

BENEDICTI CARPZOVII, IC.

CONSILIARII ELECTORALIS SAXONICI,

VRISPRVDENTIA
FORENSIS

ROMANO-SAXONICA,

SECUNDVM ORDINEM

CONSTITVTIONVM

D.AVGVSTI ELECTORIS SAXON.

EXHIBENS

DEFINITIONES

IVDICIALES SVCCINCTAS

ERVM ET QVÆSTIONVM IN FORO PRÆSER-
M SAXONICO OCCVRRENTIVM, ET IN DICASTERIO SAXO-
ICO, QVOD VVLGO SCABINATVM LIPSIENSEM APPELLITANT, EX
IVRE CIVILI, ROMANO, IMPERIALI, CANONICO, SAXONICO ET PRO-
VINCIALI TRACTATARVM AC DECISARVM,

REVISA

AB

ANDREA MYLIO, I. V. D.

ET P. P. IN ACADEMIA LIPSIENSI.

EDITIO NOVISSIMA.

CVM GRATIA ET PRIVIL. SAC. CÆS. MAI.

AC SEREN. ELECT. SAX. SPECIAL.

L I P S I Æ,

Sumptibus IOH. CASPARI MEYERI
& I. IACOBI FRITSCHII,

Prostat & FRANCOFVRTI

APVD THOMAM FRITSCHIVM
ANNO M DCC III.

Præfatio ad Lectorem.

Fateri cogor & lubens fateor, amicissime Lector, de Iuris civilis scientiâ innumera ferè prodiisse scripta, & tot librorum millia etiamnum indies emanare, publicis Iurisprudentiæ studiis proficuanè magis, quàm perniciofa? ambigo meherculè. Et quidem si vera est Comici sententia, tot jam sæculis prolata: Nil dici, quod prius dictum haud sit: non poterunt hodiè scriptores rerum novitate prodesse, vel placere, ac præsertim jus civile docentes & profitentes, quorum illud est proprium, ut eandem rem sexcenties repetant, veluti conqueritur Ranaldus Ridolfius, in Epistolâ quâdam ad Franciscum Vivium. Sufficiebant quondam scripta Ictorum Iuliani, Pomponii, Scævola, Pauli, Ulpiani, Papiniani, cæterorumque hujus ordinis veterum Iureconsultorum, vel unius saltem, qui, sive Papinianus, sive alius minimus inter tantos viros, tantus certe erat, ut nec alio, nec meliore Magistro, ad veram Iuris scientiam comparandam, Studiofo cuiquam opus videretur. Reformatâ verò Iurisprudentiâ, ac veterum Romanorum Legibus, Placitis Imperialibus, Prætoriiis Ediçtis, Iureque consultorum Responsis hinc inde sine ordine dispersis, in certum quoddam corpus redactis atque congestis ab Imperatore Iustiniano, nisi Consultoribus Triboniano, Dorotheo, Theophilo, cæterisque Antecessoribus potius, quàm ipsimet Imperatori, quem ἀναλφάβητον fuisse, narrant historiæ, hoc acceptum ferre velimus; si quid porrò ad declarationem Iurisprudentiæ faciliorem desiderari unquam potuisset: præstitère id satis superque Iureconsulti, quos superior, vel etiam nostra ætas tulit; quorum opera & diligentia, post Accursium, Bartolum & Iasonem, quantam obscurissimis ac densissimis juris nostri tenebris lucem attulerit, ipsa, si loqueretur, Iurisprudentia testaretur. Attestantur quoq; hoc ipsum Itali, qui primas deferunt suo Alciato. Attestantur Hispani, qui famam commendant duorum Antoniorum, Augusti & Goveani. Attestantur Galli, qui laudes deprædicant Budæi, Duareni, Molinæi, Cujacii, Hottomanni, Petri Fabri. Attestantur Pedemontani, qui subtilitates Antonii Fabri mirantur & venerantur. Attestantur denique Germani, qui Donelli, Wesenbecii, Sichardi, Zasii, Rittershusii, Vulteji, aliorumque præstantissimorum Ictorum gloriam & encomium, toto orbe celeberrimum, priscorum laudibus anteponunt. Horum lucubrationibus, ingeniosissimis pariter & eruditissimis, si quis pro adjumento Studii theoretici quicquam addere velit, multorumnè potius reprehensionibus lacerandus, quàm ullius testimonio laudandus esset? decidere ego non ausim. Vereor tamen omninò, ne tantâ scriptorum farragine, quantam hodie videmus, existente, res tandem eò recidat, ut nemo sit, qui Iurisprudentiam, quæ, cum ad ter-centena usque versuum millia, Imperatore Iustiniano, excrevisset, jam tum mole sua laborare videbatur, capeffere velit; quippe quam infinitam esse putet, vel non infinitam esse credat, quæ nullis penè librorum finibus concluderetur. Tantum scilicet abest, quicquam adjumenti à Commentariorum novorum confarcinatoribus afflictæ Iurisprudentiæ afferri, ut potius hæc miserè ab iis deformari, & ad ruinam usque devastari, haud falsò dicatur. At feliciores eorum semper judicavi conatus, qui lucubrationibus suis usui pratico & forensi inservire studuerunt, & in observandis annotandisque Curiarum & Tribunalium sententiis, & Rerum judicatarum autoritatibus (quæ præjudicia vulgò nominantur) insudârunt. Hinc, ceu ex equo Trojano, emanasse videmus tot Observationes, tot Quæstiones totque Decisiones; ut sunt Guilielmi Hortroti, Iohannis Corserii, Afflict. Capitii, Grammatici, Nicolai Boërii, Guidonis Papæ, Francisci Marci, Mohedani, Petri Benintendi Putei, Veralli, Hieronymi Laurentii, Ozasii, Andreæ Gailii, Hartmanni & Modestini Pistoris, Cavalcani, Josephi Ludovici, Joachimi Mynsingeri, Nicolai

Reufneri, Antonii Fabri, Vincentii de Franchis, Antonii Tefsaui, Crescentii, Magonii, Francisci Vivii, Valasci Lusitani, Antonii de Gamma, Alexandri Raudensis, Matthiæ Coleri, Dominici Arumæi, Petri Surdi, Andreæ Rauchbari, Petri Heigii, Virgillii Pingitzeri, Francisci Milanensis, Antonii de Amatis, Hieronymi Mariliani, centumque aliorum, in quibus gravissimæ causarum controversiæ prudenter deliberatæ, quandoque etiam in utramque partem disceptatæ, & maturo Sapientum consilio dijudicatæ leguntur. Nec harum sive Observationum, sive Quæstionum ac Decisionum unquam erit finis, neque insignis deficiet usus. Nimirum, quia semper natura nova gignit facta, novasque curat edere litium formas; quarum decisa adferunt postea exemplum judicaturis, quod in casibus similibus sequantur. Neque enim dubium est, posse ex hisce non solum causarum Advocatos & Patronos, sed alios quoque consultos, & judicandi munere fungentes, semper aliquid petere aut desumere, cui, tanquam fundamento, in consulendo, vel judicando, confidenter ac tutò inniti queant. Quid, cum in plerisque Provinciis, nec non Germanorum æquè, atque aliarum Nationum Civitatibus, jura vigere cœperint municipalia propria & consuetudinaria, quæ partim juri congruunt scripto, partim ab eo dissident; quin & hodiè multa usu obtinuerint, antiquis incognita, & rursus illis nota, quæ apud nos obsoleta, (quantum enim distet nostrum forum à Romano, vel mediocriter in eo versatus attestabitur) utique quid in judicando & consulendo sequi oporteat, & quâ ratione jus controversum ad scopum certum, tanquam ad Lesbiam normam, reduci possit, ex Neotericorum decisionibus, & scriptis Pragmaticorum forensibus ediscendum erit. Mirari hinc satis non possum, in Dicasterio Septemvirali Saxonico, quod vulgò Scabinatus Lipsiensis vocatur, neminem hætenus extitisse, qui Collegii istius Placita & decisa, quæ tam multa, tamque singularia in hunc usque diem prodierunt, ut penè tota Iurisprudencia, si unquam fuisset deperdita, inde restaurari posset, exceperit, & excepta evulgaverit; quod tamen singuli ex Assessoribus, vel maximè ii, qui inter Saxoniam & Germaniam ICtos jamdudum illustres habiti fuere, nullo negotio, nec sine summâ harum Provinciarum, totiusque fori Saxonici utilitate exequi potuissent. Nam à quo tempore, ab Illustrissimo Saxone D. Augusto Electore, felicissimæ memoriæ, Collegium hoc Scabinatus erectum & fundatum fuit, quis nescit; quantâ id semper, tam in Saxonis, quàm aliis Imperii Romano-Germanici Provinciis floruerit gloriâ, quantâque nominis celebritate & autoritate? Antecessores enim quondam hujus Dicasterii si spectes, tales certè ii sese gesserunt, ut, si quis quærat, quem hisce, sive dexteritatis & integerrimæ conscientiæ, sive conspicuæ & solidæ eruditionis famâ conferre velit, inventurus sit fortasè, non dicam paucos, ne quid de cujusquam laudibus detraham, sed tamen nec valdè multos: Quem verò jure debeat antepone, planè nullo. Quò factum, ut plurimè numero Scabinorum ante hæc tempora ad Electorum & Principum Imperii Curias & Tribunalia Suprema abrepti, interque Cancellarios & Consiliarios asciti fuerint. Amicitiam porrò & conversationem laudatissimorum Collegii hujus Antecessorum, Viros semper quosque honoratissimos appetiisse, vel saltem eruditam eorundem super acta judicialia dissertationem & vota audire atque percipere exoptavisse, novimus, ingentem in tractandis negotiis forensibus inde sibi fructum persuadentes; Quos neutiquam spe bonâ frustratos, exemplò suò edocuerunt insignes ICti, LEONHARDVS BADEHORN & MODESTINVS PISTORIS, qui ambo, separatis tamen temporibus, in Scabinatu Electoris Notarii sive Actuarii tantummodò munere fungentes, ex diligenti auscultatione votorum, rerumque tractatarum annotatione indefessâ, tantam usus practici & rerum forensium cognitionem sibi in hoc Collegio compararunt, ut Serenissimus Elector Saxoniam non modò eos in numerum Assessorum recipere, sed & ad latus sibi ceu Consiliarios adjungere, quin & illi Consulatum Reipublicæ Lipsiensis, huic verò munus Ordinarii in inclutâ Facultate Juridica Lips. demandare nil dubitaverit;

rit; ad quod honoris fastigium evecti, omnium desiderio ex voto satisfecere; quidque vel solidioris Jurisprudentiæ, vel observantiæ forensis in Scabinatu antea didicerant, eò postea in expediendis negotiis forensibus, ac decidendis controversiis judicialibus felicissimè usi fuere, Rempublicam pariter, atque Facultatem Iuridicam Lipsiensem, per id haud parùm condecoravere. Quantum porrò emolumentum & doctrinæ, quantumque commodi & experientiæ ex scriptis illustrium ICtorum, HARTMANNI PISTORIS, Consilarii Electoris Secretioris, nec non LVDOVICI FACHSII & IACOBI THOMINGII, itidem Consiliorum Electoralium, & Ordinariorum Lipsiensium, vel Consulibus, vel Advocatis unquam accesserit, aut etiam ad alia Collegia Iuridica & Tribunalia redundarit, id profectò Scabinatui Lipsiensi, ex quo primitus cognitionem practicam illi hauserunt, acceptum referre debent, si verum fateri, nec sibi ipsis blandiri velint. Nimirum Scabinatum Lipsiensem rectissimè Scholam ICtorum dixeris, ubi vera discitur Jurisprudentia, ac fori observantia. Ex qua omni tempore ICti prodierunt celeberrimi, in quorum memoriâ semper supererit, quod admirari, quod imitari liceat. Idque eo facilius annueris, si causas, quæ in Dicasterio hoc tractantur, pensitaveris, unde non minorem Collegii auctoritatem tibi polliceor. Non modò enim à Serenissimo Dn. Electore nostro, suæque Celsit. subditis, harum Provinciarum incolis, sed & ab exteris Electoribus, Principibus, aliisque Statibus Imperii & Rebuspublicis, causæ gravissimæ, & maximè arduæ Scabinorum Lipsiensium consilio & iudicio submittuntur, tales nimirum, quæ doctissimis quibusque Iureconsultis, etiam ingeniosioribus & solertioribus, negotium facessere queunt. Nec tamen vix aliæ occurrere possunt, quæ non antea ab Antecessoribus experientissimis, præviâ maturâ & prudenti deliberatione, ventilatæ & discussæ fuerint, atque decisæ reperiantur in Scabinorum manuscriptis, quorum penè multa, & fermè quadringenta extant volumina admodum magna. Tanta nimirum copia est Decisionum in Scabinatu, quanta unquam fuit causarum gravitas, quarum etiam plurimæ partim Sanctione Electorali pragmatica, partim observantiâ fori Saxonici sunt corroboratæ, veluti ex libris Constitutionum Electoralium, Ordinationum Provincialium, aliisque peculiaribus Rescriptis & sententiis, in calce Speculi Saxonici appositis, manifestissimè liquet. Hæc ergò tractata atque decisæ ecquis scire, avidè non appeteret? Ego sanè, licet minimus sim, nec ulli Antecessorum quondam Collegii hujus comparandus, ne voto isti deesse viderer, nec quicquam, ex quo commodum ad Rempublicam literariam, & fori practicam redundare possit, vel consulendo, vel scribendo intermitterem, plurimis quantumvis occupationibus obrutus, laboriosissimum hoc opus tandem felici numine suscepi, & quantum potui, adjuvante DEO, præstiti: Sed novo planè modò, novâque forma ac methodo. Sunt enim Decisionarii, qui nimio brevitas studio tantoperè se arctaverint, ut potius Summaria Decisionum, quàm Decisiones scripsisse videantur. Sunt alii, qui latâ nimis, verbosâque oratione, in tam longas prolixasque argumentorum, pro & contra, (ut vulgò loquuntur) narrationes se effuderint, ut Disputationum & Quæstionum libros scripserint veriùs, quàm Decisionum: quos tantò minori labore imitari potuissem, quantò facilius est, faraginem quandam argumentorum & objectionum prolixè, verbisque textuum adscriptis, congerere, vel explicatè longaue serie rationes dubitandi & decidendi exhibere. Sed scrinia compilare aliorum, ab aliisque tradita repetere, & crambem bis coctam reponere, ut & chartâ simul, ac patientiâ Lectoris abuti, visum non fuit. Mediam ergò viam ego ingressus Placita Dominorum, tam quæ meo tempore, quàm quæ plurimis abhinc annis prodierunt, breviter & succinctè tractata & ventilata proposui, subjectisque solidioribus rationibus & fundamentis ex Iure pariter Civili-Romano, & Saxonico Provinciali confirmavi, ita tamen, ut ex uno atque altero textu Iuris, aut fundamento principaliori, totius rei & quæstionis, ab aliis Interpp. quandoque longis verborum ambagibus ventilatæ nervum, verita-

PRÆFATIO AD LECTOREM.

temque Decisi quivis, vel saltem mediocriter in Jure eruditus, absque ullo negotio & tædio lectionis assequi, & simul partis adversæ argumenta, ex ingenio suo invenire & dissolvere valeat: non neglectis interim autoritatibus D. D. vel saltem iis remissivè notatis, qui de materiâ & quæstione propofita fufius scripserint: Præmissis insuper in fronte ipso Deciso, affirmativo vel negativo, ejusque tenore, quantum ad ipsam Decisionem faciat, ut plurimum verbotenus in calce appofito: ut non modo absque Summariis breviora essent Decisa; sed etiam ad legendum & intelligendum expeditiora, habeantque Pragmatici, etiam minus periti, ex sola Decisi inscriptione & sententiâ, vulgari idiomate annexâ, quod intelligere & amare possent. Cumque Decisionarii, communiter, nullo penè ordine, sed confusè tractarint omnia, materiarum serie nullâ sibi præscripta, ut difficilius profectò sit Lectori, quid, quo loco ab iis dictum, perquirere; quàm ubi invenerit, quæ illi dixerint, aut sensum, aut rationem investigare: ne in eundem inciderem errorem, certè nec melius, nec aptius remedium credidi, quàm si ex ferie & ordine Constitutionum Provincialium Serenissimi nostri Electoris, ceu Juris Saxonici Illustratoris & Defensoris, quantum id fieri posset, Placita sive Decisa disponerem, textu cujusque Constitutionis, duplici idiomate, germanico & latino, juxta versionem Danielis Molleri, semper præmissis. Decisiones hæc novo modo tractatas, placuit quoque novo nomine proferre, easque Definitiones insignire, nimirum judiciales, ne quis fortè dubitet, quin eo nomine haud definitiones Logicas, sed juridicas, ex civili pariter Romano, & Saxonico jure tractatas, nempe has ipsas, quas vulgò Decisiones dicunt, significatas vellem. Et ne quidquam dissimulem, feci id præeunte & ductore ANTONIO FABRO, subtilissimi & acutissimi ingenii pariter atque judicii ICto, quem quoties nomino, toties miror. Hujus imitatio in toto hoc opere tam honorifica mihi visa fuit, quàm acceptus est omnibus Codex Definitionum forensium Fabrianus, opus (si deleas ea, quibus ille, facibus papisticis nimium inhærens, in libro primo veritatem Evangelicæ Religionis impugnare conatur) dignum tanto ICto, quem ante annos octodecim in peregrinatione ex Italia in Galliam per Sabaudiam & Regionem Pedemontanam, vidisse & salutasse, deque scriptis suis, & solidiori Jurisprudencia cum eo verba communicasse, etiamnum mihi volupe est. Addidi & aliud nomen, JURISPRUDENTIÆ nempe FORENSIS ROMANO-SAXONICÆ; vel quod singula, & quæque ferè negotia forensia, ad Jurisprudentiam veram pertinentia, ex Jure civili Romano & Saxonico in hoc opere succinctè & nervosè decisa reperiantur; Vel, quod labor hic poterit tibi esse instar totius Jurisprudentiæ Romano-Saxonicæ, sive Regulæ Lesbicæ, earum rerum, de quibus Interpp. juris Saxonici variè & diversimodè scripserunt. Non facilè enim quæstionem ab aliis tractatam, vel casum forensem obvenire, cujus decisionem veram lucubrationes hæc suppeditare haud possent, reor. Idque ipsum numerus Definitionum, quæ fermè ad quatuor millia ascendunt, omninò probabile reddit: quamvis in parte quarta, in qua de rebus agitur criminalibus, parcior fuerim; ne scilicet decisa omnia, jam antea in Practicâ meâ criminali tractata & allegata reperendo, tædium facerem tuæ humanitati. Accipe igitur, Lector amice, Opus hoc Definitionum judicialium sive forensium, rudiori Minervâ & stylo editum. Quod, etsi minorem fortassis ingenii pro me laudem, majorem tamen, ut spero, apud plurimos gratiam habebit; sive quod pigra (ut & hæc cum ingeniosissimo Antonio Fabro loquar,) multorum aviditas nihil tam impatienter scire desideret, quàm quo Jure utamur in forensibus disceptationibus: ne inquirendum habeat, quod difficilius est investigationis, quo Jure uti debeamus; sive potius, quod non tam meum, quàm Serenissimi Electoris Saxon. Scabinorum hoc Opus est, quorum Placita clausis (ut ajunt) oculis approbanda videntur, quippe quæ plerumque ab ipsomet Electore Illustrissimo confirmata, & executioni mandata fuere. Fateor equidem ingenuè, multa huic operi inesse admodum trita & pervulgata: Sed poterat nihilominus in pendentem esse aliquorum animus, qui tamen facile his, quæ in Collegio Scabinatûs Electoralis semel aut pluries judicata sunt, acquiescerent. Nec enim doctis solummodo, sed & minus eruditis hoc opere inserviri placuit. Quàm valdè enim paucis scripturus ille esset, qui non aliis vellet scribere, quàm doctis & ad Papinianam Jurisprudentiam eruditis, nemo non animadvertit. Et qui omittere potuissim ea, quæ nec Serenissimus Elector Saxonie in Constitutionibus suis, ad quarum seriem scriptæ sunt hæc Definitiones, tacenda existimaverit? Ita nimirum multa inserere necesse fuit, quæ doctioribus vulgaria videbuntur, aliis fortasse magna, certè utilia omnia. Quid plura? Feci quantum potui, & sive Theoricus, sive Practicus es, in tui commodum & usum laboravi, sudavi: Nihil vicissim quàm benevolentiam & favorem à te peto, & ne operam meam sinistrè vel scopticè excipias, quin potius mea & operariorum errata, quibus per ipsorum Correctorumque incuriam totum hoc Opus miserè scateret, condones, eaque corrigas, sed amice ac sine felle, illa præsertim, quæ in distinctionibus & allegationibus mutilis vel mendosis occurrunt. Vale.

BENEDICTVS CARPZOV, D.

INDEX

CONSTITUTIONUM AC DEFINITIONUM, QVÆ IN QVATUOR PARTIBUS JURISPRU- DENTIÆ HUIUS FORENSIS HA- • BENTUR.

PARTIS PRIMÆ, CONTINENTIS EA, QVÆ AD PROCESSUM JUDICIARIUM PERTINENT.

CONSTITUTIO I.

De formâ seu modo proponendi jus Litigatorum in iudicio.

DEFINITIONES.

- J**us Litigatorum in foro Electoratus Saxonici non mutuis scriptis, sed vivâ voce est proponendum.
2. Nec jura ex chartâ dictare licet.
 3. Audiendus tamen est Actor, in iudicio ad libellum, antea in scriptis oblatum, se eferens, illumq; verbotenus repetitum velle diligans.
 4. In concursu etiam creditorum, aliisq; causis summarie vivâ voce, non scriptis, jura litigantium sunt proponenda.
 5. Partium conventionem fieri potest, ut non vivâ voce, sed mutuis scriptis in causa judiciali procedatur.
 6. In processu criminali ordinario semper vivâ voce est agendum; etiamsi partes aliter convenerint.
 7. Ultra quadruplicam litigatores, jura sua proponentes, non sunt audiendi.
 8. In quadruplicâ si quid novi à Reo proponatur, in iudicando non attendi debet.
 9. Non audiendi sunt litigantes de re modici præjudicii, quin potius de iudicio repellendi ac coercendi.
 10. Litigii telam etiam in iudicio amicabilis compositio præcedere debet.
 11. Ad concordiam tamen sive amicabilem compositio nem iudex partes litigantes compellere nequit.
 12. Durante Commissione non est lis agitanda coram iudice ordinario.
 13. Arbitrorum laudo standum est, non propter auctoritatem sententia, sed ex compromisso præcedente.
 14. Non valet sententia arbitrorum, si ex pluribus aliqui, reliquis absentibus, pronunciaverint.
 15. Compromittere possunt litigantes validè, etiam coram iudice Ordinario.
 16. In compromisso locus non est pavitontie, aliter à parte invitâ.
 17. Commissarii, ad iudicandum super sorte constituti, etiam super usuris pronunciare possunt.
 18. Non admittendi sunt in iudiciis Advocati improbi, aut qui jura in Academiâ non didicerunt.
 19. Advocatorum temeritas in convitiando & cavillando panâ coerceri debet.
 20. Panam incurrit Advocatus, qui partes ad negandum instruunt.
 21. Advocatus, in causâ justâ patrocinium præstans subditiis contra magistratum, nec jura civitatis amittit, nec panam incurrit.
 22. Negligentia Procuratoris in ipsa causa Domino præjudicat; Datur tamen ei regressus adversus Procuratorem.
 23. Attamen si Procurator solvendo non sit, in subsidium saltem, Dominus restitutionem in integrum petere valet.
 24. Advocatus, qui promisit advocare usq; ad sententiam definitivam, non cogitur præstare patrocinium, pro eodem pretio, in iudicio Appellationis.
 25. Pauperibus ex officio Advocatus datur, præstato tamen prius ab ipsis juramento paupertatis.
 26. Non admittitur procurator absq; mandato; Et quomodo in terris Electoratus Saxonici hoc casu pronuntiandum.
 27. Ad validitatem mandati tam sigilli appositio, quam subscriptio requiritur.
 28. Non sufficit, loco mandati exhiberi Blancetum, seu chartam blancam.
 29. Procuratorio nomine admittuntur sine mandato cognata persona, & litis consortes, cum cautione r. sti.
 30. Nunquam mulier in iudicio agere valet absq; Curatore, sed hic, etiam ex officio ipsi est adjungendus.
 31. Maritus nomine Uxor in iudicio non admittitur, priusquam Curatorem producat, vel de rato c. it.
 32. Non valet Uxor, absq; Curatore, marito suo demandare litem.
 33. In causa criminali, Mulier Rea ipsamet comparere tenetur, nec ejusdem Curator admittitur.
 34. Finito licet Processu intra annum, Advocato tamen totius anni salarium exsolvi debet.

CONSTITUT. II.

De articulo Libello.

Definit.

1. Non admittit Processus juris Saxonici libellum articulatam, sed ex officio etiam à iudice rejici debet.
2. Nec in iudicio summano, nec in causa, inter Mercatores vertente, libellus articulatam admittitur.
3. In criminalibus iudicia libello articulatam subnectere licet.
4. Tria capita sive puncta, ex diversis causis provenientia, in uno libello proponere licet, at non plura.
5. In concursu tamen Creditorum, libellus ad tria saltem capita restringi haud debet.
6. In foro Saxonico plures Rei sive debitores, ex diversis causis obligati, uno libello conveniri nequeunt.
7. Admittitur libellus alternativus, ex obligatione alternativa, & factio Rei incerto.
8. Substitit etiam libellus alternativus, quando agitur ad rescissionem contractus, ex l. 2. C. de rescind. vendit.
9. In causa criminali valet libellus alternativus, in quo Actor, vel Rei condemnationem vel torturam petit.

10. In causis Mercatorum admittitur libellus alternativus.
11. Nunquam in iudicio admittitur libellus ineptus.
12. Reo ob libelli ineptitudinem ab instantiâ absoluto, etiam expensæ sunt refundendæ.
13. In libello nomen actionis necessario haud exprimi debet.
14. Expressio Actionis inepta & inutilis non viciat libellum.
15. Clausula salutaris, libello apposita, contra narrata libelli nihil operatur.
16. Sententia debet esse conformis libello.
17. Interest actoris, summarie potius in causa procedi, quam litem in Processu Ordinario agitari.
18. Causa ordinaria, invito Reo, non potest ventilari in Processu summario.
19. Ante litem etiam contestationem, Reus ab instantiâ rectè absolvitur.
20. Nobiles, subditos suos in proprio iudicio pagano convenire nequeunt, si Notarius iudicii in presentia subditorum non juraverit.
21. Inferi debet Citationi tenor Libelli, vel hujus copia citato simul transmitti.
22. Sufficit in foro Saxonico unica citatio peremptoria, legitimum habens spatium, nempe sex septimanarum & trium dierum.
23. Non continet Citatio spatium temporis legitimum, quando terminus juridicus in ultimum incidit diem.
24. Condemnatur tamen hoc casu Reus, non comparens, in expensas termini istius.
25. Non potest iudex Reum condemnare usque ad legitimam impedimenta, si non constet, citationem ipsi fuisse insinuatam.
26. Absque speciali veniâ hodie parentes possunt citari in causa liberorum.
27. Ex alterius iudicis territorio, non nisi implorato ejus subsidio, quis potest citari.
28. Iudex per subsidium imploratus, cogi potest à Superiore, ut citatum in alieno territorio comparere jubeat.
29. Reus latitans, etiam in causa civili, per Edictum publicum, in trium Dominorum territoriis affixum, citari potest.

CONSTITUT. III.

De Exceptionibus.

Definit.

1. **R**eus, in primo statim termino, exceptiones dilatorias omnes opponere debet, annexâ in continenti eventuali litem contestatione.
2. Omissa litem contestatione eventuali, Reus condemnatur in expensas termini.
3. Super eventuali litem contestatione non judicandum est, antequam super exceptionibus dilatoriis fuerit pronunciatum.
4. In causis quoque summaris & executivis exceptiones dilatorias omnes, primo statim termino, sunt opponendæ.
5. Reus, qui primo termino exceptiones dilatorias opponere prætermisit, sequenti termino non est audiendus.
6. Nec Reus, qui in primo termino non comparuit, postea sequenti termino exceptiones dilatorias opponere potest.
7. Iudex, Reum non comparentem, in expensas termini condemnans, reservare ipsi potest exceptiones dilatorias; Et quando id facere censeatur.
8. Efficit Leuteratio, ut Reus exceptiones dilatorias, antea ommissas, adhuc opponere valeat.
9. Purgatâ contumaciâ admittuntur Reo exceptiones dilatorias.

10. Omitti potest litem contestatio eventualis, quando exceptio declinatoria est notoria vel probabilis.
11. Exceptio fori incompetentis, non in scriptis opponenda, sed viva voce in iudicio proponenda est.
12. Pœna plus petentium hodie in usu non est.
13. Exceptiones peremptoriae opponendæ sunt in ipsa litem contestatione, nec omissa postea Reum juvare possunt.
14. Peremptoriae exceptiones, ante litem contestationem opposita, post litem contestatam rejiciuntur, injunctâ Reo litem contestatione.
15. Exceptiones tamen peremptoriae, litem ingressum impediunt, ante litem contestatam rectè opponuntur.
16. Differunt ab invicem: Absolvi ab instantiâ; Absolvi ab institutâ actione; & non teneri respondere ad actionem.
17. Excussionis exceptio etiam post litem contestatam opponitur.
18. Ratione domicilii quis potest conveniri in loco, ubi majorem possidet bonorum partem.
19. In iudicio, etiam coram Arbitris seu Compromissariis, rectè opponuntur exceptiones dilatorias.
20. Nisi in compromisso exceptionibus dilatoriis expressè fuerit renunciatum.
21. Libello rejecto tanquam inepto, non prohibetur Reus, alio postea exhibito libello, opponere exceptiones dilatorias.
22. Exceptio feriarum etiam iis competit, qui occupati non sunt in mensibus.
23. Non factâ litem denunciatione, Reus haud habet regressum adversus suum autorem.
24. Omissa licet denunciatione litem, potest tamen Reus experiri adversus suum autorem jure evincens.
25. Non solum in emptione, sed etiam in permutatione, aliisque contractibus, locum habet litem denunciatio.
26. In transactione locum non habet litem denunciatio ratione rei illius, quæ ex causa transactionis dimittitur.
27. Non admittitur litem denunciatio, quando manifestè constat, denunciante frivole conveniri.
28. Efficit litem denunciatio, ut stare cogatur denunciatus coram iudice cause principalis.
29. Quocumque tempore iudicii ante sententiam locum habet denunciatio litem.
30. Non admittitur tertius interveniens in iudicio, priusquam de jure suo docuerit.
31. Super interventione Magistratus, privilegium suum urgentis, pronunciatum est, antequam iudex in causa principali ulterius procedat.

CONSTITUT. IV.

De Guarandâ.

Definit.

1. **N**on nudis verbis, sed realiter, actu corporali, Guaranda in foro Saxonico præstanda est.
2. Valide præstatur Guaranda ab actore, absente etiam Reo.
3. Non præstatur Guaranda, si non eam Reus poterit.
4. Quomodo Guaranda ab actore fuerit præstita, in actis consignari debet ab Actuario iudicii.
5. In contumaciam Actoris, Guarandam præstare nolentis, pronunciatum quandoque in materialibus ipsius cause.
6. Præstanda quoque est Guaranda in casibus Criminalibus.
7. Post Guarandam tamen præstitam in causâ criminali, accusator nova ac plura indicia contra accusatum proponere valet.
8. In causâ etiam Reconventioni, actor ad Guarandam præstationem est obstructus.
9. In Processu executivo Guarandam præstari, necesse non est.

CONSTIT. AC DEFINIT.

10. *Diffamatus, agens ex L. diffamari. C. de ingen. manum. non obstrictus est ad praestationem Guarandae.*

30. *Nulla exigitur satisfactio ex parte Rei conventi in foro Saxonico.*

CONSTITUT. V.

De Satisfactione.

Definit.

1. *In foro Saxonico tenetur actor prestare cautionem pro Expensis & Reconventione.*
2. *Non tamen tenetur satisfacere in iudicio harum Provinciarum, qui sub Electoratu Saxonia bona possidet immobilia.*
3. *Licet in loco ipso iudicii Rei conventi, non sit possessionarius.*
4. *Sola possessio bonorum immobilium in Saxonia Electoratu, absque eorundem oppignoratione iudiciali, auctorem a satisfactione relevat.*
5. *Possessio bonorum immobilium auctoris, etiam Procuratorem a satisfactione relevat.*
6. *Actor in Electoratu Saxonia possessionarius, ad satisfactionem obstrictus non est, etiam si extra Electoratum suum habeat domicilium.*
7. *Satisfactio vel pignori, vel fidejussoribus praestanda est.*
8. *Quantitas Satisfactionis in arbitrio iudicis consistit.*
9. *Admittitur Cautio juratoria, si actor pignori, vel fidejussoribus satisfacere nequeat.*
10. *Non relevat actorem a cautione juratoria possessio bonorum immobilium, extra Provinciam situatorum.*
11. *Possessionarius sub litis ingressu, si lite pendente possessionem vendat, aut facultatibus labatur satisfacere cogitur.*
12. *Actor qui possessionarius non est, satisfacere tenetur, etiam de bonis feudalibus cum possessore simultaneis sit investitus.*
13. *Nec filius, ab onere satisfactionis immunus est propterea, quod pater ejus bona possideat immobilia.*
14. *Non gravandus est onere satisfactionis possessor bonorum immobilium, licet obaratus, aut bona creditori hypothecata fuerint.*
15. *Satisfacere non tenetur possessor rei immobilis, super qua cum alio litigat.*
16. *Immunus quoque est ab onere satisfactionis possessor annuorum reddituum.*
17. *Nec satisfacere tenetur possessor actionis, ad immobilia competentis: Secus vero si competat actio ad res mobiles.*
18. *Non obstrictus est satisfacere Creditor pecunia hereditaria, cujus dies nondum cessit.*
19. *Possessor rerum mobilium preciosarum sublevat actorem a satisfaciendo.*
20. *Obnoxius non est satisfactioni Vasallus vel Emphyteuta.*
21. *Non tenetur satisfacere Usufructuarius alicujus feudi vel praedii in foro Saxonico.*
22. *Obnoxii quoque sunt satisfactioni parentes, qui adversus liberos in iudicio expe iuntur.*
23. *In causis etiam criminalibus ab accusatore satisfactio exigi potest.*
24. *Locum etiam habet satisfactio in causa sine iudicio Reconventionis.*
25. *Nec non in processibus executivis.*
26. *In summatario quoque Processu actor satisfacere tenetur.*
27. *Non etiam diffamatus, agens in iudicio diffamatorio.*
28. *Diffamatus vero ad agendum provocatus, satisfacere tenetur.*
29. *Fiscalis etiam vel Syndicus, nomine plurimum ex universitate agens, satisfactioni est obnoxius.*

CONSTITUT. VI.

De Exceptione spolii.

Definit.

1. *Terminus quindecim dierum, quo spoliium est probandum, incipit currere a tempore rei iudicatae, post injunctum probandi onus.*
2. *Sufficit in exceptione spolii probanda, intra terminum quindecim dierum, articulos saltem cum nominibus testium, vel copias instrumentorum iudici offerri, licet probatio non plene absolvatur.*
3. *Exceptio spolii non tantummodo instrumentis, sed etiam testibus probari potest.*
4. *Exceptio spolii etiam contra executionem opponitur.*
5. *Contra instrumentum confessum opposita exceptio spolii, praesens instrumentis, non testibus probari debet.*
6. *Exceptio spolii post litem contestatam opponi potest, si ante Rem, ejus notitiam non habuisse jurare velit.*
7. *Nullus alius effectus est exceptionis spolii, etiam post litem contestatam oppositam, quam ut iudicium suspendat.*
8. *Agens de spolio non habet necesse probare possessionem de tempore spolii, sed sufficit docere, quod aliquando possederit.*
9. *Exceptio spolii non habet locum contra tertium possessorem.*
10. *Exceptionem spolii non licet conscientia auctoris committere.*

CONSTITUT. VII.

In quibus causis Reconventio in foro Saxonico locum non habeat.

Definit.

1. *De jure communi, Reconventio cum causa conventionis simul, & pari passu, in eodem iudicio agitari debet.*
2. *Non admittitur Reconventio de jure communi post litem contestatam.*
3. *Judex Reconventionis, tanquam suspectus, ab actoris recusare non potest.*
4. *Reconventio locum habet in iis tantummodo causis, de quibus iudices per modum conventionis cognoscere possunt.*
5. *Coram Arbitris Reconventio prorsus non habet locum.*
6. *Procurator, qui nomine Alterius agit, de proprio debito reconveniri non potest.*
7. *De jure Saxonico locum non habet Reconventio.*
8. *Admittitur tamen in foro Saxonico Reconventio in causis connexis; sed post finitam demum, & discussam conventionem.*
9. *Causam connexam, qua ab alia dependet, ne quidem separata a instantia, & coram alio iudice tractare licet, antequam prima conventio fuerit finita.*
10. *Causa separata, per modum conventionis coram iudice competente conjunctim possunt agitari, nec una alteram impedit.*
11. *Connexa dicuntur causa, qua ex eodem contractu, instrumento, aut fundamento nascuntur.*
12. *Arbitrio iudicis quandoque relinquunt, quantum causae dicantur connexae.*
13. *In causis injuriarum connexis, Reconveniens, ante finitam conventionem, usque ad litem contestationem inclusivè agere valet.*
14. *Reconveniens actorem injuriarum ante finitam conventionem, quasi injuriarum contendit, non admittitur ad litem contestationem.*
15. *In causa Reconventionis non potest actor declinare a*

I N D E X

- forum, ex eo, quod nondum finita conventionione destitit à lite.
16. Facta demum executione sententia, conventionionis causa dicitur finita.
 17. Actor reconventus non potest retardare Processum propter non factam refusionem expensarum litis, si eas in conventionionis libello non petierit.
 18. Reconveniens actorem, non potest pecuniam, in quam primo actori fuerat condemnatus, depositam arrestare.
 19. Nisi actor reconventus sit peregrinus, vel nulla possideat immobilia, in qua reconventionionis executio fieri potest.
 20. In causis connexis semper est locus preventionioni.
 21. Exceptio preventionionis non potest opponi actori, propter exceptionem fori declinatoriam in alio iudicio ab instantià fuit absolutus.
 22. Per supplicationem, Principi oblatam, non inducitur litis pendentia.
 23. Duobus simul actiones suas proponentibus, preventio iudicis arbitrio est decernenda.
 24. In causis etiam executivis & summariis locus est Reconventionioni.
 25. Obtinet quoque Reconventio in causis illiquidis.
 26. Reservatio Processus Ordinarii, coram iudice facta, non inducit preventionem.
 27. Ex l. diffamari agitur coram iudice diffamati.
 28. Antequam Processus diffamatorius decernatur, summarie saltem probanda est diffamatio.
 29. Ex l. si contendat. ff. de fidejuss. provocare licet actorem ad agendum, etiam si nulla præcesserit diffamatio.
 30. Ex l. diffamari, vel etiam ex l. si contendat non potest agi adversus Creditorem, debitum conditionale vel in diem prætendentem, antequam conditio extiterit, vel dies venerit.

CONSTITUT. VIII.

Compensationis exceptio iure Saxonico
num locum habeat?

Definit.

1. In foro Saxonico Compensatio non potest tractari per modum Reconventionionis ante finitam conventionionem.
2. Potest tamen statim opponi Compensatio per modum exceptionionis, & in vim solutionis, etiam in foro Saxonico.
3. Sola naturalis obligatio Compensationem operatur.
4. Quod in diem debetur, invito debitore ante diem non potest compensari.
5. Reiecta Compensationis exceptione, cautè pronunciet iudex, ne Reo facultas petendi debitum auferatur.
6. Semper post litis contestationem, etiam in ipsa executione sententia, Compensationis exceptio valide opponi potest.
7. Quod tutor debet, non potest, compensari cum eo, quod pupillo debetur, nec contra.
8. Obijci potest compensatio ejus, quod defunctus debuit, cum eo, quod heredi proprio nomine debetur; confecto licet inventario.
9. Alimentorum peritoni obijci nequit compensatio; sicuti nec tributorum exactioni.
10. Compensari possunt expensæ taxatæ, etiam si appellatum sit ab executione, dum ne ab ipsa condemnatione, vel taxatione.
11. Qui aureos debet in specie, non valet obijcere compensationem ejus, quod sibi debetur in monetâ numeratâ, sive corrente.
12. Admittitur compensatio, in foro etiam Saxonico,

contra instrumenta, quæ paratam habent executionem, wider klar Brieff und Siegel.

13. In continenti, hoc est, intra sex septimanas & tres dies probanda est exceptio Compensationis.
14. Ex solis instrumentis, aut confessione partis, probanda est exceptio compensationis, non per testes.
15. Super exceptione compensationis in Processu executivo juramentum actori nequit deferri.
16. Non impedit paratam executionem ex instrumento Guarentigato exceptio solutionis, quando præsumtionibus ac conjecturis probanda est.
17. Præter solutionis exceptionem in Provinciis etiam Electoratus Saxonici, alia exceptiones, in continenti liquidabiles ac probabiles, instrumento Guarentigato opposita, executionem paratam impediunt.
18. Admittitur exceptio usuraria pravitatis contra instrumentum liquidum confessatum.
19. Impedit quoque paratam executionem exceptio simulationis, quâ docetur, aliud actum, aliud scriptum fuisse.
20. Exceptio non numeratæ pecunie in terris quoque Electoratus Saxonici contra instrumentum liquidum & confessatum validè opponitur.
21. Sicuti etiam exceptio Senatusconsulti Macedoniani.
22. Pariter quoque impedit executionem paratam exceptio Crediti, à Curatore, suscipiente tutelam debitoris sui haud manifestati.
23. Excussionis etiam exceptio ad impediendum executionem validè opponitur.
24. Valida etiam est exceptio erroris calculi, ad impediendam executionem paratam.
25. Etiam si exceptioni huic à Reo fuerit renunciatum.
26. Nec solutionis, nec alia exceptiones, in continenti haud probabiles contra instrumentum confessatum admittuntur, sed Reconventionionis iudicio reservantur.
27. Exceptiones in continenti dicuntur liquidabiles, quæ plenè & integrè intra terminum executioni præfixum probantur.
28. Probatio exceptionionis paratæ, executioni in iudicio summario oppositæ, per instrumenta, non etiam per testes, ordinario probationis modo expediri debet.
29. Admittitur tamen probatio per testes summaria, contra instrumentum Guarentigionatum, ad impediendam executionem.
30. Confecto instrumento super attestations testimonia probari potest exceptio, opposita instrumento Guarentigato, ad executionem impediendam.
31. Non potest deferri juramentum super exceptione, contra instrumentum liquidum & confessatum oppositâ, in processu executivo.
32. Neq; in deposito, neque commodato admittitur compensatio.

CONSTITUT. IX.

De formâ seu modo proponendi jus litigatorum in litis
contestatone, & post eam.

Definit.

1. Post litem etiam contestatam, litigatores jura sua vivâ voce proponere tenentur in foro Saxonico.
2. Impetrare tamen possunt litigantes à iudice, ut post litem contestatam merita causa scriptis mutuis tractent & proferant.
3. Reus contumax in foro Saxonico, antequam causa amissione puniatur, ad legitima impedimenta, tam in actionibus personalibus, quam realibus condemnari debet.
4. Licet Reus sapius citatus contumax fuerit, pro convicto

CONSTIT. AC DEFINIT.

victo tamen non habetur, antequam usque ad legitimam impedimenta sit condemnatus.

5. Non obstante petitione actoris aliena vel inconsveta, Reus contumax ad legitima impedimenta condemnandus est, priusquam habeatur pro convicto.
6. Ut & is, qui expresse dicit, se nolle comparere.
7. Impedimenta legitima quamvis sint, & Reum a pena contumacia excusent?
8. Conjugis etiam ac liberorum morbus fonticus Reum a pena contumacia liberat.
9. Carentia vel morbo Advocati Reus contumaciam purgare valet.
10. Probare debet Reus legitima impedimenta documentis vel testibus.
11. Reus impedimenta legitima juramento suo probare volens, admittitur, si alia deficiant probationes.
12. Reus usq; ad legitima impedimenta condemnatus, ad deducenda ea specialiter citari debet, priusquam contra ipsum alterius ad contumacia penam procedatur.
13. Purgata contumacia, omnia redeunt in pristinum statum, & secundum ordinem juris de novo proceditur.
14. Reus non probans legitima impedimenta, vel ad probanda ea citatus emanens, condemnatur usque ad executionem (visi quiff die Hülffe.) secundum contenta libelli & principalem actoris intentionem, non etiam quoad accessoria.
15. Non condemnatur Reus usque ad legitima impedimenta vel ad executionem, si non accusatio contumacia precefferit.
16. Nec ad impedimenta legitima, nec ad executionem condemnari potest Reus, quando de insinuatione citationis iudex dubitat.
17. Aut quando non apparet, citationem habuisse terminum legalem.
18. Utroq; tamen casu, si vel de legitimo termino vel citationis insinuatione non constet, Reus contumax in expensas termini potest condemnari.
19. Reus in termino per literas absentiam excusans, non usque ad impedimenta legitima, sed duntaxat in termini expensas condemnari debet.
20. In arbitrio quandoq; iudicis est, Reum contumacem vel saltem in expensas termini, vel usq; ad legitima impedimenta condemnare.
21. Ex compromisso quando agitur, non punitur contumacia Rei amissione causae.
22. Actor contumax ulterius ad agendum non admittitur, donec Reo ab instantia absoluto expensas restituierit, & cautionem de lite prosequenda praestitit.

CONSTIT. X.

De liti contestatione.

Definit.

1. Non sufficit in foro Saxonico generalis liti contestatio, sed Reus ad omnia ac singula capita libelli in specie respondere tenetur.
2. Non solum specifica, sed & clara atq; aperta esse debet liti contestatio, affirmativa vel negativa, exclusis omnibus ambagibus.
3. Parte licet non opponente, ex officio iudex liti contestationem generalem & obscuram rejicere debet.
4. Extra provincias Saxonicas, liti contestatio mediante juramento dandorum & respondendorum fieri solet.
5. Quandoque tamen absq; juramento respondendorum per verba (Credo aut non Credo) Reus etiam extra provincias Saxonicas litem contestatur.
6. De facto suo proprio reus de jure Communi per ver-

ba (Verum vel non Verum) litem contestari tenetur.

7. Libello simplici vel summario exhibito, sufficit etiam de jure Communi simplex liti contestatio, nec singulariter singulis Reus tenetur respondere.
8. In causis summaris necessaria non est solennis contestatio liti.
9. Ne quidem extra provincias Saxonicas accusator tenetur jurato respondere positionibus defensionalibus Rei accusati.
10. Nec in causis executivis necessaria est solennis contestatio liti, sed tenetur Reus instrumentum garantiarum recognoscere, vel jurato diffiteri.
11. Ultra recognitionem tamen tenetur Reus litem contestari, si actor una cum producto instrumento libellum exhibuerit.
12. Contumacia ejus, qui primo in termino generaliter saltem vel obscure litem contestatur, non nisi refusione expensarum coercenda est.
13. Quandoq; tamen absq; condemnatione in expensas, saltem cum comminatione reo injungitur specialiter liti contestatio.
14. Consistente Reo in generali vel obscure liti contestatione etiam in termino secundo, sub pena confessi de novo ei injungitur legitima contestatio.
15. Removenda est ab actis liti contestatio, facta in quadruplica seu ultima propositione, im legten Satz.
16. Quomodo pronuntiandum est, si Reus quidem compareat, at tamen taceat, nec litem contestetur.
17. Plures consortes contestationi liti ab uno facta bene adbarere possunt.
18. Reus tenetur probare, se implevisse contractum, cuius nomine actor adversus ipsum experitur.
19. In causis quoque criminalibus accusatus specificè litem contestari, & ad singula libelli capita respondere tenetur.
20. Admittitur tamen in causa criminali qualificata liti contestatio, qua onus probandi in accusatum transfert.
21. Ad proposita in libello, qua ipsum negotium haud concernunt, Reus non tenetur respondere.

CONSTIT. XI.

Lite contestata, Guaranda autem nondum praestita, num in foro Saxonico libellum mutare, vel juramentum reo deferre possit actor?

Definit.

1. Post praestitam Guarandam non licet mutare libellum in foro Saxonico.
2. Sicuti nec post liti contestationem, haud praestitam licet Guarandam.
3. Non tamen obstante liti contestatione, sub conditione Guaranda adhuc praestanda, actor libellum mutare valet.
4. Non efficit clausula salutaris libello adjecta, ut illum post litem contestatam mutare liceat.
5. Nec in causis summaris post responsonem Rei, ad merita causae factam, petitionem mutare licet.
6. Post praestitam Guarandam, vel litem contestatam, ne quidem minuire licet summam, in libello expressam.
7. Libellus alternativè vel conditionaliter conceptus, post liti contestationem mutari ac pure concipi non quit.
8. Non valet actor post praestitam Guarandam, vel litem contestatam, mutare libellum, etiam si Reo omnes expensas refundat.
9. Si ab actione desistas actor, Reo expensas refundere tenetur.

10. Frangens Guarandam per mutationem libelli, solâ expensarum refusione hodie punitur.
11. Tenetur quoque actor ad refusionem expensarum, si ante præstitam Guarandam, vel litem contestatam, attamen ipso termino libellum mutare velit.
12. Declarare tamen licet obscurum libellum post Guarandam præstitam, vel litem contestatam.
13. Haud prohibitum est in foro Saxonico mutare libellum post præstitam Guarandam, in petitione hereditatis, aliisq; judiciis universalibus.
14. Post litem contestatam sive præstitam Guarandam actor nequit deferre Reo jusjurandum; etsi antea de eo fuerit protestatus.
15. Post litem contestationem opponuntur validè exceptiones dilatorie, noviter exortæ.
16. In quovis tempore judicii, actore vel Reo defuncto, ejus heredes processum reassumere tenentur.
17. In unâ eademq; sententiâ heredibus reassumptio Processus, ac litem contestatio, aliisq; actus judicariis simul rectè injungitur.
18. Opus est reassumptione Processus, etiamsi defunctus per procuratorem litem peregerit.
17. Juramentum, quo deficiente inventario, hereditaria res sunt manifestanda, ad terminum jurandi legalem adstrictum non est.
18. Post terminum præterlapsum admittitur juramenti præstatio, si adversarius contra eam non excipiat.
19. Neglecto termino jurandi, jusjurandum pro deserto habetur, ac lis secundum eum datur, cui jurari deberat.
20. De jure civili novo juramentum calumnia speciale sive malitiæ regulariter exigi nequit.
21. In foro Saxon. justissimis de causis juramentum calumnia generale abrogatum est.
22. Ejus tamen loco juramentum calumnia speciale sive malitiæ ad compescendam temeritatem litigantium injungi potest.
23. Deferens adversario jusjurandum non aliter tenetur de calumnia jurare, quàm si adversarius id exigat.
24. Parentes, deferentes liberis juramentum, non tenentur jurare de calumnia.
25. Imposito alicui juramento suppletorio, vel purgatorio, exigi nequit jusjurandum calumniae.
26. Nec is, qui juramento res hereditarias patefacere tenetur, jusjurandum calumniae petere valet.
27. Sicuti nec, qui scripturam recognoscere jussus, eam juramento, diffiteretur.
28. Si adversarius de calumniâ jurare nolit, vel ad hoc citatus non compareat, juramentum delatum principale pro præstito habetur.
29. Non potest actor deferre juramentum super eo, quod probare intendit.
30. Ad confirmandum saltem, vel probandum matrimonium, licet deferre juramentum, non etiam ad dissolvendum illud.
31. Non potest jusjurandum deferri depositario, si contra bonam fidem, & dolosè quid fecisse dicatur.
32. Etiam in foro Saxonico post litem contestationem, & præstitam Guarandam, Reus super exceptionibus peremptoriis actori juramentum deferre potest.
33. Nisi reus ad reprobationem se jam obtulerit, cave ipsi per sententiam injecta fuerit.
34. Absque delatione, vel judicis impositione, nullum præstandum est jusjurandum.
35. Extra Processum ordinarium non potest deferri juramentum.
36. In Processu ordinario Reus etiam exceptionem solutionis, contra instrumentum Guarentigiatum oppositam, conscientie actoris committere potest.
37. Non potest recusari jusjurandum, a parte delatum, propterea, quod agatur ex compromisso judiciali.
38. Mulier quatenus autoritate Curatoris sui valeat deferre juramentum.
39. Non potest per Procuratorem præstari juramentum in foro Saxonico.
40. Differunt ab invicem committere factum alicujus conscientie; & committere scientia sive notitia. Solum enim factum proprium alicujus conscientie committi potest.
41. Ad factum alienum soli alicujus conscientie nequit committi, sed tenetur in se suscipere hoc casu deferens juramentum, onus probandi.
42. Juramentum pupillo delatum, si jurare, vel id referre nolit, differtur usque dum pubes fuerit factus.
43. Differtur quoque juramentum, super exceptionibus pupillo actori delatum, usque ad ejus pubertatem; quo tamen casu Reo deferenti juramentum malitiæ est imponendum.

CONSTITUT. XII.

Juramentum per sententiam alicui delatum quando præstari debeat?

Definit.

1. **P**ost Guarandam præstitam, vel litem contestatam, non licet deferre juramentum, nisi super questionibus noviter incidentibus.
2. Juramentum ab actore, etiam penitus nihil probante, Reo deferri potest.
3. Revocare potest actor juramentum, Reo delatum, & ad probationes ordinarias confugere, etiam post præstitam Guarandam, & litem contestatam.
4. Postquam Reus juramentum delatum acceptaverit, aut reculerit, vel etiam à judice desuper pronunciatum fuerit, ab actore id revocari nequit.
5. In foro Saxonico juramentum judiciale intra terminum probatorium, hoc est, sex septimanas & tres dies, præstandum est.
6. Jussus jurare intra octo dies tempore lapsi decendii, ad præstationem juramenti se offerre, & citationem impetrare debet.
7. Terminus, juramenti præstationi præfixus, à tempore lapsi decendii, vel rei judicata currere incipit.
8. Neglectâ formâ citationis, intra octiduum impetrande, juramentum pro deserto habetur; licet postea Reus ante elapsum terminum, juramento præfixum, ad jurandum se offerat.
9. Interposita Leutatione, non currit octiduum juranti, antequam is notitiam consequatur, Leutationi fuisse renunciatum.
10. Non ab ipsâ rejectione Leutationis vel Appellationis, sed post decendium demum currit octiduum juranti.
11. Anticipatio octidui, antequam decendium fuerit elapsum, facit, ut juramentum pro deserto habeatur.
12. Ad jurandum quis se offerre potest etiam per mandatarium, exhibito tamen speciali mandato.
13. Suppletorium quoque juramentum, ad terminum probatorium jurandi, & ad octiduum se offerendi adstrictum est.
14. Sicuti & juramentum purgatorium.
15. In causâ tamen criminali juramentum purgationis neq; ad octiduum, neque ad terminum probatorium est adstrictum.
16. In causis quoq; matrimonialibus peremptorius jurandi terminus non observatur.

CONSTIT. AC DEFINIT.

CONSTIT. XIII.

Juramentum Collegio vel Communis delatarum, per quem & quomodo praestandum.

Definit.

1. **A**d jurandum pro universitate admittuntur tres vel quatuor Seniores, qui veritatem sciunt.
2. Praferantur tamen Senioribus ex Universitate juniores, si exactiorem negotii istius notitiam habeant.
3. Regulariter arbitrio Universitatis, vel Collegii committendum est, per quas personas ex Universitate vel Collegio jurare velis.
4. Nec Calumnia juramentum per Syndicum, sed per tres vel quatuor Seniores ex Universitate praestari oportet.
5. Universitates sive Collegia non nisi per Syndicos litem in judicio peragere ac defendere valent.
6. Constitui quoque potest Syndicus extraneus, qui non est ex corpore Universitatis.
7. Syndicus Civitatis à Consulibus & Senatoribus, absq; Tribunalium plebis interventu, rectè constituitur.
8. In pagis à maiore parte incolarum Syndicus constituitur, auctoritate tamen Curatorum & tutorum ex parte Viduorum & pupillorum.
9. Defunctis licet quibusdam personis ex Universitate, harum tamen nomine Syndicus litem reassumere, necesse non habet.
10. Maiore tamen universitatis parte defuncta, & litem reassumptione pariter, atque novo Syndicatus instrumento opus erit.

CONSTITUT. XIV.

Aktor ubi Reo juramentum deservit, & is probationibus uti, quam jurare mavult, an eum probationes ejus contrariis probationibus elidere actor cupiens, audiri debeat.

Definit.

1. **N**emo precise jurare cogitur, sed referre jusjurandum potest, etiamsi id ab initio non petierit.
2. Referrí autem debet jusjurandum delatum intra octiduum, quo alias Citatio ad jurandum est impetranda.
3. Juramentum, semel acceptatum, referri nequit.
4. Precise à deferente praestandum est jusjurandum ei relatum, nec admittitur probationibus intentionem suam defendere volens.
5. Facta relatione jurisjurandi, deferens utramq; juramentum, & calumnia, & decisorium, praestare tenetur.
6. Efficit relatio jurisjurandi, ut infamis juramentum non magis deferre queat, quam jurare.
7. Non potest referri juramentum purgatorium, vel necessarium.
8. Nec juramentum, quod heres ob non confectum inventarium praestare tenetur, parti adversa referri potest.
9. Sicuti nec juramentum diffessionis, in casu non recognita scriptura vel instrumenti.
10. Non refertur juramentum super eo, quod alicujus conscientia tantummodo commissum fuit. (Wenn die Klage allein ins Gewissen geschoben worden.)
11. Reo juramentum super facto suo proprio sibi delatum, nequit referre actori, etiamsi negotium istud scientia quoque ac notitia sua fuerit commissum. (Wann ihme die Klage nicht allein in sein Gewissen/sondern auch Wissenschaft/und Wohl-Bewußt gestellet worden.)
12. Tutor pro pupillo juramentum deferri potest.
13. Sed & juramentum relatum tutor praestare tenetur.
14. Nec jurare cogitur Reus, nec jusjurandum referre, qui aliter suam intentionem vult probare, etiamsi

hanc probationem ante latam sententiam sibi non reservaverit.

15. Non potest proficere ad probationem Reus, si jusjurandum semel acceptaverit.
16. Non admittitur Actor ad contrarias probationes, quando Reus ad juramentum declinandum intentionem suam probat.
17. Probationibus conscientiam defendere volens, intra octiduum se ad id offerre, & intra spatium Saxonicum articulos probatorios exhibere tenetur.
18. Reo conscientiam probationibus defendere volenti, ac nihil probanti, ad juramentum datur regressus.
19. Ad juramentum nequit referre Reus in probationibus succumbens.
20. Etiam in juramentis legalibus ad probationes proficere licet.
21. Non tamen in juramento suppletorio permissum est confugere ad probationes.
22. Sicuti nec in juramento diffessionis.
23. Reus conscientiam probationibus defendere volens, si probationem deserat, non habet regressum ad praestationem jurisjurandi.
24. Conceditur tamen regressus ad praestationem juramenti delati Reo, si juramentum suppletorium, ex semiplena probatione ipsi injunctum, pro deserto habeatur.

CONSTITUT. XV.

Post praestitum juramentum quid fieri debeat?

Definit.

1. **C**ausa jurejurando decisa, ex probationibus contrariis retractanda non est.
2. Nec admittitur actor, si in alio judicio, & nova instituta actione contrarium probare velit.
3. Ne quidem ex instrumentis, de novo repertis, contrarium robari potest, contra praestitum juramentum.
4. Contra praestitum tamen juramentum in litem, admittitur probatio adversa partis.
5. Retractari potest jusjurandum suppletorium ex instrumentis de novo repertis.
6. Sicuti & juramentum purgationis.
7. A sententia definitiva, super praestito juramento lata, appellari non licet.
8. A praestatione vero juramenti necessarii suppletorii, omnino concessa est appellatio.
9. Formam delati vel relati jurisjurandi iudex non precise sequi cogitur.
10. Certa autem semper est forma juramenti calumnia.

CONSTITUT. XVI.

De probatione tam Actoris, quam contraria Rei.

Definit.

1. **T**erminus probatorius, nempe sex septimanarum & trium dierum, in foro Saxonico est peremptorius, etiam in causis summaris & incidentibus.
2. Sufficit tamen intra terminum probatorium, etiam ultimo die, articulos probatorios, & nomina testium offerri; licet probatio non consummetur.
3. Negligentia iudicis in citandis & examinandis testibus non nocet probationibus Partium.
4. Termino probatorio elapso, ne quidem in continentia mora purgari, nec testes & articuli offerri possunt.
5. Non admittuntur post terminum probatorium additionales articuli vel testes, etiamsi termino durante producens super iis fuerit protestatus.
6. Admittuntur tamen post terminum probatorium instrumenta noviter reperta.

I N D E X

7. Post terminum elapsum non potest producere varia-
re, & vel instrumenta, vel testes denuo offerre.
8. Terminus probatorius strictissime observandus est,
& de momento in momentum currit.
9. Terminus probatorius currere incipit à die pronun-
ciatæ de sationis, Leuterationis & Appellationis.
10. Vel à tempore renunciationis, si Leuterationi, vel
Appellationi expresse fuerit renunciatum.
11. Currere incipit terminus probatorius a tempore rei
judicatae, non à tempore Remissorialium.
12. Terminus reproborius currere incipit à die insinu-
ata citationis ad publicandam probationem; & an
dies ille computetur in terminum.
13. Probatione factâ per documenta, à quo tempore cur-
rere incipiat terminus Reprobatorius.
14. Reprobatorii reproboriorum regulariter in foro
Saxonico non admittuntur; nec valet actor contra
reprobationem Rei novos articulos exhibere.
15. Prorogari potest terminus probatorius etiam secun-
dâ vice, modò prorogatio ante terminum elapsum
petatur.
16. Post terminum probatorium admittitur demon-
stratio, (die Versicherung) actori vel Reo injuncta.
17. Adversus omisam probationem ex causâ paupertatis
datur restitutio in integrum.
18. Non facile mulier à probatione dotis illata arcenda
est propter elapsum terminum probatorium.
19. Nec universitas ob terminum præterlapsam probati-
onibus suis statim est privanda.
20. Intra terminum probationes suas producere impe-
ditus, post terminum est audiendus.
21. Confessio extrajudicialis, à parte adversâ acceptata,
plenam facit probationem.
22. Attestationes factæ in causâ possessorii, probant et-
iam in petitorio.
23. Possessio non relevat ab onere probandi, quando con-
tra possidentem militat jus commune, vel præsumptio
juris.
24. Non sufficit in rei vindicatione probari dominum de
præterito, sed de presenti illud probandum est.
25. Acta publica & libri Redituum, pro ipsa Republicâ
contra subditos, non probant.
26. Calendarium Ecclesiasticum matrimonium & nati-
vitatem legitimam probat absque omni alio admi-
niculo.
27. Credendum assertioni judicis, etiam non jurata, de
iis, quæ coram eo gesta sunt.
28. Delictum, in conspectu judicis pro tribunali seden-
tis commissum, absque ulteriori aliâ probatione &
processu puniri potest.
29. Etiam Dominus feudi testes jurisdictioni Vasal-
i subiectos, per ejusdem subsidium citare tenetur.
30. Facta publicatione attestationum, reperti possunt tes-
tes ad declarandam depositionem ambiguam.
31. Testes non jurati nihil probant, nisi ex conventionem
partium iis fuerit remissum jusjurandum.
32. Testes haud jurati deponentes, publicatis attesta-
tionibus, denuo subjuramento examinari debent.
33. Exigi potest juramentum malitia à producendo pere-
grinos testes.
34. Reus suspectus, quod attestationes actoris didicerit,
non admittitur ad reprobationes, priusquam jura-
mento se ab illa suspicionem liberavit.
35. Actor non nisi ex causâ rationabili & sufficienti ad
probationes, in perpetuam rei memoriam, ante litis
contestatorem admittitur.
36. Testationes ad futuram rei memoriam factæ, post
litem demum contestatam & reprobationes adver-
se partis, sunt publicandæ.
37. Mors regulariter non probatur per unicum testem.
38. Nisi mors occulta veniat probanda, puta quod quis
in loco remoto, mari, asiæ, aut morbo contagioso obi-
isse dicatur.
39. Unius testis, de proprio facto deponentis, testimonio
quando credendum.
40. Testes singulares de uno eodemque licet facto, att-
amen de diverso loco & tempore deponentes, plene
non probant.
41. Probatur tamen solutio & debitum ex confessione
Creditoris vel debitoris, de qua testes in loco & tem-
pore variant.
42. Varietas seu discrepantia testium modica non ob-
stat, quò minus eorundem depositio plenam faciat
probationem.
43. Testibus inter se discrepantibus credendum est po-
tius juratis, quam non juratis.
44. Credendum magis est testibus, deponentibus verifi-
ciora, ratione negotii, vel accidentis alicujus præ-
sumptionis, quam aliam.
45. Testibus hinc inde contrariis, plures numero vin-
cunt pauciores.
46. Discrepantibus inter se testibus, judex pronuncia-
bit pro Reo.
47. Testis invitus ad testimonium perhibendam certa
multetâ compelli potest.
48. Parentes pro filiis & è contrario idonei testes non
sunt.
49. Admittitur tamen parentum testimonium in causa
matrimoniali, ad favorem filiorum.
50. Nec contra parentes vel liberos admittendum est
testimonium.
51. Uxor pro marito testis esse non potest, contra mari-
tum potest, sed non cogitur, nisi veritas aliter haberi
nequeat.
52. Admittitur etiam Uxor testis contra maritum in
criminalibus.
53. Frater aut soror, pro fratre aut sorore testes admissi
maximè probant, si aliorum concurrat testimonium.
54. Familiæ admittuntur ad testificandum pro Domino
de iis, quæ domi sunt, quæque non nisi per domesticos
probari queunt.
55. Pubes non prohibetur testificari de iis, quæ vidit in
pupillari ætate.
56. Non rejiciendus est testis ob inimicitiam, qui utrius-
que partis inimicus est.
57. Tutor vel Curator, durante tutelâ aut curatelâ,
non admittitur testis.
58. Nisi causâ pupilli vel minoris agitur per actorem,
à judice vel socratore constitutum.
59. Nec advocatus nec Procurator potest esse testis in
causâ Clientis sui, in quâ est Advocatus aut Pro-
curator.
60. Validum est testimonium advocati in causâ Clientis,
quando ex defectu testium veritas aliter haberi non
potest.
61. Judex, ne quidem causâ finita, cogitur testimonium
ferre super iis, quæ respiciunt justitiam vel injusti-
tiam sue sententia.
62. Non cogendus est judex ferre testimonium in causa,
quâ impugnatur testamentum ex defectu solenni-
um a judice non adhibitorum.
63. Neque Notarius compelli potest ad testificandum de
gestis coram eo, tanquam coram Notario.
64. Subditi quatenus in causâ Dominorum legitimi ha-
beantur testes.
65. Testes de universitate non admittuntur in causa,
quæ commodum & utilitatem singulorum respi-
cit.
66. Denunciator in Processu inquisitionis ad testifican-
dam admitti debet.

CONSTIT. AC DEFINIT.

67. Creditor est testis idoneus in causa debitoris, non viceversa debitor in causa Creditoris.
68. Venditor pro emptore in causa rei vendita non est testis idoneus, quando tenetur de evulsionem.
69. Clerici etiam in causis Laicorum, mediante juramento, ad testificandum compelluntur.
70. Non tamen tenetur Sacerdos revelare Confessionem sibi factam.
71. Spiritus & naturales à testimonii dictione hand sunt repellendi.
72. Reus de jure braxandi Cerevisiam à se pretenso conventus, intra duos menses id probare tenetur.
73. Veritatem aliter haberi non posse, non dicitur ex eo, quod alii testes actu non intervenerint, nisi etiam habitum intervenire hand potuerint.
74. Quomodo probanda sit prescriptio temporis immemorialis.
18. Per procuratorem quoque & Curatorem fieri potest Recognitio documentorum.
19. Diffessio autem jurata per ipsum principalem fieri debet, nec admittitur Curator vel Procurator.
20. Publicum etiam instrumentum in foro Saxonico, absque recognitione, nihil probat.
21. Recognosci debet instrumentum ex eo solo, quod sigillum est appositum, licet manu sigillans nec scriptum, nec subscriptum fuerit.
22. Instrumentum etiam non sigillatum recognosci debet.
23. Non probat instrumentum absque recognitione, etiam si huic expressè instrumento fuerit renunciatum.
24. Probat tamen instrumentum obligationis, absque recognitione debitoris, quod subscriptum est à testibus.
25. Recognitione, vel sacramentali diffessione documentorum nemo gravandus est, quando ea contra ipsum nihil probant.
26. Instrumenta communia vel etiam in duplicibus iudiciis, Reus quoque actori edere tenetur.
27. Instrumenta, que propriè ad actorem pertinent, Reus semper edere obstrictus est.
28. Instrumenta edere jussus, si neget, se ab habere, juramento id obtinere debet.
29. Jussus à iudice edere documenta, non potest petere à juramento calumnie à parte adversa, nisi ei juramentum in Processu ordinario super editione fuerit delatum.
30. Detrectans editionem, & juramenti præstationem, si actor est, causa cadit; sin Reus, instrumento pro editis & recognitis habentur.
31. Quandoque etiam in dictione multa arbitraria ad edendum instrumenta, vel jurandum Reus compellitur.
32. Ex instrumento, etiam continente debitum in diem, quandoque ad paratam executionem agitur.
33. Cessionarius ex instrumento cesso executionem paratam non habet, priusquam de cessione sibi facta doceat.
34. Scriptura privata, vel liberationem pro scribente non probat.
35. Libri mercatorum quando semiplenè probent, & juramento suppletorio confirmantur.
36. Plenè probant libri mercatorum, quando unius testis depositio concurrat.
37. Mercatorum libri saltem in iis rebus probant, que ad commerciorum & negotiationis materiam spectant.
38. Plenè probat exemplum seu Conceptum alicujus instrumenti, in archivis publicis repertum.
39. Obligatio seu instrumentum, causam debiti non exprimens, nihil probat, nec paratam executionem habet.
40. Confessio debiti judicialis, etiam absque causa expressione facta probat, & consistentem obligat.
41. Ad reassumptionem processus non admittitur Procurator absque speciali mandato ad reassumendum sibi dato.
42. Charta blanca, vulgò Blanquet / subscribentem & sigillantem obligat ad hoc, ut executive contra eum agi possit.
43. Recognitio documentorum speciale desiderat Procuratoris mandatum.
44. Protocollo Notarii major fides habetur quam instrumento.

CONSTIT. XVII.

De literariis documentis.
definit.

1. Probationibus suis cadit non solum, qui instrumenta intra terminum probatorium offerre negligit: sed & qui intra eundem terminum articulos formare, iisque tenorem instrumentorum inserere omittit.
2. Post terminum non valet actor producere instrumenta, etiam si intra terminum super iis producendis fuerit protestatus.
3. Non minus privata scriptura, quam publica instrumenta intra terminum probatorium sunt producenda.
4. Instrumentum ad aliud se referens, absque productione relati instrumenti nil probat.
5. Non semper producendum est necessariò integrum instrumentum, sed sufficit quandoque, partem instrumenti, qua ad probationem facit, produci.
6. Intra terminum probatorium se referens ad instrumentum commune, quod est penes adversam partem, non statim probationis jure privandus est ex eo, quod copiam non produxerit.
7. Efficacia protestatio producennis, velle se instrumento saltem uti, in quantum pro eo faciat, ut illud pro adversa parte nil probeat.
8. Nisi pars adversa prasens sit, idemque instrumentum pro se etiam producat.
9. Nil efficit actor producendo instrumenta una cum exhibitione libelli, sed post litem contestatam ea in vim probationis reproducere tenetur.
10. Instrumenta tamen, que paratam habent executionem, validè ante litem contestationem producuntur, ac statim recognosci debent.
11. Originalia instrumentorum etiam post publicatas attestations quandoque produci possunt, modo debito tempore Copie fuerint exhibitæ.
12. Adversarius instrumenta, contra se producta, vel absque juramento recognoscere, vel mediante iurejurando diffiteri tenetur.
13. Alioquin documenta producta pro recognitis habentur.
14. In arbitrio producentis est, an documenta, contra alium producta, ejus diffessioni jurata submittere; an verò hac per testes recognosci facere velit.
15. Scriptura defunctorum quando nemini cognita est, comparatio literarum in locum recognitionis succedit.
16. Protestatio de non recognoscendo, adjecta recognitioni, non facit, quo minus instrumentum pro recognito habeatur.
17. Ex causa senectutis, adversa valetudinis, dignitatis, &c. subsistit Recognitio, extra iudicii locum, in domo recognoscentis facta.

CONSTITUT. XIX.

De disputationibus Partium post publicatas attestations.

Definit.

1. Testium qualitates & depositiones post publicatas demum attestations impugnari solent.
2. Admittuntur etiam disputationes attestatorum vel documentorum in Processu summario.

I N D E X

3. In Processu etiam criminali ordinario disputari possunt attestata testium.
4. Disputationes attestatorum in scriptis proponuntur, in foro Saxonico, nec oretenus eas proferri necesse est.
5. Litigatores, post publicatas attestaciones jura sua alternis vicibus, interjecto semper spatio sex septimanarum, proponere tenentur.
6. Spatium hoc sex septimanarum, à tempore acceptæ Copiæ publicatarum attestacionum, currere incipit.
7. Facta autem probatione per documenta, fatale sex septimanarum, ad exhibendam primam positionem, à tempore rei judicatae currere incipit.
8. In foro Saxonico disputationes attestacionum duabus alternatis positionibus finire debent, nec ulterior disputatio admittitur.
9. Is, contra quem probatio suscepta est, primam positionem exhibet, nempe exceptionem.
10. Probationes & reprobationes in uno eodemq; scripto sunt disputanda & proponenda.
11. Disputante licet unâ parte probationes & actiata, altera tamen pars disputationibus benè renunciare valet.
12. Perdita licet exceptione post terminum prestitutum præterlapsum, admitti nihil ominus debet publica Rei.
13. Replicâ actoris propter contumaciam quantumvis rejectâ, admittitur tamen ejusdem triplica.
14. Duplicâ autem vel triplicâ intra spatium legitimum non propositâ, concludendum est in causa principali.
15. Nec exceptio, nec Replicâ aliavè positio, ultima saltem termini die in judicio exhibitâ rejici debet.
16. Decendum ad Leuterandum non currit ignorantibus, hanc citato ad publicationem sententiæ.
17. Non currit decendum ei, qui justâ ex causâ impeditus fuit Leuterationem interponere.
18. Non sufficit, Leuterationi petitionem Citationis inseri, sed deinceps intra spatium sex septimanarum atque trium dierum citatio ad prosecutionem impetrari debet.
19. Sufficit tamen, ultimo etiam die atq; momento hanc sex septimanarum & trium dierum, citationem ad Leuterationis prosecutionem impetrari.
20. Sententiâ licet super alio prosecutionis termino præfigendo latâ, nihilominus intra sex septimanas & tres dies Leuterans denudò citationem impetrare tenetur.
21. Non deserit Leuterationem, qui causa quâdam rationabili impeditus, intra sex septimanas & tres dies citationem impetrare nequit.
22. Non præjudicatur Leuteranti ex eo, quod judex terminum prosecutionis posuerit ultra tres menses.
23. In prosecutione Leuterationis, ab interlocutoriâ interpositâ, duabus saltem alternis positionibus ad sententiam est concludendum.
24. Protestatio tum demum vim Leuterationis habet, quando sententiâ verbis expressis suspenditur à viribus rei judicatae.
25. In foro Saxonico a qualibet sententiâ, sive sit definitiva, sive interlocutoria, etiam post tres conformes sententias, leuterare licet.
26. A sententiâ, in summarissimo possessorio latâ, non licet appellare vel leuterare.
27. In Processu criminali inquisitorio nec Appellare, nec Leuterare licet in foro Saxonico.
28. Loco tamen Appellationis vel Leuterationis in Processu inquisitorio admittitur defensio inquisiti.
29. Nec consanguinei sententiam, in Processu inquisitorio contra consanguineum latam, leuterare valent, licet ejus defensionem deducere non prohibeantur.
30. Admittitur tamen Leuteratio, in Processu etiam inquisitorio, si de levi agatur crimine, quod pena hanc corporis afflictiva coercetur.
31. Rejici potest Leuteratio, absq; sufficienti gravamine interpositâ.
32. Temerè Leuterans in expensas retardati Processus condemnatur.
33. Contra Leuteratum contumacem non proceditur ad legitima impedimenta, & amissionem cause, sed injungitur ei primâ vice responsio ad prosecutionem Leuterationis, quandoque etiam simul refusio expensarum.
34. Si Leuteratus in contumaciâ perseveret, super gravaminibus, per Leuterantem deductis, judex, ex actis primæ instantiæ informatus, cognoscit.
35. Leuterante in termino contumaciter emanente, Leuteratio pro desertâ habetur.
36. Quandoq; tamen justâ causâ apparente alius terminus ad prosecutionem Leuterationis præfigitur.

*CONSTIT. XIX. De Leuterationibus. Definit.

1. Sicut Appellationes, ita etiam Leuterationis beneficium in foro Saxonico habet effectum suspensivum, ita, ut pendente eâ, nihil liceat innovare.
2. Clausula illa: (Non deductâ deducam &c.) ex l. per hanc 4. C. de temp. appell. etiam in Leuteratione locum habet.
3. Non admittitur Leuteratio à Procuratore absque mandato.
4. Leuterari nequit sententiâ in Leuteratione latâ.
5. Nisi per sententiam Leuterationis novum inferatur gravamen.
6. Leuteratio, absque mandato interpositâ, post decendum non ratificari potest à Domino principali.
7. Leuteratio utriq; parti communis est; nec præjudicare potest Leuterato Leuterans, si post emissam citationem Leuterationi renunciare velit.
8. As citatione nondum emissâ, Leuterans suâ renunciatione præjudicat Leuterato, nisi hic intra decendum Leuterationi expressè adhaferit.
9. Leuteratio, a certo sententiæ articulo interpositâ, non est communis alteri colligatori, quoad reliqua sententiæ capita, si non hic intra decendum adhaferit Leuterationi.
10. Generaliter tamen interpositâ Leuteratio, quantumvis deinceps Leuterans certum impugnaverit caput sententiæ, Leuterato etiam in aliis capitibus est communis.
11. Tertio cuidam Leuteratio partium litigantium tum demum est communis, si huic intra decendum expressè adhaferit.
12. Sententiâ suspensa per Leuterationem, potest mutari in deterius contra Leuterantem, etiam parte adversâ non petente.
13. Tempus decendii in Leuteratione æquè ac in Appellatione à momento publicatæ sententiæ in momentum occurrit.
14. Decendum ad Leuterandum non currit ignorantibus, hanc citato ad publicationem sententiæ.
15. Non currit decendum ei, qui justâ ex causâ impeditus fuit Leuterationem interponere.
16. Non sufficit, Leuterationi petitionem Citationis inseri, sed deinceps intra spatium sex septimanarum atque trium dierum citatio ad prosecutionem impetrari debet.
17. Sufficit tamen, ultimo etiam die atq; momento hanc sex septimanarum & trium dierum, citationem ad Leuterationis prosecutionem impetrari.
18. Sententiâ licet super alio prosecutionis termino præfigendo latâ, nihilominus intra sex septimanas & tres dies Leuterans denudò citationem impetrare tenetur.
19. Non deserit Leuterationem, qui causa quâdam rationabili impeditus, intra sex septimanas & tres dies citationem impetrare nequit.
20. Non præjudicatur Leuteranti ex eo, quod judex terminum prosecutionis posuerit ultra tres menses.
21. In prosecutione Leuterationis, ab interlocutoriâ interpositâ, duabus saltem alternis positionibus ad sententiam est concludendum.
22. Protestatio tum demum vim Leuterationis habet, quando sententiâ verbis expressis suspenditur à viribus rei judicatae.
23. In foro Saxonico a qualibet sententiâ, sive sit definitiva, sive interlocutoria, etiam post tres conformes sententias, leuterare licet.
24. A sententiâ, in summarissimo possessorio latâ, non licet appellare vel leuterare.
25. In Processu criminali inquisitorio nec Appellare, nec Leuterare licet in foro Saxonico.
26. Loco tamen Appellationis vel Leuterationis in Processu inquisitorio admittitur defensio inquisiti.
27. Nec consanguinei sententiam, in Processu inquisitorio contra consanguineum latam, leuterare valent, licet ejus defensionem deducere non prohibeantur.
28. Admittitur tamen Leuteratio, in Processu etiam inquisitorio, si de levi agatur crimine, quod pena hanc corporis afflictiva coercetur.
29. Rejici potest Leuteratio, absq; sufficienti gravamine interpositâ.
30. Temerè Leuterans in expensas retardati Processus condemnatur.
31. Contra Leuteratum contumacem non proceditur ad legitima impedimenta, & amissionem cause, sed injungitur ei primâ vice responsio ad prosecutionem Leuterationis, quandoque etiam simul refusio expensarum.
32. Si Leuteratus in contumaciâ perseveret, super gravaminibus, per Leuterantem deductis, judex, ex actis primæ instantiæ informatus, cognoscit.
33. Leuterante in termino contumaciter emanente, Leuteratio pro desertâ habetur.
34. Quandoq; tamen justâ causâ apparente alius terminus ad prosecutionem Leuterationis præfigitur.

CONSTITUT. XX.

Appellatio coram Notario & testibus interpositâ,
num recipienda?
Definit.

1. Valeret indistinctè in foro Saxonico Appellatio coram Notario & testibus interpositâ, etiam absq; insinuatione.
2. Coram solo tamen Notario absq; testibus valida hanc est Appellatio.
3. Subsistit etiam jure Leuteratio coram Notario & testibus interpositâ.
4. Admittuntur quoq; Appellationes in Provinciis Saxonice ad Quæstores Præfecturarum, quando hi sunt judices superiores.
5. Etiam

CONSTIT. AC DEFINIT.

5. Etiam in foro Saxonico non tantum vivâ voce statim post lasam sententiam, sed etiam intra decendum in scriptis admittitur Appellatio.
6. Judice inferiore Appellationem recipere nolente, Appellator judicem superiorem desuper implorare potest.
7. Deserta est Appellatio, si præcisè intra triginta dies à tempore lata sententia, non fuerint petiti Apostoli.
8. Habenda etiam est Appellatio pro deserta, quando Appellans in termino, ad Apostolos accipiendos sibi assignato, consumaciter emanet.
9. Introducenda est Appellatio in foro Saxonico intra mensem, à die, quo Apostoli dati fuerint; quo tempore neglecto, Appellatio habetur pro deserta.
10. Deserta porro est Appellatio, si non fuerit justificata intra annum, vel iustis ex causis intra biennium.
11. Etiam in foro Saxonico intra annum civilem justificari debet Appellatio, sub penâ desertionis.
12. Non solum à definitiva, sed etiam ab interlocutoriâ sententia in foro Saxonico appellare licet.
13. Rejicienda est Appellatio ab executione ex instrumento, & debito liquido facta.
14. Non habent jus appellandi Appellationum desertores.
15. Appellatio unius ex litis Consortibus prodest etiam cæteris, qui non appellarunt, si eadem horum omnino est ratio, non diversa.
16. Revisio locum habet sub lata licet Appellatione.
17. In causa Appellationis iudex superior partes litigantes, inferiore iudice irrequisito, citare potest.
18. Super reassumptione litis, & causa Appellationis, simul potest pronunciari.
19. Admittitur etiam Appellatio in Processu criminali ordinario.
20. In Processu vero criminali inquisitorio Appellare non licet.
21. Iudex Appellationis super usuris etiam pronunciare potest, licet de his nihil dictum fuerit in priore sententia.
22. Appellatio, pro expensis saltem interposita, non devolvit negotium principale ad iudicem Appellationis.
23. Neque ab Electore Serenissimo, neq; à reliquis Ducibus Saxonie, ad Cameram Imperialem provocare licet.
24. Haud obstante privilegio de non Appellando, subditi Ducum Saxonie, super nullitate sententia, in Camerâ Imperiali conqueri possunt.
25. Privilegium de non Appellando haud tollit supplicationem ad Superiorem.
26. Sententiâ in Appellationis iudicio reformatâ, tota causa principalis ad iudicem Appellationis devolvitur, nec locum habet remissio.
27. Sed confirmatâ sententiâ in iudicio Appellationis, causa ad iudicem à quo remittitur.
28. Licet iudex Appellationis remissionem disertis verbis in sententiâ exprimere haud obstructus sit.
29. Hodie in foro Saxonico nulla est alia penâ temerè Appellanti, quam ut in expensas condemnetur.
30. Non habetur Appellatio introducenda pro deserta, priusquam coram iudice Appellationis consumacia Appellantis, propter non factam justificationem, fuerit accusata.
31. At super desertione Appellationis, nondum introducenda apud iudicem superiorem, iudex inferior à quo pronunciat.

CONSTITUT. XXI.

De probatione secunde instantia.

Definit.

1. **P**robatio, in primâ instantiâ ob terminum elapsum

- perdita, in secundâ Appellationis instantiâ denuo suscipi nequit.
2. Non satis probata in primâ instantia, per alios, vel eosdem testes in Appellationis instantiâ probari non possunt.
3. Neq; super articulis, prioribus directò contrariis, in Appellationis instantia testes examinari queunt.
4. Super articulis tamen, indirectè contrariis, testes in Appellationis instantiâ producti admittuntur.
5. Per instrumenta probari possunt in Appellationis instantiâ ea, qua sufficienter in priori instantiâ haud probata fuere.
6. Admittitur nova probatio in Appellationis instantiâ, super articulis prioribus, in causa dotis.
7. Super articulis prioribus in Appellationis instantiâ nova admittuntur probationes, adversa parte consentiente.
8. In Appellationis instantiâ proponi possunt nova capitula, modò ab antiquis dependant.
9. Nova capitula, ab antiquis dependentia, in Appellationis instantia proponi & probari queunt, etiamsi consultò in primâ instantiâ fuerint prætermissa.
10. Exceptiones peremptoria, in primâ instantiâ omisæ, nequeunt opponi in Appellationis instantiâ.

CONSTIT. XXII.

Juramentum purgationis num in causis civilibus ex officio, reo deferre iudex possit?
Definit.

1. **L**ocum habet juramentum purgationis in causis criminalibus, quando adsunt sufficientia indicia, nec deveniri potest ad penam corporis afflictivam.
2. In actione injuriarum, criminaliter intentatâ, Reo injungi potest juramentum purgationis.
3. Sicuti etiam in causis matrimonialibus.
4. Confessio stupri facit indicium sufficiens ad juramentum purgationis.
5. Ex præsumptionibus & indicis stupri, deferri potest juramentum purgationis super stupro simul & matrimonio promisso.
6. Ignorantia, qua in animo alicujus consistit, juramentum purgationis probanda est.
7. Emtores rerum furivarum, ignorantiam prætendentes, juramento se purgare tenentur.
8. Res furto ablata, juramento domini debet estimari.
9. Qui negat se rem habere, quam tamen habere præsumitur, juramento se purgare tenetur.
10. Ad excludendam tacitam remissionem non creditur conjugii, prætendenti ignorantiam adulterii, à conjugee perpetrati, priusquam juratò eam obtinuerit.
11. Necessaria defensio quandoq; juramento Rei purgatorio probatur.
12. Peritus in arte sua non nisi juratis credendum est.
13. In causis etiam civilibus tunc quandoq; imponitur juramentum purgationis.
14. Succedit juramentum purgationis, quando locus non est juramento in supplementum.
15. Juramentum purgationis, etiam à parte non petiitum, ex officio iudicis imponitur.
16. Reus, cui juramentum purgationis suis injunctum illius evitandi causa ad probationem admittitur.
17. Præstito juramento purgationis, Reus definitivè absolvi debet.
18. Juramentum purgationis, Viro & mulieri simul injunctum, prius à Viro præstari debet.
19. Juramentum purgationis in loco iudicii publico debet præstari.
20. Jusjurandum purgatorium novas contrarias probationes semper admittit.

(C)

CON-

CONSTIT. XXIII.

Juramentum suppletorium in actis peti necesse sit, an verò ex officio deferri possit?

Definit.

1. **J**uramentum in supplementum, etiam à parte non petisum, ex officio judicis potest deferri.
2. Juramentum suppletorium iudex deferre cogitur, si alià ratione causam decidere nequeat.
3. Non potest deferri jusjurandum suppletorium, nisi quando semiplene est probatum.
4. Semiplena dicitur probatio, facta per unum testem.
5. Modo unus ille testis sit omni exceptione major, nec probatio contrarià presumptione oneretur.
6. Non solum auctori, sed quandoq; etiam Reo deferri potest juramentum suppletivum, si ita visum fuerit iudici.
7. Christiano potius & viro honesto, quam Judæo, aut pejerare solito, juramentum suppletorium deferri debet.
8. Super credulitate etiam juramentum suppletivum quandoque deferretur.
9. Peti potest juramentum suppletorium, etiam post elapsum terminum probatorium.
10. Non potest deferri juramentum suppletorium in causis matrimonialibus.
11. Nec in causis criminalibus, quando pœna corporis afflictiva venit infligenda.
12. In probandâ consanguinitate potest deferri juramentum suppletorium; ut juretur saltem de credulitate.
13. Non potest exigere juramentum calumnie, qui jurare tenetur in supplementum.
14. Nemo ad juramentum paupertatis admittitur, qui non prius de paupertate aliquo modo fidem fecerit.
15. Minorationis juramentum non solum in rei ipsius ablata, sed etiam damnorum estimatione locum habet.
16. Post Guarandam & litis contestationem non est audiendus actor, petens, Reo jusjurandum minorationis imponi.
17. Juramentum minorationis locum habet saltem in vi ablativâ, vel expulsivâ, non etiam in realibus injuriis, persone illatis.
18. Minorationis juramentum, Reo, sed juramentum in litem, auctori deferretur; & quomodo hæc duo juramenta conveniant, & vicissim ab invicem differant.
19. In omnibus actionibus hodie in litem jurari potest.
20. Juramentum in litem non respuit moderationem judicis, quæ tamen præstationem juramenti præcedere debet.

CONSTITUT. XXIV.

Juramentum an & quatenus heredibus sit imponendum?

Definit.

1. **F**actum defuncti, heredis scientia sive notitia committi debet, non etiam ejus conscientie.
2. Defuncto eo, cui juramentum est delatum, super facto proprio antequam illud præstitum fuerit, heredes ejus saltem de credulitate jurare tenentur.
3. Non tenentur heredes jurare de credulitate, super facto, conscientia Rei commisso, si is ante conceptionem, vel publicationem sententiæ decesserit.
4. Aliud tamen hoc casu dicendum est, si factum non solum conscientie defuncti, sed & ejus scientia atque notitia fuerit commissum.
5. Pendente Leuteratione, licet jurare jussus decesserit, ejus tamen heredes de credulitate jurare tenentur.
6. Defuncto actore ante præstitum juramentum, sibi

relatum, ejus heredes quoque de credulitate jurant.

7. Admittuntur quoque heredes ad juramentum credulitatis, si defunctus in probationibus conscientiam suam exonerare voluit, decesserit.
8. Non exigendum est juramentum veritatis principale ab heredibus, etiam si de facto defuncti bene sint informati.
9. Heredes, de credulitate jurare jussi, ad evitandum juramentum, probationibus uti possunt.
10. Juramentum credulitatis heredes præcisè tenentur præstare, nec illud referre possunt.
11. Pupilli juramentum pariter judiciale, sibi delatum, & credulitatis, in propriâ personâ tenentur præstare, sed suspenditur actus jurandi, donec ad pubertatem pervenerint.
12. Juramentum tamen credulitatis præstare possunt tutores nomine pupillorum, quando coheredes majores concurrunt.

CONSTITUT. XXV.

Præscriptionis exceptionem, à parte non oppositam, ex officio supplere iudex num possit?

Definit.

1. **P**ræscriptionis exceptionem, etiam à parte non oppositam, ex officio iudex supplere potest.
2. Quin & præscriptionis exceptionem, à parte licet non oppositam, attamen ex actis apparentem, iudex supplere necesse habet.
3. In causis etiam criminalibus, iudex præscriptionis exceptionem supplere tenetur.

CONSTITUT. XXVI.

Sententia publicata alterius, quam judicis nomine, num in rem judicatam transeat?

Definit.

1. **A**djudicium peritorum, adjecto judicis nomine, lata sententia valida est, & in rem judicatam transit.
2. Valet quoq; sententia, ad judicium peritorum lata & judicis nomine non expresso, publicata.
3. Idemque de sententiâ, in judicio summario latâ, asserendum est.
4. Subsistit etiam sententia architectorum & artificum, de rebus, ad peritiam suam spectantibus, lata, & partibus publicata.
5. Sententia chirurgorum, super lethalitate vulneris lata, semper probationem in contrarium admittit.
6. Causâ, in libello positâ, non probatâ, Reus absolvi debet, etsi actor in Processu aliam probaverit causam.
7. In judicio peritorio, pronunciare potest iudex super possessorio, si narrata libelli ad hoc referri queant, oppositâ clausula salutari.
8. In petitione hereditatis, iudex etiam super fructibus non petitis pronunciare valet; & quomodo intelligenda sit Regula: Sententiam libello conformem esse debere.
9. Valet sententia conditionalis: Si reus vel testes juraverint.
10. Subsistit quoque sententia, justâ ex causâ conditionaliter lata: Si actor probaverit.
11. Desiciente conditione, sententiæ opposita, statim potest fieri executio, neq; expectanda est alia sententia.
12. Nunquam ferri debet sententia contra inauditos.
13. Nec contra pupillos vel minores indefensos ferri debet sententia.
14. Sententia, contra rem judicatam lata, jure non subsistit.

CONSTIT. AC DEFINIT.

15. Sententia inter solos litigatores jus facit, alia verò non præjudicat.
16. Paris tamen sententia, inter alios lata, exceptionom rei judicata, quoties eadem est causa vincendi, idemque causa factus, apud judicem eundem.
17. Nocet Creditoribus, etiam non vocatis, sententia, inter alios Creditores lata pro herede debitoris.
18. Rescripta Principis, ad supplicata unius partis impetrata, non transeunt in rem judicatam.
19. At, præcedente causa cognitione, Rescripta Principis paribus publicata, in rem transeunt judicatam.
20. Non valet pactum super re judicata, nisi per expressam Novationem ab ea recedatur.
21. De jure communi actio Nullitatis intra triginta annos, à tempore lata sententia, institui potest.
22. Actio nullitatis, vel petitio restitutionis in integrum non impedit executionem contrarius.
23. Non audiendus est actor petens restitutionem in integrum, priusquam doceat lesionem, vel causam restitutionis.
24. Sententia contra jura manifesta, ipso jure haud subsistit, nec opus est Lauteratione, vel appellatione.

CONSTITUT. XXVII.

*Lite vertente inter Dominum & Vasallum de feudo
num Processus juris Saxonici, an verò com-
munis, servari debeat.*

Definit.

1. **M**odus procedendi in causis feudaliibus, de jure Saxonico specialiter receptus, etiamnum in foro Saxonico obtinet.
2. In provinciis tamen Electoratus Saxonici proceditur hodie in causis feudaliibus secundum jus commune.
3. Proceditur in Provinciis Electoratus Saxonici secundum jus commune, omnibus in casibus, quibus Dominus adversus Vasallum experitur.
4. Vasallus quoq; adversus Dominum feudi agens, secundum jus commune in provinciis Electoratus Saxonici procedere tenetur.
5. Non potest in provinciis Elect. Saxonici mulier, absque Curatore, in causa feudali agere vel se defendere.
6. Etia in Saxonia Electoratu in causis feudaliibus, Guardia præstanda, & viva voce procedendum est.
7. Bona in dubio præsumuntur allodialia, non feudalia, etsi de eis possessor fuerit investitus.
8. Filia concedente cum Agnato de feudo, hujus possessio, lite pendente, filia adjudicari debet.
9. Possidens rem aliquam tanquam allodiam, quam Dominus feudalem asserit, non tenetur titulum possessionis indicare.
10. Studiosus, conventus coram Rectore, non potest hodie ejus forum declinare, ob juramentum Rectori præstitum.
11. Concessio jurisdictionis atq; Regalium titulo feudi, non cumalativè, sed privativè facta censetur.
12. Paribus Senatorum votis existentibus, ea pars vincit, qua causam tuetur magis favorabilem ac rationabilem.

CONSTIT. XXVIII.

De jure prioritatis inter Creditores.

Definit.

1. **I**n concursu creditorum ante omnia probari debent credita, per liquidationem exhibitæ.
2. Non definitivè pronuntiandum est super prioritare Creditorum, antequam hi jura sua demonstraverint.
3. Injungitur quandoq; Creditoribus probatio Crediti, & deductio jurium prælationis, sub pena præclusivæ, ad maturandam prioritatis processum.
4. Non errat judex, super prioritare definitivè pro-

nuncians, adjecta conditione: si hic vel ille Creditor jus suum probaverit.

5. Sententia definitivè super prioritare lata: exstinguendum est debitum Creditoribus, qui sententia acquiescunt, licet alii de prioritare ulterius discipiant.
6. Non decernendum est super prioritare Creditorum, antequam instrumenta exhibitæ debitor recognoveris, vel jurato diffessus fuerit.
7. Debitor latitans, vel fugitivus, per edictum publicum debet citari.
8. Defuncto debitore, cui bares nemo existit, bonis Curator dandus est, qui Creditoribus respondeat, eorumque instrumenta recognoscat.
9. In judicando super prioritare Creditorum attendi debent Statuta domicilii debitoris, etiam si bona mobilia alibi sita sint.
10. Creditores defuncti debitoris petere possunt separationem bonorum, quando heredis bona propriis Creditoribus non sufficiunt.
11. Judex de prioritare satis informatus super concursum Creditorum definitivè pronuciare ac quemvis in classe sua & ordine collocare debet; Quotque sine classes debitorum.

CLASSIS PRIMA.

*In qua veniunt, singulari quâdam prærogativâ & pri-
oritate, præ aliis omnibus privilegiati
Creditores.*

12. Privilegiati Creditores, in Classe prima concurrentes, non pro ratâ portione Credita accipiunt, sed juxta ordinem privilegiorum alter alteri præfertur.
13. Vidua vel Uxor jure domini repetens bona sua, in hereditate mariti reperta, alios Creditores indifferenter in iis excludit.
14. Liberis etiam bona propria, in parentum hereditate adhuc reperta, jure domini præ aliis omnibus debentur Creditoribus.
15. Sicuti tamen res deposita, præ omnibus aliis Creditoribus, qualitercunq; privilegiatis vindicari potest.
16. Pecuniâ, ad certum usum datâ, non tamen à mandatario in eum conversâ, sed consumptâ, Domino repenti non competit jus prælationis pro hypothecariis, aliisque Creditoribus.
17. Non præfertur hypothecariis, aliisque Creditoribus privilegiatis, Venditor, in mercibus venditis adhuc extantibus penes emptorè, quâdo fides habita est de pretio.
18. Nisi emptor dolosè cum Venditore contraxerit, emendo metces, cum jam solvendo non esset.
19. Quo casu Venditor merces, ab emptore dolosè alienatas, etiam à tertio possessore vindicare potest.
20. Reservans sibi hypothecam in re venditâ, etiam extra judicium, ratione pretii omnibus aliis Creditoribus præfertur.
21. Jus quoq; prælationis Venditor habet ratione pretii in re venditâ, si dominium sibi reservaverit, vel ei in foro Saxonico non judicialiter resignaverit.
22. Omnibus indifferenter Creditoribus debitoris præferuntur illi, qui hypothecam in fundo consecuti fuerit, antequam illum debitor emeret.
23. Non gaudent hoc jure prælationis, qui rem venditam jure pignoris obligatam non habent.
24. Famuli privilegium habent prælationis, etiam ratione mercedis, ex præcedentibus annis, apud Dominum restantis.
25. Privilegio mercedis gaudens saltem in ministris, qui pro certo servientes salario in adibus & convitiis debitoris reperiantur.
26. Gaudet quoq; hoc prælationis jure pedagogs, ad informandos debitoris liberos certâ mercede conditus.

I N D E X

27. Non verò gaudent privilegio hoc pralationis operarii vel opifices, qui non in adibus & convivio defuncti commorantur, vel absque certo salario operas prestant.
28. Neq; Factores mercatorum, hoc pralationis privilegium pretendere valent.
29. Aetnariis iudicii pralationis privilegium eatenus concessum videtur, quatenus pax Domini fruuntur.
30. Advocatus ratione salarii, sibi promissi, reliquis Creditioribus non praefertur.
31. Liberi, parentibus operas familiares prestantes, ac mercedem exigentes, haud praeferuntur aliis Creditioribus.
32. Nisi ipsis certa merces fuerit promissa.
33. Amittitur privilegium mercedis, si ejus nomine tanquam credita pecunie, usuras famulus à Domino acceperit.
34. Quantitatem mercedis famuli juramento suo probare possunt, si non constet, quantum ipsis debeat.
35. At, ministros se fuisse, famuli aliter, quam per juramentum suum probare debent.
36. Salarium quoq; Curatoris bonorum, & quod ab eo impensum fuit, privilegio mercedis famulitiae in concursu Creditorum gaudet.
37. Praeferuntur quoq; reliquo ari alieno impensa, in culturam agrorum facta, (das Ackcr-lohn.)
38. Sicuti etiam frumentum sementarium (Saam-Getreydig.)
39. Post mercedem famulorum praeferuntur impensa funebres reliquis Creditioribus, etiam hypothecariis anterioribus expressis.
40. Pralationis Privilegium concessum est saltem impensis funebribus, quae ad sepulturam ipsius debitoris non etiam uxoris & liberorum fuerunt erogata.
41. Etiam impensa pro vestibus lugubribus erogata, privilegio pralationis gaudet.
42. Non potest efficere debitoris dispositio, ut impense funebres immodica reliquo ari alieno praeferantur.
43. Impensis funebribus succedunt sumptus, in agroti debitoris curationem facti; quibus etiam Salaria Chirurgorum accensentur.
44. Non verò sunt privilegiata impense, in curationem uxoris, & liberorum debitoris facta.
45. Privilegiata sunt impense duntaxat erogata in curationem morbi, ex quo debitor agrotus obiit.
46. Non locus est pralationi impensarum, in curationem agroti debitoris factarum, antequam haec verisimiliter fuerint probata.
47. Post sumptus, in curationem agroti debitoris factos, collecta, etiam inferiori magistratu exsolvenda, reliquo ari alieno praeferuntur.
48. Non praefendus est Creditor hypothecarius Magistratus, ex eo, quod ante impositam collectam jus pignoris acquisiverit.
49. Privilegium tributorum, reliquo ari alieno praefendorum, ad omnes indifferenter collectas, etiam extraordinarias extenditur.
50. Quicquid ad processum executionis adversus debitorem expediendum, à Magistratu erogatum est, in pralatione creditorum tribus modis antecehitur.
51. Non tamen gaudent hoc privilegio Collectarum debitorum ex contractu cum Magistratu inchoata, vel alias in commodum debitoris erogata.
52. Magistratus in tributis (der Land und Tranc-Gsteuer) pro debitore erogatis privilegio hoc pralationis non nisi ad quadriennium gaudet.
53. Laudemiorum nomine magistratus tacitam saltem habet hypothecam in bonis debitoris, absque omni pralationis privilegio.
54. Canon verò Emphyteuticus, Decima, Censur, simi-
- lesque pensiones annuae unì cum tribus atq; collectis, hypothecariis, etiam antiquioribus, ac reliquo ari alieno praeferuntur.
55. Sicuti & annui redditus, etiam redimibiles.
56. Post tributa & collectas exsolvenda est pecunia hereditaria, vel ex rei alius venditione certis terminis promissa, (Erb oder Lagezeit-Geldere.)
57. Emptor pecuniae hereditariae succedit venditori etiam in jure pralationis.
58. Non competit privilegium hoc pralationis pretio venditionis parato, dem Argelbe; etiam si distinctis terminis intra annum & diem exsolvatur.
59. Cessat pralationis privilegium, si creditor pecuniam hereditariam, postquam dies cessit, in mutuum converterit, vel usuras à debitore acceperit.
60. Vel etiam, si creditor pecuniam hereditariam, cujus dies jam dudum venit, non petierit, cum tamen eam bene consequi potuisset.
61. Non tamen cessat pralationis privilegium, si Creditor, postquam dies venit, de solutione debitorem interpellans, eam consequi non potuerit.
62. Non mutantur termini & intervalla exsolvenda pecuniae hereditariae ex jure pralationis.

CLASSIS SECUNDA.

In qua veniunt Creditores, qui praeter tacitam hypothecam, ex privilegio quoq; personali jus habent pralationis.

63. Inter Creditores, hac in Classe positos concurrentes, is semper reliquis praefertur, qui anteriorem hypothecam consecutus est.
64. Sicuti in dote, ita etiam in augmento dotis mulier praefertur omnibus Creditioribus, etiam hypothecariis, exceptis iis, qui anteriore expressa habent hypothecam.
65. Etiam de jure communi, extra forum Saxonicum, hypothecarii anteriores expressi praeferuntur mulieri dotem repetenti.
66. Non praefertur mulier ratione dotis iis Creditioribus, qui prius arrestum, vel immisionem in bona debitoris judicalem impetrarunt.
67. In rebus saltem mobilibus praeferuntur mulieri, dotem illatam repetenti, Creditores ii, qui hypothecam extrajudicalem anteriorem sunt consecuti.
68. Non praefertur mulier assicurata ratione dotis, expressa hypotheca, Creditioribus anteriorem expressam habentibus.
69. Mulier non solum defuncto, sed etiam vivente adhuc marito, & ad inopiam vergente, jus pralationis in dote habet.
70. Vidua ratione dotis praeferenda est Agnatores expeditorias petenti.
71. Competit mulieri privilegium pralationis ratione dotis, etiam in bona mariti non conversa.
72. Modo marito illata probetur, aliter, quam solius mariti confessione.
73. Ne quidem jurata mariti confessio efficit, ut locus sit juri pralationis in dote confessata.
74. Exceptio non soluta dotis objici potest à Creditioribus mariti, post elapsa tempora, intra quae opponi à marito potuit.
75. Non probat mariti confessio dotem illatam, etiam si mulier in supplementum jurare velit.
76. Competit tamen mulieri privilegium pralationis in dote confessata, si reliqui etiam Creditores, per solam confessionis debitoris numerationem probent.
77. Mariti confessio obligat heredes ad restitutionem dotis, etiam si hujus illatio aliter à vidua non probetur.
78. Gaudet mulier in dote confessata privilegio pralationis, si confessio mariti, de receptione dotis, antea promissa, ex intervallo temporis subsequatur.
79. Vel si maritus dotem non à parentibus uxoris, sed à ter-

CONSTIT. AC DEFINIT.

- à tercio sibi datam, in apochâ confessus fuerit.*
80. Probatum dotis numeratio ex confessione mariti, accedente unius saltem testis fide digni depositione.
 81. Ad probandam dotis numerationem, fratres uxoris ad testimonium admittuntur.
 82. Mariti bonis dos illata confertur, eo ipso, quod utriusque, marito & uxori, simul fuerit numerata.
 83. Non competit jus pralationis in dote mulieri, quæ, cum marito communem negotiationem exercens, debita simul contraxit.
 84. Nec gaudet mulier ratione dotis pralationis privilegio, si sciens viro, jam antea obarato, nupsit.
 85. Vel si culpa mulieris maritus ad inopiam pervenerit.
 86. Ratione bonorum p. r. s. p. b. n. a. l. i. u. m. mulieribus competit saltem jus tacita hypotheca, non etiam pralationis privilegium.
 87. Vocula (Huyothsgut) dotalia falsè bona, non etiam paraphernalia significantur; & quænam ita dicantur?
 88. Dona nuptialia pro bonis dotalibus habentur, ad eor., in repetitione partis dimidia uxor gaudet privilegio pralationis.
 89. Bona, aliunde per hereditatem acquisita, & marito illata, non dotalia sunt, sed paraphernalia.
 90. Uxor repetens pecuniã, quam mutuo dederat marito, nec hypothecarius, nec Chirographarius preferitur.
 91. Ratione donationis propter nuptias, si mulier de hypotheca expressè sibi non prospexerit, inter chirographarios Creditores referenda est.
 92. Liberi prioris matrimonii preferuntur in legitima paterna Noverca, donationem propter nuptias petenti.
 93. In dotalitio perinde atq., in dote, Uxor munita est jure tacita hypotheca, ac pralationis privilegio, marito etiam adhuc vivo, sed non solvendo existente.
 94. Uxori, Morgengabam & cibaria domestica petenti, omnes indifferenter Creditores, etiam nudi chirographarii preferuntur.
 95. Pralationis privilegium in dote soli uxori competit, non etiam heredibus collateralibus, vel ascendentibus, nec ab uxore alii potest cedi.
 96. Liberi tamen, aliq., heredes descendentes, in dote materna jure pralationis aequè gaudent.
 97. Defuncta licet matre ante maritum, liberi tamen ejus ratione legitima materna jus pralationis habent, & Noverca, ratione dotis suæ, in concursu preferuntur.
 98. Liberi tamen post matrem defuncti, jus pralationis maternum ad collaterales & ascendentes heredes non transmittunt.
 99. At jus tacita hypotheca, sicuti extraneo cedi, ita etiam ad heredes quoscunq., à muliere, ejusvè liberis transmitti potest.
 100. Defuncto patre, liberi petere nequeunt legitimam paternam, priusquam Vidua de bonis illatis, vel portione statusaria satisfactum fuerit.
 101. Ratione legitima paterna filii in bonis vitrici non preferuntur Viduæ, bona illata petenti.
 102. Post dotem mulieris, Fiscus preferitur hypothecariis omnibus posterioribus.
 103. Preferitur tamen Fiscus etiam anterioribus hypothecariis, sive expressis, sive tacitis, in bonis postea acquisitis.
 104. Cassat jus pralationis Fisci in pænis fscalibus, quarum ratione solam habet tacitam hypothecam à tempore condemnationis.
 105. Qui ad refectionem, vel conservationem domus, vel alterius rei, pecuniam mutuo dedit, preferitur hypothecariis etiam anterioribus expressis.
 106. Modo ad conservationem pecunia nominatim mutuo data, ex eaq., res refecta probetur.
 107. Qui ad emendam domum, alienamvè rem pecuniam mutuo dat, non aliter pralationis privilegium consequitur, quam si expressè sibi de hypotheca in illa re prospexerit.
 108. Non consequitur privilegium pralationis, qui post factam demum emptionem, pecuniam ad exsolutionem pretii mutuo dat emptori, ut maxime de hypotheca sibi prospiciat.
 109. Pupillus tamen & minor rem sua pecunia emptam jure pignoris obligatam habet; etiam si de hypotheca sibi expressè non prospexerit.

CLASSIS TERTIA.

- In qua veniunt Creditores, qui ex hypotheca tacita, sive expressa, arêsto, vel immissione judiciali jus reale consecuti fuerit.*
110. Inter hypothecarios arêstantes, vel judicialiter in bona debitoris immisos Creditores, qui prior tempore, potior quoque est jure & reliquis preferitur.
 111. Pro rata autem simul admittuntur hi Creditores, si uno eodemque momento impetraverint jus reale in bonis debitoris, vel quis prior fuerit, sciri nequeat.
 112. Posterior hypothecarius, arripiens possessionem hypotheca, non prejudicat per id hypothecario anteriori.
 113. Ratione bonorum adventitiorum, quæ pater tutorio nomine administravit, competit liberis tacita hypotheca in bonis paternis.
 114. Jus tacita hypotheca, quod pupillis in bonis tutoris competit, incipit à die susceptæ vel confirmatæ tutela.
 115. Competit quoq., jus tacita hypotheca Civitati, Ecclesie, & Hospitali in bonis Administratorum.
 116. Ratione pecunie mutuo data, competit jus tacita hypotheca Ecclesiis, Hospitalibus, & Scholis in bonis debitoris.
 117. Competit etiam jus tacita hypotheca locatori ratione mercedis in rebus, domui conductæ, illatis.
 118. Non habet jus tacita hypotheca maritus in bonis uxoris, ratione portionis, in pactis dotalibus sibi in casum mortis uxoris promissa.
 119. Quando pignus incipiat in casu, quo non in ipso contractus tempore de hoc fuerit conventum.
 120. Potior est hypothecarius in diem, quam is, cui postea ante diei adventum eadem res pure oppignorata fuerit.
 121. Ex promissione de re oppignoranda, non preferitur quis Creditori, cui postea res eadè fuit oppignorata.
 122. Valet de jure civili hypotheca bonorum immobilium extrajudicialis in tantum, ut anterior mulieri ratione dotis preferatur.
 123. Postquam renita hypotheca, de pretio satisfactum est hypothecarius, in residuo pretii Chirographarii preferuntur ii, qui conventionalem habent hypothecam.
 124. In fructibus fundi preferitur hypotheca extrajudicialis anteriori judiciali posteriori, etiam in foro Saxonico.
 125. Non subsistit hypotheca extrajudicialis, coram duobus vel tribus testibus in bonis emphyteuticis, censiticis, & feudatilibus constituta.
 126. In tantum, ut ne quidem in fructibus prædii feudalis vel Emphyteutici hypotheca, coram testibus constituta, preferatur hypotheca judiciali.
 127. Preferitur hypotheca coram testibus constituta anteriori posteriori tacita, ut & dori mulieris.
 128. Generalis hypotheca anterior preferitur speciali posteriori, etiam si alia sufficiant bona; & quando id fallit.

129. *Nec preferendus est Creditor anteriori generali ex eo, quod specialem posteriorem hypothecam per decennium possederit atq; fructus perceperit.*
130. *Creditor qui in bonis pariter feudalibus atque allodialibus debitoris, de hypotheca sibi legitime prospexerit, non prohibetur petere executionem in bona feudalibus ante excussionem allodialium bonorum.*
131. *Primus Creditor, in pignus tertii vel quarti Creditoris consentiens, non à tota hypotheca recedit, sed locum tertii vel quarti subintrat.*
132. *Jus pignoris sui non remittit, qui patitur se presente rem obligatam distrabi, nisi expressim consenserit.*
133. *Non succedit quis in locum anterioris Creditoris ob id solum, quod ex ejus pecunia dimissus sit, anterior creditor, nisi de eo expressim convenerit.*
134. *Is, ex cujus pecunia dimissus est privilegiarius Creditor, succedit in ejus privilegium, etiam citra conventionem.*
135. *Conventio de succedendo in jus anterioris Creditoris, facta in continenti post numerationem, prodest non minus ac si jam facta fuisset.*
136. *Pignora hodie judicialia plerumque sunt, adeoque exiguus est usus l. fin. C. de jur. dom. impetr.*
137. *Ex instrumento gvareniigiato extra processum, etiam ordinarium, in bona debitoris judicialiter immisus Creditor, pignus reale consequitur.*
138. *Sicuti & immisus ex debito confessato absq; productione cautionis.*
139. *Non tribuit executio Creditori pignus ante immisionem realem in bona debitoris.*
140. *Consequitur tamen pignus Creditor, si post interlocutoriam judicis, ante immisionem realem, debitor ei cesserit possessionem.*
141. *Judex dilationem immisionis indulgens debitori non præjudicat Creditori, in jure reali per immisionem ei competituro.*
142. *At Creditor, in dilationem consentiens præjudicat sibi in prioritare, ex reali immisione competiturâ.*
143. *Arestum in foro Saxonico jus reale tribuit, ex quo arestantes præferuntur Creditoribus, hypothecam posteriorem, tacitam vel expressam habentibus.*
144. *Inter arestantes reliquis præfertur, qui prius ratione horæ atque momenti jus reale impetravit.*
145. *Petenti Arestum non nocet mora judicis, si alius interim hoc impetret.*
146. *Pro ratâ simul admittuntur arestantes, si unâ die vel horâ arestum impetraverint, de momento autem prioritatis constare nequeat.*
147. *Pro debito etiam in diem, & nondum exigibili arestantibus jus reale & prioritas competit.*
148. *Venditâ re oppignorata, Creditores in pretio arestum impetrantes præferuntur hypothecariis anterioribus.*

CLASSIS QUARTA.

In qua referuntur Creditores, personale solummodo privilegium habentes.

149. *Creditores personaliter privilegiati, omnes simul, sed pro rata, admittuntur.*
150. *Deponenti competit privilegium personale etiam de jure communi, ratione rei depositæ, quæ non amplius exstat in bonis depositarii.*
151. *Necessarium sive judiciale depositum arestantibus & hypothecariis præfertur.*
152. *Quicquid alimentorum nomine debetur, privilegiatum est, & Creditis Chirographariis præfertur.*
153. *Reliquis etiam Chirographariis præferuntur, qui pecuniam gratis & sine usuris mutuo dederunt.*
154. *Preferendus est Chirographarius aliis Venditor in residuo pretii, qui sibi de jure pignoris non prospexit.*
155. *Competit etiam personale privilegium iis, qui ad*

rem emendam credunt pecuniam, absq; constitutione hypotheca in re empta.

156. *Non habet privilegium personale Collegium in bonis Collegæ, etiamsi quid debeat is ex rationibus Collegii.*
157. *Non debentur liberis debitoris ex ejusdem bonis alimenta, antequam Creditoribus omnibus fuerit satisfactum.*

CLASSIS QUINTA.

In qua veniunt Chirographarii.

158. *Chirographarii indifferenter omnes simul pro rata admittuntur.*
159. *Chirographariorum appellatione continentur quoque Creditores ii, qui per confessionem debitoris, vel testes sua credita probant.*
160. *De jure communi in concursu Creditorum, unâ cum sorte etiam usura sunt adjudicanda.*
161. *In foro autem Saxonico adjudicantur usura in concursu Creditorum, antequam omnibus, etiam Chirographariis, de sorte satisfactum fuerit.*
162. *Licet super usuris æque ac super ipsâ sorte hypotheca fuerit constituta.*
163. *Non efficit renunciatio mulieris, ut Creditor, ejus locum subintrans, aliis Creditoribus ratione usurarum præferatur.*
164. *Interesse tamen, sive usura compensatoria, etiam in foro Saxonico, unâ cum sorte principali, Creditoribus adjudicari solent.*
165. *Ex pacto antichreseos fructus percepti in concursu Creditorum non sunt restituendi.*
166. *Mulier in concursu Creditorum, una cum dote & bonis illatis, usura quoq; sunt exsolvende, etiamsi reliquis Creditoribus de sorte satisfactum non fuerit.*
167. *Usura quoq; pretii haud soluti in concursu Creditorum prærogativâ gaudent.*
168. *Debentur etiam usura, unâ cum sorte pecuniæ hereditariæ in concursu Creditorum, si ea, postquam dies venit, exsoluta haud fuerit.*
169. *Usura in annuis reditibus sunt exsolvende, licet reliqui Creditores sortem non consequi valeant.*
170. *Repetit fidejussor in concursu Creditorum unâ cum sorte usuras, quas pro suo principali solvit.*
171. *Ecclesiæ & Hospitalia ratione usurarum quoq; aliis Creditoribus præferuntur.*
172. *Gaudent etiam prærogativâ usura pupillares.*
173. *Sed non ultra, quam tutela duret, licet rationes tutela nondum reddite fuerint.*
174. *Postquam Creditoribus omnibus de sorte satisfactum est, usura quoque secundum cuiusq; Creditoris prærogativam exsolvi debent.*
175. *Mulier ratione temporis tertia, quoad dotem illatam vincit ex seipsâ primum Creditorem, hypothecam tacitam, & ex personâ primi secundum, intermediam expressam habentem.*
176. *Præfertur etiam ratione dotis illatæ mulier, ordine secunda, primo Creditori, hypothecam expressam anteriorem habenti, si tertius, ad refectionem adium, pecuniam credens, hypothecam sibi constitui fecerit.*
177. *Secundus Creditor habens arestû, ex persona tertii, habentis hypothecam judicalem, vincit primum Creditore, qui nititur jure hypothecæ extrajudicialis.*
178. *Quod uni ex chirographariis à debitore solutum est, id repeti nequit a reliquis Chirographariis.*
179. *Repetere tamen possunt hypothecarii vel privilegiati Creditores, quod Chirographariis est solutum.*
180. *Pecuniam quoq; posterioribus hypothecariis solutam priores hypothecarii jure repetunt.*
181. *Nunquam repetitur solutum Creditoribus, si ex bonis debitoris reliquis satisfieri queat.*

CONSTIT. AC. DEFINIT.

12. *Emptor, qui publice auctionis pretium solvit magistratui, securus quidem est, sed magistratus rationem pecunia accepta reddere tenetur Creditoribus.*
13. *Emptor sub hasta si pretium semel solverit, tutus est, nec à Creditoribus posterioribus, quibus ex pretio haud satisfactum, denuò conveniri potest.*

CONSTITUT. XXIX. *Arestum qualiter ritè fieri oporteat.*

Definit.

1. **A**restum pignus pratorium & jus reale tribuit Creditori, in quo ipso, tanquam circa effectum principalem, à sequestro differt.
2. *Efficax demum est arestum, quoad jus reale & prioritatis, à tempore scientia vel denunciationis debitori facta.*
3. *Validè jus aresti impetrati, per cessionem in alterum transferri potest.*
4. *Bona arestata post factam denunciationem alienata, Creditor à tertio possessore vindicare potest.*
5. *Creditor, qui certà ex causà arestum impetravit, bona arestata etiam ex alià causà pignoris jure retinere potest.*
6. *Non decernendam est arestum, antequam Creditor probet ac liquidum faciat suum Creditum.*
7. *Antequam probatum fuerit, debitorem multo are alieno obstructum, & non amplius solvendo esse, haud concedendum est arestum.*
8. *Sufficit tamen, praesumptionibus atque conjecturis probabilibus demonstrari, debitorem facultatibus labi & non solvendo fieri.*
9. *In provinciis Electoratus Saxonici arestum bis renovari debet, de unà quaterdenà in aliam, nec tempus hoc anticipare vel immutare licet.*
10. *Circa renovationem aresti tempus quaterdenarum de momento in momentum currit.*
11. *Et dies termini computatur in terminum.*
12. *In secunda renovatione Creditor precisè libellum arestatorium offerre tenetur, nec valet arestum, si libellus in primo vel secundo termino statim exhibetur.*
13. *Non minus impetratio citationis, quam oblatio libelli arestatorii in ultimà renovatione requiritur.*
14. *Alterius nomine absq; speciali mandato nemo arestum impetrare valet.*
15. *Quocunque in loco arestum impetrari potest.*
16. *Peti potest Arestum tempore quocunque, etiam die feriato.*
17. *Impetrari debet Arestum à iudice eo, qui hanc habet jurisdictionem, die Erb- oder Niedergerichte.*
18. *Arestum non apud iudicem, sed senatum impetratum, plerisque in locis haud subsistit.*
19. *Arestum impetratum in iudicio, sub quo debitor habet domicilium, bona immobilia alibi sita non afficit.*
20. *Bona immobilia eo in loco, ubi sunt sita, arestari debent.*
21. *Bona tamen mobilia alibi sita per arestum in loco domicilii debitoris impetratum afficiuntur.*
22. *Arestum in bonis feudalibus impetratum à iudice, qui Dominus feudi non est, fructus solummodo feudales jure pignoris afficit.*
23. *Arestum, in supremo Principis iudicio impetratum, etiam ad bona mediatè subjecta extenditur, dummodo inferiori iudici notificetur.*
24. *Conveniri potest iudex ad interesse, si pro aresto decernendo requisitus, absque causà justà illud recusaverit.*
25. *Licet tamen iudici cautionem de se indemnem servando exigere.*

26. *Admittenda est nuda Creditoris promissio, si ex inopià cautionem prestare nequeat.*
27. *Nemo Creditorum bona debitoris sui arestare prohibetur.*
28. *Liberi etiam parentum suorum bona arestare possunt.*
29. *Omnia indifferentè bona arestari possunt, etiam annuæ prestationes.*
30. *Arestum pro debito in diem impetratum, Creditum haud purum, nec meliorem Creditoris conditionem facit.*
31. *Arestari quoq; possunt libri Studiosorum in Academia.*
32. *Ut & salaria Professorum & Advocatorum.*
33. *Arestari nequeunt bona ad alimenta debitoris destinata.*
34. *Sicuti nec stipendia Studiosorum.*
35. *Arestum in certis tantummodo bonis impetratum ad bona alia non extenditur.*
36. *Sed Arestum generaliter & indefinitè impetratum, extenditur etiam ad bona futura postea acquisita.*
37. *Excluditur quandoque jus aresti ex eo solo, quod alius Creditor bona debitoris detineat.*
38. *Defuncto debitore, etiam intra trigèsimum bona ejus possunt arestari.*
39. *Arestum absque causà sufficiente & injustè indultum in totum relaxari debet, absque ullà prestatà cautione.*
40. *Legitimè autem decretum arestum sub cautione demum relaxatur, salvo tamen jure prioritatis arestatori acquisito.*
41. *Qui in causà conventionis condemnatus pecuniam depositam aresto constringit, id renovare necesse non habet.*
42. *Non tribuit præceptum iudiciale de non alienando Creditori hypothecam aut jus prioritatis in bonis debitoris.*
43. *Aresto licet haud subsistente, Reus tamen conventus ad libellum respondere & litem contestari tenetur.*
44. *Modo debitor ratione domicilii vel contractus ibidem forum sortiatur.*
45. *Valet etiam arestum & hypotheca in contractù usurario, saltem quoad sortem ipsam.*
46. *De bonis arestatis non satisfaciendum est Creditori arestanti, nisi in subsidiù, deficiente nimirum alio exsolutionis medio, & quomodo hoc casu pronuntiandù.*

CONSTIT. XXX.

Aresta petentibus quatenus & contra quas personas, praesertim in mercatoribus, concedi debeant.

Definit.

1. **S**equestrum sive arestum personarum regulariter prohibitum est, etiam in foro Saxonico.
2. *Pactò tamen expresso, debitor sequestro & incarcerationi se potest obstringere.*
3. *Incarcerationis quoque penam luit in provinciis Electoratus Saxonici debitor, haud solvendo existens.*
4. *Exsolutionis morà sequestrari potest Creditor, qui in loco contrahens, solutionem ibidem promissit.*
5. *Non etiam si in loco aliquo contrahens, se alibi soluturum promittat.*
6. *Heres quoq; debitoris, qui in loco contractus solutionem facere promissit, personaliter detineri potest.*
7. *Nec non fidejussor ex morà debitoris, si in loco contractus se soluturum promiserit.*
8. *Detineri potest debitor, qui in loco contractus solutionem facere promissit, etiamsi in transitu saltem ibi reperiat.*
9. *Pro debito minimo, nunquam debitor personaliter detineri potest.*
10. *Nec arestandus est debitor, qui testimonii dicendi causà in loco, ubi contraxit, & solvere promissit, commoratur.*
11. *Mi-*

11. Ministri mercatorum, ut sunt Infitores & factores, pro debitis suorum dominorum nequeunt arrestari, & personaliter detineri.
12. Nec cives singuli eorumve bona pro debito Civitatis sive Universitatis arrestari possunt.
13. Nisi semetipsos singulatim obligaverint.
14. Sequestrari & detineri potest debitor forensis, si Creditor in loco domicilii debitoris jus & justitiam consequi nequiverit.
15. Dilapidatio bonorum causam praeber sufficiens detentioni persona debitoris,
16. Sicuti & fuga debitoris.
17. Debitor, saltem de fugâ suspectus, personaliter detineri potest.
18. Inquilini emigrantis persona arrestari potest, donec pensionem solvat.
19. Praestitâ cautione de solvendo, sequestratio sive arrestum debitoris relaxari debet.
20. Ad relaxandum sequestrum non admittitur cautio juratoria, sed praestanda ea est pignoribus, vel fidejussoribus.
21. Creditor, ad cujus instantiam sequestrum injuste fuit decretum, ad interesse conveniri potest.
22. Arrestari non potest Cadaver defuncti debitoris.
23. Privilegium de non arstandis, bonis vel personis, tempore Nundinarum, pertinet tantummodo ad Nundinas solennes, & ab Imperatoribus privilegiatas.
24. Solis mercatoribus indultum est privilegium de non admittendo arresto tempore Nundinarum, non etiam aliis Civibus, qui mercatores non sunt.
25. Durantibus Nundinis haud decernendum est arrestum adversus Mercatoris bona, vel personam, etiam si sit fugitivus, aut de fuga suspectus.
26. Nec pro debito, in ipsis nundinis contracto, durantibus adhuc iis, arrestum decerni debet.
27. Cessat privilegium de non arstando bona & personam debitoris, durantibus nundinis, si huic expresse fuerit renunciatum.
28. Nundinis per signum campana finitis, mercatores eorumque bona quovis in loco arrestari possunt.
29. Pro rata simul admittuntur Creditores, qui proxime sequenti septimanâ post nundinas Lipsienses, in die Zählwochen/ antequam mercies in Conductu Norimbergensi avebantur, arresta impetrarunt.
30. Non pertinet ad Bannitos privilegium Nundinarum.
10. Potissimum tamen circa Notariorum aliasque expensas judiciales, cujusque loci Statutum & consuetudo in moderatione attendi debet.
11. Salaria quoque Advocatorum taxationi iudicis subiecta sunt.
12. Advocatus in propria causâ, à condemnato in expensas exigere nequit ullum Advocati salarium.
13. Nisi id petere velit per modum damni & interesse.
14. Victus condemnatus in expensas, victori restituendus, non tenetur ad damna & interesse.
15. Nisi ratione contumacia, vel in expensis retardati processus fuerit condemnatus.
16. Actor, spoliatus in itinere, non potest repetere damni restitutionem à Reo, quantumvis ex causa contumacia in expensas is fuerit condemnatus.
17. Victus victori etiam expensas, in termino moderationis factas, restituere tenetur.
18. A moderatione expensarum Appellare quoque ac Leuterare licet.
19. Expensas, quae ante omnia sunt refundenda, sufficere refundi per compensationem.
20. In expensas iudex victum condemnare potest, ex officio, parte etiam non petente.
21. Lite principali per sententiam finitâ, haud peti possunt peculiari actione litis expensa, quae non nisi officio iudicis debebantur.
22. Expensas vero, quae jure actionis debentur, etiam post latam sententiam victor actione peculiari petere potest.
23. Ex contumaciâ quoque vel delicto, si quae debentur expensa, post litem finitam etiam peti possunt.
24. Victus regulariter victori in expensas condemnari debet; & quatenus hoc verum sit in causis criminalibus.
25. Quando lis una plura habet capita, expensa pro uno capite Compensari, pro alio adjudicari possunt.
26. Compensari debent expensa, si victus justam litigandi causam habuerit.
27. Ex juramento suppletorio condemnatus, non solvit expensas victori.
28. Victus ab expensis excusatur, quando pro se habuit instrumentum obligatorium, vel ob honorem servandum litigavit.
29. Veneratione Consanguinitatis & Affinitatis, vel ratione honestatis persona, expensarum condemnatio plerumque victo remittitur.
30. Victus ab expensis liber est, si de calumnia juraverit.
31. Condemnatus ex jurejurando litis decisorio, nullas debet expensas.
32. Moderanda quoque sunt expensa immodica & superflua, quantumvis debitor nudâ Creditoris assertione super iisdem stare promiserit.
33. Pauperi litiganti à parte adversa non nisi cortis in casibus sumptus litis subministrari debent.
34. Sed iudex pauperibus litigantibus expensas litis à fisco publico subministrat.
35. Possessor, ad restitutionem rei litigiose condemnatus, non tenetur ad expensas, nisi dolo possedisse probeatur.
36. Non tenetur refundere expensas victus, qui jam admissus est ad beneficium Restitutionis in integrum.

CONSTITUT. XXXI.

In taxandis expensis, quae vel cum juramento, vel sine eo petuntur, quae sint partes iudicis?

Definit.

1. **E**tiam si victor expensas juramento suo probare velit, taxatio tamen iudicis non omittenda, sed juramento praemittenda est.
2. Syndicus, nomine Collegii vel Universitatis super expensis jurare volens, admittitur.
3. Non solum judiciales, sed etiam extrajudiciales expensas absque juramento petere licet.
4. Non citatâ neque auditâ parte adversâ, haud taxanda sunt expensa.
5. Nisi unius saltem termini expensa petantur, quae si modicae fuerint, in adjudicatione ipsa statim taxari poterunt.
6. Moderatio expensarum iudicis arbitrio committitur, pro variâ victoris conditione.
7. Moderatus sit iudex in adjudicatione expensarum victus causa insumptarum.
8. Non sunt taxanda expensa judiciales, à victore probatae, sed usque ad tertium adjudicanda.
9. Notariorum expensa pro testibus examinandis quatenus à iudice sint aestimanda.

CONSTITUT. XXXII.

De executione pro debito, sive ex confessione rei, sive ex re iudicata liquido, tribuenda.

Definit.

1. **J**udex, pro decernendâ executione requisitus, denegans eam, actione in factum, ad interesse conveniri potest.
2. Tenetur quoque ad interesse iudex, ad cujus persuasionem Creditor, in prorogationem executionis consentiens, damnum inde patitur.

CONSTIT. AC DEFINIT.

3. Ex actione reali condemnatus, si rem non restituat intra quatuordecim dies, per executionem res ipsa auferatur, & tradatur victori.
4. Condemnato vero ex actione personali terminus Saxonicus, (Eichschickzeit) ad solvendam vel executionem sive immisionem subendam praefigitur.
5. Termini executionis in praedictum debitoris haud sunt coartandi, nec contrahendi.
6. Nisi debitor in coartationem terminorum consenserit.
7. Quo in casu debitor non nisi pro unico termino expensas executionis, (das Pfilfgeld) solvere tenetur.
8. Pluribus bonis simul oppignoratis, liberum est Creditori, in qua executionem fieri velit.
9. Avertere potest debitor executionem per cessionem bonorum universorum, non etiam unius vel alterius saltem rei immobilis.
10. Non debet fieri executio in bona debitoris immobilia, quando mobilia adsunt.
11. Executio in bona immobilia fieri debet pro ratione & quantitate debiti.
12. Audiendus est debitor, si executionem potius in nomina certa & liquida, quam bona immobilia fieri velit.
13. Non subsistit executio adversus pupillos indefensos, sed restituenda sunt bona, per executionem occupata.
14. Non potest fieri executio pro debito pupillis adversus tutores.
15. Beneficium competentiae, ne scilicet per executionem auferantur alimenta debitori, etiamnum hodie competit mililibus atque Nobilibus, & in ipso executionis actu opponi potest in foro Saxonico.
16. In beneficio competentiae, ne debitor egeat, potissimum conditio & qualitas persona ejus considerari debet.
17. Privilegium deductionis sive competentiae indultum quoque, censetur liberis & familiae Debitoris.
18. Doctoribus quoque competit beneficium competentiae, sive in quantum facere possunt.
19. Non potest valide renunciari beneficio competentiae.
20. Non potest fieri executio pro debito mariti in bona uxoris dotalia vel paraphernalia.
21. Valida est executio, facta in bonis Usufructuarii pro ipsius debito, licet alius in bonis iis habeat proprietatem.
22. Res litigiosa sicut non potest alienari, ita nec per executionem distrabi.
23. Valet alienatio iudicium litigiosa, si is, qui alienavit, paratus est iudicium pati, perinde ac si possideret.
24. Contra singularem debitoris successorem, ejusque bona, fieri non potest executio.
25. Executio à Domino feudi in dubio censetur facta in feudum ipsum, non solum in fructus & commoditates feudi.
26. Per executionem, in feudum factam, non praedictatur Agnatis, simultaneè investitis, si non consenserint in hypothecam vel executionem.
27. Valet quidem pactum de ingrediendo possessionem bonorum debitoris propria auctoritate sed tutius procedit Creditor adhibendo iudicis Imperium.
28. Reddenda est ratio de fructibus, ex fundo, in quem Creditores immissi fuerunt, perceptis.
29. Non eo minus tenentur Creditores reddere rationes de fructibus perceptis, quod debitor simplici eorum assertione stare promiserit.
30. Non tenetur mediante juramento bona mobilia indicare debitor, contra quem fit executio, si possideat bona immobilia.
31. Durante executionis processu, debitor ad incurrendum Creditibus obstringitur.
32. Debentur iudici expensae post factam executionem, haud subsecutâ licet taxatione.
33. Non deveniendum est ad subhastrationem, si Creditor bona, certo pretio aestimata, in solutum accipiat, vel ex eorundem Usufructu satisfactionem querat.
34. Subhastrari quoque, debent res mobiles, si Creditor eas, à iudice taxatas, in solutum acceptare nolit.
35. Post factam subhastrationem, cum iudice contrahit licitator de bonis debitoris; & quae sit subhastrationis causa.
36. Creditor, absque præviâ subhastratione bona debitoris, judicialiter taxata, accipiens in solutum, tantus non est, qua minus ea restituere, & debitori, sive reliquis Creditoribus de fructibus perceptis rationem reddere teneatur.
37. Non valet venditio sub hastrâ, si taxatio præcesserit, subhastrationem, vel si non per tres quaterdenas subhastratio facta fuerit.
38. Factâ subhastratione quilibet suo nomine licitari potest, etiam pro tertio, à quo mandatum licitandi habet, insciis licet iudice ac Creditoribus.
39. Licitatori, majus pretium offerenti, bona subhastrata sunt adjudicanda, nisi in secundâ, tertîâ, vel quartâ subhastratione, durante adhuc tribus quaterdenis, ab alio, plus licitante, is superetur.
40. Ultimâ quoque die, durante adhuc subhastrationis tempore, licitator, majus offerens pretium, admittitur.
41. In licitatione praesens pecunia praefertur pretio, distinctis terminis exsolvendo, nisi hoc, inter usurio deducto, illam in quantitate superet.
42. Primus licitator offerendo augmentum pretii, à sequentibus licitatoribus oblato, tempore subhastrationis nondum effluxo, in emptione reliquis praefertur.
43. Liberum est debitori & Creditoribus bona subhastrata minus pretium offerenti vendere, alteri ex subhastratione, jure perfecte nondum quæsito.
44. Factâ licet subhastratione, & licitatione subsecutâ, liberum tamen est debitori, oblato Creditoribus debito, res subhastratas redimere, & ad se recipere.
45. Tempore subhastrationis effluxo, non potest ulterius penitere licitator, nec licitationem revocare.
46. Adjudicatio rei subhastrata judicialis plenissimum tribuit dominium, & unâ periculum in licitatore, vacuâ licet nondum existente possessione.
47. Termino subhastrationis elapso, periculum rei subhastratae pertinet ad licitatore, adjudicatione licet nondum subsecutâ.
48. Nisi debitor morâ suâ fecerit, quo minus licitatori bona subhastrata fuerint adjudicata.
49. Deterioratio fundi subhastrati pertinet quandoque ad licitatore, etiam si tempus subhastrationis nondum sit effluxum.
50. Licitator, fundum subhastratum possidens, à praestatione tributorum & collectarum se liberare nequit ex eo, quod fundus sibi nondum sit judicialiter adjudicatus.
51. Factâ subhastratione, Creditor ad licitationem admittendus est, sive reperiat alius licitator, sive non.
52. Jus Reluisionis, quod competit debitori adversus Creditorem licitantem, praescribitur anno civilium in foro Saxonico.
53. Non efficit Creditor, bona sibi adjudicata intra annum alienando, quo minus ea debitor à tertio possessore redimere queat.
54. Currere incipit annus reluisionis à tempore factae realis adjudicationis, non etiam à termino ad-

- judicationi prefixo, sicuti nec ab exmissione debitoris.
55. Sufficit debitorem intra anni spacium se ad relutionem verè & actualiter offerre, licet non statim pretium & expensas judiciales exsolvat.
56. Debitori, fundum adjudicatum redimenti, non tenetur Creditor ad rationis redditionem, aut restitutionem fructuum.
57. Debitor, bona Creditori adjudicata redimens, non tenetur prestare Domino Laudemium.
58. Non competit debitori jus relutionis adversus extraneum, cui post licitationem, sive ab extraneo, sive à Creditore factam, bona subastata adjudicata fuerint.
59. Non potest exercere debitor jus relutionis adversus Creditorem, si vel prævia judicii taxatione bona subastata fuerint, vel Creditor primum licitatore superaverit.
60. Non obtinet jus relutionis in bonis, absque prævia subastatione à debitore Creditori in solutum datis.
61. Bonis licet judicialiter taxatis & subastatis, Creditor tamen, haud reperto emptore, ea in solutum accipere cogendus non est.
62. Nisi Creditor bona per Scabios provinciales, (durch die Land-Schöppen) aliter taxari fecerit.
63. Sive per Scabios provinciales, sive per alios fiat taxatio, jurata esse debet.
64. Non tantummodo solutionis, sed & quævis alia exceptio, in continenti probabilis, in actu executionis, ante factam adjudicationem valide opponitur.
65. Contra executionem, jam intentatam, firmiter etiam opponitur Exceptio non numerata pecunia; & quid si huic fuerit renunciatum.
66. Exceptio non numerata pecunia, post biennium opposita, haud impedit paratam executionem, sed in reconventionem rejicienda est, si debitori nil sibi numeratum probare velit.
67. Impedit tamen paratam executionem exceptio non numerata pecunia, etiam post biennium opposita, si in continenti est probabilis.
68. In aliis contractibus extra causam mutui, & dotis, exceptio non numerata pecunia haud transfert onus probandi in Creditorem.
69. Inter mercatores locum non habet exceptio pecunia non numerata ad impediendam paratam executionem.
70. Nec admittenda est inter mercatores actio ex causa non numerata pecunia, ad repetendum Chirographum ante factam solutionem.

P A R T I S S E C U N D Æ

D E

C O N T R A C T I B U S V E L Q V A S I

C o n s t i t u t i o I.

Jure offerendi, aut pacto de retrovendendo num praescribatur?

D E F I N I T I O N E S.

1. **C**ontractus pignoratitius differt ab Empti-Venditione cum pacto de Retrovendendo.
2. Contractus, cum pacto Retrovenditionis occasione mutui initus, judicatur pignoratitius & usurarius.
3. Heres Creditoris pignoratitii jus offerendi contra debitorem praescribere nequit.
4. Emptor pignoris adversus debitorem praescriptione sese tueri potest.
5. Actio hypothecaria non minus, ac personalis conditio ex mutuo, tollitur praescriptione.
6. Praescriptio debiti non nisi à tempore solutionis destinato, currere incipit.
7. Praescriptio temporis immemorialis differt à praescriptione centenaria.
8. Pactum de retrovendendo intra certum tempus, elapso eo, ulterius non obligat paciscentem.
9. Vendito fundo ad certum tempus cum pacto de Retrovendendo, tempore licet elapso, Relutio tamen locum habet.
10. Obligatio ex pacto de retrovendendo, transit etiam ad heredes.
11. A duobus re vendita cum pacto de retrovendendo, quando unus ex illis rem venditam reemere possit?
12. Pactum de retrovendendo etiam extraneo cedit potest.
13. Quando ex pacto Retrovenditionis, actio queratur, absenti.
14. Minor, heres emptoris, rem emptam cum pacto de Retrovendendo absque decreto Magistratus revendere potest.
15. Emptor, qui rem cum pacto de Retrovendendo possidet, precise eam revendere tenetur, nec liberatur praestatione ejus quod interest.
16. Vendita re emptà cum pacto de retrovendendo ab emptore, primus Venditor à secundo emptore rem vindicare nequit; sed habet actionem personalem ex vendito adversus primum emptorem in id, quod interest.
17. Ex pacto retrovenditionis, verbis directis concepto, seu resolutivo, competit Rei vindicatio primo venditori adversus tertium possessorem.
18. Omne incrementum seu commodum, pariter atque incommodum, quod rei, cum pacto de retrovendendo vendita, quocunque modo accedit, indifferenter ad emptorem spectat, non autem ad venditorem.
19. Revendenti id, quod ex speciali pacto solvit, unquam pretio restituendum non est.
20. In contractu Retrovenditionis fructus pendentes ultimi anni inter Emptorem & Venditorem pro rata temporis dividuntur, nisi inter contrahentes aliter conventum.
21. Venditor pretium Revenditionis non parat à pecunia, sed statis & distinctis temporibus solvere volens, quando admittendus sit.
22. Pretium relutionis solvi debet in moneta, qua fuit tempore prima venditionis.
23. Ex venditione, qua fit cum pacto de retrovendendo debetur Laudemium Domino, non etiam ex ipsa Retrovenditione.
24. Revenditi id, quod Laudemii nomine ex prima venditione Domino solvit, à Reemptore restitui debet.
25. Cessat jus retrovenditionis, quando bona publice subastata venduntur.

CONSTIT. AC DEFINIT.

26. *Contractus pignoratitius non censetur tacite prorogatus in annum integrum, ex eo, quod debitor termino praefinito non solverit.*
 27. *Revendenti omnes impensa & meliorationes sunt restituenda à Reemptore.*

CONSTIT. II.

Annua praestationi an in totum possit praescribi?

Definit.

1. **A**nnuis Reditibus, ex pacto de revolvendo in futurum solvendis, non praescribitur.
2. Praestationi Laudemiorum nullo unquam tempore praescribitur.
3. Conductor sive Colonus pensionem futuri temporis praescribere nequit.
4. Libertas à decimis praestandis quadraginta annis praescribitur.
5. Annuas praestationes viginti annorum spacio in minori summa recipiens residuum petere nequit.
6. Nisi Creditor petitionem residui expressa protestatione aliove modo sibi reservaverit.
7. Ex solutione annuae pensionis, tribus annis proximis facta, inducitur praesumptio totius debiti, in praeteritum soluti.
8. Praesumptio debiti soluti ex annuae pensionis solutione triennali probationem admittit contrariam.
9. Ex usurarum praestatione, ultra tempus praescriptionis legitimum, inducitur obligatio tam super usuris, quam super ipsa sorte.

CONSTIT. III.

Obligatus solvere annum censum in certo genere monetae vel frugum, si ultra longissimum tempus in alio & minoris valoris genere moneta vel frugum solverit, an contra primam obligationem sit praescriptum?

Definit.

1. **P**raestatio Creditoris, recipientis annum censum in alio genere frugum ultra tempus longissimum, non interruptit praescriptionem.
2. Ex solutione annui census ultra tempus longissimum, in alio frugum genere, difformiter tamen facta, non inducitur praescriptio.
3. In foro Saxonico non nisi duae habentur species praescriptionum, tricennalis nempe & annalis.
4. Speciales juris communis praescriptiones etiam in foro Saxonico usu receptae sunt.
5. Quare praescriptionibus Saxonice augmentum sex hebdomadarum atque trium dierum fuerit adjectum; Quidque juris in praescriptionibus juris communis singularibus, in foro etiam Saxonico usitatis.
6. Annalis praescriptio in foro Saxonico requirit bonam fidem, qua à praescribente probari debet.
7. Ad praescriptionem quoque tricennem requiritur in foro Saxonico bona fides, qua tamen ex lapsu temporis longissimi pro praescribente praesumitur.
8. Nisi is, contra quem praescriptum est, malam fidem praescribentis probare velit.
9. Praescriptio annalis in foro Saxonico quasunque res mobiles regulariter comprehendit.
10. Bona hereditatis mobilia quanto tempore praescribantur in foro Saxonico.
11. Liberi bona hereditatis matris nullà obstante praescriptione à patre petere valent.
12. Gerade quoque & res expeditoriae praescribuntur anno & die; quod tempus tamen post trigessimam currere incipit.
13. Annalis praescriptio Gerade & rerum expeditoriarum ignorantibus non potest.

14. *Filia, matris defunctae Geradam à patrono petentes, praescriptione annali eam haud amittunt, etsi de jure suo protestata non fuerint.*

15. *Res inventa adversus Dominum praescribitur in foro Saxonico sex hebdomadis.*

16. *Res furtiva tempore longissimo praescribi potest.*

17. *Colonus & Emphyteuta quanto tempore dominium Emphyteuseos, prae dique conducti praescribant.*

18. *Quanto tempore praescribatur Evictioni in foro Saxonico.*

19. *Aedificium, quod quis in suo solo non jure extruxit, elapso etiam decennio potest impugnari.*

20. *Aktioni Paulina, qua competit ad revocanda bona, in fraudem Creditorum alienata, quanto tempore praescribatur.*

21. *Ad introducendam Consuetudinem in foro Saxonico requiritur spacium triginta annorum, cum anno & die.*

22. *Praescriptio consuetudinis debet esse continuata, non interrupta.*

23. *Privilegium per non usum longissimi temporis haud amittitur, quando occasio utendi se non obtulit.*

24. *Regalia etiam in foro Saxonico tempore immemoriali praescribuntur.*

25. *Venatio praescriptione temporis immemorialis in foro quoque Saxonico potest acquiri in fundo alieno.*

26. *Probatis extremitatibus temporis, ad praescriptionem requisiti, principio scilicet & sine probata cesset continua possessio.*

27. *Probata possessione vel quasi alicujus juris per majorem partem Provinciae, videtur probata possessio etiam in aliis locis ejus Provinciae.*

CONSTITUT. IV.

Rustici, ubi ultra triginta annos, annum & diem, loco operarum vel servitorum certam quantitatem pecuniae solverunt, an contra servitia praescripserint?

Definit.

1. **O**pera rustica praescribuntur triginta annis, anno & die in foro Saxonico.
2. Nisi jure familiaritatis aut amicitiae praestita fuerint, jure Bethe.
3. Rusticis, non jure servitii, sed precario tantum, vel etiam vi coactos se aliquandiu praestitisse operas & servitia asserentibus, incumbit probatio.
4. Rustici loco operarum, quibus Dominus commode uti nequit, per tempus etiam longissimum certam pecuniam summam solventes, praescriptione sese tueri non possunt, quo minus servitia denuò prestare teneantur.
5. Rusticis, alternativè, ad operas, vel pecuniae praestationem obligatis, ipsorum est electio, quidnam prestare velint.
6. Libri Nobilium, qui vocantur Erb-Register oder Erb-Bücher, quando probent contra rusticos.
7. Quatenus iidem probent charta partita, ouges schnittene Zedel & bacilla fissa, Kerbhölger.
8. Omnes indifferenter servitutes reales, sive causam continuam, sive discontinuam habeant, in foro Saxonico praescriptione tricennaria, anni & diei acquiruntur.
9. Jus utendi certo aliquo molendino, adversus incolam alicujus pagi vel oppidi, triginta annis, anno & die praescribitur.
10. Molam oleariam, absque concessione speciali, in molendinum frumentarium commutare haud licet.

I N D E X

11. Domino præcipienti subditis suis, ne alibi, quam in suo molendino molant, tertius, in cuius præjudicium facta est prohibitio, contradicere, eamque impedire potest.
12. Ex justâ causâ Dominus cogere potest subditos; ut uno ac certo utantur artifice.
13. Servitutes negativa, nullâ præcedente prohibitione præscribi nequeunt.
14. Jus Compascuorum, vulgò Koppelweide/ præscribi nequit.
15. Ex causâ tamen novâ superveniente, etiam jus compascuorum præscribitur.
16. Feudum in foro Saxonico triginta annis, cum anno & die præscribitur.
17. Inter Emptorem & Venditorem quandoque temporaria continuantur, ad complendam usucapionem.

CONSTITUT. V.

Præscriptio juris Saxonici, qua est XXX annorum, anni & diei, num locum habeat contra Ecclesias, Universitates, Hospitalia & pia loca.

Definit.

1. **C**ontra prædia ad Ecclesias & Universitates pertinentia, non nisi quadragenaria præscriptio obtinet.
2. Neque Ecclesia contra Ecclesiam, Hospitalia, aliaque pia loca breviori temporis spacio præscribit.
3. Ecclesia, succedens privato, contra quem inchoata est præscriptio, gaudet privilegio præscriptionis quadragenariae.
4. Præscriptio quadragenaria pertinet etiam ad redditus annuos, qui Ecclesie, aliisve piis locis debentur.
5. Contra pagum vel Universitatem currit præscriptio usitata Saxonica tricennalis, cum anno & die.
6. Res mobiles Ecclesiarum, Hospitalium aliorumque piorum locorum, anno & die in foro Saxonico præscribuntur.
7. Præscriptioni quadragenaria contra Ecclesiam, ne quidem in foro Saxonico, additur augmentum anni & diei, in præscriptionibus Saxonice aliâ usitatum.
8. Stipendium, certis personis atque familia studiorum causâ relictum, etiam si nemo in familiâ literis operam navet, in alios tamen pios usus converti nequit.
9. Salarium semestre, sive annum gratia, (das Gnaden Jahr) lucrantur heredes defuncti, etiam si paterna hereditati renunciarerint.
10. De anno gratia, seu Salarîo semestri, ad alienum defuncti exsolvi haud debet.
11. Defuncto Ecclesie ministro, proventus ex anno gratia simul liberis & Viduæ ipsius debentur, etiam si hac bona, marito illata, repetat.
12. Salarium semestre, inter defuncti pastoris Viduam & liberos equaliter, & secundum capita dividi debet.

CONSTITUT. VI.

Num eadem præscriptio juris Saxonici contra civitatem locum habeat?

Definit.

1. **P**ræscriptio, contra certos quosdam cives intentata, civitati non nocet.
2. Magistratus municipalis, licet jurisdictionem non habeat, circa res tamen venales Ordinationes condere potest.
3. Impetrans privilegium contra utilitatem publicam, quando & quatenus peccet contra jura-

mentum, quo juravit, se promoturum utilitatem publicam.

4. Nobilibus in pagis & castris suis, absque speciali concessione, aut præscriptione, Cerevisiam vendere aliudque perniciosum urbibus mercimonium exercere non licet.
5. Neque Rusticis ac incolis, in Villis aut pagis cerevisiam coquere & vendere, aliaque civium commercia exercere, permissum est.
6. Liberi, adium paternarum possessores, cerevisiam coquere possunt, etiam si ipsimet in numerum Civium recepti non sint.
7. Nobiles tamen, pro usu domus & familiae suae, cerevisiam coquere haud prohibentur.
8. Privilegia, Civitati aut Civibus concessa, latissime sunt interpretanda; & quisnam eorum interpretes.
9. Collegia opificum de causis, ad Collegium pertinentibus, cognoscere, & Collegiatos punire ac coercere possunt.
10. Extra causas tamen, ad Collegium pertinentes, jurisdictio Opificum in Collegiatos, ad alias causas & delicta non extenditur.
11. Non valent statuta Opificum, quibus prohibent, ne quod unus cepit, aliter perficiat.
12. Legitimatus per subsequens matrimonium, in Collegium Opificum recipi debet.
13. Non minus quoque in Collegium Opificum est recipiendus, ducens uxorem, quam antè impregnaverat.
14. Nec removendus è collegio Opificum, qui ab alio impregnatum ducit in matrimonium.
15. Legitimatus per subsequens matrimonium dari potest testimonium natalitium, quod ex thoro legitimo & parentibus honestis natus fuerit.
16. Legitimatus per Comitem Palatinum, civium consortio dignus judicatur.
17. Collegio per mortem Collegiarorum dissoluto, bona Collegii Superiori, seu Magistratui accrescunt.
18. Ex contractu Senatus & Administratorum, Civitas ejusque bona non obligantur, nisi Cives, vel saltem Consilium, omnes cives representans, in contractum illum consenserit.
19. Vel, si probeatur, Mutuum in rem & utilitatem civitatis versum esse.
20. In venditione annuorum reddituum, à Civitate factâ probatio in rem versio ab emptore non exigitur.
21. Quando pecunia mutuo data non est versa in utilitatem Civitatis, soli Administratores, qui contraxerunt, ex mutuo tenentur.
22. Quâ de causâ, Creditor actionem ex mutuo adversus Civitatem & Administratores eodem libello, alternativè intendere potest.
23. Nec administratores exceptione non versa pecunie in rem civitatis, adversus Creditores sese tueri possunt.
24. Pro debito communi, legitime contracto Cives singulares eorumque bona non obligantur.
25. Nisi cives contrahentes semet ipsos singulatim obligaverint.
26. Bonis Civium singulorum obligatis, num unusquisque in solidum conveniri queat.
27. Legitimatio, per rescriptum Principis, aut Comitem Palatinum facta, in successione jus acquisitum nemi aufert.

CONSTITUT. VII.

Per pignorationem num interrumpatur præscriptio?

Definit.

1. **D**ominus feudi, habens jurisdictionem, propriâ

CONSTIT. AC DEFINIT.

- autoritate, ad prescriptionem interrompendam, pignora, & pignus retinere potest.
2. Schulteti tamen in pagis pignus penes se retinere nequeunt, sed illud Nobilibus, vel Quastoribus tradere tenentur.
 3. Pignorationum causa pertinet ad jurisdictionem inferiorem.
 4. Prescriptio Saxonica, triginta annorum, anni & diei solâ interruptitur citatione.
 5. Citatio tamen ad Processum extrajudicarium, prescriptionem non interruptit.
 6. Prescriptio etiam annalis, rerum mobilium, in foro Saxonico solâ citatione interruptitur.
 7. Citatione quoque interruptitur prescriptio annalis, auferens agnatis facultatem redimendi feudum alienatum vivente adhuc alienatore.
 8. Facta prohibitio quando interruptat prescriptionem servitutis.
 9. Quando actum est petitorio & possessorio simul, super solo possessorio quandoque iudex pronunciare potest.
 10. Petitorium cum possessorio retinenda cumulari nequit.
 11. Interdictum uti possideris, datur etiam contra turbantes quasi possessionem jurium incorporalium.
 12. Interdicto retinenda possessionis Dominus quoque contra subditos suos, obedientiam recusantes, agere valet.
 13. Ex l. diffamari nemo experiri potest adversus possidentem, ad turbandam ipsius possessionem.
 14. In foro etiam Saxonico possessio habetur legitima, licet non fuerit annalis.
 15. In summario vel summarissimo possessorio, creditur etiam testibus non juratis.
 16. In summarissimo possessorio admittitur etiam probatio, per unicum testem facta.
 17. Audiendus est Reus in summarissimo etiam possessorio, contra probationem actoris summariam.

CONSTIT. IIX.

Si pignora capta in alienam jurisdictionem transferantur.

Definit.

1. **C**um duobus, super eadem re controversiam morantibus, possessor non tenetur litem suscipere.
2. Remedium c. redintegranda 3. caus. 3. quest. 1. non competit ei, qui possessionem in adversarium sponte transtulit.
3. Qui primò possidet partem indivisam, si postea nanciscatur totum, novus possessor non dicitur.
4. Nemo possessionis suae titulum edere tenetur.

CONSTIT. IX.

Restitutionem in integrum adversus prescriptionem ex capite ignorantia non dandam.

Definit.

1. **A**nnalis prescriptio ignoranti nunquam currit.
2. Prescriptio triginta vel quadraginta annorum contra minorem incipit, & cepta currit.
3. Possidens hereditatem peregrè absentis, de cuius morte dubitatur, nunquam eam prescribit.
4. In materia prescriptionum atas minorum majoribus num patrocinetur? Et quando beneficium, uni ex consortibus litis concessum, ad alios litigantes extendi debeat?
5. Minori datur Restitutio in integrum, tam ob declinatoriam, quam dilatoriam exceptionem omisam.

CONSTIT. X.

Patria potestas jure Saxonico num sit sublata?

Definit.

1. **M**ajores solummodo liberi, non etiam mino-

- rennes, per separationem à patriâ economia patria potestati eximuntur.
2. Per matrimonium filia, patria potestas dissolvitur, licet ea adibus, mensaque patris adhuc fruatur.
 3. Fili verò per matrimonii contractum à patriâ potestate non liberantur.
 4. Neque dignitas Doctoralis, neque Clericalis filium à nexibus patriâ potestatis liberat.
 5. Liberis emancipatis, & à patre separatis, bona materna plenariè sunt restituenda, non retento patri Usufructu.
 6. Filia elocata pater bona materna restituere tenetur, etiam si illam adhuc exhibeat.
 7. Patri in bonis liberorum adventitiis competit Usufructus jure patriâ potestatis, etiam si sibi de pane ipsius non vivant, sed aliunde habeant alimenta.
 8. Filia, licet parenti operas præstet ancillares, usum fructum tamen bonorum adventitiorum petere nequit.
 9. A patre possidente bona materna, de sorte reddendâ, finito Usufructu, cautio regulariter exigi nequit, tenetur is tamen ad confectioem inventarii.
 10. Usufructus, parenti ex bonis filii adventitiis debitus ei auferri potest.
 11. Adempto licet patri per testamentum Usufructu in bonis liberorum adventitiis, nihilominus administratio ipsi competit; nisi à testatore alius Curator datus sit.
 12. Pater usum fructum ex bonis adventitiis non percipiens, censetur eum liberis donare.
 13. Mater, licet bona liberorum ceu tatrix administrata eorundem tamen usum fructum non habet.
 14. Pater nomine bonorum adventitiarum, in quibus habet usum fructum, sine consensu filii in iudicio experiri non potest.
 15. Pater privatus usum fructum in bonis liberorum adventitiis, ab eorundem successione non videtur exclusus.
 16. Macedoniani exceptio non solum filio, sed & ipsi patri, filio succedenti prodest; modo ejus voluntate contractum non fuerit mutuum.
 17. Propter dignitatem & honorem liberatus patria potestate, exceptione Macedoniani se tueri nequit: Et quid juris in nobilibus.
 18. Pater tenetur alere filium, etiam Naturalem, & spurium, nisi hic semetipsum exhibere queat.
 19. Mater alit filium inopem, non frater, qui heres patri haud extitit.
 20. Avus quoque tenetur alere Nepotem, etiam spurium, ex filio legitimo procreatum.
 21. Avus maternus non alit Nepotes, quando superstes adhuc est avus paternus.
 22. Mater alimenta, filio præstita, ab ipso ejusvè heredibus repetere nequit, nisi de hoc fuerit præstita.
 23. Aut nisi alimenta, filio præstita, in libro rationum consignaverit.
 24. A patre verò, ejusque heredibus, alimenta, filio præstita, repeti possunt.
 25. Vitricus expensas factas in alimenta privigni repetere potest.
 26. Nisi privignus probet, animo donanti à Vitrico sibi præstita fuisse alimenta.
 27. Repetere etiam nequit Vitricus alimenta, si privignus privignavè fuerit in ipsius obsequio & servitii.
 28. Pater filii bona administrans, quatenus præstita alimenta, & sumtus studiorum repetere possit.
 29. Obligati sunt liberi ad præstanda alimenta parentibus egentibus.
 30. Præteriti temporis alimenta, qua ex officio iudicis debentur, peti nequeunt.

31. *Peti autem possunt alimenta pratorii temporis, quae debentur jure actionis.*
 32. *Filii, licet ante dignitatem patris suscepti fuerint, attamen patris dignitate & privilegiis fruuntur.*

CONSTITUT. XI.

Quod jure Saxonico tutores proximis heredibus pupilli, quotannis rationes reddere jubentur, an non in legitimis tantum, sed & in testamentariis vel dative locum habeat?

Definit.

1. **D**E bonis etiam feudalibus pupillorum Tutores quotannis rationes reddere debent.
 2. *Hodie tutores, etiam sua sponte, & irrequisiti, quot annis rationes reddere tenentur.*
 3. *Tutor, simul heres proximus pupillo existens, non quotannis, sed finita demum tutela, ipsi pupillo reddit rationes.*
 4. *Remissa confessione inventarii à testatore, tutor, ne quidem finita tutela, rationes reddit, res tamen pupilli privatim conscribere tenetur.*
 5. *Mater, tutrix liberorum, finita tutela, mediante inventario rationes reddit.*
 6. *Tutor reddens rationem administrationis, ante omnia inventarium exhibere, vel eo deficiente, bona pupilli juramento indicare debet.*
 7. *Nec mater tutrix, qua inventarium facere omisit, à juramento se liberare valet.*
 8. *Ne quidem redditus rationibus per generatam Quittationem tutor liberatur, quo minus ob fraudulentam administrationem denuò conveniri queat.*
 9. *Quo anno incipiat majorennitas in foro Saxonico, nec non pubertas.*
 10. *Administratio tutoris licet ex hodierna consuetudine pubertate non finiatur, attamen si tutor Curatoris vices ulterius gerere nolit, invitus ad hoc cogi non potest.*
 11. *Mater Vidua quando & quatenus sit Tutrix liberorum suorum in foro Saxonico.*
 12. *Mater absq; contutore sibi adjuncto, nomine pupilli valide non contrahit.*
 13. *Nepoti ex filio praefuncto, Mater tutrix non datur, superstiti avo paterno.*
 14. *Mater tutrix non admittitur, priusquam renunciaverit secundis nuptiis, & Scto Vellejano; qua tamen renunciatio jurata esse non debet.*
 15. *Mater, non petitis tutoribus, quando amittat liberorum successionem.*
 16. *Mater non petens tutorem liberis, quatenus noceat avia in successione, defunctis Nepotibus.*
 17. *Creditor minoris tutelam vel curam suscipiens, absq; manifestatione Crediti, Actionis jacturam sustinet.*
 18. *Etiamsi nec minor, nec pater ipsius mutuam acceperit pecuniam, sed debitum aliunde in ipsum fuerit translatum.*
 19. *Creditor tutelam suscipiens, absque manifestatione pecuniae creditae, illam non amittit, quando creditum est notorium.*
 20. *Creditor minori tutor vel Curator dari potest, si hoc Magistratui placuerit.*
 21. *Rei, à tutore pecunià pupillari empta, dominium pupillo acquiritur; Cui & propterea Rei vindicatio competit.*
 22. *Tutor, pecuniam pupillarem licito lucro ac fenori non exponens, ipsemet usuras vel interesse pupillo refundere tenetur.*
 23. *Nisi media, elocandi pecuniam pupillarem idonea, defecerint; Et cuiusmodi hoc casu incumbat probatio?*

24. *Finita tutela vel cura, minor nomina contracta agnoscere tenetur, nec horum periculum ad tutorem vel Curatorem pertinet.*
 25. *Nisi tutoris vel Curatoris culpa, in exigendo vel contrahendo, nomina idonea facta fuerint.*
 26. *Quo casu pupillus vel minor culpam tutoris sive Curatoris probare debet.*
 27. *Minor finita tutela vel cura, usuras pecuniae elocatae à debitore exigens, periculum nominis in se suscipit.*
 28. *Bona minorum immobilia absq; sufficiente causa, ejusque cognitione, & decreto Magistratus alienari nequeunt.*
 29. *Sed absque debitis solennitatibus alienata, à minore vindicari possunt, ipsiq; facta pretii refusione cum omni causa, sunt restituenda.*
 30. *Nisi alienatio injusta bonorum minoris, lapsu quinquennii, post majorem aetatem, à die scientiae, confirmata fuerit.*
 31. *Approbatum quoq; alienatio à minore, quando major factus pretium accepit, aliudve ultro fecit, quo priorem contractum valere praesupponit.*
 32. *Minor, praedium injustè, & absq; debitoris requisitis alienatum vindicans, defunctum requisitorum solennium quando probare debeat.*
 33. *Tutor potest emere rem pupilli, non ab ipso pupillo, sed à contutore aut iudice, facta subhastatione rei pupillaris.*
 34. *Minori competit electio, an contra tutores vel Curatores agere, an vero in integrum restitui, & bona, injustè alienata, revocare velit.*
 35. *Heredes tutoris ex levi ipsius culpa non tenentur.*
 36. *Beneficium ordinis tunc demum competit tutoribus, quando ab ipsis facta est divisio.*
 37. *Apotheca seu Quittantia tutoris non liberat debitorem, quo minus à minore, in solutione laeso, conveniri queat.*
 38. *Nomen seu debitum, pecunia minoris factum, ad ipsum pertinet; licet tutor Creditor fuerit nominatus in Chirographo.*
 39. *Non semper tria tutela onera vacationem praestant.*
 40. *Tutor propriis sumptibus res pupilli administrare non tenetur, salarium tamen petere nequit.*
 41. *Excussis tutorum ac Curatorum facultatibus, actio subsidiaria etiamnum hodie in Magistratum dari solet.*
 42. *Pupillus apud matrem, quae ad secunda vota transit, educari non debet.*
 43. *Nisi cognita causa matri, Vitrico nubenti, educationis cura à Magistratu fuerit commissa.*
 44. *Minor lesione probata restitutus, contra mutuam absolvitur, nisi Creditor pecuniam in utilitatem ejus versam docuerit.*
 45. *Solutio facta pupillo, absq; decreto judicis non liberat debitorem, etiamsi tutoris auctoritas intervenit.*
 46. *Judicialis Quittatio non liberat debitorem pupilli, si non decretum judicis praecesserit.*
 47. *Non impugnari potest solutio, tutori vel pupillo extrajudicialiter facta, si pecunia deperdita non sit.*
 48. *Tutor nomine pupilli quando donare possit.*
 49. *Ipsomet tutor donationem, de rebus pupilli factam, revocare nequit.*
 50. *Minor beneficio restitutionis per juramentum efficaciter renunciare potest.*

CONSTIT. AC DEFINIT.

CONSTIT. XII.

Articulus 52. lib. 1. Juris Saxonici, de bonis avitis, sine consensu heredum non alienantis loquens, num de simplici donatione tantum sit intelligendus?

Definit.

1. **B**ona in dubio pro avitis habentur.
2. Bona, ex permutatione pro bonis avitis acquisita, non sunt avita.
3. Nec pretium ex bonis avitis redactum, in locum bonorum avitorum succedit.
4. Bona avita naturam ejusmodi bonorum admittunt; quando ea frater à fratre per emptionem, aliumve titulum singularem acquisivit.
5. Bona avita, sub pacto de Retrovendendo vendita, & postea recemta, non desinunt esse avita.
6. Ad donationem bonorum avitorum, etiam liberorum emancipatorum consensus requiritur.
7. Nec Ususfructus bonorum avitorum, nec redditus annui sine consensu heredum validè donantur.
8. Pro dotalicio constituendo, bona avita, sine consensu heredum, donari possunt.
9. Liberi bona avita, absque eorum consensu à patre alienata, possunt revocare.
10. Modò fiat revocatio intra annum & diem, & ante traditionem terrarum donatarum.
11. De bodierna consuetudine corporis debilitas in foro Saxonico non vitiat donationem inter vivos.
12. Donatio, excedens 500. solidos, requirit insinuationem; & de quibusnam solidis hoc accipiendum?
13. Donatio facta Ecclesie, vel ad alias pias causas, ultra 500. solidos, insinuationem quoque requirit.
14. Nec donatio jurata absque insinuatione valet.
15. Valida est donatio reciproca seu remuneratoria absque insinuatione judiciali.
16. Num Magistratus, merum habens imperium, coram seipso donationem insinuari facere queat.
17. Insinuationis omisso eatenus solum vitiat donationem, quatenus legitimam excedit summam.
18. Donatio rerum mobilium & Gerada coram quocunque iudice insinuari potest.
19. Donatio bonorum immobilium in foro Saxonico non nisi coram iudice, ubi bona illa sunt sita, facta, valet.
20. Donatio absentis facta, ejusq; nomine à tercio, absq; mandato tamen, acceptata, non valet, nec post mortem donatoris à donatario ratificari potest.
21. Valet donatio absentis facta, epistolâ vel nuncio interveniente, licet expresse non fuerit acceptata à donatario.
22. De jure Saxonico valet donatio rerum mobilium, à patre collata in filium familias.
23. Mater liberis suis res quasvis validè donat.
24. In dubio donatio inter vivos censenda est, etiamsi mortis mentio fiat, aut executio in eventum mortis differatur.
25. Donatarius, defunctus ante donatorem, transmittit donationem ad heredes suos, etiamsi eorum mentio facta non fuerit.
26. Donatio omnium bonorum, presentium & futurorum, jure prorsus invalida est.
27. Universorum bonorum donatio illa solum invalida habetur, qua mobilia & immobilia, presentia ac futura, jura & actiones expresse comprehendit.
28. Est donator solvendo non sit, donatarius tamen universorum bonorum à Creditoribus conveniri nequit, nisi in casu hypothece constituta in rebus donatis.
29. Donatarius conveniri potest à Creditoribus donatoris, etiam Chirographariis, si in eorum fraudem facta fuerit donatio.
30. Quo tamen casu procedere debet actio revocatoria.

31. Ob ingratitudinem donatio revocatur non nisi ex causis in l. ult. C. de Revoc. donat. expressis.

32. Ex supervenientia liberorum revocatur donatio, etiam rei singularium.

33. Renunciatio revocationis, à patre facta, non nocet liberis, quò minus legitimam suam consequi possunt.

34. Donatio remuneratoria non revocatur per supervenientiam liberorum.

35. Inofficose donationes nec à liberis, nec à parentibus revocantur, si in remunerationem facte fuerint.

36. Bona, in fraudem legitimam à patre vendita & alienata, quatenus à liberis revocari queant.

37. Pater, non observata aequalitate inter liberos, uni ex illis majorem bonorum suorum partem in subsidium sustentationis tradere potest, modo reliqui inde legitima portionis jacturam non sentiant.

38. Pater à filiis repetere potest ea, quae dedit ipsis in subsidium paternum, zu einer väterlichen Hülffe.

39. Donatio ob causam, quae verbis expressa non est, revocari nequit, etiamsi causa haec fuerit subsequuta.

40. Favorabilior est revocatio, quae fit ex supervenientia liberorum, quam quae ex causa ingratitudinis, ideoq; datur heredi, etiamsi donator nunquam fuerit conquestus.

41. Quando donatio, facta ab eo, qui jam tum habebat liberos, revocetur per supervenientiam aliorum liberorum.

CONSTITUT. XIII.

Mulier Geradam viro num inter vivos donare possit?

Definit.

1. **D**onatio Gerada marito facta, ne quidem juramento Uxoris confirmata valet.
2. Remuneratoria seu reciproca Gerada donatio qualis esse debeat, ut marito facta subsistat.
3. Remuneratio, si in tempus futurum mortis differatur, donatio Gerada, marito facta, valida non est.
4. Donatio remuneratoria à marito in continenti, & in uno eodemq; actu donationis Gerada fieri debet.
5. Mulier, remunerationis causa Geradam marito donare volens, alterius Curatoris auctoritate ad hoc opus habet.
6. Donatio Gerada reciproca, non nisi in iudicio, vel coram Notario, ab uxore marito facta, subsistit.
7. Ad validam donationem Gerada remuneratoriam inter Conjuges, requiritur traditio Clavium, cum designatione rerum donatarum.
8. Reciproca Gerada donatio inter Conjuges aequalens sit necesse est.
9. Vendere potest Uxor marito sua Geradam etiam in testamento.
10. Consensum Curatoris mulier, pendens Geradam marito, adhibere debet.
11. Venditio Gerada, marito ab uxore minori pretio quam reverè valebat, facta, firma & valida est.
12. Venditionem Gerada, marito factam, Uxoris defuncta Cognata rescindere nequit ex beneficio L. 2. C. de rescind. vendit.
13. Maritus quatenus Uxori res expeditorius donare valeat.
14. Donatio inter Virum & Uxorem non valet, licet in heredes donatarii collata fuerit.
15. Donatio inter Conjuges morte confirmatur, usque ad summam quingentorum solidorum, si judicialiter insinuata non fuerit.
16. Uxor marito suo consensu Curatoris in iudicio valide donare potest.
17. Investitura de bonis Uxoribus immobilibus, seu Cessio possessionis facta marito in iudicio (Gerichtliche Belehnung)

- Belehnung*) non tribuit ipsi dominium, nec valet in vim donationis mortis causâ.
18. Reciproca seu remuneratoria donatio inter Conjuges valida est.
 19. Donatio inter sponsum & sponsam jure subsistit, Unde & sponsa defuncta carenam morgengabicam, cenam, ad Geradam pertinentem, ad proximam cognatam transmittit.
 20. Valet donatio inter Conjuges, in festo Nativitatis Christi celebrata, (*Was etnes dem andern lasset zum heiligen Christ beschreiben.*)
 21. Maritus Uxori Gerada nomine quid donare non prohibetur.
 22. Inter Conjuges Emptio-Venditio, aliivè Contractus celebrari possunt, modo Uxor alium adhibeat Curatorem.

CONSTITUT. XIV.

Gerada in prajudicium proxima cognata alteri donari quomodo possit?
Definit.

11. **G**erada per ultimam voluntatem aut donationem mortis causâ nequit alienari, ne quidem in testamento, tempore pestis condito.
2. Subsistit testamentum, de Geradâ factum, quando proxima Cognata testatrici consentit.
3. Testamentum, extra Provinciam Saxoniam conditum, non valet quoad Geradam, si testatrix mutato domicilio se conferat in Provinciam Saxoniam ibique vita fungatur.
4. Valet donatio Gerada, etiamsi donatrix egrotans in lecto decumbat.
5. Gerada donationis titulo in alium transferri potest licet proxima Cognata nil prorsus de hac relinquatur.
6. Gerada quatenus absenti queat donari.
7. Donatrix, reservans sibi usumfructum Gerada, non tenetur prestare cautionem usufructuariam.
8. Factâ donatione Gerada, nec retento usufructu, donatrix res, ad Geradam pertinentes, statim tradere tenetur donatario.
9. Quanam sint requisita donationis Gerada, in judicio facta; Et quid, si judex post mortem demum donatricis donationem apud acta insinuari faciat.
10. Ultra consensum Curatoris requiritur etiam ad donationem Gerada consensus mariti.
11. Curatoris presentia præcisè requiritur, nec sufficit ad actum Donationis, alium quempiam substitui à Curatore.
12. In designatione Gerada non singula quæque res exprimi debent, sed sufficit, rebus quibusdam enumeratis, clausulam subjici generalem, universam Geradam denotantem.
13. In specificatione Gerada quicquid expressum reperitur, donatum videtur, licet non sit res ad Geradam pertinens.
14. Designatio Gerada omitti potest, quando donatio facta in presentia rerum donatarum.
15. Quanam sint requisita donationis Gerada extrajudicialis; & num hæc tempore pestis quoque necessario observari debeant?
16. Traditio clivium necessaria non est, quando res ad Geradam pertinentes realiter traduntur.
17. Ad donationem Gerada coram Notario & testibus, necessarius non est consensus alicujus Curatoris ad litem.
18. Donatio rei particularis, ad Geradam pertinentis, absq; requisitis solemnibus facta valet.
19. Donatio Gerada revocatur ipso jure ex superveniencia filie.
20. Non tamen revocatur donatio Gerada reciproca seu remuneratoria per superveniencia filie.
21. Gerada, donationi omnium bonorum inclusa, valide non donatur.
22. Inter Geradam, qua defunctâ muliere ad proximam ejus Cognatam devolvitur, quæ defuncto marito ad Uxorem superstitem pertinet, præterquam circa oves, nulla est differentia.
23. Fœtus ovium, post mortem mariti, ante tamen divisionem editi, indistinctè, sive masculini, sive feminini sint sexus, Vidua cedunt, ut & Lanandum de tonsa vel decerpta.
24. Inter Geradam mulierum Nobilium & plebejarum nulla est differentia, præterquam circa Oves, Anseres, Anates, & Currum.
25. In judicandis rebus, ad Geradam pertinentibus, cujusq; loci Consuetudo, & mulieris possessio attendi debet.
26. Catena, armilla, aliavè res similes, in Uxoris possessione reperta, ad Geradam pertinent, licet ambo Conjuges illis usifuerint.
27. Bona utensilia si ante Uxoris obitum ad Virum perveniant, naturam suam mutant, & hereditaria fiunt.
28. Mundus muliebris, in possessione mulieris repertus, ad Geradam pertinet, licet eò mulier ad ornatum usa non fuerit.
29. Res hereditaria, ad ornatum vel usum Uxori à marito concessa, defuncto eo, si in possessione Uxoris reperiantur, pro Geradâ habentur.
30. Res, à marito Uxori ad usum & ornatum concessa, haud pro Gerada habentur; si in mulieris possessione non reperiantur.
31. Bona, que Uxor non usus proprii causâ, sed tanquam mercatrix aut Creditrix possidet, non habentur pro bonis utensilibus, nec ad proximam Cognatam pertinent.
32. Pannus preciosus, ad vestimenta muliebra nondum incisus, ad Geradam non pertinet.
33. Currus, quo mulier vesta fuit, quando inter Nobiles ad Geradam referatur?
34. Equi Currules ne quidem apud Nobiles pro Geradâ habentur.
35. Abenium & Caldarium (*Waschfessel und Braupfanne*) quatenus ad Geradam pertineant?
36. Ut & mantelia sive strophiola, Pelves & Candelabra (*Zellerüchlein, Becken und Leuchter.*)
37. Lecti in diversorio publico Gerada non accensentur.
38. Nec Sponda (*Spanbetten*) inter res Geradicas referuntur.
39. Linum & cannabis (*Flachs und Hanff*) quatenus ad Geradam pertineant?
40. Tapeta (*Leppiche und Leppisseren*) quanam bonis utensilibus sint connumeranda?
41. Pulvinaria & Calcitra, quibus scamna & sella insternuntur, (*Wanckpfel und Stuelküssen*) quatenus ad Geradam pertineant?
42. Gerada connumerari non debent Cochlearia argentea, & cantarus puerpera, nec collaria catellorum (*Silberne Löffel, Wochentanne, und des Hundes Halsband.*)
43. Bonorum utensilium nomine non comprehenduntur annuli signatorii, & bullæ aureæ, qua infantibus affiguntur (*Netschafftringe und Schaugroschen*) multo minùs munitula, qua à susceptoribus in baptismo offeruntur (*Patengeld.*)
44. Pacificalia quatenus ad Geradam pertineant, & quid habendum de dentibus luporum argento inclusis (*Wolfszähne in Silber eingefasset.*)

CONSTIT. AC DEFINIT.

45. Aurei incurvati, (Gefrümmete Goldgülden) bacca Corallii, (Corallenböner) Uniones seu margarita (Perlen) quando inter bona utensilia referantur?
46. Arrha sponsalitia Sponso data (Mahlschak) & Corona, quæ sponsus coronatus ad copulam sacerdotalem incedit (BräutigamsKranz) non pertinent ad Geradam.
47. Qualus (Laugenforb) bonis utensilibus accenseri non debet.
48. Libri mulieris quinam ad Geradam pertineant?
49. Mortuâ Uxore in conjugio quasnam species de Gerada marito superstiti Cognata relinquere teneatur: Et num etiam Conopaxum (Den Borhang) unâ cum lecto?
50. Uxor vel Cognata, accipiens Utenilia defuncti mariti vel Cognata, heredibus nil prorsus de hisce relinquere tenetur.
51. Ex peculiari Statuto Lipsiensi, mortuâ in matrimonio Uxore, hujus Cognata, nomine utensilium, non nisi certa quadam species, quasnam deferuntur, reliquis Gerada rebus superstiti marito relictis.
52. Non obstante hoc statuto, filia defunctæ Gerada proxime Cognata defertur, nibilo de hac patri relicto.
53. Statuto Lipsiensi, de Nisrelgerada disponente, non gaudent forenses & extranei, qui non sunt incolæ & cives urbis illius.
54. Gerada defertur secundum Statuta & consuetudinem loci, ubi defuncta habuit domicilium.
55. Ad Geradam ab aviâ relictam, Neptes unâ cum filiabus in stirpes admittuntur.
56. Mulieres solummodo, per lineam femininam descendentes, in Gerada succedunt.
57. In Successione Gerada sola Cognatio attenditur, non habita ratione agnationis, vel pluralitatis vinculo- rum.
58. Filia quoque Spuria matri naturali in Gerada succedit.
59. Virgo Vestalis de jure quoque Saxonico succedit in Gerada.
60. Clericus matri in Gerada succedit, non etiam filia aut sorori, multo minus uxori prædefunctæ.
61. Deficientibus Cognatis feminini Sexus, tam ex linea recta, quam transversali, Gerada defertur judici, cui merum competit imperium.
62. Es alienum mariti, Vidua ne quidem in subsidium de Gerada solvere tenetur, etiamsi Gerada nomine contractum fuerit.
63. Nec bona utensilia, à marito oppignorata, Vidua in Gerada succedens, sed heredes mariti luere debent.
64. Utenilia tamen, à marito pro pretio venditori, vel cum consensu Uxoris oppignorata, aut in fraudem creditorum comparata, Vidua in subsidium luere tenetur.
65. Debita mulieris defunctæ proxima Cognata, deficientibus demum bonis hereditariis, in Subsidium saltem de Gerada exsolvere obstricta est.
66. At, si Gerada nomine debita mulieris fuerint contracta, ea Cognata proxima differenter de Gerada solvit; etiamsi alia bona hereditaria supersint.
67. Geradam quoque, à muliere defunctâ oppignoratam, proxima Cognata luere debet.
68. Nisi in communem rei familiaris usum Gerada à muliere fuerit oppignorata, quo casu redemptio ejus incumbit heredibus.
69. Tutor quando absque decreto Magistratus pupille Gerada patri vel extraneo vendere & alienare valeat?
70. Pater filia sua Geradam absque autoritate Magistratus vendere non potest, nisi hac servando servari nequeat.

CONSTITUT. XV.

Mulieres an, & qualiter cum consensu & autoritate Curatorum, vel absque eo contrahere possint.

Definit.

1. Contractus mulieris, sine consensu Curatoris initus, ipso jure nullus est, etiamsi juramento fuerit firmatus.
2. Quicquid ex obligatione absque Curatoris consensu contracta, mulier solvit, tanquam indebitè solutum repetere potest.
3. Mulier sine Curatore super debito, sibi soluto, quitantiam facere, ac debitorem suum liberare nequit.
4. Contractum, absque Curatore celebratum, etiam post mortem matris, ipsius heredes impugnare possunt.
5. Contractus mulieris, sine Curatore initus, ne quidem ex diuturnitate temporis decennalis convalidatur.
6. Mulier, habens domicilium in terris Saxonis, extra territorium Saxonicum absque Curatore valide potest contrahere.
7. Fidejussor, intercedens pro muliere sine Curatore contrahente, efficaciter obligatur.
8. Mulier sine Curatoris consensu cum patre vel liberis valide contrahere, filiisque donare potest.
9. Illustis mulier, habens Regalia, absque Curatore valide contrahit.
10. Mulier absque consensu Curatoris non solum testari, sed & mortis causa donare potest.
11. Absque Curatoris quoque autoritate mulier pacta dotalia facere, in usque, certam dotem constituere potest.
12. Ad impetrationem Arresti adversus debitorem suum, mulier Curatore opus non habet.
13. Mulier dolose contrahens obligatur, etiamsi non habuerit Curatorem.
14. Ex contractu mutui efficaciter obligatur mulier, etiam sine Curatore.
15. Quatenus mulier mobilia sua absque Curatore alienare valeat.
16. Mulier mercatrix sine Curatore hypothecam ratione mercatura constituere potest.
17. Subsistit contractus, sine Curatore celebratus, quando mulieri est utilis.
18. Contractus mulieris, in presentia Agnatorum initus, subsistit, licet Curator non intervenerit.
19. Mulier nupta seu maritata solo mariti consensu, absque alterius Curatoris autoritate, efficaciter contrahere, bonaque immobilia alienare valet.
20. Contractus, à marito de bonis Uxoris, consensu ipsius celebratus, jure subsistit.
21. Fundum dotalem mulier absque Curatore vendere, aliove modo alienare nequit, etiamsi maritus consentiat.
22. Mulier etiam nupta sine Curatore hereditati renunciare, ac super divisione hereditatis Quietationem facere nequit, licet alias solius mariti consensu debitorem suum liberare valeat.
23. Uxor, contrahens cum marito suo, alterius Curatoris autoritatem adhibere debet.
24. Mulier maritata in mariti commodum contrahens, alio Curatore opus habet.
25. Uxor bona sua immobilia absque consensu mariti alienare nequit, licet adhibeat autoritatem Curatoris.
26. Curator generalis ad omnem causam ab eo judice datur, cujus jurisdictioni subiectus est, quæ Curatorem petit.
27. Ad certam vero causam datur Curator ab eo judice, ad quem causa illius cognitio spectat.
28. Femina quoque, absenti Curator dari potest.

29. Dato Curatore ad omnes generaliter causas, desinit Curatela primi Curatoris ad certam litem dati.
30. Autoritas Curatoris in ipso actu intervenire debet, post tempus verò interposita nihil operatur.
31. Nisi in continenti, antequam partes ad actum extraneum revertantur, autoritas fuerit adhibita.
32. Subsistit contractus mulieris absque Curatore celebratus, si is, qui actui interfuit, à iudice postea Curator confirmetur.
33. Mulier, interveniente Curatore contrahens, si lesa fueris, Curatorem convenire, nec restitutionem in integrum petere valet.
34. Curator, consentiens mulieri contrahenti, sibi non præjudicat, neq; ex contractu mulieris obligatur.
35. Res immobilis, absque Curatore vendita & alienata, non mulieri, sed emptori perit.
36. Inebriatus ad mentis usque alienationem, contrahens non obligatur, & quomodo ebrietas probetur.
37. Prodigus, cui bonis à Magistratu interdictum est, absq; Curatore contrahere nequit.
38. Curator nomine mulieris nil firmiter agit, nisi mulier ipsa præsens sit, & consentiat.

CONSTIT. XVI.

Intercessio vel renunciatio à muliere facta, cum consensu mariti vel alterius Curatoris, num valeat, etiam non jurata?

Definit.

1. **R**enunciatio mulieris, pro marito intercedentis, sicuti in dote & dotalitio, ita & in donatione propter nuptias efficax non est, nisi fuerit jurata.
2. Ex constituto mulier haud efficaciter obligatur pro marito, si non mediante juramento debitum in se suscepit.
3. Nec valet Constitutum Viduæ, debitum mariti, jam defuncti, absque juramento in se suscipientis.
4. Mulier correa debendi non tenetur pro marito, nisi beneficio divisionis juramento renunciaverit.
5. Renunciatio mulieris Illustris, facta sub dignitatis splendore, (Den Fürst. oder Gräflichen Ehren/ Treuen und Glaubens/etc.) non equipollet renunciatio jurata.
6. Renunciatio mulieris facta sub promissione fidei (An Endes/ statt und beym Wort der ewigen Wahrheit) non habetur pro jurata & valida renunciatio, nisi addantur verba: So wahr ihr Gott helffe.
7. Efficaciter mulier pro marito absq; juramento intercedit, etiã quoad res dotales, iis in locis, ubi hoc moribus introductum est.
8. Valida est in civitate Lipsiã, etiam quoad res dotales, intercessio mulieris pro marito haud jurata, ex peculiari Statuto; Quod tamen locum non habet, in Constituto.
9. Valet renunciatio mulieris, pro marito intercedentis, etiam in rebus dotalibus, absq; juramento, morte confirmata.
10. Mulier pro marito intercedens, absq; juramento efficaciter obligat bona paraphernalia, modo sit majorrennis, ac in iudicio, Curatore interveniente, SCo Vellejano renunciatur.
11. Bona Uxoris, ad maritum apportata, in dubio non dotalia, sed paraphernalia habentur.
12. Renunciatio ac intercessio mulieris pro marito valida, in terris Electoratus Saxonici ei indistincte nocet, etiam si maritus nulla alia bona habeat, ex quibus mulieri satisfieri queat.
13. Neq; ob lesionem enormissimam rescindenda est renunciatio ac intercessio mulieris pro marito facta, ex capite restitutionis in integrum.
14. Extra Saxonia tamen Electoratum renunciatio hypothecæ mulieri non obest, si maritus solvendo non sit, nec ei de bonis illarum aliunde satisfieri queat.

15. Renunciatio hypothecæ facta generaliter uni Creditori, non præjudicat mulieri quoad alios Creditores.
16. Facta renunciatione tertio Creditori, causa intermedii Creditoris melior non efficitur in concursu Creditorum, sed tertius in locum mulieris renunciantis succedit.
17. Mulier non pro marito, sed pro extraneo intercedens, absque juramento obligatur, etiam quoad bona dotalia.
18. Renunciatio mulieris, in domo iudicis, extra locum iudicii facta, valida non est.
19. Non valet renunciatio ac intercessio mulieris, nisi prius de beneficio SCo Vellejani certiorata, ei expressè renunciaverit.
20. Renunciatio mulieris, pro marito facta, non præjudicat mulieri quoad bona alia, marito nunquam illata.

CONSTIT. XVII.

Generalis renunciatio fidejussores à beneficiis, ipsis competentibus, an excludat?

Definit.

1. **R**enunciatione generalis nemo excluditur à beneficiis fidejussorum, etiam si omnibus ac singulis juris ac legum beneficiis, quæ fidejussoribus competere possunt, renunciaverit.
2. Expresso uno vel altero beneficio generalis renunciatio quoad reliqua omnia effectū sortitur, sive præcesserit, sive subsequuta fuerit renunciationem specialem.
3. Generalis renunciatio annexa speciali tum demum effectum sortitur, si in specie fidejussorio alicui beneficio fuerit renunciatum.
4. Non præjudicat fidejussoribus renunciatio beneficiorum, de quibus in specie non fuerunt certiorati.
5. Fidejussio jurata absq; renunciatione etiam speciali, excludit beneficia, fidejussoribus aliis competentia.
6. Fidejussor renuncians juribus, specialem renunciationem requirentibus, non prohibetur uti beneficiis fidejussoriis, nullo eorum specialiter in renunciatione expresso.
7. Fidejussor indemnitatis gaudet beneficio excussionis, etiam si huic expressè renunciaverit.
8. Non nocet fidejussori renunciatio beneficiorum, si aliud inter contrahentes actum appareat.
9. *Kerba hæc: Sämtlichen und sonderlich/ einer vor alle/ und alle vor einen/ addita fidejussioni, non excludunt beneficium divisionis.*
10. Fidejussio ac renunciatio beneficii divisionis, in quantum noceat fidejussori, quando ad fidejubendum & renunciandum dolo fuerit inductus.
11. Creditor, ab uno ex pluribus fidejussoribus, qui divisionis beneficio renunciarunt, virilem portionem recipiens, deinceps reliquos non nisi prorata convenire potest.
12. Socii in solidum semper sunt obligati, nec gaudent beneficio divisionis.
13. Correo tamen debendi, ad exemplum fidejussorum, beneficium divisionis competit.
14. Correo debendi, qui totum solvit debitum, etiam non facta cessione, datur actio adversus correum pro repetitione partis.
15. Fidejussori verò solventi solidum, absq; actionum cessione, nulla alia competit actio adversus confidejssores.
16. Post solutionem tamen factam, cessione à Creditore adhuc commodè fieri potest, licet eam fidejussor ab initio petere neglexerit.
17. Fidejussori solventi Creditor actiones cedere tenetur, etiam si is beneficio cedendarum actionum renunciaverit.
18. Ejus partis nomine, quæ ipsum fidejussorem solventem contingit, actio cedenda non est.
19. Fidejussor, conventus à confidejssore, beneficio divisionis uti potest, nisi huic expressè renunciaverit.
20. Uno ex pluribus fidejussoribus solvendo, non existen-

CONSTIT. AC DEFINIT.

te, damnum hoc reliquis confidejssoribus omnibus, prorata, accrescit.

21. Electo uno ex confidejssoribus, reliqui per id non liberantur, priusquam a fidejssore convento debitum plenarium fuerit solutum.
22. Creditor non tenetur cedere fidejssori jus suum, antequam totum debitum fuerit solutum.
23. Fidejssor damna & expensas a confidejssoribus quatenus repetere possit.

CONSTITUT. XIII.

Fidejssor obligans se tanquam principalem, an beneficium excussionis amittat?

Definit.

1. **E**X promissione fidejssionis ac persuasione de mutuo dando pecuniam alteri nemo potest tanquam fidejssor conveniri.
2. Etiam constitutori datur exceptio ordinis, nisi is animo novandi debitor em se constituerit.
3. Competit beneficium excussionis fidejssori, etiam si cautioni fidejssoria addita fuerit clausula; (*Alles treulich/sonder arge thst/ und ohne Gefährde.*)
4. In Processu etiam executivo opponere potest fidejssor beneficium excussionis & divisionis.
5. Delegans pro delegato se soluturum promittens, non gaudet beneficio excussionis.
6. Fidejssor, fraudulenter negans fidejssionem, convictus postea mendacii, non juvatur beneficio excussionis.
7. Cessat beneficium excussionis inter mercatores.
8. Non datur beneficium ordinis ei, qui pro muliere fidejssit.
9. Qui pro Principe, Episcopo, vel Communitate fidejssit, non valet opponere exceptionem discussionis.
10. In Correis debendi quando locum habeat beneficium excussionis.
11. Cessat quoque beneficium ordinis, quando debitor principalis est absens, fugitivus, aut latitat.
12. Non juvabitur beneficio excussionis fidejssor, quando inter contrabentes hoc actum appareat, ut Creditori fas sit, fidejssorem statim convenire.
13. Fidejssor succedens debitori principali, non juvatur beneficio ordinis, nec inventarii, sed ultra vires etiam hereditatis tenetur.
14. Locum non habet exceptio ordinis, quando bona debitoris extra territorium, in locis longè remotis, sunt sita.
15. Non competit beneficium excussionis fidejssori, quando debitor notorie non est solvendo, quod alias Creditor probare debet.
16. Nomina debitoris, particulariter & distinctis terminis solvenda, (uff *Lagezeiten*) quatenus cessare faciunt beneficium excussionis.
17. Beneficium excussionis locum etiam habet in actione hypothecaria contra tertium possessorem instituta.
18. Excussionis tamen beneficium non gaudet possessor fundi Creditori specialiter hypothecati.
19. Qui sciens rem, alii hypothecatam, emit, non habet beneficium exceptionis hanc excussi debitoris.
20. Non juvatur beneficia excussionis possessor, hypothecaria conventus, quando debitor est absens, nec facile potest conveniri.
21. Licet res, Creditori hypothecata, ad quartum, vel quintum possessorem pervenerit, Creditor tamen non nisi debitorem suum excutere debet, si hypothecaria agere velit.
22. Fidejssor conveniri nequit, antequam pignus excutatur, nisi in pignore distrabendo difficultas aliqua subsit.
23. Partem debitoris principalis proficit etiam fidejssori.

CONSTITUT. XIX.

Termino solutionis debitori prorogato, num liberentur fidejssores?

Definit.

1. **F**idejssor ex solutionis prorogatione, debitori se infcio facta, non liberatur.

2. Usuras tamen, seu interesse prorogata solutionis fidejssor haudquaquam solvere tenebitur.

3. Liberatur fidejssor, si ipso infcio prorogata fuerit obligatio, puta, ex causa facta reconductionis.

4. Quo tamen casu fidejssor obligatus manet pro eo, quod ex prima locatione debetur.

5. Prorogatio mutui, infcio fidejssore facta, non liberat ipsum a restitutione sortis.

6. Ex solutionis prorogatione liberatur fidejssor, si contra ulteriorem obligationem, post terminum elapsum, expresse protestatus fuerit.

7. Nisi hoc casu fidejssor intra tres menses a die solutionis faciende interpellatus fuerit, aut in prorogationem consenserit.

8. Fidejssor, pro reo simpliciter receptus, tenetur quoque ad usuras, in stipulationem deductas, nisi eas expresse exceperit.

9. Fidejssio, in duriorum causam facta, non in totum est inutilis; sed saltem quatenus metam obligationis principalis excedit.

10. Creditor a debitore, donec solvendo esse desinat, creditum petere cessans, vel causa cadens, illud postea a fidejssore exigere nequit.

11. Electio debitoris facta, cum eo super solutione debiti transactio, non liberat fidejssores, antequam satisfiat creditori.

12. Quatenus fidejssor propter periculum executionis, imminens ante solutionem, adversus debitorem ad liberationem agere possit?

13. Fidejssor summarie excussus, contra debitorem principalem & confidejssores summariam consequitur executionem.

14. Hodie Novatio facta non intelligitur, nisi hoc expresse inter contrabentes agatur, quod priorem obligationem novare velint.

15. Non tollitur hypotheca, nec liberantur fidejssores, in qua aliis dati sunt fidejssores, nisi hoc expresse fuerit dictum.

16. Delegatio, perinde ac Novatio, hodie aliter valida non est, quam si verbis expressum, quod animo novandi delegatio fuerit interposita.

17. Nec in stipulatione, nec acceptilatione, solennia interrogationis & responsionis hodie necessario sunt observanda.

CONSTIT. XX.

Fidejssoria obligatio quando transeat ad heredes?

Definit.

1. **I**N foro quoy, Saxonico fidejssoris heredes obligantur, etiam si horum in fidejssione haud facta fuerit mentio.
2. Transiunt in heredes obligatio fidejssoria, licet huic inserta fuerit dictio taxativa, puta: *Ut ipse fidejssor solus, tantum, duntaxat tenetur.*
3. Ex fidejssoris heredibus, excusso demum debitore principali, quilibet pro rata tenetur, non in solidum.
4. Consuetudini loci alicujus: Ne heredes ex obligatione fidejssoria teneantur, derogari potest conventionem partium contrabentium expresse.
5. Obligatio fidejssoria in heredes non transit, si expresse convenerit, ut in locum defuncti fidejssoris alius fidejssor substituat.
6. Etiam si fidejssor post mortem decesserit, heredes tamen non erant efficaciter obligati in casu, quo conventum fuit, ut in locum defuncti fidejssoris alius surrogetur.
7. Heredes fidejssoris defuncti non tenentur ultra vires hereditarias.
8. Ex Collegio opifex nequaquam removendus propter eam, quod noluit pro Collegis fidejssore.

9. Ex fidejussione obligatus est, qui sigillatione & subscriptione sua approbavit instrumentum, in quo debitor facetur, se fidejussorem ipsum dedisse, das er ihn zu einem Bürgen vermocht.
10. Nuda commendatio vel promissio solutionis non habetur pro fidejussione.
11. Mandatarius excedens fines mandati, conveniri potest à mandante ad damni restitutionem.
12. Tenerur quoque mandatarius contrahenti secum ad restitutionem interesse, si fines mandati excesserit.
13. Mandans tenerur mandatario ad restitutionem ejus, quod ex causa mandati ipsi abest, modò culpa mandatarii non intervenerit.
14. Institor, contrahens nomine sui principalis, officio depositi, pro domino non tenerur.

CONSTITUT. XXI.

Num valeat pactum, quo debitor, sive vir sit sive mulier, ad carcerem vel arrestum se obligat?

Definit.

1. **V**aleat obligatio ad carcerem, ita tamen, ut debitor, vel saltem prius extrajudicialiter requisitus solutione non facta, per Magistratum capiatur.
2. Debitor, ad carcerem obligatus, absq; precedente bonorum excussione, capi & incarcerari potest.
3. Debitor, ex pacto incarceratus, non dimittitur sub cautione, nisi eam Creditor lubens acceptaverit.
4. Creditor petens executionem in bona debitoris, non recedit à pacto de incarcerando debitore, sed eundem etiamnum incarcerari facere potest.
5. Creditor debitori, ad carcerem obligato, non tenerur prestare cautionem de refundendo, sive adversa valetudine comprimatur, vel alioquin detrimenti quid capiat.
6. Debitor agrorum à carcere dimittendus est, ut curam sui habeat.
7. Debitor ex pacto pro certo aliquo debito incarceratus, pro alio debito in carcere retineri non debet.
8. De jure communi, ut & in foro Saxonico, femina debitorix ne quidem ex pacto incarcerari potest.
9. Quatenus in terris Electoratus Saxonici femina debitorix ex pacto ad carceres obligetur.
10. Obligatio ad carceres personalis est, & ad heredes non transit.

CONSTIT. XXII.

De pena carceris publici, in debitores non solventes existentes statuta.

Definit.

1. **I**n foro Saxonico, extra Provincias tamen Electoratus, debitor, non solvente existens, etiamnum hodie ad manus Creditoris tradi solet.
2. In Electoratu Saxonia debitor oberatus non traditur ad manus creditoris, sed propter debitum liquidum conjicitur in carcerem publicum, (in Schuldschurm.)
3. Decoctor vel debitor oberatus non nisi à judice competente incarcerari potest.
4. Incarcerationem debitoris oberati precedere debet excussio bonorum.
5. Carceri publico haud mancipandi sunt debitores, qui absq; sua culpa fortune vitio, non solvente facti fuerunt.
6. Creditores penam carceris publici decoctoribus remittere possunt.
7. Debitor, qui à judice vel solvere, vel de solutione creditoris cavere jussus, neutrum prestare valet, pro excusso habetur, & incarcerari potest.
8. Ipsa decoctoris incarceratio ad deminuendum debitum taxari nequit, nec liberatur debitor à carcere, priusquam Creditoribus satisfecerit.
9. Debitor, ob as alienum incarceratus, non dimittitur,

antequam una cum sorte interesse quod solverit.

10. Non liberatur debitor incarceratus ante factam solutionem, invito Creditore, etiamsi à Principe solum conductum obtinuerit.
11. De jure communi debitor oberatus, ex statuto incarcerandus, cessione bonorum se tueri potest.
12. In Electoratu Saxonia debitor oberatus per cessionem bonorum à carcere publico se liberare nequit.
13. Nisi creditores cessionem bonorum semel acceptaverint.
14. Non juratur cautione juratoria debitor oberatus adversus carcerem publicum.
15. Debitor incarceratus, offerens cautionem fidejussoria, vel pignoratitiam, ex carcere dimittendus est.
16. Debitor oberatus offerens solutionem particularem, vel nomina, particulariter, & distinctis terminis solvenda (Erbe: oder Lagezeit: Geldere) quatenus ab incarcerationis pena sit exemptus.
17. Creditor ad incarcerationem agere non potest adversus debitorem, cum quo sciens, quod solvendo non esset, contraxerit.
18. Ob as alienum nequeunt incarcerari, nec mancipari ad manus Creditorum, persona illustres, nobiles, aliæ in dignitate constituta.
19. Mulier oberata, ne quidem in Provinciis Electoratus Saxonici, carcere publico est punienda.
20. In foro Saxonico heres pro debito defuncti carceri publico mancipari nequit.
21. Creditor petens debitorem incarcerari, in terris Electoratus Saxonici, non tenerur prestare cautionem de indemni eo servando.
22. Debitor incarceratus cujusnam sumptibus & expensis sit alendus in carcere.
23. Debitores vitio fortune, & absq; sua culpa haud solventes existentes, infames non sunt, nec ab officio publico removen di.
24. Incarceratio debitoris oberati non tribuit jus pignoris aut prioritatis in concursu Creditorum.
25. Decoctoris bona Creditoribus sunt communia, salvo tamen cujusq; jure prioritatis.
26. Debitor oberatus, à carcere publico exemptus non est propterea, quod sit forensis & advena.
27. Major pars Creditorum paciscentium cum debitore, eique debiti quotam remittentium, reliquos etiam Chirographarios pro rata obligat.
28. Non nocet pactum plurium Creditorum, debiti partem remittentium, hypothecariis, usq; Creditoribus, qui arresta in bonis debitoris obtinuerunt.
29. Dilatio quinquennalis, à majori parte Creditorum debitori concessa, impedit etiam hypothecarios & arrestantes, quo minus durante dilatione debitorem molestare queant.
30. Obstagia tam in imperio Romano, quam foro Saxonico hodie sunt abrogata & prohibita.
31. Valeat tamen etiamnum hodie pactum, quo debitor, si in solutione cesserit, se in certo loco staturum, & antequam Creditori satisfactum sit, ab illo non recessurum promittit.

CONSTIT. XXIII.

Pignoratitio bonorum allodialium immobilium jure Saxonico ut valeat, num coram illo Magistratu, sub cujus jurisdictione sita sunt, eam fieri necesse sit?

Definit.

1. **B**ona immobilia in foro Saxonico absq; consensu Magistratus sive judicis efficaciter oppignorari non possunt, ne quidem à Nobilibus, & illustribus personis.
2. Nec inter Mercatores valida est oppignoratio rerum immobilium extrajudicialis.
3. Annui redditus in foro Saxonico non nisi judicialiter valide oppignorantur.

CONSTIT. AC DEFINIT.

4. Non impedit iuramentum debitoris, de non ulterius oppignorando bona immobilia, quo minus hypotheca posterior judicialis praferatur hypotheca extrajudiciali.
5. Oppignoratio bonorum immobilium, extrajudicialiter licet facta, heredes tamen debitoris obligat.
6. Immobilia iudici ipsi, & rursus ab ipso iudice sine consensu Superioris rectè oppignorantur.
7. Jura ac nomina in foro etiam Saxonico, absque infirmatione judiciali, efficaciter oppignorantur.
8. Pignus iudiciale, in rebus immobilibus constitutum, à Creditore alii cuidam, sine novâ judiciali infirmatione, pignori dari potest.
9. Hypotheca rerum mobilium extrajudicialis seu conventionalis anterior praferatur aresto & hypotheca judiciali posteriori in foro Saxonico, contra l. scripturas. ii. C. qui pos. in pign.
10. Hypotheca generalis rerum immobilium comprehendit etiam mobilia ac nomina, in alieno territorio existentia.
11. Non trabenda est hypotheca generalis ad res mobiles, qua post mortem debitoris hereditati accesserunt.
12. Creditori datur persecutio bonorum mobilium, sibi oppignoratorum, adversus tertium possessorem.
13. Mercibus tamen in tabernâ oppignoratis, ac postea singularim venditis, Creditor adversus emptorem hypothecariâ experiri nequit.
14. Valida est hypotheca bonorum immobilium, coram testibus aut in instrumento constituta, etiam in terris Electoratus Saxonici, non ut hypotheca judiciali, sed solam Chirographariis & arestantibus praferatur.
15. Creditores, in possessionem bonorum debitoris immissi, non praferuntur iis, quibus anterior hypotheca extrajudicialis coram testibus fuit constituta.
16. Valet pignus in re immobili venditâ, pro residuo pretii retentum, cura iudicis consensum, etiam in foro Saxonico.
17. Non juvat venditorem Lex pignoris, ob pretium non solutum contractui venditionis, jam perfectò, ex intervallo extrajudicialiter apposta.
18. Feudo vendito, non valet hypotheca pro residuo pretii, venditori, absque speciali consensu Domini, reservata.
19. Absque speciali reservatione hypotheca, ne quidem rusticus competit pignus in rebus venditis pro pretio.
20. Oppignorari debent in foro Saxonico bona immobilia coram iudice, sub qua immediatè sita sunt, nec validam efficit hypothecam consensus domini superioris.
21. Bonorum immobilium oppignoratio fieri debet coram eo iudice, qui jurisdictionem habet inferiorem.
22. Ad oppignoracionem bonorum Emphyteuticorum vel censiticorum, utriusque tam iudicis ordinarii, quam domini directi consensus est adhibendus.
23. Hypotheca bonorum immobilium judicialis non sufficit, nisi ipsemet debitor verbis expressis consensum iudicis ad hanc imploraverit.
24. Consensus Domini vel iudicis, super hypothecâ feudi vel fundi ad tempus certum praestitus, tempore elapso extinguitur.
25. Magistratus consentiens hypothecâ ad certum tempus reservato sibi vel debitori jure relucendi, tacitè consensum prorogare videtur, si finito tempore non relucantur bona hypothecata.
26. Magistratus ob praestitum consensum, in oppignoracione bonorum pluribus Creditoribus factâ, nulla ratione tenetur, licet bona omnibus non sufficiant.
27. Competit tamen actio ad interesse adversus Magistratum Creditori, pecuniam alias non credituro, hypothecam falsò idoneam affirmantem.

28. Creditor in alienationem pignoris consentiens, illud debitori remississe videtur.
29. Creditor generalem & specialem hypothecam simul habens, prius specialem excutere tenetur, antequam generali utatur.
30. Hypothecarius, cui generalis constituta est hypotheca, non potest reliquis Creditoribus praedjudicare in specialem hypothecam, si certam rem semel elegerit.
31. Parte debiti licet soluta, pignoris tamen obligatio pro residuâ debiti parte, integra manet.
32. Creditor hypothecarius omisâ actione hypothecariâ, personaliter adversus debitorem experiri, in quibus alia ejus bona, sibi non oppignorata, executionem petere potest.
33. Solutione tantummodo debiti, non etiam cessione aut confusione domini extinguitur in totum hypotheca.
34. Clausula: de non alienando, adjecta hypothecâ, tribuit Creditori jus executivum adversus tertium possessorem, discusso etiam nondum principali debitore.
35. Superest actio hypothecaria Creditori etiam post venditum pignus, si hoc postea evincatur.

CONSTITUT. XXIV.

Privilegium tacita hypotheca doti mulierum datum,
à quo tempore incipiat?

Definit.

1. **A** Tempore copulationis sacerdotalis incipit privilegium tacita hypotheca, ac jus praelationis, mulieri competens, etiam ratione dotis, post consummatum matrimonium constituta.
2. In dotalicio quoque, jus tacita hypotheca & praelationis incipit à tempore copulationis per Sacerdotem factâ.
3. Privilegium tacita hypotheca in bonis paraphernalibus incipit à tempore illationis bonorum.
4. Non competit mulieri jus tacita hypotheca ratione Geradae, aliorumque bonorum, qua marito administranda non commisit.
5. Sponsa ratione dotis illata, privilegium tacita hypotheca in bonis sponsi non habet.
6. Mulieri, ratione donationis propter nuptias, jus tacita hypotheca non competit in bonis mariti.
7. Mulier ex jure tacita hypotheca adversus tertium possessorem experiri nequit, si in alienationem bonorum mariti consenserit.
8. Non impedit tacita hypotheca, bona alicujus efficiens, quo minus is vendere, aliove modo ea distrahere queat.
9. Mulieri tamen alienationem bonorum mariti ex jure tacita hypotheca impugnare licet, si ex reliquiâ mariti bonis ipsi satisfieri nequeat.
10. Mulier solvens pro marito, ad inopiam postea vergente, conditione indebiti solutum à Creditoribus mariti repetere nequit.
11. Mulier potest petere asscuracionem dotis, ac donationis propter nuptias, marito ad inopiam vergente.
12. Pupillo competit tacita hypotheca in bonis tutoris, non solum pro sorte principali, sed & pro omnibus accessionibus, ex die suscepti officii.
13. Bona ejus, cui pecunia pupillaris à tutore marito fuerit data, jure tacita hypotheca obligata non sunt.
14. Obligata quoque sunt jure tacite hypotheca bona illius, qui se pro tutore vel Curatore gessit.
15. Bona Curatorum ad licem, mulieribus tacitè obligata non sunt.
16. Tutor tacitam hypothecam non habet in bonis pupilli pro eo, quod sibi debetur contrario tutele iudicio.
17. Liberis ratione bonorum maternorum patris bona tacitè sunt obligata.
18. Ratione munerum, in testimonium baptismi acceptorum, & à patre tutorio nomine administratorum, liberis in ejusdem bonis tacita competit hypotheca.

CONSTITUT. XXV.

Tacita hypotheca num in feudis locum habeat?

Definit.

1. **I**N pretio ex feudis redacto, preferuntur hypothecarius ii, qui ad conservationem & administrationem feudorum fecerunt expensas.
2. Mulieribus, quatenus ratione dotis in bonis feudalibus competat jus tacite hypothecæ ac prelationis.
3. Tacita hypotheca quatenus habeat locum in fructibus & commoditatibus feudi.
4. Pupilli, Filie, Universitates, Ecclesie & Hospitalia, quatenus & quamdiu utantur jure tacite hypothecæ in feudis.
5. Post factam executionem in feudum, licet Vasallo debitori onus servitiorum incumbat, ob inopiam tamen ipsius, Creditor ea prestare tenetur ex fructibus feudi.
6. Factâ executione in bona feudalia, Creditor non tenetur prestare alimenta Vasallo.
7. In bonis etiam emphyteuticis locum habet jus tacite hypothecæ.
8. Non solum pro dote, sed & pro dotalitio, ac rebus paraphernalibus, jus retentionis mulieri competit, in omnibus mariti bonis, feudalibus, & allodialibus.
9. Datur etiam mulieri pro statutaria portione, jus retentionis in bonis defuncti mariti.
10. Utitur Vidua jure retentionis in bonis mariti defuncti, donec ipsi de donatione propter nuptias, ac portione, in pactis dotalibus assignatâ satisfactum fuerit.
11. Vidua non in omnibus ac universis defuncti mariti bonis, sed ad concurrentem estimationem dotis, aliarumve rerum, quas petit, jus retentionis exercere potest.
12. Vidua, utens jure retentionis in bonis mariti, non nisi ad indigentiam sua necessitatis ex iis alimenta habet.
13. Durante jure retentionis, Vidua, nec non quivis alius Creditor, hoc jus exercens, ad bonorum administrationem obstringitur.
14. Finito jure retentionis, Vidua, mediante inventario vel juramento, rationem administrationis reddere tenetur.
15. Textura, atque manualia, durante retentionis jure in domo mariti à Vidua consecuta, ipsi cedunt, non mariti heredibus.
16. Vidua jus retentionis, quod in bonis mariti habet, alii vendere, oppignorare, & cedere potest.
17. Non competit jus retentionis Vidua petenti dotem illiquidam & controversam.
18. Maritus jus habet retentionis, non tamen alimenta, in bonis defunctæ Uxoris, donec ei de mobilibus, aliarumve portione debita satisfactum fuerit.
19. Durante jure retentionis, maritus non lucratur fructus ex bonis immobilibus defunctæ Uxoris, si tamen ea administraverit, impensas & laboris mercedem jure petit.
20. Locator jus retentionis habet in bonis, à conductore illatis, etiam in libris Studiosorum, si alia deficiant bona.
21. Competit etiam conductori jus retentionis in fundo aut domo sibi locata, pro expensis necessariis, in ea factis.
22. Famulus sive ancilla jus retentionis habet in domini habitatione, donec ei de mercede satisfiat.
23. Advocatus, vel etiam actuarius, retinere potest Acta, donec ipsi de honorario satisfiat; Nisi Reipublica interfit, Acta exhiberi.
24. Non habet locum jus retentionis in re aliqua pro expensis seu operis, in alia re factis.
25. Res obligatas ex certa causa, licet etiam pro alio debito chirographario, quod liquidum est, retinere

26. Pignoris vinculum aliquod subesse, necesse est, ut bona debitoris, etiam pro alio debito retinere liceat.
27. Tributa & collecta non à Vidua, que utitur jure retentionis in bonis mariti, sed ab ejusdem heredibus sunt exsolvenda.

CONSTITUT. XXVI.

Periculum pignoris, apud Creditorem, absq; illius culpâ, amissi, ad quem pertineat?

Definit.

1. **I**N terris Electoratus Saxonici Creditor ob amissionem pignoris causalem, creditum suum non perdit.
2. Neg; usuras propter pignoris amissionem Creditor petere prohibetur.
3. Ne quidem extra Provincias Electoratus in foro Saxonico, amisso pignore, (exceptis equis ac pecudibus,) Creditor perdit jus Crediti.
4. Salva haud est Creditori actio Crediti, si culpâ ipsius pignus perierit.
5. Rem depositam vel commodatam, perinde ac rem oppignoratam, etiam in foro Saxonico, dominus à tertio possessore vindicare potest.
6. Nec in foro Saxonico depositarius, commodatarius, aut similes persona de casu fortuito tenentur.
7. Tenetur tamen Commodatarius de casu fortuito, si re commodatâ ad alium usum, quam destinatum, utatur.
8. Casum fortuitum in se suscipiens, tenetur etiam de casu insolito.
9. Usufructuarius non restituit damnum, grege casu fortuito totaliter interempto.
10. Caupo tenetur ad restitutionem rei, in camponâ perditâ, si negligentia ipsius intervenerit.
11. Non tenetur caupo de re perditâ, que ipso inscio in custodiam Mediasini data fuit.
12. Socius socio prestat culpam levem, non etiam levissimam, aut casum fortuitum.
13. In cambio, aliove simili contractu innominato, cujus sit periculum.
14. Re duobus locatâ vel commodatâ, si utrumq; culpâ perierit, singuli in solidum tenentur.
15. Furtum & Rapina inter casus fortuitos referuntur, quando custodientis culpa non precessit.
16. Damnum censetur casuale, non culpa datum, quando canis rabiosus in gregem irruit, oves dilacerat, ac devorat.
17. De casu fortuito, seu amissione rei certò constare debet, antequam culpa vel diligentia detentoris probanda venit, nec creditur hac in re juramento asserentis, rem amissam esse.
18. In casu, ubi culpa levissima prestanda venit, cuinam onus probandi, rem culpâ, vel absq; eâ amissam fuisse, incumbat.
19. In locato aliisque contractibus, in quibus culpa saltem levis prestanda venit, onus probandi semper injungitur ei, qui culpa casum contigisse contendit.
20. Venditione perfecta, periculum rei venditæ statim ad emptorem pertinet, licet ei res nondum sit tradita.
21. In venditione conditionali, pendente conditione, damnum ab ruina rei totalis non ad emptorem, sed ad venditorem pertinet.
22. Damnum particulare rei venditæ sub conditione, pendente etiam conditione ad emptorem spectat.
23. Factâ venditione vini degustati, aliarumq; rerum, qua in pondere, numero, vel mensurâ consistunt, antequam hæc numerata, appensæve fuerint, periculum non ad emptorem, sed venditorem pertinet.
24. Venditæ rei periculum ad venditorem pertinet, si ejusdem dolo, latâ, vel levi culpâ res perierit.
25. Venditoris est periculum rei venditæ, quando is fuerit in morâ tradendi.

CONSTIT. AC DEINIT.

CONSTITUT. XXVII.

Pignoratius si in redimendo pignore capto contumax fuerit.

Definit.

1. **D**E jure Saxonico pecudem quamvis alienam, in agro suo repertam, qui pignorare, & includere potest.
2. Ad refusionem sumptuum tenetur Dominus pecorum, pro alimentatione pecudis pignorata.
3. Pro conservanda etiam jurisdictione, libertate, aliisque juribus pignoratatio est permessa.
4. Rustici ac subditi pignorari possunt in bonis ob non prestata servitia, donec ad debitam obedientiam reducantur.
5. Tria prestare debet pignoratius in foro Saxonico Restitutionem damni; Emendam; & penam pignoris contumaciter neglecti.
6. Cessat luitio pignoris, quando pena contumacia, sive pignoris neglecti, pretium rei pignorata adequit.
7. Pignore commisso, nil quicquam ulterius prestari debet ob contumaciam non redempti pignoris, etiam si hujus valore ne quidem ad penam unius noctis ascendat.
8. Commisso pignore, nec emendam, (den Pfandschills litig) pignoratius prestare tenetur.
9. Pignore licet commisso, nihilominus pignoratius tenetur ad restitutionem damni per Schultetum & Scabinos estimati.
10. Restitutio damni non tollit penam, quam mereatur pignoratius ob non prestata servitia.

CONSTIT. XXVIII.

Moneta mutata, in qua facienda sit solutio?

Definit.

1. **V**alor monetae solvenda ex Edicto Principis, non abusu commerciorum estimandus est.
2. Non liberat debitorem depositio pecuniae, facta secundum valorem, inductum commerciorum abusu, contra Principis edictum.
3. Debitor, solvens pecuniam reprobatam, non liberatur, sed facienda est solutio in alia moneta, secundum estimationem, qua fuit tempore contractus.
4. Mutata pecuniae bonitate intrinseca, solutio fieri debet secundum estimationem & rationem antiqua moneta, qua fuit tempore contractus.
5. Extrinseca pecuniae bonitate, quae in valore consistit, mutata, solutio secundum valorem, qui fuit tempore contractus, facienda est.
6. Ex causa emissionis fieri debet solutio pretii secundum valorem, qui fuit tempore contractus, non etiam solutionis promissa.
7. Post mortem patris liberi dotem, aliamve acceptam conferre tenentur, secundum valorem monetae, qui fuit tempore subsidii praestati, dotisve datae.
8. Solvendum est legatum in ea moneta bonitate, qua fuit tempore conditi testamenti, sive melior, sive deterior moneta facta fuerit.
9. In annis etiam praestationibus circa mutationem monetae, tempus contractus inspicere debet.
10. Nulla superest petitio augmenti monetalis, post solutionem sine protestatione acceptam.
11. Debitum in diem invito Creditori etiam ante diem solvi potest.
12. Non potest solvi ante diem Creditori debitum, si dies fuerit adjecta in favorem Creditoris.
13. Invito Creditori particulariter solvi non potest.
14. Nec usurarum praestatio admittitur, secundum alium monetae valorem, quam quod fuit tempore contractus.
15. Moram in solvenda contrahens, non ob id cogitur

solvere in meliore moneta, quam qua fuerit tempore debiti contracti.

16. Depositio pecuniae, absq; precedente oblatione & obfignatione legitima, debitorem non liberat a periculo aut cursu usurarum.
17. In depositione necessaria, requisita solennia oblationis, & obfignationis haud sunt observanda.
18. Tempore solutionis arbitrio debitoris commisso, defuncto, eo, heredes statim solvere tenentur.
19. Quando terminus in obligationis instrumento solutioni praefinitus non est, debitor ad interpellationem Creditoris solvere tenetur.
20. Quod ex errore juris solutum est, conditione indebiti repeti nequit.
21. Indebitum solutum, confessione & Quittatione accipientis probatum, statim repeti potest.
22. Magistratui, penes quem pecunia fuit deposita, nil quicquam de ea detrabere licet, nisi aliud longae consuetudine sit introductum.
23. Delegatio perinde atq; solutio, debitorem liberat ab ulteriori exactione.

CONSTITUT. XXIX.

Verba haec: aurei sive floreni Rhenenses, in instrumenti obligationum, qualiter intelligenda?

Definit.

1. **A**uri vel argenti pondera licet promissa, pecunia tamen numerata solvi potest.
2. Pro aureis vel thaleris, mutuo acceptis, alia moneta numerata potest exsolvi.
3. Creditor in solutionem summae alicujus notabilis, diminuta pecunia ultra 25. florenos, accipere haud cogitur.
4. Promissa solutione in certa specie monetae, puta thaleris, aureis, debitor eam praecise solvere tenetur, nec solutione alterius monetae, vel pecunia numerata liberatur.
5. Solutio est facienda in thaleris in specie, vel aureis, licet de horum promissione ex verbis salummodo contrahentium relativus appareat.
6. Aureis vel thaleris sub certa estimatione mutuo datis, solutio in currente moneta fieri potest, nisi usura per tempus longissimum fuerint soluta in integris thaleris.
7. Estimatio, demonstrationis causa adjecta, non facit, ut solutio, in aureis vel thaleris promissa, fieri queat in moneta currente.
8. Estimatio demonstrationis causa videtur adjecta, si promissa fuerit solutio in thaleris; sive creverint, sive decreverint.
9. Solutione in thaleris promissa, thaleri integri solvi debent, etiam si sub estimatione mutuo fuerint dati.
10. Sub appellatione Sexagena, in dubio intelligitur Sexagena antiqua, nisi aliud circumstantiae sive videant.
11. Solutio quandoq; probatur praesumptionibus & conjecturis.
12. Solutio debiti per instrumentum penes debitorem repperit non probatur.
13. Totius debiti solutio non probatur Quittatione Creditoris, si ad certam summam hac praesumptivè restringi queat.
14. Debito incertae summae probato, super quantitate debiti, statim juramento Creditoris.
15. Creditor, amisso chirographo, debiti persecutionem & jus hypothecae non amittit, si aliunde constet adhuc deberi.
16. Simpliciter facta solutione, in quam causam videatur solutum.
17. Solutum prius in usuras, quam in sortem imputari debet; modo usura exigi potest.
18. Qui promisit solvere intra praefinitum tempus vel da-

dare fidejussores, elapso termino, precisè cogi potest, ut solvat. Et quando in alternativis electio sit Creditoris.

19. Exceptio non numerata pecuniæ, adversus apocham, non nisi intra triginta dies admittitur, postea verò Creditor non audiendus, etiamsi onus probandi in se recipere velit.
20. Profunt pacta aliis, qui non pepigerunt, multis in casibus, etiam ex verisimili paciscentium conventionione.
21. Successor in Principatu, etsi heres antecessoris defuncti non existat, attamen es alienum, pro regni utilitate, factum, & salaria Officialium exsolvere tenetur.

CONSTIT. XXX.

Quomodo & quatenus interesse post moram parti adjudicandum?

Definit.

1. **U**suræ quincunces hodiè ordinaria ac consuetudinariae sunt, nec majores debentur, etiamsi promissa fuerint.
2. Etiam inter mercatores, usuræ ordinariae sunt hodiè Quincunces, non majores, nisi consuetudo loci aliud introduxerit.
3. Usuræ pupillares, quincuncibus majores, haud admittuntur.
4. Quod ultra quincunces Usuras præstitum, id vel debitori restituendum, vel in sortem imputandum est.
5. Usuræ, ad certum tempus promissæ, in perpetuum debentur, quamdiu sortis solutio facta haud fuerit.
6. Usuræ pretii non soluti, etiam citra conventionem, debentur Venditori, licet emtor ex re vendita nullos perceperit fructus.
7. Non liberat emptorem à præstatione Usurarum alimentatio venditoris, si facta est pars pretii.
8. Creditor loco interesse, absque ulla ejusdem probatione, Usuras quincunces petere potest.
9. Creditor, usurarum quincuncium quantitate non contentus, majus interesse petere valet, si id probare audeat.
10. Promissis licet quincuncibus usuris, majus tamen interesse, si probatum fuerit, Creditori præstari debet.
11. Creditor in probatione majoris interesse succumbens, postea usuras quincunces loco interesse petere nequit.
12. Creditor solutionem sortis absque protestatione accipiens, postea à interesse, sive usuras ex mora petere nequit.
13. Sublata licet per solutionem sortis petitione, superest tamen petitio usurarum, quæ ex stipulatione, aliave conventionione debentur.
14. Pecuniam depositam sub præstita cautione ad se recipiens, tenetur ad interesse, si condemnatus fuerit ad restitutionem pecuniæ.
15. Non valet pactum de stando simplici ac nuda Creditoris assertionem super interesse.
16. Licet fidejussor sub gravioribus usuris mutuam pecuniam acceperit, nihil tamen ultra quincunces usuras à debitore, ceu interesse, repetere valet.
17. Usuræ adjudicantur ex mutuo à die litis contestatæ, sive contestatio vera intercesserit, sive ficta, quæ inducitur ex contumaciâ.
18. Ratione pecuniæ, indebitè solutæ, interesse, vel usuræ, ne quidem à tempore litis contestatæ, exigì possunt.
19. Filia, post mortem patris conferens dotem, ad præstationem usurarum non tenetur.
20. Usuræ & fructus legatorum debentur à die moræ seu factæ petitionis.
21. Legati in diem relicti usuræ, non ex lapsu diei, sed tantum ex die agniti & petiti legati debentur.
22. Usuræ legatorum debentur minori citra moram à die aditæ hereditatis.

23. Etiam bonæ fidei contractibus ex solo diei lapsu, minori debentur usuræ, absq. præcedente interpellatione.

24. Præceptum judicis, de non exsolvendo debito, liberat debitorem ab usuris & interesse.
25. Debitor præter usuras, ne quidem ex conventionione propriâ, ad Collectas, de pecuniâ mutuo acceptâ Magistratui præstandas, firmiter obligatur.
26. Non solum in mutuo, sed & in reliquis contractibus, usuræ, ex morâ debite, ultra alterum tantum exigì prohibentur.
27. Solutæ autem usuræ ultra alterum tantum conditione indebiti repetuntur, vel in sortem imputantur.
28. Quando usuræ ultra alterum tantum peti possunt, & quid si exigantur tanquam interesse, non ut usuræ?
29. Interesse alterius interesse, non minus ac usuras usurarum, exigere prohibitum, etiam inter mercatores.
30. Usuras usurarum de pecuniâ pupillari solvit tutor solus, non etiam alius debitor extraneus.
31. Tutor usuras usurarum illarum, quas à debitore non accepit, nequam præstare tenetur.
31. Nec usuras usurarum præstat tutor de pecuniâ pupillari, quam ipse, ceu mutuum, penes se habet.
33. Non permittendum, ut usuræ redigantur in sortem, ad facilius admittendas usurarum usuras.
34. Nec inter Mercatores permittitur Anatocismus.
35. Cessio debiti seu actionis regulariter non valet, nisi ad concurrentem dati pretii quantitatem.
36. Ex constitutione Anastasii, ne quidem venditio debiti, particulariter in certos terminos solvendi, valet, nisi ad concurrentem pretii quantitatem, imputatis tamen cujusque termini usuris.
37. Annullat a cessione debiti, ex Constitutione Anastasiana, superfluum id, quod solutam quantitatem excedit, regulariter ad cedentem pertinet.
38. In societate divisio inter socios aequaliter faciendâ est secundum proportionem quotativam, non quantitativam.
39. Valet quandoque pactum in societate, ut alteri semper pecuniâ sit salva, nec is ullum sentiat damnum.
40. Valet Antichresis, nec tenetur Creditor ad restitutionem fructuum, ex agro oppignorato perceptorum, ob modicum usurarum legitimarum excessum.
41. Fructus tamen ex agro percepti, in pactione antichresios sorti imputantur, quando legitimum usurarum modum nimium exsuperant.
42. Fructus naturales, ex hortis ac pratis jure antichresios percepti, sorti semper imputantur, quatenus usuras quincunces exsuperant.
43. Emptio pignoris, occasione mutui contracta, non subsistit, quando constat de usuraria pravitare.
44. Valet emptio pignoris sub pacto de retrovendendo, si non constet de usuraria pravitare.
45. Valide Judæus actionem, ex contractu judiciali adversus Christianum sibi competentem, alii Christiano cedit.
46. Dilatione moratoria durante, non debentur usuræ.
47. Exigi possunt usuræ, etiamsi in libello unâ cum sorte antea non petite, nec in sententia actori adjudicata fuerint.

CONSTITUT. XXXI.

Jure Saxon. bona avita alienata num. retrahere propinqui vel liberi possint?

Definit.

1. **I**lls protimiseos hodiè generaliter sublatus est, nec restauratum in Imperio Romano-Germanico per Constitutionem Friderici Imperatoris.

CONSTIT. AC DEFINIT.

2. Locum habet jus protimiseos iis in locis, ubi consuetudine vel Statuto illud est introductum.
3. Jus congrui ex divisione competens (das Gespicke) non nisi in Thuringia, aliisq; locis, ubi hoc specialiter usu receptum est, obtinet.
4. Inter coheredes, communem hereditatem paternam possidentes, jus Retractus locum habet.
5. Possessori alicujus fundi competit jus protimiseos in pretio, ex fundo distinctis terminis solvendo, (in Etsbe: oder Lagezeit: Geldern) si id pro parata pecunia vendatur.
6. Sicut in feudis, ita & in bonis Emphyteuticis, domino directo competit jus protimiseos.
7. In allodialibus ac censiticis bonis non competit Domino jus Retractus, nisi justa subsit causa renuendi subditum.
8. In locatione pradiorum publicorum locum habet jus Retractus, non etiam in locatione pradiorum privatorum.
9. Conceditur jus protimiseos, si ex pacto vel conventionne fuerit acquisitum.
10. In foro Saxonico liberis datur jus protimiseos in bonis avitis. Et quid si plures liberi concurrant?
11. In Electoratu Saxonico jus protimiseos in bonis avitis, solis liberis competit, non fratribus, nec aliis collateralibus.
12. Nondum facta traditione, post annum etiam a tempore venditionis effluxum, bona avita a liberis revocari possunt.
13. Traditio bonorum avitorum non impedit jus protimiseos linearium, nisi praeceperit judicialis resignatio venditoris.
14. Bona avita juri protimiseos subjecta dicuntur solummodo ea, qua a parentum avis, liberorumq; proavis, & ulterioribus parentibus proveniunt.
15. Parentes de bonis avitis testari, jure protimiseos non prohibentur.
16. Jus protimiseos quoad bona avita, locum non habet in permutatione.
17. In sola venditione, non etiam in transactione, aliove contractu, liberis bona avita jure protimiseos redimere licet.
18. Venditis sub hasta bonis avitis, nec dum facta adjudicatione, liberis competit jus protimiseos.
19. Jus retractus, competens liberis in bonis avitis, extraneo cedi nequit.
20. Emptor alicujus fundi non potest revocare agrum vel pratium de fundo isto ante venditionem distractum.
21. Agro vel prato absq; onere collectarum vendito, emptor onere illo gravari non potest; nec agrum vel pratium novo possessori totius fundi retrovendere tenetur.
22. Communis & indivisa alicujus rei possessio non tribuit jus protimiseos.

CONSTITUT. XXXII.

Jure retractus intra quod tempus sit utendum?
Definit.

1. Cognatus proximus si facta denunciatione renunciet juri protimiseos, aut dicat, se emere nolle, ad retractandum ulterius non admittitur.
2. Jus Retractus non nisi intra annum, a tamen & ultimam die ac hora, exerceri potest.
3. Currere incipit annus, ad retractandum indultus, a tempore facta venditionis, traditione licet nondum subsecta.
4. Spatium annale, juri protimiseos in foro Saxonico praefinitum, de anno civili, non Saxonico accipi debet.
5. Spatio annali praeterlapso, mora purgatio non admittitur, nec contrahens ulterius auditur.
6. Tempus annale, juri protimiseos indultum, non continuum, sed utile est, adeoq; nec absenti & ignorantibus currit.

7. Retrahens emptori, una cum pretio, impensus meliorationis necessarias restituere tenetur, non etiam utiles, nec modicas, ad conservationem adificiorum factas (die Güter in Dach und Fach zu erhalten:)
8. Jus protimiseos conventionale non tribuit potestatem retrahendi bona, contra pactum vel conventionem alienata; datur tamen hoc casu adversus alienatorem actio ad interesse.
9. Neq; is, cui jus protimiseos competit, ex dispositione testatoris bona alienata revocare, sed solummodo adversus heredem ad interesse agere potest.
10. Rescindit tamen jus protimiseos conventionale venditionem, si nondum traditio rei vendita subsecta sit.
11. Hypotheca, super jure protimiseos conventionali expressè reservata, facit, ut bona alienata retrahi queant.
12. Revocantur bona, contra jus protimiseos conventionale alienata, si emptor pactum illud sciverit, fraudisq; particeps fuerit.
13. Juri protimiseos conventionali non nisi triginta annis, anno & die, in foro Saxonico praescribitur.
14. Jus retrahendi, in casum venditionis pacto speciali reservatum, locum non habet in permutatione.
15. Locum tamen habet jus retractus conventionale, si ab una parte cum re permutata, simul pecunia, res tamen prevalens, data fuerit.
16. Jus retractus, ex speciali conventionne in casum venditionis reservatum, haud impedit alienationem, qua fit per testamentum, aliamve ultimam voluntatem.
17. Cessat jus protimiseos conventionale in causa successione ab intestato.
18. Jus protimiseos conventionale locum non habet in divisionibus.
19. Non impedit jus protimiseos conventionale, quò minus emptor liberis suis rem, juri retractus subjectam, vendere queat.
20. Cedi potest extraneo jus protimiseos conventionale.
21. Jus protimiseos conventionale cum personam contrahentium non extinguitur, sed ad heredes transit, tam testamentarios, quam ab intestato.
22. Pacto juris protimiseos non tenetur vidua, cui ex Statuto certa bonorum portio defertur.

CONSTIT. XXXIII.

Pretium, retrahere volens, quale solvere debeat?
Definit.

1. Retrahens majus periculum, ab alio licitatore oblatum, solvere tenetur, & quodnam hoc sit.
2. Dolosus licitator majus a quo pretium offerendo, praedjudicare nequit retrahenti, idq; ne faciat, quandoq; juramento suo purgare se debet.
3. In concursu creditorum, res subjecta retractui, quanti plurimi valet sub hasta vendi debet, licet de pretio certo in pacto retractus conventum fuerit.
4. Ad exercendum jus protimiseos nemo admittitur, antequam pretium in parata pecunia solverit.
5. Retrahens bona vendita, illud ipsum pretium, quod emptor revera solvit, restituere tenetur, non etiam supplementum, quod perfecta jam venditioni accessit.
6. Retrahens pretium restituere debet etiam quarto possessori, licet is ex causa lucrativa rem teneat.
7. Redimens rem venditam jure protimiseos, iisdem gaudet dilationibus & induciis, quales emptori antea venditor indulserat.
8. Retrahens emptori Laudemium, omneq; id, quod emtionis causa erogatum est, restituere tenetur.
9. Quantum intersit, an venditio fiat ad mensuram, an vero ad corpus.
10. Venditio ad corpus contrahitur, si prius fiat mentio corporis deinde mensura ante fundi confines.

11. *Intelligitur venditio facta ad mensuram, quando verbis precis ad mensuram est restricta.*
12. *Quando dicatur Emptio - Venditio in scriptis celebrata.*
13. *Venditio semel perfecta, subsistit sine scriptis, etiam postea de instrumento consiciendo dictum fuerit.*
14. *Venditione perfecta emtor invito venditore, ne quidem amissione arrhe, ac solutione multa penitentialis, (des Reutaußs!) a contractu resilire potest.*
15. *Quando per traditionem instrumenti possessio transferatur.*
16. *Ex causa necessitatis, propter bonum publicum, ut subditus bona sua justo pretio vendat, bene cogi potest.*
17. *Per contractum posteriorem quando a priore recessum videatur?*
18. *Vendito fundo cum juribus & pertinentiis, quando venditor tradere teneatur instrumenta authentica?*
19. *Fundo vendito, censetur quoque venditum sterculinum, agri stercoreandi causa comparatum; secus vendendi causa factum.*
20. *Vendit. a domo cum omnibus instructis, (so geniedet/ und Magelstete is!) quam hoc nomine contineantur.*
21. *Maritus, in venditione bonorum uxori sue prospiciens, an & posteriori conjugii secundi matrimonii prospexisse censetur?*
22. *Venditor, post diem, commissoria Legi prestitutum, partem pretii accipiens, Legi commissoria renunciasse censetur.*
23. *In Permutatione ante traditionem factam penitere licet.*
24. *Ex placito permutationis, etiam secuta traditione, nulla actio nascitur adversus tertium possessorem.*
25. *Conventio in favorem tertii facta, quando revocari possit?*
26. *Regulariter nemo alteri, nec mater filia, istud stipulari potest.*
27. *Subsistit quidem stipulatio alteri facta, si ipse stipulatoris interfit, sed nulla inde actio tertio acquiritur.*
11. *Contra divisionem etiam hereditatis datur remedium L. 2. C. de resc. vendit.*
12. *In solutionibus quoque, & Quittantiis locus est remedium L. 2. C. de resc. vendit.*
13. *Etiam Venditiones judiciales ac publicae, sub hasta factae, rescinduntur ex causa lesionis ultra dimidium.*
14. *Locum quoque, habet beneficium L. 2. C. de resc. vendit. in Constitutione dotis ac dotalitiis.*
15. *Vendens animal, quod postea maceratum deprehenditur morbidum aut vitiosum, cogitur emptori restituere pretium.*
16. *Emtor animalis vitiosi, aut morbidi, non potest repetere pretium, si morbus fuerit patens ac visibilis.*
17. *In foro Saxónico Venditor equi non nisi de tribus viris tenetur.*
18. *Non rescindenda est venditio, si vitium aut morbus venditi pecoris non statim apparuerit.*
19. *Ob nova collecta, novique servitii onus, fundo vendito impositum, Venditor de evictione non est devinctus emptori.*
20. *Nec de collectis usitatibus & consuetis, fundo inherentibus, Venditor ad evictionis praestationem est obstrictus.*
21. *Propter hypotheecam in fundo vendito occultatam non rescindenda est venditio, sed tenetur Venditor de evictione & ad interesse.*
22. *Resciso tamen venditionis contractu, Venditor ad restitutionem pretii est obligatus, quando evictionem prestare nequit.*
23. *Donator quando teneatur de evictione?*
24. *Facta donatione remuneratoriâ seu reciproca, donator de evictione tenebitur.*
25. *Emens scienter rem alienam, adversus venditorem de evictione agere nequit, nec pretium repetere.*
26. *Cedens nomen non tenetur de evictione aut prestare idoneum, ac locupletem debitorem.*
27. *Tenetur tamen cedens prestare verum debitorem Cessionario.*
28. *Evictio locum habet in transactione, quando hujus nomine aliquid datum est.*
29. *Venditores rei unius pro indiviso, & in solidum de evictione tenentur.*
30. *Evictionis nomine satisfactio praestanda non est, nisi ea consuetudine alicujus loci recepta, vel in ipso venditionis contractu promissa fuerit.*
31. *Evictione in limine contractus imminente emptor pretium tamdiu retinere potest, donec venditor hoc nomine satis dederit.*
32. *Emtor facultatem redimendi pecuniam ob periculum evictionis imminens non habet, lite nondum mota.*
33. *Satisfactio exigi nequit, si per calumniam moveatur controversia.*
34. *Ob litem, ex jure conditionali motam, Emptori Venditor ad cautionem praestandam obstrictus non est.*
35. *Venditor locuples quando relevetur a satisfacendo ob evictionem imminens?*
36. *Cautio evictionis nomine qualiter sit praestanda?*
37. *Praestata satisfactione, emptor evictionis nomine, pretium ulterius retinere nequit, si jus evincens nondum certum ac notorium sit.*
38. *Emptor propter imminens evictionem pretium retinens, postea una cum sorte etiam usuras solvere tenetur.*
39. *Venditor, ob non praestitam evictionem rei vendita, pretium restituens, una quoque, interesse emptori solvere obstrictus est.*
40. *Facta denunciatione evictionis, Venditor Emptori litiganti precise assistere tenetur.*
41. *Venditor non tenetur de evictione proventuum et numerorum crescentium ac decrecentium.*

CONSTITUT. XXXIV.

Beneficium L. 2. C. de rescind. vend. num in transactionibus locum habeat?

Definit.

1. **N**on solum in terris Electoratus Saxonici, sed etiam extra electoratum, beneficium L. 2. C. de rescind. vend. in transactione locum habet.
2. **C**essat beneficium L. 2. C. de resc. vendit. quando ei specialiter a contrahentibus renunciatum.
3. **N**ec locus est beneficio rescissionis in remissione alicujus rei, seu juris totali.
4. **N**on rescinditur ex causa lesionis ultra dimidium, transactio judicialis, vel saltem judicialiter confirmata.
5. **O**rdinaria est causa rescissionis ex L. 2. C. de rescind. vendit. ideoque in processu ordinario, non summario ventilari debet.
6. **L**esio ultra dimidium probanda est per testes, inspecto tempore contractus.
7. **I**n rescissione contractus ex causa lesionis ultra dimidium Reo datur electio, an justum pretium supplere, vel rem restituere velit.
8. **N**on solum in venditore, sed etiam in emptoris persona locum habet beneficium L. 2. C. de resc. vendit.
9. **D**olo inductus, ut minoris, vel Majoris emeret aut venderet, agere potest ad resarciendum in pecunia id, quod ejus intererit.
10. **B**eneficium L. 2. C. de resc. vendit. etiam in locatione-conductione obtinet.

CONSTIT. AC DEFINIT.

CONSTITUT. XXXV.

Nunquam in renunciacionibus seu pactis juratis.
Definit.

1. **T**ransactiones juratae in foro Saxonico, ne quidem ob enormissimam lesionem, rescinduntur.
2. Rescinduntur tamen transactiones & renunciaciones juratae ex capite minoris aetatis, doli, metus alteriusve justa causa.
3. A jurata renunciacione recedere haud licet, impetrata nondum absolutio a juramento.
4. Filia, dote accepta, cum juramento hereditati paterna renunciata, non potest rescindere renunciacionem ob lesionem enormissimam, etiamsi facultates patris postea aucta proponantur.
5. Rescinditur jurata renunciatio filia, si dos congrua ipsi haud data fuerit.
6. In terris Electoratus Saxonici, filia non nisi cum juramento paterna hereditati firmiter renunciat, licet de jure communi Saxonico valida sit renunciatio simplex, absq; juramento facta.
7. Nec liberorum, aut fraterna hereditati femina in terris Electoratus Saxonici absq; juramento valide renunciat.
8. Filius tamen absq; juramento, etiam in terris Electoratus Saxonici, paterna hereditati firmiter renunciare potest.
9. Non potest filius minorennis valide renunciare paternae hereditati.
10. Renunciatio facta alii de patris hereditate, eo non consentiente haud valida est.
11. Renunciatio jurata patris vel matris non nocet nepotibus, parentibus defunctis, avo ex propria persona succedentibus.
12. Nec renunciatio pro se, suisq; heredibus facta, excludit nepotes, ex propria persona avo succedentes.
13. Neg; hoc casu nepotes, non facti heredes parentum, in hereditatem avo conferre tenentur accepta parentum.
14. Nocet tamen renunciatio parentum jurata liberis, defunctis demum post avum parentibus.
15. Filius filiave renunciatae hereditati paterna, fratri succedit, licet in ejus hereditate non nisi bona paterna inveniantur.
16. Renunciatio jurata a filiam a successione ita excludit, ut nec supplementum legitima petere queat.
17. Quamvis non valeant pacta futurae successione, licet tamen pacisci in genere de alicujus incerti hominis hereditate.
18. In causa mortis alicujus tertii licet pacisci, si in bonis ejus paciscentijus aliquod competat.
19. Valet pactio de hereditate tertii, si is consentiat, & in ea voluntate ad extremum vita exitum perseveret.
20. Valet pactum de succedendo inter milites.
21. Valet pactum, ut post mortem alicujus bona sua vi obligationis, non jure successione, ad aliam perveniant.
22. Pacta de conservandis futuram successione, quatenus valeant inter parentes, liberos, & cognatos.
23. Omnes actus, renunciaciones, ac transactiones intelliguntur cum hac clausula; Rebus sic stantibus.
24. Ob causam datum repeti nequit, casu fortuito impletionem causa impediente.
25. Quatenus valeant Confraternitates, seu pacta de mutua successione familiarum illustrium.

CONSTIT. XXXVI.

Relaxatio juramenti ex causa quatenus fieri debeat?

Definit.

1. **R**elaxatio juramenti ad principem & Magistratum Politicum spectat.

2. Non nisi iusta ex causa, & previa cognitione juramentum relaxari debet.
3. Relaxatio Urpbeda, seu juramenti ad effectum agendi, fieri potest, parte etiam adversa non citata nec audita.
4. Denegatur absolutio a juramento, quando petenti relaxationem nulla competat actio.
5. Reus si tantum juraverit, non vindicare carceres, absque relaxatione Urpbeda, via juris experiri potest adversus judicem.
6. Non indiget jurans relaxatione juramenti, si is, in cuius favorem juratum est, obligationem remittat.
7. Heres, experiri volens contra juratum defuncti contractum, non tenetur petere absolutioem a juramento, per defunctum praestito.
8. Cessat relaxatio juramenti in contractu confirmato sub verbo veritatis, bey Wort der Wahrheit.
9. Promissio facta sub dignitatis splendore, (bey Fürstlichen / Gräflichen / oder Adeltichen Ehren / Treue und Glauben) quando equipolcat juramento?
10. Contraveniens promissioni, sub fide principis aut Nobilis viri facta, relaxatione juramenti opus non habet.

CONSTIT. XXXVII.

Locatio & conductio num obliget heredes?
Definit.

1. **I**n foro etiam Saxonico, Locatio-Conductio heredes obligat.
2. Matrimonio morte dissoluto, mulier non tenetur stare locatione, per maritum defunctum in fundo locali facta.
3. Resoluto vero locatione fundi dotalis a muliere post mortem mariti, ejus heredes conductor ad interesse convenire haud prohibetur.
4. Emptor, locatione a Venditore facta, stare non tenetur: Ex quando hoc fallit?
5. Locator, qui ante finitam locationem fundum locatum alteri vendit, conductori ad interesse lucri tenetur. Ubi explicatur germanicum illud dictum: (Kauff geht vor Micthe.)
6. Conductor ante tempus expelli potest ex causa necessitatis, qua supervenit ex post-facto.
7. Non potest Locator pellere conductorem propter usus proprios rei locata, si aliter pactus fuerit, vel saltem ejus nomine, tutor L. 3. C. de locat. conductu renunciat.
8. In locatione praediorum seu jarium publicorum, sive fiscalium, primus conductor si offerat tantum, quantum novus, praefertur aliis conductoribus.
9. Conductor finita locatione remanens in praedio conducto, eadem pensione videtur illud reconduxisse, sed non in totidem annos.
10. Conductor, ante tempus Locationis finitum a conductioe recedens, non solvit integram pensionem.
11. Ex causa sterilitatis non potest peti remissio mercedis, nisi lesus sit ultra dimidium conductor finita locatio.
12. Facta remissione ex causa sterilitatis primo anno, si ubertas postea contingat, integra pensio, etiam pro anno sterili, exigi potest.
13. Si de faciendâ in singulos annos remissione convenit, non potest unius anni sterilitas cum ubertate sequentium annorum compensari.
14. Per hostium incursionem, aliamve casum fortuitum damno dato, conductori ex bono & equo pensio remitti debet.
15. Sumpus metatorum nomine factos, (Einquarties rungskosten) locator conductori restituere tenetur.
16. Conductor fundi aut praedii insolitos casus, & mortes pecorum prestare haud tenetur; etiamsi ea astimata acceperit.

17. *Præstat conductor casum fortuitū si eū expressā conventionē in se susceperit, ubi & de insolito tenetur.*
18. *Mortem unius vel alterius pecoris præstare conductor est obligatus.*
19. *Oves aut vacca ferrea (Eiserne Röhre und Schaafe) non locatori, sed conductori moriuntur.*
20. *Periculum fructuum jam perceptorum ad conductorem pertinet, iisque perditis multa pensionis remissio est concedenda.*
21. *Conductor, qui tempore conductionis pecora sua aliisq; res proprias perdidit, aliudvè damnum sensit, nec restitutionem à locatore petere, nec remissionem pensionis impetrare valet.*
22. *Jus patronatus in pradio locato, non à Locatore, sed conductore exercetur.*
23. *Doctores & literati, opifices strepitu quodam artem suam exercentes prohibere possunt, conducere habitationem juxta suas domos.*
24. *Conductor de levi tantummodò culpā, non etiam de levissima tenetur.*
25. *Venditis fructibus nascituris si eo anno nulli nascantur fructus, venditori nihil debetur.*
26. *Conductor sumptus fructuum colligendorum causa ad perpetuam rei utilitatem in rem conductam factos à locatore repetere potest.*
27. *Usuras impensarum conductor petere nequit.*
28. *Et si societas, ne quidem ex pacto, heredes obligat, emolumentum tamen societatis ad eos transit.*

CONSTIT. XXXIX.

Ob non solum canonem bona Emphyteutica num in commissum cadant, ad solam declarationē domini?

Definit.

1. **O** *Ob non solum canonem Emphyteutica bona ipso jure, extra processum ordinarium, non amittuntur.*
2. *Nec Dominus Emphyteuseos, jurisdictionem habens, extra Processum ordinarium Emphyteutam, ob canonem non solum, expellere potest.*
3. *Solutio Canonis facta ei, qui Procurator credebatur, valet ad liberationem.*
4. *Emphyteuta, partem canonis solvens, propter residuum non solum jure suo non cadit.*
5. *Illo ex pluribus coheredibus partem suam Canonis solvente, haud tota Emphyteusis in commissum cadit.*
6. *Commissio seu juri caducitatis renunciat Dominus directus, post lapsum tempus canonem recipiens, aut possessorem ad recognoscendum admittens, etiam cum protestatione.*
7. *Dominus jus caducitatis ignorans, recipiendo postea Canonem, non videtur remittere caducitatem.*
8. *Remissio prateritarū pensionū non presumitur ex recognitione futurarū, aut acceptatione presentium.*
9. *Dominus directus ex causa canonis haud soluti, Emphyteutā vivente, ad privationem non agens, defuncto eo, ulterius experiri nequit adversus heredes.*
10. *Emphyteuta non privatur Emphyteusi ob non solum canonem, si dominus ipsius debitor fuerit.*
11. *Emphyteuta solvendo canonem post tempus elapsum, ante factam Domini declarationem, moram purgat.*
12. *Fructus post tempus elapsum, ante privationem percepti, ad Emphyteutam pertinent.*
13. *Cessat in foro Saxonico privatio Emphyteuseos ob fundi alienationem irrequisito Domino factam.*
14. *Servitus in fundo emphyteusico constituta, extinguitur emphyteusi finita.*
15. *Præscribitur Emphyteusis, solutione Canonis ultra triginta annos, annum & diem factā.*
16. *Vindicatione & hypothecariā actione dominus directus adversus Emphyteutam, aliumvè Emphyteuseos possessorem experiri potest.*
17. *Competit etiam Domino directo actio personalis contra Emphyteutam, ejusvè heredes.*
18. *Emphyteuta onera fundi emphyteutici sustinet, ac tributa collectasq; solvit.*
19. *Neq; ob sterilitatem, neq; ob bellicos tumultus aliosque casus fortuitos, C. inon Emphyteuta remittitur, modo pradium Emphyteuticum non prorsus fuerit extinctum.*
20. *Ob non petitam renovationem investitura intra annum & diem, Emphyteusis non amittitur; puniri tamen propterea potest possessor arbitrariè.*
21. *Pradium emphyteuticum, quod in commissum cadit, Domino directo quoad proprietatem, Usufructuario verò quoad Usufructum acquiritur.*
22. *Canon Emphyteuticæ ob melioramenta non debet augeri.*
23. *Deteriorationem partis fundi Emphyteutici, non nisi ea parte Emphyteuta privari debet.*
24. *Privationis pœna locum habet adversus Emphyteutā, qui fructiferas arbores etiā à seipso positas incidit.*
25. *Pensiones promobiles, (Rückschertzen) etiamnum hodiè quibusdam in locis in usu sunt; & quanam ita dicantur?*
26. *Pensiones promobiles Dominus tenetur petere quotannis, à domo ipsius Emphyteuta.*

CONSTIT. XXXIX.

Bona Emphyteutica à censiticis quid differant, & in dubio pro utris sint habenda?

Definit.

1. **N** *On ut in Emphyteuticis, ita etiam censiticis bonis, dominus retinet directum dominium, sed utrumq; tam utile, quàm directum dominium incensitum transfertur.*
2. *Ob non solum censum bona censitica nunquam amittuntur.*
3. *Pœna tamen arbitraria, ob non solum censum, censito contumaci potest irrogari.*
4. *Sicuti Emphyteuticorum, ita & censiticorum nomine, renovatio investitura quibusdam in locis peti solet.*
5. *Ob non petitam renovationem investitura bona censitica non amittuntur; punitur verò ob id censiticus arbitrariè.*
6. *Contractus habetur emphyteuticus, non censiticus, quando in concessione Dominus sibi reservavit dominium directum.*
7. *Ex novā bonorum steriliū concessione, interveniente scripturā investitura, contractus præsumitur emphyteuticus.*
8. *In dubio censentur bona censitica, non emphyteutica.*
9. *Translato dominio directo in possessorem; contractus habetur censiticus, licet expressis verbis facta fuerit mentio emphyteuseos.*
10. *Dominus directus, invito etiam Emphyteuta, jus suum pro lubitu potest alienare.*
11. *Laudemium non nisi ex consuetudine vel Statuto cujusq; loci debetur, ejusque nomine in singulos centenos, duo floreni solvendi sunt.*
12. *Consuetudine loci cujusq; Laudemium ad quatuor, quinq; & plures florenos, de singulis centum solvendos, augeri potest.*
13. *Non solum ex contractū, sed etiam ex dissolutā Emptione - Venditione, persolvendum est Laudemium.*
14. *Ex venditione conditionali, ante eventum conditionis, nullum debetur Laudemium.*
15. *In terris Electoratus Saxonici non solvitur Laudemium ex permutatione.*
16. *Nullum persolvendum est Laudemium, quando re-*

-scm-

CONSTIT. AC DEFINIT.

- scinditur Emptio-Venditio ex L. 2. C. de resc. vendit.*
17. Ex venditione sub hasta debetur Laudemium.
 18. Non solvitur Laudemium, quando bona Emphyteutica in dotem dantur.
 19. Heres testamentarius, aliusve possessor, ad quem titulo lucrativo Emphyteusis pervenit, ad Laudemii exsolutionem obligatus est.
 20. Heres ab intestato succedens, fructus collateralis, sive parens, Laudemium domino solvit.
 21. Non tamen Laudemium solvere tenentur liberi, Emphyteuta parvi succedentes.
 22. Valet consuetudo, ut liberi succedentes parentibus Laudemium solvant.
 23. Ex divisione Laudemium persolvendum non est.
 24. Mortuo uno coherede ante divisionem, ex acquisitione portionis defuncti, reliqui coheredes ad praestationem Laudemii haud sunt obstricti.
 25. Debetur ex divisione Laudemium, quando uni ex heredibus fundus, alteri vero ejusdem astitatio adjudicatur.
 26. Solvere tenetur Laudemium heres, qui post divisionem factam, alterius coheredis portionem emit.
 27. Haud solvendum est Laudemium, si pater in ultima dispositione uni ex liberis pro certo pretio fundum assignaverit.
 28. Non persolvendum est Laudemium, quando sit mutatio in personam Domini.
 29. In materia Laudemiorum consuetudo cuiusque loci potissimum attendi debet.
 30. Probata licet consuetudine, quod liberi heredes conjunctim omnes pro successione solvant Laudemium, ex divisione tamen, postea à singulis id denuo petere non licet.
 31. Non praestatur Laudemium ab Usufructuario ratione Ususfructus aut dotalitii.
 32. Ex bonis feudatilibus haud persolvendum est Laudemium, nisi peculiari quadam loci consuetudine aliud sit introduitum.
 33. Venditor tenetur restituere emptori Laudemium exsolutum, si hoc ipsi ante venditionem contractam non manifestaverit.
 34. Bona in dubio potius allodialia sive emphyteutica quam feudalia praesumuntur; etiamsi Cappones canonis nomine solvantur.
 35. Non transfertur alienatoris abdicatio traditio judicialiter facta fuerit.

CONSTIT. XL.

Quid juris sit, si is, qui bona possidens ultra XXX. vel XL. annos, certamque uniformem pensionem, quotannis illorum nomine domino solvens, jure emphyteutis se illa possidere dicat, dominus vero illa repetens, locata esse affirmet.

Definit.

1. **P**rescriptione temporis longissimi se tuctur possessor, praestando canonem uniformem adversus vendicantem bona locata.
2. Non tamen juvat possessorem praescriptionis exceptio, si actor probet, titulo Locati, bona Reo ab initio fuisse concessa.
3. Nam nocet titulus locationis Successori singulari, veluti emptori, quò minus is bona, venditori locata, possidens jus perpetuae Coloniae, praescribere queat.
4. Praescriptio jure perpetuae Coloniae, bona non censitica, sed emphyteutica habentur.
5. Collectas & tributa solvere tenetur Locator, non Conductor.
6. Absolutè concessa jurisdictione, videtur quoque concessum merum Imperium.

CONSTITUT. XLI.

Fundum a Domino in prejudicium ejus, qui jus pascendi in eo habet, arari non possit.

Definit.

1. **D**ominus in prejudicium ejus, qui jus pascendi habet, fundum arare nequit.
2. Nec ager in prejudicium ejus, cui jus pascendi competit, in stagnum commutari potest.
3. Ager ad culturam potest reduci, in quo servitus pascendi non nisi eo tempore, quo fruges sunt collectae, (zu offenen Zeiten) constituta est.
4. In dubio servitus pascendi non nisi eo tempore, quo fruges collectae sunt, (zu offenen Zeiten) concessa videtur.
5. Dominus fundi servientis agrum mutare, & in culturam aliam redigere potest, si reductio non nocet pascuis.
6. Pradia in culturam redigi possunt invito eo, cui servitus pascendi competit, si alia relinquuntur pradia inculta, qua ad pastum pecorum sufficient.
7. Incola pagi, qui tres mansos habet, (drey Hufen Landes) non solum in suis, sed etiam communibus agris, per proprium pastorem, pecora sua pascere valet.
8. Qui servitute pascendi habet in prato alieno, pecora morbida ibi pascere nequit.
9. Compascuorum jura tempore quocunque ab una vel altera parte revocari possunt.
10. Quicquid una pars facit in compascuo mutuo, illud nec alteri videtur prohibitum.
11. In fundo proprio nemo potest edificare animo nocendi vicino suo.
12. In pariete suo quilibet potest facere fenestras, ex quibus in vicini domum prospici potest.
13. Servitus alius tollendi revera servitus est, nec usu atque effectu destituitur.
14. Pactum servitutis, ne prospicui officiat, obligat etiam successorem domus singularem.
15. Jus coquendi cerevisiam ad instar servitutum realium, separatim à domo, in qua haeret, vendi nequit.
16. Servitute fluminis concessa, videtur etiam concessum iter atque aditus ad flumen illud.
17. Inscio etiam Magistratu, subditi fines agrorum suorum distinguere, novosque lapides finales ponere possunt.
18. Agenti negatoria actione, non incumbit onus probandi, sed Reo agenti confessoria.
19. Sublato aedificio, cui servitus inheret, eoque postea restituito, eadem debetur servitus.

CONSTITUT. XLII.

De dotibus & bonis illatis mulierum.

Definit.

1. **M**atrimonio dissoluto, donatio propter nuptias ad maritum, ejusque heredes revertitur.
2. Modus dotalitii legitimus quoniam sit in foro Saxónico?
3. Dotalitio constituto, & à Vidua agnito, dos, feudo jure dotalitii incorporata, repeti nequit, nisi aliud specialiter conventum fuerit.
4. Uxor praedefuncta, dotalitium haud effectum sortitur, sed dos marito superstiti cadit; de qua tamen liberis debetur legitima.
5. Constitutio dotalitii quatenus obligat Agnatos in feudo, nec non filios, aliosque heredes descendentes.
6. Vidua ratione dotalitii, quod à primo marito ad vitam adeptam est, à secundo marito, absque consensu Agnatorum, denuo dotalitium constitui nequit.
7. Uxor ratione dotalitii, seu Usufructuaria, cautionem praestare tenetur.

8. Obligata est Uxor, ratione dotalitii, ad inventarii confectioem.
9. Locare potest Uxor dotalitium suum, ita tamen, ut morte ipsius locatio finiatur.
10. Mulier consentiens oppignorationi bonorum feudali-um, in quibus dotalitium habet constitutum, ex aliis mariti bonis illud potest vales.
11. Mulieres in donatione propter nuptias gravari haud possunt.
12. Pater filiam dotare tenetur, adque id officio iudicis compelli potest.
13. Non tenetur pater dotare filiam locupletem, qua aliunde habet, unde seipsam dotare possit.
14. Dotis usura debentur a tempore mora.
15. Mulier usufructuaria bonorum mariti defuncti, non tenetur dotare filias ex fructibus bonorum, nisi pater aliud disposuerit.
16. Tutor licet majorem dotem promiserit, non tamen tenetur ultra, quam pupilla in bonis habet.
17. Valida est datio fidejussoris pro dotalitio, nec non pro dote, ante sponsalia facta, vel ad instantiam patris filiam dotantis.
18. Maritus dotem promissam exigens, absque curatorio nomine proprio agere & experiri potest.
19. Uxor quia est domina fundi dotalis, ad eam periculum dotis spectat.
20. Etiam dotis, in rebus mobilibus constituta, periculum mulier sustinet.
21. Rei dotalis aestimata dominium & periculum ad maritum spectat.
22. Usura dotis, a marito non petita, post mortem ejus ab ipsius heredibus haud exigi possunt.

CONSTIT. XLIII.

Paeta dotalia quot testes requirant; & quomodo in vim ultima voluntatis sustineri queant?

Definit.

1. Paeta dotalia, de bonis particularibus concepta, valent in vim contractus, absque insinuatione judiciali.
2. Valent paeta dotalia de successione hereditatis in vim ultima voluntatis, coram quinque testibus, etiam extrajudicialiter concepta.
3. Paeta dotalia, judicialiter insinuata, valida sunt, nullis etiam adhibitis testibus.
4. Valida habentur paeta dotalia, licet non ipsimet conjuges, sed horum parentes ea iudici insinnaverint.
5. Non valent paeta dotalia in vim contractus, in quibus de hereditate, vel quot a hereditatis, aut jure succedendi disponitur.
6. Valent tamen paeta dotalia in vim contractus etiam si bona universa conjugum superstiri fuerint assignata, modo haud jure hereditario, vel successionis hoc factum sit.
7. Scriptura vel instrumento super paetis dotalibus confecto, testes si huic subscripserint, suaque sigilla apposuerint, haud jurati etiam fidem faciunt.
8. Probantur paeta dotalia testibus juratis, etiam si in scripturam non fuerint redacta.
9. Mulier, Curatore non interveniente, paeta dotalia validè contrahit; at non dotem aestimata in bonis immobilibus constituit.
10. Paeta dotalia, que in vim ultima voluntatis subsistunt, ab uno conjugum, invito altero, bene revocari possunt.
11. Inuit a altera parte revocari haud possunt paeta dotalia, que in vim contractus subsistunt.
12. Pater obligatur ex paetis dotalibus filiis, qui ipso consentiente uxorem duxit.
13. Corruunt paeta dotalia ex supervenientia liberorum.

14. Condicio: (Si sine liberis,) paetis dotalibus adjecta impleta censetur, si liberi nati ante obitum parentum decesserint.
15. Deficit condicio: (Si liberi non fuerint nati,) paetis dotalibus adjecta, quantumvis liberi nati ante obitum parentum decesserint.
16. Parens paeta dotalia, cum secunda Uxore inita, invitis primi matrimonii liberis, revocare potest, etiam si in hisce certa portio fuerit assignata.
17. In foro Saxonico Noverca paetis dotalibus plus assignari potest, quam liberi prioris matrimonii ex bonis paternis consequuntur.
18. Paeta dotalia cum secundo conjugum inita, non possunt prejudicare liberis primi matrimonii in legitima paternâ, vel maternâ.

CONSTITUT. XLIV.

Quid juris sit, si defuncto marito dotem repetat Vidua, successores autem feudi eam retinere cupientes, dotalitium pro more regionis illi offerant?

Definit.

1. Dotalitium in feudo Vidua constitui debet, etiam si de hoc vivente marito non fuerit conventum.
2. In arbitrio tamen vidua est, an dotalitium exigere, an verò dotem repetere velit.
3. Dotalitio licet in paetis dotalibus constituto, attamen marito defuncto, Vidua optio competit, an dotalitium apprehendere, an verò dotem repetere malit.
4. Vidua defuncta antequam dotalitium apprehenderet, vel dotem exigeret, nihilominus liberi ejus dotem repetere possunt.
5. Dotalitio a Vidua semel acceptato, expirat facultas petendi dotem.
6. Vidua dotalitium sibi constitutum, etiam post annum & diem, petere valet.
7. Successores feudi ad constitutionem dotalitii non tenentur, si una cum dote, totidem ratione donationis propter nuptias reddere velint.
8. Relinquere potest Vidua dotem pariter & dotalitium, atq; petere portionem statutaria, ex bonis mariti mulieribus debitam.
9. Non tenentur successores feudi constituere Vidua dotalitium priusquam dos illata, ac in feudi utilitatem versa probetur.
10. Confessio mariti non relevat Viduam, petentem dotalitium a successoribus feudi, ab onere probandi dotis illationem.
11. Debetur Vidua dotalitium, etiam si dotem promissam vivente marito non solverit, modo eam ipso defuncto una cum usuris etiamnum offerat.
12. Vidua post mortem mariti dotem offerens, eam una cum dotalitio repetere nequit, licet de hoc in paetis dotalibus fuerit conventum.
13. Vidua, post mortem mariti dotem offerenti, non debetur dotalitium in concursu Creditorum.
14. Qualibet donatio propter nuptias solvenda est Vidua, post mortem mariti dotem promissam offerenti.

CONSTITUT. XLV.

De simultanea investitura, & ea, qua in eventum mortis possessoris confertur, & quomodo ejus renovatio sit petenda?

Definit.

1. Valet investitura, de caducitate feudi tertio facta, etiam si Vasallus possessor non consenserit.
2. Dominus investituram, de caducitate feudi factam, pendente conditione, revocare nequit.
3. Non tenetur Dominus ex investitura de feudi caducitate, si hoc propter culpam Vasalli fuerit apertum.
4. Duobus investitis de feudo Vasalli adhuc viventis, quoniam horum alteri preferatur?
5. Etiam

CONSTIT. AC DEFINIT.

5. Etiam in foro Saxonico heres domini investituram, de feudo Vasalli viventis facta, rata habere tenetur.
6. Agnati tamen ex investitura Domini de caducitate feudi non obligantur.
7. Successor Episcopi investituram, de caducitate feudi sine consensu Capituli factam, ratam habere haud est obligatus.
8. Nec Dominus superior ex investitura, de caducitate alicujus feudi a Domino inferiore facta, obstringitur.
9. Investitura in casum mortis facta, etiam ad investiti heredes transmittitur.
10. Ne quidem in foro Saxonico renovatio investitura, facta de feudo Vasalli adhuc viventis, necessario petenda est.
11. De jure comm. feudali, extra forum Saxonicum, Collaterales Agnati non nisi in feudo antiquo succedunt.
12. In foro etiam Saxonico filii ac descendentes in infinitum in feudo succedunt.
13. Agnati & Collaterales in foro Saxonico non nisi ex vi ac jure simultanea investitura in feudis succedunt.
14. Effectum non habet simultanea investitura, nisi utriusque, tam possessoris, quam investiti consensus accesserit.
15. Jus simultanea investitura nemini invito auferri debet.
16. Simultanea investitura jus in feudo tribuit investito, unde & ei actio revocatoria datur contra tertium possessorem.
17. Petenda est necessario renovatio simultanea investitura; qua omissa jus investitura amittitur, nec investito ulterius actio revocatoria competit.
18. Non perdit feudum, vel jus simultanea investitura, qui justa causa impeditus, intra annum & diem, renovationem investitura non petiit.
19. Etati pupillari tempus petenda investitura non currit.
20. Excusat quoque ignorantia investitum, quò minus feudum, vel jus simultanea investitura, ob non justo tempore petitam renovationem perdat.
21. Feuda rustica vel exigua, de quibus servitia militaria non praestantur, ob renovationem, justo tempore non petitam, haud amittuntur.
22. Mortuo Episcopo, peti debet renovatio investitura à Capitulo, si intra annum & diem alius non fuerit electus Episcopus.
23. Ad impetrandam investituram feudi aperti, Vasallus adversus dominum experiri potest conditione ex moribus.
24. Fracta simultanea investitura per divisionem, non competit ultra Agnatis jus succedendi, nisi denuò impetraverint investituram.
25. Non minus per venditionem feudi rumpitur investitura, ac per ejusdem divisionem.
26. Facta inter fratres divisione feudi, horum subditi renovationem investitura petere tenentur.
27. Ex duobus simul investitis, licet unus feudum suum alienaverit, invitus tamen alteri alienanti consentire haud obstrictus est.
28. Pluribus defuncti Vasalli heredibus existentibus, omnes fidelitatem jurant.
29. Pluribus existentibus defuncti domini successoribus, investituram Vasallus non nisi ab uno petere tenetur.
30. Investitura facta alicui für sich / seine Leibes- und Lehns- Erben / soli videtur comprehensivum filii, non etiam filia, & agnati.
31. Diversi tenoris quando sunt investiturarum littera, regulariter secundum tenorem prima investitura judicandum est.

CONSTIT. XLIV.

Successores feudi, ut sunt filii, agnati & simultaneè investiti, quatenus ad as alienum Vasalli, ex feudo dissolvendam, sint obligati?

Definit.

1. Successores feudi ex alienum, à defuncto Vasallo contractum, regulariter haud solvere tenentur.
2. Sed solummodo, actione negotiorum gestorum ab heredibus allodialibus repetere possunt.
3. Ne quidem ex feudo hereditario, ex alienam Vasalli defuncti exsolvendum est.
4. Sicuti nec feudi novi Successores ob as alienum Vasalli defuncti conveniri possunt.
5. Filii debita patris ex feudis solvere tenentur.
6. Filio debita patris ex feudo non solvente, defuncto eo, onus debitorum heredibus allodialibus accrescit.
7. Debita seu onera feudalia à successoribus feudi, vel à Domino, ad quae feudum fuit reversum, solvi debent, nisi Vasallus defunctus bona reliquerit hereditaria.
8. Solus Agnatorum consensus, ad feudi oppignorationem datus, debitum feudale non facit, nisi & Domini consensus accesserit.
9. Agnatus licet in feudi oppignorationem consenserit, attamen si domini consensus non intervenerit, feudo sibi aperto, ad exsolutionem debiti haud obligatus est.
10. Tenetur tamen Agnatus, in feudi oppignorationem consentiens, si unà expressè ad solutionem se obligaverit, deficiente licet domini consensu.
11. Dominus ex feudo, consensu suo, cum clausula tamen: Suo jure salvo, oppignorato, sibiq; aperto, as alienum exsolvere tenetur.
12. Agnatus, qui feudum sibi oppignoratum habet, consentiens, ut & alteri oppignoretur, jus pignoris haud remisisse censetur.
13. Debitum Vasalli, ad elocationem filiarum aut sororum contractum, à successoribus feudi, non heredibus allodialibus exsolvendum est.
14. Expense quoque nuptiales, ad elocationem filiarum & cognatarum mutuo accepta, ex feudo restituenda sunt.
15. Dos saltem promissa ex feudo solvi debet.
16. Filia non nisi in subsidium, & si hereditas non sufficiat, ex feudo educanda, dotanda & elocanda sunt.
17. Ex feudo non sunt dotanda filia in concursu Creditorum, ante exsolutionem aris alieni, nisi consuetudine aliud sit introductum.
18. Quantitas dotium arbitrio & moderationi domini feudorum committitur, si de hac inter partes convenierit.
19. Eandem dotem, quam filia, à patre vivente elocata, accepit, successores feudi reliquis filiabus ex feudo solvere haud sunt obligati.
20. Filia dotes, ex feudo paterno debitas, non transmittunt ad heredes, si nondum maritata decesserint.
21. Sicuti nec reservata à Vendoribus in nuptias liberorum, vulgò das Eingetwünnet oder Zuberisch defunctus hisce ante nuptias, heredibus eorum deferuntur.
22. Transmittuntur tamen dotes ac elocationes, ex feudo debita, ad heredes, quando de hisce filiabus usura praestita fuere.
23. Filia, cui dos ex feudo constituta fuit, defuncta, antequam nuberet, Successores feudi in subsidium, impensas ad funus necessarias solvere tenentur.
24. Ex feudo novo emptio, cujus pretium omne patrii allodium adsumsit, filiabus legitima debetur.
25. Debitum ratione dotalitii contractum, ex feudo solvi debet.
26. Omne debitum, quod in utilitatem feudi conversum probatur, ex feudo solvitur.

I N D E X

27. *Res alienum, ad feudum comparandum contractum, successores feudi exsolvere obstructi sunt.*
28. *Ex feudis debentur alimenta iis personis, quae tanquam minus perfecta, à feudi successione arcentur.*
29. *Pecunia, ad liberationem feudi à pignoris nexu mutuo sumpta, ex feudo solvi debet.*
30. *Advocatus, qui causam feudi utiliter gessit, salari-um à feudi successoribus petere potest.*
31. *Expensa iuris à Vasallo frivole mota, ex feudo haud exsolvenda sunt.*
32. *Debita feudalia unà cum interesse ex feudo solvuntur.*
33. *Onera feudalia pari jure gaudent; excepto debito, pro quo feudum consensu Domini & agnatorum est oppignoratū, quod licet posterius, aliis tamen praefertur.*
34. *Debitum, ratione servitii militaris Domino praestandi contractum, ex feudo solvendum non est.*
35. *Contributio pecuniaria, quam in Comitibus Provincialibus Nobiles promittunt, vulgò das Präsents geld/non à feudi successoribus, sed ab heredibus allodialibus exsolvenda est.*
36. *Impensa funebres à feudi successoribus exigi non possunt, licet hereditas solvendo haud sit.*

CONSTIT. XLVII.

Jure Saxonico num hereditate patris repudiata, in feudo illi succedere possit filius?

Definit.

1. **F** eudum hereditarium dicitur illud, quod alicui concessum, pro se & heredibus suis; Hujus natura in quonam consistat?
2. *Heredis vocabulum feudum facit hereditarium, etiamsi filiorum simul mentio facta fuerit.*
3. *De jure communi filius repudiata patris hereditate, feudum retinere potest.*
4. *In foro Saxonico, extra Electoratum, Filius repudiata patris hereditate feudum retinere potest.*
5. *In ditionibus Electoratus Saxonici, filius feudum retinere aliter nequit, nisi & heres patris esse velit in rebus allodialibus.*
6. *Filius, etiamsi hereditatem adiens inventarium confecerit, nihilominus tamen ultra vires hereditatis ex feudo debita paterna solvere tenetur.*
7. *Non praestat filius onera hereditaria ex feudo paterno, si non nisi in legitima institutus, aliaque ex causa ipsi hereditas delata non fuerit.*
8. *Filius repudiata patris hereditate, feudum retinere potest, si hoc, filii intuitu, patri, vel unà cum patre filio in specie concessum fuerit.*
9. *Agnati collaterales in feudo Saxonico tam in feudo hereditario, quam ex pacto & providentiâ succedunt, repudiata licet hereditate.*

CONSTITUT. XLVIII.

Agnati vel simultaneè investiti feudum alienatum quando & quomodo revocare possint?

Definit.

1. **I** n foro Saxonico Agnati, simultaneè investiti, non minus hereditarium feudum, quam ex pacto alienatum revocare possunt.
2. *Non valet dispositio Vasalli testamentaria de feudo, in prejudicium simultaneè investitorum.*
3. *Agnatus simultaneè investitus, heres licet alienatoris existens feudum tamen alienatum revocare potest.*
4. *Pluribus agnatis, simultaneè investitis, in eodem gradu existentibus, uni eorum, in reliquorum prejudicium, feudum alienari nequit.*
5. *Quo tamen casu Agnatis non nisi pro rata ipsorum portione jus revocandi competit.*
6. *Agnatus ob solam praesentiam & taciturnitatem à feudi revocatione non excluditur, nisi & expresse in alienationem consenserit.*
7. *Tutoribus agnatorum minorum, unà cum quatuor si-*

multaneè investitis, in feudi alienatione consentientibus, subsistit alienatio, à minoribus in majorennitate ratificata, licet alii consanguinei non adfuissent.

8. *Non competit jus revocandi feudum agnatis, qui nondum praestito homagio realiter simultaneam investituram apprehenderunt.*
9. *In ditionibus Elect. Saxon. filii feudum à patre alienatum, sive novum sit, sive paternam, revocari non possunt.*
10. *Revocare tamen possunt filii feudum, à patre alienatum, quod unà cum patre ipsis quoque in specie, vel patri, contemplatione filiorum, fuit concessum.*
11. *Extra Saxoniam Electoratum, filii, qui non sunt patris heredes, feudum ab ipso alienatum bene revocare possunt.*
12. *In provinciis Electoratus Saxonici, non competit filiis revocatio feudi, à patre alienati, in ipsorum licet minorennitate.*
13. *Agnati jus revocationis in feudo non nisi defuncto alienatore, mortuisque ejusdem liberis, exercere valent.*
14. *Feudum tamen, absque consensu Domini alienatum, etià vivo adhuc alienatore, revocare queant Agnati.*
15. *Feudum sine consensu suo alienatum, refuso pretio, redimere potest Agnatus, vivo adhuc alienatore.*

CONSTIT. XLIX.

Idem, feudum revocantes, quatenus ad pretium emptoris vel interesse teneantur?

Definit.

1. **J** ure protimiseos redimere possunt Agnati feudum, etiam post factam traditionem.
2. *Agnatus redimens feudum jure protimiseos, emptori pretium solutum, absque usuris tamen, refundere tenetur.*
3. *Non auditur Agnatus, redimens feudum alienatum, ex jure protimiseos, nisi paratam pecuniam offerat.*
4. *In ditionibus Electoratus Saxonici, non competit filiis jus redimendi feudum, à patre alienatum, refuso licet pretio.*
5. *Cessat jus protimiseos in feudo, per donationem, infudationem, aut permutationem, &c. alienato.*
6. *Ex eo, quod Agnatus, à venditore ad emendum requisitus, tacuerit, à jure Retractus postea exclusus non est.*
7. *Agnato proximiorè Venditioni licet consentiente, remotior tamen, pretio refuso, feudum redimere valet.*
8. *Feudo ab Agnatis revocato, Emptor heredes alienatoris de evictione promissâ convenire potest.*
9. *Heredes alienatoris pretium emptori restituere debent, etiamsi de Evictione obligati non sint.*
10. *Feudo sine consensu Domini alienato, & postea ab Agnatis revocato, male fidei emptor nec de evictione promissâ alienatorem convenire, nec ab eodem pretium repetere potest.*
11. *Sed pretium hoc casu Seniori seu domino feudi cedit.*
12. *Feudum, sine consensu domini alienatum, in ditionibus Electoratus Saxonici ab Agnatis statim revocatur, extra Electoratum vero Domino aperitur, quamdiu Vasallus alienator adhuc in vivis est.*
13. *Etiànum hodiè in foro Saxonico Vasallus ob alienationem sine Domini consensu factam, feudo privari potest.*
14. *Vasallus feudum amittit, si hoc inscio Domino in Emphyteusin alicui concesserit.*

CONSTIT. L.

Intra quod tempus feudum alienatum revocari possit?

Definit.

1. **I** n ditionibus Electoratus Saxonici, spacio annali

CONSTIT. AC DE FINIT.

indifferenter præscribitur juri redimendi feudum, sive hoc in extraneum, sive in remotiorem Agnatum fuerit alienatum.

2. In præscriptione hæc juris protimiseos, spacium annale etiam in foro Saxonico, non nisi de anno civili accipi debet.
3. Præscriptio annalis in jure protimiseos feudali non currit ignorantibus.
4. Extra Electoratum Saxoniam, quando feudum in extraneum est alienatum, juri protimiseos non nisi triginta annorum spacio præscribitur.
5. Juri feudorum revocandi post mortem alienatoris, anno & die præscribitur.
6. Non currit præscriptio juris revocandi agnato, priusquam via succedendi ei aperta, & revocandi facultas data fuerit.

CONSTIT. LI.

Rustici & subditi num castra dominorum custodire teneantur?

Definit.

1. **Q**uibus in casibus rustici ac subditi in foro Saxónico castra Dominorum suorum custodire cogantur?
2. Cogi possunt rustici, ut tempore belli pro defensione sui quique pagi sint in excubiis.
3. Omnes indifferenter subditi (auch die Gärtner und Hintersassen) ad excubias agendas sunt obstricti.
4. Advena tamen, qui solum conductitias aedes possident, excubiis haud sunt gravandi.
5. Subditis excubiis agentibus, debetur victus usitatus, qui est panis & caseus, nisi aliud consuetudine fuerit introductum.
6. Custodire debent subditi castra solummodo Domini sui, qui jurisdictionem habet, licet bassam saltem ac inferiorem.
7. Defuncto Domino, multiplicatis licet possessoribus & castris, excubia consuetudinaria tamen haud multiplicari debent.
8. Sufficiunt excubia foris præstite, nec cogi possunt subditi, ut intra & in area castrorum agant excubias.
9. Rustici certa mercede operas suas elocantes, quando & quatenus eas propriis potius ipsorum Domini, quam aliis elocare teneantur?
10. Dominis atque Nobilibus nullum competit jus Protimiseos in Cibariis vel mercibus edilibus subditorum, quas venales ad forum deferunt.
11. Domino defuncto, heredes pro famulitio mercedem debent, ad id solum tempus, quo heres mortuus est.
12. Mortuo famulo ante tempus finiti servitii, heredibus ejus salarium debetur, non nisi pro rata temporis, quo servivit.
13. Dominus famulo absque causa ante tempus ex servitio discedenti, ne quidem pro rata temporis, quo servivit, salarium solvere tenetur.
14. Dominus non tenetur famulo ratione damni in corpore suo, licet in servitio accepti.
15. Subditi ac rustici maleficos in carcere custodire haud sunt obligati, nisi aliud consuetudine fuerit introductum.
16. Subditi debita servitia præstare recusantes non modo carcere ad id cogi, sed & propter contumaciam relegari possunt.

CONSTITUT. LII.

De operis seu servitiis, quæ rustici ad extruenda aedificia dominorum præstare tenentur.

Definit.

1. **R**egulariter in foro Sax. Subditi operas ad aedificia dominorum extruenda præstare tenentur; nisi aliud consuetudine, vel pacto speciali sit introductum.
2. In moderatione hujusmodi operarum vel cibariorum præstandorum, pacta & consuetudines attendi, iisque deficientibus, à Principe decisio peti debet.
3. Opera rusticorum exigi debent ad aedificationem solius domicilii seu habitationis, (des Ritter: Sitzes) non etiam horreorum, stabulorum, aliorumque aedificiorum.
4. Lapides ad vias complanandas convehere, vel terram veteratam avehere, subditi obligati non sunt.
5. Ligna aliavè materiam, aedificiis dominorum aedificandis necessariam, quæ in territorio Principis haberi nequit, subditi aliunde convehere tenentur.
6. Ad domicilium domini extruendum, eo in loco, ubi hactenus nullum fuit extructum, subditi materiam convehere haud sunt obstricti.
7. Diviso inter plures filios feudo, nova domicilia extruentes, operas à subditis exigere nequeunt.
8. Si plures in pago vel oppido existant domini, opera ad aedificia extruenda debentur ei, qui in possessione servitiorum reperitur.
9. In dubio hæc opera debentur Domino hereditario, à quo subditi bona sua recognoscunt.
10. Transactio cum subditis inita, de præstandis operis ad extruenda aedificia, obstringit eos quoque ad servitia in restauratione & refectione aedificiorum.
11. Æstimatio ac moderatio operarum præteritarum à Domino fieri potest, nec à Principe necessario peti debet.
12. Opera ad extruenda aedificia præscriptione amittuntur.

CONSTIT. LIII.

Thesaurus repertus ad quem pertineat?

Definit.

1. **N**emo auri argenti que fodinas in fundo suo, absque speciali concessione Principis, vel infeudatione, sibi vindicare potest.
2. Nec salinarum usus cuiquam privato in solo suo absque speciali Principis concessione permissus est.
3. Lapidicina ac calcis fodina ad Dominum fundi pertinent, non ad Principem, vel superiorem territorii Dominum.
4. Etiam in foro Saxonico thesaurus, in proprio fundo inventus, totus inventori cedit.
5. Thesaurus in fundo alieno casu fortuito repertus, pro altera dimidia Domino fundi cedit.
6. Thesaurus casu fortuito in fundo fructuario inventus ab usufructuario, inter eum & proprietarium dividitur.
7. Inventor occultans thesaurum in fundo alieno reperiendum penam arbitrariam coercendus est.
8. Inventor thesauri quantitatem juramento quandoque indicare tenetur.
9. Res nullius, vel pro derelicto habita, occupanti etiam in alterius domo conceditur.

PARTIS TERTIÆ,

DE

SUCCESSIONIBUS, ULTIMIS VOLUNTATIBUS, ET INVESTITURA FEUDI,

Constitutio I.

De mortis causa donationibus.

DEFINITIONES.

1. **E**tiam de jure communi Saxonico, ex donatione mortis causa omnium bonorum, Falcidia decurritur.
2. In Donationibus quoque conjugum, mortis causa factis, decurtio Falcidia locum habet.

(G)

3. Bo-

3. Bonis Conjugi ita donatis, ut post ejus mortem residua perveniant ad heredes donatoris, hinc de Falcidia cautio praestanda est.
4. Facta donatione omnium bonorum mortis causa per uxorem marito, detrahenda est in foro Saxonico Falcidia etiam de bonis mobilibus.
5. In Electoratu Saxonie simpliciter cessat in donationibus omnium bonorum mortis causa, Falcidia detractio.
6. In Legatis tamen & Codicillis, etiam in Electoratu Saxonie Falcidia locum habet.
7. Detractio Trebellianica in donatione omnium bonorum mortis causa, prohibita non est in Electoratu Saxonie.
8. Non valet donatio omnium bonorum mortis causa, in qua liberis relicta non est legitima.
9. Irrita quoque est donatio omnium bonorum mortis causa, non relicta parentibus debita legitima.
10. Subsistit donatio conjugum reciproca omnium bonorum, liberis aut parentibus licet prateritis, modo hinc debita legitima ex bonis donatis exsolvatur.
11. Cessat quoque in pactis dotalibus detractio Falcidia in Electoratu Saxonie.
12. Non solum in testamentis, sed & aliis ultimis voluntatibus ac successione ab intestato, detractio vel supplementum Falcidia locum habet.
13. Cessat Falcidia detractio, si testator eam expresse prohibuerit.
14. In hereditatibus, fideicommissis gravatis, primus saltem heres deducit Trebellianicam, non etiam secundus, vel tertius.
15. Heres, in re certa institutus, & fideicommissis gravatus, non detrahit Trebellianicam.
16. De legatis ad causas pias & stipendia non deducitur Falcidia.
17. In legato ad pias causas prohibitio Falcidia heredi nocet, nec caetera legata aggravat.
18. Legata pia absque detractioe sunt praestanda, etiam si reliquis legatis non sufficiat hereditas.
19. Pro rata cujusque legati Falcidia est detrahenda.
20. Filius legato aut fideicommissis gravatus, duxerat legitimam, non duas quartas deducere potest.
21. Ex legato tamen & fideicommissis conditionali vel in diem filius, ultra legitimam, Falcidiam aut Trebellianicam quoque deducere valet.
22. Minor absque Curatoris auctoritate mortis causa donare potest.
23. In Electoratu Saxonie donatio omnium bonorum mortis causa alicui judicialiter facta valet, non etiam coram Notario, & septem testibus.
24. Nec in Episcopatibus Electoralibus Saxonie donatio omnium bonorum mortis causa aliter valet, quam apud Aeta judici insinuata.
25. Potest tamen fieri donatio omnium bonorum mortis causa etiam apud Aeta alterius judicis, sub qua bona sita non sunt.
26. Subsistit donatio omnium bonorum mortis causa, domi conscripta, & postea apud Aeta judici insinuata.
27. Donatio mortis causa per ipsummet donatorem insinuari debet, non per Procuratorem, aliamve intermediam personam.
28. Valet donatio facta in domo donatoris coram iudice, ejusque Assessoribus, ad hoc specialiter vocatis.
29. Donatio mortis causa extrajudicialiter, non nisi coram quinque testibus facta valet, licet juramentum accesserit.
30. Sufficiunt ad donationem mortis causa, testes etiam non rogati, ut & mulieres.
31. Non confecto instrumento super donatione mortis causa, testes adhibiti jurare tenentur.
32. Valet donatio mortis causa, coram Notario & quatuor testibus facta.
33. Donatio mortis causa, tempore pestis coram duobus testibus facta, jure subsistit.
34. In Electoratu Saxonie non subsistit donatio omnium bonorum mortis causa, tempore licet pestis, coram duobus testibus facta.
35. Donatio mortis causa, absenti & ignoanti facta, valida haud est; subsistit tamen jure legati, aut fideicommissi.
36. Non valet donatio per Procuratorem nomine donatoris facta.
37. Datur heredi interdictum: Quod legatorum, ad recipiendam rem donatam, quam donatarius propria auctoritate occupavit.
38. Ex donatione omnium bonorum mortis causa, in Electoratu Saxonie obstringitur donatarius Creditoribus donatoris.
39. Pactum de non revocanda donatione, in casum mortis facta, efficit, ut donatio inter vivos habeatur.
40. Ex stylo tamen Notariorum Clausula promissionis, de non contraveniendo donationi mortis causa adjecta, eam non vitiat.
41. Sub commemoratione mortis facta donatio, non reputatur mortis causa donatio, si non quinque testes sint adhibiti.
42. Testamentum, ex solennitatum defectu invalidum, non potest subsistere, ut donatio mortis causa, si testator saltem testari voluerit.

CONSTITUT. II.

Reservatum in donatione mortis causa ad quem pertineat?

Definit.

1. **R**eservatum in donatione mortis causa, de quo postea testator nil disposuerit, non donatario accrescit in foro Saxonico, sed ad heredes ab intestato pertinet.
2. Bonis mobilibus & immobilibus alicui mortis causa donatis, jura & actiones etiam, donatori non reservata; donatario haud accrescunt.
3. Donatario tamen heredi ex Statuto putat, marito in foro Saxonico, reservatum rerum mobilium in donatione mortis causa, ab uxore facta, haud cedit.
4. Nec reservatum in pactis dotalibus, si de eo Uxor non disposuerit, marito superstiti cedit.
5. Heredi testamentario accrescit pars vacans hereditatis, nemini in testamento relicta.
6. Valet testamentum mutuum, ut & reciproca inter Conjuges donatio mortis causa, licet inaequalis.
7. Donatio conjugum mortis causa, apud Aeta soli iudici, vel Quaestori, non presentibus aliis Scabinis insinuata, valida est.
8. Subsistit donatio mortis causa omnium bonorum reciproca inter conjuges etiam extrajudicialis, coram quinque testibus facta.
9. Solam poenitentiam revocatur donatio mortis causa.
10. Revocata censetur mortis causa donatio, si res donationem postea in testamento alteri fuerit legata.
11. Testamentum, sive donatio mortis causa inter Conjuges reciproca, invitata etiam altera parte, revocari & mutari potest.
12. Mortuo licet uno conjugum superstes tamen, pro sua parte, a testamento vel donatione mortis causa reciproca recedere valet.
13. Testamentum de bonis Uxoris, a Marito factum, consentiente Uxore, ab ea postea revocari nequit.
14. In omni, adeoque etiam in sola verbali conjunctione, jus accrescendi locum habet.

CONSTIT. AC DEFINIT.

15. Inter heredes quoque testamentarios, verbis tantum conjunctos, locum habet jus accrescendi.
16. Non obtinet jus accrescendi in Contractibus.
17. Etiam citra conjunctionem pars hereditatis vacans coheredi accrescit.
18. In legatis circa conjunctionem nunquam locum habet jus accrescendi, sed deficiente legatario, legatum heredi cedit.
19. In substitutione fideicommissoria, citra Conjunctionem, non obtinet jus accrescendi, sed remanet portio deficiens penes heredem.
20. Mortuis heredibus ante testatorem, irritum fit testamentum, & redit hereditas ad casum intestati.
21. Defuncto herede ante testatorem, irritum fit testamentum, etiam quoad legata, nisi appositum sit clausula codicillaris.

CONSTITUT. III.

Testamentum in loco judicii factum, vel coram persona, nomine judicii ad testatorem missis, num requirat testes?

Definit.

1. **T**estamentum solenne in scriptis, a septem testibus specialiter ad id rogatis, subscriptum & sigillatum subsistit, licet ipsemet testator nomen heredis non scripserit.
2. Non vitiatur testamentum in scriptis ex eo, quod clausum testibus fuerit ad subscribendum exhibitum, non vero prelectum.
3. Scriptura jure testamenti solennis valere jussa ex defectu solennium non valet, ut testamentum nuncupativum, nec ut Codicillus, deficiente clausula Codicillari.
4. Abbreviatura & Cibra Arithmetica intelligibiles ac usitata non vitiant testamentum solenne in scriptis.
5. Ex verbis in margine testamenti apposis, sensum scriptura non invertentibus, haud vitiatur testamentum.
6. Licet non heredes, legatarii tamen in testamento testes admittuntur.
7. Nec pater admittitur testis in testamento eo, in quo filius licet emancipatus heres est scriptus.
8. Curatores in testamento minorum idonei habentur testes.
9. In testamento legatum sibi ascribens, dictante licet testatore, illud petere non valet.
10. Petere tamen potest legatarius legatum manu sua sibi ascriptum, si testator in subscriptione, & legatum hoc ipsi reliquisset, testatus fuerit.
11. Subsistit testamentum judiciale absq; testibus in foro Saxonico etiam extra Electoratum.
12. De testamenti confessione vel insinuatione judiciali testantibus judici & Scabinis creditur etiam specialiter non juratis.
13. Ad testamenti factionem, insinuationemve judicialem non requiritur judicii ordinatio solennis, (die Hegung des Gerichtes.)
14. Nobilis merum vel mixtum Imperium habens coram actis sui judicii valide testatur.
15. Validum est testamentum apud acta confectum vel insinuatum coram solo iudice, Assessoribus & Scabinis aliis licet non presentibus.
16. Testamentum ab egroto vel alio extra locum judicii coram iudice & Scabinis factum valet, nullis licet adhibitis testibus.
17. Extra locum judicii, testamentum non nisi coram duobus Senatoribus vel Scabinis factum validum habetur.
18. Coram unico Scabino & Notario judicii, testamentum extra judicium haud valide conficitur.

19. Consuetudine potest introduci, ut valeat testamentum coram unico Scabino & Actuario judicii in domo testatoris conditum.
20. Tum demum subsistit testamentum extra judicium conditum coram iudice & Scabinis, si hi specialiter auctoritate judiciali ad hunc actum fuerint ablegati.
21. Non valet testamentum judiciale coram Schultre & Scabinis paganis factum.
22. Quatenus tempore pestis coram Schultre & Scabinis paganis quis valide testari aut mortis causa donare queat?
23. Ut testamentum judiciale valeat, requiritur presentia ipsius testatoris, nec per intermediam personam testamentum apud acta insinuari potest.
24. Non efficit permissio Magistratus, ut valeat testamentum domi conscriptum & per intermediam personam insinuatum.
25. Non presumitur testatorem fuisse presentem in judicio, sed probandum id est.
26. Ut testamentum judiciale oretenus factum subsistat, requiritur omnino, quod iudex & Scabini illud ex ore testatoris audierint ac percoperint.
27. Non vitiat testamentum expositio voluntatis per alium facta, si postea testator a Scabinis interrogatus affirmando illam confirmaverit.
28. Testamentum in schedula consignatum & actis vel iudici ac Scabinis insinuatum subsistit, licet iis non fuerit prelectum ac manifestatum.
29. Amissa licet schedula testamenti judicialis obsignata, validum nihilominus illud erit, quatenus Scabini tenorem percoperint, deque voluntate testatoris deponere possunt.
30. Non revocatum censetur testamentum judiciale ex eo solo, quod testator illud ab actis removerit & ad se receperit.
31. Suspicio fraudis quandoque facit, quod minus testamentum ab actis remotum subsistat.
32. Validum est testamentum judiciale, etiam si Notarius judicii non adsuerit.
33. Etiam in testamento nuncupativo testes specialiter rogatos adhiberi necesse est.
34. Validum est testamentum Nuncupativum, etiam si illud in scripturam redactum testes nec subscripserint, nec sigillaverint.
35. Non vitiatur testamentum Nuncupativum ex eo, quod in scripturam redactum testatori non prelectum nec ab eo subscriptum fuerit.
36. Solo interventu septem testium non probatur testamentum nuncupativum, nisi & testes adhibiti jurato de ultima testatoris voluntate deposuerint.
37. Confecto a Notario instrumento super testamento Nuncupativo, testes ad id adhibiti haud jurare tenentur.
38. Testes super Nuncupativo testamento extra processum subjuramento sunt examinandi.
39. Testator in memor prioris sui testamenti judicialis, aliud apud acta disponens prius mutasse censetur.
40. Revocato testamento priore per posterius, videntur simul revocata legata prioris testamenti, nisi ex circumstantiis aliud appareat.
41. Valet testamentum nuncupativum ex eo, quod duo testes de instrumento desuper confecto deponant, licet instrumentum amissum aut reliqui testes mortui fuerint.
42. Testamentum apud acta conditum coram septem testibus revocari potest.

CONSTIT. IV.

Pestis tempore quod sit testamentum, quot testes requiratur?

Definit.

1. **I**n foro Saxonico sufficiunt duo vel tres testes testamento tempore pestis confecto, etiamsi ea fuerit parva ac levis.
2. Validum est testamentum, coram duobus vel tribus testibus factum à testatore, dysenteria, aliove morbo contagioso laborante.
3. Valent etiam donationes mortis causa Codicilli, atque legata, pestis tempore coram duobus vel tribus testibus relicta.
4. Is demum pestis tempore coram duobus vel tribus testibus valide testatur, qui vel ipse peste decumbit, vel cujus domus saltem luce infecta est.
5. Testamentum, pestis tempore jure singulari conditum, valet perpetuo, etiam post intermissionem pestis.
6. Non solum masculi, sed & femina admittuntur testes in testamento tempore pestis.
7. Testimonium tamen domesticum vel parentum, nequidem tempore pestis, admittendum est.
8. Subsistit testamentum tempore pestis conditum, etiamsi testes non fuerint ad id specialiter rogati.
9. Non confecto instrumento à Notario publico, super testamento pestis tempore condito, testes adhibiti jurare tenentur.
10. Non valet aliter testamentum pestis tempore confectum, quam si testes testatorem viderint, ex ejusque ore ultimam suam voluntatem perceperint.
11. Ut testamentum pestis tempore conditum subsistat, requiritur omnino, testatorem fuisse sane mentis, & liberis vel parentibus debitam legitimam titulo honorabili reliquisse.
12. Ommissa heredis institutio vitiat testamentum pestis tempore conditum; non tamen legata in eo relicta.
13. Nunquam valet testamentum vel legatum, pestis tempore coram unico saltem teste relictum.
14. Et causa belli, in Provincia savientis, nihil remissum est testatori de numero testium solenni.
15. Non solum patri, sed & matri, inter liberos coram duobus testibus testari, ac voluntatem suam nuncupare licet.
16. Valet etiam testamentum parentum inter liberos & Nepotes, horum parentibus licet adhuc superstibus.
17. Absq; testibus in schedula à parentibus conscriptum testamentum valet inter liberos, modo annus & dies exprimatur, & non per notas, sed per litterarum consequentias, voluntas declaretur.
18. Validum est quoq; testamentum inter liberos ab alio scriptum, sed à testatore manu propria subscriptum, absq; speciali declaratione voluntatis.
19. Ex testamento inter liberos scripto, nec extraneis, nec Uxori, relictum quicquam jure debetur.
20. Uxori tamen, aliisq; personis extraneis solvendum est legatum ex testamento, inter liberos scripto, cui testes ad minimum duo accessere.
21. Non subsistit testamentum inter liberos, si hisce legitima institutionis titulo haud fuerit relicta.
22. Valet tamen divisio paterna inter liberos absque titulo institutionis, aliisq; solennitatibus.
23. Non annullatur divisio paterna inter liberos ex eo, quod de omnibus simul ac universis bonis paternis facta haud fuerit.
24. Valet quoque testamentum paternum absq; solennitatibus inter liberos naturales.
25. Testamentum prius solenniter conditum revocari potest quoad filios, per posterius, saltem inter liberos factum.

26. Testamentum militis non in ipso pralio & conflictu, sed in castris constitui aliter non valet, quam si duos adhibuerit testes.
27. In pralio & conflictu testamentum militare si non in scriptis confectum fuerit, duobus testibus probare debet.
28. Milites limitanei, & in locis hybernis, (Winters Quartier) constituti, jure militari coram duobus saltem testibus haud valent testari.
29. Nec valent legata, à milite limitaneo, extra castra versante, coram duobus saltem testibus relicta.
30. Subsistunt testamenta Rusticorum presentibus saltem quinque testibus facta, si plures haberi nequeant.
31. Legata extra testamentum & absq; heredis institutione, coram quinque testibus relinqui, & adiri possunt.
32. Absque ullis etiam testibus. Legata, extra testamentum apud acta judicialiter relicta, valent.
33. Legatum vel testamentum ad pias causas, factum in presentia duorum testium, jure subsistit; nunquam verò absque testibus confectum valet.
34. Legatum, Pastoris Ecclesie sive Parocho relictum, non est Legatum ad pias causas, nec coram duobus testibus subsistit.
35. Nec fideicommissa, nec Codicilli valent, non adhibiti quinque testibus.
36. In omnibus privilegiatis seu non solennibus testamentis mulieres adhiberi possunt testes, etiam non specialiter ad id rogata.
37. Ne quidem privilegiata, & minus solennia testamenta subsistunt, si ipsemet testator praesens non fuerit, vel testes ipsi non viderint, ex ejusq; ore voluntatem suam haud perceperint.
38. Ommissa clausula codicillaris non subintelligitur; & quisnam hujus sit effectus in testamento.
39. Clausula Codicillaris nunquam voluntatem aut defectum testantis, nec testium numerum supplet.
40. Non valet in terris imperii testamentum coram Parocho & duobus testibus conditum; legatis ad pias causas exceptis, ex c. cum esset 10. extr. de testam.
41. Consuetudine vel Statuto introduci potest, ut valeat testamentum coram duobus vel tribus testibus.
42. Valet praelegatum à patre liberis, coram duobus saltem testibus relictum.

CONSTIT. V.

Testamentum à graviter decumbente qualiter fieri debeat, ut valeat?

Definit.

- M**oribundus seu graviter decumbens licet mortalitatis cogitatione perturbatus, testari nibilominus potest.
2. Aliter tamen non valet testamentum moribundi, quam si integra mentis fuerit, & articulata loqui potuerit.
 3. In dubio testatorem articulata loqui potuisse, ac sanis intellectus fuisse praesumitur, nisi aliud praesumptionibus contrariis doceatur.
 4. Valet testamentum factum ad interrogationem alterius, qui Notarii vices non gerit.
 5. Non subsistit testamentum ad interrogationem factam peregrino idiomate vel lingua, quam testes & Scabini non callent.
 6. Testamentum, ad interrogationem conjugis, vel alterius persona suspecta conditum, haud validum habetur.
 7. Blanditiis testatorem ad testamenti factionem inducere haud est prohibitum. Ad falsas autem & dolosas persuasiones conditum testamentum jure non subsistit.
 9. Nec vi, metuve, aut duri ac importuni sollicitatione

CONSTIT. AC DEFINIT.

- tionibus extortum testamentum vel donatio mortis causa subsistit.
10. Dolosis persuasionibus, vel importunis sollicitationibus testamenti factionem impediens, ad interesse conveniri potest.
 11. Non presumitur testator verbis duris, importunisque sollicitationibus inductus testamentum fecisse, nisi presumptionibus id doceatur.
 12. Confessio testatoris propria sufficienter probat coactam testandi voluntatem.
 13. Ad probationem importunarum sollicitationum, a iudice & Scabinis testimonium exigi potest super testamento, coram eis facto.
 14. In causa testamenti, metu & importunis sollicitationibus extorti, locum non habet delatio iuramenti.
 15. Reo tamen, de compulsionibus & importunis sollicitationibus gravato presumptionibus & indiciis, iuramentum purgationis bene injungi potest.
 16. Testamento ad falsam suggestionem & importunam sollicitationem condito, testatoris hereditas non fit, sed heredibus ab intestato defertur.
 17. Currente licet testamento, metu, verbisque duris extorto, nihilominus legata, sponte relicta, ex eo debentur.
 18. Ex l. ult. C. de Edict. divi Adr. tollend. heres institutus in possessionem immittendus est, modo testamentum vitio visibili non laboret.
 19. Nec clausula derogatoria, nec ulla conventio impedit validitatem posterioris testamenti.
 20. Contractus in testamento celebratus sublato testamento, haud revocatus censetur.
 21. Revocari tamen potest contractus in testamento celebratus altera parte non presente, eumque acceptante.
 22. Pactum seu conventio de instituendo herede, aut relinquendis alicui bonis suis, non obligat heredes ad interesse.
 23. Non sustinetur voluntas testatoris ex eo, quod volens altera die testari, morte preventus id efficere non potuerit.
 24. Citari debent heredes ad aperturam testamenti, quod publicam formam non habet.
 25. Testamentum iudici iliter insinuatum, quomodo sit aperiendum, si apertura ab heredibus non petatur.
 26. Honorarium si quod pro apertura testamenti iudici debetur, ex communi hereditate est exsolvendum.
 27. Non videtur revocasse testator ultimam voluntatem, qua resignata apud eum fuit reperta.
 28. Rescindens alterius testamentum, defuncto testatore, mandatum, si de hoc aliter non constet, iuramento suo probare tenetur.

CONSTIT. VI.

Testamentum a reo criminis capitalis ante condemnationem vel post eam factum, num valeat?

Definit.

1. Ex consuetudine generali, ubique locorum recepta, valet testamentum Rei, capitaliter condemnati.
2. Quocumque modo Reus, ad supplicium mortis condemnatus, valide testari potest.
3. Valent etiam Contractus & dispositiones inter vivos Reorum, capitaliter condemnatorum, extra casum commissi criminis lesa maiestatis.
4. Extra casum facti testamenti, Reus, ultimo supplicio punitus, bona sua ad heredes ab intestato transmittit.
5. Nec testamentum, nec codicillus ceteri hominis valet, in quo non observata fuerint requisita solennia, de quibus in l. 8. C. qui testam. fac. poss.

6. Masculus ante completum annum decimum quartum, ne quidem ad pias causas testari potest.
7. Fœminis, etiam in foro Saxonico, post completum duodecimum ætatis annum testari licet.
8. Ne quidem pestis tempore, impuberibus de bonis suis testari permissum est.
9. Prodigus valide testari non potest.
10. Subsistit tamen testamentum prodigi, ante interdictionem bonorum factum.
11. Valet etiam prodigi testamentum, quatenus in eo posteritati sua probe consuluerit, aut quicquam utiliter disposuerit.
12. Forensis testamentum condere potest secundum Statuta loci, ubi testatur.
13. Valet testamentum ejus, qui ipse sibi mortem conscivit.

CONSTITUT. VII.

Possitne conjunx id, quod post mortem suam conjugi superstiti de bonis suis debetur, per testamentum ei in totum, vel ex parte auferre?

Definit.

1. Portio statutaria Conjugi superstiti per testamentum auferri nequit, licet hic conjugis defuncti bonis nihil profusus intulerit.
2. Nec legato vel fideicommissio portio statutaria gravari potest.
3. Non valet Uxor testari in foro Saxonico de bonis suis mobilibus in præjudicium mariti.
4. Etiam si Uxoris patrimonium universum in bonis mobilibus consistat, de hisce tamen ea in præjudicium mariti testari non potest.
5. Non minus per donationem inter vivos aliumve contractum, quam per testamentum, portionem statutariam, Conjugi superstiti auferre vel deminueri prohibitum est.
6. Uxor geradam suam, quam ex statuto maritus superstes lucratur, in præjudicium ejus, alteri donare non valet.
7. Ex causa necessitatis vel utilitatis manifesta Uxor de bonis suis mobilibus, vivente etiam num marito, inter vivos disponere potest.
8. Licet statutum conjugi superstiti totam defuncti conjugis substantiam deferat, ea tamen per testamentum deminui nequit.
9. Non prohibetur mulier testari de bonis suis mobilibus, si causa existat, ob quam maritus lucro statuario privari potest.
10. Nec per estimationem vel taxationem bonorum vi-liori pretio factam, Conjunx Conjugi in portione statutaria præjudicare valet.
11. Contravenire potest Vidua divisioni ac conventioni inita; si per hanc in portione statutaria se ignoranter lesam dicat.
12. Portionem statutariam conjugi superstiti debitam, per testamentum deminueri licet, si in pactis dotalibus id conventum fuerit.
13. Uxori licet testari de bonis mobilibus, quando certa tantummodo portio marito in pactis dotalibus fuerit assignata.
14. Valet testamentum de portione statutaria, consensu Conjugis superstitis approbatum.
15. Uxor absque curatore consentire potest marito testanti in præjudicium lucri statuarii.
16. Non præjudicat sibi mulier absque Curatore consentiens marito testanti de bonis suis illatis.
17. Licet Uxor marito in præjudicium portionis statuarie testanti consenserit, actamen testamentum annullato eam petere haud prohibetur.
18. Donatio mortis causa vel testamentum reciprocum,

- quo post mortem utriusque conjugis heredibus ipsorum bona assignantur, jure fideicommissi subsistit.
19. Ex testamento reciproco, quo post mortem utriusque conjugis bona heredibus deferuntur, conjunx superstes de praestandis fideicommissis satisfacere tenetur.
 20. Utriusque conjugis consanguinei proximiores in testamento reciproco aequè heredes instituti, in capita succedunt.
 21. Revocato licet testamento reciproco à Coniuge superstito, nihilominus hujus heredes fideicommissi titulo vocati, ad hereditatem defuncti conjugis admittuntur.
 22. Pro confectioe testamenti reciproci Notarius duplex honorarium exigere valet.
 23. Potest testator privare heredem vel Legatarium portione sibi relicta, si impugnaverit ipsius iudicium ac voluntatem.
 24. Non tamen incurrit penam privationis, à testatore statutam, heres vel legatarius, qui solennia testamenti salummodo impugnat.
 25. Non valet dispositio testatoris, ut legatario, perens portionem statutariam ex bonis defuncti sui mariti, legatum haud conferre tenetur.

CONSTITUT. IIX.

Num mater à successione liberorum per expressam patris dispositionem vel tacite etiam per substitutionem, in totum excludi possit?

Definit.

1. **E**Xtra Saxoniam Electoratum, de jure communi substitutio pupillaris expressa, matrem prorsus excludit, ita, ut nec legitimam petere possit.
2. Tacita verò pupillaris substitutio regulariter contra matrem non admittitur.
3. In Saxoniam Electoratum mater per substitutionem, filio factam, à petitione legitima nunquam excluditur.
4. Nec avus substituendo Nepotibus, horum parentes à legitima petitione potest excludere.
5. Pater liberis substituendo, etiam in Electoratu Saxoniam, avum, aviamque maternam à legitima excludit.
6. Non subsistente testamento, valida quoque haud est substitutio, in eo comprehensa.
7. Liberi vocati cum parentibus per copulam: (Et) quando simul succedant, & quando ordine successivo?
8. Vocati ordine successivo post parentes liberi censentur in dubio vocati tantum in casum vulgaris, non fideicommissaria substitutionis.
9. Substitutio, collateralibus facta, non continet tacitam conditionem (si sine liberis.)
10. Substitutio facta in casum (si filius meus sine filiis decesserit,) verificatur solum in masculinitate, & Nepotem excludit.
11. Reciproce substitutus succedit etiam secundo morienti in parte, ad ipsum devoluta, per mortem primi heredis.
12. Substitutus pupillariter succedit pupillo in bonis omnibus, undecunque acquisitis, etiam si testator verba restrictiva ad bona sua propria adjecerit.
13. Mater licet ad secunda vota transferit, exemplariter tamen filio substituere valet.
14. Impuberi quoque mente capto exemplariter potest substitui.

15. Mater filio exemplariter substituens, Virricum fratri consanguineo preferre potest.
16. Mater, ne quidem de jure hodierno novissimo, liberis pupillariter substituere valet.
17. Valet tamen substitutio pupillaris, à matre facta, in vim fideicommissi, apposta clausula Codicillari.
18. Substitutio in casum mortis heredis facta, jure fideicommissi subsistit.
19. Substitutio pupillaris, ultra annos pubertatis facta, subsistit jure fideicommissi, quando in testamento habetur clausula codicillaris.
20. Substitutio pupillaris, à milite facta, ultra pubertatem, valet in vim fideicommissi, omisa licet in testamento clausula codicillari.
21. Valet etiam substitutio in legatis & fideicommissis.
22. Valida est donatio inter vivos hac conditione facta, ut post mortem donatarii res donata ad alium transeat, licet non jure fideicommissi subsistat.
23. Substitutio facta Vidua, donec in viduitate permanserit, non trahitur ad casum mortis.
24. Non praesumitur testator gravasse descendentes in infinitum, & finitur substitutio, statim atque in primo gradu locum habuit.
25. In fideicommissis, proximioribus Cognatis in certum conditionis eventum relicto, habetur ratio proximitatis, qua est tempore conditionis existentis.
26. In fideicommissis quando succedatur jure representationis.
27. Deficientibus licet verbis, ex conjectura tamen voluntatis inducitur fideicommissum.
28. Fideicommissum filio relicto, etiam ad Nepotes transit.
29. Dictiones (Prout, secundum,) in fideicommissis restrictivè videntur posita.
30. Res fideicommissis subjecta haud possunt ab herede alienari.
31. Uxor ex certa re instituta, cum proprietas ex die mortis ejus alii sit legata, intelligitur rogata, de re illa post mortem suam restituenda.
32. Quatenus alienari possit res, fideicommissis subjecta peritura, & qua servando servari nequit.
33. Valida est alienatio rei, fideicommissis subjecta, quando fideicommissario est utilis, & proficua.
34. Ex rebus fideicommissis subjectis solvendum est ad alienum defuncti.
35. Ob as alienam ipsius heredis, quatenus valeat alienatio rei, fideicommissis subjecta.
36. Ex causa etiam necessaria & probabili, absque cognitione & decreto judicis, heres vix tuto res fideicommissis subjectas alienare valet.
37. Heres sine liberis decedens, rogatus restituere, quod ex hereditate superest, ad quartam usque partem hereditatem pro lubitu alienare potest.
38. Heres fideicommissis gravatus cautionem fideicommissario prestare obstrictus est.
39. Fideicommissarius inventarium ab herede exigere potest.
40. Heres, si coram nullis etiam testibus fideicommissum dicatur, aut illud prestare, aut praevio jurejurando calumnia, juramento conscientiam suam purgare tenetur, ex l. ult. C. de fideicommissis.
41. Nisi probationibus conscientiam suam purgare velit: At juramentum hoc referra nequit.

CONSTIT. AC DEFINIT.

CONSTIT. IX.

Testamentum, in quo liberi vel parentes prateriti sunt, vel saltem in legitimâ ritè non instituti, num sit nullum?

Definit.

1. **N**ullo alio quàm institutionis titulo, adeoq; nec per substitutionem, aut fideicommissum, liberis legitima relinqui debet.
2. Non valet testamentum, in quo parentibus debita legitima titulo honorabili non fuit relicta.
3. Annullato licet ob prateritionem liberorum vel parentum testamento, legata tamen ex eo debentur.
4. Posthumus, scienter prateritus, umpit testamentum saltem quoad institutionem heredis, non etiam quoad legata.
5. Posthumo ignorantèr praterito, nullum est testamentum etiam quoad Legata.
6. Verba directâ faciunt heredis institutionem, non etiam verba obliqua; Et quam hac sint?
7. Verba communia in dubio pro directis habentur, ac heredis institutionem faciunt; nisi ex circumstantiis alia testatoris voluntas appareat.
8. Quicquid liberis sub nomine Legitima relinquitur, in eo videntur heredes instituti, nisi testator id per heredem exsolvi iusserit.
9. Nomine dotis relictum, videtur assignatum titulo honorabili institutionis.
10. Non impugnare possunt liberi paternum testamentum, si patre vivente, legitimam vel dotem acceperint.
11. Non vitiatur testamentum ex causa prateritionis, in favorem liberorum facta.
12. Non efficit clausula codicillaris, ut subsistat testamentum, in quo liberi sunt prateriti.
13. Testamentum fratris ratione solennium invalidum à fratre probatum, ab ejusdem liberis, defuncto eo, impugnari non potest.
14. Institutio heredis non valet, quoties non apparet, quis designatus sit heres.
15. Ex distinctis familiis in genere heredes instituti, pro ratione & numero familiarum divisionem faciunt; sed in capita succedunt, si per particulam: (Æquè, Simul,) ad hereditatem vocati fuerint.
16. Quosquot sunt in familiâ Consanguinei heredes instituti, simul succedunt, nec remotiores à proximioribus excluduntur.
17. Consanguineis tamen simpliciter vocatis censentur saltem vocati proximiores.
18. Extraneus etiam sub conditione casuali heres institui potest.
19. Unicus heres, ex majori hereditatis parte institutus, totam capit hereditatem.
20. Cessante causa finali legati, ipsum cessat legatum; secus verò cessante causa impulsivâ.
21. Legatum relictum sub conditione: Si testator agrotus de morbo presenti non reconvalescerit; extinguatur per reconvalescentiam, nec defuncto postea testatore, debetur.
22. Legato debito, subsistit legatum, etiam si nullum existat debitum.
23. Non annullatur testamentum ex eo, quod testator nesciens sororem suâ ad huc vivere, eam praterierit.
24. Verba enunciativa, in tempore presenti prolata, importans heredis institutionem.
25. Revocato legato, etiam ob bene merita relicto, ex certâ quâpiam causâ, desiciente licet, haud tamen legatum debetur, quando est causa impulsiva.
26. Praelegatum liberis relictum quocunq; tempore revocari potest.
27. Heres propriâ auctoritate occupare potest bona hereditaria.

28. Extra Electoratum quoq; Saxonia ex feudo novo, à patre empto, si alia bona hereditaria non adsint, filia legitimam petere possunt.

29. Non tantum Nobilium, sed & plebejorum filia, de pretio, in feudi novi emptionem collocato, legitimam petere possunt; & quam ea sit hoc casu in Electoratu Saxonia?

30. Quando & quibus in casibus filia ex feudo empto legitimam petere haud valeant.

31. De pecuniâ in feudi novi emptionem collocatâ, matri aq; ac filiabus legitima debetur.

32. Non debetur filiabus ex feudo novo legitima, si dotem & elocationem petant.

CONSTIT. X.

Liberi in testamento, an vivo patre id ratum habere, & confirmare possint?

Definit.

1. **F**ilio, vivo adhuc patre, prateritioni consentiente, saltem jure Praetorio testamentum subsistit.
2. Non vitiatur testamentum ex causa prateritionis parentum, si hoc illi approbaverint.
3. Non obstat consensus filii prateriti, quo minus reliqui fratres heredes instituti, ob ipsius prateritionem testamentum impugnare valeant.
4. Defuncto filio, consentiente prateritioni, ante testatorem patrem, Nepotes testamentum impugnare haud prohibentur.
5. Fratrum liberis heredibus institutis, veniunt etiam Nepotes, sed ordine successivo.
6. In contractibus & Statutis appellatione liberorum veniunt etiam Nepotes.
7. Pater acquirens aliquid heredibus, videtur regulariter prospexisse liberis, quatenus heredes existunt.
8. Feudum novum imputatur filiis in legitimam.
9. Si pater feudum cum consensu Domini uni filiorum conceperit, reliqui in legitimâ defraudati, eam ex feudo petere possunt.
10. Spurio herede instituto, fratribus testatoris querela inofficiosi testamenti competit.
11. Institutâ herede femina cum liberis suis, videntur quoq; instituti posthumi.
12. Filius exheredatus non facit partem in numero liberorum ad minuendam legitimam.
13. Nec partem facit exheredatus ad augendam reliquorum liberorum legitimam.
14. Filia, qua certo quopiam pro dote accepto, hereditati renunciat, reputatur inter liberos, quoad minuendam legitimam, non etiam quoad augendam eam.
15. Filio hereditatem repudiante, ejus portio in legitima reliquis accrescit.

CONSTIT. XI.

Geradam in legitimam filiarum imputari.

Definit.

1. **F**ilia etiam Nobiles in Legitimam, quam defunctâ matre ab intestato ex bonis mobilibus à patre superstite accipiunt, Geradam imputare tenentur.
2. Imputatur Gerada in legitimam filiarum, sive sola existant, sive unâ cum fratribus legitimam petant.
3. Detracta prius Gerada, legitima de bonis solum hereditariis debetur, & ex iisdem, si Gerada non sufficit, suppletur.
4. Concurrente filiâ cum fratribus in petitione legitima, ex bonis mobilibus maternis, portio filia, per Geradam suppleta, patri, non fratribus accrescit.
5. Cessat imputatio Gerada in legitimam maternam, si hac vivo patre filiabus haud fuerit data.
6. Uxore post maritum defunctâ, filia bona utens filia qua-

- quatenus legitima materna haud imputare tenentur.
7. Non imputatur Gerada legitima paterna, vel avita.
 8. Mater quoque legitima, quam post mortem filia ex bonis mobilibus à Genero petit, Geradam imputare tenetur.
 9. Sicut filia Geradam legitima materna, ita filii res expeditorias legitima paterna imputare sunt obstricti.
 10. Filia sororibus Geradam, quam à Matre accepit, conferre tenetur, nisi specialiter sibi donatam probet.
 11. Vestes, Catena, & ornamenta pretiosa, que filia tempore Nuptiarum à parentibus accepit, in collationem veniunt, nisi donatio probetur.
 12. Arrha sponsalitia, liberis data tempore sponsaliorum, conferri debet in hereditatem communem.
 13. Filia quoq; elocata, ad matris defunctæ Geradam, cum sorore adhuc innuptâ admittitur.
 14. Non solum dos, sed & donatio propter nuptias, & quicquid loco dotis datum fuerit, confertur, sed absq; usuris.
 15. In collationem quoque veniunt ea, qua pater liberis dedit in subsidium paternum, (zur väterlichen Hülffe.)
 16. Si negent liberis subsidium paternum, probari id debet ab heredibus, nec creditur assertioni testatoris.
 17. Non conferuntur à filiis sumptus Studiorum & Doctoratus.
 18. Expensa ad consequendum titulum Notarii, nec non ad peregrinationem filio prestata, haud conferri debent.
 19. Conferri tamen debent sumptus, Studiorum causâ erogati à parentibus, si filius proprium habuerit patrimonium.
 20. Conferuntur etiam sumptus studiorum, quos pater specialiter consignavit.
 21. Regulariter non conferuntur expensa nuptiales.
 22. Nisi à patre in dotem fuerint imputata expensa nuptiales.
 23. Conferuntur etiam expensa nuptiales, si hæc parens specialiter consignaverit, vel conferri jusserit.
 24. Cessat collatio ex tacitâ etiam parentis voluntate.
 25. Quicquid pater pro condemnatione filii ex liberalitate, & suâ sponse solvit, aut solvere promisit, in collationem non venit.
 26. De moribus Saxonis, quandoque etiam in personâ extraneâ Collatio locum habet.
 27. Etiam quando Vidua ex defuncti mariti bonis portionem Statutariam petit, liberi à patre accepta conferre tenentur.
 28. Conferre quoque tenentur liberi accepta à parentibus, quando ipsi Statutum partem dimidiam, tam paternorum, quam maternorum bonorum, loco legitima materna defert.
 29. Collatio, in foro Saxonico debet fieri mediante juramento, si ipsam elocationem, vel subsidium paternum liberi non negent, sed quantitatem saltem acceptorum disteantur.
 30. Collatio debet fieri in pecuniâ numeratâ, si hanc liberi à parentibus vivis acceperint.
 31. Quantum ex dote maternâ liberi acceperunt, id in hereditatem avitam conferre tenentur.
 32. Nihil conferunt Neptes in hereditatem avitam, si ultra Geradam, in legitimam imputatam, de dote maternâ nihil acceperint.
 33. Nepos, repudiatâ licet patris hereditate, attamen si compatriuis, avunculis, aut materteris avo succedit, conferre tenetur ea, qua pater sub onere collationis accepit.
 34. Nepotes cum nepotibus succedentes avo, non conferunt ea, qua pater accepit, si hujus hereditatem repudiaverint.
 35. Dos, à patruo vel amitâ constituta, in legitimam paternam imputari, vel conferri non debet.

CONSTIT. XII.

Legitima parentum num per Statutum vel consuetudinem, tolli vel minui possit?

Definit.

1. **P**er consuetudinem vel Statutum Legitima parentum quidem minui, sed non in totum tolli potest.
2. Nullâ quoque consuetudine vel Statuto matris Legitima, ex filia Geradâ ipsi debita, tolli potest.
3. Statutum generale, deferens conjugii superstiti hereditatem defuncti ex asse, legitimam, parentibus debitam, nunquam excludit.
4. Pacta dotalia, à parentibus ipsis indefinitè concepta, eos à petitione Legitima non excludunt.
5. Liberos legitima licet per Statutum vel consuetudinem deminui, in totum tamen tolli non potest.
6. Valet Statutum, ut conjunx superstes bonis defuncti universis utatur-fruatur ad vitam, nec liberi vivente eo legitimam petant.
7. Non valet Legatum usufructus omnium bonorum, ad privandum filium legitimâ suâ.
8. Non potest pater liberis præjudicare, quo minus petere valeant supplementum Legitima.
9. Liberi non tenentur stare taxatione bonorum, à patre in præjudicium Legitima facta.
10. Filia Religionis orthodoxa à patre Anabaptistâ adhuc vivo, jure petit legitimam ex bonis paternis.
11. Si ex unico filio Nepotes quinque vel plures avo succedant, nullis porro liberis existentibus, eorum legitima est semis, non triens.
12. In bonis immobilibus succeditur secundum Statuta loci, in quo sita sunt.
13. In successione mobilium attenduntur Statuta domicilii, licet defunctus alibi mortuus sit.
14. Quoad nomina etiam & jura, successio fieri debet secundum Statuta domicilii defuncti.
15. In mobilibus, ad certum locum destinatis, secundum Statuta illius loci succedendum est.
16. Defuncto licet incolâ in civitate, successio tamen mobilium non fit juxta Statuta civitatis, si non magistratui oppidano, sed alterius jurisdictione fuerit subjectus.
17. Statuta civitatis ligant etiam judicem non civem, sed superioris locum tenentem.
18. Heredes Conductoris defuncti in prædio conducto non succedunt juxta Statuta loci, ubi situm est prædium.
19. Possessor domus privilegiata non est obstrictus Statutis loci; unde nec ejus hereditas juxta Statuta ejusmodi dividenda.
20. Nisi possessor domus privilegiata simul sit incola civitatis, vel ibi domicilium habeat.

CONSTITUT. XIII.

Fructus fundi legari ad heredes testatorisne, an verò ad Legatarium pertineant?

Definit.

1. **F**undo legato, etiâ in foro Saxonico, fructus tempore mortis testatoris in eo pendentes, Legatario cedunt.
2. Similiter quoq; conatarius unâ cum fundo, in casum mortis sibi donato, fructus pendentes lucratur.
3. Non cedunt legatario fructus fundi legati, quando testator aliud expressè disposuit.
4. Usui rei legato, si is legatario vanus & inutilis esset futurus, censetur quoque legatus usufructus.

CONSTIT. AC DEFINIT.

3. Bonis mobilibus legatis, videntur quoque legati fructus solo adhuc coherentes.
6. Non tamen comprehenduntur sub legato rerum mobilium fructus, solo coherentes, si testator, agro nondum rastro subacto, mortuus fuerit.
7. Ususfructu omnium bonorum alicui relicto, si alteri certa species legatur, utriusque est ususfructus rei ipsius.
8. Instrumenta praedii, in quo alius habet ususfructum, retinet proprietarius: Et nam si alienum ab ususfructuario vel proprietario sit exsolvendum?
9. Fundo legato ad utendum-fruendum, censetur legata ipsa proprietas.
10. Videtur quandoque legata proprietas, etiamsi fundum fuerit legatum Titio ad utendum-fruendum, quamdiu vixerit.
11. Legato fundi ususfructum cum absoluta potestate alienandi, legata videtur proprietas.
12. Testator ususfructuario Cautionem ususfructuariam remittere nequit.
13. Vidua ususfructuaria bonorum defuncti mariti, cautionem praestare tenetur, etiamsi in casu necessitatis potestatem alienandi habeat.
14. Vidua ususfructuaria non obstante remissione inventarii, bona mariti consignare & describere tenetur.
15. Ex sola verborum connexionione comanda testatoris voluntatem, non censetur relictus ususfructus.
16. Mortuo ususfructuario, consolidatur ususfructus cum proprietate, & revertitur ad eum, qui proximus sui heres tempore mortis testatoris.
17. Augmentum, per alluvionem fundo fructuario adjectum, ratione ususfructus pertinet ad ususfructuarium.
18. Non debentur legata, nisi post exsolutionem eris alieni, & legitima liberorum.
19. Legatum nominis per exactionem ademptum videtur, nisi alia testatoris mens appareat.
20. Legatum, propter certam aliquam causam relictum, praestandum non est Legatario, priusquam is iussui testatoris satisfecerit.
21. Legato pauperi relicto, quisnam pauper dicatur?
22. Fundo instructo, sive cum omnibus pertinentiis legato, legata etiam censentur mancipia & instrumenta fundi, nec non cibaria & alimenta, ad alenda pecora & ministros necessaria.
23. Fundo licet instructo legato, non tamen legatum videtur frumentum venale in eo reconditum.
24. Testibus simpliciter legatis, censentur quoque legata vestes vestiva, & ad ornatum preparata.
25. Legatum pro dote vel Nuptiarum causa relictum, defuncto legatario, antequam nuptias contraheret, ad heredes non transmittitur.
26. Legatum, Studiorum causa relictum, expirat, & hereditati accedit, quando Legatarius a Studiis desistit.
27. Legatum ad piam causam, abrogata ea, ad alios pios usus converti debet.
28. Domo legata cum omnibus, quae in ea reperiuntur, censentur saltem legata, quae ad perpetuum domus usum sunt destinata.
29. Legatum non praesumitur in dubio relictum animo compensandi.
30. Non potest inficio herede legatarius propria auctoritate occupare rem sibi legatam nisi interdicto: quod Legatorum, ad restitutionem, vel interesse conveniri velit.
31. Competit interdictum: Quod Legatorum, hereditatem cum adverbis Legatarium, quando officio & auctoritate iudicis missus est in possessionem rei legata.

32. Legatarius intelligitur, cuius intuitu & contemplatione relictum est legatum.
33. Conjectura voluntatis circa legata & fideicommissa, duobus testibus probantur.
34. Legata pecunia parata, (Paarschafft oder Paars Geld) non videntur legata nomina debitorum, (aussenstehende Schulden.)
35. Legatarius pro consequendo legato executione contra heredem ex testamento agere valet.
36. Valet Legatum Judaeo in testamento Christiani relictum.
37. Nemo cogi potest, ut Executoris testamentarii officium in se suscipiat.
38. Petere nequit Salarium executor testamenti, nisi hoc ei ex justa causa promissum fuerit.

CONSTITUT. XIV.

In successione num attendendum sit, unde bona hereditaria provenerint?
Definit.

- D**E jure civili non solum in successione fratris uterini & consanguinei, sed & horum liberorum, distinctio bonorum paternorum & maternorum attenditur.
1. In successione quoque ascendente, de jure communi origo bonorum, ex quaenam linea provenerint, inspicitur.
 3. In successione bonorum, qua defunctus a collateralibus acquisivit, fratres consanguinei uterini, absque distinctione, bonorum pariter succedunt.
 4. In foro Saxonico fratres uterini & consanguinei, ut & reliqui collaterales, absque distinctione, unde bona provenerint, defuncto fratri & collateralibus succedunt.
 5. Inter ascendentes quoque in foro Saxonico distinctio bonorum non attenditur.
 6. Liberi posterioris matrimonii succedunt patri etiam in bonis ex priori matrimonio, & a prima conjugis progenientibus.
 7. In judicio familia heriscunda, etiam in foro Saxonico, distinctio bonorum unde provenerint, attenditur.
 8. Curator jacenti hereditati datus, ad rescissionem contractus ex causa lesionis agere potest.
 9. Non potest Curator hereditatis ex causa lesionis rescindere contractum, quem defunctus servari voluit.
 10. Nemo jus successionis, vel hereditatem sibi delatam amittet propterea, quod religionem Pontificiam amplexus fuerit.
 11. Fratres ex coitu damnato suscepti, sibi invicem ab intestato non succedunt.
 12. Contractibus sponsalibus clandestinis, si sponsus ante benedictionem sacerdotalem sponsam carnaliter cognoscat, liberi inde nati pro legitimis habentur, & patri succedunt, haud subsecutis licet nuptiis.
 13. Virgicus non minus ac quilibet alius extraneus si virio ex illicito coitu nato, ultra modum alimentorum legare potest.
 14. In foro Saxonico tempus jacentis hereditatis ultra triginta dies non durat.
 15. Heres ante trigessimam diem ab obitu defuncti a Creditorebus molestari non debet.
 16. Ante trigessimam diem ab obitu defuncti heres possessionem hereditatis apprehendere non valet.
 17. Heres, quia facto defuncti contravenire nequit, praecise tenetur ad exsolutionem eris alieni.
 18. Liberi a parentum hereditate absinentes, et alienam parentum ex hereditate aviam solvere haud tenentur.
 19. Facta nominum divisione, heres de evictione adversus coheredes agere non potest.

I N D E X

20. Creditor patris defuncti, à liberis heredibus exigens solutionem, probare tenetur, eos hereditatem adivisse.
21. Filius bona paterna administrans, praesumitur hereditatem adivisse, nisi contrarium probet.
22. Heres actum declarare volens, se animo ad eundem non gessisse, mediante juramento id facere tenetur.
23. Legata & fideicommissa, etiam non agnita, ad heredes transmittuntur: Et quando hereditas non adita transmittatur?
24. Licet quis inscius hereditatis sibi delata, intra vel post deliberationis annum decesserit, ejus tamen heredes beneficio restitutionis in integrum ad hereditatem illam admittuntur.
25. Quarta trebellianica, nondum licet detracta, ad heredes tamen transmittitur.
26. Res expeditoria, licet non adita, in agnatos tamen transmittuntur.
27. Mobilia, qua defunctus à conjugè maritus in foro Saxonico lucratur, etiam nondum agnita, in ejus heredes transferuntur.
28. Defuncto licet donatario, antequam donatum mortis causa agnoverit, illud tamen ad heredes transmittitur.
29. Transmittitur etiam hereditas nondum adita, si hoc testatori ita placuerit, vel testamento addita sit clausula codicillaris.
30. Liberi à petitione hereditatis paterna vel avita, non nisi triplicato praescriptionum spatio, 90. scilicet annorum excluduntur.
31. Repudiatio hereditatis jam adita haud nocet in foro Saxonico Creditoribus hereditariis.

CONSTIT. XV.

De jure optionis seu electionis fratri minori competente, ubi duo hereditatem dividunt.

Definit. ■

1. **D**iviso hereditatis regulariter officio judicis sive Arbitrorum, & sorte fieri debet.
2. In divisione hereditatis inter fratres faciendâ, in foro Saxonico major dividit, minor eligit.
3. Quod non solum inter Rusticos, sed etiam inter Cives & Nobiles quotidie sic observatur, licet minor meliorem rerum hereditariarum notitiam habeat.
4. Factâ quoque divisione rerum expeditoriarum à fratre natu majore, minori competit electio.
5. Judicium familiae eriscunda Saxonicum, quo major dividit, minor eligit, etiam heredes ascendentes & collaterales obligat.
6. In faminis quoque heredibus obtinet divisio Saxonica, ut major dividat, minor eligat; adhibitis tamen Curatoribus, etiam in successione Gerada.
7. Faemina cum masculo in divisione concurrente, indifferenter masculus eligit, faemina dividit, etiam extra ditiones Electoratus Saxonici.
8. In bonis etiam feudalibus locum habet dispositio Saxonica, ut major dividat, minor eligat: Et quid, si feudalialia bona commodè dividi nequeant?
9. Si praedium hereditarium commodè dividi nequeat, heredi minori competit electio, num aestimationem pro eo recipere; an coheredi pretio exsoluto, praedium retinere velit.
10. Quamvis frater minor hereditarias res diu administraverit; earumque qualitates & aestimationes melius cognitas habeat, nihilominus tamen fratri natu majori dividendi facultas concedenda est, optione minori relicta.
11. Forma divisionis Saxonica, ut major eligat, minor dividat, inter duos saltem, non etiam plures; heredes locum habet.
12. Sufficit tamen, divisionis tempore duos saltem adesse heredes, licet tempore mortis plures existerint.
13. Post obitum patris, majore vel minore filio defuncto, jus optionis vel divisionis ad heredes non transmittitur.
14. Sed ex tribus fratribus, juniore ante divisionem absque liberis defuncto, secundo genito jus optionis competit.
15. Defuncto filio juniore ante patrem, ejus liberi in successione avita hereditatis eligunt, divisione patris relicta.
16. Filio autem majore ante patrem deuto, ejus liberis non facultas divisionis, sed jus optionis conceditur, factâ divisione à fratre minore.
17. Ex utroque filio Nepotibus existentibus, avita hereditas inter eos per sortem, vel officio judicis dividitur.
18. In divisione hereditatis inter gemellos creditur obstetricibus, de nativitate eorum jurato testantibus.
19. Contra divisionem, à fratre majore factam, datur rescissionis beneficium ex causâ lesionis ultra dimidium.
20. Nisi Fratres valorem bonorum exactè scriverint, vel divisio judicialiter confirmata fuerit.
21. Non utitur filius junior optionis jure, si id pater ipse ademerit, aliudque disposuerit.
22. Divisio Saxonica, ut major dividat, minor eligat, solum in familia eriscunda judicio, non etiam in actione communi dividendo locum habet.
23. Divisione licet semel factâ, si tamen pradia aliqua indivisa permanserint, in eorum divisione, modus Saxonicus, ut major dividat, minor eligat, etiamnum servari debet.
24. Cessat modus partitionis, in jure Saxonico praescriptus, ut scilicet major dividat, minor eligat, in locis, ubi statuto vel consuetudine alia divisionis forma est introducta.
25. Jus optionis, (die Ruhr) filio juniore competens in bonis paternis, in locis saltem obtinet, ubi consuetudine est introductum; & quomodo à jure eligendi Saxonico differat?
26. Nulla peti potest pecunia pro optione (Ruhrgebl) ab emptore, nisi in venditione expressè juniore filio fuerit reservata.
27. Ex venditione necessariâ nulla pro optione pecunia, (Ruhrgebl) filio debetur; nec propterea venditio rescindi potest.
28. Si pater duo reliquerit pradia, filio quidem juniore electio datur, sed utrumque is retinere non potest, nisi aliud consuetudine introductum sit.
29. Jus optionis consuetudinarium, filio juniore in bonis paternis competens, personale est, & ad heredes non transmittitur.
30. Pecunia tamen, pro optione filio juniore reservata, defuncto eo ante exsolutionem, ad heredes transfertur.
31. Pater in testamento jus eligendi possessionem bonorum, filio juniore ex Statuto vel consuetudine debitum in alium filium potest transferre.
32. Jus optionis statutarium durat per 30. annos, annum & diem in foro Saxonico.
33. Servanda est aequalitas in divisione, nec prerogativam habet heres ex eo, quod sit infans tenellus.
34. In judicio familiae eriscunda & communi dividendo, res commodam divisionem non recipiens, adjudicanda est ei, qui majorem portionem ejus rei habet.
35. Praefertur tamen ex jure optionis filius natu minor

CONSTIT. AC DEFINIT.

- nor eis, qui majorem habent portionem, in re divisionem non recipiente.
36. Coniunx superstes in electione rei, haud commodam divisionem recipientis, praefertur heredibus defuncti conjugii collateralibus, si majorem in re illa portionem habeat.
 37. At, collaterales heredes praeferuntur conjugii superstiti, qui majorem portionem in re indivisibili non habet.
 38. In assignatione rei hereditaria, divisionem non recipientis, potior causa est liberorum, quam parentum, vel Noverca, aut vitrici.
 39. Praeferuntur etiam in assignatione rei, divisionem haud recipientis, Cognati extranei, & fratres sororibus.
 40. In adjudicatione rei, commodam divisionem haud recipientis, tam Cognato, quam majorem partem habenti, praefertur extraneus majus pretium offerens.
 41. Quando Socii vel coheredes in re, divisionem commodam haud recipiente, patria jura habent, sorte debet fieri assignatio.
 42. Divisio errore juris facta non nocet, quo minus indebitum datum repeti queat.
 43. Nemo invidios cogi potest, ut in communiione persistat.
 44. Inter minores heredes, absque causa sufficiente, & decreto Magistratus, non potest fieri divisio, nisi major heres ad hanc provocet.
 45. Extra causam communiionis, quod ab alterutro acquiritur de pecunia, licet communi, haud tamen commune efficitur.
 46. Gestum vero ab alterutro, nomine communi, omnium commode cedit, salva gestoris repetitione sumptuum factorum, & interesse.
 47. Impensa ab alterutro, proprio nomine in communiione facta, non sunt impendenda communiioni.
 48. Bona absentis committuntur, sub praestita cautione, custodia ejus, qui proximior est heres, remotiore excluso.
 49. Cura bonorum absentis, sub praestita cautione, alicui semel commissis, ad ejusdem heredes transit, exclusis aliis, licet in pari gradu constituti.
 50. Non tamen praeferuntur Curatoris heredes testamentarii in cura bonorum absentis ejusdem cognati proximioribus.
 51. Nec heredes ab intestato extranei praeferuntur Cognatis proximioribus absentis.
 52. Bona absentis non nisi sub cautione praestita eo in loco, ubi sita sunt bona, heredi proximiori concedantur.
 53. Admittitur quandoque cautio juratoria pro obtinendis absentium bonis.
 54. Cessante cautione, ex causa necessaria alienationis restituenda sunt bona absentis aliis Cognatis, nisi possessor denuo satisdare velit.
 55. Qui curam bonorum absentis suscipit, ad rationum redditionem quoque tenetur.
 56. Reverso eo, cujus bona per aliam fuere administrata, restituendi sunt fructus, sive interesse bonorum, etiam ultra alterum tantum.
 57. Finiuntur cura bonorum absentis, ex quo annum atatis sua septuagesimum absentis complevisse creditur.

CONSTITUT. XVI.

Anni census in dotatio & ejusmodi similibus, si ante diem solutionis persona, cui debentur, decedat, quaeritur ad heredes ejus pertineant?

Definit.

Annui census, aliique fructus civiles, Vidua ex do-

talitio competentes, defuncti & ante solutionis diem, inter heredes ipsius, & novum possessorem, pro rata temporis, dividuntur.

2. Quod & verum est in censibus ac pensionibus, quae singulis mensibus, vel aliis temporibus praestitis solvantur.
3. Ex legato etiam, annui census debentur legataris, pro rata ejus temporis, quo testator defunctus est.
4. Reditus annui ad vitam empti, mortuo ante diem solutionis tempore, pro rata temporis inter ejus heredes & venditorem dividuntur.
5. Usufructuario ante diem solutionis defuncto, census ac reditus annui in totum ad proprietarium pertinent, nec quicquam heredes Usufructuarii de hisce lucrantur.
6. Defuncto Vasallo ante terminum solutionis, fructus civiles, quorum dies ante tricesimum non cessit, ad successorem feudi pertinent, exclusis vasalli heredibus.
7. Pensiones ex locazione debita, in foro Saxonico solis heredibus deferuntur, locatore, postquam ager rastro sive subactus, licet ante terminum solutionis, defuncto.
8. Fructus civiles, intra tricesimum exigibiles, in totum ad defuncti heredes pertinent.
9. Anillo ex culpa Vidua dotatio ante terminum solutionis praestitam, census in totum novo possessori cedunt.
10. Executione in ades alicujus facta, debitor solvit tributa patrimonialia, usque dum Creditori illa adjuvantur.
11. Exigi potest tributum a possessore adium, cui postea datur regressus ad verum debitorem.
12. Omnia indifferenter tributa & collectas Usufructuarius, ac proinde etiam Maritus de bonis uxoris, & Vidua ratione dotationis solvere tenentur.

CONSTITUT. XVII.

Jure Saxonico pater in successione liberorum an matri praefendus?

Definit.

1. **S**icuti de jure civili, ita & in foro Saxonico mater una cum patre ad filiorum successionem admittitur.
2. Nec avus aviam excludit, sed omnes ascendentes, in gradu pares, absque distinctione bonorum, unde & provenerint, ad successionem neporum admittuntur.
3. Ascendentes in pari gradu, sed linea diversa, secundum stirpes succedunt.
4. De jure civili, sicut fratres utrinque conjuncti, ita & horum filii cum avo jure representationis patris succedunt, ultra hos tamen jus representationis non extenditur.
5. Saltem frater utrinque conjunctus de jure communi cum patre simul succedit, excluditur vero consanguineus & uterinus.
6. In foro Saxonico parentes in successione liberorum, omnes indifferenter collaterales excludunt.
7. Nec admittuntur collaterales, quando avus aviam, aliiq. ascendentes adsunt.
8. In successione, parentes, avum, aviamque non & reliquos ascendentes excludunt.
9. Nulla est differentia inter Nobiles & plebejos circa successionem ascendentium.
10. Patre ac liberis pubertibus simul mortuis peste, indurragio, &c. in dubio pater prius decessisse videtur.
11. Filii tamen impuberes in dubio ante patrem decessisse censentur.
12. Coniugibus morte insolita simul defunctis, in dubio Uxor ante maritum mortua praesumitur.

13. *Masculis duobus simul mortuis, sive cognatis, sive extraneis, neuter alteri supervixisse videtur.*
14. *Mortis probatio solis indicis contenta est, nisi cum mors est fundamentum intentionis.*
15. *Filium, filiamve puerem ante patrem posse decessisse, per unicum etiam testem probari potest.*
16. *Is, cuius est succedendi in bonis acquisitis, (gewonnen Gütern) succedit etiam in bonis titulo hereditatis defuncto delatis.*
17. *Infans in ipso partu morrans, neq. succedit, neque hereditatem ad heredem transmittit.*
18. *Vivo autem partui deferitur hereditas, licet sexto mense natus, ac nondum perfectus fuerit.*
19. *Capax est hereditatis posthumus vivus, licet in manibus obstetricum decesserit, nec vox ejus fuerit exaudita.*
20. *Partus non praesumitur vixisse, natus ex matre, morbo pestifero laborante.*
21. *Non exigi potest cautio à Vidua, quae à marito praegnans relicta, in possessionem bonorum mittitur.*

CONSTIT. XIX.

In successione defuncti, fratribus ejus & sororibus ex uno latere, & utrinque conjunctorum liberis, matertera item, amita, & avunculo ex uno, vel utroque latere conjunctis, concurrentibus, qui illorum preferendi?

Definit.

1. **I**n foro Saxonico fratres & sorores soli succedunt defuncto fratri, exclusis fratrum sororumque liberis
2. *Ex Constit. Caroli V. imperat. fratris praedefuncti liberi cum fratribus ad successionem patris admittuntur, etiam in locis Saxonis, ubi constitutio illa recepta est.*
3. *Fratrum ac Sororum liberi soli, nullo concurrente patruo, in capita succedunt, non in stirpes.*
4. *De jure communi Saxonico fratrum utrinque conjunctorum liberi, cum defuncti patruo, avunculo, vel amita simul in capita succedunt.*
5. *In Electoratu tamen Saxonia fratrum utrinque conjunctorum liberi patruum defuncti à successionem excludunt.*
6. *Matertera etiam in successione Gerada, à filia sororis defuncte in Electoratu Saxonia excluditur.*
7. *Excluduntur verò nepotes fratris à successionem per patruum defuncti, etiam in terris Electoratus Saxonici.*
8. *Fratres utrinque conjuncti, fratres ex uno latere junctos, sive sint consanguinei, sive uterini, à successionem prorsus excludunt.*
9. *Ad successionem tamen rerum expeditoriarum frater ex uno latere, cum fratre utrinque conjuncto admittitur.*
10. *Fratrum, sororumque utrinque conjunctorum liberi cum fratribus ex uno latere simul in capita succedunt.*
11. *In bonis autem utensilibus, soror uterina, sororis utrinque conjuncta filiam excludit.*
12. *Similiter & frater consanguineus, fratris utrinque conjuncti filium, à successionem rerum expeditoriarum excludit.*
13. *Fratres ex una duntaxat latere conjuncti, fratrum ex uno latere liberos in foro Saxonico excludunt.*
14. *In terris Electoratus Saxonici, fratres, sororesve ex uno latere juncti, soli succedunt, excluso defuncti patruo utrinque conjuncto.*
15. *Quin & extra Electoratum in foro Saxonico patruus defuncti per fratrem consanguineum vel uterinum à successionem excluditur.*
16. *Fratrum consanguineorum vel uterinorum liberi,*

- cum defuncti patruo, utrinque juncto, ad successionem non admittuntur, sed ab eodem excluduntur.*
17. *Cum patruo tamen defuncti, ex uno tantummodo latere conjuncto fratrum consanguineorum & uterinorum liberi simul succedunt.*
18. *Succedunt itidem de jure Saxonico simul in capita Fratrum consanguineorum & uterinorum liberi, cum patruelibus & consobrinis, utrinque conjunctis.*
19. *Nepotes ex fratre vel sorore defuncti, cum ejusdem patruelibus & consobrinis pariter in capita ad successionem admittuntur.*
20. *Patruus defuncti ejusdem patruales & consobrinus à successionem excludit.*
21. *Patruus vel amita & c. utrinque juncti excludunt à successionem patruum vel amitam similesque personas ex uno latere conjunctas.*
22. *Patruales quoque ac consobrini ex patre utrinque juncti preferuntur in successionem patruelibus & consobrinis conjunctis ex uno saltè latere.*
23. *Patruales ac consobrini ex parentibus utrinque junctis cum patruo vel amita ex uno latere, pariter in capita succedunt.*
24. *In foro Saxonico patruus magnus, utrinque junctus, cum patruo ex uno latere conjuncto, aequaliter succedit.*
25. *Filia sororis, licet spuria, defuncti tamen patruales & consobrinus à successionem excludit.*
26. *Una persona, duplici ratione conjuncta, defuncto, vel uti patruus & consobrini simul existens, duas hereditatis partes lucratur.*
27. *In successionem etiam collateralium, posthumus pro jam nato habetur.*
28. *Et ipso, quo quis se consanguineum esse probat, censetur proximor, nisi cum alio consanguineo de proximitate certet.*
29. *Consanguinitas vel graduum proximitas conjecturis & praesumptionibus potest probari.*
30. *In redemptione subselliorum templi (der Kirchen Stühle) femina, ex jure cognationis, nullam sibi prerogativam arrogare possunt.*
31. *Deficientibus Agnatis & Cognatis, in successionem Uxor & maritus sisco preferuntur.*

CONSTIT. XIX.

Sponsa sive sponso ante nuptias, vel ipso die nuptiarum decedente, an superstes id lucratur, quod matrimonio per consensionem thalami consummato, sive ex pacto dotali, sive ex Statuto, aut consuetudine loci, ipsi debeatur?

Definit.

1. **E**x veriori sententiâ, in Electoratu Saxonia approbatâ, portio statutaria, conjugii superstiti debita, personis desponsatis ante consensionem thalami deferretur.
2. *In foro Saxonico sponsus, sponsa ve ante consensionem thalami nihil lucratur de eo, quod sibi ex bonis defuncti conjugis debetur.*
3. *Non facit copula Sacerdotalis, ut defuncto ante consensionem thalami conjugis superstes ex Statuto, vel pacto dotalibus quicquam lucratur.*
4. *Debetur tamen conjugii superstiti portio statutaria post consensionem thalami, licet copula carnalis non accesserit.*
5. *Nec privanda est uxor portione statutaria ob impotentiam sponsi vel mariti in coëunatio, si ei ad mortem usq. cohabitaverit.*
6. *Nihil lucratur sponsus ex bonis sponse, à se impregnata, si ante copulam sacerdotalem ea decesserit.*
7. *Non excludenda est sponsa à portione statutaria pro-*

CONSTIT. AC DEFINIT.

- propterea, quod sponsus ante ingressum thori mortuus sit, si aliud inter eos conventum fuerit.
8. Dotalicium petere nequit sponsa, defuncto sponso ante consensionem thalami.
 9. Lucratur sponsus dotem, sponsa ante consensionem thalami defuncta, si per eam steterit, quo minus nuptia consummarentur.
 10. Quantum ad privilegium tacitæ hypothecæ, ratione dotis illata mulieri competens, matrimonium statim post copulationem sacerdotalem consummatum dicitur, ante ingressum thori.
 11. Defuncto sponso post copulam sacerdotalem ante ingressum thalami, sponsa habitu virginali incedere non prohibetur.
 12. Sponsa impensas, in funus sponso defuncti factas, ac ejus hereditibus repetere potest.
 13. Sponso, sponsa vè ante nuptias licet moriente non tamen revocatur donatio arrharum sponsalitarum.
 14. Donatio sponsa facta jure subsistit, nec post ejus obitum donatum repeti potest.

CONSTITUT. XX.

Marito defuncto, è bonis ejus quid Vidua debeatur?

Definit.

1. Vidua portione, in pactis dotalibus sibi assignata, contenta esse debet, nec relicta ea ad portionem statutariam redire potest.
2. Etiam si absque Curatore in pacta dotalia consenserit.
3. Non audienda est Vidua, qua ex capite lesionis ultra dimidium, pacta dotalia rescindi, sibi que portionem statutariam adjudicari petit.
4. Ex pactis dotalibus portionem Vidua, absq. onere collationis sue dotis, aliorumque bonorum consequitur.
5. Vidua in testamento marito sibi relicta, unà cum portione ex pactis dotalibus, lucratur.
6. Statutum Lipsiense, in casu deficientis pacti dotalis, Vidua partem tertiam bonorum mariti defert, unà cum bonis utensilibus.
7. Vidua succedens marito ex Statuto locali, non tenetur conferre seu imputare dotem illatam aliq. sua bona in portionem statutariam.
8. Gravatur tamen onere collationis Conjux superstes, si de hoc verbis Statuti localis expressis dispositum, quod in neutro conjugè iniquitatis speciem habet.
9. Conferre tenetur Conjux superstes bona sua, mediante inventario, vel juramento.
10. In dubio Statuti localis verba ita sunt explicanda, ut excludatur collatio bonorum.
11. Collatio bonorum, conjugi superstiti per Statutum, locale imposta, non est trabenda ad casum existentis concursus Creditorum.
12. Extra Saxoniam Electoratum liberam est Vidua, portionem ex Statuto locali sibi delatam eligere, vel bona sua illata cum Geradâ repetere.
13. In Electoratu verò Saxonie Viduam contentam esse oportet portione Statuti localis, nec bona illata repetere potest.
14. In concursu tamen Creditorum, aliisq. certis in casibus, etiam in Electoratu Saxonie Vidua, quorâ statutariâ repudiata, dotem suam ac bona illata repetere potest.
15. De jure civili & Saxonico communi, quatenus uxor succedat viro?
16. In terris Electoratus Saxonici Vidua quadrantem liberis extantibus, trientem verò, non extantibus liberis, ex bonis defuncti mariti lucratur.
17. Licet maritus solos nepotes reliquerit, attamen Vi-

- dua, sive dives, sive inops fuerit, ultra quadrantem nihil petere potest.
18. Nil quicquam ultra quadrantem, vel trientem Vidua debetur, etiam si ambo conjuges vacuis manibus convenerint; amplasq. facultates acquisiverint.
19. Bona extra territorium Electoratus Saxonici sita non veniunt in computationem portionis statutariae.
20. Sicuti nec bona feudalia.
21. Ex bonis mariti fideicommissis subjectis, Vidua portionem statutariam petere haud valet.
22. Fructus hereditatis augent portionem statutariam, quamdiu Vidua in bonis mariti vitur jure retentionis.
23. Marito propter commissum crimen Majestatis ad confiscationem bonorum licet condemnato, Vidua tamen portio debetur statutaria.
24. Const. Elect. Vidua defert quadrantem, vel trientem, sub onere collationis omnium bonorum, etiam extra Electoratum situatorum.
25. Vidua portionem Statutariam petens, lucra quoq. nuptialia conferre tenetur.
26. Credita etiam, quorum dies nondum cessit, in collationem veniunt, in casu, quo uxor petit portionem Statutariam.
27. Indifferenter bona utensilia, adeoq. Geradam suam propriam conferre tenetur Vidua, qua trientem, vel quadrantem vigore Const. Elect. ex bonis defuncti mariti petit.
28. Quicquid autem post mortem mariti Vidua durante communiione acquirit, neutiquam in communem hereditatem conferre cogitur.
29. Conferit tamen Vidua legata, aliq. in testamento sibi à marito relicta, neq. hæc unà cum portione statutaria retinere potest.
30. Nisi maritus disertis verbis Legatum Vidua ultra portionem statutariam reliquerit.
31. Quo casu portio statutaria prius est deducenda, ac postea demum Legatum Vidua exsolvendum.
32. Vidua dotem illatam repetens loco pecunie numerata, bona immobilia in solutum haud acceptare tenetur.
33. Propter deteriorationem dotis aliorumque bonorum illarum, hæredes mariti Vidua ad interesse tenentur.
34. Vidua non potest petere mobilia, tanquam bona illata, ex eo solo, quod signaculo suo notata reperiantur.
35. Vidua unà cum bonis illatis Geradam quoq. ex bonis defuncti mariti jure petit.
36. Non potest repetere Vidua expensas nuptiales cum aliis bonis marito illatis.
37. Nisi in dotem fuerint imputata, vel ut bona illata à marito acceptata.
38. Vidua non potest repetere ex bonis defuncti mariti fructus, ex dotalicio prioris matrimonii à secundo marito perceptos.
39. Repetere licet Vidua nomina, in dotem data, deductis tamen sumptibus, pro eorundem exactione factis.
40. Unà cum dote illata legatum, in testamento marito sibi relicto, Vidua jure petit.
41. Jus optionis sive eligendi portionem statutariam, vel bona illata repetendi, non solum Vidua sed & ejusdem liberis ac nepotibus competit.
42. Non etiam ascendentibus, Collateralibus, vel extraneis hereditibus.
43. Vidua ad nuptias secundas convolante, defuncta ea, antequam utatur jure optionis, marito secundo jus hoc non competit.

44. Si Vidua jure optionis usa fueris, ac bona illata petieris, defuncta ea, heredibus ejus ad portionem statutariam redire non licet.
45. Vidua petens portionem Statutariam, mediante juramento tenetur conferre bona sua, quando in bonorum exhibitione se facit suspectam.
46. Vidua tenetur ad exsolutionem aris alieni, à marito facti, pro rata portione sua Statutaria.

CONSTIT. XXI.

Erbgeld / hoc est, pecunia, qua ex hereditate parentum, vel aliorum mulieri quotannis solvitur, ipsa defuncta, nam ad maritum superstitem pertinet?

Definit.

1. **P**ecunia hereditaria, antequam dies solutionis venerit, inter bona immobilia refertur.
2. Aliter ergo donatio hujus pecunia inter vivos non valet, nisi facta coram iudice, sub quo sita sunt bona hereditaria.
3. Pecunia hereditaria, defuncta Uxore ante diem solutionis, (das unbetagte Erbgedl) non marito superstiti, sed heredibus cedit.
4. Defuncta vero Uxore, postquam dies solutionis cessit, pecuniam hereditariam, (das betagte Erbgedl) solutus maritus lucratur, exclusis heredibus Uxorū.
5. Licet paulo ante diem solutionis Uxor decesserit, attamen, ne quidem pro rata temporis maritus superstes hereditariam pecuniam lucrabitur.
6. Sicut nec tum maritus pecuniam hereditariam lucratur, quando post mortem Uxorū, intra tricesimum dies solutionis venerit.
7. Non eo minus pecunia hereditaria ante solutionis diem immobilibus bonis accensetur, & ad heredes pertinet, quod istam Uxor emerit.
8. Pecunia hereditaria quamam proprie dicatur?
9. Pretium, venditione bonorum immobilium definitis intervallis Viduae solvendum, pecunia hereditaria non est, sed indifferenter, defuncta eā, marito cedit.
10. Pecunia ex bonis mariti primi loco portionis Statutaria distinctis terminis Vidua solvenda, defuncta eā, cedit marito secundo, etiamsi dies solutionis nondum venerit.
11. Defuncta vero Vidua, antequam portio Statutaria ex bonis primi mariti immobilibus ipsi assignetur, nihil de hac secundus maritus lucratur.
12. Bonis hereditariis extraneo venditis, pecunia inde redacta hereditaria non est, nec heredibus cedit, defuncta licet uxore ante solutionis diem.
13. Coheredi licet bonis hereditatis venditis, pecunia tamen ad certos terminos solvenda, hereditaria non est, sed indifferenter ad maritum superstitem pertinet.
14. Nunquam pretium venditionis est pecunia hereditaria, etiamsi heres ante venditionem bona hereditaria ex causa divisionis aliquandiu possederit.
15. Nomina hereditaria in divisione hereditatis Uxori assignata, defuncta ea, indifferenter marito superstiti cedunt.
16. Facis praestatio Usurarum, ut pecunia, ex bonis hereditariis solvenda, non habeatur pro hereditaria, sed marito indifferenter applicetur.

CONSTIT. XXII.

De donatio sponso & sponsa in nuptiis, altero illorum decedente, superstiti quid debeatur?

Definit.

1. **D**ona, nuptiarum tempor sponso, sponsaq; praesentata, de jure communi utriusq; simul acquiruntur, & aequaliter inter eos dividuntur.
2. In foro etiam Saxonico, dona nuptialia sponso, spon-

seg; data, utriusq; sunt communia interq; eos aequaliter dividenda.

3. Defuncta Uxore, maritus superstes omnia ac integra retinet dona nuptialia, salva tamen liberorum & parentum legitima de horum medietate.
4. Dona nuptialia, qua ad Geradam pertinent, defuncta uxore, non lucratur maritus.
5. Non lucratur maritus defuncta uxore omnia dona nuptialia, si pactis dotalibus certa portio ex bonis uxoris ipsi fuerit assignata.
6. Quae ex donis nuptialibus soluto matrimonio non extant, horum aestimatio pro dimidia parte Vidua est solvenda.
7. Dona nuptialia à marito oppignorata, non Vidua, sed heredes mariti luere coguntur.
8. Defuncto licet sponso in die nuptiarum actis consecrationem thalami, attamen debetur sponso pars dimidia donorum nuptialium.
9. Admittenda est Vidua, si quantitatem donorum nuptialium juramento suo indicare velit.
10. Defuncto marito omnia ac singula dona nuptialia Vidua repetit, si ea ex conventionione in dotem fuerint computata.
11. Statutum de bonis defuncti conjugis disponens, non nisi ad partem dimidiam donorum nuptialium est trahendum.
12. Vidua petens portionem Statutariam, vel pactis dotalibus sibi assignatam, nil quicquam de donis nuptialibus lucratur.
13. Uxor Nobilis petens dotalitium, Morgengabam, & cibaria domestica, non lucratur dona nuptialia.
14. Utitur vidua jure retentionis in bonis defuncti mariti, donec usque de medietate donorum nuptialium ei satisfactum fuerit.

CONSTIT. XXIII.

Pecunia credita uxoris an eā defuncta ad maritum pertineat?

Definit.

1. **M**aritus ultra portionem, in pactis dotalibus sibi assignatam, ex bonis defunctae uxoris nihil amplius petere valet.
2. Statutum locale in successione mariti facit cessare dispositionem juris Saxonici.
3. Uxore defuncta, de jure Saxonico maritus lucratur dotem in pecuniā numeratā, etiam promissam saltem nondum solutam.
4. Uxore cum dote nondum soluta maritus superstes etiam usuras à die nuptiarum exigere potest.
5. Dos in diem promissa marito superstiti cedit, etiamsi Uxor ante diem è vivis decesserit.
6. Non lucratur maritus dotem, sub conditione promissam, si Uxor ante conditionem existentem decesserit.
7. Pecunia numerata Uxorū defuncta indifferenter marito superstiti cedit.
8. Pecunia Uxorū credita, defuncta eā, sive solutionis dies venerit, sive non, ad maritum superstitem pertinet.
9. Sub usuris etiam, vel ad Cambium pecunia elocata, defuncta Uxore, marito cedit.
10. Pretium rei vendita nondum solutum, indifferenter defuncta uxore maritus lucratur.
11. Omnia uxoris defuncta mobilia ad maritum indifferenter sive inops, sive dives fuerit, pertinent.
12. Animalia etiam defunctae Conjugis lucratur maritus, perinde ac reliqua mobilia.
13. Mobilia quoque extra territorium Saxonicum sita, defuncta uxore, marito cedunt.
14. Res mobiles, ad Geradam pertinentes, non lucratur

CONSTIT AC DEFINIT:

- maritus, sed mediante inventario vel juramento, proxima cognata restituere tenetur.
15. Quod gener in subsidium paternam, (jur vaterlichen Hülffe) accepit, id mortua uxore non lucratur, sed ad restitutionem obstrictus est.
 16. Circa successionem mariti in rebus mobilibus uxoris defunctæ, non attenditur differentia, an Nobilis sit maritus, an plebejus.
 17. Siue uxor defunctæ liberos primi, siue secundi matrimonii reliquerit; semper maritus in Foro Saxonico mobilia lucratur.
 18. Non succedit maritus in mobilibus uxoris defunctæ, priusquam liberis de legitima debita fuerit satisfactum.
 19. In casu deficientium bonorum immobilium parentibus etiam ex bonis mobilibus legitima exsolui debet.
 20. Lucratur maritus mobilia uxoris, etiam si in domo Socii alimenta ipsi subministrata fuerint.
 21. Non prohibetur maritus renunciare lucro dotis mobiliumque uxoris, etiam in præjudicium Creditorum suorum.
 22. De Bonis immobilibus uxoris defunctæ maritus in Foro Saxonico omnino nihil lucratur, & quare?
 23. Non eo magis superstes maritus ad successionem bonorum immobilium admittendus, quod uxor prædefunctæ nullos alios reliquerit heredes descendentes, ascendentes, vel collaterales, fratres nempe aut sorores.
 24. Non facit paupertas & inopia mariti, ut ad successionem bonorum immobilium prædefunctæ uxoris admittatur.
 25. Nec dotem, in rebus immobilibus consistentem, maritus lucratur in Foro Saxonico.
 26. Bona tamen immobilia, æstimata in dotem data, merito superstiti cedunt.
 27. Non lucratur maritus bona immobilia dotalia, si ex post-facto, constante jam matrimonio, fuerint æstimata.
 28. Prædium ex pecunia dotali nomine mariti comparatum, ipsius lucro cedit, defunctæ uxore.
 29. Nomine autem uxoris ex pecunia dotali prædium emptum, defunctæ ea, ad ejus heredes pertinent, non ad maritum.
 30. Maritus vendens bona uxoris immobilia, consentiente licet ea, pretium tamen, vel fundum pro hoc suo nomine comparatum, defunctæ uxore non lucratur, sed ejus heredibus ad restitutionem vel interesse tenetur.
 31. Lucratur tamen maritus pretium, ex alienatione bonorum uxoris immobilium redactum, si peculiaris Curator alienationi fuerit adhibitus.
 32. Prædium sub pacto de retrovendendo emptum ab uxore, defunctæ ea ante retrovenditionem, ipsius heredibus, non marito cedit.
 33. Nec pretium post mortem uxoris redemptionis causa eveniente, marito restituendum est.
 34. Verbum: heredis, conventi quæ appositum non comprehendit maritum, qui uxoris defunctæ est heres mobilis.

CONSTIT. XXIV.

Annui reditus, in pecunia vel ex aliis rebus constituti, pro mobilibus an pro immobilibus sint habendi, & quid ex iis post mortem mulieris jure Saxonico ad maritum perveniat?

Definit.

1. Anni reditus siue ex bonis immobilibus, siue solæ personali obligatione uxori debeantur, defunctæ ea, non marito, sed heredibus cedunt.

2. Quod & verum, si annui reditus uno anno in frumento, altero vero in pecunia numerata solvantur.
3. Reditus quoque annui sub pacto retrovenditionis empti, instar bonorum immobilium uxoris defunctæ heredibus cedunt.
4. Sub pacto tamen repetendi sortem, empti reditus annui, instar mobilium marito deferuntur.
5. Anni reditus, quorum dies cessit, pro mobilibus habentur, & ad maritum superstitem pertinent.
6. Defunctæ uxore ante solutionis diem, annui reditus postea exigibiles, inter heredes & maritum pro rata temporis sui dividendi.
7. Torcular seu pressorium inter res mobiles refertur, & defunctæ uxore marito cedit.
8. Molendina, qua aquis supernasant, pro mobilibus habentur, & ad maritum superstitem pertinent.
9. Merces in tabernis mobilium loco habentur, easque maritus superstes lucratur.
10. Lecti & linteamina in diversorio etiam publico existentia, mobilia sunt, & marito cedunt.
11. Defunctæ uxore, maritus fructus etiam industriales lucratur, agris vasto subactis.
12. Emptio annuorum redituum nec illicita est nec usuraria.
13. Non tamen annuos reditus redimibiles aliter emag licet, quam si quinque pro centum constituantur.
14. Licet emptor annui census pro centum plus, quam quinque annua emerit, contractus tamen in totum non vitatur, sed & in summa legitima subsistit.
15. Reditus annui ultra quincunces solari, non sorti imputantur, sed de futuris pensionibus detrahuntur.
16. Emptor annuorum redituum redimibilium non habet facultatem repetende sortis, sed arbitrium redimendi census annuos soli venditori competit.
17. Nec valet pactum, quo emptor annuorum redituum sortis repetitionem sibi reservavit, licet contrahentes Constitutioni Imperii expresse renunciaverint.
18. Ex Conventionione tamen potest competere emptori facultas repetendi sortem, in casu, quo Venditor moram contrahit in prestando reditu.
19. Licet quoque emptori annuorum redituum recuperare sortem, si contrahentes ab emptione recesserint, eam in mutuum convertentes.
20. Ad resolvendam emptionem annuorum redituum nullâ retrovenditione opus est, sed sufficit sola pecunia restitutio.

CONSTITUT. XXV.

Partes metallica, qua Suctus vulgo dicuntur, inter mobilia an inter immobilia sint referende; & quid si pater, vel maritus, vel alius, usum & usumfructum illorum habeat?

Definit.

1. Partes metallica, siue Suctus bonis immobilibus accensentur, & heredibus defunctæ uxoris cedunt marito excluso.
2. Proventus autem seu reditus partium metallicarum jam separati & percepti inter mobilia referuntur, & ad maritum pertinent, licet ab ipso nondum realiter fuerint apprehensi.
3. Uxor marito superstes, consequitur omne id, quod ex proventibus metallicis adhuc superest.
4. Consumptis vero proventibus metallicis, matrimonio durante, uxori superstiti debetur.
5. Finito usufructu patris, liberis sunt restituendi proventus metallici, à patre percepti.
6. Mulier si ipsamet usufructum bonorum suorum perceperit, defuncto marito, fructus perceptos tenetur inferre bonis mariti.

7. Si maritus non habeat, unda se alere, vel mortuus sepeliri possit, uxor ad faciendas impensas est obstricta.
8. Acquisita matrimonio constante, industria licet uxoris, solius tamen viri lucro cedunt.
9. De jure etiam Saxonico, utriusque conjugis industria & labore acquisita, ad solum maritum pertinent.
10. Mulier mercatrix quicquid propria pecunia negotiando lucratur, non sibi, sed marito acquirit.
11. Bona uxoris immobilia presumuntur in dubio pecunia mariti comparata, qua propterea post obitum uxoris ipsi est restituenda.
12. Non possunt heredes mariti à Vidua constante matrimonio acquisita petere, si ipse maritus hac uxori reliquerit, vel donaverit.
13. Non lucratur maritus fructus dotis, vel industria uxoris acquisita, si in pactis dotalibus hisce renunciarit.
14. Honoraria uxori data, intuitu licet operarum à marito praestitarum, lucro tamen mariti non cedunt.
15. Aes alienum mulieris ratione bonorum immobilium soli ipsius heredes, ratione vero mobilium contractum, solus maritus solvere tenetur.
16. Sed aes alienum commune, utriusque in dubio quorum bonorum respectu factum sit, ab heredibus pariter & marito pro rata exsolvi debet.
17. Non sufficientibus bonis immobilibus ad solvendum aes alienum, eorum nomine contractum in subsidium de bonis mobilibus id solvi debet.
18. Maritus repetere potest sumptus, vivente uxore in ades ipsius factas, etiamsi lucretur mobilia.
19. Impensa in uxoris defuncta exequias facta, conjunctim, tam à marito superstite, quam heredibus, pro rata tamen solvenda sunt.
20. Ex tacita conjectura testatoris sorori legantis, non excludendus est à successione mobilium maritus superstes.

CONSTITUT. XXVI. ♦

Conjux conjugem malitiosè deserens numquid id, quod ex hereditate, vel bonis innocentis defuncti ipsi debeatur, amittat?

Definit.

- V** Ir aut mulier ex conjugis defuncti bonis nihil lucratur, si illum deseruerit.
2. Maritus uxorem, peste infectam deserens lucrum dotis amittit.
 3. Non dicitur deserere conjugem, peste laborantem, qui licet absens, de cura tamen & medicamentis ei prospicit.
 4. Quocumque morbi genere affectam & morientem uxorem maritus deserens, indignum se reddit lucro mobilium.
 5. Maritus denegans uxori alimenta, dotem & lucrum mobilium amittit.
 6. Privandus etiam est maritus lucro dotis mobilium, qui uxorem verberat & expellit.
 7. Perdit maritus dotem, mobiliaque uxoris, si necem ejus fuerit motus, effectu licet non subsecuto.
 8. Indignus judicatur Conjux portione Statutaria, si conjugem adulterii falso accusaverit, & non obtinuerit.
 9. Amittitur lucrum dotis mobiliumque sive portione Statutaria ex eo, quod conjux de adulterio perpetrato convincitur.
 10. Conjux portione Statutaria privandus non est, antequam cognito negotio causam privationis sufficientem judex pronunciarit.
 11. Nunquam privatur Conjux portione Statutaria,

si heredes conjugis defuncti privationem non petierint.

12. Soli heredes descendentes ad privationem portione Statutaria adversus conjugem experiri possunt, non etiam extranei, vel collaterales.
13. Non privari potest Conjux superstes portione Statutaria, si defunctus ei injuriam sibi illatam condonaverit.
14. Non excluditur desertor à successione, si conjux defunctus ei tacite injuriam remiserit, vel saltem in testamento quid legaverit.
15. Separatione inter conjuges quoad thorum & mensam à Magistratu facta, desertor non amittit portionem Statutariam.
16. Voluntaria autem & extrajudicialis separatio conjugum non tollit lucrum Statutarii privationem.
17. Facto divortio totali, nullus competit jus succedendi marito, vel uxori, in bonis defuncti conjugis.
18. Matrimonio licet quoad thorum & mensam separatio, maritus nihilominus Ususfructum in bonis uxoris retinet, sed ei alimenta prestare tenetur.
19. Ablata portio Statutaria conjugi indigno, non fisco applicanda est, sed hereditati accrescit.
20. Non facit desertio, quo minus conjux innocens ex bonis conjugis desertoris portionem Statutariam petere valeat.
21. Ultra portionem tamen Statutariam, quam conjux defuncto superstes lucratur, ex bonis desertoris ac desertoris nihil petere potest.
22. Bona utensilia uxoris desertoris non ad maritum pertinent, sed proxima cognata cedunt.
23. Ex bonis, post separationem matrimonii desertori conjugis delatis, innocens portionem Statutariam petere nequit.
24. Nihil petere valet sponsus ex bonis sponsa, à qua propter desertionem malitiosam fuit per sententiam absolutus.
25. Mater detrectans alimentare liberos, eosque deserens, indignam se facit eorum hereditate.
26. Ob malitiosam desertionem dissolvendum haud est matrimonium, priusquam judici de tempore & causa sententia certo constet, quâ in re causâ est procedendum.

CONSTIT. XXVII.

Feudum paternum per delictum Vasalli apertum, dominonè, an simultaneè investitis acquiratur?

Definit.

1. **O** B culpam, non in dominum, sed alium commissam, feudum simultaneè investitis cedit in fora Saxonico.
2. Nec agnati, intra quartum gradum constituti, à feudo ob culpam, extra personam domini commissam, excluduntur.
3. Non privantur liberi feudo antiquo in terris Electoratus Saxonici, ob delictum patris, extra personam Domini commissum.
4. Feudo privari non debet Vasallus delinquens, si Dominus ei delictum condonaverit, haud contradicentibus Agnatis.
5. Non conquerente Domino de feloniam, defuncto ipso, ejus heredes ad privationem feudi agere nequeunt adversus Vasallum.
6. Delictum Vasalli, in personam Domini commissum, filios à feudo excludit.
7. Feudum contemplatione filiorum concessum, ipsis non est auferendum propter delictum patris, in Domini personam commissum.

CONSTIT. AC DEFINIT.

8. In foro Saxonico, delinquente Vasallo in personam Domini, Agnati simultaneè investitis per id non prajudicatur.

9. Feudo ob culpam Vasalli amisso, fructus indifferenter omnes ad Dominum pertinent.

10. Non adimi potest feudum heredibus, si de Vasalli delicto, vivente adhuc eo, Dominus non fuerit conquestus.

11. Ob non petitam investituram feudum ad Dominum devolvitur, ita tamen, ut post mortem Vasalli ad Agnatos revertatur.

12. Non privandus est Vasallus feudo ob non petitam investituram, antequam causa cognicio, & sententia declaratoria processerit.

13. Non nocet Vasallo omisso renovationis investitura, si Dominus tacite, vel expresse caducitatem remiserit.

CONSTITUT. XXVIII.

Persona Ecclesiastica, Ordinis item, vel Monachi, num in feudis succedant?

Definit.

1. NE quidem de jure Saxonico Clerici in feudis succedunt, nisi simultaneam investituram impetraverint.

2. In provinciis autem Electoratus Saxonici Clerici pariter & Ordinis persona ad successionem feudi admittuntur.

3. Non succedunt Clerici in Electoratu Saxonico, si novum feudum, electi à persona industrià, fuerit concessum.

4. Nec tum Clerici in Saxonico Electoratu ad feudi successionem admittuntur, quando investiturarum littera personalia Vasalli servitia requirant.

5. Ignobiles etiam in foro Saxonico feudi sunt capaces.

6. Mutus & surdus vel aliter imperfectus in feudo non succedit.

7. De feudo tamen novo mutum & surdum vel aliter imperfectum Dominus bene investire potest.

8. Vasallus ex superveniente calamitate factus inhabilis ad serviendum, feudum non amittit.

9. Femina regulariter non succedit in feuda, etiamsi hoc fuerit empirium.

10. Ad successionem tamen feudi feminini vel etiam ex pacto femina admittuntur.

11. Arcentur quodq; femina à successionem in feudis hereditariis.

12. Succedunt femina una cum masculis in feudis à servitio liberis, de quibus dumtaxat annua solvuntur pensiones.

13. Femina licet in investitura ad successionem vocata, attamen non nisi deficientibus masculis succedunt.

14. Facta verò investitura, ut femina succedant sicut masculi vel cum masculis, utriusq; sexus liberi simul admittuntur.

15. Femina ad successionem feudi vocata, & per masculum semel exclusa, non perpetuò censentur exclusae.

16. Non succedunt in feudo legitimati à Principe, exclusi Agnatis, simultaneè investitis.

17. Legitimati tamen per subsequens matrimonium, ad successionem in feudis admittuntur.

18. Cujusnam sumptibus Vasallus domino servire tenetur?

19. Vasalli ratione feudorum contra exactionem contributionem, libertati regulariter innituntur.

CONSTIT. XXIX.

Frater & fratris liberi an simul succedant in feudo; & jus representationis in feudis num locum habeat?

Definit.

1. EXTRA Electoratum quoq; in Saxonico fratris liberi una cum patre, jure representationis in feudo succedunt.

2. Verba haec: (Nach rechter Sippsahl) investitura inserta, non faciunt cessare jus representationis in feudo.

3. Pluribus licet fratribus de novo feudo investitis, ad successionem tamen fratris defuncti, filii cum fratre simul admittuntur.

4. Non attenditur in successione feudi duplicitas vinculi, sed sola agnatio.

5. Cum fratre utrinque conjuncto succedit in feudis filius fratris consanguinei defuncti.

6. Non succedunt nepotes jure representationis patris magno in feudis.

7. Nec inter reliquos collaterales jus representationis in feudi successione locum habet.

8. Regulariter in foro Saxonico simultaneè investiti remotiores, una cum proximioribus in feudo succedunt.

9. Excluduntur tamen remotiores à proximioribus, facti à investitura secundum ordinem, & prerogativam graduum.

10. Investito aliquo pro se & filiis suis, ordine tamen successivo, non omnes filii pariter & conjunctim admittuntur.

11. Investiti secundum gradus prerogativam (Nach rechter Sippsahl) in capita succedunt, non in stirpes.

12. Ad successionem feudalem admittuntur in capita, qui nominatim sunt investiti, licet deficiat Clausula: Secundum gradus prerogativam.

13. Collectivo autem nomine investiti in stirpes succedunt.

14. Nisi de alià contrahentium mente constet; ut si fratrum filii nomine colectivo sint investiti.

15. In successione pariter feudali, & allodiali, jus representationis in infinitum obrinet.

16. Conventio inter Agnatos simultaneè investitos de admittendis solis proximioribus ad successionem feudi, non excludit fratris liberos in foro Saxonico.

CONSTITUT. XXX.

Pecunia ex feudo redacta, ubi ex pacto in feudum converti debuit, id autem factum non est, an post mortem Vasalli ad heredes ipsius pertineat?

Definit.

1. PECUNIA ex feudo redacta feudalis non est, successoribus feudi debetur.

2. Non eo magis pretium feudi censetur feudale, quod contrahentes de hoc expresse convenerint, illudq; pro feudo haberi voluerint.

3. Ne quidem pactum contrahentium juratum pecuniam feudalem facere potest.

4. Valet tamen conventio, ut pecunia ex feudo redacta ad solos feudi successores pertineat, heredibus allodialibus exclusis.

5. Non efficit pactum de collocandâ pecuniâ in emptionem feudi, ut factò haud subsecuto, ea feudi successoribus cedat.

6. Defuncto tamen fratre vel Agnato ante feudi emptionem, ejus heredes ad interesse tenentur.

7. Ex pacto de collocandâ pecuniâ in emptionem feudi, illi soli Agnati ad interesse experiri possunt, quibus facta est promissio, de recipiendis eos in simultaneam investituram.

INDEX

3. Praestatur interesse per exsolutionem pecuniae, in feudi emtionem collocanda.
9. Ad exsolutionem tamen pecuniae heredes cogi nequeunt, si illam in feudum convertere, de quo Agnatos investiri facere velint.
10. Modus constituendi feudum in pecunia, ab aere mobili quoniam sit?
11. Sola conventionem partium bona allodialia immobilia haud efficiuntur feudalia, nisi à Domino superiore expresse in feudum concedantur.
12. Allodialia bona non sunt feudalia ex eo, quod per vasallum feudo fuerint incorporata, si non investitura specialis, vel praescriptio accesserit.
13. Venditâ vel estimatâ Geradâ, precium inde redactum non jure Gerada censetur, sed heredibus indifferenter, etiam masculis, cedit.
14. Pecunia ex rebus expeditoriis redacta, ad heredes etiam cognatos, & mulieres pertinet.
15. Pecunia ad emendam Geradam destinata, non censetur jure utensilium.
16. Ex promissione rerum utensilium filia vel uxori facta, obstrictus est promissor proxima etiam Cognata, filia vel uxore defunctâ.
17. Mater non potest filia stipulari Geradam à patre.

CONSTITUT. XXXI.

Meliorationes & aedificia feudorum nam una cum fundo ad successionem feudi pertineant?
Definit.

1. In foro Saxonico aedificia feudi, à Vasallo exstructa, una cum fundo ad successores feudi pertinent.
2. Nec refert, an aedificia utilitatis, vel solum voluptatis causâ fuerint exstructa.
3. Reliquae verò meliorationes à Vasallo facta, ad eundem heredes pertinent etiam in foro Saxonico.
4. Mola alata, qua vento agitur, non feudi successoribus, sed heredibus Vasalli allodialibus cedit.
5. In pradio feudali affixa terra vel parietibus domus, (Was genietet und Nagel feste ist) ad feudi successoribus una cum feudali pertinent.
6. Abena & caldaria muro affixa, (Eingemaurete Waichessel/und Draupfannen) debentur feudi successoribus, nec ab heredibus allodialibus repeti possunt.
7. Extrinsecum feudi augmentum ad successores Agnatos tum demum pertinet, si feudo, ut feudo, accesserit.
8. Propter deteriorationem feudi dolosam vel culpofam, Vasalli heredes tenentur agnatis ad interesse.
9. Heredes usufructuarii in bonis allodialibus pretium meliorationis repetere valent.
10. Aedificans scienter in fundo alieno, aedificium & materiam perdit.
11. Aedificans in fundo communi, non potest cogi à socio, ut tollat aedificium.
12. Insula ejus subijcitur jurisdictioni, cujus ipsum est flumen.
13. Princeps in flumine publico insulas nondum natas, sibi jure assignare potest.
14. Alveus derelictus cedit vicinis, etiam si aqua per illum aliquantulum adhuc fluat.
15. Alveus derelictus pertinet ad eos, qui prope ripam ejus pradia possident.
16. Fossa in pradio ad dominum pradii pertinet, & si hic certus non est, cedit vicinis.
17. Res pro derelicto habita, in domo alicujus inventa, Domino adium non cedit, antequam realiter ab ipso fuerit occupata.
18. Rem tempore inundationis ex aquis extra actam occupans, non lucratur, sed factâ proclamatione, si Do-

minus hanc non repetat, duae partes Magistratibus, tertia vero inventori cedit.

CONSTITUT. XXXII.

Fructus, item decima, census, & redditus annui dotalitiorum & feudorum, post mortem Vasalli vel Viduae, num ad heredes ejus, an verò ad successores feudi pertineant?
Definit.

1. In foro Saxonico fructus industriales, ex semine à Vasallo rastris subactis nascentes, ad heredes ejus pertinent, exclusis feudi successoribus.
2. Fructus quoque hortorum, Vasalli industria promeriti, post sationem & subactionem heredibus allodialibus cedunt.
3. Agro feudali à Vasallo vivente rastris subactis, fructus industriales in dotalitio nati non ad Viduam, sed ad mariti heredes allodiales pertinent.
4. Vidua, dotalitio per mortem ipsius finito, fructus ex semine rastris subactis provenientes, ad heredes suos transmittit.
5. Fructus agri ab usufructuario sati & occati, heredes ejus lucrantur in foro Saxonico, licet nondum percepti fuerint.
6. Maritus percipit fructus ex agro uxoris defunctae, si eâ adhuc vivente cultus, & rastris subactus fuerit.
7. Defuncto marito post rastrationem agri conjugis sua, fructus in eo nascentes non ad Viduam, sed ad mariti heredes pertinent.
8. Vineae fructus nondum percepti ad heredes possessoris pertinent, quando hic post diem Urbani decesserit.
9. Defuncto Vasallo post Calendas Martii, heredibus allodialibus competit jus coquendi cerevisiam, per totum illum annum in pradiis feudalibus.
10. Quod vivente Vasallo aut usufructuario seminatium quidem, nondum tamen rastratum est, non ad heredes sed novum possessorem pertinet.
11. Restituendi sunt tamen sumptus, in culturam & sationem facti, antiquo possessori, ejusvè heredibus.
12. Omnibus in casibus, ubi fructus industriales cum ipso pradio ad novum possessorem transeunt, impense in culturam agrorum facta heredibus restitui debent.
13. De fructibus autem heredes nil percipiunt, etiam si possessore defuncto ipsimet agrum coluerint & seminaverint.
14. Competit heredibus jus retentionis in feudo, donec ipsis expensa, in culturam facta restituantur.
15. Obstricti quoque sunt mariti heredes ad restitutionem impensarum, quas Vidua fecit in culturam agri sui, antequam ipsi nuberet.
16. Dispositio juris Saxonici, quae post ultimam demum curam fructus antiquo possessori, ejusvè heredibus tribuit, nec ad casum retrovenditionis, nec legati extendi debet.
17. Venatio hodie inter Regalia refertur, nec privato in suo etiam territorio venari licet, si non concessionem specialem probaverit.
18. Venationis jura specialiter alicui concessa, per non usum longissimi temporis haud amittuntur, quando occasio venationem exercendi se non obtulit.
19. Fructus civiles, puta annuos redditus, census, decimas &c. heredes allodiales solummodo ex casu lucrantur, si vivente Vasallo dies solutionis cesserit.
20. Intra tricesimum etiam exigibiles fructus civiles, ad Vasalli defuncti heredes pertinent.
21. Exiguntur quoque annui redditus & fructus civiles ab heredibus defuncti Vasalli allodialibus, si paulo post tricesimum terminus solutionis cesserit.

CONSTIT. AC DEFINIT.

22. Facta licet alienatione fundi emphyteutici vel censitici, vivente adhuc Vasallo, si tamen ab ipso non investiatu novus possessor, heredibus allodialibus non debetur Laudemium.
23. Fructus naturales adhuc pendentes, in foro Saxónico, non ad defuncti possessoris heredes, sed unà cum fundo ad novum possessorem pertinent.
24. Nec poma, pira, aliosq; fructus similes, adhuc in hortis & pomariis Vasalli, heredes allodiales lucrantur.
25. Fructus extramis mearum arborum decedentes in fundum vicini pertinent ad ipsum vicinum.
26. Pisces fructificationis causa stagno immissi, cedunt heredibus Vasalli defuncti eo tempore, quo stagnum mox est piscabile.
27. Propinquius autem quando est tempus mortis possessoris injectioni piscium in stagnum, quam piscationi, pisces unà cum stagno ad novum possessorem pertinent.
28. Bone fidei possessor naturales simul & industriales fructus restituere tenetur, non solum extantes, sed & consumptos, quatenus ex iis factus est locupletior.
29. Extantium tamen & consumptorum fructuum repetitionem impedit prescriptio annalis in foro Saxónico.
30. Mala fidei possessor fructus perceptos, ac percipiendos pariter restituere tenetur.

CONSTITUT. XXXIII.

Defuncto marito, num Vidua ejus Geradam, comestibilia, donationem propter nuptias, & dotalitium, propria autoritate retinere vel accipere possit, an verò ab heredibus mariti illa petere & accipere teneatur?

Definit.

1. **D**efunctoq; marito, Vidua Geradam, sponsalitiã largitatem, & dotalitium propria autoritate accipere & occupare potest.
2. Expectare tamen debet Vidua, jura sua occupans, tricesimum diem à morte mariti.
3. Comestibilia ne quidem post tricesimum Vidua propria autoritate, absque voluntate heredum apprehendere valet.
4. Non tamen perdit jus suum Vidua, lacra muliebria intra tricesimum, comestibilia verò post tricesimum propria autoritate apprehendens.
5. Vidua lucra muliebria propria autoritate apprehendens beneficio inventarii, vel juramento quid acceperit, indicare tenetur.
6. Heres vel alius quisvis, immiscens se bonis ac hereditati defuncti inventarium exhibere, vel hereditatem jurato indicare tenetur ei, cujus id scire interest.
7. Ab omnibus iis, qui administrationi bonorum alienorum se immiscant, inventarium vel jurata specificatio exigi potest.
8. Sufficit tamen alterutrum, inventarii nempe exhibitio, vel jurata specificatio, nec utraque simul potest exigi.
9. Non exonerat heredem à præstatione juramenti inventarium, quod vitio aliquo laborat.
10. Ex eo solo, quod confectionem inventarii obsignatio bonorum defuncti vel nulla, vel non statim præcesserit, heres inventarium jureamento suo corroborare tenetur.
11. Quævis fraudis suspicio heredem aggravat, ut supra inventarii exhibitionem res hereditarias etiam jurato indicare teneatur.
12. Non obstringitur heres ad præstationem juramenti

- ex eo solo, quod ignarus rerum quarundam eas inventario inferri non fecerit.
13. Inchoari & perfici debet inventarium infra tres menses, nisi justa causa id impediatur.
14. Heredes ejus, qui occupavit hereditatem, deficiente licet inventario, jurare non tenentur.
15. Referrî nequit juramentum, quò heres in casu deficientis inventarii hereditatem indicare tenetur.
16. Heres non exhibens inventarium, si jurare nolit, potest actor adversus eum in litem jurare.
17. Ex communi hereditate sumptus pro conficiendo inventario exsolvuntur.
18. Non tenetur in foro Saxónico heres ultra vires hereditatis, si inventarium confecerit, vel ommissa inventarii confectione, vires hereditatis jurato indicare velit.
19. In foro Saxónico Creditor, debitori suo heres existens, non perdit creditum, etiamsi inventarium non confecerit.
20. Ad sponsalitiã largitatem, seu Morgengabam, pertinent pecudes femellæ cujusq; generis.
21. Non etiam pecudes masculini Sexus ad Morgengabam pertinent.
22. Nisi post mortem mariti ante tricesimum, vel divisionem fuerint procreata.
23. Ex prædio etiam conducto Vidua sponsalitiã largitatem petere valet.
24. De omnibus defuncti mariti prædiis, Vidua debetur sponsalitiã largitas, seu Morgengaba.

CONSTITUT. XXXIV.

Jure esculentorum & poculentorum seu comestibilium, num vidua quid debeatur ex iis frugibus, quæ tempore mortis mariti in agro reperiuntur, ante diem tamen tricesimum horreis condantur?

Definit.

1. **V**ocabulo germanico: (Leibgut) denotatur saltim dotalitium, non etiam reliqua jura muliebria; ut Gerada, Morgengaba, & cibaria domestica.
2. Nomine: (Muschtheils) debetur Vidua nobili dimidia saltem pars omnium cibariorum, quæ post diem tricesimum à morte mariti supersunt.
3. Nihil percipit Vidua de Cibariis, quæ post mortem demum mariti, licet ante tricesimum, inferuntur.
4. Nec de frumento tempore obitus mariti jam demesso, & in fasciculos colligato, Vidua jure comestibilium quicquam lucratur, licet intra tricesimum in horreum reponatur.
5. Medietas frumenti, à subditis annuatim præstandi, ante obitum haud soluti, non cedit Vidua jure comestibilium.
6. Dimidia pars frumenti mutuo alicui dati, non debetur Vidua jure comestibilium (zum Muschtheil.)
7. Comestibilibus tamen accensetur frumentum, ad forum aliò vendendi causa transmissum, nondum venditum.
8. Pertinet etiam ad comestibilia frumentum illud, quo agri sunt conferendi.
9. Salvâ dimidietate Comestibilium Vidua competentis, sustentari ea debet ex bonis defuncti, si post tricesimum jure retentionis utatur.
10. Vivente marito, mulier comestibilia petere non potest.

CONSTITUT. XXXV.

Hordeum, lupulus, & frumentum Saracenicum, Hens deforni num esculentis & poculentis accensenda?

Definit.

1. **Q**uænam res Appellatione comestibilium veniant, & vidua cedant?

(1) 2

2. Por-

2. Porci saginati cibariis adnumerantur, licet tempore obitus mariti nondum mactati fuerint.
3. Vicia (Wicken) non accensentur comestibilibus.
4. Frumentum etiam nondum trituratum, ad comestibilia pertinet.
5. Hordeum & frumentum Saracenicum, (Gersten/und Heydetorn) non adnumerantur comestibilibus.
6. Nec lupulus accenseri debet comestibilibus.
7. Consuetudine tamen introduci potest, ut frumentum pariter Saracenicum, hordeum, ac lupulus Vidua jure comestibilium cedant.
8. Polenta sive hordeum reficatum, (Waltz) rectissime adnumeratur comestibilibus.
9. Nisi commercii causa ad vendendam cerevisiam hordeum fuerit tostum.
10. Frumentum Saracenicum, molâ contusum, & (Grûh) praparatum comestibilibus accensetur.

CONSTIT. XXXVI.

Jure esculentorum & poculentorum quantum vidua debetur, & num indistinctè dimidia pars omnium, qua post trigefimum diem à morte defuncti supersunt?

Definit.

1. Vidua indifferenter de omnibus cibariis, etiam victum unius anni excedentibus, pars dimidia jure comestibilium debetur.
2. Non solum ex feudo, sed ex alis etiam mariti defuncti pradiis allodialibus, comestibilia, aliaq; jura muliebria Vidua Nobili debentur.
3. Comestibilia, aliaque jura muliebria Vidua ex omnibus defuncti mariti pradiis, licet is alibi habitaverit, petere valet.
4. Etiam ex pradiis, sitè extra territorium Saxonicum, Vidua comestibilia debentur.
5. Non etiam, si comestibilia certo pradiorum usu fuerint destinata & addita.
6. Ex pradiis certa pensione à Marito conductis, Vidua non minus comestibilia, ac sponsalitiâ largitasem, velt Geradam petere potest.
7. Pensionem tamen, ex locato debitam, Vidua comestibilia, aliavè jura muliebria petens, pro rata exsolvere, nec non inventarium refarcire tenetur.
8. Ex pradio, marito adhuc vivente vendito & alienato, vidua Geradam, Morgengabam, & cibaria domestica petere nequit.
9. De Morgengaba & Cibariis domesticis, ac alienam, mariti defuncti in subsidium est exsolvendum.
10. Morgengaba & comestibilia anno & die prescribuntur in foro Saxonico.

CONSTIT. XXXVII.

Mulier nobilis ex consuetudine quotam hereditatis defuncti mariti accipiens, an & illa, qua alias jure Saxonica mulieribus nobilibus debentur, petere possit?

Definit.

1. Non succedit Vidua jure Nobilium in dotalirio, morgengabâ & comestibilibus, si maritus defunctus non fuerit nobilis.
2. Defuncto ergo marito plebejo, Vidua ejus non petere potest comestibilia, vel morgengabam, licet ipsa ex genere Nobili sit procreata.
3. Audienda est Vidua Nobilis, si relicto jure dotalirii morgengabe, & comestibilium, ad instar Vidua plebeja succedere, & portionem statutariam petere velit.
4. Quotam statutariam vel hereditatis Vidua and

rum dotalirio, cibariis domesticis, aliisque jure muliebribus petere non potest.

5. Nec Vidua bona illata repetenti debentur comestibilia, & largitas sponsalitia.
6. Liberum tamen est vidua, jura ac lucra, mulieribus Nobilibus competentia eligere, vel quotam hereditatis petere.
7. Quandoq; vidua Nobilis unâ cum hereditatis quota etiam jura mulierum Nobilium capis, si nempe hoc marito placuerit, vel de eo expresse conventum fuerit.
8. Donatum in mortis casum, Vidua Nobilis unâ cum Morgengaba, comestibilibus, aliisque jure muliebribus petere valet.
9. Rem certam & particularem ex testamento mariti Vidua unâ cum dotalirio, & jure muliebribus petere haud prohibetur.
10. Filia Nobilis unâ cum portione hereditatis, etiam Geradam capiunt ex bonis defunctæ matris.

CONSTITUT. XXXVIII.

Jus retorsionis an & quatenus locum habeat adversus eos, qui legata, fideicommissa, vel mortis causa donata, ex locis sua jurisdictioni subjectis aliò transferri, nisi certâ aliquâ parte detractâ, non patiuntur, quemadmodum nec ea, qua ad Geradam, vel res expeditorias pertinent?

Definit.

Aquissimè jus Retorsionis exercetur adversus eos, qui hereditatem, legata, fideicommissa, &c. ex locis sua jurisdictionis absq; certa partis detractioe aliò transferri haud patiuntur.

2. In Gerada etiam seu bonis utensilibus jus retorsionis locum habet.
3. Exerceri potest jus Retorsionis non solum contra externa loca, sed etiam contra Civitates alias Provinciarum Saxoniarum.
4. Uti licet jure Retorsionis adversus eas quosc; civitates, ex quibus Gerada saltem ex parte, puta Niffelgerada, Cognata alibi degenti defertur.
5. Non prohibetur Civitas exercere jus Retorsionis in rebus, ad geradam pertinentibus, exinde, quod Gerada ibidem usitata non est.
6. Non removetur jure retorsionis Cognata in exteris locis, ubi Gerada non est usitata, quando mulieris, in Saxonia defuncta, simul heres ab intestato existit.
7. At cognata in exteris locis, ubi Gerada non est usitata, quando simul heres proxima non existit, haud petere valet Geradam in Provinciis Saxonice.
8. Retorsionis jus non nisi Civitati opponitur, qua antea contra civitatem retorquentem, inaequalitatem exerceat.
9. Non praesumitur civitas exercuisse iniquam consuetudinem contra unam, vel aliam civitatem, nisi in specie id probetur.
10. Retorsionis jus non ab incolis, sed à solo Magistratu exerceri potest.
11. Gerada aliavè res, jure Retorsionis retenta, non Magistrati cedunt, sed reliquis heredibus, in pari gradu existentibus, accrescunt.
12. Non verò existente alio herede in pari gradu, secundus à proximiorè excluso ad successionem admittitur, licet alibi commoretur.
13. Nullis autem Cognatis feminis aliis existentibus, Gerada jure Retorsionis retenta non ad masculos, sed ad Magistratum, pertinet.
14. Bona utensilia, aliaque res jure retorsionis in civitate retenta, illi cedunt Magistrati, qui altam habet jurisdictionem, sive merum Imperium, (Die Ober-Schicht.)

CONSTIT. AC DEFINIT.

15. Ad eum Magistratum pertinent res jure Retorsionis retenta, sub quo defunctus habuit domicilium. 16. Gerada ergò defuncta mulieris, deficientibus Cognatis feminis, cedit lucro Magistratus domicilii, licet mulier alibi decesserit. 17. Non percipit Magistratus Geradam defuncta mulieris, qua domicilium habuit eo in loco, ubi Gerada prorsus non est usitata. 18. Non amittit quis domicilium ex eo, quod per tempus alibi fuerit in famulatio alicujus Domini. 19. Non potest Magistratus exercere jus detractionis vel gabellarum, antequam id statuto vel consuetudine introductum probaverit. 20. Non heres, sed legatarius detractionem sive gabellam de re legata exsolvere tenetur. 21. Res expeditoria, deficientibus heredibus masculis, magistratui cedunt. 22. Praefertur tamen Magistratui in rebus expeditoriis Agnatus defuncti, etiamsi alibi commoretur, modò in loco, contra què jus retorsionis nequeat exerceri. 23. Ad successionem rerum expeditoriarum admittuntur Agnati, exclusis feudi successoribus, qui jure agnationis defuncto haud fuere conjuncti. 24. Civibus ac Rusticis non nisi ex speciali alicujus loci consuetudine res expeditoria debentur. (riar?) 25. Quanam species computentur inter res expeditorias. 26. Equa, (Muttersperde!) non referuntur inter res expeditorias. 27. Nec equus, quem defunctus certà mercede aliis locare solitus fuit, rebus expeditoriis accensetur. 28. Pertinet tamen Equus ad res expeditorias, licet eo defunctus ad proprium agrum colendum suam negotia expedienda usus fuerit.	29. Referuntur Equae, (Die Muttersperde!) ad res expeditorias, si id consuetudine introductum probetur. 30. Consuetudine introduci potest, ut instrumenta Opificis mechanica, ut & omnia Viri vestimenta rebus expeditoriis accensentur. 31. Inter plures agnatos, pari in gradu existentes, res expeditoria aequaliter dividuntur, excepto gladio, quem natu major precipuum habet. 32. Defectum rerum expeditoriarum non tenentur resarcire heredes viri defuncti. 33. Agnatus, ante tricesimum res expeditorias propria auctoritate apprehendens, eas haud perdit. 34. Non valet testator alienare Heergewertam in praedictum proximioris Agnati, per testamentum, aut donationem mortis causa. 35. Res expeditoria in praedio etiam conducto reperta, Agnato cedunt. 36. Nepotes cum filiis ad successionem rerum expeditoriarum in stirpes admittuntur, ac jure representationis gladium avi defuncti precipuum habent. 37. In successione rerum expeditoriarum non nisi unicum vinculum agnationis scilicet attenditur. 38. Non admittuntur clerici ad successionem rerum expeditoriarum. 39. Nec relinquunt clerici res expeditorias. 40. Culcitra militaris debetur Agnato, antequam Vidua superstiti de Gerada satisfiat. 41. De rebus expeditoriis, saltem in subsidium, ad defuncti alienum exsolvitur. 42. Debitum nomine rerum expeditoriarum contractum, de hisce ab Agnato est exsolvendum, licet alia superflua bona hereditaria.

PARTIS QUARTAE, CRIMINALIA CONTINENTIS,

Constitutio I.

De pœna blasphemia.

DEFINITIONES.

1. Maledicentes Deo aequè ac blasphemantes gladio feriri debent. 2. Blasphemantes quoque S. Sacramenta mortis supplicio subjugandi sunt. 3. Quandoque solà fustigatione vindicatur blasphemia, licet immediatè in Deum commissa: Sed nunquam bodiè abscissione lingua in Provinciis Saxonis. 4. Non eximit blasphemantes à pœnâ mortis ordinariâ ebrietas, sitianta non fuerit, ut mentis quasi exilium induxerit. 5. Beatam virginem blasphemans non effugere potest pœnam, saltem extraordinariam. 6. Jurantes vel maledicentes per Sacramenta, passionem & vulnera Christi, in Provinciis Saxonis ultra pœnam arbitrariam, quam luunt, etiam praeforibus tabernarum vel templorum publicè sistuntur. 7. Non indulgendum est nobilitati in crimine maledictionis per Sacramenta aut vulnera Christi. 8. Nec mitiganda est pœna maledictionis ei, qui primò solammodò vice delinquit. 9. Cognitio de crimine blasphemia, ejusq; coercitio non ad Ecclesiasticam, sed secularem judicem spectat. 10. Extraordinariè saltem puniuntur, qui solo factò sacra Sacramenta profanant. 11. Non sunt immunes à pœnâ extraordinariâ sibimet ipsi maledicentes.	12. Turbasores sacrorum non semper ultimo supplicio, sed quandoque arbitrariè puniuntur. 13. Non errat judex dicitans pœnam maledicentibus Principi, qui Imperator non est. 14. Qui non est subditus nisi ratione feudi, haud dicitur committere crimen lesa Majestatis. 15. Non uniformis est pœna criminis lesa Majestatis; us plurimum tamen capitalis. 16. Ex bonis mariti confiscatis deducitur dos, & omne ad alienum, sicut & dotis augmentum. 17. Privati carceres prohibiti quidem sunt regulariter, sed tamen ex justà causâ permittuntur. 18. Reus in uno foro licet condemnatus ad pœnâ, si tamè eam non solverit, vel hoc nomine cautionem praestiterit, in alio foro ob idem delictum potest puniri.

CONSTIT. II.

De pœnâ Magorum & ariolorum.

Definit.

1. **T**um demum igne cremantur malefici, si cum demone factus inierint, eique se obstrinxerint.
2. Expressa pœtio cum demone pœnam ignis meretur, etiamsi nemini à maleficis damnum fuerit datum.
3. Saga & Lamia cum Demone concumbentes, igne cremantur, etsi nulla pœtio expressa intercesserit.

INDEX

4. *Commixtio Satânica dissolvit matrimonium, si forsitan contingat, Sagas vel Lamias haud mortis supplicio puniri.*

5. *Nunquam ultimo supplicio sunt affiendi malefici, antequam de corpore delicti, vel ex praesumptionibus saltem verisimilibus constet.*

6. *Malefici, citra passionem cum Damone imitam, artibus magicis hominibus vel jamentis nocentes, gladio non igne puniuntur.*

7. *Gladio quoque plestendi sunt malefici, qui cum Diabolo quicquam commercii habent.*

8. *Sortiarii, (die Gegenprecher) non mortis supplicio, sed extraordinarie puniuntur.*

9. *Pæna faminarum, qui juvenes in capro sibi advehi curant.*

10. *Misiganda est pæna maleficis, qui nondum accusati vel incarcerati agunt pœnitentiam.*

CONSTIT. III.

De pæna parricidii, in parentes, liberos vel proximè conjunctos commissi.

Definit.

1. **P**arentes non solummodo liberos, sed & nepotes, aut pronepotes occidentes, pæna parricidii, qua est Culei, plestendi sunt.

2. *Non eò minus Culei supplicio subjacent parentes, quod liberos saltè incestuosos & adulterinos necaverint.*

3. *Non tutò indicere potest judex parricidii pænam ei, qui filium ex scorto publico procreatum occidit.*

4. *Cessat pæna Culei in Vitrico, Novercâ, vel Socero, occidentibus privilegium, vel generum.*

5. *Nec vitricum vel novercam socerum vel socrum occidentes, culei supplicio subjugandi sunt.*

6. *Mariticidium quoque pæna Culei asperrimâ vindicatur.*

7. *Reiteratio infanticidii ustulatione ferri candentis punitur, non ex numero infantum occisorum, sed reiterati parricidii.*

8. *Pari supplicio supponuntur, qui fratrem utringq; & ex uno duntaxat latere conjunctum necant.*

9. *Pæna in fratricidas constituta plestendus quoque est, qui patruum occidit.*

10. *Nec nò is, qui fratris aut sororis filium, filiamvè necat.*

11. *Occisor quoque affinis, qui sororis sua maritus est, ad pænam gladii traha illigatus debet raptari.*

12. *Ex Lege Corneliâ de scariis punitur, qui absque proposito occidendi, dolosè tamen parricidium committit.*

13. *Nunquam punitur mortis supplicio parricidium, ex solâ culpâ, licet latissimâ, commissum.*

14. *Ex culpa levi, & levissima perpetratum parricidium, vix severiori, quam carceris aut relegationis pæna coercetur.*

15. *Ex confessione dubia & obscura Reus subjugandus est pæna parricidii, sed sub tormentis de veritate interrogandus.*

16. *Non deveniendum est ad pænam parricidii ordinariam, priusquam de corpore delicti constat, saltem ex ossibus hominis occisi.*

17. *Constare potest de corpore delicti ex validissimis & urgentissimis indiciis, ad hoc, ut pæna parricidii ordinaria infligi queat.*

18. *Misius agendum cum feminâ, qua ex stupro violento procreatum infantem necavit.*

19. *Filius graviter percutiens ac vulnerans patrem, suffigari debet; nisi ipsemet pater offensus pro eo intercedat.*

20. *Propter leviolem verò offensionem, liberi misius, vel sola relegatione vel carcere puniuntur.*

CONSTITUT. IV.

De pænis procurantium abortum.

Definit.

1. **A**bigentes partum vitalem, indifferenter gladio feriuntur, sive parentes ipsimet fuerint, sive extranea persona.

2. *Non potest animadverti mortis supplicio in abigentes partum, qui nondum fuerit vitalis.*

3. *Non infligenda est mortis pæna abigentibus partum, sive efficacia medicamenti non constet, aut fetus remanserit vivus.*

4. *Mater vtm utero inferendo, partum vitalem necans pæna gladii plestenda est.*

5. *Gladio punienda est mater, qua infanti non subveniendo, eum in squalore & stercore mori sinit.*

6. *Nec graviore supplicio est subjicienda mater, qua infantem dolosè in cloacam emittit.*

7. *Gladio ferienda est mater necans filium prematurum & imperfectum.*

8. *Expositio infantis sustigationis pænam meretur, si non vivus & incolumis infans fuerit repertus.*

9. *Temporalis verò relegatione vel carcere saltem animadvertitur in expositionem infantis, si hic vivus & incolumis remanserit.*

10. *Onus alendi infantem expositum incumbit judici, qui eo in loco, ubi reperitur, merum habet Imperium, sive jurisdictionem superiorem.*

CONSTIT. V.

De pænis illorum, qui tempore pestis cura sua commissos interimunt & spoliant, vel necessaria illis non subministrant.

Definit.

1. **V**espillones aliivè, agrotos, cura sua commissos, spoliis causa occidentes, Rota supplicio sunt plestendi.

2. *Absque intentione verò spoliandi in agrotis commissum homicidium, gladii pæna vindicatur.*

3. *Pæna arbitraria, carceris vel relegationis, subjacent, qui agrotos cura sua commissos culpâ & negligentia perire sinunt.*

4. *Ob latrocinium non solùm in viâ publicâ, sed etiam in adibus privatis commissum, Rei supplicio Rota mancipandi sunt.*

5. *Latrocinii reus rotâ contenditur, quantumvis ex latrocinio nil prorsus fuerit lucratus.*

6. *Latrocinii pænam incurrit, qui aliquem, eo sine occidit, ut cum ipsius Vidua matrimonium contrahere queat.*

7. *Rota supplicio quod puniendus est, qui Socium criminis occidit, ne furtum perpetratum manifestetur.*

8. *Ob solam spem futura numerationis, latrocinium perpetratum pænam Rota meretur.*

9. *Eur deprehensus in furto, si occidat deprehensorem, pæna latrocinii plestendus est.*

10. *Nisi homicidium eo sine à fure commissum probetur, quo vitam redimeret.*

CONSTITUT. VI.

Occidens unum ex errore, cum occidere vellet alium, num pæna ordinaria gladii sit plestendus?

Definit.

1. **E**rrore in persona hominis occisi commissus, non jurat occisorem, quo minus ordinaria tenetur homicidii pæna.

2. *Gladio feriri debet, qui volens necare Titium, occidit Cajum proximè ibi adstantem, vel pratereuntè.*

3. *Eademque pæna tenetur, qui mediatorem, in rixa intervenientem, occidit.*

4. *Nisi ab alio insultatus, se defendere voluerit.*

5. *Non*

CONSTIT. AC DEFINIT.

5. Non indulgendum est ei, qui ex calore iracundia homicidium commisit.
6. Mandans aliquem occidere, tenetur eque pena homicidii, ac si ipse propria manu occidisset.
7. Nisi mandatarius alias quoque mandato licet haud interveniente fuisset occisurus.
8. Mandatarius accipiens pecuniam ut occidat, tanquam assassinus Rota supplicio punitur.
9. Assassinator parricida pena culci plectendus est.
10. Locum habet pena assassinii, si fuerit merces promissa, licet non exsoluta.

CONSTITUT. VII.

De pena plurimum, in rixa vel tumultu unum aliquem occidentium.

Definit.

1. In turba vel rixa homicidio à pluribus commisso, si de vero occisore certo haud constat, neuter mortis supplicio, sed omnes extraordinarie puniuntur.
2. In occisorem tamen mediante tortura inquirendum est, si indicia adfuit sufficientia.
3. Pluribus repertis vulneribus in cadavere occisi lethaliibus, singuli vulneratores, si certi sunt, pena mortis plectuntur.
4. Non omnes, qui rixa interfecerunt, sed saltem qui percusserunt, penam incurrunt.
5. Pluribus unum vulnerantibus, neuter mortis pena plectendus est, si vulnera singula lethalia non fuerint, licet omnia simul juncta mortem infererent.
6. Conspirantibus pluribus in alienius necem, tenentur omnes mortis supplicio, etiam si unus saltem percusserit et occiderit.
7. Ob unum idemque homicidium in rixa perpetratum, unus quandoque mortis supplicio, alter vero tanquam modo arbitrarie punitur.
8. Homicidium licet non animo occidendi commissum, si tamen dolosum fuerit, gladio punitur.
9. Ictus lapidis aliquo interficiens, gladio feriri non debet.
10. Nisi occisor lapide graviter percusserit.

CONSTITUT. IIX.

De eo, qui hominem se occidisse fatetur, addens, se defendendi sui causa fecisse, probare autem id non potest.

Definit.

1. Extraordinarie puniendus est Reus, si ab occiso se insultatum probet, licet moderamen inculpata tutela docere queat.
2. Exemptus est à pena ordinaria Reus qui saltem ex culpatione moribundi defensionem suam probat.
3. Quandoque Reus, defensionem allegans, ad juramentum purgationis admittitur.
4. Defensionem allegans, si eam probare nequeat, mediante tortura desuper interrogari debet.
5. Non tamen ad torturam deveniendum est, si occisor saltem presumptivè doceat defensionem, ex quo arbitrarie puniri potest.
6. Presumptivè etiam occisor purgare potest dolam, ut saltem ob culpam arbitrarie puniatur.
7. Reus etiam delictum confessus, aut de eo convictus, admittendus est ad deductionem defensionis et innocentia.
8. Audiende quoque sunt persona conjuncta, Rei defensionem deducere volentes.
9. Terminis ad probationem defensionis prefixis etiam quinta et sexta vice prorogari potest.
10. Inquisitus ad deductionem innocentia admissus, licet nihil probaverit, denno tamen se offerens audiendus debet.

CONSTITUT. IX.

De pena provocantium alios ad pugnam.

Definit.

1. Provocans aliquem ad duellum sive pugnam, arbitrarie punitur.
2. Non evadere potest provocans penam homicidii ordinariam ex eo, quod in duello provocatum necaverit.
3. Etiam si in duello primum succubuerit.
4. Nunquam pretendere potest defensionem occisor, si fuerit autor Rixæ.
5. Non sunt immunes Studiosi in Academiâ ab ordinaria mortis pena, qui homicidium perpetraverunt.
6. Non valet statutum homicidii, Reos à pena mortis eximent.
7. Nec princeps ex potestate plenaria homicidii Reipublice mortis remittere valet.
8. Clerici quoque propter commissum homicidium à Magistratu Politico multantur.
9. Homicidium ex proposito et preta animi deliberatione commissum, non graviore, quam gladii pena coercetur.
10. Nisi iudex post executionem pena, Cadaver Rote assignandum arbitratus fuerit.

CONSTIT. X.

De pena illorum, qui verbis contumeliosis provocati, alium vel vulnerant, vel occidunt.

Definit.

1. Nunquam pena mortis, vel corporis afflictiva plectitur, qui verbis contumeliosis provocatum ad duellum provocantem occidit.
2. Instigationis tamen penam haud effugiet, qui absque verbis contumeliosis provocatus ad duellum, necat provocantem.
3. Ad exsolutionem quoque Werigeldi condemnatur provocatus, qui necavit provocantem.
4. Insultatus non tenetur insultanti vulnerato ad expensas, in curatione factas.
5. Pena arbitraria, plerumque tamen instigatione plectitur, qui a lapa insultatus percussorem occidit.
6. Pena homicidii ordinaria exemptus non est, qui iniuriis laceffitus injuriantem occidit.
7. Nisi iudex pro ratione circumstantiarum, et qualitate personarum, occisorem mitius puniri existimaverit.
8. Maritus adulterum, cum uxore in adulterio deprehensum, impunè non occidit, quantumvis hoc casu pena saltem arbitraria obtineat.
9. Multa pecuniaria, in quam conversa est pena corporalis, non principi, sed iudici, qui merum habet Imperium, tribuenda est.
10. Offensio jocosâ non liberat occisorem à pena homicidii ordinariâ.

CONSTIT. XI.

Is qui ob excessum in defensione commissum relegatur, num insuper etiam Werigeldum interfecti propinquo in foro Saxothico solvere teneatur?

Definit.

1. Werigeldum, quod homini occisi hereditibus debetur, penam civilem non excludit.
2. Nec summam multam iudicii exsolvendam.
3. Non condemnandus est Reus ad exsolutionem Werigeldi, quando plectitur pena corporis afflictiva.
4. Pluribus existentibus occisoribus, quilibet integrum Werigeldum solvere tenetur.
5. Femina occisa, dimidium saltem Werigeldum ab occisore exigitur.

è ipsa

6. Ipsa tamen fortuna si masculum occideris, integrum tenetur prestare Werigeldum.
7. Exilio puniatur Reus, qui propter inopiam, Werigeldum exsolvere haud valet.
8. Non condemnandus est Reus ad praestationem Werigeldi, iudice super homicidio, ex officio procedente.
9. Nisi heredes occisi vindictam Magistratui commiserint.
10. Heredes necem defuncti haud vindicantes, hodie se indignos reddunt hereditate ejus.
11. Ex hereditate tamen occisi heredes ejus iudici iniqui sumptus suppeditare tenentur.
12. Princeps penam occisori remittendo, non praedjudicat heredibus occisi in Werigeldo.

CONSTITUT. XII.

Punitio ob homicidium reo, an ad expensas quoque litis & damna agi possit?

Definit.

1. **R**eus homicidii, ad mortis supplicium, vel penam corporis afflictivam condemnatus, non tenetur restituere expensas judiciales.
2. Sicuti nec alterius cuiusque criminis Reus, qui morte vel pena corporis afflictiva plectitur.
3. Cuiusque criminis Rei condemnandi sunt in expensas judiciales, quando relegatione, carcere aut multa pecuniaria puniuntur.
4. Expensas factas in probatione defensionis ipsemet Reus tenetur restituere, quantumvis pena mortis, vel corporis afflictiva plectatur.
5. Incarceratus ipsemet de victu sibi prospicere tenetur.
6. Subditi ex consuetudine obstricti ad praestationem expensarum criminalium, non solvunt eas, si Reus extra locum iudicii puniatur, nisi consuetudo specialis de hoc casu doceatur.
7. Alimenta Viduae interfecti non debentur ex bonis homicida, capite puniti.
8. Excessus defensionis semper penam ordinariam, & excessus inculpata defensionis extra ordinem pro arbitrio iudicis coercetur.
9. Actio ex delicto descendens non transit ad heredes, ne quidem rei persecutoria ante litis contestationem.
10. Ebrietas modica non excusat homicidam a pena ordinaria.

CONSTIT. XIII.

Insidiosa obfessiones itinerum qualiter sint puniendae?

Definit.

1. **C**rimen fractae pacis publica etiam in privatis hominibus gladio puniatur.
2. Insidiosa viarum obfessiones verò extra ordinem saltem, arbitrarie coercantur.
3. Fustigatione vel manus amputatione quandoque puniuntur itinerum obfessiones.
4. Eademque penam arbitrariam plectendi sunt, qui securitatem domus violant. (den Hauffrieden brechen.)
5. Vigiles in excubiis stantes qui pulsant aut vulnerant, amputatione manus puniuntur.
6. Expugnatores tamen adium, quandoque ex constitutione fractae pacis gladio feriuntur.
7. Quandoque etiam adium expugnatores & depraedatores pena Robbariae plectuntur.
8. Effratores carceris quoque, ex Constitutione fractae pacis publica gladio feriuntur.
9. Arbitrariam plectendi sunt penam, qui aliquem in loco publico & privilegiato vulnerant aut percussunt.
10. Non puniatur culpa, si de ea fuerit transactum in coram partem, antequam Magistratui deferatur.

CONSTIT. XIV.

Ordinatio Provincialis gladii panam statuens in diffidatores num & eum comprehendat, qui literas diffidatorias scribit, quique incendia minitantes, signa hostilis hujus ipsorum animi alicubi suspendunt, vel affigunt?

Definit.

1. **D**iffidatio pro crimine fractae pacis habetur.
2. Diffidatores panam fractae pacis publice tenentur, & gladio feriuntur.
3. Gladio puniuntur diffidatores, etiam si ad actum non pervenerint, nec quicquam damni dederint.
4. Ob id solum, quod quis scripserit literas diffidatorias, panam gladii plecti non debet, nisi & easdem emisserit vel affixerit.
5. Panam diffidationis incurrit, qui literas diffidatorias alieno nomine scripsit, atque obtulit.
6. Non liberat diffidatorem a penam ordinariam mandatum diffidationis.
7. Nisi mandatarius juramento suo probet, quod literarum contenta nesciverit.
8. Penam quoque gladii tenetur, qui signa hostilia ac diffidatoria suspendunt.
9. Etiam si animum minas exequendi non habuerint.
10. Tenentur etiam penam diffidationis, qui post minationem verbalem, ad loca suspecta profugiunt.

CONSTIT. XV.

Inter minationes & diffidationes quid sit discriminis & numquid ordinatio Provincialis diffidatores puniens, de iis quoque intelligenda sit, qui verbis tantum hostilia minantur?

Definit.

1. **N**on meretur veniam diffidatio conditionalis.
2. Pro diffidatore etiam habetur, & gladio puniatur, qui saltem uni ex universitate incendium est minatus, signo inflammationis simul affixo.
3. Non est diffidator, nec gladio puniendus, qui alicui gladium, vel pugnam per literas minatur.
4. Sicut nec is, qui nudis verbis alicui minatur incendium.
5. Minas proferens verbales in carcere est detinendus, donec praestiterit cautionem de non offendendo.
6. Cautio de non offendendo, vel per fidei iussores, vel pignora praestari debet.
7. Non ineptè quandoque a muliere petitur cautio de non offendendo.
8. Cautio de non offendendo juratoria, non nisi volente minitato admittitur.
9. Non iungenda est praestatio cautionis Reo nisi de minimis confessus, vel per duos testes convictus fuerit.
10. Minitatori incarcerato, si non habeat is, unde se alat, a minitato alimenta sunt praestanda.

CONSTITUT. XVI.

Literas diffidatorias qui affixit, si postea peniteat, mitiusne puniendus sit?

Definit.

1. **I**n crimine diffidationis penitentia liberat Reum a penam mortis ordinariam.
2. Modò diffidator peniteat, antequam de crimine accusetur & incarceretur.
3. Extra Saxoniam Electorum affigentes literas, vel signa diffidatoria, haud feriuntur gladio, si non etiam a domo sua simul profugiant.
4. Non licet principi in imperio Romano-Germanico subditis suis adversus alienam Provinciam dominos, sive exteros decernere Repressalias.
5. Non facile, nec ad unius vel alterius subditi lesionem, sum

CONSTIT. AC DEFINIT.

Janus Princeps ad exorcismum Repressalium debet properare.

CONSTITUT. XVII.

De Incendiariis, qui delictum non perfecerint.

Definit.

1. **E**tiam in foro Saxonico, Incendiarii cuiusque Sexus & Ordinis, igne concremantur.
2. Supplicio ignis tenetur, qui proprias ades inflammavit.
3. Non excusatur Incendiarius à pena ignis ex eo, quod minimum damnum per incendium fuerit datum.
4. Flammis concremandi sunt Incendiarii, etiam si nullum prorsus damnum fuerit datum.
5. Non meretur veniam Incendii Reus, quantumvis ad restitutionem damni se offerat.
6. Subiacet etiam ignis supplicio, qui pecuniâ conductus ades alicujus incendit.
7. Astamen effectus hanc securo, locasor gladio solummodo plerendus est.
8. Mandans quoque & conductor in crimine Incendii flammis est concremandus.
9. Offensio precedens à penâ ignis ordinariâ Incendiarium non excusat.
10. Penitentia liberat Reum in crimine Incendii à penâ ordinariâ.
11. Incendiarii minores mitius sunt puniendi.
12. Nunquam severiori, quam fustigationis penâ coercendum est Incendium culpofum.
13. Ex culpâ servorum & domesticorum tenetur paterfamilias ad restitutionem damni, per Incendium dari.
14. Nec tamen tenetur paterfamilias de culpâ mercenariorum, quos alii quoque diligentes patresfamilias ad certas operas adhibere solent.
15. Debitum vel solutio juramento Creditoris aut debitoris probatur, si instrumentum, vel libri publici in Incendio perierint.

CONSTIT. XVIII.

De panis illorum, qui veneno pasca inficiunt.

Definit.

1. **I**gne comburuntur, qui pasca venenant.
2. Qua tamen pena cessat, si ex pratorum venenatione nihil damni datum fuerit.
3. Gladio sunt plerendi, qui bruta animalia veneno necant.
4. Veneno hominem necans, etiam in foro Saxonico penâ Rotæ pleritur.
5. Aggravare quandoque licet penam Veneficii, ustulatione forcipum candentium.
6. Non infligenda est pena Veneficii, priusquam constet, venenatum ex propinato veneno noxio mortuum fuisse.
7. Conatus Veneficii non punitur mortis supplicio.

CONSTIT. XIX.

De penâ adulterii.

Definit.

1. **E**xtra Saxonia Electoratum Uxores adultera virgis caduntur, & in perpetuum relegantur.
2. Etiam si viro tantummodo soluto sui copiam fecerint.
3. Etiam de jure communi Vir solutus ad feminam conjugatam prolapsus feriri debet.
4. Maritus ad feminam solutam accedens, de jure communi virgis casus in perpetuum relegatur.

5. At, femina soluta, maritum alienum admittens, de jure communi arbitrariè, vel temporali relegatione, vel carcere punitur.

6. In Electoratu Saxonia, femina conjugata ob commissum adulterium aequè gladio feriuntur.

7. Etiam si cum viris solutus se commiscuerint.

8. Gladio feriri debet maritus in Electoratu Saxonia, ad feminam solutam prolapsus.

9. Femina verò soluta maritum admittens, in Electoratu Saxonia, virgis cesa in perpetuum mittitur exilium.

10. Remisso Conjugis adulterium, adulteranti à penâ mortis liberat.

11. Remisso Conjugis non liberat à penâ ordinariâ Corream adulterii.

12. Extra Saxonia Electoratum, remisso conjugis etiam in duplicato adulterio locum habet.

13. Simpliciter adulterio etiam in Saxonia Electoratu quinquennio prescribitur.

14. Vicennii prescriptio in adulterio duplicato locum habet, etiam in ditionibus Electoratus Saxonici.

15. Confessio in torturâ facta sufficit ad infligendam penam adulterii, etiam si corream absens sit; & quid si Reus confessione revocatâ, denuò sponte suâ adulterium fuerit confessus?

16. Efficit quoque honor matrimonii, ut pena adulterii, ante conjugium initum commissi, mitigetur.

17. Nunquam probari potest adulterium testibus, sed confessio adulterii semper est necessaria.

18. Extraordinariâ, fustigationis vel relegationis, penâ coercetur conatus adulterii.

19. Reus debet puniri secundum Statuta loci, ubi deliquit.

20. Remissio Sponsa adultera facta à Sponso penitente, revocari nequit.

21. Maritus ad feminam solutam, passim se prostituentem, prolapsus, in terris Electoratus Saxonici gladio plerendus, nisi Uxor ei condonavero delictum.

CONSTITUT. XX.

De penâ ejus, qui sciens uxorem suam vivere, alteram ei superinducit.

Definit.

1. **E**xtra Saxonia quoque Electoratum Bigami gladio feriuntur.
2. Penâ bigamia plerendus, qui conjugem viventem aliâ contrahit sponsalia de presenti, cumque eâ concumbit, licet non accesserit benedictio sacerdotalis.
3. At sola benedictio sacerdotalis, absque commixtione carnali non sufficit ad infligendam penam bigamia.
4. Conjugis intercessio Bigamum à penâ mortis non liberat.
5. Femina soluta ignorans maritum alieno nubens, non est punienda.
6. Mitiganda est pena binorum sponsaliorum, si posteriora non fuerint publica, sed clandestina.
7. Non subsistunt clandestina sponsalia, & quantum ista dicantur?
8. Publica sponsalia preferantur clandestinis, etiam si bisce arrha accesserit.
9. Non subsistunt sponsalia per verba dubia contracta.
10. Contrahentes sponsalia, ad consummationem matrimonii carcere, ac relegatione cogi possunt.
11. Ob favorem Conjugis non dissolvendum est matrimonium legitimè contractum.

(K)

12. Dis-

I N D E X

12. Dissolvitur matrimonium, si uxor ab alio antea impregnata & gravida reperitur.
13. Ob stuprum verò & fornicationem mariti, ante nuptias commissam, non permittendum est divorcium.
14. Non possunt cogi parentes, ut in sponsalia liberorum, purè absque suo consensu contracta, consentiant.
15. Sponsalia liberorum per concubisum consummata, non rescindenda sunt ex parentum dissensu.
16. Non prohibendus est adulter in uxorem ducere eam, quam antea per adulterium polluit.
17. Nec tutor pupillam in uxorem ducere prohibetur.

CONSTIT. XXI.

Vidua an propter adulterium vivo marito commissum, ab heredibus dote sua & donatione propter nuptias privari possit?

Definit.

1. **I**n foro Saxonico una cum dote, etiam bona paraphernalia uxoris adultera marito applicantur.
2. Amittit etiam uxor adultera Geradam, qua tamen non marito, sed proxima Cognata cedit.
3. Dotalitium una cum dote ob adulterium à marito commissum, ipso vivente, peti potest à muliere.
4. Si maritus sciverit adulterium conjugis, heredes ejus adversus Viduam ad privationem dotis similis lucri experiri valent.
5. Modo maritus adhuc vivus indignationem animi sui ostenderit.
6. Mulier heres à marito instituta si post mortem ejus adulterii convincatur, ipso adhuc vivo, sed inscio commissi, hereditatem amittit, eaque non fitisco, sed heredibus mariti ab intestato debetur.
7. Vidua ob adulterium vel stuprum in se admissum, post obitum mariti, dotem non perdit, sicut nec Morgengabam, Geradam, vel Cibaria domestica.
8. Etsi intra annum luctus luxuriose vixerit.
9. Filia neque ob stuprum, neque ob incestum in se admissum privatur dote, vel hereditate paternâ.
10. Vidua intra annum luctus nubens, arbitrariè bodid puniuntur.
11. Vidua non gaudet privilegio, quod ratione officii & professionis competebat marito.
12. Mulier ad separationem agens, jure petis sumptus litis ex bonis mariti.

CONSTITUT. XXII.

De panâ incestus commissi à personis utring solutis.

Definit.

1. **I**ncestuosi parentes & liberi gladio feriuntur.
2. Etiam si liberi sint naturales, & fornicatione procreati.
3. Nisi minorennitas, aliaque sufficiens causa mitigationem panâ suadeat.
4. Fratres & sorores carnaliter se commiscenos, virgines casti in perpetuum relegantur.
5. Incestus quoque, cum fratris sororisve filio filiaque commissus, fustigatione & relegatione puniuntur.
6. Consobrini incestuosi, absque fustigatione, in perpetuum mittuntur exilium.
7. Etiam si horum parentes ex uno saltem latere sint conjuncti.
8. Incestus cum patruo magnò vel amita magnâ commissus perpetuâ relegatione puniuntur.
9. Pro incestu verò, cum parentum consobrinis commisso, impunienda est temporalis relegatio.

10. Non excusantur Collaterales, à panâ incestus ex eo, quod unus vel alter ex fornicatione fuerit procreatus.

CONSTIT. XXIII.

De panâ adulterii cum incestu conjuncti.

Definit.

1. **I**n adulterio, cum incestu inter ascendentes & descendentes commissio, locus non datur remissioni conjugis.
2. Mitiganda verò est panâ mortis ad conjugis intercessionem, si una cum incestu inter collaterales fuerit commissum adulterium.
3. In casu tamen, quo incestus collateralium fustigationem meretur, adulter incestuosus, pro quo conjunx intercedit, virgine caditur in carcere, antequam relegetur.
4. Femina soluta, marito, consanguineo suo, in linea collateralis se prostituens, severiori aliquo quam fustigationis supplicio affici non debet.
5. Privigna adhuc soluta, vitrico marito se prostituens, virgine casta in perpetuum mittitur exilium.
6. Ignorantia consanguinitatis excusat delinquentes à panâ incestus.
7. Per consummationem quoque matrimonii inter Consanguineos in gradibus prohibitis contracti, committitur incestus.
8. Avunculi Viduam in uxorem ducere haud licet.
9. Neque uxoris predefuncta Sororis filiam.
10. Senpator cum Sorore stuprata, aliave affini persona, ex fornicatione sibi conjuncta, matrimonium contrahere nequit.
11. Haud dissolvendum est matrimonium, in gradu prohibito linea collateralis contractum, & jam consummatum.
12. In favorem matrimonii, in gradu prohibito consummati, ex parte mitigari potest panâ incestus.
13. Non tamen merentur veniam Conjuges inoestuosi, pretendentes ignorantiam prohibiti matrimonii.
14. Summarie procedendum est in causis matrimonialibus.
15. Ex causâ commissi incestus, nemo amittit jus successionis in hereditate sibi delata.

CONSTITUT. XXIV.

De illicita commixtione illorum, qui affinitate juncti sunt.

Definit.

1. **I**ncestus à Vitrico & privigna commissus, fustigatione, & relegatione perpetua puniuntur.
2. Eadem quoque panâ tenentur reliqui affines persona incestuosa in linea ascendente & descendente.
3. Sicut & socer cum nuru concubens.
4. Virgine quoque castus in perpetuum relegari debet, qui cum uxoris defuncta Sorore se commiscet.
5. Eademque tenetur panâ, qui ad fratris sui Viduam prolapsus est.
6. Affines incestuosi in gradu secundo linea inaequali, absque fustigatione in perpetuum mittuntur exilium.
7. Eadem relegationis perpetua panâ plerendum est, qui cum Consobrini sui Vidua carnaliter se commiscet.
8. Nec non qui cum patru magni Vidua incestum committit.
9. Temporalis verò relegatione puniuntur incestus, cum parentum Consobrinorum Vidua, viduave commissus.

10. Pro

CONSTIT. AC DEFINIT.

10. Pro incestu, cum Virgini aut privigni Vidua commissio, arbitraria vel Carceris, vel temporalis relegationis pena imponitur.
11. Inter affines in linea collateralis, nulla est hodie prohibitio Conjugii in secundo genere affinitatis.
12. Nunquam committitur incestus in tertio genere affinitatis.
13. Absque speciali Magistratus dispensatione, nemo potest ducere in uxorem fratris sui defuncti sponsam.
14. Admittitur dispensatio matrimonii in gradibus, jure divino non prohibitis.
15. Incestum committunt affines in gradibus prohibitis, siue ex utroque, siue ex alterutro tantum parente originem traxerint.
16. Non dissolvuntur sponsalia de presenti ob furtum, à Sponso Sponsave commissum, neque ex utriusque dissensu mutuo.
7. Vel panâ severiori arbitrariâ, Relegatione, aut etiam quandoque fugigatione.
8. Post quinquennium etiam, à stupri crimine elapsam Stuprata dotem petere valet.
9. Puella stuprum passa, non minus ac ipsemet Stuprator, carceris penam sustinet.
10. Maritus virginem aut Viduam stuprans, infantem alere tenetur.
11. Mulier stuprata tenetur infantem alere, quando stuprator est pauper & inops.
12. Mitius debent puniri persona desponsata, ante benedictionem sacerdotalem carnaliter se committentes.
13. Partus septimestris legitimus est, quocumque etiam die mensis septimi fuerit natus.
14. Nec pro illegitimo haberi debet partus, octavo mense editus.
15. Sub initio undecimi mensis partus nascitur legitimus, secus in fine undecimi, vel sub initio duodecimi mensis.

CONSTIT. XXV.

De pena ejus, qui mulierem captivam, custodia sua commissam, cognoscit.
Definit.

1. **F**ugigatione puniendus est, qui mulierem solutam captivam, custodia sua commissam, siue honestam, siue inhonestam, carnaliter cognoscit.
2. Absque fugigatione verò releganda est mulier, qua Commentariensi copiam sui fecit.
3. Commentariensis maritus pena gladii pleñendus, si mulierem solutam captivam stupraverit.
4. Nisi conjux pro illo intercesserit, eique injuriam remiserit.
5. Arbitrariè punitur carceratus, qui cognoscit carnaliter filiam vel ancillam custodiis.

CONSTIT. XXVI.

De panâ stupri, in mulierem non sane mentis commissi.
Definit.

1. **F**ugigatione infimul atque perpetua relegatione punitur, qui mulierem mente captam carnaliter cognoscit.
2. Stuprator puella mente capta, ultra panam fugigationis, ei tenetur alimenta prabere.
3. Mulier verò mente capta stuprata ab omni panâ est immunis.
4. Mortis panâ baud est pleñendus, qui mulierem Judæam carnaliter cognoscit.
5. Arbitrariè saltem punitur Stuprator puella, quam ex sacro baptisinate leuavis.

CONSTIT. XXVII.

De panâ stupransis virginem.
Definit.

1. **N**on tenetur stuprator dotare puellam stupratam, si hac ipsi nubere recuset.
2. Nec maritus, qui puellam stupravit, ad donationem obstringitur.
3. Valet stuprata dotem petere à stupratoro, quantumvis jam ante cum aliâ matrimonium contraxerit.
4. Viduam quoque bonâ Stuprator dotare tenetur.
5. Stuprator infanti, quamprimùm is fuerit natus, alimenta prestare obstrictus est.
6. Stuprator ultra donationem stuprata, & alimentacionem infantis, carcere punitur.

CONSTITUT. XXIIII.

De pena simplicis fornicationis.
Definit.

1. **A**rbitraria hodiè est pena fornicationis.
2. Quam ad fugigationem quandoque extendere licet.
3. Vir solutus cum scorto publico fornicans, carcere puniri debet.
4. Cognitio de supro & fornicatione pertinet ad superiorem jurisdictionem.
5. Arbitrariâ quoque fornicationis panâ coërcetur in foro Saxónico Concubinarus.
6. Spurius matri & Cognatis tantummodò succedit, non patri & Agnatis.
7. E contrâ, Spurio non pater, neque Agnati, sed solummodi mater & Cognati succedunt.

CONSTITUT. XXIX.

De panâ lenocinii, eorumque qui turpis questus causâ personas, siue nuptas, siue solutas, ad adulteria vel supra sollicitant.
Definit.

1. **L**enocinii panâ pleñendus est, qui conjugem questus causâ adulterari patitur, & tacet.
2. Super adulterio tamen, à conjuge se infcio perpetrato, maritus cum adultero impunè transigere valet.
3. Lenocinium à parentibus vel maritis, absque spe alicujus lacri commissum, solâ fugigatione punitur.
4. Non tenentur panâ lenocinii parentes, qui filios suos scortari patiuntur.
5. Nec tutores, pupillas suas aliorum libidinibus prostituunt.
6. Lenocinium in personis extraneis exercitum, arbitrariè coërcetur.
7. Femina soluta, qua aliorum libidinibus se prostitui patiuntur, panâ fornicationis pleñi debent.
8. Panam Lenocinii quoque incurrit, qui semel tantummodò lenocinium exercuit.
9. Tenentur panâ Lenocinii, etiam qui publicas meretrices prostituunt.
10. Pauperes neminem à panâ Lenocinii excusant.

I N D E X

CONSTITUT. XXX.

*De stupro violento.
Definit.*

1. **E**adem est pœna violenti adulterii, qua est stupri violenti.
2. In adulterio violento locus non datur remissioni conjugii.
3. Gladio quoque feriri debet, qua meretricem, aut mulierem vulgarem per vim carnaliter cognoscit.
4. Nunquam pro stupro violento gladii pœna est infligenda, priusquam de consummatione stupri per immisionem seminis, ex confessione saltem Rei constet.
5. Attentatum stupri violenti fustigatione & perpetua relegatione punitur.
6. Stupri pœnam incurrit, qui minis & armis metum incutiendo feminam ad libidinem compellit.
7. Ad intercessionem Stuprata, qua Stupratori nubere vult, pœna mortis ipsi remittitur, substituta relegatione perpetua.
8. Veniam tamen haud meretur Stuprator violentus, ad consummationem matrimonii se offerens, si stuprata ipsi nubere nolit.
9. Mulier vi stuprata ab omni pœna est immunis.
10. Circa probationem stupri violenti, multum fidei tribuitur querela mulieris stupratae.

CONSTIT. XXXI.

*Si puella minor duodecim annis per vim, vel sine vi stupretur.
Definit.*

1. **S**tuprum violentum puella impuberis, mortis supplicio haud punitur, priusquam de ejus consummatione constiterit.
2. Fustigatione tamen puniendus est Stuprator puella impuberis, etiamsi crimen non perfecerit.
3. Stuprum puellula infanti illatum, semper mortis pœna vindicatur.
4. Quae tamen pœna haud exasperatur, quantumvis puella stuprata ex compressione violenta obierit.
5. Non liberat minorennitas stupratorem violentum a pœna mortis ordinaria.

CONSTITUT. XXXII.

*De furto & ejus pœna.
Definit.*

1. **N**on est suspendendus, qui ducatos quinque, nec quicquam ultra furatus est.
2. Quoad pœnam suspendii infligendam, sufficit, rem furto subtractam ultra quinque solidos aestimari, licet tantum lucri fur non perceperit.
3. Non eximendus est fur suspendio propterea, quod rem furtivam alius quispiam ipsi furtim subtraxerit.
4. Pro primo etiam furto, valorem quinque ducatorum excedentes, fur suspenditur.
5. Ex pluralitate furtorum nemo suspendendus est, si non furta omnia simul computata valorem quinque ducatorum excefferint.
6. Remittere potest iudex pœnam suspendii, si res furto ablata recuperetur, & Domino suo restitatur.
7. Aut, si furtum passus majorem partem rerum furto ablatarum restituerit.
8. Furtum modicum, quod valorem quinque solidorum non excedit, haud laquei supplicio, sed arbitrariè punitur.

rum non excedit, haud laquei supplicio, sed arbitrariè punitur.

9. Furtum cum effractione violenta commissum quantumvis modicum, laqueo tamen punitur.
10. At effractio, qua violenta haud est, non ita qualificat furtum modicum, ut hoc per se pœnam suspendii mereatur.
11. Apertura, clave adulteriâ facta, pro effractione violenta aut sediciosâ non habetur.
12. Furtum, conscendendo ades commissum, per se laquei pœnam non meretur in Electoratu Saxoniae.
13. Furto a pluribus commissum, neuter pœna suspendii plectendus est, si non cujusque portio valorem quinque solidorum exaequet.
14. Nisi fur:um cum effractione violenta fuerit perpetratum.
15. Fur effractor non est exemptus pœna suspendii, licet rem furtivam Domino restituat.
16. Furi penitenti, & Domino pro damno dato satisfaciendi, pœna debet mitigari.
17. Indulgere potest iudex furi, nimis serò etiam penitenti, si Domino pro damno dato satisficiat.
18. Fur transgens cum Domino super re furto ablatâ, pœna laquei plectendus non est.
19. Ob pluralitatem furtorum pœna suspendii haud exasperari debet.
20. Fur deprehensus in actu furandi, arbitrariè saltem punitur.
21. Severiori quàm fustigationis supplicio plectendus non est, qui deprehensus in furto, deprehensorem vulneravit.
22. In foro Saxonico Judaei fures, non a pedibus, sed a collis suspenduntur.
23. Fure ad laqueum condemnato & suspensio, ejus heredes ad aestimationem rei furtiva consumpta non tenentur.

CONSTIT. XXXIII.

*Is, qui cum rebus furto ablati deprehensus delictum fatetur, locum simul & personas, ubi, & cui furatus sit, indicans, si praterea de facto iudex inquirens nihil certi de eo cognoscere possit, num mortis supplicio sit afficiendus?
Definit.*

1. **L**aqueo fur nunquam punitur, si de veritate furti commissi haud constet.
2. Etsi furtum modicum cum effractione commissum sit.
3. Aut furti crimen a pluribus delicti sociis simul perpetratum.
4. Ex sola dispositione domini, rem furto sibi subtractam fuisse, de corpore delicti constare potest in crimine furti.
5. In aestimanda re furtiva, standum est juramento eo jus, cuius furto fuit ablata.
6. Nec deveniri potest ad supplicium laquei, si Dominus aestimationem rei furtiva jurato indicare nolit.
7. Rarissimè Burficopi laquei pœna plectuntur, & quare?
8. Furtum frumentarium non punitur regulariter mortis supplicio.
9. Nisi frumentum, in certis saccis comprehensum, fuerit ablatum.
10. Furtum trisuratorum non graviore, quàm fustigationis pœna coerceri debet.

CONSTIT. AC DEFINIT.

11. *Promissâ impunitate ad veritatem eruendam, Reo confessio pena ordinaria haud irrogari potest.*

CONSTIT. XXXIV.

De penâ illorum, qui cadavera sepulchrorum effodiunt, vel punitorum spoliant, vel auferunt.

Definit.

1. **A**rbitrariè puniuntur, qui cadavera defunctorum spoliant.
2. Nisi circumstantia, delictum aggravantes, gladii penam exigant.
3. Penâ quoque arbitrariâ coercetur spoliatio cadaverum suspensorum.
4. Tenentur etiam penâ arbitrariâ, qui cadavera suspensorum, vel Rotis imposta auferunt.
5. Furto vel Rapinâ, à pluribus reis commissâ, quilibet in solidum ad Restitutionem rei tenetur.
6. Honestâ sepultura privandi non sunt, qui ex melancholiâ vel furore, seipso interficiunt.

CONSTITUT. XXXV.

De penâ ejus, qui aratrum spoliât.

Definit.

1. **P**erinde ut alii fures, puniendi quoque sunt, in foro Saxonico, qui aratrum spoliant, aut furantur.
2. Equos aratro junctos per vim abigens, gladio feriri debet.
3. Depredatores in foro Saxonico gladio feriuntur, ac postea eorum cadavera affiguntur rota.
4. Pro Robbariâ etiam rei minima, mortis supplicium depredatori infligendum est.
5. Non mitiganda est pena Robbariæ, ex eo, quod res per vim ablata Domino suo restituatur.
6. Nec venia danda est ei, qui semel tantummodò Robbariam commiserit.
7. In delicto Robbariæ non deveniendum est ad mortis supplicium, priusquam de hostilitate depredatorum & violentiâ adhiberi constiterit.
8. Mobilia, ab hostibus capta, non possunt vindicari absque pretio à possessoribus.
9. Ab hostibus in fugâ recuperata vero domino sunt restituenda.
10. Ablata à militibus praesidiariis, ubicunque repertiuntur, absque refusione pretii vindicari possunt.
11. Dispositio L. si quis in tantam. 7. C. Unde Vi & l. extat. 13. ff. quod met. caus. in foro Saxonico non observatur.
12. Arbitrariè tamen punitur in foro Saxonico, qui bona sua ab alio possessa, vel debitoris bona, pro consequendo credito, propriâ auctoritate & per violentiam invadit.

CONSTIT. XXXVI.

De penâ illorum, qui apes, vel favos illorum furantur.

Definit.

1. **F**ures apium & favorum perinde ut alii fures puniuntur.
2. Nunquam tamen fures favorum suspenduntur.
3. Nec apes alienas, ad interesse conveniri potest, ac insimul tenetur ad penam arbitrariam.
4. De Jure Saxonico, examen apium evolans ad vicinum, ipsi acquiritur.
5. Etiam in foro Saxonico, qui columbas alienas capit, furtum committit, & arbitrariè punitur.

CONSTITUT. XXXVII.

De penâ illorum, qui arbores fructiferas cadunt vel corrumpunt, quique herbas, aut plantas, aut quid aliud ex hortiis aut aliunde furantur.

Definit.

1. **Q**lli solo nocendi animo arbores cadit, haud quidem furtum committit, attamen præter arborum aestimationem, triginta solidos solvere tenetur.
2. Quandoque etiam delinquens severiori penâ arbitrariâ hoc casu plectendus est.
3. Cadens arbores lucri causa furtum committit, ac propterea virgis casus in perpetuum est relegandus.
4. Arbitrariâ furti penâ plectuntur fures herbarum coronariarum.
5. Nisi eas solo nocendi animo, absque spe alicujus lucri fregerint.
6. Crimen expilata hereditatis, mitius in coherede, quam extraneo puniatur.
7. Arbitrariè puniuntur, qui fructus arborum vel agrorum furantur.
8. Cadens tamen voluptuarius, arbitrariam penam incurrit.
9. Famis necessitas furem à penâ ordinaria liberat.
10. Amotio terminorum in foro Saxonico arbitrariè puniatur.

CONSTIT. XXXVIII.

De furto domesticorum.

Definit.

1. **F**urtum ab Inquilinis famulis, & ancillis commissum penâ furti ordinariâ coercetur.
2. Nisi famuli & ministri, quibus salarium denegatur, quid subtraxerint.
3. Nunquam penâ ordinariâ vel corporis afflictivâ coercendum est furtum, à conjugibus, parentibus, vel liberis perpetratum.
4. Jus quoque Cognationis intra quartum gradum consanguinitatis fures à penâ suspendii eximit.
5. Proxima quoque affinitas impedit, quò minus fures suspendantur.
6. Minorennitas non relevat furem, quò minus suspendatur.
7. Nisi Judex pro ratione circumstantiarum, minori penam mitigandam existimaverit.
8. Fures impuberes arbitrariè saltem puniuntur.
9. Nisi impuberibus, pubertati proximis, malicia suppleat aetatem.
10. Femina aequè ac masculi ob furtum perpetratum suspenduntur.

CONSTIT. XXXIX.

De penâ illorum, qui aliis furtum committentibus, ipsi interea sunt in excubiis, & de furto participans.

Definit.

1. **I**n excubiis stantes perinde, ut reliqui fures, ipsum furtum committentes, puniuntur.
2. Modo de rebus furto subtrahis, ultra quinque ducatos participaverint.
3. Robbaria crimine commissò, etiam qui in excubiis steterunt, penâ Rapina afficiuntur.
4. In excubiis stantes, interea dum sacrilegium committitur, penâ sacrilegii ordinariâ non tenentur.

INDEX

5. *Res furtiva vindicari potest, ubicunque reperitur, absque pretii refusione.*
6. *Etiam post annum & diem.*
7. *Ab emptore res furtiva non vindicatur sine refusione pretii, si eo sine emisset, ut Domino rem restitueret.*
8. *Vindicans rem furtivam ab emptore, sumptus in eâ factos restituere tenetur, nisi emptor mala fide possederit, vel re furtivâ usus fuerit.*
9. *Res furtivâ quantumvis consumptâ, Domino tamen adversus emptorem competit actio.*
10. *Furtum passo, competit tacita hypothecca in bonis furis, ratione damni.*
8. *Culpa & negligentia administratorum arbitrariè punitur, eosque ad restitutionem damni obligat.*
9. *In Provinciis Electoratus Saxonici suspenditur quoque tabellarius, summam 20. florenorum in proprios usus convertens.*
10. *Nisi hoc fecerit animo & proposito pecuniam restituendi.*
11. *Extra Saxoniam Electoratum, tabellario infideli ac perfido nunquam diſſanda est pena suspendii.*
12. *Tabellario à latronibus spoliato, damnnum ad debitorem spectat.*
13. *Nisi Creditor fidei tabellaris probaverit.*
14. *Subtractio rerum fidei & custodia alicujus, absque administratione concedatarum, nunquam suspendio, sed arbitrariè semper punitur.*
15. *Veſtigalia non solventes arbitrariè puniuntur in foro Saxonico.*

CONSTIT. XL.

De pena illorum, qui indicio occasionem furibus delinquendi præbent.

Definit.

1. **S**uspendii penâ plectendus non est, qui solo indicio furandi occasionem præbet, licet de furto participet.
2. *Suspenditur tamen, qui furi ferramenta ad effringendum præbet, ac de furto postea participat.*
3. *Propter opem & auxilium, furto jam perfecto & consummato præstitum, nemo laquei penâ plectendus est.*
4. *Neque suspendio puniendus, qui de rebus furto ablati saltem participat easque consumit.*
5. *Quantumvis in furtum committendum consenserit.*
6. *Receptatores furum tantummodo arbitrariè puniuntur.*
7. *Arbitraria quoque pena plectendi sunt emptores rerum furtivarum.*
8. *Ab omni pena est immunis, qui ignoranter res furtivas emit, & ignorantiam jurato obtinet.*
9. *Emptor rei furtivæ, consumptâ eâ si fuerit in bona fide, tenetur saltem, in quantum est factus locupletior.*
10. *At mala fidei emptor, re furtivâ consumptâ, ad aſtimationem tenetur.*

CONSTIT. XLI.

De rebus, administrationi & fidei alicujus conceditis.

Definit.

1. **E**xtra Saxoniam Electoratum, administrator infidelis nunquam suspenditur.
2. *Sed in Provinciis Electoratus Saxonici suspenduntur perfidi administratores, si centum florenorum summam dolose subtraxerint.*
3. *Fustigatione autem puniuntur administratores, si summa pecunie intercepta quinquaginta florenos excedit, non verò centum florenos attingit.*
4. *At subtrahens summam, quinquaginta florenos non excedentem, si in duplum restituere nequeat id, quod subtraxit, carcere, vel temporali exilio punitur.*
5. *Molitor quoque perfidus, pena, in Constitutione Electorali expressa, subjugandus est.*
6. *Penitentia officiales perfidos à pena ordinaria excusat.*
7. *Non deveniendum est ad penam suspendii, si de pecunia ab Administratore intercepta verè non constet.*

CONSTIT. XLII.

De Injuriis.

Definit.

1. **C**onventus actione injuriarum ultra recantationem, tenetur quoque ad penam arbitrariam.
2. *Actio ad palinodiam, quæ per se civilis est, cum actione criminali cumulari potest.*
3. *Non semper ex parte Rei in causis injuriarum admittitur Procurator.*
4. *In causa injuriarum notoria, Jûdex injuriantem ex officio punire potest, nemine eum accusante.*
5. *Nihil juvat injuriantem, quod ab alio injurias audiverit.*
6. *Ad instantiam Rei dies quoque injuria illata in libello est exprimendus.*
7. *Excipiens contra testem tanquam personam infamem, haud conveniri potest actione injuriarum, nisi ab actore probetur animus injuriandi.*
8. *Nec contra Jûdicem suspectum excipiens, injuriarum tenetur, nisi verbis injuriosis hoc fecerit, vel causas suspitionis probare nequeat.*
9. *Admittitur quandoque Reus ad juramentum, si injurias non animo injuriandi se dixisse prætendat.*
10. *Competit etiam actio injuriarum adversus Universitatem.*
11. *Reus actione injuriarum conventus palinodiam evitare potest, si ante litem contestationem de bona fama injuriati judicialiter testetur.*
12. *Jus prosequenda injuria transmittitur ad heredes, si accusator decesserit post litem contestationem.*
13. *Actio ad palinodiam nunquam in heredes injuriantis transit.*
14. *Petere non valet emendam vulneratus, quando experitur criminaliter adversus vulneratorem.*
15. *Non potest cumulari actio ex L. diffamari. 5. C. de ingen. manum. cum actione injuriarum, in uno eodemque libello.*
16. *Injuriatus ad palinodiam & aſtimationem injuriarum simul experiri non valet.*

CONSTIT. AC DEFINIT.

CONSTIT. XLIII.

*Si magistratus aut persona, quarum opera in admini-
stranda justitia & tuenda jurisdictione ut utitur,
contra preceptum de non offendendo verberentur, vel
vulnerentur, aut etiam verbalibus inju-
riis afficiantur.*

Definit.

1. **I**N casu injuriarum realium, magistratus illata-
rum, ad mortis penam deveniri potest.
2. Pro qualitate personarum, & ratione circumstan-
tiarum arbitrarie condemnandus est, qui offendit
magistratum.
3. Non tenetur ad prestationem damni & interesse,
qui penam afficitur corporis afflictivam, ex eo, quod
magistratum vulneraverit.
4. Ex pollicitatione, in judicio accepta, oritur obli-
gatio.
5. Arbitrarie saltem propter culpam puniendus est
apparitor, qui Reum, quem probendere debebat,
prorsus occidit.
6. Ex delicto famuli Dominus haud conveniri po-
test.
7. Nisi famulus deliquerit in officio suo; quo casu
ad mercedis usque quantitatem Dominus conve-
nitur.
8. Arbitrarie punitur, qui negat homagium, a se Do-
mino prestitum.
9. Injuria reales atrociores, parentibus illata, penam
corporis afflictivam coercentur, nisi parentes injuri-
am liberis remisissent.
10. Mitiori tamen multa vindicantur injuria levio-
res, parentibus illata.
11. Pater Nobilis, in causa civili, jurisdictionem in li-
beros non habet.
12. Vulneris inspectio in quocunque judicio, pro lubitu
vulnerati, fieri potest.

CONSTIT. XLIV.

De famosis libellis.

Definit.

1. **P**asquilli compositor ea penam plectendus est, quam
delictum in pasquillo alteri imputatum im-
portat.
2. Facillime pena Pasquilli a judice mitigari so-
let.
3. Penam famosi libelli plectendus non est, qui nomen
suum pasquillo subscripsit.
4. Differunt pasquillus & injuria scripta, pro qua ac-
tio injuriarum competit diffamato.
5. Etiam ex famoso libello, actione injuriarum experi-
ri licet.
6. Non imponenda est palinodia Reo, quando agitur
actione famosi libelli.
7. Locum non habet Retorsio contra famosum libel-
lum.
8. Mitiganda est pena, si delictum in famoso libello im-
putatum a pasquillante probetur.
9. Injuria scripta probantur productione scriptura,
quam diffamans recognoscere, vel mediante jura-
mento diffiteri tenetur.
10. Ad mortem quoque condemnatus injurias revocare
tenetur.

CONSTITUT. XLV.

*Si quis seipsum, vel alium quempiam, rem habuisse
cum conjuge alterius, vel virgine, aut vidua glo-
rietur, nec tamen certo de eo constare
possit?*

Definit.

1. **A**D palinodiam & penam arbitriariam conveni-
ri potest, qui non debitorem quasi debitorem
appellat.
2. Tenetur quoque ad palinodiam & penam arbitra-
riam, qui virginem aut mulierem carnaliter se-
cognovisse gloriatur.
3. Nec non mulier, de adulterio aut stupro maritum,
vel juvenem inculpans.
4. Effugit tamen prestationem palinodia diffamator,
concubitorum probans.
5. Quo casu sufficit conjecturata probatio, saltem
ad commutandam palinodiam in deprecationem.
6. Immunis quoque est diffamator a prestatione pali-
nodia, si diffamata purgationis juramentum fue-
rit injunctum.
7. Praestito licet juramento purgationis a marito,
de adulterio cum soluta inculpato, ipsa tamen
mulier diffamatricis penam adulterii plectenda
est.
8. Nisi de innocentia diffamatricis evidenter appa-
reat.
9. Delator actione injuriarum, vel ad interesse haud
conveniri potest, si delato juramentum purgatio-
nis fuerit injunctum.
10. Ex causa depositi condemnatus, removeri potest a
Collegio opistorum.

CONSTITUT. XLVI.

*Actioni injuriarum, utem famosi libelli quanto
tempore praescribatur?*

Definit.

1. **N**on solum injuria verbales, sed & scripta anno
praescribuntur.
2. Quid annus utilis est, & a tempore scientia currere
incipit.
3. Anno civili, etiam in foro Saxonico, injuria verba-
les praescribuntur.
4. Actio injuriarum ob carcerem injustum, etiam de
jure Saxonico est annalis.
5. Sed actioni injuriarum propter injustam torturam,
triginta demum annis, anno & die, in foro Saxo-
nico praescribitur.
6. Sola citatione interrumpitur praescriptio injuria-
rum verbalium annalis.
7. Non etiam per libelli oblationem, si actor in cita-
tione impetranda haud debitam diligentiam ad-
hibuerit.
8. Per remissionem quoque tacitam injuriarum actio
extinguitur.
9. Remissa licet injuria, iudex nihilominus injurian-
tem punire potest.
10. Per retorsionem tollitur actio injuriarum.
11. Non subsistit retorsio, si non in continenti, & cum
moderatione inculpata turela facta fuerit.
12. Injuriatus modum retorquendi excedens non fa-
cile palinodia, sed deprecatione saltem gravan-
dus est.

CONSTIT. XLVII.

De penam relegationis.

Definit.

1. **R**elegatus ex civitate aliqua, vel Praefectura E-
lectoratus Saxonici, ex toto Electoratu re-
legatus censetur.
2. Ex finibus etiam jurisdictionis Nobilium, aliorum-
ve subditorum relegatus, ex toto Electoratu vide-
tur relegatus.

INDEX CONSTIT. AC DEFINIT.

3. *Extra Saxoniam Electoratum, effectus relegationis extra territorium relegantis nequaquam extenditur.*

4. *Bannitus ex Provinciis Electoratus Saxonici, ex Episcopatibus quoque Marienburgensi, Misnensi, & Numburgensi relegatus censetur.*

5. *Per relegationem indefinitè indictam, perpetua intelligitur relegatio.*

6. *Relegati hodie signo in fronte inusto haud notantur.*

7. *Maritum, ex suo delicto bannitum, haud tamen vagandum Uxor sequi tenetur.*

8. *Attamen in loco, ex quo maritus est bannitus, per tempus commorari, & de bonis suis disponere, Uxor non prohibetur.*

9. *Non amittunt relegati jura Civitatis.*

10. *Concessã relegato facultate negotiandi in loco, ex quo bannitus fuit, videtur etiam concessum jus commorandi.*

11. *Relegatus ab uno loco, in alio potest admitti ad officia & honores.*

12. *Nisi relegatus sit ob delictum, quod infamia sequitur.*

13. *Magistratus inferior, merum habens imperium, fugitationem vel relegationem ex causã rationabilis in penam mitiorem bene convertere valet.*

CONSTIT. XLVIII

De pena illorum, qui relegati contra juramentum semel aut pluries etiam revertuntur.

Definit.

1. **I**N foro Saxonico, relegati refugatum denuo capite plectuntur, si, contra praestitam Urpbedam, tertiã vice reversi fuerint.

2. *Digitus non totus, sed priores saltem digitorum articuli refugis abscinduntur.*

3. *Ad certum tempus relegati, revertentes, digitis abscisis, denuo ad tempus illud, non in perpetuum relegantur.*

4. *In Saxoniam Electoratum, abscissione digitorum non puniuntur Refuga, qui saltem ex districtu judicii (aus dem Weichbild) sunt relegati.*

5. *Remittitur poena abscissionis digitorum relegatis, si non dolose reversi fuerint.*

6. *Poena perjurii hodie est arbitraria.*

7. *Poena conventionalis nunquam potest peti, quin praecesserit causa cognitio, sententiaque declaratoria, quod poena sit commissa.*

8. *In poenis alternativis, electio non Reo, sed Judici competit.*

9. *Reus non sufficienter punitus denuo potest puniri.*

10. *Ad bannum in adulterio non proceditur, priusquam constet, conjugem innocentem nolle adultero condonare.*

11. *Bona delinquentis fugitivi non cedunt Magistrati.*

12. *Dimensio miliarium non fit in foro Saxonico geometricè ad elevationem poli, sed per viam magis frequentatam.*

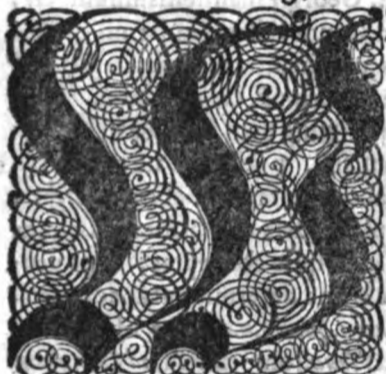
IN NOMINE DOMINI JESU CHRISTI!
JURISPRUDENTIÆ
 FORENSIS
 ROMANO-SAXONICÆ
PARS PRIMA

Continens ea, quæ ad processum judicarium pertinent.

Secundum Ordinem Constitutionum Divi Augusti,
 Electoris Saxonie.

PARTIS PRIMÆ
CONSTITUTIO I.

Vom Gerichtlichen Einbringen.

Sie sehen und ordnen/ daß fortan mit den Produkten und Einbringen der Process in allen unserer Lande Gerichten soll gehalten werden/ wie es an unsern Ober- und Unter-Hoff-Gerichten / auch zum Theil an unserm Hoffe bräuchlich / nemlich/ daß vor des Krieges Befestigung vom Runde in die Feder verfahren / und mit dreyen Sägen beyderseits Wechsels-Weise zum Urtheil beschlossen / und im letzten Satz keine Neuerung einbracht / oder in Stellung der Urtheil übergangen werden soll.

De formâ seu modo proponendi
 jus litigatorum in judicio.

Statuimus & ordinamus, ut deinceps in proponendo & deducendo jure suo, litigatores id observent in judiciis nostrorum ditionum omnibus, quod in utroque judicio, Curiali vel Provinciali, tum etiam ex parte in aula nostra receptâ consuetudine usurpatur, nempe, ut ante litem contestatam vivâ voce proponant, mutuisque dictandi vicibus ternis repetitis, omnique novitate circa ultimam vicem prætermissa judicis cognitioni se submittant, aut si quid contra factum fuerit, in judicando id non attendatur.

DEFINITIONES.

1. Jus Litigatorum in foro Electoratus Saxonici non mutuis scriptis, sed vivâ voce est proponendum.
2. Nec jura ex chartâ dictare licet.
3. Audiendus tamen est Actor in judicio ad libellum, antea in scriptis oblatum, se referens, illumque, verbotenus repetitum velle dictitans.
4. In concursu etiam creditorum, aliisque, causis summariis, vivâ voce, non scriptis, jura litigantium sunt proponenda.
5. Partium conventionem fieri potest, ut non vivâ voce, sed mutuis scriptis in causâ judiciali procedatur.
6. In processu criminali ordinario semper vivâ voce est agendum, etiam si partes aliter convenerint.
7. Ultra quadruplicam litigatores, jura sua proponentes, non sunt audiendi.
8. In quadruplicâ si quid novi à Reo proponatur, in judicando non attendi debet.
9. Non audiendi sunt litigantes de re modici præjudicii, quin potius de judicio repellendi ac coercendi.
10. Litigii telam, etiam in judicio, amicabilem compositionem præcedere debet.
11. Ad concordiam tamen, sive amicabilem compositionem, judex partes litigantes compellere nequit.
12. Durante Commissione non est lis agitanda coram judice Ordinario.
13. Arbitrorum laudo standum est, non propter auctoritatem sententiæ, sed ex compromisso procedente.
14. Non valet sententia arbitrorum, si ex pluribus aliqui reliquis absentibus, pronunciaverint.
15. Compromittere possunt Litigantes validè etiam coram judice ordinario.
16. In Compromissis locus non est pœnitentiæ, alterâ parte invitâ.
17. Commissarii ad judicandum super sorte constituti, etiâ

super usuris pronunciare possunt.

18. Non admittendi sunt in iudiciis Advocati improbi, aut, qui jura in Academiis non didicerunt.
19. Advocatorum temeritas in convitiando & cavillando poenâ coerceri debet.
20. Panam incurrunt Advocati, qui partes ad negandum instruunt.
21. Advocatus, in causâ justâ patrocinium prestans subditiis contra magistratum, nec jurâ civitatis amittit, nec poenam incurrit.
22. Negligentia Procuratoris in ipsa causa Domino præjudicat; Datur tamen ei regressus adversus procuratorem.
23. Astamen, si Procurator solvendo non sit, in subsidium saltem Dominus restitutionem in integrum petere valet.
24. Advocatus, qui promisit advocare usq; ad sententiam definitivam, non cogitur prestare patrocinium pro eodem pretio, in iudicio Appellationis.
25. Pauperibus ex officio Advocatus datur, prestato tamen

DEFINIT. I.

Jus Litigatorum in foro Electoratus Saxonici non mutuis scriptis, sed vivâ voce est proponendum.

1. Sæculo hoc nostro non minus litigioso, quam mali-
tioso, quod plus scientiæ, quam conscientiæ habet,
ut loquitur Ventur. de Valent. in *parten litigios. lib. 1. cap. 1. n. 10.* † plerique omnes conquerruntur de litium diuturnitate, ex quâ sæpissimè evenit, eos ipsos, qui victoriam cum sumptuum quoque adjudicatione reportarunt, tam longis anfractibus vexatos, ac tot sumptibus miserè fatigatos sic affici, ut lugendum sibi potius esse putent, quod bonæ alioquin litis aut insti-
tuendæ, aut suscipiendæ consilium ab initio non abjecerint, quam gratulandum, quod tanto pretio nudam victoriæ gloriam compararint, teste Anton. Fabro in *Codic. lib. 9. tit. 22. def. 1. in pr.* quod certè omnes mirantur, paucirimantur: † Nec solam Galliam, quam regnum vocat Rabularium Herm. Later. de *cons. lib. 2. chap. 7. numer. 15.* hoc malum infecit, sed & nostrates uti omnia, ita quoque litigia, horumque protractionem protervam ac petulantem à Gallis hauserunt, & sic ortâ lite orta sunt mala, Ant. de Guevar in *inst. vit. aul. c. 13. & c. 10.* † Idque ipsum etiam summum imperii tribunal Spirense invasit, ut verè pudeat referre quod impudenter nonnulli evomunt, Spira lites spirare, nunquam expirare; Litigantes diu sperare, nunquam aspirare, Ventur. de Valent. *diff. c. 1. numer. 22.* Largâ namque lachrymarum effusione deplorandum est, quod lites ad Cameram appellabiles fiant immortales, nec patris, filii, imò nepotis termino terminentur. † Testis est Hartm. Vultej. *vol. 1. cons. Marpurg. 17. num. 6.* à die mortis ipsius, de cujus hereditate in Camera agebatur, usque ad litis contestationem elapsos esse annos XXXIX. & *vol. 3. cons. 30. n. 41.* ab investitura nova usque ad litis contestationem annos LXXV. † Ita nimirum lites non modo hominum plerumque, sed & vivaces cornicularum atque cervorum ætates superant, Petr. Frider. *lib. 2. de mand. judic. c. 13. sect. 15.* & ad minimum ultra sæculi spacium durant, Frider. Pruckman. *consil. 16. n. 47.* ut verè dixerimus homines esse mortales, lites verò immortales. † Meruendus inde totius Reipublicæ interitus, si non in tempore huic morbo occurratur, non tam consilio Jctorum ac Politicorum, quorum proprium est lites abbreviare, ut ait Portius *consil. 142. n. 76.* & Rutg. Ruland. in *tract. de commiss. part. 1. lib. 2. c. 20. n. 2.* quam auxilio & autoritate magistratus, cujus curæ maximoperè incumbit per modum condendæ legis lites finire, tollere, minuire, *l. properan-*

prius ab ipsis juramento paupertatis.

26. Non admittitur procurator absq; mandato, & quomodo in terris Electoratus Saxonici hoc casu pronunciandum.
27. Ad validitatem mandati tam sigilli appositio, quam subscriptio requiritur.
28. Non sufficit, loco mandati exhiberi Blancetum, seu chartam blancam.
29. Procuratorio nomine admittuntur sine mandato cognate personæ, & litis consortes, cum cautione rati.
30. Nunquam mulier in iudicio agere valet absq; Curatore, sed hic etiam ex officio ipsi est adjungendus.
31. Maritus nomine Uxor in iudicio non admittitur, priusquam Curatorium producat, vel de rato caveat.
32. Non valet Uxor, absq; Curatore, marito suo demandare litem.
33. In causâ criminali Mulier Rea ipsamet comparere tenetur, nec ejusdem Curator admittitur.
34. Finito licet processu intra annum, Advocato totius anni salarium exsolvi debet.

dum. 13. C. de judic. Petr. Heig. part. 2. q. 7. n. 1. Anton. Fab. *diff. loc.* Sed optandum hoc, forsân non sperandum. † Nil certè laboris hæc in re intermiserunt Electores Saxonie Illustrissimi, processum judicarium, tam prudenter, tam compendiosè contrahentes, ut vix ullibi in tota ferè Germania via brevior lites finiendi ac terminandi extet, ut ex parte h. I. *Constitutionum Elect. Dn. Augusti Electoris felicissimæ memoriæ, & Ordin. nova process. judic.* Serenissimi nostri Electoris Dn. Johan. Georgii manifestissimum est; † Nec ulla alia, quam litium abbreviandarum causa fuit, quod litigatores jura sua, non mutuis scriptis, sed vivâ voce proponere jusserint *b. Const. 1. verb. Das vor des Krieges Befestigung vom Munde in die Feder verfahren werden soll.* † Nempe ut partes suas jura de simplici & plano, ore tantum absque scriptis proferant, nec per apices juris & subtilitates Legum domi excogitatas & in scriptis conceptas, lites protrahant, adeoque hæc citius determinentur ac finiantur, Andr. Rauchb. *part. 1. quest. 1. n. 6. & seqq. Matth. Coler part. 1. de off. 111. n. 4. & seqq. Joh. Schneid. ad omnium 1. n. 99. inst. de action. n. 1.* Non ergo audiendi sunt litigantes, si jura sua in scriptis offerre ac proponere velint, ne quidem post litis contestationem *infr. Const. Elect. 9. b. p. 1. Moller. hic n. 1.* quod practica in Electoratu Saxonie totâ diè observat.

Ita Dumini in causa Christophori & Martini der Scheibent contra Christophorum Opitzen & Consortes, in Retorio Lipsensi ventilatâ M. Jan. A. 1623. (Verba sent. Das Beklagens schriftliches Einbringen nicht zulässig / sondern sie seyn auff anderweit vorgehende gebührende Ladung zu erscheinen und ihre rechtliche Nothdurfft vom Munde aus in die Feder / Inhabts Ehrwürthl. Sachss. Constitution, auff erhobene Klage einzubringen schuldigt; Sie thun nun solches oder nicht / ergethet also dann in der Sachen ferner was recht ist / W. A. W.)

Item in causa Syndicen des Raths zu Leipzig contra Christophorum Harmuthen / Mens. Jun. Anno 1617. (Verba sent. Das Beklagens schriftliches Einbringen nicht zulässig / sondern er ist auff anderweit vorgehende gebührende Ladung zu erscheinen / und vom Munde aus in die Feder auff erhobene Klage sich einzulassen / zu antworten und den Krieg Rechtsens zu befestigen schuldigt.)

In causa Angelin von Godens contra Viduam & Hæredes Caspari Mengels / Mens. Jun. Anno 1616.

Et in causa Hansen Anghelms contra Bartholomæum Laufferbach zu Leipzig / Mens. Mart. Anno 1625.

DEFINIT. II.

Nec jura ex chartâ dictare licet.

Quid verò, si Litigatores jura sua ex charta in calamum dictare & Notario prælegere velint? Nec tunc in terris Electoratus Saxonici Litigatores audiendos, existimaverim cum Dn. Matth. Berlich. *part. 1. concl. 13.*

- 2 *concl. 13. n. 16.* † *Tum* quia Const. *b. 1.* jura Litigatorum oretenus sive vivâ voce proponere jubet (vom Munde in die Feder) Recitatio verò ex charta propriè non dicitur ex ore facta; Ergò nec verba constitutionis statutaria ad intellectum minùs genuinum erunt trahenda *arg. l. non aliter. 69. ff. de legat. 3. l. 1. §. 20. ff. de exercit. action.* † *Tum* quia litigatores in scriptis jura sua proponentes non audiuntur *Definit. preced.* Ergò nec recitantes ea charta, quia ex schedula dictata vel recitata dicuntur proposita in scriptis *l. hâc lege perpetuo. 2. l. statutis 3. C. de sentent. ex brevicul. recit.*
- 4 † Unde & petitio in actis ex charta verbotenus dictata habetur pro libello in scriptis oblato à Bald. *in Aut. offeratur C. de lit. contest. n. 20. & seq.* † *Tum* quod Constitutio hæc jura litigatorum in scriptis proferre prohibet propterea, ne per apices juris & subtilitates legum domi excogitatas atque in scriptis conceptas lites protrahantur *Definit. preced. Pract. Papiens. in forma libelli in action. real. §. summarie. num. 4. Hart. Piff. lib. 1. observ. tit. 8. observ. 1. num. 3.*
- 6 † Sed quis non animadvertit, processum haud abbreviari, si non multò magis protrahatur per dictionem in chartam, per quam multum tempus consumitur, Berlich. *dict. loc. num. 19.* ubi ad contraria respondet.

Ita Domini in causa Christophori Dufels contra Walter Herzogen & Consortes zu Eripzig/Menf. Julio Anno 1625 (Verba sentent. Dasß Beklagte/Vermöge Ehrstl. Sächsisch. Constitution ihre Nothdurfft vom Munde aus in die Feder einzubringen und zu verfahren schuldig/ und hat ihr Anerbieten solche ihre Nothdurfft aus ihrer auffgesetzten Schrift vorzubringen und abzulesen nicht statt/W. R. W.)

Et in causa Hansen Neerhoffs contra Christian Wapsten & Consort. Mens. Mart. Anno 1619.

DEFINIT. III.

Audiendus tamen est Actor in judicio ad libellum antea in scriptis oblatum se referens, illumq; verbotenus repetitum velle dictitans.

- 2 **H**aud raro accidit, ut actor ad libellum suum, antea judici in scriptis oblatum, in termino se referat, eum verbotenus repetitum se velle dictitans ac responsionem exigens, ubi solet dubitari, annon repellendus sit propterea, quod vivâ voce jus suum haud proposuerit juxta tenorem *hujus Constit.* Ita sentit Dn. Matth. Berlich. *part. 1. concl. 13. n. 8.* † Quia scilicet *Constitutio Electoralis* pro forma essentiali requirit, ut jus actoris vivâ voce in judicium deducatur, adeoque præcisè id observari, † nec per æquipollens suppleri debeat, ut tradunt in simili Jason. *in lib. hac consultiissima. 21. §. 2. C. de testament. n. 1. & Jacob. Schult. in addis. ad Modest. Pistor. part. 4. quest. 115. n. 8.* Quod quidem concesserim, si actor simpliciter se referat ad libellum antea oblatum, nec quicquam de repetitione addat, ut sæpius in Electorali Sax. Scabinatu observatum memini, secundum quæ restringenda forsitan sententia supremi judicii Appellat. Dresdensis à
- 4 Berlichio adducta. † At si actor dicat, se libellum antea oblatum hûc verbotenus repetitum velle (Er wolle sein übergebenes Klage-Libell von Wort zu Wort anhero wiederholet haben/und der Antwort gewärtig seyn) licet nil ampliùs addiderit, cur audiri non debeat, haud certè video. † Non enim quicquam novitùm profert in judicio, quòd oretenus & vivâ voce proponendum esset; Nec metuenda erit ulla lites protractio, quæ sola causam dedit sanctioni Electorali, quin potius per nudam relationem litem magis abbreviari, quàm si prolixo sermone ac longis ambagibus singula quæque libelli verba oretenus proferantur, omninò asserere licet. † Ac certè perinde est, per relationem quid proponatur an per narrationem, ut refert ex Baldo Philipp. Decius *Conf. 647. n. 3.*

Quin ergò Reus actori, ad libellum antea oblatum se referenti, responderi teneatur, nullus ambigo cum Reinh. Rosa *in addit. ad Moller. hic num. 9.* modò actor se libellum in termino repetitum velle dictitet, ut appareat de ipsius mente actionem in libello propositam prosequi volentis. † Alioquin si de animo repetendi expressè non constet, ex sola relatione judex Reum vix tutò ad respondendum adiget.

Ita Domini in causa Venceslai Brethers zu Neufkirchen contra Bastian Ebern/ ad requisitionem des Schul-Verwalters zu Meissen/Menf. April. Anno 1622. (Verba sent. Dasß Beklagter/seines Fürwendens ungeachtet/auff die/wider ihn angestellte Klage/ darauff sich Kläger referiret, mit ausdrücklicher Erklärung/ dasß er solche von Wort zu Wort in termino wiederholet haben wolle/ sich einzulassen/ zu antworten und den Krieg Rechtens zu befestigen schuldig/ und ergienge alsdem darauff ferner/was recht ist/W. R. W.)

In causa Bened. Etii Thomæ contra Abraham Steinbacher zu Meissen/Menf. Jun. Anno 1622. (Verba sententia: Dasß Beklagter/seines Fürwendens ungeachtet/aufferhobene Klage sich einzulassen/ und den Krieg Rechtens zu befestigen schuldig/W. R. W.)

In causa Franz Nigens contra Basilium Bernharden Mens. Jun. Anno 1623

Et in causa Johannis Schneideweins contra Giesbreyt Ziegerigen/Menf. August. Anno 1616.

DEFINIT. IV.

In concursu etiam creditorum, aliisq; causis summaris vivâ voce, non scriptis, jura litigantium sunt proponenda.

Quemadmodum Reipublicæ pariter atque partium litigantium interest, lites abbreviari ac ocys finiri, *l. properant. 13. C. de jud. l. fin. ff. pro suo. l. 2. C. de re jud. l. 2. in pr. ff. de aq. & aq. pluv. arcend. l. 10. C. de transact. Morla in empor. jur. p. 1. tit. 3. q. 2. n. 17. Frieder. Pruckm. conf. 38. n. 92.* ita & jura litigantium vivâ saltem voce & oretenus, non in scriptis proponi bonum publicum exigit; † Nimirum, quia ut plurimum per apices juris & subtilitates legum domi excogitatas & in scriptis conceptas, lites valdè protrahuntur, Pract. Papiens. *in forma libelli in act. real. §. summarie. num. 4.* Dom. Arum. *lib. 2. decis. 11. num. 9.* † Quidni ergò sanctio Electoralis, quæ mutuis scriptis in judicio litigare prohibet *b. Const. 1.* ad causas quoque creditorum de prioritare certantium, aliasque summarias, in quibus absque lites contestatione solenni procedi solet, extendenda, quippe in quibus non minus partium interest, litigium finiri, ut bene notat Dan. Moller. *hic n. 6.* † Nec rarior est hisce in causis Advocatorum temeritas, in proferendis allegationum plaustris, circa generalia etiam Brocardica, ut vel propterea saltem causam in scriptis ventilari, haud concedendum sit, Auct. *discurs. von Justitien-Werck. p. 26. 47. 86. & 90.* Omninò sanè jura allegare Advocatis interdicens non est; † Sed sufficiat unum vel alterum autorem, aut legem in terminis allegare *per l. si quis obrepserit. 29. ff. de l. g. Corn. de fals. ubi Marfil. n. 7.* Ad quid enim conducit accumulatio allegationum, quæ non modò nauseam facit judici acta perlegenti, sed & processum protrahit & stultitiam advocati prodit, Sim. de Præt. *in proem. rr. de ult. vol. interpret. n. 22.* † Informare siquidem velle judicem in jure, & demonstrare ex corpore juris, Gloss. aut Interpretibus, quid de lite sit judicandum, æquè ridiculum & inconveniens est, non secus, ac si agrotus Medico curam præscribere vellet ex Galeno, Hippocrate & aliis, Auct. *disc. von Justitien-Werck. p. 26.* † Sed ad quid proderunt Advocati & Jcti, inquires, si non liceat accumulare jura, & in utramque partem disputare? Facti speciem cum omnibus circumstantiis proponant, eoque imprimis intendant, ut actionem ritè instituant, & cogitent, quænam actio proponenda, quænam actionis sint requisita, & quomodo verificari

8 sicari possint: † Tam difficile certè id erit, quàm far-
raginem allegatorum hinc inde colligere & malè fa-
cto accommodare, imò ignorare, quàmnam sit actio in-
stituta; Ita nempe mundus vult decipi ab advocatis
luxuriantibus allegatorum multitudine, inquit Auſt.
9 *discurs. von Justitien-Werck* pag. 93. Ventur. de
Valent. *in parsh. litigios. lib. 3. c. 7. n. 25.* † At hanc
jurium allegationem in Electoratu Saxoniz haud par-
tium supprimi sanctione *hujus Constitut.* ecquis non
videt? Cum oretenus plaustra allegationum profer-
10 re, non omnibus datum sit. † Plane ad causas me-
tallicas *b. Conf.* trahenda non est, uti manifestum red-
ditur ex *Ordin. metallic. art. 101. sis.* Wie die Par-
theyen zu recht zu verfassen/ und mit Sätzen zu ver-
fahren seyn solle. Dan. Moller. *bic n. 7.*

Ita Domini in causa Hansen Apels Gläubigers/ Menf. No-
vembr. Anno 1621. (Verba sent. Wann nun solches geschehen/
die sämtliche Gläubiger auch ihrer priorität halber vom Munde
aus in die Feder gegen einander verfahren/ inmassen sie zu
shun schuldig/ so ergeth darauff/ wie einer vor dem andern zu
bezahlen/ferner was recht ist/ V. R. W.)

It. in causa Jacobi Demanths & Confort. contra Benedicti
Lillings Wittwen/ Menf. Jul. Ano 1616. (Verba sentent. Daß
beklagter Wittben schriftliches Einbringen nicht zulässig/ sie
ist aber auff anderweit vorgehende gebührende Ladung durch ih-
ren triegischen Vormunden/ was sie iezo in ihren Schreiben an-
geführt/ daß sie nemlich ihres Mannes Erben nicht worden/ sich
auch seiner Verlassenschaft niemahls angemasset/ vom Munde
in die Feder vermöge Ehurff. Sächs. Constitution einzubrin-
gen schuldig/ darauff also dann in dieser Sache ferner ergeth
soll/ was recht ist/ V. R. W.)

Et in causa Henrich Pessels & Martini Kellens contra Geor-
gium & Salomonem die Medeler an Rath zu Plauen / Menf.
Mart. Anno 1610. (Verba sent. Daß Beklagter schriftliches
Einbringen nicht zulässig/ sondern sie seynd auff anderweit
vorgehende gebührende Ladung zu erscheinen/ und ihre rechtliche
Nochdurfft wider der Klägere eingebrachte protestation-
Schrifte Inhabts Ehurff. Sächs. Constitution vom Munde
aus in die Feder einzubringen schuldig/ darauff alsdenn/ wann
Kläger hierauff mit ihrer rechtlichen Nochdurfft gehöret wor-
den/ ferner in der Sachen ergeth/ was recht ist/ V. R. W.)

DEFINIT. V.

*Partium conventione fieri potest, ut non vivâ voce, sed
mutuis scriptis in causâ judiciali proce-
datur.*

1 **N**Um partium conventione induci possit, ut alter-
nis vicibus in scriptis jura litigantium propo-
nantur, disputat Dom. Arum. *lib. 2. decis. 11.* & ex sen-
tentia Jenensium negativè respondet, secutus Daniel
Moller. *bic num. 2.* ubi ait: id nihilo magis in partium
potestate esse, quàm tempus decendi leutationibus
& appellationibus præfinitum extendere, vel minue-
2 re, quod neutri permissum novimus, † scilicet quia
dictatio oralis non modo de forma judicii, sed & boni
ac commodi publici causâ est adinventâ, ut eo citius
3 lites finiantur & abbrevientur, *supr. Defin. 1.* † Immu-
tari verò haud possunt partium consensu, quæ intuitu
publicæ utilitatis sunt inducta, *l. jus publicum. 38. ff.
4 de pact. l. neq. ex pratorio. 27. ff. de Reg. jur.* † Sed bene
advertendum est, publicum commodum non nisi
per consequentiam sanctione hac Electorali, quæ cau-
sam judicialem scriptis mutuis agitari prohibet, pro-
5 moveri. † Principaliter vero in eo vertitur utilitas
privata putâ litigatorum, ut scilicet eò minores sum-
tus impendantur, expensis superfluis partium parca-
6 tur, litesque eò citius finiantur. † Ex quo fit, quod
prædictæ sanctioni litigantes bene renunciare pos-
sint, per ea quæ tradunt in simili Johann. Vinc. Hon-
ded. *vol. 1. consuls. 28. num. 34. & seq.* Frider. Pruck-
man. *vol. 1. consil. 29. n. 116.* Anton. Hering. *de fidejuss.
7 cap. 17. n. 56.* † Ac si per compromissum speciale à
modo procedendi generali ac consueto partes recede-
re queant *l. privatorum. 3. C. de jurisdic. l. ait prator.
5. ff. de rejudic. ubi Gloss. in verb. non habent.* cur non

etiam huic sanctioni in sui favorem introductæ re-
nunciare valerent, haud intelligere possum; Acce-
dente præsertim observantiâ quotidianâ, de qua etiam
testatur Dn. Berlich. *part. 1. Concl. 13. n. 23.* † Nec
8 movet in contrarium Ordinat. Judic. Appellat. *tit.*
von rechtlichen Einbringen *post pr. vers.* wenn auch
gleich die Partheyen sich dessen/ze. liquidem consti-
tutio illa localis est & de judicio supremo Appellati-
onis saltem disponit, ideoque ad judicia inferiora,
haud extendi debet. Aliter respondet Berlich. *dist.*
concl. 13. num. 24. vers. ultima ratio, &c.

Ita Domini in causa Hildebrands Eitelsteins contra Martin
Zobern zu Meissen/ Menf. Decembr. Anno 1621. (Verba sent.
Weil beyde Partheyen sich verglichen/ ihre Nochdurfft in
Schriften wechselseitig gerichtlichen einzubringen/ Kläger
auch allbereit den Anfang gemacht; So ist Beklagter gleichfalls
denselben nachzukommen/ und seine Nochdurfft in Schriften
fürzubringen schuldig/ darauff alsdann ferner ergeth was recht
ist/ V. R. W.)

Et in causa Pauli Majans contra Cornelium von Dahlen &
Consores Menf. Oßobr. Anno 1620.

DEFINIT. VI.

*In processu criminali ordinario semper vivâ voce est
agendum, etiamsi partes aliter convu-
nerint.*

Non minus in causis criminalibus, quando proces-
1 su agitur ordinario, quàm in civilibus oretenus
& vivâ voce jura litigantium sunt proponenda pro-
pter generalitatem *hujus Constitut.* quæ inter causas
criminales & civiles non distinguit, sed indefinitè lo-
quitur; Ergò generaliter quoque de causis pariter
criminalibus atque civilibus erit accipienda *arg. l. 1.
2 §. generaliter. 1. ff. de legat. praft. l. 8. ff. de public. in
rem act.* ut rectè colligit Dan. Moller. *bic n. 5. ubi*
Reinh. Rosa *in addit.* † Idque eo magis, quia publicè
3 interest, lites criminales citò finiri, ac crimina coërce-
ri l. 1. §. ruius. 1. ff. de just. & jur. l. si pena. 20. ff. de pan. l.
*bona fides. 31. in pr. ff. de posit. l. congruit. 13. ff. de offic.
4 presid. l. si à Reo. 70. §. ult. ff. de fidejuss.* † Ex quo fit,
quod licet in causa civili partes sanctioni *hujus* con-
stitutionis renunciare ac jura sua in scriptis proponere
queant, *Defin. preced.* Attamen in criminalibus hoc
litigatoribus neutiquam sit concedendum; † scilicet
5 quia in processu criminali principaliter commodum
publicum versatur, quod privatorum conventionè
immutari nequit, *l. jus publicum. 38. ff. de pact.*

Ita Domini in causa Nobilium à Neppichan contra Johann
Burdharden zu Wittenberg/ Menf. April. Anno 1630. (Verba
sent. Daß Beklagten Suchen nicht zulässig/ sondern wann
Anklägere ihre Klage für peinlichem Halsgerichte gebühlicher
wiederholen werden/ so ist Angeklagter zu erscheinen und Ver-
möge Ehurff. Sächs. Constitution vom Munde aus in die Fe-
der sich darauff einzulassen/ und zu antworten schuldig
V. R. W.)

DEFINIT. VII.

*Ultra quadruplicem litigatores, jura sua proponen-
tes, non sunt audiendi.*

Saluberrima est sanctio D. Augusti Electoris, quæ
1 Sternis mutuis dictandi vicibus (& quidem novi-
ter intra septiduum. *Resol. Grav. de Anno 1661. Tit.*
von Justitien-Sachen. §. Ingleichen sollen zum
drey- und dreyßigsten) in causâ concludere jubet, *b.
2 Conf. 1.* in verb. und mit dreyen Sätzen beyderseits
wechselseitig zum Urtheil beschloffen werden soll.
† Id quod comomum litium abbreviandarum Re-
3 medium existimavit, † bene perpendens malitiam
causidicorum seculi nostri, qui vel ostentationis, vel
lucri causâ exceptiones quandoque etiam contrarias
& incompatibiles, easdemque semper verbis aliis re-
petentes in infinitum usque extendunt, atque ita lites
involvunt & protelant, Johan. Petr. Ala. *in tr. de adv.
4 & caus. quass. 40. Covarr. 1. var. resolut. c. 2. n. 3.* † quod 3
malum

malum ubique fere locorum irrepfit, imprimis verò id Silefiam & Lufatiam infecit. Ex quo aliud porro nascitur inconueniens, Plaustra scilicet actorum ad 4 collegia Jctorum transmittuntur, † quorum labores in perfectione non parum accumuluntur, ut ipsemet sœpius haud absque tædio & insigni molestia expertus sum: † Nimirum omnis horum advocatorum (modò nomine hoc nobili sint appellandi) cura, omne exercitium, omnis conatus, omnis cogitatio circa lites & jurgia consistit, qui litibus tanquam quatuor elementis conseruantur & nutriuntur, ut faceret loquitur Zasius in l. 2. §. post hoc 46. verb. me obstruit. ff. de origin. jur. † Effectum si scire cupias, Bursam quæras clientum, quam tibi vacuam promitto. Nec enim alio fine causidici vel rabulæ jura litigantium prolixè verbisque copiosis extendunt, quàm ut lucrum corradant, clientibus persuadentes, tot verba, tantum laborem, tantamque molestiam negotium requirere, interim execrabilem illam vocem subinde eructantes: Hoc est de pane lucrando, Ventur. de Valent. in partib. 7 litigios. lib. 1. c. 9. n. 4. † Quo fit, ut advocatorum marcupia crescant, litigantium corrumpantur, quia corruptio unius est generatio alterius, Auct. disc. von Justitiens. Werck. pag. 94. Malo itaque huic in provinciis suis occurrere voluit Elector Illustrissimus sanctione hac saluberrima, ne in uno eodemque termino ultra quadruplicas procedatur, Dan. Moller. bte 8 n. 2. Reinh. part 6 Differ. jur. civil. & Saxon. 95. † Ceterùm si juri suo deducendo duas sibi vices mutuas sufficere litigatores existiment quin tertiz propositioni renunciare possint, dubium non est, Moll. dict. loc. Matth. Wesenb. ad rubr. instit. de replic. n. 4. v. auct. de eo. & in supplem. ad Schneidewin. ibid. n. 3.

Ita Dominus in causa Christophori Dufels contra Walthher Herzogen & Consortes in Prætorio Lipsienti ventilata Mens. Jul. Anno 1625. (Verba sent. Daß Beklagte Vermöge Churfürstl. Sächs. Constitution ihre Nothdurfft vom Runde aus in die Zehet einzubringen/ und durch drey abgewechselte Gesäße zu verfahren schuldig/ etc.)

Et in causa Johannis Schneidewitius contra Stiefbrecht Liegertzen/ Mens. August. Anno 1616.

DEFINIT. VIII.

In quadruplicâ quid novi à Reo proponatur, in judicando non attendi debet.

1 Nonnè autem jus actoris periclitabitur, inquires, si quinduplicando respondere ipsi permillum. 2 haud sit. † Quid enim si novi aliquid Reus in quadruplica proponat, quo iudex ad intentionandum 3 pro ipso commoveri possit? † Iniquum sane videtur actori beneficium defensionis præcidere, nec iudex de iis, quæ controversa sunt inter litigantes, non auditâ utrâque parte cognoscere debet, l. in causa. 13. pr. vers. causa enim cognita. ff. de minor. l. de quâ re 74. 4 ff. de judic. † sed nil iniqui inde metuendum, quia in quadruplicâ, seu ultimâ propositione, im letzten Case/ quicquam novi proferre haud licet, aut si contractum fuerit, id in judicando profus non attendi debet, disponente sic Electore Illustrissimo b. Const. 1. in verb. und im letzten Case keine Neuerung eintbracht/ oder in Stellung der Urtheil übergangen werden soll. Ubi Moll. n. 3. in fin. † Rectissimè sanè, ne anfa detur litigantibus se invicem decipiendi, quibus aliàs semper in ore est axioma legistarum, quod 5 liceat contrahentibus invicem se decipere, † sed deceptiuncula hæc nihil aliud est, quàm malitia, secundum Ventur. de Valent. in partib. litig. lib. 1. c. 8. n. 31. ubi dicit axioma illud malè intellectum detrusisse multos in ignes sempiternos, quia obtinet duntaxat in foro exteriori contentioso, ubi consideratur læsio ultra dimidium l. 2. c. de resc. vendit. non autem attenditur in foro conscientiz, Auct. disc.

von Justitiens. Werck. pag. 101. Joh. Petr. Ala. in sr. de adv. & caus. christ. quest. 87. † Nec est, quod si 7 lis bona sit, aut virtute aut dolo vinci possit, ut inquit Novelli litigaturientes. Omnino malè: † Nam 8 justa justè exequenda sunt litigia, inquit M. Jac. Faye-la 6. remonstr. n. 229.

Ita Dominus in causa VVilhelmi Hoppens contra Georg. Wendlanden/ Mens. August. Anno 1624.

It. in causa Johann Gohers contra D. Conrad. Mittern/ Mens. Jul. Anno 1617.

Et in causa Matthes Bersen contra die Pseiffertische Wittebe/ Mens. August. Anno 1620. (Verba sent. Dieweil nicht zu befinden/ daß Beklagte auff die in Klägers letztem Gesäße beschèhene Recognition mit ihrer Nothdurfft gehört worden/ so geschicht solches nochmals billich/ darauff alsodann in der Sachen ferret ergeheth/ was recht ist.)

DEFINIT. IX.

Non audiendi sunt litigantes de re modici præjudicii, quin potius de judicio repellendi ac coercendi.

1 Nescio an non prudenter faciant, qui lites in tantum execrantur, ut malint jus tuum indiscussum relinquere, quàm in judicio contendere, c. nihil. 2. ubi Felin. in pr. X. de prescript. Jason. in l. filio pater. 87. num. 3. ff. de legat. 1. Matth. Wesenb. vol. 1. conf. 23. n. 39. pensitantes nimirum incommoda litis infinita, quæ si scire cupias, eas Mediolanum, ubi Prætorio hæc verba inscripta reperies: † In controversiis 2 causarum capitales inimicitia oriuntur, sit amissio expensarum, labor animi exercetur, corpus quotidie fatigatur, multa & inhonesta crimina inde consequuntur; Bona & usilia opera postponuntur; Et qui sepe credunt obtinere, frequenter succumbunt, ac si obtinent, computatis laboribus & expensis nihil acquirunt.

Chytr. in delit. itin. p. 244. † En monstrum horrendum & quartum Dei flagellum, quod divitibus applicandum, qui pestem fugiunt, fame ditescunt, bello triumphant, sed ex litibus redduntur pauperes, ex pauperibus mendici, Ventur. de Valent. in partib. litig. lib. 1. c. 4. n. 14. Herman. Lather. de cens. lib. 2. cap. 5. n. 35. † Nec enim absumiles sunt litigantes 4 Chymistis, qui laboriosè quærunt lapidem, donec omnia dilapidaverint, ita litigantes & se & opes conterunt, donec tristissimum litis eventum experiantur, & Chymistarum præmium, nimirum extremam paupertatem sentiant, l. quod debet. 51. ff. de penul. Andr. Knich. in comm. ad jus Saxon. cap. 3. fol. 260. Hering. de fidejuss. cap. 1. n. 25. † Nunquam scilicet 5 absque pecunia litigari potest, l. cum quem. 79. ff. de judic. arg. l. alias 18. ff. de jurejur. l. 22. C. mandati Lather. dict. c. 5. n. 39. sed prima, media & ultima cautio litigiorum est de expensis solvendis & infumendis, Auth. offeratur. C. de lit. contess. Ventur. de Valent. dict. cap. 4. n. 5. ut verè dictum videatur satis lucrari eum, qui à lite discesserit, Petr. Greg. Tholos. l. 47. syntag. jur. univ. cap. 1. n. 12. Anton. Fab. in Codic. lib. 9. tit. 22. † Nec enim vulgatum illud: 6

leges neminem in paupertate vivere nec in anxietate mori permittunt Novell. 1. c. ult. ipsis litigatoribus; sed potius Assessoribus, Advocatis & Procuratoribus dictum censetur, Christ. Chem. in disc. jur. pol. cap. 5. num. 106. † sed minima hæc est expensarum & pecuniæ jactura, si alia litium incommoda perpendantur, putà rancor animi, inimicitia capitalis, curæ, labores, vana spes, timor & centum alia, quæ litigantes devorare necessum est, non aliter atque pillulas, Bodin. lib. 4. de Republ. cap. 6. n. 464. Ayer. part. 1. proc. jud. cap. 2. observ. 3. n. 4. † Certè Ægyptii decem 8 plagis castigati fuerunt, sed miseri litigantes mille subjiciuntur, quæ litigantium miseria non atramento sed sanguineis lacrimis deploranda est, maxime

- inter Christianos ipsis Ethnicis litigiosiores Anton. de Guev. *in inst. vit. aul. c. 10.* Anton. Fab. *diff. loc.*
- 9 † Quisnam ergo vir bonus lites non detestari vellet? si non molestiis hisce, attamen verenda atque tremenda Salvatoris nostri auctoritate convictus *Matth. 5. vers. 40.* Cui litigia prohibenti omnino magis obediendum, quam hominibus contendenti-
- 10 bus *Act. 5. v. 29.* † Nec alio sine Christum Apostolos sine auro misisse ad predicandum, quam ut ipsis subtraheret causam litis, tradit D. Ambros. *c. ira 68. caus.*
- 11 *11. q. 3.* † Reperiuntur nihilominus, qui tantillum de jure suo remittere, ac lites fugere ignominiosum sibi fingunt, quin potius volupe iis est etiam ob titivilitium, stillicidium, cloacam aut rem aliam modicam litigare, quorum auribus semper insonet, honorabile non esse litigare pro modico, *l. si merces. 25. §. 6. ff. locati. Nov. 24. c. 1.* † Et pudeat ob gallinam, anserem, leporem, aliamve rem levissimam tantas interdum lites movere atque judicia molestare, Vent. de
- 13 Val. *in partib. litig. lib. 1. c. 3. n. 36.* † Muliebri certe est litigare de re minuta, quam nec operæ pretium est extra judicium petiisse, ac sine ullo litis incommodo obtinuisse, Anton. Fab. *in Codic. lib. 6. tit. 22.* Ac merentur temerarii hi litigatores à judicio repelli, & pœna arbitraria coërceri, quò cæteri, qui non aliam vivendi causam habere velle videntur, nisi ut litigent, tandem abstineant, Herman. Lath. *de cens. lib. 2. cap. 5. n. 4.* † Veluti contra opifices quosdam, qui de gallo gallinaceo litigantes multum temporis atque pecuniæ consumpserant, testes producentes, re-producentes, attestata testium disputantes, usquedum plaustra actorum confecta fuerant, judicatum-
- 15 memini: † præstat sanè Deum quotidie precari, ut lites ejusmodi procul à nobis avertat, non aliter atque pestem, famam & bellum, sicut in hymnis Ecclesiasticis canitur: dissolve lites vincula. Astringe pacis fœdera. Ne lites horror insonet. Extingue flammam litium, refert Hier. Gonzalez *sup. reg. 8. Cancell. §. 7. proem. n. 17.*

Ira Domini in causa A. P. contra M. S. zu Leipzig/Mens. Decembris. Anno 1620.

DEFINIT. X.

Litigii telum, etiam in judicio, amicabilem compositionem procedere debet.

- 1 **A**N verò bonis viris ac Christianis litigare nunquam licebit salvâ conscientia? † Negare hoc velle simpliciter, quid aliud esset, quam totum processum judicarium invertere, ac ordinationi divinæ contradicere: Nam judicium, † in quo lites tractantur, Dei est ordinatione, *Dent. 1. v. 9. Exod. 18. v. 19. Gen. 9. v. 6. Ps. 2. v. 1. Proverb. 8. Rom. 13. Novell. 6. §. 8. c. questum. 45. caus. 23. quest. 4. l. 1. C. de summ. Trinit. Bodin. lib. de Republ. c. 10. Petr. Gregor. Tholof. h. 47. synag. jur. c. 1. n. 9.* Et cum adversario suo litigare atque in judicio conflictari jus etiam divinum concedit, *Esa. c. 1. v. 17.*
- 3 *Act. 13. v. 17.* vide omnino Tholof. *diff. loc.* † Estque litigium sive judicium, in quo lites tractantur, legitimum præsidium atque juris publici tutela, *l. 5. C. de his qui ad Eccles. confug. l. nulli. 14. C. de Jud. quin & finis judiciorum est circumcidere lites l. properandum. 13. C. de Jud.* † Ergo Christianis litigare non minus concessum erit, quam belligerare, Tholof. *lib. 11. polit. c. 1. n. 11.* Heresbach. *de admin. Reipubl. Chrif. c. 6.* Ventur. de Valent. *in partib. litig. lib. 1. c. 3. n. 30.* Nec tenebitur quisquam jus suum indiscussum relinquere, *c. novit. 13. extr. de Jud. Dent. 1. v. 17. Lev. 19. v. 15.* † sed detestamur lites temerarias, injustas, modicas, nullas, & per consequens non tam litigium, quam impiam litigandi causam, primumque ad jurgia & litigiosas contentiones animam cum Petr. Gregor. Tholof. *lib. 47. synag. c. 1.*

n. 6. Bald. in l. generaliter. 52. n. 13. C. de Episc. & Cler. Nevizan. lib. 6. sylv. nupt. num. 8. & seqq. † Peccant siquidem litigaturi de rebus modicis, temerariis ac nullis *Definit. preced.* non evitando damnum, sed captando lucrum, Ventur. de Valent. *diff. c. 3. n. 24.* † Non prius cogitantes an litem ingredi expediat, *l. 1. C. de edend. c. 1. vers. judas. de pœnis. dist. 6. c. inducia 3. caus. 3. q. 3.* nihil de jure suo remittentes, nec honestè atque modeste, sed ut se invicem decipiant, collitigantes, haud memores proverbii: *Der Sachen Feind / der Personen Freund / licet rari sint, in quos illud germanicum cadat, ut ait Keller. lib. 2. de offic. jurid. polit. c. 7. p. 347.* † Et instruunt litigantes Christianos multis cautelis Vent. de Val. *diff. c. 3. & Joach. à Beust. dom. 3. advent. p. 655.* sanè in eo Christiani homines culpandi sunt, quod litigaturi non semper amicabilem compositionem prius quarant. † Quæ tamen litigium præcedere debet & à judice etiam inter partes litigantes tentanda, antequam ad processum deveniatur, *c. 1. X. de mus. pet. c. ult. X. de transact. c. si illic. 29. caus. 25. q. 4. c. querel. 15. X. de simon. c. si primates. 4. caus. 5. q. 2. l. 12. §. 3. ff. de usufr. Felin. ad rubr. de treug. & pac. n. 1. Wefenb. lib. 1. conf. 21. n. 1. Tholof. diff. c. 1. n. 14.* † Non enim prudenter fortunæ arbitrio committitur, quod per concordiam componi potest, Andr. Knich. *de jur. Saxon. c. 3. fol. 260.* ac legum latori circa amicitiam & concordiam magis quam circa justitiam studendum, est, Arist. *8. Ethic. 1.* Anton. de Guevarr. *lib. 2. c. 36.* † Causam hæc res dedit in omnibus ferè Europæ provinciis statuto, ut lis omnis concorditer & amicabiliter componatur, antequam litis sive potius litigiosi processus via tentetur, ut de Galliâ testatur Anton. Fab. *in Codic. lib. 9. tit. 22. de Italiâ. Jas. vol. 1. confil. 35. Fulgos. conf. 152. de Germaniâ Vent. de Valent. in partib. litigios. lib. 2. cap. 4. n. 10.* † Idque in provinciis etiam Electoratûs Saxonici obtinere, observantia docet, & expressa hæc de re est sanctio Electoralis in Ordin. judiciar. *tit. 1. §. besonders aber wollen wir / in verb. damit nicht leichtlichen und ohne Unterscheid die zwischen den Partheyen entstandene Irrungen in weitläufftigen Processen gewiesen / sondern so viel immer möglich / zuvor versucht / ob die Partheyen entweder auff billige Weise in Guten zu vergleichen / ic.* quod novissimè repetitum in *Resolut. grav. de A. 1661. Tit. von Justitiens Sachen / §. und weil zum Euffsten / ic. §. und eben also soll es zum sunffzehenden / ic.* † Omisâ tamen amabili tractatione, processus non est nullus, nec Reus ab observatione judicii absolvendus, nec respondere teneatur Frider. Pruckm. *vol. 1. confil. 42. n. 1. & seqq.*

Ira Domini in causa David Zimmermanns contra Georg Schreyern / Mens. Jun. Anno 1620.

Irem in causa Hansen Rudolphs contra Paul Pörnern / Mens. Jun. Anno 1625.

Irem in causa Christophori Dufels contra Caspar Pörner / Mens. Octobr. Anno 1627.

DEFINIT. XI.

Ad concordiam tamen, sive amicabilem compositionem, judex partes litigantes compellere nequit.

PLerumque verò litigantium ingenia sunt heteroclitica nec ad compositionem amicabilem prona, ubi disquiri solet: *Num judex litigatos ad concordiam compellere & cogere possit?* † Affirmant id Tesaur. *decif. 89. n. 1. & 3. Dec. confil. 13. vol. 1. Barbat. vol. 4. concl. 54.* Ventur. de Valent. *in partib. litigios. lib. 2. c. 4. n. 22.* Andr. Gail. *lib. 2. de pac. publ. c. 18. n. 6. & 7.* Matth. Wefenb. *conf. 21. n. 1.* † Quorum sententia in certis saltem casibus videtur admittenda, veluti si subsit timor, ne ad arma partes veniant, Jacob. Menoch. *lib. 2. arbitr. judic. quest. centur. 5. cas. 442. n. 9.* Adam. Keller. *lib. 2. de offic. jur. pol. c. 7.*

aut dissensio sit inter partes insignis, ex qua Respubli-
 4 ca turbari possit, l. 2. §. in civilibus. ff. de capt. † vel
 si lis sit de alimentis, Ventur. de Valent. *dict. c. 4. n.*
 22. idque maximè, quando lis vertitur apud judicem
 supremum, Matth. de Afflict. *decif. 149. n. 7. & 8.* de
 quibus aliisque casibus vid. Felin. in rubr. *extr. de*
treugâ & pace. 2. & seq. Paris. de Put. *tract. Syn. verb.*
 5 *concordiâ verò judex. n. 1. & seq.* Tusch. *tom. 2. lit. C.*
verb. concordar. concl. 564. † Cæteroquin regulariter
 judices, præsertim inferiores, partes litigantes ad con-
 cordiam & amicabilem compositionem cogere & ar-
 ctare nequeunt, sed processum admittere tenentur,
 Paris. de Put. *dict. loc. n. 9.* Bartol. in l. congruit. 13. ff. de
 offic. præsid. n. 4. Dom. Arum. *lib. 5. decif. 11. n. 72.* Frider.
 6 Pruckman. *vol. 1. conf. 42. n. 6.* † Quod & disertè ap-
 probavit Illustrissimus Sax. Elector in Ordin. Process.
tit. 1. §. besonders aber wollen wir/vers. jedoch mit der
Discretion &c. non habito respectu causarum ac per-
 sonarum *dict. tit. 1. §. 1. vers. zumal wenn sieh befindet/*
 7 *junct. dict. vers. jedoch mit der Discretion.* † Nemo
 siquidem jure compellitur ad transigendum vel paci-
 scendum l. 3. §. tametsi l. 1. diem 27. §. stari. 2. ff. de recept.
arbitr. l. si quis major. 41. C. de transact. l. si dictam fue-
 8 *rit. 56. §. si compromisero ff. de evict. l. nec emere. 16. C.*
de jur. delib. Bald. in l. 7. C. de sentent. ubi ait: † Con-
 cordiam svaderi, non imperari posse, aut pacem esse
 bonum persuasibile, non compulsibile, Jacob. Me-
 noch. *dict. cas. 442 n. 8.*

Ita Domini in causa Christophori Puchners & Johann Rothhaupts
 contra Elisabethen Hansfeldin/ Meuse Mart. Anno 1617. (Ver-
 ba sent. Daß Beklagter seines Zurwendens ungeachtet auff an-
 gestellte Klage bey Straffe Ungehorsams sich einzulassen/ und
 den Krieg rechtens zu beffigen schuldig/ B. N. W.)
 Et in causa Hanssen Rudolphi contra Paul Pörneru/ Mens. Jun.
 Anno 1623.

DEFINIT. XII.

Durante Commissione non est lis agitata coram judice Ordinario.

1 **C**essante antè concordiâ sive amicabili compo-
 sitione, deveniendum erit ad processum litigio-
 sum, quo partes innumeris serè molestitis se obstrin-
 2 gant, ad pedes Advocatorum submitunt, & nescio
 quam non humilitatem ac patientiam discere cogun-
 tur. † Sæpè enim fit, ut nobiles quoque litigatores
 Advocatos expectare oporteat, donec crapulam edor-
 miverint, vestiti aut pransi sint; Eos comitari ad tem-
 plum & curiam, serinia literarum portare, coram scri-
 3 bis nudi stare, quibus in plateâ mendicantibus ne obu-
 lum ad restim darent, ut refert ex Ant. Mar. Spelta.
lib. 2. della pazz. dilett. cap. 10. Ventur. de Valent. in
 4 *parten. litig. lib. 1. c. 4. n. 29.* † Hæc scilicet est litigan-
 tium superbia, nec dicam superlativa insania, vexan-
 di potius proximum & vexari ab omnibus, quàm lite
 superfedendi. Sed imputent sibi, quod viam concor-
 5 diæ ambulare noluerint. † Restant nihilominus, ipsis
 alia adhuc Remedia, quibus jugo Advocatorum pau-
 lulum se subtrahere, ac faciliori negotio metam litis
 6 assequi valent. † Petant nempe sibi dari Commissari-
 os, quibus audientiam faciliorem habere possunt, &
 minores sumptus atq; expensas facere coguntur, Pract.
 Papiens. in forma libelli, quo agitur ad penam ex com-
 7 *promisso. §. tanquam in arbitros. n. 2.* Ventur. de Valent.
in partib. litigios. lib. 2. c. 4. n. 14. † Qui etiam de facili à
 Principibus concedi & delegari solent, sub hæc for-
 mulâ: Ut primò inter partes concordiam tentent, eâ
 verò dissolutâ demum viâ juris procedant, docente
 8 experientiâ quotidianâ harum terrarum, de qua etiam
 testatur Andr. Gail. *lib. 1. observat. 35. n. 1. & lib. 2. de*
pac. publ. cap. 18. n. 6. † Durante namque commissio-
 ne, suspensa est jurisdictio ordinarii judicis, coram quo
 processus ordinarius debet agitari; Intèrim jurisdictio

& potestas de causa litigiosa cognoscere, eamque tra-
 ctare concessa est commissariis, qui semper eò inten-
 dere debent, † ut formam & tenorem commissionis 8
 præcisè observent, ac ne fines excedant, c. cum dilectis
 22. *extr. de rescript. c. cum olim. 133. extr. de offic. delegat.*
 Jason. in l. à divo Pio. 15. ff. de re judic. *num. 8.* Andr.
 Gail. *dict. observ. 35. num. 2. & 3.*

Ita Domini in causa Christophori Puchners contra Philippum
 Schuarten/ Mens. Jun. Anno 1620. (Verba sent. Die weil obert
 aus den Acten so viel zu befinden/daß Beklagter Eursf. Höchst-
 gnädigste Commission ausbracht; So nitro/bis so lange die-
 selbe erörtert/ in dieser Sache billich in Ruck gehalten/ und
 wenn die gültliche Entscheidung sich entschlagen/ ergeht als demt
 darauff ferner was recht ist/ B. N. W.)

DEFINIT. XIII.

*Arbitrorum laudo standum est, non propter autori-
 tatem sententia, sed ex compromisso pra-
 cedente.*

1 **N**on minus utile litium abbreviandarum est Re-
 medium, quando ipsimet litigatores constitu-
 unt amicabiles compositores, qui causam cognoscant
 2 eamque amicabiliter componant. † Melius siquidem
 rei lue consulerè is, qui malam litem fovet, non po-
 test, quàm ut vel in totum à lite discedat, vel quibus-
 cunque potest, mediis paciscatur atque transigat, c.
 dudum 22. *extr. de elect. c. ult. extr. de transact.* Ven-
 tur. de Valent. in *partib. litig. lib. 2. c. 4. n. 13.* Frideri
 Pruckm. *vol. 2. Consl. 18. n. 161.* Cognoscunt ergò dum
 taxat causam arbitri & inter litigantes concordiam
 tentant; † sed horum dicto vel sententia partes haud 3
 stare oportet, nisi huic consenserint, eamque in vim
 pacti confirmaverint & acceptaverint, arg. l. 2. C.
 comm. utriusq; judic. Anton. Fab. in *Cod. lib. 2. tit. 35.*
defin. 1. n. 2. Ventur. de Valent. *dict. cap. 4. n. 15.* † Alia 4
 est ratio Arbitrorum compromissariorum, in quorum
 scilicet sententiam fuit compromissum à litigatoribus,
 ut plurimum poenâ adjunctâ, *Novell. 82. c. 11.* Andr.
 Gail. *lib. 1. obs. 150. n. 6.* Cacher. *decif. 39. n. 5.* † Qui 5
 vulgò dicuntur willkührliche Schiedes, Richter/
 Niedersatz und Obman/ Vent. de Valent. *dict. c. 4.*
n. 1. Ayer. *p. 3. proc. cap. 5.* † Standum itaque est tum 6
 arbitrorum laudo, non propter auctoritatem sententia,
 sed ex conventionè & compromisso, vel etiam metu
 poenæ in compromisso adjunctæ, l. ubi pactum. 40. C. de
 transact. Anton. Fab. *dict. tit. 35. defin. 10. n. 7.* in tan-
 tum ut nec appellare liceat. † Nam sive arbitri sen-
 7 tentia æqua sit, sive iniqua, sibi imputet, qui compromi-
 sit, l. diem. 27. §. stari. 2. ff. de recept. arbitr. Anton.
 Fab. *dict. tit. 35. defin. 6.* Quamvis dissentiat. Bartol. in
 l. arbitro. 9. ff. qui satisd. cog. † Quem fefellisse vi-
 8 detur textus ille, qui non de compromissario loquitur,
 sed illo arbitro, qui datus est à judice ejusque vices
 quodammodò gerit, ut mirum haud sit non minus ab
 hoc arbitro judiciali, quàm à Judice ipso posse appel-
 lari *dict. l. arbitro. 9. l. 7. in fin. C. de ser. l. 23. ff. de appell.*

Ita Domini in causa Johann Broctmans contra Barbara-
 rem Schuman zu Leipzig/ Mens. Sept. Anno 1634.

DEFINITIO XIV.

*Non valet sententia arbitrorum, si ex pluribus all-
 qui, reliquis absentibus, pronuncia-
 verint.*

1 **S**ex pluribus arbitris quidam, aliis absentibus, pro-
 nunciaverint, horum sententia neutiquam vale-
 bit, l. duo ex tribus 39. ff. de re judic. Non sine causâ,
 quia absentes, si adfuissent, alios in sententiam suam
 trahere potuissent, l. item si 17. §. ult. ff. de recept. qui
 2 arbitr. † Nec quicquam nocebit, quod absentes fu-
 erint citati, quia cogendi sunt, non interpellandi,
 qui compromissum receperunt, l. 3. §. 1. & seq. ff. cod. tit.
 † Quod enim dici solet, contumaciâ esse pro præsentia 3

Aut. quia in provinciâ. v. sed si non ipse C. ubi de crimin. agi oport. id verum est, cum agitur de præjudicio contumacis, non alterius, cui aliena contumacia nocere non debet, Anton. Fab. in *Codic. lib. 2. 35. defin. 3. n. 3.*

- 4 † At dixeris, dissentiente licet uno vel altero, si plures, in quos compromissum est, consentiant, horum sententia valet? *l. item si unus. 17. §. ult. junct. l. seq. ff. de recept. qui arbitr.* † Verum id est, si præsentibus dissentiant, non si absentes sint; plus siquidem hoc casu potest absentia, quam præsentia cum contradictione, ut eleganter *post Gloss. in dict. l. 17. §. ult. ff. d. 4.* dicit Anton. Fab. *dict. defin. 3. n. 6.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Diweil beyde Partheyen auff gewisse Personen als Schieds-Richter compromittiret/und derselbigen Erkântnis und Ausschlag diese Sache untergeben; und aber nicht zu befinden/dass alle Schiedsteute antwesende gewesen/und von ihnen das Laudum abgefasset worden/ &c. So mag auch dasselbe als ungültig Beklagten zum Nachtheil nicht gerethen; Sondern es wird die Sache an die sämtliche Schieds-Leute zu dero Erörterung hinwiederum billich verwiesen/ B. R. W.)

DEFINIT. XV.

Compromittere possunt Litigantes validè etiam coram giudice ordinario.

- 1 Aliud quoque litium abbreviandarum est Remedium, quando partes litigantes in iudicio certo modo compromittendo, omnibus litigii ambagibus, protelationibus, solennibus juris beneficiis, ut Appellationi, Leutationi aliisque, quibus causa in multos annos protrahi potuisset, renunciant, & in sententiam consentiunt, ut tota die practicari videmus. Quo certè remedio multis occurri potest molestiis & defatigationibus, quibus aliàs colligantes sunt obstructi; † De quibus quasi invicem heteroclitici certare videntur, eoque sæpissimè laborant, ut unus alterum fatiget, undè nihil ferè vulgatius in ore litigantium hoc dicitur: Ich will ihn wol müde machen/ quo unus alterum quasi consumat & ad transigendum urgeat, Guicciard. *pol. hypom. 88.* Petr. Frider. *de cont. caus. lib. 3. c. 2. n. 1.* Adam. Keller. *lib. 2. de offic. jurid. polit. c. 7.* † Quia scilicet omnia mundi mala, norunt, qui circa lites versantur, & nihil curant præter vindictam, rancorem animi & bursum hydropicam, *l. fin. §. 1. ubi Gloss. C. mandat. Matth. Coler. part. 1. decis. 115. n. 12.* Curt. Senior. *cons. 55. n. 11.* † Confugiunt ergò ad compromissum hoc litigantes, quos terrent molestia, labor, protelationes injuriosæ, cura faciens canos ante annos, imprimis verò molesta expectatio, *l. etiam 15. ff. ut legat. nom. cav. l. 51. ff. de pecul.* † Statuunt nempe, melius esse, habere reculam in tempore, quam expectare rem litigiosam; Malunt sumere pecuniolam oblatam repente, quam expectantiam litigii plenam, lentè, ut ait Duro di Pasc. *in aul. th. 109.* Ant. de Guev. *im Hoffleut. Becker. c. 10.* † Quia secundum *Accursium* melius est unum Tene, quam centum Cape, scilicet per longum ac molestum litigium, *Gloss. in l. cum hi. 8. ff. de transact.* Nevitz. *in sylv. nupt. lib. 4. num. 130.* † Nec movet, quod in iudicem ordinarium compromittere haud liceat, *l. sed si in servum. 9. §. si quis iudex sit. 2. ff. de recept. qui arbitr.* quia hoc verum est, si quis in iudicem tanquam arbitrum juris compromittere vellet, quod certè litigantes facere haud possunt: Iocus verò, si in iudicem tanquam ipse arbitratorum & benevolum compromittant, quò scilicet non servato ordine processus, absque ambagibus cognoscat, † quale compromissum absque dubio subsistit, *l. societatem. 76. vers. arbitratorum, ubi latè Bartol. ff. pro soc. Eleganter Anton. Fab. Codic. lib. 2. tit. 35. defin. 2. n. 3.*

Ita Domini in causa Martini Richters contra Andream Hanemans Eheweib / in præsentia Scholæ Grimmensis ventilatâ Menf. Majo, Anno 1606.

DEFINIT. XVI.

In Compromissis locus non est penitentia, alterâ parte invitâ.

- 1 **N**on transit compromissum ad heredes compromittentium, sed morte alterutrius expirat *l. diem. 27. §. 1. ff. de recept. arbitr.* Quod verum est, etsi plures ex una parte vel Rei vel Actoris compromississent, & unus tantum ex his decessisset, *Gloss. in dict. l. diem. 27. Hartm. Pist. observat. 100. n. 2.* † Modò causa fuisset individua *Joh. Baptist. Asin. in l. 1. n. 141. & seq. ff. de relig. & sume. funer.* Nam in causa dividua, licet ex parte defuncti compromissum expiret, subsistit tamen ratione superstitum, *Hartm. Pist. dict. obs. 100. n. 4.* † Penitentia autem in compromissis non datur locus, nec unus ex compromittentibus potest articulum aliquem ab altero oblatum compromisso eximere: † Quia compromissum utriusque partis consensu in initum est; Ideoque unius tantum consensu, vel in totum, vel pro parte dissolvi nequit, *l. 35. ff. de Reg. jur. l. 5. C. de O. & A. l. 58. ff. de pact. l. 4. C. de donat. sub. mod. l. 5. C. de transact.* Modest. *Pistor. part. 2. quest. 74.* † Etiam si die eodem, quo in initum fuit compromissum, alterutra pars illud revocare vellet, quia tempus non est modus gubernandæ sed moderandæ obligationis, *l. obligationum fere 44. §. placet. 1. ff. de O. & A.* † Quamvis itaque per breve temporis momentum à perfectione compromissi cesserit, attamea semel perfectum fuit compromissum, à quo consensu discedi alterâ parte invitâ nequit, *Jacob. Schult. in addit. ad Modest. Pist. dict. quest. 74. n. 3.* † Nec obstat, quod dici solet, ea quæ in continenti sunt perfecto negotio perinde haberi, ac si in ipso negotio intervenissent, *l. lect. 40. ff. de reb. credit.* Id siquidem verum est, si uterque contrahentium consentiat, cum pacta, de quibus agitur *in dict. l. 40.* non nisi utriusque consensu constent, *l. 1. §. est autem pactum. 2. ff. de pact.* *Schult. dict. loc. n. 4.*

Ita Domini in causa Viduæ & Heredum Nicolai Roszbachs contra Heredes Jacobi Hanischens zu Dresden / Menf. Juh. Anno 1616. (Verba sent. Diweil dieses eine Compromiss-Sache ist/ darinnen beyde Partheyen sich wegen eines gewissen modi procedendi verglichen; So hat nunmehr Beklagens gothanes Suchen dawider nicht statt/ B. R. W.)

DEFINIT. XVII.

Commissarii ad judicandum super sorte constituti, etiam super usuris pronunciare possunt.

- 1 **C**ommissarii, à Principe delegati, formam & tenorem commissionis diligenter inspicere & observare debent, ne fines Commissionis excedant. Non enim de rebus & causis, in commissione haud expressis, ipsis licet judicare *c. cum dilectâ. 22. ext. de rescript. c. cum olim. 53. extr. de offic. delegat. Jason. in l. à Drive Pio. 15. ff. de re judic. n. 8.* Andr. Gail. *lib. 1. observ. 35. n. 2. & 3. lib. 1. de pac. publ. cap. 6. n. 26.* *Specul. lib. 1. part. 1. tit. de judic. deleg. §. sequitur. 5. n. 1. & 2.* † Quod tamen fallit in accessoriis & connexis; De his namque Commissarii absque ulteriore Principis jussione cognoscere possunt, quia ad illa semper extenditur commissio, *c. prudentiam. 21. §. sexta nobis. & §. seq. ext. de offic. deleg. Gail. dict. observat. 35. num. 8.* † Ex quo fit, quod partes litigantes citare & contumaces punire valeant *cap. præterea. 5. ext. de offic. & potest. judic. delegat. Gail. dict. observ. 35. n. 8.* † Sicuti & super fructibus, usuris ac interesse pronunciare, *Panorm. in dict. cap. prudentiam. 21. §. si verò. n. 2. & 4. Gail. dict. loc. n. 10.* † Sanè Commissarii etiam sententiam à se latam exequi poterunt, ex veriori Dd. opinione, quæ probatur *per text. in cap. pastoralis. 28. §. præterea. postulasti. ext. de offic. & potest. jud. delegat. l. 1. C. si contra*

contra jus vel util. publ. l. ult. C. de judic. Specul. dist. 5. sequitur 5. n. 6. Bartol. in l. a Divo Pio 15. ff. de re, jud. num. 2.

Ita Domini in causa Rudolphi à Sünau contra Hans Wilhelm Menschen ad requisitionem Consulium & Quæstoris Zwickav. Mens. Jul. Anno 1631.

DEFINIT. XVIII.

Non admittendi sunt in judiciis Advocati improbi aut qui jura in Academiis non didicerunt.

- M**aximè nobile, laudabile atque honorabile est Advocatorum officium, qui gloriosæ vocis confisi munimine laborantium spem, vitam & posteros defendunt l. Advocati. 14. C. de Advoc. divers. judicior. l. 1. §. postulare. 1. ff. de postul. † Ideò enim inventum est Advocationis officium, ut lites dirimantur, amicitia inter homines conservetur, Litigaturis succuratur, qui suum tueri & causam dicere ignorant, Jac. Menoch. de arbitr. jud. qu. lib. 2. cas. 369. Cagnol. in l. 2. §. post originem 7. n. 215. ff. de orig. jur. Auct. disc. von Justizien-Werck pag. 82. † Utinam hujus officii memores Advocati, in omni lite omnes cogitationes in Deum dirigerent & ad vitæ perfectioris genus, salutem clientum, ac Reipublicæ decus tenderent: sed proh dolor! seculo hoc multi reperiuntur, † qui Advocationis munus plus ad subversionem veritatis, ac litigiorum augmentum, quàm ad lucidationem justitiæ & litium diremptionem exercent, Magon. de rest. patr. rat. part. 1. cap. 6. n. 18. Non digni hoc nobili advocatorum nomine, nec in republica ferendi, † vel certè coercendi, qui conscientias hominum pervertunt & judiciorum sanctitatem in cautelas, technas atque perjuriam commutant, Gerichts-Plauderer / welche fast alle Verschreibungen streitig zu machen wissen uti eos vocat Gail. in tr. de arrest. c. 9. n. 17. † Loquor nempè cum Adam. Keller. de offic. jurid. polit. lib. 2. c. 25. & lib. 1. c. 8. non de veris & honestis advocatis, sed de causidicis, vel potius dicendi ignaris Rabulis, qui non eloquentes, sed simpliciter loquentes dicuntur, & tantum quæstus gratia garrunt; lites producunt, & penè diurnas faciunt, imò miseros Rusticellos vi adamantinà ad se pertrahunt, & suadent, ut litem moveant Dominis, Knich. de part. vest. c. 3. num. 70. & 62. † Ita meherclè lites pariunt, ac lites ex litibus serunt, quarum litium novarum lis principalis quidem mater, Advocatus autem pater est, qui filiam minime nutrit, sed dominus matris, hoc est, litis, matris, filibus & patri sumtus litium præstare tenetur, Auct. disc. von Justizien-Werck. p. 23. † Alii absque conspicillis scripturas videre non possunt, ut inquit Magon. de rest. patr. rat. p. 1. c. 8. n. 23. imò querunt & inquirunt, unde tantum lucri capiant, nisi decipiant, lites procrastinent, literas obliterent, sigilla surgillent, hoc nisi liceat, so möchte der Teuffel ein Zeu- rüst seyn / inquit auctor disc. von Justizien-Werck. p. 94. † Certè sunt hi ipsius diaboli mancipia, quæ licet alunt, ut sua sarciant maripia & litigaturientes de- vident, Ventur. de Valent. in part. litig. lib. 2. c. 30. de quibus vere dicitur: Ubi advocatorum turba stre- pit, ibi litium anfractibus tota civitas ardebit, nec do- mus aliqua a litigio vacabit, Joh. Bapt. Magon. dist. part. 1. c. 11. n. 9. † ut rectè fecerit Ferdinandus, non- mittens Advocatos in Indiam, ne litium semina mit- terentur, Joh. Bodin. lib. 5. de Republ. cap. 1. Non ad- mittantur ergò Advocati, nisi qui sunt viri honesti, pii ac probi. † Sed nec hi apti & idonei erunt ad mu- nus advocationis subeundum, si non jura in Acade- miis didicerint; † Non minima siquidem malitiæ Ad- vocatorum causa est juvenus & ignorantia; Cum ju- venes Advocati plerumque confusores litium dicantur, factum quodcumque utcumque capiant, idque in transcurso quasi, unde post tantos, tantæque moræ,

Corp. Definit. Vol. I.

sumtuum & molestiarum processus, instar filii undi- que late fumosi necitur & educitur, ut quod hora sa- pè unà componi posset optimè litigium, de eo anni plures firmentur pessimè, Kell. lib. 1. de offic. jurid. po- lit. c. 28. Ant. de Guevart. im Doffleut-Becker. c. 10. † Qui in ipso litium portu impingunt, similes navi- gantibus Athenas, qui 1. anno Sapientes, 2. Philoso- phi, 3. Rhetores, 4. Nihil erant, ut ait ex Jacq. Faye. Vent. de Valent. lib. 1. cap. 9. n. 15. Magis verò nocet ignorantia & inscitia. † Multos enim hoc seculo vi- demus fratres ignorantia in foro versari & lites ex li- tibus diu protelare qui aut jura ignorant, aut pravè si- ve malitiosè, applicant, de quibus verè lusit: In Insti- tutis comparo vos brutis: in Digestis nihil potestis: in Codice scitis modicè: in Novellis comparamini Asellis, In des Reichs Abscheid / send ihr kommen nicht weit / & tamen creamini doctores, ô tempora! ô mores! Vent. de Valent. dist. lib. 1. cap. 11. numer. 7. † Et quod pessimum, quibusdam in locis scribas, imò 15 terræ filios & opifices munere Advocatorum fungi vi- demus, ita nempe in hoc litigioso & malitioso seculo, sicuti in Comædiis exhibentur Larvæ, pro Jctis Le- guleji, pro militibus latrones, pro politicis Nebulo- nes, pro oratoribus procuratores, Rabulæ, pro histo- ricis pueri, pro Advocatis scribæ & opifices &c. Eberh. à Weihe de van. glor. mund. p. 36. † Prudenter itaque 16 sancitum ab Illustrissimis Saxonie Electoribus in Or- din. Torgens. de Anno 1583. tit. von Advocaten und Procuratoribus in Ordin. polit. de Anno 1612. tit. 3. §. Besonders auch; ne admittantur Advocati, prius- quam publicum testimonium suæ eruditionis & pro- fectus in studio juris exhibuerint, vel aliter de eo fi- dem fecerint. † Quod & juri communi convenit, 17 ubi imperiti & indocti ad postulandum & advocan- dum non admittuntur l. 1. §. 4. v. advocatos ff. de extr. cognit. l. leges 9. C. de LL. adde Resol. gravam. de An- no 1661. Tit. von Justizien-Sachen. §. ebener massen wird auch zum vier und dreißigsten / &c.

Ita Domini ad requisitionem Quæstoris Voigbergensis Mens. Jan. Anno 1614. (Verba sent. Das Jesso bemeldtes Joachim von Reichbergs Anwalt seine Person durch Vorlegung seines manda- ti zur Nothdurfft legitimiret; Da er nun auch seine testimo- nia, daß er auff Universitäten gewesen / und jura studiret / von seinen Præceptoribus, so er gehöret / zu den Acten bringen / und er also auch dadurch seine person gnugsam geschicket machen würde / inmassen er zu thun pflichtig; So wäre Beklagter auff anderweit vorgehende gebührende Ladung auf die erhobene Klage sich einzulassen / zu antworten / und den Krieg Mechtens zu befestigen schuldig / B. N. W.

Et ad consultationem Senatûs Plaviensis Mens. Jan. Anno 1600.

DEFINIT. XIX.

Advocatorum temeritas in convitiando & cavillando pena coerceri debet.

- D**etestanda est verborum Advocatorum, quæ in- terdum aaviditatem produunt in scriptis & attesta- tis, quæ sæpè adeò longâ verborum farragine protra- huntur, ut a cliente, magno & longo foliorum viso apparatu, maximum putante laborem, majus ob id exigant emolumentum, & scriptori majorem lucrân- di præbeant causam, Joh. Bapt. Magon. de rest. patr. rat. p. 2. c. 57. n. 8. † Hæc enim productorum proli- xitas vel ex inhiatione turpis lucris, vel aliquando ex ostentatione, vel ex malitiosâ litis protelatione pro- venit, ut inquit Rutger. Ruland. in tr. de commiss. p. 1. lib. 2. c. 20. n. 2. Andr. Gail. lib. 1. observ. 95. in pr. † Quæ poenam vix effugere potest, Ord. Process. tit. 3. vers. Wie auch aller unnötigen Weitläufigkeit / &c. Magon. dist. p. 2. c. 46. n. 5. Severius autem coercen- da est Advocatorum temeritas in cavillando, convi- tiando & injuriando. † Nil enim hodiè familiarius atque jucundius Advocatis & Causidicis, cum com- missarum sibi litium infirmitatem rationibus satis mu- nire

nire non possint, quod vel in Colligatorem, vel in ipsum etiam judicem convitiando, cavillando, objurgando, maledicendo procacius & effrenatius invehantur, Johan. Petr. Ala. in tr. de Adv. & caus. Christ.

- 5 p. 2. exerc. 6. Dasz sie die Feder gar scharff spitzten. † Licet plus noceat, quam proficit anserinus ille strepitus, qui plerumque scommata, convitia, injurias, earumque retorfiones, jurgia, dissidia, lites, inimicitias & denique omnia mala causari solet, Adam. Keller. lib. 1. de offic. jurid. polit. cap. 8. † Et mehercule ejusmodi Advocatorum cavillationes magis impediunt lites, quam expediunt, dienen mehr zur Verbitterung der Sache/ denn zu Abhelfung derselben/ Ventur. de Valent. in partib. litig. lib. 2. c. 7. n. 15. † Vaniloquas igitur horum linguas præcidendas esse scribit Bernhardus lib. 2. confid. ad Eugen. allegatus à Schönborn lib. 3. polit. c. 41. Quod nimis durum esset supplicium. † Sufficiat hoc mitius, ut judex Patronos & Advocatos ob ejusmodi convitia & aspergines objurget & compescat, iisque statim pœnam arbitrariam dicitur, DD. in §. atrox. 9. inst. de injur. Jac. Belvis. in pr. crimin. Rubr. de injur. n. 88. Cravett. conf. 98. n. 11. Ventur. de Valent. dict. cap. 7. n. 15. † Quod si observetur, si non inde lites minuentur, cavillationes tamen omittentur, uti res postulat; Quia per injurias publica pax & privata quies contra bonos mores turbari solent, Anton. Thesaur. decis. ped. 18. in pr. Ordin. Torgens. de Anno 1583. tit. von Advocaten und Procuratoribus. §. wenn aber nach angewandten vers. Sonderlich auch sich aller. Ordin. process. judic. tit. 3. vers. alle stacheliche/anzüglische Wort/te. Resol. gravam. de An. 1661. Tit. von Justitien-Sachen. §. ob auch wohl zum drey und dreyssigsten/te.

Ita Domini in causa Gabriel Holzsmüllers contra Georgium Kirsten zur Augustsburg/ Mens. Febr. Anno 1622. (Verba sentent. So viel auch die Advocaten belanget/ werden dieselben ihres in den Befehlen hönischen und ungebührlichen Ansehens halber jeder um 2. Neue Schock billich in Straffe genommen/ B. N. W.)

In causa M. Spiegelii contra Barthel Krüger zu Wittenberg/ Mens. Novembr. Anno 1630. Verba sent. Und weil bey dertheil Advocaten in denen Befehlen aßerhand anzüglischer/unbescheidener und stachelichter Worte gegen einander sich gebraucht; So werden sie derowegen ein jeder um 2. Neue Schock in Straffe genommen/ B. N. W.)

It. ad requisitionem Senatus Lipsionis Mens. Febr. An. 1586. Et in causa Melchior Bermans & Confort. contra Hansen Werners Wittwen zu Meissen/ Mens. April. Anno 1636.

DEFINIT. XX.

Pœnam incurrunt Advocati, qui partes ad negandum instruunt.

- 1 **O**Mnia moliuntur Advocati & Causidici, illecti cupiditate lucri, ut litem vincant, justa & injusta, per fas & etiam per nefas, aus allen beyden Fass/ ut quidam jocosè vertunt, Joh. Petr. Ala. in tr. de adv. & caus. Christ. p. 1. quæst. 12. † Movent scilicet judicem, imò commovent ut in malâ lite bonam sententiam obtineant, quod venditare solent pro magisterio, es sey ein Meisterstücke/ Ventur. de Valent. in partib. litig. lib. 2. c. 7. n. 21. † Modò clientes instrunt ad aliquid dicendum, respondendum, negandum vel fatendum, quod verum non est, Par. de Put. in tract. Syndic. verb. Advocati. n. 21. & seq. † Quæ certè malitia est Diabolica, & pœnam arbitrariam meretur.

Ita Domini in causa N.N. Mens. Sept. Anno 1630. (Verba sent. So viel aber bey den Advocaten Doctor N.N. anlanget/ wird derselbige/ weil er dem Beschuldigten zu leugnen Anlaß gegeben/ um eine ziemliche Geld-Busse seinem Vermögen nach/ jedoch dasz sich dieselbe über 8. Neue Schock nicht erstreckt/ billich in Straffe genommen/ B. N. W.)

DEFINIT. XXI.

Advocatus in causâ justâ patrocinium præstans subditis contra Magistratum, nec jura Civitatis amittit, nec pœnam incurrit.

Sæpè Advocati se venales exponunt, & venientibus occurrunt, dicentes: Domine, bene veniatis, quid habetis facere in curia? Si vobis necessarium est meum servitium, præcipiatis, Speckhan. cent. 2. Class. 4. quæst. 44. n. 4. Hi certè in iusto suo patrocinio cooperantur ad malum, timò, verius dicuntur auctores mali, quia consilio suo inducunt clientes ad litigandum, aliàs non litigaturos, Par. de Put. in tr. Syndic. rubr. de exc. adv. n. 12. Ala. in tr. de adv. Christ. quæst. 24. n. 37. Quis ergò hoc coërcitione dignos haud judicare vellet? † Idque eo magis, si subditos contra magistratum suum concitent, vel resistentes defendant, Ordin. Torgens. de Anno 1583. tit. von Advocaten. §. Sonderlich aber sollen sie/te. Ordin. process. judic. tit. 3. von den Advocaten und Procuratorn. vers. Die Unterthanen wider ihre Obrigkeit. † Aliud dicendum, si subditi justam litigandi causam habeant, & Advocatorum patrocinium implorent. Nam tùm Advocati, licet & ipsi colligantis jurisdictioni sint subditi, pœnam haud incurrunt, multò minus jura civitatis amittunt, dict. Ordin. Torgens. von Advocaten. §. 4. vers. Es sey denn dasz sie scheinlichen.

Ita Domini ad consultationem Senatus Quedlinburgensis Mens. Mart. Anno 1629. Verba sent. Hat N.N. den Bürger-End geleistet und euch gehorsam/ treu und gewertig zu seyn versprochen/ ob er nun wohl unlangsten etwem andern Bürger und Unterthanen wider euch bedienet gewesen/ te. So hat er sich doch dadurch seines Bürger-Rechts nicht verlustig gemacht/ derowegen ihr ihn auch in Straffe zu nehmen oder zu belangen nicht befugt seyd/ B. N. W.)

DEFINIT. XXII.

Negligentia Procuratoris in ipsâ causâ Domino præjudicat, datur tamen ei regressus adversus procuratorem.

Concludunt DD. communiter, quod ea, quæ Procurator propriâ negligentia commisit in judicio, nocent Domino, per text. in l. si procurator. 10. C. de procurat. l. transactionis placitum. 7. C. de transact. Andr. Gail. lib. 1. observ. 45. n. 1. Bartol. & alii in l. 1. §. si procurator. 2. ff. si quis jus dicent. non obtemp. Bald. & Salycet. in Auth. hodie. C. de appellat. Hartm. Piff. part. 1. q. 36. n. 2. † Nam uti procurator ad litem constitutus litem Dominus intelligitur, ita quicquid à procuratore gestum est, quod ad eam litem tractandam pertinet, perinde est, ac si à Domino gestum esset, l. procuratoribus. 22. C. de procur. Anton. Fab. in Codic. lib. 2. tit. 6. de fir. 3. n. 2. Et imputare sibi debet Dominus, quod negligentem procuratorem elegerit, l. cum mandato. 23. in fin. ff. de minor. l. sed & si §. ult. ff. de inst. act. † Quare si post latam sententiam intra decennium procurator non appellaverit, nec Dominus postea tempore exclusus admittendus erit l. 1. §. ult. ff. quand. appel. sit. † Nec refert, an Dominus sententiam latam esse sciverit, nec ne, quia sufficit scientia procuratoris, Felin. in cap. 1. n. 6. extr. ut lit. non comest. Natta. val. 3. Consil. 524. † Pariter quando procurator terminum probatorium præterlabi passus est, ulterius nec ipsemet Dominus erit admittendus, Bartol. in dict. l. si procurator. † Ne tamen ex facto procuratoris damnum sentiat Dominus, dabitur ei regressus contra Procuratorem, Bartol. & Salycet. dict. loc. Hartm. Piff. dict. quæst. 36. n. 4. † Tenetur namque is ex mandato de culpa suâ l. à procuratore. 13. l. in re mandata. 21. C. mandati. Joh. Harppr. in §. si qui exequitur. 8. n. 21. & seq. inst. de mandato.

Ita Domini in causa Martin Reimbold zu Verba/ Mens. Feb. Anno 1631. (Verba sentent. Seyd ihr mit eurem Nachbarn wegen

gen einer Triffi-Berechtigkeit in Zwiespalt und Rechtfertigung gerathen/ worauff euch der Beweis zuerkannt worden; Es hat aber euer Anwalt aus Nachlässigkeit die gewöhnliche Sächs. Triffi vorüber gehen lassen/ und sich an dem Beweise verfaumt/ ic. So werdet ihr nunmehr damit ferner nicht gehöret/ es ist euch aber bemeldten Anwalt wegen seiner Nachlässigkeit zu belangen/ und euch eures Schadens bey ihm wiederum zu erholen unbenommen/ W. R. W.)

Et in causa Marchai Heturichens zu Remmth/ Mens. Jun. Anno 1636. (Verba sent. Da aber dennoch der Advocat, welchem die Sache aufgetragen und durch dessen Nachlässigkeit der Beweis verfaumt worden/ noch solvendo wäre/ also daß sich die Klägerin ihres Verlusts bey ihm gar wohl erholen könte/ ic. So hätte sie sich auch auf solchen Fall der restitution in integrum keines weges zu erfreuen/ möchte auch mit dem einmahl verfaumten Beweise ferner nicht zugelassen werden/ W. R. W.)

DEFINIT. XXIII.

Attamen si procurator solvendo non sit, in subsidium saltem Dominus restitutionem in integrum petere valet.

- 1 Sed hoc ita, quando procurator solvendo est, ita ut Dominus restitutionem damni ab eo consequi valeat: Cateroquin, si procurator solvendo haud fuerit, in subsidium petere potest Dominus Restitutionem in integrum † ex clausulâ generali l. 1. ff. ex quib. caus. major. juxta communem interpp. sententiam, Matth. de Afflict. decis. 344. Mynsing. cent. 2. observat. 2. Andr. Gail. lib. 1. observ. 45. † observat. 139. n. 9. Bald. in l. ab eo. 3. C. quom. † quando judex. alii que quos allegat & sequitur Hartman. Pistor. part. 1. quast. 30. n. 7. † seqq. Ubi eleganter Simon. Ulric. Pift. in addit. lit. a. † Ne scilicet ex alienâ culpâ damnum sentiat maximum, id est, iacturam bonæ litis, Anton.
- 4 Fab. in Codic. lib. 2. tit. 6. defn. 3. num. 3. † Nec enim ulla culpa imputari potest domino, quod negligentem procuratorem constituerit, cum negligentia tale sit vitium, quod oculis Domini non apparuerit. † Nec obstat, quod vulgò dicitur, † Culpam procuratoris nocere Domino, Defn. preced. Quia hoc verum est, ipso quidem jure, secus tamen quoad restitutionem, in casu quo procurator non solvendo existit. Utrumque enim stare potest, nempe aliquid præjudicare alicui, & nihilominus eum restitui posse, quin imò, nisi præjudicaret, restitutio non esset necessaria, Hart. Pift. decis. quast. 36. n. 9. † Planè si non culpâ, sed dolo procuratoris aliquid omissum fuerit, eo haud existente solvendo, Domino jus suum ipso jure salvum ac integrum erit, per text. in l. † eleganter. 7. §. pen. ff. de dolo. Hart. Pift. decis. loc. n. 11.

Ita Domini in eadem causa Martini Neuholds zu Werda/ (Verba sent. Es wäre dann, daß gedachter Anwalt nicht so viel im Vermögen hätte / daß er euch den Schaden erstatten könte; Auf den Fall wäre ihr/ restitutionem in integrum zu bitten/ und daß ihr mit dem Beweise nochmals zugelassen werden möchtet/ zu suchen wohl befügt/ W. R. W.)

Et in causa Matthes Heturichs zu Remmth/ Mens. Jun. A. 1636.

DEFINIT. XXIV.

Advocatus, qui promisit advocare usq. ad sententiam definitivam, non cogitur prestare patrocinium pro eodem pretio, in judicio Appellationis.

- 1 Aequum est, ut Advocato pro operâ & labore præstito solvatur honorarium, quod & ipsimet petere possunt, l. si sub specie. 3. C. de postul. Matth. W. in Cod. tit. de Advocat. divers. judic. n. 4. Specul. lib. 1. part. 4. tit. de salariis §. sequitur. n. 1. † modo nihil exigant ultra licitam quantitatem, de qua vid. in Elect. Saxon. Ordin. Torgens. de Anno 1583. tit. von Advocaten und Procuratoribus. §. wenn die Advocaten: † Ordin. Polit. de Anno 1612. tit. Justicien - Sache p. 27. Matth. Berlich. part. 1. concl. 9. n. 74. † De quotâ verò litis pacisci nequeunt Advocati vel Procuratores l. quisquis 6. §. praterea nullum. 2. † l. si qui. 5. C. de postul. l. item. 15. C. de procur. l. si remunerandi. 6. §. ult.
- 4 C. l. seq. ff. mandat. Specul. decis. n. 1. † Quamvis ratione palmarii vel victoriæ pactum aut conventio facta valeat, l. 1. §. si cui. 12. vers. litis ff. de extraord. co-

gnit. decis. l. 6. §. praterea 2. C. de postul. Andr. Gail. l. 1. observat. 4. n. 1. † seqq.

Prout à Dominis responsum memini in causa A. G. contra die lauchin/ Mens. Octobr. Anno 1635.

† Solent tamen in arduis causis Advocati & Procuratores ut plurimum cum clientulis de certò salario convenire, Speculat. decis. loc. n. 1. † 3. ubi quæritur: An Advocatus vel Procurator, qui pro constituto Salario ad sententiam usq. definitivam advocare promisit, teneatur etiam prestare patrocinium pro eodem pretio in judicio Appellationis? † Quod negandum per l. prope- 6 randum. 13. §. illo procul dubio. 9. ubi Gloss. verb. terminum: † l. pen. C. de jud. Quam sententiam communem esse tradit Jason, in l. ita demum 13. n. 4. C. de procurat. Wesenb. in parat. C. de advocat. divers. judic. n. 7. circa fin. † At limitat eam Matth. Coler. part. 2. decis. 7 230. n. 2. in casu, quo generaliter fuit conventum (biß die End: Urtheil gesprochen werden) quæ locutio in primâ solum instantiâ non potest verificari: Veluti à Jenensibus ita pronunciatum refert ibid. n. 2. in fin.

Ita Domini in causa Melchior Wagners zu Werda/ Mens. Octobr. Anno 1628. (Verba sent. Dieweil ihr selbst berichtet/ daß ihr eurem Advocaten 50. Flor. zum Salario für seine gehabte Bemühung biß zum End-Urtheil versprochen / und aber nunmehr in selbiger Sache definitivè erkant worden/ ic. So seyd ihr ihme das versprochene Salarium zu entstehen schuldig / und darferne er euch in der Appellation-Justiz weiter bedienet seyn würde / wäret ihr euch mit ihm deswegen absonderlich abzusünden verpflichtet/ W. R. W.)

DEFINIT. XXV.

Pauperibus ex officio Advocatus datur, prestito tamen prius ab ipsis juramento paupertatis.

Optandum omninò esset, ut Advocati & procuratores misericordiâ ducti litigiosis pauperibus gratis inservirent, ac patrocinarentur, præmium à DEO omnium remuneratore expectantes, Rutger. Ruland. part. 1. de commiss. lib. 6. c. 13. n. 15. Joh. Petr. Ala. de Adv. Christ. p. 1. q. 9. Ventur. de Val. in parthen. litig. lib. 2. c. 9. n. 26. Tiraqu. de Nobil. c. 29. n. 37. Franc. Viv. decis. 159. n. 2. † Sed cum vix sperandum hoc sit, quia hodie videmus Advocatos paratiores ad patrocinandum gratis in casu dativo, quam adverbialiter, litigatorum marsupia exenterando & dicendo: Schicks tibi, est casus dativi, Ventur. de Valent. in parth. litig. 1. c. 9. n. 5. ne pauperes justam litem foventes relinquuntur indefensi, judici omninò incumbit, † ex officio ipsis dare Advocatum vel Procuratorem, qui Salarium ex fisco petat. Unde in Rebus publicis bene dispositis certi habentur pauperum Advocati, qui certo sibi Salario ex publico constituto gratis patrocinantur pauperibus, Matth. Coler. de process. execut. part. 1. c. 2. n. 121. Ventur. de Valent. decis. l. 2. c. 9. n. 25. † Veluti non solum in Italiâ, Galliâ, & Camera Imperiali id observatur, seße Petr. Greg. Tholo. lib. 49. Syntagm. Jur. univ. c. 6. n. 11. Ventur. de Valent. decis. loc. † Sed etiam hinc in Provinciis in Curiali & Appellationis judicio, Ober. Hof. Gerichts. Ordn. zu Leipzig de A. 1559. tit. End des Advocaten der Arm. Hof. Gerichts. Ordn. zu Wittenberg/ de A. 1550. tit. von den Procuratorm. Appellation. Gerichts. Ordn. tit. von den Advocaten der Armen. † Aliis verò in civitatibus ac judiciis inferioribus semper ex fisco hoc casu Advocatis solet dari Salarium. † Quod tamen non aliter accipiendum, quam si litigantes juramentum paupertatis præstiterint, C. statutum. 11. §. in super. extr. de rescript. in sexto. vid. Ordin. process. jud. in Elect. Saxon. de Ann. 1622. tit. 1. §. würde sich nun so viel/ ic. Andr. Gail. lib. 1. observat. 43. n. 18. Matth. Berlich. part. 1. concl. 7. n. 87. † seqq.

Ita Domini in causa Casp. Alemanns zu Magdeb. Mens. Dec. A. 1600. (Verba sent. Daß gedachtem N. N. wofern er endlich erhalten würde/ daß er in allen seinen Vermögen nicht so viel habe/ davon er einen Advocaten halten könte/ Amts und Gerichts wegen/ ein Advocat billich zugeordnet wird/ W. R. W.)

Et in causa Hanssen Quanties zu Sachseburg Mens. Mart. A. 1631.

DEFINIT. XXVI.

Non admittitur procurator absq; mandato, & quomodo in terris Electoratus Saxon. hoc casu pronunciantur.

- I**N omnibus omnino judiciis legitimatio debet precedere, nec admittitur procurator absque mandato, in quo iudicium substantiatur, ut loquitur Bald. in l. exigendi. 12. C. de procur. num. 4. Felin. in c. inter monasterium. 20. extr. de sent. & re judic. n. 4. Joh. Zanger. de except. part. 2. c. 7. n. 2. & sequ. † in tantum, ut exceptio illegitimationis in quavis iudicii parte opponi queat, Bart. in l. licet. 24. C. de procur. & in l. Pomponius. 40. §. rati. 3. ff. eod. tit. Quin & non opposita hac exceptione, † iudex ex officio Advocatum vel Procuratorem sine mandato comparentem repellere tenetur, Zanger. *diff. c. 8. n. 36.* Felin. in c. 1. extr. de accusat. num. 1. † Quod & disertis verbis approbatum in terris Electoratus Saxonici per Ordinatum process. judic. de An. 1622. tit. 7. *vers. wenns gleich vom Gegentheil nicht gefochten würde.* Caveant ergo sibi Procuratores, ne absque mandatis compareant, quæ si neglexerint, sciant † i. nihil ab ipsis effici, nec eorum proposita in iudicando attendi, sed prorsus ab actis removeri, *diff. Ordin. Process. jud. tit. 7. in pr. vers. das Einbringen aus Richterlichen amt verworffen/ ic.*
- 2** † 2. ipsos pro primâ vice multâ quinque, pro secundâ verò vice, decem thalerorum, & sic deinceps puniri, *diff. tit. 7. vers. und der Advocat Anfangs/ ic.* adde *Resol. grav. Tit. von Justitien-Sachen. §. wiewohl auch zum siebenzehenden in fin.* † Quam multam procuratores à suis clientulis repetere non possunt, l. qui proprio 46. §. procurator. 5. *vers. panam ff. de procurat.*
- 3** Berlich. *part. 1. concl. 14. n. 243.* † Sumtus quoque parti adversæ hoc casu esse refundendos, *diff. tit. 7. §. wenn auch einer mehr. vers. In Verbleibung dessen/ daß part. in die expensen. & c. Berl. diff. concl. 14. n. 27.* Quamvis hæc non semper aded præcisè observari sciam.

Ita Domini in causa Andreæ Stülgen contra Martin Grimwern zu Frenberg/ Mens. Jun. Anno 1619. (Verba sent. Daß die vom Anwalden ohne Mandat eingebrachte Gesäß von Acten zu removiren / und ist Beklagter Klägern die Unkosten dieses Termins auff richterliche Ermessigung zu erstatten schuldig/ der Anwald aber / weil er ohne Mandat verfaßt / in die der neuen Gerichts-Ordnung einverleibte Straffe der fünf Thaler verfallen/ B. N. W.)

Et in causa Petri Voßs contra Jacobum Rumbachen / M. n. Octobr. Anno 1623. (Verba sent. Und ist Klägers Advocat/ weil er sein Mandat nicht alsobald bey Einbringen des ersten Gesäßes übergeben / in der Ehrfl. Sächf. jüngst-publicirten Gerichts-Ordnung einverleibte Straffe der 5. Thaler gefallen/ welche von ihme gebührlichen billich einbracht wird/ B. N. W.)

DEFINIT. XXVII.

Ad validitatem mandati tam sigilli appositio, quam subscriptio requiritur.

- 1** **N**on sufficit ad mandatum à procuratore (qui de Jure Saxonico ante litis contestationem saltem constitui potest *art. 30. lib. 3. Landr. Col. p. 1. decis. 139. n. 2.*) exhiberi, sed & legitimum sit, necesse est, h. e. tale quod omnia habeat requisita essentialia & formalia, putà: quis, quem, in quâ causâ, contra quem & coram quo iudice procurator sit constitutus:
- 2** † Quo & refero clausulam rati & satisfactoriam seu obligationem bonorum, de quibus vid. *Specul. lib. 1. part. 3. de procurator. §. ratione autem forma. n. 20.* Wesenb. *in paras. ff. de procur. n. 7.* Rauchb. *part. 1. q. 2. n. 1. & 5.* ubi hoc pluribus persequitur Berl. *part. 1. conclus. 14. n. 70. & seqq.* Mynsing. *cent. 4. observat. 99.* Vult. *lib. 2. jurisprud. Roman. c. 30. n. 29.* Nec non clausulam heredum, *Resolut. Grav. de An. 1661. Tit. von Justitien-Sachen §. zum neunzehenden.*
- 3** † Pariter etiam ad validitatem mandati requiritur sub-

scriptio & sigilli appositio simul ac conjunctim, nec alterutrum, vel sigilli appositio, vel subscriptio sufficit, Joh. Zanger. *de except. p. 2. c. 8. n. 26.* Berlich. *diff. loc. & decis. 54.* † Quod & disertè confirmatum ab Elector. Saxon. *Illustr. in Ordin. Process. tit. 7. §. da auch vers. die Mandata und Vollmachten/ ic.* ubi & illud dispositum, ut si quis scribere ignoret, † mandatum per Notarium subscribatur, vel judicialiter per iudicem aut magistratum conficiatur, *diff. §. da auch vers. und wer nicht schreiben kan/ mags durch einen Notarium oder sonsten gerichtlichen vollziehen lassen.* Matth. Berlich. *diff. concl. 14. n. 79.*

Ita Domini in causa Jobst Janson & consortium contra M. C. B. Mens. Majo Anno 1623. (Verba sent. Daß Jobst Janson und Johann Gluck wegen ihrer Mit-Consorten ihre Personen mit Vorlegung anderer und richtiger Vollmachten/ so von dem Principalen nicht allein unterschrieben / sondern auch zugleich gestelt/ zu legitimiren pflichtig/ B. N. W.)

Et in causa Hansen Husan contra Walthasar Reschen/ Mens. Majo, Anno 1626.

DEFINIT. XXIX.

Non sufficit, loco mandati exhiberi blancetum seu chartam blancam.

Quid, si procurator chartam vacuum à parte quidem subsignatam & subscriptam, sed non conscriptam, quam nos Blancetum, seu chartam blancam, vulgò *Blancet/* vocamus, loco mandati producat? Hoc neutiquam sufficere, nec per id procuratoris personam † legitimari existimo, propter suspicionem nimirum falsitatis, cum Nicolao Boër. *decis. 274. n. 3. & seq.* Matth. Berlich. *part. 2. concl. 14. n. 91.* Chassan. *ad consuet. Burgund. tit. de jurib. marit. §. 5. num. 8.* Quod & Elect. Saxoniz placuit in der *Appellation-Ordnung/ tit. Ordnung wegen des Versetzens vers. die Advocaten eins Theils/ ic.* † Quin etsi quis verbis expressis in subscriptione suâ subjecerit, hoc esse mandatum in tali vel tali causâ, neutiquam tamen valebit, quoniam suspicio falsitatis per id non removetur, Berlich. *diff. l. n. 93.*

Ita Domini in causa Matthes Versen / contra die Bufflersche Wittwe/ Mens. Febr. Anno 1620. (Verba sent. Daß Kläger seine Person anderer Gestalt/ dann geschehen / zu legitimiren schuldig/ B. N. W.)

Et in causa Christophori Siegels contra Paulum Masurn/ Mens. O. A. Anno 1620. (Verba sent. Daß Beklagter seine Person anderer Gestalt / dann geschehen / zu legitimiren schuldig/ B. N. W.)

DEFINIT. XXIX.

Procuratorio nomine admittuntur sine mandato cognata persona & litis consortes cum Cautione rati.

Sunt tamen casus nonnulli, ubi quis alterius nomine sine mandato cum cautione rati in iudicio admittitur, puta pater nomine filii & vice versa, l. exigendi 12. C. de procurat. † Et omnes indistinctè personæ in lineâ descendenti & ascendenti in infinitum usque. Nec non collaterales vel aliæ personæ conjunctæ, l. sed & ha persona. 35. ff. de procur. Zanger. *de except. part. 2. c. 8. n. 38.* Matth. Wesenb. *in paras. ff. de procurat. n. 6.* Andr. Gail. *lib. 1. observ. 133.* Modest. *Pistor. p. 4. q. 144.* † Quod & Serenissimus noster Elect. Sax. disertè approbavit, ita ut ratione sanguinis cum cautione rati admittantur personæ usque ad quartum gradum exclusivè, vel tertium gradum inclusivè, in Ord. Proc. jud. *tit. 7. §. wir lassen aber gleichwohl.* Berlich. *part. concl. 14. n. 38.* † Ratione affinitatis verò tantum modo focer pro genero & vice versa cum cautione rati admittitur *diff. tit. 7. §. wir lassen aber vers. der Schwäher/ ic.* † Idemque procedit in Consortibus litis, qui causam & litem communem habent, agentes nimirum simul in eodem libello, in eadem instantiâ, & coram eodem iudice, *diff. tit. 7. §.*

wir lassen aber *vers.* welches auch in *consortibus ejusdem* liti statt haben soll; quamvis dissentiat Hartm. Pist. 6 *observ. 145.* † Procurator quoque sine ullo mandato in judicio comparens licet non admittatur cum cautione rati *dist. tit. 7. in pr.* Attamen si mandatum habuerit forsan mancum, mutilum, vel aliter insufficientis, supplere poterit defectum mandati cautione rati, *dist. tit. 7. §. da auch etwa/1c.* † Præstanda autem est cautio rati sub obligatione expressâ bonorum immobilium, judiciali consensu & autoritate Magistratus ejus, cui subjecta sunt, vel depositione pecuniæ, Matth. Wesenb. *in parat. ff. qui satisd. cog. n. 7.* Zanger. *de except. p. 2. c. 8. n. 41. & 43.* Matth. Berlich. *dist. concl. 14. n. 68.*

Ita Domini in causa der Buchdruckere contra M. C. B. Menf. Majo Anno 1627. (Verba sent. Daß Jobst Janson und Johann Glück wegen ihrer Mit-Consorten ihre Personen gebührlichen zu legitimiren oder die anerbottene cautionem rati würcklichen zu bestellen schuldig/ B. N. W.)

DEFINIT. XXX.

Nunquam mulier in judicio agere valet absq; curatore, sed hic etiam ex officio ipsi est adjungendus.

1 **E**T si de jure communi, mulieres in propriis causis in judicio comparere, agere & se defendere non prohibeantur, *l. qui. absente. 4. vers. nisi in rem suam. C. de procurat.* Matth. Wesenb. *in parat. ff. de postul. n. 4.* Matth. Coler *part. 1. decis. 67. num. 9.* Joh. Zanger. *de except. p. 2. c. 8. n. 95.* † Secus tamen res se habet in foro Saxonico, ubi mulier nec pro se, nec pro aliis in judicio comparere & agere potest, nisi ad instar pupilli vel minoris, curatorem ad litem habeat, cinctu kriegischen Vormunden/ *art. 44. & art. 46. lib. 1. Landr. art. 63. lib. 2. Landr. Coler. dist. decis. 67. n. 17.* 2 Zang. *dist. c. 8. n. 10.* Wesenb. *dist. num. 4.* † Hocque non solum in foemina actrice, sed etiam in rea conventa procedit. Non enim mulier rea in foro Saxonico sine curatore in judicio comparere, suamque causam defendere valet, Wesenb. & Zang. *dist. loc.* 3 4 Chilian. König. *in processu c. 22. num. 1.* † Quod & sanctione expressâ dispositum in terris Electoratus Saxonici, Const. Elect. *15. p. 2. vers. Sie halten gleich Klägerin oder Beklagter Statt.* Ordin. process. judic. *art. 8. in pr.* † In tantum, ut judex etiam ex officio mulieribus, sive agant, sive defendant, curatores dare teneatur, etiamsi desuper non fuerit imploratus, ne judicium eludatur, *dist. Const. 15. §. derowegen denn die Gerichtshalter.* Ordin. Process. judic. *dist. tit. 8. §. da sie aber.* Dan. Moller. *lib. 1. semest. 18. n. 8.*

Ita Domini in causa Hansen Sabers Gläubigere contra dessen Weib und Erben/ Menf. Jul. Anno 1617. (Verba sent. Daß Beklagte entweder in der Person/ oder durch ihren genugsamen Bevollmächtigten / die Wittib aber durch ihren kriegischen Vormunden / so ihr Gericht wegen jugeordnet wird / zu erscheinen / und auff erhobene Kummer. Klage sich einzulassen schuldig/ B. N. W.)

DEFINIT. XXXI.

Maritus nomine uxoris in judicio non admittitur, priusquam Curatorium producat, vel de rato caveat.

1 **N**on alia est ratio mulierum maritatarum, quæ sive actrices, sive Reæ fuerint, absque curatoribus in judicio nihil agere possunt, Constitut. Elect. *15. p. 2. & Ordin. Process. jud. tit. 8. vers. gleicher Gestalt sollen die Eheverber/1c.* † Sed nonne mariti ipsarum nomine absque curatore admittendi erunt, als eheliche Vormunden? Ita forsan existimaveris, quia de jure Saxonico maritus est tutor legitimus vel curator uxoris suæ, *art. 31. & 45. lib. 1. Landr. art. 65. Weichbild.* 2 † Attamen Saxonum moribus receptum est, ut maritus uxoris nomine litem peragendam & defendendam suscipiens non audiatur, nisi specialiter ipsi fue-

rit curator constitutus, & curatorium exhibeat, vel de rato caveat, Jacob. Beust. *in l. 1. n. 213. ff. de jurejur.* Dan. Moller. *lib. 1. semest. 18. n. 9.* Andr. Rauchb. *part. 1. quest. 2. num. 64.* † Quod & Serenissimus noster Elect. in Ord. Process. judic. approbavit, *dist. tit. 8. §. da sie aber. in verb. final.* und die Ehemänner ohne sonderbahre Curatoria oder zum wenigsten Cautione rati nicht zugelassen werden. Idque totâ die practicator.

Ita Domini in causa Johannis Caspari und Balthasaris der Müller und Consortium contra Urban Müllers Wittib & consort zu Vorna/ Menf. Jul. An. 1620. (Verba sent. Daß kriegischer Vormund Nicol Küling wegen seiner Pflage-Frauen Marthen/ Wolff Falkners Ehe-Weibes/ seine Person zu legitimiren/ und das Curatorium ad acta zu bringen / zugleich auch Hans Fejerensen wegen seines Eheweibes ein richtiges Curatorium vorzulegen/ oder de rata zu caviren schuldig/ B. N. W.)

DEFINIT. XXXII.

Non valet uxor absq; curatore, marito suo demandare litem.

Quid autem, si uxor viro suo litem demandare velit, annon facere id poterit absq; curatore saltem in judicio? † Quod quidem asserit Andr. Rauchb. *part. 1. quest. 2. n. 52. & seqq.* quem refert & sequitur Anton. Hering. *de fidejuss. c. 18. n. 57.* propter judiciorum nempe vigorem & potestatem *l. ult. in fin. C. de appellat. l. 4. C. quor. appell. non recip. l. singularum. 8. C. de adif. privat.* cui non immeritò plus tribuitur, quàm curatoris autoritati & consensui: † Sed dicat Rauchb. quomodo uxor per se litem in judicio demandare viro possit, cum personam legitimam standi in judicio non habeat, *art. 44. & 47. lib. 1. Landr. nullumque actum in judicio, vel extra, sine Curatoris autoritate expedire valeat, Const. Elect. 15. & 16. part. 2.* † Rectius itaque sentiunt, qui prius uxori à magistratu Curatorem dari volunt, ut deinceps hujus interventu & autoritate accedente, lis vel causa ab uxore marito demandetur, cum Dan. Moller. *ad dist. Const. Elect. 15. n. 62. & seqq. & lib. 1. semest. 18.* Quod & placuit Electori Saxoniz Illustrissimo in Ord. Process. judic. *tit. 8. in pr. vers.* oder welchem die Vormunden hiezu Vollmacht auftragen. † Ad exemplum scilicet minorum, qui ut ipsi per se ad litigandum inidonei & inhabiles sunt, *l. 2. C. qui legit. person stand. in jud.* ita & procuratorem sine Curatore ordinare prohibentur, *l. neq; n. l. non eo minus. 14. C. de procurat.* Matth. Wesenb. *in parat. ff. de procurat. n. 4.* † Et certè, quâ facilitate induci potest mulier ad litigandum, eadem etiam induci posset ad constituendum procuratorem, sive maritum sive extraneum, ut vel propterea Curatorem adhibere necesse habeat, Moller. *dist. loc. n. 65.*

Ita Domini in causa Margarethen Demunderit und Anna Magdalena von Harras/ contra Creditores Henrici à Schönberg zu Rörpitz/ ventilatâ coram præfecto Rochlicensi & Quæstore Coldicensi, Commissariis Electoralibus, Menf. Majo Anno 1620.

DEFINIT. XXXIII.

In causâ criminali, Mulier Rea, ipsamet comparere tenetur, nec ejusdem Curator admittitur.

Quod dictum, mulierem personam standi in judicio non habere absque curatoris autoritate, etiam si Rea ac in judicio conventa fuerit, *supr. defin. 30.* id quidem in causis civilibus verissimum est, sed ad causas criminales haudquaquam extendi debet: † Et enim mulier de crimine accusata, non modo in judicio comparere potest, sed & ipsamet se sistere tenetur, nec Curator ejus vel Procurator admittitur. † Quod nempe facilius judex veritatem criminis admissi indagare valeat, ex ipsius scilicet vultu, variatione, mutatione coloris, aut trepitatione, aliisque signis & indicibus, *l. 1. & 2. Ubi Dd. C. de custod. Reor. l. 3. §. 1. vers.*

- 4 *tu magis scire. ff. de testib.* † ac ne iudicium reddatur elusorium, si non in caput accusatæ mulieris sententia ferenda sit, l. 2. C. de custod. Reor. l. 2. C. de exhib. Reis.
- 5 † Præterea & multum interest iudicis, in causâ criminali cognoscenda, à Reo ipso indicia & testimonia coràm explicari sine alterius auxilio, aut consilio, quo
- 6 in delictis nemini subvenitur, ne minori quidem, † cui mulier æquiparatur, l. si eâ. 9. §. nunc videndum. 2. l. auxilium. 37. §. in delictis. 1. ff. de minor. l. 1. C. si advers. delict. vid. Pract. meam criminal. part. 3. quæst. 105. num. 61.

Ita Domini in causa Annen Walpurgis zu Rochlig / Mens. Novembr. Anno 1629. (Verba sent. Sondern es wird Angeklagte bey Straffe Ungehorsams in der Person zu erscheinen/ und auff erhobene peinliche Anklage sich einzulassen/ zu antworten/ und den Krieg Rechtsens zu befestigen nochmals billich vorgeladen/ B. N. W.)

DEFINIT. XXXIV.

Finito licet processu intra Annum, Advocato tamen rotius Anni salarium exsolvi debet.

- I **Q**uantumvis regulariter Advocatus vel Procurator de quota litis pacisci nequeat, l. quisquis. 6. §. præsere nullum 2. l. si quis. C. de postul. l. si contra. 20. C.

mandat. † Attamen ratione palmarii, id est, victoriæ pactum vel stipulatio valet, l. 1. §. 12. vers. litis. ff. de var. & extraord. cognit. † Sed tutius agit Advocatus Salarium annuum stipulando: † Quod præstandū est, finito etiam processu ante elapsū annum, vel quod ipsemet Advocatus, aut Reus in causâ criminali moriatur, vel à litigantibus transactum fuerit, † Quia scilicet per Advocatum non stetit, quò minus operas suas præstaret, l. qui operas. 38. ff. locat. l. pen. C. de Condit. ob caus. Natta. consil. 452. Andr. Gail. l. 1. observ. 44. † Quod tamen vulgò limitant, si sub conditione operarum expressâ fuerit contractum, putà promissio salario, si operæ præstentur, † quia tunc necessariò requiritur existentia conditionis, per text. in l. si vendenda. 10. ff. ad l. Rhod. de jact. l. cedere diem 213. vers. ubi sub conditione ff. de V. S. Bartol. in l. si uno. §. item cum quidam. ff. locat. Andr. Gail. dict. observat. 44. n. 13.

Ita Domini in causa Eoen / David Schurens Wittmen zu Großstolpen / Mens. Januar. Anno 1636. (Verba sent. Und es seynd dem Advocaten hundert Thaler zur Jahrs-Bestallung zugesagt worden. Ob nun wohl Angeklagte fünf Monath nach auffgerichteter Bestallung verstorben / und sich also dieser Process geendiget / &c. So werden doch bemeldtem Advocato die hundert Thaler als eine Jahrs-Bestallung vollständig billich abgestattet / B. N. W.)

CONSTITUTIO II.

PARTIS PRIMÆ.

Von Articulirter Klage.

Domit der Process des Sächsischen Rechts in unsern Landen erhalten / So wollen wir / daß Libellus articulatus nicht zulässig sey / und was derselbige gleich nicht vom Part gefordert / jedoch Officio iudicis verworffen werden soll.

De Articulato libello.

Processus juris Saxonici in nostris ditionibus, quò conservetur, libellos articulatos non admitti, sed & ex officio, quamvis parte non excipiente, à iudice rejici jubemus.

DEFINITIONES.

1. Non admittit processus juris Saxonici libellum articulatum, sed ex officio etiam à iudice rejici debet.
2. Nec in iudicio Summario, nec in causa inter mercatores vertente libellus articulatus admittitur.
3. In criminalibus indicia libellò articulatum subnectere licet.
4. Triacapita sive puncta, ex diversis causis provenientia, in una libello proponere licet, at non plura.
5. In concursu tamen Creditorum, libellus ad tria saltem capita restringi haud debet.
6. In foro Saxonico plures Rei sive debitoras, ex diversis causis obligati, uno libello conveniri nequeunt.
7. Admittitur libellus alternativus, ex obligatione alternativa, & facto Rei incerto.
8. Subsistit etiam libellus alternativus, quando agitur ad rescissionem contractus, ex l. 2. C. de rescind. vendit.
9. In causâ criminali valet libellus alternativus, in quo actor vel Rei condemnationem vel torturam petit.
10. In causis Mercatorum admittitur libellus alternativus.
11. Nunquam in iudicio admittitur libellus ineptus.
12. Reo ob libelli ineptitudinem ab instantiâ absoluto etiam expensæ sunt refundenda.
13. In libello nomen actionis necessariò haud exprimi debet.
14. Actionis expressio inepta & inutilis non vitiat libellum.
15. Clausula salutaris libello apposta contra narratâ libelli nihil operatur.
16. Sententia debet esse conformis libello.
17. Interest actoris summarie potius in causâ procedi, quam litem in Processu ordinario agitari.
18. Causa ordinaria invito Reo non potest ventilari in processu summario.
19. Ante litis etiam contestationem Reus ab instantiâ rellè absolvitur.
20. Nobiles subditos suos in proprio iudicio pagano convenire nequeant, si Notarius iudicii in presentia subditorum non juraverit.
21. Inferi debet citationi tenor libelli, vel hujus copia citato simul transmitti.
22. Sufficit in foro Saxonico unica citatio peremptoria legitimum habens spatium, nempe sex septimanarum & trium dierum.
23. Non continet citatio spatium temporis legitimum, quando terminus juridicus in ultimum incidit diem.
24. Condemnatur tamen hoc casu Reus non comparens in expensas termini istius.
25. Non potest iudex Reum condemnare usq; ad legitimas impedimenta, si non constet, citationem ipsi fuisse innuatam.
26. Absq; speciali veniâ hodie parentes possunt citari in causâ liberorum.
27. Ex alterius iudicii territorio, non nisi implorato ejus subsidio quis potest citari.
28. Iudex per subsidium imploratus cogi potest à superiore, ut citatum in alieno territorio comparere jubeat.
29. Reus latitans, etiam in causâ civili per Edictum publicum in trium Dominorum territoriis affixum citari potest.

DEFINIT. I.

Non admittit Processus juris Saxonici libellum articulatum, sed ex officio etiam a Judice rejici debet.

- A**rticulata libellandi respondendique ratio introducta videtur, quo facilius utrinque perjuriam pollint declinari, cum de jure civili tam ab actore, quam Reo juretur, nihil toto negotio calumniae causa factitatum iri, *text in l. 1. & l. 2. ibiq. Auth. hoc Sacramentum & Auth. in isto juramento. C. de jurejur. propt. calum. dand. Matth. Wesenb. in parat. C. eod. tit. num. 4. Matth. Coler. part. 1. decis. 118. num. 1. † At, cum jusjurandum hoc ab usu fori Saxonici recesserit, perjurii quoque evitandi remedio non amplius opus fuit, sed rationabili consuetudine in foro Saxonico obtinuit, ne articulatum proponatur libellus, † sed per modum syllogismi competenter narrando factum, & mox petitione, sive conclusione, in qua vis omnis libelli versatur, adnexa, Addit. Gloss. in art. 6. lit. B. lib. 1. Andr. Ludov. Fachl. differ. 48. Reinhard. part. 4. differ. 43. Coler. dict. decis. 118. num. 4. Jac. Schult. observ. 4. † Prudenter sane, qui magis involvitur causae status, quando per positiones frustulatum dilacerantur ea, quae continua oratione, proponi poterant, Schult. dict. loc. † Rejicitur ergo libellus articulatus in foro Saxonico etiam ex officio judicis, parte eum non impugnante, nec de hoc opponente, *hac Constit. 2. ubi Dan. Moller. num. 1. & 2. Ordin. novi Process. Judic. de Anno 1622. tit. 5. von der Klage / in pr. Matth. Berlich. part. 1. concl. 1. 2. num. 3. Jacob. Schult. obs. 5. num. 14. Ex quo sequitur, libellum articulatum ipso jure nullum esse, † adeoque etiam Reum, exceptionem de articulato libello opponentem, quandocumque non tantum ante, sed etiam post litem contestatam audiri, c. cum delict. 3. extr. de empt. vendit. l. catera. 4. §. 1. ff. fam. ercisc. Moller. bic n. 3. † Quocumque autem modo, sive ex officio, sive reo petente, libellus articulatus rejiciatur, cum refusione expensarum ab instantia debet absolvi Reus, Moller. dict. loc. n. 6.**

Ita Domini in causa Martini Köfeler contra Johann Neberlein zu Freyberg / Mens. Jan. Anno 1629. (Verba sent. Dasß Beklagter von angefallter Klage / immassen die vorbracht / mit Erstattung der Gerichts-Kosten billich entbunden wird; Es ist aber Klägern eine andere und förmlichere Klage nochmahls anzustellen unbenommen / W. R. W.)

DEFINIT. II.

Nec in judicio summario, nec in causa, inter Mercatores vertente, libellus articulatus admittitur.

- L**ibellum contra consuetudinem judicii prolatum, non modò ceu ineptum rejiciendum, sed etiam dentibus dilacerandum, docent Jason. in l. 1. num. 4. ff. de offic. Assess. & Matth. Coler. ad c. examinata 15. v. 4. extr. de jud. per c. causam. 9. extr. eod. tit. c. ad dissolvendam. 13. X. de desponsat. impub. c. 47. de delect. l. 1. ubi Gloss. de offic. Assess. Quod in foro Saxonico etiam de libello articulato rectè asserit, ex sententia Jason Dan. Moller. bic n. 2. † ipso jure enim ejusmodi libellus est nullus nec unquam admittendus, ne quidem in judicio summario, propter generalitatem textus *b. Constit. 2. † quae libellum articulatum profus rejicit, Moller. bic n. 5. † Ergo nec in causa mercatorum. arg. l. 1. §. generaliter 1. ff. de legat. 3. prest. l. de pretio 8. ff. de publ. in rem action. † Nec movet quicquam, quod in foro Mercatorum non soleat disputari de apicibus juris, sed tantum de æquitate & bona fide, l. si fidejussor. 29. §. quaedam 4. ff. mandat. Anton. Fab. in Cod. l. 8. tit. 27. defin. 3. n. 1. Andr. Gail. l. 2. observ. 27. Hartm. Pistor. observat. 180. num. 23. † Veluti etiam propterea ex pacto nudo inter mercatores competit actio, Bartol. in l. quintus 48. ff. man-*

dat. Salycet. in l. placuit. 8. C. de judic. † Nec enim de apicibus juris id esse dicitur, quod generali, notoria ac rationabili consuetudine receptum fuit, praesertim ad lites abbreviandas & facilitandas, quippe quod causae status facillimè invertatur, cum per positiones frustulatum dilacerantur ea, quae continua oratione proponi poterant, Jac. Schult. obs. 4. n. 7.

Ita Domini in eadem causa Martini Köfeler contra Johann Neberlein duor. Mercatorum zu Freyberg / Mens. Jan. A. 1629.

DEFINIT. III.

In criminalibus iudiciis libellò articulatum subnectere licet.

Sicuti in civilibus, ita quoque in criminalibus causis accusator libello articulato querelam suam offerre prohibetur in foro Saxonico *b. Constit. 2. quae generalis est, adeoque generaliter accipienda, † & ad causas quoque criminales merito porrigenda, per l. preses. 3. in fin. ff. de offic. presid. l. de pretio. 8. ff. de publ. in rem action. l. item veniunt. 20. §. 11. vers. à quo: ubi Gloss. ff. de petit. hered. l. ut nullo modo. 28. C. de usur. † Procedi enim solet in criminalibus iudiciis eodem modo, quo in civilibus, l. absentem. 5. ff. de pen. Hippolyt. de Marfil. in pract. criminal. §. expedita. num. 63. † Usu tamen obtinuit, ut si forte accusator probationem sibi per torturam Rei faciendam reservet, indicia libello articulatum subnectere liceat, quibus non minus quam ipsis libelli narratis Reus respondere tenetur, Dan. Moller. bic n. 7. Jacob. Schult. observat. 5. n. 4.*

Ita Domini ad requisitionem Schulzei in Pombfen / Mens. Mart. Anno 1610. (Verba sent. Dasß Angeklagter vor Gerichte persönlich zu erscheinen / und auff die wider ihn erhobene Anklage / und derselben angehengte articulierte indicia richtig und unterschiedlich zu antworten schuldig / W. R. W.)

Et in causa Tobiae Hoffmannus in Mühlbach / Mens. Aug. Anno 1601.

DEFINIT. IV.

Tria capita sive puncta, ex diversis causis provenientia, in uno libello proponere licet, at non plura.

Si quis plures actiones, quae simul cumulari possunt, in uno eodemque libello persequi velit, id facere non prohibetur, sed libellum pro lubitu dividere, ac capita distincta in uno libello proponere valet, Dan. Moller. bic num. 8. † Creditor enim unum eundemque debitorem actionibus & numero & specie diversis, vel iisdem specie, sed diversis numero, sibi obligatum unico libello convenire potest, *l. ult. C. de annal. except. l. cum duobus. 52. §. si plures 1. ff. pro socio. l. non est novum. 10. ff. de act. empt. l. heredes. 25. §. de plurib. 3. & §. item. si plures. 5. ff. famil. ercisc. Quidni ergo etiam tot capita, quod velit in libello uno eodemque proponere. † Expresse ita disponente in terris sui Electoratus Illustrissimo Saxoniae Electore in Ordin. process. judic. de Anno 1622. tit. 5. §. Wir lassen auch geschehen / ic. Sed hoc ita, si capita ac puncta ex una eademque actionis causa, iisdemque concludendi mediis orientur; † Caeteroquin si capita plura ex diversis causis proveniant, puta, si quis debitorem ex diversis contractibus, scilicet ex vendito, deposito, locato, conducto, mutuo, &c. obligatum habeat, tum, ne ex coacervatione plurium actionum, modus litium multiplicatus inextricabilem pariat difficultatem, ultra tria capita vel actiones ex diversis causis promanantes contra unum debitorem, haud alia plura in uno libello proponere licet, *dict. s. 5. §. Wir lassen auch / ic. vers. da aber die Klage Puncten ex diversis causas herrühren / ic.**

Ita Domini in causa Antonii Sommer contra Hans Wögeru / Mens. Majo, Anno 1625.

Et in causa Tobiae Hoffmannus contra Hans von Wirthen / Mens. April. Anno 1625.

DEFINIT. V.

In concursu tamen Creditorum, libellus ad tria saltem capita restringi haud debet.

- 1** **N**oluit tamen Elector Illustrissimus sanctionem suam de non proponendis ultra tria pluribus capitibus ex causis diversis provenientius in uno libello, ita constringi, ut nunquam libellum in plura puncta dividere liceat: † quid enim si super operis Rusticorum ex diversis agendi causis disceptetur, aut si in processu liquidationis & concursu Creditorum, unus & alter creditor sua credita ex diversis fundamentis & mediis concludendi deducere necesse habeat? † Certè casibus hisce plura, imò tot capita, quot inveniuntur, uno libello ac petitione licetè comprehendi poterunt. Ordin. process. judic. tit. 5. §. wir lassen auch geschehen *vers.* doch wollen wir hierunter/ *ic.* † Ne scilicet multiplicatio libellorum inextricabilem pariat difficultatem contra intentionem Illustrissimi Legislatoris, cui processum faciliorem reddere & confusiones abrogare animus fuerit, *dict.* tit. 5. §. wir lassen auch *verb.* Confusion in process zu verhüten.

Ita Domini in causa Creditorum Jacobi Zoschens zu Leipzig/ Mens. Febr. Anno 1617. (Verba sent. Dieweil Beklagter in dieser Sachen einen gewissen mandatarium constituiet; So ist er durch denselben zu erscheinen/ und auff der Gläubigerer ihre unterschiedene puncta und Anforderung auff den nächsten Termin sich einzulassen und zu verfahren schuldig/ *W. R. W.*)

Et in causa Martini Buchners contra Elisabethen Hanefeldin/ Mens. Mart. Anno 1617. (Verba sent. Daß Beklagter seines gethanen Vormendens ungeachtet/ auff die angestellte Kummer-Rlage und derselben unterschiedene puncta mit richtiger Antwort bey Straff Ungehorsams sich einzulassen und den Krieg Rechtsens zu befestigen schuldig; Darauff also am in dieser Arrest-Sache fernere ergeben soll/ was recht ist/ *W. R. W.*)

DEFINIT. VI.

In foro Saxonico plures Rei sive debitores, ex diversis causis obligati, uno libello conveniri nequeunt.

- 1** **Q**uin, unus creditor plures debitores, sibi conjunctim ex una eademque causa obligatos, uno libello convenire possit, vix dubium esse potest, secundum tradita Specul. lib. 4. part. 1. tit. de libellor. concept. §. ad hujus. 15. num. 11. Ludov. Roman. consil. 240. **2** *num.* 7. † At si unus idemque Creditor uno libello adversus plures debitores sibi ex diversis causis obligatos experiri velit, disceptatur, num jure libellus subsistat? **3** † Quod contra Specul. affirmant Joh. Andr. in addit. lib. 4. part. 1. §. ult. n. 13. lit. B. & Roman. *dict.* consil. 240. num. 2. per text. in l. heredes. 25. §. si inter me 4. & §. seq. ff. famil. ercisc. Quia scilicet hoc casu non unus duntaxat, sed plures censentur propositi libelli, licet in una charta conscripti, Rom. *dict.* loc. † Vix tamen negari poterit, quin ex causis & factis diversis, adversus plures Reos in eodem libello coacervatis, confusio & litium protractio oriatur: † Quà de causa ab opinione illà Rom. & Joh. Andr. modò adductà Serenissimus Elector Sax. videtur recessisse in Ord. process. jud. 2. §. wir lassen auch. *vers.* so einerley Personen/ ubi plura capita vel actiones ex diversis causis promanantes uno libello proponere permittit, quando hæ personæ easdem concernunt: † Ex quo à contrario sensu inferre licet, capita & actiones, quæ plures & diversas personas ac debitores ex diversis causis obligatos concernunt, uno libello comprehendi non possent. **7** † Argumentum siquidem à contrario sensu etiam contra jus commune in statutis firmiter concludit, *in* the Jalon. in l. re conjuncti 89. ff. de legat. 3. in 181.

Ita Domini in causa Matthiz Schönen contra Hansen Leichen/ Balthin Sommers und Confortes zum Hanin/ Mens. Jul. Anno 1631. (Verba sent. Daß Beklagte mit Erstattung der Unkosten von dieser Instanz billich zu entbinden; Würde aber Kläger wider einen jedwedem Beklagten eine absonderliche form-

liche Klage anstellen/ und sie darzu gebührlichen citiren lassen; So wären Beklagte zu erscheinen und sich darauff einzulassen schuldig/ *W. R. W.*)

DEFINIT. VII.

Admittitur libellus alternativus ex obligatione alternativa, & facto Rei incerto.

- R**egulariter non audiendus est actor libellum offerens alternativum, per text. in l. prator edixit. 7. §. quod autem prator. 4. ff. de injur. † Quia alternatio incertitudinem & obscuritatem parit, l. ubi autem non apparet. 75. §. qui illud 8. ff. de V. O. c. ult. extr. de rescript. Felin. in c. tertio loco. 5. extr. de probat. n. 5. Nihilominus tamen plurimi excipiuntur casus, † in quibus subsistere potest libellus alternativus, quos late post Cardin. Tusch. tom. 5. pract. concl. lit. L. verb. libellus. concl. 313. n. 1. & seqq. & Nicol. Calvol. in sua pract. §. libellus. 9. concl. 2. refert Matth. Berlich. part. 1. concl. 22. n. 12 & multis seqq. † Imprimis verò bene attendi oportet, an declaratio incertitudinis sit in potestate libellantis vel non. Quando enim declaratio non est in potestate libellantis, tum absque dubio libellus admittitur alternativus, l. 1. §. si quis 3. ff. de V. O. Bart. in *dict.* l. 1. §. si quis 3. n. 1. † Fit inde, quod audiatur actor, libellum proponens incertum ex causa obligationis alternativæ, modo Electio sit debitoris, *dict.* l. ubi autem 75. §. 8. ff. de V. O. Cui cum variare liceat, l. cum qui certarum. 138. §. ult. ff. de V. O. non potest non alternativè agere stipulator seu creditor, ne petendo unum dicatur plus petere, §. si quis autem intentione 33. inst. de act. l. 1. c. de plus peti. † Idem planè habendum in casu, quo incertitudo petitionis ex facto adversarii vel rei conventi oritur, puta si actor nesciat, an omnes heredes vel alteruter eorum se hereditati immiscuerint, tunc enim in uno libello adversus omnes vel saltem unum eorum, qui hereditatem defuncti adivit, petitionem alternativè intendere potest, l. 1. §. quia 4. ff. quod legat. Hart. Pist. observat. 72. Andr. Gail. lib. 1. observat. 62. & seqq. Felin. in c. cum contingat. 36. extr. de offic. delegat. n. 19.

Ita Domini in causa Comitissæ à Mansfeld contra Burckhard Rochen/ Mens. Decembr. Anno 1628. (Verba sent. Daß Beklagte seines Fürwendens ungeachtet/ auff die erhobene Klage sich einzulassen und zu antworten schuldig/ *W. R. W.*)

DEFINIT. VIII.

Subsistit etiam libellus alternativus, quando agitur ad rescissionem contractus, ex l. 2. C. de Rescind. vendit.

- E**x eademque ratione inferre licet, subsistere libellum alternativum, quado agitur ad rescissionem contractus propter læsionem ultra dimidium, ex l. 2. C. de rescind. vendit. † Ea siquidem natura est beneficii, l. 2. C. de rescind. vendit. ut Reo convento sive lædenti optio concedatur, utrum velit totam rem restituere, an verò læsionem resarcire, d. l. 2. verb. vel si emptor legerit, ubi Goth. lit. d. Hartm. Pistor. part. 1. quest. 23. n. 1. c. cum dilecti 3. §. quia verò in arbitrio, extr. de empt. vendit. † At ubi electio est Rei, non Actoris, admittitur omninò libellus alternativus, l. 1. §. 4. ff. quod legat. Andr. Gail. lib. 1. observat. 62. num. 10. Myning. cent. 2. observ. 42. n. 4. & seqq. † Aliud dicendum in casu, quo agitur ex læsione enormissimà ad rescindendum contractum, non datà Reo electione, an supplere justum pretium, remque retinere malit, Ant. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 30. defin. 3. n. 1. † Scilicet, quia contractus ipso jure nullus est, tanquam cui dolus causam dedit, l. & eleganter pr. ff. de dolo. Andr. Gail. lib. 2. pbf. 2. n. 6.

Ita Domini in causa VVolfgangi Hessens zu Peterwein/ Mens. Jul. Anno 1604.

Et in causa Gregorii Stubers zu Mersburg/ Mens. April. Anno 1601.

DEFINIT. IX.

In causa criminali valet libellus alternativus, in quo actor, vel Rei condemnationem vel torturam petit.

- 1 **I**N actione quoque hypothecaria, quæ vel ad exsolutionem debiti, vel ad traditionem rei obligata agit, libellum alternativum admitti, tradunt vulgò Dd. *coerc. ex liseris 5. post pr. extr. de pignor. l. si fundus. 16. §. in vindicatione. 3. ff. eod. tit.* Andr. Gail. *lib. 1. observat. 62. n. 8.* Panorm. *in cap. pen. extr. de empt. vendit. n. 2.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 12. n. 28.*
- 2 † Ut & si actor petat rem sibi restitui, si extet, vel si consumpta sit, ejus æstimationem, Nicol. Everh. *in top. in loc. ab ordin. 1. n. 4.* Gail. *dict. observat. 62. n. 5.* Bartol. *in l. 1. §. quia 4. ff. quod legat. n. 2.* † Similiter quoque in causa criminali actor alternativè potest petere in libello, ut vel condemnetur Reus vel torturæ subiciatur, ut dixi *in pract. crimin. part. 3. quæst. 106. n. 25.*
- 4 † Quin & actorem cautum ac providum semper alternativum ejusmodi proponere libellum, ait Nicol. Reufn. *lib. 1. decis. 23. n. 14.* † Et certè negari nequit, hoc casu incertitudinem oriri ex facto ipsius Rei confitentis vel diffidentis delictum, ut propterea eo magis subsistat libellus alternativus in causâ criminali, *arg. l. 1. §. quia autem 4. ubi Bartol. ff. quod legator. Dd. commun. in l. inter stipulantem 83. §. si Sticham. 1. ff. de V. O. Felin. in c. cum contingat 36. num. 9. X. de offic. delegat. supr. defn. 7.*

Ita Domini in causa Sebastiani Spans contra Elias Eittingen zu Elsterwerda/ Mens. April. Anno 1635.

It. ad requisitionem Quæstoris zu Merzig/ Mens. Jul. Anno 1612.

Et ad consultationem Quæstoris Misneris, Mens. Novembr. Anno 1598.

DEFINIT. X.

In causis Mercatorum admittitur libellus alternativus.

- 1 **E**X incertitudine quoque actionis competentis libellum alternativum subsistere, tradunt Dd. puta, si actor incertus sit ob varias opiniones Interpp. & Glossæ, quid sibi debeat, vel qualis actio competet, Bartol. *in l. gallus. 29. §. 9. ff. de lib. & postum. n. ult. & ibi Jason. num. 29. & seqq.* † Quod si verum est, certè nec in causâ mercatorum alternativam petitionem libellum vitare dixerim, † cum notissimum sit, ignorantiam juris positivi non facile mercatoribus præjudicare posse, quia inter hos non multum disceptari debet de apicibus juris, sed omnia ex æquo ac bono sunt decidenda, *l. si fidejussor. 29. §. quadam. 4. l. Quintus. 48. ff. mandat. ubi Bartol. & Dd. Anton. Fab. in Codic. lib. 8. tit. 27. defn. 3. n. 1.* † Ideoque de causis mercatorum peculiariter traditum est, ut licet in libello unam causam allegent vel probent, & postmodum ex probationibus sive deductis in processu appareat, eos alia ex causâ commodius agere potuisse, non propterea succumbant, sed potius libellus ex causâ probatâ sustineatur, veluti post alios, quos allegat, docet Stracha *in tract. de mercat. tit. quemadm. in caus. mercat. proced. sit. §. de libellis seu petitionibus. n. 7.* Hart. Piff. *observat. 180. n. 23.*

Ita Domini in causa Andreæ Rambahs contra David Schnabel/ Mens. Octobr. Anno 1616.

Et in causa Georgii Schreers contra David Zimmermann/ Mens. Jan. Anno 1619.

DEFINIT. XI.

Nunquam in judicio admittitur libellus ineptus.

- 1 **Q**uemadmodum apud Logicos argumentum consistit ex majore & minore propositione, ex quibus infertur conclusio, ita libellus debet constare ex tribus partibus. 1. Ex narratione facti, quis, quid, *Carpz. Definit. Vol. I.*

adversus quem &c. quæ habetur loco Majoris. 2. Ex causâ sive medio concludendi, eaque succedit in locum minoris propositionis. Ex quibus ita junctis sequitur necessariò. 3. Conclusio, Jason. *in l. edita 3. n. 3. C. de edend. & l. 1. num. 13. & 14. ff. eodem tit.* † In quâ tota libelli vis consistit, quæ potissimum attendi debet, Felin. *in c. examinata 15. extr. de judic. n. 11. & ibi Matth. Coler. n. 19.* † Restrigit enim conclusio libelli narrata ad ea, quæ conclusivè petuntur, Bald. *in l. nec quidquam. 9. §. ubi decretum. 1. ff. de offic. proconsul.* † Quæ omnia si in libello non probè observentur, nec conclusio ex medio concludendi inferatur, vel non proportionetur narrationi, putà si actor se dicat Dominum & concludat ad dandum, vel dicat se possessorem & concludat Reum condemnari ad restituendum, † cum tamen unius & ejusdem rei penes duos consistere non possit possessio, sicut nec Dominium, *l. sicut certo. 5. §. si duobus vehiculum. 15. ff. commod. l. 3. §. è contrario. 5. ff. de acquir. possess. ineptus erit libellus, qui nunquam in judicio admittendus, sed dentibus lacerandus est à judice, etiam ex officio & parte non petente, Gloss. l. 1. ubi Bartol. ff. de off. assess. & in l. 1. ff. si mens. fals. mod. dix. l. ult. C. Ut nem. probat. c. sacerdotibus. 41. caus. 11. quæst. 1.* † Quod verum, si ineptitudo statim sit notoria, & ex libello pateat; Aliàs proceditur in causâ, donec tandem ex actis detegatur defectus, ubi Reus ab instantiâ absolvitur, ita tamen, ut reservetur petitori denuò jus apte & ritè agendi, Matth. Coler. *ad dict. c. examinata. 15. n. 13.*

Ita Domini in causa Daniel Meßels contra heredes Henrici Emmens zu Mansfeld/ Mens. Dec. Anno 1600. (Verba sent. Bürde Kläger eine förmlichere/ schließlichere Klage anstellen/ und Beklagte darzu gebührlischen citiren lassen; So wären sie in gebührlischer Frist/ so ihnen dazu von den Gerichten billich ernannt und angefehrt wird/ darauff ihre rechtliche Nothdurfft einzubringen und zu antworten schuldig/ sie thun nun solches oder nicht/ so ergeheth darauff in der Sachen ferner was recht ist/ B. N. W.)

DEFINIT. XII.

Reo ob libelli ineptitudinem ab instantiâ absoluto etiam expense sunt refundende.

Quando ex Rei exceptione in judicio opposita libelli ineptitudo detegitur, obq; hanc Reus absolvitur ab instantiâ, reservatâ tamen actori facultate formius & aptius agendi, tunc judex etiam sumptuum rationem habere debet, ut ineptè agentem in expensas condemnet, in quibus temerè, fatigavit adversarium, ut tradit *post Bald. in l. properandum 13. §. & siquidem. 2. n. 6. C. de judic.* Matth. Coler. *ad c. examinata. 15. n. 35. extr. de judic.* † Ubi porrò infert, quantumvis non denegetur victo instituere novam & congruam actionem, eum tamen non aliter audiri, nisi refusus, ante omnia expensis primæ instantiæ, *per l. properandum. 13. §. sive autem alterutra. 6. cum l. sancimus. 15. C. de judic.* Dan. Moller. *bic n. 6.*

Ita Domini in causa Bernhardi Eckens contra Martin Meßuffen zu Helmsdorff/ Mens. Majo, Anno 1626. (Verba sent. Daß Beklagter von dieser Instanz mit Erstattung der Gerichtskosten billich zu enebinden/iedoch Klägern eine andere und förmlichere Klage nachmahls anzustellen hierdurch unbenommen/ B. N. W.)

DEFINIT. XIII.

In Libello nomen Actionis necessariò haud exprimi debet.

Quamvis sine actione nemo experiatur, *l. si pupili 6. §. videamus ult. ff. de negot. gest. l. fin. in verb. exprimere actionem. C. de inserdict. l. si cum eâ. 3. de dot. promiss. l. si debitor res. 12. ff. de pignor. c. dilecti. 6. extr. de judic.* † Attamen de necessitate nomen actionis regulariter in libello exprimendum non est, sed sufficit factum taliter narrari, & ita concludi, ut quid, & ex quâ causâ petatur, reo liquere possit, *c. dilecti.*

l. si. o. ext. de jud. s. ult. extr. de libell. oblat. l. i. ff. de edendo. Oldendorp. in tr. de collat. jur. civil. & pomif. in verb. actio. n. 22. Quam sententiam communem dicunt Jason. in l. edita. 3. n. 1. C. de edendo. ubi & Franz Ripa n. 6. Coler. ad c. examinata 15. extr. n. 26. de judic.

- 3 Bartol. *in l. 1. n. 18. ff. de edendo. † Nec obstat l. edita. actio 3. C. de edendo, quia ibi vocabulum (Actionis) non accipi debet pro expressione nominis actionis, sed pro libelli editione, cum sufficiat apte factum narrari, quod & consuetudo observat, teste Jason. *diff. loc.* † Sit autem clara narratio necesse est, ut concludat tacite saltem illam actionem, quæ intenditur, quo Reus sciat, quid & ex qua causâ petatur, Bartol. *in diff. l. 1. num. 6. per l. ult. C. de fideicom. libert. l. Pomponius. 15. in fin. ff. de negot. gest. † At quid si ex uno facto plures actiones resultent ad diversum finem tendentes, veluti si actor adversus furem experiatur, quem vel actione furti, vel conditione, vel Rei vindicatione convenire potest? §. ult. *inst. de obligat. qua ex delict. nasc.* † Aut si arbores fuerint succisæ, quo casu duplex prodita est actio, *l. 1. ff. arbor. furt. casar. vel ad consequendam æstimationem rei corruptæ, quanti plures fuit intra triginta dies, ex lege nempe Aquiliæ, §. capite tertio 13. vers. in ceteris junct. vers. seq. *inst. de L. Aquil. vel ad duplum æstimationis, actione arborum furtim casarum, l. furtim. 7. §. ult. l. facienda. 8. ff. arb. furt. casar.* annon tunc saltem genus actionis erit exprimendum? † Hoc quidem arbitratur Felin. *in cap. dilecti. 6. n. 6. circa fin. vers. quarto fallit. extr. de judic.* Nempe ut Reus futuræ litis figuram intelligat & deliberet, utrum cedere, an contendere velit, Jason. *in diff. l. edita. 3. n. 6. C. de edendo. † sed putaverim, sufficere in libello petitionem in conclusione ita formari, quo judex scire possit, qualem sententiam condemnatoriam proferre debeat, ut eleganter docet Matth. Coler. ad cap. dilecti 6. num. 11. extr. de judic.****

Ita Domini in causa Melchior Dymes contra Jacobum Neuten zu Dverfurt/ Mens. Feb. Anno 1629.

DEFINIT. XIV.

Actionis expressio inepta & inutilis non vitiat libellum.

- 1 **E**Xinde, quod dictum, Actionis nomen de necessitate non esse exprimendum, *Defin. prec.* firmiter inferre licet, expressionem actionis quantumvis inutilem & ineptam non vitare libellum, † putà, si actor tanquam Dominus fundum vindicet, & restitutionem sibi fieri petat, per actionem ex locato, *l. un. in pr. C. de rei uxor. act. Gloss. in l. vinum. 22. ff. si cert. petat.* Matth. Coler. *in c. examinata 15. num. 20. extr. de judic.* † Quamvis aliter sentiat Panorm. *in d. c. examinata. num. 17. per l. 1. pr. vers. ideo autem in verb. nec tenere intentionem ff. si mens. fals. mod.* † Respectus enim magis est habendus ad id, quod in veritate agitur, quam quod per errorem exprimitur, *l. illicitas. 6. §. veritas. 1. ff. de offic. presid. cum l. 15. ff. de jurisdic. omn. judic.* † Et est libelli materia latè interpretanda pro favore nimirum actoris, ut subsistat, *l. solemus 6. l. si quis. 66. ff. de judic.* † Adeoque libellus etiam ineptus tolerandus seu defendendus, si aliquo modo defendi possit, expressâ scilicet causâ justâ, adjectâque conclusione verâ & aptâ, Bald. *in l. 1. C. de formul.* Jason. *in §. omnium. 1. *inst. de action. & in l. sed si possessori. 11. §. item si juravero. 2. ff. de jurejur.* Hart. Pist. *ob serv. 180. n. 22.* † Secus si causa exprimat inepa, ac intentio vel conclusio quoque inepta sit, tunc omninò rejici debet libellus tanquam ineptus, velut accipienda *diff. l. 1. pr. vers. ideo autem. ff. si mens. fals. mod. à Panorm. allegata, prout demonstrat Matth. Coler. in diff. c. examinata n. 22. & 23.**

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Daß Beklagter seines Fürwendens ungeachtet/ auff erhobene Klage sich einzulassen und zu antworten/ und weil er solches nicht gethan/ Klägers die Unkosten dieses Termins auff richterliche Ermäßigung zu erstatten schuldig/ B. N. B.)

DEFINIT. XV.

Clausula salutaris libello apposta contra narrata libelli nihil operatur.

Clausula in fine libelli apponi solita (*Peto super his omnibus mihi justitiam exhiberi; It. Peto prædicta omni meliori jure & formâ prout peti potest.*) est veluti herba Betonica pro salvando libello à vitio, Jason. *in §. omnium. 1. n. 47. & 148. *inst. de action. per c. cum dilectus. 1. in pr. verb. justitiam sibi fieri postulabat. ext. de ord. cogn. & c. 2. de off. ord.* † Quam communiter Notarii adjiciunt, qui tamen ut plurimum hujus clausulæ vim & efficaciam ignorant: sunt nempe ad instar cantorum, qui bene cantant per practicam, & nesciunt rationem sui cantus, & similes psittacis, qui stant in palatiis Dominorum & nesciunt, quid loquantur, Lud. Rom. *sing. 53. Erasm. lib. 4. apophtheg. n. 13.* † Volunt enim omnibus morbis libelli uno collyrio mederi, Joh. Petr. Ala *in tr. de adv. & caus. Cbrist. part. 2. exerc. 4.* † Sed non sufficiens est clausula ejusmodi salutaris ad tollendum omnem defectum, & contrarietates libellantis; † Certè nihil operatur hæc clausula, ubi resultat aliqua contrarietas, Bald. *in l. 2. C. de probat.* Nec contra narrata libelli operatur, *elegantè Anton. Faber. in Codic. lib. 2. tit. 37. *defn. 3. n. 4.* † Sed cum demum effectum habet, si quoquomodo tollerari queat petitio, aut quando non satis constat, quam actionem quis instituere, & quid denique ex narratis petere velit, wann aus dem Libell der Klagen Grund und das medium concludendi nicht eigentlich und gewiß zu erschen. Hartm. Pistor. *observat. 71. n. 2. Matth. Coler. ad c. examinata. 15. extr. de judic. n. 12.* Quod & disortè dispositum à Serenissimo Saxonæ Electore in Ordin. Judiciar. *tit. 5. vers. Nachdem man aber zu Salvirung/ 10. Vide elegantè Hartm. Pistor. part. 1. quest. 45. num. 22. & seqq. & tradita infra Const. Elect. 26. *defn. 7.****

Ita Domini in causa der Erbrüdere von Trotha Deutschentholischer Linten contra ihre Bettern von Trotha Guttenbergischer Linten zu Halla/ Mens. Nov. Anno 1634.

DEFINIT. XVI.

Sententia debet esse conformis libello.

Plerumque more oratorio Advocati exordia in libellis instituunt, moventque in iis docilitatem, & benevolentiam judicis conciliant, parùm curiosi de bene formando libello, recteque petendo & concludendo: † De quibus conqueritur Oldendorp. Videmus, *inquit*, omnes passim parùm curare, in quo causarum genere versentur, multò minus quam actionis formulam intendant, tantum solliciti, quo verborum apparatu in judicium producant causam, Doctores, commentarios obiter legunt, & indices traditionum, sive Repertoria, ubi si unum aut alterum verbum fortè inveniant causæ suæ nonnihil affine, statim sibi persvadent victoriam, sed serò cum Phrygibus intelligunt, quàm impertinentem actionem proposuerint & litem protelaverint, *allegatus à Ventur. de Valent. in partib. litigios. lib. 1. c. 15. num. 15. Rutg. Ruland. in tr. de commiss. part. 3. lib. 2. cap. 2.* † Deberent potius, si consulere vellent clientulis, esse solliciti de bene narrando facto, ritè formando libello, & justè inferendo ac concludendo, † Nec enim speranda sententia proficua, si non rectè fuerit in libello petitum, quia huic sententia debet esse conformis: Dicitur enim libellus judicii fundamentum ad quod omnes actus, præcipue litis contestatio, probatio & sca-

& sententia referuntur, Scaccia *de Jud. caus. civ. c. 50. n. 25.* † Et vocari potest libellus truncus arboris judicariæ; sicut enim truncus regit totam arborem, ita libellus regulat totum processum, Modest. Pistor. *vol. 2. conf. 21. n. 4.* Ventur. de Valent. *in part. litigios. lib. 2. c. 13. n. 17.* Cæterum quomodo positio illa, Dd. sententia debet esse conformis libello, intelligenda sit, *vid. infr. Const. 26. definit. 8.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Wann gleich offte gebachte cure Wætern durch ihren Gegen-Beweis und stärkere Präsumtionen so viel ausführen möchten/das für sie zu recht erkannt/ und ihr mit euerm Suchen abgewiesen würdet/ ic. So möchte ihnen doch solches weiter nicht/ als das sie nicht gänglichchen à successione auszuschließen/ inmassen ihr einig und alleine darauff libelliret/ behülfflichen seyn/ noch ultra petita & contenta libelli die Condemnatio oder Absolutio gezogen und gebestet werden/ W. R. W.)

DEFINIT. XVII.

Interest actoris, summarie potius in causâ procedi, quàm litem in Processu ordinario agitari.

- O**rdinarius vocatur processus, in quo ordinariè, hoc est secundum ordinem & formam juris proceditur, offerendo libellum, litem contestando solenni formâ, & reliqua peragendo, quæ ad substantiam processus spectant, ut *ex ordine titulorum lib. 2.*
- 1** *Decretalium* videre licet. † Summarie autem proceditur absque strepitu judicii, hoc est, quando plerumque, quæ ad processum Ordinarium spectant, negliguntur, ac solâ facti veritate inspectâ proceditur.
- 2** † Ex quo nemo non intelligit, magis è re esse querulantis sive actoris, summarie in causâ procedi, quàm litem in processu ordinario ventilari, Anton. Faber. *in Codic. lib. 9. tit. 22.* Ventur. de Valent. *in part. litigios. lib. 2. cap. 1. n. 5.* † Non tamen putandum est, summarium processum adeò esse tumultuarium, ut in tractatione causarum nil observari oporteat; Nec enim substantialia processus, à jure naturali inducta, omitti possunt, Bartol. *in extravag. ad reprimendum in verb. figura. n. 4.* Joh. Zanger. *de except. p. 1. cap. 2. n. 9.* cum & in causis summaris aliqua esse debeat cognitio:
- 3** † Ergò & citatione opus erit in processu summario, *l. de unoquoque 47. ff. de re judic.* Quia cognitio nequit institui, nisi utrâque parte præsentem & auditâ,
- 4** Bartol. *dist. loc.* † Ac licet oblatio libelli solennis in judicio summario non requiratur, *Clem. sæpe. 2. de verb. signif.* necesse tamen est, qualem qualem petitionem & facti narrationem præcedere, ut Reus deliberare possit, cedere ne velit, an contendere; Hoc enim cum juris gentium sit, & in Reorum, ut & Actorum favorem introductum, minimè eis auferendum est, *l. 1. in pr. ff. de edend. Hippol. de Marfil. in sing. 102. Rol. à Vall. lib. 1. consil. 71. n. 37.* † Nec omnes dilationes, terminorum assignationes atque exceptiones in processu summario omitti posse putaverim, sed judicis arbitrio relinquendum est, dilationes & terminos dari & assignari, *Clem. sæpe. 2. de V. S. Jacob. Menoch. de arbitr. jud. quest. lib. 2. centur. 1. cas. 52.* † Necessaria quoque quamvis non sit litis contestatio solenni modo facienda, omnis tamen Responsio nequit omitti, sed habetur in causis summaris pro litis contestatione adversa partis contradictio, & actus ille, qui alias in causis ordinariis post ipsam litis contestationem solet subsequi, nempe positionalium seu articulorum exhibitio, aut meritorum causæ disputatio, Bartol. & Dd. *in Ausb. offeratur. C. de lit. contest.* Felin. *in c. insinuante. in fin. extr. de offic. & potest. judic. delegat.* Rol. à Vall.
- 5** *lib. 1. consil. 71. num. 36.* † Nec judex in processu summario litem ita potest abbreviare, quin probatio-

nes necessariæ, & defensiones legitimæ admittantur, *dist. Clem. sæpe.* † Ubi porro notandum, in hoc non minus ac in ordinario processu testes sub juramento examinari, *l. jurisjur. 9. C. de testib.* † Quia nec Papa dispensare potest, ut in ferendo testimonio juramentum testibus remittatur, litigatoribus dissentientibus, Felin. *in c. constitutus. n. 16. de rescript.* Joh. Zanger. *d. c. 2.*

Ita Domini in causa Jacobi Seidels zu Wargen/ Mens. Decembr. Anno 1560.

Et in causa Caspar Hiebauens Eheweibs contra Jacobum Kirchner zu Endorff/ Mens. April. Anno 1593.

DEFINIT. XVIII.

Causa ordinaria invito Reo non potest ventilari in processu summario.

Nunquam ergò, dixeris, Actor processum ordinarium eliget, sed causam suam summarie semper expediri petet, de plano nempe & sine strepitu judicii? sed in arbitrio actoris hoc positum non est. † Non nego equidem, causas summarias etiam in processu ordinario ventilari posse; † Sed è contra in causis ordinariis, actor viam processus summarii ambulare volens non auditur, alterâ parte invitâ; † Omnis siquidem causa regulariter est ordinaria, & plenam causæ cognitionem requirit, *Gloss. in l. 3. §. ibidem 13. ff. ad exhibend.* Lanfranc. *in pr. jud. cap. 12. n. 16.* Aquâ ad unius partis petitionem haud recedendum est, nisi Lex ipsa summarium processum admittat, in causis nempe summaris: † Quales sunt causæ alimentorum Ordin. Cam. Imp. *part. 3. c. 2.* von Abwechselung der Audienz. §. item so eine Parthey. Marant. *part. 4. dist. 9. n. 168.* † Instrumentorum paratam executionem habentium, Joh. Bapt. Afin. *in prax. jud. civil. §. 3. c. 31. n. 13.* Marant. *dist. dist. 9. num. 175.* † Relaxationis juramenti ad effectum agendi, *It. ex l. diffamari dist. c. 2. §. item Sachen.* † Novi operis nunciatio, *dist. c. 2.* † Tutorum & curatorum petitio, Marant. *dist. dist. 9. part. 4. n. 201.* † Ut & causa, quæ in curia mercatorum agitatur, Marant. *dist. loc. n. 48.* † Plures & numero 39. causas summarias refert Joh. Zang. *de except. part. 1. c. 1. n. 60.* † Ex quibus perspicuum redditur; † Quæ nam causæ sint ordinariæ, quæ in processu summario alterâ parte invitâ nequeunt agitari ex natura scilicet contrariorum, *l. etsi contra 35. ff. de vulg. & pupill. subst. l. 1. ff. de his qui sunt sui.* Everh. *in topic. in loc. à contr. n. 1.* Zang. *dist. cap. 1. n. 59.*

Ita Domini in eadem causa Caspar Hiebauens Eheweibs contra Jacobum Kirchner zu Endorff / Mens. April. Anno 1593. (Verba sent. Das Beklagte bey dem Besitz der streitigen Güter billich zu lassen/ bis er mit ordentlichem Rechte daraus entsagt wird. Da nun Klagender kriegischer Vormund eine ordentliche Klage anstellen/ und Beklagten dazu gebührlichen citiren lassen würde/ so würde derselbe sich darauff einzulassen / und zu antworten schuldig/ und ergienge alsdenn in der Sachen ferner was recht ist/ W. R. W.)

DEFINIT. XIX.

Ante litis etiam contestationem Reus ab instantiâ re- Etè absolvitur.

Usitatissimum certè est in foro Saxonico, ut Reus oppositâ quandoque exceptione, ante litis contestationem, ab instantiâ absolvatur, Dan. Moll. *hic n. 6.* Num rectè? dubitare quis posset, cum litis demum contestatio sit initium instantiæ, Jason. & Salyc. *in l. 13. §. 1. C. de judic.* Et dicitur instantiâ actionis exercitatio à litis contestatione incipiens, in definitivam sententiam certo tempore coarctata, *l. proferandum. 13. in pr. C. de judic.* Alciat. *in l. si diversa. 14. n. 16. C. de transact.* Donell. *in l. 4. C. de pact. n. 6.* † Ex quo litium consarcinatores & longissimorum processuum favitores instantiam non perire ajunt, licet per multos annos de quæstione emergenti, aut

exceptionibus dilatoriis ante litis contestationem disceptetur, † quia instantiæ demum certo tempore sunt inclusæ, *diēt. l. properandum. 13. §. 1.* Ventur. de Valent. *in partib. litigios. lib. 1. cap. 15. n. 30.* Joh. Zanger. *de except. part. 1. c. 1. n. 66.* † Et tradunt quidam, litigatores 100. & pluribus annis sine interitu litis in ejusmodi exceptionibus etiam de jure civili versari posse, veluti *Specul. asserit*, olim sibi causam fuisse commissam, in quâ de legitimatione personarum 34. annis fuerit disputatum, *in tit. de appellat. §. breviter. verb. sed justa.* † Sed nihilominus modus pronunciandi in foro Saxonico subsistit, & ante litis contestationem Reus ab instantiâ rectè absolvitur: Quia in jure † instantia non solum litem, quæ incipit post responsionem Rei *l. un. C. de lit. contest. sed & acrem & assiduam flagitationem denorat, §. 1. inst. de pæn. tem. litig. l. ult. §. fin. ff. de pign. act.* Quâ in significatione, si instantiam accipias, prædictum pronunciandi modum subsistere facile concesseris. † Quo & respexit Illustrissimus Saxon. Elector in Ordin. Process. judic. *tit. 11. §. wann nun also die Exceptiones vor der Kriegs. Befestigung/2c.*

Ita Domini in causa Bernhardi Eckens contra Martin Messen zu Helmsdorff/ *Mens. Majo, Anno 1626.* (Verba sent. Daß Beklagter von dieser Instanz mit Erstattung der Gerichtskosten billich zu entbinden/ jedoch Klägern eine andere und förmlichere Klage nachmahls anzustellen hierdurch unbenommen/ B. N. W.)

DEFINIT. XX.

Nobiles subditos suos in proprio judicio pagano convenire nequeunt, si Notarius judicii in presentia subditorum non juraverit.

1 **N**on solum fratres ignorantia, sed & malitiosi sæpè sunt Notarii: Inter eos enim si reperiatur unus doctus & expertus Notarius, reperiuntur viginti quinque indocti, nullam habentes juris notitiam, uti conquesti sunt Hippol. de Marsil. *Rubr. de fidejuss. n. 39.* M. Anton. de Amat. *dec. 29. & 30.* Vinc. Caroc. *decif. 22. n. 1. & 2.* † Quæ imperitia non parum periculosa, magis autem damnoſa est eorum malitia: scribunt enim nonnulli, testes jurasse, qui injurati deposuerunt: Nonnulli secreta processuum nondum publicati evulgant: Nonnulli mille alia litium protelandarum vafrementa noverunt & cognoverunt, Joh. Petr. Ala. *in tr. de Advocat. Christ. part. 1. quest. 72. & 75.* Vent. de Val. *in partib. litig. lib. 1. cap. 9. n. 34.* † Quibus vix alio occurri potest remedio, quàm ut juramento peculiari judici obstringantur, Ordin. judiciaria Elect. Sax. *tit. 2. §. 1. v. denselben sonderlich darzu verenden.* Felin. *in c. quoniam 11. extr. de probat. n. 42.* Fulv. Pacian. *de probat. lib. 1. c. 65. n. 72. & seqq.* † Quin & cum usu hisce in terris receptum sit, quod ipsi quoque Nobiles suos subditos coram propriis iudicibus, Scabinis, Officialibus, Prætoribus iudicio pulsare ac ratione propriis interesse ibidem convenire possint, Berl. *decif. 109. n. 9.* Cravett. *vol. 2. consil. 232. n. 7.* † Noluit Seren. Elect. Saxon. ejusmodi processum aliter valere, quàm si Nobiles vel alii Magistratus Notarium iudicii ab initio sui officii, vel toties, quoties ejusmodi actus iudiciarius contra subditos celebrandus est, in presentia subditorum ad iudicium illud jurare faciant, *diēt. Ordin. judic. tit. 2. §. ob wir auch wol.* Adde *decif. Elect. nov. 38. & 39.*

Ita Domini in causa L. Joh. Cernitzens contra Martinum Scheiben zu Pfaffendorff/ *Mens. Decembr. Anno 1634.* (Verba sent. Würde nun Schein zu den Acten gebracht werden/ daß der Notarius iudicii in Beyseyn der Unterthanen zu allen Sachen verendet/ und in Pflicht genommen worden/ oder solches nachmahls zu Werde gerichtet werden; So wäre Beklagter dem jüngst gesprochen und Krafft Rechts erreichten Urtheil zu Folge auff Klägers Liquidationes und Zusprüche bey endlicher Straffe Ungehorsams sich einzulassen/ und zu antworten schuldig/ B. N. W.)

DEFINIT. XXI.

Inferi debet Citationi tenor libelli, vel hujus copia citato simul transmitti.

Citatio principium ac fundamentum est iudicii *§. 1. Cult. instit. de pæn. tem. litigant. c. quoniam. 11. extr. de probat.* † quâ deficiente, processus redditur nullus, *Id. in Clem. pastoralis. de re jud. Matth. de Afflict. decif. 307. n. 29.* Joh. Zanger. *in tract. de except. part. 1. cap. 2. n. 5.* Andr. Gail. *lib. 1. observat. 48. n. 1.* † Ideoque semper præcedere debet ad instantiam partis, *l. ad peremptorium. 68. ff. de judic. l. 1. §. 8. ff. de damn. infect. l. ult. C. de bon. aurb. judic. possid. † à iudice enim proprio motu, non ad petitionem partis facta, haud valet, Gail. lib. 1. observat. 50. num. 4. & seq. Matth. Col. de process. execut. part. 1. c. 2. n. 31. Felin. in cap. 1. extr. de judic. n. 20. Specul. lib. 2. part. 1. tit. de citatione. §. sequitur. 4. num. 14.* † Porrò & citationis causa exprimenda, vel tenor libelli inferendus, aut saltem hujus copia unâ cum libello transmittenda est, *cap. praterca 2. ubi Panormit. n. 8. extr. de dilat. Ordin. judic. Elector. Saxon. tit. 4. post pr. vers. und damit der Citatus ies desmahls/ &c.* † Quod optimum litium abbreviandarum videtur remedium; Ne scilicet Reus postea dilationem ad deliberandum super libello petere possit, & ansam protrahendi causam arripiat, Andr. Gail. *lib. 1. observat. 51. n. 1. & seq.* *Specul. diēt. tit. de citat. §. 1. n. 9.* Ventur. de Val. *in partib. litigios. lib. 2. c. 13. n. 15.* Matth. Coler. *part. 1. decif. 110. n. 4. & part. 2. decif. 297.* Zanger. *de except. part. 2. c. 13. n. 8.* Matth. Wesenb. *in parat. ff. de in jus vocand. num. 13.*

Ita Domini in causa Heinrichi Gottfriedens & Johannis Caspari à Weisfig contra Marten Catharinen Henrici à Weisfigs Wittben zu Bôrbig/ *Mens. August. Anno 1631.* (Verba sentent. Würden Klägere eine förmliche Klage anstellen/ und mit Überscheidung derselben Abschrift oder Andeutung des Inhalts Beklagte darzu gebührlichen citiren lassen; So ist Beklagte durch ihren Curatorn bey Straffe Ungehorsams zu erscheinen/ und mit ihrer rechtlichen Nothdurfft sich darauff einzulassen schuldig/ B. N. W.)

DEFINIT. XXII.

Sufficit in foro Saxonico unica Citatio peremptoria, legitimum habens spatium, nempe sex septimanarum & trium dierum.

De jure civili Reus peremptoriè tribus citatur vicibus, per intervallum quatuordecim dierum, *l. ad peremptorium. 68. l. seq. ff. de judic.* † Sed hodiè de consuetudine in omnibus iudiciis, imprimis verò Saxonico, introductum est, ut unica sufficiat citatio, modo sit peremptoria, & tantundem temporis, quantum tres illa citationes, contineat, *l. nonnunquam 72. ff. de judic. l. consentaneum. 8. C. quomod. & quando judex.* Appellation-Ordnung Elect. Saxon. *tit. wie wider die aussenbleibende Parthen. §. würde er aber. König in proc. c. 27. n. 2.* Christ. Zobel. *part. 1. diff. 16. n. 10. Fachf. part. 3. diff. 39.* Andr. Gail. *lib. 1. observ. 53. n. 22.* Matth. Coler. *de proc. execut. part. 1. cap. 2. n. 18. & seq.* Hart. Piff. *part. 1. quest. 3. n. 9.* Duo ergò unica illa citatio continere debet. † Primò, ut adjiciatur expressè partes peremptoriè citari, *diēt. l. consentaneum 8.* vel ut apponatur comminatio: si citati non comparuerint, iudicem nihilominus ad cognitionem processuum & pronunciaturum, quod jus & justitia postulerint, (Soll nichts desto weniger geschehen und ergehen was recht ist.) † Quæ comminatio habet vim peremptoriae citationis, et si verbum (peremptoriè) in citatione non exprimatur *l. cessante. 2. C. quomodo & quando judex.* Daniel. Moller. *ad Const. Elect. 3. n. 18. b. part. 1.* Matth. Berl. *part. 1. concl. 10. n. 9. & 10.* † Deinde, tempus quoque legitimum debet continere citatio, vellekommene Sächsische Frist/ quod est in foro Saxonico sex

sex septimanarum & trium dierum, Appellation-Ord-
nung/ *dict. loc. §.* würde er aber. *Ordin. judic. Elect. Saxon. tit. 4. vers.* Auch darneben einen rechten *legalem terminum.* Berlich. *dict. loc. n. 14.* Zanger. *de except. part. 2. cap. 6. n. 8. & seqq.*

Ita Domini in causa Angel von Godens contra Viduam & Heredes Caspari Mengels venulata in pratorio Lipsiensi Mens. Jul. Anno 1626. (Verba sent. Daß Beklagte noch zur Zeit für ungehorsam nicht zu achten: Sie seynd aber auff anderweit vorgehende gebührende/und von Zeit an der Insinuation vollkommene Sächsisch: Frist in sich haltende Ladung bey Straffe Ungehorsams zu erscheinen/den Proceß zu reallumiren/ auff erhobene Klage zu antworten/und den Krieg Rechtsens zu befestigen schuldig/ *B. N. W.*)

Et in causa Franzen von Hunzumbes Gläubigere Mens. Sept. Anno 1626. (Verba sent. Daß Beklagter auff anderweit vorgehende gebührende Ladung/ so von Zeit an der ihm geschehenen insinuation vollkommene Sächsisch: Frist in sich hält/ bey Straffe Ungehorsams zu erscheinen/ und auff angefallte Rummer-Klage sich einzulassen und zu antworten schuldig/ *B. N. W.*)

DEFINIT. XXIII.

Non continet Citatio spacium temporis legitimum, quando terminus juridicus in ultimum incidit diem.

- 1 **T**empus comparandi in Citatione præfixum, quod currere incipit à die executæ & insinuatæ Citationis, *c. super eodem. 12. §. ult. ext. de appellat. l. 1. ff. si quis caution.* *Ordin. judic. Elect. Saxon. tit. 10. §.* Im Fall aber, *vers.* und er von Zeit an solcher *insinuation & c.* *Andr. Gail. lib. 1. observat. 53. n. 3. & seq.* Joh. Zanger. *de except. part. 2. c. 6. n. 10.* præcisè observandum est; † in tantum, ut si unicus tantum dies de illis sex septimanis & tribus diebus defuerit, citatio nulla sit, nec Reus haud comparens usque ad legitima impedimenta condemnari possit, *Matth. Berlich. part. 1. concl. 10. n. 15.*
- 3 Joh. Zanger. *dict. cap. 6. n. 12.* † *Quid autem sit terminus juridicus incidat in diem ultimum temporis citatione*
- 4 *præfixi?* † Putaveris primâ facie citationem vitio non laborare, ex vulgato illo *Dd.* quod dies termini computetur in termino, *de quo Andr. Gail. lib. 1. obs. 139. n. 5.*
- 5 *Andr. Rauchb. part. 1. quest. 3. n. 16.* † Sed verum est hoc, eo solummodò casu, quo tempus de momento in momentum labitur, ut est in decendio Appellationis & Leuterationis, Arrestis, &c. prout hoc explicat
- 6 *Rauchb. dict. quest. 3. n. 15.* † Alia verò est ratio citationis, ubi non momentum temporis, sed dies integra consideratur, adeoque nec axioma illud *Dd.* ad præsentem hunc casum commodè poterit accommodari.
- 7 † Dixerim ergò non subsistere citationem, si terminus juridicus incidat in diem ultimum temporis præfixi, quia scilicet citatio ejusmodi non continet plene spacium sex septimanarum ac trium dierum, vollkommene Sächsl. Frist. *arg. l. denique 3. §. minorem. 3. ff. de minor.* † Quod & probare videtur in terris sui Electoratus Serenissimus Saxo in *dict.* *Ordin. judic. tit. 10. §.* Im Fall *vers.* die vollkommene Sächsisch: Frist/ als sechs Wochen und drey Tage gehabt habe/ *ic.*

Ita Domini in causa Petri Walthers contra Eliz Bluters EbeWeib zu Zeit/ Mens. Mart. Anno 1635. (Verba sent. Daß Beklagte auff anderweit vorgehende gebührende Ladung/ so vor Zeit der insinuation an/ vollkommene Sächsisch: Frist in sich hält/ durch ihren Curatorn zu erscheinen/ und auff die Klage sich einzulassen schuldig/ *B. N. W.*)

Item in causa des Ampts zu Zwickau contra Hansen Malsen/ Mens. Jan. Anno 1635.

Et in causa Nicolai Antonii Tonnets contra Herman Hefing/ zu Leipzig/ Mens. Mart. Anno 1632.

DEFINIT. XXIV.

Condemnatur tamen hoc casu Reus non comparens in expensas termini istius.

- 1 **N**olo tamen hoc aliter accipi, quàm quoad effectum condemnandi Reum ad legitima impedimenta, ut nempè citatus non comparens, si in citatio-

ne terminus legalis ipsi haud fuerit indultus, vel terminus juridicus in ultimum termini diem incidit, usque ad legitima impedimenta condemnari non possit: † Secus verò quoad expensas termini, à quibus ob temporis angustiam excusatus non est, *Ordin. judic. Elect. Saxon. de Anno 1622. tit. 10. §.* Im Fall aber *vers.* Sonsten aber und da hieran ein Zweifel oder der *Terminus legalis* nicht vollkommen/mag er weiter nicht/ als in die *Expens* vertheilet/und ihm die Antwort bey Straffe Ungehorsams auferleget werden. † Iniquum autem, dixeris, punire citatum restitutione expensarum, si contumax non fuerit; Ob contumaciam si quidem litigantes in expensas condemnari, expeditum est, *Petr. Gregor. Tholosan. lib. 2. de Republ. cap. 6. Vent. de Valent. in part. litigios. lib. 2. cap. 6. n. 21.* † Non autem contumax est, qui modo legitimo non fuit citatus, *Felin. inc. quoniam contra. 11. extr. de probat. num. 13.* *Hippol. de Marfil. singul. 118. n. 1.* † Facendum tamen, Citatum non comparentem omnino profus contumaciæ haud esse expertem, cum in judicio comparere, & exceptionem termini angusti vivâ voce opponere & dilationem petere debuisset, quod cum non fecerit, in expensas saltem termini istius justè eum condemnari, æquis non videt?

Ita Domini in eadem causa Petri Walthers contra Eliz Bluters EbeWeib zu Zeit/ Mens. Mart. Anno 1635. (Verba sent. Daß Beklagte auff anderweit vorgehende gebührende Ladung/ so von Zeit der Insinuation vollkommene Sächsisch: Frist in sich hält/ durch ihren Curatorn zu erscheinen/ und auff erhobene Klage sich einzulassen/ auch die Unkosten dieses Termins auff Richterliche Ermäßigung Klägern zu erstatten schuldig/ *B. N. W.*)

Et in causa Nicolai Antonii Tonnets contra Hermannum Hefing/ Mens. Mart. Anno 1632. (Verba sent. Daß Beklagter auff anderweit vorgehende gebührende Ladung zu erscheinen/ und auff die/wider ihn angestaltete Rummer-Klage bey Straffe Ungehorsams sich einzulassen/ auch weil er solches iezo nicht gethan/ Klägern die Unkosten dieses Termins auff Richterliche Ermäßigung zu erstatten schuldig/ *B. N. W.*)

DEFINIT. XXV.

Non potest judex Reum condemnare usque ad legitima impedimenta, si non constet, citationem ipsi fuisse insinuatam.

Omnes, quorum interest, citari debent, *l. de unoquoque 47. ff. de re judic. l. nam & ita Divus 39. ff. de adopt.* † Ergò non sufficit ex pluribus litis consortibus unum vel alterum citari, sed omnibus in specie citationem insinuari necesse est, *l. 1. & 2. C. de Consort. ejusd. lit. l. planè 3. ff. famil. ercise.* *Ordin. judic. Elect. Saxon. tit. 4. vers.* würden auch. † Sicuti & pluribus existentibus heredibus, singuli specialiter sunt citandi, *dict. tit. 4. §.* und solches soll/ *ic.* *Matth. Berlich. part. 1. Concl. 10. n. 44.* † Inter plures siquidem heredes, sive de jure civili, sive pratorio succedant, actiones & obligationes ipso jure activè & passivè, præ ratâ portionis hereditariæ dividuntur, *l. ut debitum. 5. & rot. tit. C. de hered. action. l. ult. C. si unus ex plur. hered.* *Jason. in l. debitorum pactionibus. 26. C. de pact. n. 2.* † Quare si unus vel alter solummodò ex litis consortibus vel heredibus fuerit citatus, contra reliquos non citatos nullo modo in contumaciam procedi potest, *dict. tit. 4. §.* würden auch. *Anton. Fab. in Codic. lib. 2. tit. 2. definit. 8. num. 1. & seq.* † Quin nec judex ad legitima usque impedimenta Reos potest condemnare, quando ex actis non constat, omnibus citationem fuisse insinuatam, de quo non minus ac de aliis citationis requisitis apparere debet, antequam ad condemnationem usque in legitima impedimenta, bis auff Ehehafft/ deveniatur, *Ordin. judic. Elect. Saxon. tit. 10. §.* Im Fall aber *vers.* Jedoch daß man in alle wege zuvor/ *ic.* † Quamvis nec hoc casu facultas condemnandi Reum in expensas judici adempta sit, *dict.*

- 8 *dict. tit. 10. §. Im Fall aber. in fin. † Ex quo constat, quam necesse sit relationem nuncii in citationem insinuantis ad acta consignari, ut appareat de singulis citationis qualitatibus & circumstantiis; Nempe, cui, quando, quomodo, ubi & in quo loco fuerit facta, Ordin. jud. Elect. Saxon. tit. 4. vers. Sondern auch. Est enim actus relationis actus substantialis, de quo in a-*
- 9 ctis constare debet. † Alioqui nec citatio, nec sententia, nec totus processus, in contumaciam factus, valet, l. hac autem §. 1. ff. ex quib. caus. in poss. eat. ubi Bartol. num. 1. Andr. Gail. lib. 1. observ. 54. n. 7. Mynsing. cent. 6. observ. 10. n. 8.

Ita Domini in causa Andreæ Wolffens & Consort. contra viduam & heredes VVolfgangi Ulmans/ Mens. Octobr. Anno 1629. (Verba sent. Daß die sämtliche Erben/ und ein ieder absonderlich gebührlichen billich citiret werden/ welche so venn zu erscheinen/ und auff erhobene Klage sich einzulassen und zu antworten schuldig/ B. R. W.)

It. in causa Melchior Werners contra Hansen Schwendenbörsfers Erben/ Mens. Sepe. Anno 1630. (Verba sent. Daß die gethane Ungehorsams- Besuldigung nicht statt hat/ B. R. W.)

In causa Curatorum Barbaræ, uxoris Christiani Deligschens contra Mariam Görligin/ Mens. Jun. Anno 1630. (Verba sent. Daß Beklagte Klägern die Unkosten dieses Termins auff Richterliche Ermäßigung zu erstatten/ und auff anderweit vorgehende gebührende Ladung bey Straffe Ungehorsams durch ihren Curatorem zu erscheinen/ und auff erhobene Klage sich einzulassen/ zu antworten/ und den Krieg Rechts zu befestigen schuldig/ B. R. W.)

Et in causa Thomæ Fontains contra Hansen und Arnolden die Pelsen zu Leipzig/ Mens. Majo. Anno 1635. (Verba sent. Diemeid nicht zu befinden/ daß Beklagten die Citation gebührlichen insinuiret worden; So seyn sie auch noch zur Zeit für ungehorsam nicht zu achten/ aber auff anderweit vorgehende gebührliche Ladung zu erscheinen/ und ihre rechtliche Nothdurfft einzubringen schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. XXVI.

Absque speciali veniâ hodie parentes possunt citari in causâ liberorum.

- 1 **P**Rætoris edictum de in jus vocando, quo prohibentur liberi parentes sine veniâ in jus vocare, l. si libertus. 12. l. in eum 24. ff. de in jus vocando. ad eam vocationis speciem, quæ hodie in usu est, & quam citationem appellamus, non pertinet, Anton. Fab. in Codic. lib. 2. tit. 2. defin. 13. † Ideò enim Prætor volebat absque veniâ parentes in jus vocari, quod vocatio illa fiebat obtorto collo per vim & impressionem, l. plerique 18. ff. eod. tit. quam in parentum personis, aliisque, quibus aliquâ ratione reverentia debebatur, exerceri prorsus incivile erat, l. generaliter. 13. ff. eod.
- 3 † Cessat verò hæc ratio in citatione, quæ fit per solam libelli oblationem & simplicem admonitionem, citra ullam vim & injuriam, l. libertus. 15. ff. de in jus
- 4 *vocando.* Anton. Fab. *dict. loc.* † Quin nec hodie citatio valet, si non fiat de mandato judicis, l. ult. C. de exhib. reis. Egid. Boss. in *pract. crim. tit. de citationibus. n. 9.* † Tantum scilicet abest, absque veniâ Magistratus hodie parentes in jus vocari, ut potius quamvis indifferenter citationem permissu judicis factam dicamus.

Ita Domini in causa Henrici Lindners contra Barbaram Lindners zu Raumburg/ Mens. Mart. Anno 1635. (Verba sentent. Daß Beklagte auff anderweit vorgehende gebührende Ladung durch ihren Curatorem zu erscheinen/ und bey Straffe Ungehorsams auff erhobene Klage sich einzulassen schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. XXVII.

Ex alterius judicis territorio, non nisi implorato ejus subsidio quis potest citari.

- 1 **C**itatio, quia principium ac fundamentum est iudicii §. ult. *instis. de pœna tem. litigant. c. quoniam*
- 2 *ii. extr. de probat.* semper præcedere debet, † in tantum, ut nec Reus in iudicio præsens teneatur invitus respondere ac litem suscipere absque præcedente citatione, juxta sententiam Bart. in l. 1. ff. de in jus vocand.
- 3 † Quæ in foro etiam Sax. est recepta, *per text. in Landr.*

*lib. 2. art. 3. ubi habetur: Si præsens in iudicio accusatus nolit litem suscipere, dicendo se non esse ideo præsentem, tunc, ne obruatur imparatus, debet citari, ut compareat responsurus ad proximum subsequens iudicium, Chil. König. in processu c. 25. circa fin. Matth. Coler. part. 1. decis. 103. n. 6. & decis. 142. At quid, si Reus accusatus sub alterius judicis aut Principis jurisdictione degat? † Tunc implorato ejus subsidio debet citari. † Mittere nempe tenetur iudex citans literas rogatorias iudici alterius provincie, cui subijcitur citandus, ac petere, ut iudex subsidiarie requisitus, vel permittat, citationis executionem fieri in loco sui territorii, vel ipse saltem Reum ad præfixum terminum, qui in edicto citatorio continetur, moneri ad comparitionem curet, offerendo, se in simili casu facturum paria, Novell. 15. c. 6. l. 1. §. præsidet. 2. ff. de re. quir. reis. l. quod promulgatis. 2. C. de offic. præf. urb. Old. conf. 68. n. 5. Joh. Zang. de except. part. 2. c. 1. n. 108. & seq. Matth. Coler. de proc. execut. part. 3. cap. 7. n. 32. & seqq. Rotsch. in process. pars. 1. ars. 1. sect. 8. num. 1. & seqq. † Idque propterea iudex citans facere tenetur, ne occupet aut impediatur jurisdictionem alienam, c. noluit. 13. in pr. extr. de judic. l. nemo. 4. ubi Gloss. in verb. auxilium. C. de jurisd. 20. c. pervenit. caus. 1. quæst. 2. Matth. Coler. *dict. cap. 7. num. 38. & seqq.* ubi pluribus hanc sententiam confirmat.*

Ita Domini in causa des Mathis zu Magdeburg/ Mens. Mart. Anno 1601. (Verba sent. Daß gedachter Mollen Voigt und andere Fürstliche Magdeburgische Beamten eure Bürgere für sich selbst zu citiren nicht befugt/ sondern sie seynd euch in subsidium zu ersuchen/ und eure Bürgere und Einwohner vermittelst eurer Hülffe zu citiren schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. XXVIII.

Judex per subsidium imploratus cogi potest à superiore, ut citatum in alieno territorio comparere jubeat.

1 **N**on certè habent Magistratus per subsidium implorati, quod conquerantur de jurisdictione suâ turbatâ, siquidem citatio in territorio alieno expeditur ad preces, non verò ad mandatum judicis citantis; † Cum par in parem aut inferior in superiorem non exerceat jurisdictionem, l. nam magistratus. 4. ff. de arbitr. l. ille à quo. 13. §. tempestivum. 4. ff. ad SCtum Trebell. c. innotuit. 20. in pr. extr. de elect. c. cum inferior. 16. extr. de major. & obediens. † Cur ergò iudex imploratus precibus alterius judicis non deferre ac citationem subdito suo insinuare vellet? † Quod si facere recuset, à Magistratu superiore ipsum ad hoc adigi posse, nullus ambigo. † Quia jurisdictio una per aliam adjuvanda est, Panorm. in c. 1. num. 5. & in c. quoniam 14. extr. de offic. judic. ordin. per text. in l. 2. C. de bis qui latron. occult. & c. administratores. 26. caus. 23. q. 5. † Manus enim manum fricat, unusque Magistratus alterius armis indiget, Rebuff. in *presat. de lit. requis. in pr. n. 11.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 3. c. 7. n. 41.*

Ita Domini in causa Hansen Anshelms contra Andream Rentwigen/ Mens. April. Anno 1626. (Verba sent. Daß Beklagter vorigem Urtheil Folge zu leisten noch einsten per subsidium des Amtes zu Hadersleben citiret und vorgeladen wird; Und auffn Fall das Amt die Citation Beklagten zu insinuiren sich nochmals verweigern würde/ wird solches bey der hohen Obrigkeit des Orts gebührlichen billich gesucht/ B. R. W.)

DEFINIT. XXIX.

Reus latitans, etiam in causâ civili per edictum publicum in trium Dominorum territoriis affixum citari potest.

1 **S**æpè accidit, ut Reus sit vagabundus vel latitet, Spræsertim in causa debiti metuens carcerem, ita ut Citatio ipsi nequeat insinuari, ubi quæri solet; *Annon hoc casu iudex edictaliter accusatum citare possit? † Sane si iudex sciat, ubi Reus degit vel alio modo ei Citationem*

tionem insinuare valet, ne utiquam ad edictalem citationem perveniri poterit, sed debet Reus per literas subsidiarias citari, *Clem. 1. de judic. Clem. pastoralis. 2. in med. de sent. Et re judic. li. §. praesides. 2. ff. de requir. Reis. Novell. 134. cap. 5.* † Si verò nesciat, ubi Reus degit, vel accusatus citationem ad se pervenire impedit, vel aliud subit impedimentum, locum habet Edictalis citatio, † ita ut Reus per publicum Edictum in trium Dominorum territorii affixum, citetur; † Ex observantia quotidiana, quae etiam in jure est fundata, *dict. Clem. 1. dict. Nov. 134. cap. 5. Andr. Gail. lib. 1. observat. 56. n. 7. Et observat. 57. ubi hoc ad amissim tractat. Matth. Coler. de proc. execut. part. 3. cap. 7. num.*

28. Wurmbscher. lib. 1. observat. tit. 6. observat. 8. per 101.

Ita Domini in causa Michael Marggraffens contra Jonatt Henrichen zu Dippoldswalda/ Mens. April. Anno 1626. (Verba sent. Dasß Beklagter noch zur Zeit vor ungehorsam nicht zu achten/ er ist aber auff anderweit vorgehende gebührende Ladung durch öffentliche Edicta und Anschlag in dreyer Herren Länden bey Straffe ungehorsams zu erscheinen/ und auff die wider ihn erhobene Nummer-Klage sich einzulassen und zu antworten schuldig/ D. N. W.)

Et in causa D. Johannis à Lossens contra Martin Bäschen zu Sobringen/ Mens. August. Anno 1622. (Verba sent. Dasß Beklagter durch öffentliche Edicta; so in dreyer unterschiedener Herren Länden anzuschlagen/ gebührlichen citiret und vorgeladen werde/ D. N. W.)

CONSTITUTIO III.

PARTIS PRIMÆ.

Von der Exception.

Soll der Beklagte/ welcher auff drey vierzehnen Tage peremptoriè, wie auff Sächsischem Boden bräuchlich/ citiret worden/schuldig seyn/alle seine Exceptiones, sie sind declinatoria, oder dilatoria, Vorstand/Gewehr/ oder was seyn mag/ so der Antwort vorgehet/alle auff einmahl im berührten ersten Termin für und einzubringen/ und als bald daran die Litis contestation mit einer Condition und in eventum anhängen/ es wäre dann/ daß allein über eine ganz zweiffelhaffte declinatorien disputirt, auff welchem Fall/ und sonsten nicht/ solthe conditionirte oder Eventualis litis contestatio

De Exceptionibus.

Reus, pro more fori Saxonici ex intervallo quatuordecim dierum ter peremptoriè citatus, omnes suas exceptiones, sive declinatorias, sive dilatorias, fatisdationis videlicet, Guarandæ, vel si quæ aliæ litis contestationem præcedunt, in primo termino simul opponat, unà cum annexa in continenti conditionali vel eventuali litis contestatione, nisi fortè de declinatoria admodum dubià disputetur, quo solo casu, nec aliàs ejusmodi litis contestationem omittere licebit.

DEFINITIONES.

1. Reus in primo statim termino exceptiones dilatorias omnes opponere debet, annexa in continenti eventuali litis contestatione.
2. Omisâ litis contestatione eventuali, Reus condemnatur in expensas termini.
3. Super eventuali litis contestatione non judicandum est, antequam super exceptionibus dilatoriis fuerit pronunciatum.
4. In causis quoq; summaris et executivis exceptiones dilatorie omnes primo statim termino sunt opponendæ.
5. Reus, qui primo termino exceptiones dilatorias opponere prætermisit, sequenti termino non est audiendus.
6. Nec Reus, qui in primo termino non comparuit, postea sequenti termino exceptiones dilatorias opponere potest.
7. Judex, Reum non comparentem in expensas termini condemnans, reservare ipsi potest exceptiones dilatorias; Et quando id facere censeatur.
8. Efficit Leuteratio, ut Reus exceptiones dilatorias, antea omisâs, adhuc opponere valeat.
9. Purgatâ contumaciâ admittuntur Rei exceptiones dilatorie.
10. Omitti potest litis contestatio eventualis, quando exceptio declinatoria est notoria vel probabilis.
11. Exceptio fori incompetentis, non in scriptis opponenda, sed vivâ voce in judicio proponenda est.
12. Pœna plus petentium hodiè in usu non est.
13. Exceptiones peremptoriæ opponendæ sunt in ipsâ litis contestatione, nec omisâ postea Reum juvare possunt.
14. Peremptoriæ exceptiones, ante litis contestationem oppositæ, post litem contestatam rejiciuntur, injunctâ Reo litis contestatione.
15. Exceptiones tamen peremptoriæ, litis ingressum impedièntes, ante litem contestatam rectè opponuntur.
16. Differunt ab invicem: Absolvi ab instantiâ; Absolvi

- ab institutâ actione, et non teneri respondere ad actionem.
17. Excussionis exceptio etiam post litem contestatam opponitur.
18. Ratione domicilii quis potest conveniri in loco, ubi majorem possidet bonorum partem.
19. In judicio, etiam coram arbitris seu Compromissariis, rectè opponuntur exceptiones dilatorie.
20. Nisi in Compromisso exceptionibus dilatoriis expressè fuerit renunciatum.
21. Libello rejecto tanquam inepto, non prohibetur Reus, alio postea exhibitio libello, opponere exceptiones dilatorias.
22. Exceptio feriarum etiam iis competit, qui occupatè non sunt in messibus.
23. Non factâ litis denunciatione, Reus haud habet regressum adversus suum autorem.
24. Omisâ licet denunciatione litis, potest tamen Reus experiri adversus suum autorem jure evincentis.
25. Non solum in emtione, sed etiam in permutatione, aliisq; contractibus, locum habet litis denunciatio.
26. In transactione locum non habet litis denunciatio ratione rei illius, quæ ex causa transactionis dimittitur.
27. Non admittitur litis denunciatio, quando manifestè constat, denunciante frivole conveniri.
28. Efficit litis denunciatio, ut stare cogatur denunciatus coram iudice causæ principalis.
29. Quocunque tempore iudicii ante sententiam locum habet denunciatio litis.
30. Non admittitur tertius interveniens in judicio, priusquam de jure suo docuerit.
31. Super interventione Magistratus, privilegium suum urgentis, pronunciatum est, antequam iudex in causa principali ulterius procedat.

DEFINIT. I.

Reus in primo statim termino exceptiones dilatorias omnes opponere debet, annexa in continenti eventuali liti contestatione.

- 1 **A** Dinventæ licet sint Exceptiones ad lites contrahendas, haud rarò tamen iisdem lites involvuntur & protrahuntur, ut conqueritur Joh. Petr. Ala. *in tr. de adv. & causid. Christ. quest. 40.* Didac. Covarr. *lib. 1. var. resolut. cap. 2. n. 3.* † Et sæpius fit, quod ante instantiam Litigatores triginta, quinquaginta & pluribus annis sine interitu liti in exceptionibus versentur, Ventur. de Valent. *in part. litigios. lib. 2. cap. 13. num. 8.* † Scilicet, quia non astringuntur eas omnes simul, eodemque tempore, & in unâ die juridicâ opponere, sed illis quocumque, usque ad litem contestatam uti possunt, *l. exceptionem 19. C. de probat. l. ita demum. 13. l. licet. 24. C. de procur.* Matth. Wesenb. *in parat. ff. de except. num. 10. in pr.* Felin. *in c. exceptionem. 12. num. 12. extr. eod. tit.* Matth. Coler. *ad c. pastoral. 4. num. 5. extr. de except.* † Cui occurrere voluit Illustrissimus Saxonix Elector D. Augustus, jubens Reum accusatum omnes exceptiones dilatorias in primo statim termino simul opponere, annexâ liti contestatione saltem eventuali vel conditionali, *b. Constit. 3. ubi Dan. Moller. num. 1. Resol. Grav. de An. 1661. Tit. von Justitien Sachen. §. wiewohl auch zum siebenzehenden.* Jac. Schult. *observat. 8. num. 4.* † Dubium ergò non est, quin laxum illud ac longum tempus Reo ad exceptiones dilatorias opponendas jure civili indultum, in foro Saxonico ad primum terminum sit restrictum, quod nemini mirum videbitur, † cum iudex breviorum terminum Reo statueret possit, quo omnes suas exceptiones dilatorias ac declinatorias simul proponat, ac nisi id faciat, iisdem deinceps opponendis minimè audiatur, *v. pastoralis. 4. ubi Dd. extr. de except. l. 2. ff. de re judic. Gloss. in c. accepimus. 4. verb. ulterius arguendi. extr. de fid. instrum.* Schult. *diēt. observ. 8. num. 3.* Moller. *hic num. 10.* Joh. Zanger. *de except. part. 2. cap. 22. num. 21. & seqq.* Jacob. Menoch. *de arbit. judic. quest. cent. 3. cas. 140. nam. 9.*

Ita Domini in causa Tobix Hartungs contra Claus Schwarzen/Menf. Majo, Anno 1631. Anno 1630.

Et in causa Martini Antonii ab Harlims contra Hansen von Wirtzen/Menf. Octobr.

DEFINIT. II.

Omissa liti contestatione eventuali, Reus condemnatur in expensas termini.

- 1 **I**N primo itaque termino Reus omnes suas exceptiones dilatorias, satisfactionis nempe, guarandæ &c. opponere tenetur, annexâ in continenti liti contestatione conditionali vel eventuali, *Defin. præced.* † Quod si facere omittat, nec litem eventualiter contestetur, acquiescendo solum in exceptionibus dilatoriis, aliisvè ad impediendum liti ingressum oppositis, non punitur statim amissione causæ, nec condemnatur usque ad legitima impedimenta, bisse auf ehehafft/ † sed solum in expensas termini actori solvendas, propter retardatum scilicet processum, *prout sancitum in Ord. Nov. judic. tit. 11. in pr. verb. Bey Vermeidung der expens.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. cap. 2. n. 24.* Jacob. Schult. *in addit. ad Coler. part. 1. decis. 104. num. 36. & observat. 11. n. ult.* Joh. Zanger. *in tract. de except. part. 2. cap. 9. n. 16.* † Nisi forsân exceptiones utcumque saltem sint verisimiles & probabiles, quæ Reum ab expensarum restitutione omninò eximunt, Andr. Rauchb. *part. 1. quest. 1. n. 18.* Moller. *ad Constit. Elect. 8. n. ult. p. 1.*

Ita Domini in causa Michael Rohlmans contra Johann Hupfeldern/Menf. Jun. Anno 1622. (Verba sent. Würde Kläger die gesonnene Bewehr der Klagen würdlichen angeloben / auch

den gefoderten Vorstand bestellen/inmassen ers zu thun pflichtig/ so wäre Beklagter auff erhobene Klage sich einzulassen und zu antworten/ und weil er solches izeo auch in eventum nicht gethan/ Klägern die Unkosten dieses Termins auff richterliche Ermäßigung zu erstatten schuldig/V. R. W.)

Et in causa Hansen Dieterichs contra sein Ehwelb und Tochter/Menf. Feb. Anno 1621. (Verba sent. Würde Kläger den gefoderten Vorstand bestellen / inmassen ers zu thun pflichtig/ so seynd Beklagte auff erhobene Klage bey Straffe Ungehorsams sich einzulassen/ und zu antworten/ auch weil sie in eventum solches nicht gethan/ Klägern die Unkosten auff richterliche Ermäßigung zu erstatten schuldig/V. R. W.)

Et in causa Johannis Gatzwillers contra Walter Brollen/Menf. Octobr. Anno 1629.

DEFINIT. III.

Super eventuali liti contestatione non judicandum est, antequam super exceptionibus dilatoriis fuerit pronunciatum.

- 1 **R**ectissime faciunt Advocati post oppositas exceptiones dilatorias eventualiter litem contestantes, adjecta protestatione expressâ, non aliter, nec aliâ mente & intentione se litem contestari, quam si exceptiones ab actore fuerint impletæ, ut notat Jacob. Schult. *diēt. observat. 8. num. 5.* † Operatur namque hæc protestatio, ut in suspenso maneat liti contestatio, donec super exceptionibus dilatoriis fuerit cognitum, eæque suum effectum acceperint, *Ordin. Novell. judic. tit. 1. §. Es soll aber gleichwohl.* † Quia conditio nihil ponit in esse, antequam fuerit impleta, *l. si quis sub conditione. 8. ff. si quis omiss. caus. testam. l. cedere diem. 213. ubi Alciat. ff. de V. S.* Dan. Moller. *hic num. 16.* Hartm. Pist. *part. 4. quest. 22. n. 8.* Petr. Heig. *part. 2. quest. 2. num. 31.* † Neque tenetur Reus post ejusmodi exceptiones oppositas ad ulteriorem progressum in causâ principali prius quam actor ratione exceptionum judicato satisfecerit, *diēt. tit. 11. §. Es soll aber gleichwohl. vers. wie denn Beklagter sich mit Klägern.* † Cæteroquin si postea Reus simpliciter libello respondeat, videtur à protestatione recessisse, ut dubium non sit, super liti contestatione tunc pure iudicem pronunciare posse, Schult. *diēt. observ. 8. num. 7.* Andr. Gail. *lib. 1. observ. 73. n. 5. 6. 7.*

Ita Domini in causa Christophori Geringis contra Marten Schenderin/Menf. Junio, Anno 1620. (Verba sentent. Würde Kläger den gefoderten Vorstand bestellen/ so wohl auch die gesonnene Bewehr der Klagen würdlichen angeloben/ inmassen ers zu thun pflichtig/ so wäre Beklagter auff erhobene Klage sich einzulassen und zu antworten schuldig / und weil er allbereit auff den Fall den Krieg rechtens befestiget / und der Klagen geständig/ mit Fürwenden/ ic. So ist er solches sein Fürgeben/ innerhalb Sächsischer Frist wie Recht zu beweisen verpflichtet/ dagegen Klägern seine rechtliche Nothdurfft billich vorbehalten wird/ ferner darauff zu beschehen/ was recht ist/ V. R. W.)

Et in causa Christophori Siegels contra Paul Masurn/Menf. Decembr. Anno 1622, (Verba sentent. Würde Kläger die gesonnene Bewehr der Klagen würdlichen angeloben/ inmassen ihme zu thun obliegt/ so wäre Beklagter auff erhobene Klage zu antworten/ und den Krieg rechtens zu befestigen schuldig; Wenn er denn auff den Fall allbereit geantwortet / und solcher Klage nicht geständig/ so ist Kläger den Grund derselbigen / und so viel ihme daran verneinet / innerhalb Sächsischer Frist/ wie recht zu beweisen pflichtig/ dawider Beklagten seine bedingte Gegen-Beweisung und andere rechtliche Nothdurfft billich vorbehalten wird/ ferner darauff in der Sachen zu beschehen/ was recht ist/ V. R. W.)

DEFINIT. IV.

In causis quoque summaris & executivis exceptiones dilatoria omnes primo statim termino sunt opponenda.

- 1 **C**um in causis summaris & executivis lites abbreviari debeant, vel ex naturâ processus summarii, in quo absque strepitu judicii, solâ facti veritate inspectâ procedi solet, *supr. Const. 2. definit. 17.* Joh. Zanger. *de except. part. 1. cap. 2. num. 3.* † utique & in hisce exceptiones dilatoriæ omnes in primo statim termino sunt opponendæ, ad hoc, ut eò citius lites finiantur juxta

3 *juxta tradita supra Defin. 1.* † Idque eo magis, quod in processu summario dilatoriae exceptiones in primo actu judiciario operentur eosdem effectus, quos operatur litis contestatio in causis ordinariis, ex quo tunc primus actus judiciarius, in quo tractatur de meritis causae, habetur pro litis contestatione, Matth. Coler. *de process. execut. part. 4. cap. 1. n. 83.* Felin. *in cap. exceptionem 12. num. 10. X. de except.* Matth. Berlich. *part. 1. conclus. 18. num. 9.* † Et jubet verbis generalibus Elector Illustrissimus exceptiones dilatorias primo statim termino opponere, annexa litis contestatione, *b. Conf. fitur.* 3. Ergo non solum in ordinariis, sed etiam summariis & executivis causis id fieri voluit, *arg. l. 1. §. generaliter. ff. de legat. praes. l. praes. 3. in fin. ff. de offic. praesid. l. ut nullo. 28. C. de usur.*

4 Ita Domini in causa Matthes Kreusens contra Claus Schwarzen & Consortes, Mens. Maio. Anno 1631. (Verba sent. Würde Kläger gnugsamen Vorstand pro reconventione & expensis bestellen/ inmassen er zu thun pflichtig/ so seyn Beklagte aufferbobene Summarische Klage mit ihrer Nothdurfft sich einzulassen/ und zu antworten/ und weil sie solches auch in eventum iezo nicht gethan/ Klägern die Unkosten dieses Termins auff richterliche Ermäßigung zu erstatten schuldig/ W. R. W.)

DEFINIT. V.

Reus, qui primo termino exceptiones dilatorias opponere praetermisit, sequenti termino non est audiendus.

1 Accidit quandoque, ut Reus primo termino dilatoriae exceptionibus allegandis constituto tantum de angustia termini, vel advocati carentia, aut etiam de non apto satis libello conquerens, Guarandae & satisfactionis exceptionem praetermittat, ubi solet dubitari: *Annon postea in termino sequenti exceptiones hasce opponere valeat?* † Sanè si in primo termino post oppositas exceptiones in eventum Reus fuerit litem contestatus, quin postea Guarandam ac satisfactionem petere haud possit, vix ambigendum, *b. Conf. 3. vers.* So der Antwort vorgehet: † Sed omnia litis contestatione eventuali non videtur res adeo expedita? Nihilominus & hoc casu reum praecise teneri litem contestari, nec in termino sequenti opponentem exceptiones Guarandae vel satisfactionis audiri dixerim cum Daniel. Moller. *hic n. 8.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 18. n. 11.* Jacob. Schult. *observat. 11.*

4 † Nempe, quia omnes exceptiones dilatorias primo termino opponere jubet Const. *haec 3. vers.* in berührten ersten Termin. At quae ad certum tempus sunt permessa, post illud prohibita censentur, Andr. Tiracquell. *de Retr. convent. §. 1. Gloss. 2. n. 45.* Modest. Pistor. *vol. 2. consil. 44. n. 5.* † Quin & Reus omittens termino primo unam atque alteram exceptionem dilatoriam opponere, hujus respectu contumax habetur, per tractata Zobelii *part. 1. differ. 13. n. 2.* & Anton. Tessaur. *decis. 265. n. 1.* † Ergo poenam contumaciae incurrit, quae in eo consistit, ut nequeat ulterius opponere exceptionem dilatoriam, Tessaur. *dict. decis. 265. num. 2.* Schult. *dict. observ. 11. num. 5.*

Ita Domini in causa Syndicen des Sattler Handwercks contra Hansen Bergmannen zu Leipzig/ Mens. Jan. Anno 1632. (Verba sentent. Daß Kläger nunmehr mit Angelobung der Gewehr und Bestellung des Vorstandes zu verschonen/ und wird die post terminum eingebrachte litis contestatio billich verworffen/ Es ist auch Beklagter Klägern die Unkosten dieses Termins auff richterliche Ermäßigung zu erstatten/ und nachmahls vorigem Urtheil zu Folge auff erhobene Klage zu antworten/ und litem richtig zu contestiren schuldig/ W. R. W.)

It. in causa Matthes Peselers contra Georgium Langen zu Baydorff/ Mens. August. Anno 1632. (Verba sent. Daß Beklagter auff anderweit vorgehende gebührende Ladung bey Straffe Ungehorsams zu erscheinen/ und auff die erhobene Klage/ seines dawider gethanen Fürwendens ungeachtet/ zu antworten/ und weil er solches auch iezo in eventum nicht gethan/ Klägern die Unkosten dieses Termins auff richterliche Ermäßigung zu erstatten schuldig/ W. R. W.)

Carpz. Definit. Vol. I.

Et in causa Hansen von Wittths contra Jacobum de Buquoy zu Zwendauf/ Mens. Febr. Anno 1630.

DEFINIT. VI.

Nec Reus, qui in primo termino non compareret, postea sequenti termino exceptiones dilatorias opponere potest.

Melioris certò conditionis non est Reus, citatus planè non comparens, ac is qui in primo termino exceptiones duntaxat quasdam opponens reliquas praeterierit, quin & propter contumaciam majori coërcitione dignus: † Quis ergò dubitaverit, competentem postea Reum in termino secundo ac dilatorias exceptiones, puta Guarandae ac satisfactionis, opponentem planè non audiri, † quod eò facilius concesseris, si condemnatus fuerit Reus in primo termino usque ad legitima impedimenta, quibus non probatis nihil ulterius restat, quod Reum ab executione liberare possit, Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. c. 2. n. 41.* Andr. Rauchb. *part. 1. quast. 1. num. 2.* Hartm. Pistor. *part. 1. quast. 3. n. 14. & seq.* † Sed et si Reus in primo termino non statim usque ad legitima impedimenta, sed duntaxat in expensas termini fuerit condemnatus, nihilo tamen magis in secundo termino exceptiones dilatorias opponere valebit propter contumaciam semel commissam. † Ergo Reus, si legitime citatus planè non comparuerit, omnes suas exceptiones dilatorias, quibus adjuvari poterat, perdidisse intelligitur, *Gloss. prima art. 17. num. 4. vers.* denn durch seinen Ungehorsam. *lib. 3. Landr. l. contumacia 53. ff. de re judic.* Matth. Coler. *part. 1. decis. 108. n. 71.* Jacob. Schult. *observ. 11. n. 6.*

Ita Domini in causa Balthasar Nönnichs contra Balthasar Nörella zu Zwitau/ Mens. Mart. Anno 1625. Verba sent. Daß die von Klägern ohne End angegebene Unkosten auff 7. Fl. 1. gr. moderiret werden/ welche ihnen Beklagter zu erstatten schuldig/ im Mangeln 3. gültlicher Entrichtung wird Klägern darzu gebührliehen billich verhoffen/ und hat sich Beklagter an Forderung der Gewehr und des Vorstandes gestaltten Sachen nach versäumet/ W. R. W.)

Et in causa Hansen Friedrichs contra Johann Bültnzen/ Pastor in Heinsdorff/ M. Jul. Anno 1632. (Verba sent. Daß Beklagter/ seines gethanen Fürwendens ungeachtet/ auff die erhobene Klage sich einzulassen/ und zu antworten schuldig/ W. R. W.)

DEFINIT. VII.

Judex, Reum non comparentem in expensas termini condemnans, reservare ipsi potest exceptiones dilatorias; Et quando id facere censeatur.

Nolo tamen hoc aliter accipi, quam si judex Reum citatum, in primo termino non comparentem, in expensas termini istius condemnaverit, in junctâ simul ei litis contestatione, quo ipso exceptionum opponendarum via ei videtur praclusa, *arg. b. Conf. 3. verb.* So der Antwort vorgehet. † Ceteroquin, si judex in sententia litis contestationem ei praecise non injunxerit, sed saltem sua jura in termino sequenti ipsum proponere jusserit, seine Nothdurfft einzubringen und zu verfahren/ *vel etiam, aut seiner rechtlichen Nothdurfft sich einzulassen/ tantum abest hoc judicato facultatem exceptionum dilatariorum opponendarum ademptam ei fuisse, ut potius disertis verbis exceptiones hæ ipsi censeantur reservatae. † Nec enim verba illa iudicati ullum habere poterunt effectum, si non ea de exceptionibus adhuc opponendis interpretemur. † Et didici ex observantia, morem hunc pronunciandi tum potissimum in judiciis receptum esse, quando ex actis appareat causa, quae contumaciam Rei aliqua ex parte possit purgare, puta, quod terminus comparandi praefixus nimis angustus, aut Reus comparere iuxta ex causâ impeditus fuerit, vel dilationem petierit, aut exceptionem in scriptis proposuerit. † Quin nec Reum, cui in judicato injuncta fuit responsio, ab exceptionibus opponendis arceri, putat Modest. Pistor. *vol. 2. consil. 37. n. 19. & consil. 24. in pr.* quia vocula iudicati (zu antworten)*

non semper importat litis contestationem, sed quandoque etiam exceptiones adhuc proferendas denotat, ut in c. de induciis 2. caus. 3. quest. 3. ubi Gloss. in verb. Responsiones. Adde Decis. Elect. noviss. 14.

Ita Domini in causa Caspari Hörners contra Veit Müllern/ Menf. Jul. Anno 1623. (Verba sent. Daß Beklagter Klägern die Unkosten dieses Termins auff richterliche Ermäßigung zu erstatten/ uñ auff anderweit vorgehende gebührende Ladung bey Strafe Ungehorsams zu erscheinen/ und auff die erhobene Klage seine rechtliche Nothdurfft Inhalts Eburst. Sächs. Constitution vom Munde aus in die Feder einzubringen (schuldig/ V. R. W.)

Et in causa Hansen Anshelius contra Andreas Nentwigen/ Menf. Febr. Anno 1626.

DEFINIT. IIX.

Efficat Leuteratio, ut Reus exceptiones dilatorias, antea omittas, adhuc opponere valeat.

ET si Reus exceptiones dilatorias in primo termino omittas, opponens termino sequenti, non audiatur *supr. Definit. 5.* aliud tamen dicendum arbitror, si Reus sententiam in primo termino latam, quā litis contestatio ei fuit inuncta, per interpositam Leuterationem à cursu iudicati suspendat & loco gravaminum, exceptiones dilatorias, quæ ante litis contestationem debent opponi, proferat ac in prosecutione deducat, cum *Dn. Matth. Berlich. part. 1. conclus. 18. n. 12.* ubi hanc sententiam ruetur contra Jacob. Schult. *ob serv. 12.* † Non minus siquidem Leuteratio quā appellatio sententiam suspendit, remque ad instar appellationis in eum statum reducit, quō fuit in primo termino ante sententiam latam, Reinhard. *part. 4. differ. 20. sub fin.* Joh. Schneidew. *in §. curare 32. inst. de action. n. 37.* Modest. *Pist. part. 1. quest. 22. n. 5.* † Ut non secus ac in primo termino causa adhuc ventilari censeatur, in quo exceptiones dilatorias opponi posse, annexā statim litis contestatione, extra dubium est *b. Const. 3. supr. Definit. 1.*

Ita Domini in causa Martin Werners contra Valentin Ruppachen zu Berna/ Menf. August. Anno 1629. (Verba sentent. Nunmehr aus den Acten so viel zu befinden/ würde Kläger die gesonnene Gewehr der Klagen wirklichem angeloben/ uñ den geforderten Vorstand bestellen/ inmassen ihm zu thun obliegt/ so ist Beklagter auff erhobene Klage zu antworten/ und den Krieg rechnens zu befestigen schuldig/ und weil er solches auff den Fall allbereit gethan/ und der Klagen nicht geständig/ so ist Kläger den Grund seiner Klagen innerhalb Sächsischer Frist wie recht darzutun und zu beweisen pflichtig/ dawider Vekl. seine Gegen- Nothdurfft billich vorbehalten wird/ ferner darauff zu beschehen was recht ist/ V. R. W.)

DEFINIT. IX.

Purgatā contumaciā admittuntur Rei exceptiones dilatoria.

REUS, si in totum contumaciter emaneat, condemnatur propter contumaciam usque ad legitima impedimenta (Vñ auff Ehehafft) Quo iudicato viam opponendum exceptionum dilatarum ipsi fuisse præclusam, nemo dubitat, *supra Definit. 6.* † At, quid si termino ad impedimenta deducenda sibi præfixo Reus compareat, & probando impedimenta legitima contumaciam purget? † Etiamnum dilatorias exceptiones opponentem admitti putaverim; Quia scilicet purgatā contumaciā, pœna quoque contumaciz, quæ dilatorias exceptiones excludit, penitus cessat, † Omniaque tunc redeunt in pristinum statum, ita ut secundum ordinem juris denuo procedatur, Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. cap. 2. n. 38.* Jalón. *in l. 2. ff. si quis in jus vocat. non ier. & in l. 3. ff. si quis caution. judic. sibi.* † Non minus ergo, quā ab initio processus, Reus exceptiones suas dilatorias hoc casu proponere valebit, nec simpliciter & præcisè ad Litis contestationem adstringetur.

Ita Domini in causa Hansen Magnussen von Schönfeld contra die Häufeler und Gärtner zu Wachau/ Menf. Majo, An. 1625. (Verba sent. Daß Beklagte für Ungehorsam nicht zu achten/ sondern mit ihrer rechtlichen Nothdurfft auff die angefallte Klage nochmahls billich gehöret werden/ V. R. W.)

DEFINIT. X.

Omitti potest litis contestatio eventualis, quando exceptio declinatoria est notoria vel probabilis.

Sicut dilatoria, ita & declinatoria exceptiones (quæ & ipsæ dilatoria vocantur, Joh. Zanger. *de exc. part. 2. in prom. & cap. 1.*) in primo statim termino opponi debent, annexā litis contestatione eventuali, h. Const. 3. verb. Sic scind declinatoria oder dilatoria. † Quod tamen de iis saltem intelligendum, quæ Reo sunt notoria; Nam si post terminum elapsū aliqua dilatoria exceptio ad ejus notitiam pervenerit, eam postea opponere non prohibebitur, Dan. Moller. *hic num. 11.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 18. n. 14.* Joh. Zang. *de except. part. 2. c. 22. n. 27.* † Nec semper exceptioni declinatoria subjungenda est litis contestatio eventualis: Quid enim si iudicis incompetencia aliavē exceptio declinatoria sit notoria, vel saltem probabilem disceptandæ causam præbeat? † Certè omitti tunc poterit eventualis litis contestatio h. Const. 3. *vers.* Es wäre dann/ 2c. & Ordin. Nov. jud. *tit. u. s.* es hätte denn. Resolut. Grav. de An. 1661. Tit. von Justitien: Sachen/ s. hätte aber zum achtzehenden. in fin. Jac. Schult. *oujerr. §. 4.*

Ita Domini in causa Matthes Fleischers contra Eder & Heringen/ Menf. Majo, An. 1625. (Verba sent. Daß Beklagter von dieser Instanz mit Erstattung der Unkosten auf richterliche Ermäßigung billich entbunden/ und Klägern an Beklagters ordentliche Obrigkeit mit seiner Klage verwiesen wird/ V. R. W.)

In causa Valentini Klems contra Johann Zschowigen/ Menf. Majo, Anno 1627. (Verba sent. Daß die von Klägern eingewandte Ungehorsams- Beschuldigung nicht zulässig/ sondern wann Beklagter die ihm von dem Nach zu Marienberg ertheilte Kundschafft mit dem Original bestärken wird/ so erscheint aus dem Einbringen so viel/ daß er der anagegebenen Schuld wegen von seiner ordentlichen Obrigkeit zu Marienberg billich belanget wird/ V. R. W.)

Et in causa Christian Windelmans contra Michael Gottschalden zu Leipzig/ Menf. Sept. Anno 1635.

DEFINIT. XI.

Exceptio fori incompetens non in scriptis opponenda sed viva voce in iudicio proponenda est.

ET si iudex, si contra substantiam jurisdictionis excipiat, putā quod jurisdictionem activam non habeat, de exceptione non cognoscat, sed superior, Joh. Zanger. *de except. part. 2. cap. 1. n. 446.* † Attamen de jurisdictionis suæ exercitio ipsemet cognoscere, haud prohibetur, an videlicet sua sit jurisdicctio nec ne, & an iudex competens sit vel incompetens, *l. si quis ex alienā 5. ff. de judic. Jas. & Dd. in l. 2. ff. si quis in jus vocat. Felin. in cap. super literis 20. X. de rescript. Magon. decis. 42.* † Et ita in Camera Imperiali observari, testatur Andr. Gail. *lib. 1. observ. 34.* † Necesse ergo est, ut exceptio incompetentiæ, ejusque ratio proponatur: Nec sufficit, eam in scriptis allegari, sed comparere debet Reus, & oretenus exceptionem hanc in iudicio proferre, ne iudicis auctoritatem contemnere videatur, *dict. l. si quis ex alienā 5. ff. de judic.* † Quod eo magis procedit in foro Saxonico, ubi Reus jura sua viva voce in iudicio proferre obstrictus est, *supr. Constit. 1. defm. 1.*

Ita Domini in causa Hansen Weisens contra Bartholomæum Meßner/ Menf. Jul. Anno 1624. (Verba sent. Daß Beklagter schriftliches Einwenden nicht zulässig/ sondern er ist Klägern die Unkosten dieses Termins auff richterliche Ermäßigung zu erstatten/ und auff anderweit vorgehende gebührende Ladung zu erscheinen/ und seine vorgeschützte Exception und Nothdurfft vom Munde aus in die Feder einzubringen und zu verfahren schuldig/ V. R. W.)

Et in causa Martin Schwarzbachs contra Johann Christian von Greiffenberg/ ventilata in Prætorio Liptienfi, Menf. Jan. Anno 1635.

DEFINIT. XII.

Pœna plus petentium hodie in usu non est.

PLUS petitionis quoque exceptio est dilatoria, §. temporales 10. *Inst. de Except.* Chilian. König. *in pro-*

3 *Process. judic. cap. 43. n. 4.* † Cui locus datur, si actor velre, tempore, vel loco vel causâ plus petat, *dict. §. 10. §. si quis agens 33. Inst. de act.* quod quomodo fiat, docet multis Joh. Zanger. *de except. part. 2. c. 11. n. 3.* & *seqq.* † Quamquam verò contra eos, qui plus petunt re, tempore, loco, aut causâ, quondam gravissima erat poena constituta, quia causa cadebant, hoc est rem ipsam seu litem amittebant, Paul. *lib. 1. recept. sent. tit. 10. de plus petendo. lib. 2. tit. 5. de pignor. §. compensatio. §. si quis agens. 33. ubi Wefenb. Inst. de action. Jacob. Cujac. lib. 7. observat. 27.* † Attamen postea ex constitutione Zenoniana & Imp. Justiniani hæc poena fuit immutata. Nam actor hodie plus loco, vel causâ, vel re petens in triplum ejus condemnatur, quod sportularum & sumptuum nomine à Reo fuerit erogatum, §. *tripli verò 24. §. 33. vers. sed hæc quidem Inst. de action. l. 2. §. si quis verò 2. C. de plus petit.* † Petente verò actore plus tempore, promissor aut debitor totum tempus dilationis inchoando à tempore contractus, usque ad diem solutioni destinatum, in duplum habet, sine usurarum præstatione, *l. 1. l. 2. C. de plus petit.* Joh. Zanger. *dict. cap. 11. n. 11.* † Sed neutrum moribus nostris solet practicari: Nam cum apud nos ex parte Reorum nullâ exigantur sportulæ, utique nec triplum ejus, quod in rerum naturâ non est, de quo loquitur *dict. §. 33. vers. sed hæc quidem Inst. de action. peti poterit, arg. Lejus qui 41. in fin. ff. si cert. petat.* † Nec duplicatio induciarum contra plus petentem tempore, dictari apud nos consuevit, sicuti nec ulla alia poena, præterquam, quod Rei absolvantur ab instantiâ & observatione judicii, ac simul condemnentur actor ad refusionem expensarum, reservato ei jure denuo agendi, post eventum diei vel existentiam conditionis, *178. Matth. Coler. part. 2. decis. 265. num. 3.*

Ita Domini in causa Adam Brösemans contra Margarethæ Detschmans / Mens. Mart. Anno 1627.

DEFINIT. XIII.

Exceptiones peremptoria opponende sunt in ipsâ Litis contestatione, nec omisse postea Reum juvare possunt.

1 **M**ultùm discèptatur de exceptionibus peremptoriis, quando nempe in judicio sint opponendæ? † Haud paucis statutibus, post litis contestationem, tempore quocunque modò ante sententiam & conclusionem, illas validè opponi, *per text. in l. peremptorias 2. C. sent. resc. non poss.* Jacob. Cujac. *lib. 18. Comm. 34.* Matth. Wefenb. *ad tit. Codic. de except. n. 63.* Matth. Wefenb. *ad tit. Codic. de except. n. 9.* Andr. Gail. *lib. 1. observ. 74. n. 13.* Jac. Schult. *observ. 7. n. 6.* & *seq.* Herm. Vult. *lib. 2. jurispr. Röm. cap. 30. n. 61.* † Sed procul dubio verius est, tam in bonæ fidei, quam stricti juris judiciis, Reum peremptorias exceptiones statim debere contestari, & sic in ipsa litis contestatione opponere, *per text. in l. 9. vers. habitâ exceptionis contestatione l. prescriptionem 8. C. de except. l. emtor. 9. vers. in cujus initio contestationem haberi sufficit. C. de prescript. long. temp.* ut explicant hosce textus eleganter Donell. *in dict. l. 9. C. de except. n. 8. & lib. 22. Comm. 8.* Zang. *de except. part. 3. c. 26. n. 34. & seqq.* ubi etiam ad contraria respondent. † Eaque sententia non modò in Impetio Romano-Germanico approbata, Recess. Imper. Spirens. *de Anno 1570. §. demnach sollen die gewöhnlichen termin.* Recess. Ratisb. *de Anno 1594. §. Schen demnach/ordnen und wollen.* † Sed & in terris Electoratus Saxonici confirmata fuit, Ordin. nov. Judic. *tit. 11. §. Es soll aber auch;* Usque adeò, ut si Reus exceptiones peremptorias initio contestari omiserit, † postea easdem objicere vel in articulis Reprobatoriis deducere nequeat, vel si maximè hoc fecerit, iudex tamen super

illis cognoscere non debeat, Ordin. nov. judic. *dict. tit. 11. in fin. & tit. 21.* da auch der Beklagte. † Quia de eo, quod per litis contestationem in judicium non fuit deductum, *l. un. C. de lit. contest. judici facultas cognoscendi aut judicandi non competit, l. ut fundus 18. ff. comm. divid.* † Planè si post litem demum contestatam peremptoria exceptiones suboriantur, vel ad notitiam Rei perveniant, idque jurejurando ejus probetur, quin tum admittendæ erunt, dubium haud est, *dict. Ordin. judic. tit. 11. in fin.* Matth. Berl. *part. 1. concl. 18. n. 65. & 66.*

Ita Domini in causa Caspari Auckelmans contra Thomam Heuffein zu Leipzig / Mens. Jun. Anno 1623.

It. in causa Hansen Wolraths zu Wurgen / Mens. April. Anno 1624. (Verba sent. Dieweil aber dennoch die angeführte exceptio præscriptionis peremptoria ist/ welche so bald bey der litis contestation hätte opponiret werden sollen/it.)

Et in causa Zacharias Harnischens & Consort. contra Valentinum Heintzen / Mens. Mart. Anno 1630.

DEFINIT. XIV.

Peremptoria exceptiones, ante litis contestationem opposita, post litem contestatam Reo reservantur injunctâ ipsi litis contestatione.

1 **P**ost litis ergò contestationem vel potius in ipsa litis contestatione (Wey der Litis contestation) post factam tamen responsionem categoricam, opponendæ sunt exceptiones peremptoriae, *l. prescriptionem 8. l. siquidem. 9. C. de except. Desin. preced.* † *Quid verò si Reus ante litis contestationem easdem opponat?* Inverteretur sanè Processus, nec operari quid possent exceptiones, antequam de categorica Rei constaret responsione, † Ideoque observantiâ receptum, ut in judicando non attendantur, sed rejiciantur, Reo litis contestatione injunctâ, eique data licentiâ exceptionibus suis uti post litis contestationem, Dan. Moller. *hic n. 2.* Matth. Wef. *in tit. C. de except. n. 10.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. cap. 2. n. 24. & part. 4. cap. 4. n. 18.* Joh. Zanger. *de except. part. 2. cap. 22. n. 24. & part. 3. cap. 26. num. 27. & 28.* † Quod & placuit Illustrissimo Saxon. Electori in Ordin. nov. Judic. *tit. 11. §. was aber die peremptorias.*

Ita Domini in causa Zacharia Harnischens & Consort. contra Valentin Heintzen / Mens. Mart. Anno 1630. (Verba sent. Das Beklagte auff erhobene Kummer-Klage sich einzulassen/ zu antworten/ und den Krieg Rechts zu befestigen schuldig / und werden ihme seine exceptiones, so viel derselben erheblich / nach der Krieger-Befestigung zerstücklicher Weise einzuwenden billich vorbehalten / B. K. W.)

It. in causa Tobia Gestold contra Heinrich Arusten von Hamburg / Mens. Majo, Anno 1623. (Verba sent. Würde Kläger sein Erbieten nach die gesonnene Gewehr der Klage n würdlichen angeloben / und den gefoderten Vorstand gebührlichen bestellen; So wäre Beklagter auff erhobene Klage bei Straffe Ungehorsams sich einzulassen/ und zu antworten schuldig / es werden aber Beklagtem nach beschehener Krieger-Befestigung seine exceptiones, so viel derselben erheblich / zerstücklicher Weise dawider einzuwenden billich vorbehalten/serner darauß zu beschehen was recht ist / B. K. W.)

Et in causa Augustini & Valentini der Bergmännete contra Abraham Schmueden & consortes zu Pegau / Mens. Jul. Anno 1607.

DEFINIT. XV.

Exceptiones tamen peremptoria, litis ingressum impediunt, ante litem contestatam rectè opponuntur.

1 **E**tsi peremptoriae exceptiones ante litem contestatam regulariter non validè opponantur, *Desin. preced.* † fallit tamen id ipsum in exceptionibus iis, quæ licet peremptoriae sint, attamen litis ingressum impediunt, ut est exceptio rei judicatae, prescriptionis, transactionis, jurisjurandi, solutionis, actionis non competentis &c. *Matth. Col. in c. cum venerabilis 6. extr. de except. num. 68.* Wefenb. *in parat. ff. eod. tit. num. 7.* Felin. *in cap. exceptionum 12. num. 34. extr. de except.*

- 3 † Quæ & ante litem contestatam objici possunt, modo in primo statim termino opponantur, & in continenti ex originalibus actis & documentis, vel confessione partis adversæ sint claræ, manifestæ & liquidæ,
- 4 † prout in terris Electoratus Saxonici discretè sancitum in Ordin. nov. judic. tit. 5. *Es wären dann dergleichen exceptiones.* Col. dist. loc. n. 69. & seq. Wesl. dist. loc. Joh. Zanger. de except. part. 3. c. 17. n. 110. Dan. Moller. lib. 1. semestr. cap. 1. Jacob. Menoch. lib. 1. de arbitr. judic. quæst. 19. n. 18. & seq. † Et probatis ante litem contestatam ejusmodi exceptionibus, litem ingressum impediuntibus, Reus non ab instantiâ absolvitur, ut voluit Matth. Wesenb. ad tit. Cod. de except. num. 4. sed pronuntiandum est hoc casu Reum ad institutam actionem respondere non teneri, dist. tit. 11. §. wann nun also die exceptiones Matth. Coler. dist. loc. n. 40. Schult. observ. 27.

Ita Domini in causa Marci Madegasts contra Martin Sorbergern zum Forst/ Mens. Dec. Anno 1631. (Verba sent. Dasß Beklagter auff angestellte Klage sich einzulassen nicht schuldig/ D. N. W.)

Et in causa Balthasar Puffens contra Nicol von Hauffen und sein Eheweib/ Mens. Mart. Anno 1624.

DEFINIT. XVI.

Differunt ab invicem: Absolvi ab instantiâ; Absolvi ab institutâ actione, & non teneri respondere ad actionem.

- 1 **P**robè notandum, Exceptiones ad litem ingressum impediendum oppositas, sed vel tacitè vel expressè per judicem rejectas, posse adhuc denuò post litem contestatam opponi, ut post Jason. in l. ait prætor 7. ff. de jurejur. num. 20. notat Matth. Berlich. part. 1. concl. 18. num. 54. † Quamvis tùm exceptionibus probatis paulò aliter sit pronuntiandum & Reus ab institutâ actione absolvendus. † Nimirum differunt ab invicem hæc tria: Absolvere aliquem ab instantiâ; Absolvere ab institutâ actione; Et non teneri Reum respondere ad actionem institutam, Ordin. Nov. judic. tit. 11. wann nun also in fin. junct. §. Nach der Krieger-Defestigung aber/ &c. † Prior formula solet observari, quando Reus à processu minùs ritè formato absolvitur, veluti propter ineptitudinem libelli, incompetentiam fori aliasque dilatorias exceptiones, ubi tamen ipsa actio non perimitur, sed actori debito modo ac loco illam instituere reservatur;
- 5 † Et sic absolutio ab instantiâ adhuc superesse actionem significat, Bald. in l. exceptionem 19. n. 3. C. de probat. Gail. lib. 1. observat. 73. n. 3. Zanger. de except. part. 2. cap. ult. n. 30. Matth. de Afflict. decis. 60. in fin. † Absolutio autem ab institutâ actione omnem perimit actionem, nec potest denuò actor adversus absolutum ab actione validè experiri; Quæ formula usurpatur, quando Reus factâ jam litem contestatione & oppositis ac probatis exceptionibus peremptoriis absolvitur; Jac. Schult. observ. 7. num. 30. & 31. & obs. 26. num. 5. & 7. Matth. Coler. in cap. cum venerabilis 6. num. 40. extr. de except. † Cui pronuntiandi modo similis est formula tertia; Ut Reus non teneatur respondere ad institutam actionem. Quâ satis innuitur, actori non competere jus agendi, ut sic Reus non modò ratione processus, sed respectu juris ipsius agendi tutus sit, veluti pronuntiatur post oppositas & probatas exceptiones litem ingressum impedièntes ante contestationem litem: † Nec enim tum absolvi potest reus ab actione, cui nondum respondit, aut per litem contestationem se obligavit, l. un. C. de lit. contest. Ordin. Nov. judic. tit. 21. §. wenn nun also in fin. junct. §. Nach der Krieger-Defestigung aber. † Szepè tamen accidit, ut judices pronuncient: Dasß sich Beklagter auff erhobene Klage/ immassen die vordracht/ einzulassen nicht schuldig. Quæ formula cum priori, quâ

Reus ab instantiâ absolvitur, prorsus convenit; eundemque effectum habet, ut liquet ex vocabulis (*Immassen die vordracht.*) † Respicit nimirum judex saltem processum vel actionem ob libelli ineptitudinem forsitan minus ritè institutam, & sic in effectu Reum non nisi ab instantiâ absolvit, quod certè probè nosse oportet advocatos in judicio versantes.

Ita Domini in eadem causa Marci Madegasts contra Martin Sorbergern zum Forst/ Mens. Dec. Anno 1631.

DEFINIT. XV

Excussionis exceptio etiam post litem contestatam opponitur.

- F**ateor eum Joh. Zanger. de except. part. 2. cap. 16. n. 4. exceptionem Excussionis jure inter dilatorias referri quia actionem non perimit, sed differt duntaxat judicium, ut prius Principalis excutatur: † si quidem creditor excusso debitore, potest redire sine metu hujus exceptionis, ad possessorem vel fidejussorem, Auth. hoc ita si debitor. C. de pign. Auth. presente C. de fidejuss. l. 47. ff. de jure fisci. Ant. Fab. in Codic. lib. 8. tit. 23. de fin. n. 1. † Cui consequens, exceptionem hanc ante litem contestationem esse opponendam, ita ut omissa post litem contestatam ulterius objici nequeat, b. Const. 3. supr. de fin. & 5. l. pen. l. ult. C. de except. l. 13. l. 24. C. de procurat. l. 19. C. de probat. † quæ & communis est Dd. opinio, ut multis autoritatibus firmant Zanger. dist. loc. & Matth. Berlich. part. 1. concl. 18. n. 80. ubi Dd. bene multos allegat. Ant. Fab. eleganter in dist. de fin. 1. † Nihilominus benignior est sententia contraria, nimirum exceptionem hanc etiam post litem contestationem rectè opponi: Iniquum siquidem esset, nedum absolum, Reum prohiberi exceptionem excussionis post litem contestatam objicere, quam & post sententiam in executione ipsâ opponere valet, unde & hæc exceptio inter anomalas referitur à Matth. Coler. de process. execut. part. 4. cap. 1. num. 117. † Vel ob solam igitur æquitatem, cujus ratio est habenda in omnibus judiciis, l. placuit 8. C. de judic. l. in omnibus 68. ff. de Reg. jur. recepta est hæc sententia in dicaliteriis harum provinciarum, teste Zanger. dist. cap. 16. n. 6. ubi alleg. Gail. lib. 2. obs. 27. n. 3. † Quævis & non inepte dixeris, excussionis exceptionem vim perimendi quandoque in se continere, & sic inter peremptorias exceptiones haud malè referri, ut probat Matth. Berlich. dist. loc. n. 81. † Quidquid sit à sententiâ hæc benigniori, usu & observantiâ receptâ nequiquam est recedendum, Zanger. dist. cap. 16. n. 6. & 7. ubi formulam pronuntiandi ponit, inquiens, minùs rectè hoc casu Reum ab instantiâ absolvi. † Quod vix concesserim, cum absurdum non sit, reum post litem contestationem absolvere ab instantiâ, per quam lis propriè significatur, quæ demùm post litem contestationem incipit, l. un. C. de lit. contest. vid. supr. Const. 2. de fin. 19. † Fateor tamen formulam à Zangero præscriptam ut plurimum in pronuntiando observari; Quandoque etiam judex pronunciat: Dasß Klägers Suchen noch zur Zeit nicht statt hat. vol: Dasß sich Beklagter auff angestellte Klage noch zur Zeit einzulassen nicht schuldig. † Planè sicuti excussionis, ita etiam divisionis, & cedendarum actionum exceptio, non solum ante, sed & post litem contestatam opponi potest, l. fidejussor. 10. §. 1. C. de fidejuss. Valent. Franc. in tract. de fidejuss. cap. 5. n. 460. & seq. Matth. Berlich. part. 1. concl. 18. num. 84. Zanger. dist. cap. 16. num. 27. Matth. Coler. de process. execut. part. 4. cap. 1. n. 117. & seq. Jacob. Schult. observat. 10.

Ita Domini in causa Hansen Anshelms/ contra Hansen Zachmans Erben/ Mens. Jun. Anno 1616. (Verba sent. Dasß Klägers Suchen/ gestalten Sachen noch/ noch zur Zeit nicht statt hat/ D. N. W.)

DEFINIT. XIII.

Ratione Domicilii quis potest conveniri in loco, ubi majorem possidet bonorum partem, & quibus modis domicilium probetur.

- 1 **C**essat exceptio incompetentiæ, quando Reus convenitur in foro domicilii, quod neutiquam ex sola domus inhabitatione vel rerum quarundam in aliena civitate comparatarum & acquisitarum possessione probatur, nec constituitur, *l. libertus. 17. §. sola domus 13. ff. ad municip. † Sed & animo & voluntate alicubi domicilium habendi, l. nullus 3. C. de divers. offic. & appar. jud. lib. 12. l. postliminii 5. §. fin. ff. de capt. & post l. revers. l. ejus qui 27. §. Celsus 2. ff. ad municip. Jacob. Menoch. lib. 2. de arbit. jud. quest. cent. 1. cas. 86. n. 2. & seqq. Matth. Coler. in tr. de process. execut. part. 2. cap. 1. n. 30. † Quæ voluntas non ex nudâ Rei contestatione, sed aut ex protestatione, quâ antè re & factò declaravit, se in aliquam civitatem vel Regionem eâ mente habitatum venisse, ut ibi perpetuò esset, *l. domicilium 20. ff. ad municip. l. pupillus 239. §. incola 2. ubi Alciat. ff. de V. S. Menoch. dict. loc. num. 2. † aut si de eo testationem non interposuerit, ex conjecturis & præsumtionibus probatur; puta: ubi quis larem fovet, se in eigen Feuer und Rauch hat. l. 2. C. ubi senat. vel clariff. † Ubi frequenter & per longum tempus veluti ultra decennium habitaverit, Felin. in c. dilectus. 26. n. 11. X. de rescript. Coler. dict. cap. 1. n. 39. † Ubi quis jus civitatis impetraverit & habitaverit, Joseph. Mascard. de probat. vol. 1. concl. 534. Joh. Zang. de except. part. 2. cap. 1. n. 54. † vel etiam matrimonium contraxerit, præsertim, si de uxoris domicilio queritur, Zanger. dict. cap. 1. n. 56. & seqq. ubi post Matth. Coler. in dict. cap. 1. p. 2. conjecturas hæc, aliasque latissimè persequitur. Inter quas certe haud minima est conjectura domicilii contracti: † si Reus aliquo in loco majorem bonorum suorum partem habeat, *l. 2. ibi aut majorem C. ubi senat. vel clariff. l. heres. 19. §. proinde 2. ff. de judic. l. in cui. §. quod si 23. ff. ut in possess. legat. Coler. dict. cap. 1. n. 30. † Nec refert per se aut alios quis bona possideat: Qui enim nostro nomine sunt in possessione, ii non sibi, sed nobis possident, & nos per eos possidemus, *l. 1. §. 11. & seq. l. 25. §. 1. ff. de acquir. possess.****

Ita Domini in causa Urbani Johans zu Procha/Menf. Jun. Anno 1601. (Verba sent. Ob nun gleich der Bauren-Hoff zu Jasmitz/darauff die Beklagten wohnen/ und etliche darzu gehörige Felder und Wiesen mit den leb- und Erbgerichten/ unter den Rath zu Plauen gehörig; Die weil aber dennoch die meisten Felder und Wiesen-Stücke unter den von Wagdorff gelegen/ ic. So seyn sie auch das: ist zu sehen/ und der Sachen Erörterung in dieser Instanz auszumarten schuldig/ V. R. W.)

DEFINIT. XIX.

In judicio, etiam coram arbitris seu compromissariis, rectè opponuntur exceptiones dilatoriae.

- 1 **C**ompromissa in odium litium dicuntur facta & introducta, *l. ult. ff. famil. ercisc. cum mens sit compromittentium, lites inter conjunctos dirimi per arbitros & amicos sine strepitu judicii, etiam tunc quando in judicem ordinarium fuit compromissum, Adam Keller. lib. 2. de offic. jurisd. polis. cap. 7. per l. properandum 13. C. de judic. c. finem litibus 5. extr. de dol. & cont. † Existimare hinc quispiam posset, locum non dari exceptionibus dilatoriis coram judice compromissario: sed neutiquam concedendum, † exceptionibus illis lites protrahi, quippe quæ adinventæ fuere ad lites abbreviandas & contrahentes: Ventur. de Valent. in partib. litigios. lib. 1. cap. 9. n. 22. † Quidni ergo hæc in compromissario etiam judicio uti liceret? Non enim compromissa corrigunt jus commune, sed potius illud corroborant quoad abbreviationem & amputationem litium, Barbat. vol. 4. consil. 53. arg. l.*

si id quod 28. §. si quis 1. ff. de donat. int. vir. & uxor. Blanc. de compromiss. quest. 1. n. 3. & 4.

Ita Domini in causa Martini Richters contra Andreæ Hane-mans Ehe-weib zu Grimmo/Menf. Majo An. 1696. (Verba sent. Die weil in dem auffgerichteten Compromiss nicht zu befinden/ daß die Parthejen der dilatorischen exceptionen, als unrichtig der Gewehr und Vorstandes sich begeben/ so ist auch Kläger die gefonnene Gewehr würdlichen anzugeloben/ und da er in diesen landen mit unbeweglichen Gütern nicht gefesselt/ dem geforderten Vorstand zu bestellen schuldig/ V. R. W.)

DEFINIT. XX.

Nisi in compromisso exceptionibus dilatoriis expressè fuerit renunciatum.

Sed hoc ita, nisi in compromisso exceptionibus dilatoriis expressè fuerit renunciatum: Etenim cum exceptiones sint litigantium remedia ac beneficia defensiva, *l. 1. & tot. tit. ff. & C. de except. † quin hæc partes renunciare queant dubium prolius non est, l. pen. C. de pact. l. pactum 46. ff. eod. tit. l. si judex circumvento 41. ff. de min. Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 13. defn. 1. n. 4. † Idque magis, quod in compromissis sæpissimè procedatur ex partium conventionione, tanquam in processu summario, in quo aliàs exceptiones dilatoriae possunt omitti, Clem. sepè de V. S. Modest. Pistor. part. 2. quest. 78. n. 5. Jac. Schult. in addit. ad Matth. Coler. part. 1. decis. 109. n. 26. † Quin & tacitè hæc exceptionibus renunciari posse, apparet ex traditis Joh. Zang. de except. part. 2. cap. 1. num. 4.*

Ita Domini in causa Nicolai Rosbachs contra viduum & heredes Jacobi Honigschens zu Dresden/Menf. Jul. Anno 1616. (Verba sent. Die weil dieses eine Compromiss Sache ist/ darinnen sich beyde Parthejen der dilatorischen exceptionen ausdrücklich begeben; So hat auch Beklagens Suchen/ wegen Bestellung des Vorstandes und Angelobung der Gewehr/ nicht statt/ sondern es seyn Beklagtes ihres Einwendens ungeachtet/ Inhalts des auffgerichteten Compromiss, in dieser Sachen ablenthalben ohne fernern Verzug zu verfahren/ und ihre rechtliche Nothdurfft auff dasjenige/ was von Klägern angeführt/ richtig und deutlich mit Ja oder Nein/ was sie darau geständig oder nicht/ einzubringen/ und folgendes darauff zum Urtheil zu beschließen schuldig/ V. R. W.)

DEFINIT. XXI.

Libello rejecto tanquam inepto, non prohibetur Reus alio postea exhibito libello opponere exceptiones dilatorias.

Dixi *supr. Defn. 5.* Reum, qui primo termino exceptiones dilatorias opponere prætermisit, sequenti termino non esse audiendum, eas allegare volentem: *Quid verò si primo termino non nisi inepti libelli exceptionem Reus objecerit? † Certè, si non attempta exceptione hæc, fuerit injuncta Reo Litis contestatio, quin tunc postea exceptiones dilatoriae omnino sunt rejiciendæ, dubium non est, secundum tradita dict. Defn. 5. † At libello pro inepto habito & rejecto, non certè video, cur postea, alio exhibito libello, Reus denuò exceptiones dilatorias tanquam in primo termino opponere prohibeatur? b. Constit. 3. † cum per rejectionem libelli inepti terminus ille sit circumductus, ac prior processus planè annihilatus; idque vel exinde apparet, quod Reus hoc casu ab observatione & instantiâ judicii prorsus absolvatur, Felin. in c. significantibus 2. n. 5. extr. de libell. oblat. l. 1. in pr. ubi Gloss. ff. si mens. fals. mod. dixer. c. examinata 15. extr. de judic. Jason. in §. omnium 1. num. 127. Inst. de action. Modest. Pistor. vol. 1. consil. 28. num. 18. & seq.*

Ita Domini in causa Timothei Alessii contra Lucretiam Hieronymi Schmieds Ehe-weib/Menf. Nov. Anno 1634. (Verba sent. Würde Kläger ein ander und förmlicher Klag-Libell übergeben/ ic. So wäre Beklagter Curator auff anderweit vorgehende gebührende Ladung zu erscheinen/ und mit seiner rechtlichen Nothdurfft sich einzulassen und zu verfahren pflichtig/ V. R. W.)

DEFINIT. XXII.

Exceptio feriarum etiam iis competit, qui occupati non sunt in messibus.

- E**Xceptio feriarum licet sit dilatoria, cum dilationem temporis tantum tribuat, arg. l. 2. in fin. l. 3. ff. de except. Jacob. Menoch. de arbitr. jud. quest. lib. 2. centur. 3. cas. 240. n. 2. † attamen in qualibet parte iudicii rectè opponitur, propterea, quod gravamen habeat successivum, Vant. in tract. de nullit. sent. tit. ex defect. jurisd. ordin. n. 130. Johan. Zanger. de except. part. 2. cap. 7. n. 4. ubi plenissimè hanc exceptionem tractat. † Feriæ autem dicuntur, non modò, quæ in honorem Dei sunt introductæ, vulgò solennes, l. 2. l. 3. C. de feriis c. fin. extr. eod. tit. † vel à Principe dictæ, quæ dicuntur Repentinæ. l. 1. l. 4. C. dist. tit. † sed etiam, quæ colligendorum fructuum causâ indicuntur, l. 1. l. 2. ff. de fer. Feriæ scilicet messium, quæ incipiunt ab octavo die Julii, usque ad decimum quartum Augusti diem inclusivè, Recess. Imper. Wormat. de Anno 1512. † Sed num feriarum harum exceptio iis etiam competit, qui occupati non sunt in messibus? Quicquid dicant Bartol. in l. 1. C. de agr. & cens. lib. 11. & Speculat. in tit. de fer. §. 1. n. 8. † Vendemiarum & messium ferias omnibus indistinctè prodessè, existimaverim cum Matth. Wesenb. in parat. ff. de feriis n. 7. & Zanger. dist. cap. 7. n. 13. † Quamvis enim ipsi litigatores non sint occupati in colligendis fructibus, fieri tamen potest, ut eorum advocati, procuratores, aut alii, quorum operâ ipsi utuntur, occupentur in messibus, ita ut saltem propter occupationem plurimorum hominum, feriæ hæc communes esse debeant, † maxime ob generalitatem Edicti prætoris, ne quis adversarium tempore messium aut vendemiarum in jus vocet, l. 1. in pr. ff. de feri. Wesenb. dist. loc. num. 7.

Ita Domini in causa des Raths zu Zörbig contra Caspar Zuhrmann/ Menf. Jul. Anno 1634. (Verba sent. Daß Beklagter Caspar Zuhrmann gestalten Sachen nach für Ungehorsam nicht zu achten; Sondern er ist auff anderweit vorgehende gebührende Ladung zu erscheinen/und vorigem Urtheil nochmals Folge zu leisten schuldig/ic. W. R. W.)

Et in causa Johann Wegers Erben contra Marien Großmännin/ ventilatâ in Prætorio Lipsiensi, M. Sept. Anno 1636. (Verba sent. Daß die Ungehorsams-Beschuldigung nicht statt hat/ W. R. W.)

DEFINIT. XXIII.

Non factâ litis denunciatione Reus haud habet regressum adversus suum autorem.

- Q**uotiescunque emptor alicujus rei ab alio convenitur de re emptâ, venditori suo litem potest denunciare, ad hoc ut contra eum habeat regressum de evictione, l. 1. l. si quis alterius. 2. C. ubi in rem actio. Auth. quâ in provinc. C. ubi de crim. agi oport. Jac. Menoch. de arb. jud. quest. cent. 3. cas. 224. n. 4. Marant. in specul. part. 6. membr. 5. n. 1. Mynsing. cent. 3. observat. 24. † Quod & in terris Electoratus Saxonici disertè sancitum, Ordin. Nov. judic. tit. 14. in pr. Estque hujus denunciationis insignis ille effectus, ut autor emptoris ab ipso vicissim conveniri queat: † Nam omisâ litis denunciatione, nullus dabitur emptori regressus adversus suum venditorem, per text. expr. in l. si fundo. 53. in fin. ff. de evict. l. emptor. fundi. 8. vers. neque ex stipulatu l. si parentes 20. sub fin. C. eod. tit. l. 1. sub fin. vers. & ita si ei denunciatum est. C. de perit. & comm. rei vendit. Matth. Wes. in parat. ff. de evict. num. 5. Hartm. Pistor. observ. 228. n. 5. Ant. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 33. defn. 2. n. 6. Herman. Vult. in l. 1. C. ubi in rem actio. Marant. dist. membr. 5. n. 2. Joh. Schneidew. in §. actio. 28. Rubr. de act. Matt. Col. part. 1. decis. 27. n. 7.

Ita Domini in causa Johannis Steinhausen contra Christophorum Hersfurthen/ in Prætorio Lipsiensi ventilatâ Menf. Jan. Anno 1635.

DEFINIT. XXIV.

Omisâ licet denunciatione litis, potest tamen Reus experiri adversus suum autorem jure evinctis.

- N**ecessaria est litis denuntiatio vel propterea saltem, quò venditor remedium habeat se defendendi: Omisâ enim litis denunciatione, reque evictâ, quâ quæso actione autor rei seu venditor evinctem convenire possit? Non jure proprio, quia cum evincte non contraxit, † non etiam Rei vindicatione, quia Dominium semel transtulit in emptorem, neque jus emptoris, qui, re semel evictâ, actionem non habet, quam autori suo cedere posset, Didac. Covarr. lib. 3. var. resolut. c. 17. † Equissimum ergò est, litem ipsi denunciari, quo Reo sive emptori suo assistat, juraque sua proponat ac tueatur, in tantum, ut omisâ denunciatione non liceat postea venditorem inquietare, Defin. preced. † Quod tamen fallit, si notoriè constet de justitia evinctis, & appareat, venditorem nullum jus habuisse, quo rem venditam defendere potuisset. Nam tùm emptor regressum habet contra venditorem, quantumvis ei litem non denunciaverit, † quia venditor hoc casu de ullo damno aut injuriâ verè conqueri nequit, Matth. Wesenb. in parat. ff. de evict. n. 5. sub fin. vers. nisi notoriè. Felin. in cap. Ecclesia 10. Extr. de Constit. n. 20. Molin. de consuet. Paris. §. 44. n. 25. Didac. Covarr. dist. cap. 17. n. 6. † Porro competit etiam emptori regressus adversus suum venditorem omisâ licet denunciatione litis, si in se velit suscipere onus probandi justitiam evinctis, nullumque jus habuisse venditorem, quo posset rem illam vendere per text. in l. 11. §. emptorem. 12. in pr. ff. de act. empt. † Nec enim opponi potest exceptio haud factæ litis denunciationis, emptori, si non proprio sed evinctis nomine agat, & medium hunc habet venditor sufficiens jura sua adversus actorem defendere, Molin. dist. §. 44. n. 25. Covarr. dist. cap. 17. n. 6. Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 33. defn. 2. n. 6.

Ita Domini in eadem causa Johann Steinhausens contra Christophorum Hersfurthen/ Menf. Jan. Anno 1635.

DEFINIT. XXV.

Non solum in emptione, sed etiam in permutatione, aliisque contractibus locum habet Litis denuntiatio.

- Q**uamvis ab initio Evictio vel litis denuntiatio principaliter in contractu emptionis recepta fuerit, Caspar. Caball. de evict. §. 4. n. 1. † Attamen quin etiam in aliis contractibus locum habeat, dubitandum non est, l. si permutationis. 29. C. de evict. l. 1. ff. de rer. permut. l. 1. ult. ff. de condict. caus. dat. l. si quis domum 9. ff. locat. Ordin. nov. judic. Elect. Saxon. tit. 14. in pr. vers. so soll solches in denen Fällen/ da es sonst zu Recht statt hat/ic. Hart. Pilt. observ. 227. n. 33. † Nam & verbum emptionis-venditionis omnem contractum, per quem inducitur Rei alienatio, comprehendit, l. statu liberi. 29. §. Quintus. 1. ff. de stat. liber. Caballin. de evict. §. 1. n. 4. † Et certè ratio denunciationis, de quâ dixi Defin. preced. generalis est, & omnibus aliis contractibus non minus ac emptioni-venditioni convenit. † Obtinet ergò litis denuntiatio etiam in permutatione, l. 1. §. 1. ff. de rer. permutat. l. 1. C. eod. tit. † Constitutione dotis, l. 1. §. 1. C. de rei uxor. act. junct. l. 1. C. de jur. dot. † Datione in solutum, l. si prædium 4. C. de evict. l. ult. ff. quib. ex caus. in pos. eat. l. eleganter. 24. ff. de pign. act. † Divisione l. si fratres 7. C. comm. utriusq. judic. de quibus, aliisque casibus post alios, quos allegat, copiosè scripsit Matth. Berlich. part. 1. concl. 24. n. 48. & multis seqq.

Ita Domini in causa Herman Gandslands contra Andreas Mauten zu Leipzig/ Menf. Dec. Anno 1632. (Verba sent. Daß Beklagter auff erhobene Klage sich einzulassen/ zu antworten/ und

und liem richtig zu contestiren schuldig / und wird desselben vorreuschter N. N. als billig denunciiret / (W. R. W.)

DEFINIT. XXVI.

In transactione locum non habet litis denunciatio ratione rei illius, quae ex causa transactionis dimittitur.

- N**on tamen semper locum habet litis denunciatio, sicuti nec ipsa evictio, sed plurimi existunt casus, qui litis denunciationem neutiquam admittunt, quos latissime referunt Matth. de Affli&. *in c. quia supra §. rursus si fidelis (ubi quadraginta duos casus recenset,) tit. quib. mod. feud. amitt. n. 10.* Matth. Wesl. *in parat. ff. de aleator. n. ult.* Caballin. *de evict. §. 5. n. 4. & seqq.* qui casus quinquaginta & unum recenset,
- 2** Didac. Covarr. *lib. 3. var. resolut. cap. 17. n. 10.* † Inter quos casus referri quoque potest transactio, in qua regulariter locus non est evictioni & litis denunciationi, *l. si profundo. 33. C. de transact.* quem textum eleganter resolvit Hartm. Pistor. *observat. 227. n. 1. & seqq.*
- 3** Caspar. Caball. *de evict. §. 4. n. 40.* † Quod tamen restringendum ad eum casum, quo transactionis nomine nihil datum, sed re controversa apud possessorem dimissa, à lite tantummodo discessum fuit, *dict. l. si profundo cum impossibile sit evinci aliquid, ubi nihil datum vel translatum est.* † Ita nempe vulgò Dd. distinguunt inter casum, quo transactionis nomine aliquid datum, & quo aliquid dimissum est, ita ut licet is, qui transactionis causa aliquid dimittit, de evictione non teneatur, attamen quoties ex transactione datur aliquid facta evictione, hujus nomine agi possit, Bartol. Bald. Salycet. & Jason. *in dict. l. si profundo.* Frid. Pruckm. *lib. 1. consil. 48. n. 177. & seqq.* Hart. Pistor. *dict. obs. 227. num. 40.* Fab. de Anna. *consil. 51. num. 29.*

Ita Domini in causa Viduz & heredum M. Tobiz Mößels zu Leipzig / Mens. Majo, Anno 1621. (Verba sent Ist euer Ehemann und Vater sel. D. Sigmund Baderhorns Kindern zum Normund verordnet und bestiriget worden / und weil sie viel Schulden / Forderungen und Gegen-Forderungen zwischen erwehnten D. Baderhorn und seiner Schwester Barbaru / Paul Tanners Wittben / befunden / hat bemeldter euer Ehemann und Vater mit der Tannern und den Curatoren, in Beseyn und mit Einwilligung der unmündigen Mutter und nächsten Anverwandten / eine Transaction und Vertrag auffgerichtet / durch welchen die entstandenen Irrungen gänzlich bengelegt worden. Ob nun gleich die Unmündigen / nachdeme sie erwachsen / euch in Anspruch genommen / mit Fürwendung / als hätte obbenannter euer Vater und Ehemann die Schulden zur Ungebühr erlassen / ic. So seynd ihr doch derwegen mehrbenteinter Tannern gestalteten Sachen nach liem zu denunciiren nicht befugt / (W. R. W.)

DEFINIT. XXVII.

Non admittitur litis denunciatio, quando manifeste constat, denunciante frivole conveniri.

- N**on parùm denunciatio lites protrahit, quia & Nauget, ac litem ex lite parit, ut propterea non facile admittenda videatur, nisi partium interfit fieri denunciationem, ac venditori vel auctori litem notificari, Didac. Covarr. *lib. 3. var. resolut. cap. 17. n. 2. & 3.*
- 2** † Hinc cum de jure denunciantis manifestè constabat, ipsum nempe frivole conveniri, adeoque absolvendum esse ab instituta actione, litis denunciationem haud admittendam pronuntiaverunt Domini. † Scilicet quod effectu careret, nec omisa hac ullum incommodum venditor aut emptor metuere possent,
- 4** † Cujus avertendi gratia denunciatio est adinventata, *l. 1. si quis alterius 2. C. ubi in rem actio. Auth. quid in provinciâ C. ubi de crim. agi oport.* Matt. Berlich. *part. 1. concl. 24. num. 28.* Marant. *in specul. p. 6. membr. 5. n. 1.* Mynsing. *cent. 3. observat. 24.*
- Ita Domini in causa Vait Wolffens zu Annaberg / Mens. Mart. Anno 1632. (Verba iene. Diemelt ihr aber dennoch euren Fürgeben nach auff Gehelß und Befehl selbigen D. ichs die

3000. Flor. hergeliehen / deswegen euch einige Schuld oder Zablähigkeit nicht zuemessen werden mag / ic. So seynd ihr auch curcum gewesenen Mündleim dafür zu haften im Stande des Rechts nicht verbunden / derwegen auch die litis denunciatio nicht statt hat / (W. R. W.)

DEFINIT. XXIX.

Efficit litis denunciatio, ut stare cogatur denunciatus coram iudice causa principalis.

- N**on operatur litis denunciatio, ut Reus convectus ab instantia absolvatur, & iudicium in denunciatum transferatur: † Sed haud obstante denunciatum facta, Reus in lite manet, *l. 1. C. ubi in rem actio.* Ordin. nov. *process. judic. Elect. Saxon. tit. 14.* So würde aber der. Calpar. Caballin. *de evictio. §. 3. n. 45.* Herm. Vult. *in l. si quis alterius 2. C. ubi in rem actio. n. 1.* † Illud autem juris per denunciationem coniequitur, ut a denunciato in iudicio defendatur, *l. venditor. 49. ff. de iudic. l. qui absentem 75. ff. de procurat. l. 1. sub fin. C. de peric. & comm. rei vendit. l. 20. l. 21. l. 23. C. de evict.* † vel si denunciatus ad hoc citatus in iudicio non compareat; (quo casu Reus in causa nihilominus procedere tenetur, *dict. Ordin. judic. tit. 14. §. wenn aber der.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 24. n. 87. & seqq.*) eum postea convenire queat, *l. 2. C. ubi in rem actio supr. Defin. 23.* ubi notandum est, † Denunciatum stare teneri coram iudice causa principalis, *l. venditor. 49. ff. de iudic. l. 1. C. ubi in rem act.* Hartm. Pistor. *observ. 288. n. 51.* Marant. *in speculo part. 6. membr. 5. num. 10.* Caball. *dict. §. 3. quest. 1. num. 117. & seq.* Franc. Vivius *decis. 372.* Andr. Gail. *lib. 1. observ. 37. num. 7.* Mynsing. *cent. 1. observ. 22.* † Nec opponere potest denunciatus fori praescriptionem, etiam si sit Clericus, Andr. Gail. & Caball. *dict. loc.* Andr. Fach. *lib. 2. contrav. 38. quest. 2. & seqq.*

Ita Domini in causa Timothei Alefii contra Hieronymum Schmieden & Christophorum Schefflern ad requisitionem Dn. Recktoris & Professorum Academiæ Lipsiensis, Mens. Mart. Anno 1632. (Verba sent. Auff Exception und erfolgte Befehle in Sachen die Anwälde Timothei Alefii Klägern und Denuncianten an einem / Hieronymi Schmiedens und Christoff Schefflers Beklagte und Denunciaten am andern Theil belangend / ic. Das Beklagte ihres dawider gethanen Fürwendens ungeachtet / auff die erhobene Denunciation-Klage für euch sich einzulassen / zu antworten / und den Krieg Rechts zu besetzigen schuldig / (W. R. W.)

Et in causa Pauli Schindlers zu Leipzig / Mens. August. Anno 1636.

DEFINIT. XXIX.

Quocumque tempore iudicii ante sententiam locum habet denunciatio litis.

- E**rrant omnino, qui litis denunciationi solummodo ante contestatam litem locum dari asserunt cum Emer. à Rosbach. *in process. tit. 48. in pr. & n. 15.* Joh. Zanger. *de except. part. 2. cap. 2. num. 6.* † Siquidem Reo litem denunciare licet venditori omni tempore, quo jus ejus adhuc salvum & integrum est, nempe ante sententiam & publicationem testium, sive lis fuerit contestata, sive non, † quia per solam litis contestationem venditori vel auctori in iure suo haud praesudicatur, *l. si rem quam 29. §. ult. ff. de Eviction.* Caballin. *de Evict. §. 3. quest. 12. num. 144.* Marant. *in specul. part. 6. membr. 5. num. 5.* Herman. Vultej. *in l. 1. C. ubi in rem act. num. 60. & seq.* Didac. Covarr. *lib. 3. var. resolut. cap. 17. n. 8.* † Quod & placuit Serenissimo Saxoniae Electori in Ordin. judiciar. *tit. 14. in pr. vers.* Es werde gleich vor oder nach der litis contestation gesucht / ic. † ubi porro disponit, denunciato copiam Actorum esse transmittendam *vers.* und ihme von dem / ic. Idque juri etiam communi omnino videtur convenire, *Clem. causam 3. tit. de elect. l. nomen 4. C. quae res pign. oblig. poss. l. ult. §. 1. C. de bon. author. jud. possid.* † Eaque communis est Dd. opinio, teste Didac. Covarr. *dict. cap. 17. n. 3.* quam multis rationibus

nibus defendit Caballin. *de evict. §. 3. num. 37. & seqq.* Speculat. *diſt. membr. 5. num. 12.* Anton. Tellaur. *de- cif. 218. num. 1.*

Ita Domini in causa Nicolai Ziffi contra Wolff Dietrichen von Westeregell/ ventilatā in praefectura Bitterfeldensi, Mens. Jul. Anno 1616. (Verba sententiae: So viel aber Frau Brigitzin Cuno von Westeregell hinterlassene Wittib anlangen thut/ weil Besagter angeführet/ daß sie ihme die libellirte Wiese und Leinung hinter dem Baumgarten zu Reitzsch verkauft/ und zugleich gesucht/ daß ihr lis möge denunciert werden/ so wird solchen seinen Suchen/ wenn auch gleich der Krieg Rechtsens albereit befestiget worden/ billich Raum und Statt gegeben/ W. R. W.)

DEFINIT. XXX.

Non admittitur tertius interveniens in iudicio, priusquam de iure suo docuerit.

- I**N causā & processu inter alios ventilato, tertius quispiam etiam non citatus & vocatus ratione sui interesse intervenire potest, *l. principaliter 19. C. de liber. caus. l. a sententiā 5. l. si per lusorio 14. ff. de appell.*
- †** Idque vel principaliter ad impediendum & removendum agentem vel defendentem, *diſt. l. 14.* Andr.
- 3** Gail. *lib. 1. observat. 122. n. 8.* † Vel accessorie seu assistenter, ut scilicet unā cum principali agente vel defendente causae assistat & adhaereat, Andr. Gail. *diſt. loc.*
- 4** Matth. Berlich. *part. 1. concl. 25. n. 2.* † Quae interventio locum habet, nedum coram iudice ordinario, sed etiam delegato & Commissario, Andr. Gail. *lib. 1. observ. 70.* † Nec refert, an lis fuerit contestata nec ne, quia omni tempore, in principio scilicet, medio & fine litis intervenire licet, Gail. *diſt. loc. n. 14.* † Imò etiam post conclusionem in causā, Felin. *in c. cum super 17. n. 17. extr. de sent. & re iudic.* † Non tamen post sententiam latam, *l. si parentes 20. C. de evict.* † Nisi tertius interveniens ab illā sententiā appellaverit, quod facere potest, Felin. *in c. veniens 38. extr. de testib. & attest. n. 5.* Andr. Gail. *lib. 1. observ. 122. num. 5.* Matth. Berlich. *diſt. concl. 25. n. 22.* ubi materiam interventionis plenissime tractat. † Planè non admittendus est

tertius interveniens, nisi prius de suo iure & interesse, saltem summarie per testem unicum vel per instrumentum, aut etiam praesumptiones apparentes docuerit, Felin. *cap. veniens n. 13.* Berlich. *diſt. concl. 25. n. 48.* Joh. Zanger. *de except. part. 3. cap. 26. n. 137.* † Quod & Illustrissimus Saxoniae Elector approbavit in *Ord. iudic. tit. 15. vers.* doch daß der *interveniens* vor allen Dingen sein *pretendirtes interesse* Summarischer Weise beybringe/ ic.

Ita Domini in causa der Kramer-Meister zu Leipzig/ Klägern an einem/ Franz Nizen/ Beklagten am andern/ und Johann Martin/ Intervenienten dritten Theils/ Mens. April. Anno 1635. (Verba sent. Daß die Intervention gestalten Sachen nach zulässig/ ic.)

DEFINIT. XXXI.

Super interventione Magistratus, privilegium suum urgentis, pronuntiandum est, antequam iudex in causa principali ulterius procedat.

Quilibet in processu, inter alios ventilato, intervenire potest, modò ipsum causa in iudicium deducta principaliter vel accessorie saltem sive consequenter tangat, & concernat, *c. quamvis 25. extr. de sent. & re iudic.* † Ergò Magistratus, cui privilegium competit, quod ejus subditi & cives in alieno foro conveniri non possint, ratione sui interesse in iudicio illo, ubi subditi conveniuntur, intervenire & exceptionem incompetenziae opponere non prohibebitur, Andr. Gail. *lib. 1. observat. 40. n. 2.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 25. n. 6.* † Etiam post impositam litis contestationem, † in tantum, ut iudex in causā procedere ulterius nequeat, antequam super puncto interventionis fuerit iudicatum, Matth. Berlich. *diſt. loc. num. 7.*

Ita Domini in causa der Jmenauischen Seiger- und Messinghändler Kläger an einem/ Joachim Schlauderbachens Erben Beklagte am andern und Actorn Syndicen des Rathes zu Nürnberg intervenienten dritten Theils/ Mens. Julio, Anno 1635. (Verba sent. Daraus allenthalben so viel zu befinden/ daß Intervenienten Suchen nicht statt hat/ und daher Kläger sich mit ihnen ferner einzulassen nicht schuldig/ W. R. W.)

CONSTITUTIO IV.

PARTIS PRIMÆ.

Von der Gewehr.

Die Gewehr soll wirklich actu corporali angelobet werden/ und soll nicht gungsam seyn/ dieselbige in actis wirklich anzugeloben.

De Guaranda.

Guarandam realiter actu corporali praestari volumus, nec sufficere, si verbis tantum in actis illa praestetur.

DEFINITIONES.

1. Non nudis verbis, sed realiter, actu corporali, Guaranda in foro Saxonico praestanda est.
2. Valide praestatur Guaranda ab Actore, absente etiam Reo.
3. Non praestatur Guaranda, si non eam Reus petierit.
4. Quomodo Guaranda ab actore fuerit praestita, in Actis consignari debet ab actuario iudicii.
5. In contumaciam actoris, Guarandam praestare nolentis, pronuntiatur quandoque in materialibus ipsius cause.
6. Praestanda quoque est Guaranda in causis criminalibus.
7. Post Guarandam tamen praestitam in causā criminali, accusator nova ac plura indicia contra accusatum proponere valet.
8. In causā etiam reconventionis, actor ad Guarandam praestationem est obstrictus.
9. In processu executivo Guarandam praestari, necesse non est.
10. Diffamatus agens ex *L. diffamari C. de ingen. manum.* non obstrictus est ad praestationem Guaranda.

DEFINIT. I.

Non nudis verbis, sed realiter, actu corporali, Guaranda in foro Saxonico praestanda est.

Guarandam (ita dictam à guerra, quae litem significat, *c. 1. extr. de treuga & pace. Coler. de proc. exec. part. 4. c. 3. n. 19.*) seu evictionem in foro Saxonico ab actore praestari, notissimum est, Landr. *lib. 1. art.*

63. lib. 2. art. 15. & lib. 3. art. 14. Weichbild. art. 40. & 114. Dan. Moller. *hic num. 1.* Christoph. Zobel. *part. 1. differ. 11. num. 1. & seq.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 4. cap. 3. n. 17. & seq.* † Cujus rei effectus peti potest ex traditis Bartol. *ad l. pen. ff. de hered. petit.* Imprimis verò Guaranda id efficaciz habet, quo actor, eā praestitā, libellum mutare non possit, *diſt. art. 14. & diſt. art. 14.* Landr. *Const. Elect. 11. part. 1.* † ac Reum, si is

si is postea ejusdem causae nomine ab alio quoque conveniatur, in judicio defendere teneatur, *dist. art. 15. Coler. dist. cap. 3. n. 18. Moll. bic n. 4. Joh. Zanger. de except. part. 2. cap. 21. n. 62.* † Ex quo prius illud, quod libellum mutare non liceat, natum videtur, ne scilicet libello mutato alia experiatur actione, super qua reum defendere non promisit, ut eleganter tradit Jacob. Schult. *in addit. ad Matth. Coler. part. 1. decis. 109. n. 23.* † Non tamen sufficit, nudis verbis promitti Guarandam, sed realiter, actu corporali, praestanda est, stipulata scilicet manu, vel tactura baculi, *An Gerichts Stab/ h. Const. 4. Nov. Ordin. judic. Elect. tit. 12. Zobel. dist. diff. 11. n. 5. Johan. Zanger. dist. cap. 21. num. 60.* † Quamvis verò alii etiam pignora, vel fidejussores exigant, scilicet, quia hoc modo de jure communi cautio Evictionis praestari solet, Georg. Rotschitz. *in process. art. 13. num. 12. Chilian. König. in process. cap. 48. num. 2. Joh. Monach. in process. part. 5. tit. de Guarand. n. 7.* † Attamen in provinciis nostris id usu non observatur, *Moll. bic n. 6. Matth. Berlich. part. 1. concl. 19. n. 10. Zanger. dist. loc. n. 60.*

Ita Domini in causa Gabriel Hillson contra Hansen Rudolphsen / Mens. Jan. Anno 1610 (Verba sententiae. Da nun Kläger den geforderten Vorstand gebührlchen bestellen / und die gesonnene Gewehr der Klagen würdlichen angeloben würde / inmassen er zu thun pflichtig / so wäre Beklagter auff erhobene Klage sich einzulassen / zu antworten / und den Krieg Rechtens zu befestigen schuldig / B. R. W.)

Et in causa Christophori Serings contra Marien Schenderin / Mens. Julio, Anno 1610. (Verba sententiae. Würde Kläger den geforderten Vorstand bestellen / so wohl auch die gesonnene Gewehr der Klagen würdlichen angeloben / inmassen er zu thun schuldig / so wäre Beklagter auff erhobene Klage sich einzulassen / und zu antworten pflichtig / B. R. W.)

Et in causa Michael Kohnmans contra Johann Hupfeldern / Mens. Julio, Anno 1613. (Verba sententiae. Würde Kläger die gesonnene Gewehr der Klagen würdlichen angeloben / und den geforderten Vorstand bestellen / inmassen er zu thun pflichtig / etc.)

DEFINIT. II.

Validè praestatur Guaranda ab Actore, absente etiam Reo.

1 **S**æpissimè actores, præsentè, vel saltem citato ad Reo, Guarandam præstant, ne, si fiat secus, occasionem hinc reus accipiat contra Guarandam excipiendi & processum protrahendi, Dan. Moller. *bic num. 8.* † Attamen necessariò Guarandæ præstatio adversarii præsentiam non requirit, ideoque etiam eo non citato, Guaranda præstita valebit: quod & usus ac observantia docet, Jacob. Schult. *part. 1. quest. 16. Joh. Zang. de except. part. 2. cap. 21. num. 60. Moller. bic num. 7.* † Nullibi enim de præsentia Rei quicquam statutum reperitur; At nihil absque juris auctoritate temerè asseverandum est *c. in qui in Ecclesia 18. in fin. extr. de sent. excomm. in sexto.* † Nam quod lege non cavetur, in practica non habetur, Bald. *in c. nihil 44. num. 25. extr. de elect. & elect. potest. Jason. in l. illam 19. n. 8. C. de collat.*

Ita Domini ad consultationem Præfæti Pegavienlis, Mens. Julio, Anno 1607. (Verba sententiae. Dieweil Kläger die gesonnene Gewehr der Klagen würdlichen angelobet; So ist Beklagter / seines Fürwendens ungeachtet / auff die angestellte Klage zu antworten / und den Krieg Rechtens zu befestigen schuldig / B. R. W.)

Et ad requisitionem David Zabers zu Gerau / Mens. Julio, Anno 1604.

DEFINIT. III.

Non praestatur Guaranda, si non eam Reus petierit.

1 **G**uaranda potissimum jus partis concernit, ut scilicet Reus sit indemnis super causâ illâ ab omnibus aliis, qui eum deinceps convenire voluerint, *supra Defin. 1.* † Ideoque incumbit ipsi Guarandæ præ- *Carpz. Definis. Vol. I.*

stationem petere ab actore: † Quod si Reus non fecerit, ex officio eam Judex actori injungere non valet, Dan. Moller. *bic n. 3.* † Idque satis innuit vocabulum in sententiis Scabinorum usitatissimum (die *gesonnene Gewehr*) nempe quam Reus petiit.

Ita Domini in causa Georgii Schreers contra David Zimmerman / Mens. Febr. Anno 1620.

Et in causa Georgii Winters Erben contra Matthes Müller / Mens. Decemb. Anno 1621.

Et in causa Caspari Andelmanns contra Thomam Heustein / Mens. Jun. Anno 1623.

DEFINIT. IV.

Quomodo Guaranda ab Actore fuerit præstita, in Actu consignari debet ab Actuario judicii.

1 **C**um multum intersit Rei conventi, Guarandam ab Actore præstari, *Defin. præced.* neque præstatio quævis sufficiat, nisi & actu corporali facta fuerit, *Defin. 1.* † Utique ab Actuario judicii consignari actisque apponi debet, an & quomodo Actor Guarandam præstiterit, ne alioquin vel Reus periclitetur, vel judex in pronuntiando impediatur, *tit. 12. in fin. Ordin. Proc. Elect. Saxon.*

Ita Domini in causa Francisci Kretschmars zu Mersburg / Mens. Octob. Anno 1599. (Verba sententiae. Da nun auch/welcher gestalt Kläger die gesonnene Gewehr der Klagen angelobet / zu den Acten registrirret würde; so wäre Beklagter ohne fernern Vorzug auff erhobene Klage zu antworten und litem zu contestiren schuldig / B. R. W.)

Et ad requisitionem Senatus zu Denstad / Mens. Octobr. Anno 1583.

DEFINIT. V.

In contumaciam actoris, Guarandam præstare nolentis, pronuntiatur quandoq; in materialibus ipsius causa.

1 **G**uarandam actor præcisè tenetur præstare, si hæc à Reo petatur, idque ante litis contestationem, Ordin. Nov. *judic. Elect. Saxon. tit. 12.* † Cæteròquin Reus ad respondendum obligatus non est, sed cum refusione expensarum ab actione absolvetur, *Wetsch bild. art. 41. Georg. Rotschitz. in process. part. 1. art. 13. n. 1. & seq. Jacob. Schult. part. 1. observ. 15. n. 2. & seqq.* † Quin &, si Guarandâ absque sufficienti causâ detrectatâ, Reus eventualiter litem contestatus fuerit, quin actor non solum in expensas condemnari, sed etiam in materialibus ipsius causæ pronuntiari, illique ea, quæ ratione Processus necessariò requiruntur faciendâ, imponi possint, dubium non est, Ordin. Nov. *Elect. Saxon. tit. 11. §. Da sichs auch befindet / Matth. Berlich. part. 1. concl. 19. num. 2.*

Ita Domini in causa Nicolai Sigmans contra Hansen Durckhards zu Pombfen / Mens. August. Anno 1608. (Verba sententiae. Dieweil nicht zu befinden / daß Kläger dem am 28. Novembr. Anno 1603. eröffneten Urtheil / darinnen unter andern zu Recht erkannt / daß er die gesonnene Gewehr der Klagen würdlichen angeloben / auch gungfamen Schein / daß er in diesen landen mit unbeweglichen Gütern besessen / zu Acten bringen sollen / gebührlche Folge gethan / so wird Klägern hierzu nochmahls ein Termin förderlichst billich ernannt und angefetzt / mit der ausdrücklichen Verwarnung / er erscheine alsdann / und thue dem gesprochenen Urtheil gebührlche Folge / oder nicht / daß darauff wann sein Ungehorsam vom Beklagten beschuldiget / in der Hauptsache / und was sonst wegen des deferirten Eydes vom Beklagten fernere gebeten worden / ergehen soll / was recht ist / B. R. W.)

DEFINIT. VI.

Præstanda quoque est Guaranda in causis criminalibus.

1 **G**eneraliter loquuntur jura Saxonica, quibus Actor ad Guarandæ præstationem obstringitur Reo, *Landr. lib. 1. art. 63. lib. 2. art. 2. art. 15. & lib. 3. art. 14. b. Const. 4.* Ergò generaliter quoque erunt accipiendâ, *arg. l. 1. §. generaliter i. ff. de legat. præf. l. 8. ff. de publ. in rem act.* † Nec proinde accusator in causis *E criminalibus.*

criminalibus à præstatione Guarandæ est immunis, ut rectè sentiunt Matth. Coler. *part. 1. decis. 109. num. 10.* & ibi Jacob. Schult. *in addit. num. 22.* Chil. König. *in process. cap. 48. num. 2.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 12. num. 3.* † Quod & verbis disertis expressum in text. Weichbild. *art. 114. verb.* Gewehr soll auch ein ieglicher Mann thun/ und geloben/ um Todtschlag/ Lämbe und um Wunden/ für seine Schwerdmagen und Freunde de. † Idque eò magis, quod Guarandæ præstatio ab initio adinventâ fuerit propter causas sanguinis, ut Reo caveretur de securitate contra Agnatos ejus, qui occisus est, si forsan vel transigatur, vel Reus ab institutâ actione absolvatur, Gloss. *in pr. art. 6. lib. 2.* Landr. Gloss. *nov. art. 14. ad lit. a. in fin. lib. 3.* Landr. Jacob. Schult. *diç. loc.*

Ita Domini in causa Fiscalis Præfecturæ Misnensis contra Balthasar Olschnern & Adamum Seidelen zu Meissen/ Mens. Novembr. Anno 1598. (Verba sent. Daß Ankläger mit dem gefoderten Vorstände billich verschonet bleibe; Würde er nun die gesommene Gewehr der Anklagen würcklichen angeloben/ inmassen er zu thun pflichtig/ so wären Angeklagte auff die angestellte peinliche Anklage zu antworten schuldig/ B. R. W.)

Et ad requisitionem Quæstoris Præfecturæ Saltzeasis, Mens. Febr. Anno 1630. (Verba sent. Würden Ankläger der Anklagen Gewehr würcklichen angeloben/ inmassen sie zu thun pflichtig; So wäre Angeklagter auff anderweit vorgehende gebührende Ladung bey Straffe Ungehorsams zu erscheinen/ und auff erhobene Anklage sich einzulassen/ zu antworten/ und den Recht Rechtens zu befestigen schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. VII.

Post Guarandam tamen præstitam in causâ criminali, accusator nova ac plura indicia contra accusatum proponere valet.

Inferri hinc posse dixeris, accusatori post præstitam Guarandam in causâ criminali nova ac plura indicia contra accusatum proponere haud licere, quia stillet Guarandæ effectus hic est, quod deinceps libellus mutari vel emendari nequeat, *supr. Defini. num. 2.* Const. Elect. *11. part. 1. art. 14. ubi Gloss. tit. C. lib. 3.* Landr. Matth. Coler. *part. 1. decis. 109. n. 3. & seq.* Joh. Zang. *de except. part. 2. cap. 21. n. 62. & 70.* Christoph. Zobel. *part. 1. diff. 11. n. 7.* Hartm. Pistor. *part. 4. quest. 22. num. 6.* † At nego, plurium indiciorum additione mutari libellum: Et specificatio potius est additio ejusmodi, quam emendatio, siquidem libellus manet idem quoad substantialia. † Atque indicia nova ad eundem tendunt finem, ad quem petitio ante præstitam guarandam fuerat directa: nimirum ad torturam, ut propterea accusatorem, post Guarandæ præstationem nova indicia proponentem omnino audiendum putaverim, cum Modest. Piff. *part. 4. quest. 139.* veluti probavi in *Practica Criminali part. 3. quest. 106. n. 64.* † Idque eò magis, quia in Processu Criminali, in quo Reipublicæ Interesse potissimum versatur, *l. 51. §. 2. ff. ad Leg. Aquil.* non tam strictè Regularis juris inhærendum est. † Ex quo etiam fit, quod accusatori, in probatione criminis succumbenti, denudò ad indicia & conjecturas confugere liceat, Nicol. Reusn. *lib. 1. decis. 23. n. 10.* Et dixi de hoc in *Pract. crim. diç. quest. 106. n. 27.*

Ita Domini in causa Fiscalis Senatus Zwickaviensis contra Michael Dechen zu Zwickau/ Mens. Sept. Anno 1629. (Verba sent. Würde Angeklagter auff die von Anklägern anigo voh neuen eingebrachte Indicia mit seiner Antwort sich einzulassen/ inmassen er zu thun schuldig/ so ergienge alsdenn in der Sachen ferner was recht ist/ B. R. W.)

DEFINIT. IIX.

In causâ etiam reconventionis, actor ad Guarandam præstationem est obstrictus.

Dubitare quis posset, an etiam in Reconventionone ab actore præstatio Guarandæ peti queat, qui Guarandæ effectus in eo potissimum consistit, ut actor

realiter actu corporali & stipulatâ manu promittat de defendendo, & indemnem præstando Reum super causâ, de qua litem movet, contra omnes & quoscunque alios, qui Reum eo nomine deinceps convenire voluerint, Landr. *lib. 2. art. 15. & seq.* Weichbild. *art. 14. & art. 114.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 4. cap. 3. num. 18.* Joh. Zanger. *de except. part. 2. cap. 21. num. 62.* Jacob. Schult. *in addit. ad Matth. Coler. part. 1. decis. 109. n. 13.* † Qui certè effectus Guarandæ deficit in reconventionone, ubi ulterior conventio ab alto metui non potest. † Sed concesserim licet, hunc Guarandæ effectum in Reconventionone cessare, attamen, quin alter effectus sibi hic vendicet locum, negari non poterit, † nempe quod præstitâ Guarandâ libellum reconventionis mutare haud liceat Const. Elect. *11. p. 1. diç. art. 114.* Weichbild. *art. 14. lib. 3.* Landr. Coler. *diç. decis. 109. n. 3.* Zanger. *diç. cap. 21. num. 62.* Ob hanc solam itaque causam, Reum in causa reconventionis ab Actore Guarandæ præstationem petere valere, æquis inficias ibit?

Ita Domini in causa Christophori Ovelnigens contra Christophorum Siegelin/ in prætorio Lipsienti ventilatâ, Mens. Febr. Anno 1622. (Verba sent. Würde Wieder-Kläger die gesommene Gewehr der Klagen würcklichen angeloben/ inmassen er zu thun pflichtig; so wäre wieder-Beklagter auff anderweit vorgehende gebührende Ladung zu erscheinen/ und auff die verbeserte Wiederklage und alle derselben Puncten Inhalt jüngst-erhofften Urtheils bey Straffe Ungehorsams sich einzulassen und zu antworten schuldig/ B. R. W.)

Et in causa Jacob Brandis contra Paul Jacob Böhmen zu Leipzig/ Mens. April. Anno 1629.

DEFINIT. IX.

In processu executivo Guarandam præstari, necesse non est.

Alia tamèn est ratio Processuum sive judiciorum Executivorum, in quibus Guaranda omnino necessària non est, ex communi Interpp. opinione, Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. c. 3. n. 17.* Jacob. Schult. *in addit. ad Matth. Coler. part. 1. decis. 109. n. 14.* Matth. Berl. *part. 1. concl. 19. n. 7.* Christ. Zobel. *part. 1. diff. 11. n. 3.* Joh. Zanger. *de except. part. 2. c. 21. num. 59.* † Tum quia in processibus Executivis, ubi libellus de necessitate haud requiritur, ejus mutatio metuenda non est, ut tradit Coler. *diç. c. 3. n. 18.* quamvis rationem hanc minùs sufficere, probet Schult. *diç. loc. n. 20.* † Tum quod in executivis judiciis procedatur summarie; Atqui in summariis judiciis exceptio Guarandæ dilatoria locum non habet, *Clem. sepè 2. de verb. signif.* Joh. Zanger. *de except. part. 1. c. 2. n. 18.* Modest. Pistor. *part. 2. quest. 78. n. 5.* † Tum quia in Processibus Executivis ventilantur tantummodò causæ notoriæ, planæ & perspicuæ, in quibus haud observato juris ordine, ac proindè etiam absque Guarandæ præstatione proceditur, Jacob. Schult. *in addit. ad Coler. diç. decis. 109. num. 28. & 29.*

Ita Domini in causa M. Mauritiï Herthogs contra heredes Theodorici Webers zu Leipzig/ Mens. Jun. Anno 1631. (Verba sent. Daß Beklagte auff anderweit vorgehende gebührende Ladung zu erscheinen/ und auff die wider sie erhobene Executions-Klage/ theses dawider gethanen Fürwendens ungeachtet/ sich einzulassen/ zu antworten/ und die von Klägern producirte documenta zu recognosciren schuldig/ B. R. W.)

In causa D. Georgii Kirchhoffs & Consortium contra Petrum Rosinen zu Dölitzsch/ Mens. Jan. Anno 1633.

Et in causa Simon Johns contra Hansen Guttners zu Leipzig/ Mens. Julio, Anno 1625. (Verba sent. Daß Kläger die gesommene Gewehr nach Gelegenheit disfalls/ weil man in sumario & executivo processu verlihet/ zu leisten nicht schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. X.

Diffamatus Agens ex L. diffamari §. C. de ingen. manib. non obstrictus est ad præstationem Guarandæ.

In causis matrimonialibus actorem ad Guarandæ præstationem non teneri, tradit post Joach. à Beust.

in tract. de sponsalib. part. 1. cap. 22. vers. neq; etiam sa-
 rindatio vel guaranda. Matth. Berlich. part. 1. concl.
 2 19. num. 8. † Sicuti nec diffamatum, qui ex l. dif-
 famari adversus diffamantem experitur, dict. concl.
 3 19. n. 5. † Rectissime sanè, quia diffamatus, in hoc
 judicio agens, partes Rei sustinet, non Actoris, Fulv.
 Pacian. de probat. lib. 2. cap. 56. n. 24. Andr. Gail. lib. 1.
 observat. 9. n. 7. Myning. cent. 6. observat. 90. n. 3. Pa-
 norm. in c. si quis contra Clericum 4. n. 2. extr. de for.
 compet. Atqui, Guarandam ab actore solummodò
 præstari, non à Reo, indubitati juris est, Joh. Zanger.
 de except. part. 2. c. 21. n. 58. & seq. Hartm. Pistor. part.
 4. quæst. 22. n. 13. † Alia est ratio diffamantis, cui ad

petitionem diffamati sub pœna silentii necessitas ag-
 gendi fuit imposita, à quo, si actionem instituat, Gua-
 randæ præstatio omnino exigi potest, tanquam ab A-
 ctore: † Quia edita à diffamante actione, omnis ille, 5
 qui ex l. diffamari institutus fuerat, processus penitus
 extinguitur, adeoque novum inchoat ut judicium, in
 quo omnia judiciarii Processus solennia sunt obser-
 vanda, Blarer. in l. diffamari cap. 7. num. 113. Hartm.
 Pistor. part. 4. quæst. 15. num. 6.

Ira Domini in causa Johann Brocks contra Hansen Lau-
 nigen/ in Prætorio Lipsiani ventilata, Mens. Jan. Anno 1629.
 (Verba sent. Daß Diffamant, seines gethanen Fürtwenders un-
 geachtet / auff die wider ihn erhobene Diffamations-Klage sich
 einzulassen (Schuldig/ B. N. B.)

CONSTITUTIO V.

PARTIS PRIMÆ.

Vom Vorstand.

Er/ so unter uns Güter hat / und
 gnugsam in unsern Landen besessen/
 soll den Vorstand vor die expens und
 zur Wiederklage zu bestellen nicht
 schuldig seyn/ ob er gleich unter dem
 Gerichte/dafür er beklagt/ sonst nicht seßhaftig/
 so soll er auch nicht gedrungen werden./ einige
 Günst über die Güter von den Gerichten/darun-
 ter sie gelegen/ zum Vorstande auszubringen/und
 dergleichen soll auch dessen/ so gnugsam unter uns
 besessen / constituirter Anwald / ferner Caution
 und Vorstand zu bestellen und auffzurichten nicht
 pflichtig seyn. Aber der/ so unter einer fremden
 Herrschaft / eines andern Oberherrn ist / und in
 unsern Landen klagen wird/soll wie in Gerichten
 unserer Lande zu sprechen gebräuchlichen biß an-
 hero gewesen/den Vorstand bestellen / und dessen
 nicht erlassen werden. Wir wollen aber auch sol-
 ches Vorstands halben/unsere Hoff-Gerichts-Ordnung nicht auffgehoben haben/sondern lassen diesel-
 bige dieses Puncts wegen bey Kräfften und Würden bleiben.

De Satisfatione.

Actor possidens immobilia in ditio-
 nibus nostris, pro expensis & re-
 conventione non satisfabit, et-
 iam si in loco judicii rei conven-
 ti nulla habeat. Sed nec consen-
 sum judicis ejus loci, in quo bona sita sunt,
 super iis, ut impetret, cogendus est. Quin
 & possessio illorum ipsius quoque procurato-
 rem à satisfatione relevat. Quod si verò
 quis exteri cujusdam Magistratus subditus in
 judiciis nostrarum ditionum agere velit, eum
 pro consuetudine pronuntiandi hætenus re-
 ceptâ, satisfacere omnino, nec id ei remitti vo-
 lumus. Quibus omnibus tamen ordinatio-
 nibus judiciorum Curialium seu Provinciali-
 um nostrorum nihil derogamus, sed eas, quan-
 tum ad hujusmodi satisfationem, robur suum
 obrinere jubemus.

DEFINITIONES.

1. In foro Saxonico tenetur Actor prestare cautionem pro expensis & Reconventione.
2. Non tamen tenetur satisfacere in judiciis harum provinciarum, qui sub Electoratu Saxonia bona possidet immobilia.
3. Licet in loco ipso judicii Rei conventi non sit possessionatus.
4. Sola possessio bonorum immobilium in Saxonia Electoratu absq; eorundem oppignoratione judiciali Actorem à satisfatione relevat.
5. Possessio bonorum immobilium Actoris etiam Procuratorem à satisfatione relevat.
6. Actor in Electoratu Saxonia possessionatus ad satisfationem obstrictus non est, etiam si extra Electoratum suum habeat domicilium.
7. Satisfactio vel pignorum, vel fidejussoribus præstanda est.
8. Quantitas satisfationis in arbitrio judicis consistit.
9. Admittitur Cautio juratoria, si actor pignorum, vel fidejussoribus satisfacere nequeat.
10. Non relevat Actorem à cautione juratoria possessio bonorum immobilium, extra provinciam situatorum.
11. Possessionatus sub litis ingressus, si lite pendente possessionem vendat, aut facultatibus labatur, satisfacere cogitur.
12. Actor, qui possessionatus non est, satisfacere tenetur, etiam si de bonis feudalibus cum possessore simultaneè sit investitus.
13. Non filius, ab onere satisfationis immunis est, propterea quod pater ejus bona possideat immobilia.
14. Non gravandus est onere satisfationis possessor bonorum immobilium, licet obaratus, aut bona creditorum hypothecata fuerint.
15. Satisfacere non tenetur possessor rei immobilis, super qua cum alio litigat.
16. Immunis quoq; est ab onere satisfationis possessor annuorum reddituum.
17. Nec satisfacere tenetur possessor actionis ad immobilia competentis, secus verò si competat actio ad res mobiles.
18. Non obstrictus est satisfacere Creditor pecunia hereditaria, cujus dies nondum cessit.
19. Possessio rerum mobilium preciosarum sublevat Actorem à satisfatione.
20. Obnoxius non est satisfationi Vasallus vel Emphyteuta.
21. Non tenetur satisfacere usufructuarius alicujus fundi vel prædii in foro Saxonico.
22. Obnoxii quoq; sunt satisfationi parentes, qui adversus liberos in judicio experiuntur.

23. In causis etiam criminalibus ab accusatore satisfactio exigi potest.
 24. Locum etiam habet satisfactio in causa sive iudicio Reconventionis.
 25. Nec non in processibus executivis.
 26. In summario quoque processu actor satisfactio tenetur.

DEFINIT. I.

In foro Saxonico tenetur actor prestare cautionem pro expensis & Reconventione.

- 1 Satisfactionum modum alium antiquitati placuisse, alium novitatem per usum fuisse amplexam, testis est Justinianus Imp. in pr. inst. de satisfact. † Ad duplicem verò cautionem is obstrinxit actorem: Primo: Ut caveat Reo, se litem contestaturum intra duos menses, & nisi id fecerit, duplum præstiturum, si fortè Reus quid damni ejus nomine perceperit, Novell. 96. c. 1 † Deinde: ut idoneum præstet fidejussorem, aut juratò promittat, se usque ad finem Litis permansurum, suasque intentiones producturum, & si fortè convictus fuerit, injustè litem movisse, sumptuum & expensarum nomine decimam partem ejus quantitatis, quæ libello continetur, pulsato restitutum, Novell. 112. cap. 2. Auth. libellum C. de lit. contest. Auth. generaliter C. de Episc. & Cler. Jac. Cujac. in dict. Nov. 96. & libr. 7. observ. 5. Speculat. lib. 2. part. 4. tit. de satisfact. §. actor igitur 1. in pr. & num. 1. † Sed hoc jus satisfactionis saluberrimum hodiè ab usu hominum penitus verè recessit, teste Bartol. in dict. Nov. 96. c. 1. Specul. dict. loc. n. 2. Christ. Zobel. part. 1. diff. 10. n. 5. Matth. Coler. part. 1. decis. 105. n. 2. & seq. † licet ejus vestigia quædam remanserint in iudiciis pro more ac stylo cujusque Curia, Joh. Zanger. de except. part. 2. cap. 21. n. 8. † Sanè in foro Saxonico tenetur actor ad instantiam & petitionem Rei, satisfacere de refundendis expensis & damnis litis in eventum succumbentia, & de stando ac respondendo in eodem iudicio coramque eodem iudice in casu propositæ Reconventionis, Landr. lib. 2. art. 9. † Quæ satisfactio vulgò dici solet cautio pro Reconventionem & expensis, b. Const. 5. in pr. verbis: Der Vorstand für die expens unid Wiederklager etc. Ordin. Nov. judic. Elect. Saxon. tit. 13. in pr. Dan. Moller. hic n. 1. Joh. Zanger. dict. cap. 21. n. 13. Coler. dict. decis. 105. n. 4. & seq. & de process. execut. part. 4. c. 3. n. 20. Zobel. dict. diff. 10. num. 1. Chilian. König. in process. cap. 46. n. 2.

Ita Domini in causa Christophori Herrings contra Marien Schenderin zu Leipzig/ Mens. Julio, Anno 1620. (Verba sent. Würde Kläger den gefoderten Vorstand pro reconventionem & expensis bestellen/ so wohl auch die gesonnene Bewehr der Klagen würcklichen angeloben/ inmassen er zu thun pflichtig; So wäre Beslagter auff erhobene Klage sich einzulassen und zu antworten schuldig/ B. N. W.)

Et in causa Michael Rohlmans contra Johann Hupfeldern/ Mens. Junio, Anno 1622. (Verba sent. Würde Kläger die gesonnene Bewehr der Klagen würcklichen angeloben/ auch den gefoderten Vorstand pro reconventionem & expensis bestellen/ inmassen er zu thun pflichtig; So wäre Beslagter auff erhobene Klage sich einzulassen/ und zu antworten schuldig/ B. N. W.)

DEFINIT. II.

Non tamen tenetur satisfacere in iudiciis harum provinciarum, qui sub Electoratu Saxonie bona possidet immobilia.

- 1 Effectus ergò satisfactionis, ab actore præstitæ, in foro Saxonico in eo consistit, ut Reus in lite victor existens ratione expensarum & damnorum, Actore aufugiente, haud periclitetur, sed ea ab ipso repetere & actorem reconvenire queat in ditionibus harum terrarum, Desin. preced. † Quæ ratio cum desit eo in casu, quo actor sub Electoratu Saxonie bona possidet immobilia, quippe in quo fugæ suspicio cessat,

27. Non etiam diffamatus agens in iudicio diffamatorio.
 28. Diffamans verò ad agendum provocatus satisfacere tenetur.
 29. Fiscalis etiam vel Syndicus nomine plurium ex universitate agens satisfactioni est obnoxius.
 30. Nulla exigitur satisfactio ex parte Rei conventi.

utique tùm satisfactio ulla ab actore exigi non poterit, l. sciendum 15. ff. qui satisfact. cogunt. ubi Bartol. in pr. & n. 4. & ibi. Jason. n. 1. & seqq. Marant. in speculo part. 6. membr. 8. n. 12. & seq. † Quod & in foro Saxonico observantia probatum, & sanctione Electorali expressè confirmatum est, b. Const. 5. in pr. ibi: Der / so unter uns Güter hat/ und gnugsam in unsern Landen besessen/ soll den Vorstand vor die Expens und zur Wiederklage zu bestellen nicht schuldig seyn, Ordin. nov. judic. tit. 13. in pr. Dan. Moller. hic & lib. 1. semestr. 2. in pr. Christ. Zobel. part. 1. differ. 10. num. 5. Reinh. part. 6. differ. 19. Matth. Col. part. 1. decis. 105. n. 6.

Ita Domini in causa Antonii Sommers contra Hansen Wehern zu Leipzig/ Mens. Majo, Anno 1625. (Verba sent. Daß Kläger mit Bestellung des Vorstandes gestalten Sachen nach billig zu verschonen/ B. N. W.)

Et in causa Hansen Peiffern contra Antonium Bruden und Henrich Hulgen zu Leipzig/ Mens. April. Anno 1624. (Verba sent. Würde Kläger die gesonnene Bewehr der Klagen würcklichen angeloben/ auch wofern er in Ihrer Churfürstl. Durchl. Landen mit unbeweglichen Gütern nicht besessen/ den gefoderten Vorstand bestellen/ inmassen er zu thun pflichtig/ etc.)

DEFINIT. III.

Licet in loco iudicii, in quo lis movetur, actor non sit possessionatus.

- 1 Idque facilius concesseris, si actor possessionatus sit in loco iudicii, in quo actionem instituit, l. sciendum 15 ff. qui satisfact. cog. l. ult. §. 6. C. de curat. furios. Marant. in specul. part. 6. membr. 8. n. 12. & seq. † Quid autem si actor in loco iudicii possessionatus non sit, attamen in terris Electoratus Saxonie, alio in loco bona possideat immobilia? † Nec tum satisfactionem ab ipso exigendam esse, disertè probat l. si fidejuss. 7. §. si necessaria 1. ff. qui satisfact. cog. Ubi: si necessaria, inquit Ulpianus, satisfactio fuerit, & non facile possit Reus eam ibi præstare, ubi convenitur, potest audiri, si in alia ejusdem provincie civitate satisfactionem præstare paratus sit; Quem text. etsi de Reo loquatur, non minus ad actorem, ut qui in foro Saxonico, si immobilia non possideat, necessariò satisfacere tenetur, extendit post Bartol. & Jason. quos allegat, Daniel. Moller. hic num. 2. † Quod & placuit Illustrissimo Saxon. Electori b. Const. 5. vers. ob er gleich unter dem Gerichte/ davor er beklagt/ sonst nicht seßhaftig/ etc. † Nec aliud in iudiciis Curialibus observatur, ubi indistinctè actores sive mediatè sive immediatè iudiciis illis subjecti sint, absque satisfactione & obligatione bonorum admittuntur. † Modò sub Electoratu Saxonie sint possessionati, Ordin. Nov. judic. tit. 13. in pr. vers. So soll es auch hinführ ohne Unterscheid der Schrift und Amtfassen dabey verbleiben. Licet quondam aliud obtinebat, & mediatè subjecti, die Amtfassen/ in iudiciis Curialibus satisfacere cogebantur, b. Constit. 5. §. wie wollen aber. de quo latè differit Matth. Berlich. part. 1. concl. 20. n. 6. & multis seqq.

Ita Domini in causa Benedicti Thomæ contra Uxorem Georgii Gabriel zu Meissen/ Mens. Decembr. Anno 1601. (Verba sent. Daß Kläger/ so in diesen Landen mit unbeweglichen Gütern besessen/ mit dem gefoderten Vorstand billig verschonet bleibet/ B. N. W.)

Et in causa Simon Eckarts contra Martin Hefelers zu Merseburg/ Mens. Octobr. Anno 1599. (Verba sent. Dieweil Kläger/ daß er in diesen Landen mit unbeweglichen Gütern besessen/ beschneiget/ so bleibet er mit dem gefoderten Vorstand billig verschonet/ etc.)

DEFINIT. IV.

Sola possessio bonorum immobilium in Saxonia Electoratu, absq; eorundem oppignoratione judiciali, auctorem à satisfatione relevat.

- R**elevat itaque auctorem ab onere satisfationis possessio bonorum immobilium sub Electoratu Saxonie, licet in loco iudicii is possessionatus haud fuerit, *Defin. preced.* At, *nonne hoc casu bona immobilia consensu illius iudicis, sub quo bona facta sunt, oppignorari, ac consensus judicialis reo convento vel iudici, sub quo litigatur, insinuari debet?* † Ita quidem de jure civili videtur dicendum, per *text. in l. filio 7. ff. Ut legator seu fideicom. serv. caus. l. ult. §. defensionem 3. C. de admin. tut.* Jason. *in l. satisf. 1. ff. qui satisf. cog. n. 20.* † Sed de consuetudine aliud observatur, Bartol. *in l. sciendum 15. ff. qui satisf. cog. n. 7.* Chil. König. *in process. c. 46.* Prout etiam in terris Electoratus Saxon. verbis disertis sancitum, *b. Const. 5. vers.* So soll er auch nicht gedrungen werden/etwige Günst über die Güter von den Gerichten/darunter sie gelegen/ zum Vorstand auszubringen. *ubi* Dan. Moller. *n. 5. & seqq.* Matth. Berl. *part. 1. concl. 20. num. 51.* Matth. Wel. *in suppl. ad Joh. Schneidew. Inst. de satisf. n. 11.*

Ita Domini in causa Angel von Gorden contra Caspar Angeln zu Leipzig/ Menf. Jan. Anno 1625. (Verba sentent. Daß Beklagter/ seines Vorwendens ungeachtet/ auff erhobene Klage zu antworten/ und den Rrteg Rechtens zu besestigen schuldig/ B. N. W.)

Et in causa Ambrosii Sonnens contra Jac. Schneidern/ Menf. Jun. Anno 1622.

DEFINIT. V.

Possessio bonorum immobilium auctoris, etiam procuratorem à satisfatione relevat.

- A**ctor possessionatus satisfationis onere gravandus non est, sive ipsemet in iudicio compareat, sive per mandatarium aut procuratorem agat; † Quin nec tum procurator ipse, etiam si possessionatus non sit, ad satisfationem tenebitur *b. Const. 5. vers.* und der gleichen soll auch dessen/so gnugsam unter uns besessen/ confirmirter Anwald ferner caution und Vorstand zu bestellen und auffzurichten nicht pflichtig seyn. † Nec enim hujus conditio deterior esse debet, quam ipsius Principalis, cujus causa agitur, *arg. §. fidei 5. Inst. de fidej.* Matth. Wel. *in parat. ff. qui satisf. cog. n. 3.* Dan. Moll. *hic n. 4.*

Ita Domini in causa Melchior Heldritts contra Hansen Sommer/ Menf. Jan. Anno 1623 (Verba sentent. Daß Klager der Anwald mit Bestellung des Vorstandes billich zu verschonen/ ic.)

Et in causa Michael Gutschmids contra VVolrad Hilbern/ Menf. Jan. Anno 1625.

DEFINIT. VI.

Autor in Electoratu Saxonie possessionatus ad satisfationem obstrictus non est, etiam si extra Electoratum, suum habeat domicilium.

- S**æpius accidit, ut ii, qui bona immobilia in terris Electoratus Saxonici possident, alibi extra Electoratum, suum habeant domicilium, de quibus *dubitari potest, annon in provinciis Electoratus litigantes pro reconventione & expensis satisfare teneantur?* † Nec enim hi conveniri possunt in iudiciis Electoratus Saxonici actione personali, si alibi domicilium habeant, quia bonorum possessio fundat tantummodo actionem realem, *l. ult. C. ubi in rem act. ut multis probat Joh. Zanger. de except. part. 2. cap. 1. n. 264. & seqq.* † Nihilominus & hoc casu auctorem ab onere satisfationis immunem esse putaverim, si quidem Constit. Elect. *b. 5.* ab iis solummodo cautionem exigi jubet, qui in Electoratu possessionati non sunt, nec ultra possessionem quicquam ulterius requirit, ad hoc, ut actor satisfatione gravari nequeat. † Sufficit ergo bona existi-

tere in terris Electoratus, de quibus in casu succumbentia Actoria, pro expensis ac damnis Reo satisfieri queat, ne is alibi & extra Electoratum litigare cogatur. † Nec metuenda exceptio incompetentiæ propter domicilium contractum, cum ex alio capite, jure nempe reconventionis, in eodem iudicio stare ac respondere teneatur, uti notissimum est, *l. qui non cogitur 22. ff. de judic. l. si idem 11. §. 1. ff. de jurisdic. l. Lucius 38. ff. mandat. l. 1. §. ult. ff. de extr. cog. c. ex literis 1. extr. de mut. petit. c. & si clerici 4. extr. de jud. Joh. Zang. *dict. c. 1. num. 374.* Andr. Gail. *lib. 1. de pac. publ. c. 12.* Matth. Col. *part. 1. decis. 102. n. 1.* † Quin & committitur fallacia causæ; Non enim possessor bonorum immobilium propterea à satisfatione immunis est, quod in Electoratu conveniri queat, sed quia in ejusmodi possessore cessat suspicio fugæ, Jason. *in l. sciendum 15. ff. qui satisf. cog. n. 1.* & ibi Bartol. *n. 4.* Marant. *part. 6. mebr. 8. n. 1. & 2.**

Ita Domini in causa Hansen von Königen contra heredes Wilhelms von Verbisdorf/ ventilat in præfectura Rochlicensi, Menf. Decembr. Anno 1599. (Verba sentent. Daß beyde/ Klager der Anwald und Beklagten Actor ihre Personen zur Nothdurfft legitimiret haben/ und da Kläger/ welcher Gestalt sein Principal in diesen Landen mit unbeweglichen Gütern besessen/ Schein zu den Acten bringen würde/ so bliebe er mit dem geforderten Vorstand billich verschonet/ ic.)

DEFINIT. VII.

Satisfatio vel pignorum, vel fidejussoribus præstanda est.

Solummodo ergo Actores ii, qui in provinciis Electoratus Saxon. bona immobilia non possident, satisfare debent, *b. Const. 5. vers.* Aber den/so unter/so vel fidejussoribus, vel pignorum, Ordin. judic. Elect. *Saxon. tit. 13. verb.* Solchen Vorstand mit Bürgen oder Pfanden nicht bestellen/ ic. † ita ut Actorum sit electio, quorum alterutrum præstare velint, Jacob. Menoch. *de arbit. jud. q. cent. 2. lib. 2. cas. 142. n. 3.* † Et sanè fidejussores idoneos esse oportet, tam ex facultatibus quam ex conveniendi facilitate, *l. 1. & 2. in pr. ff. qui satisf. cog.* † Requiritur nempe, ut fidejussores bona immobilia possideant † talesque ne sint, qui propter privilegium seu præscriptionem fori difficilimè ad iudicium trahi possint, *l. 1. ff. si quis in jus vocat. l. 2. in pr. l. si fidejussor. 7. in pr. ff. qui satisf. cog.* † ac ne sint rixosi & rimarum pleni, Jason. & Bart. *in dict. l. 2. Joh. Zang. de except. part. 2. c. 21. n. 19.*

Ita Domini in causa Michael Rohlmanns contra Johann Supfeldern zu Leipzig/ Menf. Jun. Anno 1622. (Verba sentent. Würde Kläger die gesonnene Gemehr der Klagen würdlichen angeloben/ auch den geforderten Vorstand pro reconventione & expensis mit Bürgen oder Pfanden bestellen/ inmassen er zu thun pflichtig/ so wäre Beklagter auff erhobene Klage sich einzulassen und zu antworten schuldig/ ic.)

DEFINIT. IIX.

Quantitas satisfationis in arbitrio iudicis consistit.

Pignora quoque, si hæc actor satisfare velit, sufficientia & idonea esse oportet, *l. promissor. 21. §. ult. ff. de const. pec. Dd. in l. 6. ff. qui satisf. cog. §. si verò aliquis 4. Inst. de satisf.* † Dicuntur autem pignora sufficientia, non quæ ad valorem unius Wergeldi hoc est 24. sexagenarum antiquarum vel 20. thalorum ascendunt, prout dispositum in jure Saxonico, Landr. *lib. 2. art. 5. Zobel. part. 1. differ. 10. n. 5. & 6.* Matth. Col. *part. 1. decis. 105. n. 8. & seqq.* Chilian. König. *in process. c. 46. n. 2.* Jacob. Schult. *part. 1. observ. 20. n. 1. & seqq.* Dan. Moll. *lib. 1. semestr. 2. n. 2.* † Sed, quæ iudex pro qualitate & magnitudine causæ idonea arbitratus fuerit: Adeoque non semper actor deponendo quinquaginta florenos sufficienter videtur satisfadisse (ut quidam opinati fuere) † sed quandoq;

plures thaleros vel florenos satisfationis nomine deponere tenetur, quandoque verò minorem summam offerendo auditur, † veluti etiam valor bonorum immobilium, ad relevandum Actorem ab onere cautionis, arbitrio iudicis hodiè committitur, Ordin. jud. Elect. Saxon. tit. 13. §. wie hoch aber einer begütert / Dan. Moller. hic n. 10. & lib. 1. semestr. 2. Joh. Zanger. de except. part. 2. c. 21. n. 43. Matth. Wefenb. in parat. ff. qui satisfid. cog. n. 11. Jacob. Schult. part. 1. quast. 20. n. 3.

Ita Domini in causa Christiani Meyers contra Baumeister Christian Eulmauen / ventilatà coram Senatu Lipsiensi, Mensè Sept. Anno 1633. (Verba sent. Würde Kläger der Klagen Gewehr würdlichen angeloben / und pro reconventione & expensis auff 100. fl. hoch Vorstand bestellen / immassen er zu thun schuldig / so ist Beklagter / seines dawider gethanen Vorwendens ungeachtet / auff die erhobene Klage sich einzulassen pflichtig / ic.)

It. in causa Otto Gramets contra Christoph Wortmeyern zu Leipzig / Mens. April. Anno 1636.

Et in causa Henrich Schlotters contra Hansen und Henrich Eschnern zu Leipzig / Mens. Dec. Anno 1623. (Verba sent. Würde Kläger die gesonnene Gewehr der Klagen würdlichen angeloben / auch vor die expensen und jur Wieder. Klage mit 30. Reich. bestellen / immassen er zu thun pflichtig / so ist Beklagter auff erhobene Klage sich einzulassen schuldig / D. R. W.)

DEFINIT. IX.

Admittitur Cautio juratoria, si actor pignoribus, vel fidejussoribus satisfidare nequeat.

Quid autem, si actor non pignora habeat, nec fidejussores invenire possit? Ne ab agendo in causà justà repellatur, ad cautionem juratoriam admittendus est, §. sed hodiè. 2. Inst. de satisfid. Auth. generaliter C. de Episcop. & Cleric. Novell. 112. c. 2. Ordin. judic. Elect. Saxon. tit. 13. §. da aber die Kläger. Matth. Wef. in parat. ff. qui satisfid. cog. n. 10. Joh. Zanger. de except. part. 2. cap. 21. n. 23. Matth. Coler. de process. execut. part. 3. s. 1. n. 100. & seqq. & ad cap. dilecti 8. extr. de except. 2. num. 10. Andr. Gail. lib. 1. observ. 148. num. 6. † Non aliter tamen, quam si vitæ integritate sit conspicuus, probatæ iustitiationis, & non suspectus de fugâ, Wefenb. dist. loc. Zanger. dist. c. 21. n. 48. Gail. dist. observ. 148. n. 6. & Coler. dist. c. 11. n. 10. † 2. Ut juret, se nec pignora habere, nec fidejussores idoneos, quamvis summâ tam per se, quam per alios adhibitâ diligentia, reperire potuisse, d. Auth. generaliter C. de Episc. & Cler. Andr. Gail. lib. 2. observ. 47. n. 8. † Quod tamen propter anceps perjurium ita est temperatum, ut non nisi de credulitate actor teneatur jurare, quod nempe credat, se non pignoribus, vel fidejussoribus satisfidare posse, dist. Ordin. jud. tit. 14. §. Da aber der Kläger Armuths halber. Matth. Wefenb. in parat. ff. qui satisfid. cog. num. 10. Coler. ad dist. cap. dilecti 8. extr. d. except. n. 16. Anton. Hering. de fidejuss. cap. 8. num. 120.

Ita Domini in causa Hansen Dornhofens & confort. contra Hansen Kochen zu Niesdorff / Mensè Octobr. Anno 1609. (Verba sententiz: Da Klägerer schweren würden / daß sie so viel nicht in Vermögen / glauben auch nicht / daß sie nach angewendeten möglichen Fleiß den gefoderten Vorstand mit Bürgen oder Pfänden bestellen können; So würden sie solchen mit ihrem leiblichen Eyde zu bestellen billich zugelassen. Da sie nun auch die gesonnene Gewehr der Klagen würdlichen angeloben würden / immassen sie zu thun pflichtig / so wäre Beklagter / seines gethanen Vorwendens ungeachtet / bey Straffe Ungehorsams auff dis erhobene Klage sich einzulassen / und zu antworten schuldig / und werden ihm seine angezogene Exceptiones, so viel derselben erheblich / nach geschעהer Kriegs. Befestigung zersförllicher Weise gebührlichen einzuwenden / billich vorhalten / und ergethet alsodenn darauff / so wohl wegen des gebotenen Vorlags zum Rechte fernner / was recht ist / D. R. W.)

It. in causa D. Jacobi Rhodstets contra Johann Waruharden zu Weiffensee / Mens. Sept. Anno 1593.

Et ad requisitionem Senatus Plaviensis, Mens. Octobr. Anno 1608.

DEFINIT. X.

Non relevat Actorem à cautione juratoriâ possessio bonorum immobilium, extra provinciam situatorum.

Regulariter omnis, qui nec immobilia possidet, nec etiam fidejussoribus vel pignoribus satisfidare potest, ad juratoriam cautionem admittitur, Auth. generaliter C. de Episc. & Cler. defin. preced. † Non ergo ad satisfidationem juratoriam obstrictus erit, iniquus, qui extra provinciam saltem bona possidet immobilia, ut videtur sensisse Jason. in l. 1. ff. qui satisfid. cog. num. 25. † Sed non relevat id actorem, quo minus jurare teneatur; cum aliter immunis actor non sit à præstatione satisfidationis, quam si in Provinciis Electoral. bona possideat immobilia; propter suspicionem nempe fugæ, supr. Defsu. 2. Marant. part. 6. membr. 8. n. 1. & 2. † Quo in casu etiam loquitur textus in l. si fidejussor. 7. §. si necess. 1. ff. qui satisfid. cog. à Jas. allegatus: In solo ergo defectu satisfidationis realis, juramentum suspicionem fugæ purgabit, Matth. Coler. de process. execut. part. 3. c. 11. n. 102. † Quare Domini putarunt, licet quis in civitate aliquâ, extra Provinciam sitâ, immobilia possideat, cum tamen à juratoriâ cautione propterea non liberari, teste Hartm. Pistor. observ. 169.

Ita Domini in causa M. Augusti Rubis / contra heredes Baumeister Johann Wegers zu Leipzig / Mens. Majo, An. 1635. (Verba sentent. Daß Kläger dem jüngstgegebenen Abschiede / seines Vorwendens ungeachtet / Folge zu leisten / auch weil es vor diesem mahl nicht geschehen / die Unkosten dieses Termins auff richterliche Ermäßigung Beklagten zu erstatten schuldig; ehe und zuvor solches geschicht / seyend die Beklagte auff die erhobene Klage sich einzulassen nicht verbunden / D. R. W.)

DEFINIT. XI.

Possessionatus sub litis ingressu, si lite pendente possessionem vendat aut facultatibus labatur, satisfidare cogitur.

Non facile quis dubitaverit, quin exceptio dilatoria, lite pendente ex facto adversarii superveniens, etiam post litis contestationem opponi possit. Quia causa de novo superveniens novo indiget remedio, Bart. in Lexcusantur 2. §. numerum 8. ff. de excusat. tutor. num. 1. per l. 2. C. de confort. ejusd. lit. Joh. Zanger. de except. part. 2. c. 22. num. 27. † Quidni ergo satisfidationis exceptio post litem contestatam opponi posset ei, qui, licet sub ingressu litis possessionatus: attamen lite pendente possessionem vendiderit, aliove modo facultatibus lapsus fuerit? † Veluti probatur per text. in l. si ab arbitro 10. §. ult. ff. qui satisfid. cog. l. si is à quo 3. §. ult. l. seq. ff. ut in poss. legat. h. pratoria 4. ff. de prator. stipul. † Nec minor hic est suspicio fugæ in actore, quam si ab initio statim haud bona possederit; quæ sola ratio exigit satisfidationem, Jason. in l. sciendum 15. ff. qui satisfid. cogunt. n. 1. Joh. Zanger. de except. part. 2. cap. 21. n. 44. Joh. Monach. in pract. judic. part. 5. §. 6. de except. c. 4. num. 5. Reinh. Rosa. in addit. ad Dan. Moller. hic num. 19. † Nisi dicendum putaveris, satis consultum esse Reo jure tacitæ hypothecæ, quod ab initio litis in bonis actoris immobilibus impetravit; cujus ratione pro recuperandis expensis adversus tertium etiam possessorem agere valeat, cum Matth. Berlich. part. 1. conclus. 20. num. 31. ubi assertionem nostram ad eum restringit casum, quo res per incendium, ruinam, vel similem calamitatem ita perit, ut amplius in rerum natura non sit. † Statuit nimirum pro certo, Reo competere jus tacitæ hypothecæ in bonis actoris immobilibus, per l. sciendum 15. §. ult. ff. qui satisfid. cog. Quod certè dicere non ausim; cum tacitam hypothecam non nisi expressa legis vel statuti dispositio alicui

alicui tribuat; quippe quod certis tantummodo casibus privilegium id hypothecae, jura introduxerint, quod ad casus alios extendere nequitiam licet, *rot. tit. ff. & C. in quib. caus. pign. vel hypoth. tacite contr.* Ant. Fab. *de error. pragmat. decad. 1. Error. 1. Neguz. de pignor. 7. membr. 2. part. pr. num. 1.* † At nulli-
 bi Reo jus tacite hypothecae in bonis actoris concessum reperitur, Dan. Moller. *hic num. 4.* Jacob. Schult. *observat. 7. per rot.* Nec enim in *dict. l. sciendum 15. §. ult.* quicquam de hoc habetur; Cum id solummodo dicatur, non prohiberi actorem litigante bona sua vendere (salva scilicet Reo facultate exigendi satisfactionem.) Ex quo nostra opinio magis confirmatur, quam refellitur † Vel dicendum possessorem rerum immobilium ibidem satisfactionem praestitit nempe cautione expressa, (uti ipsissima verba textus sonant.) Ubi facile concesserim, Reo per alienationem non praesudicari. Quamvis & aliter respondeat Cyn. Alber. & Alex. in *dict. l. sciendum 15. ff. qui satisd. cog.*

Ita Domini in causa Burchard Kochen contra Johann Stebner ventilata in Praetorio Lipsiensi, Mens. Januar. Anno 1635.

DEFINIT. XII.

Actor, qui possessionatus non est, satisfacere tenetur, etiam si de bonis feud. alibus cum possessore simultaneè sit investitus.

Possessio quidem bonorum immobilium actorem ab onere satisfactionis relevat, *supr. Defin. 2.* † Sed non sola spes possidendi, *l. 1. §. si impubere 21. ff. de collat. l. nec emptio 8. ff. de contr. empt. l. post emancipationem 6. §. 1. ff. de lib. legat.* † Ex quo fit, quod simultaneè quoque investitus ad satisfaciendum sit obstrictus, Reinh. Rosa in *addit. ad Dan. Moll. hic n. 16.* Paul. Matth. Wehner. in *obs. pract. verb. Vorstand. in fin.* † Nec enim simultanea investitura possessionem realem tribuit. Licet taliter investito jus aliquod firmum atque radicatum in ipso feudo competere concesserim; uti manifestum est ex *Ordin. Torgensi de An. 1583. tit. welchergestalt die Agnaten und Witben lehneten. vers. jedoch ist solches ic.* † Quo intuitu etiam ipsi concessa est actio realis revocatoria, ad exemplum Favianae, qua revocantur alienata in fraudem Patroni, *l. 1. §. 3. ff. si quid in fraud. patron. l. 1. & 2. C. si in fraud. pat. alien. fact. fuer. Hartm. Piff. part. 2. quest. 20. num. 26.*

Ita Domini in causa Hansen von Königens contra heredes VVilhelmi à Verbißdorff ventilata in Praefectura Rochlicensi, Mens. Decembr. Anno 1599.

DEFINIT. XIII.

Nec filiusf. ab onere satisfactionis immunis est, etiam si patere ejus bona possideat immobilia.

Non certè plus juris habet filiusfamilias in bonis paternis, quam simultaneè investitus in bonis feud. alibus: Quidni ergò tum quoque, in judicio experiri volentem, ad satisfactionem obstrictum diceremus? *per text. in l. filiusf. 14. ff. qui satisd. cog. Bartol. in l. sciendum 15. ff. qui satisd. cogunt. num. 12. ubi & Jason. num. 24. & seqq. Matth. Berlich. part. 1. concl. 20. n. 24. & Vinc. Caroc. in tratt. de excuss. bon. 1. part. 2. q. 45. n. 1. & seqq.* † Nec enim juvare potest filium spes successione in bonis paternis; quae quia praematura est, non attendi debet, *l. 1. §. si impubere 21. ff. de collat. l. nec emptio 8. ff. de contr. empt. l. post emancipationem 6. §. 1. ff. de liber. legat.* Cum multa accidere possint, ut filius non sit heres patris, *l. naturalis 5. §. 1. ff. de acquit. rer. dom.* † Et licet filiusf. vix adhuc patre dicatur Dominus bonorum paternorum, *l. in suis 11. ff. de liber. & postb. ex quo etiam re-*

stimum & habitatio patris censetur estimum & habitatio filii, Gloss. in *l. 2. C. qui atar. se excus.* Specul. *l. 4. part. 3. tit. de censib. §. sequitur 3. n. 3.* † Attamen hoc juris saltem fictione, quae in satisfactionis materia locum non habet, *arg. l. sciendum 15. §. creditor 2. ff. qui satisd. cog. Matth. Berl. dict. concl. 20. n. 24. in fin.*

Ita Domini in causa Philippi Leonhards contra Samuel Heitwigen zu Leipzig Mens. Jun. Anno 1618. (Verba sentent. Da Kläger den geforderten Vorstand gebührl. bestellen würde/ inmassen ihm/ seines Vorwendens ungeachtet/ zu thun obliegt: So wäre Beklagter auff anderweit vorgehende gebührende Ladung auff erhobene Frage sich einzulassen/ zu antworten/ u. s. den Krieg Rechts zu besichtigen schuldig/ B. D. W.)

DEFINIT. XIV.

Non gravandus est onere satisfactionis possessor bonorum immobilium, licet oberatus, aut bona Creditori hypothecata fuerint.

Immunis est à cautione praestanda rerum immobilium possessor, quem nullatenus gravari vult *haec Const. 5.* Quae satis generaliter loquitur, nec inquirere jubet, utrum bona onere affecta sint, nec ne. † Ex quo infert Dan. Moller. *hic n. 11.* bona immobilia ceteri idonea ac sufficientia ad excludendam satisfactionem, etiam si integrum illorum precium exolutum haud sit. Et movet me generalitas Sanctionis Electoralis, ut existimem; † nec tum possessorem bonorum immobilium satisfacere teneri, si aere alieno gravatus, aut bona illa hypothecata fuerint affecta. Quod & luculenter probatur per *text. in l. sciendum 15. §. si fundum 6. ff. qui satisd. cogunt.* † Quod si dixeris, deducto aere alieno bona actoris vix sufficere ad cautionem idoneam; Respondeo, in materia satisfactionis non tam valorem, vel idoneitatem bonorum attendi, † quam utrum suspicionem fugae excludant, quod & hoc casu fieri, non facile dubitandum est, ut eleganter tradit Jason. in *dict. l. sciendum 15. num. 1. & 22. ff. d. 4.*

Ita Domini in causa Caspari Eberhards von Hildesheim Mens. Jan. Anno 1622. (Verba sentent. Ob ihr gleich von euerer Gegentheil/ klagenden Hansen Rembolden/ Vorstand vor die expens und Wiederklage gefordert/ da aber dennoch derselbe des Orts ein unbeweglich Gut eigenthümlich besitzt; So verbleibet er mit angezeigtem Vorstand/ ungeachtet d. d. Gut mit Schulden beschweret/ billich verschonet. Er hat sich aber damit/ daß er Bürger des Orts/ alleine darüber nicht zu befehlen/ B. D. W.)

DEFINIT. XV.

Satisfacere non tenetur possessor Rei immobilis, super qua cum alio litigat.

Facile quoque hinc est decidere quaestionem, à Jafone in *l. sciendum 15. n. 22. ff. qui satisd. cog.* motam: *utrum nempe possessor rei immobilis, super qua litigatur, teneatur satisfacere?* Quam ibidem late tractat & negativè decidit. † Rectissime sane, si cum tertio quopiam super re illa litigetur, *per text. in dict. l. sciendum 15. §. si fundum 6. ff. qui satisd. cog.* Et sufficit, rem ab actore possideri, ut maxime onere vel litigio sit gravata, secundum tradita *Defin. preced.* † Aliud dicendum arbitratur Jason. si possessor cum Reo, satisfactionem exigente, super illa ipsa re litiget, qui omnino satisfacere tenetur, *l. de die 8. §. 1. vers. quidam etiam l. Julianus 11. ff. qui satisd. cog.* Quod & placet Matth. Berlich. *part. 1. concl. 20. n. 39.* † Sicut enim quis non potest esse principalis & fidejussor *l. Granus 71. ff. de fidejuss.* Ita nec una eademque res poterit esse principalis, & loco satisfactionis.

Ita Domini in causa Christiani Meyers contra Baumetster Christian Eilenauen zu Leipzig Mens. Septembri, Anno 1633.

DEFI-

DEFINIT. XVI.

Immunis quoque est ab onere satisfactionis possessor annuorum reddituum.

- 1 **S**iquæras: num possessor annuorum reddituum satisfacere cogatur? illud potissimum disceptari videtur: an redditus ejusmodi inter immobilia referantur? Hoc enim si concesseris, eequid dubii restabit, quin ab onere satisfactionis immunis sit horum reddituum possessor; cum exigi nequeat cautio ab eo, qui possidet immobilia, h. Const. 5. *suprà Defin.* † Expenditum verò est, annuos redditus inter immobilia recenseri; modo hi ad longum tempus debeantur, l. jubemus nulli 14. C. de SS. Eccles. l. hac edictali 6. §. his illud 1. C. de secund. nupt. Nov. 120. c. 1. Const. Elect. 24. part. 3. Matth. Col. de process. execut. part. 1. c. 3. n. 248. & seq. Andr. Gail. lib. 2. observ. 10. n. 1. & seqq. Vincent. Caroc. in tract. de excuss. bonor. part. 2. quest. 44. num. 4.
- 2 † Rectissime ergò possessorem annuorum reddituum ab onere satisfactionis immunem esse statnemus cum Gail. dict. observat. 10. n. 6. Joh. Koppen. decis. 24. n. 4. Caroc. dict. quest. 44. n. 4. Mynsing. cent. 3. observ. 59. n. 3. & seqq. † Quamvis aliter sentiat Dan. Moller. hic n. 15. quem sequitur Jacob. Schult. observat. 23. n. 4. & seqq.

Ita Domini in causa Hansen Fuchsen contra Martin Gröbeln zum Hann / Mens. April. Anno 1623. (Verba sent. Das Kläger mit Bestellung des Vorstandes / gestalten Sachen nach / weil er unablegliche gewisse jährliche Zinse zu fordern hat / billich zu verschonen: Würde er nun die gefonnene Bewehr der Klagen würcklichen angeloben / inmassen ihm zu thun obliegt; So ist Beklagter / auff anderweit vorgehende gebührende Ladung / auff erhobene Klage zu antworten / und litem zu contest. ren / auch weil er solches tezo in even um nicht gethan / Klägern die Unkosten dieses Termins auff richterliche Ermäßigung zu erstatten schuldig / D. R. W.)

DEFINIT. XVII.

Nec satisfacere tenetur possessor actionis ad immobilia competentis; Secus vero si competat actio ad res mobiles.

- 1 **E**adem pariter ratione decidendum: num debitorum nomina, vel actiones possidens, satisfacere cogatur? Tota scilicet questio in eo posita est: an nomina & actiones inter bona mobilia vel immobilia referantur? † Etsi verò propriè loquendo nomina & actiones tertiam bonorum speciem, à mobilibus & immobilibus separatam, constituere censeantur, l. à Divo Pio 15. §. in venditione 2. ff. de re. jud. l. quam Tuberonis 7. §. in peculio 4. ff. de pecul. Specul. lib. 2. part. 3. tit. de fruct. & interesse §. 1. n. 7. Hart. Pistor. part. 1. quest. 26. n. 1. & seqq. † Attamen in casibus, quibus omnino ad alterutram harum specierum referri debent, uti etiam hic accidit, concludunt Interpp. ferè, communiter: † Si nomina & actiones ad res immobiles competant, immobilibus accenseri, Andr. Gail. lib. 2. observat. 12. num. 10. Matth. Coler. de process. execut. part. 1. c. 3. n. 250. latissime post alios, quos copiosè allegat Jacob. Schult. in addit. ad Modest. Pift. part. 3. quest. 124. n. 17. † Ex quo fit, ut si actiones & nomina competant ad immobilia, possessor ejusmodi nominum non teneatur satisfacere; secus si competant ad mobilia, Gail. dict. loc. n. 10. Jac. Schult. pract. observ. 15. Jason. in l. sciendum 15. n. 3. ff. qui satisd. cog. † Videtur siquidem possidere bona immobilia, qui actionem ad ea habet; quia hoc quis in bonis habere dicitur, ad quod habet actionem, l. id apud se 143. ff. de V. S. l. rem in bonis 52. ff. de acquir. rer. domin.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Das Kläger mit Bestellung des Vorstandes / gestalten Sachen nach / weil er unablegliche gewisse jährliche Zinsen einzumahnen / so wohl zu unbeweglichen Gütern in diesen Landen rechtmäßige Ansprüche und Anforderung hat / billich zu verschonen / D. R. W.)

DEFINIT. XIII.

Non obstrictus est satisfacere Creditor pecunia hereditaria, cujus dies nondum cessit.

- A**pparet hinc quoque, non gravandum esse onere satisfactionis Actorem, qui Creditor est pecuniarum hereditariae, cujus dies nondum cessit, det unbetagte Erb. Geldere zu fordern. † Quia scilicet ejusmodi nomen habetur pro immobili; ut quod debetur ex bonis immobilibus, Andr. Gail. lib. 2. observat. 11. n. 10. Bartol. in l. potest 18. n. 1. ff. de autor. tutor. Jacob. Thoming. decis. 31. n. 2. † Nempe, quia surrogatum sapientiam naturam ejus, cujus in locum surrogatur, l. 1. §. hac actio 1. ubi Bartol. ff. si quis testam. lib. esse juss. † Accedit, quod ante exsolutionis diem is, cui pecunia hereditaria debetur ex bonis immobilibus, tanquam cohæres jus suum hereditarium, æquè in re illà immobili habeat, atque alter, cui ea res in divisione cessit; Præter hoc jus verò nihil ampliùs competat, cum, etiam si pecunia promissa sit, nulla tamen ante solutionis diem ei valida sit exactio; ut propterea meritò ante solutionis terminum pro re immobili reputetur, Jacob. Schult. in addit. ad Modest. Pift. part. 3. quest. 124. n. 37. Vide infr. part. 3. Const. Elect. 21. defin. 1. † Alia sanè est ratio pecuniarum hereditariae, cujus dies cessit, det betagten Erb. Geldes; quia post solutionis diem, ulterius nil juris cohæredi in bonis immobilibus competit, concessa ei facultate exigendi pecuniam, quæ suà natura mobilis est, Novell. 22. cap. 45. vers. si verò unversa. Dan. Moller. lib. 1. semestr. 41. n. 6. † Ergò & ipsius nomen, seu actio ad id competens, pro re mobili reputabitur, juxta tradita Defin. preced. n. 4. Bartol. in l. movensium 93. in fin. ubi & Alciat. n. 3. ff. de V. S. Jac. Schult. dict. loc. n. 17. Vid. infr. part. 3. dict. Const. 21. defin. 4. † Ac proinde Creditor hujus pecuniarum, post solutionis diem, ab onere satisfactionis haud immunis erit.

Ita Domini in causa Petri Granden & Consortium, contra heredes Christophori Werbig zu Dieben / Mens. Jul. An. 1619. (Verba sent. Das Klägere mit dem geforderten Vorstand gestalten Sachen nach / weil sie nothdürfftigen Schein zu den Acten bracht / das sie im Ehurfürstenthum Sachsen unbetagte Erb. Geldere zu fordern haben / billich verschonet bleiben / ic.)

DEFINIT. XIX.

Possessio rerum mobilium preciosarum, sublevat Actorem à satisfacendo.

- A**n ergò nunquam possessio mobilium à satisfacendo relevabit? Ita quidem dicendum videtur ex hac Const. 5. quæ illum duntaxat Actorem satisfactioni eximit, qui in terris Electoratus possessionatus est, hæc bona immobilia possidet. † Sed non verba Constitutionis Illustrissimi captanda sunt; quin potius mens ejus, ac finis Sanctionis hujus intuendus, qui in eo consistit, ne victus Actor è judicio se proripiens, urbeque aut Provincià excedens, Reum expensis ac reconventionem frustretur, Anton. Fab. in Codic. lib. 2. tit. 36. Defin. 12. n. 1. Jacob. Schult. observat. 19. n. 6. † Quid igitur: si actor preciosam mobilia possideat, aut magnam negotiationem in tabernis exercent? Certè hoc casu fugæ suspicionem cessare, putaverim, non minùs, quàm si Actor immobilia possideret; Cum res mobiles preciosiores nemo tam facile jactare sive donare præsumatur, sicuti res viliores, Jul. Clar. in §. donatio quest. 10. n. 3. Andr. Gail. lib. 2. observat. 91. n. 2. Joh. Sichard. lib. 2. conf. 33. n. 19. Coler. de Alim. lib. 1. cap. 11. † Quidni ergò istius generis res mobiles Domino suo satisfacendi præstabunt immunitatem, non minùs, ac si idem res soli possideret; † præsertim, cum hæc duo, possidere immobilia, & possidere mobilia preciosa, æqualia judicentur, l. lex, qua 22. C. de administ. tutor. Verba ita sentiunt Joh. Zang. de except. part. 2. cap. 21. num. 1. Schult. dict. obs. 19. König. in processu cap. 46. num. 1.

6 Benev. Stracha de mercat. part. 2. n. 25. † Quod tamen rectissime restringitur ad eum casum, quo possessor mercaturæ, vel rerum preciosarum, est vir frugi, nec suspitione prodigalitatibus laborat, à Zanger. dict. cap. 21. num. 37. post alios, quos allegat. † Eo magis autem ab onere satisfactionis sublevabitur Actor, si Reus ipsemet quid mobile aut preciosum Actoris penes se habeat, quod cautionis, sive pignoris loco futurum sit, arg. l. Julianus 13. §. offerri. 8. ff. de act. empt. Anton. Fab. d. defin. 12. n. 2. † Quænam verò res præciosæ minusve præciosæ sunt, iudicis arbitrio definiendum relinquitur, ex qualitate scilicet personæ possidentis, Jacob. Schult. dict. observat. 19. n. 13. & 14. ubi meminit, juris quendam Doctorem à satisfaciendo fuisse sublevatum, quod bibliothecam preciosam possideret, nec propter dignitatem in fugæ suspensionem venire poterat.

Ita Domini in causa Zachariæ Harnischens contra Paul Merthen/ventilata in Prætorio Lipsiensi, Mens. Nov. An. 1634 (Verba sent. Das Kläger mit Bestellung des Vorstandes gestalteten Sachen nach (possidebat nempe magnam negotiationem sive mercaturam) zu verschonen/und weil er der Klagen Gewehr würdlichen angelobte; So ist Beklagter auff erhobene Klage zu antworten/und den Krieg Rechtens zu befestigen / auch weil er solches in eventum anizo nicht gethan/Klägern die Unkosten dieses Termins auf unsere Ermäßigung zu erstatten schuldig/B. R. W.)

DEFINIT. XX.

Obnoxius quoque non est satisfactioni Vasallus vel Emphyteuta.

1 P^ossessio bonorum immobilium sublevat Actorem ab onere satisfactionis indifferenter, non habito respectu an sint feudalia; an verò allodialia, Quia verba b. Const. 5. generaliter loquuntur, l. 1. §. generaliter. 1. ff. de legat. prest. l. de pretio. 8. ff. de public. in rem act. † Et Vasallus propterea non tenetur satisfacere: quia in re feudali loco Domini habetur; si quidem agendi & excipiendi potestatem habet, c. un. tit. de controu. int. Vasall. & al. de benef. c. un. §. rei autem tit. de invest. de re alien. fact. † Fructusque domini jure, quod utile vocatur, acquirit, Zal. de feud. part. 1. n. 3. Borch. de feud. c. 1. n. 13. & seqq. Ut ita resoluto jure possessoris Vasalli, satis cautum sit Reo in fructibus perceptis, aut ex semine rastris subacta provenientibus. † Quos etiam hæredibus allodialibus, vel Vasalli creditoribus cedere, expeditum est, art. 58. lib. 2. Landr. Const. Elect. 23. in pr. part. 3. Joh. Zanger. de except. part. 2. cap. 21. n. 30. † Similis plane ratio est Emphyteutæ, qui rerum Emphyteuticarum utile dominium habet, l. 1. ff. si ager veftig. ac propterea ab onere satisfactionis immunis habetur, l. sciendum. 15. §. 1. vers. sed & qui v. Etigalem. ff. qui satisd. cog. † Idque eò magis, quod defunctus bona sua ad heredes quoscunque transmittit jure hereditario, König. in process. cap. 46. §. aber nach dem Gebrauch vers. vel agrum veftigalem. Zanger. dict. cap. 21. n. 31. vers. Et sanè.

Ita Domini in causa B. K. contra I. S. Mens. Jan. An. 1635.

Et ad requisitionem Præfeci Rochlicensis, Mens. April. Anno 1636 (Verba sent. So mögen doch Klägere/ weil sie im Churfürstenthum Sachsen mit Lehn-Gütern angeessen / den gefoderten Vorstand zu bestellen nicht angehalten werden/B. R. W.)

DEFINIT. XXI.

Non tenetur satisfacere usufructuarius alicujus fundi vel prædii in foro Saxonico.

1 U^osufructuarius ab onere satisfactionis haud immunem esse, tradunt Dd. communiter per text. in l. sciendum. 15. §. 1. vers. eum verò ff. qui satisd. cogunt. Joh. Zang. de except. part. 2. cap. 21. n. 23. Matth. Berlich. part. 1. concl. 20. num. 33. Jacob. Ayer. in process. part. 1. cap. 10. observ. 3. num. 49. & seqq. † Quod quidem concesserim de jure civili, ubi Reo absque satisfactione non satis videtur prospectum, cum usufructu

Carpz. Definit. Vol. 1.

finito, fructus pendentes unà cum fundo ad proprietarium transeant, quippe qui sola perceptione usufructuario acquiruntur, §. is verò ad quem 36. Instit. de rer. divis. l. si usufructarius 13. ff. quib. mod. usufr. amit. l. 58. l. seq. §. 1. ff. de usufr. l. qui scilicet. 25. §. 1. ff. de usufr. † At jura Saxonica non perceptionis, sed solius culturae rationem habent, utrum ager satus & rastris subactus fuerit; volunt nempe, pro labore, mercedis loco, fructus industriales possessori & usufructuario cedere. † Quod jus, per culturam sibi acquisitum, ad heredes vel creditores (quorum in numero Reus quoque esse censetur, l. sciendum. 15. §. ult. ff. qui satisd. cog.) transfert; etiam si fructus percepti non fuerint Art. 76. & 77. lib. 3. Landr. Zobel. part. 3. differ. 27. n. 1. & 3. Matth. Coler. part. 1. decis. 194. n. 4. & part. 2. decis. 286. num. 104. † Ergò in foro Saxonico Reo videtur plenius consultum, defuncto usufructuario, postquam semen rastris fuit subactum; propter spem fructuum, etiam nondum perceptorum. † Ut proinde in terris Saxonice usufructuarius onere satisfactionis non magis gravandus sit, quam Vasallus; quem non satisfacere teneri, dixi Definit. preced. † Ex quo porro sequitur: viduam, possidentem dotalitium à satisfaciendo immunem esse, cum dotalitium ipsi tribuat usufructum. Vid. infr. part. 3. Const. 32. defin. 4. Hartm. Pistor. part. 2. qu. 24. n. 54. † Sicuti nec maritus, qui fundum uxoris possidet, satisfacere tenebitur; quippe in quo jure maritali, in foro Saxonico, usufructum tenet, & post culturam defunctus, fructus etiam nondum perceptos, ad heredes & creditores transmittit, dict. art. 76. lib. 3. Landr. dict. Const. Elect. 32. p. 3. ubi vid. Definit. 6. & 7.

Ita Domini in causa Wenceslai Brathers contra Bastian Erler zu Meissen/Mens. April. An. 1622. (Verba sentent. Würde Kläger beglaubten Schein zu den Acten bringen/dass er sein Gut/so er anizo besitzt/entweder für sich selbst/oder im Namen seines Weibs erkauft/und thme also die Fruchtneissung dar auff zustünde; So bliebe er mit Bestellung des Vorstandes büllich verschonet/und wäre Beklagter/ seines Fürwendens ungeachtet / auff die angestellte Klage sich einzulassen/und den Krieg Rechtens zu befestigen schuldig/B. R. W.)

DEFINIT. XXII.

Obnoxii quoque sunt satisfactioni parentes, qui adversus liberos in judicio experiuntur.

1 N^olli ab onere satisfactionis excipiuntur parentes, à quibus æque liberi, in judicio conventi, jure cautionem pro reconventionem & expensis exigunt; ut innuit luculenter text. in l. fidejussor. 2. §. Prætor. ait 2. ff. qui satisd. cog. ubi Jason. & Bartol. n. 1. † Nec enim reverentia impedimento esse potest, cum ipsimet parentes processui juris sese volentes submittant, ac per id in solennia iudicii consentiant. † Et habent aliàs de jure civili personæ hæ privilegium, quod sine venià nequeant in jus vocari, l. 1. l. 4. ff. de in jus vocand. † Non ergò ulterius quid ipsis indulgendum erit, ne duo privilegia, circa unam eandemque personam, in eadem causa concurrant, Jason. dict. loc.

Ita Domini in causa Hansen Kochens contra filium suum Jacobum Kochen zu Herzwalda/Mens. Julio, Anno 1625. (Verba sent. Würde Kläger den gefoderten Vorstand gebührlichen bestellen/und die gesounene Gewehr der Klagen würdlichen angeloben/inmassen ihm zu thun obliegt; So ist Beklagter auff erhobene Klage sich einzulassen und zu antworten schuldig/B. R. W.)

DEFINIT. XXIII.

In causis etiam criminalibus ab accusatore satisfactio exigere potest.

1 E^ot si poena talionis, & per consequens inscriptio nis solennitas, non modò in foro Saxonico, sed etiam ubique terrarum hodie in defuetudinem abiit, Bartol. in l. 6. & l. 7. n. 12. ff. de accusat. Jul. Clar. lib. 5. sent. §. ult. quest. 12. n. 17. Nicol. Reusn. lib. 3. decis. 18. n. 6. Matth. Wesenb. in parat. ff. de accusat. n. 12. † Ne

scilicet metu propriæ salutis, ab accusatione quis desistat, & sic crimina impunita remaneant, contra, ac utilitas Reipublicæ exigit, Bartol. *in dist. l. 7. num. 2.* Salycet. *in l. 3. n. 4. C. qui accusat. non poss.* Felin. *in cap. super bis 16. n. 3. extr. de accusat.* Ægid. Boss. *in tit. de accus. n. 2.* † Attamen quin etiamnum hodiè accusator de sumptibus litis, & injuriæ illatæ satisfatione, perindè ac in causis civilibus, satisfacere debeat, si immobilia non possidet, dubium non est, Matth. Welsenb. *in parat. ff. de accusat. num. 12. vers. apud nos verò, & in supplem. ad Joh. Schneid. Inst. de fariadat. n. 13.* † Idque non modò generalitas b. Const. 5. evincit, quæ inter causas criminales & civiles neutiquam distinguit; † Sed & quotidiana fori Saxonici observantia hoc luculenter probat, ut demonstravi *in pract. crimin. part. 3. quæst. 106. n. 48.* † Non enim Constitutio Carolina, quæ accusatorem custodiæ tradi jubet *art. 12. in pr.* hodiè in foro Saxonico practicatur; sed cautione pecuniariâ, vel satisfatione Reus accusatus contentus esse debet, Chil. König. *in proc. dist. cap. 47.* † Tantâ scilicet, quantum judex fuerit arbitratus, Wef. *dist. loc.* Licet in ejusmodi causis criminalibus, ob earundem gravitatem, major summa ratione satisfationis requiratur, quàm in civilibus causis, ut dixi pluribus *in prax. criminal. dist. quæst. 106. n. 50. & 51.*

Ita Domini in causa Johannis à Mörkertz contra Georgium à Nimmitz/Mens. Octobr. Anno 1628. (Verba sent. Daß peinlicher Ankläger/wosfern er im selbigen Fürstenthum mit unbeweglichen Gütern nicht befeßen / vor allen Dingen den gefoderten Vorstand pro reconventionem & expensis, und gestalten Sachen nach auff 100. Thaler hoch zu bestellen schuldig/und ist alsdenn Angeflagter auff erhobene peinliche Klage sich einzulassen pflichtig; Es könnte dann peinlicher Ankläger endlichen erhalten/dasß er/über allen angewendeten Fleiß / weder durch Bürgen / noch Pfanden den Vorstand zu bestellen vermöchte/ auff solchen Fall würde er mit der Juratorischen Caution billich zugelassen / W. R. W.)

DEFINIT. XXIV.

Locum etiam habet satisfatio in causâ sive judicio reconventionis.

1 **C**um reconventionis reconventio vix dari queat; Nec enim Actor reconventus, Reum quasi triplicando, iterum reconvenire potest, Hostiens. *in summar. extr. de mut. petit. n. 5.* Specul. *l. 2. part. 1. tit. de reconvent. §. 1. n. 4.* Joh. Petr. Mollign. *in tract. de reconvent. quæst. 7.* arbitrarijque quis posset, satisfationem minus rectè exigi in causâ reconventionis à
2 Reo, Actorem reconveniente; † quia satisfationis effectus in eo potissimum consistit, ne Actor se subtrahat Reo, sed in eodem judicio, ac coram eodem iudice in casu propositæ reconventionis stare promittat,
3 Landr. *lib. 2. art. 9. supr. Defin. 1.* † Sed non modò de stando ac respondendo in eodem judicio; verum etiam de refundendis expensis & damnis litis, in eventum succumbentiz, satisfacere tenetur Actor. † Ita nimirum cautio utrumque exigit, ut ratione reconventionis & expensarum securus sit Reus; veluti etiam appellatur Cautio pro reconventionem & expensis, Ordin. Nov. *jud. Elect. Saxon. tit. 13. in pr. b.* Const. 5. *in pr.* Vorstand für die Expens und zur Wieder-Klage. Joh. Zanger. *de except. part. 2. cap. 21. n. 13.* Matth. Coler. *part. 1. decis. 105. n. 4. & seq.* † Quantumvis ergò una satisfationis ratio in reconventionis causa cesset: altera tamen neutiquam deficit; cum reconventus etiam Actor de expensis & sumptibus litis securus esse
6 debeat. † Quidni ergò propterea satisfationis remedio ipsi subveniendum esset?

Ita Domini in causa Jacob Brandis contra Paul Jacob Wöhmen zu Leipzig/Mens. April. Anno 1629. (Verba sent. Würde Wiederkläger die gefonnene Gewehr der Wiederklagen würcklichen und actu corporali angeloben/auch Vorstand vor die Expensen bestellen/ imassen ihm zu thun obsteget; So wäre Wie-

derbeklagter auff anderweit vorgehende gebührende Ladung zu erscheinen/und auff die wider ihn erhobene Wiederklage sich einzulassen / zu antworten / und den Krieg Rechts zu befestigen schuldig/W. R. W.)

Et in causa Otto Eramers contra Christophorum Wortmenern zu Leipzig/Mens. April. Anno 1630. (Verba sent. Würde Wiederkläger den gefoderten Vorstand auff 100. Flor. hoch bestellen; So wäre Wieder-Beklagter auff erhobene Klage sich einzulassen/zu antworten/und den Krieg Rechts zu befestigen schuldig/W. R. W.)

DEFINIT. XXV.

Nec non in processibus executivis.

1 **F**allunt omnino, qui in processu executivo, ubi agitur ex instrumento, paratam executionem habente, Actorem ab onere satisfationis eximunt. † Et enim, cum executio parata & summaria non præcludat viam reconventioni, & judicio ordinario; quod instituitur ad informandum processum prioris instantiæ: † ecquis non videt, Creditorem aufugiendo, vel saltem in aliud forum se transferendo, difficilem facere debitori prosecutionem juris? *arg. l. de pollicitationibus 8. ff. de pollicit.* † Quod, ne fiat, impetrator processus executivi omnino tenetur cavere de judicio sibi in casu reconventionis, & de restituendo, quod nunc exigitur, cum refusione expensarum: juxta tradita Matth. Coler. *de proc. execut. part. 3. c. 1. n. 65. & part. 4. c. 3. n. 20.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 20. n. 18.* † Quod & disertè approbavit
5 Elector Saxon. Illustrissimus in Ordin. Nov. *judic. tit. 6. §. Dieweil aber. vers. wie denn auch eben der Ursachen halben die Kläger in den Gerichten der Sächsischen Lande Vorstand zu bestellen pflegen / und diß wollen wir auch auff die Fälle/wenn man allein auff klare inhabende Brieff und Siegel/Vermöge der Landes Ordnung/Hülffe suchet/hiemit erstreckt haben/ 1c.*

Ita Domini in causa Pauli Bettgens & Consort. contra viduam Johannis Baptitz zu Leipzig/Mens. Jun. Anno 1630. (Verba sent. Daß Kläger mit Angelobung der Gewehr zu verschonen: Würde er nun seiner Principalen wegen gnugsamen Vorstand pro reconventionem & expensis bestellen / imassen er zu thun pflichtig/ so ist Beklagter auff die erhobene Executions Klage sich einzulassen/zu antworten/und die producirtes documenta zu recognosciren / oder endlichen zu diffitiren schuldig/W. R. W.)

Ita in causa M. Mauriti Herzogs contra heredes Theodorici Webers zu Leipzig/Mens. Junio, Anno 1631. (Verba sent. Würde Kläger den gefoderten Vorstand gebühlicher bestellen / imassen ihm zu thun obliegt: So wäre Beklagter auff anderweit gebührende Ladung zu erscheinen/und auff die wider ihn erhobene Executions Klage zu antworten/und die von Klägern producirtes documenta zu recognosciren/oder endlichen zu diffitiren schuldig/W. R. W.)

Et in causa D. Georgii Kirchhoffs & Consort. contra Petrum Köfner zu Staucha/ventilatâ in Præfectura Deliciana, Mens. Jan. Anno 1633.

DEFINIT. XXVI.

In summario quoque processu Actor satisfacere tenetur.

1 **A**lia certè ratio haud est summarii processus, in quo reconventio non minus locum habet, ac in processu ordinario, *text. in Clem. sepè. 2. §. verum. quia juxta petitionis formam de V. S. l. sed & ha. 35. §. non solum. 2. ff. de procur. junct. l. 1. ff. de damn. infect.* Bartol. *in Auth. & consequenter C. de sent. & interlocut. n. 13.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 4. cap. 3. n. 20.* † Ergò & satisfatio pro reconventionem & expensis, ne Actor eam, aufugiendo, eludat. † Nec est, quod objicere poteris: in summaris causis absque strepitu judicii solâ facti veritate inspectâ procedi, Anton. Fab. *in Codic. lib. 9. tit. 22.* Joh. Zanger. *de except. part. 1. c. 2. n. 3.* † Quia processus summarius
4 tam tumultuariè nunquam est tractandus, ut substantialia processus, saltem jure naturali induta, (inter quæ reconventionem defensivam, ac

fatisdationem pro reconventionem, non malè retuleris) omitti debeant, Bartol. in *Extrav. ad reprimendam in verb. figura. n. 4.* Joh. Zanger. *diff. c. 2. n. 9.* Vide quæ dixi *supr.* Const. Elect. 2. *defin. 17.*

Ita Domini in causa Simon Johns contra Johann Guttman zu Leipzig Mens. Julio Anno 1625. (Verba sent. Da nun auch Kläger Schein zu den Accen bringen würde / daß er in diesen Landen mit unbeweglichen Gütern gefessen: So bliebe er mit Befestigung des Vorstandes billich verschonet / und wäre Beklagter auf anderweit vorhergehende Ladung zu erscheinen / und auff erhobene summarische Klage / seines Fürwobens ungeachtet / bey Straff Ungehorsams / sich einzulassen / und zu antworten schuldig / V. R. W.)

DEFINIT. XXVII.

Non etiam diffamatus, agens in judicio diffamatorio.

- 1 Non solet peti satisdatio in matrimoniali processu, & si petatur, non est necesse, ut præstetur, Joach. à Beust. in *tract. de sponsal. part. 1. c. 22. vers. neque etiam satisdatio.* † Pariter nec diffamatus, agens in judicio diffamatorio, satisdationem præstare obstrictus est, ut benè tradit Bernh. Grav. in *concl. pract. concl. 9. consider. 1. n. 5.* Matth. Berlich. *part. 1. conclus. 20.* Anton. Hering. *de fidejuss. c. 10 n. 136.* † Siquidem à solo Actore satisdatio hæc pro reconventionem & expensis exigi potest b. Const. 5.
- 2 † At diffamatus, in judicio agens diffamatorio, non Actoris, sed Rei partes sustinet, Panorm. in *cap. si quis contra Clericum 4. n. 2. vers. Et hoc puto extr. de for. comp.* Andr. Gail. *lib. 1. observ. 9. n. 7* Mynsing. *cent. 6. obs. 90. num. 3.* Anton. Fab. in *Codic. lib. 3. tit. 7. defin. 3.* Fulv. Pacian. in *tract. de probat. lib. 2. cap. 56 num. 24. vers. sed in contrarium.*
- 3 † Non ergò onere eo, quod actori incumbit, erit gravandus.

Ita Domini in causa Christophori Dufels contra Walther de Herzog & Consortes zu Leipzig Mens. August. Anno 1625. Et in causa Hansen Brochhoffs contra Hansen Launigern zu Leipzig Mens. Nov. Anno 1629.

DEFINIT. XXVIII.

Diffamans verò, ad agendum provocatus, satisfacere tenetur.

- 1 Sed alia est ratio diffamantis, cui ad petitionem diffamati, sub poena silentii, necessitas agendi fuit imposita; à quo, si actionem instituat, absque dubio satisdatio exigi potest, tanquam ab Actore;
- 2 † Nam proposita à diffamante actione, processus ille ex *L. diffamari* profus extinguitur; adeoque novum inchoatur judicium; ubi omnia judiciarii processus solennia sunt observanda, Hartm. Pistor. *part. 4. quæst. 15. n. 6.* Blarer. in *L. diffamari cap. 7. num. 113.* † Quidni ergò tum etiam Cautio præstanda esset ab Actore? b. Const. 5. quippe à quo etiam guarandæ præstatio hoc casu exigi potest, *supr.* Const. 4. *Defin. 10.* † Equiparantur siquidem hæc duo: guaranda & satisdatio, & sub unâ eademque classe ponuntur; ut patet ex traditis Joh. Zanger. *de except. part. 1. cap. 21.*

Ita Domini in causa Hansen Dieterichs contra sein Ehe-Weib und Stief-Kinder ventilata in Prætorio Lipsiensi, Mens. Febr. Anno 1631. (Verba sent. Würde Kläger den gefoderten Vorstand bestellen / tumassen ihme zu thun obliegt / so sey

Beklagte auff erhobene Klage bey Straff Ungehorsams sich einzulassen / und zu antworten; Und weil sie in eventum solches nicht herhan / Klägern die Unkosten dieses Termins auff unse- re Ermäßigung zu erstatten schuldig / V. R. W.)

DEFINIT. XXIX.

Fiscalis etiam vel Syndicus, nomine plurium ex universitate agens, satisdationi est obnoxius.

1 **E**tsi possessores rerum immobilium satisfacere non cogantur, hæc Constit. 5. *supr.* *Defin. 2.* † At tamen speciale hoc est in pluribus litis consortibus, ex communione, vel universitate, ut horum nomine Syndicus agens teneatur satisfacere; licet ipsi principales sint possessionati, ut benè tradit Matth. Berlich. *adducto Scabinorum Lipsiensium Responsò, part. 1. concl. 20. num. 37.* † Scilicet quia inter plures ex universitate obligatio est divita. Ex quo fit, quod Reus non nisi pro ratâ singulos reconvenire queat; & sic difficulter experiri cogatur. Merito ergò satisdationem exiget à Syndico, † Cum paria sint, aliquem nulla immobilia possidere vel possidere quidem, sed conveniendi difficultate esse inidoneum, Johan. Zanger. *de except. part. 2. c. 21. num. 18.* Valent. Franc. *de fidejuss. c. 7. num. 236. & seq.* Andr. Gail. *lib. 2. observ. 27. num. 25.* † Cessat tamen hæc reconveniendi difficultas, si Actores beneficio divisionis renunciaverint, ac singuli in solidum se obligaverint; ita ut Reo unum ex illis omnibus reconvenire fas sit. † Quare hoc casu onere satisdationis Actor merito erit immunis, momente Berlich. *diff. concl. 20. num. 38.*

Ita Domini in causa Christiani Leubels & Consort. contra Johann Segern & Consortes zu Coburg / Mens. Jun. Anno 1631. (Verba sententia: Würde klagernder Fiscal oder Syndicus die von Beklagten gefoderte Cautio pro reconventionem & expensis bestellen / und die Bewehr der Klagen wirklichem angeloben / allermaßen ihme zu thun obliegt. So sey Beklagte auff erhobene Klage sich einzulassen / zu antworten / und litem zu contestiren schuldig / etc.)

DEFINIT. XXX.

Nulla exigitur satisdatio ex parte Rei conventi in foro Saxonico.

1 **D**e jure civili non solummodo Actor, pro reconventionem & expensis, sed etiam Reus satisfacere tenetur, se in judicio usque ad finem litis permanfurum; siquidem ipsemet compareat, §. *sed bodie 2. Inst. de satisd.* † Aut judicatum soluturum, si procuratorem constituat, §. *si verò aliquis. 4. Inst. eod. tit.* † Et si Reus absens est, procurator eandem cautionem, judicatum solvi, præstare debet, §. *si verò Reus. 5. Inst. eod.* Anton. Fab. in *Codic. lib. 2. tit. 36. defin. 4.* † Sed in foro Saxonico ex parte Rei conventi satisdatio profus ab usu recessit, nec ulla cautio in foro nostro à Reo exigi potest, teste Matth. Coler. *de proc. execut. part. 3. cap. 11. n. 98.* Chil. König. in *process. cap. 46. n. 3. vers. Aber in der Übung.*

Ita Domini in causa heredum Balthasar Jenichens zu Mitweyda / Mens. April. Anno 1634. (Verba sententia: Seyd ihr von N. N. im Amt Rochlitz belanget worden / Ob ihr nun gleich im gedachten Amte / ohne Mittel / mit unbeweglichen Gütern nicht angefessen / dabero Kläger von euch Vorstand bestellen haben will: Dieweil aber dennoch auff Seiten des Beklagten die Cautio de judicio fitti & judicatum solvi in den Gerichten dieser Lande nicht gebräuchlich / etc. So werdet ihr auch damit billich verschonet / und möget zu Recht darzu nicht angehalten werden / V. R. W.)

CONSTITUTIO VI.

PARTIS PRIMÆ.

Von der Exception Spolii.

De Exceptione Spolii.

Ann die Exception Spolii vor der Kriegs- Befestigung fürgerwandt/ soll derhalben nach Ordnung gemeiner Rechte dieselbige innerhalb funffzehnen Tagen zu beweisen gesprochen/ und der Sächsishe terminus probatorius, der sechs Wochen und drey Tage/ zu diesem privilegirten Fall nicht angezogen werden.

Exceptionem Spolii ante litem contestatam oppositam, intra quindecim dies, secundum juris communis dispositionem, reus ut probet, jubeatur, nec terminus probatorius juris Saxonici, sex septimanarum & trium dierum, ad casum hunc privilegiatum extendatur.

DEFINITIONES.

1. Terminus quindecim dierum, quo spoliū est probandum, incipit currere à tempore rei judicata post injunctum probandi onus.
2. Sufficit in exceptione spolii probandā, intra terminum quindecim dierum, articulos saltem cum nominibus testium, vel copiis instrumentorum judicii offerri, licet probatio non planè absolvatur.
3. Exceptio spolii non tantummodò instrumentis, sed etiam testibus probari potest.
4. Exceptio spolii etiam contra executionem opponitur.
5. Contra instrumentum confessatum opposita exceptio spolii præcisè instrumentis, non testibus probari debet.
6. Exceptio spolii post litem contestatam opponi potest, si Reus ejus notitiam antea non habuisse jurare velit.
7. Nullus alius effectus est exceptionis spolii, etiam post litem contestatam opposita, quam ut iudicium suspendat.
8. Agens de spolio, non habet necesse probare possessionem de tempore spolii, sed sufficit docere, quod aliquando possederis.
9. Exceptio spolii non habet locum contra tertium possessorem.
10. Exceptionem spolii non licet conscientia Actoris committere.

DEFINIT. I.

Terminus quindecim dierum, quo spoliū est probandum, incipit currere à tempore rei judicata, post injunctum probandi onus.

1. Exceptionem spolii intra quindecim dies probandam esse, non solum in foro Saxonico b. Const. 6. sancitum, Joh. Zanger. de except. part. 2. c. 18. num. 2. & seq. Aut. Consule. Constit. Saxon. tom. 1. part. 3. quest. 13. & tom. 2. part. 3. quest. 23. † Sed & diu ante jure communi-dispositum est, c. 1. de restit. spoliat. in sexto cap. 2. cap. ult. extr. de ordin. cognit. Panorm. in c. cum dilectus 2. extr. de ordin. cogn. n. 2. Andr. Gail. lib. 2. observ. 75. num. 1. & seqq.
2. † Nihil ergo novi, inquires, b. Const. 6. præter jus commune constitutum erit? Omnino sanè: † Est enim de jure Saxonico, terminus probatorius sex septimanarum & trium dierum, Landr. lib. 1. artic. 62. vers. Zeugniß soll man/te. Const. Elector. 16. part. 1. Intra quod spatium spolii etiam exceptionem probari, existimare posses si non Elector Illustrissimus verbis disertis spolii probationem ad quindecim dies, terminum nempe juris communis, restrinxisset, b. Const. 6. & Ordin. Nov. judic. tit. 11. §. Desgleichen wenn einer. † Planè ex usu Judiciorum nostrorum ab illo demum die incipit currere hic terminus quindecim dierum, quo sententia, in qua Reo probatio spolii injungitur, vires rei judicatz consecuta est: † Aut si litigatores ante decendii exitum sententiam approbent, ex eo tempore, quo hanc suam voluntatem testatam fecerint judici, Dan. Moller. hic n. 3. Jacob. Schult. pract. observ. 27. n.
3. † Quamvis nec Reus per Leutationem, vel Appellationem tempus hoc circumvenire prohibeatur, Moller. hic. n. 4. Licet aliter sentiat Joh Zan-

ger. dict. cap. 18. n. 2. ubi à die propositæ exceptionis spolii, terminum probationis currere, ait.

Ita Domini in causa Hansen Pfortmanns zum Hann/ Mens Julio, Anno 1615. (Verba sent. Hat Bernhard Heuser wegen eines Stück Aders wider euch Klage erhoben/ und ihr habt ihm vor der Kriegs- Befestigung exceptionem spolii opponiret: Ob nun wohl solche Exceptio binnen 15. Tagen/ von Zeit an zu rechnen als der Bescheid/ darinnen euch die Beweifung aufgelegt/ seine verbindliche Krafft Reichens errechet/ dargethan/ und bewiesen werden soll/te.)

DEFINIT. II.

Sufficit in exceptione spolii probandā, intra terminum quindecim dierum, articulos saltem cum nominibus testium, vel copiis instrumentorum judicii offerri, licet probatio non planè absolvatur.

Exceptionem spolii intra quindecim dierum spatium probare, jubet Constitutio Pontificia, in c. frequens 1. §. sed si in civilibus extr. de restit. spoliat. in sexto. † Ex quo spolii probationem intra hunc terminum plenè absolvi debere, autumat Reinh. Rosa in addit. ad Dan. Moller. hic num. 8. argumentis & rationibus nequiquam contemnendis: † Maxime verò, quod si intra quindecim dies, articulos tantum offerre sufficeret, facilè Constitutio hæc eluderetur, & negotium ad eam extraheretur moram, quæ aliàs ordinariæ probationi contingere solet: Quod per absurdum videtur: dum, quod unà viâ prohibetur, per aliam patefieret, contra l. legem Anastasi 7. in fin. C. de natur. lib. 1. cum quid una 84. de reg. jur. in sexto. † Sed quia negotium hoc faciendæ probationis tractum successivum continet, neque uno momento expeditur; cum modò articuli conficiantur; modò offerantur; modò judex testes citet, juramento obstringat; modò hunc; modò illum secretò ac separatim examinet, † quin nec in potestate excipientis sit, intra quindecim dies probationem confici; quia judicem haud cogere potest, ut testes intra id tempus recipiat aut exami-

examinet, Matth. Col. *de process. execut. part. 1. c. 2. num. 25.* † durum certè esset, obligare quemquam ad id, quod non in ejus, sed alterius, & quidem superioris potestate versetur ac planè impossibile videatur, *c. nemo potest 6. extr. de Reg. jur. in 6to Gloss. in l. si pupilli 6. §. videamus 12. in verb. non habuerit ff. de negot. gest.* † Cum nec in Constitutione Pontificia expressè decisum fuerit, an intra spacium illud quindecim dierum finiri debeat probatio: † Quidni ergò Constitutionem Pontificiam, & Sanctionem Electoralem *h. Const. 6.* ita acciperemus, ut satis sit spoli exceptione se defendentem, intra quindecim dies articulos probatorios, unà cum copiis instrumentorum, nominibusque testium offerre, & testes, tum præsentes, tum absentes tanquam præsentes, juxta stylum fori, producere, & apud judicem vel Commissarios examen urgere; ut probat multis Jacob. Schult. *observ. 28. n. 13. & seqq.* † Nam cum jure communi intra ordinarium terminum Saxonicum sex septimanarum, triumque dierum idem faciens, officio suo, terminoque probatorio probè defunctus existimetur, *Const. Elect. 16. & 17. part. 1. Matth. Col. dict. c. 2. num. 25. Andr. Rauchb. part. 2. quest. 25. num. 106.* nec ineptè sanè in casu præsente, de probatione spoli intra terminum quindecim dierum idem erit asserendum: † Quia novæ Constitutiones ita accipi debent, ut quàm minimùm jus commune corrigatur, *l. ut gradatim 11. §. etsi lege 1. ff. de muner. & honor. c. cum dilectus 8. §. ceterum extr. de consuet. Jac. Schult. dict. loc. num. 31.* † Eaque sententia approbata est à Serenissimo nostro Dn. Electore in Ordin. Nov. judic. *tit. 11. §. desgleichen wenn einer. Matth. Berlich. part. 1. concl. 21. n. 89.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Da ihr aber dennoch binnen selbigen 15. Tagen die Beweis-Articul / zusamt Urkunden und Namen der Zeugen übergeben hättet / ic. So hättet ihr euch / unangesehen der Beweis nicht alsobald in solcher Zeit vollständig verfahren worden / daran nicht versämet / x.)

Et in causa Johann Burgmanns Erben contra M. Andream Fischern in Dölsch / Mens. Decembr. Anno 1635. (Verba sent. Daß Beklagter an dem ihm zuerkannten Beweis super Exceptione spoli sich noch zur Zeit nicht versämet. Er ist aber solchen binnen 4. Wochen nochmals bey Verlust desselben vollständig zu verfahren schuldig / B. N. B.)

DEFINIT. III.

Exceptio spoli non tantummodo instrumentis, sed etiam testibus probari potest.

1 **T**empus quindecim dierum, probandæ exceptioni spoli definitum, procul dubio ad id probationum genus deflectit, quod in continenti fieri dicimus, juxta tradita Andr. Rauchb. *part. 2. q. 25. num. 104.* † Quarum ea est natura, ut solummodo per instrumenta, non etiam per testes expediuntur. Testibus enim quando utimur, ex intervallo probare dicimur, Nicol. Boër. *decis. 295. num. 7. Jacob. Menoch. de arbitr. jud. q. lib. 2. cas. 17. in fin. Matth. Coler. in c. cum venerabilis 6. n. 69. extr. de except.* † Ex quo, spoli exceptionem non nisi per instrumenta probari, existimaveris. Veruntamen quod in termino ordinario sex septimanarum, & trium dierum, circa probationem, in continenti faciendam, receptum est; ut nempè per sola instrumenta fieri debeat, id ad casum præsentem, & terminum 4 quindecim dierum, neutiquam extendi debet. † Meritò enim ille, qui totas sex septimanas ad probandum adipiscitur; gravari in eo potest, ut testibus superseadeat, solisque instrumentis utatur: Quo tamen onere gravandus non est de spolio excipiens, cui angustius spacium probandi fuit concessum; † Quia

in uno gravatus, in altero sublevandus est, *l. eum qui 30. in pr. ubi Gloss. in verb. probandi ff. de jure jur.* † Et quia omnis probatio per testes expediri potest, cur aliud in spoli probatione asserendum esset, haud certè video, *arg. l. sancimus 27. C. de testament.* † Quin imò, spoliolum regulariter etiam per testes probari posse, nemo facilè dubitavit, Joseph. Mascard. *de probat. concl. 1329. n. 1.* † Præsertim, cum in exercendis litibus eandem vim & auctoritatem obtineant testes, quàm habent instrumenta, *l. in exercendis 15. C. de fid. instrum. Vincent. de Franch. decis. 278. num. 1.* † Vide pro hujus sententiæ confirmatione plura, quæ congescit Jacob. Schult. *observat. 29.* De quorum veritate minus hodiè dubitandum est, † propter expressam Sanctionem Electoralem in Ordin. Nov. jud. *tit. 11. §. desgleichen wenn einer in verb. Sammt Namen der Zeugen.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Da ihr aber dennoch binnen selbigen 15. Tagen die Beweis-Articul / zusamt Urkunden und dafern ihr per testes Zeugnis führen wollet / inmassen euch zu thun unbenommen) Da nen der Zeugen übergeben hättet / ic.)

DEFINIT. IV.

Exceptio spoli etiam contra executionem opponitur.

1 **E**rrant omninò, qui in terris Electoratus Saxonici ex Constitutione Provinciali, contra paratam executionem, quæ vel ex confessione debitoris, vel instrumentis liquidis & confessatis conceditur, nullam omninò exceptionem, nisi solutionis & compensationis opponi posse autumant per Ordin. Prov. *de Anno 1526. tit. versagt Drieff und Stiegel. Ordin. Nov. judic. de Anno 1622. tit. 39. §. Wenn aber das Urtheil.* † Quomodo enim hæ Constitutiones sint accipiendæ, dicam *infra Const. 8. definit. 17. & 26.* † Sanè quàm plurimas alias exceptiones, etiam in Provinciis Saxonice, & terris Electoratus, ad impediendam paratam executionem validè opponi, docent multis Andr. Rauchb. *part. 2. q. 25. num. 102. Matth. Coler. de process. execut. part. 4. c. 1. num. 47. Matth. Berlich. part. 1. concl. 84. n. 4. & multis seqq.* † Inter has quoque referri potest exceptio spoli, *Berl. dict. loc. n. 77.* † Quæ tanto magis contra instrumentum, sive obligationem confessatam opponi potest, quanto minus ulla litis protractio metuenda est, propter terminum angustum quindecim nempè dierum, probandæ spoli exceptioni determinatum, *h. Const. 6.*

Ita Domini in causa Hanses Etiedens contra Burhard Kochen / ventilita in Prætorio Lipsiensi, Mens. Dec. Anno 1634.

DEFINIT. V.

Contra instrumentum confessatum opposita exceptio spoli præcisè instrumentis, non testibus probari debet.

1 **H**oc tamen speciale est in exceptione spoli, contra instrumentum confessatum opposita, ut præcisè per instrumenta probari debeat, nec admittatur Reus, si testes producere, & per illos exceptiones probare velit: † Quia regulariter exceptiones, ad executionem impediendam opposita, non nisi per Actoris confessionem, vel instrumenta in continenti probantur. *Vid. infr. Const. Elect. 8. definit. 28. Matth. Coler. de process. execut. part. 4. c. 2. n. 23. & seqq. Joh. Zanger. de except. part. 3. c. 26. n. 119.* † Ne icil. Creditor probatione testium, per indirectum ad processum ordinarium remittatur, diuq; super executione suspendatur: Quoniam ad testium probationem perveniri regulariter non potest absque ordine judiciali; puta,

absque libelli editione, litis contestatione, aliisque solennibus, cap. 1. & tot. tit. extr. ut lite non contest.

- 4 *L. si quando. 19. C. de testib.* † Et quia creditor, ex vi Statuti paratam executionem intentare volens, necesse habet, judici de debito fidem facere, vel per instrumenta, vel per confessionem, nec auditur, si testes producere velit, uti notissimum; æquissimum hinc certè est, debitorem seu Reum in probatione exceptionis ad idem jus obstringi ex naturâ correlativorum.
- 5 Nicol. Everh. in *Topic. loc. à Correlat. 20. n. 10.* † maxime, cum Actor & Reus circa probationes judicentur ad paria; ita, ut non plus favori debeat Reo, quam Actori, Matth. Coler. *diff. cap. 2. n. 26.*

Ita Domini in eadem causa, Mens. Jan. An. 1635. (Verba sent. *Dass Beklagens Beweis nach Gelegenheit d'isfalls/weil derselbige wider klare Brieff und Stegel den Rechten zuwider / durch Zeugen verführet werden will/nicht zulässig/W.R.W.*)

DEFINIT. VI.

Exceptio spoli post litem contestatam opponi potest, si Reus ejus notitiam se antea non habuisse jurare velit.

- 1 **U**Nanimis fere est Interpp. opinio, quod exceptio spoli sit dilatoria; cum differat tantum judicium, eumque habeat effectum, ne litigare teneatur Reus conventus, aut respondere Actori, antequam is restitutionem rei spoliatae fecerit, Joh. Zanger. *de except. part. 2. c. 18. n. 1. & 2.* Andr. Gail. *lib. 2. observ. 75. n. 6.* Modest. Pistor. *vol. 2. consil. 15. n. 170.* Hart. Pistor. *part. 4. quest. 18. n. 21. & observat. 7. n. 1.* Dan. Moller. *hic n. 2.* Jacob. Schult. *observ. pract. 25. num. 1.*
- 2 † Ex quo sequitur, regulariter spoli exceptionem ante litis contestationem esse opponendam, nec admitti, si lis jam contestata fuerit. Quod & innuere videtur Illustrissimus Saxoniae Elector, b. Const. *6. verb. vor der Kriegs-Befestigung. Et in Ordin. Nov. judic. tit. 11. §. desgleichen wenn einer vers. damit gegen der litis contestation.* Hartm. Pift. & Zanger. *diff. loc.* † Nilominus quandoque post litem etiam contestatam exceptio spoli validè opponitur, si forte de novo spoliolum factum proponatur, aut Reus fidem faciat juramento, spoliolum ante litis contestationem factum, ad ejus notitiam, post judicium acceptum, pervenisse, cap. *Pastor 4. extr. de exc. c. insinuate. 25. extr. de offic. deleg. Joh. Zanger. diff. c. 18. n. 13.* Hartm. Pift. *diff. observ. 7.* † Siquidem omnibus exceptionibus dilatoriis commune id est, ut, ubi demum à litis contestatione nascantur, aut in notitiam Rei perveniant, possint adhuc in medium afferri; modo juramento suo Reus hoc confirmet, Jacob. Schult. *observat. 7. n. 5.* Joh. Zanger. *de except. part. 2. c. 18. num. 6. 7. & 23.* Dan. Moller. *lib. 1. semestr. 1. n. 4. & 5.*

Ita Domini in causa Hansen Pfortmanns zum Hayn/ Mens. Jul. Anno 1625. (Verba sent. *Dasern ihr schweren mächtet / das ihr vor der Kriegs-Befestigung von obgedachtem Spolio keine Wissenschaft getragen / sondern solches allererst hernach erfahren / auff den Fall wäret ihr zu Ausführung dieser Exception in gebührlicher Frist Rechtens / auch nach der Litis - Contestation zulässigen / und damit zu hören/W.R.W.*)

DEFINIT. VII.

Nullus alius effectus est exceptionis spoli, etiam post litem contestatam opposita, quam ut judicium suspendat.

- 1 **R**eus exceptionem spoli opponens, non impetrat, ut actor ad restituendum condemnetur,

c. cum dilectus 2. §. verum spoliatione extr. de ordin. cogn. Quia qui excipit, nihil petit; & sine petitione regulariter nulla sequi potest condemnatio, Innoc. in *c. veniens 19. vers. quia qui excip. extr. de prescript.* Joh. Schult. *observat. 25. num. 5.* † Sed ut judicium suspendatur, ipseque Reus, priusquam ab actore fuerit restitutus, actioni intentatae haud respondere teneatur, Joh. Zanger. *de except. part. 2. c. 18. n. 15.* Jacob. Schult. *observ. 26. n. 12.* Hartm. Pistor. *part. 4. quest. 18. num. 18. & seqq.* ubi monet Advocatos, ne excipientes de spolio, ad ejus restitutionem dirigant conclusionem; sed potius Actorem non audiri petant, priusquam Reus plenariè, restitutus sit: † Secus enim si fiat, effectum repulsi- 3 sivi exceptionis hæc habere non poterit; sed ea non obstante, in causâ principali procedere Reus jubebitur, *c. cum dilectus, 2. extr. de ordin. cognit.* Zanger. *diff. c. 18. n. 3.* † Idquè indifferenter verum est, 4 sive ante, sive post litis contestationem (si spoliolum nempè de novo supervenerit, vel Reus ejus ignorantiam jurato indicaverit, *Defin. preced.*) exceptio spoli opponatur. † Nunquam enim plus efficit, 5 quam ut judicium suspendatur, & Actor ulterius ante restitutionem factam non audiatur, Zanger. *diff. cap. 18. n. 14. & 15.* Jacob. Schult. *diff. observat. 26. num. 13.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. *Und wann ihr bemeldte exceptionem spoli so dann darthun und erweisen wärdet; So wäret ihr / ehe denn Kläger euch gebührlichen restituiret / in der Haupt-Sache zu verfahren und zu procediren nicht schuldig/W.R.W.*)

DEFINIT. VIII.

Agens de spolio non habet necesse, probare possessionem de tempore spoli, sed sufficit docere, quod aliquando possederit.

Non semper ac indifferenter locum sibi vindicat 1 exceptio spoli: sed plurimi extant casus, in quibus hæc exceptio nequitiam admittitur, quos referunt Jac. Schult. *observ. pract. 25. num. 16. & seqq.* & Matth. Berl. *part. 1. concl. 21. num. 45. & seqq.* † Non tamen alia deficiunt remedia, quibus spolia- 2 to consultum est; Veluti ex *L. si quis in tantum 7. C. Unde Vi l. meminere 6. & fin. C. eod. tit. l. cum à te 7. ff. de vi & vi armat. l. ult. C. de acquir. possess. Pract. Papiens. in formâ libelli, in causa spoliata possess. §. coram vobis num. 5. & seqq.* Joh. Schneidew. *ad §. 6. vers. sed ex Constitutionibus Inst. de interd. n. 1. & seqq.* Andr. Gail. *2. observat. 75. n. 9. & seqq.* Matth. Coler. *part. 1. n. 155.* † Quin & si non semper 3 excipere liceat de spolio, advertus actionem intentatam: attamen de eo agere non prohibebitur Reus. † Quo casu duo extrema pro fundamento 4 sue intentionis probare necesse habet, puta: antiquiorem possessionem suam, & novam conventi spoliatoris, Jac. Menoch. *de recup. possess. remed. 15. n. 383. & seq.* Matth. de Afflict. *decis. 327. num. 2.* † Non tamen necessariò requiritur, probari possessionem de tempore spoli; cum satis sit, docere, quod 5 aliquando ante spoliolum possederit, Menoch. *diff. loc. n. 386.* Alciat. *de presump. regul. 2. pres. 21. n. 10.* Roland. à Vall. *lib. 2. consil. 6. n. 36.* † Quamvis 6 in spolio rerum mobilium aliud dicendum existimet Menoch. *diff. l. n. 406.*

Ita Domini in causa Erii à Wildenhayn in Wildenhayn Mens. Dec. Anno 1626.

DEFINIT. IX.

Exceptio spoli non habet locum contra tertium possessorem.

- 1** **C**ompetit exceptio spoli Reo spoliato, ejusque heredi & successoribus, *arg. l. 1. §. hoc interdictum 44. ff. de vi & vi armat.* contra eum, qui spoliavit, aut spoliare mandavit; vel saltem spolium ratum habuit, *Marant. in process. part. 4. dist. 6. n. 44. Joh. Zanger. de except. part. 2. c. 18. n. 8. Jacob. Schult. observ. 25. n. 11.* † Contra heredem tamen aut successorem non datur hæc exceptio, nisi de eo, quod ad ipsum pervenit; aut dolo ejus factum sit, quo minus pervenerit, *arg. dist. l. 1. §. ult. ff. de vi & vi armat. l. 2. C. Unde vi.*
- 3** **J**ac. Menoch. *de recup. poss. Remed. 1. n. 50. & seqq.* † Nunquam autem contra Actorem de spolio tertii: Nec enim factum alterius Actori, qui non spoliavit; nec id fieri mandavit, vel ratum habuit, obesse debeat, *l. si quis suo. 33. §. 1. C. de inoff. testam. cap. cum ad sedem 15. de restit. spoliat.* Joh. Zanger. *dist. cap. 18. n. 10.*
- 4** **H**artm. Pistor. *observat. 135.* † Quin imò, licet Actor sciens rem illam possideret, non tamen propter hanc scientiam de spolio alterius contra ipsum excipi poterit, *Hartman Pistor. dist. observ. 135. num. 4. & seqq.*
- 5** † Quamvis hoc casu sciens teneatur remedio *sepe 18.*
- 6** **d**e restit. spoliat. † Nihil siquidem commune habet materia *c. sepe.* cum quæstione: an & quatenus contra aliquem de spolio excipi possit, ut contra *Angel. disputat Hart. Pistor. dist. obs. 135. n. 12.* † Planè in criminalibus causis, spoli exceptionem tertio opponere licet, *c. frequens. 1. extr. de restit. spoliat. in sexto.* Jac. Schult. *observ. 25. n. 15. Joh. Zanger. dist. cap. 18. n. 10.* † Nec non in causis civilibus, solummodo ad executionem impediendam, *c. olim vobis. 16. extr. de*

rest. spoliat. † Non etiam quoad cognitionem ac definitionem causæ, *c. frequens 1. de rest. spoliat.* Ut scitè post alios, quos allegat, distinguit Jacob. Schult. *dist. observat. 25. n. 12. & 13.* Cui assentitur Matth. Berlich. *part. 1. concl. 21. n. 71.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent: Dem jetigen aber/so das spolium nicht begangen / unangesehen er in dem Besiz der spoliirten Güter befunden wird/seyd ihr exceptionem spoli zu opponiren nicht schuldigs/ B. R. B.)

DEFINIT. X.

Exceptionem spoli non licet conscientie Actoris committere.

Non solum instrumentis, sed & testibus exceptio spoli probari potest *supr. Defn. 3.* Reservatà tamen Actori reprobatione contra probationem spoli, *Ordin. Nov. judic. Ele& Saxon. tit. 11. §. Würde auch Klägers vern. oder sich Gegen: Beweises zu gebrauchen. Reinh. Rosa in addit. ad Dan. Moller. hic. n. 7.* † Quid autem si Reus probationibus destituatur, annon conscientie Actoris, exceptionem spoli committere poterit? † Non sanè, ut rectè sentit Reinh. Ros. *ad Moll. hic. n. 6.* Quia spolium rarò, vel nunquam sine dolo committitur, *Aut. Consult. Constit. Saxon. tom. 3. part. 3. quest. 2. n. 1. Andr. Gail. de arrest. cap. 5. n. 10.* † Atqui in casibus, in quibus dolus arguitur, delatio juramenti locum non habet, *Dan. Moller. part. 3. Const. 5. n. 17. & seqq. & part. 4. Const. 42. n. 14. & seqq.*

Ita Domini in causa Hansen Pfortmans zu Hann/ Menfe Julio, Anno 1625. (Verba sent. Aber bemeldte exceptionem spoli seyð thr in Klägers Bewissen / Wissenschaft/ und Wohlbe-wust zu schieben / und ihm also darüber den Eyd zu deferiren nicht befugt/ B. R. B.)

CONSTITUTIO VII.

PARTIS PRIMÆ.

In welchen Fällen die Wieder-Klage
auff Sächsischen Boden nicht
statt habe?

Was gelanget an / welcher Gestalt von etlichen nachwillige Klagen allein zu dem Ende erhaben / damit die Beklagten an ihren rechtmäßigen Forderungen wider die Kläger verhindert/ und unter dem Schein aufgehalten werden/ als solte zu Sachsen-Recht / ohne Unterscheid verordnet seyn/ wann ein Mann auff einen klaget / und jener wieder auff ihn / daß der / so von erst geklaget / dem andern nicht antworten dörfte/ er sey denn erst ledig von ihme.

Diemeil wir aber gemeyn seyn / einem jeden zu seinen Rechten ohne des Gegen-Parts sonderlich gesuchte vorteilhaftige Verschleißung und Ausflucht zu helfen / und die Mißbräuche und Mißverstände/ so durch die Partheyen in den Gerichten unter dem Schein des Rechts eingeführet/ so viel möglich / abzuschaffen / So ordnen/ setzen/ und wollen wir/ wann die Sache/ derowegen die Klage erhoben / der andern / darum der Beklagte seine Wieder-Klage anzustellen vermeynt / anhängig / und eine aus der andern herflusst/ daß in

In quibus causis reconventio in foro
Saxonico locum non ha-
beat?

Intelligimus quosdam lites aliis, à quibus conveniri metuunt, movere, nullam aliam ob causam, quàm ut eos jus suum persequi cupientes, sub hoc prætextu impediunt, quasi jure Saxonico reconventio indistinctè, ante conventionem finitam locum non habeat.

Quia verò jus unicuique suum absque hujusmodi captiosà adversarii tergiversatione tribui, & abusus finistrosque legum intellectus, malitia litigatorum sub specie juris in forum invecos, tolli, quoad ejus fieri potest, cupimus: Igitur ordinamus, statuimus, & volumus, ut ubi causa institutæ actionis ab altera, ob quam Reus Actorem reconvenire cupit, dependet; vel una ex altera originem ducit, reconventio in terris, nobis subjectis, locum non habeat. Idque eò extendimus, ut quamvis Reus, peculiam libellum exhibens, causam recon-

ven-

solchen Fällen die Wieder-Klage in unsern Landen nicht statt haben / und solches auch dahin verstanden werden soll / obgleich der Beklagte ein sonderlich Libell übergeben / und seine Wieder-Klage unterschiedlich / neben der Klage ausüben wolle / Sondern es soll der Kläger / Vermöge der Sächsischen Rechte / disfalls auff die Wieder-Klage zu antworten nicht schuldig seyn / es habe sich dann zuvor der Beklagte von ihm gebrochen / und sey die Klage der Convention gänzlich geendet / und erörtert / alsdenn soll der Beklagte mit seiner Wieder-Klage gehört werden.

Wann aber die Sache / darum die Klage erhoben / von den Händeln / dertwegen der Beklagte eine andere Klage wider den ersten Kläger anzustellen hat / abgefondert / und die Sachen also einander nicht anhängig seynd / noch eine aus der andern fließt / auff den Fall / weil es unterschiedene Händel / auch beyderseits Convention und Forderung / für Klage und Wieder-Klage disfalls nicht achten / sondern dieselben beydertheil Conventions-Klagen / eine jede vor ihrem ordentlichen Richter zugelassen werden / und eine die andere nicht irren noch hindern / und nach dieser unserer Constitution und Erklärung in den Schöppenstühlen und Verichten unserer Lande hinfürö gesprochen / erkannt und geurtheilet werden.

DEFINITIONES.

1. *De jure communi reconventio, cum causâ conventionis simul, & pari passu, in eodem judicio, agitari debet.*
2. *Non admittitur reconventio de jure communi post litem contestatam.*
3. *Judex reconventionis, tanquam suspectus, ab Actore recusari non potest.*
4. *Reconventio locum habet in iis tantummodo causis, de quibus judices per modum conventionis cognoscere possant.* (cum.
5. *Coram arbitris reconventio prorsus non habet locum.*
6. *Procurator, qui nomine alterius agit, de proprio debito reconveniri non potest.*
7. *De jure Saxonico locum non habet reconventio.*
8. *Admittitur tamen in foro Saxonico reconventio in causis connexis, sed post finitam demum, & discussam conventionem.*
9. *Causam connexam, qua ab aliâ dependet, ut quidem separatâ instantiâ, & coram alio judice tractari licet, antequam prima conventio fuerit finita.*
10. *Causa separata, per modum conventionis, coram judice competente conjunctim possunt agitari, nec una alteram impedit.*
11. *Connexa dicuntur cause, qua ex eodem contractu, instrumento aut fundamento nascuntur.*
12. *Arbitrio judicis quandoque relinquitur, quamvis causa dicantur connexa.*
13. *In causis injuriarum connexis reconveniens ante finitam conventionem, usque ad litem contestationem inclusive agere valet.*
14. *Reconveniens Actorem injuriarum ante finitam conventionem, quâ se injuriatum contendit, non admittitur ad litem contestationem.*
15. *In causa reconventionis non potest Actor declinare forum, ex eo, quod nondum finitâ conventionis destitit à lite.*
16. *Factâ demum executione sententia, conventionis causa dicitur finita.*
17. *Actor reconventus non potest retardare processum, propter non factam refusionem expensarum litis, si eas in conventionis libello non petierit.*
18. *Reconveniens Actorem non potest pecuniam, in quam primo Actori fuerat condemnatus, depositam arrestrare.*
19. *Nisi Actor reconventus sit peregrinus, vel nulla possideat immobilia, in qua reconventionis executio fieri possit.*
20. *In causis connexis semper est locus preventionis.*
21. *Exceptio preventionis non potest opponi Actori, qui propter exceptionem fori declinationem in alio judicio ab instantia fuit absolutus.*
22. *Per supplicationem, Principi oblatam, non inducitur litis pendentia.*
23. *Quibus simul actiones suas proponentibus preventio judicis arbitrio est decernenda.*
24. *In causis etiam executivis & summaris locus est reconventioni.*
25. *Obtinet quoque reconventio in causis illiquidis.*
26. *Reservatio processus Ordinarii, coram judice facta, non inducit preventionem.*
27. *Ex l. diffamari, agitur coram judice diffamati.*
28. *Antequam processus diffamatorius decernatur, summarie saltem probanda est diffamatio.*
29. *Ex l. si contendat. ff. de fideiuss. provocare licet Actorem ad agendum, etiamsi nulla precesserit diffamatio.*
30. *Ex l. diffamari, vel etiam ex l. si contendat, non potest agi adversus Creditorem, debitum conditionale, vel in diem pretendentem, antequam conditio extiterit, vel dies venerit.*

DEFINIT. I.

De jure communi reconventio, cum causa conventionis simul, & pari passu, in eodem judicio, agitari debet.

Reconventio (quæ non exceptio, sed actio, mutuaque petitio dicitur, *tit. decr. de mutuis petis. & cum Papinianus. 14. junct. Auth. Et consequenter. C.*

ventionis separatim unâ cum conventionem persequi velit: tamen nec isto casu, secundum juris Saxonici dispositionem libello illi, ut respondeat, Actor cogendus sit, antequam Reus ab eo se expedierit, vel liberaverit, & conventionis causa prorsus sit finita. Tum enim demum reconventioni locum dari mandamus.

Quod si verò causa conventionis diversa est à causâ reconventionis, nec altera ab altera dependet, vel ex illa originem habet, tum, quia diversa ejusmodi causa, & mutua petitiones pro conventionem & reconventionem habenda non sunt, uterque conventionem suam coram competente judice instituere volens audiatur, nec altera alteram impediatur, idque Scabinatus & judicium terrarum nostrarum in judicando & respondendo volumus, ut observent.

beiderseits Convention und Forderung / für Klage und Wieder-Klage disfalls nicht achten / sondern dieselben beydertheil Conventions-Klagen / eine jede vor ihrem ordentlichen Richter zugelassen werden / und eine die andere nicht irren noch hindern / und nach dieser unserer Constitution und Erklärung in den Schöppenstühlen und Verichten unserer Lande hinfürö gesprochen / erkannt und geurtheilet werden.

de sent. & interl. omn. judic. Ant. Fab. in Cod. lib. 1. tit. 1. de fin. 6. n. 5.) nihil aliud est, quam rei conventi adversus Actorem, durante conventionis judicio, sub eodem judice instituta, parique passu agitata actio, c. ex literis. 1. in fin. extr. de mut. petis. Giseb. de reconvent. c. 4. n. 3. † Cujus originem & naturam describit Jac. Schult. observ. pract. 30. † In eo namque differentia specifica, & quæ essentia reconventionis

consilii, utriter eum actor conventionem
actoris terminetur, & lites amputentur, ut patet ex
Ordin. Camer. part. 3. tit. 30. Specul. de reconv. §. nunc
dicemus 2. num. 11. Joh. Zanger. de except. part. 2.
cap. 1. n. 384. Natta consil. 155. n. 2. Mynsing. cent. 1.
4 observ. 10. n. 1. † Ex quo profuit: 1. Diversas causas ven-
tilari posse in judicio conventionis & reconventionis;
Nam omnem causam reconventionem persequi licet,
modò non reperiatur nominatim prohibita, l. praefer
1. §. ult. ff. de var. & extr. cognit. Specul. dist. loc. Jac.
Schult. dist. observ. 30. n. 14. Andr. Gail. lib. 1. observ.
1. n. 57. & observat. 35. n. 11. Mynsing. cent. 2. observ. 57.
5 n. 7. Nicol. Reusn. lib. 2. conf. 9. † 2. Simul ac pari
passu ambo judicia agitari, ex natura correlativorum,
quae ita sunt connexa, ut inter se pari passu & ordine
6 conjunctim procedere debeant; † Ita tamen, ut con-
ventio Actoris, ceu primi & principalis litigatoris,
per singulas judicii partes primo loco, mox reconven-
toris negotium tractetur, & tandem utrumque una
definiatur sententiâ, ut post Hen. Göden. conf. 33. n.
7 10. declarat Jacob. Schult. dist. obs. 30. n. 5. † 3. In eod-
dem quoque judicio, ac coram giudice eodem, utram-
que ventilari causam: Siquidem Actor reconventus
non potest uti exceptione incompetentiae, aut jus do-
micii allegare, l. qui non cogitur 22. ff. de judic. l. 11.
§. 1. ff. de jurisd. l. Lucius 38. in pr. ff. mandat. l. 1. §. ult.
ff. de extr. cognit. l. 14. junct. Auth. seq. C. de sent. & in-
8 terl. omn. judic. † Potissimum enim reconventionis
effectus est, quod apud eundem judicem, & in eadem
instantiâ agitur, Anton. Fab. dist. defn. 6. n. 10. & 11.
Joh. Zan ger. dist. c. 1. n. 375. Matth. Coler. part. 1. de-
cis. 102. n. 1. Jac. Thoming. decis. 16. n. 1. & seqq.

Ita Domini in causa Senatus zu Königsberg & Johann Hum-
poltich Klägern und Wieder-Beklagten an einem contra VVer-
nerum & Balthen-Beklagten und Wieder-Klägern andern Theils/
ventilata in Electorali Brandenburgica, zu Custrin/ Mens. Aug.
Anno 1632.

DEFINIT. II.

Non admittitur reconventio de jure communi post li-
tem contestatam.

1 **S**tatim ante lites contestationem institui debet re-
conventio; Cui etiam in continenti post litem
contestatam, & responsionem ad libellum actoris fa-
ctam, tenetur respondere Actor reconventus, cap. 1.
extr. de mut. petit. Novell. 96. cap. 2. Auth. & consequen-
2 ter. C. de sent. & interlocut. † Idque ex natura re-
conventionis, quae vult, utrumque negotium con-
ventionis & reconventionis simul tractari, dist. cap. 1.
3 dist. Nov. 69. cap. 2. † Ac post lites contestationem ul-
terius reconventio non admittitur, Anton. Fab. in Co-
dic. lib. 3. tit. 1. defn. 25. Joh. Zanger. de except. part. 2.
cap. 1. num. 383. & seqq. Matth. Coler. part. 1. decis. 102.
n. 1. Felin in cap. 1. extr. de mut. petit. num. 2. Jac. Tho-
4 ming. decis. 6. num. 4. & seqq. † Ne quidem tùm, si
ficta saltem contestatio praeceliterit: puta ex contuma-
cia Rei, litem contestari nolentis, aut non comparen-
5 tis; Quia idem efficit ficta contestatio, quod vera ope-
ratur, l. 1. §. pen. ff. de acq. possess. l. certè 6 §. 1. ff. de prec.
l. un. C. de rei uxor. act. Anton. Fab. dist. defn. 25. n. 3.
6 † Et ne alioqui per contumaciam melior conditio fiat,
quae deterior potius fieri deberet, l. si plures 33. ff. de ad-
min. & peris. tutor. l. quid autem 35. ff. de excus. tutor.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sententiae: Da es aber
und Wieder-Kläger / seines Fürwendens ungeachtet / auff Klä-
ger und Wieder-Beklagter articulirte Injurien-Klage sich einzul-
lassen / und litem zu contestiren / und singulariter singulis ohne ei-
nigen Anhang durch das Wort: Glaub wahr / oder nicht wahr
seyn / zu antworten schuldig. Inmassen auch Klägere und Wie-
der-Beklagte auff Beklagten und Wieder-Klagers erhobene ar-
ticulirte Klage singulariter singulis durch das Wort: Glaube
wahr / oder nicht wahr / zu antworten und den Krieg Rechtens zu
bestätigen schuldig / darauff in der Sachen fernere ergehete / was
recht ist / B. R. W.)

Carpz. Definit. Vol. I.

DEFINIT. III.

Judex reconventionis, tanquam suspectus, ab alore re-
cusari non potest.

1 **P**roprius reconventionis effectus est, ut Actor co-
ram eodem giudice teneatur respondere reconveni-
enti Reo, apud quem ipsemet Reum antea convene-
rat; licet alias judex ille Actori competens non sit,
l. cum Papinianus 14. Auth. & consequenter C. de sent. &
interl. omn. judic. † Scilicet quia in judicem istum
2 consensisse, eumque approbasse videtur Dd. in l. 1. ff.
de judic. & in l. 1. C. de jurisd. omn. judic. Anton. Fab.
in Codic. lib. 3. tit. 1. defn. 29. n. 3. † Ex quo fit, quod
3 reconventus postea eum tanquam suspectum nequeat
recusare. † Aequissimum namq; est, ut cujus in agendo
4 Actor observat arbitriū, hunc & contra se judicem in
eodem esse negotio patiatur, dist. l. cū Papinianus 14. in
fin. C. de sent. & interl. omn. judic. Jac. Schult. observ. 38.

Ita Domini in causa Martin Schelhammers zu Branden-
burg/Mens. Dec. Anno 1628. (Verba sententiae: Habt ihr Aunen
Meuerin wegen einer Schuld-Foderung / damit sie euch verhoffet
in Anspruch genommen / wogegen sie euch zu reconventiren
gewenuet. Ob nun wohl der Reconvention Art und Eigen-
schafft ist / daß der Kläger dem Beklagten für dem Richter / für
welchem er ihn belanget / hinwiederum zu Recht stehen muß / den
selben auch / als suspectum zu recusiren / nicht berechtiget / ic.)

DEFINIT. IV.

Reconventio locū habet in iis tantummodò causis, de quibz
judices per modū conventionis cognoscere possunt.

1 **N**atura ergò reconventionis Actorem exceptione
incompetentiae uti prohibet, l. cum Papinianus 14.
cum Auth. seq. C. de sent. & interl. omn. judic. l. si idem
11. §. 1. de jurisd. c. 1. de mut. petit. (Quamvis aliter
sentiat Anton. Faber. 20. conject. 5. 6. & 7. refutatus pro-
pterea à Reinhard. Bachov. in not. ad Treust. vol. 1. disp.
25. th. 31. lit. a.) † Quod tamen eatenus verum est, qua-
2 tenus idem judex per modum conventionis de causâ,
quae per modum reconventionis in judicium deduci-
tur, cognoscere queat, Specul. lib. 2. part. 1. tit. de re-
convent. §. nunc dicemus n. 9. Wurmsler. lib. 1. obser-
vat. tit. 12. observ. 5. n. 3. Joh. Zang. de except. part. 2. c. 1.
n. 378. & seq. † Cæteroquin, si in tali causâ nulla ejus
3 sit jurisdictio, supra jurisdictionem suam in recon-
ventionis judicio jus diceret, quod facere non potest,
l. ult. ff. de jurisd. † Nec movet, quod actor per
4 modum conventionis in judicem consentiat, ut dixi
Defn. preced. Siquidem ut consensus ille quid effi-
ciat, requiritur ex parte judicis facultas de causâ cog-
noscendi: Alias sanè in causâ illâ judex pro priva-
to habetur, l. ult. ff. de offic. Praefect. urb. † In quem pri-
5 vati jurisdictionem, quam alias non habet, conferre
nequeunt, l. 3. C. de jurisd. Joh. Zanger. dist. c. 1. n.
6 378. † Ergò si ego te coram tuo giudice competente ex-
empto, aliâve causâ conveniam, tu me Vasallum Ti-
tiii in causâ feudali coram eodem giudice reconvenire
nequis, Andr. Gail. lib. 1. observ. 40. n. 6. Zanger. dist.
7 loc. n. 381. † Idemq; dicendum, si conventus coram
judice laico, in causâ matrimonii Actorem coram eo-
dem giudice reconvenire vellet, qui certè audiendus
non est, Zanger. dist. cap. 1. n. 379. † Quod & asseren-
8 dum de causis decimarum, juris, patronatus, fractae pa-
cis, aliisque exemptis, quae nec per modum conventio-
nis coram eo giudice tractari queunt, Andr. Gail. lib. 1.
de pac. publ. c. 12. Zanger. dist. num. 379. Matth. Berlich.
part. 1. concl. 22. n. 24.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sententiae: Da es aber
dennoch euern Audeuten nach / mit der reconvention diese Be-
schaffenheit hat / daß darinnen causa matrimonialis getrieben
würde / deren cognitio allein dem judici Ecclesiastico zustehet /
und derjenige Richter / für welchem ihr obgedachte Marien Mei-
nerin belanget / in solchen Sachen zu erkennen nicht befugt wa-
re / ic. So hätte auch die reconvention, gestalten Sachen nach /
nicht statt / B. R. W.)

DEFINIT. V.

Coram arbitris, reconventio prorsus non habet locum.

- 1 **N**on sufficit, jurisdictionem judicis, ratione causæ
vel rei, quæ reconventionem continetur, esse fun-
datam: sed & judicem habere jurisdictionem oportet,
2 ad hoc, ut reconventio validè instituat. † Ut sic duo
ad reconventionem necessariò requirantur: Primò fa-
3 cultas de causa illà cognoscendi, *Defin. preced.* † Dein-
de jurisdictio judicis ordinaria, vel ad instantiam, etià
folius Actoris, ab Ordinario, delegata, *arg. l. cum Papi-
nianus 14. C. de sent. & interl. omn. judic.* Marant. *in Spec.*
4 *part. 4. dist. 6. quæst. 2. n. 13. & 18.* Joh. Zang. *de except. part.*
5 *2. cap. 1. n. 376.* † Ideoq; coram arbitris reconventio prorsus non habet locum: Cum arbitri judicare non possint, nisi de his tantum, super quibus in eos extitit compromissum, *c. cum dilectus 6. extr. de arbitr.* Joh. Petr. Mollign. *de reconvent. quæst. 22.* Marant. *dist. loc.* Matth. Berlich *part. 1. concl. 22. n. 43.* † Quod tamen accipi velim de arbitris, communi consensu partium datis; Secus est in arbitro juris, ex necessitate Statuti electo, qui ordinariam jurisdictionem habet à lege, Joh. Zanger. *cap. 1. n. 377.* Berlich. *dist. loc. n. 44.* Joh. Petr. Mollign. *de reconvent. quæst. 23.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. Da aber dennoch derjenige Richter für welchem ihr obgedachte Marien Weinerin belanget / allein zu dieser Sachen per modum compromissi von euch / und Begehrtheil zu einem Schiedsmann ertieset worden / sonst aber für sich keine jurisdiction und Botmäßigkeit hätte / so hätte auch die Reconvention gestaltten Sachen nach nicht statt. W. R. W.)

DEFINIT. VI.

Procurator, qui nomine alterius agit, de proprio debito reconveniri non potest.

- 1 **U**trumque igitur, si in iudice reconventionis concurrat, jurisdictio nempe, *Definit. preced.* & facultas de causâ reconventionis cognoscendi, *Defin. 4.* non habet ulterius Actor, quod de incompetentiâ excipiat, sed validè reconvenitur in eo iudicio, ubi actionem instituit, *l. cum Papinianus 14. junct. Auth. seq. C. de sent. & interl. omn. judic. c. 1. & 2. de mut. petit.* † Non solum, quando est laicus, sed etiam clericus, Bartol. *in dist. Auth. & consequenter n. 15.* Joh. Petr. Mollign. *in tract. de Reconvent. quæst. 32.* Specul. *l. 2. part. 1. tit. de reconv. §. nunc agamus 2. n. 7.* † Sed procurator, qui nomine alterius agit, de proprio debito reconveniri nequit. Quia reconventio non habet locum, nisi contra agentem nomine suo, Joh. Petr. Mollign. *de reconvent. quæst. 17.* † Quod & ad tutorem vel curatorem, nomine pupilli vel minoris agentem, rectissimè extendit. Matth. Berl. *part. 1. concl. 21. n. 13.*

Ita Domini in causa Christiani Wagners contra Stephan Meibolden zu Berlin / Menf. Octob. An. 1688. (Verba sent. Daß Wiederbeklagter von dieser Instanz mit Erstattung der Unkosten auff richterliche Ermäßigung billich entdunden / und Wiederbekläger gestaltten Sachen nach an Wiederbeklagten ordentliche Obrigkeit mit seiner Klage verwiesen wird. W. R. W.)

DEFINIT. VII.

De jure Saxonico locum non habet reconventio.

- 1 **M**ultum quondam disceptatum fuit, an de jure Saxonum locum haberet reconventio? Variè ac diversimodè sentientibus hæc de re Interpp. juris Saxonici; ut videre est apud Dan. Moller. *hic n. 3.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 21. n. 2 & seqq.* Aut. Consult. Constit. Saxon. *tom. 1. part. 3. quæst. 21. n. 2. & tom. 2. part. 3. quæst. 26.*
2 † Sed clara est dispositio juris Saxonici in *artic. 12. lib. 3. Landr.* ubi disertis verbis statuitur, si quis aliquem conveniat, & Reus vicissim Actorè reconvenire intendat: Actorè non teneri respondere libello reconventionis, nisi prius ab actione institutâ reus se expedierit, *in verb. Welcher Mann auff einen klaget / und jener wieder auff ihn / der vorerst klaget / darff dem andern nicht antworten / er sey denn erst ledig von ihm.* † Ex quo reconventionem de jure Saxonico penitus esse prohibitam, infero

cum Matth. Wesenb. *in parat. ff. de compensat. n. 9. sub fin.* Chil. König. *in proc. c. 60. n. 1.* Jac. Schult. *observ. 31.* Joh. Zang. *de except. part. 2. c. 1. n. 385.* Matth. Coler. *part. 1. decis. 102. n. 2. & seqq.* † Nec movet, quod scriptum ali-
4 bi legitur in jure Saxonico: ubi quis aliquem convenit, ibidem quoq; licitè eum reconveniri posse *dist. art. 61. lib. 1. Landr. art. 79. lib. 3. Landr. art. 28. §.* Denn wo der Mann in Weichbild, ubi Gloss. *n. 3.* † Nam omnia
5 illa juris Saxonici capita ita sunt accipienda, ut Actor coram iudice Rei conventi respondere quidem teneatur petitioni mutæ, sed finita demum actione. Ut hæc saltem ratione privilegium reconventionis obtineat, coramq; eodem iudice mutua rei petitio adversus Actorem pertractetur, non etiam, ut pari passu iudicii conventio, & reconventio simul exerceatur, & terminetur Jac. Schult. *dist. observ. 13. n. 23. vide defin. seq.*

Ita Domini in causa Hansen Taubenheims contra Siegmund Strachen zu Gutben / Menf. April. An. 1635.

DEFINIT. VIII.

Admittitur tamen in foro Saxonico Reconventio in causis connexis, sed post finitam demum & discussam conventionem.

1 **N**unquam ne ergò in foro Saxonico hodiè locum
habeat reconventio? Obloquitur certè *art. 61. in pr. l. 1. Landr. & art. 79. lib. 3. Landr. art. 28. §.* Denn wo der Mann in Weichbild. In quibus expressè dicitur,
2 ubi quis aliquem convenit, ibidem quoque licitè eum reconveniri posse. † Non tam igitur moribus,
quàm ex juris Saxonici interpretatione in foro Saxonico hodiè est receptum, ut in causis saltem connexis
3 admittatur reconventio; † Post conventionem demum
finitam & discussam *b. Const. 7. §. dickeil wir aber vers. So ordnen / setzen / und wollen wir. junct. vers. fin. Sondern es soll der Kläger / Vermöge der Sächsis Rechte / ic. ubi Dan. Moller. n. 3. Ord. Nov. judic. tit. 6. in pr.* Joh. Zang. *de except. part. 2. c. 1. n. 385. & seqq.* Christoph. Zobel. *part. 1. differ. 19. n. 8.* Matth. Coler. *part. 1. decis. 102.* † Duo nimirum requiruntur ad hoc, ut in foro
4 Saxonico reconventio obtineat: Primò ut causæ sint connexæ, unaq; ex aliâ originem trahat; Quia ad eas tantummodo causas, quæ ab invicem dependent, reconventionis nomen accommodari, vult Sanctio Electoralis *b. Const. 7. dist. vers. So ordnen / setzen / & dist. tit. 6.* † Secundò: Nec reconventionis causa statim in
5 primordio litis proponatur, & unâ cum causâ conventionis decidatur: sed demum post finitam, & discussam conventionem, *b. Const. 7. dist. vers. Sondern es soll: In verb. Es habe sich dann zuvorn der Beklagte von ihm gebrochen / und sey die Klage der Convention gänzlich geendet. dist. tit. 6. vers. Sondern der Kläger / ic.* † Idque non solum in Provinciis Electoratus Saxo-
6 nici; sed etiam iis in locis, quæ extra territorium quidem Electoratus ac Ducatum Saxonix sunt: jus tamen Saxonicum usû receperunt, observari, testis est Jacob. Schult. *observat. 32. n. 4.* † Sed dixeris, modus
7 hic Saxonicus ipsam reconventionis naturam prorsus excesit; quippe quæ in eo consistit, ut pari passu iudicii unâ cum conventionem exerceatur, & terminetur; Unde & mutua dicitur actio seu petitio, *tit. decret. de mut. petit. l. cum Papinianus 14. junct. Auth. seq. C. de sent. & interloc. omn. judic.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 2. tit. 1. defin. 6. n. 5.* Jac. Schult. *observat. 30. n. 2.* † Con-
8 cesserim equidem hoc; Nihilominus effectus reconventionis adhuc superest etiam in foro Saxonico; nimirum, ut conventionem finitâ, Actor coram eodem iudice teneatur respondere reconveniienti Reo, apud quem ipsemet Reum antea convenerat; licet aliàs iudex iste Actori competens non sit, *dist. l. 14. & Auth. seq. C. de sent. & interloc. omn. judic.* † Prout diserte
9 sancitum in Ordin. Proc. judic. *tit. 7. §.* Dieweil aber
vers. So soll auch dasselbe also in acht genommen / und

derwegen der Kläger/ wann er gleich sonst für uns nicht dingstellig wäre/iedoch nach geendeter Convention, auff die Reconvention-Klage in denen Sachen/ welche einander verwandt/ für demselben Gerichte sich einzulassen und zu antworten schuldig seyn/te. Dan. Moller. *bic n. 8.* ubi idem ex verbis *b. Constit. 7.* per argumentum à contrario sensu desumptum probat.

Ita Domini in causa Christiani Babelens contra Margarethen Jenschin & Consortes zu Dresden/Menf. Nov. Anno 1633. (Verba sent. Daß Wieder-Verklagte/ihres Fürwendens ungeachtet/auff die erhobene Reconvention-Klage/weil sich die Haupt-Sache/daraus diese herfleußt/ nunmehr geendet/bey Straffe Ungehorsams sich einzulassen/und zu antworten/und weil sie solches zuvor nicht gethan/Wieder-Klägern die Unkosten vorigen und restigen Termins auff richterliche Ermäßigung zu erstatten schuldig/W. R. W.)

Item in causa Hansen Boners & Consortium contra Gedeon Haneman zu Leipzig/Menf. Aug. Anno 1596.

Et in causa Hansen Taubenhembs contra Siegmund Strachen zu Guben/Menf. April. Anno 1635.

DEFINIT. IX.

Causam connexam, qua ab aliâ dependet, ne quidem separatâ instantiâ, & coram alio iudice tractare licet, antequam prima conventio fuerit finita.

- 1 **I**N solis ergò causis connexis mores Saxonici reconventionem admittunt, post conventionem tamen finitam, *Defin. preced.* † Sed annon in novâ ac separatâ instantiâ, coram alio iudice, Actori competente, causam illam connexam pariter cum primâ conventionis causa, ex quâ ea profluit, tractare, ac discutere licebit? Ita forsân existimabis, si Reus Actorem non in eadem, sed in diversâ ac separatâ instantiâ, & coram alio iudice reconvenire velit. † Quia nempe hæc propriè reconventio non est, *l. 14. cum Auth. seq. C. de sent. & interl. omn. judic.* † Et ita jus Saxonicum intelligi debet, ut quam minimum correctio juris communis inducatur, juxta tradita Rosenth. *de feud. cap. 7. concl. 6. lit. 4.* & Jacob. Schult. *observ. 31. n. 5. & seqq.*
- 2 † At nunquam in iudicando hæc restrictio fuit observata, sed obtinuit hæctenus, vel saltem consuetudine, ut in causis connexis, quibus reconventio ante finitam conventionem prohibetur, non admittatur reconveniens ante causam conventionis discussam, etiam si reconventionis suæ actionem separata instantiâ, peculiari libello, & coram alio iudice persequi velit, *reste Moller. bic num. 4.* Jac. Schult. *observ. 32. n. 3.*
- 3 † Quin & clara est de hoc Sanctio Electoralis *b. Constit. 7. §.* Diweil wir aber *vers.* ob gleich der Beklagte ein sonderlich *Libell* übergeben/und seine Wiederklage unterschiedlich neben der Klage ausüben wölte. † Impedire scilicet voluit Elector Illustrissimus omnem confusionem, quæ ex conjuncta illa tractatione causarum connexarum oriri posset.

Ita Domini in causa des Rathes zu Eisleben contra Daniel Meusel in der Graffschafft Mansfeld/ Menf. Mart. Anno 1597. (Verba sent. Diweil Beklagter der angezogenen lictis pendentz halber sich auff die Hoff-Gerichts-Acta gezogen; So ist er aus dem Ober-Hoff-Gerichte zu Leipzig/der selben vollständliche glaubwürdige Abschriften innerhalb Sächsis. Frist zu diesen Acten zu bringen schuldig/darauff alsdem in der Sachen fernere ergebet/was recht ist/W. R. W.)

Et in causa Caspar Boners contra Hansen Trotten zu Meiningen/Menf. Aug. Anno 1598. (Verba sent. Daß Beklagte auf erhobene Klage noch zur Zeit/ehe und zuvor die Haupt-Sache/daraus diese Klage herfleußt/ihre Endschafft erreicht/sich einzulassen nicht schuldig/W. R. W.)

DEFINIT. X.

Causa separata per modum conventionis, coram iudice competente, conjunctim possunt agitari, nec una alteram impedit.

- 1 **A**Lia verò est ratio actionum, ex causis planè diversis & separatis, nihilque commune habenti-

bus descenduntium, quæ in foro etiam Saxonico simul & conjunctim in iudicio proponi & agitari possunt, ita ut una alteram non impediatur, nec processus prætextu alterius suspendatur, *b. Constit. 7. §.* wann aber die Sache. Joh. Zanger. *de except. part. 2. cap. 1. n. 388.* Matth. Berlich *part. 1. concl. 21. n. 7.* Jacob. Schult. *observat. 32. n. 2.* † Ergò si ego equum abs te ex vendito, tu vinum ex mutuo à me petas: utraque actio simul, ab initio & intentari & expediri poterit, ita ut minimè processus unius ab altera impediatur. † Attamen non jure reconventionis, sed in modum conventionis actiones, hæc separatæ tractantur. † Ex quo fit, quod utraque coram iudice Rei competente, sive in uno eodemque, sive in diversis judiciis expediri debeat, *dict. §.* wann aber die Sache. *vers. Auff den Fall.* Zanger. *dict. cap. 1. num. 388.* † Cellante enim reconventionem, cellat quoque effectus reconventionis; qui in eo consistit, ut Actor reconventus in eodem iudicio, non queat uti exceptione incompetentiæ, aut jus domicilii allegare, *l. cum Papinianus 141. junct. Auth. seq. C. de sent. & interl. omn. judic. l. qui non cogitur 22. ff. de judic. l. si idem 11. §. 1. ff. de jurisdic.*

Ita Domini in causa Elisabethâ Scheibens contra Johst Avenbeck zu Leipzig/Menf. April. Anno 1632. (Verba sent. Daß Beklagter/seines Fürwendens ungeachtet/auff erhobene Klage sich einzulassen/zu antworten/und den Krieg Rechtsens zu besetzen schuldig/W. R. W.)

It. in causa Jacob Stephens contra Hansen Finfinger zu Leipzig/Menf. Mart. Anno 1624.

Et in causa heredum Valentini Geißlers contra Thomam Sejeltern/Menf. Octobr. Anno 1627.

DEFINIT. XI.

Connexa dicuntur cause, qua ex eodem contractus instrumento aut fundamento nascuntur.

Cum ergo in causis tantummodò connexis reconventio Saxonica locum habeat, ita nempe, ut conventionem demum finita reconventio coram iudice eodem instituat, *supra Defin. 8.* Utique probe nosse oportet, quænam causæ dicantur connexæ? † Quas verbis paucissimis describit *Constit. Elector. b. 7. die einander anhängig/ und eine aus der andern herfleußt.* Obscurè sanè hoc dictum, cum æquè videatur ignotum, quænam causa ab altera dependeat; ut videre est apud Jacob. Menoch. *de arbitr. judic. quest. lib. 2. cent. 1. cas. 95. n. 8.* † Sed nervosè id explicat Joh. Zanger. causas appellitans connexas, & ab invicem dependentes, quæ ex eadem specie contractus, vel ex eodem instrumento ac fundamento nascuntur, *in tract. de except. part. 2. c. 1. num. 387.* † Respicit nempe ad contractus, ex quibus duplex oritur actio: Directa, & contraria, ut sunt contractus commodati, pignoris, depositi, mandati, tutelæ, *tot. tit. ff. commod. vel contr. tit. ff. de pignor. act. vel contr. tit. ff. de depositi vel contr. tit. ff. mandati vel contr. tit. ff. de tutel. & rat. distn. junct. tit. ff. de contr. tutel. act.* † Nam si actione directâ in iudicio agatur, contraria actio in modum reconventionis, antequam directâ ad finem esset perducta, intentari non potest. † Idemque iudicium est de actionibus locati-conducti, & de actionibus empti & venditi, *tot. tit. ff. locati-conducti tot. tit. ff. empti & venditi.* Ut pluribus declarant Joh. Zang. *dict. loc. n. 387.* Jacob. Schult. *obs. 32. n. 1.*

Ita Domini in consulationem quaëtoris Plaviensis, Menf. Dec. Anno 1629. (Verba sent. Hat Rudolph von Geilsdorff wider Joachim Reibolden aus einem um das Gut Guttendorf Anno 1613. geschlossenen Kauff-Contract Klage erhoben/und gesucht/das der von Reibold bescheinenen solle/welcher Bekale er dem Contract mit Erlegung des Kauff-Geldes einige Gnüge gethan/hingegen Joachim Reibold wider Rudolph von Geilsdorff

doß ex eodem instrumento super venditionis contractu aufgerichtet/ geklaget / daß ihme Inhabes desselben die traditio des Guts nicht geschehen/ nisi also probatione ad impleri contractus gesucht. Ob ihr nun wohl in denen Gedanken stehet / daß beyde Klagen zugleich statt haben / und eine die andere nicht hindern möge; Die weil aber dennoch eine Klage aus der andern herfließt/ und beyde ihren Ursprung aus einem contract und instrumento erlanget; So hat auch die andere Klage/ biß so lange die erste erörtert / zugleich nicht statt; Sondern es ist der von Reibold auff des von Geilsdorff Klage seine rechtliche Nothdurfft excipiendo vorzubringen schuldig/ V. R. W.)

DEFINIT. XII.

Arbitrio judicis quandoque relinquitur, quanam cause dicantur connexæ.

- P**otest nihilominus fieri, ut causæ aliquæ sint connexæ, quæ tamen ex eodem contractu, aut instrumento haud nascantur; ut sunt causæ continentes, de quibus multa tradidit Petr. Frider. in *tract. de Contin. caus. c. 6.* Fulv. Pacian. in *tract. de probat. lib. 1. cap. 26. & seqq.* Quas & disertè Conf. b. 7. comprehensas voluit Serenissimus noster Dn. Elector in Ordin. Process. judic. tit. 6. in *pr. in verb.* In Sachen/ die einander anhängig/ aus einander fließen/ oder sonst in Verwandniß haben / etc. † Hæ, cum certâ regulâ definitur, nequeant, verisimè scripsit Alciat. *consil. b. 7. n. 11. allegatus à Dan. Moller. hic n. 6.* arbitrio judicantis committendum esse, quænam causæ connexæ & continentes dicantur; † Cum tanta de eo in jure nostro videatur nata obscuritas, ut quæ connexa dicenda sint, quodammodo ignoretur, Moller. *dict. loc.* ubi etiam refert ex Roberto Lancellot. tunc causas intelligi connexas, quando sententia lata in una, parit exceptionem rei judicatæ in alia.

Ita Domini in causa Anna Hausin contra Marthen Viduam Christophori von Roßleben/ Menf. Martio Anno 1616. (Verba sent. Die weil aber dennoch die Hauptsache/ daraus solche altem Ansehen nach herfließt / noch zur Zeit nicht erörtert; So möget ihr auch mit dieser eurer Klage/ ehe und zuvor die Hauptsache gänzlich gehendet / und ihr euch von der Klägerin entbrochen/ nicht gehdret noch zugelassen werden/ V. R. W.)

DEFINIT. XIII.

In causis injuriarum connexis reconveniens ante finitam conventionem, usque ad litis contestationem inclusivè age-re valet.

- L**icet in foro Saxonico reconventio ante finitam conventionem non admittatur, *Defin. 8.* Attamen in causis injuriarum connexis, una ex alterâ descendente (quo casu tantummodò reconventio locum habet in foro Saxonico, *dict. defin. 8.*) hoc specialiter receptum est: † ut Reus conventus Actorem injuriarum conveniens, ante finitam etiam conventionem usque ad litis contestationem inclusivè procedere valeat, Ordin. Process. jud. Elect. Saxon. tit. 6. in *fin. vers.* zu Injurien-Sachen aber/ da eine von der andern dependiret/ biß auff die Litis-Contestation, dadurch actio injuriarum perpetuaret wird/ inclusivè verfahren/ und so denn der Process/ oiß nach Erörterung der Hauptsache suspendiret werden. Cujus specialitatis ratio duplex dari potest: † 1. Ne propter instantiæ moram injuriarum reconventio præscriptione annali consocietur: Siquidem actio injuriarum annalis est, *l. si non conviciu. 5. C. de injur. art. 31. in fin. & ibi Gloss. lib. 3. Landr. Const. Elect. 46. part. 4. Jacob. Schult. observat. 35. num. 1.* † Ergò & reconventio injuriarum, quæ & ipsa actio est, *l. 14. junct. Auth. seq. C. de sent. & interlocut.* Anton. Fab. in *Codic. lib. 2. tit. 1. defin. 6. n. 5.* † 2. Ut reconventio injuriarum perpetuetur. Quia defuncto injuriante ante litis contestationem, heredes postea conveniri nequeunt, *S. 1. ubi Johan. Schneidew. Insf. de perp. & tempor. action.* Quæ ratio etiam ab Illustrissimo Electore exprimitur *dict. Ordin. judic. proc. tit. 6. in fin.*

Ita Domini in causa Otto Gramers contra Christophorum Vormeyern zu Leipzig/ Menf. April. Anno 1630. (Verba sent.

Würde Wieder-Kläger den gefoherten Vorstand auff 100. Flor. hoch bestellen/ immassen ihme zu thun oblieget: So ist Wieder-Beklagter auff die erhobene Injurien-Klage sich einzulassen/ zu antworten/ und den Krieg Rechts zu befestigen schuldig / und wird so dann der Process biß nach Erörterung der Hauptsache suspendiret/ V. R. W.)

DEFINIT. XIV.

Reconveniens Actorem injuriarum ante finitam conventionem, quâ se injuriatum contendit, non admittitur ad litis contestationem.

Conventus actione injuriarum ex verbis contumeliosis, quæ adversus Actorem evomuisse dicebatur, falsò contumeliam prolatam sibi imputari contendeat: ac proinde injuriâ affectus, Actorem injuriarum reconvenire intentabat, petens, ut durante conventionem saltem ad litis contestationem admitteretur, juxta Sanctionem Electoralem, in Ordin. process. judic. tit. 6. de quâ dixi *Definit. preced.* † Quem non audiendum, ante conventionem injuriarum finitam, judicantur Domini: Non, quod reconventio injuriarum haud ipsi competeret; † cum negari nequeat, injuriarum teneri eum, qui alium in judicio, falsâ criminis vel injuriarum accusatione instituta, vexaverit, *argum. l. injuriarum 13. S. si quis per injuriam 3. & l. item apud 15. S. si quis libello 29. ff. de injur.* Johann. Harppr. ad *S. injuria autem 1. Instit. de injur.* † Nec enim ad actionem injuriarum quis proficere debet, nisi injurias objectas probare poterit, *arg. l. qui accusare 4. C. de edend. & l. ult. C. de probat.* † Sed quia ante conventionem finitam nondum causa reconventionis nata erat; cum lite nondum peractâ, Reus injuriâ se conventum, certò asserere non poterat: † Quid enim si Actor injuriarum actionem intentatam probasset? Quare nec hoc casu præscriptio reconventionis injuriarum, ceu nondum natæ, Reo metuenda erat; † Ut vel propterea etiam litis contestationem suspendi, usque ad exitum conventionis, rectissimè Domini putabant. † Cum & aliàs Reus, alicujus criminis accusatus, lite pendente, accusatorem reaccusare nequeat, *C. neganda 3. quest. 11. l. neganda 19. C. qui accusar. non poss.*

Ita Domini in causa Joachim Auckelmanns contra Johann Siebert/ ventilata coram Senatu Lipsiensis, Menf. Mart. Anno 1635. (Verba sent. Daß die angefallte Injurien-Klage noch zur Zeit nicht statt hat/ V. R. W.)

DEFINIT. XV.

In causa reconventionis non potest Actor declinare forû, ex eo, quod nondum finita conventionem desistit à lite.

Certi juris est, quod Actor coram eodem judice teneatur respondere reconveniendi Reo, apud quem ipsemet Reum antea convenerat; nec liceat ei declinare forum, propterea, quod aliàs judex sibi competens non sit, *l. qui non cogitur 22. ff. de judic. l. Lucius 38. in pr. ff. mandat. l. cum Papinianus 14. junct. Auth. seq. C. de sent. & interl. omn. judic.* † Rationem si quæras, dico Actorem semel in judicem illum consensisse, eumque omninò approbasse; quem propterea in causâ reconventionis haud absque injuriâ reeusabit, *Dd. in l. 1. ff. de judic. & in l. 1. C. de jurisdic. omn. judic.* Anton. Fab. in *Codic. lib. 3. tit. 1. defin. 39. n. 3.* † Ergò si conventio ne nondum finita à lite desistat, consensum, inquires, revocasse censetur! Non certè. † Quod enim semel placuit, amplius non potest displicere; nec judicio, per litis contestationem contracto, invitâ alterâ parte, obligationi in itæ renunciare licet, *l. sicut 5. C. de obligat. & action.* † Non ergò habet Actor quo reconventus coram eodem judice, forum declinare poterit.

Ita Domini in causa Walpurgen Spiegelin contra Christophorum à Rosenau zu Brandenhausen/ Menf. Nov. Anno 1607. (Verba sent. Daß Beklagter/ seines gethanen Fürwendens ungeachtet/ sich auff die wider ihn erhobene Klage einzulassen schuldig/ V. R. W.)

DEFINIT. XVI.

Facta demum executione sententia, conventionis causa dicitur finita.

- 1 **R**econventioni in foro Saxonico locus non est, nisi finita conventione b. Const. 7. §. diweil wir aber, circa fin. vers. Es habe sich dann zuvor der Beklagte von ihm gebrochen/ und sey die Klage der Convention gänzlich geendet/ und erörtert. Supr. Defin. 8. Ubi non immeritò dubitaveris: † quando causa conventionis finita videri debeat, ut reconventioni locus detur? Poterat enim haud improbabiler dici, sententia definitivè prolata, causam censeri terminatam; quia tunc iudex penitus suo officio defunctus est; L. 55. ff. de re iudic. Matth. Berl. part. 1. concl. 22. n. 55. ubi multis argumentis hanc sententiam stabilire conatur. † Sed cum effectu id accipi debet, ita, ut executus quoque sit iudex sententiam suam: vel alteri executionem demandarit, c. in literis 9. extr. de off. delegat. † Rectius itaque sentit post Wesenbec. quem allegat Dan. Moller. hic n. 20. nempe, tum demum verè finitam dici conventionem, ubi sententia definitiva executioni demandata, & Actori realiter satisfactum fuerit.
- 2 † Nihil enim ipsa per se sententia utilitatis haberet, nisi & executio ejus sequatur, Gloss. in rubr. C. de execut. rei iudic. & text. inc. cum aliquibus 6. extr. de sent. & re iudic. Jacob. Schult. observ. 37. num. 5.
- 3 † Quod & verbis disertis approbavit Serenissimus Saxoniz Elector in Ord. process. iudic. tit. 6. in fin. princip. Es habe sich dann der Beklagte von ihm entbrochen/ und sey die Convention-Klage durch würckliche völlige Zahlung/ unlaugbare Compensation oder andere Satisfaktion gänzlich erlediget.

Ita Domini in causa Adam Brosemans contra Margarethen Sachsens zu Leipzig/ Mens. Novembr. Anno 1616. (Verba sent. Würde Kläger gnugsamen Schein zu den Acten bringen/ daß er sich von Beklagten Weibes Zusprüchen/ und Klage durch würckliche Zahlung gänzlich entbrochen: So wäre Beklagter auff anderweit vorgehende gebührende Ladung zu erscheinen / und auff angefallte Reconvention-Klage/ bey Straffe Ungehorsams/ sich einzulassen und zu antworten schuldig / W. N. W.)

DEFINIT. XVII.

Actor reconventus non potest retardare processum, propter non factam refusionem expensarum litis, si eas in conventionis libello non petierit.

- 1 **Q**uid autem, si reus, de certo aliquo debito conventus & convictus, facta executione ac debito soluto; ante refusionem expensarum Actorem reconvenire velit? † Sanè, si in conventionis libello litis expensæ petitz, eaque Actori adjudicatz fuerint, ante harum restitutionem Reum haud esse audiendum, quivis facillimè concesserit; Quia finita lis dici non potest, antequam Reus iudicato in totum satisfecerit, Ordin. Process. iudic. tit. 6. in fin. pr. verb. und sey die Convention-Klage durch würckliche völlige Zahlung gänzlich erlediget/ &c. † At si Actor sumptus litis non petiverit in conventionis libello, nec de iis quicquam iudex in sententiâ dixerit, non habet, quo processum reconventionis propter non factam refusionem expensarum remorari queat; † Quis enim negaverit, conventionis processum jam esse finitum, quum iudex officio suo satisfecerit, omnemque controversiam, in libello conventionis expressam determinaverit? l. qualem 19. §. dicere 1. ff. de recept. qui arbitr.
- 2 Ant. Fab. in Codic. lib. 2. tit. 35. defin. 4. num. 1. † Finito autem conventionis processu per satisfactionem iudicati, reconventionem etiam in foro Saxonico locum habere, expeditum est, b. Const. 7. Defin. pract.

Ita Domini in eadem causa Christiani Zablers contra Margarethen Jenschin zu Dresden/ Mens. Novembr. Anno 1633. (Verba sentent. Daß Wieder-Beklagte/ ihres Fürwendens angeachtet/ auff die Reconvention-Klage/ bey Straffe Ungehorsams/ sich einzulassen und zu antworten schuldig/ &c.)

Et in causa Christophori Schwendendorffers contra Hieronymi Schmiedens Eheweib/ Mens. Jun. Anno 1635.

DEFINIT. XVIII.

Reconvensiens Actorem non potest pecuniam, in quam primo fuerat Actori condemnatus, depositam arrestare.

Cum ex Const. hac 7. in foro Saxonico haud aliter locus sit reconventioni: nisi prior conventionis causa in universum finita sit & terminata vers. Es habe sich dann † firmiter inferre hinc licet, non admittebam reconventionem, si Reus pecuniam, in quam fuerat condemnatus, depositam in iudicio arrestaverit, ut rectè concludunt Jacob. Schult. in addit. ad Modest. Pistor. part. 3. quest. 114. n. 7. & seqq. & Matth. Col. part. 2. decis. 273. n. 7. † Non enim Reus dicitur liberatus, antequam solverit summam, in condemnationem deductam; aut aliter de voluntate Actoris ipsi satisfecerit, l. si rem 9. §. 3. omnis pecunia ff. de pignor. act. † Nec satisfacit condemnatus iudicato, qui illud non solvit, sed deponit penes iudicem, Coler. dist. decis. 275. n. 4. † Et certè si aliter diceretur, metuendum est, nunquam Actorem consecuturum esse pecuniam, in quam Reus ei fuit condemnatus: cum semper queat fingere litem, & facillimè negotium primo Actori; Et sic unius litis terminatio, esset alterius litigii initium, contra l. si se non obtulis 4. §. condemnatum 6. in fin. ff. de re iudic. junct. l. terminato 3. C. de fruct. & lit. exp. † Idque hodie clarè decisum in Ordin. Proc. iud. tit. 6. In verb. Durch würckliche völlige Zahlung/ unlaugbare Compensation, oder andere Satisfaktion gänzlich erlediget. junct. §. seq. Es wäre dann.

Ita Domini in causa VVilhelmi Eberlins zu Freyberg/ Mens. Februar. Anno 1632. (Verba sent. Seyd ihr von Matthes Versmann wegen 100. Flor. Gerichtlichen belanget/ ihm auch dieselbe zu zahlen/ durch eingeholtes Urtheil euch auferleget worden. Ob nun wohl gedachter Versmann euch hiewiederum mit Schulden verhaftet/ deswegen ihr vorbemeldte 100. Flor. in Gerichten zu deponiren und zu verarrestiren/ darauff auch eure Reconvention Klage anzustellen gemeynet sey/ &c. So mögt ihr euch doch der würcklichen Auszahlung dadurch nicht entbrechen/ sondern ihr seydt dieselbe/ vermöge des versprochenen Urtheils/ mehrbementen Versmann zu leisten schuldig/ und ehe und zuvor dasselbe geschicht/ mag er sich auff die Reconvention-Klage einzulassen nicht angehalten werden/ &c.)

DEFINIT. XIX.

Nisi Actor reconventus sit peregrinus, vel nulla possideat immobilia, in qua reconventionis executio fieri possit.

Nolo tamen hoc aliter accipi, quàm si Actor reconventus possessionatus fuerit, aut satisfactionem antea præstiterit; quâ Reo in causa reconventionis prospectum esse potest. Cæteròquin si satisfactio haud præstita, nec tamen actor possessionatus, vel peregrinus fuerit, † Reus pecuniam illam, in quam condemnatus est, tutò in iudicio potest deponere. Quam Actor reconventus ad se recipere prohibetur, priusquam sufficientem cautionem de solvendo in casum succumbentiz præstiterit, Modest. Pistor. part. 3. quest. 114. n. 6. Matth. Berlich. part. 1. concl. 22. n. 60. † Veluti etiam sancitum à Serenissimo Saxoniz Electore in Ordin. Process. iud. tit. 6. Es wäre dann. † Modò Reus probabiles saltem causas, nec calumniosè Actoris vexandi causâ depositionem exigere, deducat, simulque libellum reconventionis

nis statim offerat, *dict. §.* Es wäre dann, *vers.* und daß er seinen Gegentheil/*ic.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Es wäre dann/ daß Matthes Berßmann ausländisch oder sonst unbegütert wäre/auff den Fall wäre ihr offgedachte 100. Flor. zu deponiren wohl befugt/und es möchten ihme dieselbe/ ehe und zuvor er gnugsamen Vorstand de solvendo bestellet/aus dem deposito nicht gefolget werden/*B. R. W.*)

Et in causa Jobst Avenbeck's zu Leipzig/ Mens. Decembr. Anno 1635. (Verba sentent. Da nun Hans Scheibe in diesen Ländern mit unbeweglichen Gütern nicht angefaßen/ und ihr in continenti so viel beybringen köntet/daß es um obberührte eure Segenförderung dermassen beschaffen/daß sich Hans Scheibe davon süglichen nicht entbrechen möchte/ und also euer Suchen zu einiger Verzögerung/dadurch euren Gegentheil calumniosè auffzuhalten/ nicht angesehen/*ic.* So werden obberührte 300. Flor. von euch in das Depositem genommen/und darinnen/ bis so lange Hans Scheibe auff gleichmäßige Posten Caution bestellet/ Gerichtlichen bitlich behalten/*B. R. W.*)

DEFINIT. XX.

In causis connexis semper est locus preventionis.

- 1 **C**um in foro Saxonico causas connexas inter litigatores simul ac conjunctim tractare non liceat, ne quidem in judiciis diversis ac separatis, *supr. Defin. 9.* multum certè nosse conducit, quænam causa alteri sit præferenda? Ubi unanimis est Dd. sententia: † preventioni locum dari; ita, ut causa ejus sit primò tractanda, qui alterum prævenit, nec ante discussionem ac litem finitam alter audiri debeat, Jacob. Schult. *observ. 34. num. 1.* Dan. Moller. *hic. n. 4.* Joh. Zang. *de except. part. 2. cap. 1. n. 385.* † Sunt enim jura vigilantibus scripta; ac potior est causa ejus, qui primum litigare incipit, *arg. l. si quis postea quam 7. §. l. 30. ff. de judic. l. Senatus consulto 5. in fin. C. qui accusat. non poss. cap. proposuisti 19. extr. de for. compet.* Joh. Zanger. *de except. part. 2. c. 3. n. 2. §. 3.* Andr. Gail. *lib. 1. observ. 29. n. 5.* Felin. *in cap. exceptionem 12. num. 41. de except.*

Ita Domini in causa Hansen Knoblochs contra Caspar Engelhardten zu Frenberg/ Mens. Aug. Anno 1618. (Verba sentent. Dieweil Beklagter mit seiner Klage Klägerin vorkommen/und also die Prevention erlangt: So ist Kläger/ gestalten Sachen nach/ sich darauff noch zur Zeit einzulassen nicht schuldig/ *B. R. W.*)

Et in causa viduæ D. Pauli Calenbergers contra Herman Hutten/ Mens. Majo Anno 1616. (Verba sentent. Das Beklagter die vorgeschüzte Prevention und litis pendenz durch die producirte Acta, wie recht/ nicht beybracht/derowegen ist er über erhobene Klage sich einzulassen/ zu antworten/ und den Krieg Rechtens zu befestigen schuldig/*B. R. W.*)

DEFINIT. XXI.

Exceptio preventionis non potest opponi Actori, qui propter exceptionem fori declinatoriam in alio judicio ab instantia fuit absolutus.

- 1 **I**nducitur autem preventio per citationem; quæ Reo insinuatà, tutus est Actor, quo minus ab ipso reconveniantur, *l. si quis postea 7. ff. de jud. c. proposuisti 19. extr. de for. compet. c. cum plures 8. extr. de offic. delegat. in sexto.* Andr. Gail. *lib. 1. obs. 11. n. 1.* Tiber. Decian. *in tract. crimin. lib. 4. cap. 21. num. 3. §. 7.* † Quod tamen non aliter accipiendum, quàm si citatio à judice competentente fuerit impetrata. † Cæteròquin si Reus citatus Jurisdictioni illius haud sit subjectus, ullam preventionem metuere non habet. † Idque multò minus, si propter exceptionem incompetentiæ oppositam ab instantià jam fuerit absolutus; Quò casu, totus in eo judicio processus institutus perimitur & annullatur; ad eoque & ipsa citatio *supr. Const. 3. Defin. 16.* † Nunquam enim inducitur preventio, nisi coram eo judice, qui competentem in Reum habet jurisdictionem, Jacob. Schult. *observ. 34. n. 2.* Joh. Zanger. *de except. part. 2. cap. 3. n. 5. §. 12.* Andr. Gail. *lib. 1. observ. 11. num. 1.*

Ita Domini in causa heredum Johannis Wegers contra Marten Großmannis zu Leipzig/ Mens. Martio Anno 1635. (Verba sent. Daß Beklagte/ ihres Zurückwendens ungeachtet/auff erhobene Klage sich einzulassen/und die producirte obligation zu recognosciren schuldig/*B. R. W.*)

DEFINIT. XXII.

Per supplicationem, Principi oblatam, non inducitur litis pendentia.

1 **S**cribit Christoph. Zobel. *in addit. ad art. 12. lit. b. lib. 3.* Andr. supplicatione, Principi & Præsidi Provinciæ oblatam, litis pendentiam inducere, ita, ut alter, contra quæ supplicatū sit, reconvenire supplicatē non possit, priusquàm à causa ventum sit, ob quam contra eum supplicatū fuerat. † Quod ipsi concesserim, si unà cum supplicatione offeratur libellus, actionem continens, & simul processus petatur. Quod & sensisse videtur Joh. Zang. *de except. part. 2. c. 1. n. 385.* & Jac. Schult. *observ. 34. num. 5.* † Cæteròquin per solam supplicantis querelam, preventionem litis induci, tantum abest, ut de mente etiam supplicantis, an in processu litigare velit, certò constare nequeat. † Et metuendum, quòd si aliter diceretur, facillimè huic Constitutioni Electorali fraus fieri posset, ut animadvertit Dan. Moll. *hic num. 7.*

Ita Domini in causa David Schnabels contra Andream Dambachen/ ventilatà in Prætorio Lipsiensi, Mens. Decemb. Anno 1616. (Verba sent. Nunmehr aus den Acten allenthalben so viel zu finden/ daß Beklagte auff den andern Klagepunkt/wegen nicht Erfüllung des Contract's sich einzulassen/ zu antworten/und den Krieg Rechtens zu befestigen schuldig/ *B. R. W.*)

Et in causa Philippi Prudens/ Mens. Dec. Anno 1593.

DEFINIT. XXIII.

Duobus simul actiones suas proponentibus preventio judicis arbitrio est decernenda.

1 **C**itatio ergò, vel etiam libelli oblatio preventionem facit, *Defin. 21. §. 22.* † Sed quid si ambo litigatores simul suas actiones apud judicem proponant, & libellum offerant? Non improbabiler tùm judex dubitabit, utrum ex his admittere ad agendum debeat; cum utriusque pariter dare locum haud possit. † Ex forte rem decidere jubet Ulpian. *in l. 14. ff. de judic.* Ibi: *Sed cum ambo ad judicium provocant, sorte res discerni solent.* Speculat. *lib. 2. part. 1. tit. de petit. §. possess. §. sciendum igitur est. n. 2.* † Sicut & pleraque alia sorti committuntur, *l. 5. ff. fam. ercisc. l. 3. in pr. C. Comm. de legat. l. generaliter 24. §. quid ergo 17. ff. de fideic. libert. l. 2. C. quand. §. quib. quarta pars lib. 10.* Anten Fab. *in Codic. lib. 3. tit. 25. defin. 2. n. 1.* † Sed in foro Saxonico arbitrio judicis est relictum, utri ex litigatoribus, actiones suas simul in judicio proponentibus, deferre, & gratificari velit, per *text. in art. 61. §. Klagen sie auch zur gleich.* lib. 1. Andr. Christoph. Zobel. *part. 1. differ. 19. num. 8.* Dan. Moller. *hic num. 5.* Matth. Coler. *part. 1. decis. 102. num. 4.* & *in cap. pastoralis 4. extr. de except. n. 23.* Jac. Schult. *observ. 33. n. 5.* Joh. Zanger. *de except. part. 2. c. 1. n. 385.* † Quod tamen arbitrium semper regulis juris conformari debet; quo causà æquior ac favorabilior præferatur, & minus litigantium malitiis indulgeatur, *l. in fundo 38. ff. de R. V. c. sedes 15. extr. de rescript. c. quanto 7. extr. de divorc.* Jac. Schult. *dict. obs. 33. n. 6.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 4. cap. 2. n. 9.*

Ita Domini in causa Hansen Abrahams von Bernsteins contra heredes D. Joachimi Zeglers zu Dresden/ Mens. Novembr. Anno 1634. (Verba sent. Daß Beklagte auff die wider sie erhobene Klage noch zur Zeit sich einzulassen nicht pffchtig/*B. R. W.*)

DEFINIT. XXIV.

In causis etiam executivis & summariis locus est reconventioni.

1 **I**niquum omninò est, denegare reconventionem. Reo, qui ab Actore conventus, stare ac respondere

- de re tenetur in iudicio, *l. cum Papinianus 14. junct. Aub. & consequenter C. de sent. & interloc. omn. judic.*
- 2 Anton. Fab. in *Codic. lib. 2. tit. 1. defin. 6. n. 5.* † Non ergo assentiendum Felin. in *cap. ex literis 1. extr. de mut. petis. n. 4* Ernest. Cothm. *vol. 1. conf. 17. n. 65.* & Joh. Petr. Mogn. *de reconvent. quest. 41. & quest. 44.* qui in causis executivis reconventioni locum denegant; forsitan, quod processus executivus summarie tractari debeat. † At praesumendum haud est, in sumuario processu tam tumultuarie iudicem versari, ut substantialia; etiam jure naturali inducta, (inter quae reconventionem defensivam non inepte retuleris) praecidere litigatoribus permittat, Joh. Zanger. *de except. part. 1. cap. 2. n. 9.* † Et certe in causa damni infecti (quae omnino summaria est *l. 1. ff. de damn. infect.*) locum habet reconventio, *l. sed & ha. 35. §. non solum 2. ff. de procurat.* † Quidni ergo in aliis quoque causis sumariis atque executivis? veluti sentiunt Bartol. in *Aub. & consequenter. C. de sent. & interloc. omn. judic. n. 13.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 4. cap. 3. num. 20.* † Quod in foro Saxonico hodie dubium non habet, propter Sanctionem Electoralem manifestam in Ordin. Nov. Process. judic. *tit. 6. §.* Diemeil aber, *vers. und das wollen wir auch/ic.*

Ita Domini in causa Pauli Bettgens contra Johann Baptistern Wittib zu Leipzig/Menf. Junio Anno 1630.

Et in causa Simon Johns contra Johann Guttern zu Leipzig/Menf. Jul. Anno 1625.

DEFINIT. XXV.

Obinet quoque reconventio in causis illiquidis.

- 1 Non certe refert in materia reconventionis, an causa liquida sit, nec ne; In causis siquidem illiquidis reconventionem quoque obtinere, vel ex generalitate textuum juris, in *l. cum Papinianus 14. cum Aub. seq. C. de sent. & interlocut. omn. judic. & b.*
- 2 Const. 7. evinci potest. † Quae generaliter quoque accipi debent, *l. 1. §. generaliter 1. ff. de legat. praes. Modest. Pistor. vol. 1. confil. 10. num. 4. & part. 3. quest. 114. num. 6.* † Nec movet, si reconventionem appellare velis, cum Matth. Berlich. *part. 1. concl. 22. num. 15.* speciem compensationis; quae non, nisi in debitis liquidis locum habet, *l. ult. ubi Bartol. & Dd. C. de compensat.* † Quia latius patet reconventio, quam compensatio. Nam qui compensare vult, debitum fatetur. Non autem qui reconvenit, Salycet, *in l. 14. C. de sent. & interlocut.* † Adeoque compensatio potius solutio, quam reconventio est, nec ab una ad aliam semper inferre licet, *l. si debitor 4. ff. qui pot. in pignor. l. 19. ff. de liber. caus. l. 15. ff. rem rat. haber. l. 4. C. de compensat.* Joh. Zanger. *de except. part. 3. cap. 8. n. 1.*

Ita Domini in causa Maurittii Herzogs contra heredes Theodori Webers zu Leipzig/Menf. Jun. Anno 1631.

Et in causa D. Georgii Kirchhoffs contra Petrum Rosinen zu Staucha/Menf. Jan. Anno 1633.

DEFINIT. XXVI.

Reservatio processus Ordinarii, coram iudice facta, non inducit praeventionem.

- 1 Dupliciter consideratur praeventio: Vel ratione causarum connexarum, quas conjunctim in foro Saxonico tractare non licet, sed prius ventilanda est causa praeventientis, *supr. Defin. 20.* † Vel ratione duplicis fori, quod Reus in una eademque causa for-

titur; ubi conventus in uno, alterum exceptione praeventionis declinare potest, *arg. l. si quis posteaquam 7. l. 30. ff. de judic. c. proposuisti 19. extr. de for. compet. Joh. Zanger. de except. part. 2. cap. 3. num. 3.* † Sed utraque praeventio inducitur per citationem, *3 d. cap. proposuisti 19. supr. defin. 21. in pr. Joh. Zang. dict. cap. 3. n. 14.* Gail. *lib. 1. observ. 1. n. 1.* Ergo non per solam reservationem agendi. † Adeoque si a iudice in sententia processus litigatoribus fuerit reservatus, (hisce forsitan verbis: *Es soll bey dem Vortrag verbleiben/bis durch ordentliches Recht ein anders ausgeführt/non censebitur inducta per id praeventio, nec coram alio iudice competente, litigatores processum agitare prohibentur.* † Tantum enim abest, hoc casu praeventionem fuisse inductam, ut potius litigare vel non litigare, arbitrio ac voluntati partium relictum censeatur; de quorum mente ac voluntate ante oblationem libelli vix constare poterit, *supr. defin. 22. n. 3.*

Ita Domini in causa Bernhards von der Aseburg zu Walhausen/Menf. Mart. Anno 1635. (Verba sentent. *Ob nun wohl höchstgedachtem / in der Churfürstlichen Sächsischen Regierung ertheilten gnädigsten Decreto, auch dieses mit annectiret worden/da einer den andern Anspruchs zu erlassen nicht gemeinet/solte von seiner Churfürstlichen Durchl. auff desselben un-terthänigstes gehorsamstes Ansuchen gebührende Anordnung erfolgen / und ihr dahero der Meynung seyd/das euern Brüdern wegen ihrer vor dem Churfürstlichen Sächsischen Obet-Hoff-Gerichte angefallten Klage die exceptio praeventionis & litis pendencie im Wege liege/ic.* Diemeil aber dennoch durch obdenannte Wort keinem Theil vor der Churfürstlichen Sächsischen Regierung nothwendig zu agiren, und sein Recht daselbst vorzubringen aufserleget/sondern vielmehr/eines jeden Beliebung nach/frey gelassen worden/und aber eure Brüdere den ordentlichen Weg Rechts vor dem Churfürstlichen Sächsischen Ober-Hoff-Gerichte erwöhlet/ic. So möget ihr auch ihnen exceptionem litis pendencie, und das diese Sache vor die Churfürstliche Sächsische Regierung gehörig/ beständiger Weise nicht opponiren, B. N. W.)

DEFINIT. XXVII.

Ex l. diffamari agendum est coram iudice diffamati.

1 Licet nemo invitus agere cogatur, *l. un. C. ut nemo invit. si tamen quis expressè, vel tacite se ad agendum astrinxerit, iudicium & actionem effugere haud potest, † veluti diffamator se ad agendum arctat, cum diffamare, sit tacite ad iudicium provocare. † Quare si poenam perpetui silentii incurrere nolit, citatus actionem suam & diffamationem proponere tenetur, l. diffamari 5. C. de ingen. manumiss. ubi Dd. maxime Blarer. Petr. Heig. part. 2. quest. 8. n. 8. & seqq. Andr. Gail. l. 1. observat. 9. num. 5.* † Coram iudice nempe diffamati, qui in iudicio hoc Rei vices sustinet. Etsi enim nonnulli velint, diffamatum Actoris loco esse, quod prior ad iudicium provocet; † Cum actor ille dicatur, qui prius movit litem, *c. forus 10. §. accusator. de verb. signif. l. in tribus 13. ff. de judic. Matth. de Afflict. decis. 268. aliique allegati à Blarero in repet. dict. l. diffamari 5. cap. 4. in pr.* attamen contrarium procul dubio verius est: Tum, quod diffamare, sit tacite ad iudicem diffamati provocare: † Tum, quod remedium, *l. diffamari*, non sit actio, sed imploratio officii iudicis, Schurff. *cent. 5. Confil. 15. num. 19.* Bald. *in dict. l. un. num. 1. C. ut nemo invit. Andr. Gail. dict. observ. 9. num. 7.* † Ergo diffamator, tanquam Actor, Rei diffamati forum sequitur, ad agendum licet citatus ac provocatus à Reo, ex remedio *dict. l. diffamari.* † Quod propterea coram iudice diffamati proponendum est, Gail. *dict. observ. 9. n. 3.* Heig. *dict. loc.*

Ita Domini in causa Nicolai Zimmermanns contra Dorotheen/uxorem Christiani Brudners zu Leipzig/Menf. Julio Anno 1634.

It. in causa Hansen Friderich Schröters contra Philipp Sacern von der Raumburg / ventilatā in Prætorio Lipſienſi, Menſ. Novembr. Anno 1630.

Et in causa Michael Bochs contra Hansen Preſſendorffen zu Leipzig/Menf. Jan. Anno 1629.

DEFINIT. XXVIII.

Antequam processus diffamatorius decernatur, summarie saltem probanda est diffamatio.

- P**ROCESSUM *l. diffamari 5. C. de ingen. manumiss.* non tantum in causā status & ingenuitatis, ut voluit Franc. Sermien. *select. interpr. lib. 1. cap. 2.* sed & in aliis civilibus, criminalibus, personalibus, realibus, petitoriis, possessoriis, & mixtis judiciis valere, communi usu ac consuetudine receptum est. † Videmus siquidem quotidie, in quibuscunque diffamationibus & molestationibus, tam juris, quam facti hoc remedio litigatores experiri: idque jure facere creduntur, Petr. Heig. *part. 2. quest. 8. num. 2.* Molin. *de primog. Hispan. lib. 3. cap. 14. n. 24. & seqq. per l. si ea 7. C. qui accusat. non poss. l. ult. C. de fide instrum. c. conquerente 16 de offic. ordin.* Matth. Wefenb. *consil. 6. num. 212. & consil. 96. num. 13. & seqq.* Quod & Ordin. Cam. Imp. *lib. 2. cap. 25. in pr. probat.* † Non tamen indifferenter processus iste admittitur; sed probabiliter prius judici de diffamatione constare debet; vel per documentum, sive literas diffamationis; † vel per testes. *dict. Ordin. Cam.* † Adeoque hujus processus necessarium quoddam requisitum est diffamationis notitia, vel saltem probabilis; nec decernenda est citatio, antequam diffamatus ad hunc processum provocans, diffamationem summarie probaverit; vel per testes, vel per scriptum diffamationis; † Quod communiter in judicio exhibetur, & actis apponitur, Andr. Gail. *lib. 1. observat. 10. n. 7.* Nicol. Boer. *decis. 255. num. 7.* Gabr. *lib. 2. tit. de action. concl. 6. n. 24.*

Ita Domini in causa Otto Hackens contra Wolff Dieterichen von Wester-Egels zu Dölsigſch/Menf. Martio Anno 1632. (Verba sentent. Daß Diffamant noch zur Zeit vor ungehorsam nicht zu achten. Würde nun Diffamant die angegebene Diffamation gebührlchen beschreiben / inmassen er vor allen Dingen zu thun pflichtig / so ist Diffamant auff vorgehende gebührende Ladung zu erscheinen / auff Diffamantens übergebene Provocation sich einzulassen / und gebührlchen zu verfahren schuldig / W. R. W.)

Et ad requisitionem Hans Georgen Friesdorffs/Menf. April. Anno 1629. (Verba sententiz: Ob gleich einer / von welchem eure Frage meldet / einen andern vor euerem Gerichte ex l. diffamari belanget / seine Provocation Schrift übergeben / und um Process und Citation inständlichen anhalten thut. Die weil er aber dennoch die geklagte Diffamationes noch zur Zeit weder mit schriftlichem Schein / noch durch eines und des andern Zeugen Aussage summarischer Weise benbracht / ic. So nidget ihr ihme auch / ehe und zuvor solches geschichte / Process zu verstaten / und Citation zu ertheilen und ausgehen zu lassen / zu Recht nicht gedrungen werden / W. R. W.)

DEFINIT. XXIX.

Ex *l. si contendat. 28. ff. de fidejuss. provocare licet Actorem ad agendum; etiamsi nulla præcesserit diffamatio.*

- E**T si regulariter judicio ab Actore inchoato, Reus contrarium libellum offerre nequeat, neque ju-

dex, etiamsi jus diversum in exceptione Reus alleget & probet, super eo directo pronunciare debeat, secundum Abbat. *in c. audit. 4. n. 18. extr. de restit. spoliat. Cogn. in l. diffamari 5. n. 11. 12. C. de ingen. manumiss.* † Attamen si lite nondum mota jus suum Reus in judicium deducere, & super eo, Actore cunctante, pronunciari cupiat, nequaquam id facere prohibendus erit, Petr. Heig. *part. 2. quest. 8. n. 8.* † ita namque receptum est, ut Reus, qui exceptione sibi prospectum putat, agere & petere possit, adversario silentium imponi; licet nulla lis aut controversia ab eo moveatur, *ex l. si contendat 28. ubi Dd. ff. de fidejuss. Blarer. d. l. diffamari C. de ingen. manumiss. cap. 1. n. 2.* † Quod remedium multis plurimum conducit; ut demonstrat Heig. *dict. loc. n. 9. & seqq.* Et similitum est remedio *l. diffamari.* † Quamvis inter hæc duo notabilis illa existat differentia: Quod in remedio *l. si contendat* Actor, non præcedente etiam diffamatione, statim agere cogatur. † At in remedio *l. diffamari*, semper præcedere debeat diffamatio, antequam terminus Actori præstituatur, Blarer. *in dict. l. diffamari, c. 2. n. 18.* Petr. Heig. *quest. 8. n. 14.* Nicol. Boer. *decis. 14.* Capyc. *decis. 18.* Didac. Covarr. *lib. 1. resolut. cap. 18. n. 3.*

Ita Domini in causa Georgii Striebels contra Daniel Clausen zu Dresden/Menf. Jan. Anno 1630. (Verba sentent. Daß Beklagter auff anderweit vorgehende gebührende Ladung zu erscheinen / und seines gethanen Fürwendens ungeachtet / auf erhobene Klage / bey Straffe Ungehorsams / sich einzulassen / und zu antworten / auch weil er solches icht gethan / Klägern die Unkosten dieses Termins / auffrichterliche Ermäßigung / zu erstatten schuldig / W. R. W.)

DEFINIT. XXX.

Ex *l. diffamari, vel etiam ex l. si contendat, non potest agi adversus Creditorem, debitum conditionale, vel in diem prætendentem, antequam conditio extiterit, vel dies venerit.*

- N**ON fundatur judicium super jure futuro, sed presenti: Quia nempe de futuris contingentibus non est determinata veritas; nec tractus futuri temporis ad officium judicis pertinet, *l. litigatores 11 §. ult. ff. de recept. arbitr. l. 1. §. 1. ff. de usur.* † Ergo non valet agere creditor de debito conditionali, vel in diem, *l. si pupilli 6. §. 1. ff. de negot. gest. §. 33. vers. plus autem inst. de act. l. non potest 23 ff. de judic. l. cedere 213. ff. de verb. sign.* † Nec admittitur is, qui sub conditione, aut in diem ad legatum vel fideicommissum vocatus est, *l. si ita scriptum 45. §. ult. ff. de legat. 2. filius qui patri §. cum filius l. 2. ff. de bon. libert.* † Cui omnino consequens, non audiendum esse Reum, qui ex *l. diffamari, vel l. si contendat*, creditorem ad agendum provocare velit super debito conditionali, vel cujus dies nondum venit. † Quia scilicet creditor jure agere prohibetur, *dict. l. si pupilli 6. §. 1. dict. l. cedere 23.* Eleganter Petr. Heig. *part. 2. quest. 8. n. 18. & multis seqq.*

Ita Domini in causa Diffamationis D. Jacobi Fomanni contra die Schendischen Erben zu Jchna/Menf. Octobr. Anno 1629. (Verba sentent. Daß die angeklagte Diffamation - Klage noch zur Zeit nicht statt hat / W. R. W.)

CONSTITUTIO VIII.

PARTIS PRIMÆ

Ob die Exceptio Compensationis zu Sachsen-Recht statt habe?

Es gleich davor gehalten wird/das die exceptio compensationis zu Sachsen-Recht so wenig als die Reconvention statt soll haben / dieweil aber die Sächsischen Rechte solchs ausdrücklich nicht vermelden/und die Compensation keine Reconvention seyn kan / sondern eine exceptio und species solutionis ist / So lassen wir uns gefallen/das die Compensation auff Sächsischen Boden unserer Lande / als in Krafft einer solution soll zugelassen werden/iedoch das dieselbige ex confessione partis, productis instrumentis, oder sonst ex actis conventionis dermassen liquida und kund sey / damit es fernerer und sonderlicher probation und Ausführung derhalben nicht bedürffe / In welchem Fall unsere Hofgerichte / Facultäten und Schöppenstühle darauff sprechen und erkennen sollen.

Compensationis exceptio jure Saxonico num locum habeat?

Esi existimatum fuit, jure Saxonico compensationis exceptionem nihilo magis ac reconventionem locum habere; quia tamen id expressum in eo jure non reperitur, nec idem esse potest compensatio, quod reconventio, sed potius exceptio, & species solutionis est; igitur compensationem in ditionibus Saxonis, nobis subjectis, in vim solutionis admitti, nobis placet, sed hactenus tamen, si ex confessione partis, productis instrumentis, aut aliter ex actis conventionis ita liquida ea sit, & notoria, ut alia probatione vel deductione nulla indigeat, quo casu in judiciis nostris Curialibus, Collegiis item Facultatum Juridicarum & Scabinatibus ita responderi & judicari mandamus.

DEFINITIONES.

1. In foro Saxonico Compensatio non potest tractari per modum reconventionis ante finitam conventionem.
2. Potest tamen statim opponi compensatio, per modum exceptionis, & in vim solutionis, etiam in foro Saxonico.
3. Sola naturalis obligatio compensationem operatur.
4. Quod in diem debetur, invito debitore ante diem non potest compensari.
5. Rejicitur compensatio exceptione, cautè pronunciet judex, ne Reo facultas petendi debitum auferatur.
6. Semper post litis contestationem, etiam in ipsa executione sententia, Compensationis exceptio valide opponi potest.
7. Quod tutor debet, non potest compensari cum eo, quod pupillo debetur, nec contra.
8. Objici potest compensatio ejus, quod defunctus debuit, cum eo, quod heredi proprio nomine debetur, confecto licet inventario.
9. Alimentorum petitioni objici nequit compensatio, sicuti nec tributorum exactioni.
10. Compensari possunt expensa taxata, etiam si appellatum sit ab executione; dum ne ab ipsa condemnatione vel taxatione.
11. Qui aureos debet in specie, non valet objicere compensationem ejus, quod sibi debetur in monetâ numeratâ sive corrente.
12. Admittitur compensatio in foro etiam Saxonico contra instrumenta, qua paratam habent executionem, videt klar Brieff und Siegel.
13. In continenti, b. e. intra sex septimanas, & tres dies, probanda est exceptio compensationis.
14. Ex solis instrumentis aut confessione partis, probanda est exceptio compensationis, non per testes.
15. Super exceptione compensationis in processu executionis juramentum Aëtori nequit deferri.
16. Non impedit paratam executionem ex instrumento guarentigato exceptio solutionis, quando presumptionibus ac conjecturis probanda est.
17. Præter solutionis exceptionem, etiam in Provinciis Electoratus Saxonici, aliæ exceptiones in continenti liquidabilis ac probabiles, instrumento guarentigato opposita, executionem paratam impediunt.
18. Admittitur exceptio usuraria pravitatis contra instrumentum liquidum & confessatum.
19. Impedit quoque paratam executionem exceptio simulationis, qua doceretur, aliud actum, aliud scriptum fuisse.
20. Exceptio non numerata pecunia in terris quoque Electoratus Saxonici, contra instrumentum liquidum & confessatum valide opponitur.
21. Sicuti etiam exceptio Senatus consulti Macedoniani.
22. Pariter quoque impedit executionem paratam exceptio crediti à Curatore, suscipiente tutelam debitoris sui, haud manifestati.
23. Excusationis etiam exceptio ad impediendam executionem valide opponitur.
24. Valida etiam est exceptio erroris calculi, ad impediendam executionem paratam.
25. Etiam si exceptioni huic à Reo fuerit renunciatum.
26. Nec solutionis, nec aliæ exceptiones in continenti haud probabiles, contra instrumentum confessionatum admittuntur, sed reconventionis judicio resorvantur.
27. Exceptiones in continenti dicuntur liquidabiles, quæ plenè & integrè intra terminum executioni præfixum probantur.
28. Probatio exceptionis, parata executioni in judicio ut summario opposita, per instrumenta, nō etiam per testes, ordinario probationis modo expediri debet.
29. Admittitur tamen probatio per testes summaria, contra instrumentum guarentigatum ad impediendam executionem.
30. Confecto instrumento super attestations testium probari potest exceptio, opposita instrumento guarentigato, ad executionem impediendam.
31. Non potest deferri juramentum super exceptione,

contra instrumentum liquidum & confessam opposita, in processu executivo.

DEFINIT. I.

In foro Saxonico Compensatio non potest tractari per modum reconventionis, ante finitam conventionem.

- 1 **N**imis audacter videtur asserere Matth. Wesenb. in paras. ff. de compensat. num. 9. quod moribus Saxonis compensationi locus non sit in iudiciis; sicuti nec reconventionis, cujus quaedam species habeatur compensatio. Quod & placuit Christoph. Zobel. part. 1. differ. 19. Ben. Reinhard. part. 4. differ. 5. & Joh. Schneidew. ad §. in bona fidei 30. n. 54. Inst. de action. † Neutrum sanè ipsis concesserim; cum nullibi in iure Saxonico sublata reperitur compensatio, ipso fatente Saxon. Elect. b. Const. 8. vers. *Die weil aber die Sächsischen Rechte.* Quidni ergò in foro etiam Saxonico ea esset admittenda?
- 3 **arg. l. precipimus 32. C. de appellat.** † Nec reconventionis speciem dixerim compensationem; cum longè aliud sit retinere vel compensare: aliud convenire, ut eleganter demonstrat Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 23. defn. 15. n. 4. † Quin potius, speciem esse solutionis compensationem, evincitur luculenter ex l. si debitor 4. circa fin. ff. qui pot. in pign. l. amplius non peri 15. ff. rem rat. haberi. l. si peculium 20. §. quod si heredi. 2. ff. de statu lib. b. Const. 8. vers. und die Compensation keine reconvention seyn kan / sondern eine exceptio und species solutionis ist. Ubi Dan. Moller. n. 1. & 2. Joh. Zang. de except. part. 3. c. 8. num. 1. Ipsemet Matth. Wesenb. dict. tit. de compens. num. 6.
- 5 † Assentior nihilominus Wesenb. & Zobel. non audiendum Reum, si compensationem per modum reconventionis, in causà connexà, ante conventionem finitam, Reo opponere velit; scilicet, quod in foro Saxonico, durante conventionis causà, reconventio non admittatur art. 12. lib. 3. Lande. Const. preced. defn. 7. † Idque si senserit Addit. gloss. margin. in dict. art. 12. n. 3. lit. a. rectè omninò sensit, ac verissimè scripsit, articulum istum ad unguem observari, & tollere naturam compensationis; alioquin saluberrimam, Matth. Coler. part. 1. decis. 102. num. 9.
- 7 † Quod nec displicuit Serenissimo Electori b. Const. 8. compensationem quidem reconventionem separanti ac distinguenti, nequiquam tamen neganti, per reconventionem eam tractari posse, sed conventionem demum finitã, juxta tradita in Const. preced.

Ita Domini in causa Michael Colbarte zu Elestin / Mens. Aug. Anno 1634. (Verba sent. Seyd ihr von Hansen Meyen wegen 200. Flor. in Anspruch genommen worden / und weil euch derselbige gleichfalls mit 100. Flor. verhaftet / seydt ihr ihn hinweg zu belangen / und ihme auff so viel Geldes die Compensation per modum reconventionis zu opponiren Vorhabens. Ob nun wohl dasselbe euch zu thun unbenommen / ic. So möget ihr doch / ehe zuvor die Conventio erdrtet / und ihr euch von ihme gänzlich entbrochen / mit solcher Reconvention, gestalteten Sachen nach / weil eine Schuld aus der andern herfließt / nicht gehört / noch zugelassen werden / ic.)

DEFINIT. II.

Potest tamen statim opponi compensatio per modum exceptionis, & in vim solutionis, etiam in foro Saxonico.

- 1 **N**on ergò valet Reus compensare in foro Saxonico per modum actionis, reconveniendo Actorem ratione debiti, ex causà connexà provenientis, Defn. preced. † Quia scilicet reconventio ipsa actio est, l. 14. junct. Auth. seq. C. de sent. & interl. omn. judic. Anton. Fab. in Codic. lib. 2. tit. 1. defn. 6. num. 5.
- 3 † Secus verò si compensationem opponat per modum exceptionis peremptoriae, & in vim solutionis,

32. Neque in deposito, neque commodato admittitur compensatio.

ad removendum Actorem à limine iudicii; vel post litem contestatam, ad elidendam actionem adversus se institutam; † Omnino enim tùm Reus audiendus erit b. Const. 8. vers. *So lassen wir uns gefallen / ic. ubi Moll. n. 1. Matth. Coler. part. 1. decis. 102. n. 11.* Non minùs atque si alias peremptorias exceptiones opponere vellet; imprimis verò exceptionem solutionis, si habeat paratas in continenti probationes: † Cum & compensatio sit ipsa solutio, l. si debitor 4. ff. qui potior in pignor. l. vel permutavit 19. ff. de liber. caus. l. 15. ff. rem rat. haberi l. 4. de compensat. † Nec ullibi exceptio compensationis in foro Saxonico sublata est, ut dixi Defn. preced.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Ihr wollet ihme dann solche Compensation per modum exceptionis peremptoriae, und Kraft einer solution opponiren; Damit würdet ihr billich gehört / und wäret auff den Fall ein wechters als 100. Flor. zu zahlen nicht schuldig / B. R. W.)

Et ad requisitionem Quætoris zu Wechselburg. Mens. Maio, An 1632. (Verba sentent. So seyn beklagte Erben / weil sie zuvor die producirte Kauff-Verschreibung gebührliehen recognosciret, inmassen sie zu thun schuldig / Klägern die gederte 20. Thaler / iedoch auff vorgehende compensation, und nach Abzug derer von ihrem Vater ihme dargeliehenen 6. R. Schock zu zahlen und abzustatten pflichtig / B. R. W.)

DEFINIT. III.

Sola naturalis obligatio compensationem operatur.

EX quovis debito jure admittitur compensatio, l. ult. C. de compensat. Ergò non tantum ex debito naturali & civili simul: sed etiam † ex solo debito naturali, l. 6. ff. de compensat. Johann. Schneidewin. in §. in bona fidei 30. num. 14. Inst. de action. † Scilicet, quia naturale debitum nititur æquitate, l. 1. l. 7. ff. de pass. † In quã compensatio etiam fundatur, l. 8. ff. de except. doli. Johan. Zanger. de except. part. 3. c. 8. n. 71.

Ita Domini in causa D. Johannis Christophori Brauns zu Leipzig / Mens. April. Anno 1632. (Verba sent. Die weil ihr aber dennoch über obgedachte Forderung und Darlehen des Raths Brieff und Siegel erlanget / welches im Churfürstlichen Sächsischen Ober-Hof-Gerichte gebührliehen und für richtig recognosciret und gestanden worden / über diß auch eine blasse obligatio naturalis, so allhier unweisselhaftig vordander / eine compensation verursachen und würden kan / ic. So hat sich auch mehrbemeldter Rath mit seinem Einwenden nicht zu behelffen / sondern es wird die von euch gesuchte compensation billich verstattet / B. R. W.)

DEFINIT. IV.

Quod in diem debetur, invito debitore ante diem non potest compensari.

Compensatio non nisi in debito puro locum sibi vindicat. Nam cum debiti conditionalis nulla si ante eventum conditionis obligatio vel actio: utique nec ulla erit, pendente conditione, ejus compensatio, l. cedere diem 213. ff. de V. S. junct. l. si constat. 4. C. de compensat. & l. etiam 6. ff. eod. tit. † Existente tamen conditione, quin locus sit compensationi, minimè dubitandum est; cum verè jam debeatur, §. sub conditione 4. Inst. de V. O. junct. l. cedere diem ff. de V. S. † Pari ratione, nec quod in diem debetur, ante diem, invito debitore, compensari poterit, l. quod in diem 7. ff. de compensat. Quia dies obligationis, cui adjicitur, pars est, l. 1. §. 2. ff. de edend. † Secus, si actor compensationem ejus debiti, quod in diem debet, ante diem admittere velit. Quia scilicet totum illud intermedium tempus ad solvendum, debitoris gratia adjectum videtur, l. eum qui C. 2. l. 41. §. 1. & 2. l. continuus 137. §. cum ita 2. l. 38. §. inter 16. ff. de verb. obligat. Cui favori benè renunciare valet, l. pen. C. de pass. † Unde fit, quod antè diem debitor solvere valet; Quidni ergò etiam compensaret

eum compensatio sit pro solutione, *l. si constat. 4. C. de compensat. l. amplius non peti. 15. ff. rem. rat. hab.* Anton. Fab. in *Codic. l. 4. tit. 21. Defin. 11. num. 4.*

† Planè si dies Creditoris gratià adjectus fuisset obligationi: compensatio erit admittenda, invito etiam debitore, *arg. l. 3. §. pen. ff. de usur. l. si ita relictum 43. ff. de legat. 2. l. cum quidam 23. ff. de annuis legat.*

Ita Domini in causa Hansen Hanischens contra Martin Grubleru zu Colleda/Menf. Mart. Anno 1626.

DEFINIT. V.

Rejctà compensationis exceptione, cautè pronunciet judex, ne Reo facultas petendi debitum auferatur.

1 **C**erti juris est, non fieri compensationem liquidi ad non liquidum, *l. ult. C. de compensat.* Non magis ergò hoc casu Reus, opponens compensationem, admittendus erit, quam si debitum purum cum debito conditionali vel in diem compensare vellet: de quo dixi *Definit. preced.* † At utroque casu, rejectà compensationis exceptione, caveat judex, ne ita pronunciet, ut reprobet prorsus compensationem; † Sed ita potius, ut dicat, nullam se oppositæ compensationis rationem habere, quo salva ipsi maneat petitio. † Alioquin si reprobaverit compensationem, quasi debito non existente, Reo, quandocunque postea debitum illud petenti & probanti, nocebit exceptio rei judicatæ; ut eleganter tradit, *Ulpian. in l. quod in diem 7. §. rationem 1. ff. de compensat. l. si autem 8. §. si quocunque modo 2. ff. de negot. gest. Ant. Fab. in Cod. lib. 4. tit. 23. defin. 5.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Daß Beklagter/der vorgeschügten exception compensationis ungeachtet/Kläger die geforderte und gestandene Schuld der 29. Flor. und 6. gr. baar zu zahlen pflichtig/W. R. W.)

DEFINIT. VI.

Semper post litis contestationem, etiam in ipsà executione sententia, Compensationis exceptio validè opponitur.

1 **C**ompensatio non usque adeo fit ipso jure, quin opponi eam sit necesse, *l. 2. l. si propter 8. l. ult. C. de compensat.* Quamvis ex quo opposita sit, vires suas retinere exerat ipso jure, *dict. l. ult. l. si constat. 4. C. eod. tit.* Anton. Fab. in *Codic. l. 4. tit. 23. defin. 4. num. 2.*

2 † Post litem itaque contestatam eam opponere, nil prohibet; cum opposita retrofringatur facta fuisse, ex quo die mutuo deberi cœpit, *l. cum alter. 11. l. posteaquam 21. ff. de compensat.* † Nec refert, an brevi, vel diu ante litis fuerit contestata; cum in quacunque judicii parte exceptio hæc validè objiciatur; etiam in ipsà sententiæ executione, perinde ac solutionis exceptio in executione locum sibi vendicat, *l. 16. §. cum intra 1. §. ff. de compensat. l. ex causa 2. C. eod. tit. l. intra dies 7. ff. de re judic.* Dan. Moller. *hic n. 5.*

Ita Domini in causa Michael Colbarts zu Elestin/Menf. August. Anno 1634. (Verba sent. Ihr wollet ihme dann solche compensation per modum exceptionis peremptoriz und in Kraft einer solution opponiren, damit würdet ihr auch bey der Hülfen nochmahls billich gehöret/W. R. W.)

DEFINIT. VII.

Quod tutor debet, non potest compensari cum eo, quod pupillo debetur, nec contra.

1 **G**enerale hoc est, ut ejus, quod non debetur ei, qui convenitur, sed alii, compensatio objici non possit, *l. cum militia 16. in pr. ff. de compensat.*

2 *on.* Quamvis non inficiet casus exceptos: † Ut, si fidejussor conveniatur ex causâ fidejussionis, *l. si quid 5. ff. eod. tit.* Aut si dum filios patris Creditoris agatur, *l. si cum 9. ff. eod.* It. in correis debendi, si sint socii, *l. si ambo 10. ff. de duob. Reis.* de quibus tractat Ant. Fab. in *Codic. lib. 4. tit. 23. defin. 8. n. 3.* † Præter hoc casus vix debitum tertiæ alicujus personæ in com-

penstationem veniet, nec si Creditoris Creditor, pro eo, qui convenitur, ob debitum proprium velit

compensare, *l. in rem 18. §. 1. ff. de compensat.* † Adeoque non id, quod pupillo debetur, si tutor petat, patietur compensationem ejus pecuniæ, quam tutor ipse suo nomine adversario debeat, *l. pen. ff. de compensat.* † Sicut nec ex contrario, quod tutori proprio nomine debetur, admittit compensationem ejus quantitatis, quam pupillus debet, Castrens. *ad dict. l. pen.* † Attamen si tutor pupilli nomine conveniatur, æquum judicat Anton. Fab. *dict. defin. 8. num. 6.* ut possit ille compensare, quod sibi proprio nomine debeatur; cum tutelâ constante facile fieri possit, ut tantundem pupillo tutor debeat, quantum liberandi ipsius gratiâ velit compensare. † Nec quicquam vetet, tutorem de suo pro pupillo solvere, sicut & pro alio quolibet, *l. solvendo 39. ff. de negot. gest. l. solutione 23. ff. de solut.* † Plane, quod alii debetur, compensari potest, si debitum illud à Creditore cessum fuerit, ut post Gloss. & Bald. *ad l. ejus 9. C. de compensat.* tradit Anton. Fab. *dict. defin. 8. n. 10.*

Ita Domini in causa Elize Reubolds contra Petrum Staroschmeden zu Lucca/Menf. Oct. Anno 1630. (Verba sent. Daß Beklagter/seinem gethanen Fürwendens ungeachtet/Kläger die geforderte und gestandene Schuld der 29. Flor. und 6. gr. baar zu zahlen pflichtig/W. R. W.)

DEFINIT. VIII.

Objici potest compensatio ejus, quod defunctus debuit, cum eo, quod heredi proprio nomine debetur, confectio licet inventario.

1 **A**ttamen heredi, si quid proprio nomine petat, objici potest compensatio ejus pecuniæ, quam defunctus debuit; in cujus jus universum ipse successit. † Ex quo etiam heres vicissim potest compensare id, quod defunctus potuit, *l. 3. C. de contr. judic. tutel.* Anton. Fab. in *Codic. lib. 4. tit. 23. defin. 9. n. 2.* † Nec refert, an beneficium legis & inventarii imploraverit nec ne; † siquidem non impedit beneficium hoc, quò minus heres in jus universum defuncti succedat, *l. ult. C. de jur. delib.* † Ac non minus debitor intelligitur, qui debitoris heres est cum beneficio legis & inventarii, quam qui legis beneficium non imploravit; cum alioquin non possit actionibus hereditariis conveniri, ne quidem quatenus vires hereditatis paterentur; quod tamen falsum est, *dict. l. ult. §. si prefatam. 4.* † Nec quicquam aliud præstat inventarii beneficium; quam ne ultra vires hereditarias heres teneatur, *dict. l. ult. Auth. sed cum testator. C. ad Leg. Falcid.* † Quo jure etiam gaudet heres in foro Saxonico absque inventarii confectio; juramento tamen, ut vires hereditatis indicet, obstrictus, *art. 6. lib. 1. Landr. Matth. Wefenbec. vol. 1. consil. 13. num. 24. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 29. n. 16. Matth. Coler. de process. execut. part. 1. c. 10. n. 527. §. part. 1. decis. 68. n. 2. §. seqq.*

Ita Domini in causa Johannis Alsten contra Martin Rambachen zu Leina/ Menf. April. Anno 1630. (Verba sent. Wüß de Beklagter Klägern/nach Abzug desjenigen/so er hinwiederum bey ihme zu fodern/ben hinterstehigen Rest abstratten/inmassen er zu thun schuldig/so läßet sich Kläger daran billich genügen/W. R. W.)

Et in causa Petri Caspari zu Belgeru/ Menf. Jun. An. 1635.

DEFINIT. IX.

Alimentorum petitioni objici nequit compensatio, sicuti nec tributorum ex actioni.

1 **U**tuntur compensatione debitores adversus quoscunque creditores, etiam fiscum, *l. auferitur 46. §. fisci 3. ff. de jur. fisci.* † Planè causæ aliquot excipiuntur, in quibus adversus fiscum & civitatem debitores Fisci vel Civitatis compensatione

uti nequeunt; quas causas singulatim refert Joh. Zanger. *de except. part. 3. c. 8. n. 21. & multis seqq.*

- 3 † Imprimis non admittitur compensatio à debitore alimentorum Civitatis, *l. in ea. 3. C. de compensat. sive ab eo, qui debitor est ejus pecuniæ, quæ redigitur in alimenta Civitatis, id est, quæ Civitas publicè præstat Principibus, Xenodochiis, & similibus*
- 4 locis, Joh. Zanger. *dict. cap. 8. n. 28.* † Idque ex favore alimentorum constitutum est, quorum cura est præsens ac momentaria, ut loquitur *Papin. in l. pecunia 8. ff. de alim. legat.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 23. defn. 7. num. 1.* † Non etiam valet compensare debitor tributorum adversus Fiscum aut Civitatem, *l. aufertur 46. §. qui compensationem 4. ff. de jur. fisc. dict. l. 3. C. de compensat.* † Ubi nihil refert, an tributa, quorum quis debitor est, personarum sint, sive capitis, sive pro prædiis, aut moventibus reddantur, *l. atatem 3. ff. de censib. l. inter debitorem 42. ff. de pact. l. generali 32. in fin. de usufr. leg. l. 13. §. 6. de act. empt.* Joh. Zanger. *dict. loc. n. 26.*

Ita Domini in causa der Blatischen von Nürnberg contra den Rath zu Leipzig/Menf. Mart. Anno 1635.

DEFINIT. X.

Compensari possunt expensæ taxatæ, etiam si appellatum sit ab executione; dum ne ab ipsâ condemnatione vel taxatione.

- 1 **N**on potest compensari debitum ex sententiâ, à quâ provocatum est, cum eo, quod ex instrumento liquido vel guarentigiato debetur; Quia appellatio extinguit judicatum, & rem revocat ad terminos litis contestatæ, *l. furri 6. §. v. ff. de his qui not. infam. l. 1. §. ult. ff. ad SCrum Turpill.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 23. defn. 10. n. 1.* † Et si contingeret, sententiam rescindi per Appellationem, compensatum esset id, quod fuisset indebitum contranaturam compensationis; quæ ob id ipsum censetur introducta, quod nostra intersit, non solvere potius, quàm solum repetere, *l. si stipularius 15. in pr. ff. de fidejuss.* † Eademque est ratio expensarum litis, quæ jam adjudicatæ sunt & taxatæ; Cessat enim harum compensatio, si provocatum fuerit ab ipsâ adjudicatione aut taxatione. † Secus si appelletur à solâ executione, quod executor fines mandati excesserit, *l. 4. ff. de appellat. l. quoniam 21. C. eod. tit.* † Manet enim tum quoad expensas taxatas debitum liquidum, cujus compensatio omninò objici potest. *Elegantè Anton. Fab. dict. tit. 23. defn. 12.*

Ita Domini in causa Ernesti Fortelii von Seida contra Venceslaum Martersstatten zu Vortzen/Menf. Majo An. 1627.

DEFINIT. XI.

Qui aureos debet in specie, non valet objicere compensationem ejus, quod sibi debetur in monetâ numeratâ sive corrente.

- 1 **C**oncesserim equidem, certam pecuniæ quantitatem in monetâ corrente solvere obligatum, compensationem posse objicere ejus quantitatis, quæ sibi à Creditore in aureis, vel thaleris imperialibus in specie, debeatur, factâ scilicet horum æstimatione. † Quia creditoris interessè potissimum in ejusmodi obligatione versatur, cui objiciendo recompensationem, renunciare videtur, *l. pen. C. de pact.* † Nec etiam illiquidum ad liquidum hoc casu fit compensatio, contra *l. ult. C. de compensat.* Quia pro liquido habendum est, quod in promptu liquidari potest, ut elegantè docet Anton. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 23. defn. 2. num. 3.* † Sed aliud dicendum, in casu converso, si nempe is, qui aureos in specie debet, objicere velit compensationem ejus, quod sibi in monetâ numeratâ, vel corrente debetur; quem neutiquam audiendum putaverim. † Tum,

quia non, quemadmodum argentum in auro, eminentiori & excellentiori modo: ita similiter aurum in argento vel ære continetur, *arg. l. 1. §. si stipularius 4. ff. de V. O. l. cum furti 9. ff. d. in lit. jur.* Anton. Fab. *dict. def. 2. num. 5.* † Tum, quia debitor aureorum in specie, non liberatur per solutionem monetæ currentis; Quia aliquod pro alio solvi nequit, *l. eum à quo 16. §. seq. C. de solut. Vid. infr. part. 2. Constit. Elect. 29. defn. 4.* † Ergò nec per compensationem ejusmodi monetæ; Quia compensatio pro solutione est, *l. si ambo 10. §. passim ff. de compensat. l. si constat. 4. C. eod. tit.*

Ita Domini in causa Melchior Haberlands zu Simenau/Menf. Novembr. An. 1624. (Verba sent. Diemeil ihr selbster berichtet/basi ihr euch gegen euern Gläubiger Hans Muffeln zu Ducaten in specie verschrieben; So send ihr auch die Zahlung an Ducaten zu leisten schuldig/und ihr habt euch/gestalten Sachen nach/weil gedachter euer Gläubiger euch nur mit current Münze verhaftet/mit der angeführten compensation dawider nicht zu behelffen/W. R. W.)

DEFINIT. XII.

Admittitur compensatio, in foro etiam Saxonico contra instrumenta, que paratam habent executionem, wider klar Brieff und Siegel.

Dubitare equidem quis posset: an Reus conventus ex instrumento, quod ex Ordinatione Provinciali *de Anno 1555. tit. vom versakten Brieff und Siegel/* paratam executionem habet, valeret opponere actori exceptionem compensationis? cum *dict. Ordin. Provincialis* non nisi exceptionem solutionis jam factæ admittat, *in vers. und selne andere Exception, &c.* † Sed tantum abest, compensationem *dict. Ordinat.* excludi, ut potius sub solutionis exceptione disertè censeatur admittenda & comprehensa, eo ipso, quod compensatio dicitur solutio *b. Const. 8. Dan. Moller. hic n. 8.* † Cum & de jure Civili idem sit solutionis & compensationis effectus; quin & hæc species est solutionis, *l. si debitor 4. circa fin. ff. qui pot. in pign. l. amplius non peti. 15. ff. rem rat. haber. l. si peculium 20. §. quod si heredi 2. ff. de statu liber.* † Nullum ergò restabit dubium, quin admittenda sit compensatio, perinde ac solutionis exceptio, contra instrumenta, paratam executionem habentia, *Moller. dict. loc.*

Ita Domini in causa D. Johannis Christophori Brauns zu Leipzig/Menf. April. Anno 1632. (Verba sent. So hat sich auch mehrbemeldter Rath mit seinem Einwenden nicht zu behelffen/sondern es wird die von euch gesuchte Compensation wider klar Brieff und Siegel billich verstattet/W. R. W.)

DEFINIT. XIII.

In continenti, h. e. intra sex septimanas, & tres dies, probanda est exceptio compensationis.

Multum disputatur à Dd. *intra quantum tempus exceptio compensationis probari, ac debitum compensandum doceri debeat?* Haud pauci enim probationi huic duos menses præstitutos asserunt, per *text. in l. aufertur 46. §. 4. ff. de jur. fisci.* Joh. Sichard. *in rubr. C. de compensat. n. 13. & 15. Donell. lib. 16. Comm. 15.* † Alii verò, & quidem communiter Dd. judicis arbitrio, termini hujus definitionem committunt, per *l. ult. in verb. sed possit judici facilem exitum, &c. C. de compensat. §. in bone fidei judicis 30. Inst. de action. ubi Joh. Schneidew. n. 18. & seq. Felin. in c. cum Johannes 10. extr. de fide instrum. n. 1. Matth. Berlich. part. 1. concl. 23. n. 10. Jacob. Menoch. lib. 2. arbit. jud. quæst. centur. 1. cas. 14. n. 5. & seqq.* † At in foro Saxonico res adeò difficilis non est. Neminem siquidem, paulisper saltem in jure Saxonico versatum, latet, intra terminum probatorium, juris Saxonici consuetum, qui est sex septimanarum atque trium dierum, exceptionem solutionis esse docendam

damatque probandam; etiam contra paratam executionem, Matth. Coler. *de process. execut. part. 4. c. 2. n. 10.* Andr. Rauchb. *part. 2. quest. 25. n. 104.* † Idem ergo de exceptione compensationis asserendum erit, quæ in vim solutionis opponitur; quin & species solutionis dicitur, b. Conit. 8. † Et sufficit, compensationem exceptionis in continenti probari, ad instar aliarum exceptionum, quæ contra paratam executionem admittuntur, Rauchb. *dict. quest. 25. n. 102. & 106.* † Atqui dicitur fieri probatio in continenti, quæ sit plenè & integrè intra terminum, executioni præfixum, nempe lex septimanarum atque trium dierum, ita ut postea ulteriore deductione haud indigeat. Ordin. Torgens. *de Anno 1583. §. da aber dennoch/te.* Andr. Rauchb. *dict. quest. 25. n. 104.* Dan. Moller. *lib. 2. semestr. 18.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 4. c. 2. n. 19.*

Ita Domini in causa Michael Colbarts zu Elestin / Mens. Aug. Anno 1634. (Verba sent. Ihr wollet ihme dann solche compensation per modum exceptionis peremptoriae und in Krafft einer solution opponiren, und dieselbe binnen Sächsischer/und also in continenti erweisen und beybringen / damit würdet ihr auch bey der Hülffe nochmalts billich gehöret / und wäret auff den Fall ein mehrers als 100. Flor. zu zahlen nicht schuldig / B. R. W.)

DEFINIT. XIV.

Ex solis instrumentis, aut confessione partis probanda est exceptio compensationis, non per testes.

Indubitatum est in foro Saxonico, contra instrumenta obligationum guarentigiata, quæ paratam habent executionem, non admitti exceptiones; nisi probari queant in continenti per instrumenta, vel per confessionem adversæ partis. † Nec auditur Reus excipiens, si per testes probare suam intentionem velit, Matth. Coler. *de process. execut. part. 4. cap. 2. n. 23.* Hartm. Pistor. *part. 4. quest. 10. num. 19.* Andr. Rauchb. *part. 2. quest. 25. num. 102.* † Quare nec compensationis exceptio contra executionem paratam probari poterit per testes; sed præcisè doceri debet, vel ex confessione partis, Gloll. *in l. u. r. C. de compensat. verb. convicto.* Felin. *in cap. cum Johannes 10. u. 1. extr. de fide instrum.* † Vel ex instrumentis productis, aut ex Actis conventionis, ita, ut aliter judici fidem de eâ fieri non sit necesse, l. ult. C. *de compensat.* Joh. Zanger. *de except. part. 3. cap. 8. num. 59.* Jacob. Schult. *observ. 39. num. 6.* † Quod & verbis diicitis probavit Elector Illustrissimus b. Const. 8. *vers. iedoch daß dieselbige ex confessione partis &c. ubi* Dan. Moller. *num. 6.* † Secus forsitan res se habes, quando non agitur executive ex instrumento guarentigiato, sed in processu ordinario exceptionis compensatio veniat opponenda; quæ procul dubio in reprobatione per testes doceri poterit, secundum tradita Hartm. Pistor. *part. 4. quest. 13. n. 30.* & Matth. Wes. *Inst. de except. n. 7.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Ihr wollet denn solche compensation per modum exceptionis peremptoriae opponiren, und dieselbe binnen Sächsischer Frist durch Urkunden und Instrumenta, und also in continenti erweisen / und beybringen/damit würdet ihr billich gehöret/te.)

DEFINIT. XV.

Super exceptione compensationis in processu executivo juramentum Actori nequit deferri.

Exinde, quod probatum dedi *Defin. preced.* exceptionem compensationis demonstrandam ac docendam esse per modos, altiore indagine non requirentes, extra processum nempe probationis ordinarium, arg. l. 3. §. si ibidem 13. ff. *ad exhib. l. ille a quo 13. §. si de test. 2. ff. ad SCtum Trebell.* satis liquet, non admittendum esse Reum, † si debitum compen-

sandum conscientia Actoris committere, & ita super exceptione compensationis juramentum deferre velit, Christoph. Zobel. *part. 1. differ. 26. n. 11.* Reinhard. Rosa *in addit. ad Dan. Moller. lib. n. 11.* Jacob. Schult. *observat. 40.* Hartm. Pistor. *part. 4. quest. 13. n. 7. & seqq.* † Quia scilicet juramentum est species quædam legitimæ probationis; vel saltem loco ejus habetur, Andr. Rauchb. *part. 1. quest. 11. n. 25.* Hartm. Pistor. *dict. quest. 13. num. 10.* † Quem admodum ergo probatio solennis extra processum ordinarium, & absque causæ cognitione, judicique interlocutione, Actori non potest imponi: ita multò minus jusjurandum, Dan. Moller. *lib. 3. semestr. 36. num. 1.* † Ex quo etiam fit, quod in processu executivo exceptio executionem impedituræ conscientia adversarii nunquam committatur, Zanger. *de except. part. 3. cap. 26. num. 119.* † Sanè si in processu ordinario compensatio opponatur, quantum locus sit delationi juramenti, facillè concesserim; juxta tradita *Defin. preced. in fin.* Jacob. Schult. *dict. observat. 40. num. 15.* Hartm. Pistor. *dict. quest. 13.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. Solche exceptionem compensationis aber seyd ihr in des Klägers Bewiffent zu schieben/und ihme den Eyd darüber zu deferiren nicht befügt / B. R. W.)

DEFINIT. XVI.

Non impedit paratam executionem ex instrumento guarentigiato exceptio solutionis, quando præsumptionibus ac conjecturis probanda est.

Nemo facillè dubitaverit, exceptionem solutionis, contra instrumentum obligationis guarentigiatum oppositam, paratam impedire executionem propter textum manifestum in Ord. Elect. Saxon. Provinc. *de Anno 1555. tit. von versagten Briefff und Siegel in fin. Et process. jud. tit. 39. §. wann aber das Urtheil. in fin.* † Attamen cum grano salis id accipi debet; si nempe solutio instrumentis in continenti possit demonstrari, b. Const. 8. Matth. Coler. *de process. execut. part. 4. c. 2. n. 18.* Andr. Rauchb. *part. 2. quest. 25. n. 100.* † Quod si verò probatio solutionis altiore indagine requirat, nec in processu summano expediri queat, neutiquam contra executionem paratam admittenda, sed debitori usque post solutionem factam reservanda, ac in processum reconventionis rejicienda erit, arg. l. 3. §. ibidem 13. ff. *ad exhib. l. si is a quo 3. ff. ut in poss.* Coler. *dict. loc.* † Ergo si debitor, ex instrumento guarentigiato conventus, exceptionem solutionis præsumptionibus & conjecturis docere velit: (quod ipsum facere posse demonstrabo *infr. part. 2. Const. Elect. 29. defin. 11.*) non nisi post executionem peractam, debitumq; totaliter solutum, in reconventionis processu admittetur. † Cum præsumptiones ac conjecturæ extra probationem legitimam atque solennem, quæ fieri solet per testes, vix doceri poterunt, nec unquam præsumptionibus solutio demonstrabitur, quin conjecturis & præsumptionibus contrariis creditor eam refellere, vel saltem impugnare conetur, ut meritò solutionis exceptionem hoc loco indagine altiore requirere dixeris. † Quo casu per eam paratam executio neutiquam impediri potest, juxta tradita Matth. Coler. *dict. cap. 2. n. 16. & seqq.*

Ita Domini ad Consultationem Præfecti zu Weßfelburg / Mens. Majo, Anno 1632. (Verba sentent. Ob nun wohl beflagte Erben darwider eingewendet / daß Kläger / unangesehen er des Geldes hochbenötiget gewesen / indem er bey ihrem Vater um Lieferung der Kost gearbeitet/etwas an Korn und Geld zur Verehrung angenommen / und auch noch hier über 6. R. Schock auff Zinse erborget / er doch in die 20. Jahr freydlich gewesen / uñ nichts gefodert / dānenhero zu mutmaßsen / daß ihme die 20. R. Schock vorlängst bezahlet seyn müß / H 3

inmassen denn aus diesen und dergleichen præsumptionibus die exceptio solutionis erwiesen/und dargethan werden mag. Dieweil aber dennoch solches der Beflagten Erben Einmenden altioris indaginis ist/von Klägern nicht eingeräumt/nach so bald und in continenti verificiret werden mag/nc. So seyn Beflagte Erben Klägern die gefoderte 20. R. Schock zu zahlen und abzustatten schuldig/und werden mit ihrer vorgeschügten exceptione solutionis, gestalten Sachen nach / in die reconvention billich verwiesen/W. N. W.)

DEFINIT. XVII.

Præter solutionis exceptionem, etiam in Provinciis Electoratus Saxonici, alia exceptiones in continenti liquidabiles ac probabiles, instrumento guarentigato opposita, executionem paratam impediunt.

- 1 Nullanè ergò alià exceptio, præter solutionis & compensationis, in Provinciis Electoratus Saxonici, ad impediendam paratam executionem, contra instrumentum guarentigatum valide opponi poterit? † Ita sanè dicendum videbatur propter
- 2 *text. in Ordin. Provinc. de Anno 1555. sub tit. von verfaszten Brieff und Siegel. S. daß ihm solches keines weges. Et vers. und keine andere Exception. Qui textus ancipitem cogitandi causam doctissimis etiam juris Saxonici Interpp. præbuit, eosque commovit, ut omnes alias exceptiones contra debitorum cautiones prorsus rejecerint; † ut videre est ex traditis Matth. Coler. de process. execut. part. 4. cap. 1. n. 45. & seqq. & Dan. Moller. ad Const. Elect. 19. num. 59. & seqq. p. 2. † Et certè si verum fateri liceat, verba predictæ Ordinat. admodum clara & manifesta sunt, ut de mente Illustrissimi Electoris, reliquas exceptiones excludere volentis, vix ulterius ambigendum sit. † Quomodo enim clarius id exprimere potuisset, quàm quod debitorem, chirographum aut instrumentum obligationis suæ recognoscentem, si alià, quàm solutionis, vel satisfactionis exceptione executionem impedire conetur, nullatenus audiri permittit: (keines weges) uti verba habent*
- 3 *Ordin. † Quæ universaliter negativa sunt, & omnem quamcunque exceptionem excludunt, juxta doctrinam Felin. in c. cum accersissent 8. num. 8. extr. de Const. Hipp. de Marfil. singul. 675. Magon. decis. 38. num. 10. & seqq. † Nec quicquam dubii restabit, si pensitaverimus verba Ord. judic. Process. de Anno 1622. tit. 39. S. wenn aber das Urtheil vers. und keine andre Exception, als solutionis oder compensationis intra terminum executionis liquide dawider zugelassen/nc. † Nihilominus iniquissimum dixeris, si Reus, justis exceptionibus & defensionibus rejectis, ad solutionem cogeretur, atque solvere teneretur id, quod non debet, l. nam hoc natura 14. ff. de condi. et. in deb. † Quin nec Statutum, permittens aliquas & certas exceptiones opponi instrumento, impedire videtur, quò minus objiciantur, aliæ quoque similes expreslis, Jason. in l. un. n. 11. vers. quarto facit ff. si quis jus dic. non obtemp. † Quia casus, quos necitæ paritas æquitatis, aut identitas rationis, non sunt quoad juris dispositionem separandi, l. illud 32. ff. ad Leg. Aquil. l. à Titio 108. ff. de V. O. Et ab omnibus receptum est, inquit Hartm. Pistor. p. 4. quest. 10. n. 13. etiam in casu, ubi aliàs nulla admittitur exceptio, illam nihilominus admitti, quæ ex eodem instrumento ab adversario producta oritur, allegans Bartol. in l. 1. §. & parvi 2. n. 5. ff. quod. vi. aut clam. Jas. in l. 1. C. de bon. poss. cont. tabul. Jacob. Menoch. consil. 108. n. 34. & 38. † Ex quo certè tam in admittendis, quàm rejiciendis exceptionibus contra debitorum cautiones, plures sæpè hallucinari & impingere, atque hoc pacto quandoque creditores, quandoque debitores*

iniquè gravari videmus; uti conqueritur Andr. Rauchb. part. 2. decis. 25. n. 107. † Et non obstante Ordinat. Provinciali, in foro etiam Saxonico similes exceptiones notorias & in continenti liquidabiles atque probabiles, pro impediendâ executione, instrumentis guarentigatis, vel ex usu saltem communi, & observantiâ, validè opponi, testantur post Matth. Coler. part. 2. decis. 290. num. 2. & de process. execut. part. 4. c. 1. n. 48. & seqq. Andr. Rauchb. dist. quest. 25. n. 102. Dan. Moll. lib. 3. semestr. 18. Matth. Berl. part. 1. concl. 84. n. 4. Joh. Zang. de except. part. 3. cap. 26. n. 6. & seqq. Hart. Pistor. part. 4. quest. 12. n. 7. Petr. Heig. part. 2. quest. 7. n. 29. Jac. Schult. in addit. ad Modest. Pistor. part. 4. quest. 137. n. 11. & seqq. † Ego certè mihi persuaderi nunquam patiar Electores Saxonici Illustrissimos in dist. Ordin. Provinc. von verfaszten Brieff und Siegel. Ordin. Process. judic. tit. 39. §. wenn aber das Urtheil. omnes indifferentè exceptiones, præter solutionis & compensationis, excludere voluisse. † Siquidem Princeps, exceptiones vel appellationes removens, intelligitur saltem de frivolis cogitasse, Felin. in cap. ex part. 13. extr. de offic. & potest. judic. deleg. n. 3. † Crediderim ergò vel ex mente saltem Illustrissimorum Constituentium alias quoque exceptiones in continenti probabiles, in foro Sax. pro impediendâ executione esse admittendas. Idque † 1. per textum clarum & manifestum in Ordin. Polit. de Anno 1612. tit. von Justitien Sachen n. 19. §. dieweil denn dieses Sachen vers. daß Inhalts der Lands-Ordnung/ wider klar Brieff und Siegel keine exceptiones und dispensationes, so nicht in continenti durch unlaugbare Urkunden oder sonsten ex actis oder Confessione partis erwieslich seyn/jugelassen werden sollen/nc. Et postea; Es hätte dann die fürgeschüßte Exceptio gleichfalls ex natura contractus ihren Ursprung/und wäre ex ipsius instrumenti inspectione alsobald zu verificiren: Als da seyn exceptio non secuti implementi, rei non tradita, und dergleichen/nc. † Ex quo manifestissimum, non solum per exceptionem solutionis & compensationis, sed etiam per exceptionem non secuti implementi, rei non tradita, aliasque similes executionem paratam ex instrumentis liquidis impediri. Ut maximè ergò verba Ord. & Process. judiciar. in locis supra allegatis contrariari viderentur: † attamen per hanc Sanctionem Electoralem, quæ nullibi disertè sublata fuit, declaranda ac limitanda essent, juxta tradita Dan. Moll. lib. 3. semestr. in fin. † 2. Idemque evidenter comprobatur Ordinatio Torgensis de Anno 1583. sub tit. von wucherlichen Contracten: quæ usurarum legitimarum, & similes exceptiones contra instrumenta guarentigata admittit, si in continenti, vel è vestigio probari queant. §. Es trägt sich auch. §. da aber. §. dabeneben/nc. † 3. De exceptione quoque non numeratæ pecuniæ, quin etiamnum hodie in foro Saxonico, contra instrumentum liquidum opposita, paratam impediatur executionem, ambigendum prorsus non est; Vel ex observantiâ, in Judicio Appellationum Dresdensi Anno 1605. disertè confirmatâ, Hartm. Pistor. part. 4. quest. 127. Quicquid etiam in contrarium disputet Dan. Moller. ad Const. Elect. 19. p. 2. n. 59. & seqq. † Probant sanè hæc evidenter, in terris quoque Electoratus Saxonici alias exceptiones, præter solutionis & compensationis, contra paratam instrumentorum executionem admitti, non obstante prædictâ Ord. Provinciali sub tit. verfaszte Brieff und Siegel. Quæ si adhuc dubii quicquam relinquat, † haud ineptè cum Andr. Rauchb. dixeris, solam quidem solutionis exceptionem, etsi altiorem indaginem desideret, in hunc modum admitti, ut ad instar aliorum proba-

rationem ordinariam sufficere videatur, si intra terminum probatorium articuli, literariorumque documentorum copia judici exhibeantur; dummodo nimia ejus, qui probare debuit, negligentia non arguatur, Felin. & Panorm. in c. licet causam 9. de probat. infr. b. p. l. Const. 10. & 17. † Alias verò exceptiones paratam instrumentorum executionem ita demum impedire, si debitor per confessionem Creditoris, aut instrumenta potissimum intra executionis terminum easdem plenè & integrè probaverit; juxta verba manifesta dict. Ord. Torg. §. da aber dennoch. Andr. Rauchb. part. 2. quest. 25. n. 106. de qua Rauchb. doctrinà tamen haud parum dubito. Vid. infr. de fin. 17. Vide tamen Resolut. Grav. de Anno 1661. Tit. von Justitiensachen. §. hätte aber zum dritten. & Decis. Noviss. 2. Ita Domini in causa Thomæ angrock's zu Burghausen/ Mens. Jul. Anno 1619. (Verba sent. Inmassen euch denn diese eure Nothdurfft (weil dergleichen Exceptiones so wol als die Exceptio solutionis und compensationis wider klar Brieff und Siegel/ weß sie in continenti zu beschreiben opponiret werden mögen) vorzuschügen unbenommen/ und ausñ Fall ihr dieselbe in continenti beschreiben kömret/ würdet ihr damit zugelassen/ und möchtet in die reconvention nicht verwiesen werden/ B. D. W.)

DEFINIT. XVIII.

Admittitur exceptio usuraria pravitatis contra instrumentum liquidum & confessatum.

Non solum ergò exceptio solutionis ac compensationis, sed & alia exceptiones notoriae vel in continenti liquidabiles, quae nempe intra terminum probatorium 6. septimanarum atque trium dierum plenè & integrè probantur, contra paratam executionem ex instrumentis liquidis & confessatis admittuntur. † Harum exceptionum catalogum ingentem referunt Andr. Rauchb. part. 2. qv. 25. n. 102. Matth. Berlich. part. 1. concl. 84. n. 6. & multis seqq. Matth. Coler. de proc. execut. part. 4. cap. 1. n. 48. & seqq. Joh. Zanger. de except. part. 3. c. 26. n. 61. & seqq. Unico verbo si eas comprehendere velis, † dicas, Reum impedire paratam executionem, si exceptionem talem contra instrumentum liquidum & confessatum opponat, quae ex natura ipsius contractus dependeat, & in continenti demonstrari queat; imprimis verò, si ex eodem instrumento, ab adversario producto, oriatur, eleganter Hartm. Pistor. p. 4. q. 10. n. 13. & 15. Veluti est † exceptio non secuti implementi, rei non tradita; & similes aliae; uti verba habent Ordin. Polit. de Anno 1612. tit. von Justitiensachen n. 19. dieweil dann dieses. vers. Es hätte dann die fürgeschügte exceptio gleichfalls ex natura contractus ihren Ursprung/ und wäre ex ipsius instrumenti inspectione alsobald zu verifiziren, als da seyn exceptio non secuti implementi, rei non tradita, und dergleichen/ ic. † Quin ergò exceptio usurariae pravitatis etiam in foro Saxonico contra instrumentum guarentigiatum valide opponatur, dubium non est; ut quae extra controversiam ex ipso contractu nascitur atque dependet. † Idque tanto certius, quanto manifestior est Sanctio Electoralis de hac ipsa exceptione usurariae pravitatis, eam admitti jubens, si in continenti, vel è vestigio probari queat, in Ordin. Torgens. de An. 1585. tit. von wucherlichen Contracten. §. Es trägt sich auch. vers. da aber dennoch. Andr. Rauchb. part. 2. quest. 25. n. 103. Dan. Moller. l. 2. semestr. 19. Matth. Berl. dict. concl. 84. num. 56.

Ita Domini in causa Bernhardi Dieterichs von Starschedel contra Georg. Heinrichen vom Ende/ ad requisitionem Praefecti Rochlicensis, Mens. Jan. Anno 1630.

Et ad consultationem Senatus Zittaviensis, Mens. Jun. A. 1630.

DEFINIT. XIX.

Impedit quoq; paratam executionem exceptio simulationis, quae docetur, aliud actum, aliud scriptum fuisse.

Non minus quoq; exceptio simulationis, contra

instrumentum liquidum & confessatum opposita, paratam executionem impedit; quando nempe aliud factum, aliud verò in contractu scriptum dicitur; puta, si debitor contra chirographum, vel mutui instrumentum, à se recognitum, excipiat; pecuniam in eo promissam, non mutuo datam, sed lusu perditam, aut loco pecuniae paratae, obligationem, aliasve res pro pecunià aestimatas sibi datas fuisse; propter Sanctionem Electoralem in Ordin. Torgens. tit. von wucherlichen Contracten §. darneben so wollen wir alle dergleichen Verschreibung. Andr. Rauchb. part. 2. quest. 25. n. 97. & seq. Joh. Zanger. de except. part. 3. cap. 26. n. 84. Felin. in cap. ex parte. 13. extr. de offic. & potest. judic. delegat. n. 14. Matth. Berlich. part. 1. concl. 84. n. 21. † Quod tamen Interpp. eatenus admittunt, si appareant legitimae probationes, aut saltem praesumptiones simulationis, Johan. Zanger. & Rauchb. dict. loc. † Non modò enim simulatio contractus usurariam pravitatem inducit, quae instrumento etiam confessato validè opponitur. Desinit. praeced. sed & ipsum contractum annihilat, & fundamentum intentionis Actoris evertit. † Cum contractus simulationis non dicatur contractus, Felin. dict. c. ex parte 13. n. 14. Matth. Coler. de process. execut. part. 1. c. 10. n. 269. Ut vel propterea exceptio simulationis iis sit accensenda exceptionibus, quae ex ipsa contractus natura originem trahunt, & etiam contra instrumenta quarentigiatam admittuntur ex Ordin. Polit. de Anno 1612. tit. von Justitiensachen. n. 19. §. dieweil denn dieses/ ic. vers. Es hätte dann/ ic. Ita Domini in causa Thomæ Hendels zu Zorgan/ Mens. Mart. Anno 1635. (Verba sent. Wofern ihr nun in continenti mit des Creditoris eigenen Mißiven, daß ihr nicht baar Geld/ sondern eine Steuer-Obligation empfangen/ darthun und erweisen köntet; So möchte obgedachter euer Gläubiger aus der von euch in Händen habenden Obligation, bey so gestalten Sachen/ höher nicht/ als ihr an baarem Gelde empfangen/ wider euch die Hälfte erhalten/ B. D. W.)

DEFINIT. XX.

Exceptio non numerata pecunia, in terris quoque Electoratus Saxon. contra instrumentum liquidum & confessatum validè opponitur.

Quicquid etiam disputet Dan. Moller. ad Const. Elect. 19. n. 54. & seq. part. 2. verissimum pariter & communiter ab Interpp. receptum est; haud ob stare Ordin. Provinc. sub. tit. verset Brieff und Siegel, exceptionem non numeratae pecuniae, pro impedienda executione contra instrumentum guarentigiatum, sive liquidum & confessatum, validè opponi, Hart. Pist. part. 4. quest. 12. n. 7. Matth. Coler. de process. execut. part. 1. cap. 10. n. 230. Joh. Zanger. de except. part. 3. cap. 26. n. 90. Matth. Berlich. part. 1. concl. 84. n. 16. † Non solum, quia haec exceptio speciem simulationis habet juxta tradita Bald. l. 1. c. plus valer. quod agit. n. 3. Hartm. Pist. dict. loc. n. 8. quae executionem paratam ex instrumento guarentigiatum impedit; secundum tradita Desin. praeced. † sed etiam, quod sententia haec in supremo judicio Appellationum Dresdensi Anno 1605. in pleno Senatu approbata ac confirmata fuerit.

Ita Domini in causa Ludovici Colditzens zu Weissenfels/ Mens. Jan. An. 1633. (Verba sent. Gestalt dem auch die exceptio non numeratae pecuniae, wañ dieselbe notoria, oder in continenti beweislich/ wider klar Brieff und Siegel zuläßlichen/ ic.)

Et in causa Augustini Stephans contra Hansen Wildem zu Leipzig/ Mens. Jun. Anno 1626.

DEFINIT. XXI.

Sicuti etiam exceptio Senatus consulti Macedoniani,

Non errant, qui in terris quoq; Electoratus Saxonici, exceptionem Scti Macedoniani, in processu executivo, contra instrumentum guarentigiatum efficaciter opponi asserunt; ad impediendam scilicet paratam executionem, cum Dan. Mol-

Moller. *lib. 3. semestr. 18.* Matth. Col. *de process. execut. part. 4. c. 1. n. 163.* Joh. Zang. *de except. part. 2. cap. 26. n. 93.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 84. n. 20.* † *Ecquis enim negabit, exceptionem hanc ex ipso mutui contractu oriri ac dependere; cum per eam filios, absque consensu patris mutuo accipienti pecuniam, & sic invito parte contrahenti succurratur adversus creditorem, l. 1. & passim. tit. ff. & C. ad Senatuscons. Macedon. Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 29. defn. 3.* † *At certi juris est, impediri executionem paratam, per exceptionem, instrumento garantigato oppositam, quando ea ex ipso contractu suam originem trahit, uti clara est Sanctio Electoralis in Ordin. Polit. de Anno 1612. tit. von Justitiensachen. n. 19. §. diweil dann dieses Suchen. supr. Defn. 17.*

Ita Domini in causa C. à S. contra C. à S. zum Hayn/Menf. Septembr. Anno 1625. (Verba sent. Diweil aber dennoch solche Schulden noch bey Lebzeiten seines Vatern / in dessen väterlichen Gewalt er gewesen / gemacht worden / dannhero sich Beflagter des beneficii S. C. Macedoniani, Inhalts der Rechte / nicht unbillich zu gebrauchen hat / welche Exceptio nicht allein ex ipso contractu mutui herrühret / sondern auch alsobald bescheiniget / und dargethan werden kan / &c. So wird Beflagter mit solcher seiner Exception vor allen Dingen / auch wider klar Brieff und Siegel gehöret und zugelassen / und inmittels mit der angefangenen Hülffe billich in Ruhe gestanden / B. N. W.)

Et in causa Daniel Rothens contra Ludwig von Bisting zu Jörbig / Menf. Septemb. Anno 1625.

DEFINIT. XXII.

Impedit quoque executionem paratam exceptio Crediti, à Curatore, suscipiente tutelam debitoris sui, hanc manifestati.

Susciperat Creditor minoris, ex mutuo sibi obligati, curatelam, nec tamen Creditum illud manifestaverat; quem propterea actionis periculum subire jura volunt, *Autb. minoris C. qui dar. tutor. vel Curat. Novell. 72. c. 4. & 5. Job. Gutierrez. de tutel. part. 1. c. 20. n. 2. Franc. de Caldas in repetit. l. si Curatorem habens 3. verb. sine Curatore constitutus n. 105. c. de in integr. restit.* † *Repetente postea ipso pecuniam, mutuo datam, atque exhibito instrumento obligationis garantigato, executionem urgente, minor, major jam factus, ex predicta Autb. minoris, excipiebat se nihil debere, eo quod curatelam suscipiens, prorsus tacuisset, ac propterea creditum amisisset. † Admittendam hanc exceptionem pro impediendâ executione, rectissime, judicârunt Domini. Cùm manifestò hæc exceptio ex ipso contractu dependebat, eumque annullabat; quo casu per oppositam exceptionem, non obstante instrumento obligationis liquido & confessato, executionem impediri, certum est in terris Electoratus Saxonici ex Ordin. Polit. de Anno 1612. tit. von Justitiensachen n. 19. §. diweil dann dieses Suchen. §. Es hätte denn die vorgeschükte Exceptio.*

Ita Domini in causa Ulrich Christophens & Nicolai von Ende / Menf. Decembr. Anno 1630. (Verba sent. Ob ihr nun wohl zu solchem Ende allbereit die Execution gesucht: Da aber dennoch Abraham von Ende die exceptionem Novell. 72. cap. 4. Daß ihr nemlichen durch Verschweigung der Schuld bey antretender Vormundschaft euch derselben verlustig gemacht dawider opponiren wolte / dieselbe auch in continenti zu bescheinigen ihm getrauet / &c. So würde er damit billich zugelassen / und mit der Execution in Ruhe gestanden / B. N. W.)

DEFINIT. XXIII.

Excussionis etiam exceptio ad impediendam executionem validè opponitur.

Contra instrumenta garantigata aliæ quoque Exceptiones ad impediendam executionem admittuntur; si scilicet sint notoriæ, vel in continenti liquidabiles aut probabiles, Matth. Coler. *de process.*

execut. part. 4. cap. 1. n. 48. & seqq. Joh. Zanger. *de except. part. 3. cap. 26. n. 61. & seqq.* † *Veluti inhabilitatis personæ; ut, si minor, vel mulier in foro Saxonico sine Curatore se obligaverint, Dan. Moller. lib. 3. semestr. 18.* † *Exceptio moratoria, vel dilationis quinquennalis, Moller. l. 4. semestr. 6. Andr. Rauchb. part. 2. quest. 25. n. 102. Anton. Fab. in Codic. lib. 1. tit. 9. defn. 2. n. 1. Coler. de process. execut. part. 1. cap. 9. n. 33. & seqq.* † *Debiti non liquidi; vel ex causâ nullâ aut prohibita; putâ, ex lusu illicito petiti, Rauchb. dict. loc. num. 95. aliæque plurimæ exceptiones, in continenti liquidabiles atque probabiles; quas copiosè adducunt Matth. Berl. part. 1. concl. 84. Zang. & Coler. dict. loc.* † *Inter quas rectissime refertur exceptio excussionis, quam ad impediendam executionem fidejussor Creditori opponere potest, in hunc finem, ut excutatur ante omnia debitor principalis, num solvendo sit nec ne. † Haud enim negari potest, ex ipsâ Contractus naturâ hanc exceptionem provenire, Autb. presente C. de fidejuss. Ut dubium prorsus non sit, eam contra instrumentum liquidum & confessatum, ad impediendam executionem, validè opponi, Ordin. Polit. Elect. Saxon. de Anno 1612. von Justitiensachen n. 196. diweil dann dieses Suchen / &c.*

Ita Domini in causa Casp. Eddels zu Meissen / Menf. Decembr. Anno 1632. (Verba sent. Ob nun wohl der Creditor, weil er von dem Principal-Schuldner nicht befriediget werden kan / euch allein in Anspruch genommen / und auff euer Brieff und Siegel wider euch executivè gelaget: Da ihr aber dennoch bey der Bürgschafft dem beneficio excussionis ausdrücklichen nicht renunciret hättet / &c. So wäre euch dieselbe Exception gebührlichen zu opponiren, und dadurch die Hülffe wider euch abzuwenden / unbenommen / B. N. W.)

DEFINIT. XXIV.

Valida etiam est exceptio erroris calculi, ad impediendam executionem paratam.

Ejusdem quoque efficaciz est exceptio erroris calculi. Quæ contra instrumentum liquidum & confessatum opposita, æquè impedit paratam executionem; quippè, quæ fundamentum intentionis, ipsumque contractum invertit & annihilat, ex eoque procul dubio nascitur atque dependet; Ut dubium non sit, eam validè opponi instrumento garantigato ex Ordin. Polit. de Anno 1612. tit. von Justitiensachen. n. 19. diweil denn. † *Eademque est ratio exceptionis promissionis erroneæ, juxta tradita Anton. Tessaure. decis. 26. n. 55. Bartol. in l. error 8. C. de jur. & facti ignor. n. 9. & 10. Matth. Berlich. part. 1. concl. 84. n. 61.* † *Quin etsi promissio erronea geminata, ac sæpius reiterata fuerit; nihilominus contra executionem validè eam opponi, tradunt Jason. in dict. l. error 7. C. de jur. & facti ignor. n. 28. Tessaure. dict. decis. 26. n. 15.* † *Quia scilicet etiam in delibendo quis errare potest, l. de atate 11. §. ex cautâ 8. ff. de interrog. in jur. faciend.*

Ita Domini in causa Dorotheen / viduz Georgii Schilbachs zu Salfeld / Menf. Septembr. Anno 1627. (Verba sent. Ob nun wohl auff solches producirtes Brieff und Siegel die Hülffe wider euch angefezet worden; Da ihr aber dennoch / euerem Fürgeben nach / exceptionem erroris calculi dawider einwenden würdet / und solche in continenti behaupten / und behringen könnt / &c. So wäre ihr damit zulässig / und würde inmittels mit der angefallten Execution billich in Ruhe gestanden / B. N. W.)

DEFINIT. XXV.

Etiamsi exceptioni huic à Reo fuerit renunciatum.

Non impediri paratam executionem per appositam exceptionem erroris calculi, si fuerit huic renunciatum, scribit post Jason. in *L. un. C. de error. calcul. n. 5.* Matth. Berlich. *part. 1. conclus. 84. n. 65.* per

- 2 per text. in dict. l. un. C. de error. calc. † Quod quidem concesserim, si transactio supervenerit expressa, dato aliquo à parte adversà; Veluti de transactione disertè loquuntur Impp. Dioclet. & Maxim. in dict. l. un. Et de eo casu forsan accipienda sententia.
- 3 Scabinor. Lipsiens. à Berlich. adducta. † Ceteroquin simplicem renunciationem debitori non magis ob stare putaverim, quam opponenti exceptionem non numeratæ pecuniæ; de qua communis est Dd. sententia, quod, etsi huic exceptioni in instrumento expressè renunciaverit debitor, nihilominus intra tempus præfinitum, illà commodè uti poterit, ut videre est apud Hartm. Pistor. part. 4. quest. 12. n.
- 4 4. † Quia pro errore Reus ad debitum se obligat, eo quoque exceptioni calculi censetur renunciare, juxta tradita in simili ab Hart. Pistor. dict. loc. Felin. in c. si cautio 14. num. 48. extr. de fid. instrum.

Ita Domini in causa Johannis VVilhelmi à Lindénau/ Mens. Septembr. Anno 1624. (Verba sent. Ob ihr nun wohl dem errori calculi ausdrücklichen renunciret und daß ihr auch dem selbstigen nicht gebrauchen wollet / euch verpflichtet. Da sich aber dennoch seithero befunden hätte / daß ein Irrthum begangen / und euch 568. Fl. 7. Gr. 10. Pfen. mehr / als ihr schuldig gewesen / angezset worden / ihr auch solches in continenti, wie recht / bescheinigen könntet / so wäret ihr solcher Exception vor bevorstehender Execution gebührlichen zu gebrauchen wol befugt / und ihr würdet damit billig gehöret und zugelassen / W. D. B.)

DEFINIT. XXVL

Neque solutionis, neque alia exceptiones in continenti haud probabiles, contra instrumentum confessionarium admittuntur, sed reconventionis iudicio reservantur.

- 1 **N**on aliter contra instrumentum liquidatum & confessionatum in processu executivo admittuntur exceptiones; sive solutionis, sive alia, ad impediendam paratam executionem, quam si in continenti sint liquidabiles atque probabiles, Matth. Coler. de process. execut. part. 4. cap. 7. n. 43. Hartm. Pistor. part. 4. quest. 10. n. 18. & seqq. Andr. Rauchb. part. 2. quest. 25. num. 102. † Nempe, quia summarie & absque ambagibus ex instrumento guaranteegiato procedi, & executionem institui, vult. Ordin. Provincial. de Anno 1555. tit. versart Brieff und Siegel.
- 3 In verb. schleunig soll verholffen werden. † Quod fieri certè non posset, si exceptio altioris indaginis, & difficilis probationis admitteretur, ut in aperto
- 4 est. † Et ex quo Creditor, ad instantiam processus executivi provocans, non aliter audiendus, quam si in continenti de debito fidem faciat: inde nec debitor excipiens admittendus est, si in continenti exceptionem docere haud valet; † Quia Creditor & debitor sunt correlata: quorum eadem est ratio ac juris dispositio, l. fin. C. de indict. vid. coll. Bald. in l. ult. n. 23. C. de evict. div. Adrian. tollend. Matth. Coler. de process. execut. part. 4. cap. 2. n. 25. † Non tamen prorsus rejicienda est exceptio altioris indaginis, sed reconventioni reservanda; ita, ut finitè executione in iudicio reconventionis Reus eam tractare valet, arg. l. 1. C. de except. rei judic. Col. dict.
- 7 cap. 2. n. 24. & c. 1. num. 166. † Quod in Saxonix Electoralatu verbis disertis dispositum, Ordin. Polit. de An. 1612. tit. von Justitien-Sachen. n. 14. S. dieweildann, vers. Sondern der Debitor damit in die reconvention gewiesen werden soll / ic. Et Ord. Torg. de An. 1583. tit. von wucherlichen Contracten S. da aber dennoch vers. So vermöge gedachter. Process. judic. tit. 39. S. wann aber das Urtheil. In verb. fin. wann er davon nicht absehen wolte / damit in die reconvention gewiesen werden vide Resolut. grav. de Anno 1661. tit. von Ju- Carpz. Definit. Vol. I.

stien-Sachen. S. hätte aber zum dritten S. könnte aber der Beklagte zum fünfften. Et Decis. Elect. noviss. 2.

Ita Domini in causa Berhardi Grundmans zu Halla/ Mens. Majo Anno 1624. (Verba sent. So ist doch der Schuldner seinem Brieff und Siegel / weil dasselbe richtig / nachkommen / und bey Vermeidung der Hülffe die Zahlung zu thun pflichtig / und wird mit seiner Exception, wofür er davon abzustehen nicht gemeynet / weil er dieselbige in continenti nicht beyzubringen vermag / in die reconvention billig verwieseln / W. D. B.)

It. in causa Thomæ Langrocks zu Burghausen/ Mens. Julio, Anno 1629.

Et in causa Ludovici Goldigens zu Weissenfels/ Mens. Jan. Anno 1633.

DEFINIT. XXVII.

Exceptiones in continenti dicuntur liquidabiles, quæ plene & integrè intra terminum executioni præfixum probantur.

Sed ambigunt Dd. quando & quomodo in continenti probatio fieri debeat: Censent siquidem nonnulli, eam in momento esse expediendam, per l. 3. vers. hodie constat de fideicommissio, hodie agamus &c. ff. ut in possess. legat. nom. † Alii vero largiuntur debitori biduum vel triduum, l. ult. ubi Dd. C. de error. advocat. l. ult. C. de judic. † Nonnulli decem dium, l. promissor. 21. S. 1. ff. de Constit. pecun. † Alii quindecim dies, arg. c. 1. extr. de restit. spoliat. in sexto. † Alii duos vel tres menses, ex l. in fraudem 45. S. fiscalibus 10. l. aufertur 46. S. qui compensationem 4. ff. de jur. fisci. † Vel etiam quatuor menses, per l. ult. C. de Usur. rei judic. Et sic mirè variant, ut videre est apud Andr. Rauchb. part. 2. quest. 25. n. 104. † Ut non immeritò temporis hujus determinatione judicis arbitrio quis committendam existimet, cum Hartm. tit. 19. observ. 11. Jac. Menoch. de arbit. judic. qu. lib. 2. cent. 1. cas. 17. n. 8. Hartm. Pistor. part. 4. qu. 0. n. 18. † Quæquid sit, in terris Elect. Saxonici, probatum dicitur fieri in continenti, quando plene & integrè sit intra terminum, executioni præfixum, nempe intra 6. septimanas & dies tres, ita ut post ulteriori deductione haud indigeat, Ord n. Torg. de An. 1583. tit. von wucherlichen Contracten. S. da aber dennoch. In verb. binnen der Zeit / da ihme die Hülffe angekindiget / und dieselbige würcklichen ergeben soll / und also in continenti &c. Rauchb. dict. loc. Matth. Coler. de proc. execut. part. 4. cap. 2. n. 19. Joh. Zang. de except. part. 3. cap. 26. n. 125. Dan. Moller. lib. 2. femestr. 19. † Etsi verò Andr. Rauchb. exceptionem solutionis excipiat, ac sufficere existimet, intra terminum probatorium articulos, literariorumque documentorum copias judici exhiberi, ad impediendam executionem, dict. quest. 25. n. 106. † nollem tamen is afor esse, ut quispiam huic doctrinæ confidat, propter verba manifesta in Ordin. Process. jud. tit. 38. S. wenn aber das Urtheil In verb. und keine andere Exceptio als Solutionis oder Compensationis intra terminum executionis liquida, &c.

Ita Domini in causa Thomæ Langrocks zu Burghausen/ Mens. Jul. Anno 1629. (Verba sentent. Inmassen euch denn diese cure Nothdurfft (weil dergleichen Exceptiones so wohl als die exceptio solutionis und compensationis wider klar Brieff und Siegel / wenn sie in continenti zu bescheinigen opponiret werden mögen) vorzuschützen unbenommen / ic.)

DEFINIT. XXVIII.

Probatio exceptionis in iudicio summario, parata executioni opposita, per instrumenta, non etiam per testes ordinario probationis modo expediri debet.

Non sufficit, exceptiones, paratæ executioni in iudicio oppositas, in continenti probari, sed etiam

etiam per instrumenta præcisè probatio hæc debet
 2 expediri: † Nec auditur Reus, si testes adducere,
 & per illos exceptiones probare velit, *b. Const. 8.*
vers. iedoch daß derselbige ex Confessione partis pro-
ductis instrumentis, oder sonst ex actis conventionis
dermassen liquida und kund sey/damit es fernerer und
sonderlicher probatio: und Ausführung derhalben
nicht bedürffte. Ordin. Polit. de Anno 1612. tit. von
Justizien-Sachen. num. 19. §. Die weil dann. In verb.
So nicht in continenti durch unlaugbare Urtunden/
oder sonst ex actis, oder Confessione partis erwei-
lich seyn/ Matth. Coler. de proc. execut. part. 4. c. 2.
n. 23. Joh. Zang. de except. part. 3. c. 26. num. 115.
 3 Hartm. Pistor. *part. 4. quest. 10. num. 19.* † Nam
 ex quo Creditor paratam executionem intentare
 volens, necesse habet, ut judici de debito fidem fa-
 ciat, vel per instrumenta, vel per confessionem,
 nec audiendus, si per testes probare velit, *Ord. Prov.*
tit. versagt Brieff und Siegel. Et Ordin. Polit. de
Anno 1612. tit. von Justizien-Sachen. n. 19. §. Die
 4 *weil denn.* † Inde quoque obligatus censetur de-
 bitor, contra instrumentum liquidum & confessio-
 natum excipiens in continenti, exceptiones suas
 vel per instrumenta, vel per confessionem credito-
 ris probare; quia creditor & debitor sunt correlata,
 quorum eadem est ratio, jurisque dispositio, *l. ult.*
C. de indict. viduit. tollend. Nicol. Everh. in top. loc.
 5 *à correl. 20. n. 10. & seqq.* † Et judicantur ad paria,
 circa probationes Actor & Reus, ita, ut nil plus
 favori debeat Reo, quam Actori, *Matth. Coler. dict.*
 6 *cap. 2. n. 26.* † Ac certè si aliter diceretur, testes
 que ad probandas exceptiones executionis impedi-
 tivas admitterentur, equis non videt, creditorem
 per indirectum ad processum ordinarium remitti,
 7 diuque super executione suspendi? † Quia absque
 ordine judiciali ad testium probationem haud faci-
 le perveniri potest, *z. 1. & tor. tit. extr. ut lit. non*
contest. l. si quando 19. C. de testib. Jacob. Schult. ob-
serv. 40. n. 12. Coler. de proc. execut. part. 4. cap. 1.
num. 195. & seq. Vide Resolut. grav. ad An. 1661. Tit.
von Justizien-Sachen. §. 4. & 5. verb. sondern wolte
sich auff Zeugen beruffen.

Ita Domini in causa heredum Henrici à Bredelohsen/Menf.
 Junio Anno 1632. (Verba sentent. So wird solches allein
 von dem Beweis/so mit documenten geschicht/ verstanden/
 und ist demnach Beklagter den ihm nachgelassenen Beweis
 binnen Sächsischer Frist/ und also in continenti mit briefli-
 chen Urtunden zu verfahren pflichtig/ und es hat der ordent-
 liche Beweis/ so durch Zeugen geschicht/ nach Gelegenheit
 dieser Sachen/weil executiv auff klar Brieff und Siegel ge-
 klaget worden/nicht statt/W. R. W.)

DEFINIT. XXIX.

Admittitur tamen probatio per testes summaria, con-
tra instrumentum garentigiatum ad impedi-
endam executionem.

1 **R**atio igitur, quod debitor, exceptiones contra
 instrumentum liquidum & confessatum proba-
 re volens, præcisè instrumentis, non etiam testi-
 bus probationem expedire debeat, solum in eo con-
 sistit: ne per ordinariam & solennem testium pro-
 bationem, executio ultra terminum præfixum sus-
 pendatur, & ita processus summarius atque exe-
 cutivus in ordinarium processum convertatur, con-
 tra *Ordin. Provincial. tit. versagt Brieff und Siegel.*
 2 † Quia scilicet absque ordine judiciali, puta, abs-
 que libelli editione, litis contestatione, aliisque so-
 lennibus, probatio ordinaria nequit expediri, *c. 1. &*
 3 *tor. tit. extr. ut lit. non contest. definit. preced.* † Quid
 autem si Reus testes, ad probandum ejusmodi exce-
 ptiones, statim intra terminum executioni præfi-

xum producat, & summariter, absque articulis or-
 dinariis & interrogatoriis, aliisque solennitatibus,
 ad processum ordinarium pertinentibus, examinari
 faciat? † Admittendam esse hanc testium probatio- 4
 nem summariam contra instrumentum etiam li-
 quidum & confessatum, ad impediendam executio-
 nem, dixerim cum Hartm. Pistor. *part. 4. quest. 13.*
num. 28. & Matth. Berlich. part. 1. concl. 84. n. 82.
 5 *& 83.* † ubi præ confirmatione hujus sententiæ,
 Rescriptum Electorale Anno 1585, ut & Responsum
 facultatis juridicæ Lipsiæ. *de Anno 1618.* adducit.
 † Nec enim habet creditor, quod jure conqueri pos- 6
 sit de suspensâ aut protractâ executione privilegi-
 atâ, *ex Ord. Provinciali*, si debitor circa producti-
 onem & examinationem testium summarie procedat
 & intra terminum, executioni præfixum, excep-
 tiones suas perinde ac per instrumenta plenè ac
 perfectè probet. † Quod si dixeris, præcidi hoc modo 7
 interrogatoria creditori, haud sine magno ipsius peri-
 culo: Respondeo, in processu summarionon semper
 interrogatoria admitti; aut si admittantur, quin &
 super ipsis testes summarie & in continenti examina-
 ri possint, equis negaverit? *Joh. Zanger. de ex-*
cept. part. 1. cap. 2. num. 26. † Planè hæc in re 8
 iudicis arbitrium non prorsus exclusum velim, num
 pro ratione qualitatis causæ, aliarumque circumstan-
 tiarum, probationem ejusmodi testium admitten-
 dam: an verò in processum reconventionis rejici-
 endam, existimaverit.

Ita Domini in causa Catharinæ, Viduz Andreæ Kellers
 Buch/Menf. Nov. Anno 1630. (Verba sentent. Die weil aber
 dennoch eure Forderung auff klaren Brieff und Siegel beru-
 het/ So ist er euch zu befriedigen pflichtig/ und in Mangelung
 gütlicher Entrichtung/ wird mit der angesetzten Hülffe wider
 ihn gebührlchen billich verfahren/ und er mit seiner Gegen-
 foderung in die reconvention und Wieder-Klage verwiesen.
 Er könte denn seine Gegenfoderung in continenti vor Vollstre-
 ckung der angesetzten Hülffe/ durch der beyden angegebenen
 Zeugen summarische/ iedoch endliche Aussage/ wie recht/
 erweisen und beybringen/ damit würde er billich gehöret und
 zugelassen/W. R. W.)

It. in causa Hansen-Hermans zu Schwansfall/Menf. August.
 Anno 1633. (Verba sentent. Da ihr aber dennoch mit Quittung
 und andern brieflichen Urtunden in continenti wie recht be-
 scheimigen/ oder auch durch zwey summarischer Weise/ iedoch
 endlichen/ abgehörte Zeugen vor Ausgang des angesetzten
 Hülffs-Termins/ erweisen und beybringen köntet/ daß ihr
 nach vorgehender Auffündigung die Zahlung einmahl rich-
 tig geleistet. So möchtet ihr euren Gläubiger noch einsten
 zu befriedigen beständiger Weise nicht angehalten werden/
 W. R. W.)

Et ad consultationem der Churfürstl. Sächf. Stifft-
 rung zu Wurzen/Menf. April. Anno 1630,

DEFINIT. XXX.

Confessio instrumento super attestaciones testium pro-
bari potest exceptio, opposita instrumento gva-
rentigiatu, ad executionem impe-
diendam.

1 **P**ariter hinc, impediri executionem, si Reus
 contra instrumentum liquidum & confessatum
 excipiens, coram Notario, testes super causæ exce-
 ptiones examinari fecerit, ac instrumentum solen-
 ne desuper confectum, intra terminum executioni
 præfixum, exhibuerit: † Cui vel propterea eo magis
 2 annuendum, quod in continenti exceptionem
 oppositam, instrumenti exhibitione probasse videat-
 3 tur. † Nec movet, quod vulgò dicitur, testatio-
 nes de quacunque re factas etiam apud judicem
 competentem, non aliter valere, quam si præsen-
 4 te adversario factæ sint: † Siquidem hoc ad effe-
 ctum juramenti restringendum est, nempe ut
 jurent testes parte adversâ præsentem, non etiam ut

examinentur, Johan. Andr. *ad specul. tit. de teste §. sequitur, vers. & nota. Abb. in cap. fraternitatis 17. extr. de testib.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 14. def. 13.*

5 *num. 1.* † Examinatos autem jam antea testes, praesente & volente creditore, in judicio summario denud jurare, quid impedit?

Ira Domini in causa Andreae uxoris contra Petrum Albertum / ventilata in Praetorio Lipsienſi, Mens. April. Anno 1635.

DEFINIT. XXXI.

Non potest deferri juramentum super exceptione, contra instrumentum liquidum & confessatum oppositum, in processu executivo.

- 1 **N**on loquor hic de processu ordinario, in quo si instrumenti executio a Creditore petatur, quin Reus excipiens non minus juramentum super exceptione aetori deferre, quam modo ordinario eam probare valeat, dubium omnino non est, ut multis firmat Hartman. *Piltor. part. 4. quest. 13.* Dan. Moller. *lib. 3. semestr. 36.* Reinhard. *Rosa ad Moller. Consil. Etact. 11. num. 10. part. 1.* † Sed extra processum ordinarium, absque causa cognitione & sententia judicis, ad jurandum aliquem invitum adigere, nec juri consentaneum esse, nec temporum nostrorum consuetudinem pati, testatur Dan. Moller. *dict. cap. 36. num. 1.* † Non ergo audiendus erit debitor, si in processu executivo exceptionem, contra instrumentum liquidum & confessatum oppositum, conscientiae Creditoris committere velit, Moller. *dict. loc. Joh. Zanger. de except. part. 3. cap. 26. num. 119.* Jacob. Schult. *observat. 40. num. 14.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 84. num. 84.* † Tum quia juramentum est species legitimae ac ordinariae probationis, Ande. Rauchb. *part. 1. quest. 11. n. 37.* quae in processu executivo non admittitur *supr. Defini. 28.* † Tum quod in processu executivo exceptio, instrumento liquido & confessato opposita, in continenti debeat probari, *supr. Defini. 28.* † At jusjurandum deferre, non est probare in continenti, gloss. *in l. ult. ff. de R. V. l. eum qui juravit. 30. in pr. ff. de jurejur.*
- 7 † Tum, quia extra processum ordinarium aetor non valet Reo juramentum deferre. Moller. *dict. cap. 36. num. 1.* Jacob. Mendel. *de adipisc. possess. Remed. 5. ex l. Creditores 3. C. de pignor. n. 153.* † Ergo nec Reus aetori, ex natura Correlativorum, *l. ult. C. de indict. Vid. Nicol. Everh. in loc. a correl. 20. num. 10. & seqq. add. Resol. grav. de Anno 1661. Tit. von Justit.*

ten-Sachen. §. Könnte aber der Beklagte zum fünfften vers. oder seine Exceptiones dem Kläger ins Bewissen schieben.

Ira Domini in causa Mariae Viduae Zachariae Schönens contra Georgium Sandrittern zu Leipzig/ Mens. Nov. Anno 1630. Verba sentent. Daß angegebener Curator seine Person gebührlichen zu legitimiren schuldig/ und hat die von Beklagtem gethane Eydes- Delation, gestaltten Sachen nach/ weil executive auffklar Brieff und Siegel wider ihn gelaget wird/ nicht statt/ V. R. W.)

Et in causa Peter Wiehonts zu Leipzig/ Mens. Decembr. Anno 1633. (Verba sent. So seynd ihr auch die Miethe wiederum auff 3. Jahr lang zu halten/ das erste Jahr Zins heraus zu geben/ und eure Rothdurfft in der Reconvention ordentlich Weise zu suchen schuldig/ und die Eydes- Delation hat in diesem Summario processu, da auff Brieff und Siegel gelaget worden/ nicht statt/ V. R. W.)

DEFINIT. XXXII.

Neque in deposito, neque commutato admittitur Compensatio.

- 1 **N**on magis compensationem, quam deductio- nem, vel doli aut non numeratae pecuniae, aliumve altioris indaginis exceptionem actio depositi admittit, *l. pen. C. deposit. l. ult. C. de Compensat. l. in contractibus 14. §. 1. C. de non num. pecun.* † Siquidem compensatio tantummodo in quantitativibus, quae inter se mutuam functionem recipiunt, non vero in speciebus locum obtinet, *l. si convenerit 18. in pr. ff. de pign. act.* † Ex quo fit, ut nec in Com- modato audiatur, qui compensare velit. † Nempe, quod & in hoc contractu eadem species sit restituenda, *§. item 2. n. 52. instit. quib. mod. re contr. obligat. l. 2. in pr. ff. de Reb. Credit.* † Quin & in commutato disertis verbis improbatur Compensatio ab *Impm. Dioclet. & Maximian. in l. ult. C. de commodat.* † Nec enim concedenda est Jac. Cujac. *lib. 9. observat. 37. & ad Paul. lib. 2. sentent. tit. 12. §. ult. correctio dict. l. ult.* ita ut pro *Commodati* legatur *Commendati* h. e. *depositi.* Quia lectionem hanc omnia pariter manuscripta & impressa exemplaria respuunt: † Et cum textus ille non sub *tit. deposit.* in quo de commutato agitur, sed potius sub *tit. de Commodato*, collocatus sit, utique correctionem Cujacianam, ceu in mera conjectura positam, recte rejiciunt Johan. Harppr. *in §. item 2. nu. 52. instit. quib. mod. re contr. oblig.* Hortens. & Herm. Vultej. *ad §. in bona fidei 30. instit. de action.* Caspar. Schifordeck. *tract. 2. quest. 2. & seq. Forner. lib. 2. select. cap. 14.*

Ira Domini in causa Hansen Christoffs von Lauterbachen & Consort. contra Hansen Anshelm/ ventilata in Praetorio Lipsienſi, Mens. Nov. Anno 1635.

CONSTITUTIO IX.

PARTIS PRIMAE.

Von dem rechtlichen Einbringen in und nach der Litis contestation.

De forma seu modo proponendi jus litigatorum in litis contestatione & post eam.

Würden sich in oder nach der litis contestation, unter den Partheven solche disputationes zu tragen/ so nicht auff den deferirten Eyd- oder Beweisungen stünden/ sondern belangt etwan exceptiones peremptorias, oder eingelegte und producirt Instrumenta, Brieff/ Handschriften/ oder in actis allbereit geschene Confessiones, und es würden die

Sich quae controversia, vel in litis contestatione, vel post eam incidant, non delata juramenta vel probationes concernentes, sed vel exceptiones peremptorias, vel exhibita aut producta instrumenta, vel scripturas, vel factas denique in actis confessiones, & litigantes juri suo eo plenius deducendo, aliquantio plus temporis a iudicibus sibi dari petant,

Partheyen bey den Richtern ansuchen / daß ihnen mehr Zeit zum Einbringen/und gründlicher deduction gelassen würde / so soll ihnen der Richter dazu zweene Sätze / oder product Wechselsweise von vier Wochen zu vier Wochen einzulegen/und damit zum Urtheil zu beschliessen / vergönnen und frey lassen; Sonsten aber soll in und selbigen/ vom Munde in die Feder gesagt / und obgesagter Meinung zum Urtheil beschloffen werden.

duos menses singulis concedi volumus, quibus alternis duabus vicibus, jus suum in scriptis proponentes judicis cognitioni se submittant. Aliàs autem tam ante litem contestationem, quàm in eà & post eam, vivà voce dictando procedant.

nach der litem-contestation, so wohl als vor derselbigen/ vom Munde in die Feder gesagt / und obgesagter Meinung zum Urtheil beschloffen werden.

DEFINITIONES.

1. Post litem etiam contestatam litigatores jura sua vivà voce proponere tenentur in foro Saxonico.
2. Impetrare tamen possunt litigantes à judice, ut merita causa post litem contestatam, scriptis mutuis tractent ac proferant.
3. Reus contumax in foro Saxonico, antequam causa amissione puniatur, ad legitima impedimenta, tam in actionibus personalibus, quàm realibus, condemnari debet.
4. Licet Reus saepius citatus contumax fuerit, pro convicto tamen non habetur; antequam usque ad legitima impedimenta sit condemnatus.
5. Non obstante petitione actoris alienà vel inconspectà, Reus contumax ad legitima impedimenta condemnandus est, priusquam habeatur pro convicto.
6. Ut & is, qui expressè dicit, se nolle comparere.
7. Impedimenta legitima quanam sint & Reum à pænâ contumacia excusent?
8. Conjugis etiam ac liberorum morbus fonticus Reum à pænâ contumacia liberat.
9. Carentiâ vel morbo Advocati, Reus contumaciam purgare valet.
10. Probare debet Reus legitima impedimenta documentis vel testibus.
11. Reus impedimenta legitima juramento suo probare volens admittitur, si alia deficient probationes.
12. Reus usque ad legitima impedimenta condemnatus ad deducendâ ea specialiter citari debet, priusquam contra ipsum ulterius ad contumacia pænâ procedatur.
13. Purgatâ contumaciâ, omnia redeunt in pristinum statum & secundum ordinem juris denuò proceditur.
14. Reus non probans legitima impedimenta, vel ad probanda eacitatus emanens, condemnatur usque ad executionem (bist auff die Hülffe) secundum contenta libelli & principalem actoris insensionem, non etiam quoad accessoria.
15. Non condemnatur Reus usque ad legitima impedimenta, vel ad executionem, si non accusatio contumacia præcesserit.
16. Non ad impedimenta legitima, nec ad executionem condemnari potest Reus, quando de insinuatione citationis iudex dubitat.
17. Aus quando non apparet scitationem continuasse terminum legalem.
18. Utroque tamen casu, si vel de legitimo termino vel citationis insinuatione non constat, Reus contumax in expensas termini potest condemnari.
19. Reus in termino per literas absentiam excusans, non usque ad impedimenta legitima, sed duntaxat in termini expensas condemnari debet.
20. In arbitrio quandoque judicis est, Reum contumacem vel saltem in expensas termini, vel usque ad legitima impedimenta condemnare.
21. Ex compromisso quando agitur, non punitur contumacia Rei amissione causa.
22. Actor contumax ulterius ad agenda non admittitur, donec Reo ab instantiâ absoluto expensas restituerit, & cautionem de lite prosequendâ præstiterit.

DEFINIT. I.

Post litem etiam contestatam litigatores jura sua vivà voce proponere tenentur in foro Saxonico.

1. Quod saluberrimè constitutum ab Electore Illustrissimo *supr. Constit. 1.* ut litigantes jura sua de simplici & plano, ore tantum, absque scriptis mutuis, vivà voce proferant, † scilicet, ne per apices juris & subtilitates legum domi excogitatas & in scriptis conceptas, lites protrahantur, sed citius determinantur atque finiantur, Johan. Schneidewin. in *S. omnium 1. n. 99. insit. de action. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 1. n. 6. & seq. Matth. Coler. part. 1. decis. III. num. 4.* † Illud non duntaxat ante litem contestationem obtinet, de quo casu propriè loquitur *dict. Const. 1.* sed etiam ad jura ea, quæ post litem contestatam sunt proferenda ac proponenda, haud obscure extenditur, *b. Const. 9.* ut proinde † regulariter quoq; nec in litem contestatione; nec post eam jura litigatorum mutuis scriptis, sed solummodo vivà voce proferenda sint, *vers. Sonsten aber soll in und nach der litem contestation so wohl als für derselben vom Munde in die Feder gesagt / x. ubi Moller. Quod & practica fori Saxonici quotidie observat.*

Ita Domini in causa Melchior Busens zum Hahn/ Menf. Aug. Anno 1623. (Verba sent. Habt ihr wider Hansen Schergen wegen eines getroffenen Pacht-Contracts Klage erhoben/ darauffet auch litem contestiret, und unterschiedene exceptiones mit angehenget; wann nun gleich sonst so wohl in als nach der litem contestation beyde Theile/ vermöge Churfürstl. Sächsischer Constitution, ihre Nothdurfft vom Munde aus in die Feder einjubringen schuldig/ x.

DEFINIT. II.

Impetrare tamen possunt litigantes à judice, ut merita causa post litem contestatam, scriptis mutuis tractent ac proferant.

Noluit tamen Elector Illustrissimus sanctione suâ facultatem jura in scriptis proferendi litigantibus profluxu adimere: Quid enim, si ante delationem juramenti vel probationes utrinque deductas, ejusmodi incidant disputationes, quæ vel exceptiones peremptorias, vel exhibita aut producta literaria documenta, vel confessiones in actis factas, & sic merita ipsius causæ concernant? † Tantum nimirum abest, jura hæc in scriptis ventilare ac disputare partes prohiberi, ut potius iudex litigatoribus, jura sua alternis duobus scriptis, ex intervallo quatuor septimanarum, deducere volentibus, annuere, expressè ju-

jubeatur *b. Const. 9.* † ne scilicet merita causa negligantur. † Quia non semper Advocati in tanta celeritate extra bibliothecam suam, omnia recte & sufficienter attendere & proponere valent, haud absque periculo clientum suorum, *arg. can. ponderet. 14. distinct. 50. Dan. Moller. hic n. 1.* † & propter temporis angustiam in judiciis aliis multum errant, Hartm. Pistor. *part. 3. quest. 10. n. 24. & part. 4. quest. 25. n. 17.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Da aber dennoch gedachte exceptiones der Wichtigkeit wären/dass sie reifflichen erwogen/und darinne mit gutem Rath und Bedacht verfahren und gehandelt werden müste; So würde euch auff euer Ansuchen/eure gründliche deduction in zween Säzen Wechselsweise von vier Wochen zu vier Wochen in Schriften einzubringen billich verstattet/ V. R. W.)

DEFINIT. III.

Reus contumax in foro Saxonico, antequam causa amissione puniatur, ad legitima impedimenta, tam in actionibus personalibus, quam realibus, condemnari debet.

IN foro Saxonico Reus ob contumaciam amissione & convicto habetur; ideoque in eum non aliter, ac discussio negotio principali, fertur sententia condemnatoria, ut est textus in *art. 9. vers. kommt er denn nicht wieder vor. art. 24. vers. und kommt er denn nicht vor lib. 2. Landr. Chil. Kön. in process. cap. 37. num. 2. & num. 5. Matth. Coler. de process. execut. part. 1. cap. 2. num. 14. & part. 1. decis. 104. num. 11. Hartm. Pistor. part. 1. quest. 3. num. 2. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 1. n. 2. Christoph. Zobel. part. 1. differ. 14. num. 1. & differ. 15. in fin.* † Quae poena cum nimis dura ac rigida sit, siquidem ex justis causis vel impedimentis. Reus detentus abesse potuerit, † super quibus merito, priusquam condemnetur, audiri debet, *l. desertorem 3. §. si ad diem 7. vers. facta prius copia docendi ff. de re milit. l. in exceptionibus 19. §. 1. ff. de probat. rectissime obtinuit, † quod Reus primò ob contumaciam usque ad legitima impedimenta duntaxat, bis auff Ehehafft und behelffliche Widerrede/ & postea demum in amissionem causa, bis auff die Hülffe/condemnetur, si non habeat justas absentiae causas ac impedimenta legitima, † nec ea in sequenti judicio docere queat, Gloss. Latin. *ad rext. Germ. Landr. lib. 2. dict. art. 9. lit. a. vers. & intelligitur hic articulus, Zobel. part. 1. diff. 12. num. 1. & 2. differ. 13. n. 2. & differ. 16. 10. Reinhard. part. 4. differ. 8. König. dict. cap. 37. num. 3. Hartm. Pistor. dict. quest. 3. n. 13. Rauchb. dict. quest. 1. num. 2. Dan. Moller. ad Const. Elector. 10. n. 7. part. 1. Coler. dict. decis. 104. num. 13. & dict. c. 2. num. 15.* † Quod & disertè approbatum est in terris Electoratus Saxonici, per Ordin. judiciar. process. *tit. 8. §. im Fall aber der Beklagte.* Et procedit id ipsum non solum in actionibus personalibus, sed etiam † realibus, ut observantia fori Saxonici quotidiana docet, *Coler. dict. cap. 2. n. 62. & part. 3. cap. 12. num. 56. König. dict. cap. 37. n. 3. Joh. Schneidewin. in §. summa autem divisio 2. in fit. de interdict. n. 16.**

Ita Domini in causa Hansen Anshelms contra Barthol. Lauterbach zu Leipzig/ Mens. Jan. Anno 1626. (Verba sent. Dass Kläger seine Klage und Zusprüche wider Beklagten/seines ungehorsamen Aussenbleibens halber/bis auff Ehehafft und behelffliche Widerrede erstanden und erlanget hat/ V. R. W.)

Item in causa Engelbrecht Deuzens contra Heinrich Feldhausen und Georgen Bierbaum/ Mens. Febr. Anno 1626. (Verba sentent. Dass Kläger Beklagte wegen ihres ungehorsamen Aussenbleibens bis auff Ehehafft und behelffliche Widerrede erstanden und erlanget hat/ V. R. W.)

Et in causa Adami Drosenmans contra Margarethen Schers/ Mens. Nov. Anno 1627.

DEFINIT. IV.

Licet Reus saepius citatus contumax fuerit, pro convicto tamen non habetur, antequam ad impedimenta legitima sit condemnatus.

Nunquam hodiè in foro Saxonico Reus contumax amissione causa punitur, si non prius ad impedimenta usque legitima condemnatus fuerit, Hartm. Pistor. *part. 1. quest. 3. n. 13.* † Ex quo fit, ut licet quis saepius citatus contumax extiterit, non tamen tanquam convictus condemnari soleat, nisi prius sententia, qua ad docendum impedimentum admittitur, (in Ehehafft und behelffliche Widerrede) praecesserit, uti ex *Modestino Pistor. probat Hartm. Pistor. dict. quest. 3. n. 15.* † Sequeretur enim alioqui, ut is, qui ex justo aliquo impedimento absens fuit, amissione causa puniretur, quod iniquissimum esset *Gloss. in cap. quoniam contra 11. extr. de probat. Jason. in l. 2. ff. si quis in jus vocat.*

Ita Domini in causa Elia Rumpffens contra Christophorum Leonharden zu Leipzig/ Mens. Maj. Anno 1613.

Et in causa Adam Pfassens contra Zacharias Eckarten/ Mens. April. Anno 1628.

DEFINIT. V.

Non obstante petitione actoris inconvenienti, vel inconsuetà, Reus contumax ad legitima impedimenta condemnandus est, priusquam habeatur pro convicto.

Saepe accidit, ut Actores non, prout moris est, spectant Reum contumacem usque ad legitima impedimenta, bis auff Ehehafft/ sed simpliciter, ut convictum condemnari, bis auff die Hülffe/ ubi solet dubitari: *An iudex hoc casu id, quod juris & consuetudinis est, ex officio supplere, & reum ad docenda impedimenta, bis auff Ehehafft und behelffliche Widerrede/ condemnari possit? † Quod rectissime affirmat Hartm. Pistor. part. 1. quest. 3. n. 15. & 16.* Tum quia sententia haec non est prorsus aliena à petito actoris, quin potius eò tendit, ut ad causa amissionem perveniri queat. † Tum, quod petens aliquem tanquam convictum condemnari, censetur omnia ea petere, quibus ad id perveniri potest, *l. illud 77. ubi Barr. & Dd. ff. de acquir. hered. Panorm. in c. olim causam 20. de censib. Hartm. Pistor. dict. quest. 3. n. 16.*

Ita Domini in causa Jacobi de Boucquoy contra Hanses Nerhossen zu Leipzig/ Mens. Jul. Anno 1626. (Verba sent. Dass Kläger seine Klage und Zusprüche wider Beklagten/wegen seines ungehorsamen Aussenbleibens/ bis auff Ehehafft und behelffliche Widerrede erstanden und erlanget hat/ V. R. W.)

Item in causa Dietrichens von Cassel contra Johann Baptisten & Consortes, Mens. Jan. Anno 1631. (Verba sent. Dass Kläger seine Klage und Zusprüche wider Beklagte/ ihres ungehorsamen Aussenbleibens halber/ bis auff Ehehafft und behelffliche Widerrede erstanden und erlanget hat/ V. R. W.)

DEFINIT. VI.

Ut & is, qui expressè dicit, se nolle comparere.

De jure civili, Reo contumace existente, actor mittitur, in possessionem bonorum ex primo decreto, *c. quoniam frequenter 5. §. ult. extr. ut lit. non contest.* † vel si actio realis est intentata, in possessionem rei petitae, *c. ult. extr. de eo qui mittit in possess. dict. cap. quoniam 5. l. consentaneum 8. C. quomod. & quand. jud. Marth. Coler. de proc. execut. part. 1. c. 2. n. 11. & part. 1. decis. 104. n. 5. Specul. lib. 2. part. 1. tit. de contumace. §. 2. n. 2. Chil. König. in process. c. 37. n. 1.* † Severior autem est dispositio juris Saxonici, ubi Reus ob contumaciam, amissione causa totius punitur, *artic. 9. & 24. lib. 2. Landr. antequam ergò in hanc poenam Reus condemnatur, audiendus erit, num causas absentiae*

justas docere valeat, ne inauditus tam severe puniatur, *supr. Defin. 3.* non solum si citatus emanat, 4 † sed etiam si expresse dixerit, se nolle comparere, Christoph. Zobel. *part. 1. differ. 16. n. 19.* Jac. Schult. *in addit. ad Matth. Coler. part. 1. decis. 104. num. 35.* 5 † Quamvis de jure communi vix negari poterit, Reum hoc casu pro vero contumace haberi & poenis contumaciae affici, adeo ut denuo citari non debeat, Felin. *in cap. ad petitionem 22. extr. de accusat. n. 8.* Dom. Arum. *part. 1. decis. 11. num. 1. seq.*

Ita Domini in causa Valentini Geislers Erben contra T. C. Mens. Mart. Anno 1628. (Verba sentent. Dasz Kläger seine Klage und Zusprüche wider Beklagten bis auff Ehehafft und behelfliche Wider-Rede erstanden und erlanget hat/ V. R. W.)

DEFINIT. VII.

Impedimenta legitima quanam sint & Reum à poena contumaciae excusent?

- 1 **A** Severa igitur poena contumaciae, in foro Saxónico recepta, amissionis nimirum causa exemptus erit Reus, † si justas absentiae causas, seu legitima impedimenta (Ehehafften) docere valeat, *defin. 3. sed quanam sunt legitima impedimenta ad contumaciae purgationem sufficientia?* Genera horum
- 3 impedimentorum vulgo quatuor constituunt, scilicet Captivitatem, Aegritudinem, Peregrinationem & Expeditionem publicam; Landr. *lib. 2. art. 7. in pr. vier Sachen seynd / 2c.* Jac. Schult. *in addit. ad Matth. Coler. part. 1. decis. 104. num. 33.* Joh. Zanger. *de except. part. 2. cap. 9. n. 13.* Mynsing. *cent. 4. observ. 57. n. 6.* Coler. *de proc. part. 1. cap. 1. n. 21.* Quae quidem impedimenta legitima sunt frequentiora,
- 4 & inter haec † aegritudo, sive morbus fonticus Reum maximopere à poena contumaciae liberat, *l. contumacia 53. §. poenam 2. l. quaesitum 60. ff. de re jud. l. non exigimus 2. §. si quis 3. ff. si quis caution. jud. sist. caus. fact. ubi Jalon. num. 1.* Attamen & alia quoque impedimenta praedictis similia ad purgationem contumaciae sufficientia habentur, † puta, Exceptio loci non tuti, Coler. *dict. cap. 2. n. 21.* Jac. Menoch. *de arbitr. judic. quest. lib. 2. cent. 2. cas. 153. num. 10. & seq.* † Tempestas ventorum, pluviarum, aut vis fluminis, *l. non exigimus 2. §. si quis 3. vers. vel tempestate, vel vi fluminis ff. si quis caut. Zang. dict. c. 9. n. 13.* Menoch. *dict. loc. n. 9.* Schult. *ad Coler. dict. decis. 104. n. 33.* † Bellorum motus & hostilitates, Jodoc. Damhoud. *in pr. crim. cap. 25. num. 15.* Nicol. Boër. *decis. 40. n. 1. & seq.* † Pestilentiae periculum, Damh. *dict. loc. n. 16.* Andr. Gail. *lib. 1. observ. 52. n. 11.* Zobel. *part. 1. differ. 17. n. 3.* & quae sunt alia, quae judex prudens ac disertus sufficientia arbitratus fuerit, Zanger. *dict. cap. 9. n. 13.* Menoch. *dict. cas. 153. num. 4.*

Ita Domini in causa Hansen Wolrabens zu Hedstadt/ Mens. Aug. An. 1623. (Verba sent. Seynd ihr wegen ungehorsamen Auffenbleibens für Gerichte auff vorgehende des Klägers Ungehorsams-Beschuldigung in die Ehehafft vertheilet/ und zu dero Ausführung citiret worden. Da ihr nun selbigen Termin wegen Krankheit/ Gefängniß / unumgänglichen Ausreisens/ ungestümen Gewitters/ oder anderer dergleichen Gefahr und nothwendiger Ursachen halber/ nicht besuchen können/ 2c. So würdet ihr aus der Ehehafft/ darein ihr vertheilet/ wiederum genommen/ und mit eurer Nothdurfft/ Hauptsächlichen nochmahls gehöret/ V. R. W.)

DEFINIT. VIII.

Conjugis etiam ac liberorum morbus fonticus Reum à poena contumaciae liberat.

- 1 **N**on ergo certa regula, impedimenta legitima ad purgationem contumaciae sufficientia definiri
- 2 ac comprehendi possunt; † sed arbitrio judicis di-

creti sunt relinquenda, *Definit. preced.* Jacob. Menoch. *de arbitr. jud. quest. lib. 2. cent. 2. cas. 153. num. 4.* Joh. Zanger. *de except. part. 2. cap. 9. num. 13.* † Procul dubio verò judex non tam rigorose procedet adversus Reum, qui bonam causam fovet, & qualem qualem exceptionem allegare valet, veluti quod Conjunx laboraverit in puerperio, aut si ipsa mulier citata fuerit praegnans, aut non ita dudum è puerperio levata, Damhoud. *in pract. crim. cap. 25. num. 14.* Jacob. Schult. *in addit. ad Coler. part. 1. decis. 104. num. 33.* † Pariter & Reus justam fovens litigii causam, facile excusabitur à poena contumaciae, si morbum fonticum Conjugis aut liberorum praetendat, juxta tradita Joh. Zanger. *dict. cap. 9. n. 13.* Christoph. Zobel. *part. 1. differ. 17. n. 2.* † maximè verò, si eo tempore, quo comparere debebat Reus, funus deducendum fuerit, Jac. Schult. *dict. loc. n. 33.* Mynsing. *cent. 4. observ. 57. n. 6.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. Da ihr nun selbigen Termin aus erheblichen Ursachen / als Krankheit / Gefängniß / 2c. oder auch wegen euers Weibes und Kinder gefährlichen Zustand und Schwachheit nicht besuchen können; So würdet ihr aus der Ehehafft/ darein ihr vertheilet/ wiederum genommen / und mit eurer Nothdurfft/ Hauptsächlichen nochmahls gehöret/ V. R. W.)

DEFINIT. IX.

Carentia vel morbo Advocati, Reus contumaciam purgare valet.

Caveat tamen judex, ne omnia indifferenter admittat impedimenta, nec illa arbitretur legitima, quae de facili removeri poterunt, nullamque excusationem merentur, *l. quibus diebus 40. ff. de condit. & demonstr. c. ult. extr. de elect.* Matth. Wes. *vol. 1. conf. 42. n. 99.* Anton. Thesaur. *decis. 10. n. 11.* † Sed in justa etiam causa litigii, ea solummodo ad purgationem contumaciae sufficientia judicet, quae vera sunt, non affectata; Neminem siquidem affectata & fictitia impedimenta excusare debent, *l. 2. §. ult. ff. si quis caut. l. 3. §. subvenitur 6. ff. ad SCtum Syllan. l. 1. & qui data operas ff. ex quib. caus. major.* † Nec in justa causa liberat à poena contumaciae *l. proponendum 3. §. fin. autem 3. ubi Dd. C. de judic. & in l. qui solidum 78. §. 1. ff. de leg. 2.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 3. tit. 7. defm. 17. num. 11.* † Planè, non videtur impedimentum insufficientis Carentia, vel etiam infirmitas ac morbus advocati, Joh. Zang. *de except. part. 2. c. 9. n. 13.* † dummodo de facili, Reus alium advocatum vel procuratorem habere non potuerit, alioqui non excusabitur, Bartol. *in l. idemque erit. dicendum 16. ff. pro socio num. 16.* Joseph. Mascard. *de probat. vol. 1. concl. 468 num. 26.*

Ita Domini in causa Brasmi Gerbigens zu Tauchstadt/ Mens. Novembr. Anno 1577. (Verba sent. Da Beklagter darthun oder endlichen erhalten möchte/ daß er seinen Advocaten nicht haben können; So wäre er für ungehorsam nicht zu achten/ sondern Hauptsächlichen nochmahls zuzulassen/ V. R. W.)

Er ad eundem Mens. Nov. Anno 1577. (Verb sent. Da Kläger seines Advocaten Schwachheit darthun könnte/ So wäre er für ungehorsam nicht zu achten/ sondern es würde ein ander Termin in der Sachen zu verfahren billich angesetzt / V. R. W.)

DEFINIT. X.

Probare debet Reus legitima impedimenta documentis vel testibus.

Non sufficit, legitima impedimenta à Reo allegari, sed etiam probari ea debent, † nec Reus contumaciam unquam purgabit, priusquam causas absentiae praetensas docuerit ac demonstraverit, Ordin. Process. jud. Elect. Saxon. *tit. 10. §. Im Fall aber*

über der Beklagte. *vers. folgenden Termin solche Ehehafft und legitimum impedimentum ausführen/*
 x. Joh. Zanger. *de except. part. 2. cap. 9. n. 11. Zobel. part. 1. differ. 16. num. 1.* † Siquidem Impedimentum, quia facti est, non praesumitur, Bartol. *in l. quæsitum 60. ff. de re judic.* Ergo probari debet
 † testibus ad minimum duobus, Jodoc. Damhoud. *in prax. crim. cap. 25. num. 9. Zanger. dict. cap. 9. num. 12.* † vel etiam documentis, veluti morbus Rei facillimè doceri potest per literas & testimonium Medici, Jodoc. Damhoud. *dict. c. 25. num. 9.* id quod sæpius practicatum memini.

Ita Domini in causa Hansen Wolrabens zu Hedstatt / Mens. Aug. Anno 1623. (Verba sent. Da ihr nun selbigen Termin wegen Krankheit oder anderer erheblicher Verhinderung nicht besuchen können / solche Ehehafften auch durch Zeugen oder gnug, amen Schein beybringen und darthun mochtet / inmassen euch zu thun obliegt; So würdet ihr aus der Ehehafft/darein ihr vertheilet/wiederum genommen/und mit euer Nothdurfft Hauptsächlichem nochmahls gehöret / W. R. W.)

DEFINIT. XI.

Reus impedimenta legitima juramento suo probare volens admittitur, si alia deficiant probationes.

SI Reus ad legitima usque impedimenta condemnatus, ea docere velit, nec tamen testes vel documenta habeat, quibus illa demonstrare ac probare valeat, juramento suo credendum est † forsitan innocens ex probationis defectu rigorosam juris Saxonici poenam contumaciae incurrat, Ord. Process. judic. tit. 10. §. in Fall aber. *in verb. Solche Ehehafft und legitimum impedimentum ausführen und darthun/oder epdlichen erhalten würdet/* Joh. Zang. *de except. part. 2. c. 9. n. 52. Mynsing. cent. 4. observ. 57. n. 7. Christ. Zobel. part. 1. differ. 6. n. 18.* † Attamen probatio impedimentorum legitimorum regulariter per juramentum fieri non potest, nisi in defectu aliarum probationum, juxta distinctionem traditam à Jason. *in l. 2. §. quod diximus 6. ff. si quis caut.* † Quod & juri Saxon. videtur consentaneum in *art. 7. vers. wer aber Dürgen seget. lib. 2. Landr. Matth. Coler. part. 1. decis. 104. num. 16. Zobel. dict. diff. 16. num. 12.* † Nam & aliàs juramentum est vice probationis, in eoque defectum Reo injungendum, *l. non eris 5. §. dato 2. l. cum qui 30. ff. de jurejur. Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 1. defin. 41. n. 2.*

Ita Domini ad requisitionem Quæstoris & Senatus Bitterfeldensis, Mens. Jun. Anno 1582. (Verba sent. Daß Beklagte ihre vorgewandte Ehehafft / wie recht / zu erweisen / oder in Manglung des Beweises epdlichen zu erhalten schuldig; Sie thun nun solches oder nicht/so ergethet also denn des W. schuldigen Ungehorsams halben oder sonsteu feruer was recht ist / W. R. W.)

Item in causa Hansen Friesens contra Walden listen zu Leipzig / Mens. Febr. Anno 1626. (Verba sent. Wårde Beklagter seine angezogene Ehehafft eyndlichen erhalten; So erschienet daraus so viel/das er für ungehorsam nicht zu achten/sondern mit seiner rechtlichen Nothdurfft auff die von Klägern übergebene liquidation nochmahls billich gehöret und zugelassen wird / W. R. W.)

Item in causa Simon Fischers zu Treua / Mens. Martio Anno 1603.

Et in causa Erasmi Serbighens zu Zauchstadt / Mens. Nov. Anno 1577.

DEFINIT. XII.

Reus ad legitima usque impedimenta condemnatus, ad deducenda ea specialiter citari debet, priusquam contra ipsum ulterius ad contumacia poenam procedatur.

SCRIBIT equidem Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. cap. 2. n. 33.* Reum usque ad legitima-

impedimenta (bis auff Ehehafft und behelffliche Wiederrede) condemnatum, etiam si non citetur, debere infra tres quaterdenas sive sex septimanas & tres dies, articulos probatorios suorum impedimentorum offerre, † adeò, quod per lapsum hujus temporis Reus ita constituatur in morà, ut postea cum probatione suorum impedimentorum amplius non sit audiendus: † Quia scilicet terminus probatorius est peremptorius & exclusivus aliarum probationum, secundum tradita Bartol. *in l. cessante. 2. n. 6. C. quomodo & quando judex. Salycet. in l. si ea 7. n. 7. C. de bis qui accus. non poss.* † Sed in foro hoc non observatur, & sufficit Reum summarie saltem causas absentia probare ac deducere, vel etiam nudis schedulis atque privatis testimoniis. † Tantumque adest, terminum probandorum impedimentorum esse peremptorium, ut etiam Reus haud specialiter citatus ad docenda ac deducenda impedimenta legitima, nullo probationis onere sit gravandus, cum adversus condemnatum usque ad impedimenta legitima, † ulterius ad contumaciae poenam procedi nequeat, antequam is specialiter fuerit citatus ad docenda & deducenda impedimenta legitima, ad instantiam actoris, Ord. Process. judic. Elect. Saxon. tit. 10. §. Im Fall aber. *in verb. und da er auff setzere Ladung/welche der Kläger hertz zu ausbringen soll/*

Ita Domini in causa Dn. Comitis zu Mansfeld contra Henrichen von Clausbruch zu Leipzig / Mens. Decembr. An. 1598. (Verba sent. Dieweil nicht zu befinden / daß Beklagter zu Ausführung der Ehehafft/darinnen er vorthellet/ gebürlichen citiret worden; So geschicht solches nochmahls billich / dar auff also denn feruer ergethet/was recht ist / W. R. W.)

DEFINIT. XIII.

Purgata contumacia, omnia redeunt in pristinum statum, & secundum ordinem juris denuo proceditur.

INCUMBIT igitur Reo citato, probare impedimenta legitima, † non etiam quod diligentiam suam in removendis illis adhibuerit, Matth. de Afflict. *decis. 29. n. 7.* quamvis aliter sentiat Bartol. *in l. non exigimus 2. §. quod diximus 6. ff. si quis caut. judic. sist. caus. fact.* per text. *in l. qui commeatu. 14. vers. dum non tardius à loco ff. de re militar.* † Et probatis impedimentis, sive per testes aut documenta, sive per juramentum *supr. Defin. 10. & 11.* purgata est contumacia † omniaque redeunt ad statum pristinum, ita ut secundum juris ordinem denuo procedatur, secundum tradita Jason. & Dd. *in l. 2. ff. si quis in jus vocat. non ierit. & in l. 2. ff. si quis caut. judic. sist.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. c. 2. num. 38. Jac. Schult. in addis. ad Matel. Coler. part. 1. decis. 104. num. 33.* † ubi formulam pronunciandi talem ponit: (daß Beklagter aus der Ehehafft/darein er vorthellet/wiederum genommen/und nochmahls mit seiner Nothdurfft in der Hauptsache gehöret wird) † Contumacia enim haecenus obstat, quod audiri non poterat. Reus *l. 1. C. quor. appell. non recip.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 7. tit. 15. defin. 18. num. 1.* quã purgata, ipsum admitti nil ulterius prohibet.

Ita Domini in causa Georgii Sandritters contra Mariam, Viduam Zachariz Schönens zu Leipzig / Mens. Martio Anno 1632. (Verba sent. Nunmehr aus den Acten so viel zu befinden/ daß Beklagters Pflegefrau vor Ungehorsam nicht zu achten/sondern sie wird nochmahls mit ihrer Nothdurfft billich gehöret / W. R. W.)

Et in causa Hansen Magnuffen von Schönfeld contra die Häufeler und Gärtner zu Wachau / Mens. Maj. Anno 1625. (Verba sentent. Nunmehr aus den Acten so viel zu befinden/daß Beklagte für Ungehorsam nicht zu achten/sondern

bern mit ihrer rechtlichen Nothdurfft auff die angefallte Klage nochmahls billich gehöret werden/ *B. R. W.*)

Et in causa Hansen Friesens contra Valentin Isten zuleipzig / *Menf. Febr. Anno 1626.*

Et in causa Michael Stummens contra Martin Plögen / *Menf. Jun. Anno 1631.* (Verba sentent. Nunmehr aus den Acten so viel zu befinden/dasß Beklagter für ungehorsam nicht zu achten/sondern mit seiner rechtlichen Nothdurfft auff die angefallte Injurien-Klage nochmahls billich gehöret wird / *B. R. W.*)

DEFINIT. XIV.

Reus non probans legitima impedimenta, vel ad probanda ea citatus emanens, condemnatur usque ad executionem (bisß auff die Hülffe) secundum contenta libelli & principalem actoris intentionem, non etiam quoad accessoria.

- 1 **S**In verò Reus vel iterum non comparet, vel comparet quidem, sed impedimenta sufficienter probare nequit, tunc in amissionem causæ & usque ad executionem (bisß auff die Hülffe) condemnatur,
- 2 † perinde ac si legitimis probationibus esset convictus, *Ord. Process. judic. Elect. Saxon. tit. 10. §. im Fall aber. in vers.* Im Gegenfall da er solche Ehehafft nicht darbringen könnte / oder auff die andere Citation gar nicht erschiene/ soll er alsdann auff fernere Beschuldigung des Klägers in die Hülffe vertheilet / und dieselbe nach Inhalts der Klage wider ihn vollstrectet werden. *Hartm. Pistor. part. 1. quest. 3. n. 14. & seq. Matth. Coler. de proc. execut. part. 1. cap. 2. n. 41. & part. 1. decis. 104. num. 12.* † Facit enim contumacia, ut Reus habeatur pro confesso & convicto, *Anton. Fab. in Codic. lib. 3. tit. 12. defn. 44. num. 1. contra quem alias non possit procedi ad definitivam sententiam, l. 1. & l. consentaneum 8. C. quomodo & quando judex.* † At confessus ita vel convictus condemnatur ad executionem secundum contenta libelli, saltem quoad ipsam causam seu principalem actoris intentionem, non etiam quoad accessoria, puta damna, expensas & quæ his sunt similia: † ubi certè moderatio & arbitrium judicis nunquam excluditur, ut eleganter docet atque exemplis demonstrat *Dan. Moller. lib. 3. semestr. 38. vers. verum hac ita.* *Matth. Berlich. part. 1. concl. 17. num. 97. Jac. Schult. in addit. ad process. Petr. Termin. cap. 17. lit. a. n. 34.*

Ita Domini in causa D. Ernesti Mosbachs contra Christophorum Qvelnitzen zu Leipzig / *Menf. Junio, Anno 1632.* (Verba sent. Dasß Kläger seine Klage und Zusprüche wider Beklagten wegen seines beharrlichen Ungehorsams / bisß auff die Hülffe erstanden und erlangt hat / derowegen ist Beklagter Klägern die libellirten 200. Reichsthaler Capital zusamment dem auffgelauffenen Interesse und verursachten Unkosten / jedoch auff Ermäßigung / zu erstatten schuldig / *B. R. W.*)

DEFINIT. XV.

Non condemnatur Reus usque ad legitima impedimenta, vel ad executionem, si non accusatio contumacia processerit.

- 1 **N**on potest adversario objicere contumaciam, qui & ipse in judicio non comparuit, *l. & post editum 73. §. quod si is 1. ff. de judic.* *Anton. Fab. in Codic. lib. 3. tit. 1. def. 30. num. 1.* † Ex quo fit, ut nunquam Reus ob contumaciam condemnatur, vel ad impedimenta usque legitima bisß auff Ehehafft / vel ad executionem auff die Hülffe / si non processerit accusatio contumaciæ. † Ad hoc enim, ut ad ejusmodi condemnationem deveniatur, requiritur, ut actor contumaciam Rei accuset, eumque secundum qualitatem negotii, vel ad legitima impedimenta, vel in amissionem causæ condemnari petat, *Ord. process. judic. Elect. Saxon. tit. 10. §. im Fall aber der Beklagte vers.* Soll er auff des

Klägers vorgehende Beschuldigung in Ehehafft. Et postea: Soll er alsdann auff ferner Beschuldigung des Klägers in die Hülffe vertheilet werden. † *Quia 4 judex officium suum non impertit, nisi imploratus, l. 4. §. hoc autem judicium 8. ff. de damn. infest.* *Jacob. Schult. in addit. ad Matth. Coler. part. 1. decis. 104. num. 28.* † Et regulariter nemo pro contumace habetur, nisi ejus contumacia accusetur, & desuper sententia interlocutoria feratur, *l. ad peremptorium. 68. ff. de judic. l. properandum 13. §. 1. C. eod. tit.* *Hartm. Pistor. part. 1. quest. 3. num. 10.* *Anton Thesaur. decis. 19.*

Ita Domini in causa Christiani Friedmans contra Hansen Zeberlein / *Menf. Jan. Anno 1627.* (Verba sentent. Würde Kläger Beklagten Ungehorsam gebührlichen beschuldigen / so erget in der Sachen ferner was recht ist / *B. R. W.*)

DEFINIT. XVI.

Nec ad impedimenta legitima, nec ad executionem condemnari potest Reus, quando de insinuatione citationis judex dubitat.

Rigorosa quia est poena contumaciæ in foro Saxonico *supr. Defn. 3.* † ad eam haud deveniendum erit, antequam de ipsa contumaciâ judici constet, ex quo certè fit, quod poenam illam nunquam Reus incurrat, † priusquam ei terminus ad allegandas & deducendas abentia causas fuerit præfixus *dict. defn. 3.* † Sed nec usque ad legitima impedimenta; bisß auff Ehehafft / Reus condemnari debet, si non exactis appareat, Reo citationem fuisse insinuatam. *Ordin. Process. judic. Elect. Saxon. tit. 10. §. im Fall aber. vers.* Jedoch daß man in allewege zuvor / ehe eines oder das andre wider ihn erkannt werde / gewiß sey / daß ihme die citation gebührlichen insinuiret worden / *ic.* † Nec enim contumax dici potest, qui citatus non fuit: Si quidem citatio est principium & fundamentum judicii, *§. ult. Inst. de pan. temer. litig. cap. quoniam 11. extr. de probat.* quâ deficiente processus redditur nullus, *Andr. Gail. lib. 1. observat. 48. num. 1.* *Johann. Zanger. de except. part. 1. c. 2. num. 5.*

Ita Domini ad requisitionem Quæstoris Lipsiensis, *Menf. Jun. Anno 1583* (Verba sent. Diweil nicht zu befinden / daß dem Beklagten die Citation gebührlichen insinuiret worden / So ist er auch noch zur Zeit vor Ungehorsam nicht zu achten / *ic.*)

Et in causa Hansen Kolteuters contra Tobiam Sommern / *Menf. Jun. 1626.* (Verba sentent. Dasß diellungehorsams Beschuldigung nicht statt hat / *B. R. W.*)

DEFINIT. XVII.

Aut quando non apparet, Citationem continuisse terminum legalem.

Non sufficit, Reum citari, † sed & legitimo modo ipsum citari oportet, inserto scilicet citationi termino legali, sex septimanarum & trium dierum. (Non enim in foro Saxonico trina requiritur citatio per intervalla quatuordecim dierum, † sed sufficit una citatio peremptoria continens intervallum trium quaterdenarum, *Hartm. Pistor. part. 1. quest. 3. num. 3. & seqq. Matth. Coler. de proc. execut. part. 1. cap. 2. n. 16.*) Alioquin pro contumace Reus haberi non potest; † Adeoque, si de termino legali non appareat, usque ad impedimenta legitima haud condemnari is debet, *Ordin. proc. judic. Elect. Sax. tit. 10. §. Im Fall aber. vers.* und er von Zeit an solcher insinuation die vollkommene Sächsishe Frist gehabt habe / *ic.* *Christ. Zobel. part. 1. differ. 16. num. 19.* † ubi probe notandum, terminum non à die descriptionis, sed

sed ab insinuatione ac receptione citationis computari, ut inveniunt verba praedicta (von Zeit an solcher insinuation.) † Quare si per nuncium citatio tardius Reo fuerit insinuata, poena contumaciae nequiquam obtinebit, Mynsing. *Cent. 2. observ. 62.*

Ita Domini in causa Georgii Herrns & Johann Bippels contra Gerhard Schimmelmann/ Mens. Januar. Anno 1626. (Verba sententiae: Daß Beklagter Klägern die Unkosten dieses Termins auff unsere Ermäßigung zu erstatten/ und auff anderweit vorgehende gebührende/ und von Zeit an der Insinuation vollkommene Sächsischische Frist in sich haltende Ladung/ bey Straffe Ungehorsams zu erscheinen/ und auff die angestellte Klage seine rechtliche Nothdurfft einzubringen schuldig/ W. N. W.)

Et in causa Creditorum Johannis Lercalits/ Mens. Octobr. Anno 1626.

DEFINIT. XVIII.

Utroque tamen casu, si vel de legitimo termino, vel citationis insinuatione non constet, Reus contumax in expensas termini potest condemnari.

Non ergo adversus Reum in termino haud competentem, usque ad legitima impedimenta procedendum erit, si non certo constet, citationem ipsi fuisse insinuatam, ac terminum continuasse legalem, *Definit. 17. & 18.* sed nonne in expensas saltem termini istius tum erit condemnandus? † Negaveris id forsitan, propterea quod poena sit contumaciae restitutio expensarum, Ventur. de Valent. in *partib. litig. lib. 2. cap. 6. num. 21.* Salycet. in *l. 3. C. qui accusari non poss.* † At contumax non est, qui modo legitimo non fuit citatus, Hippol. de Marfil. *singul. 118. num. 1.* Felin. in *cap. quoniam contra 11. extr. de probat. num. 13.* † Nihilominus ad restitutionem expensarum Reum hoc casu condemnandum dixerim, non tam in contumaciae, quam negligentiae poenam, quod debito modo exceptionem termini angusti aut non rite insinuatæ citationis in judicio haud protulerit, aliumque terminum petierit, juxta tradita *DD. in l. edita 3. C. de edend.* Anton. Fab. in *Codic. lib. 4. tit. 1. defn. 35. num. 4.* † Quod & placuit Illustrissimo Saxoni in Ordinat. process. judic. *tit. 10. §.* Im Fall aber vers. Sonsten aber/ und da hieran ein Zweifel/ oder der terminus legalis nicht vollkommen/ mag er weiter nicht/ als in die expens vertheilet/ und ihm die Antwort bey Straffe Ungehorsams auferleget werden. † Quamvis arbitrium judicis hic nequiquam exclusum existiam, qui nimirum termini angustiam, vel quod citationis notitiam Reus plane non habuerit, advertens, si onere expensarum ipsum gravare noluerit, a vero haud aberrasse videbitur, teste observantia quotidiana.

Ita Domini in causa Petri Walthers contra Elizabeth Bluthers Eheweib zu Zeitz/ Mens. Martio, Anno 1635. (Verba sententiae: Daß Beklagter auff anderweit vorgehende gebührende Ladung/ so von Zeit der Insinuation vollkommene Sächsischische Frist in sich hält/ durch ihren Curatorem zu erscheinen/ und auff erhobene Klage mit ihrer rechtlichen Nothdurfft sich einzulassen/ auch die Unkosten dieses Termins/ auff richterliche Ermäßigung/ Klägern zu erstatten schuldig/ W. N. W.)

Item in causa VVilhelmi Dreuns & Consortium contra heredes Hansen Meiffers zu Leipzig/ Mens. Octobr. Anno 1620. (Verba sententiae: Daß beklagte Erben Klägern die Unkosten dieses Termins auff richterliche Ermäßigung zu erstatten/ auff anderweit vorgehende gebührende Ladung zu erscheinen/ und auff erhobene Klage/ bey Straffe Ungehorsams/ sich einzulassen schuldig/ W. N. W.)

Et in causa Christiani Scherls contra Christoph Herzingen/ Mens. Octobr. Anno 1622. (Verba sententiae: Daß Beklagter Klägern die Unkosten dieses Termins auff richterliche Ermäßigung zu erstatten/ und auff anderweit vorgehende gebührende Ladung/ bey Straffe Ungehorsams/ zu erscheinen/ und auff die wider ihn angestellte Klage sich einzulassen und zu antworten schuldig/ W. N. W.)

Capz. Definit. Vol. I.

DEFINIT. XIX.

Reus in termino per literas absentiam excusans, non usque ad impedimenta legitima, sed duntaxat in termini expensas condemnari debet.

Quid verò, si Reus legitime citatus, per literas absentiam suam judici in termino excuset, causasque alleget, quibus impeditus citationi parere nequeat, num in judicando illud usque adeo non attendetur, ut nihilo secius tanquam plane contumax in poenam juris Saxonici, adeoque prima vice usque ad impedimenta legitima (bis auff Ehehafft) condemnandus veniat? † Multum quondam de hoc disceptatum, ac Lipsiae quidem in superiori judicio Curiali eo casu strictius; Wittebergæ verò, & in illustrissimâ aulâ Electorali mitius pronunciatum fuisse, apparet ex traditis Andr. Rauchb. *part. 1. quest. 1.* Dan. Moller. *lib. 1. semestr. 42.* Johann. Zanger. in *tract. de except. part. 2. cap. 8. num. 33. & seq.* † Dicebant equidem alii, paria esse, aliquid prorsus non fieri, vel non rite seu legitime fieri, ac prorsus non venire, vel non sufficienter venire, c. si quis 46. S. si autem nullus ubi Gloss. in verb. admitti de elect. in *sexto l. quovis 6. ubi Jason. num. 3. qui satis d. cog. l. ult. C. de success. edict.* ex quo sequebatur, pro contumacia etiam habendum ac in poenam contumaciae condemnandum esse, qui per literas duntaxat absentiam allegat. † Cum de jure Saxonico ne quidem per nuncium id expediri queat, nisi is speciale habeat mandatum secundum tradita Matth. Coler. *part. 1. decis. 124. num. 2.* † Sed rectius putabant alii, jura Saxonica, quæ Reos velut convictos condemnant, loqui duntaxat de iis, qui in judicium vocati plane non veniunt, nullia absentiae suæ causis judici expositis, *art. 41. art. 87. lib. 1. art. 9. & 24. lib. 2. art. 30. lib. 3. & Andr.* † Quorum nempe major ac gravior contumacia est, quam illorum, qui licet citati non compareant, judici tamen suam absentiam excusant, quocumque tandem modo hoc fiat, *argum. l. contumacia 53. in fin. l. questum 60. ff. de re judic. l. non exigimus 2. §. 1. ubi DD. ff. si quis caution.* † Cui omnino consequens est, contumaciam hanc non tam gravem poenam mereri, adeoque per literas absentiam excusantem non litis sed expensarum damno coerceri: † Quod & placuit Serenissimo Dn. Electori Saxon. in Ordin. Process. judic. *tit. 10. §.* die weit sich aber vers. Aber gleichwohl ihres Nichterscheinens wegen/ c. Andr. Rauchb. *diß. loc. Matth. Berlich. part. 1. concl. 17. num. 95.*

Ita Domini in causa Wolff Clausens contra Hansen Dirtenrichen/ ventilatâ in Prætorio Lipsienfi, Mens. Novemb. Anno 1629. (Verba sententiae: Daß Beklagter Klägern die Unkosten dieses Termins auff unsere Ermäßigung zu erstatten/ und auff anderweit vorgehende gebührende Ladung bey Straffe Ungehorsams zu erscheinen/ und auff erhobene Klage mit seiner rechtlichen Nothdurfft sich einzulassen schuldig/ W. N. W.)

Et in causa Stephan Rudigers contra die Köpfler/ Mens. Octobr. Anno 1628. (Verba sententiae: Daß Beklagter Klägern die Unkosten dieses Termins/ so hiermit auff 5. Thaler 15. Schillingen vergütiget werden/ zu erstatten/ und der ausgegangenen Citation. bey Straffe Ungehorsams/ Folge zu leisten schuldig/ W. N. W.)

DEFINIT. XX.

In arbitrio quandoq; judicis est, Reum contumacem vel saltem in expensas termini, vel usque ad legitima impedimenta condemnare.

AN ergo poena contumaciae duplex erit in foro Saxonico, causæ scilicet amissio, ita tamen ut contumaci prius concedatur terminus impedimenta legitima probandi, *supr. Definit. 3.* & Restitutio expensarum, *Definit. 18. & 19.* † Ita certe rectissimè dixeris cum Andr. Rauchb. *part. 1. quest. 1. n. 27.* ubi tamen

- men notari velim 1. Poenas hasce non cumulandas esse; † Absurdus enim haberetur Judex, condemnans Reum contumacem usque ad impedimenta legitima, & simul ad restitutionem expensarum istius termini. † Nec habet actor, de quo conqueri possit, cum non probatis legitimis impedimentis, Reoque ad executionem (bis auff die Hülfse) condemnato, totius litis sumptus ipsi adjudicentur.
2. † Non præcisè judicem adstringi ad indicendam certam contumaciæ poenam, sed pro ratione circumstantiarum, ac qualitate causæ, ipsius arbitrio permitti, vel ad legitima usque impedimenta, vel ad expensas termini duntaxat Reum condemnare, Andr. Rauchb. *dict. quest. 1. num. 18.* ubi dicit:
- † Reum ob contumaciam in foro Saxonico non statim in causâ principali, bis in Ehehafft / sed quandoque in expensas condemnari, interdum verò planè non puniri, si videlicet exceptiones legitimæ vel utcumque probabiles fuerint, Coler. *de proc. execut. part. 1. cap. 2. num. 17. 18. 19.* † Et sufficit, quandoque clausulam sententiæ apponi, (bey Straffe Ungehorsams) ut nempe specialiter injungatur, quod etiam clausula illâ omisâ, semper subintelligitur, rectissime notante Matth. Berlich. *part. 1. conclus. 17. num. 85.* 3. † contumaciâ secundâ etiam vel tertiâ vice commissam arbitrariè quandoque puniri, & Reum vel ad impedimenta legitima vel ad expensas termini solum condemnari, unde vulgò clausula (bey endlicher Straffe Ungehorsams vorigem Urtheil Folge zu leisten) sententiis inferi solet; Quæ omnia observantiâ fori Saxonici comprobata sunt; † Licet *Ordin. process. judic.* hoc ultimo casu magis ad condemnationem (auff Ehehafft) inclinet, *in tit. 10. §. dieweil sichs aber. in fin.* quam de eo casu interpretari licet, quo nulla extat causa rationabilis, quæ veniam aliquam Reo largiri queat.

Ita Domini in causa Georgii Wichmans contra Michael Hoffmann zu Leipzig / Mens. April. Anno 1628. (Verba sentent. Dasß Beslagter auff anderweit vorgehende gebührende Ladung / bey Straffe Ungehorsams / zu erscheinen / und auff die wider ihn angefallte Klage sich einzulassen / zu antworten / und den Krieg Nechtens zu besessigen / auch weil er solches iho abermals nicht gethan / Klägern die Unkosten dieses Termins / auff richterliche Ermäßigung / zu erstatten schuldig / V. R. W.)

Et in causa Elize Webers contra Reinhard Kochen / Mens. Jan. Anno 1623. (Verba sent. Dasß Beslagter Klägern auch die Unkosten dieses Termins auff richterliche Ermäßigung zu erstatten / und auff anderweit vorgehende gebührende Ladung zu erscheinen / und bey endlicher Straffe Ungehorsams / vorigem Urtheil Folge zu leisten schuldig / V. R. W.)

Et in causa Wolfsten Ulmans contra Christoff Scheiben / Mens. Mart. Anno 1619.

DEFINIT. XXI.

Ex compromisso quando agitur, non punitur contumacia Rei amissione cause.

- 1 **P**œna Contumaciæ quia in foro Saxonico severa admodum & rigorosa est, *supr. Defin. 3.* † restringenda potius quam extendenda videtur, quia in poenalibus & odiosis licita non est extensio, *c. odia 15. de Reg. jur. in sexto.* Andr. Rauchb. *part. 1. quest. 1. n. 14.* † Ex quo fit, quod in causa Appellationis ac Leuterationis imponi haud solet, vid. *infr. Constit. Elect. 19. defin. 31. & 32.* † At nec in causâ compromissi adversus Reum contumacem practicari ea consuevit, sed compromittentes ut plurimum sub certâ poenâ, puta, (bey Verlust des ersten Sages) ad pro-

cessum se obstringunt, † quâ in compromisso expressa omninò si indum erit, *l. ubi pactum 40. C. de transact.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 2. tit. 35. defin. 10. n. 7.* † Cæteròquin, Reum contumacem ultra restitutionem expensarum termini istius, aliquâ severiori poenâ gravatum fuisse, haud memini.

Ita Domini in causa Hansen Schumanns contra Georg Leven zu Sittichenbach / Mens. Jan. Anno 1626. (Verba sentent. Dasß Beslagter Klägern die Unkosten dieses Termins / auff vorgehende Liquidation und richterliche Ermäßigung / zu erstatten / und auff Klägers Fürbringen / Inhaits des auffgerichteten Compromissi, mit seiner rechtlichen Nothdurfft sich nochmals einzulassen / und gebührlchen zu verfahren schuldig / V. R. W.)

DEFINIT. XXII.

Actor contumax etiam in compromisso ad agendum ulterius non admittitur, donec Reo, ab instantiâ absoluto, expensas restituerit, & cautionem de lite prosequendâ præstiterit.

DE jure Saxonico actore contumace existente, Reus cautionem callari & se ab instantiâ cum refusione expensarum absolvi, petere potest, quod si fiat, actor simul ad multam judici exsolvendam tenebitur, *art. 2. post pr. lib. 2. Landr. Christ. Zob. part. 1. differ. 16. n. 4.* Matth. Coler. *part. 1. dec. 104. num. 18.* † Sed ex observantiâ, quæ in foro etiam Saxonico hanc dispositionem immutavit, solet Reus absolutionem petere ab instantiâ, itemque refusionem expensarum & cautionem de lite prosequendâ, † ita, ut actor denuò non audiatur, priusquam Reo expensas restituerit & cautionem de lite prosequendâ præstiterit, juxta sanctionem juris Canonici *in cap. 1. extr. de dolo & contum.* † Quam dilectè confirmavit in provinciis suis Illustrissimus Sax. Elector, in *Ordin. process. judic. tit. 10. in pr. Zobel. part. 1. diff. 12. num. 10.* Jacob. Schult. *in addit. ad Matth. Coler. part. 1. dec. 104. n. 28.* Chil. König. *in process. cap. 36. n. 1. & seq.* Hartm. Pistor. *observ. 140. n. 1.* Joh. Zanger. *de except. part. 2. cap. 9. n. 4.* † Nec refert, an contumacia ante, vel post litem contestatam ab actore commissâ fuerit, sed indifferenter, etiam in compromisso, hæc poena obtinet, Matth. Coler. *dict. dec. 104. n. 19.* Zobel. *part. 1. diff. 16. n. 15. & seq.*

Ita Domini in causa Georgii Beckers & Consort. contra Eliam Eßtern ad consultationem Henrici à Schönbeck / Mens. Mart. Anno 1603. (Verba sent. Dasß Beslagte von dieser Instanz mit Erkattung der expens billich entbunden werden / und wird Kläger mit fernern Klagen nicht gehört / er habe dann zuvor Beslagten die expens auff richterliche Ermäßigung erleger / und cautionem de lite prosequendâ gebührlchen bestellet / V. R. W.)

In causa Hausen Gutners und Lorenz Kastners contra heredes Arnoldi Finsingers zu Leipzig / Mens. Mart. Anno 1626. (Verba sent. Dasß Beslagte derowegen / dasß Klägere ihre Klage binnen compromittirter Frist nicht einbracht / von dieser Gerichts-Instanz billich entbunden / und Klägere mit ihrer Klage ferner nicht zugelassen werden / Sie haben denn cautionem de lite prosequendâ bestellet / und Beslagten die Unkosten dieser Instanz auff vorgehende Liquidation an richterliche Ermäßigung erstattet und abgetragen / V. R. W.)

Item ad requisitionem der Fürstlichen Niedersächsischen Räthe zu Lauenburg / Mens. Decembr. Anno 1592.

Et in causa Curatorum Catharinen Jacob Maschens Eheweibs contra Marten von Mitzen zu Meissen / Mens. Septemb. Anno 1635. (Verba sent. Dasß Beslagte / weil Klägere binnen compromittirter Frist ihre Klage nicht einbracht / von dieser Instanz billich entbunden wird / und ist Klägern die auffgewandte Unkosten auff richterliche Ermäßigung Beslagten zu erstatten / auch cautionem de lite prosequendâ zu bestellen schuldig; Ehe und zuvor solches geschicht / ist Beslagte auff die Klage sich einzulassen nicht verbunden / V. R. W.)

CONSTITUTIO X. PARTIS PRIMÆ.

Von der Litis Contestation.

Womit der General und ungewissen litis - contestation halben die Sachen nicht verlängert/auch allerhand Gefahr/ so darunter gesucht/ verhütet werde; So ordnen und constituiren wir/ daß in den Rechtfertigungen der Beklagte auff alle und iede Punkte und Stück/ und derselbigen Narration und Conclusion, ausdrücklich/ klärllich/ in specie und insonderheit antworten/ und den Krieg also durch Specification befestigen/ und da solches vom Beklagten verbliebe/ daß wider ihn/ als einen Contumacem, so den Krieg ganz nicht/ oder je nicht vollkümlich contestiret/ erkannt und gesprochen werden soll.

De Litis Contestatione.

NE per Generales & incertas litis Contestationes causæ differantur, nevé captionibus, quibus contestationes illæ multipliciter obnoxia sunt, locus ullus relinquatur, ordinamus & constituimus, ut reus conventus ad omnia & singula quæque capita libelli, ejusque narrationem & conclusionem, sine ambagibus, apertè, expressè & specificè respondeat, & hoc pacto litem contestetur, & ni faciat, pœnis in eos, qui litem vel omnino non, vel certè non sufficienter contestantur, statutis subiaceat.

DEFINITIONES.

1. Non sufficit in foro Saxonico generalis litis contestatio, sed Reus ad omnia ac singula capita libelli in specie respondere tenetur.
2. Non solum specifica, sed & clara atq; aperta esse debet litis contestatio, affirmativa vel negativa, exclusis omnibus ambagibus.
3. Parte licet non opponente, ex officio Litis contestationem generalem & obscuram iudex rejicere debet.
4. Extra provincias Saxonicas, litis contestatio mediante juramento dandorum & respondendorum fieri solet.
5. Quandoq; tamen absq; juramento respondendorum per verba (Credo aut non Credo) Reus etiam extra provincias Saxonicas litem contestatur.
6. De facto suo proprio, Reus de jure communi, per verba (Verum vel non Verum) litem contestari tenetur.
7. Libello simplici vel summario exhibito, sufficit etiam de jure communi simplex litis contestatio, nec singulariter singulis Reus tenetur respondere.
8. In causis summariis necessaria non est solennis contestatio litis.
9. Ne quidem extra provincias Saxonicas accusator tenetur jurato respondere positionibus defensionalibus Rei accusati.
10. Nec in causis executivis necessaria est solennis contestatio litis, sed tenetur Reus instrumentum guarentigiatum recognoscere vel jurato differi.
11. Ultra recognitionem tamen, tenetur Reus litem contestari, si actor unà cum producto instrumento libellum exhibuerit.
12. Contumacia ejus, qui primo in termino generaliter saltem vel obscurè litem contestatur, non nisi refusione expensarum coercenda est.
13. Quandoq; tamen absq; condemnatione in expensas, saltem cum comminatione reo injungitur specialior litis contestatio.
14. Consistente Reo in generali vel obscurè litis contestatione etiam in termino secundo, sub pœna confessi, denuò ei injungitur legitima contestatio.
15. Removenda est ab actis litis contestatio facta in quadruplici seu ultimâ propositione, im letzten Satz.
16. Quomodo pronuntiandum est, si Reus quidem compareat, assamen taceat, nec litem contestetur.
17. Plures consortes contestationi Reus ab uno facta bene adharere possunt.
18. Reus tenetur probare se adimplevisse contractum, cujus nomine actor adversus ipsum experitur.
19. In causis quoq; criminalibus, accusatus specificè litem contestari, & ad singula libelli capita respondere tenetur.
20. Admittitur tamen in causa criminali qualificata litis contestatio, qua onus probandi in accusatum transfert.
21. Ad proposita in libello, qua ipsam negotium haud concernunt, Reus non tenetur respondere.

DEFINIT. I.

Non sufficit in foro Saxonico generalis litis contestatio, sed Reus ad omnia ac singula capita libelli in specie respondere tenetur.

1. Inter humana litium abbreviandarum Remedia, unum sufficere existimat Nicolaus Vigel. in *præfat. lib. de lit. cont. pag. 533.* Veram nempe litis contestationis explicationem, hoc est, verum causæ statum indagare, & isto cognito, litis decisionem maturare.
2. † Plurimum certè ad lites expediendas hæc res valet, quia litis contestatio ipsum quasi fundamentum litis habetur, *l. un. C. de lit. contest.* quo feliciter ac ritèposito, celeriter processum agitari & bono ventò expediri, necesse est, Ventur. de Valent. in *parth. litigios.*
3. *lib. 2. cap. 1. n. 21.* † Non ergò probatur in foro Saxonico litis contestatio generalis (putà: *Nego narrata, prout narrantur*) quæ nec simpliciter negativa, nec af-

firmativa est, sed tantum implicita, quia nempe particula (*prout*) denotat aliqua in libello contenta esse vera, & aliqua falsa, licet ea, quæ vera aut falsa sint, non appareant, ut post Pract. Papiens. in *formâ responsionis Rei conventi*, §. *Narrata prout narrantur n. 1. & seq.* docent Dan. Moller. *hic n. 1.* Jac. Schult. *observat. 44. n. 6.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 26. n. 2.* & Anton. Hering. *de fidejuss. part. 1. cap. 27. n. 222.* † Sed Reum ad omnia atque singula capita in libello contenta, in specie respondere, jubet Elector Saxon. Illustrissimus *hæc Const. 10.* So ordnen und constituiren wir. ad evitanda scilicet multa pericula atque incommoda, † quæ tam litigatoribus, quam ipsis Judicibus, ex generali litis contestatione oriuntur, & quò ed citius lites finiantur, ut demonstrat Dan. Moller. *hic num. 2. 3. & 4.* Modest. Pistor. *vol. 1. consil. 50. n. 9.* & *seqq.* Matth. Coler. *part. 2. decis. 298. n. 4.*

Ita Domini in causa Hansen Pfeifers contra Antonium Bruden und Heinrich Schulzen zu Leipzig/ Menſe April. Anno 1624. (Verba ſentent. Daß Beklagte auff anderweit vorgehende gebührende Ladung zu erſcheinen/und auff angefallte Klage/anderer Geſtalt/denn geſchehen/auch deutlicher und in ſpecie auff alle Puncta, ſich einzulaffen/zu antworten/und den Krieg Rechtens zu befeſtigen ſchuldig/W. R. W.)

Et in causa Antonii Sommers contra Hansen Webern/ Menſ. Mart. Anno 1625.

DEFINIT. II.

Non ſolum ſpecifica, ſed & clara atq; aperta eſſe debet litis conteſtatio, affirmativa vel negativa, excluſis omnibus ambagibus.

- 1 **P**ura ſolent vulgò ponere Litis conteſtationis requiſita; † Nempe ut fiat animo litem conteſtandi, prævio libello, in continenti, iudice jubente, vel audiente, Reoque præſente, per verba: Nego narrata, prout narrantur; quæ recenſet poſt alios, quos allegat, Matth. Berlich. *part. 1. concl. 26. n. 24.*
- 2 † Sed ea omnia ex conſuetudine forſan, magis, quàm ex neceſſitate, ut rectè ſentit Matth. Coler. *part. 1. deciſ. 298. num. 1.* quibus omiſſis ipſam litis conteſtationem non vitari exiſtimaverim, modò ea ſit
- 3 ſpecifica, *Defin. preced.* † ac præterea etiam clara & expreſſa: Non ſufficit litis conteſtatio ſpecifica, ſed etiam clara, rotunda & aperta eſſe debet, pura, non conditionalis affirmativa vel negativa, omnibus excluſis ambagibus, omniq; appendice rejecta *b. Conſt. 10. verſ. Ausdrücklich / klärllich / c.*
- 4 *Ordin. proceſſ. judic. tit. 16. poſt pr.* † Sicuti enim in ſtipulationibus; ita & in iudicio contrahitur, vel ſaltem quaſi contrahitur, *l. licet Prator 3. §. 11. l. 5.*
- 5 *§. ſi filius 2. ff. de pecul.* † qui contractus imprimis per litis conteſtationem celebratur, Bartol. *in diſt. l. licet Prator. 3. §. 11. n. 6.* Andr. Gail. *lib. 1. obſervat. 74. n. 6.* Ut ergò in ſtipulationibus rem, de qua agitur, clarè & perſpicuè exprimi oportet, tam ſtipulantis interrogatione, quam reſponſione promittentis congruà, *l. obligamur 52. §. verbiſ 2. ff. de O. & A. l. 65. ff. de V. O.* † Ita quoque litis conteſtationem clarè & perſpicuè ad narrata libelli fieri conſentaneum eſt, Jacob. Schult. *obſervat. 42. n. 3.* † Idque tantò magis, quantò majus incommodum ex obſcurà litis conteſtatione non ſolum litigatoribus, ſed & iudicibus ipſis ac Reipublicæ imminet, juxta tradita Moller. *bic num. 2. 3. 4. Defin. preced.* Jacob. Schult. *obſerv. 43. num. 1.*

Ita Domini in causa Jacobi & Heinrici der Ruffele contra Sigmund Wodten zu Leipzig / Menſe Novemb. Anno 1617. (Verba ſententia: Und iſt Beklagter auff anderweit vorgehende gebührende Ladung/ bey Straffe Ungehorsams / zu erſcheinen/ und auff die erhobene Klage und alle derſelben Puncta, anderer Geſtalt/denn geſchehen/auch deutlicher/ und in ſpecie mit Ja und Nein/ ohne allen Anhang/ zu antworten/ und den Krieg Rechtens zu befeſtigen pflichtig/ Et thue nun ſolches oder nicht/ ſo ergeheth darauff in der Sachen ferner was recht iſt/W. R. W.)

Item an die Chur- und Fürſtliche Sächſiſche Cammer und Räthe zu Meinungen/ Menſ. Julio, An. 1611. (Verba ſent. Daß Beklagter noch zur Zeit für ungehorsam nicht zu achten / ſondern er iſt auff anderweit vorgehende gebührende Ladung/auff die wider ihn erhobene Injurien- Klage/ und derſelben Puncta richtiger und anderer Geſtalt/denn geſchehen/auch deutlicher und in ſpecie mit Ja oder Nein zu antworten/ und also ohne allen Anhang litem zu conteſtiren ſchuldig / er thue nun ſolches oder nicht/ ſo ergeheth alsdenn darauff in der Sachen ferner was recht iſt/W. R. W.)

DEFINIT. III.

Parte licet non opponente, ex officio Litis conteſtationem generalem & obſcuram iudex rejicere debet.

- 1 **Q**uid verò, ſi actor generalem vel obſcuram ac conditionaliter litis conteſtationem acceptet & taceat, nec contumaciam Rei accuſet, aut verbo

quidem eam reprehendat, nihil autem, quod deſideret, ſpecificet? † Quicquid etiam in contrarium, 2 proferat Jacob. Schult. *obſerv. 43.* Iudicem hoc caſu ex officio ſuper litis conteſtatione pronunciare, Reumque ad ſpecialem, puram & expreſſam litis conteſtationem adigere, obſtrictum exiſtimaverim: † *Tum per b. Conſt. 10.* quæ ſpecialem & puram litis conteſtationem exigens, indefinite loquitur, nulla adhibita diſtinctione, an eam actor petierit vel non: Ideoque etiam generaliter accipi debet, *l. de pretio 8. ff. de public. in rem act. l. 1. §. generaliter 1. ff. de legat. præſtand.* † *Tum per text. expreſſum* 4 in *Ordin. proceſſ. judic. tit. 16. circa fin. verſ. Und ſoll das richterliche Ampt hierinnen ſuppliren / &c. Tum,* quod generalis, conditionata, vel obſcura litis conteſtatio, ut plurimum ad protrahendas lites uſurpari ſoleat, nec iudex ſine hac certam ſuper negotio ſententiam proferre poſſit, Dan. Moller. *bic num. 8.* Jac. Sichard. *diſt. obſervat. 43. num. 1.* Ergò vel propterea ex officio rejici debet, † quia Juxta 5 *omnia ea, quæ ad litis proteſtationem tendunt, remove tenetur, Paul. de Caſta in l. properandum. 13. n. 7. C. de judic.*

Ita Domini in causa Hansen Dehlern contra Erasmum Buchnern zu Leipzig/ Menſe Auguſt. Anno 1622. (Verba ſent. Daß Beklagter anderer geſtalt/ dann geſchehen/ auch deutlicher und in ſpecie auff alle und jede Klag-Puncta, ohne allen Anhang/ mit Ja und Nein zu antworten/ und den Krieg Rechtens zu befeſtigen ſchuldig/W. R. W.)

Et in causa Christophori Sablers contra Hansen Schmidt den zu Weiſſenſee/ Menſe April. Anno 1576.

Et in causa David Gänſereiffs contra Matthes Köblers zu Orrtrand/ Menſe Novemb. Anno 1635.

Et in causa Adami Pfaffens contra Zachariam Steingel & Caſparum Eckarten/ Menſ. Oct. Anno 1627.

DEFINIT. IV.

Extra provincias Saxonicas, litis conteſtatio mediante Juramento dandorum & reſpondendorum fieri poteſt.

DE jure tamen communi admittitur generalis illa litis conteſtatio, puta: Nego narrata, prout narrantur; quæ etiam eſt frequentiſſima, teſte Praet. Papienſ. *in forma reſponſionis Rei conveniſi §. narrata prout narrantur num. 1. & ſeq.* Jacob. Schult. *obſervat. 42. num. 5. & ſeq.* Andr. Gail. *lib. 1. obſervat. 73. num. 1.* † Eaque in Camera quoque Imperiali recepta eſt, & ſufficit generalis litis conteſtatio, hiſce verbis concepta: In caſu N. contra N. nego actionem inſtitutam & peto, me ab eà cum reſuſione damni & expenſarum abſolvi, *Ordin. Cam. part. 3. tit. 13. §. und nachdem biſher.* Jacob. Schult. *diſt. obſervat. 42. num. 10.* † Attamen Reus ſequentibus terminis ad libellum articulatum, ſive ad articulos ipſos ſeparatim oblatoſ, diſtinctim, per verba (*Credo aut non Credo, vulgo: Glaub war oder nicht war ſeyn*) reſpondere tenetur: † *Quin* 4 & mediante juramento dandorum ac reſpondendorum litis conteſtatio perficitur: Actor ſiquidem mediante juramento exhibet articuloſ & jurat, quod eoſ credat eſſe veros; Econtra Reus non tantum mediante juramento reſpondendorum, ad articuloſ ſeu poſitioneſ actoris reſpondere, ſed etiam ſuoſ articuloſ preſumptorioſ aut deſenſorioſ juratò affirmare cogitur, *Ordin. Cam. diſt. part. 3. tit. 13. §. 1. & ſeqq. tit. 14 in pr. & tit. ſeq. §.* Zum andern die reſponſionen. Johann. Monach. *in pract. judic. part. 8. cap. 2. n. 5.* Jacob. Schult. *diſt. obſervat. 42. num. 11.* Andr. Gail. *lib. 1. obſervat. 79. num. 10. & obſervat. 82. num. 1.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 9. tit. 22. artic. 5. & 9.* Johann. Sichard. *ad l. 3. num. 10. C. de judic. Ventur. de Valent. in part. litig. lib. 2. cap. 13.*

5 **13.** † Qui modus litis contestationis etiamnum hodie observatur in Principum ac statuum Imperii judiciis, quæ jus civile sequuntur, Schult. *dict. loc.*
 6 † Quod juramentum dandorum & respondendorum si non ipsum calumniæ, similimum tamen huic est juramento, quod de jure communi Actor & Reus statim post litis contestationem præstare tenentur, quò malitiis & calumniis contentiosorum obviatur, l. 2. cum A. seq. C. de juram. propt. calumn. junct. Gloss. verb. Calumniæ in c. 1. extr. eod. tit. Matth. Coler. *part. 1. decis. 118. n. 1.*

Ita Domini in causa Curatoris Annen Thiemens contra Joachimum von Schönbeck an die Ebur. Fürstliche Brandenburgische Regierung zu Cüstrin / Mens. Nov. Anno 1614. (Verba sent. Dasß Beklagter / seines Fürwendens ungeachtet / auff Klägers articulierte Klage / wann er dieselbe vermittels Endes dandorum wiederholen wird / sich mediante juramento respondendorum einzulassen / litem zu contestiren / und singulariter singulis ohne einigen Anhang durch das Wort: Glaube wahr oder nicht wahr seyn / zu antworten / schuldig / vñ werde ihm seine exceptiones, so viel derselben erheblichen / nach beschehener Kriegs- Befestigung zerstörlichen einzuwenden billich vorbehalten / darauff in der Sachen ferner ergeheth / was recht ist / B. R. W.)

Et in causa Francisci Bordenens contra Günther Reitmern und Hansen von der Holtzen zu Cüstrin / Mens. Novemb. Anno 1614. (Verba sent. Dasß Friedrich von Birckholgens hinterlassenen Söhnen Vormünder billich zupruorden / und wann Appellant das Juramentum Calumniæ leisten / und vermittels desselben seine articulierte Klage anstatt der positionum nochmahls wiederholen würde; So wären Appellaten / ihres Widersprechens ungeachtet / singulariter singulis mediante juramento respondendorum ohne einigen Anhang durch des Wort: Glaub wahr oder nicht wahr / zu antworten / schuldig / B. R. W.)

DEFINIT. V.

Quandoque tamen absque juramento respondendorum, per verba (Credo aut non Credo) Reus etiam extra provincias Saxonicas litem contestatur.

1 **N**on tamen præcisè de Jure communi & ordinatione Camerae Imperialis, litis contestatio per juramentum respondendorum fieri solet, sed quandoque Reus absque juramento per verba (*Credo aut non Credo*, hoc est: Glaube wahr oder nicht wahr seyn) litem contestatur, omisso nempe ab Actore
 2 juramento dandorum; † Etenim quia juramentum hoc jus partium potissimum concernit, quin tacitè saltem omitti possit, dubitandum non est, ad instar juramenti Calumniæ, cui licet à partibus litigantibus non possit expressè renunciari, † cum hoc in favorem publicum introductum sit, per l. 2. §. sed quia veremur 4. C. de jurejur. propt. calumn.
 3 ubi Bartol. † tacitè tamen id bene fieri potest per text. in cap. 1. extr. eod. tit. Matth. Coler. *part. 1. decis. 117. num. 5.*

Ita Domini in causa des Raths zu Königsberg contra Vernerum von Walden zu Kleinmantel / ventilata in Curia Electorali Brandenburgica zu Cüstrin / Mens. August. Anno 1612. (Verba sent. Dasß Beklagter und Widerkläger / seines Fürwendens ungeachtet / auff Klägers und Wiederbeklagten articulierte Injurien Klage sich einzulassen / und litem zu contestiren / und singulariter singulis ohne einigen Anhang durch das Wort: Glaube wahr oder nicht wahr seyn / zu antworten / schuldig / und werden ihm seine Exceptiones, so viel derselben erheblichen / nach beschehener Kriegs- Befestigung zerstörlichen einzuwenden billich vorbehalten / ic.)

DEFINIT. VI.

De facto suo proprio, Reus de jure communi, per verba (Verum vel non Verum) litem contestari tenetur.

1 **N**e tamen modus hic litem contestandi quempiam fallat, sciendum est, per Verba (*Credo aut non Credo*) tum demum fieri Litis contestationem, si Reus super facto alieno respondere teneatur,

† quod idè introductum, ne super facto alieno anceps perjurium incurrat, l. videamus 4. post pr. ff. de in lit. jur. l. 34. §. 3. ff. de jurejur. l. Marcellus 11. §. jurare 2. ff. rer. amotar. † Cateròquin, si de facto proprio Reus cogatur respondere, nihil impedit, quo minus per verba (*Verum aut non Verum*, wahr oder nicht wahr seyn) litis fiat contestatio, † nec dubie credulitati assertio Rei committatur, Matth. Coler. *part. 1. dec. 118. n. 1.*

Ita Domini in causa Petri Krügers contra Philippum Borden & Georgium von Weibern zu Cüstrin / Mens. Octobr. Anno 1614. (Verba sent. Dasß Beklagter auff articulierte Klage sich einzulassen / singulariter singulis, und zwar / so viel ihre eigene Wissenschaft anlanget / durchs Wort wahr oder nicht wahr / So viel aber nicht ihre eigene facta oder Geschichte betrifft / durchs Wort Glaube wahr oder nicht wahr seyn / zu antworten / und den Krieg Rechtens / ohne einigen Anhang / zu befestigen schuldig / und werden Beklagten ihre Exceptiones, so viel derselben erheblichen / nach geschehener litis contestation zerstörlichen einzuwenden hiermit vorbehalten / B. R. W.)

DEFINIT. VII.

Libello simplici vel summario exhibito, sufficit etiam de jure communi simplex litis contestatio, nec singulariter singulis Reus tenetur respondere.

1 **M**utuus est inter oblationem libelli & litis contestationem respectus, & qualis ille, talis quoque hæc esse debet. † Ex quo fit, quòd exhibitò libello articulado, litis quoque contestatio articulata, quæ nempe fit singulariter singulis, requiratur, ut dixi *Defin. 4. & 5.* † At si offeratur libellus summarius vel simplex, ut solet vocari qui articulatus non est, nec Reum articulatè & singulariter singulis respondere teneri, dixeris rectissimè. † Ut
 2 sic de jure communi in arbitrio actoris sit, litis contestationem simplicem vel articulatam exigere. Perindè ut omisso ab actore juramento dandorum, nec Reus mediante Juramento respondendorum
 3 litem contestari cogitur, *supr. Defin. 5.* † Concernunt nempe hæc omnia potissimum jura partium, quibus absque dubio litigantes renunciare valent, l. pen. C. de pact.

Ita Domini in causa Hansen von Sidau contra Leonhard Stören und Consorten zu Cüstrin / Mens. Octobr. Anno 1614. (Verba sent. Dasß Kläger das geforderte Juramentum Calumniæ zu leisten schuldig / und wann solches geschehet / seyn Beklagte anders / ihres gethanen Fürwendens ungeachtet / auff die erhobene Klage / und derselben Umstände / sich mit richtiger und vollständiger Antwort einzulassen / und litem zu contestiren schuldig / und werden ihnen ihre exceptiones, so viel derer erheblich / nach beschehener Kriegs- Befestigung zerstörlichen einzuwenden / billich vorbehalten / darauff ferner in der Sachen ergeheth / was recht ist / B. R. W.)

Et in causa Francisci Bordenens contra die Hornen und Consorten zu Cüstrin / Mens. Octobr. Anno 1614. (Verba sent. Dasß Beklagte / die Horne / vermöge des von uns am 27. Septembr. Anno 1610. eröffneten Urtheils / ihres Widersprechens ungeachtet / sich einzulassen / zu antworten / und den Krieg Rechtens zu befestigen schuldig / mit der angeheften Commination und Verwarnung / daß / wo sie solchem unserm Urtheil in gebührender Kammer- Frist / nicht Folge leisten werden / alsodann lis pro contestata gehalten werden soll / ic.)

DEFINIT. IIX.

In causis summaris necessaria non est sollemnis contestatio litis.

1 **L**itis contestatio quia substantia est ipsius iudicii, l. un. C. de lit. contest. in omnibus causis atque controversiis regulariter est necessaria, in tantum, ut nec à iudice, nec consensu partium omitti possit, secundum tradita *Interpp. in Rubr. & tit. extr. de lit. contest. & C. eod. tit. A. offeratur C. de lit. contest. per Clem. sapè 2. de V. S. Andr. Gail. lib. 1. obs. 75. cum seqq.* † Nihilominus causæ quædam excipiuntur, quæ solennem litis contestationem necessario

non requirunt, quas post alios concessit Joh. Monach. *in pract. judic. part. 8. c. 4. n. 8. & seqq.* Andr. Gail. *lib. 1. observ. 26. n. 5. & obs. 76. 77. 78.* Mynsing. *cent. 1. obs. 20. & 38.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 3. c. 5. n. 2. 3. & seq.* † Planè in causis summariis pro litis contestatione habetur adversæ partis contradictio, & actus ille, qui aliàs in causis ordinariis post ipsam litis contestationem subsequi solet, nempe positionalium, seu articulorum exhibitio, aut meritorum causæ disputatio, † nec alia litis contestatio solennis hic requiritur, Felin. *in c. infinuante 25. in fin. extr. de offic. & potest. judic. delegat.* Joh. Zanger. *de except. part. 1. cap. 2. num. 24.* Hartm. Pistor. *part. 4. quest. 13. num. 25.* Monach. *dict. c. 4. n. 11.* † Nec immerito, siquidem in summariis causis opus quoque non est libelli oblatione solenni, Clem. *sapè 2. de V. S.* sed sufficit qualis qualis petitio & facti narratio, ut Reus deliberare possit, cedere vellet, an contendere. Joh. Zanger. *dict. cap. 2. n. 14.* † Quidni ergo sufficeret quoque qualis qualis responsio ac litis contestatio, cum hujus atque libelli sit mutuus quidam respectus, *Defin. preced. num. 1.*

Ita Domini in causa Petri Schmieds contra Georgium Platen zu Leipzig/ Mens. Febr. Anno 1625.

Et in causa Joh. Kunderichs contra Wilhelm Wachtenbrun/ Mens. Septembr. Anno 1626.

DEFINIT. IX.

Ne quidem extra provincias Saxonicas accusator tenetur jurato respondere positionibus defensionalibus Rei accusati.

DE jure communi, non solum in civilibus, sed etiam criminalibus causis admittuntur positiones actoris sive accusatoris, quibus Reus accusatus mediante juramento tenetur respondere: Etsi enim practica hæc videatur periculosissima propter metum perjurii manifestum, † nec quisquam cogi debeat ad detegendam propriam turpitudinem, *l. alias 18 ff. de jurejur. Dec. in l. ult. n. 6. C. de edend.* † Attamen in contrarium est communis opinio Bartol. *in l. inter omnes 46. §. relictè 7. in fin. ff. de furt.* quæ ab omnibus approbatur; & observantia est recepta, à quâ non recedendum juxta tradita Jul. Clar. *lib. 5. sent. §. ult. quest. 45. n. 9.* † Alia verò est ratio accusatoris, qui ad positiones Rei accusati defensionales neutiquam sub juramento tenetur respondere, sed incumbit reo accusato, defensionales positiones modo legitimo probare, prout observat usus judiciorum, teste Jacob. de Arc. *in tract. positionum §. 7. n. 1.* quem allegat & sequitur Jul. Clar. *in pract. §. ult. dict. quest. 45. n. 4.*

Ita Domini in causi Nicolai Stevens contra Daniel Cromern ejusque conjugem zu Stralsunde/ Mens. Marcio Anno 1596.

DEFINIT. X.

Neque in causis executivis necessaria est solennis contestatio litis, sed sufficit instrumentum garentigiarum à Reo cognosci vel jurato negari.

Non minus quoque in causis executivis, quæ & nipsæ sunt summariæ, omittitur litis contestatio solennis, puta, si agatur ad executionem ex Instrumento garentigiarum, auff klar Brieff und Siegel: Quo exhibitio, non injungenda est Reo litis contestatio solennis, † sed tenetur is instrumentum productum recognoscere, vel jurato diffiteri, Matth. Coler. *de process. execut. part. 3. cap. 1. n. 97.* Quo ipso respondere ac litem contestari videtur; † Nam recognitio debitoris vim confessionis seu affirmativæ litis contestationis habet, cui omninò standum est, *l. cum de indebito 25. §. ult. ff. de probat. l. plures 19.*

C. de fide Instrum. † & in confessum non minus, atque in judicatum, parata datur executio, l. post rem judicatam 56. ff. de re judic. l. proinde 25. §. ult. ff. ad Leg. Aquil. † E contra, instrumenti jurata diffessio vim habet litis contestationis negativæ, ut proinde ad solennem litis contestationem neutiquam sit recurrendum. † Quod si verò Reus citatus recognitionem vel diffessionem recuset, vel differat, instrumentum productum pro recognito & sic lis pro contestata, Reusque pro confesso & convicto habebitur, † quo casu non aliter procedendum, ac si instrumentum fuisset probè recognitum & confessatum, Andr. Gail. *lib. 1. observ. 80. n. 6.* Matth. Coler. *de proc. execut. part. 3. cap. 1. n. 101.* Vid. *Resolut. grav. Tit. von Justitien. Sachen. §. 8. vers. wann num.* Et *Decis. Elect. noviss. 12.*

Ita Domini in causa Johannis Wolfstedes contra heredes Ulrici Nöblings zu Leipzig/ Mens. Majo, Anno 1632. (Verba sent. Daß Beklagte Klägern die Unkosten dieses Termins auff richterliche Ermäßigung zu erstatten/ und auff anderweit vorgehende gebührende Ladung zu erscheinen/ und die producirte Handschrift gebührlchen zu recognosciren/ oder endlichen zu difficiren schuldig/ mit dieser ausdrücklichen Verwarnung/ daß im wörigen Fall dieselbe pro recognito gehalten werden soll/ V. R. W.)

DEFINIT. XI.

Ultra recognitionem tamen, tenetur Reus litem contestari, si actor unà cum producto instrumento libellum exhibuerit.

Accidit tamen quandoque, ut actor etiam ex Instrumento garentigiarum experiatur adversus Reum processum ordinario, vel unà cum instrumento libellum, super certis quibusdam circumstantiis, exhibeat: Quibus in casibus si ommitteretur litis contestatio consveta, † fieri haud certè posset, ut non præjudicaretur juri actoris, ipseque processus redderetur admodum difficilis: † Habetur siquidem Recognitio vel diffessio instrumenti, loco litis contestationis tantummodò quoad ipsum instrumentum, non etiam quoad reliqua libelli contenta, quibus Reus etiam respondere tenetur: † Placuit igitur, tum Reo unà cum Recognitione litis contestationem injungi, quod observantia ita hactenus receptum est, nec quisquam id mirabitur, perpendens, libello exhibitio semper debere correspondere litis contestationem juxta tradita Matth. Berlich. *part. 1. concl. 26. num. 13. & 15.* † & liberum est actori ex Instrumento etiam garentigiarum ordinarium processum agitare, libellum exhibere, ac litis contestationem solennem exigere, quo ipso processui summario, atque sic favori pro se introducto renunciat, quod facere omninò potest, *l. pen. C. de pact.*

Ita Domini in causa Ambrosii Huttens contra heredes Arnsts zu Leipzig/ Mens. Aug. Anno 1632. (Verba sent. Daß Beklagte auff anderweit vorgehende gebührende Ladung zu erscheinen/ und auff erhobene Klage/ ihres Fürwendens ungehört/ sich einzulassen/ auch die von Klägern producirte Vorreibung zu recognosciren/ oder endlich zu difficiren schuldig/ ferner darauff zu beschehen/ was recht ist/ V. R. W.)

Item in causa Petri Henniers contra Viduam Antonii Kapdäns/ Mens. Majo, Anno 1633. (Verba sent. Würde Kläger anderer Gestalt bescheintigen und beybringen/ daß Beklagens Pflegefrau ihres Mannes Erbin worden/ inmassen ihme vor allen Dingen solches zu erweisen obliegt; So ist Beklagter auff erhobene Klage zu antworten/ und licem zu contestiren/ auch die producirte Handschrift gebührlchen zu recognosciren/ oder aber seine Pflegefrau dieselbe zu difficiren schuldig/ ferner darauff zu beschehen/ was recht ist/ V. R. W.)

Item in causa Henrici Rochens contra Matthes Kraußen & Consortes, Mens. Maj. Anno 1631.

Item in causa Jeremiz Baudeweins contra Herman Haffitz/ Mens. Febr. Anno 1633.

Et in causa D. Georgii Ernesti Mosbachs contra Christophorum Dvellinghen/ Mens. Decembr. Anno 1631.

DEFINIT. XII.

Contumacia ejus, qui primo in termino generaliter saltem vel obscure litem contestatur, non nisi refusione expensarum coercenda est.

- 1 **N**on solum contumax dicitur, qui citatus in iudicio omnino non comparet, l. contumacia 53. §. 1. ff. de re judic. c. quoniam frequenter 5. §. porro speciales causa 1. extr. ut lit. non contest. † Sed etiam qui comparet quidem, at non debito modo litem contestatur, saltem generaliter, vel obscure & dubie respondendo, l. de etate 11. §. nihil 7. ff. de interrog. in jur. fac. Specul. lib. 2. part. 1. tit. de contumacia §. 1. num. 1. vers. item etiam contumax est is. Andr. Gail. lib. 1. observ. 80. n. 1. & seq. Chil. König. in process. cap. 35. n. 3. † An ergo poena contumaciae hoc quoque casu obtinebit? Ita certe est, propter verba clara b. Const. 10. in fin. daß wider ihn/als einen contumacem, so den Krieg ganz nicht/oder je nicht vollständig contestiret/ erkannt und gesprochen werden soll/it. † Ideoque tergiversatorem hujusmodi statim primo in termino usque ad legitima impedimenta condemnandum, dixeris cum Dan. Moller. hic n. 7. † Durum omnino hoc esset, cum poena illa adversus eos duntaxat decernatur, qui plane non comparent, art. 9. & 24. lib. 2. Landr. Chil. König. in process. cap. 37. n. 3. Christoph. Zobel. part. 1. differ. 12. n. 1. & 2. † Quorum contumacia certe gravior est, quam illorum, qui in litis contestatione moram trahunt, scilicet magis errore ac ignorantia, quam ex protervia & malitia quadam. † Quos propterea refusione expensarum satis puniri existimaverim, veluti sancitum à Serenissimo Dn. Electore Saxon. in Ordin. process. judic. tit. 16. vers. Sein Client aber vernidige gedachter Constitution in expensas retardati processus vertheilet werden.

Ita Domini in causa Hanseni Pfaffens contra Zachariam Stengeln und Caspar Eckarten zu Leipzig/Mense Octob. Anno 1627. (Verba sententiae: Daß Beklagte Klägern die Unkosten dieses Termins auff Richterliche Ermäßigung zu erstatten/und auff die erhobene Klage und alle derselben Puncta anderer Gestalt/denn geschehen/ auch deutlicher und in specie mit Ja oder Nein/ ohne allen Anhang/ sich einzulassen/ zu antworten/ und den Krieg Nechtens zu befestigen schuldig/ darauß also dann in der Sachen ferner ergeheth/ was recht ist/ B. R. W.)

Item in causa Jacobi & Henrici der Müßel contra Sigmund Wocken zu Leipzig/Mense Nov. Anno 1627.

DEFINIT. XIII.

Quandoque tamen absque condemnatione in expensas, saltem cum comminatione, reo injungitur specialior Litis contestatio.

- 1 **I**n primo itaque termino, si generaliter saltem vel obscure Reus litem contestatus fuerit, propterea in expensas termini condemnatur, nec severiori contumaciae poena coercendus est Definit. praeced.
- 2 † Quandoque tamen Reus ob litem in primo termino specificè non contestatam, ne quidem refusione expensarum gravatur, sed cum comminatione poenae contumaciae specialiter saltem litis contestatio ei injungi solet, ut refert ex Wesenbec. Dan. Moller. hic n. 8. † Si scilicet judex animadvertat parum, aut nihil malitiae imputari posse Reo, quod non specialius aut verbis apertioribus litem contestatus fuerit. † Neque enim ita constricta est Judicis potestas, quin pro arbitrio Reum ab expensarum refusione liberare queat, praesertim si exceptiones legitimas vel saltem utcumque probabiles animadverterit, Matth. Coler. de process. execut. part. 1. c. 2. n. 17. 18. 19. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 1. n. 18. supr. Const. 9. Defin. 20.

Ita Domini in causa Hanseni Pfaffens contra Antonium Bruden und Heinrich Schulyen zu Leipzig/Mense April. Anno 1624. (Verba sententiae: Daß Beklagte auff anderweit vorgehende gebührende Ladung zu erscheinen/ und auff angestellte Klage/anderer Gestalt/denn geschehen/ auch deutlicher und in specie auff alle Puncta, bey Straffe Ungehorsams/ sich einzulassen/ zu antworten/ und den Krieg Nechtens zu befestigen schuldig/ B. R. W.)

Et in causa Hanseni Pfaffens contra Erasmum Buchern zu Leipzig/Mense August. Anno 1622. (Verba sententiae: Daß Beklagter anderer Gestalt/ davon geschehen/ auch deutlicher und in specie auff alle und jede Klage-Puncta, ohne allen Anhang/ mit Ja oder Nein zu antworten/ und den Krieg Nechtens zu befestigen schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. XIV.

Consistente Reo in generali vel obscura litis contestatione, etiam in termino secundo, sub poena confessi denuò ei injungitur legitima contestatio.

Quid autem, si Reus in generali illa vel obscura litis contestatione perseveret, nec per sententiam judicis termino sequenti, ad specialiores & puram, sive expressam litis contestationem commoveri se patiatur? † Eo gravior certe videtur tunc contumacia Rei, sententiam Judicis contemnentis, qui propterea etiam graviori poena coercendus erit, quam praeter refusionem expensarum termini etiam sequentis, arbitrariam esse voluit Illustrissimus Saxon. Elector in Ordin. process. judic. tit. 16. vers. über die expensen gleichfalls in eine willkührliche Straffe vertheilet werden. † Non memini tamen poenam Reo tergiversanti hoc casu fuisse dictatam, sed unà cum refusione expensarum istius termini, denuò ei solet injungi litis contestatio specialior, sub expressa comminatione, quod si in contumacia perseveraverit, lis pro contestata, ipseque pro confesso haberi debeat: † Quae sententia effectum habet parem condemnationis usque ad legitima impedimenta, bis auff Ehehafft/quibus non probatis, contumax pro confesso & convicto habetur, art. 9. & 24. lib. 2. Landr. Hartm. Pistor. part. 1. quest. 3. n. 14. & seqq. Matth. Coler. de process. execut. part. 1. cap. 2. n. 41. & part. 1. decis. 104. n. 12. † Facit siquidem contumacia, ut Reus habeatur pro confesso & convicto, Anton. Fab. in Codic. lib. 3. tit. 12. de fin. 44. n. 1.

Ita Domini in causa Hanseni Degentfolbens contra Nicolaum Bauern/ ventilata in praefectura Voigtsbergensi, Mense Junio, Anno 1627. (Verba sententiae: Daß Beklagter Klägern auch die Unkosten dieses Termins auff Richterliche Ermäßigung zu erstatten/und auff anderweit vorgehende gebührende Ladung zu erscheinen/und vorigem Urtheil nochmals allenthalben Folge zu leisten schuldig/ mit der ausdrücklichen Commination und Verwarnung/ daß in Verbleibung dessen lis pro contestata, und er pro confesso geachtet und gehalten werden/ und in dieser Sachen ferner ergehen soll/ was recht ist/ B. R. W.)

Item in causa Hanseni Heinrichs von Werthern contra Abraham Esaias Schlegeln/ ventilata in Praetorio Numburgensi, Mense Octob. Anno 1630. (Verba sententiae: Und ist Beklagter Klägern auch die Unkosten dieses Termins/ auff Richterliche Ermäßigung/ zu erstatten/ und nochmals/ anderer Gestalt/ denn geschehen/ auch deutlicher und in specie auff alle Puncta zu antworten/ und litem zu contestiren/ auch alsobald bey dem ersten Befehl solches zu thun schuldig/ mit dieser ausdrücklichen Commination und Verwarnung/ daß in Verbleibung dessen lis pro contestata und Beklagter pro confesso geachtet und gehalten werden/ und in der Sachen ferner ergehen soll/ was recht ist/ B. R. W.)

Item an die Ehre- und Fürstliche Sächsische verordnete Herren Causler und Räthe zu Meiningen/ Mense Januario, Anno 1612.

DEFINIT. XV.

Removenda est ab actis litis contestatio facta in quadruplici seu ultimâ positione, im letzten Satz,

Contumax quoque dicitur Reus, qui litis contestationem protrahit, tamque in ultimâ demum positione

positione (in dem letzten Satz) profert, haud sine fraudis & deceptionis suspitione, quò scilicet actori beneficium excipiendi contra litis contestationem præcidatur, non absque insigni ejus injuriâ atque periculo. † Neutiquam ergò propterea Reus poenam expensarum effugiet, quæ tamen sola non sufficit, sed rejicienda ac prorsus ab actis removenda est litis contestatio, ex sanctione Electorali, † quæ in positione ultimâ, sive quadruplicâ, quicquam novi à Reo proferri prohibet in Const. Elect. 4. 1. p. 1. Vid. ibidem Defin. 8. † Quo facto, denuò injungitur Reo litis contestatio, eoque ipso actori facultas examinandi illam ac contra eam excipiendi restituitur † Nunquam enim judex de iis, quæ controversa sunt inter litigantes, non auditâ utrâque parte, cognoscere debet, l. in causa 13. pr. vers. causa enim cognita ff. de minor. l. de quâ re 74. ff. de judic.

Ita Domini in causa Syndicæ des Sattler-Handwerks zu Leipzig contra Hansen Bergmannen/ ventilatâ coram Senatu Lipsienſi, Mens. Jan. Anno 1632. (Verba sent. Daß die im letzten Satz eingebrachte litis contestation billich verworfen wird/ und ist Beklagter Klägern die Unkosten dieses Termins auff richterliche Ermäßigung zu erstatten/ und auff erhobene Klage nochmalts zu antworten / und licem richtig zu contestiren schuldig/ B. R. W.)

Et in causa Henrici à Werthern contra Abrahamum-Eliaham Schlegeln/ ventilatâ in prætorio Numburgensî, Mens. Octob. Anno 1630.

DEFINIT. XVI.

Quomodo pronuntiandum est, si Reus quidem compareat, attamen taceat, nec litem contestetur.

- 1 **A**lia præterea est species contumaciæ: Si Reus quidem citatus in judicio compareat, sed taceat, ac litem contestari vel respondere nolit, l. de atate 11. §. qui tacuit 4. ff. de interrogat. in jur. faciend. Gloss. in A. qui semel C. quomod. & quando judex verb. locum habet. Specul. lib. 2. part. 1. tit. de contumacia §. 1. post pr. Andr. Rauchb. part. 1. qv. 1. 2. n. 7. † Quæ certè contumacia non minor est, ac ejus, qui citatus planè non comparet, quòniã paria sunt, non venire, vel non sufficienter venire, Gloss. in cap. si quis justo 46. §. si autem nullus verb. admitti de elect. in sexto. Jason. in l. quoties 6. ff. qui satisd. cog. num. 3. Rauchb. dict. quest. 1. n. 7. † Vix igitur dubium est, quin utraque hæc contumacia pari poenâ coercetur, nimirum ut Reus causâ cadat, vel quod idem est, pro confessio & convicto habeatur, si impedimenta legitima, vel justas absentiae aut silentii causas probare non possit, Gloss. latin. ad text. germ. Landr. lib. 2. art. 9. lit. 4. vers. Et intelligitur hic articulus. Christoph. Zobel. part. 1. differ. 12. num. 1. & 2. Rauchb. dict. quest. 1. num. 2. Hartm. 4. Pistor. part. 1. quest. 3. n. 13. † Quamvis in Electorali Saxon. Scabinatu, hoc casu aliam pronuntiandi formulam receptam noverim, nimirum, (Daß Beklagter billich noch einsten citiret werde / anzuhören/ wie und welcher Gestalt er in die Hülffe zu vertheilen/ oder gnugsame Ursachen anzuzeigen/ warum er damit nochmalts zu verschonen.) † Quod in effectu nil aliud est, quàm Reum usque ad legitima impedimenta condemnare.

Ita Domini in causa D. Christophori Brauns contra Georgium Wolskewigen zu Großpessa/ Mens. Novembr. An. 1608. (Verba sent. Daß Beklagter billich noch einsten citiret wird/ anzuhören/ wie und welcher Gestalt er in die Hülffe zu vertheilen/ oder gnugsame Ursachen anzuzeigen / warum er damit nochmalts zu verschonen/ B. R. W.)

Et in causa Syndicæ der Collegiaten des Fürsten-Collegii zu Leipzig/ contra Hansen Judachern/ Mens. Majo, An. 1579. (Verba sent. Daß Beklagter billich noch einsten geladen wird/ anzuhören/ wie er wegen seines vorerwähnten Ungehorsams zu

die Hülffe zu vertheilen/ oder erhebliche Ursachen/ warum solches nicht geschehen soll/ vorzubringen; Er thue nun solches also oder nicht/ so ergehet darauß ferner in der Sachen / was recht ist/ B. R. W.)

DEFINIT. XVII.

Plures consortes contestationi litis ab uno facta bene adhaerere possunt.

1 **S**I plures sint litis consortes, ex quibus unus litem ritè & sufficienter fuerit contestatus, reliqui litis contestationi adhærere possunt, quæ adhesio pro sufficienti litis contestatione habetur, dummodo expressè consortes dixerint, se per hoc litem eodem modo, quo à consorte est contestata, cum omnibus clausulis & qualitatibus contestatam habere velle, † disponente sic Electore Illustrissimo in Ordin. process. judic. tit. 16. circa fin. vers. Im Fall aber weene oder mehr/ ic. † Nec enim consortes, absque expressâ adhesionis declaratione, litem ab alio contestatam, sine novo processu prosequi valent, Rutg. Ruland. in addit. ad process. Joh. Ferrar. Montan. part. 2. lib. 1. c. 1. §. in versu tamen. † Sed nocet quoque hæc adhesio consortibus, si litis contestatio, ab uno facta, fuerit imperfecta & vitiosa, quia adhærens cum eo, cui adhæret, est unum corpus ac spiritus unus, juxta tradita Oldr. con. 290. n. 2.

Ita Domini in causa Martini Hopffens & Consortium contra Petrum Lobarten/ Mens. Jun. Anno 1614.

DEFINIT. XVIII.

Reus tenetur probare, se adimplevisse contractum, cujus nomine actor adversus ipsum experitur.

1 **Q**uando negativa est fundamentum intentionis alicujus, is, qui eâ nititur, illam probare tenetur, l. pen. §. docere 2. ubi Bartol. ff. Ne qui eum, qui in jus vocat. & in l. item ait Prætor. 21. §. bene autem 2. ff. ex quib. caus. major. Quod quidem regulariter verum est, † sed fallit omninò, si is, cui ex contractu aliquid dari vel fieri debuerat, dicat, ad versarium id, quod promiserat, non adimplevisse; Nam licet hoc actoris fundamentum intentionis sit, † Reus tamen probare tenebitur, se id, quod promisit, in contractu adimplevisse, Bartol. in l. in illa 8. & ibi Jason. n. 15. ff. de V. O. Hartm. Pistor. part. 1. q. 22. n. 2. Cravett. conf. 192. num. 15. Fulv. Pacian. de probat. lib. 1. cap. 22. num. 45. Anton. Gabriel. lib. 1. concl. tit. 1. concl. 6. num. 15. & seq. † veluti ad Emphyteutam, à Domino ob non solum Canonem conventum, spectat onus probandi, se Canonem solvisse, licet Dominus ad privationem Emphyteusis agat, eoque fundamento potissimum nitatur, quod canon non fuerit solutus, Gabriel. dict. concl. 6. num. 21. Jason. & Dd. in l. 2. C. de jur. Emphyt. Jul. Clar. de emphyteusi quest. 10. vers. fin. Pacian. dict. cap. 22. n. 46. † Et venditore agente ad precium, licet emptor excipiat, de nondum facta traditione, venditor tamen, se rem venditam tradidisse, probare obstrictus est, Hartm. Pist. dict. quest. 22. n. 4. & §. † ubi id ipsum restringit ad hunc solummodò casum, quò negativa, videlicet, non satisfactum esse promissioni, allegatur ab eo, cui debetur affirmativa, & cui quis ex contractu est obligatus; † Secus si ab alio, cui non debetur, fuerit allegata, Anton. Gabriel. dict. concl. 6. n. 14.

Ita Domini in causa Hansen von Dießkau/ Mens. August. Anno 1619. (Verba sent. So ist euch solches im ordentlichen Process zu suchen unbenommen/ und wann ihr/ wie recht/ erweisen würdet/ daß berührte Aedgere recht Erb-Zins-Gut wären/ gedachter Tobias Frischmann auch / daß er in 3. Jahren nicht säumig gewesen / sondern den gewöhnlichen Canonem entrichtet/ darthun und beweisen könnte/ umassen ihme zu thun obliegt/ so ergehet alsdann/ ob ihr solche Aedgere einzuziehen befugt oder nicht/ ferner was recht ist/ B. R. W.)

DEFINIT. XIX.

In causis quoque criminalibus, accusatus specificè litem contestari, & ad singula libelli capita respondere tenetur.

Quod dixi, Reum generali litem contestatione non admitti, sed singulis libelli capitibus specialiter respondere teneri, *supr. Defin. 1.* † id non modò in causa civili obtinet, sed etiam in processu criminali ordinario, ubi litem contestatio requiritur, non minus specifica, quam clara atque expressa, † non solum propter generalitatem textus in *b. Const. 10.* quæ etiam generaliter intelligi, & ad causas criminales extendi debet, *l. 1. §. generaliter 1. ff. de legat. præs. l. præs. 3. in fin. ff. de offic. præs. l. ut nullo 28. C. de usur.* † sed & quod causa criminalis sit majoris præjudicii quàm civilis, quæ propterea etiam cautius tractanda ac ventilanda est, † maxime, cum in criminalibus, perinde ut in civilibus, litem contestetur, *Jul. Clar. lib. 5. sent. 5. tit. 9. §. 45. n. 2. & seq.*

Ita Domini in causa des Raths zu Bôrbig contra Henricum à Burckhausen/ Mense Jul. Anno 1634. (Verba sentent. Dasz Heinrich von Burckhausen auff erhobene Anklage anderer Gestalt/denn geschehen/ auch deutlicher und in specie, ordentlich und auff alle Puncta categoricè mit Ja oder Nein zu antworten/und den Krieg Rechtsens zu befestigen/und weil er solches tego nicht gethan/ Anklägern die Unkosten dieses Termins/ auff Richterliche Ermäßigung/ zu erstatten schuldig/ B. N. W.)

DEFINIT. XX.

Admittitur tamen in causa criminali qualificata litem contestatio, quæ onus probandi in accusatum transfert.

Illud autem specialiter receptum est in foro Saxon. ex observantia longæva, quod, qualificata etiam litem contestatio in causa criminali admittatur, veluti si Reus confiteatur, se occidisse, sed ad sui defensionem, quæ responsio licet qualificatam & conditionatam faciat litem contestationem, neutiquam tamen rejicienda est, *Constit. Elect. 8. part. 4. Matth. Berlich. part. 1. conclus. 26. n. 10.* † in tantum ut ex hac litem contestatione onus probandi ipsi Reo sit imponendum, qui damnandus est ex sua exceptione, nisi defensionem allegatam probaverit, ut demonstravi in *practica Criminali part. 3. quest. 106. n. 84.* † Nec obstat, quod ex confessione qualificatâ actoris intentio minimè fundetur, sed ab eo aliter probari debeat, ut notant *Bartol. & Dd. in l. siquidem 9. C. de except. Jacob. Menoch. de arbitr. judic. q. lib. 2. ant. 1. cas. 93. n. 21. Fulv. Pacian. de prob. lib. 1. c. 25. n. 4.*

Joh. Gutierrez. l. 1. qv. 128. † Etsi enim hoc regulariter verum sit, fallit tamen multis in casibus, ut si qualitas confessioni ex intervallo annectatur: Vel inutiliter adjiciatur: Aut factum contineat diversum & separatum ab eo, de quo in confessione agitur: † Vel si qualitas confessioni adjecta sit potius juris quàm facti, de quibus singulis tractat *Hartm. Pistor. part. 4. qv. 16.* † Imprimis verò ex qualitatâ etiam confessione, actoris intentionem fundari dixerim, quando contra confitentem seu qualitatem confessioni adjectam aliqua militat præsumptio, *Felin. in C. cum venerabilis 6. n. 15. de except. Bald. in l. 2. C. de donat. ant. nupt.* † Veluti accidit in casu præsentis, quo Reus confitetur, se occidisse aliquem ad sui defensionem, cui præsumptio Juris adversatur: † Ex quo inferendum, fundatam esse accusatoris intentionem, Reoque incumbere probationem defensionis allegatæ, ut post multos alios, quos allegat, docet *Hartm. Pistor. dict. qv. 16. n. 9.*

Ita Domini in causa H. N. contra A. à B. Mense Jul. Anno 1636. (Verba sententia: Diemeil Angeklagter auff erhobene peinliche Anklage geantwortet/ und derselben geständig/ darneben aber vorgiebt/ daß er zu Rettung seines Leibes und Lebens eine Nothwehr thun müssen; So ist Angeklagter solches sein Vorgeben binnen Sächsischer Frist darjuthun und zu erweisen schuldig/ dawider Anklägeru seine rechtliche Nothdurfft billich vorbehalten wird/ ferner darauff zu beschehen/ was recht ist/ B. N. W.)

DEFINIT. XXI.

Ad proposita in libello, quæ ipsum negotium baud concernunt, Reus non tenetur respondere.

Tenetur equidem Reus ad omnia & singula capita, in narratione & conclusionem libelli contenta, expressè & in specie respondere, & quæ vera quæque falsa sunt, dicere *b. Constit. 10. ubi Dan. Moll. n. 5. Jac. Schult. observat. 42. n. 9. & seqq.* † Sed hoc non aliter accipiendum, quàm si narrata libelli ipsum negotium concernant. † Quid enim si Advocati, ut plerumque solent facere in causis injuriarum, facta aliena, aut ea, quæ juris sunt, libello immiscuerint, vel saltem proœmii loco præmiserint? Non certè litem contestatio ad hæc necessariò requiritur, † ne frivole lites protrahantur, quas ocys finiri publicè interest, *l. properandum 13. C. de judic. l. fin. ff. pro suo l. 2. C. de re judic. l. quidam 21. ff. de reb. credit. Frider. Pruckm. consil. 38. n. 92. Ventur. de Valent. in partib. litigios. lib. 1. cap. 2. n. 2.*

Ita Domini in causa Dn. Joh. Henrici à Werthern contra Abraham Elaiam Schlegeln zu Raumburg/ Mense Januario, Anno 1636.

CONSTITUTIO XI.

PARTIS PRIMÆ

Wann Lis contestirt / und doch die Gewehr der Klagen nicht angelobet/ ob alsdann nach Sachsen Recht der Kläger seine Klage mutiren und verändern/ auch den Eyd deferiren könne?

Wiewohl wir berichtet/ daß disfalls weitläuffrige Disputationen und zweiffelhaffrige Meynungen / so zum Theil auff Distinctionen gerichtet seyn sollē; Diemeil aber unser Gemüth und Meynung ist/ die rechtliche Proceß in unsern Landen zu befördern/ und dieselbe/ so viel möglich/ in schleunige Richtigkeit zu bringen/ damit männiglich desto eher sein Recht erlangen

Lite contestatâ, guarandâ autem nondum præstitâ, num in foro Saxonico libellum mutare, vel juramentum reo deferre possit actor?

Et si intelligimus, varias & multiplices de hac quaestione Actorum esse opiniones, quas nonnulli illorum distinguendo conciliare conentur: Quia tamen processus judicarios in ditionibus nobis subjectis & expeditiores & planiores reddere cupimus, quò citius unusquisque jus suum consequatur, igitur ordinamus & volumus, ut utroque casu,

langen möge/ So ordnen und wollen wir/ daß in beyden Fällen/wann die Gewehr angelobet/oder der Krieg ohne Fürbehalt der gefoderten Gewehr/ purè bestätigt/ der Kläger nicht mehr Macht haben soll die Klage zu ändern / oder den Grund der Klagen dem Beklagten / wie auff Sächsischem Boden gebräuchlich/zu deferiren und ins Gewissen zu stellen. }

casu, ubi nimirum vel guaranda præstita est, vel absque ejus reservatione litem purè contestatus est reus, actor mutare libellum, vel fundamentum intentionis suæ, pro more fori Saxonici, conscientiæ rei committere volens, ne audiatur.

DEFINITIONES.

1. Post præstitam guarandam, non licet mutare libellum in foro Saxonico.
2. Sicuti nec post litem contestationem, haud præstita licet guarandam.
3. Non tamen obstante litem contestatione sub conditione guarandæ adhuc præstandæ, actor libellum mutare valet.
4. Non efficit clausula salutaris libello adjecta, ut illum post litem contestatam mutare liceat.
5. Nec in causis summaris post responsionem Rei, ad merita cause factam, petitionem mutare licet.
6. Post præstitam guarandam vel litem contestatam, ne quidem minuere licet summam in libello expressam.
7. Libellus alternativè vel conditionaliter conceptus post litem contestationem mutari ac purè concipi nequit.
8. Non valet actor post præstitam guarandam, vel litem contestatam, mutare libellum, etiamsi Reo omnes expensas refundat.
9. Si ab actione desistat actor, Reo expensas refundere tenetur.
10. Fruens guarandam per mutationem libelli, solè expensarum refusione hodie punitur.
11. Tenetur quoque actor ad refusionem expensarum, si ante præstitam guarandam vel litem contestatam, attamen in ipso termino libellum mutare velit.
12. Declarare tamen licet obscurum libellum post guarandam præstitam, vel litem contestatam.
13. Haud prohibetur in foro Saxonico, mutare libellum post præstitam guarandam in petitione hereditatis, aliisque judiciis universalibus.
14. Post litem contestatam sive præstitam guarandam, actor nequit deferre Reo jusjurandum, etsi antea de eo fuerit contestatus.
15. Post litem contestationem opponuntur validè exceptiones dilatoria noviter exorta.
16. In quovis tempore judicii, actore vel Reo defuncto, ejus heredes processum reassumere tenentur.
17. In unâ eademque sententiâ, heredibus reassumptio processus ac litem contestatio, aliisque actus judicarius simul rectè injungitur.
18. Opus est reassumptione processus, etiamsi defunctus per Procuratorem litem peregerit.

DEFINIT. I.

Post præstitam guarandam, non licet mutare libellum in foro Saxonico.

- I**nter alios effectus, qui ex litem contestatione nasci solent, † nimirum ut actio perpetuetur, l. si cui 3. C. de prescript. 30. vel 40. annor. l. omnes 26. l. sciendum 58. ff. de obligat. & action. l. un. C. ex delict. defunct. † præscriptionis cursus interrumpatur, dict. l. si cui. † Us possessor in mala fide constituatur, l. sed etsi lege 25. §. si ante 7. ff. de petit. hered. l. 2. C. de fruct. & lit. expens. † Ut res fiat litigiosa, A. litigiosa. C. de litig. Anton. Fab. in Codic. lib. 3. tit. 8. Definit. 2. & qui sunt alii, rectissime quoque refertur † ademptio facultatis mutandi libellum: Est enim juris expeditissimi, licere actori libellum suum mutare vel emendare usque ad litem contestationem, † post litem contestatam non item, l. non potest 23. ff. de judic. ubi Gothofr. quia † per litem contestationem quasi contrahitur in judicio & litigantes instantiæ obligantur, l. licet tamen 3. §. idem scribit 11. ff. de pecul. A. qui semel C. quomod. & quando Judex. † à quâ, alterâ parte invitâ, discedere non licet, l. is qui se obtulit 25. ff. de R. V. l. sicut 5. C. de oblig. & action. Hartm. Hist. part. 4. quest. 22. n. 1. Joh. Zanger. de except. part. 2. c. 21. n. 67. Jac. Schult. observat. 48. n. 1. Andr. Guil. lib. 1. observ. 74. n. 5. 8. & 9. Matth. Coler. part. 1. decis. 109. n. 1. Joh. Schneidewin. ad §. si minus 34. inst. de action. num. 8. & seqq. † At in foro Saxonico, potestas mutandi libellum aliquo modo restrictior est, & licita emendatio tantum ante guarandam præstitam, † non etiam postea, etiamsi vel maxime res adhuc integra sit, & lis nondum contestata, Landr. lib. 3. art. 14. §. denn die weil die Gewehr. lib. 1. art. 63. vers. doch mag der Mann. b. Constitut. 11. vers. wann die Gewehr angelobet/ 1c. Ordin. process. judic. Elect. Saxon. tit. 5. §. da auch eirner. vers. So er solches/ ehe denn die Gewehr angelo-

bet, Zanger. dict. cap. 21. n. 62. Dan. Moller. ad Constit. Elect. 3. n. 13. sub fin. part. 1. Schult. dict. observ. 48. n. 12. Matth. Berlich. part. 1. concl. 28. n. 1. Christ. Zobel. part. 1. diff. 11. n. 2. & 7.

Ita Domini in causa Hansen Ebelers zum Hann/ Mens. Decembr. Anno 1622. (Verba sent. Habt ihr wider Martur Körbigen eine Klage erhoben. Ob ihr nun wohl dieselbe zu ändern vorhabens send; Da ihr aber dennoch außbereit die Gewehr der Klage angelobet hättet/ dafür sichs aus eurer Frage ansehen lässet/ 1c. So wäret ihr nummehr das Libell zu ändern und die Klage zu verbessern nicht befugt/ B. R. W.)

DEFINIT. II.

Sicuti nec post litem contestationem, haud præstita licet guarandam.

Apparet hinc, effectum litem contestationis, ut nempe actor post eam libellum emendare nequeat, in foro Saxonico tribui guarandæ, Definit. præced. Johann. Zanger. de except. part. 2. c. 22. n. 63. † Quid autem, si in foro Saxonico Reus litem fuerit contestatus, non præstita vel petita guarandæ? Adhuc emendationi libelli locum relinquere, tradit Mauser. in process. tit. von der Gewehr. † propterea, quod post guarandæ præstationem, libellum mutare prohibeant jura Saxonica in artic. 14. lib. 3. art. 63. Landr. lib. 1. artic. 40. & 115. Weichbild. Ergo non ante guarandæ præstationem, eamve planè omisam, lite quamvis contestata. † Sed non putandum, jura Saxonica dispositionem Juris civilis, ex qua post litem contestatam emendatio & mutatio libelli ulterius concessa non est, juxta tradita Definit. præced. corrigere voluisse, † quin potius secundum jus commune restringi & interpretari debent, l. 2. Bald. & Dd. C. de nox. act. Panorm. in c. causam n. 6. de rescript. Mynsing. cent. 1. observ. 5. ita ut † in foro Saxonico, non saltem post litem contestatam, ex dispositione Juris Civilis, sed etiam post guarandæ præstationem, lite nondum contestata, moribus Saxonis,

zonicis, actor libellum haud valeat emendare.
 7 † Quod & placuit Illustrissimo Saxon. Electori, b. Constit. 11. vers. So ordnen und wollen wir/ daß in beyden Fällen/wenn die Gewehr angelobet/ oder der Krieg befestiget/der Kläger nicht mehr Macht haben
 8 soll/die Klage zu ändern/xc. † Ex quo manifestum est, alterutrum saltem, vel præstationem guarandæ, vel contestationem litis mutationem libelli impedire, adeoque nec post litem contestatam, omiſſa licet guarandæ, actorem posse libellum emendare.
 9 † Idque verbis disertis expressum in Ordin. process. judic. tit. 5. §. da auch einer. vers. wann aber derer beyder.
 10 Dan. Moll. hic n. 1. Joh. Zanger. dict. c. 22. n. 65. † ubi etiam extra territorium Electoratus, à Wirtenbergensibus ita responsum, refert Christoph. Zobel. part. 11. diff. 1. n. 9. Hartm. Pistor. part. 4. quest. 22. n. 9. Matth. Coler. ad c. dilect. 3. extr. de except. n. 18.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Da ihr aber dennoch albereit die Gewehr der Klagen angelobet/oder aber Beklagter auff die Klage geantwortet/ und litem contestiret hätte/dafür sichs aus eurer Frage ansehen lässet/xc. So wäret ihr nunmehr das Libell zu ändern/ und die Klage zu verbessern nicht befugt/ B. R. W.)

DEFINIT. III.

Non tamen obstante litis contestatione sub conditione guarandæ adhuc præstandæ, actor libellum mutare valet.

1 **N**Olo tamen hoc aliter accipi, quàm de litis
 2 contestatione purâ & absolutâ: † Cæteroquin si Reus litem sub conditione tantummodò guarandæ ab actore præstandæ, aliarumvè exceptionum actori oppositarum, contestatus fuerit, tantum abest, actorem, antequàm præstatio guarandæ fiat, vel exceptiones Rei rejectæ fuerint, libellum mutare prohiberi, † ut etiam non obstante litis contestatione eventuali, idem ei verbis expressis concedatur, b. Constit. 11. vers. oder der Krieg ohne Fürbehalt der gesoderten Gewehr purè befestiget/xc. & Ordin. process. judic. tit. 5. §. da auch einer. vers. oder der Beklagte den Krieg Rechtens purè befestiget. Moller. hic n. 5. Hartm. Pistor. part. 4. quest. 22. n. 12. Matth. Berlich. part. 1. concl. 28. n. 26. Jac. Schult. obs. 48. n. 28.
 4 † Siquidem lis sub conditione contestata pro non-dum contestatâ habetur, cum conditio nihil ponatur in esse, l. si quis sub conditione 8. ff. si quis omiſſ. caus. testam. l. cadere diem 213 ff. de V. S. † Quid ergò obstat, quò minus hoc casu mutatio libelli admitteretur ante præstationem guarandæ, & conditionem impletam? Hartm. Pistor. dict. quest. 22. n. 14.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Ober auch Beklagter albereit auff die Klage purè und ohne Bedingung der Gewehr geantwortet/und litem contestiret hätte/xc. So wäret ihr nunmehr das Libell zu ändern/ und die Klage zu verbessern nicht befugt/xc.)

DEFINIT. IV.

Non efficit clausula salutaris libello adjecta, ut illum post litem contestatam mutare liceat.

1 **N**ON ergò in potestate actoris est, pro lubitu
 2 semper mutare vel emendare libellum, sed juris requisita solennia hic observari oportet, † nempe ut fiat mutatio libelli ante guarandam præstitam atque litem contestatam, quorum alterutro non observatò, actor libellum emendans nihil efficit b. Constit. 11. Defin. 2. † etiam si in emendationem istam post præstitam guarandam, vel à litis contestatione factam Rei consensus accesserit, † siquidem litis contestatio aliique actus substantiales judicii, partium consensu tolli nequeunt, Andr. Gail. lib. 1. observat. 74. num. 9. Hartm. Pistor. part. 4. quest. 22. num. 3. Jacob. Schult. observ. 48. n. 3. & seq.

† Multò minus clausula illa salutaris: *Salvo jure addendi, minuendi, emendandi, &c.* libello adjecta efficit, ut post litem contestatam vel præstitam guarandam, eum mutare liceat, Joh. Schneidew. in §. omnium 1. num. 130. inst. de act. Jac. Schult. observat. 48. num. 2. Matth. Berlich. part. 1. concl. 28. num. 34. † quia potestas mutandi vel emendandi libellum, non dependet à voluntate actoris, sed à potestate Legis: Nihil ergo reservatio per clausulam salutarem operari potest, Bart. in l. Nisennius 34. ff. de negot. gestis. n. 2.

Ita Domini in causa Bernhard Sahlfelds contra Christophorum Zeumern/ Mense April. Anno 1614. (Verba sentent. Daß sich Beklagter auff die verbesserte Klage einzulassen nicht schuldig/ und wird Kläger ihm die Unkosten dieses Termins/ auff Richterliche Ermäßigung/ zu erstatten billich angehalten/ B. R. W.)

DEFINIT. V.

Nec in causis summaris post responſionem Rei, ad merita causæ factam, petitionem mutare licet.

1 **N**UNquam igitur post guarandam præstitam aut
 2 litem contestatam, in foro Saxonico regulariter libellum mutare, vel emendare licet † in multis ampliationibus demonstrant Jac. Schult. observ. 48. & Matth. Berlich. part. 1. concl. 28. n. 7. & multis seqq. † Adeoque nec in causis summaris, vel saltem propter generalitatem textus in b. Constit. & Ord. process. jud. Ekk. Saxon. tit. 5. §. Da auch einer seine Klage. † Nec movet, quod in causis summaris libello ac litis contestatione opus non sit, Jac. Schult. obs. 3. n. 8. Joh. Zanger. de except. part. 1. c. 2. n. 14. & 23. ut sic frustra de hoc disputari existimaveris, † cum non entis nullæ sint qualitates, l. non solum 1. §. usq. adeò 3. ff. quib. mod. usus fr. amitt. l. quidam referunt 24. ff. de jur. codicill. l. si Titio 22. ff. quando dies legat. † Quis enim refert, in ejusmodi causis summaris, qualemcunque petitionem, libelli loco haberi, ac vel propterea necessariam esse, quo reus certior fiat de eo, quod petitur, Zanger. dict. c. 2. n. 14. † Sicuti etiam his ipsis in causis, vicem litis contestationis obtinet actus ille, quo primùm causæ merita tractari incipiunt, qualis est responsio ad rem ipsam, oblatio articulorum, testium vel instrumentorum productio, vel quid simile, Gloss. in c. statuimus 1. §. sed si pars verb. absentia extr. de e. lect. in 6to. Felin. in c. exceptionem 12. num. 10. extr. de except. Zanger. dict. c. 2. n. 24. Schult. observat. 49. n. 6. Hart. Pistor. part. 4. quest. 22. n. 25. † Ergò post hujusmodi actum aliquem, in judicio gestum, petitionis qualis qualis propositæ mutatio amplius fieri non poterit, ut rectè infert Jacob. Schult. dict. observ. 49. n. 8.

Ita tractatum in causa Jacobi Wenzels contra Michael Reinsbergern zu Leipzig/ Mense Febr. Anno 1619.

DEFINIT. VI.

Post præstitam guarandam vel litem contestatam, ne quidem minuire licet summam in libello expressam.

1 **S**ED annon post præstitam guarandam, vel litem
 2 contestatam, actori saltem liceat minuire libellum, & summæ, quam in libello petiit, quid detrahere, putà si actor triginta petiit, libello autem deminuto, duntaxat viginti petere velit? † Ita forsàn dixeris, cum Gloss. latin. ad art. 14. in lit. C. n. 5. lib. 3. Londr. & Joh. Schneidew. in §. minus 31. inst. de action. n. 10. eò, † quod Reo nihil per hoc depereat, sed jus suum maneat salvum. † Attamen cum generaliter post præstitam guarandam, vel litem contestatam, actor libellum mutare
 4 prohibi-

prohibeatur, b. Const. II. Etiam si justus & probabilis error intervenerit, atque ab actore probatus fuerit, ut eleganter docent Hart. Pistor. *part. 4. q. 23. n. 4.* & Jac. Schult. *observ. 48. n. 15.* † Negari certe nequit, ne quidem deminutionem summæ post litem contestatam aut præstitam guarandam, concedendam esse, quippe quæ & ipsa mutatio libelli est; † Veluti quoque deminutionem libelli disertis verbis prohibet jus Saxon. *in dict. art. 14. vers. Bessern und Mindern/ Dan. Moller. hic n. 3. Jac. Schult. dict. observ. 48. n. 13. Matth. Coler. ad c. dilecti 8. num. 66. extr. de except.* † Planè si Reus contra summam deminutionem nihil excipiat, actoris variationem admittit, tradit Dan. Moll. *hic n. 4.* de quo tamen dubito, ex traditis *supr. Defin. 4. n. 2.*

Ita Domini in causa Hansen Ebelers zum Hahn/ Mens. Dec. Anno 1622. (Verba sent. Ob ihr nun wohl das Klage-Libell zu ändern Vorhabens sehd; Da ihr aber dennoch die Gewehr der Klagen allbereit angelobet/ oder aber Beslagter auff die Klage purè und ohne Bedingung der Gewehr geantwortet/ und litem contestirt hättet/ davor sichs aus eurer Frage ansehen lässt; So wäret ihr nunmehr das Libell zu ändern/ und die Klage zu verbessern/ oder auch die geklagte Summa zu vermindern nicht befugt/ B. R. W.)

DEFINIT. VII.

Libellus alternativè vel conditionaliter conceptus, post litem contestationem mutari ac purè concepti nequit.

1 **M**utare quoque dicitur libellum, qui quod alternativè vel conditionaliter petiit, postea petit purè, non minus ac si plus peteret, quam in priori libello petitum fuisset, † cum tempore plus petit exigens debitum purè, quod conditionaliter debetur, *c. un. de plus petit. arg. l. 1. C. quando dies leg. ced. §. omnis 2. inst. de V. O. L. cedere diem. 213. ff. de V. S. Joh. Zanger. de except. part. 2. c. 11. n. 4.* † Dubium ergò non est, quin actor libellum alternativè vel conditionaliter conceptum, post litem contestatam purè concipere prohibeatur, † maximè, quia interest Rei, sententiam alternativè pronunciarì, cum ei jam quæsitum sit beneficium, hoc vel illud eligendi, Thom. Græmm. *decis. Neapol. 68. n. 2. Matth. Berlich. part. 1. concl. 28. n. 27.*

Ita Domini in causa Melchor Werners von Hamburg contra dessen Gläubigere zu Leipzig/ Mens. Martio, Anno 1626. (Verba sent. Daß es/ eingewendeter Leuterdung ungeachtet/ bey unserm jüngst-gesprochenen Urtheil nochmahls verbleibet; Jedoch mir dieser Erklärung/ daß Beslagten von der verbesserten Klage auff künfftigen Termin sich darnach zu achten/ und seine Nothdurfft darauff zu bedachten/ neben der Citation, Copien billich zugeschiedt wird/ B. R. W.)

DEFINIT. IIX.

Non valet actor post præstitam guarandam, vel litem contestatam, mutare libellum, etiam si Reo omnes expensas refundat.

1 **C**ontra formalia processus quia peccatur, mutando libellum post guarandam præstationem, vel litem contestationem, *supr. Defin. 1. & 2.* tutò dixerim, libellum non subsistere, † licet ejus mutatio, vel emendatio statim in continenti post litem contestatam facta fuerit, quamvis aliter sentiat Gloss. *in l. Pomponius 40. §. ratihabitionis 3. verb. ratihabitione vers. est post ff. de procurat. & Jason. in l. edita 3. n. 13. C. de edend.* † Quin nec tùm mutatio libelli post litem contestatam vel guarandam præstitam admittenda erit, si actor Reo omnes expensas refundere velit, ut tradit Hartm. Pistor. *part. 4. q. 12. n. 2. Jacob. Schult. obs. 48. num. 7.*

Ita Domini in causa Bernhard Sahlfelds contra Christophorum Zeumerum, Mens. April. Anno 1624.

DEFINIT. IX.

Si ab actione desistat actor, Reo expensas refundere tenetur.

1 **C**onsultum nihilominus est actori, post litem contestatam vel guarandam præstitam libellum mutare vel emendare volenti, † nempe ut à priori instantia penitus recedat novumque libellum offerat, ac novam instantiam inchoet, cum nunquam actor, etiam si libellum mutare nolit, ab actione desistere prohibeatur, Hartm. Pistor. *part. 4. q. 22. n. 5.* † Attamen utroque casu actor tenetur Reo expensas refundere, *l. 18. §. ult. ff. de vi & vi armat. Specul. lib. 2. part. 3. tit. de expensis §. si ante litem contestationem 3. n. 11. Hartm. Pistor. dict. loc. n. 2. Jac. Schult. observ. 48. n. 36.* † Quod & verbis disertis sancitum à Serenissimo Dn. Electore Saxon. in Ord. Process. judic. *tit. 5. §. Da auch einer. vers. Er wolte dann die vorige Klage ganz fallen lassen/ und eine neue vorbringen/ auff solchen Fall ist er gleichwol dem Beslagten zu vorn die Unkosten/ auff Richterliche Ermäßigung/ zu erstatten schuldig. Zobel. part. 4. differ. 24. Matth. Berlich. part. 1. concl. 28. n. 35.*

Ita Domini in causa Johannis Crammers von Wien contra Georgium & Christophorum die Polmännere ventilatà in Prætorio Lipsiensi, Mens. Octobr. Anno 1626.

DEFINIT. X.

Frangens guarandam per mutationem libelli, solà expensarum refusione hodie punitur.

1 **P**ost guarandam præstitam vel litem contestatam, si actor libellum mutet vel emendet, abque dubio in foro Saxonico incidit in poenam fractæ & violatæ guarandæ, quæ est in causis civilibus triginta solidorum (zwey alte Schock) parti solvendorum: † In criminalibus verò, amputatio manûs, nisi malit mulctæ nomine medietatem Wergeldi, hoc est, 10. thaleros (vel 12. alte Schock) parti solvere, *Landr. lib. 2. art. 15. & Weichbild. art. 114. Chil. König. in process. c. 48. n. 2. Matth. Coler. ad cap. dilecti 8. extr. de except. num. 17.* † Quamvis alii poenam amputationis manûs ad eum restringant casum, quo criminaliter actum fuerit, ita, ut si ex crimine civiliter agatur, poena sit duntaxat dimidium Wergeldum, Gloss. *in Weichbild. dict. art. 114. n. 4. Zobel. part. 1. differ. 11. n. 6. Joh. Schneidew. ad §. si minus 31. inst. de action. n. 15. sub fin.* † Sed poena hæc fractæ guarandæ hodie prorsus in desuetudinem abiit, nec alio modo punitur actor, mutato libello guarandam frangens; quàm solà expensarum refusione, teste observantiâ fori Saxonici, Matth. Wehner. *in observ. pract. verb. Gewehr. vers. illud etiam non prætereundum.*

Ita Domini in causa Hansen Ebelers zum Hahn/ Mens. Decembr. Anno 1622. (Verba sentent. So wäret ihr nunmehr/ nach angelobter Gewehr oder beschehener Litem Contestation, das Klage-Libell zu ändern/ und die Klage zu verbessern/ oder auch an der geklagten Summa zu vermindern nicht befugt; Sondern da solches von euch beschehen/ wäret ihr Beslagten die aufgewandte Gerichts-Kosten zu erstatten schuldig/ und es möchte derselbe sich auff die verbesserte Klage einzulassen nicht gehalten werden/ B. R. W.)

DEFINIT. XI.

Tenetur quoque actor ad refusionem expensarum, si ante præstitam guarandam vel litem contestatam, attamen in ipso termino libellum mutare velit.

1 **R**espicit ergò hodie poena fractæ guarandæ solummodo interesse Rei, ne scilicet hic damnus sentiat ex libelli mutatione; † Ex quo etiam fit, quod actor condemnetur in expensas, si ante præstitam guarandam vel litem contestatam, in ipso termi-

no libellum mutare velit, & ad hoc reum transmisso libello mutato, citari non fecerit, Ord. process. judic. tit. 5. §. 5. Da auch einer seiner Klage. vers. Würde eber der Kläger. usq. ad fin. † in tantum, ut actor tum novâ actione & libello mutato non audiatur, nisi expensæ fuerint restitutæ, Jason. in l. edita actio j. n. 37. C. de edend.

Ita Domini in causa Jacobi Bengels & Consort. contra Syndicem der Ober- und anderer Meistere des Rannengießers Handwerks zu Leipzig/Mens. Febr. Anno 1629. (Verba sent. Das Kläger-Beklagten die Unkosten dieses Termins/auff Richterliche Ermäßigung/zu erstatten pflichtig. Würden sie nun Beklagte nur Überscheidung der verbesserten Klage nochmahls gebührlischen citiren lassen; So seyn Beklagte zu erscheinen/ und sich darauff einzulassen und zu antworten schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. XII.

Declarare tamen licet obscurum libellum post guarandam præstitam, vel litem contestatam.

ET si in foro Saxonico nec post præstitam guarandam, nec post litem contestatam, liceat mutare vel emendare libellum *supr. Definit. 1. & 2.* † Declaratio tamen ejusdem prohibita haud est, sed potest actor etiam post guarandam præstitam & litem contestatam, usque ad sententiam libellum obscurum declarare, per l. si quis intentione 66. ff. de judic. Modest. Pistor. *part. 4. qu. 155. num. 7.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 28. n. 27.* Joh. Schneidew. *ad S. si minus 31. inst. de action. n. 8.* † Quoniam qui declarat, nihil de novo addit, Jac. Menoch. *de recup. possess. remedi. n. 177.* Bald. *in c. super literis 20. n. 61. extr. de rescript.* † Ex quo fit, quod etiam in causis criminalibus non minus atque civilibus, prohibita sit libelli mutatio post guarandam præstitam vel litem contestatam, nova tamen ac plura indicia contra accusatum proponere liceat, † siquidem ejusmodi additio indiciorum potius declaratio ac specificatio quædam est, quam emendatio & mutatio libelli, ut demonstravi in *practica criminali part. 3. quest. 106. n. 64.* Modest. Pistor. *part. 4. quest. 139.* † Pariter etiam & ex eodem fundamento, post præstitam guarandam in actione injuriarum, exprimi posse locum & tempus commissæ injuriæ, docet multis Modest. Pist. *part. 4. quest. 155.* † Planè, hæres actoris libellum ambiguum & obscurum mutare & declarare non valet, per text. in l. idem Pomponius 5. §. ult. ff. de R. V. Dan. Moller. *bic n. 7.* Jacob. Schult. *observ. 48. n. 21. & seqq.*

Ita Domini in causa Senatus Zwickaviensis contra Michael Dechen/Mens. Sept. Anno 1629.

DEFINIT. XIII.

Haud prohibitus est in foro Saxonico mutare libellum post præstitam guarandam in petitione hæreditatis, aliisq. judiciis universalibus.

Certi juris est, in judiciis universalibus & generalibus, puta petitione hæreditatis, actione tutelæ, &c. etiam post litem contestationem, actorem libellum & actionem editam mutare vel emendare posse, addendo aliquid libello, plures res hæreditarias ac plura negotia specificando, Joh. Zanger. *de except. part. 2. c. 21. num. 69.* Joh. Schneidew. *ad S. si minus 31. inst. de action. n. 10.* Jacob. Menoch. *de arbitr. judic. quest. cent. 2. cas. 176. num. 4. & seqq.* † Sed num idem actor facere poterit in foro Saxonico post præstitam guarandam? Omnino, quia in foro Saxonico, quoad effectum emendationis libelli, † guarandæ & litem contestationis eadem est ratio ac qualitas, & qui effectus est de jure civili, litem contestationis, & de jure Saxonico tribuitur vel guarandæ vel litem contestationi, Joh. Zanger. *diff. cap. 21.*

n. 63. Matth. Berlich. *part. 1. concl. 28. num. 33.*

Ita Domini in causa Johannis Rudolphi contra Paulum Wörneri & Consortes zu Leipzig/Mens. Jul. Anno 1629. (Verba sent. Das Beklagte/ihres Widersprechens ungeachtet/auff die verbesserte Klage/bey Straffe Ungehorsams/sich einzulassen und zu antworten schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. XIV.

Post litem contestatam sive præstitam guarandam, actor nequit deferre Reo jusjurandum, etsi antea de eo fuerit contestatus.

Effectus guarandæ vel litem contestationis non solum in mutatione vel emendatione libelli, † sed etiam in delatione jurisjurandi locum sibi vendicat, siquidem post litem contestatam sive præstitam guarandam, † non magis licet actori jusjurandum deferre Reo, quam mutare vel emendare libellum, b. Const. 11. *vers.* Oder den Grund der Klagen. Ordin. process. jud. Elector. Saxon. *tit. 18. in pr. vers.* Wenn aber die Gewehr angelobet/Dan. Moller. *bic num. 8.* Chil. König. *in process. cap. 53. num. 3.* Hartm. Pistor. *part. 4. quest. 22. num. 7.* Jacob. Schult. *observat. 48. n. 16.* Andr. Rauchbar. *part. 1. quest. 9. n. 5. & 7.* † Idque verum est, etiam si actor ante litem contestationem de eo protestatus fuerit; Neque enim tum facultas deferendi juramentum post litem contestatam vel præstitam guarandam, competit actori, *diff. tit. 18. in pr. vers.* Ob er gleich zuvor derentwegen protestirt und bedinget hätte, Hartm. Pistor. *diff. loc. num. 8.* † quia protestatio interposita super eo, quod non dependet à voluntate partium, sed ex dispositione juris, nec protestantem relevat, nec quicquam operatur, Guid. Pap. *quest. 172. n. 2.* Garf. Maitril. *decis. 40. n. 2.* Schult. *diff. observ. 40. n. 20.*

Ita Domini in causa Friedrich Kauschers zu Leipzig/Mens. April. Anno 1576. (Verba sent. Das allein vor angelobter Gewehr/der Krieges-Befestigung ihre cure/wider den von Schmach angestellte Klage/ihme in sein Christliches Gewissen zu stellen wohl befugt/B. R. W.)

DEFINIT. XV.

Post litem contestationem opponuntur validè exceptiones dilatoriae noviter exortæ.

Effectus quoque litem contestationis est, quod post eam non admittantur exceptiones dilatoriae; † Has enim ante litem contestatam opponi oportet, neque postea locus iis conceditur, l. si quis advocatus pen. & l. seq. C. de except. l. 13. C. de procurat. Joh. Zanger. *de except. part. 2. cap. ult. n. 2.* Dan. Moller. *ad Constit. Elect. 3. n. 1. part. 1.* † Sed hoc ita, si tales non sint, quæ judicium retrò nullum reddunt, ut est falsi procuratoris &c. quas omni tempore litem, adeoque etiam post sententiam latam proponere licet, Zanger. *diff. part. 2. c. 22. n. 8.* Andr. Gail. *lib. 1. observ. 47. num. 2. & lib. 2. observ. 100. n. 4.* † Pariter quoque tertius interveniens post litem contestatam, dilatorias exceptiones proponere valet, Zanger. *diff. cap. ult. num. 12.* Jacob. Schult. *observ. 7. n. 4.* † Planè, si exceptio dilatoria iudicio jam accepto gignatur, aut reo innotescat, poterit Reus eandem adhuc in medium afferre, † modò hoc casu juret, exceptionem illam sibi ante litem contestatam fuisse incognitam, c. infinuante 25. ibi Felin. *num. 8. extr. de offic. delegat.* Joh. Zanger. *de except. part. 2. cap. 18. num. 13.* Jacob. Schult. *diff. observ. 7. n. 5.* Dan. Moll. *lib. 1. semestr. 1. n. 4.*

Ita Domini in causa Burdard Kochens contra Johann Siebern/Mens. Jan. Anno 1635.

Et in causa Martini Antonii ab Harlams contra Hans Wierhen/Mens. Octobr. Anno 1630.

DEFINIT. XVI.

In quovis tempore Iudicii, actore vel Reo defuncto, ejus heredes processum reassumere tenentur.

- 1 **D**E Jure equidem reassumptio processus, actore vel Reo defuncto, non adeo videtur necessaria, sed heredes defuncti statim comparere & processum continuare possunt, † cum instantia active & passive ipso jure ad eos transmittatur *L. si eum. 33. ff. de fidejuss. l. si operarum 29. ff. de oper. libert. l. Lucius 78. §. pen. ff. ad Scutum Trebell. l. heres absens 19. ff. de judic. l. sciendum 58. ff. de oblig. & action.* † Nihilominus ubique locorum hodie receptum est, ut heredes ad processum continuandum non admittantur, priusquam illum legitime reassumerint, Andr. Gail. *lib. 1. observ. 109. n. 5.* † Quod & disertè approbatum ab Illustrissimo Dn. Electore Saxon. in Ordin. process. jud. *tit. 17.* † in tantum, ut litis reassumptione non præcedente, nullitas committatur, veluti ex Responso Scabinorum Lipsiensium probat Matth. Berlich. *part. 1. concl. 27. n. 4.* † Et sanè, quocumque etiam tempore alteruter litigantium moriatur ante conclusionem causæ, processus est reassumendus ab heredibus, etiam ante litis contestationem, modo terminus saltem unicus vivente adhuc Reo vel actore præcesserit, † processus siquidem instantia non solum litem, quæ incipit demum post responsum Rei atque litis contestationem, *l. un. C. de lit. contest.* Sed & acrem atque assiduam flagitationem, omniaque ea, quæ litis contestationem præcedunt, significat, *§. 1. instit. de pan. tem. litig. l. ult. §. fin. ff. de pign. act.* † ut omnino necessarium sit, instantiam ante litis contestationem ab heredibus reassumi, non minus atque Reum ante litis contestationem ab instantiâ absolvi, Dan. Moller. *ad Const. & lect. 2. n. 6. ubi vid. Defin. 19.* † Quin etiam post conclusionem causæ, si pars moriatur ante executionem, opus esse reassumptione processus, tradit rectissime Jac. Schult. *quest. 52. num. 1. & 2.* † Planè si heredes ad reassumendum citati non compareant, in eorum contumaciam processus habetur pro reassumpto, Berlich. *dict. concl. 27. n. 25.*

Ita Domini in causa der Scheiben contra die Ulmannische Erben/ Mensis April. Anno 1632. (Verba sent. Dasß Beklagte Klägern die Unkosten dieses Termins/ auff vorgehende Liquidation und richterliche Ermäßigung/ zu erstatten/ und auff anderweit vorgehende rechtliche Ladung/ den Process wegen ihrer verstorbenen Mutter/ ihres Fürwendens ungeachtet/ gebührlichen zu reassumiren schuldig/ in Verbleibung dessen wird derselbe pro reassumpto billich gehalten/ B. N. W.)

Item in causa Jone Lappens contra Ludolphum Probstens zu Leipzig/ Mensis Majo, Anno 1633. (Verba sentent. Dasß Beklagte Erben Klägern die Unkosten dieses Termins/ auff richterliche Ermäßigung/ zu erstatten/ und auff anderweit vorgehende Ladung zu erscheinen/ den Process gebührlichen zu reassumiren/ und auff Klägers eingebrachte Ungehorsams- Bescheidung wegen desertion eingewendeter Leutierung und eventual-Appellation zu verfahren schuldig/ mit dieser ausdrücklichen Verwarnung/ daß im widrigen Fall der Process pro reassumpto gehalten/ und auff Klägers Ungehorsams- Bescheidung zu recht erkannt werden soll/ B. N. W.)

Et in causa D. Petri Ritters contra Ludolphum & Andream die Avenstette zu Quedlinburg/ Mensis Martio, Anno 1635.

DEFINIT. XVII.

In una eademq; sententiâ, heredibus reassumptio processus ac litis contestatio, aliussq; actus judicariis simul rectè injungitur.

- 1 **E**RRant omnino, qui putant, heredibus litigantium nec litis contestationem, nec recognitionem documentorum, aliumvè actum judicarium injungi posse, priusquam super litis reassumptione

fuerit sententionatum, per text. in Ordin. Process. judic. Elect. Saxon. *tit. 17. in fin.* Und über diesen passu expresse, ob der Process zur Gnüge reassumiret oder nicht/ erkennen lassen. † Sed nil minus, quàm idiplum probari inde poterit, cum sententia super reassumptione non excludat litis contestationem, aliosque actus judicarios, † nec absurdum sit, in juncto jam antea actu quodam judicario heredibus, super litis reassumptione postea pronunciare; † Ac vel propterea cum litis reassumptione actus alii judicarii debent cumulari in sententia interlocutoriâ, quæ eò citius lis abbrevietur, † siquidem ad officium Judicis pertinet, in id intendere mentem, ut lites finiantur atque minuantur, neque litigatores inani sumptu divexentur, *L. quidam existimaverunt 21. in fin. ff. si cert. petat. c. nonnulli 28. §. cum autem lites extr. de rescript. Dan. Moll. ad Const. Elect. 3. n. 8. part. 1. Jac. Schult. observ. 7. n. 34.*

Ita Domini in causa Angel von Godens contra Viduam & Heredes Calpari Kengens zu Leipzig/ Mensis Jun. Anno 1636. (Verba sententiz: Dasß Beklagte noch zur Zeit vor ungehorsam nicht zu achten/ sie seynd aber auff anderweit vorgehende gebührende Ladung/ bey Straffe Ungehorsams/ zu erscheinen/ den Process zu reassumiren/ und auff die erhobene Klage zu antworten/ und den Krieg Rechtens zu befestigen schuldig/ B. N. W.)

Et postea in eadem causa Mens. Mart. Anno 1627. (Verba sent. Dasß der Process pro reassumpto nunmehr billich gehalten wird/ und bat Kläger seine Klage und Zusprüche wider Beklagte bis auff Ehehafft und behelffliche Widerrede erstanden und erlanget/ B. N. W.)

It. in causa Dietrichs Schnecks contra Gotthard Ploggers Erben/ ventilata in Prætorio Lipsiensi, Mens. Febr. Anno 1632. (Verba sententiz: Dasß Beklagte Klägern die Unkosten dieses Termins auff unsere Ermäßigung zu erstatten/ auff anderweit vorhergehende gebührende Ladung zu erscheinen/ und den Process zu reassumiren; so wohl die von ihrem Vater eingewendete Leutierung gebührlichen zu prosequiren schuldig/ mit dieser ausdrücklichen Verwarnung/ daß im widrigen Fall der Process pro reassumpto gehalten/ und die Leutierung desert evkannt werden soll/ B. N. W.)

Et in causa Petri Altners contra heredes Tobie Frischmans/ Mensis Jan. Anno 1631.

DEFINIT. XVIII.

Opus est reassumptione processus, etiam si defunctus per procuratorem litem peregerit.

- 1 **S**I procurator post litem contestatam, ubi jam dominus litis factus est, moriatur, litis reassumptione opus non est, sed sufficit in locum demortui alium substitui procuratorem, Anton. Fab. *in Codic. lib. 2. tit. 6. defm. 14. n. 8.* Guid. Pap. *decis. 86.* † Quod idem ad tutores & Curatores, qui procuratoribus æquiparantur, Bald. *in l. meq; tutores 11. C. de procur. num. 2.* rectissime extendit Matth. Berlich. *part. 1. concl. 27. n. 26.* Anton. Fab. *dict. defm. 4. n. 11.* † At defuncto actore vel Reo, licet is non in propria persona, sed per Procuratorem, qui post litem contestatam dominus litis factus est, *l. nulla 23. C. de procur. l. 4. §. ult. ff. de appellat.* causam agitaverit, heredes tamen processum reassumere tenentur, † vel saltem ex observantiâ judiciorum, de qua testatur Andr. Gail. *lib. 1. obs. 109. n. 6.*

Ita Domini in causa der Anwälde Hansen Anshelms contra Hans Christoph Lauterbachen/ Mensis Octobr. Anno 1627. (Verba sent. Würde Hans Anshelm des Beklagten und nunmehr verstorbenen Barthel Lauterbachs sämtliche Erben ad reassumendum processum gebührlichen citiren lassen. So ergienge alsdann darauff in der Sachen ferner/ was recht ist/ B. N. W.)

Et in causa Nicolai Knauers contra Viduam & Heredes Philippi Landgrafens/ Mensis Junio Anno 1625. (Verba sent. Dasß Philipp Landgrafens Wittib und Erben den wider ihren Vater erhobenen Diffamation-Process, ihres dawider gethanen Vorwendens ungeachtet/ zu reassumiren schuldig/ B. N. W.)

CONSTITUTIO XII. PARTIS PRIMÆ.

Wann ein auffgelegter Eyd soll geleistet werden?

Einem Part ein deferirter oder ander Eyd/ Juramentum purgatorium oder suppletorium zu leisten auffgelegt und zuerkannt/so soll er in 8. Tagen von der Zeit an/als solches Urtheil seine Krafft erreicht/den Gegentheil/welcher den Eyd vor Befehde vorhero schweren soll/citiren zu lassen/ und berührten Haupt-Eyd innerhalb 6. Wochen und 3. Tagen zu leisten/oder da er sein Gewissen mit Beweifung zu vertreten Vorhabens/ die Beweis-Articul innerhalb benannter Zeit einzulegen schuldig seyn.

Geschehe solches von ihme nicht/so soll gesprochen werden/das er sich mit dem Eyde versäumet/ und damit ferner nicht zuzulassen/ auch was des versäumten Eydes halben mehr recht ist/und der Sachen und Acten Nothdurfft erfordert.

Wann aber der/so einen deferirten Eyd schweren soll/ den andern/ welcher den vorgehenden Eyd vor Befehde zu leisten schuldig/citiren ließe/ und derselbige würde ungehorsamlich nicht erscheinen/oder thäte sich des Eydes vor Befehde weigern/ so soll der deferirte Eyd vor geschworen und geleistet geachtet/ auch darauff also erkannt und gesprochen werden.

Juramentum per sententiam alicui delatum quando præstari debeat?

Uli vel delatum sibi juramentum judiciale, vel purgationis, aut suppletorium præstare per sententiam jussus est, intra octo dies, ab eo tempore, quo rei judicatæ vires illa consecuta est, numerandos, adversario, ut de calumnia juret, citato, intra sex septimanas & tres dies sententiæ pareat, aut si probationibus uti malit, articulos ante dictum terminum elapsam exhibeat. Quod si factum ab ipso non fuerit, judex eum postea jurare cupientem audiendum non esse pronuntiabit, & cætera faciet, quæ deserto vel neglecto juramento, fieri oportere, pro qualitate causæ & actorum, existimaverit.

Si verò is, cui juramentum delatum est, adversarium, qui de calumnia jurare tenetur, ad hoc citari faciat, ille verò vel non compareat, vel jurare de calumnia nolit, tùm juramentum delatum pro præstato haberi, & ita judicari & responderi volumus.

DEFINITIONES.

1. Post guarandam præstitam vel litem contestatam, non licet deferre juramentum, nisi super questionibus noviter incidentibus.
2. Juramentum ab auctore etiam penitus nihil probante Reo deferri potest.
3. Revocare potest auctor juramentum Reo delatum, & ad probationes ordinarias confugere etiam post præstitam guarandam & litem contestatam.
4. Postquam Reus juramentum delatum acceptaverit, aut resulerit, vel etiam à Judice desuper pronunciatum fuerit, ab auctore id revocari nequit.
5. In foro Saxonico juramentum judiciale intra terminum probatorium, b. e. sex septimanas & tres dies præstandum est.
6. Jussus jurare, intra octo dies à tempore lapsi decendii, ad præstationem juramenti se offerre & citationem impetrare debet.
7. Terminus Juramenti præstationi præfixus à tempore lapsi decendii vel rei judicata currere incipit.
8. Neglectà formà Citationis intra octiduum impetrandæ, juramentum pro deserto habetur, licet postea Reus ante elapsum terminum juramento præfixum, ad jurandum se offerat.
9. Interposità leutatione, non currit octiduum juranti, antequam is notitiam consequatur, leutationi fuisse renunciatur.
10. Non ab ipsà rejectione leutationis vel appellationis, sed post decendium demùm currit octiduum juranti.
11. Anticipatio octidui, antequam decendium fuerit elapsum, facit, ut juramentum pro deserto habeatur.
12. Ad jurandum quis se offerre potest etiam per mandatarium, exhibito tamen speciali mandato.
13. Suppletorium quoq; juramentum ad terminum probatorium jurandi & ad octiduum se offerendi adstrictum est.
14. Sicuti & Juramentum purgatorium.
15. In causa tamen criminali, juramentum purgationis neq; ad octiduum, neq; ad terminum probatorium est adstrictum.
16. In causis quoq; matrimonialibus peremptorius jurandi terminus non observatur.
17. Juramentum, quo, deficiente Inventario, hereditaria res sunt manifestanda, ad terminum jurandi legale adstrictum non est.
18. Post terminum præterlapsum admittitur juramenti præstatio, si adversarius contra eam non excipiat.
19. Neglecto termino jurandi, jusjurandum pro deserto habetur, ac lis secundum eum datur, cui jurari debuerat.
20. De jure civili novo, juramentum calumnia speciale sive malitiæ regulariter exigi nequit.
21. In foro Saxon. justissimis de causis juramentum calumnia generale abrogatum est.
22. Ejus tamen loco juramentum calumnia speciale sive malitiæ ad compefcendam temeritatem litigantium injungi potest.
23. Deferens adversario jusjurandum, non aliter tenetur de calumnia jurare, quam si adversarius id exigat.
24. Parentes, deferentes liberis juramentum, non tenentur jurare de calumnia.
25. Imposito alicui juramento suppletorio vel purgatorio, exigi nequit jusjurandum calumnia.
26. Nec is, qui juramento res hereditarias patefacere tenetur, jusjurandum calumnia petere valet.
27. Sic.

27. Sicuti nec is, qui scripturam recognoscere jussus eam juramento diffitetur.
28. Si adversarius de calumnia jurare nolit, vel ad hoc citatus non compareat, juramentum delatum principale pro praestito habetur.
29. Non potest actor deferre juramentum super eo, quod probare intendit.
30. Ad confirmandum saltem vel probandum matrimonium licet deferre juramentum, non etiam ad dissolvendum illud.
31. Non potest jusjurandum referri depositario, si contra bonam fidem, & dolose quid fecisse dicatur.
32. Etiam in foro Saxonico post litem contestationem & praestitam guarandam, Reus super exceptionibus peremptoriis actori juramentum deferre potest.
33. Nisi Reus ad reprobationem se jam obtulerit, eandem ipsi per sententiam injuncta fuerit.
34. Absq. delatione vel Judicis impositione nullum praestandum est jusjurandum.
35. Extra processum ordinarium non potest deferri juramentum.
36. In processu ordinario Reus etiam exceptionem solu-

tionis, contra instrumentum guarentigiatum oppositam, conscientia actoris committere potest.

37. Non potest recusari jusjurandum a parte delatum propterea, quod agatur ex compromisso judiciali.
38. Mulier quatenus autoritate Curatoris sui valeat deferre juramentum.
39. Non potest per Procuratorem praestari juramentum in foro Saxonico.
40. Differunt ab invicem committere factum alicujus conscientia; Et committere scientia sive notitia: Solum enim factum proprium alicujus conscientiae committi potest.
41. At factum alienum soli alicujus conscientiae non quit committi, sed tenetur in se suscipere hoc casu deferens juramentum, onus probandi.
42. Juramentum pupillo delatum, si jurare vel id referre nolit, differtur usq. dum pubes fuerit factus.
43. Differtur quoq. juramentum super exceptionibus pupillo actori delatum, usq. ad ejus pubertatem, quo tamen casu, Reo deferenti juramentum malitia est imponendum.

DEFINIT. I.

Post guarandam praestitam vel litem contestatam non licet deferre juramentum, nisi super quaestionibus noviter incidentibus.

- I** ETI de jure civili, juramentum tam in principio litis, quam in medio, vel in ipsa tententia definitiva licite deferatur, l. generaliter 12. sub fin. pr. C. de reb. credit. & jurejur. Joh. Schneidew. in §. item si quis postulante 11. n. 83. inst. de action. Jason. in l. admonendi 31. ff. de jurejur. num. 72. & 74.
- 2 Andr. Rauchb. part. 1. q. 9. n. 23. † Attamen in foro Saxonico, delatio jusjurandi duntaxat ante praestationem guarandae & litem contestationem locum habet, nec postea actor juramentum deferre volens admittitur, etiam si de hoc antea protestatus fuerit, ut dixi & probavi Const. Elect. preced. Defin.
- 3 14. † Aliud tamen dicendum, si lis non pure, sed conditionaliter & eventualiter fuerit contestata, & guaranda nondum praestita, ut manifestum est ex verbis Const. Elect. 11. vers. Wann die Bewehr. & Ordin. process. judic. tit. 18. in fin. pr. vers. Es wäre dann. † Planè super quaestionibus post guarandam praestitam vel litem contestatam incidentibus & emergentibus, quin postea etiam juramentum valide deferatur, ambigendum non est, juxta tradita Dan. Moller. part. 1. Const. Elect. 11. n. 9.
- 5 † Quanam verò dicantur quaestiones incidentes vel emergentes, de eò vid. Jacob. Menoch. de arbit. judic. q. lib. 1. q. 45. n. 2. & seqq. Fulv. Pacian. de probat. lib. 1. c. 58.

Ita Domini in causa Augusti & Stephani der Elamer contra Heinrichum Zourschen/ Menfe Majo, Anno 1630.

DEFINIT. II.

Juramentum ab actore etiam penitus nihil probante, Rea deferri potest.

- I** ETI quidam haud malè forsan existimaverint, juramentum litis decisivum judiciale nunquam deferri posse Reo, ab actore nihil probante, per text. in l. qui accusare 4. C. de edend. l. negantes 9. C. de O. & A. l. ult. C. de R. V. l. in bona fidei 3. C. de reb. credit. & jurejur. cap. ult. §. sanè 1. extr. de jurejur. Specul. lib. 2. part. 2. tit. de juram. delat. §. 1. num. 4. Ernest. Cothm. vol. 2. conf. 82. n. 2. & seqq.
- 2 Anton. Tessler. decis. 93. n. 2. † Videntur tamen in eo errasse, quod non distinxerint inter juramen-

tum necessarium, quod à giudice parti defertur, & juramentum judiciale, quod pars parti in judicio defertur. † Concellerim siquidem juramentum illud necessarium absque semiplena probatione à giudice parti haud injungendum esse, quod omninò II. modò allegatae probant, scilicet, quia juramentum illud praecise praestandum est, nec referri potest: † Quod cum aliter se habeat in juramento judiciali litis decisorio, nil certè ob stare videtur, quò minus ab actore nihil etiam probante, Reo id deferri possit, cum huic liberum sit, istud, si malit, actori referre, atque eo medio à jurando se liberare; † Quod & manifestissimè probatur per text. 5 in l. manifesta 38. l. jusjurandum 34. §. ait Pretor. 6. ff. de jurejur. l. ult. C. de fideicommiss. l. cum de indebito 25. §. in omnibus 3. ff. de probat. l. tutor. 35. in pr. ff. de jurejur. l. generaliter 12. in pr. C. de reb. credit. Matth. Wesenb. in parat. ff. de jurejur. num. 9. Jac. Schult. in addit. ad Modest. Pistor. part. 1. quast. 130. n. 31. & seq. Hartm. Pistor. part. 4. q. 13. num. 1. & 16. Matth. Coler. part. 1. decis. 122. n. 1. Joh. Schneidew. in §. item si quis postulante 11. n. 21. inst. de act. † Certè hac de re minus dubium est in foro Saxonico, ubi jure manifesto sancitum reperitur, quod actor etiam nihil omninò probans, possit Reo juramentum super causa veritate deferre, Landr. lib. 2. art. 22. §. Zenger ein Mann. Ubi Gloss. Latin. sub lit. F. Ord. process. jud. Elect. Saxon. tit. 18. in pr. vers. Wann et gleich kremen Schein. Christ. Zobel. part. 1. diff. 21. n. 7. & 11. Hartm. Pistor. decis. q. 13. n. 16. Col. decis. decis. 122. n. 2. Modest. Pistor. vol. 2. conf. 45. q. 2 n. 28. Chil. König. in process. c. 66.

Ita Domini in causa Johannis Gatzwillers contra Walthar Drielsen/ Menfe Mart. Anno 1631. (Verba sentent. Und diweil nunmehr Beklagter auff erhobene Klage geantwortet/ und derselben nicht geständig/ Kläger aber auff solchen Fall ihm dieselbe in sein Gewissen/ Wissenschaft und Wohlbewusst gestellt; So ist Beklagter auff vorgehenden Klägers End vor Befehrd/ sein Gewissen/ Wissenschaft und Wohlbewusst zu eröffnen schuldig; Er wolte denn Klägern den Haupt-End referiren/ oder sein Gewissen mit Beweß ver-treten/ damit würde er binnen Sächsischer Frist billich gehöret/ und zugelassen/ darauß ferner zu beschehen/ was recht ist/ W. R. W.)

Item in causa Hansen Ladens contra Elisabethen Arnolds/ Menfe Majo, Anno 1630.

Es in causa Walthasar Schumanns contra Bartholomæum Willischen/ Menfe Jul. Anno 1632.

DEFINIT. III.

Revocare potest actor juramentum Reo delatum, & ad probationes ordinarias confugere etiam post præstitam guarandam & litem contestatam.

- 1** Quotiescunque igitur plaecerit, actor nil etiam probans ante litem contestatam & præstitam guarandam, Reo juramentum potest deferre, *Defin. preced.* † Sed & revocare licet delationem & ad probationes ordinarias recurrere, *l. si quis jusjurandum 11. C. de reb. credit.* Joh. Borch. *in tract. de jure jur. c. 6. n. 1. & seqq.* Petr. Heig. *part. 2. q. 4. n. 14.* † Prudenter sanè, ne quis litem victoriam, quam ex novis liquidis probationibus supervenientibus sibi exploratam comparare possit, Rei perjurio committere cogatur, ut loquitur in simili Anton. Fab. *in Cod. l. 4. tit. 1. de fin. 3. n. 4.* † Nec de jure Saxonico aliud dicendum arbitror, cum Matth. Wesenb. *in parat. ff. de jurejur. n. 9.* Reinh. *pari. 4. differ. 14.* Matth. Coler. *part. 1. decis. 123. n. 8.* Chil. König. *in process. c. 66.* propter text. in Landr. *lib. 2. art. 11. §.* *Ist aber der Mann bereit, quia ante juramenti acceptationem nullum jus Reo acquisitum videtur, sed adhuc integra res est, ut propterea actori aliud eligere medium prohiberi nequeat, ut multis demonstrat Dan. Moll. ad Const. Elect. 14. n. 8. & seqq.* † Quin potius, in nostro foro etiam post præstitam guarandam & litem contestatam, revocationem juramenti licitam esse disertè probat Ord. process. judic. Elect. Saxon. *tit. 18. §.* *Ob nun gleich der Kläger/te.* Dan. Moller. *diff. loc. ubi pluribus hanc sententiam persequitur.* Christoph. Zobel. *part. 1. diff. 22. n. 6.*

Ita Domini in causa Hansen Kirchners zu Helmsgrun/ Mensis Julio, Anno 1615. (Verba sententia: Habt ihr wider Martin Windlern Klage erhoben/ und ihme dieselbe in sein Gewissen/Wissenschaft und Wohlwunst gestellt; Ob nun wohl sonst dergleichen Endes-Delation auch nach der Krieger-Befestigung und angelobter Bewehr von dem Kläger widerstehen werden mag/ ic.)

DEFINIT. IV.

Postquam Reus juramentum delatum acceptaverit, aut retulerit, vel etiam à Judice desuper pronunciatum fuerit, ab auctore id revocari nequit.

- 1** Nolo tamen id aliter accipi, quàm si res adhuc sit integra, & arbitrium revocationis actori haud ademptum, per acceptationem scilicet, vel relationem juramenti à Reo factam, veluti accipi debet textus in Landr. *lib. 2. art. 11. §.* *Ist aber der Mann bereit zu leisten.* prout eum rectè explicat Dn. Matth. Berlich. *part. 1. concl. 32. n. 4.* † Adeoque, si Reus juramentum sibi delatum acceptaverit, vel actori retulerit, vel etiam super juramenti delatione, sententia interlocutoria à judice lata, nec per Leutationem suspensa, vires rei judicatae adeptæ fuerit, quin tùm actori ulterius facultas revocandi juramentum, & ad probationes ordinarias confugiendi præcisa sit, haud dubitare licet, † propter manifestam sanctionem Electoralem in Ordin. process. jud. *tit. 18. §.* *Ob nun gleich. vers. Wann es nun geschicht/te.* Paria namque sunt, acceptare juramentum vel in continenti jurare, Bartol. *in l. non erit 5. §. ult. n. 2. & ibi Jalon. in pr. ff. de jurejur.* † Sed præstito Juramento actor pœnitere non potest, *l. si quis jusjur. 11. C. de reb. credit.* Ergò nec post juramentum à Reo acceptatum, Modest. Piff. *part. 1. q. 23. n. ult.* Matth. Col. *part. 1. decis. 123. n. 10.* Dan. Moll. *lib. 3. semestr. 3. n. 1. & seqq. & ad Constit. Elect. 14. n. 4. & seqq. p. 1.* † Nisi forsitan actori novæ probationes & nova instrumenta supervenerint; Tùm enim non

Carpz. Definit. Vol. I

obstante Rei acceptatione aut sententiâ Judicis, revocationem juramenti adhuc concessam esse, arbitrantur Dd. communiter Bart. & alii *in l. non erit 5. §. ult. ff. de jurejur.* Joh. Schneidewin. *in §. item si quis postulante 11. n. 81. Inst. de act.* Dan. Moller. *diff. loco.* Matth. Berlich. *diff. concl. 32. n. 6.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Da aber den noch der Beklagte solchen End zu leisten sich allbereit erkläret/ oder denselben auch hinwiederum referiret/ oder aber sonsten ein Urtheil darauffergangen/ so Krafft Rechts erreicht/ davon sich aus eurer Frage ansehen lässet/ ic. So wäret ihr nunmehr von solcher Endes-Delation wieder abzuweichen/ und den Weg ordentliches Beweises zu tiefen nicht befugt/ D. R. W.)

DEFINIT. V.

In foro Saxonico juramentum judiciale intra terminum probatorium, h. e. sex septimanas & tres dies præstandum est.

- 1** Nullus equidem terminus de jure Civili est præfixus Juramenti præstationi; Attamen ab Interpp. communiter receptum, † ut intra terminum eum, qui probationi à judice constitutus est, deponatur juramentum, Andr. Rauchb. *part. 1. quest. 10. n. 32.* Jacob. Schult. *observ. 51. n. 4.* † Scilicet, quia jusjurandum loco probationis succedit, *l. generaliter 12. in pr. ubi Gloss. in verb. probationes C. de reb. credit.* Dan. Moller. *hic n. 1.* Hartm. Pistor. *part. 4. q. 13. n. 10.* † Ex quo fit, quod si ex forma statuti, probationis tempus sit definitum, in tempore hoc probatorio juramentum quoque præstari debeat, König. *in process. c. 66. n. 2.* Bald. *in diff. l. generaliter 11. n. 1.* † Ergò, quia de jure Saxonico terminus probatorius sex septimanas atque tres dies continet, *lib. 1. art. 62. ubi Gloss. lit. I. Const. Elect. 16. in pr. ubi Moller. n. 1. part. 1.* meritò quoque in præstando juramento, hoc tempus observandum dixeris in foro Saxonico, † veluti disertè sancitum ab Illustrissimo Saxoniae Electore. *b. Const. 12. in pr. vers. Und berührten Haupt-End innerhalb 6. Wochen und dreyen Tagen zu leisten schuldig seyn/te. & in Ord. process. judic. tit. 18. §.* *Wann nun also etnem/te.* Dan. Moller. *hic num. 1. & seqq.* Christ. Zobel. *part. 1. differ. 34. n. 10.* Jacob. Schult. *observ. 51. n. 7.* † Sed hoc ita obtinet in judiciis inferioribus: In aula verò Electorali & Curii provincialibus, quia certi per singulos annos termini constituti sunt, quibus causæ in processu ordinario pendentes agitantur, semper in termino sequenti post impositum juramentum præstari illud consuevit, Ord. Cur. provinc. Lips. *de Anno 1549. tit. Wann ein aufgelegter End.* Ord. Cur. prov. Witteb. *de Anno 1550. tod. tit.* Dan. Moller. *lib. 4. semestr. 32. n. 3.* † Ex moribus nempe Saxon. veteribus, quibus omne jusjurandum præstari oportuit proximo die judiciario non feriato, qui judicis interlocutionem super jurejurando secutus esset, In den nächsten zukommenden Gerichten. *art. 10. sub fin. lib. 2. Landr. König. diff. c. 66. num. 22.* Jacob. Schult. *diff. obs. 51. n. 11.*

Ita Domini in causa Tobiz Jessels contra Heinricum Aruden zu Leipzig/ Mensis Septembr. Anno 1613.

Et in causa Antonii Sommers contra Hansen Weberus/ Mensis Jun. Anno 1616.

DEFINIT. VI.

Jussus jurare, intra octo dies à tempore lapsi decendii, ad præstationem juramenti se offerre & citationem impetrare debet.

- 1** Probatorius itaque terminus, 6. nempe septimanarum & trium dierum, in foro Saxonico etiam præstationi juramenti est præfixus, *Defin. preced.* † Quem sanctio Electoralis ita limitavit, ut jussus per sententiam jurare, intra octo dies à tempore

M

pore

pore lapsi decendii, quo sententia vires rei judicate consecuta est, computandos, ad præstationem juramenti se offerat, citationem impetret, & si quidem juramentum à partè fuerit delatum, actorem deferentem, ut prius de calumnia juret, citari faciat; † vel si probationibus ad salvandam conscientiam uti, quam jurare malit, intra eundem terminum articulos probatorios judici offerat, *b. Constit. 12. in pr. vers.* So soll er in 8. Tagen, Ord. process. judic. tit. 18. §. Wann nun also, *vers.* innerhalb 8. Tagen anzuhalten/ıc. Quod repetitum est in *Decis. Elect. Nov. 18.* † Ut si duo jurantem in foro Saxonico probe observare oporteat. *Primo:* tempus juramenti præstandi, qui est terminus probatorius sex septimanarum & trium dierum. *Deinde:* terminum ad impetrandam Citationem, qui est octo dierum, *Dan. Moll. hic n. 1. & seq. Christoph. Zobel. part. 1. diff. 34. n. 10.*

Ita Domini in causa Conradi Melfers zu Cumberstadt/ Menſe Febr. Anno 1632. (Verba sentent. Hat Martin Kammeler wider euch Klage erhoben/ und dieselbe euch ins Bewiſſen geschoben/ worauff die Eydes-leistung / durch rechtliches Erkantniß/ euch auſſerleget worden; Da ihr nun euer Gewiſſen nicht mit Beweiſſ vertretet / noch den Haupt-Eyd referiren/ sondern denselben würdlichen ablegen wollet/ıc. So wäret ihr euch binnen 8. Tagen von Zeit an/ als das gesprochene Urtheil Krafft Rechts erreicht / anzugeben/ und damit Gegentheil hierzu gebührlichen citiret werde/ anzufuchen schuldig/ıc.)

DEFINIT. VII.

Terminus juramenti præstationi præfixus à tempore lapsi decendii vel rei judicate currere incipit.

Duplex igitur terminus præstationi juramenti in foro Saxonico est præstitutus, *Unus* ad jurandum, qui est terminus probatorius sex septimanarum atque trium dierum, de quo *Defin. 5.* *Alter* verò ad se offerendum & adversam partem ad id citari faciendum, qui est octo dierum, *Defin. præced.*

† Sed uterque currere incipit à tempore lapsi decendii, postquam scilicet sententia, per quam quis jussus est jurare, vires rei judicate fuerit consecuta.

† Id quod haud obscure colligendum ex *b. Constit. 12.*

† *Ord. process. jud. tit. 18. §.* Wenn nun also. † Cui accedit, quod juramentum intra terminum probatorium debeat præstari, *supr. Defin. 5.* At currere incipit terminus probatorius, quamptimum sententia transit in rem judicatam, *infr. Constit. Elect. 16.*

b. part. 1. † Quamvis aliter sentiat *Ant. Hering.* terminum jurandi à præterlapsis demum octo diebus incipere autumans, *in tract. de fidejuss. c. 10. num. 152.* quem bene refutat *Matth. Berlich. part. 1. concl. 30. n. 36.* † Sed, dixeris, hac ratione terminus prior, qui est octo dierum, ad offerendum constitutus continebitur in ipſo termino jurandi, qui est sex septimanarum & trium dierum? † Ita omnino est: Et comprobatur hoc practica fori Saxonici, prout testantur *Chil. König. in process. c. 66. n. 2. post. med. vers.* Aber der Gebrauch in den andern Gerichten, & *Matth. Berlich. dict. concl. 30. num. 36. vers. præterea quia interpret.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. So wäret ihr euch binnen 3. Tagen/ von Zeit/ als das gesprochene Urtheil Krafft Rechts erreicht/ anzugeben/ und damit Gegentheil hierzu gebührlichen citiret werde/ anzufuchen/ auch binnen Sächſiſcher Frist von ebenmäßiger Zeit an/ als das Urtheil Krafft Rechts erreicht/ anzurechnen/ den Eyd zu leisten schuldig/ıc.)

DEFINIT. VIII.

Neglecta formâ Citationis intra octiduum impetranda, juramentum pro deserto habetur, licet postea Reus ante elapsum terminum juramento præfixum, ad jurandum se offerat.

Sufficit autem Reum jurare jussum, intra octo dies factorem ad juramentum calumnie citari petere, & se ad juramentum principale offerre, etiamsi realiter citatio non fuerit emissa, nec terminus ad jurandum præfixus vel juramentum præstitum: Cum nemo possit judicem ad citationem emittendam & terminum præfigendum cogere † ac propterea excusandus est, qui diligentiam suam in promovenda citatione adhibuit, ut docet post *Dan. Moll. ad Const. Elect. 6. n. 1. part. 1.* *Matth. Berlich. part. 1. concl. 30. n. 8.* † Aliud dicendum, si jurare jussus intra octo dies adversarium ad juramentum calumnie præstandum non citari faciat: Tum enim juramentum pro deserto habebitur, † ut maximè postea, ante elapsum etiam terminum sex septimanarum & trium dierum, se ad jurandum offerat, adversariumque ad audiendum juramentum citari petat, *b. Constit. 12. §. Geschehe solches von ihme nicht / & Ord. process. jud. tit. 18. §. Wann nun also, vers. oder vordemelnde formam impetranda Citationis nicht in acht nehme/ sich daran verſäümet haben/ıc.* † Nec immeritò, quia forma præscripta præcisè observari debet, nec per æquipollens adimpleri potest, *Andr. Gail. lib. 2. observ. 19. n. 17. vers. & in materia.* † Quamvis aliter sentiat *Matth. Berlich. dict. concl. 30. n. 39.* sententiam facultatis Juridicæ Lipsiensis contra manifestam sanctionem Electoralem latam approbans. *Junge Decis. Elect. Noviss. 18.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Und wenn ihr binnen 10. Tagen bemeldten 8. Tagen um Citation nicht anhalten würdet/hätet ihr euch an der Eydes-leistung / unangesehen ihr euch nochmahls vor Verſteſſung der Sächſiſchen Frist darzu anerbieten thätet/verſäümet/ und wäret damit ferner nicht zuzulassen/ D. R. W.)

DEFINIT. IX.

Interposita leutatione, non currit octiduum juranti, antequam is notitiam consequatur, leutationi fuisse renunciatum.

Præcisè itaque jussus jurare, intra octiduum ad jurandum se offerre, adversariumque ad id citari facere debet, *Defin. præced.* † Sed currit hic terminus à tempore decendii, vel rei judicate, *b. Constit. 12.* Ergò interposita leutatione vel appellatione, eà demum finita, ac causâ remissa, *Ordin. process. judic. tit. 18. §.* Wann nun also, *vers.* und solche forma auch gehalten werden. † Aut desertà appellatione vel leutatione, à die pronunciate desertionis, juxta tradita in *Process. judic. tit. 20. vers. oder dieselbe vor desert erkannt.* † Quod si verò leuterans renunciaverit leutationi, non currit juranti octiduum illud, priusquam notitiam renunciationis fuerit consecutus, veluti obtinet in probatione *dict. tit. 20. in pr. vers.* Und die renunciation dem producenten gebührlich notificiret werden. † Quidni ergò etiam in præstatione juramenti, quod loco probationis succedit, *l. generaliter 12. in pr. ubi Gloss. in verb. probationes C. de Reb. Credit. Dan. Moll. hic num. 1.*

Ita Domini in causa Synbiden der Gemeinde zu Plausig contra Tobiam Friedrichen/ Menſe Aug. An. 1632.

DEFINIT. X.

Non ab ipsâ rejectione leutationis vel appellationis, sed post decendium demum currit octiduum juranti.

Quid verò si appellatio vel leuteratio fuerit rejecta? † Non à tempore rejectionis, sed post decendium demum octiduum juranti currere existimaverim: Nempe, quod terminus hic juramenti præstationi præfixus tum demum currere incipiat, † postquam sententia, per quam quis jussus est

est jurare, vires rei judicatae fuerit consecuta, b. Const. 12. Ordin. process. judic. tit. 18. §. Wann nun also. *supr. Defin. 7.* † Ergo post lapsum decendium, intra quod etiam à rejectione leutationis vel appellationis ad superiorem provocari, & sic à viribus rei judicatae, sententia suspendi potuisset; † Cum ex fori Saxonici consuetudine, à quovis etiam gravamine appellare liceat. Andr. Rauchb. *part. 2. quest. 6. n. 55.* Matth. Coler. *part. 2. decis. 269. n. 2.* Matth. Wesenb. *in paras. ff. de appellat. n. 8.* † Secundum functionem juris Canonici, quae etiam in foro Saxonico est recepta, c. *super 12. c. ex parte 47. c. 60. extr. de appellat.* Andr. Gail. *lib. 1. observ. 120. n. 2. & obs. 129. n. 1.* Joach. Mynsing. *cent. 4. observ. 43.*

Ita Domini in causa M. Johannis Krensings contra Nicolaum Weiern zu Leipzig/ Menſe Novembr. Anno 1635. (Verba sent. Daſſ ſich Beklagter an deme ihm zuerkannten Juramento noch zur Zeit nicht verſäumet/ ſondern damit nochmals zuläſſigen/ B. R. W.)

DEFINIT. XI.

Anticipatio oſtidui, antequam decendum fuerit elapſum, facit, ut juramentum pro deſerto habeatur.

Quid autem, si jurare jussum anticipare velit, & priusquam decendum fuerit elapsum sententiaeque effectum judicati acceperit, se ad jurandum offerat, vel adversarium, ut de calumnia juret, citari petat? † Nihil ipsum efficere, sed juramentum pro deserto haberi, probant verba clara Ordin. process. judic. tit. 18. §. Wann nun also. *vers. Darinnen ihm zu anticipiren nicht frey stehen soll.* † Pro forma siquidem requiritur, ut jurare jussum praecise lapsum decendii expectet, ac postea demum intra octiduum pro citatione adversarii de calumnia juraturi instet, *dict. tit. 18. §.* Wann nun also einem. † At forma à lege praescripta servari debet, Bald. *in l. quoniam 1. n. 1. C. ut in possess. legator.* ac praetermissa actum annihilat, Jason. *in l. quid sit nominatim 1. n. 25. ff. de lib. & posth.* Nicol. Boer. *decis. v. num. 40.* Jacob. Schult. *in addit. ad Modest. Pistor. part. 4. quest. 155. n. 5.*

Ita Domini in causa Petri Calenbergers contra Basilium Bernharden/ Menſe Jun. Anno 1629. (Verba sent. Daſſ Beklagter an deme ihm zuerkannten End sich verſäumet/ und damit ſerner nicht zu hören noch zuzulassen/ derowegen ist er Kläger die libellirten 600. Stück Ungariſche Ducaten und die 100. Reichthal. in specie, zuſamt denen von Zeit des Verzugs an auffſtauffenen Zinsen/ wie in gleichen die Unkosten/ ſo auff die Sache gängen/ jedoch auff vorgehende Liquidation und richterliche Ermäßigung/ zu zahlen und abzustoſſen schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. XII.

Ad jurandum quis se offerre potest etiam per mandatarium, exhibito tamen speciali mandato.

Admittere debet judex delationem jurisjurandi factam a procuratore, qui universorum bonorum administrationem sustinet, aut in rem suam procurator est, vel cui nominatim id ipsum mandatum fuit, *l. jusjurandum, quod ex conventionem 17. §. ult. & l. sequent. ff. de jurejur.* Ant. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 1. defm. 38. n. 1.* † Quidni ergo acceptationem quoque juramenti per procuratorem fieri posse autumabimus? Si scilicet jurare jussum per mandatarium se offerat: † Quo tamen casu nihil efficitur, si non speciale mandatum ad acceptationem juramenti exhibeatur, quippe quod etiam in delatione ac relatione juramenti requiritur, *l. 17. §. procurator 3. ff. de jurejur.* Fulv. Pacian. *lib. 1. de probat. cap. 70. num. 8.* Joh. Zanger. *de except. part. 2. cap. 8. num. 38.*

Ita Domini in causa Petri Kohlens contra Viduam Thomae Genschehs zu Meissen/ Menſe Januar. Anno 1629. (Verba sent. Würde Kläger beschteigen und herbringen/ daß er Thomas Schulgen insonderheit bevollmächtiget/ sich den 26. Julii abgewichenen 1628. Jahres ſeinerwegen zur Endes-zeiſtung anzuwerthen/ So hat er sich an deme zuerkannten End noch zur Zeit nicht verſäumet/ ſondern er wird binnen Sächſiſcher Friſt damit nochmahls billich zugelassen/ B. R. W.)

DEFINIT. XIII.

Suppletorium quoque juramentum ad terminum probatorium jurandi & ad octiduum se offerendi adstrictum est.

Quondam certe terminus juramento praestitutus ad voluntarium & judiciale duntaxat jusjurandum restringebatur, à Scabinis Lipsiensibus, ut apparet ex traditis Dan. Moll. *bic n. 6. vers. porro quod &c. & Andr. Rauchb. part. 1. quest. 10. n. 33.* † Nec etiam hodie in juramento suppletorio ac purgatorio terminum illum observari, nec jussum jurare intra octiduum ad praestationem juramenti se hoc casu offerre teneri, tradunt Matth. Berlich. *part. 1. conclus. 30. num. 41. & seq. & Jacob. Schult. observ. 53. n. 3.* à semetipsis tamen dissentientes, ut videre est apud Berlich. *dict. concl. 30. num. 11.* † Et intricate loquitur de hac re Jacob. Schult. *dict. observ. 53.* ut quid tandem senserit, haecenus percipere non potuerim. † Res tamen expedita videtur, & juramentum quoque suppletorium sive necessarium, tam ad terminum jurandi, qui est sex septimanarum ac trium dierum, quam ad octiduum, quod jussum jurare ad praestationem juramenti se offerre debet, adstrictum esse, apertissime probatur *ex b. Const. 12. in pr. ibi: Oder ander Eyd juramentum suppletorium zu leisten auſſerleget.* † Et clarior adhuc est sanctio Electoralis in Ordin. process. judic. tit. 18. §. Wann nun also. *vers. oder Suppletorium junct. vers. Uebrig wollen wir von solcher praescriptione octiduana causas matrimoniales und criminales eximirt haben/ ic.* † Quo ipso sat manifeste probatur, juramentum suppletorium praescriptioni octiduanae subjacere, quia exceptio confirmat regulam in casibus non exceptis, *l. nam quod 4. §. ult. ff. de pen. legat. l. quasi- rum 12. §. deniq. in fin. ubi Bartol. ff. de fund. instr.* Nicol. Everh. *in loc. l. g. ab except. ad regul.* † Non minus quoque juramentum suppletorium probationis vices obtinet, ac juramentum judiciale sive à parte delatum, ut propterea utrumque ad terminum jurandi eundem sit restringendum, secundum tradita Andr. Rauchb. *dict. quest. 10. n. 32. in fin.*

Ita Domini in causa Syndici der Gemeinde zu Pflaustig contra Petrum Hartmannen/ Menſe Aug. Anno 1632. (Verba sent. Daſſ Kläger an dem ihm zuerkannten Juramento in supplementum sich verſäumet/ und damit ſerner nicht zu hören und zuzulassen/ ic.)

DEFINIT. XIV.

Sicuti & Juramentum purgatorium.

Ademque est ratio juramenti purgatorii, quod etiam vices probationis obtinet atque juramentum delatum vel suppletorium, ac proinde is, cui juramentum purgatorium imponitur, intra octiduum ad praestationem se offerre, idque praecise intra terminum probatorium deponere tenetur, *Defin. preced.* † Quod & discrete sancitum b. Constit. 12. *in pr. & Ordin. process. judic. tit. 18. §.* Wann nun also. Quicquid etiam in contrarium disputet Matth. Berlich. *part. 1. conclus. 30. num. 41. & 42.* Ad alia verò juramenta legalia praescriptio octiduana non pertinet. *Dec. Elect. nov. 70.*

Ita Domini in causa Marthes Jusels zu Weissen / Menfe Januar. Anno 1629. (Verba sentent. Habt ihr Hansen Sommer wegen eines Stückes Wiesewachs in Anspruch genommen / und wider ihn Klage erhoben ; Worauff nach eingewandter Exception und vorgehenden Beweis / euch das juramentum purgatorium zuerkant worden / ic. So seyd ihr euch binnen acht Tagen darzu anjugeben / und um Citation anzuhalten / auch binnen Sächsischer Frist den Eyd wärdlichen zu leisten schuldig / W. R. W.)

DEFINIT. XV.

In causa tamen criminali, juramentum purgationis neg. ad octiduum, neg. ad terminum probatorium est adstrictum.

- 1 **E**T si in causis criminalibus verè sic dictis delationi jurisjurandi locus non sit, ut rectè sentit Matth. Berlich. *part. 1. concl. 29. n. 33. & seqq.* Anton.
- 2 Fab. in *Codic. lib. 4. tit. 1. definit. 43.* † Attamen quin juramentum purgationis Reo criminis accusato, vel inquisito injungi possit, nemo ambigit, ubi hoc specialiter receptum, † ut jussus jurare intra octiduum se præcisè offerre haud teneatur, sicuti etiam post terminum probatorium elapsum juramentum hoc admittitur, nec in causa criminali illud ad certum terminum adstrictum censetur, ut est de hac re clara sanctio Electoralis in Ord. process. judic. *tit. 18.*
- 4 Wann nun also einm. *vers.* Allein wollen wir. † Rationem specialitatis si quaras, dico, juramentum purgatorium Reo injungi pro obtinendâ suâ innocentia, in cujus favorem sæpè receditur à Regulis Juris, Hippolyt. de Marfil. in *leg. 1. §. si quis ultra 27. num. 98. & seqq. ff. de quest. & in pract. crim. §. opportune num. 7. & seqq.* Dan. Moller. *ad Constit. Elector. 23. num. 13. part. 4.* † Exempla si scire aveas, vid. *pract. meam Crimin. part. 3. quest. 115. num. 74. & seqq.*

Ita Domini in causa Martini Schibens an die Stadt-Gerichte zu Leipzig / Menfe August. Anno 1620. (Verba sentent. Daß Beklagter nach Gelegenheit dieses Criminal-Processus sich an deme ihm zuerkantten juramento purgatorio noch zur Zeit nicht versäumet hat / sondern damit nochmahls billich gehöret / und ihm hierzu ein gewisser Termin ernannt und angesagt wird ; Er leiste nun also den berührten Eyd oder nicht. / Sp ergehet darauff seiner Straffe halber oder sonst fernere was recht ist / W. R. W.)

Et in causa Lorenz Krügers zu Weissenfels / Menfe Martio, Anno 1604. (Verba sententia: Daß Beklagter nach Gelegenheit dieses angefallten Inquisition-Processus sich an deme ihm in unserm vorigen Urtheil zuerkantten Juramento purgatorio noch zur Zeit nicht versäumet hat / sondern damit nochmahls billich gehöret / und ihm hierzu ein gewisser Termin genant und angesagt wird ; Er leiste nun also den berührten Eyd oder nicht / so ergehet darauff seiner Straffe halben / oder sonst fernere was recht ist / W. R. W.)

DEFINIT. XVI.

In causis quoq. matrimonialibus peremptorius jurandi terminus non observatur.

- 1 **E**Xcipiuntur quoque causæ matrimoniales, in quibus juramentum haud pro deserto habetur, licet jurare jussus intra octiduum à die sententia publicata citationem non impetraverit, nec intra terminum probatorium, qui est sex septimanarum & trium dierum, juramentum præstiterit, Ord. process. judic. *tit. 18. §.* Wann nun also, *vers. fin.* Allein wollen wir von solcher præscriptione octiduum. *in causis matrimonialibus und criminales eximirt haben / ic.* † Efficit nempe matrimonii favor ejusque probandi difficultas, ut à Regulis Juris recedatur, ac quandoque etiam leviores probationes admittantur, quæ alioqui non admitterentur, ut multis docet Anton. Fab. in *C. lib. 4. tit. 14. defin. 8.*
- 3 † Quidni ergò etiam juramentum post terminum elapsum, quippe quod in vicem probationis deficientis succedit, *c. sicut consuetudo 2. in fin. extr. de*

probat. l. in bona fidei 2. C. de reb. cred. Jacob. Schult. *observat. 52. n. 17.*

1. Ita Domini in causa Michael Morigens zu Mühlhausen / Menfe Octobr. Anno 1634. (Verba sentent. Dieweil aber dennoch darahls eure Schwester der Klage mit solcher Bedingung / wofern ihr Bruder damit zufrieden wäre / gestanden / worauff ein Urtheil publiciret / und Klägern zu schweren aufgelegt worden / daß ihr / als der Beklagten Bruder / in solches Ehegelöbniß contentiret hättet / darauff unlängsten Kläger zu Ablegung des Eides-Termin ausgebracht / ic. So wird er zu solchem Eide billich zugelassen / und mag demnach derselbe pro deserto noch zur Zeit nicht erkant / noch eure Schwester absolviret werden / W. R. W.)

DEFINIT. XVII.

Juramentum, quo, deficiente Inventario, hereditarie res sunt manifestande, ad terminum jurandi legalem adstrictum non est.

Restringi debet terminus, intra quem jussus jurare se offerre, ac juramentum præstare necesse habet, ad ea solummodò juramenta, quæ vicem probationis obtinent, ut eleganter tradit Andr. Rauchb. *part. 1. q. 10. n. 32.* Ex quo sequitur, † si illi, à quo editio quorundam documentorum petebatur, quique ea se non habere assererat, juramento se purgare, suamque assertionem comprobare fuerit injunctum, jurantem admitti, ut maximè is intra octiduum nec citationem impetraverit, nec ante terminum probatorium elapsum juraverit: † Nempe quia juramentum hoc loco probationis non injungitur, Matth. Berlich. *part. 1. concl. 30. n. 43.* † Eadem est ratio juramenti illius, quo is, à quo hæreditas evincitur, si legitimum inventarium exhibere nequeat, res hæreditarias patefacere & manifestare cogitur, juxta *l. ult. C. de jur. delib.* † Nec enim hoc juramentum ad terminum prædictum adstrictum censetur, Andr. Rauchb. *dict. q. 10. n. 32.* Non solum, quia juramentum illud vice probationis non est, sed etiam, quòd in pœnam inventarii haud confecti † sit constitutum, *Novell. 1. c. 2. §. 1. vers. sed etiam per jusjurandum junct. §. 2. vers. sed dabit eis pœnam.* † At leniendæ sunt pœnæ, non exasperandæ, *l. 7 interpretacione 41. de pœn.* Matth. Berlich. *dict. concl. 30. n. 45.*

Ita Domini in causa Hansen Melfarts zu Luca / Menfe August. Anno 1620. (Verba sent. Ist euch durch einen Gerichtlichen Abschied aufsergelegt worden / euers Brudern Erbschaffederer ihr euch / ohne Aufsrchtung eines rechtmäßigen Inventarii, angemasset / eydlichen zu specificiren und anzuzeigen ; Ob nun wohl basieder eine geraume Zeit und fast ein halb Jahr verflossen / ihr euch auch immittels zu Ablegung des Eides nicht angegeben / ic. So werdet ihr doch mit solchem zuerkantten Eyd nochmahls billich zugelassen / W. R. W.)

DEFINIT. XVIII.

Post terminum præterlapsum admittitur juramenti præstatio, si adversarius contra eam non excipiat.

Non videtur terminus jurandi tam præcisè & Narctè ad certum tempus constrictus, ut non postea etiam admittatur, qui justà ex causâ jurare impeditus fuerit, Ord. process. judic. *tit. 18. §.* Wenn nun also, *vers.* Da er aber in termino ohne rechtmäßige Verhinderung aussen bliebe / ic. Quare audiendus est, † qui dilationem ac prorogationem termini petit, justà ratione ad hoc commotus, Andr. lib. 2. *art. 11.* Es benchme ihm denn. Dan. Moll. *h3o num. 2.* Jacob. Schult. *observ. 51. n. 9.* Chil. König. in *process. c. 66. num. 2.* prout quotidie practitari solet, † modò petatur prorogatio ante terminum elapsum, nam postea nulla ejus fieri potest prorogatio, Andr. Gail. *lib. 1. obs. 91. n. 20.* Garf. Mastril. *de off. 61.* Jacob. Schult. *observ. 52. n. 28.* Sed etsi terminus jurandi omnino præterlapsus sit, † rectè ta-

men, jussus jurare etiam sine prorogatione impetrata admittetur ad jurandum, si adversarius contra hoc non exceperit, quia jusjurandum in vicem probationis deficientis succedit, *l. generaliter 12. in pr. ubi Gloss. & Dd. C. de reb. credit. l. sed si possessor. 11. §. ult. ff. de jurojurand.* Andr. Rauchb. *part. 1. q. 10. n. 32.* † Admittitur verò probatio post terminum elapsum, parte adversa non opponente, Jac. Schult. *obs. 52 n. 18.* Hipp. de Marsil. *in prax. crim. §. sequitur. n. 9.* † Nec infrequens est, ut ea, quæ propter lapsum termini, vel aliam quamcunque legis prohibitionem fieri non possunt, si tamen adversario non contradicente fiant, minimè improbentur, Felin. *in c. exceptionem 12. num. 32. extr. de except.* Hipp. de Mars. *dict. §. sequitur n. 8.* Andr. Gail. *lib. de pac. publ. c. 12. num. 9.* Andr. Rauchb. *dict. qv. 10. num. 28.* Schult. *dict. observ. 52. n. 20.*

Ita Domini in causa Melchior Hertels contra Tobiam Schreien / Mensis Jun. Anno 1626.
Et in causa Hansen Modrachs contra Barthol Fleischern / Mensis Septembr. Anno 1622.

DEFINIT. XIX.

Neglecto termino jurandi, jusjurandum pro deserto habetur, ac lis secundum eum datur, cui jurari debuerat.

DUO jurare jussus probè attendere debet: † ut nempe intra octiduum ad jurandum se offerat, & adversarium citari faciat, deinde ut intra terminum probatorium juramentum præstet: † Quorum alterutrum si neglexerit, post terminum præterlapsum, amplius ad jurandum non admittitur, sed jusjurandum pro deserto habetur, ac lis secundum eum datur, cui jurari debuerat. † Scilicet, ut Reus, si actor jurare debuit, absolvarur, actor verò, si Reus non juravit, consequatur id, ad quod actionem instituit, *l. non erit 5. §. si neque 4. ubi Bartol. in pr. ff. de jurejur. art. 11. in pr. ubi Gloss. nov. lit. C. lib. 2. Landr. b. Constit. 12. §. Geschehe selches von ihme nicht/2c.* Ord. process. judic. *tit. 18. §. Wann nun also. vers. da er aber in termino.* Dan. Moll. *hic n. 2.* Chil. König. *in process. c. 66. n. 2.* Jac. Schult. *obs. 52. n. 21.*

Ita Domini in causa Tobie à Pontsau / Mens. Febr. Anno 1608. (Verba sent. Das sich Kläger an dero ihme zuerkannten Eidesleistung versäümet hat / derowegen wird Beklagter von angefallter Klage billich losgezählet und entbunden / W. R. W.)
Item in causa Hansen Freundes contra Martin Windlern zu Meissen / Mens. Jul. Anno 1614. Verba sent. Das Beklagter nunmehr an dem deferirten Eyd sich versäümet / und damit ferner nicht zuzulassen / derowegen ist Beklagter das libellirte Gut / gegen Erlegung der von ihme ausgezahlten Rauff-Summen / Klägern hinweg abzutreten schuldig / W. R. W.)

Et in causa Eshvester Keilings & Nicolai Zickers zu Elsterberg / Mens. Majo. Anno 1595.

DEFINIT. XX.

De jure civili novo, juramentum calumnia speciale sive malitiæ regulariter exigi nequit.

JURAMENTI calumniæ duæ vulgò species constituntur, *Generale*, quo litigatores ad totam causam, nihil se, calumniandi animo, contra adversarium suscipere profitentur, *l. 1. & 2. & tot. tit. C. de jurejur. propt. cal. dand.* † & *Speciale*, quod & *jusjurandum malitiæ* persæpè appellatur, ac generaliter in unaquaque parte litis toties præstatur, quoties præsumptio est contra aliquem, quod malitiosè aliquid proponat, vel ab adversario postulet, † & imprimis frequentari circa probationes solet, Andr. Gail. *lib. 1. obs. 87.* Jacob. Schult. *obs. 55.* Esti verò quondam speciale calumniæ juramentum in singulis judicii partibus præstari poterat, *dict. l. 1. C. de ju-*

ram. propt. calumn. † Attamen constitutum est postea in *Novell. 49. c. 3.* ut cum olim, quoties de probationis aliqua specie agebatur, jurandum esset, hodie sufficiat, semel in universum jurare, se nihil calumniæ causâ facturum: † Dixeris ergò rectissimè, juramentum calumniæ speciale hodie de jure communi regulariter non exigi, cum Matth. Wesenb. *in supplement. ad Joh. Schneidew. inst. de pæn. tem. lit. n. 4.* † Quod nec Hugo Donell. *lib. 24. comm. in tr. de jurejur. c. 13. n. 5.* & Jac. Cujac. *in dict. Novell. 49. c. 3.* negant, concedentes nihilominus, etiam post novam illam Justin. constitutionem, quibusdam specialibus casibus, juramentum calumniæ præstari debere; † quod non negaverim, quoniam occurrunt aliquando actus singulares, puta: juramenti delatio, ut instrumenta edantur, literæ comparentur, ut instrumentum semel probatum falsi arguere liceat, quibus citra speciale malitiæ juramentum, locus non videtur tribuendus, *arg. l. 20. & 21. C. de fid. infirmum.* Joh. Sichard. *ad dict. l. 20. n. 2.* † Non ergò sublatum erit de jure communi juramentum dandorum & respondentorum, sive illud juramentum calumniæ generale cum Andr. Gail. *lib. 1. obs. 79. n. 10.* sive speciale cum Jac. Schult. *obs. 56. n. 24.* appellare velis. † Referri nempe poterit inter eos casus exceptos, quibus juramentum calumniæ speciale etiamnum hodie imponi solet, ut modò dixi.

Ita Domini in causa Francisci Borckens contra Günther Reimern und Hansen von der Golsen zu Cüstrin / Mens. Novemb. Anno 1614.

Et in causa Annen Thielens contra Joachim von Schönbeck zu Cüstrin / Mens. Nov. Anno 1614.

DEFINIT. XXI.

In foro Saxon. justissimis de causis juramentum calumniæ generale abrogatum est.

NON præstatur juramentum calumniæ generale, nisi in locis, ubi consuetudine judiciorum immemoriali fuit abrogatum, Andr. Gail. *lib. 1. observ. 85. num. 4.* Jacob. Schult. *observ. 55. n. 33.* † Veluti in foro Saxonico hoc juramentum consuetudine sublaturum est, Gloss. *ult. art. 88. lib. 3.* Landr. Ord. process. judic. *tit. 33. in pr.* Chil. König. *in process. cap. 67. §. Aber es ist ein ander Eyd.* Andr. Rauchb. *part. 1. q. 10. num. 3.* Matth. Coler. *part. 1. dec. 117. n. 10.* Matth. Wesenb. *in parat. C. de jurejur. propt. calumn. dand. num. 4.* Christoph. Zobel. *part. 1. differ. 24. n. 7.* † Num bene, dubitaveris equidem, si credere velis Henning. Görden. *in proc. jur. sub tit. de lit. contestat. n. 11. 12.* consuetudinem hanc diabolicam asserenti: † Attamen justissimis causis ac rationibus consuetudinem Saxoniam niti, dico intrepidè, I. Ut propter levitatem jurantium, præsumptæ perjurious crebritas evitetur *c. 3. de cobab. Cler.* ubi propter metum perjurii, Pontifex non vult cogi Clericos ad abjurandas concubinas. † Ac litigatores hodie potius jurare de calumnia committenda, scribit Marant. *part. 2. part. 6. pr. num. 11.* Istudque juramentum contemni, ac non appreciari unum obulum, tradit Bald. *in l. si post 24. C. de evict.* II. † Quod propter hanc causam viri boni abstineant foro, quorum locum subeunt improbi & mali, ut ait Wesenb. *in parat. C. de juram. propt. cal. dand. num. 5.* † III. Quod in foro Saxonico juramento calumniæ speciali quandoque tribuatur locus, si id judex necessarium animadvertat, ut dicam *Defin. seq.* Quo ipso satis consultum videtur litiganti adversus calumniam adversarii.

Ita Domini in causa Heinrich Digen zu Corbetau / Mens. Septembr. Anno 1628. (Verba sententiæ: Habt ihr wider Martin

Martin Gezeßeln eure Klage und Beweis biß auff seinen Gegen-Beweis vorführet / dabey denn derselbe eine weit abgefessene Person zum Zeugen angeben; Ob nun wohl sonst auff Sächsischem Boden das Juramentum calumniae generale nicht gewöhnlich/xc.)

DEFINIT. XXII.

Ejus tamen loco juramentum calumniae speciale sive malitia ad compescendam temeritatem litigantium injungi potest.

- E**T si in foro Saxonico juramentum calumniae generale consuetudine prorsus abrogatum sit;
- 1 † Attamen quin ejus loco speciale juramentum calumniae, quod ab aliis *malitia* appellatur, quandoque injungi possit, dubitandum non est, † ut nempe juret pars, quae proponit aut petit, non calumniae aut litis differendae gratia se proponere aut postulare, sed tantum ad juris sui tuendi necessitatem: *Dasß er dasjenige/so er vorbringet und begehret/nicht aus Gesehrde oder böser Meynung/noch zur Verlängerung der Sachen / sondern alleine zur Nothdurfft thue.* Ordin. Camer. Imper. *part. 74.* Jacob. Schult. *observ. 56. num. 2.* † Adinventum siquidem est hoc juramentum, ut timore ejus, temeritas contentiosorum hominum, in lites facile proruentium, compesci possit, *l. 1. ubi Goth. C. de jur. propt. calumn. & ibi Sichard. n. 9.* Vent. de Valent. *in partib. litig. lib. 2. c. 6. n. 16.* Quod propterea etiam in foro Saxonico † Judex ex arbitrio, ubi id necessarium animadvertit, partibus imponet, vel à parte delatum approbabit, Ord. process. jud. *tit. 33. per tot.* Vide Dec. Elect. 70.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Da aber dennoch bemeldter euer Gegenpart nur allein zur Verzögerung der Sachen solchen Zeugen angegeben hätte/xc. So möchte thme das Juramentum malitiae, und daß er solches nicht gefährlicher Weise noch zum Verzug der Sachen gethan/ zu schweren wohl auferleget werden/W. N. W.)

DEFINIT. XXIII.

Deferens adversario jusjurandum, non aliter tenetur de calumnia jurare, quam si adversarius id exigat.

- 1 **S**pecialiter verò juramentum hoc calumniae deferenti jusjurandum parti adversae injungi solet: Cum enim jure Saxonico speciatim receptum sit,
- 2 † ut actori liceat omni in negotio civili à probationibus desistere, intentionemque suam juramento Rei conventi committere, *supr. Defin. 2.* Jac. Schult. *observ. 50. n. 2.* Matth. Col. *part. 1. dec. 122.* conservatum est merito eo in casu jusjurandum calumniae
- 3 speciale, scilicet, † ut is, qui defert adversario jusjurandum, juret prius de calumnia, se nimirum non calumniae causa Reo detulisse jusjurandum, *l. jusjurandum 34. §. qui jusjurandum 4. ff. de jurej. l. delata 9. C. de reb. credit. h. Constat. 12. §. Wann aber der.* Ord. process. jud. *tit. 18. §. nachdem auch derjenige.* Joach. Beust. *rubr. ff. de jurejur. num. 19.*
- 4 † Sed hoc ita, si is, cui jusjurandum delatum est, exigat ab adversario juramentum calumniae: Ceteroquin, nisi exigatur, praestare necesse non est, *dict. l. 34. §. 4. dict. process. jud. tit. 18. §. nachdem auch. vers. Aber gleichwohl nicht ehe.* Matth. Wesenbec. *in parat. C. de jurejur. propt. calumn. num. 5.*
- 5 Jacob. Schult. *observat. 56. num. 14.* † Quin & jussus jurare, si juramentum calumniae exigere velit, in illa ipsa citatione, quam impetrare necesse habet intra octiduum *supr. Defin. 6.* etiam actorem ad Juramentum calumniae praestandum citari curare debet, *dict. §. Nachdem auch. vers. Damit aber gleichwohl.* † Quod facere potest etiam post latam sententiam, quae nullà juramenti calumniae factà mentione,

necessitatem jurandi Reo imposuit, etiam si antea in actis illud actori injungi non petierit, illaque sententia in rem judicatam transierit, *dict. §. Nachdem auch. vers.* So lassen wir geschehen. Jacob. Schult. *obs. 50. n. 7.* Hart. Pistor. *part. 4. q. 14.* Andr. Rauchb. *lib. 1. q. 10. n. 7.* † Planè si in sententia juramentum calumniae Reo fuerit injunctum, ut communiter hodie fieri solet, praestandum id esse, etiam si postea jurare, jussus hoc non specialiter petierit, haud ineptè existimaveris, cum hoc casu, quo sententia in rem judicatam transit, juramentum Reo non aliter fuerit injunctum, quam praevio juramento calumniae, ab actore praestandò.

Ita Domini in causa Hansen Landes contra Elisabethen Arnoldts/ Menfe Majo, Anno 1630.

In causa Johann Gaswillers contra Walther Brielen/ Menfe Marr. Anno 1631.

Et in causa Balchasar Schuhmans contra Bartholomaeum Willischen zu Leipzig/ Menf. Julio, Anno 1632.

DEFINIT. XXIV.

Parentes deferentes liberis juramentum, non tenentur jurare de calumnia.

Nullà alià de causà deferens jusjurandum tenetur prius jurare de calumnia, quam ut suspicionem malitiae litigiique temerarii avertat; Quae suspicio cum in parentibus deferentibus juramentum liberis cesset; † ecquis non ipsos à praestatione juramenti calumniae exemptos arbitrabitur? † veluti etiam manifestè sancitum in *l. si patronus 10. ff. de jurej. l. de die ponenda §. jubetur 5. ff. qui satisd. cog. l. licet famosa 7. §. nec deferentes 3. ff. de obs. par. & patr. prest. l. 13. §. 14. ff. de damn. infect.* † Ac certè injuriosum fuerit, patrem aut patronum à filio vel liberto calumniae alicujus infimulari, *arg. l. 6. §. pen. & l. 6. ff. de obs. par. prest.* † cum etiam contra nullam actio detur, quae fraudis habet mentionem, *l. 2 & l. 5. ff. eod. tit.* Anton. Fab. *in Rational. ad l. jusjurandum 34. §. qui jusjurandum 4. ff. de jurej.* Joh. Borch. *de jurejur. c. 7. n. 23. & seqq.* Jac. Cujac. *lib. 9. obs. 37.* Vinc. Caroc. *de juram. lit. decis. q. 13. n. 12.* Jac. Schult. *obs. 55. n. 31.* Donell. *lib. 24. comm. de jurej. c. 13. post pr.* † Nec obstat *l. jusjurandum 34. §. 4. ff. de jurejur.*

6 Siquidem libri Norici affirmativam lectionem probant, & habet vetus editio de Anno 1529. (*aeque parentibus, patronisq. remittitur*) quam lectionem etiam Basilica confirmant, teste Dion. Gothofr. *dict. §. 4.* Cujac. *dict. observ. 37.* Donell. & Borch. *dict. loc.* † Sanè non admitti potest distinctio Forner. *2. select. 4.* an juretur ob rem, an ob personam ex *l. 14. ff. de jurejur.* † Quae non de juramento calumniae sed de defensorio tractat, quod utique remitti non posse apertum est; & omne juramentum calumniae personae fidem & sinceritatem concernit, ut rectè notat Jac. Cujac. *dict. observ. 37.*

Ita Domini in causa Antonii Kreschmars contra Filium suum Donad Kreschmarum jun Hof/ Menf. Majo, Anno 1612. (Verba sent. Daß Kläger den End vor Gesehrde zu schweren nicht schuldig/ W. N. W.)

DEFINIT. XXV.

Imposito alicui juramento suppletorio vel purgatorio, exigi nequit jusjurandum calumniae.

Consistit itaque ratio & causa juramenti calumniae in sola suspicione ac praesumptione litigii temerarii, ac malitiosae delationis jurisjurandi, *l. 1. & 2. C. de juram. propt. calumn. dand.* quo juret deferens juramentum, se non calumniosè id deferre: † Ex quo fit, ut in iis juramentis, quae vel à lege, vel à judice deferuntur, putà suppletorio vel purgatorio, juramentum calumniae peti nequeat, † quia judex calumniari non praesumitur, *l. 3. §. 1. ff. quod met.*

met. caus. l. vir bonus 18. ff. judic. solv. l. 137. §. cum iuxta 2. ff. de V. O. nec ulla suspicio calumniae in Leges, quae sanctae sunt, cadere potest, l. sacra 9. §. proprie 3. ff. de rer. divis. Jacob. Schult. observ. 56. n. 20. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 11. num. 34. & seqq. Jac. Thoming. decis. 44. n. 20. Matth. Wesenb. lib. 1. conf. 3. n. 50. Dan. Moller. lib. 2. semestr. 14. Reinh. Rola ad Moll. hic n. 6. † Negotium saltem videntur facessere verba b. Const. 12. in pr. So einem Part ein deferirter oder ander Eyd Juramentum purgationis vel supplementarium zu leisten auferleget / so soll er binnen 8. Tagen den Gegentheil / welcher den Eyd vor Gesefrde zuvor schwern soll / citiren lassen / ic. † Sed restringi debent haec verba posteriora, ne juri communi adferantur, ad judicialia vel à parte parti delatum juramentum, ut rectè monet Andr. Rauchb. dist. quest. 11. num. 39. † Quod & novissimè approbavit Serenissimus Dominus Elector in Ord. process. jud. tit. 18. §. Es hat aber dieser Eyd vor Gesefrde.

Ita Domini in causa Valentini Weglers zu Freyberg / Menfe Septemb. Anno 1597. (Verba sententiae: Ist in Sachen dem Rath zum Geuer Kläger an einem / und auch Beklagten andern Theils / das Juramentum Purgatorium auch zuerkant worden / ic. So seyn Kläger den Eyd vor Gesefrde vorher zu leisten schuldig / W. R. W.)

DEFINIT. XXVI.

Nec is, qui juramento res haereditarias patefacere tenetur, jusjurandum calumniae petere valet.

EAdemque de causa nec haeres, qui non confecto Inventario res haereditarias juramento suo patefacere & indicare tenetur, jusjurandum calumniae exigere potest: † Etsi enim hoc sacramentum legatarii, fideicommissarii, vel creditores ab haerede petere soleant, *l. ult. §. licentia 10. §. fin autem 14. in fin. C. de jur. delib.* † Non tamen ideo judiciale aut delatum dicendum est, sed à lege aut iudice ad instantiam duntaxat partis imponitur, ideoque non magis referri potest, ac purgationis, & reliqua juramenta legalia, *Gloss. in l. presenti 6. §. sanè 5. verb. conscientia ubi Dd. C. de his qui ad Eccles. confug.* Andr. Rauchb. part. 1. q. 11. n. 38. Jac. Schult. obs. 56. n. 10. & in addit. ad Modest. Pistor. part. 3. q. 130. n. 80. Dan. Moller. lib. 2. semestr. 14. in fin. Jac. Thoming. q. 44. n. 20. † Sed hoc ita, si ob inventarium omnino non confectum haeredi juramentum ad res haereditarias patefaciendas injungatur: † Ceteroquin, si confecto inventario actor in illo quid omissum dicat, ac super eo haeredi juramentum deferat, quia pro inventario praesumendum, & calumniosè propterea juramentum deferri videtur, dubium non est, † quin Reo id postulante, prius de calumnia jurare debeat, Andr. Rauchb. dist. loc. n. ult. Moll. dist. c. 14. n. ult.

Ita Domini in causa M. Andreae Correns, Pastoris zu Laufig / Menfe Octobr. Anno 1633. (Verba sententiae: So seyn bemeldte Erben die Varschafft und ganze Väterliche Verlassenschaft / weil sie kein Inventarium auffgerichtet / vermittelst ihres leiblichen Endes anzugeigen schuldig / den Eyd vor Gesefrde aber seyn sie zu fordern nicht berechtiget / W. R. W.)

DEFINIT. XXVII.

Sicuti nec is, qui scripturam recognoscere jussus eam juramento diffitetur.

EX inveteratà quadam consuetudine Saxonica, ubique in judiciis receptum est, ut qui scripturam vel instrumentum productum recognoscere recusat, illud mediante juramento diffiteri teneatur, Dan. Moller. lib. 4. semestr. 43. n. 2. vers. in Electoratu Saxon. Ordin. process. judic. Elect. Saxon. tit. 15. vers. Desgleichen wenn der / ic. † Qui tamen à parte pro-

ducentè instrumentum juramentum calumniae haud petere valet, † scilicet, quia juramentum diffisionis non à parte defertur, sed jure & consuetudine Saxonica, in qua omnis calumniae suspicio cessat, *l. sacra 9. §. proprie ff. de rer. divis.* nolenti recognoscere imponitur, † ac propterea juramentum legale dicitur, in quo nunquam calumniae jurandum sibi vendicat locum, Ordin. process. judic. Elect. Saxon. tit. 18. §. Es hat aber dieser Eyd. vers. Wann aber einem aus sonderlicher Verordmung der Rechte / oder sonst aus Richterlichem Amt ein Eyd auferleget wird / hat er den Eyd vor Gesefrde zu fordern nicht fug. *supr. Defin. 25.* Andr. Rauchb. part. 1. q. 11. n. 34. Jacob. Schult. observ. 56. n. 20. Dan. Moller. lib. 2. semestr. 14. in fin. Reinh. Rola ad Moll. hic n. 6.

Ita Domini in causa Melchior Planigens contra Martin Kömischen zu Leisnig / Menfe April. Anno 1634. (Verba iudic. Würde des verstorbenen Melchior Planigens hinterlassener Sohn den Process gebührlichen reallumiren / unnoffen er zu thun pflichtig; So ist Beklagter das producirte Brieff und Siegel nochmalts entweder zu recognosciren oder endlichen zu diffiren schuldig / und mag Kläger den Eyd vor Gesefrde zu leisten / zu Recht nicht angehalten werden / W. R. W.)

DEFINIT. XXVIII.

Si adversarius de calumnia jurare nolit, vel ad hoc citatus non compareat, juramentum delatum principale pro praestito habetur.

In solo ergo juramento à parte delato jusjurandum calumniae sibi locum vendicat, & à deferente exigere potest, Ord. process. judic. Elect. Saxon. tit. 18. §. Es hat aber dieser Eyd vor Gesefrde allein in dem Fall statt / wann einem der Part den Eyd deferirt, Andr. Rauchb. part. 1. quest. 11. n. 34. Jacob. Schult. observ. 56. num. 15. † Quid verò, si deferens ad jurandum de calumnia citatus contumaciter non compareat, vel de calumnia jurare nolit? Certè hoc ipso temeritatem ac malitiam suam prodit, † quare jussus jurare tùm juramentum praestare non tenebitur, sed hoc pro praestito habendum atque pro eo pronuncandum est, *b. Const. 12. §. ult. vers.* Und derselbige würde. Ordin. process. judic. tit. 18. §. nachdem auch derjenige. vers. fin. würde aber auch der deferent. † Remittere siquidem juramentum videtur, qui de calumnia jurare recusat, *c. significante 7. extr. de pignor. l. si non fuerit 37. ff. de iurejur.* † Et conditio pro impleta habetur, quoties non stat per eum, qui implere debuit, sed magis per adversarium, *l. statu liberos 3. §. si quis haered. 11. ff. de statu lib. l. jure civili 24. l. Jul. Paul. 81. ff. de cond. & demonstr. l. in omnibus 39. ff. de Reg. Jur.* Dan. Moller. hic n. 4. Matth. Coler. part. 1. decis. 123. num. 8.

Ita Domini in causa Hansen Wandereissens contra Jacoben zu Quedlinburg / Menfe April. Anno 1635. (Verba sententiae: Und erscheinet sonst aus den Acten allenthalben so viel / daß der vom Beklagten Klägern deferirte Eyd nunmehr vor geschworen und geleistet billich geachtet wird / derowegen Beklagter Erben ihres Vaters Zusage nachzukommen / und Klägers Erben die bewilligte 150. Rthl. zusammen denen aufgelauffenen Zinsen zu bezahlen / auch die verursachte Schäden und Unkosten / auff vorgehende Liquidation und richterliche Ernässigung / zu erstatten pflichtig / ic.)

DEFINIT. XXIX.

Non potest actor deferre juramentum super eo, quod probare intendit.

Non possum juramentum deferre adversario super eo, quod probare velim modo ordinario: † Nec utroque modo, delatione nempe juramenti, & probatione simul ac conjunctim actor quispiam experiri valet, Ord. process. judic. Elect. Sax. tit. 18. §. Es wird aber auch dem deferenten. † Siquidem jusju-

jusjurandum in vicem probationis deficientis succedit, *c. sicut consuetudo 2. in fin. extr. de probat. l. in bona fidei 3. C. de Reb. Cred. Matth. de Afflict. in c. 1. n. 8. de cont. int. domin. & Vas. Henn. Gøden. confil. 48. nat. Jacob. Schult. observ. 52. n. 17.* Ergo cum probatione concurrere nequit: † Planè, si libellus diversos atque distinctos contineat articulos, quin super uno deferre liceat juramentum, etiam si super aliis probatio suscipiatur ordinaria, dubitandum non est, *diēt. tit. 18. §. Es wird aber auch. vers. Es wäre denn/ daß derselbe/ &c.*

Ita Domini in causa Hansen von der Sahl contra hæredes Christophori von der Sahl zu Dresden/ Menſe Jul. Anno 1633. (Verba sentent. Diweil Beklagte auff erhobene Klage geantworet/ und derselben nicht geständig/ so seyn Klägere den Grund derselben/ und so viel ihnen daran verneinet/ binnen Sächsischer Frist/ wie Recht/ zu erweisen schuldig/ dawider Beklagten ihre bedingte Gegenbeweifung und andere rechtliche Nothdurfft billich vorbehalten wird/ ferner darauff zu beschehen/ was recht ist/ und hat die Eydes- Delation zugleich nicht statt/ B. N. W.)

DEFINIT. XXX.

Ad confirmandum saltem vel probandum matrimonium licet deferre juramentum, non etiam ad dissolvendum illud.

- 1 **I**N quaestione illa, † *An in causis matrimonialibus locum habeat delatio juramenti?* communiter recepta est distinctio: an deferatur juramentum affirmativum pro matrimonio, an verò negativum contra matrimonium, † illud licitum habetur, non etiam hoc, Joh. Schneid. *ad §. item si quis postulante 11. n. 26. & seqq. inst. de act. Joh. Borch. in tract. de jurejur. c. 5. n. 23. Andr. Gail. lib. 2. observ. 94. n. 13. & seq. Beuff. ad l. ait Prætor. 3. ff. de jurej. n. 63. & seq. † Nempe, quod in potestate partium non sit dissolvere matrimonium, ut notat Gloss. in l. 3. §. quacunque 1. verb. agitur, & ibid. Bartol. n. 2. ff. de jurejur. † Sicuti nec eo casu, super matrimonio transactio valet, *c. fin. extr. de transact.* At benè contrahi potest de novo matrimonium etiam sub conditione, si altera pars juraverit, Schneidew. & Gail. *diēt. loc.* † Dicitur autem juramentum affirmativum pro matrimonio deferri, affirmanti matrimonium esse contractum, ut si puella vel uxor dicat: Volo esse uxor tua, si juraveris, quæ delatio vel propterea subsistit, quia de novo quasi contrahitur matrimonium propter consensum conditionalem, † qualis conditio neutiquam matrimonium impedit, *tot. tit. extr. de condit. appof. l. qui jurasse 26. §. ult. ff. de jurejur.* † At negativum deferretur juramentum neganti matrimonium, putà ut puella juret, sponsalia non esse contracta, quæ delatio non valet ad dissolvendum matrimonium, cum non dependeat hoc à voluntate partium, Schneid. *diēt. loc. n. 26.**

Ita Domini in causa Hansen Kindens zu Quedlinburg/ Menſe Januar. Anno 1635. (Verba sentent. Hat vorgedachte Magdalena Elbings vorgeben/ ob wäre ihr die Ehe von euch versprochen und zugesaget worden/ dessen ihr aber keinesweges geständig send ic. So ist sie ihr Vorgeben/ wie Recht/ zu beweisen/ und beyzubringen schuldig/ und es hat die Eydes- Delation, nach Gelegenheit dieses Falls/ nicht statt/ B. N. W.)

DEFINIT. XXXI.

Non potest jusjurandum referri depositario, si contra bonam fidem, & dolose quid fecisse dicatur.

- 1 **D**ubium equidem non est, quin etiam in actione depositi, quæ super rebus quasi sine scriptis datis movetur, jusjurandum ad exemplum cæterorum bonæ fidei judiciorum deferri possit ex Rescripto Imp. Dioclet. & Maximian. *in l. in actione 10.*

C. de reb. credit. † Sed hoc ita, si ex deposito simpliciter agatur, rei que depositæ restitutio petatur: Quod si verò depositarius in libello perfidiæ ac doli arguatur, putà quod re deposita contra bonam fidem usus fuerit, eamvè contrætavit, haud locum esse juramenti delationi, dixerim: † Tum, quod ejusmodi actio procul dubio sit famosa, arg. l. qui depositum 10. C. depositi. † ubi delatio juramenti ex recepta sententiâ Interpp. Juris Saxon. non admittitur, juxta Dan. Møller. ad Const. Elect. 5. n. 17. & seqq. part. 3. & Constit. Elect. 42. n. 14. & seqq. ubi etiam Reinh. Rosa. p. 4. Matth. Berlich. part. 1. concl. 21. n. 87. † Tum, quia metuendum est perjurium depositarii ad dolum & perfidiam avertendam, quæ causa facit, quod nec in criminalibus locus sit delationi jurisjurandi, Jason. in repetit. l. admonendi 31. n. 274. ff. de jurejur. & in l. ait Prætor. 3. n. 19. ff. eod. tit. Hippol. de Marfil. in l. maritus 20. n. 6. & seq. ff. de quest. Jul. Clar. lib. 5. sent. §. ult. quest. 63. Andr. Fach. lib. 1. contr. 15. Setſer. de juram. lib. 4. c. 14. n. 8. Matth. Coler. part. 1. decis. 141. n. 9. † Tum, quod sicuti in delictis, ita etiam in dolo, requiratur probatio luce meridianâ clarior, l. ult. C. de probat. Fulv. Pacian. lib. 1. de probat. cap. 39. n. 11. † Atqui juramentum subsidiaria, extraordinaria & exorbitans est probatio, imò non tam probatio, quam à probatione relevatio & exoneratio, l. eum qui 30. in pr. ff. de jurejur. Carol. Molin. in consuet. Paris. §. 43. Gloss. 1. n. 35. Matth. Wesenb. part. 1. cons. 36. n. 37. Non ergo causa doli juramento adversarii committenda erit.

Ita Domini in causa Lucretia Uxoris Hieronymi Schmitz contra Timotheum Alchum zu Leipzig/ Menſ. Martio, Anno 1632. (Verba sentent. Diweil Beklagter auff erhobene Klage geantworet/ und solcher allerdings nicht geständig/ So ist Kläger den Grund derselben/ und was ihm daran verneinet/ binnen Sächsischer Frist/ wie recht/ zu erweisen schuldig/ dawider Beklagten seine bedingte Gegenbeweifung und andere rechtliche Nothdurfft billich vorbehalten wird/ ferner darauff zu beschehen/ was Recht ist/ und hat die Eydes- Delation nach Gelegenheit diffalls nicht statt/ B. N. W.)

DEFINIT. XXXII.

Etiam in foro Saxonico post litis contestationem & præstitam guarandam, Reus super exceptionibus peremptoriis actori juramentum deferre potest.

Qantumvis actor post litem contestatam vel præstitam guarandam Reo juramentum deferre nequeat in foro Saxonico. *Defin. 1. Const. præced. Defin. 14. † Quin tamen Reus post litis contestationem vel præstitam guarandam, super exceptionibus peremptoriis actori jusjurandum deferens admittatur etiam in foro Saxonico, dubitandum non est, Joh. Zanger. de except. part. 2. cap. 21. n. 74. Christoph. Zobel. part. 1. differ. 21. num. 4. Dan. Møll. lib. 3. semestr. 36. post pr. Matth. Coler. part. 1. decis. 122. n. 10. & seqq. Andr. Rauchb. part. 1. q. 19. n. 24. Hartm. Pistor. part. 4. q. 13. n. 82. Matth. Berlich. part. 1. concl. 29. n. 61. Matth. Wesenb. in præat. ff. de jurejur. num. 9. † Tum, quia hoc permittitur de jure communi, l. generaliter 12. pr. vers. omne C. de Reb. Cred. & jurejur. nec ullibi expressè reperitur ademptum Reo de jure Saxonico, † Tum, quod exceptio peremptoria, quæ in continenti probabilis non est, haud objici possit ante litem contestatam, c. 1. de lit. contest. in sexto l. 2. C. sent. resc. non poss. l. 9. C. de bis qui accus. non poss. l. 4. ff. qui test. fac. poss. † Tum, propter sanctionem Electoraliam, in Ordin. process. judic. tit. 18. §. Da aber der Beklagte/ &c.*

Ita Domini in causa VVilhelmi Meschens zu Plehna/ Menſe Auguſt. Anno 1607. (Verba ſentent. Ob nun gleich euch/ als Beklagten/ unbenommen geweſen/ nach gethaner Kriegs-Beſetzung und angeſobter Gewehr/ eure Exceptiones dem Kläger in ſein Gewiſſen zu ſtellen/ und ihme den Eyd zu deferiren/ 16.)

DEFINIT. XXXIII.

*Niſi Reus ad reprobatorem ſe jam obtulerit, ac-
vè ipſi per ſententiam injuncta
fuerit.*

Sed hoc ita, ſi nondum Reo probatio Exceptio- nis per ſententiam injuncta fuerit: Hæc enim ſi in rem judicatam tranſierit, Reus ad juramenti delationem ulterius confugere haud valet, Ordin. proceſſ. jud. Elect. Sax. tit. 18. §. Da aber der Beklagte. verſ. Nach auſſerlegtem Beweiſſ aber. Felin. in rubr. extr. de probat. n. 4. & ad c. cum cauſam 13. n. 20. eod. tit. Zang. de except. part. 2. c. 21. n. 74. † quia per appellationem probationis intelligitur probatio plena & legitima, l. Lucius 83. ff. de condit. & demoſtrat. † Atqui probatio per juramentum legitima probatio non eſt, l. ult. C. de probat. † Rectè itaque monet Joh. Zanger. advocatos, ut, vel ante ſententiam interlocutoriam, ſuper exceptionibus deferant juramentum actori, vel per Leuterationem aut Appellationem ſententiam ſuspendant., diſt. c. 21. num. 77. † Quin & ſi Reus ad probationem exceptionis ſe jam obtulerit, reſervando nempe ſibi in litis conteſtatione Reprobationem ſuam, (mit Bedingung und Vorbehaltung des Gegenbeweiſſes) nec tùm ei dabitur regressus ad delationem jurisjurandi, diſt. tit. 18. §. Da aber der Beklagte. verſ. Nach auſſerlegtem Beweiſſ aber/ oder wenn er ſich ſelbſt darzu erboten/ ſoll er ferner zur delation nicht geſtaſſen werden.

Ita Domini in eadem cauſa. (Verba ſentent. Dieweil aber dennoch daſſelbe von euch nicht geſchehen/ ſondern ihr eure Gegenbeweiſſung auch bey eurer Litis Conteſtation ausdrücklichen bedinget/ Kläger ſich auch ſeines Beweiſſes allbereit angeweiſſet/ 16. So ſend ihr nunmehr ſolche eure Exceptiones, ſo ihr in die Gegenbeweiſſ-Articul verfaſſet/ Klägern in ſein Gewiſſen/ Wiſſenſchaft und Wohlbewußt zu ſtellen nicht beſugt/ ſondern ihr ſend euren Gegenbeweiſſ gebührender und ordentlicher Weiſe zu vollführen ſchuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. XXXIV.

Absq. delatione vel Judicis impoſitione nullum præſtandum eſt juſjurandum.

Quum multi homines religionis contemptu ad jurandum, imò & pejerandum perfaciles ſint; alii contra perquam timidi, metu numinis divini ad ſuperſtitionem uſque à jurando abhorreant l. qua ſub conditione 8. in pr. ff. de condit. inſt. l. ait Praetor. 3. in pr. ff. de jurej. l. cum quidam 21. C. de fide inſtrum. † quandoque etiam procuratores (qui aſſuefacti ad jurandum putantur, nec pluris facere juramenta, quàm domus vetuſta fumum, Henning. Gøden. conf. 87. n. 27. Matth. Coler. part. 1. deciſ. 115. n. 10.) ad deſiſtionem juratam clientes alliciant, prudentiſſimè in toto Imperio Romano-Germanico receptum eſt, † ut nullum in judicio præſtetur juramentum, nec præſtitum alicujus momenti habeatur, niſi à judice interlocuente fuerit impoſitum, Matth. Weſenb. in paras. ff. de jurej. num. 9. verſ. quod tamen ita verum eſt. Dan. Moller. lib. 3. ſemeſtr. 3. num. 1. Cravett. conf. 196. n. 2. † Nil itaque efficit, qui propria ſponte jurat, aut ad jurandum in judicio ſe offert, l. 3. in pr. ff. de jurej. Ergonè Reus juramentum præſtans, haud prævià judicis interlocutione, ab omni ſuſpicionem liber non erit? ita quidem dicendum videtur, arg. diſt. l. 3. Henning Gøden. conf. 48. n. 12. † Attamen judex

Carpz. Deſinit. Vol. I.

juranti hoc caſu connivens, interlocui, aut ſaltem, probare conditionem jurisjurandi delatam cenſetur, Cravett. diſt. conf. 196. num. 2. Jacob. Schult. obf. 50. n. 12.

Ita Domini in cauſa David Morgens zu Leipzig/ Menſe Januar. Anno 1594. (Verba ſentent. Ob nun wohl ſolche Verwilligung zu Papier nicht gebracht worden/ da aber dennoch ihr dieſelbe beweſen könntet/ ſo wären gedachte bryde Handels- Leute ihre Verwilligung zu halten ſchuldig/ und ihr möget ſolches mit eurem Eyd/ wofern ſie es euch dahin nicht ſelbſt ſtellen/ oder auch euch gerichtlichen auſſerleget würde/ zu erhalten nicht zugelaffen werden/ B. R. W.)

DEFINIT. XXXV.

Extra proceſſum ordinarium non poſeſt deferri juramentum.

Extra proceſſum ordinarium absque cauſa cognitione & ſententia Judicis, ad jurandum aliquem invitum adigere, nec juri conſentaneum eſſe, nec temporum noſtrorum conſuetudinem, pati, teſtatur Dan. Moller. lib. 3. ſemeſtr. 36. n. 1. Jac. Menoch. de adipiſc. poſſeſſ. Remed. 5. ex. l. creditores 3. C. de pignor. n. 153. † Non ergò audiendus eſt actor, ſi in proceſſu executivo ſive ſummario, juſjurandum Reo deferre velit: † Quia ſcilicet juramentum eſt ſpecies legitimæ ac ordinariæ probationis, Andr. Rauchb. part. 1. q. 11. n. 25. & quidem fortiſſima atque efficaciffima, l. eum qui 30. ff. de jurejur. contra quam probationem alia nulla poſtmodum, admitti poſeſt, l. ſi duo 13. §. idem Julianus 2. ff. eod. tit. Anton. Fab. in C. lib. 4. tit. 1. deſin. 23. n. 3. † Atqui probatio ordinaria in proceſſu ſummario locum non habet, Ordin. Polit. Elect. Sax. de Anno 1612. tit. von Juſtitiem-Sachen. 19. Matth. Coler. de proceſſ. execut. part. 4. c. 2. n. 23. Joh. Zanger. de except. part. 3. c. 26. n. 115.

Ita Domini in cauſa Hieronymi von Leipzig/ Menſ. Mart. Anno 1589. (Verba ſent. Ob gleich Hans von Auerwalde eheliche Hausfrau ihr Vorgeben in euer Gewiſſen/ Wiſſenſchaft und Wohlbewußt geſtellt hat; dieweil aber dieſe Eyd-Deſiſtion auſſerhalb des Proceſſus geſchehen/ 16. So mag euch auch dieſelbe nach Gelegenheit diſſfalls nicht verbinden/ und ſie iſt denmach anderer Geſtalt ihr Vorgeben benjubringen ſchuldig/ B. R. W.)

Et ad Requiſitionem Quæſtoris zu Lichtenwalda/ Menſ. Jan. Anno 1583.

DEFINIT. XXXVI.

In proceſſu ordinario Reus exceptionem ſolutionis, contra inſtrumentum guarentigiatum oppoſitam, conſcientiæ actoris committere haud prohibetur.

In ſolo itaque proceſſu ordinario juramentum deferre licet, Deſin. preced. † Idque verum eſt, non ſolum reſpectu actoris, ſed etiam ex parte Rei: † Eſt enim hic ſuper exceptione ſolutionis, oppoſitâ inſtrumento liquido & confeſſato, ex quo ſummariè ſive executive agitur, juramentum actori deferre, haud valeat, ut probavi ſupra Conſtit. Elector. 8. Deſin. 31. † Secus tamen eſt in proceſſu ordinario, puta ſi Reus per libelli oblationem & litis conteſtationem experiatur, atque per modum ordinariæ probationis unâ cum exhibitis articulis, obligationis inſtrumentum liquidum & guarentigiatum producat, † Quo certè caſu, Reus de ſolutione excipiens juramentum deſuper actori deferre non prohibetur, Hartm. Piſtor. part. 4. q. 13. Dan. Moller. lib. 3. ſemeſtr. 36. Reinhard. Roſa ad Moll. Conſt. Elect. 11. n. 11. part. 1. † Nam ſi in ejusmodi proceſſu ordinariæ probationes admittantur, etiam ex parte Rei, uti extra controverſiam eſt, ſecundum tradita Hartm. Piſtor. part. 4. q. 13. n. 30. & Matth. Weſenb. inſtit. de except. n. 7. Quidni etiam admitteretur delatio jurisjurandi, ceu ſpecies quædam legi-

legitimæ probationis, l. 11. §. ult. ff. de jurejur. l. ult. §. licentia 10. C. de jur. delib. Andr. Rauchb. part. 1. q. 11. num. 25. Anton. Fab. in C. lib. 4. tit. 1. defm. 23. n. 3. † Et cum actori in processu ordinario super actione liceat Reo deferre juramentum, Defm. preeced. utique & Reo exceptionem suam in processu ordinario conscientia actoris committere fas erit, vel saltem ex natura correlativorum, quorum una eademque est ratio, l. ult. C. de indict. viduit. Nicol. E. verh. in loc. à correl. 20. n. 10. & seq.

Ita Domini in causa Hæredum VVilhelmi à Verbisdorff/ contra Hansen von Königen ventilata in Præfektura Rochlicensi, Mens. Martio, Anno 1602. (Verba sentent. Ob gleich Beklagter die producierten Urkunden vor richtig recognosciret; Dieweil er aber dennoch dawider Exceptionem Solutionis vorgewandt/ und dieselbe Klägers Principals in sein Ehrstliches Gewissen gestellt/ so ist er darauff nach Gelegenheit disfalls (weil man in processu ordinario versiret) sein Gewissen zu eröffnen schuldig/ Er thue nun solches also oder nicht/ so ergeheth darauff in der Sachen ferner/ was recht ist/ W. R. W.)

DEFINIT. XXXVII.

Non potest recusari jusjurandum à parte delatum propterea, quod agatur ex compromisso judiciali.

- 1 **C**oncesserim equidem Hartm. Pistor. part. 4. q. 13. n. 29. coram arbitratoribus juramentum de-
 2 ferri non posse; † Sed restringendum hoc puto ad arbitratores extrajudiciales seu benevolos compositores, quorum dicto vel sententiæ standum est, ex sola conventionione, arg. l. 2. C. comm. utriusque jud. Anton. Fab. in C. lib. 2. tit. 35. defm. 1. n. 2. Ventur.
 3 de Valent. in partb. litigios. lib. 2. c. 4. n. 15. † Scilicet, quia in judicio solummodo permilla est jurisjurandi delatio, l. ait prator. 3. in pr. ff. de jurejur. supr. Definit. 33. Ergo non coram arbitris illis benevolis, apud quos extrajudicialiter proceditur,
 4 Hartm. Pistor. dict. q. 13. num. 20. † Alia est ratio arbitratorum judicialium, vel etiam commissariorum, in quos solent compromittere litigatores, ut non servato ordine processus, absque ambagibus cognoscant, ipsique de solennibus processus quid remittatur, arg. l. societatem 76. vers. arbitratorum, ubi late Bartol. ff. pro socio. Anton. Fab. dict. tit. 35. defm. 2. n. 3. † Coram hisce cum judicialiter procedatur ex compromisso, quid obstat, quo minus licite juramentum deferatur?

Ita Domini in Compromiss- Sachen Georg Thomaßen contra Andreas Rühnen zu Döbeln/ Mens. Junio, Anno 1627. (Verba sententiæ: Dieweil Beklagter Klägern Exceptionem Solutionis objiciret/ und ihm dieselbe in sein Gewissen/ Wissenschafft und Wohlbewußt gestellet/ So ist Kläger auff Beklagtens vorhergehenden End vor Befehrd/ sein Gewissen/ Wissenschafft und Wohlbewußt zu eröffnen schuldig/ er wolte denn Beklagten den Haupt-End referiren/ oder sein Gewissen mit Beweis vertreten/ damit würde er billich gehöret und zugelassen/ und erquenge alsdenn darauff in der Sachen ferner/ was recht ist/ W. R. W.)

DEFINIT. XXXVIII.

Mulier quatenus auctoritate Curatoris sui valeat deferre juramentum.

- 1 **C**um mulier personam standi in judicio non habeat, expeditum est, quod nec juramentum per se deferre queat, quia delatio juramenti est actus judicialis l. 3. in pr. ff. de jurejur. Jac. Schult. obs.
 2 sam. 7. † Attamen auctoritate curatoris in litem id facere non prohibetur, cum & tutori ac curator, ut
 3 & procuratori († Modò hic speciale habeat Mandatum, vel si procurator universonum bonorum, aut in rem suam) delatio juramenti permilla sit l. jusjurandum 17. §. 1. & §. ult. l. tutor. 35. in pr. l. 9. §. 4. ff. de jurejur. Joh. Zang. de except. part. 3. c. 16. n. 40. & seqq. Andr. Rauchb. part. 1. q. 8. n. 1. & seqq. Ant.

Fab. in C. lib. 4. tit. 1. defm. 20. n. 1. Andr. Gail. lib. 1. obs. 83. n. 1. & seqq. Joh. Borch. in tract. de jurejur. c. 3. n. 31. & seqq. † Speciale tamen est in Curatore mulieris ad litem, quod in foro Saxonico ad instar procuratoris absque speciali mandato nequeat deferre juramentum, nempe quod ipsa mulier per se, non per Curatorem vel procuratorem juramentum delatum, vel relatum præstare teneatur, art. 46. lib. 1. Landr. Rauchb. dict. q. 8. n. 4. & seqq. Reinh. Rosa ad Moll. Const. Elect. 15. n. 105. part. 2.

Ita Domini in causa Hieronymi à Leipzig/ Mens. Martio, Anno 1589. (Verba sent. Dieweil aber solche Endes Delatio auff Seiten der Klägerin ohne Kriegerischen Vormunden geschehen/te. So mag euch auch dieselbe nach Gelegenheit disfalls nicht verbinden/ und sie ist demnach anderer Gestalt ihr Vorgeben zu erweisen schuldig/ W. R. W.)

DEFINIT. XXXIX.

Non potest per Procuratorem præstari juramentum in foro Saxonico.

Etsi de jure communi juramentum judicialiter delatum regulariter præstetur, vel per ipsam partem in propria persona, vel per procuratorem habentem ad id speciale mandatum, l. nam postquam 9. §. jusjurandum 6. l. ult. §. Sed etsi 2. ff. de jurejur. † modò adversarius deferens consentiat, l. generaliter 12. §. 4. C. de Reb. Credit. Bartol. in l. 13. §. 13. ff. de damn. infect. h. 14. Wel. in parat. ff. de jurejur. n. 9. quod & in aliis juramentis, purgatorio, calumniae, &c. obtinet, c. ult. de juram. calum. in sexto c. qui ad agendum 4. de procur. in sexto. Andr. Rauchb. part. 1. q. 8. n. 11. Matth. Coler. part. 1. decis. 115. n. 2. Dan. Moller. lib. 4. semestr. 20. n. 1. † Attamen in foro Saxonico quodvis juramentum sive judicialiter delatum, sive in supplementum, sive purgatorium, vel etiam calumniae fuerit, in propria persona præstari debet, nec admittitur procurator alterius nomine jurare volens, etiamsi ad id habeat speciale mandatum, art. 46. vers. Wo es aber. lib. 1. Landr. Georg. Rotfch. in process. art. 11. sub. tit. Von der Klage auff Gewissen. Addit. Gloss. in art. 6. Landr. lib. 1. lit. D. Matth. Wesenb. in suppl. ad Joh. Schneidew. ad §. item si quis postulante 11. num. 107. lit. A. Inst. de action. Andr. Rauchb. dict. q. 8. n. 15. † Ac disputent alii, quicquid velint, distinguant licet etiam inter personas illustres & plebejas, ut videre est ex traditis Moll. dict. c. 20. & Rauchb. dict. qv. 8. n. 16. & 18. † Expeditum certè est hodiè, neminem prorsus per intermediam personam jurare posse, ex sanctione Electorali manifesta in Ordin. proc. jud. tit. 18. §. Es soll auch ein ieder/te. † Quæ justissimà nititur ratione, siquidem jusjurandum est quid personalissimum, c. veritatis 14. ubi Hostiens. extr. de jurejur. Cujusmodi quæ sunt, per procuratorem fieri non possunt, l. generaliter 12. §. bis de presentibus 4. C. de Reb. Credit. & jurejur. Ant. Fab. in C. lib. 4. tit. 1. defm. 31. num. 1. † Et magis solliciti sunt de salute animæ litigaturientes ipsi jurantes in propria persona, nec tam facile ad litigandum profluunt, quàm si per procuratorem admitterentur, haud considerantes procuratorem quidem eorum nomine jurare, sed non eorum nomine descendere in gehennam, Auct. disc. Von Justitien- Werck. pag. 84. Ventur. de Valent. in partb. litig. lib. 2. c. 7. n. 12. † Taceo, quod plerumque fieri soleat, ut ex jurantis vultu & mutatione, judex perjurium aut pejerandi proclivem voluntatem animadvertere, ac jurantem dehortari possit, ut de testibus scriptum est in l. 3. in pr. & §. 1. & 2. junct. l. ob carmen 21. §. ult. ff. de test. Ant. Fab. dict. de fin. 31. num. 5.

Ita Domini in causa Michael Thielens contra Margarethen Passaffen zu Helmsdorff / Mensis Decembr. Anno 1616. (Verba sent. Diavol Beklagte Klägern den deferrirten Eynd wieder referirer; So ist Kläger denselbigen in der Person zu küssen und zu schweren schuldig / D. R. W.)

DEFINIT. XL.

Differunt ab invicem, committere factum alicujus conscientia; & committere scientia sive notitia: Solum enim factum proprium alicujus conscientia committi potest.

- 1 **U**Bique locorum in foro Saxonico recepta est differentia circa delationem juramenti; An scilicet quis intentionem suam solum conscientia adversarii committat: (Wenn er ihme die Klage allein ins Gewissen schiebet.) An verò scientia quoque sive notitia ejus intentionem committat. (Wenn er ihme die Klage nicht allein ins Gewissen/sondern auch in seine Wissenschaft und Wohlbewust stellet.) Johan. Schneidew. in §. item si quis postulante 11. num. 88. & seqq. inst. de act. Georg. Rotisch. in process. part. 1. art. 11. num. 6. Matth. Coler. part. 1. decis. 116. n. 5. & seqq. Hartm. Pistor. observ. 184. n. 2. Matth. Wesenb. vol. 1. conf. 3. n. 50. † Quæ distinctio effectu non caret: Priori siquidem casu de veritate juratur, quod certò sciat jurans rem ita se habere, nec tum toleranda est ignorantia vel error, l. *quanquam* 7. ff. ad SCum Vellejan. Schneid. *dict. loc. n. 90.* † At casu posteriori juratur duntaxat de credulitate & notitia, quod nempe jurans credat & probabiliter sciat, hoc vel illud verum esse, aut quod etiam notitiam ejus rei non habeat, Joh. Schneidew. & Matth. Coler. *dict. loc.* † Ex quo sequitur, super facto adversarii proprio, solum ejus conscientiam tangi posse: *Es kan ihme die Klage allein ins Gewissen geschoben werden / quo casu de ipsa rei veritate, quam bene perspectam habet, jurare tenetur, Ord. process. jud. Elect. Saxon. tit. 18. §. 5.*
- 2 **W**eil es aber dennoch. † Nec enim adversarius juramentum hoc declinare poterit, cum id propriè referatur ad factum suum, cujus sententiam exactam habet Joh. Schneidew. *dict. loc. n. 90.* & *ibid.* Matth. Wesenb. in *supplem. lit. A.*

Ita Domini in causa Stephani Lehmanns contra Hansen Adlern zu Leipzig / Mensis Martio, Anno 1627. (Verba sent. Nunmehr aus den Acten so viel zu befinden / daß Beklagter sein Gewissen / so viel sein proprium factum allein anlangt / zu eröffnen schuldig / Er wolte dann dasselbe mit Beweis verretten / damit würde er biñen Sächsischer Frist biñch gehöret / etc.)

DEFINIT. XLI.

Ad factum alienum soli alicujus conscientia nequit committi, sed tenetur in se suscipere hoc casu deferens juramentum, onus probandi.

- 1 **S**ed factum alienum adversarii scientia sive notitia committi debet, ut nempe juret saltem de probabili notitia & credulitate, vel etiam de ipsa ignorantia, quòd de facto illo nullam habeat notitiam, (Es wird ihme die Klage in sein Christlich Gewissen / Wissenschaft und Wohlbewust gestellt.)
- 2 † Cumulari siquidem hæc solent in delatione juramenti super facto alieno, ut si jurans illud certò non sciat, saltem quid de eo audiverit, & credat, juret, art. 11. lib. 3. Landr. ubi Gloss. pen. in fin. Gloss. Landr. lib. 2. art. 22. Matth. Wes. in *supplem. ad Schneid. in §. item si quis postulante 11. n. 89. lit. A. inst. de act. Chil. König. in process. c. 66.* Matth. Coler. *part. 1. decis. 116. num. 7.* † Soli verò conscientia alicujus factum alienum nequit committi, (Es kan ihme super facto alieno die Klage ins Gewissen allein nicht geschoben werden.) Ord. process. judic. Elect. Saxon. tit. 18. §. 5. Weil es aber vers also daß im ersten Fall / etc.
- 4 † Habet enim jurans facti alieni probabilem igno-

rantiam, ut propterea conscientia ejus haud debeat gravari, l. *Marcellus* 11. §. 1. ff. *rer. amotar. l. qui in alterius* 42. ff. *de reg. jur.* Ant. Fab. in *C. lib. 4. tit. 1. defm. 15. n. 13.* Joh. Schneidew. *dict. loc. n. 90.* † Ergò si quis super facto alieno conscientiam adversarii onerare velit, nihil efficit, sed intentionem suam modo legitimum probare tenebitur, Matth. Coler. *dict. decis. 116. n. 10.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. So viel aber die gellagte Edinnis und Facta aliena anlangt / ist Kläger solche innerhalb Sächsischer Frist / wie zu Recht darzu thun und zu erweisen schuldig / dawider Beklagten seine Gegen-Beweisung und andere rechtliche Nothdurfft biñch vorbehalten wird / ferner darauff zu beschehen / was recht ist / D. R. W.)

DEFINIT. XLII.

Juramentum pupillo delatum, si jurare vel id referre nolit, differretur usque dum pubes fuerit factus.

Accidit quandoque, ut justissima de causa jurandum deferatur, nec tamen statim cogendus sit adversarius vel jurare vel referre. † Quid enim, si tale quid probare is velit, quo probato futurum sit, ut etiam si maximè verum esset id, de quo jurandum proponitur, condemnari nihilominus debeat is, qui jusjurandum defert? † Supervacuum omninò esset jusjurandum, contra l. *hec stipulatio* 14. §. 1. ff. *ut legat. seu fideicom. serv. caus.* † Ergò differendum, donec appareat, quid ab adversario probatum sit, Ant. Fab. in *C. lib. 4. tit. 1. defm. 45.* † Quid itidem, si pupillo deferatur juramentum? Anne ipsum ad jurandum obstringemus? † Vulgata eadem est regula, quod jurare cogatur aut referre quisquis ille est, cui delatum fuit juramentum, l. *manifesta* 38. ff. *de jurejur.* † Attamen excipitur pupillus, cui deferri nequit juramentum, l. *jujurandum* & *ad pecunias* 34. §. *pupillo* 2. ff. *de jurejur.* † Ad hoc scilicet, ut jurare vel juramentum referre cogatur, prout bene *dict. l. 34.* Accurs. & Jerem. Setser. *de juram. lib. 4. c. 3. n. 5.* † Nam si pupillus jusjurandum delatum volens susceperit ac juraverit, omnimodò custodiri debet jusjurandum, l. *qui jurasse* 26. in *pr. ff. de jurejur. ubi* Accurs. & Dion. Gothofr. *lit. O. Setl. dict. c. 3. n. 5.* † Nec enim pejerare videtur, qui sciens fallere non videtur, *dict. l. 26. in fin. pr.* † Et imputet sibi deferens, quod stultus detulerit juramentum ei, qui pejerare nequit. † Potestque itaque jurare pupillus, si velit: At quid si nolit? † Anne tutor saltem, ut nomine pupilli juret, cogendus erit? Neutiquam certè: † Quia jusjurandum est quid personalissimum *c. veritatis* 14. ubi Host. & Dd. *extr. de jurejur.* cujusmodi quæ sunt, per intermediam personam præstari nequeunt, l. *generaliter* 12. §. *his de presentibus* 4. *C. de reb. cred.* Ant. Fab. in *C. lib. 4. tit. 1. defm. 31. n. 1.* † Quid ergò est? Tantisper differenda erit præstatio juramenti, donec is, cui defertur juramentum, pubes factus fuerit, ut tùm demùm vel saltem de credulitate jurare vel juramentum referre cogatur, ex observantia fori Saxonici; † Quia de veritate ejus, quod in infantia vel impubertate accidit, nunquam jurare possunt puberes facti; † Scilicet, quod infantes & impuberes nihil discernere vel rectè scire queant, † non magis quàm furiosi, l. *more* 8. §. *ult. cum l. seq. ff. de acquir. hered.* Jerem. Setser. *de juram. lib. 1. c. 10. num. 1.*

Ita Domini in causa Tutorum Christoph. Dunsers Kinder contra Marien Armstin / ventilata in Prætorio Lipsiensi. Mensis Sept. Anno 1636. (Verba sentent. Und seyn Klägers Mündlin / tedoch ehe nicht / als wenn sie zu ihren mündigen Jahren kommen / ihre Wissenschaft und Wohlbewust zu eröffnen schuldig; Sie wolten denn Beklagten den Haupt-Eynd referiren /

oder ihr Gewissen mit Beweifung vertreten/ damit würden sie gebührender maffen billich gehöret und zugelassen/ ferner darauß zu beschehen/was recht ist/ D. R. W.)

DEFINIT. XLIII.

Differtur quoque juramentum super exceptionibus pupillo auctori delatum, usque ad ejus pubertatem, quo tamen casu, Reo deferenti juramentum malitiae est imponendum.

- 1 **S**I ergo pupillus, cui jusjurandum litis decisorium fuit delatum, volens jurare nolit, praestatio juramenti usque ad pubertatis tempora erit differenda,
- 2 *Definit. preced.* † Nec habet actor, quod de mora & litis protractione conqueratur, cum sibi imputare debeat, quod ejusmodi probationis medium elegerit, *l. 1. in pr. ff. quar. rer. act. non est l. si non fuerit 37. ff. de jurejur.* † At nonne causam conquerendi habet pupillus actor, si ipsi super exceptionibus à Reo jusjurandum deferatur? † quod jure fieri potest, *supr. Definit. 32. Joh. Zanger. de except. part. 2. c. 21. n. 74. Dan. Moll. libr. 3. semestr. 36. post pr.* † Negaveris hoc forsan propterea, quod pupillus ipsemet praestationem jurisjurandi detrectet, cum tamen volens adhuc impubes bene jurare valeret, *l. qui jurasse 26. in pr. ff. de jurejur. Definit. preced. n. 8. 9.* † Attamen jure suo utitur, si jurare nolit, quia ipsius arbitrio committitur jurare vel non jurare, *l. jusjurandum 34. §. 2. junct. dict. l. 26. ff. de jurejur. Definit. preced. n. 7. & seqq.* † Nec etiam Reo jusjurandum deferenti, ulla fraudis vel morae suspicio jure imputari potest, vel saltem propter ju-

ramentum calumniae, † quod praestare necesse habet, *supr. Definit. 23. l. jusjurandum 34. §. 4. ff. de jurejur. l. delata 9. C. de reb. credit. b. Constit. 12. §. Wann aber.* † Quidni ergo protractio litis hoc casu ei permitteretur, etiam cum jactura & damno actoris, † cui superest remedium id avertendi, si nempe adhuc impubes juret *dict. l. 26. in pr. ff. de jurejur.* † Sed cum juramentum calumniae tum demum exigatur, si pupillus actor ad jurandum vel referendum paratus sit, *supr. Definit. 23.* † ne ullum malitiam palliandi medium relinquatur hoc casu Reo, † placuit Dominis, ipsi injungere juramentum malitiae, ita ut super exceptionibus deferens pupillo auctori juramentum non admittatur, priusquam malitiae juramentum praestiterit, *arg. l. 1. abt Gothofr. C. de juram. propt. calumn. & ibi Sichard. n. 9. supr. Definit. 22.* † Quo tamen praestito, denuò juramentum calumniae ab eo exigi nequit, si pupillus pubes factus jurare velit.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Würde Beklagens Pflegetraue das Juramentum malitiae, und daß sie nicht gefährlicher Weise noch zum Verzug der Sachen Klägern den Eyd deferiret/ schweren/ inmassen ihr/ gestaltten Sachen nach/ zu thun obliegt; So hätte die Eyd- Delatio statt/ und seyn auff solchen Fall Klägers Mündlin/ jedoch eher nicht/ als wann sie zu ihren mündigen Jahren kommen/ ihre Wissenschaft und Wohlberuff/ dahin ihnen die vorgeschügten Exceptiones gestellet/ zu eröffnen schuldig/ Sie wolten dann Beklagten den Haupt- Eyd referiren/ oder ihr Gewissen mit Beweifung vertreten/ damit würden sie gebührender maffen billich gehöret und zugelassen/ ferner darauß zu beschehen/ was recht ist/ D. R. W.)

CONSTITUTIO XIII.

PARTIS PRIMÆ.

Durch wen und wie ein Collegium oder Commun die deferirte Eyde schweren soll?

Juramentum Collegio vel communitati delatum per quem & quomodo praestandum?

Du wegen einer Commun oder Collegii, sollen 3. oder 4. der Eltisten/ und welche um die Sache am besten Wissenschaft haben möchten/ die deferirten Eyde leisten/ und sonst darzu kein Syndicus zugelassen werden.

Da aber etlichen Personen allein des Collegii, und nicht dem ganzen Collegio der Eyd deferiret/ so soll derselbige/ weil die Delation der Klagen/ welche auff das ganze Collegium gerichtet/ nicht gemäß/ mit dermassen Particular-Delation nicht zugelassen werden/ Es wären denn solche Personen insonderheit ex suo facto in der Klagen mit beklaget.

Nomine communitatis vel Collegii tres vel quatuor è Senioribus, & qui negotium optimè cognitum habent, juramentum delatum ipsimet, non per Syndicum praestabunt.

Quod si verò non toti Collegio, sed certis quibusdam ejus personis juramentum deferre velit actor, id, cum actioni contra totum Collegium institutz non conveniat, ei permitti nolumus, nisi fortè illos ex facto ipsorum proprio simul conveniri libellus ostendat.

DEFINITIONES.

1. Ad jurandum pro universitate admittuntur tres vel quatuor Seniores, qui veritatem sciunt.
2. Praferuntur tamen senioribus ex universitate juniores, si exactiorem negotii istius notitiam habeant.
3. Regulariter arbitrio universitatis vel Collegii committendum est, per quas personas ex universitate vel Collegio jurare velit.
4. Nec calumniae juramentum per Syndicum, sed per tres vel quatuor Seniores ex universitate praestari oportet.
5. Universitates seu Collegia non nisi per Syndicos litem in judicio peragere ac defendere valent.
6. Constitui quoque potest Syndicus extraneus, qui non est ex corpore universitatis.
7. Syndicus Civitatis à Consulibus & Senatoribus absq. Tribunalium plebis interventu rectè constituitur.
8. In pagis à majore parte Incolarum Syndicus constituitur, autoritate tamen Curatorum & Tutorum ex parte Viduarum & pupillorum.
9. Defunctis licet quibusdam personis ex universitate, harum tamen nomine Syndicus litem reassumere necesse non habet.
10. Majore tamen universitatis parte defuncta, & litem reassumptione pariter, atq. novo Syndicatus instrumento opus erit.

DEFINIT. I.

Ad jurandum pro universitate admittuntur tres vel quatuor Seniores, qui veritatem sciunt.

- 1 **U**niversitas non tantum ad juramentum supplementarium admittitur, si semiplene saltem probaverit, Anton. Fab. in *Codic. lib. 4. tit. 1. Definit. 40. n. 1.*
- 2 sed & juramentum judiciale ei recte defertur. † Ad praestandum autem pro universitate jusjurandum, quod universitas per se praestare non posset, admittendi sunt ii ex universitate, qui veritatis conficii dicuntur, maxime vero, si in eo ipso negotio rem universitatis tractasse probabuntur, l. *municipibus 97. ff. de condit. & demonstr. l. 14. ff. ad municip. Bartol. in dict. l. municipibus.* Anton. Fab. in *C. lib. 4. tit. 1. definit. 40.* Andr. Gail. *lib. 2. de pac. publ. c. 7. num. 17. & 18.* † Quod non aliter in foro Saxonico se habet, nec de hoc jure Syndicus speciale habens mandatum, nomine universitatis ad jurandum admittitur, ut olim quidam existimaverint, Chil. König. in *process. c. 19. n. 5.* Aut. Consult. Constitut. Saxon. *tom. 1. part. 3. q. 2. n. 1. & tom. 2. part. 3. q. 4. num. 1.* † Sed juramentum judicialiter delatum, per tres vel quatuor ex Collegii vel universitatis Senioribus, quibus negotium optime cognitum sit, praestari debet, hac Const. 13. in pr. Christoph. Zobel. in *addit. ad Gloss. germ. Landr. lib. 1. art. 6. n. 8. & part. 1. differ. 21. n. ult.* Dan. Moller. *hic num. 1.* Andr. Rauchb. *part. 1. q. 3. n. 13.* Matth. Coler. *part. 1. decis. 115. n. 13.*

Ita Domini in causa Jacobi Hofmanns contra Syndicem der Gemeinde zu N. N. an die Land-Herrn zu Leipzig / Menſe Julio, Anno 1588. (Verba ſent. Weil beſagter Syndicus auff erhobene Klage geantwortet / und derſelben nicht geſtändig / So iſt beſagte Gemeinde ihr Gewiſſen / Wiſſenſchaft und Wohlbewußt / dahin es ihr auff den Fall von Klägern geſtellet / auff deſſelben vorgehenden Eyd vor Befehrd / durch ihre drey Eltiſten / welche hiervon am beſten Wiſſenſchaft haben / zu eröffnen ſchuldig / Sie wolte denn Klägern den Haupt-Eyd referiren / oder ihr Gewiſſen mit Beweisung vertreten / damit würde ſie binnen Sächſiſcher Friſt billich gehört / ferner darauff in der Sachen zu beſehen / was recht iſt / B. N. W.)

Et ad requisitionem Wolff Heinrichen von Schleunig / auff Salzbayn / Menſe Majo, Anno 1603. (Verba ſentent. Dieweil Beſagter auff erhobene Klage mit Nichtgeſehen geantwortet / Kläger aber ſeine Klage Beſagten in ihr Gewiſſen / Wiſſenſchaft und Wohlbewußt geſtellet / So ſeyn Beſagte durch drey der Eltiſten aus ihrer Gemeinde / auff vorgehenden Eyd vor Befehrd des Klägers / ihr Gewiſſen / Wiſſenſchaft und Wohlbewußt zu eröffnen ſchuldig / Sie wollen dann daſſelbe mit Beweis vertreten / oder Klägern den Haupt-Eyd referiren / damit würden ſie in gebührender Friſt billich gehört / und ergienge alſobald darauff in der Sachen ferner / was recht iſt / B. N. W.)

DEFINIT. II.

Praferuntur tamen senioribus ex universitate juniores, si exactiorem negotii istius notitiam habeant.

- 1 **N**omine itaque Universitatis aut Collegii tres vel quatuor Seniores, quibus negotium optime cognitum est, jurare jubet Const. hac *Elect. 13. Definit. proced.* Quid vero si minores aetate, vel juniores praeter ceteris, etiam Senioribus, exacte negotium cognitum habeant? † Non certe putandum est, Illustrissimum Constituentem copulativè fuisse locutum, ut nempe ad praestationem juramenti sint admittendi, qui aetate Majores vel Seniores sunt, simulque notitiam negotii exactiorem habent.
- 2 † Quin potius jurandi onus propterea Senioribus Collegii vel Universitatis injunxit, quod regulariter hi praeter ceteris junioribus res municipii & Collegii exactius scire praesumantur, *arg. l. municipes 14. ff. ad municip. l. aliud 160. §. 1. ff. de Reg. Jur.*
- 3 † Ergò, si forsan accidat, ut quidam ex Universita-

te vel Collegio quopiam, et si minores aetate sint, negotium tamen illud, de quo controversitum, praeter reliquis etiam Senioribus optime cognitum habeant, tantum abest, hocce Illustrissimum Electorem excludere voluisse, † ut potius hoc casu ex praedicta ratione, jurandi onere eos gravasse censeatur, prout recte sentit post Wesenb. quem allegat Dan. Moll. *hic n. 4.* † Nec enim particula copulativa (Et) contrariari videtur, quae saepissime alternativè ponitur pro vocula (Vel) *l. saepe ita 53. ubi Dd. ff. de V. S. Nicol. Everh. in loc. à nat. copul. n. 12.* † & alibi saepius pro alternativà est posita ab Illustrissimo Electore, ut *part. 2. Const. 15. p. 3. Const. 20. p. 4. & 18. ubi Dan. Moll.*

Ita Domini in causa Erich Schellendorffs contra die Gemeinde zu Görbitz / Menſe Majo, Anno 1631. (Verba ſent. Daß beſagte Gemeinde den ihr deſerirten Eyd durch 3. oder 4. der Eltiſten / oder aber da die andere beſſere Wiſſenſchaft hiervon haben / durch derſelben 3. oder 4. Perſonen / zu ſchweren ſchuldig / B. N. W.)

DEFINIT. III.

Regulariter arbitrio universitatis vel Collegii committendum est, per quas personas ex universitate vel Collegio jurare velit.

Cum Seniores, aliivè de Universitate vel Collegio ad jurandum praesentati in animam reliquorum & sic periculo omnium de corpore Collegii jurent, procul dubio quoque in arbitrio & potestate Collegii erit, quibus potissimum è Senioribus suis atque Collegiis juramenti praestationem committere velit; † Idque vel ex eo colligi potest, quod, ubi totum Collegium convenitur, audiri actorem prohibet *Constit. Electoralis*, si certis quibusdam personis Collegii juramentum deferre velit, nisi illa specialiter ex proprio suo facto conveniantur *b. Const. 13. §.* Da aber etlichen Personen. *ubi Dan. Moller. n. 6.* † Attamen si personae à Collegio vel Universitate ad jurandum electae ac deputatae sint suspectae vel inhabiles, quin à parte adversa juramentum deferente rejici ac recusari, aliavè personae ad jurandum postulari queant, dubitandum non est, quippe cum adversae partis maxime interſit, recte jurari: † Quare partibus hac in re discordantibus, judicium erit, ut de causa utriusque partis summarè formatum, arbitrium suum interponat, *l. cum specialis ult. ubi Jas. n. 4. C. de jud. Dan. Moll. hic n. 7. Felin. in c. significasti 17. n. 3. extr. de homicid.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba ſent. Daß beſagte Gemeinde den ihr deſerirten Eyd durch 3. oder 4. der Eltiſten / oder aber / da die andere beſſere Wiſſenſchaft hiervon haben / durch derſelben 3. oder 4. Perſonen / welche die Gemeinde aus ihrem Mittel eligiren und vorſchlagen wird / wofern Kläger nichts erheblich wider ſolche Perſonen einzuwenden hat / zu ſchweren ſchuldig / B. N. W.)

DEFINIT. IV.

Nec calumnia juramentum per Syndicum, sed per tres vel quatuor Seniores ex universitate praestari oportet.

Et si *Const. Elect. b. 13.* de juramento solummodo principali à parte delato loquatur, illudque per Syndicum praestari prohibeat; Attamen quin idem obtineat in juramento calumniae, † illudque per tres vel quatuor Seniores ex Universitate vel Collegio quoque praestari oporteat, ambigendum non est, ex ratione sanctionis Electoralis, quod scilicet ii res universitatis & Collegii optime scire praesumantur, *l. municipes 14. ff. ad municip. l. aliud 160. §. 1. ff. de Reg. Jur.* † Ergò etiam an calumniosè & frivole lis ab universitate moveatur ac juramentum deferatur. Et aliàs etiam juris expediti

- 4 est, † quod nec juramentum calumnie per procuratorem vel Syndicum præstare liceat, sed principales personæ etiam hoc in casu præcisè in propria persona jurare teneantur, propter generalitatem textus in art. 46. l. 1. & Andr. Rauchb. part. 1. q. 8. n. 9. & 13. Reinh. Rosa in addit. ad Dan. Moller. bic n. 13. Ita Domini in causa der Gemeinde zu Wuldenitz contra die Gemeinde zu Köselitz / Mens. Nov. Anno 1603.

DEFINIT. V.

Universitates sive Collegia non nisi per Syndicos litem in judicio peragere ac defendere valent.

- 1 **S**yndicus, aut quod idem est, actor universitatis fungitur partibus procuratoris, l. item 6. §. ult. ff. quod cujusq. univers. nom. Anton. Fab. in C. lib. 2. tit. 6. defm. 7. n. 5. At non, uti per procuratorem vel in propria persona, ita quoque universitas pro luitu per Syndicum agere valet, † sed hunc constituere necesse habet: Etenim non nisi per Syndicos Collegia & universitates litem rectè peragunt aut defendunt, l. 1. §. quibus 1. vers. fieri oporteat ff. quod cujusq. univers. nom. Bald. in l. cum §. 2. §. hoc etiam 5. n. 2. C. de iurejur. propt. cal. dando. Jas. in l. 1. §. Si autem Collegium 15. n. 7. ff. ad SCtum Trebell. Andr. Rauchb. part. 2. q. 1. n. 1. Chil. König. in pract. c. 19. §. Es wird auch/xc. Matth. Wesenb. in parat. ff. quod cuj. univ. nom. n. 4. † Ratio in promptu est, ne scilicet defensio vel actio, per plures scissa, adversarium incommoedò afficiat, l. Et ancillarum 27. §. ult. ff. de pecul. l. jam tamen 5. §. si tamen 7. ff. jud. solv. Rauchb. dict. q. 1. n. 2.

Ita Domini in causa Nicolai Hemmichens contra des Handwercks der Becker zu Dahlen / Mens. Dec. Anno 1633. (Verba sent. Würde beklagtes Becker-Handwerck durch gewisse hierzu verordnete Syndicen erscheinen / und ihre Leuterungs-Prosecution vom Mund aus in die Feder wiederholen / und gedührlichen einbringen / immassen ihnen vor allen Dingen zu thun obliegt / So ist Kläger sich darauff einzulassen und zu verfahren schuldig / B. N. W.)

DEFINIT. VI.

Constitui quodq. potest Syndicus extraneus, qui non est ex corpore universitatis.

- 1 **N**on ergò universitas per Syndicos litem iudicialiter tractare valet, Defm. preced. Sufficit tamen, unicum saltem constitui Syndicum in causa Universitatis, ut videtur innuere b. Const. 13. vers. Und sonst dazü kein Syndicus. Chil. König. in process. c. 19. n. 3. † quantumvis communiter plures in unâ licet causâ eligi soleant: Et quidem regulariter ex universitate, l. 4. ff. quod cujusq. univ. nom. Aretin. in §. praterea 31. n. 38. inf. de act. † quamquam si idonei in Universitate non reperiantur, extranei quoque huic muneri rectè præficiuntur, arg. l. ut gradatim 11. §. 1. ff. de mun. & honor. Matth. Wesenb. in parat. ff. quod cujusq. univ. nom. n. 4. & part. 1. consil. 35. n. 17. Andr. Rauchb. part. 2. q. 1. n. 3.
- 4 † Sed licet in Collegio vel Universitate idonei adsint, non tamen extraneos ab hoc munere exclusos putaverim, per text. in l. 1. §. ult. ff. quod cujusq. univ. nom. quia Syndicus fungitur partibus procuratoris, l. item 6. §. ult. ff. quod cuiusq. univ. nom. † cujus Constitutio libera est & in arbitrio litigantium, arg. l. 1. §. usus 2. ff. de procur. l. sed si 17. §. idem Julianus 19. & §. seq. ff. de injur. † Quod & placuit Illustrissimo Saxon Elect. in Ordin. process. jud. tit. 7. §. Da nun ein Mandat. vers. Sonsten aber auch ein Syndicus/wenn er gleich nicht aus der Gemein / oder der
- 7 **U**niversitate ist/zugelassen werden. † Planè, etsi maximè quis concesserit, regulariter extraneam personam huic muneri non esse præficiendam, semel ta-

men extraneus constitutus Syndicus ab officio repellendus non erit, ut bene concludit, & sententiâ Wittebergensium confirmat Andr. Rauchb. dict. q. 1. n. 4. † quia multa etiam contra prohibitionem facta, firmitatem obtinent, c. ad Apostolicam 16. extr. de regul. c. 2. & 3. de claud. despons. c. consuluit. 4. & c. pen. qui Cler. vel vocentes l. patre furioso, ubi Jason. n. 12. ff. de bis qui sunt sui vel alien. jur.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Würde beklagtes Becker-Handwerck durch gewisse aus ihrem Mittel/ oder auch andere Personen hierzu verordnete Syndicen erscheinen/immassen ihnen vor allen Dingen zu thun obliegt/xc.)

DEFINIT. VII.

Syndicus Civitatis à Consulibus & Senatoribus absq. Tribunalium plebis interventu rectè constituitur.

Qum Civitas universa ex mutuo, alioq; contractu cum Consulibus & Senatoribus inito non obligetur, nisi civium nomine tribuni plebis consenserint, juxta tradita Dd. in l. civitas 27. ff. si cert. petat. Hartm. Pist. part. 1. quest. 37. n. 1. & seq. Matth. Coler. de process. execut. part. 2. cap. 3. n. 348. Johan. Köpp. quest. 60. num. 3. Vid. infr. p. 2. Const. Elect. 6. Defm. 18. putaveris forsan, † nec ad negotia in judicio pertractanda, absque interventu tribunalium plebis, Syndicum civitatis validè constitui, quia in judiciis quasi contrahitur, l. 3. §. idem scribit. 11. ff. de pecul. † & valet aliàs argumentatio à contractibus ad judicia, Nicol. Everh. in Topic. loc. 36. & 37. Sed vereor, ne subsit differentia inter contractus sive alienationes, & constitutionem Syndici: † Neminem siquidem fugit, alienationem bonorum Civitatis non nisi decreto aliisque solemnitatibus adhibitis promissam esse, l. 1. & tot. tit. C. de pred. decur. sn. decret. non alien. lib. 10. & l. ult. C. de vend. reb. civit. lib. 11. † quæ tamen solemnitates ad constitutionem Syndici nullibi requiruntur, quin potiùs hanc absque decreto valere, tradunt Bartol. & Dd. commun. in l. nulli 3. & l. 4. ff. quod cujusque univ. nom. † Ergò, non tuto à contractibus ad Syndici constitutionem, inferri poterit: Et ab ordine Decurionum bene & validè Syndicum constitui, probat ex text. in l. 4. & l. 6. §. si decuriones 1. ff. quod cuiusque univ. nom. † Quidni ergò etiam nomine Civitatis à Consulibus & Senatoribus, qui vicem Decurionum hodiè gerunt, Gloss & Bartol. in Rubr. & l. omnes 33. & tot. tit. C. de decur. lib. 10. † Quæ sententia etiam, in hisce ditionibus, usu est recepta, Chil. König. in process. c. 19. n. 3. Wesenb. in parat. ff. quod cuj. univ. nom. n. 4. Andr. Rauchb. part. 2. q. 1. n. 13.

Ita Domini in causa Syndicen des Matys zu Döbtsch contra Joachim Seideln zu Leipz. / Mens. Aug. Anno 1581.

DEFINIT. VIII.

In pagis à majore parte Incolarum Syndicus constituitur, autoritate tamen Curatorum & Tutorum ex parte Viduarum & pupillarum.

Alia est ratio incolarum in pagis & villis, qui, cum decuriones vel tribunos non habeant, ipsimet Syndicos constituere tenentur, subscriptis Syndicatu omnium ac singulorum constituentium nominibus: † In magna tamen universitate sufficit, à majori parte Syndicos constitui, arg. l. 3. & l. 4. ff. quod cujusque univ. nom. Chil. König. in process. c. 19. n. 2. Matth. Wesenb. in parat. ff. quod cuj. univ. nom. n. 6. † Quà in re credendum est instrumento Syndicatus judicialiter vel à Notario confecto, etiam nulla omnimò nomina sint expressa, Bald. in l. Civitas 27. ff.

27. ff. de reb. credit. n. 13. König. & Wesenb. dict. loc.
 4 Matth. Berlich. pars. 1. concl. 14. n. 39. † Quocunque autem modo Syndicus constituatur, ex parte Viduarum & pupillorum constituentium, auctoritatem
 5 Curatorum & tutorum intervenire necesse est. † Ex quo fit, quod Syndicus in judicio non admittatur, antequam unâ cum Syndicatu, tûtoria quoque &
 6 Curatoria exhibeat, ad instar procuratoris, † cum quo ratione muneris Syndicus omnino convenit, l. 6. §. 3. ff. quod cuj. un. nom. & ibi Matth. Wesenb. in parat. in fin. Ant. Fab. in C. lib. 2. tit. 6. defm. 7. n. 5.
 Ita Domini in causâ Syndicen der Cramer-Zinnung contra Hansen Weibman zu Leipzig / Menſe Aug. Anno 1634. (Verba ſunt: Daß klagende Syndicen ihre Personen nochmahls/ anderer Gestalt dann geschehen/ mit Vorlegung richtiger Tutorien und Curatorien zu legitimiren schuldig/it.

DEFINIT. IX.

Defunctis licet quibusdam personis ex universitate, baryam tamen nomine Syndicus litem reassumere necesse non habet.

1 **E**Thi hodie defunctis litigatoribus, heredes ad processum continuandum non admittantur, priusquam illum legitime reassumerint, Andr. Gail. lib. 1. observ. 109. n. 5. supr. Constit. Elect. 11. Definit. 16.
 2 † Attamen id ipsum extendi non debet ad casum, quo universitas per Syndicum in judicio experitur, nec si quidam ex universitate post litem motam decesserint, horum nomine Syndicus processum reassumere necesse habet, † Scilicet, quia non singulorum sed universitatis nomine agitur, l. si municipi
 3 per 2. ff. quod cuj. univ. nom. † Et si aliter diceretur, metendum esset, lites quam plurimas malitiose in multos annos protrahi, quas tamen finiri & abbreviari Republicæ interest, l. properandum 13. C. de judic. l. 2. C. de re judic. l. cum quis ult. in fin. C. de reb. cred. l. 10. & de transact. c. 1. de appell. in sexto l. quidam 21. ff. de reb. credit. Vent. de Valent. in parib. litig. lib. 1.
 5 c. 2. n. 2. † Ex quo etiam fit, quod hoc casu, Syndicatus instrumentum mutari & ab hæredibus defunctorum subscribi necesse non sit, quia communitas, cujus nomine fit constitutio, semper vivere & perdurare intelligitur, l. sicut 7. §. ult. ff. quod cuj.

univ. nom. & ibi Matth. Wesenb. in parat. n. 8. † Nec enim per mortem quorundam ex universitate videtur extinctum mandatum non tam à singulis, quam ab ipsa universitate Syndicis exhibitum, dict. l. 2. ff. quod cuj. univ. nom.

Ita Domini in causa der Cramer-Messere contra die Posamentret zu Leipzig / Menſe April. Anno 1635.

DEFINIT. X.

Majore tamen universitatis parte defunctâ, & litem reassumptione pariter, atq. novo Syndicatus instrumento opus erit.

1 **S**Ed hoc ita, si quidam duntaxat ex universitate decesserint, ceteris majori ex parte adhuc viventibus atque collegium representantibus, Defm. preced. † Alioqui si major pars universitatis vel incolarum in villis aut pagis morte obierit, tam litem ab hæredibus defunctorum reassumendam, quam ab iis instrumentum Syndicatus denuo subscribendum, vel aliud novum, producendum esse, propterea dubitare non licet, † quod major saltem pars ipsum collegium vel universitatem representet, l. nulli 3. in fin. ff. quod cuj. univ. nom. Chil. König. in process. c. 10. n. 2. † Quâ extinctâ mandatum quoque cessat, ac propterea Syndicus alterius mandati exhibitione personam suam legitimare, nec non defunctorum nomine processum reassumere necesse habet, ad instar procuratoris, cujus partibus hoc casu fungitur, l. item eorum 6. §. actor 3. ff. quod cuj. univ. nom.

Ita Domini in causa der Gemeinds zu Deiget contra Georg Balthasern und Hansen Bernharden von Firscher / ventilarâ in præfectura Borchens, Menſ. August. Anno 1638. (Verba ſentent. Würde angegebener Syndicus durch Vorlegung eines richtigen Syndicats/ wegen der verstorbenen Personen Erben seine Person gebührlichen legitimiren/ inmassen er zu thun pflichtig/ & wären Beklagte auff Klägers Vorbringen sich einzulassen und zu verfahren schuldig/ B. D. W.)

Et in causa etlicher Dorffschafften im Ampt Somzig contra das Handwerk der Schuster und Schneider zu Rügeln / Menſ. Jan. Anno 1620. (Verba ſent. Würden klagende Syndicen ihre Personen nochmahls anderer Gestalt/ denn geschehen/ legitimiren/ und wegen der verstorbenen Personen den Process gebührlich reassumiren/ inmassen ihnen zu thun obliegt; & wären Beklagte/ ihres andern Vorwendens ungeachtet / auff die erhobene Klage sich einzulassen und zu antworten schuldig/ B. D. W.)

CONSTITUTIO XIV.

PARTIS PRIMÆ.

Wann der Kläger dem Beklagten den Grund der Klagen in das Gewissen stellt, und Beklagter wil dasselbige mit Beweisunge vertreten/ ob dann der Kläger zur Gegen-Beweisunge auff seine Durt zuzulassen?

Dieweil dem Kläger gebühret / demjenigen/ so er einmal selbst erwehlet und beliebet/ nachzusetzen/ auch disfalls dem Beklagten der Rechten Wohlthat nicht zu nehmen ist/ sintemal derselbige/ da er gleich zu Vertretung seines Gewissens keine genugsame Beweisunge versühret/ gleichwohl der gemeinen Practicken nach den End nochmahls schweren kan/ so soll auch disfalls der Kläger mit keiner Gegen-Beweisunge zugelassen/ sondern dieselbige ihm stracks ohne Mittel aberkannt und abgeschlagen werden. Derselbigen soll es auch gehalten werden/ wann Klägerit

Actor ubi Reo juramentum defert, & is probationibus uti, quam jurare mavult, an tum probationes ejus contrariis probationibus elidere actor cupiens audiri debeat?

Um actorem viæ, quam semel eligit, insistere oporteat, & beneficium Reo à jure concessum, quo illi, si in probatione, quâ ad vitandum juramentum usus est, deficiat, ad juramentum recurrere permittitur, auferendum non sit: igitur hoc in casu actorem contrariâ probatione uti volentem non audiri, sed præcisè hanc illi denegari præcipimus. Idem tum quoque observabitur, cum juramentum sibi delatum actori refert reus, nimirum ut sine tergiversatione id præstet actor, nec ullo modo ad illud vitandum intentionio-

gern der Haupt-Eyd von dem Beklagten referret wird / Nemlichen / daß er auch in solchem Fall ganz keine Beweifung zu Vertretunge seines Gewissens oder zu Ergründung seiner Klagen führen möge / sondern den referirten Eyd stracks zu leisten schuldig sey.

DEFINITIONES.

1. Nemo precisè jurare cogitur, sed referre jusjurandum potest, etiamsi id ab initio non petierit.
2. Referri autem debet jusjurandum delatum intra octiduum, quo aliàs citatio ad juramentum est impetranda.
3. Juramentum semel acceptatum referri nequit.
4. Precisè à deferente præstandum est jusjurandum et relatum, nec admittitur probationibus intentionem suam defendere volens.
5. Factà relatione jurisjurandi, deferens utrumq; juramentum calumnia & decisorium præstare tenetur.
6. Efficit relatio jurisjurandi, ut infamis juramentum non magis deferre queat, quàm jurare.
7. Non potest referri juramentum purgatorium vel necessarium.
8. Nec juramentum, quod bares ob non confectum inventarium præstare tenetur, parti adversæ referri potest.
9. Sicuti nec juramentum diffessionis in casu non recognite scripturae vel instrumenti.
10. Non refertur juramentum super eo, quod alicujus conscientia tantummodo commissum fuit (Wann die Klage allein ins Gewissen geschoben worden.)
11. Reus juramentum super facto suo proprio sibi delatum nequit referre auctori, etiamsi negotium istud scientia quoque ac notitia sua fuerit commissum, (Wann thme die Klage nicht allein in sein Gewissen/sondern auch Wissenschaft und Wohlbewußt gestellt worden.)
12. Tutor pro pupillo juramentum deferre potest.
13. Sed & juramentum relatum tutor præstare tenetur.
14. Nec jurare cogitur Reus, nec jusjurandum referre, quò aliter suam intentionem vult probare, etiamsi hanc probationem ante latam sententiam sibi non reservaverit.
15. Non potest proflire ad probationem Reus, si jusjurandum semel acceptaverit.
16. Non admittitur actor ad contrarias probationes, quando Reus ad juramentum declinandum intentionem suam probat.
17. Probationibus conscientiam defendere volens, intra octiduum se ad id offerre, & intra spacium Saxonicum articulos probatorios exhibere tenetur.
18. Reo conscientiam probationibus defendere volenti nihil probanti ad juramentum datur regressus.
19. Ad juramentum nequit referre Reus in probationibus succumbens.
20. Etiam in juramentis legalibus ad probationes proflire licet.
21. Non tamen in juramento suppletorio permissum est confugere ad probationes.
22. Sicuti nec in juramento diffessionis.
23. Reus conscientiam probationibus defendere volens, si probationem deserat, non habet regressum ad probationem jurisjurandi.
24. Conceditur tamen regressus ad præstationem juramenti delati Reo, si juramentum suppletorium ex semiplena probatione ipsi injunctum pro deserto habeatur.

DEFINIT. I.

Nemo precisè jurare cogitur, sed referre jusjurandum potest, etiamsi id ab initio non petierit.

- N** Unquam in eas angustias conjiciendus est is, cui defertur jusjurandum, ut vel jurare cogatur, vel causà cadere; Sed permittitur illi referre jusjurandum, si malit, *l. jusjurandum & ad pecunias 34.*
- 2** *S. datur 7. l. manifesta 38. ff. de jurej.* † Sunt enim plerique tam superstitiosa religione & conscientia, ut nec, si sciant verissima esse quæ affirmant, jurare tamen velint, *l. qua sub conditione 8. ff. de cond. inst. l. cum quidem 21. vers. neq; enim C. de fid. instr.* † quibus per relationem juramenti succurrendum fuit, *Aut. Fab. in C. lib. 4. tit. 1. defm. 9.* Joh. Schneid. *in §. item si quis postulante 11. num. 85. inst. de act.* † de quo licet quondam in foro Saxonico aliqui dubitaverint, ut videre est apud Christ. Zobel. *in addit. ad Landr. lib. 1. art. 6. lit. M. & lib. 2. art. 22. lit. G.* Matth. Col. *part. 1. decis. 122. n. 7. & seq.* † hodiè tamen res expedita est, in foro scilicet Saxonico etiam Relationem juramenti obtinere, propter text. manifestum in *b. Constit. 14. vers. Desgleichen soll es auch. & in Ord. process. judic. tit. 18. §. Ferner die relation,* † quod verum est, etiamsi in actis ab illo, cui juramentum est delatum, relatio non fuerit petita, *Aut. Consult. Constit. Saxon. tom. 3. part. 3. q. 41.*

Ita Domini in causa Tobiaz Jessels contra Heinrich Arndten zu Eetzpitz / Menfe Sept. Anno 1623. (Verba sent. Diemeil Beklagter auff erhobene Klage geantwortet / und derselben allenthalben nicht geständig / Kläger aber thme auff solchen Fall die Klage in sein Gewissen / Wissenschaft und Wohlbewußt geschoben / c. So ist Beklagter sein Gewissen / Wissenschaft und Wohlbewußt / jedoch auff vorgehenden Eyd vor Befehde / so Kläger zu thun schuldig / zu eröffnen verpflichtet / er

wolte denn Klägern den Haupt-Eyd referiren / oder sein Gewissen mit Beweifung vertreten / damit würde er innerhalb Sächsischer Frist billich gehöret und zugelassen / ferner darauff zu beschehen / was recht ist / D. N. W.)

It. in causa Johann Gagwillers contra Walther Brielen / Menfe Mart. Anno 1631. (Verba sent. So ist Beklagter auff vorgehenden Klägers Eyd vor Befehde sein Gewissen / Wissenschaft und Wohlbewußt zu eröffnen schuldig / er wolte denn Klägern den Haupt-Eyd referiren / oder sein Gewissen mit Beweif vertreten / damit würde er binnen Sächsischer Frist billich gehöret und zugelassen / darauff ferner zu beschehen / was recht ist / D. N. W.)

Et in causa Balthasar Schumanns contra Barthel Willschen / Menfe Jul. Anno 1632.

DEFINIT. II.

Referri autem debet jusjurandum delatum intra octiduum, quo aliàs citatio ad juramentum est impetranda.

R eferri etiam potest juramentum delatum quovis tempore, non solum in primà instantia, sed etiam si Reus ab illa sententia appellaverit, vel eam per Leutationem suspenderit, in Leutatione & Appellatione, Modest. Pastor. *part. 2. q. 149. n. 1. & seqq.* † Modo fiat relatio vel statim post factam dilationem ante sententiam interlocutoriam, in qua super delatione pronunciatum est, vel antequam illa sententia interposita Leutatione vires rei judicatz acceperit, nisi Reus sibi expressè relationem reservaverit, *Ord. process. judic. tit. 18. §. Ferner die relation. vers. Soll der / welcher dem Haupt-Eyd.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 32. n. 56.* † Ita tamen, ut reservatione facta, Reus intra octiduum illud, intra quod citationem ad præstationem juramenti implorare necesse habet, *supr. Constit. 12. Defm. 6. sc. decla-*

declaret, an juramentum referre, an verò id præstare, aut pro liberandâ conscientia probationibus uti velit; † Quod si non observaverit, ratio juramenti ulterius locum non habet, *dist. Ord. process. judic. tit. 18. §. Ferner die Relation.* † Cæterò quoniam si ratio ad octiduum illud non restringeretur, equis non videt, neglectum spaciū hujus Reo minus nocere? † Quin & post octiduum præterlapsū, juramentum censetur expirasse: Ergò referri non poterit, quia non entis nullæ sunt qualitates, *l. si Titio 22. ff. quando dies legat. ced. l. quidam reserunt 14. ff. de jure Codicill. l. ult. ff. de collat. bonor.*

Ita Domini in causa Hansen Deumels wegen seines Ehemweibs contra Jonas Ringen/ Mensis Mart. Anno 1602. (Verba sent. Daß Beklagter sich nunmehr an dem ihm zuerkannten Ende und desselben Relation versämet hat/derowegen ist er Kläger die libellirte 182. Fl. 3. gr. samt dem Interesse zu zahlen/und auch die aufgewandte Unkosten/ auff Richterliche Ermäßigung/zu erstatten schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. III.

Juramentum semel acceptatum referri nequit.

ET si delatum jusjurandum non ita constringat actori referre queat, *Defin. 1.* † Attamen si semel acceptatum fuerit, Reusque jurare se declaraverit, ulterius relationi locus non est, sed jusjurandum præcisè præstandum ad instar juramenti voluntarii, quod referri nequit, *l. jusjurandum 17. in pr. ff. de jur. Joh. Zanger. de except. part. 3. c. 16. n. 18. & seq. Franc. Duar. in tract. de juram. cap. 5. Hugo Donell. lib. 24. comm. in tract. de jurej. c. 13. n. 8.* † Quia ab initio in voluntate & arbitrio partis fuit, juramentum delatum suscipere & acceptare vel referre: † Quod verò ab initio fuit voluntatis, si acceptetur semel, postea fit necessitatis, *l. in commodato 17. §. sicut 3. ff. commod. l. sicut 5. C. de Oblig. & act. l. contrarius 23. ff. de Reg. jur. l. 1. §. si convertit 6. ff. deposit.*

Ita Domini in causa Annz, Viduz Johannis Kellers/ contra die Obbarische und Noandrische Erben zu Heringen/ Mensis Septembr. A. 1634.

DEFINIT. IV.

Præcisè à deferente præstandum est jusjurandum ei rotatum, nec admittitur probationibus intentionem suam defendere volens.

Qui jusjurandum detulit, si ei referatur, nullo prætextu id recusare potest, *l. manifesta 38. ff. de jurejur. Ant. Fab. lib. 4. Tr. 8. defin. 11. num. 39.* nec si potuit ab initio recusare is, cui primo delatum fuit: † Hanc viam si quidem elegit deferens, eamque legem posuit, quam ipsemet transgredi nequit, *l. 1. & tot. tit. ff. quod quisque jur. l. 3. ff. de condit. instir. l. illud 55. §. 1. ff. de constit. pecun.* † Præcisè ergò deferens jusjurandum sibi relatū præstare tenebitur, nec volens intentionem suam probationibus defendere audiendus erit, *b. Const. 14. vers. Desgleichen soll es auch. Ord. process. jud. Elect. Saxon. tit. 19. §. in pr. vers. Oder da ihm derselbige referiret. Dan. Moller. bic. n. 2. & lib. 3. semestr. 3. n. ult. Modest. Pistor. part. 1. quæst. 23. n. 1. & seqq. Joach. Beuff. ad rubr. ff. de jurej. n. 76. & seq. Joh. Schneidevv. ad §. item si quis postulante 11. n. 92. inst. de action.*

Ita Domini in causa D. Joh. Ketzels contra Hansen Arnolden/ M. Dec. A. 1628.

Et in causa Hansen Weinmanns Erben contra Ambrosium Soanen/ M. Mart. A. 1630.

DEFINIT. V.

Factâ relatione jurijurandi, deferens utrumque juramentum & calumniæ & decisivum præstare tenetur.

Juramentum calumniæ à solo deferente præstandum est, ut scilicet jurèt, quod non malitiosè Reo

detulerit juramentum litis decisivum: Ex quo fit, quod à Reo jusjurandum delatum referente, nequeat exigi juramentum calumniæ, † quia non est ferendus actor, si conditionis, quam ipse detulit, de calumniâ velit jurari, *l. jusjurandum & ad pecunias 34. §. datur autem 7. ff. de jurej.* Christoph. Zobel. *part. 1. diff. 24. n. 2.* Joh. Schneidevv. *ad §. item si quis postulante 11. n. 94. inst. de act.* Jac. Schult. *in addit. ad Modest. Pistor. part. 3. q. 130. n. 29.* † Nec absurdum erit, ut deferens hoc casu utrumque præstet juramentum, & calumniæ & litis decisivum, sibi relatū, illud quidem, ut se purget à malitiâ, hoc verò, ut probet suam intentionem, medio eo, quod ipsemet elegit ac Reo præscripsit, *Ordin. process. jud. Elect. Saxon. t. 18. §. Ferner der Relation. vers. Auff den Fall aber.* Christoph. Zobel. *dist. differ. 24. n. 2.*

Ita Domini in causa Christiani Reifigers Ehemweibs contra Paul Langen zu Frenberg/ M. Mart. A. 1631. (Verba sent. Die weil Beklagter auff die erhobene Klage geantwortet/ und solcher nicht geständig/ auff solchen Fall aber den Grund derselben ihm in sein Gewissen/ Wissenschaft und Wohlbewußt gesellet/ welchen End Beklagter Klägern hinpiederum referiret; So ist Kläger den ihm referirten Haupt-End neben dem End vor Befehde/ und also beyderley Ende zugleich zu schwören schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. VI.

Efficit ratio jurijurandi, ut infamis juramentum non magis deferre queat, quam jurare.

Non admittitur ad præstationem juramenti infamis persona, non solum quod bonæ ac integræ opinionis ac frontis esse debeat, quisquis pro alio testimonium dicit, *l. quæstum 13. ff. de testibus l. testium 18. C. eod. tit.* † quanto magis ergò ille, qui in propria causa iudex constituitur *l. 1. ff. quar. rev. act. non det.* Sed etiam † quia perjurii poena præcipua ea est, ut infamis fiat, quisquis fuit perjurus, *l. 41. C. de transact.* quam poenam facillè quis contemnet ob infamiam suam jam aliundè contractam, *l. si quis injuriam 35. ff. de injur. Bartol. in l. admonendi 31. ff. de jurej.* † Infamis itaque sicuti jurare non potest, ita nec jusjurandum deferre, ne scilicet referendi facultas ei adimatur, cui fuit delatum: † Quam ob causam non alii admittuntur ad delationem jurijurandi, quam quibus ipsis jusjurandum referri potest, ut notat Anton. Fab. *in C. lib. 4. tit. 1. defin. 9. n. 5.*

Ita Domini in causa Caroli Marrens contra Matthes Witzschen/ M. August. A. 1621. (Verb. sent. Daß die Endes-Delegation, gestalten Sachen nach/ nicht statt hat/ B. R. W.)

DEFINIT. VII.

Non potest referri juramentum purgatorium vel necessarium.

Non tamen omne jusjurandum referri potest, sed tantum judiciale, quod à parte parti deferatur, *l. jusjurandum & ad pecunias 34. §. datur 7. l. manifesta 38. ff. de jurej.* Ord. process. jud. Elect. Sax. *tit. 18. §. Ferner die Relation.* Jacob. Schult. *in addit. ad Modest. Pistor. part. 3. q. 130. n. 26.* Johan. Schneidevv. *ad §. item si quis postulante 11. inst. de act. n. 85.* † Ergò referri non potest juramentum necessarium, nec purgatorium *c. ult. extr. de jurej.* quippe quæ non à parte sed à iudice deferuntur, *l. in bona fidei 3. C. de reb. credit. & jurej. l. admonendi 31. ff. de jurej.* † Et cessat vel propterea ratio, quia referri nequeunt iudici, ne cogatur jurare de facto & re alienâ contra *l. Marcell. 11. §. jurare 2. ff. de ver. amot. act.* † Nec parti adversæ, quæ non detulit, *l. jusjurandum 34. §. 7. ff. de jurej.* Rauchb. *part. 2. q. 3. n. 9.* Berlich. *part. 1. concl. 32. n. 45.* Petr. Heig. *part. 1. q. 40. n. 37.* Donell. *lib.*

lib. 24. comm. de jurej. c. 13. n. 21. Matth Welenb. vol. 1. consil. 3. n. 49.

Ita Domini in causa Melchior Ostens zu Calbe/ Menſe Apr. Anno 1631. (Verba ſent. Iſt euch in Sachen Conrad Griefen/Klägerin an einem/und euch Beklagten anders Theils das Juramentum purgatorium auſſerleget worden: Ob ihr nun wohl ſolches Klägern zu referiren gemeynet/ die weil aber dennoch die Relatio Juramenti allein in dem Fall ſtatt hat/weiß ein Part dem andern den End deferiret/die ſelbe aber ad juramenta neceſſaria und purgatoria keines weges zu ziehen/xc. So mag auch obgedachtes Juramentum purgatorium Klägern von euch beſtändiger Weiſe nicht referiret werden/B. R. W.)

DEFINIT. VIII.

Nec juramentum, quod hæres ob non confectum inventarium præſtare tenetur, parti adverſe referri poteſt.

1. **E**Ademque ratio efficit, quod nec reliqua juramenta legalia, quæ à Lege vel Magiſtratu deferuntur, referri queant: † Non itaque audiendus eſt hæres, qui juramentum ob non confectum inventarium præſtare tenetur, ſi hoc parti adverſe referre velit, Matth. Col. in tract. de proceſſ. execut. part. 2. c. 3. n. 402. & part. 1. deciſ. 123. n. 14. & ſeq. Matth. Berlich. part. 1. concl. 92. n. 46. Matth. Welenb. vol. 1. conſ. 3. n. 49. † Tum, quia juramentum illud non à parte ſed lege deferitur, l. ult. §. licentia 10. C. de jur. delib.
2. † Tum, quod ſi aliter diceretur, pars adverſa de facto alieno, ipſius nempe hæredis, jurare teneretur contra
3. l. Marcellus 11. §. jurare 2. ff. de act. rer. amot. † Tum, quia juſjurandum hoc ſimilimum eſt juramento purgatorio, quo hæres, ſe nihil de rebus hæreditariis celâſſe vel abſtulſiſſe, juratò obtinet, dict. l. ult. §. licentia 10. C. de jur. delib. Referri autem non poteſt juramentum purgatorium Defin. preced.

Ita Domini in eadem cauſa. (Verba ſententiz: Ob ihr nun wohl ſolches Klägern zu referiren gemeynet/ die weil aber dennoch die Relatio Juramenti allein in dem Fall ſtatt hat/wann ein Part dem andern den End deferiret; Solche Relatio aber Juramenta legalia neceſſaria und purgatoria, ſo wohl auch auff den Fall/ wenn ein Erbe ſich ohne Aufrichtung eines Inventarii der Erbſchaft unterfangen/und daher die ſelbe endlich anzuzeigen verpflichtet/ keinesweges zu ziehen/xc. So mag auch obgedachtes Juramentum Klägern von euch beſtändiger Weiſe nicht referiret werden/B. R. W.)

DEFINIT. IX.

Sicuti nec juramentum diffiſſionis in caſu non recognita ſcriptura vel instrumenti.

1. **M**inus verò dubium eſt, referri haud poſſe juramentum illud, quod quis alicui defert ſuper editione instrumentorum, propter manifeſtam ſanctionem Electoralem in Ordin. proceſſ. judic. tit. 26. §. Es ſoll auch ferner. verſ. Und könte ihm dem Gegentheil nicht referiren. † Sicuti nec juramentum, quo ſcripturam vel instrumentum quis diffiteri cognoscere juſſus eſt, † ſcilicet quia juſjurandum, hoc diffiſſionis non tam à parte, quam jure & conſuetudine Saxonica alicui imponitur, Ord. proceſſ. jud. Elector. Saxon. tit. 25. verſ. Deßgleichen wenn der. Dan. Moller. lib. 4. ſemeſtr. 43. n. 2. verſ. in Electoratu Saxonie, quo in caſu relationi locus non eſt,
2. Defin. 7. & 8. † Ex quo etiam fit, quod instrumentum juratò diffiteri juſſus juſjurandum calumnie petere haud valeat, ut dixi ſupra Conſt. Elect. 12. Defin. 26. † Accertè, ſi propria ſcriptura veniet recognoscenda, eò magis ſcribens ipſemet jurare tenebitur, quod nemo alius ſcripturam illam melius cognoscere præſumatur.

Ita Domini in cauſa Melchior Werners contra Hanſen Schwendendörffers Erben/ Menſe Julio, Anno 1630. (Verba ſent. ne. Daß Beklagter die Documenta ſub n. 1. 2. 3. 4. 5. wann ſolche in Originali produciret werden/ zu recognosciren oder endlich zu diffieren ſchuldig/ mit der ausdrücklichen Verwarnung/ daß im widrigen Fall die ſelbe pro Reco-

gnis gehalten/ und darauff erkannt werden ſoll/ und es mag das Juramentum Diffiſſionis Klägern nicht referiret werden/B. R. W.)

Et in cauſa Henrici Kochens contra Matthes Krauſſen und Conforten, Menſe Jun. Anno 1631.

DEFINIT. X.

Non refertur juramentum ſuper eo, quod alicuius conſcientia tantummodo commiſſum fuit. (Wann die Klage allein ins Gewiſſen geſchoben worden.)

EVenit aliquandò, ut is, cui à parte delatum eſt juſjurandum, cogatur omnimodò jurare, nec audiatur, ſi id referre velit, puta ſi actor intentionem ſuam ſoli conſcientiæ adverſarii commiſerit, non etiam ſimul ſcientiæ vel notiæ ejus (Wann er die Klage allein in Gegentheils Gewiſſen geſchoben/nicht aber zugleich in ſein Wiſſenſchaft und Wohlbe- wußt.) † Nec enim Reus juramentum hoc actori deferenti poteſt referre, quia factum ipſius proprium concernit, ſuper quo tantummodò ejus conſcientia onerari potuit, ut demonſtravi ſupr. Conſt. Elect. 12. Defin. 39. † Sed nemo alius, quam ipſemet Reus propriam ſuam conſcientiam liberare valet, quippe qui ſolus facti ſui proprii ſcientiam exactam habet, Joh. Schneidew. ad §. item ſi quis poſtulate 11. n. 90. inſt. de action. ubi Matth. Welenb. in ſupplem. lit. A. ſupr. dict. Conſt. 12. Defin. 39. in ſin. † Quin & ſi concederetur hoc caſu relatio juramenti, actoris conſcientiæ factum alienum, nempe rei referentis, committeretur, quod neutiquam juſ admittit, l. Marcell. 11. §. 1. ff. rer. amotar. l. qui in alterius 42. ff. de Reg. Jur. Ordin. proceſſ. judic. Elect. Saxon. tit. 18. §. Weil es aber. verſ. Also daß im erſten Fall/xc. Anton. Fab. in C. lib. 4. tit. 1. Defin. 15. num. 3. Schneidew. dict. loc. ſupr. Conſt. Elect. 12. Defin. 40.

Ita Domini in cauſa Nicolai Hofmanns contra Curatorem George Herfarts Eheweibes zu Meiſſen/ Menſe Novemb. Anno 1631. (Verba ſentent. Immaſſen denn auch bey dem Punct der 1700. §. die Relatio Juramenti, weil die ſelbe der Klägerin allein in ihr Ehrlichſches Gewiſſen geſtellt/nicht ſtatt hat/und bleibe ſonſten/ eingewandter Leutering ungeachtet/ bey vorigem Urtheil nochmahls billich/B. R. W.)

Et in cauſa M. Viduz D. I. S. contra VV. S. zu Zwittau/ Menſ. Julio, Anno 1636. (Verba ſent. Daß die von Klägern bey der Poſt der 200. Rthl. Beklagter gethane Relatio Juramenti, weil ſie ihm allein in ſein Gewiſſen/ und nicht zugleich in ſeine Wiſſenſchaft und Wohlbeuß geſchoben/ nicht ſtatt hat/B. R. W.)

DEFINIT. XI.

Reus juramentum ſuper facto ſuo proprio ſibi delatum nequit referre actori, etiamſi negotium iſtud ſcientia quoq; ac notiæ ſue fuerit commiſſum.

(Wann ihme die Klage nicht allein in ſein Gewiſſen/ ſondern auch Wiſſenſchaft und Wohlbeuß geſtellt worden.)

Prohibetur itaque relatio juramenti propterea, quod ſuper factum Rei proprium fuerit delatum, Defin. preced. † At quid ſi factum ejusmodi Rei, non ſolùm conſcientiæ, ſed etiam ſcientiæ ac notiæ illius committatur, (Wenn ihme die Klage ſuper facto ſuo nicht allein ins Gewiſſen/ ſondern auch in ſeine Wiſſenſchaft und Wohlbeuß geſtellt worden) quod fieri poſſe nemo ambigit, annon tum ſaltem relatio erit permiſſa? † Ita forſan putaveris, quia in ejusmodi juramento etiam de credulitate & notiâ ſola juratur, quare & ſuper facto alieno ita juramentum deferre licet, ut apparet ex traditis, ſupr. Conſt. Elect. 12. Defin. 39. quidni ergò validè quoque referri poterit? † Nihilominus & hoc caſu relationem prohibitam, exiſtimat rectiſſimè Matth. Welenb. part. 1. conſil. 3. num. 5. cui

cui ex parte assentitur Hartm. Pistor. *observat. 184. num. 6.* † Tum, quia delatio juramenti ex animo deferentis explicanda est, qui procul dubio super facto Rei haud juramentum credulitatis, sed decisorium teritatis voluit deferre, quod super facto alieno a-ori referri nequit, *Defin. preced.* † nec enim aliter jurari vel referri debet, quam delatum est, *l. 3. §. cum l. seq. ff. de jurejur.* Matth. Wesenb. *diff. fil. 3. num. 50.* † Tum, quia nemo de facto Rei, im ipsemet exactiorem notitiam seu scientiam habere potest. Equum igitur est, ut ipse juret de proprio facto, *l. Marcellus 11. §. 2. ff. de rer. amot. act.* † Tum per Gloss. germ. in *art. 11. n. 4. vers.* Dann ob etner. *lib. 3. Landr. & Gloss. latin. in art. 22. lit. H. lib. 2. Landr.*

Ita Domini in causa Johann Ehrenholds zu Grimme/ Monate Julio Anno 1605. (Verba sentent. Habt ihr hierauff mehr-erwehnten von Wigenburg vor dem Churfürstl. Sächsischen Ober-Hoff-Richter obbenäunter Schulden halben beklaget / und ihme diese 2. Puncta/das er nemlich vorgedachte Schreiben in seinem Rahmen zu verfertigen und euch zu übersichten nicht befohlen / und das auch auff solche Schreiben ihm die abgehohlenen Gram-Waaren nicht zutommen/ noch in seinen oder der Seinigen Nutzen gewendet worden/ in sein Gewissen/Wissenschaft und Wohlbewust gestellt / ic. So ist er daruff sein Gewissen/weil bemeldte beyde Puncta ihm allein am besten bewußt/ und sein eigen Thun betreffend/ zu eröffnen/oder dasselbige mit Beweis zu vertreten schuldig/ und mag der deferirte End/nach Gestalt dieser Sachen / von ihme euch nicht widerum referiret noch heimgeschoben werden/W. R. W.)

Et in causa Melchior Schorbands / Monate August. Anno 1599. Verba sententia: Habt ihr in eurer vor dem Ober-Hoff-Richter allhier angestellten Klage Alexander von Ragwigen nachfolgende Puncta in sein Gewissen/Wissenschaft und Wohlbewußt gestellt/ic. So mag nach Gelegenheit disfalls/ weil ihr dessen Facti nicht Wissenschaft haben könnet / der Haupt-End euch nicht referiret werden / und wann ihr solches also in der Läuterung gebührlichen deduciren/ und obbemeldte an euch ergangene Missiven mit den Originalien bekräftigen würdet/ Alexander von Ragwigen auch nichts anders noch erheblicher/ als in den übersandten Acten zu befinden/ dawider einbringen würdet/ic. So erschiehe daraus so viel/ das durch das Läuterungs-Urtheil das vorige/darinn ihm den Haupt-End euch zu referiren nachgelassen worden/ oberwehnter massen billich erkläret würde/ W. R. W.)

DEFINIT. XII.

Tutor pro pupillo juramentum deferre potest.

Quum juramentum deferre non possit, nisi qui rerum administrandarum potestatem habet, cuique solvi potest, *l. jusjurandum 17. §. pupillus 1. sub fin. junct. §. 2. l. servus 20. l. 21. l. tutor 35. §. 1. ff. de jurejur.* † expeditum inde fit, pupillum, ut qui rerum administrandarum potestatem non habet, haud juramentum validè deferre, *diff. l. 17. §. 1. & seq.* Johann. Zanger. *de except. part. 3. cap. 16. num. 42. & seq.* Joach. Beust. *ad l. nam posteaquam 9. §. si minor. 4. ff. de jurejur. num. 1.* Borsh. in *tract. de jurejur. cap. 3. num. 9.* † Attamen tutori permillum est, ut nomine pupilli deferat jusjurandum, si aliis omnibus probationibus pupillus destituatur, *l. tutor. pupilli 35. junct. l. 17. §. si tutor. 2. ff. de jurejur.* † Nam & alienare valet tutor res pupilli, eique solvi potest, & ab eo res in judicium deduci, *diff. §. si tutor. 2.* Anton. Fab. in *Codic. lib. 4. tit. 1. definit. 20. numer. 1.* † Quidni ergo jusjurandum quoque deferre possit? Nec verendum, ne pupillus tanquam læsus in integrum restitua- tur, cum nullas læsionis probationes habiturus sit, nisi pœnas ex postfacto alias supervenisse, quibus uti velit, *arg. l. admonendi 31. ff. de jurejur.* Anton. Fab. *ditto loco.*

Ita Domini in causa Hansen Frobergers zu Nimisch/ Monate Decembr. Anno 1629. (Verba sent. Das ihr von we-

gen eures Mündleins wider Melchior Arndten zu Einbringung der geforderten Schuld-Post Klage zu erheben/und ihme dieselbe in sein Gewissen/Wissenschaft und Wohlbewußt zu stellen wohl befugt/ic.)

DEFINIT. XIII.

Sed & juramentum relatum tutor præstare tenetur.

At quid, si Reus tutori nomine pupilli jusjurandum deferenti id referre velit? † Audiendus omninò erit, ac poterit tutor jurare de eo quod ipse sciat, ita esse aut non esse, *l. videamus 4. ff. de in lit. jur. junct. l. 11. §. pen ff. rer. amotar.* † Quin &, si relatum à Reo jusjurandum nolit accipere tutor, adigi ad hoc poterit, cum imputare sibi debeat, cur detulerit, si nolebàt ex relatione jurare, *l. si non fuerit 37. ff. de jurejur. l. si fidej. 7. §. 1. ff. qui satisd. cog. Anton. Fab. in Cod. lib. 4. tit. 1. definit. 20. num. 3.* † Quod licet forsàn juris regulis repugnet, ut nempe pupilli nomine & de eà re, quam is nesciat, tutor juret, favorabiliter tamen id pro pupillo receptum est, † ut & alia pleraque *l. pupillus 9. ff. de acquir. hered.* ne alioqui damno litis afficiatur pupillus, si non liceat tutori jusjurandum deferre, aut juramentum relatum præstare, Anton. Fab. *diff. defin. 20. num. 5.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Ihr seyd aber auch/ dasern Beklagter euch hinwiederum das Juramentum referiren würde / solches würcklichen zu leisten schuldig/ W. R. W.)

DEFINIT. XIV.

Nec jurare cogitur Reus, nec jusjurandum referre, qui aliter suam intentionem vult probare, etiamsi hanc probationem ante latam sententiam sibi non reservaverit.

Quod vulgò jactatur, manifestæ turpitudinis esse velle jurare, nec jusjurandum referre, *l. mansuetudo 38. ff. de jurej.* ostendit satis nunquam ita constringi eum, cui defertur jusjurandum, ut vel jurare cogatur, vel causà cadere, quia nempe referre potest juramentum, *l. jusjur. & ad pecunias 34. §. datur 7. & §. ult. ff. de jurej. supr. Defin. 1.* † Sed & aliud ad huc remedium restat, scilicet probationis; Nam qui intentionem suam testibus aut instrumentis probare non diffidit, delatum sibi ab adversario jusjurandum nec suscipere cogitur, nec referre, *l. cum qui 30. vers. cum omiffa ff. de jurej.* Jason. in *§. item si quis postulante 11. n. 80. inst. de action.* Anton. Fab. in *C. lib. 4. tit. 1. definit. 3.* Andr. Rauchb. *part. 2. q. 3. num. 19. & 21.* Non enim turpiter facere videri potest, sed modestè potius, qui religione magis, quam conscientia motus tam facillè jurare nolit, *l. que sub conditione 8. ff. de cond. inst. l. cum quidam 21. vers. neque enim C. de fide instrum.* † Prudenter verò, qui neclitis victoriam, quam ex liquidis probationibus sibi exploratam comparare possit, certò deferentis perjurio velit committere, *l. jusjurandum 34. circa pr. ff. de jurejur.* Anton. Fab. *diff. defin. 3. n. 4.* † Nec etiam in foro Saxonico res aliter sese habet, ut apparet ex *b. Constit. 14. & supra Constit. Elector. 12. in pr. Ordin. process. judic. Elector. Saxon. tit. 19.* Christoph. Zobel. *part. 1. diff. 34.* Dan. Moller. *lit. n. 1. & lib. 3. semestr. 3.* Jacob. Schult. *observat. 52. n. 10. & seqq.* Matth. Col. *part. 1. decis. 123. n. 12.* † In tantum, ut is, cui delatum est jusjurandum, haud prohibeatur proflire ad probationem suæ intentionis, etiamsi illud ante sententiam latam sibi non reservaverit, nec per sententiam latam id expressè permillum fuerit, ut clara habet Sancto Electoralis in *diff. Ordin. process. judic. tit. 19. vers.* Wann er ihm gleich dasselbe/ic.

Ita Domini in causa Hansen Ladens contra Elisabetham Viduam Andreæ Arnolds zu Leipzig/ Mens. Martio, Anno 1630. (Verba sentent. Die weil Beklagte auff die erhobene Klage mit Nicht-gestehen geantwortet/ Kläger aber auff solchen Fall ihr dieselbe in ihr Gewissen/ Wissenschaft und Wohlbewust gestellt / So ist Beklagte auff vorgehenden des Klägers End vor Befehrd/ ihr Gewissen/ Wissenschaft und Wohlbewust zu eröffnen schuldig; sie wolte dann Klägern den Haupt-End referiren/ oder ihr Gewissen mit Beweis vertreten/ damit würde sie binnen Sächsischer Frist billich gehört und zugelassen/ und ergienge darauff in der Sachen fernet/ was recht ist/ B. R. W.)

Et in causa Augusti & Stephani der Elamere contra Heinrich Zourschen/ Mens. April. Anno 1630.

DEFINIT. XV.

Non potest proflire ad probationem Reus, si jusjurandum semel acceptaverit.

1. Sed hoc ita, si Reus, cui defertur jusjurandum, id non dum acceptaverit: † Quo facto, jurare tenetur, nec ulterius ad probandam suam intentionem proflire potest, Ord. process. judic. Elect. Saxon. tit. 19. in pr. vers. Wie auch der. Matth. Berlich. part. 1. concl. 33. n. 6. Petr. Heig. part. 2. q. 4. n. 37.
2. † Nam quod ab initio fuit voluntatis, si acceptetur semel, postea fit necessitatis, l. in commodato 17. §. sicut 3. ff. commod. l. sicut 5. C. de obl. & act. l. 1. §. si convenit 6. ff. deposit. l. contractus 23. ff. de Reg. jur.

Ita Domini in causa Annæ, Viduæ Hansen Kelners, contra die Obbarische und Neandrische Erben zu Heringen / Mens. Septembr. Anno 1634.

DEFINIT. XVI.

Non admittitur actor ad contrarias probationes, quando Reus ad juramentum declinandum intentionem suam probat.

1. Et si quondam in foro Saxonico disceptatum fuerit, num actor deferens juramentum, si Reus intentionem suam probare conetur, ad contrarias probationes sit admittendus? ut patet ex Consult. Conf. Saxon. tom. 1. part. 3. q. 1. & tom. 2. part. 3. q. 1. † Attamen decisa hodie res est, & rejiciuntur hoc casu contrariæ actoris probationes verbis disertis, b. Conf. 14. in pr. ubi Moll. n. 2. & Ord. process. judic. tit. 19. §. Wann nun einer. in princ. † Ne scilicet auferatur Reo in probationibus deficienti regressus ad juramentum, contra. text. in c. indulgentium 17. de Reg. jur. in 6to. l. quod favore 6. C. de legib. † quod omnino fieret, si actor plenè vel semiplenè saltem contra eum probaret, propter periculum perjurii, ut tradit in simili Anton. Fab. in C. lib. 4. tit. 1. defm. 21. Unde nulla admittuntur Interrogatoria specialia, sed solum generalia. Decis. Elect. noviss. 19.

Ita Domini in causa Balthasar Schumanns contra Barthol Willischen/ Mens. Julio, Anno 1631.

Et in causa Johannis Gahwillers contra Walther Brielen/ Mens. Martio, Anno 1631.

DEFINIT. XVII.

Probationibus conscientiam defendere volens, intra octiduum se ad id offerre, & intra spacium Saxonicum articulos probatorios exhibere tenetur.

1. Non existimet Reus, cui jusjurandum delatum est, facultatem defendendi probationibus conscientiam suam nullis prorsus legibus esse circumscriptam, quod si diceretur, num malitiæ potiùs aut favori ipsius indulgeretur, haud immeritò quis ambigeret. † Certo itaque temporis spacio facultas probandi adstricta est, nempe ut quis intra octiduum, postquam sententia vires rei judicatæ accepit, se probationibus conscientiam defendere velle declarat; † & deinde intra spacium Saxonicum articulos probatorios exhibeat, aliaque faciat, quæ ad

probationem requiruntur, Process. judic. Elector. Saxon. tit. 19. in pr. vers. Jedoch daß er sich dessen/ † Ex quo inferendum, post elapsum octiduum, Reum ad probationem ulterius non admitti, etiam si articulos probatorios infra spacium Saxonicum exhibeat.

Ita Domini in causa Christophori Dehfflers contra Viduam Cbiliani Schulgens zu Frenberg/ Mens. Nov. Anno 1630. (Verba sent. Und weil Beklagter auff angefallte Klage mit Nicht-gestehen geantwortet / So ist seine Pflegefrau darauff ihr Gewissen/ Wissenschaft und Wohlbewust / dahin es ihr gestalt/ ihres gethanen Vormendens ungeachtet/ zu eröffnerschuldig / Sie wolte dann solchen End Klägern wieder um heimschieben/ oder ihr Gewissen mit Beweis vertreten/ damit würde sie binnen Sächsischer Frist billich gehört/ und ergienge hierauff alsdann in der Sachen fernet/ was recht ist/ B. R. W.)

Et in causa Christinen Anshelms contra Hansen Hennigken zu Leipzig/ Mens. April. Anno 1602. (Verba sent. Daß Beklagter sich nunmehr an dem ihm zuerkannten Ende versäumer hat/ und ist daher auch sein Gewissen mit Beweisung zu vertreten nicht zulässig.)

DEFINIT. XVIII.

Reo conscientiam probationibus defendere volenti ad nihil probanti ad juramentum datur regressus.

1. Si Reus, cui jusjurandum fuit delatum, conscientiam suam probationibus liberaverit, atque id, super quo ei juramentum deferebatur, sufficienter probaverit, quin statim à juramento liberetur, nec jurare necesse habeat, dubitandum non est, Ord. process. jud. Elect. Saxon. tit. 19. §. Wenn nun einer. vers. Und da der Zeug-Führer. † At si in probationibus defecerit, ad juramentum ei dabitur regressus, & si obtinere velit, adhuc jurare tenebitur, b. Conf. 14. ubi Dan. Moller. num. 1. Process. jud. dict. tit. 19. §. Wenn nun einer. vers. Wenn er es aber. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 3. num. 29. Matth. Color. part. 1. decis. 123. num. 122.

Ita Domini in causa Balthasar Mörells contra Balthasar Rönningss Wittben und Erben zu Zwickau / Mens. Febr. Anno 1631. Verba sent. Daß Beklagter dasjenige/ so er zu erweisen sich angemasset / wie recht nicht erwiesen noch gebracht/ derowegen er den ihm deferrirten End auff vorgehenden Klägers End vor Befehrd nochmahls zu schweren schuldig/ B. R. W.)

Et in causa Gregor. Thomassen contra Andream Kühnen zu Schleititz/ Mens. Mart. Anno 1631. (Verba sent. Daß Kläger dasjenige/ so ihm zu Vertretung seines Gewissens zu erweisen obgelegen/ und er sich angemasset/ wie Recht nicht erwiesen / derowegen ist er auff Beklagters vorgehenden End vor Befehrd/ sein Gewissen/ Wissenschaft und Wohlbewust nochmahls zu eröffnen schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. XIX.

Ad juramentum nequit referre Reus in probationibus succumbens.

1. Quid verò, si Reus, cui juramentum fuit delatum, in probationibus ad exonerandam conscientiam susceptis succumbens, jusjurandum actori velit referre? † Neutiquam audiendus erit: Ecquis enim non animadvertit, Reum hoc casu onus sive jurandi sive probandi semel in se suscepisse, quod propterea in actorem postea transferre haud valet, † quia quod ab initio fuit voluntatis, post acceptationem factum est necessitatis, l. sicut 5. C. de O. & A. l. in commodato 17. §. sicut 3. ff. commodat. l. contractus 23. ff. de Reg. jur. † Et cum intra octiduum illud post latam sententiam, quo aliàs Citatio ad jurandum est impetranda, juramentum referri debeat, ut demonstravi supr. Defm. 2. nunquam certè post terminum probationis effluxum relationi locus dabitur, ut in aperto est.

Ita Domini in causa Valthasar Morekens contra Valthasar Könings Wittben und Erben zu Zwiskau/Ment. Febr. Anno 1631. (Verba sentent. Daß Beklagter dasjenige / so er zu erweisen sich angemasset / wie Recht nicht erweisen und benbracht / derowegen er den ihm deferirten Eynd auff vorgehenden Klagers Eynd vor Ersterde nochmats zu schwerem schuldig / denselben aber ist er Klager nunmehr zu referiren nicht befugt / B. N. W.)

DEFINIT. XX.

Etiam in juramentis legalibus ad probationes proficere licet.

- 1 **N**on solum is, cui juramentum judiciale delatum fuit, à parte adversa, sed etiam, cui juramentum aliquod legale à judice injunctum est, ad probationes proficere, conscientiamque suam probationibus defendere valet, ex sanctione Electorali manifestà in Ordin. process. judic. tit. 19. §. Wann nun etner. *vers. welcher Regress auch § vers. Also auch wann einem.* † Cui consequens est, in juramento purgatorio, de quo vide infra Const. Elect. 22. *Defin. 16. & minorationis, Reo ad probationes confugere, & damnum datum non esse probare licere, Dan. Moll. lib. 3. semestr. 38. num. 3. Matth. Berlich. part. 1. conclus. 33. n. 4.* † Idemque dicendum eo in casu, quò alicui in defectum inventarii res hereditarias mediante juramento manifestare fuit injunctum, disertis verbis ita disponente Electore Illustrissimo *in dict. vers. welcher Regress auch / ibi: Als wann einem in Mangelung eines zu Recht beständigen Inventarii, vermittels Eyndes res hereditarias zu specificiren auffgelegt wird / uñ andern dergleichen Sälten / darinnen die Vertretung des Gewissens statt hat.*
- 4 † Quin & deficienti in probationibus Reo, ad juramenta ejusmodi legalia regressum dari, manifestum est *ex dict. vers. Welcher Regress. auch in juramentis legalibus observiret werden soll.*

Ita Domini in causa Hansen Nemens zu Zwemitz / Monse Februar. Anno 1622. (Verba sentent. Habt ihr in Sachen euch Klägern an einem / und Benedix Hambachen Beklagten anders Theils Beweis geführet / und demnach ihr den Grund eurer Klage nur semiplenè erwiesen / ist euch der Eynd in Supplementum juertannt worden ; Ob nun wohl sonst auch in Juramentis legalibus das Gewissen mit Beweis zu vertreten nachgelassen / ic.)

DEFINIT. XXI.

Non tamen in juramento suppletorio permissum est confugere ad probationes.

- 1 **E**xcipiendum tamen est juramentum necessarium sive suppletorium, quod jurare jussus ne utiquam avertere potest, etiam intentionem suam probare velit: † Etenim, cum hoc juramentum non nisi in defectum plenæ probationis deferatur, unde & suppletorium vocari solet, *c. sicut consuetudo 2. extr. de probat. Pacian. de probat. lib. 1. c. 32. n. 18. & seqq.* † Frustra certè quis ad illud refugium quæret, quod antea perficere & præstare non potuit, ut notar Marsi. *confl. 51. n. 17.* † Ac esto, ut is, qui antea semiplenè probaverit, ac cui juramentum hoc in supplementum fuerit delatum, alios testes, documenta & similia, quibus jam suam intentionem plenè probare posset, noviter repererit, ad probandum tamen vel propterea haud admittendus erit, † quia terminus probatorius semel est elapsus, quo in casu ulterior probatio recipienda non est, König. *in process. c. 71. n. 4.* Christoph. Zobel. *part. 1. differ. 36. post pr.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sententia: So ist doch solches auff das Juramentum in Supplementum keinesweges zu deuten / ic. Derwegen ihr gestalten Sachen nach dem Eynd zu leisten schuldig / und möget euer Gewissen mit Beweis zu vertreten / bevorans weil ihr zuvor allbereit Beweis geführet / nicht zugelassen werden / B. N. W.)

DEFINIT. XXII.

Sicuti nec in juramento diffessionis.

Cessant quoque probationes in juramento illo, quod in materia editionis instrumentorum imponitur. † Nec enim is, qui instrumenta edere, vel jurare debet, se ea non habere, nec malitiosè alienasse, conscientiam haud probationibus liberare potest, sed præcisè jurare tenetur, Ord. process. jud. tit. 26. *in pr. vers. Noch sein Gewissen mit Beweissung vertreten. & §. Es soll auch ferner vers. Noch in solchem Fall / ic.* † Similiter nec audiendus est Reus, cui injuncta fuit Recognitio vel diffessio jurata alicujus instrumenti, si ad declinandum jusjurandum conscientiam suam probationibus liberare velit: † Ne scilicet processus executivus per ordinarias probationes in processum ordinarium commutetur, atque hoc modo executio, ex instrumento garantigato instituta, frivole retardetur, contra Ord. provinc. Elect. Saxon. *de Anno 1555. tit. Von klar Brieff und Siegel, Dan. Moller. lib. 3. semestr. 36. Jac. Schult. observ. 40. n. 12. Jac. Menoch. de adipisc. possess. Remed. 5. n. 153.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Ob nun wol sonst auch in Juramentis legalibus das Gewissen mit Beweis zu vertreten nachgelassen / ic. So ist doch solches auff das juramentum in supplementum, oder auch auff den Fall / wenn einem Beklagten in Processu executivo die Recognitio instrumenti, oder eyndliche Diffessio auffgelegt / keinesweges zu deuten / ic.)

DEFINIT. XXIII.

Reus conscientiam probationibus defendere volens, si probationem deserat, non habet regressum ad præstationem jurisjurandi.

Et si Reus, cui jusjurandum est delatum, si in probationibus ad liberandam conscientiam susceptis defecerit, ad præstationem ejus etiamnum admittatur. *b. Const. 14. supr. Defin. 18.* † Secus tamen res se habet, si vel terminum probatorium elabi passus fuerit, vel aliter probationem deseruerit. † Non solum enim tum à probatione ulteriori, sed etiam à juramenti præstatione exclusus est, ex sanctione Electorali *in process. judic. tit. 19. §. Wenn nur einer sich / ic. vers. Da aber derjenige / ic.* † Siquidem hoc casu probatio surrogata est in locum juramenti, ut docet Jacob. Schult. *in addit. ad process. Petr. Termin. c. 46. num. 8. & seq.* Atqui surrogatio cum eadem temporis determinatione facta censetur, & poena, † quæ in surrogato locum habet, extenditur etiam ad illud, cui sit surrogatio, Matth. Berlich. *part. 1. conclus. 33. num. 20. Domin. Cardin. Tusch. tom. 6. verb. pana conclus. 213. num. 5.*

Ita Domini in causa Donati Ferbers / contra Erasmum Ludwigen zu Börbig / Monse Mart. Anno 1632. (Verba sent. Da Beklagter an seinem Beweis / damit er sein Gewissen vertreten wollen / sich versäumet / und nunmehr auch mit der Eyndesleistung ferner nicht zugelassen / B. N. W.)

DEFINIT. XXIV.

Conceditur tamen regressus ad præstationem juramenti delati Reo, si juramentum suppletorium ex semiplenà probatione ipsi injunctum pro deserto habeatur.

Sed aliud dicendum, si Reus quidem probationem ad liberandam conscientiam susceptam non deseruerit, sed consummaverit, attamen juramentum suppletorium ex semiplenà probatione sibi injunctum neglexerit: † Nihilominus tum ad præstationem juramenti delati adhuc erit admittendus, non minus ac ejus hæredes hoc casu audiendi sunt, si de credulitate jurare velint, ex dispositione Electorali Saxonica *in Ordin. process. judic. tit. 19. §.*

3. Damit nun auch. *ult.* † Iniquum enim esset à juramenti principalis præstatione excludi eum, qui in probatione legitime processerit, eamque consummaverit, cui postea negligentia in præstatione juramenti suppletorii commissa neuti quàm potest nocere, † nec per hanc Reus probationem, quam semel consummavit, deserere videtur, ut merito præstatio juramenti delati adhuc locum sibi ven-

dicare possit, ex *b.* Constit. 14. *vers.* Da er gleich zu Vertretung seines Gewissens. process. jud. *dist. tit. 9.*
 5. Wann nun einen. *vers.* Wann er es aber. *supra Defin. 18.*

Ita Domini in causa Petri Alberts contra Simon Hempen zu Dresden/Mense Jul. Anno 1623. Verba sentent: Daß sich Beklagter an deme ihme zuerkantten Juramento suppletorio versäumet/ Er wird aber den Haupt-End zu schweren nochmals billich zugelassen/ (B. R. W.)

CONSTITUTIO XV.

PARTIS PRIMÆ.

Was nach geleisteten Ende geschehen soll?

Ann der Beklagte den deserirten End geschworen / so soll stracks/ Inhalts der Acten, was darauff recht ist/erkannt/und da sich gleich Kläger erbieter würde zu beweisen/dasß der Beklagte unrecht geschworen / soll er doch damit nicht zugelassen werden.

Post præstitum juramentum quid fieri debeat.

Juramentum delatum ubi præstitit reus, judex sine mora officio fungens suo ad sententiam juri & actis conformem, progrediatur, nec actorem, si probare velit, non justè reum jurasse, audiat.

DEFINITIONES.

1. *Causa jurejurando decisa, ex probationibus contrariis retractanda non est.*
2. *Nec admittitur actor, si in alio judicio, & novâ institutâ actione contrarium probare velit.*
3. *Ne quidem ex instrumentis de novo repertis contrarium probari potest contra præstitum juramentum.*
4. *Contra præstitum tamen juramentum in litem admittitur probatio adversa partis.*
5. *Retractari potest jusjurandum suppletorium ex*

- instrumentis de novo repertis.*
6. *Sicuti & juramentum purgationis.*
7. *A sententiâ definitivâ super præstito juramento lata appellare non licet.*
8. *A præstatione verò juramenti necessarii sive suppletorii, omninò concessa est appellatio.*
9. *Formam delati vel relati jurisjurandi judex non præcisè sequi cogitur.*
10. *Certa autem semper est forma juramenti calumnia.*

DEFINIT. I.

Causa jurejurando decisa, ex probationibus contrariis retractanda non est.

1. **P**ræstito juramento, non aliud quæritur, quàm num juratum sit, remissâ quæstione an debeatur, quasi satis probatum sit jurejurando, *l. non erit §. S. dato 2. ff. de jurejur. l. 11. §. 3. l. 26. l. 28. §. ult. ff. eod. tit. l. adversus 15. ff. de except.* † Adeoque causa jurejurando decisa ob probationes contrarias non retractatur, *l. 1. C. de reb. credit. & jurejur.* Nec contra præstitum juramentum probationes in contrarium admittuntur, *b. Constit. 15. ubi Moll. n. 3. & si q.*
3. Andr. Rauchb. *part. 2. quest. 3. n. 32.* † Quoniam imputare sibi debet, qui adversarium in causâ suâ judicem constituerit, *l. 1. in pr. ff. quar. rer. act. l. si non fueris 37. ff. de jurej.* Ant. Fab. *in C. lib. 4. tit. 1. defin. 26. n. 6.* † Hocque ipsum est, quod vulgò dici solet, causam jurejurando decisam perinde haberi, ac si super eâ transactum fuerit, *l. 2. ff. de jurejur.*
5. † scilicet, quia transactio sub prætextu novorum instrumentorum rescindi non potest, *l. sub prætextu 19. C. de trans. l. Imperatores 3. ff. eod. tit.* Matth. Wesenb. *in parat. ff. de jurej. n. 11.* Jac. Cujac. *lib. 18. observ. 35.* Joh. Borch. *de jurejur. c. 8. num. 54.* Andr. Rauchb. *dist. loc.*

Ita Domini in causa Andrea Apollonii zu Lauchstedt/ Mens. Maj. Anno 1619. (Verba sent. Habt ihr wider Conrad Menden wegen eines Stuck Holzes Klage erhoben / und ihme dieselbe in sein Gewissen / Wissenschaft und Wohlbewußt gestellt/ darauff auch den End würrlichen abgelegt/ und/ daß er bemeldtes Holz euch nicht verkauft/ geschworen/ ic. So wird er nunmehr billich dabey geschüzet/ und ihr möget ein anders/ und daß Beklagter unrecht geschworen/ zu beweisen nicht zugelassen/ noch darauff etwas erkannt werden/ (B. R. W.)

DEFINIT. II.

Nec admittitur actor, si in alio judicio, & novâ institutâ actione contrarium probare velit.

AT quid, si actor, qui juramentum detulit, in alio judicio & novâ institutâ actione contrarium ejus, quod juratum est, probare velit? † Non eo magis ipsum audiendum existimaverim, cum Dan. Moller. *hic num. 15.* † *Tum*, per text. *in l. nam possit. 3. quam 9. ff. de jurejur.* ubi post præstitum jusjurandum actio propterea denegatur, quia sublata fuit per juramentum, tam quoad obligationem civilem, quàm naturalem. Sine obligatione verò & actione nemo experiri valet, † *Tum*, quod juramentum habeat vim rei judicatæ, *l. jusjurandum 2. sub fin. l. ult. §. 2. ff. de jurej.* † At semper & ubique obstat exceptio rei judicatæ, quò minus nova actio institui possit, *l. 1. & eos. tit. ff. & C. de re judicat.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. So wird er nunmehr/vermöge seines geleisteten Endes/ bey solchem Stück Holz billich geschüzet/ und wenn ihr gleich wider ihn anderweit Klage erheben / und daß Beklagter unrecht geschworen/ vor andern Gerichten erweisen und ausführen wölet/ ic. So möchtet ihr doch damit nicht zugelassen und darauff etwas erkannt werden/ (B. R. W.)

DEFINIT. III.

Ne quidem ex instrumentis de novo repertis contrarium probari potest contra præstitum juramentum.

Per testes de perjurio Rei probare volentem non audiri facilius concedi potest, juxta tradita Ant. Fab. *in C. l. 4. tit. 1. defin. 24. n. 6.* † cum nec probatio per confessionem Rei in contrarium admittatur, ut docet

docet Dan. Moll. *bic n. 5.* Bartol. in *l. si duo patroni* 13. §. *idem Julianus 2. ff. de jurejur. n. 3.* Quid autem si actor ex instrumentis de novo repertis aliud probare velit? † Nec tunc eum admittendum dixerim, propter generalitatem *b. Const. 15.* quæ inter probationem per testes & instrumenta non distinguit, sed indifferenter verbisque generalibus probationem contrariam rejicit; † Ergo generaliter quoque accipi debet, *l. 1. §. generaliter 1. ff. de legat. præst. l. 8. ff. de publ. in rem. act.* Dan. Moller. *bic n. 4.* Andr. Rauchb. *part. 2. q. 3. n. 34.* Quod tamen eatenus verum est, quatenus instrumenta aliquo modo sunt ambigua: † Cæteroquin, si ex novis instrumentis evidens perjurium in continente probetur, boni judicis officio incumbit, ut videat, ne ex tam improbo delicto impium sibi lucrum quærere victor possit, *l. ult. C. de reb. cred. & jurej.* † in tantum, ut etiam ex jurejurando illo solutum tanquam indebitum repeti queat, *diß. l. ult. Ant. Fab. in C. lib. 4. tit. 1. defn. 2.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Und wenn ihr gleich wider ihn anderweit Klage erhoben/ und daß Beklagter unrecht geschworen/ vor andern Gerichten per Instrumenta de novo reperta oder sonst erweisen/ und ein anders ausführen wollet/ ic. So möchtet ihr doch damit nicht zugelassen/ noch darauff etwas erkannt werden/ B. R. W.)

DEFINIT. IV.

Contra præstitum tamen juramentum in litem admittitur probatio adverse partis.

Adversus jusjurandum tamen à Colligante, ultrò præstitum admitti potest probatio in contrarium, ut qui juravit, mendacii convincatur & perjurii, veluti demonstrat Ant. Fab. in *C. lib. 4. tit. 1. defn. 37.* † Neque enim hoc jusjurandum simile est ei, quod ab adversario delatum est, in quo jurisjurandi genere, postquam juratum est, non solet facile quæri de perjurio, *l. 1. C. de reb. cred. l. ult. ff. de in lit. jur. l. 5. §. dato 2. ff. de jurej.* † Scilicet quia deferens juramentum adversarium in causâ suâ judicem constituit, cumque eo transigit, *l. admonendi 31. sub fin. ff. de jurej. l. 1. in pr. ff. quar. rer. act. l. si non fuerit 37. ff. de jurej.* Ant. Fab. in *C. l. 4. tit. 1. defn. 26. n. 6.* merito ergo facto suo contravenire prohibetur, † cum nec transactio sub prætextu novorum instrumentorum rescindatur, *l. sub prætextu 19. C. de transact.* Quæ ratio cum in omni juramento non à parte sed à iudice, vel lege ac statuto delato cedit, † contra illud probationes contrarias per testes vel instrumenta admitti, rectissimè dixeris cum Andr. Rauchb. *part. 2. q. 3. n. 30. & seq. & Ludolph. Schrader. in tract. feudali, part. 9. c. 1. n. 47.* † Ergo etiam contra præstitum jusjurandum in litem quod lege defertur, ut docet eleganter Vincent. Caroc. *decif. 12.*

Ita Domini in causa Hermann Ladens contra Valentin Reibolden zu Luca/Menf. Jan. Anno 1618. (Verba sent. Dar aus so viel zu bescheiden/ daß Beklagter mit seinem Vorbringen und Beweis/ gestalten Sachen nach/ billich gehöret und zugelassen wird/ B. R. W.)

DEFINIT. V.

Retractari potest jusjurandum suppletorium ex instrumentis de novo repertis.

Non ergo admittitur probatio contra juramentum delatum, propterea quod partes in ejusmodi juramento super lite transegisse videantur, *l. admonendi 31. sub fin. ff. de jurej. Defin. præced. n. 3.* † Cessat verò hæc ratio in juramento necessario seu suppletorio æque ac in omni alio juramento à iudice delato: † Haud mirum itaque est, quod juramentum hoc ex instrumentis de novo repertis possit retractari, ut rectè docent Felip. in *c. dilecti filii 1.*

extr. de appellat. n. 4. Jac. Cujac. *lib. 18. observat. 35.* Matth. Wesenb. in *parat. ff. de jurejur. num. 11.* Joh. Borch. *de jurejur. c. 8. n. 55. & seqq.* † Nec opus est hoc casu, restitutione in integrum juxta tradita Bald. in *l. sub specie 4. C. de re jud. n. 2.* quem sequitur Joach. à Beust in *l. admonendi 31. n. 1001. ff. de jurejur.* † Sed ipso jure competit retractatio, veluti per text. in *l. cum à te pecuniam 25. ff. de dol. malo.* probat bene Matth. Berlich. *part. 1. conclus. 53. num. 82.* † Quò & facit *diß. l. admonendi 31.* ubi is, qui nova instrumenta se invenisse dicit, causam ex integro agere jubetur: † Atqui ex integro dicitur agi causa, no per restitutionem in integrum, sed cum sententia lata ipso jure nulla est, priusinaque actio & causa instituitur, perinde ac si nulla sententia lata fuisset, *l. Et qui non provocaverunt 2. C. si ex fals. instrum. l. 14. C. de transact.*

Ita Domini in causa Martin Scheibens zu Hoyersterwerda/Menf. Septemb. Anno 1634. (Verba sent. Habt ihr wider Franz Botcheden Klage erhoben/ und nachdeme Beklagter seine vorgeschüzte Exceptionen beweisen wollen/ und solche nicht plene erwiesen/ ist ihm das Juramentum in supplementum zu schwören auferleget worden/ welches er auch würcklichen geleistet. Ob nun wohl sonst wider einen geleisteten End contraria Probatio nicht zugelassen/ diweil aber dennoch solches allein in deferirten Eyden statt hat/ aber keinesweges auff das Juramentum in supplementum zu ziehen/ ic. So werdet ihr auch/ basern ihr per Instrumenta de novo reperta nochmahls ein anders auszuführen gemeynet/ damit billich gehöret/ B. R. W.)

DEFINIT. VI.

Sicuti & juramentum purgationis.

Pariter, si post purgationem obtentam, actor novis probationibus supervenientibus uti, Reumque pejerasse, demonstrare velit, admittendus & intentione probata, juramentum purgatorium retractandum erit, Ant. Fab. in *C. lib. 4. tit. 1. defn. 5.* Petr. Heig. *part. 1. q. 40. n. 40. & seqq.* Andr. Rauchb. *part. 2. q. 3. num. 30.* Andr. Gail. *lib. 2. de pac. publ. c. 7. num. 12.* † Nam & hoc juramentum à iudice, non à parte defertur, Heig. *diß. q. 40. num. 1.* Joh. Schneidew. *ad §. item si quis postulante 11. n. 25. inst. de action.* † Quidni ergo ex novis probationibus retractari possit, secundum tradita *supr. Defn. 4.* Præferim, cum nec adhiberi solet, nisi ad excludendam suspicionem doli, *l. quoties 21. §. Prætor. ait 2. & §. quod si Reus 4. ff. de noxal. act.* † cujus probationem semper salvam esse oportet, *l. si unus 27. §. illud nulla 3. ff. de pact.* ne ob id minus puniatur, quod cum perjurio junctus esse coeperit, ut scitè tradit Anton. Fab. *diß. defn. 5. n. 5.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Ob nun wohl sonst wider einen geleisteten End contraria Probatio nicht zugelassen/ diweil aber dennoch solches allein in deferirten Eyden statt hat/ aber keinesweges auff das Juramentum Purgationis oder in Supplementum zu ziehen/ ic.)

DEFINIT. VII.

A sententiâ definitivâ super præstito juramento lacâ, appellare non licet.

Et si Dan. Moller. *bic n. 7.* secutus Joach. Mynsing. *cent. 2. obs. 14.* contra sententiam definitivam super præstito juramento latam appellationem admitti dicat, vereor tamen, † ne hæc assertio sit periculosa ac juri contraria, propter textum in *l. generaliter 12. §. sed juramento 1. & §. five autem illatum 3. C. de reb. cred. & jurejur.* ex quo manifestum redditur, provocationi hoc casu locum haud relinquere. Nec immeritò: † Tunc, quod deferens juramentum adversarium in causâ suâ judicem constituat, cujus deciso jurato acquiescere omninò cogitur, nec illud retractare potest, *l. 1. C. de reb. cred. l. si non fuerit 37. ff. de jurejur.* Anton. Fab. in *C. lib.*

- 4 C. lib. 4. tit. 1. defn. 26. n. 6. † Tum, quia jusjurandum eo ipso, quo præstitum est, vim rei judicatae obtinet, l. 1. ff. quar. rer. act. non l. post rem. 56. ff. de re judicat. † si non majorem auctoritatem adhuc habeat, quam res judicata, l. jusjurandum 2. ff. de jurejur. Non verò admittitur appellatio à re judicata.
- 6 † Tum, quod si appellatio admitteretur, fieri posset, ut in secunda instantia ex novis probationibus jusjurandum præstitum rescinderetur, contra b. Const. 15. & l. si duo patroni 13. §. idem Julian. 2. ubi Jason. n. 7. ff. de jurej. Joh. Borch. in tract. de jurejur. c. 9. n. 9. & seq. Andr. Fach. in lib. 1. controv. 23. Donell. lib. 24. somm. c. 10. in fin.

Ita Domini in causa Abrahami Zelligers zu Zethen/ Monate Jun. A. 1629. (Verba sent. Habt ihr wider Martin Amberger Klage erhoben/ und ihm dieselbe in sein Gewissen geschoben/ und als Beklagter den Eyd würcklichen geleistet/ ist dar auff zu Recht erkannt/ und er von der Klage losgezehlet worden/ ic. So verbleibets darbey billich/ und ihr seyd von solchem Urtheil zu appelliren nicht befugt/ ic.)

DEFINIT. VIII.

A præstatione vero juramenti necessarii sive suppletorii, omnino concessa est appellatio.

- 1 Sed hoc ita obtinet in juramento judiciali à parte delato, de quo loquitur l. generaliter 12. §. 1. & 3. C. de Reb. Cred. ubi propterea non permittitur provocatio, quod ferendus non sit deferens juramentum, ac postea ad appellationis veniens auxilium in his, quæ facienda ipse procuravit: † Quæ ratio cessat in juramento necessario sive in supplementum, quod non à parte, sed iudice defertur. Ex quo fit, quod juramentum illud ex instrumentis, de novo repertis, retractari queat, ut dixi *supr.* Defn. 5.
- 3 † Quidni ergò etiam à præstito juramento necessario sive suppletorio appellare liceret, uti rectè disputat Hugo Donell. lib. 24. de jurejur. cap. 11. n. 12. Joach. Mynsing. cent. 1. obs. 39. Joach. Beust. ad l. admonendi 31. n. 162. ff. de jurejur.

Ita Domini in causa Petri Lörichs contra Hansen Wagnern zu Tommissch/ M. Jan. A. 1628. (Verba sent. Daß die eingewandte Appellation, gestalten Sachen nach/ zulässlichen/ B. N. W.)

DEFINIT. IX.

Formam delati vel relati jurisjurandi iudex non præcisè sequi cogitur.

Non cogitur iudex, quando jurare jubet eum, cui adversarius jusjurandum detulit, præcisè sequi formam delatam, sed ejus pro arbitrio ex iustà causà moderandæ facultatem habet, l. jusjurandum & ad pecunias 34. §. non semper 8. ff. de jurejur. Anton. Fab. in C. lib. 4. tit. 1. defn. 10. n. 1. † Quid enim, si deferens majorem jurandi solennitatem exigeret, quam pecuniæ, de qua controversitur, quantitas, vel conditio personarum litigantium patitur? † Quid itidem, si superstitionem admixtam habeat delatio? Non certè jurans obstrictus erit ad verba à deferente præscripta jurare; sed iudicis arbitrio res committenda erit, qui pro varietate circumstantiarum facere potest, † ut sub alienà juretur formà, etiam ab eo, cui relatum est juramentum (observatis tamen libelli contentis) *dict.* l. 34. §. non semper 8. Anton. Fab. *dict.* loc. n. 4. et si non debeat displicere conditio jurisjurandi ei, qui detulit, ut Ulpian. scribit in *dict.* l. 34. §. datur 7.

Ita Domini in causa C. R. contra P. L. zu Greysberg/ Monate Nov. A. 1631. (Verba sent. Daß der referirte Haupt-Eyd auf diese Weise abgeleget wird: Ich M. C. R. Eheweib schwere/ demnach P. L. mir den Haupt-Eyd/ so ich ihm deferiret/ bin wiederum zugeschoben und referiret/ Inhalts der Acten und ergangenen Urtheilen/ daß/ ic. (prout habent Contenta Libelli) So wahr mir Gott helffe und sein H. Wort/ B. N. W.)

DEFINIT. X.

Certa autem semper est forma juramenti calumnie.

Sed alia est ratio jurisjurandi calumniæ, quod cum semper ad eundem finem & effectum tendat, utique eadem forma observari in hoc solet: jurat nempe is, qui defert adversario jusjurandum, † se non calumniæ causà reo detulisse juramentum, l. jusjurandum & ad pecunias 34. §. qui jusjurandum 4. ff. de jurejur. l. delatum 9. C. de reb. Credit. Jac. Beust. in rubr. n. 186. ff. de jurejur. Jacob. Schult. observ. 56. n. 4.

Ita Domini in eadem causa (Verb. sent. Daß Klägers Eheweib den Eyd vor Befehde in eigener Person auff diese Weise zu leisten schuldig: Ich M. C. R. Eheweib schwere/ daß ich in meinen Sachen/ so viel ich wider P. L. habe/ sein Gewissen durch die Zuschreibung des Eydes nicht gefährlicher Weise beschwerer habe/ sondern es davor halte/ daß solches billich von mir geschehe/ treulich und ohne Befehde/ so wahr mir Gott helffe und sein H. Wort/ ic.)

CONSTITUTIO XVI.

PARTIS PRIMÆ.

Von der Beweisung und Gegens
beweisung.

In ieglicher Part/ dem Beweisunge aufferleget/ soll innerhalb des rechtlichen Termins in sechs Wochen und dreihen Tagen nicht allein die Beweis-Articul einbringen/ sondern auch an ihm mit fleißigem Anhalten beym Richter oder Commissarien nichts erwinden lassen.

Wenn auch das Gegentheil in denen Fällen/ da die Gegen-Beweisung zulässig/ dieselbige verführen wolte/ so soll es innerhalb 6. Wochen und 3. Tagen von der Zeit an/ als ihm die Citation zu der Publication der Beweisung zukommen/ sich nicht allein dieselbige vorzunehmen erklären/ sondern auch in benannter Zeit der Gegenbeweisung Articul übergeben/ und möglichem Fleiß

De probatione tam actoris
quam Rei.

Ulicunque probatio injuncta est, is intra terminum juris Saxonici, non tantum articulos probatorios offerat, sed & in sollicitando apud iudicem sive ordinarium sive delegatum, diligentiam adhibeat.

Quod si etiam adversarius iis in casibus, ubi reprobatoriae probationi locus est, ea uti volet, non solum intra eundem terminum ab illo tempore, quo citatio ad publicandas attestaciones ipsi insinuata est, inchoandum, articulum suum declaret, sed & articulos reprobatorios offerat, & insuper omnem diligentiam adhibeat, ut ante præstiturum tempus finitum, reprobationes deducantur & perficiantur, quod nisi fecerit, tum ulterius, utpote-
ter-

Stets anwenden / damit das Zeugniß darinnen vollendet und verführet werden möge / da solches von ihm nicht geschehe / soll der Terminus probatorius verfließen und die Gegen-Beweisung gleich der Beweisung fernere nicht zugelassen werden.

So soll auch nach der Publication und Eröffnung der Beweisung keinem Theil / er hätte von der Zeugen Aussage Abschrift bekommen oder nicht / fernere Beweisung zu führen / oder mehre Zeugen verhören zu lassen / gestattet werden.

DEFINITIONES.

1. Terminus probatorius, nempe sex septimanarum & trium dierum, in foro Saxonico est peremptorius, etiam in causis summaris & incidentibus.
2. Sufficit tamen intra terminum probatorium etiam ultimo die articulos probatorios & nomina testium offerri, licet probatio non consummetur.
3. Negligentia iudicis in citando & examinando testibus non nocet probationibus partium.
4. Termino probatorio elapso, ne quidem in continenti mora purgari, nec testes & articuli offerri possunt.
5. Non admittuntur post terminum probatorium additionales articuli vel testes, etiamsi termino durante producens super iis fuerit protestatus.
6. Admittuntur tamen post terminum probatorium instrumenta noviter reperta.
7. Post terminum elapsum non potest producens variare, & vel instrumenta, vel testes denuo offerre.
8. Terminus probatorius strictissime observandus est, & de momento in momentum currit.
9. Terminus probatorius currere incipit à die pronuntiationis desertionis, Leutationis vel Appellationis.
10. Vel à tempore renunciationis, si Leutationi vel Appellationi expresse fuerit renunciatum.
11. Currere incipit terminus probatorius à tempore rei iudicata, non à tempore Remissorialium.
12. Terminus reprobatorius currere incipit à die infinuata citationis ad publicandam probationem, & an dies ille computetur in terminum.
13. Probatione facta per documenta, à quo tempore currere incipiat terminus Reprobatorius.
14. Reprobatorii reprobatoriorum regulariter in foro Saxonico non admittuntur, nec valet actor contra reprobationem Rei novos articulos exhibere.
15. Prorogari potest terminus probatorius etiam secunda vice, modo prorogatio ante terminum elapsum petatur.
16. Post terminum probatorium admittitur demonstratio (die Bescheinigung) actorum vel Reo injuncta.
17. Adversus omissam probationem ex causa paupertatis, datur Restitutio in integrum.
18. Non facile mulier à probatione dotis illata arcenda est propter elapsum terminum probatorium.
19. Nec universitas ob terminum præterlapsam probationibus suis statim est privanda.
20. Intra terminum probationes suas producere impeditus post terminum est audiendus.
21. Confessio extra iudicialis à parte adversa acceptata plenam facit probationem.
22. Attestationes facte in causa possessorii, probant etiam in petitorio.
23. Possessio non relevat ab onere probandi, quando contra possidentem militat jus commune, vel præsumptio juris.
24. Non sufficit in Rei vindicatione probari dominium de præterito, sed de præsentis illud probandum est.
25. Acta publica & libri redituum pro ipsa Republica contra subditos non probant.
26. Calendarium Ecclesiasticum matrimonium & natiuitatem legitimam probat absq; omni alio adminiculo.
27. Credendum assertioni iudicis etiam non jurata de iis, que coram eo gesta sunt.
28. Letitum in conspectu iudicis, pro tribunali sedentis commissum, absq; ulteriori alia probatione & processu puniri potest.
29. Etiam Dominus feudi testes, jurisdictioni Vasalli subjectos, per ejusdem subsidium citare tenetur.
30. Facta publicatione attestatorum, repeti possunt testes ad declarandam depositionem ambiguam.
31. Testes non jurati nihil probant, nisi ex conventionem partium fuerit remissum iuramentum.
32. Testes haud jurati deponentes, publicatis attestatoribus, denuo sub iuramento examinari debent.
33. Exigi potest iuramentum malitia à producente peregrinos testes.
34. Reus suspectus, quod attestaciones actoris didicerit, non admittitur ad reprobationes, priusquam iuramento se ab illa suspitione liberaverit.
35. Actor non nisi ex causa rationabili & sufficienti ad probationes in perpetuam rei memoriam, ante litem contestationem admittitur.
36. Testaciones ad futuram rei memoriam facta post litem demum contestatam & Reprobationes adverse partis, sunt publicanda.
37. Mors regulariter non probatur per unicum testem.
38. Nisi mors occulta veniat probanda, puta quod quis in loco aliquo remoto, mari, acie, aut morbo contagioso obiisse dicatur.
39. Unius testis de proprio facto deponentis testimonio quando credendum.
40. Testes singulares de uno eodemque licet facto attemen de diverso loco & tempore deponentes, plene non probant.
41. Probatur tamen solutio & debitum ex Confessione Creditoris vel Debitoris, de qua testes in loco & tempore variant.
42. Varietas seu discrepantia testium modica non obstat, quo minus eorundem depositio plenam faciat probationem.
43. Testibus inter se discrepantibus, credendum est potius juratis quam non juratis.
44. Credendum magis est testibus deponentibus verisimiliora ratione negotii, vel accedentis alicujus præsumptionis, quam aliis.
45. Testibus binc inde contrariis, plures numero vincunt pauciores.
46. Discrepantibus inter se testibus, iudex pronuntiabit pro Reo.
47. Testis invitus ad testimonium perhibendum, certa multa compelli potest.
48. Parentes propriis & contra idonei testes non sunt.
49. Ad-

4 est, † quod nec juramentum calumniae per procuratorem vel Syndicum praestare liceat, sed principales personae etiam hoc in casu praecise in propria persona jurare teneantur, propter generalitatem textus in art. 46. l. 1. Andr. Rauchb. part. 1. q. 8. n. 9. & 13. Reinh. Rosa in addit. ad Dan. Moller. bic n. 13.

Ita Domini in causa der Gemeinde zu Wuldenitz contra die Gemeinde zu Rößelitz/ Mens. Nov. Anno 1603.

DEFINIT. V.

Universitates sive Collegia non nisi per Syndicos litem in judicio peragere ac defendere valent.

1 **S**yndicus, aut quod idem est, actor universitatis fungitur partibus procuratoris, l. item 6. §. ult. ff. quod cuiusq. univers. nom. Anton. Fab. in C. lib. 2. tit. 6. defm. 7. n. 5. At non, uti per procuratorem vel in propria persona, ita quoque universitas pro luitu per Syndicum agere valet, † sed hunc constituere necesse habet: Etenim non nisi per Syndicos Collegia & universitates litem recte peragunt aut defendunt, l. 1. §. quibus 1. vers. fieri oporteat ff. quod cuiusq. univers. nom. Bald. in l. cum §. 2. §. hoc etiam 5. n. 2. C. de iurejur. prop. cal. dando. Jas. in l. 1. §. Si autem Collegium 15. n. 7. ff. ad SCtum Trebell. Andr. Rauchb. part. 2. q. 1. n. 1. Chil. König. in pract. c. 19. §. Es wird auch/it. Matth. Wesenb. in parat. ff. quod cu. univ. nom. n. 4. † Ratio in promptu est, ne scilicet defensio vel actio, per plures scilla, ad versarium incommodò afficiat, l. Et ancillarum 27. §. ult. ff. de pecul. l. jam tamen 5. §. si tamen 7. ff. jud. solv. Rauchb. dict. q. 1. n. 2.

Ita Domini in causa Nicolai Hennichens contra des Handwercks der Becker zu Dähßen/ Mens. Dec. Anno 1633. (Verba sent. Würde beklagtes Becker-Handwerck durch gewisse hiez zu verordnete Syndicen erscheinen/ und ihre Leuterungs-Prosecution vom Mund aus in die Feder wiederholen/ und gebührlichen einbringen/ immassen ihnen vor allen Dingen zu thun obliegt/ So ist Kläger sich darauff einzulassen und zu verfahren schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. VI.

Constitui quod, potest Syndicus extraneus, qui non est ex corpore universitatis.

1 **N**on ergò universitas per Syndicos litem iudicialiter tractare valet, Defm. preced. Sufficit tamen, unicum saltem constitui Syndicum in causa Universitatis, ut videtur innuere b. Const. 13. vers. Und sonst dazü kein Syndicus. Chil. König. in process. c. 19. n. 3. † quantumvis communiter plures in unâ licet causâ eligi soleant: Et quidem regulariter ex universitate, l. 4. ff. quod cuiusq. univ. nom. Aretin. in §. praeterea 31. n. 38. inst. de act. † quamquam si idonei in Universitate non reperiantur, extranei quoque huic muneri recte praeficiuntur, arg. l. ut gradatim 11. §. 1. ff. de mun. & honor. Matth. Wesenb. in parat. ff. quod cuiusq. univ. nom. n. 4. & part. 1. consil. 35. n. 17. Andr. Rauchb. part. 2. q. 1. n. 3.

4 † Sed licet in Collegio vel Universitate idonei adsint, non tamen extraneos ab hoc munere exclusos putaverim, per text. in l. 1. §. ult. ff. quod cuiusq. univ. nom. quia Syndicus fungitur partibus procuratoris, l. item 6. §. ult. ff. quod cuiusq. univ. nom. † cuius Constitutio libera est & in arbitrio litigantium, arg. l. 1. §. usus 2. ff. de procur. l. sed si 17. §. idem Julianus 19. & §. seq. ff. de injur. † Quod & placuit Illustrissimo Saxon Elect. in Ordin. process. jud. tit. 7. §. Da nun ein Mandat. vers. Sonsten aber auch ein Syndicus/wenn er gleich nicht aus der Gemein/ oder der

7 **U**niversitate ist/zugelassen werden. † Planè, etsi maximè quis concesserit, regulariter extraneam personam huic muneri non esse praeficiendam, semel ta-

men extraneus constitutus Syndicus ab officio repellendus non erit, ut bene concludit, & sententiâ Wittebergensium confirmat Andr. Rauchb. dict. q. 1. n. 4. † quia multa etiam contra prohibitionem facta, firmitatem obtinent, c. ad Apostolicam 16. extr. de regul. c. 2. & 3. de claud. despons. c. consuluit. 4. & c. pen. qui Cler. vel voventes l. patre furioso, ubi Jason. n. 12. ff. de bis qui sunt sui vel alien. jur.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Würde beklagtes Becker-Handwerck durch gewisse aus ihrem Mittel/ oder auch andere Personen hiez zu verordnete Syndicen erscheinen/immassen ihnen vor allen Dingen zu thun obliegt/it.)

DEFINIT. VII.

Syndicus Civitatis à Consulibus & Senatoribus absq. Tribunorum plebis interventu recte constituitur.

Quam Civitas universa ex mutuo, alioq; contractu cum Consulibus & Senatoribus inito non obligetur, nisi civium nomine tribuni plebis consenserint, juxta tradita Dd. in l. civitas 27. ff. si cert. petat. Hartm. Pist. part. 1. quest. 37. n. 1. & seq. Matth. Coler. de process. execut. part. 2. cap. 3. n. 348. Johan. Köpp. quest. 60. num. 3. Vid. infr. p. 2. Const. Elect. 6. Defm. 18. putaveris forsan, † nec ad negotia in judicio pertractanda, absque interventu tribunorum plebis, Syndicum civitatis validè constitui, quia in judiciis quasi contrahitur, l. 3. §. idem scribit. 11. ff. de pecul. † & valet aliàs argumentatio à contractibus ad judicia, Nicol. Everh. in Topic. loc. 36. & 37. Sed vereor, ne subsit differentia inter contractus sive alienationes, & constitutionem Syndici: † Neminem siquidem fugit, alienationem bonorum Civitatis non nisi decreto aliisque solennitatibus adhibitis promissam esse, l. 1. & tot. tit. C. de prad. decur. fin. decret. non alien. lib. 10. & l. ult. C. de vend. reb. civ. lib. 11. † quæ tamen solennitates ad constitutionem Syndici nullibi requiruntur, quia potius hanc absque decreto valere, tradunt Bartol. & Dd. commun. in l. nulli 3. & l. 4. ff. quod cuiusque univ. nom. † Ergò, non tuto à contractibus ad Syndici constitutionem, inferri poterit: Et ab ordine Decurionum bene & validè Syndicum constitui, probat ex text. in l. 4. & l. 6. §. si decuriones 1. ff. quod cuiusque univ. nom. † Quidni ergò etiam nomine Civitatis à Consulibus & Senatoribus, qui vicem Decurionum hodie gerunt, Gloss & Bartol. in Rubr. & l. omnes 33. & tot. tit. C. de decur. lib. 10. † Quæ sententia etiam, in hisce ditionibus, usu est recepta, Chil. König. in process. c. 19. n. 3. Wesenb. in parat. ff. quod cu. univ. nom. n. 4. Andr. Rauchb. part. 2. q. 1. n. 13.

Ita Domini in causa Syndicen des Mathz zu Dölsch contra Joachim Seideln zu Leipzig/ Mens. Aug. Anno 1581.

DEFINIT. VIII.

In pagis à majore parte Incolarum Syndicus constituitur, autoritate tamen Curatorum & Tutorum ex parte Viduarum & pupillarum.

Alia est ratio incolarum in pagis & villis, qui, cum decuriones vel tribunos non habeant, ipsimet Syndicos constituere tenentur, subscriptis Syndicatui omnium ac singulorum constituentium nominibus: † In magna tamen universitate sufficit, à majori parte Syndicos constitui, arg. l. 3. & l. 4. ff. quod cuiusq. univ. nom. Chil. König. in process. c. 19. n. 2. Matth. Wesenb. in parat. ff. quod cu. univ. nom. n. 6. † Quà in re credendum est instrumento Syndicatus judicialiter vel à Notario confecto, etiam si nulla omninò nomina sint expressa, Bald. in l. Civitas 27. ff.

27. ff. de reb. credit. n. 13. König. & Wesenb. dist. loc.
 4 Matth. Berlich. pars. 1. concl. 14. n. 89. † Quocunque autem modo Syndicus constituatur, ex parte Viduarum & pupillorum constituentium, auctoritatem Curatorum & tutorum intervenire necesse est. † Ex quo fit, quod Syndicus in judicio non admittatur, antequam unâ cum Syndicatu, tûtoria quoque & Curatoria exhibeat, ad instar procuratoris, † cum quo ratione muneris Syndicus omninò convenit, l. 6. §. 3. ff. quod cuj. un. nom. & ibi Matth. Wesenb. in par. 1. in fin. Ant. Fab. in C. lib. 2. tit. 6. defn. 7. n. 5.
 Ita Domini in causa Syndicen der Cramer-Zinnung contra Hansen Weibman zu Leipzig / Menſe Aug. Anno 1634. (Verba ſunt: Daß klagende Syndicen ihre Personen nochmahls/ anderer Geſtalt dann geſchehen/ mit Vorlegung richtiger Tutorien und Curatorien zu legitimiren ſchuldig/ ſc.)

DEFINIT. IX.

Defunctis licet quibusdam personis ex universitate, hanc tamen nomine Syndicus litem reassumere necesse non habet.

1 **E**thi hodie defunctis litigatoribus, heredes ad processum continuandum non admittantur, priusquam illum legitime reassumerint, Andr. Gail. lib. 1. observ. 109. n. 5. supr. Constit. Elect. 11. Definit. 16.
 2 † Attamen id ipsum extendi non debet ad casum, quo universitas per Syndicum in judicio experitur, nec si quidam ex universitate post litem motam decesserint, horum nomine Syndicus processum reassumere necesse habet, † Scilicet, quia non singulorum sed universitatis nomine agitur, l. si municipi per 2. ff. quod cuj. univ. nom. † Et si aliter diceretur, metendum esset, lites quam plurimas malitiose in multos annos protrahi, quas tamen finiri & abbreviari Reipublicæ interest, l. properandum 13. C. de judic. l. 2. C. de re judic. l. cum quis ult. in fin. C. de reb. cred. l. 10. & de transact. c. 1. de appell. in sexto l. quidam 21. ff. de reb. credit. Vent. de Valent. in parth. litig. lib. 1. c. 4. n. 2. † Ex quo etiam fit, quod hoc casu, Syndicatus instrumentum mutari & ab hæredibus defunctorum subscribi necesse non sit, quia communitas, cujus nomine fit constitutio, semper vivere & perdurare intelligitur, l. sicut 7. §. ult. ff. quod cuj.

univ. nom. & ibi Matth. Wesenb. in par. 1. n. 8. † Nec enim per mortem quorundam ex universitate videtur extinctum mandatum non tam à singulis, quam ab ipsa universitate Syndicis exhibitum, dist. l. 2. ff. quod cuj. univ. nom.

Ita Domini in causa der Cramer-Messere contra die Posamentier zu Leipzig / Menſe April. Anno 1635.

DEFINIT. X.

Majore tamen universitatis parte defunctâ, & litem reassumptione pariter, atq. novo Syndicatus instrumento opus erit.

1 **S**ed hoc ita, si quidam duntaxat ex universitate decesserint, ceteris majori ex parte adhuc viventibus atque collegium representantibus, Defn. preced. † Alioqui si major pars universitatis vel incolarum in villis aut pagis morte obierit, tam litem ab hæredibus defunctorum reassumendam, quam ab iis instrumentum Syndicatus denuò subscribendum, vel aliud novum, producendum esse, propterea dubitare non licet, † quod major saltem pars ipsum collegium vel universitatem representet, l. nulli 3. in fin. ff. quod cuj. univ. nom. Chil. König. in process. c. 10. n. 2. † Quâ extinctâ mandatum quoque cessat, ac propterea Syndicus alterius mandati exhibitione personam suam legitimare, nec non defunctorum nomine processum reassumere necesse habet, ad instar procuratoris, cujus partibus hoc casu fungitur, l. item eorum 6. §. actor 3. ff. quod cuj. univ. nom.

Ita Domini in causa der Gemeindef zu Deigert contra Georg Balthasern und Hansen Bernharden von Fische / ventilara in prefectura Borhenh, Menſ. August. Anno 1628. (Verba ſentent. Würde angegebener Syndicus durch Vorlegung eines richtigen Syndicats/ wegen der verstorbenen Personen Erben seine Person gebührlichen legitimiren/ inmassen er zu thun pflichtig/ So wären Beklagte auff Klägers Vorbringen sich einzulassen und zu verfahren schuldig/ W. R. W.)

Et in causa etlicher Dorffschafften im Ampt Somzig contra das Handwerck der Schuster und Schneider zu Mügeln / Menſ. Jan. Anno 1620. (Verba ſent Würden klagende Syndicen ihre Personen nochmahls anderer Geſtalt/ denn geſchehen/ legitimiren/ und wegen der verstorbenen Personen den Proceß gebühlich reassumiren/ inmassen ihnen zu thun obliegt; So wären Beklagte/ ihres andern Vorwendens ungeachtet / auff die erhobene Klage sich einzulassen und zu antworten schuldig/ W. R. W.)

CONSTITUTIO XIV.

PARTIS PRIMÆ.

Wann der Kläger dem Beklagten den Grund der Klagen in das Gewissen stellt und Beklagter wil dasselbige mit Beweisunge vertreten/ob dann der Kläger zur Gegen-Beweisunge auff seine Ditt zuzulassen?

Wieweil dem Kläger gebühret / demjenigen/ so er einmal selbst erwehlet und beliebet/ nachzusetzen/ auch disfalls dem Beklagten der Rechten Wohlthat nicht zu nehmen ist/ in te mal derselbige/ da er gleich zu Vertretung seines Gewissens keine genugsame Beweisunge verfähret/ gleichwohl der gemeinen Practicken nach den End nochmahls schweren kan/ so soll auch disfalls der Kläger mit keiner Gegen-Beweisunge zugelassen/ sondern dieselbige ihme stracks ohne Mittel aberkannt und abgeschlagen werden. Desgleichen soll es auch gehalten werden/ wann Klä-

Actor ubi Reo juramentum defert, & is probationibus uti, quam jurare mavult, an tum probationes ejus contrariis probationibus elidere actor cupiens audiri debeat?

Um actorem viâ, quam semel eligit, insistere oporteat, & beneficium Reo à jure concessum, quo illi, si in probatione, quâ ad vitandum juramentum usus est, deficiat, ad juramentum recurrere permittitur, auferendum non sit: igitur hoc in casu actorem contrariâ probatione uti volentem non audiri, sed præcisè hanc illi denegari præcipimus. Idem tùm quoque observabitur, cum juramentum sibi delatum actori refert reus, nimirum ut sine tergiversatione id præstet actor, nec ullo modo ad illud vitandum inten-

gern der Haupt-Eyde von dem Beklagten referret wird / Nemlichen / daß er auch in solchem Fall ganz keine Beweisung zu Verrettung seines Gewissens oder zu Ergründung seiner Klagen führen möge / sondern den referirten Eyde stracks zu leisten schuldig sey.

tionemque suam fundandam probationes deducere volens audiatur.

Gewissens oder zu Ergründung seiner Klagen führen möge / sondern den referirten Eyde stracks zu leisten schuldig sey.

DEFINITIONES.

1. Nemo precisè jurare cogitur, sed referre jusjurandum potest, etiamsi id ab initio non petierit.
2. Referrì autem debet jusjurandum delatum intra octiduum, quo aliàs citatio ad juramentum est impetranda.
3. Juramentum semel acceptatum referri nequit.
4. Precisè à deferentia præstandum est jusjurandum et relatam, nec admittitur probationibus intentionem suam defendere volens.
5. Factà relatione jurisjurandi, deferens utrumq; juramentum calumnia & decisorium præstare tenetur.
6. Efficit relatio jurisjurandi, ut infamis juramentum non magis deferre queat, quàm jurare.
7. Non potest referri juramentum purgatorium vel necessarium.
8. Nec juramentum, quod heres ab non confectum inventarium præstare tenetur, parti adverse referri potest.
9. Sicuti nec juramentum diffessionis in casu non recognite scriptura vel instrumenti.
10. Non refertur juramentum super eo, quod alicujus conscientia tantummodo commissum fuit (Wann die Klage allein ins Gewissen geschoben worden.)
11. Reus juramentum super facto suo proprio sibi delatum nequit referre auctori, etiamsi negotium istud scientia quoque ac notitia sua fuerit commissum, (Wann ihme die Klage nicht allein in sein Gewissen / sondern auch Wissenschaft und Wohlbewußt gestellt worden.)
12. Tutor pro pupillo juramentum deferre potest.
13. Sed & juramentum relatam tutor præstare tenetur.
14. Nec jurare cogitur Reus, nec jusjurandum referre, quò aliter suam intentionem vult probare, etiamsi hanc probationem ante latam sententiam sibi non reservaverit.
15. Non potest proflire ad probationem Reus, si jusjurandum semel acceptaverit.
16. Non admittitur actor ad contrarias probationes, quando Reus ad juramentum declinandam intentionem suam probat.
17. Probationibus conscientiam defendere volens, intra octiduum se ad id offerre, & intra spacium Saxonicum articulos probatorios exhibere tenetur.
18. Reo conscientiam probationibus defendere volenti nihil probanti ad juramentum datur regressus.
19. At juramentum nequit referre Reus in probationibus succumbens.
20. Etiam in juramentis legalibus ad probationes proflire licet.
21. Non tamen in juramento suppletorio permissum est confugere ad probationes.
22. Sicuti nec in juramento diffessionis.
23. Reus conscientiam probationibus defendere volens, si probationem deserat, non habet regressum ad præstationem jurisjurandi.
24. Conceditur tamen regressus ad præstationem juramenti delati Reo, si juramentum suppletorium a ex semiplena probatione ipsi injunctum pro deserto habeatur.

DEFINIT. I.

Nemo precisè jurare cogitur, sed referre jusjurandum potest, etiamsi id ab initio non petierit.

- N**unquam in eas angustias conjiciendus est is, cui defertur jusjurandum, ut vel jurare cogatur, vel causà cadere; Sed permittitur illi referre jusjurandum, si malit, *l. jusjurandum & ad pecunias 34.*
- §. datur 7. l. manifesta 38. ff. de jurej.** † Sunt enim plerique tam superstitiosà religione & conscientia, ut nec, si sciant verissima esse quæ affirmant, jurare tamen velint, *l. qua sub conditione 8. ff. de cond. inst. l. cum quidem 21. vers. neq; enim C. de fid. instr.* † quibus per relationem juramenti succurrendum fuit, *Ant. Fab. in C. lib. 4. tit. 1. defm. 9.* Joh. Schneid. in *S. item ff. quis postulante 11. num. 85. inst. de act.* † de quo licet quondam in foro Saxonico aliqui dubitaverint, ut videre est apud Christ. Zobel. in *addit. ad Landr. lib. 1. art. 6. lit. M. & lib. 2. art. 22. lit. G.* Matth. Col. *part. 1. decis. 122. n. 7. & seq.* † hodiè tamen res expedita est, in foro scilicet Saxonico etiam Relationem juramenti obtinere, propter text. manifestum in *b. Constit. 14. vers.* Desgleichen soll es auch. & in Ord. process. judic. *tit. 18. §.* Ferner die relation, † quod verum est, etiamsi in actis ab illo, cui juramentum est delatum, relatio non fuerit petita, *Aut. Consult. Constit. Saxon. tom. 3. part. 3. q. 41.*

Ita Domini in causa Tobix Jessels contra Heinrich Arndten zu Leipzig / Menfe Sept. Anno 1623. (Verba sent. Diemeil Beklagter auff erhobene Klage geantwortet / und derselben allenthalben nicht geständig / Kläger aber ihme auff solchen Fall die Klage in sein Gewissen / Wissenschaft und Wohlbewußt geschoben / c. So ist Beklagter sein Gewissen / Wissenschaft und Wohlbewußt / jedoch auff vorgehenden Eyde vor Befehde / so Kläger zu thun schuldig / zu eröffnen verpflichtet / er

wolte denn Klägern den Haupt-Eyde referiren / oder sein Gewissen mit Beweisung vertreten / damit würde er innerhalb Sächsischer Frist billich gehöret und zugelassen / ferner darauff zu beschehen / was recht ist / D. R. W.)

It. in causa Johann Sagwillers contra Walther Brielen / Menfe Marr. Anno 1631. (Verba sent. So ist Beklagter auff vorgehenden Klägers Eyde vor Befehde sein Gewissen / Wissenschaft und Wohlbewußt zu eröffnen schuldig / er wolte denn Klägern den Haupt-Eyde referiren / oder sein Gewissen mit Beweisung vertreten / damit würde er binnen Sächsischer Frist billich gehöret und zugelassen / darauff ferner zu beschehen / was recht ist / D. R. W.)

Er in causa Balthasar Schumanns contra Barthel Wilschen / Menfe Jul. Anno 1632.

DEFINIT. II.

Referrì autem debet jusjurandum delatum intra octiduum, quo aliàs citatio ad juramentum est impetranda.

Referrì etiam potest juramentum delatum quòvis tempore, non solum in primà instantia, sed etiam si Reus ab illa sententia appellaverit, vel eam per Leutationem suspenderit, in Leutatione & Appellatione, *Modest. Pastor. part. 2. q. 149. n. 1. & seqq.* † Modo fiat relatio vel statim post factam dilationem ante sententiam interlocutoriam, in qua super delatione pronunciatum est, vel antequam illa sententia interposità Leutatione vires rei judicatz acceperit, nisi Reus sibi expressè relationem reservaverit, *Ord. process. judic. tit. 18. §.* Ferner die relation. *vers.* Soll der / welcher dem Haupt-Eyde. Matth. Berlich. *part. 1. concl. 32. n. 56.* † Ita tamen, ut reservatione factà, Reus intra octiduum illud, intra quod citationem ad præstationem juramenti implorare necesse habet, *supr. Const. 12. Defm. 6. sc. decla-*

declaret, an juramentum referre, an verò id præstare, aut pro liberandâ conscientia probationibus uti velit; † Quod si non observaverit, ratio juramenti ulterius locum non habet, *dist. Ord. process. judic. tit. 18. §. Berner die Relation.* † Cæteròquin si ratio ad octiduum illud non restringeretur, æquis non videt, neglectum spaciū hujus Reo minus nocere? † Quin & post octiduum præterlapsum, juramentum censetur expirasse: Ergò referri non poterit, quia non entis nullæ sunt qualitates, *l. si Titio 22. ff. quando dies legat. ced. l. quidam referunt 14. ff. de jure Codicill. l. ult. ff. de collat. bonor.*

Ita Domini in causa Hansen Beumels wegen seines Eheweibs contra Jonas Klingens/ Mense Mart. Anno 1602. (Verba sent. Daß Beklagter sich nunmehr an dem ihme zuertannenen Ende und desselben Relation versäumet hat/ derowegen ist er Klägeru die libellirte 182. Zl. 3. gr. samt dem Interesse zu zahlen/ und auch die aufgewandte Unkosten/ auff Richterliche Ermäßigung/ zu erstatten schuldig/ V. N. W.)

DEFINIT. III.

Juramentum semel acceptatum referri nequit.

1 **E**T si delatum jusjurandum non ita constringat Reum, ut necesse is habeat jurare, sed id bene actori referre queat, *Defin. 1.* † Attamen si semel acceptatum fuerit, Reusque jurare se declaraverit, ulterius relationi locus non est, sed jusjurandum præcisè præstandum ad instar juramenti voluntarii, quod referri nequit, *l. jusjurandum 17. in pr. ff. de jur. Joh. Zanger. de except. part. 3. c. 16. n. 18. & seq. Franc. Duar. in tract. de juram. cap. 5. Hugo Donell. lib. 24. comm. in tract. de jurej. c. 13. n. 8.* † Quia ab initio in voluntate & arbitrio partis fuit, juramentum delatum suscipere & acceptare vel referre: † Quod verò ab initio fuit voluntatis, si acceptetur semel, postea sit necessitatis, *l. in commodato 17. §. sicut 3. ff. commod. l. sicut 5. C. de Oblig. & act. l. controctus 23. ff. de Reg. jur. l. 1. §. si convertit 6. ff. deposit.*

Ita Domini in causa Annæ, Viduæ Johannis Kellers/ contra die Obbarische und Reandrische Erben zu Herungen/ Mense Septembr. A. 1634.

DEFINIT. IV.

Præcisè à deferente præstandum est jusjurandum ei rolatum, nec admittitur probationibus intentionem suam defendere volens.

1 **Q**ui jusjurandum detulit, si ei referatur, nullo prætextu id recusare potest, *l. manifesta 38. ff. de jurejur. Ant. Fab. lib. 4. Tr. 8. defin. 11. num. 39.* nec si potuit ab initio recusare is, cui primo delatum fuit: † Hanc viam siquidem elegit deferens, eamque legem posuit, quam ipsemet transgredi nequit, *l. 1. & tot. tit. ff. quid quisque jur. l. 3. ff. de condit. insti. l. illud 55. §. 1. ff. de constit. pecun.* † Præcisè ergò deferens jusjurandum sibi relatum præstare tenebitur, nec volens intentionem suam probationibus defendere audiendus erit, *b. Const. 14. vers. Desgleichen soll es auch. Ord. process. jud. Elect. Saxon. tit. 19. §. in pr. vers. Oder da ihme derselbige referiret. Dan. Moller. hic. n. 2. & lib. 3. semestr. 3. n. ult. Modest. Pistor. part. 1. quæst. 23. n. 1. & seqq. Joach. Beust. ad rubr. ff. de jurej. n. 76. & seq. Joh. Schneidevv. ad §. item si quis postulante 11. n. 92. inst. de action.*

Ita Domini in causa D. Joh. Kengels contra Hansen Arnolden/ M. Dec. A. 1628.

Et in causa Hansen Weinmanns Erben contra Ambrosium Sonnen/ M. Mart. A. 1630.

DEFINIT. V.

Factâ relatione jurijurandi, deferens utrumque juramentum & calumnia & decisorium præstare tenetur.

1 **J**uramentum calumniæ à solo deferente præstandum est, ut scilicet jurêt, quod non malitiosè Reo

Carpz. Definit. Vol. I.

detulerit juramentum litis decisorium: Ex quo fit, quod à Reo jusjurandum delatum referente, nequeat exigi juramentum calumniæ, † quia non est ferendus actor, si conditionis, quam ipse detulit, de calumnia velit jurari, *l. jusjurandum & ad pecunias 34. §. datur autem 7. ff. de jurej.* Christoph. Zobel. *part. 1. diff. 24. n. 2.* Joh. Schneidevv. *ad §. item si quis postulante 11. n. 94. inst. de act.* Jac. Schult. *in addit. ad Modest. Pistor. part. 3. q. 130. n. 29.* † Nec absurdum erit, ut deferens hoc casu utrumque præstet juramentum, & calumniæ & litis decisorium, sibi relatum, illud quidem, ut se purget à malitia, hoc verò, ut probet suam intentionem, medio eo, quod ipsemet elegit ac Reo præscripsit, *Ordin. process. jud. Elect. Saxon. r. 18. §. Berner der Relation. vers. Auff den Fall aber.* Christoph. Zobel. *dist. diff. 24. n. 2.*

Ita Domini in causa Christiani Reifigers Eheweibs contra Paul Langen zu Freyberg/ M. Mart. A. 1631. (Verba sent. Die weil Beklagter auff die erhobene Klage geantwortet/ und solcher nicht geständig/ auff solchen Fall aber den Grund derselben ihme in sein Gewissen/ Wissenschaft und Wohlbewußt gehalten/ welchen End Beklagter Klägern hinpiederum referiret; So ist Kläger den ihme referirten Haupt. End neben dem End vor Befehde/ und also beyderley Eyde zugleich zu schwören schuldig/ V. N. W.)

DEFINIT. VI.

Efficit ratio jurijurandi, ut infamis juramentum non magis deferre queat, quam jurare.

1 **N**on admittitur ad præstationem juramenti infamis persona, non solum quod bonæ ac integre opinionis ac frontis esse debeat, quisquis pro alio testimonium dicit, *l. quasitum 13. ff. de testibus l. testium 18. C. eod. tit.* † quantò magis ergò ille, qui in propria causa judex constituitur *l. 1. ff. quar. rer. act. non det.* Sed etiam † quia perjurii poena præcipua ea est, ut infamis fiat, quisquis fuit perjurus, *l. 41. C. de transact.* quam poenam facillè quis contemnet ob infamiam suam jam aliundè contractam, *l. si quis injuriam 25. ff. de injur. Bartol. in l. admonendi 31. ff. de jurej.* † Infamis itaque sicuti jurare non potest, ita nec jusjurandum deferre, ne scilicet referendi facultas ei adimatur, cui fuit delatum: † Quàm ob causam non alii admittuntur ad delationem jurijurandi, quàm quibus ipsis jusjurandum referri potest, ut notat Anton. Fab. *in C. lib. 4. tit. 1. defin. 9. n. 5.*

Ita Domini in causa Caroli Marzens contra Matthes Wigstichen/ M. August. A. 1621. (Verb. sent. Daß die Eydes Delation, gestalten Sachen nach/ nicht statt hat/ V. N. W.)

DEFINIT. VII.

Non potest referri juramentum purgatorium vel necessarium.

1 **N**on tamen omne jusjurandum referri potest, sed tantum judiciale, quod à parte parti deferretur, *l. jusjurandum & ad pecunias 34. §. datur 7. l. manifesta 38. ff. de jurej.* Ord. process. jud. Elect. Sax. *tit. 18. §. Berner die Relation.* Jacob. Schult. *in addit. ad Modest. Pistor. part. 3. q. 130. n. 26.* Johan. Schneidevv. *ad §. item si quis postulante 11. inst. de act. n. 85.* † Ergò referri non potest juramentum necessarium, nec purgatorium *c. ult. extr. de jurej.* quippe quæ non à parte sed à judice deferuntur, *l. in bona fidei 3. C. de reb. credit. & jurej. l. admonendi 31. ff. de jurej.* † Et cessat vel propterea ratio, quia referri nequeunt judici, ne cogatur jurare de facto & re alienà contra *l. Marcell. 11. §. jurare 2. ff. de rer. amos. act.* † Nec parti adversæ, quæ non detulit, *l. jusjurandum 34. §. 7. ff. de jurej.* Rauchb. *part. 2. q. 3. n. 9.* Berlich. *part. 1. concl. 32. n. 45.* Petr. Heig. *part. 1. q. 40. n. 37.* Donell.

lib. 24. comm. de jurej. c. 13. n. 21. Matth Wesenb. vol. 1. consil. 3. n. 49.

Ita Domini in causa Melchior Ostens zu Calbe/ Mensis Apr. Anno 1631. (Verba sent. Ist euch in Sachen Conrad Briefen/Klägern an einem/und euch Beklagten anders Theils das Juramentum purgatorium auferleget worden: Ob ihr nun wohl solches Klägern zu referiren gemehnet/ die weil aber dennoch die Relatio Juramenti allein in dem Fall statt hat/wenn ein Part dem andern den End deferiret/dieselbe aber ad juramenta necessaria und purgatoria keines weges zu ziehen/2c. So mag auch obgedachtes Juramentum purgatorium Klägern von euch beständiger Weise nicht referiret werden/W. R. W.)

DEFINIT. VIII.

Nec juramentum, quod hares ob non confectum inventarium prestare tenetur, parti adverse referri potest.

1. **E**Ademque ratio efficit, quod nec reliqua juramenta legalia, quæ à Lege vel Magistratu deferuntur, referri queant: † Non itaque audiendus est hæres, qui juramentum ob non confectum inventarium prestare tenetur, si hoc parti adversæ referre velit, Matth. Col. in tract. de process. execut. part. 2. c. 3. n. 402. & part. 1. decis. 123. n. 14. & seq. Matth. Berlich. part. 1. concl. 92. n. 46. Matth. Wesenb. vol. 1. consil. 3. n. 49. † Tum, quia juramentum illud non à parte sed lege defertur, l. ult. §. licentia 10. C. de jur. delib.
2. † Tum, quod si aliter diceretur, pars adversa de facto alieno, ipsius nempe hæredis, jurare teneretur contra
3. l. Marcellus 11. §. jurare 2. ff. de act. rer. amot. † Tum, quia jusjurandum hoc similitimum est juramento purgatorio, quo hæres, se nihil de rebus hæreditariis celasse vel abstulisse, jurato obtinet, dict. l. ult. §. licentia 10. C. de jur. delib. Referri autem non potest juramentum purgatorium *Defin. preced.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sententia: Ob ihr nun wohl solches Klägern zu referiren gemehnet/ die weil aber dennoch die Relatio Juramenti allein in dem Fall statt hat/wann ein Part dem andern den End deferiret; Solche Relatio aber Juramenta legalia necessaria und purgatoria, so wohl auch auff den Fall/wenn ein Erbe sich ohne Auffrichtung eines Inventarii der Erbschaft unterfangen/und daher dieselbe endlichen anzuzeigen verpflichtet/ keinesweges zu ziehen/2c. So mag auch obgedachtes Juramentum Klägern von euch beständiger Weise nicht referiret werden/W. R. W.)

DEFINIT. IX.

Sicuti nec juramentum diffessionis in casu non recognita scriptura vel instrumenti.

1. **M**inùs verò dubium est, referri haud posse juramentum illud, quod quis alicui defert super editione instrumentorum, propter manifestam sanctionem Electoralem in Ordin. process. judic. tit. 26. §. Es soll auch ferner. *vers.* Und könte ihm dem Gegentheil nicht referiren. † Sicuti nec juramentum, quo scripturam vel instrumentum quis diffiteri cognoscere jussus est, † scilicet quia jusjurandum hoc diffessionis non tam à parte, quam jure & consuetudine Saxonica alicui imponitur, Ord. process. jud. Elector. Saxon. tit. 25. *vers.* Desgleichen wenn det. Dan. Moller. lib. 4. semestr. 43. n. 2. *vers.* in Elektoratu Saxonie, quo in casu relationi locus non est,
2. *Defin.* 7. & 8. † Ex quo etiam fit, quod instrumentum jurato diffiteri jussus jusjurandum calumniæ petere haud valeat, ut dixi *suprà* Const. Elect. 12. *Defin.* 26. † Ac certè, si propria scriptura veniet recognoscenda, eò magis scribens ipsemet jurare tenebitur, quod nemo alius scripturam illam melius cognoscere præsumatur.

Ita Domini in causa Melchior Werners contra Hansen Schwendendörffers Erben/ Mensis Julio, Anno 1630. (Verba sent. n. Dasß Beklagter die Documenta sub n. 1. 2. 3. 4. 5. wann solche in Originali produciret werden/ zu recognosciren oder eyblichen zu diffieren schuldig/ mit der ausdrücklichen Verwarnung/dasß im widrigen Fall dieselbe pro Reco-

gnicis gehalten/ und darauff erkannt werden soll/und es mag das Juramentum Diffessionis Klägern nicht referiret werden/W. R. W.)

Et in causa Henrici Kochens contra Matthes Kraussen und Consorten, Mensis Jun. Anno 1631.

DEFINIT. X.

Non refertur juramentum super eo, quod alicuius conscientia tantummodo commissum fuit (Wann die Klage allein ins Gewissen geschoben worden.)

EVenit aliquandò, ut is, cui à parte delatum est jusjurandum, cogatur omnimodò jurare, nec audiatur, si id referre velit, puta si actor intentionem suam soli conscientia adversarii commiserit, non etiam simul scientia vel notitia ejus (Wann die Klage allein in Gegentheils Gewissen geschoben/nicht aber zugleich in sein Wissenschaft und Wohlbewusst.) † Nec enim Reus juramentum hoc actori deferenti potest referre, quia factum ipsius proprium concernit, super quo tantummodo ejus conscientia onerari potuit, ut demonstravi *suprà*. Const. Elect. 12. *Defin.* 39. † Sed nemo alius, quam ipsemet Reus propriam suam conscientiam liberare valet, quippe qui solus facti sui proprii scientiam exactam habet, Joh. Schneidew. ad §. item si quis postulante 11. n. 90. *inst. de action. ubi* Matth. Wesenb. in *supplem. lit. A. suprà. dict.* Const. 12. *Defin.* 39. in *fin.* † Quin & si concederetur hoc casu relatio juramenti, actoris conscientia factum alicuius, nempe rei referentis, committeretur, quod neutiquam jus admittit, l. Marcell. 11. §. 1. ff. rer. amotar. l. qui in alterius 42. ff. de Reg. Jur. Ordin. process. judic. Elect. Saxon. tit. 18. §. Weil es aber. *vers.* Also daß im ersten Fall/2c. Anton. Fab. in C. lib. 4. tit. 1. *defin.* 15. num. 3. Schneidew. *dict. loc. suprà*. Const. Elect. 12. *Defin.* 40.

Ita Domini in causa Nicolai Hofmanns contra Curatorem George Herfarts Eheweibes zu Meissen/ Mensis Novemb. Anno 1631. (Verba sentent. Immaffen denn auch bey dem Punet der 1700. Fl. die Relatio Juramenti, weil derselbe der Klägerin allein in ihr Ehrstliches Gewissen gestellet/nicht statt hat/und bleibet sonst/ eingewandter Zeuterung ungeachtet/bey vorigem Urtheil nochmahls billich/W. R. W.)

Et in causa M. Viduz D. I. S. contra VV. S. zu Zwickau/ Mensis Julio, Anno 1636. (Verba sent. Dasß die von Klägern bey der Post der 200. Rthl. Beklagten gethane Relatio Juramenti, weil sie ihm allein in sein Gewissen/ und nicht zugleich in seine Wissenschaft und Wohlbewusst geschoben/ nicht statt hat/W. R. W.)

DEFINIT. XI.

Reus juramentum super facto suo proprio sibi delatum nequit referre actori, etiamsi negotium istud scientia quog, ac notitia sua fuerit commissum. (Wann ihme die Klage nicht allein in sein Gewissen/ sondern auch Wissenschaft und Wohlbewusst gestellet worden.)

Prohibetur itaque relatio juramenti propterea, quod super factum Rei proprium fuerit delatum, *Defin. preced.* † At quid si factum ejusmodi Rei, non solum conscientia, sed etiam scientia ac notitia illius committatur, (Wenn ihme die Klage *super facto suo* nicht allein ins Gewissen/ sondern auch in seine Wissenschaft und Wohlbewusst gestellet worden) quod fieri posse nemo ambigit, annon tum saltem relatio erit permittenda? † Ita forsitan putaveris, quia in ejusmodi juramento etiam de credulitate & notitia sola juratur, quare & super facto alieno ita juramentum deferre licet, ut apparet ex traditis, *suprà*. Const. Elect. 12. *Defin.* 39. quidni ergò validè quoque referri poterit? † Nihilominus & hoc casu relationem prohibitam, existimat rectissime Matth. Wesenb. *part. 1. consil. 3. num. 5.* cui

cui ex parte assentitur Hartm. Pistor. *observat. 184. num. 6.* † Tum, quia delatio juramenti ex animo deferentis explicanda est, qui procul dubio super facto Rei haud juramentum credulitatis, sed decisorium veritatis voluit deferre, quod super facto alieno aetori referri nequit, *Defin. preced.* † nec enim aliter jurari vel referri debet, quam delatum est, *l. 3. §. ult. cum l. seq. ff. de jurejur.* Matth. Wesenb. *dict. consil. 3. num. 50.* † Tum, quia nemo de facto Rei, quam ipsemet exactiorem notitiam seu scientiam habere potest. Equum igitur est, ut ipse juret de proprio facto, *l. Marcellus 11. §. 2. ff. de rer. amot. act.*

† Tum per Gloss. germ. *in art. 11. n. 4. vers.* Dann ob etner. *lib. 3. Landr. & Gloss. latin. in art. 22. lit. H. lib. 2. Landr.*

Ita Domini in causa Johann Ehrenholds zu Grimme/ Mense Julio Anno 1605. (Verba sent. nt. Habt ihr hierauff mehr-erwehnten von Wigenburg vor dem Churfürst. Sächsischen Ober-Hoff-Gerichte obbenannter Schulden halben beklaget / und ihm diese 2. Puncta/das er nemlich vorgedachte Schreiben in seinem Rahmen zu verfertigen und euch zu überschicken nicht befohlen / und daß auch auff solche Schreiben ihm die abgeholtten Gram-Waaren nicht zukommen/ noch in seinen oder der Seinigen Nutzen gewendet worden/ in sein Gewissen/Wissenschaft und Wohlbewußt gestellet / ic. So ist er darauß in sein Gewissen/ weil bemeldte beyde Puncta ihm selbst am besten bewußt/ und sein eigen Thun betreffend/ zu eröffnen/oder dasselbige mit Verweis zu vertreten schuldig/ und mag der deferirte End/nach Gestalt dieser Sachen / von ihm euch nicht widerum referiret noch heimgeschoben werden/W. R. W.)

Et in causa Melchior Schorbands / Mense August. Anno 1599. Verba sententiae: Habt ihr in eurer vor dem Ober-Hoff-Gerichte allhier angefallten Klage Alexander von Ragwigen nachfolgende Puncta in sein Gewissen/Wissenschaft und Wohlbewußt gestellet/ ic. So mag nach Gelegenheit diphfalls/ weil ihr dessen Facti: nicht Wissenschaft haben könnet / der Haupt-End euch nicht referiret werden / und wann ihr solches also in der Läuterung gebührlischen deduciren/ und obbenelbte an euch ergangen: Missiven mit den Originalien beistärcken würdet/ Alexander von Ragwigen auch nichts anders noch erheblicher/ als in den überfandten Acten zu befinden/ darüber einbringen würdet/ ic. So erscheine daraus so viel/ daß durch das Läuterungs-Urtheil das vorige/darinn ihm den Haupt-End euch zu referiren nachgelassen worden/ oberwehnter massen billich erkläret würde/ W. R. W.)

DEFINIT. XII.

Tutor pro pupillo juramentum deferre potest.

Quum juramentum deferre non possit, nisi qui rerum administrandarum potestatem habet, cuique solvi potest, *l. jusjurandum 17. §. pupillus 1. sub fin. junct. §. 2. l. servus 20. l. 21. l. tutor 35. §. 1. ff. de jurejur.* † expeditum inde fit, pupillum, ut qui rerum administrandarum potestatem non habet, haud juramentum validè deferre, *dict. l. 17. §. 1. & seq.* Johann. Zanger. *de except. part. 3. cap. 16. num. 42. & seq.* Joach. Beust. *ad l. nam posteaquam 9. §. si minor. 4. ff. de jurejur. num. 1.* Borch. *in tract. de jurejur. cap. 3. num. 9.* † Attamen tutori permiffum est, ut nomine pupilli deferat jusjurandum, si aliis omnibus probationibus pupillus destituatur, *l. tutor. pupilli 35. junct. l. 17. §. si tutor. 2. ff. de jurejur.* † Nam & alienare valet tutor res pupilli, eique solvi potest, & ab eo res in judicium deduci, *dict. §. si tutor. 2.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 1. definit. 20. numer. 1.* † Quidni ergo jusjurandum quoque deferre posset? Nec verendum, ne pupillus tanquam læsus in integrum restitua-tur, cum nullas læsionis probationes habiturus sit, nisi pœnas ex postfacto alias supervenisse, quibus uti velit, *arg. l. admonendi 31. ff. de jurejur.* Anton. Fab. *dicto loco.*

Ita Domini in causa Hansen Frobergers zu Nimisch/ Mense Decembr. Anno 1629. (Verba sent. Daß ihr von we-

gen eures Mündleins wider Melchior Arndten zu Einbringung der geforderren Schuld-Post Klage zu erheben/und ihm diese in sein Gewissen/Wissenschaft und Wohlbewußt zu stellen wohl befugt/ ic.)

DEFINIT. XIII.

Sed & juramentum relatum tutor præstare tenetur.

At quid, si Reus tutori nomine pupilli jusjurandum deferenti id referre velit? † Audiendus omninò erit, ac poterit tutor jurare de eo quod ipse sciat, ita esse aut non esse, *l. videamus 4. ff. de in lit. jur. junct. l. 11. §. pen ff. rer. amotar.* † Quin &, si relatum à Reo jusjurandum nolit accipere tutor, adigi ad hoc poterit, cum imputare sibi debeat, cur detulerit, si nolebàt ex relatione jurare, *l. si non fuerit 37. ff. de jurejur. l. si fidej. 7. §. 1. ff. qui satisd. cog.* Anton. Fab. *in Cod. lib. 4. tit. 1. definit. 20. num. 3.* † Quod licet forsàn juris regulis repugnet, ut nempe pupilli nomine & de eà re, quam is nesciat, tutor juret, favorabiliter tamen id pro pupillo receptum est, † ut & alia pleraque *l. pupillus 9. ff. de acquir. hered.* ne alioqui damno litis afficiatur pupillus, si non liceat tutori jusjurandum deferre, aut juramentum relatum præstare, Anton. Fab. *dict. defin. 20. num. 5.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Ihr send aber auch/ dafern Beklagter euch hinwiederum das Juramentum referiren würde / solches würdlichen zu leisten schuldig/ W. R. W.)

DEFINIT. XIV.

Nec jurare cogitur Reus, nec jusjurandum referre, qui aliter suam intentionem vult probare, etiamsi hanc probationem ante latam sententiam sibi non reservaverit.

Quod vulgò jactatur, manifestè turpitudinis esse tolle jurare, nec jusjurandum referre, *l. manij. 38. ff. de jurej.* ostendit satis nunquam ita constringi cum, cui defertur jusjurandum, ut vel jurare cogatur, vel causà cadere, quia nempe referre potest juramentum, *l. jusjur. & ad pecunias 34. §. datur 7. & §. ult. ff. de jurej. supr. Defin. 1.* † Sed & aliud adhuc remedium restat, scilicet probationis; Nam qui intentionem suam testibus aut instrumentis probare non diffidit, delatum sibi ab adversario jusjurandum nec suscipere cogitur, nec referre, *l. eum qui 30. vers. cum omiffa ff. de jurej.* Jason. *in S. item si quis postulante 11. n. 80. inst. de action.* Ant. Fab. *in C. lib. 4. tit. 1. defin. 3.* Andr. Rauchb. *part. 2. q. 5. num. 19. & 21.* Non enim turpiter facere vidèri potest, sed modè potius, qui religione magis, quam conscientia motus tam facilè jurare nolit, *l. que sub conditione 8. ff. de cond. inst. l. eum quidam 21. vers. neque enim C. de fide instrum.* † Prudenter verò, qui nec litis victoriam, quam ex liquidis probationibus sibi exploratam comparare possit, certò deferentis perjurio velit committere, *l. jusjurandum 34. circa pr. ff. de jurejur.* Anton. Fab. *dict. defin. 3. n. 4.* † Nec etiam in foro Saxonicò res aliter sese habet, ut apparet ex *b. Constit. 14. & supra Constit. Elector. 12. in pr. Ordin. process. judic. Elector. Saxon. tit. 19.* Christoph. Zobel. *part. 1. diff. 34.* Dan. Moller. *lic. n. 1. & lib. 3. semestr. 3.* Jacob. Schult. *observat. 52. n. 10. & seqq.* Matth. Col. *part. 1. decis. 123. n. 12.* † In tantum, ut is, cui delatum est jusjurandum, haud prohibeatur proflire ad probationem suæ intentionis, etiamsi illud ante sententiam latam sibi non reservaverit, nec per sententiam latam id expressè permiffum fuerit, ut clara habet Sancto Electoralis in *dict. Ordin. process. judic. tit. 19. vers.* Wann er ihm gleich dasselbte/ ic.

Ita Domini in causa Hansen Ladens contra Elisabetham Viduam Andreæ Arnolds zu Leipzig/ Mens. Martio, Anno 1630. (Verba sentent. Diemeil Beklagte auff die erhobene Klage mit Nicht-gestehen geantwortet/ Kläger aber auff solchen Fall ihr dieselbe in ihr Gewissen/ Wissenschaft und Wohlbewußt gesellet/ So ist Beklagte auff vorgehenden des Klägers Eynd vor Befehrd/ ihr Gewissen/ Wissenschaft und Wohlbewußt zu eröffnen schuldig; sie wolte dann Klägern den Haupt-Eynd referiren/ oder ihr Gewissen mit Beweis vertreten/ damit würde sie binnen Sächsischer Frist billich gehört und zugelassen/ und ergienge darauff in der Sachen ferner/ was recht ist/ B. R. W.)

Et in causa Augusti & Stephani der Elamer contra Heinrich Zourschen/ Mens. April. Anno 1630.

DEFINIT. XV.

Non potest proflire ad probationem Reus, si jusjurandum semel acceptaverit.

- S**ed hoc ita, si Reus, cui defertur jusjurandum, id non dum acceptaverit: † Quo facto, jurare tenetur, nec ulterius ad probandam suam intentionem proflire potest, Ord. process. judic. Elect. Saxon. tit. 19. in pr. vers. Wie auch der. Matth. Berlich. part. 1. concl. 33. v. 6. Petr. Heig. part. 2. q. 4. n. 37. † seq. † Nam quod ab initio fuit voluntatis, si acceptetur semel, postea sit necessitatis, l. in commodato 17. §. sicut 3. ff. commod. l. sicut 5. C. de obl. & act. l. 1. §. si convenit 6. ff. deposit. l. contractus 23. ff. de Reg. jur.

Ita Domini in causa Annæ, Viduæ Hansen Kelners, contra die Obbarische und Neandarische Erben zu Seringen / Mens. Septembr. Anno 1634.

DEFINIT. XVI.

Non admittitur actor ad contrarias probationes, quando Reus ad juramentum declinandum intentionem suam probat.

- E**t si quondam in foro Saxonico disceptatum fuerit, num actor deferens juramentum, si Reus intentionem suam probare conetur, ad contrarias probationes sit admittendus? ut patet ex *Consuls. Const. Saxon. tom. 1. part. 3. q. 1. & tom. 2. part. 3. q. 1.* † Attamen decisa hodie res est, & rejiciuntur hoc casu contrariæ actoris probationes verbis disertis, b. Const. 14. in pr. ubi Moll. n. 2. & Ord. process. judic. tit. 19. §. Wann nun einer. in princ. † Ne scilicet auferatur Reo in probationibus deficienti regressus ad juramentum, contra *text. in c. indultum 17. de Reg. jur. in 6to. l. quod favore 6. C. de legib.* † quod omnino fieret, si actor plenè vel semiplenè saltem contra eum probaret, propter periculum perjurii, ut tradit in simili Anton. Fab. in *C. lib. 4. tit. 1. defn. 21.* Unde nulla admittuntur Interrogatoria specialia, sed solum generalia. *Decis. Elect. noviss. 19.*

Ita Domini in causa Balthasar Schumanns contra Barthol Willischen/ Mens. Julio, Anno 1632.

Et in causa Johannis Gatzwillers contra Walther Brielen/ Mens. Martio, Anno 1631.

DEFINIT. XVII.

Probationibus conscientiam defendere volens, intra octiduum se ad id offerre, & intra spacium Saxonicum articulos probatorios exhibere tenetur.

- N**on existimet Reus, cui jusjurandum delatum est, facultatem defendendi probationibus conscientiam suam nullis prorsus legibus esse circumscriptam, quod si diceretur, num malitiæ potiùs aut favori ipsius indulgeretur, haud immerito quis ambigeret. † Certo itaque temporis spacio facultas probandi adstricta est, nempe ut quis intra octiduum, postquam sententia vires rei judicatæ accepit, se probationibus conscientiam defendere velle declaret, † & deinde intra spacium Saxonicum articulos probatorios exhibeat, aliaque faciat, quæ ad

probationem requiruntur, Process. judic. Elect. Saxon. tit. 19. in pr. vers. Jedoch daß er sich des sen/te. † Ex quo inferendum, post elapsum octiduum, Reum ad probationem ulterius non admitti, etiam si articulos probatorios infra spacium Saxonicum exhibeat.

Ita Domini in causa Christophori Dethlers contra Viduam Chilianii Schulgens zu Freyberg/ Mens. Nov. Anno 1630. (Verba sent. Und weil Beklagter auff angefallte Klage mit Nicht-gestehen geantwortet/ So ist seine Pflegeram darauff ihr Gewissen/ Wissenschaft und Wohlbewußt/ dabins es ihr gefalt/ ihres gethanen Vorwendens ungeachtet/ zu eröffnen schuldig/ Sie wolte dann solchen Eynd Klägern wiederum heimschieben/ oder ihr Gewissen mit Beweis vertreten/ damit würde sie binnen Sächsischer Frist billich gehört/ und ergienge hierauff alsdann in der Sachen ferner/ was recht ist/ B. R. W.)

Et in causa Christinen Anshelms contra Hausen Hemmigen zu Leipzig/ Mens. April. Anno 1602. (Verba sent. Daß Beklagter sich nunmehr an dem ihm zuerkannten Eynde verstumet hat/ und ist dabero auch sein Gewissen mit Beweisung zu vertreten nicht zuläßlichen.)

DEFINIT. XVIII.

Reo conscientiam probationibus defendere volenti ad nihil probanti ad juramentum datur regressus.

- S**i Reus, cui jusjurandum fuit delatum, conscientiam suam probationibus liberaverit, atque id, super quo ei juramentum deferebatur, sufficienter probaverit, quin statim à juramento liberetur, nec jurare necesse habeat, dubitandum non est, Ord. process. jud. Elect. Saxon. tit. 19. §. Wenn nun einer. vers. Und da der Zeug-Führer. † At si in probationibus defecerit, ad juramentum ei dabitur regressus, & si obtinere velit, adhuc jurare tenebitur, b. Const. 14. ubi Dan. Moller. num. 1. Process. jud. ditz. tit. 19. §. Wenn nun einer. vers. Wenn er es aber. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 3. num. 29. Matth. Color. part. 1. decis. 123. num. 122.

Ita Domini in causa Balthasar Mörrels contra Balthasar Rönntings Wittben und Erben zu Zwickau/ Mens. Febr. Anno 1631. Verba sent. Daß Beklagter dasjenige/ so er zu erweisen sich angemasset/ wie recht nicht erwiesen noch gebracht/ derowegen er den ihm deferrirten Eynd auff vorgehenden Klägers Eynd vor Befehrd nochmahls zu schwören schuldig/ B. R. W.)

Et in causa Gregor. Thomassen contra Andream Kühnen zu Schleinitz/ Mens. Marc. Anno 1631. (Verba sent. Daß Kläger dasjenige/ so ihm zu Vertretung seines Gewissens zu erweisen obgelegen/ und er sich angemasset/ wie Recht nicht erwiesen/ derowegen ist er auff Beklagters vorgehenden Eynd vor Befehrd/ seit Gewissen/ Wissenschaft und Wohlbewußt nochmahls zu eröffnen schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. XIX.

Ad juramentum nequit referre Reus in probationibus succumbens.

- Q**uid verò, si Reus, cui juramentum fuit delatum, in probationibus ad exonerandam conscientiam susceptis succumbens, jusjurandum actori velit referre? † Neutiquam audiendus erit: Ecquis enim non animadvertit, Reum hoc casu unus sive jurandi sive probandi semel in se suscepisse, quod propterea in actorem postea transferre haud valet, † quia quod ab initio fuit voluntatis, post acceptationem factum est necessitatis, l. sicut 5. C. de O. & A. l. in commodato 17. §. sicut 3. ff. commodat. l. contractus 23. ff. de Reg. jur. † Et cum intra octiduum illud post latam sententiam, quo aliàs Citatio ad jurandum est impetranda, juramentum referri debeat, ut demonstravi *supr. Defn. 2.* nunquam certè post terminum probationis effluxum relationi locus dabitur, ut in aperto est.

Ita Domini in causa Balthasar Morekens contra Balthasar Könings Wittben und Erben zu Zwidkau/Menf. Febr. Anno 1631. (Verba sentent. Daß Beklagter dasjenige / so er zu erweisen sich angemasset / wie Recht nicht erweisen und benbracht / derowegen er den ihm deferirten End auff vorgehenden Klägers End vor Befehde nochmals zu schweren schuldig / denselben aber ist er Klägern nunmehr zu referiren nicht befugt / B. N. W.)

DEFINIT. XX.

Etiam in juramentis legalibus ad probationes profilire licet.

Non solum is, cui juramentum judiciale delatum fuit, à parte adversa, sed etiam, cui juramentum aliquod legale à judice injunctum est, ad probationes profilire, conscientiamque suam probationibus defendere valet, ex sanctione Electorali manifestà in Ordin. process. judic. tit. 19. §. Wann nun einer. *vers. welcher Regress auch & vers. Also auch wann einem.* † Cui consequens est, in juramento purgatorio, de quo vide infra Const. Elect. 22. *Defin. 16. & minorationis, Reo ad probationes confugere, & damnum datum non esse probare licere, Dan. Moll. lib. 3. semestr. 38. num. 3. Matth. Berlich. part. 1. conclus. 33. n. 4.* † Idemque dicendum eo in casu, quò alicui in defectum inventarii res hæreditarias mediante juramento manifestare fuit injunctum, disertis verbis ita disponente Electore Illustrissimo *in dict. vers. welcher Regress auch / sibi: Als wann einem in Mangelung eines zu Recht beständigen Inventarii, vermittels Endes res hæreditarias zu specificiren auffgelegt wird / un' andern dergleichen Sälten / darinnen die Vertretung des Gewissens statt hat.* † Quia & deficienti in probationibus Reo, ad juramenta ejusmodi legalia regressum dari, manifestum est *ex dict. vers. Welcher Regress. auch in juramentis legalibus observiret werden soll.*

Ita Domini in causa Hansen Remens zu Zwemitz / Mens. Februar. Anno 1622. (Verba sentent. Habt ihr in Sachen euch Klägern an etnem / und Benedix Hambachen Beklagten anders Theils / Beweis geführt / und demnach ihr den Grund eurer Klage nur semiplenè erwiesen / ist euch der End in Supplementum juertannt worden ; Ob nun wohl sonst auch / in Juramentis legalibus das Gewissen mit Beweis zu vertreten nachgelassen / ic.)

DEFINIT. XXI.

Non tamen in juramento suppletorio permissum est confugere ad probationes.

Excipiendum tamen est juramentum necessarium sive suppletorium, quod jurare jussus nequam avertere potest, etiam si intentionem suam probare velit: † Etenim, cum hoc juramentum non nisi in defectum plenæ probationis deferatur, unde & suppletorium vocari solet, *c. sicut consuetudo 2. extr. de probat. Pacian. de probat. lib. 1. c. 32. n. 18. & seqq.* † Frustra certè quis ad illud refugium quæret, quod antea perficere & præstare non potuit, ut notat Marul. *consil. 51. n. 17.* † Ac esto, ut is, qui antea semiplenè probaverit, ac cui juramentum hoc in supplementum fuerit delatum, alios testes, documenta & similia, quibus jam suam intentionem plenè probare posset, noviter repererit, ad probandum tamen vel propterea haud admittendus erit, quia terminus probatorius semel est elapsus, quo in casu ulterior probatio recipienda non est, König. *in process. c. 71. n. 4.* Christoph. Zobel. *part. 1. differ. 36. post pr.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sententia: So ist doch solches auff das Juramentum in Supplementum keinesweges zu deuten / ic. Derwegen ihr gestalten Sachen nach den End zu leisten schuldig / und möget euer Gewissen mit Beweis zu vertreten / bevoraus weil ihr zuvor allbereit Beweis geführt / nicht zugelassen werden / B. N. W.)

DEFINIT. XXII.

Sicuti nec in juramento diffessionis.

Cessant quoque probationes in juramento illo, quod in materia editionis instrumentorum imponitur. † Nec enim is, qui instrumenta edere, vel jurare debet, se ea non habere, nec malitiosè alienasse, conscientiam haud probationibus liberare potest, sed præcisè jurare tenetur, Ord. process. jud. tit. 26. *in pr. vers. Noch sein Gewissen mit Beweifung vertreten. & §. Es soll auch ferner vers. Noch in solchem Fall / ic.* † Similiter nec audiendus est Reus, cui injuncta fuit Recognitio vel diffessio jurata alicujus instrumenti, si ad declinandum jusjurandum conscientiam suam probationibus liberare velit: † Ne scilicet processus executivus per ordinarias probationes in processum ordinarium commutetur, atque hoc modo executio, ex instrumento garantigato instituta, frivole retardetur, contra Ord. provinc. Elect. Saxon. *de Anno 1555. tit. Von klar Brieff und Siegel, Dan. Moller. lib. 3. semestr. 36. Jac. Schult. observ. 40. n. 12. Jac. Menoch. de adipisc. possess. Remed. 5. n. 153.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Ob nun wol sonst auch in Juramentis legalibus das Gewissen mit Beweis zu vertreten nachgelassen / ic. So ist doch solches auff das juramentum in supplementum, oder auch auff den Fall / wenn einem Beklagten in Processu executivo die Recognitio instrumenti, oder endliche Diffessio auffgelegt / keinesweges zu deuten / ic.)

DEFINIT. XXIII.

Reus conscientiam probationibus defendere volens, si probationem deserat, non habet regressum ad præstationem jurisjurandi.

Et si Reus, cui jusjurandum est delatum, si in probationibus ad liberandam conscientiam susceptis defecerit, ad præstationem ejus etiamnum admittatur. *b. Const. 14. supr. Defin. 18.* † Secus tamen res se habet, si vel terminum probatorium elabi passus fuerit, vel aliter probationem deseruerit. † Non solum enim tum à probatione ulteriori, sed etiam à juramenti præstatione exclusus est, ex sanctione Electorali *in process. judic. tit. 19. §. Wenn nur einer sich / ic. vers. Da aber derjenige / ic.* † Siquidem hoc casu probatio surrogata est in locum juramenti, ut docet Jacob. Schult. *in addit. ad process. Petr. Termin. c. 46. num. 8. & seq.* Atqui surrogatio cum eadem temporis determinatione facta censetur, & pœna, † quæ in surrogato locum habet, extenditur etiam ad illud, cui fit surrogatio, Matth. Berlich. *part. 1. conclus. 33. num. 20. Domin. Cardin. Tusch. tom. 6. verb. pana conclus. 213. num. 5.*

Ita Domini in causa Donati Ferbers / contra Erasmum Ludwigen zu Bördig / Mens. Mart. Anno 1632. (Verba sent. Da Beklagter an seinem Beweis / damit er sein Gewissen vertreten wollen / sich versäumet / und nunmehr auch mit der Endesleistung ferner nicht zugelassen / B. N. W.)

DEFINIT. XXIV.

Conceditur tamen regressus ad præstationem juramenti delati Reo, si juramentum suppletorium ex semiplenà probatione ipsi injunctum pro deserto habeatur.

Sed aliud dicendum, si Reus quidem probationem ad liberandam conscientiam susceptam non deseruerit, sed consummaverit, attamen juramentum suppletorium ex semiplenà probatione sibi injunctum neglexerit: † Nihilominus tum ad præstationem juramenti delati adhuc erit admittendus, non minus ac ejus hæredes hoc casu audiendi sunt, si de credulitate jurare velint, ex dispositione Electorali Saxonica *in Ordin. process. judic. tit. 19. §.*

3. Damit nun auch. *ult.* † Iniquum enim esset à juramenti principalis præstatione excludi eum, qui in probatione legitime processerit, eamque consummaverit, cui postea negligentia in præstatione juramenti suppletorii commissa neutiquam potest nocere, † nec per hanc Reus probationem, quam semel consummavit, deserere videtur, ut merito præstatio juramenti delati adhuc locum sibi ven-

dicare possit, ex *b. Constit. 14. vers.* Da er gleich zu Vertretung seines Gewissens. *process. jud. diff. tit. 9. §.* Wann nun einen. *vers.* Wann er es aber. *supra Defin. 18.*

Ita Domini in causa Petri Alberts contra Simon Hempen zu Dresden/Mense Jul. Anno 1623. Verba sentent: Daß sich Beklagter an deme ihme zuerkannten Juramento suppletorio versäümet/ Er wird aber den Haupt-End zu schweren nochmals billich zugelassen/ (B. R. W.)

CONSTITUTIO XV.

PARTIS PRIMÆ.

Was nach geleisteten Ende geschehen soll?

Ann der Beklagte den deserirten End geschworen/ so soll stracks/ Inhalts der Acten, was darauff recht ist/erkannt/und da sich gleich Kläger er bieten würde zu beweisen/dasß der Beklagte unrecht geschworen/ soll er doch damit nicht zugelassen werden.

Post præstitum juramentum quid fieri debeat.

Juramentum delatum ubi præstitit reus, judex sine mora officio fungens suo ad sententiam juri & actis conformem, progrediatur, nec auctorem, si probare velit, non justè reum jurasse, audiat.

DEFINITIONES.

1. *Causa jurejurando decisa, ex probationibus contrariis retractanda non est.*
2. *Nec admittitur actor, si in alio judicio, & novâ institutâ actione contrarium probare velit.*
3. *Ne quidem ex instrumentis de novo repertis contrarium probari potest contra præstitum juramentum.*
4. *Contra præstitum tamen juramentum in litem admittitur probatio adversa partis.*
5. *Retractari potest jusjurandum suppletorium ex*

- instrumentis de novo repertis.*
- Sicuti & juramentum purgationis.*
- A sententiâ definitivâ super præstito juramento Latâ appellare non licet.*
- A præstatione verò juramenti necessarii sive suppletorii, omninò concessa est appellatio.*
- Formam delati vel relati jurisjurandi judex non præcisè sequi cogitur.*
- Certa autem semper est forma juramenti calumnia.*

DEFINIT. I.

Causa jurejurando decisa, ex probationibus contrariis retractanda non est.

1. **P**ræstito juramento, non aliud quæritur, quàm num juratum sit, remissâ quæstione an debeat, quasi satis probatum sit jurejurando, *l. non erit §. 2. ff. de jurejur. l. 11. §. 3. l. 26. l. 28. §. ult. ff. eod. tit. l. adversus 15. ff. de except.* † Adeoque causa jurejurando decisa ob probationes contrarias non retractatur, *l. 1. C. de reb. credit. & jurejur.* Nec contra præstitum juramentum probationes in contrarium admittuntur, *b. Const. 15. ubi Moll. n. 3. & si q.*
3. **A**ndr. Rauchb. *part. 2. quest. 3. n. 32.* † Quoniam imputare sibi debet, qui adversarium in causâ suâ judicem constituerit, *l. 1. in pr. ff. quar. rer. act. l. si non fuerit 37. ff. de jurej.* Ant. Fab. *in C. lib. 4. tit. 1. defin. 26. n. 6.* † Hocque ipsum est, quod vulgò dici solet, causam jurejurando decisam perinde haberi, ac si super eâ transactum fuerit, *l. 2. ff. de jurejur.*
5. † Scilicet, quia transactio sub prætextu novorum instrumentorum rescindi non potest, *l. sub prætextu 19. C. de trans. l. Imperatores 3. ff. eod. tit.* Matth. Wesenb. *in parat. ff. de jurej. n. 11.* Jac. Cujac. *lib. 18. observ. 35.* Joh. Borch. *de jurejur. c. 8. num. 54.* Andr. Rauchb. *diff. loc.*

Ita Domini in causa Andreæ Apollonii zu Lauchstedt/Mens. Maj. Anno 1619. (Verba sent. Habt ihr wider Conrad Menden wegen eines Stück Holzes Klage erhoben/ und ihme dieselbe in sein Gewissen/ Wissenschaft und Wohlbewußt gestellt/darauff auch den End würcklichen abgelegt/ und/dasß er bemeldtes Holz euch nicht verkauffet/ geschworen/ ic. So wird er nunmehr billich dabey geschüzet/ und ihr möget ein anders/ und dasß Beklagter unrecht geschworen/ zu beweisen nicht zugelassen/ noch darauff etwas erkannt werden/ (B. R. W.)

DEFINIT. II.

Nec admittitur actor, si in alio judicio, & novâ institutâ actione contrarium probare velit.

AT quid, si actor, qui juramentum detulit, in alio judicio & novâ institutâ actione contrarium ejus, quod juratum est, probare velit? † Non eo magis ipsum audiendum existimaverim, cum Dan. Moller. *bic num. 15.* † Tum, per text. *in l. nam possen quam 9. ff. de jurejur.* ubi post præstitum jusjurandum actio propterea denegatur, quia sublata fuit per juramentum, tam quoad obligationem civilem, quàm naturalem. Sine obligatione verò & actione nemo experiri valet, † Tum, quod juramentum habeat vim rei judicatæ, *l. jusjurandum 2. sub fin. l. ult. §. 2. ff. de jurej.* † At semper & ubique obstat exceptio rei judicatæ, quò minus nova actio institui possit, *l. 1. & eos. tit. ff. & C. de re judicat.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. So wird er nunmehr/vermöge seines geleisteten Endes/ ben solchem Stücke Holz billich geschüzet/ und wenn ihr gleich wider ihn anderweit Klage erheben/ und dasß Beklagter unrecht geschworen/vor andern Gerichten erweisen und ausführen wöllet/ ic. So möchtet ihr doch damit nicht zugelassen und darauff etwas erkannt werden/ (B. R. W.)

DEFINIT. III.

Ne quidem ex instrumentis de novo repertis contrarium probari potest contra præstitum juramentum.

Per testes de perjurio Rei probare volentem non audiri facilius concedi potest, juxta tradita Ant. Fab. *in C. l. 4. tit. 1. defin. 24. n. 6.* † cum nec probatio per confessionem Rei in contrarium admittatur, ut docet

docet Dan. Moll. *bic n. 5. Bartol. in l. si duo patroni 13. §. idem Julianus 2. ff. de jurejur. n. 3.* Quid autem si actor ex instrumentis de novo repertis aliud probare velit? † Nec tunc eum admittendum dixerim, propter generalitatem *b. Const. 15.* quæ inter probationem per testes & instrumenta non distinguit, sed indifferenter verbisque generalibus probationem contrariam rejicit; † Ergo generaliter quoque accipi debet, *l. 1. §. generaliter 1. ff. de legat. præs. l. 8. ff. de publ. in rem. act.* Dan. Moller. *bic n. 4.* Andr. Rauchb. *part. 2. q. 3. n. 34.* Quod tamen eatenus verum est, quatenus instrumenta aliquo modo sunt ambigua: † Cæteroquin, si ex novis instrumentis evidens perjurium in continenti probetur, boni judicis officio incumbit, ut videat, ne ex tam improbo delicto impium sibi lucrum quærere victor possit, *l. ult. C. de reb. cred. & jurej.* † in tantum, ut etiam ex jurejurando illo solutum tanquam indebitum repeti queat, *diēt. l. ult. Ant. Fab. in C. lib. 4. tit. 1. defn. 2.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Und wenn Hr gleich wider ihn anderweit Klage erhoben/ und daß Beklagter unrecht geschworen/ vor andern Gerichten per Instrumenta de novo reperta oder sonst erweisen/ und ein anders ausführen wollet / ic. So möchtet ihr doch damit nicht zugelassen/ noch darauff etwas erkannt werden/ D. R. W.)

DEFINIT. IV.

Contra præstitum tamen juramentum in litem admittitur probatio adversæ partis.

Adversus jusjurandum tamen à Colligante autrò præstitum admitti potest probatio in contrarium, ut qui juravit, mendacii convincatur & perjurii, veluti demonstrat Ant. Fab. *in C. lib. 4. tit. 1. defn. 97.* † Neque enim hoc jusjurandum simile est ei, quod ab adversario delatum est, in quo jurisjurandi genere, postquam juratum est, non solet facile quæri de perjurio, *l. 1. C. de reb. cred. l. ult. ff. de in lit. jur. l. 5. §. dato 2. ff. de jurej.* † Scilicet quia deferens juramentum adversarium in causâ suâ judicem constituit, cumque eo transigit, *l. admonendi 31. sub fin. ff. de jurej. l. 1. in pr. ff. quar. rer. act. l. si non fuerit 37. ff. de jurej.* Ant. Fab. *in C. l. 4. tit. 1. defn. 26. n. 6.* merito ergo facto suo contravenire prohibetur, † cum nec transactio sub prætextu novorum instrumentorum rescindatur, *l. sub prætextu 19. C. de transact.* Quæ ratio cum in omni juramento non à parte sed à judice, vel lege ac statuto delato cedit, † contra illud probationes contrarias per testes vel instrumenta admitti, rectissimè dixeris cum Andr. Rauchb. *part. 2. q. 3. n. 30. & seq. & Ludolph. Schrauder. in tract. feudal. part. 9. c. 1. n. 47.* † Ergo etiam contra præstitum jusjurandum in litem quod lege defertur, ut docet eleganter Vincent. Caroc. *decis. 12.*

Ita Domini in causa Hermann Ladens contra Valentin Reibolden zu Luca/Menf. Jan. Anno 1618. (Verba sent. Daraus so viel zu befinden/ daß Beklagter mit seinem Vorbringen und Beweis/ gestalten Sach: n nach/ billich gehöret und zugelassen wird/ D. R. W.)

DEFINIT. V.

Retractari potest jusjurandum suppletorium ex instrumentis de novo repertis.

Non ergo admittitur probatio contra juramentum delatum, propterea quod partes in ejusmodi juramento super lite transegisse videantur, *l. admonendi 31. sub fin. ff. de jurej. Defn. preced. n. 3.* † Cessat verò hæc ratio in juramento necessario seu suppletorio æque ac in omni alio juramento à judice delato: † Haud mirum itaque est, quod juramentum hoc ex instrumentis de novo repertis possit retractari, ut rectè docent Felip. *in c. dilecti filii 1.*

extr. de appellat. n. 4. Jac. Cujac. lib. 18. observat. 35. Matth. Wesenb. in paras. ff. de jurejur. num. 11. Joh. Borch. de jurejur. c. 8. n. 55. & seqq. † Nec opus est hoc casu, restitutione in integrum juxta tradita Bald. *in l. sub specie 4. C. de re jud. n. 2.* quem sequitur Joach. à Beust. *in l. admonendi 31. n. 1001. ff. de jurejur.* † Sed ipso jure competit retractatio, veluti per text. *in l. cum à te pecuniam 25. ff. de dol. malo.* probat benè Matth. Berlich. *part. 1. conclus. 53. num. 82.* † Quò & facit *diēt. l. admonendi 31.* ubi is, qui nova instrumenta se invenisse dicit, causam ex integro agere jubetur: † Atqui ex integro dicitur agi causa, non per restitutionem in integrum, sed cum sententia lata ipso jure nulla est, prittinaque actio & causa instituitur, perinde ac si nulla sententia lata fuisset, *l. Et qui non provocaverunt 2. C. si ex fals. instrum. l. 14. C. de transact.*

Ita Domini in causa Martin Scheibens zu Hoyerwerda/ Menfe Septemb. Anno 1634. (Verba sent. Habe ihr wider Frans Votched Klage erhoben/ und nachdeme Beklagter seine vorgeschügte Exceptionen beweisen wollen/ und solche nicht plene erwiesen/ ist ihm das Juramentum in supplementum zu schwören anfferleget worden/ welches er auch würcklichen geleistet. Ob nun wohl sonst wider einen geleisteten End contraria Probatio nicht zugelassen/ dieweil aber dennoch solches allein in deferirten Enden statt hat/ aber keinesweges auff das Juramentum in supplementum zu gehen/ ic. So werdet ihr auch/ dafern ihr per Instrumenta de novo reperta nochmahls ein anders auszuführen gemeynet/ damit billich gehöret/ D. R. W.)

DEFINIT. VI.

Sicuti & juramentum purgationis.

Pariter, si post purgationem obtentam, actor novis probationibus supervenientibus uti, Reumque pejerasse, demonstrare velit, admittendus & intentione probata, juramentum purgatorium retractandum erit, Ant. Fab. *in C. lib. 4. tit. 1. defn. 5.* Petr. Heig. *part. 1. q. 40. n. 40. & seqq.* Andr. Rauchb. *part. 2. q. 3. num. 30.* Andr. Gail. *lib. 2. de pac. publ. c. 7. num. 12.* † Nam & hoc juramentum à judice non à parte defertur, Heig. *diēt. q. 40. num. 1.* Joh. Schneidew. *ad §. item si quis postulante 11. n. 25. inst. de action.* † Quidni ergo ex novis probationibus retractari posset, secundum tradita *supr. Defn. 4.* Præferim, cum nec adhiberi solet, nisi ad excludendam suspicionem doli, *l. quoties 21. §. Pretor. ait 2. & §. quod si Reus 4. ff. de noxal. act.* † cujus probationem semper salvam esse oportet, *l. si unus 27. §. illud nulla 3. ff. de pact.* ne ob id minus puniatur, quod cum perjurio junctus esse coeperit, ut scitè tradit Anton. Fab. *diēt. defn. 5. n. 5.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Ob nun wohl sonst wider einen geleisteten End contraria Probatio nicht zugelassen/ dieweil aber dennoch solches allein in deferirten Enden statt hat/ aber keinesweges auff das Juramentum Purgationis oder in Supplementum zu gehen/ ic.)

DEFINIT. VII.

A sententiâ definitivâ super præstito juramento lata, appellare non licet.

Et si Dan. Moller. *bic n. 7.* secutus Joach. Myning. *cent. 2. obs. 14.* contra sententiam definitivam super præstito juramento latam appellationem admitti dicat, vereor tamen, † ne hæc assertio sit periculosa ac juri contraria, propter textum in *l. generaliter 12. §. sed juramento 1. & §. sive autem illatum 3. C. de reb. cred. & jurejur.* ex quo manifestum redditur, provocationi hoc casu locum haud relinquere. Nec immeritò: † Tum, quod deferens juramentum adversarium in causâ suâ judicem constituat, cujus deciso jurato acquiescere omninò cogitur, nec illud retractare potest, *l. 1. C. de reb. cred. l. si non fuerit 37. ff. de jurejur.* Anton. Fab. *in C. lib.*

- 4 *C. lib. 4. tit. 1. defm. 26. n. 6.* † *Tum, quia iusjurandum eo ipso, quo præstitum est, vim rei iudicatæ obtinet, l. 1. ff. quar. rer. act. non l. post rem. 56. ff. de re iudicat.* † si non maiorem auctoritatem adhuc habeat, quàm res iudicata, *l. iusjurandum 2. ff. de iurejur.* Non verò admittitur appellatio à re iudicata.
- 6 † *Tum, quod si appellatio admitteretur, fieri posset, ut in secunda instantia ex novis probationibus iusjurandum præstitum rescinderetur, contra b. Const. 15. & l. si duo patroni 13. §. idem Julian. 2. ubi Jafon. n. 7. ff. de iurej. Joh. Borch. in tract. de iurejur. c. 9. n. 9. & seq. Andr. Fach. in lib. 1. controv. 23. Donell. lib. 24. comm. c. 10. in fin.*

Ita Domini in causa Abrahami Zeligers zu Bethen/ Mensis Jun. A. 1629. (Verba sent. Habt ihr wider Martin Ambergern Klage erhoben/ und ihm dieselbe in sein Gewissen geschoben/ und als Beklagter den Eyd würcklichen geleistet/ ist darauß zu Recht erkannt/ und er von der Klage losgeschelet worden/ ic. So verbleibets darbey billich/ und ihr seyd von solchem Urtheil zu appelliren nicht befugt/ ic.)

DEFINIT. VIII.

A præstatione vero iuramenti necessarii sive suppletorii, omninò concessa est appellatio.

- 1 **S**ed hoc ita obtinet in iuramento iudiciali à parte delato, de quo loquitur *l. generaliter 12. §. 1. & 3. C. de Reb. Cred.* ubi propterea non permittitur provocatio, quod ferendus non sit deferens iuramentum, ac postea ad appellationis veniens auxilium in his, quæ facienda ipse procuravit: † *Quæ ratio cessat in iuramento necessario sive in supplementum, quod non à parte, sed iudice defertur. Ex quo fit, quod iuramentum illud ex instrumentis, de novo reperiis, retractari queat, ut dixi sup. Definit. 5.*
- 3 † *Quidni ergò etiam à præstito iuramento necessario sive suppletorio appellare liceret, uti rectè disputat Hugo Donell. lib. 24. de iurejur. cap. 11. n. 12. Joach. Mynsing. cens. 1. obs. 39. Joach. Beust. ad l. admonendi 31. n. 162. ff. de iurejur.*

Ita Domini in causa Perri Forichs contra Hansen Wagnern zu Kommisch/ M. Jan. A. 1628. (Verba sent. Daß die eingewandte Appellation, gestalten Sachen nach/ zuläßlichen/ P. R. W.)

DEFINIT. IX.

Formam delati vel relati iurisjurandi iudex non præcisè sequi cogitur.

Non cogitur iudex, quando jurare jubet eum, cui adversarius iusjurandum detulit, præcisè sequi formam delatam, sed ejus pro arbitrio ex justâ causâ moderandæ facultatem habet, *l. iusjurandum & ad pecunias 34. §. non semper 8. ff. de iurejur.* Anton. Fab. in *C. lib. 4. tit. 1. defm. 10. n. 1.* † *Quid enim, si deferens maiorem jurandi solemnitatem exigeret, quàm pecuniæ, de qua controvertitur, quantitas, vel conditio personarum litigantium patitur? † Quid itidem, si superstitionem admixtam habeat delatio? Non certè jurans obstrictus erit ad verba à deferente præscripta jurare; sed iudicis arbitrio res committenda erit, qui pro varietate circumstantiarum facere potest, † ut sub alienâ juretur formâ, etiam ab eo, cui relatum est iuramentum (observatis tamen libelli contentis) *dist. R. 34. §. non semper 8.* Anton. Fab. *dist. loc. n. 4.* et si non debeat displicere conditio iurisjurandi ei, qui detulit, ut Ulpian. scribit in *dist. l. 34. §. datur 7.**

Ita Domini in causa C. R. contra P. L. zu Frenberg/ Mensis Nov. A. 1631. (Verba sent. Daß der referirte Haupt-Eyd auf diese Weise abgelegt wird: Ich M. C. R. Eheweib schwere/ demnach P. L. mir den Haupt-Eyd/ so ich ihme deferrret/ bin wiederum zugeschohen und referirret/ Inhales der Acten und ergangenen Urtheilen/ daß/ ic. (prout habent Contenta Libelli) So wahr mir Gott helffe und sein H. Wort/ P. R. W.)

DEFINIT. X.

Certa autem semper est forma iuramenti calumnia.

Sed alia est ratio iurisjurandi calumniæ, quod cum semper ad eundem finem & effectum tendat, utique eadem forma observari in hoc solet: jurat nempe is, qui defert adversario iusjurandum, † se non calumniæ causâ reo detulisse iuramentum, *l. iusjurandum & ad pecunias 34. §. qui iusjurandum 4. ff. de iurejur. l. delam 9. C. de reb. Credit. Jac. Beust. in rubr. n. 186. ff. de iurejur. Jacob. Schult. observ. 56. n. 4.*

Ita Domini in eadem causa (Verb. sent. Daß Klagers Eheweib den Eyd vor Befehde in eigener Person auff diese Masse zu leisten schuldig: Ich M. C. R. Eheweib schwere/ daß ich in meinen Sachen/ so viel ich wider P. L. habe/ sein Gewissen durch die Zuschreibung des Eydes nicht gefährlicher Weise beschweret habe/ sondern es davor halte/ daß solches billich von mir geschehe/ treulich und ohne Befehde/ so wahr mir Gott helffe und sein H. Wort/ ic.)

CONSTITUTIO XVI.

PARTIS PRIMÆ.

Von der Beweisung und Gegenbeweisung.

In ieglicher Part/ dem Beweisunge aufferleget/ soll innerhalb des rechtlichen Termins in sechs Wochen und dreihen Tagen nicht allein die Beweis- Articul einbringen/ sondern auch ant ihm mit fleißigem Anhalten beym Richter oder Commissarien nichts erwinden lassen.

Wenn auch das Gegentheil in denen Fällen/ da die Gegen-Beweisung zuläßlich/ dieselbige verführen wolte/ so soll es innerhalb 6. Wochen und 3. Tagen von der Zeit an/ als ihm die Citation zu der Publication der Beweisung zukommen/ sich nicht allein dieselbige vorzunehmen erklären/ sondern auch in benannter Zeit der Gegenbeweisung Articul übergeben/ und möglichsten fleiß

De probatione tam actoris quàm Rei.

Ulicunque probatio injuncta est, is intra terminum juris Saxonici, non tantum articulos probatorios offerat, sed & in sollicitando apud iudicem sive ordinarium sive delegatum, diligentiam adhibeat.

Quod si etiam adversarius iis in casibus, ubi reprobatoria probationi locus est, ea uti volet, non solum intra eundem terminum ab illo tempore, quo citatio ad publicandas attestaciones ipsi insinuata est, inchoandum, animum suum declaret, sed & articulos reprobatorios offerat, & insuper omnem diligentiam adhibeat, ut ante præstiturum tempus finitum, reprobationes deducantur & perficiantur, quod nisi fecerit, tum ulterius, utpote- ter-

Gleis anwenden / damit das Zeugniß darinnen vollendet und verführet werden möge / da solches von ihme nicht geschehe / soll der Terminus probatorius verlossen und die Gegen-Beweisung gleich der Beweisung fernere nicht zugelassen werden.

So soll auch nach der Publication und Eröffnung der Beweisung keinem Theil / er hätte von der Zeugen Aussage Abschrift bekommen oder nicht / fernere Beweisung zu führen / oder mehr Zeugen verhören zu lassen / gestattet werden.

termino probatorio elapso, non secus ac adversarium, ad probandum admitti cum volumus.

Quemadmodum & publicatis attestationsibus utrique parti, sive copiam illarum nacta sit, sive non sit, viam omnem ulterius probandi vel testes plures producendi, præclusam esse volumus.

nicht / fernere Beweisung zu führen / oder mehr

DEFINITIONES.

1. Terminus probatorius, nempe sex septimanarum & trium dierum, in foro Saxonico est peremptorius, etiam in causis summaris & incidentibus.
2. Sufficit tamen intra terminum probatorium etiam ultimo die articulos probatorios & nomina testium offerri, licet probatio non consummetur.
3. Negligentia iudicis in citando & examinando testibus non nocet probationibus partium.
4. Termino probatorio elapso, ne quidem in continenti mora purgari, nec testes & articuli offerri possunt.
5. Non admittuntur post terminum probatorium additionales articuli vel testes, etiamsi termino durante producents super iis fuerit protestatus.
6. Admittuntur tamen post terminum probatorium instrumenta noviter reperta.
7. Post terminum elapsum non potest producents variare, & vel instrumenta, vel testes denuo offerre.
8. Terminus probatorius strictissime observandus est, & de momento in momentum currit.
9. Terminus probatorius currere incipit à die pronuntiata desertionis, Leutationis vel Appellationis.
10. Vel à tempore renunciationis, si Leutationi vel Appellationi expresse fuerit renunciatum.
11. Currere incipit terminus probatorius à tempore rei iudicate, non à tempore Remissorialium.
12. Terminus reprobatorius currere incipit à die infinuata citationis ad publicandam probationem, & an dies ille computetur in terminum.
13. Probatione facta per documenta, à quo tempore currere incipiat terminus Reprobatorius.
14. Reprobatorii reprobatoriorum regulariter in foro Saxonico non admittuntur, nec valet actor contra reprobationem Rei novos articulos exhibere.
15. Prorogari potest terminus probatorius etiam secunda vice, modò prorogatio ante terminum elapsum petatur.
16. Post terminum probatorium admittitur demonstrativa (die Bescheinigung) actori vel Reo injuncta.
17. Adversus omissam probationem ex causa paupertatis, datur Restitutio in integrum.
18. Non facile mulier à probatione dotis illata arcenda est propter elapsum terminum probatorium.
19. Nec universitas ob terminum præterlapsum probationibus suis statim est privanda.
20. Intra terminum probationes suas producere impeditus post terminum est audiendus.
21. Confessio extra iudicialis à parte adversa acceptata plenam facit probationem.
22. Attestationes facta in causa possessorii, probant etiam in petitorio.
23. Possessio non relevat ab onere probandi, quando contra possidentem militat jus commune, vel presumpcio juris.
24. Non sufficit in Rei vendicatione probari dominium de præterito, sed de presenti illud probandum est.
25. Acta publica & libri redituum pro ipsa Republica contra subditos non probant.
26. Calendarium Ecclesiasticum matrimonium & natiuitatem legitimam probat absq; omni alio adminiculo.
27. Credendum assertioni iudicis etiam non jurata de iis, que coram eo gesta sunt.
28. Letitum in conspectu iudicis, pro tribunali sedentis commissum, absq; ulteriori alia probatione & processu puniri potest.
29. Etiam Dominus feudi testes, jurisdictioni Vasalli subjectos, per ejusdem subsidium citare tenetur.
30. Facta publicationis attestacionum, repeti possunt testes ad declarandam depositionem ambiguam.
31. Testes non jurati nihil probant, nisi ex conventionem partium fuerit remissum jusjurandum.
32. Testes haud jurati deponentes, publicatis attestacionibus, denuo subjuramento examinari debent.
33. Exigi potest juramentum malisia à producente peregrinos testes.
34. Reus suspectus, quod attestaciones actoris didicerit, non admittitur ad reprobationes, priusquam juramento se ab illa suspicione liberaverit.
35. Actor non nisi ex causa rationabili & sufficienti ad probationes in perpetuam rei memoriam, ante litem contestationem admittitur.
36. Testaciones ad futuram rei memoriam facta post litem demum contestatam & Reprobationes adversa partis, sunt publicanda.
37. Mors regulariter non probatur per unicum testem.
38. Nisi mors occulta veniat probanda, puta quod quis in loco aliquo remoto, mari, acie, aut morbo contagioso obiisse dicatur.
39. Unius testis de proprio facto deponentis testimonio quando credendum.
40. Testes singulares de uno eodemque licet facto attem de diverso loco & tempore deponentes, plene non probant.
41. Probatur tamen solutio & debitum ex Confessione Creditoris vel Debitoris, de qua testes in loco & tempore variant.
42. Varietas seu discrepantia testium modica non obstat, quo minus eorundem depositio plenam faciat probationem.
43. Testibus inter se discrepantibus, credendum est potius juratis quam non juratis.
44. Credendum magis est testibus deponentibus verisimiliori ratione negotii, vel accedentis alicujus præsumptionis, quam aliis.
45. Testibus hinc inde contrariis, plures numero vincunt pauciores.
46. Discrepantibus inter se testibus, iudex pronunciat pro Reo.
47. Testis invitus ad testimonium perhibendum, certà multà compelli potest.
48. Parentes proprii & contra idonei testes non sunt.

49. Admittitur tamen parentum testimonium in causâ matrimoniali ad favorem filiorum.
50. Nec contra parentes vel liberos admittendum est testimonium.
51. Uxor pro marito testis esse non potest, contra maritum potest, sed non cogitur, nisi veritas aliter haberi nequeat.
52. Admittitur etiam uxor testis contra maritum in criminalibus.
53. Frater aut soror pro fratre testes admissi maximè probant, si aliorum concurrat testimonium.
54. Famuli admittuntur ad testificandum pro domino, de iis quæ domi sunt, quæq; non nisi per domesticos probari queunt.
55. Pubes non prohibetur testificari de iis, quæ vidit in pupillari ætate.
56. Non rejiciendus est testis ob inimicitiam, qui utriusque partis inimicus est.
57. Tutor vel Curator durante tutelâ aut curatelâ, non admittitur testis.
58. Nisi causa pupilli vel minoris agitetur per actorem à iudice vel contutore constitutum.
59. Nec Advocatus nec Procurator potest esse testis in causâ Clientis sui, in quâ est Advocatus aut Procurator.
60. Validum est testimonium Advocati in causâ Clientis, quando ex defectu testium veritas aliter haberi non potest.
61. Iudex ne quidem causâ finitâ cogitur testimonium

- ferre super iis, quæ respiciunt justitiam vel injustitiam suæ sententiæ.
62. Non cogendus est iudex ferre testimonium in causa, quâ impugnatur testamentum ex defectu solenni-um à iudice non adhibitorum.
63. Neg; Notarius compelli potest ad testificandum de gestis coram eo, tanquam coram Notario.
64. Subditi quatenus in causa dominorum legitimi habeantur testes.
65. Testes de universitate non admittuntur in causa, quæ commodum & utilitatem singulorum respicit.
66. Denunciator in processu inquisitionis ad testificandum admitti debet.
67. Creditor est testis idoneus in causa debitoris, non vice versâ debitor in causâ creditoris.
68. Venditor pro emptore in causâ rei vendita non est testis idoneus, quando tenetur de evizione.
69. Clerici etiam in causis Laicorum, mediante juramento, ad testificandum compelluntur.
70. Non tamen tenetur sacerdos revelare confessionem sibi factam.
71. Spurii & Naturales à testimonii dictione haud sunt repellendi.
72. Reus de jure braxandi Cerevisiam à se pretenso conventus, intra duos menses id probare tenetur.
73. Varietatem aliter haberi non posse, non dicitur ex eo, quod alii testes actu non intervenerint, nisi etiam habitu intervenire haud potuerint.
74. Quomodo probanda sit prescriptio temporis immemoralis.

DEFINIT. I.

Terminus probatorius, nempe sex septimanarum & trium dierum, in foro Saxonico est peremptorius, etiam in causis summaris & incidentibus.

- 1 **T**erminus probatorius, qui jure communi arbitrarius habetur, & judicantis moderamini conceditur, † quantum scilicet is tempus probationibus deducendis præfinierit, l. 1. C. de dilat. c. inducia 4. §. spacium causæ. q. 3. Andr. Gail. lib. 1. obs. 53. n. 20. & obs. 91. n. 12. Jac. Menoch. de arbit. judic. q. lib. 2. cent. 1. cas. 52. n. 1. & seqq. † in foro Saxonico ad certum temporis spacium, nempe sex septimanarum, atque trium dierum est restrictus, b. Const. 16. in pr. Ordin. proc. judic. Elect. Saxon. tit. 20. in pr. Landr. lib. 1. art. 62. §. Gezeugniß soll man. Weichbild art. 75. & art. 86. Chil. König. in process. c. 71. Matth. Coler. de process. execut. part. 1. cap. 2. n. 33. & seqq. & part. 1. decis. 121. n. 2. & seq. Johan. Schneidevv. in §. in bone fidei 30. n. 22. inst. de action. Andr. Rauchar. part. 2. q. 24. n. 23. Modest. Pistor. part. 4. q. 132. n. 10. sub fin. † Quo elapso, ad probandum nemo admittitur, Kö. dict. c. 71. n. 4. Christoph. Zobel. part. 1. differ. 36. post pr. † in tantum, ut iudex neque ex officio neque ad instantiam partis alium probationis terminum concedere valeat, Zobel. dict. loc. n. 5.
- 6 Matth. Col. dict. decis. 121. n. 4. † Neque causas incidentes & summaras ab hoc termino exceptas existimaverim, licet alias in hisce de plano sine strepitu & figura iudicii procedatur, Clem. sapè de V. S. Siquidem hoc non ita accipiendum, † ut in causis ejusmodi pro lubitu vagari liceat, sed potius, ut dilationes, quæ alias in causis ordinariis ad certum & prolixius tempus sunt adstrictæ, abbrevientur atque angustentur, Jason. in l. in pecuniariis ult. ff. de feriis n. 3. † Unde & summaras causas dicuntur, non quod in illis summatim respectu probationum cognoscatur, sed quia breviores termini ac dilationes dantur, Bartol. in l. Carbonianum 3. §. cause 4. ff. de carbon. edit. n. 3.

Ita Domini in causa Hansen Henigkens zu Froburg, Mensis Oct. A. 1631. (Verba sent. Habt ihr wider Matthes Lehmannen eine summarische Klage erhoben / worauff als Beklagter mit Nicht-gestehen geantwortet / euch der Beweis auferleget worden. Ob nun wol auch in causis summaris, incidentibus & emergentibus, der Terminus probatorius, so nach Sächsischen Rechten ist 6. Wochen und 3. Tage/in acht genommen werden muß / ic.)

DEFINIT. II.

Sufficit tamen intra terminum probatorium etiam ultimo die articulos probatorios & nomina testium offerri, licet probatio non consummetur.

- A**t num intra terminum probatorium plenè & perfectè consummanda probatio, ita ut intra hoc tempus testes quoque recipi & examinari aliaque omnia perfici debeant, quæ ad plenam pertinent probationem? Ita quondam existimatum fuit propter text. in Landr. lib. 1. art. 62. verb. Gezeugniß soll man in 6. Wochen vollkommen. † Quæ certè verba plenam denotant probationem, ita ut nihil amplius desse videatur, Aut. Consult. Constit. Saxon. tom. 1. part. 3. q. 10. n. 1. & tom. 2. part. 3. q. 17. n. 3. & seq. † At tamen contrarium usus ac observantia docuit, ut nempe sufficiat, intra terminum probatorium, articulos probatorios ac nomina testium offerri, licet testes jurato recepti & examinati non fuerint, Autor Consult. Constit. Saxon. dict. q. 10. num. 2. & seqq. Matth. Wosenb. in parat. ff. de probat. n. 9. sub fin. Christ. Zobel. part. 1. differ. 36. n. 9. Matth. Coler. de process. execut. part. 1. cap. 2. n. 33. † Quod & in ditionibus sui Electoratus miserte approbavit Saxo Illustriss. b. Const. 16. in pr. & Ord. proc. jud. tit. 20. in pr. Moll. hic num. 1. † Nempe, quod difficile sit, intra hoc tempus plenè & perfectè probationes consummari, quæ potius adjuvari quàm coarctari vel restringi debeant, l. quoniam 21. C. de baret. Manich. † Ex quo etiam fit, ut ultimo saltem die ac momento termini, articulos probatorios & nomina testium offerri sufficiat, prout tradunt Col. dict. c. 2. n. 41. Hart. Pift. obs. 224. n. 4. & seqq. Reind. Rosa ad Moll. hic n. 1.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Da ihr aber den-
noch binnen solcher Zeit eure Beweis-Articul zusamt der Zeu-
gen Rahmen/ und den brieflichen Urkunden/ damit ihr zu be-
weisen Vorhabens seyd/ eingegeben/ und um Citation und
Ansetzung eines Termins fleißig angehalten hättet/ inmassen
dann solches auch noch den letzten Tag des Termins geschehen
können/ ic. So hättet ihr auch euch an eurem Beweis noch
zur Zeit nicht versäümet/ B. N. W.)

DEFINIT. III.

*Negligentia judicis in citandis & examinandis tes-
tibus, non nocet probationibus par-*
tium.

- 1 **N**on tamen sufficit intra terminum legitimum
articulos probatorios, nomina testium atque
- 2 documenta offerri, † sed insuper requiritur, ut pro-
ducens pro expedienda probatione sollicitè instet,
advocarium testiumque citari petat, copias articulo-
rum & instrumentorum sive documentorum, unà
cum nominibus testium adversario exhiberi faciat,
ac in termino compareat, testesque realiter produ-
cat: † Quod si non fecerit, jure suo cecidisse & fa-
cultatem probandi amisisse censetur, quia actum
non videtur, cum quid ad agendum superest, l. *quo-*
ties 6. ff. qui satisd. cogunt. l. cum Syllanianum 11. C. de
- 4 *bis quib. ut indig.* † Quid si verò judex ad instan-
tiam producentis negligens reperitur, nec testes ci-
tari atque examinari faciat, an propterea producens
facultate probandi erit privandus? Hoc certè ini-
quum videtur, † nec enim negligentia judicis par-
tibus nocere potest, l. *pupillus 24. ff. que in fraud. cre-*
dit. Ant. Fab. in *C. lib. 7. tit. 32. defm. 20. n. 9.* † Ni-
- 6 hilominus tamen producens obstrictus est diligen-
tiam suam adhibere & sæpius instare apud judicem,
eumque, mandato à Superiore Magistratu impetra-
to, ad consummationem probationis impellere, Ord-
in. process. judic. tit. 20. in pr. & §. Nachdem aber
zu Verhörung der Zeugen/ ic.

Ita Domini in causa Lucii Weyers zu Leipzig/M. Nov. 1590.
Verba sent. Ist unlängst ein Urtheil in Sachen euch Klägern
an einem/ und Wolff Kirstens Kindere/ Beklagte am andern
Theil belangende/ eröffinet/ und unter andern darinne euerim
Gegentheil / seinem Erbieten nach / der Beweis der in seiner
Klage libellirten Beschuldigung auferlegt worden; Da nun
eure Widerpart in gebührender Zeit seine Beweis-Articul ein-
bracht und übergeben/ auch sonst seinen gebührenden Fleiß
daben angewendet hätte/so möchte demselben/das die Zeugen
von Gerichten zu rechter Zeit nicht citiret und examiniret wor-
den/ in Nachtheil nicht gerethen/ sondern er würde nochmals/
euer Vorwendens ungeachtet / zu Vollführung berührtes
Zeugnusses bullich zugelassen/ B. N. W.)

DEFINIT. IV.

*Termino probatorio elapso, ne quidem in continenti
mora purgari, nec testes & articuli offerri
possunt.*

- 1 **I**ntra terminum itaque probatorium testes, articu-
li, & documenta offerri debent, *supr. Definit. 2.*
- 2 † Quo elapso, producens ulterius non admittitur,
etiamsi in continenti, forsan subsequenti die, testes
vel articulos saltem additionales offerre velit, Ord-
process. judic. tit. 20. §. Und dieweil die zur Bewei-
3 sung. † At, inquires, nonne purgatio moræ in con-
tinenti admittenda erit? Non certè, ut bene senti-
unt Joach. Mynsing. *cent. 2. obs. 99. n. 1. & seqq.* Fe-
lig. in *cap. licet causam 9. n. 15. & seqq. extr. de probat.*
Specul. lib. 2. part. 1. tit. de dilation. §. videndum 4.
num. 9. Bernh. Græven. *lib. 1. pract. jur. concl. 91. n. 6.*
- 4 † Tum, quia terminus probatorius continet tem-
pus continuum, & de momento in momentum cur-
rit, ut dicam infra *Defin. 8.* † quo casu etiam ea,
5 quæ in continenti post terminum fiunt, non viden-
tur inesse, l. *Thais 41. §. intr. 12. ff. de fideicom. libert.*
- 6 Jason. in l. *ita demum 13. C. de procurat. n. 4.* † Tum;

quod probatione intra terminum legitimum non-
facta, producens facultate probandi cedat, ex fan-
tione Electorali manifesta in *b. Const. 16. vers.* Da
solches von ihm nicht geschehe. & Ord. process. judic.
diß. tit. 20. §. Und dieweil die. † Atqui pœnâ & die 7
expressâ, purgatio moræ non admittitur, l. *trajecti-*
via 23. vers. de illo ff. de O. & A. l. Celsus ait 23. ff. de re-
cept. arbitr. l. 4. §. ult. de leg. commiss. l. 47. ff. de act.
empt. Andr. Rauchb. part. 1. q. 3. n. 9. & seq.

Ita Domini in causa Henrici à Claußbruch contra Erne-
stum Härren & Consortem zu Leipzig/M. Sept. A. 1595. (Ver-
ba sent. Und weil nicht zu befinden/ das Andreas Grabner von
Kägern zum Zeugen innerhalb der Beweisungs-Frist gebüh-
lichen angegeben/ so ist er auch nach Gelegenheit dßfalls nicht
zulässlichen/ B. N. W.)

Et in causa Curatoris Georgii Sächsens Eheweibes contra
Petrum Musdorffen/ ventilatâ in Præfecturâ Sceducensî, M.
Octob. An. 1596. (Verba sent. Das die nach verfloßnen Be-
weisungs-Termin nahmhafft gemachte und vorgestellte Zeugen
und übergebene Additional-Articul nicht zulässlichen/ ic.)

DEFINIT. V.

*Non admittuntur post terminum probatorium addi-
tionales articuli vel testes, etiamsi termino du-
rante producens super iis fuerit prote-*
status.

Testes intra terminum probatorium nominari
tantoperè requiritur, ut nec in locum demor-
tuorum alii post terminum possint substitui, ut appa-
ret ex Consult. Saxon. *part. 3. qu. 7. & qu. 89. tom. 3.*
† nisi forsan extra omnem producentis culpam ter-
minus fuerit præterlapsus, quo casu, novos testes in
locum demortuorum substituere permittit Ordin.
proc. jud. Elect. Saxon. *tit. 20. §. in fin.* † Pariter
3 nec post terminum probatorium admittuntur arti-
culi additionales, etiamsi super hisce protestatio illa
vulgaris post terminum adjiciendis fuerit addita,
diß. tit. 20. §. Und dieweil die. *vers.* Ob er ihm gleich
solches innerhalb Sächsischer Frist bedinget hätte/ und
der Termin productionis noch nicht vorüber. † Null-
4 la siquidem & irrita est hæc protestatio, tanquam
contra solennia probationis adjecta, Dan. Moller.
lib. 4. semest. 36. n. 1. & seqq. Matth. Coler. *de process.*
execut. part. 3. c. 8. in fin. Reinh. Rosa *ad Moll. hic n.*
1. Petr. Heig. part. 2. q. 2. n. 32. Zobel. *part. 1. differ.*
36. n. 11. Andr. Gail. *lib. 1. obs. 107. n. 15. & seq.*

Ita Domini in causa Hansen Georgen von Wolfersdorff/
Mens. Nov. A. 1597. (Verba sentent. Dieweil so viel zu befin-
den/das gebachtes Simon Fritzscheis Additionales nach ver-
floßener Beweisungs-Frist übergeben worden / So seyn die
selbe nicht zulässlichen/ B. N. W.)

DEFINIT. VI.

Admittuntur tamen post terminum probatorium in-
strumenta noviter reperta.

Quomodo in foro Saxonico omnis terminus proba-
torius sit peremptorius, Chil. König. in *process.*
c. 21. n. 4. Matth. Col. *de process. execut. part. 1. cap. 2.*
n. 33. dubitandum non est, † quin etiam copiarum
2 instrumentorum, si hisce actoris vel rei intentio pro-
banda veniat, intra legitimum terminum sex septi-
manarum atque trium dierum produci debeant, eo-
que elapso ulterius non admittantur, Ordin. pro-
cess. judic. Elect. Saxon. *tit. 24. in pr.* Christoph. Zo-
bel. *part. 1. differ. 53. n. 2. & seq.* Dan. Moll. *ad Const.*
Elect. 17. p. 1. n. 3. Hartm. Piff. *obs. 183. n. 4.* † Quam-
3 vis aliter sentiant Matth. Wesenb. in *parat. ff. de fide*
instr. n. 5. Matth. Coler. *part. 1. decis. 121. n. 10. & seqq.*
† Attamen si instrumenta post terminum probatori-
um elapsam noviter fuerint reperta, neutiquam
4 prohibendi sunt litigatores ea post terminum produ-
cere modò quòd antea eorundem notitiam non habue-
runt, fiant,

rint, demonstrare, vel saltem jurato obtinere valeant, Ord. process. judic. *dict. tit. 24. in pr. vers.* **S**entenzen soll er eydtlichen. Dan. Moller. *bic n. 24. & seqq.* **5** † Nam quæ in conscientia alicujus consistunt, soli ipsius assertioni juratae sunt committenda, Gloss. & Dd. in §. 3. *sed ista verb. dicit. ubi* Jason. num. 88. *inst. de act.* Felin. in c. *significasti* 17. n. 2. & *seqq. extr. de homicid.* † Plane, non semper id verum esse, nec literaria documenta noviter reperta indifferenter juramento producentis probari, patet ex limitationibus distinctè relatis à Dan. Moller. *bic n. 24. & seqq.* † Nec testes noviter repertos post terminum probatorium produci posse, tradit idem Moller. *bic n. 31.*

Ita Domini in eadem causa Curatoris Georgii Sachsens Eheweibes contra Petrum Musdorffen/vencilatà in Præfectura Scudicensi, M. Oct. A. 1596.

It. in causa Hæredum Henrici à Brederlohen / contra Herr Donat von Freywalden / M. Sept. A. 1632.

Et in causa Caspari von Bergens / M. Jun. An. 1627, (Verba snt. Darauff sie Exceptionem instrumentorum noviter reperorum objiciret/it. So seyn sie solche Exception eydtlichen zu erhalten/ und daß sie zuvor von gedachten Instrumenten keine Wissenschaft gehabt/zu schweren schuldig/it.)

DEFINIT. VII.

Post terminum elapsum non potest producens variare, & vel instrumenta, vel testes denudò offerre.

Quemadmodum producenti post terminum non licet plures articulos, vel testes addere, *supr. De fin. 4.* † ita si semel articulos & testes obtulerit, eosdem per pœnitentiam revocare non potest, modò testes realiter fuerint producti, ac solenni juramento obstricti, Petr. Heig. *part. 2. q. 4. n. 20. & seqq.* Joach. Mynsing. *cont. 6. obs. 76. n. 2. & seqq.* Nic. Boër. *decis. 242. n. 1.* † Cæteroquin, si non realiter, sed tantum in schedula & verbaliter, ut vulgò fieri solet, absentes tanquam præsentés producti sint, nil impedit, quò minus revocari queant, disponente ita Electore Saxonie Illustrissimo in Ordin. process. judic. *tit. 20. §. Ebenmäßig soll dem Zeugen-Führer/it.* Petr. Heig. *dict. q. 4. n. 27.* Aut. Consult. Const. Saxon. *tom. 3. part. 3. q. 101. n. 27.* † Variare autem simpliciter non licet post elapsum terminum probatorium: Nec intra terminum testibus productis, post terminum ad probationem per documenta confugere, nec vice versà exhibitis documentis, post terminum probatorium testes & articulos producere valent litigantes, Ordin. process. jud. Elect. Saxon. *dict. tit. 20. §. Und dieweil die zur Beweisung, in fin.* ubi tamen minoribus & Universitatibus reservatur beneficium Restitutionis in integrum.

Ita Domini in causa Dieterich Heibfelds zu Quedlinburg / M. Jul. A. 1635. (Verb. sent. Inmassen denn auch Kläger/weil er allbereit Beweis-Articul und Namen der Zeugen eingegeben/nunmehr nach verstoffenem Beweisungs-Termin zu pœnitiren/ und den Beweis mit Documenten und Urkunden zu führen nicht befugt / B. N. W.)

DEFINIT. IIX.

Terminus probatorius strictissime observandus est, & de momento in momentum currit.

Tempus termini probatorii non solum continuum est, ita ut nullis feriis, sive solennes, sive repentinae illæ fuerint, interrumpatur atque impediatur, *l. five pars 3. vers. feria autem C. de dilat. l. 26. §. 7. ff. ex quib. caus. major.* Dan. Moll. *bic n. 4.* † Sed & de momento in momentum currit, ita ut ultimo etiam die post elapsum termini momentum, probationes ulterius non admittantur: † *Tum*, quia terminus probatorius, à jure Saxonico præfixus, in-

modum præscriptionis statutus intelligitur, Felin. in c. *licet causam g. extr. de probat. n. 17.* Fulv. Pacian. *de probat. l. 2. c. 52. n. 25.* † At in præscriptione tempus de momento ad momentum currit, ac moræ nullus relinquitur locus, Angel. de Perus. *consil. 404. n. 2.* Andr. Rauchb. *part. 1. q. 3. n. 13. & seqq.* † *Tum*, quia termini tempus pro formâ probationis est definitum, quo in casu, ne horæ quidem momentum immutari potest, Andr. Rauchb. *dict. q. 3. n. 8.* Ludolph. Schrader. in *tract. feud. part. 10. sect. 8. n. 16.* † *Tum*, quod currere incipiat terminus probatorius ab eo momento, quo sententia transit in rem judicatam, Ord. proc. jud. Elect. Saxon. *tit. 20. in pr. vers.* **W**on der Zeit an zu rechnen/ da das Urtheil seine Krafft erreicht. † Ergò etiam finiri debet in momento eo quo terminus est præterlapsus, *arg. l. places 5. ubi Gloss. in verb. abhinc C. de SS. Eccles. Jas. Bartol. & Dd. in l. 1. ff. si quis cant.*

Ita Domini in causa Valentini Starckens contra Balthasar Kirsten zu Taubenhayn / M. Sept. A. 1620. (Verba sentent. Daß Kläger sich nunmehr an seinem Beweis veräußmet hat/ deromegen wird Beklagter von angestalteter Klage billlich absolviret und entbunden / B. N. W.)

DEFINIT. IX.

Terminus probatorius currere incipit à die pronunciata desertionis, Leutationis vel Appellationis.

EXtra controversiam est, quod terminus probatorius incipiat currere ab eo ipso momento, quo sententia, per quam alicui probatio est injuncta, vires rei judicatae consecuta fuerit, Ordin. proc. jud. Elect. Saxon. *tit. 20. in pr. vers.* **W**on der Zeit an zu rechnen/ da das Urtheil seine Krafft erreicht. Christoph. Zobel. *part. 1. differ. 36. n. 3.* Dan. Moller. *bic n. 4.* Matth. Coler. *part. 1. decis. 121. n. 3.* Chil. König. in *process. cap. 71. n. 3.* † Quid verò, si quis sententiam illam, in qua ei probatio injuncta fuit, per Leutationem vel Appellationem suspendat, eamque postea tacitè deserat? † Et hoc casu à tempore finiti decendii, non à die pronunciatae desertionis terminum probatorium currere, docet Dan. Moller. *bic num. 39.* ita ut si tantum tempus, pendente Leutatione vel Appellatione, elapsum fuerit, quod terminum probatorium excedit, Leuterans vel Appellans ulterius non admittatur: † Quia desertà Appellatione, perinde est, ac si nunquam interposita fuisset, *l. tempore 2. §. ult. C. de tempor. & repar. appell. ubi Gloss. vers. executionem.* † cum paria sint non appellasse, vel appellasse quidem, sed Appellationem non introduxisse vel deseruisse, Apton. Fab. in *C. lib. 7. tit. 27. defm. 14. n. 1.* † Et quis non intelligit, si aliud diceretur, fore, ut terminus probatorius, qui aliàs peremptorius est, pro lubitu partium sine ulla causa in integrum annum aut ulterius etiam protraheretur & penitus eluderetur, cum magno adversæ partis detrimento.

Probabiliter certè hæc à Dan. Moll. dicuntur, † Attamen contraria sententia jamdudum à Dominis fuit recepta, ita ut terminus probatorius à die pronunciatae desertionis currere demum incipiat, propter maximum probationum favorem, *l. 2. & l. seq. ff. de interr. act. l. current. 22. ff. de testib. & quia* judicis partes sunt, veritatem summoperè juvare, & ad lucem producere, *l. ult. ff. de probat. l. illicitas 6. §. veritas 1. ff. de offic. presid. Cravett. consil. 203. n. 29. & consil. 207. n. 9. & 10.* † Quæ sententia etiam postea disertè fuit confirmata ab Illustrissimo Sax. Electore, in Ord. proc. jud. *dict. tit. 20. in pr. vers.* oder die selbe vor desert erkannt.

Ita Domini in causa Rudolphi à Wilmu zu Treben contra Wolff Christoffen von Helms und Consorten/ventilata in Praesentia Ruchliceni. M. Aug. A. 1596. (Verba sent. Das Klager an seiner Beweisung sich noch zur Zeit nicht versäumer hat/ sondern wird damit nochmahls billich zugelassen/und seyn Beklagte auff anderweit vorgehende gebührende Ladung die producirte Urkunden gebührlchen zu recognosciren schuldig/ B. N. W.)

DEFINIT. X.

Vel à tempore renunciationis, si Leuterationi vel Appellationi expressè fuerit renunciatum.

- 1 **E**X eadem pariter ratione, si Leuterationi vel Appellationi expressè fuerit renunciatum, terminus probatorius non à tempore decendii, sed factæ renunciationis currere incipit: † Militat siquidem hoc casu idem probationis favor, ob quem terminus potius prorogandus, quàm restringendus videtur, *l. 2. & l. seq. ff. de interr. act. l. 22. ff. de testib. Reinh. Rosa in addit. ad Dan. Moller. bic. n. 43. Matth. Berlich. part. 1. conclus. 38. n. 76. Domin. Arum. part. 1. decis. 2.* † Quod & disertè approbavit & confirmavit Serenissimus Dn. Elect. Saxon. in Ord. proc. jud. *tit. 20. in pr. vers. Oder der dawider eingewandten Leuterung renunciret.* † ubi porro dispositum, ut ab adversa parte Leuteratione interposita, terminus probatorius currere debeat à tempore notificationis, Leuterationi fuisse renunciatum.

Ita Domini in causa Petri Persicens & Consortium contra Georgii Streuners Eheweib zu Eisleben/ M. April. An. 1601. (Verba sent. Ob wol Georgiu Streuners Eheweibes Curator wider das Urtheil/darinn ihme der Beweis von wegen seiner Pflege-Frauen eingebrachtens Guts zu Recht aufferleget worden/ eine Leuterung eingewendet/dieselbe aber hernach wiederum fallen lassen; Diweil er aber dennoch innerhalb Sächs. Frist/ von der Zeit an/ als er sich seiner Leuterung begeben/sich des Beweises angemasset/so wird er damit/des von euch in curer Frage und den übersandten Leuterungs-Befehlen dawider angezogenen Vorwunders ungeachtet/ billich gehöret und zugelassen/ B. N. W.)

DEFINIT. XI.

Currere incipit terminus probatorius à tempore rei judicata, non à tempore Remissorialium.

- 1 **A**ppellaverat Reus à sententia, in qua actori onus probandi injungebatur, sed in prima instantia bene judicatum & malè appellatum fuisse; ac proinde causam ad priorem judicem remittendam pronuntiabatur: † Cumque sententia illa absque ulteriori remedio suspensivo vires rei judicatz accepisset, quærebatur, an ab eo statim tempore currere inciperet terminus probatorius, an verò à tempore Remissorialium, ubi causa ad judicem priorem fuerat remissa? † Posterius equidem post Jctos Curie Electoralis Wittebergenfis, quorum præjudicium adducit, multis rationibus tuetur Matth. Berlich. *decis. 99.* quæ omnes eò collimant, † quod per Appellationem factam suspensa sit judicis inferioris jurisdictio, nec in judicio inferiori quicquam pendente Appellatione fieri, vel in causâ principali procedi queat, *c. ad hac 6. extr. de appellat. Felin. in c. qualiter & quando 17. extr. de accus. fall. 4. n. 14. Andr. Gail. lib. 1. obs. 131. n. 4.* † Sed non video, quomodo inde opinio Berlichii probetur, cum latâ sententiâ in judicio Appellationis, causâque ad judicem inferiorem remissa, finita sit Appellatio & sublata inhibitio, *c. ut debitus honor. 59. vers. fin. extr. de appellat.* adeoque cessante eâ, cesset quoque suspensio jurisdictionis judicis inferioris, ut nihil ulterius obstet, quò minùs in causa procedere & probationes statim suscipere queant litigantes in judicio inferiori.

ri. † Quin potius id præcisè facere obstricti sunt, quia prior sententia vires rei judicatz accepit, à quo tempore terminus probatorius currere incipit, Ord. process. jud. Ele& Saxon. *tit. 20. in pr. Chil. König. in process. c. 71. n. 3. Matth. Col. part. 1. decis. 121. num. 3.* † Quo jure etiam in casu præsentistandum erit, cum de hoc nullibi aliud dispositum reperitur, *arg. l. ab ea parte 5. ff. de probat. l. dissentientis 5. C. de repud.* † Idque eò magis, quod finitâ secundâ instantiâ, etiam ante remissoriales impetratas, juramentum præstare jussit Serenissimus Elector in casu, quo alicui juramentum fuerit delatum in Ord. proc. nov. judic. *tit. 18. §. Wenn nun also. vers. Dies selben aber.* † Quidni ergò idem diceremus de probatione, cui terminus idem est præfixus, *supr. Const. Elector. 12. junct. Constit. h. 16.* & bene argumentari licet à juramento ad probationem, † quia & illud probatio est, si non ordinariâ, attamen subsidiaria saltem & privilegiata, *argum. l. ult. §. licentia 10. de jur. deliber. l. admon. 31. & l. 38. ff. de jurejur. Andr. Rauchb. part. 1. q. 9. n. 24. Moll. lib. 3. semest. 38. num. 3. Wesenb. part. 1. confl. 36. n. 37.* † Nec obstat, si dicere velis cum Berlich. *dict. loc. n. 9.* jurisdictionem inferioris judicis non nisi per expressam & realem remissionem, adeoque post impetratas literas remissoriales reviviscere ac resuscitari; Ne aliàs hisce denegetur effectus, ac per id frustratorii prorsus sint Remissoriales † contra id quod vulgò dicitur, actum frustraneum haud præsumi, *arg. l. 17. §. 1. ff. ut legator. seu fideicommiss. servand. l. quoties 59. ff. de V. O.* † Est enim hoc ipsum quod nego, & nullibi remissorialibus sive remissioni reali hæc efficacia tribuitur, quin potius manus judicis inferioris per inhibitionem ligatas, per solam verbalem remissionem in sententia factam resolvi, probat *dict. cap. ut debitus 59. extr. de appellat.* † Nec tamen remissoriales literæ effectu destituuntur; Quippe per hæc demum certior redditur judex, ut in processu liberiùs progredi queat. † Nihilominus interim partes, quæ ex publicatione sententiæ remissionem cognoverunt, probationes expedire debent, si non jure probandi & causâ cadere velint. † Nimirum remissoriales solius judicis causâ, quò notitiam is certam remissionis consequatur, dari solent, † adeoque ipsos litigantes non juvant, nec à mora excusant. † Quin potius culpæ & negligentie ipsorum imputandum est, quod remissoriales non petierint, ac probationes acceleraverint, ut vel solum propter illam negligentiam probationibus suis privari debeant, † cum jura vigilantibus, non dormientibus scripta sint, *l. pupillus 24. §. ult. in fin. ff. que in fraud. Creditor.* † Idque eò magis, quod terminus probatorius sit exclusivus & peremptorius, Chil. König. *in process. c. 71. n. 4. Felin. in c. licet causam 9. extr. de probat. num. 17. Matth. Coler. de process. exec. part. 1. c. 2. n. 33.* Minus obest favor probationum, quæ etiam urget D. Berlich. *dict. decis. 99. n. 12.* † quippe hic tantus non est, ut pœnam negligentie tollere queat, & favorem hunc facillimè superat favor litium abbreviandarum, qui ipse nostram sententiam haud parum videtur juvare, *arg. l. si quis 1. C. de temp. appell. Johan. Petr. Surd. decis. 120. n. 8. Vent. de Valent. in parthen. litig. lib. 1. c. 2. n. 12.*

Ita Domini in causa Andrea Kindlers zu Bethen/ Mensis Decembr. A. 1620. (Verba sententiæ: Habt ihr von demsentigen Urtheil/darinnen Klägern der Beweis aufferlegt worden/ an das Churfürstliche Sächsische Ober-Hof-Berichte allhier appelliret/alda aber vortages Urtheil confirmiret/und die Sache hinwiederum remittiret worden. Wenn nun gleich keine

Remissoriales noch zur Zeit ergangen / so gebühret doch Klä-
gern binnen Sächf. Frist / so à tempore rei judicate im Ober-
hoff-Gerichte anzurechnen / seinen Beweis zu führen / und weis-
et solches nicht thut / macht er sich dessen / unangesehen keine Re-
missoriales noch zur Zeit ergangen / verlustig / B. N. W.)

DEFINIT. XII.

*Terminus reprobatorius currere incipit à die insinua-
ta citationis ad publicandam probationem, & an
dies ille computetur in terminum.*

- S**icuti probatorius, ita etiam reprobatorius termi-
nus est sex septimanarum atque trium dierum,
intra quod tempus is, qui reprobatione fungi velit,
non tantum animum suum declarare, sed etiam arti-
culos reprobatorios & nomina testium offerre, ac
insuper omnem diligentiam adhibere debet, ut ante
elapsum terminum reprobatorium reprobationes
deducantur & perficiantur: † Quod si non fecerit,
terminus reprobatorius pro elapso habetur, nec ul-
teriori reprobationi locus datur, b. Const. 16. §. Wenn
auch das Gegentheil. ubi Dan. Moller. n. 11. & 16. Ord.
proc. judic. tit. 21. in pr. Matth. Coler. ad c.
cum venerabilis 6. extr. de except. n. 67. † Currere
autem incipit terminus hic reprobatorius ab eo tem-
pore & die, quo parti citatio ad publicandam proba-
tionem adversarii est insinuata, b. Constit. 16. vers.
Von der Zeit an / als ihme die Citation zu der Publica-
tion der Beweisung zukommen. Ord. proc. jud. dist.
tit. 21. in pr. Dan. Moll. bic. n. 11. † Nisi reproducens
citationem præveniat, reprobationeque fungi velit
prius, quam ad publicandam probationem citatus
fuerit, quod bene facere potest, dist. tit. 21. §. Jedoch
wollen wir. † Quo casu terminus reprobatorius eur-
rit ab eo ipso tempore, quo ad reprobandum se ob-
tulit, etiamsi citatio ad publicandum nondum emissa
fuerit, ut docet post Autor. Consult. Const. Saxon.
tom. 3. part. 3. q. 81. Matth. Berlich. part. 1. concl. 38.
n. 5. † Planè, in terminum reprobatorium non
computari diem factæ insinuationis ad publican-
dum, tradit Matth. Berlich. dist. concl. 38. n. 4. post
Dan. Moller. bic. n. 131. † Quod ego asserere non
ausim, siquidem notissimum est, terminum hunc
currere de momento in momentum, ut dixi supr.
Definit. 8. † At hoc quando fit, dies termini compu-
tandus est in termino, ut post Andr. Gail. lib. 1. obser-
vat. 139. num. 5. docet Andr. Rauchb. part. 1. q. 3. n. 16.

Ita Domini in causa Ernst Beders contra Heinrich Schil-
lings Erben zu Leipzig / M. O. A. 1620. (Verba sent. Das
gedachte Heinrich Schillings Erben an ihrem Gegen-Beweis
sich noch zur Zeit nicht versäümet / sondern binnen Sächsischer
Frist damit nochmals zulässig / B. N. W.)

Et in causa Andrea Natis contra Joh. Baptista Wittib / M.
April. A. 1631.

DEFINIT. XIII.

*Probatione facta per documenta, à quo tempore
currere incipiat terminus Repro-
batorius.*

- F**acta autem probatione per instrumenta, & lite-
raria documenta, quo casu publicatione opus
haud est, currere incipit terminus reprobatorius non
à tempore recognitionis, vel sententiæ super reco-
gnitione lata, sed à die insinuatæ citationis ad pro-
cedendum super probatione Ord. proc. judic. Elect.
Saxon. tit. 21. §. Wenn aber der Beweis / ic. † Nisi
sententiæ illi, quæ super recognitione lata est, inser-
ta fuerit clausula hæc (daß mit der bedingten Gegen-
beweisung billich verfahren werde:) quo casu termi-
nus reprobatorius à die judicati currere incipit, dist.
tit. 21. vers. Es wäre dann Sach. † Quamvis clau-
sula illa sententiæ inferri non debeat, nisi in actis pe-
tatur, disponente ita Elect. Serenissimo in dist. tit. 21.

vers. Solche Clausul aber. † Planè, etsi Reus de
reprobatione solenniter non fuerit protestatus, nec
reprobatio ipsi in sententia expressè reservata, quin-
tantum ad reprobandum admittatur, ambigendum
non est, dist. tit. 21. in pr. vers. Wann ihme auch
gleich / ic. † Siquidem reprobatio est species defen-
sionis, quæ nemini deneganda est, quin & ipso jure
competit, ut de novo à iudice eam impetrari haud
necesse sit, arg. l. 1. vers. ut superfluum C. de thesaur.
lib. 10. Reinhard. Rosa ad Moll. hic n. 13. Hartm. Pi-
stor. part. 2. q. 2. n. 46. Jac. Schult. part. 1. q. 49. n. 12.

Ita Domini in causa Georgii und Hansen der Hausen con-
tra Baltasar Drottforben zu Burgem / M. Jun. A. 1617.

DEFINIT. XIV.

*Reprobatorii reprobatoriorum regulariter in foro Sa-
xonico non admittuntur, nec valet actor contra
reprobationem Rei novos articulos
exhibere.*

Etsi de jure communi, quo certus terminus pro-
bationis præfixus non est, supr. Definit. 4. n. 1. a-
ctor contra reprobationes Rei aliis Reprobatoriali-
bus uti, novosque articulos exhibere non prohibea-
tur, cap. licet dilectus 49. extr. de test. Felin. in c. ex-
tenore 35. extr. ead. tit. † Secus tamen res se habet
in foro Saxonico, ubi certus terminus est præstitu-
tus, intra quem probationes debent expediri, quæ
terminus est peremptorius & exclusivus, eoque ela-
pso, actor amplius non audiat, b. Constit. 16. Chil.
König. in process. c. 71. n. 4. Matth. Col. de process.
execut. part. 1. c. 2. n. 33. Felin. in c. licet causam 9.
extr. de probat. n. 17. Christoph. Zobel. part. 1. diff. 36.
† Ergò nec contra reprobationes Rei post terminum
elapsum, aliis reprobatoriis uti poterit, Ordin. proc.
jud. Elect. Saxon. tit. 21. §. Da auch der Beklagte.
vers. Wie auch der Kläger in solchem Fall / ic. Matth.
Berlich. decis. 50. † Nec habet actor, quod de fa-
cultate exceptiones Rei invertendi sibi præcepta
conqueri possit, † cum Reus exceptiones perem-
ptorias litis contestationi in hunc finem annexere
teneatur, quod adversus eas actor probationes suas
dirigere queat, dist. tit. 21. §. Da auch der Beklagte.
in pr. Si tamen ex postfacto aliqua exceptiones per-
emptoriae noviter supervenerint, quas tempore litis
contestatæ se ignorasse Reus jurato affirmat, actori
contra exceptiones illas, reprobatoriis reprobatori-
orum uti omnino permissum erit, dist. tit. 21. vers.
Es wäre dann. Matth. Berlich. dist. decis. 50. in fin.

Ita Domini in causa Hansen Cobens contra Martin Neu-
bergen zu Wodentz / M. Jun. A. 1611. (Verba sent. Das Klä-
ger mit seinen neu-übergebenen Beweis-Articeln und Urfun-
den wider Beklagens Gegen-Beweis nicht zulässig /
B. N. W.)

DEFINIT. XV.

*Prorogari potest terminus probatorius etiam secun-
dà vice, modò prorogatio ante terminum
elapsum petatur.*

Nunquam tam strictè & præcisè observari debet
terminus probatorius, quin ex justà causà quan-
doque ad instantiam partis à iudice prorogari possit,
† id quod etiam secundà vice ipsi facere concessum
est ab Illustrissimo Saxon. Electore, in Ord. process.
judic. tit. 20. §. Wir lassen auch / ic. Dan. Moll. bic.
n. 5. 6. 7. & seqq. Christ. Zobel. part. 1. differ. 36. n. 6.
& 9. Matth. Coler. part. 1. decis. 121. n. 5. & seq. Andr.
Gail. lib. 1. observ. 91. n. 2. & seq. Ubi notandum:
† Primò: Prorogationem tum demùm conceden-
dam, si intra terminum probatorium adhuc curren-
tem, licet in ultimo termini momento petita fuerit;
† Elapso

4 † Elapso enim termino, prorogatio amplius non conceditur, *l. orat. 7. ff. de ser. l. sed si man. 5. in pr. & §. 1. ff. de prec. l. 21. §. 5. ff. de rer. arbit. dict. proc. jud. tit. 20. §.* Wir lassen aber auch. *vers.* jedoch daß solche Prorogation, &c. Reinhard. *Rola ad Moll. bic n. 10. Gail. dict. obs. 91. n. 20. Matth. Col. de process. exc. ent. part. 1. c. 2. n. 34. Secundò:* † Concessa prorogatione, currit terminus à tempore indultæ dilationis, Chil. König. *in process. c. 71. n. 3.* nisi forsitan per sententiam interlocutoriam prorogatio ad lapsum primi termini expressè fuerit restricta, (*veluti:* Daß dem Kläger zu Verführung seines Beweises noch eine Sächliche Frist / nach Verließung der ersten / billich gegeben wird) † quo terminum prorogatum non à tempore indultæ dilationis, sed à lapsu primi termini currere, docet usus practicus, 7 Matth. Berlich. *part. 1. concl. 38. n. 70. Tertiò:* † Durante termino prorogato, is cui probatio injuncta fuit, priores articulos mutare, augere, & plures aliosque testes producere non prohibetur, *dict. tit. 20. §.* Wir lassen aber auch. *vers.* in welchem Fall. Berlich. *dict. concl. 38. n. 73. Ant. Tessaur. decis. 8. n. 1.* Non aliter tamen hæc procedunt, quam si impedimentum legale in continenti demonstratur, *Res. Grav. de An. 1661. Tit. von Justitiens Sachen. §.* Nach dem auch zum Ein und Zwanzigsten.

Ita Domini in causa Annen Schmedens zu Meissen / M. Mart. An. 1601. (Verba sentent. Ob nun gleich Kläger solche Säch. Frist gedoppelt verfahren lassen / und seine Beweis-Articul weder in der ersten noch andern Frist nicht eingebracht; Dieweil ihr aber dennoch selbst berichtet / daß er vor Verließung des Termins in dessen Prorogation gehalten / und dieselbige zu zweyen unterschiedenen mahlen erhalten / und darauff im dritten Termin seine Beweis-Articul gebührlich übergeben / ic. So wird er damit nochmals billich zugelassen / und demnach mit Vernehmung und Abhörunge der Zeugen gebührlichen verfahren / W. R. W.)

Et in causa Hæredum Heinrichs von Drederlohsens / M. Sept. An. 1632.

DEFINIT. XVI.

Post terminum probatorium admittitur demonstratio (die Bescheinigung) auctori vel Reo injuncta.

1 **S**æpè accidit, ut iudex just à ratione commotus ad vitandas forsitan ambages & difficultates probationum legitimarum, in causis præsertim favorabilibus, non probationem, (den Beweis) sed duntaxat Offensionem vel Demonstrationem aliquam (eine Bescheinigung) injungat; † Ubi fallunt omninò, qui hæc duo confundere, adeoque demonstrationem etiam ad terminum probatorium adstringere conantur: Sicuti enim hæc nomine differunt, & yoculis diversis appellitantur; † ita & illorum diversa ratio in modo probandi subesse videtur, *l. si idem 7. C. de Codicill.* † Scilicet quia *Constitutio b. Electoralis & jura Saxonica* de probatione solenni disertè loquuntur, eique certum terminum præfigunt, † utique dispositio ea ad probationem extraordinariam, quæ demonstratio vocari solet, (die Bescheinigung) neutiquam extendi debet, *arg. l. in his 15. & l. seq. ff. de LL.* † Quid ergò obstat, quò minùs post elapsum etiam terminum probatorium Demonstrationem impositam (die Bescheinigung) admittendam arbitremur, † si non constet de malitia vel negligentia litigantium, cui haud indulgendum erit, *arg. l. absentem 5. ff. pen. Anton. Fab. in C. lib. 1. tit. 12. defn. 11. n. 2.*

Ita Domini in causa Caspari Werners & Consort. contra Joachimum Schlauderbachens / ventilatà in Prætorio Lipsiensi, M. Febr. A. 1618. (Verba sentent. Ob wol wider die eingegebene Bescheinigung vorgewendet wird / daß sie allererst post Lapsum Terminii Probatorii den Gerichten überreicht worden; Dieweil aber dennoch Klägern in seinem Urtheil keine ordentliche

Beweisung / sondern nur allein gebührende Bescheinigung des jenigen / was ihm zu Ergründung der allegirten Competenz pro fundandà Jurisdictione vonnöthen / auferleget worden / ic. Als erscheinet daraus so viel / daß Kläger an der auferlegten Bescheinigung noch zur Zeit sich nicht verschumet / sondern damit billich zugelassen / W. R. W.)

DEFINIT. XVII.

Adversus omisam probationem ex causa paupertatis, datur Restitutio in integrum.

1 **M**inorem adversus omisam probationem in integrum restitui, extra dubium est, proptet-
text. in l. minor. 18. §. fin. autem 1. & l. minor. 36. ff. de minor. c. auditis 3. extr. de integr. restit. Ordin. process. judic. Elect. Saxon. *tit. 20. §.* Und dieweil. *vers.* Es würde dann, Hartm. Pistor. *part. 1. q. 12. Anton. Tessaur. decis. 240. n. 3.* † in tantum, ut beneficium 2 hoc restitutionis profit etiam majoribus, si unam eandemq; causam cum minoribus habeant communem & simul institutam, Matth. Col. *part. 2. decis. 273.* † Sed num etiam majores soli litigantes ad 3 hoc beneficium adversus probationem omisam confugere poterunt? † Non certè arbitror, siquidem 4 specialiter id minoribus fuit indultum, ut patet ex juribus modò allegatis. † Nihilominùs, si majores causam aliquam rationabilem omisæ probationis 5 prætereque queant, iniquum certè foret, Restitutionem ipsis denegari, *arg. l. 25. ff. de minor.* † Existimavere itaque Domini, † adversus omisam probationem ex causa paupertatis, litigantibus Restitutionem in integrum concedendam esse, juxta tradita Marant. *in prax. part. 6. n. 101. & Andr. Gail. lib. 1. obs. 142. n. 1.* † Semper enim difficultas excusat à 6 morà, *Gloss. in l. quod te 5. ff. si cert. petat.*

Ita Domini in causa Elisabethen Hegeners zu Zwidau / M. Mart. A. 1634. (Verba sentent. Ob nun wohl solcher Abschied Krafft Rechtsens erreicht / und inmittels die Beweisungs-Frist längstst verlossen; Da ihr aber dennoch / daß ihr aus Armuth die Sache nicht treiben / noch verständige Leute zu Rath nehmen können / zu bescheinigen / und die Kosten darauff wenden wollet / ic. So wäre euch dessentwegen eine Restitutions-Klage anzustellen unbenommen / W. R. W.)

DEFINIT. XVIII.

Non fasile mulier à probatione dotis illata arconda est propter elapsam terminum probatorium.

1 **N**on putandum est, terminum probatorium ita 2 constringi, quin post hujus lapsum in causa favorabili, in quâ aliàs de æquitate proceditur, ulterior admittatur probatio: † Ex quo etiam post publicatas 3 attestations, in causis mercatorum probationes recipi, tradit Felin. *in c. licet causam 9. extr. de probat. n. 18. Bartol. in l. si fidei. 29. §. quedam 1. ff. mand. n. 1.* † Sanè, 4 non minor favor est mulierum ad dotem consequendam in judicio procedentium, quam ipsis salvam integramq; servari publicitus interest, *l. 1. ff. solut. matrim.* † Quis non ergò post elapsam etiam terminum probationem dotis illatæ admittendam existimaverit, † cum favorabili probationi succurri æquum sit, ne poreat, *l. curent. 22. ff. de testib.* Ant. Fab. *in C. lib. 1. tit. 10. defn. 22. n. 4.*

Ita Domini in causa Jacobi Heinhens contra Johan. Ammanns Wittiben zu Lühen / Mense Decembr. Anno 1614. (Verba sentent. Daß des Stadt-Schreibers Wittib an Beweifung ihres Einbringens der 25. fl. noch zur Zeit / gestalten Sachen nach / sich nicht verschumet / sondern es wird ihr ex abundantia noch eine Säch. Frist / damit sie sich übersehtens nicht zu beschweren / darzu nochmahls billich angesetzt / mit der Verwarnung / daß / wo sie binnen solcher Zeit und Frist den Beweis wegen ihres Einbringens nicht verführen wird / sie als sodann ferner damit nicht gehöret und zugelassen werden soll / W. R. W.)

DEFINIT. XIX.

Nec universitas ob terminum praterlapsum probationibus suis statim est privanda.

- 1 **C**um universitas gaudeat iisdem ferè privilegiis, quæ minoribus concessa sunt, haud certè mirum est, quod adversus omisam probationem, non minus universitatibus, quam minoribus beneficium restitutionis in integrum concesserit Elector Saxonie Illustrissimus in Ordin. process. judic. tit. 20. §. Und dieweil die zur Beweisung. *vers.* Es würde dann in *causis minorum & universitatum* vermittels des *beneficii restitutionis in integrum* etu anders erhalten.
- 2 † Quin & non semper beneficio restitutionis opus habere Universitatem, sed quandoque post terminum elapsum ejus probationes admittendas existimaverim, modò causam excusationis leviusculam.
- 3 † prætereque queat, † quia scilicet interest Universitatis, res ejus non relinqui desertas, ut tradit Matth. Wesenbec. in *parat. ff. quod cujusq; univ. nom. n. 4. in fin.*

Ita Domini in causa Adam Bergers & Consortium contra die Gemeinde zu Grubnitz / ventilatà in Præfectura Dahlenli, M. Julio A. 1635. (Verba sentent. Daß Beklagte mit dem ihnen nachgelassenen Beweis nach Gelegenheit disfalls / in Sächsischer Frist / nochmalts zu hören und zuzulassen / W. N. W.)

DEFINIT. XX.

Intra terminum probationes suas producere impeditus post terminum est audiendus.

- 1 **E**t si probationibus certus terminus fuerit præfixus in foro Saxonico, *suprà Definit. 1.* quin tamen certis casibus post tempus illud elapsum, probationes quoque admittantur, dubitandum non est, vel saltem propter verba Illustrissimi Elect. in Ord. process. jud. tit. 20. §. Und dieweil die zur Beweisung. *vers.* In welchem *Passu* wir es bey Verordnung gemeiner Rechte / so wol in etlichen andern Fällen bey
- 2 der *Observantz* bewenden lassen. † Casus hocce si scire cupias, vide Andr. Gail. *lib. 1. obs. 107. & obs. 107. n. 5.* Felin. *ad c. licet causam 9. extr. de probat. n. 18.* Hart. *Pist. pars. 1. q. 12. n. 8. & seqq.* Jacob. Menoch. *lib. 2. arbitr. jud. quest. cent. 2. cas. 118.* Andr. Rauchbar. *part. 2. q. 3. n. 18.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 14.* ubi casus 39. refert, in quibus post publicatas etiam attestaciones, multò magis ergò post terminum probatorium elapsum, testes & instrumenta producere licet. † Sanè, quævis causa probabilis ad excusandum à morà sufficiens haberi poterit, putà morbus soticus, pestis, bellum, quibus si intra terminum litigantes probationes suas producere impediti fuerint, post terminum omninò audiendi erunt,
- 3 *arg. l. si procuratorem 8. §. si ignorantes 7. ff. mandat. c. licet 4. de censib.* † Difficultas siquidem & impedimentum à mora excusat Gloss. in *l. quod te 5. ff. si cert. petat. & ibid. Jas. n. 30.* † Ergò etiam à pœna moræ, quæ est amissio probationis, Chil. König. in *process. c. 71. n. 4. supr. Definit. 1.*
- 4 Ita Domini in causa Michael Edhners contra Ludolf Probsteynen zu Leipzig / M. Dec. A. 1629. (Verba sent. Würde Beklagens Principal vermittels seines leiblichen Endes erhalten / daß er bey anwesendem Kriegsvold in Halberstadt zu seinen Briefflichen Urkunden nicht kommen können / ic. So hätte er sich an seinem Beweis noch zur Zeit nicht versümmet / sondern er wird damit in Sächf. Frist nochmalts billich zugelassen; Er ist aber binnen solcher Frist seinen Beweis / bey Verlust deselben / zu verführen schuldig / W. N. W.)

DEFINIT. XXI.

Confessio extrajudicialis à parte adversà acceptam plenam facit probationem.

- 1 **C**onfessio partis extra judicium facta saltem semiplenè probat, Bartol. in *l. admonendi 31. ff. de*
- 2 *jurej.* Felin. in *cap. Et si clerici 4. extr. de jud.* † Ex

quo fit, ut ei, qui extrajudicialem habet adversariū confessionem, jusjurandum deferri possit in supplementum probationis, Bartol. & Jas. in *dist. l. admonendi 31. & in l. in bona fidei 3. C. de reb. cred. & jurej.* Ant. Fab. in *C. lib. 4. tit. 14. defin. 25. n. 4.* † Facit tamen plenam probationem confessio extrajudicialis, si fuerit geminata, quæ judicialis confessionis vim instar obtinet, *arg. l. si domus 71. §. in pecun. 2. ff. de legat. 1.* Bart. in *l. cum scimus 22. C. de agricol. & censit.* Fab. *dist. defin. 25. n. 2.* † vel à parte adversa, acceptata, quo casu in promissionem incidit, atque integram & perfectam fidem facit, Berous in *dist. c. & s. clerici 4. extr. de jud.* Ferrar. in *form. interrog. feud. verb. con. l. l. n. 8.* † Ac certè probatio hæc ex confessione extrajudiciali acceptata adeò firma & privilegiata est, ut post terminum etiam elapsum, imò post publicatas attestaciones admittatur, ut notat post Innoc. in *c. ult. extr. de testib.* quem allegat. Moll. *hic n. 44.*

Ita Domini in causa Margarethæ / Viduæ Laurentii Richtenmeisters / M. Mart. A. 1577. (Verba sent. Hat euer Ehe maun Galle Apizen zu Douche ein Bauer-Gut abgetaufft / und dasselbe biß auff 401. fl. 16. gr. 6. pf. bezahlet; Da ihr nun wie Recht darhün könter / daß Galle Apiz gegen eurer Kindes Vormunden gestanden / daß ihme euer Mann ein mehrers nicht als obgesagte Summe schuldig verblieben / und es hätten die Vormunden solches Bekänntniß an statt ihrer Mündlich angenommen; So wäret auch ihr ihme ein mehrers zu zahlen nicht pflichtig; Es könten dann Galle Apizens Erben das Gegen spiel erweisen / daß ihnen euer Mann mit einer größern Summa verhäffret blieben; Damit würden sie billich gehöret / W. N. W.)

DEFINIT. XXII.

Attestaciones facta in causâ possessorii, probant etiam in petitorio.

1 **P**remptà licet instantià judicii, non tamen perimuntur probationes & confessiones, nec alia respicientia merita causæ, maximè in eodem judicio & inter easdem personas, Bartol. & Dd. in *l. proponendum 13. §. 1. C. de jud.* Guid. Pap. *decis. 136. n. 1.* † Ex quo fit, quod probationes habitæ in unâ causâ, 2 faciunt fidem inter easdem personas etiam in aliâ causâ, Dd. in *l. un. C. quan. civil. act. crim. prej.* † actaque 3 judicii probent inter easdem personas etiam in secundo judicio, dummodò in eo producta fuerint speciatim, *arg. cap. causam que 11. extr. de testib. ubi Felin. l. acta 45. ff. de re jud. l. cum lite mortuâ 2. ff. jud. solv. l. cum antea §. in fin. C. de arbitr. l. jubemus 41. C. de liber. caus.* Jas. in *l. naturaliter 12. §. 1. n. 106. ff. de acquir. possess.* Afflict. *decis. 396. n. 7.* Joseph. Mascard. *de probat. vol. 1. concl. 33.* ubi multis ampliationibus & limitationibus hæc sententiam declarat. † Ergonè attestaciones sumptæ in causâ 4 possessorii fidenr facient in petitorio? Negat hoc Mascard. *dict. concl. 33. n. 31. & 32. cum Socin. Jun. vol. 1. consil. 1. n. 80.* ubi dicit, possessorium judicium nullum præjudicium inferre petitorio, † actaque pos- 5 sessorii non probare ratione petitorii per text. in *l. ordinarii 13. C. de R. V. l. incerti 3. C. de interd. l. un. C. si de moment. poss. fuer. appell. l. 1. §. inter litigatores 3. ff. Uti possid.* † Sed nihil aliud ex textibus his- 6 ce probari poterit, quam quod differat judicium possessorium à petitorio: Quod equidem concesserim; Alit male inde infertur, acta & attestaciones in possessorio non probare in petitorio. † Hoc enim 7 ut dicam cum Guid. Pap. *dist. decis. 136. n. 2.* & Bart. in *l. prator. 2. §. hoc edito l. ff. de vi bonor. raptor. movet me regula prædicta generalis, † quod acta in u- 8 no judicio faciant fidem in alio, ab Interpp. communiter recepta. † Et facit huc textus elegans in 9 l. præses 8. junct. l. 1. C. ad leg. fab. de plagiar.*

Ita.

Ita Domini in causa Hansen Hermans & Consort. contra Ernestum Harren / ventilat in Pratorio Dresdensi, Mens. Majo, Anno 1595. (Verba sentent. Und demnach Beklagter auf erhobene Klage mit Nicht-gestehen geantwortet / So ist Kläger den Grund seiner Klagen innerhalb Sächsischer Frist / wie Rechte / zu beweisen schuldig / darzu ihm der Beweisung voriger Instanz sich gebührliehen zu gebrauchen unbenommen / und wird Beklagten die bedingte Gegen-Beweisung und andere Rechtliche Nothdurfft darwider billich vorbehalten / ferner darauß zu beschehen / was recht ist / V. N. W.)

DEFINIT. XXIII.

Possessio non relevat ab onere probandi, quando contra possidentem militat jus commune, vel praesumptio juris.

- M**elior certè est conditio possidentis, quàm petentis; quia possessor plus juris habet in retinendo, quàm actor in agendo: secundum *Specul. in tit. de emphyt. §. 5. n. 8.* † Et rem ipsam habere dicitur, qui jure possessionis fruitur, *l. 1. §. habere 38. ff. ne quid in loco publ.* Alia commoda ut taceam, hoc unicum possessionem maximoperè commendat, † quod onus probandi transferat in adversarium, *c. sepè 18. de rest. spoliat. c. ex literis 3. de probation. c. ad aures 6. de praescript. l. circa 14. ff. de probat. l. si quis liberum 20. ff. eod. tit. l. liberis 7. §. ult. ff. de liber. caus. l. ult. C. de rei vindic. l. 2. l. actor. 23. l. vis ejus 15. C. de probat. l. qui accus. 4. C. de edend.* † Cum enim possidens jure possidere praesumatur, pro ipso omninò judicandum est, donec actor contrarium legitime probaverit, §. *retinenda 4. ubi Dd. j. de interd. Quoniam ex possessione titulus & jus ipsum praesumitur, Clem. 1. ut lit. pendent.* † Non tamen hoc tam generaliter verum, quin multas patiatur limitationes, quas tractat post alios latè Joseph. Mascard, *de probat. vol. 3. concl. 1194.* † Planè non relevat ab onere probandi possessio, quando jus commune, vel juris praesumptio ei resistit: ut colligitur ex Gloss. in *l. si possidetis 16. verb. facti C. de probat. c. ex insinuatione 3. de procurat. c. constitutis 47. de elect. c. cum Ecclesia 3. de caus. possess. & propriet.* Joseph. Mascard. *dict. concl. 1194. num. 66. & 67.* † Si quidem praesumptio ista possessorum in malà fide constituit: At nunquam possessio cum malà fide transfert onus probandi in adversarium, *l. igitur 12. §. potest. 2. l. liberis 7. §. ult. ubi Gloss. in verbo: dolo malo ff. de lib. caus. Mascard. dict. loc. n. 42.* † Placuit igitur Dominis, probationem injungere possessoribus haereditatum patris & filii impuberis, unà die peste defunctorum, assententibus, patrem praefilio impubere decessisse, contra *l. qui duos 9. §. ult. l. simulier 23. ff. de reb. dubiis l. inter soverum 26. in pr. ff. de pact. dotal. Joh. Schneidew. ad praesat. Instit. de haered. qua ab inest. defer. sub tit. de secund. ord. succed. ascend. n. 4. Didac. Covarr. lib. 2. var. resolut. c. 7. n. 9.*

Ita Domini in causa Georgii Werners zu Behertitz / Mens. Majo, Anno 1635. (Verba sentent. Ist ein Vater und Sohn in einem Tage an der gefährlichen Seuche der Pestilenz Todes verfahren / und weil man eigentlich nicht wissen kan / wer unter ihnen beyden zuerst verstorben / hat sich zwischen des Vaters und des Sohns Erben / der Verlassenschaft wegen / Streitigkeit erhoben. Ob sich nun wohl des Sohns Erben allbereit vor 2. Jahren der Erbschaft angemasset / und dieselbe de Facto zu sich gezogen haben: Dieweil aber dennoch / euerem Vorgehen nach / bemeldter Sohn / als er Todes verfahren / noch unmündig gewesen / und daher aus Vermuthung der Rechte davor gehalten wird / daß er zuvor / nach ihm aber allererst der Vater gestorben sey / ic. So ist auch beyder Verlassenschaft auff des Vaters Erben gebracht und verfället worden; Derwegen ihnen solche eingeräumet / und sie nachmals / bis so lange des Sohns Erben ein anders / und daß nemlichen der Vater vor dem Sohne verstorben / gebührliehen ausgeführt und beybracht / bey solcher Pollicis billich geschützet werden / V. N. W.)

Carpz. Definit. Vol. I.

DEFINIT. XXIV.

Non sufficit in Rei vindicatione probari dominium de praterito, sed de presenti illud probandum est.

Probatà praesentis temporis possessione, in praeteritum quoque probata ea intelligi debet, Salycet. in *l. ex persona 3. C. de probat.* Haec tenet nempe, ut contrariè probationis onus in adversarium transferatur. † Idemque obtinet è contrario, pro dicente, se adhuc possidere rem, quam antea possedit, maximè si possessio sit recens, Bartol. in *l. si possidetis 16. C. eodem tit. Olasc. decis. 40. num. 9.* Non ita dominium praeteriti temporis probatum, etiam de praesenti probatum intelligitur. † Quid enim, si res quae vindicatur, à domino vendita, aliòve titulo alienata fuisset? Nempe haud sufficit probari vindicantem dominum quondam fuisse: † Sed probari debet dominium temporis praesentis; si non agens doceat simul rem sibi ablatam, aut casu fortuito ex possessione cecidisse, *l. 2. ff. de probat. l. 23. ubi Dd. C. eod. tit.* † Ergò, inquires, difficilius erit probationis dominium, quam possessio? Ita omninò est, §. *4. vers. commodum instit. de interd.* Quia & majoris momenti habetur dominium, quàm possessio. † Nec facilè praesumendum, ne quidem ex praeterità multorum annorum possessione, Guid. Pap. *q. 28. Anton. Fab. in C. lib. 4. tit. 14. defm. 3. n. 9.*

Ita Domini in causa Martin Müllers contra Balthasar Behmann / Mens. Febr. Anno 1635. (Verba sent. Würde Kläger des andern Zeugen bey dem vierden Articul gehane Aussage / vermittelst seines leiblichen Eydes / bestärcken / und also daß ihm das streitige Pferd vor dem Jahre auff der Strassen abgeraubet worden / in supplementum schweren / tumassen er zu thun schuldig; So erscheinet daraus und sonst anenthalben so viel / daß er dasjenige / so ihm zu beweisen obgethen / und er sich angemasset / zur Nothdurfft beybracht / derowegen ihm auff solchen Fall das streitige Pferd ohne Entgelt billich abgefolget wird / V. N. W.)

DEFINIT. XXV.

Acta publica & libri redituum pro ipsa Republica contra subditos non probant.

Indubitati juris est, probationes seu libros, ex archivis publicis desumptos, plenam fidem mereri, *urb. ad hac vers. item & charta C. de fid. instrument. l. census 10. ff. de probat. c. pervenit 30. q. 1. Joh. Köpp. decis. 46. n. 16. Felin. in c. cum causam 13. extr. de prob. n. 7. Molin. in consvet. Parisiens. tit. 1. de materia feud. §. 2. n. 25. & 26.* † Quod & dicendum arbitror de actis judicii, *c. bona memoriae 23. extr. de elect. l. 15. apud quem 2. C. de edendo.* Et libris redituum vel annuorum censuum, vulgò Schoß, und Steur; Wücher / cum Modest. Pist. *consil. 8. n. 10. & 11. Joh. Köpp. dict. decis. 46. n. 14.* † Nolo tamen hoc ipsum ad alios, qui subditi non sunt, extendi, sed inter subditos duntaxat acta publica probare, tradunt Dd. communiter Matth. Wesenb. *part. 1. consil. 27. n. 7. Chil. König. in process. c. 91. n. 4. Jacob. Menoch. de arbit. jud. q. lib. 2. cent. 1. cas. 91. Matth. Coler. de process. execut. part. 3. c. 1. n. 78.* † Quamvis nunquam consuetudinem cujusque loci existimem exclusam, secundum quam probatio hæc omninò regulanda est, *arg. c. cum dilectus 9. extr. de fid. instrum.* Hieron. Schurff. *cent. 3. conf. 90. n. 11. & 12. Matth. Womb. dict. consil. 27. n. 10. König. dict. loc.* † Illud tamen certum est, acta publica pro ipsa Republica non firmiter probare, nec fidem facere, si forsitan subditi super factà solutione cum Magistratu litigent. † Vix enim fieri potest, ut non suspecti habeantur libri publici à Magistratu in causà propria producti, *l. nullus 10. ff. de testib.*

Ita Domini in causa Consulum & Senatus zu Werningero / Mens. Decembr. Anno 1621. (Verba sentent. Ob

nun wohl eine Zeithero wohlmeldtes Capitel solche Zinsen nicht entrichtet/nach abführen lassen / sondern dieselbe gänzlich inne behalten; Da ihr aber dennoch wie zu Recht darthun/und erweisen könntet / darzu aber eure eigene Gerichts-Bücher und gehaltene Register nicht gnugsam/ daß obgedachte Zinsen der 60. St. iederzeit defalciret und zurücke behalten worden/te. So möchte sich auch wohlgedachtes Capitel der Zahlung fernerer Zinsen nicht entbrechen/te.

DEFINIT. XXVI.

Calendarium Ecclesiasticum matrimonium & natiuitatem legitimam probat absque omni alio adminiculo.

- 1 **D**ifficillime ac penè impossibilis probationis est filiatio, atque natiuitas legitima, l. filium 6. ff. de his qui sunt sui vel. alien. jur. l. Lucius 83. ff. de condit. & demonstr. Anton. Faber. in C. l. 4. tit. 14. defin. 6. num. 5. † Scilicet, quia ipsius matrimonii probatio difficilis est, ac propterea per testem unum cum fama impleri creditur, Gloss. in c. 1. de appellat. & in c. veniens 10. extr. de testib. Innoc. in c. præterea 27. de testib. & c. illud. 11. de præsumpt. † Non minus ergo natiuitatem per testem unicum, vel saltem per conjecturas probari dicemus, † sicuti & cætera omnia, quæ sunt difficilis probationis, l. non omnes 5. §. a barbaris 6. ff. de re militar. † Adeoque etiam per solam famam, tamen si parentum tractatus nullus probetur, Dec. consil. 272. num. 4. maxime verò, si alia, qualiacunque etiam adminicula, concurrant;
- 2 † puta: distantia locorum, vel antiquitas temporis, Salycet. in l. 1. in pr. C. de testib. † Quæ res certè facit, ut leuiore quoque probationes admitti debeant, quæ alioquin non admitterentur; ex veneratiōe nempe antiquitatis, Cravett. in tract. de antiq. temp. part. 1. vers. ampliatur num. 12. & 13. Anton. Faber. in C. lib. 4. tit. 14. definit. 6. num. 4. † Illa verò longè fortior erit probatio, quæ ex Calendario Ecclesiastico, vulgò, (aus dem Kirchen-oder Tauf-Buche) producitur: Etenim si scripturæ publicæ fides habetur, absque omni alio adminiculo, ut dixi
- 3 *Defin. preced.* † quidni multo magis libro sive Calendario Ecclesiastico, propter autoritatem Ecclesiæ, favoremque ipsius causæ? Anton. Faber. *dict. tit. 14. defin. 8. in pr.*

Ita Domini in causa Christophori Kalbassens zu Leisitz/ Mens. Novembr. Anno 1627. (Verba sent. Ob nun gleich immittels alle diejenige Personen / so auf eurer Eltern Hochzeit gewesen/verstorben/und ihr dabero so wohl wegen Länge der Zeit niemand aufzubringen vermöget/ so der Hochzeit beygewohnt/und Braut und Bräutigam zur Kirchen gehen gesehen/te. So habt ihr doch durch den eingebrachten Extract aus dem Ehe-und Tauf-Buche der Kirchen zu St. Thomas, so mit des Herrn Pastoris D Polycarpi Leisers Hand und Siegel bekräftiget ist/so viel erwiesen und dargethan / daß ihr nicht allein aus einem rechten und unbefleckten Ehe-Bette gezeuget und geboren seyd; sondern auch / daß eure Eltern/ wie gebräuchlich/öffentlich seyn proclamiret, nachmahls getrauet/ und sie also ihren Kirchgang gehalten haben; Und es ist euch die Obrigkeit des Orts/ allda ihr euch niederzulassen gedendet / das Bürger-Recht deswegen/ daß ihr niemand aufbringen noch vorstellig machen könntet / so auf eurer Eltern Hochzeit gewesen/nach Gelegenheit disfalls / beständiger Weise zu versagen und abzusprechen nicht befugt/ V. R. W.)

DEFINIT. XXVII.

Credendum assertioni iudicis etiam non jurata de iis, qua coram eo gesta sunt.

- 1 **C**um testamentum coram Iudice & Scabini factum in libro Iudicii publico (in dem Gerichts-Buche) non reperiebatur, quæsitum fuit: † An non fides esset habenda Iudici & Scabinis, de testamento coram se facto deponentibus? Quod affirmare Domini haud dubitavere; Cùm juris certissimi sit, † Iudicis assertionem probare, l. Divus 14. ff. de offic. Præs.

De iis scilicet rebus, quæ coram ipso fiunt, quæque ad ejus officium spectant, c. significavit 48. de appellat. Anton. Fab. in C. lib. 4. tit. 14. defin. 7. num. 5. Joseph. Mascard. de probat. vol. 2. concl. 950. num. 30. † Etenim si creditur viro nobili & bono, ut dicitur 4 Gloss. in l. Titio fundus 73. ff. de condit. & demonstr. multo magis credendum erit iudici, tanquam viro bono, l. vir bonus 18. ff. jud. solv. † Pro quo aliàs etiam maxima est præsumptio, l. si quis 2. C. de offic. civil. iudic. † Modò adfuerint Scabini, c. cum a nobis 28. extr. de testib. c. post cessionem 7. de probat. Joseph. Mascard. *dict. concl. 950. num. 2.* Majus forsitan dubium quis existimaverit: Num hoc casu jurare debeant Iudex & Scabini? Sed videtur sufficere juramentum, ab initio semel ad officium hoc præstitum, quod ipsum facit, ut eorum depositio jurata habeatur, Matth. Coler. part. 1. decis. 196. num. 3. † Idque potissimum de Jure Saxonico, quo Iudici & Scabinis adhibetur plena fides, testificantibus super his, quæ coram illis gesta sunt; etiam absque speciali juramento, Landr. lib. 3. art. 88. Gloss. Weichbild. art. 11. §. Wäre es auch Sache. Addit. latin. ad text. german. lit. E. art. 7. lib. 1. Landr.

Ita Domini in causa Georgii Grossens zu Pelgershahn/ Mens. Martio An. 1597. (Verba sent. Hat Peter Wehner vor Richter und Schöppen seinem Schwager Laur Leignigen alle sein Vermögen auffn Todes-Fall beschreiben/welches beide Gerichts-Personen alsobald durch den Kirchen-Schreiber aufzeichnen lassen. Ob nun gleich solche Schrift dem Gerichts-Buche nicht einverleibet / auch durch den Erb- und Gerichts-Herrn nicht bestätigt worden; Da aber dennoch ermeldte Gerichts-Personen bey dem Ende / so sie zu den Richtern geschworen / ausgesagt / daß solches vor ihnen also geschehen / und durch den Kirchen-Schreiber auff ihren Befehl in solche Schrift verfaßt worden/ dem Gerichts-Buche aber dieser Ursach halber nicht einverleibet werden können/weil die Gerichts-Bücher nicht vorhanden gewesen/te. So wäre gedachter letzter Wille/seiner Solennitäten halber/zu Recht kräftig/V. R. W.)

DEFINIT. XXIIII.

Delictum in conspectu iudicis, pro tribunali sedentis, commissum, absque ulteriori probatione & processu puniri potest.

Eademque ratio facit, ut magistratus sive Iudex delictum, se præsentè ac pro tribunali sedente commissum, absque omni ulteriore processu coercere, ac injuriam, in iudicio sibi tanquam iudici illatam, vindicare queat. † Scilicet, quia super eo, 2 quod gestum est in conspectu iudicis, pro tribunali sedentis, nulla amplius probatio exigitur; † cùm 3 de hoc iudici, ut iudici, jam iatis constat, Joach. Mynsing. cent. 6. observ. 3. ubi ita in Camera iudicatum tradit Cancell. de offic. Frator. tit. de notor. crimin. n. 14. † Non enim in notoriis expedit cognoscere, vel sententiam proferre, sed exequi vel punire; c. de manifesta c. manifesta 2. q. 1. c. evidentiæ. 9. de accusat. l. ea quidem 7. C. eod. tit. Andr. Gail. lib. 1. observ. 39. n. 3. † Nec movet quicquam, si dicere velis, iudicem hæc ratione in propria causa atque negotio testari, atque iudicare, contra l. nullus 10. ff. de testib. & l. un. C. Ne quis in sua caus. † Nam 6 quoties iudici infertur injuria ut iudici, tum ipse iudex puniendo, non in suo, sed alieno negotio procedere, & condemnare dicitur, per text. in c. 1. de pun. in sexto, ubi Gloss. in verb. pun. l. illud 9. ubi Castr. de appell. Panormit. in c. si quis contra 4. n. 11. & 17. de for. compet. † Ex quo aliud omninò dicendum 7 est, si pœna imponenda foret ratione proprii interesse, ut puta, si iudex injuriam passus ad privatam vindictam, puta ad pœnam sibi applicandam, agere vellet; † Ne videlicet in propria causâ jus dicere censeatur;

tur; contra dict. l. un. C. Ne quis in sua caus. Andr. Gail. dict. obs. 39. num. 4.

Ita Domini in causa des Raths zu Grimme / Mens. April. Anno 1600. Verba sent. Da nun bemeldter N. N. solcher Frevel in der gewöhnlichen Rath Stube/in Besenhu des Bürgermeisters/zweyer Richter/und eines Baumeisters / welche darwerts Amtes haben also beyammen gewest/verübet; So wäret ihr der Rath solcher Verbrechen halber / wider ihn rechtliche Klage anzustellen/oder sonderlichen Beweis zu führen / nicht schuldig; Sondern er wäre euch die auferlegte Straffe zu zahlen pflichtig; In Verweigerung dessen / wäret ihr dieselbe durch Hüfftzwang von ihm einzubringen wohl befugt/nc. B. R. W.)

DEFINIT. XXIX.

Etiā Dominus feudi testes jurisdictioni Vasalli subiectos, per ejusdem subsidium citare tenetur.

- E**Vocatio testium ex alieno territorio, procul dubio non nisi per subsidium magistratus illius territorii facta, valet. Nec testes aliter citati comparere tenentur; quia extra territorium jus dicenti impunè non paretur, l. fin. ff. de jurisdic. omni. judic. Andr. Rauchb. part. 1. q. 13. n. 1. & seqq. Quid verò si Dominus feudi subditos Vasalli sui ad testimonium ferendum citare velit? † Proprio jure ac potestate hoc facere ipsum posse irrequisito Vasallo, multis disputat Andr. Rauchb. dict. q. 13. num. 12. & seqq.
- C**ujus rationes eò potissimum collimant, † quod Dominus feudi jurisdictionem Vasallo non privativè, sed cumulativè concedere videatur; ut proinde eandem in subditos Vasalli exercere, haud prohiberi debeat. † Sed ut Rauchb. concesserim, de jure communi jurisdictionem inferiori non privativè, sed cumulativè concessam videri: Panorm. in c. pastoralis 11. num. 6. extr. de offic. Ordin. † Certè ad statum Reipublicæ præsentem nil inde inferre licet. Cum juris notissimi sit, Vasallis jure feudi in perpetuum hodiè concedi jurisdictionem, ut proinde revocari, vel saltem à concedente turbari nequeat. † Si quidem feudum est instar usufructus, tit. 23. in fin. F. 2. Atqui non potest à proprietario Usufructuarius impediri, quò minus utatur fruatur libere prædio Usufructuario, Heinr. Bocer. de jurisdic. c. 8. num. 70. Taceo, quod maxima illa Dd. † Concessionem nempe cumulativè, non privativè factam censi, procedat saltem quoad jus superioritatis, der Fürstlichen Ober Gräflichen Landes Obrigkeit; Secus verò quoad Justitiæ administrationem in causis civilibus; quarum cognitio non nisi ad inferiorem spectat. † Dixerim ergò, hodiè Vasallis non cumulativè, sed privativè jurisdictionem censi concessam, † adeoque nec superiorem in exercitio jurisdictionis inferiorem judicem turbare, aut irrequisito eo, subditos ad testimonium dicendum citare posse, juxta tradita Felin. in c. pastoralis 11. n. 4. extr. de offic. Ord. Heinr. Bocer. dict. loc. Matth. Coler. de process. execut. part. 2. c. 1. num. 158. Matth. Wesenb. consil. 95. n. 57. Christoph. Besold. in colleg. polit. Class. 1. disp. 3. th. 14. in fin. † Planè, si consuetudine loci aut observantiâ Cancellariæ aliud sit introductum, quin tùm assertionem Rauchb. standum sit, non reclamaverim. Vid. pract. meam crim. part. 3. q. 109. n. 94.

Ita Domini in causa Christophori Reudels in Dorfstedt / Mens. Aug. Anno 1596. (Verba sent. Da der Landes-Fürst / von deme eure Frage meldet / die Person / derer auch in eurer Frage gedacht wird / mit den Ober-und Nieder-Gerichten beliehen / und seine Fürstl. Gn. gedachter Person Unterthane zu Zeugen in bürgerlichen und weltlichen Sachen citiren wolte; So geschicht von hochermeldter Jhr. Fürstl. Gn. solches Vermöge der Rechte / wosfern des Orts / dem Hof-und Cancellen-Branch nach / ein anders nicht herbracht / per subsidium und durch Befehllich an den Unter-Richter billich / B. R. W.)

DEFINIT. XXX.

Facta publicatione attestatorum, repeti possunt testes ad declarandam depositionem ambiguum.

Non nego equidem, quòd facta attestatorum publicatione, testes ad partis instantiam repeti prohibeantur, c. per tuas 48. ubi Gloss. in vers. audiendum in pr. & Hostiens. in Summar. num. 3. ac ibidem Felin. num. 2. extr. de testibus. Prosp. Farin. de testib. q. 66. num. 255. † Verendum enim esset, ne testes, ut plurimum rustici, & timidi metu perjurii aliud nihil proderent, quàm idipsum, quod priore testatione contineretur, unde fieret, ut iterata illa auditio nullius planè effectus esset, prout disputat Anton. Fab. in Cod. lib. 4. tit. 15. Definit. 47. n. 4. † Attamen quando dubia & ambigua est testium depositio, necesse omninò est, testes denuò audiri eamque declarari, Felin. dict. loc. Prosp. Farin. dict. q. 66. num. 264. Hartm. Pistor. part. 1. q. 41. n. 2. non quidem per repetitionem, ut Pragmatici loquuntur, † sed ex integro, ac si nunquam auditi fuissent, ut in simili loquitur Anton. Fab. dict. defn. 47. n. 3. † Quamvis & plurimi extent casus, ubi repetitio testium admittitur, quos per Limitationes tractat Farinac. dict. q. 66.

Ita Domini in causa Nicolai Reths contra Hansen Francken / ventilatà coram Senatu Lipsienfi, Mens. Octobr. Anno 1618. (Verba sententia. Daß die angegebene zween Zeugen zu Magdeburg / Levin Braun und Hans Albrecht / Beklagten Widerfchrens ungeachtet / auff die von Klägerin angezogene Mängel / Vermittels ihres in dieser Sachen allbereit geleisteten Eydes / billich vernommen / auch ihre dunckle Ausfage zu erklären und gewiß zu machen angehalten werden / B. R. W.)

DEFINIT. XXXI.

Testes non jurati nihil probant, nisi ex conventionem partium eis fuerit remissa juramentum.

Expediti juris est, † juramentum à testibus priusquam deponant, præstari debere, cap. fraternitatis 17. in fin. extr. de testib. Hartm. Pistor. part. 1. q. 43. num. 1. atque testationum vis & potestas adeò pendet ex testium jurejurando, † ut nec aliter fidem faciant, quam si juratæ sint, l. jurisjurandi 9. C. de testib. cap. nuper 51. c. quoniam 5. & c. licet univ. ff. 23. extr. eodem. tit. † nec alio die factæ videantur, quam quo juratum est, Gvid. Pap. quast. 125. Anton. Fab. in C. lib. 4. tit. 14. defn. 8. n. 2. Et quidem præsentia partis adversæ ad hoc ipsum requiritur. † Perpetuum siquidem est, ut de quacunque re factæ testationes, etiam apud competentem judicem, non aliter valeant, quam si præsentem adversâ parte factæ sint, † non ut audiantur, testes, parte præsentem, sed ut jurent, ne alioqui facile sit, fraudem & injuriam comminisci, l. si quando 19. cum Auth. sed & si quis C. de test. Ant. Fab. dict. tit. 14. defn. 13. † Quod & difertis verbis confirmatum ab Electore Saxonie Illustrissimo in Ordin. process. judic. tit. 20. §. Wenn es nun hierauff. † Planè valent etiam ac plenè probant attestations testium non juratorum, si litigantes hisce juramentum expressè remiserint, quòd ipfos facere posse vel inde dubium non est, † quia eorum interesse potissimum versatur in juratis attestationsibus: Quidni ergò beneficio huic renunciare liceret, l. pen. C. de pact. † Idque probat Ord. process. judic. tit. 20. §. Wenn es nun hierauff. vers. Sollen dieselbe / in Gegenwart der Partheyen / den gewöhnlichen Zeugen Eyde leisten / und dessen keiner / ohne beyder Theile ausdrückliche Bewilligung / erlassen werden.

Ita Domini in causa Vincentii Colrads zu Zwitau / Mens. Jan. Anno 1633. (Verba sent. Diweil den Zeugen/so in einer streitigen Sachen Zeugniß geben/anderer Gestalt nicht Glau- ben zuzustellen/als wenn sie zuvor den gewöhnlichen Zeugen- Eynd/ in Gegenwart der Parteyen (dassern ihnen solcher Eynd von denselben ausdrücklichen nicht erlassen worden) gebührend der Masse geleistet/te.

Et in causa Wolfen von Efts zu Rosell/ Mens. Febr. Anno 1591.

DEFINIT. XXXII.

Testes haud jurati deponentes, publicatis attestatio- nibus, denuò subjuramento examinari debent.

- A**T quid, si testes haud jurati jam deposuerint, *num publicatis attestatiombus denuò examinari debeant?* † Negandum id forsan existimaveris, propter suspicionem subornationis, quæ regulariter ulterio- rem examinationem testium impedire solet, *Auth. At qui semel C. de probat. cap. fraternitatis 17. de testib.* † Quin & metuendum est inde perjuri- um; Nam si testis denuò juratus deponere cogre- tur, verisimile est, eum, ne semetipsum mendacii convincat, atque adeò falsi poenam incurrat, haud facilè ea, quæ prius dixerat, mutaturum, sed potius metu poenæ, eadem juramento suo confirmaturum, ut proinde hoc casu anceps perjurii periculum sub- sit, atque hinc testium repetitio haud admittenda videatur. † Sed periculum hoc perjurii & subor- nationis ejus momenti non est, ut propterea partes probandi facultate defraudari debeant. Quinimo testes juramento devincti, periculum hoc inviti sub- ire coguntur potius, quam ut producenti probandi facultas denegari debeat, † quod vel ideo magis in casu proposito locum habet, quo major ipsorum tes- tium intervenit culpa, qui juramento prius non præstito, uti par fuerat, deposuerunt, vel injurati ea protulerunt, quæ deinceps juramento comproba- re non audent. † Cùm econtra nulla partium inter- venerit culpa, qua juramentum omissum fuit, uti pluribus demonstrat & tueretur Hartm. Pistor. *part. 1. q. 43.* † qui hoc ipsum quoque ad interrogatoria extendit, ita, ut testes, qui propter interrogatoria prætermittenda repetuntur, denuò jurare teneantur, nisi prius juramentum generaliter super totâ causâ fu- erit præstitum *diff. part. 1. qu. 41.* † Hocque diser- ta Electoris Saxonici sanctione fuit confirmatum in Ord. process. jud. *tit. 20. §. Wenn es nun hierauff vers. Auch auff Gegenfall/da der Zeuge nichts minder ohne Eynd abgehörtet würde/ auff des Parteyen Ansuchen/ auch nach eröffnetem Bezeugniß auff vorgehenden gewöhnlichen Zeugen-Eynd von neuen examiniret wer- den.* † Planè, licet testes sub juramento denuò examinari debeant, attamen prius dicta per juramen- totum subsecutum confirmare non tenentur, † quæ duo ab invicem multum differunt, cum depositio sine juramento facta sit nulla, ac propterea confir- mari nequeat, sed de novo testes sub juramento examinari non prohibeantur, ut modo dixi, Vid. ele- ganter Hart. Pistor. *diff. q. 43. n. 5.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Und aber nicht zu befinden / dass die Zeugen in dieser Sachen den Zeugen-Eynd abgeleget/te. So werden sie auch nach eröffnetem Bezeugniß auff vorgehenden gewöhnlichen Zeugen-Eynd/von neuen billich examiniret, B. N. W.)

DEFINIT. XXXIII.

Exigi potest juramentum malitiæ à producente pere- grinos testes.

- S**olent quandoque advocati dolosè vel ex imperi- stia, (nescientes scilicet aliter partes juvare & causam protrahere) testes planè peregrinos ultra,

marinos & in longinquis regionibus degentes no- minare, & ad eos producendos bene multas pete- re dilationes, Gloss. *in c. statutum 11. sub. fin. §. pro- ferendo quoque testimonio, verb. expensas in pr. de re- scripti. in sexto.* † Quibus occurritur juramento malitiæ, quod à litigantibus hoc casu exigi potest, *c. presentium 2. circa fin. de testib. in sexto Gloss. diff. loc.* † nec non præfinitione certi termini ad reprodu- cendas ejusmodi depositiones, prout sancitum ab Electore Illustrissimo in Ord. process. jud. *tit. 23. in fin. Matth. Berlich. part. 1. concl. 42. num. 18.*

Ita Domini in causa Andreæ Simmingers contra Heredes Susannæ Seymerin zu Graudenhausen / Mens. Majo, Anno 1602. (Verba sent. Dass es/eingewandter-Leuterung ungeach- tet/bey jüngst-gesprochenem Urtheil nochmahls billich bleibet/ jedoch mit dieser Erklärung/dass Beklagte den geforderten Eynd Malitiæ vor Abhörung derer von ihnen angegebenen weit- ab- gelegenen Zeugen zu leisten schuldig / B. N. W.)

DEFINIT. XXXIV.

Reus suspectus, quod attestaciones actoris didicerit, non admittitur ad reprobationes, priusquam juramento se ab illa suspitione li- beraverit.

Cum Reus Notarium, multis modis suspectum, † testium examini adjungi petiisset, existimave- runt Domini, † eum postea ad reprobationes non admittendum, priusquam mediante juramento se- purgaret, quod à Notario illo attestaciones testi- tium non didicisset, per text. *in Novell. 90. c. 4. verb. primitus Sacramento dando ab eo, quod neque sub- traxit neque percunctatus testationes, neque ipse, ne- que aliquis advocatorum ejus, &c.* † Et licet enim aga- tur ibidem de quartâ productione, ex quâ præsum- ptio oritur adversus producentem, quod testificata didicerit; † attamen cum eadem præsumptio hoc in casu militatet, ex rationis identitate sanctionem ju- stiniani Imp. hinc extendere haud dubitavere Do- mini, maximè † quia in quacunque litis parte ex ju- sta causâ litigantibus deferri queat juramentum ma- litix, *supra Constit. Elector. 12. Definit. 21. cui hoc est simillimum.*

Ita Domini in causa Dn. Andreæ des Königl. Stiffts zu St. Petersberge in Erfurt/ Mens. Aug. Anno 1592. (Verba sent. Da die angegebenen Ursachen des Verdachts/so in eu- ren Befehlen wider den Notarium Adjunctum, welchen Be- klagte bey Verführung des Beweises niedergelegt/ in den Acten so uns vollkömmlichen nicht zugeschiedet / oder sonst/ wie Recht/dargethan werden möchten; So erschiene daraus so viel/dass Beklagte/Bermittels ihres leiblichen Endes / zu er- halten schuldig/dass sie den Inhalt der abgehörten Zeugen Auf- sage/weber von ihrem Adjuncto Notario, noch sonst erlan- diget/oder erfahren/und ehe und zuvor solches geschicht/möch- ten sie mit ihrem angegebenen Gegen-Beweis nicht zugelassen werden/ B. N. W.)

DEFINIT. XXXV.

Actor non nisi ex causâ rationabili & sufficienti, ad probationes in perpetuam rei memoriam, ante litis contestationem admittitur.

In actoris personâ regulariter statutum est, eum non nisi ob certas causas ad probationem in perpetuam rei memoriam, ante litis contestationem, admitten- dum, veluti: ob ætatem decrepitam, absentiam diu- turniorem, aut adversam valetudinem, &c. *c. quo- niam frequenter §. extr. ut lit. non contest. Dd. in Auth. sed & si quis C. de testib. Hartm. Pistor. part. 1. q. 39. n. 2.* † Quod & approbavit Elect. Saxoniz Illustrissimus in Ordin. process. judic. *tit. 27. in pr. vers. denn dem Kläger. ne scilicet veritas supprimatur, l. ult. §. five- rò quis 4. C. de episc. audiend. l. ult. §. licentia 10. C.*

de jur. delib. l. 18. C. de solut. Esti namque minus
 4 favori solet actori quam Reo, † quia in his pote-
 state est, quando agat, non etiam in potestate rei,
 quando conveniatur, l. pure 5. §. ult. ff. de doli ex-
 cept. l. qui in alterius 42. ff. de reg. jur. l. petenda 6.
 5 C. de temp. pet. in integ. rest. † perinde tamen non
 modò æquum, sed etiam necessarium est, hac parte
 succurri actori, quia nonnullas moras semper inji-
 cit exercitio judicii, ut ait Jctus Paulus in l. etiam
 15. ff. ut legat. nom. caveat. Anton. Fab. in C. lib. 4.
 6 tit. 14. defn. 1. num. 5. † Sed reus plus juris habet,
 ac probationem ad perpetuam rei memoriam, in-
 differenter, & absque causâ sufficiente suscipere va-
 let, c. significavit 41. c. Albericus 43. extr. de testibus.
 7 † Modò hoc faciat ante litis contestationem. Post-
 ea enim non minus, quàm ipse actor, ad causas suf-
 ficientes astrictus est, dict. tit. 27. in pr. vers. Ein Ver-
 flagter aber. Hartm. Pistor. dict. q. 39. ubi totam
 hanc materiam ad amusim tractat, de qua etiam vid.
 8 eleganter Anton. Fab. dict. tit. 14. defn. 1. † Quicun-
 que autem (sive actor sive reus) testes ad perpetuam
 rei memoriam examinari petit, requisita solennis
 probationis tam in exhibitione articulorum, quàm
 citatione adversæ partis observare tenetur, dict. tit.
 27. vers. Wenn nun einer solch Gezeugniß / ic. Cu-
 9 jus rei effectus potissimum hic est, † quod testes ita
 recepti & examinati perpetuò probent, tanquam
 publicum instrumentum, dict. cap. significavit 4. extr.
 10 de testib. † quorum testimonia, non observatis il-
 lis solennibus, concidunt, nisi producens intra
 annum convenerit adversarium, dict. c. quoniam
 frequenter 5. extr. ut lit. non contest. Hartm. Pistor.
 dict. q. 39. num. 21. ubi Simon Ulricus Pistor. in addit.
 11 lit. F. † Idque placuit Serenissimo Domino Electo-
 ri Saxon. in dict. tit. 27. in fine vers. Es soll aber auch.
 Ita Domini in causa Hansen Liebners zu Leipzig / Mens.
 Aug. Anno 1620. (Verba sent. Habt ihr wider Andreas Ruff-
 schmeden eine Klage erhoben / und demnach erliche unter den
 Personen / so ihr künfftig zu Zeugen anzugeben gemeinet / eines
 hohen Alters seyn / ist euch dieselbe ad perpetuam Rei Memo-
 riam abjühören nachgelassen worden / worauff ihr den Beweiß
 solcher massen geführet / ic.)
 Et in causa Heredum Dn. Daniel à Lichtenfels contra Co-
 mitissam à Rintz und Zettau zu Dresden / Mens. Februar. An-
 no 1636. (Verba sententia. Daß der Beweiß ad perpetuam
 Rei Memoriam nach Gelegenheit disfalls / weil die Zeugen
 meistenthells Exulanten, und an einem gewissen Ort allezeit
 nicht anzutreffen / zuläßlich / derowegen nach anderweit an die
 Partheien und Zeugen vorgehender gebührender Citation mit
 Auffnehmung / Vernehmung und Abhörung derselben und sonst
 allenthalben den Rechten gemäß / verfahren wird / B. D. W.)

DEFINIT. XXXVI.

Testationes ad futuram rei memoriam factæ post li-
 tem demùm contestatam & Reprobationes
 adversæ partis sunt publicanda.

1 TEstationes ad futuram rei memoriam conscri-
 ptæ, nec ab adversario inspicì possunt ante pu-
 blicationem, nec publicari debent, priusquam ad-
 versarius quoque testes suos produxerit, & audiri
 curaverit, † ne alioqui per testes probandi ratio nul-
 la supersit ei, qui testationes ab adversario prolatas
 jam didicerit, propter metum corruptionis & subor-
 nationis, c. fraternitatis 17. extr. de testib. Ant. Fab.
 in C. lib. 4. tit. 15. defn. 44. n. 6. Matth. Coler. part. 2.
 2 decis. 299. num. 3. † Neutiquam ergò ante litem
 contestatam admittenda erit publicatio, Hartm. Pi-
 stor. part. 1. q. 39. n. 7. Quod & ipsi actori haud pa-
 rum proficiet, ne alioquin præcludatur via produ-
 cendi alios testes, Salycet in Auth. sed etsi quis num. 7.
 3 C. de testib. Hartm. Pistor. dict. q. 39. n. 8. † Quo & cau-
 tè respexit Saxo Illustrissimus in Ordinat. process. ju-
 diciar tit. 27. §. Wann nun das Gezeugniß, Col. dict.
 decis. 299.

Ita Domini in eadem causa (Verba sentent. So wird mit
 Eröffnung dieses ad perpetuam rei memoriam geführten Ge-
 zeugniss / dis nach beschener litis contestation und von Do-
 flagten geführten Gegen-Beweiß billich in Stube gestanden /
 B. D. W.)

DEFINIT. XXXVII.

Mors regulariter non probatur per unicum
 testem.

Q Uum vivere quilibet præsumatur, l. ult. C. de
 SS. Eccles. mors tanquam facti extrinseci &
 accidentalis probari debet, † maximè quando est
 fundamentum intentionis, l. 2. §. si dubitetur 4. ubi
 Bartol. & Dd. ff. testament. quemadmod. aper. Ant.
 Fab. in C. lib. 4. tit. 14. defn. 39. num. 9. Joseph. Ma-
 scard. de probat. vol. 2. concl. 1073. n. 1. † Non autem
 sufficit unicum testem de morte alicujus deponere.
 Sed probanda ea est testimonio duorum, qui vide-
 runt illum vita functum & tumulo mandari, arg. li
 jurejurandi 9. §. 1. C. de testib. Bartol. in d. l. 2. §. si
 dubitetur. 4. n. 1. Jacob. Menoch. de adipisc. possess.
 Remed. 4. n. 675. Belold. part. 3. conf. 91. num. 123.
 maximè quia tum agitur de gravi præjudicio tertii,
 puta de hereditate deferendâ, Nicol. Boër. decis. 288.
 n. 1. Joseph. Ludu. part. 1. decis. 12. n. 8. † Nec refert,
 an testes sint extranei vel consanguinei, quibus de
 morte alicujus deponentibus vel propterea haud
 minor fides haberi debet, † quia hi magis quam ex-
 tranei mortem consanguineorum scire præsumun-
 tur, arg. l. de tutelâ 7. C. de in integr. restitut. Loctâ-
 vi 9. ff. Unde cognat. Menoch. dict. loc. † Quin &
 probata alicujus mors est, licet testes non deponant,
 se vidisse illum mortuum, sed tantummodò mori, &
 vice versâ l. siquidem 5. C. solut. matrim. Joseph. Ma-
 scard. de probat. vol. 2. concl. 1075. num. 4.

Ita Domini in causa heredum Petri Weinolds zu Remitz /
 Mens. Mart. Anno 1634. (Verba sent. Ob gleich George Eleim-
 me eyndlichen berichtet und ausgesagt / daß Peter Weinold / ein
 Fleischhauer / so in verwichenen Jahren sich vor einen Solda-
 ten schreiben und brauchen lassen / zu Frankfurt an der Oder
 an einem bösen Halfe / daran er darnieder gelegen / des andern
 Tages gestorben / und daselbst auff den Kirchhofe begraben
 worden / in massen er denn selbst darben gestanden / und ihn in
 die Erde legen / und die Soldaten / so der Leichen das Geleite
 geben / ihren Brauch nach auff das Grab Salve schriessen gese-
 hen und gehöret / ic. So ist doch durch dieses einigen Zeugens
 Aussage demeldtes Peter Weinolds Tod / wie recht / nicht er-
 wiesen und beybracht / derowegen desselbigem Eheweibe sich an-
 derweit zu verheirathen / und denen nechsten Freunden / die Erb-
 schaft unter sich zu vertheilen / noch zur Zeit nicht verstatet
 werden mag / B. D. W.)

DEFINIT. XXXVIII.

Nisi mors occulta veniat probanda, puta quod quis in
 loco aliquo remoto, mari, acie, aut morbo,
 contagioso pbiisse dicatur.

N On tamen nego, quin aliter quandoque mors
 alicujus probetur, puta per jusjurandum, quan-
 do agitur de levillimo præjudicio, Lanfranc. in c. quo-
 niam contra 11. tit. de testib. num. 198. extr. de probat.
 Dec. in l. ult. num. 28. in fin. C. de edict. divi Adr. sol.
 † & ex libris Rectorum Ecclesiarum, in quibus descri-
 bi solent nomina mortuorum, modò extet consuetu-
 do, ut fides habeatur ejusmodi libris, neque de ma-
 gno præjudicio agatur, Cravett. de antiq. temp. part. 1.
 §. vidimus per l. siquidem 5. C. solut. matrim. † Nec
 levis ea est mortis probatio, quæ fit per diligentiam
 exploratorum missorum à judice, qui facta inquisiti-
 one & investigatione referunt, illum in rebus huma-
 nis non inveniri & nusquam esse, Durand. in tract. de
 art. testand. Campeg. de test. Reg. 550. v. 10. † Nam qui
 nusquam est, mortuus est, secundum Ciceron. in orat.
 pro Planc. † Quatenus etiam per famam mors pro-
 betur, tradit latissimè Joseph. Mascard. de pro-
 bat. vol. 2. concl. 1074. † Planè sufficiens est
 Q 3 do-

depositio etiam unius testis, quando agitur de morte occultâ, sive obscurâ, puta si quis in loco aliquo remoto, mari, acie aut morbo aliquo contagioso mortuus dicatur, per text. in Nov. 117. c. 11. *Auth. hodie C. de Repud.* id quod difficillimè constare potest, Felia in c. veniens 10. de testib. Anton. Gabriel. in tit. de testib. concl. 35. limit. 13. Prosp. Farin. oper. crim. part. 5. q. 140. p. 2. n. 49. 54. tit. 16. † Modo testis hic sub juramento deponat, quod interfuerit sepulturæ, vel ipsum viderit cadaver, Campegi. dict. reg. 350. v. 9. Joseph. Mascard. de probat. vol. 2. concl. 1075. n. 6. Farin. dict. loc. n. 66.

Ita Domini in causa hæredum Daniel Weissens zu Marienberg/ Mens Septembr. Anno 1624. (Verba sent. Hat Simon Zimmermann/ vermittels Eydes/ Gerichtlichen ausgesagt/ daß er nebenst dem ausländischen Daniel Weissen den Venetianern zu Wasser und Lande vor einen Soldaten gedienet/ und in Candiam verschickt worden/ allda wären sie von dem Winde verschlagen/ und in die Insel Anconam getrieben/ Daniel Weissẽ wäre dazumahl frantz worden/ und auff dem kleinen Gallon verstorben/ worauff seine Spiess-Gesellen den todten Leichnam/ mit einem weissen Hemde angethan/ in einen Sarcf geleyet/ denselben mit Berg wohl verstopffet und zugespicht/ so dann auff Wasser gefeyet/ und in Gottes Nahmen dahin schwimmen lassen/ Sie hätten auch ein Schreiben und zweien Cronen darzu gelegt/ damit der todte Leichnam/ wo er anlanden würde/ ehrlicher Weise möchte begraben werden/ darben hätte die ganze Compagnie auff solchem Schiff/ nach Soldaten Gebrauch/ 3. mahl losgeschossen/ immassen er Zeuge auff dem andern Schiffe auch gethan/ und seinem Landesmann und guten Bekandten damit gleichsam den letzten Ehren-Dienst/ nach Gewöhnheit der Soldaten/ bewiesen/ und solches alles wäre vor sechs und sechzig Jahren geschehen/ ic. So ist hierdurch/ gestalten Sachen nach/ berührtes Daniel Weissens Tod zur Nothdurfft erwiesen/ derowegen seinen Geschwistern/ als nächsten Erben/ seine Verlassenschaft/ ohne Gerichtliche Caution und Versicherung/ billich abgefolget wird/ V. R. W.)

Item in causa hæredum Thome Francens zu Naumburg/ Mens. Majo, Anno 1625. (Verba sent. Hat nun ein Zeuge/ vermittels Eydes/ gerichtlichen ausgesagt/ daß er gesehen und gehöret/ daß Thomas Francke in der Stadt Riga in Lettland/ als das Schwedische Kriegs-Volk den 7. Septembr. Anno 1621. nach Mittage um 4. Uhr die Stadt bey der Sand-Pforten mit Sturm angelauffen/ auff einem Rundel erschossen worden und umkommen/ ic. So ist Thome Francens Tod/ gestalten Sachen nach/ dadurch zur Nothdurfft erwiesen/ derowegen nunmehr den nächsten Erben seine Verlassenschaft eigenthümlichen billich abgefolget wird/ V. R. W.)

DEFINIT. XXXIX.

Unius testis de proprio factõ deponentis testimonio quando credendum.

Venit aliquando, ut unicus solius testis admittatur testimonium, nimirum testantis de facto proprio, Salycet. in l. si quis decurio 21. C. ad Leg. Cornel. de fals. Socin. lib. 1. consil. 61. n. 8. Ant. Fab. in C. lib. 4. tit. 15. defn. 35. Joseph. Mascard. de probat. vol. 1. in prefat. q. 11. n. 15. Jac. Menoch. de arbit. iud. q. lib. 2. cas. 99. n. 13. & seqq. † Quod tamen non aliter procedere exultimaverim, quam si testis deponat de negotio, cujus ratione nihil sua interest, uter ex litigatoribus vincat, Cravett. consil. 220. n. 18. Anton. Fab. dict. defn. 35. n. 2. † Et cum ejus depositione adminicula quædam & præsumptiones concurrant, quas judex discretus sufficientes arbitratus fuerit, ut post alios, quos copiose allegat, docet Prosp. Farin. de testib. q. 63. n. 221. & seqq.

Ita Domini in causa Pauli Poëti zu Dilschnig/ Mens. Decembr. Anno 1633.

DEFINIT. XL.

Testes singulares de uno eodemque licet factõ, attamen de diverso loco & tempore deponentes, plene non probant.

Vulgatum est, testes singulares non probare, quia cum non sint contestes, non possunt jungi, ut numerum faciant, ideoque non plus pro-

bant mille quam unus, imò minus, † quoniam alter alterius fidem debilitat, Bald. in l. jurisjurandi 9. C. de testib. Nicol. Boër. decis. 23. n. 45. Anton. Fab. in C. lib. 4. tit. 15. defn. 46. n. 2. Andr. Rauchb. part. 2. q. 5. n. 4. Cravett. consil. 267. n. 1. † Consequitur inde, si testes de uno eodemque facto sive negotio, attamen de diverso loco aut tempore deposuerint, nihil probatum censerit, neque horum testium depositiones uniri & conjungi posse ad faciendam plenam probationem, † quia testes dicuntur singulares, qui non conveniunt in loco & tempore, vel aliis causæ circumstantiis, Gloss. in l. testium 18. in verb. presio, ubi Dd. C. de testib. Rauchb. dict. q. 5. n. 2. Crot. de testib. part. 7. n. 318. † Neque hoc casu, quo plures sunt de eadem re testes singulares, deferri jusjurandum in supplementum, nisi deposuerint testes de actu reiterabili, eorumque testationes ad eundem tendant finem † docet post Cacialup. in l. admonendi 31. de jurejur. Anton. Faber. dict. defn. 46. num. 3. † quia scilicet testes singulares minus probant quam unus, ut dixi antea, Fab. dict. loc. num. 1.

Ita Domini in causa Augusti Nigschens contra Barthol Drostischen zu Hochlig/ Mens. Nov. Anno 1616. (Verba sent. Ob gleich etliche Zeugen vorhanden/ darunter einer oder der ander auff den 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. übergeben puncta oder Articel etwas bejahet und ausgesagt. So erscheinet doch daraus und den andern Acten so viel/ daß Beklagter das jenige/ was ihm zu beweisen auferleget worden/ und er sich angemasset/ wie zu recht gnugsam (weil die Zeugen singulares seyn) nicht bewiesen und dargethan hat/ V. R. W.)

DEFINIT. XLI.

Probatur tamen solutio & debitum ex Confessione Creditoris vel Debitoris, de qua testes in loco & tempore variant.

Sed hoc ita, ubi tempus & locus est de substantiâ Rei, Gloss. & Bart. in l. ob. carmen 21. §. ult. ff. de test. Cravett. consil. 78. num. 3. Salycet. in l. testium 18. C. de testib. † Cæteroque, quando in genere quid est probandum, ut puta jurisdictio, possessio, aditio hæreditatis, aliquem esse prodigum, usurarium, &c. † diversitas in loco & tempore singularitatem non inducit, nec testibus fidem tollit, Prosper. Farin. de testib. q. 64. num. 78. Gloss. & Bartol. in l. 21. §. fin. verb. assistit. ff. de testib. † Quoniam singuli actus possessionis vel jurisdictionis singulis testibus, quamvis à se invicem in loco & tempore discrepantibus probati, in unum colligi & coacervari queunt, collectique atque conjuncti plenam & absolutam probationem constituunt. † Nempe quia hi actus singuli ad unum eundemque finem, qui probandus est, referri possunt: Ex quo sequitur, † si particularis aliquis actus in specie circa possessionem vel jurisdictionem probandus esset, singulare testimonium haud recipi, Gloss. & Bartol. dict. loc. Bald. in l. datâ operâ 11. C. qui accus. non possess. Modest. Pistor. part. 1. q. 50. in fin. Andr. Rauchb. part. 2. q. 5. n. 5. Joach. Mynsing. cent. 3. observat. 76. Mascard. de probat. vol. 2. concl. 749. n. 23. & conclus. 947. † Hinc etiam dixerim, solutionem vel debitum ex confessione Creditoris aut Debitoris probari variantibus licet testibus in loco & tempore, quo facta est confessio, cum Andr. Rauchb. dict. q. 5. n. 5. † Quoniam nempe in hoc casu singulæ probationes per singulos testes factæ tendunt ad unum eundemque finem, nimirum ad unius ejusdemque facti sive debiti sive solutionis probationem. Ut proinde, † quia singularitas testium non obstativa vel diversificata, sed saltem cumulativa testium dictis inest, ea ad plenam pro-

probationem conjungi, nil prohibeat, Bald. in *Ausb. rogati C. de testib. Cravett. de antiquis. tempor. part. 4. §. Sedenim n. 9. & seq. Rauchb. dict. q. 5. num. 6. Crot. de testib. part. 7. n. 325. Mascard. de probat. vol. 1. concl. 369.*

Ita Domini in causa VVolfgangi Bindischen contra heredes Johannis Tölgens zu Plauen / Mens. Novembr. Anno 1634. (Verba sent. Würden die abgehörte Zeugen/vermittels gewöhnlichen Zeugen-Endes ihre Aussage wiederholen / inmaßen sie zu thun pflichtig/so erscheinet daraus so viel / daß Kläger sein Vorgeben zur Nothdurfft erwiesen und beybracht habe/derowegen seyn Beklagte / das. rn Hans Merckel albereit gebührlichen excutiret, und nicht mehr solvendo ist/Klägeru die gefoherten 50. fl. zu zahlen schuleig/ B. N. W.)

Et in causa heredum Chrittophori Kauchens contra heredes Caspari Schweiniegels zu Freyburg/ Mens. Nov. Anno 1633. (Verba sent. Daß beklagte Kauchische Erben die angeführte exceptiones solutionis durch die vermittels Endes abgehörte Zeugen/gestalteten Sachen nach/zur Nothdurfft erwiesen und beybracht haben/derowegen werden sie von Klägers Zusprüchen billich entbunden und losgezehlet/B. N. W.)

DEFINIT. XLII.

Varietas seu discrepantia testimonium modica non obstat, quò minus eorundem depositio plenam faciat probationem.

Testium dicta ita sunt interpretanda, quantum fieri potest, ut testes ad concordiam redigantur, Papiens. in *form. oppos. contra test. post publ. vers. ac etiam varii n. 4.* † Idque in perpetuum observare iudex debet, ne dicta testimonium per cavillationem & calumniam malè accipi patiat, † quæ potius benignè sunt adjuvanda favore probationum, l. *currerent 22. ff. de testib. l. in lege 40. ff. ad Leg. Aquil. modo testis talis persona sit, cui non minus quam ejus testimonio fidem adhibere oporteat, ut loquitur Anton. Fab. in C. lib. 4. tit. 15. definit. 59. n. 5.* † Ergo si testes de diverso tempore deposuerint, patè unus de sex, alter de septem annis: non discordes habendi erunt, quia ille testis, qui dixit de sex annis, non negavit de septem, & factum conveniunt in minori tempore, Prosp. Farin. *de testib. q. 65. n. 251.* † Et cum in probatione Rapinæ unus testis hora nona equum ablatum dicebat, alter verò hora duodecima ejusdem diei id factum asserbat, haud ipsis fidem denegandam existimavere Scabini, † quia testes in viâ publicâ ambulantes nec audientes pulsum campanæ, in temporis momento facillimè errare potuerunt: † Nec etiam in substantialibus modica varietas testibus fidem tollit, Boff. in *tit. de tort. test. n. 32. Corrad. in pract. tit. de testib. Rubr. de contrar. test. fol. 122. n. 14. Prosp. Farin. de testib. q. 64. n. 36.*

Ita Domini in causa VVolfgangi Hessens contra Martin Müllern zu Leipzig / Mens. Jan. Anno 1635. (Verba sentent. Deutaus so viel zu befinden/dasß Kläger das jenige/so ihme zu beweisen auffgelegt/und er sich angemast/ zur Nothdurfft erwiesen und beybracht habe/B. N. W.)

DEFINIT. XLIII.

Testibus inter se discrepantibus, credendum est potius juratis quam non juratis.

Quando testes inter se discrepant, sive ab unâ parte, sive ab utraque sint producti, necesse est, ut iudex ingenii sui lumen ostendat, testimoniumque dicta diligenter ponderet, personas comparet, quantâ auctoritate. quantâ fide, quantaque religione quisque dixerit, accuratè perpendat, † quâ in re iudicem, certis præscriptis Regulis, bene instruunt, Prosp. Farin. *de testib. q. 95. n. 107. & multis seqq. & Justus Reuber. de testib. part. 3. num. 149. & seqq.* † Nimirum ante omnia iudex videat, num testimonia, benignâ quâdam interpretatione adhibita, conciliare

& ad concordiam reducere possit, quo perjurii suspicio evitetur, c. *cum tu fili 16. extr. de testib. arg. l. item veniunt 20. §. 1. l. illud 40. ff. de petit. heredit.* Anton. Fab. in *C. lib. 4. tit. 15. defin. 30. n. 6.* Sin vero testimonia ita inter se dissident, ut conciliatio locum habere nequeat, † ante omnia iudex personarum collationem diligentem instituat: Creditur siquidem magis senioribus quam junioribus, honoratis & dignioribus, quam minus dignis, masculis quam foeminis, peritis & Doctoribus, quam imperitis & plebejis, de negotio informatis, quam istius ignaris, Clericis quam Laicis, hominibus probata fidei & existimationis, quam levis conditionis & vitæ reprehensibilis, l. *testium 3. in pr. ff. de testibus l. ult. ff. de fide instr. l. si plures 16. ff. de accusatione l. non debet 11. ff. de dolo malo l. in multis 9. ff. de statu hom. Reuber. de testib. dict. part. 3. num. 150. Farin. dict. q. 65. num. 114. & seqq.* † Idque non solum, quando honestiores reliquis sunt pares, sed etiam, quando sunt pauciores; † quia non tam multitudo consideranda est, quam fides & auctoritas testimonium, l. *ob carmen 21. in fin. ff. de testib. Reuber. dict. loco n. 151.* † Plane discrepantibus inter se testibus, semper potius credendum est juratis quam non juratis testibus, eum testationum vis atque potestas dependeat ex testimonio jurejurando, ita ut nec aliter fidem faciant, quam si jurata sint, l. *jurisjurandi 9. C. de testib. c. nuper 51. c. quoniam 5. c. licet uni versis 23. extr. eod. tit.* Ant. Fab. in *Codic. lib. 4. tit. 14. defin. 8.*

Ita Domini in causa Nicolai Nestlers contra Martin Stechern zu Nossen / Mens. Majo Anno 1631. (Verba sentent. Daß Nicol Nestler das Eigenthum des ihme auff der Strassen abgeraubeten und bey Martin Stechern angezoffenen Pferdes durch die von ihme angegebene und vermittels Endes abgehörte Zeugen zur Nothdurfft erwiesen/derowegen Stecher seines Vorwendens/und der von ihme angegebene und ohne Eyd abgehörten Zeugen ungeachtet/ ihme dasselbe ohne Entgelt abfolgen zu lassen schuldig; Es ist aber Stechern an seinem Verläuffer sich seines Schadens zu erholen unbenommen/B. N. W.)

DEFINIT. XLIV.

Credendum magis est testibus deponentibus verisimiliora ratione negotii, vel accedentis alicujus præsumptionis, quam aliis.

Si iudex testibus discrepantibus ex personarum comparatione statuere nequeat, quid sequendum sit, ipsa testimonia examinet eaque diligentissime ponderet, ut videat, quæ naturæ negotii magis convenient. † Nam testibus deponentibus verisimiliora potius credendum est, quam deponentibus inverisimilia, l. *ob carmen 21. §. si testes 3. ff. de testibus. Felix in c. in nostra 32. n. 3. extr. de testibus. Anton. Gabriel. tit. de testib. concl. 4. n. 28. lib. 1. Prosp. Farin. de testibus quas. 65. num. 128. & seqq.* uti hoc multis ampliationibus & limitationibus declarat Joseph Mascard. *de probat. vol. 3. conclus. 1364 n. 8.* † Et vero proximiora videntur, quæ negotio ipso, de quo agitur, sunt aptiora & convenientiora, accedente præsertim probabili aliqua præsumptione, dict. l. *ob carmen 21. §. si testes 3. in verb. credendum est, quod nature negotii convenit.* Just. Reuber. *de test. part. 3. n. 153.* † Ex quo ipso etiam fit, quod testibus in specie deponentibus magis credatur, quam deponentibus in genere, † & magis deponentibus cum ratione & redditione causæ, quam deponentibus sine causâ & ratione, secundum Bald. in *l. presbyteri 8. n. 14. C. de Episcop. & Cleric. Felin. dict. loc. n. 10.* quia nempe dicta in specie & cum ratione videntur veriora, Farin. *dict. q. 65. n. 170. & 172.* † Veriora quoque censentur, quæ sunt contra commoda testimonium, cum

nemo facile censeatur velle jactare suum, *l. cum de indebito 25. ff. de probat.* † nec pejerasse quisquam præsumitur, si nullum ex testatione sua sentiat commodum *l. ult. C. de ad leg. Jul. repet.* † Ergo in dubio longè magis credendum testibus adversus propria commoda testificantibus, Bald. *in l. omnibus 10. n. 5. C. de testib.* Anton. Fab. *in C. lib. 4. tit. 15. defin. 42. n. 1.*

Ita Domini in causa Martini Böttigers contra Jacobum Schlegeln zu Hochsburg/Menf. Jun. Anno 1633. (Verba sent. Ist zwischen Martin Böttigern und Jacob Schlegeln wegen einer Ruhe Streitigkeit entstanden / indem jedweder zu derselben sich als Eigenthums-Herr angegeben / und zu Beschönigung des Eigenthums gewisse Zeugen vorgestellt / derer etliche berichten / daß benannte Ruhe Böttigern gehörig / hergegen andere standhaftig aussagen / daß solche Ruhe Schlegeln eigenthümlich zuständig sey / und von ihm aufferzogen worden. Ob nun wohl beyder Theil Zeugen auff ihrer Deposition beruhen / auch solche endlichen zu erhalten erbietig seyn; Dieweil aber dennoch auff Schlegels Seiten über der Zeugen Aussage auch dieses sich ereignet / daß / als die streitige Ruhe auf seine Trift getrieben worden / sie als bald nicht allein den Viehweg / wo Schlegels Ruhe aus- und eingehen / getroffen / sondern auch in seinen Hof gegangen / und sich in den Stall zum Strick und Ort / da sie zuvor gestanden seyn soll / gefunden / wogegen sie sich aber auf Böttigers Trift frembde gestellet / und zu keinem gewissen Ort finden wollen / ic. So wird solche Ruhe / jedoch wo zuvor Schlegels Zeugen solche Aussage nochmahls endlichen wiederholen / inmassen sie zu thun schuldig / mehrgeachtet Jacob Schlegeln / als dem rechten Eigenthums-Herrin / vor Böttigern überlassen / und werden die in dieser Sachen aufgewendete Unkosten von ihnen beyden zugleich / auf Ermäßigung / billich abgestattet / B. N. W.)

Et in causa Hieronymi Kirchners contra Heinrich Lewen zu Leipzig/Menf. Maj. Anno 1634.

DEFINIT. XLV.

Testibus hinc inde contrariis, plures numero vincunt pauciores.

- 1 **Q**uid autem, si testes ejusdem sint existimationis & fidei, itemque testimonia æquè convenient?
- 2 Procul dubio tum secundum majorem † testium numerum pronuntiandum erit; Et testibus hinc inde contrariis, plures numero vincunt pauciores, *c. in nostra 32. ubi Felin. in summ. extr. de testib. C. licet causam 9. extr. de probat. Prosp. Farin. de testib. q. 65. n. 107. Just. Reuber. de testib. part. 3. n. 145. Joach. Mynsing. cent. 4. observ. 38.* † Nam ubi major est numerus, ibi major præsumitur veritas, *c. Ecclesia vestras 57. extr. de elect.* † Et integrius judicium esse solet, quod plurium sententiis confirmatur, *c. prudentiam 21. extr. de offic. delegat.*

Ita Domini in causa Syndicem der Gemeinde zu Kircheligen contra die Gemeinde zu Mandtenburg / ventilata in Præfectura Saltzensi, Menf. April. Anno 1621.

DEFINIT. XLVI.

Discrepantibus inter se testibus iudex pronunciabit pro Reo.

- 1 **A**ccidit tamen quandoque, ut discrepantibus inter se testibus, omnia in unam æqualitatem concurrant, & neque ex personarum, testimoniorumque comparatione, neque ex numeri inæqualitate iudex habeat, quid sequatur? † Tum certè iudex dabit sententiam secundum Reum, ex communi *Id.* sententiâ, quam multis autoritatibus tuetur Prosp. Farin. *de testib. q. 65. n. 152.* Just. Reuber. *de testib. part. 3. n. 155.* † quia rei partes sunt favorabiles, quàm actoris, *l. favorabiles 125. ff. de reg. jur.* Andr. Gail. *de pignor. observat. 22. n. 1.* † Et facilius esse debet iudex ad liberandum reum quàm ad condemnandum *l. Arrianus 47. ff. de O. & A.* Quamvis nec hoc indifferenter verum existimaverim: † Quid enim, si causa actoris ex ratione speciali sit, magis favorabilis, qualis est causa matrimonii, do-

tis, libertatis, testamenti, Viuarum, pupillorum pauperum & similibum? Nec sanè prævalebit tum favor Rei; † Sed pro actore erit pronuntiandum, *l. inter pares 38. ff. de re judic. l. 24. ff. de manumiss. l. 1. in pr. ff. solus. matr. l. 4. ff. de inoffic. testam. l. un. C. quand. Imp. int. pup. & vid. l. 19. C. de SS. Ecclesiis. Reuber. *dict. part. 3. num. 156.**

Ita Domini in causa Martin Krügers contra Georgen von Stutterhetmb zu Döberlücke/Menf. Majo, Anno 1635. (Verba sent. Daß Beklagter das Eigenthum des in Anspruch genommenen Pferdes zur Nothdurfft erwiesen / derowegen ist Kläger ihm dasselbe wieder abfolgen zu lassen / und die aufgewandte Unkosten auff Richterliche Ermäßigung zu erstatten schuldig / B. N. W.)

DEFINIT. XLVII.

Testis invitus ad testimonium perhibendum certâ multâ compelli potest.

Indubitati juris est, quod quis invitus testimonium dicere teneatur, *l. current. 22. ff. de testib. l. si quando 19. C. eod. tit. Welenb. in parat. ff. eod. n. 2.* † Non solum quia ferre testimonium, munus publicum est, ad quod invitus etiam quis cogitur, *l. si quis magistratus 9. ff. de mun. & honor. Anton. Gometz. de delict. c. 12. Rubr. de probat. delict. num. 24. Andr. Gail. lib. 1. observat. 100. num. 2.* † Sed etiam quod publicè interfit, veritatem non occultari, siquidem veritatem celare peccatum mortale est, † ac propterea, qui se à testificando subtrahit, peccatum mortale committit, *c. quisquis 11. q. 3. Felin. in c. 1. n. 2. extr. de testibus.* Sed quo medio testis cogi poterit? † Procul dubio indictione certæ multæ sive poenæ, quæ cum de jure definita non sit, arbitrio iudicis relicta censeatur, Felin. *in c. dilectorum 10. extr. de testib. cog. n. 4. Jacob. Menoch. lib. 2. arbitr. jud. q. cent. 2. cas. 280. num. 2. & cent. 4. cas. 381. num. 32. Rutger. Ruhand. de commiss. 2. lib. 2. c. 7. num. 10.* † In Electoratu tamen Saxonie hodiè poena est definita, nempe decem aureorum Rhenensium, pro dimidiâ parte iudicii, pro altera dimidiâ parte producenti applicandorum in Ordin. process. judic. *tit. 22. in pr.* † Quæ poena toties, quoties testimonium quis recusat, imponi & exigi potest; Nec tamen invitus à testimonio ferendo per id liberatur, † quin potius arctiori multâ ad hoc compelli debet, *dict. tit. 22. vers.* Und da er gleich solche / ic.

Ita Domini in causa Jonæ Ludewigs contra Heinrich/Hansen und Jobsten die Müllerer ad requisitionem Cæsaris à Breitenbach zu Leipzig/Menf. Sept. Anno 1585. (Verba sentent. Daß Jonas Ludwig/seines Vorwunders ungerachtet / auff vorgehenden Zeugen-Eyd in Sachen gedachte Müllerer Beklagte / und Hansen Zuckman Klägern belangende / Zeugnis zu geben schuldig / und in Verweigerung wird er darzu durch gebührliche Mittel und Ansetzung einer gewissen Straffe billich gezwungen / B. N. W.)

DEFINIT. XLVIII.

Parentes pro filiis & econtra idonei testes non sunt.

Expediti juris est, quod pater pro filio, & filius pro patre testis idoneus non sit, *l. testis idoneus 9. ff. de testib. c. si testes vers. item testis idoneus 4. q. 2. & 3.* † Imò, nec ad testificandum admittatur, *l. parentes 6. juncta Gloss. in verb. adversus se, & Salycet. in summano C. eod. tit.* † Nempe, quia pater & filius censeatur una eademque persona, & vox unius est vox alterius, Prosp. Farin. *de testib. q. 54. n. 145.* † Et fieri vix potest, ut ex causa filii vel patris ad testes commodum aliquod non redundet, quod quando accidit, testimonium haud licitum habetur, *l. omnibus 10. Codic. de testibus.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 25. Definit. 30. num. 2.* † Quamvis & sola affectio inter parentes & liberos ejusmodi testimonium prohibeat. † Ex quo nec matrem contra liberos nec econtra ad testimonium admitti putaverim, quia scili-

ſcilicet eadem affectio, quæ eſt in patre erga filios, militat quoque in matre & forſan major, † cum mulieres ſint faciliores ad amandum & etiam faciliores ad pejerandum, Anton. Gabriel. *tit. de teſtib. concl. 17. n. 4.* Joſeph. Mascard. *de proba. vol. 3. concl. 1148. num. 4.* Crot. *de teſtib. part. 4. num. 210.*

Ita Domini in cauſa Georgii Grübers zu Plauen/Menf. Julio Anno 1631. (Verba ſentent. Euer Kinder aber ſeyn vor euch Zeugniß zu geben nicht zuläßlichen / B. N. W.)

Et in cauſa Heinrichi Zippels contra George Walten zu Leipzig/Menf. Octobr. Anno 1629. (Verba ſententiz. Daß Klägers Sohn Heinrich Zippel der Jüngere in dieſer Sache zum Zeugen nicht zuläßlichen / ic.)

DEFINIT. XLIX.

Admittitur tamen parentum testimonium in causâ matrimoniali ad favorem filiorum.

- N**ihilominus multis modis parentes pro liberis & vice verſâ liberi pro parentibus testimonium perhibere valent, ut ſic aſſertio in *Defin. preced.* tradita, neutiquam excludat certas exceptiones, de quibus vide latè Proſp. Farin. *de teſt. q. 54. n. 177.* & ſeqq. † Veluti in probatione ætatis filiorum, parentum ac imprimis matris testimonium habetur legitimum ſecundum Bartol. in *l. parentes 6. in pr. C. de teſtib.* Anton. Gabr. in *tit. de teſtib. concl. 17. n. 9.* Grammat. *decif. 48. n. 13.* Crot. *de teſtib. part. 4. n. 3.* † Pariter in cauſa matrimoniali parentum testimonium recipitur ad favorem filiorum, *c. videtur 3. ubi Gloſſ. in verbo conjungendo, extr. qui matrim. accus. poſſ.* Anton. Gabr. *dicſ. concl. 17. n. 16.* Joſ. Mascard. *de probat. vol. 3. concl. 1184. n. 23.* † Nec enim alii, quàm parentes, hujus rei exactiorem ſcientiam habere præſumuntur, ut vel propterea eorum testimonium rejiciendum haud ſit, per text. in *dicſ. c. videtur.* Proſp. Farin. *dicſ. q. 54. n. 194.* Gabr. *dicſ. concl. 17. num. 8.*

Ita Domini in cauſa Hansen Günters zu Zwickau / Menſ. Maio Anno 1634. (Verba ſent. Iſt eure Tochter Catharina geſchwängert worden/und hat H. S. welcher ihr auch die Ehe verſprochen haben ſoll/zum Zeugen angegeben/nachdem aber derſelbe der Klagen nicht geſtändig geweſen/iſt gedachter euer Tochter ſolche zu beweifen/vermittels eines Miſſchieds / auſſerleget worden/und weil ſie ſolches durch niemand anders / als euch/euer Eheweib und andre Kinder/als durch ihre Eltern und Geſchwister / beyzubringen vermag/iſt ſie euch zu Zeugen anzugeben gemeynet/ic. So werdet ihr nach Gelegenheit diſſfalls vor eure Tochter Zeugniß zu geben biſſlich zugelaffen/und möget vom Beſlagten beſtändiger Weiſe nicht verworffen werden/B. N. W.)

DEFINIT. L.

Nec contra parentes vel liberos admittendum est testimonium.

- C**um affectio & ſpes alicujus lucri prohibeat testimonium pro parentibus vel liberis, *l. omnibus 10. C. de teſtib.* Ant. Fab. in *C. libr. 4. tit. 15. Defin. 30. n. 2.* † Saltem contra parentes vel liberos testimonium admitti dixeris? † Sed & hoc improbant *Impp. Dioclet. & Maxim. in l. parentes 6. ibi: Parentes & liberi invicem adversus se nec volentes ad testimonium admittendi sunt Cod. de teſtib.* † Multo minus ad id cogi poterunt, Salyc. in *dicſ. l. parentes 6. verſ. nota, quod cogi non debent,* Proſp. Far. *de teſtib. q. 54. n. 170.* † Obſtat ſiquidem reverentia naturalis, quò minus liberi contra parentes testimonium ferre queant. † Parentes verò amor erga liberos, & inde nata perjurii ſuſpicio à testimonio repellit. † Planè in caſu, quo veritas aliter haberi non poteſt, præſertim in probatione delicti, etiam contra parentes vel liberos teſtes admittendos, non multùm reclamaverim, ſecundum tradita Proſp. Farin. *dicſ. q. 54. n. 171.* & Anton. Gometz. *tom. 3. variar. reſolut. c. 12. n. 24.* † Quamvis Jul. Clar. etiam in delicto atroci iudicem ab examine horum teſtium abſtinere moneat, in *praſt. §. ult. q. 24. verſ. ſcias tamen in fin.*

Carpz. *Defini. Vol. I.*

Ita Domini in cauſa Georgii Kreußels contra George Schilbachen zu Schwarzenberg/Menf. Jun. Anno 1632. (Verba ſentent. Daß Beſlagter ſeinen Beweis bey Verluſt deſſelben binnen Sächſiſcher Friſt gänglich zu verſühren ſchuldig / und es mag Klägers Tochter/Chriſtoff Georgens Eheweib / wider Klägern ihren Vater Zeugniß zu geben / beſtändiger Weiſe nicht gedrungen werden/B. N. W.)

In cauſa Simon Eloſemans contra Auguſtum Ringen zu Torgau/Menf. Aug. Anno 1605. (Verba ſent. Daß Beſlagte wider Klägern ihren ſelblichen Vater Zeugniß zu geben nicht ſchuldig/B. N. W.)

Et in cauſa David Walters contra die Gulmänner/ventilata in Prætorio Lipſienſi, Menſ. Novembr. Anno 1635.

DEFINIT. LI.

Uxor pro marito testis esse non potest, contra Maritum potest, sed non cogitur, nisi veritas aliter haberi nequeat.

Fœminam quidem testimonium dicere nihil prohibet, præterquam in cauſa teſtamenti, *l. qui teſtamento 20. §. mulier 6. ff. qui teſtam. fac. poſſ.* Anton. Fab. in *C. l. 4. tit. 15. Defin. 58. n. 2.* † Attamen pro marito uxor teſtis eſſe nequit, quia testimonium hoc eſſet domesticum, *§. item is qui adium 2. verſ. & cum uxore. Inſtit. de uſu & habit. l. quicumque 10. C. de re militari. lib. 12. l. adiles 25. §. familia 2. ff. de adil. edict.* † Ideoque prohibitum; *l. 3. C. de teſtib.* Crot. *de teſtib. p. 4. num. 122.* Proſp. Farin. *de teſtib. q. 54. num. 210.* Hippolyt. de Marit. in *l. 1. §. ad queſtionem 3. ff. de queſtion.* Joſeph. Mascard. *de prob. vol. 3. concl. 1420.* † Contra Maritum, autem quin Uxor testimonium dicere poſſit, nullâ lege prohibitum eſt, cur non ergo admitteretur, ſe velit? *arg. l. mutus 43. §. 1. ff. de procur.* † Nam invita ut cogatur, nimis durum eſt, Ant. Fab. in *C. libr. 4. tit. 15. Defin. 1. n. 4.* Proſp. Farin. *dicſ. q. 54. n. 219.* † non ſolum propter reverentiam, quam Uxor debet Viro ſuo, *l. alia 14. in fin. ff. ſolut. matrim.* † Sed & quod cum ipſo ſit una caro, unumque corpus, & una anima, *Genef. c. 1.* Sed hoc ita, ſi veritas aliter haberi nequeat. † Cæterò quin, ne veritas occultetur, quod peccatum eſſet mortale, *c. quisquis 2. q. 3. in deſectu aliorum teſtium* Uxor ad testimonium contra maritum omninò compelli debet, Farin. *dicſ. loc. 221.* † Sanè maritum indifferenter cogi ad teſtificandum contra Uxorem tradit Aym. *de Antiquit. temp. part. 1. ſect. Viſo de fama, n. 17. verſ. licet ſecus à marito, allegatus à Farin. dicſ. q. 54. n. 220.* quia ſcilicet in Marito deponente contra Uxorem non imminet ratio periculi, ſicuti in Uxore deponente contra maritum.

Ita Domini in cauſa Chriſtophori & Matchzi der Kargaffe contra Martin Niehmanſ Eheweib zu Schneeberg / Menſ. Jul. An. 1632. (Verba ſentent. Daß Martin Niehmanſ Eheweib / ihres Vorwendens ungeachtet / in dieſer Sache Zeugniß zu geben ſchuldig/B. N. W.)

Et in cauſa Heinrichi Zippels contra George Walten zu Leipzig/Menf. Octobr. Anno 1629. (Verba ſent. Die hinterſtellige Zeugen aber/wie auch Beſlagtens Eheweib mögen / geſtalteten Sachen nach/nicht verworffen werden/ſondern ſie ſeynd in dieſer Sache Zeugniß zu geben ſchuldig/B. N. W.)

DEFINIT. LII.

Admittitur etiam uxor testis contra Maritum in criminalibus.

Non magis in cauſa criminali, quam civili, Uxor contra Maritum testimonium dicere prohibetur, ſi velit, Anton. Fab. in *C. libr. 4. tit. 15. Defin. 1. num. 2.* † Sed & ipſam ad hoc cogi poſſe putaverim propter bonum publicum, ne ſcilicet delictum maneat impunitum, *l. 51. verſ. aſſimatio. ff. ad leg. Aquil.* † Idque eo magis, ſi delictum ſit difficilis probationis, in quò exactius ſcit veriſimiliter Uxor veritatem, quam alii; † quo caſu etiam conjuges pro conjugibus ad teſtificandum admitti, tradunt *De Per*

R Per

per text. in l. consensu 8. §. 1. C. de repud. Anton. Gabr. tit. de testib. concl. 16. num. 7. Prosp. Farin. de test. q. 54. num. 227. Joseph. Mascard. de probat. vol. 3. concl. 1420. n. 13.

Ita Domini in causa Matthes Gßffewigens an Dieterichen von Berkerstoda/Menf. April. Anno 1633. (Verba sent. Ob nun wohl inquit solche Verbrechen nicht geständig seyn will; Da aber sein Eheweib ihre Aussage vermittels gewöhnlicher Zeugen Endes wiederholen würde/inmassen sie zu thun pflichtig/te. So erscheinet daraus so viel/das inquit vermittels seines Endes sich zu reinigen/und daß er nicht das Licht in Pulver-Sack gesteket/nach die Feuers-Drunst aus lauter Muth-willen und Frevel verurthet/zu schweren schuldig/er thue nun solches oder nicht/ so ergethet darauff ferner was recht ist/ V. R. W.)

DEFINIT. LIII.

Frater aut soror pro fratre aut sorore admissi maxime probant, si aliorum concurrunt testimonia.

- 1** Frater aut soror pro fratre vel sorore in causa civili testimonium dicere valet, cessantibus dummodò hisce tribus, † patriâ potestate, bonorum communione & cohabitatione, Gloss. in l. parentes 6. ubi Bartol. n. 4. C. de testib. Felin. in c. literas 14. num. 4. extr. de presump. Hippol. de Marfil. in l. 1. §. ad questionem 3. n. 8. ff. de quest. Ant. Fab. in C. lib. 4. tit. 14. defn. 24. n. 1. Camp. de testib. reg. 6. in pr. Menock. de arbitr. judic. q. cas. 104. in pr. & lib. 2. pres. 53. n. 4.
- 3** † Nec enim ullo juris loco prohibitum est, ut frater fratri sit testis: Atqui permissum censetur, quod prohibitum non est, arg. l. mutus 45. §. 1. ff. de proc. junct. l. quasitum 13. ff. de test. † Nec obesse potest suspicio, quæ oritur ex consanguinitate, quippe quæ tollitur per præsumptiones contrarias, quæ oriuntur præstojuramento de veritate dicenda, quia nemo præsumitur immemor salutis æternæ, † ac nunquam præsumitur delictum aut perjurium, maxime si testis aliàs sit homo nobilis, aut probatæ fidei & honestæ vitæ. Eleganter Modest. Pistor. part. 1. qu. 46. Hippol. de Marfil. sing. 273. num. 10. Anton. Corfet. singul. 16. † Quod si maxime arctissimam conjunctionem & inde præsumptam affectionem urgere velis, dubium certe amplius nullum restabit, † si alius accedat testis, de cujus fide ac probitate dubitari non potest, l. si quis ex argentariis 6. §. 1. ff. de edend. † Nam & evenit plerumque, ut minus idonei testis testimonium per eum, qui omni exceptione major est, repleatur, dict. l. si quis 6. §. 1. Ant. Fab. dict. defn. 24. n. 5. Bartol. in l. admonendi 31. ff. de jurejur. † planè sic causa, de qua in judicio disceptatur, sit magni momenti & valde præjudicialis, fratrem pro fratre ad testificandum non admitti, post multos alios, quos allegat, docet Prosp. Farin. de testib. q. 45. n. 114.

Ita Domini in causa Michael Botgens contra George Kummeln an die Land-Herren zu Eriypig/Menf. Jun. An. 1632. (Verba sentent. Daß Sabina Friebergers / so Klägers Schwester ist/ als eine untüchtige Zeugin nicht zu verwerffen/ V. R. W.)

DEFINIT. LIV.

Famuli admittuntur ad testificandum pro domino de iis qua domi sunt, quæque non nisi per domesticos probari queunt.

- 1** Domestica testimonia sicuti regulariter prohibentur, l. etiam 3. ubi Dd. C. de testib. l. 1. §. ad questionem 3. ubi Hyppolit. de Marfil. ff. de quest. l. testes eos pen. ff. de testib. † Ita nec famuli, servi aut ancillæ ad testificandum pro domino admittuntur, c. in literis 24. extr. de testib. † quia (scilicet) famuli confveverunt obedire Domino suo per fas & nefas, arg. c. cum ad sedem. 15. de restit. spoliat. & l. 1. C. de rap. virgin. Specul. in tit. de teste §. 1. n. 14. vers. sunt etiam domestici. Prosp. Farin. de test. q. 55. num. 135.

† Attamen si probandum id sit, quod nisi per famulos ac domesticos probari haud potest, nih. l. de horum testimonium fide ob id solùm, quod domestici fuerint, detrahetur, l. consensu 8. §. servis etiam 6. C. de repud. † ne vel repellantur ii, qui de negotio controverso melius sunt informati, quam alii, Farin. q. 55. n. 163. † vel ad impossibilis probationis necessitatem nimia juris severitas litigatores adigere videatur, ut pulchrè loquitur Anton. Fab. in Cod. lib. 4. tit. 55. defn. 60. n. 9. † Nam & testes minus idonei probant, quando veritas aliter haberi non potest, Camp. de testib. regul. 11. in 17. fallent. Anton. Gabriël. tit. de concl. 10. n. 47. Joseph. Mascard. de probat. vol. 1. concl. 124. num. 48. † Nec rejiciendum est famulorum testimonium, si aliorum testimonium, qui omni exceptione majores sunt, fides consentiat cum domesticis, quia absurdum non est, unius testis fidem per alium suppleri, l. si quis ex argentariis 6. §. 1. ff. de edendo. Anton. Fab. dict. defn. 60. num. 7. † Caterùm intellecta hæc velim de famulis, qui reverà tales sunt; Nam famuli non habentes salarium pro Domino testes esse haud prohibentur, Specul. in dict. tit. de teste §. 1. n. 13. Farin. dict. q. 55. n. 138. Crot. de test. n. 127. Joseph. Mascard. de probat. vol. 2. concl. 758. num. 7.

Ita Domini in causa Jacobi Engelschalchs zu Tauche/Menf. Novembr. Anno 1629. (Verba sent. Habt ihr euer Kind-Vieh durch eure Magd vor den gemeinen Hirten desselben Orts treiben lassen/uno als auff den Abend das Vieh wiederum eingetrieben worden/und eurer Ruhe eine nicht mit nach Hause kommen/habt ihr dieselbige und den Hirten suchen lassen / da denn folgende Morgens die Ruhe im Wasser bey der Weide todt funden worden/worauff ihr den Hirten / als durch dessen Unachtsamkeit die Kuh ertruncken / um Abtrag gerichtlichen verklaget/diemeil ab. r. Beklagter/daß die Kuh ausgetrieben worden/nicht geständig seyn wollen/ ist euch der Beweis / daß ihr nemlichen die verlorne Kuh selbigen Tages mit vor den Hirten gerrieben/aufferleget worden/darauff ihr eure Mägde zu Zeugen angeben/te. So werden dieselben/gestalteten Sachen nach/weil sie hierum die bestë Wissenschaft haben/ als Zeugen billich zugelassen/und mögen in dieser Sachen nicht verworffen werden/V. R. W.)

Ita in causa Georgii Grubers zu Plauen/Menf. Julio Anno 1634. (Verba sent. Ob nun wohl die hinterlassene Erben an solcher Schuld nichts geständig seyn wollen / ihr auch dieselbe mit keiner Handschrift zu beweisen habet; Da aber dennoch unter eurem Gesinde zwey/ daß ihr thme beydes die Berste und das Stroh gelichen/und durch euer Gesinde entrichten lassen/ vor Gerichte endlichen erhalten/und ausgesaget hätten / oder solches nochmahls thun würden. So wären des Schuldners Erben euch berührte Gerste und Strohe wieder zu geben/oder dem iezigen Werth nach zu bezahlen schuldig.)

Et ad requisitionem præfecti Rochlicensis. Meaf. April. Anno 1636.

DEFINIT. LV.

Pubes non prohibetur testificari de iis, quæ vidit in pupillari ætate.

- 1** Et si pupillus in causa civili testis esse nequeat, l. 3. §. lege Julia 5. ff. de test. can. parvuli, & can. pueri 22. q. 5. Anton. Fab. in C. lib. 4. tit. 14. defn. 12. n. 1. † attamen puber factus non prohibetur testificari de iis, quæ vidit in pupillari ætate, Gloss. in dict. l. 3. §. lege Julia 5. verb. impubes, ubi etiam Bartol. n. 2. Felin. in cap. cum vobis 14. n. 9. extr. de prescript. Camp. de testib. regul. 112. num. 1. fallent. Farin. de testib. q. 58. n. 53. † modo deponat de iis, quæ tempore pupillaris ætatis cadere potuerunt in sensum & intellectum pupilli, † isque eo tempore habuerit aliquam discretionem, ut post alios declarat Farin. dict. loc. n. 58. 60. & 61. ubi dicit. Si pupillus factus pubes deponat, se vidisse in pupillari ætate fabricari falsam monetam, ejus testimonium minime fore recipiendum; † quia non præsumitur in ea ætate habuisse intellectum cognoscendi falsam monetam;

6 tam, l. 1. *vers. impuberes C. de fals. monet.* † Eà de causà nec valebit testimonium puberis de iis, quæ vidit in infantia, Bartol. *in dict. l. 3. §. lege Julia 5. n. 1. per text. in l. excipiuntur 14. ff. de Syllan. Camp. de testib. regul. 250. vers. secundo.* Farin. *dict. q. 58. n. 61.*

Ita Domini in causa Michael Voigtens contra George Dummeln/an die Land-Herren zu Leipzig/Menf. Jun. An. 1632. (Verba sent. Daß Sabina Friebergers in dieser Sachen / so in ihrer Unmündigkeit geschehen / gestalten Sachen nach / als eine unächtige Zeugin nicht zu verwerffen / ic.)

DEFINIT. LVI.

Non rejiciendus est testis ob inimicitiam, quando utriusque partis inimicus est.

7 **D**ubium non est, quin inimicus à testimonio sit repellendus, l. 3. *ubi Dd. commun. ff. de test. l. 1.*

8 *S. præterea 24 ff. de quest.* † cum naturale sit, ut inimicus inimicum odio habeat, eique male cupiat, ut ait Aristot. *lib. 4. Polit. c. 11.* eaque est natura inimicitia, ut inimicus inimicum quærat offendere, modo quocunque, Angel. *Consil. 261. Col. 3. in fin. vers. secundo quia.* † Ex quo etiam fit, quod inimicitia ab accusando aliquem repellat, *c. repellantur 7. c. cum oporteat 19. c. meminimus 13. extr. de accusat. c. 2. & c. Suspens. 3. q. 5.* † Non verò admittitur ad testificandum, qui nequit accusare, & vice versà, *c. super prudentia 14. q. 2. c. ipsi Apostoli, & c. testes 2. q. 7. Tiber. Decian. in tract. rer. crimin. lib. 3. c. 26. n. 1. & seqq. Anton. Gometz. tom. 3. var. resolut. cap. 12. num. 14. Prosp. Farin. de testib. q. 53. num. 3 Joseph. Mascard. de probat. vol. 2. concl. 899. n. 1. Crot. de testib. part. 3. n.*

9 *97.* † Nolo tamen hæc aliter accipi, quam si testis unius saltem partis, contra quam ad testificandum

6 producitur, sit inimicus; † Secus verò, si utriusque partis inimicus habeatur; Nam sicut par affectio, testem non repellit, secundum Bartol. *in l. non so-*

7 *lum 67. §. 1. ff. de ritu nupt.* † Ita nec eum repellat par odium, Hippolyt. de Marsil. *in l. 1. §. cum quis la-*

8 *erones 26. n. 28. & 29. ff. de qu. Farin. dict. q. 53. num. 66.* Anton. Gometz. *dict. c. 12. num. 14.*

Ita Domini in causa Georgii Friderici à Ritzenstein, Menf. Jan. Anno 1634. (Verba sent. Daß die Käyserlichen Soldaten und Reuter in dieser Sachen Zeugniß zu geben zuläßlichen / und es mag ihr Zeugniß von mehr berühmtem von Wildenstein als testimonium inimicorum capitalium, weil dieselbe nicht allein seine / sondern auch eure und unser allerfettis Feinde seynd / nicht verworfen werden / W. R. W.)

DEFINIT. LVII.

Tutor vel Curator, durante tutelâ aut curatelâ, non admittitur testis.

1 **N**on potest esse testis tutor in causa pupilli sui, durante tutelâ, ex receptâ omnium Interpp. sententia, Bartol. *in l. omnibus 10. n. 6. vers. tertio modo C. de testib.* Alber. de Malet. *de testib. c. 4. num. 53.* Campeg. *de testib. Reg. 78. & Reg. 83. Jodoc. in pract. crimin. c. 50. n. 12.* Prosp. Farin. *de testib. qu. 60. num.*

2 *272.* Joseph. Mascard. *de probat. vol. 3. concl. 1357. n. 30.* † Quia tutor largè modo dicitur habere pupil-

3 lum in potestate suâ, siquidem tutela est vis & potestas in pupillo, l. 1. *ff. de tut. & habetur loco Domini, l. qui fundum 7. §. si tutor. 3. ff. de usucap. pro*

4 *empt. Joh. Crot. de testib. part. 4. n. 171.* † Sed opus non est, ut anxie in rationem prohibitionis inquiramus, cum neminem fugiat, testificationem tutoris in causa pupilli, in qua ipse actoris vices gerit, & causam quasi propriam agit, facile ipsius tutoris commo-

5 do vel incommodo cedere posse, † quæ sola ratio efficiens est, ut à testimonio quis repellatur, *l. omnibus 10. C. de testib.* Anton. Fab. *in C. lib. 4. tit. 15. defm. 30.*

6 *num. 2.* † Quia nec curator in causâ minoris vel mulieris, suæ curandæ, in qua ipse actoris vices gerit, vel alium actorem constituit, ad testificandum admittitur *dict. l. 10. C. de testib.* vel saltem propter affe-

ctionem, quam erga minorem aut curandam habere præsumitur, Joh. Campeg. *de testib. regul. 83.* Jodoc. Damhoud. *de testib. Rubr. de reprob. test. n. 12.*

Ita Domini in causa Curatoris Regina, uxoris Caspari Reinhardts contra D. Christian Becken zu Meissen/Menf. April. Anno 1632. (Verba sent. Daß es/ eingewandter Zeuerung ungeachtet / bey vorigem Urtheil nochmahls biß / ch verbleibet / und mag Paul Seiffned / als beklagter Principalin Curator, nach Gelegenheit duffalls / weil er als Vormund mit in lere und einem Actorem hierzu constituet, wider seine Pflege-Frau in dieser Sachen Zeugniß zu geben nicht gedrungen werde / W. R. W.)

In causa curatoris Wengel Weissens Wittiben contra Curatorem Margarethen Christoff Weissens Wittiben an die Land-Herren zu Leipzig/Menf. Novembr. Anno 1634. (Verba sent. Daß angegebene Curatores ihre Curatoria ad actâ bringen schuldig / und erscheinet sonst aus dem Einbringen so viel / das die angegebene Zeugen / gestalten Sachen nach / nicht zuläßlichen / W. R. W.)

Et in causa Johannis Ebben contra hæredes Hermanni Hüttens zu Leipzig/Menf. Julio Anno 1632. (Verba sent. Daß vor- und andere Herman Hüttens Erben / gestalten Sachen nach / weil sie in diesem Proceß, wegen ihrer Mündeln / Klägers Stelle halten / zu Zeugen nicht zuläßlichen / W. R. W.)

DEFINIT. LVIII.

Nisi causa pupilli vel minoris ageretur per actorem, à judice vel contutore constitutum.

Sed hoc ita, quando ipsemet tutor vel curator actoris vel rei vices in judicio gerit, aut etiam actorem ad litem suo periculo deputavit, qui propterea repellitur à testimonio dicendo, quod Dominus litis factus sit, & in re propria testimonium ferre censetur, *l. omnibus 10. C. testib. Defm. preced.*

† Cateroquin, si causa minoris, pupilli, vel Curandæ ventiletur in judicio per actorem ad lites, non à tutore vel curatore, sed à judice vel contutore deputatum, ratio prohibitionis & periculum tutoris atque curatoris cessat, † adeoque nihil impedit, quo-

3 minus testificatio ejus sit admittenda, ut est communis *Dd. sententia Campeg. de testib. reg. 78.* Alber. de Malet. *de testib. c. 4. num. 53.* Lanfranc. *de testib. num. 70.* Joseph. Mascard. *de probat. vol. 3. concl.*

4 *1357. num. 32.*

Ita Domini in causa Christophori Weisichens contra Casparum Wöhnen / ventilatâ in Prætorio Lipsiensi, Menf. Octobr. Anno 1637. (Verba sent. Daß Weichberger / seines Vorgebens ungeachtet / vermittels Eides / Zeugniß zu geben schuldig / W. R. W.)

DEFINIT. LIX.

Nec Advocatus nec Procurator potest esse testis in causâ Clientis sui, in quâ est Advocatus aut Procurator.

Procurator aut advocatus in causâ clientis sui, in qua vel procurator vel advocatus est, propter præsumptam affectionem testimonium ferre non potest, nec proinde ad id cogendus erit, *c. si testes omnes §. testes, quos accusator 4. q. 3. c. ult. de testib. in sexsol. ult. ff. de testib.* Ant. Fab. *in C. lib. 4. tit. 14. defm. 19.* Prosp. Farin. *de testib. q. 60. n. 155.* Matthæ. Coler. *part. 2. decis. 241. n. 1.* Specul. *in tit. de teste §. n. 74.* Nell. *de testib. v. 13.* Campeg. *de testib. regul. 58.* † In alia tamen causâ vel articulo saltem, in quo non advocavit, nil prohibet, quo minus testis admittatur, Gloss. *in l. fin. in fin. ff. de testib.* Anton. Fab. *dict. defm. 19. n. 3.* Farin. *dict. q. 60. n. 178.* † Sicuti nec

3 finito advocandi officio, à testimonio repelli debet, *Col. dict. Decis. 241. v. 2.* quamvis hoc aliter limitet Farin. *dict. loc. n. 157. & seqq.*

Ita Domini in causa Michael Vogtens contra George Dummeln zu Leipzig/Menf. Jun. Anno 1632. (Verba sentent. Friedrich Zippel aber als Beklagter Advocat ist in diesem noch schwebenden Proceß zu zeugen nicht zuläßlich / ic.)

Et in causa Gabriel Hilleson contra Hansen Dindoffen / ventilatâ in Prætorio Lipsiensi Menf. Jun. Anno 1621. (Verba sent. Daß M. Abraham Giffbach in dieser Sachen / nach Gelegenheit duffalls Zeugniß zu geben nicht gedrungen werden mag / W. R. W.)

DEFINIT. LX.

Validum est testimonium Advocati in causâ clientis, quando ex defectu testium veritas aliter non potest haberi.

- 1 **N**ontamen semper repellendus est advocatus à testificando in causâ clientis sui, ut patet ex limitationibus traditis à Prosp. Farin. *de testib. q. 60. n. 170. & multis seqq.* Sane, cogitur Advocatus ad testificandum, † Si ob eam causam, ne scilicet testis admitteretur, in fraudem captatum ipsius patrocini-
 2 um probetur, Anton. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 14. de finit. 19. n. 2.* † nempe, quod consilium fraudulenti-
 3 tum consultori suo damnosum, non utile esse debeat, l. 3. §. scio 2. ff. *de minor. l. procurator 11. §. 1. de dol. mal. except.* Pariter quoque advocatus testis existit
 4 idoneus in causâ clientis sui, † si veritas aliter probari nequeat; Nam quando àgitur de probando actu, in quo alii testes non intervenerunt, tunc saltem in subsidium advocati testimonium recipitur, secun-
 5 dum communem sententiam, † a quâ in iudicando non est recedendum, ut dicit Alb. de Malet. *in tract. de testib. c. 4. n. 6.* Lanfranc. *de testib. n. 67.* Campeg. *de testib. regul. 58. n. 5. fallent.* Farin. *diēt. q. 60. num. 188.* Joseph. Mascard. *de probat. vol. 1. concl. 66. n. 14.*
 6 † Eaque generaliter vera est, sive alii testes intervenire potuerint, sive non, modò non intervenerint, nec eorundem depositio haberi queat, ut bene declarat Prosper Farin. *diēt. q. 60. n. 190.* † Nec jure probata est limitatio Matth. *sing. 188. n. 2.* valere scilicet advocati testimonium pro clientulo suo, tùm demum, si quæstioni is fuerit subjectus: Quam merito rejicit Farin. *diēt. q. 60. n. 192.*

Ita Domini in causâ Andreæ Müllers contra Enbissen Matthes Krügers Wittben zu Dresden/ Mens. Jul. Anno 1635. (Verba sentent. Daraus allenthalben so viel zu befinden/ daß D. Zacharias Schilter nach Gelegenheit dñsfalls und in subsidium in dieser Sachen Zeugniß zu geben billich zugelassen wird/ B. R. W.)

DEFINIT. LXI.

Judex ne quidem causâ finitâ cogitur testimonium ferre super iis, quæ respiciunt justitiam vel injustitiam sua sententia.

- 1 **E**T si judex in causâ coram se vertente nequeat testimonium ferre, tùm propter præsumptam affectionem, tùm quia absurdum est, quod quis in unâ eademque causâ duplici fungatur officio, iudicis nempe atque testis, *arg. l. quisquis 6. C. de postuland. san. 1. 4. q. 4. Speculat. in tit. de teste §. 1. n. 74.* Felin. *in c. cum à nobis 28. n. 6. extr. de testib.* Lanfr. *de testib. n. 69.* Prosp. Farin. *de testib. q. 6. n. 89.* Joseph. Mascard. *de probat. vol. 1. concl. 124. n. 2. & vol. 2. concl. 950. n. 1.* † Aliud tamen dicendum putaverim post causam finitam & litem determinatam, cessante
 3 nempe tunc causâ prohibitionis, † maxime, si ex depositione suâ non habeat expectare aliquod commodum vel incommodum pecuniæ aut honoris, Alb. de Malet. *de testib. c. 4. num. 11.* † Quo & facit text. in Landr. *lib. 2. art. 22 ubi Gloss. n. 4.* Denn das Gericht ist von dem/ was vor ihnen gehandelt/ Zeugniß zu gebē schuldig, Weichbild/ *art. 11. ante fin.* Matth. Coler. *part. 2. decis. 241.* † Sed hoc cum micâ falis accipi velim, ut nempe judex causâ finitâ cogatur ad testificandum super iis, quæ respiciunt solum processum.
 6 † Cæteròquin si testimonium ferendum esset super iis, quæ respiciunt justitiam vel injustitiam sententiæ, tunc nullatenus judex ad testificandum admittitur, ut bene limitat Prosp. Farin. *diēt. q. 60. n. 93. post.* Bartol. *in l. ne in arbitris 4. num. 6. C. de arbitr.*

Ita Domini in causa Hansen Buschirtzens contra Htob Magdebergen zu Wetmar/ Mens. Mart. Anno 1593. (Verba sentent. Daß Andraas Caspar von Ebeleben nach Gelegenheit dñsfalls in dieser Sachen wider seinen Willen Zeugniß zu geben nicht mag gedrungen werden/ ic.)

DEFINIT. LXII.

Non cogendus est iudex ferre testimonium in causâ, quâ impugnatur testamentum ex defectu solennium à iudice non adhibitorum.

Hocque ipsum commovit Dominos, † ut responderent, non esse cogendos iudicem ejusque assessores, ferre testimonium in causâ testamentariâ, cum hæres ab intestato testamentum judiciale ex eo capite impugnare conabatur, quod iudex & assessores ad hoc requisiti solennia debita non observassent. † Nec enim negari poterat, hoc casu testimonium exigi super iis, quæ iudex & Scabini ratione officii fecissent, aut saltem facere debuissent: † Idque eo minus, quo majus periculum vel dedecus ipsis ex depositione accederet: Notissimi verò juris est, † non posse iudicem de gestis coram se testificari, quando ex suâ depositione vel dedecus fugiat, vel honorem consequatur, Campeg. *de test. reg. 60. 100.* Joseph. Mascard. *de probat. vol. 1. concl. 124. num. 5.*

Ita Domini ad requisitionem Quæstoris zu Steyburg/ Mens. Jan. Anno 1634. (Verba sent. Hat eine Person/ von welcher cure Frage meldet/ vor denen hierzu ernannten Gerichts-Personen und Notario ihren letzten Willen aufgerichtet/ und es ist derjenige/ deme solche Verordnung widrig und nachtheilig ist/ angeregtes Testament zu sechten und ungestoffen gemeynet/ mit Vorgeben/ daß bey dessen Aufrichtung von den Gerichten nicht allerdings richtig procediret, und die gebührenden Solennia in acht genommen worden; Wann er nun gleich dasselbige erweisen und beybringen/ auch zu solchem Ende voigedachte Gerichts-Personen zu Zeugen angeben wolte/ ic. So möchten doch dieselben/ gestalten Sachen nach/ in dieser Sachen Zeugniß zu geben nicht angehalten werden/ B. R. W.)

DEFINIT. LXIII.

Neque Notarius compelli potest ad testificandum de gestis coram eo, tanquam Notario.

Alia certè ratio non est Notarii, † qui licet nulli libi prohibeatur ferre testimonium in causâ, cui tanquam Notarius fuit adhibitus, ut proinde eum pro teste legitimo habendum dixeris, *arg. l. mutus 43. ff. de procurat. junct. l. quæsitum 33. de test.* † Attamen si gesta coram eo tanquam Notario impugnentur, neutiquam ad testificationem ipsum cogendum putaverim, ut ad sui commodum & exonerationem seu avertendum dedecus deponere censeatur, *arg. l. omnibus 10. C. de testib.* † Nec enim Notario, qui forsân scripsit, testatorem, quo tempore suprema ordinabat, sanæ mentis fuisse, usque adeò creditur, quin probari contrarium possit citra falsi accusationem, Bald. *in l. 1. ff. de confess.* & *in rubr. C. de fide instrum.* Salycet. *in l. furiosum 9. C. qui testam. fac. poss.* Quid enim si Notarius (ut læpè heri videmus) clausulam illam ex vulgari Notariorum Stylo potiùs quam ex proposito adscripsisset? † Quid etiam, si in aliâ causâ Notarius dixerit, certioratam à se mulierem de vi & potestate Senatus consulti Vellejani, cuius exceptioni renunciaverit? † Non enim creditur ei nisi hætenus, ut in mulierem contrarium asserentem probandi onus transferatur. Anton. Fab. *in C. lib. 4. tit. 14. de fin. 26. n. 6.* † Quod & de aliis clausulis, quibus exprimere notarii solent, nec vi, nec metu, nec dolo factum quicquam fuisse, asserendum est; † Nunquam enim excludit ea res probationem intervenientis violentiæ, metusvè aut doli, tametsi is, qui vim aut metum, dolumvè allegat, de falso Notarium accusare nolit; † Quia præsumptio cedit pro-

probationi, ut supersit locus veritati, *l. si Chirographum 24. l. 29. in fin. ff. de probat.* Anton. Fab. *dict. defn. 26. num. 4.*

Ita Domini in causa Michael Voigtens contra Georgium Rummeln zu Leipzig/ Mens. Jun. Anno 1632. (Verba sent. Inmassen denn auch Michael Sorge/als Norarius, gestalten Sachen nach/Zeugnis zu geben nicht gedrungen werden mag/ ic.) Et in causa Hansen Gensschers contra Hansen Bezers Wittiben zu Dresden/Mens. Jan. Anno 1612.

DEFINIT. LXIV.

Subditi quatenus in causâ Dominorum legitimi habeantur testes.

- 1 Clarum est responsum Licinii Rufini, quod idonei non sint testes, quibus imperari potest, in *l. idonei 6. ff. de testib.* Non ergo subditorum in causa Domini sui, testimonium valere dixeris: † Nam licet interpp. communiter *textum* illum de iis exaudiant testibus, quibus imperari potest vel ratione patris potestatis, vel ratione particularis & privatæ jurisdictionis, ut est jurisdictio Dominorum contra servos, non autem ratione universalis jurisdictionis, quam Princeps aut Nobilis habet in subditos suos, Cyn. in *l. eos 5. in fin. C. de testib.* Prosp. Farin. *de testib. q. 55. num. 203.* Hippol. de Marsil. in *l. 1. §. ad questionem 3. n. 2. ff. de quest.* Specul. in *tit. de teste §. 1. n. 18.* † Attamen restrictionem hanc textui minimè convenire, apparet vel saltem ex vocula (*imperari*) quæ propriè denotat potestatem eam, quam & imperium appellamus, *l. pot. 215. ff. de V. S.* ut bene animadvertit Modest. Pist. *vol. 1. consil. 7. n. 25.*
- 2 Quicquid sit, † observantia contrarium docet, admitti nempe subditos in causa Dominorum, remisso ipsis hæc in re juramento, quo aliàs domino sunt obstricti, † prout testatur Modest. Pist. *dict. loc. num. 26. vers.* Aber in practica habe ich observiret, daß man in solchen Sachen die Untertanen der Pflicht/ damit sie dem Herrn verwand/losgezehlet/ so viel das Zeugnis belanget/ daß sie ohne Scheu derselben die Wahrheit bekennen mögen; und in solchem Fall werden gemeinen Brauch nach die Untertanen auch in Sachen ihre Herren belangende zu Zeugen zugelassen/ Et hoc jure utimur. † Idque eò magis verum puto in casu, quo veritas aliter haberi non potest: Nam qui aliàs non admittuntur ad testificandum, coguntur etiam testes esse, si veritas aliter haberi nequeat, Host. in *c. 2. ext. de test. cog. & ibi.* Felin. *num. 8.* Matth. Coler. *part. 2. decis. 141. n. 6.*

Ita Domini in causa Hansen Georgen von Hessen contra Matthes Müllern und Martin Wagnern/ ventilatâ in Præfectura Coldicensi, Mens. Sept. Anno 1621. (Verba sent. Daß Matthes Müller und Martin Wagner / gestalten Sachen nach/der Wahrheit zu Steur/ in dieser Sachen Zeugnis zu geben schuldig / V. N. W.) Et ad requisitionem præfecti Rochlicensis, Mens. April. Anno 1636. (Verba sent. Inmassen denn auch die angegebene beyde Zeugen/als des Klägers und producenten Untertanen/ jedoch wenn sie ihrer Pflicht zuvor losgezehlet/ gestalten Sachen nach/nicht verworffen werden mögen/V. N. W.)

DEFINIT. LXV.

Testes de universitate non admittuntur in causâ, quæ commodum & utilitatem singulorum respicit.

- 1 Communis equidem est Dd. conclusio, quod testis de universitate admittatur ad testificandum pro suâ universitate, Felin. in *c. insuper 6. n. 1. extr. de testib.* Specul. in *tit. de teste §. 1. n. 2.* Salycet. in *l. parentes 6. n. 10. C. de testib. q. 60. n. 450.* Crot. *de test. n. 129.* Alber. de Malet. *de testib. c. 4. n. 71.* † Tamen quia singuli de collegio vel universitate non dicuntur ferre testimonium in propriâ causâ, † cum aliud sit universitas, & aliud singuli de universitate, *l. sed*

si hac 10. §. qui manumittitur 4. ff. de in jus voc. † Tamen, quia singulorum nihil interest, causam pro universitate tractari. Quod vel inde apparet, quia singuli suo nomine non possunt agere, nec excipere, atqui illius saltem dicitur interesse, qui suo nomine agere vel excipere potest, *l. sed si unus 17. §. procur. 15. ff. de injur. Felin. dict. loc.* † Attamen restringenda omninò est hæc conclusio ad ea, quæ respiciunt commodum & utilitatem universitatis, non autem singulorum: † Nam super iis, quæ singulorum commodum & utilitatem respiciunt, putà, quando agitur de jure pascendi, piscandi, &c. singuli de universitate ad testificandum neutiquam admittuntur, uti post alios, quos copiosè allegat, docet Prosp. Farin. *dict. q. 60. n. 596. & seqq.* † ubi eleganter quoque per certas conclusiones declarat, quando dicatur causa respicere vel non respicere singulorum utilitatem, Modest. Pistor. *part. 3. q. 103.*

Ita Domini in causa Herrn Heinrich des IV. Neussen/ Herrn von Plauen contra Syndicen der Gemeinde zu Elßberg / & Consort. ventilatâ in præfectura Zwickaviensi, Mens. August. Anno 1630. (Verba sent. Daß Beklagens 8. angegebene Zeugen/ Paulus Peter/ George Heym/ Wolff Bede/ Valentin Trhoff/ Hans Herman/ Hans Zwicker/ Hans Hessel und 10. Ortel nicht zulässig/ ic.)

Et in causa der 3. Schul-Collegen und sämtlichen Muscanten zu Laucha / Mens. Jun. Anno 1635,

DEFINIT. LXVI.

Denunciator in processu inquisitionis ad testificandum admitti debet.

Quemadmodum accusator, † ita etiam denunciator testimonium ferre prohibetur in causâ, in qua denunciavit, Dd. in *l. ea quidem 7. C. de accus.* Alber. de Malet. in *tract. de test. c. 3. n. 60.* Joh. Campeg. *de test. regul. 103. in pr.* † Sed hoc ita, si aliorum testium assertio & testimonium non concurrat: Et ponit Campeg. *dict. loc.* † alias adhuc limitationes, quibus denunciatoris testimonium admittendum esset: † Putà, si denunciator sit persona publica, & deponat de facto sibi commissio, ut si dicat, se citasse aliquem, vel aliquid fecisse ex mandato judicis, Cyn. in *l. ea quidem 7. C. de accusat.* † Aut, si denunciata fuerint maleficia levia, veluti, si denunciator dixerit, se invenisse vel portantes arma aut similia, Bartol. in *l. Divus 3. ff. de custod. Reor.* Farin. *de testib. q. 60. n. 75.* † Quin, etsi non agatur in processu ordinario, sed iudex super denunciatione procedat per inquisitionem, denunciator omninò examinari debet, Bartol. in *dict. l. Divus.* Campeg. *dict. Regul. 103. vers. 5.*

Ita Dominus ad requisitionem Adolphi à Görsdorff/ Mens. Septembr. Anno 1621. (Verba sent. Wird Heinrich Bede ein Zeiher von einem Soldaten folgender Begünstigung beschuldiget/ der er aber nicht geständig seyn wil/ ic. So wird gedachter Soldat neben den andern Personen als Zeugen/ vermittels gewöhnlichen Zeugen-Endes/ hierüber abgehoret/ und ihrer allerseits Aussage in eine ordentliche Registratur bracht/ darauff denn des inquisiti Person und verwürckten Straffe wegen ergehret was recht ist/V. N. W.)

Et in causa Quætoris Dresdenensis contra George Rudolphen von der Sahl zu Dresden/ Mens. Aug. Anno 1633.

DEFINIT. LXVII.

Creditor est testis idoneus in causa debitoris, non vice versa debitor in causa creditoris.

Nullibi creditor pro suo debitore testimonium ferre prohibetur; Quidni ergò in causa debitoris ceu testis idoneus admittendus esset? † Nam quod prohibitum non est, hoc ipsum censetur permissum, *arg. l. mutus 43. §. 1. ff. de procur. junct. l. quasitum 13. ff. de testib.* Anton. Fab. in *C. lib. 4. tit. 14. defn. 24. num. 2.* veluti etiam Dd. communiter

sentiant ac plenam fidem creditoris dispositioni tribuunt, Felin. *in c. insuper 6. n. 15. in fin. extr. de testib.* Campeg. *de testib. regul. 102. in tert. fallent.* Prosp. Farin. *de testib. q. 60. n. 316.* Crot. *de testib. n. 185.* † modò creditoris commodum vel utilitas nulla interveniat, † veluti in causà pignoris, quæ propria videtur ipsius creditoris causa, *l. ab executore 4. §. alio 2. ff. de appellat. l. 2. §. Sed si alius 1. ff. quando appellat. sit.* † At nemini in re propria dicendi testimonii facultas concedenda est, *l. omnibus 10. C. de testib.* Campeg. *dict. regul. 102.* Farin. *dict. q. 60. n. 318.* † Planè Debitor pro Creditore testimonium ferre non potest, & si ferat, suspectus est, cum ratione debiti subditus quodammodo creditoris, ut vulgò dicitur, & servus reputetur, per Gloss. *in l. si de commissis 11 §. si rem 12. in verb. non accipere ff. de legat. 3.* Campeg. *dict. regul. 102.* Prosp. Farin. *dict. q. 60. n. 321.*

Ita Domini in causa Valentini Kirstens zum Hoff/ Menf. Majo, Anno 1632. (Verba sent. Und weil der Schuldner nicht zahlen können/ habe ihr zu eurem Theil ihm 35. fl. abstaten und bezahlen müssen/ deswegen ihr Matthes Schindlers/ als des gewesenen Oberbürgens Erben hinwegwiderum belanger. Ob nun wohl dieseibe der Oberbürgschafft / und daß sich Schindler gegen euch hinwegwiderum verpflichtet / nicht geständig seyn wollen. Da aber dennoch der Creditor Andreas Schuster, welcher in dieser Sachen zu zeugen zulässig) dasselbe epölich aussagen/ und ihr nachmahls solche seine Aussage/ vermittels eures Eydes/ bestärcken/ und das Juramentum in supplementum schwören würdet/ ic. So hättet ihr euer Vorgeben zur Nothdurfft beybracht/ und seyn euch auff solchen Fall die Schindlerische Erben die Wiederzahlung der 35. fl. benebens dem Landüblichen interesse zu leisten schuldig. Der Debitor aber Donat Kresschmar ist in dieser Sachen zum Zeugen nicht zulässig/ inmassen auch durch den Schem sub A. eure Forderung / wie recht/ nicht erwiesen wird/ B. N. W.)

Et in causa heredum Christophori Drechfellers des ältern contra Hansen Drechfellers Kinder zu Halle/ Menf. Majo, Anno 1633.

DEFINIT. LXVIII.

Venditor pro emptore in causâ rei venditæ non est testis idoneus, quando tenetur de evictione.

Venditor pro emptore in causâ rei venditæ testis esse nequit, propter periculum evictionis: Evictâ namque re venditâ, tenetur ipse de evictione, † & sic propter interesse à testimonio repellitur, *arg. l. omnib. 10. C. de testib.* Lanfranc. *de testibus num. 66.* Crot. *de testib. 164.* Prosp. Farin. *de testib. q. 60. num. 325.* Joseph. Mascard. *de probat. vol. 3. concl. 1357. n. 11.* Alb. de Malet. *de testib. c. 4. n. 42.* † Ex quo sequitur, Venditorem ad testificandum admitti, si certâ ex causâ, neque de evictione, neque ad pretii restitutionem teneatur, cessante nimirum prohibitionis ratione, Felin. *in c. insuper. 6. n. 12. extra de testib.* Alb. de Malet. *dict. c. n. 4.* Prosp. Farin. *dict. q. 60. n. 126. §. n. 328.* Crot. *dict. loc.*

Ita Domini in causa Heronymi Kirchners contra Heinrichum Löwen/ ventilatâ in Prætorio Lipsiensi, Menf. Maj. Anno 1634.

DEFINIT. LXIX.

Clerici etiam in causis Laicorum, mediante juramento, ad testificandum compelluntur.

Et si de jure sacerdos cogi nequeat, † ut coram iudice Laico perhibeat testimonium, ne persona oneretur & dignitas Sacerdotii exempta confundatur, juxta constitutionem Imp. Theodosii *in l. nec honore 7. C. de Episcop. & Cleric.* † Attamen cum jure consuetudinario nulla ducatur ratio personarum secularium & religiosarum, minimè concedenda ipsis erit exemptio, sed perinde ac laici ad testificandum hodiè Clerici sunt compellendi, ut multis tuetur Virgil. Pingitz. *quæst. 35.* Matth. Coler. *part. 1. decis. 211. & part. 2. decis. 241.* † Nam quo major alicujus est dignitas, eò minus debet se sub-

trahere à testificando & perhibitione veritatis: Præsumitur siquidem contra testem eo ipso, quò testificari recusat, quò velit libenter tacere veritatem. Gloss. *in c. 2. extr. de testib. & ibi Felin. n. 9.* † Quamvis hoc ipsum ad eum solummodo casum ab aliis restringatur, quo veritas aliter haberi nequit, ut tum demum coram iudice saltem Ecclesiastico Clericus testimonium dicere cogatur, Andr. Gail. *l. 1. observat. 100. n. 16.* † Quia etiam privilegiati, qui alias non possunt compelli ad testificandum, non gaudent privilegio, sed coguntur testes esse, quando veritas aliter haberi non potest, Felin. *dict. loc.* Matth. Coler. *dict. decis. 241. num. 6.* † Sed num etiam ad præstationem juramenti hoc casu clerici erunt cogendi? Omnino; Quia testis injuratus nullam fidem facit, & consistit tota substantia depositionis testium in juramento, *l. jurisjurandi 9. §. 1. C. de testib. can. hortamur 20. caus. 3. q. 9. c. tuis 39. extr. de testib.* Bald. *in l. milites 3. C. de re milit.* Andr. Gail. *lib. 1. observat. 101. num. 1.* Coler. *dict. loc. n. 7.* Hipp. de Marsil. *sing. 241. n. 7.* † Etsi enim quis maximè sit religiosus, tamen ei nisi jurato non creditur in præjudicium alterius, quia juramentum istud, quò testis præstat, necessarium est usque adeò, ut nisi ipse, antequam testimonium perhibeat, juraverit, planè irrita sit ejus depositio, quantumvis postmodum ex intervallo juramentum præstiterit, Felin. *dict. c. 2. de testib. n. 56. c. fraternitatis 17. n. 4. de testib.* † Atque in specie de Clericis, ut juramentum ante depositionem subeant, præcipitur *in c. nuper nobis 51. extr. de testib.* Prosp. Farin. *de testib. q. 74. n. 66.* Et cur juramentum rennere vellent Clerici, cum hoc per se malum non sit, sed saltem confirmatio veritatis, *c. etsi Christus 26. circa fin. extr. de jurejur. can. 3. caus. 22. q. 1. & species cultus divini, Setfer. de juram. lib. 1. c. 1. n. 11.* † Verissimè quoque de Clericis scripsit, Matth. Coler. quòd hoc genus hominum non minus affectibus regatur, quam alii privati, ut sic periculosum sit, remittere ipsis juramentum, *dict. decis. 241. n. 7.* Virgil. Pingitz. *dict. q. 35.* † Nec obstat textus *in Auth. Sed iudex C. de Episc. & Cler. in verb. Sacerdotes dicant ea, que noverint, non tamen jurent &c.* † Tum quia verba hæc (Non jurent) in *Novell. 123. c. 11. 7.* ex quâ *dict. Auth.* ab Irnerio est desumpta, non reperiuntur, Borch. *de jurejur. c. 4. n. 13.* † Tum quòd *dict. Auth.* agat de Episcoporum privilegio, quibus eatenus videtur indultum, ut non tactis, sed saltem propositis SS. Evangeliiis jurent, *c. cum in causâ 7. extr. de juram. calumn.* Conrad. Rittershus. *ad Novell. p. 1. c. 7. num. 82. & Matth. Steph. ad Novell. 123. num. 23.*

Ita Domini in causa Jacobi Reinssteins zu Scheuditz/ Menf. Sept. Anno 1632. (Verba sent. Würde der Pfarrer zu Böschen M. Joh. Köhner seine gethane Aussage/ vermittels gewöhnlichen Zeugen Eydes/ wiederholen und bestärcken/ inmassen er zu thun schuldig; So erscheinet aus den Accen so viel/ daß Jacob Reinsstein das jenige/ so ihm zu beweisen aufserleget/ und er sich angemasset/ zur Nothdurfft erwiesen und beybracht hat/ B. N. W.)

DEFINIT. LXX.

Non tamen tenetur sacerdos revelare confessionem sibi factam.

Nolo tamen, hoc extendi ad confessionem auri- cularem; † Nam sacerdos neque cogi potest à superiore, ut confessionem sibi factam propalet, neque si id faciat, fidè dignus habetur, vel quicquam testimonium hoc operatur, Anton. Gometz. *tom. 3. var. resolut. c. 13. n. 9.* Andr. Gail. *lib. 1. observat. 100. n. 8.* Mynsing. *reht. 5. observat. 41. n. 4.* Frid. Pruckmann. *vol. 2. consil. 16. n. 77.* Jac. Menoch. *lib. 1. presumpt. q. 89. n. 26. & 27.* Decian. *in tract. crimin. lib. 2. c. 14. n. 5.*

Joseph. Mascard. *de probat. vol. 1. concl. 377. num. 1. 5.*
 3 Ant. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 15. Def. 38.* † Tum, quia illicitum hoc esset testimonium, contra leges sacrosque canones datum, *c. sacerdos 2. de panis. distinct. 6. c. si sacerdos 2. extr. de offic. judic. ordin. c. dilectus 13. extr. de excess. pralat. c. omnis 12. vers. caveat autem extr. de panis.* Idcirco siquidem dicitur secretum confessionis, quia divulgandum non est; ut in simili dicit Ulpian. *in l. 1. §. si quis tabulas 38. ff. de poen. sit.* † Tum, quod non scire deceat sacerdos tanquam homo ea, quæ illi, ut vices Christi summi sacerdotis gerenti, explicata fuere, *dist. c. si sacerdos 2. c. dilectus 13. ubi Pastormit. extr. de excess. presat. Fab. dist. defn. 38. n. 2.* Ripa *ad fin. tract. de peste n. 59. & seqq.*
 4 † Et complacuit etiam hæc sententia D. Luthero in colloq. german. *c. 14. fol. 191. in sum. Jenens. ibi:* Sie hat mir nichts gebeicht / sondern dem Herrn Christo / und weil es Christus heimlich hält / so soll ich auch heimlich halten / und stracks sagen: Ich habe nichts gehöret / hat Christus was gehöret / so sage ers. *Et paulo post:* Ich sie absolviret, da weiß ich D. Martinus nichts um / sondern Christus weiß es / mit welchem sie geredet. Dann ich höre nicht Beichte / absolvire auch nicht / sondern Christus / *ic.*

Ita Domini in causa M. Johannis Weidners / Pastoris zu Witschen / Mens. Jun. Anno 1634. (Verba sent. Hat unter euren Pfarr-Kindern eine ledige Weib-Person einen Wittiber zugesagter Ehe wegen in Consistorio beklagt und in Anspruch genommen / und als Beklagter auff die erhobene Klage mit Nicht-gestehen geantwortet / und einiger Zusage nicht geständig gewesen / ist solche zu erweisen der Klägerin aufserleget worden. Ob sie nun wohl unter andern auch euch / gegen deme / als seinem Beicht-Vater / er in der Beichte sich zu der vermeinten Zusage bekannt hätte / zum Zeugen angeben / *ic.* So send ihr doch dßfalls Zeugniß zu geben nicht schuldig / möget auch darzu nicht angehalten werden; Und wenn ihr es gleich thun wollet / wäret ihr doch damit nicht zu hören / noch zuzulassen / *D. R. W.*)

DEFINIT. LXXXI.

Spurii & Naturales à testimonii dictione haud sunt repellendi.

1 N Egari nequit, in quaestione testium admittendorum vel repellendorum, multum arbitrio ac discretioni judicis esse tribuendum, an scilicet ad sui commodum & exonerationem, vel in favorem partis testificari præsumantur, *l. omnibus 10. C. de testib.* † Ex quo fit, quod etiam Proxenetæ seu mediatores testes esse prohibeantur, super iis contractibus, qui coram eis gesti sunt, *Dd. in c. dilectorum 10. extr. de testib. cogend.* † Quod nec jure Saxonico immutatum fuisse, demonstrat Matth. Col. *part. 1. de c. 197. n. 4.* † Quandoque etiam qualitas personæ à testificando eam repellit: Ex quo, Judæus contra Christianum perhibere testimonium non valet, *c. placuit 1. extr. de testib. c. non potest 24. caus. 2. q. 7.*
 2 Jason. *in rubr. ff. de just. & jur. n. 14.* † quamvis hoc jure Saxonico eatenus sit restrictum, ut Judæi à testimonio adversus Christianum nequeant repelli, si cum eis alius insuper Christianus testificetur, ut notat ex text. *Weichbild. art. fin. in fin. Matth. Coler. part. 1. decis. 127.* Sed quid de spuriiis & naturalibus habendum? † Et si asserere vix poteris, hocce infamiae omnis vel saltem ejus, quæ facti dicitur, expertes esse, non quidem ex facto suo, sed propter illegitimos Natales, & quia ex putrido sanguine fuere procreati, Anton. Fab. *in C. lib. 9. tit. 28. defn. 20. n. 3.* Joach. Mynsing. *cent. 4. observat. 31.* † Attamen propterea à testimonii dictione arcendi non sunt, quia infamia facti, ut maximè existimationem minuat apud bonos & graves viros, neminem tamen à testimonio dicendo repellit, † Sed sola infamia juris, *l. 3. §. lege Jul. 5. ff. de testib. l. is cui lege 18. §. 1. ff. qui*

testam. facer. poss. Anton. Fab. *in C. lib. 4. tit. 15. defn. 45. num. 1.* † Quicquid etiam in contrarium dicat Petr. Heig. *part. 1. q. 21. n. 7.*

Ita Domini in causa Heinrichi Bippels contra Georgium Daltzen zu Leipzig / Mens. Oct. Anno 1619. (Verba sent. Die hinterstellige Zeugen aber / wie auch beklagtes Ehe-Weib mögen gestalteten Sachen nach nicht verworffen werden / sondern sie send in dieser Sache Zeugniß zu geben schuldig / *D. R. W.*)

DEFINIT. LXXII.

Reus de jure braxandi Cerevisiam à se pratensio convenus, intra duos menses id probare tenetur.

1 E T si de jure Saxonico terminus sex septimanarum atque trium dierum probationibus fuerit præfixus *b. Const. 16. & Ordin. Nov. process. judic. tit. 20.* † non tamen ad omnes indifferenter probationum casus, terminus hic est extendendus: † Quid enim, si Reus conventus de facultate braxandi cerevisiam, hanc sibi competere asserat, eamque probare velit? Non certè hic adstrictus est ad sex septimanas & tres dies, sed terminum probatorium specialem, nimirum duorum mensium ipsi indulget Ordinatio provincial. Saxon. *de Anno 1555. Rubr. Brauen / Schencken / und andere Bürgerliche Handthierung / *ic.* vers. Aber auch dßselben Fall / *ic.** † Rationem specialitatis si quaeras, dico favorem Rei in quasi-possessione juris braxandi cerevisiam constituti, terminum probandi longiorem exposcere, † cum & aliàs possessor quilibet ita sit privilegiatus, ut onere probandi planè non debeat gravari, *c. ex literis 3. extr. de probat.* † quia probatio regulariter actori incumbit, non Reo vel possessori, *l. 2. ff. de probat. l. 21. ff. cod. tit.*

Ita Domini in causa der Gemeinde zu Stettbahr contra Friedrich Spiegelin / Mens. Jun. Anno 1634. (Verba sent. Daß Beklagter seine angemassete Brau-Berechtigung vermöge Ehrst. Sächs. Landes-Ordnung binnen 2. Monaten / wie recht / zu erweisen schuldig / darwider Klägern ihre rechtliche Nothdurfft billich vorbehalten wird / ferner darauß zu beschepens / was recht ist / *D. R. W.*)

DEFINIT. LXXIII.

Veritatem aliter haberi non posse non dicitur ex eo, quod alii testes actu non intervenerint, nisi etiam habitu intervenire haud potuerint.

1 N Il ferè vulgatius est advocatis & litigantibus in productione testium inhabilium, quam ut ad præfidiū difficillimæ probationis confugiant: † Veritatè nimirum aliter haberi non posse, ex eo quod nulli alii testes adsint vel actui litigioso intervenerint, existimantes, satis sibi per id prospectum esse, nec exceptionem inidoneitatis locum ulterius habere. † Sed errant mehercè non intelligentes, quando dicatur, veritatem aliter haberi non posse: † etenim si hoc accipere velis de eo casu, quo testes alii actui non intervenerint, haud efficies, ut testes minus idonei aut suspecti admittantur. † Sed dum demum veritas non aliter haberi posse dicitur, si negotium, de cujus probatione agitur, sit difficilis probationis de sui natura, hoc est tale, † ut vel ratione loci, vel temporis verisimiliter alii testes habitu intervenire non poterint, *cap. ult. ext. de testib. cogend. c. tertio loco 5. extr. de probat. l. consensu 8. §. servus 6. C. de repud. † prout est in criminalibus: Conjuratio, Conspiratio, hæresis, furtum, adulterium, partus suppositus, Jacob. Menoch. de arbit. jud. q. lib. 2. cas. 116. & de præsumpt. lib. 1. q. 58. Prosp. Farin. de testib. q. 62. n. 62.* † In civilibus autem: gesta in collegio, loco occulto, capitulo & congregatione Canonicorum, in quâ soli Canonici intervenire solent, *dist. cap. tertio loco 5. dist. l. consens. 8. §. servus 6.* † Et hæc est verissima

fima omnium *Da. sententia & explicatio ejus*, quod vulgò dicitur, veritatem in hoc vel illo facto aliter haberi non posse, † veluti infinitis ferè auctoritatibus *Interpp.* confirmat *Prosp. Farin. dict. loco. Ant. Gometz. tom. 3. var. resolut. c. 12. n. 21. Felin. in dict. c. tertio locos. Mascard. de probat. lib. 3. concl. 1359. num. 9.*

Ita Domini in causa Severi Beckers contra Paul-Jacob Meyen zu teipzig/Menf. Maj. Anno 1636.

DEFINIT. LXXIV.

Quomodo probanda sit prescriptio temporis immemorialis.

- V**ariant admodum *Interpp.* in definiendâ prescriptione temporis immemorialis. † Vel enim centum annos ad hanc requirunt, *Bald. de prescript. 2. p. 3. princip. q. 6. Carol. Molin. in consuet. Paris. §. 5. n. 63. Mynsing. consil. 13. num. 21. Guid. Papæ. q. 575.* † Vel minorem eam prescriptione centenariâ asserunt, *Gloss. in c. auditis 13. verb. cent. extr. de prescript. Cravett. in tract. de antiq. temp. p. 4. §. absolutis in pr.* † Vel etiam prescriptionem immemorialem majorem centenariâ prescriptione dicunt, *Felin. in c. ad audientiam 13. n. 28. extr. de prescript. Jac. Menoch. lib. 2. de arbitr. judic. quest. cas. 3. num. 7.* † Et quidem *Cravetta* opinionem suam argumentis probat desumptis à prescriptione Ecclesiæ Romanæ, aliarumque Ecclesiarum, *ex c. si diligenti. 17. extr. de prescript. Auth. quas actiones C. de SS. Eccles.* † Quæ tamen refellit *Didac. Covarr. in c. possessor. 2. p. 5. num. 9.* Sed neutra placet opinio. † Nam si centum anni sufficerent, vel necessariò requirentur, jam nulla esset ratio temporis differentia inter immemorialem & centenariam prescriptionem, quod tamen falsum est. † Cur enim una diceretur centenaria, altera non centenaria? † Habent scilicet hæc prescriptiones diversa nomina, diversosque tractatus & diversa tempora, *arg. l. si idem 7. C. de jur.*

Codicill. Joh. Schneidew. ad tit. inst. de usucap. rubr. quot sunt species prescript. n. 35. Matth. Steph. de jurisd. Imper. Rom. lib. 2. part. 1. c. 7. num. 85. † Neque minorem esse prescriptionem temporis immemorialis prescriptione centenariâ, vel inde apparet, quod non sufficiat centum annorum probatio ad immemorialem prescriptionem adstruendam. † Quia immemoriale dicitur, cujus memoria non est in contrarium. † Fieri autem potest, quod ejus, cuius non est memoria in contrarium à centum annis, sit memoria in centum & decem, vel viginti, &c. *Matth. Steph. dict. loc. n. 157.* † Et rursum accidit quandoque, ut memoria terminetur ab octuaginta vel nonaginta annis. † Ex quo prescriptionem centenariam rectissime dixeris majorem prescriptione immemoriali, *Joh. Schneidew. dict. loc.* † Nimirum prescriptio immemorialis omnem terminum excludit, atque initium memoriæ omnium hominum, *cap. 1. de presc. in 6to. Matth. Stephan. dict. loc. n. 161.* † Adeoque non sufficit, testes in probanda prescriptione de sua memoria saltem deponere; † Sed requiritur, ut asserant, non solum se vidisse, sed semper ita fieri & nunquam vidisse contrarium actum; † Sed etiam à majoribus & senioribus se audivisse, ita factum fuisse, nec unquam majores & seniores aliter audivisse & vidisse, sed semper se à majoribus id audivisse, atq; hujus rei publicam esse famam & opinionem apud eos, qui rei cognitionem habent, *Gloss. in Cap. 1. de prescript. Cæpoll. in tract. de servit. urban. pred. c. 19. n. 15. Bald. de prescript. 2. p. 3. pr. q. 6. Covarr. dict. §. 3. n. 7. Matth. Stephan. dict. c. 7. n. 158. Joh. Schneidew. dict. loc. n. 37. Joseph. Mascard. de probat. concl. 1041.*

Ita Domini in causa H. H. ab H. & S. à B. nach Frensburg/Menf. Sept. Anno 1636. (Verba sent. Daraus zu befinden das H. H. von H. und S. von B. die angezogene prescriptionem immemorialem, so ihnen zu beweisen obgelegen / und sie sich angemasset/wie recht nicht erwiesen / B. N. B.)

CONSTITUTIO XVII.

PARTIS PRIMÆ.

Von brieflichen Urkunden.

Dätte Zeugführer intra terminum Eopenen brieflicher Urkunden übergeben un eingelegt/und würde dieselbige post terminum folgend mit den Originalien stärken/so soller damit zugelassen / und solches zur Beweisung erheblich und relevant gesprochen und erkannt werden.

De Literariis documentis.

I quis fundamentum intentionis suæ probaturus intra terminum copiam literariorum documentorum exhibeat, illorumque originalia post terminum producat, admitti illa, & tanquam ad probationem utilia relevantiaque in judicando attendi jubemus.

DEFINITIONES.

1. Probationibus suis cadit, non solum qui instrumenta intra terminum probatorium offerre negligit, sed & qui intra eundem terminum articulos formare usque tenorem instrumentorum inferre omittit.
2. Post terminum non valet actor producere instrumenta, etiamsi intra terminum super iis producendis fuerit protestatus.
3. Non minus privata scriptura quam publica instrumenta intra terminum probatorium sunt producenda.
4. Instrumentum ad aliud se referens, absque productione relatî instrumenti nil probat.
5. Non semper producendum est necessario integrum instrumentum, sed sufficit quandoque partem instrumenti, qua ad probationem facit, produci.
6. Intra terminum probatorium se referens ad instrumentum commune, quod est penes adversam partem, non statim probationis jure privandus est, ex eo quod copiam non produxerit.
7. Efficit protestatio producentis, velle se instrumento saltem uti, in quantum pro eo faciat, ut illud pro adversa parte nil probet.
8. Nisi pars adversa etiam presens sit, idemque instrumentum pro se producat.
9. Nihil efficit actor producendo instrumenta unum cum exhibitione libelli, sed post litem contestatam ea in vim probationis reproducere tenetur.

10. Instrumenta tamen, qua paratam habent executionem, valide ante litem contestationem producuntur ac statim recognosci debent.
11. Originalia instrumentorum etiam post publicatas attestaciones quandoque produci possunt, modo debito tempore fuerint copia exhibita.
12. Adversarius instrumenta contra se producta vel absque juramento recognoscere, vel mediante jurejurando diffiteri tenetur.
13. Alioquin documenta producta pro recognitis habentur.
14. In arbitrio producentis est, an documenta contra aliquem producta ejus diffessioni jurata submittere, an vero hac per testes recognosci facere velit.
15. Scriptura defunctorum quando nemini cognita est, comparatio litterarum in locum recognitionis succedit.
16. Protestatio de non recognoscendo ad ista recognitioni non facit, quod minus instrumentum pro recognito habeatur.
17. Ex causa senectutis, adversa valetudinis, dignitatis, &c. subsistit recognitio extra judicii locum in domo recognoscentis facta.
18. Per Procuratorem quoque & Curatorem fieri potest Recognitio documentorum.
19. Diffessio autem jurata per ipsum principalem fieri debet, nec admittitur Curator vel Procurator.
20. Publicum etiam instrumentum in foro Saxonico absque recognitione nihil probat.
21. Recognosci debet instrumentum ex eo solo, quod sigillum est appositum, licet manu sigillantis nec scriptum nec subscriptum fuerit.
22. Instrumentum etiam non sigillatum recognosci debet.
23. Non probat instrumentum absque recognitione, etiamsi huic expressè in instrumento fuerit renunciatum.
24. Probat tamen instrumentum obligationis absque recognitione debitoris, quod subscriptum est à testibus.
25. Recognitione vel sacramentali diffessione documentorum nemo gravandus est, quando ea contra ipsum nihil probant.
26. Instrumenta Communia vel in duplicibus judiciis, Reus quoque Actori edere tenetur.

DEFINIT. I.

Probationibus suis cadit, non solum qui instrumenta intra terminum probatorium offerre negligit, sed & qui intra eundem terminum articulos formare, iisque tenorem instrumentorum inferre omittit.

Cum terminus probandi (qui † de jure communi arbitrarius est, c. *inducia* 4. §. *spacium caus* 3. q. 3. l. 1. c. de dilat. Andr. Gail. l. 1. obs. 53. num. 20.) in foro Saxonico, † ad certum temporis spatium, scilicet sex septimanarum atque trium dierum, fuerit restrictus, Const. *praced. Desin.* 1. Matth. Col. de *process. execut. part.* 1. c. 2. n. 33. & seq. Modest. Pist. *part.* 4. q. 132. n. 10. *sub fin.* multum quondam discipabatur: † An etiam intra terminum eum probatorium, copiae instrumentorum, si hisce forsan actus intentionem suam probare velit, essent producenda? † Nam & post terminum, productionem instrumentorum admitti, docent Matth. Coler. *part.* 1. *decis.* 121. n. 10: & seqq. Matth. Wesenb. *in parat. ff. de fide instrum.* num. 5. Attamen res decisa hodie est: † Copias saltem instrumentorum intra terminum probatorium Saxonicum necessario offerendas, ac postea demum originalia producenda esse, b. Const. 17. & Ordin. *Process. Judic. Elect. Saxon. Capz. Definit. Vol. I.*

27. Instrumenta, qua proprie ad actorem pertinent, Reus semper edere obstructus est.
28. Instrumenta edere jussus, si neget, ea se habere, juramento id obtinere debet.
29. Jussus à Judice edere documenta, non potest petere, juramentum calumnia à parte adversa, nisi ei in processu ordinario juramentum super editione fuerit delatum.
30. Detrectans editionem & juramenti praestationem, si actor est, causa cadit, sin Reus, instrumenta pro editis & recognitis habentur.
31. Quandoque etiam indictione multa arbitraria ad edendum instrumenta, vel jurandum Reus compellitur.
32. Ex instrumento etiam continente debitum in diem, quandoque ad paratam executionem cogitur.
33. Cessionarius ex instrumento cesso executionem paratam non habet, priusquam de cessione sibi facta doceat.
34. Scriptura privata vel liber rationum pro scribente non probat.
35. Libri Mercatorum quando semiplene probent, & juramento suppletorio confirmantur.
36. Plene probant Libri mercatorum, quando unius testis depositio concurrit.
37. Mercatorum Libri saltem in iis rebus probant, qua ad commerciorum & negotiationis materiam spectant.
38. Plene probat Exemplum seu conceptum alicujus instrumenti, in archivis publicis repertum.
39. Obligatio seu instrumentum, causam debiti non exprimens, nihil probat nec paratam executionem habet.
40. Confessio debiti judicialis etiam absque cause expressione facta probat, & contentem obligat.
41. Ad reassumptionem processus non admittitur procurator absque speciali mandato ad reassumendum sibi dato.
42. Charta blanca, vulgò Blanquet, subscribentem & sigillantem obligat ad hoc, ut executivè contra eum agi possit.
43. Recognitio documentorum speciale desiderat Procuratoris mandatum.
44. Protocollo Notarii major fides habetur, quam instrumento.

tit. 24. in pr. Dan. Moll. *bic n.* 3. Hartm. *Pist. obs.* 183. n. 4. † Nec tamen sufficit instrumenta produci, sed & intra terminum eundem, in certos articulos probatorios hæc redigi, eorumque tenor induci debet, quo Reo de intentione actoris constare queat. † Quæ si non observaverit actor, probationum jure cecidisse censetur, *dict. tit.* 24. in pr. *vers.* *Sein intent um besserer Nachrichtung willen/nc.*

Ita Domini in causa Curatoris Annen Moserin contra Petrum Pognern zu Arnsbaude/ *Mem. Mart. An.* 16. 5 (*Verba sent. Daß sich Kläger an seinem Beweise verfeuert/ und damit ferner nicht zuzulassen/derwegen Beklagter von angestalteter Klage billich entbunden und losgezehlet wird/W. R. W.*)

DEFINIT. II.

Post terminum non valet producere actor instrumenta, etiamsi intra terminum super iis producendis fuerit protestatus.

Non ergo satis est instrumenta realiter vel originaliter in judicio produci, quod etiam post terminum probatorium elapsum fieri potest, b. Const. 17. *vers.* und würde dieselbige post terminum. Ordin. *process. judic. Elect. Saxon. tit.* 24. §. *desgleichen wenn etner: si non prius intra terminum eundem copiae exhibitæ ac parti datæ fuerint, Desin. praced.* † Absque eo enim producta non dicuntur, & consequenter non probant, *Lult. ubi Salycet. C. de*

fid. instrum. Spec. in tit. de instrum. edit. §. videndum.
 ubi Joh. Andr. in *addit. num. 10. Dan. Moll. hic n. 9.*
 3 † in tantum ut termino elapso, nec copiae postea admittantur, sed actor jure probandi cadat, etiam si de pluribus instrumentis producendis termino adhuc durante profectus fuerit, Ord. process. judic. tit. 24.
 4 in *pr. vers. weß auch derselbe terminus.* † Nil enim efficere potest protestatio contra solennem probationis formam adjecta, Dan. Moll. lib. 4. *semestr. 36. n. 1. & seqq.* Christoph. Zobel. *part. 1. differ. 36. num. 11.* Matth. Col. *de process. execut. part. 3. c. 8. in fin.* Andr. Gail. l. 1. *obs. 108. n. 15. & seq.* † Planè si instrumenta post terminum probatorium elapsum noviter fuerint reperta, non prohibendi sunt litigatores, ea post terminum producere, † dummodò antea in articulis eorundem mentionem fecerint, vel notitiam horum se non habuisse, juramento suo confirmaverint, *diß. tit. 24. in pr. vers. Es wäre denn Sache. Vid. prac. Const. defin. 6.*

Ita Domini in causa Heinrich Peres zu Deifen / Mens. Nov. Anno 1631. (Verba sent. Ist in Sachen euch Klägern an etnan/und Martin Voigten Beklagten andern Theils belangende/euch der Beweis zuerkannt worden/welchen ihr mit instrumenten und andern brieflichen Urkunden zu führen erbietig seyd. Da ihr nun binnen Sächsischer Frist / derer Copien nebenst den Beweis-Articulen/allermassen euch zu thun gebühret/nicht überreichet hättet/so. So wäret ihr nunmehr/wenn ihr auch gleich vor Verfließung des Termins euch solche zu produciren bedinget und vorbehalten/damit fernet nicht zulässig/sondern hättet euch an eurem Beweis verseumet/so.)

DEFINIT. III.

Non minus privata scriptura quam publica instrumenta intra terminum probatorium sunt producenda.

1 **E**tsi juxta usum loquendi privata scriptura non sit instrumentum, l. 1. in *pr. C. de jurejur. propt. Calum. dando.* Attamen, si litigatores privata ejusmodi scripturam intentionem suam probare velint,
 2 † quin & copia hujus intra terminum probatorium Sax. produci debeat, ambigendum non est, Dan. Moll. *hic n. 2.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 43. n. 6.*
 3 † Tum, propter generalitatem b. Const. 17. quæ non modo de instrumentis, sed generaliter de literariis documentis loquitur, von brieflichen Urkunden/
 4 † quorù appellatione etiam privatas scripturas contineri, nemo dubitat, l. 4. ff. *de pignor. l. 20. & Ausb. seq. C. de fid. instrum.* † Tum, per text. in l. *instrum. s. C. de probat.* † Tum, quia privata etiam scriptura causam instruit, quo respectu instrumentò si milina est, nec absurdè instrumentum vocari poterit, Bart. in *diß. l. 1. C. de jurej. propt. cal. dand. n. 2.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. Ist in Sachen euch Klägern an etnem und Martin Voigten anders Theils belangende/euch der Beweis zuerkannt worden/welchen ihr mit instrumenten, so wohl etlichen privat-Missiven und andern brieflichen Urkunden zu führen erböthig seyd / da ihr nun binnen Sächs. Frist derer Copien/nebst den Beweis Articulen/allermassen euch zu thun gebühret / nicht überreichet hättet / so wäret ihr damit fernet nicht zulässig / sondern hättet euch an eurem Beweis verseumet/W. R. W.)

DEFINIT. IV.

Instrumentum ad aliud se referens, absque productione relati instrumenti nil probat.

1 **S**æpe accidit, ut quis intra terminum probatorium producat copiam instrumenti, ad aliud instrumentum se referentis (hicse forsian verbis, *Wes möge einer darüber auffgerichteten Kauff, Verschreibung/*) quod relatum tamen, puta, instrumentum super contractu venditionis confectum non producitur, ubi disceptari solet, † an per instrumentum referens contractus in instrumento relato celebratus probetur? Etsi verò concesserim, † producentem hoc casu non privandum esse facultate proban-

di, ob non productum instrumentum relatum, quia termino probatorio non excidit is, qui suam diligentiam adhibuit, intraque terminum aliquid fecit, licet non legitime & sufficienter, ut demonstrat Modest. *Pistor. vol. 1. consil. 68. n. 19. & seqq.* † Contractum tamen in instrumento relato celebratum, per instrumentum referens probari non dicere aulis, † Quia instrumentum referens absque relati productione non probat, *Ausb si quis in aliquo. C. de edend. ubi Bald. num. 7.* Quid enim si instrumentum, ad quod fit relatio, cancellatum aut aliàs ita vitiosum esset, ut productum non probaret? † Certè per instrumentum referens defectus ille neutiquam posset suppleri, Dan. Moll. *hic n. 5.* † Sed hoc ita, si inter alias personas probatio fiat. Nam instrumentum referens se ad aliud, inter easdem personas, inter quas confectum est, probat etiam absque relati productione, l. *optimam 14. in med. C. de contr. & comm. stipulat.* † Quin & inter alias personas probat instrumentum referens, si contineat claram facti narrationem, in instrumento relato contentam, Felin. in *c. ex epistola verbis 1. extr. de probat. n. 26. & seqq.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 43. num. 14.* Dan. Moll. *hic n. 5. & 6.* Matth. Col. *de process. execut. part. 3. c. 1. n. 56. & seqq.* ubi plures ponit limitationes. † Planè in instrumento quoque ultimæ voluntatis aliter se rem habere, docet Dan. Moll. *lib. 5. semestr. 84.*

Ita Domini in causa Hansen Seelmanns contra Osterhagen Hain zu Ntemberg/ventilata in Prætorio Lipsiensi, Mens. Sept. Anno 1604.

DEFINIT. V.

Non semper producendum est necessarid integrum instrumentum, sed sufficit quandoque partem instrumenti, qua ad probationem facit, produci.

1 **S**i in instrumento quædam contineantur, quæ pro parte adversa facere videntur, & vereatur producens, ne adversarius instrumento productò in sui favorem contra producentem utatur; † poterit duntaxat partem instrumenti, quæ pro se facere videtur, originaliter producere, nec cogi debet, ut integrum producat instrumentum, l. *argentarius 10. §. 2. ff. de edendo l. 11. C. de pact. cap. contingit 5. extr. de fid. instrum.* Pract. Papiens. in *formâ petendi copiam instrum. §. cum anno n. 18. Jal. in rubr. de nov. oper. nunciat. n. 8.* Andr. Gail. *lib. 1. observ. 106. n. 10.* Felin. in *c. 1. extr. de probat. num. 29.* Specul. *lib. 2. part. 2. tit. de instrum. edit. §. videndum restat. 6. n. 19.* † Quamvis hoc ipsum non semper verum, sed arbitrio judicis relinquendum existimet Dan. Moll. *hic n. 10.* quando nempe productio partis instrumenti ad probandum sufficere videatur, † quia judici dicuntur fieri probationes, l. *quingenta 12. ff. de probat. l. eos 5. l. si quando 19. C. de testib.* † Limitationes quoque prædictæ assertionis ponit Felin. *loc. alleg.*

Ita Domini in causa Jacobi Brauns contra Solomon Wärfpennigen zu Leipzig/Mens. April. Anno 1632. (Verba sentent. Nunmehr aus den Acten so viel zu befinden / würde Kläger den producirten Extract des Vertrages sub Signo Q / und die in Gerichten vorhandene 3. Stücke Wahren gebührlchen recognosciren, immassen er zu thun schuldig / so verbleibet Beklagter mit fernet Production und auffgelegtem Beweis büßlich verschonet/W. R. W.)

DEFINIT. VI.

Intra terminum probatorium se referens ad instrumentum commune, quod est penes adversam partem, non statim probationis jure privandus est ex eo, quod copiam non produxerit.

1 **T**enetur producens intra terminum probatorium Saxonicum, copiam instrumenti, quo pro-

- probare vult, producere & unà cum articulis exhibere, † *Supr. Defin. 1.* Sed hoc ita, si illud habeat in sua potestate; Quid enim si producens se referat ad instrumentum commune, quod est penes partem adversam, judicis officium impleret, quo parti adversæ productionem instrumenti illius in termino, ejusque recognitionem injungat? † Satisfecisse omninò videtur suo officio, nec propter non factam productionem Copiæ instrumenti illius, quod non habebat, jure probationis privari debet, ut videtur sensu *Elect. Saxon. Illustrissimus in Ord. process. judic. tit. 24. in pr. vers.* Es wäre denn Sache.
- † Censetur namq; producens satis diligentiam suam adhibuisse, quod se ad instrumentum, apud partem adversam existens, retulerit, illudque ab eà edi & recognosci petierit, ut proinde jus probandi neutiquam ipsi sit auferendum, † vel saltem ob favorem probationis, quæ potius amplianda, non coangustanda est, *l. quoniam 21. sub fin. C. de Veret. & Manich. l. cum quidam 19. de lib. & postb. l. hoc modo 64. §. 1. ff. de condit. & demonstr. Ant. Fab. in C. l. 4. tit. 14. defn. 1. num. 1. & 2.*

Ita Domini in causa Melchior Werners contra hæredes Hausen Schwendendorffers zu Leipzig/Mens. Sept. An. 1631.

DEFINIT. VII.

Efficit protestatio producentis, velle se instrumento saltem, uti in quantum pro eo faciat, ut illud pro adversa parte nil probet.

- EXtra dubium est, quod omne productum in judicio censeatur per producentem approbatum, Carol. Mol. *in consuet. Paris. part. 1. §. 36.* Felin. *in c. examinata 15. n. 2. extr. de jud. Matth. de Afflict. decis. 14. & 25.* Dan. Moller. *lib. 1. semestr. 22. in pr.* † Caveant ergò litigatores, ne instrumenta producant, quæ ex parte sibi contrariari videantur & partem adversam juvare queant: † aut si pro obtinendo jure suo ea producere necesse habeant, protestentur, se velle iis uti, non aliter quàm in quantum pro se faciant. † Quæ protestatio Advocatis est usitatissima & reservat jus salvum protestantis, idque efficit, ut in favorem partis adversæ instrumentum productum fidem haud faciat, Dan. Moll. *dict. c. 22. n. 5.* Felin. *in c. imp. 13. extr. de fide instrum. Matth. Col. de process. execut. part. 3. c. 8. n. 62.* Pract. Papiens. *in form. product. instrum. §. in illis casibus n. 1.* Jac. Menoch. *de presumpt. lib. 2. pres. 45. num. 21.*
- † Nempe, quia actus agentium non operantur ultra eorum intentionem, *l. non omnis 19. ff. si cert. petat. l. si cum argentum 21. ff. de exdept. rei jud. l. quoties 9. ff. de hered. inst. l. multum. interest. 6. C. si quis al. vel sibi l. si ve emancipatis 17. C. de donat. Ant. Fab. in C. lib. 6. tit. 5. defn. 4. n. 2.*

Ita Domini in causa Valentini Böttigers zu Deigen/Mens. Oct. An. 1633. (Verba sent. Habt ihr zu Folge des euch aufgelegten Beweises unter andern eine Vergleichung / so ihr mit Gegenheilen Andreas Warten getossen / produciret, welche Vergleichung er auch vor sich anzuziehen und zu gebrauchen gemeynet; Ob ihr nun wohl bey derselben Vorlegung ausdrücklichen protestiret, daß ihr dieselbe weiter nicht / als so viel sie euch dienlichen / produciret haben wollet / dergleichen protestatio auch sonst vor kräftig / und dem producenten dienlichen gehalten / x.)

DEFINIT. VIII.

Nisi pars adversa presens sit, idemque instrumentum pro se etiam producat.

- NOlo tamen id aliter accipi, quam si unus ex litigatoribus, altero absente, instrumentum apposita cujusmodi protestatione producat, † ceteroquin, si pars adversa præsens esset, eademque jura produceret pro se, & quatenus ejus favorem concernerent, tum hæc, non obstante prædicta prote-

statione, pro ea quoque fidem facere, dixerim † per text. *in l. si ita stipulatio 39. in fin. ff. de oper. libert. l. cum quaritur 16. ff. de administr. tutor. cum Petr. de Ferrar. Papiens. in pract. aurea, tit. de forma productionis instrumentorum. §. in illis passib. n. 2.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. Da aber dennoch Gegenheil bey der Productrung gegenwärtig gewesen / und berührte Vergleichung vor sich gleichfals angezogen und sich darauf beruffen hätte / davor sichs aus eurer Frage ansehen läßt / x. So wäre er dieselbe zu seinen Behuff zu gebrauchen und sein Recht daraus zu beschheimigen und zu beweisen wohl befügt / B. R. W.)

DEFINIT. IX.

Nihil efficit actor producendo instrumenta, unà cum exhibitione libelli, sed post litem contestatam ea in vim probationis reproducere tenetur.

ANTE litem contestatam instrumenta producere non licet ad hoc, ut super iis cognoscatur & definitivè pronuncietur; Nec quicquam producentem relevat, † si unà cum libello ea exhibeat, Ord. process. judic. *Elect. Sax. tit. 24. §.* Wenn auch einer gleich briefliche Urkunden/Felia. *inc. causam qua 11. extr. de test. & accept. n. 6.* † Est enim productio instrumentorum pars quædam & requisitum probationis, quæ post litem demum contestatam secundum formam præscriptam fieri debet, ad unguem siquidem & præcisè hæc forma est observanda, † nec per æquipollens adimpleri potest, Jacob. Schult. *in addit. ad Modest. Pist. part. 4. q. 155. num. 8. & seqq.* † Quare si actor productioni instrumentorum ante litem contestatam factæ acquieverit, efficit omninò nihil, ac postea consequens ex defectu probationis Reus absolvendus erit, Hippolyt. de Marsil. *singul. 170. n. 1.* † Nisi post litem contestatam eadem instrumenta in vim probationis reproducat, quod facere ipsi fas est, Felin. *in cap. licet causam 9. extr. de probat. n. 28.* Hippol. de Marsil. *dict. sing. 170. n. 1.* disponente ita Electore Serenissimo, *in dict. tit. 24. §.* wenn auch gleich einer, vers. Es habe denn Beklagter zuvor den Krieg Nichtens befestiget / und Kläger solche documenta in vim probationis reproducirt. † Nec sufficere tum nuda & verbalis reproductio, quâ producens se refert ad instrumenta ante litem contestatam unà cum libello exhibita, sed denuò realis hoc casu instrumentorum oblatio requiritur, ita, ut actor post litem contestatam intra terminum probatorium non solum articulos, sed etiam copias de instrumentis prius productis unà cum articulis exhibeat, & parti adversæ transmitti petat. † Quia reproductio legaliter & cum effectu fieri debet, *l. 1. §. 1. ff. quod quisque jur.* † Veluti hoc multis persequitur, & præjudicio ex Appellatione Electorali Dresdensi confirmat. Matth. Berl. *part. 1. concl. 43. n. 39.*

Ita Domini in causa Jacobi de Hocquoy contra Johannem Neerhoffen, ventilatâ in Prætorio Lipsienti, Mens. Nov. Anno 1630. (Verba sent. Die weil Beklagter auff die wider ihn erhobene Kummer-Klage geantwortet / und solcher nicht geschuldig / so ist Kläger den Grund derselben / und was ihme sonsten daran verneinet / binnen Sächf. Frist / mit Recht / zu beweisen schuldig / darzu denn ihme die zuvor allbereit bey Ubergung der Klage producirt Urkunden anhero nochmahls in vim probationis zu reproduciren, und in forma probante zu gebrauchen unbenommen / dawider Beklagten seine Nothdurfft rechtlich vorbehalten wird / ferner darauß zu beschehen / was recht ist / B. R. W.)

DEFINIT. X.

Instrumenta tamen, quæ paratam habent executionem, validè antè litem contestationem producuntur ac statim recognosci debent.

ET si productio instrumentorum, ante litem contestationem facta nil juvet producentem, sed hic post

- post litem contestatam ea denuò in vim probationis
 2 reproducere teneatur, *Defin. prac.* † Fallit tamen id ipsum duplici in casu, 1. si instrumenta ad litis ingressum impediendum producantur, ex iisque exceptio litis ingressum impediens probata fuerit, Ord. Proc. judic. Elect. Sax. tit. 24. §. wenn auch gleich.
 3 *vers.* oder es wäre mit dergleichen Originalien. † Est enim effectus harum exceptionum, ut litis contestationem excludant, nec Reus ad institutam actionem respondere teneatur, Ord. Process. judic. tit. 11. §. wenn nun also die exceptiones. Jac. Schult. observ. 7. n. 27. Matth. Col. in c. cum venerabilis extr. de except. n. 40. Vid. supr. Const. Elect. 3. defin. 15. Ergò differenda non erit usque post litis contestationem. 2.
 4 † Quando executivè agitur & talia producuntur instrumenta, quæ paratam habent executionem; Quo certè casu, unà cum litis contestatione, si quæ necessaria est, (de quo vid. supr. Const. 10. defin. 11.)
 5 † etiam Recognitio instrumentorum Reo est injungenda, *dict. tit. 24. §. wenn auch gleich. vers.* Es wären
 6 denn solche Urkunden/ &c. † Quia hoc casu Recognitio est loco litis contestationis, nec in executivis ad instrumentum ipsum alia requiritur litis contestatio, l. cum de indebito 25. §. ult. ff. de probat. l. plures 19. C. de fide instrum. † ut proinde recognitio usque post litem contestatam differri non debeat, *Vid. supr. Const. Elect. 10. defin. 10. & 11.*

Ita Domini in causa Petri Henriers contra Viduam Antonii Kaphans Mens. Majo. Anno 1633. (Verba sent. So ist Beklagter auff erhobene Klage zu antworten / und litem zu contestiren / auch die producirte Handschrift gebührlichen zu recognosciren, oder aber seine Pflege-Frau dieselbe endlichen zu difficiiren schuldig / ferner darauff zu beschehen / was recht ist / B. N. W.)

Et in causa Jeremie Baudevveins contra Herman Hefing / Mens. Febr. Anno 1633.

DEFINIT. XI.

Originalia instrumentorum etiam post publicatas attestations quandoque produci possunt, modo debitò tempore fuerint copia exhibita.

1. **Q**ue madmodum in productione testium necesse non est, ut realiter intra terminum probatorium producantur, sed sufficit horum nominantum offerri, modo testes post terminum elapsum producantur, ita quoque in documentis literariis haud necesse est, † intra terminum probatorium ipsa documenta originalia produci & recognosci, sed sufficit, si copiarum tantum eorum intra terminum exhibeantur, originalia verò post terminum demum producantur, b. Const. 17. Ordin. process. jud. Elect. Saxon. tit. 24. §. desgleichen wenn einer. Moll. bit. n. 3. Felin. in c. lites causam 9. extr. de probat. n. 18. Matth. Col. de process. execut. part. 3. c. 1. n. 47. & seqq. † At num etiam post publicatas attestations originalia poterunt produci? Etsi regulariter hoc admittendum non sit, † attamen si iusta & rationalis causa productionem ante impederit, ne producens citra culpam jure suo defraudetur, audiri omnino debet, si originalia ad recognoscendum adhuc producere velit, juxta tradita Hippolyt. de Marsil. in Pract. crim. §. diligenter num 103. post alios ab ipso allegatos. † Idque maximè, si sumptus adversæ parti restituere paratus sit, quò casu non tam magnum incommodum ac dispendium ipsi accedere, in aperto est, l. in creditore 38. in fin. ff. de evict. Anton. Faber. in C. lib. 4. tit. 16. defin. 12. num. 5.

Ita Domini in causa Georgii Guttkefens contra Andream Nissen & Consort zu Sangerhausen / Mens. O. A. Anno 1595. (Verba sent. Daß Beklagter Klägern die Expens von Zeit an

beschehener Kriegs-Befestigung auff richterliche Ermäßigung erlegen würde / So wäre er mit der Production des Originals seines Bruders Testaments / der Klägere Wiedersehtem ungeachtet / nochmahls zulässlichen / und wenn Kläger zu deselben Recognition anderweit gebührlichen geladen / und mit ihrer rechtlichen Nothdurfft / so sie wider berührtes Testament vorzuwenden haben möchten / gehöret würden / so ergienge darauff in der Sachen ferner / was recht ist / B. N. W.)

DEFINIT. XII.

Adversarius instrumenta contra se producta absque juramento recognoscere, vel mediante jurejurando diffiteri tenetur.

- N**eutiquam fides habenda est instrumentis contra aliquem productis, antequam hæc debito modo ab eo fuerint recognita, nec facit sola scriptura privata contra scribentem plenam fidem, l. scripturas 11. C. qui pot. in pignor. l. 13. l. 14. C. de probat. c. 2. extr. de fide instr. † Quid enim, si producens falsa instrumenta, adulterina sigilla, fictitiasque scriptiones sub alterius nomine supponeret: † Fieri namque potest, ut alicui suum sigillum clam surripatur atque ita falsitas cum eo committatur, Bart. in dict. l. scripturas n. 3. † & præbet etiam comparatio scripturæ fallax atque debile indicium, cum multi reperiantur, qui exactè norunt in scribendo manum alterius imitari, Bart. in Auth. si contract. C. de fid. instr. n. 6. Marsil. in rubr. C. de probat. n. 318. † iniquum sanè esset, magnum lucrum, cum alterius jacturam producentem inde reportare; † Quare recognitio præcedat necesse est, l. cum plures 15. §. ult. de reb. aut. judic. possid. † Quà factà, adversarius ex confessione propria tenebitur, ut qui recognoscendo instrumentum, contenta in eo fatetur: Ex quo fit, † ut Recognitio debitoris vim confessionis habeat, cui omnino standum est, l. cum de indebito 25. §. ult. ff. de probat. l. plures 19. Cod. de fide instr. & in confessum, sicut in judicatum, parata detur executio, l. post rem 56. ff. de re jud. l. proinde 25. §. fin. ff. ad leg. Aquil. Matth. Col. de process. execut. part. 1. cap. 3. n. 99. Dan. Moll. lib. 4. semestr. 43. n. 1. † Nec recognitio juramento confirmari debet, † quia creditur confessioni recognoscentis contra eum, etiam non juratæ, ut bene tradit Dan. Moll. dict. cap. 43. num. 1. in fin. † At negante eo scripturam, aut recognoscere nolente, aliter fides ipsi non habetur, quam si juraverit, Moll. dict. loc. n. 2. Et sic optimà ratione nititur inveterata illa consuetudo, † quàm in foro Saxoniæ quilibet scripturam contra se productam absque juramento recognoscere, vel mediante jurejurando diffiteri tenetur, Ord. process. jud. Elect. Sax. tit. 25. §. weil es auch in den Gerichten & S. desgleichen wenn der/ &c. † Alia est ratio testium, qui suas vel aliorum scripturas, subscriptiones & sigilla semper mediante juramento cognoscere compelluntur, † quia testibus absque juramento deponentibus fides habenda non est, & consistit vis & potestas attestatorum in testium jurejurando, l. jurisjurandi 9. C. de test. c. nuper. 51. c. quoniam 5. extr. eod. tit. Ant. Fab. in Cod. lib. 4. tit. 14. defin. 8. n. 2. Daniel. Moller. dict. c. 43. num. 1. vers. ego verò. † Quod & disertis verbis est approbatum ab Electore Illustrissimo, in Ord. process. jud. tit. 25. §. da aber dem Producenten.

Ita Domini in causa Hansen Jacob Pettbiers & Consort. contra Hansen Meitigen / ventilatà in Prætorio Lipsiensi, Mens. Jan. Anno 1620. (Verba sent. Daß Beklagter auff anderweit vorgehende Ladung zu erscheinen und das producirte Documentum entweder zu recognosciren oder eydlichen zu difficiiren schuldig / mit dieser ausdrücklichen Verwarnung / wosern solches von ihme nicht geschicht / daß berührtes Documentum pro Recognito geachtet und gehalten werden solle / B. N. W.)

Et in causa Tobii Finsingers contra Wolfen Meisens Wittib und Erben/ Menf. Aug. An. 1618.

DEFINIT. XIII.

Alioquin documenta producta pro recognitis habentur.

- 1 **A**T nonne pars adversa consuetudinem hanc Saxoniam eludere poterit? † Quid enim si documenta contra se producta recognoscere aut diffiteri renuat? Malitiae huic alia consuetudine fori Saxon.
- 2 occurritur, † qua judex partem ad recognoscendum compellere potest; Aut si parere nolit, & recognitionem pariter atque diffessionem ex contumacia differat, † documenta pro recognitis & confessatis haberi debent, Andr. Gail. lib. 1. observ. 80. n. 6. Joh. Köpp. decis. 46. n. 33. Matth. Col. de process. execut. part. 3. c. 1. n. 101. † Quam consuetudinem etiam expressa sanctione confirmavit Elector Illustrissimus in Ord. process. judic. tit. 25. §. Weil es auch vers. Und daß in widrigen Fall.

Ita Domini in causa der Fijnischen contra Caspar Müllern zu Leipzig/ Menf. Sept. Anno 1612. (Verba sent. Daß nunmehr die sub N. 1. 2. und 3. producirt Documenta pro Recognitis zu achten und zu halten/ B. R. W.)

Item in causa Andreä Heidekreiches contra Abrahamum Dreuern zu Leipzig/ Menf. Jun. Anno 1631. (Verba sent. Und wird nunmehr das von Klägern copialiter und sub lit. A. producirt Documentum pro edito und recognito billich gehalten/ B. R. W.)

Et in causa Melchior Werners contra Hansen Schwendendorffers Erben zu Leipzig/ Menf. Mart. Anno 1631. (Verba sent. So viel aber Mitbetheilagters Franz Schwendendorffers Person anlanget/ werden selbige Documenta pro Recognitis gehalten/ und wird nunmehr mit der bedingten Gegenbeweisung billich verfahren/ B. R. W.)

DEFINIT. XIV.

In arbitrio producentis est, an documenta contra aliquem producta ejus diffessionem jurata submittere, an vero hac per testes recognosci facere velit.

- 1 **C**ommittuntur itaque instrumenta producta adversae partis, contra quam producuntur, recognitioni vel juratae diffessionem, *Supr. defn. 12.* Ex quo producentis jura haud parum periclitari existimabis: † Quid enim si pars adversa de perjurio suspecta esset, an & tunc producens diffessionem ejus juratam admittere obstrictus erit? Neutiquam certe, † sed potest hoc casu testes alios ad recognoscendum producere, & per eos veritatem documentorum probare, Ord. process. jud. Elect. Sax. tit. 25. §.
- 2 **Da aber dem producenten.** † Attamen testium recognitioni jurata esse debet, ut dixi *Supr. defn. 12.*
- 3 † Quin & hoc casu, parti adversae permittendum, contra testes illos, qui ad recognoscendum sunt nominari, interrogatoria tam generalia, quam specialia proponere, ut sancitum est *dict. §.* **Da aber dem producenten vers.** sollen dieselbe vorher schweren/ &c. Quod vero post alios, quos allegat, tradit Da. Moll.
- 4 *lib. 4. Semestr. 43. n. 4.* † non satis esse, si testis ad recognoscendum scripturam productus, dicat eam esse hujus vel alterius, addatque rationem, quia novi manum ejus, nec hujusmodi depositionem probare, sed necesse est, ut dicat, se fuisse praesentem, & vidisse id, de quo quaeritur, scribi, id certe nunquam practicum memini, † sed putarem, sufficere testificationem de manu scribentis; Quod & placuisse videtur Serenissimo Electori in *dict. tit. 25. §.* **Da aber dem producenten verb.** Daß sie auff die vorgelagten Urkunden/ wovor sie dieselben halten oder erkennen/ die rechte Wahrheit sagen wollen/ &c.

Ita Domini in causa Johannis Siebers contra Ludw. Sachse & consort. ventilata coram Senatu Lipsiensi, Menf. Apr.

Anno 1623. (Verba sent. So viel aber Mitbetheilagter Ludw. Sachse betriff/ derselbs ist die Gerichts-Büchere/ daraus die producta sub N. I. K. und L. genommen/ nochmahls bey voriger Commination, ob er dieselbe vor richtige Originalia halte oder nicht/ zu recognosciren, oder eyndlichen zu difficiren schuldig; Es wolte denn Kläger/ auffn Fall sich beklagter Ludw. Sachse zu eyndlicher Diffession der Gerichts-Büchere nochmals erbdote/ es darzu nicht komiten lassen/ sondern vielmehr/ daß es richtige Originalia, durch Zeugen/ oder sonsten beweisen/ damit würde er billich gehöret/ B. R. W.)

DEFINIT. XV.

Scriptura defunctorum quando nemini cognita est, comparatio literarum in locum recognitionis succedit.

- 1 **A**ccidit etiam quando, ut nec Recognitioni, nec juratae diffessionem locus sit, † puta, si scriptura negata, propter mortem scribentis vel absentiam testium subscriptorum, heredibus aliisque sit incognita, ac propterea cognosci haud queat? † Nec tamen propterea instrumento omnis fides denegari debet, quod certe iniquissimum esset, nec sine gravi producentis praesudicio id fieri posset. † Succedit ergo hoc casu, in locum Recognitionis comparatio literarum tam ad scripturam, quam ad testium subscriptionem, & sigilla: † Nimirum, si inveniatur concordans literarum vel sigillorum similitudo per omnia, sola comparatio plenam fidem faciet contra negantem, *arg. Nov. 73. cap. si quis igitur 1. vers. similia quidem* Matth. Coler. *de proc. execut. part. 3. c. 1. n. 145.*

Ita Domini in causa Wolfen von List zu Raßell/ Menf. Febr. Anno 1591. (Verba sent. Ob gleich die Personen/ so die Mißlihen, Quittungen und andere Urkunden mit N. 6. 7. 8. 9. 13. 16. 17. 18. und 23. in vorgemeldten Xeren signiret/ geschriben/ mit Tode awgangen/ da aber dennoch solche Schrifften von andern beglaubten Personen/ denen sie kentlich/ gebührlich recognosciret, oder auch durch Vergleichung anderer der abgestorbenen Personen kentlichere Schrifften beglaubiget wurden; So wäre dabau/ mit der beyden abgehörten Zeugen/ Aussage/ weil ihnen von beyden Parttheyen der Zeugen-End erlassen/ euer Intent zur Nothdurfft erwiesen/ B. R. W.)

DEFINIT. XVI.

Protestatio de non recognoscendo adjecta recognitioni non facit, quo minus instrumentum pro recognito habeatur.

- 1 **N**on quavis Recognitionis plenam fidem tribuit, sed iuxta & legitima sit, necesse est, † cujus requiritur ponit Matth. Coler. *de process. execut. part. 3. cap. 1. n. 104. 108. 123. 127. 129. & 132.* † Nimirum, debet fieri Recognitionis coram iudice competente, bona fide, ita ut debitor, postquam eam legerit, dicat, se recognoscere illam scripturam & sigillum pro sua obligatione: Quod vero alii imponunt recognoscenti, ut dicat sigillum istud cum voluntate sua fuisse appositum: † istud neutiquam placet. *Colero dict. cap. 1. num. 128.* quia recognoscentis sigillum pro suo, in contractu cum adversa parte celebrato, eo ipso praesumitur, vel ipsemet illud apposuisse, vel alius de ejus consensu, nisi contrarium debitor probare velit, Panormit. *inc. 2. n. 15. & ibi Felin. num. 37. ext. de fide instrum.* † Nam consignatio & subscriptio, vel eorum alterutrum duntaxat, contentum & obligationem inducit, *l. sicut 8. §. non videtur 15 ff. quib. mod. pign. solv. Bartol. in rubr. C. de fide instrum. n. 41.* † At quid si recognoscentis instrumentum pro vera obligatione, manu sua scripta, sigilloque suo confirmata, protestetur, se citra recognitionem hoc dicere, an protestatio recognitionem annullabit? ita forsitan dixeris, † quia protestatio interveniens solget conservare jus protestantis, *l. si*

debitor. 4. §. 1. ff. quib. mod. pig. vel hypoth. sol. l. pro herede 20. ff. de acquir. hered. l. sed. etsi quis 14. §. plerique 8. ff. de relig. & sumpt. funer. Ant. Fab. in C. lib. 8. tit. 29. defn. 51. n. 1. Sed concesserim hoc, † nisi protestatio ipsi facta contraria sit, juxta tradita. Modest. Pistor. part. 2. q. 88. num. 1. Quid verò magis contrarium, ne dicam ineptius dicere potuisset Reus, quam se recognoscere instrumentum pro sua obligatione, at citra animum recognoscendi?

† Non ergò faciet hæc protestatio, quò minus recognitio subsistat, ac instrumentum pro verè recognito habeatur.

Ita Domini in causa M. Nicol. Moshauers zu Leipzig/Mens. Jan. Anno 1634. (Verba sent. Hat einer / von welchem eure Frage meldet/eine Original-Obligation Besagten zu recognosciren vorgelegt/welcher solche Obligation gelesen/und sich darauß erkläret / daß dieses die rechte Original-Obligation/ auch Hand und Siegel richtig sey/ledoch darneben protestiret, daß er solches citra recognitionem vermeldet haben wolle / ic. So ist vom Besagten der gethanen protestation ungeachtet/ die producirte obligation richtig recognosciret worden / und mag ihm fernere recognitio nicht auferleget werden/W. R. W.)

DEFINIT. XVII.

Et causa senectutis, adversa valetudinis, dignitatis, &c. subsistit recognitio extra judicii locum in domo recognoscentis facta.

- 1 **I**nter alia requisita ad recognitionem legitimam
 2 **I**necessaria haud minimum certè est, † quod ea fieri debeat ex judicis mandato, in judicio eo, ubi instrumenta fuere producta, l. prator. ait 4. §. sed ibi compellitur 5. ff. de edend. Matth. Coler. de process. exec. part. 3. cap. 1. n. 104. & seq. Joh. Köppen. decis. 46. n. 27. † Attamen si instrumenta in alia
 3 sunt provincia, vel archivo publico, unde non facile
 4 apportari possunt, † vel personæ sufficientes à judice ad locum illum, quo instrumenta inspiciere, ac de
 5 iis fidem facere queant, ablegantur, † vel pars, contra quam documenta producuntur, ad illum locum evocari debet, sumptibus partis producentis, ut ibidem instrumenta recognoscat, l. judices 18. C. de fid. instrum. c. accepimus 4. extr. cod. Jal. in dict. l. prator. ait. 4. §. is etiam ff. de edend. num. 8. & Bald.
 6 in dict. l. 4. §. sed ibi compellitur. 5. num. 3. † Sed & si per sceminas recognitio fieri debeat, tunc ut
 7 in judicio fiat, necesse non est, sed mitti plerumque solet Notarius judicii ad ædes illarum, quo sceminarum coram illo documenta recognoscant. † Idemque juris est in senibus, valetudinariis, illustribus aliisque egregiis personis, quia nec illæ in judicio documenta recognoscere coguntur, sed ad illarum domus instrumenta ad recognoscendum mitti oportet, expensis eorum, qui talem missionem postulant, arg. l. ad personas 15. ff. de jurej. Bald. in l. generaliter 12. §. bis de presentibus 4. C. de reb. credit. & jurej. num. 5. Matth. Berlich. part. 1. concl. 44. num. 5.

Ita Domini in causa Curatoris Annen Viduz Baltharis Freunds und Consort. contra Bernh. Wgleben zu Salze/Mens. April. Anno 1633. (Verba sent. Daß Besagter das documentum sub B. seines darwider gethanen Vorwendens ungeachtet/ben Straffe Ungehorsams zu ediren und beneben dem productio sub A. num. 1. & 2. zu Denstadt in seiner Verhaufung/ dahin solcher Actus gestalten Sachen nach billlich committiret wird/zu recognosciren schuldig/ic.)

DEFINIT. XVIII.

Per Procuratorem quoque & Curatorem fieri potest recognitio documentorum.

- 1 **P**arum refert, an quis ipsemet an per alium recognoscat documenta producta, ex regula illa vulgata, quia ipsemet censetur fecisse, quod quis per alium facit, c. qui facit 72. de Reg. jur. in Oro in

l. is damnum 169. ubi Dec. ff. de Reg. jur. Salyc. in l. non ideo minus 5. C. de accus. quest. 6. Ergò non solum per ipsas personas principales, † sed etiam
 2 per procuratorem fieri potest recognitio, secundum tradita Dan. Moll. lib. 4. semestr. cap. 43. n. 3. Rutger. Ruland. in tract. de commiss. part. 2. lib. 5. c. 39. num. 3. Matth. Berlich. part. 1. concl. 44. n. 17. † Quod & disertis verbis approbavit Elector
 3 Saxon. Illustrissimus in Ordin. process. judic. tit. 25. §. Weil es auch vers. oder durch seinen Mandatarium zu recognosciren, &c. † Modò tamen procurator ad id speciale habeat mandatum, ex sententia
 4 Rutger. Ruland. dict. c. 39. num. 4. † Eodemque modo, Curatorem in litem ad recognoscendum instrumenta ab adversa parte producta admitti, dixerim, † quia inter Curatorem ad litem & Procuratorem litis causa constitutum nihil aut parum interest, l. neque tutores 11. C. de procurat. junct. l. 1. C. qui per tut. l. 1. 2. & ult. C. de in lit. dand. tut. Ant. Fab. in C. lib. 3. tit. 1. defn. 29. n. 4.

Ita Domini in causa Petri de Hennins contra Curatorem Viduz Antonii Kaphans, ventilatà in Prætorio Lipsiensi, Mens. Maj. Anno 1631. (Verba sent. Würde Kläger anderer Gestalt beschetnigen / und denbringen / daß Besagters Pflege-Frau ihres Mannes Erbin worden/ immaffen ihm vor allen Dingen solches zu erweisen obliegt/ so ist Besagter Curator aufferhobene Klage zu antworten/und die producirte Handschrift von wegen seiner Pflege-Frauen gebührlichen zu recognosciren schuldig/ferner darauß zu beschehen was recht ist/W. R. W.)

DEFINIT. XIX.

Diffessio autem jurata per ipsum principalem fieri debet nec admittitur Curator vel Procurator.

- P**otest ergò Procurator per recognitionem præjudicare suo principali, contra quem instrumenta vel documenta producuntur, fatendo scilicet scripturam & sigillum ejus esse, cujus esse contenditur, Defn. preced. † At ipsi producenti Procurator vel Curator nocere nequit, ideoque si neget, se scripturam aut sigillum productum nosse, aut non esse id ejus, cujus pars adversa esse affirmat, non standum est procuratoris aut Curatoris dicto & diffessione, † sed Dominus vel mulier ipsa juramento
 3 suo documenta producta diffiteri cogitur, Dan. Moll. lib. 4. Semestr. 34. num. 3. vers. si tamen Procur. Matth. Berl. part. 1. concl. 44. num. 20. Rutg. Ruland. de commiss. part. 2. l. 5. c. 39. vers. nam si confitetur. † Tum propter manifesta verba sanctionis Electoralis, in Ord. process. jud. tit. 25. §. weil es auch. vers. oder in der Person eydlich zu diffitiran, daß er nemlich weder Hand noch Siegel kenne. † Tum
 4 quia in foro Saxonico quodvis juramentum in propria persona præstandum est, nec admittitur procurator vel curator alterius nomine jurare volens, etiamsi ad hoc habeat speciale mandatum, art. 46. vers. Wo es aber l. 1. Landr. Matth. Wesenb. in suppl. ad Joh. Schneidew. ad §. item si quis postul. 11. num. 107. lit. a. inst. de action. Andr. Rauchb. p. 1. q. 8. n. 15. † Scil. quia jusjurandum est quid personalissimum, c. veritatis 14. ubi Hostiens. extr. de jurej. † cujusmodi quæ sunt, per procuratorem fieri non
 5 possunt, l. general. 12. §. bis de presentib. 4. C. de reb. cred. & jurej. Ant. Fab. in C. lib. 4. tit. 1. defn. 31. n. 4. Vid. supr. Const. Elect. 12. defn. 38.

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. So ist Besagter auff die erhobene Klage zu antworten / und die producirte Handschrift von wegen seiner Pflege-Frauen gebührlichen zu recognosciren, oder aber gedachte seine Pflege-Frau in der Person dieselbe eydlichen zu diffitiren schuldig / ferner darauß zu beschehen/was recht ist/W. R. W.)

Et in causa Tobiz Sinsingers contra Wolff Meiffens Witt und Erben/ Menf. Aug. An. 1618. (Verba sentent. Und wenn Kläger die Originalia selbiger Urkunden nochmals produciren wird/ist Beklagter entweder dieselbe zu recognosciren, oder nebenst seinen Consorten in der Person endlich zu diffici- ren schuldig/und wird Beklagter nach beschener Recogniti- on oder Diffesio mit seiner Gegenbeweisung billich zugelaf- sen/W. R. W.)

DEFINIT. XX.

Publicum etiam instrumentum in foro Saxonico abs- que recognitione nihil probat.

- 1 **D**E jure communi recognosci debet solummodo scriptura privata, l. comparat. 20. C. de fide instrum. Aurb. si quis vult cautè C. qui potior in pign. Nov. 73. c. si quis igitur 1. † Publicum verò instrumentum recognitione opus non habet, quoniam illud per se plenam fidem facit, satisque probat, l. script. 11. C. qui potior in pign. Nov. 73. c. oportet vero in iis 8. † modo ad sint solennia instrumenti publici, saltemque inspectio, & examinatio præcedat, l. ult. C. de edit. D. Hadr. toll. Petr. Heig. p. 2. q. 7. num. 32. Matth. Coler. de process. exec. p. 3. c. 1. n. 92. & seqq. Specul. tit. de instrum. edit. §. restat. 8. n. 1. & 6. Jac. Menoch. de arbit. jud. q. l. 2. cent. 2. cas. 113. n. 8.
- 4 Rutg. Rul. in tr. de commiss. p. 2. l. 5. c. 39. n. 22. † Sed aliud docet observantia fori Saxonici, in quo nec publico instrumento fides habetur absque Recognitione, teste Petr. Heig. diff. q. 7. n. 3. Matth. Berl. part. 1. concl. 44. n. 31. in fin. † Quod & generalitas verborum probat in Ord. procell. jud. Elect. Sax. tit. 25. in pr. alle briefliche Urkunden. Nec sine ratione,
- 6 † quia nempe recognitio facit confessionem ejus, adversus quem instrumentum producitur, supr. defin.
- 7 12. † At nulla firmior videtur esse probatio propria confessione, l. generaliter 13. C. de non num. pecun. Si quidem confitetur habetur pro judicato, l. si conveni- rit 26. ff. de re jud. l. 1. & 2. ff. de confess. Anton. Fab. in C. l. 7. tit. 2. n. 8. Matth. Col. diff. c. 1. num. 99. Adde Decis. Elect. nov. 74.

Ita Domini in causa Hansen Streibers contra Curatorem Mariz Hansen Oesterrits Ehemibes/ ventilatà in Prætorio Lip- sient. Menf. Dec. Anno 1631. (Verba sent. Würde Beklagter Curator die von Klägern sub. N. 1. 2. 3. 4. 5. & 6. producire Ur- kunden und instrumenta publica gebührlichen recognosciren, tamasset er zu thun schuldig/So erschiene daraus und sonst allenthalben so viel / daß Kläger die darinnen angelegte Pos- sen zur Nothdurft erwiesen/ic.)

Et in causa Synidien der Gewercken der Kramer contra Mi- chael Haben zu Wittenberg/ Menf. Jun. Anno 1632. (Verba sent. Würden Kläger, eine deutlichere und förmlichere Klage anstellen/und das Ehurf. Sächss. gnädigste Privilegium, dar- auff sie sich gründen thun/in originali vorlegen/inmassen sie zu thun pflichtig; So ist Beklagter deutlichen und in specie auff alle puncta mit Ja oder Nein ohne Umschweiff und Anhang sich darauff einzulassen und zu antworten/auch das producirete Privilegium zu recognosciren schuldig/ferner darauff zu be- sehen/was recht ist/W. R. W.)

DEFINIT. XXI.

Recognosci debet instrumentum ex eo solo, quod sigil- lum est appositum, licet manu sigillantis scri- ptum nec subscriptum fuerit.

- 1 **C**um sigilla contrahentium perfectionem contra- ctus in instrumento contenti arguant, arg. ejus quod notat gloss. in l. contr. 17. verb. absoluta C. de fide instrum. & Aretin. consil. 159. n. 11. haud ineptè producens instrumentum recognitionem sigilli pe- tit ab adversa parte, cujus sigillum reperitur apposi- tum, † etiam si subscriptio non accesserit, nec manu sigillantis instrumentum scriptum fuerit. Scilicet,
- 2 † quia sigillum etiam absque subscriptione probat, præsertim quoties apparet consensu ejus, ad quem istud pertinet, appositum fuisse, l. 2. junct. Gloss. C. de reb. alien. non alien. Bartol. in l. qua doctis 33. ff. so-

lut. matr. Cravett. de antiquit. temp. p. 1. §. queritur etiam n. 44. † Neque dubium est, ex eo solo con- trahentes invicem obligatos & devinctos esse, cum ex solo consensu nascatur obligatio, tot. tit. inst. de oblig. qua cons. persic. l. 2. ff. de transact. l. 1. in fin. pr. ff. de pact. Mart. Pilt. p. 3. q. 27. n. 6. † In casu ta- men ejusmodi proposito, res propterea anceps visa fuit, quod ipse sigillans jamdudum mortem obie- rat, & recognitio ab heredum tutoribus petebatur; Sed postquam usi apud nos receptum est, † ut ad pe- titionem actoris, Reo passim injungatur recognitio scripturæ etiam alienæ, modo verisimiliter appareat, ipsum notitiam ejus habere posse, Hart. Piltor. obs. 197. n. 4. Burlat. cons. 39. n. 23. Scaccia de jud. l. 2. c. 11. n. 1070. & seqq. nil certè ob stare potuit, quò minus etiam sigilli recognitio tutoribus injungeretur.

Ita Domini in causa Nicolai Storenforps & Nicolai Rau- chens zu Leipzig/ Menf. Jun. Anno 1593. (Verba sent. Ob gleich euer Mündlein Vater weder schreiben noch lesen können; Da aber dennoch die Verschreibung/darauff Werner Gerhard sei- ne Mahnung angestellt/mit einem Pittschafft/darauff sein Na- me geschnitten/gesiegelt; So wäret ihr solche Verschreibung zu recognosciren; und euer Vorwenden/ daß er dergleichen Pittschafft nicht gehabt/nach gebräucher/vermittels Endes zu erhalten/oder euers Mündleins wegen die Zahlung zu thun schuldig/W. R. W.)

DEFINIT. XXII.

Instrumentum etiam non sigillatum recognosci debet.

Sed quid in casu converso, si instrumentum profe- ratur à parte quidem adversa, contra quam produ- citur scriptum, vel falsè subscriptum, ac non sigilla- tum? Non minus recognosci debet, ac si imprellum esset sigillum, Gloss. & Bart. in l. 2. ff. quem test. aper. Matth. Col. de proc. execut. part. 3. c. 1. n. 90. † Nec enim alio sine petitur recognitio scripturæ aut in- strumenti, quam ut hoc medio extorqueatur confes- sio partis adversæ; cum recognitio debitoris vim confessionis habeat, cui omnino standum est, l. cum de indebito 25. §. ult. ff. de prob. l. plures 19. C. de fide instrum. † sed quis nescit obligari etiam debitorem ex solà scripturà & conventionem sigillo non apposi- to, l. 1. in fin. pr. ff. de pact. tot. tit. inst. de oblig. qua consens. persic. † ut vel propterea de confessione de- bitoris, super ejus scriptura constare, multum inter- sit producentis, † præsertim, cum scriptura privata recognita æquiparetur publico instrumento, ut no- tat ex Zas. vol. 1. consil. 6. n. 8. Matth. Coler. diff. c. 1. num. 100.

Ita Domini in causa Hansen Wogasters zum Hann/ Menf. Febr. Anno 1630. (Verba sent. Habt ihr Martin Schmieden wegen 16. fl. Mietz-Zins in Anspruch genommen/ deswegen ihr den Mietz-Contract wider ihn produciret; Ob nun wohl derselbe von ihme nicht besiegelt worden/dieweil er aber dem- noch nebenst euch solchen Contract unterschrieben/ic. So ist er auch seines Vorwendens ungeachtet angeregten Contract zu recognosciren, und demselben nachzutommen schuldig/ic.)

DEFINIT. XXIII.

Non probat instrumentum absque recognitione, et- iam si huic expressè in instrumento fuerit renun- ciatum.

Scribit post alios, quos allegat, Matth. Coler. de process. execut. part. 3. c. 1. n. 137. Si fuerit con- ventum inter partes, ut stetur, & adhibeatur plena fides scripturæ, etiam privatæ non recognitæ, omif- sa recognitione executivè procedendum esse adver- sus debitorem. † Quod certè affirmare ego non au- sim, nec placuit Sententia Coleri Dominis Scabinis, † quia nunquam scriptura privata plenam fidem fa- cit contra scribentem, l. scripturas 11. C. qui pot. in pign. c. 2. extr. de fide instrum. l. non epistolis 13. l. non nudis 14. C. de probat. l. comparationes 20. C. de fide in-

- 4 *instrum.* nisi accesserit recognitio, † quæ confessio-
nis vim habet, *l. cum de indebito 25. §. ult. ff. de pro-*
5 *bat. l. plures 9. C. de fide instr.* † Neutiquam ergo tuto
iudex debitorem condemnabit, priusquam debitum
per recognitionem confessus aut de eo convictus fu-
erit, *arg. c. nos in quenquam 1. c. primates 2. q. 1. l. qui*
6 *sentent. 16. C. de pan.* Nec contra hoc urgeri poterit
† renunciatio in instrumento facta, ex quo, quod
juri & favori suo quilibet renunciare valeat, *l. pen.*
7 *C. de pact. l. pactum 46. ff. eod. l. si iudex circumvento*
8 *41. ff. de minor.* † cum nec ipsa renunciatio non re-
cognita subsistat, nec renunciasti præjudicare que-
at, *dict. l. cum de indebito 25. §. ult. ff. de probat.* † Et
9 quis non animadvertit fraudem, quæ, stante Coleri
sententiâ, debitor circumveniretur, cum fallax cre-
ditor eodem pariter dolo, quo scripturam falsam pin-
git, etiam renunciationem recognitionis addere
posset, † ut vel propterea renunciatio nullius sit mo-
menti secundum tradita Dd. *in l. pen. C. de pact.*

Ita Domini in causa Martin Mebusens zu Hargleben/Mens.
Jul. An. 1633 (Verba sent. Habt ihr wider Conrad Schillingen
auffklar Brieff und Siegel geklagt; Ob nun wohl darinnen
dieses pactum zu befinden / daß dem Brieff und Siegel
auch ohne vorgehende recognition gegläubet / und darauff
die execution angestellet werden solte / ic. So mag doch sel-
biges pacti ungeachtet/gedachter Schilling/ehe und zuvor
Brieff und Siegel von ihme gebührliehen recognosciret wird/
demselben nachzukommen nicht angehalten werden/B.R.W.)

DEFINIT. XXIV.

Probat tamen instrumentum obligationis absque re-
cognitione debitoris, quod subscriptum est a te-
stibus.

- 1 **N**unquam ergo, inquires, *instrumento fides habenda*
2 *erit absque recognitione ejus, contra quem*
3 *producitur?* Omnino, † si nempe testes adhibiti fu-
erint, illudque subscripserint, juxta tradita Bartol. *in*
4 *Ausb. At si contract. num. 8. C. de fide instrum.* Matth.
5 *Col. de process. execut. part. 3. c. 1. n. 138.* † Non-
solum, quod testium præsentia cessare faciat suspi-
6 *cionem fraudis atque erroris, Bald. in l. script. 11. n.*
7 *5. C. qui pot. in pign. Jas. in l. admonendi 31. n. 88. ff.*
8 *de jurejur.* Sed etiam, † quia testium assertioni
non minus atque ipsius debitoris confessioni fides
9 *habenda est, c. 1. c. primates 2. q. 1. † modò assertio*
10 *illa sit jurata, l. jurisjur. 9. C. de test. c. quoties 5. extr.*
11 *eod. tit. supr. defin. 12.* † ut sic confessione opus non
sit, ac proinde nec recognitione, *l. cum de indebito.*
12 *25. §. ult. ff. de probat.* si modò testes ad minimum
duo subscripserint, *l. ubi 12. ff. de test.* Attamen hoc
13 *casu, † ipsorum testium recognitio præcedat, neces-*
14 *sè est, ut bene docet Col. dict. c. 1. n. 141.* Neque
15 *enim tùm ipsum instrumentum, sed testes arguunt*
16 *veritatem negotii, quod inter contrahentes actum*
17 *est, adeò ut hic scriptura non probet, † sed conten-*
18 *tum in eo probetur, prout in simili de adminiculis,*
19 *ad fidem instrumenti requisitis, loquitur Molin. in*
20 *consuet. Paris. tit. 1. §. 5. n. 16. Vid. quoque Anton.*
21 *Fab. in C. lib. 4. tit. 16. defin. 22.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. Es wäre denn/daß
zum wenigsten 2. Zeugen darben gewesen/und das Brieff und
Siegel unterschrieben hätten/solches auch nochmals eydlichen
Bezeugen würden/auff solchen Fall wäre des debitoris recogni-
tio unvonnöthen/und er nichts weniger Brieff und Siegel/Sol-
ge zu leisten schuldig/B. R. W.)

DEFINIT. XXV.

Recognitione vel sacramentali diffensione documentorum
nemo gravandus est, quando ea contra
ipsum nihil probant.

- 1 **E**ffectus recognitionis, aut diffensionis jurate
2 *in eo potissimum consistit, ut pars adversa*
3 *contra quam documenta produeruntur, fateatur ve-*

ra esse, vel non eorum contenta. At quid opus est
anxius in veritatem documentorum inquirere, si
nihil ex iis probetur? † Non ergo vel recognitione
2 *ne vel sacramentali diffensione onerandus, si docu-*
3 *menta producta talia sint, ut nihil probare, nec re-*
4 *cognolcenti præjudicare queant, Ordin. process. judic.*
5 *Elect. Sax. tit. 25. §. Weil es auch. vers. Allein*
6 *ehe es zur Endesleistung gereicht/ic.* † Scilicet ut
7 *nemo supervacuâ probatione, ita nec inani recogni-*
8 *tione gravari debet, arg. l. hac stipul. 14. §. 1. ff. ut le-*
9 *gat. seu fidei serv. caus. cav. multò minus sacramen-*
10 *to frustraneo astringi, † cum metu numinis divini,*
11 *nemo facilè jurare velle credatur, l. que sub condit.*
12 *8. ff. de condit. inst. l. cum quidam 2. C. de fide instr.*
13 *Ant. Fab. in C. lib. 4. tit. 1. defin. 8. n. 4.*

Ita Domini in causa Curatoris Annen Viduz Balthasris
Freunds/ contra Bernh. Wigleben zu Salze/ Mens. April.
Anno 1633. (Verb sent. Die andere documenta aber sub E.
G. H. I. Z. Aa. Bb. Cc. Dd. und Ee. weil dadurch wider Be-
flagten nichts erwiesen werden kan / mag er zu recognosciren
oder eydlichen zu difficiren nicht angehalten werden/B. R. W.)
Et in causa Joach. Gerings contra hæredes Leonhardi Lau-
bens/ ventilatâ in Prætorio Lipsiensî, Mens. Oct. Anno 1636.

DEFINIT. XXVI.

Instrumenta communia vel in duplicibus judiciis Re-
us quoquo actori edere tenetur.

1 **A**ctor indistinctè omnia instrumenta Reo postu-
2 *lanti edere tenetur, l. non est nov. 5. l. just. 6. l. ult.*
3 *C. de edend. † non solum rationes, de quib. prædicti*
4 *textus propriè loquuntur, sed etiam quævis alia in-*
5 *strumenta & documenta, † quæ ad fundandam in-*
6 *tentionem rei idonea censentur, Bald. in dict. l. ult.*
7 *C. de edend. Hart. Pistor. observat. 218. n. 5. & seqq.*
8 *ubi hoc eleganter probat Fulv. Pacian. de probat. liv.*
9 *63. n. 118. & seq. sive instrumenta communia sint sive*
10 *non; Et sive actor illis usus est in judicio sive non,*
11 *Hart. Pistor. dict. observat. 218. n. 3. num. 12. & seqq.*
12 *† Quamvis & quibusdam in casibus actor ad editio-*
13 *nem cogi nequeat, quos post alios refert Matth.*
14 *Berlich. part. 1. concl. 45. n. 15. & seqq. † Sed contra,*
15 *Reus actori regulariter instrumenta atque docu-*
16 *menta edere non tenetur, l. 1. C. de edend. l. qui ac-*
17 *cusare 4. l. ult. C. eod. tit. Matth. Wettenb. in parat. ff.*
18 *de edend. n. 12. Hartm. Pistor. dict. observat. 218. in pr.*
19 *Andr. Gail. lib. 1. observ. 106. n. 1. & seqq. Fulv. Pacian.*
20 *dict. lib. 1. cap. 61. n. 48. & seq. † Nili in certis casu-*
21 *bis, quos distinctè post alios refert Matth. Berlich.*
22 *dict. concl. 45. n. 28. & multis seqq. Sæpillimè au-*
23 *tem actor à Reo exigit editionem instrumentorum*
24 *communium, † quæ ipsi omninò injungi debet, l. si*
25 *qua sunt 5. ff. famil. ercisc. l. procurator. 7. C. de eden-*
26 *do. Andr. Gail. dict. loc. n. 3. Pacian. dict. c. 63. n. 143.*
27 *† Quod & disertè approbavit Serenissimus Saxon.*
28 *Elect. in Ordin. process. judic. tit. 26. in pr. vers.*
29 *Oder ihnen beyden gemeyn sey. Qualia sunt, instru-*
30 *menta Emptionis-Venditionis, Locationis-Condu-*
31 *ctionis, &c. † Pariter, & in duplicibus judiciis te-*
32 *netur Reus ad editionem instrumentorum, scilicet,*
33 *quia in hisce judiciis † Reus etiam actoris vices su-*
34 *stinet, Bald. in l. instrumenta 24. C. de fideicommiss.*
35 *n. 7. Pacian. dict. c. 63. n. 129. Jac. Menoch. lib. 2.*
36 *arbitr. judic. quest. cent. 5. cas. 499. n. 85.*

Ita Domini in causa Hausen und Matthiâ der Classe &
Consort. contra Michael Peyschmannen ventilatâ coram Sen-
nato Lipsiensî Mens. Nov. Anno 1616. (Verba sent. Daß Be-
flagter nochmals den Originalkauff-Brieff/und die Quittung
mit lic. D. signiret, zu ediren, und auszuantworten schuldig
x.)

DEFINIT. XXVII.

Instrumenta, quæ propriè ad actorem pertinent, Reus
semper edere obstrictus est.

- I**N genere autem tenetur quoque Reus instrumenta & documenta edere actori, si veritas aliter haberi nequeat, ut quia facultas probationum absque culpa actoris perit, vel is instrumenta sua amisit, aut originalia perdidit, Specul. lib. 2. part. 2. tit. de instrum. edit. §. videndum restat. 6. n. 17. Fulv. Pacian. de probat. lib. 1. c. 63. n. 153. & seqq. Jacob. Menoch. lib. 2. arbitr. judic. q. cent. 5. cas. 499. n. 55. & seqq. † maximè verò, si rationes vel instrumenta sint inutilia Reo, actori verò possint esse utilia, Pacian. dict. c. 63. n. 136. & seqq. Matth. Berlich. part. 1. concl. 45. n. 53. Menoch. dict. cas. 499. n. 88. † Planè, semper imponenda est Reo editio instrumentorum eorum, quæ propriè & quasi domini jure ad actorem pertinent, Pacian. dict. c. 63. n. 142. & seqq. Menoch. dict. cas. 499. num. 75. † Quod & placuit Saxoni Serenissimo, in Ord. process. judic. tit. 26. in pr. vers. Als da seyn die Brieffe/welche dem/der Edition suchet/zugehören.

Ita Domini in causa Melchior Berners von Hamburg contra Hansen Schwendendorffers Erben ventilatà in Prætorio Liplienti, Mens. Apr. Anno 1632. (Verba sent. Daß Beklagte Schwendendorffersche Erben den lib. litten Wechsel-Brieff zu Klägers Nothdurfft zu ediren, und vorzulegen schuldig/ie)

DEFINIT. XXVIII.

Instrumenta edere jussus, si neget se ea habere, juramento id obtinere debet.

- A**Tqui, inquit, facillimè actor sive Reus documenta edere jussus editionem avertere poterit, negando scilicet, se ea penes se habere? Sed contra hanc malitiam adinventà est sacramentalis purgatio: † Ufu enim & consuetudine receptum fuit, ut jussus exhibere instrumenta vel documenta, ea vel edere vel jurare debeat, se illa documenta non habere, nec dolosè vel malitiosè habere desiisse, l. ult. C. de fide instrum. Anton. Tellaur. decis. 171. Rutg. Ruland. de commiss. part. 2. lib. 5. c. 25. † Quod & approbavit Illustrissimus Saxon. Elector. in Ord. process. judic. tit. 26. in pr. vers. Ist durch üblichen Brauch der Gerichte, ita tamen, † ut antequam alicui editio vel sacramentalis purgatio imponatur, præsumptio vel suspicio sit contra illum, quod rationes vel instrumenta ea, quæ edi petuntur, penes se habeat, dict. tit. 26. §. Es soll auch ferner. † veluti, si instrumentum fuerit penes defunctum, tunc enim ad hæredem quoque pervenisse videtur, aut si conventus habuerit causam à petente, vel ab initio instrumentum renuerit, Rutg. Ruland. dict. lib. 5. cap. 12. n. 4. Matth. Berlich. part. 1. concl. 45. n. 74. † Nec injunctà alicui instrumentorum editione, confestim ad juramenti præstationem properari debet, sed si jussus edere certa aliqua instrumenta, omnia sua documenta, quæ penes se habet, ad inspiciendum & perlustrandum exhibere velit, prius audiri debet, antequam juramento gravetur, Ordin. process. judic. dict. tit. 26. Da aber gleich. Anton. Tellaur. decis. 171.

Ita Domini in causa Hansen und Matthid der Claussen und Consort. contra Michael Pechman zu Leipzig Mens. Nov. Anno 1616. (Verba sent. Daß Beklagter nochmals den Original Kauff-Brieff und die Quittung mit l. D. ligniret, zu ediren und auszuantworten schuldig; Er könnte sich denn vermittels seines leiblichen Endes reinigen und schweren/das er solche beyde documenta nicht bey sich/dieselbe auch zu seinen Händen oder in seine Verwahrung niemals empfangen/nach daß er solche dem Kläger vorsehligen vorenthalten thäte/mit solchem Ende würde er gestaltten Sachen nach billich gehöret und zugelassen/Er thue nun solches also oder nicht / so ergehet darauff ferner in der Sachen/was recht ist/W. D. W.)

Item in causa Melchior Berners contra Hansen Schwendendorffers Erben zu Leipzig/Mens. Sept. Anno 1634. (Verba sent. Daß Beklagter vorigem Urtheil zu Folge/entweder

Carp. Definis. Vol. I.

den gefoderten Wechsel-Brieff zu Klägers Nothdurfft nochmals vorzulegen/oder dem Erbieten nach/ungefeinrt/ und ohne fernern Verschleiff/das Juramentum solcher Gestalt/das sic den libellirten Wechsel-Brieff bey sich nicht gehabt/nach gefährlicher Weise von abhanden kommen lassen/ zu leisten und zu schweren schuldig/W. D. W.)

Et in causa Johannis Cornelii contra Heinrich Migen/ ventilatà in Prætorio Liplienti, Mens. Mart. Anno 1636.

DEFINIT. XXIX.

Jussus à judice edere documenta, non potest petere juramentum calumniæ à parte adversa, nisi ei juramentum in processu ordinario super editione fuerit delatum.

- E**Tsi de jure communi is, qui editionem documentorum ab adversa parte postulat, juramentum calumniæ præstare teneatur, l. si quis ex argentiariis 6. §. exigitur 2. l. quadam 9. §. ceterum omnibus 3. ff. de edend. Salycet. in l. 1. C. eod. n. 6. Fulv. Pacian. de probat. lib. 1. c. 64. n. 76. † Hodie tamen in foro Saxonico aliud receptum est, nec jussus jurare, quod instrumenta penes se non sint, ab adversa parte juramentum calumniæ petere valet, Ord. process. judic. Elector. Saxon. tit. 26. in pr. Matth. Welenb. in parat. ff. de edend. n. 13. vers. sed hoc non multum. † Tum quod præsumptio calumniæ non cadat in eum, qui juxta dispositionem juris petit editionem, l. nullus 55 l. nemo. 151. ff. de Reg. jur. † Tum quia juramentum hoc calu non a parte, sed legè & consuetudine defertur, l. ult. C. de fide instrum. dict. tit. 26. in pr. ubi juramentum calumniæ locum non habet, Supr. Constit. Elect. 12. defn. 24. & 25. Andr. Rauchb. part. 1. q. 11. n. 36. & seqq. Dan. Moll. lib. 2. Semestr. 14. † Sed hoc ita, nisi quis jure ordinariæ actionis petat editionem instrumentorum, ac super eà parti adversæ deferat juramentum; Quo casu actor a præstatione juramenti calumniæ haud liber est, dict. tit. 26. §. Es soll auch ferner. vers. Es wolle denn der. Nec enim tum à lege, sed à parte juramentum defertur, † ubi semper deferens ad præstationem juramenti calumniæ est obstrictus, Supr. Constit. Elect. 12. † Utroque tamen casu, sive à judice sive à parte juramentum hoc deferatur, illud præcisè præstandum est, nec relationi nec probationi ad exonerandam conscientiam locus datur, dict. tit. 26. in pr. & §. Es soll auch ferner. in fin. † Quia scilicet ipsam partis notitiam concernit, quo calu cessat relatio juramenti, ut dixi Supr. Const. Elect. 14. defn. 11. † Probatio autem ad exonerandam conscientiam propterea censetur prohibita, ne processus summaris vel executivus, in quo plerumque editio instrumenti & obligationis petitur, per ordinarias probationes in processum commutetur, ut dixi Supr. Const. 14. defn. 28.

Ita Domini in causa Martin Böttigers contra Hansen Heimgen zu Leipzig/Mens. August. Anno 1632. (Verba sent. Darous allenthalben so viel zu befinden/das Kläger auff vorgehendes des Beklagten End vor Befehrd den deferrirten End zu schweren/ und daß er das gefoderte Handels-Buch und Wechsel-Brieff nicht habe/nach gefährlicher Weise von abhanden kommen lassen/ zu schweren schuldig/ ferner darauff zu beschehen/was recht ist/W. D. W.)

DEFINIT. XXX.

Detrectant editionem & juramenti præstationem, si actor est, causa cadit, sin reus, instrumenta pro editis & recognitis habentur.

- A**T quid, si jussus edere instrumenta, vel jurare, obediens nolis, & editionem pariter atque juramentum

- menti praestationem detrahet? Nec tūm medium.
- 2 compellendi deest: † Etenim, si Reus est, qui edere vel jurare renuit, instrumenta petita pro editis & recognitis haberi debent, Ord. proc. jud. Elect. Saxon. tit. 26. §. Würde sich aber jemand. vers. oder wenn es Beklagter wäre. † Sin verò actor, causā cadit & ulterior audientia vel actio ei denegatur, dict. §. Würde sich aber vers. oder auch da es Klägers, Felin. in cap. 12. extr. de fid. instrum. num. 13. Matth. Wesenb. in parat. ff. de edend. n. 14. Fulv. Pacian. de probat. lib. 1. c. 66. n. 174. † Quo ipso parti
 - 5 adversæ satis prospectum videtur, † cui insuper etiam comperit actio ad interesse, quanti scilicet ejus interfuit, editionem debito modo & tempore factam fuisse, l. 6. §. ex hoc edito 5. l. 7. l. 8. l. 9. l. 10. §. 2. ff. de edend. Wesenb. dict. loc. n. ult. in fin. Pacian. dict. c. 66. n. 139. & seqq.

Ita Domini in causa Andreæ Heldenreichs contra Abraham Drauern zu Leipzig/Menf. Jun. Anno 1631. (Verba sent. Und wird nunmehr das von Klägern copialiter und sub lit. A. producire documentum pro edito & recognito billich gehalten/ B. N. W.)

DEFINIT. XXXI.

Quandoque etiam inditione multæ arbitraria ad edendum instrumenta vel jurandum Reus compellitur.

- 1 **N**on tamen semper hoc medio actori petenti instrumentum prospectum videtur; *Quid enim, si de contentis instrumentorum non constaret?* Fateor,
- 2 non juvari actorem ex eo, † quod ejusmodi instrumenta, de quorum contentis non apparet, pro editis & recognitis habeantur. † Nec enim condemnare potest Reum iudex, si nesciat, ad quod ex instrumento obligetur, in quo editionis pariter instrumenti atque recognitionis effectus existit, l. cum de indebito 25. §. ult. ff. de prob. l. plures 19. C. de fide instr. † Quid etiam, si editio instrumenti, cuius certè contumacia ei, qui in instrumento nominatus est, nocere nequit, quia pœna non debet egredi suos autores, l. sancimus 22. C. de pen. Ant. Fab. in C. lib.
- 5 4. tit. 9. defn. 2. n. 4. † Alia itaque via hoc casu procedendum erit adversus Reum contumacem; † Nimirum, multæ arbitrariæ ad edendum vel jurandum compelli debet, disponente sic Electore Illustrissimo in Ordin. process. judic. tit. 26. §. Würde sich aber jemand. Andr. Gail. lib. 1. observ. 134. n. 11. Rutg. Ruland. de commiss. part. 2. lib. 5. c. 26. num. 3.

Ita Domini in causa Melchior Werners contra Hanien Schwendendorffers Erben zu Leipzig/Menf. Apr. Anno 1632. (Verba sent. Daß beklagte Schwendendorffersche Erben noch, mals und bey Straffe 100. Goldfl. den libellirten Wechsel Brief zu Klägers Nothdurfft entweder vorzulegen/oder da sie denselben bey sich nicht gehabt/nach gefährlicher Weise von abhanden kommen lassen/ju schweren Schuldig/ B. N. W.)

DEFINIT. XXXII.

Ex instrumento etiam continente debitum in diem, quandoque ad partam executionem agitur.

- 1 **E**t si regulariter obligationes sive instrumenta, quantumvis fide digna, non habeant paratam executionem, sed ab actore processus ordinarius inchoari debeat, l. 1. & 2. C. de execut. rei judic. l. negantes. 9. C. de oblig. & action. l. un. C. de probib. sequestr.
- 2 † Attamen multi existunt casus, ubi à Regula illa receditur, quos latè refert ac tractat Matth. Col. de process. execut. part. 2. c. 2. n. 3. & multis seqq. Im-
- 3 primis verò fallit hæc Regula † in instrumentis, quibus ex statuto vel consuetudine loci tribuitur parata executio, quia consuetudo facit instrumen-

tum authenticum, quòd aliàs non foret authenticum, Felin. inc. 2. extr. de prob. Matth. Col. dict. c. 2. n. 7. Eleganter Petr. Heig. part. 2. q. 7. num. 7. & n. 21. & seqq. † Veluti in provinciis Saxonis, 4 super instrumentis liquidis non habentibus a iquod vitium visibile, quatenus non continent pactum turpe, contra debitorem præcisè fieri debet executio, ex Ord. provinc. D. Augusti Elect. Saxon. de Anno 555. tit. Verfaßt Brief und Siegel. † Sed num hæc actio etiam in instrumento locum habeat, quod continet debitum conditionale vel in diem, quæ nondum venit, disceptari solet? Quod rectè negant Dan. Moller. lib. 2. semestr. 23. & Hartm. Pistor. observ. 209. num. 12. † Nam cum ex hoc agi nequeat, multò minus executio peti poterit, l. cedere diem. 23. ff. de V. S. l. quod in diem. 7. ff. de compensat. Bartol. in l. ita stipulatus 125. ff. de verb. obligat. l. §. ult. ff. quando dies Usufr. leg. ced. † At si conditione pendente, vel antequam 7 venerit dies solutionis, facultatibus labatur debitor, aut de fuga suspectus sit, non video, cur prohiberi debeat Creditor petere executionem, † saltem in 8 eum finem, quo jus reale in bonis debitoris consequatur, si aliàs sufficienter ipsi cautum non sit, pro ut docet Moll. dict. cap. 23. † Cum & hoc in casu, ante diem vel conditionis eventum, cogi possit debitor, ut pignoribus vel fidejussoribus caveat Creditori, l. quæsitum 14. ubi Gloss. & Bartol. ff. de pignor. Moll. dict. loc. num. 2.

Ita Domini in causa Martini Zoppens zu Merseburg/Menf. Sept. Anno 1626. (Verba sent. Seyd ihr ex jure cello wider Hansen Bernharden auff Brief und Siegel zu klagen gemeynet / immassen ihr euch auch solches allbereit gegen gedachten Bernharden verlauten lassen/darwider er aber vorwendet/dasß der in der Obligation zugesagte Zahlungs-Termin noch nicht herbey kommen; Ob nun wohl sonst in dem Fall/wenn der Schuldner in Abfall seiner Nahrung kömmt/auch vor der Zahlungs-Frist/die Executio auff klar Brief und Siegel zu Versicherung des Creditoris angeordnet werden mag/ ic.)

DEFINIT. XXXIII.

Cessionarius ex instrumento cesso executionem partam non habet, priusquam de cessione sibi facta doceat.

Dubium equidem non est, vigore Ordinat. Provincial. instrumenta obligationū liquida ad instantiam cessionarii non minus, quàm ad petitionem Creditoris cedentis executioni mandari, † cum & 2 is verè ac propriè Creditor, dicatur & ex cedentis jure experiri censeatur, l. qui stipendia 2. C. de procur. Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 29. defn. 16. n. 3. † Attamen hoc ita demum, si de cessione legitima 3 constet, de qua ante omnia Cessionarius fidem facere debet, ut eleganter docent Nicol. Boër. decis. 10. n. 1. & 2. Anton. Fab. in Codic. dict. tit. 29. defn. 10. n. 2. Dan. Moll. lib. 2. semestr. 20. Matth. Coler. de process. execut. part. 2. cap. 2. num. 58. † Nec sufficit, 4 produci instrumentum obligationis, in quo non saltem Creditori ejusque hæredibus, sed & quibuslibet bonæ fidei possessoribus ac debitoribus instrumenti prospectum est, allen treuen Briefs; Inhabern. † Quid enim, si cessionarius istud furatus 5 fuisset? Et unde constabit, cessionarium esse bonæ fidei possessorem vel detentatorem instrumenti producti? † Ergò necesse est, titulum traditionis doceri, 6 quò instrumentum devenerit ad exhibentem de voluntate Domini. Nunquam enim ex nuda traditione præsumitur vel donatio vel venditio, vel alius titulus ad translationem Domini habilis, † nisi probetur, quod talis titulus præcesserit, & in ejus executionem traditio subsecuta fuerit, l. nunquam nuda. 31. ff. de acq. rer. domin. † Antequàm hoc fecerit Cessio. 7

narius, non obtinebit paratam executionem, ut pluribus firmant Coler. & Dan. Moll. *dict. loc.* ubi etiam ad textus contrarios respondent.

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. Diweil ihr aber dennoch / euren Ansehen nach / durch Vorlegung richtiger Cession, oder sonst nicht beybringen möget / welcher Gestalt ihr vorgedachte Obligation, so auff Andreas Kormans Namen gericht / überkommen / und an euch bracht / ic. So mag auch / ehe u. zuvor solches von euch geschicht / die Execution wider Hansen Bernhardt nicht angestellet werdē / W. R. W.)

Item in causa Domini Francisci Alberti, Ducis Saxon. contra Samuel de Conte zu Leipzig / Mens. Octobr. An. 1635. (Verba sent. Daß Kläger vor allen Dingen / welcher gestalt / und quo Titulo Beklagens Obligation zu seines gnädigen Herrn Principalen Händen kommen / zu bescheinigen und bezubringen verpflichtet; Ehe und zuvor solches geschicht / ist sich Beklagter mit ihm ferner einzulassen / oder die Zahlung zu leisten nicht schuldig / W. R. W.)

DEFINIT. XXXIV.

Scriptura privata vel liber rationum pro scribente non probat.

- 1 **C**ontra scribentem scripturam vel Epistolam probare expeditum est, per text. in *C. extr. de fide instrum. l. Publica. 26. §. 2. in fin. deposit.* † etiam si penes defunctum fuerit reperta, nec data ei, ad quem scripta fuerit, ut disputat Dan. Moller. *lib. 14. semestr. cap. 44. num. 4. & seqq.* † At pro scribente vel proferente, Scriptura privata vel liber rationum nunquam probat, *l. rationes 6. l. exemplo. 7. l. instrumenta. 5. C. de probat. l. ult. C. de Conv. fisc. debitor. lib. 19.* † præsertim, si agatur de præjudic. tertii, ut notant Dd. in *l. admonendi 31. ff. de jurej. ubi Jafon. num. 76. Felin. in cap. 2. num. 2. extr. de fide instrument. & in c. cum causam 13. extr. de probat. Andr. Gail. lib. 2. observat. 20. num. 1. Joh. Schneidew. in tit. inst. de liter. obligat. n. 14.* Non enim quisquam in causâ propriâ testis esse potest viva voce, *l. omnibus 10. C. de testib.* Ergo, neque scripturâ privatâ, *Nov. 73. c. 3. Petr. Aug. Morla in Empor. tit. 8. de reb. Cred. quest. 17. num. 12.* Quod tamen vulgo limitant, † si is, ad quem Epistola scripta est, eam tacitus acceptet, nec quicquam contradicat, quia tum fidem ejus approbare censeatur, Bartol. in *dict. l. admonendi 31. n. 30.* Dan. Moll. *dict. c. 44. n. 2.* † Aut, si duo connexa contineat scriptura vel epistola, unum pro scribente, alterum contra eum, & is ad quem scribitur, ea, quæ in favorem ipsius scripta sunt, acceptet, † quo ipso alteram quoque partem pro scribente facientem probare censeatur, Joseph. Mascard. *de probat. concl. 626. num. 20.* Dan. Moll. *dict. cap. 44. num. 3.*

Ita Domini in causa Hieronymi von Striege zu Amberg / Mens. Maj. Anno 1635. (Verba sent. Wenn gleich euer Eydam berührte Post der 400. Gulden bey euch zu fordern berechtiget wäre / ic. So wäre ihr ihm doch die Zahlung / ehe und zuvor er solche seine Forderung entweder durch eures Sohnes Hand und Siegel / oder sonst gebührlichen / und anderer Gestalt / als durch sein Hand-Buch und eigene Schrift / bescheiniget und beybringt / zu leisten nicht verpflichtet / W. R. W.)

DEFINIT. XXXV.

Libri Mercatorum quando semiplenè probent, & juramento suppletorio confirmantur.

- 1 **Q**uid autem de libris mercatorum & campforum habendum? † Sanè, quia libri hi etiam privatae sunt scripturae, pro scribente & proferente eos fidem non facere, dixerit quis cum Gloss. in *l. quadam. 9. §. numularios 2. verb. decurritur. ff. de edendo.* Communiter tamen Dd. in sententiam hanc iverunt, † ut libros mercatorum, deficiente aliâ probatione, in subsidium saltem semiplenè probare existimaverint, ita ut proferenti juramentum suppletorium deferri possit, Bartol. in *l. admonendi 31. ff. de jurej. n. 26. &*

*ibidem Jafon. num. 127. Felin. in c. 2. de fide instrum. n. 21. Andr. Gail. lib. 2. observat. 20. n. 2. Hartm. Pift. observat. 86. Cravett. in tract. de antiq. tempor. part. 1. §. quarto limitatur n. 24. Joh. Sichard. ad l. 3. num. 33. C. de reb. credit. Casp. Klock. de contrib. cap. 20. n. 420. Hering. de fidejuss. c. 20. §. 1. n. 71. † Tum quia in causis mercatorum non disputandum de apicibus juris, sed tantum de æquitate & bona fide, *l. si fidejussor 29. §. quadam 4. ff. mandat. l. etsi non cognitio. 4. C. de contra jus vel util. publ.* Andr. Gail. *dict. observat. 20. num. 5.* Anton. Fab. in *Cod. lib. 8. tit. 27. defin. 3. n. 2.* Matth. Wesenb. *consil. 10. num. 40.* † Tum, quod mercatores quibusvis mercium suarum emptoribus sine Chirographo fidem habere soleant, ut tantò æquius sit, ex adverso quoque plus fidei illorum libris adscribi, Reinh. Bachov. in *not. ad Treutl. vol. 2. disp. 4. th. 2. lit. B. in fin.* † Quod tamen non aliter accipi velim, quàm tribus hiis conjunctim concurrentibus, *Primo*: si mercator proferens libros sit bonæ famæ, & persona honesta ac fide digna, veritatemque scribere consueverit, *l. vel universorum 12. ff. de pignor. act. l. qui commissi. 13. §. 1. ff. de Usur. l. 5. §. à barbaris 6. ff. de re milit. Fulv. Pacian. de probat. lib. 1. cap. 63. num. 20. Casp. Klock. de re c. 20. num. 417. Wesenb. consil. 36. num. 23.* † *Secundò*: Quod causa debiti sit expressa, *l. cum de indebito 25. §. ult. ff. de probat. Pacian. dict. loc. n. 22.* Quia sola scriptura non est modus constituendi obligationem, sed inducit saltem præsumptionem obligationis ex causa, quæ allegatur præcessisse Sichard. in *dict. l. 3. num. 36. C. de Reb. Credit.* † *Tertiò*: Ut liber rationum contineat data & accepta cum designatione dierum, *l. cum servus 82. ff. de condit. & demonstr. Anton. Fab. in C. lib. 4. tit. 16. defin. 5. num. 1. Hartm. Pistor. dict. observ. 86. Joh. Köpp. decis. 46. num. 55.* Quod verò Andr. Gail. *dict. loc. num. 3.* † in super addit librum mercatoris eatenus rationes propria manu mercator conscripserit, per text. in *l. generaliter 13. C. de non num. pecun.* id certe ex textu illo non probatur, † nec in practicâ fori Saxonici receptum est, sed sufficit, rationes saltem ab administratore, vel institore, aliâve certâ personâ, honestâ & fide dignâ fuisse consignatas, Hart. Pift. *dict. observat. 86. num. 15. vers. si quidem ab administratore & c.**

Ita Domini in causa Georgii Cramers zu Leipzig / Mens. Febr. Anno 1578. (Verba sent. Hat Christoph Weidner eine Zeit hero mit euch gehandelt / und ist euch vermöge des Auszugs 869. Gulden / 14. Groschen 4. Pfenninge schuldig blieben; Ob er nun gleich euch darüber keine Handschrift gegeben / da ihr aber dennoch oder euer Handels-Diener / so die Posten des Auszugs in euer Handels-Buch geschrieben / dasselbe mit seinem leiblichen Eyde bestärcken würde / ic. So würde euch die Zahlung des Restes aus seine Gütern billich gefolget / W. R. W.)

In causa Hansen Salzwedels contra Matthes Etemmin / Amptschöpffer zu Meissen / Mens. Mart. Anno 1626. (Verba sentent. Hat Churfürstl. Durchl. zu Sachsen / unser gnädigster Herr / auff eingeschickten euren unterthänigsten Bericht / gnädigst befohlen / wofern klagerender Salzwedel sein Handels-Buch mit einem leiblichen Eyde bestärcken würde / so sollet ihr in Verbleibung gültlicher Zahlung ihm wider Beklagten darzu gebührlichen verbleiben / und es ist Salzwedel solchen Eyd durch seinen Diener / so die Bücher gehalten / ablegen und leisten zu lassen erbötig / ic. so wird er damit billich gehört und zugelassen / W. R. W.)

In causa Georgii Windlers contra Christoph Bihlers Erben / ventilatâ coram Senatu Lipsiensi, Mens. Oct. Anno 1635. (Verba sent. Würde nun Kläger sein Handels-Buch in Person oder durch den Handels-Diener / welcher dasselbe gehalten / und die verzeichnete Posten eingeschrieben / mit einem leiblichen Eyde bestärcken / tumassen ihm zu thun oblieget / so seyn auch Beklagte die in andern Auszuge nahmhaft gemachte Posten ihres Vorwendens ungeachtet abzustatten pflichtig / W. R. W.)

Et in causa Martini Michaels zu Franckenberg / Mens. Jan. Anno 1636.

DEFINIT. XXXVI.

Plenè probant Libri mercatorum, quando unius testis depositio concurrat.

- 1 **S**emiplenè igitur probant libri mercatorum pro scribente & proferente eos; concurrentibus requisitis, de quibus dixi *Defin. preced.* Ex quo sequitur, plenam ejusmodi libris fidem habendam, nec juramento scribentis eos confirmandos esse, † si unius saltem testis depositio concurrat. Scilicet, † quia duæ semiplenæ probationes unam plenam probationem faciunt, per text. in *l. instrumenta* §. C. de probat. l. qui sententiam 16. C. de pen. c. praterea 27. extr. de testib. & attest. c. ult. extr. de success. ab intest. Pract. Papiens. in pract. forma responsionis rei conventi. §. jurisjur. n. 4. Salycet. in l. bona fidei. 3. C. de reb. Credit. & jureshr. Joh. Campegi. in tr. de testib. reg. 303. † veluti hinc privata scriptura & testis unus, vel fama, quæ sunt semiplenæ probationes diversi generis, conjunguntur ad plenam probationem, c. cum causam 13. extr. de probat. † Quidni ergò etiam libri mercatorum cum unius testis depositione plenam facerent probationem cum libris ejusmodi longè major fides habenda sit, quam privatæ scripturæ, Bartol. in l. admonendi 31. ff. de jurejur. n. 48. *Defin. preced.*

Ita Domini in causa Georgii Guldens zu Annaberg/ Mens. Apr. Anno 1630. (Verba sent. Ob ihr nun wohl solche Schuld-Forderung mit keiner Verschreibung zu belegen; Da aber dennoch der kriegische Vormund als ein Zeuge vermittelst Eydtes aussagen würde/ daß Christoff Hauke euch die geklagte Forderung schuldig worden/ ihr auch hierüber mit euren Handels-Büchern die Schuld richtig belegen und beybringen würdet/ ic. So wäre solche eure Schuld zur Nothdurfft erwiesen/ und wären demnach Christoff Handens Erben euch dieselbe zu bezahlen und abzustatten schuldig/ B. N. B.)

DEFINIT. XXXVII.

Mercatorum libri saltem in iis rebus probant, quæ ad commerciorum & negotiationis materiam spectant.

- 1 **Q**uod dixi, libros mercatorum semiplenè probare, etiam pro scribente & proferente eos, † *Supr. Defin. 35.* † illud notabiliter restringendum, est ad causas eas, quæ ad commerciorum & negotiationis materiam spectant; creditur enim libris mercatorum saltem in iis, quæ pertinent ad artis exercitium, & non aliter, l. 3. §. eod. modo 2. ff. nau. caup. stabul. Hippolyt. singul. 560. n. 1. Jas. in l. age cum. 3. *Geminiano* 3. num. 3. C. de transact. † Ergò, si scripsisset mercator in libris suis domum meam ad se pertinere, aut me in tali re damnum dedisse, nulla prorsus fides libris esset habenda, per notata Joh. Andr. ad *Specul. tit. de instrum. edit.* §. nunc dicendum num. 4. ad verb. si æconomus. Andr. Gail. lib. 2. observ. 20. num. 8. Hocque est, † quod causa debiti necessariò exprimi debeat in libris mercatorum, ad hoc, ut fides aliqua ipsis tribuatur, l. apparitores §. C. de exact. tribut. lib. 10. l. neminem. 4. C. de suscept. prapof. & arcar. lib. 10. Anton. Fab. in C. lib. 4. tit. 16. *defin. num. 3.* † Planè mercatoris confessio, in libro suarum rationum scripta, probat plenè contra ipsum mercatorem, etiam si absente debitore facta sit, adeoque etiam post mortem mercatoris, ut consulti Hippol. singul. 457. num. 2. Andr. Gail. dict. observ. 20. num. 10. Vid. quoque Dan. Moll. lib. 1. Semestr. 44.

Ita tractatum in eadem causa Georgii Guldens zu Annaberg/ Mens. Apr. Anno 1630.

Et in causa Martini Michaels zu Standenberg/ Mens. Jan. Anno 1636.

DEFINIT. XXXIIX.

Plenè probat Exemplum, seu conceptum alicujus instrumenti, in archivis publicis repertum.

- 1 **I**nstrumentum, quod nec scriptum nec subscriptum est à Notario, fidem nullam facere potest, licet repertum sit in Notarii protocollo, † quia subscriptio Notarii unum est de essentialibus instrumenti, l. generali. 3. ubi Dd. C. de tabell. lib. 10. Anton. Fab. in C. lib. 4. tit. 16. *defin. 21. num. 1.* Aliud dicendum, † si ejusmodi instrumentum imperfectum, vel potiùs exemplum sive conceptum instrumenti repertum fuerit in archivis publicis. † Nam si scriptura vel Apocha privata in actis reperta plenam probationem facit, l. ne in arbitris 4. §. si igitur 1. C. de recept. arbitr. Jason. in l. admonendi. 31. ff. de jurejur. n. 93. & 97. † Cur non multò magis scriptura vel instrumentum, quod in archivis publicis reperitur, plene probabit? Cum probationes, † seu libri ex archivis publicis desumpti, plenam fidem mereantur, *Auth. ad hac vers. item & Charta C. de fide instrum. l. census 10. ff. de probat.* Pract. Papiens. in forma productionis instrumenti §. exhibens & producens num. 12. Felin. in c. cum causam 13. extr. de probat. num. 7. Matth. Col. de process. execut. part. 3. cap. 1. num. 53. & seqq. Joh. Köppen. decif. 46. num. 11. & seq. † Plana facit quoque conventio seu pactum inter partes contrahentes de stando privatæ alicujus scripturæ, vel instrumenti, ut id plenè probet, Bartol. in l. ult. ff. de prator. stipulat. Petr. Heig. part. 2. quæst. 3. num. 15. † non quidem, ut privata illa scriptura vim habeat publici instrumenti (quod in potestate partium non est, l. si forte 8. ff. de Castrens. pecul.) sed ut plenam fidem inter pacificantes obtineat, † saltem ex conventionem, quæ facultatem probandi alterare & rainuere potest, Fulv. Pacian. de probat. lib. 1. c. 5. n. 15. & seqq. Joseph. Mascard. de probat. vol. 3. concl. 1294. num. 13. 14. modò non doli subit, † qui à partibus contrahentibus remitti nequit, ut maximè aliæ solennitates remittantur, Felin. in cap. 2. n. 13. extr. de fide instrument. Jacob. Menoch. de presumpt. lib. 5. presumpt. 3. num. 10. & seqq. † de quo tamen vide omnino Petr. Heig. qu. 3. num. 19. & seq.

Ita Domini in causa Thomæ Börners / ejusque Conjugis zu Nochtitz/ Mens. Jul. Anno 1600. (Verba sent. Ob gleich die Vergleichung/ davon die übersandte Copie melde/ dem Amts-Buche nicht einverleibet/ und also authentifizet worden; Dieweil aber dennoch das erste Concept solcher Vergleichung dem vorigen Amt-Schöffer zugestellet/ er auch dasselbe mit eigener Hand corrigiret und verbessert/ und es hernach zu ertlichen andern Acten gebunden und beygelegt/ allda solches auch in der Amt-Stuben befunden worden/ ic. So wird durch solches beygelegte Concept obberührte Vergleichung und derselben Inhalt zur Nothdurfft erwiesen/ ic.)

DEFINIT. XXXIX.

Obligatio seu instrumentum, causam debiti non exprimens, nihil probat, nec paratam executionem habet.

- 1 **Q**uamdiu de quantitate & causa debiti non apparet ex obligatione seu instrumento, tamdiu executioni semper opponi potest, quod debitum non sit liquidum, quæ exceptio remoratur paratam executionem, Jason. in pr. Superest. num. 86. inst. de action. Bartol. in l. proinde 25. §. notandum 2. num. 3. ff. ad Leg. Aquil. † Vocatur enim debitum liquidum, quod est certum, hoc est, de quo apparet, quid, quale, quantumve sit, arg. l. certum 6. ubi Bart. & Jason. ff. si cert. petat. l. ubi autem non, apparet 75. ff. de Verb. Obligat. † Ergò, si de causâ debiti ex instrumen-

to vel obligatione non appareat, in effectu nihil probatum est, nec cautio obligatoria sine expressione causæ efficax erit; etiam si stipulatio intervenerit, & desuper instrumentum confectum fuerit, per text. in l. cum de indebito 25. §. ult. ff. de probat. l. 13. C. de non num. pecun. l. ult. ibi: Si causa liquida sit C. de compensat. cap. si cautio. 14. extr. de fide instrument. Andr. Gail. lib. 2. observ. 13. n. 9. Matth. Col. de process. execut. part. 3. cap. num. 7. & seqq. Hartm. Pistor. observat. 39. Johan. Schneidew. ad tit. instit. de lit. oblig. num. 14. † Neque enim subsistere potest debitum vel obligatio absque causa debendi, cui semper obstat doli exceptio, l. 2. §. circa 3. vers. si quis sine causa ab alio stipulatur ff. de doli mali except. † In tantum, ut solutum ex obligatione sine causâ condici queat, l. qui sine causa 3. ff. de condict. fin. caus. l. 26. de donat. l. instrumenta 3. C. de probat. † Atqui paria sunt, causam nullam fuisse, aut eam, quæ est, non exprimi seu ignorari, arg. l. annus 6. ff. de calumniat. l. pen. §. ult. ff. de Vocat. & excusat. mun. Anton. Faber. 7. in C. l. 3. tit. 1. de fin. 2. num. 3. † Sufficit tamen, si de causâ debendi per conjecturas saltem constet, ut tradit Felin. in dict. cap. 41. si cautio. num. 13. extr. de fide instrum. & Mascard. de probat. concl. 345. num. 51. vol. 1. puta, si in obligatione fiat mentio acceptæ pecuniæ, des eius pfaragenen Geldes; † Censetur enim verbum mutati onis errore scriptoris omissum, quod omninò sup plendum, quia ubicunque magnæ pecuniæ quantitas absque causâ adjectione alicui datur, videtur in dubio data ex causâ mutui, Gloss. in l. cum quid 3. ff. si cert. petat. † prout à Scabinis observatum meminit Hart. Pist. dict. observ. 39. num. 2. in fin.

Ita Domini in causa Daniel Jobels zu Schneeberg/Menf. Oâ. Anno 1649. (Verba sent. Ob ist nun wohl zu Behauptung derselben Schuld eine Obligation produciret, darinn Jacob Seelnich sich zur Zahlung anerbotten/dieweil aber dennoch dabey keine causa debendi zu finden / so mag auch solche Obligation vor richtig nicht gehalten/nach dadurch obberührte Schuld/wie zu recht erwiesen/und den Seelnigischen Erben die Zahlung zu leisten/ beständigiger Weise aufserleget werden/ D. N. W.)

Item in causa Matthei Stamblers zu Podelwitz/ Menf. April. Anno 1649. (Verba sent. Ob sie nun wohl zu Bescheinigung solcher Forderung ein Instrumentum eines ertheilten Consensus, so vor 27. Jahren ausgehändiget worden/ produciret: Da aber dennoch euerem Bericht nach/ darinnen gang keine causa debendi zu befinden/nach auch sonst eine Obligation vorhanden wäre / daraus zu vernehmen / wo die Schuld eigentlich herührer/ ic. So wäre angeregter Consens zu Recht nicht beständig/berwegen ihr auch die Zahlung zu thun nicht angehalten werden möchte/ ic.)

Et in causa Hansen Floren von Prage contra Dominum Baronem à Schönburg/ventilata in Præfectura Zwickaviensis, Menf. Julio, Anno 1631.

DEFINIT. XL.

Confessio debiti judicialis etiam absque causa expressione facta probat, & consentientem obligat.

1 **A**lia est ratio confessionis, in iudicio factæ: Nam confessio debiti judicialis etiam sine causâ probat & consentientem obligat, secundum Felin. in c. si cautio. 14. extr. de fide instrum. Joseph. Mascard. de probat. vol. 1. concl. 345. n. 16. Hartm. Pist. observat. 39. num. 7. Ant. de Padiz. in l. siue apud acta 27. n. 7. C. de transact. † Propter auctoritatem nempe & præsentiam Magistratus, quæ errorem & doli suspicionem excludit, Felin. dict. loc. † Planè consuetudine quoque introduci posse, ut instrumentis credatur, absque expressione causæ, ex sententia Scabiorum tradit Hartm. Pist. dict. obs. 39. n. 9. & seqq. † Nempe, quia Statutum, Consuetudo vel pactum possunt alterare facultatem probandi, ut post Fulv.

Pacian. de probat. lib. 1. cap. 5. num. 15. & seqq. docet Petr. Heig. part. 2. quest. 3. num. 14.

Ita Domini in eadem causa Matthei Stamblers zu Podelwitz/Menf. Apr. Anno 1649. (Verba sent. Es wäre denn/ daß ihr angeregte Schuld gerichtlichen gestanden / auff dem Fall wäre ihr/unangesehen keine causa debendi dabey gedacht worden/die Zahlung zu leisten pflichtig / D. N. W.)

DEFINIT. XLI.

Ad reassumptionem processus non admittitur procurator absque speciali mandato ad reassumendum sibi dato.

1 **I**ntantia equidem à defuncto inchoata morte ejus non perit, sed ipso jure transit in hæredes, l. si eum 33. ff. de success. † Adeoque nec opus est, ut novus processus cum hærede instituat. † Attamen reassumendus est processus defuncti ab hærede per declarationem expressam, quæ fieri nequit à Procuratore, † nisi speciale ad reassumptionem mandatum exhibuerit, ut bene sentiunt Andr. Gail. lib. 1. observat. 109. num. 6. Joach. Myaling. cent. 1. observat. 55. Matth. Welens. part. 7. consil. 332. num. 115. Matth. Berlich. part. 1. concl. 27. num. 21. † Tum, quia mutata persona per mortem defuncti, lis & causa etiam mutata, † nec procurator defuncti, ulterius litis Domini censetur, l. & an eadem. 14. l. cum de hoc 27. ff. de except. rei judic. Tum, † quia per reassumptionem processus, domino haud leve creatur præjudicium, ut vel propterea etiam non sufficiat mandatum cum liberâ, nec hoc in casu æquiparetur mandato speciali, arg. l. si quis 25. §. 5. ff. de acq. heredit. † Tum, quia mandatum est stricti juris, & cum defuncto expirat, nec ad personas alias extenditur, c. 32. in fin. extr. de offic. & potest. judic. delegat. † Quid ergo mirum, ut novum ac speciale requiratur mandatum ad reassumptionem litis à defuncto jam coeptæ, Vant. de nullit. ex defect. inhabil. num. 85. Welens. ib. dict. consil. 332. num. 149. & 144.

Ita Domini in causa Andrea Gerlachens contra Martin Feigens Erben zu Schneeberg/Menf. Jan. Anno 1648. (Verba sent. Daß angegebener actor wegen Martin Feigens Erben anderer Gestalt und mit Vorlegung eines richtigen und special-Mandats zu legitimiren, und nachmahls den Process geührlichen zu reassumiren schuldig/ D. N. W.)

DEFINIT. XLII.

Charta blanca, vulgo Blanquet, subscribentem & sigillantem obligat ad hoc, ut executive contra eum agi possit.

1 **E**xpediti juris est, quod instrumentum subscriptione & sigillo munitum paratam habeat executionem, præsertim in foro Saxonico, ex Const. Elect. provinc. de Anno 1555. Rabr. Versetz Dreff und Siegel / Nova Ordin. process. jud. tit. 25. §. Wann auch gleich etner. † Quidni ergo eandem juris efficaciam chartæ blancæ vulgo *blanquet*, a Reo convento subscriptæ & sigillatæ tribueremus, contraque eum paratam dari executionem allereremus? † cum Matth. Coler. de process. execut. part. 3. cap. 1. num. 130. & Franc. Pfeil. consil. 39. Nec enim metuendum erit, † quod contra ignorantem & non consentientem procedatur ex eo, quia tradens chartam vacuam, atque tenorem scripturæ subsecutæ haud inspiciens ignorat id, quod ibi scriptum est, † qui certè nec consensisse, nec obligatus esse dicetur, l. filius fam. 8. §. 1. ff. de procurat. l. distrahente 2. C. de reb. alien. non alienand. † Siquidem præsumptio est contra scribentem vel sigillantem. Nam ex quo hic inspiciendi ac cognoscendi habuit facultatem, cognovisse etiam atque ita approbasse præsumitur instrumentum arg. l. 2. §. inspectio. 5. ff. testam. quemadm. aper. † Quin & eo ipso, quo quis & pas-

- sus est alterius scriptione repleti chartam blancoam à se subscriptam, suoque sigillo munitam, inscriptionem illam omniaque contenta consensisse, eaque approbasse censetur, † quia patientia consensum & ratihabitionem inducit, *L. alienationis 28. in pr. ff. de V. S.* † At iniquis, hac ratione Reo denegabitur remedium detegendi actoris falsitatem & dolum, si forte contra datam promissionem & intentionem Rei in charta bianca subscripta & sigillata quid notaverit? † Non certè hoc sequitur, sed differtur saltem facultas dolum actoris arguendi usque post finitam executionem paratam, atque in Reconventionem rejicitur. † Etenim si Reus post executionem docere velit, quod fuerit deceptus & non legerit instrumentum, audiendus omninò erit in reconventionem, Matth. Coler. *diff. c. 1. num. 130.*
- 12 † Non enim instrumentum subscribens & non relegens obligatur, *l. si falsum 5. C. plus val. quod agit.*
- 13 Matth. Berlich. *part. 1. conclus. 44. num. 11.* † nec errantis ullus est consensus vel obligatio, *l. si per errorem 15. ff. de jurisdict. l. 8. C. de jur. & fact. ignor.*
- 14 † interim antequam error & dolus actoris probetur, standum est instrumento, *l. 2. C. plus val. quod agit. Col. diff. loc.*

Ita Domini in causa Christophori Hempels & Danielis Schneiders zu Eisleben/Menf. Sept. Anno 1636. (Verba sent. Ob nun wohl N. N. sich mit der Wittwen in Vergleichung einzulassen nicht beschliget gewesen; Da aber dennoch die Blancquet unvermehdet/worzu sie gebrauchet werden sollen/von des verstorbenen Testatoris Freunden und Erben vollzogen worden/ıc. So würde die Witwe bey der auffgerichteten Vergleichung/und darauff ihr eingeräumten Erbschafft/bis sie im Stande des Rechts ordentlicher Weise daraus wiederum entsetzt/billich geschätzt/und es möchte ihr unter dessen an Verwaltung der Erbschafft einiger Junhalt beständiger Weise nicht gethan werden/B. N. W.)

DEFINIT. XLIII.

Recognitio documentorum speciale desiderat Procuratoris mandatum.

- 1 Non admittitur Procurator ad recognoscendum documenta originalia, priusquam mandatum specialiter ad hoc sibi concessum exhibuerit, † ex communi Interpp. sententia, Matth. Berlich. *part. 1. conclus. 44. num. 18.* Mindan. *de mandat. jud. lib. 2. cap. 75. num. 8.* Ruland. *de commiss. part. 2. lib. 5. cap. 39. num. 4.* † Quæ & in Curia Electorali supremâ, observantiâ fuit recepta. Rationem si petas, dico, † Recognitionem documentorû propterea desiderare mandatum speciale, quia res est magni præ-

judicii, † quippe recognitione factâ, statim executivè procedendum est, *ex Ordin. provinc. de An. 1555. tit. Berseht Urteff und Siegel. & Process. jud. tit. 24. §. Wenn auch gleich. & tit. 39. §. Wenn aber das Urtheil.* † Atqui in casibus magni præjudicii non admittitur Procurator absque speciali mandato, *arg. l. si quis 25. §. sed utrum. 5. ff. de acquir. heredit. Jason. ad l. jurjurandum 17. §. procurator. 3. num. ff. de jurejur.*

Ita Domini in causa Curatoris Annen Mosten contra Paul Gebharden zu Sonderleben/Menf. Aug. Anno 1626 (Verba sent. Daß Beklagens Anwalb zur Recognition der producirten Documenten, seine Person durch Vorlegung eines sonderbahren hierzu ertheilten Mandats zu legitimiren schuldig/B. N. W.)

DEFINIT. XLIV.

Protocollo Notarii major fides habetur, quam in instrumento.

Sæpe accidit, ut instrumentum, quantumvis visibile non habeat, in dubium vocetur; Nimirum, si Adversarius paratus sit, ex protocollo Notarii aliud probare: Anne admittendus, & protocollo major fides, quam ipsi instrumento habenda erit? Omninò certè, per text. in *l. si quis ex argentiarius 6. §. pen. & §. ult. ff. de edendo.* Bartol. in *l. Sempronius 47. num. 3. ff. de legat. 2.* Anton. Faber. in *C. lib. 4. tit. 16. defn. 24. num. 5.* Joseph. Mascard. *de probat. vol. 3. conclus. 1243. num. 2. ubi plures allegat.* † Nam cujusque rei origo est spectanda, à quâ velut à fonte cætera omnia profluunt. Ex quo etiam fit, ut sicuti standum potius est protocollo, quam instrumento, † ita & magis originali & matrici scripturæ potius, quam protocollo, Anton. Fab. *diff. defn. 24. n. 5.* † Ast non aliter hoc verum putaverim, quam si protocollum omnia habeat requisita, quæ requiruntur in instrumentis ipsis ad effectum probandi, † videlicet: subscriptionem Notarii, signum ipsius, rogationem, publicationem, locum & tempus celebrati actus, prout post alios multos, quos allegat, eleganter hoc limitat & declarat Joseph. Mascard. *diff. concl. 1243. n. 26. & seqq.* Adde Decis. Elect. *noviss. 20.*

Ita Domini in causa Clemens Hauctels Erben zu Meissen/Menf. Octobr. Anno 1634. (Verba sent. Ob sie nun wohl sich auff das Inventarium beruffen thun; Da aber dennoch euren Bericht nach/ ihr in des Notarii Protocollo nachsuchen lassen/und sich darinnen solcher Rest nicht befinden thâte/ıc. So würde dem Protocollo, wofern solches vom Notario richtig gehalten worden/mehr Glaubey/als dem Inventario zugestellet/und ihr möchtet demnach obgedachte 100. fl. zu zahlen nicht angehalten werden/B. N. W.)

CONSTITUTIO XVIII.

PARTIS PRIMÆ.

Von Gesetzen und Producten, so nach der Publication der Beweisung und Gegenbeweisung einzubringen.

Ann die Beweisung und Gegenbeweisung eröffnet / sollen die Parthejen darauff ohne weitere Verfassung / Krafft dieser unsrer Constitution schuldig seyn / von Zeit an der erlangten Abschrift / so ihnen aus dem Gerichte sonderlich und zum längsten innerhalb zween Monaten gefolget werden soll / von Sechswochen zu Sechswochen / ihre Exception, duplica, replica und triplica einzubringen / und also

De disputationibus partium, post publicatas attestations.

Publicatis probationibus utrinque deductis, litigatores nullâ aliâ præscriptâ à judice procedendi formâ expectatâ, vigore hujus Constitutionis nostræ, à tempore acceptæ copiar, quam ad summum intra duos menses à judice illis dari volumus, excipiendo, duplicando, replicando, & triplicando, & sic alternis duabus vicibus, nec pluribus, interjecto spacio sex septimanarum, jus suum

mit zweyen Sätzen Wechsels-Weise zum End-
Urtheil zu beschließen / und mit keinen fernern
Sätzen zugelassen werden / es soll aber auch eine
jegliche Part seine Exception und Replica
auff die Beweisung und Gegen-Beweisung in
einem Satz mit einander zugleich einbringen / das
mit Vielheit der Sätze verhütet / und desto schleu-
niger zum Urtheil geschlossen werde.

super probationibus in scriptis deducentes,
judicisque definitivæ sententiæ se submitten-
tes, concludant, sed ita ut quilibet illorum
Exceptionem & replicam suam in uno & eo-
dem scripto simul proponat, quo minus acta
multiplicentur, eoque citius in causa con-
cludatur.

DEFINITIONES.

1. Testium qualitates & depositiones post publicatas de-
mum attestaciones impugnari solent.
2. Admittuntur etiam disputationes attestacionum vel
documentorum in Processu summario.
3. In processu etiam criminali ordinario disputari pos-
sunt attestata testium.
4. Disputationes attestatorum in scriptis proponuntur
in foro Saxonico, nec oretenus eas proferri ne-
cesse est.
5. Litigatores post publicatas attestaciones jura sua
alternis vicibus, interjecto semper spacio sex septi-
manarum, proponere tenentur.
6. Spacium hoc sex septimanarum à tempore accepta
copia publicatarum attestacionum currere incipit.
7. Facta autem probatione per documenta, fatale, sex
septimanarum ad exhibendam primam positionem,
à tempore rei judicata currere incipit.
8. In foro Saxonico disputationes attestacionum dua-
bus alternativis dispositionibus finire debent, nec
ulterior disputatio admittitur.
9. Is, contra quem probatio suscepta est, primam po-
sitionem exhibet, nempe exceptionem.
10. Probationes & reprobationes in uno & eodem scri-
pto sunt disputanda & proponenda.
11. Disputante licet unâ parte probationes & actita-
ta, altera tamen pars disputationibus bene renun-
ciare valet.
12. Perdita licet exceptione post terminum prestitu-
tum præterlapsam, admitti nihilominus debet Du-
plica Rei.
13. Replica actoris propter contumaciam quantum-
vis rejectâ, admittitur tamen ejusdem triplica.
14. Duplica autem vel triplica intra spatium legiti-
mum non propositâ, concludendum est in causa
principali.
15. Nec exceptio, nec replica aliavè positio, ultimâ sal-
tem termini die in judicio exhibita, rejici, neque
Sanctio Electoralis de sex septimanis inferendis dis-
putationibus præfinitis, ad terminum Saxonicum
trahi debet.

DEFINIT. I.

Testium qualitates & depositiones post publicatas
demum attestaciones impugnari
solent.

1. **S**æpissimè per disputationes attestacionum, lites
multùm ab Advocatis protelantur, non alio fine
quàm ut majora à litigantibus eliciant honoraria,
suaque impleant marcupia? ut rationabiliter quis
2. exultare posset, † longè utilius fore, absque ul-
la disputatione attestaciones testium publicatas ju-
diciis cognitioni statim subicere, juxta tradita Rutg.
Ruland. de commiss. part. 1. lib. 6. cap. 3. & Anton.
3. Fab. in C. lib. 9. tit. 22. art. 33. † Nec enim judices
verbofitatem & prolixitatem Advocatorum, aut al-
legatorum farraginem perpendere solent, sed potiùs
omnia rimantur, ac ea, quæ ad probationem nego-
tiii & decisionem causæ faciunt, ipsimet ex attestati-
onibus testium extrahunt, prout experientia com-
pertum habeo. † Nihilominus ejusmodi disputa-
4. tiones & allegationes super testibus & actitatis, ar-
bitrio litigantium relinquuntur, Novell. 90. cap. 4.
Auth. si testis productus C. de test. c. in causis ecclesia-
sticis 15. sub fin. extr. eod. tit. c. inter delictos 6. extr. de
fide instrum. Andr. Gail. lib. 1. observat. 87. num. 5. &
5. seq. Rutg. Ruland. dict. 5. c. 3. † Quid enim, si Reus
contra personas testium ab actore productorum, ex-
cipere, eorumque idoneitatem impugnare velit, pu-
ta, quod sint infames, minores, domestici, affines,
6. consanguinei, aliavè ratione suspecti? † Quid iti-
dem, si eorum attestaciones & dicta tanquam falsa
& minus concludentia examinare atque refutare cu-
7. piat? † Nunquam certè commodius, quàm post pu-
blicas attestaciones id fieri posse creditur, ut pro-
pterea disputationes attestatorum meritò admitten-
das existimaverit Elector Saxon. Illustrissimus, b.
Constit. 18. ubi. Dan. Moll. Specul. lib. 2. part. 2. tit.

de disput. & allegat. advocat. §. post hoc autem 4. n. 1.
& seq.

Ita Domini in causa Syndicen der Gemeinde zu Bernsdorff
& Confort contra Hansen Hemrichen von Schönberg auff
Eimbach/Menf. Jul. An. 1608. (Verba sent. Es ist euch aber
nach eröffnerem Gezeugniß/was ihr beydes wider der Zeugen
Person und Aussage vorzuwenden habt / gebührlichen einzu-
bringen unbenommen/W. R. W.)

In causa Balth. Bernhards contra Franz Ritzen zu Leipzig/
Menf. Octobr. Anno 1620. Verba sent. Daß die von Kida
geru angegebene Personen zu Zeugen zulässlichen seyn/es ist
aber Beklagten / was er wider eines oder des andern Person
und Aussage vorzuwenden hat/nach Eröffnung des Gezeugniß/
gebührlichen einzubringen unbenommen/W. R. W.)

Et in causa Jacobi Stephans contra Viduam & Hæredes
Matthæi Meyers zu Leipzig/Menf. Sept. An. 1620.

DEFINIT. II.

Admittuntur etiam disputationes attestacionum vel
documentorum in processu sum-
mario.

1. **N**on admittit generalitas hæc Constit. 18. ut dif-
putationes attestacionum ad processum ordi-
narium restringantur, cum nullibi causæ summaria
reperiantur ab hæc dispositione exceptæ, † quas po-
2. tius verba generalia comprehendunt, arg. l. 1. §. ge-
neraliter 1. ff. de legat. præstand. l. præses. 3. in fin. ff.
de offic. præsid. l. ut nullo. 28. C. de usujr. † Nec movet
3. quicquam, quod in processu summario absque stre-
pitu judicii, solâ facti veritate inspectâ, procedatur
& pleraque alia, quæ in processu ordinario observari
solent, in summario judicio negligantur, Joh. Zang.
de except. part. 1. c. 2. num. 3. † Siquidem hoc verum
4. est saltem quoad solennia processus a jure civili in-
ducta, secus verò in substantialibus judicii, quæ ju-
re naturali nituntur, Joh. Andr. in cap. sæpè de V. S.
Bartol. in Extravag. reprimendum. verb. figura.
5. num. 4. † Inter quæ etiam referendæ sunt dispu-
tationes attestatorum, juxta tradita Bartol. dict. loc.
6. † quamvis aliter sentiat Vant. in tract. de nullit. sen-

sentent. tit. ex defect. process. num. 40. & Andr. Gail. lib. 1. observ. 105. in pr.

Ita Domini in causa Hæredum Henrici à Brederlohens. Mens. Apr. Anno 1635. (Verba sent. Da nun Beklagter nach geführten Beweis und Gegenbeweis seine Nothdurfft, und Disputation-Gesetze gebührlichen einbringen wolte/ıc. So wird er damit auch in diesem summarischen Process billich gehört und zugelassen/ıc.)

DEFINIT. III.

In processu etiam criminali ordinario, disputari possunt attestata testium.

- E** Ademque generalitas hęc Constit. 18. comprehendit quoque causas criminales, quæ in processu ordinario agitantur, ut propterea in hisce non minus ac in causis civilibus disputationes attestatorum admittendas existimaverim, *arg. l. 1. §. generaliter 1. ff. de legat. præstat. l. 8. ff. de public. in rem act.*
- † Idque eo magis, quia processus ordinarius in criminalibus eodem ferè modo agitur, per accusationem nempe, litis contestationem, exceptiones, probationes, &c. quo in civilibus agitari solet, † ita, ut processus criminalis ordinarius à judicio civili parum differat, *l. 2. C. de cust. reor. l. qui accusare 4. C. de edendo. l. adulterii 33. C. ad Leg. Jul. de adult. l. si maritus 15. §. præscriptiones 4. ff. eod. tit. Matth. Wesenb. in parat. ff. de accusat. num. 12. † Et cum in causis criminalibus probationes atque reprobationes admittantur, uti expeditum est, & dixi in pract. criminal. part. 3. qv. 106. num. 80. cur non disputationes quoque attestatorum admitterentur?*

Ita Domini in causa der Bodenheussischen Lehens-Erben constituirten peinlichen Anwaltes contra Valentin Möhren zu Wittenberg/Mens. Jan. Anno 1634. (Verba sent. Daß nach Gelegenheit dieses peinlichen Proccessus, Angeklagten nach erschneten Beweis und Gegen-Beweis seine Exception- und Salvation-Schrifft gebührender massen einzubringen/und datinnen die Attestata Testium zu disputiren, und seine Nothdurfft allenthalben auszuführen billich verstatet und nachgelassen/dagegen aber Anklägern seine Replica und Gegeanothdurfft vorbehalten wird/V. R. W.)

DEFINIT. IV.

Disputationes attestatorum in scriptis proponuntur in foro etiam Saxonico, nec oretenus eas proferre necesse est.

- E** Tū in foro Saxonico litigantes jura sua oretenus proponere sint obstructi, non solum ante, sed & post litis contestationem, *Supr. Const. Elect. 1. & 9. ubi defin. 1. nec audiantur scripta offerentes, ne scilicet per apices juris & subtilitates Legum domi excogitatas atque in scriptis conceptas, lites protrahantur, quas potius finire & abbreviari publicitatis interest, l. properandum 13. C. de jud. Andr. Rauchb. part. 1. q. 1. n. 4. & seq. Ventur. de Valent. in part. litig. lib. 1. c. 2. n. 30. † Attamen circa disputationes & allegationes super testibus & actibus, rigor hic juris Saxonici litigantibus est remissus, ac concessum, disputationes post publicatas attestaciones multis scriptis proferre, ab Illustrissimo Saxon. Elect. in Ordin. process. judic. tit. 29. in pr. † Nempe, quia disputationes hæc, merita causarum concernentes, aliquantò plus laboris & temporis requirunt, quàm reliqua partium jura & tractationes, Dan. Moll. hic num. 1. Andr. Gail. lib. 1. observ. 105. num. 17. Rutg. Ruland. de commiss. part. 1. lib. 6. c. 3. num. 3.*

Ita Domini in causa Heinrich Brederlohens Erben/Mens. Apr. Anno 1633 (Verba sent. Da nun Beklagter nach geführten Beweis und Gegen-Beweis seine Nothdurfft und Disputation-Gesetze gebührlichen einbringen wolte/ıc. So würde er damit billich gehört/und solche in Schriffen in Berichtten einzubringen zugelassen/ıc.)

DEFINIT. V.

Litigatores post publicatas attestaciones, jura sua alternis vicibus, interjecto semper spacio sex septimanarum, proponere tenentur.

AT, inquires, hęc ratione multum altercandi & protelandi litem occasio & ansa dabitur advocatis? † Fateor equidem, eos, quibus volupe est lites protrahere, malitiam suam hęc constitutione palliare posse: Attamen, quo temeritatem hanc comperceret † Illustrissimus Saxoniz Elector, omnem in conficiendis disputationibus attestatorum prolixitatem vitare jussit advocatos, in Ordin. process. judic. tit. 29. §. Es soll aber auch/simulque, nova documenta actis inseri, nec non testium dicta cavillare, vel in perversum sensum retorquere, atque priora acta sinistrè allegare prohibuit, † sub comminatione multæ arbitrariæ, a judice per sententiam imponendæ, *dict. tit. 29. §. Es sollen aber auch. † Quin nec protractio temporis metuenda est, quia litigatores post publicatas attestaciones, jura sua & disputationes alternis vicibus excipiendo, replicando, duplicando & triplicando, interjecto semper spacio sex septimanarum, proponere tenentur, b. Constit. 18. vers. von Sechs Wochen zu Sechs Wochen/ıc. ubi Dan. Moll. n. 1. † nisi invicem de alio termino expressè convenerint, quod in ipsorum arbitrio positum videtur, Ordin. process. jud. dict. 1. 29. in pr. vers. Wechsels Weise von Sechs Wochen zu Sechs Wochen/ıc. Adde Resol. Grav. de Anno 1601. Tit. von Justitzen Sachen. §. ingleichen auch zum zwey und zwanzigsten/ vers. und also ist es auch zu halten. & seqq.*

Ita Domini in causa Hansen Wolraths zu Belgern/Mens. Marr. Anno 1630. (Verba sent. Sit in Sachen euch Klägern an einem und Peter Nebussen anders Theils/Beweis und Gegenbeweis geführet worden/welches Gezeugniß ihr und Gegenpart zu disputiren geweynet send/ıc. So ist euch dasselbe gebührender massen zu thun/und von Sechswochen zu Sechswochen Wechselsweis gegen einander zu verfahren/ und eure Nothdurfft einzubringen abgenommen/ıc.)

DEFINIT. VI.

Spacium hoc sex septimanarum à tempore acceptæ Copie publicatarum attestacionum currere incipit.

ALterius igitur vicibus, interjecto semper spacio sex septimanarum, litigatores jura sua post publicatas attestaciones proponere tenentur, *Defin. præced. † Quod temporis spacium currere incipit à tempore acceptæ Copiæ publicatarum attestacionum, hæc Constitut. 18. vers. Von Zeit an der erlangten Abschriff/ ubi Moller. num. 1. † obstructus siquidem est judex, copias attestacionum publicatarum statim & ad summum, intra duos Menses partibus tradere, b. Constit. 18. in pr. vers. So ihnen aus dem Gerichtye förderlich. Et si partes copias exigere negligant, † judici porrò incumbit terminum certum, octo nempe, vel quatuordecim dierum, aut etiam integri mensis, pro ratione circumstantiarum & distantiz locorū, ad redimendas copias, tempore publicationis semel petitas, præfigere; † Quo elapso, spacium prædictum sex septimanarum currere incipit, quod sub pœna desertionis postea præcisè debet observari in juribus & disputationibus proferendis; † Sanciente id Electore Illustrissimo in Ordin. process. judic. tit. 29. §. Weil aber solche Frist. Matth. Berlich. part. 1. concl. 48. n. 17.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sentent. So ist euch dasselbe gebührender massen zu thun/ und von Sechswochen zu Sechswochen/von Zeit der erlangten Abschriff des Gezeugniß

nist anzurechnen/ (welches euch zum längsten binnen gedoppelter Monats-Frist aus den Gerichten zu ertheilen) Wechseleweise gegen einander zu verfahren/ und eure Nothdurfft einzubringen unbenommen/ V. N. W.)

DEFINIT. VII.

Facta autem probatione per documenta, fatale sex septimanarum ad exhibendam primam positionem, à tempore rei judicata curre-
re incipit.

- 1 **S**ed hoc ita, si probatio per testes fuerit facta. Sin vero expediatur per documenta literaria, ubi publicatione opus non est, distingvi omnino debet, an causa ipsa sit celeris expeditionis, an vero altiore disquisitionem requirat, & documenta sint bene multa producta atque recognita: † Priori casu, super ejusmodi probatione saltem, oretenus procedendum est; illaque pars, contra quam probatio est suscepta, citationem impetrare, suisque exceptionibus initium facere debet, Ordin. process. judic. Elector. Saxon. tit. 29. §. Wann aber Beweis und Gegenbeweis. † At casu posteriori, in causâ nempe ardua, & quando multa documenta fuere producta, ad instantiam & petitionem partis, de admittendis disputationibus in scriptis factam, statim post recognitionem documentorum, Judex per sententiam desuper interloquitur, † & admissis disputationibus in scriptis proponendis, fatale sex septimanarum ad exhibendam primam positionem à tempore rei judicata currere incipit, *dict. tit. 29. §. Wann aber Beweis / vers. Sonsten aber/ da die Sache richtig/ ic.*

Ita Domini in causa Hæredum Henrici à Brederlohens; Mens. Apr. Anno 1633. (Verba sent. Diesem nach ist von beyden Theilen Beweis und Gegenbeweis mit Documenten und brieflichen Urkunden geführt worden; Da nun Beklagter seine Nothdurfft und Disputation - Gesetze gebührlichen einbringen wird / so wird er damit billich gehört / und solche gestalten Sachen nach / weil die Sache wichtig und eine grosse Summa Geldes betrifft/ der Documenten auch eine ziemliche Anzahl vorhanden/ in Schrifften in Gerichten einzugeben zugelassen/ und binnen Sechswochen à Tempore Rei Judicata, wachdem hierüber erkant/ damit der Anfang gemacht/ ic.)

DEFINIT. VIII.

In foro Saxonico disputationes attestacionum duabus alternativis positionibus finire debent, nec ulterior disputatio admittitur.

- 1 **E**t si de jure communi certus numerus præfinitus haud sit exceptionibus, replicationibus, duplicationibus, triplicationibus, quadruplicationibus, sed partes pro lubitu multiplicatis disputationibus progredi valeant, §. 2. §. 3. *inst. de replicat. l. 2. §. sed & contra. 3. ff. de except. † nisi judex certum numerum positionibus præfinit, Auth. jubemus de judic. Novell. 115. c. 2. Matth. Col. in rubr. extr. de except. n. 6. Matth. Wesenb. in supplem. ad Joh. Schneidew. inst. de replicat. num. 3. † Attamen in foro Saxonico paulò aliter res se habet, & disputationes attestacionem duabus alternativis positionibus (mit zweyen Sätzen Wechseleweise) putâ exceptione, replicatione, duplicatione & triplicatione finire debent, † quibus in sententiâ omnino concludendum, nec ulterior disputatio admittenda est, b. Const. 18. vers. Ihre Exception, duplica, &c. Ordin. process. judic. Elect. Sax. tit. 29. in pr. vers. von beyden Theilen nur zweyne Sätze / ic. Dan. Moll. *hic n. 1. sub fin.* † Idque eo fine, ut lites citius finiantur, quas abbreviari, publicitus interest, Joh. Petr. *Surd. decis. 120. n. 8. Ventur. de Valent. in partem. litigios. lib. 1. cap. 2. num. 12.**

Ita Domini in causa Hansen Voltraths zu Belgern / Mens. Mart. Anno 1630. (Verba sent. Ist in Sachen euch Klägerin an einem / und Peter Nebussen anders Theils / Beweis und

Carpz. Definit. Vol. I.

Gegenbeweis geführt worden / welches Gezeugniß beyderseits zu disputiren gemehnet send/ ic. So ist euch dasselbe gebührender massen zu thun/ und von Sechswochen zu Sechswochen/ von Zeit der erlangten Abschrift des Gezeugniß anzurechnen/ (welches euch zum längsten binnen gedoppelter Monats-Frist aus den Gerichten zu ertheilen) einem jeden mit zweyen Sätzen/ als der Exception, Replica, Duplica, Triplica und ferner nicht/ Wechsele Weise gegen einander zu verfahren/ und eure Nothdurfft einzubringen unbenommen/ V. N. W.)

DEFINIT. IX.

Is, contra quem suscepta est probatio, primam exhibet positionem, nempe exceptionem.

1 **S**ed, quisnam litigatorum initium disputandi faciet? † Sanè, de jure communi prius semper actor incipere, suamque actionem proponere solet, cui postea Reus excipiendo respondet, quam exceptionem denuò actor replicando elidit & sic consequenter, §. 1. & seqq. *Inst. de except. l. 2. §. 1. & seqq. ff. eod. tit. Specul. lib. 2. part. 3. tit. de disp. & allegat. advocat. §. nunc breviter. 2. vers. quòd actor prius debet proponere.* † At de jure Saxonico Reus, vel is, contra quem probatio fuit suscepta, incipere debet exceptivè actoris intencionem, probationes & attestaciones infringere, instrumenta producta impugnare, atque alia, quæ contra se facere videntur, refutare, Ordin. process. judic. Elect. Saxon. tit. 29. in pr. vers. der Anfang aber von dem/ wider welchen der Beweis versühret/ gemacht werden/ Jacob. Thoming. *consil. 17. Dan. Moller. hic num. 4.* † ubi bene monet, in ultimâ positione, nempe in triplica, in dem Schluss-Satz/ nil novi afferendum esse, quòd antea non fuerit deductum, aut si aliud fiat, judicem in concipiendo id non attendere debere, juxta *Const. Elect. 1. b. part. 1.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. So ist euch dasselbe gebührender massen zu thun/ u. von Sechswochen zu Sechswochen/ von Zeit der erlangten Abschrift des Gezeugniß anzurechnen/ einem jeden mit zweyen Sätzen Wechsele Weise also/ daß nach Gelegenheit dñfalls/ weil ihr als Kläger den Beweis geführt/ Beklagter excipiendo den Anfang mache/ gegen einander zu verfahren/ und eure Nothdurfft einzubringen unbenommen/ V. N. W.)

DEFINIT. X.

Probationes & reprobationes in uno eodemque scripto sunt disputanda & proponenda.

1 **C**um Reus ad reprobationes, non minus atque actor ad probationes admittatur, exque in suo genere nihil aliud sint, quàm veræ & legitimæ probationes, eodemque modo, termino ac tempore pariter reprobationes sint proponendæ, ut dixi *Supr. Constit. Elector. 16. defn. 12.* dubitari potest: † *An non eodem quoque modo reprobationes disputari, & qua hætenus dicta fuere de modo disputandi provocationes, ad reprobationes etiam extendi debeant? Quod omnino dicendum. † Attamen ne acta multiplicentur & lites protrahantur, sed ut celerrimè in causâ concludatur & lis finiatur, l. properandum 13. C. de judic. constituit Elector Saxonice Illustrissimus, † ut eodem probaciones simul in uno eodemque scripto disputentur ac proponantur, hæc Const. 18. vers. Es soll aber auch. Ord. Process. judic. tit. 29. in pr. vers. ff. *nal. auch Beweis und Gegen-Beweis/ ic.**

Ita Domini in causa Andreæ Gärtners & Consort. contra Wenbel Gärtner/ ventilat in Prætorio Lipsiensi, Mens. Nov. Anno 1631. (Verba sent. Und erscheinet aus den Acten so viel/ daß sich Beklagter an seiner Exception- und Salvation-Schrift/ so er zugleich in einem Product und auff einmal einzubringen schuldig gewesen/ nunmehr verstaumet/ ic.)

DEFINIT. XI.

Disputante licet unâ parte probationes & attestata, altera tamen pars disputationibus bene renunciare valet.

- 1 **D**isputationes attestatorum procul dubio jura partium concernunt, † ex quo dubium non est, quin iis a litigatoribus renunciari possit, *arg. l. pen. C. de pact.* veluti etiam horum arbitrio relictum est, † an terminum disputationibus proponendis definitum immutare & coarctare velint, *Ord. process. judic. Elect. Saxon. tit. 29. in pr. vers. Da sich die Partheien beyderseits nicht eines andern terminus willführlichen vergleichen.* † Neque in disputationibus super documentis productis litigatorum arbitrium videtur exclusum, *dict. tit. 29. §. wenn aber Beweis. vers. wie und auff was Maß sie zu verfahren bedacht/ sich erklären.* † Quin & disputante licet parte una attestaciones & actitata, alteram juri suo renunciare posse eo minus dubitaverim, quo citius hac ratione in causâ totâ concludatur, † in quo non minimum utriusque partis, nedum Reipublicæ interesse versatur, *l. properandum 13. C. de judic. Anton. Fab. in C. lib. 9. defin. 22. in pr. Matth. Wefenb. in complem. ad Joh. Schneidew. Inst. de Replicat. n. 3.*

Ita Domini in causa Hæredum Henrici à Brederlohens Mens. Apr. Anno 1633. (Verba sent. So wird er mit solchen Disputation Gesetzen billich gehöret / und zugelassen; Aber euers Theils möget ihr das Gezeugniß zu disputiren wider euren Willen nicht gedungen werden / sondern es ist euch der Exception Schrift und fernern Duplicen zu renunciren, und derselben euch zu begeben unbenommen/W. R. W.)

Et in causa Hansen Jacob Werhbiere & Consort. contra Hansen Rentzen zu Leipzig/Mens. Nov. Anno 1623. Verba sent. Diweil aus den Acten nicht zu befinden / daß die Partheien nach erlangter Abschrift der eröffneren Beweisung mit ihren Gesetzen und Producten gebührlichen verfahren / oder ob sie die Einbringung derselbigen verbleiben / und auff vorberührte Beweisung alsobald definitive erkennen lassen wollen / sich erklärt / so geschicht solches auffs förderlichst nochmals billich / und ergeth alsdenn in dieser Sachen feruer / was recht ist/W. R. W.)

DEFINIT. XII.

Perdita licet exceptione post terminum præstitum præterlapsam, admitti nihilominus debet Duplica Rei.

- 1 **N**eutiquam pro lubitu retardare licet disputationes attestatorum, sed intercedente semper spatio sex septimanarum excipiendo, replicando, duplicando & triplicando jura litigatorum sunt proponenda, *Supr. Defin. 5.* Idque sub pœnâ desertionis, *Ordin. process. jud. Elect. Saxon. tit. 29. §. weil aber solche. in fin. vers. Sie sich hueran ipso facto versäumet haben/2c. Reinh. Rosa in addit. ad Dan. Moll. lit. n. 1. ita tamen, ut sine præcedente accusatione contumaciæ nudæ relationi nuncii fides habeatur, Resol. Grav. de Anno 1661 Tit. von Just. Sachen 5.*
- 2 **D**a sich auch zum drey und zwanzigsten. † Sed num Reus, qui post publicatas attestaciones intra terminum præstitutum jura sua non proferens exceptionem perdidit, *ad huc audiendus erit cum duplicâ suâ*
- 3 **C**ontra personas testium eorumque attestata? † ita certè est, prout disposuit *Elect. Saxonæ Illustrissimus in Ordin. process. jud. in dict. tit. 26. §. würde aber nach beschehener Ankündigung. vers. Soll gleichwohl der / welcher sich an seiner exception versäumet / mit der duplicen in der dazu nachgelassenen Frist gehöret werden.* † Ratio hujus sanctionis manifesta est, quia Reus in eo solummodo peccavit, quod intra terminum præfinitum exceptionem suam conficere neglexerit; Hanc ergò solam per contumaciam perdidit, neque ulterius privationis pœna ad duplicam extendenda erit, † cum pœna debeat correspondere delicto, *l. sancimus 22. C. de pœn. l. quoniam multa 6. C. ad Leg Jul. de vi publ. & privat. l. si quis aliquid ex metallo. 38. §. auctores seditionis 2. ff. de pœn. l. in hoc 10. ff. de serv. corrupt.*

Ita Domini in causa Jacobi Stephens contra Matthes Meyers Erben/ventilatâ in Prætorio Lipsiensi, Mens. Januar. Anno 1622. (Verba sent. Daß Beklagter sich an seiner Exception-Schrift nunmehr versäumet / Es ist ihm aber seine rechtliche Nothdurfft / was er wider der Zeugen Person / und derselben Aussage vorzuwenden hat / in seiner Duplicen zu suchen unbenommen/2c.)

Et in causa Andreæ Gärtner & Consort. contra Bengel Gärtner zu Leipzig/Mens. Nov. Anno 1621. (Verba sent. Daß gebachter Baltasar Lindner und Wolff Albrecht durch Verbringung der Tutorien und Vollmacht zu den acten ihre Person gebührlichen zu legitimiren schuldig / und erscheinet sonst aus dem acten so viel / daß sich Beklagter an seiner Exception-Schrift nunmehr versäumet; Es ist ihm aber dasjenige / was er wider der Zeugen Person und Aussage einzubringen hat / in der Duplicen anzuführen unbenommen/W. R. W.)

DEFINIT. XIII.

Replicâ actoris propter contumaciam quantumvis rejectâ, admittitur tamen ejusdem

Triplica.

- 1 **E**Ademque ratio facit, ut licet actor terminum Saxonicum elabi patiat, & nihil contra exceptionem Rei proferat, ac per id Replicam suam perdat, nihilominus cum triplicâ admittatur, & sic in vim triplicæ exceptiones Rei refellere, & contra testium personas eorumque attestata jura sua proponere valeat. † Ne scilicet pœna excedat delictum, *l. sancimus 22. C. de pœn. ut dixi Defin. præced. † Quo tamen casu Reus id commodi consequitur, ut contra actoris positionem in vim triplicæ factam duplicare possit, atque ita ultimam positionem, seu conclusionem finalem in causa habeat, cum alias actor, si legitimè comparuisset & respondisset, in causâ concludere debuisset, Ordin. process. jud. elect. Sax. tit. 29. §. würde auch nach beschehener. vers. daß dem andern nichts desto minder. Matth. Berlich. part. 1. conclus. 48. n. 33. † Quis enim non animadvertit, si aliter diceremus, haud parum Reo præjudicari ex negligentia & culpâ actoris, dum facultas respondendi ad jura actoris ei prorsus adimeretur, contra id quod vulgò dicitur, † unius negligentiam alteri non nocere, l. pupillus 24. ff. qua in fraud. creditor. Ant. Fab. in C. lib. 7. tit. 32. defin. 20. n. 9.*

Ita Domini in causa der Vormunden Hansen Arnolds Wittib und Erben contra Matthes Magell zu Delitzsch/Mens. Febr. Anno 1596 (Verba sent. Daß Kläger sich an seiner Replica versäumet / Es wird ihm aber seine Nothdurfft wider der Beklagten Exception in der Triplica nochmals vorzuwenden / billich vorbehalten/W. R. W.)

DEFINIT. XIV.

Duplicâ autem vel triplicâ intra spatium legitimum non propositâ, concludendum est in causâ principali.

- 1 **N**on minus quoque Duplica atque Triplica ex causâ contumaciæ admittuntur, si intra spatium sex septimanarum jure definitum non proponantur, propter generalitatem verborum in *Ordin. process. judic. Elect. Saxon. tit. 29. §. weil aber solche Frist. vers. zu Einbringung der product.* Idque eò magis, quo minus litigatores hac pœnâ gravantur, quippe quorum jura jam ante in Exceptione vel Replicâ proposita ac pro judicis informatione actis inserta fuere. † Dubium ergò non est, quin ex contumacia hoc casu, Duplicâ vel Triplicâ rejectâ, in causâ sit concludendum, quo ipso lis eò citius finitur & abbreviatur, † haud absque insigni litigantium pariter ac Reipublicæ commodo ac utilitate, *l. cum quis. 13. in fin. C. de reb. credit. l. properandum. 13. C. de judic. Frider. Pruckm. conf. 38. num. 92.*

Ita Domini in causa Martini Bords Erben contra Matthes Schneidern zu Pirna/Mens. Febr. Anno 1610. (Verba sent. Daß iego erwöhntes Bords Erben zu Einbringung ihrer Du-

Duplicen, und Schluß-Sag ein ander Termin billich ernennet und angesetzt wird / mit dieser ausdrücklichen Verwarnung / wofern sie innerhalb Sächsischer Frist ihre rechtliche Nothdurfft nicht einbringen werden / daß sie also denn damit ferner nicht gehöret / sondern die Sache vor beschlossener angenommen / und auff die allbereit geführte Beweysung und andere rechtliche Nothdurfft ergehen soll / was recht ist / W.R.W.)

Ec in causa Jacobi Stephans contra Viduam & Hæredes Matthæi Mäpers zu Leipzig/Menf. Julio, Anno 1622. (Verba sent. Daß Beklagter an seiner Duplicen sich nunmehr veräußert hat / daher diese Sache vor beschlossener angenommen wird / und erscheinet demnach aus der verführten Beweysung und den andern Acten allenthalben so viel / daß Kläger dasjenige / so ihm zu beweisen auferleget / und er sich angemasset / zur Nothdurfft erwiesen / und dargethan hat / derowegen sein Beklagters Principalen ihm die libellirten Schulden zusamt denen daher rührenden Zinsen zu entrichten / so wohl auch die verursachten Unkosten auff vorgehende Liquidation und richterliche Ermäßigung zu erstatten schuldig / W.R.W.)

DEFINIT. XV.

Neque exceptio, neque replica aliavè positio, ultimâ saltem termini die in judicio exhibita, rejici, neque Sæntio Electoralis de sex septimanis, inferendis disputationibus præfinitis, ad terminum Saxonicum trahi debet.

ea, quæ post terminum in continenti fiunt, inesse videntur, l. Thais. 41. §. infra. 12. ff. de fideicom. libert. Jas. in l. ita demum. 13. C. de procur. num. 4. † Nec obstat, quod de jure Saxonico, sex septimanis adhuc tres dies adjiciantur, Landr. lib. 1. art. 62. Zobel. part. 1. differ. 21. Matth. Coler. de process. execut. part. 1. cap. 2. num. 33. & seqq. † Quia hoc verum est in termino Saxonico, qui disputationibus attestatorum haud præfinitus fuit, sed intra sex septimanas disputationes hæc confici jussit, Elector Serenissimus hæc Constitut. 18. † Ergò à qualitate termini Saxonici ad tempus disputandarum attestatorum nil prorsus inferendum, ne scilicet sanctionem Electoralem contra mentem Illustrissimi Constituentis ad terminum trahamus Saxonicum, † maximè, cum Statutariæ Constitutiones strictissimè sint accipiendæ, Andr. Tiraq. de jur. conub. Gloss. 2. num. 23. post pr. Jacob. Schult. lib. 2. q. pract. 65. num. 32. & seqq. Vide tamen Resolut. Grav. Tit. von Justitien-Sachen. §. ingleichen und zum zwey und zwanzigsten. vers. und also ist es ic. † Ante fluxum verò terminum nunquam disputationes attestatorum excludendæ erunt, sed ultimo etiam die ac momento termini positiones in judicio offerri sufficit, perinde, ut de articulis probatoriis dixi supr. Constit. 16. Defin. 3. Hartm. Pistor. observ. 224. num. 4. seqq.

Ita Domini ad requisitionem Ernesti à Beßben zu Leipzig/Menf. Majo Anno 1584. (Verba sent. Daß sich Beklagter an seiner Exception noch zur Zeit nicht veräußert hat / er ist aber nach erlangter Abschrift des Gezeugnis / so ihm um die Gebühr billich mitgetheilet wird / innerhalb der in Ehr-Fürstl. Sächsis. Constitution geordneten Frist / bey Verlust derselbigen damit zu verfahren schuldig / Er thue nun solches oder nicht / so ergeheth darauff in der Sachen ferner / was recht ist / W.R.W.)

Item ad requisitionem Quæstoris zu Nebra / Menf. Aug. Anno 1612. (Verba sent. Daß Beklagte in ihrer Triplicen oder Schluß-Sag noch zur Zeit sich nicht veräußert / sondern es wird solcher Sag/Klägers Widersehens ungeachtet / billich bey den acten gelassen / und nunmehr die Sache vor beschlossener auff, und angenommen / und erscheinet demnach aus den geführten Beweys und acten allenthalben so viel / ic.)

Ec in causa Curat. E. VV. contra MM. zu Leipzig / Menf. Oct. Anno 1636. (Verba sent. Daß sich Beklagter an seiner Duplicen veräußert und damit ferner nicht zulässigen / sondern es wird die Sache vor beschlossener billich auff, und angenommen.)

- 1 Quum terminus sex septimanarum proferendis disputationibus attestatorum pro forma fuerit dehiutus, negari nequit, tempus istud de momento in momentum currere, juxta tradita Andr. Rauchbar. part. 1. q. 3. n. 8. Rudolphi Schraderi in tract. feud. part. 10. sect. 8. num. 16. † prout de probationis termino dixi supra Constit. Elect. 16. Defin. 3.
- 2 † Quod & luculenter apparet ex h. Constit. 18. vers. von Sechswochen zu Sechswochen. & Ordin. Proc. judic. tit. 29. in pr. vers. von Sechswochen zu Sechswochen. junct. §. weil aber solche in fin. vers. sie sich hieran ipso facto veräußert haben. Nimirum terminus hic in modum præscriptionis præfinitus intel-
- 3 ligitur, † quo in casu, tempus de momento in momentum currere, expeditum est, Andr. Rauchbar. dicit. q. 3. num. 13. & seqq. Angel. de Perus. consil. 404. num. 2. † Ex quo porrò sequitur, effluxo spatio sex septimanarum, ne quidem in continenti postea admitti
- 4 litigatores positiones suas exhibere volentes, † quia pœnâ & tempore expresso, purgatio moræ non admittitur, l. 23. vers. de illo ff. de O. & A. l. Celsus ait.
- 5 23. ff. de recept. arbitr. l. 47. ff. de act. emp. † nec

CONSTITUTIO XIX.

PARTIS PRIMÆ

Von den Leuterungen.

Lesoll forthin auf alle und jede ergangene Urtheil / sie seynd interlocutoria oder definitiva, nicht mehr dann eine Leuterung / so von beyden Theilen zugleich vorgenommen werden mag / welche auch nicht weniger als die Appellationen beyden Theilen gemein seyn sollen / in allen unsern Landen und Gerichten / auch in unserm Hofe Gerichte selbst vorgenommen werden / und ganz keine Ober-Leuterung statt haben / allein wollen wir dieselbe in denen Fällen / wie es biß anhero bräuchlich gewesen / und unsere Lands-Ordnung vermag / an unserm Hofe zulassen / sonst aber und außershalb solcher Ober-Leuterung / soll es im Hofe Gericht bey dem Process bleiben /

De Leutationibus.

Adversus omnes & quascunque sententias, sive interlocutoria sive definitiva illa sint, unicam tantum Leutationem, quæ tamen utriusque parti non minus atque appellatio communis sit tam actori quam Reo, in omnibus ditionibus & judiciis nostris, ne quidem Curialibus seu Provincialibus exceptis, concedi, secundam verò, seu ut vulgò appellatur, Oberleutationem omninò nullam recipi volumus, præterquam in iis casibus, in quibus usus aulæ nostræ eas hactenus admisit, quique in Ordinatione Provinciali nostra sunt expressi, in cæteris, vigorem suum Ordinationibus judiciorum Curialium obtinentibus. Unusquis-

so wir in der Hof- Gerichts- Ordnung verfasst und auffgerichtet. Ein ieglicher Leuterant soll schuldig seyn innerhalb 6. Wochen und 3. Tagen bey dem Richter / so das Urtheil publiciret / um Citation zur Prosecution und Vollführung der Leuterung anzusuchen / und da solches von ihm verbleibe / soll die Leuterung erloschen seyn / und das gesprochene Urtheil seine Krafft erreicht haben. Es soll auch ein ieglicher Richter schuldig seyn / zu solcher Vollführung einen förderlichen Termin und zum längsten nach beschehenem Ansuchen / innerhalb drey Monat zu ernennen und anzusehen / auch sich darauß schleunig des Belernungs- Urtheil erholen / und dasselbige eröffnen; In der Prosecution und Vollführung aller und ieden Leuterung wie / und auff was Urtheil dieselbige eingewandt / soll anders nicht / dan mit Versetzung vom Munde in die Feder und mit Beschliessung zum Urtheil / durch drey und drey Sätze / Wechselsweise procediret und verfahren werden; Es sollen auch forthin in Leuterungs- Sachen / wenn dieselbe freventlich eingewandt / die expens retardati processus erkannt; So aber die Leuterung ehelich befunden / und das vorige Urtheil etwas erkläret / der Leuterant mit der condemnation expensarum verschonet werden.

que autem Leuterationis beneficio uti volens, intra terminum Saxonicum sex septimanarum & trium dierum à iudice, qui sententiam dixit, citationem petat ad prosecutionem Leuterationis, quod ni fecerit, pro deserta illa habebitur, & vires rei iudicatæ sententia consequetur. Quemlibet vero etiam iudicem ut plurimum intra tres menses à petita citatione terminum prosequendæ leuterationi præfigere, & tùm quam primùm acta causæ ad decidendum transmittere, & sententiam publicare volumus. In prosecutione autem omnium & quarumcunque Leuterationum, contra quascunque sententias interpositæ illæ sint, non aliter quam viva voce, ternis dictando vicibus repetitis, concludi & procedi jubemus. Tandem quemadmodum ob Leuterationem frivole interpositam in expensas retardati processus Leuterantem condemnari præcipimus: ita iustas ejus interponendæ causas quem habuisse, si iudex cognoscens priorem sententiam aliquatenus declaraverit, eum ab expensis excusari æquum est.

DEFINITIONES.

1. Sicut appellationis, ita etiam Leuterationis beneficium in foro Saxonico habet effectum suspensivum, ita ut pendente eâ nihil liceat innovare.
2. Clausula illa (Non deducta deducam, &c.) ex l. per hanc 4. C. de tempor. appellat. etiam in Leuteratione locum habet.
3. Non admittitur Leuteratio à procuratore absque mandato.
4. Leuterari nequit sententia in Leuteratione lata.
5. Nisi per sententiam Leuterationis novum inferatur gravamen.
6. Leuteratio absque mandato interposita, post decendium non ratificari potest à Domino Principali.
7. Leuteratio utrique parti communis est, nec præjudicare potest Leuterato Leuterans, si post emissam citationem Leuterationi renunciare velit.
8. At citatione nondum emissa, Leuterans suâ renunciatione præjudicat Leuterato, nisi hic intra decendium Leuterationi expresse adhaferit.
9. Leuteratio à certo sententia articulo interposita, non est communis alteri colligatori quoad reliqua capita, si non hic intra decendium adhaferit Leuterationi.
10. Generaliter tamen interposita Leuteratio, quantumvis deinceps Leuterans certum impugnaverit caput sententia, Leuterato etiam in aliis capitibus est communis.
11. Tertio cuidam Leuteratio partium litigantium tùm demum est communis, si huic intra decendium expresse adhaferit.
12. Sententia suspensa per Leuterationem potest mutari in deterius contra Leuterantem, etiam parte adversâ non petente.
13. Tempus decendii in Leuteratione æquè ac in appellatione à momento publicatæ sententia in momentum currit.
14. Decendium ad Leuterandum non currit ignorantibus citato ad publicationem sententia.
15. Non currit decendium ei, qui iusta ex causâ impeditus fuit Leuterationem interponere.
16. Non sufficit Leuterationi petitionem citationis inferri, sed deinceps intra spacium sex septimanarum & trium dierum citatio ad prosecutionem impetrari debet.
17. Sufficit tamen ultimo etiam die atque momento hanc sex septimanarum & trium dierum citationem ad Leuterationis prosecutionem impetrari.
18. Sententiâ licet super alio prosecutionis termino præfigendo lata, nihilominus intra sex septimanas & tres dies Leuterans denuò citationem impetrare tenetur.
19. Non deserit Leuterationem, qui causâ quâdam rationabili impeditus intra sex septimanas & tres dies citationem impetrare nequivit.
20. Non præjudicatur Leuteranti ex eo, quod iudex terminum prosecutionis posuerit ultra tres menses.
21. In prosecutione Leuterationis, ab interlocutoriâ interposita, duabus saltem alternis positionibus ad sententiam est concludendum.
22. Protestatio tùm demum vim Leuterationis habet, quando sententia verbis expressis suspenditur à viribus rei iudicata.
23. In foro Saxonico à qualibet sententia, sive sit definitiva, sive interlocutoria, etiam post tres conformes sententias leuterare licet.
24. A sententia in summarissimo possessorio lata non licet appellare vel leuterare.
25. In processu criminali inquisitorio nec appellare nec leuterare licet in foro Saxonico.
26. Loco tamen appellationis vel leuterationis in processu inquisitorio admittitur defensio inquisiti.
27. Nec consanguinei in processu inquisitorio sententiam contra consanguineum latam leuterare valent, licet ejus defensionem deducere non prohibeantur.
28. Admittitur tamen Leuteratio in processu etiam inquisitorio, si de levi agitur crimine, quod penâ hanc corporis afflictivâ coercetur.

- 29. Rejici potest Leuteratio absque sufficienti gravamine interposita.
- 30. Temere Leuterans in expensas retardati processus condemnatur.
- 31. Contra Leuteratum contumacem non proceditur ad legitima impedimenta, & amissionem causa, sed jungitur ei primâ vice simul responsio ad prosecu-

DEFINIT. I.

Sicut appellationis, ita etiam Leuterationis beneficium in foro Saxonico habet effectum suspensivum, ita ut pendente ea nihil liceat innovare.

- 1 **E**Rrant omninò, qui Leuterationis beneficium ex jure civili vel Saxonico scripto originem traxerint autumant: Non enim petitio declarationis sententiæ, † quæ in jure communi fundata est, l. ab exco. 4. §. jed ab eo. ff. de appellat. alium gignit effectum, quam ut verbum obicorum in sententia declaretur, † non etiam ut effectus sententiæ suspendatur, Joh. Schneidew. in §. curare 32. num. 37. inst. de action. Matth. Coler.
- 2 **p**art. 1. decis. 138. n. 1. † Nec quod de increpatione & reprobatione sententiæ, von Urtheil straffen oder schelten/di. dispositum reperitur in jure Saxonico, Landr. lib. 2. art. 12. Weichbild. art. 74. ad beneficium leuterationis trahendum est, cum increpatione illa & reprobatione nil aliud sit quam ipsa appellatio, dict. art. 74. Weichbild. Gloss. n. 3. Dan. Molier.
- 3 **b**uc. num. 1. † Tantum nimirum abest, leuterationem, quæ omninò effectum suspensivum habet, & a beneficio appellationis devolutio differt, principium suum ex jure civili vel Saxonico scripto petere; † Adeoque solâ consuetudine & moribus potius quam jure leuterationis beneficium invaluisse docet rectissimè post Dan. Moller. bic. num. 2. Frider. Pruckman. vol. 1. consil. 33. n. 5. Matth. Col. dict. decis. 38. n. 3. Christ. Zobel. part. 1. differ. 40. n. 1. & differ. 41. n. 1. Schneidew. dict. §. curare. 32. n. 35. inst. de action. Ventur. de Valent. in parthen. l. 1. lib. 2. cap. 13. n. 33. † Nihilominus Leuteratio cum appellatione ex jure civili petita rectissimè comparatur, & omnia ferè jura, quæ de appellationibus loquuntur, etiam in Leuteratione Saxonica locum habent, b. Const. 19. in pr. vers. welchen auch nicht weniger/ ubi Moll. n. 24. Jacob. Schult. in addit. ad Modest. Pistor. part. 1. qv. 22. num. 11. Zobel. dict. diff. 40. n. 15. Andr. Rauchb. part. 1. qv. 12. num. 17.
- 4 **†** Ex quo fit, quod sicut pendente appellatione, ita etiam pendente Leuteratione nil quicquam innovari debeat, tot. tit. ff. nihil innov. appellat. interpos. Scilicet, † quia utriusque effectus est suspensivus, ne sententia transeat in rem judicatam; Pruckm. dict. consil. 33. num. 26. & seqq. Coler. dict. loc. Modest. Pistor. part. 1. qv. 22. num. 6. & seqq. Schneidew. dict. loc. 37.

Ita Domini in causa Michael Walthers contra George Walthern zu Salze / Mens. Jul. Anno 1617. (Verba sent. Das Kläger vor allen Dingen das am dreißigsten Jun. nächstverschienen auff der streitigen Wiesen von ihme selbst abgehauene und hinweg geführte Erass Beklagtem vollständig zu restituiren pflichtig; Würde nun beydes Kläger und Beklagter/ Vermöge der den 11. Martij jüngsthin ausgegangenen Citation, mit ihrer rechtlichen Nothdurfft vollen gegen einander verfahren / So ergienß alsdenn auff die eingewandte Leuterung und in dieser Sachen servet was recht ist / B. R. W.)

DEFINIT. II.

Clausula illa (Non deducta deducam) ex l. per banc. 4. C. de tempor. & repar. appell. etiam in Leuteratione locum habet.

tionem Leuterationis, quandoque etiam refusio expensarum.

- 32. Si Leuterans in contumacia perseveret super gravaminibus per Leuterationem deductis, iudex ex actis prima instantia informatus cognoscit.
- 33. Leuterante in sermone contumaciter emanente Leuteratio pro desertâ habetur.
- 34. Quandoque tamen iustâ causâ apparente alius terminus ad prosecutione Leuterationis praefigitur.

Convenit ergò Leuteratio cum appellatione in eo, quod utraque habeat effectum suspensivum, Def. prac. † Sed differunt vicissim hæc duo beneficia, quod non ut appellatio, ita etiam Leuteratio sit remedium devolutivum, quia coram eodem iudice interponitur, Dan. Moll. bic. n. 34. Correctio tamen & declaratio pariter utrique communis est † Nam sicut in appellatione, ita quoque in Leuteratione petitur in effectum, non tantum verba sententiæ obscura declarari, sed etiâ corrigi, emendari & aliquando in totum mutari sententiam, Joh. Schneidew. ad §. curare. 32. inst. de act. n. 37. Quod nemini mirum videbitur, † cum haud rarò ab initio multa omittantur, quæ postea in Leuteratione de novo deducta, iudicem moveant, sententiam mutare & corrigere, † ita enim in Leuteratione non minus quam in appellatione clausula illa (Non deducta deducam, non probata probabo, ex l. per banc. 4. Codic. de temp. & repar. appell. (locum sibi vendicat in veriori sententia, Joh. Schneidew. in dict. §. Curare. num. 37. in fin. Dan. Moll. bic. n. 35. & Frider. Pruckm. vol. 1. consil. 33. n. 30. † quam & stylus in Leuterationibus probat (nunmehr aus den Acten so viel zu befinden.) Nempe, quando in actis leuterationis in ea deducta fuere, quæ in prioribus vel prorsus omissa, vel saltem non ita perspicue, ut oportuit, deducta fuerint; † Quamvis formulam illam alii referant ad accuratorem & meliorem iudicis informationem, cum Matth. Wes. in parat. ff. de re, iud. n. 10. Vid. Mod. dict. n. 25.

Ita Domini in causa Andreæ Würders Wittiben contra Erhardi Würders Gläubigere / ad Requisitionem Hiob à Müldau / Mens. Jan. Anno 1616. (Verba sent. Das nunmehr von der Würdersischen Wittiben in der Leuterungs-Prosecution so viel ausgeführt / daß sie in der vierden Class der 175. fl. gleich der vorigen Post zu befristigen / B. R. W.)

It. in causa Hansen Hammers contra Georgium Kunholzen zu Leipzig / Mens. Jul. Anno 1630. (Verba sent. Nunmehr aus den acten so viel zu befinden / daß Kläger an dem ihm nachgelassenen Beweis sich versäumet / und damit fern nicht zugelassen wird / B. R. W.)

It. in causa Jobst Blummers contra Jacobum Heingen zu Leipzig / Mens. Mart. Anno 1631. (Verba sent. Nunmehr aus den acten so viel zu befinden / daß Beklagter mit recognition des produirten Schreibens billich verschonet wird / B. R. W.)

It. in causa Hansen Rudolphi contra Daniel Klogens Erben zu Leipzig / Mens. Dec. Anno 1625. (Verba sentent. Nunmehr aus den acten so viel zu befinden / daß Kläger mit seiner Klage / ehe und zuvor er sich von Beklagten wirklichem entbrochen/nicht zulässigen / B. R. W.)

Et in causa Melchior Werners contra dessen Gläubiger zu Leipzig / Mens. Apr. Anno 1626. (Verba sent. Das es eingewandter Leuterung ungeachtet bey unserm jüngst-gesprochenen Urtheil nochmahls verbleibet / iedoch mit dieser Erklärung/ daß Beklagter von der verbesserten Klage auff künfftigen termin sich darnach zu achten/und seine Nothdurfft darayff zu bedrucken / neben der citation eine Copreyen billich zugeschrieffet wird / B. R. W.)

DEFINIT. III.

Non admittitur Leuteratio à procuratore absque mandato.

Leuterare possunt omnes, qui in sententia sunt gravati, non tantum Domini principales, sed etiam procuratores, † quia & hisce appellare licet,

l. invitus. 17. C. de procurat. l. Si procuratorem 8. §. quod & ad actionem 8. ff. mandat. l. 18. ff. de appell. l. si procurator. 2. ff. an per alium causa appell. l. dominus 9. l. seq. C. de appell. Hart. Hartm. lib. 2. observ. tit. 19. observ. 3. n. 2. & seqq. Andr. Gail. lib. 1. observ. 139. n. 1. & seqq. Mynsing. cent. 2. observ. 2. n. 4. Quidni
3 *ergò etiam Leuterare, † cum leuteratio & appellatio iisdem ferè comprehendantur regulis juris, supr. defin. 1. Frider. Prukm. vol. 1. consil. 33. num. 26. Jacob. Schult. in addit. ad Modest. Pistor. part. 1. quest. 22. num. 11. † Attamen non admittitur procurator exhibens leutationem absque mandato, quamvis sufficiat mandatum generale sive cum libera, † nec*
5 *opus est ad hoc speciali mandato, dict. l. invitus 17. C. de procur. l. 8. §. 8. ff. mandat. Andr. Gail. dict. observ. 139. num. 9. Mynsing. & Hart. Hartm. dict. loc.*

Ita Domini in causa Hansen Rudolphs von Schleinig contra Heintzen von Haugwitz zu Grimme / Menf. Oct. Anno 1616. (Verba sent. Daß Beklagens ohne Mandat eingewandte Leuterung/ gestalten Sachen nach/ nicht zulässigen/ B. N. W.)

Et in causa Johann Büttners contra Jacob und Johann Werberten zu Leipzig / Menf. Maj. Anno 1628. (Verba sent. Daß die von Johann Büttners ausgegebenen Anwalden eingewandte Leuterung aus Mangelung eines richtigen Mandats nicht zulässig / und ist derselbe wider Beklagte die Unkosten dieses Termins auff richterliche Ermäßigung zu erstatten schuldig/ B. N. W.)

DEFINIT. IV.

Leuterari nequit sententia in Leutatione lata.

1 *Per leutationes nimium protelari lites, arbitratu post Auctor. discurs vom Justitzenwerck. pag. 33. & 116. Vent. de Valent. in parthen. litigios. lib. 2. cap. 13. num. 33. Quod quidem concesserim, † si libera cuique litigatori pateat facultas leuterandi, quæ tamen certis legibus circumscripta est ab Electore Saxonie Illustrissimo, hæc Const. 19. & Ord. process. judic. tit. 35. Voluit enim Serenissimus Constituens præcidere litigia & occurrere malitiæ litigantium:*
3 *† In quem finem non nisi unicum leutationem admittit, nec litigatoribus indulget, si sententiam in Leutatione latam leuterare velint, b. Constit. 19. in pr. vers. Nur eine Leuterung verstatet werden solle. † Quo ipso tamen Ober- vel superleutationibus non indifferenter præjudicatur, quippe quæ in aulis Saxonie etiamnum hodiè admittuntur, non quidem in omnibus causis, sed solum in sententiis definitivis, in iisque, quæ non per viam appellatiõnis eò devolutæ sunt, † sed quæ statim in prima instantia ibi ceptæ, vel per Commissarios Electoris eò sunt delatæ, hæc Constit. 18. in pr. v. Allein wollen wir die selbstge. Ord. process. judic. dict. tit. 35. §. dieweil aber sonderlich. vers. und die Ober-Leuterungen. Ord. jud. appellat. Christiani II. Elect. Saxon. sub. tit. Von der supplication und Revision post. per vers. auch wenn die Sachen/ Dan. Moll. hic num. 26. Petr. Heig. part. 1. q. 10. n. 54. & seq. Johan. Zanger. in tract. de except. part. 2. cap. 1. num. 443. † Planè, etiam in Episcopatibus Electoral. beneficium Leutationis usu fuisse receptum, testatur observantia.*

Ita Domini in causa M. Johannis Gebhardi contra M. Conradum Beyern zu Leipzig / Menf. Nov. Anno 1619. (Verba sent. Daß die Leuterung nicht zulässig / und ist Beklagter unserm vorigen Urtheil bey endlicher Straffe ungeacht Amts-Folge zu leisten schuldig / wo solches künfftig von ihm nicht geschicht / soll aldemn wegen seines Ungehorsams / auf die übergebene Liquidation erkannt werden / was recht ist / B. N. W.)

DEFINIT. V.

Nisi per sententiam Leutationis novum inferatur gravamen.

E *Tfi in judiciis inferioribus unica saltem admittatur leuteratio, Def. preced. † per id tamen parti adversæ non præjudicatur, quo minus sententiam in Leutatione latam, quæ se gravatam animadvertit, denuò leuterare queat, cum litigatori cuivis una permittatur leuteratio, hæc Const. 19. in pr. † Sicuti & eo in casu, quo novum gravamen per sententiam Leutationis leuteranti inferitur, vel novum capitulum annectitur, aut aliquid, quod in Leutatione jam primum est deductum atque petatum, in sententia omittitur, Leuteratio denuò permilla est; † dummodò in Leutatione novum illud gravamen, propter quod interponitur Leuteratio, in specie exprimatur, disponente sic Electore Saxon. in dict. tit. 25. in pr. vers. es würde danu in dem Leuterungs-Urtheil/ † Voluit siquidem Constituens Illustrissimus præcidendo Leutationes, malitiæ litigantium occurrere, quæ certè præsumenda non est, ubi de novo per sententiam litigantes gravantur.*

Ita Domini in causa Jacobi & Friderici der Baudissen contra Hansen Ludolffen und Dietrich Rachen zu Leipzig / Menf. Sept. Anno 1626. (Verba sent. Daß Beklagter auff anderweit vorgehende gebührende Ladung bey Straffe Ungehorsams zu erscheinen / und auff Klägers prosequirte Leuterung mit ihrer rechtlichen Nothdurfft sich einzulassen / und gebührlchen zu verfahren schuldig/ B. N. W.)

DEFINIT. VI.

Leuteratio absque mandato interposita, post decendum non ratificari potest à Domino Principali.

Q *Uod dixi, Leutationem absque mandato interpositam non valere, def. 3. † id notabile patitur limitationem, si Dominus Principalis illam leutationem ratihabuerit, nempe, † quod ratihabitio hæc in parte, ut & in cæteris ferè omnibus, comparetur mandato, l. vero Procuratori 12. §. ult. ff. de solut. l. si pupilli 6. §. item queritur 9. ff. de negot. gest. l. licet. 56. ff. de jud. l. 1. §. sed & si quod. 14. ff. de vi & vi armat. l. 7. in fin. C. quod cum eo l. ult. C. ad SCtum Macedon. Ant. Fab. in C. lib. 2. tit. 6. def. 10. n. 4. † Sed hoc ita, si intra decendum à tempore publicationis re adhuc integrâ, & antequam sententia in rem judicatam transierit, ratihabitio subsequatur; † Cæteroquin sera & inutilis erit, l. pen. ff. rat. rem haberi. l. cum filiofamilias 5. in fin. pr. ff. qui Ord. in Possess. serv. Reinhard. Rosa ad Dan. Moll. hic num. 13. Nam quod vulgò dici solet, † ratihabitio nem reducere negotium ad illud tempus, quo contractum fuit, dict. l. 6. §. item queritur. 9. ff. de negot. gest. l. donationes 25. ad fin. C. de donat. int. vir. & ux. locum non habet re amplius non integrâ, Andr. Tiraquel. de retract. in verb. intra. 1. §. 1. Gloss. 10. num. 85. Osac. decis. 119. num. 23. & seq. † Nec enim valere potest ratihabitio in præjudicium adversæ partis, cui post decendum per sententiam jam fuit jus quæsitum, † ne scilicet in alicujus potestate sit, alterius tertii jus lædere, quod nunquam ferendum est, l. 1. §. ult. l. qui balneum 9. §. 1. vers. si modo l. potior 11. in pr. ff. qui potior in pign. Ant. Fab. in C. lib. 4. tit. 20. def. 1. n. 4.*

Ita Domini in causa Hæredum Günther von Barthensleben contra die Schule, burgische Erben/ventilats in Prætorio Lipsiensi, Menf. Apr. Anno 1603. (Verba sentent. Daß M. Friedrich Dittels / als a. gegebenen subtituirten Barthenslebischen Anwaldens / ohne Mandat eingewandte Leuterung nicht zulässig / und demnach Schulenburgischer Anwald auff des von den Barthenslebischen her-

Demnach constituirten Anwalden Leuterungs-Prosecution/ ob gleich derselbige nunmehr seine Person gnugsam legitimiret hat/ sich einzulassen nicht schuldig/ B. N. W.)

DEFINIT. VII.

Leuteratio utriusque parti communis est, nec præjudicare potest Leuterato Leuterans, si post emissam citationem Leuterationi renunciare velit.

- 1 **C**erti juris est, quod sicut Appellatio, ita quoque Leuteratio ab uno interposita utrique litigatori sit communis, & utraque pars, etiamsi altera non leuteraverit, in prosecutione sua gravamina deducere, & si forte condemnationem expensarum in priori deductione omiserit, in Leuteratione hæc petere valeat, *b. C. 19. in pr. v. welche auch nicht weniger als die appellationen beyden Theilen gemein seyn sollte/ Ord. proc. jud. El. Sax. tit. 35. §. da auch ein Urtheil/*
- 2 *versund darnoben ob gleich die Leuterung. † Quod verum est, etiamsi leuteratus intra decendium expressis verbis non adhæserit leuterationi interpositæ, propter generalitatem verborum in dist. textibus.*
- 3 *† Non enim res eadem duplici & quidem diverso jure censeri debet, l. cum, qui ades. 23. ff. de Usucap. c. cognovimus 29. in fin. caus. 12. quest. 2. c. cum in tua. 30. extr. de decim. Dan. Moll. hic num. 20. & lib. 4. Semestr. 35. Modest. Pistor. part. 1. quest. 22. num. 3. & seq. & in addit. ibid. Jacob. Schult. num. 8. & seqq. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 12. n. 2. Frider. Pruckm. vol. 1. consil. 33. num. 33. & seq. Matth. Col. part. 1. decis. 38. n. 5. & seq. Dom. Arumæus part. 1. decis. 2. num. 8.*

Ita Domini in causa Adam Puchels zu Lorgan. Mens. Decembr. Anno 1635.

- 4 *† Quid autem si leuterans renunciaverit suæ leuterationi, an per id præjudicabitur leuterato, quo minus hoc beneficiauti queat? Non certè valet leuterans post emissam citationem ad prosecutionem leuterationis, renunciacione suâ nocere leuterato,*
- 5 *† atque ideo post emissam citationem, leuteratus, renunciacione leuterantis haud obstante, leuteratione tanquam communi beneficio uti & jura sua deducere non prohibetur, dist. Ord. process. judic. tit. 25. §. nachdem auch. vers. Wann aber der Leuterant. Etenim favori suo quilibet renunciare quidem potest, † sed non in tertii præjudicium, l. 1. 2. & 3. ff. de liber. caus. Gloss. in l. si quis in conscribendo. 29. verb. antiqui C. de pact. Bartol. in l. hæc editali 6. in fin. pr. C. de secund. nupt. Andr. Rauchb. dist. quest. 12. num. 3. † quia jus quæsitum absque facto nostro nobis auferri non potest, l. id quod nostrum 11. ff. de Reg. Jur.*

Ita Domini in causa Caspari & Hansen Schendens contra Hansen Erollen zu Uffhossen/Mens. Oß. Anno 1624. (Verba sent. Daß Hans Eroll auff die von Casparo und Hansen Schendens eingebrachte Leuterungs-Prosecution, seines Vorwendens ungeachtet/sich nochmahls einzulassen/und gebührlich zu verfahren/auch demselbigen/weil er solches igo nicht gethan/die Unkosten des Termins auff vorgehende Liquidation und Richterliche Ermäßigung zu erstatten schuldig/ B. N. W.)

DEFINIT. VIII.

de citatione nondum emissâ, Leuterans sua renunciacione præjudicat Leuterato, nisi hic intra decendium Leuterationi expresse adhæserit.

- 1 **S**ed hoc ita, si Leuterans post emissam demum citationem leuterationi renunciaverit: † Cæteroque, si citatione nondum emissâ hoc fecerit, quin parti adversæ per id præjudicetur, dubium vix esse potest, quia leuteratus † ita demum leuteratione, ve-

lut communi beneficio utitur, si ad prosecutionem Leuterationis citatio emissâ fuerit, ad exemplum Appellationis, *l. per banc 4. verb. in exercendis consulationibus. C. de tempor. & repar. appellat. † Quod & satis innuunt verba conditionalia in Ordin. Process. judic. tit. 35. §. nachdem auch/vers. wann aber der Leuterant oder sein Segentheil allbereitt citation ausbracht hätte/ &c. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 12. num. 5. & seqq. Dan Moll. lib. 4. semestr. 35. Matth. Col. part. 1. decis. 138. num. 8. † Quare & Appellationem interpositam omittere appellator potest, etiam contradicente parte adversâ, introductam non æquè, l. si quis libellos 28. C. de appellat. es qui appellat. 41. §. si quis libellos caus. 2. quest. 6. Felin. in c. prudentiam 2. num. 1. extr. de mut. petit. † Ex quo rectissime infertur ad Leuterationem, quæ haud absimilis est appellationi, gloss. in l. hanc in pr. Supr. Detin. 1. Andr. Rauchb. dist. quest. 12. num. 6. & num. 8. † Habet nihilominus remedium leuterationis, quo sibi hoc casu prospicere queat, nempe leuterationi, ante decendium à tempore publicatæ sententiæ expressè adhærendo; Quod si fecerit, à tempore statim adhæSIONIS jus consequitur, non minus ac si ipsemet Leuterationem debito tempore interposuisset, Bald. in Auth. hodie C. de appellat. num. 6. Andr. Gail. lib. observ. 122. num. 2. † cui juri leuterans suo facto & renunciacione neutiquam potest præjudicare, l. 1. §. ult. l. qui balneum 9. §. 1. vers. si modo l. prior. 11. in pr. ff. qui pot. in pignor.*

Ita Domini in causa Hansen Georgett von Bernstein contra die Gemeinde zu Sebbier/ventilata in Praefectura Dresdensi, Mens. Julio, Anno 1600 (Verba sent. Dieweill Leuterant seine Leuterung vor ausgegangener Citation wieder fallen lassen/und Beklagte innerhalb zehen Tagenach Eröffnung voriges Urtheils sich nicht erkläret/das sie igo berührter Leuterung anhängig seyn/und derselben sich auch gebrauchen wolten/und also das jüngst eröffnete Urtheil in seine Krafft haben ergehen lassen/ So mögen sie auch nunmehr mit ihrem Suchen nicht zugelassen werden/ B. N. W.)

DEFINIT. IX.

Leuteratio à certo sententia articulo interposita, non est communis alteri collitigatori quoad reliqua sententia capita, si non hic intra decendium adhæserit Leuterationi.

1 **E**t si leuteratio ab unâ parte interposita, utrique parti tam leuteranti, quàm leuterato post emissam citationem sit communis, ut dixi Defin. 7. & 8. Aliter tamen hoc intellectum non velim, † quàm quoad articulum illum sententiæ, à quo leuteratio fuit interposita, cum Frider. Pruckm. vol. 1. consil. 33. n. 35. & Jac. Schult. in addit. ad Modest. Pistor. part. 1. quest. 22. num. 12. † Nam si diversa sint planeque separata sententiæ capita; leuteratio quoad unum saltem caput interposita, nil juvat leuteratum in reliquis capitibus, quibus se forsitan gravatum existimat, Andr. Rauchb. part. 1. quest. 12. num. 13. Reinh. Rosa ad Daniel. Molier. hic n. 20. Jac. Schult. dist. loc. n. 20. Matth. Coler. part. 1. decis. 138. num. ult. Christ. Zobel. part. 1. differ. 40. n. 4. & 11. & differ. 41. num. 3. † Tum per textum expressum in Ordin. process. jud. Elect. Sax. tit. 35. §. Da auch ein Urtheil/vers. und daru ob gleich. Tum quia hoc juris est in appellatione, † quâ factâ à certis quibusdam capitibus, quoad reliqua, à quibus provocatum non est, sententia in rem judicatam transire dicitur, tam appellatori quàm adversæ parti, Gloss. in l. ampliore 39. in verbo judicatis & ibi Salycet. num. 3. C. de appellat. Felin. in c. cum Joannes 10. num. 20. & 21. extr. de fide instrument. & in cap. prudentiam. 2. num. 1. extr. de mutuis petit. † At valet argumen-

- tatio ab Appellatione ad Leutationem, *b. Const. 19. in pr. Supr. Defin. 1.* † *Tum*, quod tot videantur esse sententiæ, *Felin. in c. cum inter 13. num. 7. extr. de sent. & re judic. Andr. Gail. lib. 1. observ. 110. n. 2. Fulv. Pacian. de probat. lib. 1. c. 26. num. 39. & 40.*
- 8 † Ergo leutatione ab uno interpositâ, cætera capita rei judicatæ auctoritati relicta censentur, *arg. l. etiamsi patre 29. §. ex causa. 1. ff. de minor. l. circa 24. ff. de inoff. testam. Ord. process. judic. tit. 25. §. Da auch ein Urtheil. in pr. Jacob. Schult. in addit. ad Modest. Pistor. part. 1. quest. 22. num. 12. Christ. Zobel. part. 1. differ. 14. num. 3.* † Cæterum, si leuteratus leutationi ab alio interpositâ se adhærere velle, intra decendium se declaraverit, tum etiam in aliis capitulis sua jura, perinde ac si ipsemet ab initio debito tempore leuterasset, deducere valet, juxta tradita *Defin. preced. Specul. lib. 2. part. 3. tit. de appellat. §. 1. num. 7. Andr. Gail. lib. 1. observ. 122. num. 2.*

Ita Domini in causa Adam Priels zu Torgau / Mens. Dec. Anno 1635. (Verba sent. Ob nun wohl in der Churfürstlichen Sächsischen Gerichts-Ordnung ausdrücklichen versehen / daß wann ein Urtheil mehr denn einen Punct in sich hält / und die Leuterung allein von einem Theil / und nur über einen gewissen Articül eingewendet wird / dieselbe weiter nicht / als nur allein in dem Punct / deshalben geleutert / beyden Theilen gemein seyn solle; Diemeil aber dennoch in gegenwärtigem Fall Beklagter / daß er der Leuterung jedoch in einem andern Punct zu adhæreren vermehnet / durch ein absonderlich Schreiben intra decendium sich erkläret / etc. So ist dadurch das Urtheil auch in selbigem Punct auff Beklagens Seiten à viribus rei judicatæ suspendiret worden / etc.)

Et in causa Syndicen der Stadt-Gerichte zu Naumburg & Consort. contra Salomon Würffspenningen zu Zeitz / Mens. Mart. Anno 1632. (Verba sent. Daß Kläger auff die vom Beklagten eingewandte und prosequirte Leuterung / seines darwider gethanen Vorwendens ungeachtet / nach Gelegenheit disfalls sich einzulassen / und gebührlichen zu verfahren schuldig / und ist mit Beklagten Hansen Pelsens Adhælion, darzu er sich tego in Termino allererst anerbotten / nicht zulässlichen / B. R. W.)

DEFINIT. X.

Generaliter tamen interposita Leuteratio, quantumvis deinceps Leuterans certum impugnaverit caput sententiæ, Leuterato etiam in aliis capitibus est communis.

- 1 **N**Olo tamen id aliter accipi, quam si capitula diversa sint ac separata, ubi quorundam leuteratio non habet effectum suspensivum quoad reliqua:
- 2 † Secus vero in articulis connexis, conjunctis, vel inter se cohærentibus, quæ scilicet ex continentia factorum separationem non recipiunt, *l. etiamsi patre 29. §. ex causa 1. ff. de min. l. si qui separatim. 10. §. ult. ff. de appell. tot. tit. C. si un. ex plurib. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 12. num. 15.* † Quin &, si verbis generalibus à sententia interponatur leuteratio, ea in omnibus sententiæ capitibus tam connexis, quam separatis, leuterato quoque erit communis, etiamsi leuterans deinceps Leutationem in certis quibusdam duntaxat capitulis prosecutus fuerit & gravamina deduxerit, *Ord. process. jud. Elect. Sax. tit. 35. Da auch ein Urtheil. vers. Ea wäre denn die Leuterung.* † Nam generalis ejusmodi appellatio proficit quoque appellato in omnibus sententiæ capitibus, etiamsi postea appellator in justificatione appellationis non omnia, sed nonnulla duntaxat sententiæ capita impugnaverit, *Felin. in c. cum Johannes num. 18. extr. de fide instrum. Rauchb. dict. quest. 12. num. 16.* † Quidni ergo idem etiam obtineret in leutatione, quæ cum appellatione pari jure gaudet, *supr. Defin. 1. Rauchb. dict. loc. num. 17.*

Ita Domini in causa Hansen Ernsts aus dem Winkel / und

desselben Creditoren, ventilatâ in Præfectura Bitterfeldensi, Mens. Jun. Anno 1633.

Et in causa Johann Bohnens / contra D. Conrad Müllernt / Mens. Aug. Anno 1620.

DEFINIT. XI.

Tertio cuidam Leuteratio partium litigantium tum demum est communis, si huic intra decendium expresse adhæserit.

Communis est leuteratio ab uno facta utrique litiganti, *b. Const. 19. in pr. Supr. defin. 7.* Sed non tertio: † *Tum*, quia actus agentium non operantur in aliis ultra eorum intentionem, *l. non omnis 19. in pr. ff. si cert. petat. Dec. in l. 1. num. 38. vers. sed illa Regula negativa ff. de offic. ejus cui Andr. Gail. in tract. de arrest. Imper. c. 14. num. 3.* † *Tum*, quod nullibi id dispositum reperiatur, nihil autem absque lege temerè est asseverandum, *l. dissentientis. 5. C. de repud. Novell. 2. c. 3. c. is qui in Eccl. 18. in fin. pr. extr. de sentent. excomm. in 6to.* † Nec in practicâ habetur, quod lege non cavetur, *Bald. in c. nihil. 44. num. 25. vers. item quod in lege. extr. de elect. & elect. potest. Jason. in l. illam. 19. num. 8. C. de collat.* † Nihilominus juvabitur tertius ratione sui interesse leutatione partium litigantium, si huic verbis expressis adhæserit intra decendium à tempore sententiæ publicatæ, † scilicet, quia adhæsiō ejusmodi est instar peculiaris leutationis, quam gravatus quilibet intra decendium interponere valet, *Bald. in Auth. hodie C. de appellat. num. 6. Andr. Gail. lib. 1. observ. 122. num. 2. in fin.*

Ita Domini in causa Vollrath Rauchhauptsens contra Hansen Ernsten aus dem Winkel zu Bitterfeld / Mens. Jun. Anno 1633. (Verba sent. Hansen Otten Kölers und Heinrich von Schwarzholtgens Erben Erklärung aber / daß sie von des Rauchhaupts Leuterung adhæreren wollen / weil dieselbe binnen den zehent Tagen / dem vorigen gesprochenen Urtheil nach / nicht geschehen: Wie auch die von Oswald aus dem Winkels Erben eingewandte Leuterung sey nicht zulässlichen / B. R. W.)

DEFINIT. XII.

Sententia suspensa per Leutationem potest mutari in deterius contra Leuterantem, etiam parte adversâ non petente.

EXinde quod dixi, leutationem perinde atque appellationem esse beneficium utrique parti commune, *b. Const. 19. in pr. Supr. defin. 7.* † inferendum porro est, contra leuterantem, durio rem sententiam declaratoriam, quam fuit sententia prior, proferri posse, etiamsi adversa pars leutationem non interpoluerit, cum *Modest. Pistor. part. 1. quest. 22. & Matth. Coler. part. 1. decis. 138. num. 5.* † Nempe, quod suspensa per leutationem sententia ab una saltem parte, etiam alterius partis, quin & judicis ipsius respectu, non transferit in rem judicatam, ut nihil prohibeat eam justa ex ratione in commodum vel incommodum Leuterantis declarare aut corrigere; † Nec debet quid imputari non leuteranti, cum ex utriusque leutatione videatur aliquo modo lædi honor judicis, *l. omnem honorem 10. C. quando provoc. non est necesse. Matth. Col. dict. decis. 138. n. 7.* † Quod ipsum tamen cum mica salis accipiendum est, ut ejus duntaxat articuli correctio, vel declaratio judici permilla censeatur, à quo leuteratio fuit interposita, cum respectu reliquorū capitulorū sententia non fuerit suspensa à viribus rei judicatæ: † Quidni ergo horum nomine sententia executioni mandari posset, † si quidem res judicata paratam habet executionem, *l. minor. annis 40. in pr. ff. de minor. l. si causam 2. C. de execut. rei judic. Jac. Schult. in addit. ad Modest. Pistor. part. 1. quest. 22. n. 24.*

Ita Domini in causa Creditorum Nicolai von Duffen zu Leipzig/Menf. Octobr. Anno 1617.

Es in causa Michael Schwobens Gläubiger contra M. Johannem Rhenium zu Leipzig/Menf. Nov. Anno 1617.

DEFINIT. XIII.

Tempus decendii in Leuteratione aequè ac in appellatione à momento publicata sententia in momentum currit.

- 1 **E**Xpediti juris est, quod Leuteratio aequè ac Appellatio intra decendium necessario sit interponenda, Ord. process. jud. Elect. Sax. tit. 35. in pr. obtinuit enim hactenus consuetudine in foro Saxonico,
- 2 † ut leuterationes non statim altera die interponantur, sed sufficit, hoc fieri intra decendium Christoph. Zobel. part. 1. differ. 41. num. 4. Chil. König. in process. cap. 104. num. 4. Dan. Moller. hic num. 6. & 24. Modest. Pistor. part. 4. quest. 151. in pr. Matth. Wesenb. in parat. ff. de re jud. num. 10. Frid. Pruckm. vol. 1. consil. 33. num. 13. † Currere tamen incipit hoc decendium à momento ipsius horæ, in quo sententia fuit publicata, & finitur die decimo eodem horæ illius momento; † ita ut decendium haud satisfactum videatur, quando leuteratio horæ subsequenti ejusdem diei interponitur, Andr. Rauchb. part. 1. quest. 3. num. 13. Dan. Moll. hic num. 7. Pruckm. dist. consil. 33. num. 15. & seqq. † Quia in appellatione decendium de momento in momentum currit, c. quod ad consultationem 15. extr. de sent. & re jud. Andr. Gail. lib. 1. observ. 139. num. 5. Jacob. Menoch. lib. 2. presump. 95. num. 6. † Ergo etiam in Leuteratione, ad quam ab Appellatione rectè inferitur, Supr. Defin. 1.

Ita Domini in causa Georgii Schrots & Consort. zu Lommitz/Menf. Jan. Anno 1620. (Verba sent. Ist in unsern/eurem Junder Dietrich von Schleintz/xc. mitgetheiltem Urtheil dieses zu Recht erkannt worden/ daß ihr als Caspar Ziemichens Kinderer Vormunderer eurem Mündlein deswegen / daß ihr Jacob Zschmichen dem Stieff-Vater die An- und Tag-Zeit Gelder / so viel derselben gebühret gehabt/ einnehmen / solches auch bey ihme stehen lassen/ Rede und Antwort/ zu geben/ auch euch deswegen mit eurem Mündlein abzufinden schuldig seyd / welches Urtheil am 10. Dec. nechst- abgewichenen 1619. Jahrs publiciret und eröffnet worden. Ob ihr nun wohl hantwider eine Leuterung eingewendet; Diweill aber dennoch dasselbe Vermöge der überschickten Registratur nicht binnen den 10. Tagen/ sondern etliche Stunden hernach geschehen; Als ist auch solche Leuterung nicht zulässlich/xc.)

DEFINIT. XIV.

Decendium ad Leuterandum non currit ignorantia haud citato ad publicationem sententia.

- 1 **D**ecendium hoc in Leuteratione tam strictè observari debet, ut nec à iudice, nec à partibus, vel per compromissum prorogari queat, Dan. Moll. hic. n. 7. Modest. Pistor. part. 4. quest. 152. num. 1. & seq. Dom. Arum. part. 1. decis. 3. num. 6. † Quoniam terminus hic pro forma à lege est præscriptus, qui nunquam omitti, nec judicantis & partium arbitrio immutari potest, c. indultum 17. de Reg. jur. in sexto.
- 2 Andr. Gail. lib. 1. observat. 140. n. 1. † Quin & continuum est hoc tempus decendii ad leuterandum indultum, adeoque etiam ignorantia currit, Matth. Col. part. 2. decis. 291. Dan. Moll. hic n. 6. Matth. Berlich. part. 1. conclus. 49. n. 20. † Nec habet, quod conqueri aut ignorantiam prætere posse, qui ad publicationem sententia citatus nec per se, nec per suum procuratorem comparuerit, † cum mora & negligentia cuique sua sit nociva, l. in condemnatione 173. §. unicuique 2. ff. de reg. jur. † imò nec procuratoris negligentia, qui intra decendium leuterare omisit, dominum excusat, licet ei detur regressus adversus procuratorem, † nisi appareat; ipsum non esse solvendo, Carpz. Desinit. Vol. I.

quo casu propter negligentiam procuratoris, domino competit restitutio in integrum, ut probat Hart. Pift. part. 1. q. 36. † Aliter res se habet, si nec procurator nec dominus ad publicationem sententia citatus fuerit; Equis enim tum negabit, à die scientia demùm absenti decendium currere incipere? Auth. hodie ubi Dd. C. de appellat. Dan. Moll. hic. n. 10.

Ita Domini in causa Ernesti Rippers Erben contra Christophorum Herolden / ventilatà in Prætorio Lipsiensi, Mens. Febr. Anno 1629. (Verba sent. Daß die eingewandte Leuterung zulässig/xc.)

It in causa Bernhardi Degen Kolbens contra Hansen Hagen Kolben zu Voigtsberg/Menf. Sept. Anno 1632.

DEFINIT. XV.

Non currit decendium ei, qui justà ex causâ impeditus fuit Leuterationem interponere.

1 **Q**uod dixi, tempus decendii ad leuterandum esse continuum, Defin. 13. † id limitandum videtur in casu, quo quis fuerit in gravamine successivo, puta Carceratione, Dan. Moll. hic n. 11. † Nam qui in carcere est, singulis diebus de novo gravari dicitur, si injuste detineatur, juxta tradita Matth. Col. de process. execut. part. 2. cap. 3. n. 156. † Quare semper carceratus dicitur esse intra hos decem dies, etiam si sint lapsi 30. anni, Moller. hic n. 20. † Planè, nec leuterare impedito currit decendium, puta si quis propter incursum hostium, carentiam advocati, pestem, morbum fonticum, &c. leuterationem interponere non potuerit, qui certè post decendium adhuc est audiendus. † Justum siquidem impedimentum à mora aliquem excusat, Gloss. in l. quod te 5. ff. si cert. petat. & ibid. Jason. num. 30. † Ergo etiam à pœnâ moræ, quæ est amissio leuterationis, Defin. præced.

Ita Domini in causa Catharinæ Bordin zu Remnitz / Mens. Majo An. 1635. (Verba sent. Hat der Rath zu Franckenberg in vorgedachten Sachen euch einen widrigen Abschied ertheilet; Ob ihr nun wohl binnen zehn Tagen darwider keine Leuterung eingewendet / diweill aber dennoch / eurem Anstehen nach/das Käyserl. Bold alsobald des andern Tages nach solchen publicirten Abschiede ins Gebirge / und sonderlich bey euch zu Remnitz feindlichen eingefallen/und dieselbe Stadt ganzer neun Wochen inne gehabt/hierüber die Strassen so unsicher gewesen / daß ihr von Remnitz nach Franckenberg nicht kommen/vielweniger eures Advocatens/weil er in dem Einfall tödtlich geschossen worden / und hart darnieder gelegen / noch der bey ihme vorhandenen Aßen mächtig seyn können / über dieses der ganze Rath zu Franckenberg selbstge Zeit über/ des Feindes wegen ausgerissen/und an andere Dertter sich salviret, also / daß ihr binnen dem gesagten Decendio zu Einwendung der Leuterung nicht gelangen können/xc. So ist die von euch nach dem Decendio, als der Feind die Stadt Remnitz wieder quiritet, die Strassen sicher worden/ und bemeldter Rath zu Franckenberg/als dieser Sachen Richter / wieder anzutreffen gewesen/eingewandte Leuterung zulässiglich / und ihr werdet mit der Prosecution wider berührten Abschied billich gehalten/D. R. W.)

DEFINIT. XVI.

Non sufficit Leuterationi petitionem citationis inseri, sed deinceps intra spatium sex septimanarum & trium dierum citatio ad prosecutionem impetrari debet.

1 **Q**uomodo forma Leuterationis inter alia quoque in eo consistat, ut Leuterans intra spatium sex septimanarum & trium dierum citationem ad prosecutionem Leuterationis ab eo iudice, qui sententiam tulit, impetret, Const. 19. §. Ein ieglicher leuterant/ ubi Dan. Moll. hic num. 3. † hanc cautelam Advocati communiter usurpare solent, ut statim Leuterationi petitionem citationis, ad prosecutionem leuterationis apponant Moll. hic num. 5. in fin. Frider. Pruckm. vol. 1. consil. 33. n. 24. Sed frustra, † nisi actualiter citatio impetretur; Non enim habità ratione, 3 ejus.

ejusmodi petitionis, denuò intra spacium prædictum sex septimanarum atque trium dierum, citationem ad prosecutionem leuterationis impetrare, jubet Elector Serenissimus in Ordin. process. judic. tit. 35. §. Nachdem auch, vers. So wollen wir.

Ita Domini in causa Christophori VValpurgens & Consort. contra Laurentium Königern zu Leipzig / Mens. Maj. Anno 1624. (Verba sent. Daß die eingewandte Leuterung desert und erloschen / B. R. W.)

Item in causa HansenPörners Wittiben und Erben contra Loreng Bückern / Mens. Nov. Anno 1629. (Verba sent. Daß die eingewandte Leuterung desert und erloschen / und Beklagte Klägern die Leuterungs-Expensen auff Richterliche Ermäßigung zu erstatten schuldig / B. R. W.)

DEFINIT. XVII.

Sufficit tamen ultimo etiam die atque momento harum sex septimanarum & trium dierum citationem ad Leuterationis prosecutionem impetrari.

- 1 **C**urrere autem incipit spacium illud sex septimanarum & trium dierum, non à die latæ sententiæ, sed interpositæ leuterationis, ut tradit Wesenb. quem allegat Dan. Moll. *bic num. 31.* † ita ut dies insinuatæ leuterationis non computetur in terminum illum impetrationi citationis ad prosecutionem Leuterationis præstitutum, ut tradit idem Moller. *bic n. 5. & 39. & l. 1. Semestr. 7.* Andr. Gail. *lib. 1. observ. 140. n. 1. Gvid. Pap. decis. 270.* Mynsing. *cent. 1. observat. 31.* Quid verò, † si in ultimo saltem die atque momento harum sex septimanarum & trium dierum citationem ac prosecutionem leuterationis quis petat? Eum omninò audiendum, nec leuterationem pro desertâ declarandam dixerim cum Matth. Berlich. *part. 1. concl. 49. num. 29.* † Siquidem spacium hoc de momento in momentum currit, ut certè ultimum etiam momentum in termino comprehendendi non absurdè existimetur, *arg. l. 3. §. 3. ff. de minor.* Quia si certum tempus ad aliquid faciendum est destinatum, sufficit, si fiat ultimâ horâ istius temporis, *l. cum qui certarum 138. ff. de V. O.* † Et dum Constit. *b.* generaliter loquitur, & impetrationem intra terminum citationis admittit, quis dubitaverit, ultimâ etiam die ac momento, termino nondum effluxo, leuterantem audiri, *l. hic titulus 1. §. generaliter 1. ff. de legat. præstand. l. 8. ff. de public. in rem act.*

Ita Domini in causa Thomæ Fischers contra Matthes Gebharten zu Zwidau / Mens. Octobr. Anno 1631. (Verba sent. Daß Beklagter / seines Vorwendens ungeachtet / auff Klägers gethane Leuterungs-Prosecution sich einzulassen und zu verfahren schuldig / B. R. W.)

DEFINIT. XVIII.

Sententia licet super alio prosecutionis termino præsendo latâ, nihilominus intra sex septimanas & tres dies Leuterans denuò citationem impetrare tenetur.

- 1 **C**um iudex super accusatione contumaciæ pronunciasset, ac Leuteranti novum terminum ad prosecutionem Leuterationis præfigere per sententiam iussisset, Leuterans verò à die publicatæ sententiæ intra sex septimanas & tres dies citationem non impetraverat, dubitabatur, an non Leuteratio pro desertâ esset habenda? † Etsi vero Leuterans ad iudicis pronunciatum super termino novo præfigendo se referebat, ejusque executionem præcisè urgebat,
- 3 † Placuit nihilominus, Leuterantem ulterius non audiendum, sed Leuterationem pro desertâ habendam esse, propter moram ac negligentiam in citationis impetratione commissam, † quam Constitutio *b.* potissimum coerceri voluit. † Quæ sententia

tantò æquior videbatur, quantò citius per eam lites finiuntur, quas abbreviari publicè interest, *l. proponendum 13. C. de judic. l. 2. C. de re jud. l. 10. C. de transact. l. cum quis 13. in fin. C. de reb. credit.*

Ita Domini in causa Zachariæ Schönens Wittiben contra Georg Sandrittern / ventilatâ in Prætorio Lipsiensi, Mens. Septembr. Anno 1634. (Verba sent. Daß die eingewandte Leuterung nunmehr desert und erloschen; Und ist Beklagter Klägern die Unkosten diese Termins auff unsere Ermäßigung zu erstatten schuldig / B. R. W.)

DEFINIT. XIX.

Non deserit Leuterationem, qui causâ quâdam rationabili impeditus intra sex septimanas & tres dies citationem impetrare nequivit.

Pro forma leuterationis requiritur, ut intra spacium sex septimanarum & trium dierum leuterans impetret citationem ad leuterationis prosecutionem; Quâ formâ præcisè non observata, leuteratio pro desertâ habetur, † etiamsi contumaciæ accusatio non præcesserit, ac demùm post terminum effluxum, leuterans citationem impetraverit, teste iudiciorum in hisce provinciis observantiâ. † Quæ haud obscure etiam probatur *b.* Constitut. *19. §. Dis teglicher Leuterant. vers.* Und da solches von ihm verbliebe / & Ordin. process. judic. tit. 35. §. Nachdem auch in vielgedachter vers. Und wenn solches verbleibet / sich hieran verstaumet haben / etc. † At quid, si leuterans impeditus intra spacium præfinitum citationem impetrare nequivit? Non puto, hoc casu leuterationem pro desertâ habendam, † modò justum & sufficiens impedimentum probetur, quod semper à mora ejusque poena aliquem excusat, Gloss. *in l. quod te 5. ff. si cert. petat. & ibi Jason. num. 30.*

Ita Domini in causa D. Hieronymi Günthers contra Abraham Ritzgen & Consort. zu Leipzig / Mens. Jun. Anno 1533. (Verba sent. Daß der Beklagten Leuterung nunmehr erloschen / sie möchten denn die angezogene Verhinderung wie recht erweisen / oder endlich erhalten / auff den Fall würden sie mit Prosecution berührtet ihrer Leuterung nochmals billich zugelassen / und ergienge also denn serner in der Sachen / was recht ist / B. R. W.)

DEFINIT. XX.

Non præjudicatur leuteranti ex eo, quod iudex terminum prosecutionis posuerit ultra tres menses.

Requiritur etiam ad formam leuterationis, ut iudex à petita citatione ad prosecutionem, intra tres menses (gedoppelte Sächs. Frist) certum terminum prosecutioni leuterationis præfigat, *bic* Const. *19. §. Es soll auch ein teglicher Richter / ubi* Dan. Moll. *bic n. 32.* Sed num etiam intra hunc terminum prosecutio realiter expedienda erit? † Negari sanè nequit, æquissimè iudicem procedere, si citationem emittens terminum prosecutionis ultra duos illos menses non extendat, sed eum litigantibus terminum statuat, quo ante lapsos tres menses à petita citatione, prosecutio etiam leuterationis fieri queat, † cum mens fuerit Illustrissimo Electori lites contra here atque prospicere, quo processus celeriter expediatur, ut apparet ex verbis *b.* Const. *19. dist. §. Es soll auch / etc.* Attamen si hoc iudex non observaverit, † tantum abest, per id leuteranti præjudicari, ut nulla etiam ipsi culpa ex facto iudicis imputari debeat, *arg. l. pupillus 24. ff. que in fraud. credit.* † Minus vero nocebit leuteranti, si intra hosce tres menses acta ad decidendum haud transmittantur, † nec sententia publicetur, cum transmissio actorum non præcisè sit astricta ad hunc terminum, ut cuivis perpendiculari verba *b.* Constit. *19. §. Es soll auch ein teglicher / obviâ est, † quamvis aliter sentiat* Matth. Berlich, *part. 1. concl. 49. n. 37.*

Ita Domini in causa Melchior Blossens zum Hayn / Mens. Sept. Anno 1634. (Verba sent. Ist in Sachen euch Klägern an einem / und Peter Haberlanden Beklagten andern Theils ein Urtheil emgehohlet und eröffnet worden / und demnach ihr euch dadurch beschweret befunden / habe ihr darwiderleuterung eingewendet / auch binnen 6. Wochen und 3. Tagen um Citation zur Prosecution angehalten; Ob nun wohl hierauff der Richter nicht binnen 3. Monaten / inmassen ihm zu thun obgelegen / sondern allererst 4. Monat hernach den Termin angefangen / So mag euch doch solches an euren Leuterungs-Rechten nicht nachtheilig seyn / sondern ihr werdet mit Prosecution eurer Leuterung auff den angeetzten Termin nochmals billich zugelassen / x.)

DEFINIT. XXI.

In prosecutione Leuterationis ab interlocutoria interposita, duabus saltem alternis positionibus ad sententiam est concludendum.

- P**orro & illud pro forma leuterationis requiritur, ut prosecutio oreretur & non in scriptis fiat, atque gravamina non ex charta, sed ex ore dicentur, *b. Constit. 19. §. in der prosecution. ubi Dan. Moll. num. 29. Frider. Pruckm. vol. 1. consil. 33. num. 25.*
- † non alio fine, quam ut lites citius determinentur ac finiuntur, non etiam per apices juris & subtilitates Legum domi excogitatas atque in scriptis conceptas protrahantur, juxta tradita Andr. Rauchb. *part. 1. quest. 1. num. 6. & seq. Joh. Schneidew. ad §. omnium 1. num. 99. Inst. de action.* Qua de causa etiam prosecutionem leuterationis, a sententiā interlocutoria facta, duabus duntaxat positionibus pertractari & ad sententiam concludi, voluit Elector Saxon. Illustrissimus in Ord. process. jud. *tit. 35. §. Dieweil aber sonderlich verj. Wie denn auch in den Leuterungen ab interlocutoriis, † licet alias in prosecutione leuterationis, a definitiva interposita, regulariter tribus alternis positionibus procedatur, b. Constit. 19. §. in der prosecution, vers. und mit Beschließung zum Urtheil durch 3. und 3. Sätze Wechselsweise procediret und verfahren werden.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. Sondern ihr werdet mit Prosecution eurer Leuterung auff den angeetzten Termin nochmals billich zugelassen / ihr send aber gleichwohl / dafern nur eine interlocutoria geleutert worden / mehr nicht als mit zween abgewechselten Gesetzen mit Beantworten zu verfahren / und zum Urtheil zu beschließen schuldig / *D. R. W.*)

DEFINIT. XXII.

Protestatio tam demum vim Leuterationis habet, quando sententia verbis expressis suspenditur a viribus rei judicata.

- N**ihil ferè est frequentius Rabulis ac procuratoribus imperitis, quam ut contra sententiam latam protestentur, persvadentes sibi, omne periculum, quod ex sententiā lata Clientulis suis imminere videtur, per id declinari, ex vulgata illa theoricā,
- † quod protestatio conservet jus protestantis, *l. si quis in principio testamenti 22. ff. de legat. 3. l. ut si quis 14. §. plerique 8. ff. de religiof. & sumpt. funer. l. Nesennius 34. ff. de negot. gest. c. cum M. Ferrariensis 9. extr. de consil. Matth. Coler. part. 2. decis. 289.*
- ubi multis effectum protestationis perstringit. † Sed falluntur omninò, quia effectus judicati non a potestate hominis, sed dispositione legis dependet, ut dicit Oldrad. *conf. 307. n. 10.* Ergo nec suspendi poterit effectus ille a rei judicata viribus, nisi per remedia legitima, quæ jura pro formâ suspensionis requirunt, nempe per leuterationem & appellationem, † non etiam per nudam protestationem, *l. cum hi 8. §. si prator. 17. ubi Dd. ff. de transact. c. venerabili 37. extr. de offic. & pot. jud. delegati. l. non dubium est 5. C. de legib. Dan. Moll. lib. 1. semestr. 38. † Quod & diserte confirmavit Saxo Illustrissimus in O. du. process. ju. *Carpz. Definis. Vol. I.**

dic. *tit. 35. in fin. vers.* So wollen wir / daß dergleichen protestation. & r. ff. ten effectum suspensivum nicht haben / noch in vim leuterationum gelten sollen. † Aliud dicendum puto, si protestam verbis disertis sententiam a viribus rei judicata suspendat. Quo certe casu protestatio amplius nuda non est, sed in vim Leuterationis valet, etiam si hæc verbis expressa non fuerit. † Non enim quid protestans locutus est, sed quid senserit, potissimum inspicere debet, *arg. l. divus 15. §. item Senatus 2. ff. ad leg. Cornel. de fals. l. nominis 6. §. verbum 1. ff. de V. S. l. ubi 19. §. Te rogo. ff. ad SCum Trebell.*

Ita Domini in causa Baumeister Johann Weyers Erben contra M. Augullinum Kühnen zu Leipzig / Mens. Ju. Anno 1635. (Verba sent. Daß die Ung. horjanus Beschuldigung nicht statt hat / sondern Kläger mit Prosecution der eingewandten Leuterung billich gehöret / und hierzu ein Termin förderlich aufgesetzt wird / *D. R. W.*)

DEFINIT. XXIII.

In foro Saxonico a qualibet sententia, sive sit definitiva, sive interlocutoria, etiam post tres conformes sententias leuterare licet.

Cum jure Pontificio, quod & apud Saxones observatur, teste Matth. Welenb. *in parat. ff. de appellat. n. 8. Chil. König. in process. c. 105. & ob. Andr. Rauchb. part. 2. quest. 6. n. 55.* a quacunque interlocutione ex causa, & ab omni gravamine tam judiciali, quam extrajudiciali appellare liceat, *c. cordi l. de appell. in sexto. c. non ita. 18. caus. 2. quest. 6. c. cum sit Romana 5. c. super eo. 12. c. bona memoria. 51. c. ut debitus 59. extr. de appellat.* dubium certè non est, † quin etiam gravatus ab interlocutoriā sententiā leuterare possit propter paritatem appellationis & leuterationis, quæ facit, ut ab illa ad hanc rectissime inferatur, *Pruckm. vol. 1. Consil. 33. num. 26. Christoph. Zobel. part. 1. differ. 40. num. 15. Vid. supr. defin. 1. † Quod & diserte confirmatum est b. Constit. 19. in pr. vers. Sic seyn interlocutoria oder definitiva. Ordin. process. judic. tit. 35. §. Dieweil aber sonderlich verj. Wie denn auch in den Leuterungen ab interlocutoriis. † Ergò in foro Saxonico, indifferenter permilla est appellatio & leuteratio a quibusque sententiis, sive sint interlocutoriz, sive definitivæ, † in tantum, ut, quamvis de jure Civili post tres conformes sententias non liceat victo provocare, sed simpliciter executioni mandandæ sint sententiæ, *101. tit. C. ne liceat in una eademque sentent. tert. prov. ubi Bald. Ant. Tessaur. decis. 122. num. 1. & seqq. † nihilominus in foro Saxonico, a tribus sententiis conformibus leuteratio & appellatio concedatur, ut tradit Matth. Col. part. 1. decis. 140. & post eum Matth. Berlich. part. 1. concl. 49. num. 10. vers. tamen a tribus. † Ne fraus fiat jurisdictioni superioris judicis, ad quem causa gradatim defertur, Andr. Gail lib. 1. observ. 72. n. 3. Ant. Tessaur. dict. decis. 122. n. 2.**

Ita Domini in causa Warthei Bergens contra Martinum newolffen zu Beth / Mens. Febr. Anno 1633. (Verba sent. Daß die eingewandte Leuterung zulässig / und ist B. Klatter auff anderweit vorgehende Ladung bey Straffe Ungehorsams sich darauff einzulassen schuldig / *D. R. W.*)

DEFINIT. XXIV.

A sententia in summarissimo possessorio lata non licet appellare vel leuterare.

Clata & manifesta est Sanctio Imp. Valent. Theodosii & Arcadii: Quod si de possessione ejusque momento causa dicatur, etsi appellatio interposita fuerit, lata tamen sententia effectum sortiatur, *in l. un. C. si moment. possess. fuer. appell.* Ergò, iniquis, nihil operabitur, aut (quod idem est) non valet appellatio in judiciis possessoriis? † Ita certè est,

& tam quoad devolutionis quam suspensionis effectum, in quibuscunque possessoris non concedi appellationem, inferunt Dd. communiter, quos copiosè allegat & sequitur And. Rauchb. *part. 2. quest. 6. num. 8.* ubi hanc sententiam communem & magis communem dicit, † quam etiam probat textus in *l. quisquis 6. C. quor. appellat. non recip. l. ult. de appellat. recip.* Nec rationibus urgentibus destituitur. Neminem siquidem latet, † possessionis causam, celeriter & sine ulla cunctatione, mora, vel dilatione, & quasi in momento, ne litigatores ad manus vel arma veniant, expediri debere: † Ergò remota omni appellatione & compensatione, *dist. l. nn. C. si de moment. poss. l. ult. C. de compensat.* Nam ubi res declarationem non recipit, haud admittitur appellatio, *l. fin. de appellat. recip.* ne, quod beneficio celeritatis inventum est, subdatur injuriis tarditatis, Jac. Cujac. *in parat. C. si de moment. poss. fuer. appellat. & lib. 1. observat. 20.* † Neque in causa momenti ita possessionis sit reformatio, ut non integra proprietatis quaestio servetur, *dist. l. unic. C. si de moment. possess. fuer. appell.* ut hanc ratione per sententiam in possessorio latam minus quis gravetur, † velut latius deducit, aliorumque sententias refert ac refellit Andr. Rauchb. *dist. q. 6. num. 2. & seqq. & num. 23. & seqq.* Quod si verum est, † nec leuteratio in possessoris erit concedenda, quippe quæ pari nititur ratione cum appellatione, juxta tradita *Supr. defin. 1.* † Nihilominus de jure Pontificio provocatio etiam in judiciis possessoris permissa est, *c. 2. extr. ut lit. non cant. c. cum ad sedem 15. extr. de restit. spoliat. Clem. 1. de seq. possess. & fruct.*

† *Clem. un. de caus. propr. & possess.* † Etm verò Saxones hoc casu observent jus Pontificium, teste Matth. Wesenb. *in parat. ff. de appellat. n. 8.* Chil. König. *in process. cap. 105. & 106.* scilicet, † quia judices facile amplectuntur ea omnia, quibus litium modus excrescit, Jac. Cuj. *in parat. C. quor. appell. non recip.* † unde hodiè non modò in foro Saxonico, sed etiam in tota ferè Germania, in possessoris generatim & regulariter appellationes recipiuntur, teste Andr. Gail. *lib. 1. obs. 147. n. 9.* Andr. Rauchb. *part. 2. q. 6. n. 58. & 59.* † Attamen excipiuntur ab hac Regulà possessoria summaria, vel potius summarissima, ut vocant, in quibus scilicet non jurisdictionis, nec observato juris ordine, sed per implorationem officii judicis, sine figura & strepitu judicii absque libello & litis contestatione proceditur, Ord. Camer. *part. 2. c. 21. in fin. vers.* Und als bald darauff. Jacob. Menoch. *in remed. ult. retin. num. 34.* Mascard. *de probat. vol. 3. concl. 1198.* Gail. *lib. 1. obs. serv. 7. n. 2. & 6.* († Quæ enim natura sit summarissimi possessorii & quomodo ab ordinario possessorio differat, vid. præ aliis eleganter Rauchb. *dist. q. 6. n. 56. & multis seqq.*) † In hisce ergò possessoris summaris vel summarissimis, ex usu fori appellationes non recipiuntur, ut tuentur Rauchb. *dist. q. 6. n. 75.* Gail. *dist. obs. 7. n. 7. & obs. 147. n. 6.* Menoch. *in pralud. recup. n. 33. & in remed. ult. retin. num. 48. & seqq.* † Ergo nec leuteratio licita erit in summarissimis, quia eadem est natura, & ratio appellationis atque leuterationis, *Supr. defin. 1.* Fridr. Pruckm. *vol. 1. conf. 33. n. 26.* Zobel. *part. 1. diff. 40. n. 15.*

Ita Domini in causa Hioben von Wildau contra Hansen von Schönfels zu Wildau / Mens. Oct. Anno 1616. (Verba sent. Das ermeldter von Schönfels mit seiner eingewandten leuterung gestaltt Sachen nach nicht zuzulassen / B. N. W.)

DEFINIT. XXV.

In processu criminali inquisitorio nec appellare nec leuterare licet in foro Saxonico.

ETiam de jure communi, non solum in civili sed etiam in criminali causa appellare licitum sit, *l. 1. l. addictos. 29. C. de appell. l. 2. C. si pend. appellat. mors interv. l. 2. C. quor. appellat. non recip. l. si quis filio. 6. §. hi autem omnes 8. ff. de injust. rupt. & irrit. fact. test. l. 13. §. ult. ff. qui test. fac. poss. Jul. Clar. lib. 5. sent. §. ult. q. 94.* Nicol. Reufner. *lib. 2. decis. 23. num. 14.* Ant. Gometz. *lib. 3. var. resolut. c. 13. num. 31.* † Quod etiam in processu criminali ordinario obtinet in foro Saxonico, ut demonstravi in *Pract. criminal. part. 3. q. 139. n. 31. & seqq.* † Attamen ex consuetudine Germaniæ inveterata, in processu inquisitorio appellatio hodiè non admittitur. † Nec scilicet processus inquisitorius, qui summaris est & mox finiendus, in ordinarium processum commutetur, uti manifestum est ex *Recess. Imper. Aug. de Anno 1530. §. item,* als icht erliche Zeit. & Ordinat. Camer. Imper. *part. 2. tit. 28. §. item,* Nach dem auch dem alten hergebrachten Gebrauch, & † testatur de illa consuetudine Dan. Moller. *lib. 4. Semestr. 33.* Andr. Gail. *lib. 1. observ. 1. num. 28. & lib. 1. de pac. publ. c. ult. in fin. n. 36.* Ventur. de Valent. *in partib. litig. lib. 1. c. 14. n. 23.* Matth. Wesenb. *conf. 43. n. 80.* Nicol. Reufn. *dist. decis. 23. n. 2.* † Nec magis conceditur Leuteratio in processu inquisitorio, quippe quæ palam ab Appellatione differt, quin & in effectu nihil aliud est, quam Appellatio, *Weichbild / art. 74. ubi Gloss. n. 3. b. Const. 19. in pr.* † Ex quo fit, ut omnia fere jura, quæ de appellationibus loquuntur in foro Saxonico, in Leuterationibus etiam Locum habeant, Moller. *hic. num. 7.* Andr. Rauchb. *part. 1. q. 12. num. 17.* Christoph. Zobel. *part. 1. differ. 40. n. 5.*

Ita Domini in causa Christiani Seumans zu Sangerhausen Mens. Aug. Anno 1603. (Verba sent. Das die eingewandte leuterung nach Gelegenheit dieser Sachen nicht zulässig / sondern es wird derselbigen ungeachtet / wider oberwehnten Gefangenen / mit dem angehalten Inquisition - Process, Vermöge unsers vorigen Urtheils billich verfahren / B. N. W.)

Et in causa B. M. zu Lügen / Mens. Nov. Anno 1635. (Verba sent. Wann nun gleich wider solches Urtheil nach Gelegenheit dieser Sache / weil man im Inquisition - Process verhet, keine leuterung zulässig / ic.)

DEFINIT. XXVI.

Loco tamen appellationis vel leuterationis in processu inquisitorio admittitur defensio inquisiti.

Sed rejecta Appellatione & Leuteratione in processu inquisitorio, † nonne per consequentiam defensio etiam inquisito denegabitur? Quod certe esset contra rationem juris naturalis, ipsumque Reipublicæ commodum, quam hominum conservatio- ne augeri & ampliari, publicè expedit, *l. ff. solut. matrim. l. cum ratio. 7. §. si plures 3. ff. de bon. damnat.* † Satiusque est, impunitum relinqui facinus nocentis, quam innocentem condemnari, *l. Arrianus 47. ff. de O. & A. absentem 5. ff. de pen.* † Hoc ne inferatur, vel innocentia inquisiti quicquam præjudicetur, audiendum esse puto inquisitum, si gravamen ex sententia sibi proveniens, per modum defensionis deducendæ avertere atque innocentiam suam probare velit, † ut sic defensio & deductio innocentia hoc casu loco appellationis & leuterationis successerit, prout demonstravi in *Pract. crim. part. 3. q. 139. n. 37.*

Ita Domini in causa Georgii Restners zu Grimme / Mens. Nov. Anno 1600. (Verba sent. Das solche leuterung nach Gelegenheit disfalls nicht zulässig / es wird aber gleichwohl gebachter Restner mit Ausführung seiner angezogenen Unschuld / dadurch er sich von dem / ihme von wegen der an Hansen und Peter der Henseln Gebrüder begangener Beschädigung / zuerkantten Juramento Purgationis zu entledigen vermenhet / in Sächsis. Frist billich gehört / und ergeheth darauf alsdann ferner / was recht ist / B. N. W.)

Et in causa B. M. zu Lügen / Mens. Nov. Anno 1635. (Verba sent. Wenn nun gleich in diesem Inquisition-Proceß die Leuterung nicht zulässig / so ist euch doch per Modum Defensionis eure Gravamina einzubringen / und gebührender waffen auszuführen unbenommen / und ihr werdet darmit / ungeachtet ihr allbereit zuvor auch eure Defension geführt hättet / nochmahls billich gehört und zugelassen / W. R. W.)

DEFINIT. XXVII.

Nec consanguinei sententiam in processu inquisitoria contra consanguineum latam leuterare valent, licet ejus defensionem deducere non prohibeatur.

Non tantum parentibus, sed etiam fratribus, aliisque conjunctis personis inquisiti Consanguinei tui defensionem allegare ac deducere licet, *art. 47. Ord. n. Crim. Carol. Joh. Zanger. in tract. de q. & tort. c. 3. n. 2. Decian. in tract. crim. lib. 5. c. 36. n. 4.* † Quia publice interest, innocentium causas defendi, *l. servum. 35. §. publice 2. ff. de procur. † Quanto magis ergo cognatis atque conjunctis personis facultas hæc concedenda erit, ut quas liti alterius nomine se offerre posse constat, l. 1. §. ult. ff. de postul. l. sed & ha. persona 35. ff. de procur. l. Si quis 3. §. sed & si 3. ff. jud. solv. c. si duo 6 §. ult. de procur. 4 in o. † Nimirum favor defensionis efficit, ut contra regulas processus multa admittantur: Ex quo etiam fit, † ut ipsemet judex ex officio defensiones Rei querere, easque supplere & quoquo modo adjuvare debeat, quamvis Reus id non petat, *l. si non defendantur. 19. ubi Bartol. ff. de pæn. l. ff. de quest. Wesenb. in parat. ff. de accusat. num. 12. Nicol. Reusner. lib. 2. decis. 10. num. 13.* † Sed non plus juris competit Consanguineis & conjunctis personis, quam ipsi inquisito competeret: † Ergo nec ii leuterare valebunt, cum hoc ipsi inquisito haud sit permissum, *supr. defin. 25.* Nihilominus si ex sententiâ in processu inquisitorio latâ Reum gravatum Consanguinei deprehendant, † loco appellationis vel leutationis defensionem inquisiti docere volentes, audiendos eos existimaverim, cum & ipsi inquisito id facere liceat, prout dixi in *Pract. crim. part. 3. q. 115. numer. 35. & seq. Nicol. Reusner. lib. 3. consil. 4. n. 7.**

Ita Domini ad Consultationem Hansen Christoffs von der Oßnig / Mens. Nov. Anno 1600. (Verba sent. Daß die von Simon Löffers Freunden wider unser voriges Urtheil / darinnen ich gedachten Löffers von wegen der am Schultheissen zu Rudelsdorff und seiner Tochter begangenen Beschädigung die scharffe Frage zuerkant / eingewandte Leuterung nicht zulässig; Da sie aber / oder der Gefangene selbst / nochmahls etwas zu seiner Entschuldigung / dadurch er sich von der scharffen Frage zu entledigen vermeynet / vorzuwenden hätte / würde er damit billich gehört / und ergienge also denn dar auff ferret / was recht ist / W. R. W.)

DEFINIT. XXIX.

Admissus tamen Leuteratio in processu etiam inquisitorio, si de levi agitur crimine, quod pænâ haud corporis afflictivâ coercetur.

Quod vulgò dicitur verissimè, ex inveteratâ Germanicæ consuetudine non admitti Appellationes vel Leutationes in processu inquisitorio, *Supr. defin. 23. Dan. Moller. lib. 4. Semestr. 33. Wesenb. consil. 43. num. 80. Nicol. Reusner. lib. 2. decis. 23. num. 2.* † Id videtur restringendum ad causas eas criminales, in quibus pœna corporis afflictiva inquisito est infligenda, uti probatur ex *Recess. Imp. de An. 1530. §. item als ietzt etliche Zeithen von peinlichen Sachen an unser Käyserlich Kammer; Berichte vielfältig appelliret worden / & Ord. Camer. part. 2. tit. 28. in*

*verb. Daß hinfürder in peinlichen Sachen / die Leuterung Straffen auff ihnen tragen / keine appellacion angenommen werden solt. † Quibus coniequens est, Appellationem, ac proinde etiam Leutationem. (quæ hoc casu parum ab Appellatione differt, Denn. 15.) non nisi in causis criminalibus pœnam corporalem concernentibus prohibitam esse. Etsi verò processu inquisitorio, contra aliquem formato, incertum adhuc sit, an pœna corporalis vel mitior aliqua inquisito adjudicabitur, † ac proinde propter aptitudinem & incertum eventum nunquam concessa videatur Appellatio vel Leuteratio in processu inquisitorio, ut dixi in *Pract. criminal. part. 3. q. 139. num. 24.* At tamen si forsan accidat, † ut jam mitior pœna, veluti carceris aut multa pecuniaria, Reo indicta fuerit, quâ is se nihilominus gravatum existimat, quin audiendus sit, leutationem à tententia interponens, vix dubium esse potest, † cum jam certò constat, causam pro criminali (peinlich) non habendam esse, præsertim si delictum perpetratum jus partis læsæ potius, quam interesse Reipublicæ concernat, † veluti in causis injuriarum, in quibus inquisitorius quandoque processus locum habet; nec enim tum favor publicæ disciplinæ, qui alias remedia suspensiva excludere videtur, ut dixi in *Pract. crimin. dict. q. 139. num. 18.* considerari debet.*

Ita Domini in causa Simon Walters zu Nochtig / Mens. Dec. Anno 1602. (Verba sent. Daß edachten Simon Walters eingewandte Leuterung zulässig / und sem die beyden Bürgermeistere zu Gethen / M. Johann Zentisch und Egidmund Schmidt / weil auff ihr Ansuchen dieser Inquisition-Proceß angestellet / auff Simon Walters Leuterungs-Prosecution gebührlichen zu verfahren schuldig / W. R. W.)

DEFINIT. XXIX.

Rejici potest Leuteratio absque sufficienti gravamine interposita.

Haud rarò fit, ut litigatores beneficio Leutationis ad protrahendas lites abutantur, leuterantes haud per sententiam gravati, sed alios gravantes, contra atque utilitas Reipublicæ vadet lites cito finiri & abbreviari, *l. properandum 3. C. de judic. l. 2. C. de rejudic. l. 10. de transact. l. cum quis 13. in fin. C. de reb. credit. † Quibus prudens judex facile occurrere potest, gravamina leuterantis exactè perpendendo, & si momenti alicujus ea non deprehenderit, Leutationem rejiciendo. † Nec enim judex malitiæ litigantium indulgere, nec ambagibus processus connivere debet, Jason. in l. ult. num. 5. C. de edit. div. Hadr. tollend. Wesenb. consil. 14. n. 51. & seq. Ventur. de Valent. in part. ben. litig. lib. 2. c. 15. num. 36. † Quod & placuisse videtur Illustrissimo Saxoni in Ordin. process. judic. tit. 35. §. Diweil aber sonderlich das Mittel / vers. Sondern auch, † Quin etiam pro ratione circumstantiarum Judex leuteranti juramentum malitiæ imponere valeat; ut nempe juret, se non calumniæ aut litis differendæ gratiâ leutationem interponere, *dict. tit. 35. §. Diweil aber sonderlich vers. oder zum wenigsten. Adinventum siquidem est hoc juramentum malitiæ sive calumniæ, † ut timore sacramenti contentiosa litigantium malitia compescatur, Resolut. Grav. de Anno 1661. Tit. von Justitien. Sachen. §. Es ist zwar zum vier und zwanzigsten. l. 1. ubi Gothofr. C. de ur. propt. calum. Joh. Scharh. ibid. num. 9. Vent. de Valent. in part. ben. litig. lib. 2. c. 6. n. 17.**

Ita Domini in causa Hansen Nebelers contra Martin Grossman / Mens. Maj. Anno 1621. (Verba sent. Daß die eingewandte Leuterung nicht zulässig / W. R. W.)

DEFINIT. XXX.

Temerè Leuterans in expensas retardati processus condemnatur.

- 1 **A**D compescendam temeritatem leuterantis aliud præterea remedium in promptu est, ut scilicet in expensas retardati processus condemnatur;
- 2 † Et si enim refusione expensarum gravandus haud sit, qui iustâ ratione commotus leuterationem interponit, maximè si vel correctionem vel saltem declarationem prioris sententiæ obtineat *b. Constit. 19. in fin. vers. So aber die Leuterung erheblich/finiquum siquidem esset, ullo modo gravari eum, qui justam litigandi causam habet, l. qui solidum. 78. §. etiam Respubl. 2. vers. nec aliud servabitur ff. de legat. 2. l. 79. ff. de judic. Hartm. Pist. part. 1. q. 11. num. 1.*
- 4 Andr. Gail. *lib. 1. observ. 151. num. 23.* † Attamen si quis temere & sine iustâ ratione atque gravamine, tantùm ad protrahendam litem beneficio leuterationis usus fuerit, restitutione expensarum retardati processus eum coerceri, æquis non æquissimum judicaverit, *hæc Constit. 19. §. Es sollen auch/ubi Moll. num. 14. & lib. 1. Semestr. 8. num. 1. Frider. Pruckm. vol. 1. consil. 33. num. 8. & seqq. † in tantum, ut iudex hoc nomine etiam à parte adversâ non imploratus ex officio frivole leuterantem ad refusionem expensarum condemnans, non à vero aberret, licet hoc casu, quo petitiæ non fuerint expensæ, id facere jure obstrictus haud sit, juxta tradita Moll. *bic num. 18. & dict. lib. 1. Semestr. c. 8. Pruckm. dict. loc. Andr. Gail. lib. 1. observ. 151. num. 11. & seqq.**

Ita Domini in causa M. Conradi Beyers contra die Buchdruckere zu Leipzig / Mens. Dec. Anno 1622. (Verba sent. Das es eingewandter Leuterung ungeachtet / bey jüngstgesprochenem Urtheil billich verbleibet / und seyn Beklagte Klägern die Expensas retardati Processus auffrichterliche Ermäßigung zu erstatten pflichtig / B. R. W.)

Item in causa Matthæi Fischers contra Sebastian Gerlingen zu Leipzig / Mens. Oct. Anno 1625. (Verba sent. Das es eingewandter Leuterung ungeachtet bey jüngstgesprochenem Urtheil nochmals billich verbleibet / und ist Kläger Beklagtem die Expensas retardati Processus auffrichterliche Ermäßigung zu erstatten pflichtig / B. R. W.)

Et in causa Wolff Ulmans Erben contra die Scheiben und Consorti. Mens. Apr. Anno 1628 (Verba sent. Das es eingewandter Leuterung ungeachtet / bey unserm jüngstgesprochenem Urtheil nochmals billich verbleibet / und seyn Kläger Beklagtem die Expensas retardati Processus auff unsere Ermäßigung zu erstatten schuldig / B. R. W.)

DEFINIT. XXXI.

Contra Leuteratum contumacem non proceditur ad legitima impedimenta, & amissionem cause, sed injungitur ei primâ vice responsio ad prosecutionem Leuterationis, quandoque etiam simul refusio expensarum.

- 1 **Q**uondam in foro Saxonico, æquè contra appellatum vel leuteratum contumacem, atque Reum in primâ instantiâ procedebatur; Nimirum, contumax Appellatus vel Leuteratus primò usque ad legitima impedimenta, bis auff Ehehafft / & deinde in causa principali, in die Hülfse / condemnabatur, Chil. König. *in process. c. 115. n. 4. vers. Aber dennoch das unangesehen / Hart. Pist. part. 1. q. 3. n. 17. & seqq. Christ. Zobel. part. 1. differ. 16. n. 16. † Sed rigorose nimis: Quia contra Appellatum vel Leuteratum, qui sententiam pro se habet, non tanta militat præsumptio injustitiæ, ac contra eum, qui ab initio contemnit judicem, dum ipsi de causa planè nihil adhuc liquet, Modest. Pist. part. 3. q. 119. n. 3. † Quin & in secunda instantia simul de iniquitate prioris judicis agitur, c. interposita 70. §. sanè extr. de appell. quem ex contumacia Rei injustitiæ insimulari non satis æquum videtur, † ut proinde magna inter causam*

Leuterationis vel Appellationis, & primam instantiam appareat diversitas, Hartm. Pist. *dict. q. 3. n. 18. † Seposita ergo hæc severitate, Appellatum vel Leuteratum, si opus fuerit, adhuc audiri, eique responsionem ad Appellationis vel Leuterationis prosecutionem injungi, vult Sereniss. Saxon. Elector in Ordin. proc. jud. tit. 10. §. Wenn aber der appellat. in fin. vers. oder wenn man befindet. Quod si dixeris, † contumaciam Leuterati vel Appellati hæc ratione planè non puniri? Respondeo, † non propriè eum dici posse contumacem, quia non tenebatur præcisè comparere, sed potuisset simpliciter allegare acta primæ instantiæ, & petere, ut super iis, non obstantibus, quæ per actorem proponebantur, procedatur, ac juxta ea pronuncietur, Matth. Col. part. 1. decis. 104. n. 26. Hartm. Pist. part. 1. q. 3. n. 18. † Quamvis & iudex, si hoc ipsi æquum fuerit visum, leuteratum vel appellatum hoc casu ad refusionem expensarum condemnare non prohibeatur, † quia hæc poena contumaciæ est, ut nunquam audiatur contumax, nisi refusus expensis, l. sancimus 15. C. de jud. Anton. Fab. in C. lib. 7. tit. 16. defin. 7. num. 1.*

Ita Domini in causa Matthes Lorenzens Erben contra Hans Reinharden und dessen Eheweibes Curatorn, ventilatâ in Prætorio Lipsiensi, Mens. Aug. Anno 1631. (Verba sent. Das Kläger auff anderweit vorgehende gebührende Ladung bey Strafsse Ungehorsams zu erscheinen / und auff die von Beklagten eingebrachte Leuterungs-Prosecution mit ihrer rechtlichen Nothdurfft sich einzulassen / und gebührlichen zu verfahren / auch weil sie solches tezo nicht gerhan / Beklagten die Unkosten dieses Termins auff richterliche Ermäßigung zu erstatten schuldig / B. R. W.)

Item in causa Eustachii Müllers contra Heinrich Schädeln Mens. Aug. Anno 1634. (Verba sent. Das Kläger auff die vom Beklagten prosequirte Leuterung sich einzulassen und zu verfahren schuldig / B. R. W.)

Et in causa Syndicen des Fleischer-Handwerks contra Martin Dreuern und dessen Eheweib zu Leipzig / Mens. Maj. Anno 1633.

DEFINIT. XXXII.

Si Leuteratus in contumacia perseveret super gravaminibus per Leuterantem deductis, iudex ex actis prima instantia informatus cognoscit.

Quid autem, si leuteratus vel appellatus nequidem denquò citatus appareat, & ad justificationem Appellationis, vel prosecutionem Leuterationis respondeat? † Nec tùm judicis arbitrium plane exclusum existimaverim, qui pro ratione circumstantiarum, etiam secundâ atque tertiâ vice contumacem ad respondendum adigere poterit, † condemnato simul eo ad refusionem expensarum, ut sæpius factum memini. † Attamen si per appellantem vel leuterantem gravamina non multum dubia nec altioris indagationis proponantur, aut Leuteratus vel Appellatus in contumaciâ perseveret, † cur iudex super gravaminibus, per appellantem vel leuterantem deductis, ex actis primæ instantiæ satis informatus cognoscere non valeat, haud certè video; † Quin potiùs ipsum hoc facere oportet, quò lis finiatur, cum de justitia causæ ex actis antea deductis satis constare possit, l. per hanc 4. C. de temp. & repar. appel. c. per tuas 58. c. interposita. 70. §. fin. extr. de appel. Hartm. Pist. part. 1. quest. 3. n. 18. † Quod & placuit Illustrissimo Saxonix Electori in Ordin. process. judic. tit. 10. §. Wenn aber der appellat. circa fin. vers. Sondern auff Appellantens Vorbringen.

Ita Domini in causa Georgii Rothens contra Henricum Krahmern / ventilatâ coram Senatu Lipsiensi, Mens. Decembr. Anno 1585. (Verba sent. Das Kläger billich noch etinsten vorgeladen wird / auff Beklagten Leuterungs-Prosecution gebührlichen zu verfahren / Er thue nun solches oder nicht / So ergethet alsdenn auff des gehorsamen Theils Vorbringen fernor / was recht ist / B. R. W.)

Item in causa Jobst von Efferns Wittbe und Erben contra Job. de Four & Consortes, Mens. Mart. Anno 1631. (Verba sent. Das es eingewandte Leuterung ungeachtet/bey vorgem Urtheil allenthalben nochmahls billich verbleibet / B. R. W.)

Et in causa Urbani Frölichs Kintere contra Tobiz Lorenz Wittben zu Leipzig/Mens. Dec. Anno 1633.

DEFINIT. XXXIII.

Leuterante in termino contumaciter emanente, Leuteratio pro deserta habetur.

- 1 **E**T si actor, qui in primâ instantiâ termino præfixo non comparet, haud mox causa cadat, sed Reo ab instantia absoluto teneatur tantum refundere expensas & cavere de lite prosequendâ, cap. 1. de dol. & contum. in 6to Sup. Constit. Elector. 9. de fin. 22. † Attamen, si leuterans vel appellans in termino ad justificationem Appellationis, vel Leuterationis prosecutionem præfixo non comparuerit, appellatio vel leuteratio pro deserta habetur, coque ipso judicatum confirmatur, Ordin. process. judic. Elector. Saxon. tit. 10. §. Da aber in appellations-Sachen. Hartm. Pistor. observ. 176. num. 2. Matth. Coler. part. 1. decis. 104. num. 24. Anton. Fab. in Codic. lib. 7. tit. 26. de fin. 7. num. 4. † Nec immeritò, quia publicè interest, res judicatas effectum habere, L. servò. 65. §. cum prator. 2. ff. ad SCtum Trebell.
- 2 † scilicet, ut sit aliquis litium hinc, l. 1. ff. de re judic.
- 3 l. singularis 6. ff. de except. rei judic. † Ideoque publicâ utilitate certante, cum appellantis vel leuterantis juro, licet forsan ex actis appareat, justam fuisse appellandi vel leuterandi causam, potior tamen publicæ utilitatis, vel saltem in poenam contumaciæ ratio habebitur, l. 51. ff. ad Leg. Aquil.

Ita Domini in causa Hansen Hammers contra George Ruuholzen zu Leipzig/ Mens. Mart. Anno 1631. (Verba sent. Das die von Klägern eingewandte Leuterung desert und erloschen / und ist derselbe Beklagten die Expensas retardati Processus auff vorgehende Liquidation und richterliche Ermäßigung zu erstatten schuldig / B. R. W.)

It. in causa Andreæ Neuters contra Peter Alstern/ Mens. April. Anno 1634. (Verba sent. Das die von Beklagten eingewandte Leuterung desert und erloschen / und ist derselbige Klägern die Expensas retardati Processus auff vorgehende Liquidation und richterliche Ermäßigung zu erstatten schuldig / B. R. W.)

Et in causa Caspari Gebhards contra Peter Alstern/ Mens. Jun. Anno 1629. (Verba sent. Das die eingewandte Leuterung desert und erloschen / B. R. W.)

DEFINIT. XXXIV.

Quandoq, tamen justâ causâ apparente, alius terminus ad prosecutionem Leuterationis præfigitur.

NOlo tamen judicem ad leuterationis vel appellationis desertionem præcisè astringi, † ita ut nullo modo Leuteranti vel appellanti indulgere, aut veniam contumaciæ largiri queat; † Quid enim, † si Leuterans vel Appellans dilationem petiisset, vel in scriptis aliquod impedimentum allegasset, aut saltem exceptionem non insinuatæ citationis, vel terminum legitimum non continentis opposuisset? † Sunt certè hæc exceptiones taliter qualificatæ, ut omninò appellanti vel leuteranti aliquo modo sit connivendum: † Quare, si judex hoc casu ad prosecutionem Leuterationis vel Appellationis justificationem, alium præfixerit terminum, ac simul leuterantem vel appellantem in expensas condemnaverit, rectè judicælle censebitur. † Cum hæc in re nunquam fere arbitrium judicis sit exclusum, ut dixi Supr. Const. Elect. 9. definit. 20. Andr. Rauchb. part. 1. q. 1. num. 18. Matth. Coler. de process. execut. part. 1. c. 2. n. 17. & seqq. † Quod & placuisse videtur Serenissimo Saxoni in Ordinat. process. judic. tit. 10. §. Da aber appellant.

Ita Domini in causa Andreæ Johns contra Philippum Landgraffen / ventilatâ in Prætorio Lipsiensi, Mens. Julio, Anno 1622. (Verba sent. Das Beklagten zu Prosecution seiner eingewandten Leuterung ein ander Termin förderlichst billich ernannt und angeetzt wird; Er ist aber also dann seine eingewandte Leuterung bey Verlust derselben zu prosequiren schuldig / B. R. W.)

Item in causa Michael Pernelli contra Caspar Anckelman/ Mens. Jun. Anno 1625. (Verba sent. Das Beklagtem ein ander Termin zu Prosecution seiner eingewandten Leuterung förderlichst benemnt und angeetzt wird; Er ist solche also dann bey Verlust derselben zu prosequiren; auch weil er solches tezo nicht gethan/ Klägern die Unkosten dieses Termins auff richterliche Ermäßigung zu erstatten schuldig / B. R. W.)

Item in causa Hansen Anshelms contra D. Paul Spiegelin/ Mens. Oct. Anno 1624. (Verba sent. Das Beklagter Klägern dieses Termins Unkosten auff richterliche Ermäßigung zu erstatten/ und auff anderweit vorgehende gebührende Leutung zu erscheinen/ und seine eingewandte Leuterung bey Verlust derselben zu prosequiren schuldig / B. R. W.)

Et in causa Jobst Glummers contra Jacob Schencken/ Mens. Jul. Anno 1630. (Verba sent. Das Beklagtem zu Prosequirung seiner eingewandten Leuterung ein ander Termin, so vollkommene Sächsische Frist in sich hält / förderlichst billich benemnt und angeetzt wird; Es ist aber so dann Beklagter solche seine Leuterung bey Verlust derselben zu prosequiren schuldig / B. R. W.)

CONSTITUTIO XX.

PARTIS PRIMÆ

Ob die Appellation, so vor Notarien und Zeugen geschehen / anzunehmen?

Wiewohl es nicht ohne / daß in gemeinen Rechten die Appellation vor Notarien und Zeugen ohne Unterscheid nicht gestattet / sondern allein angenommen werden

soll / wenn der Appellant den Richter nicht haben kan / oder aber er hätte sich von Ihme zu befragen / so halten doch etliche / daß es auch dieser Dexter soll zulässig seyn / Damit nun

Appellatio coram Notario & testibus interposita, num recipienda?

Si non desint, qui jure communi coram Notario & testibus Appellationes non passim admittendas existimant, sed rùm demùm, ubi vel copia judicis

deest, vel tutò is adiri non potest. Nos tamen contrariam opinionem probantes, etiam coram solo Notario interpositæ appellationi deferri mandamus.

berwegen auch Gewißheit sey / so wollen wir / daß die letzte Meynung gehalten / und den Appellationen / so gleich auch für Notarien allein geschehen / deferirt werden solle.

DEFINITIONES.

1. Valet indistinctè in foro Saxonico appellatio coram Notario & testibus interposita, etiam absque insinuatione.
2. Coram solo tamen Notario absque testibus valida haud est appellatio.
3. Subsistit etiam jure Leuteratio coram Notario & testibus interposita.
4. Admittuntur quoque appellationes in provinciis Saxonis ad Quastores praefectarum, quando hi sunt judices superiores.
5. Etiam in foro Sax. non tantum viva voce statim post latam sententiam, sed etiam intra decendum in scriptis admittitur Appellatio.
6. Judice inferiore appellationem recipere nolente, appellator judicem superiorem desuper implorare potest.
7. Deserta est appellatio, si praecise intra 30. dies à tempore latae sententiae non fuerint petiti Apostoli.
8. Habenda etiam est appellatio pro deserta, quando appellans in termino, ad Apostolos accipiendos sibi assignato, contumaciter emanet.
9. Introducenda est appellatio in foro Sax. intra mensem à die, quo Apostoli dati fuere, quo tempore neglecto, appellatio habetur pro deserta.
10. Deserta porro est appellatio, si non fuerit justificata intra annum, vel justis ex causis intra biennium.
11. Etiam in foro Saxonico intra annum civilem justificari debet Appellatio sub pena desertionis.
12. Non solum à definitiva, sed etiam ab interlocutoria sententia in foro Saxonico appellare licet.
13. Rejicienda est appellatio ab executione ex instrumento & debito liquido facta.
14. Non habent jus appellandi Appellationum desertores.
15. Appellatio unius ex litis consortibus prodest etiam ceteris, qui non appellarunt, si eadem horum omnium est ratio, non diversa.
16. Revisio locum habet, sublatà licet appellatione.
17. In causa appellationis judex superior partes litigantes, inferiori judice irrequisito, citare potest.
18. Super reassumptione litis & causam appellationis simul potest pronunciari.
19. Admittitur etiam appellatio in processu criminali ordinario.
20. In processu vero criminali inquisitorio appellare non licet.
21. Judex appellationis super usuris etiam pronunciare potest, licet de his nihil dictum fuerit in prior sententia.
22. Appellatio pro expensis saltem interposita non devolvit negotium principale ad judicem appellationis.
23. Neque ab Electore Serenissimo, neque à reliquis Ducibus Saxoniae ad Cameram Imperialem provocare licet.
24. Haud obstante privilegio de non appellando, Subditi Ducum Saxoniae super nullitate sententiae in Camera Imperiali conqueri possunt.
25. Privilegium de non appellando haud tollit supplicationem ad Superiorem.
26. Sententiam in appellationis judicio reformatam, tota causa principalis ad judicem appellationis devolvitur, nec locum habet remissio.
27. Sed confirmatà sententiam in judicio appellationis, causa ad judicem à quo remittitur.
28. Licet judex appellationis remissionem discretis verbis in sententia exprimere haud obstrictus sit.
29. Hodie in foro Saxonico nulla est alia poena temere appellantis, quam ut in expensas condemnatur.
30. Non habetur appellatio introducta pro deserta, priusquam coram judice appellationis contumacia appellantis propter non factam justificationem fuerit accusata.
31. At super desertione appellationis nondum introducta ad judicem superiorem, judex inferior à quo pronunciat.

DEFINIT. I.

Valet indistinctè in foro Saxonico Appellatio coram Notario & testibus interposita etiam absque insinuatione.

Quisque, qui se gravatum & injuriam affectum putat, ad potentiorum, adeoque etiam superiorum confugere solet, ex quo jus appellandi natum putat Reinh. Bachov. in not. ad Treutl. vol. 2. disp. 33. tit. 1. lit. a. † Quod nec de jure divino incognitum, Act. c. 25. v. 11. † Et jamdudum à Moyse probatum fuit, qui Exod. c. 18. ex consilio foci sui constituit judices, qui deciderent causas & controversias leviores, majores vero ad se referrent, ubi non dubitandum, inquit Bachov. quin permissum fuerit populo, si se injuriam à judicibus illis affectum putaret, Moysen interpellare. † Non tamen admittitur appellatio, nisi coram judice competente interponatur, puta coram eo, qui sententiam tulit, l. 1. ff. quis & à quo appellet. † Nisi copia judicis haberi nequeat, quo casu etiam coram Notario & testibus licet appellare, c. si justus 73. extr. de appellat. l. cum quidam. 7. ff. eod. rit. Ordin. Camer. part. 2. tit. 29. §. 5. Pract. Papiens. de form. appellat. à sent. definit. §. coram vobis n. 11. vers. sunt tamen aliqui. Specul. lib. 2. part. 1.

tit. de primo decreto. §. jam de effectus. n. 29. Mynf. 6 cent. 4. obs. 44. & 45. † At jus Saxonicum hodie appellationem coram Notario & testibus indifferenter admittit, sive judicis copia haberi queat, sive non, b. Const. 20. ubi Dan. Moll. n. 1. Joach. à Beust. ad rubric. ff. de jure, ur. n. 97. † etiam si canon fuerit judici insinuata, modò in scriptis fiat & schedula appellationis instrumento Notarii inseratur, juxta traditam Dan. Moll. bic n. 13. Mynsing. dist. cent. 4. observ. 45. † Quantumvis tutius sit, propter revocationem attemptatorum appellationem, coram Notario & testibus factam, judici insinuari, quia haud facta insinuatione, judex ad instantiam partis appellatae in executione procedere non prohibetur, ante inhibitionem subsecutam, Moller. bic n. 11. † Planè in judicio Curiali harum provinciarum non admitti appellationem coram Notario & testibus consuetudine obtinuit, de qua testatur Auth. Consult. Const. Sax. tom. 3. part. 3. q. 76. Nuperrimè etiam constitutum reperitur, non aliter recipiendam esse talem appellationem, quam si appellantem à judice inferiore nullos Apostolos accipere potuisse, demonstratum fuerit, Resol. Grav. de Anno 1661. Tit. von Justitien Sachen § Und weil zum dreyffigsten / 20.

Ita Domini in causa Melchor Kornemann zu Frenberg; M. Jun. Anno 1631. (Verb. sent. Ist in Sachen auch Kläger an einem und Martin Richter Beklagten anders Theils/von dem Gerichte des Orts ein Abschied erteilet worden/dadurch ihr euch höchlichen beschweret befunden. Da ihr nun euren Andeuten nach für Notarien und Zeugen von solchem Abschied gebührender maßen appelliren würdet/so wäre die Appellatio, ob schon sie auch bey dem Gerichte nicht insinuiert wärdet/zu Recht beständig/W. R. W.)

DEFINIT. II.

Coram solo tamen Notario absque testibus valida baud est appellatio.

Quid autem, si gravatus coram Notario appellet, nullis adhibitis testibus? † Nihilominus appellationem valere existimaveris, propter verba b. Constit. in fin. Von den Appellationen/ so gleich auch für Notarien allem geschcheu/ deferirt werden solle. † Sed non putandum est, Illustrissim. Constitueatē dictione illā (Nulli) testes excludere voluisse, quin potius id sancire videtur, ut valeat appellatio coram Notario & testibus, etiamsi iudex adsit, nec tamen ei appellatio insinuata fuerit. † Idque non modo apparet ex Rubrica b. Constit. quæ de testibus simul agit, Ob die Appellation, so vor Zeugen und Notarien geschcheu/ annehmen. † Sed etiam convenit hoc ipsum Camera Imper. Ordin. in part. 2. tit. 29. §. item so soll etiam teben. Matth. Wesenb. consil. 1. n. 30. † Nec enim soli scripturæ Notarii absque testibus creditur, Nov. 44. in prefat. & Novell. 73. c. sed & si instrumenta 5. Dd. in l. generali 3. C. de tabular. & scrio. lib. 10. ut vel propterea talem testes adhiberi necesse sit, Dan. Moll. hic n. 2. & seqq.

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. Da ihr nun/euren Andeuten nach/ für Notarien und Zeugen (so diffals notwendig darbey sein müssen) von selbigem Abschied gebührender maßen appelliren würdet; so wäre die Appellatio zu Recht beständig/W. R. W.)

DEFINIT. III.

Subsistit etiam jure Leuteratio coram Notario & testibus interposita.

Quam Leuteratio parum differat ab appellatione, quin & in effectu nihil aliud sit, quam appellatio, Weichbild art. 74. ubi Gloss. n. 3. ita ut omnia ferè jura, quæ de appellatione loquuntur, in foro Saxonico etiam in Leuterationibus locum habeant, Andreas Rauchb. part. 1. q. 12. n. 17. (Christoph. Zob. part. 1. diff. 40. n. 5. † Inferre hinc licet, non minus Leuterationem quam appellationem, coram Notario & testibus interpositam, subsistere, juxta tradita Defin. 1. quod & placet Matth. Wesenb. & Dan. Moll. hic n. 7. † Et si hoc non concederetur, haud certè video, quomodo consulendum esset Leuteranti eo casu, quo iudicis vel assessorum copia haberi nequit, † ut vel tum saltem coram Notario & testibus Leuteratio interposita valida jure haberi debeat, prout animadvertit Dan. Moll. ad Const. Elect. 19. n. 9. part. 10.

Ita Domini in causa Abel Gottlers zu Ucca/ Mens. Jan. An. 1634. (Verb. sent. Ist in Sachen auch an einem und Barthel Hertels am andern Theil/ ein Abschied erteilet worden/ darüber ihr euch höchlich beschweret befunden; Demnach ihr aber binnen dem Decendium der Gerichten nicht wichtig sein könen/ habt ihr wider vorgedachten Abschied vor Notarien und Zeugen eine Leuterung eingewendet/ und darüber ein Instrumentum auffrichten lassen/ so. Da ihr nun solches Instrumentum den Gerichten gebühlich insinuiren würdet; So möchte euch ein Termin zur Prosecution solcher Leuterung nicht abgeschlagen werden/ sondern ihr würdet damit billig zugelassen/W. R. W.)

DEFINIT. IV.

Admittuntur quoque appellationes in provinciis Saxonice ad Quæstores præfecturarum, quando hi sunt iudices superiores.

Non fit appellatio, nisi ad iudicem superiorem, quoniam reformatio sententiæ, quæ non raro fit Carpz. Definit. Vol. 1.

in secundâ instantiâ, non potest contingere, nisi vi potestatis majoris & superioritatis. Næque à pari vel minori iudice inhibitiones compulsoriales & aliud id genus decerni queunt: † Quidam ergo admitteretur appellatio ad Quæstores præfecturarum in provinciis Saxonice, tum scilicet, quando hi iudices existunt magistratuum eorum, à quibus provocatur. † Nec enim statim ad Principem confugere licet, sed appellatio gradatim à iudice inferiore ad superiorem, nullo intermedio omisso, fiat necesse est, c. dilecti 66. extr. de appellat. l. appellandi 1. §. si quis 3. l. Imperatores 21. ff. eod. tit. l. precipimus 32. C. eod. tit. Ordin. Camer. part. 2. tit. 29. §. 1. Ordin. appellat. Elect. Saxon. tit. Wer vor unser Appellation-Gericht/ post pr. vers. 3. doch weil in der Landes-Ordnung/ Andr. Gail. lib. 4. observ. 19. n. 2. † ne scilicet confundantur jurisdictiones, l. nemo 4. C. de jurisd. omn. judic. c. pervenit 39. caus. 11. quest. 1. Gvid. Pap. dec. 436. n. 3. Matth. Wesenb. in parat. ff. de appell. n. 9. † Licet hoc quibusdam in casibus fallat, ubi omisissis etiam intermedis iudicibus, statim provocatur ad superiorem, de quibus vid. Sigism. Scacc. de appellat. quest. 7. n. 36. 52 & seqq. n. 88. & seqq. & Matth. Berlich. part. 1. concl. 50. n. 68. & seqq. † Imprimis verò licet confugere ad superiorem, si iudex intermedius denegat iustitiam, Ord. Camer. dict. tit. 20. §. 1. in med. vers. Es wäre denn daß der nächste Unterrichter. Gail. dict. observat. 119. n. 2. & lib. 1. observat. 28. n. 3. Ludolph. Schrader. de feud. part. 10. sect. 4. n. 138. & seqq. Dan. Moller lib. 2. Semestr. 30. in pr. & n. 11. Jacob. Menoch. lib. 1. arbit. jud. quest. 70. n. 15. & seqq. † Non solum expressè, sed etiam si alterutri parti inanibus subterfugiis, litem malitiosè protrahenti, nimis indulgeat, Moller. & Schrader. dict. loc. † Sempertamen iustitiæ denegatio prius est docenda, antequam intermedio excluso, ad superiorem deveniatur, nec creditur nudis narratis partium, de quo vid. omnino Andr. Gail. dict. observ. 28.

Ita Domini in causa der Gemeinde zu Raucha & Consort. contra Gottfried von Nischwitz/ ventiatz in Præfectura Misenli, Mens. Sept. Anno 1601. (Verba sent. Daß die eingewandte Appellation ihrer Formalien halber zu Recht beständig/ und daher diese Sache zu gebühlicher Rechtfertigung erst euch den Schöffen erwachsen/ der Materialen halben aber erschweret aus den Acten allenthalben so viel/ daß in erster Instanz wohl gesprochen/ und übel davon appelliret/ derowegen diese Sache an den vorigen Richter billich remittirt wird/W. R. W.)

DEFINIT. V.

Etiam in foro Saxonico non tantum vivâ voce statim post latam sententiam, sed etiam intrâ decendium in scriptis admittitur appellatio.

Sufficit sola vocula (Appello) vivâ saltem voce statim post latam sententiam in continenti prolata, ut ad iudicem appellationis cognitio causæ devolvatur; † quia vocula hæc vim devolutivam & suspensivam habet, l. 2. ff. de appellat. Anton. Fab. in Codic. lib. 7. tit. 26. de fin. 12. num. 1. † Potest tamen etiam intrâ decendium in scriptis appellari, si vivâ voce in continenti litigatores appellare noluerint, l. 6. §. pen. l. litigatoribus. Auth. bodie C. de appellat. Matth. Coler. part. 1. decis. 130. num. 1. Andr. Gail. lib. 1. observ. 119. n. 1. Mynsing. cent. 2. observ. 12. & cent. 3. observ. 15. Hostiens. in summar. extr. de appellat. n. 6. At num etiam in foro Saxonico? † Certè hoc jure semper in continenti & statim post latam sententiam vivâ voce appellationes fieri, auff frischen unverwandten Fuß mit lebendiger Stimme/ probatur per text. in art. 6. circa fin. lib. 2. Landr. Gloss. Weichbild. art. 14. post pr. junctis iis, quæ tradit Chil. König. in process. c. 106. num.

num. 4. & c. 124. Christ. Zobel. part. 1. differ. 41. num. 4. & seqq. † Sed de consuetudine hodierna aliud observatur, & nihil frequentius est in foro Saxonico, quam ut in scriptis, saltem intra decendium appellationes recipiantur, Zobel. *diff. loc. Matth. Coler. diff. decis. 130. num. 5.* Matth. Wefenbec. *in parat. ff. quando appellat. sit num. 3.* Georg. Rotschitz. *in process. part. 1. c. 38. n. 11. & seq.* † Quam consuetudinem etiam disertè approbavit Elector Serenissimus in Ordin. Appellat. *tit. Von Appellationen wie die angenömen.*

7 † Quin & si ab interlocutoria sententiā appelleretur, præcisè appellationem esse interponendam, nec vivâ voce fieri posse, nisi habeat vim definitivâ, non malè quis dixerit, per text. in *cap. 1. extr. de appellat. in bro. Ordin. Camer. part. 2. tit. 29 §. 3. & seq.* Wefenb. *in parat. ff. de appellat. n. 9.* Andr. Gail. *lib. 1. obs. 130. n. 1. & seq.* Myns. *cent. 1. observ. 66. in pr. & cent. 3. obs. 15. n. 3. & seqq.* Currit autem in appellationibus perinde ut in leutationibus † Decendium à die latæ sententiæ, à momento in momentum, Ord. Camer. *part. 2. tit. 29. §. 3.* So sollen auch. Andr. Gail. *lib. 1. observat. 139. n. 6.* Mynsing. *cent. 2. observat. 68.* † Etiam ignorantia, l. 1. §. ult. ff. *quando appellat. sit.* Hart. Pistor. *part. 1. quest. 36. n. 3.* Felin. *in cap. quod ad consultationem is. extr. de sent. & re judicat. n. 34.* † Sufficit tamen ultimâ saltem horâ interponi appellationem, Salycet. *in Aut. hodie C. de appellat. perinde ut de leutatione dixi Const. preced. Defin. 17.*

Ita Domini in causa Curatoris Viduz Valentin Hünerfelds contra Syndicem des Rathes zu Frieberichroda / ventilata in aula Ducum Sax. Vinariens. M. Sept. A. 1613.

Et in causa Hansen Calixtens Wittiben contra Martin Windcklers Wittiben und Tochter zu Dresden / Menf. Jun. Anno 1601.

DEFINIT. VI.

Judice inferiore appellationem recipere nolente, appellator judicem superiorum de super implorare potest.

1 **Q**uid verò, si judex inferior appellationem intra decendium coram se interpositam recipere nolit, sed tanquam frivole interpositam rejiciat? Duplici modo tum appellanti prospectum est: † Vel enim coram Notario & testibus appellare valet, *Supr. Defin. 1.* † Vel potest adire judicem superiorem, eique supplicare, ut recipiat appellationem, l. à proconsulibus 19. C. *de appellat. ubi Bartol. n. 4. vers. quandoque ejus appellavit frustratorie.* Matt. Berlich. *part. 1. concl. 50. n. 110.* † Quin & si judex inferior ob non receptam appellationem, appellanti det Apostolos refutatorios, propterea tamen res statim perdita non est, sed hoc etiam casu, appellator judicem superiorem adire, eique causas & gravamina appellandi proponere, atque simul inhibitionem petere potest. † Sæpius enim tum appellantom à judice superiore inhibitionem impetrasse & ad justificationem appellationis admissum fuisse compertum habemus, veluti quoque id practicari in Camerâ Imperiali, testatur Joach. Mynsing. *cent. 3. observat. 55.*

Ita Domini in causa Jacobi Hennickers Beklagten / und Appellanten an einem / Ernst Bagewigens Klägern und Appellanten anders Theils / ventilatâ in aula Anhaltina Dessaviensis, M. Jun. A. 1601. (Verb. sent. Das die Appellation ihrer Formalien halber zu Recht beständig / ic.)

Et in causa Jond Lappens contra Ludolff Probsteynen / M. Maj. A. 1631.

DEFINIT. VII.

Deserta est appellatio, si præcisè intra triginta dies à tempore lata sententiâ non fuerint petiti Apostoli.

1 **E**thi sola etiam Vocula (Appello) sufficiens sit ad id, ut ad judicem appellationis cognitio causa de-

volvatur, & consequenter, ne quicquam in appellationis præjudicium attentari debeat, l. 2. ff. *de appellat. l. 1. & tot. tit. ff. nihil innovat. appellat. interpr. Supr. Defin. 5.* † attamen nequaquam sufficit, nec scriptis etiam interposita appellatio ad hoc, ut satis introducta censeatur, nec deserta videri possit, ni appellans quoque intra triginta dies Apostolos petierit, l. *judicibus 24. l. eos qui 6. §. ult. C. de appell. l. un. ff. de libell. dimiss. c. ult. §. judicib. caus. 2. qu. 6. Clem. quamvis de appell. Matth. Wefenb. in parat. ff. de appell. n. 4.* Joh. Zanger. *de except. part. 2. c. 20. n. 3.* Andr. Gail. *lib. 1. observ. 139. n. 15.* Joach. Mynsing. *cent. 4. obs. 36. in pr. Specul. l. 2. part. 3. tit. de appell. §. qualiter autem appellatio 6. n. 15.* † Quod nec in foro Saxo-

3 nico aliter observatur, ut patet ex Ordin. appellat. Elect. Sax. *tit. Von Appellationen / wie die angenömen. post pr. Christ. Zobel. part. 1. differ. 41. n. 10.* Georg. Rotschitz. *in process. cap. 39. n. 2. & seqq. Reinh. part. 4. differ. 51. sub fin.* † Et currere incipit hoc tempus triginta dierum, non à die interpositæ appellationis, ut putat Hostiens. *in cap. cordi. 1. de appell. in sexto.* Rotschitz. *diff. cap. 39. num. 4. & 8.* † Sed à die latæ sententiæ, ita ut in his triginta diebus contineatur etiam decendium illud, intra quod appellatio interponi debet, *diff. l. 24. C. de appell. cap. ult. §. judicib. caus. 2. qu. 6. Wefenb. diff. num. 4.* Matth. Col. *de process. execut. part. 3. cap. 8. n. 51.* Joh. Zanger. *diff. cap. 20. n. 2. in fin. nisi forsan appellans ignoraverit sententiâ esse latam, † quo casu spatium 30. dierum non*

6 nisi à die scientiæ currit, Zang. *diff. loc. n. 3.* Wurmbf. *lib. 1. observ. tit. 2. obs. 23. n. 4.* † Quamvis tutius

7 agat appellator ad omnem disputandi occasionem evitandam, statim in ipsa appellatione apostolos petendo, quod facere potest, *diff. Clem. quamvis 2. post pr. de appell. Rotsch. diff. cap. 39. n. 4. & 8.* † Planè

8 in appellatione coram Notario & testibus interposita, ejusmodi Apostolis reverentialibus opus non est, sed sufficiunt testimoniales, qui à Notario dati unâ cum appellatione transmittuntur, licet ex non statim, sed re prius cognitâ, cur nempe judex inferior appellationem denegaverit, recipiantur, juxta Ordin. appell. Elect. Sax. *tit. Von Appellationen / wie die angenömen und justificiret werden sollen / vers. Die weil aber*

9 *sch / ic. teste Dan. Moll. hic n. 16.*

Ita Domini in causa Melchior Werners contra Hansen Schwendendörffers Erben / ventilatâ in Prætorio Lipsiensi, M. Sept. A. 1632. (Verba sent. Das die Appellation desert und erloschen / und seyn Beklagte Klägern die Expensen retardari processu auff Richterliche Ermäßigung zu erstatten schuldig / B. N. W.)

DEFINIT. IIX.

Habenda etiam est appellatio pro deserta, quando appellans in termino, ad Apostolos accipiendos sibi assignato, contumaciter emanet.

1 **I**ntra hosce quoque triginta dies, (qui parti petenti Apostolos & judici eisdem concedenti sunt communes) judex hoc nomine requisitus terminum ad dandos apostolos petitos præfigere debet, l. 6. §. ult. l. 24. C. *de appell. Nov. 126. cap. 3. in fin. c. ult. §. judic. caus. 2. qu. 6.* Georg. Rotschitz. *in process. part. 1. cap. 59. n. 9. & seq.* Pract. Papiens. *in forma responsionis judic. à quo appelleretur. §. statui & assignavit n. 2.* † At

2 nonne etiam parti haud petenti judex Apostolos dare tenebitur? Ita quidem videtur dispositum in *diff. l. 6. §. ult. C. de appell.* † Sed nimirum officio judicis in-

3 cumbere Imperatores voluerunt, statim deserte appellationi, & oblatione Apostolorum etiam partem prævenire, idque sub comminationis pœnæ, ut communiter statuunt *Dd. in l. 24. C. de appell. † & ta-*

4 *men si judex in officio faciendo cesset, partem ipsam.*

Apo-

Apostolos petere oportebit, nisi appellationem prodeserta haberi velit, Defin. *praced.* † quoniam negligentia judicis non excusat partem appellantem, in cuius potestate fuit Apostolos petere, & ut ait Castrens. *dict. l. 6. §. ult.* major est negligentia partis non petentis, quam judicis non offerentis. † Licet existimet Jac. Cujac. *ad Paul. 5. sent. 34. Impp. in dict. l. 6. §. ult.* aliquid novi constituisse. † Ceterum diligenter appellans attendere debet, ut in termino sibi ad Apostolos accipiendos assignato compareat, ne aliàs appellatio prodeserta habeatur, *c. ab eo 6. de appell. in 6to. Clem. quamvis 2. eod. c. ad aures 33. extr. cod. tit. l. preses 5. l. quoniam 18. C. eod. tit. Felin. in c. personas 4. extr. cod. n. 1. Pract. Papiens. dict. §. statuit & assignavit. Myning. cent. 3. observat. 22. n. 4. Vide Resolut. Grav. de Anno 1661. tit. Von Justitiens. Caschen. §. zum neun und zwanzigsten / &c.*

Ita Domini in causa Curatoris Annæ Viduæ Joh. Kellers contra die Obbarische und Meandrische Erben zu Heringen / M. Sept. A. 1634. (Verba sent. Daß die von Klägern eingewandte Appellation desert und erloschen / &c.)

DEFINIT. IX.

Introducenda est appellatio in foro Saxonico intra mensem à die, quo Apostoli dati fuerè, quo tempore neglecto, appellatio habetur prodeserta.

PRO forma appellationis requiritur etiam, ut iudex, a quo appellatur, appellanti certum & congruum tempus statuatur, intra quod se cum Apostolis Reverentialibus, presentet iudici ad quem, & coram eo appellationem introducat ac inhibitionem ad iudicem à quo impetret, *l. preses 5. C. de appellat. Matth. Coler. de process. exec. part. 3. cap. 8. n. 51. Andr. Gail. lib. 1. observ. 140. num. 1. & seqq. Georg. Rotschitz. in process. cap. 39. n. 12.* † Etsi verò de jure communi, tempus hoc introducendæ appellationis haud certum, sed iudicis arbitrio commissum sit, *dict. l. 5. C. de appellat. c. personas 4. & cap. seq. c. oblata 57. extr. eod. tit.* † Vel quia Lex, quæ ignorabat distantiam loci, ad quem appellaturus quis esset, non potuerit certum præscribere terminum, ut putat Salycet. *in dict. l. 5.* † Vel quod verius videtur, † quia leges id relinquere voluerunt officio iudicis, qui dat Apostolos, ut hic simul definiret spatium, intra quod iudici superiori Apostoli presentarentur, juxta *gloss. in dict. l. 5.* † Attamen in foro Saxonico certum tempus introductioni Appellationis præfinitum est, nimirum Mensis unus à die, quò Apostoli dati fuerè, computandus, *Ordin. Appellat. Elect. Saxon. tit. Von Appellationen / wie die angenommen / post pr. vers. Auch darinne den Appellanten eine Monats Frist.* † Quod tempus tam præcisè est observandum, ut si appellans hoc omiserit, appellatio prodeserta habeatur, *dict. tit. Von Appellationen / wie die angenommen. Bald. in dict. l. 5. C. de appellat. n. 1. Matth. Col. dict. cap. 8. n. 51.*

Ita Domini in causa Actoris Curatoris Magdalenen Viduæ Johannis Ulmans / contra Michael Ulman & Consorten zu Dresden / M. Aug. A. 1635. (Verba sent. Daß die Appellation desert und erloschen / und ist Beklagter Klägern die Unkosten retardati processus auff vorbergehende Liquidation und Richterliche Ermäßigung zu erstatten schuldig / B. N. W.)

DEFINIT. X.

Deserta porro est appellatio, si non fuerit justificata intra annum, vel justis ex causis intra biennium.

PROsequendæ sive justificandæ appellationis tempus est hodiè annus, & ex justa causa biennium, *l. ult. §. illud 4. C. de temp. & repar. appell.* Nam post *Carpz. Definit. Vol. I.*

quam appellans intra decendium appellationem interposuit, Apostolos reverentiales petiit, & se intra legitimum terminum iudici superiori presentavit, † necesse porro est, ut appellationem sic introductam sub poena desertionis prosequatur & justificet, intra annum, vel si ex justis causis impediatur, intra biennium, *dict. l. ult. §. 4. & Auth. ei qui C. de temp. & repar. appell. Matth. Wesenb. in parat. ff. quando appellat. n. 6. Georg. Rotschitz. in process. part. 1. cap. 40. n. 1. & seqq. Christ. Zobel. part. 1. diff. 4. n. 6. Dan. Moller. lib. 4. Semestr. 3. n. 1. Andr. Gail. lib. 1. observ. 141. Joh. Zanger. de except. part. 1. cap. 1. n. 68.*

† Quod tempus currere incipit non à die introductæ, sed interpositæ appellationis, ita ut in hoc anno triginta dies, intra quos Apostoli petendi sunt, & simul mensis introducendæ appellationis contineatur, *l. 2. & 3. C. de temp. & reparat. appell. Matth. Wesenb. Gail. & Rotschitz. dict. loc.* † Ideoque vult Constitutio *dict. l. 3.* ut gesta & acta primæ instantiæ mature edantur iudici Superiori, quò idoneum tempus decidendæ causæ habere possit, *Reinh. Bachov. in not. ad Trentl. vol. 2. disp. 33. tb. 8. lit. K. verb. Hoc tempus à die appellationis.* † Sancè, in iudicio Appellationis Electorali Saxonico, quod singulis semestribus Dresdenæ habetur, hoc specialiter receptum est, ut appellatio in proxime sequenti termino debeat justificari. *Ordin. Appell. Elect. Sax. tit. Von Appellationen / wie die angenommen werden. §. Wann nun also die Appellation. Dan. Moll. dict. c. 32. n. 2. & 3.* † modo à tempore introductionis appellationis ad proxime sequentem terminum tantum tempus (puta sex septimanarum ac trium dierum) restet, ut citatio legitimo modo potuerit impetrari: † Ceteroquin si tantum temporis non supersit, appellans excusationem meretur & appellationem in altero proxime sequenti termino prosequi debet, *dict. tit. Von Appellationen / wie die angenommen. §. Darum wenn der Appellant. post pr.*

Ita Domini in causa Friedrich Senfrieds von Pönickau contra Abraham Herbstes zu Weissenfels / Mense Sept. Anno 1634. (Verba sent. Daß die Appellation desert und erloschen / B. N. W.)

DEFINIT. XI.

Etiam in foro Saxonico intra annum civilem justificari debet Appellatio sub poena desertionis.

REGulariter ergò justificationi appellationis præscribitur spacio unius anni *Defin. praced.* At cum in foro Saxonico præscriptio annalis contineat annum Saxonicum, nempe trecentos, sexaginta quinque dies, sive annum civilem, unà cum sex hebdomadis & tribus diebus, *Landrecht. lib. 1. art. 38. Andr. Rauchb. part. 2. qu. 24. n. 34. Matth. Wesenb. in parat. ff. de usucap. n. 7.* quæri posset, † an non sufficiat in foro Saxonico justificari appellationem post effluxum annum civilem, saltem intra sex illas septimanas & tres dies à jure Saxonico anno Civili additas? † Quod affirmat *Matth. Col. part. 1. decis. 140. n. 4.* quem sequitur *Matth. Berlich. part. 1. concl. 50. n. 152.* per suum nempe sibi habent, † præscriptionem annalem indifferenter in foro Saxonico esse anni & diei, h. e. *Ein Jahr / sechs Wochen und drey Tage / prout multis textibus ex jure Saxonico tueri conatur D. Berlich. in decis. 115.* † Sed nimirum, hoc verum est duntaxat in regularibus seu decretivis, & in jure Saxonico adinventis præscriptionibus, annali scilicet bonorum mobilium & triennali immobilium atque jurium incorporalium. † Secus vero in præscriptionibus juris Civilis specialibus & singularibus in foro

foro etiam Saxonico usitatis, ut est biennii, quinquenni, vicennii, &c. quippe quæ juri communi fuere relicta. † Neque enim existimandum est, Saxones definitione sua duorum temporum totam observationem præscriptionum tantis vigilis excogitavisse voluisse evertere, *l. si quando 35. in pr. C. de inoff. testam. Petr. Heig. part. 1. qu. 16. n. 47.* † Proinde, cum etiam præscriptio annalis in appellationis justificatione specialiter de jure civili fuerit statuta & adinventata, *l. ult. §. illud 4. C. de temp. & repar. appell. nec quicquam in hac de jure Saxonico expressè immutatum reperitur, † etiam in foro Saxonico, intra annum civilem, qui continet saltem trecentos sexaginta quinque dies, justificationi appellationis præscribi, rectissime quis dixerit cum Reinh. part. 4. diff. 1046.* † Idque eo magis, quod prosecutio appellationis, quo lis non parum protrahitur, restringenda potius, quam amplianda sit, *c. odia 15. de Reg. jur. in 1. Sexto.* † Quin neque ex statuto Saxonico, quò breviores sunt præscriptiones, videri debent prorogata, sed quæ longiores erant, autoritate & intellectu statuti contracta, *arg. l. sicut. vers. hæc autem l. omnes 4. in pr. C. de præsc. 30. vel 40. annor. l. in omnibus 13. ff. de divers. temp. præsc. Petr. Heig. diff. qu. 16. n. 53.* Noviter constitutum est, quod appellationes in proximo termino Dicasteriorum supremorum justificari debeant, *Res. Grav. de Anno 1661. tit. Von Justitiens Sachen. §. und damit zum acht und zwanzigsten.*

Ita Domini in causa Ambrosii Sommers contra Hieronymum Heydern und Consorten / Mense Majo, Anno 1627. (Verba sententia: Daß die eingewandte Appellation desert und erloschen / und seyn Beklagte Klägern die Unkosten recardati processus auff unsere Ermäßigung zu erstatten schuldig / W. N. W.)

DEFINIT. XII.

Non solum à definitivâ, sed etiam ab interlocutoria sententiâ in foro Saxonico appellare licet.

ETSI de jure communi, regulariter duntaxat à sententia definitiva, non etiam ab interlocutoria, † nisi in casibus quibusdam (de quibus vid. Sigism. Scacc. de appell. qu. 17. n. 81. & seqq. & Matth. Berlich. part. 1. concl. 50. n. 41. & seqq.) appellatio recipiatur, *l. si Clericus 2. C. de Episc. audient. l. 2. ff. de appellat. recip. l. ante sententia 7. C. quor. appell. non recip. Matth. Wesenb. in parat. ff. de appell. n. 8. Hostiens. in summar. extr. de appell. n. 5. Matth. Col. part. 2. decis. 269. n. 1. & ibid. in addit. Frider. Pensold. Christ. Zobel. part. 1. diff. 41. n. 9.* † Attamen, de jure Canonico à quocunque gravamine & quavis sententia, etiamsi sit interlocutoria, appellare licet, *c. super eò 12. c. ex parte 47. c. cum cessante 60. extr. de appell. Wesenb. diff. loc. Andr. Gail. lib. 1. observ. 120. n. 2. & observ. 129. num. 1. Joach. Mynsing. cent. 4. observ. 43.* † Quod jus Pontificium hoc in casu etiam Saxones sequuntur, ita ut in foro Saxonico, à quacunque interlocutione & ab omni gravamine, tam judiciale quam extrajudiciale, appellare liceat, teste Andr. Rauchb. part. 2. qu. 6. n. 55. Matth. Col. diff. decis. 269. n. 2. Wesenb. & Zobel. diff. loc.

Ita Domini in causa Abel Harlabens zu Herzberg / Mense Sept. A. 1634. (Verb. sent. Ist in Sachen euch Klägern an euern / und Martin Kolben Beklagten anders Theils / ein interlocut. Urtheil gesprochen worden. Und demnach ihr euch dadurch beschwert befindet / seyd ihr davon zu appelliren vorthabens; Ob nun wo: sonst auf Sächf. Boden auch die Appellation in dergleichen Fall stat hat / ic.)

DEFINIT. XIII.

Rejicienda est appellatio ab executione ex instrumento & debito liquido facta.

FERI vix potest, ut non frivola habeatur appellatio, quæ sit ab executione ex instrumento ac debi-

to liquido & confessato, ut proinde ipsi deferendum non sit. † Quia nunquam recipiendæ sunt frivola & frustratoria appellationes, *c. cum appellationibus 5. de appell. in sexto. junct. c. constitutis 46. extr. eod. tit. veluti rectissime concludit Matth. Col. de process. execut. part. 4. cap. 2. n. 33.* † Nam operatur probatio instrumentalis propter recognitionem, vim confessionis, *l. cum de indebito 25. §. ult. ff. de probat. l. plures 19. C. de fide instrum.* At contra propriam Confessionem prohibita est appellatio, *l. 2. C. quor. appell. non recip. Dec. in c. cum speciali 61. §. porro de appellat.* † Et sane, quia judicium executivum non admittit exceptiones vel contradictiones, requirentes longam vel altiore indaginem, frustra provocatur ad cognitionem plenariam, *l. ult. C. de compensat. l. 2. C. de edict. D. Hadr. roll. l. ille à quo 13. ff. ad SCtum. Trebell. l. in hæc 3. §. ibidem 3. ff. ad exhib. Coler. diff. loc. n. 32.*

Ita Domini in causa Hansen Wingers contra Barthel Henningen zu Eügen / M. Mart. A. 1633. (Verba sent. Daß die eingewandte Appellation, gestalten Sachen nach / nicht zulässig / W. N. W.)

DEFINIT. XIV.

Non habent jus appellandi Appellationum desertores.

CUM in foro Saxonico non minus à sententia interlocutoria, quam definitiva, imò & à quocunque gravamine tam judiciali quam extrajudiciali liceat appellare, *Supr. Defin. 12.* † non malè forsàn putaveris, provocari quoque posse à sententia, in qua appellatio interposita deserta pronunciat: prout sentit Andr. Gail. lib. 1. observ. 138. † Sed manifesta appellatorum contumaciæ neutiquam favendum, ne appellationem à desertionis declaratione recipendam esse, tradunt *Dd. communiter, per text. in cap. personas 4. cap. cum sit Romana 5. ubi Panormit. n. 18. & 19. extr. de appell. Marant. de Ordin. judic. part. 6. de appell. n. 102. Andr. Rauchbar. part. 1. qu. 14. n. 14.* † Nam & in prima instantia manifesti & veri contumaces, & qui ex eremodicio condemnantur, Imperiali autoritate appellationis auxilio indigni habentur, *l. 1. C. quor. appell. non recip. l. ex consensu 23. §. fin. ff. de appell. l. properandam 13. §. fin. autem 3. C. de jud.* † Quidni ergò multo magis in secunda instantia desertores lris ab appellationis beneficio excluderentur? maxime, cum nefas sit, † lites in infinitum extendi, *l. apertissimi 16. C. de judic. multisque appellationibus protrahi, l. oportet 36. C. de appell. & litem alteram ex lris primæ materia admitti, l. terminato 3. C. de fructib. & lit. expens.* † Nec movet in contrarium, quod dicitur in *c. directæ 39. extr. de appell. provocare posse eum, qui deseruit appellationis causam; si quidem diversa ibi fuere gravamina, & non à desertione appellationis, † sed ab alio & diverso atque novo gravamine demò provocare conceditur, ut bene explicat Rauchb. diff. qu. 14. n. 16.*

Ita Domini in causa Abel Harlabens zu Herzberg / M. Sept. A. 1634. (Verba sent. Da ihr aber dennoch hievor albereit appelliret hättet / und im jüngsten Urtheil selbige Appellation für desert erkant worden wäre / dafür sichs aus eurer Frage ansehen lässet; So wäret ihr von solchem Urtheil anderwelts zu appelliren nicht berechtiget / W. N. W.)

DEFINIT. XV.

Appellatio unius ex lris consortibus prodest etiam ceteris, qui non appellarunt, si eadem omnium horum est ratio, non diversa.

QUOD constitutum est, ut uno ex pluribus ejusdem lris consortibus appellante, debeat appellatio prodesse etiam iis, qui non appellarunt, ad impediendam interea judicati exceptionem, *l. 1. & 2. C. si unus ex plurib. appellat. l. si qui separatim 10. §. ult. ff. de*

- ff. de appellat. lib. 1. Cap. de divers. rescript.*
 2 *c. una sententia 72. extr. de appellat. †* Id locum habet non solum in dividuis rebus, sed etiam
 3 in individuis. † Quia sententia prius lata, de qua potissimum agitur in appellationis instantia, sua vi individua esse censetur. *l. in iudicio 47. ff. famil. erisc. ut & tam in his, qui in solidum obligati fuerunt,*
 4 † quam etiam in iis, qui pro virili saltem, ex communi tamen causa tenentur, *dict. l. si quis separatim 10. §. quoties 2. junct. §. ult. ff. de appell. Salycet. in d. l. i. c. si unus ex plurib. Hart. Pist. part. 1. q. 47. n. 5. †* Sed nunquam aliter, quam si una eademque fuerit condemnationis & appellationis causa inter plures, *dict. l. i. §. 2. c. si unus ex pluribus appell. Anton. Fab. in Codic. lib. 7. tit. 31. defn. 1. num. 2. Hart. Pist. quest. 47. n. 17. †* Dubito itaque, an recte senserit Andr. Rauchbar. appellationem debitoris non prodelle fidejussori *part. 2. quest. 7. cum una eademque horum sit causa & ratio, Cujac. in parat. c. de fidejuss. Valent. Franc. de fidejuss. c. 1. n. 10. †* ac propterea exceptiones debitoris, ipsam obligationem concernentes, profint etiam fidejussori, *l. ult. c. de fidejuss. l. cum duo 2. l. pen. ff. de duob. reis l. mora 32. §. pen. ff. de Usur. l. centum Capuz. 8. ubi Donell. n. 8. ff. de eo quod certo loco. †* Quamvis hoc eatenus largiar Rauchb. quatenus ex diversa causa contra fidejussorem vel debitorem principalem agatur, de quo casu loqui videtur *dict. quest. 7. ut apparet ex traditis n. 17. & 18. †* Ceterum quando appellatio unius reliquis litis consortibus non profit, per limitationes tractat ad amulum. Hart. Pistor. *dict. qu. 47. n. 16. & multus seqq.*
 Ita Domini in causa Jacobi Henigens contra Ernestum Wagentzen zu Dessau / M. Jun. A. 1401.

DEFINIT. XVI.

Revisio locum habet, sublatâ licet appellatione.

- P**rohibitâ licet appellatione, nequaquam tamen Revisionem actorum, sicut nec supplicationem prohibitam censerî, tradunt *Dd. communiter, quos copiose allegat Petr. Heig. part. 1. qu. 10. n. 49. Vinc. Franc. decis. 148. n. 3. Rol. à Valle consil. 29. n. 48. & seq. lib. 1. Natta. lib. 1. consil. 172. n. 9. & seq. †* cum hoc casu Revisio potius loco appellationis successerit, secundum Hippol. de Marfil. *sing. 88. in fin. Jac. Cujac. ad tit. c. ne liceat in una eademque causa. Rol. à Valle. lib. 1. consil. 94. n. 9. & seq. Jac. Menoch. de arbitr. jud. qu. lib. 1. qu. 71. n. 18. †* Quo argumento in Gallia, Hispania, Regno Neapolitano & Ducatu Pedemontano, Supplicationis & Revisionis usus invaluit. † Quin & in Germanico Imperio supra Imperialem cameram, placuit constitui aliud Tribunal superius pro Revisione actorum, *Ordin. Camer. part. 9. tit. 52. Petr. Heig. dict. qu. 10. n. 51. Ventur. de Valent. in partib. litig. lib. 2. cap. 14. n. 13. †* Sicuti ergo per appellationem, ita etiam per Revisionem, executio iudicati suspenditur, ut multis rationibus tuetur. *Heig. dict. qu. 10. n. 63. & multis seqq. Et sicuti non admittitur appellationis appellatio; †* Ita nec revisionis revisio, *l. si quis §. c. de prec. Imp. offer. Afflict. decis. 231. n. 5. Heig. dict. qu. 10. n. 84. Vent. de Val. dict. c. 14. n. 16. Franch. lib. 1. dec. 135. v. 3. Mod. Pist. part. 4. qu. 157. & ibi in addit. Jac. Schult. †* Planè, quia in Summo Elector. Sax. Tribunali causa per Leuterationem & oberleuterationem tractantur, in inferioribus autem judiciis Leuterationibus & appellationibus uti licet, merito in provinciis Electoratus Saxonici cessat Remedium Revisionis, ne in infinitum lites protrahantur, † nec unquam Revisionem in aula Electorali impetrari potuisse, testatur *Heig. qu. 10. n. 52. quem*

vide, ut & Vent. de Valent. *dict. loco* si plura de Revisionibus scire cupias.

Ita Domini in causa der Klängenbürgere/ contra Antonium Fürstenauen zu Herford / M. Majo, A. 1634. (Verba sent. Aufgeborene revision und beygefügte Urtheil in Sachen/1c. S. W. Das es bey vorigem publicirten Decret nochmals bittlich verbleibet / B. N. W.)

DEFINIT. XVII.

In causâ appellationis iudex superior partes litigantes, inferiore iudice irrequisito, citare potest.

Obtinuit hodie, ut partes litigantes in causâ appellationis à iudice superiore, irrequisito etiam iudice inferiore, citari comparere tentantur, nec opus sit hoc casu citationem per subsidium iudicis inferioris insinuari. † Quod & in supremo Consistorio Appellat. Electorali & iudicio Curiali sic practicari, compertum habemus, *Modest. Pist. part. 2. q. 53. & ibi Jacob. Schult. in addit. †* Rectè ilimè sane, non quidem propterea, quod iurisdictio Vasallis inferioribus iudiciis accumulativè concessa sit, ut putat Andr. Rauchbar. *part. 1. q. 13. n. 13. †* Idemim quoad statum Republicæ præsentem falsum esse, ac propterea Dominum superiorem irrequisito Vasallo, subditos ejus ad testimonium dicendum citare non posse, probavi *Sup. Const. 16. Defn. 29. & latius in pract. crim. part. 3. qu. 109. n. 98. & seqq. †* Sed quia per appellationem causa, ad iudicem superiorem devoluta, & iudici inferiori per inhibitionem iurisdictio interdicta censetur, non solum quoad causam, sed etiam quoad personas, eatenus saltem, quatenus de causâ, per appellationem devolutâ, in iudicio superioris Domini tractatur. † Idque est quod vulgò dicitur, iudicem appellationis succedere in locum iudicis à quo, *arg. l. 20. ff. judic. solv. Jason. in l. imperium 3. n. 29. ff. de iurisd. †* Et certè, si aliter diceretur, præsertim in casu, quo iudex, à quo esset potens, & non libenter vellet retractari sententiam suam, periculum omninò subesset, ne ipse in subsidium imploratus citationem non exequatur, *Modest. Pistor. dict. qu. 52. n. 2. vers. verum si iudex.*

Ita Domini in causa Hansen Melbers zu Halle / M. Sept. A. 1628. (Verba sentent. Das noch introducirter Appellation der Ober-Richter die Partheyen für sich und ohne Zuthun des Unter-Richters / von dessen Urtheil oder Abschied appelliret worden / zu citiren wohl befugt / und es hat sich gedachter Urtheil darüber nicht zu beschweren / B. N. W.)

DEFINIT. XVIII.

Super reassumptione litis & causâ appellationis simul potest pronounciari.

Ubique locorum hodie est receptum, ut heredes ad processum continuandum non admittantur, priusquam illum legitime reassumpserint, *Andr. Gail. lib. 1. observ. 109. n. 5. Dubium ergo non est, †* quia post introductam appellationem, defunctis litigantibus, etiam in causâ appellationis heredes teneantur instantiam sive processum allumere. Idque eò magis, † quod tempore quocunque processus, etiam ante lites contestationem, opus sit reassumptione, ut dixi *Supr. Constit. El. 11. Def. 16. Cur non ergo etiam in appellationis instantia, ubi ad executionem prope deventum est, Jacob. Schult. qu. 52. n. 1. & 2. †* Non tamen, propter reassumptionem processus appellationis suspenditur, sed uterque punctus reassumptionis & appellationis, in iudicio simul ventilari, ac super utroque conjunctim pronounciari potest ac debet. † Idque vel propterea, quod hoc medio lites citius finiuntur, nec litigatores inanibus sumptibus divexentur, *l. quidam existimaverunt 21. in fin. ff. si cert. petat. c. nonnulli 28. §. cum autem lites extr. de rescript. Jacob. Schult. observ. 7. n. 34. Vid. supr. Const. 13. Def. 12.*

Ita Domini in causa Daniel Gölltens & Consort. contra die Sämtlichen von Wedel zu Cüstrin/ M. Apr. Anno 1635. (Verb. sent. Daß wegen Hansen von Wedels Erben/ his pro readumpta und wegen der sämtlichen Appellaten/ causa conclusa nunmehr billich gehalten und angenommen wird/ und ist die Appellation in ihren Formalien beständig und zu gebührender Rechtfertigung an Churf. Durchl. zu Brandenb. ic. erwachsen. Die Materialia belangend/ erscheinet aus den Acten so viel/ daß in erster Instanz wohl verabschiedet/ ic.)

DEFINIT. XIX.

Admittitur etiam appellatio in processu criminali ordinario.

- I**N omnibus causis, non tantum civilibus, sed etiam criminalibus appellare licet, *l. addictos 29. l. si quis provocacione 30. sub fin. C. de appell. l. non tantum ei 6. ff. cod. 1. l. addictos C. 6. de episc. audient. l. observare 2. C. quor. app. non recip. Andr. Rauchb. part. 2. q. 8. Jul. Clar. lib. 5. sent. §. ult. quast. 94. Ant. Fab. in Codic. lib. 7. tit. 26. defin. 16. & defin. 21. Regn. Sixtin. de Regal. lib. 2. cap. 7. n. 27. † Quod nec in foro Saxonico aliter obtinet & Reum condemnatum ad Magistratum superiorem provocare posse, patet ex Ord. appell. Elect. Saxon. tit. Wer vor unser Appellation-Gerichte geladen/ auch was Sachen daselbst angenommen und gerechtfertiget werden mögen. §. jedoch allein vers. wenn peinliche oder fiscalische Sachen/ ic. Dan. Moll. lib. 4. Semestr. 33. n. 1. & seqq. Andr. Rauchb. dict. qu. 8. n. 45. Nicol. Reufn. lib. 2. decis. 23. n. 21. Vid. pract. meam criminalem part. 3. quast. 139. n. 31. & seqq. † Quin & in causis criminalibus post elapsum etiam decendum, admittendam esse appellationem, propter quod gravamen semper duret, *l. non tantum 6. ff. de appell. docet Anton. Fab. dict. defin. 16. n. 1. ubi porro tradit, in ejusmodi causis & hoc singulari jure receptum esse, † ut non liceat ei, qui semel appellavit, renunciare appellationi, sed quod necessario de appellatione cognoscendum sit, cum non minus intersit Reipublicæ, absolvi innocentem, quam nocentem damnari, l. absentem 5. ff. de pen. † Quod tamen restringendum videtur ad eum casum, quo poena corporalis per priorem sententiam Reo fuerit indicta; Secus si multa pecuniaria esset adjudicata, cum Anton. Fab. dict. def. 16. n. 2.**

Ita Domini in causa Martini Rennemwolsens zum Jauer/ M. Aug. Anno 1621. (Verba sent. Ob wol durch Urtheil und Recht/ darinnen die scharffe Frage zuertant) das ertheilte sichere Geleit cassiret und aufgehoben worden. Die weil aber dennoch bemeldtes Urtheil vor Verfließung des Decendii seine Krafft Rechtens nicht erreicher/ sondern per appellationem, oder leuterationem, nach Gelegenheit disfalls/ weil man in ordinario processu versiret/ † wohl suspendaret werden können/ ic.)

DEFINIT. XX.

In processu vero criminali inquisitorio appellare non licet.

- S**ed hoc ita obtinet in processu criminali ordinario: † Cæteroquin si adversus delinquentem per modum inquisitionis procedatur, non admittitur appellatio in criminalibus, ex inveterata saltem Germaniæ consuetudine, de qua testantur Dan. Moll. lib. 4. Semestr. 33. Matth. Wesenbec. consil. 43. n. 50. Andr. Gail. lib. 1. observ. 1. n. 28. Nicol. Reufner. lib. 2. decis. 23. n. 2. Vent. de Valent. in parthen. litig. lib. 1. cap. 14. n. 23. † Eaque confirmata est in Recept. Imper. August. de Anno 1530. §. item als text erliche Zeitther. vers. So setzen und ordnen wir, & Ord. Camer. Imper. part. 2. tit. 28. §. item Nachdem auch. † Nec scilicet processus inquisitorius, qui sublato (quod dicitur) velo, absque multis ambagibus & circuitionibus expediri debet, Nicol. Reufn. lib. 1. decis. 24. n. 32. in processum Ordinarium commutetur; & sic inquisi-

titio multum protrahatur, haud sine dispendio publicæ utilitatis, † quæ maleficia confestim svadet puniri, *l. ita vulneratus 51. §. astimatio autem 2. ff. ad leg. Aquil. l. locatio 9. §. quod illicitè 5. ff. de publ. & vedigal. Ventur. de Valent. in parth. litig. lib. 1. cap. 14. n. 24. † Neque aliud in Electoratu Saxonici obtinere, manifestum est ex Ord. appell. Elect. Saxon. tit. Wer vor unser Appellation-Gerichte geladen/ ic. §. jedoch allein vers. denn so viel die peinliche Sachen anlanget. † Planè, licet in processu inquisitorio ademptum sit jus appellandi, per id tamen facultas deducendæ innocentie, Reo sublata haud est, sed si prærendat is defensionem, non obstante sententiâ condemnatoriâ, denuo audiri, atque interim executio sententiæ suspendi debet, ut probavi in pract. criminal. part. 3. quast. 139. n. 37.*

Ita Domini in causa Stephan von Zehmens zu Dölsch/ M. Oct. A. 1592. (Verba sent. Daß nach Gelegenheit disfalls des gefangenen Inquisiti Stephan von Zehmens eingewandte Appellation nicht zulässig/ W. N. W.)

Et in causa Petri Willings zu Krimmitschau/ M. Maj. An. 1592. (Verba sent. Daß nach Gelegenheit disfalls die eingewandte Appellation nicht zulässig/ W. N. W.)

DEFINIT. XXI.

Judex appellationis super usuris etiam pronunciare potest, licet de his nihil dictum fuerit in prioris sententiâ.

Cum in sententiâ, à qua debitor condemnatus appellaverat, judex de usuris nihil dixisset, disceptatum fuit: Num judex appellationis super interesse cognoscere ac pronunciare possit? Putaverunt omnino ita Scabini, † modò ex naturâ propositæ actionis usuræ venire deberent in condemnationem, *l. tutor 41. ff. de usur. l. ult. ff. de re judic. l. negotiorum 24. ff. de app. † Quia judici cuilibet statim, atque judex factus est, incumbit officium rerum omnium, quæcunque in judicio versantur, l. adiles 25. §. item sciendum 8. ff. de edilit. edict. Gvid. Pap. qu. 405. † Et quid, si tempore latæ prioris sententiæ, non nisi paucorum dierum mora intercessisset, ut nihil tum actoris interesse videtur, postea verò ob protractam sententiæ executionem, ex culpâ appellantis ceperit interesse, *l. intra utile 30. ff. de minor. l. 7. C. de execut. rei judic. Ab hujus restitutione appellansem liberari, iniquissimum certè esset. † Nec enim potest purgari mora, postquam cepit actoris interesse, l. etsi post tres 8. ff. si quis cautione l. utiq. 22. ff. de recept. qui arbit. recep. l. si ita quis 135. §. Seja 2. ff. de V. O.**

Ita Domini in causa Daniel Gölltens & Consort. Appellantium an eum/ die Sämtlichen von Wedel Appellaten anders Theils zu Cüstrin/ M. Apr. A. 1635.

DEFINIT. XXII.

Appellatio pro expensis saltem interposita non devolvit negotium principale ad judicem appellationis.

Sæpè accidit, ut litigatores saltem ratione expensarum provocent ad superiorem, quo casu judex ille, ad quem fuit appellatum, nihil potest constituit in negotio principali, † deficiente scilicet jurisdictione ac facultate cognoscendi de causâ principali, *l. 2. l. 4. §. ult. ff. de offic. proconsul. l. 1. & tot. tit. C. si à non compet. judic. † Quoniam appellatio non devolvit cognitionem causæ ad judicem appellationis, nisi quatenus appellatum est, † ne scilicet latius pateat effectus quam sua causa, ut loquitur Ant. Fab. in Codic. lib. 7. tit. 26. defin. 45. n. 2.*

Ita Domini in causa Hansen Calixtens Wittenburg Martin Windlers Wittenburg zu Dresden/ Mensis Junii Anno 1601.

DEFINIT. XXIII.

Neque ab Electore Serenissimo, neque à reliquis Ducibus Saxoniz ad Cameram Imperialem provocare licet.

Inter alia Principum Electorum privilegia atque Majestatis jura haud minimum est certè, quod ab iis provocatio ad Cæsarem vel Cameram Imperialem haud concedatur, *tit. 11. Aur. Bull. Peucer. lib. 5. Chr. Jacob. Ayres. in proc. Histor. part. 1. c. 4. observat. 4. num. 22. Petr. Heig. part. 1. qu. 4. num. 30.* † Existimavit nempe Imperator, Electores pro sapientiâ ac luce dignitatis suæ, quâ pollent, non aliter, quam ipsemet, esse judicaturos, ut de præfectis prætorio dicitur *in l. 1. §. 1. ff. de offic. præfect. prætor.* quibus Electores æquiparati solent. † Non omnes tamen Electores privilegium de non appellando retinuerunt, sed, excepto Saxonico & Brandenburgico Electore illud non utendo & ex contrariâ consuetudine amiserunt. † Et si enim scribat Heig *diß. quest. 4. num. 32.* Brandenburgicum quoque Electorem illud neglexisse, ac non ita dudum per concessionem Imperialem recuperasse, quod & probat Dom. Arum. *ad tit. 11. Aur. Bull.* † Attamen falsum id esse, nec unquam Electorem Brandenburgicum Privilegium de non provocando amisisse, manifestum est ex renovatione istius privilegii factâ ab Imper. Rudolpho II. Anno 1586. secundum Petr. Frider. *in tract. de process. & mandat. extrah. in fin. sub rubr. de privil. quor. Imp. stat. pag. 308.* in quâ renovatione inter alia hæc verba habentur: *Uber hundert und mehr Jahren/ und also weir über Menschen Gedenden eingeführet/ herbracht/ gebrauchet/ und gehalten worden/ daß niemand von der Churfürsten zu Brandenburg Urtheilen/ Decreten/ Erkänntniß und Abschieden/ ic. an unsern Vorfahren/ unser und des Reichs Cammergerichte zu appelliren Macht gehabt: Es vers. htergegen aber/ ibi: Seine Liebe/ und derselben löbliche Vor-Eltern wären auch bey solcher Ihrer Churfürstlichen Befreyunge bis anhero geruhlichen gelassen worden. It. und ob wohl seine Liebe solchen Durchwillen in dero Landen bißhero nicht gestattet/ auch dasselbe strenger nicht nachzulassen Zug und Macht hätte. Es postea: Daß wir solche der Churfürsten zu Brandenburg hergebrachte Gerechtigkeit des nicht appellirens von ihren Urtheilen/ Decreten/ und Erkänntnißen/ dessen sie/ wie obgemeldet/ ohne das befugt und bißher unverrückt gehalten/ ic. † Quæ omnia certè luculenter probant, privilegium hoc ab Electore Brandenburgico nunquam neglectum, nec de novo ab Imp. Rudolpho II. concessum, sed potius renovatum & confirmatum fuisse. Non minus quoque Serenissimus Saxo privilegium hoc omni tempore salvum rectumque retinuit. † Quin & reliqui Duces ac Principes Saxoniz eo gaudent, ut apparet ex Constitutione Ferdinandi I. Imper. de Anno 1559. & Rudolphi II. de Anno 1586. † Quod privilegium de non appellando Ducibus Saxoniz videtur concessum propter ignorantiam juris Saxonici, quam illi, qui in aula Imp. & Camerâ Imperiali assident, habere præsumuntur, Buxtorff. *ad tit. 11. Aur. Bull. Reg. Sixt. de Regal. lib. 1. cap. 5. n. 15.* Petr. Heig. *diß. quest. 4. n. 42.* Gilman. *in symphor. rom. 6. c. 1. §. 6.*
Ita Domini in causa Michael Michaelis zu Weissensee/ M. O. A. 1620.*

DEFINIT. XXIV.

Haud obstante privilegio de non appellando, Subditi Ducum Saxoniz super nullitate sententia in Camerâ Imperiali conqueri possunt.

Etsi à sententiis Electorum & Ducum Saxoniz provocare non liceat ad Cameram Imperialem, De-

fin. *præced.* querela tamen super nullitate per id prohibita non est, † Sed hoc nomine etiam contra Duces Saxoniz mandata decernuntur, Thom. Michael. *de jurisdiß. sb. 26. lit. c. in fin.* Compilat. præjud. Camer. *tit. de permiss. privil. & conclusum fuisse in Camerâ,* † ut attento haud privilegio de non appellando, citatio super nullitate principaliter deducendâ absque institutione decernatur, testatur Andr. Gail. *lib. 1. obs. 135. n. 4.* † eò, quod appellatio & Nullitas diversa & separata sint remedia. ita, ut uno sublato, aliud adhuc superesse videatur, *C. inter ceteras 9. extr. de Sentent. & re judicat. cap. licet 14. in fin. de sent. excomm. in 6. l. Divus 24. ff. de testam. milit. l. un. C. si de moment. possess. fuer. appell.* Gail. *diß. observ. 135. n. 4.* † At, nonne hæc ratione privilegium de non appellando eulorium reddetur, cum quivis appellare volens, nullitatem prætere quæ? Non certè, † quia sententia, quæ vigore privilegii de non appellando in rem judicatam transit, statim executioni mandatur, quam nullitatis exceptio vel processus non impedit, nisi evidens & notoria foret, *l. ult. C. si ex fals. instr. l. si prætor. 75. vers. Marcellus ff. de judic.* † & sic privilegium de non appellando operatur, quod executio in continenti, non attento nullitatis processu, fieri possit, Gail. *diß. observ. 135. n. 7.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Ob nun wol vorgegeben wird/ ob hättet ihr hierdurch wider das Fürstl. Sächs. Privilegium de non appellando gehandelt. Diweil ihr aber dennoch eure Klage bey dem Ränserl. Cammergerichte zu Speyer/ davor es sich aus der/ vor bemeloten Ränserl. Cammergericht an die Fürstl. Weimarische Regierung erhebeten Citation ansehen läßt/ allein per viam simplicis querelæ und ex capite nullitatis anbracht/ ic. So habt ihr auch nach Gelegenheit dißfalls dem obberührten Fürstl. Sächs. Privilegio de non appellando zuwider nicht gehandelt/ W. A. W.)

DEFINIT. XXV.

Privilegium de non appellando haud tollit supplicationem ad Superiorem.

Eademque est ratio supplicationis; nec enim per privilegium de non appellando, superioris auxilium supplicando saltem litigatores implorare prohibentur, præsertim ex causa denegatæ justitiæ, Christoph. Besoldus *in tract. de appell. cap. 2. n. 105. & seq.* Hartm. Hartmann. *tit. de appellat. observ. fin.* Henning. Goden. *Consil. 62. n. 3.* † Scilicet, quia diversa sunt remedia Appellatio & supplicatio: Ista enim iniquitatis vel imperitiæ judicem priorem arguit, *l. 1. ff. de appellat.* † At hæc proprii erroris veniam, vel adversarii circumventionem implicat, *l. 19. ff. de minor.* † Unde & adversus sententiam à præfecto prætorio laram supplicare licebat, *l. un. C. de sent. præfect. prætor.* licet ab eadem appellare haud concedebatur, *l. 1. ff. de offic. præfect. prætor.* † Et licet regulariter supplicatio fiat ad eundem, qui sententiam tulit, *l. 5. C. de precib. Imp. offer.* † Attamen etiam in Camerâ supplicationes recipi, testis est Mynsing. *Cent. 6. observ. 15.* † Planè, in aula Electorali Saxon. non admitti supplicationes contra sententias in eadem aula laram, propter remedium nempe Leuterationis & Oberleuterationis, quo Litigatoribus satis prospectum videtur, testatur Dan. Moller. *lib. 1. semestr. 38.*

Ita Domini in causa Henrici à Forchtenshenn/ Mens. O. A. Anno 1599. (Verb. sent. Ob nun gleich die beyden Fürstenthumb Schweinitz und Jauer Anno 1591. vom Könige Vladislao dergestalt privilegirt worden/ daß niemand von ihren Urtheilen und Erkänntnißen vor J. Kön. Maj. dero Erben/ nachkommende Könige in Böhmen/ oder andere Rechte ziehen/ appelliren oder sich beruffen/ sondern alle solche Züge/ Appellationes und Veruffungen/ wie dieselbe vorgenommen und geschehen möchten/ nichtig und krafftlos seyn sollen/ ic. Diweil aber dennoch vermöge gemeiner geschriebener Rechte auch in denen Berichteten/ da die Appellation nicht zugelassen/ den Partheyen

then/ so sich durch ein Urtheil beschwert befinden/ wann sie solcher ihrer Beschwerung erhebliche Ursach haben / dieselbe an die hohe Obrigkeit supplicando gelangen zu lassen unbenommen/ etc. So wird auch in obbemeldten streitigen Sachen solche Supplicatio auch billich gestattet und nachgelassen/ B. R. W.)

DEFINIT. XXVI.

Sententiâ appellationis judicio reformatâ, tota causa principalis ad judicem appellationis devolvitur, nec locum habet Remissio.

- 1 **E**ffectus appellationis legitimè interpositæ & justificatæ potissimus est, ut per eam sententia in inferiori judicio lata vel confirmetur, vel infirmetur & rescindatur, *l. præfetti 17. ff. de minor. l. 1. §. ult. ff. ad Scutum Turpill. l. 1. in pr. ff. de appellat.* Matth. Wesenb. *in parat. ff. de appellat. n. 10.* Bartol. *in l. 1. in pr. ff. de appellat. n. 1.* † Et si quidem judex appellationis bene appellatum malè judicatum pronunciaverit, tunc causa tota ad judicem appellationis devolvitur, nec locum habet remissio. † Sed ipsemet porro de causa principali cognoscere debet, per text. *in cap. ut debitus 59. in fin. extr. de appellat.* Andr. Gail. *lib. 1. observat. 131. n. 1.* Dan. Moller. *lib. 4. semestr. 42.* Jacob. Schult. *in addit. ad Modest. Pistor. part. 4. quæst. 149. n. 10. & seq.* Joach. Mynsing. *cent. 4. observ. 46. post pr.* † Quia scilicet is, qui appellantem semel gravavit, præsumitur in posterum etiam eum gravare vel
- 2 **S**ed, *l. eos 6. ubi Bald. n. 1. C. de appellat.* † cui alio modo haud commodius subveniri potest, quam omnimoda jurisdictionis inferioris suspensione, ut bene advertit Andr. Gail. *dict. observat. 131. n. 2.*

Ita Domini in causa Curatoris Valentini Hünerefelds Wittben contra Syndicem des Raths zu Friederichroda / ventilatâ in aula Viniarientiense Sept. Anno 1613. (Verba sent. Daß die Appellation ihrer Formalien halber beständig/ und an Ihr. Fürstl. Gn. zu gebührender Rechtfertigung erwachsen. Die Materialia belangende/ erscheinet aus den Acten allenthalben so viel/ daß in erster Instanz übel gesprochen und wohl appelliret/ würde nun Beklagte/ wie recht/ erweisen und darthun/ daß sie dasjenige/ was sie vermöge Ehurf. Sächs. Befehls/ welcher wegen Verwahrung und Verschließung der Klägerin Behausung an sie abgangen / und was sie sonst Ampts halber zu thun schuldig gewesen/ gebührliehen verrichtet/ so bleiben sie gestalteten Sachen nach mit der zuerkannten Erstattung des Verlusts billich verschonet/ B. R. W.)

Et in causa Eckhardi und Siegfrieds von Domitzen contra Wolff Nullingen zu Cüstrin Mens. Mart. Anno 1626. (Verba sent. Daß die Appellation in ihren Formalien beständig/ und zu gebührender Rechtfertigung an Ihr. Ehurf. Durchl. unsern gnädigsten Ehurfürsten und Herrn erwachsen; die Materialia belangende/ erscheinet aus den Acten allenthalben so viel/ daß in erster Instanz übel gesprochen und wohl appelliret/ derowegen ist Appellant Appellanten die Zinsen von dem Capital der 700. fl. zu entrichten und abzustatten schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. XXVII.

Sed confirmatâ sententiâ in judicio appellationis causa ad judicem à quo remittitur.

- 1 **S**i verò judex appellationis pronunciaverit, bene judicatum male appellatum fuisse, † tunc causa ad judicem inferiorem remittitur pro executione prioris sententiæ, *cap. ut debitus 59. extr. de appellat.* Andr. Gail. *lib. 1. observ. 131. n. 2.* Mynsing. *cent. 4. observ. 46.* Matth. Coler. *part. 2. decis. 278. n. 3.* † Cessat enim hoc casu præsumptio gravaminis in iudice inferiore, cujus sententia a superiore confirmata fuit;
- 2 † Qui tamen ulterius in causa, ad superiorem per appellationem devolutâ, procedere nequit, antequam
- 3 facta fuerit remissio, Matth. Coler. *dict. loc.* † Quæ & tunc locum habet, quando sententia iudicis inferioris in appellationis instantiâ saltè explicatur vel de-

claratur, siquidem declaratio propius confirmationi quam correctioni accedit, ut in aperto est.

Ita Domini in causa Curatorum Hansen Calitens Wittben contra Martin Winklers Wittben und Tochter zu Dresden/ Mens. Jun. Anno 1601. (Verba sentent. Daß die Appellation ihrer Formalien halber zu Recht beständig/ und daher diese Sache an E. Fürstl. Gn. zu gebührender Rechtfertigung erwachsen/ so viel aber die Materialia anlangt/ erscheinet aus den Acten allenthalben so viel/ daß in erster Instanz wohl gesprochen und übel appelliret/ derowegen diese Sache zum vorigen Richter remittiret und verworfen wird/ die Unkosten aber dieser Instanz werden aus bewegenden Ursachen gegen einander verglichen und aufgehoben/ B. R. W.)

Et in causa Brij Mollenstedts contra Jacobum Hentschen zu Cüstrin/ Mens. Jan. Anno 1627. (Verba sent. Die Materialia belangend / erscheinet aus den Acten allenthalben so viel/ daß in erster Instanz wohl verabschiedet und übel appelliret/ derowegen diese Sache an vorigen Richter zur Execution hinwiederum billich remittiret wird; Inmassen wir (nomine scilicet iudicis si pronunciat) so hiermit dahin remittiren und weisen/ B. R. W.)

Et in causa Dantel Götlicens & consort. contra die sämtlichen von Wedel zu Cüstrin/ Mens. April. Anno 1635. (Verba sentent. Daß die Appellation in ihren Formalien beständig und zu gebührender Rechtfertigung an J. Ehurf. Durchl. erwachsen / die Materialia belangende / erscheinet aus den Acten allenthalben so viel/ daß in erster Instanz wohl verabschiedet und übel appelliret/ jedoch mit dieser Eränderung/ daß/ wofern Appellant den rückständigen Mühlen-Pacht an Körnern abstatten würde / er damit billich zuzulassen / derowegen diese Sache an vorigen Richter billich remittiret wird/ B. R. W.)

DEFINIT. XXVIII.

Licet judex appellationis remissionem disertis verbis in sententiâ exprimere haud obstrictus sit.

- 1 **S**ed, num judex appellationis bene in priori instantiâ judicatum & malè appellatum pronuncians, *verbis semper expressis, disertis & conceptis causam ad judicem priorem remittere tenebitur?* † Distin-
- 2 gvit Andr. Gail. utrum Judex a quo detulerit appellationi vel non: Et priori casu, si judex causam remittere velit, ut id verbis expressis faciat, necesse esse dicit; secus in posteriori casu, *lib. 1. observat. 131. n. 3. & 4.* quem sequitur Matth. Berlich. *part. 1. concl. 50. n. 202.* & Jacob. Schult. *in addit. ad Modest. Pistor. 4. quæst. 149. n. 13.* † Sed videtur mihi Gail. distinctione hâc
- 3 rem nimis involvere, nec mentem ejus satis percipere possum. † Existimaverim potius, Remissionem
- 4 hoc casu nunquam omitti, quia eo ipso, quod judex appellationis pronunciat, malè appellatum, bene judicatum, facultas cognoscendi de causa principali ad judicem à quo revertitur, *l. eos 6. C. de appell.* † ut
- 5 proinde disertâ & verbis expressâ remissione opus non sit, cum nullibi ad hanc judex astringatur, † quantumvis sæpissimè iudices illud observare ac remissionem verbis expressis exprimere soleant, Turza *Comm. opin. 23.*

Ita Domini in causa Albrechten von Maltitz und Consorten contra Dorotheen Hansen von Bombstorffs Wittben/ und Consorten/ an den von Löben in der Nieder-Laufnitz/ M. Febr. A. 1583. (Verba sent. Daß in erster Instanz wohl gesprochen/ und übel appelliret/ B. R. W.)

DEFINIT. XXIX.

Hodiè in foro Saxonico nulla est alia pœna temerè appellantis, quàm ut in expensas condemnetur.

- 1 **J**ure civili appellantem, si in causa succumbat, ob interpositam appellationem frustratoriam, incur-
- 2 rere pœnam, expeditum est, *l. eos qui 6. §. ne temerè 4. l. à proconsulibus 19. C. de appellat.* † Licet in-
- 3 terpp. varient, quænam pœna hoc casu veniat irroganda, ut videre est apud Matth. Berlich. *part. 1. concl. 50. n. 206. & seqq.* † adeò, ut plerique temerè appel-
- 4 lan-

lantem judicis arbitrio puniendum existiment per-
 text. in *dist. l. 8. §. 4. C. de appell.* Matth. Coler. *part.*
1. decis. 131. num. 1. Christ. Zobel. *part. 1. differ. 41. n.*
12. & seqq. Benedict. Reinhard. *part. 4. differ. 28.*
 4 † At dubio hæc res caret de jure Saxonico, ubi tem-
 merè appellans primò judici multam arbitrariam
 solvit, deinde Scabinis, quorum sententiam tan-
 quam injustam culpaverat, pœnam 30. Solidorum
 laudrecht. *lib. 2. art. 12. vers. Der aber das Urtheil.*
Weichbild. art. 74. in pr. & ibi Gloss. n. 4. Lehenrecht.
cap. 70. Matth. Coler. *dist. decis. 131. n. 4.* Berlich.
 5 *dist. concl. 50. n. 212.* Zobel. & Reinh. *d. loc.* † Ni-
 hilominus usu hodiè inolevit in foro Saxonico, ut
 temerè appellans duntaxat in expensas condemne-
 tur, nec ullà alià pœnà coërceatur, teste Matth. Wes-
 senbec. *in parat. ff. de appellat. n. 11.* Matth. Coler.
de process. execut. part. 2. cap. 1. n. 117. Johan. Zang.
 6 *de except. part. 2. cap. 20. n. 9.* † juxta dispositionem
 scilicet juris Canonici, in *cap. ut debitus 59. sub fin.*
extr. de appellat. c. cum appellationibus 5. eod. in 6to.
 Coler. *part. 2. decis. 278. n. 2.* Matth. Wesenbec. *dist.*
loc. n. 11.

Ita Domini in causa Valentini & Christophori fratrum
 à Wedel contra Christoph Henningen & Consort. zu Cüstrin
 M. Mart. A. 1626. (Verba sentent. Wenn gleich die Appella-
 tion in ihren Formalien beständig/und zu gebührender Recht-
 fertigung an J. Ehursl. Durchl. erwachsen/ so erscheinet doch
 der Materialien halber daraus allenthalben so viel/ daß in vo-
 riger Instanz wohl gesprochen und übel appelliret/ derowegen
 wird diese Sache an vorigen Richter mit Erstattung der Unko-
 sten dieser Instanz auff desselben Ermäßigung zur Execution
 billich verwiesen/ B. R. W.)

DEFINIT. XXX.

Non habetur appellatio introducta pro deserta, priusquam coram judice appellationis contumacia appellantis propter non factam justificationem fuerit accusata.

1 **Q**uomodo adversus appellantem & appellatum
 contumacem procedatur, dixi Constit. Elector.
 2 *praced. Def. 31. 32. 33. & 34.* † Nec enim quoad
 contumaciam inter appellationem & Leuteratio-
 nem, ulla existit differentia, ut apparet ex traditis in
dist. Definitionibus. Vid. Hart. Pift. part. 1. qu. 1. n. 3.
 Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. cap. 2. n. 42.*
 Modest. Pift. *part. 3. quæst. 119.* Andr. Rauchb. *part.*
 3 *1. q. 1. n. 3.* † Nunquam autem appellatio ipso fa-
 cto absque judicis declaratione pro deserta habetur;
 Quid enim, si justa causa vel impedimentum legiti-
 mum appellanti subveniat, ejusque contumaciam
 purget? Non certè pœna desertionis tùm locum ha-
 bebbit, sed potius alius terminus ad justificandum
 præfigendus erit, Dan. Moll. *lib. 4. semestr. 32. n. 3.*
 4 † Ergò, Cognitio judicis super desertione appella-

tionis, ejusque declaratio præcedat, necesse est, nec
 Appellatio introducta pro deserta habebitur, ante-
 quam coram judice appellationis contumacia ap-
 pellantis ab appellato in termino ad hoc præfixo ac-
 cusata, & causà cognitâ judex appellationem deser-
 tam declaraverit, Moll. *dist. 32. n. 5.* Zobel. *part. 1.*
differ. 16. n. 5. Hart. Pift. *part. 1. quæst. 3. n. 13.* Matth.
 Coler. *part. 1. decis. 104. n. 24.*

Ita Domini in causa Gregor Abrenbergers contra Cura-
 torem Annâ/ Samson Putschers Ehemweibes zu Annaberg/
 M. Septembr. Anno 1630. (Verba sententiz: Daß Kläger
 vor allen Dingen Beklagens Ungehorsam im Ehursl. Sächß.
 Ober-Hoff-Berichte gebührlichen zu beschuldigen/und daselbst
 super desertione appellationis introductæ mit ihm zu verfab-
 ren schuldig; Ehe und zuvor solches geschehen / und darüber
 zu Recht erkannt worden / mag in dieser Sachen weiter nicht
 verfahren werden/ B. R. W.)

DEFINIT. XXXI.

At super desertione appellationis nondum introducta ad judicem superiorem judex inferior à quo pronunciat.

1 **C**ognoscit ergo tantum judex Superior super
 2 appellationis desertione Defin. *prac.* † Sed hoc
 ita, si appellatio jam introducta & inhibitio judici à
 quo insinuata fuerit, quia post factam inhibitionem
 appellatio ad judicem superiorem devoluta dicitur,
 † ideoque nemo, nisi is, ad quem spectat causa, de
 3 ea cognoscere potest, *l. ult. ff. de jurisdict. l. 3. & seq.*
C. eod. † Cæteroquin, si inhibitio judici inferiori
 4 nondum insinuata & ita appellatio haud justè intro-
 ducta fuerit, nihilominus vel ob non justo tempore
 petitos apostolos, vel præsentationem legitime
 haud factam, aliasve ob causas, appellantis contu-
 maciâ veniat accusanda, † tunc certè judex inferior,
 5 cujus jurisdictio ante inhibitionem suspensa non
 est, super desertione appellationis cognoscere & pro-
 nunciare debet, *Clem. quamvis 2. de appellat.* Andr.
 Gail. *lib. 1. observ. 137. n. 3.* Matth. Coler. *de process.*
execut. part. 2. cap. 1. n. 118. Matth. Berlich. *part. 1.*
concl. 50. num. 185. Joh. Zanger. *de except. part. 2. cap.*
20. n. 7. & seqq.

Ita Domini in causa Jacobi & Henrici der Nyffel contra Si-
 gismund Weden/ ventilara in Prætorio Lipsiensi, M. Jul. An.
 1625. (Verb. sent. Daß die von Beklagtem eingewandte Ap-
 pellation desert und erloschen/ und ist Beklagter Klägern die
 Unkosten dieses Termins auf richterliche Ermäßigung zu erstat-
 ten schuldig/ B. R. W.)

Item in causa Johann Borkoffs contra Hansen launingen
 zu Leipzig/ M. Apr. A. 1632. (Verba sent. Daß die eingewand-
 te Appellation desert und erloschen/ und Appellant Appellaten
 die Unkosten dieses Termins auf richterliche Ermäßigung zu
 erstatten schuldig/ B. R. W.)

Et in causa Friderici Senfards von Pönitzau contra Abra-
 ham Herbst zu Weissenfels/ Mense Septembr. Anno 1634.
 (Verba sententiz: Daß die Appellation desert und erloschen/
 B. R. W.)

CONSTITUTIO XXI.

PARTIS PRIMÆ.

Von der Beweisung in der andern Instanz.

De Probatione Secunda Instantia.

Ist bishero in unsern Landen in
 Übung gehalten/ daß anderweit Be-
 weisung durch Zeugen über die vor-
 rigen Artikel/ derowegen in prima
 instantia Gezeugniß geführt/ oder
 auch super articulis directò contrariis nicht zu-
 gelassen worden. Diweil dann solcher Gebrauch
 Carpz. *Definit. Vol. I.*

Quod usitatum huc usque in ditto-
 nibus nostris fuit, ut ultra pro-
 bationes in prima instantia dedu-
 ctas, super iisdem vel etiam dire-
 ctò contrariis articulis, alii testes non admit-
 terentur, id cum juri tam Saxonico, quam
 Communi conveniat, deinceps quoque in-
 Z ju-

den gemeinen und Sächsischen Rechten gemäß/
So wollen wir/ daß derselbige auch nochmals ge-
halten und also gesprochen werde.

judicando & respondendo volumus, ut ob-
servetur.

DEFINITIONES.

1. *Probatio in prima instantia ob terminum elapsum per-
dita, in secundâ Appellationis instantiâ denuò
suscipi nequit.*
2. *Non satis probatâ in primâ instantia, per alios vel
eosdem testes in appellationis instantia probari non
possunt.*
3. *Neg. super articulis prioribus directè contrariis in
appellationis instantiâ testes examinari queunt.*
4. *Super articulis tamen indirectè contrariis, testes
in appellationis instantiâ producti admittuntur.*
5. *Per instrumenta probari possunt in appellationis in-
stantia ea, quæ sufficienter in priori instantia hanc
probata fuere.*
6. *Admittitur nova probatio in appellationis instantia
super articulis prioribus in causa dotis.*
7. *Super articulis prioribus in appellationis instantiâ
nova admittuntur probationes, adversâ parte con-
sentiente.*
8. *In appellationis instantiâ proponi possunt nova capi-
tula, modò ab antiquis dependeant.*
9. *Nova capitula ab antiquis dependentia in appel-
lationis instantia proponi & probari queunt, et-
iam si consuleò in prima instantia fuerint permis-
sa.*
10. *Exceptiones peremptoria in prima instantia omissa,
nequeunt opponi in appellationis instantia.*

DEFINIT. I.

*Probatio in prima instantia ob terminum præterlapsum
perdita, in secundâ appellationis instantiâ
denuò suscipi nequit.*

- 1 **C**oncors equidem est Dd. sententia, in appella-
tionis instantia probari posse ea, quorum proba-
tio in priori instantiâ litigatoribus injuncta, sed vel
non suscepta, Bartol. Bald. Salycet. & Dd. in l. per
2 *hanc 4. C. de temp. appell.* † vel ob elapsum terminum,
à judicè præfinitum, deperdita est, Fel. in c. licet cau-
sam 9. n. 18. ext. de prob. Hart. Pist. part. 4. quest. 24. n. 2.
- 3 † Attamen hoc neutiquam extendendum videtur ad
eum casum, quo ipso jure municipali probationibus
certus est terminus præfinitus, veluti est terminus
probatorius in foro Sax. sex nempe septimanarum ac
trium dierum, Sup. Const. Elect. 10. Landr. lib. 1. art. 62.
- 4 Christoph. Zobel. part. 1. differ. 51. † Quo termi-
no in primâ instantiâ præterlapso, atque id proba-
tione deperditâ, certè in secunda instantiâ denuò
probatio non admittitur, Hartm. Pistor. dict. quest.
5 24. n. 4. † Quoniam termino hoc elapso, fertur
sententia, juris ulterius proponendi viam præclu-
dens, à qua non potest appellari, l. si qua pœna 244. ff.
de Verb. signif. Felin. dict. loc. & in cap. pastoralis 4.
n. 29. extr. de except. Nec datur contra terminum.
- 6 juris communis vel municipalis reparatio, † nisi
probato impedimento, ut docet Bald. in l. diffamari
7 5. n. 5. in fin. C. de ingen. manumiss. † Quin & is, qui
patitur labi terminum juris, videtur juri sui, quod
intra illum terminum exercere poterat, renunciare,
l. 1. §. quibus 10. ff. de success. edict. Gloss. in l. segea 24.
de neg. gest. ut sic nullo modo in appellationis in-
stantia ad jus probationis redire liceat, Hartm. Pist.
part. 4. quest. 23. n. 54. & seq.

Ita Domini in causa Melchior Sperbers in Frauen-Loba/
M. Febr. A. 1630. (Verba sent. Diweil ihr selbstn berichtet/
daß ihr euch an dem in erster Instanz zuerkantem Beweis ver-
säumet/it. So möget ihr nunmehr in der Appellation-Instanz
damit nicht gehöret werden/it.)

DEFINIT. II.

*Non satis probata in prima instantia, per alios vel
eosdem testes in appellationis instantia pro-
bari non possunt.*

- 1 **Q**uid verò, si quis intentionem suam, quam in
prima instantia propositam testibus productis
non probaverit, in appellationis instantia adeoque
publicatis & deductis attestationibus denuò proba-
re, eosdemque vel alios testes super iisdem articulis
2 examinari facere velit? † Neutiquam audiendus

erit, ex constitutione manifestâ Pontificis in Clem.
ult. de test. Quæ constitutio etiam in foro Commu-
ni & Saxonico vigorem habet, quantumvis de jure
civilis aliud dicendum existiment Interpp. communi-
ter, quos copiosè allègat Hart. Pistor. part. 4. quest.
24. n. 5. † Tum, quia nulla lex civilis expressè dis-
3 ponit, quod in causâ appellationis liceat super iis-
dem articulis testes producere: Quidni ergò stan-
dum esset dispositione manifestâ juris canonici
† cum tralatitium sit inter Dd. quoties aliquid secun-
4 dum juris civilis rationes est controversum, & jure
Canonico clarè decisum, quod tunc jure Canonico
standum sit in utroque foro, Gloss. & Dd. in cap. 1.
extr. de nov. oper. nunciat. Hartm. Pist. dict. quest. 24.
n. 6. † Tum, quia ratio hujus constitutionis Ponti-
5 ficæ in dict. Clem. expressa, quod scilicet non minus
in appellationibus, quàm in causa principali subor-
natio sit timenda, æquè locum habeat in foro Saxo-
nico, Daniel Moll. hic n. 1. † Tum, quod post publi-
6 catas attestations ulterior probatio non admittatur,
Const. Elect. 10. part. 1. Hartm. Pistor. dict. q. 24. n. 8.
† Tum, per text. clarum, in b. Const. 21. hanc senten-
7 tiam in foro Saxonico luculenter probantem & con-
firmantem, quæ etiam ab Interpp. plerisque recepta
est, Andr. Gail. obs. 105. n. 2. Matth. de Affl. dec. 216.
in pr. Guid. Pap. decis. 14. & dec. 347. Jac. Mynsing.
cent. 1. observ. 41. sub fin. Hartm. Pistor. dict. quest. 24.
Roll. à Vall. vol. 2. consil. 45. n. 8.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Und wann the
auch gleich in voriger Instanz Beweis geführet/ und weil ihr
dadurch euer Zürgen wie recht nicht benbracht/ antezo in der
Appellation-Instanz anderweit und frästigeren Beweis führen
woltet; So wäret ihr doch damit nicht zuläßlichen/ und möch-
ten weder vorige noch andere Zeugen auff die vorige Sach und
Articul abgehöret werden/ B. N. W.)

DEFINIT. III.

*Neg. super articulis prioribus directè contrariis in
appellationis instantia testes examinari
queunt.*

- 1 **N**on solum super iisdem articulis, qui in priori
instantia exhibiti fuere, sed etiam super aliis,
qui prioribus directè sunt contrarii, testes examinari
prohibentur, b. Const. 21. vers. oder auch super arti-
culis directè contrariis nicht zugelassen werden. 163.
Dan. Moll. n. 3. Aut. Consult. Const. Sax. tom. 1. part.
3. q. 12. n. 4. † Rationem si scire cupias, dico, non
2 minus hoc casu subornationem metuendam esse, ac
si super articulis testes præsertim iisdem examinaren-
tur, quam rationem potissimum considerat constitutio
Pontificia in Clem. ult. de testib. † vel, quod in
3 ap

appellationis instantiâ iis tantum assertionibus & exceptionibus uti liceat, quæ, etsi novæ sint, ab illis tamen oriuntur & conjunctæ sunt iis, quæ apud priorem judicem fuerunt compositæ, *l. per banc 4. C. de tempor. appell.* † Siquidem judex appellationis non potest cognoscere, nisi de quo cognovit prior judex, & quod per appellationem ad eum fuit devolutum, Bart. *in l. 1. C. si advers. libert.* Hartm. Pist. *part. 4. q. 23. n. 18.*

Ita Domini in causa Jeremiæ Sandbergers zu Annaberg/ M. O. A. 1628. (Verba sent. Sünd ihr in Appellation-Sachen euch an einem/und Martin Gebharden andern Theils betreffend/ über gewisse Articul Zeugen abhören zu lassen vorhanden/dawider aber eure Widerpart protestiret/ mit Fürwenden/das die übergebene Articul vorigen zumtber seyn. Ob nun wol sonst in der Appellation Instanz super articulis directo contrariis keine Zeugen abgehöret/ und gelassen werden mögen/ ic.)

DEFINIT. IV.

Super articulis tamen indirectè contrariis, testes in appellationis instantiâ producti admittuntur.

NOlo tamen id aliter accipi, quàm de articulis directò contrariis: † Cæteroquin, si articuli prioribus illis in primâ instantiâ propositis, per indirectum saltem & per quandam consequentiam fuerint contrarii, super iis testes in appellationis instantiâ examinari posse, dixerim omninò cum Dan. Molle *r. bic n. 5.* † Tùm, quia Const. Electoralis *b. 21.* loquitur tantùm de articulis directò contrariis, quod nempe super iis non possint testes in appellationis instantia examinari: Ergò ad articulos indirectè contrarios extendi *b. Constit. non debet*, quoniam Constitutiones Electorales ceu statutariæ sunt strictè accipiendæ, non verò extendendæ, Jacob. Schult. *lib. 2. pract. q. 65. n. 32. & seqq.* Andr. Tiraquell. *de lb. connub. Gloss. 2. num. 23. post pr.* † Tùm, quod Serenissimus Constituens se referat ad jus commune *in §. Dieweil denn b. Constit. 21.* At de jure Communi, super aliis & diversis articulis etiam per consequentiam & indirectè contrariis, in appellationis instantia testes admitti, conveniunt. Dd. plerique, Prosp. Farin. *de test. q. 75. c. 3. n. 139. & seqq.* Johan. Campeg. *de test. Reg. 269. vers. secundo fallit.* Alb. de Malet. *de test. c. 7. n. 114.* † Quinam verò articuli directè aut indirectè dicantur contrarii, docet Specul. *lib. 1. part. 4. tit. de teste §. satis utiliter 8. n. 7. & seq. & Malet. dict. loc. n. 120.* nempe, si quis probaverit in priori instantia aliquem promississe quid certo tempore in civitate Mediol. & postea in appellationis instantia probare vellet, illo ipso tempore promissorem non Mediolani sed Bononiæ fuisse, quod certè priori probationi per indirectum duntaxat esse contrarium, prout declarat Malet. *dict. loc.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Da aber dennoch eurem Bericht nach/selbige Beweis-Articul nicht gang und gar/ sondern nur etwas und per consequentiam widersprechen/ ic. So würdet ihr damit in der Appellation-Instanz billich zugelassen/ und die Zeugen darüber abgehöret/ W. A. W.)

DEFINIT. V.

Per instrumenta probari possunt in appellationis instantia ea, qua sufficienter in priori instantia haud probata fuerunt.

ETsi super articulis, in priori instantia propositis, iidem vel novi testes nequeant examinari in appellationis instantiâ *Supr. Defin. 2.* † Attamen si appellator articulos per instrumenta probare velit in secunda instantia, cum admittendum putaverim

cum Dan. Moll. *bic. n. 5.* Marant. *de ordin. judic. part. 6. de appell. n. 162.* Salycet. *in l. per banc 4. c. 5. vers. circa predictorum intelligentiam C. de tempor. appell.* † Tùm per text. *cap. cum Johannes 10. extr. de fide instr.* † Tùm, quia Const. Electoralis *b. 21.* non admittens novas probationes super articulis in prima instantiâ propositis, loquitur expressè de testibus, *in verb. Das anderweit Dweisung durch Zeugen.* Secus ergo erit in probationibus, quæ fiunt per instrumenta, † quoniam constitutio statutaria non patitur extensionem, sed secundum literam strictè accipi debet, Jac. Schult. *lib. 2. quest. pract. 65. n. 32. & seqq.* † Tùm, quia ratio prohibitionis, quod nempe in testibus subsit metus subornationis, *Clem. ult. de test.* cessat omninò in instrumentis. † At dixeris, post publicatas attestations novæ probationes nec per testes, nec per instrumenta admittuntur, *Supr. Constit. Elect. 16.* Fateor equidem hoc, sed quia Constituens Illustrissimus *bic* Const. 21. de testibus duntaxat in appellationis instantia non recipientis loquitur, à sanctione *d. Constit. 16.* hoc casu recessisse videtur, † inhærens eatenus dispositioni juris communis *in l. per banc 4. C. de temp. appellat.* præsertim cum ad jus commune se referat expressè *b. Constit. 21. in verb. Den gemeinen Sächsischen Rechten gemäß.*

Ita Domini in causa Georgii Gudesen zu Sangerhausen/ M. Jul. A. 1595. (Verba sententiz: Das ihr euers Brudern Bürgermeister Hansen Gudesens Testament bey Prosequierung eurer wider das jüngst-gesprochene Urtheil eingewandten Appellation zu produciren wol befugt seyd/ und auch wol damit zugelassen werdet/ und wenn eur Gegenheil mit seiner Nothdurfft darauff auch gehöret/ und dawider nichts erhebliches vorzuwenden haben würde/ So würdet ihr darauff von desselben Klage und Zusprüchen billich entbunden/ W. A. W.)

DEFINIT. VI.

Admittitur nova probatio in appellationis instantia super articulis prioribus in causa dotis.

IN foro Saxonico super articulis, in prima instantiâ propositis, testes novos in appellationis instantiâ vel propterea non examinare aut novas probationes producere licet, quia regulariter post terminum elapsum & publicatas attestations, probationes novæ non recipiuntur, *Supr. Constit. Elect. 16.* ubi Dan. Moller. *n. 15. & seqq.* Jac. Schult. *in addit. ad Modest. Pist. part. 3. quest. 106. n. 8.* † Sed cum multi reperiantur casus excepti, in quibus vel ex æquitate saltem etiam post terminum probatorium & didicita testificata, novæ probationes admittantur, † veluti, in causa mercatorum, Felin. *in cap. licet causam 9. extr. de probat. n. 18.* Bartol. *in l. si fidejussor. 29. §. quadam 4. ff. mandat. n. 1.* aliisque plurimis, quos copiosè congestit Matth. Berlich. *part. 1. concl. 40.* † an non tum etiam in appellationis instantiâ probationes novæ admittendæ erunt? Ita omninò est, † prout benè sentit Dan. Moller. *bic n. 4.* ubi in specie hoc tradit de causa matrimonii, in qua sententia contra matrimonium lata, nunquam transit in rem judicatam, quin retractari possit competentà veritate, *c. lator. 7. consanguinei 11. extr. de sentent. & re judic.* † Eadem pariter ratione, in causa dotis super articulis prioribus in appellationis instantia testes novos examinari, nil prohibet, † quia scilicet post elapsum etiam terminum probatio dotis illatæ admittitur, ex singulari favore, qui dotem perimi haud permittit, *l. 22. ff. de testib. Anton. Fab. in Codic. lib. 1. tit. 10. defm. 22. n. 4.*

Ita Domini in causa Jacobi Heintgens contra Johan. Ammans Wittiben zu Lügen/ M. Dec. A. 1614.

DEFINIT. VII.

Super articulis prioribus in appellationis instantia nova admittuntur probationes, adversa parte consentiente.

- 1 **E**T si appellans intentionem suam, jam antea in prima instantia ventilatam, denuò in appellationis instantia probare & super articulis prioribus testes novos examinari facere nequeat, *Supr. Defin. 2. & 3.* † Secus tamen res se habet, si adversa pars in novam probationem consenserit, juxta traditam in simili ab Hert. Pistor. *part. 1. q. 23. n. 13.* † Procul dubio enim prohibitio de non recipiendis novis probationibus in appellationis instantia, super prioribus articulis, jus partium concernit. † Quidni ergo huic à partibus renunciari posset *l. pen. C. de pact. l. pactum 40. ff. eod. tit. l. si judex circumvento 41. ff. de minor. Ant. Feb. in Codic. lib. 4. tit. 13. num. 4.*
- 5 † Quod quando fit, de novo quasi partes in judicio experiri videntur, quod ex conventionione facere nulli prohibentur.

Ita Domini in causa Jacobi Henigens contra Ernestum Wagenigen zu Dessau / Mense Jun. Anno 1601. (Verb. sent. Das die Appellation ihrer formalien halber zu recht beständig / und weil Kläger und Appellat dabey sich erkläret / daß er zufrieden / daß die Sache vor der andern Instanz vorgenommen / und der Beweis geführet werde / ic. So wird mit Abhörnung der Zeugen billich verfahren / B. N. W.)

DEFINIT. VIII.

In appellationis instantia proponi possunt nova capitula, modo ab antiquis dependeant.

- 1 **P**eculiare appellationis interpositæ perhibetur beneficium, ut ea, quæ in prima instantia prætermittitur vel non satis discussa fuerunt, proponere, eademque probare atque adeò non deducta deducere liceat utrique parti, ex Const. Justiniani Imper. *in l. per banc 4. C. de temp. appellat.* † Quod quidem quoad capitula antiqua in priori instantia proposita, in foro Saxonico immutatum est, per b. Const. 21. quæ non permittit super articulos priores, vel intentionem jam antea propositam & ventilatam, ceu post terminum probatorium elapsum, novas fieri probationes, *Supr. Defin. 2.* † Sed super capitulis novis, quæ in prima instantia non fuere proposita, tam in foro communi, quam Saxonico in secunda instantia novæ probationes rectè admittuntur, Hartm. Pistor. *part. 4. qv. 23. Matth. Berlich. part. 1. concl. 51. n. 16.* † Quod tamen non aliter intellectum velim, quam si capitula illa nova ab antiquis oriantur & dependeant, atque conjuncta sint illis, quæ apud priorem judicem fuere proposita, ut rescriptum Imp. *in dist. l. per banc 4. C. de temp. appell.* † quoniam scilicet judex appellationis non potest cognoscere, nisi de quo cognoverit prior judex, & quod per appellationem ad eum fuerit devolutum, Bartol. *in l. 1. C. si advers. libert.* Hartm. Pistor. *dist. qv. 38. n. 18.* † Dicuntur autem dependere ab antiquis omnia illa capitula, quæ ex fundamento actionis, in prima instantia proposita emanant, † veluti si rei vindicatione simpliciter absque mentione tituli domini instituta, in appellationis demùm instantia titulus aliquis allegetur & probetur, Bald. *in dist. l. per banc 4. n. 17. 18. & Salycet. n. 13. in fin.* † aut, si expensæ in appellationis instantia petantur, Hart. Pistor. *dist. qv. 23. n. 29.* † Sed planè nova censentur capitula, quoties in re ipsa, vel in actione diversitas aliqua subest, ut si in prima instantia ex commodato actum fuerit, in appellationis autem instantia appellans ex vendito velit experiri. Qui certè propter novitatem capituli ex fundamento actionis non dependentis, neutiquam audiri debet, *vid. Hart. Pistor. dist. qv. 23.* ubi id fusius declarat.

Ita Domini in causa Hansen Wolraths zu Wursen / Mense April. A. 1624. Verba sent. Ist euch durch Urtheil und Recht auffgelegt worden / Martin Raben das Pferd / darum er euch / als ob es sein eigen wäre / in Ansprich genommen / wieder zu geben / demnach ihr aber solches allbereit etliche Jahr gehabt / und daher euch mit der Præscription zu behelffen / send ihr dieselbe bey Justificirung eurer eingewandten Appellation einzuwenden vorhabens. Ob nun wol sonst in der Appellation Instanz dergleichen Præensiones, so aus der angefallten Klage herrühren / oder zu Abwendung derselben dienlichen / vorbracht und getrieben werden können / ic.)

DEFINIT. IX.

Nova capitula ab antiquis dependentia in appellationis instantia proponi & probari queunt, etiamsi consultò in prima instantia fuerint prætermittitur.

- 1 **A**N ergò appellationis beneficium, quod aliàs dicitur præsidium innocentia & relevatio gravaminis, negligentia & malitia litigatorum indultum existimabimus, quo nempe ea, quæ consultò & negligenter prætermiserunt, beneficio *l. per banc 4. C. de tempor. appell.* in appellationis instantia proponere valeant? Quod certè iniquum videtur, † cum quilibet culpæ suæ poenam pati debeat, *arg. l. qui bona fide 13. §. cum inter 2. ff. de damn. infect.* nec indulgendum sit malitiis *l. in fundo 38. ff. de Rei vindicat.* † Unde nec appellatio rescindit gravamen, quod quis suo facto & negligentia sibi ingerit *arg. l. sed et si suscepti 52. ff. de jud. l. argentarius 10. §. cum autem 3. ff. de edendo.* † Commovit hæc res Interpp. quosdam, ut beneficium *dist. l. per banc 4. C. de tempor. appell.* ad ignoranter prætermittitur restringendum putaverint, cum Gloss. *in cap. ad audientiam 31. verb. in irritum in fin. extr. de rescript.* & Bald. *in l. ita demum 13. n. 2. C. de procurat.* Sed vereor, † ne generalitas *dist. l. per banc 4. C. de temp. appell.* respuat illam restrictionem: nec enim Imperator *in dist. loc.* distinguit, utrum scienter sive dolosè, an verò ignoranter quis prætermiserit aliquid; Quidni ergo verba Imperatoris generaliter intelligi deberent? *l. 1. §. generaliter 1. ff. de legat. præstat. l. §. de publ. in rem act.* † Quò & facit text. *in cap. exceptionem 12. extr. de except.* ubi dicitur, malitiam in differendo commissam non præcludere alicui viam proponendi, sed hanc solam poenam mereri, ut quis expensas refundere teneatur: † Veluti etiam malitosè in prima instantia prætermittitur, in appellationis causa proponi posse, docet post Felin. *in cap. ad audientiam 31. extr. de rescript. n. 14.* aliosque, quos allegat Hartm. Pistor. *part. 4. qv. 23. n. 45. & seqq.* ubi id latius persequitur. † Nec obstat, quod hæc ratione malitiæ ac negligentia tergiversantis subveniatur, quippe qui restitutione expensarum retardati procellus satis cõcreetur, *dist. cap. exceptionem 12. extra de except.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Ob nun wol sonst in der Appellation Instanz dergleichen Præensiones, so aus der angefallten Klage herrühren / oder zu Abwendung derselben dienlichen / unangesehen dieselbe wissentlichen zuvor verschwiegen worden / vorbracht / und getrieben werden können / ic.)

DEFINIT. X.

Exceptiones peremptoriae in prima instantia omissa nequeunt opponi in appellationis instantia.

- 1 **Q**uod dicitur, prætermittitur in prima instantia proponi posse in appellationis instantia, *l. per banc 4. C. de temp. appell.* Defin. præced. Id locum habet duntaxat in his, quæ in prima instantia post litem demùm contestatam proponi potuissent, † non etiam in illis, quæ ante hanc debuissent expediri, ut patet ex *l. ita demum 13. C. de procurat.* † cui consequens, dilatorias exceptiones, quas ante litem contesta-

testatam opponere necesse est, l. exceptionem 19. C. de probat. l. siquidem 9. & l. pen. C. de except. Supr. Const. Elect. 3. si in prima instantiâ prætermittæ fuerint, in appellatione non admitti, ut bene docet Hartm. Pilt. part. 4. q. 23. n. 3. † Nempe, quia appellatio reducit causam in eum statum, in quo fuit lite jam contestatâ, non autem ad eum statum, in quo fuit ante litem contestatam, ut notant post Bart. Dd. in l. ita demum 13. C. de procurat. Hart. Pilt. dist. 90. 23. n. 3. Cravett. consil. 20. n. 6. & consil. 335. n. 3. Andr. Gail. lib. 1. observ. 144. n. 1. † Neque aliud dicendum existimaverim de exceptionibus peremptoriis, quippe quæ in ipsâ litis contestatione opponi debent, d. l. 9.

vers. habitâ exceptionis contestatione & l. præscriptionem 8. C. de except. Ordin. process. judic. Elect. Sax. tit. 11. §. Es soll aber auch. Joh. Zanger. de except. part. 3. c. 26. n. 34. & seqq. † nec post litem contestatam admittuntur, dist. 11. §. Es soll aber auch. Supr. Const. Elect. 3. defin. 13. † Ergo multo minus in appellationis instantiâ poterunt opponi, ut notabiliter scripsit Hart. Piltor. dist. quest. 23. n. 58.

Ita Domini in eadem causa. (Verba senec. Dicetis aber dennoch die angeführte exceptio præscriptionis peremptoria ist/welche so bald bey der lris contestation hätte sollen opponiret werden/so aber von euch nicht geschehen/te. So seyd ihr auch nunmehr in der appellation-instanz euch derselben zu gebrauchen nicht berechtiget/W. R. W.)

CONSTITUTIO XXII.

PARTIS PRIMÆ.

Ob das Juramentum purgationis in causis civilibus, ex officio dem Beklagten könne auferlet werden?

Wohl das Juramentum purgationis fürnemlich in peinlichen und in Ehesachen / aus Richterlichem Amt / da es gleich nicht gebeten / dem Beklagten / wo ein rechtlicher Verdacht wider ihn ausgeführet / kan auferlet werden / So hat es doch Zweifel / ob solches aus beweglichen Ursachen / auch in causis Civilibus geschehen könne? Man hat sich aber verglichen / daß justa ex causa in Civilibus solches juramentum ex officio, ein Richter befugt seyn soll zu erkennen / als wenn der Kläger hätte einen grossen Verdacht bewiesen / und es wären grössere Ursachen / das Juramentum purgatorium als suppletorium zu sprechen / So solte dem Beklagten dieser End in solchen und dergleichen Fällen zuerkannt werden / darbey wir es auch bleiben lassen.

Juramentum purgationis, num in causis civilibus ex officio, Reo deferre judex possit?

Vamvis Juramentum purgationis potissimum in causis criminalibus & matrimonialibus etiam non petitur, ex officio judicis reo, si vel præsumptio quædam juris, vel suspicio contra eum probata sit, deferri potest: dubio tamen non caret, num idem etiam in civilibus fieri possit? In id autem conventum est, ex justa causa, veluti, si ex probatis ab actore suspicio contra reum tanta appareat, ut judicem magis ad juramentum purgationis, quàm suppletorium deferendum moveat, in hoc & hujusmodi similibus casibus, posse in civilibus ex officio, juramentum hoc reo deferri, quod & nos probamus.

DEFINITIONES.

1. Locum habet juramentum purgationis in causis criminalibus, quando adsunt sufficientia indicia, nec deveniri potest ad pœnam corporis afflictivam.
2. In actione injuriarum criminaliter intentatâ Reo injungi potest juramentum purgationis.
3. Sicuti etiam in causis matrimonialibus.
4. Confessio stupri facit indicium sufficiens ad juramentum purgationis.
5. Ex præsumptionibus & indiciis stupri, deferri potest juramentum purgationis super stupro simul & matrimonio promisso.
6. Ignorantia, qua in animo alicujus consistit, juramento purgationis probanda est.
7. Emptores rerum furtivarum ignorantiam prætendentes juramento se purgare tenentur.
8. Res furto ablata juramento Domini debet astimari.
9. Qui negat se rem habere, quam tamen habere præsumitur, juramento se purgare tenetur.
10. Ad excludendam tacitam remissionem non creditur conjugii prætendenti ignorantiam adulterii à conjuga

- ge perpetrati priusquam juratò eam obtinnerit.
11. Necessaria defensio quandoq; juramento Rei purgatorio probatur.
12. Peritis in arte sua non nisi juraris credendum est.
13. In causis etiam civilibus tuto quandoq; imponitur juramentum purgationis.
14. Succedit juramentum purgationis, quando locus non est juramento in supplementum.
15. Juramentum purgationis, etiam à parte non petitur, ex officio judicis imponitur.
16. Reus, cui juramentum purgationis fuit injunctum, illicitius evitandi causa ad probationem admittitur.
17. Prestito juramento purgationis, Reus definitivè absolvi debet.
18. Juramentum purgationis Viro & mulieri simul injunctum, prius à Viro præstari debet.
19. Juramentum purgationis in loco judicii publico debet præstari.
20. Jusjurandum purgatorium novas contrarias probationes semper admittit.

DEFINIT. I.

Locum habet juramentum purgationis in causis criminalibus, quando adsunt sufficientia indicia, nec deveniri potest ad pœnam corporis afflictivam.

gationis, quippe quod in odium hominum maleficorum adinventum fuit, ne gravati indiciis & præsumptionibus, ad condemnandum insufficientibus, prorsus absolvantur, sed conscientiam suam per juramentum purgare teneantur, c. ult. extr. de jurejur. c. extuarum 8. c. ult. extr. de purg. canon. l. ubi 22. C. ad leg. Cornel. de fals. l. ult. C. de abolis. Joach. à Beuff.

Dubium equidem non est, quin in causis criminalibus imponi queat Reo juramentum pur-

in l. admonendi 31. ff. de jurejur. n. 148. Petr. Heig. *part. 1. quest. 40. n. 25.* Wesenb. *ad Johan. Schneidew. Inst. de publ. judic. in pr. n. 10.* Fulv. Pacian. *lib. 1. de probat. c. 7. n. 14.* Quod & disertis verbis probatur.

2 *b. Constit. 22. in pr.* † Attamen non indifferenter judex properare debet ad juramentum hoc purgationis, aliàs certè nunquam in criminalibus ad torturam deveniri posset, sed arbitrio & discretioni judicis prudentis committendum, quando hòc mediò ad

3 eruendam veritatem uti tutum existimet. † Quod omninò erit necessarium in criminibus iis, quorum pœna corporis afflictiva non est, nec taliter qualificata, ut tortura, vel territio cum præparatoriis torturæ indicet queat, de quo dixi in *Pract. crimin. part. 3. quest. 119.* † vel etiam, si indicia ad torturam sufficientia non adsint in criminibus etiam gravioribus, quæ tamen indicia ad juramentum purgationis imponendum sufficere videntur, Jul. Clar. *lib. 5. sent. 5. ult. quest. 63. n. 4.* Petr. Heig. *dict. quest. 40. n. 32.*

5 † Nec enim putandum est, absque indicibus & præsumptionibus deveniri posse ad juramentum purgationis, quin potius ex defectu indiciorum verisimilium Reus absolvendus, quàm juramento erit gravandus, *b. Constit. 22. vers.* Wo ein rechtlicher Verdacht wider ihn ausgeführet. *dict. c. ex tuarum 8. extr. de purgat. canon. l. ult. §. 4. C. de his qui ad Eccl. confug. Aurb. novo jure C. de pœn. jud. qui male jud. l. 26. §. ult. in fin. C. de usur. l. ult. §. 10. C. de jur. delib.* Johan. Schneidew. *ad §. item si quis postulante 11. n. 31. & 32. Inst. de action. Andr. Gail. lib. 2. de pac. publ. cap. 7. n. 1. & 11. Modest. Pistor. vol. 1. consil. 34. q. 6. num. 34. Heig. dict. quest. 40. n. 34.*

Ita Domini in causa Petri Kinastens zu Schweinitz/ Menſe Jun. Anno 1603. (Verba ſentent. Ob wohl wider den gefangenen Kleinſchmieds. Gefellen von wegen des verdächtigen Diebſtahls ſo viel nicht ausgeführet/ daß etwas peinliches wider ihn vorzunehmen. So erſcheinet doch aus der Zeugen Aussage ſo viel/ daß er vermittelt ſeines leiblichen Endes ſich zu reinigen/ und daß er den articulirten Diebſtahl ſelbſten nicht begangen noch begehen helfen/ noch ihm etwas darum bewußt ſey/ zu ſchweren ſchuldig/ Er thue nun ſolches oder nicht/ ſo ergeth darauff ſeiner Straffe halber ferner was recht iſt/ W. R. W.)

Et in causa peñlichen Anklågern des Raths zu Halle/ contra Hansen Niermerten daſelbſt/ Menſe Aug. Anno 1601. (Verba ſent. Daß Anklåger dasjenige/ ſo ihm zu beweifen auſſerleget/ und er ſich angemasset/ wie zu Recht gnugſam nicht bewieſen hat. Derowegen mag auch Angeſlagter von wegen der an Sebastian Donathen begangenen Entleibung/ an Leib oder Leben nicht geſtraffet werden/ Es erſcheinet aber ſonſten aus den Acten ſo viel/ daß er auff vorhergehende Bewilligung der hohen Obrigkeit des Landes ewiglich billich verwieſen wird. Er könnte dann vermittelt ſeines leiblichen Endes erhalten und ſchweren/ daß er dem verſtorbenen Sebastian Donathen die an ihm befundene Beſchädigung nicht zugefüget/ damit würde er billich gehöret/ und ergitenge alsdenn darauff ferner was recht iſt/ W. R. W.)

DEFINIT. II.

In actione injuriarum criminaliter intentat. Reo injungi poteſt juramentum purgationis.

1 **E**T ſi in actione injuriarum criminaliter ad palinodiam inſtitutâ locum non habeat delatio juramenti judicialis, ut demonſtravi in *pract. Crimin. part. 2. quest. 95. n. 67. & ſeqq.* Dan. Moller. *ad Conſt. Eleſt. 42. part. 4. n. 15. & ſeq. ubi Reinh. Roſa. Matth. Col. part. 1. deciſ. 141. n. 7. & ſeq.* Erneſt. Cothman.

2 *vol. 2. conſil. 82. n. 98. & ſeqq.* † attamen quin juramentum purgationis Reo injuriarum ſive civiliter, ſive criminaliter convento à judice imponi queat, dubitandum non eſt, *l. furti accipe 6. §. ſed eſt jurejurando 4. ff. de his qui not. inf. l. non damnatos 18. verſ. quod ſi jurejurando C. ex quib. cauſ. infam. irrog.* Dan. Moll. *dict. conſt. 42. n. 6. verſ. de juramento verò*

purgationis. Petr. Heig. *part. 1. quest. 40. n. 33.* Andr. Gail. *lib. 2. obſerv. 106. n. 1. & ſeqq.* † Etenim, ſi in aliis cauſis criminalibus locus ſit juramento purgationis, ut dixi *Defin. preced.* non certè video, cur in cauſa injuriarum criminali aliud debeat obtinere, modo ſufficientes contra Reum militent præſumptiones & indicia, Petr. Heig. *dict. quest. 40. n. 33.*

Ita Domini in causa Valentini Zehlfelders zu Leipzig/ Menſe Febr. Anno 1597. (Verba ſent. Ob nun gleich vorbemeldter Zehlfelder ſolcher injurien nicht geſtändig ſeyn wollen: Dieweil aber dennoch Caſpar Steiger auff vorgehenden gewöhnlichen Zeugen-End ausgeſagt/ daß er angeregte injurien von gedachten Zehlfeldern gehört/ ic. So erſchinet daraus ſo viel/ daß ſich mehr-erwehnter Zehlfelder vermittelt ſeines leiblichen Endes zu reinigen/ und daß er obdiente Worte nicht geredet/ zu ſchweren ſchuldig. Er thue nun ſolches alſo oder nicht/ ſo ergeth darauff ferner was recht iſt/ W. R. W.)

DEFINIT. III.

Sicuti etiam in cauſis matrimonialibus.

Non poteſt deferri juramentum judiciale negativum contra matrimonium, Joh. Schneidewin. *ad §. item ſi quis postulante, 11. n. 26. & ſeq. Inst. de action. Andr. Gail. lib. 2. obſerv. 94. n. 13. & ſeqq.* Joach. à Beuſt. *ad l. ait prator. 3. ff. de jurejur. num. 6. & ſeqq.* † ne ſcilicet in poteſtate partium ſit diſſolvere matrimonium, ut dixi *Supr. Constit. Eleſt. 12. Defin. 29.* † Nec locus eſt in cauſa matrimoniali juramento neceſſario ſive in ſupplementum, *c. mulieri 34. extr. de jurejur.* ne Reus nolens volens, ſi actor juraverit, in matrimonium detrudatur contra libertatem matrimonii, ut dicam *Conſt. ſeq. Defin. 10.* Jaſon. *in l. admonendi 31. ff. de jurejur. in repetit. n. 277.* Petr. Heig. *part. 2. quest. 16. n. 26. & ſeqq.* † Utroque igitur caſu ſuccedit juramentum purgationis, ne Reus ſimpliciter abſolvatur, ſed deterritus juramento purgationis, matrimonium, quod actor contractum dicit, fateatur atque in illud conſentiat, *b. Constit. 22. in pr. verb.* Ob wohl das juramentum purgationis fürnemlich in Peñlichen und in Eheſachen kan auſſerleget werden/ ic. Joh. Schneidew. *ad dict. §. item ſi quis postulante 11. n. 32.* Moll. *bic n. 10.* Petr. Heig. *part. 1. quest. 40. n. 25. in pr.* Henr. Göden. *conſil. 94. n. 12. & conſil. 92. n. 10.*

Ita Domini in causa Michael Moricens zu Mühlhausen/ Menſe Oct. Anno 1634. (Verba ſentent. Dieweil aber dennoch damals eure Schweſter die Klage mit ſolcher Bedingung/ wofern ihr Bruder damit zufrieden wäre/ geſtanden/ darauff ein Urtheil publicirt/ und Klågern das Juramentum purgationis auſſerleget worden/ ic. So wird er zu ſolchem Ende nochmahls billich zugelaffen/ ic.)

DEFINIT. IV.

Confessio stupri facit indicium ſufficiens ad juramentum purgationis.

Nunquam locus eſt juramento purgationis, ſi non præceſſerint indicia & præſumptiones ſufficientes, *Supr. Defin. 1.* † Ergo nec in cauſa matrimoniali absque indicibus ad juramentum purgationis erit properandum, Petr. Heig. *part. 1. q. 40. n. 25.* Sed num ſolam ſtupri imprægnationis confeſſionem ſufficiens indicium ad jurandum de non promiſſo matrimonio exiſtimabimus? † Omninò cum Joach. Beuſt. *de ſponſ. c. 47.* ubi ait in Protoſynedrio Dreſdenſi ita pronounciari. Sicut enim nemo præſumitur jactare vel projicere bona ſua, *l. cum de indebito 25. ff. de probat.* † ita nec virgo cenſetur ſtupratori conceſſiſſe florem Virginitatis decerpere, absque facta ſpe de ineundo matrimonio, Alex. Trentacinq. *lib. 3. reſolut. de matrim. num. 2.* † Et capienda eſt conjectura pro matrimonio, quod cognofcens aliquam cognoverit eam tanquam futuram uxorem, non cauſa libidinis,

5 *clinis, ad tollendam fornicationis præsumtionem, c. is qui fidem. 30. de sponsal. Andr. Fach. lib. 3. contror. 29. † Quin & cum id ipsum in animo stupratoris consistat, juramento ejus committendum erit, Nevitz. in sylv. nupt. lib. 2. n. 121. Contrariam sent. amplectitur in Ipr. Const. 1. lib. 3. tit. 4. def. 47. nec non Decal. Elect. nov. 81.*

Ita Domini in causa M. filiz H. M. zu Großpaden M. Oa. A. 1620. (Verba sent. Ob nun wol beniemter G. S. nicht geständig/ daß er euch jemahls die Ehe versprochen / auch seine Eltern ihren Willen und Consens darzu nicht geben wollen; Diemeil er aber dennoch nicht in Abrede seyn kan/ daß er euch fleischlichen erkannt/ inmassen er sich denn erboten wegen der Schwängerung und des Kindes Alimencen sich mit euch abzufinden/ euch auch allbereit eine Tasche und Gürtel gekauft/ ic. So erscheinet daraus allenthalben so viel/ daß berührter Georg Schmiedt vermittelst seines leiblichen Endes sich zu reinigen / und daß er euch die Ehe nicht versprochen / zu schweren schuldig; Er thue nun solches oder nicht / so ergeheth darauff ferner was recht ist/ W. R. W.)

Et in causa C. T. contra I. F. zu Greth/ M. Sept. Anno 1625. (Verba sent. Ob nun wol Beklagter J. J. der zugesagten Ehe nicht geständig seyn will/ ic. Diemeil aber dennoch berührter J. J. nicht in Abrede seyn kan/ daß er mit C. T. fleischlichen zu thun gehabt/ und sie geschwängert/ ic. So ist er vermittelst seines leiblichen Endes sich zu reinigen/ und daß er vorgedachter C. T. die Ehe nicht versprochen/ zu schweren schuldig; Er thue nun solches oder nicht/ so ergeheth darauff ferner was recht ist/ W. R. W.)

DEFINIT. V.

Ex presumptionibus & indicibus stupri deferri potest juramentum purgationis super stupro simul & matrimonio promisso.

1 **C**um stuprata adversus stupratorem de promisso sibi matrimonio experiebatur, stuprator verò utrumque & stuprum & matrimonii promissionem, negabat, propositis ab actrice conjecturis & præsumptionibus de dolo stupro ad juramentum purgationis sufficientibus, † placuit Dominis, super utroque stupratori jusjurandum purgationis deferri. Rectissime sanè, si enim confessio sola stupri indicium facit promissi matrimonii accedente stupratæ assertionem, ut dixi Def. præced. † certè per consequentiam quandam necessariam, ex indicibus stupri urgentibus promissio matrimonii etiam præsumenda erit, ut proinde super utroque Reum ad jurandum adigere haud absurdum sit; † Idq; eo minus, quo major habetur favor matrimonii ejusque probandi difficultas, quæ facit, ut quandoque etiam leviores præsumptiones admittantur, quæ alioquin non admitterentur, juxta tradita Anton. Fabr. in Codic. lib. 14. def. n. 8.

Ita Domini in causa E. B. contra H. B. zu Arnshaug/ M. Jul. A. 1622. (Verb. sent. Daraus so viel zu befinden/ daß Beklagter H. B. vermittelst seines Körperlichen Endes sich zu reinigen/ und daß er E. B. weder fleischlichen erkannt / noch die Ehe versprochen/ zu schweren schuldig. Er thue nun solches oder nicht/ so ergeheth darauff ferner was recht ist/ W. R. W.)

DEFINIT. VI.

Ignorantia, qua in animo alicujus consistit, juramento purgationis probanda est.

1 **E**t si non negaverim, ex variis conjecturis de ignorantia alicujus constare posse, quin & in genere per conjecturas & præsumptiones ignorantiam probari, c. si qui à Simoniacis rog. caus. 1. q. 1. & c. sicut 25. extr. de accus. Bald. in l. 1. n. 10. ff. de lb. 2 † probatio tamen hæc plena non est Jos. Mascard. de probat. vol. 2. concl. 880. n. 1. † Equissimè ergo jusjurandum purgationis imponitur ignorantiam prætendenti, deficientibus præsertim conjecturis & præsumptionibus, quo conscientiam suam ab omni sci-

entia liberet atque purget, c. nulli 8. extr. de elect. in 6to. c. Pastoralis 4. extr. de except. Felin. in c. quorundam 7. in gloss. 1. extr. de presumpt. Petr. Heig. part. 1. quest. 40. n. 20. † Habet enim is, qui allegat ignorantiam, contra se militantem præsumptionem, quæ sola sufficiens videtur ad deferendum jusjurandum purgationis, ut multis docet Heig. dist. quest. 40. n. 4. & 5. † Quin & ignorantia in animo consistit, adeoque ex numero est eorum, quæ juramento probari debent, Bartol. in l. inter omnes 46. §. restè 7. n. 2. ff. de furt. Andr. Gail. lib. 2. observ. 48. n. 24. Joseph. Mascard. de probat. vol. 2. concl. 881. n. 2. Anton. Gometz. in fin. Inst. de action.

Ita Domini in causa Hansen Salomons von Eifenach zu Sangerhausen/ M. Febr. An. 1607. (Verba sent. So ist des Gefangenen N. N. sein Fürwenden / daß er nemlichen nicht gewußt/ daß das gefangene Weib/ mit welcher er zu schaffen gehabt/ ein Eheweib gewesen/ sondern er sie vor eine ledige Bettel und gemeine Dirne gehalten/ vermittelst seines leiblichen Endes zu erhalten und zu schweren schuldig. Er thue nun solches oder nicht/ so ergeheth darauff seiner Straffe halber was recht ist/ W. R. W.)

Et in causa Andrea Böhmens zu Reichenbach/ M. Sept. An. 1618. Verba sentent. Würde der Gefangene N. N. schweren/ daß er nicht anders gewußt / als daß des verrottenen Eheweibes Mann todt wäre / und also seine Unwissenheit Eydtlichen erhalten/ inmassen er zu thun schuldig; So erzienge darauff in der Sachen ferner was recht ist/ W. R. W.)

DEFINIT. VII.

Emptores rerum furtivarum ignorantiam prætendentes juramento se purgare tenentur.

1 **E**x eadem pariter ratione concludendum, † quod Emptores rerum furtivarum, ignorantiam prætendentes, jurare teneantur, se non scivisse res emptas fuisse furto subtractas, ad hoc, ut poenam evadant, † quæ aliàs emptoribus rerum furtivarum sollet irrogari, l. 2. l. 5. C. de furt. de quâ dixi in Practica criminali part. 2. quest. 87. n. 54. & seqq. † Præsumitur enim scientia in eamente rem furtivam, præsertim si eam clam emerit, Prosp. Farin. part. 7. oper. crimin. qu. 177. n. 25. Joh. Sich. in l. in civilem 2. n. 6. C. de furt. Salycet. in l. civile 5. n. 5. C. eod. tit. Joseph. Mascard. de probat. vol. 2. concl. 831. n. 16. † Contrarium ergo si emptor asserat & ignorantiam prætendat, obstrictus est eam probare, quod solo juramento purgationis fieri potest, Defin. præced. Petr. Heig. part. 1. q. 40. n. 11. † quamvis non negem, concurrentibus aliis ac fortioribus indicibus scientiæ, hoc casu emptorem ad eruendam veritatem torturæ subijci posse, ut demonstravi in Pract. crimin. dist. quest. 87. n. 68.

Ita Domini in causa Christophori Müngens zu Bernstein M. Jul. A. 1621. (Verba sentent. So ist Christoph Müngz vermittelst seines leiblichen Endes sich zu reinigen/ und daß er die verzeichnete Sachen nicht wissentlich/ daß sie gestohlen gewesen/ an sich erkaufft/ zu schweren schuldig. Er thue nun solches oder nicht/ so ergeheth alsdann darauff in der Sachen ferner was recht ist/ W. R. W.)

DEFINIT. VIII.

Res furto ablata juramento Domini debet estimari.

1 **J**uramentum purgationis multum & ad varios casus se extendit † adeo ut generaliter scripserit Paul. de Castr. allegatus à Petr. Heig. part. 1. quest. 40. quando contra aliquem est suspicio & non urgentes conjecturæ; stari ipsius juramento ad purgationem: † Ex quò fit, quod etiam Emphyteuta quantitatè pretii rei emphyteuticæ venditæ juramento manifestare compellatur, † & qui jure retractus uti vult, jurare, se suo nomine detrahere, ut tradit Petr. Heig.

- 4 Heig. *dict. quest. 40. n. 12. & seqq.* † Quò & refero æstimationem rei furto subtractæ, quam Dominus juramento suo obtinere debet, *l. si quando 9. C. Unde*
 5 *vi. cap. ult. extr. de his que vi meturæ caus.* † quod juramentum in effectu jusjurandum purgationis est, quia Dominus eo se purgare videtur ab enormi & injustâ æstimatione rei furto subtractæ, cui juramento in dictamine pœnæ præcisè standum est, Ægid. Boss. *in tit. de Rapina n. 30. Jul. Clar. lib. 5. sentent. §. furtum n. 18. Jacob. Menoch. de arbit. jud. quest. lib. 2. cas. 208. n. 2. Joseph. Mascard. de probat. vol. 1. concl. 471. n. 32.*

Ita Domini in causa Quæstoris Delitiani, M. Jan. An. 1626. (Verba sent. Da nun der Buchführers-Geselle mit seinem leiblichen Eyde bestärcken würde/ daß die ihm gestohlene Sachen/ so viel er ausgegeben/ ihrem Werth nach würdig gewesen/ ic.)

Et in causa Quæstoris in Sachsenberg/ M. Jan. Anno 1612. (Verba sent. Da nun gedachter B. N. seinem im Amt gehalten Bericht/ indem er ausgesagt/ daß seine verlohrene 8. Schafnößler/ darunter 6. tragende Schafe und 2. Lämmer/ zum wenigsten 15. fl. würdig gewesen/ mit seinem leiblichen Eyde/ daß neulichen dieselbe so viel werth/ und also theuer verkaufft/ und gelöset hätten werden können/ bekräftigen und erhalten würde/ ic.)

DEFINIT. IX.

Qui negat se rem habere, quam tamen habere præsumitur, juramento se purgare tenetur.

- 1 Quotiescunque ex præsumptione juris constat, ad aliquem rem pervenisse, is verò se eam habere negat, locus est juramento purgationis, quò se à præsumptione illâ liberet, Pet. Heig. *part. 1. quest. 40. n. 4.* Ex quò fit, † ut heres ejus, apud quem constabat, rem fuisse, negans possessionem, juramento se purgare obstrictus sit; Nam quia juris præsumptio est, † omnia quæ apud defunctum fuerunt, ad heredem pervenisse, *l. 1. & seq. ff. de fidejuss. tutor. l. omnia 193. ff. de reg. jur. ad restitutionem heres tenebitur, † nisi per juramentum se purget ab istâ præsumptione, Heig. dict. loc. n. 8. & 9. quamvis dissentiant Bartol. in l. omnes 46. §. rellè 7. de furt. Anton. Natt. lib. 2. consil. 238. n. 9. 10. Jac. Menoch. de præsumpt. lib. 1. præf. 77. n. 3. & seq. Pariter, † quando ex suspitione aliquà conjicitur, rem litigiosam ad aliquem pervenisse, isque se eam habere neget, cogitur certè juramento præstito conscientiam suam manifestare, *l. presenti 6. §. cum autem 3. vers. sicubi deposita C. de his qui ad Eccles. confug. l. prætor ait 4. §. sed si servus 3. ff. de edend. Petr. Heig. dict. qu. 40. n. 2. Jacob. Menoch. de præf. lib. 6. præsumpt. 61. n. 7.**

Ita Domini in causa Hansen Gliqens zu Pforta/ M. Junio, Anno 1616.

Item in causa Ottonis à Maschwitzens auff Lössa/ M. Sept. Anno 1595.

In causa Hansen und Wolffen der Spetner zu Leipzig/ Mens. April. A. 1576.

Item in causa Andrea Lehmans zu Rugeln/ Mens. Octobr. Anno 1601.

Et in causa Andrea Weidmans zu Schwarzenberg/ M. Oct. Anno 1629.

DEFINIT. X.

Ad excludendam tacitam remissionem non creditur conjugum prætendenti ignorantiam adulterii à conjugum perpetrari, priusquam jurato eam obtinuerit.

- 1 Cum ex copulâ carnali inter conjuges præsumatur remissio adulterii à marito vel uxore commissa, † multum certè interest conjugis adulteri, post perpetratum delictum copulam conjugalem intercellisse, quò pœnam gladii evitare queat, ut dixi

in *Pract. crim. part. 2. quest. 55. n. 40. & seqq.* Dan. Moller. *ad Conf. Elect. 19. n. 12. part. 4.* Virgil. Pingitzer. *quest. 57. n. 4.* † Quæ tamen copula non juvat adulterum, si innocens conjunx inscius adulterii perpetrati, nocenti cohabitaverit, juxta *l. si uxor 13. §. ult. ff. ad leg. Jul. de adult.* Nicol. Reufn. *lib. 4. decis. 5. n. 106.* Virgil. Pingitzer. *dict. quest. 57. n. 4.* † Neque enim remitti potest delictum ab eo, qui prorsus id ignorat. † Ergò, si ignorantia præten-
 4 datur, juramento innocentis conjugis obtinenda
 5 erit, secundum tradita *Supr. Defin. 6.* † ne scilicet
 6 facultas contraveniendi facto suo relinquatur conjugum, contra *c. in istis 3. distinct. 4. c. dilectissimi 2. caus. 8. quest. 2. c. horrendus 17. caus. 32. q. 5.* Nicol. Reufner, *dict. dec. 5. n. 107.*

Ita Domini ad requisitionem Quæstoris Bornensis, M. Majo, A. 1628. (Verb. sent. Daß der Gefangene E. B. wegen solches begangenen u. bekanten Ehebruchs/ wofern sein Eheweib vermittels Endes erhalten wird/ daß sie von Zeit an der erlangten Wissenschaft/ daß ihr Ehemann eine Concubin und Weibschläfferin hätte/ mit ihm ferner nicht zu thun gehabt/ noch sich von ihm weiter fleischlichen erkennen lassen/ mit der ordentlichen Straffe des Schwerdts vom Leben zum Tode gerichtet werde/ ic.)

DEFINIT. XI.

Necessaria defensio quandoq; juramento Rei purgatorio probatur.

1 **P**robatur quandoq; necessaria defensio solis præsumtionibus & conjecturis, Matth. Wesenbec. *part. 1. consil. 19. n. 61. & seqq.* Andr. Gail. *lib. 1. de pac. publ. cap. 15. n. 21. & c. 16. n. 22.* de quibus dixi in *Pract. criminal. part. 1. quest. 33. n. 40. & multis seqq.* † At, 2 probatio hæc tantummodò semiplena est & præsumptiva, quæ ad plenam absolutionem consequendam non sufficit, sed ad id saltem prodest, quò Reo pœna mitigetur. † Aliud dicendum, si Reus probatio-
 3 nem istam juramento suo velit supplere, quod jusjurandum dicitur purgatorium, quo se Reus liberat à dolò & proposito occidendi: † Potest namque, 4
 5 Judex Reo homicidii justâ ex causâ juramentum hoc deferre, adhibitâ tamen circumspectione debitâ, ne perjurio detur occasio, † modò etiam conjecturæ
 6 ac præsumptiones ad juramentum sufficientes adsint, Jodoc. Damhouder. *in prax. rer. crim. c. 76. n. 29 & seqq.*

Ita Domini in causa peulichen Anwaldens Rachels Vidum à Schönberg/ contra Melchior Böttchern/ M. Majo, A. 1602. (Verba sent. Da Angeklagter die von ihm angezogene Nothwehr vermittels seines leiblichen Endes erhalten würde/ darzu er dann nach Gelegenheit dithfalls billich gelassen wird/ So erscheinet daraus so viel/ daß er von wegen der an Jacob Haserten begangenen Entleibung an Leib oder Leben nicht zu straffen sey/ ic.)

Et in causa Nicolai Wertmans zu Leipzig/ M. Jan. A. 1601. (Verba sentent. Daß Gefangener vermittels seines leiblichen Endes sich zu reinigen/ und daß der Entleibte Inhabts des 15. und 16. Articuls sich nicht allein mit schimpflichen Worten an ihm vergriffen/ sondern auch mit einer Radehauen zu erst auf ihn geschlagen/ zu schweren schuldig/ er thue nun solches oder nicht/ so ergeheth darauff seiner Straff halber/ oder sonsten ferner was recht ist/ B. N. W.)

DEFINIT. XII.

Peritis in arte suâ non nisi juratis credendum est.

1 **T**ralatitium est apud *Dd.* quod peritis in una-
 2 quaque arte seu scientiâ ac disciplinâ, adeoque in omni negotio haud aliter fides habeatur, quam si jurent super depositione suâ, Felin. *in cap. quia judicante 9. in pr. extr. de præscript.* Jacob. Schult. *in addit. ad Modest. Pistor. part. 4. quest. 142. n. 11.* Prosp. Farin. *part. 5. oper. criminal. quest. 127. n. 118.* Nicol. Böer. *decis. 323. n. 24.* Didac. Covarr. *lib. 2. var. resolut.*

solat. cap. 13. n. 4. Dec. in cap. proposuisti. 4. num. 51.
 2 extr. de probat. † Quod juramentum partim credulitatis, Jason. in repetit. l. admonendi 31. n. 237. ff.
 3 de jurejur. † partim purgatorium habetur, quo peritus liberat conscientiam ab omni suspitione de-
 4 positionis falsæ ac dolosæ: † Factum inde, ut Medicis sive Chirurgis, super lethali-
 causa homicidii deponentibus, haud fides habeatur, priusquam depositionem juramento suo confirma-
 verint, art. 149. Ord. Crim. Carol. V. Imperat. ut demonstravi in Pract. crimin. part. 1. quæst. 26. num.
 5 38. & seq. † Sic etiam obstericum alterioni super stupro consummato in puellâ impubere aliter non creditur, quàm si juratæ deposuerint, Dan. Moller. ad Const. Elect. 3. part. 4. n. 4. Fulv. Pacian. de probat. lib. 1. c. 47. n. 17. & lib. 2. cap. 2. num. 12. & seqq. Matth. Berlich. part. 5. concl. 42. n. 37. Rutg. Ruland. de commiss. part. 1. lib. 4. cap. 17. n. 11. & 12.

Ita Domini in causa Thomâ Nothens zu Eulenbergh/Menf. Julio, Anno 1630. (Verba sent. Daß uns vor allen Dingen Bericht zugefertiget werde/wer bey der Besichtigung des todten Körpers gewesen/auch ob der Barbierer oder Bader solche Stiche vor tödtlich gehalten / welches er denn vermittels seines leiblichen Endes/wofin er sousten zu seinem Amte nicht verendet ist/auszusagen pflichtig/it.)

DEFINIT. XIII.

In causis etiam civilibus, tunc quandoque imponitur juramentum purgationis.

1 **S**unt ergo plurimi casus, in quibus locum habet juramentum purgationis, de quibus fusius tractat Petr. Heig. part. 1. quæst. 40. ubi in genere concludit, non modò in criminalibus, sed etiam in civilibus causis receptum esse, ut Reus oneratus urgentibus præsumptionibus, cogatur se juratò purgare, dist. quæst. 40. n. 25. † Quod & placuit Serenissimo Saxoni, hac Constit. 21. vers. man sich aber verglichen/ daß justâ ex causâ in civilibus solches juramentum purgationis ex officio ein Richter befügt seyn soll zu erkennen / & in Ord. procell. jud. tit. 22. vers. das juramentum purgationis auch in bürgerlichen
 3 Sachen nachgelassen. † Et satis prægnans hujus dispositionis ratio habetur: Accidit enim sæpius, ut controversia in judiciò proponatur de factò, cujus noticiam exactiorem habet Reus, quàm actor, ubi longè æquius ac consultius est, Reo imponere jusjurandum purgatorium, quam actori juramentum
 4 necessarium vel in supplementum, † vel etiam, si aliis ex causis illud indicere judici visum fuerit, prout monet Illustrissimus Constituens, hic vers. Als wenn der Kläger.

Ita Domini in causa VVilhelmi Senfungs contra Peter Meyen zu Kemnitz/Menf. Jun. Anno 1631. (Verba sentent. Daraus so viel zu befinden / daß Beklagter vermittels seines leiblichen Endes sich zu reinigen / und daß er Andrea Plißens Schuld nicht auff sich genommen/nach dieselbe Klägern von dem Seintigen zu zahlen versprochen/zu schweren schuldig. Er thue nun solches oder nicht/ so ergeht darauff ferner was recht ist/ V. R. W.)

Et in causa Hansen Schwarzen contra Valentin Schwarzen/ventilata in Prætorio Lipsiensi, Mens. Febr. Anno 1603. (Verba sent. Aus der geführten Beweifung so viel erscheinet/ daß Beklagter sich vermittels seines leiblichen Endes zu reinigen/und daß ihme die streitigen 87. Gulden 9. Groschen nicht bezahlet worden/zu schweren schuldig. Er thue nun solches oder nicht/so ergeht darauff in der Sache fern. r was recht ist/ V. R. W.)

DEFINIT. XIV.

Succedit juramentum purgationis, quando locus non est juramento in supplementum.

1 **P**lurimi certè sunt casus, in quibus haud locum habet juramentum necessarium sive in supplementum. Carpz. Definit. Vol. I.

mentum, quos congestit Matth Berlich. part. 1. concl. 54. An ergo tùm Reum absolvendum existimabimus? Neutiquam sanè, quia ex semiplena probatione oritur contra Reum præsumptio, licet ad condemnationem imbecillior, † quam Reus per jusjurandum purgationis amoliri debet, l. admonendi. 31. ff. de jurejur. cap. ult. §. fin. extr. de jurejur. † Succes-
 3 sit ergò loco juramenti in supplementum, jusjurandum purgationis, quod iis in casibus est imponendum, quibus ad juramentum necessarium vel in supplementum deveniri nequit, Anton. Teffaur. decis. 47. n. 5. Nicol. Boër. decis. 86. n. 5. Petr. Heig. part. 1. qu. 40. n. 24. Joachim. Beuff. part. 1. de sponsal. cap. 46. vers. & generaliter locum habet.

Ita Domini in causa Even Krachzin contra Hansen Schoebel/ventilata in Prætorio Lipsiensi, Mens. Maj. Anno 1622. (Verba sent. Daraus so viel zu befinden / daß Beklagter Hans Schoebel vermittels seines leiblichen Endes sich zu reinigen/und daß er von Klägerin die articulirte versiegelte Lade in seine Verwahrung nicht genommen / zu schweren schuldig. Er thue nun solches oder nicht / so ergeht alsdann in der Sachen ferner was recht ist/ V. R. W.)

DEFINIT. XV.

Juramentum purgationis, etiam à parte non petitum, ex officio judicis imponitur.

1 **J**uramentum purgationis procul dubio legale est, Andr. Rauchb. part. 1. quæst. 11. n. 36. † Ergò
 2 solo etiam judicis officio defertur, etiam si à parte haud fuerit petitum, Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 1. defm. 8. Petr. Heig. part. 1. quæst. 40. n. 42. Joseph. Matcard. de probat. vol. 2. concl. 956. num. 47. † Quod & disertè comprobatur ab Electore Saxoniæ b. Const. 22. in pr. & vers. Man hat aber sich/it.
 3 Et certè, in processu etiam inquisitionis locum habere juramentum purgationis, extra dubium est, Supr. defm. 1. † quò casu à nemine peti potest, cum accusator deficiat, officiumque judicis vices accusatoris suppleat, † inquisitione nempe in locum accusationis succedente, Dd. in l. ea quidem. 7. C. de accusat. Bartol. in l. 2. §. si publicos n. 12. ff. ad leg. Jul. de adult. Nicol. Reufner. lib. 2. decis. 24. n. 37. Hippol. de Marsil. in pract. crimin. §. constante. n. 32.

Ita Domini in causa Andrea Lehmanns zu Mügeln/Menf. Oct. Anno 1601.

Item in causa heredum Matthiâ Eichlers zu Lommisch/Menf. Jun. Anno 1590.

Et in causa Hansen Köters zu Leipzig/Menf. Mart. An. 1576.

DEFINIT. XVI.

Reus, cui juramentum purgationis facti injunctum, illius evitandi causa ad probationem admittitur.

1 **N**on turpiter, sed modestè potius facere videtur, qui religione magis, quàm conscientia motus tam facile jurare nolit, l. qua sub conditione 8. ff. de condit. instit. l. cum quidam. 21. vers. neque enim. C. de fide instrum. † præsertim, si probationibus non
 2 destituatur, quibus conscientiam exonerare valeat: † Adeoque is, cui juramentum purgationis injunctum fuit, ad probationem se offerens, omninò au-
 3 diri debet, ut multis demonstrat Andr. Rauchb. part. 2. quæst. 3. n. 11. & seqq. contra Dan. Moller. hic. n. 9. † Eò namque respicit generalitas Const. Elect. 14.
 4 part. 1. ubi dicitur, quòd tum demum Reus, cui juramentum delatum est, jurare debeat, si jusjurandum evitare & probationibus pro suâ defensione uti non possit; Generaliter enim quia Sanctio E-
 5 debet, l. de proisio 8. ff. de publ. in rem. action. l. prefer.

preses. 3. ff. de off. presid. l. ult. nullo. 28. C. de usur.
 † Idque ipsum hodie caret dubio, propter manifestam dispositionem Electoralem in Ord. process. jud. tit. 19. §. Wenn nun einem. *prax.* Also wenn einem das juramentum purgatorium.

Ita Domini in causa Matthes Gustels zu Pirna / Mens. Junio, Anno 1604. (Verba sent. Hat Matthes Gustel/ welchem Inhalts unsers gesprochenen Urtheils das juramentum purgationis zuerkant worden/sich erklärer / daß er sein Gewissen mit Beweis vertreten wolte / &c. So wird er mit solchem Beweis billich zugelassen / B. N. W.)

Et in causa Wolff Mezens zu Arnshauße / Mens. Mart. Anno 1626. (Verba sent. Ist euch durch Urtheil und Recht das juramentum purgationis zuerkant worden: Wenn ihr nun gleich zuvor alldereit eure defension geführt hättet; da ihr aber dennoch anieho euer Gewissen mit Beweis zu vertreten/ und also eure defension aus erheblichen Ursachen noch einsten zu führen gemeinet wäret / &c. So würdet ihr damit noch wahlts billich zugelassen / und inmittelst ehe und zuvor auff euren Beweis zu Recht erkannt / mit der Eydesleistung verschonet / B. N. W.)

DEFINIT. XVII.

Præstito juramento purgationis, Reus definitivè absolvi debet.

1 Quod aliis juramentis commune est, id etiam
 1 **Q**uia jurejurando purgationis usu servatur, ut nempe Reus jurare detrectans pro confessio habeatur, l. 2. §. quod si actor. 6. C. de jur. propt. Calum. dando. Petr. Heig. part. 1. quest. 40. n. 36. Jul. Clar. in *prax.* §. ult. quest. 63. n. 4. Mynsinger. cent. 2. observ. 58. n. 1. & centur. 3. observ. 52. v. ceterum in causis purgationis. † At præstito juramento purgationis, Reus, qui juravit, non obstantibus contrariis præsumptionibus, definitivè absolvi debet, non tantum quoad ipsam causam & actionem principalem, † sed etiam quoad expensas & alia accidentia, Petr. Heig. part. 1. quest. 40. n. 38. & seqq. Andr. Gail. lib. 2. de pac. publ. cap. 7. n. 12. Quamvis dissentire videatur Anton. Fab. in *Codic. lib. 4. tit. 1. defin. 5.*

Ita Domini in causa Albrecht Brandis zu Weissenfels / Mens. Febr. Anno 1605. (Verba sent. Diemitt Albrecht Brandis das juramentum purgationis, so ihm in unserm vorigen Urtheil zuerkant / würdlichen geleistet / und daß er N. N. so bey ihm für eine Schliesserin gebenet / die Woche vor Pfingsten des verschienenen 1603. Jahres / als sie truncken gewesen und geschlafen / fleischlichen nicht erkannt / geschworen; so mag auch nunmehr derenthalben wider ihn ferner nichts vorgeommen werden / B. N. W.)

Et in causa Martin Gabelers contra Wolfgang Raben / Mens. April. Anno 1614. (Verba sent. Diemitt Beklagter das ihm zuerkante Juramentum purgationis würdlichen geleistet / So wird er nunmehr von angefallter Klage billich entbunden und losgesehlet / und ist ihm Kläger die in dieser Sache aufgewandte Unkosten auff Richterliche Ermäßigung zu erstatten schuldig / B. N. W.)

DEFINIT. XIX.

Juramentum purgationis Viro & mulieri simul injunctum, prius à Viro præstari debet.

1 Obtinuit hætenus usu, ut si masculus & fœmina
 1 **O**super eodem crimine simul sint torquendi, prius fœminæ tormenta infligantur, ceu personæ debillissimæ & cruciatui ferendo maximè impari, Johan. Zang. in *tract. de quest. & tortur. c. 4. n. 27.* Jac. de Bellovis. lib. 3. *prax. crim. c. 6. n. 5. & 6.* Henr. Boc. de *torm. & quest. c. 5. n. 11.* † Quia nempe fœminarum summa est inconstantia atque mollities, ita ut ad veritatis confessionem tum perversationibus, tum cruciatibus, facilius induci posse præsumantur, l. *filia in orbitate. 20. C. de inoff. testam.* † At incipiendum
 2 **2** in torturæ executione ab eo, qui timidior creditur vel temerè ætatis videtur, ut facillimè ex eo veritas possit exquiri, l. 1. §. *idem divus Hadrianus 2. l. uni-*

us 18. in pr. ff. de quest. Franc. Brun. in tract. de jud. secund. part. quest. 5. num. 54. Jul. Clar. lib. 5. *sent. §. ult. quest. 64. num. 29.* Jodoc. Damhoud. in *prax. rer. criminal. cap. 37. num. 14.* † Quæ ratio cessat in juramento purgationis, ut propterea neutiquam hoc prius à fœmina præstari debeat, si conjunctim masculo & fœminæ fuerit impositum. † Quin potius cum major levitas & inconstantia in fœminâ præsumatur quàm in viro, *cap. forus. 10. in fin. extr. de Verb. signif. ad præcavendum perjurium, jusjurandum primò a Virò exigendum dixerim.*

Ita Domini in causa D. J. & A. B. zu Schneeberg / Mens. Aug. Anno 1620. (Verba sent. Ist in unserm jüngstertheilten Urtheil zu Recht erkannt worden / daß D. J. und A. B. daß sie mit einander nicht geehebrüchet noch Obchurerey getrieben / sich vermittelst Eydes zu reinigen schuldig seyn sollen / daher zwischen euch und euren zugeordneten Commissarien Streit entsethet / welches Theil den zuerkanten Eyde zuerst schweren soll / &c. So ist vermöge unsers vorigen Urtheils / auff ausgegangene Citation, der Mann D. J. zuerst / und folgendes das Weib A. B. des in eurer Frage dawider gethanen Schwurens ungeachtet / den Eyde abzulegen verpflichtet / B. N. W.)

DEFINIT. XIX.

Juramentum purgationis in loco judicii publico debet præstari.

1 Jussus jurare ad sui purgationem, non audiendus
 1 **J**est, si per alium & intermediam personam juramentum præstare velit, quoniam multò facilius & audacius absens & per alium, quàm præsens pejeraret: † Præcedere namque solent atque debent ad
 2 **2** monitiones judicis, coram quo juratur, ut qui juraturus est, videat, ne temerè aut malitiosè pejeret. † Quin & præsentia judicis terret maximè pejeraturum, ne tam impudenter pejerare audeat, Anton. Fab. in *Codic. lib. 4. tit. 1. defin. 31. n. 3.* † Scilicet
 3 **3** omnibus modis laborandum est, quo perjurium evitetur; Eamque ob causam bene faciunt judices, qui in loco judicii publico Reos jurare faciunt, ut saltem
 4 **4** populi conspectus & frequentia audaciam pejerandi supprimat, † cum hæc ratione omnes scire possint, quæ fronte, quaque vel fiducia vel trepidatione fuerit juratum, *arg. l. 3. in pr. & §. 1. & 2. junct. l. ob carmen. 21. §. ult. ff. de testibus.*

Ita Domini in causa des Amts Weide constituirten peinlichen Anwaldens contra Wolff Christoffen von Steinsdorff / Mens. Febr. Anno 1628 (Verba sent. Ist von uns zu Recht erkannt worden / daß Angeklagter verurteilt seines Körperlichen Eydes sich zu reinigen / und daß er den entlibten Hansen Göpfern die an ihm befundene Stiche / davon er verstorben / nicht zugefüget / zu schweren schuldig. Worauß Angeklagter sich zur Eydesleistung anerbotten / &c. So ist er solchen Eyde auff vorgehende gnugsame Verwarnung vor der Straffe des Meinendes / in der Amts- oder Gerichtsstuben öffentlichen / also daß die Thür aufgemacht / und männiglichem / so es begehrt / hinein gelassen wird / abzulegen schuldig / B. N. W.)

DEFINIT. XX.

Jusjurandum purgatorium novas contrarias probationes semper admittit.

1 **E**T si Reus præstito juramento purgationis definitivè absolvatur, *Supr. Defin. 17.* † quin tamen
 2 **2** ex novis supervenientibus probationibus, & ex novà infamiâ ab aliò accusari possit, dubium non est; Quia nec contrarias probationes jusjurandum purgationis excludit, l. *admonendi 31. ff. de jurejur. Pet. Heig. part. 1. quest. 40. n. 40.* Anton. Fab. in *Codic. lib. 4. tit. 1. defin. 5. n. 2.* Mynsinger. lib. 2. *observ. 82.* † Idque
 3 **3** maximè verum est, quando ad suspicionem doli excludendam adhibetur, cujus probationem semper oportet esse salvam, l. 27. §. *illud nulla. 3. ff. de pact. l. 17. in pr. ff. commodat.* † ne ob id minus puniatur
 4 **4** quod cum perjurio junctum esse cœperit, ut scitè

loquitur Ant. Fab. *diff. def. 5. n. 5.* † Planè, si semel terminus fuerit præfixus omnibus accusare, volentibus cum clausulâ decreti exclusivâ, præstito juramento, novam accusationem non admitti, do-

cet post alios, quos allegat, Petr. Heig. *diff. quest. 40. n. 41.*

Ita Domini in causa Bernardi Moschers contra Reimertum von Geper/ Mens. Mart. Anno 1601.

CONSTITUTIO XXIII.

PARTIS PRIMÆ

Ob Juramentum suppletorium in acten soll gebeten werden / oder ob es ex officio zu erkennen?

Juramentum suppletorium in actis peti necessè sit, an verò ex officio deferri possit?

Serinne ist auch widerwärtig gesprochen / dann etliche seynd der Meynung bißhero gewesen / der Richter könne diesen End / damit einer die halbe Beweisung ersetzt oder supplirt, da es gleich in den acten nicht gebeten/erkennen/ Etliche aber haben das Widerspiel gehalten / und nemlichen daß es nicht zu sprechen / es wäre denn von den Partheyen gesucht und gebeten.

Tiam in eò diversimodè à nostris pronunciatum aliquando fuisse animadvertimus, quibusdam juramentum hoc suppletorium, quamvis in actis non peti- tum, deferri posse existimantibus; aliis contrarium sentientibus; Nos verò priorem probantes opinionem, judicis arbitrio permitimus, ut, si fieri id posse ex actis cognoverit, hoc quoque juramentum, sive peti- tum sit, sive non sit, ex officio parti per sententiam deferat, idque tam judicia nostra Curialia, quàm Collegia Facultatum Juridicarum & Scabinatus observare jubemus.

Wir lassen uns dißfalls die erste Meynung gefallen/und wollen/daß in des Richters Macht stehen soll / solches necessarium juramentum suppletorium, wann er aus den acten befinden wird/daß es geschehen möge / dem Part auffzuerlegen / und zuerkennen / solches sey in actis gebeten oder nicht; Darnach sich unsere Hof-Gerichte / Juristen-Facultäten / und Schöppensstule / in Urtheilen richten und halten sollen.

DEFINITIONES.

1. Juramentum in supplementum etiam à parte non petitum ex officio judicis potest deferri.
2. Juramentum suppletorium judex deferre cogitur, si aliâ ratione causam decidere nequeat.
3. Non potest deferri juramentum suppletorium, nisi quando semiplenè est probatum.
4. Semiplena dicitur probatio facta per unum testem.
5. Modò unus ille testis sit omni exceptione major, nec probatio contrariâ presumptione oneretur.
6. Non semper actori, sed quandoque etiam Reo deferri potest juramentum suppletivum, si ita visum fuerit judici.
7. Christiano potius & viro honesto, quàm Judeo, aut peiorare solito juramentum suppletorium deferri debet.
8. Super credulitate etiam juramentum suppletivum quandoque deferretur.
9. Peti potest juramentum suppletorium, etiam post elapsam terminum probatorium.
10. Non potest deferri juramentum suppletorium in causis matrimonialibus.
11. Nec in causis criminalibus, quando pena corporis afflictiva venit infligenda.
12. In probandâ consanguinitate potest deferri jura-

- mentum suppletorium, ut juretur saltem de credulitate.
13. Non potest exigere juramentum calumnia, qui jurare tenetur in supplementum.
14. Nemo ad juramentum paupertatis admittitur, qui non prius de paupertate aliquando fidem fecerit.
15. Minorationis juramentum non solum in rei ipsius ablata, sed etiam damnorum estimatione locum habet.
16. Post guarandam & litis contestationem, non est audiendus actor, petens Reo juramentum minorationis imponi.
17. Juramentum minorationis locum habet saltem in vi ablativâ vel expulsivâ, non etiam in realibus injuriis persona illatis.
18. Minorationis juramentum Reo, sed juramentum in litem actori deferretur, & quomodo hæc duo juramenta convenient, & vicissim ab invicem differant.
19. In omnibus actionibus hodiè in litem jurari potest.
20. Juramentum in litem non respuit moderationem judicis, qua tamen præstationem juramenti præcedere debet.

DEFINIT. I.

Juramentum in supplementum etiam à parte non-petitum ex officio judicis potest deferri.

Multum disputant contra juramentum necessarium, quod & vulgò dicitur suppletivum, Hu- Carpz. *Definit. Vol. I.*

go Donell. in *tract. de jurej. lib. 24. comm. 11.* & Anton. Faber. *de error. pragmat. decad. 19. Error. 1.* nec id ullâ juris ratione defendi posse autumant, † quia actore non probante, Reus, tametsi nihil præster, jure vulgato absolvitur, *l. qui accusant. 4. C. de edendo. l. usi frui. 5. vers. quod si forte ff. si*

Ufusfr. pet. l. actor. 23. C. de probat. l. si priusquam
 15. in fin. ff. de oper. nov. nunciat. tantum nimirum
 abest, ut in præjudicium Reiactor ad jurandum.
 3 admitti debeat in casu femiplenæ probationis, † quæ
 contradictionem habere videtur in adjecto, cum
 probationis vocula semper denotet probationem.
 4 legitimam, arg. l. 4. l. 12. C. de probat. † & actor
 intentionem suam implere debeat, l. 1. C. de probat.
 l. 9. C. de obligat. l. ult. C. de Rei vendicat. Quò &
 5 pertinet † quod unius testimonium pro nullo ha-
 6 bendum, l. 9. C. de test. † omnibusque in re pro-
 priâ perhibere testimonium interdictum sit, l. omni-
 bus 10. junct. l. etiam 3. C. eod. tit. Certè non sunt
 hæ rationes de nihilo, & facillimè aliquem ad af-
 7 sentiendum movere possent: † Attamen jamdu-
 dum ab Interpp. species hæc jurisjurandi recepta
 est, ut temerarium omninò sit ab eà recedere, l. mi-
 nimè 23. ff. de lb. l. in rebus 2. ff. de const. princ. Et
 8 dubito, † an jure errori pragmaticorum invetera-
 to jusjurandum hoc adscribat Anton. Faber. *diēt.*
loc. & in Codic. lib. 4. tit. 1. defn. 4. num. 5. quod
 vulgò probatur ex l. admonendi 31. in fin. ff. de
 9 jurejur. † Nec de aliâ juramenti specie accipere
 possis Justinianum Imper. in l. 12. C. de reb. credit.
 & jurejur. ut ipsemet fatetur Anton. Faber. *decad.*
 10 *Error. 2.* † Et ut maximè hoc juramentum
 rationi juris antiqui non convenerit, sed consuetu-
 dine & usu tempore Justiniani receptum fuisset, ut
 disputat Anton. Faber. *diēt. l. loc. satis tamen hoc*
 esset ad adstruendam hujus juramenti autoritatem.
 Neque in eo mihi convenit cum Anton. Faber.
 11 † quod jusjurandum hoc suppletorium non nisi
 petenti, sive actori, sive Reo sit deferendum, in
Codic. lib. 4. tit. 1. defn. 8. in pr. ubi allegat ad hoc
 12 Bartol. in l. admonendi 31. num. 60. ff. de jurej. † Nam
 hoc si verum esset, nulla omninò dari posset differen-
 tia inter juramentum judiciale, quod à parte defer-
 tur, & inter jusjurandum hoc necessarium, cum &
 illud juramentum, nempe à parte delatum, non
 statim præstetur, sed causa demum cognita, si judex
 interloquendo id præstandum definiat, l. si quis 11.
 13 *vers. si quis autem Sacramentum & seq. C. de reb. cre-*
dit. † Quin & judicis officio incumbit, exigere
 probationes ultiores; Eumque parte etiam non
 petente, juramentum in supplementum deferre
 posse, probant textus in l. admonendi 31. ff. de jurej.
 in verb. solent enim judices l. bona fidei 3. C. eod. tit.
 14 & in cap. ult. §. sanè si actor. 1. extr. eod. tit. † Quod
 & disertè approbavit in provinciis suis Illustrissi-
 mus Saxo b. Const. 23. §. Wir lassen uns disfalls,
 & in Ordin. process. judic. tit. 30. vers. Es sey in
 den acten gebeten oder nicht. Dan. Moller. *hic num.*
 4. Christ. Zobel. *part. 1. differ. 22. num. 7.* Beuff. *ad*
 15 *admonendi 31. ff. jurejur. num. 499.* † Quod si
 dixeris, judicem suum officium non impertiri, nisi
 fuerit imploratum, l. dies cautioni. 4. §. hoc autem
 16 *judicium 8. ff. de damno infecto.* Respondeo, † ve-
 rum id esse nullo prorsus existente actore: At in-
 stituta jam actione, initoque processu, nil amplius
 impedit judicem, quò minus autoritatem suam in-
 terponere queat, l. un. ubi Dd. C. ut que desunt Ad-
 vocat. part. judic. suppl. Matth. Berlich. *part. 1. concl.*
 53. num. 45. Vid. quoque Andr. Gail. *lib. 1. obser-*
 17 *vat. 108. num. 6. & seqq.* Andr. Fachin. *lib. 1. con-*
trov. 6. in fin.

Ita Domini in causa Hansen Hoffmans contra Moritz Göl-
 lichen zu Leipzig/ Mens. August. Anno 1632. (Verba sentent.
 Würde Hans Hoffmann des ersten Zeugens beyhm sitbenden/
 und des andern Zeugens beyhm 11. Artical gerhane Aussage
 mit seinem Eyde bestärcken / und also in supplementum

schweren / inmassen er zu thun schuldig. So erscheinet aus
 dem geführten Zeugniß so viel / daß er dasjenige / so ihme zu
 beweisen obgelegen / zur Nothdurfft bewiesen und beybracht/
 derowegen ihme das streitige Haus um die darauff gefasste
 Kauff-Summa billich zugeschlagen wird/ die aber in dieser
 Sachen von beyden Theilen auffgewandte Unkosten werden
 aus bewegenden Ursachen gegen einander compenßiret und
 aufgehoben/ B. N. W.)

DEFINIT. II.

*Juramentum suppletorium judex deferre cogitur,
 si aliâ ratione causam decidera
 nequeat.*

IN arbitriò ergò judicis est, ex officio etiam jusju-
 randum necessarium sive suppletivum deferre, De-
 fin. *praced.* Sed num id facere tenebitur, si causa
 negotii hoc postulet? † Negaveris id forsan cum
 Hugon. Donell. *de jurej. lib. 24. comm. 11. n. 8.* cujus
 sententiam quoque amplectitur Matth. Berlich *part.*
 1. *concl. 53. n. 53.* † Quomodo enim arbitrarium
 quid esse potest, quod necessitati subjacet? † Et vi-
 4 detur hæc sententia minimè convenire verbis b.
 Const. 52. (daß in des Richters Macht stehen soll/ sol-
 ches necessarium juramentum suppletorium auffzuelegen.)
 Potest nempe juramentum hoc deferre, si ve-
 lit, quod & dicitur in cap. ult. §. sanè si actor. 1. extr.
 de jurejur. † At vocula hæc (potest) non importat
 5 necessitatem, sed voluntatem, l. sepe audiui. 8. ff. de
 offic. praesid. l. non quicquid 40. ff. de jud. † Sed non
 6 captanda sunt verba Illustrissimi Constituentis, qui
 certè nihil aliud deciderè voluit b. Const. 23. quam
 juramentum necessarium ex officio deferri posse,
 quamvis petitum non esset, † neutiquam verò eò re-
 7 spexit, ut liberum sit judici, etiam petitum non de-
 ferre, si nolit, quamvis causam denegandi justam
 nullam habeat. Contrarium siquidem verius est,
 quod judex necesse habeat hoc juramentum deferre,
 † *Tim ex l. 3. C. de jurej. ibi: (oportet) quæ vocula*
 necessitatem innuit, l. verbum oportere. 37. ff. de V. S.
 † *Tim,* quod hoc necessitatis est, quod officii ratio
 imponit judici, si quidem alio modo, nisi mediante
 hoc juramento, causam deciderè non possit. † Et
 10 hæc opinio à Dd. communiter est recepta, adeò, ut
 nisi deferat judex, actor appellare possit per notata à
 Joh. Sichard. *ad rubr. C. de probat. Cyn. in diēt. l. 3. n.*
 7. & ibi Salyc. n. 5. Bart. in l. admonendi. 31. ff. de jurej.
 n. 59. Dan. Moll. *hic n. 5. & seqq.* Matth. Col. *de pro-*
 11 *cess. execut. part. 1. cap. 10. n. 141.* Jason. in diēt. l. ad-
 12 *monendi. 31. col. 5. vers. quarto nota,* ubi ait, quod ver-
 bum (solent) in diēt. l. admonendi. 31. sit necessitatis.

Ita tractatum in eadem causa Hansen Hoffmans contra
 Morizen Göllichen/ Mens. August. Anno 1631.

DEFINIT. III.

*Non potest deferri jusjurandum suppletorium, nisi
 quando femiplenè est probatum.*

Quemadmodum actore non probante, Reus, et
 1 Q uiam si nihil præstet, absolvitur, l. actor. 23. C. de
 probation. l. qui accusare. 4. C. de edendo. † ita vicissim
 2 condemnatur, si probatà per actorem intentione,
 necessariis exceptionum suarum, in quibus vice acto-
 ris fungitur, probationibus destituitur, l. si pactum.
 9. l. quotiens 18. §. qui dolo. 1. ff. de probat. † Si ta-
 3 men alteruter femiplenas, ut vocant, probationes
 adferat, quod justis deerit, jurejurando necessario
 4 suppleri potest, *Supr. Defn. 1.* † Sed hoc ita demum,
 si femiplenas esse judici liqueat, Mynsing. *cent. 1.*
 5 *observ. 68. n. 5.* Beuff. *ad l. admonend. 31. ff. de jurej.*
 n. 178. ubi & Jason. in repetit. n. 269. Bald. in l. 1. C.
 qui & adversus quos. n. 5. † ne alioquin decidendi
 ultro negotii potius, quam probationis supplenda
 pote-

potestatem facere iudex videatur, cui iusjurandū deferat, † quia iudex constituitur in causa propria, quisquis jurat, l. 1. in pr. ff. quar. rer. act. non det. Anton. Faber. in Codic. lib. 4. tit. 1. defn. 4. n. 7. † Planè, apparentibus saltem quibusdam præsumtionibus, ut maximè hæc semiplenam non faciant probationem, adeoque nec iuramentum suppletivum admittant, efficere tamen possunt, ut locus sit juramento purificationis, juxta tradita in Constit. preced. defn. 14.

Ita Domini in causa Ludovici Sachsen contra die Sachsen zu Leipzig/Mens. Nov. Anno 1611. (Verba sent. Daß We-klage dasjenige / so ihnen zu erweisen nachgelassen worden / un sie sich angemast / wie recht nicht erwiesen / auch nicht so viel dar gethan / daß siemit dem gebeteuen juramento in supplementum zu hören und zuzulassen / derowegen es bey deme in der Sachen jüngst erßhueten Urtheil nochmahls billich verbleibet / V. N. W.)

DEFINIT. IV.

Semiplena dicitur probatio facta per unum testem.

Disputent Dd. quicquid velint semiplenam probationem, & inter eos plenissime Jafon in l. 31. ff. de jurej. & l. 3. Cod. eod. tit. ubi & prolixè Salycet. ego certè putarem, arbitrio iudicis committendum esse, † quænam sit & dicatur plena probatio. Sicuti enim non temerè passim hoc iuramentum deferendum est, ita absurdum fuèrit facultatem istam planè iudici negare, † cujus animum multa movere possunt, ut etiam extra casum plenæ probationis in alterutram partem inclinet, quo citra præstationem iuramenti nec absolvere jure possit, nec condemnare, ut benè monet Reinh. Bach. in not. ad Treutler. vol. 1. disp. 2. th. 10. lit. a.

Veluti quoque pronunciatum memini in causa Eva, Jacobi Schröters Wittiben zu Eckstah/ Mens. Decembr. Anno 1635.

concesserim tamen omninò, † semiplenam esse probationem, quæ sit per unum testem omni exceptione majorem; † scilicet, quia duo testes faciunt probationem plenam, veluti hoc argumento passim utuntur Dd. post Bartol. in l. admonendi 31. ff. de jurejur. Ant. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 1. defn. 4. n. 8. & defn. 18. n. 7. † Quod tamen argumentum alicui ineptum videri possit, quod ita per quatuor testes semiplenè probaretur testamentum, † nisi salvetur per notata Salyceti in l. 3. C. de jurejur. n. 16. ubi docet, speciale esse, quando ad solennitatem actus plures testes desiderantur, quorum uno deficiente actus sit nullus, eoque ad iuramenti delationem perveniri non possit.

Ita Domini in causa Urbani Zollmanns zu Wildensfels/Mense Febr. Anno 1632. (Verba sent. Habt ihr wider Tobias Höfflern Klage erhoben/und nachdeme von euch beyden Beweis und Gegen-Beweis geführt / ist beklagtem Tobias Höfflern das juramentum in supplementum zu leisten zuertant worden. Ob nun wohl ihr als Kläger eure Klage durch einen Zeugen erwiesen und vorbracht habt / in welchem Fall die probatio pro semiplena zu achten / und daher mit dem Juramento in supplementum zu bestärcken / ic.)

DEFINIT. V.

Modò unus ille testis sit omni exceptione major, nec probatio contrariâ præsumptione oneretur.

Quò iusjurandū necessarium sive suppletorium deferatur actori, qui suam intentionem unius hominis testimonio probavit, non solum necesse est, ut testis ille sit omni exceptione major, ut loquitur Justinianus Imp. in l. optimam 14. in fin. C. de contr. & committ. stipular. l. 18. C. de testib. Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 1. defn. 4. n. 8. † Sed etiam ut testimonium illud nullâ contrariâ præsumptione de-

bilitetur. Nam si quæ vel minima præsumptio sit contra testem vel contra producentem, aut etiam contra ipsum testimonium, † non potest videri semiplena probatio, quæ unum duntaxat testem habet, arg. cap. 1. de præsumpt. in sexto. nec ulla ejus ratio habenda est, l. 3. in fin. pr. ff. de testib. Bartol. & Dd. in l. admonendi 31. ff. de jurejur. Anton. Faber. dict. defn. 4. num. 9. Finge, productos fuisse ab actore testes duos, quorum alter dicat, se vidisse vel audisse id, quod per visum vel auditum probari debeat, in eamque rem nominet alium contestem, qui aut neget se tum adfuisse, aut fateatur quidem, sed neget se audisse vel vidisse, quale exemplum ponit Ant. Fab. in Cod. dict. tit. 1. defn. 18. n. 3. † Quò sanè casu non potest non suspectum esse testimonium ejus, qui contestem allegat illum, quem non habet, ut proinde tum locus non sit juramento in supplementum, Ant. Fab. dict. defn. 18. num. 4.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Ob nun wohl ihr als Kläger eure Klage durch einen Zeugen erwiesen und gebracht habt / in welchem Fall die probatio pro semiplena zu achten / und daher wann solcher Zeuge omni exceptione major, und das Gegenwiff ohne Verdacht gebracht worden / mit dem juramento in supplementum zu bestärcken ist / ic.)

DEFINIT. VI.

Non solum actori, sed quandoque etiam Reo deferri potest iuramentum suppletivum: si ita visum fuerit iudici.

Non semper actori probanti, sed etiam quandoque Reo reprobanti rectè deferitur iuramentum suppletorium, Odofred. in l. 3. C. de jurejur. Cyn. ibid. num. 9. Salycet. num. 24. Bartol. in l. 31. ff. de jurejur. n. 57. Andr. Fachin. 1. contr. 18. ut videlicet vel probationum ratio vel personæ qualitas hoc svadet. † Discretionem nempe iudicis id committendum videtur, qui secundum qualitates personarum & rerum circumstantias arbitrabitur, utri potius an actori vel Reo sit deferendum hoc iuramentum, per text. in cap. ult. §. ult. extr. de jurej. l. in bonæ fidei. verb. causa cognita. C. reb. credit. & jurej. Specul. lib. 2. part. 2. tit. de iuramenti delatione. §. 1. n. 8. Hugo Donell. de jurejur. lib. 24. comm. cap. 11. num. 9. † cum aliàs etiam sit iudicis æstimare, quantum probatum sit, l. 3. §. 2. ff. de testib. Joh. Sichard. ad rubr. C. de probatione. † Quod & disertis verbis approbavit Illustrissimus Saxo in Ordin. process. judiciar. tit. 30. vers. Welchem Part aber. Malè siquidem injungeretur actori hoc iuramentum, si pro Reo major esset præsumptio victoriæ & veritatis, aut etiam gravior semiplena probatio, Jafon. in repetit. l. 31. ff. de jurejur. num. 314. Jac. Menoch. de arbitr. judic. quest. lib. 2. cent. 2. cas. 190. n. 20. & seq. Matth. Col. de process. execut. part. 1. cap. 10. n. 140.

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. Da aber dennoch Beklagter in seinem Gegenbeweis gleichfalls einen guten Zeugen und über die noch ferner und bessere Vermuthung der Wahrheit vor sich gehabt hätte / dafür sichs aus eurer Frage ansehen lässet; So wäre ihm das Juramentum in supplementum billich zuertant worden / und ihr hättet euch darüber mit Zuge nicht zu beschweren / V. N. W.)

DEFINIT. VII.

Christiano potius & viro honesto, quàm Judæo, aut pejerare solito iuramentum suppletorium deferri debet.

Non tamen absolutum est iudicis arbitrium circa delationem iuramenti suppletorii, ut pro lubitu actori vel Reo, cui velit, id deferre queat; † Sed diligenter & accuratè circumstantias quasque pensare debet, uter scilicet graviolem pro se habeat probationem, c. ult. §. ult. extr. de jurej. c. 1. §. sacrament. tit. de consues. rebbi feudi, &c. † quæ præsumptio-

- ne contrariâ faciliè possit labefactari, *l. 1. C. qui & ad-*
4 *versus quos ubi Bartol. num. 1.* † num actor vel Reus sit
 masculus aut foemina, quia illi potius quam huic de-
 ferendum est juramentum *C. un. §. inter filiam de-*
functi. 1. tit. si de feudo defuncti content. sit inter dom.
5 *& agnat. Vasalli.* † quia nempè variæ & mutabiles
 sunt foeminae, adeoque ad pejerandum procliviores
c. forus. 10. sub fin. extr. de V. S. de quibus & id ge-
 nus aliis circumstantiis & qualitatibus latissimè agit
 Matth. Berlich. *part. 1. concl. 53. num. 16. & seqq.*
6 † Imprimis verò, quando pares sunt utriusque par-
 tis probationes, qualitas & dignitas personarum at-
 tendi debet, ut si altera persona sit legalior, magis
 honesta, dives, nobilis & similis; altera verò persona
 infamis, inhonesta, pejerare solita, pauperrima, ple-
 beja, illi potius deferatur juramentum, quam huic,
 prout luculenter innuit Saxo Illustriss. in Ord. pro-
 cess. judic. *tit. 30. vers. In was Ansehen/ Ehren und*
7 *Würden iede Part sey.* † Ex quo fit, quod Christianus
 litigans cum Judæo facilius ad juramenti supple-
8 torii præstationem admittatur, † quia Christiano seu
 viro honesto magis creditur quam Judæo, *l. testium.*
3. in pr. & §. 1. ff. de testib. l. un. §. his cunabulis i. vers.
credidit. ff. de offic. præf. prætor. Jason. in repetit. l.
admonendi 31. num. 296. ff. de jurej. Jac. Menoch. de
arbitr. jud. quest. lib. 2. cent. 5. cas. 464. n. 12. & seqq.

Ita Domini in causa David Lauers Erben contra Abra-
 ham Passavi Judæum Pragensem ventilatâ in Prætorio Li-
 psienti, Mens. Febr. Anno 1633. (Verba sent. Würden Zeugen
 bey 4. 5. 6. 7. 8. 9. und 10. und des andern bey 9. Articul
 gethane Aussage vermittels ihres leiblichen Eydes erhalten/
 und also in supplementum schweren/ inmassen sie zu thun
 schuldig/ So erscheinet daraus und sonst allenthalben so viel/
 daß Kläger dasjenige/ so ihnen zu erweisen obgelegen/ und sie
 sich angemasset/ zur Nothdurfft beybracht/ derowegen ist ihnen
 beflagter Jude die geliehenen 1448. Reichsthaler und 22. Gr.
 zusamt den auffgelassenen Landüblichen Zinsen zu bezahlen/
 auch die in dieser Sache auffgewandte Unkosten auff vorgehen-
 de liquidation und Richterliche Ermäßigung zu erstatten schul-
 dig/ B. R. W.)

DEFINIT. VIII.

*Super credulitate etiam juramentum suppletivum
 quandoque defertur.*

- 1** Arbitrium ergò suum judex in deferendò jura-
 mentò suppletorio eò dirigere debet, quo sem-
 per ad jurandum admittat eum, sive sit actor, sive
 Reus, à quo facilius veritas exquiri possit, Ord. pro-
 cess. jud. Elect. Sax. *tit. 30. Defin. preced.* Quid au-
2 tem, † si neuter certam rei scientiam habeat, nec de
 veritate jurare queat? Tum procul dubio super cre-
 dulitate saltem deferendum erit juramentum ei, qui
 semiplenè probavit, & graviolem veritatis atque
3 honestatis præsumtionem pro se habet. † Cum ab-
 surdum non sit, ut super factò etiam alieno de credu-
 litate saltem quis ad jurandum admittatur, Johan.
 Schneidew. *ad §. item si quis postulante 11. n. 89. &*
seq. Instit. de Action. Jacob. Schult. in addit. ad Mo-
dest. Pist. part. 3. quest. 126. num. 189. Reinh. Rosa. in
addit. ad Dan. Moller. part. 1. const. 24. n. 13 Matth.
Coler. part. 1. decis. 116. num. 5. & seqq.

Ita Domini in causa Christophori Drechslers Erben contra
 Hansen Drechslers Kinder zu Halle/ Mens. Majo, Anno 1633.
 (Verba sent. Würden Kläger des ersten Zeugen Wolff Wag-
 ners bey 1. und drittem Articul gethane Aussage vermit-
 telt ihres leiblichen Eydes/ so viel ihnen davon bemust/ bestän-
 den/ u. also in supplementum schweren/ inmassen ihnen zu thun
 obliegt; So erscheinet daraus und sonst allenthalben so
 viel/ daß sie dasjenige/ so ihnen zu erweisen obgelegen/ und sie
 sich angemasset/ zur Noth beybracht haben/ etc.)

DEFINIT. IX.

*Poti potest juramentum suppletorium, etiam post elap-
 sum terminum probatorium.*

Judex juramentum suppletorium in quacunque
 Judicii parte potest deferre, non solum ante, sed
 post conclusionem in causa, & in secundâ instantiâ
 appellationis, *l. general. 12. sub fin. pr. vers. omne*
igitur juramentum. C. de reb. credit. † nempè, quia
 causam officio rescindere potest, Andr. Gail. *lib. 1.*
observat. 108. n. 5. Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 1.
defin. 27. † Alia est ratio partium litigantium, qua-
 rum una vel altera post conclusionem causâ ad jura-
 mentum suppletorium se offerens non admittitur;
 † Sed num saltem post terminum probatorium elap-
 sum? Negat hoc itidem Gail. *dict. observ. 108. num.*
1. quem sequitur in foro Saxonico Matth. Berlich.
part. 1. conclus. 53. num. 62. † quia scilicet supplemen-
 tum est pars vel species probationis, cui certus est
 terminus præfixus, nec elapso eo, ulterior probatio
 admittitur, Const. Elect. *16. §. ult. part. 1.* † Sed ni-
 mirum Const. *illa 16. de veris ac solis probationibus,*
 quæ fiunt per testes aut documenta, accipienda est;
 Atqui juramentum suppletorium non † tam proba-
 tio quam relevatio est ab onere probandi, ut sic in
 foro etiam Saxonico id post terminum probatorium
 elapsum peti posse existimem, juxta tradita Salycet.
in l. 3. C. de jurejur. Andr. Fach. lib. 1. contrav. 17.
Matth. Coler. de proc. execut. part. 1. cap. 10. num. 141.
 † Idque eò magis, quod procul dubio, etiamnum
 post probationes peractas, in arbitrio judicis sit
 juramentum suppletorium ex officio deferre vel
 non, *b. Const. 23. Supr. defin. 1. cur non ergò etiam*
 petitioni actoris vel rei, ad jurandum se offerentis,
 annuere?

Ita Domini in eadem causa Christophori Drechslers contra
 Hansen Drechslers Kinder zu Halle/ Mens. Majo, Anno 1633.

DEFINIT. X.

*Non potest deferri juramentum suppletorium in cau-
 sis matrimonialibus.*

Non semper deferri potest jusjurandum in sup-
 plementum semiplenæ probationis, quod vulgò
 dicitur necessarium sive suppletorium: † Quid enim,
 si is, qui jurare vult, perjurus probetur, aut falsarius,
 aut spurius, aut usurarius, aut infamis eo infamie
 genere, quod per poenitentiam & satisfactionem
 non fuerit deletum, *cap. testimonium 54. extr. de te-*
stib. cap. eam. 7. extr. de rescript. † Quid si non sit
 verisimile id, super quo jusjurandum postulatur, vel
 si is, qui semiplenè probavit, ignoret veritatem, Hip-
 polyt. de Marsil. *in l. maritus 20. num. 7. ff. de quest.*
 † Quid, si causa sit vel præjudicialis, vel odiosa, puta,
 in quâ agatur de temporis præscriptione, Marsil. *sing.*
635. † Quid, si præsumptio sit contra probantem uni-
 us tamen testis fide subnixum, Anton. Fab. *in Codic.*
lib. 4. tit. 4. defin. 44. num. 13. † aut si insolitum sit id,
 de quo jusjurandum petitur, Marsil. *in l. de minore*
10. ff. de quest. † Quid, si probatio semiplena non ne-
 cessario probet, sed præsumptivè aut per præsumpti-
 onem elidatur contrarium, Marsil. *sing. 83.* † Quid, si
 negotium tale, in quo is, qui semiplenè probavit, non
 posset, tametsi maximè vellet, judicem facere adver-
 sarium ipsum, ut in specie *l. in contractibus 14. §. illo*
videlicet 3. C. de non numer. pecun. l. si quis 11. C. de reb.
credit. & jureju. His nimirum aliisque casibus simili-
 bus, quos congessit † Ant. Fab. *dict. defin. 44. & Matth.*
Berlich. part. 1. concl. 54. placet, jusjurandum istud
 suppletorium nullo modo deferri; † Licet in ejus lo-
 cū successerit juramentū purgationis, ut dixi Const.
prac. definit. 14. Petr. Heig. part. 1. quest. 40. n. 24. † Plane,
 nec in causis matrimonialibus licet deferre jusjuran-
 dum necessarium vel in supplementum, Andr. Gail.
lib.

lib. 2. observ. 94. in pr. Bart. in l. 3. n. 2. ff. de jurejur.

Anton. Fab. dict. desin. 44. n. 6. † ne scilicet Reus nolens volens, si actor juraverit, in matrimonium detruderetur, quod esset contra libertatem matrimonii, quamvis & hoc casu imponi queat juramentum purgationis, ut dixi Const. preced. desin. 3.

Ita Domini in causa Hansen Riedens zu Quedlinburg/Menf. Jan. Anno 1635. (Verba sentent. Hat Magdalena Eib. 198 euch wegen versprochen Ehe belanget/ so ihr aber nicht geständig seyd/ ic. So ist Klägerin ihr Zürgen/das ihr nemlichen von euch die Ehe versprochen worden/zu Recht zu erweisen und bezubringen schuldig. Und sie mag mit der angebotenen Endesleistung/oder auch auf allen Fall/mit dem Juramento suppletorio, nach Gelegenheit dieser Sachen nicht zugelassen werden/W. N. W.)

DEFINIT. XI.

Nec in causis criminalibus, quando poena corporis afflictiva venit infligenda.

Pariter nec in causis criminalibus locus est delationi jurisjurandi in supplementum probationis, Ant. Fab. in Cod. lib. 4. tit. 1. desin. 43. num. 1. Dan. Moll. bic num. 10. & seqq. Jason. in repet. l. admonendi. 31. ff. de jurejur. num. 274. Mynsing. cent. 2. observ. 87. Joh. Crot. de testib. part. 2. num. 12. & seqq. Jac. Menoch. de arbit. jud. quest. lib. 2. cent. 5. cas. 464. n. 1. & seqq. † Tum, quia causae hae sunt gravissimae, in quibus non licet jurare in supplementum, ex communi Dd. sententia, Gloss. in l. 3. C. de jurejur. verb. decidi sub fin. & in c. ult. §. extr. de jurejur. verb. probatione. Mynsing. cent. 1. observat. 68. num. 4. Nicol. Boër. decis. 85. num. 3. Frider. Pruckman. vol. 1. consil. 10. num. 88. † Tum, quod in criminalibus requirantur probationes certissimae & luce meridiana clariores, l. ult. C. de probat. l. qui sententiam 16. C. de pen. l. ult. C. si ex fals. instrum. Sed hoc ita, si in causa criminali poena corporis afflictiva veniat infligenda; † Ceteroquin, si levius sit crimen, quod obtenditur, ut ex eo non nisi multa pecuniaria irrogari possit, placet perinde jusjurandum hoc deferendum esse, atque si de civili negotio tractaretur, l. 3. §. 1. vers. si ve poenali actione ff. de jurejur. Jason. in repetit. l. admonendi 31. num. 275. ff. de jurejur. & ibi Joach. à Beust. n. 256. & seqq. Nicol. Boër. decis. 86. num. 2. Dan. Moller. bic n. 12. † Quod eo magis admittendum, si Reus non alias innocentiae suae probationes habeat, quam quas ex ipsius actoris jurejurando velit desumere, propter favorabilissimam innocentiae probationem; l. absentem 5. ff. de pen. Anton. Fab. in Codic. dict. desin. 43. num. 3.

Ita Domini in causa Hansen Asmus von Beulwitz zu Plauen/Menf. Aug. Anno 1620. (Verba sent. Dieweil der gesungene Asmus von Beulwitz zu mehrer Ausführung seiner Unschuld noch andere Zeugen angegeben/und das dieselbe gleichfalls abgehört werden möchten/in seiner Supplication unterthänigst gebeten/Als ist er mit fernern Beweis/ damit er sich Ubertreus nicht zu beschwören haben möchte/innerhalb Sächsischer Frist nochmals zulässig/Über das gebetene Jurament, in supplementum hat nach Gelegenheit disfalls nicht statt/W. N. W.)

DEFINIT. XII.

In probanda consanguinitate potest deferri juramentum suppletorium, ut juretur saltem de credulitate.

Dubitari equidem posset, an jusjurandum suppletorium admitti deberet in probatione consanguinitatis, cum ea verè sciri vix queat, quippe quae non cadit in externos corporis sensus, Dec. consil. 321. n. 5. Jos. Mascard. de prob. concl. 410. num. 21. Solet enim tale juramentum nemini deferri, nisi qui scit veritatem. † Sed videtur omninò sufficere, de credulitate saltem jurari, cum nec probatio

per testes alia praecise requiratur, quam ut de credulitate deponant, ob difficultatem nempe hujus probationis, quae facit, ut etiam † per conjecturas & praesumptiones consanguinitas probari queat, arg. l. filium 6. ff. de his qui sunt sui vel alien. jur. Bartol. in l. si quis ex argentariis 6. §. ult. ff. de edend. † Quin. & validum est hoc casu testimonium auditus de auditu, si consanguinitas ultra quartum gradum veniat probanda, Felin. in cap. licet. 47. num. 2. extr. de testib. Joseph. Mascard. de probat. vol. 2. concl. 844. n. 5. † Quidni ergo ipsemet actor vel Reus etiam, super consanguinitate de credulitate in supplementum jurare possit? ut rectè docet Modest. Kilt. part. 2. quest. 83. & p. 3. quest. 128. quia in persona, quae vicem unius testis jurejurando suo supplet, talis sufficit scientia, qualis pro qualitate negotii ejusque in teste requiritur atque admittitur. † Succedit enim jurans in supplementum in locum unius testis, Bald. in l. bonorum 2. num. 6. vers. quia loco unius testis C. de bonor. possess. secund. tab. Jac. Schult. in addit. ad Modest. Pitt. dict. quest. 128. num. 50. † At qui in alterius vicem succedit, naturam ejus, cui substituitur, induit, c. Ecclesia. 3. extr. ut lit. pendens. Jason. in l. 10. §. 2. num. 2. si quis caus.

Ita Domini in causa Catharina Barthel Kreins Ehe-Weib contra Gertrauden Peter Klangens Wittibe zu Weissenfels/Menf. Maj. Anno 1633. (Verba sent. Würde Beklagte Wittibe vermittelt ihres leiblichen Eyses erhalten/und das sie anders nicht wisse/nach glaube/als das sie der verstorbenen Catharinen Simon Bogels Wittiben nechte Freundin/ auch von ihr iederzeit davor gehalten worden/ schweren/ inmassen sie zu thun schuldig/ So würden ihr die legitimen 100. fl. von Klägerin billich abgefollget und ausgeantwortet/W. N. W.)

DEFINIT. XIII.

Non potest exigere juramentum calumniae, qui jurare tenetur in supplementum.

Ruina petit juramentum calumniae, qui in supplementum jurare jussus est, Andr. Rauchb. art. 1. quest. 11. num. 35. † Nempe, quia juramentum suppletorium legale est & à judice defertur, quò casu calumniae jusjurandum neutiquam locum habet, Ordin. process. judic. Elect. Saxon. tit. 18. §. Es hat aber dieser Eyd vor Befehrd/ ic. † Nec enim Judex calumniari praesumitur l. 3. §. 1. ff. quod met. caus. l. vir bonus 18. ff. judicat. solv. l. 17. §. ait prator. 5. ff. de appellat. l. 137. §. cum ita 2. ff. de V. O. † nec ulla suspicio calumniae in leges, quae sanctae sunt, cadere potest, l. sacra. 9. §. proprie. 3. ff. de rer. divis. Jacob. Schult. observat. 56. num. 28. Jac. Thoming. decis. 44. num. 20.

Ita Domini in causa Melchior Haberlandes zu Hertzberg/Menf. Febr. Anno 1618. (Verba sent. Habt ihr Hansen Mollenbergern um ein Stück Ackers in Anspruch genommen. Und nachdem ihr auf vorgehendes rechtliches Erkantnis Beweiß gefuhret/ist euch das Juramentum in supplementum zuertant worden/ ic. So seyd ihr dasselbige zu leisten schuldig/ dem Eyd vor Befehrd aber seyd ihr zu fordern nicht berechtiget/W. N. W.)

DEFINIT. XIV.

Nemo ad juramentum paupertatis admittitur, quò non prius de paupertate aliquo modo fidem fecerit.

Nepauperes justam litigandi causam foventes in defensu relinquuntur, judiciales expensae non modo ipsis remittendae, sed & advocatus vel procurator ex officio adjungendus est, qui exsoluto sibi honorario ex fisco publico, patrocinium iis praestet, ut dixi Supr. Const. 1. Desin. 25. † Non aliter tamen, quam si litigantes juramentum praestiterint paupertatis, c. statutum 11. §. insuper extr. de rescript. in 600 Ordin. process. Judic. Elect. Saxon. tit. 1. §. Wir de sich nun so viel/ ic. Andr. Gail. lib. 1. observat. 43. num.

- 3 *num. 18.* † Nec quisquis indifferenter paupertatem allegans ad jurandum admittitur; Quid enim, si de perjurio suspectus falsam paupertatis lamentationem objiceret, aut verè pauper non esset? † Quem vulgò definiunt, qui non habet 50. aut 100. aureos in bonis, *arg. l. 10. ff. de accusat. §. 3. inst. de success. lib.*
- 5 † Sed rectius hoc iudicis arbitrio committitur, Valas. *in l. 3. num. 264. ff. de iurisdic. Jacob. Menoch. de arbitrar. iudic. quest. cent. 1. cas. 61.* † Quid itidem, si paupertatem proprià culpà sibi accersivisset? qui certè privilegio paupertatis non gaudet, Jafon. *in Auth. res quæ n. 20. C. com. de legat.* Andr. Tiraq. *de LL. connub. gl. 8. n. 288.* Ventur. de Valent. *in parth. litigios. lib. 1. cap. 11. num. 31.* Frider. Pruckm. *vol. 2. consil. 16. num. 8.* † Placuit ergò, de paupertate fidem aliquo modo facere eum, qui se hâc exceptione tuetur, priusquam ad iuramentum paupertatis admittatur. † Quò & respexisse videtur Saxo Illustrissimus in *dict. tit. 1. §. Würde sich nun verß. Sie das juramentum paupertatis nach eingenommenen Erkündigung schweren/2c.*

Ita Domini in causa Matthai Tarens contra Hansen Mabusen zu Buchholz/Menf. Majo 1632. (Verba sent. Würde Kläger gnugsamen Schein / daß er dermassen unvermögend / daß er diese Rechtfertigung nicht sönte vorlegen / zu den acten bringen / inmassen er zu thun schuldig / so ergienge alsdenn wegen des Juramenti paupertatis ferner was recht ist / W. N. W.)

DEFINIT. XV.

Minorationis iuramentum non solum in rei ipsius ablata, sed etiam damnorum æstimatione locum habet.

- 1 PRæter juris civilis rationem, introductum est de jure Saxonico, ut is, qui per vim damnum alicui intulit, æstimationem ejus ab adversa parte factam præstare, vel eandem juramento proprio deminuereteneatur *art. 47. & 51. lib. 3. Landr.* † ex quò juramentum hoc minorationis, vel minutionis vulgò appellari consuevit, Matth. Coler. *de process. execut. in pref. num. 15.* Andr. Rauchb. *p. 1. quest. 9. num. 3. & 4.* Hartm. Pistor. *p. 1. quest. 16. num. 1.* Joh. Schneidewin. *ad §. ex maleficiis 18. num. 19. inst. de action.*
- 3 † Videtur autem juramentum hoc tantummodò obtinere in æstimatione rei ablata, non etiam damni dati, veluti ex verbis textuum in *dict. art. 47. & 51.* colligere est. † Nec sine ratione, quoniam ei, qui rem abstulit atque ita vidit & contrectavit, de valore atque æstimatione ejus optimè constare potest, ut mirum haud sit, cur æstimationem ab actore factam proprio juramento deminuereteneatur. † Quæ ratio in damno alteri illato prorsus cessat, siquidem de eo, utpote extrinsecus accedente, is qui damnum dedit, notitiam habere non potest, sed de hoc magis ei, qui damnum passus est, constat, ut proinde ad damna, dispositionem illam juris Saxonici nequiquam accommodate liceat, † cum à separatistis non rectè inferatur, *l. ult. ff. de calumniat. l. neque natales. 10. C. de prob.* † nec statutaria dispositio ad casus alios extendi debeat, *c. cum dilectus. 8. extr. de consuetud. c. cum expediat. 20. extr. de Elect. in 6to l. 2. C. de nox. action.* veluti differit Hartm. Pistor. *dict. quest. 16. n. 6.* † Sed quicquid sit, vulgò receptum est, ut non solum res ipsa ablata, verùm etiam damna ab actore æstimari possint, & æstimationem hanc Reus vel præstare vel juramento deminuereteneatur, *teste ipsomet Hartm. Pistor. dict. quest. 16. num. 9. & seqq.* † ut proinde ab hâc sententiâ observantia juris Saxonici approbatà minimè sit recedendum, *l. minimè sunt mutanda 23. ff. de lb. l. quod si nolit. 31. §. quia. 10. assidua. 20. ff. de adil. edit.* † Quam & in provinciis

sui Electoratus expressâ sanctione confirmavit Illustrissimus Saxo in Ord. process. judic. *tit. 31. verß. Darum soll auch nachmals.*

Ita Domini in causa des Fischer-Handwercks zu Wittenberg contra Apel von Ebeleben zu Warthenburg / Menf. Apr. Anno 1592. (Verba sent. Habt ihr dem Fischer-Handwerck zu Wittenberg ertliche Fisch-Nege abgepfandtet/darenthalb. n. se euch belanget/die Nege/Schäden-und interesse, so viel sie damit die Zeit über/als sie in euren Gerichten gewesen / und wie threm Fischer-Handwerck erwerben können / auff eine nababastte Summa Geldes auff ertliche 100. fl. erstreckende taxiret, und euch/was ihr mit eurem Eynde daran nicht verwardern würdet / darein zu vertheilen gebeten. Ob nun gleich bemeldete Nege in euren Gerichten liegen blicben/und ihr derselben immittelst keinen Nutzen noch Frommen gehabt / auch nicht wissen könnet / ob und wie oft die Fischer mit solchen thren Nezen unterdes gefischt / und was oder wie viel sie damit gefangen und erworben haben möchten; Da aber dennoch wehremeldete Fischer die angemastte Gerechtigkeit wider euch ausführen möchten/So wäret ihr ihnen der wegen / ihre geklagte Schäden/so viel ihr daran mit eurem Eynde nicht verwardern möchtet / zu erstatten verpflichtet / W. N. W.)

DEFINIT. XVI.

Post gvarandam & litis contestationem, non est audiendus actor, petens Reo jusjurandum minorationis imponi.

Cum post gvarandam vel litis contestationem simpliciter & purè factam, delatio juramenti fieri nequeat, *supr. Const. Elect. 11. hâc part. 1. & ibi Defin. 14.* Hartm. Pistor. *p. 4. quest. 22. num. 7.* Jacob. Schult. *observ. 48. num. 16.* Chil. König. *in process. cap. 53. num. 3.* nec audiendum esse actorem, si post gvarandam vel litis contestationem petat imponi Reo jusjurandum minorationis, dixeris rectissime, † ne forsitan per hanc petitionem nimis ieram inducatur libelli mutatio, quæ post litis contestationem & gvarandam non admittitur, *dict. Const. Elect. 11. b. part. 1.* Chil. König. *in proc. cap. 48. Dd. in l. edita. 3. C. de edendo. & in §. si minus 36. Inst. de action.* † Obloquitur equidem Andr. Rauchbar. vel propterea saltem hoc juramentum post gvarandam & litis contestationem admitteps, quod id non à parte parti, sed à iudice vel lege deferatur, adeoque juramentum legale sit, quod post litis contestationem imponi queat, *in part. 1. quest. 9. num. 8. & multis seqq.* † Sed vel non concesserim hoc Rauchbaro, ecquis enim non videt, à parte juramentum minorationis deferri, in cujus solius potestate sit, arbitrio Rei jurato æstimationem committere vel non, præsertim cum & Reus præcisè non teneatur jurare, sed taxatione actoris stare queat, secus atque Rauchb. *dict. quest. 9. n. 19.* existimat, juramentum nempe hoc necessitatem præstandi afferre, quin nec aiter Reo hoc juramentum decernendum esse, quàm si actor id petierit, & ita Reo detulerit, fatetur ipsomet Rauchb. *dict. quest. 9. n. 44.* † Vel dixerim, petitionem jurisjurandi minorationis post litis contestationem vel præstitam gvarandam propterea non admitti, ne quantitas in libello expressâ, postea deminuat, atque ita mutatio fiat libelli post præstitam gvarandam vel hitem contestatam contra *art. 63. lib. 1. art. 15. lib. 2. & art. 14. lib. 3. Landr. Const. Elect. 11. part. 1.* † De quo certè hodiè minus dubium est in provinciis Electoratus Saxonici propter Sanctionem expressam in Ord. pr. jud. *tit. 31. verß. Jedoch wö fern Kläger vor der Gewehr und Kriegs-befestigung die petition seiner Klagen darauff gerichtret/ dann herr nach ist er damit nicht zu hören/2c.*

Ita Domini in eadem causa des Fischer-Handwercks zu Wittenberg/ contra Apel von Ebeleben zu Warthenburg / Menf. April. Anno 1592.

DEFINIT. XVII.

Juramentum minorationis locum habet saltem in vi ablativâ vel expulsiâ, non etiam in realibus injuriis persone illatis.

EXtra controversiam est, quod juramentum minorationis vel minorationis locum tantummodo habeat in casu violentiæ, damno scilicet per vim dato, uti manifestum redditur ex verbis *art. 47. & 51. l. 3.* Landr. *Mit Gewalt oder ohne sein Vorwissen/Hartm. Pistor. part. 1. quest. 16. num. 12.* † veluti si quis oppignorationis nomine, minus tamen rite factæ, animalia alterius ceperit, eaque cum damno Domini aliquandiu detinuerit. † *An ergo etiam in injuriis realibus violenter persone alicui illatis, verbigratia, manu in rixâ amputatâ?* Ita quidem sentit Dan. Moll. *lib. 3. semestr. 38.* Andr. Rauchb. *part. 1. quest. 9. in pr. & 29.* Matth. Coler. *de aliment. lib. 3. cap. 12. num. 21.* veluti etiam hoc casu à Dominis Assessores Collegii Juridici Wittebergenfis, juramentum minorationis admissum esse, eamque sententiam multis in aula Electorali placuisse testatur Hartm. Pistor. *dict. quest. 16. in fin.* † Sed loquitur dispositio Saxonica disertis verbis, de rebus solummodo vi ablati, *in dict. art. 47. & 51.* Wer dem andern ichtwas nimmt/ & ibi. Wiedergeben, † Ex quo rectissime infert Hartm. Pistor. *dict. quest. 16. num. 17.* Juramentum minorationis non nisi in vi ablativâ vel expulsiâ obtinere, quia nempe verbis statuti inharendum est, *l. 1. §. Licet. 20. vers. in re igitur dubiâ. ff. de exercit. act. l. quod. constitutum 21. ff. de milit. testam. l. constitutionibus 24. ff. ad municip. † ac proinde non audiendum esse actorem, si taxationem vel æstimationem injuriarum realium sibi illatarum, vel manus amputatæ juramento Rei committere velit, † præsertim, quia pro injuriis ejusmodi realibus, certa est statuta æstimatio sive Wergeldum in Jure Saxonico, in art. 16. lib. 2. Landr. ut vel propterea etiam non liceat devenire ad juramentum minorationis, quippe quod iis in casibus duntaxat obtinet, in quibus anceps & dubia est rei alicujus æstimatio, d. art. 51. lib. 3. Landr. ut demonstrat Hartm. Pistor. *dict. quest. 16. circa fin.* † Eaque sententia disertè fuit approbata à Saxone Illustrissimo in Ordin. process. judic. tit. 31. §. Diweil aber auch/ &c.*

Ita Domini in causa Simon Conrads contra Gottfried Suchsen zu Dresden/Mens. Feb. Anno 1627. (Verba sent. Ut es hat das gebetene Juramentum minorationis nach Gelegenheit diffalls/ und der zugesügten Beschädigung nicht statt/ B. N. W.)

Et in causa Christophori & Petri der Kirchbäcke wider Hanssen Reicheln und Consorten zu Dresden/Mens. Jul. Anno 1603.

DEFINIT. XVIII.

Minutionis juramentum Reo, sed juramentum in litem auctori desertur, & quomodo hæc duo juramenta convenient, & vicissim ab invicem differant.

Nulla reperitur juramenti species magis cognata & affinis minorationis juramento, quam jusjurandum in litem, usque adeo, ut hæc duo pro eodem posuerit Christ. Zobel. *in gloss. art. 47. lit. B. lib. 3.* Landr. † quia utroque juramento æstimatione rerum abreptarum vel invasorum, sive damnorum datorum manifestatur, *l. si quando 9. C. unde vi l. cum furti. 9. ff. de in lit. jurand. cap. ult. extr. de his, que vi metus v. caus. † & utriusque etiam juramento locus est ita demum, si adfit probatorum difficultas, dict. l. si quando 9. & ibi. Plotus §. 2. n. 2. & §. 22. n. 1. Dan. Moller. lib. 3. semestr. cap. 38. n. 3. † Nihilominus tamen differunt etiam ab invicem hæc duo juramenta.*

Carpz. Definit. Vol. I.

Nam juramentum minorationis imponitur saltem ob violentiam *Defin. præced.* † Sed juramentum in litem tam ob violentiam *d. l. si quando. 9. C. unde vi.* quam ob dolum vel contumaciam, quandoque etiam ob latam culpam; *l. r. l. 2. l. in actionibus 5. l. tutor. 8. ff. de R. V. sed et si lege 25. §. hæc verba. 10. ff. de petit. hered. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 9. num. 30.* † Deinde, standum est præcisè juramento minutionis, ne c Reus, qui actoris taxationem moderatus est, suo juramento in plus vel minus condemnari potest: † Contra juramentum verò in litem Reus probationes contrarias inducere non prohibetur, Plot. *dict. loc. §. 48. num. 22. cum seqq.* prout in aliis etiam juramentis, quæ vel ex legis, vel statuti dispositione deferuntur, observatur, Rauchb. *dict. quest. 9. n. 35.* † Denique etiam minutionis juramentum Reo, *art. 47. & 51. lib. 3. Landr.* at juramentum in litem auctori desertur, *l. vulgò præsumitur 7. ff. de in lit. jur.* Andr. Rauchb. *dict. qp. 9. n. 28.*

Ita Domini in causa Matthes Eöfen und George Mölsken contra Urban Müllern ventilatâ coram Senatu Lipsensi Mens. Sept. Anno 1628. (Verba sent. Diweil Beklagter sich ausdrücklichen erkläret/das er nicht schweren/und die verlassene Gerade endlichen anzeigen wolle/ So werden nummehr Klägerer Eheweibere auff vorgehende richtige Liquidation Würderung und Gerichtliche Moderation der mangelnden Geradesstücke wider Beklagten in litem zu schweren billich zugelassen/B. N. W.)

Et in causa Michael Wütners contra Christian von Starshedel zum Hain/ Mens. Majo, Anno 1634. (Verba sent. Würde Kläger die angegebene und moderirte Summen endlichen erhalten/und schweren/das er die abgenommenen mobilien so hoch und nicht geringer/ als er sic in dem Verzeichniß fol. 196. angegeben/ achte/ auch so viel/ und nicht darunter von seinem Hab und Gütern verlohren/ und entbehren müßte/ &c. So wäre Beklagter obgedachte Summen Klägern abzutragen schuldig/ und in Mangelung gültlicher Entrichtung würde ihm darzu gebührlichen verhoffen/ B. N. W.)

DEFINIT. XIX.

In omnibus actionibus hodie in litem jurari potest.

Duas vulgò faciunt species jurisjurandi in litem actionis nempe & veritatis, illo permitti ajunt, actori rem æstimare pro arbitrio, *l. 1. l. 8. ff. de in lit. jur. l. 68. ff. de R. V. l. 54. ff. mandat.* † hoc verò quanti reverâ res est, *l. 2. §. 1. ff. de in lit. jur.* † Illud in bonæ fidei saltem judiciis arbitrariis atque directis ob dolum, hoc verò indifferenter in omnibus judiciis etiam ob culpam locum habere asserunt, *l. 5. in pr. & §. ult. & l. seq. l. 2. l. 4. ff. de in lit. jurand.* Hugo Donell. *in prælud. & ad l. 1. n. 5. ult. n. 6. & 8. & ad dict. l. 5. §. ult. n. 14. 20. & 21. ff. de in lit. jur. & ibi etiam Duar.* † Sed suspecta alicui videri possit hæc distinctio, siquidem etiam per juramentum, quod affectionis dicitur, juratur quanti res est, licet non æstimatione communi, sed jurantis: † Atque necessum est, quâcunque specie hujus jurisjurandi res æstimetur, condemnationem fieri, quanti in litem juratum est; † Et subtiliter disputat Anton. Fab. *lib. 10. ronjess. 1. & 13. & decad. 17. Error. 8.* nunquam jurari posse in litem, qui aliquo modo affectioni jurantis indulgeatur, ut ita nunquam simpliciter dici queat, æstimari reiti; quanti reverâ est: † Etsi verò lubens fatear, prædictam distinctionem ab Interpp. fuisse receptam, ac commode etiam retineri atque defendi posse, siquidem in casu, quo exercetur dolum & contumacia Rei, quo in infinitum jurari posse Jcti tradunt, constat, indulgeri affectioni jurantis; † quod non concedendum ob solam culpam, *dict. l. 2. l. 5. §. ult. l. 8. ff. de in lit. jur.* † Non memini tamen, in praxi differentiam hæc multum attendi, quin potius arbitrio judicis relinqui, quando juramentum hoc, sive affectionis, sive veritatis, deferendum existimet; † Nam

- 10† Nam circa jusjurandum in litem, arbitrio judicis multum esse tribuendum, satis apparet ex l. 4. §. 12. & 3. l. 5. §. 3. & 4. ff. de in lit. jurando. † Ex quo fit, ut hodiè non solum in omnibus bonæ fidei actionibus sive in rem, sive in personam, quibus res restituitur, sed etiam in strictis judiciis arbitrariis & non arbitrariis ex causâ justâ atque sufficiente in litem juretur, ut notat Andr. Rauchb.
- 12 part. 1. quest. 9. num. 32. † Quin & in bonæ fidei judiciis contrariis, præsertim si non de damnò pecuniariò, sed de fide ruptâ agatur, Plot. in l. si quando 9. §. 20. & §. 39. C. und. Vi. Rauchb. dict. loc.
- Ita Domini in causa Hansen Christophs von der Planitz zu Auerbach/Menf. Sept. Anno 1634.
- Et in causa Hansen von Eichberg zu Hoffen/Menf. Febr. Anno 1593.

DEFINIT. XX.

Juramentum in litem non respuit moderationem judicis, qua tamen præstationem juramenti præcedere debet.

- 1 PRæter differentias inter juramentum minorationis & in litem, de quibus dixi Defin. 18.
- 2 † alia adhuc existit, nempe quod per illud damnnum ab ipso Reo æstimetur absque alia judicis taxatione, art. 47. & 51. lib. 3. Landr. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 9. num. 3. & 34. † At juramentum in litem taxationem & moderationem judicis recipit, l. videamus 4. §. 3. l. in actionib. 5. §. 1. ff. de in lit. jur. l. 3. §. præterea. 2. ff. ad exhib. l. tutor. 8. ff. de in lit. jur. l. si quando 9. C. unde vi. † Quod quidem alicui mirum videri possit, præsertim quando propter dolum & contumaciam rei in litem juratur, in cujus poenam indulgetur actori, etiam jurare in infinitum, ut proinde ipsum non immeritò ad rationem juris antiqui suspectum videatur Anton. Fab. decad. 18. Error. pragmat. 9. & lib. 16. conject.

17. † Artamen ipsissima æquitas judicem ad taxationem impellit, ne in arbitrio sit ejus, qui jurare debet, ut affectioni suæ in infinitum indulgeat, Ant. Fab. in Cod. lib. 5. tit. 32. defin. 1. num. 4. atque ita jurando in infinitum perjurio & delicto anfa datur, præsertim cum in hoc juramentò nunquam censeatur exclusum judicis arbitrium, Defin. præced. † Præcedat autem moderatio judicis ipsum juramentum, necesse est, dict. l. 4. §. 2. & l. 5. §. 1. ff. de in lit. jur. † ne, si juratum fuerit, difficile sit juramentum retractari, arg. l. 9. C. unde vi l. 4. §. 4. ubi Dd. ff. de in lit. jur. Anton. Faber. dict. tit. 32. defin. 1. num. 5.

Ita Domini in causa Christophori Königsfeld zur Naumburg/Menf. Sept. Anno 1630. (Verba sent. Würdet ihr nun die vermissete Sachen liquidiren, und in einen gewissen Anschlag bringen/ dieselbe folgendes Gerichtlichen moderiren und mäßigen lassen / und dann das recht so viel / als die Gerichtliche moderation besaget / aus obgedachtes eueres Schwiegervaters Verlassenschaft entwendet worden / wider eure Stieff-Schwiegermutter in litem schweren / immassen ihr dergestalt damit billich zugelassen werdet; So würde gedachte eure Stieff-Schwiegermutter euch dasselbe zu ersetzen und zu bezahlen vertheilt und angehalten / V. R. W.)

Item in causa Matthes Eoffern und Georgii Modens contra Urban Müllern zu Leipzig/Menf. Febr. Anno 1603. (Verba sent. Die weil Klägerer Eheweibere das ihnen zuerkante Juramentum in litem auff vorgehende Liquidation und Gerichtliche Moderation wärcklichen geleistet / und daß die geforderte Geradenstücke 55. fl. 13. Gr. 6. Pf. werth seyn / geschworen; So ist Beklagter Klägern angeregte Summa Geldes der 55. fl. 13. Gr. 6. Pf. zusamt denen in dieser Sachen aufgelauffenen / und ohne End angegebenen Unkosten / so hiermit auff 15. Thal. 19. Gr. gemäßiget werden / zu erstatten schuldig / in Mangelung gültlicher Ererichtung wird Klägern darzu gebührlichen geholfen / V. R. W.)

Item in causa Hansen Wolffens von Wolfframsborff contra seine Unterthanen und Pferde, Tröhnere daselbst/Menf. Jun. Anno 1626.

Et in causa Michael Wüttners contra Christian von Staroschedeln zum Hayn/Menf. Majo, Anno 1634.

CONSTITUTIO XXIV.

PARTIS PRIMÆ.

Ob und wie die Endesleistung den Erben zu zuerkennen sey?

Nurinnen haben unsere Schöpfer stille wider einander gesprochen / etliche haben in dem Fall / wann der / so einen End schweren sollen / für der Leistung gestorben / alsdann die Sache auff ordentliche Beweifung richten wollen. Etliche haben geachtet / obwohl die Erben mit dem Ende super Veritate zu verschonen / daß sie dennoch / damit der vorige proceß und Urtheil nicht ganz cassiret / de credulitate zu schweren zuläßig seyn solten.

Wir lassen uns solche letzte Meinung gefallen / nemlichen / wenn das Urtheil des Endes haben bey Leben des Parts gesprochen / er den terminum bey seinem Leben nicht verfließen lassen / und sich des Endes expressè sine causa in actis, oder sonst nicht geweigert / daß alsdann Juramentum credulitatis in heredibus statt haben / und auch also darauff gesprochen werden soll.

Juramentum an & quatenus heredibus sit imponendum?

In hac quæstione contraria in Scabinatibus nostris reddita fuere responsa. Quidam enim defunctò eo, qui jurare debuit, ante juramentum præstitum, ordinariâ probatione opus esse existimârunt. Alii contra, etsi heredes, ut de veritate jurarent, cogendos non esse concesserint, ne tamen prior processus & sententia super eo lata prorsus in irritum redigerentur, saltem ad juramentum credulitatis eos admittendos censuerunt; Idque nos probamus, ita mirum, ut ubi sententia de præstando juramento, vivo quopiam prolata, is, qui jurare debuit, intra terminum ei præfinitum decedens, juramentum expressè sine causa in actis aut aliàs non recusavit, tunc juramentum credulitatis in heredibus locum habet, & ita pronunciarî volumus.

DEFINITIONES.

1. Factum defuncti, heredis scientia, sive notitia committi potest, non etiam ejus conscientia.
2. Defuncto eo, cui juramentum est delatum super facto proprio, antequam illud prestitum fuerit, heredes ejus saltem de credulitate jurare tenentur.
3. Non tenentur heredes jurare de credulitate super facto conscientia Rei commissio, si is ante conceptionem vel publicationem sententia decesserit.
4. Aliud tamen hoc casu dicendum est, si factum non solum conscientia defuncti, sed & ejus scientia atque notitia fuerit commissum.
5. Pendente Leuteratione licet jurare jussus decesserit, ejus tamen heredes de credulitate jurare tenentur.
6. Defuncto auctore ante prestitum juramentum si re relatum, ejus heredes quoque de credulitate jurant.
7. Admittuntur quoque heredes ad juramentum cre-

- dulitatis, si defunctus in probationibus, quibus conscientiam suam exonerare voluit, decesserit.
8. Non exigendum est juramentum veritatis principale ab heredibus, etiamsi de facto defuncti bene sint informati.
9. Heredes de credulitate jurare jussi, ad evitandum juramentum, probationibus uti possunt.
10. Juramentum credulitatis heredes precise tenentur prestare, nec illud referre possunt.
11. Pupilli juramentum pariter judiciali sibi delatum & credulitatis in propria persona tenentur prestare, sed suspenditur actus jurandi, donec ad pubertatem pervenerint.
12. Juramentum tamen Credulitatis prestare possunt tutores nomine pupillorum, quando coheredes majorem concurrunt.

DEFINIT. I.

Factum defuncti, heredis scientia, sive notitia committi potest, non etiam ejus conscientia.

1. **H**eredi vel alii Successori de facto alieno, puta, defuncti vel alterius prædecessoris, cum quo judicium nondum est coeptum, juramentum deferri haud posse, expediti juris est, l. Marcellus 11. §. jurare autem cum vir. 2. ff. de act. rer. amotar. l. vi. de amus. 4. ff. de in lit. jur. l. 34. §. 3. ff. de jurejur. 2. † quia hæres justam & probabilem rerum a defuncto gestarum ignorantiam habere censetur, l. generaliter. 12. C. de jurejur. l. qui in alterius 42. ff. de R. jur. l. si sterilis 21. §. ff. de act. empt. l. ult. ff. pro suo. Jac. Thoming. part. 1. decis. 45. num. 1. & seqq. Johan. Schneidewin. ad §. item si quis postulante. 11. Inst. de action. n. 87. & n. 109. Christ. Zobel. part. 1. differ. 28. num. 2. & seq. Mynsing. cent. 1. observ. 13. in pr.

3. † Quod cum jure Saxonico nullibi reperiatur immutatum, quin standum sit dispositione juris communis, nec proinde super facto defuncti in foro Saxonico hæredi juramentum deferre liceat, dubitandum prorsus non est, arg. l. sancimus 27. C. de testam. l. precipimus. 32. in fin. C. de appellat. † veluti tradunt post Gloss. ad text. germ. Landr. lib. 1. art. 6. num. 3. Geor. Rotschitz. in proc. part. 1. art. 11. n. 5. & 6. Joh. Schneidewin. act. §. item si quis postulante 11. n. 87. Inst. de act. Frider. Pruckman. vol. 1. consil. 2. n. 338. & seqq. † Sed hoc ita, si actor factum defuncti conscientia heredis committere velit, ihm die Klage ins Gewissen allein stellen / quod facere non potest.

6. † Cateroquin, si scientia & notitia heredis factum defuncti committatur, (wann die Klage in sein Gewissen / Wissenschaft und Wohlbewust gestellt wird) eum jurare teneri vel exinde patet, quod hoc casu saltem de credulitate sit jurandum, aut potius de ipsa ignorantia, quod jurans de facto nullam habeat notitiam. † Ex quo etiam de facto alieno quilibet notitiam atque scientiam suam jurato aperire obstrictus est, ut demonstravi supra Const. Elect. 12. defn. 40. Ord. process. jud. El. Sax. tit. 18. §. weil es aber. Chil. König. in process. cap. 66. Matth. Coler part. 1. decis. 116. n. 7. Matth. Wesenb. in supplem. ad Joh. Schneidew. dict. §. item si quis postulante 11. n. 89. lit. a. Inst. de action. Jacob. Schult. in addit. ad Modest. Pistor. part. 3. quasi. 126. n. 189. Reinhard. Rosa ad Moll. hic n. 13.

Ita Domini in causa Caspari Eberleins zu Bitterfeld / Mens. Majo, Anno 1628. (Verba sent. Ist euch Hans Wollenstein mit 87. fl. verhaftet gewesen / deswegen ihr nunmehr nach seinem Absterben / seine Erben zu belangen / und ihnen die Klage in ihr Gewissen / Wissenschaft und Wohlbewust zu stellen

Carpz. Definit. Vol. I.

DEFINIT. II.

Defuncto eo, cui juramentum est delatum super facto proprio, antequam illud prestitum fuerit, heredes ejus saltem de credulitate jurare tenentur.

Accidit quoque sæpius, ut de proprio facto quis conventus, & juramentum sibi delatum prestare, suamque conscientiam purgare per sententiam jussus, decessat ante præstitum juramentum, ubi converti solet, annon heredes vel successores juramentum illud defuncto delatum prestare tenentur? † Quod quidem negandum, propter ignorantiam rerum a defuncto gestarum probabilem. l. qui in alterius 42. ff. de Reg. jur. l. generaliter. 12. C. de jurejurando. quin & viro bono atque probata fidei haud raro heres levis & improbus succedit, † ut vel saltem deferentis juramentum interfit, ab herede non jurari, secundum tradita Gloss. in dict. l. generaliter & Bald. in l. 2. ff. de condi. indubit. Jac. Thoming. decis. 45. n. 2. † Attamen de credulitate saltem hoc casu heredes jurare obstricti sunt, quod scilicet ejus rei notitiam non habeant, neque credant, tale quid a defuncto contractum vel factum esse, per text. in Landr. l. 3. art. 11. Gloss. latin. ad text. latin. Landr. lib. 1. art. 6. §. si verò negaverit. Johann. Schneidew. ad §. item si quis postulante. 11. n. 89. & n. 109. Inst. de action. Matth. Coler. part. 1. decis. 116. n. 5. & seqq. Christoph. Zobel. part. 1. differ. 29. num. 1. † Quod ipsum disertè approbavit Illustrissimus Saxob. Const. 24. §. Wir lassen uns solche letzte Meynung gefallen / nemlichen / wenn das Urtheil des Erbes halber bey lebem des Perts gesprochen / er den terminum bey seinem leben nicht verfließen lassen / und sich des Erbes expressè sine causa in actis oder sonst nicht geweigert / daß alsdenn das juramentum credulitatis in heredibus statt habe. † Tria nimirum Constituens Illustrissimus conjunctim requirit, ad hoc, ut juramentum credulitatis injungatur heredibus, 1. ut sententia de juramento præstando vivo adhuc eo, qui jurare jussus fuerat, lata sit. 2. Ut is, qui jurare debet, terminum elabi non fuerit passus. 3. Ut juramentum justà ex causà in actis non recusaverit, Dan. Moll. hic n. 5. Matth. Berlich. part. 1. concl. 55. n. 25. Jacob. Thoming. dict. decis. 45. n. 21. Zobel. part. 1. differ. 29. n. 5.

Ita Domini in causa Hansen Freunds / contra Martin Windlern zu Meissen / Mens. Sept. Anno 1631. (Verb. sent. Daß es einwangler Leuterung ungeachtet / bey jüngstem Urtheil hiltich verbleibet / jedoch mit dieser Erklärung / daß Besagter den defertten End auff die Masse / so viel ihm von dieser Sache bewußt / und er gläube / zu schwerem schuldig / D. N. W.)

DEFINIT. III.

Non tenentur heredes jurare de credulitate super facto conscientia Rei commisso, si ante conceptionem vel publicationem sententia decesserit.

- 1** DE credulitate; ergo tenentur jurare heredes, si facto proprio defuncti conscientia saltem commisso, (Wenn die Klage allein in sein Gewissen verschoben worden/) & desuper sententia lata atque publicata, ante præstationem juramenti is decesserit,
- 2** *Defin. preced.* † At quid, si in causa duntaxat conclusum, sententia autem super delatione juramenti ante obitum defuncti vel nondum concepta, vel saltem haud publicata fuerit? Nihilominus ad præstationem juramenti credulitatis hæredes obstrictos esse,
- 3** † existimare quis posset, cum Matth. Berlich. *part. 1. conclus. 55. n. 37.* propterea quod paria sint, in causa esse conclusum; & sententiam latam atque publicatam esse, *c. pastoralis 5. extr. de caus. possess. & propr. l. si rem. 29. §. ult. verb. dum tamen ne propter ipsam condemnationem id fiat. ff. de evict. l. 19. C. ad Leg. Jul. de adult.* † Sed refellitur id ipsum ex *b. Constit. 24. §.* Wir lassen uns/quæ heredibus juramentum credulitatis super facto defuncti ejus conscientia commisso tum demum injungit, si vivo adhuc Reo sententia lata & publicata fuerit, terminus jurandi currere cœperit, non tamen præterierit, nec
- 5** jurare jussus juramentum recusaverit. † Quæ certè omnia contingere nequeunt, si ante conceptionem, vel saltem publicationem sententia Reus, cui juramentum delatum est, decesserit, ut proinde eo casu heredes juramento credulitatis gravare haud liceat.
- 6** † Idque eo minus, quod jus statutarium, à jure communi præsertim exorbitans ad casus alios non sit extendendum. Jac. Thoming. *decis. 45. n. 2. & seq.* Andr. Tiraquell. *de lib. connub. gloss. 2. num. 23. post. pr.* Jac. Schult. *lib. 2. pract. quest. 65. num. 32. & seqq.*
- 7** † quin potius forma in Constitutione Electorali præscripta ad unguem observanda, Jason. *in l. quid sit nominatim 1. ff. de lib. & posth. n. 18.* Andr. Gail. *lib. 2. observ. 19. num. 15. & seq.* † Et si rationem Sanctionis Electoralis indagare lubeat, deprehendetur, heredes propterea ad juramentum credulitatis admitti, quia pro defuncto, qui per sententiam jurare jussus, juramentum non recusavit, nec terminum elabi passus est, militat præsumptio, quod justè fuisset juraturus, sed defuncto eo ante publicationem sententia, præsumptionem hanc cessare, ecquis non videt?

Ita Domini in causa Martini Rosens zu Weiffensee/ Mens. Aug. Anno 1621. (Verba sent. Habt ihr Bastian Hempeln wegen eines Stück Wiesen/so er euch verkaufft haben soll/ gerichtlichen belanget/und den End gebührlichen deferiret. Ehe und zuvor aber über der Endes-delation zu Recht erkannt/und das Urtheil eröffnet worden/ist gedachter Hempel Todes verfahren/derwegen ihr nunmehr von seinen Erben das juramentum credulitatis geleistet haben wollet; Ob nun wohl dieselbe sich dessen verweigern/gestalt denn auch/ wenn die Klage einem in sein Gewissen allein gestellt worden/ und derselbe vor gesprochenem und eröffneten Urtheil verstirbet/ seinen Erben das juramentum credulitatis zu leisten nicht auferleget werden mag/it.)

DEFINIT. IV.

Aliud tamen hoc casu dicendum est, si factum non solum conscientia defuncti, sed & ejus scientia atque notitia fuerit commissum.

- 1** Nolo tamen id aliter accipi, quàm si factum conscientia saltem defuncti fuerit commissum. (Wenn ihm die Klage allein in sein Gewissen geschoben worden.) † At, causà simul ejus notitia & scientia commissà (in sein Gewissen / Wissenschaft und

Wohlbewußt) quin heredes eo etiam casu, quo Reus, cui juramentum delatum est, ante conceptionem, vel publicationem sententia decesserit, de credulitate jurare teneantur, vel propterea dubitandum non est, quod & ipsis heredibus eo modo juramentum super facto defuncti liceat deferre, ut dixi *supr. def. 1.* † Habent siquidem verba illa (Wissenschaft und Wohlbewußt) hanc vim & operationem, ut heredes semper de credulitate jurare teneantur, Matth. Coler. *part. 1. decis. 116. n. 5. & seq.* Joh. Schneidew. *ad §. item si quis postulante 11. numer. 89. & 109. Inst. de action.* † Ex quo etiam rectè inferret Matth. Berlich. licet Reus, cui delatum est juramentum, ante litem contestatam, decesserit, propterea tamen delationem juramenti non evanescere, sed ejus heredes de credulitate jurare teneri, *part. 1. concl. 55. num. 43.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. Da ihr aber dennoch dem Verstorbenen die Klage nicht allein in seine Wissenschaft und Wohlbewußt gestellt hätte/ das sie sich aus eurer Frage ansehen läßt/ so wären seine Erben ihres Jurwendens ungeachtet/ das Juramentum credulitatis zu leisten schuldig/ B. R. B.)

DEFINIT. V.

Pendente Leutatione licet jurare jussus decesserit, ejus tamen heredes de credulitate jurare tenentur.

Quid autem, si per sententiam jurare conscientia amque purgare jussus, eam per leutationem vel appellationem à vi judicati suspendat, ac pendente leutatione vel appellatione moriatur? † Negari certè nequit tum latam ac publicatam fuisse sententiam. Quidni ergo defuncto Reo, ejus heredes ad præstationem juramenti credulitatis obstricti essent, ex *b. Const. 24. §.* wir lassen uns/ præsertim, cum pendente Leutatione vel appellatione dici nequeat, † quod jurare jussus præstationem juramenti recusaverit, vel terminum jurandi elabi passus fuerit, quam rationem potissimum attendit Sanctio Elect. *dict. §.* wir lassen uns. † Nec movet quicquam, quod Leuteratio vel appellatio sententiam suspendat, causamque ad eum statim redigat, qualis fuit ante sententiam prolatam vel publicatam, *l. 1. §. ult. ff. ad Scutum Turpil. l. 1. in pr. ff. de appellat.* Matth. Wesenb. *in parat. ff. de appellat. num. 10.* † item, quod Reus per Leutationem aut appellationem censeatur recusare præstationem juramenti. † Siquidem hæc omnia fiunt saltem per fictionem juris, quæ tam efficax non est, ut actori præjudicare, eumque onere probandi gravare queat. † Idque tanto minus, quanto iniquius esset, heredes ex malitia defuncti, jusque temeraria leutationis vel appellatione commodum aliquod sentire, & à præstatione juramenti credulitatis liberari, quia nunquam malitiis est indulgendum, Ant. Fab. *in Codic. lib. 1. tit. 12. defm. 11. n. 2.*

Ita Domini in causa George Weinlebens zu Weiffensfels / Mens. Majo, Anno 1602. (Verba sent. Ob nun gleich seine Erben vorwenden/das weil Beklagter pendente leutatione verstorben/sie nunmehr das juramentum credulitatis nicht ablegen können; Die weil aber dennoch das Urtheil noch bey Leben des Beklagten/ darinn ihm der End zuerkannt/ gesprochen worden/ und er dawider nur Leuterung eingewendet/ sich aber des Endes ausdrücklichen nicht verweigert/it. So mag auch der Beweis euch nicht aufgebrungen werden/ Sondern es werden bemeldte Erben ad juramentum credulitatis nochmals billich zugelassen/ B. R. B.)

DEFINIT. VI.

Defuncto actore ante præstitum juramentum sibi relatum, ejus heredes quoque de credulitate jurant.

Quod de juramento Reo delato sancitum reperitur *b. Const. 24.* id ad juramentum etiam acto.

2 actori relatum extendendum est, † nempe, ut defuncto
 3 auctore ante praestationem jurisjurandi relati, heredes
 4 de credulitate jurare teneantur. † Idque non solum,
 propter rationis identitatem, quae idem jus facit,
 5 *l. illud. 32. ff. ad leg. Aquil. l. 108. ff. de V. O.* † Sed
 & quod Constit. b. 24. generaliter de praestatione
 juramenti loquatur, adeoque generaliter tam de
 relato, quam delato jurejurando accipi debeat, *l. 1.*
 6 *§. generaliter 1. ff. de legat. prest. l. praeses 3. in fin. ff.*
de offic. praesid. l. ut nullo 28. C. de Usur.

Ita Domini in causa Hansen Bemmels contra Jonas Klü-
 gen & consortes zu Leipzig/Mense Sept. Anno 1601.

DEFINIT. VII.

*Admittuntur quoque heredes ad juramentum credu-
 litatis, si defunctus in probationibus, quibus
 conscientiam suam exonerare voluit,
 defecerit.*

1 **N**on semper, nec quovis in casu exigendum est
 2 juramentum credulitatis à defuncti heredibus.
 3 † Quid enim, si actor ante praestationem jurisjurandi
 calumniae decessisset? † Aut quid si juramentum
 minorationis defuncto injunctum fuisset? Neutro
 casu heredes juramento credulitatis esse gravandos,
 4 rectissime, meo judicio, sentit Matth. Berlich. *part.*
1. concl. 31. num. 25. & concl. 55. num. 7. & num. 27. &
 5 *28.* † non quidem propter ignorantiam probabili-
 6 tatis, quam heredes de calumnia actoris vel æstima-
 tione damni habere praesumuntur, ut putat Berlich.
 7 *dict. loc.* propter hanc causam, siquidem de creduli-
 tate saltem jurandum esset *Supr. Defin. 2.* † Sed quia
 8 *b. Constit. 24.* non nisi de juramento judiciali loqui-
 tur, ut ex toto contextu apparet, ac proinde à jure
 communi exorbitans ad casus alios neutiquam ex-
 tendi debet, Andr. Tiraq. *de LL. connub. gloss. 2. num.*
 9 *23. post. pr. Jac. Schult. lib. 2. quest. 65. n. 32. & seqq.*
 † Quid verò, si defunctus, cui juramentum delat-
 10 tum fuit, conscientiam suam probationibus exone-
 rare volens, in iisdem defecerit? Non certe video,
 11 † quare hoc casu heredes ad juramentum creduli-
 tatis haud admittendi essent, ex dispositione scilicet
 12 *b. Const. 24.* quae tùm demum juramentum creduli-
 tatis excludere videtur, quando defunctus absque
 13 justa causa praestationem juramenti recusaverit,
 14 quod neutiquam asseri potest † de eo, qui prius con-
 scientiam suam probationibus liberare tentavit, sub
 tacita conditione, ut si in probationibus defecerit,
 15 sibi regressus ad jurandum pateat, *Supr. Const. Elect.*
 16 *14. Matth. Coler. conf. 3. num. 68. vers. nisi & ipse.*
 17 † Quod hodiè minus dubii habet in provinciis Ele-
 ctoratûs Saxonici, propter sanctionem expressam in
 Ordin. process. judic. *tit. 19. §. wenn nun einer. vers.*
 18 *würde sich auch einer/2c.*

Ita Domini in causa Jacobi Volkmar contra Andream
 Reicharten / ventilatà coram Senatu Lips. Mens. Jun. Anno
 1624. (Verba sentent. Daß Beklagter sein Gewissen / wie zu
 Recht / genugsam nicht vertreten/derowegen seyn seine nun-
 mehr hinterlassene Erben den ihm hievor zuertanten Eyd/
 jedoch ferner nicht / als de credulitate zu schweren schuldig/
 Sie thun solches oder nicht / so ergeheth ferner in der Sachen
 was recht ist/2c. N. W.)

DEFINIT. VIII.

*Non exigendum est juramentum veritatis principale
 ab heredibus, etiam si de facto defuncti bene
 sunt informati.*

1 **C**ausam dedit juramento credulitatis ignorantia
 probabilis, quam heredes de facto defuncti ha-
 bere censentur, *l. generaliter 12. C. de jurejur. l. qui*
 2 *in alterius 42. ff. de Reg. jur.* † At ergo, inquires, he-
 redes tùm demum juramentum veritatis defuncto
 delatum praestare tenebuntur, si de facto ipsius fue-

rint informati? Ita putat Matth. Berlich. *part. 1. concl.*
55. n. 48. per text. in Landr. *lib. 3. art. 11. vers.* Ob ihm
 um die Sache bewußt. † Sed nihil omninò probant
 3 hæc verba, quia de juramento credulitatis sunt ac-
 cipienda, ut nempe jurent heredes de scientia &
 credulitate, † veluti ea explicat Gloss. *pen. in fin. 4*
dict. art. 11. & Matth. Coler. part. 1. decis. 116. num. 7.
 † Rectius meo judicio arbitratur Dan. Moller. *hic 5*
n. 9. † neutiquam juramentum veritatis heredibus
 6 imponendum esse, ut maximè etiam de facto defun-
 cti sint informati ex mente scilicet Saxonis Illustris-
 simi, qui hæc Const. 24. in juramento credulitatis pe-
 dem figit, nec quicquam de jurejurando veritatis dis-
 ponit. † Et licet heredes notitiam rerum defuncti
 7 habeant exactissimam, horum tamen conscientia
 (de eo siquidem casu hic loquor, quo factum defun-
 cti conscientia solummodo fuit commissum, wenn
 die Klage in das Gewissen allein gestellet wird) facto
 antecessoris gravari haud debet, † quia nunquam soli
 8 alicujus conscientia factum alienum committitur,
 Ordin. process. jud. Elect. Saxon. *tit. 18. §.* weil es
 aber/vers. also daß im ersten Fall. *Supr. Constit. 12.*
defin. 40.

Ita Domini in causa Martini Rosens zu Weissenfee/Mens.
 August. Anno 1621. (Verba sent. Ob nun wohl die Erben sich
 dessen verweigern / gestalt dem auch / wenn die Klage einem
 in sein Gewissen allein gestellet worden/nach dessen Absterben
 seinen Erben das juramentum veritatis unangesehen sie um die
 Sache gute Wissenschaft tragen / zu leisten nicht aufserleget
 werden mag/2c.)

DEFINIT. IX.

*Heredes de credulitate jurati jussi, ad evitandum
 juramentum, probationibus uti
 possunt.*

1 **N**on dubito, quin heredes de credulitate jurare
 2 jussi, si ad evitandum juramentum probationi-
 bus uti velint, audiri debeant; etsi enim aliter do-
 cuerit Matth. Wesenbec. quem sequitur Dan. Mol-
 ler. *hic num. 20.* solà ejus autoritate commotus;
 ipsa tamen veritas me ad dissentium cogit, cum ne-
 3 mini ignotum sit, ipsum defunctum, cui juramen-
 tum delatum fuerat, omisso eo, probationibus uti,
 & si defecisset in iis, ad juramentum recurrere po-
 tuisse, *Supr. Const. Elector. 14. b. part. 1.* † Cur non
 4 ergò ideo idem liceret ejusdem heredibus, qui in jus
 defuncti succedunt, *l. heredem 59. l. hereditas 92. ff.*
de R. I. † praesertim, cum per se durum sit, heredes
 de facto defuncti jurare cogi, ut vel propterea saltem
 parcissimè, nec aliter, quàm in defectum aliarum
 legitimarum probationum, juramento, seu subsidi-
 arià probatione, sit utendum, *c. 2. extr. de probat. l.*
3. C. de jurej. Veluti ipsemet Dan. Moller. animad-
 vertit.

Ita Domini in causa Efraiz Malenretts contra Peter
 Schmiedens Erben zu Borna/Mens. Majo, Anno 1630. (Ver-
 ba sent. Daß beklagte Erben gestalten Sachen nach/ das ju-
 ramentum, credulitatis zu leisten schuldig; Sie wolten dann
 ihre Wissenschaft und Wohlbewußt mit Beweis vertreten/
 damit würden sie binnen Sächsischer Frist billich gehöret und
 zugelassen/und ergeuge dar auff ferner was recht ist/2c. N. W.)

DEFINIT. X.

*Juramentum Credulitatis heredes praesens tenentur
 praestare, nec illud referre possunt.*

1 **R**eferre tamen nequeunt heredes juramentum
 2 Credulitatis, sed illud praesens tenentur praes-
 tare, Anton. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 1. defin. 32. n. 3.*
 Matth. Berlich. *part. 1. concl. 55. n. 51.* † Tam, quia de-
 3 functus non recusando juramentum sibi delatum,
 (de quo casu tantummodo agit Const. 24.) illud vide-

tur acceptasse: Ergò referre id nequiverit, juxta tradita *Supr. Constit. Elect. 14. Definit. 3.* Joh. Zanger. *de except. part. 3. cap. 16. num. 18. & seq.* Franc. Duar. *in tract. de juram. c. 5.* † adeoque nec ejus heredibus id facere licebit, *arg. l. heredem 59. l. hereditas. 62. ff. de hered.* † Tum, quod juramentum hoc Credulitatis deferatur à lege, Constitutione nempe Saxonica, quæ contra jus commune id introduxit, *Supr. Defin. 1. & 2.* Referrî autem nequit juramentum legale, quod à judice feu lege deferatur, *Supr. Const. 14. Defin. 7. & 8.* Andr. Rauchb. *part. 2. quest. 3. num. 9.* Petr. Heig. *part. 1. quest. 40. num. 37.* † Tum, quia juramentum super eo, quod alicujus conscientia tantummodò fuit commissum, (wann die Klage allein ins Gewissen geschoben worden) non potest referri, ut demonstravi *Supr. Const. Elect. 14. Defin. 10.* Ergò nec ab heredibus juramentum credulitatis, quod in locum juramenti illius succedit, *Supr. Defin. 2.* † Nam de hoc casu solummodò agit *Constit. h. 24.* quando scilicet conscientia defuncti duntaxat causa fuerit commissâ, ut dixi *Defin. 4. pr.* † Planè, si defuncti scientia ac notitia simul (in sein Wissenschaft und Wohlbewust) causa fuerit delata, quin tum heredes juramentum credulitatis benè referre possint, ambigendum non est, *Matth. Coler. consil. 3. num. 68. vers. vel etiam juramentum.* Matth. Berlich. *dict. concl. 55. n. 52.*

Ita Domini in eadem causa Verba sent. aber das juramentum credulitatis seyn sie Klägern hinwiederum zu referiren nicht berechtigt / W. R. W.)

DEFINIT. XI.

Pupilli juramentum pariter judiciale sibi delatum & credulitatis in propria personâ tenentur prestare, sed suspenditur actus jurandi, donec ad pubertatem pervenerint.

Dubium non est, quin etiam pupillis & minoribus juramentum litis decisivum deferri queat, *l. qui jur. i. ff. de jur. videamus. 4. in fin. pr. ff. de in lit. jur.* Joh. Borch. *in tr. de jur. cap. 4. n. 7.* Sed num pupilli etiam ad præstationem juramenti saltem per tutores admittendi erunt? † ita quidem sentit *Gloss. in dict. l. videamus 4. ff. de in lit. jur. verb. admittendam, vers. idem est in eo & ibi Jas. n. 15. vers. tamen cogitur subire,* veluti etiam in Curia Lipsi. quondam pronunciatum refert *Aut. Consult. Const. Saxon. part. 3. tom. 3. quest. 85. num. 1. & seq.* † At hodiè in foro Saxonico nec juramentum delatum, nec credulitatis jusjurandum, pupillorum nomine, tutores præstare volentes admittuntur, sed pupilli in propria persona jurare tenentur, ita tamen, ut actus jurandi suspendatur, donec ad pubertatem pervenerint (de quo dixi *Supr. Const. 12. Defin. 24.*) † quia scilicet in foro Saxonico nemo per procuratorem, curatorem, aliamve intermediam personam jurare valet, *lib. 1. Landr. art. 46. Ord. process. jud. Elect. Sax. tit. 18.* Es soll auch ein jeder/Andr. Rauchb. *part. 1. quest. 8. n. 115. Vid. supr. Const. 12. Defin. 38.* † Nec immeritò, siquidem jusjurandum est quid personalissimum, *cap. veritatis 14. ubi Hostiens. extr. de jur. jur.* cujusmodi quæ sunt, per intermediam personam fieri nequeunt, *l. generaliter 12. §. bis de præ-*

sentibus 4. C. de jurejur. Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 1. Defin. 31. n. 1.

Ita Domini in causa Caspari von Bergens/Menf. Jun. Anno 1627. (Verba sent. So seynd die Unmündigen berührte exception Eydlichen zu erhalten / und daß sie anders nicht glauben / als daß ihr Vater zur Zeit der aussgerichteten Vergleichung von gedachten Instrumenten keine Wissenschaft gehabt habe / zu schweren schuldig / Es wird aber solche Eydbestellung / bis sie ihre Mündigkeit errechet / verschoben / und ihr / als der Vormund / moget zu derselben nicht zugelassen werden / W. R. W.)

DEFINIT. XII.

Juramentum tamen Credulitatis prestare possunt tutores nomine pupillorum, quando eorum majores concurrunt.

Iniquum tamen dixeris, hæc ratione litem in infinitum protrahi, non absque incommodo actoris juramentum deferentis, ut & ipiorum pupillorum, † cum tamen Reipublicæ intersit, litem quam citissime abbreviari, *l. properandum 3. C. de juar. l. 2. C. de re judic. l. 10. de transact. l. ult. ff. pro juo.* † Fateor equidem, non omni ex parte, per suspensionem juramenti usque ad pubertatem pupillorum, litigatoribus contentum esse, sed aliud medium procedendi vix suppeditari poterit; † Nec enim discretionem habent pupilli *l. pupillus 9. verb. que decernere. ff. de acq. hered. l. ult. ff. de jur. fact. ignorant.* quomodo ergo ad juramenti præstationem cogi poterunt, cum mentis discretio sit de substantiali requisito juramenti, *Donell. lib. 24. comm. 13. num. 9.* † quin & propterea pupillo juramentum deferri expresse prohibetur, *l. jusjurandum 34. §. pupillo 2. ff. de jurejur.* ad hoc incinet, ut jurare cogatur *Supr. Constit. 2. Defin. 42.* † nec tutò horum nomine tutor ad jurandum admittitur, propter juris Saxonici dispositionem, quæ juramentum per intermediam personam præstari prohibet, *Defin. præced.* Eatenus tamen ab hæc observantiâ Domini recesserunt, † ut tutores pupillorum nomine juramentum credulitatis præstare admitterent, concurrentibus aliis heredibus puberibus & majorennibus, qui defectum reliquorum supplere & credulitatem tutorum suo quoque juramento confirmare censerent. † Quin & si in tutore ignorantia rerum à defuncto gestarum præsumatur. placuit tamen in favorem pupillorum à regulis juris recedi, quod & in jure læpissime factum videmus, *l. pupillus 9. ff. de acq. hered. Ant. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 1. Defin. 20. num. 4.*

Ita Domini in causa heredum Walburgin/Hansen Fabers Wittben contra Thomæ Freundes Erben/ventilata coram Senatu Lipsi. Mens. Jan. Anno 1604. (Verba sent. Daß der Freundischen Erben angegebene Vormunden ihre Personen durch Einbringung richtiger Curatorien und Vollmachten zu legitimiren schuldig; Und erscheinet sonst aus den acten allenthalben so viel: würden der verstorbenen Wittben Erben/und der unmündigen Vormunden in eigener Person schweren / daß sie gänzlich gläubeten / daß tezo bemelde Wittbe ihre Mutter und Großmutter ihrem gewesenen Kriegischen Vormunden Martin Kierßen/ ihrem Zergeben nach / nicht befohlen/die streitige 200. fl. in das zu den acten gebrachte Schuld-Verzeichniß zu bringen/und daß ihr solches Verzeichniß nicht vorgelesen worden; So wäre dasselbe zu Beweisung dero von den Freundischen Erben geforderten 200. fl. nicht genuasam/ und demnach tezo gedachte Freundische Erben solche Schuld-Forderung binnen Sächsischer Frist/ andrer Gestalt und wie recht darzutun und zu erweisen pflichtig/ W. R. W.)

CONSTITUTIO XXV.

PARTIS PRIMÆ

Ob die Richter über die præscription, so ex actis dargethan/ können ex officio erkennen?

Serinnen ist man auch einig/ ungeachtet/ daß diese quæstion weitläufftig disputiret wird/ daß die Præscription, da sie manifestè bewiesen/ oder der Richter dessen aus den Acten gewiß seyn könnte/ erkannt/ und ex officio supplirt werde/ wann gleich die Partheyen sich in den Acten darauff nicht gezogen/ dabey wir es bleiben lassen.

Præscriptionis exceptionem à parte non oppositam ex officio supplere judex num possit?

Etiam de eo inter nostros, non obstantibus, quacunque in contrarium disputando adducantur, convenit, exceptionem præscriptionis, ubi manifestè probata est, aut aliter judici ex actis de ea certò constat, ex officio suppleri posse, etiamsi à litigatoribus opposita non sit, quod & nobis placet.

DEFINITIONES.

1. Præscriptionis exceptionem etiam à parte non oppositam ex officio judex supplere potest.

2. Quin & præscriptionis exceptionem à parte licet

DEFINIT. I.

Præscriptionis exceptionem etiam à parte non oppositam judex ex officio supplere potest.

1. Quondam differebat usucapio à longi temporis præscriptione: Illa siquidem erat adjectio domini per continuationem possessionis, temporis lege definiti, l. 3. ff. de usucap. At hæc, nempe † præscriptio longi temporis erat exceptio ad defendendam rem possessam comparata, nata ex possessione, justa, & lapsu decem annorum adversus præsentem, & viginti annorum adversus absentes, l. emptor. 9. & 101. tit. C. de præscript. longi temp. l. pen. C. quib. non officit long. temp. præscript. † Illa itaque ipso jure, hæc verò ope exceptionis actionem tollebat, l. super longi. C. de præscript. longi temp. l. 8. §. 1. C. de præscript. 30. vel. 40. annor. † Sed discrimine usucapionis atque præscriptionis hodie sublato, eodemque utriusque effectu inducto, l. un. C. de usucap. transform. ubi Dd. & Donell. lib. 5. comm. jur. civil. c. 4. † indifferenter præscriptio ipso jure debitorem liberat ab actione l. 3. C. de præscript. 30. vel. 40. annor. Joh. Zanger. de except. part. 3. in præfat. num. 13. & cap. 10. num. 17. Nicol. Boër. decis. 344. numer. 4. & seq. Petr. Gilken. de præscript. part. 1. cap. 4. num. 1. & seqq. † Cui consequens est, præscriptionis exceptionem etiam à parte non oppositam, si de hac ex actis manifestè constat, judicem supplere, Reumque absolvere posse, Bartol. in l. 2. num. 6. ff. de except. Joh. Zanger. de except. part. 3. cap. 26. num. 19. & 20. Matth. Wesenbec. in supplem. ad Joh. Schneidew. insit. de except. num. 8. † Nam ubi actio ipso jure sublata est, judex ad eam tanquam eum, qui sine actione in judicio experiri velit, ex officio repellit, Nicol. Boër. dict. decis. 344. num. 5. Felin. in cap. ad aures 6. extr. de præscript. n. 3. † Quod & discretè comprobavit Illustrissimus Saxoniz Elector hæc Constit. 25. vers. und ex officio supplirt werden/ wenn gleich die Partheyen sich in den Acten darauff nicht gezogen/ ubi Dan. Moller. num. 3.

non oppositam, actamen ex actis apparentem judex supplere necesse habet.

3. In causis etiam criminalibus, judex præscriptionis exceptionem supplere tenetur.

Zanger. dict. cap. 26. num. 20. † Nec refert, an tempus ad præscriptionem sufficiens articularum, adeoque præscriptio probata sit, nec ne, modò ex instrumento productò, vel actis ea apparet, prout liquet ex verbis b. Constit. 25. daß die præscriptio, da sie manifestè bewiesen/ oder der Richter dessen aus den Acten gewiß seyn könnte/ Modest. Pistor. part. 1. quæst. 44. ubi in addit. Jacob. Schult. n. 4.

Ita Domini in causa Hansen Vogelmanns zu Salga/ Mens. Julio 1613. (Verba sent. Hat euch Barthel Schneider wegen einer Schuld auff 160. Gulden/ damit ihr ihme albereit vor 34. Jahren verhaftet worden/ in Anspruch genommen/ und dennach euch die Gerichten die Zahlung zu thun aufserleget/ habt ihr euch derowegen/ daß solche Schuld durch Verjährung aufgehoben/ über den Abschied beschweret befunden/ dannerhero ihr darwider Leuterung eingewendet. Ob ihr nun wohl bey der Verhör die exceptionem præscriptionis nicht opponiret und vorgeschüzet; Diemeil aber dennoch solche aus der producirten Handschrift und dem unterzeichneten Baco genugsam offenbar genacht/te. So ist der Gerichts-Herr selbige exceptionem præscriptionis nicht allein ex officio zu suppliren; und euch von der angestalteten Execution-Klage zu entbinden befugt gewesen/te.)

DEFINIT. II.

Quin & Præscriptionis exceptionem, à parte licet non oppositam, actamen ex actis apparentem judex supplere necesse habet.

Poterit ergo judex præscriptionis exceptionem etiam à parte non oppositam, ex officio supplere, si velit, Defin. præced. Sed num id facere necesse habebit? † Primà facie id negandum videtur, vel solum propterea, quod arbitrio judicis commissum censetur exceptionem hanc supplere vel non, ut apparet ex Rubr. b. Constit. 25. Ob die Richter über die præscription, so ex actis dargethan/ können ex officio erkennen. † Non enim necessitatem imponit lex, quæ arbitrio alicujus quid committit, ut in aperto est, Mynsing. cent. 3. observ. 28. in fin. Nicol. Boër. decis. 344. num. 8. post pr. Felin. in cap. 6. extr. de præscript. num. 3. † Sed luditur in verbis Ru-
bri-

brica, cum procul dubio mens fuerit Illustrissimi constituentis, non quid possit, sed etiam quid facere iudex debeat, decernere, uti discretè probant verba Nigri, *daß die præscriptio erkannt/und ex officio suppliret werde.* † Quà loquendi formula, inquit Dan. Moll. *hic n. 4.* solemus uti nos Germani, significare volentes, quid habità deliberatione conclusum sit, ut fiat: † Ac certè, ut iudex præscriptionis exceptionem ex actis apparentem, quantumvis à parte adversà non oppositam, suppleat, eamque in iudicando attendat, fortissimà juris ratione obstringitur. Siquidem hâc exceptione actio ipso iure tollitur, *l. 3. C. præscr. 30. vel 40. annor.* atque ita sine actione in iudicio actor experitur; Quod quando fit, iudex actorem ex officio repellere, Reumque absolvere tenetur, Bartol. *in l. ubi pactum 40. C. de transact. num. 7. vers. unde fator. & ibi Jas. num. 11.* † Quin &, si iudex hoc non fecerit, nec præscriptionis exceptionem suppleverit, sententiam contra Reum latam nunquam in rem iudicatam transire, sed haud obstantè exceptione rei iudicatæ, semper retractari posse, tradit *arg. l. 1. l. 2. & tot. tit. C. si ex fals. instrum. vel test. judic. Matth. Berlich. part. 1. concl. 59. n. 18.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. So ist der Gerichts-Herr selbige exceptionem præscriptionis nicht allein ex officio zu suppliren, und euch von der angefallten execution-Rage zu entbinden befugt gewesen/Sondern es hat ihme auch solches Amtes halben zu thun obgelegen/ und demnach dasselbe von ihme nicht geschehen/wird nunmehr in der Leuterung der gegebene Abschied dahin billich reformiret und geändert/ W. R. W.)

DEFINIT. III.

In causis etiam criminalibus, iudex præscriptionis exceptionem suppleere tenetur.

EX eo, quod Constitut. Elector. b. 25. generaliter & indefinitè loquitur, ac iudicem præscriptionis exceptionem, quantumvis à parte adversà non alle-

gatam, attendere & secundum eam iudicare debet, satis manifestè liquet, in causis etiam criminalibus iudicem ad id obstrictum esse, adeoque præscriptionis exceptionem, etiamsi Reus eam non allegaverit, supplere teneri, *arg. l. 1. §. generaliter 1. ff. de legat. præst. l. 8. ff. de publ. in rem action.* † Et sanè, quia præscriptio vicennalis ipso iure tollit obligationem ex delictis, utique poterit iudex Reum condemnare non magis, ac si jam antea fuisset punitus, † quia, satisfactio criminis & præscriptio pari passu ambulat, *l. 17. §. 6. ff. de inj. Nicol. Boër. decis. 26. num. 18.* † Igitur confessionem non nocere contenti, quotiescunque ex actis appareat de præscriptione delicti, rectissimè docent Prosp. Farin. *in prax. crim. lib. 1. tit. 1. quest. 10. num. 14.* Hyppolit. de Marfil. *in pract. crim. §. postquam num. 10. & in l. 1. n. 69. ff. de quest.* † Atque ita in Dicastrio Jenensi pronuncieri solere, testatur Virgil. Pingitz. *quest. Saxom. 57. n. 14. & seqq.* † Quin & in causis criminalibus, iudicem præscriptionem etiam à Reo non allegatam, tanto accuratius attendere & supplere teneri dixerim, quanto magis ex officio pro Rei defensione laborare & defectum partis supplere debeat, *l. si non defendantur. 19. ff. de pen. l. 1. ff. de quest. Auth. qui semel. C. quom. & quando iudex.* † cum publicè interfit, innocentes defendendi, *l. servum l. 33. §. publicè 2. ff. de procurat.*

Ita Domini ad consultationem Rudolphi à Bünavv, Menf. Jul. Anno 1595. (Verba sententia. Wenn gleich euer Unterthaner C. N. ein Ehemann mit C. T. einer ledigen Dirnen fleischliche Unzucht getrieben und gehebrücher: Dißweil ihr aber dennoch selbsten berichtet/ und aus den inquisitionis acten zu befinden/daß solches allbereit vor 13. Jahren geschehen/ So ist bemeldte Verbrechen nunmehr durch Verjährung aufgehoben/und mag demnach gedachter C. N. derowegen mit einiger Straffe nicht belegen werden/W. R. W.)

It. An Nicola von Sadowberg auff Sphla/Menf. Septembr. Anno 1594.

Et ad requisitionem Quæstoris Henburgensis, Menf. Nov. Anno 1604.

CONSTITUTIO XXVI.

PARTIS PRIMÆ.

Wann die Urtheil in einem frembden Nahmen publiciret, ob sie in rem iudicatam gehen?

Wir werden berichtet/daß der mehrerer Theil Urtheil in unsern Landen/wie sie von den Juristen-Facultäten oder Schöppenstülen gefast/ohne Veränderung und Einverleibung des Richters Nahmen/darunter die Sachen schweben/eröffnet und publiciret werden. Da nun solcher Gebrauch aufgehoben/so würden viel process dadurch genichtigt und zerrüttet; Derhalben/ordnen und constituiren wir/daß solcher Gebrauch nochmals beständig/und die also publicirte Urtheil kräftig seyn/auch in rem iudicatam gehen sollen/ungeachtet/was von etlichen de sententiâ nomine consultoris lata, weitläufftig dißfalls disputiret und angezogen wird.

Sententia publicata alterius, quàm iudicis nomine, num in rem iudicatam transeat?

EX relatione nobis factâ percepi-mus, plerasque sententias in nostris ditionibus, in ea forma, quâ à Collegiis Facultatum Juridicarum vel Scabinatum conceptæ sunt, nihil illis mutatis, & ne nomine quidem illius iudicis, coram quo causa pender, in iis expresso, publicari, quæ consuetudo si tolleretur, manifestum fuit fore, ut multi processus rescinderentur & irriti fierent.

Ex Ordinatione igitur & constitutione hæc nostra, eadem consuetudine deinceps quoque ratâ & firmâ manente, sententiæ eo, quo diximus, modo publicatæ valeant, reique iudicatæ vim, iis, quæ de sententiæ nomine consultoris lata in contrarium adduci solent, non obstantibus, consequantur.

DEFINITIONES.

1. Ad iudicium peritorum adjecto iudicis nomine lata sententia valida est, & in rem iudicatam transit.
2. Valet quoque sententia ad iudicium peritorum lata, & iudicis nomine non expresso, publicata.
3. Idemque de sententia in iudicio Summario lata asserendum est.
4. Subsistit etiam sententia archiepiscoporum & artificum de rebus ad peritiam suam spectantibus lata & partibus publicata.
5. Sententia tamen Chirurgorum super lethalitate vulnervis lata semper probationem in contrarium admittit.
6. Causa in libello posita non probata, Reus absolutus debet, nisi actor in processu aliam probaverit causam.
7. In iudicio peritorio pronunciare potest iudex super possessorio, si narrata libelli ad hoc referri queant, appositam clausulam salvari.
8. In petitione hereditatis iudex etiam super fructibus non petitis pronunciare valet, & quomodo intelligenda sit Regula: Sententiam libello conformem esse debere.
9. Valet sententia conditionalis, si Reus vel testes iuraverint.
10. Subsistit quoque sententia, iusta ex causa conditionaliter lata, si actor probaverit.
11. Deficiente conditione sententia appositam statim potest fieri executio, neque expectanda est alia sententia.

12. Nunquam ferri debet sententia contra inauditos.
13. Nec contra pupillos vel minores indefensos ferri debet sententia.
14. Sententia contra rem iudicatam lata iure non subsistit.
15. Sententia inter solos litigatores jus facit, aliis vero non praesudicat.
16. Paritas tamen sententia inter alios lata exceptionem rei iudicatae, quoties eadem est causa vincendi, idemque causa status apud iudicem eundem.
17. Nocet creditoribus etiam non vocatis sententia inter alios Creditores lata pro herede debitoris.
18. Rescripta principis ad supplicata unius partis impetrata non transeunt in rem iudicatam.
19. At, procedente causa cognitione, Rescripta principis partibus publicata in rem transeunt iudicatae.
20. Non valet pactum super re iudicata, nisi per expressam Novationem ab ea recedatur.
21. De iure communi actio Nullitatis intra triginta annos a tempore lata sententiae institui potest.
22. Actio nullitatis vel petitio Restitutionis in integrum non impedit executionem contractus.
23. Non audiendus est actor petens restitutionem in integrum, priusquam doceat lesionem, vel causam restitutionis.
24. Sententia contra iura manifesta, ipso iure valida subsistit, nec opus est Reiteratione vel appellatione.

DEFINIT. I.

Ad iudicium peritorum, adjecto iudicis nomine, lata sententia valida est, & in rem iudicatam transit.

Intricatè nimis videntur loqui Interpp. an & quantum sententia, ad consilium & iudicium peritorum lata, valeat atque in rem iudicatam transeat, ut videre est ex traditis Jason. in repetitione l. admonendi 31. col. 15. ff. de iurej. Marant. part. 6. tit. 2. de app. poll. n. 103. & part. 6. tit. 1. de sentent. n. 130. Mynsing. cens. 6. observ. 35. † Confundunt nimirum quaestiones diversas; An scilicet ad iudicium peritorum adjecto iudicis nomine sententia lata subsistat; & an consilium sive Responsum sapientum simpliciter, non adjecto nomine iudicis, partibus publicatum, vigorem sententiae habeat, & in rem iudicatam transeat? † Quae licet ab invicem differant, utramque tamen quaestionem affirmativè decidere haud dubitaverim: † Scio equidem, Marant. dist. part. 6. tit. 1. de sentent. num. 13. sententiae ad consilium peritorum latae, & nomine iudicis publicatae, tamen demum efficaciam tribuere, si prius iudex, antequam legat responsum sapientum, in calce ipsius scripserit: Nos iudex pronunciamus, ut in supra scripto Consilio continetur. † Sed haec ratio frivola mihi videtur, ex eo quod parum roboris inest subscriptioni, sed sufficit nomine iudicis sententiam publicari, quo ipso satis innuitur, iudicis auctoritatem illi responso, vim & efficaciam tribuere, ut bene animadvertit Reinh. Bach. in not. ad Hier. Treutl. vol. 6. 2. dist. 23. tit. 2. lit. b. vers. atq. hac de primà. † Nec movet alia Marant. ratio, quam adducit dist. loc. n. 15. peritos solere sua responsa concipere per verba, quae habent tractum in futurum, ita ut non condemnent vel absolvant, sed tantum absolvendum vel condemnandum esse Reum, dicant. † Rectè enim responderet Bachov. in loco allegato, sententiam eo modo conceptam non esse habendam pro nulla, cum

Corps. Defin. Vol. I.

satis constat de mente iudicis, qui super iis, quae apud se acta fuere, sententiam ferre voluit, quia etiam alias sententia per verba equipollentia ferri potest; † Quamvis & ratio non sit, iudicem responsum peritorum in tempore praesenti publicare, Van. nullit. ex defect. process. num. 90. & 91. † Quia hoc à peritis nomine iudicis concipi, id quod ad iudicis instantiam non semel factum memini in Elector. Saxon. Scabinatu.

Ita Domini in causa Viduae Christiani von Oppens contra Petrum Timpelbagen, zu Eustrin / Menie Julio, Anno 1616.

Item in causa Valentini & Christophori fratrum à Vvedel contra Christophorum Henntagen und Levin von Wedell zu Eustrin / Menie Mart. Anno 1616.

Et in causa Caspari Ahmuffens contra Georgium Müller zu Eöln an der Spree / Menie Majo, Anno 1617.

DEFINIT. II.

Valet quoque sententia ad iudicium peritorum lata, & iudicis nomine non expresso publicata.

Difficilior autem videtur quaestio: An sententia in eadem forma, quae à peritis concepta est, iudicis nomine haud adjecto, partibus publicata subsistat & in rem iudicatam transeat? Quod certè communiter negant Dd. † per text. in l. Divi fructos 17. ff. de iur. patron. Jal. in repet. l. admonendi 31. ff. de iur. reur. num. 47. Andr. Gail. lib. 2. observ. 111. num. 18. Matth. Wesenbec. in parat. ff. de re iudic. n. 8. Joh. Han. Crof. de testib. part. 7. num. 53. Hippolyt. de Marfil. in pract. crimin. 5. ordine num. 4. Felln. in cap. proposuisti 4. num. 10. extr. de probat. † Nihilominus & hoc modo sententiam latam subsistere, atque in rem iudicatam transire, existimaverim cum Fulv. Pacian. de probat. lib. 1. c. 47. num. 83. & sequ. † ne scilicet occasio detur iudicibus improbis tractandi sententias, & quò litium aliquis sit finis, l. propterandum 130. C. de re iudic. l. fin. ff. pro suo l. 2. C. de re iud. l. 10. C. de transact. † Neque enim

Co auto

autoritas iudicis sententiæ eo modo publicatæ dene-
gari poterit, ut maximè nomen ejus verbis ex-
pressum haud sit. † Ponimus siquidem, ipsum
iudicem legisse ac protulisse sententiã, quæ pro-
pterea ipsius autoritate, licet is alios consuluerit,
subsistit, cæteroquin de omnibus sententiis ex consi-
lio assessorum latis idem fuerit affirmandum.
† Nec obstat *dist. l. divi fratres 17. ff. de jur. patron.*
vel, quia Impp. ibi mutant opinionem suam, sed
sententiã antea in simili casu probatam retractare
non proponuntur; Vel, quia alia ratio est supremi
principis, alia iudicis inferioris, cui si ex præsumpti-
one falsi responsi sententiã retractare liceret, vix
infinita commoda evitari possent. † Quod insu-
per dicitur ex falsis instrumentis sententiã latam
retractari posse, *l. admonendi 31. ff. de iurej. l. ult. &*
101. tit. C. si ex fals. instrum. nihil cum hoc casu
commune habet, nisi quis perabsurdè prudentes
consultos, & aliquantulum lapsos, pro falsis testibus
aut instrumentis haberi velit; † præsertim cum in
dubio militet præsumptio pro autoritate rei iudica-
tæ. † Ac, ne quis opinione illa Interpp. se commo-
veri patiat, sustulit illam in provinciis sui Electo-
ratûs Serenissimus Saxo, vim plenariam rei quæ iudica-
tæ autoritatem sententiis, eo modo publicatis, at-
tribuens, *hæc Constit. 26. vers. derothalben ordnen und*
constituiren wir / ubi Dan. Moller. num. 3.

Ita Domini in causa Hohen von Miltkau contra Hansen
von Schönfeld zu Zwitkau / Mense Octobr. Anno 1616.

Et in causa Hansen Rudolphs von Schleinitz contra Hein-
richen von Haugwitz zu Grimma / Mense Octobri, Anno
1616.

DEFINIT. III.

*Idemque de sententiã in iudicio summario lata
asserendum est.*

DE jure quidem communi parum interesse, pu-
tant Dd. an ad privati alicujus consilium, an
verò ad totius alicujus Collegii responsum lata fue-
rit sententiã, per text. in *l. divi fratres 17. ff. de jur.*
patron. † Sed Const. *b. 26.* totius Collegii consili-
um & assensum requirit, in verb. *wie die Urtheil von*
den Juristen - Facultäten oder Schöppenstühlen ge-
fast/ie. ubi Moller. numer. 4. quamvis eo modo,
† quo per unum conservatur collegium, ab uno-
quoque consultore sententiã latam valere, si quis
dixerit, non multum reclamaverim, per text. in *l.*
scut 7. §. ult. sub fin. ff. quod cujusque univ. nom.
† ut maximè collegium per pauciores, quàm per
tres haud constituatur, *l. Proculus 85. ff. de V. S.*
Nec refert, quâcunque in causâ procedatur, in tan-
tum, ut etiam † in feudalibus & summariis causis,
responsum Collegii alicujus juridici à iudice parti-
bus publicatum valere & in rem iudicatam transi-
re, existimem cum Ludolph. Schrad. in *tract. feu-*
dal. part. 10. sect. 14. numer. 6. & seqq. † non solum
ex identitate rationis, quæ idem jus facit, *l. illud*
32. ff. ad Leg. Aquil. l. 108. ff. de V. O. † Sed &
propter generalitatem verborum, *b. Const. 26.* quæ
generaliter quoque accipi, & per consequens ad
causas feudales & summarias extendi debent, *l. 1. §.*
generaliter 1. ff. de legat. præs. l. 3. ff. de publ. in rem.
action.

Ita Domini in causa D. Georgii Kirchhoffe & Consorti
contra Petrum Hofinen zu Dölsch / Mense Januario, An-
no 1633.

Et in causa Caspari Stebaner & Etwelbes contra Jaco-
bam Kirchweyn zu Endorf / Mense April. Anno 1593.

DEFINIT. IV.

*Subsistit etiam sententiã architectorum & artificum de
rebus ad peritiam suam spectantibus lata &
partibus publicata.*

Quod de sententiã jurisperitorum *b. Constitut.*
26. sancitum reperitur, ut nempe à iudice parti-
bus publicata transeat in rem iudicatam, nisi
per leutationem vel appellationem suspendatur;
† Id quoque ad sententiã architectorum, fabrili-
gnariorum, pastorum, aliorumque artificum exten-
di velim, cum Anton. Tessler. *decis. 25. num. 2.* Ario
Pinell. *ad l. 2. C. de rescind. vendit. part. 3. cap. 4. n. 6.*
& Matth. Berlich. *part. 1. concl. 59. num. 35.* per text.
in *Novell. 7. cap. 3. §. scire autem emphyteutas 2. vers.*
ut neque ulla circumscriptio. ubi expressè dicitur,
† illud, quod ab Architectis, vel aliis artificibus me-
chanicis iudicatum est, firmum esse, nec retractari:
† Etsi aliter diceretur, quisnam, quæso, finis con-
troversiarum illarum, ad peritiam & discretio-
nem mechanicorum pertinentium, unquam expe-
ctandus esset, cum semper alii, qui sibi peritiores
esse persuadent, inveniri possent, *arg. l. 1. in fin. pr.*
ff. de ventr. inspic. l. item si unus 17. §. principaliter 6.
post pr. ff. de recept. qui arbit. † Præterea ejusmo-
di peritis mechanicis de arte sua deponentibus non
creditur, nisi juratis, *l. comparationes 20. vers. om-*
nes autem C. de fide instrument. l. hæc edictali 6.
§. bis illud. 1. vers. mobilium C. de secund. nupt.
† At servandum est omninò juramentum præsti-
tum, nec rescindendum ex melioribus & firmiori-
bus probationibus, *l. admonendi 31. sub fin. de iurejur.*
l. 1. C. de reb. credit.

Ita Domini in causa Leonhard Weisers contra Urban Bie-
gen zu Epping / Mense Julio, Anno 1619.

Et in causa Martin Pflings Erben zu Nürnberg con-
tra Ludovicum Jostert zu Epping / Mense Januario, An-
no 1594.

DEFINIT. V.

*Sententiã tamen Chirurgorum super lethalitate vul-
neris lata, semper probationem in contrarium
admitit.*

Nolo tamen hoc extendi ad causas, quæ certi-
tudinem haud admittunt, neque enim in his-
ce sententiã peritorum reis quoad probationem
contrariam præjudicare valet, Arius Pinell. *ad*
l. 2. C. de resc. vendit. part. 3. cap. 24. num. 6. † pu-
tà in ventris inspectione, an mulier sit prægnans,
nec ne, *l. cum quidam 30. §. quod dicitur 3. ff. de ac-*
quir. heredit. † ut & in probatione virginitatis,
cap. causam matrimonii extr. de probat. † Pariter,
licet Chirurgorum ac medicorum iudicio ac sen-
tentiã super lethalitate vulneris standum, juxta-
que eam poena homicidii dictanda vel mitigan-
da sit, *art. 149. Ordin. crimin. Carol. Prosp. Fa-*
rinac. part. 5. oper. crimin. quest. 127. numer. 109.
Jul. in pract. §. homicidium num. 34. Andr. Gail.
lib. 2. observat. 111. num. 2. Jodoc. Damhouder. in
prax. crim. cap. 75. numer. 3. † Attamen hoc ca-
su probatio in contrarium nunquam excluditur.
Nam si Reus per modum defensionis
contrarium probare velit, nempe vulnus
illatum non fuisse lethale, sed vulnera-
tum ex malo regimine, aliove sympto-
mate decessisse, audiendus certè erit.
† Nec enim sententiã Chirurgorum ita transit
in iudicatum, quin ex probationibus contra-
riis, quâcunque etiam post didicita testifica-
ta retractari queat, Gaudin. in *tit. de homicid.*
num. 26. Hippol. de Marfil. *ad l. fin. num. 66. ff. ad*
Leg. Corn. de sicar. Andr. Gail. *dist. observat. 111.*
numer. 16. Pet. à Flach. in *epit. delict. lib. 1. cap. 13.*
num. 14.

Ita Domini in causa I. P. ad consultationem **patris** **Leisnicensis**, Mens. Jun. Anno 1617.

DEFINIT. VI.

Causa in libello posita non probata, Reus absolvi debet, etsi actor in processu aliam probaverit causam.

- 1 **S**ententia conformis debet esse libello & petitioni actoris, non responsioni, quam Reus fecerit ad petitionem, *l. si praeses 32. ff. de pan. l. de rebus 43. ff. de recap. qui arbit.* Anton. Fab. in *Codic. lib. 2. tit. 37. defm. 3. n. 5.* † Et fatuus est iudex, qui aliter condemnat, quam fuerit petendum, *l. ult. G. de fideicommiss.* quippe cum potestas iudicis ultra libellum non extendatur, Hartm. Pistor. *part. 1. quest. 45. numer. 5.*
- 2 † Nec iudex supplere poterit, si plus est probatum, quam petendum, *Gloss. in l. verbum oportere 37. ff. de V. S.* † Ex quo porro fit, si ex una causa in libello actum, ea vero non probata fuerit, tum etiam si actor in processu aliam causam probet, ex qua de jure actoris omnino constat, nihilominus tamen Reum absolvi debere, *l. Bobius 30. in fin. ff. de pact. dotal. l. quod in diem 7. §. 1. ff. de compens.* Anton. Fab. in *Codic. dist. defm. 3. num. 6.* Gail. *lib. 1. de pac. publ. cap. 13. num. 16.* Hartm. Pistor. *dist. quest. 45. num. 7.* Jacob. Menoch. *de arbitr. judic. quest. lib. 1. quest. 31.*
- 3 † Nec immerito, cum probatio sit de modis causae, & sine petitione utpote principio, ad probationem, tanquam medium perveniri non possit, Jason. in *9. prajudiciales 13. num. 25. inst. de action.* Hartm. Pistor. *dist. loc. num. 8.* Fulv. Pacian. *de probat. lib. 1. cap. 67. num. 22.*

Ita Domini in causa Mag. Antonii Kruppachs zu Pirna/ Mens. April. Anno 1622. (Verba sentent. *Habt ihr Melchior Wendelern wegen etner Erbschafft in Anspruch genommen/ und auch so viel erpaten/ dasz Bellagtem nicht allein die Erbschafft/ sondern auch die eingehobene Früchte euch abzustatten aufserleget worden/ beschwergen sich aber Bellagter/ weil der eingehobenen Früchte in dem Klag-Libell ausdrücklich nicht gedacht worden/ höchlich beschweret befinden.* Ob nun wohl sonst allenweg die Sententia dem Klag-Libell gemäß seyn soll/ dergestalt/ dasz der Richter ein anders oder aus einer andern Ursach/ als in dem Libell gesetzt/ zu verabschieden/ und Bellagten zu vertheilen nicht befugt/ ic. W. N. W.)

DEFINIT. VII.

In iudicio petitorio pronunciari potest iudex super possessorio, si narrata libelli ad hoc referri queant, appositae clausulae salutari.

- 1 **E**rgo, inquit, si super possessorio libellatum fuerit, iudex super petitorio pronunciare non poterit, nec vice versa? Ita omnino est, ut multis deducit Hartman. Pistor. *part. 1. quest. 45.* † ne scilicet iudicis pronunciatum sit difforme libello, *l. ut fundus 18. ff. comm. divid. c. licet Heli 31. extr. de Simon.* † Idque verum est, etiam si possessio in processu fuerit probata, iudex siquidem potissimum intentionem actoris & quid petendum sit in conclusione libelli, attendere debet, quia narrata in libello non extendunt vires libelli ultra, quam in conclusione petendum fuit, Decius *Consil. 28. n. 3.* † Sed hoc ita, nisi libello subjiciatur clausula salutaris, qua actor petit jus & iustitiam sibi administrari. † Quia vigore istius clausulae utrumque horum, nempe possessorium & petitorium, ac quidem illud, quod probationibus deinceps factis magis convenit, in iudicium deductum censetur, ut non immerito secundum ea, quae probata fuerunt, ferenda sit sententia, Cravett. *Consil. 1. n. 25.* Burlat. *Consil. 26.* Hartm. Pistor. *dist. quest. 45. n. 24. & seqq.* ubi tamen sententiam hanc rectissime triplici modo limitat. I. † Ut procedat saltem in casibus, quibus in libello fuerunt narrata ea, quae tam ad possessorium quam petitorium referri possunt,

quia scilicet clausula illa generalis non nisi ad narrata & specificata in libello refertur, *Vid. supr. Constit. Elect. 2. defm. 15.* Anton. Fab. in *Codic. lib. 2. tit. 37. defm. 3. n. 4.* II. † Ut clausula praedicta tum demum effectum hunc producat, quoties id in actoris commodum cederet, secus si in detrimentum illius redundaret, M. Anton. Eugen. *Consil. 4. num. 18.* III. † Si nulla inde resultet contrarietas, Jacob. Menoch. *de praesumpt. lib. 2. praesumpt. 41. n. 4.* † Etenim, si actor dilucide asseruisset, se petitorio saltem acturum, neutiquam tum in ejus favorem libellus vigore clausulae salutaris ad possessorium extendi deberet, Hartm. Pistor. *dist. quest. 45. n. 27.* Vide omnino Decis. Noviss. 13.

Ita Domini in causa Leonhardi à Milekavv, & Caspari à Schöufels/ Mens. Decembr. Anno 1615.

Et in causa Hansen von Schöufels & Hansen Abel Fischer zu Zwitzau/ Mens. Decembr. Anno 1630.

DEFINIT. VIII.

In petitione hereditatis, iudex etiam super fructibus non petitis pronunciare valet, & quomodo intelligenda sit Regula: Sententiam libello conformem esse debere.

Non ita trase & ruditer accipienda est Regula Interpp. quod sententia libello debeat esse conformis, ut scilicet semper totum, quod petitur, adjudicandum, & reus condemnandus esset; sed id potissimum regula haec innuit, † quod iudex extra libelli metas iudicare ac vagari nequeat, juxta *l. ut fundus 18. ff. comm. divid. & cap. licet Heli 31. extr. de Simon.* † Quatenus tamen fieri potest, Reus convictus ad eum modum, quo petendum est, condemnari debet, *l. ult. C. de fideicommiss. libert.* † Et tradit eleganter Jason. in *§. curare 32. Inst. de action. n. 27. & seqq.* I. Non dici sententiam difformem libello, si, ubi pars ad interesse egit indefinite, iudex certam quantitatem determinet. II. † Quod Regula illa de conformitate sententiae procedat, quoad causam, & res in libello petitas, non quoad conclusionem. III. † Sententiam posse ferri super non petitis, si sint de natura petitorum, & ex eodem fonte. Hinc dijudicare licet, † iudicem in petitione hereditatis, Reum quoque ad restitutionem fructuum simul condemnare posse, etiam si hi non fuerint petiti, ut bene advertit Hartm. Pistor. *observ. 102. n. 8.* non solum, quod petitio hereditatis sit universale iudicium, † in quo etiam fructus comprehendantur, ita ut totò in hoc iudicio super fructibus non petitis iudex cognoscere & pronunciare valeat, Jason. in *§. actionum 28. n. 52. & ibi Joh. Schneidew. n. 39. & seqq. Inst. de action.* Johan. Zanger. *de except. part. 3. cap. 17. n. 32. & seqq.* Hartm. Pistor. *dist. observ. 102. n. 9.* Sed etiam, † quia fructus sunt de natura petitorum, & in libello comprehensi censentur, licet non sint expressi in conclusione & petitione. † Ex quo fit, quod sicut in aliis actionibus universalibus, ita etiam in petitione hereditatis, incerta admittatur petitio, Reinh. Bachov. in *not. ad Treutl. vol. 2. disputat. 23. thes. 4. lit. a. vers. quoniam autem.*

Ita Domini in causa Mag. Antonii Kruppachs zu Pirna/ Mens. April. An. 1622. (Verba sent. *Ob nun wohl sonst allenweg die Sententia dem Klag-Libell gemäß seyn muß/ dergestalt/ dasz der Richter ein anders/ oder aus einer andern Ursach/ als in libell gesagt und bebeten/ zu verabschieden/ und Bellagten zu vertheilen nicht befugt.* Diweil ihr aber dennoch auffser Zweifel nach Gestalt dieser Sache/ als in etnem iudicio universal, auch auff die eingehobene Früchte in der angefallten Klage euer Abschen gehabt/ auch sonst in petitione hereditatis wegen der Früchte/ ob gleich solche ausdrücklich nicht gebeten worden/ erkannt werden mag/ ic. So ist auch vorgebachtet Abschied zu Recht beständig/ und mag in der beurtung nicht geändert werden/ W. N. W.)

DEFINIT. IX.

Valet sententia conditionalis, si Reus vel testes juraverint.

- 1 **Q**Uum finis sententiæ sit, ut lis & controversia finiatur, hic autem finis per incertam sententiam obtineri nequeat, quippe quæ post se aliam requirat, † utique semper certa sententia est ferenda, etiam si petitio sit incerta, ut expressè traditum est in §. *curare 32. Inst. de action. ubi Joh. Fab. tot. tit. C. de sentent. quæ sine certa quantis.* † Cui consequens, non subsistere sententiam sub conditione incertâ, sed expectandum necessariò esse, ut sciatur, quid in facto certum sit, priusquam ad sententiam deveniri possit, l. 3. & 4. C. de sentent. quæ sint. cert. quantis. l. 1. S. *biduum 5. ff. quando appell. sit & intra qua temp. l. qui testamento 37. ff. de excus. l. in sententiis 59. ff. de re judic.* Anton. Fab. in *Codic. lib. 4. tit. 10. defn. 1. num. 14.*
- 4 † Ergò, inquires, non valebit sententia à iudice lata sub conditione hac, si Reus vel testes juraverint? Contrarium certè totâ die in judiciis praticari videmus, † & hanc sententiam subsistere, probat disertè textus in *l. generaliter 12. in fin. pr. C. de Reb. Credit.* Gloss. & Bartol. in *l. cum iudex 11. C. de sentent. & interlocut.* Hartm. Pistor. *observat. 119. n. 7.* Vant. *de nullit. sentent. ex defect. process. num. 111.* † Nimirum, inquirunt, valere sententiam conditionalem, si conditio in continenti queat purificari, ut accidit in præstatione juramenti, Hartm. Pistor. *dict. observat. 119. num. 7.*

Ita Domini in causa Caspari Gebhards contra Michael Steinbergern ventilatâ in Frætorio Lipsiensi, Menfe Jan. Anno 1629. (Verba sentent. Würde Kläger die summarischer Weise abgehörte Zeugen nochmals vermittelst Endes abhören lassen; So erschiene darcus/und Posten aus den Acten allenthalben so viel/ daß Kläger sein Fürgeben zur Genüge bewiesen/ derowegen ist Beklagter Klägern den hinterstelligen Rest von dem erkauften Weite abzutragen / so wohl die von Zeit an des Verzugs auffgelauffene landübliche Zinsen zu entrichten / auch hierüber die in dieser Sachen auffgewandte Unkosten auff vorbergehende Liquidation und Richterliche Ermäßigung zu erstatten schuldig/ V. R. W.)

Item in causa Melchior Bürgers Gläubigere contra defselben Erben zu Leipzig / Menfe Octobr. Anno 1632. (Verba sentent. Würden beklagte Erben ihres Vatern Erbschafft vermittelst eines beständigen Inventarii, oder in Mangelung dessen/ eyndlichen Specificiren / auch die mangelnde Handels-Büchere und Geräthe wieder verschaffen/ innassen sie zu thun schuldig; So werden die Gläubigere in folgender Ordnung bezahlet/it.)

Et in causa George Pingbachs contra Hansen Unshelm zu Leipzig / Menfe Januario, Anno 1633.

DEFINIT. X.

Subsistit quoque sententiâ, justâ ex causâ conditionaliter lata, si actor probaverit.

- 1 **A**T quid, si conditio adjecta non mox verificari queat, ut putâ, si iudex condemnaverit Reum:
- 2 Si actor probaverit? † Non valere sententiam ejusmodi conditionalem, tenent Bartol. in *l. cum iudex 11. C. de sentent. & interlocut.* Jason. in *l. qui Roma 122. §. Agerius 4. ff. de V. O. & in l. ait prætor. §. Si iudex 1. num. 31. ff. de re judic.* Vant. *de nullit. sent. ex defect. proc. n. 112.* † Tùm, quod prius liquere debeat id, de quo est pronunciandum, quo non observato, ordo juris & solennitas judiciorum intervertitur, contra *l. prolatam 4. C. de sent. & interl. omn. judic.* † Tùm, quia post. sententiam prolatam probationes haud amplius recipi debent, & ita conditio de jure redditur impossibilis, *l. peremptorias 2. C. de sentent. rescind. non poss. cap. pastoralis 4. extr. de except.* † idque verum videtur non solum in conditione suspensiva, sed etiam resolutiva, putâ si

iudex purè quidem condemnet Reum, sed postmodum subjungat conditionem, in cujus eventum sententia retractanda, Bartol. in *l. iudex posteaquam 55. ff. de re judic.* Salycet. in *l. ea quidem 7. num. 56. C. de accusat.* † Nihilominus, ejusmodi sententiam subsistere, docent alii, Bald. in *l. peremptorias 2. col. 3. Codic. sentent. rescind. non poss.* Felin. in *c. quod ad consultationem 15. extr. de Sent. & re judic. & in cap. cum contingat. 36. extr. de offic. & pot. jud. delegat.* Octav. Cacher. *decis. 146.* † Cum & modus hic sententionandi in omnibus ferè judiciis hodiè fuerit receptus, quem eatenus probat Hartman. Pistor. si iudex justâ causâ motus ita pronunciaverit, veluti si actor intentionem suam fundatam, Reus probationes verò in promptu non habeat, *observat. 119. num. 27.* Bald. *dict. loc. & Felin. in dict. cap. quod ad consultationem 15. num. 1. vers. & adde Guid. Pap. question. 67.* † Quin etiam haud absurdè dixerim, probationem non minus ac juramenti præstationem in continenti posse verificari, cum in continenti fieri dicatur, quod fit intra spatium sex septimanarum & trium dierum, juxta tradita Matth. Coler. *de process. execut. part. 4. cap. 2. n. 10.* Andr. Rauchbar. *part. 2. quæst. 25. n. 104.* † Vel saltem antequam iudex ad actus extraneos divertat, Paul. de Castr. in *l. continuus 137. ff. de V. O.* Hartm. Pistor. *dict. observat. 119. n. 41.*

Ita Domini in causa der Pldgerischen Erben contra Dietrich Schöcks zu Leipzig / Menfe Junio, Anno 1632. (Verba sent. Würde Kläger/ wie recht / erweisen und beybringen/ daß nicht allein die sub 28. Maji, Anno 1612. ausgeantworte Obligation, sondern auch die darunter verzeichnet gebaltene Abrechnung/ und also das fol. 3. act. befindliche ganze Documentum von der Beklagten Vater gerichtlichen recognosciret worden/ So wären Beklagte Inhalts vorigen Urtheils die gefoderten 640. Thaler bey Vermeidung der Hülffe nochmals zu zahlen schuldig/ V. R. W.)

Item in causa Nicolai Jahns de Meyer contra Jacobum VVisando, Menfe Jan. Anno 1632.

Et in causa Petri de Hennins contra Antonium Kaphans, Menfe Majo, Anno 1633.

DEFINIT. XI.

Deficiente conditione sententiæ appositâ, statim potest fieri executio, neq; expectanda est alia sententiâ.

VAlet itaque sententia conditionaliter lata, si testes vel Reus juraverint, Definit. 9. aut si actor probaverit, Definit. præced. † Sed deficiente conditione, vel quod non juratum, vel intra terminum præfinitum probatum non sit, dubium exoritur, num statim peti possit executio sententiæ jam latæ, an verò sit expectanda alia sententiâ? † Et placuit Dominis, sine ulteriore judicis declaratione executionem commodè peti posse, testè Hartman. Pistor. *observ. 219. n. 45.* † Nimirum quod ejusmodi sententia non tam conditionalis sit, quàm pura, solvenda tamen sub conditione, ut sentit Zaf. in *l. à Divo Pio 15. §. in venditione 2. ff. de re judicat. post.* Gloss. in *l. 2. ff. de in diem addict.*

Ita Domini in causa Nicolai Jahns de Meyer contra Jacobum VVisando, Menfe Jan. Anno 1632.

Et in causa Zachariz Walpurgers contra Casparum und Daniel die Gebharde zu Leipzig / Menfe Mart. An. 1631.

DEFINIT. XII.

Nunquam ferri debet sententia contra inauditos.

GRaviter procul dubio peccat & iniquus est iudex, qui præcipitanter agit, nimum properando ad sententiam, eamque ferendo quandoque contra inauditos, Vant. *de nullit. ex defect. process. num. 32. & seqq.* Quod vitium præcipitantiz hoc seculo,

- 2 seculo, pro dolor! deplorandum est, † quo plerique judices pro animi sui levitate vel ambitione, ne se imperitiores ex deliberandi morâ videantur, re non accuratè admodum pensitatâ, verè tumultuarias sententias præcipitanter effutiunt, dum manè accepto processu, vesperi litem determinant.
- 3 Franc. Pfeil. *conf. iug. num. 6.* † Sapientiores hâc in re fuerunt Græci, qui cum urgerentur ad sententiam, antequam de causâ liqueret, responderunt, patres suos solem apud Antipodes non vidisse, sed expectâsse semper, donec & ipsis oriretur, Ventur. de Valent. *in part. litig. l. 1. cap. 12. num. 24.* † Vix enim fieri potest, ut ex præcipitantia non conjecturanda sit insufficiens causæ cognitio, sine qua sententiam haud volunt jura valere, c. nullum 10. c. judicantem 11. caus. 30. qv. 5. Clem. pastoralis 2. de sentent. & re judic. l. ult. §. fin. ff. quod met. caus. Matth. Wefenbec. *in parat. ff. de re judic. n. 7.* † Sed præcedant, necesse est, litis contestatio & probationes partium, quibus judex se informari non patiat, verendum ne contra inauditos ferat sententiam, Wefenbec. *dict. loc.* Herm. Vultej. *in jurisprudent. Romana lib. 2. cap. 31.* quæ procul dubio erit nulla, † quia sententia duntaxat inter auditos & consentientes jus facit, l. si fundus 16. §. si pluris 6. ff. de pignor. l. 3. §. pen. ff. de jurejur. Anton. Fab. *in Codic. lib. 2. tit. 9. defn. 9. n. 8.*

Ita Domini in causa Melchior Siegels contra Jonas Kirsten zu Marienberg / Menſe Decembr. Anno 1600. (Verba sentent. Diweil gedachter Kirsten auff eure übergebene Liquidation mit seiner Nothdurfft nicht genugsam gehöret / So mag auch noch zur Zeit darauff nichts beständiges erkant werden / c.)

Et in causa Nicolai Meisters zu Plahne qu Sebastian Metzchen / Menſe Majo, Anno 1600. (Verba sententix: Diweil nicht zu vernehmen / daß gedachter Nicol Meister mit seiner Nothdurfft gehöret worden / So mag auch noch zur Zeit wider ihn nichts beständiges erkannt werden. Da er aber zuvor mit seiner Nothdurfft vernommen würde / So ergienge darauff in der Sachen ferner was recht ist / B. N. W.)

DEFINIT. XIII.

Nec contra pupillos vel minores indefensos ferri debet sententia.

- 1 Sicuti pupilli vel minores personam standi in judicio non habent, absque tutore vel curatore, ita nec contra eos indefensos, absente scilicet tutore vel curatore, ferri potest sententia, l. acta 45. §. contra indefensos 2. l. contra pupillum indefensum 54. ff. de re judicat. Gloss. in dict. loc. acta 45. verb. non habentes. Anton. Fab. *in Codic. lib. 7. tit. 25. defn. 5. n. 2.* Sed hoc ita, † nisi sententia fuerit utilis pupillis atque minoribus, aut nisi minor pubes juraverit, se acta rata habiturum, quia juramentum eum facit majorem, Auth. sacramenta C. si advers. vendit. Dion. Gothofr. *in dict. l. acta 45. §. 2. lit. 1.* † Econtra sententia contra tutorem vel Curatorem lata, in tantum valida est, ut etiam contra pupillum aut minorem executioni mandari queat, l. 2. ff. de admin. tutor. l. tutori 7. ff. quand. ex factio tutor. l. 4. §. tutor quoque 1. ff. de re judic. † modò collusio non intercesserit, l. a sententia 5. §. si haeres 1. l. si perlusorio 14. ff. de appellat. † non tamen ita, ut pupilli aut minoris persona capi, & in carceres detrudi possit; Sed ut executio fiat in ejus bona, quæ possidet, dict. l. 4. §. tutor quoque 1. ff. de re judic. Anton. Fab. *in Codic. lib. 7. tit. 20. defn. 33. num. 6.*

Ita Domini in causa Hansen Schneideweins Erben contra Hansen Jundens Erben Vormündere zu Wiehe / M. Apr. A. 1561. (Verba sent. Diweil aus den Acten nicht zu befinden / daß Beklagte ihre Mündlein gebührl. defendiret und vertheidigt / so mag auch die von Klägern gesuchte Hülffe noch zur Zeit nicht vorgenommen / oder zu Werk gericht werden; Sondern beklagte Vormündere werden auff vorgehende ge-

bührende Ladung mit der Beweifung / so ihnen in unserm jüngsten Urtheil nachgelassen / dieselbe binnen Sächsischer Frist gebührlichen und wie recht zu vollführen / nochmahls billich gehöret / ihnen auch von Gerichts wegen aufserleget / ihrer Mündlein Sachen / wie ihnen aus Erheischung ihres Amts gebühret / treulich und gebührlich vorzustehen / und dasjenige zu thun / was sich nach Inhalt der Rechte eignet und gebühret / B. N. W.)

DEFINIT. XIV.

Sententia contra rem judicatam lata jure non subsistit.

1 Sententia lata contra sententiam, quæ jam vires rei judicatæ accepit, nec jure subsistit, nec sententiam priorem invertit, l. 1. C. quando pro v. non est necess. Felin. *in c. inter monasterium 20. extr. de sent. & re judic.* Hartm. Pistor. *observ. 137. num. 10.* Jacob. Menoch. *de arbit. jud. quest. lib. 1. quest. 52. n. 2.* Magon. Lucenf. *decis. 9. num. 7.* Lancellot. *de attentat. part. 3. cap. 24. quest. 31.* Gramm. *decis. 110. n. 9.* † Tum, quia res judicata plenissimum jura tribuit, quod nec Princeps ex potestate plenariâ immutare vel auferre alicui potest, l. causas 16. C. de transact. l. ult. C. sent. resc. non poss. Bald. *in l. ingenuum 25. ff. de stat. hom.* Menoch. *dict. quest. 52. n. 2.* † Tum, quod objectum sententiæ sit res controversa in judicio agitata, quæ per sententiam adhuc decidenda & dijudicanda est, Zas. & Duar. *ad l. 1. ff. de re judic. ubi & Bartol.* non ergo quæ jam antea per autoritatem rei judicatæ fuit decisa. † Tum, quod pro veritate res judicata habeatur, l. res judicata 207. ff. de reg. jur. quin & justa ac bona præsumatur, Modest. Pistor. *part. 2. quest. 75. n. 10.* Iniquum autem esset, contra veritatem per sententiam quicquam statuere.

Ita Domini in causa Hansen Bernhard Degenkolben contra Hansen Degenkolben zu Voigtsberg / Menſe Sept. Anno 1632. (Verba sentent. Wann gleich die eingewandte Leutung nicht zuläßlichen; So erscheinet doch aus den Acten so viel / daß der am 30. Junii Anno 1631. publicirte Abschied / weis er wider den vorigen am 25. Julii Anno 1627. ertheileten und Krafft Rechtens erlangten Abschied / und also contra rem judicatam gegeben / zu Recht nichtig und unverbindlich / dero wegen es bey dem vorigen am 25. Julii An. 1627. gegebenen Abschied nochmahls billich verbleibet / B. N. W.)

DEFINIT. XV.

Sententia inter solos litigatores jus facit, aliis vero non præjudicat.

1 Quemadmodum sententia & voluntas testatoris heredi, ita sententia judicis litigantibus quædam lex est, eosque obstringit, l. servo 65. §. cum prætor. 2. ff. ad SCtum Trebell. Anton. Fab. *in Cod. lib. 4. tit. 1. defn. 33. num. 2.* † Tertio tamen, contra quem actum haud est, non nocet, nec ipsi exceptio inde nascens obesse potest. Hartm. Pistor. *p. 4. qv. 29. num. 1.* Est enim ipsius naturæ vel gentium juris, † ne per alterum alteri inferatur iniqua conditio, neque res inter alios acta alteri obsit, cui etiam non prodest, l. 1. & tot. tit. C. res inter alios act. † Idque ipsum, quod sententia inter alios lata non præjudicet aliis, sæpè constitutum esse, dicitur in l. sape 63. ff. de re judic. quem textum emendat paululum † Jacob. Cujac. *12. obs. 25.* & legendum vult, [Non obest.] propter autoritatem Exemplaris Norici & editionis Haloandri, quam correctionem ferè svadet contextus & ampliatio subjecta, de qua multum differunt Reinh. Bachov. *in not. ad Treutl. vol. 2. disp. 23. th. 5. lit. E.* & Hartman. Pistor. *dict. quest. 29. num. 2.* † Sanè, nec propterea tertio prodesse vel obesse sententiam dixerim, quòd hæc semper sit stricti juris, strictèque interpretanda, l. 1. C. si plur. un. sent. condemn. l. terminato 3. ubi Dd. C. de fruct. & lit. expens. Anton. Fab. *in Cod. lib. 8. tit. 15. defn. 1. num. 6.* † Indeque fit, quod cum quæritur de exceptione rei judicatæ,

maximè inspicitur, non tantùm an fiat eadem personæ, sed etiam utrum eadem sit conditio personarum, l. *an eadem* 14. l. *cum de hoc* 27. ff. de except. rei jud. † Scilicet, quia pronunciatum intelligitur ad alios nullos pertinere, l. *si inter me & te* 15. ff. de except. rei judic.

Ita Domini in causa Barbarn/ Barthel Geblers Eheweibes zu Probstheida/ Mense Jun. Anno 1635. (Verba sent. Ob wohl Peter Canig wider euren Ehemann auff 345. Pl. 13. Gr. achthalb Pf. geklaget/ und daß ihme euer Ehemann solche zu bezahlen schuldig/ einen Abschied/ so Krafft Rechts erreichet/ fürgelegt. Diweil ihr aber dennoch nicht mitbeklagt gewesen/ noch um den Abschied Wissenschaft gehabt/ ic. So mag auch euch als personæ tertiæ, solcher Abschied zu Schaden und Nachtheil nicht gereichen/ ic.)

Et in causa Ambrosii Hüters contra Hansen Delern zu Leipzig/ Mense Decembr. Anno 1635. (Verba sentent. Daß das in Sachen Beklagten an einem/ und Curatorum bonorum, Hansen Gravenhais/ anders Theils am 22. Aug. abgewichen 1634. Jahrs publicirte Urtheil Ambr. Hütern nicht nachtheilig seyn mag/ sondern er wird mit seiner Nothdurfft nochmahls billich gehöret/ W. R. W.)

DEFINIT. XVI.

Parit tamen sententia inter alios lata exceptionem rei judicata, quoties eadem est causa vincendi, idemque causa status apud judicem eundem.

- A**ccidit tamen quandoque, ut etiam tertio, contra quem actum non est, noceat sententia inter alios lata, quando nempe causa tractatur cum legitimo contradictore vel defensore, qui primas habet agendi & defendendi partes, à quo jus aliorum dependet & derivatur, † quod maximè accidit in causis præjudicialibus de statu per l. *ingenuum* 25. ff. de stat. hom. l. *divi fratres* 27. §. 1. ff. de liber. caus. † itemque, si de jure primogenii aut fideicommissi tractetur, ut sententia lata noceat iis, qui vocentur post primum, per l. *si suspecto* 29. ff. de inoff. test. l. *ex contractu* 44. ff. de re jud. quod pluribus confirmat Did. Cov. pr. q. 13. n. 6. & eleganter. Ant. Fab. in C. l. 7. tit. 19. Def. 4. lateque. Hartm. Pist. part. 4. qv. 29.
- † Nocet ergò quandoque sententia etiam ignorantibus, etsi de hoc nihil dixerit Jctus in l. *sapè* 63. ff. de re jud. quod fortassis ideo omisit, † quia hoc fit ex speciali causa præjudicii, quòd ex sententia emergens, & ipsam rem afficiens, per consequentiam necessariam, aliis quoque obstaculo est & impedimento.
- † Ex quo suâ sponte corruunt objectiones, quas post alios contra regulam in pr. d. l. 63. ff. de re jud. propositam assert Hottom. 6. obs. 63. † Planè, quòd Hartm. Pistor. dist. quæst. 29. n. 12. & 14. ita demùm sententiam inter alios latam tertio præjudicare tradit, si hic causam habeat ab alio, contra quem prolata est sententia, in eo nimis videtur restringi assertio Jcti in dist. l. 63. ff. de re jud. ut benè advertit Simon-Ulric. Pistor. in not. ad Hartman. Pistor. dist. loc. lit. b.
- † siquidem sola vincendi causa in eodem quæstionis statu, exceptionem rei judicatz adversus alios quoque parit, putà si quis alterius jura impugnans nihil obtinuerit, sententià contra se datà, quà repellendus postea quoque est alius, si ex eodem fundamento experiri velit, † quia omnibus modis lites sunt abbreviandæ, nec facultas frustra litigandi cuiquam est concedenda, l. *properandum* 13. C. de judic. l. 2. C. de re judic.

Ita Domini in causa Martini Brauers contra die Ober- und andere Meister des Fysher-Handwercks/ ventilatà coram Senatu Lipsiensi, Mense Decembr. An. 1634. (Verba sententia: Ob nun wohl darben die intervenienten auff ihre in Schrifften übergebene intervention- Klage sich referiret/ und sie zu rechtlicher Ausübung zuzulassen gebeten. Diweil aber dennoch Martin Brauers A&or sich einzulassen nicht schuldig erachten wollen/ die zwischen ihr und ihrem Ehemann/ und

dem Fysher-Handwerck entstandene Recht-Sache durch ertheilten Abschied/ und unterschiedene darauff erfolgte Urtheile/ so Krafft Rechts ergriffen/ gänglich erörtert/ also daß derowegen zwischen ihnen ferner kein Streit/ und auch keine intervention statt haben kan/ bevoras weil der ickigen Klägere prætentirtes interesse von der Ober- und andere Meister vor diesen opponirten exceptionen kein absonderlich Werck/ sondern alles/ was ideo von ihnen vorbracht wird/ zuvor auch auff der Bahn gewesen/ und gemeinen Nutzen merklichen daran gelegen/ daß das gesprochene Urtheil schleunigst exequiret werde/ und ein Streit aus dem andern nicht mehr erwachsen möge/ ic. So werden Klägere mit ihrem Suchen billich abgewiesen/ und wird dessen ungeachtet mit der hiebevorn allbereit angeordneten execution nunmehr ohne fernern Verzug billich verfahren/ W. R. W.)

Et in causa der Ober- und ander Meister des Seiler-Handwercks contra Wilhelm Adlern und consorten zu Leipzig/ Mense Octobr. Anno 1634.

DEFINIT. XVII.

Nocet creditoribus etiam non vocatis sententia inter alios Creditores lata, pro herede debitoris.

Evenit hinc etiam, ut sententia in quodammodo editores & heredem debitoris lata, exempli gratia, per quam pronunciatum est, heredem reum esse cum beneficio Legis & inventarii, noceat aliis creditoribus etiam non auditis nec vocatis, quia nempe sententia ea afficit statum & conditionem personæ, † qualem sententiam jus facere quoad omnes, dixi Defin. preced. l. *ex ea causa* 9. ubi Bartol. ff. de postul. l. *de atate* 43. ff. de minor. Anton. Fab. in Codic. lib. 7. tit. 19. defn. 15. † Neque enim fieri potest, ut pro parte quis heres sit, & pro parte non, l. 1. & 2. ff. de acquir. heredit. l. *Pomponius* 8. in fin. ff. de Rei vindicaz. † Non tamen præjudicabit ejusmodi sententia aliis creditoribus, si probetur lata per collusionem, vel gratiam, quo casu ferendum non est, ut ex unius facto latur alius, l. 1. ff. de alien. judic. mut. caus. fact.

Ita Domini in causa der gesammten Herren Grafen zu Mansfeld contra Heinrich Erammers hinterlassene Wittwe zu Leipzig/ Mense Octobr. Anno 1601.

DEFINIT. XVIII.

Rescripta principis ad supplicata unius partis impetrata non transeunt in rem judicatam.

Fallunt omninò, qui Rescripta Principis, ad nulla supplicata & narrata unius partis impetrata, ad instar decreti judicialis litigatores obstringere existimant, ita ut pars gravata ea vel per Leutationem vel per appellationem à viribus rei judicatz suspendere necesse habeat. † Nec enim Rescripta ab unà vel alterà parte sic impetrata, vel etiam decreta extraordinaria, absque præcedente causæ cognitione lata, in rem judicatam transeunt. Sed quocunque tempore etiam post decendum, omisà licet interpositione leutationis vel appellationis, iis contradici potest, per text. in l. *prolaram* 4. C. de sentent. & interlocut. l. 2. l. 5. l. 6. C. comminat. Epist. programm. autor. rei jud. non habere l. *rescripta* 7. C. de precib. Imp. off. Matth. Coler. de process. exec. part. 1. cap. 2. numer. 9. vers. *dico autem cum mysterio*. † Nunquam siquidem valet sententia absque præcedente causæ cognitione, c. *nullum* 10. c. *judicantem* 11. caus. 30. qv. 5. Matth. Welsenbec. in parat. ff. de re jud. num. 7. Ergò nec Principis rescriptum, † quia in causæ cognitione defensio partis consistit, quæ nec per Principem alicui potest auferri, l. 2. §. *merito* 10. & §. *si quis à princ.* 10. ff. ne quid in loc. publ. l. 4. C. de emancip. lib. † nec principis beneficium cuiquam debet esse captiosum, l. *Paulus* notat. 8. ff. de prat. stipul. Anton. Fab. in Codic. lib. 6. tit. 5. defn. 2. n. 21.

Ita Domini in causa Dn. à Biberstein, Domini in Forst. & Pforte, Mense Majo, Anno 1572. (Verba sent. Da obgedachte Gläubiger berührten Ew. Gn. gegebenen Abschied/ darinnen versehen / waser Gestalt sie nach einander bezahlet werden sollen / ausdrücklich bestebet und angenommen hätten/ So würde demselben billich nachgegangen: Da sie ihn aber ausdrücklich nicht acceptiret oder gewilliget hätten/ So wäre demjenigen/ welcher dadurch beschweret worden/ solchen Abschied/ ungeachtet daß derselbe appellations- oder Leuterungs-Weise nicht impugniret worden/ (in Ansehen/ daß solche und dergleichen außserhalb vorgehende process und gehaltene Verhör/ ergangene præcepta, Rescripta und Abschiede vermöge der Rechte vires rei judicatae nicht haben/ gebührlichen zu suchen nochmahls unbenommen/ D. N. W.)

DEFINIT. XIX.

At, precedente causa cognitione, Rescripta principis partibus publicata in rem transeunt judicatum.

- 1 **S**ed hoc ita, si præcepta vel Rescripta principis ad nudam partis narrata vel supplicata absque cognitione eorum emanaverint, *l. iudex qui s. l. programma s. C. comminat. epistol. programmata autorit. rei jud. non habere.* † Cæteroquin, si causæ cognitio, licet duntaxat summaria, præcesserit, ac rescriptum Principis partibus litigantibus publicatum fuerit, quin tùm ei non interposita Leutatione vel appellatione intra decendum, autoritas rei judicatae tribuenda sit, dubium non est, *c. quod ad consultationem s. extr. de sens. & re jud. Matth. Coler. de process. exec. part. 1. c. 2. num. 266. Ern. Cothm. vol. 1. consil. 20. num. 9. Joh. Sich. in l. 4. C. de sentent. & interloc.* † Non enim tùm habent partes, de quo conqueri possint, quia princeps præviâ causæ cognitione & perspectis juribus litigantium, ad acta processit, *l. in causa 13. vers. causa enim cognita ff. de minor. dist. l. 4. C. de sent. & interloc. omn. judic.* † Cæterùm, si præcepta principis executiva habeant adjunctam clausulam justificatoriam: Si te gravatum senseris, & illa, haud etiam precedente citatione, vel causæ cognitione, valere, docet experientia, Marant. *de ordin. judic. part. 6. tit. de sentent. num. 27. Specul. in tit. de citatione s. jam de citatione num. 9. Andr. Gail. lib. 1. observ. 19. n. 5.*
- 2 † Quod & de jure Saxonico probatum est, *landr. lib. 1. art. 70. §. Klaget man aber. Matth. Coler. dist. cap. 2. n. 268.*

Ita Domini in causa Hansen testons contra Petrum Wetters zu Lucca/Mense Majo, Anno 1633. (Verba sent. Dies weil Besage der Acten, der Churfürstl. Säch. gnädigste Verhofflich auß vorgehende genugsame Erkundigung und Verhör ergangen / darauff den Parteyen publiciret / und Krafft Rechtsens erreicht/so verbleibet es auch darben billich / und es ist sich nemehr fein Theil darüber mit Besande zu beschweren befugt / D. N. W.)

DEFINIT. XX.

Non valet pactum super re judicata, nisi per expressam Novationem ab ea recedatur.

- 1 **N**on parùm equidem à transactione differt sententia, quippe quæ non ex litigatorum consensu, sed ex iudicis, rerumq; judicatorum autoritate vires accipit, *l. servo invito 65. §. cum prator. 2. ff. ad SCtum Trebell.* sicut & ipsum iudicium in invitum redditur, *l. inter 83. §. 1. ff. de Verb. Obl.* † Transactio verò ex solâ contrahentium voluntate pacifcentes obligat, *dist. l. inter 83. §. 1. ff. de V. O.* Nihilominus in eo conveniunt, † quod sicuti transactio sub prætextu instrumentorum noviter reperorum rescindi nequeat, *l. sub prætextu instrumenti 19. C. de transact. junct. l. non minorem 20. C. eod. tit.* † ita nec scientia, *l. sub specie 4. C. de re jud. l. cum de hoc 27. ff. de excep. rei jud.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 2. tit. 4. def. 13. n. 2.* † Quin, nec ab utraque re-

cedi potest per pactum, nisi inter contrahentes expressè agatur, quòd priorem obligationem ex re judicata natam novare velint; Contrahitur enim vel etiam ab invitis in iudicio; † Ergò valebit obligatio nata ex sententia, quæ vires rei judicatae accipit, donec, usque ei satisfiat, vel expressâ novatione ab illa recedatur, *l. ult. C. de novat. ubi Salyc. Joh. Schneidew. ad §. 3. num. 9. Inst. quib. mod. toll. obligat. Casp. Schiferdegker. lib. 2. ad Anton. Fab. tract. 5. quest. 1.*

Ita Domini in causa Martini Ruppels Erben zu Leipzig/Mense Jun. Anno 1635. (Verba sentent. Ob nun wohl solchem Abschied zuwider eine Vergleichung getroffen/ist. Dies weil aber dennoch nicht zu befinden/ daß die tranlgenten in solcher Vergleichung von dem einmahl gegebenen und Krafft Rechtsens erreichten Abschied per novationem abzusehen sich ausdrücklichen erkläret/ist. So verbleibet es auch bey vorgedachtem Abschiede nochmahls billich/und es seyn die Sendelische Wittib und Kinder obberührte 600. Fl. bey euch nochmahls zu suchen wohl befugt / D. N. W.)

DEFINIT. XXI.

De jure communi actio Nullitatis intra triginta annos à tempore latae sententiae institui potest.

- V**erissimè dixit, quisquis dixit, sententiam iudicis atque litis victoriam inter casus fortuitos referri, Molin. *ad Consuet. Paris. §. 18. gloss. 1. num. 26. Ventur. de Valent. in part. litig. l. 1. cap. 11. numer. 2.* † Nempe, quia exitus causarum est in potestate & motu judicantis, *l. qui explicandi 10. C. de accusat.* adeoque dubius litis eventus, sicut belli, † ita ut multi etiam sub iusto clypeo pereant, Petr. Heig. *part. 1. quest. 12. num. 55.* ut rectè scripserit Salycet. *in l. ult. C. comminat. epistol. programm. autor. rei jud. non habere num. 1.* meliorem & veriolem esse pacem certam, quàm incertam victoriam, cùm in manibus nostris hæc sit, illa verò Dei. † Ut maximè enim causa habeatur iusta, nec non patrocinium Advocati summâ præstitum sit industriâ, adhuc tamen incerta est victoria, cùm non semper laborem sequatur effectus, *c. nisi cum pridem 10. vers. quippe extr. de renunciat. & fieri possit, ut iudex rectè & legitimè sententiam ferat, uti in dubio præsumitur, l. 2. C. de offic. civil. judic. Alciat. reg. 3. presumpt. 9.* † fieri etiam possit, ut inique decernat, *l. 11. vers. prator quoque ff. de justit. & jur. l. 1. in pr. ff. de appellat. vel imperitè judicet, l. qui cum major. 14. §. si tamen 4. ff. de bon. libertor. vel malè suo officio fungatur, l. iudex 55. ff. de re judic. aut ob inimicitias, gratiam vel sordes à vero aberret perperamque pronunciet, l. filiusfamilias 15. §. 11. ff. de judic.* † An ergo semper standum erit iudicis pronunciato? Non certè, sed provisum est parti læsæ per beneficium Leutationis vel appellationis, *supr. Const. Elector. 19. & 20.* † Quin & si iudex partibus inauditis, sine causæ cognitione, aut nullis probationibus factis processerit, vel manifestè contra jura pronunciarit, nullius erit momenti sententia lata, ita ut omisâ etiam Leutatione vel appellatione, læsus de nullitate valeat experiri, Vant. *de nullit. per tot. Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 15. defn. 61. Joh. Zang. de except. part. 3. cap. 26. n. 67. & seqq. Matth. Wesenbec. in parat. ff. de LL. num. 9. Andr. Gail. lib. 1. observ. 42. num. 1. & seqq.* † nec metuendum, ut actioni de nullitate mox præscribatur, prout de beneficio Leutationis vel appellationis post effluxum decendum, constitutum reperitur *supr. Const. 19. defn. 13.* † Quia facultas agendi de nullitate sententiarum usque ad triginta annos durat, Bald. *in l. data opera 11. C. de bis, qui accus. non poss. numer. 59. Sigism. Scacc. de appellat. part. 2. quest. 29. Remed. 1. concl.*

concl. 7. numer. 1. & seqq. Andr. Gail. lib. 1. observat. 10127. num. 8. † nisi causa principalis, de qua sententia lata est, brevioribus, vel longioribus terminis finiatur, Bald. *dist. loc.* Vel statuto aliquo certus terminus fuerit præfixus ad deducendas nullitates, 117 veluti in provinciis Electoratus Saxonici, saltem intra sex septimanas & tres dies à die publicatæ sententiæ computandos, nullitatem allegare licet, Ordin. 12 din. process. judic. Elector. Saxon. tit. 38. in pr. † Qui terminus præcisè observari debet, Scacc. *dist. part. 2. qv. 19. Remed. 1. concl. 4. n. 49. & seqq.*

Ita Domini in causa David Sommers / Gläubiger zu Guben / Mense Decembr. Anno 1633. (Verba sent. Diweil nicht zu befinden / daß Margaretha Prüfferin oder dero Erben / wider das von uns gesprochene Urtheil / darinnen sich nebens andern summarischen Gläubigern in gewisse Ordnung gesetzt / und also in concursum creditorum gezogen worden / binnen gehöriger Zeit Leuterung eingewendet / sondern dasselbe seine verbindliche Krafft Rechtsens erreichen lassen. So verbleibet es auch bey solchem Urtheil billich / und sey die Prüfferischen Erben in solchen concursum Creditorum nunmehr ihr Recht auszuführen und zu erwarten schuldig. Sie wolten denn wider solches Urtheil actionem nullitatis aufstellen / solches wäre ihnen vor Verfließung 30. Jahr / wosern daselbst durch ein sonderbares Statut kein kürzer termin præfixiret / gebührender Massen zu thun unbenommen / W. N. W.)

DEFINIT. XXII.

Actio nullitatis vel petitio Restitutionis in integrum non impedit executionem contractus.

- 1 **I**ndubitata ferè est Interpp. conclusio, quod sententia nullitatis causà, non obstante, executioni debeat mandari, Bald. in l. un. C. ne lic. in una ead. caus. num. 1. Andr. Gail. lib. 1. observ. 127. n. 10. Mynsing. cent. 4. obs. 64. † approbata etiam expressè à Saxonie Illustrissimo, in Process. judic. tit. 38. vers. 3. **Wenn auch gleich.** † nisi nullitas sit notoria, dilucideque & liquidè ex actis appareat, vel aliunde in continenti probari possit, *dist. tit. 38. vers.* - **Es wäre denn.** Mynsing. *dist. loc.* Andr. Gail. lib. 1. observ. 113. num. 2. Matth. Coler. de proc. execut. part. 4. cap. 1. n. 87. † Eademque est ratio Restitutionis in integrum. Hæc siquidem postulata, etsi nihil novi faciendum sit, l. un. C. de in integr. restit. post. ne quid novi fiat l. si causa cognita 32. C. de transact. 5 † officio tamen judicis de eo requisiti incumbit, ut contractum, cujus rescissio petitur, interea tenere, viresque suas habere pronunciet, Bart. in *dist. l. un.* Ant. Fab. in *Codic. lib. 2. tit. 30. defn. 1. num. 2. per 6. suscitata 6. & c. confirmatus 8. ubi Canonista extr. de in integr. restit.* Scacc. de *appellat. quest. 19. Remed. 2. n. 86. Maurit. de restit. in integr. cap. 30. n. 5. & Salycet. ad *dist. l. un. n. 1. Marchisell. recollect. lib. qv. 97. v. 6.**
- 6 Menoch. de *adipisc. poss. Remed. 4. n. 912.* † ne aliquin is, qui restitutionem duntaxat petit, hoc ipso eam impetrasse videatur, quia aliud est restitutionem petere, aliud impetrare; petitur enim facile, 7 sed non impetratur neque conceditur, † nisi causà cognitâ, & auditis omnibus iis, quorum interest, l. in causa 13. vers. *causâ enim cognitâ l. etiamsi 29. §. ult. ff. de minor.* † Planè, & eum, qui restitutionem petit, si quid ipsi fortè vicissim præstandum fuit ex contractu ultrò citroque obligatorio, pendente restitutionis processu, ad id experiri posse, perinde ac si restitutionem non postulasset, tradit eleganter Anton. Fab. in *dist. tit. 30. defn. 2.* † ex naturali nempe necessitate contractus, qui cum ultrò citroque sit obligatorius, non potest tenere ex unâ parte, quin ex alterâ teneat, Fab. *dist. loc. num. 2.* † Ergò venditor, qui vult adversus venditionem restitui, non prohibetur pretium petere, ne interea emptor & rem & pretium habeat, l. 1. §. qui autem 18. l. bona fides 50. ff. de act. emt. † Sed melius facit, si protestetur, ne

ne quid ex ea re præjudicii petita restitutioni fiat, cum protestatio conservet jus protestantis, l. 4. §. 1. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. solv. l. 20. §. 1. ff. de acq. hered. Vide Decis. Noviss. 15.

Ita Domini in causa heredum Georgii Friedrichs contra Christoff Friedrichen zu Leipzig / Mense Augusto, Anno 1635. (Verba sent. Daß Beklagter / seines Fürwendens ungeachtet / deme mit Klägern geschlossenen Kauff nachzukommen pflichtig; Es ist ihm aber dagegen die angezogene laßion, bey der allbereit angefallten Restitution-Klage / auszuführen unbenommen / W. N. W.)

Et in causa Curatoris Justini Henrich Platners Tochter contra Matthes Henrichen zu Remnia / M. Jan. A. 1636.

DEFINIT. XXIII.

Non audiendus est actor petens restitutionem in integrum, priusquam doceat læsionem vel causam restitutionis.

CAveant Advocati patrocinantés implorantibus restitutionem in integrum, ne libellum offerant absque expressione læsionis, sive causæ, ob quam clientes in integrum restitui velint: † Vereor enim, ne libellus ceu ineptus rejiciatur, prout tradunt Bartol. in l. verum v. §. sciendum 3. ff. de minor. Jacob. Mynsing. *conf. 53. n. 8.* Bald. in l. non videtur 9. C. de in integr. rest. † Nec enim cuivis potest, que causa probabili, restitutio in integrum concedenda est, † sed restituendi sunt tantummodò ii, quorum interest, & qui inciderunt in læsionem aliquam vel captionem, ut loquitur l. 1. ff. de in integr. rest. l. scio 4. ff. eod. tit. l. 3. §. sed utrum 4. l. minor. 40. ff. de minor. Anton. Fab. in *Codic. lib. 2. tit. 33. defn. 2. n. 2.* † Nec quævis læsio restitutionem in integrum causatur, sed ea solummodò, quæ ex proprio errore & facilitate, vel adversarii conventionis provenit, l. 17. ff. quando provoc. non est necess. l. 1. l. ex consensu 23. §. ult. ff. de appellat. Ant. Fab. in *Codic. lib. 2. tit. 6. defn. 11. n. 3.* Addit. ad Bald. *dist. loc.* † Priusquam ergò judex restitutionem decernat, de læsione & causâ restitutionis constare, eamque actor, restitutionem petens, probare debet, Lancell. de attent. p. 2. c. 14. num. 2. & seqq. Vinc. Honded. *vol. 1. decis. 28. n. 41.* ubi plures allegat.

Ita Domini in causa Curatoris Justini Platneri contra Matthes Henrichen zu Remnia / Mense Jan. Anno 1636. (Verba sent. Würde Kläger ein ander und förmlicher Libell abgeben / demselben auch / warum und aus was Ursachen seine Curandin in integrum zu restituiren / einverleiben / So wäre Beklagter sich darauff einzulassen / und gebührender Massen zu verfahren schuldig / darauff also in der Sachen fernere ergethet / was recht ist / W. N. W.)

DEFINIT. XXIV.

Sententia lata contra jura manifesta, ipso jure haud subsistit, nec opus est Leutatione vel appellatione.

Multi equidem sunt casus, quibus perremedium Leutationis vel appellationis, sententiam à viribus rei judicatæ suspendere, haud necesse est, † nimirum quod ipso jure sit nulla, nec vires rei judicatæ consequi valeat, de quibus casibus vide latissimè Pract. Papiens. in *form. sent. defn. n. 12. & multis seqq.* Imprimis verò † ipso jure nulla est sententia, si lata sit contra jus scriptum expresso errore, l. 2. C. quando prov. non est necess. l. 1. §. 1. ff. qua sent. fin. appell. rescind. cap. 1. & ib. Dd. extr. de sent. & re jud. Johann. Zanger. de *except. part. 3. cap. 26. num. 72.* † Secus tamen est, si lata esset contra jus litigatoris; Nam tunc valeret, & nisi per viam appellationis vel restitutionis rescindi nequit, l. 1. §. 1. ff. de appell. † Quia judex etiam inique discernens, jus facere dicitur, l. fin. ff. de just. & jur. Pract. Papiens. *dist. loc. n. 43.*

Ita Domini in causa Hansen Einers Kinder zu Halbach/ Menſe Sept. Anno 1633. (Verba ſent. In Meſſior Einer Todes verfabren/ und hat auch ſeines Brudern Hansen 6. Kinder an einem/ des andern Brudern Caspars 2. Kinder an andern/ und der Schweſter Kind am dritten Theil/ zuſammen eine Erbschafft nach ſich verlaſſen/ſic. Ob man wohl von dem Veriches-Verwalter ein Abſchied gegeben/ und auch des Bruders Hansen 6. Kindern mehr nicht als ein Dritttheil der Erbschafft zugetheilet. Dieweil aber dennoch ſolcher Abſchied wider klare ausdrückliche Rechte/ Vermöge welcher ob-erwehnte Erbschafft unter die ſämmtlichen Erben nicht in

ſtirpes, und nach dem Erbſtamm / ſondern in ea, ita nach der Perſonen Anzahl vertheilet werden ſollen/ ſic. So iſt auch berührter Abſchied nichtig und unverbindlich/ und ihr ſeyd beſſen ungeachtet/ bey der Obrigkeit/ daß eure Mit- Erben die Theilung nach den Häuptern mit euch anzuſtel- len/ angehalten werden mögen/ zu ſuchen wohl beſugt/ B. N. W.)

Et in causa Caspar Henſels contra Martin Jäger zu Alt- mügeln / Menſe April. Anno 1636 (Verba ſententiz : Und mag der gegebene Abſchied zu Rechte nicht beſtehen/ B. N. W.)

CONSTITUTIO XXVII.

PARTIS PRIMÆ.

Ob der Proceß in Lehensſachen/ ſo zwiſchen dem Lehenherrn und Lehenmann gehalten/ nach Sachſen- oder gemeinen Käyſerl. Rechten zu richten?

Litevertente inter Dominum & Va- fallum de feudo, num processus Juris Saxo- nici, an vero communis ſervari debeat?

Wohl die Sächſiſchen Lehen-Rechte in den Fällen/wenn der Lehenherr ſeinen Lehenmann / ſonderlich aber auff die privation beſchuldigen will/ eine ſonderliche Art haben / wie das Lehen-Recht zu beſtellen/ und ſich der Lehenherr und Lehenmann allenthalben verhalten ſoll; So haltens doch unfere Verordnete davor/ daß ſolcher Proceß nach den gemeinen Rechten dißfalls in dieſen unſern Landen anzuordnen ſeyn ſoll/welches wir uns gnädigſt gefallen laſſen/und wollen hiermit die diſpoſition der Sachſen- Rechte dißfalls aufgehoben/ und denſelben derogret haben/ordnen und ſetzen / daß in ſolchen Fällen der Proceß des gemeinen Rechts fortan in unſern Landen angeſtellt und gehalten werden ſoll.

Quamvis Jure Saxonico feudali, iis in caſibus, ubi Dominus feudi contra Vaſallum, præfertim ad privationem feudi agere vult, ſtatutum habetur, qualiter judicium inſtitui, quomodo item uterque in eo ſe gerere debeat : Conſultius tamen eſſe deputati noſtri exiſtimaverunt ; ut processus ejusmodi ſecundum juris communis diſpoſitionem in terris nobis ſubjectis inſtituerentur. Illorum igitur ſententiam nos probantes, juris communis proceſſum, Jure Saxonico hiſce in caſibus per ordinationem & conſtitutionem hanc noſtram ſublato, deinceps in iis obſervari mandamus.

DEFINITIONES.

1. Modus procedendi in cauſis feudalibus de jure Saxonico ſpecialiter receptus, etiamnum in foro Saxonico obtinet.
2. In provinciis tamen Elektoratus Saxonici proceditur hodie in cauſis feudalibus ſecundum jus commune.
3. Proceditur in provinciis Elektoratus Saxonici ſecundum jus commune, omnibus in caſibus, quibus Dominus adverſus Vaſallum experitur.
4. Vaſallus quoque adverſus Dominum feudi agens, ſecundum jus commune in provinciis Elektoratus Saxonici procedere tenetur.
5. Non poteſt in provinciis Elektoratus Saxonici mulier ſubſtitui Curatore in cauſa feudali agere, vel ſe defendere.
6. Etiam in Saxonia Elektoratu, in cauſis feudalibus

7. Bona in dubio præſumuntur allodialia, non feudalialia, eſi de iis poſſeſſor fuerit inveſtitus.
8. Filiâ contendente cum Agnato de feudo, bujus poſſeſſo, lite pendente, filia adjudicari debet.
9. Poſſidens rem aliquam tanquam allodiam, quam Dominus feudalem aſſerit, non tenetur titulum poſſeſſionis indicare.
10. Studioſus conventus coram Reſtore non poteſt hodie ejus forum decernere, ob juramentum Reſtori præſtitum.
11. Conceſſio juridiſtionis atque Regalium titulo feudi non cumulativè ſed privativè facta cenſetur.
12. Paribus Senatorum votis exiſtentibus, ea pars vincit, que cauſam tuetur magis favorabilem ac rationabiliorẽ.

DEFINIT. I.

Modus procedendi in cauſis feudalibus de jure Saxonico ſpecialiter receptus, etiamnum in foro Saxonico obtinet.

Multum à proceſſu juris communis recessit in cauſis feudalibus jus Saxonicum, multaque & varia ſolennia in ventilatione proceſſus feudalis adhiberi & obſervari jubet, in Lehenrecht / art. 65. & 68. ubi Gloſſ. † Quæ omnia latillimè tractant Ludolph. Schrader. de feud. part. 10. ſect. 7. 8. 9. & ſeqq. Matth. Berlich. part. 1. concl. 62. Henning. Gøden. Conf. 29. & peculiarem tradit informationem proceſſus feudalis Saxonici Benedictus Reinhard. ſub Garpz. Defn. Vol. I.

iii. Kurzes Bedencken/welcher maſſen nach Verord- nung Sächſiſcher Lehen-Rechte und Gebrauch dieſer Land- Art cui Mann- Lehen- Gericht mag geheget/ beſieller und gehalten werden. poſt deciſ. Matth. Coler. part. 2. p. m. 341. † Imprimis verò non per- mittit jus Saxon. experiri adverſus Vaſallum, ante- quam Dominus negotium aliis quibusdam Vaſal- lis expoſuerit, licentiamque agendi peculiari mo- do impetraverit, d. art. 65. Lehenrecht. in pr. n. 3. & n. 7. † Quamvis poſtea ipſemet ſolus ad minimum ſex pares eligere, & ad cognoscendam cauſam de- putare queat, diſt. art. 65. num. 6. Chriſt. Zobel. part. 1. differ. 2. numer. 8. Matth. Coler. part. 1. de- cif.

- 5 *cif. 37. num. 3.* † atque debet iudicium feudale, de jure Saxonico, celebrari sub dio in locis apertis, ad quos Vasallus securè accedere & recedere potest, non etiam sub tectis aliisque locis præclusis, *diff. art. 65. num. 8.* Zobel. *diff. 2. num. 5.* Coler. *part. 1. decis. 35. num. 2.* † Nec advocatum pro lubitu Dominus sibi eligere valet, sed uni ex assessoribus iudicii Vasallis negotium agendi committere temetur, *diff. art. 65. num. 6. & 7.* Quæ omnia post Benedict. Reinhard. & Schrader. *in loc. allegat.* ordine refert & tractat Matth. Berlich. *diff. conclus. 62.*
- 7 † Eaque in foro Saxonico adeò sunt necessaria, ut pro forma essentiali & substantiali processus reputentur, ac omisso unò, totus processus annihilatur, Schrader. *diff. part. 10. sect. 8. n. 35. & seqq.* † Nec putandum, dispositionem hanc juris Saxonici hodiè usu & effectu destitui, cum in Saxoniam inferiore, Marchiam, Silesiam, aliisque regionibus, ubi jus Saxonicum viget, processus ille solennis etiamnum observetur, teste Ludolph. Schrader. *diff. sect. 8. n. 29. & seqq.*

Ita Domini in causa Hansen Christoffs von Starschedels/ Mensè Sept. Anno 1621. (Verba sentent. Ist zwischen euch und eurem Lehenmann/ so von euch sein Pferdegut zu rechten Mannlehen hat/ wegen desselbigen Lehenß Irrung entstanden/ deswegen ihr ihn rechtlichen zu belangen gemeinet. Ob nun wohl in dergleichen Fall zu Sachsen-Recht ein sonderlicher Proceß verordnet/ so auch an denen Orten/ da Sachsen-Recht ist/ billlich observiret wird/ ic.

DEFINIT. II.

In provinciis tamen Electoratus Saxonici proceditur hodie in causis feudalibus secundum jus commune.

- 1 **S**ed nimis captiosa & superflua visa fuere Illustrissimo Saxonie Electori requisita illa juris Saxonici solennia, circa constitutionem & processum iudicii feudalis: Quare iis abrogatis, in provinciis sui Electoratus † secundum jus commune, in causis feudalibus procedere jubet, *hac Const. 27. ubi Dan. Moll. n. 1. & seqq.* Christoph. Zobel. *part. 1. diff. 2. n. 7.* Ludolph. Schrad. *de feud. part. 10. sect. 8. n. 26. & seqq.* Ex quo sequitur, † in provinciis Electoratus haud teneri Dominum, si adversus Vasallum experiri velit, consilium Curie adhibere, ab hisque licentiam agendi impetrare, sed statim omnes ac singulos Pares is conscribere ac petere potest, quò Vasallum Reum ad constituendum iudicium feudale citari faciant, *c. un. tit. de milit. Vasallo, qui consumax est.* † Qui postea unà cum Domino, conjunctim pares Curie tanquam iudices feudales eligit, sed alternatim, ita ut, si Dominus unum elegerit, Vasallus eligat secundum, si Dominus tertium, Vasallus quartum, & ita consequenter usque ad numerum parem, à Domino comprobatum, *cap. un. tit. de controuv. feud. apud par. Zas. de feud. part. 11. num. 12.* Christ. Zob. *part. 1. differ. 2. num. 5.* Henning. Gölen. *consil. 29. num. 4.* † Non etiam sub dio, unter freyen Himmel/ sed quocunque in loco, etiam sub tecto, iudicium feudale celebrari potest, Zobel. *diff. loc. n. 4.* Matth. Coler. *part. 1. decis. 185. num. 1.* † Nec opus est de jure communi feudali, ut litigatores ex partibus electis, sibi aliquem advocatum eligant, sed pro lubitu, quemvis etiam extraneum adhibere possunt, Sonsb. *de feud. part. 14.* † Etsi verò Dd. communiter existiment, pares Curie ad iudicandum electos non admitti, priusquam de rectè justèq; iudicando juraverint, Matth. Coler. *part. 2. decis. 294. n. 2.* Ludolph. Schrader. *de feud. part. 10. sect. 11. num. 105. & seqq.* Attamen videtur sufficere, † si Vasalli & pares electi, sub iura-

mento suo fidelitatis semel præstito, controversam inter Dominum & Vasallum vertentem dirimant, per text. *in cap. un. sub fin. S. prater ea si inter duos ult. tit. de probib. feudi alien. per Frider. Joh. Borch. de feud. cap. 10. numer. 37.* Berlich. *part. 1. concl. 62. num. 79.* Mynsing. *cent. 4. observat. 89. n. 8. & seqq.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sentent. Dieweil aber dennoch solcher proceß im Eurfürstenthum Sachsen aufgehoben/ und nach gemeinen Lehenrechten/ in causis feudalibus vermöge Eurf. Sächs. Constitution zu procediren ist/ ic. So seyð ihr auch wider euren Lehenmann nach gemeinen Lehenrechten zu verfahren schuldig/ V. R. W.)

DEFINIT. III.

Proceditur in provinciis Electoratus Saxon. secundum jus commune, omnibus in casibus, quibus Dominus adversus Vasallum experitur.

Non certè dubito, quin Saxo Illustrissimus in provinciis sui Electoratus, processum Saxonicum feudalem indifferenter abrogare voluerit, substituendo processum juris feudalis communis, † quacunque etiam ex causa feudali Dominus adversus Vasallum experiat, sive ad privationem feudi, sive alio in casu, ut rectè advertit Dan. Moll. *hic num. 2.* non solum propter generalitatem, quæ utitur, *in verb. Wenn der Lehn Herr seinen Lehn Mann beschuldigen will/* † quæ generaliter quoque † accipi debent, *l. 1. §. generaliter 1. ff. de legat. prest. l. preses 3. in fin. ff. de offic. presid. l. ut nullo 28. C. de usur.* † Sed etiam ob verba sequentia; *Sonderlich aber auff die privation.* Siquidem dictio (Maxime) secundum ejus propriam naturam stat implicativè, & includit casum magis dubitabilem, juxta tradita Jason. *in l. qui se patri. n. 34. & 35. C. unde lib. Nicol. Everh. in loc. à natur. diction. implicativar.* † Et sane absolum esset, Dominum contra Vasallum agentem, quandoque secundum jus Saxonicum, quandoque secundum jus commune procedere, quod certè Serenissimus Elector haud voluisse videtur, † cui potius mens fuerit, captiosa & superflua illa juris Saxonici requisita, in processu inter Dominum & Vasallum vertente, præcidere, *Defin. proced. in pr.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sentent. Dieweil aber dennoch solcher proceß im Eurfürstenthum Sachsen/ wann ad privationem feudi oder sonst in andern Fällen agiret wird/ aufgehoben/ ic.)

DEFINIT. IV.

Vasallus quoque adversus Dominum feudi agens, secundum jus commune in provinciis Electoratus Saxonici procedere tenetur.

Quid autem in casu converso, si Vasallus adversus Dominum ex causa feudali velit experiri in Electoratu Saxonico, num & tum secundum dispositionem juris feudalis communis procedendum erit? Expressis equidem verbis Constitutio *hac 27.* processum feudalem Saxonicum abrogans, de hoc casu non loquitur; † Attamen vel implicite saltem & ex naturâ correlativorum, hunc etiam casum sanctione Electorali comprehensum, dixerim cum Dan. Moll. *hic n. 6.* eum neminem fugiat, Vasallum & Dominum feudi esse correlativa, Lud. Schrader. *de feud. part. 10. sect. 5. n. 173.* Jacob. Schult. *in addit. ad Modest. Piff. part. 4. q. 137. n. 19.* † Jam veròposito uno correlativorum, ponitur & alterum, atque dispositum in uno ex correlatis, locum etiam habet in altero, præsertim quando evidens diversitatis ratio inter utrumque dari haud potest, *l. ult. C. de indict.*

indist. viduit. toll. Nic. Everh. in loc. à correlat. n.1.

4 & *seq.* † Idque in presenti casu tanto certius videtur, quanto generalioribus verbis Rubrica b. Const. concepta est: Ob der Proceß in Lehen: Sachen/ so zwischen dem Lehen-Herrn und Lehen-Mann gehalten/nach Sachsen-oder gemeinen Käyser-Rechten zu richten. Secundum quam ipsius quoque Constitutionis verba generaliter erunt intelligenda, † quia Rubrum per Nigrum non restringitur, sed potius Nigrum per rubrum ampliatur, juxta Gloss. in l.1. & ibi Bartol. C. de capitat. civ. Censib. eximen. l.11. Salycet. in l.1. ff. si cert. petat. Nicol. Everh. in loc. à rubr. n.11. † Plane, quia utrumque & nigrum & rubrum loquitur disertè de processu feudali inter Dominum & Vasallum verteate, quoad litem inter alios, putà duos vel plures Vasallos institutam, nihil fuisse immutatum per hanc Const. 27. Sed ejusmodi in casu, in terris etiam Electoratus, non juris communis sed Saxonici processum observandum esse, rectissime infert Dan. Moll. *bic n. 25. Joh. Zanger. de except. part. 2. c.1. n.303.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. Diweil aber dennoch solcher/ der Sächs. Rechte Proceß im Ehurfürstenthum Sachsen / wenn ad Privationem Feudi, oder sonst in andern Fällen agiret wird/ aufgehoben/ und nach gemeinem Lehen-Recht in Causis feudalibus, wenn entweder der Herr den Lehen-Mann / oder der Lehen-Mann den Lehen-Herrn rechtlichen belanget/ Vermöge Ehurf. Sächs. Constitution zu procediren ist/1c.)

DEFINIT. V.

Non potest in provinciis Electoratus Saxonici mulier absque Curatore in Causa feudali agere, vel se defendere.

1 **N**on putandum est, Illustrissimum Saxonem b. Const. 27. in provinciis sui Electoratus, totum processum Saxonicum, in causis feudalibus abrogare voluisse, quippe cui mens solummodo fuerit, peculiaria illa captiosa & superflua requisita in causis feudalibus, jure Saxonico specialiter recepta, 2 Lehenrecht/ art. 65. & 68. præcidere. † Ergò in reliquis standum erit regulis communibus in processu rerum allodialium, de jure Saxonico usitatis: 3 † Cui consequens est, eum, qui 21. ætatis annum complevit, in causâ feudali experiri posse absque 4 Curatore, etiam in Electoratu Saxoniz. † Econtra mulierem, cujuscunque sit ætatis, absque Curatore in causis feudalibus agere, vel se defendere non valere, ut bene tradunt Dan. Moller. *ibid n. 11. & Ludolph. Schrader. de feud. part. 10. sect. 17. n.25. & seqq.* 5 † Nec enim Constitutio Electoralis processum Saxonicum in causis feudalibus abrogans, ad habilitatem personarum trahenda est, ut multis demonstrat 6 Schrader. *diff. loc.* † Scilicet, quia Constitutiones statutarie strictè accipi debent, ita, ut quantum fieri potest, juri communi minus derogetur, *arg. l. constitutionibus 24. ubi Bartol. ff. ad municip. Bald. in l. contractus 17. in pr. C. de fide instrum.* † ac ne correctio inducatur, *precipimus 32. in §. ult. ubi Bartol. C. de appellat. l. sancimus 27. C. de testam.* ut pluribus persequitur Schrad. *diff. loc.* verbotenus relatus à Dan. Moll. *bic n. 12. & seqq.*

Ita Domini in causa Curatoris Annen von Portigen contra Hansen Wedeln/ Mense Aug. Anno 1621. (Verba sent. Würde angegebener Curator mit Vorlegen eines richtigen Curatorii seine Person gebührlichen legitimiren/ immassen er auch nach Gelegenheit dieses Processus feudalis, seines Vorwendens ungeachtet/ zu thun schuldig/ B. N. W.)

DEFINIT. VI.

Etiã in Saxoniz Electoratu in causis feudalibus guaranda præstanta, & viva voce procedendum est.

Corpz. Defin. Vol. 1.

Non minus quoque in causa feudali, atque alio in processu, etiam in terris Electoratus Saxonici, guaranda præstari debet; Scilicet, quia hæc per Constitutionem Electoralem haud reperitur abrogata, † cur ergo præstanda non esset? *arg. l. precipimus 32. §. ult. C. de appellat. l. sancimus 27. C. de testam.* † Nec enim correctio processus feudalis Saxonici in provinciis Electoratus ad alia solennia, quam quæ specialiter in causis feudalibus jura Saxonica adhibere volunt, trahi debet, ut ex Constit. *bac 27.* apertissime liquet, † quamvis aliter sentiat Dan. Moller. *bic n. 24.* Pariter quoque in causis feudalibus, † vivâ saltem voce in Electoratu Saxon. procedendum putaverim, cum Reinhard. Rosa in *addit. ad Moll. bic n. 25.* propter Const. Elect. *1. part. 1.* † quod & de Jure feudali Saxonico constitutum reperitur in *Lehenrecht/ art. 65. Lud. Schrader. de feud. part. 1. sect. 1. n. 103. Matth. Berlich. part. 1. concl. 62. n. 92.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sentent. Würde angegebener Curator mit Vorlegung eines richtigen Curatorii seine Person gebührlichen legitimiren/ und die gefonnene Gewehr der Klagen würcklichen angeloben/ immassen ihm auch nach Gelegenheit dieses Processus feudalis, seines Vorwendens ungeachtet / zu thun obliegt / so wäre Beklagter sich auff erhobene Klage einzulassen / und Vermöge Ehurfürstl. Sächs. Constitution, vom Runde aus in die Feder zu verfahren schuldig/ B. N. W.)

DEFINIT. VII.

Bona in dubio præsumuntur allodialia, non feudalia, nisi de iis possessor fuerit investitus.

Sicut res quælibet pro liberâ habetur, *l. alius 8. l. si in adibus 9. C. de servit. & aqua.* ita etiam allodialis potius, quam feudalis præsumitur, Bald. *in c. 1. de cont. feud.* Hartm. Pistor. *part. 2. q. 39. n. 2. Jac. Menoch. in tract. de præsumpt. lib. 3. præf. 91. n. 2. Andr. Gail. lib. 2. observ. 69. n. 4. Natta consil. 514. n. 34.* † Est enim feudum quædam servitutis species, Gloss. & *Dd. in l. si cuius 13. ff. de Usufruct.* † Quod tamen fallit, si contrariæ præsumptiones atque conjecturæ adsint, ex quibus res potius feudalis, quam allodialis censerî poterit, secundum tradita Matth. de Afflic. *ad c. 1. num. 68. ex quib. causis feud. amittit.* Menoch. *diff. præsumpt. 91. n. 45. & 46. Koll. à Vall. vol. 2. consil. 2. n. 37. & n. 58.* † putà ex principis assertione, juramento fidelitatis præstito, servitiorum præstatione, ex descriptione in Catastrum & consuetudinè regionis, † quas, aliasq; similes conjecturas & præsumptiones referunt Jac. Menoch, *diff. præsumpt. 91. n. 65. n. 72. & seqq. Sim. Ulric. Pistor. in nos. ad Hartm. Pist. diff. q. 39. lit. b. ver. ex quibus.* † Ubi tamen notari velim, ex solâ investiturâ ejusq; renovatione, nunquam præsumendum esse feudum, cum & de bonis emphyteuticis, quin & censiticis, possessores investiri soleant; ac renovationem investituræ petere teneantur, Const. Elect. *38. §. Altdieweil aber part. 2.*

Ita Domini in causa Amen Benigen/ Hansen Georgen von Posen nachgelassenen Wittben/ Mense Majo, Anno 1633. (Verba sent. Diweil aber dennoch die bloße Lehen-Pflicht/ und Belehnung/ keine Feudalität giebt/ vielweniger die Natur und Eigenschaft der Erb- und Allodial-Güter bestimmt/ weil auch Erb- und schlechte Stuf-Güter auff gewisse Pflicht in Lehen pflegen genommen zu werden/1c. So kan auch hieus nichts beständiget, wider die natürliche Vermuthung der Gütere Erbligheit und Libertät inferiret werden/1c.)

DEFINIT. VIII.

Filia contentante cum agnato de fundo, hujus possessio, lite pendente, filia adjudicari debet.

Quando inter filiam defuncti, ejusque agnatos do prædicis quæstio incidit, agnatis feudum,

Dd 2

filia

filia vero allodium sive libellarium esse asserentibus, filia interim possessionem adjudicandam clare definitum est, *c. 1. §. inter filiam. 1. si de feud. defunct. caut. sit.* Hartm. Pistor. *part. 2. quest. 39.* Matth. Wefenbec. *consil. 1. & consil. 39.* Jacob. Menoch. *de adipisc. Possess. Remed. 4. n. 375. & seqq.* † Cujus rei rationem triplicem tradunt Interpp. I. Quia Filia nititur juris communis presumptione, siquidem quaelibet res potius allodialis, quam feudalis presumitur, ut dixi *defin. preced.* † II. Quod possessionis Qualitas censeatur esse continuata in heredem, *l. sive possidetis 16. C. de probat.* talisque presumatur possessio in Filia, qualis fuit in Patre, juxta tradita *Dd. in §. sui 2. Inst. de hered. quæ ab intest. def. fer.* † III. Et quia juxta regulas juris communis, ipsa natura dictante, filia perinde ut masculus succedere solet, non facile presumendum est, talem aliquam servitutem rebus paternis esse inditam, quo minus filia heres sit in bonis paternis, *l. maximum vitium 4. C. de lib. prater.* † quamobrem semper potius restalis reputabitur, in qua filia succedere potest, nempe allodialis & libellaria, quam feudalis, quæ paternæ successionis commo- do filiam privat, Schenck. Baro à Tautenbergk *ad dict. c. 1. §. inter filiam 1.* † Quin etsi manifestò constet prædium de quo controvertitur, esse feudale, nihilominus pendente lite, filiam in possessionem rei controversæ mittendam esse, tradunt propter generalitatem textus in *dict. §. inter filiam. 1.* Interpp. communiter, quos allegat & sequitur Hartm. Pistor. *dict. q. 39. n. 34. & seqq.* † ubi tamen hoc limitat. I. Si manifestò constet, vel agnati probationes in promptu habeant, quod bona controversa, non solum feudalia, sed etiam ejus sint qualitatibus, ut à fœminis possideri nequeant. † II. Si filia nihil prætere posse, cujus vigore ad successionem feudi contra naturam ejus admittatur. † III. Si agnati jam sint in possessione, ut pluribus persequitur Hartm. Pistor. post alios, quos allegat *dict. q. 39. n. 35. & seqq.*

Ita Domini in eadem causa ((Verba sent. Und weil über dieses alles die Rechte dahin schliessen/dass bey einfallendem Streit zwischen den Agnaten und Töchtern/ die Possess eines präzendirten Lehens/ den Töchtern und Erben vor den Agnaten einzuräumen/ und sie darben bis auff rechtmäßige Entsetzung zu lassen/ &c. So erscheinet daraus so viel/ dass offangeregte Güter nicht allein vor Erb-Güter zu achten / sondern ihr werdet auch nebenst euren Töchtern bey der apprehendirten Possess derselben so lange/ bis der Lehens-Folger ein anders/wie zu Recht gnugsam/ordentlicher Weise ausführet/ge-ruhiglichen stillich geschähet und gelassen/W. R. W.)

DEFINIT. IX.

Possidens rem aliquam tanquam allodiale, quam Dominus feudalem asserit, non tenetur titulum possessionis indicare.

ET si regulariter nemo teneatur indicare titulum suæ possessionis, *l. cogi. 11. C. de petit. heredit.* Gloss. in *c. ordinarii. 3. verb. exhiberi extr. de offic. ordinari. in oto.* Jason. in *§. actionum 28. num. 200. Inst. de action.* † quippe cum nimis grave sit reum urgeri ad exhibitionem eorum, per quæ sibi negotium fiat, *l. nimis grave 7. C. de testib.* † Attamen Vafallo id nequit prodesse, quo minus cogi possit ostendere Domino instrumentum investituræ, & docere de titulo suæ possessionis, Bart. in *l. instrumenta 24. Col. 2. vers. quare au feudatarius C. de fideicommiss.* Molin. in *consuet. Parisiens. tit. 1. §. 1. n. 6.* Hartm. Pistor. *part. 2. q. 46. n. 2.* † argumento ducto à Clerico, qui titulum suæ possessionis ostendere tenetur, *c. ordinarii 3. extr. de offic. ordinarii in oto.* † Et quia fœda omnia procedunt à providen-

tia principis, *cap. & quia videmus 1. tit. de his qui feud. dar. poss.* videtur eo ipso satis fundata intentio Domini, quæ onus probandi in Vafallum transfert, *arg. l. alius 8. l. si tibi 10. C. de Servit. & aqua. §. pen. Inst. de servit.* † nam & alias, quoties pro a-ctore militat præsumptio, possidenti verò resistit, possidens titulum possessionis edere obstrictus est, ut tradunt *Dd. in d. l. sive possidetis 16. C. de probat. per v. cum contingat. 29. extr. de decimis.*

Velut pronunciarunt Dni. in causa Georgii Wensdorff zu zu Breslau/ Mense Dec. Anno 1603. (Verba sent. Dass die jenigen/so sich vor Vafallen und Lehneute bekennen/ alle dero Leben-Briefse alt-und neue zu ediren pflichtig/ W. R. W.) † Sed hoc ita, si possidens fatetur, id esse feudum Domini, requirentis titulum: Cæteroquin, si hoc negare & contendere potius, † se rem tanquam propriam possidere, tum possessionis suæ titulum proferre non tenebitur, sed Dominus ante omnia probare debet, rem esse feudalem, Johan. Petr. Surd. *lib. 2. consil. 151. num. 63.* Ludolph. Schrader. *de feud. part. 6. c. 6. num. 111. vers. hac tamen ita demum, & part. 10. sect. 17. vers. quarto hæc conclusio,* Matth. Wefenbec. *part. 5. consil. 223. num. 51.* Bartol. in *l. 1. C. de conduct. & procurat. libr. 11.* Hartm. Pistor. *dict. q. 46. num. 13.* † ubi monet possessores, ne, si sciant, rem possessam esse feudalem, temerè id negent, cum si postea de mendacio convicti fuerint, amissionis periculum sint subituri, *c. Vafallus 3. tit. si de feudo contro. fuerit inter dom. & agnat. defunct.* † Sancè, aliud quoque obtinere, si quis feudum longissimo tempore, vel ab antiquo possederit, probat latè Hartm. Pistor. *dict. q. 46. n. 14. & seqq.*

Ita Domini in causa Johannis Heinrichi à VVachtell in Herzogswalde & Sockling, Mense Nov. Anno 1622. (Verba sentent. Dass berührte eure Schwiegermutter / die über benamtes Gut Menschlich auffgerichtete Verträge und andere briefliche Urkunden zu ediren/ oder auch den Titulum possessionis zu dociren/nach Gelegenheit d'isfalls/wider ihren Willen nicht gezwungen werden mag/W. R. W.)

Et in causa Georgii Wensdorffs zu Breslau/ Mense Decemb. Anno 1603. (Verba sent. Ob gleich in dem Fall/ da es der Besizer eigentlich und gewis davor hält/ dass sein Gut Erbe und eigen sey/er die Urkunden/so er darüber hat/ dem Fiscala, welcher solche Güter vor Leben anspricht/ zu ediren nicht schuldig/ sondern demselbigen/dass sie Leben seyn/ daruthun und zu erweisen obliegt/ &c.)

DEFINIT. X.

Studiofus conventus coram Rectore, non potest bodiè ejus forum declinare, ob juramentum Re-ctori præstitum.

Inter alia studiosorum privilegia non minimum certè est, quod Electionem sive optionem habeant, utrum coram Præceptore suo, vel Episcopo loci velint conveniri, *Ausb. habitæ. C. ne filius pro patre;* † Quibus & alii Dominum loci, quem potestatem aliquibus in locis vocant, tanquam Ordinarium adjungunt, Gloss. in *dict. Ausb. verb. dedimus ibi & Bartol. num. 5. & Joh. Sichard. n. 16.* † Etsi verò maxima Interpp. pars hoc ipsum privilegium ad Criminales quoque causas trahant, ut videre est apud Bartol. *dict. loc. num. 4. in fin.* Jul. Clar. *§. ult. qv. 35. n. 23.* † Rectius tamen videntur dissentire cum Jason. in *l. 3. num. 52. ff. de const. pecun.* Donell. *lib. 17. comment. c. 20. & Joh. Sichard. in dict. Ausb. habitæ. num. 20. in fin.* Petr. Hoig. *part. 2. qu. 11. num. 7.* Non quidem ex vocabulo litis & negotii, quorum meminit *dict. Ausb. habitæ.* † cum certum sit, hisce nominibus causas quoque criminales venire, secundum tradita à Jacob. Cujac. *lib. 9. observ. 21.* † Sed quod nunquam in generali concessione jurisdictionis, Imperium merum comprehensum censeatur, *l. 1. ff. de off. ejus, cui mand. est jurisdictionis.* nec forum alicui

alicui privilegiatum concessum unquam ad causas criminales in Romanâ Jurisprudenciâ fuerit perdu-
 7 *atum, l. i. C. ubi Senat. vel Clariss.* † ne scilicet sub
 prætextu concessi privilegii, vel flagitiorum crescat
 autoritas, vel publica vacillet utilitas, *l. 2. C. de*
priv. Schol. lib. 12. prout pluribus demonstrat, Petr.
 8 Heig. *dict. quest. 11. num. 12. & seqq.* † Quicquid
 sit, hodiè multum est recessum ab hac opinione per
 juramentum Rectori præstitum, quod studiosos lig-
 9 gat ad tribunal Rectoris, ita ut jurisdictionem ejus
 declinare non valeant. † Idque est, quod dicit Jo-
 han. Sichard. *in dict. Auth. habita. num. 15.* Juramen-
 ta præstita Rectoribus multum derogare, *A. habita.*
C. ne fil. pro patr. & sic privilegiis studentium, quem
etiam refert Petr. Heig. dict. quest. 11. n. 4.

Ita Domini in causa Jacobi Aibani, Medicinæ Studiosi,
 contra Petrum Lauterum in ad consultationem Rectoris & Pro-
 fessorum Jovenium, Mensè Majo, Anno 1623. (Verba sent.
 Dasß Beklagter seines Vorwendens ungeachtet/ sich vor euch
 auff erhobene Klage einzulassen und zu antworten schuldig/
 ferner darauff zu beschehen/was recht ist/ B. N. W.)

DEFINIT. XI.

*Concessio jurisdictionis atque Regalium titulo feudi,
 non cumulativè, sed privativè facta
 censetur.*

1 **Q**uemadmodum per præscriptionem acquisita
 jurisdictio vel Regalia privativè respectu ma-
 joris vel superioris acquisita intelliguntur; ita
 quoque Dominus infeudans Vasallum de omnimo-
 da jurisdictione sive de Regalibus, ea abdicativè &
 privativè in accipientem contulisse censetur, non
 verò cumulativè, Felin. *in c. pastoralis 28. numer. 4.*
extr. de offic. & pot. deleg. Matth. Coler. *de process.*
exc. tit. 2. c. 1. num. 158. Henr. Bocer. *in tract. de*
jurisdict. cap. 8 num. 80. Matth. Wesenbec. *consil. 95.*
 2 *num. 57.* † Scilicet, quia feudum est Ususfructus,
tit. 23. in fin. FF. 2. atqui notissimi juris est, propri-
 etarium impedire non posse Ususfructuarium, quò
 minùs utatur-fruatur prædio Ususfructuario, Bocer.
 3 *dict. loc.* † Nec obstat, quod vulgò dicitur, solo
 judicum vetante eo, qui majus Imperium in eadem
 4 jurisdictione habet, *l. judicium solvitur 58. ff. de ju-*
dic. † Et per supervenientiam majoris Magistrat-
 us, cessare minoris jurisdictionem, *l. potioris 5. C.*
 5 *de offic. Rector. provinc.* † Quo & facit *art. 60. lib. 3.*
 Landr. *in welche Stadt der Kaiser kömmt/da ist ihme*
das Gerichte ledig/ art. 26. & art. 52. dict. libr. 3.
 6 † Quia hæc omnia vera sunt in concessione tem-
 poralis jurisdictionis, quæ scilicet est revocabilis
 ad beneplacitum concedentis, prout est mandata
 7 vel delegata jurisdictionis, *l. 6. ff. de jurisdict. c. pasto-*
ralis 28. extr. de offic. & pot. deleg. † aut quando
 inferiori jurisdictionis tribuitur pro coadjuvatione
 Imperii Superioris, ut inter eos quasi communito sit
 & societas muneris, *l. 1. C. de offic. pref. Urb. l. 30. C.*
 8 *de donat.* † Secus verò in jurisdictione ac Rega-
 libus feudi titulo, vel aliàs in perpetuum conce-
 sis, *dict. tit. 23. FF. 2.* Matth. Coler. *dict. c. 1. n. 162. &*
seq. Henr. Bocer. dict. loc.

Ita Domini in causa der Herren Grafen zu Neuburg am
 Walde/ Mensè Jun Anno 1624. (Verba sent. Ob nun wohl
 von Ihrer Churfürstl. Durchl. wohlgedachte Herren Grafen
 alle ihre Gerechtigkeitt/ Zölle und Herrlichkeiten in der Graff-
 schafft N. N. ex Concessions erlanget/ dannhero/ weil sol-

che Concessio, vermuthlichen/ nur allein cumulativè gesche-
 hen/ es das Ansehen gewinnen will/ ob wäre Churf. Durchl.
 in der Pfaltz dero gnädigsten Beliebung nach in selbiger
 Graffschafft den neuen Grenzen-Zoll anzulegen wohl befugt;
 Dieweil aber höchst-gedachte Concessio Titulo Feudi, und
 also nach gemeinem Wahn und Deutung der Rechts-Ge-
 lahrtten privativè geschehen/ wodurch die Herren Grafen
 als Vasalli, das Ueile Dominium und vollständige possels,
 Gebrauch und Nutzbarkeit aller Gerechtigkeiten und Herr-
 ligkeiten/ besonders der Zölle und Fehren auffm Rheine zu
 N. N. erlanget/ also daß sie an dem Exercitio und Ge-
 brauch von dem Lehn-Herrn hinführo nicht gehindert/ oder
 percurbiret/ noch ihnen hierinnen auff der Graffschafft N. N.
 einigerley Eintrag gethan werden mag/te. So erscheinet
 daraus so viel/ daß wohlgedachte Herren Grafen zu N. N. auff
 der Fehren am Rheine die Churfürstliche neue Zoll-Ordnung
 und Eröffnung wider ihren Willen einzuräumen nicht verbun-
 den/ sondern sich solcher Beschwerung gebührender Massen zu
 entbrechen wohl befugt seyn/ B. N. W.)

DEFINIT. XII.

*Paribus Senatorum votis existentibus, ea pars vincit,
 qua causam tuetur magis favorabilem ac
 rationabiliorem.*

1 **M**elius equidem cum rebus humanis agere
 2 tur, si ponderarentur sententiæ, non nume-
 rarentur, *arg. l. 1. §. sed neque ex multitudine 6. C.*
de veter. jur. enucl. cum, ut Plinius ait *lib. 2. epist.*
 3 *12.* argumentum pessimi turba est; Attamen Sena-
 torum & Assessorum autoritas facit, † ut quæ nu-
 4 mero vincit sententia, eadem rationis pondere
 quoque superior esse existimerur, *l. quod major.*
19. ad municip. l. aliud est 160. §. refertur 1. ff. de
Reg. jur. l. nominationum 45. C. de decur. 10. † ne
 5 contentio oriatur inter Senatores periculosissima
 de singulorum dignitate atque eruditione, ut tra-
 dit scitè Anton. Fab. *in C. lib. 1. tit. 7. definit. 2. num. 3.*
 † Nihilominus fieri potest, ut ab hoc modo deci-
 6 dendi, ex numero scilicet votorum, sit receden-
 dum: † Quid enim, si uno aut altero Senatore
 7 absente, aut etiam defuncto, paria sint vota, &
 quisque in sua opinione perseveret? Vincet uti-
 que tum ea pars, † quæ rationabiliorem aut fa-
 vorabiliorem, putà matrimonii, dotis, testamenti,
 libertatis aut pietatis causam tuetur, vel pro ratio-
 ne negotii cujusque æquitati ac observantiæ recep-
 ptæ propiùs accedit, *l. inter pares 38. ff. de re judic.*
 Anton. Fab. *dict. definit. 2. n. 7.* † Ac quidem, si cæ-
 7 tera omnia sint paria, vincet Reus hoc ipso, quod a-
 ctore favorabilior habetur, *l. favorabiliores 125. ff.*
de Reg. jur.

Ita Domini in causa Senatus VVurtzenfis, Mensè Sept.
 Anno 1624. (Verba sententiæ: Seyd ihr unlangsten nach
 Gewohnheit selbiges Orts zur neuen Raths-Wahl geschrit-
 ten/ und als ein neuer Bürgermeister gewehlet worden/ sollen
 seyn 4. Vota auff den Stadt-Richter/ die andern 4. Vota aber
 auff eine andere Person/ so dem Rathstuhl nicht verwandt/
 gefallen. Ob nun wohl die Vota paria seyn/ und beyde Per-
 sonen darzu gnugsam qualificiret/ daher zwischen euch schickli-
 chen wegen des neuen Bürgermeisters Differentien entstan-
 den; Dieweil aber dennoch ist-gedachte andere Person dem
 Rathstuhl bißhero nicht zugethan gewesen/ auch von denen
 Raths-Personen/ so ihme mit näher Schwäggerschafft ver-
 wandt/ 2. Vota erlanget/ hingegen aber der Stadt-Richter
 ganzer 16. Jahr dem Rathswesen hengewohnet/ und dessen
 stündig ist/ zumahl auch biß dato nicht gebräuchlich gewesen/
 daß eine fremde Person eusser dem Rathstuhl zum Bürgermei-
 ster-Amt erkleset werde/te. So wird bemeldter Stadt-Rich-
 ter vor der andern Person/ von welcher eure Frage meldet/ zum
 Bürgermeister-Amt billich bestellet/ B. N. W.)

CONSTITUTIO XXVIII.

PARTIS PRIMÆ.

Wie eine Schuld vor der andern
bezahlet werden soll?

Wann zwischen den Gläubigern der Erstigkeit halben Streit vorfällt/ So constituiren/ ordnen und wollen wir/ daß vor allen andern Schulden erstlichen bezahlet werden sollen das Lieb-Lohn/ was auff des verstorbenen Schuldners Begräbniß und in seiner Krankheit der Arzney halben aufgewandt/ auch Schoss/ Steuer und Erb-Geld/ und nach diesem soll des Schuldners Ehe-Weib/ mit ihrem eingebrachten Gut/ so viel sie des erweisen kan/ allen andern Gläubigern/ so nicht ältere ausdrückliche Verpfändung haben/ vorgezogen werden. In dem Gegen-Vermächtniß aber hat sie sich disfalls der Priorität/ den Gläubigern zum Nachtheil/ nicht anzumassen/ iedoch was der Leib-Gesdinge halben verordnet/ bleibt in Würden und Kräften.

Nach ist berührten Schulden folgen alle die/ so auf des Schuldners Gütern ausdrückliche/ oder Vermöge der Rechte/ stillschweigende Pfand haben/ unter welchen die Aeltesten/ von Zeit der erlangten Pfändung an zu rechnen/ ie einer dem andern vorgezogen werden. Und da zwo Verpfändung auff einen Tag geschehen/ und nicht erwiesen werden können/ welche vor- oder nachgehen/ auff den Fall sollen die Gläubiger zugleich/ nach Anzahl eines jeden Schuld/ zugelassen werden. Dergleichen haben auch die solchen Vorzug/ welche auff vorgehenden ordentlichen Process und Recht/ die würckliche Einladung un Immission erlangt haben; Wäre aber einem Gläubiger ein Termin zur Hälfte angestellet/ oder auff ausgebrachten Befehl/ ohne Process und Urtheil/ verholffen worden/ So soll er deswegen mehr/ denn er sonst zu Recht befugt/ sich der Erstigkeit nicht anzumassen haben.

Ferner sollen nach denen bezahlet werden die Schuld wegen eines zu treuen Händen hinterlegten Guts/ welches der Schuldner verändert und verthan hat/ auch alles/ was zu milben Sachen und zu Alimenten gehörig; und dann nach diesen sollen die Arestanten/ welche keine rechtliche Immission erlangt/ zugelassen werden/ denen wir auch hiemit eine dingliche Gerechtigkeit/ der Priorität halben/ von der Stund anzufangen/ da der erste Kummer geschehen/ und gebühlichen verfolgt/ geben und gestatten.

Folgendes und wann niemandes von den obgesetzten Gläubigern mehr vorhanden/ sollen die anderen/ so sonst in Rechten personaliter privilegiert/ die Priorität haben/ und lezlichen die Chirographarii/ welche allein Brieff un Siegel/ oder andere Nachricht ihrer Schuld halben vorzulegen haben/ ohne Unterscheid der Zeit/ pro rata eines ieglichen Schuld/ nach Verordnung gemeiner Rechte/ zugleich bezahlet werden.

De jure prioritatis inter Creditores.

N quaestione de prioritatis inter creditores statuimus, ordinamus, & volumus, ut præ omnibus aliis primo loco solvantur merces familiae debita, quæque in funus de-

functi, ejusque curationem impensa sunt, census item publicus Magistratui debitus, & pecunia illa, quæ Erb-Geld Germanicè dicitur.

Deinde uxorem debitoris in bonis, quæ ad maritum se intulisse probare potest, omnibus aliis ejus creditoribus, expressam anteriorem hypothecam non habentibus, præferimus.

In donatione tamen propter nuptias nullam hoc casu prioritatem, in præjudicium creditorum, illi tribuimus, firmis interim manentibus, quæ de dotalitiis sunt statuta.

Hos, quos modo diximus, creditores, ii, qui vel expressam, vel tacitam in bonis Creditoris habent hypothecam, secundum ordinem temporis, quo quæque contracta est, sequantur.

Duabus verò hypothecis unâ & eadem die constitutis, si, utra alteram præcesserit, probari liquidò non possit, ambo creditores, paratâ cujusque debiti, simul admittantur.

Pari jure prioritatis cum hypothecariis & illi gaudebunt, qui præcedente ordinario processu & sententiâ, in bona debitoris realiter immissi sunt.

Quod si verò cuidam è creditoribus terminus tantum faciendæ executioni præfinitus sit, vel per rescriptum absque processu & sententiâ executionem quis impetraverit, is ex eo, quantum ad jus prioritatis attinet, nihil amplius consequetur, quàm quod ante factam executionem habuit.

Hos depositum subsequi volumus, quod alienavit, vel consumsit debitor, quæque ad pias causas & alimenta pertinent, tumque arestantes, qui nullam judicialem immissionem consecuti sunt, in ordine sequentur, quibus & ipsi, quantum ad prioritatem jus reale, ab illa ipsa hora, quâ arestum impetrarunt, illudque legitime profecuti sunt, tribuimus.

Predictis creditoribus omnibus dimissis, satisfieri volumus illis, qui personaliter ex jure communis dispositione privilegiati sunt. Ultimo verò loco Chirographarii, qui nimirum nudis tantum cautionibus debitorum, aut aliter credita sua probantes, pignora aut jura realia ulla non habent. Et hi quidem nullâ temporis habitâ ratione, pro rata cujusque debiti, secundum jura communia, admittentur.

DEFINITIONES.

1. In concursu creditorum ante omnia probari debent credita per liquidationem exhibita.
 2. Non definitivè pronuntiandum est super prioritato Creditorum, antequàm hi jura sua demonstraverint, & ad invicem de prioritato disputaverint.
 3. Injungitur quandoque Creditoribus probatio crediti & deductio jurium pralationis, sub pena præclusionis, ad masurandum prioritatis processum.
 4. Non errat iudex, super prioritato definitivè pronuncians, adjecitâ conditione: si hic vel ille Creditor jus suum probaverit.
 5. Sententiâ definitivâ super prioritato latâ, exsolvendum est debitum Creditoribus, qui sententiâ acquiescunt, licet alii de prioritato ulterius disceptent.
 6. Non decernendum est super prioritato Creditorum, antequàm instrumenta exhibita debitor recognoverit, vel juratò diffessus fuerit.
 7. Debitor latitans vel fugitivus per edictum publicum debet citari.
 8. Defuncto debitore, cui heres nemo existit, bonis Curator dandus est, qui Creditoribus respondeat, eorumq; instrumenta recognoscat.
 9. In judicando super prioritato Creditorum attendi debent Statuta domicilii debitoris, etiamsi bona mobilia alibi sita sint.
 10. Creditores defuncti debitoris petere possunt separationem bonorum, quando heredis bona propriis Creditoribus non sufficiunt; Non etiam Creditores venditoris in bonis emptoris.
 11. Iudex, de prioritato satis informatus, super concursu Creditorum definitivè pronuncians, ac quemvis in classe suâ & ordine collocare debet; quotque sint classes Creditorum.
- CLASSIS PRIMA.
- In quâ veniunt singulari quâdam prærogativâ & prioritato præ aliis omnibus privilegiati Creditores.
 12. Privilegiati Creditores, in primâ classe concurrentes, non pro ratâ portione Credita accipiunt, sed juxta ordinem privilegiorum alter alteri præferuntur.
 13. Vidua vel Uxor, jure dominiî reprensens bona sua, in hereditate mariti reperta, alios Creditores indifferenter in iis excludit.
 14. Liberis etiam bona propria, in parentum hereditate adhuc reperta, jure dominiî præ aliis omnibus debentur Creditoribus.
 15. Sicuti etiam res deposita, præ omnibus aliis Creditoribus, qualitercunque privilegiatis vindicari potest.
 16. Pecuniâ ad certum usum datâ, non tamen à mandatario in eum conversâ, sed consumptâ, Domino reprensenti non competit jus pralationis præ hypothecariis, aliisq; Creditoribus.
 17. Non præferuntur hypothecariis, aliisq; Creditoribus privilegiatis, Venditor, in mercibus venditis, adhuc extantibus penes emptorem, quando fides habita est de pretio.
 18. Nisi emptor dolosè cum Venditore contraxerit, emendo merces, cum jam solvendo non esset.
 19. Quo casu Venditor merces ab emptore dolosè alienatas, etiam à tertio possessore vindicare potest.
 20. Reservans sibi hypothecam in re veniendâ, etiam extra judicium, ratione pretii omnibus aliis Creditoribus præferuntur.
 21. Jus quoq; pralationis Venditor habet ratione pretiû in re venditâ, si dominium sibi reservaverit, vel si in foro Saxonico non judicialiter resignaverit.
 22. Omnibus indifferenter Creditoribus debitoris præferuntur illi, qui hypothecam in feudo consecrati fuere, antequàm illud debitor emeret.
 23. Non gaudent hoc jure pralationis, qui rem venditam jure pignoris obligatam non habent.
 24. Famili privilegium habent pralationis, etiam ratione mercedis, ex præcedentibus annis, apud Dominum restantis.
 25. Privilegio mercedis gaudent saltem ii ministri, qui pro certo servientes salario in adibus & convictu debitoris reperiuntur.
 26. Gaudet quoq; hoc pralationis jure pedagogus ad informandos debitoris liberos certâ mercede conductus.
 27. Non verò gaudent privilegio hoc pralationis operarii vel opifices, qui non in adibus & convictu defuncti commorantur, vel absque certo salario operas præstant.
 28. Neque factores mercatorum hoc pralationis privilegium prætere valent.
 29. Alvaris judicii pralationis privilegium eatenus concessum videtur, quatenus parte Domini fruantur.
 30. Advocatus ratione salarii, sibi promissi, reliquis Creditoribus non præfertur.
 31. Liberi parentibus operas familiares præstantes, ac mercedem exigentes, haud præferuntur aliis Creditoribus.
 32. Nisi ipsis certa merces fuerit promissa.
 33. Amittitur privilegium mercedis, si ejus nomine, tanquàm credita pecunia, usuras famulus à Domino acceperit.
 34. Quantitatem mercedis famuli juramento suo probare possunt, si non constet, quantum ipsis debeatur.
 35. At, ministros se fuisse, famuli aliter, quàm per juramentum suum probare debent.
 36. Salarium quoque Curatoris bonorum, & quod ab eo impensum fuit, privilegio mercedis famulisia in concursu Creditorum gaudet.
 37. Præferuntur quoq; reliquo ari alieno impense, in culturam agrorum facta, (das Acker-lohn.)
 38. Sicuti etiam frumentum Sementarium (Saam Getreidig.)
 39. Post mercedes famulorum præferuntur impense funebres, reliquis etiam Creditoribus hypothecariis anterioribus expressis.
 40. Pralationis privilegium concessum est saltem impensis funebribus, qua ad sepulturam ipsius debitoris, non etiam uxoris & liberorum fuerunt erogata.
 41. Etiam impense, pro vestibus lugubribus erogata, privilegio pralationis gaudent.
 42. Non potest efficere debitoris dispositio, ut impensa funebres immodice reliquo ari alieno præferantur.
 43. Impensis funebribus succedunt sumptus, in agroti debitoris curationem facti; quibus etiam Salaria Chirurgorum accensentur.
 44. Non verò sunt privilegiata impense, in curationem uxoris & liberorum debitoris facta.
 45. Privilegiata sunt impense, dumtaxat erogata in curationem morbi, ex quo debitor agrotus ovit.
 46. Non locus est pralationi impensarum, in curationem debitoris agroti factarum, antequàm hæc verisimiliter fuerint probata.

47. Post sumptus in curationem aegroti debitoris factos, collecta, etiam inferiori magistratui exsolvenda, reliquo ari alieno preferuntur.
48. Non preferendus est Creditor hypothecarius Magistratui ex eo, quod ante impositam collectam jus pignoris acquisiverit.
49. Privilegium tributorum, reliquo ari alieno preferendorum, ad omnes indifferenter collectas, etiam extraordinarias extenditur.
50. Quicquid ad processum executionis adversus debitorem expediendum, a Magistratu erogatum est, in pralatione creditorum tributis annectitur.
51. Non tamen gaudent hoc privilegio Collectarum debita ex contractu cum Magistratu inito, dependentia, vel alias in commodum debitoris erogata.
52. Magistratus in tributis (der Land- und Tract-Stener) pro debitore erogatis privilegio hoc pralationis non nisi ad quadriennium gaudet.
53. Laudemiorum nomine Magistratus tacitam saltem habet hypothecam in bonis debitoris, absque omni pralationis privilegio.
54. Canon verò Emphyteuticus, Decima, Census, similesque pensiones annua una cum tributis, atque collectis hypothecariis, etiam antiquioribus, ac reliquo ari alieno preferuntur.
55. Sicuti et annui redditus, etiam redimibiles.
56. Post tributa et collectas exsolvenda est pecunia hereditaria, vel ex rei alicujus venditione certis terminis promissa; Erboder Laggeit; Geldere.
57. Emptor pecuniae hereditariae succedit venditori etiam in jure pralationis.
58. Non competit privilegium hoc pralationis pretio venditionis parato, deni Angelbe; etiam si distinctis terminis intra annum et diem exsolvatur.
59. Cessat pralationis privilegium, si creditor pecuniam hereditariam, postquam dies cessit, in mutuum convertit, vel usuras a debitore acceperit.
60. Vel etiam, si creditor pecuniam hereditariam, cujus dies jam dudum venit, non petierit, cum tamen eam bene consequi potuisset.
61. Non tamen cessat pralationis privilegium, si Creditor, postquam dies venit, de solutione debitorem interpellans eam consequi non potuerit.
62. Non mutantur termini et intervalla exsolvenda pecuniae hereditariae ex jure pralationis.
63. Inter Creditores, hanc in Classe positos, concurrentes, is semper re iquis praefertur, qui anteriorem hypothecam consecutus est.
64. Sicuti in dote, ita etiam in augmento dotis mulier praefertur omnibus Creditoribus, etiam hypothecariis; exceptis iis, qui anteriorem expressam habent hypothecam.
65. Etiam de jure communi, extra forum Saxonicum, hypothecarii anteriores expressi praefertur mulieri, dotem repetenti.
66. Non praefertur mulier ratione dotis iis Creditoribus, qui prius arrestum vel immisionem in bona debitoris judicialem impetrarunt.
67. In rebus saltem mobilibus praefertur mulieri, dotem illatam repetenti, Creditores ii, qui hypothecam extrajudicialem anteriorem sunt consecuti.
68. Non praefertur mulier affecurata ratione dotis, expressam hypothecam, Creditoribus anteriorem expressam habentibus.
69. Mulier non solum defuncto, sed etiam vivente adhuc marito, et ad inopiam vergente, jus pralationis in dote habet.
70. Vidua ratione dotis preferenda est Agnato, res expeditorias petenti.
71. Competit mulieri privilegium pralationis ratione dotis, etiam in bona mariti non conversa.
72. Modò marito illata probetur, aliter, quàm solius mariti confessione.
73. Ne quidem jurata mariti confessio efficit, ut locus sit juri pralationis in dote confessata.
74. Exceptio non soluta dotis objici potest à Creditoribus mariti post elapsa tempora, intra quae opponi à marito potuit.
75. Non probat mariti confessio dotem illatam, etiam si mulier in supplementum jurare velit.
76. Competit tamen privilegium pralationis mulieri in dote confessata, si reliqui etiam Creditores per solam confessionem debitoris numerationem probent.
77. Mariti confessio obligat heredes ad restitutionem dotis, etiam si hujus illatio aliter à Vidua non probetur.
78. Gaudet mulier in dote confessata privilegio pralationis, si confessio mariti, de receptione dotis, antea promissa, ex intervallo temporis subsequatur.
79. Vel si maritus dotem, non à parentibus uxoris, sed à tertio sibi datam in apochâ confessus fuerit.
80. Probatur dotis numeratio ex confessione mariti, accedente unius saltem testis fide digni depositione.
81. Ad probandam dotis numerationem fratres uxoris ad testimonium admittuntur.
82. Mariti bonis dos illata censetur, eo ipso, quod utriusque, marito et uxori, simul fuerit numerata.
83. Non competit jus pralationis in dote mulieri, quae, cum marito communem negotiationem exercens, debita simul contraxit.
84. Nec gaudet mulier, ratione dotis, pralationis privilegio, si sciens viro, jam antea oberato, nupsierit.
85. Vel si culpâ mulieris maritus ad inopiam pervenerit.
86. Ratione bonorum paraphernalium mulieribus competit saltem jus tacita hypotheca, non estam pralationis privilegium.
87. Voculâ (Heyraths-Gut) dotalia saltem bona, non etiam paraphernalia significantur; et quanam ita dicantur?
88. Dona nuptialia pro bonis dotalibus habentur, adeoque repetitione partis dimidia uxor gaudet privilegio pralationis.
89. Bona, aliunde per hereditates acquisita, et marito illata, non dotalia sunt, sed paraphernalia.
90. Uxor repetens pecuniam, quam mutuo dederat marito, nec hypothecariis, nec Chirographariis praefertur.
91. Ratione donationis propter nuptias, si mulier de hypothecâ expressâ sibi non prospexit, inter Chirographarios Creditores referenda est.
92. Liberi prioris matrimonii praefertur in legitimâ paternâ Noverca, donationem propter nuptias petenti.
93. In dotalicio perinde atque in dote uxor munita est jure tacita hypotheca, ac pralationis privilegio, marito etiam adhuc vivo, sed non solvendo existente.
94. Uxori, morgengabam et cibaria domestica petenti, omnes indifferenter Creditores, etiam nudi Chirographarii praefertur.
95. Pralationis privilegium in dote soli uxori competit, non etiam heredibus collateralibus, vel ascendentibus, nec ab uxore alii potest cedi.

CLASSIS SECUNDA.

In qua veniunt Creditores, qui praeter tacitam hypothecam, ex privilegio quoque personali jus habent pralationis.

63. Inter Creditores, hanc in Classe positos, concurrentes, is semper re iquis praefertur, qui anteriorem hypothecam consecutus est.
64. Sicuti in dote, ita etiam in augmento dotis mulier praefertur omnibus Creditoribus, etiam hypothecariis; exceptis iis, qui anteriorem expressam habent hypothecam.
65. Etiam de jure communi, extra forum Saxonicum, hypothecarii anteriores expressi praefertur mulieri, dotem repetenti.
66. Non praefertur mulier ratione dotis iis Creditoribus, qui prius arrestum vel immisionem in bona debitoris judicialem impetrarunt.
67. In rebus saltem mobilibus praefertur mulieri, dotem illatam repetenti, Creditores ii, qui hypothecam extrajudicialem anteriorem sunt consecuti.
68. Non praefertur mulier affecurata ratione dotis, expressam hypothecam, Creditoribus anteriorem expressam habentibus.
96. Liberi

96. Liberi tamen, aliique heredes descendentes in dote materna jure praelationis aequè gaudens.
97. Defuncti licet matre ante maritum, liberi tamen ejus, ratione legitima materna, jus praelationis habent, & Noverca ratione dotis sua in concursu praeferuntur.
98. Liberi tamen, post matrem defuncti, jus praelationis maternum ad collaterales & ascendentes heredes non transmittunt.
99. At jus tacita hypotheca, sicuti extraneo cedi, ita etiam ad heredes quoscumq; à muliere, ejusq; liberis transmitti potest.
100. Defuncto patre, liberi petere nequeunt legitimam paternam, priusquam vidua de bonis illatis, vel portione statutaria satisfactum fuerit.
101. Ratione legitima paterna filii in bonis vitrici non praeferuntur viduae, bona illata petenti.
102. Post dotem mulieris fiscus praefertur hypothecariis omnibus posterioribus.
103. Praefertur tamen fiscus etiam anterioribus hypothecariis, sive expressis, sive tacitis, in bonis postea acquisitis.
104. Cessat jus praelationis Fisci in panis fiscalibus, quarum ratione solam habet tacitam hypothecam, à tempore condemnationis.
105. Qui ad refectionem vel conservationem domus, vel alterius rei, pecuniam mutuo dedit, praefertur hypothecariis, etiam anterioribus expressis.
106. Modò ad conservationem pecunia nominatim mutuo data, ex eaq; res resecta probetur.
107. Qui ad emendam domum, aliamve rem, pecuniam mutuo dat, non aliter praelationis privilegium consequitur, quam si expressè sibi de hypotheca in illa re prospexerit.
108. Non consequitur privilegium praelationis, qui post factam demum emptionem, pecuniam ad exsolutionem pretii mutuo dat emptori; ut maxime de hypotheca sibi prospiciat.
109. Pupillus tamen & minor rem suà pecunià emptam jure pignoris obligatam habet; etiam si de hypotheca sibi expressè non prospexerit.
110. Inter hypothecarios, arescentes, vel judicialiter in bona debitoris immissos Creditores, qui prior tempore, potior quoque est jure, & reliquis praefertur.
111. Pro rata autem simul admittuntur hi creditores, si uno eodemque momento impetraverint jus reale in bonis debitoris, vel quis prior fuerit, sciri nequeat.
112. Posterior hypothecarius, arripiens possessionem hypotheca, non praedjudicat per id hypothecario anteriori.
113. Ratione bonorum adventitiorum, qua pater tutorio nomine administravit, competit liberis tacita hypotheca in bonis paternis.
114. Jus tacita hypotheca, quod pupillis in bonis tutoris competit, incipit à die suscepta vel confirmata tutela.
115. Competit quoq; jus tacita hypotheca Civitati, Ecclesiae & Hospitali in bonis Administratorum.
116. Ratione pecuniae mutuo data, competit jus tacita hypotheca Ecclesiis, Hospitalibus & Scholis in bonis debitoris.
117. Competit etiam jus tacita hypotheca locatori ratione mercadis in rebus, domus conductae illatis.
118. Non habet jus tacita hypotheca maritus in bonis uxoris, ratione portionis, in partibus dotalibus sibi in casum mortis uxoris promissae.
119. Quando pignus incipias, in casu, quo non in ipso contractus tempore de hoc fuerit conventum.
120. Potior est hypothecarius in dote, quam is, cui postea ante diei adventum eadem res purè oppignorata fuerit.
121. Ex promissione, de re oppignoranda, non praefertur quis creditori, cui postea res eadem fuit oppignorata.
122. Valat de jure civili hypotheca bonorum immobilium extrajudicialis in tantum, ut anterior muliere ratione dotis praeferatur.
123. Postquam vendit hypothecà, de pretio satisfactum est hypothecariis, in residuo pretii; Chirographariis praeferuntur ii, qui conventionalem habent hypothecam.
124. In fructibus fundi praefertur hypotheca extrajudicialis anteriori judiciali posteriori, etiam in foro Saxonico.
125. Non subsistit hypotheca extrajudicialis, coram duobus vel tribus testibus in bonis emphyteuticis, censiticis & feudalibus constituta.
126. In tantum, ut ne quidem in fructibus pradii feudalis vel Emphyteutici hypotheca, coram testibus constituta, praeferatur hypotheca judiciali.
127. Praefertur hypotheca coram testibus constituta anteriori posteriori tacita, ut & doti mulieris.
128. Generalis hypotheca anterior praefertur speciali posteriori, etiam si alia sufficiant bona; & quando id fallit.
129. Nec praefendus est creditor anteriori generali ex eo, quod specialem posteriorem hypothecam per decennium possederit atq; fructus perceperit.
130. Creditor, qui in bonis pariter feudalibus atq; allodialibus debitoris, de hypothecà sibi legitime prospexit, non prohibetur petere executionem in bona feudalibus ante executionem allodialium bonorum.
131. Primus creditor, in pignus tertii vel quarti creditoris consentiens, non à tota hypotheca recedit, sed locum tertii vel quarti subintrat.
132. Jus pignoris sui non remittit, qui patitur se praesente rem obligatam distrahi, nisi expressim consenserit.
133. Non succedit quis in locum anterioris creditoris ob id solum, quod ex ejus pecunià dimissus sit anterior creditor, nisi de eo expressim convenerit.
134. Is, ex cujus pecunia dimissus est privilegiarius creditor, succedit in ejus privilegium, etiam citra conventionem.
135. Conventio de succedendo, in jus anterioris creditoris facta, in continenti post numerationem prodest non minus, ac si antea facta fuisset.
136. Pignora hodie judicialia plerumq; sunt, adeoque exiguus est usus l. fin. C. de jur. Dom. impetr.
137. Ex instrumento garantigato, extra processum etiam ordinarium, in bona debitoris judicialiter immissus creditor pignus reale consequitur.
138. Sicut & immissus ex debito confessato absq; production cautionis.
139. Non tribuit executio creditori pignus ante immissionem realem in bona debitoris.
140. Consequitur tamen pignus creditor, si post interlocutoriam judicis, ante immissionem realem, debitor ei cesserit possessionem.
141. Judex dilationem immissionis indulgens debitori, non praedjudicat creditori in jure reali, per immissionem ei competituro.
142. At creditor, in dilationem consentiens, praedjudicat

- cat sibi in prioritate, ex reali immisione competiturâ.
143. Arrestum in foro Saxonico jus reale tribuit, ex quo arrestantes preferuntur Creditoribus, hypothecam posteriorem tacitam vel expressam habentibus.
144. Inter Arrestantes reliquis preferitur, qui prius ratione hora atq; momenti jus reale impetravit.
145. Petenti Arrestum non nocet mora judicis, si alius interim hoc impetret.
146. Pro ratâ simul admittuntur arrestantes, si unâ die vel horâ arrestum impetraverint, de momento autem prioritatis constare nequeat.
147. Pro debito etiam in diem & nondum exigibili, arrestantibus jus reale, & prioritas competit.
148. Venditâ re oppignoratâ, Creditores, in pretio arrestum impetrantes, preferuntur hypothecariis anterioribus.

CLASSIS QUARTA.

In quâ referuntur Creditores, personale solummodo privilegium habentes.

149. Creditores, personaliter privilegiati, omnes simul, sed pro ratâ admittuntur.
150. Deponenti competit privilegium personale, etiam de jure communi, ratione rei deposita, qua non amplius existat in bonis depositarii.
151. Necessarium sive judiciale depositum arrestantibus & hypothecariis preferitur.
152. Quicquid alimentorum nomine debetur, privilegiatum est, & Creditis Chirographariis preferitur.
153. Reliquis etiam Chirographariis preferuntur, qui pecuniam gratis, & sine usuris mutuo dederunt.
154. Preferendus est Chirographariis aliis Venditor in residuo pretii, qui sibi de jure pignoris non proffexit.
155. Competit etiam personale privilegium iis, qui ad rem emendam credunt pecuniam absque constitutione hypotheca in re emptâ.
156. Non habet privilegium personale Collegium in bonis Collegæ, etiam si quid debeat is ex ratiociniis Collegii.
157. Non debentur liberis ex ejusdem bonis alimenta, antequam Creditoribus omnibus fuerit satisfactum.

CLASSIS QUINTA.

In quâ veniunt Chirographarii.

158. Chirographarii indifferenter omnes simul pro ratâ admittuntur.
159. Chirographariorum appellatione continentur quoque Creditores ii, qui per confessionem debitoris, vel testes sua credita probant.
160. De jure communi in Concursu Creditorum, unâ cum sorte etiam usura sunt adjudicanda.
161. In foro autem Saxon. non adjudicantur usura in concursu Creditorum, antequam omnibus, etiam Chirographariis, de sorte satisfactum fuerit.

DEFINIT. I.

In concursu Creditorum ante omnia probari debent Credita, per liquidationem exhibita.

- 1 **E**Rrant Creditores, qui solutionis spem sibi persuaderi patiuntur, antequam Credita liquidaverint, & vel testibus, vel documentis sive instrumentis probaverint. † Quid enim absurdius dici aut cogitari posset, quàm debitorem condemnari ad solutionem crediti, quod forsan nunquam ex-

162. Licet super usuris, equè ac super ipsâ sorte, hypotheca fuerit constituta.

163. Non efficit renunciatio mulieris, ut Creditor, ejus locum subintrans, aliis Creditoribus ratione usurarum preferatur.

164. Interesse tamen sive usura compensatoria, etiam in foro Saxonico, unâ cum sorte principali, Creditoribus adjudicari solent.

165. Ex pacto antichreseos fructus percepti in concursu Creditorum non sunt restituendi.

166. Mulieri in concursu Creditorum, unâ cum dote & bonis illatis, usura quoque sunt exsolvenda, etiam si reliquis Creditoribus de sorte satisfactum non fuerit.

167. Usura quoque pretii haud soluti in concursu Creditorum prerogativâ gaudent.

168. Debentur etiam usura, unâ cum sorte pecunia hereditaria, in concursu Creditorum, si ea, postquam dies venit, haud exsoluta fuerit.

169. Usura in annuis redditibus sunt exsolvenda, licet reliqui Creditores sortem non consequi valeant.

170. Repetit fidejussor in concursu Creditorum unâ cum sorte usuras, quas pro suo principali solvit.

171. Ecclesia & Hospitalia ratione usurarum quoque aliis Creditoribus preferuntur.

172. Gaudent etiam prerogativâ usura pupillares.

173. Sed non ultra, quàm tutela duret, licet rationes tutelae nondum reddita fuerint.

174. Postquam Creditoribus omnibus de sorte satisfactum est, usura quoque secundum cuiusq; Creditoris prerogativam exsolvi debent.

175. Mulier ratione temporis tertia, quoad dotem illatam, vincit ex seipsa primo Creditorem, hypothecam tacitam: & ex persona primi, secundum, intermediam expressam habentem.

176. Preferitur etiam ratione dotis illata mulier, in ordine secunda, primo Creditori, hypothecam expressam anteriorem habenti, si tertius, ad resurrectionem adium pecuniam credens hypothecam sibi constitui fecerit.

177. Secundus Creditor habens arrestum, ex persona tertii habentis hypothecam judicalem, vincit primum Creditorem, qui nititur jure hypotheca extrajudicialis.

178. Quod uni ex Chirographariis à debitore solutum est, id repeti nequit à reliquis Chirographariis.

179. Repetere tamen possunt hypothecarii, vel privilegiati Creditores, quod Chirographariis est solutum.

180. Pecuniam quoq; posterioribus hypothecariis solutam, priores hypothecarii jure repetunt.

181. Nunquam repetitur solutum Creditoribus, si ex bonis debitoris reliquis satisfieri queat.

182. Emptor, qui publica auctiois pretium solvit magistratui, securus quidem est, sed magistratus rationem pecunia accepta reddere tenetur Creditoribus.

183. Emptor sub hastâ, si pretium semel solverit, tutus est, nec à Creditoribus posterioribus, quibus ex pretio haud satisfactum, denuò conveniri potest.

titit, & Creditorem eo ipso, quod debitum postulavit, illud probasse censeri? contra l. 1. & 2. ubi Bartol. & Dd. C. si advers. Credit. l. 2. C. de filiof. minor. † Quin nec ratio juris patitur, ut ab executione incipiatur, antequam cognitio causæ & probatio præcesserit, l. 1. C. de execut. rei judic. l. si cum nulla. 58. ff. de re judic. † idque eò minus, si defuncto debitore adversus ejus heredes agatur. † Quid enim, si beneficio legis & inventarii hereditatem debitoris

debitoris agnoverint, vel bona hereditaria jurato
indicare vellent, quibus jura sua integra conserven-
tur? *l. ult. C. de jur. delib.* † Aut quid si heredita-
tem repudiaverint; Nec enim sciri potest, an quis
sit heres, priusquam in jus vocatus & interrogatus
fuerit; † cum aditio hereditatis animi sit potius,
quam facti, *l. pro herede. 20. l. gerit. 88. ff. de acquir.*
hered. † Efficit certè vel hæc sola causa, ut cogni-
tio & probatio crediti præcedere debeat in concursu
creditorum, antequam solutio debitori vel heredi-
tus imponatur.

Ita Domini in causa der Apelischen Gläubigere contra des
Schuldners Erben/ David Pleishnern/ zu Leipzig/ Mensē Jan.
Anno 1622. (Verba sentent. Daß angegebene Anwalden
Hanssen Schmiedens/ und M. Johan. Ringens durch Bey-
bringung richtiger Vollmachten ihre Personen gebührlichen
zu legitimiren schuldig. Würden nun obgedachte Gläubigere
gesammt auff anderweit vorgehende gebührende La-
dung erscheinen/ ihre Forderungen liquidiren/ bescheinigen/
und mit den Originalien befärden/ auch des Schuldners
Erbe/ David Pleishner/ solche richtig recognosciren/ und
was er einem und dem andern geständig oder nicht/ antwor-
ten/ auch die Gläubigere insgesamt der Priorität halber
gegen einander verfahren/ inmassen sie zu thun schuldig/ so
ergienge alsdenn ihrer allerseits Befriedigung wegen/ und
wie einer vor den andern zu bezahlen/ ferret was recht ist/
W. N. W.)

It. in causa D. Johannis Steinwegens Gläubiger zu Leip-
zig/ Mensē April. Anno 1617.

In causa Maubert Grubens Gläubiger/ Mensē April. Anno
1619.

Et in causa Creditorum Hanssen von der Linde/ Mensē O-
ctobr. Anno 1619.

DEFINIT. II.

*Non definitivè pronuntiandum est super prioritatis
Creditorum, antequam hi jura sua demonstra-
verint, & ad invicem de prioritatis dispu-
taverint.*

Nec satisfecisse suo officio cessari debent Cre-
ditores demonstrantes simul atque probantes
sua Credita, per liquidationem exhibita, antequam
jura prioritatis docuerint, & ad invicem de priori-
tate disputaverint. † Quam varia enim sint præ-
lationis jura, quam multiplicia etiam competant
Creditoribus privilegia prioritatis, neminem fuge-
re potest, qui paululum saltem jura didicit, & limi-
na judicii in concursu Creditorum & causis priori-
tatum salutavit. † Ut nullam verissimè difficili-
orem materiam in judiciis ventilari existiment,
quam si de prioritatis Creditorum sit disceptandum.
Id quod sæpius expertus sum, & luculenter probat
*sis. de privil. Creditor. ubi Matth. Wesenbec. in pa-
rat. Dyn. in c. qui prior est tempore. 54. de Reg. jur.*
in 6to. n. 8. & seq. Petr. Heig. part. 2. quest. 6. † Ec-
quis verò judex tanti acuminis habet judicium, ut
quicquam super prioritatis decernere verè queat,
priusquam de singulorum juribus ac privilegiis ex
mutuis eorum disceptationibus & probationibus
factorum fuerit informatus; † Concesserim
tamen non semper longo, ac ordinario processu Cre-
ditores defatigandos esse, sed judici ipsi quando-
que incumbit, † in jura Creditorum saltem sum-
marie inquirere, totumque negotium penfitare, id
quod sæpius in causis Rusticorum, ac modici lucri,
ex quibus scilicet non tantum commodi speran-
dum, quantum pro obtinenda prioritatis expenden-
dum esset, factum scio; † præsertim cum & Rei-
publicæ interlit, licet ocys finiri, *l. properandum.*
13. C. de judic. l. fin. ff. pro suo.

Ita Domini in causa Creditorum Caspari della porta, ven-
tilat in Pratorio Lipsiensi, Mensē Sept. An. 1619. (Verb. sent.
Dieweil die sämtlichen Gläubigere wegen der Priorität und
Erstigkeit gegen einander noch zur Zeit nicht verfahren/ So
geschicht solches nochmahls billich/ und ergeheth alsdenn in der
Sachen ferner/ was recht ist/ W. N. W.)

Carpz. Definit. Vol. I.

It. in causa der Reubrischen Gläubigere zu Leipzig/ Mensē
Aug. Anno 1620.

Et in causa Matthes Pimbochs Gläubigere zu Leipzig/
Mensē Aug. Anno 1620.

DEFINIT. III.

*Injungitur quandoque Creditoribus probatio credi-
ti & deductio jurium prælationis, sub pena præ-
clusionis, ad maturandam prioritatis
processum.*

AT, inquit, hæc ratione multum anse dabitur
Creditoribus, lites protrahere, & prioritatis
processum in infinitum extendere; hæud sine in-
juriâ Creditorum aliorum, quorum credita, cum li-
quida & præ aliis privilegiata sunt, non potest non
interesse ipsorum processum abbreviari, litemque
finiri, quod & aliàs commodum Reipublicæ svadet,
l. 2. C. de re judic. l. 10. C. de transact. l. quidam. 21. ff.
de Reb. Credit. c. 1. extr. de appellat. † Haud parum
quoque iniquitatis accedere videbitur, si ponamus,
Creditores, qui non nisi lucrum quærunt, (Ut fieri
videmus in legato ad pias causas; † quod æris alie-
ni loco esse intelligitur, *l. sed si non servus. 36. L. aris a-
lieni. 39. ff. ad leg. Falcid.*) jussui judicis, in proban-
dâ prioritatis hæud obtemperantes, negligentia sua
nocere aliis, qui solum de damno vitando certant;
† Quorum tamen ratio semper debet esse potior
quam eorum, qui lucrum captant, *l. quod autem 6.*
§. simili modo dicimus. 11. & l. ult. §. 1. ff. qua in fraud.
Cred. l. non debet. 41. §. 1. ff. de reg. jur. l. ult. C. de jur.
del. † Sed occurrere potest judex malitiæ huic Cre-
ditorum, si intra certum terminum eos credita sua
probare ac jura prioritatis proponere jubeat, sub
pena præclusionis. Cui jussui si non obtemperave-
rint, postea non erunt ulterius audiendi, sed jure
suo privandi, & à concursu excludendi. † Quem
modum compescendi creditores negligentes, in E-
lectorali Saxoniz Scabinatu sæpius practicum me-
mini. † Et, ut opinor, æquillimè; siquidem dili-
gentibus, non negligentibus jura succurrunt, *l. non*
enim. 16. ff. ex quib. caus. major. l. pupillus. 24. in fin. ff.
qua in fraud. Creditor. † Ac maturandi omnino sunt
processus in causis prioritatum, Ord. process. jud.
Elect. Saxon. *tit. 41. in pr. vers.* und dergleichen di-
sputat, so viel möglich/ ohne Weitläufftigkeit Rechtens
abgeholfen werden möge. Novissimè certum proce-
dendi modum hic præscripsit Sereniss. Sax. Elector.
in Resolut. Grav. Tir. von Justitien-Sachen. §. Und
demnach zum gehenden.

Ita Domini in causa der Apelischen Gläubigere contra Da-
vid Pleishnern/ Mensē Majo, Anno 1626. (Verba sent. Wür-
den nun künfftigen Termin auch N. N. ihre Forderungen ge-
bührlichen bescheinigen/ und beybringen/ und die Apelischen
Gläubigere insgesamt der Priorität halber gegen einander
verfahren/ inmassen sie zu thun schuldig; So ergienge alsdenn
endlich in dieser Sachen/ und wie einer vor den andern zu be-
zahlen/ ferner was recht ist/ mit dieser ausdrücklichen Commi-
nation und Verwarnung/ daß/ wenn solches von einem oder
dem andern Gläubiger nicht geschicht/ derselbe mit seiner For-
derung ferner nicht gehöret/ sondern von diesem Concursu
gänglichlichen abgewiesen werden soll/ W. N. W.)

It. in causa D. Johannis Steinwegens Gläubiger/ Mensē
April. Anno 1617. (Verba sentent. Belangend die andere
Gläubigere/ welche Anfangs nebenst oberzehlten Creditoren
sich gleicher Gestalt angeben/ als nemlichen N. N. N. N. &c.
weil sie gebührlichen citiret/ dem Urtheil und Citation auch
dieses mit angehengt/ daß/ wo sie ihre angegebene Schulden
nicht richtig liquidiren und beybringen würden/ sie damit fer-
ner nicht gehöret werden solten/ haben sich dieselben an ihren
rechtlichen Zusprüchen nunmehr versäümet/ und mögen etwas
weiter zu suchen nicht zugelassen werden/ W. N. W.)

It. in causa Jobst Dredenbergs Gläubiger zu Leipzig/ M.
O& Anno 1630. (Verba sent. So viel aber die andere Gläu-
bigere anlangt/ weil solche ungeachtet der in unserm vorigen
Urtheil gesagten Commination, bey der Sachen nichts wei-
ter

ters gethan/ so werden sie nunmehr von diesem Concursu billich abgewiesen/ W. R. W.)

Et in causa der Bächerischen Erben contra Christoff Röhrenmeisters Erben/ Mens Dec. Anno 1617.

DEFINIT. IV.

Non errat iudex, super prioritare definitivè pronuncians, adjectâ conditione: si hic vel ille Creditor jus suum probaverit.

- 1 **S**æpè tamen accidit, ut Creditores etiam sub Comminatione præclusionis citati, justâ ex causâ comparere, & jura sua demonstrare prohibeantur, ubi procul dubio iudex nequitiam peccabit, novum præfigens terminum. † Attamen si reliquis comparentibus, & definitivam petentibus, annuere velit, pronunciare utique poterit super prioritare, salvo tamen jure absentium, *l. ult. ff. de pact.* Ita nimirum, ut hoc allegatum, vel saltem conjecturatum, ceu jam sufficienter demonstratum, præsupponat, impositâ simul probatione Creditoribus.
- 3 † Quod decretum, etsi conditionale sit, jure tamen subsistit, vel saltem ex observantiâ in judiciis communiter recepta, de quâ dixi Supr. Const. Elect. 26. *de fin. 10. Hartm. Pist. obs. 119. n. 27. Felin. in c. quod ad consultationem. 15. n. 1. vers. & adde. extr. de sent.*
- 4 *Et re judicat.* † Eoque modo pronunciandi sæpissimè utuntur Domini, processum prioritatis maturare volentes, sive creditores præsentibus, sive absentibus, in probando credito vel demonstrandâ prælatione quicquam omiserint, sine quo aliâ tutò nequeat deveniri ad sententiam definitivam.
- 5 † Nec enim in prioritatis processu ita constrictum est iudicis arbitrium, ut vel partium jura supplere, vel sententiam ad certum præsuppositum ferre prohibeatur, id potissimum contendens, quo lis abbrevietur, atque processus finiatur, *arg. l. prope-randum 13. C. de judic. l. cum quis 13. in fin. C. de reb. Credit. §. item 13. Inst. de inutil. stipulat.* Quò & respexit Illustrissimus Saxo in Ord. process. judic. tit. 41. *in pr. vers.* und dergleichen disputat, so viel möglich/ohne Weitläufigkeit Rechtsens abgeholfen werden möge.

Ita Domini in causa Johannis Giffeldes Gläubigere zu Leipzig/ Mens Octobr. Anno 1630. (Verba sentent. Würde des Debitoris Anwald die von den Gläubigern producirte Documenta gebährlichen recognosciren/ immassen er sub Poena Recognitorum zu thun schuldig; So werden bemeldte Gläubigere in folgender Ordnung bezahlet/ ic.)

It. in causa Georgii Alsdorffs Gläubiger zu Brandfurt an der Oder/ Mens Dec. Anno 1634. (Verba sent. Wenn nun solches alles geschehen/ und der Curator Bonorum die angegebenen Schulden gestanden/ oder aber diese lbtige von Gläubigern bescheiniget und bebracht worden; So werden sie in folgender Ordnung bezahlet/ ic.)

It. in causa Jobst Bredenbergs Gläubiger/ Mens Octobr. Anno 1630. (Verba sent. Zum 4ten Johann Grasset/ und Consorten 1348. Arbl./jedoch anderer Gestalt nicht/ als wofern gedachter Grasset seine Handels-Büchere endlichen beschweren wird/ ic.)

Et in causa Joh. Arnsts Gläubiger contra Michael Stummen/ Mens Novemb. Anno 1614. (Verba sentent. Zum 6. Sabinen/ Hansen Schneiders Tochter/ 400. Fl. Aliment-Gelder/ wofern sie bescheinigen mag/ daß Vermöge getroffener Vergleichung und Contrahs. nach Absterben ihres Vaters/ solche Gelder auff sie kommen und gebracht worden/ ic.)

DEFINIT. V.

Sententiâ definitivâ super prioritare laedâ, exsolvendum est debitum Creditoribus, qui sententiâ acquiescunt, licet alii de prioritare ulterius disceptent.

- 1 **I**Ta quandoque morosi sunt Creditores, ut neuter alteri saltem in tempore exsolutionis cedere velit, etsi per iudicem super prioritare jam fuerit pronunciatum; quo ipso non parum processus re-

tardari solet, suspensâ nimirum per leutationem vel appellationem sententiâ definitivâ: † Attamen reliquis, qui sententiâ parent, mora hæc nequitiam nocere debet, sed exsolvendum est ipsis debitum adjudicatum; † scilicet, quia tot sunt sententiâ expressa, *l. etiam 29. §. 1. ubi Gloss. de minor. Gloss. in c. 2. extr. de ord. cognit.* † Quo casu per leutationem unius altera, non suspenditur, *l. in hoc judicio 27. ubi Gloss. ff. famul. excisc. c. placet. 22. extr. de convers. conjugat. c. non solum. 7. de appell. in 6. Nicol. Boër. decis. 73. n. 4.* † Quin & separata ab invicem sunt debita Creditorum. Ergo & separata horum erit ratio, neque conjunctio ulla, *l. si maritus. 10. C. de donat. int. vir. & uxor. c. inquisitioni 71. extr. de appell.*

Ita Domini in causa D. Johannis Ullrici zu Leipzig/ Mens Sept. Anno 1634. (Verba sent. Ist euch vor allen andern Barthel Scherlings Gläubigern die Priorität zu Recht zuerkannt worden/ und dieweil die andere Gläubigere nichts dawider eingewendet/ hat solches Urtheil/ so viel eure Zusprache anlanget/ seine Krafft Rechtsens erreicher; So wird euch zu demjenigen/ was euch darinnen zuerkant ist/ ungeachtet/ daß die andern Gläubigere noch unter einander streitig seynd/ gebährlichen billich verholffen/ W. R. W.)

DEFINIT. VI.

Non decernendum est super prioritare Creditorum, antequam instrumenta exhibita debitor recognoverit, vel juratò diffessus fuerit.

1 **Q**uemadmodum Creditoribus de debito assentibus, non creditur, antequam id vel per testes, vel per instrumenta probaverint: † Ita nec debitor ad exsolutionem condemnandus est, priusquam responderit, & instrumenta producta recognoverit, vel juratò diffessus fuerit. † Semper enim executionem cognitio causæ, & responsio debitoris præcedat, necesse est, *l. 1. C. de execut. rei judic. l. si cum nulla. 58. ff. de re judic.* † Quid enim si debitum jam exsolutum fuisset, aut defuncto debitore, beneficio inventarii adita, ad solutionem debiti non sufficeret? iniquum sanè esset, heredem injuriâ gravari, *l. ult. C. de jur. delib.* † Quin nec instrumento obligationis producto fides habetur, priusquam id debito recognoverit, ac confessione propria id confirmaverit. † Ita enim Recognitionis vim confessionis habet, cui standum est, *l. cum de indebito 25. §. ult. ff. de probat. l. plures. 19. C. de fide instrum.* † Quæ propterea etiam necessaria perhibetur: ne ex falso instrumento debitor condemnatur, alique creditores, minus privilegiati, graventur, juxta tradita Bartol. *in l. scripturas 11. n. 3. C. qui pot. in pign. Matth. Col. de process. execut. part. 1. c. 3. n. 99. Dan. Moll. lib. 4. semestr. 43. n. 1.*

Ita Domini in causa Jacobi Apels Gläubiger contra des Debitoris Erben/ David Pleisnern zu Leipzig/ Mens Jan. Anno 1622. (Verba sent. Daß des Schuldners Erbe/ David Pleisner/ vor allen Dingen/ was er den Gläubigern geständig oder nicht/ zu antworten/ auch die producirten Brieff und Siegel richtig zu recognosciren schuldig/ ic.)

It. in causa D. Joh. Steinmehens Gläubiger/ Mens Apr. Anno 1617.

Et in causa Matthai Pingbachs Gläubiger/ Mens August. Anno 1620.

DEFINIT. VII.

Debitor latitans vel fugitivus per edictum publicum debet citari.

1 **S**æpe debitores, qui solvendo non sunt, creditoribus se subtrahunt, inani spe confisi, quod latitantes à solutione pariter & executione se ipsos, suaque bona liberare possint. † Falluntur siquidem, nec præjudicare debet ullatenus hæc mora dolosi debito-

debitoris Creditoribus, non quidem, ut ipsis fas sit debitorem fugientem propria autoritate prehendere, & in carceres detrudere; † Quia mali exempli res esset, permittere alicui sibi jus dicere, *l. 1. ff. quod legat. l. extat. 13. ff. quod. met. caus. l. non est singularis. 176. ff. de Reg. jur. l. 3. C. de pignor.* † Sed publico edicto, in trium dominorum territoriis affigendo, debitor latitans citari debet, ut termino præfixo compareat, & Creditoribus respondeat, eorumque instrumenta recognoscat. † Cujus Citationis effectus hic est, ut non comparente debitore, instrumenta pro recognitis habeantur, & Creditoribus ex ejusdem bonis satisfiat; teste observantiâ quotidiana, † quæ etiam in jure fundata est, *Clem. 1. de judic. Novell. 134. c. 5. Andr. Gail. lib. 1. obs. 56. n. 7. & obs. 57. Vid. supr. Const. Elect. 2. Defin. 29.*

Ita Domini in causa Martini Weigel/ejusque Creditorum zu Lude/Mense Febr. Anno 1616. (Verba sent. So wird oberrichter Weigel/weil er an keinem gewissen Ort anzutreffen/durch öffentliche Edicta in dreyer Herren Landen gebührliehen billich citiret und vorgeladen / mit der ausdrücklichen Verwarnung/er erscheine alsdenn oder nicht/das auff seiner Gläubiger fernere Ansuchen mit der Hülffe und Subhastation in sein erkaufttes Haus und Hoff verfahren/und die Gläubiger bezahlet werden sollen/xc.)

DEFINIT. VIII.

Defuncto debitore, cui heres nemo existit, bonis Curator dandus est, qui Creditoribus respondeat, eorumque instrumenta recognoscat.

Hereditati nunquam datur Curator, quando heres adest, licet non nisi cum beneficio legis & inventarii; † quia hereditas jacens dici non potest, quæ habet heredem cum beneficio inventarii, *l. ult. C. de jur. delib.* † Alia est ratio, si debitori defuncto heres nemo existat; vel quis, metuens onera hereditaria, æsq; alienum, ab hereditate absteat. † Ubi omnino ex officio Curator dandus est, qui hereditatem defendat, ne alioquin videatur hoc casu judicium sine reo consistere, *c. forus 10. extr. de Verb. Signif. tot. tit. ff. de curat. bon. dando.* Anton. Fab. *in C. lib. 6. tit. 11. Defin. 29. n. 4.* † Quin & si causæ cognitio atque recognitio instrumentorum præcedere debeat sententiâ judicis, super prioritatem Creditorum ferendam, ut dixi *Supr. Definit. 1. & 6.* vel ob hanc solummodo causam in casu heredis deficientis, Curatorem, ad respondendum & recognoscendum instrumenta, constituendum putaverim. † Vel privatâ Creditorum voluntate, quorum in potestate est, aut per se, aut per Procuratorem agere; † Vel autoritate Magistratus, si convenire non possint, aut nemo id onus subire velit, *l. fin. ff. de Curat. bon. dando. ubi Matth. Wesenb. n. 2.*

Ita Domini in causa Matthæi Rickens Gläubiger zu Denstedt/Mense Majo, An. 1617. (Verba sent. Diweil Matthes Rickens Kinderer Vormünderen Gerichtlichen sich erkläret/das sie sich wegen ihrer Mündlein der Väterlichen Erbschaft/als welche übermäßig mit Schulden beschweret/nicht annehmen/sondern sich solcher gänglich enthalten un entschlagen wollen/umassen sie auch alsobald derselben renunciiret: So wird ein gewisser Curator bonorum billich verordnet/welcher auff vorgehende gebührende Ladung zu erscheinen/ und auff der Gläubiger angegebene Schulden/ was er einem oder dem andern daran geständig/oder nicht/zu antworten/auch die Handschriften und andere Documenta der Gläubigere/damit sie ihre Forderungen bescheinigen/ jedoch wenn sie zuvor dieselbe in Originali vorgezeigt werden/richtig zu recognosciren schuldig/darauff also eines jeden Bezahlung halber/oder sonst in det Sachen fernere erget/was recht ist/ D. R. W.)

It. in causa D. Johannis Steinhagens Gläubigere zu Leipzig/Menf. Majo, Anno 1617.

In causa Johannis Josephi Bortini & Consort. Gläubigere/Mense Dec. Anno 1624.

Et in causa Georgii Alsdorffs Gläubigere zu Frankfurt an der Oder/Menf. Dec. Anno 1634.

DEFINIT. IX.

In judicando super prioritatem Creditorum attendi debent Statuta domicilii debitoris, etiam si bona mobilia alibi sita sint.

Cum Mercator Hamburgensis, ære alieno gravatus, ibidem decesserat, ejusque Creditores super merces, hic Lipsiæ positas, arresta impetraverant, existente concursu Creditorum, dubitabatur: An secundum Statuta Civitatis Hamburgensis super prioritatem judicandum: an vero ex Constitutionibus Electoralibus Statutariis, quæ hic Lipsiæ vigent, cuique suum jus prælationis attribuendum esset? † Et si vero quoad processum prioritatis formandum Constitutiones Electorales attendi debere, Domini non ambigerent, judicio scilicet hic Lipsiæ super prioritatem instituto: † Attamen quoad decernendam prioritatem inter Creditores à jure Communi & Statutis Hamburgensibus neutiquam decedendum esse, arbitrati fuere. Bonis nempe non nisi mobilibus sive mercibus hic existentibus; † Quæ semper censentur esse sub jurisdictione ejus loci, in quo debitor suum habet domicilium, adeoque domicilio adhærent, ceu accessorium suo principali, *l. nam qua accessionum. 2. ff. de pecul. legat.* Hocque ipsum est, quod vulgò dicuntur mobilia personæ seu ollibus defuncti inhærere, Jac. Schult. *part. 1. quæst. 39. num. 54.* † Et si in successione mobiliu Statuta domicilii attenduntur, licet alibi sita fuerint, Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. c. 3. num. 245.* Hartm. Pistor. *observat. 55. num. 4.* Andr. Rauchb. *part. 1. qu. 17. n. 3.* quidni etiam in assignatione & adjudicatione, quæ fieri debeat Creditoribus pro debiti exsolutione? cum nulla diversitatis ratio sufficiens dari queat.

Ita Domini in causa Jobst Breidenbrocks Gläubiger contra den Schuldener und dessen Eheweib / ventilatâ hic Lipsiæ, Mense Octobr. Anno 1630. (Verba sent. Und werden bezahlet erstlich der Schwerdt-Fegerischen Wittib und Erben 1800. Rthl. Vermöge der Gerichtlichen Hypothec und der Stadt Hamburg Statuten, &c.)

DEFINIT. X.

Creditoribus defuncti debitoris petere possunt separationem bonorum, quando heredis bona propriis Creditoribus non sufficiunt; Non etiam Creditoribus venditoris in bonis emptoris.

Si heres suos habeat Creditores, nec defuncti hereditas sit solvendo, impetrare separationem, non possunt Creditoribus heredis, *l. 1. §. 1. ff. de separati.* † Quia heres adeundo debitoris hereditatem, censetur hoc ipso quasi contrahere cum Creditoribus hereditariis, *l. 3. §. 1. & l. seq. ff. quib. ex caus. in possess. eat. §. heres quoq; 5. Inst. de oblig. qua ex quas. contr. nasc.* † Adeoque hereditarii creditoris, non minus quam alii, sunt etiam Creditoribus heredis; quamvis heredis facultates non eodem pignoris vinculo teneantur debitoris defuncti creditoribus; et si iis bona defuncti fuerint obligata, *l. 1. C. comm. de legat.* Anton. Fab. *in C. lib. 7. tit. 32. Defin. 15. num. 2.* † Sed ex contrario, defuncti debitoris Creditoribus possunt, si heredis bona dimittendis propriis Creditoribus non sufficiant, separationem petere, *dict. l. 1. §. 2. ff. de separati.* Modò id faciant ante lapsum quinquennii, *dict. l. 1. §. 13.* † Nam iniquissimum esset, Creditoribus defuncti debitoris conditionem fieri deteriolem ex facto heredis, *dict. l. 1. §. 2. vers. atqui l. debitorum. 25. C. de pact. junct. l. 2. §. ex his. ff. de V. O.* Quantumvis liceat heredi, adjiciendo sibi creditoris, suorum Creditoribus conditionem facere deteriolem, *dict. l. 1. §. 1. & §. quæstionum 5. ff. de separati.* † Attamen defuncti

defuncti debitoris Creditoribus tamdiu saltem petere licet separationem bonorum, quamdiu res adhuc est integra, hoc est, antequam hereditas distrahatur; vel Creditores cum herede animo novandi 7 contrahant; † vel res hereditariae ita cum bonis heredis confundantur, ut separari amplius non possint, *dist. l. 1. §. illud. 10. & §§. seqq. l. 2. ff. de separ. ras. ubi*, Matth. Wesenb. *in paratit. num. 4.* † Plane locum etiam separatio saltem inter Creditores Chirographarios habet. Nam si sint hypothecarii, quamvis tempore posteriores, haud dubie praferuntur Creditoribus defuncti debitoris quibuscunque in bonis; & quidem suo jure, † ita ut nullo egeant beneficio separationis; non tanquam portiores, sed tanquam soli in pignore, *l. 2. ff. qui pot. in opignor. Ant. Fab. dist. defin. 15. n. 4. in fin.* † Notamen Chirographarii separationem petere valent, si debitoris bona titulo particulari, puta per venditionem in alium translata fuerint, qui aequè multa 11 contraxit debita, † Siquidem *tot. tit. ff. de separ. bonor.* non nisi de heredibus agit, adeoque minus potest ad successores particulares extenditur, Matth. Wesenbec. *in parat. ff. de separ. bonor.*

Ita Domini in causa Judithen Sauberscharzin Gläubigere zu Breslau/ Mensis Februar. Anno 1634. (Verba sententiae post mortem David Pezels / dessen Sohn sein Haus angenommen/ und die Gläubigere zu befriedigen versprochen/ welcher aber nachmahls auch in Schulden gerathen/ ic. Da nun seine Gütere zur Bezahlung aller Creditoren nicht zu reichen/ ic. So werden die Väterlichen Gläubigere vor allen des Sohnes Gläubigern von dem Väterlichen Hause billich befriediget/ B. N. W.)

It. in causa Hansen Adam von Röckert/ Mensis April. Anno 1636. (Verba sententiae. So ist euch/ weil der Testaments-Erbe nunmehr auch verstorben / und eine ziemliche Schuldenlast nach sich verlassen/ Separationem Bonorum zu suchen unbenommen/ und wann solches geschehen/ werdet ihr eurer Forderung wegen aus eures verstorbenen Schuldners Gütern/ vor des Erben Creditoren, unangesehen dieselben Hypothecarii, ihr aber nur ein Chirographarius seyd/ billich befriediget/ B. N. W.)

It. in causa Nicolai Glucks zu Plawen/ Mensis Julio, Anno 1635.

Et in causa Creditorum Andreae & Laurentii der Müller zu Leipzig/ Mensis Febr. Anno 1636.

Et in causa heredum Balthasari Schabens zu Döberberg/ Mensis Octobr. Anno 1636. (Verba sententiae: Hat euer Vater sein Ritter-Gut von Thomas Mähnern an sich erkaufft / daran er noch etliche Gelder den Mähnerischen Gläubigern zu bezahlen schuldig verblieben: Da nun dieselben ihrer Forderung wegen auff berührtem Gute nicht versichert wären/ noch einige Verpfändung darauff erlangt / ic. So würdet ihr ihnen wegen eures Mutter-Theils billich vorgezogen/ und sie wären Separationem Bonorum zu suchen nicht befugt/ B. N. W.)

DEFINIT. XI.

Judex, de prioritare satis informatus, super concursu Creditorum definitivè pronuntiare, ac quemvis in classe sua & ordine collocare debet; Quosque sint classes Creditorum.

1 **C**reditis per instrumenta vel testes probatis, factaque responsione debitoris aut Curatoris bonorum, & subsecutà instrumentorum exhibitorum recognitione, nec non prioritare Creditorum singulorum sufficienter demonstratà: nil amplius restare videtur, quàm ut judex super concursu & praelatione Creditorum definitivè pronuntiet, ac quemvis in sua classe ac justo ordine collocet. † Tanto minus enim lis protrahenda videtur in concursu Creditorum, quantò magis horum interest, quemque Creditum suum consequi, nec ulteriori morà Creditores, per deductionem prioritatis jam multò defatigatos, gravari. † Cautè tamen ac providè hic judex procedat, cujusque scilicet debitoris jure ac privilegio benè & accuratè pensato;

ne invertendo ordinem & classes, ansam det per Leutationem vel Appellationem protelandi & multiplicandi lites, de prioritare Creditorum & excussione debitoris; † quæ aliàs in Curiis Germaniæ 4 tam familiares sunt, quàm obsonium in prandio, Johann. Köppen. *quest. 56. in pr.* Hering. *de fidejuss. c. 27. num. 33.* Ventur. de Valent. *in partben. litig. lib. 1. c. 13. n. 15.* † Sed quænam illæ sint Classes Creditorum, à judice observandæ? Multiplices sanè ab Interpp. referuntur, ac diversimodè ponuntur, ut videre est apud Vincent. Caroc. *in tractat. de excuss. bonor. part. 2. quest. 65.* Neguzant. *de pignor. part. 5. membr. 2. num. 1. & seqq.* Johan. Michael Beuther. *de jur. prelat. Dyn. in cap. qui prior est tempore. 54. de Reg. jur. in dno. num. 8. & seq.* Quam varietatem non modò ipsa rei difficultas causatur: † sed & Statuta, quæ pro ratione cujusque loci 6 jus commune non parum immutavere, negotium hic facere censentur. † Multum certè Illustrissimus Saxo hâc in remihî videtur præstitisse in Ordinat. process. judic. *tit. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. & 50.* non modò summâ dexteritate atque judicio privilegia Creditorum universa pertractando: sed & Classes quinque distinctas ponendo, secundum quas Creditoribus sua Credita sunt adjudicanda, *dist. tit. 41.* Veniunt nempe ex sanctione Electorali, † in Prima Classe, qui singulari quâdam 8 prærogativâ & privilegio prioritatis gaudent, cæterisque omnibus creditoribus, quocunque etiam privilegio munitis, præferuntur. † In secunda illi, qui præter hypothecas privilegium praelationis habent. † Tertiâ, qui jus reale ex hypothecâ, arresto, & immisione fuere consecuti. † 10 Quartâ, personaliter privilegiati. Et denique in 11 † Quinta classe veniunt Chirographarii. Quem ordinem in explicatione privilegiorum Creditorum sequemur.

Ita Domini in causa der Neuterischen Gläubiger/ venticatâ hic Lipsiæ, Mensis Sept. Anno 1620. (Verba sententiae. Die weil Curator Bonorum auff eine und des andern Gläubigers Forderung/ was er daran geständig oder nicht/ geantwortet/ Brieff und Siegel recognosciret/ und die Gläubigere der Priorität haben gegen einander verfahren; Als werden sie nunmehr in nachfolgender Ordnung: Nemlichen zum ersten die Begräbnis-Kosten. Zum andern des Weibes Einbringen. Zum dritten die Hypothecarii. Und zum vierdten dieselbe ohne Verzinsung ihr Geld geltehen/ bezahlet. Nachfolgende Chirographarii aber werden ohne Unterscheid der Zeit befriediget/ ic.)

It. in causa Johannis Josephi Bottini und dero Mit-Verwandten Gläubigern zu Leipzig/ Mensis Decembr. Anno 1624.

Et in causa Matthes Pingbachs Gläubiger zu Leipzig/ Mensis Aug. Anno 1620.

CLASSIS PRIMA.

In quâ veniunt singulari quâdam prærogativâ & prioritare, præ aliis omnibus, privilegiati Creditores.

DEFINIT. XII.

Privilegiati Creditores, in primâ classe concurrentes, non pro rata portione Credita accipiunt, sed juxta ordinem privilegiorum alter alteri præferuntur.

1 **C**reditoribus, qui in primâ Classe veniunt, & singulari quâdam prærogativâ atque prioritare, præ aliis omnibus sunt privilegiati; non indifferenter omnes æquali jure concurrunt: Sed alii præ aliis pinguiori privilegio gaudent. Continet siquidem Classis hæc prima octo privilegia distincta. † Nempe 1. privilegium res proprias repetentium. 2. In vendito fundo hypothecam vel dominium usque

usque ad solutionem pretii totalis sibi reservantium. 3. Eorum, qui jure hypothecæ rem obligatam habuerunt, antequam debitor illam emeret. 4. Privilegium mercedis famulorum. 5. Impensarum funebrium. 6. Medicamentorum, in curationem debitoris ægroti factorum. 7. Privilegium collectarum, aliarumque publicarum exactio-num. Et 8. pecuniæ hereditariæ. Prout eo in ordine posuit hæc privilegia Illustrissimus Saxonie Elector in *tit. 42. process. judic.* † An ergo etiam secundum hunc ordinem privilegiorum Creditores, in prima Classe positi, credita sua recipient, priorque posteriori præferendus erit, si bona debitorum omnibus hisce Creditoribus non sufficiant? † Putaveris forsân, Creditores hosce æqualiter concurrere, ac cuique pro ratâ portione de Credito suo quid detrahendum esse; † veluti de privilegiatis dispositum in *l. privilegia. 32. ff. de reb. autor. judic. possid. l. si hominem. 7. §. quotiens. 2. ff. deposit. l. idemque. 7. ff. qui pot. in pignor.* Sed verum est hoc duntaxat in iis, qui nondum habent privilegium, absque ullo prælationis jure. † At Creditores, in hac primâ classe positi, ultra privilegium, habent etiam jus prælationis, hæc Const. 28. in *pr. diversis-que titulis gaudent*, Dyn. in *cap. qui prior. 54. de Reg. jur. in 6to. n. 16.* Adeoque ab illis ad hosce nil inferendum erit. † Et quod inter hosce Creditores alter alteri juxta ordinem privilegiorum, modo positum, sit præferendus, ex verbis Serenissimi Domini Electoris luculenter apparet. *dict. tit. 42. Process. judic. in pr. vers.* Soll. ihnen dasselbe vor allen andern/ sic seyn gleich berechtiget oder privilegiert / wie sie wollen/ folgen. *junct. vers.* Nächst diesem. & *vers.* ferner soll dasjenige/ &c. † Quin & ex ordine literæ atque scripturæ arguitur prærogativa & jus prælationis, ita ut is sit præferendus, qui prius literis exprimitur; nisi aliud dispositum reperiatur, Gloss. in *cap. quorundam. 24. verb. predicatorum. de Elect. in 6to.* Bald. in *l. un. Codic. de Justin. Codic. confirm. num. 1. in pr.* † Nec movet, quod vulgò dici solet: Prior tempore, potior est jure, *c. qui prior 54. de Reg. jur. in 6.* Ex quo dicendum videtur, saltem temporis rationem, quo quisque privilegium suum consecutus est, habendam esse. † Quia illud Doctorum axioma obtinet tantummodo in hypothecariis; ad alios verò creditores, qui privilegio aliquo singulari, & jure prælationis gaudent, neutiquam extendi debet, *l. assiduis. 12. C. qui pot. in pignor. l. quamvis. 2. C. de privil. fisci.*

Ita Domini in causa Hansen Knoblauchs zu Schneeberg/ Menfe Mart. Anno 1632. (Verba sent. Hat sich zu Martin Berbers Verlassenschaft ein Concursus Creditorum ereignet/ und weil ihr bey ihme über 100. Fl. Lieb-Lohn zu fordern/ habt ihr nebst andern Gläubigern solches gleichfalls liquidiret/ &c. So werdet ihr desselben vor den Begräbniß-Kosten und Steuer billich befriediget; Und wenn auch gleich über bemeldtes euer Lieb-Lohn nichts mehr übrig wäre; So möchtet ihr doch/ etwas daran schwinden zu lassen/ mit Bestande nicht angehalten werden/ B. N. W.)

It. in causa Alexandri Hüters zu Annaberg/ Menfe Jul. Anno 1632.

It. in causa Jonæ Richters zu Frenberg/ Menfe Octobr. Anno 1635.

It. in causa Matthes Dingbachs Gläubiger zu Leipzig/ Menfe Aug. Anno 1620.

Et in causa der Knoblochischen Gläubiger/ Menfe Majo, Anno 1623.

DEFINIT. XIII.

Vidua vel Uxor, jure dominiæ repetens bona sua, in hereditate mariti reperta, alios Creditores indifferenter in iis excludit.

1 **R**Es inter bona debitoris reperta, Domino repenti restitui debet, etiamsi creditores reliqui

nihil prorsus capiant, *l. 39. vers. hanc enim & seq. ff. de pecul. l. 31. §. 1. ff. de reb. Cred. Ord. process. jud. Elect. Saxon. tit. 42. in princ.* † Nempe, quia Rei Vindicatio est supra omnes actiones personales & hypothecarias, Ludov. à Peguer. *decis. 38. num. 1. p. 1.* Andr. Rauchb. *part. 1. q. 6. n. 13.* † Et Creditores non ex alterius tertii, sed debitoris bonis exsolutionem petere valent, ipsa suadente æquitate, prout innuit Illustrissimus Saxo *dict. tit. 42. in pr. vers.* Weil es wider alle Billigkeit/ daß sich die Gläubiger nicht von ihres Schuldners/ sondern von fremdem Gute bezahlet mößen solten. † Cui consequens, Uxorem seu Viduam in rebus suis, mobilibus & immobilibus, ex Cognatorum forsân hereditate perceptis, & marito illatis, etiamnum extantibus, jus prælationis habere præ reliquis omnibus indifferenter Creditoribus, *l. 1. C. de privil. fisci. l. 1. C. ad Leg. Jul. de vi publ. l. ob maritorum. 2. C. Ne uxor pro marito. dict. tit. 42. in pr. vers.* Desgleichen/ wenn etwa ein Weib. Matth. Berlich. *part. 1. concl. 64. n. 18.* † Licet alias ratione harum rerum, tanquam bonorum paraphernalium, uxori saltem jus tacitæ hypothecæ, absque prælatione, competat, ut dicam *infr. defin. 85.*

Ita Domini in causa Georgii Alsdorffs Gläubiger zu Grandfurt an der Oder/ Menfe Decembr. Anno 1634. (Verba sent. Wann nun solches geschehen / so werden vor allen Dingen der Wittwen die angegebene Fahrniß und Stücken/ so in der Erbschafft vorhanden/ dafern solche ihr eigenthümlich: gehörit/ und dasselbe benbracht wird / abgefolget / und hernach die sämtlichen Gläubiger/ darunter die Privilegirten und des Raths Steuer mit begriffen/ so wol nach Sächsischen/ als gemeinen Käyserlichen Rechten in folgender Ordnung bezahlet/ &c.)

DEFINIT. XIV.

Liberis etiam bona propria, in parentum hereditate adhuc reperta, jure dominiæ præ aliis omnibus debentur Creditoribus.

1 **S**imili quoque ratione liberi bona, aliunde per successionem hereditariam, aliumvè titulum acquisita, si adhuc extant, & in hereditate paterna reperiuntur, jure dominiæ repetunt: † aliisque omnibus indifferenter creditoribus præferuntur, *l. assiduis. 12. §. 1. vers. exceptis. C. qui pot. in pignor. d. tit. 42. post princ. vers.* oder es wäre den Kindern. Johan. Mich. Beuther. *de jur. pralat. part. 1. c. 38.* † Etenim quotiescunque in bonis debitoris invenit quis id, quod jure dominiæ vel proprietatis ad se pertinere probat, sive mobile sive immobile sit, id ei præ aliis Creditoribus restitui debet, *dict. tit. 42. in pr. definit. præced.* † Quidni ergo etiam liberis bona castrensia vel adventitia in patris debitoris hereditate reperta?

Ita Domini in causa Caspari Reinholds zu Reichenbach/ Menfe Jun. Anno 1634. (Verba sententiæ: Und es hat Caspar Ackermans seiner Kinder Antheil zu sich genommen/ und biß an sein Ende bey sich behalten; Nachdem er aber auch verstorben/ hat sich zu seiner Verlassenschaft ein Concursus Creditorum ereignet/ Inmassen auch etliche Gläubigere Aretha gesucht und angelegt/ &c. So werden eurem Ehewette/ und angesehen sie ihres Vatern Erbin worden/ beydes die Mobilia und Immobilia, so sie von ihrem Vater ererbet/ und noch in ihres Vatern Erbschafft würcklichen vorhanden/ vollständig und ohne Abbruch ausgantwortet/ &c.)

DEFINIT. XV.

Sicuti etiam res deposita, præ omnibus aliis Creditoribus, qualitercunque privilegiatis, vindicari potest.

1 **R**Es etiam deposita, quæ apud debitorem vel depositarium adhuc extat, aliis Creditoribus, qualitercunque privilegiatis, exclusis, vindicari potest, *l. 7. §. 2. ff. deposit. l. si res. 8. C. ad exhib. l. 8. C. deposit.* Ord. process. jud. Elect. Saxon. *tit. 42. in pr. vers.* Darum wenn einer etwas bey einem de-

- panitet, Dan. Moll. *hic num.* 74. Joh. Köppen *de-
sif.* 28. n. 3. Ludov. à Peguer. *decis.* 38. n. 13. Joh. Mich.
2 Beuth. *de jur. pratat. part. 1. c. 31.* † Nemppe, quia de-
ponens dominium rei depositæ apud se retinet; ;
quod & fit, si pecuniam in sacculo deponat, Bald.
3 *in l. 11. C. si cert. petat. n. 8.* † Ergò vel saltem jure
dominii & vindicationis eam repetet; quo nomine
4 aliis Creditoribus præfertur, Defin. 13. & 14. † Ex
quo rectissimè inferri potest, si contra naturam de-
positi Dominium rei depositæ in depositarium
transferatur, *l. 24. ff. de pos. jus hoc prælationis om-
nino cessare*, Ludov. à Peg. *dist. decis.* 38. num. 4.
5 Vinc. Caroc. *de deposit. part. 2. q. 47. n. 4.* † Sanè Do-
minum etiam rem furtivam, sive apud furem ipsum,
sive apud alium repertam, præ omnibus aliis Credi-
toribus repetere ac vindicare posse, ex prædictis du-
bium haud est, Johann. Mich. Beuther. *part. 1. c. 44.*
6 † Quamvis re furtivâ consumptâ, præ æstimatione,
domino hypotheca saltem tacita competat in-
bonis furum, ut dicitur *infra part. 4. Const. Elect.*
39. Defin. 10.

Ita Domini in causa Georgii Alsdorffs Gläubiger zu Franck-
furt an der Oder/ Mens: Decembr. Anno 1634. (Verba sent.
So werden vor allen Dingen die deponirten Kraim. Wahren/
so noch unaußgewacht und eingepact liegen/ demjenigen/ wel-
chem sie gehören/ billich abgefolget/ und nachmahls die sämtli-
chen Gläubiger in folgender Ordnung bezahlet/ ic.)

DEFINIT. XVI.

*Pecuniâ ad certum usum datâ, non tamen à manda-
tario in eum conversâ, sed consumptâ, Domino repe-
tenti non competit jus prælationis præ hypothe-
cariis, aliisq. Creditoribus.*

- 1 Inferri quoque hinc potest rectissimè, eum, qui a-
licui, tanquam suo mandatario, pecuniam aliam-
vè rem ad certum usum & finem dederit, in repeti-
tione ejus pecuniæ vel rei, si adhuc existet, præferri
omnibus aliis Creditoribus; qualitercunque fue-
rint privilegiati, Ord. process. jud. Elect. Saxon. *tir.*
43. *in pr. vers.* Oder ihme/ als seinem Befehllichhaber
2 etwas gebe/ ic. † Nemppe quod re adhuc extante,
domino semper competat ratione dominii & viadi-
3 cationis jus prælationis, *supr. defin. 13. & 14.* † Aliud
itaque dicendum, si pecunia aliavè res fuerit con-
sumpta. Cessante liquidem causâ hujus privile-
gii, quæ est vindicatio rei, adhuc extantis, ipsum
quoque privilegium, sive jus prælationis cessabit,
l. 1. §. quod si rem. 12. ff. de pos. l. si vero. 12. §. dedi tibi.
10. ff. mandat. l. Cassius. 17. ff. de solut. Modest. Pistor.
part. 4. q. 156. post pr. Joh. Mich. Beuther. *de jur. pratat.*
part. 2. c. 5. vers. belangend denjenigen. Quod
ipsum quoque luculenter innuit Sanctio Electora-
lis in process. judic. *tir. 42. vers.* Und es wäre das-
4 selbe noch unverwendet vorhanden. † Ergò si quis
mercatori vel Factori suo pecuniam dederit, ut suo
nomine alibi pensiones solveret, vel merces emeret,
is verò pecuniam consumserit & decoxerit: Domi-
nus pecuniæ in bonis mandatarii sive Factoris nul-
lum habebit jus prælationis, nec hypothecariis
5 præferri poterit; ut benè concludit Matth. Berlich.
part. 1. concl. 64. n. 17. † Quantumvis enim hoc ca-
su pecuniæ dominium in mandatarium transla-
tum haud fuerit, *l. non omnis. 19. ff. de reb. credit.*
6 † Ex eo solo tamen mandanti non competit jus præ-
lationis, ut malè sentit Joh. Mich. Beuther. *de jur.*
7 *prat. part. 1. c. 43.* † Siquidem non sola dominii
reservatio, sed & existentia rei traditæ privilegio
huic causam præbet, ut modò dixi, & luculenter
probat Ord. process. jud. Elect. Saxon. *tir. 42. in pr.*
verb. Und es wäre dasselbe noch unverwendet ver-
handen/ ic.

Ita Domini in causa Adami Löbels & Caspari Müllers zu
Schönfeld/ Mens: Octobr. Anno 1629. (Verba sent. Haben
die Schallerischen zu Augspurg den beyden Meisen / Bates
und Sohne/ als ihren Factoren, zum Verlag der Schlack-
waldischen Berg-Werck / und zu wöchentlicher Bezahlung
der Arbeiter viel Geldes / und in die 1000. Fl. anvertraus
und zugeschickt; Ob nun wohl beyde Factores von solchen
Geldern ein ansehnliches zu ihrem eigenen Nutzen angewen-
det/ verthan und verzehret; So haben doch die Schaller-
schen deswegen, sich in bemeldter ihrer Factoron Gütere ei-
niger Priorität nicht zu erfreuen / und mögen dannhero
auch denjenigen / so ein stillschweigend oder ausdrückliches
Unterpfand/ oder auch sonst ein älter und besser Recht dar-
auff erlanget / beständiger Weise nicht vorgezogen werden/
B. N. W.)

DEFINIT. XVII.

*Non præfertur hypothecariis, aliisq. Creditoribus pri-
vilegiatis, Venditor, in mercibus venditis, adhuc ex-
stantibus penes emptorem, quando fides habita
est de pretio.*

A D hoc igitur, ut locus sit huic privilegio repe-
tentium res proprias, duo conjunctim concurre-
re necesse est: 1. Ut repetens Dominus rei tradi-
tæ manserit. 2. Ut res tradita adhuc extet. Velu-
ti expressè dispositum in Ordin. process. judic. Elect.
Saxon. *tir. 42. in pr. vers.* Was eigenthümlichen/
junct. vers. Und es wäre dasselbe noch unverwendet
vorhanden. † Cui consequens est, ut in mercibus
2 venditis, etiam adhuc extantibus, habitâ tamen
fide de pretio, atque ita dominio translato, potior
sit causa hypothecariorum, quàm venditoris;
nec hic merces extantes, reliquis Creditoribus ex-
clusis, repetere queat, *l. quidam fundum. 16. ff. de in
rem. vers. l. incivile. 12. C. de R. V. l. traditionibus. 20.
C. de pact.* Andr. Gail. *lib. 2. observat. 15.* Anton. Fab.
in Codic. lib. 8. tit. 7. defin. 6. num. 3. Andr. Rauchb.
part. 1. qv. 6. num. 1. Matth. Coler. *de process. exe-
cut. part. 2. cap. 3. num. 468.* † Nec enim vindi-
3 care rem potest Venditor, qui non nisi persona-
lem actionem ad pretium habet, *l. procuratoris. 5.
§. planè si in eadem tabernâ, 17. ff. de tribut. act. l.
quamvis. 17. C. de pignor. l. licet. 7. C. qui potior in-
pignor.* † Quique imputare sibi debet, cur rem
4 tradendo secutus fuerit fidem emptoris, nec ex-
pressâ pignoris conventionione sibi melius caverit,
Anton. Fab. *in dist. defin. 6. num. 5.* † Adeoque nec
5 bibliopolam, libros, apud studiosos decoctores
adhuc repertos, repetere posse, putaverim cum Za-
lio *in l. Creditor. 25. ff. de reb. Credit. num. 8.* Quam-
vis aliter sentiat Joh. Mich. Beuther. *de jur. pratat.*
part. 1. cap. 22. † Aliud tamen dicendum erit, si
6 Venditor merces venditas nondum tradiderit, *l.
Julianus. 13. §. offerri. 8. ff. de act. empt.* Anton. Fab.
in Codic. lib. 8. tit. 7. defin. 6. num. 1. Aut fidem de
pretio non habuerit, *l. procuratoris. 5. §. sed si da-
di morcem. 18. ff. de tribut. act.* Andr. Gal. *dist. ob-
servat. 15. num. 4.* † Cessante nemppe ratione im-
7 pediente hoc privilegium, videlicet, translatione
dominii, ut *suprà* dixi. † Planè etsi venditor, fi-
8 de de pretio habitâ in mercibus traditis adhuc ex-
tantibus, non præferatur hypothecariis; persona-
le tamen privilegium, quod Chirographarios ex-
cludit, ipsi competere, dubitandum non est; ut di-
cam *infra* defin. 152.

Ita Domini in causa Julii Weißbrots zu Dresden/ Mens:
Majo, Anno 1630. (Verba sentent. Hat einer dem andern et-
liche Centner Pfeffer verkauft/ solchen ihme abfolgen lassend
und die Kauffgeldere auff gewisse Zeit gestundet/ ehe aber der
Zahlungs-Termin herbey kommen/ hat Käufer fallirt und Wan-
derott gemacht; Ob nun wohl berührter Pfeffer noch verhan-
den un die Gläubiger sich desselben wieder anzumassen/ usi dar-
an zu halten gemeinet: Dieweil er aber dennoch solchen Pfeffer
dem Käufer einmahl getrauet/ eradiert und übereignet/ und
also Käufer einmahl derselben Eigenthums-Herr worden/ ic.
60

So ist auch Verkäuffer sich daran zu halten/und vor den Hypothecariis oder andern / so ein dingliches Recht in des Schuldners Gütern erlanget / sich damit bezahlet zu machen nicht befugt / D. R. B.)

DEFINIT. XIX.

Nisi emptor dolose cum Venditore contraxerit, emendo merces, cum jam solvendo non esset.

Nolo tamen hoc aliter accipi, quam si emptor bona fide & animo pretium exsolvendi quid emerit: † Ceteroquin, si fraudulenter & dolose agat cum venditore, emendo scilicet merces, cum jam solvendo non esset, (quod inde constare poterit, si statim post venditionem vel non diu post fallat) facillime concesserim, venditorem in repetitione mercium traditarum omnibus aliis creditoribus, quin & hypothecariis præferri, † etiam si fidem de pretio habuerit, Carol. Molin. *in consuet. Paris. tit. 1. Gloss. 23. n. 17.* Andr. Gail. *lib. 2. obs. 15. n. 10.* Joh. Mich. Beuther. *de jure pralat. part. 1. c. 18. vers. denn wo ein dolus.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 64. n. 58.* Ex ratione evidenti: † quod scilicet dominium rerum venditarum & traditarum non transferatur in emptorem dolosum; Quia dolus causam habende fidei dedit; Et sic fides eo casu habetur pro non habita; & res non tradita, sed fraudulenter ablata censetur, *l. si quasi. 3. ff. de pign. act.* Andr. Gail. *di. obs. 15. n. 9.* † Quidni ergo venditor, ceu dominus, merces adhuc exstantes, vindicare poterit, juxta *def. prac. in pr.* Ord. proc. jud. Elect. Saxon. *tit. 42. in pr.* † Idque verum est, sive sub spe pecuniam in continenti, sive ad terminum recipiendi, merces vendantur; propter rationis generalitatem: † cum æque dolose agat emptor, qui cum non solvendo est, certis terminis pretium solvere promittit, Carol. Molin. *di. loc.* † Quamvis aliter videatur sentire Dan. Moll. *lib. 4. sem. 28. n. 6. seq.*

Ita Domini in causa Heinrich Rosbens und Johann Wornbergs zu Leipzig / Mens. Oct. Anno 1630. (Verba sentent. Ob ihr nun gleich Käuffern die Engländerischen Läden tradiret / und ihme die Kauffgelder auff gewisse Zeit gesendet; Die weil er dennoch allbereit zur Zeit des geschlossenen Kauffs nicht solvendo, und also auch zu hintergehen gemeynet gewesen / ic. So hat er auch durch die beschehene Tradition den Eigenthum der von euch erkauften Wahren nicht erlanget / sondern es ist derselbige bey euch verblieben / dervwegen ihr euch an solche / als einer Proper-Gut nochmals zu halten / wohl befugt / und sie werdet euch vor allen andern Gläubigern billich abgefolget / D. R. B.)

Et in causa Georgii Krumholzgens contra Hansen Hamwernu zu Leipzig / Mens. Jan. Anno 1629.

DEFINIT. XIX.

Quo casu Venditor merces, ab emptore dolose alienatas, etiam à tertio possessore vindicare potest.

Quid verò, si emptor ejusmodi dolosus, qui cum solvendo non esset, merces emit, pretio nondum exsoluto eas postea alteri vendat? † Nihilominus primo venditori prospectum existimaverim Rei vindicatione; qua non solum adversus emptorem suum: sed etiam contra tertium possessorem, apud quem merces fuerint repertæ, experiri valeat. † Etenim cum dolus emptoris impediatur dominii translationem, ut dixi *def. preced.* utique nec postea tertius possessor ab eo dominium consequi potuit. † Cum nemo plus juris in alium transferre queat, quam ipse habet, *l. traditio. 20. in pr. ff. de acquir. rer. dom. l. si noxale. 27. 8. ex his. 1. ff. de nox. action. l. nemo plus juris 54. l. nemo plus commodi. 120. l. 160. ff. de Reg. jur.* Joh. Harppr. *ad §. per tradition.* Carpz. *Definis. Vol. I.*

40. n. 5. *Inst. de rer. divis. & acq. ipsar. domin.* Nil ergo obstat, quò minus venditor primus, ceu Dominus, eas à tertio possessore vindicare poterit, absque refusione pretii; † Non minus ac Dominus rem furtivam à quocunque possessore absque restitutione pretii petere valet, *l. 2. C. de furt. l. 3. & l. 23. C. de Rei Vindicat. art. 213. & art. 214. Ord. Crimin. Carol.*

Ita Domini in causa Martini Rostfieds zu Salze / Mens. Jul. Anno 1630. (Verba sent. Ob nun wohl Verkäuffer Käuffern das Kauffgeld geborget / und ihme die verkaufte Leinwand abfolgen lassen / derselbe auch hinwiederum dieselbe veräußert / und einem andern verkauft; Die weil er aber dennoch zur Zeit / als er die Leinwand erkauft / allbereit nicht solvendo, und also seinen Verkäuffer vorsetzlichen zu hintergehen und zu betriegen gemeynet gewesen / ic. So hat er auch durch die beschehene Tradition der Leinwand / derselben Dominium und Eigenthum nicht erlanget / sondern es ist solches bey dem Verkäuffer verblieben / und er demnach sich betrieger Leinwand / wo und bey wem er sie antriff / hinwiederum ohn e. nig Entgeld anzumassen wohl befugt / D. R. B.)

DEFINIT. XX.

Reservans sibi hypothecam in re venditâ, etiam extra judicium, ratione pretii omnibus aliis Creditoribus præferatur.

Venditor, quamdiu pretium solutum non est, retinere rem venditam, necdum traditam, quasi pignoris jure potest; etiam si de pignore nihil convenierit, *l. Julianus 13. §. offerri. 8. ff. de act. empt.* † Sed post traditionem factam, tamen si pretium solutum non sit, nec avocare possessionem potest, nec in eam ipsam rem exercere quasi Servianam; non magis quam in ceteras res emptoris; cum ex hac causa tacitum pignus nullum contrahatur. † Quia ex vendito personalis tantum actio nascitur, non etiam hypothecaria, si nihil de pignore nominatim convenierit, *l. 1. in pr. ff. de pignor. Ant. Fab. in C. lib. 8. tit. 7. defin. 6. n. 2.* † Ceteroquin, si in re vendita sibi hypothecam, donec integrum pretium fuerit solutum, reservaverit, ultra jus hypothecæ ita privilegiatus est, ut omnibus aliis Creditoribus, etiam hypothecariis anterioribus, qui nempe in omnibus bonis debitoris presentibus & futuris generalem hypothecam consecuti fuere, ratione pretii, sibi debiti, in re venditâ præferatur, *l. procuratoris 5. §. planè. 17. ff. de tribut. action. Neguz. de pign. part. 5. membr. 2. n. 18.* Andr. Gail. *lib. 2. observ. 15. n. 7.* Ant. Fab. *in C. l. 8. tit. 7. defin. 6. n. 5.* Joh. Mich. Beuth. *de jur. pralat. part. 1. c. 18.* † Quod & disertè confirmavit Serenissimus Saxo in Ordin. proc. judic. *tit. 42. in pr. vers.* Da auch einer etwas verkauft / und ihme also bald bey solchem Kauff auff dem Gut / ehe ers dem Käuffer tradiret und einräumet / ein beständig Unterpfind wegen des hinterstelligen Kauffgeldes vorbehält / ic. Ubi duo probè notanda veniunt circa reservationem hypothecæ in re venditâ. † Primò enim requiritur, ut Venditor in specie in re venditâ sibi reservet hypothecam, *di. tit. 42. vers. auff dem Gut.* † Secundò ut hoc faciat ante traditionem, vel in ipso traditionis actu, *in verb.* Alsobald bey solchem Kauffe / ehe ers dem Käuffer tradiret und einräumet / *l. 1. §. ult. l. seq. ff. de reb. eor. qui sub tutela.* Ant. Neguz. *de pignor. part. 4. in pr. num. 34.* Quibus observatis, procul dubio competit venditori jus prælationis, etiam si hypotheca saltem extrajudicialiter fuerit reservata. † Valere enim pignus, etiam in foro Saxonico, pro residuo pretii in re venditâ, citra consensus judicis retentum, probabo *infra part. 2. Const. Elect. 23. defin. 16.*

Ita Domini in causa Alexandri Hüttens zu Annaberg / Mens. Jul. Anno 1631. (Verba sentent. Ob nun wohl der

Schuldener auch dem Mühlen-Amt und Rathe mit Zinsen und Steuern verhaftet; Da ihr euch aber dennoch bey Ubergabe des Guts wegen der restirenden Kauf-Summa eine ausdrückliche Hypothecam auff demselben bedinget und vorbehalten hättet / davor sichs aus eurer Frage ansehen lässet; So würde euch auch die restirende Kauf-Summa vor dem Mühl-Amt und Rathe/so wohl allen andern des Schuldners Gläubigern und ältern Hypothecariis billich entrichtet und abgestattet/W. R. W.)

It. in causa Viduz Caspari Wigands à Schönberg/ Mens. April. Anno 1547.

Et in causa Martini Zeitnens zu Salze/Mens. August. Anno 1651.

DEFINIT. XXI.

Jus quoque praelationis Venditor habet ratione pretii in re venditâ, si dominium sibi reservaverit, vel et in foro Saxonico non judicialiter resignaverit.

EAndem quoque prærogativam habet venditor, qui in casum pretii non soluti, rei venditæ dominium retinuit, ut nempe omnibus aliis Creditoribus, etiam hypothecariis antiquioribus, præferatur, remque venditam vindicare & repetere queat, non minus atque Dominus rem suam, in bonis debitoris re-
 2 pertam, *supr. defn. 13.* † Prout disertè sancitum ab Illustrissimo Saxone in Ord. process. judic. *tit. 42. §.* also auch wenn etner. Andr. Rauchb. *part. 1. q. 6. n. 12.* Dan. Moll. *lib. 1. Semestr. 4. num. 2.* Neguz. *de pign. part. 5. membr. 2. n. 18.* † Cui consequens est, ante resignationem domini judicialem (vor der Auf-
 3 lassung der Lehen) venditori in re immobili venditâ, jus hoc prælationis semper competere. † Quoniam
 4 sc. in foro Saxonico dominium fundi, non nisi per resignationem & traditionem judicialem transfer-
 tur; (durch die Auflassung) Weichbild. *art. 26. & art. 60. in fin. lib. 2.* Landr. *art. 30. Gloss. in lib. 1. Landr. art. 34. lit. A.* Petr. Heig. *part. 2. q. 17. n. 18. & q. 18. n. 19.* Mod. Piff. *vol. 1. consil. 64. n. 3.* Jac. Schult. *in addit. ad Matth. Col. part. 2. decis. 279.* † Planè etiam si venditor non verbis expressis dominium sibi
 5 reservaverit: si tamen facto ipso hoc agere voluisse, se declaraverit; putâ fidem de pretio non habendo;
 6 quîn rei vindicatione ex jure hoc prælationis experi-
 ri queat, dubium non est; juxta tradita Andr. Rauchb. *part. 1. q. 6. n. 11.* Dan. Moll. *lib. 4. Semestr. 28. num. 2.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 64. num. 45.* & multis seqq. ubi pluribus demonstrat exemplis, quando & quibus casibus venditor in re venditâ dominium sibi reservâlle censeatur. Unde ratione pretii peculiari Arresto non est opus. *Decis. El. 58.*

Ita Domini in causa Joachimi und Hansen der Arnste Gläubiger contra Michael Stummen/ventilacâ in Prætorio Lipsiensis, Mens. Nov. Anno 1634. (Verba sent. Weil nicht zu befinden / daß Käufer dem Schuldener Hansen Arnsten das Haus jemahls in Lehn gegeben/ wodurch denn bis zu völliger Abstattung des Kaufgeldes Verkäufers Kindern und Erben das Dominium vorbehalten worden; So werden dieselbe vor allen andern Gläubigern/ wie die immer Nahmen haben mögen/billich befriediget / ic.)

Et in causa Creditorum Michael Wöttigers zu Reichenbach/ Mens. Jun. Anno 1634. (Verba sent. So werden vor allen Dingen und zuerst gezahlet 100. fl. rückständige Kaufgeldere/ jedoch anderer Gestalt nicht/ als wofern derwegen Verkäuffere auff dem verkauften Gut/entweder das Dominium. oder ein Unterpand/ihnen ausdrücklichen vorbehalten / ic.)

DEFINIT. XXII.

Omnibus indifferenter Creditoribus debitoris præferuntur illi, qui hypothecam in fundo consecuti fuere, antequam illud debitor emerret.

EX privilegio præcedente aliud profluit jus prælationis in eos, qui rem jure hypothecæ obliga-

tam habuerunt, antequam debitor illam emerret. † Etenim quodcumque etiam emptor creditum fecerit, aliàs privilegiatum, neutiquam tamen iis, quibus ab antecessore pignus in re venditâ constitutum fuit, præjudicare poterit, sed hi omnibus indifferenter debitoris Creditoribus, etiam mercedi famulorum, & impensis funebribus, erunt præferendi, per sanctionem expressam Electoralem, in Ord. process. judic. *tit. 42. §.* Gleiche Meynung hat es auch mit denen Schulden/die zuvor und ehe der Schuldner das Gut an sich kauft/ darauff verpfändet gestanden. † Nam si venditor, in re venditâ sibi reservans hypothecam, præfertur omnibus aliis Creditoribus, etiam hypothecariis antiquioribus, propterea nempe, quod jus retinuit in re venditâ, antequam in emptoris dominium perveniret, *supr. defn. 20.* Ordin. process. jud. *dict. tit. 42. §.* In Erwe-
 4 gung/daß der Schuldener/xc. † Quidni idem dicemus de hypothecariis, qui jus reale obtinuerunt in re venditâ, antequam dominium in debitorem fuerit translatum? Ex identitate rationis, † quæ
 5 idem jus facit, *l. illud. 32. ff. ad Leg. Aquil. l. 108. ff. de V. O.* † Ac certè iniquissimum esset, hypothecari-
 6 orum conditionem fieri deterio-rem ex facto successoris, sive emptoris, *l. 1. §. 2. vers. at qui. ff. de separ. l. debitorum 25. C. de pact. junct. l. 2. §. ex bis. 2. ff. de V. O.*
 Ita Domini in causa Melchior Bürgers Gläubiger zu Leipzig/Mens. Octobr. Anno 1632.

DEFINIT. XXIII.

Non gaudent hoc jure prælationis, qui rem venditam jure pignoris obligatam non habent.

SOli tamen hypothecarii hoc jure prælationis gaudent, *Defn. præced.* † Cæteròquin etsi venditor Creditores reliquerit, si tamen hi nullum jus pignoris unquam in re venditâ obtinuerint, nullâ ratione præferendi erunt creditoribus emptoris, sed pariter cum iis concurrunt; ita ut prior tempore vel potior jure reliquis indifferenter præferatur. † Cessat enim tum ratio hujus privilegii, quæ in solo
 3 jure reali sive hypothecæ consistit, ut dixi *defn. præced.* † Idque luculenter patet ex verbis Serenissimi
 4 Electoris in Ord. process. jud. *tit. 42. §.* gleicher Meynung. *ibi.* darauff verpfändet gestanden. Quo ipso hoc privilegium ad solos hypothecarios restringitur; † nec ad casum alium extendi debet, *arg. l. cum præ-*
 5 *tor. 12. ff. de judic.* Nicol. Bœr. *decis. 298. n. 4.* † Ne-
 6 que jure separationis Venditoris heredes hoc casu se-
 tueri poterunt; quippe quod duntaxat in successione hereditatis universali locum habet, non etiam in venditione & successione particulari, *tot. tit. ff. de separ. Ant. Fab. in C. lib. 7. tit. 32. defn. 15.*

Ita Domini in causa Joachims und Hansen der Arnste Gläubiger zu Leipzig/Mens. Nov. 1634.

DEFINIT. XXIV.

Famuli privilegium habent prælationis, etiam ratione mercedis, ex præcedentibus annis, apud Dominum restantis.

ET si de jure civili ministri sive famuli ratione mercedis nullum habeant privilegium, sed reliquis creditoribus sint exæquati, juxta tradita Hart. Piff. *part. 1. q. 8. n. 2.* & *ibidem* Simon. Ulric Pistor. *in addit. lit. b.* † Attamen jura Saxonica mercedes
 3 famulorum (das Lied-Lohn) reliquis omnibus aliis Creditoribus præferri volunt, *Landr. l. 1. art. 22. h. Const.*

Constit. 82. in pr. vers. daß vor allen andern. Ord. proc. jud. Elect. Sax. tit. 42. §. Nachst diesen. Matth. Wesenb. in parat. ff. de privileg. Credit. n. 5. Dan. Moll. hic num. 3. & seq. Matth. Col. part. 1. decis. 200. num. 6. & decis. 201. n. 10. Hartm. Pistor. dict. q. 8. n. 4. Joh. Köppen. decis. 28. num. 13. † Procul dubio enim consideraverunt Legislatores Saxonici operas famulorum, quibus tota debitoris familia, ejusque bona & facultates, unde postea Creditoribus omnibus satisfieri potest, conservata fuere? † Aequissimum igitur visum fuit, ipsos operarum suarum effectu & commodis in receptione Crediti sui præ aliis omnibus frui. † Quocumque ergo modo ac tempore, seu domino defuncto, seu eo adhuc vivente concursus fiat Creditorum, famuli in hac Classe primâ atque ordine suo positi, præ reliquis aliis Creditoribus ratione mercedis præferendi erunt, Gloss. Latin. ad text. germ. dict. art. 22. l. 1. Landr. sub tit. C. vers. an hoc etiam. Moll. hic n. 6. Jac. Schult. in addit. ad

- 3 Köppen. decis. 28. num. 13. † Procul dubio enim consideraverunt Legislatores Saxonici operas famulorum, quibus tota debitoris familia, ejusque bona & facultates, unde postea Creditoribus omnibus satisfieri potest, conservata fuere? † Aequissimum igitur visum fuit, ipsos operarum suarum effectu & commodis in receptione Crediti sui præ aliis omnibus frui. † Quocumque ergo modo ac tempore, seu domino defuncto, seu eo adhuc vivente concursus fiat Creditorum, famuli in hac Classe primâ atque ordine suo positi, præ reliquis aliis Creditoribus ratione mercedis præferendi erunt, Gloss. Latin. ad text. germ. dict. art. 22. l. 1. Landr. sub tit. C. vers. an hoc etiam. Moll. hic n. 6. Jac. Schult. in addit. ad
- 4 Modest. Pistor. part. 2. quest. 62. num. 7. † Nec refert, an merces saltem unius vel dimidii anni: an verò à multis annis fuerit residua, sed indifferenter pro salario, apud Dominos restante, privilegium hoc prælationis competit, Hartm. Pist. dict. q. 8. n. 4. & 5. † Quamvis enim textus in dict. art. 22. lib. 1. Landr. loquatur saltem de mercede unius vel dimidii anni: Attamen verba illa exempli potius gratiâ, quàm ut dispositionem istius textus restringerent, addita fuisset, ex mente Scabinorum rectissimè monet Hartm. Pist. dict. loc. At ea, quæ exempli gratiâ adducuntur, dispositionem non restringunt, L. regula. 9. §. ult. ff. de jur. & fact. ignor. l. 2. in fin. ff. de damn. infect.
- 7 4. & 5. † Quamvis enim textus in dict. art. 22. lib. 1. Landr. loquatur saltem de mercede unius vel dimidii anni: Attamen verba illa exempli potius gratiâ, quàm ut dispositionem istius textus restringerent, addita fuisset, ex mente Scabinorum rectissimè monet Hartm. Pist. dict. loc. At ea, quæ exempli gratiâ adducuntur, dispositionem non restringunt, L. regula. 9. §. ult. ff. de jur. & fact. ignor. l. 2. in fin. ff. de damn. infect.

Ita Domini in causa der Apeltischen Gläubiger/ventilata in Prætorio Lipsiensi, Mens. Maj. Anno 1627. (Verba sent. Zum 2. werden vor allen andern bezahlt Marzen/Martin Diegenscheweibe/ 16. fl. und Elisabethen Mangschin 172. fl. von unterschiedenen Jahren her verdientes und restirendes Lied-lohn/ 12.)

Et in causa der Knoblochischen Gläubiger/ Mens. Maj. Anno 1633. (Verba sent. Erstlichen und vor allen andern Gläubigern werden bezahlt Sibyllen Hausmannin 84 Rthl. und Marthen Lanzin 62. fl. 6. gr. 6. pf. von unterschiedenen Jahren her Lied-lohn/ 12.)

DEFINIT. XXV.

Privilegio mercedis gaudent saltem ii ministri, qui pro certo servantur salario in ædibus & convictu debitoris reperuntur.

- 1 PRIVILEGIUM hoc prælationis, pro mercede famulorum concessum, non nisi ad ministros & famulos domesticos pertinet, quibus merces certa constituta fuit, ut liquet ex textu art. 22. lib. 1. Landr. demonstrante Hartm. Pist. part. 1. quest. 8. num. 12.
- 2 † Adeoque ut locus sit huic privilegio, duo concurrere necesse est: Primò, certam mercedem fuisset promissam. Nec enim absque hac privilegium exerceri poterit. Dan. Moll. hic num. 5. Matth. Berlich. part. 1. concl. 64. n. 67. † Secundò: ut tempore mortis debitoris, vel quando Creditores de prioritare certare cœperunt, famuli in ædibus, convictu, & servitio ejus reperiantur; qui soli propriè dicuntur domestici, Ordin. process. jud. Elect. Sax. tit. 42. §. nachst diesem vers. Es wird aber Liedlohn. l. 2. §. hoc actio. 14. vers. familia. Ibi: qui in ministerio sunt. ff. Vi bonor. raptor. l. 1. §. familia. 5. ff. de publican. l. 1. §. familia. 10. ff. de vi & vi armat. † Ex quo satis manifestum est, privilegium hoc competere famulis, servis, ancillis, pedissequis omnibusque iis familiaribus, qui sunt præpositi ad famulandum, vel in coquinâ,

vel in mensâ, vel in Camerâ; ut Cubicularii, stabularii, vulgò Brodtlinge oder Brodtgesinde/qui nempe in ædibus domini morantur, ejusque pane & aquâ fruuntur. Dan. Moller. hic n. 5. Hartm. Pist. dict. quest. 8. n. 12. Joh. Köpp. decis. 28. num. 14.

Ita Domini in causa Gottfried Wählers zu Eulenberg/ Mens. Maj. Anno 1633. (Verba sent. Daß das Lied-lohn vor allen andern Gläubigern zu bezahlen; Es wird aber eigentlich Lied-lohn genannt das versprochen Lohn/ so der Debitor schuldig ist dem Gesinde / so wesentlich bey ihm in seiner Wohnung an seinem Brodt/oder an statt dessen in einem gewissen Kostgelde seyn und befunden werden; Als da seyn Kuchschet/ Kuchte/ Meuter/ Mägde/ Mühmen/ Schlesslerin/ Röhlin und dergleichen/ 12.)

DEFINIT. XXVI.

Gaudet quoque hoc prælationis jure pædagogus, ad informandos debitoris liberos certâ mercede conductus.

DUBITATUM memini, an etiam pædagogus sive præceptor, informationi liberorum debitoris præfectus, ratione salarii aliis Creditoribus præferendus esset? Nam si quis famulum cum appellitate velit, vereor, ne bilem moveat Pædagogo, an in studia liberalia impingat? † Placuit nihilominus & huic privilegium prælationis attribuere ratione salarii, si hoc certum ipsi fuerit constitutum. † Quippe quod pædagogi regulariter in ædibus & convictu debitoris reperiantur. Quidni ergo domesticorum etiam jure rationis Salarii promissi gaudere deberent? Secundum tradita dehn. preced. & Moll. hic n. 5.

Ita Domini in causa Jobst von Efferens Gläubiger/ ventilata in Prætorio Lipsiensi, Mens. Majo, Anno 1630. (Verba sent. So werden die Gläubiger in folgender Ordnung bezahlt/ als zum 1. der Kinder Præceptor, Peter Portius 120. fl. Thomas Wilhelm 36. fl. 4. gr. 6. pf. / Christina Kirsin 27. fl. 12. gr. / Martha die Käsmutter 6. fl. 6. gr. und Warthel Wilscher 28. Rthl. alles Lied-lohn/ 12.)

DEFINIT. XXVII.

Non verd gaudent privilegio hoc prælationis operarii vel opifices, qui non in adibus & convictu defunctorum commorantur, vel absque certo salario operas præstant.

FACILÈ dijudicare licet, quibusnam mercenariis privilegium hoc prælationis concessum haud sit; Etenim quia privilegium illud mercedis duo conjunctim requirit: certum nempe salarium; & ut mercenarii in ædibus atque convictu debitoris commorentur, *supr.* def. 25. sequitur inde, horum alterutro deficiente, jus prælationis quoque cessare. † Ergò Sutores, Sartores, Pistores, Lanii, Aurigæ conductitii, Tabelliones, Barbitonfores, cereviliæ coctores, Scrinarii, Typographi, librorum Compactores, alique ejusmodi artifices, & operarii privilegio prælationis non gaudent, sed inter Chirographarios recensentur, Reinh. Rosa ad Dan. Moll. hic n. 5. Matth. Berlich. part. 1. concl. 64. n. 73. Joh. Mich. Beuther. de jur. prælat. part. 1. c. 29. post pr. vers. daun die Schuhmacher. † Tum, quod operariis huic certum salarium haud promitti solet. † Tum etiam, quod rarissimè vel nunquam in ædibus debitoris operarii hi commorentur, ejusque convictu fruuntur.

Ita Domini in causa Gottfried Wählers zu Eulenberg/ Mens. Maj. Anno 1630. (Verba sent. Was man aber denen/ so nicht an des Debitoris Brodt seyn/ noch gewisse Salaria haben/ schuldig worden / als da seyn Schneides/ Schufter/ Becker/ Bier-Brauer/ Mierlungschet/ Borenläuffer/ Fleischer/ Barbierer/ und dergleichen / solches wird vor kein Lied-lohn geachtet/ sondern es werden diese Gläubigere unter die Chirographarien billich gerechnet. B. N. B.)

Item in causa Hans Georgen von Stentisch/Menf. Jul. Anno 1632. (Verba sent. Das die Handwerker-Leute / so nicht in des Schuldners Behausung / und an dessen Brodt / oder anstatt dessen in einem gewissen Hofzeld gewesen / ihrer Forderung wegen / vor denen Chirographariis sich einiger Erstzugzeit nicht anzumassen haben / V. R. W.)

Et in causa Hansen Geyers zu Leipzig / Menf. Jar. Anno 1586. (Verba sent. Ob nun gleich Simon Hüter 161. fl. 6. gr. Drucker-Lohn hinterstellig blieben; So ist doch solches nicht vor Lieb-Lohn zu achten / und möget demnach auch andern seinen Gläubigern in der Bezahlung nicht vorgezogen werden / V. R. W.)

DEFINIT. XXIX.

Neque Factores mercatorum hoc praelationis privilegium pretendere valent.

Non certè alia ratio est Factorum, à mercatoribus ad negotiationes constitutorum: Quia enim hi ut plurimum extra aedes Domini principalis vivunt, proprioque pane fruuntur, ratione salarii sibi promissi, reliquis Bancorothz creditoribus neutiquam præferendi erunt, ut rectè sentiunt Matth. Berlich. *part. 1. concl. 64. n. 75. & Reinh. Rosa ad Dan. Moller. hic n. 5. post pr.* † Idque eò minus, quod Factores communiter utantur mercibus & pecuniis suorum principalium, magnaue inde percipiant commoda & lucra, quæ prælationis privilegium vix admittunt, *l. si hominem 7. §. 2. ff. de post. ubi Bartol.*

Ita Domini in eadem causa Gottfried Maßlers zu Eulenberg/Manf. Anno 1633. (Verba sent. Was man aber Becken/Barbierern und dergleichen/so wohl auch Factoren schuldig worden/wird vor teinkied-Lohn geachtet/sondern die Gläubiger unter die Chirographarien billich gerechnet / V. R. W.)

DEFINIT. XXIX.

Actuariis judicii praelationis privilegium casu concessum videtur, quatenus pars Domini fruuntur.

Nequè actuariis judicii (den Gerichts-Haltern) privilegium hoc prælationis concessum videri, non malè forsam dixeris; quia sæpissimè hi proprio pane fruuntur, quantumv: certum Salarium illis constitui solet; † Attamen cum alibi etiam ejusmodi Scribæ & Actuarii judicii in ædibus & convictu suorum Dominorum reperiantur, haud certè video, quà ratione illis jus prælationis denegari queat, concurrentibus nempe requisitis hujus privilegii, de quibus dixi *supr.* Def. 25. Ord. proc. jud. Elect. Sax. *tit. 42. §. Nechst diesem.*

Ita Domini in causa R. G. à P. Gläubigern zu Cüstrin/Menf. Aug. Anno 1632. (Verba sentent. Zum 1. werden vor allen andern Gläubigern bezahlet/Joachim Tieden/Heinrich Drechsler und Stephan Belhoffen / ihr retirendes Lieb-Lohn / so wohl auch Georgio Cyriaco seine Gerichts-Bestallung/wosfern er an des Schuldners Tische und Brodt gewesen/ic.

DEFINIT. XXX.

Advocatus ratione salarii, sibi promissi, reliquis Creditoribus non præfertur.

Minus certè dubium est, Advocatorum salaria appellatione mercedis famulorum (unter dem Wort Lieb-Lohn) non comprehendi; adeoque nec eos in petitione salariorum hoc privilegio gaudere, vel reliquis Creditoribus præferri, Hartm. Pistor. *part. 1. q. 8. n. 12. Johan. Köppen. decis. 28. num. 14. Reinh. Rosa ad Dan. Moll. hic n. 6. post pr.* † Quantumvis enim sæpissimè Salaria annuum Advocatis promittatur: non statim tamen inde privilegium hoc prælationis ipsis concessum videtur; † Scilicet, quo ii duntaxat famuli gaudent, qui in ædibus domini commorantur, ejusque pane & aqua fruuntur, *Supr.* Defn. 25. Quorum numero non comprehendantur Advocati; ut in aperto est. † Quin & hi

super salario sibi promisso plerumque instrumenta confici curant; quo in casu privilegium prælationis cessare, docet Hartm. Pistor. *dict. q. 8. n. 10. † Quo & facit Sandio Electoralis in Ordin. process. jud. tit. 7. §. Nechst diesem. vers. darum ist der Advocaten Besoldung und anders dergleichen anhero zum Lieb-Lohn nicht zu rechnen/ic.* † Nec movet quicquam, si dicere velis, Advocatorum patrocinii clientum bona conservari non minus ac operis Curatoris bonorum, ex quo postea omnibus Creditoribus satisfieri possit, ut proinde advocati ad initar Curatorum bonorum, de quibus infra Defn. 36. prærogativà gaudeant. † Quis enim non videt diveritatem inter Curatorem bonorum & Advocatum, siquidem ille causa principalis existit, ut res salva fuerit, hic verò, nempe Advocatus, causa tantummodò accidentalis, ut qui causam aliàs bonam & justam ratione officii publici saltem defendit atque obtinuit; † Minus quoque obest, quod summam Reipublicæ præstent Advocati utilitatem, *l. advocati 14. C. de advoc. divers. jud.* † Ex quo sanè ad jus prioritatis, quod jura Creditoribus quibusdam specialiter tribuunt, nihil firmiter est inferendum, *arg. l. pro debito 6. C. de bon. aus. jud. possid.*

Ita Domini in causa Creditorum H. G. à K. zu Zerbst/Menf. Jun. Anno 1634. (Verba sent. Würde auch der Advocatus, Martin Frenkel/des andern Zeugen gethane Aussage vernünftelst seines leiblichen Eydes bestärcken/und also in Supplementum, auch darneben / das ihm jährlichen 12. Rthlr. und 21. Schffel Rosten zur Bestallung zugesaget worden / schweren/immassen er zu thun pflichtig; So wäre er solcher seiner Advocaten-Bestallung unter denen Chirographariis zu concordiren, &c.)

Et in causa Henrici Heinrich zu Cüstrin/Menf. Aug. Anno 1634. (Verba sent. Würde nun nach bezahlten diesen Schulden/von des Schuldners Vermögen noch etwas übrig seyn / so würden davon die Chirographarii und auch unter denselben Henricus Heinrich wegen 16. Rthlr. 12. gr. Advocaten-Schuldt/ohne Unterscheid der Zeit billich befriediget / V. R. W.)

DEFINIT. XXXI.

Liberi, parentibus operas familiares præstantes, ac mercedem exigentes, haud præferuntur aliis Creditoribus.

Non negaverim equidem, liberos, qui operas præstant serviles & quotidianas in ædibus paternis, petere posse mercedem famulitii, si parens loco alimentorum bonis liberorum adventitius utatur-fruatur; † Ne scilicet denegetur liberis, quod etiam famulis debetur, cujus vices liberi gerunt, *c. charitatem 45. caus. 12. q. 2. cum sit. 10. extr. de Simon.* † Nec quisquam suis sumptibus alteri inservire tenetur, *arg. l. in rebus 18. §. possunt. 2. ff. commodat.* Vid. *infr.* p. 2. Const. Elect. 10. defn. 8. † Alia tamen ratio est, si liberi bona adventitia non habeant, quorum ususfructus patri accedat, & tamen ab ipso alimenta accipiant; Quo casu iniquissimum ellet, & quasi contra reverentiam, parentibus debitam, mercedis loco quicquam exigere; † Multò minus hoc privilegium prælationis pretendere valebunt; ut maximè enim loco mercedis ipsis quid deberi, assereremus: propterea tamen privilegio hoc juvari haud poterunt, cum merces aliqua certa eis promissa non fuerit; quod tamen necessariò ad exercitium privilegii hujus requiri, dixi *supr.* defn. 25.

Ita Domini in causa Hansen Fausts zu Berlin/Menf. Febr. Anno 1635. (Verba sent. Das die Kinder aus ihrer Eltern Verlassenschaft/dannhero/das sie theils im Alter zur Hand gehen/und mit Arbeiten die Haushaltung fortsetzen und bestellen helfen/vor andern Creditoren Lieb-Lohn zu fordern nicht berechtiget / V. R. W.)

DEFINIT. XXXII.

Nisi ipsis certa merces fuerit promissa.

Aliud

Aliud dicendum existimaverim, si parentes liberis certam mercedem promiserint. Sive enim liberi bona adventitia habuerint, sive non: † jure omnino exigunt, quod promissum ipsis est; & parentes, vel defunctis iis, Curator bonorum, conventionem inita stare tenetur, *l. i. l. juris gentium. 7. ff. de pact.* † Quidni ergo etiam hoc casu liberis privilegium mercedis indulgendum esset: quod nec famulis & servis denegatur in certa mercede promissa, *arg. c. Charitatem 45. caus. 12. q. 2. c. cum sit. 10. extr. de fimon.*

Ita Domini in causa Creditorum Andron Mällers zu Leipzig / Mens. Febr. Anno 1636.

DEFINIT. XXXIII.

Amititur privilegium mercedis, si ejus nomine, tanquam credita pecunia, usuras famulus à Domino acceperit.

Non indulgetur privilegium prælationis mercenariis, sed ratione salarii, sibi promissi, inter Chirographarios saltem referuntur, si ejus nomine, tanquam pecuniaz creditæ, usuras à Domino acceperint, ut bene advertit Dan. Moll. *bic n. 7.* † Nempè quod tùm merces promissa in pecuniam, mutuò sub usuris elocata, transmutata censeatur, adeoque non plus juris, quam pecuniaz mutuò data, illi erit attribuendum. † Ex quo fit, quod licet aliàs debitum aliquod sit insigniter privilegiatum; stipulando tamen & accipiendo usuras, privilegium amittatur, per *text. in l. si hominem 7. §. quotiens foro 2. ff. de posit. l. si ventri. 24. §. in bonis 2. ff. de reb. aut. judic. possid. Joh. Mich. Beuther. de jur. pralat. part. 2. c. 29.*

Ita Domini in causa Simon Fürstendäusers zu Leipzig / Mens. Aug. Anno 1585. (Verba sent. Diweil ihr selbst berichtet/das ihr euch mit eurem Brudert / Walthasar Fürstendäuser / vergeltet verglichen/das er euch die 591. fl. so er euch von eurem verdiensten Lieb-Lohn schuldig gewesen/so lange dasselbe bey ihme stehen bleiben würde / das 100. mit 6. fl. Jährlichen verzinsen solte / und das ihr auch die Verschreibung oder Schuld-Brief von ihme also angenommen: So habe ihr auch euch des Privilegii, so sonst auff das Lieb-Lohn zu Recht verordnet / dithfalls nicht anzumassen / D. R. W.)

Et in causa Wolfgang Hoffmanns zu Leipzig / Mens. Aug. Anno 1575.

DEFINIT. XXXIV.

Quantitatem mercedis famuli juramento suo probare possunt, si non constat, quantum ipsis debeat.

Ultra privilegium prælationis, mercedi famulorum adhuc duo alia specialiter concessa sunt. Primum est, quod literæ dilationis quinquennalis à Principe impetratæ, ad debitum illud mercedis haud pertineant; † ne præbeat materia delinquendi contra jus divinum, quod operariis mercedem suam dari jubet, nec per unam saltem diem vult retineri, *Levis. 19. vers. 13. Dent. 24. vers. 15. Tob. 4. vers. 15. Malach. 3. vers. 5. Petr. Rebuff. ad Constit. Regn. Gallicia lib. 2. tit. de lit. dilator. art. 1. Gloss. 1. n. 26. Dan. Moller. lib. 4. semestr. 6. n. 2. Reinh. Rosa ad Moll. bic. n. 4.* † Alterum est, ut si non constat, quantum famulis mercedis nomine debeat, stetur in hoc proprio ipsorum juramento. *Landr. lib. 1. art. 22. §. Versuegnet man ihnen das Lohn / so mögen sie es wohl auff den Heiligen erhalten.* † Nec obstat, quod nemo regulariter testis admittatur in propria causa, *l. omnibus 10. C. de testib.* † Quia hoc in casu ex speciali juris Sax. dispositione in favorem mercedis famulitiaz aliud introductum est, ut bene advertunt Matth. Col. *part. 1. decis. 198. n. 7. Hartm. Pistor. part. 1. q. 8. n. 3. Dan. Moller. bic n. 5. vers. prims autem*

illud. † Antequam tamen famulus juramento suo admittatur, de tribus prius constare debet; † Primum: fuisse aliquem ministrum: Secundò: de pretio conventum: Tertiò: ministrum saltem verbotens conductum esse, nec cum eo desuper instrumentum confectum, ut notat ex observantia Scabinorum. Hartm. Pistor. *dist. 9. §. n. 6. §. 10.*

Ita Domini in causa Creditorum Alberti Christophels zu Eßthen Mens. Sept. Anno 1594. (Verba sent. So wird zuerst und vor allen andern Eßthubigern dem Gesinde ihr angegebenes Lieb-Lohn bezahlt; Jedoch/wosfern man ihnen dessen geständig/oder sie solches/auffn Fall des nicht-Bestehens/mit ihrem Eyde erhalten werden/x.)

DEFINIT. XXXV.

At, ministros se fuisse famuli aliter, quam per juramentum suum probare debent.

Non ergo famuli, ad probandam mercedis quantitatem, juramento suo admittuntur, priusquam constet, de pretio conventum, ipsosque ministros fuisse, *Defin. preced.* Et quidem de pretio fuisse conventum, sine ulteriori probatione præsumitur; † Cùm non sit verisimile, quem gratis operas suas locasse, *arg. l. cum de indebito. 25. ff. de prob. † Ideoque contrarium asserenti, gratis nempe quem inseruisse, onus probandi incumbit, arg. l. si ve possidetis. 16. C. de probat. l. ab eà parte. 5. ff. cod. tit.* Hartm. Pistor. *part. 1. q. 8. n. 7.* † Sed ministrum aliquem fuisse, probandum omnino est; nec statim hic juramento ministri; veluti ex observantia Minorum Scabinorum docet Hartm. Pistor. tùm temporis Assessor Scabinatus gravissimus & eminentissimus, *dist. 9. §. n. 9. ad exemplum Statuti;* † quoliceat caveatur, esse de damno dato standum juramento damnum passis; attamen prius aliter, quam per juramentum probari debet, damnum datum fuisse, juxta tradita Bart. *in l. Divus Trajanus 24. ff. de testam. milis. §. Dd. in l. si quando. 9. C. unde Vi.*

Ita Domini in causa Matien Grossmanns contra Matthæum Gßßen/ventilatà in Prætorio Lipsiensi, Mens. Sept. Anno 1634. (Verba sent. Das Kläger vor allen Dingen sein Vorgeben/das er nemlichen in Sept. Anno 1619. zu Peter Erasmern in Dienst kommen / und dardanen bis Anno 1633. verbleiben/gebährlichen zu bescheinigen und bezubringen schuldig/ in dem übrigen verbleibet es/eingewandter Eruterung ungeachtet/bey jüngst-ertheiltem Abschiede (dardanen ihme das versprochene Lieb-Lohn eplichen zu erhalten nachgelassen worden) nochmahls billich/D. R. W.)

DEFINIT. XXXVI.

Salarium quoque Curatoris bonorum, & quod ab eo impensum fuit, privilegio mercedis famulitiaz in concursu Creditorum gaudet.

Curatorem, bonis datum, sub appellatione mercenariorum & famulorum contineri, non absurde negaveris, quippe quod hic in ædibus & panedebitoris haud reperitur. † Cui consequens est, nec ratione salarii sibi constituti; nec factarum in administratione impensarum, putà pro confectioe inventarii, sumptuum litis, &c. eum ceteris creditoribus præferendum esse, juxta tradita *Supr. defin. 25. Ord. process. jud. Elector. Saxon. tit. 42. §. nechst diesem.* † Placuit nihilominus, Salarium Curatori bonorum constitutum, non secus ac mercedem famulitiaz præ aliis Creditoribus exsolvi, Dan. Moller. *bic n. 86.* ubi in magna causa ita judicatum refert. † Scilicet, ratio hujus privilegii in Curatore etiam bonorum sibi locum vendicat; siquidem hujus studio & opera omnis substantia debitorum & ipsis, & Creditoribus salva conservatur; quo nomine etiam utrisque tenetur, *l. 2. §. ult. & l. seq. ff. de Curat. bon. dand.* † Quidni ergo eadem quoque illius

conditio esse deberet, atque illorum, quæ vel stabulo purgando, vel agro arando, à patrefamiliâs præficiuntur? ut scitè argumentatur Moller. *hic dist. p. 86. in fin.* Vid. *supr. defin. 24. num. 4.* † Cumquæ eadem ratio in expensis, à Curatore bonorum, ad conservanda debitoris bona, erogatis; putà, pro conficiendo inventario, sumptibus litis, &c. obtineat: utique & harum nomine privilegium prælationis competere, rectissimè inferitur. † Quia identitas rationis idem jus facit, *l. illud. 32. ff. ad Leg. Aquil. l. 108. ff. de V. O.*

Ita Domini in causa Greger Werners Gläubiger zu Puhau/Menf. Jul. An. 1629. (Verba sent. Zum 1. und vor allen Dingen wird bezahlet das lied-lohn/als 822. fl. 1. gr. Warhel Dendrichen Ackerlohn/und 22. fl. dem Curatori Bonorum seine Bestallung/1c.)

Et in causa Hansen Lehnmüllers zu Leipzig/Menf. Mart. An. 1386 (Verba sent. Da ihr nun den Gläubigern zum besten/solche Schenke mit Beschickung der Felder und anderer Nothdurfft wiederum aufrichten werdet / so werden euch die Unkosten / so darauff gewandt / vor allen andern Gläubigern billich wieder erstattet/W.R.W.)

It. an Morigen von Schönbergen/Menf. Aug. Anno 1636. (Verba sent. Zum 1. N. N. das geforderte lied-lohn und die 3. Rthlr. in dieser Sachen angesagte Urtheils-Gebühr/1c.)

It. in causa Creditorum Andreæ Müllers zu Leipzig/Menf. Febr. Anno 1636. (Verba sent. Zum 1. dem Notario 7. fl. 9. gr. pro Inventario und Lorenz Müllern 44. fl. lied-lohn/1c.)

Et ad consultationem Mauricii à Schönberg/Menf. Jul. Anno 1636. (Verba sent. Zum ersten werden bezahlet 24. fl. vor Saam-Haber/5. fl. 3. gr. vor Korn zum Samen/und 4. fl. 12. gr. Urtheils-Gebühr/1c.)

DEFINIT. XXXVII.

Præferuntur etiam reliquo ari alieno impensa in culturam agrorum facta, (das Ackerlohn.)

Cum operâ & labore aratorum agri ad fructus producendos præparentur & colantur, nempe per subactionem cum aratro, seminationem, & rationem: æquisimum certè est, horum mercedi privilegium quoque prælationis tribui. † Et si enim aratores propterea, quod pane & aquâ debitoris non fruuntur, neque in ejusdem ædibus reperiantur, propriè non sint famuli, vel ministri debitoris, *Supr. definit. 25.* † nihilominus tamen horum merces vel exinde pari gaudet privilegio, quia illorum industria & culturâ bona & facultates debitoris in commodum tam debitoris, quàm ipsorum Creditorum amplificandis, & conservandis. † Quâ solâ ratione nititur privilegium hoc prælationis, ut dixi *Defin. præced. & supr. defin. 25.*

Ita Domini in causa Creditorum Georgii Qvelstiens an Almus von Fißschern/Menf. Jul. Anno 1598. (Verba sent. So werden die angegebene Gläubigers ihrer Schulden in folgender Ordnung bezahlet. Zum ersten und vor allen Dingen Hansen Rasteln 4. alte Schock vor Acker-lohn / und Thomas Starcken 4. alte Schock vor Saam-Haber. Zum andern die vorhandene Erbe-Geldere/1c.)

Et in causa Philippi Stollens Gläubiger zu Nadeburg/Menf. Jul. Anno 1629. (Verba sentent. So werden die Gläubiger in nachfolgender Ordnung billich bezahlet. Zum aller ersten Martin Bauer/wegen des rüchständigen Acker-lohns/nachmahls die Kinder erster Ehe/wegen ihrer verstorbenen Mutter eingebrachten Güter/1c.)

DEFINIT. XXXIX.

Sicuti etiam frumentum Sementarium (Saam Getreydigt.)

Ex eadem pariter causâ eos, qui debitori vel Curatori bonorum frumentum ad sementationem agrorum vendunt, vel commodatò dant, ratione pretii aliis creditoribus præferendos, existimaverim. † Cùm & per id cultura agrorum promoveatur, bonaque debitoris in ipsorum etiam Creditorum commodum amplificentur & conserventur. † Ut

mirum haud sit, ejusmodi pretio privilegium hoc prælationis accommodari, ex identitate rationis, † quæ idem jus constituit, *l. illud. 32. ff. ad Leg. Aquil.* † Quò & facit, quod fructus agri ipso jure diminuerè dicatur, quicquid impendii in agro factum est, *l. quod in fructus 49. ff. de Usuris.* † Nec ullus intervenire queat casus, qui hoc genus deductionis impensarum impediât, *l. fundus, qui doris 51. ff. fam. l. ercisc. l. fructus 7. ff. solut. matrim.*

Ita Domini in causa Creditorum Georgii Werners zu Puhau/Menf. Jul. Anno 1629. (Verba sent. So dann die sämtlichen Gläubigere in nachfolgender Ordnung bezahlet. Als erstlichen 22. fl. 18. gr. Warhel Dendrichen Acker-lohn/und 27. fl. dem Curatori Bonorum seine Bestallung/so wohl 22. fl. N. Martin Wirthen vor Saam-Getreydigt. Zum 2. den hinterstelligen Erb-Zins und Land-Steuer/1c.)

Ita in Creditorum Michael Wöttigers zu Reichenbach/Menf. Jun. Anno 1634. (Verba sent. Zum andern werden 60. fl. liedlohn und 80. fl. vor Saam-Getreydigt zu Bestickung der Aekere vor andern Forderungen bezahlet und abgestattet/1c.)

Et in causa Hansen Georgen von Stenssch/Menf. Jul. Anno 1632. (Verba sent. Daß der erborgete Saam-Haber vor allen Gläubigern nach dem lied-lohn zu erstatten/1c.)

It. An Morig von Schönbergen / Menf. Sept. Anno 1635.

DEFINIT. XXXIX.

Post mercedes famulorum præferuntur impensa funebres reliquis Creditoribus, etiam hypothecariis anterioribus expressis.

Convenit in eo jus civile cum jure Saxonico, quod impensæ funerum ante omnia alia ex hereditate deducantur, & præcedant, *l. si quis. 14. §. si colonus 1. l. impensa enim funeris 18. l. ideoque etiam 19. l. funeris sumptus 37. l. 45. & l. seq. ff. de religiof. & sumpt. funer. l. questum 17. ff. de reb. autor. jud. possid. hac Const. 28. vers. was auff des Verstorbenen Schuldeners Begräbnis/1c. Ord. process. judic. Elect. Sax. tit. 42. §. ferner soll das jenige. Dan. Moll. *hic n. 9. & seq. Matth. Coler. part. 1. decis. 199. num. 1. Joh. Köppen decis. 28. num. 15. Herm. Meyer. in tract. de præfer. Credit. lib. 2. tit. 2.* † Nempe propter utilitatem publicam: ne cadavera jaceant insepulta, *Jaf. in l. ult. §. 9. C. de jur. delib. Joh. Garf. in tract. de expens. & meliorat. c. 8. n. 18. & 25. Joh. Köpp. dist. loc.* † Sed num etiam impensæ funerum hypothecariis expressis anterioribus erunt præferendæ? Negant quidem hoc Hart. Pistor. *observ. 67. n. 4. Matth. Coler. part. 1. decis. 200. n. 1. Vincent de Franch. 15. n. 1. & seqq.* † Sed contrarium verius videtur per text. in *dist. l. impensa funeris 45. ff. de religiof. & sumpt. funer.* ubi impensæ funeris semper ex hereditate deducitur, & omne creditum solet præcedere, cum bona solvendo non sint. † Ergò si omnibus; utique etiam hypothecis anterioribus expressis præcedet, *Joh. Mich. Beuth. de jur. prælat. part. 2. c. 9. Garf. c. 8. n. 23.* † Quod in foro Saxónico minus dubium habet, propter Sanctionem Electoralium *b. Const. 28. §. Nach teho bcrührten Schulden/1c.**

Ita Domini in causa Hansen und Joachim Arnsts Gläubiger zu Leipzig contra Michael Stummen/Menf. Nov. Anno 1634. (Verba sent. Nach diesen werden auch von Hansen Arnsts Verlassenschaft desselben Gläubigere in folgender Ordnung/als zum ersten die aufgewandte Begräbnis-Kosten 60. fl. 7. gr. 6. pf. vor allen andern Hypothecariis, auch vor denen Steuern bezahlet/1c.)

Et in causa Creditorum Johannis Wölbens zu Penig/Menf. Maj. Anno 1634.

DEFINIT. XL.

Prælationis privilegium concessum est saltem impensæ funebribus, qua ad sepulturam ipsius debitoris, non etiam uxoris, & liberorum fuerunt erogata.

- D**E Jure Saxonico nemo recuperat expensas funebres, nisi qui eas cum consensu heredis fecerit, *Andr. lib. 1. art. 22. ibi: Mit seinem Rath soll die Frau das Begräbniß bestellen.* † *Ex quo inter Christoph. Zobel. in addit. lit. B. quod si mulier per se faciat sumptus funeris, non requisitis desuper heredibus, eas repetere nequeat ex communi hereditate, Quia scilicet præsumitur ex pietate hoc fecisse de suo, non verò animo repetendi, l. & si quis. 14. §. sed interdum. 7. ff. de religiof. & sumpt. funer.* † *Quod tamen vix hodiè in praxi observabitur, juxta tradita Dan. Moll. hic num. 19. Quamvis Vidua alii que, impensas funebres erogantes, meo judicio, tutius agant, si protestantur super repetitione; proùt benè monet Matth. Coler. part. 1. decis. 109. n. 4.* † *Hoc autem certum est, quod privilegium prælationis concessum sit duntaxat in impensis funebribus iis, quæ ad sepulturam ipsius debitoris, non etiam Conjugis & liberorum antea defunctorum fuere erogatz; ut liquet ex verbis b. Const. 28. & Ord. process. judic. tit. 42. §. ferner soll/ibi: auff des verstorbenen Schuldners Begräbniß. Quo ipso satis excluduntur impensæ, in funere liberorum atque Uxoris factæ; Quia unius inclusio est alterius exclusio. Nec patiuntur verba Constitutionis Statutarie ejusmodi extensionem, per tradita Andr. Tiraquell. de LL. connub. Gloss. 2. n. 23. post pr. & Jac. Schult. in pract. q. l. 2. q. 65. num. 32. & seqq.* † *Quamvis de jure civili non malè forsan contrarium defendi queat, per text. in l. quasi sum. 17. ubi Bartol. ff. de reb. aut judic. possid.*

Ita Domini in causa Creditorum Georgii Röhrens zu Penitz/Ment. Maj. A. 1634. (Verba sent. Aber wegen derjenigen Begräbniß-Kosten/so auff des Schuldners Sohnes und Weibes-Begräbniß gemendet worden/haben sich die Gläubiger vor andern etniger Priorität nicht anzumassen / sonder sie werden derer nebenst den andern Chirographariis billich befriediget/ x.)

Et in causa Johann Hopffelders contra Matthes Müllern/ ventilatà coram Senatu Lipsiensi, Mensè Aug. Anno 1630.

DEFINIT. XLI.

Etiam impensæ pro vestibus lugubribus erogata privilegio prælationis gaudent.

- F**unebrum impensarum nomine continentur, quæcunque corporis causa erogata fuere, ut & pretium loci, ubi defunctus humatus est, item sarcophagi, *l. funeris sumptus 37. ff. de religiof. & sumpt. funer. Jac. Cujac. lib. 11. observ. 21. Joh. Garz. in tract. de expens. & meliorat. c. 8. n. 1. & seqq.* † *Sed, num etiam lugubres, puta, fasciæ sericæ, quæ funus comitantibus proximis cognatis dari solent, ea que, quæ in defunctorum convivia paranda, cõempta sunt? † Negandum hoc videtur per text. in l. funeris sumptus. 37. l. 14. §. 6. ff. de relig. & sumpt. funer. Garz. dict. c. 8. num. 17.* † *Attamen in foro Saxonico consuetudine aliud observatur, & impensæ ejusmodi non minus, ac reliqui sumptus funerum, impensarum funebrium nomine comprehenduntur, ac reliquo æri alieno præferuntur, teste Dan. Moll. hic n. 9. in fin. & Matth. Berlich. part. 1. concl. 64. n. 9.* † *Quæ consuetudo satis fundata est in generalitate verborum, (Was auff des verstorbenen Schuldners Begräbniß auffgewandt) b. Const. 28. & Ordin. process. judic. tit. 42. §. ferner soll.* † *Sanè, Viduz quoque vestes lugubres ex bonis defuncti mariti deberi, docet rectissimè Dan. Moll. hic n. 18. per text. in l. verbo vitus 43. ff. de V. S. junct. Const. El. 5. pr. Weichbild. art. 24.*

Ita Domini in eadem causa Creditorum Georgii Röhrens zu Penitz/Ment. Majo, Antio 1634. (Verba sent. So werden

die angegebene Schulden in folgender Ordnung bestriediget. Als erstlichen 61. fl. 15. gr. 3. pf. Begräbniß-Kosten/ so auff des Schuldners Begräbniß zu dessen Bestellung/Erkauffung notwendiger Schleyer und Binden/so wohl bey dem Trauer-mahl auffgewandt worden/ x.)

DEFINIT. XLII.

Non potest efficere debitoris dispositio, ut impensæ funebres immodica reliquo æri alieno præferantur.

- S**ed hæc ratione, inquires, anfa dabitur heredibus, † *bona debitoris dilapidandi, non sine injuriâ & præjudicio Creditorum? † Quod ne fiat, modus semper in rebus servandus est; ea que saltem funeri impensæ privilegiatæ censentur, quas secundum dignitatem & facultates defuncti erogari oportuit. † Pro arbitrio nempe judicis, cujus discretioni hæc omnia committuntur, l. & si quis. 14. §. hæc actio. 6. vers. æquum autem accipitur & §. judicem 10. ff. de religiof. & sumpt. funer. Dan. Moll. hic n. 10. Jacob. Menoch. de arbitr. judic. qu. lib. 2. cons. 2. c. 227. n. 12. Joh. Garz. de expens. c. 8. n. 2. Joh. Schneidew. in §. ult. Inst. de leg. Falcid. num. 5.* † *In tantum, ut nec debitoris dispositio de sumptibus immodicis præjudicare queat reliquis Creditoribus; veluti de monumentis constitutum reperitur, voluntatem nempe testatoris haud sequendam esse, si id, quod ædificari jusserit, justam sumptus rationem egrediat, l. funeris sumptus 37. in fin. dict. l. & si quis. 14. hæc actio. 6. vers. Quid ergo. ff. de religiof. & sumpt. funer. Dan. Moller. hic num. 23. Cæterum, † probari possunt funerum impensæ ex verisimilibus conjecturis, Bald. in l. 4. C. de petit. heredit. num. 3. Vel deficientibus iis, † saltem per juramentum ejus, qui hæc impensas fecit, Gloss. in l. ult. §. 9. verb. approbaveris. C. de jur. deliber. Moll. hic n. 26.*

Ita Domini in causa Matthes Grimmers zu Lützenstern/Ment. Aug. Anno 1634. (Verba sent. Derwegen seyß ihr angerettes Pferd / wenn es von dem verordneten Curatore Bonorum begehret wird / wieder zu erstatten schuldig/ und mögen auch diejenigen Begräbniß-Kosten/so nach Verordnung des Schuldners auffgewandt worden / weil sie übermäßig seyß/nicht passiret, noch vor dem andern Schulden bezahlt werden/W. R. W.)

DEFINIT. XLIII.

Impensæ funebribus succedunt sumptus, in ægroti debitoris curationem facti; quibus etiam Salaria Chirurgorum accensentur.

- E**xpensæ infirmitatis eadem habent privilegia, quæ habent impensæ funeris, secundum tradita *Dd. in l. ult. §. in computatione 9. C. de jur. delib. Vincent. de Franch. decis. 51. n. 1. Neguz. de pignor. & hypoth. membr. 2. quint. part. num. 28. Quidni ergo hæc quoque reliquo æri alieno præferrentur? Nimir. impensæ funebribus in ordine annectuntur sumptus in curationem ægroti facti, l. in restituenda. 4. C. de petit. hereditat. l. legatum à defuncto 3. C. de religiof. & sumpt. funer. Matth. Wesenb. in parat. ff. de privil. Creditor. n. 5. sub fin. Johan. Michael Beuther. de jur. prelat. part. 1. c. 26. & part. 2. cap. 10.* † *Quod & clarà sanctione Electorali approbatum est in foro Saxonico, b. Const. 28. in pr. vers. auff des Schuldners Begräbniß / und in seiner Krankheit der Arzney halber auffgewandt. Ordin. process. judic. tit. 42. §. ferner soll dasjenige / was auff des verstorbenen Schuldners Begräbniß / und in seiner Krankheit der Arzney halber auffgewandt / vergnügt werden. † Ex quo manifestissimum redditur, impensas hæc præferri non modò iis, qui tacitam: sed etiam, qui expressam anteriorem habent hypothecam, juxta tradita *supr. defun. 38. Quamvis dis-**

- 5 sentiat Hartm. Pistor. *observ. 67. num. 3.* † Veniunt autem appellatione horum sumptuum impensa quæque, in curationem ægroti debitoris facta;
- 6 † Adeoque etiam Salaria Medicorum, Chirurgorum & Pharmacopolarum, quibus æquè privilegium prælationis attribuitur, Dan. Moll. *hic num. 27.* Joh. Mich. Beuth. *dict. loc. Matth. Berlich. part. 1. concl. 64. num. 96.* Vincent. de Franch. *dict. decis. 51. n. 1.*

Ita Domini in causa Christiani Reichens Barbierers zu Leipzig / Mens. Jul. Anno 1590. (Verba sent. Habt ihr Hansen Strahlen / so am Scharbock tödlichen frand / auch am gangen Leibe lahm und krum gewesen / curirt / dasâr er euch 20. fl. Arztlohn versprochen / und es ist gedachter Strahl / mit viel Schulden beladen / Todes abgangen / ic. So werden euch aus seiner Verlassenschaft die versprochene 20. fl. Arzgelb vor andern seinen Gläubigern nach dem Lieb-Lohn billich bezahlet / ic.)

DEFINIT. XLIV.

Non verò sunt privilegiata impensa, in curationem uxoris, & liberorum debitoris facta.

- 1 Quid verò, si impensas fecerit debitor in Curationem uxoris vel liberorum suorum? Hæc neutiquam privilegiatas esse, vel inde apparet, quod Sanctio Electoralis disertè loquatur de persona debitoris ægroti (in seiner Krankheit) b. Const. 28. & Ord. Process. judic. tit. 42. §. Ferner soll das jenige.
- 2 † Ex quo satis liquet, ad medicamenta, curationi Uxoris vel liberorum adhibita, privilegium hoc prælationis haud extendi debere; prout dixi *supr.*
- 3 defin. 39. de impensis funebribus. † Quarum eadem est ratio, atque sumptuum, in curationem debitoris ægroti factorum, Defin. *preced. Dd. in l. ult. §. in computatione 9. C. de jur. delib.* Vincent. de Franch. *decis. 51. num. 1.*

Ita Domini in causa Creditorum Georgii Röthens / zu Penitz / Mens. Majo, Anno 1634. (Verba sent. Diejenige Begräbnis-Kosten aber und Arznen / so auff des Schuldners Sohnes und Weibes Krankheit und Begräbnis aufgewendet worden / haben sich die Gläubigere vor andern einiget priorität nicht anzumassen / sondern sie werden derer nebst den andern Chirographariis billich befriediget / ic.)

It in causa Barthel Hertels Gläubiger / ventilatâ coram Senatu Lipsiensi, Mens. Sept. Anno 1635.

DEFINIT. XLV.

Privilegiata sunt impensa duntaxat erogata in curationem morbi, ex quo debitor egrotus obiit.

- 1 Sunt ergò privilegiatæ impensæ erogatæ in curationem ipsius debitoris Defin. *preced.* † Sed nec hæc indifferenter omnes. Quid enim si debitor ægrotus ex medicamentis & curatione Medicorum, Chirurgorum & Pharmacopolarum reconvaluerit, ac pristinæ sanitati restitutus, aut etiam in curationem anterioris morbi, ex quo jamdudum pristinam
- 2 sanitatem recipit, erogatæ fuerint? Non certè tum impensæ reliquo æri alieno sunt præferendæ, sed restringendum est privilegium prælationis ad curam eo in morbo adhibitam, ex quo postea decefferit ægrotus, l. in restituenda. 4. Ibi: in mortui infirmitatem. C. de petit. heredit. l. legatum 3. Ibi: morbum ejus defuncti C. de relig. & sumptib. funer. Petr. Heig. *part. 2. quest. 26. num. 70.* Reinh. Rosa *in addit. ad Dan. Moller. hic num. 27.* Roland. à Valle *vol. 1. consil. 14. num. 27.* † Concesserim tamen in casibus prædictis, alimentorum saltem privilegium Medicis tribuendum ellet l. verbo vitius 43. de V. S. Garf. *de expens. c. 3. num. 42.*

Ita Domini in causa Tobiz Glagers & Consort. zu Breslau / Mens. April. Anno 1635. (Verba sent. Pflieget es bey euch gar oft zu geschehen / daß gute Leute in un unterschiedenen ihren

Krankheiten Medicamenta und Arzney bey euch zurtuchen und abholen lassen / und wenn sie hernach versterben / Schulden hinter sich verlassen / und ihre Güter und Vermögen zu derselben Bezahlung nicht zureichen / entsethet Irrung und Zweifel / welcher Arzneyen wegen ihr in concursu Creditorum den Vorzug habt / ic. So werden euch vor dehen andern Gläubigern allein die jenigen Medicamenta und Arzneyen / so der verstorbene Schuldener in seiner letzten Krankheit / daran er verstorben / abholen lassen / bezahlet / der andern wegen aber habt ihr euch einiger Erstigkeit anzumassen / nicht fug / B. N. W.)

DEFINIT. XLVI.

Non locus est prælationi impensarum, in curationem debitoris ægroti factarum, antequam ha verisimiliter fuerint probata.

1 Nullo igitur modo locum sibi vendicabit prælationis hoc privilegium in pharmacis, non in curationem ægroti debitoris: sed in culina ad condendos cibos adhibitis, ut verè docet Joh. Mich. Beuther. *de jur. pralat. part. 1. cap. 26. sub. fin.* † Sicuti nec omnes sumptus, in curatione debitoris facti, reliquo æri alieno præferuntur: sed duntaxat ii, qui bona fide, & non superflue sunt in sumpti, l. in restituenda. 4. verb. bona fide C. de petit. heredit. Beuth. *dict. cap. 26. sub. fin.* Quin nec Creditoris assertioni 3 simplici, se nempe in curationem debitoris ægroti sumptus fecisse, fides habetur, sed ante omnia probatio præcedat, necesse est, *dict. l. in restituenda. 4. C. de petit. heredit. l. legatum. 3. C. de relig. & sumptib. funer.* † Sufficit tamen probatio verisimilis & 4 conjecturalis, secundum Bald. *in dict. l. 4. C. de petit. heredit. num. 3.* ubi porò dicit, si desit probatio 5 conjecturalis, creditorem juramento suo admittendum esse. Vid. *supr.* defin. 41. *in fin.*

Ita Domini in causa Pancratii Wolffens zu Namburg / Mens. April. Anno 1602. (Verba sent. Ist der verstorbene Schöffler zu Frenburg euren Vorfahren 64. fl. für Arznen / so er in seiner Krankheit abholen lassen / schuldig worden / ic. So werdet ihr / solcher Schulden wegen / jedoch so viel ihr derer mit Recepten / oder sonsten gebührlichen bescheinigen könnet / auch vor des verstorbenen Schöfflers Vorstand Bürgen billig befriediget / B. N. W.)

DEFINIT. XLVII.

Post sumptus, in curationem ægroti debitoris factos, collecta, etiam inferiori magistratui exsolvenda, reliquo æri alieno præferuntur.

1 Post sumptus, in curationem debitoris ægroti factos, Fiscus vel Magistratus, ratione tributorum sive collectarum reliquis Creditoribus, etiam expressam anteriorem hypothecam habentibus, præferuntur, per text. *in l. satis notum. 4. C. in quib. caus. pign. tacit. contr. & l. 1. C. si propter. pub. pens. vendit. fuer. celebr.* † Adeoque unâ cum tacitâ hypothecâ etiam jus prælationis magistratui competit; 2 ut verisimè sentit Joh. Köppen *decis. 28. num. 18.* & Pract. Papiens. *in form. libell. in act. hypothec. §. sub eadem obligatione bonorum n. 16.* † (Licet contrarium placeat Dan. Moll. *hic num. 23.* aliisque ab eo allegatis.) Æquisimè sanè; quia bona subditorum 4 pro tributis etiam futuris fisco sunt obligata. l. 1. C. in quib. caus. pign. tacit. contrab. l. 40. §. 3. ff. de jur. fisci. † Quo casu prælationis quoque privilegium 5 competere, nemo facile negaverit, arg. l. qui balneum. 9. l. potior. 11. ff. qui pot. in pignor. † De quo 6 certè minùs dubitandum est, in foro Saxonicò, propter Sanctionem Electoralem in b. Const. 28. *vers. auch Schoß / Steuer / junct. §.* Nach icktberührten Schulden. Ord. process. judic. tit. 42. Ferner soll. *vers. desgleichen Schoß / Steuer.* Non solum Principibus, qui jus fisci habent: † Sed etiam aliis 7 magistratibus inferioribus; puta, Comitibus, Ba-

romibus, Nobilibus, quibus tributa & collectæ debentur, hoc prælationis privilegium indultum censetur, propter generalitatem verborum, (auch Schoß/Steuer) b. Const. 28. & dist. tit. 42. Köppen. dist. decif. 28. n. 2. Joh. Mich. Beuther. de jur. pralat. part. 1. cap. 12. & seq.

Ita Domini in causa Joachim und Hansen der Arnste Gläubiger zu Leipzig/Menf. Nov. Anno 1634. (Verba sent. Vor allen Dingen einem Ehr. Rath allhier die rückständige 269. fl. 14. gr. Schoß und Steuer/so wohl 7. fl. Soldaten-Geld.)

It. in causa der Meuterischen Gläubiger zu Leipzig/Menf. Septembr. Anno 1620. (Verba sent. Zum andern verseffene Landsteuer 93. fl. 7. gr. Item dem Rath allhier an aufgewachsenem Schoß 22. fl. 18. gr.)

Et in causa Barthel Hertbels Gläubiger zu Leipzig/Menf. Sept. Anno 1635.

DEFINIT. XLIIK.

Non præferendus est Creditor hypothecarius Magistratus ex eo, quod ante impositionem collectam jus pignoris acquisiverit.

Duplici itaque privilegio munitus est fisco, ratione tributorum & collectarum; nempe, tacitâ hypothecâ in bonis debitoris: & jure prælationis, Defin. præced. † Ex quo fit, quod Creditor hypothecarius adversus Magistratum, tributa exigentem, tueri se nequeat, etiamsi jus pignoris expressi anterioris prætendat. † Posito namque, quod collectâ postea demum impositâ, cum jam bona debitoris hypothecario Creditori obligata essent, tacita hypotheca non nisi à tempore indictæ collectæ fisco competere cœperit: attamen jus prælationis efficit, ut ratione collectarum, noviter impositarum, etiam hypothecæ anteriori expressæ sit præferendus, ut rectè docet Pract. Papiens. in forma libelli in actione

hypothecaria. §. sub eadem obligatione. num. 11. † Id quod generalitas quoque verborum in Sanctione Electorali b. Const. 28. & Ord. process. judic. tit. 42.

§. Ferner soll dasjenige; luculenter probat; Quæ certè distinctionem, inter collectas atque tributa, ante vel post obligationem hypothecæ imposita, non admittunt, arg. l. 1. §. generaliter. 1. ff. de legat. præst. l. 8. ff. de public. in rem. action. † Nec obstat argumentum Dn. Matthiæ Berlichii, quod urget contra hanc assertionem, part. 1. concl. 64. n. 107. obligationem nempe pignoris ad tempus contractus retrahere haud posse, si non causa aliqua præcedat, cujus intuitu obligatio pignoris subsistere, & retrahi possit, l. qui balneum. 9. l. potior. 11. in pr. ff. qui pot. in

pign. † Siquidem non sola hypotheca vel pignus, sed jus etiam prælationis fisco ratione collectarum concessum est. Ut maximè ergò hypotheca tacita anteriorem expressam vincere non posset, jure tamen prælationis fisco subvenitur † ex speciali Legis dispositione b. Const. 28. & dist. tit. 42. Ordin. proc. judic. Minus verò obest textus à Berlich. allegatus in l. ult. ff. qui potior in pignor. † In quo ne quidem verbulû habetur de tributis & collectis, earumq; privilegiis; adeoque nec quicquam inde inferri poterit.

Ita Domini in causa Barthel Hertbels zu Leipzig/Menf. Sept. Anno 1635. It. in causa der Meuterischen Gläubiger zu Leipzig/Menf. Sept. Anno 1620. Et in causa Creditorum Christophori Optigen / zu Halla/Menf. Jul. Anno 1632.

DEFINIT. XLIX.

Privilegium tributorum, reliquo ari alieno præferendorum, ad omnes indifferenter collectas, etiam extraordinarias extenditur.

Satis generaliter loquitur b. Const. 28. de collectis atque tributis, von Schoß und Steuern. Quæ verba generalia repetantur quoque in Ordin. proc. judic. tit. 42. §. Ferner soll. vers. desgleichen. † Unde manifestum redditur, omnibus indifferenter tributis

atque collectis privilegium prælationis fuisse indultum, arg. l. 1. §. generaliter ff. de legat. præst. l. ut nullo. 28. C. de Usur. l. Præses. 3. in fin. ff. de offic. Præsid. † Ergò non refert, an collecta sit ordinaria, vel extraordinaria; & quocumque etiam nomine indigetur Opffer / Korn / Wächter / Soldaten / Tröbne / Hueffengeld / Defension - Steuer / Contribution, Discretion, Cortesey, vel Præsent. Geld. † (Quæ generaliter atque nomina collectarum hoc belli seculum satis, proh dolor! nos docuit.) Omnes enim hæ collectæ, si à Magistratu legitimè imponantur, quin reliquo ari alieno in concursu Creditorum præferri debeant, dubitandum non est; † ex prædictâ Sanctionis Electoralis generalitate, quæ etiam sumptus, quos subditi in executionibus criminalibus ex receptâ consuetudine persolvunt, vulgò Henckergeld / comprehendit, Petr. Heig. part. 2. quaest. 23. num. 15. & seq. Matth. Berlich. part. 1. concl. 64. n. 109.

Ita Domini in causa Christiophori Optigen Gläubiger / zu Halla/Menf. Jul. Anno 1632. (Verba sent. Zum ersten wird befriediget der Rath zu Halla wegen restirenden Schoß/Steuer/Wächter/Graben/und extraordinari Kriegs-Contribution-Geldere / so sich insgesamt über 200. fl. belausffen. Nachmahls die Hypothecarii, &c.

Item in causa Hansen Schleggen Gläubiger zu Steinsdorff/Menf. Septemb. Anno 1630. (Verba sentent. So werden die Gläubiger in folgender Ordnung bezahlet: erstlichen 4. Rthl. 6. gr. Begräbnis-Kosten. Zum andern 2. Rthl. 10. gr. dem Churfürstlichen Amt Wittenfurt Tröbne-Geld / und 22. Rthl. 7. gr. 8. pf. ins Amt Meida Hueffen-Geld/Land- und Defension-Steuer. Zum dritten 48. Rthl. Erbeldere/Simon Herman. Zum vierdten 70. Rthl. Jacob Bratsischen/vermöge seiner Gerichtlichen Hypothec, &c.

Et in causa Barthel Hertbels Gläubiger zu Leipzig/Menf. Sept. Anno 1635. (Verba sentent. Ein Ehrend. Rath 115. fl. 12. gr. 10. pf. an Land-Steuer / Schoß / Soldaten - Opffer - und Wächter-Geld/so wohl an Holtschen und Wallensteinischen Discretion, Cortesey/und andern Contribution Geldern/16.

DEFINIT. L.

Quicquid ad processum executionis adversus debitorem expediendum, à Magistratu erogatum est, in prælatione creditorum tributis annectitur.

atque collectis privilegium prælationis fuisse indultum, arg. l. 1. §. generaliter ff. de legat. præst. l. ut nullo. 28. C. de Usur. l. Præses. 3. in fin. ff. de offic. Præsid. † Ergò non refert, an collecta sit ordinaria, vel extraordinaria; & quocumque etiam nomine indigetur Opffer / Korn / Wächter / Soldaten / Tröbne / Hueffengeld / Defension - Steuer / Contribution, Discretion, Cortesey, vel Præsent. Geld. † (Quæ generaliter atque nomina collectarum hoc belli seculum satis, proh dolor! nos docuit.) Omnes enim hæ collectæ, si à Magistratu legitimè imponantur, quin reliquo ari alieno in concursu Creditorum præferri debeant, dubitandum non est; † ex prædictâ Sanctionis Electoralis generalitate, quæ etiam sumptus, quos subditi in executionibus criminalibus ex receptâ consuetudine persolvunt, vulgò Henckergeld / comprehendit, Petr. Heig. part. 2. quaest. 23. num. 15. & seq. Matth. Berlich. part. 1. concl. 64. n. 109.

Ita Domini in causa Christiophori Optigen Gläubiger / zu Halla/Menf. Jul. Anno 1632. (Verba sent. Zum ersten wird befriediget der Rath zu Halla wegen restirenden Schoß/Steuer/Wächter/Graben/und extraordinari Kriegs-Contribution-Geldere / so sich insgesamt über 200. fl. belausffen. Nachmahls die Hypothecarii, &c.

Item in causa Hansen Schleggen Gläubiger zu Steinsdorff/Menf. Septemb. Anno 1630. (Verba sentent. So werden die Gläubiger in folgender Ordnung bezahlet: erstlichen 4. Rthl. 6. gr. Begräbnis-Kosten. Zum andern 2. Rthl. 10. gr. dem Churfürstlichen Amt Wittenfurt Tröbne-Geld / und 22. Rthl. 7. gr. 8. pf. ins Amt Meida Hueffen-Geld/Land- und Defension-Steuer. Zum dritten 48. Rthl. Erbeldere/Simon Herman. Zum vierdten 70. Rthl. Jacob Bratsischen/vermöge seiner Gerichtlichen Hypothec, &c.

Et in causa Barthel Hertbels Gläubiger zu Leipzig/Menf. Sept. Anno 1635. (Verba sentent. Ein Ehrend. Rath 115. fl. 12. gr. 10. pf. an Land-Steuer / Schoß / Soldaten - Opffer - und Wächter-Geld/so wohl an Holtschen und Wallensteinischen Discretion, Cortesey/und andern Contribution Geldern/16.

DEFINIT. L.

Quicquid ad processum executionis adversus debitorem expediendum, à Magistratu erogatum est, in prælatione creditorum tributis annectitur.

Non semel observavi in judicando super prioritate Creditorum, tributis atque collectis annecti statim pecuniam, in actu executionis, ad maturandum processum erogatam, das Hülf-Geld. Jure magis an consuetudine: † dubito sanè; cum pecunia ejusmodi vix tributis atque collectis accenseri queat; justissimè tamen privilegium prælationis huic assignari, putaverim. † Cum per erogationem ejus pecuniaz non modò processus abbrevietur: Sed etiam hæc omnium pariter creditorum commodo cedat; Ut vel propterea aliqua prærogativa magistratui sit concedenda juxta tradita supr. defin. 14. circa med.

Ita Domini in causa David Mirischens Gläubiger / an Hansen von Grmnraden/Menf. Febr. Anno 1626. (Verba sent. So werden die Gläubiger in nachfolgender Ordnung bezahlet: Als erstlichen nebenst der restirenden Steuer / 7. Rthl. Gerichts-Gebühr/so bey Vollstreckung der Hülfse angewendet werden müssen/10.

Et in causa Georgii Alsdorffs Gläubiger zu Frankfurt an der Ober/Menf. Decembr. Anno 1634. (Verba sent. Erstlich werden bezahlet 11. Rthl. 9. gr. / so zur Inventur und Beforderung des Processus Allen Gläubigern zum Besten angelegt worden/10.

Et in causa Joachim und Hansen Arnsts Gläubiger zu Leipzig/Menf. Nov. Anno 1634. (Verba sent. Zum 3. dem Rath allhier unabgelegten Schoß - Ordinari - und Extraordinari-Steuer/so wol Michael Stummen 20. fl. 6. gr. so er den Gläubigern zum besten/zu Beförderung des Processus vorgegeschossen/10. Zum 4ten des Schuldeners Witib eingetragt Gut 100. fl. 10.)

DEFINIT. LI.

Non tam gaudens hoc privilegio Collectarû debita ex contractu cum Magistratu in viro, dependentia, vel aliâ in commodum debitoris erogata.

Non tam gaudens hoc privilegio Collectarû debita ex contractu cum Magistratu in viro, dependentia, vel aliâ in commodum debitoris erogata.

Non tam gaudens hoc privilegio Collectarû debita ex contractu cum Magistratu in viro, dependentia, vel aliâ in commodum debitoris erogata.

Non tam gaudens hoc privilegio Collectarû debita ex contractu cum Magistratu in viro, dependentia, vel aliâ in commodum debitoris erogata.

Non tam gaudens hoc privilegio Collectarû debita ex contractu cum Magistratu in viro, dependentia, vel aliâ in commodum debitoris erogata.

Non tam gaudens hoc privilegio Collectarû debita ex contractu cum Magistratu in viro, dependentia, vel aliâ in commodum debitoris erogata.

Non tam gaudens hoc privilegio Collectarû debita ex contractu cum Magistratu in viro, dependentia, vel aliâ in commodum debitoris erogata.

Non tam gaudens hoc privilegio Collectarû debita ex contractu cum Magistratu in viro, dependentia, vel aliâ in commodum debitoris erogata.

Non tam gaudens hoc privilegio Collectarû debita ex contractu cum Magistratu in viro, dependentia, vel aliâ in commodum debitoris erogata.

Non tam gaudens hoc privilegio Collectarû debita ex contractu cum Magistratu in viro, dependentia, vel aliâ in commodum debitoris erogata.

Non tam gaudens hoc privilegio Collectarû debita ex contractu cum Magistratu in viro, dependentia, vel aliâ in commodum debitoris erogata.

Non tam gaudens hoc privilegio Collectarû debita ex contractu cum Magistratu in viro, dependentia, vel aliâ in commodum debitoris erogata.

Non tam gaudens hoc privilegio Collectarû debita ex contractu cum Magistratu in viro, dependentia, vel aliâ in commodum debitoris erogata.

Non tam gaudens hoc privilegio Collectarû debita ex contractu cum Magistratu in viro, dependentia, vel aliâ in commodum debitoris erogata.

Non tam gaudens hoc privilegio Collectarû debita ex contractu cum Magistratu in viro, dependentia, vel aliâ in commodum debitoris erogata.

NOlo tamen hoc aliter accipi, quàm de impensis, in processu executionis & prioritatis erogatis, in commodum nempe omnium Creditorum. Defin. *praced.* Cæteroque, si fiscus vel magistratus cum debitore contraxerit, vel in commodum & utilitatem ipsius quid impenderit, † hujus nomine privilegium collectarum ipsi neutiquam competere, nec æs hoc alienum hypothecariis anterioribus præferri, facillimè concesserim, *l. si pignus. 8. ff. qui potior. in pign. l. si fundum. 4. D. eod. tit. l. un. vers. potuit ergo Curator. C. rem. alien. gerent. non interd.* Cujac. *in paratis. C. de jur. fisci. post. pr.* Didac. Covarr. *lib. 1. var. resolut. c. 16. num. 2.* Ant. Ne-guz. *de pignor. part. 5. membr. 2. n. 11.* Jac. Menoch. *lib. 2. presumps. 72. num. 12.* † Quod placuit Serenissimo Saxon. Electori in Ord. process. judic. *tit. 43. §. desgleichen ob wol der fiscus.* Nihilominus fisco ratione debiti, ex contractu inito dependentis, † jus tacitæ hypothecæ indultum est, cum privilegio, ut omnibus hypothecariis posterioribus præferatur, *dist. 1. 8. ff. qui pot. in pignor. l. quod quis 34. ff. de reb. autb. judic. possid. l. quamvis. 2. Cod. de jur. fisc.* Quod tamen privilegium cessat in pœnis, fisco debitis; quarum nomine ipsi sola tacita hypotheca competit, Ord. process. judic. *dist. tit. 43. §. desgleichen ob wol der fiscus, &c.* Vide *infra* defin. 104.

Ita Domini in causa Christophori Dpihens/ Gläubiger zu Halle/Mens. Jul. Anno 1632. (Verba sent. Nach vorgehenden Hypothecariis wtrd bezahlt der Rath zu Halle wegen 138. fl. 12. gr. so er als ein Mutuum vor den Schuldner zu Ausübung der Halberstädtsche Recht-Sache vorgeschossen/it.)

DEFINIT. LII.

Magistratus in tributis (der Land- und Franck-Steuer/) pro debitore erogatis privilegio hoc prælationis non nisi ad quadriennium gaudet.

ET si magistratus municipalis, (ut vulgò fieri solet) pro debitore tributa & collectas Principi superiori exsolvens, mutuum contrahere videatur; ut proinde in eorum repetitione anterioribus hypothecariis, non præferri debeat, juxta tradita Def. *praced.* † Attamen in Provinciis Electoratus Saxonici aliud sanctione expressâ dispositum est, ut nempe Magistratus, si pro subditis & civibus tributa & census, quos vulgò Land- und Franck-Steuer vocamus, expenderit, jure prælationis gaudeat, ac reliquis Creditoribus omnibus, anteriorem expressam habentibus præferatur in Ord. polit. *de Anno 1612. tit. Justitien-Sachen. n. 17. §. Diweil aber gleichwol; † Quod privilegium tamen ad quadriennium duntaxat est restrictum, & cessat in iis omnino tributis cerevisiariis, quæ ultra quadriennium erogata fuere, dist. n. 17. §. Diweil aber vers. iedoch daß derselbe/it.*

Ita Domini in causa Hansen und Joachim Arnt Gläubiger/Mense Novembr. Anno 1634.

Et in causa Barthel Herthels Gläubiger/Mens. Sept. Anno 1635.

DEFINIT. LIII.

Laudemiorum nomine Magistratus tacitam saltem habet hypothecam in bonis debitoris, absque omni prælationis privilegio.

Laudemia quoque nomine tributorum comprehendendi ac reliquo æri alieno præferri, non ineptè forsân quis putaverit. Siquidem hoc non minus atque tributa & onera realia, (quæ collectis Illustrissimus Saxo annectit in Ord. process. jud. *dist. tit. 42. §. ferner soll in fin. und dergleichen onera realia*) fundo inhærere censetur, eoque dependent non minus ac

reliqui fructus fundi, † eleganter Ant. Fab. *in C. lib. 4. tit. 42. defin. 1. num. 17.* Bald. *in l. si traditio. 4. Cod. de act. empt.* Chass. *in consuet. Burg. tit. 4. §. 17. Gloss. 5.* † Sed loquitur procul dubio Illustrissimus Elector in *dist. tit. 42. de ejusmodi tributis & oneribus realibus, quæ quotannis solvuntur, certamque & determinatam quantitatem semper habent. Qualia certè Laudemia non sunt; ut proinde nec privilegium tributorum ad hæc extendere liceat, † concesserim tamen, ratione laudemiorum competere magistratui jus tacitæ hypothecæ; Quia laudemiorum præstandorum obligatio ex re ipsâ proficiscitur, ut quæ causam habent à translatione domini rei Emphyteuticæ. l. ult. ubi Dd. C. de jur. emphyt. † Ex quo videtur æquissimum, ea fundo inhærere, & sequi quemcunque possessorem, sicut & cætera onera realia, l. si debitor. 12. C. de distr. pignor. † petique posse actione hypothecaria, Anton. Fab. *in C. dist. tit. 42. defin. 4. n. 3. & 4.**

Ita Domini in causa Christiani Niemandis zu Dersdorff/Mens. Majo, Anno 1619. (Verba sent. Haben etliche Untertanen biß anhero keine Lehenwaar entrichtet / sondern es seyn dero Gütere biß in die andere und dritte Hand veräußert worden. Ob nun wohl der Erb-Herr solcher aussenstehenden Lehenwaar halben auff den Gütern ein stillschweigend Unterpfind erlangt/it. So ist er sich doch/ehe und zuvor die vorigen Schuldner gebührlchen executiret / daran zu halten nicht befugt/ B. N. B.)

Et in causa Senatus zu Moren/Mens. Febr. 1636.

It. in causa Martin Kragens/Gläubiger zu Glauche/Mens. Julio, Anno 1636.

Et in causa Creditorum Matthzi Wotz zu Grossen/Mens. August. Anno 1636.

DEFINIT. LIV.

Canon verò Emphyteuticus, Decima, Censur, similesque pensiones annua unâ cum tributis atque collectis hypothecariis, etiam antiquioribus, ac reliquo æri alieno præferuntur.

Quantumvis Saxo Illustrissimus in Provinciis sui Electoratus onera realia, unâ cum tributis atque collectis reliquo æri alieno præferri velit, in Ord. process. judic. *tit. 42. §. ferner soll das jenige. In verb. final. und dergleichen onera realia. † Non tamen indifferenter de omnibus oneribus realibus hoc disposuisse videtur; alioquin & pignorum atque hypothecarum jura, quæ etiam bona realiter asciunt, l. si debitor. 12. D. de distract. pignor. hæc classè comprehendi, dixeris; contra mentem Illustrissimi Legislatoris b. Constit. 28. §. nach tektberührten Schulden. Et Ord. process. judic. *tit. 44. §. alle diese Gläubiger. † Sed procul dubio de oneribus realibus annuis, iis scilicet, quæ ad instar tributorum quotannis in certâ & determinatâ quantitate solvuntur, sanctio prædicta Electoralis accipienda erit; uti fati liquet ex voculâ (desgleichen) quæ naturam & qualitatem tributorum annuorum implicat. Vid. defin. *praced.* † Rectissimè hinc infertur: Canonem Emphyteuticum, decimas, census, Erb- Zinsen / Korn- Pächte/ Zins-Getreidig/ aliasque similes pensiones, quæ ut plurimum Ecclesiarum Pastoribus, Edituis, Scholaribus, aliisque piis causis debentur, unâ cum tributis in unâ eademque classe & ordine, reliquo æri alieno præferri. † Nempe, quod pensiones hæc ad instar tributorum, quotannis in determinata certaquantitate solvantur. Veluti etiam clarè sancitum in Ord. process. judic. *dist. tit. 42. §. ferner soll das jenige vers. desgleichen Schos/Steuer/und was auff den Gütern zu Besoldung der Kirchen und Schul-Diener oder andern milden Sachen zu entrichten/als Decem &c. † Quamvis de jure communi hujusmodi pensionibus solutimodò tacita hypotheca absque prælationis pri-***

privilegio indulta sit, *l. r. ff. in quib. caus. pign. vel hypoth. l. lex vetigalis 31. ff. de pignor. l. 15. ff. qui prior. in pign.* Joh. Mich. Beuther. *de jur. pralut. part. r. c. 11.* Joh. Köppen. *decis. 28. n. 20.* Anton. Neguz. *de pignor. membr. 4. part. 2. n. 126.*

Ita Domini in causa Hansen Genslers Gläubiger zu Rosen/Menf. Octob. Anno 1630. (Verba sent. So werden nummehr die Gläubiger in folgender Ordnung bezahlet. Als erstlichen Franz Weverigen 8. fl. Lieb-Lohn. Zum andern der Obrigkeit restirende Steuer 26. fl. und Wengel Kreschmarn 205. fl. 19. gr. 6. pf. vor ausgelegten Zins-Getrendig/1c.)

It. in causa Hansen Schlagens Gläubiger zu Steinsdorff/Menf. Sept. Anno 1654. (Verba sent. So werden die Gläubiger in nachfolgender Ordnung bezahlet; Als erstlichen 4. alte Schoß 16. gr. Begräbnis-Kosten. Zum andern 3. alte Schoß 6. gr. dem Lehen-und Gerichts-Herrn restirenden Erb-Zins/1c.)

It. in causa Creditorum Matthzi Bodß/ an George Heninchen zu Grossen/Menf. Aug. Anno 1636. (Verba sentent. Zum ersten die rückständige Land-Steuer/und 8. fl. 15. gr. dem Pfarr-Herrn Befoldung/ und 1. Rthlr. Decem. Zum andern 33. fl. 11. gr. den Kindern erster Ehe-Mutter-Theil/vermöge ihres stillschweigenden Unterpands/1c.)

Et in causa Ascanii Helwigs zu Rheinbarg/Menf. Sept. Anno 1621.

It. ad Consultationem Mauritiü à Schonberg. Menf. Jul. Anno 1636.

DEFINIT. LV.

Sicuti & annui redditus, etiam redimibiles.

EAdem quoque ratione annuos redditus, unablesige Zinsen/hoc privilegio gaudere, & hypothecariis pariter anterioribus, atque reliquo xri alieno præferri, dixeris rectissimè. † Scilicet, quia & hi redditus bonis debitoris non minùs, atque tributa inhærent, & in fructibus, singulis annis redeuntibus, constant; quâ ratione etiam immobilibus bonis accensentur. Vincent. Caroc. *de excuss. bonor. part. 2. quest. 44. num. 2.* Andr. Tiraquell. *de veritat. §. 1. Gloss. 6. num. 5.* † Nec refert, an redditus illi sint redimibiles, nec ne, unablesige oder wiederkäuffliche Zinsen. Ita enim sæpissimè emptioni annuorum reddituum additur pactio de retrovendendo, si venditori eos redimere libuerit, qui vulgò dicuntur wiederkäuffliche Zinsen/Hartm. Pistor. *observ. 63. num. 1.* Andr. Rauchb. *part. 3. qu. 19. num. 6.* † Nam & hocce reliquis præferri debitis, ad instar tributorum & collectarum, clara jubet Sanctio Electoralis in Ord. process. judic. *tit. 42. §. ferner soll dasjenige. vers. Item Jährliche Zinsen von wiederkäufflichen Haupt-Summen/1c.*

Ita Domini in causa Michael Strummens zu Leipzig/Menf. Jan. Anno 1634. (Verba sent. So hat sich auch Käufer mit seinem Einwenden nicht zu behelfen / sondern er ist mehr berührte 20. fl. Jährliche wiederkäuffliche Zinsen zugleich nebenst dem Schoß/ Steuern und andern Rathsgesällen/vor allen andern Gläubigern/so nicht besser privilegiret/abzustatten schuldig/W. R. W.)

It. in causa Veit Bohners Gläubiger zu Wernburg / Menf. Decembr. Anno 1603. (Verba sent. Zum dritten werden zugleich bezahlet 69. fl. 11. gr. Euch dem Rath an Steuer/Schoß und andern Gesällen. Item 67. fl. Haupt-Stamm dem Hospital und 6. fl. 8. gr. davon verseffene wiederkäuffliche Zinsen/8. fl. vor eine eiserne Ruhe und 11. fl. 20. Jahr davon fälligen Zins/Jährlichen 12. gr. der Kirchen Beatz Virginis Haupt-Stamm und 10. gr. verseffenen wiederkäufflichen Zins.)

Et in causa Creditorum Jonæ Richters zu Freyberg/ Menf. Octobr. Anno 1635.

DEFINIT. LVI.

Post tributa & collectas exsolvenda est pecunia hereditaria, vel ex rei alicujus venditione certis terminis promissa, Erb- oder Tagzeiten Geldere.

TRibutis atque collectis succedit in ordinè pecunia hereditaria; quæ etiam hypothecis anterioribus, ut & reliquo xri alieno præfertur, *hæc* Constit. *28. in pr. vers.* und Erb-Geld, Ord. process. jud. *Eloß. Carpa. Definit. Vol. I.*

Saxon. *tit. 42. §. ferner soll dasjenige / in verb. fin. und das Erbgeld bezahlet werden. Daniel. Möller. hic num. 29. & lib. 1. semestr. 26. in pr.* Andr. Rauchb. *part. 1. q. 6. num. 8.* † Quia scilicet ante exsolutio-

nis diem is, cui pecunia hereditaria debetur, tanquam coheres, jus suum hereditarium æquè in re illa immobili retinet & habet, atque alter, cui ea res in divisione cedit, Jac. Schult. *in addit. ad Modest. Pistor. part. 3. q. 124. num. 37.* † Ut proinde Creditor, si non jure dominii expressè sibi reservati, *supr.*

Defin. 21. attamen ex singulari aliquo privilegio sit præferendus. † Etsi verò hæc ratio non nisi pecuniæ, quam heres coheredi è bonis immobilibus, ex hereditate sibi acquisitis, titulo familiæ heriscundæ singulis annis præstare obstrictus est, adaptari queat; veluti etiam hæc sola pecunia propriè dicitur hereditaria, ut demonstrabo *infr. part. 3. Const. Elect. 21. defin. 8.* Dan. Moll. *hic num. 29. & addit. Const. 21. num. 10. & lib. 1. semestr. 26. & c. 41. num. 8.* Jac. Schult. *diff. quest. 124. num. 32.* Andr. Rauchb. *diff. quest. 6. n. 8.* † Attamen hodie privilegium

prioritatis indifferenter omni pecuniæ, ex venditione aliove quovis contractu, certis distinctisque terminis exsolvendæ, tribuitur, vulgò den Tag-Zeit-Geldern/quæ improprie dicitur pecunia hereditaria. † Idque ex speciali sanctione Illustrissimi E-

lectoris Saxon. in dict. Ord. process. judic. *tit. 42. §. Es wird aber Erb-Geld. vers. doch soll es gleichwol/1c.* Ita Domini in causa Marten/Wolff Clammens Wittiben/ contra ihres Ehemannes Geschwister/ zu Freyberg/Menf. April. Anno 1635. (Verba sent. Darnach werden bezahlet nach der Wittiben eingebrachtem Gut/ die Erb-Geldere oder Tagezeiten/1c.)

It. in causa Hansen Schlagens/Gläubiger zu Steinsdorff/Menf. Sept. Anno 1634. (Verba sent. Zum 3. Simdñ Hermann 48. alte Schoß Erb-Geldere oder Tage-Zeiten.)

Et in causa Barthel Hertels / Gläubiger zu Leipzig / Menf. Sept. Anno 1635.

DEFINIT. LVII.

Emptor pecunia hereditaria succedit venditori etiam in jure pralationis.

Non competit Creditori privilegium prælationis in pecunia hereditaria ratione personæ suæ: Sed ratione rei ipsius, nempe pecuniæ hereditariæ, cui inhæret, *b. Constit. 28. in pr. vers.* und Erb-Geld. † Adeoque privilegium non personale, sed reale est. Quidni ergò competeret etiam emptori pecuniæ hereditariæ? in quem unà cum ipsâ hereditariâ pecuniâ transfertur, non minùs atque hypotheca cum re vendita, cui inhæret, *l. si debitor. 12. C. de distr. pign.* † Quò & pertinet generalitas vorborum *b. Constit. 28. & Ord. process. judic. tit. 42. §. ferner soll dasjenige. in fin.* Quæ certè inter possessores, sive creditores, pecuniam hereditariam exigentes, neutiquam distinguunt, sed indifferenter pecuniæ hereditariæ jus prælationis attribuant; Quibus omninò standum est, *arg. l. 1. §. generaliter. 1. ff. de legat. præst.*

Ita Domini in causa Petri Schneiders zu Leipzig / Menf. Jun. Anno 1584. (Verba sent. Habt ihr nun solche Tage-Zeit-Geldere um eine gewisse Summa Geldes käufflichen an euch gebracht/1c. So werdet ihr bey solchen erkaufften Tage-Zeiten billich gelassen/und die andern Gläubiger mögen euch in derer Bezahlung nicht vorgezogen werden / W. R. W.)

Et in causa Barbaren/Barthel Seblers Eheweibs zu Proßscheta Menf. Jun. Anno 1635.

DEFINIT. LIX.

Non competit privilegium hoc prælationis prærio venditoris parato, dem Angelde/etiamsi distinctis terminis intra annum & diem exsolvasur.

Differunt omninò res pro pecuniâ præsentî vendidum haec Geld oder gewis Angelde / terminis

- nis licet distinctis exsolvendâ ; modò intra tempus modicum, veluti intraannum & diem hinc in terris communiter convenire solent contrahentes um
- 2 baar Geld/binnen Jahr und Tag zu bezahlen : † Et rem vendi pro pretio, per terminos vel intervalla, de anno in annum, auff Tage/ Zeiten / solvendo.
 - 3 † Quantumvis igitur hoc casu posteriori locum sibi vendicet privilegium prælationis, quo venditori subvenitur, ratione pecuniæ hereditariæ, præ omnibus aliis Creditoribus, etiam hypothecariis Defin. 56.
 - 4 † Attamen ad casum priorem, & pretium venditionis paratum, auff die Angeldere/id neutiquam extendi debet ; quippe quod pretium istud, das Angeld/vel, baare Geld/non dicatur pecunia hereditaria ; etiamsi intra modicum tempus certis & distinctis terminis sit exsolvenda, uti expeditum est.
 - 5 † Atqui soli pecuniæ hereditariæ privilegium prælationis indultum fuisse, liquet ex verbis claris b. Constit. 28. & Ord. process. judic. tit. 42. S. ferner soll das jenige. in fin.

Ita Domini in causa Barbaræ Barthel Geblers Eheweibs zu Probschida/Menf. Majo Anno 1635. (Verba sent. Wenn ihr gleich euer eingebrachtes Gut richtig erweisen und herbringen würdet/it. So möget ihr doch in der Zahlung deren Erbgeldern und davon auffgelauffenen Zinsen/nicht vorgezogen werden ; Wegen der Angeldere aber hat sich Verkäufer / wofern er ihm derwegen kein Unterpfand auff dem verkauften Gute ausdrücklichen vorbehalten/vor euch der Erstigkeit nicht anzumassen/W. R. W.)

Et in causa Marien/Wolff Elammens Wittben contra ihres Mannes Geschwister zu Freyberg / Menfe April. Anno 1635.

DEFINIT. LIX.

Cessat prælationis privilegium. si Creditor pecuniam hereditariam, postquam dies cessit, in mutuum convertit, vel usuras à debitore acceperit.

- 1 **C**ompetit privilegium prælationis pecuniæ hereditariæ, quatenus talis est, atque manet, uti manifestò liquet ex vocabulo (Erbgeld/) b. Constit. 28. & Ord. process. judic. tit. 42. ferner soll das jenige / in fin.
- 2 † Cui omninò consequens est, nullam prærogativam prætendere posse Creditorem, si pecuniam hereditariam, postquam dies exsolutionis cessit, non receperit, sed debitori titulo mutui reliquerit. † Scilicet, quia tunc pecunia hereditaria naturam suam amittit, & in pecuniam mutuò datam convertitur. Cessat ergò non immeritò quoque privilegiū pecuniæ hereditariæ. † arg. l. inter stipulantem 83. §. sacram. 5. vers. sed hac dissimilia sunt. ff. de V. O. l. adigere. 6. §. quamvis. 2. ff. de jur. patronat. Adeoque hoc casu Creditor, tanquam ex causa mutui, inter Chirographarios refertur ; prout dixi in simili sup. defin. 33.
- 3 † Nec aliud dicendum putaverim, in casu, quo Creditor pecuniam hereditariam non quidem expressè in mutuum convertit : attamen hoc nomine à debitore usuras, tanquam creditæ pecuniæ, recepit ; quia nempe tacitè à qualitate pecuniæ hereditariæ recedit, tamque in pecuniam creditam saltem tacitè & per consequentiam convertere videtur, per text. in l. si ventri. 24. §. in bonis. 2. ff. de reb. aut. jud. possid. Dan. Moll. hic num. 8. † Quò facit, quod privilegium prælationis per acceptionem usurarum amitti dicatur, l. si hominem. 7. §. quotiens. 2. ff. de posit. Joh. Mich. Beuther. de jur. prælat. part. 2. c. 29. Adde Decis. Noviss. 9.

Ita Domini in causa Marthen Valentini Raldtschmieds Wittben zu Grumbach/Menf. Jan. Anno 1634 (Verba sent. Ob wohl gedachtes eur s Ehemannes Geschwister auff berührtem Gute noch etliche Erb-Geldere zu fodern ; Dieweil aber dennoch solche / als sie allbereit vor 6. Jahren gefällig gewes-

sen/eurem Ehemann auff seine bloße Handschrift als ein Mutuum um Verzinsung ferner gestundet worden / it. So haben sie auch dadurch die Natur und Eigenschaft / benebenst dem Recht und Privilegio der Erb-Geldere verlohren/ und ihr werdet demnach mit eurem eingebrachten Gute in der Zahlung ihnen billich vorgezogen/it.

It. in causa Philippi Peuckers zu Meissen/Menf. Jun. Anno 1599. (Verba sent. Es were denn/das er solche Erb-Geldere von Jahren zu Jahren/um einen gewöhnlichen Zins/ bey ermeldten seinen Brüdern stehen lassen ; Auff den Fall hätte er sich nunmehr einiger Erstigkeit nicht anzumassen/it.

It. in causa Creditorum Nicolai Jahns/an Petrum von Reichenstein/Menf. Aug. Anno 1630. (Verba sent. 59. fl. 10. gr. Nicol Zumbler / als Erb-Geldere / wofern solche nicht längst betaget/und dem Schuldner gutwillig um Verzinsung gestundet/und also in ein Mutuum verwandelt worden/it.)

Et in causa Julii von Lichtenheims/Menf. Novembr. Anno 1582.

DEFINIT. LX.

Vel etiam, si Creditor pecuniam hereditariam, cujus dies jam dudum venit, non petierit, cum tamen eam bene consequi potuisset.

Quin licet Creditor ratione pecuniæ hereditariæ in mutuum expressè non contraxerit, neque usuras acceperit, si tamen pecuniam hereditariam, postquam dies venit, non petierit, cum eam facile consequi potuisset : † tantum abest, ut illam tunc prioritatem Creditori præ hypothecariis indulgentiam esse, ut etiam inter Chirographarios cum referendum, putaverim. Quia scilicet acquiescendo, nec petendo pecuniam post terminum exsolutionis, tacitè mutuum contrahere censetur. Quo respectu non nisi pro nudo Chirographario haberi debet, juxta tradita Defin. preced.

Ita Domini in causa Creditorum Georgii Röhthens zu Penitz/Menf. Maj. A. 1634. (Verba sent. Zum dritten 74. fl. betagte Erdgeldere/wofern solche nicht etwa durch Nachlässigkeit uneingemahnet verblieben/nach gutwillig gestundet worden/it.

It. in causa Caspari Rudolphi à Schönberg/Menf. Jun. Anno 1626. (Verba sent. Ob nun wohl die Restlichen Erben 30. fl. resttrende betagte Erb-Geldere gefodert/derer sie vor euch befriediget seyn wollen ; Dieweil sie aber dennoch berührte 30. fl. unangesehen sie vorlängst betaget gewesen/bis anhero uneingemahnet auff dem Hause stehen lassen/ habero sie vor bloße Chirographarien zu halten/it. So haben sie sich auch nunmehr einiger Priorität nicht zu erfreuen/ sondern ihr werdet eurer Forderung wegen/von ihnen billich befriediget/W. R. W.)

Et in causa Jobst Strobels Geschwister zu Treuen / Menf. Jul. Anno 1634.

DEFINIT. LXI.

Non tamen cessat prælationis privilegium, si, postquam dies venit, Creditor de solutione debitorum interpellans, eam consequi non potuerit.

AN ergò privilegium prælationis ad eum tantummodo casum restringendum erit, quo dies solutionis nondum cesserit ? Ita sanè est. † Postea, si debitor solvendo fiat, imputet sibi creditor, quod executionem tempore opportuno non impetraverit. Defin. preced. † Planè, si Creditor debitorem interpellando solutionem nullà operâ atque labore consequi potuerit, etiamsi multum temporis, à termino solutionis effluerit, nihil tamen tunc Creditori imputari potest ; † iniquissimum ergò esset, Creditorem hoc casu privilegio prælationis defraudari, l. in condemnatione. 173. §. unicuique 2. ff. de reg. jur.

Ita Domini in causa Christoff Klugners Gläubiger zu Grünhain/Menf. Sept. Anno 1621. (Verba sent. Zum 2. Barthel Flehren 217. fl. 5. gr. 6. pf. an Ostern verfloffenen Jahres/ 28. fl. an Ostern dieses Jahres betagte / (so er über allen angewandten Fleiß vom Schuldner nicht erlangen können/ (und 41. fl. unbetagte Erb-Geldere/it.)

DEFINIT. LXII.

Non mutantur termini & intervalla exsolvenda pecunia hereditaria ex jure praelationis.

Cum pecunia hereditaria certis intervallis exsolvenda ita sit privilegiata, ut non modo hypothecariis anterioribus, sed reliquo etiam æri alieno præferatur, *supr. defn. 56*, vix fieri posse, inquit, † ut non intervalla terminique solutionis invertantur, vel saltem reliqui æris alieni exsolutio ad multum tempus differatur, usque dum scilicet omnes illi pecuniæ hereditariæ termini effluxerint, ac ita posterioribus Creditoribus locus fuerit relictus. † Sed neutrum inde videtur inferendum. Non enim putandum est, jure prælationis Creditorem pecuniæ hereditariæ paratam consequi totius summæ exsolutionem, sed contentum eum oportet esse terminis atque intervallis solutioni præfinitis. † Sicuti enim actus agentium, ita & dispositio Legis vel privilegii ultra ejus expressam intentionem nihil operatur, *l. non omnis 19. ff. de reb. credit. l. quotiens 9. ff. de hered. inst. l. multum interest. 6. C. si quis alteri, vel sibi. l. si ve emancipatis. 17. C. de donat.* † Neque etiam posteriores Creditores intervalla pecuniæ hereditariæ expectare necesse habent: quippe quibus jus prælationis saltem ratione summæ, non etiam ratione temporis nocere potest. † Quod si ponamus bona debitoris pro paratâ pecuniâ fuisse distracta, ita ut omnibus indifferenter creditoribus præsens pecunia exsolvatur, de pecuniâ hereditaria medii temporis interusurium potius detrahendum, quàm reliquis Creditoribus per id præjudicandum existimaverim, per text. elegantem in *l. ait Prator. 10. §. si cum in diem. 12. ff. que in fraud. Creditor.* † Ne cum horum injuriâ & detrimento Creditor pecuniæ hereditariæ locupletetur, & unâ cum prioritate pinguiorem etiam summam consequatur, contra *l. nam hoc natura 14. ff. de Condit. indebit. l. jure natura. 206. ff. de Reg. Jur. Job. Harppr. ad §. is quoque 1. inst. quib. mod. ve contr. obligat. n. 33.*

Ita Domini in causa Marten / Wolff Elemens Wittben / contra ihres Ehemannes Geschwistere / zu Freyberg / Menſe April. Anno 1635. (Verba sent. Zum andern / die auff solchem Gute noch habende betagte und unbetagte Erb-Geldere / t / doch mit dieser Erklärung / daß die betagte iezo alsobald / die unbetagte Erb-Geldere aber / auff die jedesmahl Inhalts des geschlossenen Kauff-Brieffs fällige Termin abgestartet werden / etc.)

CLASS. SECUNDA.

In quâ veniunt Creditores, qui præter tacitam hypothecam, ex privilegio quoque personali jus habent prælationis.

DEFINIT. LXIII.

Inter Creditores, hæc in Classe positos, concurrentes, is semper reliquis præfertur, qui anteriorem hypothecam consecutus est.

Quatuor ponuntur in hæc Classe secundâ Creditores, qui præter jus reale, tacitam nempe hypothecam, ex personali quoque privilegio jus prælationis habent, videlicet 1. *Mulier ratione dotis illatæ.* 2. *Fiscus.* 3. *Qui ad refectionem & conservationem domus vel alterius rei pecuniam mutuò dederunt.* 4. *Et qui ad emendum prædium cum reservatione hypothecæ pecuniam mutuârunt.* Ord. process. judic. Elect. Saxon. tit. 43. † At quid, si concurrant hi Creditores? Præferendum procul dubio dixeris eum, cui ordo in hæc classe priorem assignat locum, veluti de privilegiatis in Classe primâ positus dixi, *supr. defn. 12.* † Prout etiam uxorem ratione dotis indifferenter præferunt aliis privilegiatis *Id. communiter, Sa-*

lycetis in Auth. quo jure. C. qui potior. in pignor. n. 3. Ant. Neguz. de pignor. part. 5. membr. 2. n. 16. Jaf. in l. Creditor. 25. ff. de reb. cred. num. 4. Andr. Rauchb. part. 1. q. 4. n. 25. † Sed placuit aliud Serenissimo Saxonix Electori, præferenti nimirum eum, qui prior est, tempore & primò jus hypothecæ consecutus est, dict. tit. 43. Wenn sie aber mit einander concurriren. † Idemque jamdudum sensit Cyn. in Auth. quo jure C. qui potior. in pignor. Gloss. in l. assiduis 12. C. cod. tit. verb. licet anterioris. Matth. Welenb. in parat. ff. de privil. Creditor. n. 5. Didac. Covarr. lib. 1. var. resolut. c. 7. num. 3. † Quod si in dubio versemur, nec sciri queat, cujus hypotheca atque jus reale sit anterius, primo loco vult poni Illustriss. Legislator uxorem ratione dotis, postea pupillum, qui forsan ad refectionem domus mutuam dedit pecuniam, & demum Fiscum. † Reliquos verò, qui ad emendam & conservandam domum pecuniam mutuârunt, omnes æqualiter locari jubet, dict. tit. 43. §. Wann man abt. Vid. Salycet. in dict. l. assiduis. 12. C. qui potior. in pign. num. 4. & Matth. Welenbec. in parat. ff. de priv. Credit. num. 6. post. pr.

Ita Domini in causa der Keutnitschen Gläubiger / ventilatâ in Prætorio Lipsienſi, Menſe Sept. Anno 1620.

Et in causa Christophori Klugners / Gläubiger zu Gehnhain / Menſe Sept. Anno 1621.

DEFINIT. LXIV.

Sicuti in dote, ita etiam in augmento dotis mulier præfertur omnibus Creditoribus, etiam hypothecariis, exceptis iis, qui anteriorem expressam habent hypothecam.

In secundâ hæc Classe primum obtinet locum mulier, cui dos ante reliquos Creditores omnes restitui debet: Ex favore nimirum dotium publico, *l. 1. ff. solut. matrim.* qui talem prærogativam meretur, *l. un. C. de rei uxor. action.* † Non solum igitur Chirographariis, sed etiam hypothecariis expressis atque tacitis, mulier ratione dotis præfertur, *l. assiduis 12. C. qui potior. in pignor. dict. l. un. §. 1. & seqq. C. de rei uxor. action. b. Const. 28 in pr. vers. und nach diesem. Ord. process. jud. Elect. Saxon. tit. 43. in pr. Dan. Moll. hic n. 33.* † At num etiam iis, qui expressam anteriorem hypothecam habent? Noluimus Illustrissimus Saxo horum juri per prærogativam mulieris præjudicari, *dict. Constit. 28. vers. Allen andern Gläubigern, dict. tit. 43. in pr. vers. aber gleichwohl nicht den jenigen.* † Ne scilicet hypothecariis jus hypothecæ propriâ ipsorum conventionione acquisitum absque eorundem facto auferatur, † quia facilius jus tacitæ hypothecæ lege concessum per aliam Legem, quàm quæsitum propriâ conventionione immutari potest, *l. 2. §. merito 10. JunEt. §. si quis à principe. 16. ff. ne quid in loc. publ. l. 2. C. de precib. Imper. offer. l. 4. C. de emanc. liber. Anton. Fab. in C. l. 4. tit. 8. defn. un. num. 4.* Dubium itaque non est, quin hypothecarii anteriores expressi in foro Saxonico mulieri præferantur; Dan. Moll. *hic num. 33. Matth. Col. part. 2. Decis. 270. n. 1. sub fin.* non solum ratione dotis, † sed etiam augmenti dotis, quoniam augmentum regulariter secundum naturam ipsius dotis, *l. etiam si non dotem. §. C. de jur. dot. Novell. 97. cap. 3. Joh. Campegi. in tract. de dot. part. 1. q. 77. n. 1.*

Ita Domini in causa Hermann Carlſ zu Dresden / Menſe Jan. Anno 1596. (Verba sent. So werden der Wittben in gesamt die bemeldte 500. fl. / so der Ehe-Mann in Dotem empfangen / vor allen andern seinen Gläubigern / so auff seinen Gütern nicht Ältere ausdrücklicher: gerichtliche Verpfändung erlanget / vor voll billich bezahlet / V. A. W.)

Et in causa Caspari Rudolphi à Schönberg / Mens. Junio, Anno 1626.

It. in causa D. Johannis Stetmmezens Gläubiger / ventila-
tā in Prætorio Lipsiensi, Mens. Maj. Anno 1617.

Et in causa Matthes Friederichs Gläubiger zu Leipzig / Mens.
April. Anno 1619.

DEFINIT. LXV.

*Etiam de jure communi, extra forum Saxonicum, hypo-
thecarii anteriores expressi præferuntur mu-
lieri, dotem repetenti.*

- N**on itaque mulier ratione dotis illatæ præfertur
Creditoribus iis, qui expressam anteriorem ha-
bent hypothecam, quod quidem in foro Saxonico
& provinciis Electoratus extra dubium est, Defin.
1 *preced.* † Sed quid de jure communi asseremus?
Probabile omninò est, Imperatorem Justinianum,
qui primus hypothecam tacitam & simul jus præla-
tionis dedit, totque verbis, tot coloribus mulierum
causam defendit, ipsis plenariè consulere voluisse,
2 in *l. assiduis. 12. C. qui potior. in pign.* † Quem sco-
pum minimè assecutus fuisset, si mulieribus tantum
contra anteriores hypothecas tacitas privilegium
3 dedit, à quibus, quia paucæ & singularibus dun-
taxat casibus concessæ sunt, longe minus periculi
4 imminet mulieribus, quàm ab expressis. † Quin
& cum generaliter ibidem loquatur Imper. antero-
rem hypothecam expressam habentes à dispositione
illâ fuisse exceptos, vix tutò affirmari poterit, *arg. l.*
5 *1. §. generaliter. 1. ff. de legat. præstand.* Ac certè, si
Imper. tantum contra hypothecas tacitas mulierem
præferri voluisset, illud procul dubio, cum in eo
plurimum momenti sit, & sæpius circa expressas hypo-
thecas controversia occurrat, vel uno verbulo si-
6 gnificasset. † Ut proinde omninò expressis etiam
anterioribus mulierem ex mente Justiniani Imperat.
7 præferendam existimem. † Quod & luculenter
probant textus in *Novell. 97. cap. bis consequens est*
3. verb. Volumus igitur. Auth. quo jure. C. qui potior.
in pign. Novell. 109. c. 1. l. ubi adhuc 29. post. pr. C. de
jur. dot. l. in rebus dotalibus 30. C. eod. tit. Jac. Cu-
jac. in parat. C. de privil. dot. in princ. & in dict. No-
vell. 97. post. pr. vers. mulier præfertur. Anton. Fab.
lib. 13. conjec. c. 11. Joh. Mich. Beuther. de jure præl.
part. 1. c. 35. Joach. Mynsing cent. 4. observ. 13. num.
8 *3. & seqq.* † Nec etiam vocula (*privilegii*) quâ Ju-
stinianus utitur in *dict. l. 12. negotium* facessere vi-
detur, ut vulgò putant, quasi tacitam saltem hypo-
9 thecam Imper. respexisset. † Siquidem à plurimis
verbum id jejune captatur, nec animadvertitur,
quod non simpliciter de privilegio, sed expressè
de temporis privilegio loquatur Justinianus.
10 † Quod si dixeris, hypothecario anteriori, qui
conventionem expressam sibi jus acquisivit, hæc ra-
tione multum præjudicari? Fateor equidem, hoc
ita esse, sed si consideretur ex altera parte favor ux-
orum & dotium, cui publica quodammodò utilitas
implicata est, *arg. l. 1. ff. solut. matr. facile injuriæ il-*
11 *la species excusatur.* † Cum nec novum sit, ut præ-
textu publicæ utilitatis, in casibus singularibus juri
privatorum aliquando detrahatur.

- Ast quicquid sit, contra Imper. Justiniani sanctio-
nem, communis ferè ubique terrarum recepta est
12 opinio. † Ut si debitum præcedat dotis constitu-
tionem, potior sit causa hypothecarii expressi, cujus
conditio per dotem deterior fieri non magis potuit,
13 quàm conditio mariti per creditorem uxoris, † ac
jus uni quæsitum alterius facto deminuat. *l. 2. §. merito. 10. junct. §. si quis à principe. 16. ff. ne quid in*
loc. publ. l. 1. C. de præ. Imper. offer. l. 12. in fin. ff. ad

Scutum Trebell. ut eleganter tradit Ant. Fab. in *C. lib.*
4. tit. 8. Defin. un. † ubi dicit, Justiniani Constitu-
14 tionem hodiè usu fuisse abrogatam, neque ita doti
favendum esse, ut aliis injuriam faciamus, *c. ex te-*
nore 11. extr. de for. compet. Eamque opinionem
eju æquiorera defendit multis Dan. Moll. *bic num. 3.*
† Et in Camera ab ea nunquam fuisse recessum, te-
15 statur Andr. Gail. *lib. 2. observ. 25. n. 10.* Vereor er-
gò, ne sanctioni Imperatoris in *dict. l. 12.* inharen-
tes ab æquitate pariter & observantiâ divortium fa-
ciamus, † cum tamen ea, quæ antea observata fue-
16 runt, studiosè tenenda sint, *l. 3. C. de adif. privat.*
† id quod tam à Jctis quàm Impp. factitatum fuit.
17 se reperimus, qui sæpius opinionis suæ fundamen-
tum non aliundè, quàm ex communi observantiâ
desumunt, ut apparet ex *l. filius emancipatus. 14. ff.*
ad leg. Corn. de fals. & in l. 1. ff. ad Scutum Syllan. §.
pen. inst. de satisfact. † Quæque moris & consue-
18 tudinis sunt, maximè observari debent, *l. quod si*
nolis. 31. §. quia assidua. 20. ff. de edil. edict. l. ult. C.
de fidejuss. † Vide quoque Andr. Rauchb. *part. 2. 19*
quest. 30. n. 4. & seqq. Matth. Wesenb. in parat. ff.
qui potior. in pign. n. 3. Joh. Schneidewin. ad §. fue-
rat. 29. inst. de Act. num. 57. & seqq. Matth. Coler.
part. 1. decis. 57. num. 6. & part. 2. decis. 270. num. 1.
& de process. execut. part. 1. c. 2. n. 219.

Ita Domini in causa Hansen Georgen von Stengsch/
Mens. Julio, Anno 1632. (Verba sent. Wann un gleich sel-
biges Orts nicht das Sächssische / sondern das gemeine Käp-
serliche Recht in üblicher Observantz wäre / ic. So würde
doch das Eheweib / oder nunmehr dero Kinder der Mutter
Ehe-Geldes vor allen andern Gläubigern / so kein älter aus-
drücklicher Unterpand vor gedachter ihrer Mutter in des Ver-
storbenen Gütern erlanget / billig befriediget / ic.

Et in causa Georgii Alsdorffs / Gläubiger zu Frankfurt an
der Odet / Mens. Decembr. Anno 1634.

DEFINIT. LXVI.

*Non præfertur mulier ratione dotis iis Creditoribus,
qui prius arrestum, vel immisionem in bona de-
bitoris judicalem impetrã-
runt.*

Quemadmodum soluto matrimonio, cum de
restituendâ dote agitur, Creditores anteriores
hypothecam expressam habentes mulieri præferun-
tur, secundum sententiam Interpp. quâ hodiè utimur,
Defin. 64. & 65. ita etiam pari prælationis jure gau-
dent, † qui prius arrestum vel immisionem judiciale
1 in bona debitoris obtinuerunt, antequam mu-
lier matrimonium iniret, ac dos constitueretur.
† Tum, quod hi non minùs ac hypothecarii expres-
2 si factò suo proprio, nempe per arrestum vel immis-
sionem, jus sibi acquisiverunt, quod ab alio neuti-
quam ipsis auferri vel diminui potest, *l. 2. §. merito.*
10. ff. ne quid in loc. publ. Andr. Gail. *lib. 2. obs. 25.*
n. 10. Ant. Fab. in C. lib. 4. tit. 9. Defin. un. num. 4.
† Tum quod arrestum etiam & immisio pignus tri-
3 buat prætorium & judiciale, non tacitum sed expres-
sum, *l. si & jure. 10. ff. qui potior. in pign. l. non est*
num. 26. in pr. & §. 1. ff. de pign. act. † Neque enim
4 hoc casu debitoris consensum, ut vult Daniel Møl-
ler. *bic num. 82.* sed potius quid expresse in judicio
actum fuerit, considerandum putaverim. Quidni
ergò jus pignoris expressi arresto quoque & immis-
5 sioni in bona debitoris tribueremus. † Tum, quod
6 Illustrissimus Saxo mulieres saltem hypothecariis
antiquioribus iis, qui jus tacitæ hypothecæ habent,
præferri velit, non etiam iis, qui expresso factò jus
pignoris antè obtinuerunt, ut liquet ex verbis
Ord. process. jud. *tit. 43. in pr. vers. daß sie damit auch*
7 *denen Gläubigern / ic.*

Ita Domini in causa Heurich Dorgerisch zu Leipzig / Mens. Decembr. An. 1634. (Verba sent. Habe ihr in Bürgschaft Benedicti Beckens 45. Rthl. zahlen müssen / deswegen ihr die Hülfse und Einweisung in sein Haus / ehe er sein teziges Eheweib geschliaget / erlanget / ic. So werdet ihr auch derselben in der Zahlung billich vorgezogen / und eurer Forderung / vor ihr Ehe-Gelde und Einbringen befriediget / V. N. W.)

DEFINIT. LXVII.

In rebus saltem mobilibus præferuntur mulieri, dotem illatam repetenti Creditores ii, qui hypothecam extrajudicialem anteriorem sunt consecuti.

1 **I**llis quoque Creditoribus, quibus hypotheca extrajudicialis anterior constituta fuit, quam vulgò conventionalem appellitant, per dotis constitutionem saltem in mobilibus debitoris boni non præjudicari existimaverim. † Nempe quia res mobiles extrajudicialiter validè oppignorantur etiam in foro Saxonico. † Tamque efficax est pignus conventionale in rebus mobilibus, quàm judicialis hypotheca in bonis immobilibus, Constit. Elect. 23. §. ult. part. 2. ubi Dan. Moll. num. 36. † Quidni ergò vigore pignoris conventionalis anterioris creditor in rebus saltem mobilibus præferendus esset uxori dotem repetenti, ex b. Const. 28. supr. Defin. 64. & 65. † cum etiam posterioribus creditoribus expressam hypothecam judicialem habentibus præferatur, Dan. Moll. lib. 1. semestr. 3.

Ita Domini in causa Christophori Melanders zu Freyberg / Mens. Jun. Anno 1635. (Verba sent. Ob nun wohl eure Tochter wegen ihres eingebrachten Guts sich des Juris Tacite Hypothecæ & Prælationis in ihres Mannes des Schuldners Gütern zu gebrauchen befugt; Diweil aber dennoch bemelbtes Studiosi conventionalis Hypotheca älter ist / ic. So wird er auch seiner Forderung wegen / von den Mobilien vor euer Tochter eingebrachtem Gute billich befriediget / V. N. W.)

It. in causa Georgii Alsdorffs / Gläubiger zu Frankfurt an der Oder / Mens. Decemb. Anno 1634.

DEFINIT. LXIIIX.

Non præfertur mulier affecurata ratione dotis expressâ hypothecâ, Creditoribus anteriorem expressam habentibus.

1 **Q**uid verò, si mulier expressâ pactione in bonis mariti ratione dotis suæ hypothecam posteriorem sibi judicialiter constitui fecerit, an saltem Creditoribus expressam anteriorem habentibus eam præferendam dicemus? cum Baldo Novell. in tract. de dot. part. 10. num. 36. † Propterea, quod eadem sit virtus & efficacia taciti, atque expressi, l. cum quid. 3. ff. de reb. credit. l. triticum. 94. ff. de V. O. l. 32. in fin. ff. de lb. quare cum tacita hypotheca tribuat mulieri prælationem præ anterioribus tacitis hypothecariis, idem forsân operabitur expressa hypotheca, ut nempe anterioribus expressam habentibus præferatur mulier. † Sed non licet argumentari in privilegiis specialiter contra jus commune receptis, à tacito ad expressum, & vice versâ. † Quia specialia ad consequentiam non trahuntur, Jason. in dict. l. cum quid. 3. ff. de Reb. Credit. num. 20. † Cessante ergò prælationis privilegio in hypothecâ expressâ, non habet mulier, quo se tueri queat adversus hypothecarios anteriores. † Quia prior tempore potior est jure, l. potior. 11. ff. qui pot. in pignor. c. qui potior. 54. de Reg. jur. in 610. Joh. Schneidew. ad § fuerat. 29. inst. de act. num. 59. ubi addit. Wessensb. sub lit. E. Anton. Neguz. de pignor. part. 2. membr. 4. n. 100. & seqq.

Ita Domini in causa Martini Habermeeßs zu Frauenwalde / Mens. Aug. Anno 1630. (Verba sent. Habe ihr Conrad Schmiedens 100. fl. geliehen und vorgestreckt / wogegen er euch sein Haus zum ausdrücklichen Unterpand gerichtlichen verscri-

ben. Ob nun wohl antzo / nachdem der Schuldner Todes verfahren / sein Eheweib ihres Einbringens vor euch befriediget seyn will; Diweil ihr aber dennoch allbereit vor ihrer Verehligung ein älter ausdrücklicher Unterpand erlanget / ic. So werdet ihr auch der bemelbten Wittiben / wenn gleich dieselbe nach ihrer Verehligung über das Jus Tacite Hypothecæ auch ihres Einbringens wegen eine expressam Hypothecam in ihres Mannes Gütern überkommen / eurer Forderung halben billich contentiret, V. N. W.)

DEFINIT. LXIX.

Mulier non solum defuncto, sed etiam vivente ad huc marito, & ad inopiam vergente, jus prælationis in dote habet.

1 **D**otium causa semper & ubique favorabilis est, & expedit Reipublicæ, dotes mulieribus conservari, l. 1. ff. solut. matrim. Adeoque Legislatores non tantùm soluto matrimonio, † verùm etiam viris ad inopiam & egestatem vergentibus, variis remediis mulieribus subvenerunt, ne de dotibus illatis periclitari cogerentur, de quibus vide latissimè Andr. Rauchb. part. 1. quest. 33. † Imprimis verò repetere licet dotem, per actionem personalem vergente saltem marito ad inopiam, non secus ac si matrimonium morte vel aliam ob causam dissolutum esset, l. si constante. 24. ff. solut. matrim. ubi Bartol. num. 61. & Jason n. 20. Rauchb. dict. quest. 33. n. 14. † An ergò etiam hoc casu marito nempe ad inopiam vergente, jus prælationis dabitur mulieri ratione dotis? omninò certè, cum absque hoc minimè consultum ac prospectum esset mulieribus, arg. l. affiduis. 12. C. qui potior. in pign. † Cum & generalia sint verba Illustrissimi Saxonis b. Const. 28. & Ord. process. jud. sit. 43. in pr. quibus privilegium prælationis mulieribus ratione dotis conceditur: † Quidni ergò ea quoque, ad casum inopiæ extendere liceret, arg. l. 1. §. generaliter. 1. ff. de legat. præst. Dan. Moll. hic n. 63. Matth. Berlich. part. 1. concl. 65. n. 37.

Ita Domini in causa Barbaræ / Abraham von Maltzens Hausfrau / Mens. Febr. Anno 1580. (Verba sent. So werdet ihr solches euers Einbringens vor allen andern Gläubigern / so kein älter ausdrücklicher Unterpand haben / ungeachtet euer Ehemann noch zur Zeit mit Tode nicht abgangen / billich befriediget / V. N. W.)

Et in causa Margarethen / Hansen Prischmanns Eheweibes / contra Gregorium Körichen zu Oledra / Mens. Jun. Anno 1630. (Verba sentent. Dasi Klägerin wegen ihres Ehe-Geldes / woffern ihr Ehemann nicht mehr solvendo ist / vor allen andern Gläubigern / so kein älter ausdrücklicher Unterpand erlanget / billich befriediget wird / ic.

DEFINIT. LXX.

Vidua ratione dotis præferenda est Agnato, res expeditorias Petenti.

1 **L**atissimè accipi debet privilegium prælationis mulieri ratione dotis concessum, adeò ut etiam in feudis locum habeat, si bona allodialia non sufficientiant, vel Feudum venditum fuerit, Const. Elect. 25. in med. vof. Allein wo sichs begäbe. Ord. process. judic. sit. 45. §. iedoch wo sichs begäbe. de quo dicam infra part. 2. Const. Elect. 25. Defin. 2. † Idque non solum quoad creditores, sed etiam quoad Dominum feudi, ita ut si pro dote feudum consensu Domini fuerit hypothecatum & postea ad Dominum revertatur, mulier ipsi præferri debeat juxta tradita Hartm. Pistor. part. 2. quest. 48. num. 2. & seqq. † Neque aliud dicendum putaverim de bonis fideicommissis subiectis, in quibus æquè mulier ratione dotis iis, quibus bona illa per fideicommissum restitui debent, præferenda videtur; † Quia ad resolutionem aris alieni valet etiam alienatio earum.

rerum, quas testator expressè prohibuit alienare, modò non alia supersint bona, *l. pater. filium. 38. ff. de legat. 3. l. filiusfam. 114. §. divi. 14. ff. de legat. 1.* Andr. Gail. *lib. 2. observ. 137. num. 4. vide infra part.*

- 5 3. Const. Elect. 8. *Defin. 34.* † Sed num etiam agnato res expeditorias petenti mulier ratione dotis præferenda erit? Omnino; quia in subsidium de rebus expeditoriis omnibus creditoribus satisfieri debet, Modest. Pistor. *part. 1. quest. 32. num. 1. Vid. infr. part.*
- 6 3. Const. 38. *Defin. 41.* † Ergò multò magis mulieri, quæ ratione dotis reliquis creditoribus præfertur,
- 7 b. Const. 28. † Nec obstat textus in *art. 24. lib. 1. Landr. quem in contrarium urget Matth. Col. part. 1. decis. 203. n. 6.* quia ibidem agitur de successione ab intestato in geradam pariter, & res expeditorias, ubi facilè concesserim, Agnatum petentem res expeditorias præferri viduæ geradam petenti, ut dicam *infra dist. Const. 32. Definit. 40.* † Sed nihil inde ad casum præsentem & concursum Creditorum, ubi specialiter locum habet jus prælationis, inferri poterit.

Ita Domini in causa Martin Felseuters zu Schneeberg/ Menke Julio, Anno 1632. (Verba sent. Ist euer Mann Todes verfahren/und hat eine ziemliche Schulden - Last nach sich ver-laffen/inmassen denn auch der nechst Agnat das Heer - Geråth begehrt/derowegen ihr euer eingebracht Ehe - Geld zu fodern gemeynet/ic. So werdet ihr dessen vor allen andern Gläubigern/so kein älter ausdrücklicher Unterpand erlanget / so wol auch vor Abstattung des Heer - Geråths billich befriediget/ B. N. W.)

DEFINIT. LXXI.

Competit mulieri privilegium prælationis ratione dotis, etiam in bona mariti non conversa.

- 1 Falso sibi quidam persuasum habent, mulieri dotem repetenti non competere privilegium prælationis, priusquam doceatur, in bona mariti dotem fuisse illatam. † Contrarium enim haud obscure probatur ex sanctione Justiniani Imper. in *l. assiduis. 12. §. 1. vers. licet res dotales non extent, sed quocunque modo, vel dissipata vel consumpta sint. C. qui potior in pign. †* Quin &, dum *b. Constit. 28. ad privilegium prælationis solummodò probationem dotis numeratæ exigit in verb.* So viel sie des erweisen kan/eo ipso ulteriorem versionis probationem excludere videtur *l. 12. ff. de judic.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. So werdet ihr solches eures eingebrachten Ehe - Geldes/wenn auch gleich solches in eures Mannes Gütern nicht verwendet wäre/vor allen andern Gläubigern / so kein älter ausdrücklicher Unterpand erlangt/billich befriediget/ B. N. W.)

DEFINIT. LXXII.

Modò marito dos illata probetur aliter, quàm solius mariti confessione.

- 1 Necesse tamen est ad hoc, ut mulier jure prælationis uti possit, dotem actualiter marito numeratam & illatam probari, *l. assiduis. 12. in med. vers. Si tamen re ipsa fuerint marito data. (qui potior in pignor. b. Const. 28. in pr. vers. Mit ihrem eingebrachten Gute/so viel sie des erweisen kan/ic. †* Nec sufficit ad hoc confessio mariti, quia in dote confessatà jus prælationis cessat, *l. 1. §. tot. tit. C. de dote caut. non numerat. l. 1. C. de donat. ant. nupt. †* Ecquis enim non animadvertit, mariti confessionem de dote receptà constante matrimonio factam, si neque numeratio intervenerit, neque dotis constitutio præcesserit, suspectissimam esse, *arg. l. qui testamentum 27. ff. de probat. l. cum quis decedens. 37. §. pen. ff. de legat. 3. †* Ut proinde nec creditoribus nocere debeat, Ant. Fab. in *C. lib. 5. tit. 10. defin. 1. n. 1.* Andr. Rauchb. *part. 2. q. ult. n. 6. Dan. Moll. hlc n.*

35. Andr. Gail. *lib. 2. observ. 81. n. 1. §. seqq.* Joh. Schneidew. *ad S. fuerat. 29. instit. de action. n. 63. §. 65. Joh. Köppen decis. 28. n. 31.*

Ita Domini in causa Barthol. und Thomæ der Windler zu Langendorff/Mense Jan. 1581. (Verba sent. Daß gedachtet Peter Großbachs Eheweib durch ihres Ehe - Manns bloße Aussage alleine/ihr Einbringen und Ehe - Geld gaungsam nicht erwiesen/derowegen sie sich auch vor den andern Gläubigern einiger Erstigkeit nicht anzumassen hat/ B. N. W.)

DEFINIT. LXXIII.

Ne quidem jurata mariti confessio efficit, ut locus sit juri prælationis in dote confessatà.

Quæsi veris tamen, an nunquam confessioni mariti fides habenda ac doti confessatæ privilegium prælationis indulgendum sit? † Quid enim, si confessio facta fuerit in instrumento publico & garantigiato? Quid, si in Testamento? † Neutro casu mulierem juvari ex confessione mariti existimaverim, ne quidem, † ut Chirographariis & personalem actionem habentibus præferatur, *l. assiduis. 12. C. qui potior in pignor. Andr. Rauchb. part. 2. quest. 30. num. 19. Bald. Novell. in tract. de dot. part. 10. n. 20. Ludov. à Peguer. decis. 147. num. 1. §. seqq.* Sicuti nec tunc; quando maritus constitetur, se à tertio quodam extraneo dotem recepisse per text. in *Novell. 100. cap. si ergo annis 1. §. 1.* Andr. Rauchb. *dist. quest. 30. num. 12.* Jacob. Menoch. *de presump. lib. 3. presump. 12. num. 78. §. seqq.* † Quin, etsi confessio mariti juramento fuerit confirmata, non tamen inde efficitur, ut doti confessatæ tribuendum sit prælationis privilegium, ob suspicionem falsitatis, quæ hoc in casu juramento non probatur. † Tum, quod juramenti virtus & effectus tertio nequeat præjudicare, *c. veritatis. 14. ubi Panorm. n. 3. extr. de jurejur. l. veteris. 13. C. de contr. stipul. †* Tum quod confessio ejusmodi nihil aliud sit, quàm donatio inter virum & uxorem, † quæ constante matrimonio juramento non roboratur; Matth. Coler. *de process. execut. part. 3. c. 1. n. 116.* Joh. Schneidew. *ad S. fuerat. 29. instit. de action. n. 66.* Ant. Tessaur. *decis. 112.* Didac. Covarr. *lib. 1. var. resol. 7. n. 4. †* Licet aliter sentiat & juratæ confessioni mariti jus prælationis tribuat Andr. Gail. *lib. 2. obs. 81. n. 9.*

Ita Domini in causa Barbaren Barthel Geblers Eheweib zu Probschelba/Mens. Jun. A. 1635. (Verba sent. Ob ihr gleich mit eures Mannes Bekantniß bescheinigen können / daß ihr ihme 877. fl. 20. gr. 3. pf. wärcklichen zugebracht/und derselbe euer Ehemann hierüber oder auch ihr solches eydlichen erhalten würdet/ic. So hättet ihr doch daburch euer Vorgeben/und die reale illationem, wie recht/nicht erwiesen/nach be-gebracht/ B. N. W.)

DEFINIT. LXXIV.

Exceptio non soluta dotis, objici potest à Creditoribus mariti, post elapsa tempora, intra qua opponi à marito potuit.

Tempus opponendi exceptionem non numeratæ dotis, non à tempore dotis illatæ, nec contracti sed dissoluti matrimonii computatur. † Et quidem si intra biennium dissolutum fuerit matrimonium, anni spatium, si post biennium, trium mensium opponendæ huic exceptioni præfinitum est, quo elapso, vel etiam si matrimonium diutius decennio steterit, exceptioni non numeratæ dotis ulterior locus non relinquatur. † Sed nocet ejusmodi temporis lapsus marito, ejusve heredibus ex constitutione Justiniani Imper. in *Novell. 100. cap. 1. §. c. 2. ubi* Jacob. Cujac. Anton. Fab. in *Codic. lib. 5. tit. 10. defin. 2. num. 1.* Andr. Rauchb. *part. 2. quest. 30. num. 7. †* At num etiam Creditoribus? Ita quidem vult Ant. Fab. *dist. loc. n. 3.* ne scilicet hi plus juris habeant ex per-

persona mariti, quàm maritus ipse, contra *l. ult. §. 1. ff. ad SCtum Vellej. l. si rem legatam. 6. ff. de except.*
 † postquam placuit, creditoribus exceptionem hanc non nisi ex persona mariti competere. † Quod etiam probant Andr. Gail. *lib. 2. observat. 81. n. 20.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. cap. 1. num. 119.* Jac. Menoch. *lib. 3. praf. 13. n. 14. & seq.* † Sed loquitur dict. *Novell. 100.* tantummodò de marito & ejus heredibus, à quibus tanquam in lucro captando verfantibus, non licet inferre ad creditores, qui de damno vitando certant, præsertim † quia præscriptio odiosa, Franc. Balb. *in tract. de præscript. part. 2. pr. q. 1. n. 1. & seq.* adeoque de casu ad casum non extendenda, *cap. odia. 15. de Reg. jur. in 6to l. interpretatione. 42. ff. de pen.* † Non igitur obesse poterit creditoribus præscriptio exceptionis non numeratæ dotis. Quin potius mulieribus, etiamsi tempora exceptionis jamdudum elapsa essent, hisce in provinciis per sententiam sæpius injunctum fuisse, † ut dotes reverà, & actualiter illatas legitimè comprobarent, testatur Andr. Rauchb. *dict. quest. 30. n. 23.*
 † Quod & placet Matth. Wesenb. *part. 1. consil. 94. num. 3.* & Joh. Schneidew. *ad §. fuerat. 29. inst. de action. n. 66.* Matth. Berlich. *part. 1. conclus. 65. num. 54.* Vincent. Caroc. *in tract. de excuss. bonor. part. 1. quest. 10. in pr. n. 24. & seq.*

Ita Domini in causa Barbaræ George Heins Ehemweibs zu Rudesdorff/Menf. Jul. Anno 1621. (Verba sent. Hat nun unter andern Gläubigern auch des Schuldners Wittib Barbara ihr eingebracht Gut gefodert / derowegen sie allen andern Gläubigern/so kein älter ausdrücklicher Unterpfand auff ihres verstorbenen Mannes Gütern erlanget / fürgezogen werden will / ic. So ist für allen Dingen/wenn auch gleich die exception non numeratæ dotis vorlängst præscribiret wäre / gestalten Sachen nach/weil sie nicht mit des Manes Erben/sondern mit den Creditoribus zu thun hat / solches ihr Einbringen anderer Gestalt / dann durch des Mannes Wittung/ und wie recht/entweder durch gerichtlichen Schein oder Zeugen darzutun und zu erweisen schuldig / B. N. W.)
 Et in causa Henrici Voldsmars zu Freyberg/Menf. Jul. Anno 1636.

DEFINIT. LXXV.

Non probat mariti confessio dotem illatam, etiamsi mulier in supplementum jurare velit.

1 **C**onfessio mariti dotem numeratam propterea non potest probare, quia hujus testimonium suspectum habetur, adeoque plenum est simulationis & consilii fraudis, *l. qui testamentum. 27. ff. de probat. l. cum quis decedens. 37. §. pen. ff. de Legat. 3.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 5. tit. 10. defn. 1. num. 1.*
 2 † Ergò nec audienda mulier erit, si in supplementum jurare velit, quippe quod juramentum supplementivum locum haud habeat, si non semiplena probatio præcesserit, Joach. Mynsing. *Cent. 1. observat. 68. n. 5.* Bald. *in l. 1. C. qui & advers. quos. num. 5.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 1. defn. 4. n. 7.* † At quomodo semiplena dici poterit probatio mariti Confessio, quæ suspicione non caret, ut modò dixi, † & per unicum testem omni exceptione majorem demum perficitur, ut loquitur Justinianus Imp. *in l. optimam. 14. in fin. C. de contrab. & comm. stipul. l. 18. C. de testibus.* † Et si qua vel minima præsumptio sit contra testem, vel contra ipsum testimonium, non potest videri semiplena probatio, quæ unum duntaxat testem habet, *arg. cap. 1. de præscript. in 6to. l. 3. in fin. pr. ff. de testib.* Anton. Fab. *dict. defn. 4. num. 9.*

Ita Domini in causa Benedicti Haselbaums zu Colleda, Mens. Mayo, Anno 1631. (Verba sent. Diemweil ihr selbstn berichtet/das eure Ehefrau ihr eingebracht Gut anderer Gestalt nicht/als durch ihres verstorbenen Mannes bloße Wittung bescheinigen mag / ic. So ist daher dasselbe ihr eingebracht
 Carpz. *Definis. Vol. I*

Gut/wann sie auch das juramentum in supplementum gleich zu schweren erbötig wäre/wie sich zu Recht gehört / nicht erwiesen/derowegen sie den andern Creditoren keines weges zu præferiren / ic.

DEFINIT. LXXVI.

Competit tamen privilegium prælationis mulieri in dote confessatâ, si reliqui etiam Creditores per solam confessionem debitoris numerationem probent.

1 **E**t si in dote Confessatâ mulier non gaudeat jure prælationis, adedò, ut ne quidem Chirographariis & personalem actionem habentibus præferatur, *l. si cui. 15. C. de non numer. pecun. l. assiduis. 12. C. qui prior. in pignor. supr. definit. 72. numer. 3.* † haud tamen putandum est, confessionem mariti prorsus inutilem esse mulieri, nec quicquam operari ad effectum prælationis: Quid enim si reliqui creditores debita sua ex solâ mariti confessione vel apochâ confessâ tantummodò probent, nec aliter realem numerationem docere queant? † certè quia hoc casu par est conditio dotis & creditorum, meritò dos tanquam favorabilior prævalere debet, *arg. l. in ambiguis. 70. ff. de jur. dot. l. 1. ff. solut. matrim.* Vincent. Caroc. *in tract. de excuss. bonorum. part. 1. quest. 10. num. 16. & seqq.* Joh. Schneidew. *ad §. fuerat. 29. num. 67. instit. de action.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 3. c. 1. num. 122.* Joh. Köppen *decis. 28. n. 31.* Andr. Gail. *l. 2. observat. 81. num. 5. & seq.* Andr. Rauchb. *part. 2. quest. 30. num. 24.* Joh. Mich. Beuther. *de jur. prælat. part. 1. cap. 35.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 65. num. 51.* Didac. Covarruv. *lib. 1. variar. resolut. cap. 7. num. 6. vers. ex præmissis colligo.* † Quod & procedere existimaverim in bonis paraphernalibus, ita, ut horum nomine mulier ex nuda Confessione mariti posterioribus saltem hypothecariis præferatur, qui nec aliter sua credita, quàm per Chirographum debitoris probare possunt juxta tradita *infra* defn. 85.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Es wäre denn/das die andern Creditores ihre Forderungen und würdliches Darlegen anderer Gestalt auch nicht/als durch des Schuldners Betändnis und Handschriefft erweisen und bebringen möchten; Auff den Fall hätte sich bemeldte eure Pflegefrau des juris prælationis auch auff vorgelegte ihres Mannes bloße Wittung wol zu erfreuen / B. N. W.)

Ita in causa Henrici Voldsmars zu Freyberg/Menf. Jul. Anno 1636. (Verba sent. So ist die Wittib ihr Einbringen anderer Gestalt / dann durch des Ehemannes Betändnis zu erweisen schuldig. Es wäre dann/das auch die andern Gläubigere zu Bescheinigung ihrer Forderungen nichts als des Schuldners Hand und Siegel vorzulegen hätten/auff solchen Fall wären sie auch von der Wittiben andern Beweis zu fordern nicht befugt / B. N. W.)

Et in causa Gläubiger zu Leipzig/Menf. Jan. Anno 1636.

DEFINIT. LXXVII.

Mariti confessio obligat heredes ad restitutionem dotis, etiamsi hujus illatio aliter à Vidua non probetur.

1 **N**eque etiam heredes mariti defuncti ultra ejus confessionem, aliam & plenioram dotis illatæ probationem à vidua petere valent, si nempe hæc non concurrentibus aliis creditoribus, nec de prioritare certantibus, bona illata repetat. † Sed sufficit mariti confessio, quæ heredes, tanquam in jus defuncti universum succedentes obligat ad præstationem facti sui, † cui contravenire non possunt, *l. cum à matre. 14. C. de R. V. l. si quis hac lege. 3. ff. de serv. export. l. 1. ubi Bartol. C. si mancip. ita supr. alien.* † Non tamen heredibus auferenda est exceptio dotis non numeratæ, quam intra tempora jure constituta, non minus ac ipsemet defunctus viduæ opponere possent, *Novell. 100. cap. 1. & 2. vid. supr. Defn. 74.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. Es wäre dann/dass die andern Creditores ihre Forderungen auch nicht anderer Gestalt/als durch des Schuldners blosses Bekänntniß beybringen möchten/oder auch in gegenwärtigem Fall kein concursus Creditorum vorhanden/sondern bemeldte cure Pflüge. Frau ihr eingebracht Gur/allein von des verstorbenen Mannes Erben sondern thäte/ıc. Auf solchen Fall wird ihr dasselbe von den Erben billich entrichtet/ıc.)

DEFINIT. LXXVIII.

Gaudet mulier in dote confessata privilegio pralationis, si confessio mariti de receptione dotis antea promissa ex intervallo temporis subsequatur.

- I** **E**tsi mariti confessio de dote recepta constante matrimonio facta, si non numeratio intervenerit, suspicibilissima sit, nec creditoribus noceat, *L. 1. §. tot. tit. C. de dot. caut. non numer.* non tamen id perpetuum est; † Nam si confessio probabilem causam habeat, ex qua suspicio fraudis queat purgari, nil certè obstat, quo minus etiam dote confessata privilegium pralationis concessum asseramus. † Accidit hoc, si antea dos in pactis dotalibus vel aliter promissa, confessio autem dotis recepta ex intervallo temporis subsequata fuerit. † Nā tūc mulieri ratione dotis confessatae jus pralationis competere, probant per text. in *l. in contrahibus. 14. §. quoniam i. vers. id eoque sancimus. C. de non num. pec.* Didac. Covarruv. *lib. 1. variar. resolut. cap. 7. num. 6.* Matth. Berlich. *part. 1. conclus. 65. num. 60.* Jacob. Cujac. in *Novell. 100. sub fin. vers. illud quoque notandum est;* Vincent. Caroc. *de excuss. bonor. part. 1. quest. 10. num. 3.* † modò tempore confessionis non appareat res alienum, cujus intuitu maritus præsumeretur confessionem fecisse. † Vix enim confessio mariti hoc casu non suspecta censebitur, Covarr. *dict. cap. 7. n. 7.*

Ita Domini in causa Christoph von Kuhmeisens zu Barnavichen hinterlassener dreier Töchter/contra desselben Creditores zu Eüstria/Menf. April. Anno 1635. (Verba sent. Wären Kläger/so nunmehr in ihrer Mutter Recht getreten / ihres Vatern Ehe-Verschreibung und Wittung mit A. und B. bemerkt originaliter produciren / und Beklagte solche recognosciren/Inmassen ihnen zu thun obliegt; So werden klagenden Töchtern/die dartinnen benannte von ihrer Mutter eingebrachte Geld-Kosten aus ihres Vatern Gütern vor den andern Creditoren billich abgestattet/ıc.)

DEFINIT. LXXIX.

Vel si maritus, dotem non à parentibus uxoris, sed à tertio sibi datam in apochâ confessus fuerit.

- I** **C**essat quoque suspicio falsitatis, si maritus à tertio quopiam extraneo se dotem recepisse confessus fuerit, nempe quod is, qui ad dotationem obstrictus haud est, simulare quicquam velle non præsumatur. † Adeoque dote confessatae jus pralationis tūc demum denegant Interpp. quando maritus ab uxore, vel ejus parentibus se dotem recepisse confessus est, Salycet. in *Autb. sed jam necesse. C. de donat. ant. nupt.* Joh. Schneidew. *ad §. fuerat. 29. inst. de action. n. 67. vers. secus si confiteatur.* Hippol. de Marfil. *singul. 344.* Vincent. Caroc. in *tractat. de excuss. bonorum part. 1. quest. 10. n. 40. & seqq.* † Non ignoro equidem, alios indefinite statuere, quod jus pralationis locum non habeat in dote confessata, quantumvis maritus à tertio quopiam se dotem accepisse confessus fuerit, per text. in *Novell. 100. cap. 1. §. 1. vers. sive pater sive alter quispiam pro eâ.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 65. num. 48.* Didac. Covarruv. *lib. 1. variar. resolut. cap. 7. num. 6.* Jacob. Menoch. *de præsumpt. lib. 3. pres. 12. num. 78. & seqq.* † Sed loquitur *dict. Novell. 100. cap. 1. duntaxat de exceptione dotis non numeratae, quam ipsi marito non solum*

contra parentem, sed etiam extraneos, à quibus dotem sibi numeratam fatetur, tribuit. † Ex quo sanè nihil inferendum est ad Creditores, qui confessionem mariti ex solâ falsitatis suspicione impugnare conantur.

Ita Domini in causa Caspari Ebbers auff Eulau/Menf. Major, Anno 1585.

DEFINIT. LXXX.

Probatur dotis numeratio ex confessione mariti, accedente unius saltem testis fide digni depositione.

Vides ergo, quod sola falsitatis atque simulationis suspicio probationem dotis numeratae ex confessione mariti annihilat, *arg. l. 27. ff. de probat. l. 37. §. pen. ff. de Leg. 3.* Anton. Fab. in *Codic. lib. 5. tit. 10. defn. 1. num. 1.* in tantum, † ut nec mulier in supplementum jurare volens admittatur, *Supr. Defn. 75.* At purgata falsitatis suspicione, † confessione mariti nullam prorsus fidem haberi, tantum abest, ut per unius etiam testis jurati depositionem, confessioni mariti correspondentem numerationem dotis plenè probari existimem. † Videtur enim purgata falsitatis suspicio per testis alicujus fide digni assertionem, & efficit favor dotium, ut senplem saltem probationi, vel confessione mariti vel præsumptione probabili munita plena attribuat fides. † Nempe, quod publica utilitas exigit, dotes mulierum integras salvasque servari, *l. 1. ff. solut. matrim.* Anton. Fab. in *Codic. l. 2. tit. 22. Defn. 1. n. 9.* Ex quo etiam illa Dd. assertio provenit. † Quod si vir uxori tanquam dotatae alimenta exhibuerit, dos verè numerata inde censeatur, Joh. Campeg. in *tract. de dot. part. 1. quest. 53. num. 2.* Jacob. Menoch. *lib. 3. præsumpt. 12. num. 22. & seqq.* Vincent. Caroc. *de excuss. bonor. part. 1. quest. 10. num. 27.*

Ita Domini in causa Barbaræ Hansen Diezens Wittiben contra desselben Creditores zu Döltzsch/Menf. Aug. Anno 1634. (Verba sent. Daraus so viel zu befinden/dass Diezens Wittibe ihr angegebene Einbringen der 30. fl. jur Nothdurft erwiesen und beybracht hat/W. N. W.)

Et in causa Joh. Prambachs zu Quedlinburg/Menf. April. Anno 1635.

DEFINIT. LXXXI.

Ad probandam dotis numerationem, fratres uxori ad testimonium admittuntur.

Non strictè nimis & rigorosè adversus mulierem dotis numerationem probare volentem procedendum est, quippe quod dotis probatio sit favorabilis, *l. 1. ff. solut. matrim.* cui succurri æquum est, ne pereat, *l. curent. 22. ff. de testib.* Ant. Fab. in *Codic. lib. 1. tit. 10. Defn. 22. num. 4.* † Quidni ergò fratres uxoris ad testimonium in probanda dote admittentur? Cum nec fratrum testimonium uno juris loco prohibitum reperiat. † Ergò permissum censebitur, *arg. l. mutus 43. §. 1. ff. de procur. junct. l. quest. 13. ff. de Test.* † Quod nec Dd. inficiantur, modo celsent patria potestas, bonorum communio & cohabitatio, Felin. in *cap. literas. 14. num. 4. extr. de præsumpt. Campeg. de testib. reg. 6. in pr.* Anton. Faber. in *Codic. lib. 4. tit. 14. Defn. 24. n. 1.* Jac. Menoch. *lib. 2. pres. 35. n. 4.* † Sane quantumvis ex consanguinitate & conjunctione ætatis sinistra suspicio contra fratres oriatur, ex præstito tamen juramento de veritate dicenda eam refelli, facillimè concesseris, quum nemo immemor salutis æternæ falsum testimonium perhibere censeatur, Mod. Pistor. *part. 1. quest. 46.* Ant. Corfet. *sing. 16.*

Ita Domini in causa Hansen Drauers Eheweibs contra gedachtes ihres Mannes Gläubigere zu Freyberg/Menf. Major Anno

Anno 1630. Würde des Schuldners Ehemweib Maria zu Beweifung ihres Einbringens gewisse Articul übergeben / und dieselbe auff eine und andere angegebene Post / daß solche ihrem Ehemann würdlichen zur Nutzgiff zubracht und zugesellet worden/richten/so würden die von ihr angegebene Zeugen ihre Brüdere darauff Eydlichen diltich abgehört/ B. N. W.)

DEFINIT. LXXXII.

Mariti bonis dos illata censetur, eo ipso, quod utriusque, marito & uxori simul fuerit numerata.

- 1 **N**on raro accidit, ut dos soluta probetur, quam tamen maritus sibi illatam negat: Fieri nempe potuit, ut ipsa uxor dotem receperit, nec tamen bonis mariti intulerit. † Quo certè casu iniquissimum esset, mulierem creditoribus mariti præferri, ut qui reverà dotem nunquam accepisset.

Veluti pronunciatum memini in causâ Even Jacobi Schröters Wittiben zu Scheitoyh / Menje Dec. Anno 1635.

- 3 Ergò non sufficit, dotis numerationem probari, si non etiam de reali illatione marito facta appareat, ut vel ex solâ vocolâ (eingebrachtem Gut) cui privilegium prælationis b. Constitut. 28. tribuitur, manifestum est. † Præsumitur autem dos mariti bonis illata, ex eo solò, quod marito & uxori simul adnumerata probetur vel per testes vel per instrumentum apochæ ab utroque conjuge subscriptum; † Cui mulieris persona ideò videtur inserta, ut appareat, mulieris nomine & ad ejus commodum dotem fuisse exsolutam, cujus tamen exactio solius mariti est, quamdiu constat matrimonium l. doce 9. C. de R. V. l. quamvis 75. ff. de jur. dot. ad quem solum etiam videtur dos pervenisse, tanquam ad potentiorum l. si cum dotem 22. §. transgrediamur 12. ff. solut. matrim. ubi Bartol. & Dd. Ant. Fab. in Codic. lib. 5. tit. 7. Defin. 8. num. 3. † Idque eo magis verum est, si maritus (ut communiter fieri solet) ad totius dotis restitutionem, se suaque bona in instrumento obligaverit, quia nempe restitutio præsupponit illationem jam realiter factam, arg. l. cum ei. 42. ff. de legat. 2. Ant. Fab. in Codic. lib. 5. tit. 13. Defin. 6. num. 10.

Ita Domini in causa Curatoris Annen / George Schneiders Wittiben zu Dahlen / Mens. April. Anno 1633. (Verba sentent. Daß Klägers Pflege-Frau ihr angegebene Einbringen deder 349. fl. II. gr. I. pf. durch das producirt documentum, so von ihr und ihrem Ehe-Mann zugleich unterschrieben/ zur Nothdurfft erwiesen und beygebracht hat/ B. N. W.)

DEFINIT. LXXXIII.

Non competit jus prælationis in dote mulieri, qua cum marito communem negotiationem exercens, debita simul contraxit.

- 1 **N**unquam præferenda est mulier creditoribus sive anterioribus, sive posterioribus, si in cre. ita mariti consenserit, ac juri prælationis debito modo renunciaverit, de quo infr. p. 2. Constitut. Elector. 16. Defin. 1. 14. & 15. † Multò minus si ipsamet cum creditoribus contraxerit, & debita mariti sua propria fecerit. † Ex quo fit, quod jus prælationis uxori non competat, si unà cum marito communem negotiationem aut cautionariam exercuerit, wann das Weib zu offenen Krahm-Laden oder Markt sitzet/ Zettel unterschreibet / oder mit ihrem Manne Wuth oder Gasthafft hält. † Videntur nempe cum uxore simul atque marito creditores contraxisse, ideoque denegandum hoc casu ipsi est privilegium prælationis, ne cum eà contrahentes iniquè decipantur, l. si eum 5. §. pen. ff. de exercit. act. l. planè 24. ff. pro socio. Bartol. in l. eandem. 9. num. 9. ff. de duobus reis. † Et quia uxor ex negotiatione mariti lucrum & augmentum rei familiaris percipit, pecunia Creditorum in ejus utilitatem versa censetur, Carpz. Definit. Vol. I.

ac proinde cum marito simul obligata est, *Autb. si qua mulier, C. ad Sctum Vellej. l. jure societatis 82. ff. pro socio.* Andr. Gail. lib. 2. obs. 90. num. 5. † Accedente præsertim communissimâ totius Germaniæ consuetudine, de qua testatur Joh. Mich. Beuth. de *Jur. pral. part. 1. cap. 35. vers.* oder aber das Weib. † Planè, de solo debito ratione negotiationis contracto hoc accipi velim, secus si maritus extra negotiationem contraxisset ad suam tantummodò utilitatem. † Nec enim tum creditum in communem negotiationem versum est, adeoque nec sociâ inde obligari potuit, *dict. l. jur. societatis. 82. l. nemo ex sociis. 68. ff. pro socio.* ut notabiliter docet Andr. Gail. *dict. loc.*

Ita Domini in causa Petri Sergers Wittiben contra desselben Creditores zu Quedlinburg / Mens. April. Anno 1630. (Verba sent. Da aber dennoch eurem Bericht nach/bemeldte Wittib neben ihrem verstorbenen Ehemanne Zeit wahrendes Ehestandes öffentlich: Handlung getrieben/ im Laden geseffen/ Waare/welche ihr Haus-Wirth pro communi negotiatione geschafft/nach Gewicht/Maß und Ellen verkauft/sich also beyderseits darans alimentiret und erhalten/und was ihr / dem Weibe in einem oder dem andern beliebet/aus dem Krahm genommen/te. So ist auch die Wittbe wegen ihres eingebrachten Guts des Juris prælationis zu Schaden und Nachtheil der Gläubiger sich zu gebrauchen nicht berechtiget/ sondern als eine Handels-Frau/ihrer werblichen Gerechtigkeit/ und eingebrachten Guts ungehindert die Schulden abzutragen pflichtig/ B. N. W.)

DEFINIT. LXXXIV.

Nec gaudet mulier ratione dotis prælationis privilegio, si sciens, jam ante obarato, nupserit.

Vigilantibus mulieribus, non negligentibus subvenire voluit privilegio prælationis Imp. Justinianus in l. assiduis. 12. C. qui pot. in pignor. nec præferenda erit mulier dotem repetens reliquo æri alieno, † si ipsius culpa intervenerit, quò minus dotem suam integram salvamque habeat, quin negligenti & volenti non fit injuria cap. scienti 27. de reg. jur. in 6to l. cum donationis 34. C. de transact. l. §. ult. ff. de act. empt. † Quid enim si mulier sciens, prudens, que viro prodigaliter sumptuoso, vel jam antea obarato nupserit? Videtur certè tum mores mariti approbasse. l. promittendo 41. §. si à debitore 3. ff. de jur. dot. l. inser causas 26. §. abesse 2. ff. mandat. l. si legibus 16. C. de episc. audient. † Adeoque non magis ei succurrendum erit, quàm fidejutori, qui scienter pro homine inope vel prodigo fidem suam interposuit, cui propterea actio mandati ad liberationem non competit, etiam si diu fidejussionis nexu fuerit obligatus, l. si creditores. 31. ff. de privil. credit. † Sed Stultitiæ & levitati suæ expentum ferre debet mulier, quod viro obarato nupserit, l. si is à quo 3. §. fin. ff. ut in possess. leg. l. ult. vers. his illud quoque C. de sponsal. † Quin & fieri vix potest, ut mulier viro obarato scienter nubens, haud versetur in dolo: Quis ergò tum ei jure prælationis prospectum putaverit? † Siquidem mulieri, quæ dolo malo aliquid fecit, nunquam succurritur, l. cum post mortem 43 §. 1. vers. præterea. ff. de administr. tutor. l. 37. §. 1. ff. de minor. l. 2. C. si. min. se maj. dixer. Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 21. defn. 4. n. 3. † ut profecto mulierem prælationis privilegium allegantem hoc casu, non audendam existimaverim cum Petr. Heig. part. 2. quest. 7. num. 59. Andr. Gail. lib. 2. observ. 84. Johan. Mich. Beuther. de jur. pral. part. 1. cap. 35. pag. mibi 59. in fin. Matth. Berlich. part. 1. concl. 65. n. 81. Jason. in l. si constante. 24. n. 170. ff. solut. matrim. † Nec contra hoc urgeri potest favor dotis repetendæ. l. ubi adhuc 29. C. de jur. dot. l. 1. & l. 24. ff. solut. matrim.

- 10† Ex quo mulieres defendunt, Bartol. *in dict. l. 24. num. 22. ff. solut. matrim.* Panorm. *in cap. pervestras. 7. num. 15. extr. de donat. int. vir. & uxor.* Joh. Frider. 11 à Sole *in tract. de dote quest. 17.* † Quos in pronunciando secuta 1. *Facultas Juridica Lipsiensis Mens. 12 Decemb. Anno 1632.* † Quia favor non attenditur, quando mulier in dolo versatur, *arg. dict. l. 43. §. 1. ff. de administr. tutor. l. 37. §. 1. ff. de minor. dolose* verò agere mulierem, si in præjudicium creditorum dotem viro obærato scienter inferat, ecquis dubitaverit? † Nec obstat porro, si dicere velis, privilegium prælationis hoc casu mulieri propterea non esse denegandum, quod huic expressè haud renunciaverit, *arg. l. ult. C. de indict. viduit. tollend. l. 29. C. de jur. dor. l. assiduis. 12. C. qui pot. in pign.*
- 14† Cum certè nullà opus sit renunciatione in casu, quo privilegium non competit, puta si mulier fraudulenter nupserit viro obærato, cui beneficium prælationis propterea denegatur, † quia in dolo versantibus nunquam est succurrendum, *dict. l. 43. §. 1. ff. de administr. tutor. l. 37. §. 1. ff. de minor. l. 2. C. si 15 min. se maj. dix.* Ant. Fab. *dict. defn. C. n. 3.* † Quid etiam, si mulier in dote repetendà negligens fuerit, & cum bona mariti defuncti administrans, dotem sibi solvere potuerit, hoc non fecerit, neque eam 16 ab heredibus mariti petierit? † Et tum sibi in hypotheca ac jure prælationis mulier præjudicasse censetur, nec bona, præsertim si ad tertium possessorem pervenerint, recuperare valebit; *l. ait prætor. 3. post. pr. ff. de neg. gest. V. ment. Caroc. in tract. de excuss. bonor. part. 2. quest. 65. num. 19.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 65. num. 78. & num. 83.* Contrarium, si modo fraus absit, decisum est in *Decis. Noviss. 6.*

Ita Domini in causa Margarethen Hansen Frischmanns Eheweibes contra George Körichen zu Elodra/Menf. Junio, Anno 1630. (Verba sent. Daraus so viel zu befinden/das beklagter Klägers Pflge-Frauen ihres Einbringens/so viel sie ihrem Manne würllichen zu- und einbracht / wofern derselbe nicht mehr solvendo ist/vor allen andern Gläubigern zu befriedigen schuldig/er könnte denn/wie recht / darthun und beybringen/das sie gar wohl gemusst/welcher Gestalt ihr Ehemann / als er an ihr gefrieheu/außereit mit viel Schulden beschweret gewesen/und doch nichts weniger ihme die Ehe versprochen / und das Ehegeld würllichen zugewendet hätte. Auff den Fall hätte sie sich des juris prioritatis vor andern Gläubigern nicht zu erfreuen/W. R. W.)

DEFINIT. LXXXV.

Vel si culpâ mulieris maritus ad inopiam pervenerit.

- 1 Quid etiam, si mulieris culpâ, puta ob luxuriam, aut malam rei familiaris administrationem maritum ad inopiam pervenisse probari possit? † Minime gentium tum mulieri dotem repetenti succurrendum erit prælationis jure, sed imputet hæc sibi, quod dotem ipsamet consumpserit. Non enim ignosci solet illi, † qui se sponte in necessitatem aliquam conjecit, & frustra autor Calamitatis suæ auxilium legis implorat, *l. nemo videtur 145. ff. de reg. jur.* Petr. Heig. *part. 2. quest. 7. num. 57.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 65. num. 80.* Reinh. Rosa *in addit. ad Dan. Møller. hic num. 63.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Er könnte dann/wie recht / darthun und beybringen/das sie/das Weib / gar wohl gemusst/welcher Gestalt ihr Ehemann / als er an ihr gefreyet/außereit mit vielen Schulden beschweret gewesen/und doch nichts weniger ihme die Ehe versprochen / und das Ehegeld würllichen zugewendet hätte / oder auch das sie gedachtes ihres Mannes Gut lieberlichen durchbringen und verzehren helfen/auff den Fall hätte sie sich des juris prioritatis vor andern Gläubigern nicht zu erfreuen/W. R. W.)

DEFINIT. LXXXVI.

Ratione bonorum paraphernalium mulieribus competit saltem jus tacita hypotheca, non etiam prælationis privilegium.

Errant omnino, qui omnibus indifferenter bonis ab uxore marito illatis privilegium prælationis assignant, inter quos etiam est Matth. Wesenb. *in addit. ad Johann. Schneidewin. §. est & aliud ult. inst. de donat. num. 6. sub liter. E.* Matth. Coler. *part. 1. decis. 57. num. 3. & 4.* † Etenim, solummodo dotibus subvenire voluit Imp. Justinianus *in l. assiduis. 12. C. qui pator. in pignor.* quippe quas salvas integrasque servari, publicitus interest, *l. 1. ff. solut. matrim.* Neutrquam igitur privilegium hoc dotis ad bona paraphernalia extendendum erit. † Nec horum ratione mulier anterioribus tacitis hypothecis præferri debet, quantumvis concesserim, jus tacitæ saltem hypothecæ etiam quoad bona paraphernalia mulieri competere, cujus vigore posterioribus creditoribus sive expressis sive tacitis præferenda est, prout discretè sancitum ab Electore Illustrissimo in Ordin. process. judic. *tit. 43. §. Was aber die Eheweiber.* † Non ergo est, quod multum laboramus de voculâ (eingebrachten Gut) cui prælationis privilegium tribuitur *b. Constit. 28. in pr. ex quo dicendum videbatur omnibus indifferenter bonis illatis jus prælationis datum fuisse à Constituyente Illustrissimo; † Siquidem per verbum illud bona saltem dotalia denotari, manifestissimum est ex dict. tit. 43. in pr. junct. §. was aber die Eheweiber & ex Constit. 25. sub fin. vers. Ihre Mitgift part. 2. † Veluti etiam vocabula hæc duo Mitgift und Einbringen in foro Saxonico pro eodem reputari solent. Constitut. Elect. 16. & 24. in verb. Mitgift und Einbringen. part. 2. Dan. Møller. hic num. 37. & ibi Reinh. Rosa in addit. Frieder Pensold. in addit. ad Coler. part. 2. decis. 270. num. 16. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 34. num. 43. & seqq. Andr. Gail. lib. 2. observat. 94. num. 10. Joh. Mich. Beuth. de jur. pral. part. 1. cap. 35. Joh. Köppen Decis. 28. num. 3. Johan. Schneidew. ad S. fuerat. 29. inst. de action. num. 37. † Planè si bona paraphernalia etiamnum extent, nec consumpta fuerint, quin, uxori præ omnibus aliis creditoribus restitui debeant, dubium profus non est, *dict. tit. 43. §. was aber die Eheweiber vers. Es wäre dann / non quidem ex privilegio prælationis; † Sed domini jure, quo repetens bona sua præfertur etiam privilegiatis, ut mercedi famulorum & sumptibus funebribus &c. de quo dixi Supr. Defin. 13. Ordin. process. jud. tit. 42. in pr. vers. dergleichen wann etwa ein Weib.**

Ita Domini in causa Susannæ B. S. Eheweibes zu Letpzig/Menf. April. Anno 1567. (Verba sent. Habt ihr euren Ehemanne 4000. fl. Mitgift zugebracht/auch in stehender Ehe von euren Geschwistern 2000. fl. ererbet / welche euer Hauswirth auch zu seinen Händen empfangen/ und an seinen Nutz gewendet/it. So gebühren euch nach bezahltem Lieblohn/Schoß/Steuer und Erbgebern/vor allen andern Gläubigern welche nicht ältere ausdrückliche Verpfändung haben / aus euers Mannes Gütern die 4000. fl. eingebracht Ehegeld billich. Und ob gleich der ererbeten 2000. fl. halben eures Ehemannes Gütere euch gleichesfals heimlichen verpfändet stehen/so habt ihr doch derselben wegen kein jus prælationis, jedoch verbleibet euch das jus retencionis, biß so lange ihr des eurigen vernüget/in eures Hauswirths Gütern nicht anbillich/it.)

Ec in causa Hansen George von Stenssch/Menf. Jul. Anno 1632. (Verba sent. So wird sie ihres Ehegeldes vor allen andern Gläubigern/so kein älter ausdrücklicher Unterpfand in ihres Mannes Gütern überkommen / des paraphernal Guts aber unter den hypothecarier in der Ordnung/ wie sie ihr stillschweigend Unterpfand erlanget/billich befriediget / it.)

DEFINIT. LXXXVII.

Voculâ (Heyraths-Gut) dotalia saltem bona, non etiam paraphernalia significantur & quanam ita dicantur?

- 1 Solis ergò bonis dotalibus privilegium prælationis concessum est, non etiam paraphernalibus, Defin. *præced.* ex quo insignis horum bonorum resultat differentia, cui & hanc addo; Quod intercessio uxoris pro marito juratam requirat renunciationem quoad bona dotalia, cum tamen simplex sufficiat renunciatio absque juramento in bonis paraphernalibus, de quâ differentiâ dicam *infr. part. 2.*
- 3 Constit. Elect. 16. Defin. 1. & 9. † Quanam igitur sunt bona dotalia, quæ itidem paraphernalia? sanè in dubio bona mulieris non dotalia, sed paraphernalia censi fatentur omnes, quos allegatos Vide *infr. dict.* Const. 16. Defin. 10. Dan. Moll. *bic n. 38. & seqq.*
- 4 Vel solum propterea, quod dotis constitutio sit facti, perinde ac cæteri contractus & traditio quilibet, *l. consilio. 7. §. ult. ff. de curat. furios. junct. l. 1. C. de dot. caus.* † Quare non præsumenda sed probanda erit, *l. 2. ff. de probat. Ant. Fab. in Cod. l. 5. tit. 7. Defin. 18. num. 2.* Probabitur autem dotis constitutio, si de mente contrahentium appareat, vel certa saltem tempore contracti matrimonii fuerit inita conventio, quantumvis absque dotis mentione; omnia enim tum bona illata censentur dotalia secundum tradita Hartm. Pistor. *observat. 46. num. 2.* † Idemque dicendum, si minima etiam constitutæ dotis emergat præsumptio, ut si ex parte mulieris traditio vera intercesserit, Ant. Fab. *dict. defin. 18. num. 5.* † Vel, si bona legata fuerint mulieri, ut ipsi solverentur, cum nuberet, aut ut essent in dotem *l. Titio centum 71. §. Titio genero 3. ff. de condit. & demonstr.* Quò & refero: † Si bona marito fuerint illata sub voculâ, (Heyraths-Gut) quâ ex consuetudine Germaniæ significantur solummodò dotalia, non etiam paraphernalia bona; Præsumuntur ergò contrahentes observasse, quæ moris sunt *l. quod si nolit. 31. §. quia assidua. 20. ff. de adil. edit. & l. ult. C. de fidejuss.* † Nimirum, utcumque dotis constitutæ animus queratur, conjectura potest admitti, *arg. l. si ego 9. §. ult. ff. de jur. l. dotem. 30. ff. eod. tit. Hartm. Pistor. dict. observ. 46. num. 11. & seqq.*

Ita Domini in causa Josephi Dorsens zu Leipzig / Mens. Septembr. Anno 1777. (Verba sent. Ob gleich unter dem Worte Heyraths-Gut alleine das Ehe-Geld und nicht die Paraphernalien / oder was die Frau sonst ihrem Manne gebracht / zu verstehen; So wird doch des Schuldners Weib in Zahlung der Paraphernalien / von ihres Mannes unbeweglichen Gütern / den jenigen Gläubigern / so ohne Zeugen / und gebührliche solennitäten eine ältere Pfands-Verschreibung erlangen / billich vorgezogen / V. R. W.)

Et in causa Eihardi Sieghards zu Annaberg / Mens. Januario Anno 1634. (Verba sent. Ob nun wohl berührte Renunciatio bey dem Wort der ewigen Wahrheit vor einen körperlichen Eyd nicht zu achten / noch desselben Krafft und Würdung haben. Diemeil aber dennoch das Weib die Gütere / so sie wiederfordert / ihrem Ehemanne nicht als Ehe-Geld oder Heyraths-Gut zubracht / sondern erst nach ihrer Eltern Absterben ererbet / und ihm zugewendet / die Chur-Fürstliche Sächsische Constitution aber die Eydliche Renunciatio allein in rebus dotalibus & in donationem propter nuptias constitutis erfordert. So ist auch die von Abraham Angers Ehemweib beschene Renunciatio zu recht beständig / und sie mag mit ihren eingebrachten Gütern auch in der Zahlung nicht vorgezogen werden / V. R. W.)

DEFINIT. LXXXVIII.

Dona nuptialia pro bonis dotalibus habentur, adeoque in repetitione partis dimidiæ uxor gaudet privilegio prælationis.

Quicumque bona tempore contracti matrimonii à sponsa vel uxore afferuntur, dotalia habentur, juxta tradita Hartman. Pistor. *observat. 46. num. 2.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 5. tit. 7. Defin. 18.* † Quasi nuptiarum sola mentio atque tempus præsumptionem dotis constitutæ inducat, quippe quæ conjecturis etiam probatur, *arg. l. si ego 9. §. ult. l. dotem. 30. ff. de jur. dot.* † Quidni ergo dona Nuptialia (das Hochzeit-Geschenke) marito tempore nuptiarum illata pro dotalibus haberentur? Cui porro consequens est, † Uxorem partem dimidiam donorum Nuptialium una cum bonis dotalibus reliquis repetentem ex constitut. Elect. 22. p. 3. *Ubi vid.* Defin. 9. omnibus aliis creditoribus, qui expressam anteriorem hypothecam non habent præferendam esse *b. Const. 28. Supr. Defin. 63.* prout rectè sentit Matth. Berlich. *part. 1. concl. 32. num. 16.* † Idque eò minus dubium habet, si dona nuptialia in dotem expressè fuerint data, ut sæpius fieri solet, perinde ut impensæ nuptiales quandoque in dotem imputantur ex conventionione inter sponsum, & socerum, vel sponsam inita, quo casu etiam impensis nuptialibus in repetitione jus prioritatis indulgendum, non dubitaverim, *Vid. infr. Const. Elect. 11. p. 3. Defin. 21.*

Ita Domini in causa Margarethen Ludwigs zu omnig / Mens. Majo 1587. (Verba sent. Da euers Ehemanns Gläubiger in seinen Gütern nicht ältere ausdrückliche Verpfändung oder sonst bessere Gerechtigkeit erlangen hätten / So würde euch vor denselben euer eingebracht Gut zusamt dem halben Hochzeit-Geschenke / so viel ihr dessen / wie recht liquidiren möchtet / billich bezahlet / V. R. W.)

Et in causa Georgii Alsdorffs Wittiben contra desselben Gläubiger zu Frankfurt an der Oder / Mens. Decembr. Anno 1634.

DEFINIT. LXXXIX.

Bona aliunde per hereditatem acquisita & marito illata, non dotalia sunt, sed paraphernalia.

Extra causam dotis, quæ post matrimonium contractum mariti bonis inferuntur, si nulla dotis constitutæ præsumptio vel conjectura appareat, nec de eo quicquam dictum fuerit, procul dubio habentur pro paraphernalibus, non dotalibus. † Veluti, si per hereditatem uxori fuerint acquisita; † Nempe, quod in dubio bona sint paraphernalia, non dotalia, Andr. Gail. *lib. 2. observ. 82.* Dan. Moller. *bic num. 38.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 5. tit. 7. Defin. 18. num. 1.* Hartm. Pistor. *observ. 40. n. 5. & 6.* † Nec refert, an tempore contracti matrimonii dos in bonis aliis fuerit constituta nec ne, cum nihil prohibeat, matrimonium esse sine dote *l. 3. ff. de jur. dot.* † Quantumvis dotis datio sit de solennitate matrimonii, *l. aut. C. de donat. ant. nupt.* Nicol. Boër. *Decis. 22. num. 2.*

Ita Domini in causa Elisabethen viduæ Hansen Trobergers zu Droißig / Mens. Mart. Anno 1634.

DEFINIT. XC.

Uxor repetens pecuniam, quam mutuo dederat marito, nec hypobecariis, nec Chirographariis præfertur.

Quid verò, si mulier à marito obærato ejusve heredibus repetat pecuniam, quam antea ipsi mutuo dederat? Finge mulierem nubentem quædam sibi bona reservare, quod certè ipsam facere potuisse vel saltem ex conventionione cum marito inita, dubitandum non est: † De hisce si quid venderit, pecuniamque inde redactam marito mutuo dederit, haud jus tacitæ hypothecæ uxori compete-

re dixerim, tantum nimirum abest, ut jus prælationis hoc nomine ei concesserim. † Neque enim paraphernalia dicuntur, quæ marito administranda non commisit; Ex quo ipso satis manifestum redditur, jus tacitæ hypothecæ atque prælationis in bonis iis cessare, ut bene advertit Hartman. Pistor. *ob- servat. 110. num. 2.* † Ergo si repetat uxor mutuò data, pro Chirographariâ habenda, nec reliquis ullo jure præferenda erit, sanciente verbis disertis Electore Illustrissimo in Ordin. process. judic. *tir. 43. S. Was aber die Eheweiber. vers. da sic aber ihren Ehe- männern.*

Ita Domini in causa Joachimi Winkelmans zu Dresden/ Menſe Martio, Anno 1597. (Verba sent. Was aber bemeldte Frau ihrem Manne zu Erlaffung seines Hauses/ und zu Erlegung der Erdgelder gleichen und vorgesagt/ solches ist vor ungebracht Gut nicht zu achten/ sondern sie wird dessen gleich den andern Churographariis befriediget/ B. R. W.)

DEFINIT. XCL

Ratione donationis propter nuptias, si mulier de hypotheca expressâ sibi non prospexerit, inter chirographarios Creditores referenda est.

SI mulier ratione donationis propter nuptias sibi de expressâ hypotheca prospexerit, quin a tempore constitutæ hypothecæ jus prælationis nanciscatur, & pro creditrice hypothecaria habeatur, dubitandum non est, Ordin. process. judic. Elect. Saxon. *tir. 43. S. So wollen wir. vers. Es wäre dann ein Weib.* † At quid, si hypotheca mulieri constituta non sit? Tantum abest, ullum jus prælationis tum uxori competere, ut nec jus tacitæ hypothecæ in foro Saxon. donationi propter nuptias concedendum existimem, cum Matth. Wesenb. *part. 1. consil. 50. num. 17.* Joh. Schneidew. *ad S. fuerat 29. num. 62. inst. de action. Reinh. Rosa ad Dan. Moller. hic num. 60.* † Ne scilicet uxori lucrum quærenti creditores de damno vitando certantes postponamus † Quod & placuit Serenissimo Domino Electori, *dict. tir. 43. Ordin. process. judic. S. So wollen wir. vers. die sonst keine Verpfändung haben/te.* † Cessante ergo jure pariter tacitæ hypothecæ atque prælationis, ratione donationis propter nuptias, inter nudos Chirographarios uxorem referri expeditum est *b. Const. 28. vers. zu dem Gegen- Vermächtniß aber. dict. tir. 43. S. So wollen wir.* † Quamvis non ignorem, de jure civili plenius consultum esse mulieribus in donatione propter nuptias, cujus nomine tacitam habent hypothecam in bonis mariti, licet absque privilegio prælationis, *l. assiduus. 12. S. hoc autem 2. C. qui potior. in pignor. Joh. Schneidew. dict. loc. num. 36 & 60. Henning. Gōden. consil. 100. n. 6. & seq.*

Ita Domini in causa Georgii à Stentzch. Menſ. Jul. Anno 1632. (Verba sentent. Wegen des Gegenvermächtniß aber/ wofern die Wittibe keine sonderbare hypothecam erlanget/ wird sie unter die Chirographarien gesetzt/ und der Ordnung nach billich befriediget/te.)

Item in causa Abrahami Lauens zu Adorff/ Menſ. Febr. Anno 1598.

Et in causa Henrici Christophori Eberhardi à Klitzschen, Menſ. Decembr. Anno 1597.

DEFINIT. XCII.

Liberi prioris matrimonii præferuntur in legitimâ posterne Noverca, donationem propter nuptias petenti.

NON inferior equidem, liberos ex bonis parentum legitimam petere haud posse, priusquam omnibus Creditoribus satisfactum, æsque alienum solum fuerit, *l. Papinianus. 3. S. quarta 9. ubi Dd. ff. de inoff. testam. Bald. in l. ult. S. in computatione. 9. C.*

de jur. deliber. Matth. Wesenb. part. 1. consil. 50. n. 30. Dan. Moll. ad Const. Elect. 20. part. n. 45. † Ergo nec matri ex promissione mariti donationem propter nuptias petenti hi eruat præferendi in legitimâ, maximè cum factum & promissionem patris præstare obstricti sint, *l. cum à matre 14. C. de R. V. l. si quis hac lege 3. ff. de serv. export.* † Alia est ratio, si uxor secundi matrimonii donationem propter nuptias petat, cui propterea liberi prioris matrimonii præferuntur, quia iis jam existentibus, pater ad secunda transiens vota, in pactis dotalibus quoad legitimam haud potuit præjudicare. † Non enim per pacta dotalia liberos prioris matrimonii in legitimâ defraudare licet, nec pacta dotalia pro eâ parte, quâ liberis ratione legitimæ aliquid detractum est, subsistunt, *l. si constante 19. C. de donat. ant. nupt. in fin. Matth. Coler. cons. 59. n. 5. & part. 2. Decis. 288. n. 1. Henning. Gōden. consil. 99. n. 28.* † Eate nus scilicet potestas parentum disponendi de bonis suis restricta est, ut legitimam de bonis omnibus, quæ tempore mortis habent, liberis relinquere teneantur, *l. cum queritur 6. l. parentibus 8. l. omnimodo 30. C. de inoff. testam.*

Ita Domini in causa Jacobi Hermans zu Leipzig/ Menſ. Octobr. Anno 1584. (Verba sent. So wird den Kindern erster Ehe ihre väterliche Legitima vor der Wittben Gegen- Vermächtniß billich entrichtet/ B. R. W.)

Et in causa Hansen und Zachariâ Pfingstegers zu Leipzig/ Menſ. Octobr. Anno 1584. (Verba sent. So wird von solchem Gelde setzen Kindern erster Ehe/ vor dem Gegen- Vermächtniß seines Eheweibes/ ihre väterliche Legitima, so dis- fals der halbe Theil ist/ billich entrichtet/ und vergnügt/ B. R. W.)

DEFINIT. XCIII.

In dotalitio perinde atque in dote uxor munita est jure tacitæ hypothecæ, ac prælationis privilegio, marito etiam adhuc vivo, sed non solvendo existente.

RATIONE donationis propter nuptias mulier in foro Saxonico, nec tacitam hypothecam nec prælationis privilegium habet in bonis mariti, *Supr. Defin. 91.* † At quid juris in dotalitio per universam penè Germaniam, imprimis verò in terris Saxonis, inter Nobiles præsertim longissimo usu introducto; (zu dem Leibgedinge oder Leibzucht) quod vir uxori ratione dotis datæ in suis bonis concedit, ut eo vidua facta ad dies vitæ utatur fruatur, Hartm. Pift. *p. 1. quest. 4. in pr. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 47. n. 21.* † Species certè hoc est donationis propter nuptias, ut dicam infra *part. 2. Const. Elect. 42. Defin. 2. Henr. Bocer. de donat. c. 11. num. 2.* † Quidni ergo in dotalitio idem quod in donatione propter nuptias obtinere putabimus? sed ratio inter hæc duo diversissima existit, † In donatione siquidem propter nuptias salva manet dos uxoris, in cujus affectionem donatio propter nuptias constituta est, *l. ult. vers. sancimus. C. de donat. ant. nupt. Vid. infr. Constitut. Elect. 42. p. 2. Defin. 1.* Fieri ergo vix potest, ut mulier petens donationem propter nuptias non certet de luero captando. † Ast per dotalitium dos in totum absorbetur, *dict. Constitut. Elector. 42. p. 2. & ibi Defin. 3. Hartman. Pistor. dict. quest. 4. num. 20. Matth. Coler. part. 1. Decis. 57. & Decis. 60. num. 12. Rauchb. part. 1. quest. 30. num. 22.* Perdito itaque dotalitio, nec de dote uxor securâ esse potest. † Quare hoc casu, quo de solo damno vitando agit uxor, omninò ei prospiciendum est per tacitam hypothecâ & jus prælationis, quod cum ratione dotis competat mulieri, *Supr. Def. 64.* Cur non etiâ competeret ratione dotalitii, quod dotis loco surrogatum est, ut proinde de hoc æquissimè

8 më idem feratur judicium, *dict.* Const. 42. p. 2. Wefenb. *part. 1. consil. 50. n. 47.* † Accedente observantia fori Saxonici, fundata in *lib. 1. Landr. art. 21. & art. 31. hanc* Const. 28. *in fin. pr.* Jedoch was der Leibgedinge halben verordnet / *ubi* Dan. Moller. *num. 61.* Andr. Rauchb. *part. 1. quest. 30. num. 17.* Henning. Göden. *consil. 99.* Wefenb. *dict. conf. 50. num. 27.*
 9 † Quam observantiam quoque haud obscure approbavit Illustrissimus Saxo in Ordin. process. judic. *tit. 43. §.* So wollen wir / *in fin. vers.* Also auch / wann ein nem Eheweib ein Leibgedinge beständiglich verordnet / wird sie bey demselben / und wie es bißhero damit in unsern Landen gehalten worden / auch nicht unbillich gelassen. † Nolo tamen hoc aliter accipi, quàm si modus legitimus secundum æqualitatem nimirum dotis in dotalitio constituendo fuerit observatus, de quo dicam *infra part. 2. Const. Elect. 42. Defin. 2.*
 1 † Nam quatenus modum excedit, non nocet Feudi successoribus, multò minus in eo mulier jus prælationis aut hypothecæ prætere potest, *Vid. dict. Const. 42. Defin. Hartm. Pistor. dict. quest. 4. num. 4.*
 12 † Caterùm, quando in dotalitio jus tacitæ hypothecæ & prælationis incipiat, dicam *infra p. 2. Const. Elect. 24. Defin. 2.*

Ita Domini in causa Barbaræ, Abrahams von Maltzens Eheweibs / *Menf. Febr. Anno 1580.* (Verba sent. Hat euch euer Ehemann gegen 700. fl. euers Einbringens mit 70. fl. Jährlicher Leibzins nach seinem Absterben versehen; ist nun gedachter euer Ehemann dermassen in Schulden und Unvermögen gerathen / daß er seine Gütere zu Befriedigung seiner Gläubiger verkaufen müssen / etc. So werden euch jährlichen die 70. fl. / ungeachtet daß die Gütere zu gänzlicher Abfindung der Gläubiger nicht zureichen / auch daß euer Ehemann noch zur Zeit nicht mit Tode abgangen / aus ermelten Gütern / vor andern seinen Gläubigern / welche keine ältere ausdrückliche Verpfändung und besser Recht darinnen erlanget / billich gefolget / *B. R. W.*)

Et in causa VVollgangi VVilhelmi von der Mustell *Menf. April. Anno 1600.*

DEFINIT. XCIV.

Uxori Morgengabam & cibaria domestica petenti omnes indifferenter Creditores etiam nudi Chirographarii præferuntur.

1 CUM vidua ex bonis mariti defuncti geradam proprio jure capiat; de eà certè tanquam de bonis suis propriis; ne quidem in subsidium creditoribus mariti satisfacere tenetur; ut multis probatum *dedi infra part. 2. Constit. Elector. 14. Defin. 61.*
 2 † Quid ergo obstat, quò minus geradam petens tanquam res proprias in bonis mariti existentes, omnibus omnino Creditoribus etiam privilegiatis, ut mercedi famulorum & expensis funebribus, præferatur, juxta tradita *Supr. defin. 13.* † De quo ut minus dubitetur, in provinciis Electoratus Saxon. manifesta extat Sanctio Electoralis in Ordin. process. judic. *tit. 43. §.* und dieweil hierbey. *vers.* So lassen wir geschehen. † Alia verò est ratio Morgengabæ & cibariorum domesticorum, quæ mulier solo titulo lucrativo ex hereditate mariti capit. † Ex quo iniquissimum esset, eam hoc nomine creditoribus ex causà onerosà, atque ita de solo damno vitando certantibus præferri, *l. ult. §. fin verò §. sub fin. C. de jur. delib.* Jacob. Schult. *in addit. ad Modest. Pistor. part. 1. quest. 32. n. 16.* Frider. Penfold. *in addit. ad Matth. Coler. part. 2. Decis. 286. n. 194.* † Quin potius de Morgengabà & cibariis domesticis in subsidium æs alienum exsolvendum erit, ut pluribus docui *infra part. 3. Constitut. Elect. 36. Defin. 9.* † Cui omninò consequens est, marito sive defuncto, sive adhuc vivo, haud solvendo tamen existente, omnes indifferenter Creditores etiam

iam nudos Chirographarios uxori in Morgengabà & cibariis domesticis præferri. † Quod & voluit Saxo, illustrissimus; *dict. tit. 43. §.* Und weil hierbey. *vers.* Aber die Morgengabe / etc. Limitationem vide in Dec. Elect. nov. 72.

Ita Domini in causa Hansen Georgen von Stengsch / *Menf. Jul. A. 1631.* (Verba sent. Aber der Morgengabe u. des Mustells ist sich die Wittbe / ehe und zuvor alle Gläubiger auch die Chirographarien bezahlet / anzumassen nicht befugt / *B. R. W.*)

DEFINIT. XCV.

Prælationis privilegium in dote soli uxori competit, non etiam heredibus collateralibus, vel ascendentibus, nec ab uxore alii potest cedi.

1 PRÆLATIONIS privilegium in dote mulieris procul dubio personalissimum est, ex Constitutione Imp. Justiniani, in *l. assiduis. 12. C. qui potior in pignor.* † Ergò in heredes extraneos, collaterales, vel ascendentes non transmittitur, *l. privilegia. 106 ff. de Reg. jur. l. 12. & 13. ff. solut. matrim.* † Nam ubi persona locum facit beneficio, deficiente eà, deficit quoque beneficium, *l. in omnibus. 68. ff. de Reg. Jur. Anton. Fab. 8. conject. 13.* † Quod & manifeste probant *text. in Novell. 91. in pr. & l. un. C. de privil. dot.* † Solius enim mulieris providentià privilegium hoc inductum est *§. fuerat 29. inst. de action.* quo ipso heredes mulieris excluduntur *arg. l. admonendi. 31. in verb. quibus nunc solis. ff. de jurejur. Jason. in l. 1. ff. solut. matr. num. 17. & seqq. Joh. Schneidew. ad §. fuerat. 29. inst. de action. num. 68. & seqq. Jacob. Cujac. in parat. C. de priv. dot.* † Cui porrò consequens est, nec extraneo, nec heredibus collateralibus vel ascendentibus jus hoc prælationis à muliere cedi posse, quia cesibilia haud sunt, quæ non transeunt ad heredes *l. ex pluribus. 42. ff. de admin. & peric. tutor. Joh. Schneidewin. dict. §. fuerat. 29. inst. de action. n. 70.* † Non igitur licet contra cessionem hanc argumentari à beneficio restitutionis in integrum, quod minor alii cedere valet *l. quod si minor. 24. ff. de minor.* † quia beneficium istud ad heredes transmittitur, *l. non solum. 6. ff. de in integr. rest. l. 3. §. 9. l. minor. l. 18. §. ult. ff. de minor. l. ex personâ 4. C. de tempor. in integr. restit.* † Nec à filio, qui per cessionem jus suum transferre potest, *l. ult. C. de privil. fisci* ad prælationis privilegium mulieri competens rectè infertur; † quia & filius jus suum certo respectu ad heredes transmittit, nempe ad novos principes & magistratus, ex quorum personis sustinetur; Nihil enim aliud sunt novi illi magistratus & principes in locum demortuorum substituti quàm filii heredes *l. proproveratur. 76. ff. de judic. Matth. Berlich. part. 1. concl. 65. num. 108. Neguz. dict. membr. 4. num. 107. Menoch. lib. 4. præsumpt. 189. n. 42. & seqq.*

Ita Domini in causa Jacobi Diezens Wittben zum Hohemstein / *Menf. Febr. Anno 1631.* (Verba sent. Und nachdem sich zu gedachtes verstorbenen Bürgermeisters Gütern ein Concurfus Creditorum ereignet / hat sich unter andern auch seines Weibes (so nach ihme / dem Ehemann / mit Tode gleichfalls abgangen) Mutter Jacob Diezens Wittibe angeben und ihrer Tochter Einbringen gefodert; Ob sie nun wol dasselbe zur Nothdurfft bescheiniget / und beybracht / etc. So hat sie sich doch dahero der Erstigkeit und juris prælationis (so ihrer verstorbenen Tochter in ihres Mannes Gütern ihres Einbringens wegen vor allen andern Gläubigern / so kein ältet ausdrückliches Unterpfind erlanget / zugestanden /) mit Recht nicht anzumassen / *B. R. W.*)

Et in causa Blasii Geiers zu Stittau / *Menf. Mart. Anno 1634.*

DEFINIT. XCVI.

Liberi tamen, alique heredes descendentes, in dote materna, jure prælationis aequè gaudent.

At,

- 1 **A**T, *quid juris in liberis aliisque heredibus?* Certè
 2 veniant & hi nomine heredum, ex quo dicen-
 dum videtur, † non magis privilegium prælationis
 iis competere, quàm reliquis heredibus, sive sint
 ascendentes, sive collaterales, juxta tradita Definit.
 3 *precedent.* † Quam sententiam etiam multis propu-
 gnat Anton. Fab. *lib. 8. conject. 13.* in primis verò ur-
 get, solius mulieris providentiâ privilegium præla-
 tionis inductum fuisse, ut dicit Imp. Justin. *in §. fue-*
 4 *rat. 29. inst. de action.* † quo ipso omnes alii heredes
 indifferenter excluduntur, in quos nec alias perso-
 nalia privilegia transmitti solent, *l. privilegia. 196. ff.*
 5 *de reg. jur. l. 12. l. 13. ff. solut. matrim.* † sed benè ad-
 vertendum est, liberos dotem matris repetere ex bo-
 nis mariti defuncti non simpliciter quàm heredes, sed
 6 quàm liberos heredes. † Et si enim liberi quatenus op-
 ponuntur heredibus suis matri sint extranei heredes,
 juxta §. 3. *instar. de hered. qualis. & differ.* attamen
 non eandem esse rationem liberorum ad matrem,
 quæ prorsus extraneorum, ultrò perspicuum est, ex
 summâ nempe conjunctione, quàm liberi tam natura-
 7 li, quàm civili jure, matri suæ non sunt heredes ex-
 tranei, † quin potius ex jure sanguinis materni cum
 matre eadem persona habendi ad instar suorum he-
 8 redum, *l. ult. C. de impub. & aliis substit.* † Unde
 fit, quod liberi hereditatem etiam matris aut avi ma-
 terni non aditam ad instar suorum ad posteriores
 suos transmittant, ex constitutione Theodosii in *l.*
 9 *un. C. de his qui ant. apert. tabul.* † Adeoque liberi
 non tam hereditario, quàm sanguinis & connexitatis
 jure, ex personâ matris, cui arctissimè sunt conjuncti,
 10 dotem maternam repetunt; † Ex quo solo concurrunt
 ultrò argumenta Anton. Fabri, qui ex nudo jure
 hereditario disputat adversus liberos, *diç. cap. 13.*
 11 *conject. lib. 8.* † Ac quò minus dubitemus, liberis etiam,
 aliisque descendantibus jus prælationis in dote
 maternâ competere, satis manifesta est constitutio
 Imp. Justiniani in *l. assiduis. 12. §. exceptis videlicet. 2.*
C. qui potior in pign. & Novell. 91. quibus textibus com-
 munit opinio contra Anton. Fab. satis munita vide-
 tur Joh. Schneidew. *in §. fuerat. 29. inst. de action. n.*
68 & seq. Ant. Neguz. de pignor. part. 2. membr. 4.
 12 *num. 111. & seq.* † Nec movet quicquam responsio
 Anton. Fab. quod scilicet in *diç. l. 12. & Novell. 91.*
 Imper. liberos saltem Novercæ præferri voluerit, ne
 13 privilegiatus contra privilegiatum utatur suo jure
 ac privilegio. † Etenim si liberi præferuntur novercæ,
 quæ omnibus anterioribus præfertur, quidni multò
 magis aliis quoque Creditoribus? quibus
 14 nullum jus prælationis indultum est; † Ac certè, ex
 ipsâ Anton. Fab. confessione liberi præferuntur Novercæ
 ex privilegio prælationis, quod si habeant liberi,
 non certè video, cur adversus reliquos credito-
 res in concursu eo uti non possent?

Ita Domini in causa Creditorum Adami von Schliebens
 zu Luben/Menf. Jan. Anno 1631.

Et in causa Hansen Jekens zu Dresden/Menf. Nov. Anno
 1635. (Verba sent. Die weil aber dennoch euers Mändleins
 Mutter wegen ihrer Ehegelder ex personali privilegio ein solch
 jus prælationis, vermöge dessen sie auch denen Gläubigern/die
 vor ihr stillschweigende Verpfändungen erlanget / vorgehen
 können/in des Mannes Gütern gehabt / welches sie auch auff
 ihre überlebende Kinder gebracht/ic. So haben antzo diesel-
 be nichts minder als die Mutter selbstn sich solches juris præ-
 lationis zu erfreuen/ic.)

DEFINIT. XCVII.

Defunctâ licet matre ante maritum, liberi tamen
 ejus ratione legitima matris jus prælationis ha-
 bent & Noverca ratione dotis sue in con-
 cursu præferuntur.

Jure itaque matris ex naturali connexitate liberi
 in dote maternâ privilegio prælationis æquè ac
 ipsamet mater gaudent, non solum si mater vidua
 post obitum mariti decesserit, Defin. *preced.* † Sed
 2 etiam matre ante maritum defunctâ, petentibus
 nempe liberis legitimam ex dote maternâ, in quâ
 præferuntur Novercæ sive conjugii secundæ dotem
 suam petenti, ex Constitutione Justiniani Imper. ex-
 pressa in *l. assiduis. 12. §. exceptis videlicet. 2. C. qui po-*
 3 *tior. in pignor. Novell. 91. C. his igitur. 1.* in quo etiam
 convenit Ant. Fab. *lib. 8. conjunct. 13.* † Non enim
 4 privilegiatus contra privilegiatum uti potest suo
 privilegio. † Quin &, cum uxoris prioris privilegi-
 um in persona liberorum antiquius sit privilegio No-
 vercæ, meritò hi debent præferri in legitima ex do-
 te maternâ sibi debita, *l. 8. §. ult. C. de secund. nups.*
l. 6. §. ult. C. de bon. qualib. Dan. Moll. *hic num. 62.*
& lib. 4. Semestr. 26. n. 1. & seq. Joh. Schneidew. *ad*
§. fuerat. 29. Inst. de action. n. 73. Joh. Mich. Beuther.
de jur. prælat. part. 1. cap. 35. vers. ferner ist alhier zu
mercken. Matth. Berlich. part. 1. concl. 65. num. 75.
 Anton Neguz. *de pignor. part. 5. membr. 2. n. 12. & n.*
 23. Dupliciter tamen hoc limitandum puto. I. † Ut
 5 locum habeat duntaxat in dote materna: Etenim
 si filii primi matrimonii non de dote, sed bonis pa-
 raphernalibus legitimam petant maternam, neuti-
 quam præferuntur Novercæ, cum nec ipsa mater in
 bonis iis jus prælationis ultra tacitam hypothe-
 cam habuerit, *Supr. Defin. 86.* II. † Præfertur No-
 verca liberis primi matrimonii, in rebus suis dota-
 6 libus, vel paraphernalibus adhuc existentibus & in
 bonis defuncti mariti repertis, *diç. Novell. 91. cap.*
1. Dan. Moller. diç. cap. 26. in pr. vers. quia verò. Vid.
supr. Defin. 13.

Ita Domini in causa Lucæ Schullers Kinder erster Ehe zu
 Mühlberg/Menf. Majo, Anno 1632. (Verba sent. Haben euere
 Mändlein aus gemeiner Erbschaft ihr Mutter-Theil ex bo-
 nis dotalibus zu fodern/x. Wo werden sie desselben für der
 Wittiben als des Weibes anderer Ehe Einbringen /
 und allen andern Gläubigern/so in ihres Vaters Gütern kein
 besser Recht und älter ausdrückliches Unterpand erlanget/
 billich befriediget/B. N. W.)

It. in causa Bernhardi Hopffens & Christophori Kempffens
 zu Torgau/Menf. August. 1635. (Verba sent. So werden euere
 Mändlein als die Kinder erster Ehe ihres Mutter-Theil
 so viel ihnen nach Absterben der Mutter / Inhalts und Ver-
 möge des Orts Statuten gebühret / vor dem Weibe anderer
 Ehe/und allen andern Gläubigern/so kein älter ausdrückliches
 Unterpand/und besser Recht/ als sie die Mutter wegen ihres
 Einbringens gehabt/billich befriediget/ ein mehreres aber als
 der Mutter ganzes In- und Zubringen/ seynd sie gestaltten Sa-
 chen nach/weil die Mutter vor dem Ehemann verstorben / zu
 fodern nicht befugt / B. N. W.)

It. in causa Georgii Försters zu Meissen Menf. Jul. An-
 no 1607.

It. in causa Hans Georgen Stenssch Meiff. Jul. Anno
 1632.

DEFINIT. XCVIII.

Liberi tamen post matrem defuncti, jus prælationis
 maternum ad collaterales & ascendentes heredes
 non transmittunt.

Quid verò, si liberi, antequam ex persona ma-
 tris jure prælationis in dote materna usi fuerint,
 decedant, annon ipsi privilegium hoc prælationis ad
 2 heredes transmittent? De heredibus sanè descen-
 dentibus & nepotibus prædefunctæ aviæ nullus du-
 bito, quin & hi jure prælationis æquè ac parentes
 sui gaudeant in dote avita, per text. in *l. assiduis. 12.*
§. exceptis videlicet. 2. C. qui pot. in pignor. Supr. De-
 3 *fin. 96.* † Sed ad heredes ascendentes vel collaterales

DEFINIT. C.

Defuncto patre, liberi petere nequeunt legitimam paternam, priusquam vidua de bonis illatis, vel portione statutaria satisfactum fuerit.

Non ut in legitima materna, ita etiam paterna liberi noverca vel matri sunt preferendi, illam siquidem ex persona matris petunt, adeoque jure praelationis materno ipsis prospectum est, *Supr. Defin. 86.* † At cessat hæc ratio in legitima paterna, quam proprio jure quaerunt. † Quare defuncto marito ante uxorem, non petere valent liberi legitimam paternam, priusquam noverca vel matri, de bonis illatis dotalibus pariter, atque paraphernalibus satisfactum fuerit, *Dan. Moller. ad Const. Ele&. 20. num. 42. part. 3. Matth. Wesenb. part. 1. consil. 50. num. 23. & seq. Modest. Pistor. part. 1. quasi. 3. num. 10. & 11. Matth. Berlich. part. 1. conclus. 27. num. 86.* † Non enim debetur legitima, quæ pars est bonorum *l. scimus 36. in pr. C. de inoff. testam. ex bonis paternis, nisi deducto prius ære alieno, l. subsignatum 39. §. 1. ff. de V. S. l. Papinianus. 8. §. 4. ubi Dd. ff. de inoff. testam.* † Ergo & bonis ab uxore illatis, quæ tanquam æs alienum vidua ex hereditate mariti petit *arg. h. Const. 28. Dan. Moller. dist. loc. num. 47. Wesenb. in suppl. ad Johan. Schneidewin. inst. de hered. qua ab intest. defer. in quarto ordin. success. viri scilicet & uxor. num. 47.* † Alia certe ratio non est portionis statutariæ, hanc enim vidua ex bonis mariti petenti liberos præferri, tantum abest, ut etiam in favorem noverca vel matris, bona à patre adhuc vivo accepta conferre teneantur, † ad suppleendam nimirum portionem statutariam, quæ vidua ex omnibus & universis defuncti mariti bonis debetur, *Constit. Elect. 20. p. 3. §. Wo aber diese Dinge vers. aus allen ihres verstorbenen Mannes Gütern/xc. Vide quæ dixi infra p. 3. Constit. Elect. 11. Defin. 26.*

Ita Domini in causa Michael Haselfels zu Luca Marf. April. Anno 1630. (Verba sent. Daß die Kinder aus ihres verstorbenen Vaters Erbschaft ehe und zuvor desselben Wittib ihres Einbringens oder der portionis statutariæ, so ihr Vermöge Ehursächl. Sächs. Constitution zuständig/ befriediget worden/ihre gebührende väterliche Legitimam, und Antheil zu fordern nicht befugt/ B. A. W.)

DEFINIT. CI.

Ratione Legitima paterna filii in bonis vitrici non preferuntur Vidua, bona illata petenti.

Cum vidua ad secunda vota transeunte, bona paterna filiis primi matrimonii debita, ad vitricum fuissent translata, qui conjuge defuncta aliam duxerat uxorem, mortuo vitrico, filii illi prioris matrimonii petebant legitimam paternam pariter atque maternam, & in utraque vidua vitrici præferri volebant, quærebatur: *num petito ipsorum deferendum esset?* † Sanè ratione legitimæ maternæ omnino videbatur eis annuendum ex Constitutione Imp. Justiniani in *L. assiduis. 12. §. exceptis videlicet 2. C. qui potior in pign. Novell. 91. c. 1. supr. Defin. 97.* † At quo ad legitimam paternam, in bonis vitrici nullam ipsis competere prærogativam, quin potius viduam vitrici bona illata petentem eis præferendam pronunciantur Domini, † propter jus nempe tacitæ hypothecæ & praelationis, quo vidua munita erat, *dist. l. 12. C. qui potior in pign.* † Nec enim filii ratione legitimæ paternæ ulli jus præterdere poterant in bonis vitrici, juxta tradita *Mod. Pistor. p. 1. quasi. 4.* † Nisi forsan vitricus pro tutore vel curatore se gessisset, quo ipso procul dubio bona sua tacite obligasset, *Gloss. & Dd.*

ne quidem à liberis jus praelationis transmittitur, 4 juxta tradita *dist. Definit. 95.* † ne plus concessum videatur liberis quàm ipsi matri, ex cujus persona liberi praelationis privilegio gaudent, contra *l. 1. §. Scævola 15. ff. si quis qui testam. lib. ess. iuss.* † Quin &, cum privilegium hoc sit personale, in extraneos heredes, collaterales vel ascendentes transire nequit, *l. privilegia. 196. ff. de reg. jur. l. 12. & l. 13. ff. solut. matr.*

Ita Domini in causa Thoma Glucke zu Plauen/ Mens Jan. Anno 1635. (Verba sent. Ob wol eurer Schwester / von welcher obbemeidte Erbschafft herrühren / in ihres Mannes Gütern nebenst dem stillschweigenden Unterpand auch das jus praelationis / jugestanden / vermöge dessen sie allen andern auch den ältern hypothecariis, so kein ausdrücklich Unterpand gehabt / vorgezogen werden; Diweil aber dennoch solch jus praelationis als ein privilegium personale allein auff ihre Kinder / von denen aber weiter nicht auff die Großmutter / und folgends auff euch gebracht werden können / xc. So habt auch nunmehr weder ihr noch der verstorbenen Schwester euch des juris praelationis zu erfreuen/xc.)

† Nec aliud dicendum existimaverim, si filiis duobus matri suæ heredibus existentibus, unus postmodum decedat, qui portionem equidem suam bonorum maternorum dotalium in coheredem transfert, 7 sed non jus praelationis maternum. † Ex quo fit, ut filius superstes saltem quoad partem dimidiam bonorum maternorum creditoribus paternis præferatur, quippe quæ jure matris petit. † Reliquam verò dimidiam non aliter, quàm bona ex hereditate fratris sibi delata poscere valet, in quibus nullum jus praelationis ei competere, expeditum est.

Ita Domini in causa Hansen Jockens zu Dresden Mens. Novembr. An. 1635. (Verba sentent. So hat sich zwar euer Wändlein in dem jenigen Antheil / so es von seiner Mutter bekommen / des juris praelationis zu gebrauchen sag / in der brüderlichen Erbsforderung aber / weil dergleichen Recht auff die seitwärts Eintrigen nicht kanbracht werden / mag dasselbe obgedachten Mächtigern nicht vorgezogen werden / B. A. W.)

Et in causa Creditorum Jacobi Spaltseus zu Leipzig/ Mens. Decembr. Anno 1636.

DEFINIT. XCIX.

de jus tacite hypotheca sicuti extraneo cadi, ita etiam ad heredes quoscunque à muliere, ejusve liberis transmitti potest.

Neque ergo liberi, neque mater jus praelationis in dote ad heredes extraneos, ascendentes vel collaterales transmittunt, *Defin. 96. & 99.* † Quod tamen de solo, ac nudo praelationis privilegio, quod anterioribus etiam hypothecis tacitis præfertur, intellectum velim. † Cæteròquin jus tacitæ hypothecæ, quod mulier in dote habet, tam liberos matri succedentes, quàm ipsam matrem post obitum suum ad extraneos etiam heredes transmittere, 4 ultrò perspicuum est. † Cessante nimirum personalitatis ratione in jure hypothecæ, quod reale est & 5 semper bonis inhæret. † Quà de causâ etiam jus hoc tacitæ hypothecæ per cessionem in quemvis tertium benè transfertur, *Anton. Neguzt de pign. part. 2. membr. 4. num. 30. Johan. Schneidew. ad §. fuerat. 29. institut. de act. num. 49.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. So hat auch nunmehr weder ihr noch der verstorbenen Schwester euch des juris praelationis zu erfreuen. Aber des blossen juris tacitæ hypothecæ, vermöge welches ihr allen andern Creditorn, so kein älter stillschweigendes oder ausdrückliches Unterpand / noch besser Recht erlangt / vorzuziehen / seyd ihr gleichesfalls zu gebrauchen wohl befugt. Allermassen auch dasselbe von dem verstorbenen Weibe / oder derer Kindern einem tertio mit Bestande cediret und abgetreten / werden können / B. A. W.)

Dd. in l. pro officio 20. C. de administr. tutor. Anton.

- 7 Fab. in Codic. l. 8. tit. 7. Defin. 2. num. 1. † De quo tamen cum non apparebat, ullam filiis prerogativam assignari nulla svadebat ratio.

Ita Domini in causa Martini Fischers zu Altenburg/Menf. April. Anno 1635. (Verba sent. Und es wollen die Stieff-Kinder ihres Vater. und Mutter. Theils aus des Stieff. Vaters Gütern befriediget seyn/1c. So werden sie zwar ihres Mutter. Theils vor des Stieff. Vaters Wittben und ihrem Einbringen billich befriediget/aber wegen des Vaters-Theils mögen sie derselben nicht vorgezogen werden/W. R. W.)

DEFINIT. CII.

Post dotem mulieris, Fiscus praefertur hypothecariis omnibus posterioribus.

- 1 **M**ulieris dotem repetenti succedit fiscus, qui in bonis sui debitoris tacitam habet hypothecam, l. certum est ejus. 2. C. in quib. caus. pign. tacit. contrab. 1. aufertur. 46. l. fiscus 6. ff. de jur. fisci. † Cui consequens est, eum non solum Chirographariis, & personaliter privilegiatis antiquioribus, verum etiam hypothecariis posterioribus praefendum, † jure nimirum tacitae hypothecae, l. si pignus. 8. ff. qui potior in pign. l. quod quis 34. ff. de reb. auctor. judic. possid. l. quamvis. 2. C. de privil. fisci, ubi Jacob. Cujac. in parat. † Non etiam illis, qui hypothecam habent anteriorem sive tacitam sive expressam, l. un. vers. potuit ergo Curator. C. rem. alien. gerent. non interd. Ordin. process. judic. Elect. Sax. tit. 43. §. Deßgleis chen ob wohl der Fiscus. † Nam qui prior est tempore inter aequales, potior quoque est jure, c. qui prior. 45. de Reg. jur. in sexto Gloss. in l. affiduis. 12. verb. licet anteriores, post med. vers. Nam & privatus habens tacitam. C. qui pot. in pign. Didac. Covarr. lib. 1. var. resolut. 16. num. 2. Jacob. Menoch. lib. 2. praesumpt. 72. num. 12. Anton. Neguz. de pignor. part. 5. membr. 2. n. 42. † Nec refert, an Princeps vel civitas jure fisci praeferi velit, omnes enim indifferenter, qui jus fisci sibi competere docent, hujus jure gaudebunt. † Videat tamen civitas, ne quodcunque indifferenter debitum Magistratus inter debita fisci referat, in quo multos errare novi, cum fiscus proprie dicatur pecunia ad conservandam Rempublicam statuta, vel avarium Reipublicae, quo reponitur pecunia poenalis propter aliquod maleficium, vel simile quid praestita, † veluti bona haereticorum, it. contrahentium incestas nuptias, & hereditas eorum, qui mortem defuncti jure non vendicant, referuntur ad fiscum, l. 1. ubi Dd. ff. de jur. fisci. † Et quando quis sine herede moritur, in bonis vacantibus succedit fiscus, l. vacantia. 4. C. de bon. vacant. lib. 10. art. 28. lib. 1. Landr.

Ita Domini in causa Creditorum Andreae Jahrens zu Mueheln/Menf. Decembr. Anno 1633. (Verba sent. Zum andern wird bejahlet dem Rath und der Commun 300. fl. wofern sie dessen fisco zuständig/und der Kirchen zu Zöbiger 22. fl. 18. gr. als hypothecariis, jedoch in der Ordnung/wie sie ihr Unterpfund nach einander erlanget/1c.)

Et in causa Justinen / Christoff Mühlhäusers Wittben zu Bernburg. Menfe Mart. Anno 1604.

DEFINIT. CIII.

Praefertur tamen Fiscus etiam anterioribus hypothecariis sive expressis sive tacitis, in bonis postea quaesitis.

- 1 **A**t hac ratione, inquit, nullum praeter aliis hypothecariis fisco concessum erit privilegium. Quis enim nescit, inter hypothecarios expressos pariter, atque tacitos, antiquiorem tempore posterioribus praeferi, l. si pignus 8. l. si & jure. 10. l. potior. 11. l. creditor, qui prior 12. ff. qui potior in pign. l. si decreto 2. l. affiduis. 12. C. eod. tit. b. Const. 28. §. nach leibberährten Schulden vers. unter welchen, adeoque

fiscus solä hypothecä tacitā erit contentus. † Neutiquam sanē, sed praeter tacitam hypothecam id porro juris fisco indultum est, ut in bonis saltem postea acquisitis, Creditoribus priorem tacitam vel expressam, specialem vel generalem habentibus praefatur, per text. in l. si qui mihi 28. ff. de jur. fisci. Ordinat. process. judic. Elect. Saxon. tit. 43. §. deßgleichen ob wol. vers. sondern auch in denen Gütern. Jacob. Cujac. lib. 10. observat. 22. in med. Didac. Covarr. lib. 1. var. resolut. 16. n. 2. Anton. Neguz. de pignor. part. 2. membr. 4. num. 113. Nic. Everh. in loc. a fisco ad dotem 62. n. 3. † Negotium tamen facessere videtur Scävola, contrarium respondens in l. ult. ff. qui pot. in pignor. in cujus textus enodatione multum laborat Accurs. intelligit nimirum primò ibidem bona quaesita post primam obligationem, antequam cum fisco contractum esset, ubi certè nulla apparet ratio dubitandi, † & rectè Anton. Fab. lib. 4. 2. conject. 10. existimat, Scävola aliquid magis dubitabile tractasse. † Nec melior est tertia Accursii explicatio, ut omninò Titium antea cum fisco, quam cum Seja contraxisse intelligamus. † Intermedia ejusdem conciliatio tolerabilior & fortassis vera est, quod in dict. l. ult. fiscus concurrat cum eo, qui & anterior tempore est, & insuper speciali privilegio subnixus, puta pupillus, quod & quodammodo placet Connan. comm. 17. n. 7. & 8. ubi speciale hoc esse, ait, in hypothecä legali tacitā, ut quaecunque post initum contractum debitor acquirit, ea prioritatis quoddam jure sint obligata, videlicet, quod lex potentius operetur, quam privatorum conventio. † Quamvis & contra hanc Accursii conciliationem multum insurgat & anxie laboret Ant. Fab. dist. c. 10. † Planè, quando dubitatur, an res sint quaesitae post contractam hypothecam vel non, is debet probare qui agit, sive dicat prioritatem, sive posterioritatem. † Ergo si creditor agat contra fiscum, debet probare, acquisitionem esse factam ante hypothecam; † Si verò fiscus agat contra Creditorem anteriorem, probare tenetur, acquisitionem esse postea factam. Anton. Neguz. de pign. part. 5. membr. 2. n. 43.

Ita Domini in causa Annen Marien/Martin Hirschfeldens Ehewibes zu Eisleben/Menf. Decembr. Anno 1630. (Verba sent. So wird Inhalts solches rechtlichen Erklärungs / der fisco von des Schuldners Gütern befriediget / jedoch aber werden vor allen Dingen von denselben die andern Gläubiger / so ein älter dingliches Recht erlanget / allein in denen Gütern / so zuvor allbereit vorhanden gewesen / vor dem fisco bezahlet / 1c.)

DEFINIT. CIV.

Cessat jus praelationis Fisci in penis fiscalibus, quarum ratione solam habet tacitam hypothecam, a tempore condemnationis.

1 **A**tamen privilegium hoc fisci, qui in bonis postea quaesitis, anterioribus etiam hypothecariis praefertur, neutiquam traheadum est ad poenas fiscales, l. un. C. pen. fiscalib. Cred. praef. Ordinat. Process. judic. Elect. Saxon. tit. 43. §. deßgleichen ob wohl. vers. So hat doch solches jus praelationis in den verwirkten Straffen nicht statt. † Nihilominus harum ratione fisco competit jus tacitae hypothecae, ex quo saltem posterioribus hypothecariis sive expressis sive tacitis, praefertur, propter generalitatem text. in l. aufertur. 46. §. fiscus 3. ff. de jur. fisci Gloss. in dict. l. un. C. pen. fiscal. credit. † Quod jus hypothecae incipit a tempore latae sententiae & condemnationis, Jul. Clar. l. 5. sent. §. ult. quest. 78. n. ult. Anton. Neguz. de pignor. part. 2. membr. 4. n. 115. veluti etiam disertè sancitum ab Illustrissimo Saxon. Electore in dict. tit. 43. §. deßgleichen vers. Sondern es muß sich der fisco.

Ita Domini in causa Christophori Löfners zum Sathaya/Mens. Febr. Anno 1630. (Verba sent. So ist der von Mergenthal die ihm zuerkannte Straffe und Unkosten/in Mangelung gültlicher Entrichtung/durch die Hülffe einzubringen wohl befigt. Es wäre denn/das des Schuldners sammtliche Gütere euch zuvor unterpfändlichen verschrieben/und ihr ein alter und besser Recht darauff erlanget/auff den Fall möchete euch vorgedachter Hülffs-Actus zu Schaden und Nachtheil nicht gereichen/W. R. W.)

DEFINIT. CV.

Qui ad refectiorem vel conservationem domus, vel alterius rei pecuniam mutuo dedit, praefertur hypothecariis, etiam anterioribus expressis.

- P**Ræter hypothecam tacitam, jus etiam prælationis habet ex personali privilegio, qui ad ædificationem, refectiorem, reparationem & conservationem domus, alteriusve rei mutuo dedit pecuniam, ex quo omnibus creditoribus etiam hypothecam anteriorem expressam habentibus præfertur, l. 1. ff. in quib. caus. pig. vel hypoth. tacit. contr. l. interdum. 5. ff. qui potior. in pign. Nov. 97. cap. 3. Ordin. proc. judic. Elector. Saxon. tit. 43. §. Wann auch einer.
- † Nempè, quia pecunia Creditoris salvam fecit totius pignoris causam, l. 5. & l. 6. ff. qui pot. in pignor. Anton. Fab. in Codic. lib. 8. tit. 7. defn. 10. num. 1.
- † Cui consequens, denegari hoc privilegium Creditori, si res refecta amplius non extet, dict. l. 5. & 6. Zas. in l. Creditor. 25. ff. de reb. cred. Andr. Gail. lib. 2. observ. 12. num. 4. Joh. Mich. Beuth. de jur. prælat. part. 1. cap. 20. pag. mibi 35. † Planè, non obest hoc privilegium ei, qui etiam privilegium personale habet: Quod si pinguius & fortius est, quin præferendum, vix dubitare licet. † Quare ex refectiōne domus alteriusve rei, Creditor prælationis jure non utitur adversus impensas funebres, dict. tit. 43. §. Wann auch einer in fin.

Ita Domini in causa Michael Schaffhirtens Gläubiger zu Dresden/Mens. August. Anno 1631. (Verba sent. Zum andern wird begahlet vor andern auch diera hypothec D. Alexander Faber wegen 80. Rthl. so er zu Verbesserung der Papier-Mühlen dargeliehen/it.)

Et in causa Jacobi Böhmens zur Neustadt/Mens. Febr. Anno 1635.

DEFINIT. CVI.

Modò ad conservationem pecunia nominatim mutuo data, ex eaque res refecta probetur.

- N**Unquam tamen mutuo danti pecuniam ad refectiorem domus vel alterius rei conceditur privilegium prælationis, si non specialiter & expressè in eum finem contraxerit, ex eaque pecunia res refecta & conservata fuerit. † Nimirum, duo conjunctim requiruntur ad hoc, ut locum habeat privilegium id prælationis; 1. † Ut specialiter & nominatim sit data pecunia ad refectiorem vel conservationem rei. Non enim simpliciter credita pecunia gaudet aliquà in concursu Creditorum prærogativà, etiam si debitor eam ad rei refectiorem impendisset, l. procuratoris 5. §. planè. 17. ff. de tribut. action. Ordin. proc. judic. Elector. Saxon. tit. 43. §. Wann auch einer vers. auch das es zu dem Ende geschehen. Anton. Neguz. de pignor. part. 5. membr. 2. num. 15. Andr. Gail. lib. 2. observat. 12. num. 4. Matth. Berlich. part. 1. concl. 65. n. 133. 2. † Ut ex illà pecunià domus reverà probetur refecta, non etiam si in alium usum ea fuerit conversa, Andr. Gail. dict. loc.
- † Nec difficilis hujus rei est probatio: Sufficit enim, si per testes fieri nequeat, per conjecturas saltem id Carpx. Defnis. Vol. 1

demonstrari, puta, ut Creditor doceat, ædes forsitan reparatione indignisse, & postea fuisse refectas, l. Lucius Titius. 7. post pr. ff. de exercit. act. dict. tit. 43. §. Wann auch einer / vers. und erweislich wäre / Matth. Berlich. dict. concl. 65. n. 135. Joh. Köppen. decis. 28. num. 35.

Ita Domini in causa Martz Meufelds zu Voigtsberg/Mens. Decembr. Anno 1628. (Verba sent. Ob wohl Martin Schuster zu Verbesserung seines Hauses von euch 37. fl. herborget / deswegen ihr alle Gläubigern / auch denjenigen / so diera hypothecen auff selbigem Hause erlanget / vorzugeben gemeynet seyd; Da aber dennoch / das solches Darleihen zu dem Ende von euch geschehen / in der Obligation ausdrücklichen nicht gemeldet würde / oder aber von demselben Gelde das Haus in Wahrheit nicht gebessert worden wäre / dasür sich aus eurer Frage ansehen lässet/it. So hätteet ihr euch auch einiges Vorzug vor andern Gläubigern nicht zu erfreuen/W. R. W.)

DEFINIT. CVII.

Qui ad emendam domum, aliamve rem pecuniam mutuo dat, non aliter prælationis privilegium consequitur, quam si expressè sibi de hypothecà in illà re prospexerit.

- C**ontroverti solet, an Creditori ad domum, prædium, res aliasve emendas, pecuniam mutuo danti, eo ipso emptæ res jure tacitæ hypothecæ obnoxie reddantur? † Quod post Gloss. in l. quod quis. 34. verb. venditam, & in Auth. quo jure verb. personali C. qui pot. in pignor. affirmat Andr. Gail. lib. 2. observat. tit. 27. observ. 8. num. 15. † Idque si verum est, superflua omninò censetur hypothecæ expressa constitutio in re pecunià Creditoris emptà, cum per solam rei emptionem ipsi satis consultum sit; † Ac certè fundamento non destituitur hæc Glossæ opinio: Etenim si ad refectiorem domus dans mutuo pecuniam, eo ipso præ aliis creditoribus, expressam quoque hypothecam habentibus, privilegiatus est, si modò in causam eam sit conversa pecunia, ut dixi Defn. præced. æquum omninò videtur, † idem prælationis privilegium indulgeri multò magis ei, qui ad emptionem prædii vel alterius rei creditit pecuniam. † Verùm, diversa est horum Creditorum ratio, siquidem ad refectiorem domus mutuo data pecunia propterea est privilegiata, quod salvam fecerit totius pignoris causam, l. 6. ff. qui potior. in pignor. † quodque interfit Reipublicæ, facta tecta que & non ruinosa esse ædificia, ne urbis aspectus deformetur, l. 1. §. tot. tit. ff. de rig. junct. l. cetera 41. ff. de legat. 1. l. præf. 7. ff. de offic. præfid. l. 2. C. de edific. privat. † quæ rationes in credente pecuniam ad emptionem domus locum non habent, Anton. Fab. in Cod. lib. 8. tit. 8. defn. 10. Hartm. Pistor. part. 3. quest. 3. num. 7. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 6. n. 18. † Et licet nulla disparitatis ratio reddi posset in mutuantem, tamen ad comparationem novæ domus auctoritas legis de esset, quæ sola privilegium prælationis tribuit, ut benè advertit Andr. Rauchb. dict. quest. 5. num. 21. Nequaquam ergò concedendum est, † Creditori jus taciti pignoris competere ex eo solo, quod ad emendam rem pecuniam mutuo dederit, si non etiam verbis expressis de hypothecà sibi prospexerit, per text. in l. quamvis 17. C. de pignor. l. licet iisdem 7. C. qui pot. in pignor. l. 5. §. 7. ff. de tribut. action. Auth. quo jure C. qui potior. in pignor. Nov. 136. cap. 3. † Ex quibus textibus luculenter apparet, Creditorem ad emptionem rei pecuniam mutuo dantem, sibi que de hypotheca expressè prospicientem ita privilegiatum esse, ut reliquis etiam Creditoribus hypothecam anteriorem tacitam sive expressam habentibus præferatur, perinde ac is, qui ad refectiorem domus vel alterius rei pecunià mutuo dedit,

12 *Supr. Defin. 107.* † Veluti quoque expressè fanciurum ab Illustrissimo Saxone, in Ordin. process. judic. tit. 43. §. Also wenn einer. Dan. Moller. *hic num. 73.* Joh. Sichard. in *l. licet. 7. C. qui potior. in pign.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 85. n. 144.* Hartm. Pistor. *diēt. part. 3. quæst. 15. per tot.* Joh. Köppen. *decif. 39. num. 45.* Anton. Neguz. *de pign. part. 5. membr. 2. num. 17. & seqq.* Andr. Rauchb. *diēt. quæst. 5.* ubi ad contraria respondet.

Ita Domini in causa Viduz & heredum M. Sigismundi Steffans zu Letpzig/Menf. Febr. Anno 1634. (Verba sent. Hat euer Ehemann und Vater seinem Bruder zur Erkauffung seines Hauses 470. Rthl. geliehen und vorgestreckt. Daffern nun der Schuldner in seiner Verschreibung bekannt/das berührte Gelder zur Erkauffung seines Hauses angewendet/und dasselbe dagegen gedachten eurem Ehemann und Vater zum Unterspand ausdrücklichen verschrieben und eingesetzt worden. Auff den Fall werden euch berührte 470. Rthl. von dem davor erkauften Hause vor andern Gläubigern/wann sie auch gleich in des Schuldners Gütern ein älter Unterspand erlangt/bezahlt/und dieselben haben sich dawider damit/das die Hypothec nicht gerichtlichen/nach anderer Gestalt/als durch des Schuldners Bekantnis bestellet/beständiger Weise nicht zu behelffen/V. R. W.)

Et in causa Justinen / Christoff Mühlhausens Wittben zu Bernburg/Menf. Mart. Anno 1604.

DEFINIT. CVIII.

Non consequitur privilegium praelationis, qui post factam demum emptionem pecuniam ad exsolutionem pretii mutuò dat emptori, ut maxime de hypotheca sibi prospiciat.

1 **N**onaliter itaque dans mutuò pecuniam ad emptionem domus vel prædii, privilegium praelationis consequitur, quàm si de hypothecâ in re emptâ sibi expressè prospexerit, Definit. *praced.* † At neque id sufficere existimaverim, nisi etiam ipsam emptionem - venditionem mutuuum ac constitutio hypothecæ præcesserit. † Etenim si quis post contractam jam emptionem pecuniam det emptori, quo pretium exsolvere queat, neutiquam gaudet praelationis jure, ut maxime verbis expressis hypothecam acquisiverit, veluti apparet ex verbis Illustrissimi Elector. Saxon. in Ordinat. process. judic. tit. 43. §. *Als wann einer vers. zur Erkauffung eines Hauses oder andern Guts.* Nimirum duo præcisè requiruntur ad hoc, ut privilegium praelationis competat ei, qui ad emendum prædium pecuniam mutuò dedit. † 1. Expressa hypothecæ acquisitio, Defin. *praced.*

2. Et † ut præcedat hypothecæ constitutio ipsam emptionem domus vel prædii; Ne forsân Creditori hypothecam anteriorem generalem habenti in momento traditionis post perfectam emptionem, prædium istud jure pignoris obligetur, † cui posterior conventio præjudicare non poterit, siquidem prior tempore potior quoque est jure, *c. qui prior. 54. de reg. jur. in 6to.*

Ita Domini in causa Herman Zangers zu Utten-Hausen Menf. Martio Anno 1635. (Verba sent. Diweil aber dennoch aus hengesetzter Obligation nicht zu befinden/das ihr zu Erkauffung der Gütere dem Schuldner das Darlehen gethan/nach auch so bald darben euch ein Unterspand ausdrücklichen bedinget/welches hendes gleichwohl zu Erlangung obgedachtes Rechts von nöthen/sondern es ist vielmehr aus bemeldeter Obligation abzunehmen/das der Schuldner selbige Gütere zuvor allbereit erkaufft/und nachmahls allererst zu dero Bezahlung das Geld von euch erborget und aufgenommen/it. So habt ihr euch auch/auff mehrbemeldeten Gütern eines dingliche Rechts/und juris praelationis nicht anzumassen/it.)

DEFINIT. CIX.

Pupillus tamen & minor rem suâ pecuniâ emptam jure pignoris obligatam habet, etiamsi de hypothecâ sibi expressè non prospexerit.

ET si Creditori, qui ad domum aliamve rem emendam pecuniam mutuò dedit, nec jus praelationis nec hypothecæ competat, si in re illâ sibi pignus nominatim non acquisiverit. *Supr. Definit. 107.* Attamen singulari jure cautum est, † quod pupilli, minores, milites, mulieres, in rebus pecuniâ suâ coemptis absque hypothecæ constitutione expressâ, pignoris vel potius domini jure habeant, *l. idemque. 7. ff. qui potior. in pignor. l. 3. ff. de reb. eor. qui sub tutela vel curâ. l. 2. quando ex facto tutor. l. si (ut proponis) 8. C. de R. V. l. uxor. 55. ff. de donat. int. vir. & uxor. l. res qua 54. ff. de jur. dot. l. ex pecuniâ. 12. C. eod. tit.* Andr. Rauchb. *part. 1. quæst. 5. n. 7.* Hartm. Pistor. *part. 3. quæst. 15. num. 12. & 13.* Anton. Neguz. *de pignor. part. 2. memb. 4. n. 163.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 85. n. 145. & multis seqq.* † An ergò rem pecuniâ pupilli comparatam non esse pupilli jure domini, asseremus cum Ant. Fab. *libr. 5. conject. 9. contra l. 2. l. 8. §. 1. ff. de reb. eor. qui sub tutel. vel curâ. l. 3. C. arbitr. tutela.* † Quoniam scilicet res propria non potest eidem esse pignori obligata, *l. 45. ff. de reg. jur.* † Sed utrumque concurrere dicimus sub electione, ut pupillo vel vindicatio, vel pignoris persecutio detur, veluti post alios statuit Salycet. in *l. si (ut proponis) 8. C. de R. V.* Simon. Ulric. Pift. in not. ad Hartm. Pistor. *part. 1. quæst. 7. lit. C.* † Putaverim etiam interesse, an res pecuniâ pupilli comparatur ab ipso tutore, an ab alio, ut hoc casu non nisi pignus in re, illo etiam dominium & utilis vindicatio pupillo acquiratur, *l. 2. C. si quando ex facto tutor.* Bartol. Salyc. & Johan. Sich. in *diēt. l. 8. C. de R. V.* † *Vid. infr. part. 2. Constit. Elect. 11. defn. 20.* Quamvis nec absurdè quis dixerit, concurrere aliquando jus pignoris cum dominio, Lege nempe ita disponente, quod & in casu rei legatæ & domini civiliter quæsitæ plerique Dd. admittunt in casu *l. 1. C. comm. de legat.*

Ita Domini in causa Nicolai à Valvitz, Menf. Octobr. Anno 1621. (Verba sent. Hat euer Bruder und Vormund Bastian von Walowig in eurer Unmündigkeit von eurem Geld/Gottfried Wildgruben zu Pirna etliche 100. Thaler als Unmündigen Kindes-Geld zu Erkauffung seines Gast-Hofes geliehen/und vorgestreckt/welches auch der Debitor in seiner Obligation also bekant und gestanden/ob nun gleich ein ander Creditor, so zu des Schuldners Gütern nachmahls arrest gesucht/euch vorzugehen gemeynet/dieweil aber dennoch eure Gelder als pecunia pupillaris, davon der Gast-Hof erkaufft worden/in Rechtsen jure tacitæ hypothecæ, zuvor darauff gehasset/und ihr also vor den andern Creditorn ein älter Recht erlangt/it. So werdet ihr auch demselben in der Zahlung billich vorgezogen/it.)

CLASSIS TERTIA.

In quâ veniunt Creditores, qui ex hypothecâ tacitâ sive expressâ aresto vel immisione judiciali jure reale consecuti fuere.

DEFINIT. CX.

Inter hypothecarios, arestantes vel judicialiter in bona debitoris immisos Creditores, qui prior tempore, potior quoque est jure & reliquis præfertur.

IN classe hæc tertiâ ponuntur Creditores ii, qui jure reale in bonis debitoris consecuti fuere, vel 1. ex hypothecâ tacitâ sive legali. 2. vel hypothecâ expressâ, utriusque nempe, Creditoris & debitoris conventionione constitutâ. 3. aut immisione judiciali in bona debitoris. 4. vel denique ex aresto. Quem ordinem observat Ordin. process. judic. Elect. Saxon. tit. 44. † Nimirum, hi indifferenter omnes jure nituntur æquali in bonis debitoris sibi competentibus, *b. Constit. 28. §.* Nach ietzt berührten Schulden/

den/ubi Dan. Moll. num. 29. & seqq. Matth. Wesenb.

- 3 in parat. ff. de privit. Credit. nam. 9. in med. † Ergo si invicem concurrant, præferendus erit reliquis, qui primò jus reale fuerit consecutus, sive per hypothecam tacitam aut expressam, sive per immisionem aut arrestum. † Nam inter pares, qui prior est tempore, potior quoque est jure, c. qui prior. 54. de Reg. jur. in 6to. l. qui generaliter. 2. l. si pignus. 3. l. 10. l. 11. & l. 12. ff. qui prior. in pignor. l. 2. l. 4. & l. 12. C. eod.
- 4 aut arrestum. † Nam inter pares, qui prior est tempore, potior quoque est jure, c. qui prior. 54. de Reg. jur. in 6to. l. qui generaliter. 2. l. si pignus. 3. l. 10. l. 11. & l. 12. ff. qui prior. in pignor. l. 2. l. 4. & l. 12. C. eod.
- 5 sit. Ac licet b. Const. 28. hypothecarios præferat Creditoribus ex decreto judiciali immisis & arrestantibus, §. ferner sollen nach denen; attamen ab Illustrissimo Electore id postea correctum, & ad paritatem ac æqualitatem juris realis expressè fuit reductum in Ordin. process. judic. dist. tit. 44. §. Alle dis-
- 6 se Gläubigere † ut sic in foro Saxonico de prioritæte horum Creditorum hodiè non amplius dubitare liceat, Hartm. Pistor. observation. 64. Johan. Köppen. decis. 28. num. 6. Andr. Gail. lib. 2. observat. 25. num. 2. Matth. Berlich. part. 1. concl. 66. num. 2.

Ita Domini in causa D. Johannis Steinwegens Gläubiger zu Leipzig / Mens. Majo, Anno 1617.

Item in causa Matthai Dingbachs Gläubiger / Mens. Aug. Anno 1620.

In causa der Weuterischen Gläubiger / Mens. Septembr. Anno 1620.

In causa der Knoblochischen Gläubiger / Mens. Majo, Anno 1623.

Et in causa Petri Antonii Dresels Gläubiger / Mens. Majo, Anno 1626.

DEFINIT. CXI.

Prorata autem simul admittuntur hi Creditores, si uno eodemque momento impetraverint jus reale in bonis debitoris, vel quis prior fuerit, sciri nequeat.

- 1 IN tantum verò temporis prærogativa consideratur in concursu Creditorum, qui vel per hypothecam, vel per immisionem aut arrestum, jus reale in bonis debitoris impetrarunt, ut etiam is, qui in unâ tantum horâ vel horæ puncto prior fuerit, alteri præferatur, arg. l. Titius 25. §. Lucius Titius. 1. ff. de lib. & posth. Dan. Moller. bic. n. 64. & lib. 3. Semestr. 44. n. 12. Andr. Gail. lib. 2. observat. 25. num. 3. Jac. Schult. in addit. ad Modest. Pistor. part. 3. quest. 128. n. 32. & seqq. † At quid si uno eodemque momento plures hypothecam acceperint, vel arrestarint, aut immissi fuerint? † vel etiam si liquidè sciri ac probari nequeat, quis prior fuerit? † Et si de jure civili melior forsân hoc casu sit conditio Creditoris pignus possidentis; l. si debitor. 10. ff. de pignor. l. si quis à multis. 14. ff. de noxal. action. Anton. Neguz. de pignor. part. 5. membr. 2. num. 31. † Attamen in foro Saxonico, omnes qui tempore eodem pignus acceperunt, si de prioritæte eorum constare nequeat, pro rata sui debiti simul admittuntur, b. Const. 28. §. nach icktberührten. vers. und da zwo Verpfändungen. ubi Dan. Moll. num. 6. Ordin. process. judic. Elect. Saxon. tit. 44. §. da auch ihrer zweyen,

Ita Domini in causa Petri Antonii Dresels Gläubiger ventilatâ in Prætorio Lipsiensi, Mens. Maj. Anno 1626. (Verba sent. Zum andern werden zugleich bezahlt Johann de Famaars von Frankfurt 1040. Reichthalers/ und Abraham de Brahm von Nürnberg 5427. fl. 14. gr. Weil solche in einem Tage ihr Unterpfand erlanget/ und man nicht wissen kan/ welcher der erste gewesen: Da auch diese nicht vollständig befriediget werden könten/ ist ein jeder an seiner Forderung pro rata etwas schwinden zu lassen schuldig.)

Et in causa Creditorum Abrahami Resens zu Anweberg/ Mens. Novembr. Anno 1635. (Verba sent. Jedoch/ daß diese drey Gläubiger/ weil ihre Versicherungen alle auff einen Tag geschehen/ und man keine Gewißheit haben kan/ welcher dieselbe zuerst erlanget/ pro rata ihrer Forderungen zugelassen werden/ x.)

DEFINIT. CXII.

Posterior hypothecarius arripiens possessionem hypotheca non præjudicat per id hypothecario anteriori.

IN pignore vel hypothecâ constituendâ ipsum conventionis, non traditionis tempus inspiciendum est, & propterea is, cum quo de pignore prius conventum fuit, absque traditione, præferendus est illi, cui postea res pignori tradita est, l. Creditor. 12. §. ult. ff. qui pos. in pign. † Et si enim juris civilis ratione inspectâ, re tantummodò pignus contrahatur, ac propterea traditio rei ut interveniat necesse sit, l. 1. §. creditor. 6. ff. de O. & A. §. ult. Inst. quib. mod. re contr. obligat. † attamen ex jure prætorio solâ etiam conventionem pignus constituitur, & ex pacto pignoris actio datur, l. si tibi 17. §. 2. ff. de pact. l. 1. ff. de pign. action. quæ hypotheca propriè dicitur, prout pluribus demonstrat Hartm. Pistor. part. 3. quest. 14. num. 3. & 4. † Consequens huic est, si secundus vel posterior Creditor rem alii prius hypothecatam possideat, vel ex immisione aut arrestato possessionem nactus fuerit, per id primo Creditori nullatenus præjudicari, dist. l. Creditor. 12. §. ult. ff. qui pos. in pignor. Ordin. process. judic. Elect. Saxon. tit. 44. §. Und das hat auch statt. † Sed nonne beneficio saltem excussionis posteriori Creditori, cui res tradita fuit, prospectum erit, ita ut primus Creditor pignus possessori auferre nequeat, antequam alia debitoris bona fuerint excussa? ita quidem sentit Dion. Gothofr. in Novell. 112. cap. 1. §. hoc autem præcipimus lit. F. vers. quid si generalis Creditor. † Sed rectius hoc negat Hartm. Pistor. part. 3. quest. 12. n. 12. Nempe, quod excussio tum demum sit necessaria, quando tertius quispiam possidet pignus nomine proprio: Atqui posterior Creditor, qui nactus est possessionem pignoris, debitoris nomine eam tenet, l. pignori. 13. ff. de usucap. l. qui pignoris. 36. ff. de acquir. possess. atque locum ipsius obtinet, l. cum notissimi. 7. §. sed cum illud. 2. C. de præscript. 30. annor. † Ita ut quod Creditor agit in pignore, pro eo habeatur, ac si Debitor id per Procuratorem egisset, l. si pignori. 29. ff. fam. ercisc. ut proinde sicut ipsemet debitor, ita etiam Creditor possidens, beneficio excussionis se tueri nequeat. Hartm. Pistor. dist. loc. † veluti etiam hoc placuit Illustrissimo Domino Electori in dist. tit. 44. §. Und das hat auch, vers. dann ob wol sonsten/xc.

Ita Domini in causa Melchior Helleborn zu Wustense/ Mens. Nov. Anno 1621. (Verba sent. Habt ihr Hansen Mahnern 100. fl. geliehen und vorgestreckt/ wogegen er einen Acker Wiesewachs unterpfändlichen verschrieben: Ob er nun wohl hernach solchen Acker gleichfalls einem andern gegen einem gewissen Darlehen unterpfändlichen abgetreten und demselben die Possess des Acker eingeräumet/xc. So mag doch euch an euren ältern Unterpfande dasselbe nicht nachtheilig seyn/ sondern ihr seyd euch des Acker/unangesehen der Debitor noch zur Zeit nicht excutirt, gebührender Weise anzumassen wohl befügt/W. R. W.)

DEFINIT. CXIII.

Ratione bonorum adventitiorum, qua pater tutorio nomine administravit, competit liberis tacita hypotheca in bonis paternis.

EX solâ legis vel statuti dispositione tacita hypotheca alicui tribuitur, quæ & propterea legalis dicitur, Anton. Neguz. de pignor. part. 2. membro. 4. num. 1. ubi ergò sanctio juris cessat, ibi quoque jus tacitæ hypothecæ non inducendum est, nec quod certis tantummodò casibus, certoque modo per dispositionem juris expressam introductum, id ad alios casus extendere licet, ut pulchrè docet Ant. Faber.

- 2 *de Error. pragmat. decad. 1. Error. 1* † Casus igitur, quibus tacite hypothecæ jus Creditoribus indultum, si scire aveas, ad dispositionem juris recurras
- 3 necesse est, † Quos tamen post alios congesit Matth. Berlich. *part. 2. concl. 67.* eosque majori ex parte traxavi *infr. part. 2. Const. Elect. 24. & 25.* ubi etiam reperies, quando in bonis feudalibus locum habeat
- 4 tacita hypotheca. † In bonis certe patris liberos ratione bonorum adventitiorum jus tacite hypothecæ prætere posse, expeditum est, *l. cum oportet. 6. §. ult. C. de bon. qua lib.* Matth. Wesenb. *in paras. ff. in quib. caus. pign. vel. hypoth. tacit. contr. num. 4.* Anton. Neguz. *de pignor. part. 2. membr. 4. num. 13.*
- 5 † Quod tamen Justinianus Imp. in *dist. 1. 6. §. ult. ad bona materna restringit*, in quibus pater usufructum habet, ut dixi *infra part. 2. Const. Elect. 24. defn. 17.* † An ergo ratione reliquorum adventitiorum bonorum jus tacite hypothecæ liberis in bonis paternis erit denegandum? Non certe, si parens bona adventitia tutorio nomine administraverit, quod semper in dubio fecisse præsumitur, *l. pro officio. 20. C. de administ. tut. vid. infr. dist. Const. Elect. 24. defn. 14. & 18.* † Quod & probat Illustrissimus Saxo in Ordin. process. jud. *sic. 45. in pr.* desgleichen die Kinder in ihres Vatern und die Mündlein in ihrer Vormunden Vermögen/wegen ihres Güter/so sie administriren.

Ita Domini in causa Caspar Reinholds zu Reichenbach/Menf. Jun. Anno 1634. (Verba sent. Hat Hans Ackermann in einem gerichtlichen Testament seines Bruders Caspar Ackermanns Kindern/derer eins ihr nachmahls geehliget/ zur Helfste zu Erben eingesetzt/worauff als der testator Todes verfahren/hat gedachter Caspar Ackermann seiner Kinder Antheil und erlangete Erbschaft zu sich genommen/und bis an sein Ende bey sich behalten und administrirt. Als er aber auch Todes verfahren/hat sich zu seiner Verlassenschaft ein Concursum Creditorum ereignet/ &c. So werden euren Eheweibe/unangesehen sie ihres Vatern Erbin worden / beydes die Mobilien und Immobilia, so sie von ihrem Vater ererbet/und noch wärdlichen vorhanden / vollständig / und ohne Abbruch ausgeantwortet/bes sentigen aber / so von ihrem Vater veräußert und verthan worden / wird sie der Estimation nach Vermöge ihres erlangten juris tacite hypothecæ vor allen andern Gläubigern / so keine ältere Verpfändung / oder ander dingliches Recht erlangt/billich befriediget / V. R. W.)

DEFINIT. CXIV.

Jus tacita hypotheca, quod pupillis in bonis tutoris competit, incipit à die suscepta vel confirmata tutela.

- 1 Pupillis quoque in bonis tutorum jus tacite hypothecæ competere, extra dubium est, *l. pro officio. 20. C. de administ. tutor.* Matth. Wesenb. *in paras. ff. in quib. caus. pign. vel. hypoth. tac. contr. num. 4.* Anton. Neguz. *de pignor. part. 2. membr. 4. num. 6.* † At, quo tempore incipiet hoc casu tacita hypotheca? Non ab eo tantum die, quo rationes redditæ & reliqua explicata sunt. Anton. Fab. *in Codic. lib. 8. tit. 7. defn. 1. num. 2.* † Nec rursus à tempore coeptæ administrationis, cum tutor non minus teneatur de neglectis, quam de malè gestis, *l. 1. & tot. tit. C. si tutor. vel. curat. non gess.* † Sed ab ipso suscepti officii die vel confirmatæ tutelæ, *dist. 1. pro officio. 20. C. de admin. tutor.* † Quod & disertè approbavit Illustrissimus Saxon. Elector. in Ordin. process. judic. *sic. 35. §. ob auch wohl.* Planè, si quis se pro tutore saltem gesserit, à die administrationis jus tacite hypothecæ incipere, vix dubium esse potest, secundum tradita *infra p. 2. Constitut. Elect. 24. defn. 24.*
- 2 † Quod & placuit Illustrissimo Electori in *dist. sic. 45. §. ob auch wol/ vers. wann aber einer.*
- Ita Domini in causa Balthasari Wormans zu Sommerhoff/Menf. Octobr. Anno 1634. (Verba sent. Da aber dennoch

gedachten R. N. eures Weibes Vormundschaft etliche Jahre zuvor/ehe das Kirchen-Geld erborget / aufgetragen worden/ &c. So würde eures Weibes Forderung der Kirchen-Schuld/inhalts der Rechte und Ehurfürstlichen Sachf. Gerichts-Ordnung billich vorgehogen/V. R. W.)

Er in causa Creditorum Georgii Köthens zu Wehntz/Menf. Majo, Anno 1634. (Verba sent. Zum fünfften 59. Galden 14. Groschen / so der Schuldner in Vormundschaft Hansen Richters/und 22. Galden 10. Groschen 6. Pfennings/ so er in Vormundschaft Marten Köthen eingenommen / jedoch daß unter diesen beyden der jetige/dessen Vormundschaft der debitor vor erst auff sich genommen/dem andern vorgehe/ &c.)

DEFINIT. CXV.

Competit quoque jus tacita hypotheca Civitati, Ecclesie, & hospitali in bonis administratorum.

Non solum pupillis & minoribus in bonis tutorum & Curatorum, † Sed & iis, qui minoribus atque pupillis comparantur, in bonis administratorum competit jus tacite hypothecæ, puta: Ecclesie in bonis oeconomi vel prælati, aliisque administratoris, Felin. *in cap. accepimus. 4. extr. de fide instrum. n. 1. Ant. Neguz. de pign. part. 2. membr. 4. num. 120.* † Hospitali & Cœnobio in bonis hospitalarii, Neguz. *dist. membr. 4. n. 123.* † Civitati ac Communitati in bonis administratorum, Neguz. *dist. loc. n. 129.* Matth. Wesenb. *in paras. ff. in quib. caus. pign. vel. hypoth. num. 5.* † Quæ omnia disertè approbavit Illustrissimus Saxo, in Ordin. process. judic. *sic. 45. §.* So seynd auch die Gütere.

Ita Domini in causa Barthel Hertels Gläubiger / Menf. Octobr. Anno 1635.

Et in causa der Knoblochischen Gläubiger zu Leipzig/Menf. Majo, Anno 1635.

DEFINIT. CXVI.

Ratione pecunie mutuo data, competit jus tacita hypotheca Ecclesie, hospitalibus, & scholis in bonis debitoris.

Non tamen utitur civitas aliave communitas jure tacite hypothecæ adversus alium debitorem, cui forsitan ab administratore pecunia sua mutuo fuerit data, sed duntaxat in bonis ipsius administratoris hoc jus Ecclesie & civitati indultum est, *l. simile 10. ff. ad municip. l. si fundum. 4. C. qui potior. in pignor. l. 2. C. de jur. Reipubl. l. 11.* Matth. Wesenb. *in paras. ff. de privileg. Credit. n. 5.* † Perinde sicuti nec bona ejus, cui pecunia pupillaris à tutore mutuo data est, jure tacite hypothecæ pupillo sunt obligata, ut dixi *infr. part. 2. Const. Elect. 24. defn. 13.* Anton. Fab. *in Codic. l. 8. tit. 7. defn. 2. numer. 6. 7.* † Ergo, iniquies, neque Ecclesie, hospitalibus, & scholis, ratione pecunie creditæ in bonis debitoris, qui administrator non est, jus tacite hypothecæ concessum erit? Ita quidem dicendum videtur de jure communi, † Quia Ecclesie & scholæ pupillis atque minoribus æquiparantur, Gloss. *in l. Respublica. 4. verb. solet. vers. sic & in Ecclesia. C. quib. ex caus. major.* Hartm. Pistor. *observat. 68.* Attamen in provinciis sui Electoratus Illustrissimus Saxo Ecclesias, Scholas, Universitates, Stipendia, & hospitalia majori favore digna judicavit, iisque jus tacite hypothecæ in bonis cujuscunque debitoris assignavit, † ita tamen, ut membra Ecclesiarum vel scholarum, tanquam singulæ personæ, puta Professores, vel ministri Ecclesie beneficio eo se tueri valeant adversus alios Creditores, in Ordin. process. judic. *sic. 45. §.* Weil wir aber dennoch.

Ita Domini in causa Creditorum Georgii Köthens zu Wehntz/Menf. Majo, Anno 1634.

Item in causa Hansen und Joachim der Kruste Gläubiger zu Leipzig/Menf. Novembr. Anno 1634.

Item

Item in causa Jobst von Efferns Gläubtger/Menf. Maj. Anno 1630.

Et in causa D. Johan. Steinmehens Gläubtger / Menfe April. Anno 1617.

DEFINIT. CXVII.

Competit etiam jus tacita hypothecae locatori ratione mercedis in rebus, domui conductae illatis.

- 1 **L**ocum etiam habet tacita hypotheca in bonis in domum, aream, cellam, aliamve rem conductam illatis atque investis, pro mercede nempe promissa à l. Pomponius. 2. l. eo jure. 4. l. licet in praediu. 6. ff. quib. in caus. pign. l. certi juris. 5. C. de locat.
- 2 † Quod & verbis manifestis confirmavit Illustrissimus Saxon. Elector. in Ordin. process. judic. tit. 45 §. Wann auch etner. Johann. Schneidew. in §. item Serviana. 7. inst. de action. num. 15. Matth. Welenb. in parat. ff. in quib. caus. pign. tac. contrab. num. 2. Matth. Coler. de process. execut. part. 1. cap. 2. num. 235. & seqq. Ant. Neguz. de pign. part. 2. membr. 4. n. 128. † Nec minor est favor legatarii, qui pro legato in bonis testatoris aequè tacitam habet hypothecam, §. sed olim. 2. sub. fin. inst. de legat. l. 1. C. comm. de legat. Ordin. process. judic. Elect. Saxon. tit. 45. §. item. wann etnem. Johann. Schneidewin. in §. sed olim. 2. inst. de legat. num. 21. Anton. Neguz. dist. membr. 4. n. 157. Joh. Mich. Beuther. de jur. pralat. part. 1. cap. 14. † Attamen non praefertur legatarius ratione hujus hypothecae Creditoribus testatoris, etiam si nudi sint Chirographarii, per text. in l. creditoribus. 4. §. legatarios. 1. l. quotiens. 6. in pr. ff. de separation. l. scimus. 22. §. etsi praefatam. 4. & §. seq. C. de jur. delib. † Scilicet, quia legata non nisi deducto aere alieno debentur, §. ult. inst. de leg. Falcid. l. 4. §. 1. l. 6. ff. de separat. l. 1. pen. ad SCtum Trebell. l. Papinianus. 8. §. quarta. 9. ff. de in. off. testament.
- 3
- 4
- 5

Ita Domini in causa Creditorum Georgii Rötzens zu Pehzig/Menf. Majo Anno 1634. (Verba sentent. Zum sechsten Hans Ferber 22. Gölben Mühl. Zins / jedoch nur in des Schuldners fahrender Habe/so in dem abgemieteten Kram Gewölbe befunden worden/ vermöge des dardumen erlangeten stillschweigenden Unterpfands/1c.

DEFINIT. CXIIX.

Non habet jus tacita hypotheca maritus in bonis uxoris, ratione portionis in pactis dotalibus sibi in casum mortis uxoris promissa.

- 1 **C**um mulieri ratione dotis non modò jus tacitae hypothecae, sed & praelationis in bonis mariti competat, Supr. Defin. 64, & 65. eodem jure, ratione portionis ex bonis uxoris in casum mortis promissae, sibi prospectum putabat maritus, vel saltem ex natura correlatorum, quorum eadem est ratio, l. legem Juliam 3. in pr. ubi Bartol. Jason. & Dd. C. de dict. viduit. toll. Nicol. Everh. in topic. loc. à correlatis. num. 3. Nicol. Boër. decis. 48. num. 3. † Sed ridiculus penè videbatur, cum privilegium istud specialiter doti concessum à Justiniano Imper. in l. asfiduis. 12. C. qui potior. in pign. ad casum alium extra causam dotis trahi nequeat, † ex quo ipso satis apparet disparitas correlatorum. Neque jus tacitae hypothecae absque praelatione etiam, marito tribuendum sine juris autoritate; † quippe, quod tacita hypotheca non inducatur nisi in casibus à Lege expressis. Gloss. in fin. l. 2. ff. de priv. creditor. Bald. in l. 2. C. in quib. caus. pign. tac. contr. Franc. Vivius decis. 451. num. 6. & 35.
- 2
- 3
- 4

Ita Domini in causa David Hermans zu Dresden/ Menfe Junio, Anno 1633. (Verba sent. Ob nun wohl derselbe dert

in der Ehestiftung / auff seines Weibes Todesfall ihm ver-schrieben 2400. fl. fürzugehen / und sich der Erstigkeit zu gebrauchen gemeinet; dieweil ihr aber dennoch berührter eurer Schuld halber/eine ausdrückliche hypothecam erlanget/ den Ehemännern aber in dergleichen von ihren Weibern in der Ehestiftung ihneu ausgemachten und versprochenen portion zu Recht kein stillschweigend Unterpfand noch einiges jus praelationis zustehet. So werdet ihr auch vorerst billich befriediget/und es hat sich bemeldter W. P. vor euch einiger Erstigkeit nicht anzumassen/ W. R. W.)

DEFINIT. CXIX.

Quando pignus incipiat, in casu, quo non in ipso contractus tempore de hoc fuerit conventum.

Et si pignoris actio ex sola conventionione de jure pratorio nascatur, l. si tibi. 17. §. 2. ff. de pact. l. 1. ff. de pign. act. ac proinde quantum ipsum pignus per se consideratum attinet, id ipso conventionione tempore incipiat, l. Creditor. 12. §. ult. ff. qui pot. in pign. Supr. defin. III. in pr. † Attamen si pignus relativè ad ipsum contractum principalem, ut omnino fieri oportet, consideremus, ex ipso contractu, si quidem huic pignus statim adjectum, & eodem tempore de contractu & pignore conventum fuerit, de hoc judicare debemus, istudque omnes qualitates principalis obligationis induit, l. grege. 13. §. si sub conditione. 5. ff. de pign. Hartm. Pistor. part. 3. quest. 14. num. 5. & 6. At, quando non ipso contractus tempore, sed diverso de pignore conventum fuerit, distinguendum est, an pignoris conventio contractum praecesserit, an secuta fuerit? † Priori casu, quin conventio pignoris accessoria sine principali consistere, nullo modo potuit, ab ipso contractus tempore pignus incipiet. † Ex quo fit, ut is, cui eadem res interim pignori data fuit, praferatur, l. pen. ff. qua res pign. oblig. non poss. l. potior. 11. in pr. ff. qui potior. in pign. † Sed casu posteriori, quando post contractum demum perfectum de pignore fuerit conventum, conventionione pignoratitiae potius, quam contractus tempus inspiciatur; scilicet, quod absque conventionione pignus expressum contrahi nequeat, l. 1. ff. de pign. act. Hartm. Pistor. dist. quest. 14. num. 28.

Ita Domini in causa Nicolai Waldens & Johannis Jungmichels contra Christophorum Grummen zu Ernhain/Menfe Decemb. Anno 1630.

DEFINIT. CXX.

Potior est hypothecarius in diem, quam is, cui postea ante diei adventum eadem res pure oppignorata fuerit.

Eodem igitur modo de hypothecà, quae in ipso contractus tempore constituta fuit, aut praesent, judicandum est, atque de ipso contractu principali, Defin. preced. Quare si pro contractu puro pignus acceptum fuerit, † ipsum tempus, quo de contractu conventum, non autem quo numeratio secuta est, inspiciatur, † ac propterea is, qui prius contraxit, in pignore eo nomine accepto praferendus est illi, cui, priusquam pecunia ex illo contractu debita numeraretur, eadem res pignori data fuit, l. 1. ff. qui pot. in pign. Hartm. Pistor. part. 3. quest. 14. num. 7. † In contractu verò in diem, sive ex die celebrato, ipsum conventionione tempus, non autem ejus, quo dies venit, spectandum est, adeoque si ante diei adventum alteri eadem res oppignorata fuerit, is, qui prius ex die pignus accepit, tanquam potior praferri debet, l. Creditor. 12. §. si primus. 2. ff. qui pot. in pign. † Etenim quia etiam, antequam dies venerit, obligatio necessitatem quandam pariens contracta est, dies quoque ejus cessisse intelligitur, l. cedere diem. 213. ff. de V. S. ut proinde meritò ipsum obligatio-

nis tempus spectetur, nec debitori, pignore semel dato, in præjudicium Creditoris, contravenire concedendum sit, *l. scut. 5. C. de obligat. & action. † Planè, Creditorem quoque, qui sub conditione hypothecam accipit, præferendum esse illi, cui ante conditionis eventum hypotheca purè constituta est, si postea conditio extiterit, probat text in l. qui balneum p. §. amplius. 1. & in l. potior est 11. §. videamus. 1. ff. qui potior in pign. † Nimirum, quod conditionis eventus in contractibus retrotrahatur ad ipsum contractus tempus, *l. necessario. 8. pr. vers. quod si pendente 1. ff. de peric. & comm. rei vendit.* ut plurius docet Hartm. Pistor. *diff. quest. 14. num. 15. 16. & seqq.* Modò conditio sit casualis vel mixta: † Nam si ex merà debitoris potestate dependet, hypotheca non retrotrahitur ad tempus contractus obligationis, sed attenditur tempus conditionis existentis *l. 1. C. qui pot. in pign. l. potior. 11. in pr. ff. cod. tit.* Anton. Neguz. *de pign. part. 5. membr. 2. num. 10.* Matth. Berlich. *part. 1. conclus. 66. num. 32.* Mynsing. *cent. 1. observat. 59. post pr.**

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Dietweil der Pfarrherr Nicolaus VValde, che und zuvor Hansen Jungmicheln zu dem Acker/die Fuchsleite genannt/würdlichen verhoffen worden/auff alle des Schuldners Ehrstoff Brummens Gütern/und also auch auff bemeldten Acker/seiner Forderung wegen ein beständig Unterpand allbereit erlanget gehabt. So mag ihme auch/unangesehen/das der Zahl-Termin noch nicht fällig gewesen/Hans Jungmichel nicht vorgezogen werden/it.)

DEFINIT. CXXI.

Ex promissione de re oppignorandâ, non præfertur quis Creditori, cui postea res eadem fuit oppignorata.

1 Fieri potest, ut ex conventionem expressâ pignus tacitè inducatur, quasi in necessarium antecedens, *arg. l. 2. ff. de jurisdict. l. ad legatum. 62. ff. de procurat. †* puta, si Creditori potestas data sit ingrediendi propriâ autoritate bona debitoris, quod facere non potest is, cui bona non sunt obligata, *l. Creditores. 3. C. de pign. l. dotis actione. 9. C. solut. matrim. †* aut, si convenerit, ut liceat Creditori vendere bona debitoris, quo ipso de obligandis iis actum quoque intelligitur, cum alioqui bona aliena distrahere nemini permittatur *tot. tit. C. de reb. alien. non alien. †* Tacitum verò an expressum hoc casu pignus censeatur contractum disputat Anton. Fab. *in Cod. l. 8. tit. 7. defn. 7. num. 7. & pro tacito concludit, quippè, quod expressa pignoris conventio nulla intervenerit, nec novum sit, tacitum induci pactum ex alio, quod sit expressum, l. 2. §. 4. ff. de pact. l. qui in futurum 57. ff. cod. tit. †* Sed neque tacita neque expressa conventio hypothecam faciet, si non sit inita de actu præsentis & ipsâ oppignoratio-
 2 ne. † Nam promissio de oppignorando pignus non facit; Ergò nec præferendus erit quispiam ex promissione Creditori posteriori, cui res fuit actualiter & de præsentis oppignorata, juxta tradita Matth. de Afflic. *decis. 286.* Daniel. Moller. *l. 3. semestr. 26.* Joach. Mynsing. *cent. 4. observ. 87.*

Ita Domini in causa Antonii Corbeti zu Lauchstätt / Menf. April. Anno 1630. (Verba sent. Dietweil ihr selbstn berichtet / daß euer Schuldner euch sein Haus würdlichen nicht verpfändet/sondern euch nur darauff vertribtet / und dasselbe zu thun versprochen/it. So möget ihr auch dem jenigen Creditori, deme es hernach würdlichen ver-hypotheciret worden/in der Zahlung nicht vorgezogen werden/ D. R. B.)

DEFINIT. CXXII.

Valet de jure civili hypotheca bonorum immobilium extrajudicialis, in tantum, ut anterior mulieri ratione dotis præferatur.

1 Etsi bonorum immobilium oppignorationes in foro Saxonico aliter non valcant, quam si iudicis seu Magistratus ordinarii autoritate muniantur & corroborentur, *Landt. l. 1. art. 8. Constit. Elect. 23. p. 2. ubi vid. defn. 1.* Andr. Rauchb. *part. 1. quest. 6. num. 14.* Matth. Coler. *de process. executiv. part. 1. cap. 10. num. 194.* Christoph. Zobel. *part. 2. differ. 28. num. 12.* † Attamen quin valida sit hypotheca, 2 saltem de jure civili, etiam in bonis immobilibus extrajudicialiter constituta, ambigendum non est, *Gloss. in l. ult. verb. aliis vendere, vers. item an pignotare C. de jur. emphytet.* Matth. Coler. *diff. cap. 10. num. 188.* † Ergò, inquires, hypotheca extra- 3 judicialis modo anterior sit, præferenda quoque erit de jure civili mulieri ratione dotis? ita omninò est, secundum tradita *Supr. Defn. 65. l. affiduis. 12. C. qui potior. in pignor.* Quod tantò minus alicui vi- 4 debitur absurdum, quantò certius est, in foro etiam Saxonico anteriorem hypothecam extrajudicalem præferri doti mulieris, saltem in rebus mobilibus *Supr. defn. 67. †* Planè extrajudicialis hypotheca- 5 tam valida non est, ut præferatur publicæ scripturæ sive hypothecæ judiciali quantumvis posteriori per text. *in l. scripturas 11. C. qui potior. in pignor. †* Ex 6 quo tamen nihil inferendum ad conventionalem hypothecam rerum mobilium Saxoniam, quam nec judicialis posterior oppignoratio, nec arestum vincit, ut dixi *infr. part. 2. Const. Elect. 23. defn. 9.* Dan. Moll. *l. 1. Semestr. 3.*

Ita Domini in causa Georgii Alsdorffs Gläubiger zu Frankfurt an der Oder Mens. Decembr. Anno 1634. (Verba sent. So werden nach gemeinen Käyserlichen Rechten anfänglich bezahlet 300. Reichsthaler Andreas Eckarden/ laut der ihme ausgehändigten obligation; und darinnen constituirten extrajudicial hypothec, wofern solches vor des Schuldners Weibes/mit ihme dem Schuldner getroffenen und vollzogenen Vertheiligung geschehen/ hernach die Wittibe mit ihrem Einbringen/it.)

DEFINIT. CXXIII.

Postquam venditâ hypothecâ de pretio satisfactum est hypothecariis, in residuo pretii, Chirographariis præferuntur ii, qui conventionalem habent hypothecam.

1 Mobilium oppignorationes extrajudicialiter factas etiam in foro Saxonico validas haberi, adeò certum est, ut conventionali hypothecâ (prout vulgò solet appellari) in mercibus sibi plenissimè prospectum arbitrentur mercatores, nec falli possunt, cum sola conventio mobilium oppignorationi validitatem attribuat, *Const. Elect. 23. §. ult. p. 2. ubi V. d. Defn. 9.* Dan. Moll. *l. 1. Semestr. 3.* † Dubium, 2 hinc esse vix poterit, quin venditis bonis immobilibus, æreque alieno hypothecariis exsoluto, in residuo saltem pretii præferri debeant Chirographariis Creditores ii, qui de conventionali hypothecâ sibi prospexerunt; † Nempe, quod pretium ex immobilibus redactum conventionali hypotheca fuerit, 3 affectum, ut meritò huic in pretio concedenda sit prærogativa, non minus, ac in cæteris debitoris bonis mobilibus, prout in simili concludit Elector Saxon. Illustrissimus in *Constit. 25. part. 2. ubi Vid. Defn. 1.*

Ita Domini in causa Hansen Rindlers zu Breslau / Mens. Septembr. Anno 1601. (Verba sent. Nach deme aber nach des Schuldners Tode/sein verlassenes Haus zur Bezahlung seiner Gläubiger um 1000. Thaler verkauft worden/ seyn nach Befriedigung der hypothecarien/so gerichtliche Verpfändung auff bemeldtem Hause gehabt/ 546. Thlr übrig geblieben. Ob nun gleich gedachtem euren principal das Haus gerichtlichen nicht verpfändet worden/ dieweil aber dennoch ihme neben dem Hause auch alle andere des Schuldners Gütere zum Un-
 4 ter)

terpfand verſchrieben / und ſo erwehnte 546. Thaler nicht mehr unbeweglich Gut ſeyn / ſondern Baarſchafft worden / ſo wird vielberühmter eines Principal von mehr angeregten 546. Thlr. ſo wohl auch der andern des verſtorbenen Schuldners Zahraiß und auſſenſtehenden Schulden vor den andern Gläubigern / ſo keine ältere Verpfändung haben / billich befriediget / *W. N. W.*)

DEFINIT. CXXIV.

In fructibus fundi præfertur hypotheca extrajudicialis anterior judiciali posteriori, etiam in foro Saxonico.

- 1 **P**ræfertur itaque etiam in foro Saxonico extrajudicialis hypotheca anterior posteriori judiciali, saltem in rebus mobilibus, Defin. præced. infr. part. 2. Constit. Elect. 23. defn. p. 10. 11. 12. 13. Ordin. process. judic. tit. 46. in pr. † Sed num etiam in fructibus fundi adhuc pendentibus? Negaveris forsitan hoc ipsum, propterea quod fructus à solo nondum separati immobilium jure censeantur, *l. fructus 44. ff. de R. V. Speculat. in tit. de fruct. & intereff. §. 1. vers. sed pone prælatas.* † Sed concesserim hoc saltem de jure civili, quo considerantur fructus vel accessorium & pars fundi. † At jura Saxonica separatam à fundo habent eorum rationem, æstimant scilicet jus percipiendi fructus, non tam ex fundo, quam ex culturâ, quâ petactâ, fructus possessori jam acquisiti censentur, ut maximè percepti haud fuerint, *Landr. l. 2. art. 58. Const. Elect. 32. p. 3. ubi Defn. 1.* † Ergò in foro Saxonico fructus adhuc solo coherentes inter mobilia rectissimè referuntur, *Matth. Berlich. part. 3. concl. 30. num. 20. Hartm. Pistor. part. 1. quest. 24. num. 81. & quod huic consequens, † in iis etiam extrajudicialis hypotheca valebit. Quidni ergò Creditor, cui fundus extrajudicialiter fuit antea oppignoratus, in fructibus duntaxat erit præferendus illi, qui postea demum judicialem hypothecam in eo acquisiverit? *dict. tit. 46. in pr. Ordin. process. jud. † Plano, restringendum omnino id est ad tempus illud, quo ager jam seminatus & rastro subactus fuit, antequam enim id fiat, fructus, qui tum reverà nondum extant, nec mobilium jure, nec pignore gravati censentur, *dict. art. 58. l. 2. Landr. Matth. Coler. part. 2. decis. 286. num. 101.***

Ita Domini in causa Martin Köfels zu Lutteritz / Menf. April. Anno 1634. (Verba sent. *Habt ihr Conrad Mohren 100. fl. geliehen / wogegen er euch seinen Acker verpfändet. Ob nun wohl solches Unterpfaud in Gerichten nicht verſchrieben / noch mit der Obrigkeit Consens vollzogen worden / ic. So werdet ihr doch nichts minder in denen darauff erwachsenen und nach stehenden Früchten / denen Gläubigern / so auff selbigen Acker noch euch ein gerichtlich Unterpfaud erlanget / billich vorgezogen / W. N. W.*)

DEFINIT. CXXV.

Non subsistit hypotheca extrajudicialis, coram duobus vel tribus testibus, in bonis emphyteuticis, censiticis & feudalibus constituta.

- 1 **V**alida est hypotheca de jure Saxonico, etiam in rebus immobilibus extrajudicialiter constituta in præsentia duorum vel trium testium aut pacto & transactione sigillis eorundem signata non quidem ut hypothecæ judiciali, licet posteriori, sed solummodo Chirographariis Creditoribus præferatur, ex sanctione manifesta Illustrissimi Saxonis in Constit. Elect. 23. §. Wann auch ein Gläubtger, part. 2. ubi vid. defn. 14. Ordin. process. judic. tit. 46. §. da auch ein Gläubtger. † Attamen noluit Serenissimus Elector sanctionem hanc extendi ad bona feudalia, emphyteutica, vel censitica, *dict. tit. 46. §. Wann aber es*
- 2 *ver. † Quod quidem facilius concedendum in bonis*
- 3 *Carps. Definis. Vol. 4.*

feudalibus & emphyteuticis, propter dominium directum domino reservatum, *tit. 23. ff. 2. l. ult. C. de jur. emphyt. in quo domino haud est præjudicandum, juxta tradita Anton. Fab. in Cod. lib. 4. tit. 42. † Sed cum de bonis etiam censiticis possessores hodiè investiantur, Const. Elect. 39. §. Alldieweil aber part. 2. ne quicquam honoris domino detrahatur, istius consensus ad oppignorationem bonorum censiticorum omnino necessarius visus fuit.*

Ita Domini in causa Hansen Salfelds contra Augustum Wien zu Voigtsberg / Menf. Jun. Anno 1615. (Verba sent. *Daß sich Beklagter in des Schuldners verlassenen Erbgingute gestalten Sachen nach / weil er allein für Notarien und Zeugen seine Verpfändung erlanget / vor Klägers gerichtlichen hypothec seiner Forderung nicht anzumassen / ic.*)

DEFINIT. CXXVI.

In tantum, ut ne quidem in fructibus prædii feudalis vel Emphyteutici hypotheca, coram testibus constituta, præferatur hypotheca judiciali.

Ad id necessarium existimavit Illustrissimus Elector Saxon. consensum domini ad oppignorationem bonorum feudalium, emphyteuticorum vel censiticorum, ut ne quidem in fructibus anteriorem hypothecam coram duobus vel tribus saltem testibus constitutam, judiciali oppignorationi præferri voluerit, in Ordin. process. judic. tit. 46. §. Wann aber *vers. jedoch soll der. † ut maximè aliàs, etiam simplicis hypothecæ conventionali prærogativa hæc fuerit indulta, scilicet, ut non minus in fructibus, quam reliquis mobilibus hypothecæ judiciali, si antiquior hæc sit, præferatur, ut dixi Supr. 1. Defn. 124. † Nec tamen omnino à dispositione juris communis Saxonici recederet Legislator Illustrissimus, duntaxat chirographariis in fructibus bonorum feudalium, emphyteuticorum aut censiticorum, præferri jussit eos, qui coram testibus hypothecæ conventionali sibi prospexerunt, *dict. tit. 46. §. Wenn aber in fin.**

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. *Daß sich Beklagter in des Schuldners verlassenen Erbgingut oder denen darauff erwachsenen und noch stehenden Früchten / gestalten Sachen nach / weil er allein für Notarien und Zeugen seine Verpfändung erlanget / vor Klägers gerichtlichen hypothec seiner Forderung sich anzumassen / W. N. W.*)

DEFINIT. CXXVII.

Præfertur hypotheca coram testibus constituta anteriori posteriori tacita, ut & doti mulieris.

Subsistit omnino bonorum immobilium oppignoratio in foro Saxonico extrajudicialiter facta, si duo vel plures testes fuerint adhibiti, Const. 23. §. Wann auch, part. 2. Ordin. process. judic. tit. 46. §. da ein Gläubtger / non solum ut Chirographariis, † sed etiam arestantibus & immisis judicialiter in bona debitoris præferatur, ut dixi infr. part. 2. Const. Elect. 23. defn. 14. & 15. † Solam enim judicialem hypothecam exceptit Illustrissimus Saxo, *dict. Const. 23. §. Es sollen aber & *dict. tit. 46. §. Da auch ein Gläubtger. † Ex quo porro inferre licet, jure tacite hypothecæ posterioris, haud præferendos esse creditores oppignorationi anteriori coram testibus extrajudicialiter factæ. † Quia exceptio confirmat regulam in casibus non exceptis, l. nam quod liquida 4. §. fin. de penn. legat. l. quasiam. 12. §. 43. vers. d. nique in fin. ubi Bartol. ff. de instr. vel instr. legat. Felin. in cap. quoniam frequenter. 5. extr. ut lit. non contest. † Nec immeritò, cum hypotheca coram testibus, vel instrumento constituta adipiscatur naturâ & qualitatè veræ hypothecæ, *dict. Const. 23. §. Wann auch, † Quin nec privilegio dotis eam postponendâ putaverim, quippe quod mulier hoc nomine expressè anteriori haud***

- 8 *preferatur hęc Const. 28. Supr. Defin. 64. † Qui ergo hypothecę coram testibus expressã conventionẽ,*
 9 *constitutã? † Certè, eo minus id dicendum erit, quantò propius per id acceditur ad rationem juris communis, quod hypothecam quantumvis extrajudicialem, mulieri etiam ratione dotis postea illatę*
 10 *præfert. Supr. Defin. 122. † Et sanè, si in bonis saltem mobilibus nuda conventionalis anterior prævalet dotis privilegio, ut demonstravi Supr. Defin. 67. Quidni etiam in bonis immobilibus hypotheca coram testibus constituta? Scilicet, ultra tacitam hypothecam anteriorem privilegium dotis neutiquam extendi debet, Ordin. process. judic. El. Saxon. tit. 43. in pr. vers. Die vor ihnen stillschweigende Verpfändung erlanget. Sed hoc mutatum est in Decis. Elect. nov. 60.*

Ita Domini in causa Michael Haselfelds zu Łuca / Mens. April. Anno 1630. (Verba sent. Aber denjenigen Creditorn, so vor ihrer Verehlung allbereit / auff ihres Mannes Verhaufung im bessehn Notarien und Zeugen/ein Unterpfañd erlanget/mag sie ungeachtet solche Verpfändung nicht gerichtlichen geschehen/gestaltten Sachen nach nicht vorgezogen werden / B. R. W.)

DEFINIT. CXXVIII.

Generalis hypotheca anterior præfertur speciali posteriori, etiamsi alia sufficiant bona, & quando id fallat.

- 1 **Q**ui bona debitoris generaliter tantum obligata habet, quamcumque voluerit, rem eligere poterit, *l. Creditoris. 8. ff. de distr. pign. usque adeo,*
 2 *† ut si elegerit rem, quæ deinde alteri specialiter obligata fuit, veluti prior tempore, etiam in re ista præferatur, l. si generaliter. 6. C. qui pot. in pignor. l. qui generaliter. 2. ff. eod. tit. Hartm. Pistor. part. 3. quest. 13. num. 2. † Quod si opponas regulam vulgaram, quã generi per speciem dicitur derogari, c. in toto 80. de reg. jur. in 6to. Respondeo, † in potestate debitoris haud situm esse, ut secundo Creditori rem specialiter obligando, priori jus ex generali hypotheca quæ situm auferat, cum Fulgos. in dict. l. qui generaliter. 2. ff. qui pot. in pign. quem ablegat Hartm. Pistor. dict. quest. 13. n. 2. † Aliter se res habet in Creditore, cui generalis & specialis simul hypotheca fuerit, constituta, qui prius specialem excutere tenetur antequam generali utatur, dict. l. 2. & dixi de hoc infr. part. 2. Const. Elect. 23. Defin. 29. Anton. Bab. in Codic. lib. 8. tit. 6. Defin. 8. num. 1. & lib. 6. conjecl. 13. † Quod & placuit Serenissimo Saxon. Electori, in Ordin. process. judic. tit. 46. §. Ob nun wol alle. † Planè non potest hypothecarius, cui generalis constituta est hypotheca, reliquis Creditoribus præjudicare in speciali hypotheca, si certam rem semel elegerit, ut demonstravi infr. part. 2. Const. Elect. 23. Defin. 30.*

Ita Domini in causa Johannis Prætorii zu Meissen/Mense Jun. Anno 1635.

DEFINIT. CXXIX.

Nec præferendus est Creditor anteriori generali ex eo, quod specialem posteriorem hypothecam per decennium possederit atque fructus perceperit.

- 1 **N**on eò magis erit audiendus Creditor, qui posteriorem habet hypothecam specialem, quod eam per longum tempus puta per decennium possederit, ac fructus perceperit; † Quomodo enim quæso, anteriori generale pignus habeanti præjudicare potuerit, quem vel sola prioritas temporis juvat & prærogativam tribuit, *l. qui generaliter. 2. ff. qui potior. in pignor. l. si generaliter. 6. C. eod. tit. † Nisi per possessionem jus hypothecę generalis diminutum dicere velis forsan eatenus saltem, ne pignus posses-*

fori auferatur antequam alia debitoris bona fuerint excussa, ut putat Dion. Gothofr. in Novel. 112. c. 1. §. hoc autem precipimus lit. F. vers. quid si generalis creditor. † Quod omnino falsum est. Non enim possessio hypothecę plus juris affert, nec Creditor posterior rem alii prius hypothecatam possidens, juri primi Creditoris per id quicquam detrahit, l. Creditor. 12. §. ult. ff. qui potior. in pign. † ac nec quidem excusationi hoc casu locum dari, probavi Supr. Defin. 112. ex Hartm. Pistor. part. 3. quest. 12. num. 12. † Veluti etiam liquet ex Ordin. process. judic. Elect. Saxon. tit. 44. vers. Dann ob wol sonst etc.

Ita Domini in causa Wolffsfers / Mens. Jun. Anno 1604. (Verba sent. Und wieviel etlichen Gläubigern unterschiedene Aetere und Wiesen in specie verpfändet worden/dieselbe auch solche in die 10. Jahr gerubtlichen inne gehabt und genossen/und Balthasar Rudolff darwider nichts geredet. Dieweil aber dennoch derselbtge eine ältere und ausdrückliche Verpfändung auff allen Gütern in gemein erlanget/so können ihme auch diese special-Verpfändungen zu keinem Nachtheil gereichen / etc.)

DEFINIT. CXXX.

Creditor, qui in bonis pariter feudalibus atque allodialibus debitoris, de hypothecã sibi legitime prospexit, non prohibetur petere executionem in bona feudalibus ante excusationem allodialium bonorum.

- 1 **S**emper in arbitrio Creditoris est quamcumque voluerit rem sibi hypothecatam eligere, in eamque petere executionem, *l. Creditoris 8. ff. de distract. pign. Hartm. Pistor. part. 3. quest. 13. numer. 2. † An ergo in bona etiam feudalibus, si hæc pariter atque allodialia bona consensu Domini & Agnatorum fuerint oppignorata? Ita omnino dicendum erit, † nisi quis arbitrium Creditoris certo executionis modo astringere ausit, contra dict. l. Creditoris. 8. ff. de distr. pign. Nec enim ullibi in hypothecã bonorum feudaliū electio Creditori adempta est, in quæ si executio petatur, neque agnatis neque domino feudi ullatenus præjudicari crediderim, † vel saltem propter consensum adhibitum, quem revocare non magis possunt, quam facto suo contravenire *l. 1. tot. tit. ff. de O. & A. l. post mortem. 25. ubi Bartol. & Dd. ff. de adopt. l. per fundum. 11. ff. de serv. rust. præd. l. 14. Codic. de R. V. † Et quis rescit, consensu domini & agnatorum bona etiam feudalibus valide oppignorari, non secus atque bona allodialia, Const. Elect. 46. vers. Wann aber mit threr Bewilligung. p. 2. Andr. Rauchb. part. 2. q. 44. n. 8. Jacob. Schult. in addit. ad Modest. Pistor. part. 3. q. 120. † ut certè cur potius in hæc, quàm illa executio peti debeat, rationem animadvertere nequeam, † nisi quis forsan putet, in subsidium duntaxat feudum obligari, si scilicet non supersint bona allodialia, ex quibus satisfieri possit Creditoribus, secundum tradita Rauchb. dict. q. 44. n. 3. Modest. Pistor. part. 3. q. 120. Schrader. de feud. part. 7. c. 7. num. 42. Quod ut concesserim de jure communi, † in provinciis ceteræ Electoratûs Saxonici aliud obtinet, & exsolvendæ sunt debita ejusmodi feudalibus ex feudo, etiamsi bona allodialia Creditoribus sufficere possent, dict. Const. Elect. 46. vers. Sollen solche Schulden. p. 2. & ibi Defin. 7.**

Ita Domini in causa Annen von der Delsnitz/Mens. Jan. Anno 1634. (Verba sentent. Ob nun wol der Lebensfolger vermerket/das die Lehngüter weiter nicht als in subsidium, und wofern die Erbstücke und Bezahlung nicht zureichen/habten. Dieweil aber dennoch solcher Schulden wegen beydes die Leben- und Erbgüter zugleich auch unterpfändlichen verpfändeten worden/ etc. So stehet es auch disfalls bey euch/wolth die Bezahlung suchen wollet/ und wann ihr den Lebensfolger in Anspruch zu nehmen erwehlet/hat er sich darwider beständiger Weise nicht zu behalffen / B. R. W.)

DEFINIT. CXXXI.

Primus Creditor in pignus tertii vel quarti Creditoris consentiens, non a tota hypotheca recedit, sed locum tertii vel quarti subintrat.

Consensus etiam tacitus & præsumptus sufficit ad hoc, ut quis pignori vel hypothecæ renunciasset credatur, veluti si Creditor permittat pignus suum vendi, vel alio quovis modo alienari, inque id expressè consentiat, *l. si debitor. 4. §. 1. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. solv. l. sicut. 8. §. si voluntate. 6. ff. eod. tit. l. 2. C. de remiss. pign. Anton. Fab. in Codic. l. 8. tit. 14. defn. 6. numer. 1. Vid. infr. Constitut. Elect. 23. part. 2. Defn. 28.* † At num etiam consentiens in oppignorationem rei sibi hypothecatæ penitus à jure hypothecæ recedere censetur? Ita † quidem volunt Hartm. Pistos. *part. 3. quest. 16. Matth. Coler. de process. execut. part. 1. c. 10. num. 164. & seqq. & part. 2. decis. 279. numer. 4. Jacob. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 119. num. 1. & seq.* † Sed verè, ne opinio hæc juri pariter & æquitati repugnet: Sanè, si evidenter appareat, † quid inter Creditorem consentientem & debitorem actum est, procul dubio eo standum erit, Jacob. Menoch. *dict. præf. 119. num. 1.* † At si hoc non appareat, in dubio potius illud actum censetur, ut ordo inter Creditores servetur, ac Creditor primus illi, in cujus oppignorationem consentit, cedat, ejusque locum subintret, per *text. in l. Creditor. 12. §. sit eum 4. sub fin. ff. qui pot. in pign. l. Paulus respondit. 12. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. l. 9. §. ult. ff. eod. tit.* † Quin nec æquitas patitur, ut ex solo consensu in oppignorationem posteriori Creditori factam, totalis remissio inducatur, † siquidem renunciationis ea est natura, ut strictè accipiatur, & renuncianti minus oblit, *l. ex pluribus 89. ff. de solut. l. 17. §. 1. ff. de pact. † Neque aliud inter Creditorem consentientem & debitorem actum videtur, quam ut Creditoris jus posteriori cedatur ac hujus locum prior subintret, cui actui omninò standum erit, l. semper. 34. ff. de reg. jur. l. 1. §. 1. ff. de pact. Andr. Rauchb. part. 1. q. 34. num. 34. & seqq.* † veluti etiam disertè sancitum ab Illustrissimo Saxone in Ordinat. process. judic. *tit. 46. §. Es trägt sich auch offtmahls zu. vid. infr. part. 12. Constitut. Elect. 16. Defn. 15.* † Nec obstat, quod Creditor in alienationem pignoris expressè consentiens, illud totaliter remittat, ut dixi *in princip. b. defn.* † Verum enim hoc est, nisi alia consentiendi causa appareat, prout declarat id eleganter Ant. Fab. *in Codic. l. 8. tit. 14. defn. 6.* † Atqui consensus pignori alterius dati eam esse causam, ut saltem jus hypothecæ, posteriori, in cujus solius favorem consentit, remittatur, inque ejus locum prior Creditor substituatur, modo dixi, & ex tacitâ contrahentium mente pariter atque textibus juris probavi.

Ita Domini in causa VVollgangi Edfers/ Mens. Junio, Anno 1694.

In causa Creditorum Christophori Klugners zu Grünhain/ Mens. Augusto, Anno 1521.

Et in causa Matthiæ Pingbachs Gläubiger/ Mens. Augusto, Anno 1610.

DEFINIT. CXXXII.

Jus pignoris sui non remittit, qui patitur se presente rem obligatam distrahi, nisi expressim consenserit.

Alia itaque & diversa ratio est Creditoris consentientis oppignorationi rei sibi hypothecatæ, & consentientis distractioni sive alienationi hypothecæ: Ille equidem jus suum hypothecæ totaliter non perdit, sed posteriori Creditori, in cujus favorem

Carpz. Definit. Vol. I

consentit, cedere videtur *Definit. præced. † At hic jus pignoris debitori remississe censetur, infr. part. 2. Constit. Elect. 23. Defn. 28. modo expressè in distractionem vel alienationem hypothecæ consenserit.* † Cæterò quoniam, ex eo solo quod Creditor præsens ac sciens patiat, rem sibi oppignoratam aliter vendi ac distrahi, non jus suum remittere videbitur, cum ea potius ratione id passus censerit debet, quod sciverit, jus suum durare, *l. sicut. 8. §. non videtur. 15. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. solv.* † Nisi proponas, in eam rem ipsum adfuisse & vocatum esse, ut in alienationem consentiret. † Planè, tutius semper agit Creditor, si præsens protestetur ad evitandam omnem disceptationem, quia protestatio conservat jus protestantis *l. 4. §. 1. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. l. pro herede. 20. §. 1. ff. de acquir. heredit.*

Ita tractatum in causa Christoph. Martini & Joannis fratrum der Pfügen zu Ebersbach/ Mens. Julio, Anno 1635.

DEFINIT. CXXXIII.

Non succedit quis in locum anterioris Creditoris ob id solum, quod ex ejus pecuniâ dimissus sit anterior Creditor, nisi de eo expressus convenerit.

Et si priori Creditori hypothecario ex meâ pecuniâ solutum fuerit, non tamen in ejus locum, & pignus succedere potero, propterea solum, quod pecunia mea ad illum pervenerit, sive Creditor sim, sive extraneus, *l. 1. ubi Gloss. & Dd. C. de his qui in prior. Credit. loc. succedit.* † etiam si inter me & debitorem convenisset, ut ex pecuniâ meâ antecedens Creditor dimitteretur, si non etiam de pignore pactus fuero, *l. 3. ff. quæ res pign. oblig. poss.* † Sed et si de pignore convenerit, vix latè id erit, ut in jus primi succedere debeam, nisi de hoc quoque expressim conventum sit. † Possit enim conventio intelligi de novo pignore potius, quam de eo, quod penes priorem Creditorem fuit, Gloss. & Dd. *dict. loc. l. ult. C. de priv. l. fisci.* † Non eadem est ratio hypothecariorum Creditorum, ubi si tertius Creditor solvat primo, in ejus utique locum succedat, quamvis pactum de eâ re nullum intervenerit, *l. ult. C. de his qui in prior. Credit. loc. succed. l. 1. C. qui potior. in pign.* Ideoque secundo Creditori præferatur, *l. Claudius. 16. vers. planè cum tertius. l. eum, qui à debitore. 17. ff. qui pot. in pign. Ant. Fab. in Cod. l. 8. tit. 9. defn. 2. §. 4. & 5.*

Ita Domini in causa Creditorum Sigismundi à Reichbuschens zu Eudden/ Mens. Octobr. Anno 1632.

Item in causa Andreæ Jacobi zu Reichlig/ Mens. Octobr. Anno 1635.

Item in causa Marten Taubens zu Grünberg/ Mens. April. Anno 1636.

Et in causa Hanssen Reiffschneiders contra Martin Leibolden zu Eügensoimern/ Mens. April. Anno 1630.

DEFINIT. CXXXIV.

Is, ex cujus pecuniâ dimissus est privilegiarius Creditor, succedit in ejus privilegium, etiam citra conventionem.

Alia quoque est ratio eorum, quorum pecunia ad priores & privilegiarios Creditores pervenit. Nam in locum, & jus illorum omninò succedunt, *l. si ventri. 24. §. ult. ff. de reb. aut. jud. possid. l. 2. ff. de cess. honor. l. sed. Julianus. 7. ff. ad scilum Macedon. l. 1. §. nunc tractemus 10. ff. de tutel. & rat. distr.* † neque necesse est, in id creditam esse pecuniam ab eo, qui posterior contraxit, ut prior Creditori solvatur. † Sed sufficit, ut ejus pecunia ad priorem pervenerit, sive statim & rectâ viâ, sive per ipsius debitoris personam, modò non ex intervallo, *dict. l. si ventri. 24. §. ult.* † quoniam quæ in continenti fiat, videntur inesse, *l. lecta. 40. vers. docebam ff. de reb.*

5 *Credit.* † & ne alioquin passim quæstio incurrat, utrum ex eâ ipsâ pecuniâ, an ex alia sit facta solutio, cui disceptationi occurrendum videtur, *l. 4. §. aut prator. 3. ff. de re judic. l. singulis. 6. ff. de except. rei jud.* Ant. Fab. in *Codic. l. 8. tit. 9. defn. 1.*

Ita Domini in causa Creditorum Andreæ Müllers zu Leipzig / Mens. Febr. Anno 1636.

DEFINIT. CXXXV.

Conventio de succedendo in jus anterioris Creditoris facta in continenti post numerationem, prodest non minus ac si antea facta fuisset.

1 **S**ecurus autem omnino est Creditor, ex cujus pecuniâ priori hypothecario à debitore solvitur, si inter ipsum & debitorem id agatur, ut succedat in locum primi Creditoris etiam ignorantis, † Cum & invito eo hoc fieri possit, *l. quidam. 21. ff. de reb. credit. l. si debitor. 30. ff. de solut.* † Neque verò cessio ulla necessaria est, nisi cum extraneus pro debitore solvit Creditori, *l. si cum pecuniam. 3. §. l. ult. C. de privil. fisci.* † Quin & si ponas, minus cautum Creditorem tertium dedisse mutuum pecuniam debitori, quæ primo Creditori soluta sit, nullâ conventionem factâ de pignore, † postea verò debitorem pepigisse, ut in primi Creditoris jura tertius succederet, æquè sanè tum tertius secundo erit præferendus, modo in continenti non ex intervallo pactio secuta sit, *arg. l. 24. §. ult. ff. de reb. autor. judic. possid.* † Siquidem quæ in continenti fiunt, inesse videntur, *l. juris gentium 7. §. quin imo 5. ff. de pact. l. lecta. 40. ff. de reb. credit.*

Ita Domini in causa Hansen Meiffschneiders contra Martin Leibolden zu Löhensommern / Mens. April. Anno 1630. (Verba sent. Daraus so viel zu befinden/ daß Kläger seines Fürwendens ungeachtet / vor Beklagten sich etniger priorität nicht anzumassen/ D. R. W.)

DEFINIT. CXXXVI.

Pignora hodie judicialiter plerumque constituuntur, adeoque exiguus est usus l. fin. C. de jur. dom. impetr.

1 **C**oncessâ facultate vendendi pignoris pacto expresso, dubium vix erit, quin jure istud vendere possit Creditor, & vendendo dominium transferat, *l. si convenerit. 18. l. si necessarias. 8. §. si annua. 3. ff. de pign. act.* † Mora tantummodò debitoris ut interveniat, necesse est, *l. cum solvenda. 4. ubi Dd. ff. de distr. pign. l. si cessante. 7. l. qua specialiter. 9. C. eod. tit.* † Sed etsi de pignoris venditione in contractu nil dictum, nec conventum fuerit, nihilominus si debitor in morâ reperiatur, vendendi jus & facultatem ex ipsâ contractus natura Creditor habet, *dict. l. si convenerit. 18. l. creditoris. 8. l. creditor. 13. ff. de distr. pign. l. 1. C. de pact. pign.* Hartman. Pistor. *part. 3. quest. 18.* † Videat tamen Creditor, ut pignus bonâ fide & solenniter distrahat. *l. qua specialiter. 9. C. de distr. pign.* † ne si aliter agat, emptorem decipiat, à quo tum venditione non obstante, debitor rem suam benè vindicare potest, *l. si priusquam 8. C. de distr. pign. l. 2. C. si vendit. pign. agat.* Hartm. Pist. *part. 3. quest. 19.* † Consistit autem bona fides in eo, ne pignus viliori pretio vendatur, *l. si uxor. 3. C. si vend. pign. agat.* Sed ut venditor in pignore vendendo se gerat, prout paterfamilias diligens in distrahendis rebus suis versari solet, *l. ea igitur. 14. ff. de pign. actian.* † Ad solennitatem verò quondam requirebatur, ut res vendenda publicè præscriberetur, idque debitori prius denunciaret Creditor, *l. Creditor. 4. Codic. de distr. pign.* † Limitavit autem Justin. Imper. pignoris vendendi facultatem,

ita ut Creditor, postquam in morâ constitutus fuit debitor, biennium expectare teneatur, priusquam pignoris venditionem suscipere possit, *l. fin. C. de jur. domin. impetr.* Bart. Bald. Salyc. & Dd. in *l. Creditor. 4. ff. de distr. pign.* † Quamvis alii sanctionem hanc Imperatoris Justiniani in *d. l. fin.* restringant ad foeneratores. † Sed communiter rejecta est opinio hæc, ut post alios, quos allegat, testatur Vincent. Caroc. *de excuss. bonor. part. 2. quest. 7. num. 14.* † Rectius dixerim, Justinianum de eoduntaxat casu fuisse locutum, quando de distractione pignoris nihil conventum est, cum Hart. Pist. *dict. quest. 18. num. 14.* † Quin nec in pignore judiciali dispositio *dict. l. ult.* locum habet, quippe quod post duorum mensium spacium à die captionis rectè venditur, *l. debitoribus. 31. ff. de re jud.* † Quod & verum est, si quis pignus conventionale auctoritate judicis interveniente vendi & sibi in solutum dari curet, Salyc. in *Auth. qui C. de bon. aut. judic. poss.* Anton. Fab. *de error. pragmat. decad. 1. Error. 5. in fin.* Illud quoque certum est, quod pignus judicialia dicatur omne id, quod capitur vigore instrumenti habentis paratam executionem, Bartol. in *l. si & jure 10. num. 3. ff. qui pot. in pign.* Anton. Fab. *decad. 1. Error. 6.* † Ex quo fit, quod cum hodiè in foro Saxonico ex Ordin. prov. instrumenta paratam executionem habeant, nullus vel saltem exiguus sit usus *dict. l. ult. C. de jur. dom. impetr.* benè mōnente Hartm. Pistor. *quest. 18. in fin.*

Ita tractatum in causa Stephani Hanemans zu Dresden / Mens. Jan. Anno 1622.

DEFINIT. CXXXVII.

Ex instrumento garentigato extra processum etiam ordinarium, in bona debitoris judicialiter immisus Creditor pignus reale consequitur.

Creditores in possessionem bonorum debitoris immisus pignus judiciale consequuntur, & pari passu cum hypothecariis ambulant, ita, ut prior tempore potior sit jure, ex Ordin. process. judic. Elect. Saxon. *tit. 44. & 47. quæ b. Const. 28.* hypothecarios præferentem, correxit & immutavit. Andr. Rauchb. *part. 2. quest. 9. num. 39.* Matth. Wesenb. in *parat. ff. de privil. Credit. n. 9.* † Quod nec aliter de jure communi se habet, *l. si & jure 10. ff. qui potior. in pign. l. si decreto. 2. l. cum. Rempublicam. 3. C. eod. l. non est mirum. 26. in pr. & §. 1. ff. de pign. act.* Jac. Cujac. *l. 9. observ. 37.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 68. n. 3. & 4.* Andr. Rauchb. *dict. quest. 9. n. 39.* † At quid, si extra processum ordinarium ex instrumento garentigato, vel ad Principis rescriptum Creditores fuerint immisus? Dubium videntur facere verba *b. Constitut. 28. §. nach ickthes rührten. vers. Dergleichen haben auch die solchen Vorzug/welche auf vorgehenden ordentlichen process. und Recht / die würckliche Einweisung und immision erlanget haben / quæ sanè illis solummodo jus reale tribuunt, qui præcedente processu ordinario immisionem impetrarunt.* † Sed verba captantur Illustrissimi Constituentis, ut demonstrat Berlich. *dict. concl. 68. num. 9. & 10.* & ne quempiam remorentur, satis manifestè disposuit Serenissimus Saxo in Ordin. Proc. judic. *tit. 47. in pr.* ut immisus ex instrumento garentigato, vel ad Principis rescriptum, non minus consequatur pignus reale, ac si processus ordinarius præcessisset. † Rectissime sanè, ne Ordinatio provincialis instrumentis garentigatis, vel aliis scripturis liquidis paratam executionem tribuens, defraudetur effectu, † maxime cum

cum idem obtineat de jure communi, Bartol. *in l. 12. ff. de reb. ant. judic. poss. numer. 11. in pr.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. c. 3. num. 20.* Andr. Rauchb. *part. 2. quest. 9. num. 40.* Dan. Moll. *hic num. 68. & l. 1. Semestr. 25.*

Ita Domini in causa Sebastiani Münchs zu Dreba / Menf. Decembr. Anno 1632. (Verba sent. Habt ihr auff Michael Eloben wegen euer Schuld gellaget / und die gerichtliche immiffion in sein Haus erlanget / wann nun gleichsolches summarischer Weise / und ohne ordentlichen rechtlichen process geschehen / ic. So habt ihr doch nichts desto weniger durch die beschene immiffion ein dingliches Recht bekommen / und mögen euch demnach diejenigen Creditores, so hernach allererst ein Unterpand auffgedachten Elobens Gütern erlanget / nicht vorgezogen werden / B. N. W.)

DEFINIT. CXXXIX.

Sicuti & immiffus ex debito confessato absque productione cautionis.

1 Neque jus pignoris reale denegandum est ei, qui cautione quidem sive Chirographo haud producto, attamen credito in summario processu per confessionem debitoris probato, in bona ejus immittitur, cum negari nequeat, † Confessionem partis esse probationem probatam atque liquidissimam, ac partem haberi sententiae in processu ordinario late, *l. si convenerit. 26. ff. de re judic. l. 1. & 2. ff. de confess.* Quod nec aliter se habet eo casu, quo per testes saltem debitum verificatur, ut bene advertit, Matth. Berlich. *p. 1. concl. 68.* nisi forsitan id contrariari existimaveris verbis *b. Constitut. 28. §. nach ietzberührten / vers. Wäre aber. cum Dan. Moller. hic num. 68. vers. vel testibus probet. & l. 1. semestr. 25. num. 1.* † Sed accipienda sunt procul dubio verba *dict. vers. Wäre aber / de eo casu, quo Creditor nec testes nec cautionem ullam produxit, sed sub- & obreptitiè immiffionem impetravit, ut proinde ad hunc casum nil quicquam inde inferre liceat, Berlich. dict. Concl. 68. num. 11.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. Wann nun gleich solches summarischer Weise / und ohne ordentlichen rechtlichen process, auch ohne Vorlegung richtiges Brieff und Siegels auff des Debitoris Geständniß allein geschehen / ic. So hättet ihr doch nichts desto weniger durch die beschene immiffion ein dingliches Recht erlanget / und mögen euch demnach die jentigen Creditores, so hernach allererst ein Unterpand auff gedachtes Elobens Gütern erlanget / nicht vorgezogen werden / B. N. W.)

DEFINIT. CXXXIX.

Non tribuit executio Creditori pignus, ante immiffionem realem in bona debitoris.

1 Sola immiffio in bona debitoris Creditori pignus tribuit *b. Const. 28. vers.* Die würckliche Einweisung und immiffion erlanget haben. † Ergo ad hoc, ut Creditores illi, qui ex causa judicati, vel instrumento, vel confessione debitoris in possessionem mittuntur, hoc jus hypothecae consequantur, non sufficit interlocutoria & comminatio de mittendo in possessionem, sed requiritur † realis immiffio *l. non est mirum. 26. §. sciendum est. 1. ff. de pign. act. b. Const. 28. & Ordin. process. judic. Elect. Saxon. tit. 47. §.* Es ist aber solches Modest. Pistor. *part. 4. quest. 165. n. 2.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 78. num. 13.* † Dicitur autem Creditor realiter immiffus & bona debitoris possidere, non solum si ea occupet & detineat, sed etiam si resecatum fuerit frustulum ligni è januà, wann ein Spahn ausgehauen / quod solum hodie indicium est factae realis immiffionis, † quamvis & aliis in locis solennitates aliae realem denotent immiffionem, de quibus si constet, ulterius de immiffione realiter facta dubitandum non est, *dict. tit. 47. §.* Es ist aber solches allein von denen Hülfen

zu verstehen / welche würcklich und actualiter durch Aushauung eines Spahns oder andere dergleichen tes des Orts hergebrachte und gewöhnliche Solennitäten ergangen / und nicht nur bloß durch Befehliche oder Comminationes ohne Vollstreckung angeordnet seyn / ic.

Ita Domini in causa Creditorum Christophori Optgens zu Halla / Menf. Jul. Anno 1632. (Verba sent. Zum fünften werden bezahlet Jacob Libolten 8. Thl. wofern er am 3. Junii Anno 1629. die würckliche Hülffe durch Ausschneidung eines Spahns oder sonst in des Debitoris Gütere erlanget. Zum sechsten Marien Gerhards Rodorffs Wittiben 27. Thlr. 17. gr. Vermöge ihres den 7. Septembr. Anno 1629. angelegten und prosequirten Arekts &c.

Et in causa Erasmi Trögers Erben & Conforten contra die Meister des Tschmacher-Handwercks zu Plauen / Menf. Oct. Anno 1630.

DEFINIT. CXL.

Consequitur tamen pignus Creditor, si post interlocutoriam judicis, ante immiffionem realem, debitor ei cesserit possessionem.

1 Non ergo sola comminatio vel indictio executionis, die Ansetzung der Hülffe / ante realem immiffionem factam pignus Creditori tribuit Definit. *praced.* † At quid, si debitor ejusmodi comminationi vel interlocutoriae paruerit, & ante judicialem immiffionem Creditori rem tradiderit, eoque modo Creditor possessionem apprehenderit? † Non **3** certè viderè, cur conventionalis hæc immiffio tam efficax haut esse debeat, ad tribuendum pignus sive jus reale, ac si judicialiter facta esset, cum debitor ad mandatum & comminationem judicis possessionem cesserit, † ac proinde hæc ipsa possessionis cessio pro judiciali immiffione sit habenda, disponente ita Serenissimo Dn. Electore in Ordinat. process. judic. *tit. 47. §.* Es ist aber solches *vers.* Es hätte dann ein Schuldener hierüber *parirt*, und dem Gläubiger sein Gut würcklich eingeräumet / welcher durch die *apprehendirte Possess* gleichfalls ein dingliches Recht erlanget haben soll / ic.

Ita Domini in causa Joachimi und Hansen der Arnste Gläubiger zu Leipzig / Menf. Novembr. Anno 1634. (Verba sent. Zum vierdten Zachariae Grubenern 151 fl. und Lorenz Krebsens Wittiben 160 fl. welchen auff vorgehende Ansetzung der Hülffe der Schuldener Gütere abgetreten und eingeräumet worden / ic.)

DEFINIT. CXLI.

Judex dilationem immiffionis indulgens debitori, non prejudicat Creditori in jure reali per immiffionem ei competituro.

1 Sæpius accidit, ut judex decernens executionem & actu paratus ad immiffionem, alteram dilationem sex septimanarum & trium dierum debitori indulgeat, hæc conditione, ut si ei debitor intra illud spacium creditum non exsolverit, realiter Creditor immittatur: Interim alius Creditor executionem & realem immiffionem simul impetret, *an hic secundus priori preferendus erit?* Etsi hoc primà fronte **2** affirmandum videtur ex verbis *b. Const. 28. §.* nach tezo berührten / *vers.* Die würckliche Einweisung / quae soli reali immiffioni effectum pignoris tribuunt, *Supr. Definit. 139.* † Rectius tamen id negant Dan. Moller. *hic num. 68. & 69. & Modest. Pistor. part. 4. quest. 165.* propterea, † quod Creditor, facto judicialis impeditus, quò minus realiter immittatur, pro immiffio habeatur, & jus reale consequatur, non aliter ac si verè esset immiffus, *l. cum unus 12. §. si prior. ult. cum. l. seq. in pr. ff. de bon. auctor. jud. possid.* Bartol. *in dict. l. 12. & ibi Zafius num. 2.* † Nec enim factum judicis partibus nocere debet, *c. ea qua*

5 *funt à giudice 26. extr. de reg. jur. in 610.* † Haud ineptè quoque dici posset, dilationem hoc casu, sub conditione casuali, si debitor non satisfecerit Creditori, concessam in puncto prioritatis retrahere, juxta naturam conditionis casualis, *l. Titius. 4. ff. quæ res pign. vel hypoth. l. qui balneum. 9. §. amplius. 1. l. potior. 11. §. videamus 1. ff. qui potior. in pignor.*

Ita Domini in causa Ernesti Rapschers contra Jacobum Sichtenheim zu Herzberg/Menf. Febr. Anno 1632. (Verba sent. Das sich Kläger Kraft der erlangten wüchlichen Immission in Hansen Forbergens Gütere/vor beklagten gestalten Sachen nach/weil er vorerst die Hülffe ausbracht/ ohne seine Bewilligung aber dem Debitori zum Ueberflus noch eine Dilation ertheilet worden/einstiger Priorität nicht anzumassen/W. R. W.)

DEFINIT. CXLII.

Ac Creditor in dilationem consentiens, præjudicat sibi in prioritare ex reali immisione competiturâ.

1 **A**lia certè ratio est, si ipsemet Creditor dilationem à debitore petitam annuat, immisionemque realem differri patiatur: Nam si alius interim Creditor executionem, atque simul immisionem realem impetret, quin is præferri debeat, vix ambigitur? † Nec enim tum primus Creditor habet, quod de facto judicis aut damno ullo conqueri possit, sed sibi ipsemet impudet, quod dilationem concedendo, realem immisionem, ac per consequens jus prioritatis sibi inde competiturum impediverit; † non enim damnum intelligitur sentire, quod quis suâ culpâ sentit, *l. quod quis. 203. ff. de reg. jur.*

Ita Domini in causa Sebastian Seidels und Wolff Weidlingen zu Teuchern/Menf. Jun. Anno 1602. (Verba sent. Hat den 15. Januarii jüngst erschienen/von Bastian Seideln etlicher Schulden halber die Hülffe und Immission in George Arnstens Gütere wiederfahren sollen/welche aber dazumal auf teugedachtes Arnstens Witte von gedachtem Seideln eingestellet/und noch bis auff eine Sächsl. Frist erstreckt worden. Ist nun den 3. Febr. hernach und also nach verstoffener Sächsischer Frist/Wolff Weidlingen seiner Schulden halber / die Hülffe/Einweisung und Widerung zugleich auff einmahl in bemelbtes Arnstens Gütere mitgetheilet worden / ic. so wird derselbe obberührtem Seideln in der Bezahlung billich vorgezogen/W. R. W.)

DEFINIT. CXLIII.

Arestum in foro Saxonico jus reale tribuit, ex quo arestantes præferuntur Creditoribus hypothecam posteriorem tacitam vel expressam habentibus.

1 **M**ultum disceptari solet, an arestantes præferantur Creditoribus hypothecam posteriorem tacitam vel expressam habentibus? Et quidem si negativè quis decidere vellet hanc quætionem, † haud certè destitueretur is fundamentis & rationibus, ut demonstrat Andr. Rauchb. *part. 1. quæst. 4.* in quam sententiam etiam inclinat Modest. Pistor. *part. 4. quæst. 162. & quæst. 165.* Matth. Wesenb. *in parat. ff. de privil. Creditor. n. 9.* † Sed nimirum argumenta & rationes eorum procedere possunt de jure communi, ubi arestantibus nullum jus reale & tacita hypotheca tribuitur, ut benè animadvertit Jac. Schult. *in addit. ad Modest. Pistor. dict. quæst. 165. num. 2. in fin.* † At cum in foro Saxonico Arestantes, jus reale & tacitum pignus in bonis debitoris consequantur, *b. Conf. 28. §. Ferner sollen. vers. denen wir auch eine dingliche Gerechtigkeit.* Ordin. process. judic. Elect. Saxon. *tit. 48. in pr.* † quin posterioribus Creditoribus tacitam vel expressam hypothecam habentibus præferri debeant, vix dubium esse potest; † Siquidem natura pignoris est, ut prior posteriori præferatur, *l. 1. l. 11. ff. qui potior. in pignor.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. cap. 2. num. 19.*

& part. 3. cap. 8. num. 53. & seq. part. 1. decis. 137. n. 8. & seqq. Dan. Moller. hic num. 78. & seqq. & lib. 3. semestr. 26. num. 4. & seqq. Christ. Zobel. part. 1. differ. 43. num. 8. † Quod & verbis disertis approbatum est ab Illustrissimo Electore Saxon. *in dict. tit. 48. in pr. vers.* Allen andern Gläubigern/die erst nach ihnen stillschweigende oder ausdrückliche Verpfändung oder Hülffe erlangen/mit der Bezahlung vorgezogen. *Et. tit. 44. §. alle diese Gläubiger/ ic.*

Ita Domini in causa Joachimi und Hansen Arnsts Gläubiger zu Leipzig/Menf. Nov. Anno 1634.

Et in causa Barthel Hertels Gläubiger zu Leipzig/Menf. Sept. Anno 1635.

DEFINIT. CXLIV.

Inter arestantes reliquis præfertur, qui prius ratione hora, atque momenti jus reale impetruit.

1 **J**us reale & tacitum pignus acquirunt arestantes ab eâ ipsâ horâ, quâ primum arestum imposuerunt, atque legitime illud prosecuti sunt, *b. Conf. tit. 28. §. Ferner sollen. vers. von der Stunde anzufangen/ & process. judic. tit. 48. in pr. vers. von dem Tage und Stunde an/ da sic erstlich den Kummer schriftlich angelegt / Dan. Moller. hic num. 78. Andr. Rauchb. part. 1. quæst. 4. n. 1. & seq. Matth. Coler. de proc. execut. part. 3. cap. 11. num. 35. & 39.* † Cui consequens est, circa arestantium prioritatem rationem temporis habendam esse, ita ut is, qui prius judicem pro aresto sibi decernendo adivit & impetruit, alteri præferatur, † scilicet quia prior tempore potior est jure, *cap. qui prior. 44. de reg. jur. in 610. l. 1. & l. 11. ff. qui potior in pignor.*

Ita Domini in causa Creditorum Petri Antonii Dreslers zu Leipzig/Menf. Majo Anno 1626. (Verba sent. Diese werden in gefasster Ordnung alle als Arestanten bezahlt/ jedoch anderer Gestalt nicht/als wann dieselbe zuvor / ob eines und des andern Arrest der angegebenen Stunde und Moment nach vor dem andern angelegt/auch alle wege zu gebührender Zeit renoviret / und zu welcher Stunde solches geschehen/richtig darthun und bescheinigen werden/ ic.)

Item in causa Mathæi Friebens Gläubiger zu Leipzig/Menf. Mart. Anno 1619.

Et in causa der Knodlochschen Gläubiger/Menf. Majo, Anno 1623.

DEFINIT. CXLV.

Petenti arestum non nocet mora judicis, si alius interim hoc impetret.

1 **I**nferre hinc licet, si judex pro aresto decernendo imploratus, Creditorem post aliquod tempus redire jubeat, interim verò alius Creditor arestum impetret, hoc priori neutiquam nocere, sed eum omnino posteriori præferendum esse, cum Dan. Moller. *lib. 3. Semestr. 44. num. 10. & seqq. & Dom. Arum. lib. 2. decis. 7.* † Nempè, quod circa prioritatem, etiam horæ & puncta temporis attendantur, *Defin. preced.* Neque objicere hic licet, primum Creditorem nec arestum, nec jus reale unquam fuisse consecutum, † cum aliud sit ipsum arestum, aliud promissio de aresto decernendo, perinde atque aliud est factum, aliud verò promissio de faciundo, *l. 1. C. de pact. Gloss. in l. in bone fidei 7. §. si tamen 1. ff. de eo quod cert. loc.* † Quemadmodum in simili ad evitandam pœnam Edicti de in jus vocando, non sufficit veniam petitam fuisse à Præatore, nisi impetrata sit, *l. 2. junct. Gloss. in verb. petita. C. de in jus vocand.* † Siquidem eo ipso dum judex primo Creditori arestum non denegavit, sed eum redire jussit, arestum videtur concessisse, non autem se concessurum promississe, † quamvis & hoc fecisset, non tamen sine summâ injuriâ alterum intervenientem prio-

ri præferre potuisset, ut bene animadvertit Dan. Moller. *dist. cap. 44. num. 20.* Non enim in concursu Creditorum gratificationi locus est, nec factum aut mora iudicis ulli Creditori obesse debet, *c. ea qua sunt à iudice. 26. de reg. jur. in 6to.*

Ita Domini in causa Creditorum Nicolai von Dülßen zu Leipzig/Mens. Octobr. Anno 1626, (Verba sent. Diese Gläubiger alle/werden als Arestanten/, jedoch wann zuvor Hans Koch beschreiben würde/ daß er zu angegebener Zeit und Stunde seinen Arest angelegt/oder doch nur deswegen Ansuchung gethan/ihm aber der Richter wieder zu kommen gebieten/in gesagter Ordnung billich bezahlet/1c.)

DEFINIT. CXLVI.

Pro rata simul admittuntur Arestantes, si unâ die, vel horâ arestum impetraverint, de momento autem prioritatis constare nequeat.

Accidit sæpè, ut plures simul Creditores unâ die, atque etiam quandoque unâ horâ petant arestum, nec tamen de momento temporis, quisnam primus vel secundus fuerit, appareat, vel quod ipsimet simul iudicem convenerint, vel momentum negligentia aëuarii in iudicio assignatum non fuerit, quo casu acerrimè disputari solet de prioritare. † Sed neuter alteri nocet: Admittendi enim sunt omnes simul pro ratâ. † Nam quod in genere de Creditoribus hypothecam vel jus reale prætendentibus dispositum reperitur, ut nempe si de horum prioritare nequeat constare, omnes simul pro ratâ admittantur *b. Const. 28. §. Nach tego berührten vers. und da zwo Verpfändungen/ & Ord. process. judic. Elect. Saxon. tit. 44. §. Da auch ihrer zween; id apposita ad † arestantes in specie accommodare licet.*

Ita Domini in causa Hansen Rigens Gläubiger zu Leipzig/Mens. Octobr. Anno 1635. (Verba sent. Zum dritten werden Walthasar Waldreich 186. Reichsthaler 8. Gr. und Hansen Erden 219. Reichsthaler 6. Gr. 7. Pf. weil ihre Aresta einen Tag und Stunde angelegt/zugleich bezahlet/1c.)

It. in causa Creditorum Jeremie Trimmers zu Annaberg/Mens. Jan. Anno 1634. (Verba sentent. Und, werden demnach George Königen und Abraham Hoffmannen (weil nicht zu befinden/daß unter diesen beyden einer vor dem andern der Stunde und Zeit nach eine Erstigkeit erlanget/) zugleich/iedoch pro rata ihre Forderungen unter sich zu vertheilen/billich gefolget/W. N. W.)

Item in causa Pauli Kesslers Gläubiger zu Reichenbach/Mens. Decembr. Anno 1628. (Verba sent. Zum vierdten des Schuldeners Wittib 149. fl. Jobst Wegscher 100. Rthl. Pauli Müller 26. fl. weil diese drey Gläubiger auff einen Tag ihre Aresta angelegt/und nicht zu befinden/welcher vor dem andern der Stunde nach eine Priorität erlanget/1c.)

DEFINIT. CXLVII.

Pro debito etiam in diem & nondum exigibili arestantibus jus reale & prioritatis competit.

Cum duo Creditores aresta impetrassent, unus verò, qui prior erat, debitum in diem prætendebat, disceptabatur: *num illi prioritatis competeret?* Etenim quia debitum non erat purum, sed infra certum tempus demum exigibile, † intempestivè & contra leges arestum ab ipso petatum videbatur, per *l. pen. §. Creditor. 2. l. Fulcinius. 7. §. si in diem. 14. ff. quib. ex caus. in poss. eat.* & † obstabat quoque ei exceptio plus petitionis tempore, *c. un. verb. tempore plus extr. de plus petit. l. 40. ff. ad leg. Aquil. §. temporales. 10. inst. de except.* † Respondetur tamen, iste, si ante diei adventum non admittendus esset, fieri posse, ut interim totum debitoris patrimonium exhauriretur, & ita jus hypothecæ, quod ex vi aresti consecutus fuerat, ei prorsus inuile sit futurum, quod dici non debet, † cum vigilantibus jura subve-
niant, non dormientibus, *l. pupillus. 24. ff. qua in fraud. credit.* † Atque per id obtinebat, ut Domi-

ni prioritatem ei concedendam esse pronuaciarent, vel saltem ratione sui interesse, ex quo ipso etiam arestum pro debito in diem impetratum subsistebat: † ut proinde parum obstent text. in dict. *l. Fulcinius*

7. §. si in diem. 14. l. pen. §. creditor. 2. ff. ex quib. caus. in poss. † Loquuntur siquidem illi de Creditoribus non obtendentibus aliquod interesse, quare videlicet petant debitum ante diem; Atque ita ad casum præsentem, quo Creditori periculum creatur, ex morâ nil inde inferendum videtur. † Idque tantò minus; quantò certius est, ratione debiti etiam ante diem, ex causâ, ad hoc ut idoneè caveatur, agi posse *l. quasitum. 14. ff. de pign. & hypoth. l. si ab arbitro. 10. l. inter omnes. 2. ff. qui satisd. cog. l. in omnibus. 41. ubi Dd. ff. de judic. Petr. Heig. part. 2. quest. 7. num. 100. Matth. Coler. de process. execut. part. 2. cap. 3. num. 115.*

Ita Domini in causa Creditorum Barthel Hertels zu Leipzig/Mens. Septembr. Anno 1635.

Et in causa der Dvigschawischen Gläubiger/Mens. Nov. Anno 1623.

DEFINIT. CXLIX.

Venditâ re oppignoratâ, Creditores in pretio arestum impetrantes, præferuntur hypothecariis anterioribus.

In bonis equidem oppignoratis quin arestantes posteriores nullum jus prioritatis habeant, nemo ambigit, quia inter hypothecarios pariter atque arestantes prior tempore semper etiam potior est jure, ut demonstravi *Supr. Defin. 110. Ordin process. judic. Elect. Saxon. tit. 44. §. Alle diese Gläubiger.* † At quid, si venditis bonis hypothecariis in pecuniâ inde redactâ alii Creditores arestum impetraverint? † Sanè, si hypothecarii non in universis debitoris bonis, sed specialem duntaxat in bonis distractis hypothecam fuerint consecuti, arestantes iis vel propterea præferendos existimaverim, quod in pretio ex bonis hypothecariis redactis, priores tempore sint, ac primò jus reale in pecuniâ obtinuerint, ut & hic merito locum habeat regula, qui prior tempore, potior jure, *c. qui prior. 54. de reg. jur. in 6to. dist. tit. 44. §. Alle diese Gläubiger.* † Nisi quis dicere ausit, pretium ex bonis hypothecariis redactum naturam bonorum venditorum induere, ac onus hypothecæ assumere; † Quod tamen falsum est. Non enim pretium loco rei succedit, nec consequenter reliqui Creditores hypothecarii in hoc pretio quicquam juris habent, Anton. Neguz. *in tract. de pign. part. 5. membr. 1. num. 48. Andr. Gail. 1. de pign. observ. 11. num. 3.*

Ita Domini in causa Andreæ Zoberi zu Herzberg/Mens. Majo Anno 1621 (Verba sent. Ob wohl Martin Froncisen sein Haus gegen einer gewissen Geld-Summen Christoph Schneider allbereit vor 6. Jahren unterpfändlichen eingesetzt/dahero derselbe in der Zahlung vor euch eine Priorität zu haben gemenner/dieweil ihr aber dennoch als der Debitor bemeldtes Haus verlaufft/so bald die Kauff-Gelder mit Arest beschlagen/und aber in denselben gedachter Schneider keine hypothec jemals erlanget/1c. So werdet ihr auch eurer Forderung wegen vor ihme billich befriediget/W. N. W.)

CLASSIS QUARTA.

In qua referuntur Creditores, personale solummodo privilegium habentes.

DEFINIT. CXLIX.

Creditores personaliter privilegiati, omnes simul, sed pro rata admittuntur.

In quarta classe posuit Illustrissimus Saxo Creditores personale privilegium habentes, eosque Chirographariis saltem præferri jusit, *l. Constit. 28.*

5. folgendes. Ordin. process. judic. tit. 49. in pr. Dan. Moll. hic num. 82. Joh. Köppen. decis. 28. num. 39.
2. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 4. num. 29. † Sed quid, si plures personaliter privilegiati concurrant? Nulla tunc prioritatis habenda est ratio, sed pro rata cuiusque debiti omnes sunt admittendi, l. privilegia. 32. ff. de reb. autor. jud. possid. b. Const. 28. in fin. Matth. Wesenb. in parat. ff. de privil. Creditor. n. 6. Andr.
3. Gail. l. 2. observat. 25. num. 11. & seqq. † Quod verum puto, etiam si Creditores personales præterant titulum diversum sive causam debendi aut etiam diversa privilegia, propter generalitatem verborum, in hac Const. 28. §. ult. in fin. Ohne Unterscheid der Zeit. † quantumvis aliter sentiat Matth. Berlich. part. 1. concl. 70. num. 28.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Diejenigen Creditores aber / so allein personaliter privilegirt seyn / werden zugleich pro rata ohne Unterscheid der Zeit befriediget / B. R. W.)

DEFINIT. CL.

Deponenti competit privilegium personale etiam de jure communi, ratione rei depositæ, qua non amplius extat in bonis depositarii.

1. **D**ubium non est, in foro Saxonico, quin ratione rei depositæ in bonis depositarii non amplius extantis, competat privilegium personale deponenti, propter sanctionem Electoralem manifestam, in Ordin. process. judic. tit. 49. in pr. vers. Und wird hierunter. † Sed nec de jure civili res aliter se habet, per text. in l. si ventri. 24. §. in bonis. 2. ff. de reb. autor. jud. possid. Dan. Möller. l. 1. Semestr. 26. num. 3. Ludov. à Pegver. decis. 38. num. 12. Joh. Köppen. decis. 28. num. 44. † Non enim concedendum est deponenti jus tacite hypothecæ, unà cum privilegio prælationis, ut sentit Joh. Mich. Beuther. de jur. pralat. part. 2. cap. 13. & 14. ubi ratione rei depositæ non amplius extantis, deponentem etiam fisco, & doti mulieris præfert, per text. in l. si boni-nem 7. §. quotiens. 2. ff. de possid. † qui dict. l. 24. §. 2. ff. de reb. autor. judic. possid. è diametro adversari videtur. † Sed conciliat hosce textus Zas. in dict. l. 24. per distinctionem inter privilegia realia & personalia, ita ut illis quidem posterior sit deponens juxta dict. l. 24. † his autem potior & prior, dict. l. 7. Rectius dixerim † in dict. l. 7. rem depositam adhuc extitisse, quo sanè casu jus hypothecæ deponenti competere, tantum abest me negare, † ut etiam omnibus aliis Creditoribus quibuscunque privilegiatis, deponentem præferendum, ac jure domini rem extantem vindicare posse statuerim, Supr. Defin. 15. l. 38. vers. hanc enim & seq. ff. de pecul. l. 31. §. 1. ff. de reb. Credis. Ordin. process. judic. Elect. Saxon. tit. 49. in pr. vers. Datum wann einer etwas bey einem deponiret.

Ita Domini in causa Creditorum R. G. zu P. an die Regierung zu Cassin/Menf. August. Anno 1632. (Verba sent. Nach diesen hypothecariis werden bezahlet noch vor den Chirographariis / Michael von Holzen 450. fl. deponirte Gelder / so der Schuldner zu sich genommen / ic.

DEFINIT. CLI.

Necessarium sive judiciale depositum arrestantibus & hypothecariis præfertur.

1. **A**T verum est hoc saltem in deposito voluntario ac extrajudiciali: Cæteroque, si quis per scriptum principis vel mandatum judicis, pecuniam apud judicem deponere jussus fuerit, is certè non modò privilegium personale habet, † sed etiam arrestantibus præferri debet, ex dispositione manifestà Illustrissimi Electoris in h. Const. 28. §. Ferner sollen

nach dem. Ordin. process. judic. tit. 49. in pr. vers. Daß doch solches allein. † At num etiam hypothecariis? † Ita omnino puto, sive expressam sive tacitam hypothecam habeant, quia hodiè arresta cum hypothecis pari passu ambulant, neque extra temporis prioritatem ulla prærogativa hypothecariis concessa est, Supr. Defin. 100. † Idque eò magis, si rationem sanctionis Electoralis pensaverimus, quæ in eo potissimum consistit, quod depositum necessarium in judicio factum propter autoritatem magistratûs propius accedat hypothecæ judiciali, quam nudo ac simplici credito: † Ex quo porrò sequitur, deponentem etiam in necessario deposito præveniri de arrestantibus & hypothecariis prioribus, cum temporis prærogativa nullibi hoc casu fuerit expressè sublata, † quamvis dissentiat Matth. Berlich. part. 1. concl. 69. num. 4.

Ita Domini in causa Hansu Ulmans Gläubiger ad consultationem VVilhelmi Pistoris, Mensè Decembr. Anno 1629. (Verba sent. Zum vierdten werden bezahlet 20. fl. 4. gr. 5. pf. Gerichtliche depositen Geldere / so der Schuldner / als er Richter worden / zu sich bekommen. Zum fünfften Bürgermeister Hans Grenlich 150. fl. vermöge seiner hernach erlangten hypothec, &c.)

Et in causa Jigen Wöhrens Gläubiger zu Lengefeld/Menf. Mart. Anno 1629.

DEFINIT. CLII.

Quicquid alimentorum nomine debetur, privilegium est, & Creditis Chirographariis præfertur.

Personale quoque privilegium habent alimenta in concursu Creditorum, quæ propterea alia Chirographaria credita præcedunt h. Const. 28. §. Ferner sollen. Ordin. process. judic. tit. 49. §. Alles was zu milden Sachen. † nec refert an pauperi, an verò diviti debeantur, l. cum hi. 8. §. nihil autem interest. 7. ff. de transact. Matth. Berlich. part. 1. concl. 69. num. 7. Martin. Coler. in tract. de aliment. l. 2. c. 7. num. 3. & seq. † Attamen pingviori gaudet jure alimenta, si annuatim ex certo fundo veniant præstanda, quippe quorum nomine non solum personale privilegium, sed & tacitam hypothecam competere, probavi Supr. Defin. 54.

Ita Domini in causa Georgii Wöhrens zu Remitz/Menf. Febr. Anno 1634. (Verba sent. So wird eurer Tochter Rind / von ihrer Mutter Einbringen der dritte Theil an statt seiner gebührenden legitimen von berührtem Gute / vor allen andern Gläubigern / so kein ältere ausdrückliche Verpfändung darauff erlanget / billich entrichtet und abgestattet / so viel aber die ausgemachte aliment und Ziehe-Geldere anlanget / so wird es derowegen allein dem Chirographariis vorgezogen / B. R. W.)

DEFINIT. CLIII.

Reliquis etiam Chirographariis præferuntur, qui pecuniam gratis, & sine usuris mutuo dederunt.

Concessit quoque privilegium personale Saxo Illustrissimus Creditoribus iis, qui pecuniam gratis & sine usuris debitori mutuo dederunt, eosque reliquis chirographariis præferri jussit in Ordin. process. judic. tit. 49. §. Wann auch etner / † Rationem si quaiveris, procul dubio ea consistit in odio usurarum, ut si nullà lege, attamen prioritatis privilegio, homines ad charitatem Christianam & tantum gratuitum invitarentur.

Ita Domini in causa Creditorum Sigismundi à Rüdpschin zu Jubbem/Menf. Octobr. Anno 1632. (Verba sent. Und wann wird auch vor allen andern Chirographariis bezahlet und abgefunden Maria von Rüdpschin wegen ihrer vorgestreckten 250. fl. wofern sie solche dem Schuldner ohne Zins geliehen / ic.)

DEFINIT. CLIV.

Præferendus est Chirographariis aliis Venditor in residuo pretii, qui sibi de jure pignoris non profpexit.

- 1 **R**arissime venditores bonorum immobilium, absque expressâ hypothecæ constitutione vel reservatione domini, res suas distrahere solent, eoque modo in tantum sibi prospiciunt, ut reliquis creditoribus omnibus præferantur, ut dixi *Supr.* Defin. 20. & 21. † At si hoc non fecerint, post traditionem factam non habent, quod adversus reliquos Creditores hypothecarios præterequeant; 2
3 Quin nec avocare possessionem possunt, nec in eam ipsam rem exercere quasi Servianam, non magis quàm in cæteras res emptoris, si de pignore conventum haud fuerit, *l. i. pr. ff. de pignor.* Anton. Fab. in *Codic. lib. 8. lit. 8. tit. 7. defin. 6. n. 2.* † Ex singulari nihilominus favore & gratiâ Saxo Illustrissimus personale privilegium concessit venditoribus in residuo pretii, qui habitâ fide de pretio rem venditam emptoribus tradiderunt, nec sibi de jure prioritatis prospexerunt; † Ex quo saltem Chirographariis reliquis præferuntur, *Ord. process. jud. tit. 49. §. ingleischen. ult.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 70. n. 5.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 2. c. 3. n. 468.*

Ita Domini in causa Georgii Grüllers Erben zu Sornstg/ Menſe April. Anno 1633. (Verba ſentent. Da nun George Grüllers Kinder und Erben bey Verkaufung des väterlichen Guts das dominium oder eine hypotheck biß zu vollständiger Bezahlung des Kaufgeldes ihnen vorbehalten / so werden sie nebenst den väterlichen Creditoren vor den andern Gläubigern und hypothecariis billich befriediget. Da sie aber dergleichen ihnen nicht vorbehalten / haben sie vor andern Creditoren, ausserhalb den Chirographarien, keinen Vorzug / B. R. W.)

Et in causa Creditorum Jacobi Spaltensens zu Leipzig/ Menſe Decembr. Anno 1636. (Verba ſent. Nach den hypothecariis wird auch vor allen Chirographarien bezahlet der Vorgesellter wegen 33. Reichsthaler vor verkaufftes Bier / zusammen denen davon auffgelassenen Zinsen /c.)

DEFINIT. CLV.

Competit etiam personale privilegium iis, qui ad rem emendam credunt pecuniam absque constitutione hypotheca in re emptâ.

- 1 **P**lenissime sanè prospectum est Creditoribus, qui ad rem aliquam emendam, pecuniam mutuò dantes expressè sibi hypothecam in re illâ constitui faciunt: † Præferuntur nimirum hi reliquis Creditoribus etiam hypothecam anteriorem tacitam sive expressam habentibus. *Ausb. quo jure. C. qui potior. in pign. Novell. 136. cap. 3.* † Sed jus hoc hypothecæ atque prælationis non competit iis, qui ad rem emendam credentes pecuniam, de hypotheca sibi expressè haud prospexerunt, ut dixi *Supr.* Defin. 108. Joh. Sichard. *in l. licet. 7. num. 8. C. qui potior. in pign.* Andr. Rauchb. *part. 1. quest. 5. num. 8.* † Non tamen omnis prioritatis hi sunt expertes, sed competit iis privilegium personale ex eo solum, quod ad emptionem rei pecuniam mutuò dederint, quod effecit, † ut saltem Chirographariis præferantur, per text. *in l. quod quis. 43. ff. eod. tit.* Hartman. Pistor. *part. 3. quest. 15. num. 13.* Andr. Rauchbar. *dit. quest. 5. numer. ult.* Johan. Köppen. *decif. 28. num. 27.*

Ita Domini in causa Hartmanni Jengens zu Uttenhausen/ Menſe Martio. Anno 1635. (Verba ſentent. Diweil aber dennoch aus begehrteter obligation nicht zu befinden / daß ihr euch bey solchem darlehen ein Unterpſand ausdrücklichen Gütern eines dinglichen Rechtens/ uñ ius prælationis vor den hypothecariis nicht anzumassen / ihr werdet aber gleichwohl den andern Chirographariis in der Bezahlung billich vorgezogen / B. R. W.)

Carpz. Definit. Vol. I.

DEFINIT. CLVI.

Non habet privilegium personale Collegium in bonis Collega, etiamsi quid debeat ei ex ratiociniis Collegii.

- 1 **N**on desunt equidem, qui Doctoribus & Scholaribus in debitis studiorum causâ factis, personale tribuunt privilegium, eosque aliis Creditoribus non solum Chirographariis, sed etiam hypothecariis anterioribus præferri volunt. Jafon. *in l. dotium causa. 1. ff. solut. matr. num. 51. vers. & pondera quod.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 66. num. 61. & concl. 70. num. 22.* Rebuff. *de privil. Schol. privil. 118.* Joach. à Beuß. *in l. admonendi 31. ff. de jurejur. numer. 968.* † Sed absque fundamento: Nullibi enim in jure hoc quicquam statutum reperitur; Ergò nec temere absque juris autoritate id asseverandum est, *l. dissentientis 5. C. de repud. Novell. 2. c. 3. c. 15. qui in Ecclesiâ. 18. in fin. pr. de sent. excomm. in 6to.* † Multò minus verò collegio opificum ulla est indulgentia prærogativa præ aliis Creditoribus, in bonis Collegæ, qui ex ratiociniis quid debet, cum nec jura de hoc quid disposuerint. † Et certè privilegii personalis ea est natura, ut sicuti personam privilegiatam non egreditur, *l. quia tale 13. ff. sol. matr. l. ex pluribus. 42. ff. de administr. tutor.* † Ita nec ad casus alios haud expressos extendatur, Anton. Fab. *in Codic. l. 1. tit. 2. defin. 10. num. 4.*

Ita Domini in causa des Tuchmacher = Handwercks zum Hoff/ Menſe April. Anno 1583. (Verba ſententiz: Ob er nun gleich auch obg. meldtem Handwerck in gehaltener Rechnung 300. fl. schuldig verblieben: So ist doch vielgemeldtes Handwerck eintger priorität sich anzumassen nicht beſugt / sondern wofern ſeine Gütere zu Bezahlung aller ſeiner Schulden nicht zureichen / so würde dasselbige ſeines auſsenſtändigen Meſſis / nach denjenigen / so cusdrückliche Verpfändung / und dingliche Gerechtigkeit haben / nebenst andern Chiragraphariis pro rata ihrer Schuldforderung / billich bezahlet / B. R. W.)

DEFINIT. CLVII.

Non debentur liberi debitoris ex ejusdem bonis alimenta, antequam Creditoribus omnibus fuerit satisfactum.

- 1 **M**emini, in concursu Creditorum, liberos debitoris obæratu omni spe hereditatis paternæ sibi adempta, sæpius alimenta petiisse ex bonis debitoris, quibus etiam annuendum quidam ex dominis putarunt, † vel saltem ex æquitate & judicis officio, ne liberi fame perirent. Anton. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 9. defin. 20. num. 2.* † Sed vereor ne æquitas hæc cerebrina potius sit, quàm ullo jure fundata, cum bona patris ad liberos non deveniant, antequam Creditoribus satisfactum fuerit. † Scilicet, quia bona dicuntur, quæ deducto demum ære alieno supersunt, *l. subſignatum. 39. §. 1. ff. de V. signif. l. in imponenda. 6. l. Successores. 16. C. ad Leg. Falcid.* † Ergò nec alimenta liberis erunt præstanda, siquidem ubi bona non debentur, frustra ex eis petuntur alimenta, † sublato enim principali tollitur omne accessorium, *l. cum principalis. 178. ff. de reg. jur.* Joh. Petr. Surd. *in tract. de aliment. tit. 9. quest. 38. num. 3.* † Et cum legitima liberis non debeatur, priusquam satisfactum fuerit Creditoribus, *l. Papinianus. 8. §. quarta. 9. ubi Dd. ff. de inoff. testam. Bald. in l. ult. §. in computatione. 9. C. de jur. delib. utiq;* nec alimenta ante exsolutionem æris alieni peti poterunt; † Valet enim argumentum à legitima ad alimenta, Ferd. Vassiquius *in tract. de Success. creat. lib. 2. §. 20. requisit. 42. n. 341.* Surd. *de aliment. tit. 9. quest. 2. n. 2.*

Ita tractatum in causa liberorum Georgii Köthens/ contra ejusdem Creditores zu Pehntg/ Menſe Majo. Anno 1634. (Verba ſentent. Ehe und zuvor nun die ſämmtlichen Gläubiger ihrer Forderung wegen befriediget / ſeyn des Schuldeners Kinder / wñfern igo gedachte Gläubigere aus Gutwilligkeit

Zeit bey ihnen nichts thun wollen/einiges Zucht-Geld und all-
ments zu fordern nicht berechtiget/ V. N. W.)

CLASSIS QUINTA.

In qua veniunt Chirographarii.

DEFINIT. CLVIII.

*Chirographarii indifferentes omnes simul pro ra-
tâ admittuntur.*

- 1 **P**ostquam omnes Creditores hypothecarii & pri-
vilegiati sua Credita receperunt, sequuntur ul-
timò Chirographarii, qui omnes æqualiter, nullo
temporis vel quantitatis habito respectu, pro ratâ
portionem concurrunt & admittuntur, *l. cum tibi. 10.*
C. qui potior. in pignor. l. 12. §. 2. ff. eod. tit. b. Const. 28.
in fin. vers. Und letzlichen. Ordin. process. judic. *tit. 50. in pr.* Dan. Moll. *hic num. 84. & seqq.* Matth.
Welenb. *in parat. ff. de privil. Creditor. n. 9.* Andr.
Rauchb. *part. 1. quest. 4. num. 29. sub fin.* Jac. Schult.
in addit. ad Modest. Pist. part. 3. quest. 129. n. 22. An-
ton. Fab. *in Cod. lib. 7. tit. 32. Defin. 3.* Joh. Mich. Beu-
ther. *in tract. de jur. pralat. part. 1. cap. 79. & seq.* † Etti
verò in concursu Chirographariorum, cognatis Cre-
ditoribus concedatur prærogativa præ aliis, *in l. 1. ff.*
de priv. Credit. ex quo Creditor, qui est frater, patru-
us, avunculus &c. propter naturalem conjunctio-
nem, reliquis Creditoribus extraneis venit præferen-
dus, Joh. Mich. Beuther. *de jur. pralat. part. 1. cap. 63.*
3 † hoc tamen in foro Saxonico observatum non me-
mini; † quin potius obloquitur generalitas verbo-
rum in *dist.* Ordin. process. judic. *tit. 50. in pr. vers.*
4 *pro ratâ & quantitate eines jeden Schulds/ ic.* quæ
cum indefinitè loquantur, iisdem quoque cognatos
Creditores comprehendi, vix negari poterit, *arg. l. 1.*
§. generaliter. 1. ff. de legat. præstand. 1. §. ff. de publ. in
rem. action.

Ita Domini in causa der Reuterischen Gläubiger zu Leipzig/
Mens. Sept. An. 1620. (Verba sent. Nachfolgende Gläubiger
aber als N. N. N. N. ic. werden als Chirographarii ohne Un-
terscheid der Zeit billich befriediget/ und auffn Fall die Nitter-
liche Erbschaft zu ihrer vollständigen Bezahlung gänzlich
nicht zureicht/ ist ein jeder unter diesen Gläubigern/ pro rata
an seiner Forderung etwas schwinden und fallen zu lassen
schuldig/ ic.)

Et in causa der Apeltischen Gläubiger zu Leipzig/ Mens. Ma-
jo, Anno 1627. (Verb. sent. Nach diesen werden die nachfol-
gende Gläubiger als Chirographarii ohne Unterscheid der Zeit
befriediget/ ic.)

DEFINIT. CLIX.

*Chirographariorum appellatione continentur quoque
Creditores ii, qui per confessionem debitoris vel
testes sua credita probant.*

- 1 **Q**uid verò, si Creditores Chirographa sive cauti-
ones non habeant, attamen credita sua alio
modo, veluti per testes, aut confessionem debitoris
2 probent: † Et hosce Chirographariorum appella-
tione comprehendi existimaverim, ita scilicet, ut
cum iis, qui cautiones sive chirographa producant,
3 simul admittantur: † Cum hac classe ultimâ jure
eos Creditores venire velint, qui nullo privilegio vel
jure hypothecæ nituntur, nudaque ac simplicia cre-
4 dita petunt. † Quò & faciunt verba manifesta Il-
lustrissimi Saxonis in *b. Const. 28. §. ult. vers.* Und
letzlichen die Chirographarii, welche allein Brieff und
Siegel/ oder andere Nachrichtung ihrer Schulden
5 halben vorzulegen haben. † Quæ verba etiam re-
petuntur in Ordin. process. judic. *tit. 50. in pr. vers.*
So werden dann erst/ ic.

Ita Domini in causa der Knoblochischen Gläubiger/ venti-
latâ in Prætorio Lipsiensi, Mens. Majo, Anno 1623. (Verba
sent. Nach diesen werden Witt Wöttcher/ oder nunmehr seine
Kinder/ der ihnen von den Knoblochischen Erben gestandener
Schuldforderung der 938. Fl. 20. Gr. 1. Pf. unangesehen sie

dieselbe mit Documenten oder sonst nicht beschleunigen/ noch
Verbringen können/ nebenst andern Chirographarien &c. oh-
ne Unterscheid der Zeit befriediget/ wosfern aber tzo ermeldte
Chirographarii ihre vollkommene Bezahlung nicht erlangen
wöchten/ seyn dieselben ein ledweder pro rata an seiner Forder-
ung etwas fallen und schwinden zu lassen pflichtig/ ic.)

Et in causa Witt Wöttchers Gläubiger zu Leipzig/ Mens.
Decembr. Anno 1620.

DEFINIT. CLX.

*De jure communi in Concursu Creditorum, unâ
cum sorte etiam usurae sunt adjudica-
canda.*

Jure prælationis & hypothecæ sibi competentis, 1
Creditor quilibet non solum sortis, sed etiam u-
surarum ratione gaudet, adeoque non tantummo-
do in sorte principali, sed etiam in usuris licitis lo-
cum habet regula vulgata: † qui prior tempore, 2
potior quoque est jure, & unâ cum sorte Creditori-
bus justo ordine positus usuræ adjudicari debent, per
text. in *l. Lucius Titius. 18. ff. qui potior. in pignor. l. si
plures. 9. §. ult. ff. de pact.* Hartman. Pistor. *part. 3.*
quest. 14. num. 24. Anton. Neguz. *de pign. part. 5.*
membra. 2. num. 10. Johann. Köpp. *decis. 18. num. 11.*
Matth. Berlich. *part. 1. concl. 66. num. 8.* Joach. Myn-
sing. *cent. 1. observat. 59. in pr.* Dan. Moller. *lib. 1. Se-
mestr. 28. num. 2. vers. deinde & illud.* † Nemppe, 3
usuræ sunt accessio Sortis & debiti principalis, ac
propterea eodem jure censerî debent, *c. accessori-
um. 42. de reg. jur. in 6to.* † Ex quo fit, quod sortem 4
pariter atque usuras eodem libello petere, eadem-
que sententia terminare liceat, secundum tradita
Anton. Fab. *in Codic. lib. 7. tit. 18. defin. 22.*

Ita Domini in causa Hansen Georgen von Stenssch/ Men-
se Julio, Anno 1632. (Verba sentent. Ob nun wohl zu
der sämtlichen Gläubigere Bezahlung die vorhandene Gü-
ter nicht zureichen/ da aber dennoch des Orts das gemeine
Königliche und nicht das Sächsische Recht bräuchlich wä-
re/ dafür es sich aus eurer Frage ansehen lässet/ ic. So wöch-
ten die prioritätischen Gläubigere die Zinsen fallen zu lassen/
wider ihren Willen nicht gedrungen werden/ sondern es wä-
ren ihnen dieselbige neben denen Capitalten oder Hauptsum-
men ihrer Ordnung billich befriediget/ ic.)

Et in causa Creditorum Georgii Alsdorffs zu Frankfurt an
der Oder/ Mens. Decembr. Anno 1634.

DEFINIT. CLXI.

*In foro autem Saxon. non adjudicantur usurae in
concursu Creditorum, antequam omnibus, etiam
Chirographariis, de sorte satisfactum
fuerit.*

AT in foro Saxonico aliter se res habet, neque in 1
concursu Creditorum usuras quantumvis lici-
tas, nempe quincunces, priusquam omnibus etiam
Chirographariis ratione sortis satisfactum fuerit,
adjudicari, vult Illustrissimus Saxo, in Ordin. Tor-
genf. *de Anno 1583. sub tit.* Von Wucher/ wu-
cherlichen Contracten/ ic. §. Jedoch/ wann eines
Schuldners/ & in Ordin. process. judic. *tit. 50.*
§. Es ist aber auch hierbey/ vers. der Zinsen aber.
Dan. Moller. *hic numer. 64.* Matth. Coler. *de pro-
cess. exant. part. 1. cap. 10. numer. 112. & seqq.*
Marth. Berlich. *part. 1. conclus. 66. num. 9.* Petr.
Heig. *part. 2. quest. 6. num. 13. & seqq.* Johann.
Zanger. *de except. part. 3. cap. 25. num. 47. & seqq.*
† Quod sapientissimo Electoris sapientissimi con- 2
silio provisum, dicit Coler. *dist. loc. cum* in odium
usurarum, quantumvis quincuncium, aliàs licita-
rum; † Tum, ne priores Creditores lucrum usura- 3
rum captantes præferantur reliquis de damno sortis
vitando certantibus, Moller. *lib. 1. Semestr. 28. n. 1.*
† Quæ rationes cum æquè locum habeant in 4
Credi-

Creditore, qui pecuniam debitori mutuo datam, prius ab alio sub usuris accepit, equis dubitabit, nec huic usuras deberi, priusquam reliqui Creditores omnes sortem acceperint, † quoniam eadem ratio idem jus facit, *l. illud. 32. ff. ad Leg. Aquil. l. 108. ff. de V. O.* † & imputet Creditor suae facilitati atque negligentiae, quod cum ipsemet pecuniam in promptu non haberet, ab aliis sub cambio & usuris acceperit, alique mutuo dederit, priusquam ejus conditionem, an solvendo sit & usuras una cum sorte restituere possit, exploraverit, *l. qui cum alio 19. ff. de reg. jur.*

Ita Domini in causa der Knoblochischen Gläubiger zu Leipzig / Menf. Majo, Anno 1633. (Verba sent. Und auffn Fall nach vollständiger Bezahlung aller Capitalien / an des Schuldners Gütern noch etwas übrig verbleibet / wird ein jeglicher aus obbemeldten Creditoren seiner Ordnung nach / der Landüblichen auffgelauffenen Zinsen / auff vorgehende Liquidation billich contentiret, &c.)

Item in causa der Apelischen Gläubiger zu Leipzig / Menf. Mart. Anno 1627. (Verba sent. Und auffn Fall nach vollständiger Bezahlung der Capitalien / an des Schuldners Gütern noch etwas übrig / wird ein ieder aus obbemeldten Creditoren seiner Ordnung nach / der Landüblichen auffgelauffenen Zinsen / auff vorgehende Liquidation, billich contentiret / B. R. W.)

Et in causa Creditorum Petri Antonii Dressels zu Leipzig / Menf. Majo, Anno 1626.

DEFINIT. CLXII.

Licet super usuris aequè ac super ipsa sorte hypotheca fuerit constituta.

Sed nonne Creditoribus tum saltem ratione usurarum jus prelacionis erit indulgendum, si super hisce non minus atque super sorte, hypotheca fuerit constituta? Neutiquam sanè, † ut docent rectissime Joh. Zanger. *in tract. de except. part. 3. cap. 25. num. 101.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. cap. 10. n. 13.* † Tum, quod hoc casu militet aequè ratio prohibitionis, quae in odio usurarum consistit, & ne potior habeatur ratio eorum, qui lucrum ex usuris quaerunt, quam qui de dampno sortis vitando certant, Definit. **praced.** † Quidni ergò idem etiam juris hic obtineret? *arg. l. illud. 32. ff. de leg. Aquil.* cum ratio praedicta ex constitutione hypothecae sive oppignoratione bonorum neutiquam invertatur: † Tum, propter verba generalia Ord. Torg. *de Anno 1583. sub tit. Von Wucher / wucherlichen Contracten / ic. §. Jedoch wann eines Schuldners.* quae indefinitè adjudicationem usurarum ante exsolutionem sortis prohibent. Ergo casum quoque praesentem, quando nempe super usuris oppignoratio facta est, comprehendent, *arg. l. 1. §. generaliter. 1. ff. de legat. praes. l. 3. ff. de publ. in rem act.* † Tum per verba manifesta Ordinis process. judic. *tit. 50. §. Es ist aber auch, vers. ob wol als le hie bevor erzehlet Gläubigere* / quae ad hypothecarios se expressè referunt, eosque ante exsolutionem sortis, in concursu Creditorum ad petitionem usurarum non admittunt. † Sed hoc de hypotheca in bonis allodialibus constituta tantummodò acceptum velim: Nam in bonis feudilibus consensu domini & agnatorum hypothecatis, rem aliter se habere, docent Joh. Zang. *de Except. part. 3. cap. 25. num. 31.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 66. num. 14.* Reinh. Rosa *ad Moller. p. 2. Const. Elect. 30. n. 4.*

Ita Domini in causa Hansen Puffendorffs zu Lausig / Menf. Jun. Anno 1592. (Verba sent. So werdet ihr / so viel die Haupt-Summa anlanget / des Schuldners andern Eheweibe vorgezogen / aber der Zinsen halber / habt ihr euch vor denen andern Gläubigern / ehe und zuvor dieselbe ihres Haupt-Guts veranget / ungeachtet ihr die erste Verpfändung erlanget / selner Erstigkeit anzumassen / B. R. W.)

Item in causa Johann Pelsens in Zwisdan / Menf. April. Anno 1632. (Verba sent. So werdet ihr zwot des Capitals hal-

ber / vermöge euer erlangten hypothec, den andern Gläubigern vorgezogen; So viel aber die Zinsen und Unkosten anlanget / mögen dieselbe / ehe und zuvor die andere Creditores ingesamt ihrer Capitalien contentiret / unangesehen eure Verpfändung auch ausdrücklichen auff die Zinsen und Unkosten gerichtet / euch nicht abgestattet werden / B. R. W.)

Item in causa Rudolphi von Schmergen / Menf. Jan. Anno 1632. (Verba sent. So werdet ihr eures Capitals der 100. fl. vor allen andern Gläubigern / so kein älter und besser Recht erlanget / billich befriediget / die auffgelauffenen Zinsen aber / unangesehen die hypotheca ausdrücklichen zugleich darauff gerichtet / sendt ihr / ehe und zuvor die sämtlichen Gläubiger bezahlet / zu fordern nicht befugt / B. R. W.)

Item in causa Coelestini Görkens zu Leipzig / Menf. Jun. Anno 1593.

Et in causa der Apelischen Gläubiger zu Leipzig / Menf. April. Anno 1627.

DEFINIT. CLXIII.

Non efficit renunciatio mulieris, ut Creditor ejus locum subintrans aliis Creditoribus ratione usurarum preferatur.

Cum mulier in debitum mariti consensisset, ac beneficio S. C. Ti. Vellejani aliisque juribus ac privilegiis mulieribus solenniter renunciasset, putabat Creditor, cujus gratia facta fuerat renunciatio, non solum sortis sed etiam usurarum ratione, praerogativam sibi competere, † quam vehementer urgebat ex persona saltem mulieris, quae ratione dotis & usurarum vel reliquis praefertur, in cujus locum ipsemet intrasset, † Sed licet mulieri jus prelacionis tam quoad usuras, quam ipsam dotem indultum sit, ut dicitur *infra* Defin. 166. id tamen Creditorem nil juvare poterat, quippe qui non ex capite dotis, cui id privilegium concessum est, sed ex causa mutui agebat: † At cum eo casu una cum sorte usurae haud sint adjudicandae, ut dixi *Supra* Defin. 116. Ordinis process. judic. *tit. 50.* Et ista aber. *in fin.* non certè beneficium dotis ad hunc casum extendi poterat, ex ratione diversitatis, quae jus diversum facit, *l. inter stipulantem. 83. §. Sacram vel religiosam rem §. ibi: Sed hac diff. milita. ff. de V. O. Schrad. de feud. part. 1. quest. 6. n. 16.*

Ita Domini in causa Wengel Gärtners contra Michael Schillings Wittbe zu Rochlitz / Menf. Jul. Anno 1613. (Verba sent. Daraus so viel zu befinden / das Kläger wegen der 263. fl. Haupt-Summa / belagten Wittben ihres eingebrachten Guts halber in der Bezahlung billich vorgezogen wird / aber die Zinsen ist er / ehe und zuvor die Wittib wegen ihres eingebrachten Guts befriediget / zu fordern nicht befugt / B. R. W.)

DEFINIT. CLXIV.

Interesse tamen sive usura compensatoria etiam in foro Saxonico una cum sorte principali, Creditoribus adjudicari solent.

Odium itaque usurarum, & ne lucrum quaerentes praeferantur Creditoribus de damno vitando certantibus, efficit, ut exsolutioni harum locus non sit in concursu Creditorum, priusquam omnibus de sorte satisfactum fuerit, *Supra* Defin. 161. Joh. Zanger. *de except. part. 3. c. 25. num. 47.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. cap. 10. n. 14.* † Quae ratio cum esset in usuris compensatoriis sive interesse, in quo Creditor aequè de damno vitando certat, firmiter inferre licet, non minus ratione interesse, atque ipsius sortis praerogativam Creditoribus etiam in foro Saxonico indulgendam esse, cum Joh. Zang. & Matth. Coler. *diff. locis.* Daniel. Moller. *lib. 4. Semestr. 16.* † Quid enim, si Creditor probet, se ob defectum pecuniae, quam debitor justo tempore non solvit, coactum fuisse vendere lares paternos, vel praedia, vel aliunde sub usuris pecuniam mutuo accipere, anne petere prohibetur interesse cum sorte

4 principali, si reliquis de sorte satisfactum non fuerit. † Iniquissimum certe id esset, quia hoc casu Creditor non lucrum quaerit, sed de damno vitando laborat. † Hocque ipsum est, quod de solo contractu mutui Dispositio Electoralis loquitur, adeoque duntaxat usuras lucrator una cum sorte petere prohibet in Ordin. Torgens. de Anno 1583. sub tit. Von Wucher/und wucherlichen Contracten. §. Jedoch wann eines. vers. Sod wann auff solchen Fall. & Ordin. process. judic. tit. 50. it. Es ist aber auch, in fin. tibi. doch hat solches allein in mutuo statt.

Ita Domini in causa Barthol. Hertels Gläubiger/ventilata in Pratorio Lipsienf. Mens. Sept. Anno 1635.

Et in causa Joachimi und Hansens Kunst Gläubiger zu Leipzig/ Mens. Nov. Anno 1634.

DEFINIT. CLXV.

Ex pacto Antichreseos fructus percepti in concursu Creditorum non sunt restituendi.

1 Neque aliorum statuendum putaverim de fructibus in contractu Antichreseos, qui tantominus sunt restituendi, quod concursum Creditorum percepti fuerint loco mercedis, † propter notabilem scilicet laborem impensum in cultura agrorum, Ant. 2 Neguz. de pignor. part. 5. membr. 5. num. 5. † Ex quo etiam contractus hic sustinetur, licet proxime accedat ad eam contractus speciem, quae fieri solet in fraudem legitimarum usurarum, l. si ea pactione. 14. C. de us. Anton. Fab. in Codic. lib. 2. tit. 23. defin. 4. 3. num. 4. & lib. 4. tit. 33. defin. 7. num. 3. † Nimirum efficit ille labor, ut Creditor operarum potius mercedem atque compensationem, quam ullum ex usuris lucrum quaerere censeatur, ex quo ratio, quae restitutionem fructuum exigere possit, sup. defin. 116. 5 prorsus infringitur. † Neque fructus illi proprie sunt loco usurarum, neque contractus Antichreseos, quia talis, in mutuum incidit, † in quo solo tamen Creditorem una cum sorte usuras petentem non audiri, probavi Definit. ex Ordin. Torgens. sub tit. Von Wucher und wucherlichen Contracten. & Ordin. process. judic. tit. 50. Es ist aber auch, in fin.

Ita Domini in causa Creditorum Georgii Werners zu Pithau/ Mens. Jun. Anno 1629. (Verba sent. Und daser nach Befriedigung aller Capitalia/ etwas übrig verbleibet/ werden davon die sämmtlichen Gläubiger auch der Zinsen wegen in gesagter Ordnung contentiret. So viel aber Paul Diettschen anlanget/ weil ihme der verconsentirte Acker Wiesewachs an statt der Zinsen zur Nahrung ingerhan worden/ so mag er die eingehobene Nahrung/ so fern dieselbe den gewöhnlichen Landüblichen Zins/ als jährlichen 5. fl. pro 100. nicht übertrifft/ wiederum herauszugeben/ nicht angehalten werden/ it.)

DEFINIT. CLXVI.

Mulieri in concursu Creditorum una cum dote & bonis illatis, usura quoque sunt exsolvenda, etiam si reliquis Creditoribus de sorte satisfactum non fuerit.

1 Quin maritum in concursu Creditorum interesse & usuras dotis promissae, sed non exsolvatae petenti annuendum sit, vix dubium esse poterit perpendenti, ob onera matrimonii, quae interim maritus sustinuit, non tam usuras lucratorias, quam compensatorias exigi, juxta tradita Definit. 164. Reinh. Rosa in addit. ad Dan. Moll. part. 2. Const. 30. n. 4. Joh. Zang. de except. part. 3. c. 35. num. 67. & seqq. 2 † Multo magis erit audienda mulier ipsa, si marito mortuo, vel ad inopiam vergente, dotem illatam repetat, cui propterea una cum sorte usurae debentur, quod non ex mutuo agat, † in quo solo casu prohibitio Electoralis locum habet, ut dixi Definit. 164.

in fin. sed interesse damni exigat, & alimenta petat, † veluti discretè sancitum ab Illustrissimo Sax. Elect. in Ordin. process. judic. tit. 50. §. Dann wann einer. vers. wie nicht weiniger die Zinsen/ welche einem Ehe weibe wegen ihres eingebrachten Ehegeldes loco alimentorum gebühren/ it. Matth. Berlich. part. 1. concl. 66. n. 13.

Ita Domini in causa Gertruden/ Hansens Müllers Wittwen zum Hays/ Mens. Novembr. Anno 1630. (Verba sent. Da ihr wie recht erwiesen und bebracht hättet/ daß ihr gedachten euren Ehemann/ als ihr ihn An. 1615. geehliget/ 700. fl. Mitgiffgelde zubracht hättet/ it. So würdet ihr aus diesen hinterlassenen Gütern vor allen andern Gläubigern/ so keine ältere ausdrückliche hypothech darauff erlanget/ oder sonsten vor euch privilegiret und befreyet seyn/ berührter euer Mitgiffgelde billich befriediget/ und euch nebens dem Capital auch die Zinsen/ von der Zeit an/ als euer Ehemann Todes verfahren/ wofern ihr andere Wege mit nothdürftigem Unterhalt nicht versehen gewesen/ entrichtet und abgetragen/ B. N. W.)

Et in causa George Günthers Ehemannes zu Dresden/ Mens. Mart. Anno 1632. (Verba sent. Inmassen denn auch Georgen Günthers Ehemaweibe von obgemeidten ihrem Ehegelder/ die Landüblichen Interesse von Zeit an/ da ihr keine alimenta und Unterhalt mehr als dem Gute gerechet worden/ nebens dem Capital in gesagter Ordnung billich erstattet werden/ it.)

DEFINIT. CLXVII.

Usura quoque pretii haud soluti in concursu Creditorum prerogativa gaudent.

Minus verò ambigendum est, quin usurae pretii non soluti in concursu Creditorum venditori una cum sorte, pretio nempe venditionis exsolvi debeant, quantumvis reliqui Creditores sortem suam consequi non possint. Dan. Moller. l. 1. semestr. 28. n. 1. & seqq. Matth. Berlich. part. 1. concl. 66. n. 12. Joh. Zanger. in tract. de except. part. 3. c. 25. n. 55. & seqq. Jac. Schult. in addit. ad Modest. Pistor. part. 3. q. 108. n. 13. & seqq. † Tum, quod Ord. Torg. de Anno 1583. sub tit. Von Wucher und wucherlichen Contracten. §. Jedoch wenn eines. quae usuris prerogativam admittit, de solo mutuo loquatur, adeoque ad contractum venditionis contra dispositionem juris communis extendi haud debeat, arg. l. quicquid adstringenda 99. ubi Dd. ff. de V. O. † Tum, per claram 3 sanctionem Electoralem, quae una cum pretio non soluto usuras simul venditori adjudicari jubet, in Ordin. process. jud. tit. 50. §. Dann wann einer. † Tum, 4 quia hoc in casu venditor non de lucro captando certat, sed de damno vitando, nec tam usuras petit, quam rem propriam persequitur, fructus nimirum, quos ex re vendita percipere poterat & debebat, aut eorum compensationem, † quae fundata est in aequitate justitiae commutativae, ut quatenus unus contrahentium implet, alter vicissim impleat, aut lucrum implementi recepti reddat, vel compense, ne cum alterius jactura locupletetur, verba sunt Dan. Moll. dict. c. 28. num. 3.

Ita Domini in causa Ursulen Bergin zu Wilsdorff/ Mens. Febr. Anno 1632. (Verba sent. Da ihr aber dennoch wegen der Kauffgelder/ euch auff dem verkaufften Gute/ ein dingliches Recht vorbehalten hättet/ it. So würdet ihr auch vor denen andern Creditorn billich befriediget/ und ihr möchtet an euer Forderung etwas schwinden zu lassen nicht angehalten werden/ inmassen euch auch neben dem Capital des restirende Kauffgeldes/ zugleich die davon aufgelauffene Landübliche Zinsen vor den andern Creditorn billich abgestattet werden/ B. N. W.)

Et in causa Hansens Nigens Gläubiger zu Leipzig/ Mens. Oct. A. 1635. (Verba sent. Und werden den jenigen/ deren Forderungen von verkaufften Wahren herrühren/ nebenst den Capitalen zugleich die à tempore morae aufgelauffene Zinsen ihrer Ordnung und priorität nach/ billich entrichtet und abgestattet/ B. N. W.)

DEFINIT. CLXVIII.

Debentur etiam usura unà cum sorte pecunia hereditaria in Concursu Creditorum, si ea postquam dies venit, exsoluta haud fuerit.

1 Ademque est ratio pecuniæ hereditariæ, vel ex
2 rei alicujus venditione, certis terminis promissæ, Der Erb- oder Lagezettgelder. † Nam si hæc tempore debito & postquam dies venit, exsoluta haud fuerit, in concursu Creditorum procul dubio usuræ unà cum sorte erunt solvendæ venditori, etiamsi reliqui Creditores nihil consequi valeant. † Pecunia siquidem hereditaria certis terminis exsolvenda pars est pretii haud soluti: Quod ergò in hoc juris est, idem quoque in pecuniâ hereditariâ obtinebit. arg. l. illud. 32. ff. ad Leg. Aquil. l. 108. ff. de V.
4 O. † Quin nec venditor hoc casu usuras ut usuras, sed ut interesse pretii justo tempore haud soluti petit, ut certè iniquissimum esset, ratione ejusmodi interesse prærogativam ipsi denegari, *supr.* Definit. 164. quippe quam in solo mutui contractu abrogatam voluit Saxo Illustrissimus, ut dixi Definit. *praced.* n. 2.

Ita Domini in causa Gregorii VVerners Erben zu Pichau/ Menf. Jul. Anno 1629. (Verba sent. Zum vierdten des Schuldners Schweftern 171. fl. 9. gr. Erbgeder oder Lagezeiten/ zusammen denen von Zeit des Verzugs an auffgelauffenen Landüblichen Zinsen/ 1c.)

Ita in causa Nicolai Pitschens Gläubiger zu Meissen/ Menf. Jun. Anno 1632. (Verba sent. Zum ersten werden vor allen andern Gläubigern bezahlt die alten Erbgeder / so viel derselben bescheyniget werden können/ neben denen Zinsen/ 1c.)

Ita in causa Georgii Huttens zu Leipzig / Menf. Dec. Anno 1578.

It. in causa Sebastiani Conradens zu Leipzig / Menf. Martio Anno 1583.

Et in causa Tobiaz Wylchs zu Franckenberg / Menf. Martio Anno 1634.

DEFINIT. CLXIX.

Usura in annuis redditibus sunt exsolvenda, licet reliqui Creditores sortem non consequi valeant.

1 Neque sanctio Electoralis, quæ exsolutionem
 usurarum ante sortis restitutionem prohibet, in Ord. Torgens. *sub tit.* Von Wucher und wucherlichen Contracten/ & pro judic. *tit.* 50. ad annuos redditus
2 & census extendi debet, † sed exsolvendi hi sunt in ordine suo, etiamsi reliqui Creditores sortem consequi non valeant. Petr. Heig. *part.* 1. *quæst.* 34. *num.* 36. Hartm. Pistor. *obs.* 63. n. 2. Dan. Moller. *lib.* 1. *semestr.* 28. n. 3. † Tum, per claram dispositionem Illustrissimi Saxonis in Ordin. proc. judic. *dist.* *tit.* 50. §. Dann wann etner. *vers.* Auch mit den usuris in annuis redditibus. † Tum, quia id, quod annuatim ex redituum emptione percipitur, non est usura nec accessio aliqua ad sortem, sed ipsa sors sive merx vendita, ut eleganter demonstrat Andr. Gail. *lib.* 2.
5 *observat.* 7. † tantum scilicet abest, horum reddituum exsolutionem in concursu Creditorum prohibitam esse, ut restitutionem sortis impedire nulli Legislatori unquam in mentem venerit. † Tum, quod in solo contractu mutui cesset petitio usurarum, priusquam reliquis Creditoribus de sorte satisfactum fuerit, Ordin. process. judic. *dist.* *tit.* 50. §. Es ist abet. *in fin.* Nil itaque ad venditionem annuorum reddituum inde erit inferendum, juxta tradita *Supr.* Definit. 164.

Ita Domini in causa M. Nicolai Mohaners zu Leipzig/ Menf. Jan. Anno 1634. (Verba sent. Ob nun wohl sonsten in concursu Creditorum die Zinsen/ che und zuvor alle Capitalia abgetragen/ im Stand des Rechts nicht gefodert werden können/ dieweil aber dennoch solches allein in simplici mutuo, statt hat / und keines weges auff die annuos redditus und Zinsen von

unabglichen Capitalien zu geben/ 1c. So hat sich auch Käuffer Michael Stumme mit seinem Einwenden nicht zu behelfen/ sondern / er ist mehr berührte 20. fl. rückständige Zinsen vor allen andern Gläubigern/ so ihrer Capitalien wegen nicht besser privilegiert/ abzustatten schuldig/ B. D. W.)

DEFINIT. CLXX.

Repetit fidejussor in concursu Creditorum unà cum sorte usuras, quas pro suo principali solvit.

1 Fidejussori quoque, si pro suo principali usuras
 solverit, indulgendum est, ut eas unà cum sorte principali in concursu Creditorum repetere valeat, etiamsi reliquis de sorte haud fuerit satisfactum, per text. in l. creditor. 12. §. sciendum est 6. ff. qui potior. in pign. Dan. Moller. l. 1. *semestr.* 28. *num.* 3. *vers.* tandem hoc ipso. Joh. Zanger. *de except.* *part.* 3. *cap.* 25. n. 78. *in fin.* † Quod nec in foro Saxonico aliter se habere, probat sanctio Electoralis in Ordinat. process. judic. *tit.* 50. §. Dann wann einer *vers.* und denen Zinsen/ welche ein Bürg. Matth. Berlich. *part.* 1. *concl.* 66. n. 16. † Equisimè sanè, quia fidejussor usuras non tanquam aliquod lucrum, sed tanquam rem propriam & sortem repetit, Vincent. de Franch. *decis.* 254. *num.* ult. Jacob. Menoch. l. 2. *arbitr. judic. quæst.* cent. 3. *cas.* 119. n. 26. † Quo casu
4 usurarum rationem etiam in concursu Creditorum habendam esse dixi Definit. *praced.* & Definit. 164. Dan. Moller. *dist.* *cap.* 28. *num.* 2. Jacob. Schult. *in addit.* ad Modest. Pistor. *part.* 3. *quæst.* 108. *num.* 13. Matth. Coler. *de process. execut. part.* 1. c. 10. n. 114.

Ita Domini in causa Matthæi Fritzens zu Wurgen/ Menf. Augst. Anno 1627. Verba sent. Habt ihr vor Martin Bergern / für deme ihr euch in Bürgschaft eingelassen/ 166. fl. Capital benebenst 13. fl. Zins zahlen müssen/ 1c. So seyd ihr solch Capital und Zinsen / Vermögeder hierüber erlangten hypothec wieder zu fodern berechtiget/ und ihr werdet derselben vor allen andern Creditorn, so kein älter und besser Recht erlanget/ billich befriediget/ B. D. W.)

DEFINIT. CLXXI.

Ecclesia & Hospitalia ratione usurarum quoque aliis Creditoribus præferuntur.

1 Conveniunt denique in eo *Id.* quod etiam in
 foro Saxonico unà cum sorte exsolvi debeant, usuræ, eo casu, quo jure Canonico prohibita non sunt, etiamsi reliqui Creditores sortem consequi non possint, Dan. Moller. l. 1. *semestr.* 28. *num.* 3. Matth. Berlich. *part.* 1. *concl.* 66. n. 17. Joh. Zanger. *de except.* *part.* 3. c. 25. n. 52. & 66. † Nempe, quod
2 jus Pontificium usuras non tanquam usuras, sed tanquam interesse damni admittat. Petr. Heig. *part.* 2. *quæst.* 1. *num.* 141. † Ex quo hætenus in Scabinatu
3 Electorali Saxonico receptum est, ut hospitalibus & Ecclesiis usuræ etiam de pecuniâ mutuò datâ, adjudicentur, in concursu Creditorum, quantumvis reliquis de sorte satisfactum haud fuerit? † Eò quod
4 hospitalia & Ecclesiæ nunquam propriè usuras, sed interesse petere præsumantur, Panormit. *in cap. conquestus.* 8. *ext. de usur.* Heig. *dist. quæst.* 1. *num.* 41. *supr. defin.* 162. Adde Decis. Nov. 8.

Ita Domini in causa Creditorum Hansen Schlegens zu Steinsdorff/ Menf. Septembr. Anno 1634. (Verba sent. Zum 6. werden bezahlt 44. Alteschock Capital/ und siedende halb Alte Schock davon auffgelauffene Zinsen / dem Gotteshause Steinsdorff/ dafür eine Wiese mit Consens beschrieben / wofern solcher Consens älter als der folgenden Creditorum, &c.)

Item in causa Zachariæ Pitschens Gläubiger zu Dresden/ Menf. Octobr. Anno 1632. (Verba sent. Zum vierdten dem Religion-Ampf/ oder Hospital zu Neu-Dresden 80. fl. Capital zusammen denen auffgelauffenen Landüblichen Zinsen / 1c.)

It. in causa Carl Steibogens/ contra Petrum Rolinum zu Döltzsch/ Menf. Jan. Anno 1633.

Ita causa VVilhelmi Pistoris Menf. Decemb. Anno 1629.

In causa Johann Otten zu Meissen/Menf. Decembr. Anno 1619.

Et in causa Chilian Schumanns Gläubiger zu Gafchwitz/Menf. Jun. Anno 1635.

DEFINIT. CLXXII.

Gaudent etiam prerogativa Usura pupillares.

- N**ec in usuris pupillaribus aliud obtinet, sed exsolvendæ sunt hæ pupillis non minus atque fors ipsa, etiam si Creditores reliqui sortem suam consequi nequeant; † Equiparantur siquidem de jure Canonico pupilli, Ecclesia & Fiscus *c. de integr. restit.*
- Anton. Fab. in Codic. l. 1. tit. 9. defn. 20. n. 10.** † Quare, quod de jure Pontificio in usuris Ecclesiæ receptum est, Defn. *preced.* in usuris quoque pupillaribus obtinebit, *arg. l. illud. 32. ff. ad legem Aquil.* † Idque tantò magis, quantò majore beneficio gaudent usuræ pupillares, Pet. Heig. *part. 2. qu. 1. n. 140.* † Ex quo etiam fit, quod usuræ usurarum pupillarum à tutore exigi possint, *l. tutor, qui repertorium. 7. §. si usuras. 12. l. qui negotiationem. 58. §. ex duobus 1. ff. de admin. & peric. tutor.* † quantumvis aliàs nec usuræ usurarum, nec accessionis accessio præstanda sit, *l. ult. C. de usur. l. si non sortem 26. in pr. ff. de condit. indebit.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 24. defn. 4. n. 1.* Bartol. *in 1. neque eorum 15. ff. de usur.* Adde Decif. Nov. 9.

Ita Domini in causa Hansen Brannens Gläubiger zu Frenberg/Menf. Majo Anno 1630. (Verba sent. Und weil D. Oswald Hilligers Kinder Forderung unmündiger Kinder Geld ist/so werden ihnen auch zugleich nebenst dem Capital der 200. fl. die davon aufgelauffene Landübliche Zinsen/wann auch gleich die andern Creditores ihrer Capitalien nicht befriediget würden/zugleich nebenst dem Capital billich abgestattet/ 1c.)

Item in causa Curatoris Xunen/George Heimens Ehemwibes contra dessen Gläubiger zu Dresden/Menf. Majo Anno 1633. (Verba sent. Und erscheinet nunmehr aus den Acten so viel/ daß Kldgers Pfleg. Frauen/ nebenst dem angegebenen Capital der 1390. fl. zugleich auch die davon aufgelauffenen Landübliche Interesse als usuræ pupillares der im Abschiede gesetzten Ordnung nach/ vor den andern Gläubigern billich entrichtet werden/B. N. W.)

It. in causa Georgii Wadigens zu Wartenberg/Menf. August. Anno 1627.

Et in causa Heinrichen von Landen/und Martin Kreuzchens zu Dresden/Menf. Jan. Anno 1622.

DEFINIT. CLXXIII.

Sed non ultra, quam tutela daret, licet rationes tutela nondum reddita fuerint.

- S**olis autem pupillis beneficium hoc competit, quamdiu scilicet tales sunt. † Nam factis eis puberibus, tutelæque finitâ, nil quicquam ipsis ulterius indulgendum erit, ne scilicet beneficium usurarum pupillarum ad alias usuras accommodetur, & privilegium, quod personale est, personam privilegiatam egrediatur, contra *l. quia tale. 13. ff. solut. matrim. l. ex pluribus. 42. ff. de administ. tutor.*
- †** Quin et si rationes tutelæ nondum redditæ fuerint, ultra tempus tutelæ tamen usuræ ipsis exsolvendæ haud sunt, priusquam reliqui Creditores sortem suam acceperint. † Cessante nimirum ratione beneficii solis usuris pupillaribus concessi, *arg. l. adigere. 8. §. quamvis 2. ff. de jur. patron. Jason. in l. quod dictum 32. num. 2. ff. 5. de pall.* † Nec enim rarò accidit, ut post tutelam finitam rationum redditio in multum tempus differatur, Anton. Fab. *in Cod. lib. 4. tit. 23. defn. 9. n. 8.*

Ita Domini in causa Creditorum Erhard Richters zu Wartenburg/Menf. August. Anno 1633. (Verba sent. Zum ersten werden bezahlet Andrea Edwards Wittiben und Kindern 92. fl. Capital benebenst denen aufgelauffenen Landüblichen Zinsen die Zeit über/als Andreas Eckard unmündig gewesen/1c.)

Et in causa Caspari Reiholbs zu Reichenbach/Menf. Jun. Anno 1634.

DEFINIT. CLXXIV.

Postquam Creditoribus omnibus de sorte satisfactum est, usura quoque secundum cuiusque Creditoris prerogativam exsolvi debent.

Regulariter itaque in foro Saxonico usurarum ratio non habetur, antequam Creditores indifferenter omnes, adeoque etiam Chirographarii, sortem suam acceperint, *Supr. Definit. 161.* Dan. Moller. *bic numer. 64.* Petr. Heig. *part. 2. quæst. 6. num. 13. & seqq.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. c. 10. num. 112. & seqq.* † Quod si factum fuerit, bonaque debitoris æs alienum superaverint, nil amplius obstat, quò minus Creditoribus de usuris etiam sit satisfaciendum, non pro ratâ, ut singuli quid de usuris participent, † sed juxta ordinem, in exsolutione sortis principalis observatum, ita ut priores & privilegiati, etiam ratione usurarum posteriores aliosque minus privilegiatos excludant. † Nullibi enim in jure Saxonico prioritas quoad usuras adempta est Creditoribus, quidni ergo ea in harum exsolutione observanda esset? *l. precipimus. 32. C. de appellat.* † Veluti quoque claris verbis dispositum ab Illustrissimo Saxone in Ordin. process. judic. *tit. 50. §. Es ist aber auch, vers. der Zinsen aber sollen sie so dann erst/wann alle Gläubiger und also auch die Chirographarii der Haupt-Summen vergniget/ ihrer Ordnung nach bezahlet werden/ 1c.*

Ita Domini in causa der Knoblochischen Gläubiger zu Leipzig/Menf. Majo Anno 1623. (Verba sent. Und wann nach Bezahlung aller Capitalien/an des Schuldners Gütern noch etwas übrig verbleibet/ wird ein ieglicher aus obbemeldten Creditoren seiner Ordnung nach/der Landüblichen aufgelauffenen Zinsen billich contentiret/ 1c.)

Ita in causa Hansen Wörners zu Laska/Menf. April. Anno 1632. (Verba sent. Wann die andern Gläubiger ihrer Capitalien befriediget/ und es verbleibet von den Kauff-Geldern des Hauses noch etwas übrig/so werdet ihr gleichfalls vor den andern Gläubigern/euer rückständigen Zinsen/ ohne eintigen Abgang/davon vergniget/B. N. W.)

Et in causa der Apellischen Gläubiger zu Leipzig/Menf. Mart. Anno 1627.

DEFINIT. CLXXV.

Mulier ratione temporis tertia quoad dotem illatam vincit ex seipsâ primum Creditorem, hypothecam tacitam, & ex personâ primi, secundum intermediam expressam habentem.

Non putandum est, observatis Creditorum classibus rem ita expeditam reddi, ut in concursu nulla prorsus ulterior difficultas occurrere possit; Sed quia varia sunt Creditorum jura & privilegia, ea quandoque ita intricantur, ut pluribus concurrentibus, vix nodus dissolvi queat. † Pone nimirum tres Creditores, quorum primus tacitam habet hypothecam: Secundus expressam intermediam: Tertius putâ mulier intulit dotem: † Cerrè, hoc casu non facile poteris invenire principium & finem. Non enim primus præferri potest, quia vincitur à tertio Creditore, scilicet muliere, quæ ratione dotis hypothecæ tacitæ etiam anteriori præferatur, *Supr. Defn. 64. l. assiduis. 12. C. qui potior. in pignor. b. Const. 28. in pr.* Ordin. process. judic. Elect. Saxon. *tit. 44. in pr.* Dan. Moller, *bic. num. 23.* † Neque secundus expressam intermediam habens, erit præferendus, quippe quem vincit Creditor primus jure tacitæ hypothecæ anterioris, *Supr. Defn. 119.* Ordin. process. judic. Elect. Saxon. *tit. 44. §. Als le diese Gläubiger.* † At nec mulier ratione temporis tertia primum obtinebit locum, quia vincitur à secundo anteriorem expressam habente *Supr. Defn. 64. b. Const. 28. vers. Allen andern Gläubigern, Ordin.*

Ordin. process. judic. *dist. tit. 43. in pr.* Moll. *bic num. 33.* Matth. Coler. *part. 2. decis. 270. num. 1. sub fin.* Quomodo igitur nodus hic dissolvendus erit?

6 † Ajunt communiter: Mulierem primo loco ponendam esse, ut utramque tam expressam, quam tacitam superet; tacitam quidem ex seipsa, quoniam mulier ratione dotis præfertur hypothecæ tacitæ, *Supr. Defin. 64.* expressam verò hypothecam non ex seipsa, sed ex personâ primi Creditoris secundum vincentis, ex regulâ vulgatâ, † quâ si vinco vincentem te, multo magis vinco teipsum, *l. de accessionibus. 14. §. & si mihi pign. 13. ff. de divers. tempor. præscript.* Andreas Rauchb. *part. 1. q. 4. n. 12.*

8 † *seqq.* † Sed regula hæc si vera est, cur non primus Creditor secundum Creditorem ex seipso, & mulierem ex persona secundi Creditoris vincet: Aut cur non potius secundus Creditor vincet tertium Creditorem, putâ mulierem ex se ipso, & ex personâ mulieris primum? † Nullam profectò rationem diversitatis probabilem invenies, quantumvis anxie

10 labores; Nisi forsan dixeris, † Regulæ illi: si vinco vincentem te, multo magis vinco te, ex *l. 14. §. 3. ff. de divers. tempor. præscript.* locum non dari, ubi rationes victoriæ sunt diversæ propter jura validiora & magis privilegiata, adhærentia uni Creditori & non alii, cum Salycet. *in Aut. quo jure in fin. C. qui prior. in pignor. Didac. Covar. l. 1. var. resolut. c. 7. in. 3.* Andr. Rauchb. *dist. quæst. 4. n. 23.* † Sed verè or, ne hoc repugnet textui manifesto *in cap. auctoritate Martini. 7. de concess. præb. in 6to.* Existimaverim potius, † judicis arbitrio hæc in re tribuendum quid esse, ut attentis variis circumstantiis, facultatibus Creditorum, eorumque qualitatibus & conditionibus, ex æquo & bono rem decidat, *arg. l. 1. §. ult. ff. de jure delib.* ut benè docet Matth. Berlich. *p. 1. concl. 72. n. 30.* † Ac ita quidem communi opinioni, quæ mulierem primo loco ponit, inhærendum arbitratur, non solum ob dotis favorem, *l. 1. ff. solut. matrim.* † Sed etiam, propter observantiam jam antea in foro receptam, quæ studiosè tenenda est, *arg. l. 3. C. de adif. privat.* Id quod tam à JCTIS quàm *Immpp.* factitatum reperimus,

15 † qui sæpius opinionis suæ fundamentum non aliunde, quàm ex communi observantiâ desumunt, veluti apparet ex *l. filius emancipatus 14. ff. ad Leg. Corn. de fals. l. 1. ff. ad Scdm Syllan. & in 5. pen. inst. de satisd.*

Ita Domini in causa Marten Höffers zum Woldenstein/ Menfe Sept. Anno 1630. (Verba sentent. Habt ihr aus euers verstorbenen Mannes Verlassenschaft/ darzu sich ein concursus Creditorum ereignet/ 700. fl. eingebracht Ehe-Geld zu fodern/ wann nun gleich Martin Rabener vor eurer Verchlianna/ wegen 100. fl. geliehenes Geldes/ in gedachtes eures Mannes Gütern eine auedrückliche Verpfändung erlangt hätte. Da aber dennoch Hansen Weisens Foderung und das ihm zustehende jus tacitæ hypothecæ noch älter/ und also Martin Rabener vorzuziehen wäre/ ic. So würdet ihr dannenhero/ weil ihr gedachtem Hansen Weisen in Rechten ratione dotis illatæ zu præferiren/ auch vor Martin Rabener/ euers Ehe-Geldes gestalten Sachen nach/ billich befriediget/ B. N. W.)

DEFINIT. CLXXVI.

Præfertur etiam ratione dotis illata mulier, in ordine secunda, primo Creditori, hypothecam expressam, anteriorem habenti, si tertius, ad refectiorem ædium pecuniam credens, hypothecam sibi constitui fecerit.

1 Ocurrat sæpius & hæc difficultas inter Creditores. † Nempe, primus Creditor habet hypothecam expressam; Secundus, putâ mulier, habet privilegium prælationis ratione dotis illatæ; Tertius verò hypothecam & jus prælationis pro eo, quod

in refectiorem domus credidit. † Sanè priori hypothecæ expressæ noutiquam erit concedenda prærogativa, quoniam ei præfertur Creditor tertius, qui ad refectiorem domus pecuniam mutuò dedit, *Supr. Defin. 105. Novell. 97. cap. 3.* Ordin. process. judic. Elect. Saxon. *tit. 43. §.* Wann auch einet/ ic. † Neque etiam hic tertius primo erit loco ponendus, quia eum vincit mulier ratione dotis illatæ, præsertim si tempore sit prior, *Supr. Defin. 63. dist. tit. 43. §.* Wann sie aber. & §. ult. † Sed & mulier vincitur à primo, ut nec huic primus sit locus tribuendus. *Supr. Defin. 64.* Quid ergò dicendum? † Et hic judicis arbitrio decisionem committo, secundum tradita *Defin. præced.* Æquus autem videbitur, † si præferet mulierem ratione dotis, quæ favorabilis habetur, *l. 1. ff. solut. matr.* ita ut hæc tertium posteriorem ex se ipsa, primum verò ex personâ tertii Creditoris vincat & superet, *arg. l. 14. §. 3. ff. de divers. tempor. præscript. l. 2. §. 17. ff. ad Scdm Tertull. c. 7. de concess. præb. in 6to.* veluti ita infert Nicol. Everh. *in topic. l. à primo ad ultimum 106. n. 3.* † Idque eò magis, quod in dubio dotem mulieris ei, quod ad refectiorem ædium creditum fuit, præferri jubeat Illustrissimus Elector *in dist. tit. 43. §.* Wann man aber. † quamvis dissentire videatur Andr. Rauchb. *part. 1. quæst. 4. n. 16. & seqq.*

Ita Domini in causa Curatoris Annen Marttu Heuslers Wittiben contra Valentinum Stielen zum Hann/ Menfe April. Anno 1632. (Verba sent. Daraus so viel zu befinden/ daß Klägers Pfleg. Frau wegen ihres eingebrachten Ehe-Geldes betragten/unangesehen dessen Verpfändung älter ist/ gestalten Sachen nach in der Zahlung billich vorzuziehen/ B. N. W.)

DEFINIT. CLXXVII.

Secundus Creditor habens arrestum, ex persona tertii habentis hypothecam judicialem, vincit primum Creditorem, qui mittitur jure hypotheca extrajudicialis.

EXercebit porro judex arbitrium suum, si primus Creditor habeat hypothecam extrajudicialem coram Notario & testibus constitutam: Secundus arrestum Intermedium: Tertius verò expressam hypothecam judicialem posteriorem; † Etenim si primum hic velis præferre, obstat *Const. Elect. 23. §.* Wann auch *p. 2. ubi vid. Defin. 14. & Ordin. process. judic. Elect. Saxon. tit. 46. §.* Da auch ein Gläubiger. ex quâ posterior hypotheca judicialis vincit priorem extrajudicialem coram duobus vel tribus testibus constitutam. † Si verò secundum? gravabitur inde primus, quia hypotheca extrajudicialis præfertur etiam arresto, ut demonstrabo *infr. part. 2. Const. Elect. 23. Defin. 14. ubi etiam Dan. Moller. n. 29.* † Sin tertium? Deterior fiet conditio secundi, cum arrestum prius præferatur hypothecæ judiciali posteriori, *Supr. Defin. 143.* Ordin. process. judic. Elect. Saxon. *tit. 48. in pr. vers. Allen andern. & tit. 44. §.* Alle diese Gläubiger. † Nihilominus rectè decidet judex, secundo jure arresti primum locum assignando, † ita ut tertium ex se ipso, primum verò, ex personâ tertii Creditoris vincat, veluti sentit Bonifac. *in cap. auctoritate Martini. 7. de concess. præb. in 6to. allegatus à Matth. Berlich. part. 1. concl. 72. n. 13.* † Rationem si petas, dico, non multum conqueri posse primum Creditorem, ex solâ conventionione privatâ agentem, si postponatur eis, qui ultra conventionem privatam de pignore quoque judiciali sibi prospexerunt, *arg. Const. Elect. 23. §.* Es sollen aber/ *part. 2.*

Ita Domini in causa Nicolai Helleborns contra Marttu Stieffeln zu Weiffensee/ M. Sept. An. 1630. (Verba sent. Daß sich der Kläger/ gestalten Sachen nach/ vor Beklagten einiger Priorität nicht anzumassen hat/ B. N. W.)

DEFINIT. CLXXVIII.

Quod uni ex Chirographariis à debitore solutum est, id repeti nequit à reliquis Chirographariis.

- 1 **C**onveniunt in eo *Dd.* quod pecuniam uni ex Chirographariis à debitore exsolutam reliqui Creditores Chirographarii repetere nequeant, per text. in *l. si non expedierit. 6. §. quid ergo 2. ff. de reb. autor. judic. possid. l. quod autem. 6. §. sciendum. 7. ff. que in fraud. creditor. l. pupillus 24. verb. sin verò ff. eod. tit.* Andr. Gail. *l. 2. observ. 25. num. 14. & seq.* Hartm. Pistor. *part. 3. quest. 20. n. 1.* Joh. Köppen. *decis. 62. n. 2.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 71. num. 7.* Strauch. *de decoct. part. ult. n. 31. & seq.* Vincent. Caroc. *decis. 109. n. 23. & seqq.* † Merito enim Creditori vigilantia industria sua prodest, ac negligentibus inertia nocet, *diēt. l. pupillus. 24. vers. sin verò justè & §. ult.* Quod tamen non universaliter verum putaverim. † Quid enim, si bona debitoris jam sint possessa, & Creditor ex iis suum receperit? Omnino tunc id, quod uni exsolutum est, revocari, & reliquis communicari debet, *diēt. l. quod autem cum possit. 6. §. sciendum 7. ff. que in fraud. creditor.* Hartm. Pistor. *diēt. q. 20. n. 2.* Joh. Köppen. *decis. 62. n. 4.* Caroc. *diēt. decis. 109. n. 23. & seq.* † Idemque asserendum, si debitor per gratificationem uni ex creditoribus solvit, quamvis hoc ante bona possessa fecerit, *diēt. l. 6. §. quid ergo 2. ff. de reb. autor. judic. possid. l. pupillus. 24. vers. ut si per gratificationem ff. que in fraud. credit.* Hart. Pistor. *diēt. quest. 20. n. 3. & seqq.* † ubi alias adhuc ponit limitationes, quas etiam refert Matth. Berlich. *diēt. concl. 71. n. 14. & seqq.*

Ita Domini in causa Melchior Thumens zu Densädt/ Menſe Jul. Anno 1632. (Verba ſentent. Ist Peter Helmer in groſſe Schulden laſt gerathen/ alſo daß ſich zu ſeinem Vermögen ein concursus Creditorum ereignet/ darbey ihr euch wegen 36. Th. geliebener Geldes gleichfalls angeheben/ und weil gedachter Schuldener hiebvor allbereit / einem unter ſeinen Gläubigern/ Nahmens Hansen Wolffen/ 100. Th. auff seine Forderung ausgezahlt/ ſeyd ihr euch daran zu halten gemehnet. Ob nun wohl ſonſten unter den Chirographariis dasjenige / was einem von den Schuldener ausgezahlt worden/ von dem andern nicht repetiret, noch wieder eingefodert werden mag/ ic.

DEFINIT. CLXXIX.

Repetere tamen possunt hypothecarii, vel privilegiati Creditores, quod Chirographariis est solutum.

- 1 **N**eque solum in Chirographariis, sed etiam privilegiatis aliisque Creditoribus, qui non secundum prioritatem temporis, sed æqualiter & quilibet pro ratâ suâ concurrunt, id juris obtinet, nempe, ut si unus reliquos prævenit suumque receperit, reliqui Creditores id repetere non possint, † quia pari jure nituntur, ac propterea vigilando & præoccupando meliorem suam conditionem facere possunt, *l. inter eos. 19. ff. de re judic.* Hartm. Pistor. *part. 3. quest. 20. num. 1.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 71. num. 29.* † Sed alia est ratio, si Creditores non pari & æquali jure nitantur, sed alii aliis sint potiores in jure prælationis. Nam quod uni ex Creditoribus Chirographariis, aut etiam omnibus solutum est, id rectè à Creditoribus hypothecariis vel privilegiatis repetitur per text. in *l. deferre. 28. §. ult. l. seq. ff. de jur. fisci. l. pecunia. 5. C. de privil. fisci. l. 3. ff. quod cum eo qui in alien. potest. est l. ex fact. 52. §. ult. ff. de pecul.* † Nec enim vigilantia & industria unius alteri in jure quaesito præjudicare debet, ut latè docet Hartm. Pistor. *diēt. q. 20. n. 11. & seq.* Matth. Berl. *diēt. concl. 71. n. 20.* Vincent. Caroc. *decis. 109. n. 18.* Joh. Köpp. *dec. 62.* † Idque verum

est, si ve res Creditori Chirographario soluta adhuc extet vel non, & si ve malâ, si ve bonâ fide fuerit consumpta, *diēt. l. deferre. 18. ff. de jure fisci.* Hartm. Pistor. *diēt. q. 20. n. 12. & 15.* Köpp. *diēt. decis. 62. n. 9. & seqq.* Berlich. *diēt. loc.* ubi plures ponit ampliationes. † Planè arestantes quoque repetere posse id, quod post impetratum arectum Chirographariis exsolutum est, vel inde apparet, quod arectum jus reale ac pignus tribuat, Andr. Rauchb. *part. 1. q. 4. num. 2.* Matth. Wesenb. *in parat. ff. de privil. credit. n. 9.*

Ita Domini in eadem causa (Verba ſent. Diweill ihr aber dennoch auff des Schuldeners Gütern eine gerichtliche Verpfändung und vor andern ein privilegium erlanget/ dahero euch zu Nachtheil keine Vereusserung geschehen können/ ic. So ſeyd ihr auch dasjenige/ was Hansen Wolffen ausgezahlt worden/ so weit ſich euer Schuld erstreckt / wieder einzufordern und euch davon bezahlet zu machen wohl befugert B. R. W.)

DEFINIT. CLXXX.

Pecuniam quoque posterioribus hypothecariis solutam, priores hypothecarii jure repetunt.

- 1 **A**t num etiam Creditores anteriores generalem hypothecam habentes, poterunt repetere pecuniam solutam posterioribus hypothecariis Creditoribus? Hoc quidem jus fisci esse statuunt † *Dd.* communiter per *l. pecunia. 5. C. de privil. fisci. l. 18. §. ult. cum l. seq. ff. de jur. fisci.* † Sed & in privato idem obtinere, probari videtur per *l. si fundus. 16. §. in vindicatione 3. ff. de pign. l. distractis. 14. l. debitorum. 15. C. eod. tit.* † Vacillant tamen alii, & distinguunt vel inter conditionem ex Lege, & actionem hypothecariam, arg. *l. ult. §. sin verò heredes. 6. C. de jur. delib.* † vel inter causam lucrativam & onerosam, ut videre est apud Anton. Peregrin. *l. 64. de jur. fisci tit. 6. n. 6. & seqq.* Covarr. *pract. q. 29.* Joh. Fab. *in §. item si quis in fraudem 6. n. 25. inst. de action.* † Et quidem haud ineptè forsan quis dixerit, nullum prorsus jus repetendi hypothecariis anterioribus competere, non quod translato rei pignoratæ dominio, jus pignoris evanescere videatur, † cum utique res transeat cum suâ causâ, & onere, *l. alienatio. 67. ff. de contr. empt. l. via 23. §. si fundus 2. ff. de servit. rust. pradior.* † Sed propter solam naturam, conditionem & qualitatem pecuniæ, quæ in perpetuo quasi motu est, & destinata commutationibus atque commerciis, ita ut si aliud diceretur, necessum sit, turbari totam rationem commerciorum, & forum perpetuis controversiis personare, Andr. Rauchb. *part. 2. q. 9. n. 31.* Dan. Moll. *l. 2. semestr. 4. n. 1.* † Quin & perquam absurdum videtur, negare debitori jus liberè expendendi & recipiendi pecunias, quod certè fieret, si repetendi facultas prioribus concederetur hypothecariis. † Nihilominus expeditum est, jus pignoris ita rei inhærere, ut ejus vindicatio detur Creditori contra quemcunque possessorem, *l. pignoris persecutio. 17. ff. de pign. l. pignoris vel hypotheca. 18. C. eod. tit.* Hartm. Pistor. *part. 3. q. 20. n. 19.* Andr. Gail. *l. 2. observ. 25. n. 16. in pr.* † Ex quo facilè colligendum, vindicationem competere anterioribus Creditoribus, si res hypothecata adhuc extet, vel saltem conditionem ex lege, si bonâ fide consumpta fuerit, † veluti probatur *ex l. creditor. 12. §. Papinianus 5. ff. qui potior. in pign. l. ult. §. sin verò Creditores. 5. & §. sin verò heredes. 6. C. de jur. delib. l. deferre. 18. §. ult. ff. de jur. fisci.* † Eaque sententia communis & in foro Saxonico recepta est, teste Andr. Rauchb. *diēt. q. 9. n. 12.* adeoque ab eâ non recedendum, † quam etiam pluribus tuetur Hartm. Pistor. *diēt. q. 20. n. 19. & seqq.* Joh. Köpp. *decis. 62. n. 10. & seq.* Matth. Berlich. *p. 1. conclus. 71. n. 47.*

n. 47. & seqq. ubi ad contraria respondet. Vincent. Caroc. decis. 109. n. 14. & seqq. Benev. Stracha de de-
 1 scoct. part. ult. n. 30. & seqq. † Plane, ut commercio-
 16 rium ratio conservetur, ad merces aliasve res vena-
 17 les, hanc assertionem non extendere licet. † Est e-
 18 nim hanc quoque res generalis hypotheca omni-
 19 um bonorum comprehendat, attamen si res illæ ve-
 20 nales ad alium translata fuerint, creditor contra
 21 tertium possessorem neququam hypothecaria age-
 22 re volebit, † quantumvis res illæ adhuc extant, ut
 23 dicam *infr. part. 2. Const. Elect. 23. defin. 13.* Hartm.
 24 Pistor. *dict. q. 20. num. 27. & seqq.* Anton. Neguz. *de*
 25 *pign. part. 2. membr. 2. n. 23.*

Ita Domini in causa Hansen Fischers contra Stephan
 26 Minsfusen zu Deuma / Menſe Auguſt. Anno 1632. (Verba
 27 ſententiæ. Daß Beklagter / ſeines Fürwendens ungeachtet /
 28 Klägern die geklagte Geldere auszuantworten ſchuldig /
 29 W. R. W.)

DEFINIT. CLXXXI.

*Nanquam reperitur solum creditoribus, si ex bo-
 nis debitoris reliquis satisfieri
 queat.*

ET si hypothecarii anteriores, id quod postero-
 30 ribus hypothecariis, *Defin. preced. vel Chiro-*
 31 *graphariis solum est, repetere queant, Defin. 179.*
 32 † attamen fallit id ipsum, si debitor alia adhuc pos-
 33 sideat bona, ex quibus creditoribus anterioribus
 34 satisfieri possit; † Non enim debet inquietari ter-
 35 tius possessor, quando per reliqua debitoris bona
 36 creditori est prospectum, † ideoque excussio de-
 37 bitoris semper precedat, necesse est, *l. si non expedi-*
 38 *erit. d. s. ult. sub fin. vers. sed si nihil sit in bonis. ff. de*
 39 *bon. autor. judic. poss. Joh. Köppen. decis. 62. n. 14.*
 40 *& seqq.*

Ita Domini in causa Melchior Thumens zu Denſtadt/
 41 Menſe Jul. An. 1632. (Verba ſententiæ: So ſend ihr auch/
 42 auffu Fall ihr euch ſonſten in des Schuldners Gütern nicht
 43 zu erholen / dasjenige / was Hansen Wolfen ausgezahlt wor-
 44 den / ſo weit ſich eure Schuld erſtrecket / wieder einzufodern /
 45 und euch davon bezahlt zu machen wohl befugt / W. R. W.)

DEFINIT. CLXXXII.

*Emptor, qui publica auctionis pretium solvit magi-
 stratu, securus quidem est, sed magistratus ra-
 tionem pecunie accepta reddere tenetur
 creditoribus.*

Liberatur equidem emptor, qui bona sub hasta
 46 vendita comparavit, si pretium magistratu ex-
 47 solverit, non minus ac si creditoribus ipsis man-

dante judice solvisset, *l. ait prator. 7. §. 2. vers. per-*
 48 *mittitur. ff. de minor. l. sancimus. 25. C. de administ.*
 49 *tutor.* † Sed propterea ipse Magistratus ab omni a-
 50 ctione haud tutus erit. † Est enim, quod Impute-
 51 tur potius judici, qui solvere jussit, quam emptori,
 52 parere qui habuit necesse, *l. non videntur data. 107.*
 53 *§. 1. ff. de regul. jur.* Anton. Fab. *in Codic. l. 3. tit. 16.*
 54 *defin. 29.* † Ex quo fit, quod magistratus rationum
 55 redditionem super pecunia accepta, a Creditoribus
 56 petitam avertere haud queat.

Ita Domini in causa Johannis Sangerhausens zu Dö-
 57 litſch / Menſe Septemb. Anno 1635. (Verba ſententiæ. Die weil
 58 Käufer die Kauff-Gelder allezeit Gerichtlichen deponiret / und
 59 mit der Obrigkeit diſſals contrahiret / ic. So iſt auch der
 60 Rath zu Lügen von den eingehobenen Kauff-Geldern den
 61 Creditoribus richtige Rechnung zu thun / und dieſelbe gebühr-
 62 lichen zu juſtificiren ſchuldig / W. R. W.)

DEFINIT. CLXXXIII.

*Emptor sub hasta, si pretium semel solverit, tutus
 est, nec a creditoribus posterioribus, quibus ex pre-
 tio haud satisfactum, denuo conveniri
 potest.*

NON habet metuere emptor, qui publicæ aucti-
 63 onis pretium solvit, ut a Creditoribus poste-
 64 rioribus, quibus in concursu ex pretio illo haud sa-
 65 tisfieri potuit, denuo actione hypothecaria conve-
 66 niatur; † Sed extinguuntur hypothecæ, quam pri-
 67 mum res sub hasta licitori adjudicatur. † Siqui-
 68 dem per venditionem sub hasta, non tam a judice,
 69 quam ab ipsis Creditoribus bona debitoris distra-
 70 huntur, quibus licet absentibus si in judicio licita-
 71 tor pretium solverit, liberatur perinde ac si Credi-
 72 toribus ipsis mandante judice solvisset, *l. ait prator.*
 73 *7. §. 2. vers. permittitur. ff. de minor.* *Defin. preced.*
 74 *n. 1.* Facta autem solutione venditori, nil amplius
 75 ab emptore exigere potest, † ne bis idem quis solve-
 76 re teneatur, *l. si quis dolo. 51. in fin. ff. de re jud.* Ali-
 77 ter quoque si diceretur, quisnam bona sub hasta
 78 emere vellet? † Ex quo, semè debitori pariter &
 79 Creditoribus malè consulatur, *Matth. Coler. de pro-*
 80 *cess. execut. p. 3. c. 9. n. 107. & 108.*

Ita Domini in causa Hansen Heimgens Erben zu Moh-
 81 ran / Menſe Febr. Anno 1636. (Verba ſententiæ. Da nun vor das
 82 ſubhastirte Haus niemand ein mehrers über die darauff lici-
 83 tirte 89. Fl. zu geben erbdäßig wäre / ic. So wird ſolches
 84 Haus demjenigen / ſo 89. Fl. ſub hasta darauff licitiret /
 85 auffu Fall er ſein Recht erſtehet / biſſlich zugeſchlagen / und He-
 86 imgens Erben haben ihrer hypotheck wegen / weil dieſelbe
 87 durch den teſigen Kauff ſub hasta expiriret und erliſchet / dar-
 88 zu ſerner kein Recht / W. R. W.)

CONSTITUTIO XXIX.

PARTIS PRIMÆ.

Welcher Gestalt ein Kommer bestän-
 diger und kräftiger Weise geschehen soll?

We befinden / daß mit den Kom-
 89 mern und arestiren viel Miß-
 90 brauch / Unrichtigkeit und Un-
 91 gleichheit in den Gerichten biß
 92 anhero vorgefallen / derowegen
 93 ordnen / setzen und wollen wir / daß ein ieder / so
 94 sich der Kommer-Gerechtigkeit brauchen will /
 95 schuldig seyn soll / alsbald wann ihme der erste
 96 Kommer gestattet / demselbigen von vierzehen
 97 Tagen zu vierzehen Tagen / gebührliche Folge zu
 98 thun / und zugleich mit dem letzten Kommer / die
 99 Klage mit ausdrücklicher Angebung und Spe-
 100 cifi-

Arestum qualiter ritè fieri oportet?

Arestum, quem in judi-
 101 ciis non exiguum fuisse hactenus
 102 animadvertimus, tollentes,
 103 statuimus & ordinamus, ut u-
 104 nusquisque jure aresti uti cupiens, simul ac
 105 primum arestum impetravit, illud interjecto
 106 spacio quatuordecim dierum, ter renovet, &
 107 tertià vice libellum quoque arestatorum
 108 offerat, ita conceptum, ut expressam & speci-
 109 ficatam crediti sui mentionem contineat, &
 110 liquidò ex eo cognosci possit, qualiter id sit
 111 probaturus, simul etiam debitorem citari
 112 petat,

citation seiner Schulden dergestalt einzubringen/das man daraus eigentlich zu finden habe/wie er dieselbige zu erweisen vermeynet/dabey er dann auch Citation und Ladunge an den Schuldener suchen und bitten soll/und soll alsdann mit fernern Kommer zu verfahren nicht schuldig seyn.Und wo diese Form von einem arestanten überschritten/so soll der gesuchte Kommer nichtig seyn/ungeachtet/ob gleich der arestant von vierzehnen Tagen zu vierzehnen Tagen/mehr dann drey mahl denselbigen verneuert hätte.

Begebs es sich auch/das einer einen Kommer erlanget/und ein ander folgte dem nach/und brächte alsobald mit dem ersten Kommer seine Klage ein/so soll doch der Letzte hierdurch vor dem Ersten/wosern derselbige auff den dritten Kommer-Tag seine Klage/wie obstehet/übergiebt/und Citation ausbringet/hierdurch kein Vortheil erlanget haben.

Wir verbieten auch hiermit alle heimliche Kommer/und wollen/das dieselbige hinführo in den Gerichten unserer Lande nicht verstattet werden/und da solches gleich beschehe/so sollen sie doch an sich selbst nichtig und unkräftig seyn.

petat, quo facto ulteriori prosecutione arresti opus non erit.

Quod si formam hanc arrestans quispiam non servaverit, nullum & irritum erit arrestum, licet saepius etiam quam ter, post toties elapsum spacium quatuordecim dierum, illud renovaverit.

Et si vero etiam eum, qui primus arrestum impetravit, alter subsequens una cum arresto, libellum quoque arrestatorium offerat; nihilo tamen magis priori illi praeferetur, dummodo is in termino tertiae renovationis libellum arrestatorium, ut diximus, exhibeat, & citari debitorem petat.

Prohibemus autem clandestina arresta omnia, & volumus, ne cuiquam deinceps in judiciis nostrarum ditionum illa concedantur, & si contra fiat, ipso jure nulla & irrita esse jubemus.

DEFINITIONES.

1. Arrestum pignus praetorium & jus reale tribuit Creditori, in quo ipso tamen circa effectum principalem sequestro differt.
2. Efficax demum est arrestum, quoad jus reale & prioritatis, à tempore scientia vel denunciationis debitori facta.
3. Valide jus arresti impetrati, per cessionem in alterum transferri potest.
4. Bona arrestata post factam denunciationem alienata, Creditor à tertio possessore vindicare potest.
5. Creditor qui certà ex causà arrestum impetravit, bona arrestata etiam ex alià causà pignoris jure retinere potest.
6. Non decernendum est arrestum, antequam Creditor probet ac liquidum faciat suum Creditum.
7. Antequam probatum fuerit, debitorem multo ere alieno obstructum, & non amplius solvendo esse, haud concedendum est arrestum.
8. Sufficit tamen, praesumptionibus atque conjecturis probabilibus demonstrari, debitorem facultatibus labi & non solvendo fieri.
9. In provinciis Electoratus Saxonici arrestum bis renovari debet, de unà quaterdenà in aliam, nec tempus hoc anticipare vel minutare licet.
10. Circa renovationem arresti tempus quaterdenarum de momento in momentum currit.
11. Et dies termini computatur in terminum.
12. In secundà renovatione Creditor precise libellum arrestatorium offerre tenetur, nec valet arrestum, si libellus in primo vel secundo termino statim exhibeatur.
13. Non minus impetratio citationis, quam oblatio libelli arrestatorii in ultima renovatione requiritur.
14. Alterius nomine absq. speciali mandato nemo arrestum impetrare valet.
15. Quocumq. in loco arrestum impetrari potest.
16. Peti potest Arrestum tempore quocumque, etiam die feriato.
17. Impetrari debet arrestum à iudice eo, qui bassam habet jurisdictionem, die Erboder Nieder-Gerichte.
18. Arrestum non apud iudicem, sed senatum impetra-
19. Arrestum impetratum in iudicio, sub quo debitor habet domicilium, bona immobilia alibi sita non afficit.
20. Bona immobilia eo in loco, ubi sunt sita, arrestari debent.
21. Bona tamen mobilia allbi sita per arrestum in loco domicilii debitoris impetratum afficiuntur.
22. Arrestum in bonis feudalibus impetratum à iudice, qui Dominus feudi non est, fructus solummodo feudales jure pignoris afficit.
23. Arrestum in supremo Principis iudicio impetratum etiam ad bona mediate subiecta extenditur, dummodo inferiori iudici notificetur.
24. Conveniri potest iudex ad interesse, si pro arresto decerpando requisitus, absque causà justà illud accusaverit.
25. Licet tamen iudici cautionem de se indemnem servando exigere.
26. Admittenda est nuda Creditoris promissio, si ex impotentià cautionem prestare nequeat.
27. Nemo Creditorum bona debitoris sui arrestare prohibetur.
28. Liberi etiam parentum suorum bona arrestare possunt.
29. Omnia indifferenter bona arrestari possunt, etiam annua praestationes.
30. Arrestum pro debito in diem impetratum Creditum haud purum, nec meliorem Creditoris conditionem facit.
31. Arrestari quoque possunt libri Studiosorum in Academia.
32. Ut & Salaria Professorum & Advocatorum.
33. Arrestari nequeunt bona ad alimenta debitoris destinata.
34. Sicuti nec stipendia Studiosorum.
35. Arrestum in certis tantummodo bonis impetratum ad bona alia non extenditur.
36. Sed arrestum generaliter & indefinite impetratum extenditur etiam ad bona futura postea acquisita.
37. Excluditur quandoq. jus arresti ex eo solo, quod alius Creditor bona debitoris detineat.

38. Defuncto debitore, etiam intra trigesimum bona ejus possunt arrestari.
39. Arrestum absq. causâ sufficiente & injuste indutum in totum relaxari debet absque ullâ præstita cautione.
40. Legitimè autem decretum arrestum sub cautione demum relaxatur, salvo tamen jure proprietatis arrestatori acquisito.
41. Qui in causâ conventionis condemnatus pecuniam depositam arresto constringit, id renovare necesse non habet.
42. Non tribuit præceptum judiciale de non alienan-

DEFINIT. I.

Arestum pignus prætorium & jus reale tribuit Creditori, in quo ipso tanquam circa effectum principalem à sequestro differt.

Non veretur scribere Matth. Coler. unum idemque esse sequestrum & Arrestum, neque hæc inter se nisi nudis vocabulis differre, de process. execut. part. 1. c. 2. n. 184. & seqq. † quamvis germanico idiomate utrumque eadem quoque voculâ (Kummer) notetur, Ordin. process. judic. Elect. Saxon. tit. 51. junct. pr. Coler. dict. cap. 2. n. 72. † Ex quo Dd. Arresti & Sequestri doctrinam sæpius confundunt, unumque pro altero accipiunt, Andr. Gail. de arrest. imper. c. 1. n. 3. & 4. Joh. Gœdd. in tract. de sequestr. in rubr. n. 21. † Sed quam benè, viderint ipsi; Summam enim horum differentiam & forma & effectus faciunt manifestissimam. † Nam forma arresti hæc in terris trinam requirit renovationem, b. Const. 29. in pr. ubi Moller. num. 1. Ordin. process. judic. dict. tit. 51. §. Wie aber nun. Andr. Rauchb. p. 1. q. 3. n. 1. † quæ tamen in sequestratione necessaria non est, Matth. Coler. de process. execut. p. 1. c. 2. n. 184. & seqq. † Porro, hujus, nempe sequestrationis, effectus, juris & debiti conservationem respicit, ne scilicet res sequestrata invertatur, nec statu & loco suo moveatur, Ordin. process. dict. tit. 51. in pr. Guid. Papæ. decis. 245. num. 4. Matth. Coler. dict. cap. 2. n. 67. in med. † At finis & effectus arresti potissimus est, ut per illud Creditor hypothecam tacitam, sive pignus prætorium & jus reale consequatur, atque omnibus hypothecam vel arrestum antiquius non habentibus, præferatur, Constit. præc. Defin. 142. Matth. Coler. de proc. execut. p. 3. c. 11. n. 26. & seqq. Rauchb. p. 1. q. 4. num. 1. † Quam differentiam arresti & sequestrationis, tanquam principalem & ab effectu desumptam, notat disertè Saxo Illustrissimus, in Ordin. process. judic. dim. tit. 51. in pr. vers. Erstlich. junct. vers. Zum andern. † quamvis adhuc alias sequestri & arresti differentias referat Joh. Gœdd. in dict. rubr. de sequestr. n. 19.

Ita Domini in causa Mathæi Siebens Gläubiger zu Leipzig/ Monate April. Anno 1619.

Item in causa der Reuterischen Gläubiger/ Monate Octob. Anno 1620.

Et in causa der Knoblochischen Gläubiger/ Monate Majo, Anno 1632.

DEFINIT. II.

Efficax demum est arrestum, quoad jus reale & prioritatis, à tempore scientiæ vel denunciationis debitori factæ.

Cautè agunt arrestantes, si arrestum per nuncium juratum debitori judicialiter denunciari & notificari faciant, ne forsitan per alienationem vel posterioris arresti aut hypothecæ impetrationem, alii ipsos præveniant: † Nimirum incipit demum effectus arresti, postquam id debitori per nuncium juratum fuerit denunciatum & notificatum; Ante-

Carpz. Definit. Vol. I.

do Creditori hypothecam aut jus prioritatis in bonis debitoris.

43. Arresto licet haud subsistente, Reus tamen conventus ad libellum respondere & litem contestari tenetur.
44. Modo debitor ratione domicilii vel contractus ibidem forum sortiatur.
45. Valet etiam arrestum & hypotheca in contractu usurario, saltem quoad sortem ipsam.
46. De bonis arrestatis non satisfaciendum est Creditori arrestanti, nisi in subsidium, deficiente nimirum alio exsolutionis medio, & quomodo hoc casu pronuntiandum.

quam enim hoc fiat, vel debitor aliunde scientiam arresti impetrati consecutus sit, † certè ullum jus pignoris vel reale creditor in bonis debitoris prætere non habet, Ordin. process. judic. Elect. Saxon. tit. 51. §. Wann auch ein Kummer, Matth. Berlich. part. 1. concl. 74. num. 121. & 161. † Cui porro consequens est, Creditori jus prioritatis haud competere, sed in concursu eos præferri, qui ante factam denunciationem, in bonis debitoris posterius licet arrestum vel hypothecam impetrarunt, † veluti expressè sancitum ab Electore Serenissimo, in Ordin. process. judic. tit. 48. in pr. vers. Es wäre dann. Berlich. dict. concl. 74. n. 142.

Ita Domini in causa Hansen Schusters contra Martin Schöpffer zu Hergberg/ Meuse Sept. Anno 1631. (Verba sent. Das Kläger vor Beklagten/ gestalteten Sachen nach/ weil derselbe (ehe und zuvor Klägers arrest dem Schuldener notificiret und zu wissen gemacht worden/ und also ein dingliches Recht daran (erlangt) eine Gerichtliche Verpfändung und hypothec in gedachten Schuldeners Gütern überkommen/ sich einiger priorität nicht anzumassen/ W. R. W.)

DEFINIT. III.

Validè jus arresti impetrati per cessionem in alterum transferri potest.

Facta autem denunciatione arresti, ad eod firmum est jus reale sive pignoris in bonis debitoris, ut mortuo Creditore, etiam ad heredes transferatur, Matth. Coler. de proc. execut. part. 1. c. 2. num. 204. & seq. † Quin & arresti affectus competit fidejussoribus, nec non Correis debendi vel sociis, si unus ex illis propter totam summam, in bonis debitoris arrestum acquisiverit, Ordin. process. judic. Elector. Saxon. tit. 51. §. Von eines andern. §. Da aber ihrer zween. At num etiam cessionariis? † Omnino sanè. Quidni enim jus arresti validè cedi posset, cum cessibile sit id, quod est transmissibile ad heredes, l. ex plurib. 42. ff. de administr. tutor. Matth. Coler. de process. execut. part. 1. c. 3. num. 265. Jalon. in l. cum secundum. 3. C. de fideicommiss. n. 2. † Quod nec displicuit Illustrissimo Saxoni in Ordin. process. dict. tit. 51. §. ult.

Ita Domini in causa Heinrich Langfusens zu Weida/ M. Novembr. Anno 1623. (Verba sentent. Dieweil ihr selbst berichtet/ das Hans Ferber dasjenige dingliche Recht/ so er durch den erlangten Arrest in euren Gütern gehabt/ durch cession, immassen ihm zu thun frey gestanden/ auff Peter Dielem gebracht und transferiret/ ic.

DEFINIT. IV.

Bona arrestata post factam denunciationem alienata, Creditor a tertio possessore vindicare potest.

Quin debitor bona arrestata, etiam post factam sibi denunciationem arresti, alienare queat, non certè dubitaverim, cum per impetrationem arresti bona haud fiant litigiosa, arg. Auth. litigiosa l. 3. & seq. C. de litigios. ut docet Matth. Coler. de process. execut. part. 2. c. 3. num. 463. † licet aliter sentiat Modest. Pist. part. 4. quæst. 162. ubi Jacob.

M m 2

Schult.

- 3 Schult. *in addit. num. 17. sub fin.* † Attamen non prohibetur Creditor, qui arrestum impetravit, bona post factam denunciationem alienata à tertio possessore vindicare per actionem hypothecariam, † in subsidium nempe & si ex aliis debitoris bonis sibi haud satisfieri possit, *l. persequutione pignoris. 24. cum Auth. hoc si debitor, C. de pign. & Auth. sed hodie C. de Obl. & action.* Matth. Coler. *de proc. execut. p. 2. c. 11. num. 26.* Matth. Berlich. *p. 1. concl. 74. n. 156.*
- 5 † Transeunt enim bona arrestata cum onere arresti ad quemcunque successorem, etiam singularem, *arg. l. si debitor. 12. C. de distraet. pign. l. 1. C. vend. pignor. deb. imped. non poss.* idque ceu pignus & privilegium reale bona ita afficit, ut Creditori neutiquam praevudicari, nec invito jus suum inverti & auferri queat, *l. si fundus. 6. §. in vindicatione. 3. ff. de pignor. l. distraet. 4. l. 1. seq. C. eod. tit. l. ult. C. de R. V.* † Et si Creditoris sive tacitam & legalem, sive expressam hypothecam habentes, possunt bona sibi obligata ab aliis, quibus soluta sunt, revocare, ut demonstravi *Constit. prac. defin. 179. & 80.* † Quidni idem juris competeret arrestantibus, qui per impetrationem arresti hypothecam in bonis debitoris consequuntur, *Supr. Defin. 1. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 4. num. 1. Joh. Zanger. de except. p. 2. c. 1. num. 268. Matth. Coler. de proc. execut. part. 1. c. 3. n. 189.* Veluti quoque expressè sancitum à Sereniss. Saxon. Elect. in Ordin. *proc. jud. tit. 51. §.* Wann auch ein Kummer. † Planè, quia hoc casu revocatio bonorum arrestorum, non nisi in subsidium, ubi alia debitoris bona haud sufficiunt, conceditur, *Col. dist. p. 3. num. 472.* utique tutius agere videtur Creditor, si alienationem impediatur, per praecipuum judicis de non alienando. † Nam & facilius est alienationem impedire, quàm factam revocare, *Coler. dist. c. 3. n. 479. Berlich. dist. concl. 74. n. 160.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. *So ist nunmehr derselbe sich an die verarestirte Güter zu halten/und weil ihr solche nach erlangter Wissenschaft des angelegten Arrests veräußert/wosern ihr sonst ihn nicht befriedigen köntet/ von dem igtigen Besizer dieselbe wieder zu fodern/und sich davon bezahlet zu machen wohl befugt/ W. R. W.*)

DEFINIT. V.

Creditor, qui certa ex causâ arrestum impetravit, bona arrestata etiam ex aliâ causâ pignoris jure retinere potest.

- 1 Licet Creditor certâ ex causâ, putâ locationis laut fidejussionis, arrestum impetraverit ac modo legitimo persecutus fuerit, attamen quin bona arrestata & jus pignoris etiam ex aliâ causâ, veluti ex mutuo, donec usque de eo sibi satisfactum fuerit, retinere possit, eoque nomine prioritatis jure gaudeat, dubium apud me non habet, † si considero jus hypothecæ, quod semel constitutum ob aliam etiam causam & pecuniam Chirographariam, Creditor exercere potest, *l. un. C. etiam ob Chirograph. pecun. pign. Anton. Fab. in Cod. lib. 8. tit. 15. Defin. 9. n. 3. Vid. inf. p. 2. Const. Elect. 32. Defin. 25. & 26.*
- 3 † Neque enim dispositio *dist. l. un.* tantummodo in hypothecâ & pignore conventionali atque legali, sed etiam in pignore prætorio & judiciali locum habet, *Gloss. in dist. l. un. sub fin. vers. idem est prætor.* Matth. Col. *de proc. exec. part. 1. c. 2. n. 300. & seq. Anton. Neguz. de pign. part. 1. membr. 3. part. 5. princip. n. 82.* † Quidni ergo etiam in hypothecâ, quam Constitutio Saxon. tribuit arrestanti, cum arrestum nihil aliud sit, quam hypotheca legalis, *Matth. Col. dist. c. 2. num. 189.* † Placet itaque quod tradit *Matth. Berlich. Si quis pro modicâ summâ are-*

stum impetraverit, illudque alteri, qui in multo majori summa debitorem obligatum habet, cesserit, Cessionarium non duntaxat in illa summa, pro qua sibi arrestum cessum est, sed etiam in residuo, omnibus aliis Creditoribus præferri, *part. 1. concl. 24. n. 153.* rectissime sanè, † quoniam, ut modò dixi, arrestator bona arrestata etiam ex aliâ causâ & credito potest retinere.

Ita Domini in eadem causa (Verba sentent. *So ist die meldter Cessionarius sich an die verarestirte Güter zu halten/und weil ihr solche nach erlangter Wissenschaft des angelegten Arrests veräußert/wosern ihr sonst ihn nicht befriedigen köntet/ von dem igtigen Besizer dieselbe wieder zu fodern/und sich/unangesehen seine Schuld viel höher/als darauß der Arrest angelegt/auch aus einer andern Sache herrühret/davon bezahlet zu machen wohl befugt/ W. R. W.*)

DEFINIT. VI.

Non decernendum est arrestum, antequam Creditor probet ac liquidum faciat suum Creditum.

Incognita sunt de jure Civili arresta & omnino prohibita, quia ab executione nunquam inchoare licet: † Sed debitor prius legitime convincendus, ac postea ad solutionem pulsandus est, *l. un. C. de sequestr. pecun. l. negantes. 9. C. de O. & Ad. l. si cum nulla sententia. 58. ff. de re judic. l. ult. C. de execut. rei judic.* Joh. Gœd. *in tract. de sequestr. c. 1. axiom. 2. num. 83. & seq. Andr. Gail. lib. 1. obs. 148. n. 1. & seq. Pract. Parisiens. in formâ sequestri seu saxamenti. §. sapiens vir. 1. n. 1. seqq.* ubi tamen decem ponit limitationes. † Ergo, quicquid ferè de arrestis proditum est, id moribus Saxonis videtur adscribendum, *Ordin. process. judic. Elect. Saxon. tit. 51. §.* Was dann den andern effelt. *Matth. Coler. de process. execut. part. 1. cap. 2. numer. 184. & seqq.* † Sed non, nisi prius Creditor, qui arrestum petit, creditum suum probaverit, ac liquidum fecerit, arrestum erit concedendum, *Ordin. Torgens. de Anno 1583. sub tit. Von Arrest/wie derselbige zu gestatten. vers. Es habe dann der. Ordin. process. judic. Elect. Saxon. tit. 51. §.* Dieweil aber gleichwohl. *vers. Es sey denn/daß er. Matth. Col. de proc. execut. p. 3. c. 1. num. 32. Matth. Berlich. part. 1. concl. 74. num. 83.* † Neque enim propter debitum illiquidum & incertum arrestum decerni debet, *Johann. Baptist. Caccialup. in tract. de debitor. suspect & fugit. qu. 6. num. 13. in pr. & vers. igitur doctrina Baldi, & c.* † Non tamen exacta hic requiritur probatio, quæ nempe fit per modum processus in formâ probante solenni, † sed sufficit, fidem crediti facere saltem per exhibitionem obligationis, vel instrumenti, vel per productionem testium, qui contractui aut numerationi interfuerunt, *dist. Ordin. Torgens. sub tit. Von Arrest/vers. Durch Urkunden/ oder andern gläublichen Schein/quæ verba etiam repetuntur in Ordin. process. dist. tit. 51. §.* Dieweil aber gleichwohl. *Sigism. Scacc. de judic. lib. 1. cap. 38. n. 27. Andr. Gail. lib. 2. obs. 44. num. 8.* † Quare nec exhibitionem originalis obligationis ad impetrandum arrestum, præcisè necessariam putaverim, ut bene docet *Matth. Berlich. decis. 107.*

Ita Domini in causa Dieterich Heydfelds zu Quedlinburg/ *Mense April. Anno 1632.* (Verba sent. *Dannhero ihr verursacht worden/die Zahlung/ so wohl des ihm vorgeliebten Geldes/als auch Erstattung des Getreidigs/ und aller anderer Sachen/zu suchen/ auch zu besserer Erlangung, eures Besiznis im Amt Arnstein um Arrest zu des Schuldners Gütern anzulangen; Da ihr nun erstlich eure Schuld/Forderung durch Urkunden/oder andern gläublichen Schein/heybringen würdet/c. So würde euch der Arrest verestattet/und in quantum de jure billich angenommen/ W. R. W.*)

DEFINIT. VII.

Antequam probatum fuerit, debitorem multo ære alieno obstrictum, & non amplius solvendo esse, haud concedendum est arrestum.

- 1 **N**on sufficit ad hoc, ut arrestum decernatur, creditum demonstrari, sed insuper quoque probare debet Creditor, † quod multo ære alieno debitor sit obstrictus, facultatibus labatur, & desinat esse solvendo; † Priusquam enim id fiat, neutiquam sibi persuaderi patiat, se ullo modo arrestum impetratum esse, Ordin. Torgens. de Anno 1583. tit. Von Arrest/wie derselbe zu gestatten. vers. Und dann auch darneben/das sein Schuldener mit vielen Schulden behaftet/ und in Abfall seines Vermögens gerathen/quæ verba etiam habentur in Ordin. process. judic. tit. 11. §. Die weil aber gleichwohl. vers. Und dann auch zum andern. Dan. Moll. hic num. 10. Joh. Köpp. decis. 39. num. 16. & seq. Matth. Berlich. p. 1. concl. 74. num. 84. & 108. Andr. Gail. lib. 2. obs. 44. n. 5. & seqq. At hoc cur tam anxie indagandum? † Cautè certè & prudenter id sancitum est, ne injuriâ periclitetur fama debitoris. † Equis enim nescit, per arrestum lædi alicujus æstimationem, famam apud bonos & honestos viros suggillari, atque ignominiam irretractabilem inferri, dist. Ordin. Torg. vers. Auch wohlhabende Leute dadurch in Verdacht und Unglauben gesetzt werden. dist. tit. 51. Ordin. proc. §. Die weil aber/in pr. Andr. Gail. de Arrest. Imper. cap. 1. n. 12. Matth. Col. de process. execut. part. 2. cap. 3. num. 154.

Ita Domini in eadem causa (Verba sentent. Da ihr nun erstlich eure Schuld-Forderung durch Urkunden/ oder andern gläublichen Schein beybringen/ und dann zum andern darneben beschweigen würdet/das gedachter debitor mit vielen Schulden beladen/und in Abfall seines Vermögens gerathen/auch die andern Gläubiger auffwachen/ und zu seinem Vermögen und Gütern ein concursus Creditorum sich ereignen möchte/ıc. So würde euch der Arrest verstatet/ und in quantum de jure billich angenommen/W. R. W.)

DEFINIT. VIII.

Sufficit tamen, presumptionibus atq; conjecturis probabilibus demonstrari, debitorem facultatibus labi & non solvendo fieri.

- 1 **A**t, inquires, hoc modo Creditor vix unquam arrestum impetrare valebit, cum difficile admodum, quin ferè impossibile sit, inopiam debitoris verè probare? † Fateor id equidem, ac præsertim hoc tempore, quo homines, in primis mercatores, valde sunt cauti & circumspecti, facultates patrimonii sui de industriâ occultando, ne delegatur ipsorum inopia, arg. l. 2. C. quando & quib. quart. pars debeat. l. 10. † Itaque Creditor summaria saltem probatione admittendus erit, puta, † si docere velit, debitorem vel nulla amplius possidere immobilia, Bald. in l. apertissimi. 16. num. 9. C. de judic. Andr. Gail. l. 2. obs. 44. n. 7. † vel adeò pauca, ut non æquivalent debitor, in quo est obligatus Creditori, per l. sciendum. 15. & l. si fidejuss. 7. §. ult. ff. qui satisd. cogunt. junct. l. si Creditores. 21. ff. de reb. aut. jud. possid. Ferrar. in forma Sacramenti. verb. sapiens. n. 2. Curt. de sequestr. quest. 6. n. 33. † Aut etiam, si debitor habitus fuerit morosus in solutione, bona decoquat, vel negotiis intricatis & difficilibus se immisceat, ex quo facilè facultatibus labi & non solvendo fieri queat, juxta tradita Gøden. sub rubr. de sequestr. conf. 103. n. 4. Matth. Col. de process. execut. p. 1. c. 2. n. 130. † Probari etiam potest periculum dilapidationis aut fugæ ex vitâ antea male actâ, ut, quia jamdudum fuit prodigus unumquæ prædium post aliud alienavit. Curt. dist. loc. num. 33. & 40. cum de præterito præsumatur in præsens & in futurum;

l. non omnes. §. à barbaris. ff. de re milit. c. semel malus 8. de reg. jur. in 6to. † Nimirum, fieri potest hoc casu probatio per demonstrationem præsumptionum atque conjecturarum; quæ tamen in arbitrio judicis resident, an sufficientes haberi debeant, Matth. Col. dist. c. 2. n. 130. vers. quæ quidem indicia. Resol. Gravam. de An. 1661. Tit. Von Justitien Sachen. §. Hierüber ist unterthänigst erinnert/ıc. † Quin & si præsumptionibus pariter ac legitimis probationibus Creditor destituatur, ac periculum sit in morâ, juratæ ejus affirmationi fides habenda est, si nempe juret, debitorem multo ære alieno obrutum, facultatibus labi, & fieri non solvendo. Dan. Moller. hic num. 111. Andr. Gail. l. 2. observ. 44. num. 5. Matth. Col. de proc. execut. p. 3. c. 1. n. 74. & seq. Joh. Köpp. decis. 29. num. 16. † Quamvis dissentiant Jacob. Menoch. l. 2. arbitr. judic. quest. cent. 1. cas. 87. n. 7. & seq. & Bernh. Gray. l. 2. concl. 44. consid. 1. n. 11. seqq.

Ita Domini in causa VVolksgangi Reschens zu Leipzig/Mense Jan. Anno 1635. (Verba sentent. Ob nun wohl/wann die pretia rerum igo dem Ein- und Ankauffe gleichmäßig und die Schulden exigiret und gut wären/ gnußsam zu bezahlen vorhanden seyn möchte. Die weil aber dennoch die liegende Gründe iger Zeit ihrem rechten Werth nach gefallen/das sie entweder gar/ oder noch auff lange Zeit nicht um den 4. Pfennig auszubringen/die Schulden theils bey hohen Euren und Fürstl. Personen/theils aber außserhalb Landes hatten/ und also schwer zu ermahnen und einzubringen/ über dieses die hinterlassen: Wittwe ein ansehnliches als eingebracht Gut fodert/die Erben unter unterschiedenen Obrigkeiten gessen/ einem hier/ dem andern dort eine Schuld cediren und einräumen/auch für sich selbst einnehmen/ und in ihren Nutz verwenden/also das die Erbschaft in Abfall gerath/ ihr auch eines concursus Creditorum befürchtet/und eurer Anforderung wegen in Gefahr stehet/ıc. So wird ihr derowegen auff eine und die andere aussenstehende Schuld Arrest zu suchen/und anzulegen wohl besuht, und es wird euch derselbige von der Obrigkeit/unter denen die Schuldener wohnen/ billich erstattet und nachgelassen/W. R. W.)

DEFINIT. IX.

In provinciis Electoratus Saxonici arrestum bis renovari debet, de unâ quaterdenâ in aliam, nec tempus hoc anticipare vel minutare licet.

Curiosus admodum fuit Illustrissimus Saxo in concessionem arresti; ne vel Creditor periculum subeat, vel debitor infamiam & maculam aliquam incurrat, ut liquet ex Ord. Torg. de Anno 1583. sub tit. vom Arrest/wie derselbige zu gestatten/ † Nimirum Creditorem arrestum impetrare volentem ad observationem certæ solennitatis, seu formæ substantialis astrinxit, & arrestum jam impetratum de unâ quaterdenâ in aliam bis renovari jussit, hac Const. 29. in pr. vers. Alsbald wanu ihme der erste Kummer. Ordin. process. judic. tit. 51. §. Wie aber nun. v. Und demnach ein ieder Kummer/als bald er verstatet/ von 14. Tagen zu 14. Tagen zweyer verheuert/ &c. Moll. hic n. 1. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 3. n. 1. Matth. Col. de proc. exec. p. 1. c. 2. num. 185. 188. † An ergò hoc tempus non immutare vel renovationem anticipare licebit? Neutiquam certè per Edictum Illustriss. Electoris 11. Jan. Anno 1607. Scabinis insinuat, vers. So wollen und beschlen wir. Ordin. process. judic. dist. tit. 51. §. Wann auch dieser. † Quis etenim nescit, formam essentialem adeo præcisè observari debere, ut ne quidem per æquipollens adimpleri possit. Andr. Tiraq. de LL. connub. gloss. 7. n. 160. vers. neq; enim forma, Jal. in l. quod si nominatum. 1. ff. de lib. & posth. n. 18. Nic. Boër. decis. 1. n. 44. † Et cum prædictæ tres quaternæ in favorem debitoris sint indultæ, ne ejus bona tam subito arresto constringantur, iniquum omninò esset, ei hoc beneficium per Creditorem præripi posse, arg. l. 6. C. de LL. l. nulla juris ratio. 25. ff. eod. tit. Ex quo sequitur,

- 6 † non observato tempore renovationis, nullum esse arrestum, nec ullum jus reale aut prioritatis Creditori id tribuere; † Quod & disertè sancivit Illustriss. Elector in Edicto modo allegato, *vers.* Und da diesem nicht nachgelebet/ *Et dict. tit. 51. §.* Wann auch dieser.
- 7 †

Ita Domini in causa Elize Behrs zu Meissen/ Mensis Oct. Anno 1592. (Verba sent. Ob gleich Franz Kunz auff Philipp Droischens des älttern Gütern vor euch einen Arrest langet; Diweil er aber dennoch nach Ausweisung der Registratur bey renovirung des Arrests die in Churs. Constitution bestimmte Zeit von 14. Tagen zu 14. Tagen eigentlich nicht gehalten; So ist solcher Kummer nichtig/ und er mag dannenhero euch/ weil ihr euren Arrest richtig prosequiret/ in der Zahlung nicht vorgezogen werden/ *B. R. W.*)

Et in causa Nicolai à Dissens Gläubiger zu Leipzig/ Mensis Octobr. Anno 1626.

DEFINIT. X.

Circa renovationem Arresti tempus quaterdenarum de momento in momentum currit.

- 1 **N**on itaque agitur, si tempus circa arresti renovationem haud præcisè attenditur, tanquam pro forma à jure præscriptum, *l. scire oportet. 13. §. consequens. 4. ff. de excusat. tutor. Felin. in c. cum dilectis. 12. vers. gesta contra formam num. 6. & seq. extr. de re script.* usque adeò † ut nè horæ quidem momentum immutari possit, *Andr. Rauchb. p. 1. quest. 3. num. 8.* Idque est quod in arresto, momenta & horas observari, vulgò ajunt, *b. Constit. 29. in pr. vers. Alstald wann ihme der erste Kummer verstattet/ Const. 28. b. part. 1. §.* Ferner sollen, *vers. Von der Stunde an/ da der Kummer geschehen, Ordin. process. judic. Elect. Saxon. tit. 51. §.* Wie aber nun, *vers. Alstald er verstattet/ &c. Dan. Moller. l. 3. Semestr. c. 42. n. 16.* non aliter atque in decendio ad appellandum, *Auth. bo. diè. C. de appellat. c. quoad consultationem 15. ubi Panormit. n. 4. extr. de sentent. & rejudic. Andr. Gail. l. 1. obs. 139. n. 5.* † Ergò si unica tantum hora post effluxum quaterdenarum, in renovatione arresti excedatur, moræ purgatio locum non habet. † Scilicet quia spacium quaterdenarum de momento in momentum currit, *Berlich. part. 1. concl. 74. n. 122. & 125. Andr. Rauchb. dict. quest. 3. num. 15.*
- 2
- 3
- 4
- 5

Ita Domini in causa Jobst Kummer's zu Raumburg/ Mensis Jan. An. 1626. (Verba sent. Hat Jobst Kummer den 23. Novembr. zu eines Kaufmanns Gütern Arrest gesucht/ dgrauß sich Wilhelm Clammer auch angegeben/ und selbiges Tag 8 un zehendhalb Uhr obgedachte Güter gleichfalls verkümmert. Ob nun wohl Jobst Kummer den 7. Decemb. darauf den angelegten Arrest renoviret/ und folgend's den 21. ejusdem seine Kummer-Klage überreicht/ dahero er nunmehr vor Wilhelm Clammer eine priorität zu haben vermeynet. Diweil er aber dennoch bey Übergebung der Kummer-Klage die gebührende Zeit/ so de momento in momentum zu rechnen/ nicht in acht genommen/ sondern allererst um 10. Uhr den 21. Dec. da die Zeit um 8. Uhr allbereit vorüber gewesen/ und also 2wo Stunden zu spät den Arrest zum andern mahl renoviret/ und die Kummer-Klage eingegeben/ &c. Als ist auch der von mehr gedachten Jobst Kummer angelegte Arrest nichtig/ Deswegen sich derselbe für Wilhelm Clammer an des Schuldners Gütern einiger priorität nicht anzumassen/ *B. R. W.*)

DEFINIT. XI.

Et dies termini computatur inter terminum.

- 1 **H**inc porro inscribendum est, diem termini computandum esse in termino, ita ut impetrato arresto 1. die mensis, quaterdena prima ad renovationem data, decimo quinto die ejusdem mensis finiatur, *Andr. Rauchb. p. 1. q. 3. Matth. Berlich. part. 1. concl. 74. n. 121. & seqq. Matth. Col. de process. execut. p. 3. c. 3. n. 50. & seqq.* † ex vulgatà illà Interpp. regulà, quod ubi tempus de momento in momentum labitur, dies termini computetur in termino, *Andr. Gail. l. 1. obs. 139. n. 5. Rauchb. dict. q. 3. n. 16.*
- 2
- 3

quamvis aliàs hoc dubio non careat, propter text.

in l. 1. ff. si quis caution. l. Eum, qui 41. ff. de V. O. Dan. Moll. lib. 1. Semestr. 7. Rauchb. dict. quest. 3. num. 4.

† Quò & facit, quod renovatio arresti fieri debeat de una quaterdenà in aliam, von vierzehn Tagen zu vierzehn Tagen/ *b. Constit. 29. in pr.* Ajunt verò, † quando adverbium (hinc inde) ponitur, diem termini computandum esse in termino, *Bartol. in dict. l. 1. ff. si quis caution. n. 1. ubi & Jafon. n. 20.* † Idque eo magis, quod in casu præsentis renovatio de unà quaterdenà in aliam sit de formà arresti substantiali, *Supr. Defn. 9. quæ à lege vel statuto posita præcisè ad unguem observari debet, Jafon. ad l. jubemus. 29. C. de testam. n. 12. Berl. dict. concl. 74. n. 124.*

Ita Domini in causa Nicolai Antonii Tonetis & Consort. contra Hermannum Hesting/ ventilatà in prætorio Lipsiensi, Mensis Mart. Anno 1632.

DEFINIT. XII.

In secundà renovatione Creditor præcisè libellum arrestatorium offerre tenetur, nec valet arrestum, si libellus in primo vel secundo termino statim exhibeatur.

Petitio quidem, & Renovatio arresti in scriptis † necessariò fieri haud debet, sufficit enim nuda facti recitatio, *Matth. Coler. de process. execut. part. 3. c. 1. num. 80.* At in secundà renovatione, sive tertio judicii arrestatorii termino, † Creditor advertat † necesse est, ut simul libellum arrestatorium in scriptis eum specificatione crediti sui exhibeat, *b. Constit. 29. in pr. vers.* Und zugleich mit dem letzten Kummer. *Ordin. process. judic. tit. 51. §.* Wie aber nun, *vers.* Und neben dem dritten/ &c. *Moller. hic n. 1.* † Quid † autem, si Creditor prævenire velit, & primo statim termino arrestum impetrans, vel in termino secundo primà vice renovans libellum exhibeat? Fieri id posse, nec ulteriori renovatione opus esse, docent quidem *Moll. lib. 2. Sem. 11. n. 3. Joh. Zang. de except. part. 3. c. 1. n. 208. Andr. Rauchb. part. 1. qu. 3. n. 21.* † Sed Creditorem anticipantem non audiendum, nec ullum jus reale vel prioritatis per id consequi, rectius putaverim cum *Matth. Coler. de process. execut. part. 3. c. 8. n. 83. & Matth. Berlich. part. 1. concl. 74. num. 132.* † Tum per text. manifestum, *b. Constit. 29. §.* Begebe es sich auch. *Ordin. process. judic. dict. tit. 51. §.* Wann auch dieser Form. † Tum, † quia forma essentialis ad unguem observari debet, & neglecta totum vitiat arrestum, *b. Constit. 29. in pr. vers.* Und wo diese Form. † Tum quia tres quaterdenæ in favorem debitoris indulgæ censentur, ne is tempore nimis coangustetur, & periculo tam subito exponatur; † Ergò facto Creditoris beneficium hoc ei non auferendum, nec in ejus odium retorquendum erit, *l. quod favore 6. C. de lib. l. plures. 19. sub fin. C. de fide instrum.*

2

3

4

5

6

7

8

Ita Domini in causa Hansen Ferbers zu Neuenthal/ M. Jul. Anno 1630. (Verba sent. Diweil ihr selbstn berichtet/ daß ihr so bald bey der ersten Renovirung eures angelegten Arrests/ nicht aber bey dem letzten Termin die Kummer-Klage übergeben/ aller massen zu Recht nochwendig gewesen/ und geschehen sollen/ &c. So ist auch bemeldter Arrest nicht beständig/ und ihr habt euch dannenhero einiger Erstigkeit vor den andern Gläubigern nicht anzumassen/ *B. R. W.*)

DEFINIT. XIII.

Non minus impetratio citationis, quam oblatio libelli arrestatorii in ultima renovatione requiritur.

Non sufficit, libellum arrestatorium in ultimà renovatione à Creditore exhiberi, sed necesse quoque is habet, ut simul debitorem citari petat, & pro citatione decernendà instet, *b. Constit. 29. in pr. vers.* Dagegen dant auch Citation und Ladunge

an den Schuldener suchen und bitten soll. Ordinat. process. judic. Elect. Saxon. tit. 51. §. Wie aber nun/vers. Auch hierbey um Citation und Ladung an den Schuldener angesucht werden solle. Dan. Moll. hic n. 1. † Adeoque non minus citationis impetratio, quam oblatio libelli arrestatorii pro formâ substantiali ipsius arresti requiritur; Ex quo porro inferendum, † id neutiquam subsistere, si citatio petita haud fuerit, ut luculenter apparet ex h. Const. 29. in pr. vers. Und wo diese Form/ic.

Ita Domini in eadem causa (Verba sentent. Die weil ihr selbst berichtet/das ihr so bald bey der ersten Renovirung eures angelegten Arrests/nicht aber bey dem letzten Termin die Kummer-Klage übergeben/nach auch dabey um Citation und Ladung des Schuldners angesucht / aller massen zu Recht notwendig gewesen/und geschehen sollen/te. So ist auch bemeldter Arrest nicht beständig/und ihr habt euch auch dannenhero einiger Ernstigkeit vor den andern Gläubigern nicht anzumassen/W. R. W.)

DEFINIT. XIV.

Alterius nomine absq. speciali mandato nemo arrestum impetrare valet.

1 Arrestare possunt Creditores, qui suum debitorem facultatibus labi vident, & de suo Creditorum nomine procuratores, modò speciale habeant mandatum, ut rectè sentiunt, Joh. Harppr. in §. procurator. 1. inst. de iis per quos agere possum. Cavalcan. part. 1. decis. 1. num. 46. † Non solum, quia causa arresti est executiva, quæ mandatum speciale requirit, Jason. in l. invitus. 17. C. de procurat. n. 17. † Sed & quod arrestum alicujus famam & honorem lædat, ignominiamque irrefractabilem inferat, Andr. Gail. de arrest. imper. c. 1. num. 12. Matth. Coler. de process. execut. part. 2. cap. 3. num. 154. Ex quo absque speciali mandato ad arresti impetrationem nemo est admittendus, ut rectè advertit Matth. Berlich part. 1. concl. 74. num. 9. † Quod in provinciis Elector. Saxonici minus dubium habet, propter claram sanctionem in Ord. proc. jud. tit. 51. §. Von etnes andern wegen. ubi tamen excipitur persona conjuncta, † quæ audienda est, si cautionem de rato præstare velit. Rectissime sanè, quia & aliàs conjunctio sanguinis & proximitatis facit, ut cautio de rato suppleat defectum mandati, l. exigendi. 12. C. de procur. Vid. supr. Const. 1. Def. 29.

Ita Domini in eadem causâ (Verba sent. So ist auch bemeldter Arrest/ hervor aus, weil euer Anwalt bey Aulegung derselben so bald kein speciale mandatum vorlegen können/nicht beständig/ und ihr habt euch auch dannenhero einiger Ernstigkeit vor den andern Gläubigern nicht anzumassen / W. R. W.)

DEFINIT. XV.

Quocumq. in loco arrestum impetrari potest.

1 Non requiritur pro formâ arresti, ut Creditor judicem pro tribunali sedentem adeat, sed sufficit, eum saltem domi suæ, vel in viâ publicâ, aliòve in loco pro arresto in bona debitoris decernendo compellari. † Nempe, quia arresta de plano conceduntur, Dan. Moller. l. 3. semestr. 44. num. 8. Matth. Coler. de process. execut. part. 3. c. 11. n. 64. §. part. 2. c. 3. n. 416. † Ea verò est natura illorum, quæ de plano peti possunt, ut, licet sint contentiosæ jurisdictionis, & summariam causæ cognitionem desiderent, à judice tamen etiam non sedente pro tribunali expediri queant, l. 2. §. dies bonorum possessionis 1. junct. gloss. in verb. sessionum §. in verb. de plano ff. quis ordo in bon. poss. servet. † Quo ipso respondetur ad objectionem, quæ aliàs moveri solet, arrestum scilicet esse contentiosæ jurisdictionis, & cognitionem requirere, quam in loco judicii expediri oportet, l.

à procedente 4. ubi Bart. & Dd. C. de dilat. l. inter stipulantem §. 1. de V. O. † Quamvis etiam haud ineptè dicatur, quotiescunque periculum in morâ est, veluti in arresti impetratione, à regulis juris communis recedi, ac remitti dispositionem juris etiam prohibitive, l. de pupillo §. si quis rivos. 11. ubi Jason. ff. de novi oper. nunciat. Dan. Moll. dict. c. 44. n. 6

Ita Domini in causâ Joachimi & Christophori fratrum à Reibod. M. Jan. An. 1630. (Verba sent. Das obbemeldte Gläubiger nicht allein in loco judicii, sondern auch außershalb des Gerichts an andern Orten Arrest anzulegen wohl befugt gewesen/derowegen solche Arresta vor kräftig und beständig billich geachtet und gehalten werden/W. R. W.)

DEFINIT. XVI.

Peti potest Arrestum tempore quocumque etiam die feriato.

1 Eademque ratio facit, ut tempore quocumque impetrari queat arrestum, non solum in diebus juridicis, sed etiam die feriato, ut omnes fatentur, teste Dan. Moll. l. 3. semestr. 44. n. 1. † Scilicet quod omnes actus, in quibus periculum in morâ versatur, possint diebus feriatis, atque divinæ Majestati dedicatis expediri, cap. significaverunt. 21. §. verum pars altera extr. de judic. † Ex quo etiam fit, ut sequens strum concedatur die feriata, Bart. in l. ait. prator. 10. §. si debitorem. 16. ff. quæ in fraud. Creditor. num. 3. Jason. in l. fidejussor. 7. §. si satis datum, ult. ff. qui satisd. cog. n. 19. † Quin & periculum sit in morâ, Creditorque metuat, ne alii Creditores eum præveniant, etiam de nocte concedi posse arrestum, docet rectissime Petr. Pek. in tr. de jure sistend. c. 10. n. 2. † quia tantum valet factum de nocte, quantum de die, l. non minorem. 20. C. de transact. ubi Bart. in pr. §. n. seq. & ubi periculum evidens est in morâ, neque loci, neque temporis habenda est ratio, Dan. Moll. dict. c. 44. n. 4. §. seq.

Ita Domini in eadem causâ (Verba sent. Das obberührte Gläubiger nicht allein in loco judicii, sondern auch außershalb des Gerichts an andern Orten/und zu aller Zeit/ in und außser den Gerichts-Tagen/an Wrad- und Feyer-Tagen/Arrest anzulegen wohl befugt gewesen/derowegen solche Arresta vor kräftig und beständig geachtet und gehalten werden/W. R. W.)

DEFINIT. XVII.

Impetrari debet Arrestum à judice eo, qui bassam habet jurisdictionem, die Erb- oder Nieder-Gerichte.

1 Caveat Creditor, ne arrestum sibi decerni petat à judice incompetente, nihil enim hac ratione efficiet, † quia quod à judice fit incompetente, sive per processum ordinarium, sive per executionem, cui arrestum æquiparatur, Andr. Gail. lib. 1. de Arrest. Imper. c. 1. n. 10. periunde habetur, ac si privatâ autoritate factum esset, Bartol. in l. Creditores. 3. C. de pignor. n. 26. Matth. Coler. de process. executiv. part. 2. cap. 1. n. 12. sub fin. Competens autem est judex, non qui merum Imperium sive jurisdictionem altam (die Ober-Gerichte) sed qui bassam sive inferiorem habet jurisdictionem, die Erb- oder Nieder-Gerichte/ † quippe ad quem omnes causæ civiles & pecuniariæ pertinent, Ordinat. provinc. Elector. Saxon. de Anno 1555. sub tit. was zum Ober- Nieder- und Erb-Gerichte gehöret. §. was aber kleiner. in fin. non solum infra, sed etiam ultra trecentos aureos, Landr. l. 2. art. 13. §. Um Pfennige aber/ubi Gloss. n. 8. in fin. prout demonstravi in practica mea criminali part. 3. quest. 109. n. 86. † Planè, si judex superior judici inferiori jurisdictionem cumulative non privative concesserit, qui in Creditoris arbitrio sit, num judicem superiorem aut inferiorem adire velit, dubitandum non est, per tradita Matth.

Col. *diff. c. 1. n. 46*, & Matth. Berlich. *part. 1. concl. 2. n. 1. & seq.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sentent. Dass obberührte Gläubiger an allen Orten und zu ieder Zeit/ jedoch bey dem Richter allein/welchem die Erb-Gerichte zustehen/ Arrest anzulegen befugt gewesen/derowegen solche Arresta vor träftig und beständig billich geachtet und gehalten werden/ D. N. W.)

DEFINIT. XVIII.

Arestum non apud judicem, sed senatum impetratum, plerisque in locis hanc subsistit.

- 1 **E**tsi quocunque in loco ac tempore arrestum peti queat, si periculum evidens in morâ versetur; *Supr. Definit. 15. & 16. Dan. Moll. l. 3. semestr. 44.* † Nihilominus tamen hoc non voluntarie sed contentiosæ jurisdictionis habetur, & causæ cognitionem aliquam vel saltem summariam requirit, *Moller. diff. cap. 44. n. 5.* † Dixeri ergo rectissime, solum à judice sive prætorè arrestum validè impetrari; nec apud Senatum impetratum subsistere, † non quod senatus expedire haud possit illa, quæ contentiosæ sunt jurisdictionis, cum etiam hujus nomine Prætor sive judex oppidanus exerceat jurisdictionem; † Sed quia plerisque in locis id usu receptum est. At quæ moris sunt, & consuetudinis, maximè observari debent, *l. quod. si nolit. 31. §. quia affidua 20. ff. de edil. edict. l. ult. C. de fidejuss. Anton. Fab. in Cod. l. 5. tit. 13. de fin. 3. n. 8.*

Ita Domini in causa Henrici Kramers contra Georgen Schelhamern/ ventilatâ in Prætorio Lipsiensi, Mense Jun. Anno 1592. (Verba sent. Und ist der von Klägern Heinrich Kramern angelegte Arrest zu Recht nicht beständig/ &c.)

Et in causa Martin Zeimers & consortium contra Barthel Resewessen zu Salsga/ Mense Jan. Anno 1604. (Verba sent. Dass der angelegte Arrest zu Recht nicht beständig/ D. N. W.)

DEFINIT. XIX.

Arestum impetratum in judicio, sub quo debitor habet domicilium, bona immobilia alibi sine non afficit.

- 1 **D**ubium non est, quin judex aresti competens sit is, sub quo debitor suum habet domicilium, in tantum, ut arrestum ibi Creditor impetrare obstrictus sit, si ex eo jus reale & prioritatis consequi velit, *Ordin. process. jud. Elect. Saxon. tit. 51. §. Es soll aber ein solcher Arrest ad effectum impetrandi jus reale bey denen Gerichten/ darunter der/ wider den er begehrt wird/ geseffen/ gesucht werden/ &c.* † Semper enim forum domicilii est generale & ordinarium & prædominatur, vel saltem concurrat cum quolibet alio foro, usque adeo ut ex alio foro, puta contractus, delicti, vel rei sitæ non dicantur propriè subditi, sed solum ex domicilio, *Felin. in c. licet ratione delicti 20. extr. de foro compet. num. 23. Matth. Coler. de process. execut. part. 2. c. 1. n. 29.* † At non extenditur arrestum in loco domicilii impetratum ad bona immobilia alibi sita, *diff. tit. 51. §. Es soll aber. vers. und sich weiter nicht erstrecken/ als desselben Richters*
- 4 *jurisdiction und Botmäßigkeit gehet/ &c.* † quia scilicet judex domicilii alterius judicis jurisdictioni non præjudicat, *l. ult. ff. de jurisdic.*

Ita Domini in causa Joachim und Christoph der Reicholde Gebrüdere/ Mense Jan. Anno 1630.

DEFINIT. XX.

Bona immobilia eo in loco, ubi sunt sita, arrestari debent.

- 1 **Q**uomodo ergo Creditor sibi de jure prioritatis prospiciet, si bona alibi sint sita? Judicem loci bonorum situatorum adire; ab eoque arrestum impetrare necesse habet, id si fecerit, tutus omnino erit, *Ordin. process. jud. Elect. Saxon. tit. 51. §. Es soll aber,*

vers. Darum wann einer. † Quod si dixeris, solam bonorum situationem non tribuere fori competentiam in processu executivo adversus debitorem, qui alibi domicilium habet alioque in loco contraxit, juxta tradita Matth. Coler. de process. execut. part. 2. c. 1. n. 57. & part. 1. c. 2. n. 110. † Respondeo, excipiendum esse casum aresti, propter periculum, quod in morâ versatur, ex quo uti tempore ac loco quovis, ita etiam à judice loci bonorum situatorum impetratum arrestum jure subsistit: † Nimirum, quotiescunque periculum in morâ est, à regulis juris communis receditur, *l. de pupillo 5. §. si quis rivus 12. ubi Jas. ff. de novi oper. nunciat. Dan. Moller. l. 3. semestr. 44. n. 6. Vid. supr. Definit. 15. & 16.* † Et aliàs quoque quando debitor est vagabundus & fugitivus, qualis semper præsumitur, qui non solvendo factus est, sola situatio bonorum competentiam fori facit, *Matth. Coler. diff. cap. 1. num. 89.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. Und als sich ein concursus Creditorum zu seiner Verlassenschaft ereignet/ haben die Gläubiger Theils im Amte/ Theils aber beym Rathe zu Plauen Arrest gesucht/ immassen auch ihr wegen unterschiedener Posten/ damit auch der Debitor verhaftet gewesen/ im Amte Arrest erlanget/ &c. So haben die Arrestanten allein zu denen Gütern/ so unter dem Amte oder Rathe zu Plauen gelegen/ bey welchem einer oder der ander Arrest gesucht/ ein dingliches Recht erlanget/ und werden demnach diejenigen/ so beym Rathe arrestiret/ des Amtes Arrestanten/ ungeachtet sie der Zeit nach jünger/ in den Stadt-Gütern/ wie auch hinviederum die jüngerere Amtes-Arestanten/ denen so beym Rathe zuvor außberei Arrest angelegt gehabt/ in den Amtes-Gütern billich vorgezogen/ D. N. W.)

DEFINIT. XXI.

Bona tamen mobilia alibi sita per arrestum in loco domicilii debitoris impetratum afficiuntur.

- 1 **A**Nam ad bona mobilia alibi sita arrestum in loco domicilii impositum omnino extenditur, ut rectissime sentit, *Matth. Berlich. part. 1. concl. 74. n. 66.* † Quia nempe bona mobilia sententur esse sub jurisdictione ejus loci, in quo debitor habuit suum domicilium, eaque perpetuò possidere voluit aut cogitavit, *l. ex facto 35. §. rerum. 3. ff. de hered. inst. l. debitor 32. in fin. ff. de pign. l. Gajus. 86. in pr. ff. de leg. 2. l. si fundus. 44. l. si ita legatum 86. ff. de leg. 3.* † Idque ipsum est, quod personæ seu ossibus defuncti mobilia inhærere dicuntur, *Jac. Schult. part. 1. quæst. 39. num. 54. Matth. Coler. de process. execut. part. 1. cap. 3. num. 245.*

Ita Domini in causa Wolff Raschens zu Leipzig/ Mense Jan. Anno 1635. (Verb. sent. So seyð ihr derowegen auff eine und die andere aussenstehende Schuld Arrest zu suchen und anzulegen wohl befugt/ und es wird euch derselbige von der Drigkeit/ unter denen die Schuldener wohnen/ billich erstattet und nachgelassen/ D. N. W.)

DEFINIT. XXII.

Arestum in bonis feudalibus impetratum à judice, qui Dominus feudi non est, fructus solummodo feudales jure pignoris afficit.

- 1 **Q**uemadmodum Dominus feudi Creditoribus in ipsum feudum, sive substantiam feudi executionem feudi facere potest, ut docet multis *Hartman. Pistor. part. 1. q. 15. num. 70. & seqq.* & approbat hoc ipsum Sæntio Electoralis manifesta in *Ordin. process. judic. tit. 40.* ita certè dubium non est, † quin apud eam quoque impetratum arrestum bona feudalìa afficiat, eatenus saltem, quatenus executio facta in bona feudalìa subsistit, *diff. Ordin. process. judic. tit. 51.* Sonderlich aber, *vers. wäre er aber auch Lehensherr.* † Sed aliud dicendum, si arrestum impetratum fuerit à judice, qui simul dominus feudi non est. † Hoc enim non ipsam feudi substantiam,

tiam, sed fructus tantummodo & commoditates feudi jure pignoris afficit, *dict. tit. 51. §. Sonderlich aber.* † Siquidem executio, cujus species aliqua est arrestum, juxta tradita Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. c. 2. num. 183. & seqq.* Andr. Gail. *de arrest. c. 1. n. 10.* à judice loci ordinario, qui dominus feudi non est, haud fieri potest in feudum ipsum, sed solummodo in fructus & commoditates feudi, Hartm. Piff. *dict. quest. 15. n. 30.* Ordin. process. judic. *dict. tit. 49. in pr.* † Rationem nempe laboris & culturae habet jus Saxonicum, adeoque fructus ex ea promeritos jure proprietatis Vasallo, ejusque heredibus tribuit, quantumvis ipsius feudi dominium directum apud Seniores seu Dominum resideat, *art. 58. §. Des Mannes statt. l. 2. Landr. Constit. Elect. 32. p. 3. ubi Dan. Moll. n. 3. Hartm. Pistor. part. 1. q. 21. n. 73. Joh. Köppen. decis. 30. num. 43. Jacob. Thoming. decis. 3. n. 6. Matth. Col. part. 1. decis. 74. n. 2. & de process. execut. part. 2. c. 3. n. 303.*

Ita Domini in causa Johannis à Kostitz & consort. zu Merseburg/ Menſe Jun. Anno 1601. (Verba sentent. Ist euch Hans Thilo von Trotta mit unterschiedlichen Schulden verhaftet gewesen/ und weil ihr in Güte keine Bezahlung bey ihm erlangen mögen/ habt ihr zu seinen Dörffern in der Fürstlichen Cansley daselbsten einen Arrest erlanget/ und gebühlichen prosequiret. Ob nun wohl hernach vordemelter von Trotta Albrechten von Köpſchau von wegen der Bürgschaft/ dafür er sich eingelassen/ auff vorberührte Dörffer/ als Lehenstücke mit des Lehn Herrns consens verſichert/ ic. So werdet ihr doch/ vermög euers zuvor erlangten und prosequirten Arrests/ iſo gedachtem von Köpſchau mit eurer Bezahlung/ an den Früchten obberührten beyder Lehenstücke/ oder da dieselbe verkauft würden/ an dem Kauff-Gelde billich vorgezogen/ B. R. W.)

DEFINIT. XXIII.

Arrestum in supremo Principis judicio impetratum, etiam ad bona mediatè subjecta extenditur, dummodo inferiori judici notificetur.

Quantumvis in supremo Principis judicio vel Cancellariâ arrestum contra eos, qui immediatè subjecti haur sunt, absque justa & prægnanti causa, puta quod debitoris bona & facultates in diversis locis existant, vel quædam saltem bona immediatè Principi subjecta sint, non concedatur, Ordin. Process. judic. Elect. Saxon. *tit. 51. §. Weß aber. vers. Man soll aber gleich.* † Attamen si impetratum ibidem fuerit, non duntaxat ad bona immediatè, sed etiam mediatè subjecta, quocumque nempe in Principis territorio ea reperiantur, extenditur, *dict. tit. 51. §. Wann aber in unserer Cansley/ in pr.* † Sed hoc ita, si judicibus inferioribus, sub quibus debitor arrestatus domicilium, vel bona habet, id notificetur, ne forsan alii Creditores ex ignorantia, per oppignorationes & obligationes bonorum decipiantur, *dict. §. Wann aber. vers. Und gleichwohl den Unter-Gerichten/ ic.* ad instar oppignorationis bonorum immobilium, † quæ in foro Saxonico propterea Magistratus consensus requirit, ne una eademque res pluribus simul obligetur atque Creditores Credito suo defraudentur, Constit. Elect. 23. §. *Und dieses/ part. 2. ubi Dan. Moll. num. 15. Andr. Rauchb. part. 1. qu. 6. n. 15.*

Ita Domini in causa Hansen Melbers contra Heinrich Herolden zu Dölitzsch/ Menſe April. Anno 1632. (Verba sentent. Daß sich Bellager vor Klägern / dessen Arrest in Churfürstl. Sächſ. Regierung zuvor allbereit angelegt/ und euch notificeret worden / und demnach auch auff des Schuldeners unter euch liegende Güter zu ziehen / gestalteten Sachen nach / einiget Priorität nicht anzumassen / B. R. W.)

Carpz. Defin. Vol. I.

DEFINIT. XXIV.

Conveniri potest judex ad interesse, si pro arresto decernendo requisitus, absque causâ justâ illud recusaverit.

Non est in potestate judicis arrestanti annuere, 1
neque petito deferre, vel non deferre, sed pro decernendo arresto requisitus præcisè illud decernere tenetur. † Cæteroquin, si hoc absque justâ & sufficienti causâ denegaverit, aliique Creditores prævenerint, vel aliter bona debitoris interierint, tenebitur primo Creditori arrestum petenti ad interesse & æstimationem quantitatis ejus, in quâ Creditor debitorum habebat obligatum, *arg. l. ult. C. de pen. jud. qui mal. jud. l. 4. C. de custod. Rev. Matth. Coler. de process. execut. part. 1. c. 2. num. 116. & seq. Matth. Berlich. part. 1. concl. 74. num. 90. Henn. Gøden. conf. 106. n. 7.* † Nam & aliàs judex de negligentia, 3
quæ absorbet jus partis, ad totum interesse tenetur, *l. si quando 19. sub fin. C. de testib. Paris de Puteo in tr. de Syndic. verb. negligentia vers. contra magistratum num. 5.*

Ita Domini in causa Dietrich Heydsfelds zu Quedlinburg/ Menſe April. Anno 1632. (Verba sent. Auffn Fall das Amt Arnstein den von euch rechtmäßigen gesuchten Arrest nicht annehmen wolte / und durch solche Verweigerung euch einiger Schaden jugezogen würde/ ic. So wäret ihr bemeldtes Amt ad interesse und um Erstattung des Schadens gebühlichen zu belangen wohl befugt/ ic.)

DEFINIT. XXV.

Licet tamen judici cautionem de se indemnè servando exigere.

At judici periculosum dixeris, si omnibus indifferenter arrestum efflagitantibus annuere teneatur. Quid enim, si debitor talis non esset, qualis forsan à Creditore præsumitur, aut solvendo existeret, omni per impetrationem arresti non minima injuria inferretur, Matth. Coler. *de proc. execut. part. 2. c. 3. n. 154. Jas. in l. si se non obtulit. 4. §. condemnatum. 6. ff. de re judic. n. 32.* † ut proinde judex actionem injuriarum, vel saltem expensarum præstationem metuere necesse habeat? Sanè ipsius arbitrium prorsus exclusum esse haud putaverim, quin potius diligenter advertere & cognoscere judex debet qualitates & conditionem debitoris, priusquam arrestum decernat, † aut si de hisce satis informari nequeat, tutissimum erit, cautionem de servando indemne tribunal judicis & refundendo expensas cum omni interesse in casu succumbentiæ exigere, † quam cautionem Creditor præstare obstrictus est, si arrestum sibi decerni cupiat, Matth. Coler. *de proc. execut. part. 1. c. 2. num. 116. Joh. Monach. in process. part. 20. c. 4. num. 3. Reinh. Rosa ad Dan. Moller. bic num. 20.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. Ihr seyd aber gleichwohl / dasern bemeldtes Amt Schadloßhaltung und Caution von euch fordern würde / dieselbe zu præstiren schuldig/ ic.)

DEFINIT. XXVI.

Admittenda est nuda Creditoris promissio, si ex inopia cautionem præstare nequeat.

Neque difficile erit Creditori arrestum petenti 1
cautionem præstare; si fuerit possessionatus aut fidejussores inveniat: At quid si media ipsi non præstò sint, quibus cavere queat, puta si arrestator sit forensis aut pauper, num ei propterea arrestum erit denegandum? † iniquum certè hoc foret. Non 2
enim paupertas cuiquam debet esse nociva secundum Bald. *vol. 1. conf. 5. numer. 1. & seq.* † Quare 3
juratoria saltem cautio hoc casu præstetur, necesse est, ut probat per *l. omnes. qui 33. §. in hac autem 1.*

- .. de Episc. & Cler. Matth. Coler. de proc. execut. part. 3. c. 11. num. 107. † Quamvis ne hanc præcisè necessariam esse, sed nudam promissionem sufficere putaverim cum Matth. Berlich. part. 1. concl. 74.
- 5 † quia Creditor exhibendo pro se instrumentum obligationis debitorem, qui Creditum haud exsolvit, non parùm facit suspectum, ut propterea saltem absque cautione admittatur, juxta tradita Nicol. Boër. decis. 247. n. 9. Idquæ eo magis, † quod cautionis appellatione, sola & nuda etiam promissio comprehendatur, l. sancimus 3. C. de V. S. Berlich. decis. concl. 74. num. 94.

Ita Domini in eadem causa (Verba sentent. Ihr seyd aber gleichwohl/dasern bemeldtes Amt Schadloßhaltung und Caution von euch fordern würde/dieselbe entweder mit Bürgen oder Verpfändung eurer Güter zu bestellen/oder doch solche durch einen Handschlag anzugeloben pflichtig/W. D. W.)

DEFINIT. XXVII.

Nemo Creditorum bona debitoris sui arestare prohibetur.

- 1 **A**restare possunt Creditores omnes, qui debitorem suum facultatibus labi vident, ac de Credito suo periclitantur. Joh. Monach. in proc. par. 20. c. 41. n. 12. Petr. Peck. in tract. de jure sistendi. c. 3. n. 1. & seq. † Neque Vasallum hic excipiendum putaverim, cur enim is bona sui domini arestare prohibendus sit, haud certè video. † Nam quod vulgò obicitur, Vasallum gravem & inhonestam injuriam domino inferentem feudo privari c. un. §. 2. vers. porro tit. qua fuit prim. caus. benefic. arait. Curt. jun. de feud. part. 4. n. 35. Matth. Berl. part. 1. concl. 74. n. 18. † id certè de injuriâ facti accipiendum est, puta si dominum inclusum non liberaverit, cum tamen id facere bene potuisset, decis. c. un. in §. vers. item si delator. † Non etiam si jure suo utatur, sibi quæ prospiciat, ut sit per aresti impetrationem, siquidem injuriam nemo facere videtur, qui jure suo utitur, l. factum 155. §. 1. l. nemo damnatum. 151. ff. de reg. jur. † aut beneficium jure communi & publico sibi indultum exercet, l. si duorum 42. ff. de act. empt. Ant. Fab. in Codic. l. 3. tit. 17. n. 4.

Ita Domini in causa Sebastian Voldens zu Deuma/Mens. Mart. An. 1624. (Verba sentent. Diemil einem ieder Creditori, auffn Fall er zu beschleinigen/das der Schuldner in Abfall seiner Nahrung gerathen/und nicht mehr wohl solvendo sey/ dessen Güter zu seiner Versicherung zu arestiren zugelassen/it.)

DEFINIT. XXVIII.

Liberi etiam parentum suorum bona arestare possunt.

- 1 **Q**uid autem, si liberi parentum suorum bona arestare velint? † Neutiquam hoc ipsis indulgendum esse, multis argumentis evincere conatur Matth. Berlich. part. 1. concl. 74. n. 10. & seqq. quæ omnia eò collimant, ut honor, quem liberi parentibus debent, conservetur, l. veluti 2. ff. de just. & jur. l. 1. §. 15. ff. de ventr. in possess. mittendo. † eum negari vix possit, per impetrationem debitoris famam lædi eique injuriam inferri secundum tradita Andr. Gail. de arest. Imp. c. 1. n. 11. Matth. Coler. de proc. execut. part. 2. c. 3. n. 154. † nullum verò actum, per quem fama & honor parentum offenditur, liberi exercere valent, l. non debes dari 11. ff. de dolo malo. l. apud Celsum 4. §. adversus parentes 16. ff. de dol. mal. except. † Sed si vera hæc sint, non certè ullâ actione filii adversus parentes experiri poterunt, quippe quod per id obsequium filiale, & per consequentiam honor parentum haud parum periclitari incipiat.
- 5 † Nec tamen id facere aut jure suo uti prohibentur, non magis ac vitam suam defendere adversus parentes, † eum vita & bona paribus passibus ambulent;

l. iusta causa 9. ff. de manumiss. vindict. † Nimirum, 7 injuriam non facere censentur, quando jure suo utuntur, l. 155. §. 1. ff. de reg. jur. † Quo ipso etiam occurritur patriæ potestati, ex qua filius potest exheredari, si patri injuriam inferat, Novel. 115. c. 3. §. 8. quamvis, si pater solvendo non sit, disputatio de exheredatione liberorum facilè cesset.

Ita Domini in eadem causa (Verba sentent. Diemil einem ieder Creditori, auffn Fall er zu beschleinigen/das der Schuldner in Abfall seiner Nahrung gerathen/und nicht mehr wohl solvendo sey/ dessen Güter zu seiner Versicherung zu arestiren zugelassen/ so seyd auch ihr dannhero euers Vatern Güter/wegen euers rückständigen Muttertheils mit Arrest zu beschlagen wohl befugt gewesen/derowegen ihr euch/vermöge solches erlangten Arrests/vor andern Gläubigern etner priorität billich zu erfreuen habt/W. D. W.)

DEFINIT. XXIX.

Omnia indifferenter bona arestari possunt, etiam annua præstationes.

1 **N**ullibi in jure distinguitur inter bona juri arestationis subjecta vel non, adeoque omnia indifferenter bona, sive mobilia, sive immobilia sint, arestari poterunt, vel saltem experientia quotidiana id comprobante, de qua testatur Matth. Coler. de proc. execut. part. 3. c. 11. n. 58. Petr. Peck. de jur. sistendi c. 4. n. 1. & seqq. † Quidni ergo etiam annua præstationes, sive mobilibus, sive immobilibus bonis eas accensere, vel separatam vel peculiarem harum speciem constituere velis, cum Panoromit. in c. nulli. 5. num. 10. vers. Sed tu distingue extr. de reb. Eccles. alien. Johan. Köpping. decis. 24. n. 7. Jacob. Schult. in addit. ad Modest. Pistor. part. 3. qu. 124. n. 47. † Semper enim standum est generalitate juris, donec usque doceatur exceptio, arg. l. prescs. 3. in fin. ff. de off. presid. l. 1. §. generaliter 1. ff. de leg. præst.

Ita Domini in causa Christiani Honderdens zu Döbeln/M. Febr. An. 1634. (Verba sentent. Ist euch Dastian Wehner mit 97. Fl. 16. Gr. geliehenes Geldes verhaftet gewesen/und demnach ihr die Zahlung nicht erlangen können/der Schuldner auch in Abfall seiner Nahrung gerathen/habt ihr zu seuen Gütern Arrest erlanget/it. So habt ihr dadurch auch auff denen beyrn Rath stehenden ur. obgeleglichen Stufen/ein dingliches Recht erlanget/und werdet demnach vermöge dessen/den andern Gläubigern billich vorgezogen/W. D. W.)

DEFINIT. XXX.

Arestum pro debito in diem impetratum Creditum haud purum, nec meliorem Creditoris conditionem facit.

1 **N**on refert, an Creditum purum sit, vel in diem saltem debeatur: † Pro utroque enim arestum rectè impetrari, probavi Const. præced. Defin. 147. Matth. Coler. de process. execut. part. 2. c. 3. num. 115. Petr. Heig. part. 2. quæst. 7. n. 100. Anton. Hering. in tract. de fidejuss. c. 5. n. 45. & seq. † At Creditor per id protinus non integrum suum debitum consequitur, sed possunt reliqui Creditores, quibus purè debetur, arestum relaxare, & bona debitoris interim ad se recipere, si cautionem de satisfaciendo, & pecuniâ die adveniente exsolvendâ præstiterint, Matth. Coler. decis. c. 3. n. 116. Petr. Heig. decis. quæst. 6. num. 99. † Putaverim tamen, audiendum esse Creditorem, si inter usurium medii temporis, hoc est, tantum, quanti debitoris, vel reliquorum, Creditorum interest, debitum in diem non statim fuisse exsolutum, de totâ summâ sibi detrahi patiatur, per text. in l. ait. prætor. 10. §. si cum in diem 12. ff. qua in fraud. credin. † Ne scilicet Creditor, si totam & integram pecuniam acciperet, plus tempore petere & accipere videtur, Anton. Hering. decis.

dist. cap. 5. num. 48. Vid. qua dixi Constit. preced. Defn. 62.

Ita Domini in eadem causa (Verba sentent. So habt ihr dadurch auff allen seinen Gütern/darunter auch die beyndtlich stehende unadlegliche Zinsen begriffen/ ein dingliches Recht erlanget/ und werdet demnach vermöge dessen in der Bezahlung/te doch weil eure Forderung noch zur Zeit nicht fällig/nach Abzug des interusuii medii temporis, den andern Gläubigern billich vorgezogen/ *B. R. W.*)

DEFINIT. XXXI.

Arestari quoque possunt libri Studioforum in Academia.

EXcipiendi erunt omnino libri studioforum ab aresti onere, si credendum *dd.* in hilce perinde atque in armis militum, nec tacitam hypothecam locum habere, neque executionem fieri posse, *l. commodis 49. ff. de re judic.* Johan. Schneid. *in §. item Serviana 7. n. 43. inst. de action.* Matth. Coler. *de process. exec. part. 2. c. 3. n. 132.* Johan. Sichard. *ad rubr. C. de pign. & hypoth. n. 18.* *Zaf. ad §. item Serviana 7. n. 231. inst. de act.* † Quod tamen non aliter verum putaverim, quam si bona alia adsint, in quæ possit fieri executio, *dist. l. commodis. 40. ff. de re jud.* † Cæteroquin, si alia bona deficient, nec libris nec armis parcendum est: Quidni ergo tum etiam arestum in bonis studioforum impetrari poterit? † Id quod experientia probat quotidiana, teste Matth. Coler. *dist. c. 3. n. 148. & part. 1. c. 2. num. 126. & seq.* Virgil. Pingitz. *quest. 88. n. 22. & seqq.*

Ita Domini in causâ Hansen Kölers contra Jeremias Dapfen zu Jehna/ Mensc Decembr. An. 1621.

DEFINIT. XXXII.

Ut & Salaria Professorum & Advocatorum.

Nec aliud juris obtinere putaverim in salariis Professorum & Advocatorum; Etenim quin hæc saltem in subsidium, si nempe alia haud extent bona, arestari queant, vel propterea dubitandum non est, † quod ejusmodi salaria atque stipendia in causam judicati per viam executionis aliis bonis non existentibus, capi possint, *l. stipendia. 4. C. de execut. rei judic. l. commodis. 40. ff. de re judic. ubi Jaf. n. 1. & seq. & in l. 7. §. ult. ff. qui satisd. cogunt. n. 13. & 16.* † Sed nihil aliud est arestum Saxonicum, quam species executionis, Andr. Gail. *de Arest. c. 1. num. 10.* Coler. *de process. execut. part. 2. c. 3. num. 144 & seqq.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. Daß Bellagter/ vermöge seines zu Martin Hansens Büchern und ausstehenden Advocaten-Gebühr erlangten Arests/ Klägern in der Zahlung billich vorgezogen wird/ *B. R. W.*)

DEFINIT. XXXIII.

Arestari nequeunt bona ad alimenta debitoris destinata.

Regulariter equidem verum est, quod bona debitoris sive mobilia sive immobilia sint, arestari queant, *Supr. Defn. 29.* Sed non putandum exceptioni planè nunquam locum dari. † Quid enim, si bona ad debitoris alimenta essent destinata? Certè jura alimentis satis subveniunt, prohibent nimirum executionem in ea fieri, *l. si pupillus. 33. l. ult. ff. de reb. autor. judic. possid.* † Ergò & prohibitum erit arestum in ejusmodi bonis, quippe quod species est executionis, Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. c. 2. n. 183. & seq. & num. 188.* Andr. Gail. *de arestis. c. 1. num. 10.* † Neque sequestrari possunt bona alimentis destinata; Martin. Coler. *de aliment. l. 1. cap. 13. n. 20.* Reinh. Rosa *in addit. ad Dan. Moller. hic n. 13.* † adeoque nec arestari, cum à sequestro ad arestum, Saxonicum validè liceat argumentari, Matth. Coler. *dist. c. 2. n. 184. & part. 3. c. 11. n. 88. & seq.* Christoph. Carpz. *Definis. Vol. I.*

Zobel. *part. 1. differ. 44. n. 8.* Rutg. Ruland. *de commiss. part. 4. lib. 4. c. 6. n. 1.* † Atque ita jam dudum in Scabinatu Lipsiensi pronunciatum & ulu quotidiano observatum, tradit Moll. *hic n. 13.*

Ita Domini in causa Hansen Barthels zu Gessitz/ Mensc August. An. 1621. (Verba sent. Habt ihr zu Peter Voigtens Gütern/weil euch derselbe mit Schulden verhaftet gewesen/ gerichtlichen Arest gesucht. Wann ihr nun gleich denselben erlanget/und zu rechter Zeit jedesmahl prosequiret hättet/so. So möchte er doch auff diejenigen Güter/ so zu des Schuldners alimenta und nothdürftigem Unterhalt verordnet/ nicht gezogen werden/derowegen ihr euch daran einiger Berechtigtheit und juris prioritatis nicht anzumassen habe/ *B. R. W.*)

DEFINIT. XXXIV.

Sicuti nec stipendia Studioforum.

Eademque ratione stipendia studioforum, quæ ad studia continuanda & absolvenda è publico porriguntur, ab onere aresti exempta statuerim, cum Matth. Berl. *part. 1. concl. 74. n. 45.* † Favorabilior namque horum est causa, quàm librorum, quos æquè aresto affici probat *Supr. Defn. 31.* † Nimirum, æquiparantur ejusmodi stipendia alimentis, ut apparet ex traditis Matth. Col. *de process. exec. part. 2. c. 3. n. 122.* & facilius pariter ac tolerabilius est, † ex stipendio alios comparare libros, quàm libros vendere, ut soli stomacho prospiciatur, quod certè fieret, si relictis libris stipendium aresto gravaretur.

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. Wann ihr nun gleich den Arest auff alle Güter erlanget/ und zu rechter Zeit jedesmahl prosequiret hättet/so. So möchte er doch auff diejenigen Güter uñ Stipendien-Gelder/so zu des Schuldners alimenta und nothdürftigem Unterhalt verordnet/ nicht gezogen werden/derowegen ihr euch daran einiger Berechtigtheit und juris prioritatis nicht anzumassen hättet/ *B. R. W.*)

DEFINIT. XXXV.

Arestum in certis tantummodo bonis impetratum, ad bona alia non extenditur.

Sepe fit, ut Creditor certa quædam debitoris bona exprimat, in iisque sibi arestum decerni petat: Quod si impetratum fuerit, ad reliqua debitoris bona haud extendi debet, † non solum quod actus agentium ultra eorum intentionem & voluntatem nihil operentur, *l. non omnis 9. ff. de reb. cred. l. quoties 9. ff. de hered. inst. l. siue emancipatis 17. C. de dom.* † Sed etiam, quia aresta sunt odiosa, adeoque potius restringenda, quàm amplianda, *c. odia 15. de reg. jur. in 6to. l. interpretatione 42. ff. de panis.* † Plenius itaque sibi prospiciunt Creditores in bonis debitoris universis aresta sibi decerni petentes; † Nec tamen putent, aresta generaliter impetrata, absque expressione certorum bonorum extendi etiam ad bona aliena, puta quæ debitori sunt commodata, vel apud eundem deposita, Petr. Peck. *de jur. sistendi. c. 16. n. 5.* Matth. de Afflict. *dec. Neapolitan. 369. n. 1. & seq.* † Absurdum etenim foret, veris bonorum Dominis fallimento debitoris tanquam facto alterius præjudicari, *l. non debet. 74. ff. de Reg. jur. l. de pupillo. 5. §. si plurimum 5. ff. de oper. vov. nunciat.*

Ita Domini in causa Michael Adels contra Velt Klammern zu Gessitz/ M. Sept. An. 1621. (Verba sent. Daß sich Bellagter an Hansen Mebusens Hause/gestalten Sachen nach/ weil er zu seinem Acker allein und in specie Arest gesucht/ vor Klägern einiger priorität nicht anzumassen hat/ *B. R. W.*)

DEFINIT. XXXVI.

Sed arestum generaliter & indefinitè impetratum extenditur etiam ad bona futura postea acquisita.

Non ineptè quoque ab onere aresti bona futura exceperis, putà, si post impetratum arestum aliz mercedes & bona ad debitorem pertinentia

advecta fuerint, quæ arresto priori inclusa non censentur, vel saltem propterea, † quod arresti onus maximè sit odiosum, adeoque non extendendum, *cap. odia 15. de regul. jur. in 6to, l. interpretatione. 42. ff. de pan. veluti quoque sentit Modest. Pistor. part. 4. quest. 136. & ibidem in addit. Jac. Schult. † Sed placuit contrarium illustrissimo Saxoni, qui arrestum generaliter & indefinitè in bonis debitoris impetratum ad bona futura post arrestum acquisita extendi voluit, in Ordin. process. judic. tit. 48. in fin. pr. vers. und wann er in genere. † Nec sine causa, cum notissimi juris sit, sub hypothecà conventionali in genere constituta, comprehendi quoque bona futura, l. obligatione. 6. ff. de pignor. l. ult. ff. qui potior. in pign. l. si qui mihi. 28. ff. de jur. fisci. Bart. in l. 1. ff. de pignor. † Quidni ergò etiam arrestum ad bona postea acquisita erit extendendum, quippe quod pignori conventionali æquiparatur, Ord. process. judic. tit. 44. Matth. Wesenb. in parat. ff. de privil. Cred. n. 9. Matth. Col. de process. exec. p. 1. c. 2. n. 157. & seqq. Andr. Rauchb. p. 1. q. 4. n. 2.*

Ita Domini in causa Hansen Försters zu Brodowitz / Mensè Jul. Anno 1634. (Verba sentent. So seydt ihr solcher eurer Forberung wegen zu vigiliren und Arrest zu allen und ieden des Schuldners Gütern anzulegen wohl befugt / ihr werdet auch vermöge desselben / allen andern Gläubigern / so kein besser Recht haben / auch in denjenigen Gütern / so nach Anlegung des Arrests dem Schuldner zukommen / billich vorgezogen / W. R. W.)

DEFINIT. XXXVII.

Excluditur quandoque jus arresti ex eo solo, quod alius Creditor bona debitoris detineat.

Non tamèn extenditur arrestum ad bona ea, quæ jam alius Creditor detinet saltem, in iisque jus retentionis vel compensationis exercere potest: Finge Creditorem rem aliquam, quæ ad debitorem spectat, penes se habuisse, in eaque contra debitorem, ante arresti impositionem & denunciationem, tale jus acquisivisse, cujus virtute nimirum per retentionem vel compensationem, se contra debitorem etiamnum tueri potest: † iniquum certè esset, medium hoc ipsi præripere, quin potius ex jure prius acquisito arrestanti posteriori erit præferendus. † Expresse sic disponente Illustriss. Saxoniz Electore in Ord. proc. judic. tit. 51. §. Es soll aber vers. desz gleichen wenn ein ander. † Semper enim plenius consultum est Creditori retentione vel compensatione, quam petitione, quia retentio etiam perceptio est, l. deducta 58. §. acceptis 3. ff. ad Scrum Trebell. l. cum pater. 77. in pr. ff. de legat. 2. l. 16. ff. de lib. legat. Ant. Fab. in Cod. lib. 2. tit. 30. defin. 2. n. 6.

Ita Domini in causa Hansen Hilberts contra Martin Spiesen zum Hahn / Mensè Dec. Anno 1632. (Verba sentent. Dasz Kläger vermöge seines præzendirten Arrests / sich für Beklagten einlger Erstigkeit nicht anzumassen / sondern es ist sich Beklagter der vorgeschügten Compensation nochmahls zu gebrauchen wohl befugt / W. R. W.)

DEFINIT. XXXVIII.

Defuncto debitore, etiam intra tricesimum bona ejus possunt arrestari.

Mortuo debitore, cujus hereditas de ære alieno suspecta habetur, non nisi post diem tricesimum à tempore mortis computandum, Creditores arresta petentes audiendos esse, tradunt *Dd. communiter Matth. Col. de process. execut. p. 2. c. 3. n. 587. & seqq. Jacob. Schult. part. 1. pract. q. 21. num. 10. & seq. Matth. Berl. p. 1. concl. 74. n. 104. Christoph. Zob. p. 2. differ. 55. n. 2. & 6. Bened. Reinhard. p. 1. differ. 34. & p. 6. differ. 57. † nempe quod ante tricesimum nullo modo inquietari liceat hereditatem, per text. in Nov. 115. hac autem disposuimus. 5. §. meminimus.*

*Gloss. Landrecht. lib. 1. art. 22. verb. Der Erbe mag wohl. † Sed nimirum textus illi loquuntur disertè de exactione & reali molestatione, per quam mortui sepultura vel confectio inventarii impeditur, aut etiam heredes in possessione rerum hereditariarum turbantur, ut fit per detentionem rerum vel sequestrationem cadaveris defuncti, † uti ex verbis *dist. Nov. 115. & Gloss. Saxon. vers. Also / dasz dadurch das Begräbnis nicht gehindert werde / manifestissimè liquet, & de ejusmodi arresto, per quod nempe manus rei vel personæ injicitur, voculam (Kummer) in *dist. gloss. accipiendam esse, demonstrat multis Dom. Arum. l. 2. dec. 4. n. 50. & 51. † At cum tale non sit arrestum Saxonicum vel consuetudinarium, ut turbet possessionem debitoris, aut impediat sepulturam defuncti, quippe quod non debiti exigendi, sed prælationis ergò, & ut pignus seu jus reale in bonis debitoris Creditori acquiratur, petitur, b. Const. 29. *Supr. Defin. 1. Matth. Coler. de proc. execut. part. 1. c. 2. n. 207. † ipsaque debiti exactio adeoque arresti vigor, factà renovatione tertià, post tricesimum demum incipiat arresti hujus impetrationem *dist. Nov. 115. & Gloss. Saxon. art. 22. lib. 1. Landr. intra tricesimum non prohiberi, quin potius expressà ratione permitti, nemo non animadvertit, † atque ita quotidie praticari, testatur Joh. Menoch. in suo proc. part. 20. c. 5. n. 14. & post eum Reinh. Rosa in addit. ad Dan. Moll. bic n. 14. in fin. † Et certè si contra absentem, inscium & invitum, arrestum peti concedique potest, quod nemo facile negaverit, Coler. de process. exec. p. 3. c. 11. n. 29. † Quidni etiam adversus debitorem defunctum, qui absenti comparatur, Bart. in l. ea que s. C. de temp. in integr. rest. Afm. §. 4. c. 123. n. 4. de exec. † Aut, si præfractè debitorem extare requirimus, dico, hæreditatem repræsentare personam defuncti, l. hereditas 34. l. 61. ff. de acquir. rer. domin. l. cum hereditas. 9. C. de poss. l. mortuo, 22. ff. de fidejussor. † Quin & constat, judicium contra hereditatem jacentem, quando periculum in morà est, rectè intentari posse, l. 4. §. sories. 6. ubi Ang. ff. de damn. infest. Andr. Gail. l. 2. observ. 130. n. 6. † Ergò etiam arrestum Saxonicum sive consuetudinarium, quod non nisi periculo præsentis peti solet ac potest, Coler. p. 1. de process. exec. c. 2. n. 207. † Plura qui velit, videat Dom. Arum. *dist. dec. 4. 13 ubi ad contraria multis respondet, atque in hanc sententiam à Lipsiensibus, Hallensibus & Helmstadiensibus, judicatum refert.******

Ita Domini in causa Hansen ab Arnstadt / Mensè Octobr. Anno 1599. (Verba sent. Dasz die Arresta, so zu eines verstorbenen Gütern innerhalb des dreßsigsten geschehen und gebührlichen prosequirt werden / vor beständig zu achten / und den andern / so allererst nach dem dreßsigsten angeleget / billich vorgezogen werden / W. R. W.)

Item in causa Jacobi Volkmaris zu Leipzig / Mensè Aug. Anno 1608. (Verba sentent. Dasz der Gläubiger / davon eure Frage meldet / so bald nach dem dreßsigsten zu des verstorbenen Schuldners Gütern einen beständigen Arrest erlanget / dem andern / so innerhalb des dreßsigsten vertummert / des in eurer Frage ausgezogenen Fürwendens ungeachtet / nicht vorzuziehen / W. R. W.)

Et in causa Pauli Reiflers Gläubiger zu Reichenbach Mensè Dec. Anno 1628.

DEFINIT. XXXIX.

Arrestum absq. causâ sufficiente & injuste indultum in totum relaxari debet absque ullâ præstita cautione.

Non omne arrestum bona debitoris jure pignoris afficit; Quid enim si absque requisitis substantialibus, injustè atque sine sufficiente causa indultum esset forsitan, quod debitum nondum probatum, vel debitor haud solvendo factus non fuerit? † Certè,

tè, tum statim arestum absque cautione in totum relaxari debet, Ordin. process. judic. Elect. Saxon. tit. 51. §. Wann aber in der Ausführung, vers. Soll alsdann der Arrest auffn ersten Fall in totum relaxiret werden/te. Matth. Berlich. part. 1. concl. 74. n. 163.

† Nam sicuti iudex facilis fuit in concedendo arestum, ita etiam facilis esse debet in revocando & relaxando. l. 1. §. necessario. 2. ff. si ventr. nomin. mul. Bald. in l. si pacto. 14. C. de pact. n. 2. Matth. Col. de proc. execut. p. 1. c. 2. n. 93. & seq.

Ita Domini in causa Dieterich Heydfelds zu Quedlinburg/ Mense April. An. 1632. (Verb. sent. Da ihr nun erstlich euer Schuldforderung durch Urkunden oder andern gläublichen Schein beybringen/und denn zum andern darneben bescheinigen würdet / daß der debitor mit vielen Schulden beladen/ und in Abfall seines Vermögens gerathen / auch wegen des marchirenden Kriegesvolcks / täglichen Einquartirens und contribution zu befürchten/daß die andern Gläubiger aufwachsen/ und zu seinem Vermögen und Gütern ein concursus Creditorum sich ereignen möchte/te. So würde euch der Arrest verstatet/ und in quantum de jure billig angenommen. Und da solches alles bey Anlegung des Arrests gebührender massen nicht in acht genommen würde/hätte nachmahls der debitor, daß bemeldter Arrest in totum relaxiret würde/zu suchen guten Zug/ V. N. W.)

DEFINIT. XL.

Legitimè autem decretum arestum sub cautione demum relaxatur, salvo tamen jure prioritatis arestatori acquisito.

1 **C**oncedunt ferè omnes, si debitum non usquequaque liquidum sit, vel de requisitis aresti saltem dubitetur, sub idonea & legitima cautione, quæ nempe sit fidejussoribus vel pignoribus, de judicio fisti & judicatum solvi, relaxari debere arestum. Matth. Col. de process. execut. part. 3. c. 11. n. 93. & part. 2. c. 1. n. 97. Petr. Peck. de jur. sistend. c. 45. n. 3. & seq. Matth. Berlich. part. 1. concl. 74. n. 166. Dan. Moll. l. 2. semestr. 4. n. 12. & seq. aliq. quamplurimi à Berl. alleg. † Sed idem dicendum putaverim, etiamsi debitum sit liquidum & certum, non quidem ut in totum relaxetur arestum, † sed saltem quoad effectum administrationis & alienationis, salvo jure prioritatis Creditori acquisito, disponente sic Electore Illustrissimo in Ordin. process. judic. tit. 51. §. Wann aber in der Ausführung vers. auffn andern aber/te. † Non enim habet arestator, de quo conqueri possit, si salvum sibi sit jus prioritatis, quippe cum per impetrationem aresti, nil aliud quàm prioritatem in bonis debitoris acquisiverit, Supr. Defin. 1. Matth. Coler. dict. c. 11. n. 26. & seqq. Andr. Rauchb. p. 1. q. 4. n. 1.

Ita Domini in causa Hansen von der Linden Gläubiger zu Leipzig/ Mense Novembr. Anno 1620.

DEFINIT. XLI.

Qui in causâ conventionis condemnatus pecuniam depositam aresto constringit, id renovare necesse non habet.

1 **E**t si Reo in causa conventionis, pecuniam inquam condemnatus est, in judicio deponere eamque aresto constringere haud fas sit, nec admittatur reconventio, priusquam pecunia effectivè fuerit exsoluta, ut dixi Supr. Const. Elect. 7. Defin. 18. Jac. Schult. in addit. ad Modest. Pift. p. 3. quest. 114. n. 7. & seqq. † Attamen si actor reconveniendus nec possessionatus sit, nec satisfactionem pro reconventionem præstiterit, audiendus est Reus deponendo pecuniam in judicio, eamque aresto constringendo, † ne elusoria reddatur reconventio, Ord. proc. jud. Elect. Saxon. tit. 6. §. Es wäre dann. vers. und daß er seinen Gegentheil, Supr. dict. Const. 7. Defin. 19.

† Sed num hoc casu Reus arestum renovare necesse 4
habeat, iis nimirum adhibitis solennitatibus, de quibus dixi Supr. Defin. 9. 10. 11. & 12. Non opinor; † Sed sufficit unà cum aresto libellum reconventionis exhiberi, disponente ita Saxone Illustriss. in Ord. jud. dict. tit. 6. §. Es wäre denn. vers. jedoch daß auch der deponens. † Rectissime omnino, quia ejusmodi arestum propriè non dicitur arestum, sed potius depositum judiciale, dict. §. Es wäre dann. verb. die depositio judicati, † quod certè ullà renovatione vel solennitate alià opus non habet. 7

Ita Domini in causa VVilhelmi Ebelins zu Frenberg/ M. Febr. An. 1632. (Verba sentent. So möget ihr euch doch der würcklichen Auszahlung dadurch nicht entbrechen / sondern ihr seyd dieselbe vermöge des gesprochenen Urtheils mehrbenahmten Bergmann zu leisten schuldig/ und ehe und zuvor dasselbige geschicht/ mag er sich auff die Reconvention. Klage einzulassen nicht angehalten werden. Es wäre dann / daß Matthes Bergmann ausländisch / oder sonsten unbegütert wäre/auff den Fall wäret ihr obgedachte 100. Fl. zu deponiren wohl befugt/ und es möchten ihme dieselbe/ehe und zuvor er gnugsamen Vorstand de solvendo bestellet / wann auch gleich die solennia arest. von euch nicht in acht genommen würden/weil solches mehr pro deposito judiciali als pro aresto zu halten/keineswegs gefolget werden/V. N. W.)

DEFINIT. XLII.

Non tribuit præceptum judiciale de non alienando Creditori hypothecam aut jus prioritatis in bonis debitoris.

1 **P**ræceptum de non alienando, non solum interdicit ei, cui inhibitio facta est, alienationem rerum suarum, verum etiam inhibitum adeò coarctat, ut si de facto subsequatur alienatio, impediatur dominii translatio in accipientem, l. si sciens. 26. ubi Bart. ff. de contr. empt. Matth. Col. de proc. exec. p. 3. c. 11. n. 10. † Severius ergò putaveris præceptum de non alienando, quàm arestum? Ita quidem est, † cum bona arestata distrahere haud sit prohibitum, 3
ut dixi Supr. Defin. 4. Matth. Col. de proc. exec. p. 2. c. 3. num. 463. Attamen fortius & efficacius est arestum † quoad tribuendum jus tacitæ hypothecæ 4
& prioritatis, quod creditori competit ex impetrato aresto, h. Const. 29. Supr. Def. 1. & multis tuetur hoc Matth. Col. dict. c. 11. num. 26. & seqq. Non etiam ex præcepto judiciali de non alienando, † cuius 5
jus, finis & effectus verè alius non est, quàm nec res petita, vel tota vel aliquid ex eà distrahatur, l. divus. 5. in pr. ff. de petit. hered. † Manet siquidem 6
debitor post factam inhibitionem, non tantum dominus rei suæ, verum etiam possessor, retinendo videl. in manibus propriis omnia sua bona, quamdiu pendet controversia, utendo & fruendo iis sine cuiusquam impedimento pro arbitrio, dict. l. 5. ff. de petit. hered. & l. alienationes 13. ff. fam. ercisc. † Ex 7
quo ipso etiam satis apparet, tolerabilius esse præceptum de non alienando, ipsa sequestratione, quæ medio tempore suspendit & interdicit domino usum rei sequestratæ, donec lis inter Creditorem & debitorem terminata fuerit, c. 1. 2. & 3. extr. de sequestr. poss. & fruct. Col. dict. c. 11. n. 11.

Ita Domini in causa Christiani Hoffmanns zu Leipzig/ M. Sept. Anno 1632. (Verba sent. Ob nun wohl N. N. ein gerichtliches Verbot zu den Geldern gethan/und derowegen eine Erffigkeit daran zu haben vermeynet. Dieweil aber dennoch dergleichen gerichtliches Verbot ohne Anlegung eines rechtmäßigen Arrests zu Recht kein jus prioritatis, und beständiges dingliches Recht geben mag/te. So hat sich auch N. N. mit angeregtem gethanen Verbot nicht zu behelffen/ sondern es verbleiben eurer Pflege-Frauen die in solutum abgetretene 200. Thl. billich/V. N. W.)

DEFINIT. XLIII.

Aresto licet haud subsistente, Reus tamen conventus ad libellum respondere & litem contestari tenetur.

- 1 **S**æpius memini, dubitasse Reos debitores, an litem contestari & actioni propositæ respondere obligati essent, si de nullitate arresti constet, vel quod absque mandato, sive causa sufficiente, cum debitor adhuc solvendo existeret, impetratum, vel debito modo renovatum non fuerit? † Excipiebant nempe, arresto haud valido existente, nec libellum, qui in eo fundatus esset, subsistere, ut proinde litem contestatio exigi nequeat, juxta tradita *Supr.* Constit. Elect. 2. *Defin. 11.* † Sed cum liberum fuerit Creditori, ab initio statim absque arresto ex Chirographo debitoris agere, ut saltem inter Chirographarios referatur, quin & post arrestum rejectum vel annullatum, hoc facere ipsi adhuc fas sit, nulla certè causa impedit, quò minus litem contestatio & responsio ad priorem libellum Reo imponatur, quod eo magis fieri debet, ne Creditor denuò actionem instituere cogatur, ut rectissimè docet Daniel. Moll. *lib. 4. semestr. 12.* † quia circuitus sunt vitandi in judiciis, & lites abbreviandæ *l. properandum. 13. C. de jud. l. 2. de re judic. l. cum quis. 13. in fin. C. de reb. Credit. l. 10. C. de transact.* Ventur. de Valent. *in part. litigios. l. 1. c. 1. n. 2.* Jason. *in l. cum fundus. 31. §. 1. ff. si cert. petat.*
- 2 Thom. Gram. *decis. 103. n. 192. & seq.* † Nec annullato arresto, libellus statim corrui, cum juris notissimi sit, utile per inutile non vitiari, quoties aliqua separationis vel divisionis ratio iniri potest. *c. utile 37. ubi Gloss. de Reg. jur. in 6to. l. 1. §. sed si mihi. 5. ff. de V. O. l. sed & si. 12. ff. de Const. pecun. l. pecunie. 9. l. placuit. 29. ff. de usur. l. 1. §. sed Pomponius. 3. & §. seq. ff. quod fals. tut. aut. gest. eff. dic. l. sed si sibi 11. ff. de stipulat. servor. l. proprium. 5. comm. pradior. l. sancimus. 34. in pr. & l. seq. 35. §. si autem. 3. C. de donat.*

Ita Domini in causa Hansen Frühhanffen contra Abraham Wörtichern zu Nauffitz/ Mensis Jan. Anno 1600. (Verba sentent. Dasz der wider Beklagten angelegte Arrest nach Gelegenheit disfalls nicht zulässig/ es ist aber Beklagter sonsten auff erhobene Klage/ so viel den libellirten Rauff anlanget/ sich einzulassen und zu antworten schuldig/ W. R. W.)

Et in causa Curatoris Magdalenen Paul Prockners Eheweibs contra Paul Prockners zu Dresden/ Mensis Febr. An. 1619. (Verba sent. Ob wohl nunmehr aus den Acten so viel zu befinden/ dasz Martini Rabeners angelegter Arrest/ weil er zu gebührender Zeit denselben nichts prosequiret/ nichtig/ so ist doch gleichwohl Beklagter auff dieses Gläubigers erhobene Klage und libellirte Forderung sich einzulassen/ und was er davon geständig oder nicht/ zu antworten schuldig/ und bleibet sonsten eingewandter Entertung ungeachtet/ bey jüngst-eröffnetem Urtheil nochmahls bittlich/ W. R. W.)

DEFINIT. XLIV.

Modò debitor ratione domicilii vel contractus ibidem forum fortiasur.

- 1 **S**ed hoc ita, si debitor conventus sub illo iudice, Scoram quo arrestum fuit impetratum, non solum bona possideat, sed etiam ratione domicilii vel contractus ibidem forum fortiasur. † Cæteroquin sin alibi contraxerit vel domicilium suum habuerit, neutquam de debito in loco impositi arresti, quod annullatum est, respondere tenebitur, Joh. Zanger.
- 2 *de except. part. 2. c. 1. n. 269.* † Siquidem iudicium arresti, quod coeptum erat, jam finitum est; Ergò ex jurisdictionis defectu, ad ulteriora iudex procedere, & debitorem, ut ibidem actioni personali respondeat, cogere nequit, *arg. l. ult. C. de jurid. omn. iudic.* Zanger. *dict. c. 1. n. 269.*

Ita Domini in causa Stephan Hillebrands contra Valentin Sauppen zu Grusa/ Mensis Jul. An. 1631. (Verba sentent.

Dasz der angelegte Arrest zu Recht unbaständig/ und ist dahero Beklagter auff die wider ihn angestellte Klage sich selbiges Orts einzulassen nicht schuldig: Sondern es wird Kläger mit seiner Klage und Zusprüchen an Beklagten ardentliche Dringheit bittlich verwiesen/ W. R. W.)

DEFINIT. XLV.

Valet etiam arrestum & hypotheca in contractu usurario, saltem quoad sortem ipsam.

- 1 **C**um de prioritare controversetatur inter Creditores, unus alteri, jus arresti & hypothecæ prioris prætendenti, opponere exceptionem usurariæ pravitatis, eaq; non modò ipsum contractum, sed & hypothecam sive arrestum impetratum annihilari, contendebat: † Astutè satis, si contractum principalem in totum evertere atque annullare potuisset, cum sublato principali contractu, hypothecam ceu accessorium quoddam non subsistere, quivis facile concessisset, *l. nihil dolo 139. §. 1. l. cum principalis 198. ff. de regul. jur.* Anton. Fab. *in Codic. l. 4. tit. 24. de fin. 5. num. 3.* † Idque ut obtineret, maximòpere urgebat Recept. Imp. August. *de An. 1530. in Reformat. pol. tit.* von wucherlichen Contracten. §. Die weil aber solche und dergleichen Contracte, Et in Polit. Francofurt. *de An. 1577. sub Imper. Rudolph. II. tit.* Von wucherlichen Contracten. §. Sehen und ordnen/ vers. Wann solche wucherliche Contracte und Particten für die Richterbracht/ daß sie dieselben unwürdig/ kraftlos und unbündig erkennen/ erklären und declariren/ wie wir sie auch als unkräftig/ und unbündig erklären und erkennen/ und auff solche Contracte keine execution oder Vollziehung thun oder verheiffen/ etc. † Ex quo satis manifestum redditur, ob usurariam pravitatem rescindi contractum, ipsamque corrumpere obligationem, ex contractu aliàs provenientem. † At rescisso contractu & annullatà obligatione, quomodo hypotheca vel arrestum pro ea impetratum subsistere poterit? † Neque in provinciis Saxonis aliud receptum, quis sibi persuaderi patiatur, cum sanctio Imperatoria, quoad contractus annulationem, disertis verbis fuerit repetita in Ord. provincial. *de A. 1550. & 1555. nec non Ordinat. Torgens. de Anno 1583. tit.* Von Wucher und wucherlichen Contracten §. Sehen/ ordnen und wollen demnach ic und damit allen Richtern in verb. daß sie solche wucherliche Contracte unwürdig/ kraftlos und unbündig erkennen/ und darauff keine execution thun noch verheiffen sollen/ etc. † Veruntamen, neutro in loco totus evertitur & annullatur contractus, sed eatenus duntaxat, quatenus usurarius habetur. † Nimirum voluerunt Imperatores invictissimi, nec non serenissimi Saxo occurrere pravitati usurariæ, quæ tantummodo versatur in excessu usurarum legitimarum & de jure permissarum, in quibus etiam subsistendum, † nec dispositio Imperat. & Elect. ultra mentem Legislatorum ad licitas usuras, nedum ad sortem ipsam trahenda est. Etenim, cum summæ usurarum diversæ, ut & fors ipsa ab usuris bene discerni & separari queant; † quidni admitteremus theoreticam illam *Da. 10. quâ utile per inutile non vitiari dicitur, c. utile. 37. de regul. jur. in 6to. l. pecunie 9. l. placuit. 29. ff. de Usur. l. 1. §. sed si mihi 5. ff. de V. O.* † Vel saltem ergò, quoad sortem ipsam obligatio subsistit, annullatà licet promissione usurarum. † Atque ex contractu etiam usurario sortem ipsam restituentem esse, nemo forsitan unquam negaverit, vel propterea quod hoc casu Creditor usurarius quartam sortis partem solummodò in pœnam usurariæ pravitatis amittat, *dict.* Ord. Torgens. §. über disz soll auch. † Residua ergo tres partes ipsi sunt restituenda,

endæ, quarum nomine arestum impetratum, vel hypotheca semel constituta quidni subsisteret?

Ita Domini in causa Christophori Melanders zu Freyberg/ M. Jun. An. 1635. (Verba sent. Hat ein Studiosus, als er in fremde Lande verreiset/ Friederich Großmuthen 500. Thal. um Verzinsung jährlichen 7. pro 100. vorgesehet/ deswegen er nicht allein eine conventional-hypothecam, sondern auch nachmahls einen Arrest zu des Schuldners nach ihm erlanget/ etc. So wird er dannhero seines Capitals vor den andern Gläubigern/ so nach ihm allererst eine dingliche Gerichtsbarkeit in des Schuldners Gütern erlanget/ befriediget/ er ist aber den seitheren anzuß zu viel eingehobenen siebenenden Gläubigern ihm abfärge und zum Capital zu rechnen zu lassen pflichtig/ W. R. W.)

DEFINIT. XLVI.

De bonis arestatis non satisfaciendum est Creditori arestati, nisi in subsidium, deficiente nimirum alio exsolutionis medio, & quomodo hoc casu pronuntiandum.

ERrant, qui sibi persuaderi patiuntur, per impetrationem aresti, bona debitoris in tantum obligari Creditoribus, ut probato debito ea statim sint ipsis adjudicanda. Qui vel ex pronuntiandi modo hisce in terris usitato refelluntur; † Videmus siquidem post impetratum arestum, creditores per judicatum ita demum ad bona arestata admitti, si alio modo debitor nolit vel nequeat eis satisfacere. † Neque formula hæc pronuntiandi effectu suo destituitur. Quis non enim videt debitori per hanc id fa-

voris indulgeri, † ut bona arestata redimere possit, si paratâ pecuniâ debitum exsolvere velit, quod medium redimendi ipsi præripere, si bona arestata Creditoribus statim adjudicarentur, contra id † quod vulgo dicitur, debitori favendum, atque optionem in modo satisfactionis tribuendam esse, l. illud 25. ff. de constit. pecun. l. cum illud aut illud 25. ff. quando dies legat. l. plerumq. 10. in fin. ff. de jur. dot. l. 2. § 3. ff. de eo quod cert. loco. Matth. Col. de process. execut. p. 2. c. 1. n. 50. † Nec aliud in aresto obtinebit, quàm in pignore & hypothecâ, cui perpetua illa conditio inest; si solutum non sit debitum, aut aliter eo nomine satisfactum, l. grege 13. §. etiam 4. ff. de pign. l. si rem alienam 9. §. omnis 3. ff. de pign. act. l. 59. ff. ad Sctum Trebell. † cum & jus hypothecæ Creditor per arestum consequatur, Supr. Definit. 1. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 4. n. 2.

Ita Domini in causa Michael Aners contra Ludwig de Mündern zu Dresden/ M. Febr. An. 1635. (Verba sententiæ: Das Kläger durch den angelegten Arrest zu des Beklagten ganzen Vermögen ein dingliches Recht erlanget/ derowegen wird er/ in Verbleibung gütlicher Befriedigung/ daraus seiner Forderung vor allen andern/ so kein älter und besser Recht erlanget/ billich befriediget/ W. R. W.)

Et in causa Hansen Schockwigens contra Christoff Benglern zu Leipzig/ M. Aug. An. 1635. (Verba sententiæ: Derowegen ist Beklagter Klägern die geklagten 120. Thal. zusammen dem interesse à tempore moræ zu bezahlen schuldig/ in dessen Verbleibung wird Kläger von den verhirten Haab und Gütern vor allen andern/ so kein besser Recht datan erlanget/ billich befriediget/ W. R. W.)

CONSTITUTIO XXX.

PARTIS PRIMÆ.

Wie weit/ und in welchen Personen die Kommer/ sonderlich in wâhrenden Märkten/ zu gestatten?

Dieweil wir berichtet/ daß mancherley opinionen in diesem Fall, seyn/ und unsere Schöppenstühle auch selbst darinn ungleich gesprochen/ so haben wir eine Nothdurfft geachtet/ die Dinge durch eine Constitution in Richtigkeit zu bringen/ Ordnen/ setzen und wollen demnach/ daß allein die Personen/ so an einem gewissen Ort contrahirt/ sich verpflichtet/ und die solution am selbigen Ort zu thun versprochen/ so lang biß sie gewisse Versicherung gemacht/ daselbst arestirt und verfürmirt werden mögen/ aber alle andere/ welche entweder selbst nicht contrahirt/ oder ihre Bewilligung beständig und freywillig nicht geben/ wann sie gleich der obligirten Personen Unterthan oder Diener/ sollen mit keinem Arrest beleget werden.

Wir wollen aber sonderlich/ daß in allen Fâllen/ innerhalb der öffentlichen Märkte/ der Handel und Werbung halben/ die Freyheit gehalten/ kein Arrest statt haben/ auch Bürgerlicher Sachen und Obligation wegen/ niemands angehalten werden soll.

Aresta petentibus quatenus & contra quas personas, præsertim in mercatibus, concedi debeant?

Via relatum ad nos est, varias etiam de hac quaestione opiniones esse, & in ipsis quoque Scabinatibus nostris diversimodè responsum, huic quoque rei, edita hac constitutione, competentem formam dare cupientes, ordinamus, statuimus & volumus, ut illi tantummodò, qui in certo loco contrahentes, se ibidem soluturos promiserunt, tamdiu, donec de eo sufficienter caverint, aresto detineri possint. Alios verò omnes, qui neque ipsimet consensum saltem suum liberè & firmiter contractui adhibuerunt, etiamsi illorum, qui obligati sunt, subditi sint vel ministri, arestis detineri non permittimus.

Potissimum autem durantibus Nundinis, privilegium illarum commerciorum causa servari, & nulla aresta concedi, nulliusque personam ex causa vel obligatione civili arestari volumus.

DEFINITIONES.

1. Sequestrium sive arestum personarum regulariter prohibitum est, etiam in foro Saxonico.
2. Pacto tamen expresso debitor sequestro & incarcerationi se potest obstringere.
3. Incarcerationis quoque panam luit in provinciis

- Electoratûs Saxonici, debitor haud solvendo existens.
4. Ex solutionis morâ sequestrari potest Creditor, qui in loco aliquo contrahens, solutionem ibidem promisit.

5. Non,

5. Non, etiamsi in loco aliquo contrahens, se alibi soluturum promittat.
6. Heres quoque debitoris, qui in loco contractus solutionem facere promissit, personaliter detineri potest.
7. Nec non fidejussor ex marâ debitoris, si in loco contractus se soluturum promiserit.
8. Detineri potest debitor, qui in loco contractus solutionem facere promissit, etiamsi in transitu saltem ibi reperiat.
9. Pro debito minimo, nunquam debitor personaliter detineri potest.
10. Nec arestandus est debitor, qui testimonii dicendi causa; in loco, ubi contraxit, & solvere promissit, commoratur.
11. Ministri mercatorum, ut sunt Institores & factores, pro debitis suorum dominorum nequeunt arestari, & personaliter detineri.
12. Nec vires singulis eorumve bona pro debito Civitatis sive Universitatis arestari possunt.
13. Nisi semetipsos singulatim obligaverint.
14. Sequestrari & detineri potest debitor forensis, si Creditor in loco domicilii debitoris jus & justitiam consequi nequiverit.
15. Dilapidatio bonorum causam præbet sufficientem detentioni persona debitoris. &
16. Sicut & fuga debitoris.
17. Debitor saltem de fugâ suspectus personaliter detineri potest.
18. Inquilini emigrantis persona arestari potest, donec pensionem solvat.
19. Præstita cautione de solvendo, sequestratio sive arestum debitoris relaxari debet.
20. Ad relaxandum sequestrum non admittitur cautio juratoria, sed præstanda ea est pignoribus vel fidejussoribus.
21. Creditor, ad cuius instantiam sequestrum injuste factum decretum, ad interesse conveniri potest.
22. Arestari non potest Cadaver defuncti debitoris.
23. Privilegium de non arestandis bonis vel personis, tempore Nundinarum, pertinet tantummodo ad Nundinas solennes, & ab Imperatoribus privilegiatas.
24. Solis mercatoribus indultum est privilegium de non admittendo aresto tempore Nundinarum, non etiam aliis Civibus, qui mercatores non sunt.
25. Durantibus Nundinis haud decernendum est arestum adversus Mercatoris bona vel personam, etiamsi sit fugitivus, aut de fugâ suspectus.
26. Nec pro debito, in ipsis nundinis contracto, durantibus adhuc iis arestum decerni debet.
27. Cessat privilegium de non arestando, bona & personam debitoris, durantibus Nundinis, si huic expressè fuerit renunciatum.
28. Nundinis per signum campana finitis, mercatores, eorumque bona quovis in loco arestari possunt.
29. Pro ratâ simul admittuntur Creditores, qui proxime sequenti septimanâ post Nundinas Lipsenses in der Zahlwochen/ antequam merces in conductu Nürnbergensi avebantur, aresta impetrarunt.
30. Non pertinet ad Bannitos privilegium Nundinarum.

DEFINIT. I.

Sequestrum sive arestum personarum regulariter prohibitum est, etiam in foro Saxonico.

1. Vereor, ne quæ de aresto & sequestro juris Saxonici scripserunt *Interpp.* confusè nimis & intricatè tradita sint, † cum teste Matth. Coler. *de proc. exec. p. 3. c. 8. n. 41.* ante promulgatas Novellas, Electoris Saxonie Constitutiones, Remedium arestatorum secretum dicasteriorum, & paucis etiam Doctoribus nisi benè in practica harum regionum exercitatis rectè cognitum fuerit. † Parum enim aut nihil de aresto in jure Saxonico proditum est, Simon. Pist. *consil. 7. n. 1.* Coler. *de proc. exec. p. 1. c. 2. n. 194.* Petr. Heig. *ad §. Creditor. 4. num. 19. inst. quib. mod. re contr. obligat.* † exceptis paucissimis locis, in quibus quasi per transitum, inquit Col. *diff. loc. n. 195.* invenio leges Saxonicas meminisse aresti des Kummers/ ut in Gloss. Landr. l. 1. art. 22. Weichs bild. art. 6. art. 27. & art. 40. † quamvis & ibidem, vocula Kummer pro detentione personæ duntaxat accipiatur, prout inspicienti verba textus demonstrant. † Sed res adeò difficilis non est, si arestum à sequestro (quod alias vocabulo generali etiam appellatur arestum) probè distinxerimus. Illud enim renovatione opus habet, & Creditori jus pignoris
7. atque prælationis tribuit; † Sequestrum verò absque ullâ renovatione subsistit, & solam juris ac debiti conservationem respicit, ne res debitoris invertantur, vel statu aut loco suo moveantur; † quam differentiam tradit Ord. proc. jud. Elect. Saxon. tit. 51. in pr. & dixi de b. Const. *prac. Defin. 1.* † Præterea sequestrum non tantummodo bona & res debitoris, sed & ipsius personam afficit, si nempe Creditor debitorem sequestrari faciat; Et appellari solet arestum personarum, de quo agitur b. Const. 30.
10. † Sive autem de rerum, sive de personarum sequestro quæras, utrumque regulariter prohibitum est; Non solum de jure Civili & Canonico, quod seque-

strationem judicialem neitiquam permittit, Hier. Schurff. *cent. 8. Consil. 24. n. 3.* Andr. Gail. l. 1. *observ. 148. n. 1. & 3. de arest. Imper. c. 1. n. 7.* Johann. Gœdd. *in tract. de sequestr. cap. 1. n. 38. & seq.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. cap. 2. n. 102. & seqq.* Henn. Gœden. *consil. 106. n. 1.* † Sed etiam de jure Saxonicò Landrecht lib. 2. art. 17. & l. 3. art. 73. Coler. *diff. c. 2. num. 103.* Ordina. process. judic. Elect. Saxon. tit. 51. in pr. *vers.* Und aber in dem ersten. b. Constit. 30. *vers.* daß allein. Equum namque est, † ut actor, via ordinariâ experiatur, deque jure suo doceat, antequam patiatur judex possessionem adversarii impetere, l. un. C. de prohib. sequestr. pecun. c. ult. *caus. 11. quest. 1.* Gœden. *diff. consil. 106. num. 1.*

Ita Domini in causa Abrahami Höllebreds zu Gebesee/M. Nov. Anno 1624. (Verba sentent. Habt ihr bey Andreas Perschmannen von Golzen im Braunschweiger Lande 200. Fl. zu fordern/ so ihr bis anhero von ihme nicht mächtig seyn können/derowegen ihr seiner Person/ wann ihr ihn bey euch antrettet/gerichtlichchen euch zu versichern/ und dieselbe anhalten zu lassen gemeinet seyd. Ob nun wohl in gemein der Proceß ab executione nicht anzufangen/nach eines andern Leib oder Gut also bald zu kummern und mit Arrest zu beschlagen/ie.)

DEFINIT. II.

Paçto tamen expresso, debitor sequestro & incarcerationi se potest obstringere.

Non ergò valet sequestratio personarum, *defin. 1. preced.* nec debitoris persona ob res alienum detineri potest, l. ob res alienum. 12. C. de oblig. & action. † Regulariter scilicet, † nisi pacto expresso incarcerationi debitor se obstrinxerit, de quo dicam infra part. 2. Constit. Elect. 21. vel haud solvendo factus fuerit, de quo *infr. diff. part. 2.* Constit. Elect. 22. aut causa sequestrationis justa & sufficiens extiterit hac Const. 30. † Triplex nimirum hæc exceptio in foro Saxonico probata est, ac sequestrum personarum admittit. Nemo etenim, opinor, pactionem, quâ debitor in casum haud factæ solutionis ad sequestrum vel arestum se obligat, invalidam existi-

- 4 existimaverit, † quam non modo inveterata & apud omnes gentes receptissima consuetudo, de qua testatur Anton. Fab. in *Codic. lib. 8. tit. 6. defn. 7. n. 2.*
- 5 † Sed etiam textus juris communis jamdudum probarunt, in *l. Titius. servum 9. de serv. export. l. 65. ff. de contr. empt. l. 1. § 2. C. si manc. ita fuer. alien. ne profl. l. 1. C. si serv. export. ven.* Matth. Col. de *process. execut. part. 1. c. 6. n. 45. & seqq.* Köpp. *quest. 29. num. 5.* Andr. Gail. *lib. 2. observ. 45. num. 3.* † De quo personarum sequestro & incarceratione minus dubium est in foro Saxonico propter Constitut. Elect. 21. *part. 2. ubi vid. Defn. 1.*

Ita Domini in causa Johann Meyers in Leipzig/ M. April. Anno 1580. (Verba sentent. Da nun euer debitor in guten auff vorgehende Erinnerung nicht zahlen würde/ ic. So sendt ihr ihn vermöge seines packi und eigener Verpflichtung durch Hülffe der Obrigkeit in gefängliche Haft zu nehmen/ und biß er euch bezahlet/ darinnen enthalten zu lassen wohl befugt/ D. R. W.)

DEFINIT. III.

Incarcerationis quoque penam luit in provinciis Electoratus Saxonici, debitor haud solvendo existens.

- 1 **N**ec sequestrationem vel potius incarcerationem effugiet Reus solvendo non existens, quem quidem jura Saxonica ad manus Creditoris tradunt, donec usque operis suis debitum dissolvat, Landrecht. *l. 3. art. 39. ubi Gloss. num. 3. & Weichbild. art. 27.* Matth. Col. de *process. execut. part. 1. c. 3. num. 160. & cap. 6. num. 114.* Christ. Zobel. *p. 2. differ. 30. num. 6. & 7.* † At rigorosior est sanctio Electoralis, quæ debitores obratos sive decoctores carceris poenæ subjicit, Const. Elect. 22. *part. 2. ubi Vid. Defn. 2. Joh. Zang. de except. p. 3. c. 1. num. 143.*
- 2 † Non, ut omnes indifferenter debitores non solvendo existentes hac poenâ graventur, sed quibus gratiam facere, debitumque remittere nolunt Creditores, ut dicam *infr. part. 2. Constit. 22. Defn. 6.*
- 3 † Planè, si præter suam culpam debitor fortunæ vitio ad inopiam pervenerit, commiseratione potius, quam coërcitione dignus erit, † quem propterea à carceris publici poenâ eximit Illustrissimus Saxo in *dict. Const. 22. Ord. process. judic. tit. 52. & Edicto Torgens. de Anno 1583. tit. Von denen / welche mehr auffborgen/ ic. De quo dicam *infr. Const. Elect. 22. Defn. 5. p. 2.**

Ita Domini in causa Samuel Voldens zu Meuselwitz/ M. Jun. A. 1593. (Verba sentent. Da nun der debitor bey euch keine Nachlassung erlangen/noch auch sonst in andere Wege euch behandeln könnte/ ic. So möchte er in den Schuldburgen geleet/ und darinnen/ biß er euch befriediget / verwahrlichen enthalten werden/ D. R. W.)

Er in causa Pauli Fleischers zu Zörgau/ M. Mart. An. 1596. (Verba sent. So würdet ihr auff der Gläubiger Begehren und Suchen/ vermöge Ehursl. Sächs. Construktion, in den Schuldburgen geleet/ ic.)

DEFINIT. IV.

Ex solutionis morâ sequestrari potest debitor, qui in loco aliquo contrahens, solutionem ibidem promisit.

- 1 **A**t hoc ita, si debitor haud solvendo existat: Quid verò, si quidem adhuc solvendo sit, moram samen committat? † Nec tum cessabit jus sequestrationis, si quidem debitor extraneus in loco, ubi contraxit, solutionem promiserit, *b. Const. 30. vers. Ordnen/ setzen/ und wollen demnach/ ic.* † Dixeris tamen, ob moram & cessationem solutionis, debitoris personam, extra casum inopiæ arrestari & detineri non posse, *c. lator. 2. extra de pign. l. ob es alienum 12. C. de oblig. & act. l. nemo carcerem 2. C. de exact. tribus. lib. 10.* Matth. Col. de *process. execut. p. 1. c. 6. Carpz. Definis. Vol. I.*

n. 80. & c. 7. n. 1. † Verum equidem hoc est de jure civili, & regulariter etiam de jure Saxonico, sed permittit specialiter Illustrissimus Saxo in ditionibus sui Electoratus debitores extraneos, qui in loco contractus solutionem quoque facere promiserunt, detineri & arrestari, † donec usque sufficienter caverint, *dict. Const. 30. §. Ordnen/ setzen/ ic. ubi Dan. Moll. num. 1. Ord. process. judic. tit. 51. in pr. vers. Oder wann ein Ausländischer.* Matth. Berl. *part. 1. concl. 75. num. 6.*

Ita Domini in causa Andreæ Weidmanns zu Schwarzenberg/ M. April. Anno 1633. (Verba sentent. Habt ihr in vergangener Neuenjahrs-Messe mit Hans Trechslern und euerem Bruder Christian Weidmannen einen Gesellschafts-Contract auff gewisse Masse geschlossen / auch eures Theils so bald 1000. Thl. in die Gesellschaft bezahlet / wiewol aber gedachter Trechsler gleichfalls so viel in die Societät zu entrichten versprochen / hat er doch biß dato ein mehres nicht als 388. Thl. dahincin gewendet / gleichwol aber sich der administration unterfangen / die Waaren in Wähnen verhandelt / und das gelösete Geld / so sich in die 900. Thal. beläufft / zu sich genommen / und euch davon nichts überall gezahlet. Ob nun wohl selbiger Contract allhier zu Leipzig geschlossen worden / und vermöge Ehursl. S. Construktion derjenige debitor, so an einem gewissen Ort contrahiret / und auch zur solution sich daseibst verpflichtet / gar wohl arrestiret und verfürmert werden mag / ic.)

DEFINIT. V.

Non etiam si in loco aliquo contrahens se alibi soluturum promittat.

Quid verò, si contrahens in aliquo loco, alibi se soluturum promiserit? Non certè aliter debitoris personam arrestari permittit Serenissimus Saxo, quam si ad solutionem quoque in loco contractus faciendam se obligaverit, *b. Const. 30. in verb.* So an etiam nem gewissen Ort contrahirt / sich verpflichtet / und die solution am selbigen Ort zu thun versprochen. † Ex quo utrumque pro formâ requiritur ad arrestum personæ debitoris, ut non tantummodò in aliquo loco contraxerit, sed etiam simul ibi solutionem promiserit, *arg. l. un. sub fin. C. de nund. & mercat.* † Consequens ergò huic est, non posse detineri debitorem, qui in loco aliquo contrahens se alibi soluturum promittat. † Quod & menti Illustrissimi Electoris convenit in Ordin. process. judic. *tit. 51. in pr. vers. oder wann ein Ausländischer verb. und in demselben zu bezahlen sich verpflichtet.* Matth. Berl. *part. 1. concl. 75. num. 39.* † Planè, in loco destinatæ solutionis detineri posse personam debitoris, etiam si is alibi contraxerit, docet Col. de *process. execut. part. 2. c. 1. num. 64. & seqq.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. Diweill aber dennoch nicht zu befinden / daß in oberwehntem Contract Wechsel einige Auszahlung allhier zu Leipzig zu thun / und auch an diesem Ort zu befriedigen versprochen / ic. So sendt ihr auch seine Person künfftige Messe allhier anhalten zu lassen nicht schuldig / D. R. W.)

DEFINIT. VI.

Heres quoque debitoris, qui in loco contractus solutionem facere promisit, personaliter detineri potest.

Non melior certè est conditio heredis, quam ipsius debitoris, quem propterea æquè ac ipsum debitorem, qui in loco contractus solutionem facere promisit, personaliter sequestrari & detineri posse, docent rectissime Matth. Col. de *proc. execut. part. 1. c. 10. n. 334. & seq.* Joh. Köpp. *decis. 29. num. 1.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 75. num. 8.* Pet. Peck. *in tr. de jure sistendi c. 4. n. 10. & cap. 12. num. 4.* † Tum, quia heres defunctum repræsentat, inque ejus locum succedit, ita ut censeatur eadem esse persona, *Novell. 48. l. ult. C. de impub. & aliis substit. Anton. Fab. in Codic. l. 7. tit. 20. defn. 44. num. 5.*

- 3 † *Tum*, quod bona heredis post aditam hereditatem pro debitis defuncti possint arestari, Col. *dist. cap. 1. num. 310. & seq.* Quidni ergo etiam persona heredis,
4 † cum à rebus ad personas firmiter liceat argumentari, *l. qui furere 20. ff. de stat. homin.* Jason. *in l. si se non obtulit. 4. ff. de re jud. n. 261.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sentent. Ob nun wohl selbiger Contract allhier zu Leipzig geschlossen worden/ und vermöge Ehrfl. Sächs. Constitution derjenige debitor, so an einem gewissen Ort contrahiret/ und auch zur Zahlung sich daselbst verpflichtet/ wie nichts weniger auch dessen Erben gar wohl arestiret und verthümmert werden mögen/xc.)

DEFINIT. VII.

Nec non fidejussor ex morâ debitoris, si in loco contractus se solvaturum promiserit.

- 1 **E**T quod magis, fidejussorem quoque debitoris principalis, si hic in loco contractus se solvaturum promiserit, ex morâ commissâ, sequestrationi subicit, Pet. Peck. *in tract. de jur. sistend. c. 4. num. 9.* quem sequitur Matth. Berl. *part. 1. concl. 75. num. 9.*
2 † *Tum* quia in bona fidejussorum manus injectio, quam statutum forsân adversus debitorem admittit, conceditur, Matth. Coler. *de process. execut. part. 2. cap. 3. num. 43. & seq.* Joach. Mynsinger. *centur. 4. observ. 96. num. 1. & seq.* † Ergo etiam in eorundem personas: quoniam firmum est argumentum à rebus ad personas, *l. 20. ff. de stat. hom.* Defin. *preced. num. 4.* † *Tum*, quod fidejussor tam ex principalis, quam ex sua propriâ morâ, si solutio in loco certo destinata facta haud fuerit, ad interesse conveniri queat, *l. centum caput 8. ff. de eo quod certo loco, ubi Bart. in pr. Berl. dist. concl. 75. n. 9. vers. quarto quia*
5 *etiam fidejuss.* † *Tum*, quia debitoris appellatione continetur quoque fidejussor, *l. si servum 91. §. nunc videamus 4. de V.O.* Col. *de process. execut. p. 2. c. 3. n. 43.* † Ergo quod *b.* Const. 30. de ipso debitore est sancitum, etiam de fidejussore dispositum censetur.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Ob nun wohl selbiger Contract allhier zu Leipzig geschlossen worden/ und vermöge Ehrfl. Sächs. Constitution derjenige debitor, so an einem gewissen Ort contrahiret/ und auch zur Zahlung sich daselbst verpflichtet/ wie nichts weniger auch dessen Erben und Bürgen gar wohl arestiret und verthümmert werden mögen/xc.)

DEFINIT. IIX.

Detineri potest debitor, qui in loco contractus solutionem facere promisit, etiamsi in transitu saltem ibi reperiat.

- 1 **Q**UOD de sequestratione debitoris, qui in loco contractus solutionem facere promisit, *bac* Const. 30. dispositum reperitur, ad eum solummodo casum forsân restringendum putaveris, quo debitor perpetuò vel aliquandiu saltem in loco contractus permanserit, si credendum Matth. Col. *asserenti*, † debitorem si in transitu reperiat, vel per unam aut alteram duntaxat noctem hospitio commoretur, haud personaliter esse detinendum *de process. execut. part. 1. c. 2. n. 110. & part. 2. c. 3. n. 34. & seq.* † Sed vereor, ne hac ratione Const. Elect. raro aut nunquam effectum sortiatur, cum semper debitor locum contractus datâ operâ, ut non perpetuò ibidem permaneret, posset evitare *l. 1. ff. de eo quod certo loco.* † Quin potius indifferenter debitorem, in loco contractus, per transitum etiam repertum, rectè detineri dixerim cum Matth. Berl. *p. 1. concl. 75. num. 12.* † Propter generalitatem *b.* Const. 30. quæ etiam generaliter accipi debet, *l. 1. §. generaliter. 1. ff. delegat. præs. l. 8. ff. de publ. in rem action.*

Ita Domini in causa Melchior Vorhoffs zu Sommerh/ M. Decembr. An. 1632. (Verba sentent. Ist auch Martin Sei-

denig mit einer Schuld verhaftet worden/ so er daselbst/ all da er auch contrahiret/ zu zahlen versprochen/ und weil solches von ihm nicht geschehen/ und er hißweilen bey euch durchreisen pfleget/ send ihr denselben gerichtlichen anhalten zu lassen vermennet. Ob nun gleich vermöge Ehrfl. Sächs. Constitution dergleichen Arrest auff des debitoris Person ausdrücklichen nachgelassen/xc.)

DEFINIT. IX.

Pro debito minimo, nunquam debitor personaliter detineri potest.

- N**ON semper tamen debitoris persona sequestrari potest, etiamsi in loco contractus solutio ex promissione sit facienda. † *Quid enim si debitum non sit adeò magnum?* Iniquum sanè esset, per arrestum & detentionem personalem debitori magnam inferri injuriam & ignominiam irtractabilem, secundum Matth. Col. *de process. execut. p. 2. c. 3. n. 154.* † Nunquam enim ob modicam summam infamia debet irrogari, *l. si quis affirmavit 9. §. ult. l. si q. ff. de dolo malo.* † Adeoque pro debito minimo personam debitoris haud arestandam & detinendam esse, rectissime meo judicio, docent Petr. Peck. *in vr. de jure sistend. c. 5. n. 29.* Joh. Köpp. *decif. 29. n. 23.* Matth. Berl. *part. 1. concl. 75. n. 35.* † Vocant autem communiter debitum medicum vel minimum, quod est infra duos aureos, *l. id est 10. ff. de dolo malo.* Jacob. Menoch. *de arbitr. judic. quest. l. 2. cent. 2. cas. 145. n. 2. & seq.* † At rectius hoc iudicis arbitrio committi, existimaverim cum Pet. Peck. *dist. c. 5. n. 14.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Diemil aber dennoch eurem Vericht nach angeregte eure Schuldforderung gar gering/ und sich kaum über 5. Fl. belaufft/ xc. So verbleibet gestalten Sachen nach der debitor, zumahl weil er anderswo mit unbeweglichen Gütern angeessen/ mit dergleichen schimpfflichen Zwangsmitteln und sequestration seiner Person/ billich verschonet/ B. R. W.)

DEFINIT. X.

Nec arestandus est debitor, qui testimonii dicendi causa, in loco, ubi contraxit, & solvere promisit, commoratur.

- R**ECTè quoque feceris, si à sanctione Electoralium Nobiles, Comites, Doctores & milites armatos exceperis, cum Matth. Col. *de process. execut. part. 2. c. 3. n. 161.* † Quia hi, licet profus haud solvendo existant, capi tamen, carcerari & personaliter detineri nequeunt; † Sed tantum eatenus teneantur, quatenus facere possunt; *l. miles qui sub armata 6. l. item miles 18. ff. de re judic.* † Similiter quoque impedit publica utilitas, quò minus sequestratio debitoris admittatur, *l. utilitas publica 3. C. de primip. l. 12.* † Si nempe Legati vel Ambasiatoris munere fungatur, *l. consensisse 2. §. legatis 3. l. si quis in legatione. 8. ff. de jud.* † vel si testimonii dicendi aut iudicandi causâ, sit evocatus ad locum illum, ubi contraxit & solvere promisit, *dist. l. 2. §. legatis. 3. ff. de jud.* Matth. Col. *de process. execut. part. 2. c. 3. n. 197.* Pet. Peck. *de jur. sistend. c. 5. n. 11. sub fin.* Bartol. *in dist. l. 2. §. legatis. 3. n. 2. vers. unde sit unus.* † Aut etiam, si justificandæ appellationis gratiâ, ad locum illum fuerit citatus; † Nunquam certè hisce in casibus, arrestum sive detentio personæ debitoris locum habeat, prout evidenter apparet ex textu *in dist. l. 2. §. 3. ff. de jud. ubi Bartol. n. 2.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. So verbleibet gestalten Sachen nach der debitor, zumahl weil er anderswo mit unbeweglichen Gütern angeessen/ aniszo auch eurem Anbeuten nach/ allein in Zeugniß-Sachen zu erscheinen/ und seine Aussage zu deponiren dahin erret und vorgeladen worden/ mit dergleichen schimpfflichen Zwangsmitteln und sequestration seiner Person/ billich verschonet/ B. R. W.)

DEFINIT. XI.

Ministri mercatorum, ut sunt Institores & factores, pro debitis suorum dominorum nequeunt arrestari & personaliter detineri.

Odiosa nimis est Sanctio Electoralis, quae ob moram solutionis debitoris personam detineri permittit, *b. Constit. 30. vers. Ordnen/ setzen und wollen demnach.* † Ergo ad alios, qui ipsimet ex sua promissione haud obligati sunt, non extendenda, *c. odia. 15. de reg. jur. in 6to. l. interpretatione 41. ff. de pen. § Fit inde, ut ministri pro debitis dominorum, ac Institores sive Factores pro debitis Mercatorum arrestari & personaliter detineri nequeant, etiamsi Domini & Mercatores in loco contractus solutionem facere promiserint.* † Idque disertis verbis sanxit Illustrissimus Saxo *b. Constit. 30. vers. Wann sie gleich der obligirten Personen Dienet. Noluit scilicet, alios arresto impediri, qui suo nomine non contraxerunt, vers. aber alle andere.* † Quod & juri communi convenit in *l. hac definitione. 12. C. de omn. agr. desert. lib. 11. l. 1. & tot. tit. C. ne fil. pro patre. l. 1. & tot. tit. C. ne uxor pro marito. Novell. 52. c. propterea sancimus. 1.* † Non solum enim grave est legibus, sed etiam naturali aequitati contrarium, pro alienis debitis aliquem molestari, *l. un. C. ut null. ex vicin. pro alien. vicin. debit. tenent. § Neque possessio ulla pro debitis alienis publicis vel privatis conveniri debet, l. nullam possessionem. 4. C. de execut. & exat. lib. 12.* Multo minus ergo pro debito alieno persona sequestrari & detineri, † cum arrestum bonorum facilius indulgeatur, quam sequestratio & detentio personarum, *Bald. in l. per diversas 22. C. mandat. n. 22.*

Ita Domini in causa Heinrich Lieboldens contra Eusebium Jungen zu Schlieben / Mens. August. Anno 1632. (Verba sentent. Das Klägers Suchen wider Beklagten wegen Anhaltung und Räumung seiner Person/gestalten Sachen nach weil er nicht selbst Schuldiger / sondern allein des debitoris Factor und Diener ist/nicht statt hat/ B. D. W.)

DEFINIT. XII.

Nec cives singuli, eorumve bona pro debito Civitatis sive Universitatis, arrestari possunt.

Eademque ratione nec cives singulos pro debito civitatis sive universitatis personaliter detineri vel arrestari posse, dixeris rectissime cum Hart. Pistor. *part. 1. qu. 37. n. 5.* Henn. Goeden. *consil. 34. n. 33.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 2. c. 3. n. 326.* Joh. Köpp. *decis. 60. n. 3. & seqq.* Matth. Berl. *part. 1. consil. 76. num. 2.* † Tum per text. clarum *b. Constit. 30. vers. Wann sie gleich der obligirten Personen Untertthanen oder Diener/ sollen mit keinem Arrest besetzt werden.* † Tum, quia Magistratus contrahendo saltem bona universitatis obligat, non etiam bona singulorum & subditorum, quae non sunt in dominio ac potestate universitatis & magistratus, *l. si cur. 7. §. si quid 1. ff. quod cuiusq. universit. nom. §. universitatis 6. §. singulorum n. inst. de rer. div. & acquir. ear. domin.* † adeoque non magis haec oppignorari vel obligari possunt à Magistratu, quam bona aliena, *l. rem alienam 41. ff. de pign. act. l. si Titio 22. ff. de pign.* † Tum, quia bona civium pro debito universitatis capi nequeunt, Hart. Pistor. & Col. *dict. loc.* Ergo nec cives personaliter arrestari, quia facilius indulgetur arrestum bonorum, quam detentio personarum. *Bald. in l. 22. C. mandat. n. 22.*

Ita Domini in causa Martini Kömers zu Zittau/M. Jan. An. 1626. (Verba sentent. Habt ihr bey euer Stadt / von welcher eure Frage meldet/ eine Summen Geldes von 3000. Reichsthalern um Verzinsung hinterlegt / wann nun gleich der Magistrat selbiger Stadt mit Zustimmung und Einwilligung der Sunstmeisster und gemeiner Bürgerschaft solches

Carpz. Desin. Vol. I.

Anlehen aufgenommen hätten/ u. So möchte doch bemeldete Bürgerschaft, von sich und von ihren eigenthümlichen privat-Gütern die Zahlung zu leisten nicht gedrungen/ noch derselben Personen oder Güter angehalten und arrestirt werden/ u.)

DEFINIT. XIII.

Nisi semetipso singularim obligaverint.

Neque eo magis singuli cives pro debito civitatis sive universitatis erunt obligati, si Magistratus expressè & specialiter non tantum sua, sed etiam suorum subditorum & ministrorum bona atque personas, in casum non factae solutionis oppignoraverit, † cum id facere Magistratui haud licuerit, *l. rem alienam. 41. ff. de pign. action. l. 22. ff. de pign.* † Nec tum ergo singuli cives personaliter detineri poterunt, Matth. Coler. *de process. execut. part. 2. c. 3. n. 329.* Joh. Köpp. *decis. 60. n. 15.* Matth. Berl. *part. 1. concl. 76. n. 3.* † At hoc ita, si cives in obligationem & contractum magistratus non consenserint. Ceteroquin, si factum decurionum ac Syndicorum approbaverint, † dubium certè non est, quin proprio saltem consensu & obligatione tanquam singuli teneantur, ac proinde etiam personaliter detineri queant, *l. 1. in pr. ff. de magistr. conven. l. ult. vers. in provinciis verò C. de vend. reb. civit. l. 11.* Henn. Goeden. *consil. 5. num. 14.* Johann. Köpp. *decis. 60. n. 20.* Hartm. Pistor. *part. 1. quest. 37. num. 7.* Coler. *dict. cap. 3. n. 372.* † Planè, si aliqui duntaxat cives, quantumvis etiam major horum pars, consenserit, & Syndicum ad contractum pro arrestandis & capiendis subditorum bonis atque personis constituerint, illi, qui non consenserunt, arrestari & personaliter detineri haud possunt, † sed tenentur saltem ii, qui praesentes fuerunt, ut bene docet *per l. 1. post pr. vers. sed si ordo. ff. de Magistr. conv. Simon. Pist. post consil. Modest. Pist. vol. 1. consil. 13. n. 5.* Joh. Köpp. *dict. decis. 60. n. 21. sub fin. & n. 22.* † Quia in his, quae competunt pluribus ut singulis, major pars non potest praesudicare minori, *c. quod omnes 29. de reg. jur. in 6to. c. cum omnes 6. §. cum igitur 1. extr. de const. l. per fundum. 11. ff. de S. R. P.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Es wäre dann/ daß bemeldete Bürgerschaft samt und sonders sich zur Wiederzahlung verpflichtet/ und also diese Schuld auff sich genommen/ auch wohl ihre eigenthümliche Gütere unterpfändlichen verschrieben hätten/ auff solchen Fall haßteeten dieselbe dafür billich/ und möchte auch eines oder des andern Bürgers Person gar wohl angehalten werden/ u.)

DEFINIT. XIV.

Sequestrari & detineri potest debitor forensis, si Creditor in loco domicilii debitoris jus & justitiam consequi nequiverit.

Eos tantummodo debitores, qui certo in loco contrahentes se ibidem soluturos promiserant, ex mora solutionis personaliter detineri, permittit Sanctio Electoralis *b. Constit. 30. vers. Ordnen/ setzen und wollen demnach/ u.* Num ergo hoc unico saltem casu sequestrationi locus erit in foro Saxonico? † Ita forsitan putaveris propter vim dictionis taxativae (Allein) excludentis alia omnia, quae expressè posita non fuere, *Dd. in l. un. ff. si quis jus dicent. non obtemp. Bartol. in l. ult. C. de revoc. donat. num. 1. & 3.* † At non semper vocula taxativa alios casus excludit, non certè similes, multo minus verò majores, *l. ob as alienum 12. junct. gloss. C. de pred. minor.* † Et prodant satis verba sequentia, quos per dictionem taxativam exclusos voluerit Elector, nimirum, qui vel ipsemet non contraxerunt, vel contractui firmiter & spontè non consenserunt, Dan. Moll. *hic n. 4.*

Qo 2 † tan-

- 5 † tantumque abest, aliam fuisse mentem Serenissimi Constituentis, ut etiam verbis disertis casus ad alios, quibus sequestratio personarum obtinere poterit ac jus commune confirmaverit, in Ord. proc. jud. tit. 51. in pr. vers. *Ausserhalb derer Fälle/ in welchen die arresta nach gemeinen beschriebenen Rechten ver- gönnet/ und nachgelassen seynd.* † Quid enim si debitor sit forensis, Creditor vero in loco, ubi Reus convenitur & possessionatus est, ad debitam requisitionem jus & justitiam consequi nequiverit?
- 6 † Quantumvis debitor in loco, ubi deprehenditur, nec contraxerit, nec solutionem eo destinaverit, ob moram tamen ibidem detineri poterit, ex Sanctione Electorali manifestâ *diēt. tit. 21. §.* Oder aber/ wann sonst ein Fremder/ ic. † Nec opus erit hoc casu prævia citatione, sed statim detinendus est debitor, ne fugam forsitan arripiat, juxta tradita Petr. Peck. *de jure sistendi c. 4. n. 5.*

Ita Domini in causa Abrahami Hollebrechts zu Gebese/ M. Nov. Anno 1624. (Verba sent. Ob nun wohl ingemein der proceß ab executione nicht anzufangen/ noch eines andern teib oder Gut alsobald zu verkümmern und mit Arrest zu beschlagen/ da es aber dennoch euerm Verichts nach dieß Gelegenhejt hätte/ daß ihr im Braunschweiger Lande/ allda bemeldter euer debitor gefessen/ durch vielfältiges anhalten und Klagen/ keine gerichtliche Hülffe und Zahlung erlangen können/ ic. So wäret ihr gestalten Sachen nach/ euern Schuldenner/ wann er sich daselbst antreffen läßt/ anzuhalten/ und seine Person zu verkümmern wohl befugt/ D. R. W.)

DEFINIT. XV.

Dilapidatio bonorum causam præbet sufficientem detentioni persone debitoris.

- 1 **Q**uid etiam, si debitor bona sua dilapidet, & ad inopiam vergat? Sufficere & hanc causam ad id, ut debitor personaliter detineri queat, etiam si in loco contractus solutionem facere haud promiserit, sentiunt vulgò *Di. Andr. Gail. lib. 1. observ. 147. num. 3. & observ. 148. num. 2.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. c. 2. num. 128. & seq.* Henr. Goeden. *consil. 106. num. 2.* Guid. Pap. *decis. 246. num. 5.*
- 2 † Quorum sententiam verbis disertis approbavit Saxo Illustrissimus in Ordin. process. judic. tit. 51. §. *Der aber vers.* oder wann vernuthlichen/ ic. † Voluit scilicet prospicere Elector Creditoribus, ne dilapidatio debitoris ullum eis damnum afferat. Quam tamen allegare non sufficit, † sed probari omnino dilapidatio debet, *Gail. diēt. observ. 147. n. 5.* Coler. *diēt. cap. 2. num. 530.* Si non per testes, † attamen summariter saltem per præsumptionem aliquam probabilem, quæ judicem ad decernendam sequestrationem commovere queat, Coler. *diēt. loc. putâ,* quod debitor sit perditæ vitæ, & nulla amplius possideat immobilia, *Gail. diēt. obs. 147. num. 3.* Coler. *diēt. cap. 2. num. 130.* † vel adeo pauca, ut non æquivalent debito, in quo est obligatus Creditori, *l. 51. Creditores 31. ff. de priv. Creditor.* † aut si non solverit debitor ad terminos promissos, vel in causa simili fidem non servaverit, *Goeden. diēt. consil. 106. num. 3. & 4.* † aut si hactenus in bonis suis male fuerit versatus, unumque prædium post aliud alienaverit, *Col. diēt. c. 2. n. 130.* Matth. Berl. *part. 1. concl. 73. n. 82. & multis seqq.* ubi plures cumulat præsumptiones, † quas luculenter indigitat Serenissimus Elector *diēt. tit. 51. vocula* oder wann vernuthlichen/ daß etwas von den Inhabern dilapidirt.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Oder es aber sonst mit dem debitor also beschaffen/ daß er ziemlich reich haushalte/ seine Güter dilapidire/ und denselben übel vorstehe/ also daß zu besorgen/ ihr gänzlichem um eure Forderung gebracht werden möchtet/ so wäret ihr bemeldten euren debitorum, wann er sich daselbst antreffen läßt/ anzuhalten/ und seine Person zu verkümmern wohl befugt/ D. R. W.)

DEFINIT. XVI.

Sicut & fuga debitoris.

Nunquam ferè magis Creditoribus metuendum est, ne credita perdant, quàm si debitor est fugitivus, quem propterea sequestrari ac personaliter detineri jura permittunt, *l. ait pretor. 10. §. si debitorem. 16. ff. qua in fraud. credit.* Joh. Schneidew. *in §. actiones 10. inst. de action. n. 15.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. c. 2. n. 122.* † Quod & placuit Serenissimo Saxo. Electori in Ordin. proc. jud. tit. 51. in pr. vers. *Als wann einer/ der nicht gnungsam gefessen/ flüchtig wäret/ ic.* † Nec refert, an debitor judicis licentiâ, an privatâ autoritate capiatur & detineatur, quod hoc casu ob summum fugæ periculum creditori indultum censetur, † si copia judicis deficiat, *Bartol. in l. dies festos. 11. C. de feriis. num. 1.* Andr. Gail. *l. 1. observ. 48. n. 14.* Matth. Col. *diēt. c. 2. n. 122.* † modò Creditor postea debitorem propriâ autoritate apprehensum judici tradat, atque ita sequestro præsentet, ad evitandam nimirum carceris privati poenam, *l. un. C. de privat. carcer.* † Quin & si debitor ex unâ provinciâ vel jurisdictione emigrare velit, tantaquæ bona-mobilia vel immobilia ibi non relinquat, ut de iis Creditoribus satisfieri possit, ipsissimâ æquitatis ratio sequestrationem & detentionem personæ debitoris admittit, † disponente ita Serenissimo Electore in Ordin. process. jud. *diēt. tit. 51. vers.* Oder aus unsern Landen in ein fremd Gericht ziehen/ und nicht so viel hinter ihm an liegenden oder sousten gewissen Gütern verlassen wolte/ daß sich der Kläger daran zu erholen. *Matth. Berl. part. 1. concl. 73. n. 60.* Petr. Heig. *part. 1. quest. 36. n. 20.*

Ita Domini in causa Hansen Walgens zu Leipzig/ M. Jan. An. 1580. (Verba sent. Da euere Gläubigere/ nicht ausführren könten/ daß ihr auff flüchtigem Fuß wäret/ so wären dieselbe euch alhier mit Arrest anzuhalten nicht befugt gewesen/ derowegen würdet ihr auff solchen Fall/ des angelegten Arrests billich losgegeben/ D. R. W.)

DEFINIT. XVII.

Debitor saltem de fugâ suspectus personaliter detineri potest.

Ad ed periculosa est Creditoribus fuga debitoris, ut vix alio quàm detentionis remedio sibi consulere queant: Ideoque etiam contra debitorem † de fugâ saltem suspectum sequestrationem decernere jussit Saxo Illustrissimus in Ordin. process. judic. tit. 51. in pr. vers. *Als wann einer/ der nicht gnungsam besessen/ flüchtig/ oder darenthalben aus erheblichen Ursachen verdächtigt wäret.* † Quod & jamdudum docuerunt *Inserpp.* Joh. Schneidew. *in §. actiones 10. inst. de action. n. 15.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. c. 2. n. 125.* Hippol. de Marsil. *ling. 43. num. 1.* Andr. Gail. *l. 1. observ. 26. n. 1.* Nat. *consil. 430.* Cravett. *conf. 847.* † etiamsi dies vel conditio solvendæ pecuniæ nondum extiterit, Schneidewin. & Coler. *diēt. loc.* Non tamen sufficit, suspicionem de fugâ allegare, † sed evidentibus & claris indicis Creditor, sequestrationem petens, eam docere debet, uti patet ex verbis Illustrissimi Electoris *diēt. tit. 51.* Aus erheblichen Ursachen verdächtigt wäret. † veluti si debitor faciat præparamenta ad fugam, vel latitet & sit vagabundus, *Col. diēt. 2. num. 123. & 126.* † Si à loco, ubi Creditores non pauci sunt, discesserit, nec revertatur, *Cravett. diēt. conf. 847. num. 1.* † aut eò se conferat, incisiis Creditoribus, ubi copia ejus haberi non possit, *l. quis sit fugitivus. 17. §. idem ait. 4. §. idem celsus ff. de ad. edict.* Cravett. *diēt. consil. 847.* ubi plures fugæ præsumptiones refert. † Quibus indicis ac

præsumptionibus si Creditor destituatur, ad evitandum fugæ periculum audiri debet, si mediante juramento suo suspicionem probare velit, secundum tradita Cravett. *consil. 978. num. 5.* Andr. Gail. *l. 2. obs. 44. num. 7. & seq.* † Planè, si debitor possideat bona immobilia, vix dici poterit de fuga suspectus, *l. sciendum 15. ibi Dd. ff. qui satisd. cogunt.* Johann. Schneidewin. *in dict. §. actiones 10. n. 16.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. Da eure Gläubigere nicht ausführen könnten/das ihr auffflüchtigem Fuß/oder der Flucht gnugsam verdächtig wäret/oder sonst nicht zu bezahlen hättet; So wären sie euch allhier mit Arrest anzuhalten nicht befugt gewesen/ derowegen würdet ihr auff solchen Fall des angelegten Arrests billich löfgegebenet/ W. N. W.)

DEFINIT. XIX.

Inquilini emigrantis persona arrestari potest, donec pensionem solvat.

ET si regulariter forensis vel extraneus in bonis hac persona detineri nequeat, ex veriore *Dd. opinione*, quam tuerentur Matth. Col. *de process. execut. p. 2. c. 3. n. 34. & seqq.* Petr. Peck. *in tract. de jur. sist. cap. 4. n. 4.* Joh. Goedd. *in rubr. extr. de sequestr. n. 22.* † Secus tamen se res habet, si Creditor cum forensi contrahens fidem ejus non fuerit secutus, sed præsentem ejus pecuniam, vel factum speraverit, Petr. Peck. *dict. loc.* Ex quo fit, † quod forensis personaliter detineri queat ab opificibus, à quibus quid emerit, vel sibi parari fecerit, nec statim pretium solverit; *Ordin. process. judic. tit. 51. in fin. pr. vers.* Ob er ben Handwerkerleuten. † Nempe, quia opifices ideo operas suas conficiunt, ut statim solutio sequatur, Peck. *dict. loc.* † Eadem quo de causâ permittitur sequestratio hospitis, qui, priusquam cauponario solvat, discedere velit, *dict. tit. 51. §. desgleichen wann ein Gast.* Matth. Col. *de process. execut. part. 1. c. 2. n. 249. & seqq.* Virgil. Pingitz. *qu. 58.* Pet. Peck. *de jur. sistend. cap. 3. n. 2.* † Quin & si inquilinus sive conductor mercede non solutâ, velit migrare & discedere, detineri poterit, donec pensionem vel mercedem exsolverit, *dict. tit. 51. §. desgleichen wann ein Gast. vers. und ein Zinsmann/der hinweg ziehen will.* † Nimirum, quod nec cauponarius, nec locator ædium, fidem de pretio habere censetur, Matth. Coler. *dict. c. 2. n. 236. & seqq.* Johann. Schneidew. *in §. item Serviana. 7. inst. de act. n. 19.*

Ita Domini in causa Georgii Wendlers contra Michael Schmolzen zu Ibbenau / M. Sept. An. 1633. (Verba sentent. Das Beklagter Klägern anhalten zu lassen gestalten Sachen nach wohl befugt gewesen/ derowegen er von Klägers Zusprüchen billich zu entbinden/it.)

DEFINIT. XIX.

Præstita cautione, sequestratio sive arrestum debitoris relaxari debet.

Effectus sequestrationis sive detentionis personæ debitoris in eo consistit, ut periculum avertatur, suumque jus creditor conservet. † Fit inde, si debitor præstitâ cautione de solvendo sufficienti, Creditorem reddat securum, quod arrestum sive sequestratio sic relaxanda, *l. si fidejussor. 7. §. ult. ff. qui satisd. cog. b. Const. 30. vers. bis sic gewisse Versicherung gemacht.* Ord. process. judic. *tit. 51. §. in allen denen Fällen/it.* Matth. Col. *de process. execut. part. 1. c. 2. n. 90.* Henr. Goeden. *consil. 106. num. 23.* Joh. Goedd. *de sequestr. in rubr. n. 22.* † in tantum, ut contra judicem, sequestrum sub præstita cautione relaxare recusantem, mandata cum clausulâ justificatoriâ decernantur, teste Andr. Gail. *l. 1. obs. 26. n. 1. & l. 2. obs. 44. n. 9.* † Non tamen sufficiet hîc cautio de judicio sistendi, sed simul præstanda est de solvendo, adveniente termino vel die solutionis, Matth.

Col. *dict. c. 2. n. 124.* per gloss. *in l. in possessionem. 6. ff. quib. ex caus. in possess. eat.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sentent. Das Beklagter Klägern anhalten zu lassen gestalten Sachen nach wohl befugt gewesen/ derowegen er von Klägers Zusprüchen zu entbinden. Dafern aber Kläger gnugsame caution bestellen und Versicherung der Zahlung machen würde/ wird der Arrest hinwiederum billich relaxiret/it.)

DEFINIT. XX.

Ad relaxandum sequestrum non admittitur cautio juratoria, sed præstanda ea est pignoris vel fidejussoribus.

Debitor arrestatus, si relaxationem arresti petat, cautionem præstare tenetur idoneam de judicio sistendo, & de re conservandâ integrâ, Definit. *præced.* talom scilicet, † quæ sit fidejussoribus vel pignoris. Hæc enim in jure dicitur idonea & sufficiens cautio, *l. si mandatum. 59. §. ult. ff. mandat. ubi Gloss. in verb. accepta. l. 4. §. si sub conditione. 6. ff. de fideicom. libert. l. si debitori 21. ff. de judic. l. 1. ff. qui satisd. cog. l. si Creditores. 31. ff. de privil. Creditor. Andr. Gail. l. 1. obs. 26. n. 6.* † Quid verò si debitor pignora non habeat, nec fidejutores invenire queat; an sub cautione juratoriâ relaxandus erit? † Periculosum hoc esset Creditori, ac metendum, ne Credito suo defrauderetur, adeoque debitorem adjuratoriâ cautionem se offerentem non audiendum putaverim, cum Jason. *in l. si fidejussor 7. §. si satisdatum. ult. ff. qui satisd. cogunt. num. 18.* Bartol. *in l. litibus 20. n. 8. C. de agricol. & censit. lib. 11.* Matth. Coler. *part. 1. decis. 135. n. 14. & de process. execut. part. 3. c. 11. n. 110.* Petr. Peck. *de jur. sistend. cap. 45. n. 9. & seq.* Dan. Moll. *l. 2. semestr. 4. n. 14. & seq.* Jacob. Schult. *in addit. ad Modest. Pift. part. 3. quest. 110. n. 27.* † Quod & menti illustrissimi Saxonis convenire videtur in *Ordinat. process. judic. tit. 51. §. in allen denen Fällen / vers. gnugsame caution und Versicherung machen würde.* Nolo tamen hîc omne judicis arbitrium exclusum censerî. † Quid enim, si persona offerens juratoriâ cautionem vitæ integritate sit conspicua, & probatæ existimationis, debitum verò non adeo magnum? Vereor, ne, si cautio renueretur, gravis debitori inferatur injuria, † ut non sine causâ juratoriâ cautionem à debitore honesto & non suspecto accipiendam, existimaverit Andr. Gail. *l. 1. obs. 148. n. 6.* ubi in Camera Imperiali id practicari ait, quod idem testatur Joach. Myning. *cent. 2. observ. 11.* Coler. *dict. c. 11. n. 102.* Schult. *dict. quest. 110. n. 29.* Peck. *c. 45. n. 10.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sentent. Dafern aber Kläger gnugsame caution stellen/ und Versicherung der Zahlung machen würde/ wird der Arrest hinwiederum billich relaxiret / es ist aber Kläger solche caution mit Pfanden oder Bürgen zu bestellen pflichtig/ und hat die anerborene cautio juratoria nach Gelegenheit dîssfalls nicht statt / W. N. W.)

DEFINIT. XXI.

Creditor, ad cujus instantiam sequestrum injustè fuit decretum, ad interesse conveniri potest.

Sequestrum ergò justè & in casibus à jure permîssis decretum, non nisi præstitâ cautione idoneâ & sufficiente, cassatur, Definit. 19. † sequestrum verò injustè indultum, absque omni cautione statim relaxari debet, Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. c. 2. n. 93.* Schurff. *cent. 3. consil. 15. n. 5. & seq.* † Nec tutus erit hoc casu Creditor, quod sequestrum adversus debitorem impetravit, sed sequestrato ad refusionem sumptuum, damnorum & interesse tenetur, ut docet Matth. Coler. *de process. execut. part. 2. c. 3. n. 39.* † Et quod magis est, conveniri etiam poterit arresta-

tor ejusmodi injustus à Magistratu & Creditoribus aliis, quibus forsàn detentio injusta nocuerit, ut & ipsis damnum atque interesse refundat, juxta tradita Joh. Petr. Mollinat. *in tract. de jur. retent. quest. 341.*

Ita Domini in causa Herman Todens contra Christian Gottschalken zu Gryna / Mens. Octobr. Anno 1632. (Verba sententiæ: Daß Beslagter seines Fürwendens ungeachtet / auff erhobene Klage sich einzulassen und zu antworten schuldig / V. N. W.)

DEFINIT. XXII.

Arestari non potest Cadaver defuncti debitoris.

- I**mpium fuit apud Ethnicos, nedum apud Christianos cadaver inopis debitoris insepultum detineri. Quantumvis ergo debitor, non exsoluto prius ære alieno, ex humanis decesserit, neutiquam tamen defuncti corpus sive Cadaver à Creditoribus sequestrari vel arestari poterit, *l. cum sit injustum 6. cum Auth. seq. C. de sepulch. violat. Novell. 60. cap. 1. Matth. Coler. de process. execut. part. 1. c. 6. num. 116. Sp. 2. cap. 3. num. 428. Specul. tit. de appellat. §. in quibus vers. 8. Anton. Hering. de fidejuss. c. 10. n. 42. & seqq. Joh. Schneidew. ad §. 1. instit. de interd. n. 41. & seqq. Prosp. Farin. in pract. crim. l. 1. tit. 3. quest. 20. num. 139. & seqq. Franc. Pfeil. cent. 2. conf. 180.*
- 2** † Interest enim Reipublicæ, mortuorum corpora quam citissimè mandari sepulturæ, ne cadavera fœtorem excitent, pestemque aliosvè morbos causentur, *arg. l. 3. §. divus 5. ff. de sepulch. violat. Specul. dict. loc. n. 10. Didac. Covarr. l. 2. variar. resolut. c. 1. n. 10. Nicol. Boër. decis. 287.* † Ex quo facile corrumpitur interesse Creditorum, quod forsàn prætere hãbeant, † cum ratio publicæ utilitatis cuicunque commodo privato sit anteferenda, *arg. l. 1. ff. solut. matrim. Anton. Gomez. tom. 2. c. 12. n. 56.* † Quin potius caveant sibi Creditores, ne contra facientes debitum amittant, & aliud tantundem heredibus injuriati solvere cogantur, ac insuper tertiæ partis omnium bonorum suorum confiscationem patiantur cum infamiã, ex dispositione Imperatoris Justiniani *in dict. Novell. 60. cap. 1.* † Nec immeritò, quia contaminata defunctorum religio habet pœnam sacrilegii, *l. pergit audacia 5. C. de sepulch. violat.*
- 7** † Quin & si defunctus ex sententiã latã teneatur satisfacere Creditoribus, aut etiam in instrumento productò à Creditoribus ad incarcerationem se obligaverit, nihilo magis tamen inde arestum Cadaveris erit permittendum, secundum Felin. *in cap. sicut judai 9. extr. de judais. Joh. Schneidew. dict. §. 1. de interd. n. 43. & 44.*

Ita Domini in causa Hansen Ehrenreichs zu Luca / M. Mart. Ann. 1632. (Verba sent. Ist euch Christian Oberschmied 106. Fl. zu zahlen schuldig worden / ehe und zuver aber die Zahlung erfolget / Ist er Todes verfahren. Wann er nun gleich mit noch mehren Schulden andern gleichfals verhaftet und nicht so viel nach sich verlassen / davon alle Gläubiger befreitiget werden könten / c. So wäret ihr doch die Leiche zu kummern / und dadurch sein Begräbnis zu hindern nicht befugt / V. N. W.)

DEFINIT. XXIII.

Privilegium de non arestandis bonis vel personis, tempore Nundinarum, pertinet tantummodo ad Nundinas solennes, & ab Imperatoribus privilegiatas.

- I**Nova non est prohibitio pignorationis & aresti in Nundinis & mercatibus, sed jamdudum ab Imp. Valente & Valentiniano constitutum, ne quis durantibus Nundinis mercatoribus ullam inferat molestiam, *in l. un. C. de Nundin. & mercat. & ab Imp. Justiniano in Novell. 52. c. 1. Bartol. in dict. l. un. C. de Nundin. Pet. Peck. de jur. fiff. c. 10. n. 3. Rutger. Ruland. de commiss. part. 4. l. 4. c. 6. n. 21. Matth. Coler.*

de process. execut. part. 2. c. 3. num. 163. † Quam prohibitionem repetiit Illustrissimus Saxonie Elector b. Const. 30. §. Wir wollen aber sonderlich / daß in allen Fällen innerhalb der öffentlichen Märkte / der Handel und Werbung halben / die Freyheit gehalten / kein Arrest statt haben / auch Bürgerlicher Sachen und obligation wegen niemands angehalten werden soll. † Non tamen putandum est, privilegium hoc de non arestandis bonis vel personis, ad omnes indifferenter Nundinas esse trahendum, adeoque etiam ad eas, quæ in oppidis singulis septimanis semel, bis vel ter fieri solent, ubi homines ex vicinis oppidis & pagis conveniunt, victumque quotidianum vendunt atque emunt. † Sed Nundinas hic intelligimus duntaxat solennes & ab Imp. privilegiatas, quæ bis vel ter solummodo in anno celebrari consueverunt. Märkte oder Strappel / ubi mercatores ex universo Imperio, aliisque longinquis regionibus, commerciorum causã conveniunt. † Quales sunt Nundinæ Francofurtenses ad Mœnum, Lipsienses, Francofurtenses ad Oderam, Naumburgenses & similes, quæ undique in civitatibus Imperialibus soleaniter fieri solent. † Ita etiam Nundinæ Lipsienses ab Imp. Maximiliano I. Anno 1497. & 1507. & Carolo V. Anno 1521. & 1547. privilegiatæ ac confirmatæ fuere, ut prohibitio aresti ad eas procul dubio pertineat, non solum ex Constitut. b. Elect. sed etiam ex ipsã Imperiali sanctione & vigore dati privilegii, quod verbis disertis prohibet aresta durantibus Nundinis Lipsiensibus, ut ex tenore privilegii, quod apud Senatum Lipsiensem habetur, perspicuum est.

Ita Domini in causa Christiani Hoffmanns zu Leipzig / M. April. An. 1632. (Verba sentent. Ist ein Bürger alhier / von welchem eure Frage meldet / mit 97. Fl. 18. Gr. euch verhaftet / und demnach er in Abfall seiner Nahrung gerathen / und sich ein concursus Creditorum bey ihm ereignet / seydt ihr zu seinen Gütern Arrest zu suchen genehmet. Ob nun gleich binnen wärender Leipziger Mess / wie auch andern privilegierten Märkten / kein Arrest und Nummer verstattet werden mag / c.)

DEFINIT. XXIV.

Solis mercatoribus indultum est privilegium de non admittendo aresto tempore Nundinarum, non etiam aliis Civibus, qui mercatores non sunt.

Rationem privilegii de non admittendo aresto tempore Nundinarum si quæras, respondeo id propterea concessum, ne commercia turbentur & negotiationes impediatur, quas liberas relinqui, publicum commodum ac interesse suadet, *l. un. C. de Nundin. & mercat. b. Const. 30. §. ult. in verb. der Handel und Werbung halben die Freyheit gehalten / c.* Consequens hinc est, † privilegium hoc solis mercatoribus, qui commercia exercent, indultum censeferi, non etiam aliis, putã civibus & opificibus, publico in loco Nundinarum commorentur, haud tamen negotiantur; Ergò horum bona tempore Nundinarum arestari nil prohibet, † cessante nimirum privilegii ratione, quæ, ut modo dixi, solam respicit commerciorum libertatem, adeoque jus ipsum seu privilegium cessare facit, *l. adigere 6. §. quamvis 2. ff. de jur. patron. Jason. in l. 32. n. 2. ff. de pact. & De quo ne ulterius dubitetur, Serenissimus Elector privilegium de non admittendo aresto durantibus Nundinis ad solos mercatores restrinxit, alios verbis expressis excludens, in peculiari rescripto ad Senatum Lipsiensem emisso sub dato 25. Julii Anno 1621. in verb. Ingleichen was wegen Anlegung der Arreste verordnet / unter ihnen den Handelsleuten allein statt haben soll. Et paulo post. Zwischen den Märkten aber unter den Rauff- und Handelsleuten selbst / wie auch*

auch sonst aufferhalb der Kauffmanns-Handlung/ zwischen andern Partheyen in gemein / es bey unsern Landes-Constitutionen / üblichen Rechten / Arrest und Hülfss-Proceffen allerdings verbleiben soll/te.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Diweil aber dennoch solche Markt-Freyheit allein die Kauff-und-Handelsleute angehet/auff diejenigen Bürger aber / so nicht handeln und Kauffmannschafft treiben/keines weges zu ziehen/te. So send ihr auch zu euers Schuldners Gütern/weil derselbe kein Handelsmann ist / auch binnes währendem Markt Arrest zu suchen wohl befugt / und es wird derselbe von euch billich angenommen/ D. R. W.)

DEFINIT. XXV.

Durantibus Nundinis haud decernendum est arrestum adversus Mercatoris bona vel personam, etiamsi sit fugitivus, aut de fugâ suspectus.

Solis igitur Mercatoribus indultum est privilegium de non arestando bona vel personam debitoris tempore Nundinarum. Defin. *prec.* At quid si debitor Mercator durantibus Nundinis sit fugitivus, vel de fugâ saltem suspectus? † Cessare tum privilegium Nundinarum, ac in ipsis Nundinis, adversus debitorem fugitivum arrestum impetratum subsistere, docet *per l. ait prator. 10. §. si debitorem. 16. ff. que in fraud. Creditor.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 77. num. 10. post.* Petr. Peck. *in tract. de jur. sist. c. 10. n. 6. & Bernh. Grav. l. 2. pract. concl. 44. confid. 1. num. 25.* † Sed vereor, ne hac ratione multum derogetur privilegio Electorali, cum nemo non facillimè Mercatores, commerciis quasi tempore Nundinarum obrutos, de fugâ suspectos reddere queat. † Ut maximè ergò de jure communi assertio Berlichii vera sit, practica tamen fori Saxonici quotidie aliud docet. Non enim solet decerni arrestum adversus mercatores durantibus Nundinis, quantumvis de fugâ vel banchorupto maximè sint suspecti, Dan. Moller. *hic n. 6.* † Nec admittit limitationem in mercatoribus fugitivis Constit. *b. 30.* quæ verbis generalibus loquitur, & tempore Nundinarum, personam vel merces cujusquam arresto præcludi vel detineri indifferenter prohibet. † Ergò generaliter quoque prohibitio hæc erit accipienda, *l. 1. §. generaliter 1. ff. de legat. pract. l. de pretio 8. ff. de publ. in rem action.* † Et concessio tempore Nundinarum arresto adversus mercatores, quomodo, quæso, hi merces suas tuti ac impediti reducere valebunt, qui certè non minimus effectus est privilegii Nundinarum, uti apparet ex verbis privilegii ab Imper. Maximiliano I. Senatui Lipsiensi An. 1497. concessi: *Alle und tegliche Personen/ so die vorgemeldten Jahrmärkte mit ihren Kauffmannschafften/ Haab und Gütern besuchen/darzu uñ darvon ziehen/sich derselben Jahrmärkte Gnaden und Freyheit/nach ihren Inhabungen/von teder männiglich unverschindert gebrauchen und gentsessen/te.* Et de An. 1507. *in verb. desgleichen die Waaren und Güter / so zu und von bestimmten Märkten und Niederlagen getrieben und geführt werden/nicht sollen aufgehalten/verschindert/oder rechtlich arrestiret werden.*

Ita Domini in causa Elair Idßelmanns zu Leipzig/M Feb. Anno 1635. (Verba sent. Ist euch ein Kauffmann von Rbthen vor aberkauffte Waaren 167. Zbl. schuldig worden/wann nun gleich derselbe sich der Fucht wegen verdächtig erweist/ und zu befürchten/das er fallit werden möchte/te. So send ihr doch binnen währendem Markt vor Ausläutung desselben/ ihn anzubalten oder seine Waaren zu verkümmern nicht befugt/D. R. W.)

DEFINIT. XXVI.

Nec pro debito, in ipsis nundinis contracto, durantibus adhuc iis, arrestum decerni debet.

Solent communiter à privilegio Nundinarum excipere debitum in ipsis Nundinis contractum, pro quo, durantibus adhuc Nundinis, adversus mercatores jure decerni arrestum autumant, Petr. Peck. *de jur. sistend. c. 4. n. 4. & c. 10. num. 16.* Cavalcan. *part. 1. decis. 2. n. 1. & seqq.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 77. num. 8.* † *per text. in l. heres absens 19. §. proinde 2. vers. numquid dicimus ff. de judic.* † Et quia legati de eo, quod in officio legationis contracterunt, possunt conveniri, licet maximè sint privilegiati, & eo in loco, ubi funguntur legatione, haud conveniendi, *l. consensisse 2. §. omnes autem 4. ff. de judic. l. si legationis tempore 25. ff. eod. tit.* Matth. Col. *de process. execut. part. 2. c. 3. num. 196.* † Sed mirum de jure communi hæc sententia subsistere potest: In foro autem Saxonico & præsertim in provinciis Electoratus, ne quidem pro debito in ipsis Nundinis contracto, bona mercatorum arrestari, ipsosvè detineri posse, dixerim *cum Dan. Moll. hic num. 8.* † Tum, propter generalitatem Sanctionis Electoralis, quæ limitationem non admittit, *arg. l. 1. §. generaliter 1. ff. de legat. pract. l. preses 3. in fin. ff. de off. presid.* † Tum, propter rationem privilegii *b. Constit. 30.* expressam, ne scilicet commercia & negotiationes impediatur in Nundinis. *vers. innerhalb der öffentlichen Märkte / der Handel und Werbung halben die Freyheit gehalten.* Quam rationem in debito etiam in ipsis Nundinis contracto, locum sibi vindicare, ecquis non animadvertit? † Utique ergò & in eo privilegium Nundinarum obtinebit, *arg. l. 32. ff. ad Leg. Aquil.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Wann nun gleich solche Schuld binnen währendem Markt gemacht worden/der debitor auch sich verdächtig erweise/und zu befürchten/das er fallit werden möchte/te. So send ihr doch binnen währendem Markte/vor Ausläutung desselben/gedachten Kauffmann/euren Debitorem, anzubalten/oder seine Waaren zu verkümmern nicht befugt/ D. R. W.)

DEFINIT. XXVII.

Cessat privilegium de non arestando bona & personam debitoris, durantibus Nundinis, si huic expressè fuerit renunciatum.

Non tamen putandum est, privilegium Nundinarum semper obstare, quò minus merces Nundinis durantibus, arresto præcludi, vel ipsimet debitores personaliter detineri queant. Quid enim, si debitores huic expressè renunciaverint? † Non fieri id posse, inquires, cum privilegium Nundinarum publicum favorem concernat, si non principaliter, ut sentit Petr. Peck. *in tract. de jur. sistendi cap. 12. num. 2.* † attamen secundariò, scilicet ne commercia turbentur, ac per id publicum impediatur commodum, Gloss. *in l. à divo Pio 58. verb. actionem ff. de rit. nupt.* † Sed valere renunciationem hujus privilegii, probat Dan. Moller. ex rescripto quodam Electoris Augusti, Anno 1581. Mens. Majo ad Senatui Lipsiensem emissi. Cum enim Senatus ad instantiam Mercatorum privilegium hoc propter nimium ejus abusum tolli per literas petiisset, † rescripserat Elector, satis cavere sibi posse Creditores, si huic privilegio in casum non factæ solutionis à debitoribus expressè renunciare facerent, Moll. *hic num. 8. & l. 1. semestr. 12. num. 2.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 77. n. 12.* † Planè & principem ex causâ jus hoc Nundinarum impedire atque auferre posse, respondit Natta *consil. 511. & 512. allegatus à Dan. Moll. dict. c. 12. n. 7.* † Nec ad debitum juratum privilegium Nundinarum pertinere, tradit Petr. Peck. *de jure sistend. c. 10. num. 3.* † Quod ipsi defendendum relinquo.

Ita

Ita Domini in eadem causâ. (Verba sententiæ: Es wäre dann/dass bemeldter Kauffmann von Etschen der Markt-Freyheit ausdrücklichen renunciret/ und sich derselben begeben hätte; auff den Fall wäret ihr auch vor Ausläutung des Markts seine Güter zu verarestiren/oder ihn selbst anhalten zu lassen wohl befugt/ B. N. W.)

DEFINIT. XXVIII.

Nundinis per signum campana finitis, mercatores, eorumq; bona quovis in loco arestari possunt.

- 1 **C**essat privilegium de non arestando bona, aut personam debitoris, Nundinis finitis, postquam scilicet signum publicum finitarum Nundinarum per campanam datum fuit, wann der Markt ausgeläutet worden/ † Quin ergo sequenti Septimanâ exsolutioni debitorum destinata, in der Zahlwoche/ aresta cuiusvis petenti sunt concedenda, modo requisita, de quibus dixi *Supr.* & *Const. preced.* observentur, ambigendum prorsus non est, Daniel. Moll. *hic num. 10.* Christoph. Zobel. *part. 1. concl. 77. num. 14.*
- 3 † Quod & Serenissimus Elector in rescripto quodam peculiari de arestis mercatorum; sub dato Dresdæ 25. Julii Anno 1621. verbis expressis approbavit, *vers. Wodurch dann/ und weil ohne das/ von Ein. bis zur Ausläutung des Markts/kein Arest oder Verbot angelegt noch verstatet wird.* † Cui porro consequens est, illis in locis, per quos mercatores ad Nundinas transire, vel finitis iis redire solent, aresta bene decerni posse, nempe quod Nundinis nondum coeptis vel finitis, etiam in loco, ubi habentur, vel habitæ fuere, id permissum sit, ut modo probavi, Moller. *hic numer. 10.* & *latius* Matth. Berlich. *diff. concl. 77. num. 9.* † Videtur nihilominus obstare privilegium Imperiale Maximiliani I. quod pariter in reditu, atque in accessu ad Nundinas Lipsienses, merces aresto inquietari prohibet, de Anno 1507. in verb. *desgleichen die Waaren und Güter / so zu und von bestimmten Märkten und Niederlagen getrieben und geführt werden/ nicht sollen aufgehalten/ verhindert oder rechtlichen arestiret werden/.* † En, quid clarius dici potuisset, quam quod merces in locis, per quos mercatores ad Nundinas transire vel redire solent, non debeant arestari. † Sed nimirum, verba Imperatoris ad tempus Nundinarum jam coeptarum atque durantium sunt restringenda: Vel sanctio Imperatoria usu contrario immutata est, quod etiam videtur inclinare Dan. Moll. *hic num. 10.*

Ita Domini in causa Andreæ Weidmanns zu Schwarzenberg/ Moos April. Anno 1631. (Verb. sent. Es seyde ihr setne Person künfftige Messe alhier anhalten zu lassen nicht befugt/wider seine Waaren aber/auffn Fall er in Abfall seiner Nahrung gerathen/ ist euch nach ausgeläutetem Markt in der Zahl-Weeken an allen denen Orten/da bemeldte Waaren anzutreffen/ gebührlichen Arest zu suchen unbenommen/ B. N. W.)

DEFINIT. XXIX.

Pro ratâ simul admittuntur Creditores, qui proximè sequenti septimanâ post Nundinas Lipsienses, in der Zahlwochen/ antequam merces in conductu Norimbergensi avebantur, aresta impetrarunt.

- 1 **F**initis Nundinis Lipsiensibus, campanâ vix quiescente, Creditores, quod alter alterum præveniat, ad Prætorium convolare & nimis properare solent, præcludentes aresto bona mercatoris, quem de banchorupto suspectum habent. † Nimirum de prioritare sibi prospicere volunt in concursu, cum prior tempore potior sit jure, *c. qui prior 54. de reg. jur. in 6to. l. 1. & l. 11. ff. qui potior. in pign.* † ac inter arestantes semper præferatur aliis, qui prius ratione horæ atque momentî jus reale impetravit,

Supr. Constitut. Elector. 28. ubi dixi *Defin. 144.* Ordin. process. judic. Elector. Saxon. *tit. 48. in pr. vers. von dem Tage und Stunde / Andr. Rauchb. part. 1. quæst. 4. num. 1. & seq.* Daniel. Moller. *ad diff. Const. Elect. 28. num. 78.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 3. cap. 11. num. 35. & seq. 39.* † Sed frustra properant: Fecit namque Serenissimus Saxo omnes pariter æquales, nec quempiam alteri præferri voluit, inter eos, qui proximè sequenti septimanâ post Nundinas Lipsienses, in der Zahl-Weeken/ antequam merces in conductu Norimbergensi avebantur, vor Abgehung des Nürnbergischen Geleits/ aresta impetrarunt, Edicto peculiari hæc de re ad Senatium Lipsiensem emisso, Mensæ Jul. Anno 1621. in quo hæc verba habentur: Sondern da auch ins künfftige einer in währendem Markt für abgehendem Geleit ein falliment begehen würde/ daß in solchem Fall kein Gläubiger in Suchung und Anlegung des Arests für den andern einen Vorzug erlangen/ sondern ein teglicher Gläubiger (auffer denjenigen/ so etwan in specie eine sonderbare hypothec oder anderdinglich Recht auff einem Stück Gut/oder sonst erlanget) an des Falliten Gütern/ gleiches Rechts sich zu gebrauchen Zug und Recht haben soll. † Quo ipso & Creditoribus pariter atque debitoribus Illustrissimus Elector prospexit: Illis quidem, ut omnes saltem pro ratâ Credita sua consequantur, nec alter alterum astutè præveniendò excludat. † Hisce verò, ne per nimiam Creditorum præcipitantiâ impediatur, quò minus mutuando forsan ab aliis pecuniam sibi consulere, & à fallimento se liberare queant. † Attamen solis mercatoribus, non aliis hoc Edicto Elector Serenissimus modum arestandi definivit, neque Sanctionem hanc diutius, quam postquam Merces in conductu Norimbergensi aveatæ fuerint, valere voluit, uti liquet ex verb. *Edict. in §. ingleichen die obgesetzte Limitirung des Arests nur auff die wenigte Zeit/ bis das Nürnberger Geleit abgehët/ restringiret/ zwischen den Märkten aber/unter den Kauff- und Handelsleuten selbst/ wie auch sonst aufferhalb der Kauffmanns-Handlung zwischen andern Parttheyen in gemein/ es bey unsern Landes- Constitutionen/ üblichen Rechten/ Arest- und Hülfss- Processen allerdings verbleiben/ und dieselbe hierdurch im wenigsten nicht aufgehoben seyn sollen.*

Ita Domini in causa Jobst Breckenbecks Gläubiger ventilatæ in Prætorio Lipsiensi, M. Octobr. An. 1630. (Verba sent. Zum vierdten Lucas Sprechel und Consorten 1500. Thaler Johann Graßadt und Consorten 1348. Thal. die Schwendörfferische Erben 500. Reichschl. welche drey Gläubiger/ ohne Unterscheid der Zeit/ ihres in der Zahlwochen vor Abgehung des Nürnbergischen Geleits angelegten Arests befriedigt werden/.)

DEFINIT. XXX.

Non pertinet ad Bannitos privilegium Nundinarum.

Falso sibi persuadent banniti, sive præstita Urphedâ ex provinciâ aliquâ relegati, tempore Nundinarum sibi reverti licere impunè, eò quod durantibus Nundinis nec bona arestari, nec persona detineri queat, *b. Const. 30. §. ult.* † Hoc enim si voluisset Illustrissimus Constituens, procul dubio delinquentibus indulisset, quod certè præsumendum haud est. † Idque ne asseramus, privilegium Nundinarum verbis disertis ad negotia civilia restrinxit, *vers.* auch bürgerlicher Sachen und Obligation wegen/ eo ipso delinquentes prorsus excludens, ut rectè docet Dan. Moll. *hic num. 13. & seqq.* † Quin, nec causa & ratio privilegii, quæ est favor & utilitas commerciorum, extensionem prædictam admittit; Videant

deant ergo relegati, ne revertentes poenam abscissionis digitorum incurrant, juxta Const. Elect. 48. part. 4. nil prorsus adjuti Nundiarum privilegio, non magis atque burficopi, fures & homicidæ, quos du-

rantibus etiam Nundinis incarcerari videmus quotidie.

Ita Domini ad requisitionem Prætoris Lipsiensis, Mens. Jul. Anno 1606.

Et Mens. Octobr. Anno 1624.

CONSTITUTIO XXXI.

PARTIS PRIMÆ.

Wann die Gerichtskosten ohne oder mit dem Eyde angegeben werden / wie sich der Richter in der Taxation zu verhalten?

Wie Schöppenstühle haben bißhero / wann die Gerichtskosten / so Niemand's zuerkannt worden / ohne Eyde angegeben / allein die gesprochen / welche auff das Gericht gangen / und also wegen des Proceßs nothwendig aufgewendet worden / als Citation-Urtheil-Geld / Boten-Lohn / und dergleichen. Da aber andere Expens mit eingemenget / die extrajudiciales gewesen / als was auff Fuhrlohn / die Reisen / Zehrung in den Herbergen / Advocaten-Lohn / &c. ausgeben / die hat man gänzlich dißfalls übergangen.

Wann aber die Expens mit dem Eyde angegeben worden / so hat man dieselbe taxiret / und zu schweren erkannt / daß zum wenigsten / so viel als moderirt / aufgewandt. Es haben aber unsere Verordnete dahin geschlossen / weil in Expens-Sachen mancher den Eyd zu thun Bedencken hat / und dennoch dieselbige poenæ temerè litigantium seyn sollen.

Daß auch auff diesen Fall / so die Gerichtskosten ohne Eyde angegeben / etliche extrajudicial-expens, derer man ungefährlich gewiß seyn möcht / iedoch auff ziemliche und billige Taxation zu erkennen seyn sollen; welches wir uns auch also gefallen lassen / setzen und ordnen / daß demselbigen in Gerichten / auch in Stellung und Fassung der Urtheil also nachgegangen werden soll.

In Taxandis Expensis, quæ vel cum juramento, vel sine eo petuntur, quæ sint partes judicis?

In Scabinatibus id observatum hætenus fuisse intelligimus, ut in expensas litis quopiam condemnato, adversario sine juramento eas petenti, judiciales tantum adjudicarent, quas nimirum in citationes, sententias, mercedes nunciorum, & quæ sunt præterea ejusmodi sportulæ, necessario erogasset; Extrajudiciales verò expensas omnes, puta vecturarum & alios itineris sumptus, salaria advocatorum &c. tacite prætergressi sunt.

Ubi verò expensas victor ita petiisset, ut de iis se juraturum polliceretur, æstimatis iis, quas scripto comprehensas judici exhibuisset, jurandum illi fuit, se non minus, quam à Judice æstimatum esset, expendisse.

Quia verò multi reperiuntur, quibus hujus rei causâ jurare grave est, nec tamen hujusmodi poenæ temerè litigantibus remittendæ; idèò depuratis nostris visum fuit, etiam isto casu, ubi expensas quis sine juramento petit, extrajudiciales nonnullas, de quibus fidem judici facere posset, illi, præviâ tamen moderatione, adjudicandas esse; id quod nos quoque probantes, statuimus & ordinamus, ut deinceps in concipiendis sententiis observetur.

DEFINITIONES.

1. Etiam si victor expensas juramento suo probare velit, taxatio tamen judicis non omittenda, sed juramento præmittenda est.
2. Syndicus, nomine Collegii vel universitatis super expensis jurare valens, admittitur.
3. Non solum judiciales, sed etiam extrajudiciales expensas absque juramento petere licet.
4. Non citatâ neque auditâ parte adversa, band taxandæ sunt expensæ.
5. Nisi unius saltem termini expensæ petantur, quæ si modica fuerint, in adjudicatione ipsa statim taxari poterunt.
6. Moderatio expensarum judicis arbitrio committitur, pro varia victoris conditione.
7. Moderatus fit iudex in adjudicatione expensarum, victus causa insumptarum.
8. Non sunt taxandæ expensæ judiciales, à victore probatæ, sed usq; ad teruntium adjudicandæ.
9. Notariorum expensæ pro testibus examinandis quantum à iudice sint æstimandæ.
10. Potissimum tamen circa Notariorum aliasq; expensas judiciales, cujusq; loci statutum & consuetudo in moderatione attendi debet.
11. Salaria quoque Advocatorum taxationi judicis subjecta sunt.
12. Advocatus in propria causa à condemnato in expensas exigere nequit ullum Advocati salarium.
13. Nisi id petere velit per modum damni & interesse.
14. Victus condemnatus in expensas victori restituendas, non tenetur ad damna & interesse.
15. Nisi ratione contumacia, vel in expensis retardati processus fuerit condemnatus.
16. Actor, spoliatus in itinere, non potest repetere damni restitutionem à Reo, quantumvis ex causâ contumacia in expensas us fuerit condemnatus.
17. Victus victori etiam expensas, in termino moderationis factas restituere tenetur.
18. A moderatione expensarum appellare quoque ac lenterare licet.

19. *Expensas, que ante omnia sunt refundenda, sufficit refundi per compensationem.*
20. *In expensas iudex victum condemnare potest ex officio, parte etiam non petente.*
21. *Lite principali per sententiam finita, haud peti possunt peculiari actione litis expensa, qua non nisi in officio iudicis debentur.*
22. *Expensas vero, que iure actionis debentur, etiam post latam sententiam victor actione peculiari petere potest.*
23. *Ex contumacia quoque vel delicto, si qua debentur expensa, post litem finitam etiamnum peti possunt.*
24. *Victus regulariter victori in expensas condemnari debet, & quasenus hoc verum sit in causis criminalibus.*
25. *Quando is uno plura habet capita, expensa pro uno capite compensari, pro alio adjudicari possunt.*
26. *Compensari debent expensa, si victus justam litigandi causam habuerit.*
27. *Ex juramento suppletorio condemnatus non solvit expensas victori.*
28. *Victus ab expensis excusatur, quando pro se ha-*

DEFINIT. I.

Etiam si victor expensas juramento suo probare velit, taxatio tamen iudicis non omittenda, sed juramento pramittenda est.

- 1 **Q**uantumvis expensarum condemnatio accessoria sit, & officio iudicis fiat, l. 3. & l. 4. C. de fruct. & ut. expens. Anton. Fab. in Codic. lib. 3. tit. 12. de fin. 10. num. 3. † nunquam tamen victus ad restitutionem tenebitur, antequam victor expensas fecerit liquidas, easque probaverit, id quod procul dubio juramento suo facere potest, l. sancimus 15. C. de jud. b. Const. 31. §. Wann aber die expens mit dem
- 3 **E**nde angegeben worden. † At nec huic simpliciter credendum, nec taxatio iudicis omittenda est, quin potius hæc juramentum præcedere debet.
- 4 † Quondam equidem de jure communi victor primo jurabat, se tantum expendisse, ac postea iudex expensas juratas taxabat & æstimabat, l. sancimus. 15. C. de judic. † Sed aliud hodiè sancitum est, scilicet, ut via perjurii obstruatur, Auth. post jusjurandum. G. de judic. Novell. 82. c. 10. Andr. Gail. lib. 1. observ. 151. num. 11. & lib. 2. observ. 102. num. 11. Matth. Coler. de process. execut. part. 3. cap. 9. num. 172. & seq. Jason. in l. si quando. 9. C. unde vi. n. 25. † Quod & Serenissimo Saxonie Electori videtur placuisse, hæt Const. 31. §. Wann aber. vers. So hat man dieselbe taxiret / und zu schweren erkannt. ut dubium non sit, † quin etiam in foro Saxonico, præviâ iudicis taxatione, super expensis juramentum præstetur, Auth. Consult. Saxon. tom. 2. p. 3. qu. 32. Matth. Coler. p. 1. decis. 214. numer. 1. & seq. Georg. Rotschitz. in process. part. 1. art. 43. num. 4.

Ita Domini in causa Cuno Aplebens contra Glorium Wendorfen zu Magdeburg / Mens Februar. Anno 1602. (Verba sentent. Das die angegebene expens auff 56. Thal. 3. Gr. 6. Pf. billich moderiret und gemäßiget worden. Möchte nun Kläger schweren/das er so viel und nicht weniger von wegen dero zwischen ihm und beklagten Wendorfen schwebenden und erörterten appellation. Sachen ausgegeben. So wäre Beklagter ihme dieselbe zu erkantten schuldig/ und würde ihme auch hierzu in Mangelung gütlicher Entrichtung/ wider den Beklagten billich verholffen/ B. N. W.)

Et in causa Georgii Möschens contra Jonas Schöffers zu Eßstrin / Mens Febr. Anno 1615. (Verba sentent. Und werden die von Klägern angegebene Unkosten auff 87. Reichthal. 3. Gr. 7. Pfen. gestalten Sachen nach / billich moderiret

buit instrumentum obligatorium, vel ob honorem servandum litigavit.

29. *Veneratione Consanguinitatis & affinitatis, vel ratione honestatis persone, expensarum condemnatio plerumq; victo remittitur.*
30. *Victus ab expensis liber est, si de calumnia iuraverit.*
31. *Condemnatus ex jurejurando litis decisorio nullas debet expensas.*
32. *Moderanda quoque sunt expensa immodica & superflua, quantumvis debitor nuda Creditoris assertionem super iisdem stare promiserit.*
33. *Pauperi litiganti à parte adversa non nisi certis in Casibus sumptus litis subministrari debent.*
34. *Sed iudex pauperibus litigantibus expensas litis & fisco publico subministrat.*
35. *Possessor ad restitutionem rei litigiosa condemnatus non tenetur ad expensas, nisi dolo possedisse probetur.*
36. *Non tenetur refundere expensas victus, qui jam admissus est ad beneficium Restitutionis in integrum.*

und gemäßiget. Möchte nun Kläger schweren / daß von ihme so viel und nicht weniger von wegen dero zwischen ihm und Beklagten bisshero schwebenden Irrungen ausgegeben worden / So wäre Beklagter ihme dieselbe zu erkantten schuldig / und wird ihm auch hierzu in Mangel gütlicher Entrichtung wider Beklagten gebührlichen billich verholffen/ B. N. W.)

DEFINIT. II.

Syndicus nomine Collegii vel Universitatis super expensis jurare volens, admittitur.

Cum lite finita Collegio Canonicorum tantquam victori expensæ litis fuissent adjudicatæ, nomine hujus Syndicus ad processum istius causæ constitutus, juramento suo expensas probare contendebat. Cui à parte adversa opponeretur observantia fori Saxonici, † qua Syndicus, etiam si speciale mandatum exhibuerit, nomine universitatis jurare prohibetur, quam observantiam præbet sanctio Electoralis manifesta in Constit. 13. in pr. part. 1. ubi Dan. Moller. n. 2. Andr. Rauchb. part. 1. qu. 8. n. 13. Matth. Coler. part. 1. decis. 115. n. 13. † Placuit nihilominus Dominis, Syndicum super expensas jurare volentem admitti, non obstante Constit. Elect. 13. p. 1. quippe quæ de juramento judicialiter delato principali vel etiam calumniæ accipienda est, quod certè non per Syndicum, sed per tres vel quatuor ex Collegii vel universitatis Senioribus præstari debet, † nimirum, quod hisce negotium principale optime, ac forsan melius quàm Syndico & Advocato cognitum sit, arg. l. municipibus. 97. ff. de condit. & demonstr. l. 14. ff. ad municip. Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 1. de fin. 40. † Sed alia est ratio juramenti super expensis præstandi, harum enim notitiam equis meliorem & exactiorem habere posset, quàm Syndicus ipsemet, qui litem tractando eas impendit. † Ut ita cessante ratione prohibitionis, quæ dist. Const. Elect. 13. p. 1. nititur, ipsa etiam prohibitio cesset, arg. l. 6. §. quamvis 2. ff. de jur. patron. nec inde assertio hæc infringatur, quin potius ipsa Constitutionis ratione, manifestò probetur.

Ita Domini in causa Balthalari à Denstads contra Syndicum des Stiffes zu St. Marien in Erfurt/ ventilatâ in Præfectura zu Weissensee / Mens Sept. Anno 1603. (Verba sent. Das klagender Syndicus nach Gelegenheit d'falls/ zu Leistung des ihme zuerkantten Endes/ Beklagten darwider gethanen Fürwendens ungeachtet / billich zugelassen wird/ B. N. W.)

DEFINIT. III.

Non solum judiciales, sed etiam extrajudiciales expensas absq. juramento petere licet.

Durum nimis atque difficile, inquires, super expensis jurare; non solum quia memoria fallere potest, sed etiam, † quod multi reperiantur metu divini numinis ad superstitionem usque timidi, *l. que sub conditione 8. in pr. ff. de condit. inst.* quibus certè expensarum causà jurare, gravissimum foret, *arg. l. cum quidam. pen. vers. neque enim C. de fi. de instrum.* † Hisce ut subveniret Saxo Illustrissimus, expensas absque juramento etiam petere permisit, *h. Constitut. 31. §. daß auch auff diesen Fall.* † quin & in dubio, si expressè victor ad jurandum se non obtulerit, expensas absque juramento taxare & moderari jussit, in *Ordin. process. judic. tit. 36. §. Wann es dann. vers. ohne Eyd / wenns gleich nicht in specie gebeten.* *Auth. Consult. Const. Saxon. tom. 2. part. 3. quest. 32.* Joach. Beult. *ad rubr. ff. de jurejur. n. 248.* † Nec solummodò judiciales & necessarias expensas, *l. sancimus. 15. C. de jud. c. l. si quando 9. C. Unde Vi. Novell 82. cap. 10.* Andr. Gail. *lib. 1. obs. 151. n. i. & seq. Specul. lib. 2. part. 3. tit. de expensis. §. postremò. 6. in pr. num. 1.* † Sed & utiles atque extrajudiciales, puta, Salaria Advocatorum, sumptus vecturatum, itineris ac similes absque juramento petere licet. *dict. l. 15. C. de jud. & dict. Novell 82. cap. 10.* Etiam in foro Saxonico, † quantumvis de hoc multum quondam à plerisque dubitabatur, *h. Const. 31. §. Daß auch auff diesen Fall.* *Ordin. process. judic. dict. tit. 36. §. wenn es dann. in pr. Dan. Moll. hic num. 3.*

Ita Domini in causa Alexandri Rumpels contra Jacobum Kendeln zu Grenberg / Mense April. Anno 1631. (Verba sententia: Daß die angegebene Unkosten insgesamt auff 21. St. 13. Gr. 3. Pfen. ohne Eyd gemäßiget werden / welche Beklagter Klägern zu erstatten schuldig / in Verbleibung gürtlicher Entrichtung wird ihme dazu gebührlichen billich verholffen / *B. N. W.*)

Et in causa Otto von Bodenhausens contra dessen Unterthanen oder Dorfschafften Langenbach / Thierbach und Consorten, ventilatà in Præfecturà Plaviensi Mense Majo, Anno 1631. (Verba sententia: Daß die von Klägern angegebene sämtliche Unkosten auff 39. Thlr. 9. Gr. ohne Eyd gemäßiget werden / welche beklagte Unterthanen Klägern abzustatten schuldig / in Verbleibung gürtlicher Entrichtung wird deswegen wider sie gebührlich billich verholffen / *B. N. W.*)

DEFINIT. IV.

Non citata neque audita parte adversa, haud taxanda sunt expensa.

Sicut nemo inauditus ad restitutionem expensarum condemnari, ita nec hæc parte adversa inaudità taxari debent, sed præcedat taxationem citatio necesse est, † quo ab utraque parte arbitrium judicis æstimantis & taxantis expensas informetur, *Ordin. process. judic. Elect. Saxon. tit. 36. §. Wann nun einem.* Bartol. *in l. terminato 3. C. de fructib. & lit. expens. num 7.* Nicol. Boër. *decis. 52. n. 2.* † Plane si victus propter alios punctos citatus comparuerit, absque alià speciali citatione, etiam super puncto expensarum procedi & moderatio fieri potest, *dict. tit. 36. §. Wann nun einem. vers. Wann auch sein Gegentheil.*

Ita Domini in causa Elais Uttenhoffs contra Sebastian Werlen / Mense Octobr. Anno 1617. (Verba sententia: Daß Beklagter vor allen Dingen auff Klägers übergebene liquidation sich einzulassen und zu verfahren schuldig / darauff also denn der geberenen moderation halber ergeheth was recht ist / *B. N. W.*)

DEFINIT. V.

Nisi unius saltem termini expensa petantur, quæ, si modicæ fuerint, in adjudicationis ipsa statim taxari poterunt.

Carpz. Definit. Vol. I.

Memini tamen, expensas quandoque parte adversà nondum audità fuisse taxatas & æstimatas, nempe, cum actor vel Reus unius saltem termini sumptus ob contumaciam partis adversæ, eosque modicos petiisset. † Idque rectissime factum arbitror, vereor enim, ne si responsio ad liquidationem à condemnato exigenda fuisset, litigantes auctore hamo piscari essent coacti, hoc est, plures & majores expensas impendere in moderatione expensarum modicarum. † Ac semper judicis incumbit rem ita temperare, ne ob causam minimi valoris lis ex lite oriatur, nec finis negotii alterius causæ exordium fiat, *l. properandum. 13. C. de judic. l. fin. ff. pro suo. l. 2. C. de re judic. l. 2. in pr. ff. de aqua. & aqua plu. arcend. l. 10. C. de transact.* Ventur. de Valent. *in partben. litig. lib. 1. cap. 2. num. 1.* Frider. Pruckmann. *consil. 38. num. 52.*

Ita Domini in causa Christophori Summers contra Gerhard Bedern zu Leipzig / M. Febr. Anno 1631. (Verba sententia: Daß es / eingewandter Leuterung ungeachtet / bey unserm jüngstgesprochenen Urtheil nochmahls billich verbleibet / und ist Beklagter Klägern auch die Unkosten dieses Termins, so hiermit auff 4. St. 13. Gr. gemäßiget werden / zu erstatten schuldig / *B. N. W.*)

It. in causa Henrici Zuorschen contra D. A. F. zu Leipzig / Mense Majo, Anno 1635. (Verb. sententia: Daß es eingewandter Leuterung ungeachtet bey deme am 9. Octobr. des abgewichenen 1634. Jahres ertheilten Abschied nochmahls billich verbleibet / und ist Beklagter Klägern die expensas retardati processus, so hiermit auff 6. Thaler 3. Gr. gemäßiget werden / zu erstatten schuldig / in Verbleibung gürtlicher Entrichtung wird ihme darzu gebührlichen verholffen / *B. N. W.*)

Et in causa Hansen Schoelwitzens contra Christophorum Wenglern zu Leipzig / Mense Aug. Anno 1635.

DEFINIT. VI.

Moderatio expensarum judicis arbitrio committitur, pro variâ victoris conditione.

Non solum personæ conditio inspicere debet in taxandis sumptibus extrajudicialibus, sed etiam modus facultatum, si forsitan homo rusticus & vilis alioqui conditionis, sed dives equitasse probetur, ut accederet ad locum, in quo lis instruebatur, † vel etiam, si salutis suæ tuendæ gratiâ famulum, aut alium vitæ Comitem in summâ itinerum difficultate sibi adjunxerit, cum nemo pro lite mortis periculum subire cogatur, *l. 2. §. si quis judicio. 3. ff. si quis caution. l. si pater. 34. §. 1. ff. de donat.* † Quid econtra, si vir Nobilissimus, sed exigui patrimonii fuerit? Non minus in hoc Nobilitas generis, quam in superiore facultatum ratio habebitur, *arg. l. suspectum. 8. ff. de susp. tutor.* † Sufficit ergò, alterutrum adesse aut conditionem personæ aut facultates, ut major fiat expensarum taxatio. † Prævalet tamen, si utrumque concurrat, personæ conditio, ad hoc ut ampliores aut exiguiore taxentur expensæ, quia Conditio personæ trahit ad se conditionem bonorum, *l. per curatorem. 90. §. 1. ff. de acquir. hered. l. ult. C. de inoff. testam.* † Nimirum versatur, in æstimandâ conditione personæ judicis arbitrium, non minus atque in ipsâ expensarum taxatione, quæ merè est arbitraria, ut verè sentit Saxo Illustrissimus in *Ordin. process. judic. tit. 36. §.* Und wiewohl wegen Ungleichheit der Sachen und der Personen hertinnen keine gewisse Regel sùglich zu geben / sondern das Werk allermeist in des Richters discretion und Bescheidenheit stehet / *rc. Dan. Moller. hic num. 4.*

Ita Domini in causa Hieronymi Recklebens contra Hanssen Anshelmen ventilatà in Prætorio Lipsiensi, Mense Mart. Anno 1618.

In causa Caspari Pörners contra Christoph. Siegelu / M. Aug. Anno 1620.

Et in causa D. Georgii Liffs contra Valtin Liffs / M. Dec. Anno 1621.

DEFINIT. VII.

Moderatus sit iudex in adjudicatione expensarum videlicet causa insumptarum.

- 1 **D**ebentur victori expensae non tantummodo judiciales & necessariae, sed etiam utiles, nempe mercedes nunciorum, sumptus vesturarum, itineris, nec non sumptus in hospitio ab Advocato etiam & procuratore facti & similes, b. Conlt. 31. Ordin. process. judic. Elect. Saxon. tit. 36. §. Zum vierde ten/ & §. Zum fünfften. Hartm. Pistor. observ. 40.
- 2 † Videat tamen iudex, ut moderatus sit in adjudicatione sumptuum in diversoriis pro coactu factorum, cum saepius litigantes in diversoriis lautius quam pro conditione sua se tractari patiantur, & plures secum ducant Comites, atque equos, non sine magno adversae partis gravamine. † Id si fiat, circumstantias etiam minutissimas iudex perpendat, & quantum fieri potest, ventris sumptus supprimat,
- 4 *dict. tit. 36. §. ult.* Dan. Moll. *hic num. 4.* † nempe, deducto eo quod verisimiliter quis domi existens insumpsisset, Jason. in l. *properandum* 13. §. *fructus autem alterutra* 6. num. 14. C. *de judic.* Plot. in l. *si quando* 9. num. 674. C. *Unde vi.* Jacob. Menoch. *de arbitr. jud. quest. l. 2. cas. 154.* & admittis saltem sumptibus iis, qui necessarii fuerint, nec aliter evitari potuerint, Hartm. Pift. *observ. 139. n. 4.* † Quia delictarum & voluptuariarum expensarum ratio non habenda est, *Inter quos 39. §. ult. l. 40 ff. de damn. infect. l. properandum. 13. §. 2. vers. fin autem ex gestis. C. de jud. Andr. Gail. lib. 1. observ. 151. n. 1. & n. 11.*
- 5 Ita Domini in causa Christophori Jahns von Zaunheimb contra Hansen Kellers Erben / Mensis Jul. Anno 1625.

Item in causa Sebastiani Hertings contra Matthes Fleischern / Mensis April. Anno 1626.

Et in causa Matthes Englers contra Michael Schneidern / Mensis Majo Anno 1630.

DEFINIT. VIII.

Non sunt taxanda expensae judiciales a victore probatae, sed usque ad teruncium adjudicanda.

- 1 **C**irca expensas tamen judiciales, non adeo liberum est iudicis arbitrium; Quia scilicet haec maximè necessariae sunt & inevitabiles. † Quare si victor eas verè erogatas fuisse probaverit, cessabit taxatio, & condemnare debet iudex adversarium usque ad teruncium ejus quantitatis, quam victor legitime probavit, Ordin. process. judic. Elector. Saxon. tit. 36. §. Erstlich sollen. Daniel. Moller. *hic num. 4.* † Idque eò magis, quo major hodiè est malitia hominum litigaturientium, quae nec condemnatione expensarum refrenari potest, tantasque vires acquisivit, ut existiment sibi magis commodum esse, expensas persolvere & retardare litem, quam restituere alterius bona. Ventur. de Valent. in *parth. litigios. lib. 2. cap. 8. num. 16.*
- 2 Ita Domini in eadem causa Johann Tillens & Consort. contra Johann Jacobs Erben zu Dresden / Mens. Octobr. Anno 1635. (Verba sententiae: Das Beklagte die 6. Gulden/ 20. Groschen/ 6. Pfennig angegebene gerichtliche expensen klagenden Johann Tillen zu erstatten schuldig/ in Verbleibung gültlicher Entrichtung/ wird gedachten Klägern darzu billich verholffen/ V. R. W.)

DEFINIT. IX.

Notariorum expensae protestibus examinandis quotenus a iudice sine estimandae?

- 1 **L**ongè ergò diversa est ratio extrajudicialium, quam judicialium expensarum: Etenim illae iudicis taxationi & moderationi regulariter sunt subjectae, Definit. 6. & 7. Non etiam haec, Definit. 2. *proced.* † nisi actuarius iudicii modum expensarum

legitimum exceßerit. Certè, nec aliud habendum de expensis pro examine testium Notario debitis, † Quibus ab Electore D. Augusto certus in foro Saxonico fuit modus praefinitus, in Ordin. Torgens. *de Anno 1583.* die Notarien belangende / *ibi:* denselben sol von einem Zeugen oder part zu citiren mehr nicht denn 3. Groschen/ von einem Tage-Zettel einen Groschen/ und dann den Zeugen zu examiniren/ zu protocolliren / und in gewöhnliche registratur zu bringen/auff den Fall/da der Articul nicht über funffzehen / in bürgerlichen Sachen/ fünff Groschen und drey Pfennige / und in peinlichen Sachen einen halben Gulden gegeben werden. Da aber derer Articul über funffzehen/ und doch nicht mehr denn dreyßig wären / in bürgerlichen einen halben Gulden / in peinlichen Sachen einen Gulden zur Gebühr vergrüßiget werden. Wären aber der Articul mehr / so soll es zu des Richters Ermäßigung gestellet seyn. Hunc ergo modum si Notarii in liquidando observaverint, iudicis taxatio cessabit. † Sin minus, expensae liquidatae ad modum praescriptum erunt reducenda, jubente Saxoniae Electore Serenissimo, in Ord. process. judic. tit. 36. §. Zum andern / wann Jungen verhöret werden.

Ita Domini in causa Tobia Bernburgers zu Frenburg / Mensis Junio, Anno 1582. (Verba sentent. Das ihr dem Notario cause, davon eure Frage meldet / von ieden Zeugen zu verhören 5. Groschen / 3. Pfennige / und von einem Zeugen zu laden 3. Groschen/ und von Abschrift der Zeugniß / von iedem Blat/darauff ungefährlich dreyßig Zeilen auff beyden Seiten geschriben / einen Groschen zu entrichten schuldig/ aber von der collation und extension ist er hierüber sonderliche Gebühr zu fordern nicht befügt/ V. R. W.)

Item in causa Lucae Herzogens zu Eulenburg / Mensis Octobr. Anno 1577. (Verba sentent. Das ihr dem Notario cause wegen des verführten Bezeugniß / von einem ieden Zeugen 5. Gr. 3. Pf. auch von ieglichem Blat des Protocolls, darauff ungefährlich 30. Zeilen siehen sollen/einen Groschen/ und von Abschrift des Bezeugniß / auch von iedem Blat einen Groschen/ von ieder Citation 5. Gr. von Zeugen zu laden 3. Gr. und von Tagezetteln einen Groschen zu erlegen/ thme auch die Zehrung anhero/ so er zu Collationirung des Zeugniß-Registers auffgenommen/ zu erstatten schuldig/ V. R. W.)

Et in causa Christophori Müllers zu Ordbrandt / M. Jul. Anno 1606. (Verba sent. Dasß der Notarius adjunctus, so in der zwischen euch und Jonas Wosen entstandenen peinlichen Rechtfertigung gebraucht worden / die angegebene 25. Fl. 15. Gr. Reisegeld/ vermöge des Churfl. Sächs. Zorganischen Ausschreibens/ zu fordern nicht befügt. So seyd ihr thme auch von Abhörung eurer 17. Zeugen mehr nicht als von einem Zeugen einen halben Fl. vobdes angeklagten 15. Zeugen aber von einem ieden 1. Fl. weil desselben Gegenbeweiß-Articul über 15. gewesen/ zu entrichten schuldig/ V. R. W.)

DEFINIT. X.

Potissimum tamen circa Notariorum atque expensas judiciales, cuiusq; loci statutum & consuetudo in moderatione attendi debet.

At hoc ita, si speciale alicujus loci statutum vel consuetudo non extet. Cæteroquin, si peculiariter introductum fuerit, certo aliquo in loco, vel majores expensae vel etiam minores Notario, vel Auarario iudicii debeantur, † haud certo ab observantia hac recedendum erit, temperante ita suam Constitutionem D. Augusto Electore, in Ordin. Torgens. *de Anno 1583.* Die Notarien belangende. §. Wann aber in unsern Aemtern / Städten oder andern Orten etia wenigens verordnet/ so dißfalls den Notarien oder geschwornen Amts-Personen bißhero gegeben/ so soll es nochmahls darbey gelassen / und durch diese unsere Ordnung keine neue Erteigerung der Orter eingeführet werden. † Nempè, quod in omnibus ea maximè observari debeant, quae moris sunt & consuetudinis, l. *quod si nolit. 31. §. quia assidua. 20. ff. de edil. edict. l. ult. C. de fidejuss.* Anton.

4 ton. Fab. in *Codic. lib. 5. tit. 13. defn. 3. num. 8.* † præfertim verò hoc in casu, quo condemnatione expensarum coercenda est litigiosa hominum malitia. Ventur. de Valent. in *partib. litig. lib. 2. c. 6. num. 11.* † Qualis ergò quocunque in loco hæc est, talis quoque erit taxa expensarum, † quia poena sive coercitio debet correspondere delicto *l. in hoc 10. ubi Gloss. ff. de serv. corrupt. l. si quis aliquid ex metallo. 38. §. actores seditionis. ff. de pæn. l. sancimus. 22. ubi Gloss. in verb. teneant. C. eod. tit. l. quoniam multa 6. C. ad leg. Jul. de vi publ. & privat.*

Ita Domini in causa Georgii Hüffners zu Torgau/ Mens. Sept. An. 1581. (Verba sent. Ihr seyd auch mehr/ als von einem jeden Blate/ darauff ohngefahr 30. Zeiten auff beyden Seiten geschriben/ 1. Gr. und von einer jeden Citation 5. Gr. 3. Pf. inmassen auch von einem jeden Zeugen zu verhören 5. Gr. 3. Pf. von einem Lage-Zettel aber mehr nicht denn 1. Groschen zu geben pflichtig. Und da er hierüber/euern fernern Anzeigen nach/ ein mehrers von euch erzwungen/ so ist er euch solches wieder heraus zu geben schuldig. Es wäre dann in den Verichten des Orts durch eine beständige Gewohnheit anders hergebracht/ auff den Fall würde es dabey billich gelassen/ W. R. W.)

Et in causa Hansen von Schönsfels/ Mens. Sept. An. 1629.

DEFINIT. XI.

Salaria quoque Advocatorum taxationi judicis subiecta sunt.

1 **A**Dvocatis quoque certa Salaria præfinivit Illustrissimus Saxoniz Elector D. Augustus, in Ord. Torgens. de Anno 1583. tit. von *Advocaten und Procuratoribus. §. Wann die Advocaten & S. seqq.*
 2 † Sed & hi sæpius modum excedunt majora à Clientibus salaria extorquentes. † Quidni ergò tum
 3 judicis moderatio expetenda esset, disponente sic Electore Serenissimo, in Ordin. process. judic. tit. 36. §. Zum dritten der *Advocaten* Belohnung. † Ac
 4 certè hic abusus litigantes maximè affligit, ut liberaliter non saltem in iudices sed & Advocos plura expendant, quo eorum operam & favorem sibi concilient. Quorum restitutio à parte adversa iniquissimè repeteretur. † Unde fit, ut adhibita
 5 taxatione damnis potius opprimantur, quam ex jure reddito juventur, Petr. Gregor. *Tholof. lib. 2. de Republ. c. 6. n. 10.* Vent. de Valent. in *partib. litig. lib. 2. c. 6. n. 16.*

Ita Domini in causa D. Petri Werners contra Martin Hartmann zu Leipzig/ Mens. April. An. 1629. (Verba sentent. Dieweil Klägers Principal seine *Advocaten* Gebühr auff ein Gewisses angegeben/ und zur rechtlichen Moderation gestellet/ als wird solche Gebühr nach Gelegenheit dñsfalls auff 31. Th. 12. Gr. billich gemäßiget/ welche Beklagter Klägers Principalem zu entrichten schuldig/ in Mangelung gültlicher Zahlung wird ihme darzu gebührlich billich verhoffen/ W. R. W.)

DEFINIT. XII.

Advocatus in propria causa, è condemnato in expensas exigere nequis ullum Advocati salarium.

1 **D**ubium ergò non est, quin victus in expensas condemnatus etiam Salarium advocato solutura victori restituere teneatur, *l. sancimus 15. in med. C. de judic. hac* Const. 31. ubi Dan. Moller. numer. 1. Hartm. Pistor. *obs. 140. num. 29.* † At quid, si victor
 2 ipsemet in causa propria fuerit Advocatus? † Nul-
 3 lum certè tum poterit exigere salarium pro operà, quam in causà proprià impedit, uti probat per *text. in l. quod si domi 28. ff. locati.* Andr. Gail. *lib. 1. obs. serv. 151. n. 16.* ubi in Camerà Imperiali hoc observari, testatur Bartol. in *diç. l. quod si domi. 28.* Nicol. Boër. *decis. 210. n. 4.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 72. num. 51.* Jacob. Menoch. *de arbitr. judic. quest. lib. 2. cens. 2. cas. 154. n. 4. & seqq.*

Ita Domini in causa Hansen Voigtens zu Freyberg/ M. Mart. An. 1632. (Verba sent. Habt ihr wider Peter Geldne: in daselbsten wegen 100. Th. geliehenes Geldes Klage erhoben/ wor auff Beklagter zu Abtragung solcher Schuld/ so wohl auch zu Erstattung der aufgewendeten Expensen durch Urtheil und Recht verurtheilet worden. Ob ihr nun wohl die aufgewandten Unkosten liquidiret/ und unter andern auch die *Advocaten* Gebühr angeben/ ic. So mag euch doch solche Gebühr/ gestalten Sachen nach/ weil ihr in eurer eignen Sachen selbst *Advocatus* gewesen/ und keinen andern hierzu gebrauchet/ nicht passiret werden/ ic.)

DEFINIT. XIII.

Nisi id petere velit per modum damni & interesse.

Sed hoc ita, nisi Advocatus in propria causa per modum damni & interesse Salarium petat. Nam si per negotium proprium tempore exclusus, aliis operam suam locare non potuerit, ac sic damnum ex patrocinio causæ propriæ passus fuerit, haud certè hujus restitutionem exigere prohibetur, † quia officium suum nemini debet esse damnolum, *l. sed si quis. 7. ff. testam. quemadm. aper. l. si quando. 19. vers. sed cum minime oporteat. C. de testib. Andr. Gail. lib. 1. obs. 151. num. 17.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 78. num. 52.* Nicol. Boër. *decis. 210. numer. 4.* † Quod si dicas, in expensis victoriæ venire solum-
 3 modò expensas circa litem factas, non etiam damna circa res alias ipsius victoris, *l. properandum. 13. §. sive autem alterutra. 6. l. sancimus. 15. Codic. de judic. Defin. seq. Respondeo,* † limitandum id esse,
 4 quando damnum in personà petentis consistit, ut si talis sit persona, quæ ex arte sua lucrum faciat, Jason. in *diç. l. properandum. 13. §. 6. n. 13.* † Ex quo
 5 etiam fit, ut si victor sit artifex, qui diu ex causa litigii, à labore suo vacarit, damni hujus ratio haberi debeat in condemnatione expensarum, *l. sed & si hereditas. 11. §. 1. ff. ad exhib. Andr. Gail. diç. obs. 51. n. 18.* Quidni ergò de Advocato in causa proprià idem dicendum esset? † Planè, si Advocatus cum alio
 6 causam communem habeat, quin pro dimidia saltem parte salarium jure petat, ambigendum non est, † quia nemo tenetur gratis postulare & patrocinium præstare, Nicol. Boër. *diç. loc. Andr. Gail. diç. obs. 151. num. 20.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Es wäre denn/ daß ihr immittiret andern zu patrociniren/ und etwas zu verdienen durch eure eigene Sache verhindert worden/ auff den Fall wäret ihr solchen Schaden zu liquidiren/ und ein Gewisses dafür zu fodern wohl befugt/ W. R. W.)

DEFINIT. XIV.

Victus condemnatus in expensas victori restituendas, non tenetur ad damna & interesse.

AN ergò condemnatus in expensas, etiam ad interesse & damna à victore probata tenebitur? † Non certè hoc sequitur, licet Advocatus in causà
 1 proprià Salarium tanquam interesse petere valeat, ut demonstravi *Defin. preced. n. 4.* † Nec enim ex
 2 pensarum appellatione veniunt damna, interesse & deteriorationes, sed tantum expensæ litis, Anton. Fab. in *Codic. lib. 2. tit. 18. defn. 3. num. 10.* † Con-
 3 demnatus ergò in expensas haud tenebitur ad restitutionem damnorum & interesse, *l. sancimus. 15. l. properandum 13. §. sive autem alterutra. 6. C. de jud. Andr. Gail. lib. 1. obs. 151. n. 4.* Nicol. Boër. *decis. 52. n. 6.* Matth. Berl. *part. 1. concl. 78. n. 100.* Joh. Zanger. *de except. part. 3. cap. 17. n. 43.* † Nisi forsitan sententia se referat ad instrumentum, in quo debitor vel
 4 Reus ad damna & interesse se expressè obligaverit, Anton. Tessler. *decis. 135.* † Tantum enim abest, hoc
 5 casu victum ad damna & interesse non teneri, ut etiam judex neque de instrumento neque de damnis

in sententiâ quicquam dixerit, victorem tamen jure obligationis ea separatim adhuc petere posse, eximem cum Joh. Zanger. *diſt. cap. 17. num. 38.* Jason. in l. 1. C. de judic. n. 13. Joh. Garf. de expens. & meliorat. c. 5. n. 17.

Ita Domini in causa Hansen Wolffens zu Frauenloba/ Menſe Sept. Anno 1634. (Verba ſentent. Seyd ihr in Sachen Martin Schneidern/Klågern an einem/ euch Beklagten anders Theils betreffend/ durch Urtheil und Recht in die Unkosten verurtheilt worden/ &c. So ſend ihr alle diejenigen Expensan, so von Klägern bey Ausübung des rechtlichen Proceß angewendet worden/ ihm zu erstatten schuldig; die Schäden und Interesse aber/ so ihm durch Verzug der Zahlung verursacht worden/ ist er/ gestalteten Sachen nach/ zu fordern nicht befugt/ &c.)

DEFINIT. XV.

Nisi ratione contumacia vel in expensis retardati processus fuerit condemnatus.

- 1 **I**demque verum est in casu, quo agitur de expensis ratione victoriae, Defin. *preced.* † Cæteroquin, si ex contumaciâ actor vel Reus fuerit condemnatus in expensas, tum non solum expensas litis & retardati processus, sed etiam damna & interesse restituere tenebitur, l. *sancimus. 15. Codic. de judic.* Andr. Gail. *lib. 1. obs. 115. n. 14.* Anton. Tess. *decis. 67. n. 4.* Nicol. Boër. *decis. 52. num. 6.* Jacob. Menoch. *de arbitr. judic. quest. lib. 2. cent. 2. casu 154. num. 1. & seq.*
- 2 † Quod & tunc verum est, quando fuerit condemnatus in expensas ratione retardati processus §. 1. *verf. hac autem omnia inst. de pen. semer. litig. l. non ignoret. 4. Codic. de fructibus & lit. expens. l. ult. Codic. quando provoc. non est necess.* Jason. in l. *properandum. 13. §. five autem alterutra. 6. n. 23. C. de judic.* Nicol. Boër. *diſt. decis. 52. n. 6.*

Ita Domini in eadem causa (Verba ſent. Es wäre dann/ daß ihr ex contumacia, oder weil ihr frivole geläutert hättet/ in die expensas retardati Processus wäret vertheilt worden/ auff den Fall wäret ihr auch Klägern zu Geltung der verursachten Schäden und Interesse verbunden/ &c.)

DEFINIT. XVI.

Actor spoliatus in itinere non potest repetere damni restitutionem à Reo, quantumvis ex causâ contumacia in expensas is fuerit condemnatus.

- 1 **N**on tamen generaliter ac indifferenter damna quævis refarcire ac restituere tenebitur victus in expensas condemnatus, neque ea, quæ victori ad judicium proficiscenti in itinere à prædonibus ablata fuere. † De quo certè minus dubitaveris, si in litis expensas ratione victoriae Reus sit condemnatus, quia nempe tum victor damnorum restitutionem prorsus repetere prohibetur, ut dixi Definit. 14.
- 2 † Sed nec melior erit conditio actoris, propterea quod ex contumacia Reus sit condemnatus in expensas, † Obligatus enim tum est Reus ad interesse & damna, saltem intrinseca, non extrinseca, neque principaliter sed per quandam saltem non necessariam consequentiam, ex morâ provenientia, qualia sunt, si litigans eundo ad judicem à Latronibus sit captus, spoliatus, vel equus in itinere mortuus.
- 3 † Hæc enim damna extrinseca quia haud veniunt sub appellatione expensarum, restituenda non erunt parti adversæ, sive de expensis contumaciæ, vel retardati processus, sive de expensis victoriae agatur. Anton. Tessaur. *decis. 67. n. 4.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba ſententiz: Auff den Fall wäret ihr auch Klägern zu Geltung der verursachten Schäden und Interesse verbunden; aber dasjenige/ so ihm unterwegs abgeraubet worden/ send ihr ihm in keinem Fall zu erstatten und zu bezahlen pflichtig/ B. R. W.)

DEFINIT. XVII.

Victus victori etiam expensas in termino moderationis factas restituere tenetur.

Aquissimum sanè est, ut victus victori etiam expensas, in termino moderationis expensarum prius adjudicatarum factas, restituat. † Sicuti & sumtus, quos pro consequendis expensis jam taxatis & non solutis impendere necesse habuit, Matth. Col. *de process. execut. part. 3. c. 9. num. 175. & seq.* † Aliter enim si diceremus, vix condemnati malitiam & damnum expensarum victor effugere poterit, contra dispositionem juris in l. *sancimus. 15. C. de judic. hac* Const. 31. † At, inquires, cum Matth. Berlich. *part. 1. concl. 78. num. 95.* nunquam litium finis erit, si semper expensæ moderationis sint restituendæ, cum sine moderatione nullæ debeantur, nec moderatio absque expensis fieri possit, & ita lis ex lite nascetur, contra l. *terminato. 3. C. de fruct. & lit. expens.* † Sed metuendum hoc non erit, si victor in termino moderationis, & eas ipsas expensas, quas in termino moderationis facere coactus est, liquidet ac moderationi judicis submittat, quod omnino facere tenetur. † Hoc enim si neglexerit, posnam negligentia luet eam, quod moderationis expensas de novo petere volens, non audiatur.

Ita Domini in causa Marci Antonii von Harlen contra Hansen von Birthen & consortes zu Leipzig/ Menſe Dec. Anno 1631.

In causa der Widgerischen Erben contra Dieterichen Schndts/ Menſ. Jun. An. 1632.

Et in causa Georgii Sandritters contra Marten Schdnitz/ M. Majo Anno 1633.

DEFINIT. XIX.

A moderatione expensarum appellare quoque ac leuterare licet.

Moderatio expensarum quia arbitrio judicis committitur, b. Const. 31. §. *ult.* Ordin. *proceſſ. judic. Elect. Saxon. tit. 36. §. und wiewol. Supr. de fin. 6.* facile accidere potest, ut condemnatus per taxationem se gravatum existimet: † Quid enim si judex arbitrium suum nimium extendet, vel taxando expensas in mitiorem partem ultra modum inclinet, & se gratiosum exhibeat, † aut errori ejus quid imputetur, ut sæpissimè in materiis ejusmodi arbitrariis fieri solet: Anne revocari poterit immoderata expensarum taxatio & error corrigi? † Non certè, per text. in l. *terminato. 3. sub fin. C. de fruct. & lit. expens.* siquidem judex, postquam sententiam semel tulit, functus est officio l. *judex posteaquam 55. ff. de re jud.* † Et corrigi nequit sententia definitiva, quoad casum principalem semel lata, *Zal. in l. quod jussit 14. de re jud. c. 311.* † Ergò nec quoad expensas, quæ accessorie veniunt, de quibus idem juris est, quod de causa principali, l. *si deposita. 4. C. de deposit.* Nihilominus gravato succurrendum est per appellationem vel leutationem. † Etenim, si pars alterutra se in taxatione expensarum gravatam dicat, appellare vel leuterare ei omninò licebit, per text. in l. *ult. C. quando prov. non est necess.* Dan. Moll. *bic n. 8.* Bartol. in l. *ab executore. 4. ff. de appellat. n. 13.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 78. n. 94.*

Ita Domini in causa heredum Egidii Weders contra Georg. Klutſchen ventilatâ in Prætorio Lipsiensi, Menſ. Nov. Anno 1628.

It. in causa Matthes Keglers contra Michael Schmiedens Menſ. Majo Anno 1630.

Et in causa Christophor. Summers contra Gerhard Wedern/ M. Febr. Anno 1631.

DEFINIT. XIX.

Expensas, qua ante omnia sunt refundenda, sufficis refundi per compensationem.

Neutiquam confundendæ sunt expensæ, in quas actor in uno termino, Reus in altero ex contumacia.

1 tumacia forsitan fuerit condemnatus. † Non enim, qui condemnatus est in uno termino ex causa contumaciae, & postea in causa principali victor existit, repetere valet expensas primi termini, quas vel adhuc debet, vel jam solvit, *l. damni infelli. 43. §. eum parietem. 1. ff. de damn. infell. l. si pignore 22. ff. de pign. action.* † Compensatio tamen admittitur, si nondum soluta fuerint. Quantumvis enim litis expensae ob contumaciam debita ante omnia sint exsolvendae, *l. sancimus. 15. C. de judic.* † Non tamen faciet ea res, quo minus cum eo, quod victor vicissim victo debet, compensari possint, si modo liquidum id sit, & statim solvendum, quia compensatio vicem solutionis obtinet, *l. si constat. 4. §. tot. tit. C. de compensat.* Ant. Fab. *in Codic. lib. 7. tit. 18. defn. 29. numer. 2.* † Ergo, si nihil sit, quod in principali negotio condemnationem remorari possit, non male decernet iudex, si, quantum ob expensas contumaciae actor Reo debuit, tantum de Rei condemnatione detrahat, † cum possit compensatio opponi etiam in executione iudicati, *l. cum militi. 26. §. 4. ff. de compensat.* Anton. Fab. *dict. defn. 29. numer. 3.*
 Ita Domini in causa Hansen Fuchsen contra Paul Wöbmen zu Leipzig/ Mens. Maio An. 1628.
 Item in causa Petri Plechschmieds contra Christoph. Fürlegern zu Leipzig/ M. April. An. 1630.
 In causa Hansen Hennings contra Georg. Rudolph. Gangloff/ M. Jan. An. 1631.
 Et in causa Tobie Stewans contra Dieterich Hoppen/ Mens. Maio An. 1633.

DEFINIT. XX.

In expensas iudex victum condemnare potest ex officio, parte etiam non petente.

1 **C**ondemnare potest iudex victum in expensas, non solum ad instantiam partis, sed etiam ex officio, parte non petente, *l. sancimus. 15. C. de judic. Laeiles. 25. §. item sciendum est. 8. ff. de adil. edict. l. cum fundus. 31. ff. de reb. credit.* Ordinari. process. iudic. Elect. Saxon. *tit. 30. §.* So wollen wir. *vers.* Da es auch gleich nicht gebeten würde / doch zu der Richter Ermäßigung stehen soll: Ob sie nach Befundung auff die *expens* erkennen wollen. † Nimirum, quia ad officium iudicis pertinet reprimere malitiam litigantium etiam non requisitum, † quod sit per adjudicationem expensarum, † quae propterea non intermittenda, quia dantur fomenta detestabilis iurgii, cum improbi vincuntur illaesi, ut notat ex Heimins, *tom 3. con. 8. p. 108.* Ventur. de Valent. *in partben. litig. lib. 2. cap. 6. numer. 11.* Herm. Vultej. *ad pr. inst. de pen. temer. litig. numer. 21.* Joh. Goedd. *in l. 22. numer. 17. ff. de V. S.*
 Ita Domini in causa Melchior Haselbachs zu Pottichau/ M. Sept. An. 1628. (Verba sent. Sed ihr von George Wanklebens Zusprächen und der wider euch angestellten Klage durch einen Gerichtlichen Abschied lösgesehlet und absolviert/ der Unkosten aber darbey ganz nicht gedacht worden. Wann nun gleich den Gerichten nach Befundung der Sachen/ zu Erfattung der aufgewendeten Expensen, wann ihr auch gleich solche nicht gebeten/ Klägern ex officio zu vertheilen frey gestanden/ &c.)

DEFINIT. XXI.

Lite principali per sententiam finita, haud peti possunt peculiari actione litis expensa, qua non nisi officio iudicis debebantur.

1 **E**X officio ergo iudex victum condemnare potest in expensas, si velit, parte etiam non petente, *Defn. preced.* Si tamen id non fecerit, nec victum in expensis non petitis condemnaverit, † nullatenus peccat, nec quicquam ei poterit imputari, *l. dies cautioni 4. §. hoc autem iudicium. 8. ff. de damn. infell.*

Dan. Moller. *lib. 1. semestr. 8. circa fin.* Job. Schneidew. *ad §. omnium. 1. n. 128. inst. de action.* Mynsing. *cent. 2. obs. 22.* † Aliter vero se res habet in casu, quo expensae fuerint a parte petita; Nam tum iudex praecise tenetur victum in expensas condemnare, † Idque si facere neglexerit, parti tenebitur, *l. properandum. 13. §. sive autem alterutra 6. l. sancimus. 15. vers. si hoc praetermiserint. C. de judic.* Bartol. *in dict. l. properandum. 13. §. 6. numer. 5.* Pract. Papiens. *in forma libelli. in actione reali. §. & expensis praesentis causa. numer. 8.* † Neque enim victor post latam sententiam in causa principali expensas a victo nova actione petere potest, † quia finita principalis negotii lite, nulla superesse potest controversia de expensis, quae non ex conventionem, sed officio tantum iudicis debita fuerunt, *l. terminato. 3. C. de fructib. & lit. expens.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 7. tit. 18. Defn. 82.* † Siquidem officio iudicis locus nullus relinquitur finita jam lite, cum ex quo tempore sententiam definitivam tulit, iudex esse desierit, *l. iudex posteaquam. 55. ff. de re judic. l. centum Capua. 8. ff. de eo quod cert. loco l. qui per collusionem. 49. §. 1. ff. de act. empt. l. quaro. 54. ff. locat. l. 4. C. deposit.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 2. tit. 35. defn. 4. numer. 4.* † Planè, si victor sententiae iudicis acquieverit, nec eam per leutationem vel appellationem suspenderit a viribus rei iudicatae, vix ei nomine expensarum adversus iudicem regressum competere putaverim, quia in sententiam & omissionem expensarum consensisse videbitur.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Dietweil aber dennoch solch es nicht geschehen/ und der Expensen in demselbren Abschied ganz nicht gedacht worden/ &c. So seyd ihr nunmehr solche Expensen von Klägern absonderlichen zu fordern / oder ihn deswegen ferner zu belangen nicht befugt/ W. N. W.)
 Et in causa Gregor. VVeiskens zu Wendorff/ Mens. Dec. Anno 1636.

DEFINIT. XXII.

Expensas vero, qua jure actionis debentur, etiam post latam sententiam, victor actione peculiarari petere potest.

1 **S**ed obtinet hoc saltem in expensis, quae debentur officio iudicis mercenario: quomodo ut plurimum debentur solent expensae litis, quarum condemnatio propter temerariam litem & in ejus poenam infligitur, *§. 1. in fin. inst. de pen. tem. litig. l. 4. C. de fructib. & lit. expens.* Ant. Fab. *in Codic. lib. 2. tit. 35. defn. 4. n. 4.* † Secus est in expensis, quae debentur jure actionis, puta ex conventionem, quia in instrumento per solemnem stipulationem fuerunt promissae. † Haec a iudice omissas petere potest victor via ordinaria, etiam post latam sententiam. Jason. *ad l. properandum. 13. §. sive autem alterutra 6. C. de judic. n. 28.* Anton. Fab. *in Codic. de judic. lib. 7. tit. 18. defn. 3. n. 5.* † Ratio diversitatis in eo consistit, quod officio iudicis locus, ulterior non sit finita lite principali, ergo nec circa expensas, quae officio tantum iudicis debebantur. † At quae ex conventionem debentur expensae, peti possunt jure actionis peculiarari, quae per determinationem litis principalis sublata non est, Ant. Fab. *dict. defn. 4. n. 4.* † Deinde, finita principalis negotii lite de expensis, officio iudicis saltem debitis, propterea nulla superest controversia, quod post absolutum dimissumque iudicium, nefas sit litem alteram consurgere ex litis primae materia, *l. terminato. 3. C. de fruct. & lit. expens.* † Quae ratio cessat in expensis ex conventionem debitis, quae si jure actionis petantur, lis nova non ex lite veteri, sed ex obligationem & conventionem ipsa consurgit, Anton. Fab. *dict. defn. 4. n. 3.*

Ita Domini in causa Adami Kaufschwizens zu Plauen/ Mens. Octobr. Anno 169. (Verba sentent. Ob nun wohl in selbigem Urtheil der Unkosten gang nicht gedacht worden/ ic. So seydt ihr doch dieselbe/ weil sich Gegentheil in dem auffgerichteten Contract darzu ausdrücklich verpflichtet/ und sie also ex conventione und jure actionis euch gebühren/ nochmahls zu fordern wohl befugt/ und wann Beklagter mit seiner Nothdurfft vernommen/ erget der Erstattung so wohl der moderation halber feruer was recht ist/ W. R. W.)

DEFINIT. XXIII.

Ex contumacia quoque vel delicto si qua debentur expensæ, post litem finitam etiamnum peti possunt.

- 1 **A**unt quoque, aliquando expensas non esse in obligatione, neque officio judicis deberi, sed tamen jure actionis peti posse, quales sunt, quæ debentur ex contumacia, quas placet peti posse actione in factum, l. i. ff. si quis jus dicent. non obtemp. Pract. Papiens. in forma libelli act. real. verb. & expensis presentis caus. n. 9. Apostill. ad Guid. Pap. quest. 55.
- 2 † Quo exemplo sunt, qui idem putant de expensis, quibus punitur temeritas & negligentia appellantis, quasi possint peti conditione ex c. reprehensibilis. 26. extr. de appellat. & sic jure actionis, Anton.
- 3 Fab. in Codic. lib. 7. tit. 18. defn. 3. n. 5. † Hue & refero expensas ex delicto debitas, ex quo non minus atque ex conventione obligantur, rot. tit. inst. de Obligat. qua ex delict. nasc. † Idque eò magis, quod tum expensæ sint pars poenæ ac coercitionis, quæ neutiquam remitti debet, † Ac in genere, quotiescunque debentur expensæ jure actionis, separatim post litem finitam rectè petuntur, nempe quod harum actio per determinationem negotii principalis haud fuerit sublata, Defn. preced. Anton. Fab. dict. defn. 3. n. 5. in fin.

Ita Domini in causa Hansen Sengers zu Liebenwerda/M. April. Anno 1635. (Verba sent. Ist in Injurien-Sachen euch und euer Weib Kläger an einem/ Thomas Hansen Beklagten anders Theils zu Recht erkannt/ daß die libellisten injurien zur Nothdurfft erwisen/ derowegen Beklagter euch und euerem Weibe eine Christliche Abbitte vor Gerichte zu thun schuldig/ und möchte hierüber willführlicher entweder ein 6. Tage lang mit Gefängnis in Straffe genommen werden. Ob nun wohl in angeregtem Urtheil/ so Krafft Rechts erreicht/ der Unkosten nicht gedacht worden/ So ist euch doch solche bey Beklagten absonderlich zu suchen und gebühlichen zu liquidiren unbenommen/ W. R. W.)

DEFINIT. XXIV.

Victus regulariter victori in expensas condemnari debet, & quatenus hoc verum sit in causis criminalibus.

- 1 **R**egula est vulgaris in omnium fere hominum. **R**ore: Victum victori in expensas litis condemnandum esse, l. 79. in pr. ff. de judic. l. ult. C. quando prov. non est necess. l. 4. C. de fruct. & lit. expens. Joh. Gædd. in l. 7. n. 9. ff. de V. S. Pract. Papiens. in form. libell. act. real. verb. & expensis n. 3. Ventur. de Valent. in partib. litig. lib. 2. c. 6. n. 11. & seqq. † Quam generaliter intelligunt de eo etiam, qui liti renunciavit, quod facere non potest invito adversario, Jason. in l. properandum. 13. §. siue autem alterutra. 6. n. 2. C. de judic. † nec non de heredibus, si defunctus non habuerit justam causam litigandi, quia liti instantia cum omnibus coherentibus transit in heredem, Bartol. in l. si eum hominem. 33. ff. de sidejuss. n. 1. & seqq. Jason. dict. loc. † modò defunctus ex contumacia non fuisset condemnandus in expensas, l. un. §. ult. ff. si quis jus dicent. non obtemp. † quia contumacia est delictum, l. 6. §. 2. ff. de remilit. quod heredes non obligat. §. non autem omnes. 1. inst. de perpet. & temp. actiom. §. 9. vers. ideoque constat. inst. de Lege Aquil. Matth. Berlich. part. 1. concl. 78. n. 9.

ubi regulam pluribus illustrat ampliationibus. Sed num etiam † in causis criminalibus victor tenebitur victori in expensas? Utique, si actor in probationibus criminis objecti deficiat, Jas. dict. l. 13. §. 2. n. 21. C. de judic. Jul. Clar. l. 5. sent. §. ult. quest. 62. n. 4. & ibi in addit. Joh. Bajard. n. 16. & seqq. Ventur. de Valent. dict. cap. 6. n. 12. Andr. Gail. lib. 1. observ. 151. n. 1. Modest. Pistor. part. 1. quest. 11. n. 1. & seqq. Felin. in cap. accedens. 23. X. de accusat. n. 3. † Sed Reus de crimine convictus tum demum in expensas condemnandus est, quando nullâ sanguinis poenâ, hoc est ultimo supplicio, vel poenâ corporis afflictivâ afficitur, ut multis argumentis probavi in practica mea criminali part. 3. quest. 138. n. 7. & seqq. Veluti etiam docent Matth. Coler. part. 1. decis. 214. num. 4. Matth. Wesenb. in pr. inst. de publ. judic. n. 11. Jul. Clar. dict. quest. 62. n. 10.

Ita Domini ad consultationem D. Andrea Tallingers zu Eisleben/ Mens. Decembr. Anno 1631. (Verba sentent. Daseru aber Gefangener nicht peinlichen/ sondern allein mit laudes. Berweisung in Straffe genommen würde/ so wäre er auch auff solchen Fall zugleich die auff diese ganze Sache gewendete Unkosten auff Richterliche Ermäßigung zu erstatten schuldig/ W. R. W.)

DEFINIT. XXV.

Quando lis una plura habet capita, expensæ pro uno capite compensari, pro alio adjudicari possunt.

Tenetur ergò victus victori ad expensas, Defn. preced. At quid, si actor in libello plura capitula separata & distincta proposuerit, quorum unum probaverit, reliqua non, & sic in uno victor existit, non item in aliis? † Pro rata victoriæ actor in expensis obtinebit, ut rectè sentiunt Nicol. Boër. decis. 74. Anton. Fab. in Codic. tit. 18. defn. 27. † Iniquum enim esset, Reum condemnari in omnes 3 indifferentes expensas, cum in plerisque capitulis libelli justam litigandi causam habuerit, nec victus sit, l. qui solidum. 78. §. 1. ubi. Bartol. ff. de legat. 2. † Nec tamen ab omnibus expensis est absolvendus, 4 quia in uno saltem capite nullam litigandi causam habuit, l. eum quem temerè. 79. ff. de judic. Anton. Fab. dict. defn. 29. n. 5.

Ita Domini in causa Vincentii Romings zu Wonna/M. Jul. Anno 1622. (Verba sentent. Darneben ist er auch die Expenen, wie viel derselben auff die reservirte Puncta, weil er nunmehr durch seinen Ungehorsam damit fällig worden/ gängeu/iehoch auff vorgehende Liquidation und richterliche Ermäßigung zu erstatten schuldig/ W. R. W.)

DEFINIT. XXVI.

Compensari debent expensæ, si victus justam litigandæ causam habuerit.

Non semper tamen victus victori tenetur ad expensas: Quid enim, si victus justam litigandæ causam habuerit? Omnino ab expensis erit excusandus, l. qui solidum. §. etiam Respublica. 2. vers. nec aliter servatur. ff. de legat. 2. l. eum quem temerè. 79. ff. de judic. † Etiam in foro Saxonico propter sanctionem manifestam Illustrissimi Electoris, in Ordina. process. jud. tit. 36. §. So wollen wir. vers. seines Vornehmens nicht erhebliche Ursachen gehabt. Hartm. Pistor part. 1. q. 11. n. 1. Andr. Gail. l. 1. observ. 151. n. 23. † Non enim ratione victoriæ debentur expensæ litis victori, sed ob temeritatem victi, ex regula juris, de qua in l. 79. ff. de judic. † At nulla existit temeritas aut culpa ejus, qui justam litigandæ causam habuit, Anton. Fab. in Codic. l. 7. tit. 18. defn. 4. num. 3. † Nisi forsitan expensæ fuerint promissæ & sic debentur ex contractu atque conventionione, Hartm. Pistor. dict. q. 11. num. 2. & seqq. Jason. in l. properandum. 13. §. siue autem alterutra. 6. num. 3. C. de jud. Lanfranc.

franc. de Orian. *ad cap. quoniam. ii. ext. de probat.*
 † Planè licet victus iustum litigandi causam habuerit, si tamen ratione contumaciae, forsan in tota causa vel uno saltem termino, ut contumax succubuerit, in expensas condemnari debet, Jason. *diēt. loc. n. 7. Specul. l. 2. part. 3. tit. de expensis. §. si ante litis contestationem n. 5.*

Ita Domini in causa Gabriel Hillesohns contra Hansen Rudolphsen ventilata in Praetorio Lipsiensi, M. Majo, An. 1623. (Verba sentent. Daß Beklagter Klägern die geforderten 628. St. benebenst den Landüblichen Zinsen à tempore moræ abzutragen und zu zahlen verpflichtet/ die aufgewendete Unkosten aber werden aus beweglichen Ursachen gegen einander compensiret und aufgehoben/ B. R. W.)

Item in causa Tobia & Georgii der Kühnen contra Caspar. Müllern/ M. Nov. An. 1615.

Et in causa Thomæ Michaelis contra Jacobum Spaltreyfen/ M. Jun. An. 1631.

DEFINIT. XXVII.

Ex juramento suppletorio condemnatus non solvit expensas victori.

Cum non ratione victoriae debeantur expensae litis victori, sed ob temeritatem victi, Definit. *preced. num. 3.* tutò inferre licet, à restitutione expensarum meritò excusari condemnatum, qui causam etiam quacunque temeritatem purgare valet, Anton. Fab. *in Codic. l. 7. tit. 18. defn. 4.* † Quid enim, si victus unum duntaxat bonum testem pro sua parte produxerit? † Victoriā sanè litis vel saltem mediante juramento suppletorio sperare potuisset, ut propterea expensarum restitutione gravandus haud sit, Bald. *in l. admonendi. 31. ff. de jurejur. n. 22.*
 † Perinde, ac si communem *Dd.* opinionem, Jacob. Menoch. *l. 2. præsumpt. 71. num. 3.* † Vel etiam duorum clarissimorum *Dd.* aut saltem unius consilium pro se habuerit, Fulv. Pacian. *l. 2. de probat. c. 41. n. 256.* Andr. Gail. *l. 1. observ. 152. n. 6.* Jason. *in l. properandum. 13. §. si ve autem alterutra. 6. num. 8. C. de jud. quem propterea in expensas haud condemnandum, ajunt, quod justitia causae sibi persuaderi passus fuerit. † Veluti etiam si personae honestae & fide dignae pro aliquo testari promississent, nec tamen id fecissent, juxta Joh. Crot. *de testib. part. 3. n. 156.* Omnium maximè verò temeritatis suspicionem effugit, † qui condemnatus est saltem ex juramento actoris suppletorio, Jason. *diēt. loc. n. 10.* Jacob. Menoch. *de arbitr. jud. quest. l. 2. cent. 2. Jas. d. l. num. 8. & seq.* Anton. Tellaure. *decis. 236. num. 1. & seq.* Nimirum, quod actor duntaxat semiplenè probaverit, ubi victus facilimè credere potuisset, actorem haud juraturum esse, † cum plerique metu divini numinis usque ad superstitionem sint timidi ad jurandum, ut loquitur Ulpian. *in l. qua sub condicione. 8. ff. de condit. instit. l. cum quidam 21. vers. neque enim C. de fide instrum.**

Ita Domini in causa Hansen Hoffmanns contra Moritz Gelsen zu Leipzig/ M. August. An. 1632. (Verba sent. Würde Hans Hoffmann des ersten Zeugniß bey 7. und des andern Zeugniß bey 11. Articul gehane Aussage mit seinem Eide bestärcken/ und also in supplementum schweren / inmassen er zu thun schuldig / so erscheinet aus dem geführten Zeugniß so viel/ daß er dasjenige / so er sich zu beweisen ange-masset/ zur Nothdurfft erwiesen und benbracht; derowegen ihme das streitige Haus um die gesagte Kauff-Summa der 2500 St. gerichtlichen billich adjudiciret und zugeschlagen wird/ die aber von beyden Theilen aufgewendete Unkosten werden gegen einander compensiret und aufgehoben/ B. R. W.)

DEFINIT. XXIII.

Victus ab expensis excusatur, quando pro se habuit instrumentum obligatorium, vel ob honorem servandum litigavit.

Non videtur etiam temerarius litigator, qui pro parte saltem obtinuit, Modest. Pistor. *con-*

fil. 29. quest. 3. n. ult. Nicol. Boër. *decis. 74. n. 1. & ult.*

Jac. Menoch. *de arbitr. jud. quest. cent. 2. cas. 177. n. 5.*

† Vel in prima instantia, succubuit autem in appellatione vel leutatione, Andr. Gail. *l. 1. observ. 152. n. 5.* Joach. Mynsing. *cent. 2. observ. 89.* † Aut si probatio ejus fuerit elisa per reprobationem contrariam, Jason. *in l. properandum. 13. §. si ve autem alterutra. 6. n. 8. Codic. de judic.* Jacob. Menoch. *diēt. cas. 177. n. 19.* † Vel si jussu superioris litem susceperit, 4

Jacob. Menoch. *diēt. loc. n. 16.* Cavale. *part. 1. decis. 14. n. 1. & seqq.* † Aut, si habuerit testes, qui extra judicium jactabant, se scire veritatem, at producti in

judicio recedunt, vel contrarium deponunt, vel judicio pendente moriuntur, Jac. Menoch. *diēt. loc. n. 11.* Jas. *in diēt. l. 13. §. 6. num. 8.* † Neutro itaque 6

casu tenebitur victus in expensas, quia condemnatio solius temeritatis poena est, non praemium victoriae, ut notant *Dd.* *in l. 29. ff. de judic.* Anton. Fab. *in Codic. l. 7. tit. 18. defn. 4. n. 3.* † Similiter & victus 7

excusabitur ab expensis, si litigaverit ob honorem servandum, Domin. Arum. *part. 2. decis. 9. n. 19.* Jacob. Menoch. *diēt. cas. 177. num. 14.* † Vel si habuerit pro se instrumentum obligatorium, contra quod fuerit ostensa solutio vel acceptilatio, Rebuff. *in tract. de expens. damn. & interess. art. 1.* Gloss. *un. n. 36.*

† scilicet, quia & conservatio honoris, & instrumentum obligatorium temeritatem purgat.

Ita Domini in causa heredum Joachimi à Schmiedberg contra Clausens von Schmiedberg Land-Erben an George von Winterfelden/ M. Majo, An. 1633.

Et in causa Hieronymi Kirchners contra Heinrich Edwen zu Leipzig/ M. Majo, An. 1634.

DEFINIT. XXIX.

Veneratione Consanguinitatis & affinitatis, vel ratione honestatis persona, expensarum condemnatio plerumq; victo remittitur.

Quando inter fratres vel consanguineos proximiores lis tractatur, non est locus regulae, quae vult victum victori in expensas litis condemnari, *l. properandum. 13. §. si ve autem alterutra. 6. C. de judic.* † Sicuti & inter affines lite mota, haec regula 2

cessat, ne scilicet ex condemnatione expensarum, odia exacerbentur inter eos, qui sanguine vel affinitate sunt juncti, Anton. Fab. *in Codic. l. 7. tit. 18. defn. 63. n. 2.* † Planè, nec victum in expensas condemnandum dixerim, quando est persona valde honesta, magnae & spectatae fidei & vitae, non solum, quod reverentia aliqua huic debeatur, sed etiam, † quia hoc casu cessat praesumptio temeritatis, quae 4

condemnatione expensarum coërceri debet, *Supr. Defn. 26. n. 3.* Jas. *in repet. l. admonendi. 31. ff. de jurejur. n. 182.* Matth. Berlich. *part. 1. cont. 73. n. 23.* Joh. Crot. *de test. part. 3. n. 152.* † Sed haec ita, nisi manifesta calumnia dolusque malus ejus, qui succumbit, arguatur, nam tum nec conditio personae, nec conjunctio affinitatis aut consanguinitatis, quinquam à condemnatione expensarum liberabit, Anton. Fab. *diēt. defn. 63. n. 4.* † scilicet, ne dolus aut calumnia 6

maneant impunita, *l. 1. ff. si mulier ventr. nom. l. Procurator. 11. §. 1. ff. de dol. mal. except.*

Ita Domini in causa Daniel Wielers Kinder contra Nicolaus Richten/ M. Febr. An. 1628.

Et in causa Georgii Stribels contra Daniel Clausen zu Dresden/ M. Octobr. An. 1635.

DEFINIT. XXX.

Victus ab expensis liber est, si de calumnia juraverit.

Non facile dubitaverit quis, actorem vel Reum deferentem juramentum parti adversae eo ipso, quo de calumnia jurare tenetur, suspicionem te-

meritatis purgare, quippe quod juramentum calumnie ad compescendam temeritatem contentiosorum hominum in lites facile proruentium, fuerit adinventum, *l. 1. ubi Dion. Gothofr. C. de jurejur. propt. calumn. & ibi Joh. Sichard. num. 9.* Vent. de Valent. *in partben. litig. l. 2. c. 6. n. 16.* † Quantumvis igitur pars adversa, præstito juramento sibi delato, in causa vincat, haud tamen deferens victus in expensas condemnari poterit, scilicet, † quia sola temeritas, non etiam victoria litis condemnationem expensarum importat, *Supr. defin. 26. num. 3.* Ant. Fab. *in Codic. l. 7. tit. 18. defin. 4. n. 3.*

Ita Domini in causa der Gemeine zu Wüllesitz contra die Gemeine zu Adselitz an Wolff Heinrichen von Schleinitz/ Mense Nov. Anno 1603. (Verba sentent. Diweil beyde Parthenen die im jüngst-gesprochenen Urtheil ihnen zuerkannte Eyde würcklichen geleistet und geschworen/ so werden nunmehr Beklagte von angestellter Klage billich entbunden/ die auffgewendete Unkosten aber aus bewegenden Ursachen gegen einander verglichen und aufgehoben/ B. N. W.)

Et in causa Georgii Sandritters contra Martin Schönnen zu Leipzig/ M. Decembr. Ann. 1633. (Verba sent. Diweil beyde Parthenen/die in unserm jüngst-gesprochenen Urtheil ihnen zuerkannte Eyde würcklichen geleistet und geschworen/so wird nunmehr Beklagter von angestellter Klage billig entbunden/ die Gerichtskosten aber werden aus beweglichen Ursachen gegen einander compensiret und aufgehoben/ B. N. W.)

DEFINIT. XXXI.

Condemnatus ex juramento litis decisorio nullas debet expensas.

Expensarum condemnationi, quæ temerè litigantibus poenæ nomine infligenda est, haud fit obnoxius, qui jusjurandum inficianti detulit, aut deferenti superstitiosâ fortasse religionis veneratione retulit, si jurante adversario vincatur, Bald. & *Dd. in Aurb. Generaliter. C. de Episc. & Cleric.* Anton. Fab. *in Codic. l. 4. tit. 1. defin. 1. n. 6.* † Quod quidem minus dubium habet in actore si Reus juraverit, præstito nimirum prius à deferente juramento calumniæ, quo ipso temeritas actoris satis purgata est, ut meritò quoque poena temeritatis, quæ est condemnatio expensarum, cessare debeat, juxta tradita *Defin. preced.* † At, nec reus in expensas condemnatus erit, si actor juramentum relatum præstiterit, nempe quod victor, etiamnum pejeret, † jus tamen sibi dicere credatur, *l. 5. in pr. ff. quar. rer. act. non dat. ex quo testimonium ejus de adversarii temeritate non parùm redditur suspectum,* † cum omnibus in re propria dicendi testimonii facultatem jura submoverint, *l. omnibus. 10. junct. l. etiam 3. C. de testib.* † Sufficere ergò debet actori, quod probandi necessitate fuerit exoneratus, ob idque vicerit, *arg. l. eum qui 30. ff. de jurejur.* Anton. Fab. *dict. defin. n. 10.*

Ita Domini in causa Catharinen Margarethen/Christtan Reifigers Ehemelbs contra Paul Langen zu Frenberg/ Mense Mart. Anno 1632. (Verba sentent. Diweil Klägers Principalin nunmehr den referirten Eyde würcklichen geleistet; so ist Beklagte alle und jede libellirte Gerädteücker Klägern zu erstatten schuldig/die von beyden Theilen auffgewendete Unkosten aber werden aus bewegenden Ursachen gegen einander billich compensiret und aufgehoben/ B. N. W.)

DEFINIT. XXXII.

Moderanda quoque sunt expensa immodica & superflua, quantumvis debitor nuda Creditoris assertione super iisdem stare promiserit.

Sæpius accidit, ut debitor in casum haud factæ solutionis, non modo ad interesse, sed etiam ad omnes expensas judiciales & extrajudiciales se obliget, ac quidem nullâ Creditoris assertione super expensis liquidatis stare promittat; Ex quo postea controversatur, an moderationi sive taxationi judi-

cis super expensis locus relinquatur? † Negari sanè nequit, moderationem expensarum in favorem victi inductam esse, ne is plus æquo gravetur, Andr. Gail. *1. obs. 151. n. 11.* † At cum favori pro se introducto quilibet renunciare queat, *l. si judex 41. vers. quia unicuiq; ff. de minor. l. pactum. 46. sub fin. ff. de pact. l. 29. C. eod. tit.* Cur non valebit pactum inter litigatores, ut stetur dicto partis, super expensis in lite factis? † Quod & placet Dan. Moll. *hic num. 6.* Joach. Beust. *in l. 17. ff. de jurejur. n. 3. & seq.* Petr. Heig. *part. 2. qu. 3. n. 18.* Sed concesserim hoc in sumptibus probabiliter impensis. † Cæteroquin, si victor immensas & superfluas expensas liquidaverit, non minus eas atque interesse (de quo dicam *infr. part. 2. Const. Elect. 30. Defin. 15.*) ad arbitrium boni viri seu judicis Ordinarii reducendas existimaverim, cum Ant. Hering. *de fidejuss. c. 26. num. 75. & seqq.* Heig. *dict. loc.* Joh. Thoming. *decis. 37.* Joh. Schneidew. *ad inst. de success. lib. n. 10.* † Quia in omni promissione modicum & superfluum excluditur, *l. sciendum tamen est 19. §. illud sciendum est. 4. ff. de adil. edict. l. 30. de oper. libert. l. 3. C. de dot. promiss.* Joach. Beust. *dict. loc. n. 10.* † Et quis non animadvertit, pactum litigatorum de stando partis dicto super expensis, non tam moderationem superfluum sumptuum, quàm moram taxationis excludere, quod certè ita omninò explicandum est, † ne materia detur delinquendi & victum nimis gravandi, contra *l. illud convenire. 5. ff. de pact. dot. l. si unus. 27. §. illud 3. §. pacta qua turpem. 4. ff. de pact.* † Planè, si victus promiserit stare assertione victoris juratâ super expensis, quin promissio hæc subsistat, adeoque taxationem judicis excludat, non multum ambigerem, propter *l. jusjurandum. 17. ff. de jurejur.* & pluribus id probat Matth. Berlich. *part. 1. concl. 78. n. 77. & seqq.*

Ita Domini in causa Hansen Mauchen contra Christian Hoffmannen ventilatâ in Prætorio Lips. M. April. An. 1623. (Verba sent. Daß die von Klägern ohne Eyde angegebene Unkosten/ seines Fürwendens ungeachtet/auff 293. Fl. 3. Gr. 5. Pf. gemäßiget werden/welche Beklagter Klägern zu erstatten pflichtig/ in Mangelung gültlicher Entrichtung/wird Klägern darzu gebührlichen billich verholffen/ B. N. W.)

DEFINIT. XXXIII.

Pauperi litiganti à parte adversa non nisi certis in casibus sumptus litis subministrari debent.

Pupillo petenti expensas litis à tutoribus, contra quos agebat, rescripserunt Impp. Non habet rationem postulatio tua volentis in sumptum litis ab his tibi pecuniam subministrari, referente Ulpiano *Jcto in l. Imperatores. 17. ff. de tutel. & rat. dist. 17.* † Ex quo regulam faciunt Bartol. & Bald. *ibidem,* quod nemo teneatur adversario suo contra se ipsum suppeditare sumptus litis. † Quæ & placet *Dd.* communiter, Felin. *in c. si qui testium. 8. extr. de testib.* Nic. Boër. *decis. 103.* Hart. Pift. *part. 1. qu. 20. n. 2.* Didac. Covarr. *in pract. quest. c. 6. n. 5.* † Sunt nihilo minus casus, in quibus pauperi litiganti à parte adversa sumptus litis subministrantur, quos & innuit Illustrissimus Saxo in Ord. process. jud. *tit. 1. §.* Ob wir auch wohl. *vers.* Und daß entweder das Armut in gewissen Fällen von seinem Gegenpart mit nothwendigem Verlag des Processus versehen werden soll/ &c. † Nempe, si actor pauper litiget super bonis, quæ præten dit esse communia, vel ad se pertinere, & habet aliquam pro jure suo præsumptionem, per text. *in l. si instituta. 27. §. de in officio so. 2. ff. de inoff. testam. & in l. 2. C. de Carbon. edict.* Specoul. *in tit. de inquisit. §. ult. vers. porro.* Felin. *in*

in dict. c. si qui testium. §. extr. de testib. Guid. Papa. qu. 561. Alciat. in tract. presumpt. regul. 3. pres. 9. n. 9. Hart. Pist. dict. quest. 20. n. 4. Joh. Baptist. Asin. in praxi jud. §. 32. Ampliat. 29. Joach. Mynsing. cent. 6. obs. 21. Matth. Col. part. 2. decis. 276. n. 1. † Aut si discipletur de alimentis. † Nam & hoc casu pauperi agenti tenetur Reus conventus prestare tam expensas, quam alimenta, Joseph Ludov. decis. 46. Hartm. Pistor. dict. qu. 20. n. 5. Asin. dict. §. 32. Ampl. 23. & seqq.

Ita Domini in causa Josephi Mollners contra Adam Presdjern zu Weida / M. Jul. An. 1632. (Verba sent. Dass Kläger von Beklagten / gestallten Sachen nach / den Verlag der Recht fertigung zu fodern nicht befugt / ic.)

DEFINIT. XXXIV.

Sed iudex pauperibus litigantibus expensas litis ex fisco publico subministrat.

AT, inquires, fiet hac ratione, ut pauperes justam quantumvis foventes causam, indefensi relinquuntur, aut ex inopia ab actione desistere cogantur? Non certe, sed alio iis prospectum est remedio. † Nempè, iudex sumptus litis inopibus subministrare tenetur, Gloss. in l. 1. §. ait. in verb. non habebunt ff. de postul. Hartm. Pist. part. 1. qu. 20. n. 6. Matrla. Col. de process. execut. part. 1. c. 2. numer. 120. Martia. Col. de alim. lib. 1. c. 14. num. 25. cum seq. † Idemque placuit Saxoni Illustrissimo in Ord. process. judic. tit. 1. §. Ob wir auch wohl. vers. Oder aufer denselben von den Gerichten mit nothwendigem Verlag des Processus versehen werden soll / ic. † Sed hoc non aliter, quam si prævia cognitione, justam litigandi causam subesse iudex deprehenderit, dict. tit. 1. §. Dieweil sich aber. vers. Ob und wie weit der Kläger. † Quin nec hoc casu sumptus sunt erogandi, priusquam juramentum paupertatis fuerit præstitum, dict. tit. 1. §. Würde sich nun. in fin. de quo dixi Supr. Const. 23. Defin. 14.

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. Es werden ihm aber wegen præcendirter Unvermögenheit / wofern er dergleichen fundiret / daß er vermuthlichen wider Beklagten, etwas erhalten möchte / noch abgelegtem juramento paupertatis, die nothwendigen sumptus litis zu dieser Rechtfertigung von der Obrigkeit / Gerichts wegen / billich gerechet / B. N. W.)

DEFINIT. XXXV.

Possessor ad restitutionem rei litigiosa condemnatus, non tenetur ad expensas, nisi dolo possedisse probetur.

Non tenetur ad restitutionem expensarum victus, si justam litigandi causam habuerit, l. qui solidum. 78. §. etiam Respublica. 2. vers. nec aliter servatur. ff. de legat. 2. l. eum quem temerè. 79. ff. de jud. † quia nulla ejus existit temeritas aut culpa, qui causam habet litigandi probabilem & sufficientem, Anton. Fab. in Codic. lib. 7. tit. 18. defm. 4. num. 3. † Ergò nec restitutione expensarum gravandus est possessor Rei vindicatione conventus, & ad restitutionem possessionis condemnatus. † Hunc enim vel saltem ratione possessionis, quæ probandi onus in actorem transfert, justam litigandi causam habere, ecquis negare auit? Secus tamen res se habet, si dolosè possedisse & actori temerariè contradixisse probetur, qui certè propter dolum à præstatione expensarum immunis non erit, † quia temeritatis & contumaciæ poena est restitutio expensarum, l. 79. in pr. ff. de jud. l. ult. C. quando provoc. non est necess. l. 4. C. de fruct. & lit. expens. Supr. Defm. 24.

Ita Domini in causa an Albrechten von der Schulenburg / Mens. Jan. Anno 1636. (Verba sententiæ: Dieweil aber dennoch euer Unterschener das dominium solches Pferdes erwiesen und bebracht / ic. So ist ihm dasselbe der Besizer auszuantworten schuldig / die verursachten Unkosten aber / weil der Possessor das Pferd mit gutem Glauben an sich bracht / mag er ihm zu erstatten nicht angehalten werden / B. N. W.)

Ita causa Andreas Heffschels contra Georgium Welden zu Weissenfels / Mens. Majo, Anno 1636.

DEFINIT. XXXVI.

Non tenetur refundere expensas in causâ convictus, qui jam admissus est ad beneficium Restitutionis in integrum.

Nunquam condemnabitur Reus convictus in expensas, qui jam admissus est ad beneficium restitutionis in integrum, quippe quod nemini conceditur, nisi qui justam læsionis causam docere potest, Lancellot. de attent. part. 2. r. 14. num. 2. & seqq. Vinc. Honded. vol. 1. decis. 28. num. 42. † justam verò causam si Reus probavit, ecquis eum temerarii litigii arguere vellet? † At soli temerarii & contumaces litigatores restitutione expensarum gravantur, l. 79. in pr. ff. de jud. l. 4. C. de fruct. & lit. expens.

Ita Domini in causa Curatoris Justini Platners contra Matthes Henrichen zu Kempnig / Mens. Januario, Anno 1636.

CONSTITUTIO XXXII.

PARTIS PRIMÆ.

Von der Hülff auff erklagte und gestandene richtige Schuld.

Ann auff vorgehenden Process und Urtheil / oder gestandene richtige Schuld / dem Schuldener die Zahlung aufferlegt / oder in Verbleibung dessen / die Hülff ernast und angefast worden / darzu ihm dann Sächsische Frist gegeben werden soll / und es thut mittler Zeit der Schuldener seinen Gläubigern keine Bezahlung / so soll der Richter auch nach beschehener Hülffe / das verholffene Gut in der Gemein / und auff dem Marckt / durch den Fronboten feil bieten / und subhastiren lassen.

De Executione pro debito, sive ex confessione Rei, sive ex re judicatâ liquido tribuenda.

Debitor vel condemnatus per sententiam, vel confessus, si cum comminatione executionis solvere jussus, intra terminum sex septimanarum & trium dierum, (hanc enim illationem illi dare volumus) non pareat, facta executione, bona, in quæ immisus est Creditor, publicè per præconem hastæ subjiciantur, & licitante quopiam denuò proscribantur, eique, qui majus pretium obtulerit, tradantur.

Giebt sich dann ein Kauffmann an/ und setzt ein Geld drauff/ so soll dasselbige hinwiederum-
ausgeruffen/ und das verholffene Gut demel/
so am meisten darvor geben will/ gelassen wer-
den.

Findet sich aber nach beschehener Feilbietung
kein Kauffmann/ so soll das verholffene Gut/
nach Verlauffung dreier vierzehnen Tage/durch
die Gerichte/ um baar Geld und auff Tages-
zeit/ beydes dem rechten und gemeinen Kauff
nach/wie des Orts die Güter auff die Zeit gül-
tig/gemindert und geschätzt/ und mit Vermel-
dung solcher Tax ferner zu feilem Kauff/drey
vierzehnen Tage nach einander/ öffentlich ver-
kündiget werden/ und da Ausgangs der Zeit
solch verholffenes Gut nicht verkaufft würde/
alsdann sollen die Gläubiger dasselbige in dem
Werth/wie es taxiret/ iedoch unbeschadet eines
ieden Rechtens und Priorität/ anzunehmen
schuldig seyn/ und ihnen frey stehen/ ob sie es
der Schätzung nach um baar Geld/ oder auff
Tagezeit annehmen wollen.

Würde sich aber der Schuldener/ oder auch
die Gläubiger solches Tax aus erheblichen Ur-
sachen beschweren/ so soll ihnen nachgelassen
werden/ das verholffene Gut anderweit durch
die Landschöppen/ um baar Geld/ und auff Ta-
gezeit/ abermahls würdern zu lassen/ und wie
es durch dieselbe geschätzt/darbey soll es bleiben/
und solches in persönlichen Klagen.

Wann aber auff Klagen/ so dinglich sind/ die Hülffe gesucht würde/ so soll der Richter dem
Gläubiger zu dem erklagten Gut/ in vierzehnen Tagen/ nachdem das Urtheil seine Krafft erreich-
et/ verholffen.

Si verò nullus, facta subhastatione, repe-
riatur emptor, tum post spacium quatuor-
decim dierum ter elapsum, bonis judiciali-
ter, iusto, & tum temporis, eoque loci,
usitato pretio, tam in paratà pecunià, quàm
post tempus solvendo, æstimatis, pretium
illud denuò publicè per præconem, eodema
temporis spacio interposito, ter significetur;
Quod si ne tum quidem reperiat, qui eo
pretio emere velit, Creditores illi, in
solutum accipiant, ita tamen, ut quantum
ad prioritatem jus unicuique suum salvum
maneat, & liberum sit Creditoribus, ut
pretium æstimatum vel intra certum tem-
pus, vel, si malint, in paratà pecunià sol-
vant.

Sin verò Debitores vel Creditores hujus-
modi æstimationi acquiescere ex justis cau-
sis nolint, tum quoque, si ita velint, permit-
timus, ut bona per alios (qui Landschöppen
vulgò dicuntur) denuò æstimentur, pretio,
vel in paratà pecunià vel post tempus sol-
vendo, cui ipsorum æstimationi tandem
stari volumus. Et hæc in actionibus perso-
nalibus.

In realibus verò sententiam, quam Cre-
ditor obtinuit, intra quatuordecim dies, post-
quam rei judicatæ vires illa consecuta est,
executioni mandari jubemus.

DEFINITIONES.

1. *Judex, pro decernendâ executione requisitus, denegans eam, actione in factum, ad interesse conveniri potest.*
2. *Tenetur quoque ad interesse judex, ad cuius persuasionem Creditor in prorogationem executionis consentiens, damnum inde patitur.*
3. *Ex actione reali condemnatus, si rem non restituat intra quatuordecim dies, per executionem res ipsi auferitur, & traditur victori.*
4. *Condemnato verò ex actione personali terminus Saxonicus, (Sächsishe Frist) ad solvendam vel executionem sive immisionem subeundam præsignatur.*
5. *Termini executionis, immisionis & taxationis in præjudicium debitoris haud sunt coarctandi nec contrahendi.*
6. *Nisi debitor in coarctationem terminorum consenserit.*
7. *Quo in casu debitor non nisi pro unico termino expensas executionis, (das Hülffgeld) solvere tenetur.*
8. *Pluribus bonis simul oppignoratis, liberum est Creditori, in qua executionem fieri velit.*
9. *Avertere potest debitor executionem per cessionem bonorum universorum non etiam unius vel alterius saltem rei immobilis.*
10. *Non debet fieri executio in bona debitoris immobilia, quando mobilia adsunt.*
11. *Executio in bona immobilia fieri debet pro ratione & quantitate debiti.*
12. *Audiendus est debitor, si executionem potius in no-*

- mina certa & liquida, quàm bona immobilia fieri velit.*
13. *Non subsistit executio adversus pupillos indefensos, sed restituenda sunt bona, per executionem occupata.*
14. *Non potest fieri executio pro debito pupilli adversus tutores.*
15. *Beneficium competentie, ne scilicet per executionem auferantur alimenta debitori, etiamnum bonæ diæ competit militibus atque Nobilibus, & in ipso executionis actu opponi potest in foro Saxonico.*
16. *In beneficio competentie, ne debitor egeat, potissimum conditio & qualitas persona ejus considerari debet.*
17. *Privilegium deductionis sive competentie indultum quoque censetur liberis & familiae Debitoris.*
18. *Doctaribus quoque competit beneficium competentie, sive in quantum facere possunt.*
19. *Non potest valide renunciari beneficio competentie.*
20. *Non potest fieri executio pro debito mariti in bona uxoris dotalia vel paraphernalia.*
21. *Valida est executio, facta in bonis usufructuarii pro ipsius debito, licet alius in bonis iis habeat proprietatem.*
22. *Res litigiosa sicut non potest alienari, ita nec per executionem distrahi.*
23. *Valeat alienatio iudicii litigiosa, si is, qui alienavit, paratus est iudicium pati, perinde ac si possideret.*
24. *Con-*

24. Contra singularem debitoris successorem, ejusque bona, fieri non potest executio.
25. Executio à Domino feudi in dubio censetur facta in feudum ipsum, non solum in fructus & commo-
ditates feudi.
26. Per executionem, in feudum factam, non prejudi-
catur Agnatis, simulaneè investitis, si non con-
senferint in hypothecam vel executionem.
27. Valet quidem pactum de ingrediendo possessionem
bonorum debitoris propria auctoritate, sed tutius
procedit Creditor, adhibendo judicis Imperium.
28. Reddenda est ratio de fructibus ex fundo, in quem
Creditores immissi fuerunt, perceptis.
29. Non eò minus tenentur Creditores reddere rationes
de fructibus perceptis, quod debitor simplici ed-
rum assertionem stare promiserit.
30. Non tenetur mediante juramento bona mobilia in-
dicare debitor, contra quem fit executio, si posside-
at bona immobilia.
31. Durante executionis processu, debitor ad interusu-
rium Creditoribus obstringitur.
32. Debentur judici expensae post factam executionem,
haud subsecutâ licet taxatione.
33. Non deveniendum est ad subbationem, si Credi-
tor bona certo pretio estimata, in solutum accipiat,
vel ex eorundem Usufuuctu satisfactionem querat.
34. Subbatiari quoque debent res mobiles, si Creditor
eas, à judice taxatas, in solutum acceptare nolit.
35. Post factam subbationem, cum judice contrahit
licitator de bonis debitoris; & qua fit subbati-
ationis causa.
36. Creditor absq; praviâ subbatione bona debito-
ris, judicialiter taxata, accipiens in solutum, tutus
non est, quo minus ea restituere, & debitori, sive re-
liquis Creditoribus de fructibus perceptis rationem
reddere teneatur.
37. Non valet venditio sub batiâ, si taxatio praecesserit
subbationem, vel si non per tres quaterdenas sub-
batiatio facta fuerit.
38. Factâ subbatione quilibet suo nomine licitari
potest, etiam pro tertio, à quo mandatum licitandi
habet, inscâs licet judice ac Creditoribus.
39. Licitatori, majus pretium offerenti, bona subbati-
ata sunt adjudicanda, nisi in secundâ, tertiâ, vel
quartâ subbatione, durantibus adhuc tribus
quaterdenis, ab alio, plus licitante, is superetur.
40. Ultrimâ quoque die, durante adhuc subbatiationis
tempore, licitator, majus offerens pretium, admi-
titur.
41. In licitatione, praesens pecunia praefertur pretio, di-
stinctis terminis exsolvendo, nisi hoc, inter usurio
deducto, illam in quantitate superet.
42. Primus licitator offerendo augmentum pretii, à
sequentibus licitatoribus oblato, tempore subbati-
ationis nondum effluxo, in emtione reliquis praefertur.
43. Liberum est debitori & Creditoribus bona subbati-
ata minus pretium offerenti vendere, alteri ex
subbatione, jure perfectè nondum quaesito.
44. Factâ licet subbatione, & licitatione subsecutâ,
liberum tamen est debitori, oblato Creditoribus de-
bito, res subbatiatas redimere, & ad se recipere.
45. Tempore subbatiationis effluxo, non potest ulterius
penitere licitator, nec licitationem revocare.
46. Adjudicatio rei subbatiata judicialis plenissimum
tribuit dominium, & unâ periculum in licitatore, vacuâ licet nondum existente possessione.
47. Terminò subbatiationis elapso, periculum rei sub-
batiata pertinet ad licitatore, adjudicatione li-
cet nondum subsecutâ.
48. Nisi debitor morâ suâ fecerit, quo minus licitato-
ri bona subbatiata fuerint adjudicata.
49. Deterioratio fundi subbatiari pertinet quandoq;
ad licitatore, etiamsi tempus subbatiationis non-
dum sit effluxum.
50. Licitator, fundum subbatiatum possidens, à pre-
statione tributorum & collectarum se liberare ne-
quit ex eo, quod fundus sibi nondum sit judicialiter
adjudicatus.
51. Factâ subbatiatione, Creditor ad licitationem
admittendus est, sive reperiat alius licitator sive
non.
52. Jus Reluitionis, quod competit debitori adversus
Creditorum licitantem, praescribitur anno civili in
foro Saxonico.
53. Non efficit Creditor, bona sibi adjudicata intra an-
num alienando, quò minus ea petitor à tertio pos-
sessore redimere queat.
54. Currere incipit annus reluitionis à tempore facta
realis adjudicationis, non etiam à terminò adju-
dicationis praefixo, sicuti nec ab exmissione debito-
ris.
55. Sufficit, debitorem intra anni spaciū se ad relu-
itionem verè & actualiter offerre, licet non statim
pretium & expensas judiciales exsolvat.
56. Debitori, fundum adjudicatum redimenti, non te-
netur Creditor ad rationum redditionem, aut re-
stitutionem fructuum.
57. Debitor, bona Creditori adjudicata redimens, non
tenetur prestare Domino Laudemium.
58. Non competit debitori jus reluitionis adversus
extraneum, cui post licitationem, sive ab extraneo,
sive à Creditore factam, bona subbatiata adju-
dicata fuere.
59. Non potest exercere debitor jus reluitionis adver-
sus Creditorum, si vel praviâ judicis taxatione bo-
na subbatiata fuerint, vel Creditor primum lici-
tatore superaverit.
60. Non obtinet jus reluitionis in bonis, absq; praviâ sub-
batiatione à debitore Creditori in solutum datis.
61. Bonis licet judicialiter taxatis & subbatiatis, Cre-
ditor tamen, haud reperto emptore, ea in solutum
accipere cogendus non est.
62. Nisi Creditor bona per Scabinos provinciales,
(durch die Landshöppen) aliter taxari fecerit.
63. Sive per Scabinos provinciales, sive per alios fiat
taxatio, jurata esse debet.
64. Non tantummodò solutionis, sed & quavis al-
lia exceptio, in contingenti probabilis, in actu exe-
cutionis, ante factam adjudicationem, valide op-
ponitur.
65. Contra executionem, jam intentatam, firmiter et-
iam opponitur Exceptio non numerata pecunie; &
quid si huic fuerit renantiatum.
66. Exceptio non numerata pecunia, post biennium op-
posita, haud impedit paratam executionem, sed in
reconventionem rejicienda est, si debitor nil sibi
numeratum probare velit.
67. Impedit tamen paratam executionem exceptio non
numerata pecunia, etiam post biennium opposita, si
in continenti est probabilis.
68. In aliis contractibus, extra casum mutui & do-
tis, exceptio non numerata pecunie haud transfert
onus probandi in Creditorum.
69. Inter mercatores locum non habet exceptio pecu-
nia non numerata ad impediendam paratam exe-
cutionem.
70. Nec admittenda est inter mercatores actio ex cau-
sâ non numerata pecunia, ad repetendam Chiro-
graphum ante factam solutionem.

DEFINIT. I.

Judex, pro decernenda, executione requisitus, denegans eam, actione in factum ad interesse conveniri potest.

- 1 Frustra fertur sententia, si non executioni mandetur, & similis est Campanæ absque pistillo, Dan. Moll. *hic n. 2.* Andr. Gail. *l. 1. observ. 113. in pr.*
- 2 Matth. Col. *de proc. exec. in praf. n. 4.* † Nec parum autoritatis Magistratui per id detrahatur, Jac. Thoming. *vol. 1. conf. 27. n. 6.* † Videant ergo judices, ne ipsimet injuriam & contemptum sibi contrahant, requisiti executionem denegantes; Ad quam jure
- 3 obligantur, sive per executoriales à superiore, † sive per literas mutui compassus (vulgò Compass-Briefe) à pari & æquali demandanda sit executio, Andr. Gail. *dict. obs. 113. n. 16.* Matth. Col. *de process. exec. part. 3. c. 7. n. 31.* † Omnium maximè verò judex à superiore jussus exequi, id facere tenetur, si pœnam incurrere nolit, de quo tractatur in Ord. proc. judic. Elect. Saxon. *tit. 39. in pr.* quàm latè explicat Matth. Berl. *p. 1. concl. 79. n. 12. & seqq.* † Qualiscunque autem judex fuerit, ad decernendam executionem requisitus, si eam denegat, metuere semper habet, ne damno per moram Creditori dato, actione in factum ad interesse conveniatur, Bart. *in l. à divo Pio 15. §. sententiam. 1. ff. de re judicat. n. 5. vers. tenebitur etiam parti, & ibid.* Jason. *n. 19.*

Ita Domini in causa Matthei Spenglers zu Noehlig / M. August. Anno 1632. (Verb. sent. Ihr getrauet euch denn beyzubringen und zu erweisen/ daß ihr durch des Raths Nachlässigkeit und ungebührliche Verweigerung / euch die Hülffe so bald auff euer Ansuchen wiederfahren zu lassen/ um euer Schuldforderung gebracht worden / ic. Auff solchen Fall wäret ihr bemeldten Rath gebührlichen zu beklagen wohl befugt. Und wann derselbe nachmahls mit seiner rechtlichen Nothdurfft darauff gehöret/ und dawider nichts beständiges einzuwenden hätte/ so wäret er euch den zugesügten Schaden und Interesse zu erstatten schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. II.

Tenetur quoque ad interesse judex, ad cujus persuasionem Creditor in prorogationem executionis consentiens damnum inde patitur.

- 1 Nec aliud dicendum putaverim, si judex non quidem denegat executionem, eam tamen in aliud tempus differri & prorogari faciat, persuadens
- 2 Creditori, solvendo adhuc esse debitorem, † ejusque bona ad exsolvendum æs alienum sufficere, cum tamen res aliter se habeat, nec postea in concursu Creditorum ei satisfieri queat. Quantumvis enim non dolosè quicquam dixerit judex, ex falsà tamen persuasionis culpa ejus argui potest, quæ non minus ad
- 3 restitutionem damni ipsum obligat, † quippe quod ipsemet dedisse censetur, arg. *l. qui occidit. 30. §. in hac quoque actione. 3. ff. ad Leg. Aquil. l. prator. ait. 4. in fin. ff. Vi bon. raptor.* † Quin & regulariter judex de negligentia (ne dicam de culpa) quæ absorbet jus partis, ad totum interesse tenetur, *l. si quando. 19. sub fin. C. de testib.* Par. de Puteo, *in tract. Syndic. verb. negligentia, vers. contra magistratum. num. 5.*

Ita Domini in causa Mauriti Pfeiffers zu Letzig / Menf. Mart. Anno 1593. (Verba sent. Hat der Rath zu Ransstatt auff euer Ansuchen die Hülffe wider ihren Stadt-Schreiber/ so euch mit 50. Fl. verhaftet gewesen / wegen seiner Leibes-Schwachheit einzustellen gebeten / mit Vermeldung/ es sey bey ihm allewege so viel verhanden/ daß ihr eurer angegebene Schuldforderung vollständig vergnügt werden könntet/ deme ihr getrauet/ und die Hülffe damahls eingestellt / hernach aber ist bemeldter Stadt-Schreiber mit Tode abgangen; und es hat sich befunden/ daß seine Verlassenschaft zu Bezahlung eurer und anderer Gläubiger Forderung nicht zureicht / ic. So habt ihr bemeldten Rath derowegen zu beklagen wohl befugt/ und es ist derselbe euch vorerwehnte 50. Fl. insamt den

vorgeschriebenen Zinsen/ oder an statt derselben die gebührende Interesse und Unkosten/ so viel ihr derer/ wie recht / liquidiren werdet/ zu erstatten schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. III.

Ex actione reali condemnatus, si rem non restituat, intra quatuordecim dies, per executionem, res ipsi auferatur & traditur victori.

1 **N**unquam executio facienda, quin non prius terminus præfigatur, intra quem Reus judicatus vel jussui judicis parens, executionis ignominiam avertere queat. † Etsi enim de jure Civili in actionibus realibus Reus, si executionem effugere velit, statim & in continenti rem petitam restituere teneatur, §. *Etsi in rem. 2. Inst. de offic. judic. ubi* Matth. Wesenb. *num. 16.* Matth. Coler. *de process. execut. p. 3. c. 6. n. 14.* † Attamen jus Saxonicum condemnato ex actione reali, ad partitionem & restitutionem quatuordecim dies, à tempore præcepti executivi concedit, Landr. *l. 2. art. 5.* Joh. Schneidew. *ad §. quadrupli. 25. Inst. de act. n. 62.* † Quod & probatum ab Illustrissimo Saxone. *b. Const. 32. §. ult. & Ord. process. judic. tit. 39. §. Nemlich wann ein Urtheil.* Intra quem terminum si condemnatus non pareat, sit executio in rem petitam, † non ut actor in possessionem immittatur, (prout fieri solet in actionibus personalibus Defin. seq.) † sed ut Reo possessori res quasi manu militari auferatur & tradatur victori, *l. qui restituere 68. ff. de R. V. l. 1. C. de exec. rei judic. dict. tit. 36.* Ord. process. judic. §. *Nemlich wann ein Urtheil. in fin. verb. Das Gut oder Ding/darein er vertheilt/von dem Beklagten genommen/und Klägern zugestellet werden.* Matth. Coler. *de process. execut. p. 3. c. 9. n. 18.*

Ita Domini in causa Marahai Gladens contra Gottfried Schaffern zu Weiba / M. Jul. Anno 1632. (Verba sentent. Daß Beklagter dem gegebenen Decret zu Folge Klägern das streitige Pferd binnen vierzehn Tagen auszuantworten schuldig/ in Verbleibung dessen wird solches von ihme Gerichtlichen genommen/ und Klägern zugestellet/ B. R. W.)

DEFINIT. IV.

Condemnato verò ex actione personali terminus Saxonicus, (Sächsische Frist) ad solvendum vel executionem sive immisionem subeundam præfigitur.

1 **A**liud observatur in actionibus personalibus, ubi de jure Civili tempus quadrimestre ad solutionem faciendam debitori indultum est, *l. intra dies. 7. ff. de re judic. l. eos qui condemnati. 2. C. de Usur. rei judic.* Joh. Schneidew. *ad §. quadrupli. 25. Inst. de action. n. 62.* Matth. Col. *de process. execut. p. 3. c. 6. n. 2. & seqq.* † Jus verò Saxonicum terminum hunc ad unam quindenam restringit, Landrecht. *l. 2. art. 5. post princip. & art. 70. vers.* Daß er zum nächsten Ding. Weichb. *art. 26. Zobel. part. 1. differ. 45. n. 1.* † Sed utrumque Practica fori nostri immutavit, saltem de consuetudine, quæ terminum Saxonicum (Sächsische Frist) puta sex septimanas & tres dies debitori concedit, Schneidewin. *dict. loc. Coler. dict. p. 3. c. 7. n. 7.* Zobel. *dict. differ. 45. n. 4. & 7.* † Quam & Saxo Illustrissimus disertè approbavit, *b. Const. 32. in pr. vers.* Darzu ihm dann. Ord. proc. jud. *tit. 39. §. Wann aber das Urtheil.* † Nec refert an ex re judicata vel confessione propria petatur executio, de quo casu propriè loquitur *b. Const. 32. in pr.* † an verò ex instrumento garantigato vel merente paratam executionem ex vi statuti vel pacti. † Cum unus idemque judicati & instrumenti recogniti sit effectus, Matth. Col. *de process. execut. p. 3. c. 9. n. 17. & seqq.* † Utroque nimirum casu

casu terminus executionis in personalibus est Saxonicus, & currere incipit à momento facti præcepti executivi, Gloss. Landr. l. 2. art. 5. sub lit. E. Zobel. *diff. 45. n. 4.* Matth. Berl. *part. 1. concl. 81. n. 19.* intra quem si Reus non solvit, realis sive actualis fit executio in bona debitoris, eo ipso die, quem judex in præcepto executivo eventualiter in casum non factæ solutionis debitori præfigit, *diff. Ord. proc. jud. tit. 30. §. Wann aber das Urtheil. vers. Und darneben alsobald.* Col. *diff. cap. 9. num. 15. & seq.*

Ita Domini in causâ Gabriel Tragens zu Königswalde / M. Jul. An. 1598. (Verba sent. Ist euer Bruder euch 70. St. zu bezahlen schuldig gewesen / und als er euch keine Bezahlung gethan / habt ihr wider ihn die Hülffe gesucht / ic. So wird ihm zur Zahlung / ehe und zuvor die Hülffe wider ihn würcklich ergeheth / eine Sächsishe Frist billich verstatet und præfigiret / er ist aber binnen solcher Zeit obberührte Hauptsumma benebenst den land-üblichen Zinsen / von Zeit an des Verzugs / abzutragen und zu entrichten schuldig / V. R. W.)

DEFINIT. V.

Termini executionis, immissionis & taxationis in præjudicium debitoris baud sunt coarctandi nec contrahendi.

Non ergò ad executionem properandum, nec terminus hic præfinitus debitoribus præcedendus est, quibus commiserationis gratiâ adhuc alia temporis intervalla, pluresque terminos, nempe ad immissionem & taxationem, indultos videmus, non tam expressâ legis dispositione, † quàm consuetudine cujusque judicii, quæ ubivis maximoperè attendi debet, Dan. Moll. *bic n. 9.* † Succurrendum nimirum est debitoribus, qui non statim cum sacco parati sunt ad solutionem, *l. quod dicimus. 105. in fin. ff. de solution.* † In quorum favorem cum termini hi sint inducti, non certè putandum est, eos coarctari vel contrahi posse, ita ut executioni, immissioni & taxationi unus duntaxat præfigatur terminus, prout malè quidam opinantur, per text. *in c. quod ad consultationem. 15. sub fin. vers. quia id arctari potest. extr. de sent. & re jud.* Georg. Rotfchitz. *in process. part. 1. art. 44. num. 4.* cui respondet Matth. Berlich. *part. 1. concl. 81. n. 21.* † Nec enim in certo temporis intervallo debitoribus indulto judex arbitrium suum ad voluntatem proprii capitis, sed potius ad dispositionem legis vel Statuti conformare debet, *l. vir bonus. 18. ff. judic. solv. l. si societatem. 6. ff. pro Socio l. 1. ff. de arbitr.* Jason. *in l. si convenerit. 18. n. 3. ff. de jurisd.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 3. c. 6. n. 7.*

Ita Domini in causâ Matthes Kölers contra Christian Dorren zu Orttrand / M. April. An. 1635. (Verba sentent. Ob nun wohl von Beklagten die Zahlung ziemlich lang verzogen worden. Diemeil sie aber demnoch niemahls gewilliget / daß in Verbleibung gültlicher Befriedigung alle Hülffs-Actus zugleich zu Werck gericht werden sollen / ic. So ist auch von euch disfalls nulliter verfahren / und werden Beklagten die zu einem und dem andern Hülffs-actu gewöhnliche gesetzte unterschiedliche Fristen nochmahls billich gegönnet / ic.)

DEFINIT. VI.

Nisi debitor in coarctationem terminorum consenserit.

Sed hoc ita, nisi debitor in coarctationem expressè consenserit: Nam si forsan in literis obligatorii beneficio dilationis legalis in specie renunciavisset, utque in primo statim termino non modo ad executionem, sed simul ad immissionem & subhastationem procedatur, convenisset, † dubium certè haud est, quin standum sit conventionem partium, *l. si quis in conscribendo. 29. C. de pact.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 3. c. 6. n. 9.* † Neque enim negari potest, terminos illos diversos ad executionem,

immissionem & taxationem legalem, debitoris favorem concernere, † quidni ergò huic à debitore renunciari posset? *l. pen. C. de pact.*

Ita Domini in causâ Jobst Königs zu Leipzig / M. August. An. 1629. (Verba sent. Dabey der Schuldner verwilliget / wofern er den ersten Termin nicht einhalten würde / die ganze Summa der 700. Thl. auff einmal verfallen seyn / und er derowegen alsobald ohne fernere Dilation und Termin die Subhastation dulden wolle / ic. So ist solch seine Verwilligung vor eine zu Recht beständige Obligation zu achten / und weil er den ersten Termin nicht eingehalten / ist er nunmehr die vollständige Zahlung auff einmahl zu leisten / und in Verbleibung gültlicher Entrichtung mit der Subhastation wider sich verfahren zu lassen schuldig / ic.)

DEFINIT. VII.

Quo in casu debitor non nisi pro unico termino expensas executionis, (Das Hülffsgeld) solvere tenetur.

Dubitatum memini, An eo casu, quo debitor in coarctationem terminorum consenserat, adcoque in uno termino, executionem simul atque immissionem & taxationem fieri convenerat, pro singulis terminis expensæ peculiare solvendæ essent? † Quod quidem Judices & Scabini executores appetere: † Sed placuit Dominis contrarium, sufficere nempe unius termini expensas. Rectissime omnino, † cum unicus saltem terminus fuisset præfinitus, & sic cum terminis operæ & labores executorum simul contracti, ut ita executores jure expensas plurium terminorum petere haud valerent. † Idque eò minus, quò magis, si aliud diceremus, debitores gravarentur, quippe quod expensæ in executionem factæ ab hisce exigantur, † quibus tamen omnino favendum est, *l. favorabiliores. 125. ff. de Reg. jur. l. inter pares. 38. ff. de re judic.*

Ita Domini an die Churfürstl. S. Herren Stiffts-Sangler und Räthe zu Würzen / M. August. Anno 1628. (Verba sent. Begleibet sich im selbigen Stiffts-Amt zum östern / daß die Debitores in Hülffs- und Execution-Sachen / Dilation und Frist zu erlangen / zur gültlichen Zahlung sich anbietern / und in Verbleibung derselben alle actus executionis benahmentlichen Hülffs / immission, taxation und adjudication auff einmahl würcklichen ergehen zu lassen / angeloben und versprechen. Und wann nachmahls zu bestimmter Zeit die Zahlung nicht erfolget / wird / des Schuldners Angelobung nach / die Hülffe vollstreckt / und mit Ausschauung des Spahns / Taxation und Immission nicht auff sonderliche legale Fristen / sondern uno actu verfahren / ic. So mag auff solchem Fall die vollständige Gerichts-Gebühr / als wann selbige Actus zu unterschiedenen mahlen und Zeiten geschehen / nicht gefordert werden / sondern es seyn Land-Richter und Schöppen sich an demjenigen / was sonst pro uno actu gegeben wird / begüldigen zu lassen schuldig / V. R. W.)

DEFINIT. VIII.

Pluribus bonis simul oppignoratis, liberum est Creditori, in qua executionem fieri velit.

Circa executionem decernendam in bona debitoris, non solum debitoris, sed maximopere etiam Creditoris, commodum attendi debet, ex quibus nempe bonis ipsi facilius satisfieri queat, ut innuit Ordin. process. judic. Elect. Saxon. *tit. 39. §.* Man soll aber auch. † Intantum ut si Creditor hypothecam habeat generalem, pluraque bona ipsi sint obligata, ejus arbitrio relictum censeatur, quodnam eligere velit, *l. Creditoris. 3. ff. de distract. pign. ubi Bartol. in pr.* Matth. Col. *de proc. exec. p. 3. c. 9. n. 29.* Hartm. Pift. *p. 3. qu. 12. n. 7.* † Quod & disertè confirmavit Illustriss. Saxo in Ordin. process. judic. *diff. tit. 39. §.* Wann aber sonst der Gläubiger. † Nisi forsan res certa fuerit in sententia expressa, † inque eam Reus condemnatus. Nam tum judicatum præcisè observari, atque in illam ipsam rem execu-

executio fieri debet, Ordin. process. jud. *dict. tit. 39. §.*
 Und da das Urtheil. Bartol. in *l. eum qui certarum.*
138. §. cum pure 1. num. 4. ff. de V. O. Ant. Capyc. de-
cif. 33. num. 3.

Ita Domini in causa Lucae Woseners zu Weide / M. Jun.
 An. 1630. (Verba sent. Ist euch Zeit Siebenst mit 100. Th.
 verhaftet/wogegen er euch alle seine Güter unterpfändlichen
 verschreiben lassen/ ob ihr nun wohl die Hülffe wider ihn zu
 suchen/ und eurer Beliebung nach/ in eines oder das andere
 stück Guts/so euch verpfändet / und davon ihr am süglichsten
 bezahlet werden möchtet/ergehen zu lassen befugt/ ic.)

DEFINIT. IX.

Avertere potest debitor executionem per cessionem bo-
norum universorum, non etiam unius vel alte-
rius saltem rei immobilis.

- 1 Nullone ergò remedio sibi consulere poterit de-
 bitor, quo executionem avertat, si parata pec-
 unia in promptu non sit? Non certe putandum est,
- 2 † jura miserabilem debitorem omni auxilio destitu-
 tum derelinquere; Ut maximè enim is precibus
 dilationem executionis impetrare nequeat, nihilo-
 minus tamen ex parte ipsi prospectum est, saltem ut
- 3 actum executionis ignominiosum avertat, † nem-
 pe, per cessionem bonorum, qua omninò audiri de-
 bet, *l. 1. §. an potest. 5. ff. de confis. pecun. l. item libera-*
tur. 6. §. quia paratus. 1. ff. quib. mod. pign. vel hypoth.
- 4 solv. † Quod & verbis disertis approbavit Serenissimus
 Saxon. Elector in Ordin. process. judic. *tit. 39. §.*
- 5 Weil sichs aber auch wohl. † dummodò ante ter-
 minum executionis bona realiter Creditori tradan-
 tur, *Jaf. in l. 2. §. mutui datio. 1. ff. si cert. petat. num. 3.*
 Joh. Köpp. *decif. 55. n. 14. & 15.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Da aber
 dennoch der Schuldner zu Abwendung der Hülffe erbietig
 wäre/ seine Güter gutwillig einzuräumen/demselben auch al-
 so nachkommen thäte/ ic. So würde gestalten Sachen nach
 die Hülffe billich eingestellet/ B. N. W.)

- 6 † Idque procul dubio obtinet in cessione univerfo-
 rum bonorum. Cæteroquin, si debitor duntaxat
 unam vel aliam rem immobilem cedere velit, per
 id non liberabitur ab executione, ne scilicet libera-
 facultas petendi executionem, in quæ bona velit,
 Creditori præripiatur, contra *l. Creditoris 8. ff. de*
disfr. pign. ubi Bartol. in *pr. Defin. preced.*

Ita Domini in causa Pauli Thammers zu Leipzig / Mens
 Febr. An. 1597. (Verba sentent. Ob nun gleich der Debitor
 sich erbeut mit seinem Hause zu bezahlen; So seyd ihr doch
 solches wider euern Willen anzunehmen nicht schuldig / son-
 dern die Hülffe zu seinen Feld-Gütern zu suchen wohl befugt/
 B. N. W.)

Et in causa Wilhelm Bernhard von Hagens / Mens. Majo
 Anno 1636.

DEFINIT. X.

Non debet fieri executio in bona debitoris immobilia,
quando mobilia adsunt.

- 1 Non potest judex indifferenter omnia debitoris
 bona pro debito pignori capere, & Creditori
 adjudicare, sed certum ordinem in executione ob-
- 2 servet, necesse est, † Nempe de mobilibus in exe-
 cutione est incipiendum, nec iis existentibus, ad bo-
 na immobilia deveniendum, *l. à Divo Pio. 15. §. in ven-*
ditione 2. vers. primo quidem res mobiles. ff. de re jud.
 Ordin. process. judic. Elect. Saxon. *tit. 39. §. Anfang*
- 3 lich zwar zu der fahrenden Haab. † Quin non in-
 distinctè mobilia capi debent, sed ea, quæ commo-
 dius distrahi possunt, ut celeriter solvatur res judica-
- 4 ta, *dict. l. 15. §. 4. vers. sed illud ff. de re jud.* † Sane si
 pecunia parata extet, quin de hâc satisfieri debeat
 Creditori, vix ambigendum est, *Gloss. in dict. l. 15. §. 2.*
verb. animalia. in fin. ff. de re jud. & ibidem. Zal n. 11.
 Matth. Coler. *de process. execut. part. 3. c. 9. n. 25. & 26.*
- 5 † Non verò extante pecuniâ, capi debent medio-

criter pretiosa, postea vasa aurea & argentea, alia-
 que pretiosa suppellex, *Zaf. dict. loc.* † Et tan- 6
 dem lecti, vestes, instrumenta, resque se moventes,
 putâ oves, vaccæ, equi aratorii, & frumentum, ad
 seminandos agros deputatum, *dict. l. à Divo Pio*
15. §. in venditione. 2. ff. de re judic. modò res illæ
 agrorum culturæ haud inserviant. † Alioquin e- 7
 nim ita sunt privilegiatæ, ut non nisi in subsidium,
 deficientibus nempe bonis aliis mobilibus, nec non
 immobilibus, juribus & actionibus capi queant,
 Ord. process. judic. Elect. Saxon. *dict. tit. 39. §.* An-
 fänglich zwar. Matth. Col. *de process. execut. part.*
2. c. 3. n. 189.

Ita Domini in causa Johannis Galsfeldens zu Lucca / M.
 April. An. 1632. (Verba sentent. Habt ihr wider Bastian
 Erothen wegen 367. Th. damit er euch verhaftet / die Hülffe
 gesucht / gestalt er denn der Schuld nicht in Abrede seyn könn-
 en/ sondern sich darzu richtig bekannt/ ic. So wird euch im
 Fall der nicht-Zahlung/ anfänglich zu des Schuldners Mo-
 biliten/ und zwar denjenigen/ so ehest verkanft / und ihr dar-
 aus eurer Forderung am schleunigsten fähig werden könnet/
 verholffen/ ic.)

DEFINIT. XI.

Executio in bona immobilia fieri debet, pro ratione
& quantitate debiti.

Deficientibus mobilibus, capiuntur res soli seu
 1 Dimmobilia, *l. à Divo Pio 15. §. in venditione. 2.*
vers. si non suffecerit. ff. de re jud. Ord. process. judic.
 Elect. Saxon. *tit. 39.* Im Fall nun so viel Zahentß.
 Matth. Col. *de process. execut. p. 3. c. 9. n. 45.* non in-
 currenter & promiscue, sed ordine juris observa-
 to. Nimirum *l. 1.* † ut non inchoetur in bonis im- 2
 mobilibus pretiosis, nec unumquodque pro lubitu
 Creditoris, sed illud quod debitori minus damno-
 sum est, Creditori verò ad exsolutionem sui Crediti
 sufficit, capiatur, *dict. Ordin. process. judic. tit. 39. §.*
 Und da das Urtheil, in *fin.* Bartol. in *dict. l. 15. §. 2. n. 5.*
 Col. *dict. c. 9. n. 24.* II. † Nec pro debito exiguæ 3
 quantitatis capiantur & distrahantur bona omnia,
 nec ea, quæ magni sunt valoris & pretii, si ex quibus-
 dam & quidem rebus vilioribus facilè pecunia redi-
 gi possit, *dict. tit. 39. §.* Im Fall nun. in *pr. & vers.*
 Allein daß man. Col. *dict. loc. n. 45.* † ita tamen, ut 4
 pro dubio & incerto alienationis & distractionis pi-
 gnoris eventui, aliquantò majorem & pinguiorem
 rem pro judicato capere prohibitum haud sit, *dict.*
tit. 39. §. Im Fall nun. in *pr.* III. † Caveant execu- 5
 tores, ne in rerum immobilium executione prædia-
 rustica & tributaria, de quibus certa servitia, census
 & tributa præstari & solvi debent, dividantur, † nec 6
 bona, in primis verò sylvæ, in quas executio facien-
 da, devastentur, *dict. §.* Im Fall nun. *vers.* und soll
 in den Hülffen. † Et summam executionem in bona 7
 immobilia bona fide & arbitrato boni viri fiat, Bar-
 tol. in *l. ab executore 4. ff. de appellat. n. 2.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Ober da keine
 mobilia und Fahrnth vorhanden/wird euch in ein oder das
 ander unbewegliche Gut / daraus ihr nach Befindung eu-
 rer Schuld vollständig befrtediget werden könnet / verholffe
 fen/ ic.)

DEFINIT. XII.

Audiendus est debitor, si executionem potius in no-
mina certa & liquida, quàm bona immo-
bilis fieri velit.

Ad executionem nominum, jurium & actio- 1
 num, non aliter pervenitur, quam si nulla alia
 bona mobilia vel immobilia existant, in quibus
 executio fieri potest, ut sic circa executionis ordi-
 nem, deficientibus demum mobilibus atque im-
 mobilibus bonis, nomina succedant, *l. à Divo Pio 15.*
§. 2. & 8. ff. de re jud. l. 2. & l. pen. C. quando fiscus
vel

- vel privas. Ordin. proc. jud. Elect. Saxon. tit. 39. §. Endlich wann die. Matth. Col. de process. execut. part. 3. c. 9. n. 19. † Nihilominus, si ipse debitor malit executionem fieri in nominibus, actionibus & juri-
 2 bus, quam in bonis immobilibus, audiendus omnino erit, † modò nomina sint liquida & idonea, ac facile sine expensis & judiciali strepitu exigi possunt, dict. tit. 39. §. Endlich wenn. vers. es wolte dann.
 3 † Planè, si res certa Creditori oppignorata vel in judicato expressa fuerit, præcisè in eam facienda est executio, nec audiendus debitor, si vel mobilia, vel nomina, quantumvis certa & liquida offerat, dict. tit. 39. §. Und diese bißhero erzeigte Ordnung. † Nunquam enim jus Creditori in re certà acquisitum, per executionis actum immutari vel auferri debet, dict. tit. 39. §. Und da das Urtheil. Anton. Capyc. decis. 33. n. 3. Bart. in l. eum qui certarum. 138. §. cum purè 1. n. 4. ff. de V. O. Matth. Berl. part. 1. concl. 81. n. 34.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Es wolte denn der Schuldner lieber geschehen lassen/dasß zu seinen auffstehenden Schulden die Hülfsergengung / damit würde er / jedoch anderer Gestalt nicht/ als wofern solche Schulden richtig/ und ohne sondere Mühe/Kosten und Hülfswang leichtlichen ein-
 0 zubringen/billich gehöret/W. R. W.)

DEFINIT. XIII.

Non subsistit executio adversus pupillos indefensos, sed restituenda sunt bona, per executionem occupata.

- 1 **S**peciale hoc est in pupillis & minoribus, ut si contra eos executio intentetur, prius nomina, jura & actiones, quam bona immobilia pignori capiantur, l. magis puto 5. §. non passim. 9. vers. cujus officio. ff. de reb. eor. qui sub tutel. Ord. process. jud. Elect. Saxon. tit. 39. §. Endlich wann. vers. desgleichen wenn wider unmündige. Matth. Col. de process. execut. part. 3. c. 9. n. 31. & seqq. † Nequè tamen nomina, neque alia bona mobilia vel immobilia pupillorum & minorum capi possunt, nisi hi legitimos habeant tutores vel curatores. † Quia non valet executio contra pupillos & minores indefensos: Nec dici potest defensus, qui neque per se, neque per legitimam personam defensus fuit, l. pen. C. si adversus rem judic. Anton. Fab. in C. l. 8. tit. 16. defin. 31. n. 1.
 2 † An ergò bona, in quæ facta executio, restituenda erunt? Ita omnino putaverim, cum non subsistente executione, bona absque titulo possideantur à Creditore tanquam à prædone, Herm. Vultej. ad pr. inst. de usucap. n. 38. & ibid. Johan. Harppp. n. 102. † Quidni ergò restituenda essent? Quamvis aliter sentiat Anton. Fab. dict. defin. 31.

Ita Domini in causa Hansen von Dalmitz / Menf. Octobr. Anno 1635. (Verba sent. Ob nun wohl die wärrliche Hüfße in ein Stück Guts vollstreckt worden / dieweil aber dennoch des Schuldners Rinder unmündig und nicht bevormundet gewesen / solches die Wittbe zwar zum öfftern vorgeschänget / und wider die Hüfße gebeten / aber doch nichts ausgerichtet / sondern mit der execution verfahren worden/xc. So ist auch berührte execution zu recht richtig/derowegen der Gläubiger die ihm verhoffene Hende zusamt den eingehobenen Rutzungen wieder abzutreten schuldigt/xc.)

DEFINIT. XIV.

Non potest fieri executio pro debito pupilli adversus tutores.

- 1 **H**aud ergò fieri potest executio adversus pupillos & minores indefensos, h. e. eos, qui tutores vel curatores non habent, Definit. præced. Sed num adversus ipsos tutores & Curatores pro ære alieno pupillorum atque minorum? † Negat hoc rectissime Matth. Col. de process. execut. part. 2. c. 3. num. 256.
 2 † Ne scilicet eorum officium sit ipsius damnosum, l. Carpz. Definit. Vol. I.

sed si quis ex signatoribus 7. ff. quem ad test. aper. l. si servus 61. §. quod verò 5. ff. de furt. l. videlicet. 29. ff. ex quib. caus. major. † cum negari nequeat, eos non 4 voluntariè, sed ex necessitate muneris sibi injuncti contraxisse, l. adversus 30. §. tutoribus. 1. l. filius 22. ff. de inoff. testam. † Nec valet executio facta in 5 bonis ejus, cujus nomine non fuit contractum, l. si non subscripsisti. 15. C. de administr. tutor. l. Juliana. 1. vers. nam tutores. C. quando ex facto tutor. l. 13. C. si cert. petat. l. sape. 63. ff. de re jud. † Aliud dicendum esset, si tutor pro pupillo proprio nomine se obligasset, quo casu parata foret adversus ipsum executio, etiam finito officio, l. cum quadam 26. vers. invenimus. & vers. damus igitur junct. dict. l. si non subscripsisti. 15. C. de administr. tutor. † aut, si ex do- 7 lo vel culpà tutoris ageretur, l. Julianus. 13. §. sed cum in facto. 7. ff. de act. empt. Matth. Coler. dict. c. 3. n. 258. Ex quo fit, ut si mutuum nomine pupilli factum, in utilitatem ejus versum non probetur, † adversus ipsum tutorem tanquam ex culpà, com- 8 petat actio pariter & executio, ut notat post alios, quos allegat, Matth. Coler. dict. c. 3. num. 258.

Ita Domini in causa Georgii von Opels / contra hæredes Christophori von Opels / eorumque tutores M. Octobr. Anno 1635.

DEFINIT. XV.

Beneficium Competentia, ne scilicet per executionem auferantur alimenta debitori, etiamnum hodie competit militibus atque Nobilibus, & in ipso executionis actu opponi potest in foro Saxonico.

1 **R**egulariter fieri potest executio in omnia debitoris bona, quæ probabiliter ascendunt ad quantitatem liquidati debiti, in tantum, ut ne debitori quicquam relinquatur, unde vivere possit, l. 1. C. qui bon. ceder. poss. Matth. Wesenb. p. 1. cons. 50. n. 17. Matth. Col. de proc. execut. part. 2. c. 3. num. 116. † Nisi privilegium personæ aliquem eximat, putà 2 patrem, focerum, socrum, patronum, Dominum, liberos, maritum, uxorem & similes, quibus vel ob sanguinis vinculum & reverentiam hoc debetur, ne eos planè denudemus, l. sunt qui in id. 16. vers. etiam parens l. patronus. 17. l. 21. ff. de re jud. l. alia. 14. §. eleganter 1. ff. solut. matrim. junct. l. parentes 6. ff. de in jus vocando. l. 9. ff. de obseq. à lib. & libert. præst. Matth. Col. de process. execut. dict. c. 3. num. 117. Anton. Fab. l. 2. conjel. 14. Jac. Cujac. l. 24. observ. 38. Georg. Everhard. cons. 38. n. 52. Ant. Hering. de fidejuss. part. 4. c. 27. n. 80. Joh. Schneidew. in §. sed & si quis 40. n. 2. Inst. de act. Valent. Franck. de Fidejuss. c. 3. n. 106. & seqq. † Idque privilegium itidem habent 3 milites, Nobiles, Comites, aliarque personæ illustres, l. miles 6. & l. item miles 18. ff. de re jud. † Nec 4 non focus respectu socii l. 16. vers. qui pro sociò l. 22. §. quod autem 1. ff. eod. tit. & † donator respectu donatarii l. ne liberalitate 50. ff. eod. tit. Contra quos si fiat executio, relinqui ipsis debent alimenta, & quantum ei sufficit, ne egeant. † Quod privilegium vulgò appellitant 6 Beneficium Competentia, vel Exceptionem in quantum debitor facere potest, Matth. Col. dict. c. 3. n. 118. & Schneidew. dict. loc. † Sed an etiamnum 7 hodie beneficio Competentia, personæ illæ privilegiatæ adversus executionem in bona sua universa sese tueri poterunt? Negat equidem Matth. Col. dict. c. 3. n. 119. in fin. & num. 131. beneficium istud in foro 8 Saxonico practitari. † Sed cum nullibi in jure Saxonico sublatum vel immutatum reperiat, haud certè video, cur locum habere non debeat, quantumvis forsan rarius accidat, ut de alimentis debi-

tores excipiant. † Placuit igitur Dominis adversus milites atque nobiles ita fieri executionem, ne egeant, & in solidum exigantur, sed ut alimenta ipsis relinquereentur, veluti quoque consuluit Matth. Wesenb. *diff. conf. 50. num. 20.* Et cum exceptiones quamplurimæ contra executionem opponi soleant in ipso executionis actu, *Supr. Const. Elect. 8. defn. 1017. & infr. defn. 64.* † nihil obstat, quo minus de exceptione hæc Competentiz contrarium asseramus. † Planè si Creditor petens executionem, in casu, quo solidum non consequeretur, ipsemet laboraturus esset inopià, ita ut omninò egendum sit, æquius esse debitorem indigere, nec habendum respectum ad splendorem unde vivat, quàm Creditorem carere necessariis, facili concesserim, *Col. diff. c. 3. n. 126. Vid. infr. p. 2. Const. Elect. 25. Def. 6.*

Ita Domini in causa cujusdam Baronis ad consultationem Eliaz Friebeis zu Leipzig / Mens. Jul. Anno 1631. (Verba sentent. Diweil aber dennoch Inhalts der Rechte/so wohl die sequestratio der Güter / als auch die executio oder Hülfße wider die Milites anderer Gestalt nicht statt hat / als dasen ihnen/ihrem Standenach/ die alimenta und jährliches Auskommen/so wohl zu ihren / und der Ihrigen Unterhalt / als auch zu Verrichtung der Herrn-Dienste / aus denen Gütern frey gelassen wird / welches beneficium Competentiz denen Illustribus und Adelpersonen / nach gemeinem Wahn der Rechtsgelehrten heutiges Tages/auch auff Sächß. Boden gleichesfalls/und nicht weniger/als denen Kriegerleuten zustebet/ damit es auch ferner diese Beschaffenheit hat / daß selbige Exceptio gleich andern dergleichen auch bey Verrichtung der sequestration oder executio vorgeschüzet werden mag/it. So hat sich auch hochgedachter Herr Debitor des angezogenen beneficii Competentiz nochmahls zu gebrauchen wohl fug/ D. W.)

Et in causa Wilhelm Bernhards von Hagen / Mens. Majo Anno 1636.

DEFINIT. XVI.

In beneficio Competentia ne debitor egeat, potissimum conditio & qualitas persona ejus considerari debet.

Non gaudet privilegio Competentiz debitor, si amplum habeat patrimonium, ex quo post factam executionem tantum ipsi superest, unde vivere possit; sed deficientibus demum aliis bonis, ad beneficium hoc recurrendum est, Matth. Coler. *de process. execut. part. 2. c. 3. num. 120.* † in quo computatio alimentorum fieri debet secundum debitoris conditionem, qualitatem & honestatem, cum Nobilis aliusvè in dignitate positus, lautioribus & delicatioribus esculentis & potulentis vesci consueverit, † ut proinde honestius veniat exhibendum *per l. tutor. secundum dignitatem. 13. ff. de administr. tutor. l. 1. §. mulier. 19. l. habitatio. 4. §. servis. 1. ff. de ventr. in poss. mitt. aliter, quàm rusticus, † cui pro victu quotidiano in casu, quo denegatur adversus ipsum executio solidi, sufficit constitui panem atrum, allium & cepas cum caseo, Gloss. in l. servis urbanis 99. in pr. verb. libellis ff. de legat. 3. Eleganter Matth. Wesenb. *part. 1. consil. 50. n. 20. & 21. Matth. Col. diff. c. 3. n. 120. & seqq.* † Cæterum, si debitor sit artifex aut operarius, ita ut labore & exercitio artificii alimenta consequi valeat, audiendus non est, si ad deductionis beneficium confugere velit, ne fiat ex laborioso & industrio artifice unus de validis mendicantibus, contra *l. 1. C. de valid. mend. lib. 10. Matth. Col. diff. c. 3. n. 123.**

Ita Domini in eadem causa, (Verba sent. So hat sich auch hochgedachter Herr Debitor des angezogenen beneficii Competentiz nochmahls zu gebrauchen wohl fug/und wird demnach ihr Gn. dem Herrn Debitori der Creditoren Verweigerung ungeacht/ihrem Stand und Herkommen nach/iedoch auff des lehen-Herrn und dessen verordneten Executores Gutachten und Ermäßigung/jährlich eine gewisse Summa Geldes billich angezeht, und von der Fruchtweisung entrichtet/ D. W.)

Et in causa Wilhelm Bernhards von Hagen / Mens. Majo Anno 1636.

DEFINIT. XVII.

Privilegium deductionis sive Competentia indultum quoque censetur liberis & familiae Debitoris.

Falluntur omninò debitores privilegiati, qui beneficio deductionis sive Competentia in tantum sibi prospectum existimant, ut relictum ad sui sustentationem, post obitum in liberos aliosvè heredes successionis jure transferre possint. † Nec enim alià conditione bona ab executione excepta debitoribus privilegiatis ad sustentationem assignantur, quam ut post mortem debitoris rursus Creditoribus applicentur, Matth. Col. *de proc. execut. p. 2. c. 3. num. 125. v. Et istud obs. consuet. horum locorum.* † Nihilominus vivo adhuc debitore, per beneficium hoc Competentia, liberis etiam atque familiae debitoribus succurritur, ita ut in computatione alimentorum ratio ejus omninò sit habenda juxta veriorum opinionem, Matth. Wesenb. *part. 1. conf. 50. num. 22.* † non solum, quod privilegium concessum personis intelligatur etiam familiae indultum, *arg. Auth. habita. C. ne filius pro patre. ubi Dd. Bart. l. semper §. §. immunitati. 4. ff. de jur. immun. Andr. Tiraqv. de Nobilit. c. 10. n. 124.* † Sed potissimum, quia sine liberis & familiae debitor cum honestate vivere non potest; Et in consideratione qualitatis & conditionis, quæ omninò in computatione alimentorum attenditur, *Defn. preced. non minor liberorum atque familiae, quàm ipsius debitoris ratio habetur, † ne ex paupertate & damno familiae ipsi debitori injuria accedat, l. si quis à liberis. 5. §. non tantum 12. ubi Gloss. ff. de lib. agnos. l. 2. ff. de usu & habitat. l. si stipulatus fuerim. 76. ff. de V. O. † Quamvis dissentiat Matth. Col. diff. c. 3. n. 125.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Und wird demnach Ihr Gnaden dem Herrn Debitori der Creditoren Verweigerung ungeacht/so wohl zu Verrichtung der Ritterdienste/Unterhaltung der Pferde/als auch zu ihrer und der Ihrigen Alimentation, ihrem Stande und Herkommen nach/ jährliches eine gewisse Summa Geldes angezeht/ it.)

Et in causa VWilhelmi Bernhard von Hagen/Mens. Majo Anno 1636.

DEFINIT. XVIII.

Doctoribus quoque competit beneficium Competentia, sive in quantum facere possunt.

Non solummodò Nobilibus & militibus armatis exceptio deductionis, sive in quantum facere possunt, concessa est, sed etiam togatæ & celestis militiae hominibus, putà Doctoribus, Magistris, Professoribus, Advocatis, Scholaribus & Clericis, ut rectè sentiunt Matth. Coler. *de process. execut. part. 2. c. 3. n. 19.* Gloss. in l. item miles. 18. verb. sub armata militia ff. de re jud. Jas. in l. miles §. n. 9. ff. de re jud. Brun. *de cess. honor. q. 3. pr. n. 10.* † Non minus enim hi provident humano generi, quàm si præliis atque vulneribus patriam parentesque tuerentur, *l. advocati. 14. in pr. C. de advoc. divers. jud.* † quorum scientià totus illuminatur mundus, & ad obediendum Deo ac Magistratui vita subditorum informatur, *Auth. habita. C. ne fil. pro patre. Col. diff. c. 3. n. 119.* † Nec ullam hæc prerogativam Doctoribus juris tribuendam putaverim, quibus solis beneficio competentia subveniendum tradit Matth. Berl. *part. 1. concl. 80. n. 54.* † Quia privilegium hoc competentia nominatim militibus indultum, propter omnis generis disciplinarum, legumq; divinarum & humanarum cognitionem, ad Clericos extenditur, juxta tradita *Col. diff. c. 3. n. 119.* † Cur ergò aliarum facultatum

Doctores & Professores, imprimis verò Doctores Theologiae, quorum labores generi humano longè magis sunt proficui, quàm unquam fuit studium maximi etiam Jcti, excluderemus? Matth. Brun. *de resson. bon. q. 10. q. 4. pr. n. 1. & 3.* Ludov. à Peg. *de vif. 163. num. 1. & seqq.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. Welches beneficium Competentiae denen Illustribus, Adelspersonen/ Doctores und Clericis nach gemintem Wahn der Rechtsgelehrten/ heutiges Tages / auch auff Sächsischem Boden gleichesfalls und nicht weniger als den Kriegsheuten zustehet/ ic.)

DEFINIT. XIX.

Non potest validè renunciari beneficio Competentiae.

- 1 Adè favorable habetur beneficium Competentiae, sive in quantum facere potest debitor, ut huic nullo pacto queat firmiter renunciari, quicquid etiam dixerint aut contraxerint debitores, per *text. in l. alia causa. 14. §. eleganter. 1. ff. solut. matr.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 2. c. 3. n. 127.*
- 2 Matth. Wesenb. *part. 1. conf. 50. n. 20.* † Quia privilegium hoc partim ex causâ reverentiae, partim sanguinis ratione inductum est, *Supr. Defin. 15.* ut fieri non possit, † quin renunciatio sit contra bonos mores, *diēt. l. 14. §. 1. ff. solut. matr.* Neque jus sanguinis tanquam publicum pactis tolli potest, *§. sed naturalia 11. Inst. de jur. nat. gent. & civil. l. juris gentium 7. §. & generaliter 16. l. 24. §. 4. l. 14. ff. de pact.* † Ex quo sequitur, saltem inter alias personas, quæ sanguinis & reverentiae ratione haud sunt conjunctæ, putà inter socium & donatorem renunciationem omninò subsistere, Decius *in l. 15. num. 7. ff. de re jud.* Matth. Col. *diēt. c. 3. 129.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. Inmassen auch des beneficii Competentiae hochgedachter Herr Debitor mit ausdrücklichen Worten sich niemahls begeben/nach demselben beständig renunciiren können/ ic.)

DEFINIT. XX.

Non potest fieri executio pro debito mariti in bona uxoris dotalia vel paraphernalia.

- 1 Privilegiata sunt circa executionem super debito mariti, bona mulierum dotalia pariter atque paraphernalia, nec fieri potest in ea executio, quantumvis à marito possideantur, Matth. Coler. *de process. execut. part. 2. cap. 3. num. 262.* Jacob. Schult. *quest. pract. 46.* † Quia executio non facienda nisi adversus personas contrahentes, earumque bona, Felin. *in c. cum super 17. n. 15. §. c. pen. extr. de sent. & re jud.* Bartol. *in l. 1. §. interdum. 4. n. 4. ff. à quib. appell. non lic.* † At nonnè marito in bonis uxoris aliisque matrimonii oneribus, *l. pro oneribus 20. C. de jur. dot. l. dotis fructum. 7. & l. 57. ff. eod. tit.* quidni ergò in usumfructum saltem horum bonorum
- 4 pro debito mariti fiet executio? † Concesserim hoc equidem, nisi uxor proprietaria suum interesse etiam in Usufructu prætereendere posset, ex quo scilicet ipsius & totius familiae exhibitio dependet, *diēt. l. pro oneribus. 20. C. de jur. dot. & l. dotis fructum. 7. ff. eod. tit.* † Quod vel maximè verum est de jure Saxonico, quo conjuges in tali indissolubili communiione omnium bonorum hinc inde illatorum & acquiritorum constituti sunt, ut eorundem possessio sit penes utrumque pro indiviso, Landr. *lib. 1. art. 31. & art. 45. §.* Daff weiff. † Fieri ergò non potest, quin per executionem in Usumfructum bonorum dotalium vel paraphernalium factam haud ipsa offendatur uxor, ut pluribus demonstrat Matth. Coler. *diēt. c. 3. num. 271. & seqq.* † Alia est ratio fructuum ex rebus dotalibus & paraphernalibus percepto-

Carpz. Definit. Vol. I.

rum, sive à solo separati sint, sive non, dummodo ultima cultura fundo dotali fuerit adhibita: † Quia enim tum fructus in foro Saxonico indubitatè ad maritum pleno jure pertineant, Landr. *l. 2. art. 58. vers. Des Mannes Saat / nihil certò obstat, quo minus pro debito mariti fructus capiantur, Matth. Col. diēt. c. 3. n. 277.* Jac. Schult. *diēt. loc.*

Ita Domini in causa Matthes Mebusens contra Velt Gilden zu Oberthau / Mens. Jan. Anno 1630. (Verba sent. Daff die execution in Bellagten Aker / weil solcher seinem Weibe eigenthämlichen zustehet / gestalten Sachen nach / nicht statt hat / B. N. W.)

DEFINIT. XXI.

Valida est executio facta in bonis Usufructuarii pro ipsius debito, licet alius in bonis iis habeat proprietatem.

Non ergò valet executio pro debito mariti in bonis uxoris dotalibus & paraphernalibus, ne quidem quoad Usumfructum pones maritum residentem, ex speciali nempe ratione, quod in ipso usufructu uxoris interesse aliquo modo versetur, ut dixi *Defin. preced.* † Quæ ratio cum alibi in usufructum cesset, rectissimè vulgò infertur, adversus Usufructuarium fieri posse executionem, ratione scilicet commoditatis fructuum, quamdiu usufructuarius vivit, † per *l. cujuscanque 60. §. si fundus 1. vers. sed si ipse usufructuario quasi. moveatur ff. de Usufr. Bald. in c. cum super. 17. n. 12. extr. de sent. & re jud. & in cap. quoniam frequenter. 5. §. quod si super. n. 5. extr. Ut lit. non contest.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 2. c. 3. n. 266. & 270.* Matth. Berl. *part. 1. concl. 80. n. 26.* † Nec obstat, quod executio sit species alienationis, non magis ergò valebit quàm ipsa alienatio, vel cessio Usufructus, *l. si Usufructus. 35. in pr. ff. de usufr. §. 3. vers. item finitur Inst. eod. tit.* † Et si enim ipsum jus nequeat alienari vel cedi, attamen perceptionem commoditatis alienari, nil prohibet, videtur enim tum Usufructuarius mediante persona cessionarii uti frui, *§. minus autem 1. Inst. de usu & habitat.* † At licet non valeat tamen concessio, ut non ineptè distinguit Matt. Col. *diēt. c. 3. n. 268.*

Ita Domini in causa Eliaz Krumbholgens zu Weiffenfels / Mens. April. Anno 1633. (Verba sent. Ob nun wohl solche Schulden auff die doirten Güter nicht versichert / und die Mutter andere Güter hat / davon dieselben bezahlet werden können/ ic. So hat doch die Hülffe in die doirte Güter / te doch weiter nicht / als quoad usum fructum, und die Mutter als usufructuaria lebete / wohl vollstrect werden können / B. N. W.)

DEFINIT. XXII.

Res litigiosa sicut non potest alienari, ita nec per executionem distrabi.

Jctorum pariter responsis, atq; Impp. rescriptis interdicitum est, ne res litigiosa alienetur, *109. tit. ff. C. de litigios.* Ergò nec valebit executio facta in res litigiosas, † cum vocula alienationis comprehendat quoq; jus pignoris, quod per executionem Creditori acquiritur, *l. ff. C. de reb. alien. non alien.* Non tamen existimet quis, eo ipso, quo actio de re aliqua movetur, illam litigiosam fieri. † Sanè quin per actionem realem, quâ dominium directum vel utile urgetur, res efficiatur litigiosa, minus dubium est, sicuti & ipsa actio realis in judicium deducta litigio afficitur, *Auth. litigiosa. C. de litig. Hart. Pist. part. 1. qv. 40. num. 2. & 3.* † Nec non personalis actio ipsa per litis contestationem in judicium deducta, *l. 2. C. de litigios.* † Alia verò est ratio rei, quæ petitur per actionem personalem; utpote si emptor agat ex empto ad consequendam rem venditam, quæ nunquam efficitur litigiosa per actionem personalem, juxta-

veriolem sententiam *Dd.* quos copiose allegat & sequitur Hart. Pistor. *dict. qv. 40. num. 7. & 8.* † ubi hoc ipsum quoque extendit ad iudicis officium, nec per id rem litigiosam fieri tradit, ex Bald. *in l. 1. C. comm. divid.* † Planè divisiones absque vitio litigiosi commodè fieri posse, probat text. *in Autb. de litigiosis.* Hartm. Pist. *dict. qv. 40. n. 15.* † Hoc tamen quatenus procedat, declarat pluribus Cephalus *conf. 164.*

Ita Domini in causa der Cammermeister contra Franz Rigen / ventilatà in Pratorio Lips. Mense April. Anno 1635. (Verba sent. Und wird bis nach Erörterung dieser Sache die gesuchte Execution billich eingestellet / W. R. W.)

DEFINIT. XXIII.

Valet alienatio iudicii litigiosi, si is, qui alienavit, paratus est iudicium pati, perinde ac si possideret.

1 **S**uccurrere voluit Prætor agenti contra Reum rem litigiosam alienantem, dando ipsi actionem in factum ex edicto peculiari. *in l. 1. ff. de alien. jud. mut. caus. fact.* † Sed tum demum, cum per alienationem iudicii molestior adversarius subjicitur, aut aliâ ratione agendi conditio sit durior atque deterior, *l. 1. l. 2. l. 3. & l. 4. §. 1. ff. dict. tit. ubi Matth. Wesenb. in parat. n. 6.* † Adeoque si ex alienatione nullum detrimentum sentiat actor, putà quod in æque commodum & similem hominem alienatio sit facta, cessabit ex hoc edicto actio, sicuti & hoc in casu, † quo alienator paratus est vindicationis iudicium pati, perinde ac si possideret. per text. *in l. 3. §. ult. ubi Bart. ff. de alien. jud. mut. caus. fact.* † Neque enim tum interest agentis, alienationem esse factam vel non, & proinde nihil exigere poterit, Wesenb. *in parat. dict. loc. n. 6.*

Ita Domini in causa Bartholomei Stoszenbergers zu Gutteborn / Mense Nov. Anno 1635. (Verba sent. Ob nun wohl solche Veränderung für eine lite pendente geschene innovation, und in Rechtsen / in potentiolem verbotene alienatio gehalten werden will / dieweil aber dennoch dabey dieses pactum zwischen den Contrahenten vorgangen / daß der Kriegs-Officirer mit denjenigen actionibus und Streitigkeiten / so dieses eingeräumten Guts wegen sich zwischen Titio und Sempronio erhalten / oder künftigt ereignen möchten / durchaus nichts zu thun haben / sondern solche Titius allein auff seine Gefahr und Unkosten ausüben solte und wolte / und also dem Sempronio in lite kein potentior adversarius opponiret wird / ic. So mag auch diese des Titii geschene Einräumung des ihm zugestandenen juris possessionis, weil er zuörderst einer von Adel / und dem Kriegs-Officirer am Stando gleich / vor eine lite pendente verbotene innovation, oder unzulässige alienation in potentiolem nicht geachtet werden / ic.)

DEFINIT. XXIV.

Contra singularem debitoris successorem, ejusque bona fieri non potest executio.

1 **E**xpediti juris est, contra hæredem debitoris fieri posse executionem, Felin. *in c. 11. extr. de jud. n. 4.* Matth. Col. *de process. execut. part. 1. cap. 10. n. 32.* † pro ratà scilicet, ut quilibet pro suà quotà & portione tantummodo conveniatur, nisi pignus vel hypotheca intercesserit, † quæ facit, ut possessor teneatur in solidum, *l. pecuniam l. 1. pro hereditariis. 2. C. de hered. action.* Matth. Berl. *part. 1. concl. 80. n. 28.* † Sed alia est ratio successoris singularis, putà emptoris, donatarii, legatarii, &c. adversus quem pro debito antecessoris nequaquam fieri potest executio per *l. cum precibus 4. C. de rer. permutat.* Berl. *dict. concl. 80. n. 46.* Matth. Col. *de process. execut. part. 2. c. 3. n. 433.* Nicol. Boer. *decif. 204. num. 47.* † Quia obligatio personalis non sequitur fundum, *l. 1. §. si heres. 16. ff. ad Scrum Trebell. l. ut pomum. 8. ff. de servit. l. 13. C. de oblig. & action.* Et sicuti executio

ex personali conventionione tertio non prodest, † ita nec docere debet, *l. si unus 27. §. 4. vers. ante omnia ubi Jason. n. 4. & 5. & l. juris gentium. 7. §. prator ait. 7. n. 9. ff. de pass.* † Nisi forsitan personaliter & executivè obligatus alienaret sua bona in fraudem Creditoris, quo casu, resciscà & revocatà alienatione, executionem adversus singularem successorem rectè intentari, non multum reclamaverim, Salycet. *in l. ult. in fin. C. de execut. rei jud.* Matth. Col. *de process. execut. p. 2. c. 3. n. 439.*

Ita Domini in causa Virgilii Kroppens contra Barthel Kempffen zu Lauchstädt / Mense Octobr. Anno 1629. (Verba sentent. Daß die in Beklagens erkaufte Mühl gesuchte execution gestalten Sachen nach nicht statt hat / W. R. W.)

DEFINIT. XXV.

Executio à Domino feudi in dubio censetur facta in feudum ipsum, non solum in fructus & commoditates feudi.

Quod dicitur, executionem in ipsam feudi substantiam & utile dominium haud fieri posse, sed saltem in fructus & commoditates feudi, Henning. Goeden. *consil. 15. n. 15.* Matth. Coler. *de process. execut. in part. 2. c. 3. num. 282.* Joh. Köpp. *decif. 39. n. 5. & seqq.* Matth. Wesenb. *part. 1. consil. 50. num. 7. & seqq.* Andr. Gail. *l. 1. obs. 117. n. 2. & seq.* † id omnino restringendum ad iudicem loci ordinarium, qui simul dominus feudi non est, veluti demonstrat Hartm. Pist. *part. 1. q. 15. n. 34.* ac † placet quoque hoc ipsum Saxoni Illustrissimo in Ord. process. *tit. 40. in pr.* Nec enim facultas exequendi in ipsam feudi substantiam & utile dominium, feudi domino est adimenda, † qui si pro executione requisitus, velit Creditoribus in ipsum feudum facere executionem, eisque facultatem alienandi permittere, jure id facere poterit, ut rationibus atque fundamentis eleganter defendit Hartm. Pist. *dict. q. 15. n. 70. & seqq.* † cujus sententiam quoque amplectitur serenissimus Saxon. Elector, *dict. tit. 40. vers. So hat es hierum etæ andere Gelegenheit.* † Quin & si de mente Domini non manifestè constet, an in feudi substantiam, an verò in fructus saltem & commoditates exequi voluerit, in dubio in feudum ipsum & utile dominium executio facta censi debet, *dict. tit. 40. vers. Wenn aber bey solcher Hülffe.* † Planè, si debita cum domini consensu sint contracta, isque in hypothecationem feudi consenserit, cogi omnino potest, ut executionem faciat in ipsam feudi substantiam, si Creditores in fructibus & commoditatibus feudi acquiescere nolint. *dict. tit. 40. §. Was aber die Schulden betrifft.* † Quod & verum putaverim in aliis debitis feudilibus, quæ onera feudi concernunt, & in ejus utilitatem versa fuere, Joh. Köpp. *decif. 39. num. 30. & seqq.* Matth. Wesenb. *dict. consil. 50. n. 14.*

Ita Domini in causa Wengel von Neusebachs / Mense Jun. An. 1632. (Verba sent. Habt ihr wegen eurer Schuldforderung / damit Heinrich Olberta euch verhaftet / in seinem Lehen-Gut die Hülffe gesucht / welche ihr auch bey dem Lehenherrn / unangesehen ihr auff solchem Gut keine Verpfändung gehabt / erlanget / etc. So wird dafür gehalten / daß bemeldte Execution nicht nur in die Früchte / sondern auch in das Eigenthum des Lehenguts geschehen / ic.)

DEFINIT. XXVI.

Per executionem in feudum factam non prejudicatur Agnatis simultaneè investitis, si non consenserint in hypothecam vel executionem.

In arbitrio igitur ac voluntate Domini positum est, an pro debito non feudali, executionem in ipsum feu-

feudum, vel saltem in fructus & commoditates feudi facere velit, Defin. *praced.* † At, inquires, nonne per hanc executionem præjudicabitur Agnatis de feudo simultaneè investitis? Non certè, sed restringenda ita est executio, sive in fructus saltem & commoditates feudi facta, † ut diutius non duret, quàm Vasallus debitor vixerit, mortuo verò Vasallo ejusque liberis expiret, & feudum ad Agnatos & simultaneè investitos revertatur, Ordin. process. judic. Elector. Saxon. tit. 40. §. Es sollen aber auch. Joh. Köpp. *decis.* 39. numer. 15. Matth. Col. *de process. execut. part. 2. c. 3. num. 300.* Andr. Gail. l. 1. *observ.* 117. n. 2. † Sed hoc ita, nisi Agnati vel simultaneè investiti in executionem vel etiam hypothecam feudi consenserint, nec enim tum habent, de quo conqueri possunt, *dict.* tit. 40. † Quin nec tum post mortem Vasalli executionem poterunt revocare, si pro debito feudali in utilitatem feudi converso, vel feudi onera concernente, facta fuerit, Matth. Berl. *part. 1. concl.* 82. num. 41. & 42. Anton. Hering. *de fidejuss.* c. 21. num. 45. & seq.

Ita Domini in eadem causâ (Verba sent. Es mag aber gleichwohl solche Executio den Agnaten und Mitbelehnten/wosern sie darein nicht gewilliget/an der gesamten Hand und Lehensfall/wenn solcher nach Absterben des Lehensmannes und seiner Söhne an sie kömmt/nicht nachtheilig noch hinderlich seyn/W. R. W.)

DEFINIT. XXVII.

Valet quidem pactum de ingrediendo possessionem bonorum debitoris propriâ autoritate, sed tutius procedit Creditor adhibendo judicis Imperium.

NOlo hic repetere argumenta, quæ pro utrâque sententiâ prolixè admodum adducit Matth. Col. *de process. execut. part. 1. c. 5.* ubi demum concludit pro communi opinione, † quod virtute pacti de ingrediendo possessionem bonorum debitoris, Creditor post moram rectè occupet ejus bona, etiam propriâ autoritate, per l. *Creditorum. 3. ubi Bartol. num. 4. C. de pign. l. pignoris 11. C. de pign. action. l. 1. & l. 2. C. si serv. export. ven. l. 1. C. si mancip. ita fuer. alien. ne proffit.* Panorm. *in c. de catero. 5. n. 13. extr. de sent. & re jud.* Et multis refellit Col. *dict. loc.* contraria, quæ huic opinioni adversari videntur. † Rectissimè tamen svadet, judicis autoritatem adhibere, ut securiores sint Creditores non solum ratione actionis injuriarum, quam pro violatâ jurisdictione ejus potestatis, in cujus territorio vis privata committitur, metuendam habent, c. *ex parte. 2. ubi Dd. extr. de V. S. l. si quis 8. §. sed hac 2. & §. sed & si quis. 3. C. de prescript. 30. annor.* † sed & pro evitando periculo armorum & fusionis sanguinis, si invenirent Creditores resistantem. † Quo casu, nec ipsum pactum de ingrediendo in possessionem bonorum debitoris propriâ autoritate subsistere, ait Col. *dict. c. 5. n. 99.* per multas autoritates, quas ibidem adducit, † ne forsân ejusmodi conventio præbeat occasionem tumultus & fusionis sanguinis, l. *non est singularis. 176. ff. de reg. jur. l. si cujus. 13. §. sed si inter. 3. ff. de usufr.* † Quod periculum certè avertere poterit, si petat saltem à judice officiales sibi adjungi, donec realiter fuerit ingressus, possessionemque nactus, ut scilicet metu ministerialium judicis adversa pars sibi temperet ab injuriis, rixis & scandalis, Salycet. *in dict. l. creditores. 3.* † Nec habent Creditores, quod metuant moram & processus ambages, quibus per pactum istud de ingrediendo possessionem propriâ autoritate occurrere voluerint, † cum vigore istius pacti etiam judex requisitus abque ulteriori processu Creditores statim

per officiales suos immittere teneatur Jason. *in l. justè u. n. 16. & 19. ff. de acquir. possess.* Matth. Col. *dict. c. 5. n. 82.*

Ita Domini in causa Johann Salfelds zu Lucca / Mens. Apr. 1632. (Verba sent. Inmassen euch auch/wosern ihr selbst zu eurer besserer Verwahrung und Sicherung/die Obrigkeit und gerichtliche Hand hierzu anzulangen nicht gemeinet/ Vermöge des auffgerichteten pacti, propria autoritate die possess des Schuldners Güter einzunehmen/ und euch bis zu eurer Befriedigung dahinein zu setzen/unbenommen/W. R. W.)

DEFINIT. XXVIII.

Reddenda est ratio de fructibus ex fundo, in quem Creditores immissi fuerunt, perceptis.

SIve propriâ autoritate vi pacti initi Creditores possessionem bonorum debitoris ingrediantur, sive præviâ executione in eam judicialiter fuerint immissi, non sibi persvadeant aliquod jus dominii, † sed ita bonis sui debitoris utantur, ut de fructibus perceptis quotannis rationem reddere queant, veluti ad hanc obstringuntur, ex Ord. process. judic. Elect. Sax. tit. 39. §. Im Fall nun. *in fin. vers. Dero wegen diejenigen.* † Ac certè tum Creditores in administrandis bonis debitoris eandem curam & diligentiam, ac in propriis impendere, atque fructus perceptos in fortem computare & cum debito compensare necesse habent, Jason. *in l. à Divo Pio 15. §. si pignora. 3. ff. de re judicaz. num 4. Ant. Neguz. de pignor. part. 5. membr. 5. n. 1. & seqq.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 3. cap. 9. num. 83.* † in tantum, ut si bona debitoris aliquamdiu possederint, ac fructus perceperint, eis que opponatur exceptio solutionis, onus probandi, se scilicet ex fructibus integram solutionem haud percepisse, iis incumbat, Dan. Moller. *lib. 4. semestr. 19.* † Destituti autem probationibus, Creditores fructus perceptos mediante juramento judicare, & si quid in rebus pignori captis omissum vel neglectum fuerit, resarcire tenentur, Ord. proc. judic. *dict. tit. 39. §. Im Fall nun. in fin.* Dan. Moll. *dict. cap. 19. n. 2.*

Ita Domini in causa Barthel Kochens zu Martenberg/ Mens. Octobr. Anno 1601.

Et in causa D. Andreæ Schonii & D. Ottonis Menandri zu Sudislin/Mens. Novembr. An. 1603.

DEFINIT. XXIX.

Non eò minus tenentur Creditores reddere rationes de fructibus perceptis, quod debitor simplici eorum assertionem stare promiserit.

Sed num semper Creditores in bona debitoris immissi, de fructibus perceptis rationem reddere tenebuntur? † Quid enim, si debitor hoc casu eorum nudâ ac simplici assertionem stare promiserit? † Et conventionem propriâ debitorem tum prohiberi exigere rationem dixeris, cum favori suo bene renunciare potuerit, l. *si quis in conscribendo. 29. C. de pact.* veluti sentiunt Bartol. *in l. ult. ff. de prator. stipul. Alex. lib. 2. consil. 54. n. 1. & lib. 1. consil. 47. n. 4.* † Sed vereor, ne renunciatio hæc sit contra bonos mores & præbeat occasionem delinquendi, quo sanè casu nulla pactio vel renunciatio valida est, † ut bene limitat Jason. *in dict. l. si quis in conscribendo. 29. C. de pact. per l. illud convenire. 5. ff. de pact. dotal.* Matth. Col. *de process. execut. part. 1. c. 10. num. 152.* † Vix unquam enim subtilior fabrica vel melius fundamentum pravitatis usurariæ atque deceptionis fraudulentæ, quam per ejusmodi factum dari posset. Taceo alia inconvenientia, † quod nempe unus idemque foret pars & testis in propriâ causâ, contra l. *nullum. 14. C. de testib.* † Quod fides unius dicto tantum habeatur, id quod legibus est execrabile c. *licet universis 23. c. in omni. 4. ubi Gloss. extr. de testib.*

8. *fib.* † & quod credatur terti non jurato contra *l. juris jurandi* §. *C. de testib.* Placuit ergo Dominis, non obstante certâ conventionē, † à Creditoribus benè rationes speciales de fructibus perceptis exigi posse, præsertim si ipsorum assertio nuda veritati consona haud sit, quo scilicet occurratur delicto & pravitati naturæ hominis, cui quasi innatum est vitium aviditatis habendi, Bertrand. *vol. 3. consil. 59.*
10. † veluti in causâ simili, quod non standum sit assertionē nudâ & simplici Creditoris super interesse, prolixè disputat atque tuetur Matth. Coler. *dict. cap. 10. n. 147.* † ubi dicit, ne quidem Principem summum decernere posse, ut stetur dicto partis contra adversarium, Socin. *in cap. dilecti 17. super Gloss. 3. ext. de foro compet. per c. judicet ille. 4. caus. 3. quæst. 7.*

Ita Domini in eadem causa DD. Andreae Schonii & Ottonis Menandri zu Budissin/Menf. Nov. Anno 1603. (Verba sent. Ob nun wol dabey geredet worden / daß der Creditor dem Debitori wegen der Einnahme und Ausgabe keine specificeirte / sondern nur summarische Rechnung zu thun schuldig seyn/noch auch einige Eydess-Verheurung oder Beweis von ihm gefordert werden solte. Dieweil aber dennoch/eurem Bericht nach/ bemeldter von Adel gedachtes Gut in dem Anschlage/wie es auch ein Bruder von dem andern hatte kauffen mögen/nicht annehmen wollen/ sondern alle billige Mittel ausge schlagen/stracks auf die Hülffe gedungen/und als ers Hülffweise einbekommen/übel darauff haussgehalten/und an jährlicher Nützung kaum 2000. fl. angeben / da es doch der Debitor auff 4000. fl. genossen/und der Werth des Guts dem landüblichen Anschlage nach/sich auff 43000. fl. erstrecket/te. So ist er auch / gestalten Sachen nach / eine richtige specificeirte Rechnung der Einnahme und Ausgabe zu übergeben schuldig/ darauff erwarten sie also denn der ordentlichen Obrigkeit moderation und Welsung. Und was dieselbige vor recht und billich erkennen wird/ daß der Creditor an übermäßiger Nützung über die landüblichen Zinsen empfangen und eingenommen/solches ist er in sortem zu computiren/und thme aus der Hauptsumma abfürgen zu lassen pflichtig/W. R. W.)

DEFINIT. XXX.

Non tenetur mediante juramento bona mobilia indicare debitor, contra quem fit executio, si possideat bona immobilia.

1. **N**on modo executionis ordo requirit, mobilia prius capi, quam immobilia, *l. a Divo Pio. 15. §. in venditione. 2. ff. de re judicat. Supr. Defin. 10.* Sed & ipsi Creditori, executionem petenti, id consultivus videtur, † cum mobilia longè citius quam immobilia distrahi queant: ideoque debitor, adversus quem executio facienda, seras & ferramenta forium atque cistarum, aliorumque receptaculorum, in quibus asservari solent mobilia, aperire, eaque manifestare obstrictus est, Bald *in l. ordo. 3. C. de execut. rei judic. num. 9.* Matth. Col. *de process. execut. part. 3. cap. 9. num. 43.* † Sed quid, si debitor hoc facere recuset, mobiliaque sua vel saltem pretiosa facile & celeriter distrahenda occultet, aut aliò transferat?
2. † Tum mediante juramento debitorem universa sua mobilia indicare teneri, vulgò *Dd.* asserunt, Pract. Papiens. *in formâ responsionis libelli in act. hypoth.* Gloss. *exceptionem solut. n. 3.* Matth. Col. *de process. execut. part. 3. c. 9. n. 44. in fin.* Matth. Berl. *part. 1. concl. 81. n. 76.* † Quod quidem concesserim, si alia debitoris bona sive immobilia sive mobilia non extent;
3. † Cæterò quin, quando possessionatus est debitor, periculosum certè est juramentum ei deferri propter perjurii metum, cum debitores haud solvendo existentes, præsertim falliti, sæpissime sint homines leves, divinum numen parum metuentes. † Nec est, quod contumaciam debitoris hæc ratione impunitam existimes, cum parum commodi in ipsum redundabit, si vel res soli statim & celeriter, aut etiam reliqua mobilia pro vili pretio distrahantur,
4. † vel ipsemet debitor tanquam non solvendo exi-

stens incarceretur, Paris. *de Puteo in tract. syn. dic. verb. exec. vers. pone quod commissio. num. 3. in fin.* † Veluti hanc cautelam commendat, & contra mercatorem quendam astutum prædicatam meminit Col. *dict. cap. 9. n. 48.*

Ita Domini in causa Johann Lindners Erben zu Kumpnig/Menf. Mart. Anno 1629. (Verba sent. Seyn euch die Meister des Handwerks der Leineweber zu Ritweida / derer fast über 50. seyn/mit 2500. fl. Hauptsumma in solidum verhasst/und dieweil sie sich mit der Wiederzahlung säumig erwiesen/habt ihr wider sie auff die Hülffe geklagt / und solche zu ihrer Fahrniß ausgebracht. Ob nun wol darauff beniemte Schuldner die Leineweber/eurem Fürgeben nach / ihre mobilia weggeschafft und versteckt/ also daß man nichts oder gar wenig finden können/te. so mögen sie doch gedachte ihre Fahrniß / weil aus eurer Frage so viel zu vernehmen / daß etliche der Schuldiger mit unbeweglichen Gütern geseffen / vermittelst Eydess anzuzeigen/nicht angehalten werden/ es wird euch aber auff solchen Fall/wofern keine andere mobilia vorhanden/ in bemeldte ihre unbewegliche Gütere schleunig billich verholffen/W. R. W.)

DEFINIT. XXXI.

Durante executionis processu, debitor ad incrementum Creditoribus obstringitur.

Creditoribus tamen non parum præjudicari, inquietis, si bonis mobilibus à debitore occultatis, de rebus soli æs alienum sit exsolvendum, cum hæc nunquam tam celeriter distrahantur, ac bona mobilia, quæ facile emptorem inveniunt, † Sed non habent Creditores, quod de damno per id sibi dato conquerantur, cum debitor iis ad interesse quoque sit obstrictus, & durante executionis processu, usuras præstare teneatur, tanquam rei judicatz *l. 2. C. de usuris rei judic. ex morâ.* † Ex quâ solâ si promissæ specialiter non fuerint, usuræ debentur *l. cum quidam 17. §. si pupillo. 3. ff. de usur. l. Titia Sejo 87. §. usuras. 1. ff. de legat. 2.* Anton. Faber. *in Codic. lib. 8. tit. 27. Defin. 19. n. 3.*

Ita Domini in causa M. Balthasar Büttners zu Letpzig/Menf. Febr. Anno 1600. (Verba sent. Und weil der Schuldner nicht zu zahlen gehabt / hat der Creditor die Hülffe und Immission in desselben Haus erlangt. Ob sich nun gleich auff vorgehende Subhastation biß anhero kein Käufer dazu gefunden, da aber dennoch sonst keine Gläubigere mehr vorhanden wären/te. So würde (dem Creditori und nunmehr euch/ als dessen Cessionario, vor des Schuldners Erben) vorangeregte Hauptsumma billich verzinslet/W. R. W.)

Et in causa Gabriel Feigens zu Königswalda / Menf. Jul. An. 1598.

DEFINIT. XXXII.

Debentur judici expensæ post factam executionem, haud subsecutâ licet taxatione.

Non solet executio gratis concedi, sed officialibus iudicis vel executoribus certæ executionis expensæ, quas vulgò Hülffsgeld vocamus, debentur, quæ statim ipso executionis actu sunt exsolvendæ, † nec conceditur executio etiam pro debito liquidissimo, antequam expensæ illæ fuerint numeratz, Dan. Moller. *lib. 2. c. 40. n. 8.* Matth. Col. *de process. execut. part. 3. cap. 8. n. 25. §. seq.* † Restituendæ tamen hæc sunt Creditoribus iis, qui facta executione ex bonis debitoris exsolvendo omni æri alieno haud sufficientibus, credita non recipiunt, Dan. Moller. *ad Const. Elect. 28. num. 89. part. 1.* † Quam restitutionem & tunc injungit officialibus Illustrissimus Saxo, si realiter facta non fuerit executio, immissio & taxatio, in Ord. Torgens. *de Anno 1583. tit. vom Feilbieten/ subhastat. §. ult. in fin.* † Hinc cum post factam executionem & immisionem, debitor ante taxationem cum Creditore transegerat, eique Creditum suum exsolverat, expensas jam solutas jure sibi repetere licere existimabat, † propterea quod dicta Ordin.

Ordin. Torgens. executionem, immisionem & taxationem conjunctim ac simul requirat ad hoc, officialibus expensarum debeantur, veluti quoque sentit
 7 Matth. Berlich. *part. 1. concl. 81. num. 254.* † Sed noluerunt domini ad restitutionem expensarum officiales condemnare, cum jam facta fuerat executio & immisio realis, qui certè actus omnino honorarium meretur. † Nec putandum est, Illustrissimum Electorem ad ultimum executionis actum, subhastationem nempe vel taxationem, sanctionem suam astringere voluisse, † cui procul dubio mens fuerit, immodestam expensarum petitionem officialibus præcidere, si nullum omnino executionis actum fecissent.

Ita Domini in causa Quæstoris Pirnensis, Mens. Mart. Anno 1628. (Verba sent. Ob nun wohlberührtes Gut nicht gewürdet oder taxirt worden/und dannhero der Schuldner die gewöhnliche Hülfsgelder abzutragen sich verweigert. Dieweil aber dennoch die Hülfse mit Ausschneidung eines Spahns würcklichen ergangen / die immision darauff erfolgt/und die subhastation angeordnet worden; so ist auch der Schuldner die gewöhnlichen Hülfse Gelder zu entrichten pflichtig/und hat sich dawider beständiger Weise nicht zu be Helfen/W. R. W.)

DEFINIT. XXXIII.

Non deveniendum est ad subhastationem, si Creditor bona certo pretio æstimata in solutum accipiat, vel ex eorumdem usufructu satisfactionem querat.

1 **N**on sufficit, fieri executionem in bona debitoris, ac Creditores in possessionem realiter immitti, si non etiam bona distraherentur, atque ex pretio inde redacto debita exsolvantur, ut latè tractat
 2 Matth. Col. *de process. execut. part. 3. c. 9.* † non tamen ad distractionem est deveniendum, si alià ratione Creditoribus satisfieri queat: † Nempè, si partes de valore & æstimatione rerum convenient, easque Creditores in solutum accipiant, per text. *in l. ult. vers. ea observantes, de quibus inter debitorem & Creditorem conventum est. C. de jur. domin. impetr.* Gloss. *in l. 15. §. si pignora. 3. ff. de re judic. verb. addicantur.* Matth. Coler. *diñ. cap. 9. n. 55.* † Sive ergò
 3 mobilia sive immobilia veniant distrahenda, tentandum prius, an Creditores pro certo atque convento pretio ea in solutum velint acceptare, † prout de mobilibus expressè sancit Illustrissimus Saxon. Elector. in Ordin. proc. judic. *tit. 39. §.* Und wann also
 4 zum Fahrniß/it. † Quin & si de pretio partes convenire nequeant, aut Creditores bona debitoris in solutum accipere nolint, nec tum statim ad distractionem properandum erit, sed alius satisfactionis modus Creditoribus proponendus, † ut nempe rebus pro executione captis tamdiu utantur fruantur, donec fructus percepti sorti atque usuris respondeant. Gloss. *in diñ. l. à Divo Pio 15. §. si pignora. 3. ff. de re judic. verb. addic.* Matth. Col. *diñ. cap. 9. num. 77.*
 5 † Ac licet modus hic satisfactionis rarò sit acceptus Creditoribus, propter particularem solutionem, quæ multa secum affert incommoda *l. planè 3. ff. famul. ercisc. l. cum hi. 8. §. 9. vers. aut si causa aliqua urgeat. ff. de transact.* † Tentandus tamen omnino est, antequam ad distractionem deveniatur, Col. *diñ. loc.*

Ita Domini in causa Sigismundi Schlägeinhausens zu Leipzig/Mense Jan. An. 1583.
 Et in causa Pauli Lannens zu Leipzig/Mens. Febr. An. 1587.

DEFINIT. XXXIV.

Subhastari quoque debent res mobiles, si Creditor eas à iudice taxatas in solutum acceptare nolit.

1 **L**iberum itaque est Creditoribus, an bona debitoris certo pretio æstimata in solutum acceptare,

an verò iisdem tamdiu uti frui velint, donec fructus percepti sorti & usuris responderint, atque ita plenariè iis satisfactum fuerit, Defini. *præced.* † Ad neutrum tamen inviti poterunt cogi, sed deveniendum tunc erit ad distractionem, ita ut bona subhastentur, & plus offerenti tradantur, Gloss. *in l. à Divo Pio 15. §. si pignora. 3. ff. de re judic. verb. addicantur. vers. tertiò quia potest.* & ibi Bartol. *n. 3.* Matth. Col. *de process. execut. part. 3. c. 9. n. 78.* † Neque diversa hic est ratio rerum mobilium: Quantumvis enim hæc à iudice taxatas, Creditores ut plurimum in solutum acceptent, † attamen si vel per taxationem immoderatam gravatos se existiment, vel pecuniam paratam habere malint, quin & tum mobilia publicè subhastanda & plus offerenti sint tradenda, dubium non est, † ne scilicet Creditores unquam ad acceptationem in solutum cogantur, Modest. Pist. *part. 1. quæst. 12. Job. Köpp. decis. 55. n. 17. & decis. 44. n. 15.* Reinhard. Rofa *in addit. ad Dan. Moller. bic n. 19.* † Quod
 2 & diserè approbavit Serenissimus Saxo in Ordin. process. judic. *tit. 39. §.* Und wenn also zum Fahrniß.
 3 *vers.* Da er aber solches zu thun. † Neque tunc Creditores prorsus exclusi erunt, sed factà subhastatione ad licitationem admittendi, iisque si alius emptor pinguis pretium non offerat, res adjudicandæ, ex dispositione Electorali in *diñ. tit. 39. §.* Findet sich
 4 aber. † in tantum, ut hoc casu debitori jus redimendi prorsus non competat, quippe de quo in sanctione Electorali hoc casu ne verbum habetur, ut bene docet Matth. Berlich. *part. 1. concl. 81. n. 97.*

Ita Domini in causâ Gertraudten viduæ Nicolai Dorobesen zu Kreipta/Mens. Mart. Anno 1595. (Verba sent. Ob auch gleich sonst nicht als etliche reifige Pferde/darzu euch verholffen werden könnte / vorhanden seyn; So möget ihr doch dieselbige an euer Bezahlung anzunehmen / und das übrige Geld/was sie mehr werth seyn/heraus zu geben nicht gedrungen werden/sondern es werden dieselbige auff vorhergehende Hülfse/zu Erlangung eurer Bezahlung / von den Gerichten öffentlich subhastirt und verkauft/W. R. W.)

DEFINIT. XXXV.

Post factam subhastationem, cum iudice contrahit licitator de bonis debitoris, & qua sit subhastationis causa.

1 **S**eculo hodierno, quo partim ex temporis injuriâ, partim luxu immoderato crebriora sunt fallimenta, & homines ad inopiam sæpè vergunt, vix in subfellis & tribunalibus frequentiores audiuntur lites, quàm de executionibus & distractionibus pignorum. † Et quot lites, tot ferè difficultates existunt circa subhastationem, quæ licet de jure quoque communi distractionem pignorum judicialium pariter atque conventionalium præcedere debeat, *l. ordo 3. vers. si itaque præsid. C. de exec. rei jud. l. 2. l. 3. l. si quis 6. C. de fid. & jur. bast. fisc. lib. 10. l. si quos 16. C. de rescind. vend. l. ult. §. ult. C. de jur. domin. impetr. l. eleganter. 24. ff. de pign. act.* Ohil. König. *in process. c. 103.* Damhoud. *in tract. de subhast. cap. 3. in pr. & n. 34.* Jac. Cujac. *in parat. C. de jur. dom. impetr.* † De jure tamen Saxonico, non parum immutata reperitur, ut demonstrat multis Andr. Rauchb. *part. 1. quæst. 46. per tot.* † Sed utroque in foro summè necessaria est subhastatio, debitori æquè ac Creditori; † illi quidem, ne ex taxatione viliori lædatur, Anton. Fab. *in Codic. lib. 8. tit. 16. Defin. 3. n. 7.* huic verò, † ut eò facilius res pignori capta distrahatur
 2 emptorque inveniatur, Matth. Col. *de process. execut. part. 3. c. 9. n. 107. & 108.* Sed quid si de valore ac pretio convenire nequeant partes? Illud certè
 3 justum æstimabitur, quod quivis extraneus fuerit licitatus, Gloss. *in l. à Divo Pio 15. §. si pignora 3. verb. addicantur. vers. tertiò potest emere ff. de re jud.*

- 8 *jud. Salycet. in l. ordo. 3. n. 2. vers. quero primo. C. da
exec. rei jud. Col. dist. c. 9. n. 108.* † Taceo fraudes
circa distractionem pignorum ut plurimum occur-
rentes, quibus vix alio remedio quam per subhastationis
solennitatem potuit obviari, Damhoud. *dist.*
9 *c. 5. n. 11.* † Nemppe, quia facta subhastatione cum
iudice magis quam cum ipso debitore contrahitur,
& quicquid post subhastationem agitur, judiciali-
10 *ter fieri censetur, cessat verò præsumptio fraudis &
doli in iudicio, arg. l. 3. §. 1. ff. quod. met. caus. l. vir.
bonus 18. ff. judic. solv. l. 137. §. cum ita 2. ff. de V. O.*

Ita Domini in causa Johannis Sangerhausens zu Döllingh/
Mens. Sept. Anno 1635. (Verba sent. Ist ein Haus daselbst
wegen verhandener Schulden sub hasta verkauft worden/und
nachdem Käufer in Abfall seiner Nahrung kommen / hat sol-
ches Haus gleichfalls sub hasta wiederum ausgetoten werden
müssen. Worrauff sich ein licitator angegeben/ ein gewiß Ge-
bot darauff gethan/das Rauff-Geld deponiret/ und also mit
der Obrigkeit contrahiret/ ic.)

DEFINIT. XXXVI.

*Creditor absque pravia subhastatione, bona debitoris
judicialiter taxata accipiens in solutum, tutus non
est, quo minus ea restituere & Creditoribus reliquis
sive debitori, de fructibus perceptis, ra-
tionem reddere teneatur.*

- 1 **N**On nego equidem, Creditori bona pignori ca-
pta ante subhastationem in solutum tradi posse,
quin nec ad subhastationem deveniendum erit, si
2 Creditor bona debitoris in solutum acceptare vult,
ut dixi, *Supr.* Defin. 33. † Sed hoc ita, si debitor con-
sentiat, nec alii adsint Creditores, quibus per dati-
onem in solutum præjudicari possit, *veluti pronun-
ciatum an Phyllippen von Lindenau/ Mens. Jan. Anno*
3 *1636.* † Cæteroquin, si debitor, præsertim quando est
pupillus aliave persona favorabilis, talisve quæ si-
bimetipsum non semper de meliori prospicere cense-
tur, haud consentiat, alique Creditores æquæ sa-
tisfactionem petant, † nihil efficiet iudex, uni vel
4 alteri creditori bona debitoris judicialiter quan-
tumvis taxata in solutum dando, si non præcesserit
subhastationis solennitas, *l. in civile. 4. C. de bon. au-
tor. judic. poss. Matth. Coler. de process. execut. part.*
5 *3. cap. 9. n. 107.* † Nemppe quia hæc præcisè necessa-
ria est, inducta nimirum in favorem non minus de-
bitoris ipsius, quam omnium Creditorum, Defin.
6 *præced.* † qui si per omissionem subhastationis se gra-
vatos existiment, totum venditionis vel in solutum
dationis actum invertere, ac restitutionem bonorum
unà cum fructibus perceptis petere poterunt, Bald.
7 *consil. 184. n. 1. lib. 2. Matth. Berlich. part. 1. concl.*
81. n. 150. Joh. Baptist. Afin. in tract. de execut. §. 4.
cap. 80. n. 1. & seq. & §. 6. cap. 1. n. 15. Jac. Menoch.
8 *lib. 2. arbitr. judic. quest. cens. 2. cas. 129.* † Semper
enim observandum, ut quæ à statuto forma præscri-
pta est, ab ea ne latum quidem unguem recedatur,
Echin. *in cap. quoniam frequenter. 5. extra. Ut lit. non
contest.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 8. tit. 16. Def. 3. n.*
9 *3.* † Adeoque, si in formam minimam fuerit pecca-
tum, nec dominium in emptorem transfertur, defi-
ciente nemppe titulo, *l. nullo. 24. C. de R. V.* † Neque
enim titulus est, qui factus fuit contra leges & for-
mam statuti, *l. quemadmodum. 7. C. de agricol. &*
10 *consil. lib. 11. Ant. Fab. dist. tit. 16. Def. 4. n. 2.*

Ita Domini in causa M. Sebastiani Leonhards zu Krastadt/
Mens. April. Anno 1606. (Verba sent. Ob nun gleich der Amts-
Schöffler des Schuldners Mühle gerichtlichen taxiren lassen/
und dieselbe dem Creditori Ziegler vor und um 2000. fl. baar-
res Geldes etingeräumet/ dienest aber dennoch zuvor / vermit-
te Ehrf. Städt. Constitution mit der subhastation nicht ver-
fahren worden/ ic. So haben sich auch Zieglers Erben des
Eigenthums der Mühle nicht anzumassen / sondern seyn des
Debitoris Erben von der eingeordneten Nutzung Rechnung

zu thun/und wenn sie ihres Meiss vollkömmlich bezahlet / ih-
nen die Mühle wiederum abzutreten und einzuräumen schul-
dig/ B. N. B.)

DEFINIT. XXXVII.

*Non valet venditio sub hasta, si taxatio præcesserit
subhastationem, vel si non per tres quaterdenas
subhastatio facta fuerit.*

- N**entiquam ergò omitti potest subhastatio in di-
stractione pignorum, *b. Const. 32. in pr. vers.*
So soll der Richter. Ord. proc. judic. Elect. Saxon.
tit. 39. §. So soll man diese Ordnung halten. Defin.
præced. † At nec subhastationis ordo inverri debet,
2 qui in eo potissimum consistit, ut in foro Saxonico
bona pro executione capta primò, absque ullà æsti-
matione subhastentur, & quidem post elapsam
unam quaterdenam à facta immisione. *Resol. Grav.
de Anno 1661. Tit. von Justitien, Sachen. §.* Wenn
es nun zum höchsten. Vel secundò, præcedente Cre-
ditoris licitatione venalia exponantur: Vel tertio,
judicialiter taxentur, & ita taxata publicè procla-
mentur, *dist. Ord. proc. jud. tit. 39. §.* und weil ver-
møge. *junct. §. seq.* So soll man diese Ordnung. † Er-
3 rant itaque judices, nec quicquam efficaciter agunt
in foro Saxonico à taxatione incipiendo, bonaque
judicialiter taxata proclamari faciendo; Andr.
Rauchb. *part. 1. q. 46. n. 3.* † Fit namque inde, ut aut
4 debitor ex viliori taxatione lædatur? vel Creditor ob
taxationem immensam pignus pro tantà quantitate
æstimatum insolutum accipere recuset, ex quo alii
deterrentur emptores, quo minus ad licitationem
5 accedant, † adeò, ut per hanc viam tam debitori,
quam Creditori noceatur, quibus tamen jura per
subhastationem succurrere voluerunt, *Supr.* Defin.
6 *35. Matth. Col. de process. execut. part. 3. c. 9. n. 107.*
† Sed hoc ita, nisi in judiciis alium subhastationis or-
dinem introduxerit consuetudo, quæ ubivis attendi
debet, *l. quod si nolis. 31. §. quia assidua 20. ff. de adil.
edit. l. ult. C. de fidejussor.* † Nec minor temporis,
7 quàm ordinis, in subhastatione haberi debet ratio,
nemppe ut in foro Saxonico fiat per tres quaterde-
nas, von 14. Tagen zu 14. Tagen dreymal/ hac Con-
stit. 32. §. Findet sich aber. *vers. Nach Verlauffung
dreyer 14. Tage. Ord. Torg. de An. 1583. sub tit. Von
Zeilbieten/ subhastation. §.* Dieneit aber auch. *vers.*
8 *Drey 14. Tage nach einander öffentlich verkündiget
werden. Ord. process. judic. dist. tit. 39. §.* So soll
man. *Andr. lib. 1. art. 70. §.* thut er das nicht. Dan.
Moll. *bic n. 3. Matth. Coler. de process. execut. part. 3.*
9 *cap. 9. n. 89. Andr. Rauchb. part. 1. qv. 46. num. 15.*
† Quod tempus præcisè observari debet, in tantum,
ut eo neglecto, venditio sub hasta irrita habeatur.
† Secus atque de jure Civili, quo subhastationis
tempora sunt arbitraria, *l. si tempora. 4. C. de fid. & jur.*
10 *hast. fise. lib. 10. l. 1. C. de vend. reb. civit. lib. 11. Rauchb.*
& Col. dist. loc. Matth. Berlich. part. 1. concl. 81. n.
161. Jac. Menoch. de arbitr. judic. quest. lib. 2. cent.
2. cas. 129. num. 2.

Ita Domini in causa Jacob Ibbigens contra Georg Küh-
neln zu Münschen/ Mens. Jun. Anno 1632. (Verba sent. Dies
weil aber dennoch nicht zu befinden/ daß in solchem der Gläu-
biger Kaufrechtig verfahren/ und den interessirenden Unmün-
digen zum besten/ das Gut ohne vorgehende gerichtliche Taxa-
tion öffentlich subhastiret / und von 14. Tagen zu 14. Tagen
dreymal freyl geboten worden/ und gleichwol ein mehrers wirt-
dig ist/ indem vortiger Käufer Jacob Ibbig allbereit 500. fl.
darauff geboten/ ic. So hat sich auch Georg Kühnel/ der be-
schehenen Belegung ungeacht/ angeregtes Guts. eigenthüm-
lich noch zur Zeit nicht anzumassen/ sondern es wird dasselbige
den Unmündigen und sämtlichen Gläubigern zum besten öf-
fentlich ohne Taxation gebührlichen subhastiret/ und demjen-
gen/ so das Meiste dafür giebt/ billigt zugeschlagen/ B. N. B.)

Et in causa Tobiz Pezolds zu Plauen/ M. April. An. 1635. Verba sent. Dieweil mit subhastation des Guts allerdings nicht richtig verfahren/te. So mag auch nummehr Tobiz Pezolds Erbin das Gut um die gesagte Kauff-Summa anzunehmen nicht gedrungen werden/ D. N. W.)

DEFINIT. XXXVIII.

Facta subhastatione, quilibet suo nomine licitari potest, etiam pro tertio, à qua mandatum licitandi habet, insciis licet iudice ac Creditore.

- F**ieri debet subhastatio vel praconizatio in loco publico sive in foro, tempore mercatus, per praconem publicum, d. h. den Fronboten/ b. Const. 32. in pr. vers. und auff dem Markte durch den Fronboten/ sei bieten und subhastiren lassen. Ordin. proc. judic. Elect. Saxon. tit. 39. §. So soll man. Matth. Coler. de process. execut. part. 1. cap. 10. n. 210. † Ergo non diebus dominicis & festiatis, in quibus mercatus consueti per hebdomadam singulam non habentur. l. ult. §. 1. verb. praconis horrida vox filescat. C. de feriis. ubi Goth. lit. H. Matth. Coler. de process. execut. part. 3. cap. 9. n. 91. Damhoud. de subhast. cap. 3. n. 6. † Nisi forsan in villis & pagis aliud sit ius introductum, Coler. dict. cap. 9. n. 101. Matth. Berlich. part. 1. concl. 81. n. 159. † Sed num etiam in tribus distinctis diversorum dominorum territoriis subhastatio erit facienda? Plerisque equidem in locis id observari solet, sed nulla ratio hanc necessitatem inducit, nec jura eam ullibi requirunt. † Quidni ergo subsisteret subhastatio in uno solummodo pago vel oppido publice facta? Erubescimus enim sine lege loqui, nec in practica habetur, quod lege non cavetur, l. dissentientis. §. C. de repud. Bald. in cap. nihil. 44. num. 25. extr. de elect. & elect. potest. Jaion. in l. illam. 19. n. 8. G. de rollat. † Planè, quin facta subhastatione, etiam pro tertio quis possit licitari, suo tamen nomine, clanculum licet, & insciis Creditoribus atque iudice, non multum dubitaverim, quantumvis sciam ejusmodi licitationem ex capite falsi commissi fuisse oppugnatam, sed absque effectu. † Nec enim debitoris nec Creditorum vel iudicis interest, quisnam fuerit licitatus, cum id omnibus licuerit. † Et quid si licitator jus suum alteri cesserit, quod certè facere nullibi prohibetur.

Ita Domini in causa Hansen Eunnads zu Leipzig/ Mens. Nov. Anno 1632. (Verba sent. Dieweil ihr aber dennoch selbst berichtet/ daß ihr euer Recht noch zur Zeit nicht erstanden/ und die Wittib sich angeben/ und 200. fl. mehr als ihr gebotet/te. So wird sie damit billich zugelassen/ und mag dannhero/ daß auff ihr Ansuchen die subhastation ergangen/ wann sie auch gleich einem andern/ der sie hierzu vermocht/ zum besten licitiren thäte/ mit Besiande nicht abgewiesen werden/ D. N. W.)

DEFINIT. XXXIX.

Licitatori majus pretium offerenti bona subhastata sunt adjudicanda, nisi in secunda, tertia, vel quarta subhastatione, durantibus adhuc tribus quaterdenis, ab alio plus licitante is superetur.

- P**rocul dubio licitatori majus pretium offerenti bona subhastata à iudice tradenda & adjudicanda erunt, b. Const. 32. §. Siebt sich dann, in fin. Und das verhoffene Gut deme/ so am meisten dafür geben will/ gelassen werden. Ordin. process. jud. Elect. Saxon. tit. 36. §. So soll man dann. vers. und das verhoffene Gut deme/ so am meisten dafür geben will/ hinterlassen. Sed hoc ita, † nisi alius adhuc majus offerat pretium, primumque superet licitatore. Etenim si licitator quispiam certum denominet pretium, non statim ei res subhastatae pro pretio illo adjudicantur, sed denuo ac secundà vice

Carpz. Definit. Vol. I.

per tres quaterdenas proclamantur, † ubi si alius reperiatur, qui majus offerat pretium, is certè priorem vincit, b. Const. 32. dict. §. Siebt sich dann/ & dict. tit. 39. §. So soll man diese Ordnung. Dan. Moller. hic n. 3. Matth. Col. de proc. execut. p. 3. c. 9. n. 105. & n. 108. † At num postea quoque tertià vice eum pretio à secundo licitatore oblato bona erunt denuo subhastanda? Negat hoc Matth. Berl. part. 1. concl. 81. n. 171. † propter verba illustrissimi Saxonis, quibus post subhastationem secundam, res plus offerenti tradi jubet, b. Const. 32. & dict. tit. 39. vers. Soll das Gut widerum ausgerufen/ und deme/ so am meisten davor geben will/ hingelassen werden: † Sed nimirum Illustrissimus Constituens non restrictivè loquitur, nec tertià & quartam subhastationem excludit, verùm exempli tantummodo gratià secundam subhastationem determinat, ac secundo licitatori rem subhastatam vult adjudicari, scilicet si ab alio in tertià vel quartà subhastatione non superetur. † Proprius namque subhastationis finis in eo consistit, ut res tali pretio aestimetur, quod quilibet pluris unquam offert, & in quo à nemine superatur, Supr. Definit. 35. Matth. Col. de process. execut. p. 3. c. 9. n. 108. † At, secundum licitatore à nemine superari, verè asseri nequit, priusquam denuo & tertià vice cum aucto pretio res fuerit subhastata, ut in aperto est. † Quin & si aliter diceretur, res damno debitoris vel propterea cederet, quod ipsius maximoperè interest, quàm plurimos ad emptionem invitari, nec ullo modo à licitandi facultate & voluntate deterreri, ut tanto pluris pignus distrahatur, Anton. Fab. in Codic. lib. 8. tit. 16. Definit. 3. n. 7.

Ita Domini in causa D. Pauli Wagners zu Leipzig/ Mens. Jun. An. 1632. (Verba sent. Und als ihr auff solches Gut 5000. fl. geboten/ und das Gut mit solchem Gebot wiederum zu dreien unterschiedlichen mahlen von 14. Tagen zu 14. Tagen ausgerufen worden/ hat sich Andreas Eramer angegeben/ und ein mehrers licitiret/ inmassen es dann solcher Gestalt ferner zu dreien mahlen subhastiret worden; Ehe und zuvor aber die letzten 14. Tage zu Ende gelauffen/ habt ihr/ als der ersteemptor, zu gleichmäßiger Haupt-Summa und Angelde euch erkläret. Ob ihr nun wohl hiedurch euer Recht erstanden zu haben vermehnet/ dieweil aber dennoch Ursula/ Thomaß Bauers Eheweib/ an stat ihres Sohns/ den letzten Tag der subhastation-Zeit/ und ehe und zuvor dieselbe vollständig verlossen/ das Kauffgeld noch ferner erhöhet te. So wird sie damit zugelassen/ und angeregtes Gut auff selbige Masse/ und mit den erhöhten Angelden noch einsten und zum vierdten mahle ausgerufen/ und so dem allerersti/ wann sich binuen gehöriger subhastation-Zeit niemand angiebet/ so ein mehrers darauff licitiret/ ihr billich zugeschlagen/te.)

In causa Sebastian Otteus zu Leipzig/ Mens. Jul. An. 1632.

In causa Johannis Beckers zu Leipzig/ Mens. Novembr. Anno 1632.

In causa der Eichhornischen Gläubiger zu Leipzig/ Mens. Dec. Anno 1635.

DEFINIT. XL.

Ultimà quoque die, durante adhuc subhastationis tempore, licitator majus offerens pretium admittitur.

Non statim ergo licitatori res subhastatae traduntur, sed tum demum, si intra tempus subhastationis, quod est trium quaterdenarum, nemo reperiatur, qui majus offerat pretium, adeoque primus ille licitator ex subhastatione jus perfectum acquisiverit, wann er sein licitation-Recht erstanden/ h. Const. 32. §. Siebt sich dann. Ord. process. judic. Elect. Saxon. tit. 39. §. So soll man. † Videtur autem primus licitator jus perfectum acquisivisse, si durante tempore subhastationis majus pretium à nemine fuerit oblatum. † Effluxo siquidem hoc tempore licitatio ulterior non admittitur, nec audiendus, qui majus pretium offerre velit.

Veluti pronunciamus Sebastiano Otten zu Leipzig/ Mens. Jul. An. 1632. (Verba sent. Ob wohl die Frischmannsche Wittib 4000. fl. und also das allermeiste auff obgedachtes Haus geboten. Dieweil aber solches allererst den 26. Jun. und also nach verfloßener subhastation-Zeit/ ihr euer Licitation-Recht allbereit erlangt gehabt/ geschehe/ ic. So mag sie auch nunmehr mit solchem ihrem Gebot ferner nicht zugelassen werden/ W. R. W.)

- 4 At quid si ultimâ die subhastationis sive tertiz quarterdena, aliquis pretium majus licitari velit? † Non certè tempus subhastationis effluxit, durante adhuc die ultimâ, quia hoc tempus de momento in momentum currit, non minus atque in decendio appellationis, propter verba in sanctione Electorali expressa, von 14. Tagen zu 14. Tagen. † Quorum verborum hunc esse sensum, ut de momento in momentum tempus eurrat, tradit Andr. Rauchb. part. 1. qu. 3. num. 17. † Cui consequens, licitator omnino audiendum, licet ultimâ saltem die, ceu durante adhuc tempore subhastationis, se offerat.

Ita Domini in eadem causa D. Pauli Wagners zu Leipzig/ Mens. Jun. An. 1632. (Verba sent. Dieweil aber dennoch Ursula Bauers an statt ihres Sohns am 23. dieses Monats/ und also den letzten Tag der subhastation-Zeit/ und ehe und zuvor dieselbe vollständig verfloßen/ das Kauff-Geld erhöht/ und also ferner licitiret/ ic. So wird sie auch damit nochmahls zugelassen.

It. in causa der Eichhornischen Gläubiger zu Leipzig/ Mens. Dec. An. 1635. (Verba sentent. Und demnach Curator wegen seiner Pflegefrauen/ noch vor Verfloßung der subhastation-Zeiti/ wiewohl in der letzten Stunde/ die auff das streitige Haus gefagte Kauffsumma mit 1000. fl. erhöht/ so wird vor allen Dingen solches Haus mit dem erhöhten pretio nochmahls gebühelichen billich subhastiret und feil geboten/ W. R. W.)

DEFINIT. XLI.

In Licitatione praesens pecunia praefertur pretio distinctis terminis exsolvendo, nisi hoc, interusurio deducto, illam in quantitate superet.

- 1 **E**T si de jure Civili res pro executione pignori capta & subhastata praesenti pecuniâ tantummodo um baar Geld/ non etiam distinctis terminis exsolvendâ auff Tagezeiten distrahat, l. à Divo Pio. 15. §. sed si emptor 7. vers. oportet enim ff. de re judic. Damhoud. in tract. de subhast. c. 5. n. 3. Matth. Coler. de process. execut. part. 3. cap. 9. n. 49. Andr. Rauchb. part. 1. quæst. 46. n. 4. † Attamen, quin in foro Saxonico, etiam sub pecuniâ distinctis terminis solvendâ, bona sub hastâ vendi queant, dubium non est, per text. in hac Const. 32. §. Findet sich aber. vers. um baar Geld/ und auff Tagezeit. ubi Dan. Moller. num. 3. & 11. Andr. Rauchb. dict. quæst. 46. n. 6. Hartm. Pist. observat. 77. num. 3. Jac. Schult. in addit. ad Modest. Pistor. part. 4. quæst. 142. n. 13.
- 3 † nisi concurrant plures emptores, quorum unus pecuniam praesentem, alter verò distinctis terminis exsolvendam offerat. Quo casu prior paratam pecuniam exsolvens alteri praefertur, quantumvis minus pretium licitetur. Joh. Baptist. Afm. in tract. de execut. §. 6. c. 4. n. 2. Nempe quia non tantum quantitate, sed & die minus solvitur, l. solidum. 85. ff. de solut. l. minus. 32. ff. d. V. S. Et quis nescit, particularem solutionem (auff Tagezeiten) multa seum trahere incommoda. l. planè. 3. in pr. ff. fam. ercisc. l. qui pignori. 19. ff. de pignor. Joh. Zang. de except. part. 3. c. 2. n. 10. & seqq. † Sed hoc ita, si de praesenti pecuniâ omnibus Creditoribus satisfieri queat. † Cæteroquin, si omnes de pecuniâ paratâ Credita sua accipere non possint, haud certè hypothecariis, & prioribus creditoribus ita favendum est, ut posterioribus & Chirographariis nocentur, arg. Novell. 39. cap. 1. circa fin. in pr. Non enim subhastatio in unius vel alterius Creditoris, sed omniſ

Creditorum favorem est inducta. † Cur non ergò favor omnium unius vel alterius utilitati praefertendus esset; perinde ut commodum publicum utilitati privatorum. l. un. §. hac autem 14. C. de caduc. tollend. l. jubemus. 10. C. de SS. Eccl. l. 43. ff. de relig. & sumpt. funer. † maximè, quia Prætor id semper agit, ut Creditoribus omnibus ex æquo consulatur, l. juris gentium 7. §. hodie. 17. ff. de pact. † Scilicet, quod major pars pro debiti quantitate æstimetur, l. majorem. 8. ff. de pact. † Meritò itaque hoc casu, qui plus solutione in certos terminos dilatâ offert, praefertendus erit, Matth. Col. de process. execut. part. 3. cap. 9. n. 93. sub fin. Matth. Berlich. part. 1. concl. 81. n. 184. † Nolo tamen hoc aliter intelligi, quàm si pretium distinctis terminis exsolvendum, post interusurium deductum, superet pecuniam praesentem. † Alias sanè pro pretio majore reverà haberi haud poterit, juxta tradita Modest. Pistor. part. 2. quæst. 97. num. 8. & 9.

Ita Domini in causa Hansen Pragers zu Freyberg/ Mens. Jun. Anno 1634. (Verba sent. Und es hat der eine prioritätliche Gläubiger Nicolaus Horn 400. fl. in Jahr und Tag zu bezahlen geboten/ womit aber die Chirographarii nicht befriediget werden können/ und also ihre Forderung entrathen müssen. Ob ihr nun wohl ein mehrers und 1800. als 400. zum Angelde/ und jährlichen 40. oder 50. fl. Tagezeiten dafür zu geben gemeynet seyd; Dieweil aber dennoch die 1400. fl. baar Geld/ die 1800. fl. Tagezeiten/ weit übertröffen/ ic. So wird auch Nicol Horn vor euch zum Käufer billich zugelassen/ W. R. W.)

Et in causa der Pingsbachischen Gläubiger zu Leipzig/ Mens. Febr. Anno 1636. (Verba sent. So wird N. N. auff das Haus und Garten zugleich gethanes Gebot/ weil es ein höher Angeld in sich hat/ und die andere beyde Gebot nach Abzug des interusurii medii temporis dem gezogenen calculo nach/ weit übertrifft/ den andern zweyen Licitanten billich vorgezogen wird/ W. R. W.)

DEFINIT. XLII.

Primus licitator offerendo augmentum pretii à sequentibus licitatoribus oblari, tempore subhastationis nondum effluxo in emtione reliquis praefertur.

Non admittitur primus licitator, si durante tempore subhastationis ab alio majus offeratur pretium, b. Const. 32. Et sic denn. Supr. Defin. 39. quia non temporis sed quantitatis pretii potissimum habenda est ratio in pignorum distractione. † An ergo nulla primi licitatoris eris praerogativa? Est omnino: Poterit enim, si velit, pretio suo tale augmentum addere, ut si non superet, adæquet tamen pecuniam à secundo & tertio oblata. † Idque si fecerit, reliquis praefertur debet, Jodoc. Damhoud. de subhast. c. 5. n. 9. Fab. de Mont. in tr. de empt. vendis. qu. 5. princip. n. 89. † Nam si pluribus licitatoribus, æquè idoneis concurrentibus, & tantundem offerentibus, locus est gratificationi, Bald. in l. ult. C. de testam. manumiss. n. 11. Fab. de Mont. dict. loc. n. 89. † Quidni ratione prioritatis saltem, primo magis favendum & gratificandum esset? † Et vel ex sola æquitate, pari pretio primus emptor superat alium licitantem, Bald. in l. si in emptione 35. ff. de minor. † Videat tamen licitator, ne tempus subhastationis præterlabi patiatur; Hoc enim si effluxerit, audiendus non est, etiam si majus precium offerre velit, † acquisito scilicet pleno jure venditionis emptori, qui intra tempus subhastationis plus licitatus est, quod nullo pretii augmento, nec ulteriori licitatione ei auferri potest, Supr. Defin. 40.

Ita Domini in causa Sebastian Otten zu Leipzig/ Mens. Jul. Anno 1632. (Verba sent. Ob nun wohl binnen solcher subhastation-Zeit kein fernerer licitor gefunden/ noch ein mehrers darauff geboten/ danuenero letztgedachte Vormündet

Ihr Recht daran erstanden zu haben vermeynen; Dieweil aber dennoch allwegen / ehe und zuvor ein ander sein Licitation-Recht ersehbet / und die subhastation-Zeit verlossen / dem ersten licitatori in den Rauff zu treten freysehbet / auch derselbe dem andern Licitatorn vorgehet / welches Rechtens denn ihr als der allererste Licitator euch gebrauchet / und nach Verfließung der subhastation Zeit zu ebenmäßigem Rauffgelde euch anerböten / dabey es auch verblieben / und in gebührender subhastation-Zeit niemand etwas höhers licitiret / ic. So habe ihr auch euer Licitation-Recht dadurch erstanden / und wird euch demnach angeregtes Haus um selbige Rauffsumma vor denen Vormündern billich adjudiciret und zugeschlagen / *D. R. W.*)

Et in causa D. Paul Wagners zu Letzpig / Menf. Jun. Anno 1632. (Verba sent. Es ist aber euch / als dem ersten Licitatori in selbigem Rauff zu treten nochmahls unbenommen / und wenn ihr euch zu solchem Angele vor Verfließung der subhastation-Zeit gleichesfalls erklären werdet / wird euch vor allen andern / so nicht ein mehrers binnen gehöriger Subhastation-Zeit darauff licitiret / mehr besagtes Gut billich zugeschlagen / *D. R. W.*)

DEFINIT. XLIII.

Liberum est debitori & Creditoribus bona subhastata minus pretium offerenti vendere alteri subhastatione, jure perfectè nondum questro.

FRustra disputari, inquires, num debitor ac Creditores bona minus pretium offerenti vendere queant, si alius pretium pinguius licitetur, cum vix quispiam præsumatur bona distrahere velle pro viliori pretio, qui majus lucrari posset? † Accidit nihilominus, ut interdum res subhastata non ei, qui plus, sed qui minus offerat, tradantur, vel ex singulari erga emptorem affectione, † Vel, quod minus offerens sit persona magis honesta & ad solutionem pronior atque facilior: An ergo venditionem hanc invalidam judicabimus? † Non certè, quia per subhastationem debitoris & Creditorum agitur negotium, qui si proprio commodo contravenire, & minori pretio contenti esse velint, quid obstabit, quo minus à subhastatione jam coëpta eos desistere posse existimabimus? Bart. in *l. si tempora. 4. C. de fid. instr. & fid. bast. f. c. n. 4.* Damhoud in *tr. de subhast. c. 5. n. 11.* † Modò res adhuc sit integra; Nec enim audiendi sunt Creditores contradicentes subhastationi, ex qua licitator majus pretium offerens perfectum jam sibi jus acquisiverit, † quia jus tertii semper illæsum servari debet, *l. de unoquoque 47. ff. de re judic. l. 2. §. merisò. 10. & si quis à Principe. 15. ff. ne quid in loco publico.* Ant. Fab. in *Codic. lib. 4. tit. 16. Defin. 8. n. 4.*

Ita Domini in causa Friderici Botzgs zu Meissen / M. Nov. An. 1601. (Verba sent. Und wiewohl ihr auff solche Mühle / als sie öffentlich subhastiret und feil geboten worden / 2500. fl. zur Rauffsumma gesetzt und licitiret / hat doch der Schuldenner / ehe und zuvor ihr euer Licitation-Recht erstanden / selbige Mühle einem andern um 2400. fl. käufflichen zugeschlagen. Ob nun wohl solcher Rauff heimlicher weise / ohne euer Vorbenust und Einwilligung geschehen / da aber dennoch die Gläubiger damit zu frieden wären / und an obgesagtem Rauff-Gelde sich der Bezahlung erholen könnten und wolten / ic. So wäret ihr solchen Rauff zu hinterziehen nicht befugt / *D. R. W.*)

Et in causa Georgii Reuters Wittib und Erben contra Waltbasar Fridertzen zu Letzpig / M. Jul. An. 1636.

DEFINIT. XLIV.

Facta licet subhastatione & subsequuta licitatione, liberum tamen est debitori, oblato Creditoribus debito, res subhastatas redimere & ad se recipere.

Minus verò dubium est, ipsummet debitorem post factam subhastationem ac licitationem subsequutam, pœnitere, ac pretio Creditoribus oblato rem subhastatam redimere & ad se recipere posse: † Siquidem præconizatio favore debitorum *Carpz. Definit. Vol. I.*

introducenda est, *supr. Def. 39. † Quidni ergo in medio tempore coram judice vel executore liceret de nudò realiter offerre pecuniam debitam, & sic impedire pignoris venditionem arg. l. 2. C. de bit. vend. pig. imped. non poss. l. si rem 9. §. ut. ff. de pig. action. Matth. Col. de process. execut. part. 3. c. 9. n. 95. Ant. Fab. in C. lib. 8. tit. 16. Def. 5. in pr. † Neque ex eo, quod in favorem etiam Creditorum subhastatio facta sit, *supr. Def. 35. † aliud inferendum erit, cum parum inter sit eorum, ab emptore an verò à debitore ipsis satisfiat. † Quin & cum eo sine bona debitoris subhastentur, ut ex pretio inde redactio debita exsolvantur, desistendum omninò erit à subhastatione, vel propterea quod aliunde Creditores debita consequantur, & sic causa subhastationis cesset, c. cum cessante. 60. extr. de appellat. c. 13. extr. de panit. & remiss. c. est Christus. 20. extr. de jurejur. Andr. Tiraquell. in reg. cessante caus. n. 11. † Sed nec hoc aliter accipi velim, quam re adhuc integrà existente, & jure venditionis licitatori nondum acquisito. † Elapsò enim tempore subhastationis, non magis debitori, quam ulli alii licitatori plus offerenti, jus primi licitatoris turbare licet, arg. l. 47. ff. de re jud. Def. preced. & *supr. Def. 40.***

Ita Domini in causa der Schöfflerischen Wittwen Erben zu Ealenburg / Menf. Febr. Anno 1632. (Verba sent. Ist nach Absterben euer Mutter / derer hinterlassenes Haus öffentlich subhastiret und feil geboten worden; Ob nun wohl Lucas Herzog 3600. fl. darauff licitiret und geboten / da aber dennoch mit demselbigen nichts beständiges geschlossen / noch er sein Licitation-Recht erstanden hätte / darfür sichs aus eurer Frage ansehen lässet; So wäret ihr auch dem Subhastation-Proceß re adhuc integra zu renunciren / und berührtes euer Mütterliches Haus wieder anzunehmen wohl befugt / *D. R. W.*)

Et in causa Tobias Schendens zum Hayn / Menf. Sept. Anno 1634.

Et in causa Hansen Polmans zu Letzpig / Menf. Octobr. An. 1634.

DEFINIT. XLV.

Tempore subhastationis effluxo, non potest ulterius pœnitere licitator, nec licitationem revocare.

Sed quid in casu converso, si licitator, durante adhuc subhastationis tempore, pœnitere ac licitationem revocare velit? Omninò id facere poterit reclamante licet debitore; Etenim si hic, nempe debitor, subhastationi contravenire, & pœnitere valet re adhuc integrà, Defin. preced. † Cur non etiam id licitatori sive emptori facere liceret, saltem ex naturà correlatorum, † quorum eadem est ratio, *l. legem Juliam 5. in pr. ubi Bart. Jason. & Dd. C. de indict. Viduit. tollend. Nicol. Everh. in loc. à correlat. n. 3. † Quin & eo ipso, quod alius licitator majus obtulit pretium, primus licitationem suam revocasse censetur, adeoque si ultimus aufugiat, vel inidoneus existat, primus neutiquam cogi poterit, ut eo pretio, quod primò obtulit, res subhastatas sibi emptas habeat, Dan. Moll. *hic n. 8. & seq. Fab. de Mont. de empr. vendit. qu. 5. n. 93. Jo-doc. Damhoud. de subhastat. cap. 4. n. 8. Nicol. Boër. decis. 248. † Aliud dicendum existimaverim, si tempore subhastationis effluxo, licitator pœnitere velit. † Non certè magis hic erit audiendus, quam venditor sive debitor, qui post tempus subhastationis effluxum, neutiquam subhastationi contravenire potest, Defin. preced. n. 7. † Nempe, re non amplius integrà, sed inter proclamantem seu vendentem, & licitatore, sive emptorem firmà exortà obligatione, † quæ invitâ alterâ parte revocari nequit, Bart. in *l. Locatio. 9. ff. de publ. & vectig. n. 4. Joh. Bapt. Asin. de exc. §. 9. c. 2. n. i. Fab. de Mont. dicit.***

9 *dict. qu. 5. n. 89.* † Remanet ergo licitator obligatus, nec resilire potest propterea, quod secunda subhastatio subsequuta fuerit, per *L. quoties 2. sub fin. ff. de in diem addit.* Jodoc. Damhoud. *de subhast. cap. 5. n. 11.* Nicol. Boër. *dict. decis. 248. n. 3.*

Ita Domini in causa Johannis Hufani zu Leipzig/ Mens. Jul. Anno 1631. (Verba sent. *Quantur à nobis elector. Saxon. Scabinis: Num emptor, qui facta subhastatione alicujus praedii, certum licitatus est precium, tempore subhastationis effluxo, ab emptione recedere queat? Quod ut maxime Emptori licere, prima facie quispiam arbitrari posset, propterea, quod nemo juri suo renunciare prohibeatur. Attamen, quum accepta licitatione, & processu subhastationis perfecto, Contractus emptionis-venditionis perfecte fuerit consummatus, qui utrique contrahenti jus tribuit, invita parte altera, ab uno eorum irrevocabile, ideoque Emptori à contractu hoc emptionis perfecto nequam resilire licere existimamus, quia & de jure ita respondendum judicamus, in cujus rei testimonium & fidem, Responsum hoc Scabinatus Sigillo muniendum ac signandum curavimus.*

Item in causa Georgii Nöhels zu Rostburg/ Mens. Sept. An. 1629. (Verba sent. *So werden obangerogter Unterthanen Güter denjenigen Personen/ so das meiste darauff licitiret und geboten/ auch ihr Licitation- Recht erstanden/ ex officio billich kaufweise zugeschlagen/ und sie seyend davon wieder abzusehen nicht befragt/ B. N. W.*)

Et in causa Annen Scharten/ contra Hansen George Scharten zu Freyburg/ M. Jul. An. 1634.

DEFINIT. XLVI.

Adjudicatio rei subhastata judicialis plenissimum tribuit dominium, & una periculum in licitatore transfert, vacua licet nondum existente possessione.

1 **N**emo forsitan dubitaverit, quin per adjudicationem rei subhastatae judicialem, plenissimum transferatur dominium in licitatore, juxta tradita Gloss. in *l. 1. laudr. art. 34. lit. 4. & l. 3. laudr. art. 34. n. 7.* Dan. Moller. *ad Const. Elect. 23. & ibi Reinh. Rofa. n. 16. p. 2.* Mod. Pistor. *vol. 1. conf. 64. n. 3.* Petrus Heig. *part. 2. qu. 17. n. 18. & qu. 18. n. 9.* Jac. Schult. *in addit. ad Matth. Col. part. 2. decis. 279.* † Et per consequens periculum quoque rei, cum res semper pereat suo domino. *l. pignus. p. C. de pignor. act.* † sed cum vacua nondum erat possessio rei subhastatae in casu Domini proposito, hoc praetextu licitator damnum avertere contendebat, quod nempe absque possessione vacua dominium, adeoque nec periculum in se transferri potuisset, † Et haec quidem communis est *Id.* opinio, absque possessione scilicet vacua, Dominium nunquam transferri, *l. 2. §. 1. ubi Bart. l. 3. §. 2. ff. de act. empt. l. 8. C. eod. tit. l. 78. §. 1. ff. de contr. empt. l. 12. C. de prob. Matth. Wesenb. in parat. de contr. empt. n. 13. Contius 1. disp. 8. Joach. Mynsing. cent. 1. obs. 53. Jason. in §. actionum. 28. n. 141. inst. de action. † ubi, si per possessionem corporalem detentionem intellexeris, nil verius videtur, quam quod alio existente rei alicujus detentore, dominium non transferatur in tertium. † Caeteroquia, cum Hugone Donello 4. *com. 19.* non absurdè dixerim, possessionem civilem, quae in animo saltem consistit, non impedire dominii translationem, vel saltem per text. in *l. si fundum. 16. ff. de fundo dotali*, quem male explicat Contius de fundo non in dotem tradito, sed doti duntaxat destinato, ut multis disputat & rationibus firmis demonstrat Donell. *ibidem.* † Et certè, sine possessione dominium acquiri posse, expeditum, *l. 1. §. 6. ff. de acquir. possess.* quidni ergo etiam absque possessione vacua? † sed posito veram omninò esse communem Interpp. opinionem, procul dubio tamen ea ad acquisitionem dominii ex jure gentium erit restringenda: † Nam*

jure civili ex quibusdam causis sine ullà apprehensione rerum, earum domini efficiuntur, veluti legatarius, &c. Non malè autem adjudicationem rei subhastatae judicialem inter modos translationis dominii juris civilis retulerim, quia adjudicatio illa in solo statuto videtur fundata *b. Const. 32. §.* Siebt sich dann.

Ita Domini in causa Hansen Burckharts von Schönberg zu Rostschönberg/ Mens. Majo, An. 1633. (Verba sent. *Ob nun wohl die exmission noch zur Zeit nicht erfolgt/ noch die possessio vacua ist/ dieweil aber dennoch euer Schwester durch die einmahl geschene gerichtliche adjudication des subhastirten Güter Eigenthum und dominium erlanget/ &c. So ist sie auch den Schaden über sich gehen zu lassen schuldig/ und mag deswegen an den licitirten Kaufgeldern nichts abgetürget werden/ B. N. W.*)

DEFINIT. XLVII.

Termino subhastationis elapso periculum rei subhastatae pertinet ad licitatore, adjudicatione licet nondum subsequuta.

Mirum certè non est, damnum rei subhastatae esse tanquam domini, *l. pignus. p. C. de pignor. act.* Defin. *praced.* † cum & ante factam adjudicationem damnum ad licitatore pertineat, ex natura emptionis-venditionis, quae periculum rei venditae contractu perfecto statim in emptorem transfert, † etiam si res nondum tradita, nec emptor dominus factus sit, *§. cum autem emptio. 3. Inst. de empt. vendit. l. id quod post. 7. l. necessario. 8. l. si vendita 12. ff. de peric. & comm. rei vendit. l. 35. §. 4. ff. de contr. empt. l. 1. l. 4. l. 5. C. de per. & commod. rei vendit.* † non ex solo juris rigore, ut putat Jacob. Cujac. *in tract. 8. ad African. in explicatione, l. si fundus. 33. ff. locat. & in parat. C. de peric. & comm. rei vend.* † Sed ex ipsa etiam aequitate, quia commodum ad emptorem spectat ante traditionem: Ergo & incommodum, ut argumentatur Imp. Justinianus *in dict. §. cum autem emptio. 3. Inst. de empt. vendit. l. secundum naturam. 10. ff. de Reg. jur.* † Nimirum, perfecta emptione, emptor statim jus habet domini, quodcumque volet, nanciscendi, ut proinde haberi debeat, ac si jam esset dominus, cum non stet nisi per eum, *arg. l. is qui actionem. 15. & l. qui potest facere. 174. ff. de reg. jur.* Ant. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 40. Defin. 8. n. 9.* † Haec cum ita sint in venditione privata, quidni etiam in venditione subhastata, quae effluxo subhastationis tempore statim perfecta est, ex eoque temporis momento jus plenissimum licitatori competit, *Supr. Defin. 40.*

Ita Domini in causa Hansen Reinickens Kinder zu Leipzig/ Mens. Mart. An. 1632. (Verba sent. *Und es hat sich begeben/ daß das subhastirte Haus ehe und zuvor es Löpfern adjudiciret worden/ am 4. Sept. des abgewichenen 1631. Jahrs neben andern Häusern mit verbrant. Da nun euren Fürgeben nach/ verührtes Haus mit den darauff gesetzten 700. fl. zu dreien unterschiednen mahlen ausgeruffen worden/ und sich kein fermere Käufer/ so ein höher geboten/ ausgegeben/ Jacob Löpfer auch nach verstoffener subhastation-Zeit die adjudication durch seinen Verzug selbst gehindert hätte/ &c. So wäre ihm der Schaden allein zugewachsen/ und würde er das versprochene Kaufgeld abzustatten billich angehalten/ B. N. W.*)

DEFINIT. XLVIII.

Nisi debitor morà suà fecerit, quo minus licitator bona subhastata fuerint adjudicata.

Sed hoc ita, si debitor non retardaverit adjudicationem judicialem. Quotiescunque enim mora venditoris impedit traditionem, à periculo rei venditae emptor est immunis, † illudque venditori

ditori accreſcit, quia per eum ſtetit, quo minus traditio fieret, Joh. Schneidew. in §. cum autem emptio. 3. n. 9. Inſt. de empt. vendit. † Et aliàs quoque ex pluribus moræ effectibus unus ille eſt, ut periculum rei tranſeat in moroſum, l. 15. §. ult. ff. de R. V. l. 39. §. 1. l. 47. §. ult. l. 108. §. 11. ff. de legat. 1.

- 4 Ant. Fab. in Codic. l. 4. tit. 24. Defin. 24. n. 3. † nec debitore in mora exiſtente, emptor jus habet domini quancumque nanciſcendi, ex quâ ſolâ cauſâ periculum ante traditionem pertinere ad emptorem dixi Defin. preced. Ant. Fab. lib. 4. tit. 40. Defin. 8. n. 9. † adeoque quod juris eſt in emptione venditione privata, id quoque in emptione ſubhaſtâ obtinere, quis dubitaverit? Defin. preced. in ſu.

Ita Domini in cauſa Lohs von Pontkau auff Kreischa/ Menſ. Jun. An. 1634. (Verba ſent. Ob ihr nun wohl euer Licitation Recht allbereit erſtanden gehabt/ die weil aber dennoch der Schuldner durch allerhand Ausſüchte die endliche execution etliche viel Jahr aufgehalten und verzogen/ auch dadurch verurſachet/ daß euch das verhoffene Gut niemahls würdlichen adjudiciret und eingeräumer worden/ ic. So iſt er den Schaden/ ſo hierzwiſchen durch das Kriegsvold in obgedachten Gütern geſchehen/ vor ſich zu tragen ſchuldig/ und ihr möget nach Gelegenheit diſſfalls etwas über euch gehen zu laſſen/ wider euren Willen nicht gedrungen werden/ B. X. B.)

DEFINIT. XLIX.

Deterioratio fundi ſubhaſtati pertinet quandoque ad licitatore, etiamſi tempus ſubhaſtationis nondum ſit effluxum.

- 1 Non aliter tamen periculum ad licitatore, pertinet, quàm ſi tempus ſubhaſtationis effluxum, atque ita plenum jus venditionis ipſi acquiſitum fuerit, Supr. Defin. 47. Quod veriſſimè ita ſe habet in damno ſive ruinâ totali. † Secus in damno particulari ſive deterioratione fundi, cujus damnum non ſemper licitator poterit effugere, 2 ante tempus ſubhaſtationis effluxum. † Finge licitatore pretium offerentem conditionaliter contraxiſſe, ſi alius quiſpiam durante tempore ſubhaſtationis majus pretium haud fuerit licitatus, 3 † pendente itaque conditione, ſi damnum accidat particulare, exiſtente poſtea conditione, nec pinguiori pretio oblato, cur id ad licitatore non pertineret? † cum notiſſimi juris ſit, deteriorationem, ſive damnum particulare, etiam in venditione conditionali, emptoris eſſe, non venditoris, l. neceſſario. 8. in pr. v. Sanè ſi exiſt. res: ff. de per. & comm. rei vendit. ubi Dion. Gotof. Joh. Schneidew. in §. cum autem emptio. 3. n. 5. ubi & Johann. Harpp. n. 8. Inſt. de empt. vendit. † cujus rei rationem proferam infra, p. 2. Conſt. Elect. 26. Definit. 22.

Ita Domini in cauſa Michael Jinderyſens & Conſort. zu Ebertſch/ Menſ. Decembr. Anno 1631. (Verba ſent. Ob nun wohl die Käufer in das Gut anderer Geſtalt nicht/ als mit dieſer ausdrücklichen Bedingung/ wofern binnen gewöhnlicher Subhaſtation Zeit/ niemand ein mehrers dafür geben würde/ angenommen/ ehe und zuvor aber die Subhaſtation Zeit verfloſſen/ und die conditio ſich ereignet/ gedachter Kriegsſchaden erfolget/ welchen Inhabers der Rechte der Verkäufer zu tragen ſchuldig. Die weil aber dennoch ſolches allein von dem Totalschaden und gänzlichem Nutu des verkauften Stück Guts zu verſtehen/ die deterioration aber und Vergeringerung des Guts/ darunter gegenwärtiger Kriegsſchade zu ziehen/ auch in venditione conditionali von der tradition und adjudication des Guts/ dem Käufer zu wachsen thut/ ic. So iſt auch wehrgedachte Wittib den Schaden für ſich zu tragen/ und weil binnen gebührender Subhaſtation Zeit niemand ein mehrers licitiret/ das Gut umb die einmahl geſetzte Kauf-Summa der 2400. fl. zu behalten ſchuldig/ und ihr möget ſie des Kaufs wieder zu erlaſſen/ wider euren Willen nicht gedrungen werden/ B. X. B.)

DEFINIT. L.

Licitator fundum ſubhaſtatum poſſidens à præſtatione tributorum & collectarum ſe liberare nequit, ex eo, quod fundus ſibi nondum ſit judicialiter adjudicatus.

Cum licitator fundum ſubhaſtatum, antequam ſibi adjudicaretur, poſſediſſet, & tributa ſive collectas magistratui exſolviffet, ad reſtitutionem earum adverſus debitorem experiebatur, contendens maximè, † quod dominium penes debitorem ante judicialem adjudicationem remaniſſet, cui propterea onus collectarum & tributorum incumberet. † Sed cum negare haud poterat, commoda & fructus fundi ex poſſeſſione ad ipſum perveniffe, fruſtra agebat, nec placuit Dominis debitorem ad reſtitutionem condemnare. † Nam juris indubitati eſt, onera tributorum & collectarum ſiſco exſolvendarum ipſis prædiis inhaerere, in tantum, ut prædia per ſe & perſona poſſidens ipſorum cauſa ſit obligata, l. Imperatores. 7. ff. de publ. & vedigal. † nempe, quod poſſeſſior commoda & fructus percipiat, quorum cauſa prædia iſtiusmodi oneribus ſubjecta cenſentur, l. neque ſtipendium. 13. in fin. ff. de impenſ. in res dotal. fact. l. fructus. 13. C. de alt. empr. † Ex quo ſit, quod etiam Uſufructuarius, licet dominus prædii non ſit, collectas tamen, aliaque onera ſive ordinariè, ſive extraordinariè impositas ſubire debeat, l. uſufructu. 7. §. 2. verſ. batenus. l. ſe pendentes. 27. §. ſi quid. 3. ff. de Uſufruct. Joh. Garz. in tract. de expenſ. & meliorat. c. 11. n. 45. & ſeqq. Jac. Cujac. lib. 7. obſerv. 4. Alvar. Valaſc. in tract. de jur. Emphyt. qu. 17. Hart. Piſtor. part. 1. qu. 46. n. 33. Joh. del Caſtillo de Uſufr. c. 56. n. 14.

Ita Domini in cauſa Creditorum Joachim und Hans den Aruſte zu Leipyg/ M. Nov. An. 1634. (Verba ſent. So viel über den rüchſtändigen Schoß/ Steuer und andere Contribution-Geiſter anſanget/ weil dieſelbe ſeit her der Zeit als teyher Käufer Michael Stumme das Hauß in Beſitz und Gebrauch gehabt/ allererſt fällig worden/ werden ſie von ihm/ ungeacht die Adjudication nach Recht geſchehen/ nicht unbilllich bezahlet und abgeſtattet/ra.)

DEFINIT. LI.

Factâ ſubhaſtatione, Creditor ad licitationem admittendus eſt, ſive reperiat alius licitator ſive non.

Si res pignori captâ ita ſimpliciter abſque taxatione & æſtimatione ſubhaſtata nullum inveniatur emptorem, de jure communi Creditori pro eâ quantitate, quæ ipſi debetur, addicuntur, l. à Divo Pio. 15. §. ſi pignora. 3. ff. de re judic. l. ult. §. ſin vero nemo. 2. & ſeq. C. de jur. dom. impetr. Andreas Rauchb. p. 1. q. 46. n. 18. Matth. Col. de proceſſ. execut. part. 3. c. 9. n. 114. † At obſervantia fori Saxonicæ aliud introduxit, non quidem, ut ſtatim ad taxationem ſive æſtimationem judicialem procedatur, ex hac Conſt. 32. §. Findet ſich aber. † Quæ paululum immutata eſt per Ord. Torg. de Anno 1583. tit. Von ſelbieten/ ſubhaſtation. &c. † Sed ut prius Creditor ad licitationem admittatur, eique pro pretio oblato, ſi factâ denuo ſubhaſtatione intra tres quaterdenas pingvior emptor haud reperiat, nec pretium à Creditore denominatum veræ æſtimationi proſuſ ſit inæquale, pignus ſubhaſtatum adjudicetur, diſt. Ord. Torg. tit. Von ſelbieten/ ſubhaſtation, &c. §. Die weil aber auch/ Ord. proc. jud. El. Sax. tit. 39. §. So ſoll man dieſe Ordnung. verſ. da aber nach geſchehener ſubhaſtation. Andr. Rauchb. diſt. qu. 46. n. 19. † An ergo Creditor ad licitationem non

- 6 non admittendus, si alius licitator se offerat? † Hoc velle videntur verba Illustrissimi Electoris *in dict.*
- 7 Ord. Torg. & *proc. judic.* † Sed cum facta subhastatione publicà à licitatione nemo excludatur, qui majus pretium offert, eumque in finem præconizatione inducta sit, ut multi emptores ad licitationem invitentur, atque tanto pluris pignus distrahatur,
- 8 † cur non statim Creditor quoque admitti debeat ad licitationem, haud certè animadvertere possum.
- 9 † Putaverim itaque Illustrissimum Electorem Creditoribus potius in casu deficientis licitatoris succurrere, quàm eosdem in casu alterius licitatoris existentis excludere voluisse, † quod & jamdudum Scabinos sensisse, ab iisque ut Creditores ab initio statim factæ subhastationis ad licitationem admitterentur, die 25. Martii Anno 1581. in pleno Senatu conclusum fuisse, ex libris Antecessorum nostrorum didici.

Ita Domini in causa Coraelii von Miltigen / Mens. Mart. Anno 1591.

Et in causa Hansen Durchharts von Schönberg / Mens. Majo Anno 1633.

DEFINIT. LII.

Juri relutionis, quod competit debitori adversus Creditorem licitantem, præscribitur anno civili in foro Saxonico.

- 1 **S**I autem, alio licitatore non reperto, Creditor ad licitationem admissus eique majus pretium offerenti pignus subhastatum adjudicatum fuerit, specialiter hoc casu indultum est debitori in foro Saxonico, ut intra annum ipsemet, si velit, pignus redimere, vel pinguiorem emptorem offerre possit, Ord. Torg. de Anno 1583. *tit. Von feilbieten / subhastation. §. Damit auch der Schuldiger.* Ord. *proc. judic. Elect. Saxon. tit. 39. §. Damit aber der Schuldener.* D. Moller. *hic n. 17.* Andr. Rauchb.
- 2 *part. 1. qu. 46. n. 20.* † At num de Anno civili, qui constat ex trecentis sexaginta quinque diebus vel 52. Septimanis. *l. ita vulneratus 51. §. assimilatio autem. 2. ff. ad leg. Aquil. l. 4. §. 5. ff. de stat. lib.* † an
- 3 verò de anno Saxonico, qui est spacium unius anni, sex septimanarum, atque trium dierum, *lib. 1. art. 38. & ibi Gloss. n. 1. Landr. Rauchb. part. 2. q. 24. n. 34.* id accipiendum erit? † Posterius videtur voluisse Matth. Berl. *dec. 115.* ubi adducit sententiam Facultatis Juridicæ Lipsiensis. Sed placuit Dominis contrarium, † existimantibus, solo anno civili huic relutionis juri in foro Saxonico præscribi, † quorum sententia etiam in judicio supremo appellationis Dresdensi, termino Trinitat. Anno 1627. in causa Mohrs contra Malttgen
- 7 approbata est, † Tum quia Sanctio Electoralis in Ord. Torgens. & process. judic. præcisè loquitur de spacio anni (Innerhalb Jahresfrist) haud facta mentione ullius Septimanæ vel diei ulterioris.
- 8 † Tum, quia jus relutionis admodum odiosum censetur, per ea quæ tradit Matth. Wesenb. *part. 3. consil. 129. n. 58.* At restringenda potius sunt odiosa quàm extendenda, *cap. odia. 15. de reg. jur. in 610.*
- 9 † Tum, quia spacio anni Saxonici adjici solent dies vel septimanæ, Jahr und Tage / vel Jahr und sechs Wochen / ut constat ex Landrecht *lib. 1. art. 38. in pr. Landrecht cap. 25. & 26. Const. El. 25. & Const. 50.*
- 10 *part. 2.* † Quod cum in casu præsentis haud factum reperitur, non credendum, Saxonem Illustrissimum de anno Saxonico sensisse, quem aliàs voculis illis consuetis facillè exprimere potuisset, *Adde Decif. Novis. 11.*

Ita Domini in causa M. Christophori Lucii zu Leipzig / Mens. Oct. Anno 1597. (Verba sent. Das die Wort im Chur-

fürstl. Sächsischen Ausschreiben sub. tit. von feilbieten / subhastation und Verkaufung der verhoffenen Güter / ic. Das nemlichen dem Schuldiger / wann dem Gläubiger auff seine vorgehende licitation das Gut zukommet / frey stehen solle / dasselbe innerhalb Jahresfrist wieder an sich zu lösen / von einem Jahre / so 52. Wochen in sich hält / zu verstehen sey / B. N. W.)

Et in causa Ehrenreichs von Wildenhatn auff Wildenstein / Mens. Decembr. Anno 1626. (Verba sent. Ob nun wohl der Debitor vermeynet / daß die im Churfürstl. Sächsischen Torgausischen Ausschreiben / zur relution des Guts auff solchen Fall gesetzte Jahresfrist vermöge der Sächsischen Rechte / von einem ganzen Jahre / und darüber 6. Wochen 3. Tagen verstanden werden müsse / dannhero er vor Verfließung selbiger Zeit den Hinderstand vollends zu zahlen / und das Gut wiederum an sich zu lösen gemeinet. Dieweil aber dennoch obberührte Wort im Torgausischen Ausschreiben von einer bloßen Jahresfrist ohne Anhang reden / und dannhero striete von einem Jahre / so 52. Wochen in sich hält / zu verstehen / welche Zeit er aber nicht in acht genommen / sondern allererst etliche Stunden nach verflößerer Jahresfrist sich eingestellt / ic. So hat er sich gestalten Sachen nach / an relution versäumet / und mag damit ferner nicht zugelassen werden / sondern es verbleibet euch das Gut nunmehr eigenthümlichen billich / B. N. W.)

DEFINIT. LIII.

Non efficit Creditor bona sibi adjudicata intra annum alienando, quò minus ea debitor à tertio possessore redimere queat.

- A**T, inquires, Creditor facillimo negotio facultatem reluendi bona debitori poterit adimere, alienando scilicet ea, quamprimum in suam venerint possessionem. † Nec enim credendum est, ex jure relutionis actionem realem competere debitori, quàm adversus tertium possessorem experiri queat, nec datur actio personalis contra singularem successorem *l. ult. §. fin. ff. de contr. empt. l. 1. §. si heres. 16. ff. ad Scrum Trebell.* † prout in pacto de retrovendendo fieri videmus, ex quo venditor adversus secundum emptorem agere non valet, *Zaf. l. 1. consil. 12. n. 34.* Andr. Gail. *lib. 2. observ. 16. n. 4.* Modelk. *Pist. vol. 1. consil. 13. n. 20. & seqq.* Matth. Wesenb. *part. 1. Consil. 39. n. 6.* † Sed nego, jure relutionis haud affici bona Creditori post licitationem adjudicata. † Neque enim ex pacto personali, sed ex statuto & lege Saxonica, potestas reluendi competit debitori, ex quàm licet non actio realis, sed personalis, putà condictio ex lege, detur, ea tamen vi statuti in rem scripta videtur, ut mirum haud sit, adversus quemcunque possessorem agere posse debitorem, † quod & verba generalia ac indefinita Ord. Torg. *sub tit. Von feilbieten / subhastation. §. Damit auch, vers. wieder an sich zu lösen / luculenter innuunt.* † Ex quo facillè corrui objectio, quod non liceat experiri ex pacto de retrovendendo adversus secundum emptorem, quia actio illa nascitur ex solo pacto, & merè personalis est, à qua ad actionem ex statuto in rem scriptam nihil inferre licet. † Quin & vulgò existimant, pactum de retrovendendo judicialiter saltem confirmatū rem afficere, & per consequens dominii translationem impedire, *Dd. in Aub. res quæ. C. comm. de legat.* Andr. Gail. *diff. obs. 16. n. 7.* † Quidni ergo multo magis juri reluendi à lege non modò confirmato, sed introducto, hæc efficacia adscribenda esset?

Ita Domini in causa Christophori Zöpners zu Geraw / M. April. 1622. (Verba sent. Und es hat der Creditor solche Scheune / als sie ihm auff seine gethane licitation gerichtlich überreignet worden / so bald etnem andern um 60. fl. verkauft / welche Scheune ihr nunmehr wiederum an euch zu lösen bedacht sind. Wofern nun von selbiger Zeit an / als die Scheune dem Gläubiger zugeschlagen worden / noch kein Jahr verlossen / ic. So würde euch angeregte Scheune gegen Erlegung des Kaufgeldes von dem thigen Besizer hinc wiederum billich etngeräumet / B. N. W.)

DEFINIT. LIV.

Currere incipit annus relutionis à tempore facta realis adjudicationis, non etiam à termino praefixo adjudicationi, sicuti nec ab exmissione debitoris.

Venit saepissime, ut facta licitatione à Creditore, & pinguiore emptore haud reperto, terminus praefigatur adjudicationi, qui tamen postea ex impedimento incidente utriusque tam debitoris quam emptoris consensu prorogatur: Subsecuta postmodum adjudicatione dubitari solet, à quoniam tempore annus relutionis currere incipiat, an à termino adjudicationi faciendae praefixo, an verò à tempore factae realis adjudicationis? † Placuit Dominis ab ipsa reali adjudicatione annum relutionis computari. † *Tum* quod Sanctio Electoris debitori jus relutionis tribuat intra spacium anni ab eo tempore, quo bona subhastata ad Creditorem praevia licitatione pervenerunt, *Als ihme das Gut zukommen. Ord. Torgens. de Anno 1583. tit. Von feilbietten/ subhastation. §. c. §. damit auch der Schuldiger.* At verò ante adjudicationem non dicuntur bona pervenisse ad Creditorem, † quia sola judicialis adjudicatio loco traditionis est, & dominium rei subhastatae in licitatore transfert, *Supr. Defn. 46. per tradita Gloss. in Landr. lib. 1. art. 34. lit. a. & lib. 3. art. 4. n. 7. Petr. Heig. part. 2. qu. 17. n. 18.* † *Tum*, quia relutio procul dubio in debitoris favorem introducta est, qui certè favor nimis restringeretur, si ab ipsa licitatione, vel termino adjudicationi praefixo annus relutionis computandus esset. † Ex quo porro asserendum, si debitor facta adjudicatione fundi cedere nollit, usque dum judicialiter exmitteretur, non impedire, quò minus interim spacium annale relutioni datum currat, facta scilicet jam antea adjudicatione. † Nullus enim unquam favor est moratoris, sive debitor ille sit, sive Creditor, ne sua ei mora & frustratio profit, *l. hominem. 37. ff. mandas. l. in condemnatione. 173. §. unicuique. 2. ff. de Reg. jur. Ant. Fab. Codic. lib. 3. tit. 29. Def. 47. n. 4.*

Ita Domini in causa David Gensereffs zu Meissen/ Menf. Nov. Anno 1616. (Verba sent. So ist dem Schuldner innerhalb Jahresfrist/vermög des Churfürstl. Torgansischen Ausschreibens/ solches Haus wiederum an sich zu lösen unbenommen/ und wird die Jahresfrist von Zeit an der würdlich erfolgten adjudication, und nicht von der Zeit an/ als dieselbe wirklich geschehen sollen/ aber mit eurer Einwilligung eingestellet/ und prorogiret worden/ billich gerechnet/ D. R. W.)

Et in causa Hansen Burckards von Schönberg/ Menf. Majo. Anno 1632. (Verba sent. Ob nun wohl die exmissio von einer Zeit zur andern verschoben/ und nicht zu Werck gerichtet worden/ diessell aber dennoch durch berührte adjudication der Gläubigerin das Gut eigenthümlichen zukommen/ etc. So wird auch die zu Wiederlösung gesetzte Jahresfrist/ von Zeit der beschriebenen Adjudication billich angerechnet/ D. R. W.)

DEFINIT. LV.

Sufficit debitorem intra anni spacium se ad relutionem verò & actualiter offerre, licet non statim pretium & expensas judiciales exsolvat.

Non aliter locum habet relutio debitori adversus Creditorem licitantem conoessa, quam si intra annum elapsum realiter fiat, omnesque simulationes absint, *Ord. Torgens. de Anno 1583. tit. Von feilbietten/ subhastation. §. damit auch. vers. Jes doch das solches auch binnen der Jahreszeit würdlichen erfolge/ und alle simulationes und Scheinkäufe hierbey vermieden werden.* † Quae verba repetuntur in *Ord. process. jud. tit. 19. §. Damit aber der Schuldner.* An ergò necesse est, ut debitor redimens ante annum elapsum pretium quoque

relutionis, aliasque judiciales expensas realiter exsolvat? † Ita existimare equidem quis posset, propter verba Sanctio Electoralis modò adducta: *Das solches binnen Jahreszeit würdlichen erfolge.* Sed putaverim, satisfacisse debitorem justis Electorali, † si intra anni spacium ad redimendam se purè & realiter obtulerit, mentemque suam declaraverit, ut maximè pretium relutionis atque judiciales expensas non exsolverit. † Notissimi enim juris est, solo consensu & mentis declaratione perfici emptionem, quantumvis pretium numeratum non sit, modò de eo convenerit, *pr. Inst. de empt. vendit. l. 1. in fin. l. in venditionibus. §. in pr. ff. de contr. empt. l. 2. in pr. & l. in quibuscumque. 48. de obligat. & action.* † Quidni ergò idem asseremus de relutione sive redemptione, quae species est emptionis-venditionis? † Idque eo magis, quod ne verbulo quidem exsolutionem pretii Ordinatio Electoralis requirat. † At erubescimus sine lege loqui, nec absque juris autoritate quicquam est asserendum, *l. dissentiens §. C. de repud. c. 18. in fin. extr. de sent. excomm. in 6to.*

Ita Domini in causa Georgii Schirmers zu Krimmits/ M. Nov. Anno 1617. (Verba sent. So seyn des Creditors Erbes vorbemelte zwey Aeder gegen Empfangung der 209. fl. euch wieder abzutreten und einzuräumen schuldig/ und haben sich damit/ das ihr solches Geld nebenst denen Hülfss Geldern und Gerichtsgebühren / binnen Jahresfrist bey der Erklärung nicht so bald ausgezahlt/ und im Ampte würdlichen deponiret/ nicht zu behelfen/ D. R. W.)

Et in causa Da. à Freywalds contra Nobiles ab Ende, Menf. Mart. 1635.

DEFINIT. LVI.

Debitori fundum adjudicatum redimens non tenetur Creditor ad rationum redditionem aut restitutionem fructuum.

Creditori equidem debitor, res judicatas intra annum redimens, obligatus est ad refundendas meliorationes & impensas, si quas fecerit, *Ord. Torg. de Anno 1583. tit. Von feilbietten/ subhastation. §. Damit auch der Schuldiger. vers. So soll auch Ord. process. judic. tit. 30. §. Damit aber der Schuldner. vers. Ingleichen soll auff den Fall.* † At è contrario Creditor debitori fundum redimenti ad redditionem rationum, aut restitutionem fructuum non tenetur, † quippe quos jure dominii percipit, suosque fecit, *l. fructus. 33. sub fin. junct. l. idem est. 34. ff. de R. V. l. adeo. 7. §. praterea. 1. vers. per alluvionem. ff. de acquir. rer. domin. l. si ego 11. §. 6. ff. de publ. in rem action.* † Non enim jus relutionis translationem dominii impedit, cum nec pactum de retrovendendo nec pactum commissorium id impedit, licet potestate sua contractum dissolvat, *l. ult. ff. de leg. commiss. l. 4. C. de pact. int. empt. & vendit. Zal. 1. conf. 12. n. 34. Jacob. Menoch. lib. 1. confil. 26. n. 3. & seq. Joach. Mynf. 6. observ. 70. † & cum omne incrementum ad emptorem spectet, *l. id quod 7. de peric. & comm. rei vendit. l. 1. C. eod. tit. §. 3. vers. sed & si post emptionem. Inst. de empt. vendit.* † Cur non etiam ad Creditorem perfecta jam & consummata venditione sub hasta, quam certè non impedit jus relutionis conditionale, † quia nunquam efficit conditio, quin venditio perfecta dicatur, *Gloss. in l. 1. C. de periculo & comm. rei vendit.* † Taceo, quod fructus Creditori loco interesse & usurarum cedant, quas à debitore relnente Creditor à tempore adjudicationis alias petere non valet, deficiente scilicet causa usurarum, quae est vel promissio ex stipulatione vel mora *l. cum quidam 17. §. si pupillo. 3. ff. de usur. l. 27. §. usuras. 2. ff. de leg. 2.**

Ita Domini in causa Jigen Webers zu Kleinsöckewitz / Menf. Mart. Anno 1632. (Verba sent. Ob ihr nun wohl von eurem Bruder bey Wiederabtreiung der Aecker von denselben die jährige Nutzung und Rechnung begehret/it. So ist doch derselbe zu einziger Rechnung oder Erstattung der eingehobenen Früchte euch nicht verbunden/W.R.W.)

DEFINIT. LVII.

Debitor bona Creditori adjudicata redimens non tenetur prestare domino Laudemium.

Non magis debitor ex jure relutionis statutorio, fundum Creditori adjudicatum redimens Domino tenetur ad præstationem Laudemii, quam Venditor rem venditam ex pacto retrovenditionis reemans, † Utroque enim casu relutio sit non ex nova aliqua causa, sed ex necessitate & causa antiqua iahærente primæ venditioni, cui dominus semel consensit, † ut sic neque in retrovenditione, neque relutione, de novo ejus consensum requirere necesse sit, Dan. Moller. *lib. 4. semestr. 5. n. 2. & 4.* Hart. Pift. *part. 1. quest. 50. n. 22.* † Iniquum ergo esset contrahentes ad effectum producentes id, de quo prius expressè vel tacitè conventum fuit domino consentiente, novo onere prægravari, Hart, Pift. *d. quest. 50. n. 21.* † Tactò, quod ex jure relutionis statutorio necessaria sit alienatio, in qua laudemium non præstari, asserit Hart. Pift. *diff. loc. num. 52.* † quod tamen omni dubio non caret, ut demonstrabo *infra part. 2. Const. Elect. 39. Defin. 17.*

Ita Domini in causa Johann's Stieffels zu Salga/ Menf. Sept. Anno 1621. (Verba sent. Aber ihr seyd nunmehr die Hufe Landes binnen während der Jahres Frist von dem Creditore wieder an euch zu lösen gemeynet/it. So ist euch solches zu thun unbenommen/ und ihr seyd auff solchen Fall von obbenannter Hufe Landes neue Lehn-Wahr zu entrichten nicht verpflichtet / W. R. W.)

DEFINIT. LIX.

Non competit debitori jus relutionis adversus extraneum, cui post licitationem, sive ab extraneo, sive à Creditore factam, bona subhastata adjudicata fuerit.

Fallunt omninò, qui debitori in quovis casu distractionis necessariæ & sub hasta factæ jure relutionis prospectum existimant, cum Sanctio Electoralis à solo Creditore rem adjudicatam intra anni spacium redimere permittat, in Ordin. Torgens. *de An. 1583. tit. Von Feilbieten / subhastation. §. Damit auch, vers. Wann dem Gläubiger. Ordin. Process. judic. tit. 39. §. Damit aber der Schuldner, vers. Wann dem Gläubiger.* † Nunquam ergò jus relutionis adversus extraneum licitatore, qui Creditor non est, debitor poterit exercere, sive ab initio statim extraneus fuerit licitatus, sive post licitationem à Creditore factam majus pretium obtulerit, & ita Creditorem superaverit, *diff. tit. 39. §. Damit aber, vers. Solche relutio aber auff den Fall/wann einem Fremden/ der nicht Creditor ist/das verholffene Gut zugeschlagen wird/ nicht statt finden,* Dan. Moller. *lib. 3. semestr. 9. n. 2.* Andr. Rauchb. *part. 1. qu. 46. n. 20.* Reinh. Rosa *ad Moller. hic n. 18.* † Metuendum namque esset, ut difficilius reperiantur, qui ad ejusmodi emptionem, intra anni spacium rescindendam accederent, non absque damno ipsius debitoris, & Creditorum, quorum interest maximè, pignora subhastata citò distrahi, Matth. Coler. *de process. execut. part. 3. c. 9. n. 107. & 108.* † Nec habent, quod de læsione forsan ultra modum conquerantur debitores; adempto sibi jure relutionis adversus extraneos licitatores, cum alio remedio ipsis sit prospectum. † Nempe per beneficium *l. 2. C. de rescind. vendit.* quod in casu læsionis ultra dimidium etiam in venditione sub

hasta facta obtinere, putaverim cum Andr. Rauchb. *part. 1. qu. 46. in fin. & Anton. Fabro in C. lib. 4. tit. 30. defn. 4.* † De quo dicam *infra part. 2. Const. Elect. 34. Defn. 12.* Aut si per subhastationem debitor se gravatum existimet, † beneficio appellationis uti poterit ex quorundam sententia, quam tamen non admittit Dan. Moller. *hic n. 22. & 23.* † Et si omninò damni aliquid pateretur debitor, cogitet nullo prorsus casu de jure communi jus relutionis sibi concessum esse, *l. 16. C. de rescind. vend. l. 8. C. de remiss. pignor.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 3. cap. 9. num. 105.* Andr. Rauchb. *diff. quest. 46. n. 21.*

Ita Domini in causa Sebastian Detens zu Leipzig/ Menf. Jul. Anno 1631.

DEFINIT. LIX.

Non potest exercere debitor jus relutionis adversus Creditorem, si vel prævia judicis taxatione bona subhastata fuerint, vel Creditor primum licitatorum superaverit.

Nec adversus Creditorem licitantem indifferenter debitori jus relutionis indultum est, sed obtinet id tantummodo in hoc unico casu, quo post executionem factam & bonis subhastatis, nulloque alio existente emptore, Creditor necessitate quasi coactus ipsemet licitatur, ex sanctione Electorali in Ordin. Torgens. *de An. 1583. tit. vom Feilbieten / subhastation. §. Diemeil aber auch junct. §. Damit auch der Schuldner vers. So soll ihm auff solchen Fall/ & Ord. process. judic. tit. 30. §. So soll man vers. Da aber nach beschehener. junct. §. Damit aber der Schuldner.* † Non itaque privilegium hoc sive Constitutio statutoria ad casus alios contra mentem Constituentis Illustrissimi extendi debet, Matth. Berlich. *l. part. 1. concl. 81. n. 195. & 198.* Dan. Moller. *hic n. 17. & lib. 3. semestr. 9. in fin.* † Ergò si non à Creditore ipso, sed à judice res fuerint æstimatæ, & subhastatione facta, nulloque emptore invento, qui majus pretium offerret, Creditori volenti adjudicatæ, cessabit omninò jus relutionis, ut bene docet Berlich. *diff. concl. 81. n. 195.* † Competit enim hoc casu debitori aliud remedium ordinarium, quod scilicet per Scabinos provinciales possit easdem res iterum taxari facere, ut dicam *infr.* Defn. 62. † Necesse ergò non est, hoc casu ad extraordinarium relutionis remedium confugero. *l. in causa cognitio. ne 16. ff. de minor.* † Nec eo magis locum sibi vendicabit jus relutionis, si res pignori captæ, nec à Creditore, nec à judice æstimatæ, sed simpliciter subhastatæ fuerint, emptorque reperiat, qui certum offerat pretium, quem facta denuò proclamatione superat Creditor: Ab hoc, inquam, debitor rem adjudicatam redimere nequit, † quia casus ille in sanctione Electorali haud comprehensus est, Matth. Berlich. *d. concl. 81. n. 198.* † Et istè summa triplex est modus subhastationis: I. Bona pro executione capta absque ulla æstimatione subhastantur, de quo *Supr.* Defn. 37. & seqq. II. Præcedente Creditoris licitatione venalia exponuntur, nullo scilicet reperto licitatore, *Supr.* Def. 51. III. Judicialitèr taxantur, & ita taxata publicè proclamantur, *infr.* Defn. 61. veluti hunc ordinem subhastationis tradit Serenissimus Elector in Ord. process. jud. *tit. 39. §. Und weil Vermögen* † At in solo casu secundo jus relutionis concessit debitoribus Serenissimus Elector, prout est apertissimum ex Ordin. Torgens. & process. jud. Ergò neque ad casum primum, neque tertium hoc extendi debet. † Aquisitum solum per jus relutionis debitor occurrere saltem

saltem voluerit fraudulentæ Creditorum licitationi, qua non reperto alio licitatore pro minimo quandoque debito atque vilissimo pretio bona debitoris sibi adjudicari, petere non verentur. † Quæ sanatio aliis in casibus tam facillè metuenda non est, ut verissimum hic sit, † cessante ratione dispositionis, ipsam quoque cessare dispositionem, *l. adigere. 6. §. quamvis. 2. ff. de jur. patr.* Nicol. Everh. in *loc. à cessat. rat. n. 2.*

Ita Domini in causa Marten viduz Caspari Gladens zu Leipzig / Mens. Nov. Anno 1647. (Verba sent. Ob ihr nun wohl binnen Jahres-Frist benanntes Haus zu reluiren erbödig seyn / diessell aber dennoch euer Eidam seiner Forderung wegen nicht in euch gedrungen / noch ihme als einem Creditori ohne gerichtliche taxation, und weil sich sonst keine Käufer angeben / sondern als ein anderer allbereit licitiret gehabt / und er ein mehrers darauff gesagt / das Haus zugeschlagen werden / etc. So hat auch nach Gelegenheit disfalls des Churf. S. Torgaueschen Ausschreibens / die reluition nicht statt / W. N. W.)

Et ad consultationem Christophori à Carlewitz, Mens. Dec. Anno 1636. (Verba sent. Diessell bemeldte Creditrix, ehe und zuvor es zum gerichtlichen Tax kommen / selbst nicht licitiret / noch auff das Gut ein Kauffgeld / darum sie es anzunehmen betrachte / gesetzt / sondern der gerichtliche Tax unter Würdigung vorgegangen / etc. So hat auch nach Gelegenheit disfalls des Churf. S. Torgaueschen Ausschreibens die reluition nicht statt / und mag demnach berührte Creditrix, wann gleich binnen Jahres-Frist der debitor solches Gut wiederum annehmen wolte / dasselbe abzutreten nicht gedrungen werden / W. N. W.)

DEFINIT. LX.

Nec obinet jus reluitionis in bonis absque prævia subhastatione à debitore Creditori in solutum datis.

Minus autem dubium est, quin debitori sit deneganda facultas reluitionis, si facta executione bona absque prævia subhastatione Creditori in solutum data fuerint, de quo satisfactionis modo dixi *Supr.* Defin. 33. † Non solum quod hoc casu debitor de ulla læsione & fraudulenta Creditoris extorsione vix conqueri possit, cum volens libensque bona sua dederit in solutum Creditori, pretiumque ipsemet elegerit, nec per subhastationis remedium pinguiorem emptorem querere voluerit, † quæ certè ratio jus reluitionis cessare facit, ut demonstravi *Defin. preced.* Sed & † quod sanctio Electoralis verbis disertis restringat jus reluitionis ad eum casum; quo licitatione facta, jure subhastationis bona Creditori fuere assignata, in verb. *So soll ihme auff solchen Fall / wann dem Gläubiger auff seine vorgehende licitation das Gut zukommet / etc.* Ordin. Torg. *de Anno 1585.* von Feilbieten / subhastation. §. damit auch. Ordin. process. judic. *tit. 39.* §. damit aber der Schuldener. † Subsistendum ergo in hoc casu, nec ad casus similes, ne dum alios atque diversos facultas reluendi extendi debet; † Cum statutarie Constitutiones ejusmodi extensionem neutiquam admittant, Andr. Tiraquell. *de LL. connub. gloss. 2. num. 23. post pr.* Jac. Schult. *lib. 2. pract. quest. 65. n. 32.*

Ita Domini in causa Johannis Stieffels zu Salza / Mens. Mart. Anno 1622. (Verba sent. Ob nun wohl gedachte Gläubiger die Güter / deswegen daß sie ihnen einmahl vor ihre Schuld ohne vorgehende subhastation und licitation in solutum abgetreten worden / jure reluitionis euch wiederum einzuräumen und abzutreten / nicht gezwungen werden können / etc.)

DEFINIT. LXI.

Bona licet judicialiter taxatis & subhastatis, Creditor tamen haud reperto emptore, ea in solutum accipere cogendus non est.

SI Creditor res pignori captas vel ipse æstimare & licitari nolit, vel æstimaverit quidem, sed in *Carpeov. Definit. Vol. I.*

mis inæquali pretio. Succedit tertius subhastationis modus, qui fit prævia Taxatione judiciali, *Supr.* Defin. 37. † *Æstimanda* namque tum sunt res judicialiter, præsentia pecunia vel in distinctos terminos exsolvenda, & una cù taxatione judiciali denuo publicè venales exponenda, ac emptori, qui se offert pretiumque taxatum exsolvere velit, adjudicanda, *b. Const. 32. §. Findet sich aber. Ord. Torgens. de Anno 1583. tit. Von Feilbieten / subhastation. §. Da aber der Gläubiger. Ord. process. judic. tit. 39. §. Wann aber der Gläubiger. † At, si prævia judiciali taxatione & subhastatione insecutà, ne tum quidem emptor reperiat, num Creditor præcisè atque necessariò res pignoras pro pretio taxato in solutum accipere tenebitur? † Ita voluit D. Augustus Saxon. Elect. *b. Const. 32. §. Findet sich aber. in fin. Modest. Pist. part. 1. quest. 12. num. 1.* † Sed recessit postea ab hac sententià Elector Illustrissimus, in Ordin. Torgens. *dict. tit. Von Feilbieten / subhastation. §. Diessell aber solche. ut nempe Creditor pretio taxato res subhastatas neutiquam in solutum accipere cogendus sit. † Quod & denuo confirmatum est, in Ordin. process. judic. tit. 39. §. Wann nun gleich ein Gut. † Durum enim videbatur Creditorem cogere, ut loco pecuniæ merces certo pretio æstimatas accipiat, contra *l. mutuum. 2. §. mutui datio. 1. in fin. ff. si cert. petat.* Ideo enim merces vendidit, quod pecuniam ex iis redimere voluit, † cui certè non satisfaceret, si merces æstimatæ ei offerantur, *Modest. Pist. dict. quest. 12. n. 3. Joh. Köpp. decis. 55. n. 17. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 46. n. 19. Matth. Coler. de process. execut. part. 3. cap. 9. n. 108.***

Ita Domini in causa Sigismund Schlagethausens zu Leipzig / Mens. Januar. Anno 1583. (Verba sent. Ob gleich Hieronymus Buchnern und Paul Donnern auff ihr selbst Bergwerck / wegen etlicher Schulden / damit ihr ihnen verhoffet / zu einem Unterpand gerichtlichen verschrieben und eingesetzt worden / etc. So mögen sie dennoch solches Bergwerck in dem Werth / wie es gerichtlichen taxiret worden / anzunehmen / wider ihren Willen nicht gedrungen werden / etc.)

DEFINIT. LXII.

Nisi Creditor bona per Scabios provinciales (durch die Land, Schöppen) aliter taxari fecerit.

Quid ergo faciendum, si facta taxatione judiciali, & subhastatione insecutà, non reperiat emptor? Liberum est Creditori, an pro pretio judicialiter taxato res subhastatas emere: † an verò denuo licitari resque postea subhastari, vel etiam si judiciali taxationi acquiescere nequeat, res subhastatas per Scabios provinciales, aliter tam in pecunià paratà, quàm distinctis temporibus solvenda, æstimari & taxari facere velit, *b. Const. 32. §. würde sich aber. Ord. Torgens. de Anno 1583. tit. von Feilbieten und subhastation. §. Da aber der Gläubiger. sub fin. Ord. process. jud. tit. 39. §. Wann nun gleich. junct. §. Würde aber der Gläubiger. Matth. Berlich. part. 1. concl. 81. n. 217. Matth. Coler. de process. execut. part. 3. cap. 9. n. 120. §. 125. † Sed facta ad instantiam Creditoris æstimatione & taxatione per Scabios provinciales, vel per alios, in ea acquiescendum est, & Creditor res ita taxatas, si non alio modo ei satisfieri queat, in solutum accipere tenetur, *b. Const. 32. §. Würde sich aber in fin. dict. tit. 39. §. Würde aber in fin. † In tantum, ut debitor nequidem ab ejusmodi taxatione & æstimatione appellare possit, Dan. Moll. hic num. 23. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 46. num. 14. sub fin.**

Ita Domini in causa Heinrich Nothhaupts zu Leipzig/Menf. Septembr. Anno 1652. (Verba sent. Und als ihr die Hülffe in euers Schuldners Haug erkanden und erlanget/ ist es folgenden Tages durch die Gerichte öffentlich feil geboten/ und nach Verfließung dreyer vierzechen Tage taxiret/ und darauff der gefachte Tax öffentlich verkündiget und ausgeruffen worden. Da sich nun kein Käufer angegeben/ und ihr durch solchen Tax euch aus erheblichen Ursachen beschweret befindet/ so würde es durch andere vereydere Personen wiederum billlich taxiret/ und in solchem Tax wäret ihr dasselbige anzunehmen schuldig/W.R.W.)

DEFINIT. LXIII.

Sive per Scabinos provinciales, sive per alios fiat taxatio, jurata esse debet.

- S**I Creditor judiciali taxationi acquiescere nolit, sed denuo bona subhastata aestimari petat, adhibendi sunt Scabini provinciales ad hunc actum quovis in loco deputati, vulgò die Land-Schöppen. † Vel si non habeantur, vicini agrorum Feld-Nachbahren/ judices nempe & Scabini ex tribus proximè adjaacentibus pagis: Quibus tamen aestimatoribus fides aliter habenda non est, quàm si juraverint, non quidem de veritate, † sed duntaxat de credulitate, quod nempe in sua conscientia credant, rem non minoris vel majoris pretii esse, quàm prout ipsi eam aestimaverint, *l. hac edictali. 6. §. hic illud adiungimus. 1. vers. mobilium. C. de secund. nupt. Panorm. in c. cum causa. 42. Extr. de testib. & attest. n. 3. Matth. Coler. de process. execut. part. 3. c. 9. num. 130. & seq. Hartm. Pistor. observ. 77. Dan. Moller. hic n. 14. & seqq. & lib. 1. semestr. 10. Petr. Heig. part. 1. qu. 20. n. 19. Rauchb. part. 1. qu. 46. n. 7. & seqq. † Quoniam scilicet ejusmodi aestimatores nihil aliud sunt, quàm testes *cap. proposuisti. 4. extr. de probat.* † injuratis verò testibus haud credi notissimum est, *l. 9. C. de testib.* sed hoc ita, si aestimatores jam primum eligantur: † Cæteroquin, si ab initio functionis suæ juramento generali ad hoc munus fuerint adstricti, denuò jurare non compellentur, Dan. Moll. *dict. loc.* Matth. Coler. *part. 1. dec. 196. n. 3.* † Planè, quomodo aestimatio sit faciendâ, de hoc videantur plenissimè Matth. Coler. *dict. cap. 9.* Joh. Köpp. *dec. 44.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 83.* † Hoc autem certum est, quod ex quantitate reddituum atque fructuum unius anni nunquam possit iniri certa computatio integralis pretii rerum & reddituum, † sed perceptio multorum annorum cumulari, & inde certa valoris aestimatio constitui debet, quo ubertas unius anni compenset sterilitatem cæterorum annorum, Joh. Köpp. *dict. decis. 44. num. 30.* Coler. *dict. c. 9. n. 149.**
- 10** † Nimirum integrale alicujus rei pretium taxari debet ex quantitate reddituum, qui præstantur per viginti annos & viginti annis sortem adæquant, Matth. Coler. *dict. cap. 9. n. 150.* Köpp. *dict. decis. 44. n. 30.* Arius Pinell. *in l. 2. C. de rescind. vendit. part. 3. l. c. 4. n. 29.* † Quia tanto tempore collecta quantitas fructuum constituit verum totius rei valorem, Pinell. Coler. & Köpp. *dict. loc.*

Ita Domini in causa Hansen von Briebel zu Bangloffomern contra Christoph von Hansen zu Lügenfommern ventilata in Præfectura Salzenſi Menſ. Sept. Anno 1613. (Verba sent. Daraus allenthalben so viel zu befinden/ daß billlich Feldnachbahren aus dreym Dörffern/ als nemlich aus jedem der Richter mit zweyen Schöppen zu verordnen und zu vereyden/ so die Güter in Augenschein nehmen/ und nach derselben Beschaffenheit/ und auff den vorgewachten Ausschlag über die jährlich: Nutzung oder Ertrag derselben deponiren und aussagen/ darauff also dann in dieser Sache fernere erget/ was recht ist/W.R.W.)

Et in causa Heinrich Nothhaupts zu Leipzig/ Menſ. Sept. An. 1652. (Verba sent. So würde das Gut durch andere vereydere Personen wiederum billlich taxiret/ und in solchem Tax wäret ihr dasselbe anzunehmen schuldig/W.R.W.)

DEFINIT. LXIV.

Non tantummodo solutionis, sed & quævis alia exceptio in continenti probabilis, in actu executionis ante factam adjudicationem valide opponitur.

Nemo forsan dubitaverit, quin exceptio solutionis in ipsa executione mox faciendâ, vel etiam jam intentata valide opponatur, vel saltem ex Ordinat. Elect. Saxon. provinciali de Anno 1555. Von versachten Briefen und Siegel. in fin. & process. judic. tit. 39. §. Wann aber das Urtheil. † ubi solutionis exceptio opposita contra instrumentum obligationis guaranteearum impedit paratam executionem, perinde atque exceptio compensationis, *l. 16. §. cum intra. 1. ff. de compensat. l. ex causa. 2. C. eod. tit. l. intra dies. 7. ff. de re judic.* Dan. Moller. *ad Constit. Elect. 8. part. 1. n. 5.* Quod tamen speciale non est in exceptione solutionis aut compensationis, † Sed obtinet idem in aliis quoque exceptionibus, quarum Catalogum ingentem referunt Andr. Rauchb. *part. 2. quest. 25. num. 102.* Matth. Berlich. *part. 1. conclus. 84.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 4. cap. 1. n. 48. & seqq.* Joh. Zanger. *de except. part. 3. cap. 26. n. 61. & seqq.* † Neque hoc Ordinationi provinciali *dict. tit.* Von versachten Briefen und Siegel. vel ordin. process. judic. tit. 39. §. Wann aber das Urtheil/ vers. und keine andere exception, als solutionis oder compensationis intra terminum executionis liquida dawider zugelassen/ contrariari existimaveris, † si verba sanctionis Electoralis intelligamus cum Andr. Rauch. *part. 2. qu. 25. num. 106.* de termino probandi ordinario, aut sufficiat circa probandam exceptionem solutionis aut compensationis, intra terminum probatorium, articulos & literaria documenta exhiberi, † cum tamen aliarum exceptionum probatio non aliter admittatur, quàm si debitor per confessionem Creditoris, aut instrumenta, intra executionis terminum easdem plenè & integrè probaverit. † Sed vide quæ pro explicatione Ordin. provinc. scripti *Supr. Const. Elect. 8. Defin. 17. & Defin. 26.*

Ita Domini in causa Michael Lösers zu Leipzig/ Menſ. Jul. Anno 1593. (Verba sent. Ob nun wohl der Gläubiger deswegen allbereit die Hülffe zu eurer Behausung ausbracht. Da ihr aber dennoch wie Rechts darthun möchtet/ daß ihr/eurem Vorwenden nach/ solche Schulden allbereit bezahlet und abgetragen hättet: So würdet ihr damit innerhalb Sächsischer Frist billlich gehöret/ und die angefachte Hülffe mittler Zeit eingestellet/W.R.W.)

Et in causa Ludovici Coldigens zu Weiffenfels/ Menſ. Jan. Anno 1633. (Verba sent. Welche exceptiones dann insgesamt auch bey der Hülffe/ und ehe und zuvor die adjudication des geholfenen Guts geschicht/ zu Recht vorgeschlagt werden mögen/1c.)

Et in causa Bernhadi Dietrichs von Starſchedel contra George Heinrichen von Ende/ ventilata in Præfectura Rochlicenſi Menſe Jan. Anno 1630.

DEFINIT. LXV.

Contra executionem jam intentatam firmiter etiam opponitur exceptio non numerata pecunie; quid, si huic fuerit renunciatum?

Verissima pariter atque communissima est Interpp. opinio, quod in foro etiam Saxonico, contra executionem jam intentatam, pro ea impedienda, valide opponatur exceptio non numerata pecunie, cum & instrumento liquido & confessato eadem opponere liceat, Hartm. Pistor. *part. 4. quest. 12. n. 7.* Matth. Col. *de process. execut. part. 1. c. 10. num. 230.* Matth. Berlich. *part. 1. concl. 84. n. 16.* Joh. Zanger. *de except. part. 3. c. 26. num. 90.* † Quam opinionem quoque in supremo judicio Appellationum Dresdenſi Anno 1605. probatam & confirmatam novimus. † Non obstante Ordin. provinc. de

Anno 1555. tit. von verfaßten Brieff und Siegel/ ut demonstravi *Supr.* Conf. Elect. 8. *Defin.* 17. † Neque eo minus debitor hac exceptione contra executionem se tueri potest, si in instrumento obligationis ei expressè renunciaverit, Matth. Coler. Berlich. Zanger. *diff. loc.* † Non, quod huic exceptioni renunciari haud possit, ut frustra quidam disputant, & in rationem hujus specialitatis anxie inquirunt, sed potius, † quia sicut debitor spe futuræ numerationis confessus fuit, ita etiam hujus intuitu, renunciasse eadem facilitate videtur, Bartol. Bald. Salye. *in l. si ex cautione. 3. C. de non num. pecun.* Hart. Pist. *diff. quest. 12. n. 4.* † Sequitur hinc ergò, si debitor non in eodem instrumento, sed ex intervallo renunciasset, quia consultò id factum videtur, excipiendi facultatem debitori ademptam esse, Dd. *in diff. l. si ex cautione 3. C. de non num. pec.* Hart. Pist. *diff. quest. 12. num. 5.* Coler. *diff. cap. 10. num. 246.* & *part. 4. cap. 1. num. 110.* Berlich. *diff. concl. 84. n. 17.* Vinc. Caroc. *decis. 14. num. 2.* † Cæterum nunquam validè opponitur exceptio non numeratæ pecuniæ, quando huic mediante juramento est renunciatum, † quia facilitatis suspicio juramenti religione magis purgatur, quàm per temporis intervalum, Hart. Pist. *diff. quest. 12. num. 6.* Matth. Col. *diff. cap. 10. n. 248.* † Quæ omnia Senatus Apellat. Elect. Sax. An. 1605. unanimi voto & sententia approbavit. Quis ergò summi hujus tribunalis Saxon. Elect. placita non sequeretur? *arg. §. quam formam. 7. Instit. de satisfact. l. si imperialis. 2. C. de lib. l. 11. §. 2. ff. ad Scium Trebell.* Conf. Marpurg. *vol. 3. conf. 21. n. 263.*

Ita Domini in causa Michael Tentzers jur. Ignitz/ Mens. Mart. Anno 1628. (Verba sent. Ob nun wohl berührte von euch gegebene Schulda-Verschreibung keine causam debiti in sich hält / und aus der euch zugeschickten Rechnung sich befindet / daß eines Theils Posten euch nicht angehen / und allbereit bezahlet / der Gläubiger viel ungebührlich Interesse angefaßt / und ihr die angegebene Summen nicht geständig seyd / sondern ihme exceptionem non numeratæ pecuniæ zu opponiren gemeynet / gestalt denn ein debitor durch solche exceptiones von der angefaßten Hülffe sich wohl loß werden kan/te.)

It. in causa Michael Isfers zu Leipzig/ Mens. Jul. An. 1593. (Verba sentent. Ob nun wohl der Gläubiger allbereit die Hülffe ausgebracht / da ihr aber dennoch wie Recht darthun müchtet / daß ihr/ eurem Vorgeben nach / allbereit bezahlet / und die geklagte Hauptsumma niemahls vor voll bekommen / ic. So wärdet ihr damit innerhalb Sächsischer Frist billich gehöret / und die angesagte Hülffe mitler Zeit eingestellet / D. N. W.)

DEFINIT. LXVI.

Exceptio non numerata pecunia post biennium opposita haud impedit paratam executionem, sed in reconventionem rejicienda est, si debitor nil sibi numeratum probare velit.

EA est natura exceptionis non numeratæ pecuniæ, ut onus probandi pecuniam fuisse numeratam, transferat in Creditorem, quo debitoribus consulatur, qui sæpius necessitate adacti mutuum fumentes, instrumento cavere solent, etiam antequam pecuniam numeratam percipiant, *l. 1. l. 3. l. si quasi. 7. l. ad severario. 10. C. de non numer. pecun. lib. 1. C. si conv. pignor. numer. pecun. sec. non fuer.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 22. defin. 1. num. 1. & def. 3. num. 3.* † Sed hoc ita, si intra biennium fuerit opposita exceptio non numeratæ pecuniæ, quæ postea biennio elapso ulterius locum non habet, *l. in contractibus. 14. in pr. C. de non num. pecun. §. 1. Instit. de liter. obligat.* † At quid, si debitor sibi pecuniam non numeratam probare velit? Multi sanè, quos vide allegatos apud Hart. Pistor. *part. 4. quest. 12. n. 13.* arbitrati sunt, post biennium debitorem contra instrumentum de non numerata pecunia ex-

Carpz. Definit. Vol. I.

ipientem omnino non audiendum, † quod & placet Johan. Fabr. *§. 1. Inst. de liter. oblig. n. 9. vers. quæritur octavo.* Felin. *in c. si cautio. 14. num. 60. extr. de fide instrum.* Andr. Fach. *lib. 2. controuv. c. 8.* Frider. Pruckm. *confil. 9. n. 19. & seq.* † Quam sententiam quoque, si strictam juris rationem potius, quàm auctoritates sectari malimus, veriore dicit Hartm. Pistor. *diff. quest. 12. num. 13.* † Non solùm, quia jura excludentia post biennium non numeratæ pecuniæ exceptionem generaliter loquuntur, † sed etiam, quod de probatione ejus, cujus opponendi facultatem quis non habet, frustra disputetur. † Quin & cum jura ex solis literis obligationis quoddam vinculum, & quidem efficax, elapso biennio, introducant, etiam si res nulla intervenerit, *ror. tit. Inst. de liter. obligat.* nihil sanè referre videtur ad hanc obligationem, utrum pecunia numerata sit nec ne, † & quod consequens, frustra debitor in se suscipiet probationem, pecuniam non fuisse numeratam, cum etiam sine numeratione literis ille obligetur, ut disputat Hart. Pist. *diff. loc.* † Attamen rei veritate inspectà, putaverim, non ex solis literis, sed ex præsumptò mutuo, quod pecuniam numeratam esse & intendere & ante biennium probare oportet *l. ult. C. de cond. ex lege. l. 3. C. de non num. pecun. obligationem induci;* † Idque disertè probat *l. 5. C. diff. tit.* ubi dicitur peti pecunia, quasi credita, ut nesciam, † annon verè scripserit Reinh. Bachov. *in not. ad Hier. Treutl. vol. 1. disp. 20. th. 2. lit. 6.* ab Imp. Justiniano abusivè, improprie & pinguiori Minerva obligationem ex literis fuisse appellatam. † Quà stante sententià, haud animadverto, cur non jura exceptionem non numeratæ pecuniæ post biennium excludentia, *in l. 14. C. de non num. pecun. §. 1. inst. de lit. obligat.* ad ordinariam opponendi rationem restringere liceat, quæ scilicet onus probandi rejicitur in Creditorem, ut tamen ei locus sit post biennium, si debitor probare velit, atque ita negligentia ejus difficultate & onere probationis quasi coërceatur. † Veluti id ipsum probat *l. 13. C. de non num. pecun. §. 1. 25. §. ult. ff. de probat.* Ut sic opinionem contrariam sicuti communem, ita etiam verisimam & in jure fudatam statuerim, † à quâ in praxi neutiquam est recedendum, Hart. Pist. *diff. quest. 12. n. 13. in fin.* ubi ingentem Dd. Catalogum allegat, Ant. Fab. *in Codic. diff. lib. 4. tit. 22. defin. 1. n. 6.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. c. 10. n. 253. & 255.* Joh. Schneidew. *ad tit. inst. de lit. oblig. n. 10. & seqq.* † Cæterum, quia post biennium probatio hujus exceptionis tanquam negativæ difficilima est, non certè per hanc impedire poterit debitor paratam executionem, sed mandabitur instrumentum executioni, exceptione non numeratæ pecuniæ ad reconventionem & processum ordinarium reservatà juxta Ordin. proc. jud. *tit. 39. §. Wann aber das Urtheil. in fin.* Matth. Col. *diff. cap. 10. n. 254.* Hart. Pist. *diff. quest. 12. n. 15.*

Ita Domini in causa Augustini Stephani Kleiners & Consort. contra Hansen Wilden/ ventilata in Pratorio Lipsien. Mens. Jun. Anno 1626. (Verba sent. Daß beslagter seinem Brieff und Siegel nachzukommen/ und Klägern zu bezahlen schuldig/ und hat sich dawider mit der vorgeschickten exception non numeratæ pecuniæ gestaltes Sachen nach/ und nach Verfließung zweyer Jahr nicht zu bebelffen/ Es wird ihm aber solche seine Nothdurfft nach geleisteter Zahlung in der reconvention gebührlichen zu suchen/ billich vorbehalten/ D. N. W.)

DEFINIT. LXVII.

Impedit tamen paratam executionem exceptio non numerata pecunia etiam post biennium opposita, si in continentem est probabilis.

Regulariter itaque in foro Saxonico exceptio non numerata pecuniae post elapsum biennium objecta, non impedit paratam executionem, ut maxime debitor onus probandi in se recipiat, sed rejicitur haec exceptio in reconventionem & processum ordinarium, Defin. *praced. in fin.* † At hoc ita, si aliter quam per testes, & modum probandi ordinarium, intentio Rei nequeat demonstrari; † Nam si debitor in continenti pecuniam sibi non numeratam probare velit, cur non haec exceptio perinde atque aliae exceptiones in continenti probabiles, ad impediendam paratam executionem admitti debeat, rationem haud animadvertere possum, † veluti etiam asserit Hart. Pist. *part. 4. quest. 12. num. 15. nec non Matth. Coler. de proc. execut. part. 1. c. 10. n. 253.* Idque in pleno Judicii Appellat. Dresdensis Senatu Anno 1605. probatum est. † Et tradit Hart. Pist. *dict. loc.* duplicem modum, quo pecuniam non numeratam fuisse in continenti probatur. Nempe, 1. † si ultra instrumentum super pecunia jam numerata aliud adhuc adest, quo debitori post confessionem priorem instrumentatam de pecunia illa numeranda esset cautum, *arg. l. minor. 25. annis 23. ff. de minor. 2.* † Si probentur numerationes diversis temporibus factae per alia forsitan instrumenta, unde fortiter colligendum primam confessionem spe saltem futurae numerationis fuisse elicitam, Salycet. *post Gloss. in l. 2. C. de non num. pecun.* Hartm. Pistor. *dict. loc.*

Ita Domini in causa Ludwig Goldigens zu Weissenfels/ M. Jan. Anno 1633. (Verba sent. Welche exceptio non numerata pecuniae (wann dieselbe von Klägern entweder gestanden wird/ oder ex actis notoria und beweislich ist) auch post biennium wider die ausgebrachte Hülffe zulässig/ &c. So werdet ihr gestalten Sachen nach/ wann selbige exceptio in continenti verificiret werden kan/ damit nochmals gehöret und zugelassen/ und wird inmittelst mit fernern Hülffe-Proceß und Adjudication des Hauses billich in Ruhe gestanden/ V. R. W.)

DEFINIT. LXIIX.

In aliis contractibus extra causam mutui & dotis exceptio non numerata pecunia haud transfert onus probandi in Creditorem.

In solâ mutui & dotis confessione exceptio non numerata pecuniae intra biennium opposita hâc praeogativâ munita est, ut Creditor teneatur probare numerationem, † nempe ut consulatur debitoribus, qui saepius necessitate adacti mutuuum sumentes instrumento cavere solent, etiam antequam pecuniam numeratam acceperint, *l. 1. l. 3. l. adseveratio. 10. C. de except. non num. pecun.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 22. Defin. 1. n. 1.* † Cessat verò hâc ratio in aliis contractibus: In quibus si quis exceptionem hâc tueri se velit contra instrumentum, probari ante omnia debet, numerationem factam non esse, ut apparet ex *l. generaliter. 13. & l. in contractibus. 14. §. super ceteris. 2. C. de non num. pecun.* Felin. *in cap. si cautio. 14. n. 54. extr. de fide instrum.* Johan. Zanger. *de except. part. 3. cap. 24. n. 35.* Hartm. Pist. *part. 4. quest. 12. n. 9.* Donell. *lib. 14. comm. c. ult.* Matth. Wesenb. *vol. 5. consil. 42. n. 21.* Natta *consil. 431. n. 4.* Roland. à Vall. *vol. 4. consil. 4. num. 1.*

Ita Domini in causa Michael Apyers contra Ludovicum de Münters zu Dresden/ Mens. Jul. Anno 1633.

DEFINIT. LXIX.

Inter Mercatores locum non habet Exceptio pecuniae non numerata ad impediendum paratam executionem.

Communis est Interpp. & in foro recepta opinio, quod locum haud habeat exceptio non numerata pecuniae inter mercatores ad impediendam executionem paratam, Matth. Coler. *de process. execut. part. 4. cap. 1. num. 109.* Gloss. *in Novell. 4. cap. 3.* Joh. Zanger. *de except. part. 3. cap. 14. n. 54.* Matth. Wesenb. *vol. 1. consil. 31. n. 23.* Jason. *in l. qui pecuniam. 30. n. 6. ff. si cert. petat.* Salyc. *in l. si literas. 7. C. mandat.* † Rationem si quæras, dicunt, inter mercatores rejectis apicibus juris ex bono & æquo judicari, *l. si fidejussor. 29. §. quadam. 4. ff. mandat.* Matth. Col. & Joh. Zang. *dict. loc.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 8. tit. 27. Defin. 3. n. 2.* Andr. Gail. *lib. 2. obs. 15. n. 5.* † Sed apicibus juris hanc niti exceptionem, tantum abesse videtur, ut eam potius contra fraudes fœneratorum ex æquitate introductam existimaverim cum Reinh. Bachov. *in not. ad Hier. Treutl. vol. 1. disput. 20. rb. 2. in fin.* † Et quidnam æquius, quam probari prius pecuniam fuisse numeratam, antequam repetatur. † Dixerim ergo, in foro Mercatorum huic exceptioni propterea haud locum dari, quod ea solutionem retardet, atque in longum tempus differat; † At, interest mercatorum, pecuniam habere in promptu, ne fides eorum periclitetur. † Non tamen aliter id obtinere putaverim, quam si ambo contrahentes sint Mercatores; Nam si unus saltem sive Creditor, sive debitor non sit ex genere mercatorum, † haud recedendum erit à jure communi, quod per exceptionem non numerata pecuniae debitori succurrit, *l. 1. l. 3. l. 10. C. de except. non num. pecun.* † veluti in casu simili tradit Ant. Fab. *dict. defin. 3. n. 1. & lib. 8. tit. 23. defin. 8.*

Ita Domini in causa Matthiae Tenzers zur Eignitz/ Mens. Mart. Anno 1628. (Verba sent. Ob ihr nun wohl die exceptionem non numerata pecuniae vorzuschützen gemeinet. Die weil aber dennoch beyde ihr und euer Gläubiger Kaufleute seyd/ und die Schuld von Handlungen herrühret/ &c. So möget ihr auch mit solcher exception nicht gehöret noch zugelassen werden / sondern ihr seyd mehrerwähntem eurem Gläubiger/ Inhalts eures Brieffs und Siegels/ zu bezahlen schuldig/ und in Mangelung gültlicher Entrichtung/ wird mit der Hülffe wider euch gebührliehen billich verfahren/ es ist euch aber nach geleisteter Zahlung eure Nothdurfft in der reconvention hinwiederum zu suchen unbenommen/ V. R. W.)

DEFINIT. LXX.

Nec admittenda est inter Mercatores actio ex causa non numerata pecunia ad repetendum Chirographum ante factam solutionem.

Non magis mercator audiendus, si agat, & repetat Chirographum, ante factam solutionem, ex causa non numerata pecuniae, quam si de hac excipiat; † Utroque enim modo impediretur parata executio, haud sine ingenti damno Mercatorum, † quorum interest pecuniam mox habere paratam, ne fides eorum periclitetur, Defin. *praced.* † Et cui non competit exceptio non numerata pecuniae, si conveniretur ex causa mutui, eidem multò minus competet actio ad condicendum Chirographum, quasi sine causa factum, per tradita Ant. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 22. Defin. 4. n. 1. & 2.*

Ita Domini in causa Caspari & Danielis Gerhards contra Hans Jacob Mauln/ ventilatâ in Prætorio Lipsiensi, Mens. Febr. Anno 1632. (Verba sent. Daß Klägere Suchen nach Gelegenheit dıßfalls nicht statt hat/ sonderu sie seyn ihr Brieff und Siegel wiederum an sich zu lösen/ und Beslagten/ oder dessen cessionarium zu bezahlen/ und nach geleisteter Zahlung ihre Nothdurfft in der reconvention gebührliehen zu suchen schuldig/ V. R. W.)

IN NOMINE JESV CHRISTI!

JVRISPRVDENTIÆ FORENSIS

ROMANO-SAXONICÆ
PARS SECVNDA

De Contractibus, vel Quasi.

*Secundum ordinem Constitutionum Divi AVGVSTI
Electoris Saxonie.*

PARTIS SECVNDÆ
CONSTITVTIO I.

Ob Unterpfañd und Wiederkauff
praescribirt und verjähret werden mögen?

Juri offerendi aut pacto de retroven-
dendo an praescribatur?

Seynd in dieser Frage bey den Rechtsgelehrten zweyerley Meynungen / denn etliche halten / daß die Verjähmung statt haben solle / die andern aber schliessen darauff / daß keine praescription darinnen zulässig sey. Dieweil denn unsere Juristen-Facultäten und Schöpsenstühle deroenthalben auch ungleich gesprochen / so haben wir ihnen durch unsere verordnete Räte aufserlegen / und sie mit einander vergleichen lassen / nach dieser opinion, so an dem Käyserlichen Cammergerichte / und unserm Ober-Hoffgerichte zum Theil gehalten / zu erkennen / nemlichen / daß in beyden Fällen des Pfandes und Wiederkauffs halben einige Verjähmung oder praescription durchaus / auch hundert und mehrjährige / nicht statt habe / sondern zu iederzeit ein Verpfänd- oder Wiederkaufflich verkaufft Gut Krafft und Inhalts des auffgerichteten erwiesenen Contracts gelöst / oder wieder erkaufft werden möge.

Dix sunt de hac quaestione Jurisconsultorum opiniones, quibusdam praescriptioni locum esse affirmantibus, aliis contra id negantibus. Quia verò nec in Collegiis quidem etiam Facultatum Juridicarum & Scabinatum nostrarum ditionum, eadem omnium de hac fuit sententia: igitur nobis per Consiliarios nostros mandantibus, in id Deputati nostri convenerunt, ut secundum eam opinionem, quae in Camera Imperiali, partim etiam judicio Curiali seu provinciali nostro obtinet, deinceps & respondeatur & judicetur, nimirum quòd neque juri offerendi, neque pacto de retrovendendo, ullo unquam tempore, ne centum quidem annorum aut plurium etiam, praescribatur, sed semper & quocumque pignus redimi, vel res vendita, juxta legem Conventionis, ubi illa probatur, sui & recemì possit.

DEFINITIONES.

1. Contractus pignoratitius differt ab emptione - venditione cum pacto de Retrovendendo.
2. Contractus cum pacto retrovenditionis occasione mutui initus judicatur pignoratitius & usurarius.
3. Heres Creditoris pignoratitii jus offerendi contra debitorem praescribere nequit.
4. Emptor pignoris adversus debitorem praescriptione sese tueri potest.
5. Actio hypothecaria non minus ac personalis conditio ex mutuo tollitur praescriptione.
6. Praescriptio debiti non nisi à tempore solutioni destinato currere incipit.
7. Praescriptio temporis immemorialis differt à praescriptione centenaria.
8. Pactum de retrovendendo intra certum tempus elapso eo ulterius non obligat paciscentem.
9. Vendito fundo ad certum tempus cum pacto de retrovendendo, tempore licet elapso, Relictio tamen locum habet.
10. Obligatio ex pacto de retrovendendo transit etiam ad heredes.
11. A duobus re vendita cum pacto de retrovendendo, quando unus ex illis rem venditam recemere possit?
12. Pactum de retrovendendo etiam extraneo cedi potest.
13. Quando ex pacto retrovenditionis actio quaratur absenti.

14. Minor heres Emptoris rem emptam cum pacto de retrovendendo absque decreto Magistratus revendere potest.
15. Emptor, qui rem cum pacto de retrovendendo possidet, precisè eam revendere tenetur, nec liberatur præstatione ejus quod interest.
16. Vendita re emptam cum pacto de retrovendendo ab emptore, primus venditor à secundo emptore rem vendicare nequit, sed habet actionem personalem ex vendito adversus primum emptorem in id, quod interest.
17. Ex pacto Retrovenditionis verbis directis concepto seu resolutivo competit Rei vindicatio primo venditori adversus tertium possessorem.
18. Omne incrementum seu commodum pariter atque incommodum, quod rei cum pacto de retrovendendo vendita quocunque modo accedit, indifferenter ad emptorem spectat, non autem ad venditorem.
19. Revendenti id, quod ex speciali pacto solvit, unà cum pretio restituendum non est.
20. In contractu Retrovenditionis fructus pendentes ultimi anni inter Emptorem & Venditorem pro rata temporis dividuntur, nisi inter contrahentes aliter conventum fuerit.
21. Venditor pretium Revenditionis non parat à pecuniâ, sed statis & distinctis temporibus solvere volens, quando admittendus sit?
22. Pretium revenditionis solvi debet in moneta, qua fuit tempore prima venditionis.
23. Ex venditione, qua fit cum pacto de retrovendendo, debetur Laudemium Domino, non etiam ex ipsa Retrovenditione.
24. Revendenti id, quod Laudemii nomine ex prima venditione Domino solvit, à Reemptore restitui debet.
25. Cessat jus retrovenditionis, quando bona publicè sub hasta venduntur.
26. Contractus pignoratitius non censetur tacite prorogatus in annum integrum, ex eo, quod debitor termino præfinito non solverit.
27. Revendenti omnes impense & meliorationes sunt restituenda à reemptore.

DEFINIT. I.

Contractus pignoratitius differt ab Emptione-Venditione cum pacto de retrovendendo.

1. Quamvis contrahentes sæpissimè hoc Contractus confundant, & in Instrumentis verbo Revenditionis & pignorationis promiscuè utantur,
2. atque alterum pro altero usurpent; † veluti etiam inter hoc Contractus tanta cognatio & affinitas est, ut quandoque alius ab alio dignosci dijudicarique vix possit, Molin. de usur. n. 267. & 268. Wesenb. in conf. 2. vol. 1. Andr. Rauchb. p. 1. q. 37. n. 23. Certum tamen est, † quod à Contractu pignoratitio, qui plerumque usurarius vel simulatus habetur,
3. Ant. Fab. in Cod. tit. de rescind. vendit. Defin. 5. n. 6. Emptio-Venditio cum pacto de retrovendendo multum differat. † Tribuit enim hæc fructus Emptori irrevocabiler quos perceptos lucratur, nec eos in fortem imputare tenetur, arg. l. 2. C. de pact. inter Empt. & Venditor. Francisc. Zoanet. in tract. de Empt. Vendit. sub pacto retrovendit. n. 24. & seqq. Mynsing. cent. 2. observ. 50. n. 1. Matth. Col. conf. 27. n. 40. & seqq. vol. 1. Mod. Pistor. vol. 1. conf. 13. n. 11.
5. † Idque jure proprietatis atque domini, quod absque dubio in Emptorem transfertur, etsi pactum de retrovendendo adjiciatur, Jac. Menoch. lib. 1. conf. 26. n. 3. & seq. † Licet quidam tantum commoditatem fructuum percipiendorum transire putent, quos refutat Zaf. 1. conf. 12. n. 34. Mynsing. 6. observ. 70. † Unde fit, quod pactum de Retrovendendo cum læsione etiam enormissimâ subsistat, nec contractum fœneratitium & simulatum faciat, Anton. Fab. in Codic. tit. de rescind. vendit. Defin. 29. † An in Contractu pignoratitio, usurario vel simulato, fructus medio tempore percepti in fortem imputantur, † in tantum, ut Creditor vel possessor, si fructus percepti pretium excedant, rationem reddere, remque cum fructibus nullo pretio refuso restituere cogatur l. ex pignore. 1. l. seq. C. de pign. act. 101. si convenerit. 18. §. 1. ff. eodem tit. † utpote qui horum ratione perinde malæ fidei possessor censendus, ac si possessionis suæ titulum nullum haberet;
11. † Parum enim refert, an quis habeat titulum nullum, an vitiosum, l. quoriam 6. ff. qui satisd. cog. l. 2. de aut. tutor. Anton. Fab. dict. tit. de rescind. vendit. defin. 3. Matth. Col. Conf. 28. n. 108. Nicol. Boër. decis. 44. n. 34. Henning. Gorden. conf. 109. n. 26. Mod. Piff. dict. conf. 13. n. 16.

Ita Domini ad requisitionem Hansen Careissens zu Meissen/Menf. April. Anno 1600. (Verba sent. Und weil obbemeldete Gläubigere die ihnen verpfändete Stücke tunc gehabt und genossen/sind sie/wosern solche Stücke so austräglich/dass sie über alle außgewendete Mühe und Unkosten/diesetelche höher/als die landübliche Zinsen genossen können/davon Rechnung zu thun/und was sie über die landübliche Zinsen eingenommen/ihnen an der Haupt-Summa abführen zu lassen schuldig/B.N.W.)

DEFINIT. II.

Contractus cum pacto Retrovenditionis, occasione mutui iniuri, judicatur pignoratitius & usurarius.

Magna quia est differentia inter Emptionem-Venditionem cum pacto de retrovendendo & contractum pignoratitium seu usurarium, ut dixi Defin. preced. multum sanè refert nosse, † 1. Quando contractus celebratus sit empti-venditi cum pacto de retrovendendo, aut verò pignoratitius vel simulatus? † Sanè si ex verbis obligationis de mente & intentione contrahentium, quem scilicet contractum celebrare voluerint, manifestò constet, quin ille Contractus servandus sit, nec ei nomen alienum affingendum, dubium prorsus non est. Hart. Hartman. lib. 2. observ. tit. 22. observ. 4. n. 2. Jacob. Menoch. lib. 3. præsumpt. 22. n. 16. † At, si verba contrahentium obscura & dubia sint, quippe quod sæpissimè verba Revenditionis & pignorationis promiscuè in Instrumentis utantur, † ex præsumptionibus & conjecturis decisio erit desumenda. Simulatio enim cum sit dolus & in animo consistat, † probari potest ex solis indiciis & conjecturis, l. 1. & 3. C. plus val. quod agit. l. dolum. 6. C. de dolo l. non omnes. 5. §. à Barbaris, 6. ff. de re milit. † Quare hoc casu judicis requirit officium, totam rem acutè ponderare & præsumtionem capere ex causis quàm plurimis, pro personarum & rerum varietatibus, quarum bene multas refert Matth. Berl. p. 2. concl. 1. n. 6. & seqq. cui calamum de manu eripere nolo, ut loquitur Bald. vol. 1. conf. 315. in fin. † Ex sola tamen pretii vilitate, etiamsi accedat enormissima læsio, non præsumitur Venditionis Contractus fœneratitius & simulatus, nisi fœnerandi quoque consuetudo interveniat ex parte Emptoris, aut alia conjectura, Thom. Grammat. decis. 76. † Etenim si hæc tria concurrant: pactum de Retrovendendo, Modicitas pretii, & consuetudo fœnerandi, quin Contractus sit pignoratitius & usurarius, nemo dubitat secun-

- secundum Anton. Fab. in C. tit. de rescind. vendit.
 9 defn. 5. n. 6. † Quamvis omnino Judicis arbitrium hæc in re excludendum existiment; juxta tradita
 10 Hart. Pistor. observ. 219. † Non levis autem præsumptio pro usurario & pignoratitio contractu oritur, si emptio eum pacto de retrovendendo ex causa mutui originem sumpserit: Veluti quod venditor emptorem pro pecuniâ sibi mutuandâ requisiverit,
 11 † vel Creditor & possessor noluerit mutuare, nisi sibi fundus cum pacto de retrovendendo venderetur. Licet namque tum verbis manifestis fiat mentio Emptionis-Venditionis cum pacto de retrovendendo, attamen cum causa originalis fuerit mutui & non Emptionis, † Contractus judicabitur usurarius Matth. Col. conf. 29. n. 74. Jac. Menoch. lib. 3. præsumpt. 122. n. 46. Franc. Zoanet. in tract. de Empt. Vendit. sub pact. revend. n. 62. † Omne enim id, quod mutui ratione præstatur, censetur usura c. plerumque 88. caus. 11. q. 3. Gloss. in l. rogasti. 11. §. si tibi. 1. ff. si cert. petat. l. si ea. 14. l. cum allegas.
 14 ubi Dd. C. de Usur. † Quod tum demum admittit Hart. Pistor. si talis accesserit læsio, quam ipsa
 15 Venditionis Natura respuit, † vel si aliæ præsumptiones concurrant, ex quibus de usuraria pravitate constare queat, observ. 219. n. 56. Qua in rejudicis arbitrio multum tribuendum existimaverim. Vid. infr. Const. 30. Defin. 42. & 43.

quoribus. 9. §. heredes. 12. L. non minus. 31. in fin. ff. de hered. inst. L. nihil aliud. 24. ff. de verb. sign. † Ergo sicut defunctus non potuit præscribere, ita nec heres; † Cujus etiam interest, ne fama defuncti, quam ut propriam defendere debet, lædatur, l. 1. ff. de injur. Aut. Consult. Const. Sax. tom. 1. part. 1. qu. 1. n. 9.

Ita Domini in causa Melchior Endeners zu Rosswitz / M. Mart. Anno 1633. (Verba sent. Hat euer Vater seinem Nachbar vor vielen Jahren ein Stück Guts Pfandweis eingekauft und solches ihn nützen und gebrauchen lassen; Ob nun wohl der bemelbter Gläubiger Todes verfahren / da ihr aber dennoch vorgedachtes Gut wieder einzulösen gemeynet wäret / so wären euch des Gläubigers Erben solches Gut abzutreten schuldig / und hätten sich mit der præscription davor nicht zu behelffen / B. N. W.)

DEFINIT. IV.

Emptor pignoris adversus debitorem præscriptione sese tueri potest.

Quia Creditor, ut pignoris possessor semper est in mala fide, successor singularis, si ipse velit computare tempora, quibus Autor, à quo ipse causam habet, possedit, nec tempore longissimo pignus emptum præscribere valebit, Auth. mala fidei. C. de præscript. long. temp. † Quod si verò emptor pignoris incipere velit præscriptionem ex propria persona, nil certè obest, quo minus usitato tempore, puta triginta annis de jure communi (in foro autem Saxonico triginta annis, cum anno & die) pignus emptum præscribere, & vindicantem debitorem hæc exceptione repellere possit, Auth. Consult. Const. Sax. tom. 1. part. 1. qu. 1. n. 75. vers. de successore verò singulari. † Tum, quod Emptor fuerit in bona fide iustoque titulo pignus acquisiverit l. 5. §. tot. tit. ff. pro empt. cui mala fides venditoris haudquaquam nocere potest, scilicet, quia hic non ope & adjumento auctoris sui ad defensionem utitur, sed proprio jure præscriptionis sese tuetur Aut. Consult. d. qu. 1. n. 6. † Tum, quod quando univèrsa seu mutata est possessio, ut, quia ex aliâ causâ alius incipit possidere, juri offerendi præscribatur, Matth. de Afflict. in c. 1. de feud. dat. invicem leg. commiss. † Tum, quia Constitutio Electoralis soli Creditori pignoratitio præscriptionem juris offerendi aufert; † Neutiquam ergo hæc prohibitio ad alium casum, quo possessor vindicantem Dominum præscriptione repellit, extendi debet, per tradita Andr. Tiraquell. de leg. connub. gloss. 2. n. 23. post. pr.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Ob wohl sonsten wider die Einlösung eines Unterpandes die Verjährung nicht statt hat / da aber dennoch obgedachter Gläubiger das verpfändete Gut einem andern / Nahmens Johann Nöheln verkauft / derselbe auch unwissend / daß es ein Pfand-Schilling gewesen / solches als sein Eigenthum binnen 30. Jahr / Jahr und Tag gerichtlich besessen hätte / so hätte Johann Nöhel durch Verjährung das Eigenthum solches Guts erlangt / und ihr wäret dasselbe nunmehr beständiger Weise zu vindiciren nicht befugt / B. N. W.)

DEFINIT. V.

Actio hypothecaria, non minus ac personalis Conditio ex mutuo, tollitur præscriptione.

Uti luendi pignoris, quod debitori competit adversus pignoratitium Creditorem, quia in mera facultate versatur, nullius quantumvis longissimi temporis præscriptione excluditur, Supra Defin. 3. † Non item est, si tractetur id è pignore aut hypotheca, quam Creditor habet constitutam in bonis debitoris ad debiti sui assecurationem; † Hæc namque uti juris est, non facultatis, ita eandem, quam cætera jura, patitur triginta annorum præscriptionem l. sicut 3. l. omnes. 4. C. de præscript. 30. 40. annorum. † Adeoq; in foro Saxonico extinctâ hypothecæ

DEFINIT. III.

Heres Creditoris pignoratitii jus offerendi contra debitorem præscribere nequit.

- 1 Juri offerendi, quod competit debitori adversus Creditorem pignoratitium, nunquam præscribitur, quia Creditor non sibi possidet, sed debitori
 2 l. pignori 13. ff. de usucap. † & quod debitor Creditori suo offerre potest ad luendum pignus, in mera facultate magis quàm in jure versatur Bart. ad l. cum notissimi 7. C. de præscription. 30. vel 40. annorum, ubi & Ant. Fab. in Cod. defn. 7. Const. Elect. b. 1. ubi Dan. Moll. Beust. ad l. admonendi, 31. ff. de jurejur.
 3 n. 871. † Quod & verum, si pactum Legis commissoria fuerit adjectum pignori, ut demonstrat Moller. 3. semestr. 19. Sed num idem obtinebit in herede
 4 Creditoris pignoratitii? † utique. Non solum enim vitium reale, ut furtum, spolium, rapina, sed & personale vitium, hoc est, mala fides defuncti impedit præscriptionem in herede seu successore univèrsali, non tantum quando vult uti accessione temporum, quibus defunctus fuit in possessione, † sed & quando ex propria persona velit computare tempora præscriptionis; Ut maximè enim is fuerit in bona fide, attamen mala fides defuncti, cui successit, præscriptionem impedit in herede,
 5 † Quippe qui ignorance suâ defuncti vitia excludere non potest l. cum heres. 11. ff. de divers. temp. præscript. Ant. Fab. in Cod. tit. plus valer. quod agit. defn. 2. n. 1. † Quin & heres in univèrsam jus defuncti succedit, ejusque personam repræsentat. l.

potheca præscriptione tricennali cum anno & die, Creditor debitum ex mutuo petens repellitur. † Hæc enim præscriptio omnes indifferenter actiones tam reales quam personales perimit, Joh. Schneidew. in tit. *Inst. de usucap. rubr. quot sunt species præscript. n. 13. & 53.* Et debito ipso præscriptione sublato, pignus certè seu hypotheca haud sustineri poterit, † ut quæ accessoria est contractus principalis, l. 43. ff. de solut. l. 5. l. 15. ff. quib. mod. pignus.

Ita Domini in causa VVollfgangi à VVollframbsdorff, M. Febr. Anno 1620. (Verba sent. Und es ist der Besizer des Guts obangeregte 100. fl. abzustatten schuldig/ Es wäre denn/ daß der Gläubiger binnen rechtsverwehrter Zeit seine Forderung nicht angefordert/ noch jemahls den Schuldener/ oder seine Erben/ weniger den Besizer des Guts in Anspruch genommen hätte/ auff solchen Fall wäre beydes die Schuldforderung so wohl das Unterpand erloschen/ und wäre demnach der Gläubiger weder des Schuldners Wittib/ noch den Besizer in Anspruch zu nehmen befugt/ W. A. W.)

DEFINIT. VI.

Præscriptio debiti non nisi à tempore solutionis destinato currere incipit.

1. **E**xpediti juris est, quod is, qui in diem debet, ante diem solvere non teneatur, sed totum illud tempus arbitrio solventis relinquatur l. 41. §. 1. l. 42. l. 118. §. 2. ff. de verb. obligat. §. pen. inst. de inut. stipular. † adeò ut Creditor plus petat, debitum ante diem exigens §. 33. inst. d. action. Quod si ergo Creditori ante diem solutioni destinatum nulla competit actio, † nequam huic præscribi poterit, cum non entis nullæ sint qualitates l. 1. ff. comm. pradior. l. in actionibus. 5. ff. de in lit. jur. Gail. 2. obs. 18. n. 6.
2. † Et semper dandum est initium aliquod præscriptionis, Ant. Fab. in *Codic. lib. 7. tit. 13. defn. 2. n. 5.* Nec debitor quicquam ante possessionem præscriptione sibi acquirere potest, † siquidem tantum videtur præscriptum, quantum possessum l. quod meo. 18. §. fin. ff. de acquir. possess. l. 1. §. si quis hoc interdico. 4. §. Julianus. 5. ubi Bartol. ff. de iur. act. privat. & in l. cum de in rem verso. 6. col. fin. ff. de usur. † Ac quomodo quæso præscriptione puniri poterit negligentia Creditoris debitum non exigentis, qui ante diem debitorem compellans poenam, plus petitionis incurrit d. §. 33. Inst. de act.

Ita Domini in causa Jacobi Rudels zu Ranneurff/ Mens. Jan. Anno 1632. (Verba sent. Ob nun wohl von solcher Zeit an dreißig Jahr/ Jahr und Tag verlossen/ diemil aber dennoch das Darlehen auff 6. Jahr gerichtet worden/ von derer Versteßung selbige Schuld nicht gemahnet werden mögen/ und aber von Zeit der verschriebenen Zahlung anzurechnen/ die zur Verjährung nach Sachsen-Recht erforderete Frist/ als 30. Jahr/ Jahr und Tag noch nicht verlossen/te. So haben sich auch des Schuldners Erben mit der Verjährung nicht zu behelffen / sondern sie seynd beydes das Capital und Zinsen nochmahls zu zahlen schuldig/ W. A. W.)

DEFINIT. VII.

Præscriptio temporis immemorialis differt à præscriptione Centenaria.

1. **E**xistimat Guid. Papæ q. 575. ad præscriptionis immemorialis probationem necessariò requiri probationem centum annorum, quam sententiam quoque tenet Balb. de præscr. 2. pars. 3. pr. qu. 6. & Mynd. cons. 13. n. 21. Qui certè confundere videntur utramque præscriptionem; At malè. † Vel sola enim nominis ratio indicat, non sufficere centum annorum probationem ad immemorialem præscriptionem adstruendam. † Immemoriale namque dicitur, cujus memoria non est in contrarium; Sed fieri potest, quod ejus, cujus non est memoria in contrarium à centum annis, sit memoria in centum & decem vel viginti, &c. † Falsum ergo est, quod probatis centum annis sit probata præscriptio immemorialis. Quin & præscriptio cen-

tum annorum probatur ex depositione testium de tempore centum annorum. † Quæ tamen neutiquam sufficit ad probationem temporis immemorialis, sed ad hanc requiritur, testes ultra asserere, se vidisse semper ita fieri, & nunquam vidisse contrarium actum, nec à majoribus & senioribus aliud audivisse, neque etiam hosce majores à suis majoribus & senioribus aliter audivisse, hujusque rei publicam esse famam & opinionem apud eos, qui rei cognitionem habent, Gloss. in c. 1. extr. de præscript. Capit. dec. 139. Matth. Stephan. de Jurisd. Imp. Rom. lib. 2. part. 1. c. 7. n. 158. Gabr. Comm. concl. lib. 5. tit. de præscr. concl. 1. n. 81. † Hinc articuli probatorii vulgò formari solent: Wahr und Zeugen wissen/ daß Zeugführer und seine Vorfahren vor 10. 20. 30. 40. 50. 60. und mehr Jahren weit über Menschen-Gedencken mit den Schafen auff M. M. Feldern getrieben haben. Zum andern/ Wahr und Zeugen wissens/ daß sie es nicht allein für ihre Person gesehen/ sondern auch von ihren Eltern und andern solches gehöret/ und nie anders erfahren noch gehöret haben/ auch niemand sey/ der es anders gedencke. Joh. Schneidew. in tit. *inst. de usucap. rubr. de speciebus præscript. n. 37. vide quoque Matth. Col. ad e. cum vobis. 14. n. 23. & seqq. extr. de præscript.* † Ubi aliquot modos probandi seu articulandi super tempore immemoriali tradit, eamque differentiam præscriptionis centenariae & temporis immemorialis, indigitat quoque † Elector Sax. Illustriss. in b. Const. 1. verb. Einige Verjährung oder præscription durchaus/ auch hundert/ und mehr Jährige nicht statt habe/ est ergo præscriptio aliqua ultra centum annos, quæ immemorialis sit necesse est. Neque hæc differentia suo effectu destituitur, † Etsi enim in utraque hæc præscriptio ex solo lapsu tam longi temporis, & titulus & bona fides facillimè præsumatur, ipsa etiam temporis antiquitas utroque casu justii tituli vim obtineat, l. ult. ff. de aq. & aqu. plu. arc. junct. l. 1. §. ult. eod. tit. l. 3. §. ductus aque. 4. ff. de aqu. quorid. & astiv. † Attamen si tam diutina possessionis titulus aliquis vitiosus præferatur, aut qua alia ratione malam fidem ab initio intervenisse, appareat, præscriptio centenaria corrumpitur, Ant. Fab. in *Codic. lib. 7. tit. 13. defn. 2.* † Quæ tamen exceptio non cadit in præscriptionem temporis immemorialis, cum immemoriale tempus futurum non sit, si ponas malæ fidei, quæ ab initio intervenit, memoriam aliquam constare, l. si arbiter. 28. ff. de probat. Fab. d. loc. Matth. Steph. dict. c. 7. n. 156.

Ita tractatum in causa Melchior Lindners zu Rosstweil/ Mens. Mart. Anno 1633.

DEFINIT. VIII.

Pactum de Retrovendendo intra certum tempus, elapso eo ulterius non obligat pacifcentem.

1. **E**t si pacto de Retrovendendo nullo unquam tempore præscribatur, b. Const. Elect. 1. p. 2. Hart. Pisk. observ. 38. Andr. Fach. l. 2. Contr. c. 13. Cavallos. com. opin. qu. 207. † Si tamen hoc ad certum tempus verbis expressis restrictum fuerit, elapso eo jus reluendi ulterius non obtinet. † Nec is, qui intra certum tempus promisit retrovendete, eo elapso amplius tenetur, Gozadin. consil. 87. n. 5. & consil. 94. n. 51. Cagnol. in l. 2. q. 7. n. 63. C. de pact. ins. empr. & venditor. Hart. Pisk. observ. 223. Moller. ad Const. Elect. 32. n. 41. p. 2. † Nam quod intra certum tempus fieri debet, postea censetur prohibitum, l. si intra. 23. ff. de statu lib. l. Titia, cum Testamento. 34. §. ult. ff. de leg. 2. l. Tbas. 41. §. infra. 12. ff. de fideicom. libert. † Et conditio intra tempus expressum

implenda, post illud adimpleri nequit, Gloss. & Dd. **5** *in l. 1. C. de inst. & subst. † Quo & facit l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit. ubi si quis promisit retrovendere quancumque, vel intra certa tempora, lex conventionis est servanda; † Quin & facultatem habens intra certum tempus redimendi, si intra illud **6** non redimat, censetur juri suo renunciare; † Si quidem paria sunt, lapsu temporis vel renunciatione excludi *l. 1. §. sed videndum. 11. ff. de success. edict. Ant. Hering. in tract. de fidejuss. c. 28. n. 4. Moller. dict. const. 32. n. 45. † Limitanda tamen videtur hæc assertio, quando venditor justum habuit impedimentum, quò minus rem intra tempus præfinitum redimeret, ut quia amisit pecunias per nuntium, vel **7** si ab hostibus detentus est, aut aliud simile quippiam contigit. † Quo sanè casu, probato impedimento, mora purgatur, & venditor ad redimendum admittitur. † Ex causa namque rationabili aliquid temporis venditori est indulgendum ultra conventum, per tradita Decian. *conf. 84. vol. 2. Hart. Pist. dict. observat. 223. n. 7. & 8.***

Ita Domini in causa Caspari Rolckens Mens. Sept. Anno 1630. (Verba sent. Hat euer Unterthaner einer seinem Nachbar einen Acker um eine gewisse Summa Geldes verkauft/ darneben aber ihme ausdrücklichen vorbehalten/ dafern er nach dreien Jahren bemeldten Acker wiederum lösen würde/ ihme so dann/iedoch länger nicht solches frey stehen solte/ und es hat sich Verkäufer/ unangesehen die gesagten drey Jahr allbereit vor einem halben Jahr verlossen/ zur Wiederlösung des Ackers nicht anerbohren/te. So ist solcher Wiederkauff erloschen/ und hat sich Verkäufer nunmehr dessen ferner zu gebrauchen nicht Zug; Er sönte denn wie Recht darthum und erweisen/ daß er sich des vorbehaltenen Wiederkauffs zu gebrauchen durch das Kriegswesen bisshero verhindert worden/ und wegen Unsicherheit des Weges/ das Kauffgeld/ so er bey sich vorhanden gehabt/ dahin nicht schaffen noch auszahlen können/ dessen genosse er auff solchem Fall billich/ W. R. W.)

DEFINIT. IX.

Vendito fundo ad certum tempus cum pacto de Retrovendendo, tempore licet elapso, Reluctio tamen locum habet.

1 Multum differt, utrum Venditor jus reluendi certo tempore exercendum sibi reservaverit: An verò venditioni ad certum tempus factæ pactum retrovenditionis fuerit adjectum. Priori enim casu tempore exercendæ reluctio elapso, nulla ulterior reluctio obtinebit, prout dixi Defin. *praced.* **2** † Casu verò posteriori facta scilicet venditione ad certum tempus cum pacto de retrovendendo, videlicet (auff drey Jahr wiederkaufflichen) elapso licet triennio, vel tempore longiori, reluctio tamen fieri **3** potest. † Ratio diversitatis est, quod casu priori tempus certum reluctio fuerit præfinitum, si nempe venditor velit intra illud, binnen so viel Jahr/ fundum venditum reluere, quo ipso conditio ponitur potestativa, quæ post tempus elapsum contra pactum contrahentium ulterius adimpleri nequit. *l. Stich. 40. §. Titius 7. ff. de Statu liber. Virg. Pingiz. qu. sax. 6. n. 5. † At casu posteriori, facultas redimendi ad certos annos non restringitur, neque tempus reluctio, sed potius venditioni sub pacto de Retrovendendo apponitur. Cujus unicus hic esse videtur effectus, quod durante tempore Venditor facultatem redimendi non habeat, nec emptori offerendo pretium ullam molestiam creare possit; † Quæ sanè mens videtur fuisse contrahentium, quæ obligationi legem dat & formam *l. 1. §. si convenit. 6. ff. de positi. l. 52. ff. de verb. obligat. l. contractus. 23. ff. de Reg. Jur. † Cui etiam in dubio acquiescendum est, usque dum alia contrahentium intentio ex verbis instrumenti probetur, maximè quia hæc pacti interpretatio æqua & benignior est, Carpz. Definit. Vol. I.**

quæ minus Venditori præjudicatur, † qui & aliàs **7** ex justa aliqua causa post transactum tempus revenditionis facilè in integrum restituitur *l. quibus diebus. 40. ff. de Condit. & demonstr. c. significante 7. & ibi Dd. extr. de pignor. Bald. in repet. l. Emilius. 38. de minor. Roman. conf. 435. in fin.*

Ita Domini senatui VVidenli, Mens. Sept. An. 1623. (Verba sent. Ob nun wohl der Wiederkauff auff drey Jahr lang gerichtet/ dieselbe auch allbereit vorkängt vorüber und die Wiedereulösung bis dato noch nicht erfolgt/te. So hat doch der Käufer beständiger Weise sich damit nicht zu behelffen/ sondern es ist nichts desto weniger von dem Kauff wieder abzustehen/ und gegen Wiederempfangung seines ausgezahlten Kauff Geldes den erkauften Teich abzutreten schuldig/ W. R. W.)

DEFINIT. X.

Obligatio ex pacto de Retrovendendo transit etiam ad heredes.

Sicuti regulariter pacta ad heredes transeunt, *l. ex contractibus. 49. ff. de oblig. & action. l. veteris. 13. C. de contr. & comm. stip. † Ita etiam ex pacto de retrovendendo heredibus actio competit, & datur ex hoc pacto jus redimendi, non solum ipsi venditori, sed & ejusdem heredibus, † Licet iis venditor specialiter non prospexerit *l. si pactum 9. ff. de probat. Nicol. Boër. decis. 182. n. 21. & seqq. Hart. Pist. observ. 154. Matth. Berl. part. 2. concl. 2. n. 22. & 23.* ubi plures allegat. † Ut maximè enim concedatur, **4** pactum de retrovendendo esse personale, exinde tamen heredis persona haudquaquam ab eo excluditur, quia cum contrahente heres usque eo magnam habet similitudinem, ut etiam Juris ratione eadem cum ipso persona esse censetur *l. heredem. 59. ff. de Reg. Jur. † Quod ipsum tamen limitat Hart. Pist. d. observ. 154. n. 23. in casu, quo inter contrahentes ita convenit, ut Venditori tantum, vel soli venditori liceat rem venditam restituto pretio redimere, quæ verba taxativa pactum hoc ad certam personam restringunt, ut mirum haud sit, heredes sub eo pacto non contineri; † Licet aliàs ommissa **6** restrictione vis hujus pacti adeo extendatur, ut & ad collaterales heredes transeat, ceu jus quoddam obligationis ex contractu vel pacto acquisitum, *d. l. ex contractibus. 49. ff. de oblig. & action.***

Ita Domini in causa Johann Boyers zu Prausitz/ Mens. Sept. Anno 1621. (Verba sent. Ist nach euers Vatern Absterben/ dem jüngsten Bruder zum Besten das väterliche Gut auff 18. Jahr lang einem Fremdden wiederkaufflichen hingelassen worden/ und es ist gedachter euer jüngster Bruder in seiner Unmündigkeit vor Verfließung der 18. Jahr Todes verfahrn/ te. So hat er solches Wiederkauffs Rechte auff euch und eure Brüder gebracht und verfället/ und ihr habt euch nach verflöffenen 18. Jahren/ vermög solches Wiederkauffs/ des Guts anzumassen wohl Zug/ W. R. W.)

DEFINIT. XI.

A duobus re vendita cum pacto de retrovendendo, quando unus ex illis rem venditam reemere possit?

Si duo vel plures vendunt fundum reservato sibi **1** jure reluctio, aut si venditor decesit, duobus vel pluribus heredibus relictis, quaeritur, an unus ex hisce admittatur, si partem pretii offerat, ac partem rei vendita redimere velit, reliquis reemere nolentibus? † Quod simpliciter negat Bartol. *in l. si quis. 46. n. 4. ff. de solut. Cujus assertio vel exinde probatur, quod Retrovendere contineat Rei traditionem, adeoque sit quiddam individuum, quod pro parte exerceri nequeat, l. 72. ubi Donell. & Dd. ff. de verb. oblig. † Quod si verò unus ex venditoribus aut heredibus venditoris totum pretium Emptori cum pacto de retrovendendo offerat, & petat sibi integrum fundum revendi, communis est Dd. conclusio,*

lio, quod admittatur, & Emptor hunc totum fundum revendere teneatur, per l. fistula. 78. §. qui fundum. 2. ff. de contr. empt. Joh. Schneidew. in §. actionum. 28. Rubr. de act. ex vendit. n. 20. inst. de action.

- 4 Nicol. Boër. *decif. 25. n. 1. & 2.* † Modò etiam Remptor caveat de revendendo partem socio, si is in posterum eam voluerit habere & redimere, Jafona. in l. stipulationes non dividuntur. 72. n. 21. ff. de verb. obligat. Joh. Schneidew. d. §. Actionum. 28. num. 20.
- 5 † Neque enim emptor hoc casu habet, de quo conqueri possit, quippe qui non modò propter satisfactionem præstitam tutus est ab altero venditoris herede, sed & totum rei venditæ pretium recipit.

Ita Domini in causa Petri Bidermans zu Grimmerig/ M. August. Anno 1629. (Verba sent. Und nach dem der Verkäufer Todes verfahren und etliche Erben hinter sich verlassen / ist der eine unter solchen Erben sich des Wiederkauffs zu gebrauchen / und die Länderey wiederum an sich zu lösen gemeynet; da nun derselbe die ganze Kauffsumma vollständig erlegen / und wegen seiner Mit. Erben / daß er euch gegen sie vertreten / und schadlos halten wolle / gnugsame Caution bestellen würde / c. So seyd ihr ihme die ertauften Güter wiederum abzutreten und einzuräumen schuldig / und ihr habt euch darwider beständiger Weise nicht zu behelfen / B. R. W.)

DEFINIT. XII.

Pañum de Retrovendendo etiam extraneo cedi potest.

- 1 **J**us redimendi ex pacto de retrovendendo non modò heredi universali venditoris competit, sed & cessionario, vel alii singulari successori, in quem venditor hoc jus per donationem, venditionem, aliamve similem cessionem transtulit, Joseph. Lud. *dec. Luc. 47.* Molin. in *Consuet. Parisien. tit. 1. §. 13. n. 20.* Joh. Schneidew. *ad §. actionum. 28. Rubr. de Actio. ex Vendit. n. 18. Inst. de action. Franc. Zonnet. tr. de empt. vendit. cum pacto retrovendit. num. 7. & seqq. Mod. Pif. p. 3. q. 109.* † Etenim, quæ ad heredem transmittuntur, alteri quoque cedi possunt. *arg. l. ex pluribus. 42. ff. de administr. tutor.*
- 2 Et aliàs etiam juris est expediti, † quod actio personalis alteri cedi queat, *l. per diversas. 22. C. mandas. l. ult. & tot. tit. C. de heredit. & act. vendit.* Quidni ergo idem quoque obtineret in actione ex pacto de retrovendendo, quæ certe nullibi cedi prohibetur. *l. precipimus 32. in fin. Codic. de appellat.*
- 3 † Quamvis aliter res se habeat in casu, quo expressè fuit conventum: Ut solus venditor per se possit redimere, non etiam alii id jus cedere, tunc enim pactum servari debet, nec cessio valebit. Hier. Cagnol. in *l. 2. C. de pact. int. empt. & vendit. col. 8. vers. limira nisi pactum.*

Ita Domini Senarui VVidentis Mens Septemb. Anno 1623. (Verba sent. Hat Adam Weber vor etlichen Jahren Christoph Nürnbergern einen Reich auff eine Zeitlang wiederkaufflichen verlassen und zugeschlagen / und demnach Verkäuffers Bruder nebenst andern des Verkäuffers Gütern auch dieses Wiederkauffs-Recht durch Cession an sich bracht / ist er bemeldten Reich wieder an sich zu lösen gemeynet / c. So ist gedachter Christoph Nürnbergern / gegen Wiederempfangung seines ausgezahlten Kauff-Geldes / denselben abzutreten schuldig / B. R. W.)

DEFINIT. XIII.

Quando ex pacto Retrovenditionis actio queratur absenti?

- 1 **M**ortuis parentibus in favorem liberorum impuberum, prædia paterna sæpè venduntur extraneo cum pacto de Retrovendendo, ita ut si ad eam ætatem pervenerint liberi, quæ rei familiari utiliter præesse & prædia administrare queant, eadem reemere ipsis liceat; † Ejusmodi contractus impuberibus vix prodesse potest, qui tempore pacti initi

ejus ætatis fuisse videntur, ut, etsi præsentibus fuissent, negotium tamen aliquod cum ipsis geri non poterit, ut haud immerito pro absentibus habiti fuerint. † Quibus pactum retrovenditionis neutiquam prodesse potest propter *text. in l. 1. C. de contr. stip.* qui licet de stipulatione loquatur & ad ejus validitatem præsentiam stipulatoris requirat, eadem tamen ratio videtur subesse in pacto de retrovendendo, † cum ad hoc, ut pactum validè ineatur, alterius partis acceptionem accedere necesse sit, Hartm. Pistor. *obs. 106. n. 9.* † Nec est, quod acceptatio ex temporis longinquitate præsumenda erit. Quia hæc ipsa pacti substantiam concernit, adeoque tempore longissimo non inducitur per tradita Cravett. in *tract. de antiq. temp.* † Alioquin, quæ ad tollendas obligationes adinventæ est temporis præscriptio, easdem potius induceret, & sic contrarium fortiretur effectum, Pistor. *dict. loc. n. 14. & 15.* † Meminisse tamen oportet, pactum hoc retrovendendi cedere in utilitatem pupillorum aliorumque absentium, si autoritate Magistratus confirmatum ac corroboratum fuerit; † Judicem enim aut aliam publicam personam pupillis & cuivis absenti acquirere, eorumque nomine stipulari posse, expeditum est *l. 2. ff. rem pupilli salvo. for. l. non aliter 18. ff. de adopt. Gloss. & Dd. in §. si quis alii 4. Inst. de inut. stipulat.*

Ita tractatum in causa quorundam pupillorum ad consultationem Joh. Boyens, Mens Sept. Anno 1621.

DEFINIT. XIV.

Minor heres Emptoris rem emptam cum pacto de retrovendendo absque decreto Magistratus revendere potest.

EX utraque parte pactum de retrovendendo ad hæredes transit. Quare non solum Venditoris heredibus ex hoc pacto actio competit, sed & contra Emptoris heredes datur *l. si fundum 2. C. de pact. int. Empt. & Vendit.* Joh. Schneidew. §. *item, si qui in fraudem Creditorum 6. num. 24. Inst. de act.* Hartm. Pistor. *lib. 2. observat. tit. 22. observ. 4. num. 15. & seqq.* † Quod & verum, quando heres Emptoris est minor viginti quinque annis, qui tenetur venditori vel ejus heredibus rem revendere, etiamsi decretum Magistratus non intervenierit, † ex sanctione Imp. Sever. & Anton. in *l. verb. si probare potes, patrem pupilli, cuius tutores convenisti, consensisse, ut reddito sibi pradio pretium reciperet, id quod convenit, servabitur.* Neque enim in ea re autoritas præsidis necessaria est, ut tutorum sollicitudini consulatur, si voluntari defuncti pareant *C. quando decreto opus non est.* † Ad quid enim requirenda esset autoritas judicis, qui pactum conventum rescindere ac revenditionem promissam impedire nequit, Nicol. Boër. *decif. 182. n. 24. Modest. Pistor. vol. 1. consil. 64. n. 38.*

Ita Domini in causa Caspari Noldens/ Mens Sept. Anno 1630. (Verba sent. Wann gleich Käufer unmittelbar Todes verfahren / c. So seyn doch dessen hinterlassene Erben / auch die minderjährigen / ohne vorgehendes Decret den Wiederkauff zu halten / und vorgedachten Acker gegen Wiederempfangung des ausgezahlten Kauffgeldes Verkäuffern abzutreten schuldig / B. R. W.)

DEFINIT. XV.

Emptor, qui rem cum pacto de retrovendendo possidet, præcisè eam revendere tenetur, nec liberatur præstatione ejus, quod interest.

Eadem ferè hæc quæstio est, quæ in materiâ Emptionis Venditionis vulgò movetur, *an venditor, qui possessionem tradendi habet, præcisè rem tradere teneatur?* † Quæ sanè quæstio si ad

apices juris revocetur, & ex Juris meditullio examinetur, satis expedita non est, ut apparet ex iis, quæ subtiliter & acutè scripserunt Salyc. in l. 4. C. de act. empt. Cujacius ad Paul. 1. sent. 13. Anton. Fab. 6. con-ject. 17. & de Error. pragmat. decad. 22. Error. 4. & sibi ipsi contrarius decad. 85. Error. 4. Donell. in l. 72. ff. de verb. obl. † Attamen in praxi res tam magnam difficultatem non habet, sed ubique locorum teste Moller. b. Const. 1. in fin. affirmativa opinio recepta est, ut scilicet venditor rem possidens, præcisè eam tradere teneatur, & præstando interesse non liberetur. † Quam multum juvat textus in l. 68. ff. de rei vindicat. ubi manu militari possessio dicitur auferenda, quem locum à Triboniano corruptum absque ratione asserit Ant. Fab. dict. con-ject. 17. † Minus quoque probabiliter alii hunc textum ad extraordinarium procedendi modum res-tringunt. † Accedit text. in l. 25. §. 1. ff. de contr. empt. l. ubi autem 75. §. ult. ff. de verb. obligat. l. 2. C. de pact. int. empt. & vendit. ex quibus necessitas tradendi haud obscurè evincitur, Dom. Arum. part. 1. decis. 13. per tot. Andr. Fach. l. 2. contr. c. 8. Franc. Zoannet add. l. 2. n. 78. C. de pact. inter empt. & vendit. † Ac certè utilius est Reipublicæ, ut qui non alia lege jus suum in alium transferri passus est, nisi tali fretus conventionie, nullam captionem ex contrariâ patiatur interpretatione, secundum Arium. Pinell. in repet. l. 2. p. 2. c. 3. C. de resc. vendit. † per l. fin. C. de pact. int. empt. & vendit. † In foro saltem Saxonico de hac decisione dubitare quis posset perpendens art. 9. Landr. l. 1. junct. Apostill. ibid. ad text. in fin. verb. Stirbet der Verkäuffer/ ehe er nur das verkauffte Gut auflöset/ seine Erben seynd nicht schuldig den Rauff zu halten. Sequitur hinc ergò, venditoris heredes ad rem tradendam cogi non posse, sed liberari præstatione ejus quod interest. † At verba hæc juris Saxonici intelligi debent secundum jus commune, puta, quando venditor vel ejus heredes non habent facultatem tradendi rem venditam, aliàs secus, ut rectè advertit, & probat ex verbis præcedentibus istius textus Matth. Coler. part. 1. decis. 8. n. 4. † Semper enim facienda est interpretatio, ut jura juribus concordentur & vitentur, quantum potest, Legum correctio, l. præcipimus 32. in fin. C. de appellat.

Ita Domini in causa Thomæ Weissens zu Stammelburg/ Mens. Mart. Anno 1613. (Verba sent. Habt ihr vor etlicher Zeit euerm Nachbar einen Garten wiederkaufflichen um eine gewisse Summa Geldes hingelassen/ welchen ihr wiederum an euch zu lösen gemeynet seynd/ da nun euer Abkäuffer solchen Garten nochmahls in Besitz hat/ und des Wiederkauffs geständig ist/ etc. So wird er zur Abtretung selbiges Gartens billich angehalten/ und er hat sich mit seinem Erbieten zu Abtrag des Interesse beständiger Weise damit nicht zu behelffen/ W. R. W.)

DEFINIT. XVI.

Vendit à re emptà cum pacto de retrovendendo ab emptore, primus venditor à secundo emptore rem vindicare nequit, sed habet actionem personalem ex vendito adversus primum emptorem in id quod interest.

ILLud hic controvertitur, an pactum Retrovenditionis rem venditam afficiat, ita ut exinde nascatur realis, nimirum utilis Rei vindicatio? † Hoc enim si dicamus, sequitur inde, primum venditor rem vigore pacti de Retrovendendo contra tertium possessorem, cui emptor non obstante eo pacto rem illam rursus vendidit, agere remque ab eo vindicare posse. † Idque ipsum haud pauci arbitrantur, nec ut sibi videntur, destituti textibus juris & rationibus, ut cernere est apud Nic. Bpër. decis. 182. Carpz. Definit. Vol. I.

Didac. Covarr. var. resolut. lib. 3. c. 8. per totum, ubi hanc quaestionem latissimè discutit, Schurff. conf. 40. cent. 2. per tot. Socin. Sen. conf. 80. n. 1. vol. 3. † Sed absque dubio verius est, quod pactum Retrovenditionis rem ipsam non afficiat, adeoque nec actio realis inde nascatur, sed tantummodò actio personalis ex empto vel præscriptis verbis, † per textum expressum in l. 2. C. de pact. int. empt. & vendit. quem ad hoc benè ponderat Zasius lib. 1. conf. 12. n. 34. † Et inepta est responsio Vasq. illustr. contr. c. 69. quod ibi sit verbum obliquum (restituatur) quia non tam à verbis, quàm à natura & qualitate pactorum hic effectus pendet. † Similis est textus in l. rebus 6. C. de rer. permut. & in l. si sterilis 21. §. si tibi fundum 4. ff. de act. empt. † Sequitur hinc ergò, quod nec venditor primus contra secundum emptorem rei vindicatione agere possit, quia personalis actio non datur contra singularem successorum l. fin. §. f. ff. de cont. empt. l. 1. §. si heres 16. ff. ad Scrum Trebell. † Quæ sententia quoque communis & in praxi recepta est, eamque defendit pulchrè Zaf. lib. 1. conf. 12. num. 34. Andr. Gail. lib. 2. observ. 16. n. 4. ubi testatur de observantia Camerae Imperialis Wesenb. part. 1. conf. 39. n. 6. Cujac. 8. ad Afr. in l. 24. de præscr. verb. Modest. Pistor. vol. 1. conf. 13. q. 2. n. 20. & seq. † Ne tamen venditor prorsus causâ cadat, tenetur ipsi emptor primus ad interesse, Gail. dict. loc. num. 5. Nam licet in Contractibus prohibitio non impediatur alienationem quoad translationem Domini, l. nemo paciscendo 61. ff. de pact. † Impeditur tamen eatenus alienatio, ut si contra fiat, committatur obligatio ad interesse, vel ad poenam si adjecta sit l. fin. C. de reb. alien. non alien. l. si ita quis 135. §. eâ lege 3. ff. de verb. obligat. Hartm. Hartm. lib. 2. obs. rit. 22. observ. 5. Mynsing. 6. observ. 69. † Eaque sententia minus dubii habet in foro Saxonico propter sanctionem claram Illustrissimi Elector. in Constit. 32. p. 2. vers. aber da disfalls. Quæ licet de jure retractus ex singulari pacto competenti loquatur; † Haud ineptè tamen ex rationis identitate ad pactum retrovenditionis extenditur, in utroque siquidem casu solius pacti vis & efficacia attenditur, quæ ubique ferè æqualis est.

Ita Domini ad requisitionem Georgii Löfers zu Geyersdorff/ Mens. Jul. Anno 1611. (Verba sent. Ob nun wohl der Wiederkauff solcher Güter um eben selbige Rauff-Summa euch vorbehalten worden; Dieweil aber dennoch die Käuffere hernach einem andern solche Güter hinwiederum verkauft und zugeschlagen/ etc. So ist/ gestalten Sachen nach/ solcher Rauff/des beschehenen Pacts ungeachtet/ zu recht kräftig und beständig/ und mag von euch nicht hinterzogen werden/ ihr seynd aber nichts minders eure Abkäuffere ad interesse zu belangen wohl befugt/ W. R. W.)

DEFINIT. XVII.

Ex pacto Retrovenditionis verbis directis concepto seu resolutivo, competit rei vindicatio primo venditori adversus tertium possessorem.

PRædictam Definitionem, quæ omnem prorsus actionem denegat venditori adversus tertium possessorem, nemo universaliter veram existimet; † Quid enim, si pactum retrovenditionis hypothecà judiciali corroboratum fuisset? † vel tertius haud ignarus hujus pacti rem ab Emptore emisset, Anne & tum Venditori primo Vindicatio via erit præclusa? Non certè; Siquidem hisce casibus jus retractus, quod ex pacto alicui competit, tribuit rei vindicationem adversus tertium possessorem, ut demonstrabitur infra Const. 32. Definit. 12. † Quidni ergo idem diceremus de pacto retrovenditionis, cujus certè haud minor vis est & efficacia, † quodque judicialiter confirmatum procul dubio rem afficit,

- ficat, & per consequens Domini translationem impedit, Dd. in *Aurb. res qua C. comm. de legat.* Andr.
- 6 Gail. *lib. 2. observ. 16. n. 7.* † Alios præterea casus, quibus venditori datur actio realis adversus tertium possessorem, refert Matth. Berlich. *p. 2. concl. 2. num. 17. & seqq.* inter quos notabilis hic est, qui ad-
- 7 modum frequenter accidit, † si nempe pactum de revendendo verbis directis conceptum fuerit, putà: Quod si venditor pretium offerret, liceat ei rem suam recipere, vel res sit inempta & similiter.
- 8 † Tum enim, licet maximè Emptor alii vendidisset, nihilominus venditor eam à tertio possessore vindicare poterit, Berlich. *diff. loc. num. 18.* Nicol.
- 9 Boër. *decif. 182. n. 16.* † Prout luculenter probat *l. 13. in fin. pr. ff. de pact.* ubi ex pacto Creditoris actio in rem datur debitori, *junct. l. 10. §. ult. ff. quib. 10 mod. pign. solv.* † Non enim existimet quispiam, cum Anton. Fab. *Decad. 22. Err. 9. illum versiculum*
- 11 à Triboniano fuisse adjectum; † Sed peculiariter hoc receptum est in casu præsentis, ut aliquis effectus sit pacti hujus, qui aliàs nullus esset, cum actio in per-
- 12 sonam ex illo pacto debitori dari non possit; † ut sic pacto illi data sit vis quædam pacti resolutive, quod eleganter probat *d. l. 10. §. ult. ff. quib. mod. 13 pign. solv.* quo posito, necessum est, † Jus pristinum vindicandi salvum manere debitori, uti & accidit in casu simili, in *l. 7. §. 1. ff. de distr. pign. Vid. Bald. in l. ea lege 3. col. 2. vers. ad evidenciam, & vers. ego dico C. de condit. ob caus. dat.*

Ita judicatum à Scabinis in causa Martini Großmanns zu Wachau/Menf. Majo Anno 1625. (Verba sent. Ist eueres Watern Gut von seinen Erben dem ältesten Bruder vor und um 520. fl. käufflichen zugeschlagen / darneben aber dieses ausdrücklichen bedinget worden / daß euch heut oder morgen frey stehen solte / dieses Gut um eben den Kauff wiederum anzunehmen / welcher Bedingung zuwider / der Käufer ohne euer und euer Miterben Vorwissen bemeldtes Gut M. T. vor und um 682. fl. anderweit verkauft / un' ihr send nunmehr obgedachtes Gut vermöge der Vergleichung um die gesetzte Kauffsumma der 520. fl. wieder an euch zu lösen bedacht / ic. So ist M. T. euch dasselbe um 520. fl. zu überlassen schuldig / es ist ihm aber wegen des Hinderstandes seiner angezeigten Kauff-Gelder sich an seinen Verkäufer / oder dessen Erben gebührlichen zu halten unbenommen / W.R.W.)

DEFINIT. XIII.

*Omne incrementum seu commodum pariter atque incommo-
dum, quod rei cum pacto de retrovendendo ven-
dit a quocunque modo accedit, indifferenter ad
Emptorem spectat, non autem ad ven-
ditorem.*

- F**undamentum hujus decisi in eo ponitur, an
per Vindicationem cum pacto de retrovendendo
1 transferatur verè dominium in Emptorem? † Quod
si asseramus, commodum pariter atque incommo-
dum ad eum pertinere, expeditum est, quia hoc rei
venditæ cohæret, & Domino accedit *l. fructus 33.
sub fin. junct. l. idem est 34. ff. de Rei Vindicat. l. adeo
7. §. præterea 1. vers. per alluvionem ff. de acq. rer.
2 dom. l. si ego 11. §. 6. ff. de publ. in rem act.* † At satis
perspicuum est, pactum de Retrovendendo trans-
3 lationem domini haud impedire, † licet potestate sua
contractum dissolvat *l. ult. ff. de leg. commiss. l. 5. ff.
eodem tit. l. 4. C. de pact. int. Empt. & Vendit.* Jacob.
Menoch. *l. 1. conf. 26. n. 3. & seqq. Zal. 1. conf. 12. nu-
4 mer. 34.* Mynsing. *6. observ. 70.* † Quin & juris ap-
perti est, quod incrementum ad emptorem spe-
ctet, *l. id quod 7. ff. de peric. & commod. rei ven-
dit. l. 1. C. eodem §. 3. vers. sed. est post emptionem Inst.
5 de empt. & vendit.* † & perfecta emptione com-
modum & incommo- dum ex re vendita emptorem
sequitur, *l. necessario 8. ff. de pericul. & comm. rei*

vendit. † Satis autem perfecta dici venditio potest, 6
licet sub pacto Retrovenditionis facta fuerit, quia
conditio non efficit, quin venditio perfecta dica-
tur, ut ait Gloss. in *l. 1. C. de per. & comm. rei vendit.*
7 & in *d. l. necessario 8. ff. eod.* † Licet ergò concesserim,
venditorem redimere posse rem venditam cum
augmento, attamen secundum jam dicta non aliter
hoc accipi debet, quàm si venditor æstimationem
augmenti solvat, quod de omni indifferenter incre-
mento, tam ex factò hominis, quàm à natura con-
tingente, sive latens sive patens sit, intellectum ve-
lim; † Ita ut hoc soli emptori accedat, qui in con-
8 trario omne quoque damnum atque incommo- dum
sentit, uti eleganter docet Anton. Tessaür. *decif. 140.
num. 4. & seq. & Jacob Menoch. l. 1. conf. 26. † 9*
Quamvis aliter sentiant Baptist. Aym. in *tr. de jur.
alluv. l. 2. c. 10. n. 10. & seqq.* Amcede à Ponto in *quest.
laudem. quest. 8. n. 12.* Andr. Tiraq. *de retr. convent.
ad fin. num. 92. quos sequitur* Matth. Berlich. *p. 2.
concl. 2. num. 53.* † rationes ac jura prædictæ opi- 10
nionis restringentes ad eum Emptorem, qui per-
petuò est Dominus & à quo dominium revocari non
potest, quod in pacto Retrovenditionis de em-
ptore nequitiam asserendum, † penes quem non 11
nisi revocabiliter sit dominium rei emptæ, perinde
ac fundi dotalis dominium penes maritum, §. *per
traditionem 40. Inst. de rer. divis. l. dotale 13. §. 2. ff.
de fund. dot. l. si prædium 23. C. de jur. dot.* † qui 12
propterea soluto matrimonio, cum omnibus in-
crementis ad mulierem revertitur, *l. si proprietati
4. ff. de jur. dot.* † Existimant scilicet, Empto- 13
rem cum pacto de retrovendendo non plus juris
habere in fundo empto, quàm usufructuarium, ut
expresè docet Matth. Berlich. *de concl. 2. num. 16.
vers. primò quia Emptor.* † Quod quàm falsum 14
sit, patet ex antea dictis. † Nec commodè emptori 15
cum pacto de retrovendendo comparari potest
cum Marito, qui dominus quidem dicitur fundi do-
talis, sed non nisi subtilitate quadam juris, & quo-
ad effectum vindicandi atque fruendi, † verè au- 16
tem & naturaliter res dotalis permanet in dominio
mulieris, *l. 30. C. de jur. dot. l. 3. §. 5. ff. de minor. l. 16.
de relig. & sumpt. funer. Cujac. in observ. 32. Vult. 1.
disc. 17. & 1. Jurisp. 20. n. 29.* ubi juris solummodò
in re dotali constituti, hoc est, dotis in proprio si-
gnificatu dominum statuit maritum, Rei verò ipsius
uxorem.

Pronunciarunt ita Scabini ad consultationem Johann
Dieterichs von Hartzsch/Menf. Jun. Anno 1632. (Verba sent.
Ob nun wohl wegen allerhand Durchzüge und Einquartie-
rungen des Kriegsvolcks vielerley Beschwerden und extra-
ordinar. Steuern dem Gute auferleget worden / zu welchen
sich Käuferin des Guts nicht verstehen will / dieweil sie aber
dennoch durch den geschlossenen Wiederkauff das Eigen-
thum und dominium des Guts erlanget / und dannhero
alle onera und Beschwerden zu tragen verbunden / so wohl
als sie sich hingegen Zeit währenden Wiederkauffs aller
teder Nuzungen und Zugänge zu erfreuen hat / ic. So ist
sie auch für sich obangeregte Beschwerden und extraordi-
nar. Steuern zu tragen und abzustatten schuldig / und es
wögen Verkäuffere damit nicht belegt werden / W.R.W.)

Et in causa simili an Barbaren Lorenz Moritzens Wittben
zu Schönau / Menf. Jun. Anno 1632.

An Verwalter zu Somzig / Menf. April. Anno 1632.

In causa Martin Johas zu Wahren / Menf. April. Anno
1634.

Item in causa Hansen Köppens zu Wehla / Menf. Febr. An-
no 1635.

Et in causa Heinrichi Friderici à Lüttichau, Menf. Mart.
Anno 1636.

DEFINIT. XIX.

*Revendenti id, quod ex speciali pacto solvit, unà cum
pretio restituendum non est.*

Inter

1 **I**nter rusticos usitatum est, ut, cum quis illorum de-
cedit relictis liberis impuberibus, horum tutores
viduz matri bona defuncti certo pretio vendant,
hoc pacto, ut natu minimo è filiis, si factus fuerit
major, eodem pretio illa redimere liberum sit, du-
rante autem contractu retrovenditionis, usque
2 **ex** bonis emptis sumptus impendere teneatur. †
Quod genus impensarum vulgò appellant, das ju-
beretts oder zugeschnittel/ liberisque ante nuptias
morientibus ulterius non debetur, sed bonis vendi-
3 **tis** accedit, Vid. infra Const. Elect. 46. Defin. 21. †
Sumptus ergò nuptiales si quos mater impenderit,
quæritur, an filius bona paterna redimens, hosce unà
4 **cum** pretio matri restituere sit obstrictus? † Sanè, si
de restitutione harum impensarum expressè inter-
contrahentes conventum fuerit, dubium prorsus
non est, quin hoc pacto stare teneantur l. juris gen-
5 **tium** 7. S. ait prator 7. ff. de pact. † At si de hoc nil
dictum fuerit, Matrem bona paterna revendentem,
impensas in nuptias liberorum factas haudquaquam
6 **repetere** posse, judicarunt Domini. † Tum, quod
mater nil prorsus de suo erogaverit, sed ea, quæ li-
beris matrimonium contrahentibus præstitit, & in
nuptias impendit, ex bonis paternis desumerit,
quæ hoc pacto & onere emit, nec sibi de restitutio-
7 **ne**, si bona à filio minore redimantur, expressè ca-
vit; † Igitur & sibi imputet, quod legem apertio-
rem non dixerit, l. veteribus 39. ff. de pact. l. stipulatio ista
8 **38.** S. stipulationibus 18. ff. de verb. obligat. † Tum,
quod mater pietatis causa impensas nuptiales fecis-
9 **se** præsumatur: † Expensæ autem pietatis causa fa-
ctæ non repetuntur, l. ex duobus fratribus 27. S. ult.
ff. de negot. gest. ubi Gloss. & in l. utrum 47. ff. de do-
10 **nat. inter vir. & uxor.** † Tum, quod factum Empto-
ris sibi ipsi, non autem venditori nocere debeat,
præsertim cum aliud in conventionione non sit dictum,
l. non debet alteri 74. ff. de Reg. Jur. l. si quis in suo 33.
C. de inoff. Testam.

Ita Domini in causa Hansen Windlers zu Dchelwitz/ Mens.
April. Anno 1601. (Verba sent. Was aber die Stücken/ so die
Tochter zur Ausstattung empfangen/ anlanget/ weil dahero/
daß dieselben aus dem Gute entrichtet werden/ und wenn die
Kinder unverschicket sterben/ wiederum ins Gut fallen sollen/
so viel zu bestuden/ daß sie nicht ein Stück des Kauffgeldes
seyn/ die Mutter auch darentwegen der Wiedererstattung
ihr nicht vorbehalten; So seynd ihr auch derselbigen halber
einige Erstattung zu thun nicht schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. XX.

In Contractu Retrovenditionis fructus pendentes ul-
timi anni inter Emptorem & Venditorem pro rata
temporis dividuntur, nisi inter contrahentes
aliter conventum fuerit.

1 **N**on unanimis hac de re Dd. est sententia. E-
quidem Zoanet. ad l. 2. C. de pact. int. Empt.
& Vendit. n. 137. tempus initi Contractus & cadentis
diei spectandum arbitratur, ita ut si illo anni tem-
pore, quo primitus facta venditio fuit, extent fru-
ctus, in fundo eodem modo retrovenditio facienda
sit, sin verò lectis fructibus fundus emptus fuerit,
2 **nullo** jure redemptio ante perceptos fructus fieri
possit. † Quæ opinio admodum probabilis vide-
tur. Nec movet, quod Ant. Tessaur. decis. 56. n. 3.
objicit, ita non posse decidi casum, quo pacto con-
3 **cessa** est facultas quocumque redimendi. † Et-
enim tale pactum civiliter intelligendum erit, ut
incertus annorum terminus intelligatur exclusus,
non etiam ut quocumque die & mense fundi evictio
4 **permittatur.** † Quin & si id expressè fuerit actum,
haud ineptè hoc imputandum dixerim Emptori, qui

tale pactum adjici permisit, & hætenus ei succur-
rendum, ut sumptuum in agrorum culturam & cu-
ram factorum ratio habeatur. † In practica tamen
5 **&** judiciis receptum est, ut fructus pendentes
ultimi anni inter Emptorem & venditorem pro ra-
tâ temporis dividantur, ita ut si Emptor fundum
per quatuor menses detinuit, tertiam partem fructu-
um percipiat, venditor verò reliquum; † ex ma-
6 **gis** communi sententia, quæ & præcul dubio æqui-
or est, ut demonstrant Tessaur. decis. 56. Modest.
Pistor. vol. 1. conf. 56. q. 2. n. 24. † Quamvis & hæc
7 **sententia** suas patiatúr limitationes, ut videre est
apud Berlich. p. 2. concl. 2. n. 75. & seq. Pist. d. loc. n.
25. † Inprimis autem tenor pacti inspiciendus, &
8 **secundum** hunc decidendum. † Rarissimè enim
fundus cum pacto de retrovendendo vendi solet, ut
de singulis redemptionis qualitatibus & circumstan-
tiis expressè non prospiciatur, quod & innuit Const.
Elect. 1. p. 2. in verb. Kraffe und Inhalts des auffge-
richteten erwiesenen Contracts gelöset / oder wieder
erkauffet werden möge.

Placuit hæc sententia Dominis ita respondentibus Thomæ
Weissens zu Rammelburg/ Mens. Mart. Anno 1633. (Verba
sent. Ob wohl sonst nach gemeinem Schluß der Rechts-
Gelehrten/ bey Ablösung wiederkaufflicher Güter/ die vor-
handene unabgenommene Früchte unter Käuffern und Ver-
käuffern pro rara temporis zu theilen/ da aber dennoch bey
Schließung des Wiederkauffs dieses Puncts halber ein an-
ders abgeredet und verglichen worden wäre/ ic. So wür-
de solcher Vergleichung allenthalben billich nachgelebt/ B.
R. W.)

DEFINIT. XXI.

Venditor, pretium revenditionis non paratâ pecuniâ,
sed statis & distinctis temporibus solvere volens,
quando admittendus sit?

1 **Q**uando Emtor cum pacto de retrovendendo
rem emit paratâ pecuniâ, nemo dubitat, quin
Venditor redimens rem venditam, pariter pecu-
niâ paratâ, pretium solvere debeat, nec admitta-
tur, si statis temporibus solutionem facere velit, †
2 **quia** pactum de Retrovendendo non parum est o-
diosum, & propterea strictè accipiendum, l. inter-
pretatione 42. ff. de pan. c. odia 15. de Reg. Jur. in sex-
10. † At quid, si emptor non parata pecunia, sed
3 **solutione** pretii in distinctos terminos (auff Tages-
zeiten) dilatâ, rem cum pacto de Retrovendendo e-
merit? Dixerim, hoc casu venditorem audiendum,
† si pari modo rem venditam redimere & pretium
4 **restitutionis** statis ac distinctis temporibus solvere
velit, cum Andr. Scheffer. lib. 3. qu. 10. † Debet si-
5 **quidem** fieri revenditio pro eodem pretio ex natu-
ra hujus Contractus propria, quæ Venditorem du-
riori conditione haud gravari permittit, juxta tra-
dita Matth. Coler. conf. 28. n. 43. id quod in Retro-
venditionis instrumento haud rarè etiam disertis
verbis exprimitur; † Sed quis non animadvertit,
6 **solutionem** difficiliorem exigi à venditore, qui, di-
stinctis terminis factâ solutione pretii ab emptore,
illud paratâ pecuniâ pendere cogitur, † quoniam
7 **is**, qui rem præsentis pecunia emit, majus solvit pre-
tium, quàm qui emit solutione in tempus dilatâ l.
cum qui 15. ff. de ann. legat. l. solidum 85. ff. de solut.
l. si prædico 15. sub fin. ff. de in diem addict. Bartol. in l.
à Divo Pio 15. S. 4. ff. de re judic. num. 2. † Facit
8 **namque** mora solvendi pretii quandam deminutio-
nem l. circa legem 66. ff. ad Leg. Falcid.

Ita Domini in causa Martini Ristens zu Salitz/ Mens.
Decembr. Anno 1572. (Verba sent. Haben eure Mütter und
Geschwister Paul Grundmanne) als dem einen Schwester
Mann) euer Väterlich Gut auff 12. Jahr lang um 500. fl.
Wiederkaufflichen verkaufft/ also daß er in Jahr und Tag
200. fl. zum Angelder/ und das andere auff Tagzeiten zahlen
solte/

folte/te. Und es seyn nunmehr die 12. Jahr verlaufen/ derowegen ihr das Gut annehmen wollet. So ist Käufer euer Schwager euch dasselbe zu dem Kauff/ wie ers angenommen/ wiederum abzutreten/ und sich gleicher Gestalt mit Tagzeiten befriedigen zu lassen schuldig/ V.D.W.)

Et ad requisitionem Johann Fischers zu Dahlen/ Mens. April. Anno 1635.

DEFINIT. XXII.

Pretium reuisionis solvi debet in moneta, qua fuit tempore prima venditionis.

- 1 **E**odem semper modo, eodemque pretio fieri debet Reuenditio, quo res fuit vendita cum pacto de retrovendendo, ne vel Emptoris, vel Venditoris conditio dura pariter & iniqua reddatur, Matth. Coler. *conf.* 28. n. 43. Dd. in *l. cum quid* 3. l. quod 165. l. vinum 22. ff. si cert. petatur. † Quare si valor monetæ mutatus fuerit, æstimatio ea, quæ fuit tempore venditionis, inspici ac secundum hanc pretium reuisionis solvi debet. † Ut maximè ergò moneta reprobata, à venditore Thaleri Imperiales exigi queant, attamen ut Venditor secundum valorem & æstimationem hodiernam, quæ est tempore reuisionis, hosce solvat, haudquaquam cogi poterit, Aut. Conf. Constit. Saxon. tom. 1. part. 1. qu. 40.
- 4 Andr. Fach. *lib. 2. controvers. c. 10.* † Dissoluto enim contractu, uterque nil amplius consequi debet, quam haberet, si venditio facta non fuisset, *l. cum autem* 23. §. 1. ff. de adil. edict. Dan. Moller. *lib. 4. semest. 4. n. 5.* † Nam & aliàs in solutionibus valor monetæ respiciendus est, qui fuit tempore contractus; Const. Elect. 28. part. 2. Ernest. Cothman. vol. 1. *conf.* 34. num. 32. & seqq. Andr. Gail. *lib. 2. obseruat. 73. n. 6. & seq.* Pruckm. vol. 2. *conf.* 12. n. 18.

Ita Domini ad consultationem Senatus VVeidenfis, Mens. Sept. Anno 1633 (Verba sent. So ist Käufer solchen geschlossenen Wiederkauff zu halten/ und gegen Wiederempfangung der ausgezahlten 60. alten Schock/ welche ihm an solcher Münze/ so Anno 1611. Zeit des geschlossenen Wiederkauffs gangbar gewesen/ oder derselben Werth nach billich abgetragen worden/ das erkauffte Reichlein abzutreten schuldig/ V.D.W.)

DEFINIT. XXIII.

Ex venditione, qua fit cum pacto de Retrovendendo, debetur Laudemium Domino, non etiam ex ipsa Retrovenditione.

- 1 **S**i bona vendantur emphyteutica cum pacto de Retrovendendo, debetur Laudemium domino consentienti, Hart. Pistor. *part. 1. q. 50. n. 8.* Dan.
- 2 Moller. *4. semest. 3. in pr.* Anton. Tess. *decis. 71.* † quia ejusmodi venditio cum pacto de retrovendendo pura est atque perfecta, non conditionalis, † Idque minus dubii habet in terris Electoratus Saxonici, propter Constit. Elect. *tit. Von Lehenwahr/ quæ est prima inter eas, quæ certis de causis publicè editæ non fuerunt: in verb. Wo etn Gut auff einen Erbs oder Wiederkauff verkaufft wird/ so ist der Käufer wegen der recognicion, und daß er von dem Herrn in Schutz genommen/ die Lehenwahr zu entrichten schuldig/te. Sed, an postea Venditor rem venditam ab emptore redimens, laudemium denuò solvere tenebitur?*
- 4 † Neutiquam; Siquidem retrovenditio non fit ex nova aliqua causa, sed ex necessitate, & causa antiqua inhærente primæ venditioni, cui dominus semel consentit, † ut sic de novo consensum ejus in Retrovenditione requirere non sit necesse, Moller. *dict. cap. 3. n. 2. & 4.* Hartm. Pistor. *dict. q. 50. n. 22.*
- 5 † Nam dominus recipiendo Laudemium pro primo contractu, simul etiam causam illam, ex qua videlicet secundus Contractus, nempe Retrovenditionis descendit, comprobavit, atque inde simul pro secundo contractu, qui in primo tanquam pars ejus inclusus fuit, Laudemium recepit; † ut proin-

de rationi non satis convenire videatur, si contractus ad effectum producentes id, de quo prius convenerunt, & Laudemium jam persolverunt, novo onere graventur, Molin. *in consuetud. Paris. l. p. §. 22. n. 15. & 19. Pist. d. quæst. 50. n. 21.*

Pronunciatis ita Dominis Thomæ Weisen zu Rammelburg/ Mens. Mart. Anno 1633. (Verba sent. Hat bemeldter Käufer/ als er den Garten wiederkaufflichen angenommen/ dem Lehenherrn die gewöhnliche Lehenwahr entrichten und abstaten müssen. Ob nun wohl anizo der Lehenherr/ nachdem ihr/ vermöge des Wiederkauffs/ selbigen Garten geläset/ von euch als Wiederkäufern/ abermahls Lehenwahr zu fodern gemeynet/te. So möget ihr doch einigte fernere Lehenwahr zu entrichten nicht angehalten werden.)

DEFINIT. XXIV.

Reuendenti id, quod Laudemii nomine ex prima venditione Domino soluit, à Reemptore restitui debet.

Quamvis venditor ab emptore cum pacto de Retrovendendo fundum redimens, denuò Laudemium ex reemptione Domino solvere non teneatur, ut dixi *Defin. preced.* † Attamen illud, quod primus Emptor Laudemii nomine ex prima venditione dedit, ipsi restituere obstrictus est, Moller. *lib. 4. semest. cap. 4.* Arius Pinell. *in rep. l. 2. p. 2. cap. 3. n. 37. & 38. C. de resc. vend. Cagnol. ad l. 2. n. 100. C. de pact. int. empt. & vendit.* † Nam dissoluto contractu, uterque nil amplius consequi debet, quam haberet, si venditio facta non fuisset, *l. cum autem* 23. §. 1. ff. de adil. edict. † Et quicquid rei emptæ causa erogavit emptor, modò sponte non dederit, restitui ei debet dissoluta venditione *l. debet* 27. in fin. ff. eod. tit. † Quis autem negabit, Laudemium in casu proposito necessariò dandum fuisse Domino, cum absque eo venditio contrahi non potuisset, quare illà dissolutà, emptori unà cum pretio hoc restituendum erit. † Nec movet quicquam, quod unus Laudemiorum ad emptorem pertineat, non ad venditorem, *l. fin. C. de jur. Emphyt. Socin. Jun. conf. 70. num. 8. vol. 8.* Hartm. Pistor. *p. 1. q. 50. n. 4.* † quia hoc tamdiu cõceditur, quamdiu Emptor vices Emptoris tenet, atque venditio durat. † Qua resoluta, restitui debent laudemia, quo emptor indemnus ab emptione discedat. *d. l. debet* 27. ff. de adil. edict. Moller. *dict. cap. 4. n. 7.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sententiz: Ihr seyd aber Käuffern gleichwohl dasjenige/ so er hiebevör zur Lehenwahr entrichten müssen/ zugleich nebenst der Kauff-Summa wieder zu erstatten schuldig/ V.D.W.)

DEFINIT. XXV.

Cessat jus Retrovenditionis, quando bona publicè sub hasta venduntur.

Sat validum quidem est jus Retrovenditionis, ad Sed ut etiam heredes obliget *supr. Defin. 10.* † Attamen venditionem publicam sive necessariam haud annullare potest, sed venditis sub hasta bonis, jus Retrovenditionis prorsus cessat, subsequetà maximè adjudicatione. Publicas namque venditiones sub hasta factas non facillè irritas fieri. publicè interest *l. 7. §. est* 7. & §. *quæstum* 8. l. quod si minor. 24. §. non semper i. ff. de minor. † Ne alioquin futurum sit, ut difficilius reperiantur, qui ad ejusmodi emptiones velint accedere, † propterea quod nulla de evictione obligatio hoc casu quaratur, *l. 1. & tot. tit. C. credit. evict. pig. non deb.* Ant. Fab. *in Codic. l. 4. tit. 3. defin. 4. n. 3.*

Ita Domini in causa Ursulz, viduæ Melchior Wesens zu Leipzig/ Mens. Octobr. Anno 1629. (Verba sent. Ob ihr nun wohl euers Theils in solchen Kauff nicht gewilliget/ derowegen ihr die Schencke/ vermöge des Wiederkauff-Rechts/ wiederum an euch zu lösen gemeynet send. Dieweil aber denoch gedachter Kauff drangseliger Schulden halber nothwendig geschehen müssen/ und die Schencke einmahl von den

den Gerichts-Personen judiciali autoritate Peter Kettern erblichen zugeschlagen und verkauft worden/te. So verbleibet auch darbey billich/ und ihr sey den Käufer wiederum abzutreiben nicht befügt/W. R. W.)

DEFINIT. XXVI.

Contractus pignoratitius non censetur tacite prorogatus in annum integrum, ex eo quod debitor termino praefinito non solverit.

- 2 **Q**uod jure constitutum reperitur, in conductione, ut scilicet conductor, finito conductionis tempore, remanens in praedio conducto, eadem pensione, iisdemque, quibus antea, conditionibus illud reconduxisse censeatur, *l. item quaritur 13. §. qui implet 11. §. l. seq. ff. locat. Ant. Fab. in Codic. l. 4. tit. 4. Defin. 48. Andr. Gail. lib. 2. observat. 23. n. 25.* id neutiquam ad casus alios extendi debet. † Non certè ad contractum pignoratitium. Haud enim ut in conductione utriusque & locatoris & conductoris utilitas versatur, ita & in contractu pignoratitio creditoris lucrum attendi debet, aut
- 3 si commodi quicquam ei indulgendum erit, † id certè in sola restituendi fide & securitate consistit, *arg. §. Creditor. 4. inst. quib. mod. re contr. obligat. l. legata 9. §. ult. ff. de supell. legat. † Salva autem res est, si debitor solutionem offert. Ergò, quocumque tempore id fiat, Creditor ad pignoris restitutionem paratus sit necesse est. † Quid autem, si pignore, loco interesse, uti concessum fuerit? Non eò magis Creditorem audiendum existimaverim, modò debitor unà cum sorte interesse quoque prorata temporis solvere velit, ne scilicet habeat Creditor, quod de damno conqueri possit. † Est enim Contractus ille pignoratitius, quem vulgò antichreticum appellant, sapissimè usurarius & maximè odiosus. Anton. Fab. in Codic. tit. de rescind. vendit. defn. 5. † ac proinde absque contrahentium conventionem expressà non prorogandus, sed omninò restringendus *c. odia 15. extr. de Reg. Jur. in 6to.**

Ita Domini in causa VVilhelmi Kirchners zu Weymar/ Mens. Dec. Anno 1634. (Verba sent. Diweil aber dennoch berührte Vergleichung die Natur und Eigenschaft eines rech-

ten Miet. Contracts nicht hat / sondern vielmehr pro contractu pignoratitio zu achten/te. So hat auch derselbe stillschweigend nicht erlangert/ und nach Verfließung des ersten Jahrs auff das andere erstreckt werden mögen / derowegen die Mutter/ wenn ihr der Sohn das schuldige Capital zusambem von Zeit des Verzugs an aufgelauffenem landüblichen interesse nochmahls entrichtet und abgestattet/ das Gut abzutreten pflichtig ist/W. R. W.)

DEFINIT. XXVII.

Revendenti omnes impense & meliorationes sunt restituenda à Rempore.

Non valet venditor rem sub pacto retrovendiendi reluere, priusquam emptori omnes impensas & meliorationes restituerit, Franc. Zoann. in tract. de empt. vendit. sub pact. re: rovend. num. 122. Modest. Pistor. vol. 1. conf. 11. q. 3. num. 13. Matth. Coler. conf. 29. n. 67. † Ne scilicet venditor cum emptoris jactura locupletetur, contra *l. nam hoc natura 14. ff. de condit. indeb. l. jure natura 206. de reg. jur. † Nam & minor volens recuperare praedium per Curatores venditum à possessore, tenetur emptori praestare omnes impensas, quas bona fide emptor factas probaverit, l. inra ntile 39. §. vendentibus 1. ff. de minor. † Quidni ergò ad idem, obligatus esset venditor sub pacto reluitionis rem suam distrahens? idque eo magis, quod dissoluto venditionis contractu, † uterque nil amplius consequi debeat quàm haberet, si venditio facta non fuisset. *l. cum autem 23. §. 1. ff. de adil. edit. Dan. Moll. lib. 2. semestr. 4. n. 5. † Quò & facit text. in l. emptor. 65. ff. de rei vindicat. ubi possessor praedii, qui id habet à non domino, haud tenetur restituere, nisi recipiat de pretio id, quod in utilitatem domini vertit. † Hoc si verum est in possessore rei alienae, quam consecutus est à non domino, bona fide tamen; multò magis utique id obtinebit in illo, † qui ab ipso domino rem emit cum pacto de retrovendo, ut bene refert Modest. Pistor. conf. 11. n. 13.**

Ita Domini in causa Heinrichi Friderici à Lüttichaw, Mens. Marr. An. 1636. (Dafern N. N. Zeit währendes Wiedertauffs Hauptgebäude in berührtem Gute führen müssen/ so würde ihme die scheinbarliche Besserung auff Erkantniß hinwiederumb billich erstattet/W. R. W.)

CONSTITUTIO II.

PARTIS SECUNDÆ.

Ob jährliche Zinsen und Pfächte ganz und gar können präscribirt oder versjähret werden?

Wiewohl eine schwere Disputation in Rechten ist/ num annuæ præstationi in totum possit präscribi? Dens noch so haben unsere Verordnete dahin geschlossen / daß die jährliche Zinsen und præstationes, die aus einer Zusage oder Contract ihren Ursprung haben/ so sie über Rechtsverwehrte Zeit nicht erleget / können versjähret werden/nicht allein/daß die veressene Zinse nicht zu zahlen / sondern daß auch die zukünftigen nicht dürffen erleget werden/welches auch in Testament und letzten Willen ohne Unterscheid/ als Krafft unserer Constitution, diweil in Rechten derowegen Zweifel gewesen / statt haben/ und die Zinsen präscribirt werden sollen/ darauff dann unsere Gerichte zu erkennen haben.

Annua præstationi an in totum possit präscribi?

Etsi quaestio admodum ambigua & difficilis est, annuæ præstationi num in totum präscribi possit? Inter deputatos tamen nostros ita convenit, ut quæ ex promissione vel ex contractu originem habent, præstationes, vel annui census, si ultra tempus präscriptioni illorum constitutum, soluti non sint, präscribi possint, adè ut non præteritorum tantum, sed nec futurorum quidem etiam nomine actio detur, id quod indistinctè in iis quoque, quæ ex ultimis voluntatibus debentur (nam etiam de eo dubitatum fuisse intelligimus) locum habere, atque ita autoritate Constitutionis nostræ pronounciari volumus.

DEFINITIONES.

1. *Annuis redditibus ex pacto de retrovendendo in futurum solvendis non prescribitur.*
2. *Prestationi Laudemiorum nullo unquam tempore prescribitur.*
3. *Conductor sive colonus pensionem futuri temporis prescribere nequit.*
4. *Libertas à decimis prestandis quadraginta annis prescribitur.*
5. *Annuae prestationes viginti annorum spacio in minori summa recipiens residuum petere nequit.*
6. *Nisi creditor petitionem residui expressa protestatione, aliove modo sibi reservaveris.*
7. *Ex solutione annuae pensionis, tribus annis proximis facta, inducitur prescriptio totius debiti in preteritum soluti.*
8. *Prescriptio debiti soluti ex annuae pensionis solutione triennali probationem admittit contrariam.*
9. *Ex usurarum prestatione ultra tempus prescriptionis legitimum inducitur obligatio tam super usuris, quam super ipsa sorte.*

DEFINIT. I.

Annuis redditibus ex pacto de retrovendendo in futurum solvendis non prescribitur.

- 1 **Q**uod Elector Saxon. Illustrissimus b. Const. 2. disponit, ut scilicet is, qui per triginta annos, annum & diem annuos census solvere cessaverit, amplius eosdem prestare non teneatur, sed se prescriptione adversus Creditorem exigentem tueri possit, † secutus hac in re sententiam Bulgari in l. cum notissimi 7. §. in his etiam ult. C. de presc. 30. vel 40. annorum. † id ad redditus annuos sub pacto de retrovendendo promissos haudquaquam extendi debet. Minimè enim hi ita prescribi possunt, ne in futurum debeantur, sed in illis etiam in Electoratu Saxon. solum de anno in annum & pro singulis, pro quibus cessatur, triginta annorum spatio prescriptio procedit, Franc. Bald. in tract. prescript. in 4. parte quart. princip. qu. 4. num. 3. & 4. Andr. Gail. lib. 2. observ. 74. Joh. Zanger. de except. p. 3. c. 10. num. 189. Matth. Berlich. p. 2. concl. 4. num. 22. Reinh. Rosa in addis. ad Moller. b. Constit. 2. num. 8. † Etenim Constituens Illustrissimus non nisi de accessionibus annuis & usuris loquitur, verbis discretis (daß die jährliche Zins nicht zu zahlen.) † Atqui quod annuatim ex ipso contractu emptionis cum pacto de retrovendendo percipitur, non est usura, sed fructus pecuniae, neque accessio aliqua ad sortem, sed fors ipsa, sive merx & res emptæ. Andr. Gail. lib. 2. observ. 7. num. 6. Zanger. dict. cap. 10. num. 189. quæ, cum antequam dies solutionis venerit, in rerum natura non est, † utique nec adversus eam prescriptio aliqua currere potest, l. cum notissimi 7. §. illud autem 4. C. de prescript. 30. vel 40. annor.

Ita Domini in causa fratrum Nobilium à Steinitz in Strauchitz & Cartitz, Mens. Maio Anno 1598. (Verba sent. So seyn nach Gelegenheit dieses Contracts, als eines Wiederkaufts/ nur alleine die Zinsen/ von welcher Vertagung/ als sie nemlich fällig worden/ 10. Jahr/ Jahr und Tag verlossen/ durch die Verjährung aufgehoben/ aber wider die Zinsen/ so innerhalb Rechtsverwehrrer Zeit vertragen/ hat gedachter Noth mit der angezogenen Verjährung sich nicht zu behelffen/ sondern sie sind auch dieselbe zu entrichten schuldig/ B. R. W.)

Item ad consultationem Quæstoris in Hering, Mens. Febr. Anno 1608 (Verba sententia: So seyn auch nach Gelegenheit dieses Contracts, als eines Wiederkaufts/ die jentgen 6. Marschschffel/ von welcher Vertagung an/ als sie nemlich fällig worden/ so viel Jahr verlossen/ durch die Verjährung aufgehoben/ aber wider die andere Zinsen/ so innerhalb Rechtsverwehrrer Zeit betaget/ hat sich wohl ermeldtes Graffen Willhelms hinterlassene Frau Wittib nicht zu behelffen/ sondern sie ist solch: Zinsen zu entrichten schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. II.

Prestationi Laudemiorum nullo unquam tempore prescribitur.

- 1 **Q**uæ Principibus & Superioribus in signum subjectionis & superioritatis solvuntur, ut sunt tributata, census aliaque pensiones, nullo tempore prescribuntur l. 6. C. de presc. 30. vel 40. annor. Balb.

in tract. de prescript. p. 2. part. 5. princip. qu. 1. num. 1. & seq. Felin. in cap. ad audientiam 13. extr. de prescript. num. 20. Dan. Moller. ad b. constit. 2. n. 8. † Ubi hoc verum quoque existimat in tributis & pensionibus, quæ Principibus inferioribus superiorem recognoscentibus debentur, quippe quod hi in suis territoriis Imperatorem representent, † Idemque † possint, quod Imperator in Imperio, Andr. Gail. lib. 1. de pac. publ. c. 6. n. 10. Modest. Pistor. vol. 1. conf. 24. n. 1. Ludolph. Schrader. in tr. feud. p. 2. part. princip. sect. 10. n. 36. & seqq. † Quin & ex rationis identitate idem asserendum puto de Nobilibus aliisque Magistratibus inferioribus, quibus tributa & census æque in signum subjectionis solvuntur. Eoque refero præstationem Laudemiorum, † quæ non minus ac reliqui census vel tributa, in recognitionem Domini & signum subjectionis debentur, l. ult. C. de jur. Emphyt. Anton. Fab. in C. lib. 4. tit. 42. defn. 1. n. 18. & 23. † Quare licet forsitan accidat, ut intra centum annos fundus Emphyteuticus non fuerit alienatus, propterea tamen Emphyteuta, facta postea translatione, à Laudemii præstatione se liberare nequit; † Maximè cum & prædii Emphyteutici alienatio, & per consequens Laudemii exactio sit res meræ facultatis; † Atqui ea, quæ consistunt in mera facultate, prescriptione non tolluntur l. viam publicam 2. ff. de via publ. Andr. Gail. lib. 2. obs. 18. n. 4. Cujac. in parat. C. de presc. 30. ann. Wurmf. 1. observ. tit. 44. obs. 5.

Ita Domini ad consultationem Johann à Wolfersdorff/ Mens. Mart. Anno 1613. (Verba sentent. Ob sich nun gleich der Fall mit Verkaufung des Guts zu Dölig länger als in hundert Jahren nicht zugetragen / da es aber dennoch im Stifft Merseburg/ darunter diß Gut gehöret/ durch eine beständige Gewonheit eingeführet/ und über Rechtsverwehrrer Zeit unverbrüchlichen gehalten worden/ daß/ wann ein Ritterlich oder Dorff verkauft/ die Unterthanen ihre Güter von dem neuen Herrn in Lehn zu empfangen/ und das gebräuchliche Lehngehd zu entrichten pflegen/ ic. So wären auch bemeldte eue Unterthanen/ so ihr mit dem Gut Dölig erkauft/ sich solchem Gebrauch gemäß zu verhalten schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. III.

Conductor sive colonus pensionem futuri temporis prescribere nequit.

- 1 **C**onductor si per annos triginta & ultra pensiones locatori solvere cessavit, queritur, an locator in posterum eas petere queat? Sane quin pensiones ante triginta annos debita nec soluta prescriptæ fuerint, non multum dubito; † talis etenim prescriptio omnia fere debita perimit, l. cum notissimi 7. C. de prescript. 30. vel 40. annorum. † At quo minus conductor pensionem temporis futuri prescribat, facit textus in l. malè agitur 2. C. de prescript. 30. vel 40. annor. quæ prescriptionem proprietatis impedit in prædio conducto. † Etsi enim Colonus seu conductor per triginta annos nihil solverit, haud

haudquaquam tamen aliquid praescribit, quia non sibi sed alii possidet, et itaque ita semper in mala fide versatur *l. pignori 13. ff. de usucapion. d. l. 2. ubi Accurf. in verb. debeant.* et Eadem certe ratio pensionis quoque praescriptionem impedit, cum nec Colonus, titulo ad praescriptionem apto destitutus, mercedem solvere cessans, bonam fidem allegare queat, Balb. *de praescript. part. 4. p. 4. princip. q. 11. n. 3.* et Quin & Constit. Elect. *b. 2.* praescriptionem saltem praestationum annuarum seu usurarum permittit, ad quas minus rite pensiones Conductoris referri poterunt.

Ita Domini in causa Johannis Döbers in Altenberg/ Mens. Mart. Anno 1629. (Verba sent. Habt ihr von euerem Gut/so ihr viel Jahr her Pachtweis innen gehabt/ die Pachtgelder nicht entrichtet. Ob nun wohl der Locator die jenigen/ so allbereit vor 30. Jahren/Jahr und Tag fällig gewesen/und bis dato nicht eingefodert worden/ nunmehr zu mahnen nicht bemächtigt; So habe ihr euch doch wegen der künftigen Pachtgelder/ so wohl auch der jenigen/ so binnen Rechtsverwehrtter Zeit allererst fällig worden/ wider den Verpachter einiger Verjährung nicht zu erfreuen/sonderu ihr seyd dieselben Pachtgelder nochmals abzustatten schuldig/ W. R. W.)

DEFINIT. IV.

Libertas à Decimis praestandis quadraginta annis praescribitur.

Jus decimandi seu decimae nullo unquam tempore à Laicis praescribuntur, *c. causam 7. extr. de praescript. c. revertimini 65. caus. 16. q. 1.* et Non solum quod Deo in signum universalis Domini debeantur, *c. tua nobis 26. §. nimis profecto. c. cum non sit in homine 33. §. cum autem extr. de decim.* Sed & quia jus decimandi spirituale est ac proinde in Laicum non cadit, *c. final. de rerum permut. junct. c. causam. 7. extr. de praescript. ubi Matth. Coler. Anton. Fab. in Cod. lib. 7. tit. 13. defn. 14.* et Ubi hoc ipsum limitat in quota decimae, quam bene tam ratione petitorii, quam possessorii praescribi posse asserit Balb. *de praescript. part. 1. part. 5. princip. qu. 7. num. 2. et seqq.* Aliud obtinet in praescriptione libertatis à decimis praestandis, et Sicuti enim liber & immunis à Decimis solvendis consuetudine fieri quis potest, sic & praescriptione, eò quod potestate & autoritate sint pares, Azor. *1. instit. moral. lib. 7. c. 26. vers. quarti.* et Deficit enim hic ratio prohibitionis, nempe incapacitas, immunitatis namque Laicos incapaces esse, nec ex juris pontificii sanctionibus, nec aliunde liquet. et Quid ergò obstat, quò minus Laici libertatem hanc non solvendi decimas, & sic fructus integros absque detractone ex Agris propriis percipiendi jus praescribere possint, *arg. l. sequitur 4. §. libertatem 29. ff. de usucap. l. pen. C. de servit. et aqua l. ult. in fin. C. de praescript. longi temp. Vasq. illustr. controuv. l. 2. c. 89. n. 20. Canis. de decim. c. 17. n. 16. Paul. Matth. Wehner. in pract. observ. in verbo Noval-Zehend/vers. An autem libertas Didac. Covarr. l. 1. var. resol. c. 17. n. 10.* et Nec huic contradicit Const. Elect. Ecclesiast. *c. 275. tit. 22.* Von den Zehenden. s. als auch zum offermalen/ &c. Quia non loquitur de praescriptione immunitatis unius vel alterius Laici à Decimis praestandis, sed de praescriptione & acquisitione agrorum, ex quibus Decimae debentur, quam omninò prohibet. *Wann der Zehend ertliche Jahr nicht gegeben und zur Unbilligkeit vorenthalten/die Pfarre-Zehent geschwächt/ und dem Pfarre-Herrn entzogen worden.* et Notandum tamen, quod ad praescriptionem hanc libertatis non sufficiant triginta anni annus & dies, sed requiritur praescriptio quadraginta annorum, secundum Const. Elect. *3. part. 2. c. neque decennii 16. q. 4. Novell. 111. c. 1. et Novell. 131. c. 6. c. de quarta 4. c. ad annos 6. c. annis 15. extr. de praescript.*

Corps. Definis. Fol. 1.

Ita Scabini in causa Syndicorum Universitatis zu Horschmar/Mens. Aug. An. 1529. (Verba sentent. Ob wol vor vielen Jahren dem Dom-Capitel zu S. Martin in Hettigenstädt die jährliche Decemshafte von euren Vorfahren unweigerlich entrichtet worden/ deweil sie aber dennoch hernach sich dessen verweigert/und weder sie noch ihr nunmehr weit über 40. ja über 50. Jahr selbigen Decem entrichtet/daben es das Dom-Capitel bewenden lassen/ und binnen solcher Zeit euch gerichtlichen deswegen nicht belanget/te. So habt ihr euch nunmehr mit der Verjährung zu behelfen/ und möget ferne den gefoderten Decemshafte zu entrichten gestalten Sachen nach nicht angehalten werden/W. R. W.)

DEFINIT. V.

Annuae praestationes viginti annorum spacio in minorum summa recipiens residuum petere nequit.

Quæritur; An Creditor, à debitore certis annis census, viginti annorum spacio minorem censum recipiens residuum illud, quod minus singulis annis solutum erat, petere possit? Equidem regulariter Creditor partem debiti recipiendo non excluditur à residui petitione, nisi legitimae praescriptionis tempus jam decursum esset; Quod cum in casu praesentis, quo non nisi aliquot annorum spacio minor census solutus, evinci inde videtur, creditorem cessatione hanc vicennali haud sibi praesudicasse, quo minus Residui petitio amplius sit integra. et Idque potissimum videtur procedere in foro Saxonico. Nam cum hoc jure uniformis tantummodo, videlicet tricennalis locum habeat praescriptio, sane viginti annorum praescriptione quis sese tueri non poterit juxta tradita Thoming. *decis. 33. n. 1.* et Quò & expresse facit Const. Elect. *3. p. 2.* ex qua porro inferatur, absque titulo allegatam praescriptionem nil quidquam prodesse. et Ac licet ex cursu 10. vel 20. annorum Remissionis titulus praesumatur, ut tradunt Dd. *in l. si certis 28. C. de pact. et in l. cum de in rem verso 6. ff. de usuris et in cap. pervenis 5. extr. de censib.* et Res tamen absque dubio aliter se habet, quando sine tituli allegatione quis simpliciter temporis praescriptione nititur Jafon. et Dd. *dict. locis.* et At neutrum necessariò requiri, sed solam receptionem spontaneam census minoris complurium annorum spacio factam, ante impletam etiam praescriptionem & absque titulo jus residuum petendi tollere, arbitror cum Jac. Thoming. *decis. 33. Hartm. Pift. observ. 144. Balb. de praescript. part. 4. princip. q. 7. n. 4.* et Ex diutina enim receptione minoris residuum praesumitur remissum; et Et dum Creditor ejusmodi receptionem multoties per decem ac viginti annorum curricula repetiverit, ex tam crebris & tam sæpè multiplicatis receptionibus enixa & spontanea voluntatis perseverantia elucet, ut ulteriori aliquo titulo haud sit opus, secundum tradita Gloss. *in fin. in cap. si quis 1. caus. 2. q. 3.* et Hocque ipsum luculenter probatur *ex l. advers. 5. C. de usur.* Qui textus licet de usuris loquatur, tamen quò minus in annuis censibus idem admittamus, causa satis justa subesse non videtur, et praesertim si non solum triennalis receptio, quæ in usuris saltem consideratur, sed viginti annorum spacium intervenerit, Hart. Pift. *dict. observ. 144. n. 21.* ut taceam, et contra etiam annuarum pensionum non omni carere vitio & scrupulo usurarum, Bald. *in l. 1. n. 29. C. de his qui pama.* et Quin & consimilem habemus textum *in l. qui tuncque 3. C. de Apoch. publ. l. 10.* ubi is, qui tribus annis proximè elapsis annicas pensiones solverat, retro semper solvisse intelligitur. Qui textus non loquitur de solutione usurarum, ut proinde odii ratio, quæ *ex d. l. adversus 5. C. de usur.* in causa usurarum allegari possit, hic non subsit. et Nec quicquam obest, quod de praescriptione 30. annorum

rum modo dictum fuit, cum hic non de jure vel quarendo, vel omnino tollendo, quin imò nec etiam de præscriptione agatur, † sed de præsumptà remissione, siquidem magna est differentia, utrum de lapsu temporis agatur in eum finem, ut inducatur præscriptio, quo casu legitimum præscriptionis tempus requiritur *l. hereditatis 7. C. de petit. heredit.* † an verò in eum effectum, ut inducatur præsumptio. † Hoc etenim casu legitimum præscriptionis tempus non est necessarium, *l. si filius familias 10. C. eodem tit. Hartm. Pist. dict. observ. 144. n. 28. & seqq.* † Et ad quemnam porro effectum tituli allegatio hoc casu foret necessaria, cum non de obligatione inducenda, ubi titulus requiritur Bart. & Dd. *in l. si certis annis 28. C. de pact.* † Sed de liberatione & remissione obligationis hic agatur, quo certe casu nulla causæ vel tituli allegatio desideratur, *l. tale pactum 40. in pr. ubi Dd. ff. de pact. Thoming. d. decis. 33. num. 7.*

Ita Domini in causa Johann Thiemens zu Alteroda/ Mens. April. An. 1633. (Verba sent. Ob ihr wohl vermöge eines getroffenen Contrahs einem von Adel einen gewissen jährlichen Zins als jedes Jahr fünf alte Schock abzustatten anheischich worden/da ihr aber dennoch eine geraume Zeit her und in die 20. Jahr jährlichen mehr nicht als ein neues Schock entrichtet hättet; So möchtet ihr nunmehr den hinterfestigen Rest und Abgang der jährlichen Zinsen ferner zu zahlen nicht angehalten werden/W. N. W.)

DEFINIT. VI.

Nisi creditor petitionem residui expressa protestatione, aliò modo sibi reservaverit.

Etenim Creditor complurium annorum spacio censum minorem recipiens, id quod annuatim residuum permansit, repetere non potest, si sponte vel sine protestatione, ohne Fürbehalt/census minores per tot vices receperit, Hart. Pist. *observ. 144. n. 40.* † Quod si verò qualitercunque appareat, Creditorem non sponte recepisse hanc in minori censu factam solutionem, nil impedit, quo minus adhuc integra sit Residui repetitio, *per text. in l. qui semisses 13 ff. de usur. Paul. de Castro in l. adversus 5. C. de usur. ubi docet.* † Quod et si is, qui per triennium minores usuras debito recipit, cenleatur renunciasse majoribus, id tamen tum demum procedat, si sponte recepisset, cum potuisset habere majores. † Proinde si Creditor minores census receperit, expressa protestatione sibi reservando id, quod annuatim residuum permansit, nemo ferè dubitat, quin hoc residuum petere possit, fit enim regulariter protestatio ad jus conservandum. *l. ult. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. solvitur.* † Quin et si protestatio omissa fuerit, si tamen Creditor probare velit, se non remittendi animo minorem summam recepisse, audiendus omnino est, eoque probato ad petitionem Residui admittendus, cedit enim præsumptio remissionis veritati, Hart. Pist. *dict. observ. 144. n. 42.* Neque sola protestatio remissionis præsumptionem infringit, † sed aliis quoque modis doceri potest, quem non remittendi animo minorem censum recepisse, utpote si doceat, se non sponte, sed quia à debitore plus exigere non potuerit, recepisse, Paul. de Castro *in d. l. adversus 5. C. de usur. qui in necessitatibus nemo liberalis existit.* † Nec debitor, qui renitente, Creditore minorem summam solvit, bonam fidem (quæ ad præsumptionem necessaria est) allegare poterit, præsertim si instrumentum obligationis, quæ ad majorem summam devinctus est, penes se habuerit, Hartm. Pist. *dict. observ. 144. n. 50. & seqq.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Es wäre dann, daß der Creditor wegen des Hinterstandes ausbrüchlich

protestirt hätte/ oder sonst beybringen möcht/das er die vollständigen jährlichen Zinsen von euch jedesmahl gefodert/ solche aber nicht erlangen können/ und also sein Gemüth und Meynung niemahls gewesen/ von dem geschlossenen Contract abzuweichen/ und die Uebermasse euch zu erlassen/ dessen genöthe er auff solchen Fall billig/ und wäret ihm wegen der rückständigen Zinsen Erstattung zu thun verpflichtet/W. N. W.)

DEFINIT. VII.

Ex solutione annue pensionis, tribus annis proximis facta, inducitur præsumptio totius debiti in præteritum soluti.

Regula ab Interpp. tradita est. † Ex solutione annue pensionis pro tribus annis præteritis, de qua constat per tres Apochas induci juris præsumptionem, quod totius temporis præcedentis nomine nil omnino debeatur, † quasi integris solutis omnium annorum pensionibus *per text. in l. quicumque 3. C. de Apoch. publ. l. 10. Gloss. & Dd. in l. 2. C. de jur. Emphyteut. Joh. Sichard. ad l. si probaveris 1. n. 9. C. de fideicomm. Ant. Fab. in Cod. l. 8. tit. 29. defn. 32. Hartm. Pist. obs. 195.* † Nec enim verisimile est, exactorem tam negligentem esse, ut recipiat solutionem continuatam trium posteriorum annorum, omisa exactione annorum præcedentium. † Ex qua ratione generali dispositionem *dict. l. 3. C. de apoch. publ.* ad quascunque privatorum causas Dd. extendunt, *Trentacinq. var. resolut. l. 2. resol. 2. n. 5. Mynsing. cent. 1. observ. 39. num. 1. And. Fach. 13. cour. 89. Jac. Menoch. l. 3. præf. 139. n. 15. 16. Malc. de probat. vol. 3. conclus. 1320. n. 4. Alciat. de præf. Reg. 2. præf. 26. n. 3.* Ubi notatu dignum est, † quod hæc præsumptio tum demum efficax sit, quando singulis continuis annis tribus census soluti fuerit, & integra tribusque pensionibus & apochis divisa solutio probatur. † Alioquin, si vel unà numeratione trium annorum pensionationes solutz sint, vel minus integra solutio, aut non continui triennii facta proponatur, † nulla de reliquorum anteriori temporis solutione præsumptio nascitur, *d. l. quicumque 3. ibi: si trium coherentium sibi annorum apochas securitatesque protulerit C. de Apoch. publ. Hartm. Pist. dict. obs. 195. num. 4. & seqq. Anton. Fab. d. def. 32. num. 2. Jos. Mascard. dict. conclus. 1320. n. 7. Menoch. dict. præf. 139. n. 24. Trentacinq. dict. loc. n. 19. Jas. ad l. 28. num. 4. & seqq. C. de pact.*

Ita Domini in causa prædicta Johann Thiemens/ Mens. April. Anno 1634. (Verba sent. Habt ihr die nächsten drey Jahr her nach einander die jährlichen Zinsen bezahlet und abgestattet/da ihr nun einen jeden Jahrs-Termin jedesmahl in rechter Zeit absonderlichen und völlig erlegt/und solche Zinsen niequahls zusammen stehen lassen/te. So würde vermuthlichen dafür gehalten/das auch vorige Jahrs-Zinsen von euch bezahlet worden/ und ihr möchtet derowegen vom Creditore ferner nicht belanget werden/W. N. W.)

DEFINIT. VIII.

Præsumptio debiti soluti ex annua pensionis solutione triennali probationem admittit contrariam.

Quamvis ex solutione annue pensionis pro tribus annis præteritis facta, oriatur præsumptio solutz pensionationis omnium annorum, ut dictum *Defn. præced.* † Attamen si Creditor probare velit contrarium, reliquorum scilicet præteritorum annorum pensiones adhuc deberi, omnino audiendus est, Ant. Fab. *in Cod. l. 8. tit. 29. defn. 32. n. 3. Jac. Menoch. l. 3. præf. 139. n. 29. Trentacinq. var. resolut. l. 2. in fin.* † Vincit namq; præsumptionem probatio, *l. si Cbirographum 24. & seq. ff. de probat. l. 10. C. de non numerata pecunia.* † Neq; hujus aliusest effectus, quam ut probandi onus transferat in adversarium *l. alimentaria 11. C. de negot. gesti.* † Ideoq; cedit probationi, nisi sit juris & de jure *l. fin. in pr. C. quod met. Cause.* Cravett. *conf.*

conf. 35. n. 5. & conf. 146. n. 7. Quin & contra præsumptionem Juris & de jure admitti probationem, non solum per confessionem partis, sed etiam per indirectum, id est, † ratione facti, quod jus præsupponit, tractat Olasc. decis. 101. n. 33. & seqq.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Es könte dann Creditor ein anders/ und daß die vor 4. 5. 6. und mehr Jahren gefällige jährliche Zinsen noch nicht abgestattet worden/ erweisen und darthun/ damit er denn billich zugelassen wird/ auff den Fall wäre ihr die Zahlung nochmahls zu leisten schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. IX.

Ex usurarum præstatione ultra tempus præscriptionis legitimum inducitur obligatio tam super usuris, quam super ipsa sorte.

SI quis ultra præscriptionis tempus legitimum, quod est de jure Saxonico triginta annorum, anni & diei, nomine alterius, qui principaliter in obligatione est, annum censum, vel usuras præstiterit, is absque dubio ad solutionem pensionum futurarum in posterum tenebitur, per. l. cum de in rem

verso 6. ff. de usuris. † Et alias expeditum est, quod per legitimi temporis præscriptionem obligatio inducatur, juxta tradita Thomingii decis. 33. n. 5. & 7. Hartm. Pistor. observat. 144. n. 29. † Sed num & fors exigi ab eo poterit? Ita existimat Bartol. ad d. l. cum de in rem verso 6. n. 12. ff. de usur. nec ut opinor absque ratione; † Præsupponunt enim annuæ præstationes semper aliquam sortem, cujus respectu fuerunt solutæ. † Estque fortis obligatio principalis, usurarum verò accessoria; † Atqui non potest accessorium subsistere, principali non subsistente, l. nihil dolo 129. §. 1. l. cum principalis 178. ff. de Reg. Jur. Ant. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 24. Defin. 5. n. 3.

Ita Domini in causa Aschen à Morenholtz/ Mens. Majo Anno 1600. (Verba sent. Hat Anno 1550. Herr I. à M. ein tausend Goldgülden jährliche wiederkäuffliche Zinsen ausgethan/ ob nun gleich die Haupt- Verschreibung auff den Rath zu D. gerichtet/ da aber dennoch S. H. die jährlichen Zinsen biß auf die nechste abgelauffene zwey Jahr/ und also über Rechtsverwehrter Zeit erleget/ ic. So wäre auch S. H. nochmahls die jährliche Zinse oder Hauptsumma abzutragen schuldig/ B. R. W.)

CONSTITUTIO III.

PARTIS SECUNDÆ

Wenn jährliche Zinse oder Pächte in guter Münz oder Getreyde Anfangs hätten sollen gegeben werden / und es ist die Verzählung über Rechtsverwehrte Zeit in geringer Münze oder Pächten geschehen/ ob dißfalls die Verzählung statt finde?

Misere Verordnete haben sich vereinigt / ohne Unterscheid zu sprechen/ daß die Verzählung dißfalls statt finde/ es wäre dann/ daß mala fides wider den/ so den Zins zu reichen schuldig/ nicht allein vorgewandt/ sondern auch erwiesen würde/ welches wir uns auch gefallen lassen.

Obligatus solvere annum censum in certo genere monetæ vel frugum, si ultra longissimum tempus in alio & minoris valoris genere monetæ vel frugum solverit, an contra primam obligationem sit præscriptum?

Etiam de eo convenit inter Deputatos nostros, quod indistinctè hoc in casu locum habeat præscriptio, nisi & alleget malam fidem debitoris petitor, & probet, idque nobis placeat.

DEFINITIONES.

1. Protestatio Creditoris recipientis annum censum in alio genere frugum ultra tempus longissimum non interruptit præscriptionem.
2. Ex solutione annui census, ultra tempus longissimum in alio frugum genere, difformiter tamen facta non inducitur præscriptio.
3. In foro Saxonico non nisi dua habentur species præscriptionum, Tricenialis nempe & Annalis.
4. Speciales Juris communis præscriptiones etiam in foro Saxonico usæ receptæ sunt.
5. Quare præscriptionibus Saxonis augmentum sex Hebdomadatum atque trium dierum fuerit adjectum, Quidque juris in præscriptionibus juris communis singularibus in foro etiam Saxonico usitatis.
6. Annalis præscriptio in foro Saxonico requirit bonam fidem, qua à præscribente probari debet.
7. Ad præscriptionem quoque tricennem requiritur in foro Saxonico bona fides, qua tamen ex lapsu temporis longissimi pro præscribente præsumitur.
8. Nisi is, contra quem præscriptum est, malam fidem præscribentis probare velit.
9. Præscriptio annalis in foro Saxonica quæcumque res mobiles regulariter comprehendit.
10. Bona hereditatis mobilia quanto tempore præscribuntur in foro Saxonico.
11. Liberi bona hereditatis materna nulla obstante præscriptione à patre petere valent.
12. Gerada quoque & Res expeditoria præscribuntur

Carpz. Definit. Vol. I.

anno & die, quod tempus tamen post trigessimam currere incipit.

13. Annalis præscriptio Gerada & rerum expeditoriarum ignorantia non nocet.
14. Filia matris defunctæ Geradam à patre non petentes præscriptione annali eam haud amittunt, etsi de jure suo protestata non fuerint.
15. Res inventa adversus Dominum præscribitur in foro Saxonico sex hebdomadis.
16. Res furtiva tempore longissimo præscribi potest.
17. Colonus & Emphyteuta quanto tempore dominium Emphyteuseos prædique conducti præscribant.
18. Quanto tempore præscribatur evictioni in foro Saxonico.
19. Edificium, quod quis in suo solo non jure extraxit, elapso etiam decennio potest impugnari.
20. Actione Pauliana, qua competit ad revocanda bona in fraudem Creditorum alienata, quanto tempore præscribatur.
21. Ad introducendam consuetudinem in foro Saxonico requiritur spatium triginta annorum cum anno & die.
22. Præscriptio consuetudinis debet esse continuata non interrupta.
23. Privilegium per non usum longissimum temporis haud amittitur, quando occasio attendi se non obtulit.

24. Regalia etiam in foro Saxonico tempore immemoriali præscribuntur.
 25. Venatio præscriptione temporis immemorialis in foro quoque Saxonico potest acquiri in fundo alieno.
 26. Probatis extremitatibus temporis ad præscriptionem

DEFINIT. I.

Protestatio Creditoris recipientis annum censum in alio genere frugum ultra tempus longissimum, non interruptit præscriptionem.

- 1 Obligatus solvere annum censum in certo frugum genere, si ultra longissimum tempus in alio frugum genere cum solverit, ex obligatione amplius non tenetur, sed præscriptione se tueri potest, *b. Const. 3. ubi Dan. Moll. n. 1.* † Quod & verum est, etiam si Creditor censum annum in alio frugum genere recipiens protestatus fuerit, ac jus suum ex prima obligatione quæsitum sibi reservaverit, ut in terminis tradunt Budel. *de moneta l. 2. c. 24. n. 25.* & Albert. Bruu. *de monet. augm. limit. 4. n. 3. quos sequitur Matth. Berlich. p. 2. concl. 5. num. 8.*
 2 † Et si enim protestatio remissionem census excludat, atque jus protestantis conservet *l. fin. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. Hartm. Pift. observ. 144. n. 41. & seq.*
 3 † Præscriptionem tamen haudquaquam impedit; Neque enim hoc loco de remissione aliqua census, de qua dixi *Defin. 6. const. præced.* sed de præscriptione legitima agitur, † quæ & contra ignorantem currit, & semel bona fide inchoata, extrajudiciali denunciatione vel protestatione non interruptitur, *l. 23. ubi Bartol. n. 2. ff. pro emptor. Balb. de præscr. p. 3. p. 6. princ. q. 4. n. 19. Matth. Coler. de process. execut. p. 1. c. 3. n. 103.* † Nec movet quicquam, quod debitor per protestationem, ac eo ipso momento, quo scit, aliquid à se peti, etiam extrajudicialiter constituatur in mala fide *l. item veniunt 20. §. 11. & 12. de petit. heredit.* † Sufficit enim initium possessionis inculpatum eamque bonâ fide, videlicet sine scientia juris alieni cum interventu patientiæ Domini, coeptam esse, *l. sequitur 4. §. de illo 16. l. 1. §. 44. §. est possessio 2. ff. de usucap. l. clam. possidere 6. in pr. ff. de acquir. possess.* † quam superveniens scientia rei alienæ ex protestatione Contradictoris extrajudiciali non interruptit, ut pulchrè demonstrat Coler. *diff. c. 3. n. 104. & seqq.*

Ita Domini in causa Melchior Eubers zu Auerbach/Mens. Jan. Anno 1625. (Verba sent. Ist euch N. N. jährlichen ein gewisses Pacht-Getreidigt an 12. Scheffel des besten Roggens zu erschütten schuldig worden / dafür er aber biß anhero 12. Scheffel Hafer entrichtet / ob ihr nun wohl dawider unterschiedlichen protestirt; da ihr aber dennoch über Roggsverwahrte Zeit das schuldige Pacht-Getreidigt allewege an 12. Scheffel Hafern angenommen hättet / x. Da verbliebe es auch künfftige Zeit bey solchen 12. Scheffeln Hafern billich / und ihr wäret den versprochenen Roggen hinauf zu jährlichen Pacht-Getreidigt mit Bestand zu fodern nicht berechtiget / B. N. W.)

DEFINIT. II.

Ex solutione annui census, ultra tempus longissimum in alio frugum genere, difformiter tamen facta non inducitur præscriptio.

- 1 Præscriptio adversus Creditorem, annum censum in alio frugum genere ultra tempus longissimum recipientem, aliter locum non habet, quam si uniformiter semper, seu ad unum eundemque modum, at in alio quopiam, certo tamen frugum genere facta fuerit solutio. † Nam si debitor in alio quidem, sed diverso semper frugum genere, & sic difformiter ac diversimodè censum solverit, haudquaquam præscriptione tutus est, † Tamen, quod

nem requisit, principio scilicet & sine, probata censetur continua possessio.

27. Probata possessione vel quasi alicujus juris per majorem partem provincia, videtur probata possessio etiam in aliis locis ejus provincia.

ad legalem præscriptionem requiratur possessio continua §. diutina 7. *Instit. de usucapion. l. nunquam 31. §. 1. ff. eod. tit. l. longi temporis 2. C. de præscript. longi temp.* † At continua non potest dici possessio, si possessor modo hoc, modò aliud accipiat, sicuti nec continuam possessionem allegare potest, qui interdum plus, interdum verò minus accipit, Bald. *in l. sicut 3. n. 3. C. de præscript. 30. vel 40. annor.* † Tamen per Constit. Elector. 4. part. 2. §. Wann aber das Dienstgeld / ubi si Rustici non certam & uniformem sed difformem pecuniæ quantitatem solverint, præscriptio dicitur interrupta, Dan. Moller. *ad dict. constit. 4.* † quod ipsum ad præsentem quoque casum, 6 annui census, in diverso frugum genere soluti, ex rationis identitate haud ineptè extenditur. † Tamen, 7 quod mutatio pensionum regulariter cursum præscriptionis interruptat, Aut. Consult. Const. Saxon. p. 5. q. 15. n. 3. tom. 2.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Es wäre denn / daß der Debitor nicht alle Jahr bemeldte Pächte auff etwerley Weise / und alle wege an Hafer / sondern zuweilen an Gersten / und dann wieder an Hafer abgestattet hättet / ic. Auff solchen Fall hätte er sich mit der Verjährung nicht zu behelffen / sondern er wäre dem ersten Contract zu folge / die Pächte nochmals an Roggen zu liefern schuldig / B. N. W.)

DEFINIT. III.

In foro Saxonico non nisi dua habentur species Præscriptionum, Tricennalis nempe & Annalis.

1 Bono publico, ne incerta semper essent rerum dominia, & ut aliqua inter desides & vigilantes extaret differentia, inducta fuit Usucapio *l. 1. ff. de usucap. Ang. Mattheac. de vita ac ratione jur. l. 1. c. 19. num. 1. & seq.* † Cujus natura & qualitas apud omnes pariter gentes haud æqualis est ac uniformis; Nulla siquidem hodie est provincia, quæ non certo jure in Præscriptionibus utatur, † unde & tam variaz ac infinitæ ferè quæstiones de materia Præscriptionum inter Interpp. extitorunt, teste Heig. *part. 1. quæst. 16. n. 10.* quibus haud minimam causam dedunt diversæ præscriptionum species, † quarum in jure civili variaz admodum & multæ reperiuntur, de quibus Oldendorp. *in tract. de usucap. Johann. Schneidew. in tit. Inst. de usucap. Hostiens. in sum. de præscript.* † Quamvis præcipuè & magis frequentes potissimum tres sint, Mobilium nempe rerum, quæ triennio perficitur; Immobilium, quæ inter præsentis decennio, inter absentis viginti annorum spacio completur, *princ. Inst. de usucap.* Et jurium seu actionum, quæ spacio annorum 30. vel 40. perficitur, *l. sicut 3. l. omnes 4. C. de præscript. 30. annot.* In foro tamen Saxonico † duæ tantum reperiuntur expressæ species præscriptionum: Una est Annalis, † quæ res mobiles respicit, & completur spacio unius anni & sex hebdomadarum (vulgo dicitur Jahr und Tag, das ist ein Jahr und 6. Wochen / Landr. lib. 1. art. 28. in pr. lib. 2. art. 44. Gloss. Weichbild. art. 4. in verb. Jahr und Tag. † Altera est tricennalis, quæ concernit bona immobilia, & completur curriculo triginta annorum & unius anni, junctis sex hebdomadis, de quâ loquitur textus Landr. lib. 1. art. 29. junct. Gloss. Landr. lib. 1. art. 28. Gloss. Weichbild. art. 21. & 26. & 140. Gloss. Weichbild. cap. 29. & 26. † Eaque ad jura quoque, actiones & servitutes aliasque res in-

incorporales pertinet, quæ tanto tempore, videlicet triginta annis, anno & sex hebdomadis, præscribuntur, Matth. Coler. *ad c. de quarta 4. n. 77. extr. de præscript. & part. 1. decis. 20. n. 3. & 10. Schurf. cens. 1. conf. 32. n. 14. & conf. 69. n. 1. Henning. Göden. conf. 2. n. 56. Petrus Heig. part. 1. q. 16. n. 11. Zobel. p. 2. differ. 1.*

Ita Domini in causa Valentini Wanglers zu Altengottern/ Mens. Majo Anno 1627. (Verba sent. Ob nun wohl sonst in Sächsischen Rechten mehr nicht / denn zweyerley Art der Verjährung eingeführet / durch deren eine alleine die Mobilien und Fahrniß in Jahr und Tag præscribirt, die unbeweglichen Güter aber / so wohl actiones und jura binnen 30. Jahr / Jahr und Tag durch Verjährung verändert werden können.)

DEFINIT. IV.

Speciales Juris communis præscriptiones etiam in foro Saxonico usu recepta sunt.

- 1 **D**Uæ licet tantummodò præscriptionum species habeantur apud Saxones, de quibus *Defin. præced.* † Attamen ubi propter causarum vel personarum singularem aliquam prerogativam tempus longius in jure civili statutum reperitur, certè & jus Saxonicum illud sequitur, † Siquidem nova constitutio seu statutum non trahitur ad casus speciales in jure antiquo comprehensos, ne per illud auferatur privilegium à jure communi concessum. Heig. *p. 1. quest. 16. num. 43.* † Hinc fit, quod adversus Ecclesiam & pia loca in foro Saxonico, non nisi 40. annis præscribatur, Constit. Elect. *5. p. 2. Matth. Coler. ad c. de quarta 4. n. 87. extr. de præscript.* † Veluti & quæ de immemoriali & centenaria præscriptione in causis exceptis de jure civili statuta sunt, in foro quoque Saxonico obtinent, Matth. Coler. *c. de quarta 4. n. 88. & seqq. Heig. de loco num. 48.* † Non aliter quoque judicandum de præscriptionibus, quæ spaciis brevioribus à jure civili terminantur, ut est biennii, quinquennii, in actione de dolo, inofficiosi Testamenti, adulterio, &c. quæ nec in foro Saxonico sublata sunt, sed unaquæque procedit in suo casu Zobel. *p. 2. diff. 1. Coler. dist. c. de quarta 4. n. 93. extr. de præscr.* Sicuti & delicta vicennio in foro Saxonico præscribuntur, Joh. Schneidew. *in tit. Inst. de usucap. rubr. quot sunt species præscription. num. 55.* Quare & Constit. Elect. *6. p. 1.* † in probandâ Exceptione spoli non vulgè rem terminum Saxonicum, sed communem, & singulariter in hac causâ receptum secundum jus Canonicum retinuit, *cap. 1. de rest. spoliat. in sexto.* † Nempe, distinguendum est inter præscriptiones Regulares seu decretivas, quarum in foro Saxonico non nisi duæ habentur *Defin. præced.* & permissivas seu speciales, † quæ jure communi ex causa quadam peculiari in casibus specialibus inductæ, apud Saxones quoque usu receptæ sunt. † Non enim existimandum est, Saxones definitione sua duorum temporum totam observationem præscriptionum, tantis vigiliis excogitatam, voluisse evertere, *l. si quis in 103. in pr. C. de inoff. testam.* † ut præinde in specialibus & singularibus illis præscriptionibus, ne quidem in foro Saxonico ad Regulas hujus Juris sit recurrendum.

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. Diem ist aber noch dadurch diejenige Verjährung, so nach gemeinen Rechten in sonderbaren Fällen binnen gewisser Zeit eingeführet / und auf Sächsischen Boden nicht außgehoben / sondern stültsen seyn / ic. So hat auch die præscriptio biennii in gegenwärtigem Fall statt / und ihr habe euch wider erhabene actionem doli damit billich zu behelfen / D. R. W.)

DEFINIT. V.

Quare præscriptionibus Saxonice augmentum sex hebdomadarum atque trium dierum fuerit adjectum, quidquid juris in præscriptionibus juris communis singularibus in foro etiam Saxonico usitatis.

SAXONES præscriptionem annalem uno anno & sex septimanis, Tricennariam verò triginta annis, anno & die, h. e. sex septimanis terminant *Defin. 3.* † Huic temporis triduum addit Constit. Elect. *6. p. 2.* Ut hodie in foro Saxonico præscriptio tricennaria sit, ein und dresßig Jahr / 6. Wochen / 3. Tage; præscriptio verò annalis ein Jahr / sechs Wochen und 3. Tage. Andr. Rauchb. *p. 2. quest. 24. n. 34. Matth. Wesenb. in parat. ff. de usucap. n. 7.* † *Quod cur in factum & annorum spacio adhuc septimana & dies aliquot adjecti fuerint, mirari aliquis possit? Sanè licet præscriptionum temporalium ratio exacta dari nequeat, secundum Zas. in l. non omnium 20. ff. de legib. num. 16.* admodum tamen probabile videtur, † placuisse majoribus in foro Saxonico, post ordinarium præscriptionis tempus adhuc modicum aliquod laxamentum desidibus & otiosis indulgeri, intra quod moram veluti purgare, & res suas recuperare possint, † id quod jure communi interdum admittitur, *l. promissor. 21. ff. de const. pecun. l. si debitori 21. §. de judic.* † Præsertim, cum hoc tempus pro justo & legitimo intervallo judicialium & extrajudicialium actionum plerumque habeatur, quam dilationem Saxonice, completo licet annali spacio, ei, contra quem præscribitur, indulgeri æquum fuit visum, *arg. Lehner. art. 48. 70.* † Autumat quoque Heig. *p. 1. q. 16. n. 30.* dies illos præscriptionibus Saxonice additos fuisse propter varias annorum & mensium computationes, & dierum intercalarium interventum, ne quis ex ejusmodi computationibus apud Saxones error nasceretur, *l. cum bisextum 98. ff. de verb. signif.* Quicquid sit, † illud notatu dignum est, quod augmentum hoc septimanarum ac trium dierum, non nisi regularibus septuagretivis, in Jure Saxon. adinventis præscriptionibus, annali scilicet & tricennariæ fuerit adjectum, ac propterea † ad præscriptiones juris communis speciales & singulares ac in foro etiam Saxonico usitatas (ut est biennii, quinquennii, vicennii, 40. annorum, præscriptio, &c.) nequam extendendum, † quippe quod præscriptiones hæc juri communi sint relictae, nec in foro Saxonico quoad eas quicquam immutatum, Pet. Theod. *in colleg. crim. disp. 10. Them. 7. lit. D. Aut. Cons. Constit. Saxon. p. 4. q. 1. Vide prædicam meam criminalem part. 2. qv. 59. n. 14. & seqq. quamvis dissentiat Zobel. 2. differ. 3.*

Judicatum ita à Scabinis, Mens. Jun. Anno 1592. (Verba sent. Da von Zeit an solches delicti außbreit 20. Jahr vollständig verfloßen wären / so wäre selbiges delictum auch auff Sächsischem Boden nunmehr verjähret / und ihr möchtet darenberq / wozu auch gleich die inquisicio binnen 6. Wochen nach verfloßenen 20. Jahren wider euch erhaben worden wäre / mit einiger Straffe nicht belegen werden / D. R. W.)

DEFINIT. VI.

Annalis præscriptio in foro Saxonico requirit bonam fidem, quæ à præscribente probari debet.

BONA FIDES (quæ definitur sincera & illata conscientia excusans possessorem de ignorantia rei alienæ, Joh. Schneidew. *in tit. Inst. de usucap. n. 14.* Vel ista opinio, quæ quis credit, rem esse suam, Matth. Coler. *ad rubr. extr. de præscript. num. 8.*) ad præscriptionem in tantum est necessaria, † ut absque

ea nec possessio iusta sit, nec usucapio ulla subsistat, id quod in prescriptione rerum mobilium annali minus dubii habet, siquidem & de jure communi ad triennalem & longi temporis prescriptionem bona fides requiritur, † quam etiam praescribens probare debet, *pr. & §. furtiva 2. Inst. de usucap. l. 2. C. de praescript. long. temp. l. un. vers. cum autem C. de usucap. transform. Mynsing. 1. dec. resp. 4. num. 22.*

4 Joh. Schneidew. *ad tit. Inst. de usucap. n. 19.* † Atqui praescriptio Saxonica annalis surrogata est praescriptioni triennali juris communis, Andr. Rauchb. *part. 2. q. 28. n. 8. post. pr.* Quare nec haec absque bona fide ullum habebit effectum, † quam propterea ipsemet praescribens probare debet, Andr. Goldb. *in tr. gerad. cap. 9. num. 38.* Quo ipso statim includitur titulus possessionis, † sine quo vix subsistere potest bona fides; Quomodo enim quæso credat praescribens rem esse suam, si causam & titulum possessionis ignoret? Matth. Coler. *diff. loc. n. 7.* † Ut non minus titulum ac bonam fidem ad praescriptionem annalem requiri existimem cum Goldb. *diff. c. 9. n. 38. Aut. diff. jur. civ. & Saxon. part. 1. diff. 11. & quod haec duo requisita in praescriptione annali de jure Saxon. necessario intervenire debeant, est textus apertus junct. Gloss. Landr. l. 2. art. 18. num. 4. & Gloss. Lehnr. c. 13. §. Auch ist diß zu vernehmen. vers. entweder Landr. l. 2. art. 36. Matth. Coler. ad c. de quarta 4. n. 79. extr. de praescript.*

Pronunciarunt ita Domini ad requisitionem Lucæ Dörings/ M. Decembr. An. 1601. (Verba sent. Ob nun wol sonst in dergleichen Fall die praescriptio binnen Jahr und Tag statt hat/ da aber dennoch P. B. in mala fide gewesen/ &c. So hätte er sich auch mit der angeführten praescription nicht zu behelfen/ sondern er wäre auch euer eigenschämliches Gut wiederum abzutreten schuldig/ B. N. W.)

DEFINIT. VII.

Ad praescriptionem quoque tricennem requiritur in foro Saxonico bona fides, qua tamen ex lapsu temporis longissimi pro praescribente praesumitur.

1 **M**Ajor est dubitatio, An in tricennali praescriptione de jure Saxonico bona fides exigatur? Haec enim de jure civili in praescriptione longissimi temporis non requiritur, sed sufficit cum possessione

2 solus cursus 30. vel 40. annorum: † Tanto siquidem tempore tollitur omne jus, omnis actio realis

3 & personalis, non attendit bonam fidem *l. sicut §. l. omnes 4. l. cum notissimi 7. C. de praescript. 30. vel 40. annorum.*

4 † At jura Canonica malae fidei possessorem nullo unquam tempore praescribere ajunt, *c. fm. c. si diligenti 17. c. vigilantis. extr. de praescript. c. possessor mala fidei 2. de reg. jur. in sexto.* † Quæstio in orta est, an in terris Imperii jura Canonica hac in re corrigant jura civilia? Quod licet neget ac multis rationibus tueatur Matth. Coler. *ad C. quoniam 20. extr. de praescript.* † Fateatur tamen postea ipsemet *num. 33.* secundum magis communem Dd. opinionem per dispositionem juris Canonici *ind. c. f. extr. de praescript.* correctæ esse jura civilia, quæ permittunt praescriptionem tricennariam cum malâ fide *l. si quis emptionis 8. §. 1. C. de praescript. 30. annor. c. placuit 15. §. praescriptionum vers. praescriptiones junct. vers. quod si cum mala fide caus. 16. q. 3.* † Quâ ceu veriore & in practica recepta opinione stante, ne quidem in foro Saxonico praescriptionem tricennem cum mala fide perfici posse, rectissime asserunt Schurr. *sonf. 32. cent. 1. num. 13. vers. clarum est enim.* Joh. Schneidew. *ad pr. Institut. de usucap. num. 20.* Andr. Goldb. *de gerada cap. 9. numer. 42.* Heig. *p. 1. q. 16. num. 59.*

7 † Quicquid etiam in contrarium dicat Matth. W.

senbec. *in addit. ad Schneidew. diff. loc. lit. A. & consil. 14. num. 77. & Matth. Coler. de process. execut. p. 1. c. 3. num. 138.* Harm. Pistor. *observ. 201. n. 5.* † Tum, quia jus Saxonicum de bona vel mala fide nihil determinat, sed hoc saltem dicit: *An Erb und Engen mag sich der Sachs verschweigen binnen 30. Jahren, Jahr und Tag/ eher nicht/ art. 29. lib. 1. Landr.* † Ideoque standum est in foro Saxonico dispositione Juris communis, siquidem praescriptio statutaria suerogatur loco praescriptionis Juris communis & regulatur secundum ejus naturam, Corn. *Consil. n. 4. & seqq. vol. 2. Coler. ad c. ult. de praescript. num. 33.* † Tum, ob verba manifesta Const. *Elect. 3. p. 2. 10* *Es wäre denn/ daß mala fides nicht allein fürgewendet/ sondern auch erwiesen würde.* † Tum, propter Gloss. *in c. 13. Lehnr. Gloss. art. 29. in verb. An Eigen und Erbe/ lib. 1. Landr. & addit. margin. ad art. 18. in verbo: Man soll auch nicht/ lib. 2. Landr. add. ad text. lat. d. art. 29. l. 1. Landr.* † Hoc tamen certissimum est, quod in praescriptione tricennali seu temporis longissimi, de jure civili pariter atque Saxonico non sit opus aliquâ probatione sive tituli sive bonæ fidei, sed hæc ambo praesumantur ex cursu longissimi temporis, prout hinc in provinciis & Scabinatibus Saxoniz pronunciat, teste Matth. Coler. *ad c. ult. n. 39. extr. de praescript. Petr. Heig. p. 1. q. 16. n. 55. Aut. Consult. Const. Saxon. tom. 1. p. 5. q. 15. n. 9. tom. 2. p. 5. q. 13. n. 1. & 2.* † Id quod etiam haud obscure innuit *b. Constit. Elect. 3. p. 2.* † Modo à praescribente bona fides saltem allegata, quippe quæ non allegata non praesumitur, ut elegantè docet Col. *d. c. ult. n. 31.* Joh. Schneidew. *in princ. Inst. de usucap. num. 26.*

Ita Domini in causa Elize Wagens zu Ardebach/ Mens. Majo Anno 1625. (Verba sent. Hat N. N. als ihr sein Haus gehörlichen in Anspruch genommen/ exceptionem praescriptionis vorgeschüzet. Ob nun wohl zu dergleichen Verjährung bona fides auch auff Sächsischem Boden notwendig erfordert wird/ da aber dennoch gedachter N. N. über 30. Jahr und Tage das streitige Haus geruhig besessen hätte/ &c. So würde daraus bona fides vermuthlich geschlossen/ und wäre demnach Besizer denselben zu erweisen nicht verpflichtet/ B. N. W.)

DEFINIT. VIII.

Nisi is, contra quem praescriptum est, malam fidem praescribentis probare velit.

Licet in praescriptione tricennali bona fides pro praescribente praesumatur, † Attamen si is, contra quem praescriptum est, velit probare malam fidem praescribentis, omnino auditur per textum expressum *in b. Const. 3.* † qua probata, praescriptio nullum habet effectum Dan. Moller. *ad Const. 3. Berlich. p. 2. conclus. 4. n. 28.* Heig. *p. 1. q. 16. n. 15. Rauchbar. p. 2. q. 28. n. 36. Zobel. ad text. latin. Landr. l. 1. art. 29.* Etenim in dubio † cuilibet praesumptioni opposita veritas hoc praestat, ut superior in conflictu evadat, *l. divus 7. ff. de in integr. restit.* † Neque videtur jus Saxonicum impium in praescriptione praesidium constituisse & delinquendi occasionem praestare, maxime cum hodie in universum placeat definitione Canonica de mala fide in foro quocunque standum esse, Mynsing. *cent. 4. observ. 6.* Heig. *diff. q. 16. n. 59.* † Probatur autem mala fides conjecturis & praesumptionibus variis, veluti quod ante Contractum praescribenti fuerit denunciatum, rem esse alterius, *l. si fundum 17. C. de Rei Vindic.* † Auf si de hoc inter vicinos fuerit fama: Vel praescribens contraxerit non adhibitis solennitatibus requisitis à jure communi vel municipali, vel etiam insolitis adhibitis cautelis, aliisque multis modis, quibus scientia

entia rei alienae probari potest, Joh. Schneid. *ad pr. Inst. de usucap. n. 24.* Menoch. *de arbitr. jud. quest. l. 2. centur. 3. c. 225.* Zobel. *in addit. ad text. latin. Landrecht/ l. 1. art. 29. sub fin.* † Quin & in dubio quandoque existentibus indiciis & praesumptionibus contra praescribentem, ipsius juramento bona fides erit probanda, ut juret se bona fide possedisse, Gloss. *in l. atqui 19. §. cum me absente 3. in verb. committat. & ibi Bart. ff. de negot. gest. Schneidew. dict. loc. n. 30. & 31.* † Sufficenter autem probatur mala fides per confessionem praescribentis, quando nempe confessus est, se scivisse rem alienam, quia tunc praesumitur illud habuisse in mente, quod dixit, *l. Labeo 7. §. Tubero 2. ff. de supellect. legat.* † Nulla enim probatio est melior, quam confessio partis *l. cum te 2. C. de transact. l. generaliter 13. C. de non numer. pecun.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Ihr könnet dann durch N. N. eigenes Beseantnis / oder sonst durch andere starke und unzweifelbare Vermuthungen ein anders und malam fidem praescribentis beweisen und darthun / damit würdet ihr binnen Sächsischer Frist billich zugelassen / und ergienge darauff in der Sache ferner was recht ist / W. R. W.)

DEFINIT. IX.

Prascriptio annalis in foro Saxonico quascunque Res mobiles regulariter comprehendit.

Praetici antiqui harum provinciarum praescriptionem annalem Juris Saxonici valde coarctabant, eamque restringebant ad bona triplicia in hereditate defuncti reperta, puta ad bona utensilia, Res expeditorias & Cibaria domestica, propter *text. in art. 28. l. 1. Landr.* † Verum ex usitata interpretatione, textus ille ad quaecunque alia mobilia non hereditaria, item non tantum ad personam Judicis occupantis, sed cujuscunque etiam privati possidentis talia mobilia per annum, regulariter extenditur, secundum Gloss. *in l. 2. Landr. art. 44. n. 4. in verb. Welche man/vers. und diß ist allertmeist zu verstehen von fahrender Haabe/ie.* † Quam interpretationem satis probant verba finalia *d. art. 28. ibi: Diß ist aber ges redt von fahrender Haabe.* † Rectissime igitur sentit Matth. Coler. *ad c. de quarta 4. extr. de praescript. n. 78. & part. 1. decis. 20. n. 16.* quod in foro Saxonico regulariter omnia mobilia & moventia, quatenus bona fide & cum titulo per annum possidentur, dicantur esse praescripta, adeo ut possessori deinceps super iis aliqua controversia in effectu vel utiliter moveri non possit. † Quod & disertè probatur *art. sic. 44. Landr. l. 2. (Welch Mann ein Gut hat in sein Gewehren Jahr un Tag/ohne rechtliche Widersprach/ der hat daran eine rechte Gewehr.)*

Pronunciavit ita Domini ad requisitionem Hansen Suchsens zu Leipzig / Mens. Martio Anno 1775.

Et Valentini Wanglers zu Altengottern / Mens. April. Anno 1625.

DEFINIT. X.

Bona hereditatis mobilia quanto tempore praescribantur in foro Saxonico.

Dubium est inter Dd *An simpliciter & indistinctè possidens bona alicujus hereditatis mobilia per annum & diem ea praescribat, ita ut possessor super iis bonis deinceps non possit moveri per heredem controversa?* Licet autem quondam interpp. antiqui hoc indistinctè affirmaverunt, teste Matth. Coler. *ad c. de quarta 4. n. 80. extr. de praescript.* † Rectius tamen hodiè communiter distinguitur inter res hereditarias mobiles separatim existentes: Et bonis immobilibus vel juribus hereditariis coherentibus, Petr. Heig. *p. 1. quest. 16. num. 35.* Christoph. Zobel. *in art. 28. lib. 1. Landr. lit. e.* Matth. Coler. *dict. c. de quarta*

4. n. 80. & p. 1. decis. 20. n. 3. † Pro illis, quatenus scilicet res mobiles separatim sunt ab aliis rebus hereditariis immobilibus vel juribus, post annum denegetur actio heredibus, propter *text. in art. 28. l. 1. Landr. & art. 44. l. 2. Landr.* quod & forsan minus dubii habet, *Col. d. loco.* † Quatenus autem bona hereditaria mobilia inveniuntur commixta cum aliis immobilibus vel juribus hereditariis, petitio horum ad instar ipsius hereditatis est perpetua, & durat 30. annis, anno & die, Heig. & Coler. *d. loco Matth. Wesenb. in not. marginal. ad Joh. Schneidewin. Inst. de usucap. rub. quot. sunt species praescript. n. 53. lit. B. ubi dicit, quod anno & die non praescribatur hereditas, quamvis constet ex solis mobilibus.* † Transeunt enim hoc casu res mobiles cum hereditate, & censentur secundum Naturam hereditatis, non aliter atque partes secundum naturam totius, *arg. l. quae de tota 70. ff. de Rei Vindicat.* † Petitio autem hereditatis durat in foro Saxonico 31. annis sex septimanis, *Landr. lib. 2. art. 29. Col. d. c. de quarta 4. n. 81.*

Ita Domini in causa Dominorum Comitum zu Gleichen und Hohenlohe / Mens. Novembr. Anno 1627. (Verba sent. Und san Ihrer Gräßlichen Gnaden an Forderung der Erbschafft beydes an mobilien und immobilien / die praescriptio, weil noch zur Zeit nicht 31. Jahr/6. Wochen / 3. Tage verlossen/ seines weges hinderlich seyn / W. R. W.)

DEFINIT. XI.

Liberi bona hereditatis materna nulla obstante praescriptione à patre petere valent.

Et si alias bona hereditaria tam mobilia, quam immobilia, certo temporis spacio praescribantur, ut dixi *Defin. praeced.* † Attamen si pater hereditatem conjugis ad liberos devolutam possideat, nulla certè impedit praescriptio, ne quidem quadraginta annorum, quò minus liberi bona materna à patre petere possint, prout in simili tradit Moller. *l. 2. §. 1. c. 6. n. 5.* † Praesumuntur enim liberi tacuisse ob reverentiam paternam, quod ipsis nequaquam praesudicare potest, *l. pen. ff. de furs. l. 1. §. si quis tamen 10. ff. quod vi aut clam. in verb. Non offenderent vel te, vel eum, qui te magni faciebat.* Felin. *in c. causam matrimonii 16. extr. de offic. & potest. jud. delegat. n. 3. ubi & Philipp. Decius.* Nec patientia filii operatur consensum, quando agitur de magno ipsius praesudicio, ut tradit Nicol. Boër. *decis. 100. h. 20.* praesertim quia liberi in potestate patris constituti adversus ipsum actione experiri nequeunt, *l. 4. ff. de jud. l. 4. C. de bon. qua lib. Matth. Coler. consil. 3. num. 7. & 8.* † Ac quomodo, quæso, jure suo privari ac praescriptione puniri poterunt liberi tacentes, qui tanto majore praemio videntur digni, quod patrem offendere noluerint?

Ita Domini in causa Hansen Henningens zu Kenigsch / Mens. Nov. Anno 1616. (Verba sent. Ist eure Mutter allbereit vor 40. Jahren Todes verfahren/worauff der Vater zum andern und drittemmal sich wiederum verehlichet / euer zustehendes Mutter-Theil aber alleweg bey sich behalten / darüber er unlangsten gleichfals verstorben. So wird euch solches euer mütterliches Erbtheil aus euers Vatern Verlassenschaft zum Voraus billich gefolget und ausgeantwortet / und es haben eure Mitterben/die Kinder anderer Ehe / sich mit der von ihnen vorgeschützten praescription, weil ihr aus kindlicher Furcht und Gehorsam / zu Ausantwortung euers mütterlichen und großmütterlichen Antheils / ihn euern Vater bey seinem Leben nicht dringen wollen / damit beständiger Weise nicht zu behelffen / W. R. W.)

Et in causa Nicolai Herolds zu Buretsstätt Kinder / ad requisitionem Quæstoris zu Hochsburg / Mens. April. An. 1634.

DEFINIT. XII.

Gerada quoque & Res expeditoria praescribuntur anno & die, quod tempus tamen post trigesimum curare incipit.

- 2 **C**omprehendit etiam præscriptio annalis Geradam & Res expeditorias, Dan. Moller. 2. *semest.* 11. Andr. Goldb. *de gerada c. 9. num. 19.* Jacob. Schult. *ad Modest. Pistor. p. 4. q. 131. n. 260.* Matth. Coler. *ad c. de quarta 4. n. 78. extr. de præscript. c. p. 1. decis. 20. n. 14.* Petr. Heig. *part. 1. q. 16. num. 35.* Frid. Pruckm. *vol. 1. conf. 31. n. 22.* Wesenb. *conf. 79. circa fin.* † Non solum quod res hæc inter mobilia referuntur, sed & ob clarum textum juris Saxon. † *in art. 28. l. 1. Landr. ibi:* Was solches Dinges erblos stirbet / als Heergeräthe / Erbe oder Gerade / das soll man antworten dem Richter oder Fronboten / ob er es heisset nach den Dreyßigsten / ic. Das soll denn der Richter behalten Jahr und Tag unverthan / und warten / ob sich jemand darzu ziehen wolte mit Recht / kommt denn niemand / so kehre es der Richter zu seinem Nuz. † Ubi probè notetur, non statim à tempore mortis sed demum à die trigesimo initium præscriptionis esse computandum, Goldb. *d. c. 9. n. 35.* † Accedit, quod harum rerum nomine nemo debeat molestari ante trigessimum, *artic. 15. Landr. l. 3. Gloss. Wetzb. lib. art. 23.* † At, non valenti agere de jure non currit præscriptio, *l. 1. in fin. C. de annal. except.*

Ita Scabini in causa Gottfried Gebhards / Mens. Novembr. Anno 1592. (Verba sent. Ob ihr nun wohl zu solchem Heergeräthe der nächste Schwerdmagen seyd / da ihr aber dennoch nach dem dreyßigsten / Jahr und Tag verstreiffen lassen / und solches Heergeräthe nicht gefodert hättet / ic. So wäre die euch zu solchem Heergeräthe zustehende Forderung nunmehr verjähret / und es möchte M. L. dasselbe euch abfolgen zu lassen ferner nicht gedrungen werden / D. N. W.)

DEFINIT. XIII.

Annalis præscriptio Gerada & rerum expeditoriarum ignorantia non nocet.

- P**ræscribitur quidem petitioni geradæ & rerum expeditoriarum anno & die in foro Saxonico, *Defin. præced.* † Sed hoc aliter verum non est, quàm si heres aliusve, ad quem res hæc spectant, eas sic delatas esse, sciverit; Secus si ignoraverit; † Ignoranti enim memorata præscriptio non nocet, Andr. Goldb. *de gerada cap. 9. num. 33.* Matth. Coler. *in cap. de quarta 4. num. 78. vers. quod tamen dicimus extr. de præscript.* Zobel. *in addit. ad Gloss. art. 28. lib. 1. Landr.* † *Tum* ob textum in *dict. art. 28. junct. ibid. Gloss. num. 3. in verb.* Erstlichen / so er nicht gewußt / daß iener verstorben gewesen / hindert ihme solches nichts an seinen Rechten / sondern mag es noch mals bey Jahr und Tag / nachdem er es erfähret / fordern / ic. *Tum*, quia non valenti agere, non dicitur currere præscriptio *l. 1. §. 2. C. de annal. except. l. 30. C. de jur. dot.* Neque enim fieri potest, ut quis de eo jure, quod sibi competere ignorat, experiatur *l. 55. ff. de edil. edit. l. 19. ff. de inoffic. testam.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 7. tit. 9. def. 1. n. 1. c. 2.* *Tum* quod unius anni spacium ignorantia nunquam currere soleat, *l. semper advers. 15. §. hoc interdictum 3. vers. annus ff. quod vi aut clam. l. annus 6. ff. de calumniat. l. genero 8. ff. de his qui not. infam. l. 2. quis ordo in bonor. possess. servet.* Tiraquell. *de restr. §. 36. Gloss. 4. num. 1. c. 22.* Hartm. Pistor. *lib. 2. quest. 12. num. 24.* † Nisi forsitan ignorantia fuerit affectata & proveniret ex doloso facto ejus, qui prætendit ignorantiam; Hæc siquidem non impedit, quò minus annum etiam tempus currere incipiat, *l. 1. §. 1. ff. de act. empt. l. qui contra 4. C. de incest. nupt.* Tiraquell. *d. l. num. 28.*

Ita judicatum à Scabinis in causa Senatus Hallensis contra Senatum Marisburgensem ad requisitionem Sculteti Hallensis, Mens. Novembr. An. 1628. (Verba sent. Ob nun wol bemeldeter Rath unter andern auch die Verjähretung vorschühret / indessen sich die Gerichten zu Halla binnen Jahresfrist zu solchem Ge-

rade nicht angegeben / noch dieselbe gefodert / dieweil aber dass noch dergleichen Verjähretung von Zeit der erlangten Wissenschaft an zu rechnen / da seibet aber / und als sie hierum Wissenschaft erlangt / die Gerichten zu Halla die Jahresfrist nicht verstreiffen lassen / ic. So hat sich auch der Rath zu Merseburg obangeregter Gerade nicht anzumassen / sondern es wird dieselbe denen Gerichten zu Halla auff ihr gebührliches Ansuchen nochmals billig gefolget / D. N. W.)

DEFINIT. XIV.

Matris defunctæ Geradam à patre non petentis præscriptio annali eam haud amittunt, etsi de jure suo protestata non fuerint.

Quod de præscriptione Geradæ annali dictum fuit *Defin. præced.* illud notabiliter limitandum est in filiabus, quæ, licet defunctæ matris Geradam intra annum & diem à patre non petierint, eam tamen propterea non amittunt, nec patri vel ejus heredibus, exceptionem præscriptionis agentibus postea filiabus opponere licet, † quia ex reverentiâ paternâ tacuisse præsumuntur juxta tradita *Supra Defin. 11.* Dan. Moller. 2. *semest. 8. n. 5.* Andr. Goldb. *de Gerad. c. 9. num. 26.* Nicol. Boër. *decis. 100. in fin.*

Pronunciantibus ita scabinis an Christoph Schumanns Erben zu Leipzig / Mens. Febr. Anno 1583.

† *At quid, si filia tacentes intra annum & diem, de jure suo protestata non fuerint?* Licet Rotschitz. *post proc. in tract. Gerad. sub rub. Gerade weine die zuständig. S. darauff ist kürzlich zu antworten / protestationem necessario † requirat, & si filia intra annum & diem hanc non interposuerint, eas postea non audiendas existimet. † Contrarium tamen verius est secundum Moller. & Goldb. *dict. loc. 2.* † Neque enim protestationi hæc vis & efficacia est adscribenda, ut præscriptionem annalem impedire queat, † quippe quæ nec citatione sola interrumpitur, pro- ut Berlich. *p. 2. concl. 9. n. 23. c. 33. per l. 2. §. 21. ff. pro empt. l. Julianus 9. §. proinde 6. ff. ad exhib.* † Sed ob solam reverentiam paternam filia ad petitionem Geradæ etiam post annum & diem admittuntur, Nic. Boër. & Moller. *dict. loc.* † quæ reverentia in filiabus tanto majori præmio digna videtur, quanto minus hæc erga patrem de jure suo protestare ausa fuerint.*

Ita Domini an G. H. Wittib und Erben zu Leipzig / Mens. Febr. Anno 1632. (Verba sent. Würden G. H. Tochter erster Ehe gebührender Massen bescheligen / daß sie nach Absterben ihrer Mutter elliche Sachen / so zur Gerade gehörig / von ihrem Vater sehen lassen / und solche ob reverentiam paternam nicht gefodert / ic. So würden ihnen solche Geradesstücke / ungeachtet sie darwider nicht darwider nicht protestirt, billig gefolget / und es haben sich ihre Miterben mit der angeführten præscription nach Gelegenheit dieses Falls nicht zu behelfen / D. N. W.)

DEFINIT. XV.

Res inventa adversus Dominum præscribitur in foro Saxonico sex hebdomadis.

Est & alia peculiaris species præscriptionis in foro Saxonico, nempe trium quaterdenarum circa res inventas, aut furibus vel raptoribus in fugâ ablatas vel extortas. † Etenim de jure civili si quis res furtivas, aut alio vitio affectas inveniat, nec solum Dominum, cui reddere debeat, licite potest eas retinere & usucapere saltem ex titulo pro derelicto, secundum Bartol. *in l. falsus 43. §. qui alienum 4. n. 4. ff. de furt.* † Si verò non existimet, res habitas pro derelicto, dabit eas pauperibus, si ipse est dives, Bartol. *d. loc.* Johan. Fab. & Angel. *in §. ult. inst. de ver. divis.* Matth. Wesenb. *in paras. de furt. num. 10.*

At Jure Saxonico aliud dispositum est: † Nam inventor, ut & is, qui in fugâ constitutus raptoribus aut furibus extorsit res furtivas, factâ hujus rei de-

nunciacione in foro per personam publicam, ita ut ad plurium notitiam perveniat, profiteri debet palam, se tales res tenere, easque Domino intra res quaterdenas repetenti & refundenti expensas, si quæ in eas res factæ sunt, restituere tenetur. † Nisi forsitan Dominus rerum inventarum alienæ jurisdictioni fuerit subjectus: Tum enim de rebus inventis, aut in fuga extortis à furibus vel raptoribus, non recipiet nisi duas partes, tertiâ remanente penes inventorem, vel eum, qui à furibus vel raptoribus illas receperit. † Quæ de re est textus manifestus in art. 37. Landr. lib. 2. in verb. Und was ein Mann also findet/ıc. † Aliter enim, & si inventor ejusmodi res inventas aut à furibus vel raptoribus extortas, lucri faciendi causa occultaverit, furtum committitur, art. 37. in pr. Zobel. part. 2. differ. 61. Ludovic. Fachl. differ. 59. Matth. Coler. part. 1. decis. 149. n. 4. † Post lapsum verò sex hebdomadarum, res inventa est præscripta, ac denegatur Domino omnis actio pro repetitione rei suæ, & applicantur duæ partes istorum bonorum fisco, tertia parte remanente penes inventorem *diff. art. 37. lib. 2. Landr. in verb.* Kommt aber niemand in 6. Wochen/der sich darzu jagt/so nimmt der Richter zwey Theil/und jener behält den dritten Theil/Matth. Coler. ad cap. de quarta 4. numer. 83. in fin. extr. de præscript.

Ita Domini ad consultationem Seatus in Ronneburg/Menf. Jun. Anno 1630. (Verba sentent. Da nun der Herr des Deutels/so ihn verlohren/sich gebührlichen angeben/ und daß er sein sey/ bescheinigen möchte/so würde ihm der Deutei/ benebenst dem Gelde/billich ausgeantwortet/ jedoch/ dafern er unter andern Gerichten gefessen/ist er deme/ so ihn gefunden/ vermöge Landüblicher Sächsischer Rechte/ den dritten Theil davon zu entrichten pflichtig. Auffn Fall aber binnen 6. Wochen von Zeit des Austruffens sich niemand darzu finden würde/verbliebe der dritte Theil des gefundenen Geldes dem Finder billich/die andern zwey Theil aber wären euch/ dafern ihr die Obergerichte habt/anheim gefallen/B. N. W.)

DEFINIT. XVI.

Res furtiva tempore longissimo præscribi potest.

Certissimi juris est, quod res furtivæ non præscribantur, neque à fure, nec alio quopiam possessore. Nam *lex 12. tabul. & lex Attilia* inhihent usucapionem rerum furtivarum, §. *furtiva quoque 2. Inst. de usucap. l. 4. §. 6. l. 33. pr. ff. eod. tit.* quia vitium furti ipsam rem afficit; † Ejusmodi autem vitia realia præscriptionem impediunt in persona cujuscunque possessoris universalis vel singularis, quia rem comitantur, ad quemcunque res illa transit *l. vitia 11. C. de acquir. possess.* † Sed verum est hoc solummodò in præscriptione longi temporis, non etiam temporis longissimi 30. videlicet annorum; Nam per tale tempus purgatur illud vitium reale, † ita ut etiam de jure civili fur ipse tempore longissimo rem furtivam præscribat; *l. omnes 4. l. ficut 3. junct. Gloss. fin. C. de præscript. 30. annor. l. 1. §. adbac 1. C. de annal. except. ubi spacio 30. vel 40 annorum tollitur actio furti: Ergò & vitium, seu qualitas furtivitatis Joh. Schneidew. in tit. Inst. de usucap. Rubr. que res poss. præscript. n. 65.* † Quare, licet res furtiva in foro Saxonico anno & die non præscribatur, ut reliquæ res mobiles, attamen præscriptione tricennali comprehenditur, ita ut possessor rei furtivæ effluxis 30. annis, anno & die eam haudquaquam restituere teneatur.

Judicantur ita Domini in causa Melchior Stiders zu Aulid/Menf. April. Anno 1633. (Verba sentent. Habt ihr ein gülden Halsband bey N. N. angetroffen/wann nun gleich dasselbe hiebevör euren Eitern gestohlen worden wäre/ dieweil aber dennoch euren eigenen Bericht nach bemelbter N. N. solch Halsband/allberei über dreißig Jahr/Jahr und Tag in ge-

Carpz. Definit. Vol. I.

bührlichem Besiß gehabt/und darum nicht angesprochen worden/ıc. So hat er sich auch nunmehr mit der Verjährung zu behelffen/ und ihr seyd dasselbe ferner zu vindiciren nicht befugt/B. N. W.)

DEFINIT. XVII.

Colonus & Emphyteuta quanto tempore dominium Emphyteuseos prædiique conducti præscribunt?

Præscriptio temporis longissimi sive tricennalis currit pro rebus immobilibus, & incorporalibus ac perficitur in foro Saxonico triginta & uno annis cum sex hebdomadis & 3. dieb. Landr. lib. 1. art. 29. Lehnr. cap. 13. in pr. Weichbild. art. 21. adeo ut si tanto tempore quis detineat & usurpet bona aliena, ea ex præscriptione acquisisse dicatur, Matth. Coler. ad c. de quarta 4. num. 84. extr. de præscript. † An ergò *Colonus & Emphyteuta quoque proprietatem prædii conducti & emphyteutici præscriptione hæc acquirere poterunt?* Non certè *per l. 2. & 7. §. ult. C. de præscript. annorum.* Ex quibus textibus haud obscure probatur, quod nec 30. aut 40. annorum præscriptione *Colonus vel Emphyteuta*, quò minus *Dominum agnoscat*, eique rem restituat, se defendere possit. † Quod absque dubio verum est hoc solummodò casu, quo quis pensionem aut Canonem solvit, seque emphyteutam aut Colonum fatetur, & simpliciter propter lapsum 30. annorum actionem consumptam putat, de quo casu citati textus loquuntur. † At si colonum vel emphyteutam quis se negans pensionem solvere recusaverit, & sic pro suo possidere inceperit, eamque possessionem 30. annis continuaverit, vix dubitandum erit, † quin post tantum tempus exceptione tricennali se defendere queat, secundum tradita Bartol. & Salycet. *in l. 2. C. de præscript. 30. annor. Gloss. & Castrenf. in l. 1. C. de usucap.*

Ita Domini in causa Jacobi Ruhels/Menf. Jul. Anno 1618. (Verba sent. Ob nun wol sonsten das Eigenthum eines verpachten Guts nicht leichtlich præscribiret werden mag/ ıc. Da ihr aber dennoch allberei vor 30. Jahren/Jahr und Tag den Pacht verneinet/auch das Pachtgeld zu erlegen euch verweigert/und also den Acker bis anhero über Rechtsverwehrte Zeit als euer Eigenthum in gebührlichem Possess gehabt hättet/ıc. So hättet ihr euch nunmehr/gestaltten Sachen nach/mit der Verjährung zu behelffen/ und ihr möchtet berührten Acker widerum abzutreten mit Bestande nicht gedrungen werden/B. N. W.)

DEFINIT. XVIII.

Quanto tempore præscribatur Evictioni in foro Saxonico.

De jure civili, quocunque etiam tempore Res evicta fuerit emptori, Venditor Evictionis nomine conveniri potest, non obstante longi temporis præscriptione, ex sanctione Imp. *in l. empti 12. C. de evictio.* † Quin tamen longissimo tempore, triginta nempe annis, hæc actio perimatur, dubium non est, Matth. Coler. *p. 1. decis. 27. n. 1.* † At jure Saxonico aliud dispositum *in art. 83. lib. 3. Landr. in verb. Wer eigen oder fahrend Haab verkaufft/ des soll er ein Gewehrret seyn/dieweil er lebet/ıc.* † Nulla ergò obstante præscriptione evictionis nomine Venditor alodii tenebitur, quamdiu vivet. † Quamvis aliud obtineat in Venditore prædii feudalis, qui solummodò per annum est Guarandator rei venditæ *diff. art. 83. vers. Wer ein Gut lethet.* Sed textum hunc juris Saxonici Christophorus Zobel. ad eum restringit casum, † quo traditio nondum judicialiter facta, aut expressè inter contrahentes ita conventum fuerit, *in addit. diff. art. 38. lit. d. ubi porro tradit, de-*

Yy

con-

7 consuetudine hodiernâ fori Saxonici, † Vendito-
rem immobilium regulariter de evictione conveni-
ri posse usque ad 31. annum cum tribus quaterdenis,
Mobilium autem Venditorem post annum non am-
plius teneri. † Quæ sanè consuetudo optimâ niti-
tur ratione, siquidem emptor tenens res mobiles per
annum poterat se tueri exceptione præscriptionis
annalis, quâ si usus non est, habet, quod sibi impu-
tet, nec regressus ei datur contra Venditorem l. 19.
9 C. de evict. Matth. Coler. dict. decis. 27. n. 4. † Adeo-
que hodie in foro Saxonico venditor rei venditæ
Guarandator tamdiu esse debet, donec emptor eam
præscribat, quod fit in rebus immobilibus triginta-
annis, anno & die, in rebus autem mobilibus post
annum & diem, Zobel. dict. loc.

Ita Domini in causâ Johann Meusers in Seidewitz/Menf.
April. Anno 1633. (Verba sent. Habt ihr euren Nachbar hie-
bevor ein Haus um eine gewisse Summa Geldes verkaufft/
und in Lehen reichen lassen / &c. So sendt ihr ihme dasselbe
gebührlichen zu gewehren schuldig / es wäre denn / daß Käuffer
über 30. Jahr / Jahr und Tag / und also über rechtsverwehrete
Zeit solch Haus gerührlichen besessen hätte / auff solchen Fall
wäret ihr ihme zu fernerer Gewehr nicht verbunden / B.
R. W.)

DEFINIT. XIX.

Ædificium, quod quis in suo solo non jure extruxit,
elapso etiam decennio potest impu-
gnari.

1 Ædificium quis extruxerat in suo solo, ex quo
vicino damnum aliquod inferri, ejusque aquæ
ductus injuriâ impediri videbatur, quasitum hinc
fuit: An post decennium hoc opus impugnari & ad
2 ejus destructionem agi possit? † Sanè quia ad ejusmo-
di opus destruendum nulla alia actio competit,
quàm interdictum, Quod vi aut clam, Matth. We-
3 senb. l. 1. conf. 34. n. 51. † Quod interdictum abs-
que dubio annale est l. semper 15. §. hoc interdictum
3. ff. quod vi aut clam, videbatur dicendum ædificium
hoc elapso decennio ulterius impugnari non posse.
4 † Maximè cum ex lapsu decennii præsumatur con-
sensus, ut tradit Welenb. dict. conf. 34. n. 46. † Sed
5 contrarium Dominis verius fuit visum post elapsum
nempe decennium ac etiam vicennium, ædificium
non jure exstructum à vicino impugnari posse, siqui-
6 dem præter interdictum, Quod vi aut clam, † etiam
negatoria actio competit contra ædificium non ju-
re exstructum, ut in simili tradit Modest. Pistor. p. 1.
7 q. 28. n. 5. † Quæ quia perpetua est, dummodò ser-
vitus, triginta annis, anno & die non fuerit præ-
scripta, sicuti & ipsa rei vindicatio, Joh. Schneide-
win. in §. ult. num. 19. Inst. de servit. & Inst. de usucap.
8 sub tit. de spectib. prescript. n. 53. † nil certè obstat,
quo minus hac actione ad destructionem novi ope-
ris agi possit.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Hat bemeldter
euer Nachbar in seinem erkauften Hause eine Küche erbauet/
ob nun wol solches allbereit vor 11. Jahren geschehen / da aber
dennoch solche Küche von ihme weniger als mit Recht er-
bauet / und dadurch euch zur Ungebühr Schaden zugezogen
worden wäre / ic. So wäret ihr deswegen bemeldten euren
Nachbarn zu beklagen / und daß die erbauete Küche wiederum
eingerissen und abgeschaffet werde / zu suchen wohl befugt / und
es hätte sich der selbe mit der Verjährung noch zur Zeit nicht zu
behelffen / B. R. W.)

DEFINIT. XX.

Actio Pauliana, quæ competit ad revocanda bona
in fraudem Creditorum, alienata, quando
tempore præscribatur.

1 Certi juris est, quod Creditoribus liceat revocare
bona à debitore fraudulenter alienata intra an-
num utilem, quo effluxo, ipsi porro nulla compe-

tit actio l. 1. §. 10. in pr. ff. quæ in fraud. Credit. ubi
Matth. Welenb. in parat. n. 12. Zal. ad d. l. 10. num. 18.
† Quod tamen dupliciter fallit; Primo in actionibus
2 seu juribus incorporalibus, veluti si debitor in frau-
dem Creditoris debitorem suum liberasset, quo ca-
su Creditori ad revocandam suam liberationem tan-
tum datur tempus, quantum actio illa debitoris du-
rasset, l. ait prætor. 10. §. si conditionalis 23. ff. quæ in
3 fraud. Creditor. Secundo, † in alienatione factâ ex
causâ lucrativâ. Nam de eo, quod ex causâ one-
rosâ hoc casu tenet possessor, intra annum utilem
solummodò à Creditoribus conveniri potest, de hoc
verò, quod ad ipsum pervenit ex causâ lucrativa, te-
netur perpetuò, nimirum intra triginta annos, per
text. in d. l. ait prætor. 10. §. 24. ff. quæ in fraud. Cre-
ditor. ubi Bartol. Joh. Schneidew. in §. item si quis
in fraudem 6. num. 81. Inst. de action. † Ergò factâ
4 donatione in fraudem Creditorum, actioni revoca-
toriæ in foro Saxonico non nisi triginta annis, anno
& die præscribitur.

Ita Domini in causâ C. A. ab H. Menf. Jun. Anno 1632. (Ver-
ba sent. Auffn Fall die angeführte donatio in fraudem Credi-
torum geschehen / sendt die Gläubigere actionem revocato-
riam anjustellen befugt / mit welcher action sie aber nach Gele-
genheit dieses Falls / weil ihr des Schuldners mobilia ex cau-
sa lucrativa erlanget / auch nach verflissener Jahres-
Striff zu-
gelassen werden / B. R. W.)

DEFINIT. XXI.

Ad introducendam consuetudinem in foro Saxonico
requiritur spacium triginta annorum cum
anno & die.

1 Non unanims est Dd. opinio, quantum tempus
ad Consuetudinis præscriptionem de jure civili
fit necessarium. Et si enim communiter existiment,
ad hoc, ut consuetudo introducatur, sufficere de
jure communi spacium longi temporis, scilicet de-
cem vel 20. annorum juxta l. sed & ea 35. ff. de leg.
arg. l. 1. in fin. C. de usucap. transform. l. pen. & tor.
tit. C. de long. temp. prescript. l. si cum fideicommissa
10. §. Aristo 3. ff. qui & à quib. manum. l. sine præfinito
23. ff. de pan. Matth. Coler. de process. execut. part. 1.
cap. 3. num. 28. & part. 1. decis. 21. n. 1. Andr. Gail. lib.
2. observat. 31. Ludov. Fachl. 1. differ. 12. † Attamen
2 dissentiunt alii, ut videre licet apud Christ. Zobel.
part. 2. differ. 4. & recenset quatuor diversas opinio-
nes hac de re Bald. lib. 5. conf. 340. n. 2. † tandemque
3 in eò subsistit, quod longissimo tempore præscri-
batur consuetudo. † Nec enim hæc res aperto ju-
4 re definita est, ut meritò tempus præscriptionis ad
introducendam consuetudinem arbitrio Judicis re-
linquendum existimem cum Jac. Menoch. de arbitr.
judic. quest. lib. 2. cent. 1. cas. 33. n. 6. De jure autem
5 Saxonico res dubio caret. † Sive enim præter, si-
ve contra jus inducatur consuetudo, requiruntur
semper triginta anni, annus & dies, dreyßig Jahr/
Jahr und Tag / Ludov. Fachl. dict. diff. 12. Bened.
Reinh. diff. 2. part. 6. Zobel. dict. differ. 4. in fin.
Matth. Coler. dict. cap. 3. n. 29. & decis. 21. num. 5.
Schneidew. in §. sine scripto 9. n. 5. Instit. de jur. nat.
& Civili.

Pronuntiantibus ita Dominis in causa H. ab H. ab una, ejus-
demque subditorum ab altera parte, Menf. Sept. Anno 1620.
(Verba sent. Es wäre denn ein anders durch eine beständi-
ge Gewohnheit über 30. Jahr / Jahr und Tag eingeführt / ic.

DEFINIT. XXII.

Præscriptio consuetudinis debet esse continuata, non
interrupta.

1 Qui super consuetudine intentionem suam
fundat, eam probare debet, Andr. Gail. lib. 2.
ob-

2 *observ. 31. n. 14.* † Adeo ut non credatur Judici de consuetudine testanti.

Veluti pronunciarunt Domini in causa Magdalenen Martin Etudens Eheweids contra Georg Schöneru zu Dölitisch/ Mens. Jul. Anno 1633.

3 Qua consuetudo facti est, c. 1. de const. in 610. † Facta vero non presumuntur *L. in bello 12. §. facti 2. ff. de capt. & postlim. revers. c. cum in jure 31. Extra de offic. & potest. jud. delegat.* † Nisi consuetudo sit generalis & notoria, quæ probatione non indiget, Bartol. *in l. Lege Julia 4. ff. de testib. Gail. lib. 1. observ. 30. n. 16.* Non sufficit autem in genere consuetudinem

4 probari, † sed si quis succumbere nolit, debet eam probare cum suis requisitis, de quib. vide Andr. Gail. *lib. 2. obs. 31. Joh. Schneidew. in §. sine script. p. n. 4. & seqq. Inst. de jur. nat. gent. & civil. Matth. Coler. de process. execut. p. 1. c. 3. n. 34.* ubi instruit advocatos in probanda consuetudine & formandis articulis probatoriis. † Imprimis verò bene notandum, quod consuetudo præscriptione aliter non inducatur, nisi præscriptio sit continuata, non interrupta, adeoque

5 probanda quoque est continuatio consuetudinis per diversos actus, Colet. *dist. r. 3. n. 34. vers. tertio articulis per l. 1. & 2. C. qua sit longa consuet.* † Sufficit tamen duos ad minimum probari actus, si frequentiores haberi nequeant, accedente tempore longissimo, modò ne contrarii actus existant. Col. *dist. loc. Gail. dist. lib. 2. observ. 31. n. 7. Joh. Schneidew. dist. §. sine scripto. p. numer. 6.*

6 Ita Domini in causa X. à S. zu S. Mens. August. Anno 1633. (Verba sent. Ihr könnt den euren Fürgeben nach/wie recht erweisen und beybringen/dass in euren Gerichten ein anders durch etas beständige Gewohnheit eingeführet/ solche auch über rechtsverwehrete Zeit unverbrüchlich jedesmal auff begehende Fälle also gehalten worden wäre/16.

7 **DEFINIT. XXIII.**
Privilegium per non usum longissimi temporis haud amittitur, quando occasio utendi se non obrulit.

1 **P**rivilegium, quò alicui facultas faciendi aliquid conceditur, decem jure communi, & triginta annorum anni & diei spacio jure Saxonico non utendo amittitur *l. 1. ff. de Nundin. Ant. Fab. in Codic. lib. 7. tit. 13. defm. 10. Andr. Rauchb. part. 2. quest. 11. num. 98. Andr. Gail. lib. 2. observ. 60.* Quod aliter verum non est, † quàm si curriculum temporis effluxerit ab illo termino, quo privilegii usus aliquis esse potuerit, nec tamen ullus subsecutus sit.

2 Anton Fab. *dist. defm. 10.* † Etenim, si occasio utendi se non obtulerit, quia tum nulla negligentia culpa non utentii imputari potest, privilegium haud amittitur, etiamsi eo ultra hominum memoriam vel mille annos quis non fuerit usus Peck. *inc. decet 16. n. 6. & 8. de Reg. Jur. in 610. Gail. dist. observ. 60. n. 1.*

3 Rauchb. *dist. q. 11. n. 100.* † Tum, per l. unus ex sociis 34. §. ult. cum seq. ff. de serv. rust. præd. uti servitus hauriendi aquam ex fundo alterius non amittitur, si fons exaruerit, ita ut servitute possessor uti non potuerit, & l. Astilicinus 35. ff. eod. tit. † Tum, quod non valenti agere non currat præscriptio *l. 1. §. ne autem 2. C. de anal. except. † Tum,* ubi non est negligentia, ibi nec debet esse poena, Jason. *Col. 3. conf. 7.*

4 *in fin.* † Hinc adversus nobiles, quæ ex concessione & privilegio merum habent imperium, non currit præscriptio, si longissimo tempore gladii potestate adversus facinorosos usi non sint, eò quod non obvenit occasio puniendi facinorosos: † Sed eveniente postea occasione, nullà præscriptione obstante, possunt non tantum in facinorosos animadvertere, sed & furcas restaurare, & loco collapsarum novas erigere, Gail. *dist. observ. 60. n. 6.*

5 *Corpe. Definic. Vol. 1.*

Ita Domini in causa Johann Christoph Melbern/Mens. April. Anno 1633. (Verba sent. Sijn euren Vorfahren und Eltern wie Obergerichte verlieden / und auff euch bestättiget worden. Ob nun wohl binnen 40. Jahren ihr euch solcher Obergerichte nicht gebraucht/da aber dennoch dasselbe nicht aus Nachlässigkeit/sondern dahero geschehen/dass sich binnen solcher Zeit kein Ubelthäter bey euch betreten lassen / und ihr also biß dato keinen actum Executionis in euren Gerichten exerciren köntten/16. So hättet ihr auch beneidet Obergerichte per non usum und durch Verjährung nicht verlohren/sondern es wäre euch derselben auff begehenden Fall nochmals zu gebrauchen/und die Ubelthäter zu rechtfertigen/auch zu solchem Ende euren neuen Galgen bauen zu lassen und einoramen / D. R. B.)

6 **DEFINIT. XXIV.**
Regalia etiam in foro Saxonico tempore immemoriali præscribuntur.

1 **Q**uæ de præscriptione longi atque longissimi temporis jure communi tradita sunt, ea ad jura Imperii sive Regalia, soli Principi in signum supremæ potestatis reservata, ut sunt jura imponendi vectigalia, metalla fodendi, monetandi, jura confiscandi, collectandi &c. neutiquam extendere licet. † Hæc enim ut maximè usurpentur longo vel

2 longissimo tempore, per inferiores tamen non præscribuntur, † sed requiritur tantum tempus, de cujus initio memoria non extat inter homines, cap. *super quibusdam 26. §. præerea extr. de verb. sign. Rec. cess. Imper. August. Anno 1548. §. Wann auch ein ausgezogener. & §. Wo aber innerhalb Menschen Gedenden. Schurff. cent. 3. conf. 90. num. 48. Cravett. conf. 111. n. 25. Modest. Pistor. conf. 4. num. 32. & 36. Matth. Wesenbec. conf. 45. n. 8. Jacob. Schult. in*

3 *addit. ad Modest. Pistor. part. 1. q. 42. n. 10.* † In quo jus Saxonicum nil quicquam differt à Jure communi; Neque concesserim Modest. Pistor. quod Jure Saxonum 31. annorum & totidem dierum spacio præscribantur etiam ea, ad quorum præscriptionem de jure communi requiritur tempus excedens memoriam hominum, *part. 4. q. 148. n. 6.* Sanè † in

4 foro quoque Saxonico Regalia non nisi tempore immemoriali præscribi rectissime scribunt Matth. Coler. *ad c. de quarta 4. n. 88. extr. de prescript. Petr. Heig. p. 1. q. 16. n. 47. Christoph. Zobel. p. 2. diff. 2. n. 10.* † Quod & disertè probatur *l. 1. Landr. art. 29. vers. Des Reichs Schackammer kan sich nimmer verschweigen.* Qui textus licet loquatur in casu speciali, vacantis videlicet, & fisco delata hereditatis, at tamen † quare ad alia jura Regaliorum fisco vel Imperio competentium haud extendendus sit, maximè cum idem disponat, quod jure communi reperitur dispositum, rationis dissimilitudinem sertè non video, Coler. *dist. loc.*

5 Ita Domini in causa M. VV. ab V. Mens. Jul. Anno 1623. (Verba sent. Ob wol die Zoll-Berechtigte ein sonderbares Regalstück ist/und demnach ohne sonderliche concession durch die gemeine Verjährung der 30. Jahr / Jahr und Tag / auch nach Sachsen-Recht nicht erlangt werden mag / da ihr aber dennoch wie zu recht darthun und erweisen möchtet / das ihr und eure Vorfahren über Menschen Gedenden zu jederzeit ohne einiges Menschen Hinderung und Einhalt euch dieser Berechtigkeith gebraucht/und von den Durchreisenden etnen gewissen Zoll gefodert und eingewonnen hättet/16. So würdet ihr dabey billig gelassen/und es möchte euch nunmehr solche Berechtigkeith mit Bestande nicht entzogen werden/ D. R. B.)

6 **DEFINIT. XXV.**
Venatio præscriptione temporis immemoralis in foro quoque Saxonico potest acquiri in fundo alieno.

1 **O**mni prorsus dubio hoc primà fronte non saret, propter sanctionem D. Augusti Electoris,

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

Act. in Ordin. Provinc. de Anno 1555. tit. Dasz feiner auff des andern Grund und Boden jagen / hezen / Hünner fahen / oder andere Weidewerck treiben soll. S. So wollen wir / in verb. Dasz ein ieder mit Jagen / Hezen / und Weidewerck zu treiben / auf seinem und seiner Leute Eigenthum bleiben / und eines andern Güter darmit nicht berühren soll / ungeachtet einiges Fürwendens / dasz es anders hergebracht und im Brauch gehalten / r. Unde haud inepte concludere quis posset, † ne quidem tempore immemoriali venationem praescribi in fundo alieno, quod & sensisse videtur Dan. Moller. ad Const. 7. § 8. part. 2. Attamen cum nihil verius, & si in clara luce oculos claudere noluerimus, nil manifestius sit, † quam ut Venationes hodie inter Regalia computari debeant secundum Petr. Heig. part. 1. quest. 15. n. 44. nulla certè ratio prohibet, quo minus quis Venationes etiam in fundo alieno acquirere possit praescriptione temporis immemorialis. † Quippe quæ jura etiam Principis sive Regalia praescribuntur in foro Saxonico juxta tradita Defin. preced. Nec quicquam movet dict. Ord. Provinc. Dasz feiner auff des andern Grund und Boden / r. † Quæ de sola praescriptione statutaria Juris Saxonici, annorum videlicet triginta, anni & diei exaudienda est, ad praescriptionem verò immemorialis temporis haud extendi debet, siquidem hæc nunquam submovetur verbis generalibus praescriptionem excludentibus, prout tradit Salycet. in l. cum notissimi 7. §. eodem 3. C. de praescrip. 30. annor. & in l. licet 8. C. de jur. deliber. Guid. Pap. sing. 906. Matth. Coler. conf. 30. n. 65. Didac. Covarr. l. 1. var. resol. c. 9. n. 1. Anton. Fab. in Cod. l. 7. tit. 13. de fin. 5. n. 1. § 2.

Ita Domini in causa Jobst Christoph von Zeilisch / Mens. August. Anno 1603. (Verba sent. Dieweil in der Churfürstlichen Sächsischen Landes-Ordnung ausdrücklichen versehen / dasz feiner auff eines andern / aufferhalb seiner Unterthanen eigenthümlichen Gütern / darunter er keine gemengte Güter hat / der Jagt oder des Weidewercks mit Hünnerfahen sich gebrauchen soll / so sendt ihr euch auch auff Bollrath von Wagdorffs eigenthümlichen Gütern zu Neutza berührter Jagt und Weidewercks Gerechtigkeit wider seinen Willen anzumassen nicht befugt / ihr könter dann wie recht darthun und beweisen / dasz euerm Bericht nach ihr und eure Vorfahren über Menschen-Gedencken / euch der Fuchs- und Hasen-Jagt / desgleichen des Weidewercks mit Hünnerfahen / auff gedachtes von Wagdorffs Gütern / ohne männliches / sonderlich aber aller voriger Besitzer und Inhaber obbemeldtes Guts Neutza Verbindung und Einhalt gebraucht / des genösset ihr auff solchen Fall billich / W. R. W.)

Et in causa Matthia Harlebens zu Schlaiz / Mens. April. Anno 1573.

DEFINIT. XXVI.

Probatis extremitatibus temporis ad praescriptionem requisiti, principio scilicet & fine, probata cessat continua possessio.

1 **A**bsque possessione continuatâ praescriptio non procedit l. 3. de usucap. c. sine possessione 3. de Reg. Jur. in 6to. Quare si probanda veniat praescriptio, 2 † cauti esse debent advocati in formatione articulo- rum probatoriorum, ut dicta testium concludant tempus continuum Bart. & Bald. in l. Celsus 27. ff. de usucap. † unde vulgo articuli concipi solent (Wahr 3 und Zeugen bewußt / dasz Zeugführer und seine Vorfahren vor 5. 10. 20. 30. 35. 40. und mehr Jahren das streitige Haus geruhlichen bewohnet / besessen und innen gehabt / auch Zeugführer dasselbe nachmahls geruhlichen besizet / r. Joh. Schneidewia. in tit. Inst.

ff. de usucap. c. 63. † Quamvis & sufficiat ad probandam continuam possessionem probari solummodo principium possessionis, & quod lapsum sit tempus requisitum ad praescriptionem. † Nam ex possessione de praeterito praesumitur possessio in praesens continuata, nisi contrarium probetur, modo actor adhuc sit in possessione, Bald. in d. l. Celsus 27. n. 6. Alciat. de praesumpt. 2. regul. in 21. praesumpt. † Quin & probatò hoc, quod quis ante decennium. 6 possederit, & adhuc possideat, praesumitur quoque medio tempore possedisse & possessionem sic continuasse l. si ve possideris 16. ubi Dd. C. de probat. † Nam 7 probatis duobus extremis, principio scilicet & fine, praesumuntur media, Gloss. in c. per tuas 6. in verb. praesumendam X. de condit. appof. Alciat. dist. Reg. 2. pres. 22. Schneidew. dist. loc. n. 61.

Ita Domini in causa Martin Schwarzens ab una, & Marthen Viduz Galle Schwarzens ab altera parte, ventilata in praefectura Delitiana, Mens. Sept. Anno 1630.

DEFINIT. XXVII.

Probata possessione vel quasi alicujus juris per majorem partem provinciae, videtur probata possessio etiam in aliis locis ejus provinciae.

Vulgatum equidem est apud Dd. quod unusquisque tantum intelligatur adeptus & possidere, quantum reverà & naturaliter occupavit, Panormit. in cap. cum olim 18. n. 6. ext. de praescrip. Jasoni. in l. 3. in pr. num. 36. ff. de acquir. possess. Bart. & Dd. in l. 1. ff. de itin. act. privat. Schurff. cent. 1. conf. 86. Matth. Wesenbec. part. 4. consult. 194. n. 30. Matth. Coler. conf. 4. n. 44. Joh. Schneidew. ad §. possidere 5. Inst. de interd. n. 106. † Quia scilicet limitata 2 causa limitatum producit effectum l. cum servo 63. ff. de cons. empt. l. in agris 16. ff. de acqu. rer. domin. † Attamen procedit hoc solummodo in distinctis & 3 separatis: † Secus in coherentibus vel universitati ac Jurisdictioni eidem subjectis. † Finge, probare 4 quem velle possessionem vel quasi certi alicujus Laudemii aliusvè juris: Hic si doceat Laudemii istius perceptionem vel alius juris exercitium in majori provinciae parte, certè videtur etiam probasse possessionem in reliquis locis & pagis istius provinciae, uni idemque jurisdictioni subjectis, arg. l. possideri 3. in pr. l. quod meo 18. §. rursus ult. ff. de acquir. possess. Matth. Coler. conf. 34. n. 62. Innoc. in c. cum dilectus 8. n. 3. Extr. de relig. dono. Panorm. vol. 2. conf. 71. n. 3. † Et hoc ipsum est, quod vulgò asserunt Dd. in 6 praescriptione Jurisdictionis per majorem partem provinciae ex longo tempore acquisitæ, tribui praescribenti jus universale in omnibus aliis locis ejus provinciae, † præ aliis videlicet, non existentibus in 7 quasi possessione Jurisdictionis eorum locorum, quæ negantur ad Jurisdictionem pertinere praescribentis, ut tradit plene Felin. in cap. auditis 15. n. 19. X. de praescript. post Innoc. in c. dilectus 10. extr. de offic. archidiacon. † Et eatenus possessio & praescriptio, 8 tenditur de personâ in personam, Joh. Schneidew. in dist. §. possidere 5. n. 106. & 107. Inst. de interd.

Ita Domini in causa Georgii Werdmanns contra Hansen von Doritz zu Ensenberg / Mens. Decembr. Anno 1635. (Verba sent. Dasz Beslagter bey der possessi vel quasi der gesamnten Lehenwahr / solche von Klägers Mühlen zu fodern / bis so lange in ordinario possessorio oder petitorio ein anders ausgeführt / billich gelassen und geschäget wird / W. R. W.)

CONSTITUTIO IV.

PARTIS SECUNDÆ.

Ob die Bauern / so über 30. Jahr/ Jahr und Tag/ ein gleichförmig Dienstgeld geben / und nicht gedienet / solches præscribirt haben?

Misere Verordnete seynd dessen einig/ wann die Bauern durch rechtliche Verjährung / über 30. Jahr/ Jahr und Tag / an statt ihrer Dienste/ ein Dienstgeld oder anders gleichförmig/ ohne Vermehrung oder Verminderung gegeben / und man die Dienste von ihnen haben wolte/ sie aber solches zu thun sich weigerten/ daß sie bey dem Dienstgelde und præscribirtet Ge- rechtigkeit / wo sonst keine andere Verträge vorhanden/ bleiben und gelassen werden sollen. Also auch dagegen/ da die Bauern nach solcher Zeit das Dienstgeld nicht mehr geben/ sondern die Dienste viel lieber thun wolten/ so sey ihre Herrschafft auch solches anzunehmen nicht schuldig. Hätten aber in solcher Zeit die Bauern neben dem Dienstgelde / etliche Dienste über 30. Jahr/ Jahr und Tag gethan/ so wären sie dieselbe hinführo gleichfals neben dem Gelde zu thun pflichtig / welches wir uns auch gefallen lassen. Wenn aber das Dienstgeld innerhalb 30. Jahren/ Jahres und Tages/ nicht uniformiter gegeben / sondern bisweilen vermindert und vermehret / und auff etliche Jahr gerichtet/ so wollen wir/ daß in einem solchen Fall auff die interruption gesprochen/ und die Bauern dadurch der Dienste nicht entlediget oder gefreyet seyn sollen.

Rustici, ubi ultra XXX. annos, annum & diem, loco operarum vel servitiorum certam quantitatem pecuniæ solverunt, an contra servitia præscripserint?

Nid quoque conventum est à Deputatis nostris, ut, ubi rustici ultra annos unum & triginta, sex septimanas & tres dies loco operarum, certam quandam pecuniæ summam, vel quid aliud uniformiter, sine ulla vel diminutione vel augmento solverunt, deinceps ad præstanda servitia cogendi non sint, sed jure suo per præscriptionem tanti temporis quæsito, nisi aliter pactum sit, gaudere merito debeant: E contra verò, etiamsi post tempus illud elapsum servitia vel operas præstare, quam pecuniam solvere malint, audiendi non sint. Quin etsi præter solutionem pecuniæ, operas nonnullas ultra idem temporis spacium præstiterint, deinceps quoque idem ut faciant, quod & nos probamus. Quod si verò loco operarum pecuniam vel quid aliud uniformiter intra dictum tempus non solverunt, sed interdum plus, interdum minus, idque ex pacto in aliquot annos; eo casu præscriptionem interruptam, & rusticos à præstatione nequam liberatos esse, pronunciarum volumus.

DEFINITIONES.

1. Opera rustica præscribuntur triginta annis, anno & die in foro Saxonico.
2. Nisi jure familiaritatis aut amicitie præstita fuerint, jure Verthe.
3. Rusticis non jure servitii sed precario tantum, vel etiam vi coactos se aliquandiu præstisse operas & servitia, asserentibus, incumbit probatio.
4. Rustici loco operarum, quibus Dominus commode uti nequit, per tempus etiam longissimum certam pecuniam summam solventes, præscriptione sese tueri non possunt, quò minus servitia de novo præstare teneantur.
5. Rusticis alternativè ad operas vel pecunie præstationem obligatis, ipsorum est electio, quidnam præstare velint.
6. Libri Nobilium, qui vocantur Erb-Register oder Erb-Bücher, quando probent contra Rusticos.
7. Quatenus icidem probent charta Partita, aus geschüttene Zettel/ & bacilla fissa Kerbholzer.
8. Omnes indifferentè servitutes reales, sive causam continuam sive discontinuam habeant, in foro Saxonico præscriptione tricennaria, anni & diei acquiruntur.
9. Jus utendi certo aliquo molendino adversus incolas alicujus pagi vel oppidi triginta annis, anno & die præscribitur.
10. Molam oleariam absque concessione speciali in molendinum frumentarium commutare haud licet.
11. Domino præcipienti subditis suis, in alibi quam in suo molendino molant, tertius, in cujus præjudicium facta est prohibitio, contradicere eamque impedire potest.
12. Ex justà causà Dominus cogere potest subditos, ut uno accerto utantur artifice.
13. Servitutes negativa, nullà precedente prohibitione, præscribi nequeunt.
14. Jus compascuorum vulgò Koppelweyde præscribi nequit.
15. Ex causà tamen novà superveniente, etiam jus compascuorum præscribitur.
16. Feudum in foro Saxonico triginta annis, cum anno & die præscribitur.
17. Inter Emptorem & Venditorem quandoque tempora continuantur ad complendam usucapionem.

DEFINIT. I.

Opera rustica præscribuntur triginta annis, anno & die in foro Saxonico.

Non unanimis quondam hæc de re fuit opinio. Jac. Thoming. & Mod. Pist. Ille enim ad præscriptionem operarum Rusticarum tantum requiri tempus arbitrabatur, cujus memoria non extat.

Hic autem triginta annos cum anno & die sufficere existimabat, ut part. 1. q. 38. † Absque dubio verior fuit sententia Modest. Pist. † Tum, quod hæc opera sint fructus hominum & servitutes personales l. 3. l. 4. ff. de oper. serv. † quæ in foro Saxonico præscriptione tricennali acquiruntur. Christ. Zobel. in art. 29. lit. d. l. 1. Sandr. Matth. Coler. ad c. quarta

4. n. 85. extr. de prescript. † Tum, propter textum h. Const. 4. tit. 5. Hätten aber in solcher Zeit die Bauern; Ex quo satis liquet, tanto temporis spacio operas Rusticorum præscribi, † Tum, quod jus Saxonicum in servitutibus indifferenter tam continuis, quam discontinuis aliisque juribus realibus nullam aliam præter tricennem præscriptionem noverit, infra Defin. 8. Schurff. cent. 1. conf. 32. n. 13. Welenb. in not. ad Schneidew. in §. ult. n. 18. Inst. de serv. rust. & urb. præd. † Ex quo facillè corrumpit ratio Thoming. qui præscriptionem temporis immemorialis propterea requirebat, quod operæ rusticæ discontinuam contineant causam, & nemo tam continenter & perpetuò laborare possit, ut nullo momento possessio interpellari videretur l. 14. in pr. ff. de serv.

Ita Domini in causa Martin Wiedemanns zu Reinberg/ Menf. Mart. Anno 1633. (Verba sent. Haben eure Unterthanen in der Erndte so wol/als auch außser solcher Zeit auß euren Güte verschiedne Subren gethan / und Dienste geleistet/ welche sie über 30. Jahr/ Jahr und Tag/ and also über Rechtsverwehete Zeit unvarweigerlichen verrichtret. Ob nun wol binnen selbiger Zeit / dergleichen Dienste und Fröhnen auff Sächsischem Boden durch Verjährung erlangt werden/ ic.)

DEFINIT. II.

Nisi jure familiaritatis aut amicitie præstita fuerint, zur Deth.

1. Quamvis regulariter operæ rusticæ tempore longissimo præscribantur, Defin. præced. † Fal- lit tamen hoc, si Rustici operas & servitia non jure subjectionis vel obligationis, sed jure familiaritatis aut amicitie præstiterint, zur Deth/ Andr. Gail. de Arrest. c. 7. n. 17. in fin. † Tum, quia absque possessione præscriptio non procedit l. 3. ff. de usucap. c. sine possessione 3. de Reg. Jur. in 610. † Atqui possidere non videtur, qui jure familiaritatis rem aliquam tenet, l. qui jure familiaritatis 41. ff. de acquir. vel amitt. possess. † Tum, quod servitute non videatur usus, qui non credidit, se jure suo uti, quare nec actio, nec interdictum hoc casu competit, l. fin. ff. quemadm. servit. amitt. l. 1. §. Aristo 19. f. de aqua quod sid. & estiv. † Tum, quod in præscribendis servitutibus personalibus requiratur titulus & bona fides l. ult. in fin. C. de prescript. long. temp. Balb. de prescript. part. 2. part. 4. princip. q. 2. n. 3. † At quomodo quæsit titulum justum, bonamque fidem allegare poterit, qui precariò solum usus est operis rusticis?

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Da aber dennoch berührte eure Unterthanen solche Dienste aus keiner Schuldigkeit oder Pflicht/ sondern nur allein auß euer Ansuchen und aus Gutwilligkeit zur Deth verrichtet hätten/ ic. So hätten ihr euch mit der Verjährung nicht zu behelfen / und wüßten auch dannehero eure Unterthanen die Dienste fer- mer zu leisten wider ihren Willen nicht gedrungen werden / W. R. W.)

DEFINIT. III.

Rusticis non jure servitii, sed precariò tantum, vel etiam vi coactos se aliquandiu præstitisse operas & servitia, afferentibus, incumbit probatio.

1. Ex generali præsumptione Juris pro libertate, operas aut præstationes, de quarum causa vel titulo haud constat, non sponte & liberà subditorum voluntate factas, sed precariò aut per vim Dominorum, quibus subditi parè esse nequeunt, extortas videri, adeoque Dominis jure suo illas exigentibus onus probationis incumbere, arbitrari quisque possit, † in quam sententiam quoque inclinat Dan. Moller. l. 4. semest. c. 38. allegans Bart. in l. 1. §. hoc interdito 2. n. 12. de itin. act. privat. Jacob. Monoch. de

recup. possess. Remed. 13. n. 72. Nicol. Boët. decis. 132. Joh. Fabr. in §. equè 2. n. 24. inst. de. act. qui juribus hanc sententiam propugnant. † Fatetur tamen ipsimet Moller. hisce terris id non observari, sed semper ferè, ubi de possessione vel quasi Nobilium ac Dominorum conitat, in eà, qualiscunque tandem sit, hosce defendi ac spoliatos etiam restitui, reservato jure suo rusticis & subditis, quod habere se putant in petitorio, dist. c. 38. n. 9. † Quæ ob- servantia nititur I. Regulà generali, quæ onus probandi imponit affirmanti l. ei incumbit 2. ff. de probat. l. 23. C. eod. tit. Matth. Welenb. in parat. ff. de probat. n. 6. Felin. in c. ex literis 3. n. 11. & seqq. exi. de probat. II. Juris Saxonici dispositione in art. 24. l. 2. Landr. ubi dicitur: Man soll niemant aus seinen Gewehren weisen/ob er gleich mit Unrecht darein kom- men wäre/ † quæ & habetur in dict. l. 2. Landr. art. 70. in pr. Lehnr. c. 39. in pr. & Weichb. art. 29. † III. Facit quoque huc regula, quæ vult actum quemlibet in dubio sponte magis quam metu gestum præsumi l. 2. C. de his quæ vi metuve. Alciat. de presumpt. Reg. 2. præf. 3.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Da sie aber dennoch solche Dienste nicht aus Schuldigkeit und Pflicht/ sondern aus Gutwilligkeit und zur Deth verrichtet hätten/ sie die Unterthanen auch dasselbe wie recht beybringen und erweisen möchten/ inmassen denn ihnen solches zu thun obliegt/ ic.)

DEFINIT. IV.

Rustici loco operarum, quibus Dominus commodè uti nequit, per tempus etiam longissimum certam pecunia summam solventes, præscriptione sese tueri non possunt, quò minus servitia denuò præstare teneantur.

1. Non aliter Rustici adversus exactionem operarum præscriptionis exceptione tuti sunt, quam si conventionem vel transactionem negent, simpliciter oppositos, se loco operarum, quas Domino quondam præstare tenebantur, certam pecuniam quantitatem aut quid aliud, per annos totos triginta, annum & diem, uniformiter solvisse, h. Const. 4. † Quod si verò Rustici requisiti fateantur, Dominum loco operarum, quibus non semper commodè uti potuerit, ipsorum consensu annuam pensionem accipisse, præscriptio eos non juvat, Aut. Const. Sax. p. 5. q. 17. tom. 1. Matth. Berlich. p. 2. concl. 6. n. 8. † Siquidem Dominus, quando non potest commodè operis uti, pecuniam pro iis accipiens, videtur Rusticis servitia locare & contractum locationis cum illis celebrare, ut probat text. elegans in l. patronus 25. §. 1. ff. de oper. libert. & l. 1. C. eod. tit. † Con- ductor verò, quia non possidet, nunquam præscribit, l. malè agitur 2. C. de prescript. 30. vel 40. annor. † Eoque respiciunt Verba Const. (Wo sonst keine andere Verträge verhanden.) Ita namque Rustici pro operis, quibus Dominus uti nequit, pecuniam præstantes transigere videntur, & in locationem consentiunt, quæ obstante præscriptio ipsis prodessis nequit.

Ita Domini in causa Caspari Zobels zu Auno/ Menf. Jul. Anno 1615. (Verba sent. Ob wohl eure Unterthanen an statt der schuldigen Dienste nünmehr über rechtsverwehete Zeit jährlichen ein gewisses Geld allewege erlegt und abgestattet/ da sie aber dennoch nicht in Abrede setzen könten/ daß solches aus keiner andern Ursache geschehen/ als weil ihr der Dienste nicht süglich gebrauchen mögen/ und dannehero an solcher statt ein gewisses Geld gefodert/ so sie auch willig bis dato erlegt/ ic. So hätten sie sich mit der Verjährung nicht zu behelfen/ sondern sie wären berührte Dienste auß Erfodern noch mehr zu leisten schuldig/ W. R. W.)

DEFINIT. V.

Rusticis alternativè ad operas vel pecunia præstatione obligatis, offerri est electio, quidnam præstare velint.

Nul-

- 1 **N**ullum equidem dubium est, si in favorem & gratiam Domini, loco operarum, certa pecuniaz summa à Rusticis promissa fuerit, in ipsius arbitrio esse, an pecuniam accipere, an verò operas exigere velit. † Sicuti & standum est conventionè expressà, hac de re inter Dominum & subditos inità l. 1. §. si convenit 6. ff. de posit. l. in conventionalibus 52. ff. de V. O. l. contractus 23. ff. de Reg. Jur.
- 3 † Alioquin simpliciter factà promissione alternativà operarum vel pecuniaz, subditorum electio est,
- 4 an pecuniam vel operas præstare velint. † Quia in alternativis electio est debitoris l. plerumque 10. §. ult. ff. de jur. dor. §. 34. vers. huic autem Inst. de action. l. si heredi plures 5. ff. de condit. inst. l. 6. §. 1. ff. de jur. patron. Anton. Fab. in Codic. l. 4. tit. 24. de fin. 13. n. 1.

Ita Domini in causa der Gemeinde zu Köpfen / Menf. Jul. Anno 1634. (Verba sent. So stehet d. s. falls die Wahl/ob ihr das Geld abstaten/oder die Fronntenste leisten wollet / noch mehrs bey euch / und ihr möget zu den Diensten wider euren Willen nicht gedrungen werden/ sondern wann ihr von ieder Hülffe jährlich wie zuvor nochmals 4. fl. entrichtet / lassen sich die Gerichts-Herren damit billig begnügen / V. R. W.)

DEFINIT. VI.

Libri Nobilium & Censuales, qui vocantur Erb-Register oder Erb-Bücher/quando probent contra Rusticos.

- 1 **A**d probationem servitiorum, censuum aliarumque præstationum, quas Domini ac Nobiles à Rusticis exigunt, communiter solent producere libros censuales, in quibus omnia ferè consignata habentur, quæ à subditis præstanda veniunt, † quos libros vulgò vocant Erb-Bücher oder Erb-Register. Hi sæpè ita scripti sunt, ut ex iis nec quo tempore, nec quibus præsentibus, nec à quo conscripti sint, intelligi queat, † quos sanè libros ad instar private alicujus scripturæ contra rusticos nil quicquam probare, expeditum est, l. instrumenta 5. l. rationes 6. l. exemplo 7. C. de probat. Aurb. si quis vult. in fin. Cod. qui pot. in pign. Matth. de Afflict. Decis. 364. † Nec enim cuivis scripturæ ac libro judiciali, omni alio adminiculo destituto, in præjudicium alterius fides est tribuenda, ne ansa detur Nobilibus pro lubitu servitia quæque insolita ac præstationes iniquas à rusticis exigendi, Molin. ad consuet. Parisiens. §. 8. Gloss. 1. n. 11. sequenti. Hartm. Pilt. Observ. 159. n. 1. Georg. Frantzk. de Laudem. cap. 4. n. 30. † Quamvis autem in hoc genere ac modo probationis consuetudini loci cujusque & judicantis religioni ac prudentiæ multum tribuendum existimaverim, nec regulariter ejusmodi libris, nisi alio quopiam adminiculo suffulti sint, putà, † quia sunt antiqui, & ordinatà serie conscripti, in archivo publico custoditi ab reperti, morte scriptoris confirmati, vel testibus verificati, Georg. Frantzk. dict. cap. 4. & Latè Hart. Pistor. dict. Obs. 159. aliquam probationem vel simplicem præsumptionem adscribere ausim, cum Carol. Molin. in consuet. Paris. 1. p. §. 5. n. 11. per sext. in cap. 2. extr. de fid. instrum. † Attamen hoc certum est & observantia hætenus comprobavit, si Rusticis & subditis consentientibus libri ejusmodi conscripti fuerint, plenam iis fidem esse tribuendam, eosque tum contra rusticos probare, ut eleganter docet Felin. in cap. cum causam. 13. n. 3. extr. de probat. quem sequitur Dan. Moll. lib. 4. Semestr. cap. 37.

Ita Domini in causa Michael Grubners zu Maschen / Menf. April. Anno 1633. (Verba sent. Hat sich der Gerichts-Herr des Orts unterstanden / seine Untertanen zu gewissen Diensten anzuhalten / und als sich die Untertanen deswegen bey der hohen Obrigkeit beschweret / ist bemeldtem Gerichts-

Herrn solche Gerechtigkeit zu erweisen anfferleget worden / zu welchem Ende er seine Erb-Bücher und Register zu produciren vorhabens ist. Da nun dieselben mit Einwilligung der sämtlichen Untertanen auffgerichtet / ihnen nochmals vorgelesen und beliebt worden wären / etc. So würden dadurch die Dienste / wofern sie darinnen zu befinden / zu Nothdurfft beybracht / und wären demnach die Untertanen solche nochmals zu leisten schuldig / V. R. W.)

DEFINIT. VII.

Quatenus itidem probent charta Partita, ausgeschnittene Zettel & bacilla fissa Kerb- Hölzer.

- 1 **H**audrarò etiam ad probationem servitiorum, aliarumque præstationum & censuum, chartæ partitæ ausgeschnittene Zettel & bacilla fissa tam ruri, quam in oppidis usitata (quæ vulgò Kerb-Hölzer dicuntur, quod incisus crenis demonstrant, quantum solvi & præstari debeat) produci solent, quibus etiam Rustici quandoque solutos census aliasque præstationes datas probant. † De hijs idem ferè dicendum, quod de libris censuum, Definit. preced. ut nimirum iis aliter fides habenda non sit, quam si ex utriusque partis, Rusticorum videlicet, ac Domini conventionè mutuà, confecta fuerint l. Publica 26. ff. de positi. Nicol. Boer. decis. 105. n. 7. † Ita namque literæ quædam, in magna figura chartæ seu instrumento impositæ, per medium inciduntur, vel ipsa etiam scinditur charta non rectè sed ad modum ochæ, unaque portio datur Rusticis, alia verò Domino remanet, sicuti & bacilla fissa, incisus crenis inter Dominum & rusticos dividuntur, ut iisdem postea conjunctis, quid datum solutumvè fuerit, quidque adhuc debeat, probari queat, Nicol. Boer. dict. decis. 105. n. 8. † Hijs enim, ceu signaculis & probationibus ex consensu utriusque partis plena fides habetur, ex iisque res perfectè cognoscitur, perinde ut sit in panno, † qui datur tonsori ad tendendum, ex quo capitur aliqua parva portio, quæ Domino remanet ad pannum recognoscendum, arg. l. ad recognoscendos singulos. 10. C. de ingen. manum. vid. Bald. in Aurb. dos data. C. de donat. ant. nupt.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Inmassen beu auch die Zinsen und Fröhnen / so unmittelbar allbereit erlegt ur. d verrichter worden / durch die ausgeschnittene Zettel und Kerb-Hölzer / dasern solche beyde Theil allewege mit einander und zugleich richtig gehalten / zur Nothdurfft erwiesen und beybracht werden / V. R. W.)

DEFINIT. VIII.

Omnes indifferentes servitutes reales five causam continuam five discontinuam habeant in foro Saxonico, prescriptione tricennaria, anni & diei acquiruntur.

- 1 **S**i quis per decem annos inter præsentis, vel viginti inter absentes usus sit servitute reali, eam per præscriptionem, accedente patientiâ & scientiâ adversarii, acquisivisse dicitur, l. si quis diuturno. 10. ff. si servit. vindic. l. ult. in fin. C. de prescript. long. temp. l. 2. C. de servit. & aqua. † Quod vulgò Dd. restringunt ad servitutes causam continuam habentes; in servitutibus verò discontinuam causam habentibus, in quibus factum hominis requiritur, ut in servitute itineris, juris pascendi, coquendi cerevisiam, quarum usus non est perpetuus aut continuus, sed consistit in interpolatis vicibus, exigunt præscriptionem tanti temporis, cujus initio non superest memoria. † Quæ sententia communibus Interpp. calculis approbata est, teste Zanger. de except. part. 3. cap. 10. num. 180. Modest. Pistor. in cons. 7. n. 5. & 6. vol. 1. Guid. Pap. decis. 573. Joh. Schneidewin. ad §. ult. instit. de servit. num. 15. & sequenti. Myning. Cent. 4. observat. 53. † Quamvis subsi-

tere vix possit, si ad textus & rationes juris revo-
cetur, ut eleganter docuit Matth. Wesenb. in parat.
ff. de servit. n. 5. per l. un. C. de usucap. transf. l. ult.
in fin. C. de praescript. long. temp. l. pen. C. de servit. l.
5 corruptionem. 16. C. de usufr. † Alt in foro Saxoni-
co hæc distinctio haudquaquam attenditur, sed
6 annis cum anno & die præscribuntur, † adeò, ut si
tanto tempore quiete fuerim in quasi possessione,
servitutis alicujus in tuo prædio, sive tu præsens, si-
ve absens fueris, dicar ex tunc præscriptione acqui-
sivisse servitutem in prædio tuo, propter textum ge-
neralem in art. 29. lib. 1. Landr. ubi glos. lit. A. &
7 glos. pen. Art. 28. lib. 2. Landr. † quæ loquitur de ju-
re piscandi in flumine & sic discontinuam causam,
habente, Matth. Col. ad cap. de quart. 4. n. 68. extr.
de præscr. & p. 1. decis. 20. n. 5. Wesenb. in addit. ad
Schneidew. & §. ult. Inst. de servit. n. 19. & in parat.
ff. eod. num. 5. vers. Sed & jure Saxonico, Schurff.
cent. 1. conf. 32. n. 13. & conf. 69. n. 25. Henning. Gö-
den. conf. 2. n. 56. Pet. Heig. p. 1. qu. 16. num. 39.
Fachf. diff. 11.

Ita Domini in causa Dorotheæ viduæ Christophori Nau-
manns zu Letzpig/Menf. Dec. Anno 1597. (Verba sent. Ha-
ben sich Baltasar Fürstendäusers seine Vorfahren und Besi-
ger seines Hauses über Rechtsverwehrte Zeit als 30. Jahr/
Jahr und Tag/ der Durchfahrt durch euren Thornweg ge-
braucht/ etc. So wird er bey solchem Gebrauch des Durch-
fahrens/inmassen es für Alters hergebracht/ nochmals billich
gelassen/und ist demnach obbeneldter Fürstendäuser/dass Besi-
ger seines Hauses solcher Gebrauch des Thornwegs jure ser-
vituris nachgelassen worden/zu erweisen nicht schuldig/ B.
N. W.)

DEFINIT. IX.

*Jus utendi certo aliquo molendino adversus incolas
alicujus pagi vel oppidi triginta annis, anno
& die præscribitur.*

1 Civibus alicujus oppidi, vel incolis pagi prohi-
beri non posse, quò minus ad caupones alibi
existentes accedant, vel alibi molant, expeditum
est, Hartm. Pistor. obs. 200. Andr. Rauchb. p. 1. quæst.
27. num. 2. Jason. in l. quò minus 2. n. 156. quæst. 25.
2 ff. de flumin. Bartol. Socin. conf. 272. col. 4. † Sunt
enim hi actus voluntarii & meræ facultatis, ex qui-
bus nec obligatio, nec quasi possessio alicui facile ac-
quiri potest, l. Lucius 88. §. Testator. 5. ff. de legat. 2.
l. 2. §. 1. l. & habet. 15. ff. de precar. l. 2. ubi Dd. de via
publ. l. 1. §. denique 12. l. si in meo 21. ff. de aqua &
3 aqua pluv. arcend. Menoch. de arbit. judic. quæst.
lib. 2. cent. 7. cas. 100. Aliter tamen res se habet,
† si prohibitioni factæ cives ac incolæ per 31. anno-
rum atque diei spacium acquieverint, & semper ad
certum aliquod molendinum accesserint. Nam
tum jure servitutis acquisitæ compelli ac cogi pos-
sunt, † ne in posterum alibi molant. Etenim, quia
4 indifferentem servitutes continuæ ac discontinuæ in
foro Saxonico tanto temporis spacio præscribuntur,
5 Defin. præced. † dubium non est, quin & jus uten-
di certo molendino ejusmodi præscriptione acqui-
ri possit, Par. de Puteo tract. de syndicat. cap. de
excess. baron. vers. Excedunt etiam barones num. 15.
Cæpoll. de servit. urb. prædior. cap. 50. num. 2. Andr.
Rauchb. dict. quæst. 27. num. 1. Matth. Wesenbec.
conf. 67. num. 29. Nicol. Boër. dec. 125. n. 5.

Ita judicatum à Dominis in causa præfecturæ Lichtenval-
denis & Incolarum Auersvaldensium atque Gormsdorffen-
sium, ad requisitionem Quæstoris zu Lichtenwalde/ M. Mart.
Anno 1594. (Verba sent. Da ihr nun darthun und erweisen
söntet/dass von der Zeit an/als obbeneldte beyde Dörffere in
der Amts-Mühle zu Lichtenwalde zu mahlen gedrunge worden/
Rechtsverwehrte Zeit/ als nemlich 30. Jahr/ Jahr und

Tag/das sind 31. Jahr/6. Wochen und 3. Tage verlossen/und
die Einwohner beneldter Dörffere diese Zeit über ohne Ver-
weigerung und Widerrede darinnen gemahlen hätten. So
hätte das Amt die Gerechtigkeit einer Zwang-Mühlen durch
solche Verjährung erlanget/ und wären die Einwohner bey
welcher Dörffere in vorgebachter Amts-Mühle nochmals zu mah-
len schuldig/ B. N. W.)

Et in causa Seyfrieds von Schaufeld/ Menf. Mart. Anno
1622. (Verba sent. Da nun hievor von euren Vorfahren ih-
nen den Untertanen ein gewis Gebot geschehen/ daß sie nir-
gend anders/ als in der Mühlen nach Grünberg gehörig mah-
len solten/die Untertanen hernach bey solchem Gebot beru-
het/und über Rechtsverwehrter Zeit unverbrüchlichen darbey
verblieben/ und immittelst nirgends anderswo/ als in dieser
Mühlen/gemahlen/ etc. So wären sie auch hinführo noch-
mals in selbiger Mühlen allein zu mahlen verpflichtet/ B.
N. W.)

DEFINIT. X.

*Molam oleariam absque concessione speciali in mo-
lendarum frumentarium commutare
haud licet.*

1 Etsi commodi & utilitatis suæ gratiâ nemo in so-
lo proprio ædificare, ac molam extruere prohi-
beatur l. 1. §. denique 12. ff. de aqu. & aqu. pluv. ar-
cend. l. Proculus 26. ff. de damn. infect. Andr. Gail.
lib. 2. Observat. 69. num. 27. Salyc. in l. si manifeste.
2 7. in verb. procurat. n. 1. Codic. de serv. & aqu. † At-
tamen hæc in provinciis usu obtinuit, ut nemini
etiam in solo proprio absque speciali Magistratus
concessione, molam extruere liceat, teste Modest.
Pistor. p. 1. qu. 28. Andr. Rauchb. p. 1. quæst. 27. n. 9.
3 Köpp. quæst. 20. † Multò minus ergò in loco publi-
co hoc concessum erit, † Planè etiam si quis in flumi-
4 ne publico à Magistratu facultatem extruendi mo-
lam oleariam consecutus fuerit, attamen in alium
usum is eam convertere, ac ejus loco molendinum
frumentarium absque singulari concessione extru-
ere non poterit, † ut maximè utilitatem publicam
5 prætetendat; Sunt namque ejusmodi concessiones ac
privilegia strictissimè interpretanda, Anton. Fab. in
Codic. lib. 3. tit. 2. Definit. 10. num. 4.

Ita Domini in causa Matthæi Kapfen zu Demnstadt/ Me-
se Decembr. Anno 1633. (Verba sent. So seyð ihr solches ob-
ne sonderbare Urlaub und Vergünstigung der Obrigkeit zu
thun/und die auff der Stadt gemeinem Wasser auch zustehen-
den Del-Weid-oder Schleiff-Mühlen-Gerechtigkeit/ in eine
Mehl-Mühle und Mehl-Gerechtigkeit/euers Gefallens nach/
zu verwandeln nicht berechtiget/ B. N. W.)

DEFINIT. XI.

*Domino præcipienti subditis suis, ne alibi quam in suo
molendino molant, certius, in cujus præjudicium fa-
cta est prohibitio, contradicere eamque impedi-
re potest.*

1 Cui libet in re propria suæ utilitati etiam cum al-
terius incommoditate inservire licet l. fluminum.
24. §. ult. l. Proculus 26. in fin. de damn. infect. l. 1. §.
Neratius scribit. 2. §. denique 12. l. 2. §. idem Labeo 8.
l. 12. ff. de aqu. & aqu. pluv. arcend. Unde dicen-
dum videtur, † hoc casu tertio adversus prohiben-
2 tem nullam prorsus competere actionem, quod &
sensit Cravet. de antiq. temp. p. 1. vers. circa præmissa. n.
7. & seq. Sed licentia ista † pro lubito quid in suo faci-
3 ciendi neutiquam trahenda est ad casum, quo quis
nocendi animo & ad aliorum æmulationem suis stu-
det commodis. † Cujus malitiæ jura non indul-
4 gent, in fundo. 38. ff. de Rei vindic. l. si cui 9. ff. de
servit. l. 1. §. sed & 5. ff. de aqu. & aqu. pluv. arcend.
l. opus novum. 3. ff. de oper. publ. † Quare, cum per
5 ejusmodi prohibitionem injustam & iniquam non-
tam subditis ipsis, quàm vicinis, quorum molendi-
nis per hanc legem subtrahuntur redditus, valdè
præjudicetur, dubium non est, quin vicini huic
con-

6 contradicere, & adversus prohibentem utiliter judicio experiri queant, † ut prohibitione abrogatâ, subditos pristinae libertati restituat. *arg. l. 2. C. de decret. decur. lib. 10. l. qui gravatos 5. C. de censib. lib. 11. l. 7. l. 12. ff. si serv. vindic. Nicol. Boër. decis. 125. n. 4. quem sequitur Andr. Rauchb. part. 1. quest. 27. n. 11. & sequentibus.*

Ita Domini in causâ Christophori à P. & Civitatis L. Mensis Octob. Anno 1622. (Verba sent. Wenn nun gleich die Untertanen damit zu frieden/und solchem Verbot nachzukommen gemeynet seyn / dieweil aber dennoch hierdurch eurer Mühlen-Gerechtigkeit nicht wenig Eintrag und Schaden zugefüget wird/ıc. So seyd ihr auch gedachten C. à P. deswegen gebührlichen zu belangen/ und damit das an seine Untertanen gethane Verbot hinwegwiederum casiret und aufgehoben werde/zu suchen wohl befugt/W. R. W.)

DEFINIT. XII.

Ex justâ causâ Dominus cogere potest subditos, ut uno accerto utantur artificie.

1 **C**um Nobilis quidam in oppido suo Vespillonem assumisset, prohibuerat subditis, ne alio uterentur, 2 *questum fuit, an subditi parere teneantur?* Sanè, † quia actus voluntarii ac liberæ voluntatis non possunt prohibitionibus constringi *l. Lucius. 88. §. restator. 5. ff. de leg. 2. l. 2. ubi Dd. ff. de via publ. l. si in meo fundo. 21. ff. de aqu. & aqu. pluv. arcend. l. 13. ff. de precar.* præceptum illud, quo Nobilis astringere volebat subditos ad utendum uno Vespillone, non 3 videbatur valere, † Maximè cum quibusdam in locis ac communiter in pagis ipsimet Rustici mortuorum cadavera humare soleant. † Videbatur præterea hoc præceptum concernere monopolium, aliisque Vespillonibus præcidere occasionem aliquid acquirendi *l. un. C. de Monopol.* Attamen ob bonum 5 publicum præceptum hoc sustinebatur; † Conduxerat siquidem Nobilis Vespillonem publicæ utilitatis causâ, ut esset, qui omni tempore, imprimis verò oppido lue pestiferâ infecto, mortuorum cadavera humaret, oppidumque purgaret, quod alias nemo facillè facturus esset, si res hæc libertati suæ 6 permitteretur. † Quare subditos hoc mandato Nobilis constringi æquisimum visum fuit, quia publicæ utilitatis gratiâ à Regulis juris communis receditur, 7 multaque permittuntur, quæ aliàs sunt interdicta & prohibita *l. ita vulneratus 51. §. 2. vers. multa. ff. ad leg. Aquil. c. Abbate. 3. §. ult. de sent. & re jud. in 6to. Hippol. de Marsil. in pract. crim. §. aggredior. num. 61. & sequentibus. Andr. Gail. lib. 2. observat. 56. numer. 4. Jason. in l. 2. numer. 26. Codic. de jur. Emphyt.*

Ita Domini in causâ der Untertanen zu Hoyerwalde/ Mens. Dec. Anno 1625. (Verba sent. Hat der Gerichts-Herr des Orts einen Todtengraber angenommen / und euch seinen Untertanen anbefohlen/ seinen andern als denselben bey der Verstorbenen Begräbnis zu gebrauchen/ıc. So seyd ihr solchem der Obrigkeit Gebot allerdinge nachzukommen / und zu gehorsamen schuldig/ und stehet euch demnach auff begebenden Fall einen andern Todtengraber aus der Nachbarschaft zu gebrauchen/ oder auch die todten Körper selbst zu begraben/ gestalten Sachen nach/ nicht frey/W. R. W.)

DEFINIT. XIII.

Servitutes negativæ, nullâ precedente prohibitione, præscribi nequeunt.

1 **S**ervitutes negativæ, veluti: Altius non tollendi: Ne luminibus vel prospectui officiat, &c. absque prohibitione præcedente nunquam præscribuntur, sed à tempore demum prohibitionis currere incipit præscriptio, Johann. Schneidew. in §. ult. n. 2. *Carpz. Definit. Vol. I.*

7. *Inst. de servitut. Jac. Thoming. conf. 17. num. 71. Cyn. in l. 1. num. 5. in fin. Cod. de servit. & aqua. Balb. de præscript. 4. part. quint. part. princip. quest. 5. numer. 3. Capoll. in tract. de servit. urb. prad. c. 50. in 2. quest. Hen. Göden. conf. 2. num. 46. † Tum,* quod ad servitutis acquisitionem requiratur factum aliquod utentis, seu præscribere volentis, Bald. in §. f. *Inst. de servit.* quod certè in præscribente servitutem negativam nullum aliud esse potest, quàm prohibitio. † Ne 3 scilicet vicinus utatur libertate suâ, quæ aliàs ei competit, videlicet ne altius ædificet, ac luminibus vel prospectui officiat, Bart. in l. sicut. §. §. *sed qui queritur. 3. ff. si serv. vindic. † Tum,* 4 quia præscriptio servitutis sine quasi possessione non procedit *cap. sine possessione. 3. de Reg. Jur. in 6to.* Atqui per solum prohibitionis actum cum patientia adversarii præscribens constituitur in quasi possessione servitutis negativæ. † Et 5 nisi prohibitio interveniat, nunquam vicinus dicitur fuisse in quasi possessione servitutis, ut demonstrat Schneidewin. *dict. §. num. 7. Inst. de servit. † Hinc si vicinus, ædificando domum* 6 suam, velit obscurare lumina ædium mearum, semper hoc facere potest, nisi semel prohibitioni factæ acquieverit, & per spacium triginta annorum, anni & diei altius ædificare cessaverit, † incipit enim tum currere præscriptio à tempore prohibitionis, & elapso tanto tempore, servitutem negativam præscriptione acquisivi. 7

Ita Domini in causâ Henrici Rothhaupts zu Leipzig/ Mens. Majo An. 1581. (Verba sent. Wann gleich das Fenster/ davon eure Frage meldet/ in eurem Hause/ als ihr dasselbe erkaufft/ gefunden / und solches allein in eurer Wand/dazu euer Nachbar keine Gerechtigkeit hat/ sicher/ auch in siebenzig Jahren nicht verbauet worden; So ist dennoch bemeldtem eurem Nachbarn/ auch mit Verbauung solches Fensters/ auff seinem Grunde seiner Nothdurfft nach ein Gebäu zu führen unbenommen/ es wäre dann/ daß hiebevör seinem Vater / als er auch gemeldtes Fenster verbauen wollen / Verbot geschehen/ darauff er sich des Bauens enthalten / und da sieder dreyßig Jahr / Jahr und Tag verflossen wären/ und ihr also eine Gerechtigkeit und servitute erlanget hättet/ auff den Fall wäre sich auch mehr - berührter euer Nachbar hinsüro des Bauens zu enthalten schuldig/W. R. W.)

Et ad requisitionem Reginz Haschtin zu Freyberg / Mens. Jul. Anno 1627. (Verba sent. Ihr könntet dann wie zu Recht darthun und erweisen/ daß seine Vorfahren die Besizer des Hauses vor Rechtsverwehrter Zeit dergleichen auch zu thun vorgenommen/welches ihnen nicht verstatet werden wollen/ und sie darauff über Rechtsverwehrter Zeit ferner nichts gethan/ also daß eurem Hause am Licht nicht zu hindern iure præscriptionis die servitute zuständig sey/ auf solchen Fall wäret ihr ihme nunmehr dasselbige zu wehren befugt / W. R. W.)

DEFINIT. XIV.

Jus compascuorum vulgò Koppelwende præscribi nequit.

1 **N**onnunquam vicini jure quodam familiaritatis ac societatis in prædiis suis mutua & communia sibi pascua concedunt; Quod genus pascuorum germanicâ voce usitatissimè vocatur Koppelpwende/ in quibus omnem prorsus præscriptionem cessare docet Matth. de Afflic. *decis. 290. quem sequitur Joh. Köppen. decis. 12. n. 9. † Siquidem compascuorum usus reverà nihil aliud est quam precarium reciprocum, quod nullo unquam tempore* 2 præscribitur *l. malè agitur. 2. Codic. de præscription. 30. vel 40. annor. † Nec ineptè quis dixerit;* 3 Vicinos super usu pascendi communionem aliquam, vel contractum innominatû facio ut facias ce-

lebrare, qui semper impedit præscriptionem. Paris. 4 part. 1. conf. 27. num. 112. & 133. † Quin & ipso facto palam est, in compascuis jura familiaritatis & mutux quasi societatis attendi; At juris est expediti, quod, dum socii in communione sunt, alter contra 5 alterum non præscribat, † quia alter alterum semper censetur recognoscere, ut eleganter declarat Balb. de præscript. 4. part. 4. part. pr. quest. 13. Eoque facit Dd. conclusio, quæ dicitur, † qui feudum 6 alterius jure familiaritatis usus est, quod etiam per mille annos servitutem non acquirat per l. 1. Aristo. 19. ff. de aq. quotid. & asiv. l. viam publicam 2. ubi Bart. ff. de via publ. & it. Balb. de præscript. 2. part. 4. part. princip. qu. 1. u. 9. Cœpolla in tr. de servit. part. 1. cap. 70. in pr.

Ita Domini in causâ der Gemeine zu Elsterberg / Mens. April. Anno 1634. (Verba sentent. Ob nun wohl die Wartenburger solche Gerechtigkeit vor undenschlichen Jahren erlangt/und also præscribiret haben wollen. Dieweil aber dennoch bemeldte Triffe Gerechtigkeit deme von Ebeleben und dessen Wartenburgischen Untertanen nicht jure servitutis, sondern nur aus Vergünstigung als eine Koppelweyde zuständig/mit welcher es in Rechten diese Gelegenheit hat/das hietinnen keine præscriptio zuläßlichen/sondern dieselbe nach Art eines precarii reciproci zu iederzeit widerruffen werden mag/it.)

Et in causa Petri Boms & Jacobi Naumanns zu Lüppe / Mens. Jun. Anno 1630.

DEFINIT. XV.

Ex causa tamen novâ superveniente, etiam jus compascuorum præscribitur.

1 **B**ENè tamen doctrinam hanc limitat Joh. Köpp. decis. 12. num. 13. ut vera non sit, si aliqua nova causa supervenerit, quæ jus servitutis inducere possit. † Veluti quod unus contra prohibitionem & cessationem alterius à compascuis non abstinerit, sed per longissimi temporis spacium denuò pascuis usus fuerit, allegans Corn. vol. 3. conf. 293. col. 3. & Socin. vol. conf. 131. col. 1. & 2. † Nam licet alias ex actibus meræ facultatis nullum jus oriatur etiam, quantocunque tempore l. viam publicam. 2. ff. de via publica & itin. Bald. & Dd. in l. 1. C. de servit. & aqua. Hier. Schurff. cent. 1. conf. 69. n. 23. & cent. 3. 4 consil. 77. † Attamen ex causa superveniente jus servitutis induci potest, Köpp. d. dec. 12.

Ita Scabinii in causa der Gemeinde zu Grabe / Mens. Jun. Anno 1620.

DEFINIT. XVI.

Feudum in foro Saxonico triginta annis cum anno & die præscribitur.

1 **S**I quis per triginta annos rem aliquam ut feudum possederit, & servitium Domino exhibuerit, quamvis de eâ re non sit investitus, præscriptione tamen triginta annorum se tueri potest. Verba sunt feudista in tit. 26. §. si quis per triginta, Feud. 2. 2 † Ex quibus luculenter apparet, absque investiturâ solâ præscriptione triginta annorum feudum in prædiis allodialibus acquiri, Wurmser. in præf. observat. vit. de feud. obs. 15. & 25. Mynsing. cent. 4. obs. 49. Bocer. de præscript. feud. c. 2. num. 8. & sequentib. Göden. conf. 46. num. 16. Menoch. lib. 1. conf. 2. num. 312. † In foro tamen Saxonico huic temporis spacio additur annus & dies art. 28. lib. 1. Landr. Matth. Coler. ad cap. de quarta 4. num. 84. extr. de præscript. 4 † Sola vero temporis longissimi possessio præscriptionem feudi non inducit, sed ad hanc duo insuper 5 requiruntur. † Primò: ut præscribens possideat rem tanquam feudalem, ut Vasallus, dict. tit. 26. §. si

quis in verb. rem aliquam ut feudum possedis. ubi Bald. Alvarot. & alii. Franc. Balb. in tract. de præscript. 4. part. quart. part. princip. qu. 2. n. 1. Secundo requiritur etiam, † ut præscribens servitium Domino præstet, dict. §. si quis. ibi & servitium Domino exhibuerit. Bocer. dict. tract. de præscript. feud. cap. 3. n. 10. † Hisce requisitis concurrentibus feudum in prædiis allodialibus tempore longissimo præscribi, ambigendum non est.

Ita Domini in causa A. & S. Mense Martio Anno 1628. (Verba sent. Da nun berührte Mühlen und Wiesen zu solchem Lehn-Gut geschlagen/und demselben einverleibet / auch biß anhero dabey verblieben/und über Rechtsverwehrte Zeit allerdings für Lehen besessen/gehalten und verdienet worden/it. So werden obangerührte Mühlen und Wiesen/gestaltet Sachen nach/für Lehen nochmals gehalten/und seynd dannenhero die Bettern sich derer neben andern Lehen-Gütern anzumassen wohl befugt / B. N. W.)

Item in causa Georgii Wensdorff zu Breslau / Mens. Dec. Anno 1603.

DEFINIT. XVII.

Inter Emptorem & Venditorem, quando tempora continuantur ad complendam usucapionem.

1 **E**T si stricto jure possessio defuncti non proffit heredi ad continuendam præscriptionem, quia possessio facti est, ac proinde in heredem transferri nequit, l. cum heredes. 23. in pr. l. 30. §. 5. ff. de acquir. vel amitt. poss. Attamen ex æquitate heredi succurritur; † Etenim quia hic defuncti personam repræsentat, & ejusdem cum defuncto Juris censetur; accessio etiam temporis, quo defunctus possedit, ipsi prodest, §. diutina possessio 7. Inst. de usucap. l. de accessionibus. 14. in pr. ff. de divers. temp. præscript. † Idque verum est non solum in herede univertali; 3 sed & in successore singulari, ita scilicet, ut & Emptor venditori succedens utatur accessione temporis ejus, quo venditor in possessione fuit, dict. §. 7. instit. de usucap. l. 14. ff. eod. tit. lib. 2. pen. ff. pro emptor. † Quamvis inter heredem & Emptorem haud 4 minima existat differentia; illi enim defuncti malâ fides nocet, bona verò defuncti fides prodest. † At huic, nec mala venditoris fides obest, si modò à sua persona usucapionem incipiat, l. 5. ff. de div. temp. præscript. l. 13. §. 4. ff. de acqu. vel amitt. poss. nec bona fides prodest l. 2. §. 14. ff. pro empt. † Non enim 6 ut heres defuncti, sic emptor venditoris personam repræsentat, neque ut heres in jus univertum, sed in rem duntaxat singularem succedit, l. 24. ff. de verb. signif. l. 62. ff. de Reg. Jur. † Adeoque ad continuandam usucapionem in persona Emptoris ipsius bona fides omninò requiritur. † Quamvis si expressè de malâ fide non constet, bona fides ex cursu temporis longissimi præsumatur, nisi contrarium, emptorem scilicet in malâ fide constitutum fuisse, à Domino probari queat, Matth. Coler. ad c. ult. n. 39. extr. de præscript. Petr. Heig. part. 1. quest. 16. n. 55. Vid. Const. præced. Defin. 7.

Ita Domini ad consultationem Prætoris & Scabiorum Freibergensium, Mens. Dec. Anno 1633. (Verba sent. Ob nun wol solche Erb-Gelder allbereit vor dreßsig Jahren/Jahr und Tag/fällig gewesen/und die Häuser/darauff sie stehen und hatten / solche Zeit über nicht einen / sondern unterschiedene Besitzer gehabt/und etliche in die dritte und vierdte Hand kommen/und verkauft worden. Da sie aber dennoch binnen obgesetzter Zeit niemals gemahnet worden/it. So wären sie nunmehr verjähret / und möchten mit Bestande ferner nicht eingemahnet werden / B. N. W.)

Et in causa Lucae Dörings zu Breslau / Mens. Dec. Anno 1601.

CONSTITUTIO V. PARTIS SECUNDÆ

Ob die Præscription der Sächsis. Rechte/als 30. Jahr/Jahr und Tages/ auch wider Kirchen/Universitäten/Hospital und pia loca statt habe?

Præscriptio Juris Saxonici, quæ est XXX. annorum, anni & diei, num locum habeat contra Ecclesias, Universitates, Hospitalia & pia loca?

Unsere Verordnete seyn dessen einig/ daß die Præscription der 30. Jahr/ Jahr und Tages/ davon die Sache redet/ nicht statt habe wider Kirchen/ Universitäten/ Schulen/ und andere pia loca. Und weil dann die gemeinen Rechte verordnen/ daß nach Verlauffung 40. Jahr wider Kirchen könne præscribiret werden/ daß sie auch innerhalb vier Jahren und nach 4. Jahren/justa ex causa zu restituiren/ derowegen sey billich/ daß man sich im Sprechen dißfalls nach den gemeinen Rechten halte/ solches Privilegium aber die Clerici, Professoren der Universitäten oder einzelne Personen/ in ihren selbst Privat-Sachen/ nicht haben sollen/ So lassen wir es auch dabey bleiben/und sollen sich unsere Gerichte in rechtlicher Erkenntniß dessen also halten.

Præscriptionem Juris Saxonici triginta annorum, anni & diei, contra Ecclesias, Universitates, Scholas & alia pia loca admittendam non esse, Deputati nostri existimârunt. Sed cum jure communi quadraginta annorum præscriptio contra Ecclesiam requiratur, eoque tempore elapso intra annos quatuor subsequentes, & postea ex justa causa in integrum eadem restituatur, id in judicando sequendum existimarunt, ita tamen ut privilegium hoc ad Clericos, Academicarum Professores aliosque, quatenus de rebus ipsorum privatis agitur, non extendatur, quod & nos probantes, in judiciis nostrarum ditiorum servari volumus.

DEFINITIONES.

1. *Contra prædia, ad Ecclesias & Universitates pertinentia, non nisi quadragenaria præscriptio obtinet.*
2. *Neque Ecclesia contra Ecclesiam, hospitalia aliaque pia loca breviori temporis spacio præscribit.*
3. *Ecclesia succedens privato, contra quem inchoata est præscriptio, gaudet privilegio præscriptionis quadragenaria.*
4. *Præscriptio quadragenaria pertinet etiam ad Reditus annuos, qui Ecclesia aliisve piis locis debentur.*
5. *Contra pagum vel universitatem currit præscriptio usitata Saxonica tricennalis cum anno & die.*
6. *Res mobiles Ecclesiarum, Hospitalium aliorumque piorum locorum, anno & die in foro Saxonico præscribuntur.*
7. *Præscriptioni quadragenaria contra Ecclesiam ne*

quidem in foro Saxonico additur augmentum anni & diei in præscriptionibus Saxonice aliis usitatum.

8. *Stipendium certis personis atque familia studiorum causa relictum, etiamsi nemo in familia literis operam navet, in alios tamen piis usus converti nequit.*
9. *Salarium semestre sive annum gratia, das Ennen-Jahr/ lucrantur heredes defuncti, etiamsi hereditati paterna renunciaverint.*
10. *De anno gratia seu salario semestri ad alienum defuncti exsolvi haud debet.*
11. *Defuncto Ecclesia ministro proventus ex anno gratia simul liberis & vidua ipsius debentur, etiamsi hac bona marito illata repetat.*
12. *Salarium semestre inter defuncti Pastoris viduam & liberos aequaliter & secundum capita dividendi debet.*

DEFINIT. I.

Contra prædia, ad Ecclesias & Universitates pertinentia, non nisi quadragenaria præscriptio obtinet.

lib. 1. Landr. Tum, † quod prædium pertinens ad Ecclesiam istius pars quædam censeatur, sicuti villa vel castrum dicitur pars Civitatis, Salycet. in l. Respublica 4. num. 4. C. quib. ex caus. major. † Tum, per text. in l. qui ex vico. 30. ff. ad municip. l. nulli. 28. §. quod si in vico 4. C. de Episc. & Cleric. ex quibus probatur, quod juris est in civitate, idem etiam obtinere in villis ad civitatem pertinentibus, Hartm. Pistor. d. l. n. 7.

1. **D**efinitionem generalem ponit jus civile, quod præscriptio longi ac longissimi temporis non currat adversus Ecclesiam aliaque pia loca, sed requiratur ad hanc spacium quadraginta annorum,
2. *Auth. quas actiones C. de Sacros. Eccles. † quod & Juris Canonico in c. de quarta 4. c. ad aures 6. c. illud. 8.*
3. *extr. de præscript. † atque moribus Saxonice convenit, in Gloss. art. 29. lib. 1. Landr. num. 4. §. der Sächs. hac Constit. Elect. 5. Eaque definitio ampliat in prædiis ad Ecclesias aliaque pia loca pertinentibus, ut putà si quis prætenderet jus servitutis ex præscriptione in prædio ad Ecclesiam pertinente, Didac. Cov. pract. qu. 37. num. 8. Hartm. Pist. observ. 90. Joh. Schneidew. in tit. Inst. de præscr. rubr. quot sunt spec. præscript. n. 22. † Tum,*
4. *propter verba generalia dict. Const. & Gloss. art. 29.*

Ita Domini in causa des Hospitals zu Werben/ und der Kirchen zu Bertewig/ Mens. April. Anno 1633. (Verba sent. Hat das Hospital zu Werben auff etlichen Bauer- Aekern eine Schaaf-Triff und servituc prætendiret/ und sich derselben gebraucht. Ob nun wol vor 14. oder mehr Jahren berührte Acker der Kirchen zu Bertewig verkauft/ ihren Gütern zugeteignet worden/ und nunmehr vor Kirchen- Gut zu halten seyn/ da aber dennoch das Hospital nunmehr in die 40. Jahr die Schaaf-Triff auff selbigen Aekern gerühliglichen gehabt hätte/ ic. So hätte auff solchem Fall berührtes Hospital durch Verjährung auff den Kirchen-Aekern eine servituc und Gerechtigket erlanget/ und möchte derselben wider seinen Willen nicht entsetet werden/ D. R. W.)

DEFINIT. II.

Neque Ecclesia contra Ecclesiam, Hospitalia, aliaque pia loca breviori temporis spacio prescribit.

- 1 **A**Mpl. secundò in Hospitalibus & Ecclesiis prescribentibus contra Ecclesias atque pia loca. De quo equidem primà fronte dubitare quis posset propter Canones, qui tricennalem hoc casu comprobant prescriptionem, ut est *cap. placuit. 4. c. quicumque 44. caus. 10. quest. 3. c. sanctorum. 3. extr. de prescript.* † Quibus suffragatur vulgatum illud brocardium, quod privilegiatus non utatur privilegio adversus privilegiatum *l. verum. 11. §. pen. ff. de minor.* † At Canones istos, concedentes prescriptionem tricennalem Ecclesie adversus Ecclesiam, hodie correctos esse, satis liquet ex verbis *c. illud. 8. extr. de prescript.* Unde rectissimè inferitur, † nedum in privato prescribente contra Ecclesiam, sed etiam si una Ecclesia prescribat contra aliam Ecclesiam aliave pia loca, semper requiri prescriptionem quadragenariam, † quod & probant *c. ad aures 6. c. de quarta. 4. extr. de prescript.* † Idemque sentiunt Dd. communiter in *Autb. quas actiones Cod. de Sacros. Eccles. Matth. Coler. in dict. cap. illud 8. num. 3. ubi & Gloss. Balb. de prescript. part. 1. part. 5. princip. quest. 1. n. 4.* † Nec quicquam movet Dd. brocardicum, Privilegiatum scilicet suo privilegio non uti adversus privilegiatum. Quod certè universaliter verum non est, secundum Gloss. in *l. verum 11. §. p. ff. de minor. & Matth. Coler. dict. c. illud 8. num. 3.* † Quin & falsum hoc esse, dicit Ant. Fab. in *Codic. lib. 1. tit. 2. defn. 86. n. 17.* Absque dubio † illud non aliter intelligendum, quàm si privilegiatus (ut in casu presenti) certet de damno vitando adversus privilegiatum lucrum quærentem, prout eleganter probat *l. fin. ff. ex quib. caus. major.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Auf solchen Fall hätte benanntes Hospital durch Verjährung (der 40. Jahr) auff den Kirchen-Ärdern eine Servituz erlanget / B. D. W.)

DEFINIT. III.

Ecclesia succedens privato, contra quem inchoata est prescriptio, gaudet privilegio prescriptionis quadragenariae.

- 1 **A**Mpliatur Tertiò, si Ecclesia succedat privato, contra quem inchoata est prescriptio. Quo casu, Ecclesiam uti jure privati, cui succedit, tradit Gloss. in *Autbent. quas actiones Cod. de Sacros. Eccles.*
- 2 † per text. in *l. fiscus, cum in privati jus succedit. 6. ff. de jur. fisci.* idemque probare videtur *l. si fundum. 16. ff. de fundo dotali,* ubi privilegium non interpellat eam possessionem, quæ antea coepit. † Sed Glossam hanc reprobant communiter Dd. tribuentes privilegium prescriptionis quadragenariae Ecclesie vel universitati, aut alii pio loco, etiam si privato, coepit jam prescriptione, successerit, teste Jason. in *Autb. quas actiones n. 36. C. de SS. Eccles.* ubi pro confirmatione hujus assertionis † allegat textum notabilem in *Autb. quod si quis quibusdam. C. de prescript. long. temp. 10. vel 20. annorum.* quò motus in eandem descendit sententiam Dan. Moller. *ad Const. banc 5. n. 6.* † Quæ ne utiquam infringitur *d. l. fiscus 6. ff. de jure fisci,* jubet siquidem hie textus fiscum uti jure privati, cui succedit pro antiquo saltem tempore, relinquens ipsi privilegium suum, posteaquam successerit. † Quamvis & dici queat, agi ibidem de jure privati perfecto & consummato, non etiam de jure seu prescriptione coepit, nondum consummata, quæ si semel contra privatum fuerit perfecta, ne quidem ab Ecclesia, succedente privato, rescindi potest, † Minus obest *dict. l. si fundum 16. ff. de fundo*

dotali, quæ illo tantummodo privilegio uti prohibet privilegiatum succedentem privato, per quod prescriptio in totum tollitur. † At privilegium prescriptionis quadragenariae, Ecclesie competens, jus prescriptionis non tollit; sed paulisper immutat atque differt, ut propterea Ecclesia suo privilegio uti nulla ex causa prohiberi debeat; † Quantum enim differat jus aliquod differri, & simpliciter tolli, vel exinde constat, quod princeps possit concedere debitori rescriptum, per quod differatur solutio & debitum, sed non licet ipsi dare rescriptum, per quod in totum tollatur debitum, *l. quoties 2. l. universa. 4. C. de prec. Imp. offer. Jason. dicto loco n. 37.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. Ob nun wohl vor 40. oder mehr Jahren berührte Bauer-Ärdere zu Bertewitz verkauft worden / ihren Gärten zugeeignet / und nunmehr vor Kirchen-Gut zu halten seyn / ic.)

DEFINIT. IV.

Prescriptio quadragenaria pertinet etiam ad Reditus annuos, qui Ecclesia aliisve piis locis debentur.

1 **A**Mpl. quariò Definitio I. in annuis redditibus aliisque præstationibus, quæ Ecclesie, Universitati aliisque piis locis debentur, ut hisce non nisi spacio quadraginta annorum prescribatur. † Satis enim generalia sunt verba Constit. Elect. quod scilicet prescriptio juris Saxonici triginta annorum, anni & diei contra Ecclesias, Universitates, Hospitalia, & alia pia loca admittenda non sit, † quæ & propterea generaliter de omni indifferenter prescriptione, contra Ecclesiam & pia loca eorumque jura intelligi debent *l. de pretio. 8. ff. de publ. in rem. act. l. 1. §. generaliter. 1. ff. de legat. præstand. Bald. l. 1. conf. 35.* ut dubium non sit, † quin & annuæ præstationes, quæ Ecclesie piisque locis debentur, privilegio hoc quadragenariae prescriptionis gaudeant; Quò & facit, quod *Novell. 131. cap. 6.* privilegium quadragenariae prescriptionis extendat ad exactorem legatorum & hereditatum, quæ ad pias causas relicta sunt, cum quibus ratione qualitatis benè comparantur annui redditus ac præstationes, quæ Ecclesie debentur.

Ita Domini ad requisitionem Quæstoris in Heringen / Menfe Febr. Anno 1608. (Verba sent. So viel aber die übrigen 6. Scheffel Haber jährlicher Zins anlangt / die weil mehr gedachtes Hospitals Vormunden von bestimmter Zeit an zwölf Mark-Scheffel nicht allein jährlichen angenommen / sondern auch darüber quittiret / die übrigen 6. Mark-Scheffel aber von derselben Zeit an nicht gemahnet / ic. So seyn auch die jenigen 6. Mark-Scheffel / von welcher Vertragung an 40. Jahr verfloffen / durch die Verjährung aufgehoben / B. D. W.)

DEFINIT. V.

Contra pagum vel universitatem currit prescriptio usitata Saxonica tricennalis cum anno & die.

1 **L**imitatur autem primò dict. Defn. I. in universitate Rusticorum, sive pago alioque hominum civiumque collegio. Rationem dubitandi quidem præbet *hæc* Const. Elect. 5, † quæ prescriptionem tricennariam Saxonicam contra Universitatem non magis atque contra Ecclesiam admittit, sed ad prescribendum hoc casu præcisè quadraginta annos requirit, quare nec breviori temporis spacio adversus communitatem in pago vel oppido prescribi existimat Matth. Coler. *part. 1. decis. 20. num. 7. & ibidem Jacob. Schult. in addit. num. 17.* quod & jam dudum sensisse videtur Zobel. *in addit. ad art. 29. lit. B. l. 1. Land-Recht.* † At si verba Const. Elect. penitius inspiciantur, ex illis hoc nequaquam probari, quilibet fateri necessum habet, † quippe de Universitatibus ibidem agitur seu Academiis, ut manifestè probatur ex verbis initialibus, Universitäten / Schulen / ic. Et

Et subsequenter verb. Aber die Professoren der Univer-
 6 versitäten oder einzelne Personen/ıc. † Nec ratio dicit.
 Const. quæ potissimum favorem piorum locorum
 concernit, communitati hominum civiumque in-
 7 pagis & oppidis accommodari potest. † Quin & si
 tricennalis præscriptio usitata Saxonica currit con-
 tra Rempubl. ac civitatem, uti probat Const. Elect.
 6. p. 2. multò magis præscriptio hæc triginta anno-
 rum, anni & diei contra communitatem in pagis lo-
 8 eum habeat, nec opus erit præscriptione quadrage-
 nariâ, † Ne scilicet Rustici in pagis majori gaudeant
 privilegio, quàm cives ac incolæ in oppidis & Civita-
 tibus, ut probè animadvertit Dan. Moller. ad hanc
 Constit. 5. num. 8.

Ita Domini in causa Rudolphi à P. und der Gemeinde von
 Götteritz/Mens. Octobr. Anno 1630. (Verba sent. Ob wohl
 die Gemeinde zu Götteritz euch die Triff- & Gerechtigkeit auff
 ihren der Gemeinde Feldern nicht geständig seyn will / da ihr
 euch aber dennoch derselben über 30. Jahr/Jahr und Tag ge-
 ruhlichen g. brauchet hättet/ ıc. So hättet ihr solche Triff-
 Gerechtigkeit auff der Gemeinde Feldern durch Verjährung
 erlanget/und es wäre euch nunmehr berührte Gemeinde be-
 ständiger Weise darwider Eintrag zu thun nicht befugt / W.
 R. W.)

DEFINIT. VI.

Res mobiles Ecclesiarum, Hospitalium aliorumque
 locorum piorum anno & die in foro Saxonico
 præscribuntur.

1 L imitatur secundò in rebus mobilibus ac se mo-
 ventibus Ecclesiarum, aliorumque locorum pio-
 2 rum, in quibus præscriptio quadragenaria cessat.
 † Hæc tamen res mobiles etiam in foro Saxonico
 non anno sed triennio præscribi, secundum disposi-
 tionem Juris communis in *Ausb. quas actiones. Cod.*
 3 *de S. S. Eccles.* tradit Berlich. *part. 2. conclus. 7. num.*
 12. † eò quod Lex vel statutum ad jus commune re-
 ducens, atque privilegium præscriptionis quadra-
 genariæ contra Ecclesiam concedens sit favorabile,
 ac propterea de uno ad alium casum extendatur, se-
 4 cundum Jason. in *l. non dubium 5. num. 42. Cod. de*
legib. & l. n. 4. Cod. de in jus vocando. † Sed vel non
 intelligo hanc rationem ejusque applicationem ad
 casum præsentem, vel si quicquam stringit, sequi-
 5 tur exinde, non nisi quadraginta annis res mobiles
 Ecclesiarum præscribi. † Loquitur enim *Constitu-*
tio statutaria de præscriptione quadragenaria, quæ
 hæc ratione, si extensio fieret cum omnibus suis qua-
 litatibus, prout de jure fieri debet, *l. sed si manente.*
ff. de precar. Menoch. lib. 4. præsumpt. 39. num. 33.
 6 traheretur etiam ad res mobiles, quod nec ipsemet
 sensit Berlich. † Sanè quia *dicitur* Constitut. Elect. 5.
 non nisi de casibus agit, in quibus alias in foro Sa-
 xonico locum habet præscriptio tricennaria anni &
 diei, in cujus locum substituit præscriptionem qua-
 7 dragenariam, utique de rebus mobilibus ac se mo-
 ventibus nil speciale ibidem dispositum videtur,
 quia hæc res non continentur tricennariâ præscri-
 ptione. † Remanente ergò circa res mobiles Eccle-
 siæ dispositione communi Saxonica, ad harum præ-
 scriptionem annum & diem sufficere, concludimus
ex art. 28. lib. 1. Landt. art. 21. Wetzbild. Gloss. in
Wetzbild. art. 4. Schneidew. in tit. Inst. de præscript.
Rubr. quot sunt spec. Præscript. n. 53.

Ita Domini ad requisitionem Caspari Schlegels zu Birck-
 haim/Mens. Majo Anno 1633. (Verba sent. Seyn etliche
 Schafe/so dem Spital daselbsten gehörig / unter euer Vieh
 vermengert worden. Da nun solches die Vorsteher des Ho-
 spitals gewußt/und binnen Jahr und Tag darzu stille geschwie-
 gen/ ihr auch nicht anders vermeynet / als daß selbige Schafe
 euch gehörig gewesen/ ıc. So hättet ihr nunmehr berührte
 Schafe durch Verjährung erlanget/ und möchtet sie dem Ho-
 spital ferner auszuantworten nicht gedrungen werden / W.
 R. W.)

DEFINIT. VII.

Præscriptioni quadragenaria contra Ecclesiam, ne
 quidem in foro Saxonico additur augmentum anni
 & diei in præscriptionibus Saxonis aliàs
 usitatum.

1 C um dispositio juris Saxonici præscriptioni tri-
 cennariæ addat annum & diem, hoc est, sex se-
 ptimanas & tres dies, intra quem terminum nemo
 contra alium res immobiles & incorporales præscri-
 bere potest, nisi exactè sit præterlapsus, dubitatur,
 an in præscriptione quadragenaria contra Ecclesias
 vel alia pia loca etiam annus & dies requiratur, ita
 ut contra Ecclesias in foro Saxonico non præcisè qua-
 2 draginta annis, prout de jure communi dispositum est,
 sed annis quadraginta addito anno uno & die præscri-
 3 batur? † ita quidem sentit Christ. Zobel. *part. 2. diff.*
3. n. 3. & seqq. quem sequitur Matth. Berlich. *p. 2.*
concl. 7. n. 8. & seqq. † At dictum supra Const. 3. *De-*
fnit. 5. augmentum anni & diei in præscriptionibus
 usitatum, ne quidem in foro Saxonico præscriptio-
 nibus specialibus & singularibus, quæ aliàs de jure
 4 communi æstimantur, adjiciendum esse, † eò, quod
 dispositio nova statutaria trahi non consueverit ad
 casus speciales in antiquo jure communi expressos
 & exceptos, † ne alioquin per illam privilegium à ju-
 5 re communi concessum alicui auferatur, Andr. Ti-
 raquell. *de retract. lignar. §. 1. gl. 14. num. 103. & seqq.*
 † Quare nec in casu præsentis præscriptio quadra-
 6 genaria contra Ecclesiam in foro Saxonico immutan-
 da, eique spacium anni & diei addendum erit, † Id-
 7 que tanto minus, quanto clarioribus verbis D. Au-
 gustus Elector in *b. Constitut. 5.* confirmando præ-
 scriptionem quadragenariam ad jus commune (quo
 augmentum istud anni & diei planè incognitum est)
 se refert, & secundum hoc in judiciis Saxonis pro-
 nunciari jubet, *verb. Derowegen sey billich/ daß man*
sich im Sprechen dißfalls nach den gemeinen Rechten
halte/ ıc. So lassen wir es auch dabey bleiben / und
sollen sich unsere Gerichte im rechtlichen Erkantniß
desen also halten.

Ita Domini ad requisitionem Quæstoris in Heringen/Men-
 se Febr. Anno 1608. (Verba sent. So seynd die jentgen 6.
 Markt-Scheffel / von welcher Wertagung an / als sie nemlich
 fällig worden/ 40. Jahr vollständig verlossen / durch die Ver-
 jährung außgehoben/und es ist das Hospital solche Stusen fer-
 ner zu fodern nicht berechtiget / W. R. W.)

DEFINIT. VIII.

Stipendium certis personis atque familie studiorum
 causa relictum, etiamsi nemo in familia literis ope-
 ram navet, in alios tamen usus pios
 converti nequit.

1 D ubitandum non est, quin verosimilis etiam vo-
 luntas testatoris servanda sit, *l. cum res 47. in*
pr. ff. de legat. 1. l. sicut certi. 9. l. si cum vel in utero. 10.
C. de testam. milit. l. Titius. 25. §. Lucius Titius. 1. ff. de
lib. & posth. † illudque potissimum inspicere debeat,
 2 quod testator verosimiliter disposuisset, si de eo fuisset
 interrogatus, *l. ult. Cod. de post. ver. instit. l. quoniam*
am. 4. C. de donat. liber. l. qui gravi. 11. ff. de jur. Codicill.
 † adeò, ut licet casus omisus habeatur pro omisso, ta-
 3 men si subsit Conjectura mentis testatoris, dispositio
 extendatur, Jul. Clar. *lib. de sentent. §. testam. quest. 76.*
vers. quinta regula. Jason. *vol. 1. cons. 4. n. 1.* Francisc.
 Mantic. *de conject. ult. volunt. lib. 3. tit. 19. n. 4.* † Quare
 4 cum verosimile sit, testatorem stipendium, certæ fa-
 milie studiorum causà relictum, in alium similem
 finem potius collocari quam extingui maluisse,
 probabiliter forsan quis dixerit, † ex mente et-
 iam testatoris ejusmodi stipendium ad alios
 usus pios converti posse, si nemo in familia

- 6 existat, qui studiis incumbere velit, † maxime cum ob favorem piæ causæ multò facilius fiat extensio dispositionis de causa ad causam, ut tradit Mantic. *diēt. tit. 19. num. 10.* † Verum de mente disponentis non controvertendum, nec voluntatis extensio admittenda est, quando dispositio ipsa effectum sortiri potest, Mant. *diēt. libr. 3. tit. 3. num. 14.* † quod fit in causa præsentis, si deficientibus in familia studiosis, pecunia ad honestum lucrum & usuras licitas collocetur, indeque stipendium augeatur ac crescat, quo tempore futuro Studiosus in familia existens ampliori ac pinguiori testatoris fruatur beneficio. Ut sic contra expressam disponentis voluntatem quicquam moliri impium esse videatur. † Tum quod potius servanda sit voluntas Testatoris, quam contra ejus voluntatem danda libertas *l. contra voluntatem 7. C. de test. man. l. si cui pure libertas 31. in fin. pr. ff. ad SCtum Trebell.* † Nec pertinet ad arbitrium alicujus, mutare voluntatem testatoris, adè ut relicta ad certum usum non possint etiam in meliorem usum ab executoribus commutari, ut *l. late consuluit Natta conf. 7.* † Tum, quod voluntas testatoris, si in totum servari non possit, debeat saltem servari, quantum potest, *l. in testamento. 31. ff. de condit. & demonstr. Cravett. conf. 1. num. 5.* † Tum, quod nec favore piæ causæ liceat à voluntate disponentis declinare, sed favorabilibus causis ita demum favor debet exhiberi, si aliis injuria non fiat, *cap. ex tenore. 11. Extr. de for. compet. cap. nuper. 6. Extr. de donat. int. vir. & uxor. Bald. vol. 1. conf. 254. in fin.*
- 13 Angel. *conf. 328. n. 5.* ubi ex facto respondit, † quod pia dispositio ad pium propositum testatoris debeat conservari, sed non ita, ut trahatur ad alium pium usum, de quo testator non sensit, quia in hoc, inquit, nulla versatur pietas, sed magis impietas.
- Ita Domini in causa H. E. ab H. Mens. Dec. Anno 1630.

DEFINIT. IX.

Salarium semestris sive annum gratia das Gnaden Jahr lucrantur heredes defuncti, etiamsi paterna hereditati renunciant.

- 1 Plerisque in locis liberis & heredibus ministrorum Ecclesiæ mortuorum salaria totius insequentis anni concedi solent, vulgò *das Gnaden Jahr* /
- 2 Andr. Rauchb. *p. 1. qu. 25. n. 12.* † Hisce autem in terris semestria solummodò salaria liberi defunctorum pastorum consequuntur ex dispositione D. Augusti Elect. Saxon. *in Const. Ecclesiast. de Anno 1580. sub tit. Von immunitäten und Freyheiten der Kirchens Diener. §. Und zu fernerer Gnade / ic.* † Eaque ipsis debentur, etiamsi paternæ hereditati renunciaverint, siquidem salarium hoc non ex hereditate patris, † sed ex liberalitate Principis ceu peculiare quoddam beneficium lucrantur, uti satis apparet *ex diēt. Constit. Ecclesiast. loco allegato in verb. Und zu fernerer Gnade / ic.* Ex gratia itaque Principis Electoris Illustrissimi hoc beneficium tenent. † Atqui liberi ea, quæ non à patre sed aliunde accipiunt, retinere possunt, etiamsi patris hereditate se abstinuant *l. si arrogator 22. §. 1. ff. de adopt. l. si maritus 46. ff. famil. ercisc. l. Papinianus. 8. §. meminisse. 4. ff. de inoffic. testam. l. si post mortem 68. in pr. ff. de legat. 1.*
- 6 † Idemque obtinet in anno gratiæ, quod competit post mortem Prælatorum Canonorum ipsorum liberis, ex identitate nempe rationis, quæ in casu simili idem jus facit, *l. 32. ff. ad Leg. Aquil. l. 9. §. 2. ff. de edendo.*

Ita Domini in causâ liberorum I. E. ab H. gegen Beth Mens. Sept. Anno 1630. (Verba sent. Ob euch nun wohl das annus gratia verweigert werden will/in Betrachtung/ daß ihr

euch eures Vaters Erbschaft seinmahl verziehen / und dahero selbstiget proventuum euch anzumassen nicht befugt wäret/dieweil aber dennoch bemeldtes beneficium der verstorbenen Prælaten und Canonorum Nachkommen und Erben nicht jure hereditario, sondern aus einer sonderbaren Concession und Verordnung zuständig/und also unter des Verstorbenen Erbschaft nicht begriffen/nach dahero die von euch beschehene renuntiatio hereditatis paternæ Inhabts der Rechte auff das annus gratiæ zu ziehen/ic. So habt ihr euch auch/ der beschehene renuntiatione hereditatis ungeachtet/ des anni gratiæ nochmahls zu erfreuen/und es werden euch die Einkünfte selbstiges Jahres billich abgefolget.)

DEFINIT. X.

De anno gratia seu salario semestri as alienum defuncti exsolvi haud debet.

Salaria vel honoraria annua etiam nondum emerita, si intra annum illi, qui officium gesserunt, veluti Doctores, Professores & Advocati, moriantur, ad eorundem heredes integra transmittuntur *l. si quis in sacris. 11. in fin. C. de prox. sacr. scrip. lib. 12. l. matriculam 3. C. de agent. in rebus lib. 12. l. 1. §. 13. ff. de var. & extraordin. cognit. l. qui operas. 38. ff. locati l. 11. §. 9. C. de judic. Bartol. in diēt. l. 1. §. 13. n. 8. ff. de var. & extr. cognit. Andr. Gail. lib. 1. observ. 44. n. 12.* † De quibus dubium non esse videtur, quia heredes Creditoribus defuncti satisfacere teneantur, *per text. in d. l. si quis in sacris 11. C. de prox. sacr. scrip. lib. 12. cum hoc additamentum jure hereditario heredibus quibuscunque tam ab intestato quam ex testamento deferatur l. post. duos 15. C. de Advoc. divers. judicior. diēt. l. matriculam. 3. C. de agent. in reb. lib. 12.* † Sed num etiam de anno gratiæ seu salario semestri, quod liberis defuncti ministri Ecclesiæ debetur, as alienum solvendum erit? Rectè hoc negat Andr. Rauchb. *p. 1. qu. 25. n. 23.* † Tum *per text. in l. ult. cum Autb. seq. C. de pignor. Novell. 53. c. 5. Nov. 97. c. 4.* ubi in iis commodis, quæ mortuis militantibus heredibus eorum pro tenore communis militantium placiti vel divinæ sanctionis tale præstantis beneficium dari solent *d. l. ult. C. de pign.* Creditoribus nihil omninò juris competit, nisi defuncti eorum pecuniâ militiam sibi comparaverint. † Atqui huic militum beneficio, Annus gratiæ, de quo in præsentis, optimè comparari potest, † Tum, quod heredes defuncti pastoris annum gratiæ non ex hereditate patris, sed ex speciali privilegio & concessione principis habeant, ut dixi *Defin. preced.* † Quare nec de hoc debita hereditaria solvere tenentur, perinde sicuti nec Agnati & filii, ad quos feudorum successio ex pacto & providentia defertur, debita hereditaria agnoscere compelluntur. † Cum feuda ex Domini investientis & primi acquirentis beneficio, non hereditario jure vel ab ultimo defuncto adipiscantur *c. un. & ibi feudist. an filius vel agnatus. Rauchb. diēt. qu. 25. n. 25.*

Ita Domini in causa Georgii Blauschieds/ & VVolfgangi Kiefens zu Weyda/ Mens. Mart. Anno 1633. (Verba sent. Dieweil aber dennoch nach Absterben eures Pfarr-Herrns der hinterlassenen Wittib und Erben vermögê Churfl. Sächf. Kirchen-Ordnung/ die halbjährige Pfarr-Einkünften als eine sonderbare Begnadigung zustehen/ und also mit des verstorbenen Pfarr-Herrns Erbschaft nicht vermenget / noch des Pfarr-Herrn Schulden davon bezahlet werden dürfen/ic.)

DEFINIT. XI.

Defuncto Ecclesiæ ministro proventus ex anno gratia simul liberis & vidua ipsius debentur, etiamsi hac bona marito illata repetat.

Defuncto Ecclesiæ ministro semestria salaria liberis solis non debentur, sed & vidua ex proventibus anni gratiæ suam portionem lucratur, de quo vix dubium esse potest, propter verba clara Ord. Ecclesiastic. Elect. Saxoniz *de An. 1580. tit. Von im-*

municiatibus und Freyheiten der Kirchendiener. §. und zu fernem *Enad/ibi*: wollen wir der verstorbenen *Pastorn* und Kirchendiener Wittiben und Kindern ein halb Jahr nach ihres Ehwirths und Watern Absterben den halben Theil seiner Jahrs-Besoldung von Zeit seines Absterbens an folgen lassen/ıc. † Quid autem, si vidua bona marito illata repetat, nec portionem statutariam eligat, quod ipsi facere licet, ex Constitut. Elector. 20. part. 3. † Sanè, nec tum viduam à proventibus anni gratiæ excludendam dixerim, quia Constit. Ecclesiastica non distinguit, sed indefinitè ac generaliter viduæ ac liberis hoc beneficium tribuit, quare nec nos distinguere debemus. l. de pretio 8. ff. de public. in rem. act. l. 1. §. generaliter. 1. ff. de legat. præstand. † Nec movet me, quod viduæ bona illata repetenti, nil quicquam ex bonis mariti competat, secundum Constitut. Elector. 20. p. 3. ubi Dan. Moll. † Siquidem salarium semestrem post obitum mariti viduæ & liberis non jure hereditario, & ex bonis mariti ac patris, sed potius ex liberalitate Principis, ceu speciale quoddam beneficium, debetur, quod cum bonis hereditariis nil commune habet, *dist.* Ord. Eccles.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Ob wohl vorgedachte Wittib zu ihrem Einbringen gegriffen / daher sie die Kinder zu den halbjährigen Pfarr-Einkünften/das Gnaden-Jahr genannt / zuzulassen nicht gemeynet seyn / dieweil aber dennoch solches Gnaden-Jahr der hinterlassenen Wittib und Erben als eine sonderbare Begnadigung zustehet/ ıc. So wird auch mehrgedachte Wittib zugleich nebenst ihrem Einbringen zu solchen halbjährigen Pfarr-Einkünften zu gleichem Theil billich zugelassen / B. R. W.)

Et in causa heredum Martini Riedels zu Kauffungen/ Mens. Jun. Anno 1634. (Verba sent. So wird solches Gnadengeld unter die Wittib/ wenn sie auch gleich zu ihrem eingebrachten Gut tiesete / und die Erben zugleich billich vertheilet / B. R. W.)

DEFINIT. XII.

Salarium semestrem inter defuncti Pastoris Viduam & liberos aequaliter & secundum capita dividi debet.

Quæsitum etiam fuit, si plures liberi cum vidua defuncti Ecclesiæ ministri concurrant, an proventus anni gratia aequaliter & juxta capita inter eos dividi debeant? Quod affirmare non dubitavimus. † Tum, quod si proventus salarii semestris competat ipsis ex speciali quodam privilegio Principis, non jure hereditario, neque ex bonis defuncti patris & mariti, † ut sic divisio secundum Constit. Elect. 20. p. 3. quæ viduæ tertiam aut quartam partem bonorum mariti tribuit, residuo liberis relicto, nequam fieri debeat. † Tum, quod simul viduæ & liberis defuncti pastoris salarium semestrem concedatur in Ordin. Ecclesiast. sub tit. Von immunitatibus und Freyheiten der Kirchendiener / §. zu fernem *Enad in verb.* Wollen wir der verstorbenen *Pastorn* und Kirchendiener Wittiben und Kindern/ &c. Ubi notanda particula (&) conjunctiva, † cujus ea est Natura, ut conjuncti aequaliter & pro virilibus portionibus admittantur, l. Reos. 11. §. cum in tabulis. 1. ff. de duobus reis l. duobus 85. in pr. ff. de legat. 1. l. un §. his ita 10. vers. hoc ita tam variè. & §. ubi autem 11. Cod. de caduc. toll. l. si quis Titio 7. ff. de usufr. accresc. † Hinc frater & ejus filii heredes instituti conjunctim & ex æquis portionibus vocati videntur, Franc. Mant. de conject. ult. volunt. lib. 4. tit. 7. n. 20.

Ita Domini in causa Johannis Sartorii zu Scheiditz/ Mens. Dec. Anno 1631. (Verba sent. Ist euer Großvater ein Pfarr-Herr tm Stifft Merseburg Todes verfahren / und hat seine Wittib an einem / und euch und euer Brüder seine Kinder an andern Theil/hinter sich verlassen/ ıc. So werden die halbjährigen Einkünften/ so vermöge Ehrfl. Sächf. Kirchen-Ordnung der Wittiben und Erben gehören/ unter euch und eure Brüdere als seine Kindes-Kinder / und die Wittibe zugleich nach den Häuptern / also daß eins so viel als das andere bekomme/billich vertheilet/B. R. W.)

Item an Georg Mlanschmieden zu Weida/ Mens. Mart. Anno 1633. (Verba sent. So wird die Wittib zugleich mit den Kindern zugelassen/ und ihr davon so viel als einem unter den Kindern billich ausgeantwortet/ B. R. W.)

CONSTITUTIO VI.

PARTIS SECUNDÆ.

Ob wider eine Stadt die Præscription der Sächf. Rechte statt habe?

Num eadem præscriptio Juris Saxonici contra Civitatem locum habeat?

Shalten gleicher Gestalt etliche davor/ daß die Verjährung der S. Rechte wider eine Stadt oder Rempublicam nicht statt habe. Dieweil aber unsere Schöppenstühle aus guten erheblichen Ursachen biß anhero nach Sachsen-Recht auff die Verjährung der ein und dreyßig Jahr/ sechs Wochen und drey Tage/ in diesen Landen bißfalls gesprochen/ So lassen wir es auch das bey bleiben/ und wollen/ daß hinführo dermassen auch also erkannt werden soll.

Sunt item, qui volunt, Præscriptionem Juris Saxonici triginta annorum, anni & diei adversus Civitatem vel Rempublicam locum non habere; Quia verò Scabinatus nostri contrarium hactenus observarunt, deinceps quoque idem ut fiat, jubemus.

DEFINITIONES.

1. Præscriptio contra certos quosdam cives intentata civitati non nocet.
2. Magistratus municipalis, licet jurisdictionem non habeat, circa res tamen venales ordinationes condere potest.
3. Impetrans Privilegium contra utilitatem publicam quando & quatenus peccet contra Juramentum, quo juravit, se promoturum utilitatem publicam.
4. Nobilibus in pagis & castris suis, absquæ speciali concessione aut præscriptione Cerevisiam vendere, aliudque perniciosum urbibus mercimonium exercere non licet.
5. Neque Rusticis ac Incolis in villis aut pagis Cerevisiam coquere & vendere, aliaque Civium commercia exercere permissum est.
6. Liberi adium paternarum possessores Cerevisiam

- coquere possunt, etiamsi ipsimet in numerum Civium recepti non sint.
7. Nobiles tamen pro usu domus & familiae suae Cerevisiam coquere haud prohibentur.
 8. Privilegia Civitati aut Civibus concessa latissime sunt interpretanda, & quisnam eorum interpret.
 9. Collegia opificum de causis ad Collegium pertinentibus cognoscere, Collegiatos punire ac coercere possunt.
 10. Extra causas tamen ad Collegium pertinentes jurisdictionis Opificum in collegiatos ad alias causas & delicta non extenditur.
 11. Non valent statuta opificum, quibus prohibent, Ne quod unus cepit, alter perficiat.
 12. Legitimus per subsequens matrimonium, in collegium opificum recipi debet.
 13. Non minus quoque in collegium opificum est recipiendus, ducens uxorem, quam antea impregnaverat.
 14. Nec removendus à Collegio opificum, qui ab alio impregnatum ducit in matrimonium.
 15. Legitimus per subsequens matrimonium dari potest testimonium natalitium, quod ex thoro legitimo & parentibus honestis natus fuerit.
 16. Legitimus per Comitem Palatinum Civium consortio dignus judicatur.
 17. Collegio per mortem Collegiatorum dissoluto bona Collegii Superiori, seu Magistratui accrescunt.
 18. Ex Contractu Senatus & Administratorum Civitatis ejusque bona non obligantur, nisi Cives, vel saltem consilium omnes Cives representans in contractum illum consenserit.
 19. Vel si probetur Mutuum in rem & utilitatem civitatis versum esse.
 20. In venditione annuorum reddituum à Civitate facta, probatio in rem versionis ab Emptore non exigitur.
 21. Quando pecunia mutuo data non est versa in utilitatem Civitatis, soli Administratores, qui contraxerunt, ex mutuo tenentur.
 22. Quà de causâ, Creditor actionem ex mutuo adversus Civitatem & Administratores eodem libello alternativè intendere potest.
 23. Nec Administratores exceptione non versa pecunia in rem Civitatis adversus Creditores sese tueri possunt.
 24. Pro debito communi legitime contracto, Cives singulares, eorumque bona obligantur.
 25. Nisi cives contrahentes semetipsos singulatim obligaverint.
 26. Bonis Civium singulorum obligatis, num unusquisque in solidum conveniri queat?
 27. Legitimitas per Rescriptum Principis aut Comitem Palatinum facta in successione jus quaesitum nemini aufert.

DEFINIT. I.

Præscriptio contra certos quosdam Cives intentata Civitati non nocet.

- P**RÆSCRIPTIO JURIS SAXONICI triginta annorum, anni & diei etiam adversus Civitatem vel Republicam locum habet, b. Const. 6. Ad hoc tamen ut contra Civitatem præscribatur, requiritur, 2. † quod præscriptio sit incepta contra ipsam Civitatem & communionem nomine universali; aliàs si contra certas quasdam personas singulares tantummodo præscribatur, † haud contra Civitatem præscriptum censetur, Modest. Pist. vol. 1. conf. 12. n. 12. & 13. Felin. in c. cum accessissent 8. n. 29. Extr. de conf. † Siquidem ea, quæ sunt Civitatis seu Universitatis, non sunt singulorum §. universitatis 6. inst. de rer. divis. l. sed si hac lege 10. §. qui manumittitur. 4. ff. de in jus vocand. l. sicut municipium. 7. §. si quid universitati. 1. ff. quod cujusque univers. nom. † Quare nec factis singulorum jura toti Civitati competentia immutari, nec præscriptione adversus singulos intentata quicquam Universitati auferrè potest. 6. † Quia nemini sine proprio facto jus suum aufertur, l. id quod nostrum. 11. ff. de Reg. Jur. l. fin. ff. de pact. 7. † Nec factum alterius alteri obesse, aut præjudicium afferre debet, l. non debet alteri. 74. ff. de Reg. Jur. l. de pupillo 5. §. si plurimum 5. ff. de oper. nov. nunciat. l. quidam 25. §. si quis filium. 2. ff. ad SCtum Trebell.

Ita Domini in causa Civitatis G. Mens. Nov. Anno 1630. (Verba sent. Ist eure Stadt und gemeine Bürgerschaft vor undencklichen Jahren vom R. Käyser aller Bülle im Reiche aus sonderbahrer Begnadigung befreuet worden / wenn nun gleich etliche unter den Bürgern in der Nachbarschaft und bey etlichen vom Adel den gewöhnlichen Tuchzoll auch über Rechtsverwehrte Zeit entrichtet hätten / ic. So hätte doch die Stadt und gemeine Bürgerschaft solche ihre Freyheit dadurch nicht verlohren / und haben auch dannerhero bemeldte vom Adel etliche Verjährung wider die Stadt und ganze Bürgerschaft zu prætendiren nicht Zug / B. R. W.)

DEFINIT. II.

Magistratus municipalis, licet jurisdictionem non habeat, circa res tamen venales ordinationes condere potest.

QUÆSITUM fuit, an Magistratus municipalis Civitatis, qua jurisdictionem non habet, facere queat ordinationes de rebus, quæ venales in foro sunt proponenda? † Rectissime id affirmat Mod. Pistor. p. 4. qu. 134. Tum, quod Magistratus, etiamsi jurisdictionem non habeat, nihilominus tamen representet populum istius Civitatis, in cujus dominio videtur esse forum, Hottom. in §. universitatis. 6. Inst. de rer. divis. † adeoque jure domini licet Magistratui facere ordinationes de rebus in foro venalibus, cum quilibet sit justus moderator & arbiter rei suæ, l. 21. C. mandati. † Tum, quod forum sit locus publicus magis jure Civitatis, quam vi alicujus jurisdictionis l. prator ait. 2. §. & tam publicis 2. ff. ne quid in loc. publ. † Quare & ii, quibus jura Civitatis competunt, de foro disponere possunt, arg. l. omnes populi 9. ff. de Just. & jur. ubi Bartol. qu. 1. num. 3. vers. si verò quaris. permittit hujusmodi Magistratibus facultatem statuendi circa administrationem bonorum suorum, ad quæ videtur pertinere & forum. † Tum, per tit. ff. de administr. rer. ad Civitat. pert. Ex quo colligi videtur, quod administratio talium rerum civitatis pertineat ad Magistratus civitatis illius, Modest. Pist. di. qu. 134. n. 8.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Wann gleich selbiger Stadt/davon eure Frage meldet/ eine jurisdiction nicht zustandig wäre/ So wäre doch die Gerichts-Personen gemeiner Stadt zum besten eine gewisse Markt-Ordnung zu machen/wohl befugt / B. R. W.)

DEFINIT. III.

Impetrans Privilegium contra utilitatem publicam, quando & quatenus peccet contra juramentum, quo juravit, se promoturum utilitatem publicam.

PERJURIUM & contra Jusjurandum facere videri, qui impetrat privilegium contra utilitatem publicam, quam se promoturum juravit, tradit Mod. Pistor. part. 3. quæst. 121. num. 1. secutus Joh. Bolognetum in l. si quis major. 41. n. 50. Cod. de transact. † Ubi docet, impetrantem privilegium contra utilitatem Reipublicæ in perjurium incidere, quamvis eo non fuerit usus. † In quam sententiam videtur quo-

quoque inclinare ipsemet Modest. Pistor. absque dubio motus autoritate & rationibus Bologneti, quas refert Jac. Schult. in addit. ad Modest. Pistor. dict. quest. num. 121. num. 5. & seqq. † Ac sanè ipsa intentio personæ impetrantis privilegium reprehensione digna est, quæ nec quicquam petere debeat contra fidem jurisjurandi. † Neutro tamen casu impetrans privilegium, sive eo fuerit usus, sive non, perjurium incurrit, si per id nullum Reipublicæ damnum afferatur, sed tantum lucri perceptio impediatur: † Inter quæ duo magna existit differentia, cum commodo suo cuilibet inhiare liceat, quamvis alterius lucro, quo is antea usus est, aliquid decedat, ut bene advertit Jacob. Thoming. allegatus à Modest. Pistor. dicto loco num. 2.

Ita Domini in causa Martini Grossmans zu Horsleben/ Mens. Majo Anno 1633. (Verba sentent. Habt ihr als eine Raths-Person des Orts/den gewöhnlichen Eyd ablegen/ und gemeiner Stadt Westes zu suchen schweren müssen / worauff ihr unlangsten bey der hohen Obrigkeit um den Weinschancz suppliciret/ und auff eurem Hause ein sonderbares privilegium Wein zu schencken erhalten. Ob nun wohl hierdurch dem Rathskeller und also gemeiner Stadt nicht wenig Genieß entzogen wird/ic. So habt ihr doch durch Erhaltung gedachtes privilegii eurem geleisteten Eyde keinesweges zuwider gebandelt/ derowegen ihr auch mit einiger Straffe nicht zu belegen seyd/ W. R. W.)

DEFINIT. IV.

Nobilibus in pagis & castris suis, absq; speciali concessione aut præscriptione, Cerevisiam vendere aliudq; perniciosum urbibus mercimonium exercere non licet.

1 **S**ingulæ Civitates de jure fundatum habent privilegium, ne infra miliare circumcirca habeatur Vinum vel Cerevisia extranea venalis, & ne fiant decoctiones hujusmodi, neque incolis, in villis adjacentibus, perniciofa urbibus mercimonia exercere permittatur, *art. 66. in pr. ubi Zobel. lit. a. l. 3. Landr.*
 2 † Nam quælibet Civitas ad tantum spacium & imò amplius habet dominium & territorium sive districtum, *Bart. in l. ult. Cod. de colleg. lib. 11. Dd. in cap. ubi periculum. §. porro. in verb. territorio. de elect. in 6to. l. nulli. 28. quod si in vico. 4. Cod. de Episcop. & Cleric.* † Adeoque & nobiles infra miliare &
 3 Cerevisiam vendere, aliave mercimonia exercere
 4 prohibentur. † Sed num in castris vel pagis, ultra miliare adjacentibus, illud Nobilibus permittum erit? Sanè si Nobiles ex speciali concessione aut privilegio, vel etiam præscriptione hoc jus non
 5 acquisiverint, † facultatem coquendi & vendendi cerevisiam, aliaque mercimonia civium propria exercendi, neutiquam ipsis competere existimandum est, *per text. in l. Nobiliores. 3. Cod. de commerc. & mercat. ibi: Nobiliores natalibus & honorum luce conspicuos, & patrimonio ditiores perniciosum urbibus mercimonium exercere prohibemus, ut inter plebejos & negotiatores facilius sit emendi vendendique commercium.* † Quæ sanctio cum
 6 jure Saxonico expressè sublata aut mutata non reperitur, nil certè prohibet, quò minus observari etiamnum debeat in foro quoque Saxonico, *l. precipimus. 32. Cod. de appellat.* † Nam casus in jure
 7 provinciali omisus dispositioni juris communis censetur relictus, *arg. l. quicquid adstringenda. 99. ubi Dd. ff. de Verb. Obligat. Jas. in l. si posthumus. 14. n. 1. ff. de lib. & posth. Gram. decis. 47. num. 4. & 5.*
 8 † Quo & facit sententia posth. Weichbild. rubr. Ob Edelleute auff ihren Lehen-Gütern mögen Bier brauen und ausschencken lassen / p. 115. fac. 2. in verb. daß die erbare Mannschafft Bier zu ver-

kauffen oder auszuschencken/ noch andere Bürgerliche Nahrung zu üben oder zu treiben gar nicht Zug noch Recht haben/ic. † Quia & ejusmodi 9 commercia perinde ac artes mechanicæ Nobilitati non conveniunt, Anton. Fab. in Cod. l. 9. tit. 28. definit. 18. num. 1. & 2. † ut vel propterea Nobiles ab 10 exercitio vilis hujusmodi mercaturæ abstinere debeant; † Siquidem Nobilitas amittitur, quoties Nobilis utitur vilibus artibus & mechanicis, Tiraqu. de nobil. c. 27. Bald. d. l. 3. Cod. de commerc. & mercat. Fab. dict. definit. 18. n. 2. † Atque de hoc minus dubii 12 est in Electoratu Saxonix, propter claram sanctionem D. Augusti Electoris in Ord. provinc. de Anno 1555. sub tit. Brauen/Schencken/und andere Bürgerliche Handthierungen auffm Lande/ic.

Ita Domini ad consultationem Wolffens von Krafftheim/ M. Nov. An. 1595. (Verba sentent. Dieweil denen vom Adel / vermöge gemeiner geschriebenen Rechte / Bürgerliche Nahrung und Handthierung zu treiben verboten/ auch nicht zu befinden/ daß in Sächs. Rechten ein anders verordnet/ sondern vielmehr auch auff Sächs. Boden solches in Übung und Brauch also gehalten wird. So mag auch denen vom Adel / welche solche Gerechtigkeit durch ein privilegium oder Verjährung nicht erlanget/ ungeachtet/ daß sie weiter als eine Meilweges von der Stadt/ davon eure Frage meldet/ geseffen sind/ mit deme von ihnen gebrauchenen Bier/ ihre Kresschmar/ Krüge/ oder Schencken zu verlegen/ nicht gestattet und nachgelassen werden/ W. R. W.)

DEFINIT. V.

Neg. Rusticis ac Incolis in villis aut pagis cerevisiam coquere ac vendere aliq; Civium commercia exercere permittum est.

Quod nobilibus ceu Magistratui non licet, Definit. preced. † Illud multò minus Rusticis sive subditis erit concedendum. Quare nec hisce commercia urbibus perniciofa exercere, imprimis vero cerevisiam coquere ac vendere licebit. † Et quidem de habitantibus in villis infra milliaria adjacentibus, minus dubium esse videtur propter text. manifest. in art. 66. lib. 3. Landrecht. in pr. ibi: Man mag keinen Marckt bauen / dem andern auff eine Meile zu nahe/ † Ubi per Vocabulum (Marckt) 3 quævis intelliguntur commercia, aliaque jura, quæ Civium ac incolarum in urbibus sunt propria, secundum Gloss. dict. art. 66. lit. a. in final. verb. Et intellige textum hic in verb. Marckt von allerley Bürgerlicher Handthierung/ welche den Städten zuständig seynd. † At nec Rusticis in villis & 4 castris ultra milliaria adjacentibus facultas commercia ejusmodi exercendi cerevisiamque braxandi & vendendi, competit. † Quia commerciorum 5 jura sunt privilegiata, ac non nisi iis concessa, qui exercendorum mercatum licentiam Principis indultu & autoritate meruerunt, *l. un. C. de nundin. l. 1. ff. eod. tit.* Gloss. German. dict. art. 66. in verb. Man mag keinen Marckt bauen. num. 2. art. 1. Weichbild. vers. Marckt-Recht ist dieses. † Quare 6 cum nullibi Rusticis Jura commerciorum ac Civitatis concessa reperiantur, utique, nec absque speciali privilegio aut præscriptione iisdem exercere ea licere, dicendum erit.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sententia: Wie denn auch die Bauerleute aufferhalb der Städte und Märkte in Dörffern / welche von der hohen Obrigkeit Stadt- und Marckt-Recht nicht erlanget/ oder sonsten demassen privilegiret/ daß sie Bürgerlicher Handthierung und Nahrung sich gebrauchen mögen/ ungeachtet/ daß solche Dörffer von bemeldter Stadt auch weiter als eine Meilweges gelegen/ Bier zu brauen/ und dasselbige den Kresschmar oder andern zu verkauffen nicht befugt/ W. R. W.)

DEFINIT. VI.

Liberi adium paternarum possessores Cerevisiam coquere possunt, etiamsi ipsimet in numerum Civium recepti non sint.

- 1 **I**Nter jura Civium sive Incolarum haud certè minimum est, quod Cerevisiam coquere ac vendere queant; id quod speciali privilegio civibus indultum videtur, nec aliis, qui in Civium numero haud reperiuntur, vel certo pretio exsoluto Jura Civitatis (das Bürger-Recht) assecuti sunt, concedi solet. † Hinc defuncto aliquo ex numero Civium, liberis sive heredibus ejus, etiamsi ædes paternas possideant, jus Cerevisiam coquendi seu braxandi non competere, multi sibi persuasum habent. † Cum enim id privilegium, non nisi ratione officii & juris municipalis datum sit, quod neque in heredes transit, neque in liberos, fieri non potest, ut finito illo
- 2 jure & officio duret, finitur † siquidem privilegium competens ob certam aliquam qualitatem, illa qualitate finita, *l. athlete. 8. §. gentium. 1. ff. de excus. tutor.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 9. tit. 28. de fin. 9. num. 10.* † Neque privilegium personale personam privilegiam egreditur, *l. quia tale. 13. ff. solut. matrim. l. ex pluribus. 42. de adm. tutor.* † Sed iniquissimum esset, hoc emolumentum, quod interfructus hereditatis non malè refertur, liberis atque heredibus, ædium paternarum possessoribus, denegare, maximè cum jus braxandi Cerevisiam merè personale non sit, † sed plerumque ipsis ædibus
- 3 inhæreat, & tanquam jus reale possessorem sequatur, in remunerationem aliquam administrationis familiaris ac domus. † Ex qua causa & ratione privilegium illud & restringendum & ampliandum est, *arg. l. Titia Sejo. 87. §. usurar. 1. ff. de legat. 2. l. 26. §. 1. ff. de Testam. milit. l. impuberi. 40. ff. de administ. tutor.* † Et quis nescit, tributa, collectas, aliaque onera ab heredibus ceu possessoribus ædium exigi?
- 4 † Quidni ergo ædibus fruendi ac proinde etiam facultas Cerevisiam coquendi & vendendi ipsis concedenda erit? *l. videlicet. 29. ff. ex quib. caus. major.* † Quod tum certè æquissimum videtur, quando liberi sunt minoresnes & Jurium municipalium nondum capaces, & nihilominus interim periculum atq; incommodum rei familiaris eos subire oporteat, *arg. l. 5. §. ult. ff. de testib. l. 7. ff. testam. quem aper.*

Ita Domini in causa Evz filiz Michael Lauters zu Pegan/ Mens. Febr. Anno 1634. (Verba sent. Ob ihr nun wohl das Bürger-Recht noch zur Zeit nicht erlanget / diweil ihr aber dennoch gleich anderu Nachbarn alle bürgerliche Beschwerung tragen müßet / solches aber / da ihr euer Haus nicht nuzen sollet / euch zu thun nicht möglich / dahero andern Bürgern die Oera zu wachsen / und der hohen Obrigkeit die Trancststeuer geschmäleret würden / etc. So ist auch verführter Rath euch das Bierbrauen zu verweigern nicht befugt / B. D. W.)

DEFINIT. VII.

Nobiles tamen pro usu domus & familia sua Cerevisiam coquere haud prohibentur.

- 1 **E**T si non magis Nobilibus ac Rusticis ipsis in castris, & villis Cerevisiam venalem habere, aliaque, quæ propriè civium sunt, exercere liceat; † Attamen, quin solum pro usu domus & familiae suæ Nobiles Cerevisiam coquere queant, ambigendum non est, prout in simili ferè casu tradit Dan. Moller. *de Nobis*, cum hoc pacto in Civitatem recepto, ne Cerevisiam coquere ei liceret, quem tamen, conventionem non obstante, tantum Cerevisiam coquere potuisse, quantum pro familia opus haberet, responderunt Scabini, *lib. 4. Semestr. 17.* Hartm. Pistor. *Observat. 49.* ubi similem ferè casum tractat.

† Ita enim text. in *l. nobiliores. 3. C. de Commerc. 3* & *mercat. ab Interpp.* communiter solet limitari, ut mercimonia Civium, Nobilibus etiam concessa, intelligantur pro necessitate domus suæ & familiae, Moller. *dicto loco.* † Eamque limitationem jamdudum placuisse *Æcis Saxonis*, apparet *ex sententia post Reichbildi rubr. Ob Edelleute auff ihren Lehn-Gütern mögen Bier brauen und ausschenden lassen / pag. 115. fac. 2. in verb. Mein mögen sie für sich und zur Nothdurfft ihrer Haushaltung Bier und allerley Getränke brauen / und ihr Getreyde / was sie deß auff ihren eigenen Gütern bauen / und anders nicht ihres Gefallens wohl verkauffen / etc.* † Quin & disertis *5* verbis hoc in Elector. Sax. permissum est Nobilibus, Ord. Prov. Elect. Augusti *de Anno 1555. tit. Brauen / Schencken / und andere Bürgerliche Handthierung auffm Lande / vers. darum ordenen. in verb. anders denn er vor seine Haushaltung nothdürfftig ist / und nicht auff den Kauff brauen soll / etc.*

Ita Domini in causa M. à R. Mens. Majo Anno 1633. (Verba sentent. Ob wohl denen vom Adel auffm Lande / ohne der hohen Landes-Obrigkeit sonderbare Verwilligung zu brauen / und das Bier zu verschenden / und den Kreyßschmar zu verhandeln / oder auch andere Bürgerliche Handthierung zu treiben nicht gebühret / da ihr aber dennoch für eure Haushaltung allein Bier brauen wollet / etc. So wäre euch dasselbe auch auffer erlangter sonderlicher Concessio für euch selbst zu thun unbenotthmen / B. D. W.)

DEFINIT. VIII.

Privilegia Civitati aut civibus concessa latissime sunt interpretanda, & quisnam eorum interpres?

1 **I**llustrissimus Elector Saxonie cum privilegium super impressione alicujus libri concessisset, eumque recudere, recudendum dare, vel alibi impressum palam seu occultè distrahere, sub certâ poenâ alios prohibuisset, typographi autem quidam librum illum non quidem separatim, sed cum aliis ejusdem ferè materiae libris conjunctim typis alibi impressum & in certum aliquod volumen redactum vendidissent, † quaesitum fuit, *an bisce typographis pena in privilegio pronominata esset imponenda?* † Certè, cum beneficia seu privilegia principalia ipsi Principes eorumvè successores soleant interpretari, *l. ex facto. 48. ubi Dd. ff. de vulgar. & pupill. substitut. l. Neratius. 191. ff. de Reg. Jur. l. ult. & ibi Bald. C. de legib. c. ordinarii. 3. de offic. jud. ord. in sexto. c. fin. extr. de concess. prebend.* causa hæc haud ineptè forsân remitti potuisset ad explicationem Illustrissimi privilegiantis. † Attamen Princeps *4* tum demùm interpres est suorum privilegiorum, quando de mente vel sensu privilegii inter subditos contentio oritur difficilis, quæ ex verbis privilegii neutiquam potest decidi, Andr. Rauchb. *part. 2. quæst. 11. n. 42.* † In casu autem præsentis, quo privilegium indefinitè concessum, ac prohibitio verbis generalibus facta fuerat, vix dubium esse potuit, † quin prædicti typographi vigore hujus privilegii *6* ab opere suo abstinere, nec librum, cum aliis ejusdem farinae materiis commixtum impressum vendere debuissent, ut propterea nulla ratione à poena, in privilegio expressâ, exempti essent. † Siquidem *7* beneficia ac privilegia Principis non sunt restringenda, sed latissime interpretanda, Jason. *in l. beneficium. 3. num. 18. ff. de constit. Princip.* Dan. Moller. *lib. 4. semestr. 21.* † Hinc Hyppol. de Marfil. *in pract. §. aggredior. num. 143. & seqq. & Octav. Cacher. decis. 136.* tradunt, immunitatem in dubio concessam

fam censerī pro bonis etiam postea quaesitis, per text. in c. quia circa. 22. extr. de privileg.

Ita Domini in causa Johann Helffrichs zu Leipzig/Menf. Septembr. Anno 184. (Verba sentent. Hat der Churfürst zu Sachsen und Burggraff zu Magdeburg/1c. Unser gnädigster Herr/auff euer unterthänigstes Ansuchen über euer Buchlein/darinnen ihr die Reise ins heilige Land beschrieben/etw. gnädigst Privilegium ertheilet/ und darinnen dasselbe nachzudrucken/oder auch/ da es anderswo nachgedruckt/ in diesen Landen zu verkaufen/ bey Straffe 100. Reichshaler/ und Verlust der nachgedruckten Exemplarien verboten/dessen angeachtet/ haben die Buchführer allhier obbemeldtes euer Itinerarium. so zu Frankfurt am Mayn nachgedruckt/ öffentlich feil gehabt. Ob nun gleich dasselbe nicht besonders und allein/ sondern neben etlichen andern Büchern/ so von gleichen Reisen beschrieben/ in ein Volumen zusammen gedruckt/ da aber dennoch obgedachtes Privilegium gebührt. Oben publiciret worden/ und sie dessen Wissenschaft also bekommen hätten/1c. So wäre ein ieder insonderheit in die Straffe des obbemeldten Privilegii gefallen/ B. R. W.)

DEFINIT. IX.

Collegia opificum de causis ad collegium pertinentibus cognoscere & collegiatis punire accoerere possunt.

Collegia Opificum approbata, puta Fabrorum, Sutorum, Pistorum &c. de rebus ad eorum artem & professionem spectantibus, statuta inter sese specialia, etiam contra statuta Civitatis generalia condere possunt, l. ult. Cod. de Jurisdic. omn. judic. l. 2. §. fin. Cod. de Constit. pecun. Bartol. in l. omnes populi. 9. num. 6. ff. de Justit. & Jur. ibi & Jason. num. 37. Angel. in §. jus a. civile. 1. num. 4. Inst. de Jur. Nat. Gent. & Civil. Dan. Moller. libr. 2. Semestr. 15. in pr. De hisce statutis notandum primò:

1. † Quòd necessariò non egeant confirmatione Superioris, cum à lege communi confirmentur, d. l. 2. Cod. de const. pec. Jason. d. l. 9. num. 38. ff. de J. & J. Herm. Vultej. in l. ult. n. 18. vers. verius tamen est.
2. C. de Jurisdic. † Quamvis de consuetudine contrarium observari videamus, daß die Zünngen und Zünffte von den Oberherren confirmiret werden/ Johan. Schneidewin. in §. jus autem Civile. 1. num. 15. institut. de jure Nat. gent. & civil. Secundò:
3. † Ejusmodi statuta non nisi collegiatis ligant, hoc est eos, qui sunt ex numero Collegii, Zünffbrüder/ Jason. d. l. 9. num. 37. ff. de J. & J. Vultej. d. l. 1. ult. n. 23. † Dicuntur namque hujusmodi statuta Collegiorum conventiones, l. sed & ea 35. ff. de legib. Atqui conventio inter certas personas aliis non præjudicat, l. si unus. 27. §. 4. vers. ante omnia. ff. de pact. Tertio: † Tribuunt quoque hæc statuta Magistris Collegiorum, den Zünffmeistern/ aliqualem jurisdictionem ac potestatem coercendi, multamque civilem irrogandi, Paul. de Castro. in l. privatorum. 3. num. 5. C. de Jurisd. Vult. in d. leg. ult. num. 18. & 20. Cod. eod. † ita ut de causis, inter collegiatis controversis, cognoscere, ac transgressores statutorum punire queant, Oldrat. consil. 128. num. 2. & 3. † Quam Jurisdictionem consequuntur Seniores Collegii eo ipso, quod eliguntur sive ab ipsis Collegiatis, sive ab ipsorum superiori. † Neque hoc casu contra l. privatorum. 3. C. de Jurisdic. privatorum consensu Jurisdictio datur. † Quippe quod Collegium aliquod sive universitas approbata non simpliciter loco privatorum habeatur, & ab initio ita constitutum sit, ut eligendi sibi Judices potestatem habeat, quales esse nequeunt sine Jurisdictione, ejusdemque exercitio Matth. Steph. de Jurisd. lib. 2. p. 2. cap. 8. n. 10.

Ita Domini in causa der Ober- und anderer Meister des Posamentirer-Handwerks/ Mens. Sept. Anno 1629. (Verba sent. So seynd ihr beyde in eure Zünfft gehörige Personen mit etwer gewissen/eurem Articul-Briefe gemäßen/ Bussse oder Straffe zu belegen wohl befugt/ B. R. W.)

Gargz. Definit. Vol. I.

DEFINIT. X.

Extra causas tamen ad Collegium pertinentes Jurisdictio Opificum in Collegiatis, ad alias causas & delicta non extenditur.

Sicuti statuta Opificum non nisi Collegiatis ligant, Gloss. in l. 2. C. de Constit. pecun. † Ita & Collegiatis non nisi de rebus ad Collegium pertinentibus statuta condere possunt. † Quæ duntaxat valent in causis civilibus, non etiam Criminalibus, Herm. Vult. in l. per iniquum ult. C. de Jurisd. n. 19. & seq. † Et quidem non indefinitè in omnibus causis civilibus, sed solum ipsorum artem vel professionem concernentibus, non in aliis puta hereditatibus & similibus, Bald. in l. omnes populi. 9. ff. de Just. & jure num. 33. & in l. per iniquum ult. n. 3. & 4. C. de Jurisd. ubi & Paul. de Castro n. 2. & Vultej. n. 19. Joh. Schneidew. in §. jus autem civile. 1. num. 15. Instit. de jur. nat. gent. & civil. † Unde porro infertur, Collegia Opificum ac mercatorum nec super delictis à Collegiatis perpetratis cognoscere, nec delinquentes punire posse, siquidem Jurisdictio Collegiorum cognitioni Magistratus ordinarii neutiquam præjudicat, neque ad delicta contra jus commune civitatis perpetrata ullatenus extenditur, Vult. d. l. 1. num. 19. & 26.

Ita Domini ad consultationem J. H. à VV. Mens. Jun. Anno 1631. (Verba sentent. Hat N. N. ein Schuster in gutem bekant und gestanden/ daß er dem Schäfer zu Heddendorff zwey Thüren/und anderswo einen Sad mit Hopffen verumtreuet und entwendet/1c. So wird er solcher seiner Verbroch wegen von euch willkührlichen/ entweder 14. Tage lang mit Gefängniß oder um süßf. Renschokk büßlich in Straffe genommen/das Schuster-Handwerk aber ist ihm derowegen zu bestraffen nicht befugt/ B. R. W.)

DEFINIT. XI.

Non valent statuta opificum, quibus prohibent, ne quod unus capit, alter perficiat.

Collegia mercatorum & Opificum licita & approbata, quæ Syndicum constituere, & in certo aliquo loco convenire, vel tractatus collegiales negotiorum communium exercere, aut etiam arcam communem, Gemeine Kade/ & sigillum habere solent, Matth. Stephan. in pr. de Jurisd. lib. 2. p. 2. cap. 6. num. 82. & seqq. Felin. in c. accedentes. 11. extr. de prescript. num. 2. † Statuta de rebus ad ipsorum collegium pertinentibus condere posse, dixi Defin. preced. † Quod tamen aliter verum non est, quam si ejusmodi statuta juri divino & naturali non sint contraria, aut irrationabilia, nec inter eos aliquod præjudicium generent, Jason. in l. omnes populi. 9. n. 27. & seqq. ff. de Just. & jur. Matth. Steph. d. l. p. 2. de Jurisd. cap. 8. n. 24. † Quare nec statutum, Ut quod unus cœpit, alteri perficere ne liceat. Daß/was einer angefangen oder zugeschnitten/der andere nicht ausmachen dürffe/ valet, sed unusquisque, non obstante hoc statuto, quod ab altero inchoatum & derelictum est, sine timore aliquo dispendii perficere potest, † prout disertis verbis sancitum ab Imp. Zenone in l. un. vers. Ut nequis. C. de monopol. Dan. Moller. lib. 2. semestr. cap. 15. Matth. Stephan. d. c. 8. num. 26. † Quamvis à plerisque Collegiis ex perversa consuetudine contrarium observari, testetur Moll. d. l. loco.

Ita Domini in causa des Tischler-Handwerks zu Blaucha/ Mens. Decembr. Anno 1630. (Verba sent. Ob wohl in euren Zünngs-Briffen klar und deutlich versehen/ daß/ was ein Tischler zu arbeiten angefangen und liegen lassen/ ein ander Meister in solchem Handwerk nicht verfertigen und ausarbeiten dürffe/ dieweil aber dennoch der gleichen Vorsehung und Verordnung den gemeinen Röpferlichen Rechten schurstracks zuwider ist/ 1c. So seynd auch berührte Zünngs-Briffe/so viel diesen Articul anlanget/zu Recht nicht gültig noch zuläßlichen/ B. R. W.)

DEFINIT. XII.

Legitimus per subsequens matrimonium, in Collegio Opificum recipi debet.

- 1 **I**nter alia opificum statuta irrationabilia, & illud minimè probandum est, quòd statuitur: Ne quorundam certorum opificum liberi, verbi gratia, Molitorum, Textorum, Chirurgorum, Pastorum ovium, Tibicinum, Balneatorum, &c. in Collegia recipiantur, prout ejusmodi error abundè convincitur ex Recess. Imp. August. de Anno 1548. sub rubr. Von Handwercks-Söhnen/ Gesellen/ und Lehr-Knaben. in pr. 2. part. Von Reformation guter Policey. p. 67. Matth. Steph. de Jurisdic. lib. 2. p. 2. cap. 8. §. 43. & 44. At hoc statutum omninò valet:
 - 2 † ut nemo in Collegium recipiatur, nisi qui sit legitime natus, Joh. Schneidew. in §. jus autem civile 1. num. 15. in fin. Inst. de jur. nat. gent. & civil.
 - 3 † Quod ipsum tamen ad legitimatos per subsequens matrimonium nequaquam extendi potest, quippe qui planè non differunt à legitimis Novell. 74. §. 89. cap. 1. † Nam subsequens matrimonium purgat vitia omnia, quibus sublatis, matrimonium existit justum, ac liberi inde nati habentur legitimi, c. tanta. 6. ubi Gloss. extr. qui filii sint legitimi. Andr. Gail. lib. 2. Observ. 141. num. 2. † Nec valeret ejusmodi statutum contra matrimonii jus & favorem, etiamsi hunc casum disertè comprehenderet, Matth. Wesenb. in §. aliquando autem. 13. verb. efficitur. Inst. de nupt. † Quin & iniquissimum esset, liberos innocios tanquam peccantes puniri, ut ait Imp. in prefat. Nov. 12. Hartm. Pistor. lib. 1. quest. 30. num. 31. & 26. Matth. Stephan. dict. c. 8. num. 40. & seqq.
- Ita tractatum in Scabinatu Mens. Decembr. An. 1622.

DEFINIT. XIII.

Non minus quoque in Collegium opificum est recipiendus ducens uxorem, quam antea impraegnauerat.

- 1 **Q**uamvis omnis culpæ expers non sit, qui carnaliter se commiscet cum ea, quam postea in uxorem ducit, ut propterea etiam vulgi opinione aliqua macula laboret. Hartm. Pistor. lib. 1. quest. 30. n. 31. † Attamen contractis postea nuptiis culpa tollitur, omnisque macula cessat, matrimonium quippe retrotrahitur fictione juris omniaque vitia præcedentia purgat, † ita ut statim ab initio ante copulam carnalem contractum videatur matrimonium, cap. tanta. 6. ubi Gloss. & Panorm. 4. & 7. extr. qui filii sint legitimi. Andr. Gail. lib. 2. Observ. 141. n. 2. † Quid ergò mirum, ut nuptiis subsecutis ejusmodi stuprator maritus postea factus legitimus, in Collegium opificum recipi debeat. † Quod maximè verum est, si carnaliter cognoverit eam, cui matrimonium promisit, quo casu nec stuprum committi rectissime quis affirmaverit. † Contractis siquidem sponsalibus, nuptias inter sponsum & sponsam celebratas fuisse atque Conjugium cœpisse, haud ineptè asseri potest, † præsertim cum de jure Civili Sponsalia sint verè matrimonium, seu nuptiæ, utpotè quas non concubitus sed consensus facit, l. nuptias. 30. ff. de Reg. Jur. l. sufficit. 4. ff. de Sponsal. c. aliter. 1. caus. 30. qu. 5. c. honorantur. 13. caus. 32. quest. 2. † Quamvis de moribus Saxonice per copulam Sacerdotalem conjugium demum consummari dicatur, Const. Elect. 24. p. 2.

Ita Domini in causa H. Z. zu Kindelbrück/ Mens. Martio Anno 1630. (Verba sententiæ: Habt ihr euch nach ausgestandenen Lehr-Jahren mit W. S. in ein Ehegelöbniß eingelassen/ und bey der Weißbeker-Jungung euch des Handwercks zu gebrauchen gemuthet/ und den gewöhnlichen Nuch-Groschen in die Lade erlegt. Ob sichs nun wohl darauff begeben/

das Ausgangs eines Vierteljahres nach der Priesterlichen Copulation euer Weib niedergekommen / und eines Kindes genesen/ ic. So möget ihr doch dannhero an Treibung eures Handwercks nicht gehindert werden / sondern es ist bemeldtes Handwerck/ weil durch erfolgte Copulation vorige Unthat purgiret worden / euch in ihre Junfft auffzunehmen schuldig/ W. N. W.)

Item an die Meister des Posamentirer-Handwercks zu Leipzig/ Mens. Septembr. Anno 1629. (Verba sent. Ob nun wohl derselbe sein Eheweib/ ehe und zuvor er sie geheyrathet/ geschwängert gehabt/ dieweil aber dennoch durch die vollzogene Ehe der Madel / so durch vorhergehende Schwängerung ihme zugewachsen/ wiederum erloschen und aufgehoben worden/ ic. So wird er auch in die Handwercks-Jungung billich aufgenommen/ W. N. W.)

Item an die Meister des Schuster-Handwercks nach Neustadt an der Orlo/ Mens. Mart. Anno 1634.

Et in causa Sigismundi Nansci zu Zimm/ Mens. Februar. Anno 1636.

DEFINIT. XIV.

Nec removendus à Collegio Opificum, qui ab alio impraegnatum ducit in matrimonium.

Videmus Collegia Opificum ac Mereatorum sapientissime habere statutum vel consuetudinem, ne quis Collegiatus infamem ducat uxorem, cum fieri vix possit, ut ex Conjugis infamia haud inuratur macula quædam marito: Ex quo dicendum videbatur, Collegiatum cum muliere vitata & ab alio impraegnata matrimonium contrahentem, vigore istius statuti, ex collegio jure removeri posse. † Sed durum & valdè iniquum foret, si maritum hoc casu eam, quam non admisit, culpam luere oportere diceremus: † Neque enim ex conjugis delicto maritus obligatur, vel culpam aliquam contrahit, ut nec propterea pœnæ locus esse queat, l. aliud fraus est. 131. ff. de verb. signif. l. sancimus. 22. Cod. de pen. l. ab administratione. 8. Cod. de legat. l. si ideo. 7. ubi Bald. Cod. de his quib. ut indig. † Tantumque abest, opificem meretricem ducendo peccare, ut potius egregium Charitatis opus exercere dicatur, c. inter opera. 20. extr. de Sponsal. c. integritas. 13. §. ult. caus. 32. qu. 1. † Nec est, quod verba statuti urgeantur, quæ infamem uxorem ducere prohibent. Etsi enim maculâ laboret, quæ corpore suo questum facit, l. 43. §. 1. & 4. ff. de rit. nuptiar. † Attamen de ea, quæ palàm sese non prostituit, sed amore alicujus capta illi soli copiam sui fecit, seque stuprari passa fuit, hoc neutiquam asserere ausim, nec ullibi jura huic infamiam irrogant. † Licet namque ejusmodi mulier, ex prava & sinistra hominum opinione, macula & infamia facti laborare censeatur, l. 2. in fin. pr. ff. de Obseq. parent. pr. † Attamen in seriis vulgi opinioni falsæ non inhaerendum est; Ab imperita enim multitudine qui pendet, inter magnos viros non est numerandus, teste Ciceron. † Cùm non modò non gravissimum sit multitudinis testimonium, Cic. lib. 2. de finib. sed plerumque ne honestum quidem quod est gloriosum in vulgus, idem Cic. lib. 4. Academ. quest. Hartman. Pistor. lib. 1. quest. 30. num. 35. † Quicquid sit, per matrimonium postea contractum omnis uxoris macula, si qua restat, purgata est, Dd. in c. tanta. 6. extr. qui filii sint legit.

Ita Domini ad requisitionem Michaelis Hoffmanns zu Leipzig/ Mens. Septembr. Anno 1631. (Verba sententiæ: Ob sich nun wohl W. N. in ihrem Wittwenstande schwängern lassen / dieweil sie aber dennoch hierdurch an ihren Ehren nicht anrücklich worden / ihre Verbrechen auch durch ausgestandene Straffe allbereit gebüßet/ ic. So ist auch dem Meister des Fleischer-Handwercks/ der sie igo zu ehlichen Vorhabens ist / solches zu thun unbenommen / und es mag ihm derohalben von seinen Mitmeistern das Handwerck nicht gelegt / noch er nebenst dem Weibe aus derselben Jungung / als anrücklich / entsetzt und gestossen werden / W. N. W.)

DEFINIT. XV.

Legitimato per subsequens matrimonium dari potest testimonium natalitium, quod ex thoro legitimo & parentibus honestis natus fuerit.

Plerisque in locis testimonio Natalitio vulgò den Geburts-Briefen multum fidei tribuitur, eoque non exhibito, nemo ferè aut difficulter admodum jura civitatis consequitur, inque civium consortium recipi solet. † Quæsitum hinc fuit: *An legitimato per subsequens matrimonium, ejusmodi testimonium, quod scilicet natus fuerit ex probis honestisq; parentibus ac thoro legitimo, von ehrlichen frommen Eltern/ und aus einem rechten/ ehelichen/ unbesleckten/ ungetadelten Ehebette herkommen und geböhren/ dari queat?* † Quod affirmare non dubitavimus. (1.) Siquidem hoc casu matrimonium retrahitur ad tempus Nativitatis filiorum, omnemque maculam purgat, & efficit, ut ante matrimonium natus, verè legitimus sit, atque pro eo habeatur, ac si legitime natus esset, *cap. tanta. 6. ubi Dd. qui filii sint legit.* † Contractum enim videtur matrimonium ante filiorum nativitatem, Hartman. Pistor. *lib. 2. quest. 41. n. 15. & 33.* Andr. Gail. *lib. 2. Observ. 141. n. 2.* (2.) † Unde & legitimati per subsequens matrimonium omnia jura legitimorum adipiscuntur, antiquæ ingenuitati restituuntur, nihilque differunt à legitimis, *Nov. 12. c. fin. Novell. 74. cap. 1. & 2. Novell. 89. cap. 9.* Mant. *de conject. ult. voluti. lib. 11. cap. 10. n. 10. & seqq.* † Et quod tales legitimati per omnia legitime natis comparentur, judicasse Cameram Imperialem, restatur Gail. *diß. loc. num. 2.* (3.) Hinc & fit, † ut statuta de filiis legitimis disponentia, quantumvis strictè sint intelligenda, *l. 3. §. hac verba 1. ff. de negot. gest.* nihilominus tamen comprehendant legitimatos ex subsequente matrimonio, ut docet Bald. *in l. cum acutissimi 30. C. de fideicommiss.* Dec. *in c. cum in cunctis. 7. n. 11. extr. de Elect.* Jalon. *vol. 4. conf. 168. col. 4.* Nicol. Boër. *decis. 159. n. 5.* Molin. *in consuet. Paris. tit. 1. §. 8. gloss. 1. num. 49.* Hart. Pistor. *diß. quest. 41. num. 3. & 15.* (4.) † Facit huc textus *in c. cum in cunctis. 7. junct. c. annotuit 20. & ibi Gloss. extr. de Elect.* Nam *in d. c. cum in cunctis. 7.* dicitur Episcopum debere eligi natum ex matrimonio legitimo. Et tamen *in diß. c. annotuit. 20. junct. gloss.* communiter recepta probatur: Etiam naturalem per subsequens matrimonium legitimatum posse Episcopum eligi. † Sequitur hinc ergò, quod de legitimatis ex subsequenti matrimonio verè dici queat, eos ex matrimonio legitimo procreatos fuisse.

Ita Domini ad consultationem Hter. Otten Anseweters/ Mens. Decembr. Anno 1622. (Verba sentent. Hat H. G. Anno 1596. E. R. geschwängert/ darauff sie eines jungen Sohnes genesen/ so Christoph genennet worden/ es haben aber nachmahls Anno 1598. vorgedachte beyde Eltern einander gehehlichet/ und sich trauen lassen/ und nachdem bentemter ihr Sohn Christoph erwachsen/ und zu D. Bürgerliche Nahrung und Handel zu treiben Vorhabens ist/ will ihme solches anderer Gestalt/ als gegen Vorlegung und Aufweisung eines Geburts-Briefes nicht gestattet werden/ ic. So send ihr ihme dergleichen Geburts-Brief/ daß nemlichen er Christoph G. von H. G. und E. R. seinen leiblichen Eltern/ als Christlichen ehrlichen frommen Eheleuten/ aus einem rechten/ ehelichen/ unbesleckten/ ungetadelten Ehebette herkommen/ gezeuget und geböhren/ zu geben wohl befugt/ D. N. W.)

DEFINIT. XVI.

Legitimus per Comitem Palatinum civium consortio dignus judicatur.

Per Rescriptum Principis legitimati, non minus jurium civitatis civiumque consortii capaces sunt ac mediante matrimonio legitimati; utraque

sc. legitimatio maculam ex coitu parentum illegitimo contractam tollit. † Et si enim modus legitimandi per Rescriptum debilius sit illo, quod fit per subsequens matrimonium, ut patet *ex Nov. 74.* † At tamen per utramque legitimatorem persona generaliter & absolute habilitatur, & Natalibus ingenuitatisque plenè restituitur ad omnes gradus successio- nis & honores, perinde ac si quis ex & de legitimo matrimonio natus esset, Matth. Steph. *de jurisd. l. 2. part. 1. c. 6. membr. 1. num. 49.* † Unde & legitima- ti per Rescriptum habent jus Suietatis & Agnationis, ut idcirco non tantum patri succedant, sed & aliis, *d. Nov. 74.* ac vere legitimi dicuntur † non per fictionem, Rol. à Vall. *vol. 3. conf. 83. n. 12.* † nec non liberorum legitimorum nomine comprehenduntur. Pistor. *l. 2. q. 41. n. 30.* Quin & domus ac familiæ arma gestare & usurpare possunt, si Princeps in Rescripto hoc concesserit, Steph. *c. 6. n. 70.* Ut mirum haud sit, ad jura civitatis Civiumque consortium eos admitti. † Quæ & dicta velim de legitimo per Comitem Palatinum, qui æque legitimus censetur, ac is, qui ab ipso Imperatore legitimatus, jura consecutus est, † easdemque vires legitimatio per Comitem Palatinum facta habet, ac legitimatio facta ab ipso Imperatore, Gloss. *in l. ff. de tut.* Matth. Steph. *diß. c. 9. num. 29.* † Tota enim legitimandi potestas in Comitè Palatino ex Imperatoris Privilegio & autoritate dependet. *C. porro. 7. extr. de Privil. l. fidejussores. 68. §. pro Aurelio. 1. ff. de fidejuss.* Alex. *vol. 1. conf. 67.* † Quod si ergò per Rescriptum Imperatoris legitimatus ad consortium civium admittitur, ut modò dixi, quin & per Comitem Palatinum legitimatus hoc Civium consortio dignus debeat judicari, ambigendum profus non est ex identitate rationis, † quæ idem jus facit *l. illud. 32. ff. ad Leg. Aquil. c. inter corporalia. 2. extr. de translat. Episcop.*

Ita Domini in causa VV. à L. ad requisitionem Johann Fuchsens zu Leipzig/ Mens. Jan. Anno 1609. (Verba sentent. Ist einer/ von welchem eure Frage meldet/ von zweyen ledigen Personen auff der Ehe gezeuget/ nachmahls aber von welt- la: d D. Nicolao Roulnero, Comite Palatino, Krafft habender Rats. Maj. Begnadigung legitimiret worden/ ic. Ist er auf solche erlangte legitimatation das Bürgerrecht allhier zu Leipzig zu suchen wohl befugt/ D. N. W.)

DEFINIT. XVII.

Collegio per mortem collegiarum dissoluto bona collegii Superiori seu Magistratui accrescunt.

Communis utilitas efficit, ut omnes ejusdem juris collegii participes non ut singuli, sed ut unum corpus considerentur, † ita si quid universitati vel collegio debetur, non singulis debitum est, † si quid debent singuli non dicuntur debere, *l. sicut municipium 7. §. si quid 1. ff. quod cujusq; univers. nomin. l. in tantum. 6. §. 1. ff. de rer. divis.* Matth. Steph. *de jurisd. l. 2. par. 2. c. 6. n. 77.* † Quin etiam si omnes ex collegio præter unum mortui sint, jus collegii in eum recidit, & in eo solo collegii nomen stat, *diß. l. sicut municipium 7. §. ult. in fin. ff. quod cujusq; univ.* † Unde dicendum videtur, hunc ultimo superstitem de bonis collegii disponere atque testari, eaque pro lubitu alienare posse. † Quod quidem verum est, si collegiati pecuniam vel bona habuerint communia, propter se ipsos principaliter, & ad singulorum atque cujuslibet proprium ac certum usum, ut tenuiores collegiati alantur, ad eorumque victum inde aliquid ematur, *l. 3. §. 2. ff. de colleg. illicit.* Bart. *in l. ult. n. 22. ff. eod. tit.* † Quod si verò Collegiati bona habeant non propter se, sed ut distribuant inter alios, veluti Collegium misericordiæ nutrit pueros, &

- 8 alit infirmos: † Aut si bona habeant propter officium & laborem, quem sustinent pro civibus; tunc certe destructo ac dissoluto in totum Collegio bona illa remanent apud Superiorem seu Magistratum,
- 9 † Cessante labore cessat primum, *l. Sejo amico 10. in opr. ff. de ann. legat.* † Et sunt hoc casu Collegiati quodammodo ministri, apud quos nullum debet remanere commodum, *l. si quis Titio 17. ff. de leg. 2. Bart. in dist. ult. ff. de colleg. illicit. num. 22.*

Ita Domini in causa des Rosencreuzers/an Christoph Englerten zu Annaberg/ Mens. Jan. Anno 1610. (Verba sent. Diemeil aber dennoch nach gemeinem Wahn der Rechtsgelehrten/die Rechte und Güter solcher Collegiorum und Corporum, wenn dieselbe gänzlich zergangen/ dem Superiori und der Obrigkeit anheim fallen/1c. So habt ihr auch mehrerührter Gelder euch erblich und eigenthümlich anzumassen/ und dieselbe euren Gefallen nach zu kehren und zu wenden nicht fug/W. R. W.)

DEFINIT. XVIII.

Ex contractu Senatus & Administratorum, Civitas ejusque bona non obligantur, nisi Cives, vel saltem Consilium omnes civis representans, in contractum illum consenserit.

- 1 **Q**uæ de obligatione civitatis ex Contractu Consulium vel Burgimagistrorum, aliorumque administratorum vulgò disputantur, ea procul dubio decidenda sunt *ex l. Civitas. 27. ff. si cert. petas.* in cuius enarratione sudando ultra modum se ita involvunt Dd. † ut ex illo Labyrintho disputationum vix ipsimet sese extricare valeant, teste Matth. Coler. *de process. execut. part. 2. c. 3. n. 348.* † Attamen verba *d. l. 27. ff. si cert. pet.* admodum clara sunt, nec res adeò difficilis, si generali inhæreamus Regulæ:
- 2 “ Quod scilicet Consules & Senatores harum provinciarum (quorum jurisdictio & administratio temporalis est, ac non nisi per annum durat, subinde aliis electione succedentibus) accipiendo mutuum, vel aliter contrahendo nomine civitatis, Civitatem vel bona Civitatis communia non obligent, Hart. Pist. *lib. 1. q. 37. n. 5.* Joh. Köpp. *pen. q. 60. n. 3.* Matth. Coler. *dist. c. 3. n. 348.* † Ne scilicet administratores occasionem juris ad iniquum trahant compendium, *arg. l. ult. ff. pro emptor. l. pen. ff. de reb. cor. qui sub int. Auth. hoc jus porrectum. C. d. S. S. Eccl.* † Quia aliàs facilè futurum esset, ut Administratores prodigi pro habendo pecuniam acciperent mutuum abutendo sigillo communi. Henning. Gøden. *de jur. civit. conf. 5. n. 23.* † Nec Consules ac Senatores, quibus gubernandæ Reipublicæ cura apud nostros demandari solet, omnes cives adeò representant, ut si quid communi omnium horum consensu constituendum sit, id non vocatis aliis expedire queant,
- 3 † nec liberam potestatem alienandi bona ad universitatem pertinentia habent, sed potius decurionibus æquiparantur. Gøden. *dist. conf. 5. n. 10.* Wesenb. *conf. 40. n. 22.* † Quare nec ipsimet irrequisito omnium civium consensu civitatem ejusque bona obligare poterunt, nisi versio in rem probetur, *dist. l. Civitas 27. ff. de reb. credit.* Hart. Pist. *d. q. 37. num. 23.* cum regulariter quis ex contractu alterius obligari nequeat, nisi proprium consensum adhibeat, *l. consensu 2. ubi Dd. ff. de oblig. & action. §. si quis alium*
- 4 † *3. Instit. de inut. stipul.* † Nec in his, quæ ad singulos pertinere debent, consensus majoris partis populi cæteris quicquam præjudicat, sed ut omnes simul consentiant, necesse est, *c. quod omnes. 29. de Reg. jur. in sexto l. per quem locum. 14. ff. de servit. rust. prædiorum.* Hartm. Pist. *dist. q. 37. n. 21.* Quæ tamen Regula dupliciter fallit. † Primò namque Civitas ejusque bona obligantur, quando Consules ac Senatores

convocatis ac consentientibus omnibus civibus, vel saltem omnibus Consiliariis & tribunis plebis (qui vulgò vocantur *Guldenmeister/ Biertheils/ five Zunfftmeister/* ac de consuetudine loci unà cum aliis populum Civitatis repræsentant) mutuum acceperint. † Nec tunc refert, utrum pecunia in rem Civitatis versa fuerit, nec ne, utroque enim casu obligatur civitas efficaciter, Bart. Bald. Alex. Jas. Buttigell. *ad l. Civitas 27. ff. de reb. Credit.* Hartm. Pist. *dist. q. 37. n. 1. & 5. & ibi Simon. Ulric. Pist. in addit. lib. 4. Matth. Coler. de process. execut. part. 2. c. 3. n. 349. Köppen. q. 60. n. 32.* † Nam quod proceres Civitatis ac tribuni plebis, quibus gubernatio & omnis administratio rerum publicarum commissa est, faciunt, id pro eo habetur, ac si singuli Cives fecissent, *l. nulli 3. ff. quod cujusq. univers. nom. Bologn. in d. l. Civitas. 27. n. 15. ff. de reb. cred.* † pacta siquidem eorum, qui præsentibus corporibus & collegiis, presentibus & nocent ipsi collegio, *l. item magistro. 14. ff. de pact. cum Cives intelligantur scivisse & scire, item fecisse & facere, quod sciunt & faciunt ii, quibus perpetua gubernatio corporis concedita est, l. municipes 14. ff. ad municip. l. sed & ex dolo 15. §. 1. ff. de de dolo malo. l. 2. de jur. immun.* † Unde & defensores Civitatis recipiendo per longius tempus minores usuras, quàm promissas præjudicant Reip. *l. ad verjus creditorem 5. C. de usur.* † Eoque faciunt *l. si is qui bona 11. & l. si inter 21. ff. de pignor. l. curator 3. C. si alien. res pign. Auth. hoc jus porrectum. C. de SS. Eccl.* ex quibus aliisque textibus similibus hanc sententiam probat eleganter Matth. Coler. *dist. c. 3. n. 361. & seqq.* ubi porrò tradit, † præsumi consensus totius ordinis decurionum, si in Instrumento expressum sit, quod Consules & Senatores trium consiliorum, alle drey Råthe / unà cum tribunis plebis in mutuum aliumvè contractum consenserint, ac sigillo communi Civitatis roboraverint istud Instrumentum, † Cum populus præsumatur approbasse omnia, quæcunque mediante sigillo communi Administratoribus commissio gesta fuerint, *num. 364. Gloss. in c. significavit. 48. ubi Panorm. n. 3. extr. de appellat.*

Ita Domini in causa civitatis H. Mens. Augusti An. 1692. (Verba sentent. Es auch ferner die Beschaffenheit hat / daß nicht alle drey Råthe/derer 30. Personen seyn/ noch alle Biertheilmeister und Achtmänner/deren 12. seyn/ und die gemeine Bürgerschaft repræsentiren sollen/ um die Aufnahme der 1000. Fl. gewußt/ dieselbe bechebet/ und die obligation zusamt der einverleibten Verpåndung der gemeinen Bürgerschaft Güter unterschrieben/1c. So möget auch ihr als die gemeine Bürgerschaft der Stadt H. die ohne euer Wissen und Willen erborgte 1000. Fl. Capital und Zinsen von euren der gemeinen Bürgerschaft Gütern zu zahlen nicht angehalten werden/W. R. W.)

DEFINIT. XIX.

Vel si probetur Mutuum in rem & utilitatem Civitatis versum esse.

Secundò, fallit Regula Defini. præced. posita, si probetur versio mutui in rem Civitatis. Est enim absque reliquis civibus vel consilio Civitatis, omnes cives repræsentante, Magistratus vel Administratores Civitatum mutuo sumserint pecuniam, † Attamen si constet pecuniam versam fuisse in utilitatem Civitatis, bona Civitatis erunt obligata, Hartm. Pist. *lib. 1. quest. 37. num. 23.* Matth. Coler. *de Process. execut. part. 2. cap. 3. n. 349.* † Quæ de re textus est manifestus in *l. Civitas. 27. ibi: Civitas mutui datione obligari potest, si ad ejus utilitatem pecunia versa sum. ff. de rebus Credit.* † Quando enim pecunia in utilitatem Civitatis est conversa, tum ipsa naturali æquitate suadente, haud immeritò ad resti-

restitutionem obligatur civitas, & res ejusdem eo nomine validè obligari possunt, *l. si is qui bona. 11. ff. de pignor.* † Cum jure naturæ æquum sit, neminem cum alterius injuriâ locupletari *l. jure natura 206. ff. de Reg. Jur.* † Idemque Juris est in minore, *l. si. in rem. 3. C. quando ex facto tutor. ubi Dd. C. si advers. Credit.* Hartm. Pistor. *d. q. 37. num. 24.* Ubi notandum (1.) hoc casu † Creditori, qui adversus civitatem experitur, onus probandi incumbere, quod sua pecunia in utilitatem publicam communitatis, cujus sigillum habet, conversa fuerit, *per text. in l. 1. C. de solut. & liberat. deb. lib. 11. Autb. hoc jus. C. de SS. Eccles. l. si prædium 16. C. de præd. minor.* † Debet enim is, qui contrahit cum persona minus habili, curiosus esse de versione in rem, *l. vir uxori 17. l. fin. in pr. ad SCt. Vellejan.* Gloss. in dict. *l. civitas 27. ubi & Bartol. num. 2. Jason. num. 4. ff. de reb. cred. Matth. Coler. de process. execut. p. 2. cap. 3. num. 35. Hartm. Pistor. l. 1. q. 37. n. 30. Menoch. de arbitr. jud. quæst. cas. 432. (2.)* † Nec relevat Creditorem ab onere probandi, quantumvis in Instrumento dicatur, pecuniam in rem civitatis versam esse, Bartol. *dict. loc. n. 13. Joh. Köppen. q. 60. n. 7. Joseph. Mascard de probat. concl. 1161. num. 19. Coler. dict. c. 3. n. 352. Hart. Pistor. dict. q. 37. n. 31. ubi hoc latius persequitur.*

(3.) † Non requiritur hoc casu usque adeò ocularis vel necessaria probatio, quin sufficiant etiam verisimiles conjecturæ, pecuniam utiliter collocatam fuisse, Menoch. *de presumpt. lib. 3. pres. 55. n. 4. Mascard. de concl. 1161. n. 1.* † Nam manifestè apparere dicitur etiam illud, quod ex conjecturis probabilibus colligitur *l. 1. ubi Jason. C. de testam. l. licet Imperator. 74. ubi Gloss. & Dd. ff. de legat. 1.* † Quà in re multum tribuendum esse judicis arbitrio monet Alciat. *per text. in l. 3. pr. vers. tu magis ff. de testib. in d. l. Civitas 27. ff. de reb. cred. allegatus ab Hart. Pist. d. q. 37. n. 38.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. Dietsel aber dennoch ihr als die gemeine Bürger schaffe wider solche Obligation euch des beneficii l. Civitatis 27. ff. de Reb. Credit. gebraucht/ dessen ihr denn auff Zulassung der Rechte wohl besuget / und der Creditor noch zur Zeit nicht beybracht/ daß das von ihme erborgte Ansehen in gemeiner Stadt Nutzen wäre angewendet worden/1c.)

It. in causa Alexandri Cademanns zu Schneeberg / M. Decembr. Anno 1630. (Verba sentent. Ob wohl eine Stadt und Gemeine/ das vom Rath ohne ihre der Stadt Bewilligung erborgte Geld/ ehe und zuvor vom Creditore erwiesen/ daß solches nützlich angewendet worden / wieder zu zahlen nicht verbunden/ inmassen dann ihnen die Rechte in l. Civitas. 27. ff. de reb. Credit. hierinnen zu statten kommen/1c.)

Et in causa M. H. B. à M. T. Mens. Jan. Ann. 1631. Worauff sich der Rath auff das beneficium l. Civitatis 27. ff. de reb. Credit. beruffen/ fürgebende/ daß obgedachtes Ansehen der funffzig tausend Thaler zu gemeiner Stadt Besten und Nutzen nicht angewendet worden/1c. Wann nun gleich solches beneficium so wohl in andern/ als contractu mutui, statt hätte/ und gebraucht werden könnte/1c.)

DEFINIT. XX.

In Venditione annuorum Redituum à Civitate factâ probatio in rem versionis ab Emptore non exigitur.

Non solum in mutuo, sed & in aliis contractibus dispositionem *l. civitas. 27. ff. de reb. Credit.* locum sibi vindicare, & Creditorem æque probare debere, pecuniam in utilitatem Civitatis versam esse, nonnullis placet, quorum meminerunt Alciat. *in d. l. civitas. 27. col. 211. ff. de reb. Credit.* Petr. Heig. *part. 1. quæst. 34. n. 3. Hartm. Pistor. lib. 1. q. 37. n. 51. Jacob. Menoch. de arbitr. jud. quæst. lib. 2. cas. 432. n. 7.* † Unde existimare quis posset, in casu venditionis annuorum Redituum, perinde ac in mutuo, ab Emptore probationem in rem versionis requiri, cum

Gloss. *in l. 1. C. de vendit. reb. civit. libr. 11.* maxime cum emptiones annuorum Redituum, perinde ac in mutuo, sæpè sint odiosæ ac suspectæ, & affinitatem quandam cum mutuo sub usuris habeant. Sed, ut maxime concedatur, dispositionem *d. l. civitas. 27. ff. de reb. cred.* in aliis quoque contractibus præter mutuum locum habere; † Verum tamen est id solummodò in iis contractibus, qui saltem utilitatem contrahentis, non etiam civitatis concernunt, ut probè animadvertit *per text. in c. 1. extr. de deposit.* Hartm. Pistor. *dict. q. 37. num. 29. Heig. d. q. 34. num. 8.* † In reliquis verò contractibus, qui utriusque contrahentium emolumentum complectuntur, ad hoc, ut inde contra Civitatem actio competat, probationem versionis in rem Civitatis nequam requiri, verior est Dd. sententia, † quam defenderunt Pinell. *in l. 2. p. 2. cap. 4. num. 70. C. de resc. vendit.* Alciat. Hart. Pistor. Heig. *dd. locis. Joh. Köpp. q. 60. n. 10.* † Quare cum Venditio Redituum contractus à mutuo sit diversus, & simul Civitatis emolumentum concernat, uti in aperto est, sequitur inde, quemadmodum in alia quapiam Venditione rerum Civitatis non requiritur probatio versæ in utilitatem civitatis pecuniæ, ita nec in hac eam exigi: † De similibus enim idem est judicium, prout ritè concludit Petr. Heig. *dict. quæst. 34. num. 9. & 10.* † modò debitæ solennitates in venditione Redituum à civitate factâ intervenerint, *l. fin. C. de vend. reb. civit. lib. 11. Heig. d. loc. n. 21.*

Ita Scabini in causa Hermanni Lutheri zu Halsberg/ Mens. Januar. Anno 1625.

DEFINIT. XXI.

Quando pecunia mutuo data non est versa in utilitatem Civitatis, soli Administratores, qui contraxerunt, ex mutuo tenentur.

Ex mutuo Administratorum bona Civitatis non obligari, nisi cives universi aut eorum saltem nomine tribuni plebis in mutuum istud consenserint, vel pecunia in rem civitatis versa fuerit, patet ex dictis Defin. 18. & 19. † Horum si neutrum factum fuerit, bona Civitatis haud sunt obligata. Quid ergò, *An tum Creditor omni medio pecuniam mutuo datam recuperandi destitueret?* Minimè, † sed regressus ipsi competit adversus Administratores, qui contraxerunt; † Hi namque soli ex mutuo illò tenentur, prout manifestis verbis probatur *in d. l. Civitas. 27. ibi. Alioquin ipsi soli, qui contraxerunt, non civitas, tenebuntur. ff. de reb. Credit.* † Ne scilicet is, qui fidem Administratorum secutus pecuniam mutuo dedit, manifestam rei suæ jacturam subeat, contra æquitatem *l. si me & Titium. 32. ff. si cert. petat.* † Ex qua ratione etiam introductum est, ut si contractus mutui celebretur nomine absentis, eo non ratificante, resideat in eo, qui mutuum recipit, *l. si absentis. 4. C. si cert. petat.* † Ac si non appareat, in publicam utilitatem pecuniam mutuo acceptam conversam fuisse, præsumitur potius versio in rem propriam, & non magis administrationi, quam dilapidationi talis contractus similis est, quæ in Administratoribus cujuscunque conditionis non toleratur, *l. preses. 12. C. de transact. l. qui fundum. 7. §. si tutor. 3. ff. pro emptor. l. incordum 56. §. qui tutelam. 4. ff. de furt. l. ult. §. 1. ff. de curat. furios.* Hartm. Pistor. *lib. 1. q. 37. n. 65. Matth. Coler. de process. execut. part. 2. c. 3. num. 351.* † Idque usque adeò verum existimat Hartm. Pistor. *d. q. 37. num. 66.* ut Administratores non solum durante officio, sed etiam eo finito teneantur, utroque siquidem casu eadem subest æquitatis ratio, ne, si neminem haberet

ret obligatum, Creditor in damno relinqueretur.
 † Quin etſi Adminiſtratores expreſſe proteſtati fuerint, ſe non velle ex illo contractu obligatos eſſe, eosdem tamen nihilominus teneri, non quidem ex mutuo ſed conditione ob cauſam, quaſi pecuniã in rem Civitatis non verſã cauſa, ob quam ea mutuo data ſit, ſecuta non fuerit, arbitratur Bart. *in d. l. civitas. 27. ff. de reb. cred. arg. l. ſi procuratori. 14. ff. de condiſt. cauſ. dat. quem ſequitur Hartm. Piſtor. diſt. loc. num. 68.*

Ita Domini in cauſa Alexandri Eademanns zu Schneberg / Menſ. Decembr. Anno 1630. (Verba ſent. Ob nun wohl bemeldte Adminiſtratores fürwenden möchten/ daß ſie für ſich nicht/ ſondern allein im Rahmen gemeiner Stadt gehandelt/ und für dieſelbe Geld aufgenommen / dannhero ſie auch beſtändiger Weiſe von euch nicht belanget werden könnten. Dieweil ſie aber dennoch ſelbige Zeit/ als das Anlehen geſchehen/ im Rath geweſen/ der Handlung ſelbſten ben-gewohnt/ das Geld geſehlet empfangen/ und alſo/ Inhalts der Rechte/ und nach gemeinem Wahn der Rechts. Gelehrten/ in ſubſidium, auffn Fall von gemeiner Stadt Gütern die Wiederzahlung nicht erfolgen möchte/ dafür zu haſſten / und die gemachten Schulden ein jeder pro rata von dem ihrigen abzutragen verbunden/ſc.)

DEFINIT. XXII.

Quã de cauſã Creditor actionem ex mutuo adverſus Civitatem & Adminiſtratores, eodem libello alternativè intendere poteſt.

- 1 **E**ventualiter, ſi nempe pecunia in rem Civitatis reſſa non eſſet, ut ipſimet Adminiſtratores ad redditionem mutui condemnentur, Creditorem ſimul adverſus Rempubl. & Adminiſtratores uno libello alternativè experiri poſſe, tradit Decius *in l. Civitas. 27. ff. de reb. Credit.* † Quam practicam celtutiorẽ & ſalubriorem commendat Butigel. *in reſpetition. d. l. Civitas. 27. n. 32. ff. de Reb. cred.* † Nam regulariter ob incertitudinem, quã ex facto adverſarii provenit, alternativus libellus admittitur, *l. 1. §. quia autem. 4. ubi Dd. ff. quod legator.* † Et contra plures perſonas ex eodem facto in ſolidum obligatas in uno eodemque libello agi poſſe, ita ut ab una earum debitum ſaltem exigatur, probat *per text. in Auth. hoc ita. num. 20. C. de dnob. reis.* Bartol. *ibid. n. 20.* † Nec obſtat *l. 1. C. de fidejuſſ. tutor.* per quem textum ab hac practica diſſentit Alciat. *in d. l. civitas. 27. ff. de reb. cred.* Quod enim ibidem dicitur cum tutore & fidejuſſoribus in ſolidum agi non poſſe, † illud aliter accipiendum haud eſt, quam ut à quolibet ſolidum exigere nequeat, cum hac ratione Actor bis idem conſequeretur, contra *c. bona fides. 83. de Reg. Jur. in 6to.* † Quando verò eã mente contra duos agitur Reos, ut ſolutione ab alterutro horum impetratã, actor contentus eſſe veſit, nil prohibet, quò minus etiam contra plures ejuſmodi libellus admittatur. † Quamvis & dici queat *d. l. 1. C. de fid. tut.* tantummodo procedere in pluribus reis, quorum alii principaliter, alii verò acceſſoriè ſaltem ſunt obligati, prout tradit Marian. Socin. *in cap. 1. in 8. artic. membr. 4. de libelli oblat. allegat. ab Hartm. Piſtor. lib. 1. quaſt. 37. n. 47.*

Ita Domini in eadem cauſa. (Verba ſentent. Derwegen ihr ein Klag-libell abgefaſſet / und die Klage zugleich wider Bürgermeiſtere und Rath der Stadt N. N. ſamt und ſonders/ und in ſpecie wider die Adminiſtratores, inſonderheit aber wider dieſenigen / ſo die Gelder empfangen / in Rechnung geführt/ und ihres Gefallens damit gebahrt/ gerichtet und angeſtellet/ſc. So mag die Klage wider den Rath der Stadt N. N. und die Adminiſtratores zugleich wohl beſtehen/ und wird demnach das uns zuſeßte Klag-libell für beſtändig und rechtmäßig billich gehalten/ V. N. W.)

DEFINIT. XXIII.

Nec Adminiſtratores exceptione non verſa pecunia in rem Civitatis adverſus Creditores ſeſe tueri poſſunt.

EX facto Adminiſtratorum, Civitas, ejuſq; bona aliter non obligantur, quam ſi pecunia mutuo data in utilitatem Civitatis verſa fuerit *l. Civitas. 27. ff. de reb. Credit.* † id quod in favorem Civitatis ſpecialiter introductum eſt, ne Adminiſtratorum culpa damnum Reſpublica ſubeat *l. ult. C. de vend. reb. civit. lib. 11.* † Quare hoc privilegio non gaudent ipſi Adminiſtratores, à Creditoribus conventi, quippe qui contrahendi mandatum ac poteſtatem à Civitate non habuiſſe, ſed negotium ſuum, geſſiſſe videntur, ut proinde haud mirum ſit, quod ex facto proprio teneantur, † nec privilegio Civitatis ſeſe tueri queant *l. adigere 6. §. quamvis. 2. ff. de jur. patronat.* Jaſon. *in l. quod diſt. 32. num. 2. ff. de pact.* † Quin & propter hoc ipſum, quòd mutuum in rem Civitatis haud converſum fuit, ipſimet Adminiſtratores conveniuntur, præſumitur enim tum potius verſio in rem propriam Coler. *de proceſſ. execut. part. 2. cap. 3. num. 351.* † Et quia ejuſmodi contractus magis dilapidationi quam adminiſtrationi ſimilis eſt, fieri non poteſt, ut Adminiſtratores exceptionem non factã verſionis in rem Civitatis opponendo, haud propriam turpitudinem allegent, † ex qua certè nemo commodum ſentire debet, Bartol. *in l. tranſactione. 30. n. 1. C. de tranſact.* Jacob. Schult. *in addit. ad Modest. Piſtor. part. 4. q. 140. num. 23.*

Ita Domini in eadem cauſa. (Verba ſent. Ob wohl et-ne Stadt und Gemeinde das entlehnete Geld / ehe und zuvor erwieſen/ daß ſolches nütlichen angewendet worden / wieder zu zahlen nicht verbunden / inmaſſen denn ihnen die Rechte in l. Civitatis 27. ff. de reb. Cred. hierinnen zu ſtatten kommen/ſc. Dieweil aber dennoch allein die gemeine Bürgerſchaft einer Stadt/ nicht aber die Raths. Perſonen und Adminiſtratores ſich deſſelben beneficii zu gebrauchen und zu erſuchen haben/ ja vielmehr/ wann die nütliche Anwendung nicht beybracht wird/ ſie vor ſich die Wiederzahlung zu thun verobligiret ſeyn/ſc. So mag auch vom beſagten Rath der Stadt N. N. und deren Adminiſtratoribus die exceptio non verſionis in rem & utilitatem Civitatis wider die angeſtellte Klage beſtändig Weiſe nicht opponiret werden/ V. N. W.)

It. in cauſa Senatus Civitatis Z. Menſ. Jun. Anno 1630.

It. in cauſa M. H. B. à T. Menſ. Jan. Anno 1631.

It. in cauſa D. B. Menſ. April. Anno 1632.

DEFINIT. XXIV.

Pro debita communi legitime contracto cives ſingulares eorumq; bona non obligantur.

Quamvis ex mutuo per magiſtratus ac tribunos plebis inſimul contracto, pecuniave in commodum Reipubl. converſa, bona civitatis communia obſtringantur, † non tamen propterea ipſi cives ſingulariter obligati ſunt. † Quare nec hoc in caſu executio in bona Civium ſingulorum, ſed ſaltem in bona univerſitatis admittitur, Matth. Coler. *de proceſſ. execut. part. 2. cap. 3. num. 371.* Joh. Köppen. *quaſt. 60. num. 16.* Hart. Piſt. *lib. 1. quaſt. 37. num. 6.* & ibi Simon. Ulric. Piſtor. *in addit. lib. d.* † Nam quod univerſitas debet, ſinguli non debent, *l. ſicuti 7. ubi Bartol. ff. quod cujuſque univerſit. nom.* Decius *in l. Civitas. 27. num. 6 ff. de Reb. Credit.* Ideoque cum in propoſito debitum ſit Civitatis nomine contractum, meritò ex bonis Civitatis communibus ſolvi debet, non autem ex marſuppiis ſingulorum, † quia bona ſingulorum improprie dicuntur bona Communitatis, ne circa unam eandemque rem, plures in ſolidum Domini conſtituantur, contra *§. ſingulorum. 11. Inſtit. de rer. diviſ. junct. l. ſi ut certo. 5. §. 15. ff. commodat.* Col. *diſt. cap. 3. num. 371.* † Hinc & Magiſtratum, ſi bona communia non ſufficerent, collecta indicta, ut in commune tantum conferant, quod æſ alienum exſolvi queat, cives cogere poſſe arbitratur Hartm. Piſtor. *diſt. quaſt. 37. n. 6.* Bartol. *in l. ſi ſe non obtulis.*

obtulit. 4. §. actor. 2. ubi & Jason. ff. de re judicis.

7 Andr. Gail. *lib. 2. de pac. publ. cap. 9. num. 15.* † Quod verum existimaverim in Civitate libera Imperiali, quæ jus collectandi habet, nam Civitates municipales sine consensu principis, cui subsunt, collectam imponere non possunt, Petr. Peck. *de jur. sistend. cap. 4. n. 17.*

Ita Domini in causa Martini Römers zu Zittau / Mens. Jan. Anno 1616. (Verba sent. Habt ihr bey einer Stadt / von welcher euere Frage meldet / eine Summa Geldes von 30000 Reichthalern um Verjüngung hinterlegt / wann nun gleich der Magistrat selbiger Stadt mit Zuziehung und Einwilligung der Junft-Weister und gemeiner Bürgerschaft solches Anlehen aufgenommen hätten / oder auch dasselbe an gemeiner Stadt Nutzen verwendet worden wäre / ic. So möchte doch bemeldte Bürgerschaft vor sich / und von ihren eigenhümlichen privat-Gütern die Zahlung zu leisten nicht angehalten werden / sondern es würde in Verbleibung gürtlicher Befriedigung die Execution allein in gemeiner Stadt Güter vollstredet / W. R. W.)

DEFINIT. XXV.

Nisi Cives contrahentes semetipsos singulatim obligaverint.

1 **V**ix dubium esse potest, quin bonis singulorum civium obligatis, Magistratus contrahens nomine officii, eo etiam finito, de propriis debitum solvere teneatur, prout docet Hartm. *Pistor. observ. 20.* usque aded, † ut licet obligationem quoad bona singulorum Civium haud validam asseramus juxta opinionem quorundam Dd. *in l. civitas. 27. ff. de reb. Credit.* † nihilominus bona magistratus contrahentis videantur esse obligata, per tradita Bart. *in l. sicut. 7. ff. quod cujusq. universi. nom.* quod in casu, ubi ex contractu Magistratus non possunt obligari singulæ personæ, sint tantum obligati ii, qui præsentés fuerunt in contractu, referente Hartm. *Pistor. dict. observat. 20. num. 10.* † *Sed num reliquorum etiam Civium bona hoc casu erunt obligata? Sane si cives contrahentes semetipsos singulatim obligare voluerint, idque expressè ab iis, vel eorum nomine ac consensu à Tribunis plebis dictum fuerit, quilibet eorum obligatus est, & in privata eorundem bona executio fieri poterit, † per l. i. in pr. ff. de magistr. Convent. l. ult. vers. in provinciis verò. C. de vend. reb. civit. lib. 11.* Bart. *in l. i. n. 5. ff. de albo scribend.* Henn. Goeden. *conf. 5. num. 14.* Köpp. *q. 60. n. 20.* Hartm. *Pistor. l. i. q. 37. n. 7.* Coler. *dict. c. 3. n. 372.*

4 † Quatenus verò hoc casu obligentur cives ii, qui contractui, à Communis Civitatis consilio inuito, non interfuerunt, nec convocati consenserunt de hoc, *Vid. Hartm. Pist. d. loco num. 8. & seqq. & Coler. d. c. 3. n. 375. & seqq.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Es wäre denn / daß bemeldte Bürgerschaft samt und sondern sich zur Wiederzahlung verpflichtet / und also diese Schulden auff sich genommen / auch wohl ihre eigenhümliche Güter unterpfändlichen verschrieben hätten / auff solchen Fall haffeten dieselben darfür billich / ic.)

DEFINIT. XXVI.

Bonis civium singulorum obligatis, num unusquisque in solidum conveniri queat?

1 **I**ta quidem existimat Bart. *in l. si se non obtulit. 4. §. actor. 2. ff. de re judic. per text. in L. aliena. 20. §. 1. ff. de pign. act.* Sed tantum abest, ex eo textu hoc evinci posse, † ut etiam contrarium inde probari arbitretur Hart. *Pist. d. q. 37. n. 2.* Dum enim Jctus ibidem in casu, quo pluribus res simul pignori datur, æqualem omnium causam esse dicit, hoc videtur sentire, quod in æquales portiones Creditores vocati censeantur, atque aded ad quemvis ipsorum pars pignoris pertineat, prout tradit Jctus Marrianus *in l. si fundus. 16. §. si duo. 8. ff. de pignor. & hypoth.* † Rectius itaque docet Hartm. *Pist. d. q. 37. n. 18.* Civibus pro mutuo singulatim obligatis, in dubio unumquemque non solidum videri obligatum, sed pro virili saltem † per text. *in l. Reos. 11. in fin. ff. de duob. reis.* † quod & placet Marth. *Col. dict. cap. 3. n. 381. & Köpp. dict. q. 60. n. 27.* † Nisi in solidum Cives expressè sese obligaverint, tum enim unus solvendo partem suam neutiquam erit liberatus, *Pist. & Col. dd. locis.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Jedoch / dafern sie sich nicht in solidum alle vor einen / und einer vor alle verschrieben / mag ein ieder ein mehrers / als so viel ihm die Schuld pro rata und zu seinem Antheil austrägt / zu zahlen nicht angehalten werden / W. R. W.)

DEFINIT. XXVII.

Legitimation per Rescriptum Principis aut Comitum Palatinum facta, in successione jus questum nemini auferit.

1 **S**i legitimationes fiant per Rescriptum Principis, aut per Comitum Palatinum, consensus exquirendus est eorum, quorum præcipue ac principaliter interest, puta ejus, qui jus successionis jam questum habet, sive ex substitutione, sive alio directi domini jure, sive in bonis omnibus, sive in bonorum parte; † Ne scilicet hujusmodi legitimationis commento fraus aliis fiat, *l. si ita quis. 51. ff. de legat. 2. l. 76. ff. de condit. & demonstrat.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 5. tit. 16. def. 5. n. 6.* † Alioqui, valebit quidem legitimatio autoritate ejus facta, qui jus legitimandi habet, sed salvo jure tertii, † Nisi is consenserit, *arg. l. 8. ff. de aq. & aqua plu. arc. l. 2. l. 4. l. 5. ff. de natal. rest.*

Ita Domini in causa E. G. zu Freyberg / Mens. Junio Anno 1633. (Verba sentent. Ob ihr nun wohl vom Comite Palatino legitimiret und in den Stand der recht ehelichen gebornen Leute gesetzt worden / dieweil aber dennoch solches nach der Zeit / da euere Vaters Bruder sich der brüderlichen Erbschaft allbereit angewasset / geschehen / und ihr zur Zeit euers Vaters Absterben der väterlichen Erbschaft nicht fähig gewesen / ic. So seyd ihr auch nunmehr dieselbe von seinem Bruder zu fordern nicht befugt / W. R. W.)

CONSTITUTIO VII.

PARTIS SECUNDÆ.

Ob die Pfändung die Præscription interrumpt?

Swollen etliche der Meynung seyn: Wann in Sachen / Triff und Hütung belangend / oder dergleichen / von dem Grundherrn gepfändet / und der / so gepfändet ist / sich de facto nicht dar an kehret / sondern seines Hütens und Treibens hält /

Carpz. Definit. Vol. I.

Per pignorationem num interrumpatur Præscriptio?

Existimant quidam, si in controversiis de jure agendi & pascendi pecora, & ejusmodi similibus, Dominus fundi pignoratione adversus alium utatur, is verò eà neglecta in agendo & pascendo perseveret, vel impedi-

hält / oder pfändet wieder / daß hierdurch die quasipossession præscriptionis nicht soll interrumpt seyn / sintemahl der so gepfändet / dieselbige behält und continuiret. Unsere Verrordnete aber haben dahin geschlossen / daß die Pfändung von der Zeit an / als sie geschehen / die præscription servitutis Juris pascendi, oder dergleichen interrumpire / es wäre dann / daß nach solcher Pfändung der andere Theil wiederum geruhiglich über 30. Jahr / Jahr und Tag getrieben. Und wohl wahr / wann einer in solcher Servitut ein quasi possession erlanget / daß er so lang dabey gelassen werden soll / bis er ordentlicher Weise daraus entsetzet / So haben doch nichts desto weniger auch die Pfändung ihre Wirkung / als nemlich den effectum interrumptendi. Dabey wir es auch bleiben lassen. Es soll aber gleichwohl mit der Pfändung gebühlich / und / wie Land-bräuchlich / gebahret / und die Pfände in das Gericht / darinn der Grund gelegen / überantwortet / oder da sie daselbst nicht angenommen / in das nächste Amt dabey gewendet und eingestellet werden.

re conantem vicissim pignoret, isto casu præscriptionem non interrumpi, cum pignorat in quasi possessione manens eam continuet. Verum Deputati nostri in eam sententiam convenerunt, præscriptionem servitutis Juris pascendi & ejusmodi similium, per pignorationem interrumpi ab eo tempore, quò primum illa facta est. Nisi fortè postea alter ille jure isto ultra triginta annos, annum & diem, nemine deinceps impediente, usus fuisset. Et si enim is, qui in quasi possessione hujusmodi Juris vel servitutis constitutus est, in eà tuendus sit, donec per adversarium legitimo modo ex ea ejiciatur: tamen & pignorationes hunc effectum habere nostri putarant, ut præscriptiones interrumpant. Quod & nobis probatur, dum tamen pignorationes legitime fiant & promore in dirionibus nostris usitato, ita nimirum, ut pignora capta Judici ejus loci, in quo fundus situs est, aut, eo non recipiente, illi, cui præfecturæ proxime adjacentis administratio commissa est, tradantur.

DEFINITIONES.

1. Dominus fundi habens Jurisdictionem propriâ auctoritate ad præscriptionem interrumpendam pignorare, & pignus retinere potest.
2. Schulteti tamen in pagis pignus penes se retinere nequeunt, sed illud Nobilibus vel quæstoribus tradere tenentur.
3. Pignorationum causa pertinent ad Jurisdictionem inferiorem.
4. Præscriptio Saxonica triginta annorum, anni & diei, solâ interrumpitur Citatione.
5. Citatio tamen ad processum extrajudicarium præscriptionem non interrumpit.
6. Præscriptio etiam annalis rerum mobilium in foro Saxonico solâ Citatione interrumpitur.
7. Citatione quoq; interrumpitur præscriptio annalis, auferens agnatis facultatem redimendi feudum alienatum vivente adhuc alienatore.
8. Facta prohibitio quando interrumpat præscriptionem Servitutis.
9. Quando actum est petitorio & possessorio simul,

super solo possessorio quandoque judex pronunciare potest.

10. Petitorium cum possessorio Retinenda cumulari nequit.
11. Interdictum, Uti possidetis, datur etiam contra turbantes quasi possessionem jurium incorporalium.
12. Interdicto retinenda possessionis Dominus quoque contra subditos suos obedientiam recusantes agere valet.
13. Ex l. diffamari, nemo experiri potest adversus possidentem, ad turbandam ipsius possessionem.
14. In foro etiam Saxonico possessio habetur legitima, licet non fuerit annalis.
15. In summario vel summarissimo possessoria creditur etiam testibus non juratis.
16. In summarissimo possessorio admittitur etiam probatio per unicum testem facta.
17. Audiendus est Reus in summarissimo etiam possessorio contra probationem Actoris summariam.

DEFINIT. I.

Dominus fundi habens Jurisdictionem, propriâ auctoritate ad præscriptionem interrumpendam pignorare, & pignus retinere potest.

1. **S**ola pignoratio privati non interrumpit præscriptionem prius inchoatam, nisi pignora capta Judici ejus territorii, in quo contigit pignoratio, Dominus fundi præsentaverit, prout notat Christoph. Zobel. in addit. ad spec. Saxon. Landrecht. 2. art. 27. in Gloss. latin. lit. F. in fin. & late Matth. Coler. de process. execut. part. 1. cap. 3. n. 90. & seqq. prout † disertè in provinciis Electoratus Saxonici sancitum b. Conflit. 7. p. 2. † Aliter tamen res se habet in Domino fundi, habente simul Jurisdictionem. † Huic enim pignoranti licet pignus acceptum in suo fundo & territorio penes se retinere, donec ipsi satisfactum fuerit, Matth. Coler. diff. c. 3. num. 155. & part. 1. decis. 136. num. 22. Matth. Berlich. p. 2. concl. 9.
2. num. 9. † Nam quia in persona pignorantis simul concurrat potestas juris dicendi, mirum haud est, si

pignoratio ejusmodi interrumpat præscriptionem, nil quicquam obstante b. Const. Electoral. 7. † quæ pignoris retentionem prohibet solum privato, qui Jurisdictionem habet nullam, prout ex verbis Const. fatis liquet.

Ita Domini in causa Hansen Wolffens zu Kameln / Mens August. Anno 1630. (Verba sentent. Ob wohl sonsten dem Gerichts-Herrn/deme diß Orts die Gerichte zuständig / die Pfändung für sich selbst zu thun / auch diß Pfand bey sich zu behalten unbenommen / ic.)

DEFINIT. II.

Schulteti tamen in pagis pignus penes se retinere nequeunt, sed illud Nobilibus vel Quæstoribus tradere tenentur.

Licet Nobilis vel alius territorii Dominus, cui Jurisdictio competit, hanc facultatem habeat, ut si proprio fundo aliquem pignoraverit, pignus penes se retinere queat, Defin. preced. † Attamen hoc ipsum ad Schultetos in pagis ne utiquam extendi debet, prout rectè animadvertit Berlich. part. 2. concl.

soncl. 9. num. 10. *cujus rei ratio haud obscura est;*
 3 † Habent siquidem ejusmodi Schulteti in pagis
 (Die Dorff-Schulzen / oder Dorff-Richter) de
 Jurisdictione nil ferè proprium, Zobel. *in addis. ad*
 4 *Gloss. lat. Landr. libr. 2. art. 12. lit. M. sub fin. vers.*
 5 *Aber bey uns.* † Quin imò nullam Jurisdictionem
 habent, Gloss. latin. Landr. *lib. 2. art. 13. lit. D. vers.*
 6 *Talis autem judex;* † Sed sunt tantummodò mi-
 7 *nistri, ac quasi præcones & executores eorum, qui-*
 bus Jurisdictio in loco competit, Matth. Col. *de*
process. execut. part. 2. cap. 1. n. 31. vers. sed ministri.
 † Haud mirum itaque est, quod pignus in fundo
 suo captum Præfectis aut Nobilibus suis tradere
 teneantur, si præscriptionem pignoratione inter-
 rumpere velint, † sicuti & alias horum jussu & nu-
 tu omnia disponunt, ut maximè in banco vel sede
 Scabinali sedeant, Coler. *diff. c. 1. n. 131.*

Ita Domini in eadem causâ. (Verba sent. *So hat sich*
doch der Richter auff solchem Dorffe damit nicht zu behelffen /
sondern er ist das abgenommene Pfand dem Berichts-Herrn
einzuantworten schuldig gewesen / und weil er solches nicht
gethan / ist auch durch die von ihm beschene Pfändung die
Præscription oder Verjährung der eingeführten Gerechtigkeut
nicht interrumpiert worden / W. R. W.)

DEFINIT. III.

Pignorationum cause pertinent ad Jurisdictionem
inferiorem.

1 **N**on cuius Judici, Jurisdictionem habenti, pi-
 gnus tradi debet, sed tantummodò ei, qui in
 loco eo, ubi fundus, in quo sit pignoratio, situs est,
 jurisdictionem habet, disertis verbis ita disponente
 Illustrissimo Dn. Electore *in hac Const. vers.* Und
 die Pfände in das Gerichte / darinn der Grund
 2 gelegen / überantwortet / ic. † Nisi judex pignus ac-
 cipere recusaverit, quo casu illud tradi debet ei, cui
 Præfecturæ proximè adjacentis administratio com-
 3 missa est, *b. Const. 7. in fin.* † Sed quid, si judex non
 nisi inferiorem habeat jurisdictionem, die Nieder-
 oder Erb-Gerichte? Huic pignus captum offeren-
 dum esse, rectissimè docet Matth. Coler. *de process.*
 4 *exec. part. 1. cap. 3. n. 120. & 150.* † Tum, propter textum
 expressum in Ordin. Provinc. Elect. Saxon. *de Anno*
1550 tit. Was zu Ober- oder Nieder- und Erb-Ge-
 5 *richten gehöret / s. Und alle Bürgerliche Sachen /*
vers. Pfändung; † Tum, quod pignora capiantur
 ut plurimum propter ingressum violentum ac inva-
 sionem fundi alieni, præter & contra Dominorum
 voluntatem, quo ipso haud minima domino infer-
 6 tur injuria, † quæ absque dubio refertur inter gra-
 dus & species inferioris jurisdictionis, quare & de-
 nuncianda est Judici locorum hereditario, *deme die*
Erb-Gerichte zuständig / Landrecht. lib. 3. art. 91.
 Matth. Coler. *diff. cap. 3. n. 120. & 121.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. *Dass in der-*
gleichen Fällen die abgenommene Pfände demjenigen Richter /
welchen des Orts die Erb- oder Nieder-Gerichte zuständig / bil-
lich eingewortet werden / W. R. W.)

DEFINIT. IV.

Præscriptio Saxonica triginta annorum, anni & diei,
sola interrumpitur Citatione.

1 **S**olum Citationem absque litis contestatione suf-
 ficere ad interrumpendam præscriptionem Sa-
 xonicam rerum immobilium, tradit Andr. Rauchb.
 2 *part. 2. quæstion. 28. n. 7,* † restringens tamen hoc
 ipsum ad præscribentem in malâ fide constitutum,
 quod & placet Matth. Berlich. *p. 2. conclus. p. n. 40.*
 3 † At vereor, ne sententia hæc effectu destituatur,
 cum nec in foro Saxonico præscriptio absque bona
 4 fide subsistat, † quæ & regulariter pro præscriben-
 te præsumitur, Matth. Wesenb. *in paras. ff. de U-*
Carpz. Defin. Vol. I.

sup. n. 11. Matth. Coler. de process. execut. part. 1.
cap. 3. n. 138. Zobel. part. 2. diff. 2. n. 1. Petr. Heig. in
p. 1. qu. 16. n. 55. Rectius quis affirmaverit, † indiffe-
 5 *renter præscriptionem rerum immobilium ac in-*
corporalium, triginta scilicet annorum, anni & diei,
sola citatione interrumpi; Cum Juris ferè sit in-
 6 *dubitati, † quod per citationem interrumpatur.*
præscriptio temporis longissimi, triginta nempe vel
quadraginta annorum, l. 3. vers. qua ergò. l. cum no-
tissimi. 7. in pr. C. de præscript. 30. vel 40. annorum. l.
3. vers. Sancimus. C. de annal. except. Matth. Col. in
cap. illud. 8. num. 14. ext. de præscript. Andr. Rauchb.
part. 2. qu. 28. n. 6. Mod. Pistor. p. 4. q. 147. in pr. & ibi Ja-
 7 *cob. Scultet. in addit. n. 14.* † Quidni ergò idem as-
 ferendum erit de præscriptione Saxonica tricennali,
 prout rectè sentit Chilian. König *in process. cap. 34.*
in fin. † Maximè, cum statutariæ præscriptiones o-
 8 mnes Citatione interrumpi dicantur, Wesenb. *con-*
sil. 73. n. 69. Hart. Pistor. lib. 2. quæst. 12. n. 45. † Quam-
 9 vis de præscriptione temporis immemorialis aliter
 sentiat Mod. Pistor. *p. 4. q. 148.*

Ita Scabini ad requisitionem Martini Hillens zu Messig/
 Mens. Mayo, Anno 1633. (Verba sentent. *Habt ihr euren*
Nachbarn wegen eines Hauses in Anspruch genommen / in
Mennung / dasselbe als euer Eigenthum gebührlichen von ih-
me zu vindiciren. Ob nun wohl bemelbter euer Nachbar
fürgethet / dass er über 30. Jahr / Jahr und Tag dasselbe be-
sessen / inne gehabt / und sich dannenhero mit der Verjährung
zu behelffen gemeinet ist; Da ihr aber dennoch albereit vor
10. Jahren deswegen wider ihn Klage erhoben / und ihn ge-
bührlichen citiren lassen / ic. So wäre hierdurch die præ-
tendirte Præscription interrumpirt worden / und hätte
sich demnach Beslagter damit ferner nicht zu behelffen / W.
R. W.)

DEFINIT. V.

Citatio tamen ad processum extrajudicarium præ-
scriptionem non interrumpit.

1 **Q**uod dictum Defin. præced. Citationem inter-
 rumpere præscriptionem tricennem, illud solum-
 2 modò exaudiendum de Citatione judici-
 ali, quæ sit præviâ libelli oblatione, ad causam in
 judicio ventilandam & decidendam, non etiam de
 citatione ad processum extrajudicarium (vulgò
 zur Verhör der Sachen.) † Quare si princeps
 3 vocet partes ad aulam, & ibi causam audiat, vel
 per Consiliarios suos audiri procuret, & sic ea i-
 decisa relinquatur, præscriptionem non videri
 interruptam, docet Modest. Pistor. *vol. 1. consil. 12.*
num. 35. & part. 4. quæst. 147. † per text. *in l. sicut 3.*
 4 *verb. Aut in judicio postulatione deposita fuerit*
subsecuta per executorem conventio &c. C. de præ-
scrip. 30. vel 40. annor. quæ certè verba exigunt judici-
 5 *um.* † Unde inferri potest, quod etiam si quis extra
 formam judicii vocatus sit ad competentem Magi-
 stratum vel Judicem, zur Verhör der Sachen
 per hoc tamen non interrumpatur præscriptio,
 etiam si Senatus Commissarios dederit. † Quò &
 6 facit *l. ult. vers. Sancimus ibi: Sed qui obnoxium sa-*
um in judicium clamaverit &c. C. de annal. except.
 † Quod si tamen post ejusmodi cognitionem extra-
 7 judicalem factum esset Decretum ein Abschied/
 per id præscriptionem interrumpi, rectissimè con-
 cludit Jacob. Schultet. *in addit. ad Modest. Pistor.*
diff. quæst. 147. num. 18. † Quia decretum præsup-
 8 ponit causæ cognitionem *l. nec quicquam. 9. §. ubi*
decresum. i. ff. de offic. procons. l. quod principi. 1. §. 1.
ff. de cons. princ. † quæ summario processu peracta
 9 fuerit, nil imputandum ei, ex cujus parte interrupta
 videtur præscriptio. † Quin & iniquum esset, non
 dari summarie causarum expeditioni, quod ordina-
 rio processu attributum est, cum tamen summarie
 Bbb 2 pro-

processus videatur favorabilior, quippe per quem lites citius dirimuntur, *arg. l. 21. in fin. ff. de reb. credit. l. maximum. i. ff. de jurejur. Schult. d. loc.*

Ita Domini in causa Sabiani Hellers / Menfe Decembr. Anno 1559.

DEFINIT. VI.

Præscriptio etiam annalis rerum mobilium in foro Saxonico solâ Citatione interrumpitur.

- 1 **U**sucapionem rerum mobilium cum titulo & bonâ fide, quam favorabilem nuncupant, nec per lites contestationem, nec Citationem, sed per sententiam definitivam interrumpi, tradit Andr. Rauchb. *part. 2. quæst. 28. num. 4. quem sequitur*
- 2 Matth. Berlich. *part. 2. concl. 9. n. 33.* † Ita namque jus commune requirit sententiam definitivam ad interruptionem præscriptionis rerum mobilium triennalis, *in l. Julianus. 17. in fin. cum l. seqq. l. 21. ff. de Rei Vindicat. l. Julianus. 9. §. proinde. 6. ff. ad exhib. l. 2. §. ult. ff. pro empt.* † In cujus locum præscriptio Saxonica annalis surrogata est, Zobel. *p. 2. differ. 2. n. 9. vers. cum annalis præscriptio.* Ludov. Fachl. *differ. 11. vers. cum annalis præscriptio.* † Ut sic merito ejus naturam sapiat, *l. §. hæc actio. 10. ff. si is qui testamento liber esse.* Everh. *in topic. loco, à vi surrogat. n. 1.*
- 3 Sed hoc me nullatenus movet, † quod minus Citationi effectum interruptionis in præscriptione annali tribuendum censeam, cum Matth. Coler. *in c. illud. 8. num. 10. vers. Et Interruptione extr. de præscript.* Dan. Moller. *lib. 2. Semestr. cap. 11.* † Quorum opinio satis munita est sanctione Imper. Justiniani, *in l. ut perfectius. 2. in verb. Licentia ei detur adire præsidem provincia, vel libellum ei porrigere, & hoc in querimoniam deducere intra constituta tempora, & interruptionem temporis facere, & sufficere hoc ad plenissimam interruptionem. C. de annal. except. & in l. ult. in fin. C. de præscript. 30. vel 40. annor.*
- 7 † quâ sanctione novissimâ textus ex *ff. à Rauchb. & Berlich. allegatos correctos fuisse existimo.* † Accedit & hoc, quod regulariter præscriptiones statutariæ, inter quas etiam præscriptio annalis Saxonica referenda, solâ Citatione interrumpatur, Balb. *de præscript. part. 3. part. 6. princip. qu. 4. num. 10.*
- 9 Felin. *in cap. illud. 8. num. 2. extr. de præscript.* † Ac certè non video effectum usucapionis post citationem currentis cum ex mente Berlich. & Rauchb. præscribens, non obstantè usucapione, rem restituere teneatur, *l. si post acceptum. 18. ff. de Rei Vindic. l. pro emptore. 2. §. 21. ff. pro emptor.*

Ita Domini in causa Martin Hillens zu Nestig / Menf. Mayo, Anno 1633. (Verba sentent. So viel aber die im streitigen Hause vorhandene mobilia anlangt / dieweil nicht zu befinden / daß ihr dererwegen Besigern binnen Jahr und Tag in Anspruch genommen / und gebührender massen Citatio daburch die Verjährung interrumpirt worden wäre) wider ihn ausgewürdet / so er das Eigenthum derselben durch Verjährung erlanget / und ihr seyd numehr solche mobilia ferner zu vindiciren nicht berechtiget / D. R. W.)

DEFINIT. VII.

Citatione quoque interrumpitur præscriptio annalis auferens agnatis facultatem redimendi feudum alienatum, vivense adhuc alienatore.

- 1 **V**ivo adhuc alienatore, Agnatos feudum alienatum intra annum tempus revocare posse pretio refuso, probatur ex *c. Titius si de feudo defuncti & c. 1. §. porro. Qualit. olim feud. poter. alien. Bald. in d. c. Titius. Hart. Pist. l. 2. q. 11. num. 11. & q. 12. n. 18.*
- 2 † Quod tempus annuum extrajudiciali requisitione atque insuper oblatione pretii non interrumpi, expeditum est; † Et probat hoc ipsum post Joh. Fabr. *in l. acceptam. 19. C. de Usur. quem allegat*

Hartm. Pist. *dist. qu. 12. n. 44. per text. in l. 2. in fin. C. de jur. Emphyt.* † Et quia non reperitur oblatio inter modos impediendi cursum præscriptionis, Andr. Tiraquell. *de retract. tit. 1. §. 8. gloss. 2. num. 1.* † At major subest dubitatio, *annon citatione saltem præscriptio hæc annalis interpellatur?* † Negat hoc quidem Hartm. Pist. *d. q. 22. n. 45.* ad interruptionem requirens lites Contestationem post Schrader. *de feud. p. 8. qu. 7. num. 59. qu. 11.* † Sed verior videtur sententia affirmativa, quam propugnant Rosenth. *in synop. feud. c. 9. membr. 2. concl. 94. num. 7.* & Matth. Wesenb. *vol. 1. conf. 73. n. 75.* † Siquidem pro regula traditum est, præscriptionem à statuto vel consuetudine introductam, quâ agendi facultati certus præstitutus est terminus, solâ interrumpi Citatione, Bartol. *in l. 2. §. si rem. 21. n. 2. ff. pro emptor. & in l. in omnibus. 6. num. 3. ff. de obligat. & action. Panorm. in c. illud. 8. n. 12. ext. de præscript.* quod certè in revocatione feudi nullibi expressè correctum est.

Ita Domini in causa H. B. à L. Menf. April. Anno 1603. (Verba sentent. Dieweil aber dennoch nicht zu befinden / daß ihr durch Erstattung des Kauffgeldes dasselbe würcklichen eingelasset / oder auffn Fall der Verweigerung diese Sache zu Recht anhängig gemacht / ic. So möget ihr nummehr nach längst verstoffener Jahres-Frist damit nicht zugelassen werden / D. R. W.)

DEFINIT. VIII.

Facta prohibitio quando interrumpat præscriptionem Servitutis?

Quemadmodum denunciatio extrajudicialis haud interrumpit præscriptionem, juxta tradita Heig. *p. 1. qu. 16. num. 64.* ita nec per impatientiam seu prohibitionem verbalem & extrajudicalem adversarii, possessio & præscriptio Servitutis interrumpitur; † Nisi vel Impatientia conjuncta sit cum impedimento quodam, per quod quis non modò turbatur in possessione Juris, sed & de quasi possessione servitutis dejicitur hæc Constitut. *7. part. 2.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. cap. 3. num. 123, 141. & seqq.* † vel si prohibitio habuerit effectum, *arg. l. ult. ff. de itin. actuque privat. in verb. sed si prohiberetur non facturus, &c.* Anton. Fab. *in Codic. 3. tit. 24. defm. 10. num. 2.* † Et eatenus dicitur interrumpi præscriptio servitutis naturaliter, per contradictionem & prohibitionem ejus, adversus quem præscribatur *l. 1. junct. Auth. mala fidei. C. de præscript. longi temporis l. 2. & l. 3. C. de annal. except.*

Ita Domini in causa Valentini Rottlers zu Garlebov / N. Octobr. Anno 1625. (Verba sent. Seyd ihr mit euerm Nachbar wegen einer Triff-Berechtigkeit in Rechtlichen Proceß gerathen. Ob ihr euch nun wohl auff die Verjährung zu gründen gemeynet / da aber dennoch euer Nachbar vor Verjährung der 30. Jahr / Jahr und Tag euch gebührlchen pfinden lassen / oder aber auch ihr nach beschehnem Verbot und Einhalt euch der Triff-Berechtigkeit ferner nicht gebrauchet hättet / ic. So wäre hietdurch die præscriptio interrumpiret worden / und ihr hättet euch numehr damit nicht zu be Helfen / D. R. W.)

DEFINIT. IX.

Quando actum est petitorio & possessorio simul, sive per solo possessorio quandoque Judex pronuncians potest.

Quando actum est solo petitorio, tum etiamsi appareat Reum in possessorio obtinere potuisse, attamen super petitorio saltem pronuncian- dum est *s. ult. ext. de caus. poss. & propr. Joh. Vincent. Honded. vol. 2. conf. 24. n. 37.* † Ideoque Reus, si actor dominium plenè non probet, ut maximè de possessione appareat, prorsus absolvi debet, Hartm. Pistor.

- 3 *P. I. qu. 45. n. 4.* Sicuti & vice versa, † ubi possessorio saltem actum est, licet ex probationibus, & aliis in actis deductis appareat, actorem in petitorio magis justam causam fore, tamen de possessorio saltem dijudicandum erit, uti in terminis consuluit
- 4 *Corneus vol. 4. conf. 91.* † Quia sententia debet esse conformis libello *l. ut fundus. 18. ff. comm. divid. c. licet Heli 31. de Simon.* † Et fatuus est Judex, qui aliter condemnat, quam fuerit petitem, ut ait *text. in l. fin. C. de fideicom. quippe* cujus potestas ultra libellum non extenditur, *Specul. in tit. de action. §. super petitionibus. vers. Sed quid si Reus. n. 8.*
- 6 † Ex libelli autem conclusione potissimum dijudicandum est, utrum possessorium, an petitorium; an verò utrumque in judicium fuerit deductum *c. ex parte 15. extr. de for. compet. c. litera. 3. extr. de dilat. Jason. in l. 1. ff. de edendo. & in §. 1. n. 116. Inst. de*
- 7 *Action.* † Narrata enim in libello non extendunt vires libelli ultra, quam in conclusione petitem fuit;
- 8 † Nisi in libello subjiciatur clausula illa (Petens jus & justitiam fieri & ministrari) *Jason. in l. naturaliter. 12. §. nihil commune. 1. num. 191. ff. de acquir. poss. Panorm. in c. cum dilectus. 2. extr. de ord. Cognit.*
- 9 † Hujus clausulae generalis quisnam sit effectus, & quando ejus vigore Judex possit sententiam ferre secundum probata, eleganter docet *Hart. Pist. dict. qu. 45. n. 25. & seqq.* Illud tamen observandum est,
- 10 † quod si possessorium cum petitorio cumulatim, & utrumque simul in judicium deductum fuerit, (quod fieri potest secundum tradita *Dd. in l. naturaliter. 12. §. nihil commune. 1. ff. de acquir. possess.*) tum utrumque etiam sententia determinari debere, *c. cum Ecclesia. 3. & c. cum dilectus. 6. extr. ubi Dd. de*
- 11 *caus. poss. & propriet.* † Quod si tamen judici ita videbitur, poterit praetermissio petitorio, super solo possessorio pronunciare *c. 2. ubi Dd. extr. de caus. poss. & propriet.* *Jason. in d. l. 12. §. nihil commune. 1. num. 180. ff. de acq. poss. Pistor. dict. qu. 45. num. 13. Honded. vol. 2. conf. 22. n. 28.*
- Ita Domini in causa R. à B. zu N. ab una & R. à B. zu B. ab altera parte M. Majó, Anno 1633.

DEFINIT. X.

Petitorium cum possessorio Retinenda cumulari nequit.

- 1 **Q**ui actione instituta se solum dominum adium, quas possidet, contendit, non potest simul petere, ut Reus à turbationibus possessionis desistat, & de non amplius turbando cautionem praestet.
- 2 † Etenim petitorio agere videtur, qui petit, se declarari dominum bonorum, quae jam possidet, *Gloss. in cap. inter dilectos. 6. verb. pertinere. extr. de fid. instrum. & in cap. cum Ecclesia. 3. extr. de caus. poss. & propr.* † Dum verò ulterius petit, Reo injungi, quò à turbationibus desistat & cautionem de non amplius turbando praestet, simul agit possessorio, siquidem petitio haec possessorio Retinendae convenit. Nam quando agitur pro turbationibus & molestationibus super possessione illatis, dicitur agi possessorio Retinendae, *Bartol. in l. 1. in pr. & in §. 4. vers. retinenda. & in §. interdictum. 6. ff. Uti possid. Menoch. de recup. possess. in pralud. n. 18.* Id verò minus rectè factum, † quia regulariter petitorium cum possessorio Retinendae in uno eodemque libello cumulari nequit, *Bart. in l. naturaliter. 12. §. nihil commune. 1. n. 22. ff. de acquir. possess. Cujus sententiam ibi sequuntur Dd. comm. secundum Jason. n. 79. & Hart. Pist. l. 4. q. 18. n. 4. Menoch. de retin. possess. Remed. 3. n. 131.* † Nam qui possessorio Retinendae agit, hoc ipso se possidere asserit, atque adeò sibimet-

ipsi adversans petitorio, quod tamen vult cumulare, agere se non posse fatetur, cum nulla sit prodita actio, † quae possidens rem à se possessam persequi, eamque suam esse judicio petitorio contendere possit, *l. 1. §. interdictum autem. 6. ff. Uti possid. §. aequae. 2. ubi Dd. Inst. de action.* Hancque sententiam pluribus defendit ac latius persequitur *Hart. Pist. dict. q. 18.*

Ita Domini in causa Simon Schallens & Ludovici Weckens zu Apeln/M. Ockob. An. 1624. (Verba sent. Hat sich Ludwig Weck auch an der Nutzung und Besitz eures Hauses zu perturbiren unterstanden/ deswegen ihr wider ihn Klage erhoben/dasern ihr nun eurem Audeuten nach euch für den rechtmäßigen Herrn des Hauses zu erklären gebeten hättet/ic. So möcht euer Klag-Libell auff Erhaltung des Hauses Posses nicht gerichtet/ noch daß vom Beklagten cautio de non amplius turbanda possessione bestellet würde/von euch darinnen zugleich gesucht und gebeten werden/W. N. W.)

DEFINIT. XI.

Interdictum Uti possidetis datur etiam contra turbantes quasi possessionem Jurium incorporalium.

Interdictum Uti possidetis, quod est prohibitorium ad retinendam possessionem, de soli, h. e. Rei corporalis & immobilis possessione scriptum est, secund. *Ulpian. in l. 1. §. hoc interdictum. 1. ff. uti possid.* † Ex interpretatione tamen utile hoc interdictum etiam pro juribus incorporalibus & horum, quasi possessione retinenda competit, *l. fin. ff. eod. tit. l. sicuti. 8. §. Aristo. 5. in fin. ff. si servit. vindic. l. quoties. 20. ff. de servit. Bartol. & Dd. in l. 1. C. Uti possid. Menoch. de retin. possess. Remed. 3. quest. 13. n. 103. & seq.* † Nec refert, de quorumnam jurium quasi possessione disceptetur, cum & pro Nobilitate & dignitate possessorium concedatur, *Didac. Covarr. lib. 1. variar. resolut. c. 16. n. 12. Vincent. de Franc. part. 1. decis. 90. n. 6.* asserens in consilio Neapolitano ita judicatum esse. † Nec dubium, quin & pro quasi possessione Jurisdictionis interdictum Uti possidetis competat *c. licet causam. 9. extr. de probat. c. quere lam. 24. extr. de elect. c. suborta. 21. extr. de sentent. & rejudic. c. inter. 8. extr. de major. & obedient. Bartol. & Dd. in l. 1. ff. Uti possidet.*

Ita Domini in causa Hansen von Schufels & Hansen Abel Zickers ad requisitionem Quistoris Zwickavienlis, M. Dec. An. 1630. (Verba sentent. Daß Beklagter bey der Possess vel quasi der articulirten Berechtiget / bis so lange er von Klägern in ordinario possessorio oder petitorio daraus mit Recht entsetzet / bißlich gelassen und geschützet wird / W. N. W.)

Item in causa Leonhardi à Milckau, & Caspari à Schönsfels/M. Dec. Anno 1615.

Et alia in causa ad requisitionem praefecti in Wendelslein/Mensis Dec. Anno 1630.

DEFINIT. XII.

Interdictio Retinenda possessionis Dominus quoque contra subditos suos obedientiam recusantes agere valet.

Majus verò dubium existit: *An domino à subditis suis in jurisdictione turbato, adversus eos competat utile hoc interdictum, Uti possidetis, vel vice versa subditis contra Dominum?* † Vulgò namque interdicta appellari existimant, quasi inter duos dicta de re tertia, *§. 1. vers. exhibitoria. Inst. de interd. dict.* Sed quando subditus de seipso refert quaestionem, non est Res tertia, de qua contenditur. † Quare nec interdictum hoc retinendae possessionis locum habere, quando Subditus Superiori contradicit, scribit post Petr. de Bellapert. *in l. 1. C. Uti possidet. Bartol. in l. 1. §. hujus autem interdicti. 2. ff. eodem tit.* † At scitè magis, quam verè interdicta inde appellari, quod inter duos dentur, ait Pratejus

in Lex. Quippe cum aliis inde sic dicta videantur, † quia interim, donec negotium principale determinetur, dicantur, Paul. *lib. 5. sentent. l. 3. § ult.*
 6 *ff. de lib. hom. exhib.* † Et concessa hac Etymologia, quomodo inde impediri poterit Dominus, quominus interdicto Uti possidetis contra subditos suos experiatur, cum dubium non sit, Dominum & subditos duas personas in interdictis representare, easque contendere de Re tertia, possessione scilicet
 7 Jurisdictionis. † Ut non immerito ab opinione Bartoli hac in re divortium fecerit Hartm. Piff. *l. 4. q. 19. n. 6.* siquidem ad hoc, ut interdictum Uti possidetis locum habeat, † duo tantummodo requiruntur, videlicet possessio vel quasi ex parte Actoris, & Turbatio possessionis ex parte Rei, fatente ipsomet Bartol. *in l. 1. §. ult. n. 18 ff. Uti possidet.* quæ duo hoc in casu, quo Dominus adversus subditos inobedientes vult experiri, intervenire, expeditum est. † Præterea haud parum confirmat hanc sententiam *text. in c. suborta. 21. extr. de sentent. & re judicat.* ubi inter Episcopum Meldens. & Monasterium Attrebatense possessorio actum fuerat de subjectione ejusdem Monasterii. & quia ex confessione hujus constabat, Episcopum quasi possessionem obedientiæ habuisse, hæc illi adjudicatur. † Accedit & hoc, quod pro Jurisdictione petitorium detur inter Dominum & subditum, Actio nempe realis Confessoria & negatoria, secundum Dd. *in c. conquerente. 16. extr. de offic. jud. Ordin. & cap. inter quatuor. 8. extr. de major. & obedient. & in §. prejudiciales. 13. inst. de action.* † Possessoria verò & petitoria judicia sibi invicem adeò correspondent, ut ubi petitorium seu actio aliqua Realis competit, ibi etiam detur interdictum possessorium, & vice versâ, Bartol.
 12 *in l. ult. ff. quor. bonor.* † ut vel propterea etiam inter Dominum & Subditos ratione Jurisdictionis interdictum dari possessorium, rectissime affirmaverit Hart. Piff. *dict. loc. num. 8. secutus Menoch. Remed. 3. retin. poss. qu. 15. n. 122. aliosq., quos allegat n. 15. & 16.*

Ita Domini in causa Jacobi Reinhardi contra subditos suos zu Frauenloba/ Mense April. Anno 16 8. (Verba sententia: Daß Kläger bey der Possess vel quasi der angezogenen Jurisdiction und Erb-Gerichte über beflagte seine Untertanen/ bis so lange er von ihnen durch ein ordentliches possessorium oder petitorium baraus entsetzt/ billich gelassen wird/ B. N. W.)

DEFINIT. XIII.

Ex Lege diffamari nemo experiri potest adversus possidentem, ad turbandam ipsius possessionem.

1 **A**bsurdum haud est, ut possessor, cui aliàs competit interdictum, Uti possidetis, agat remedium, *L. diffamari.* adversus diffamatorem, quin nec interdicto possessorio experiri potest in casu diffamationis verbalis, † quia interdictum hoc violentiam turbativam requirit *l. 1. in pr. in verb. vim fieri veto. ff. uri possid.* † Nisi forsan per diffamationem impediatur simul libera possessio, dum propter eam possessio non queat invenire operarios, qui velint colere prædium vel subditi nolint possessori tantam non habenti Jurisdictionem obedire, † quo certè casu, quia videretur turbata possessio, adversus diffamantem interdictum quoque Uti possidetis competit, Bart. *in l. 1. §. hujus autem interdicti. 2. ff. Uti possidet.* Joh. Schneidew. *in §. retinenda. 4. n. 21.*
 5 *Inst. de interditt.* † Quamvis Actor utroque remedio simul experiri, & interdictum possessorium, cum remedio *L. diffamari.* cumulare nequeat, pro ut eleganter demonstrat Hartman. Piff. *observ. 94.*

† Adversus possessorem autem Remedio *L. diffamari.* experiri volens non auditur: Ne scilicet beneficium possessionis, quod possidentem ab onere agendi & probandi eximit, per indirectum ipsi auferatur; † Hæc enim natura est *L. diffamari.* ut diffamantem agere compellat, Angel. *in rubr. Inst. de except.* Hartm. Piff. *dict. obs. 94. n. 11.* † Quin & per ejusmodi provocationem non parum possessio turbatur, ut inde potius agentem ex *L. diffamari.* interdicto, Uti possidetis, repellere liceret *l. 1. ff. Uti possidet.* † Absurdum præterea esset, ex *L. diffamari.* petitorium seu Rei vindicationem injungi ei, qui possidet, quippe quæ non competit habenti possessionem, sed contra possidentem datur, ut habetur *in l. un. C. de alien. jud. mut. caus. factâ & §. omnium. 1. Inst. de action.*

Ita Domini in causa Christiani von Eckardsberg contra Hansen Jenichens Wittib ad requisitionem Quaestoris Dresdenensis Mense Febr. Anno 1629. (Verba sent. Würde diffamant Schein zu den acten bringen / daß er in possess vel quasi der geforderten Lehenwahr wäre/ So hätte der angefallte Diffamation Proceß nach Gelegenheit dieses Falls nicht statt/ B. N. W.)

DEFINIT. XIV.

In foro etiam Saxonico possessio habetur legitima, licet non fuerit annalis.

Verba sunt Juris Saxonici *in art. 44. in pr. lib. 2. Landr.* Wer ein Gut hat in seinen Gewehren Jahr und Tag ohne rechtliche Widerrede/ der hat daran eine rechte Gewehr/ h. e. Quicumque bona aliqua per annum & diem possidet absque justa cujusquam contradictione, eorundem verus efficitur possessor. † Unde vulgò existimant, in foro Saxonico possessionem haud legitimam haberi, quæ annalis non est. † Quod tamen neutiquam inde evincitur, ut maximè enim ex possessione quietâ unius anni præsumatur legitima possessio, id quod probatur *dict. art. 44. lib. 2. Landr. Matth. Coler. de process. execut. p. 1. c. 3. num. 108.* † Inde tamen non sequitur, illegitimam esse possessionem, antequam annus fuerit elapsus, maximè si de titulo possessionis constet, qui absque dubio fortius jus tribuit, quàm spacium annale. † Quamvis Benedict. Reinhard. *art. 44.* explicet de possessione, quæ jus aliquod tribuit contra tertium prohibentem *part. 6. differ. 50. apud Zobel. p. 2. differ. 35. n. 6.* † Non ineptè quoque dixeris, agi *in d. art. 44.* de possessione rerum mobilium, quæ post annum, sex septimanas & tres dies verum tribuit dominium in foro Saxonico, † ut sic non tam de possessione, quàm dominio ex præscriptione quaesito, verba Juris Saxonici intelligi debeant. Quod videtur sensisse Glöf. *dict. art. 44. in verb. welche man. vers. Zum andern mag dich.*

Ita Domini in causa Melchior Dpfstlegels zu Halla/ M. August. Anno 1631. (Verba sententia: Ob ihr nun wohl euch der Buchdruckeren Jahr und Tag nicht gebrauchet/ dieweil ihr aber dennoch solche durch einen rechtmäßigen Titel erlangen/ und nunmehr über eines halben Jahres Frist in gerublicher Ukung und Gebrauch gehabet/ ic. So werdet ihr auch dabey/ bis so lange ihr im Stande des Rechtes baraus entsetzt/ nochmahls geschäget/ und ihr möget detselbiges dannhero/ als wann nach Sachsen-Recht zu Erlangung einer rechtmäßigen Possess Jahr und Tag erfordert würde/ nicht deßtuiret werden/ B. N. W.)

Et in eadem causa Scabini Hallenses. (Verba sent. Was wohl nun das Sachsen-Recht zu einer rechten Gewehr Jahr und Tag erfordert/ dieweil aber solches die Doctores allerseits in dem Fall verstehen und appliciren/ da man ein fremdes Gut zu sich bekömmet/ oder ein Recht contra tertium, qui jus prohibendi habet, erlangen will/ ic. So wird auch nach Gelegenheit dieses Falls zu der Possess Jahr und Tag nicht erfordert/ sondern ihr habt solche zur Gnüge behauptet/ und seyd daraus unerkanntes Rechtes nicht zu entsetzen/ B. N. W.)

DEFINIT. XV.

In summario vel summarissimo possessorio creditur etiam testibus non juratis.

- 1 **S**ummarium vel summarissimum possessorium multum differt à possessorio plenario sive ordinario, † Non enim jure actionis, sed per officii Judicis implorationem in judicium deducitur, sine figura & strepitu Judicii, absque libello & litis contestatione Bald. *in l. ordinarii. 13. n. 9. C. de rei vindic.*
- 2 Jac. Menoch. *de retin. possess. remed. ult. n. 32.* † Nec plenas & perfectas probationes desiderat, sed leviores & semiplenas recipit, Ord. Cam. *part. 2. c. 21. in fin. vers. und alsbald darauff summarie ohne einigen gerichtlichen Proceß oder weitläufftige Ausföhrung der Sachen.* & Menoch. *dict. rem. ult. n. 34.* Andr. Gail. *l. 1. obs. 7. n. 2. & 6.* Petr. Frid. *de process. Cam. c. 43. †* Unde & possessorium summarissimum levis dicitur præjudicii, Plot. *de in lit. jur. §. 3. n. 35.* in quo sententia fertur tantummodò interlocutoria, non afferens præjudicium irreparabile, Gail. *d. observ. 9. n. 6.* Menoch. *d. loco. num. 46. 47.*
- 3 † Et est præparatorium judicii possessorii principalis vel plenarii, *dict.* Ord. Cam. *c. 21. vers. Sich derselben bis zu endlichen Austrag des endlichen Rechts in possessoria, oder petitorio zu enthalten.* Gail. *dict. observ. 7. num. 3.* Menoch. *dict. remed. ult. n. 44.* † In quo etiam principaliter de turbatione, secundiò autem de possessione disceptatur. *l. 1. §. hoc interdictum. 1. ff. Uti possidat. Frider. d. c. 45.* Quas, aliasque plures differentias summarii & plenarii possessorii congessit Andr. Rauchb. *p. 2. qu. 6. n. 61. & seqq.* † Quibus & hæc addi potest, quod licet in possessorio ordinario, perinde ac in petitorio judicio testes jurare debeant, in summarissimo tamen credatur etiam testibus non juratis, Menoch. *de retinend. possess. remed. ult. n. 39.* Ernest. Cothm. *vol. 1. Respons. 20. n. 27.* Accurs. *in l. ult. verb. depositionibus. C. de edit. div. Adr. toll. Bald. in c. 1. §. si duo. n. 4. de pace tenend.* Roland. *lib. 4. conf. 8. num. 41.* Joseph. Mascard. *de probat. vol. 3. concl. 132. n. 15.* Modest. Pistor. *vol. 1. conf. 51. n. 16.*
- 4 Frider. Pruckman. *vol. 1. conf. 23. n. 19.* † Ex quo enim probationes recipiuntur à Judice ex officio ad sui informationem, juramentum non videtur necessarium, quemadmodum scribit Gloss. *in cap. 1. §. si duo homines. in verb. testimonium de pace tenend.* † Et comprobatur hæc sententia vel ex eo, quod in judicio summarissimo sufficiat levis & qualis qualis probatio, *dict.* Ord. Cam. *p. 2. c. 21.* Menoch. *dict. rem. ult. n. 34.* † At quando sufficit qualis qualis probatio, testibus etiam non juratis adhiberi fides potest, per tradita Jac. Menoch. *de arb. jud. qu. 1020. in fin.* † Nec est, quod hoc casu strictè inhæreamus dispositioni *l. jurisjurandi. g. C. de testib.* ubi regula traditur generalis, quod testi injurato fides adhibenda non sit. Quia textus ille de probatione ordinaria loquitur, ut in aperto est. † Atqui in summarissimo judicio testes non tam ad probationem, quam judicis informationem adhibentur. Menoch. *de retin. possess. remed. final. ex Judicis offic. num. 39.* Junge Decis. Elect. noviss. 1.

Ita Domini in causa Deslossen à Winterfelds & Johannis à Grumbergs an die Churf. Brandenburg, Regierung zu Eßtrin/ Menfe Mart. Anno 1609.

Item in causa Leonhardi à Mückau & Calpari à Schöufels on Schöffer zu Zwietau/ Menf. Dec. An. 1615.

Item ad requiſitionem Præfecti in Wendelstein/ Menf. Dec. Anno 1630.

Et in causa Georgii Bestmans contra Hansen von Porzig auff Wobbaß zu Eisenberg/ M. Dec. Anno 1635.

DEFINIT. XVI.

In summarissimo possessorio admittitur etiam probatio per unicum testem facta.

Cum possessorium summarissimum levis dicitur præjudicii Defin. *preced. n. 3.* merito admittit leviores quoque & semiplenas probationes. Ord. Cam. *part. 2. cap. 21. in fin. vers. und alsbald darauff.* Andr. Gail. *lib. 1. observ. 7. n. 2. & 6.* Andr. Rauchb. *p. 2. qu. 6. n. 64.* Jacob. Menoch. *in remed. ult. retin. possess. num. 34.* Joseph. Mascard. *de probat. vol. 3. concl. 1198.* † Cui conſequens, probari intentionem Actoris etiam per unicum solummodò testem juratum, quia probatio ejusmodi dicitur semiplena, *Supr. part. 1. Constit. Elect. 23. Defin. 4. Dd. in l. admonendi. 31 ff. de jurejur.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 1. defn. 4. n. 8. & defn. 18. n. 7.* † Planè, nec in summarissimo possessorio testium personæ & dicta reprobari queunt, ut docet *post* Ant. Capit. *dec. Neap. 55. num. 5.* & Jac. Menoch. *de arbit. Judic. quest. lib. 1. qu. 32. num. 11.* Andr. Rauchb. *dict. qu. 6. num. 95.* † Ex quo non facile testem à depositione repellendum existimaverim, præsertim si pro actore probante aliæ militent conjecturæ & probationes.

Ita Domini in causa der Altrogge contra David Walthern zu Leipzig/ Menfe Mart. Anno 1636. (Verba sentent. Das Kläger ihre angezogene Posses der streitigen 4. Faß Wein nach Gelegenheit dieses processus und summarissimi possessorii durch den eyblich-abgehörten Zeugen zur Nothdurfft dargethan und beybracht/ derowegen ihneu Beklagter solche 4. Faß Wein zu restituiren und in ihre Gewehr zu verschaffen schuldig/ B. N. W.)

DEFINIT. XVII.

Audiendus est Reus in summarissimo etiam possessorio, contra probationem Actoris summariam.

Et si in possessorio summarissimo etiam leviores & semiplenæ probationes, vel saltem demonstrationes (Bescheinigungen) admittantur, & extra ordinem, processus ille ventiletur, Ord. Camer. *p. 2. c. 21. in fin.* Andr. Gail. *l. 1. observ. 7. n. 2. & 6.* Petr. Frid. *de process. Camer. c. 45.* † audiendus tamen erit Reus, si contra probationem Actoris summariam aliud docere ac demonstrare velit, modò & hic summarie procedatur, non per reprobationem ordinariam, sed nudam demonstrationem, (Gegenbescheinigung) † Ne scilicet deterior sit conditio Rei quam Actoris, quæ tamen favorabilior esse deberet, *l. favorabiliores. 125. de reg. jur. l. Ariannus. 47. ff. de O. & A.* Quin nec † in judicio summario adeò tumultuarie procedendum est, ut substantialia processus à jure naturali inducta omittantur, Bartol. *in extravag. ad reprimendum. in verb. figura. n. 4.* Joh. Zanger. *de except. part. 1. cap. 2. n. 9.* † Nec judex litem ita potest abbreviare, quin probationes necessariæ & defensiones legitimæ admittantur, *Clem. sepe. 2. de V. S.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Diemeil Beklagter bey unterschiedenen angeſetzten Terminen zu seiner prætendirten Gegenbescheinigung nichts eingegeben/ inmassen ihu zu thun frey gestanden/ ic.)

CONSTITUTIO VIII. PARTIS SECUNDÆ.

Wann die Pfande in ein ander Gericht geführet werden.

Wann die Pfande in ein ander Gericht von dem/so nicht unterthan ist/entführet seyn/so sprechen unsere Schöpffenstübe zu Abtrag die gesagte Buß der Sächsischen Rechte/ als 30. Schilling Pfening/ und daß er das Pfand in die Gerichte/daraus es genommen/einstellen/ und sich solches hinfuro zu enthalten caviren soll. Da aber ein Unterthan die Pfande aus seines Herrn Gericht entführet/ und desselben Jurisdiction eximiret/derfelbige/so ers in Meynung transferendi Jurisdictionem gethan/ soll mit ziemlicher Geld-Buß oder Gefängniß gestrafft werden. Es möchte auch der Frevel und die Verbrechung dißfalls so groß seyn/daß der Gerichts-Herr Macht hätte/ dem Verbrecher auffzuerlegen/ zu verkauffen/ und sich aus seinen Gerichten/ die er ihme entziehen wollen/zu wenden/ welches auch also nach Gelegenheit der Umstände erkant werden soll.

Si pignora capta in alienam Jurisdictionem transferantur?

Ignora capta, ubi non-subditus in alienam Jurisdictionem transfert, loco satisfactionis multam Juris Saxonici, quæ est 30. solidorum, quorum quilibet 16. nummis usitatis valet, huic dicunt Scabinatus nostri, & ut pignus judici ejus loci, in quo pignoratio facta est, tradat, insuper etiam de tali quopiam in posterum non committendo caveat. Qui verò subditus pignora capta Jurisdictioni Domini sui eximit, is, si animo transferendi Jurisdictionem id fecisse compertus fuerit, pro arbitrio Judicis vel pœnâ pecuniariâ, vel carcere multabitur; Quamvis si gravitas commissi doli & delicti id exposcat, mandare is, qui Jurisdictioni præest, delinquenti possit, ut bonis suis divenditis, locis Jurisdictioni suæ, quam in alium transferre conatus est, subjectis excedat, & ita pro qualitate commissi pronounciari volumus.

DEFINITIONES.

1. *Cum duobus super eadem re controversiam moventibus possessor non tenetur litem suscipere.*
2. *Remedium c. redintegranda.*
3. *caus. 3. quest. 1. non competit ei, qui possessionem in adversarium*

DEFINIT. I.

Cum duobus super eadem re controversiam moventibus possessor non tenetur litem suscipere.

1. **E**xpeditum est de jure civili, Ut si duo vindicent rem eandem ab eodem possessore, ambo audiantur, ita ut, si habito processu aliquis eorum obtineat, victori res petita restituatur, † qui tamen victo cautionem indemnitate præstare debet, quod si fortè pro secundo etiam petitore judicaretur, ipsum defendere velit *l. penult. ubi Bartol. ff. de petit. heredit. l. 15. l. is à quo 57. ff. de Rei Vindicat.* Alius verò observatur processus in foro Saxonico;
3. † Etenim si duo moveant alicui controversiam super eadem re, possessor cum aliquo eorum litem suscipere non tenetur, † sed aut rem petitam apud se retinet, aut in judicio exhibet, donec alter litigatorum adversus competitorem obtinuerit, cui res tum attribuitur, *per text. Landr. lib. 3. art. 15. in pr. ibi:* Ob zweene Mann ein Gut ansprechen/ jener der es unter ihme hat/der soll ihr es keinem geben/ sie vereinigen sich denn vor durc) Freundschaft mit einander/ oder ihr einer weise den andern ab für Gericht mit Recht. *Et paulò post:* Ist ein Gut angesprochen von zweyen Mannen/und heischet es der Richter zu sich auff Recht/man soll es ihm ausantworten/und der Richter soll es unter ihm behalten/ bis sich diese darum entscheiden mit Recht/ und einer soll davon ledig seyn/ der es dem Richter antwortet. *Vid. quoque art. 41. lib. 3. Landr. Matth. Coler. part. 1. decis. 112. n. 2. & 3. Ludov. Fachl. diff. 44. Bened. Reinh. p. 4. diff. 37.*

Ita Domini ad requisitionem Wolff Apels zu Ober-Rup-

sponte transtulit.

3. *Qui primò possidet partem indivisam, si postea nanciscatur totum, novus possessor non dicitur.*
4. *Nemo possessionis sue titulum edere tenetur.*

pach/ Monats Majo, Anno 1630. (Verba sent. Werdet ihr etnes Pferdes wegen von ihrer zweyen/ derer jeder das beste Recht daran zu haben vermeynet/ in Anspruch genommen/ wenn nun gleich einer oder der ander sein Recht wider euch ausführen würde/ic. So möchtet ihr doch/ehe und zuvor sie beyde ihrer Streitigkeiten verglichen/ keinem das Pferd abfolgen zu lassen angehalten werden/sondern es verbleibet daselbe/bis so lange sie unter einander entschieden/bey euch oder in den Gerichten in Verwahrung billich/ W. R. W.)

DEFINIT. II.

Remedium c. Redintegranda 3. caus. 3. quest. 1. non competit ei, qui possessionem in adversarium sponte transtulit.

Quari solet, An remedium c. Redintegranda. 3. 1. *quest. 1. concedatur illi, qui suo facto & culpa possessionem admittit?* Et non concedi, † concludunt omnes, secundum Jacob. Menoch. *de Recup. poss. remed. 15. n. 95. ubi* quamplurimas in hanc sententiam autoritates adducit Modest. Pistor. *lib. 2. conf. 26. n. 81. & part. 1. qu. 18.* † id quod etiam probatur ex *3. verbis d. c. Redintegranda: Et per quascunq; injustas causas, &c.* Ergò secus, si causa fuerit justa, nec justior causa inveniri potest illa, quæ ex propria voluntate provenit, † cum damnum, quod quis sua culpa sentit, alteri imputare non debeat, *c. damnum. 86. de reg. jur. in 6to.* Ex quo porro sequitur: † Spoliatum non restitui, si possessionem in adversarium sponte transtulerit, *juxta text. c. super 5. extr. de renun. Jacob. Menoch. diff. remed. 15. n. 96.* † Quamvis & hoc suas patiat limitaciones, ut videre est apud Menoch. *d. l. Mod. Pistor. d. q. 18. & ibi Jacob. Schult. in addit. n. 4.*

Ita Domini in causa Henningi Zumens contra Jacobum Polsharden/ Mens. Martio, Anno 1597.

DEFI-

DEFINIT. III.
Qui primò possidet partem indivisam, si postea nanciscatur totum, novus possessor non dicitur.

Privilegium vendendi vinum concessum fuerat Titio in ædibus suis, earumque possessori subsequenti, dem nachkommenden Besitzer des Hauses/ mortuo Titio, postquam ejus liberi ades per annos aliquot possedissent pro indiviso, decesserunt omnes, unico filio superstite relicto, de quo dubitatur, an pro secundo vel tertio possessore habendus esset? † Sanè quia defuncto Titio ejus liberi conjunctim secundam possessionem habuerant, ac possidendo simul omnes secundi possessoris personam representaverant, *juxta l. cui fundus. 56. in fin. ff. de condit. & demonstr.* † Omnino dicendum videbatur, superstitem pro tertio possessore haberi, in quo privilegium defuisset, † quippe qui antea non nisi certam tantummodò partem pro indiviso possedisset *l. locus 26. ff. de acqu. possess.* † Verùm, cum superstes ille filius semper à morte patris unà cum reliquis liberis coheredibus in possessione fuisset, in qua adhuc manere videretur, quin etiamnum secundus post patrem possessor dicendus, ac proinde privilegii possessori quoque secundo concessi capax esset, haud dubitavere Domini, † secuti sententiam Modest. Pist. *part. 3. qu. iii.* Quamvis enim jura coheredum in superstitem devoluta fuissent, Attamen † cum in personà ipsius nullus intervenerat actus naturalis, per quem novam acquisivisse possessionem videri posset, causam magis possessionis, quàm ipsam possessionem inde mutatam existimaverunt. † Nam & is eandem retinet possessionem, qui plus juris in illà possessione consequitur, † perinde ac is Collegium conservat, in quo, reliquis defunctis, jura collegii seu universitatis retinentur, *l. si cut. 7. §. ult. in fin. ff. quod cujusque univers.* Jacob Schult. *in addit. ad Modest. Pistor. dict. qu. iii. num. 4.*

Ita Domini in causa Johannis Titii zu Horschau/ Mense Maio, Anno 1633. (Verba sentent. Ist euer Vater auff seinem Hause der freye Weinschand nachgelassen / solcher auch dem nachkommenden Besitzer allein vergünstiget worden/ und als euer Vater Todes verfahren/ seyd ihr benebenst

euren Geschwistern eine geraume Zeit in communione verblieben / und habt euch des Weinschands gebraucht. Ob nun wohl eure Geschwister in diesem Todes verfahren/ und also ihr allein solches Haus in Besitz behalten/te. So mag euch doch dannhero berührter Weinschand nicht entzogen werden / sondern ihr seyd euch dessen / so lang ihr solches Haus in Posses behaltet / zu gebrauchen wohl befugt/ B. R. W.)

DEFINIT. IV.

Nemo possessionis suæ titulum edere tenetur.

Regula est Dd. generalis, quod nemo teneatur indicare titulum suæ possessionis, *l. cogi. ii. C. de petit. heredit. ubi Dd. Gloss. in cap. Ordinarii. 3. verb. exhiberi. de offic. ordin. in oio.* Jason. *in §. actionum. 28. n. 200. Inst. de action.* Hart. Pist. *part. 2. qu. 46. num. 1.* Henr. Rosenth. *de feud. cap. 8. concl. 33. n. 7.* † quippe cum nimis grave sit, Reum urgeri ad exhibitionem eorum, per quæ sibi negotium fiat, *l. nimis grave 7. C. de testib.* † Et propterea actor proprias afferre probationes, non autem aliorum instrumentorum inspiciendorum potestas ei fieri debeat *l. qui accusare. 4. C. de edend.* † Patitur tamen limitationem hæc regula, quando pro actore militat juris aliqua præsumptio, possidenti verò resistit *c. cum contingat. 29. extr. de decimis.* † Aut quando quis jus in re aliena præten dit; Nam tum possessor ad tituli editionem omnino est devinctus, *arg. l. alius. 8. & l. si tibi. 10. C. de servit. & aqua. §. pen. Inst. de servit.* Matth. de Afflic. *in c. 1. n. 85. de controv. invest.* Andr. Gail. *lib. 2. observat. 69. n. 7.* † Ex quo fit, quod Vasallus, qui se talem profiteatur, teneatur ostendere Domino instrumentum investiturae, & docere de titulo suæ possessionis, ut docet Rosenthal. *dict. conclus. 33. n. 6. & 7.* pluribus autoritatibus adductis, idemque latius persequitur Hart. Pist. *dict. quest. 46.*

Ita Domini in causa Element und Christian Freiberger zu Großschna/ M. Jul. Anno 1634. (Verba sentent. Ob nun wohl des Kauffs wegen weder im Amte noch sonst einige Nachricht vorhanden/ dieweil aber dennoch niemand den titulum possessionis suæ zu ediren und darzuthun verbunden/te. So wird Jeremias Freisch bey der Posses der Schäferey/ bis so lange von euch in ordinario possessorio oder petitorio ein anders beständiger Weise ausgeführt/ billich gelassen/ B. R. W.)

Et in causa Henr. à Polenz auff Gartig/ M. Jun. A. 1635.

CONSTITUTIO IX.

PARTIS SECUNDÆ.

Daß die Restitutio in integrum wider die Verjährung/ aus Zurückwendung der Unwissenheit / ex capite ignorantia nicht statt habe.

Dieser Punct wird sehr weitläufftig und zweifelhaftig von den Rechtsgelehrten disputiret / und von etlichen davor gehalten / quod ex capite justæ ignorantia detur restitutio, mit Erklärung/ was Justa Ignorantia sey. Dieweil aber/ da dieser Opinion zu folgen/ viel præscriptiones auffgehoben/ und also die Haupt Ursachen/ darum die Verjährung eingeführet/ als nemlich/ daß der Güter eigenthümliche Gerechtigkeit nicht ewig ungewiß / und des Bandts und Haders ein Ende sey/ zerrütet würden / daraus eine grosse Veränderung folgen wolt; So haben sich unsere Verordnete verglichen/

Carpz. Definit. Vol. I.

Restitutionem in integrum adversus præscriptionem ex capite Ignorantia non dandam.

Questionem hanc in jure valde intricatam & ambiguam esse intellegimus, & esse, qui ex capite Justæ Ignorantia restitutionem dandam existiment, addentes, quæ sit justa ignorantia. Quia verò manifestum est, opinione hæc admittenda futurum, ut sublatis multis præscriptionibus, earumque præcipua causa, ne videlicet dominia rerum in perpetuum sint incerta, & ut finis aliquando sit litium, magna rerum subsequatur mutatio; Ideoque depuratis nostris placuit, post spacium 30. annorum, anni & diei elapsum, etiam ob justam ignorantiam restitutionem dandam

Ccc

chen/dasß die restitutio etiam ob justam ignorantiam, wann es über 30. Jahr / Jahr und Tag ist / nicht statt haben/noch darauff gesprochen werden soll / welches wir uns auch also gefallen lassen.

DEFINITIONES.

1. *Annalis prescriptio ignorantis nunquam currit.*
2. *Prescriptio triginta vel quadraginta annorum contra minorem incipit & capta currit.*
3. *Possidens hereditatem peregrè absentis, de cujus morte dubitatur, nunquam eam prescribit.*
4. *In materia prescriptionum atas minorum majoribus num patrocinetur; Et quando beneficium uni ex consortibus litis concessum ad alios litigantes extendi debeat?*
5. *Minori datur Restitutio in integrum tam ob declinatoriam, quam dilatoriam exceptionem emissam.*

DEFINIT. I.

Annalis prescriptio ignorantis nunquam currit.

1. **R**estitutionem in integrum adversus prescriptionem ex capite Ignorantiae haud competere, probatur ex b. Const. 9. † Quod tantummodo exaudiendum est de prescriptione triginta annorum, anni & diei, ut satis innuunt verba Const. *Dasß die Restitutio etiam ob justam ignorantiam, wann es über 30. Jahr / Jahr und Tag ist / nicht statt haben soll/nc.* † Adeoque de prescriptione annuali, aliavè, quæ minori temporis spacio, quàm triginta annis, anno & die finitur, Sanctio hæc Electoralis non loquitur; † Sed contra ejusmodi prescriptiones omnino datur Restitutio in integrum ex capite ignorantiae, prout rectissime sentiunt Gloss. Landr. verb. kommt aber. num. 3. art. 28. lib. 1. & Lehenr. t. 39. Dan. Møller. hæc const. n. 1. in fin. Matth. Col. ad cap. de quarta. 4. n. 78. vers. *Quod tamen dicimus &c. extr. de prescript. Matth. Berlich. p. 2. concl. 10. num. 11.* † Quin nec opus esse hoc casu Restitutionem in integrum, dicere ausim, propterea quod tempus annale ignorantis nunquam currit. l. semper. 15. §. hoc interdictum. 3. vers. annus ff. quod vi aut clam. l. annus. 6 ff. de calumn. l. genero. 8. ff. de his qui nor. infam. l. 2. ff. quis ordo in bon. poss. servet. Hartm. Piff. lib. 2. quest. 12. n. 26. Moll. dict. loco.
2. Ita Domini in causa Hansen Suchsens zu Leipzig / Mense Mart. Anno 1575. (Verba sent. Ob ihr nun gleich solches Pferd über Jahr und Tag in euerm Futter gehabt / da aber dennoch der von Streckau von der Zeit an / als ihme wissend worden/dasß ihr sein Pferd gekauft/binnen Jahr und Tag die Abforderung gethan/nc. So hättet ihr euch mit der Verjährung nicht zu behelfen/ und möchtet ihme, auch dasselbe nicht vorenthalten / B. R. W.)

DEFINIT. II.

Prescriptio triginta vel quadraginta annorum contra minorem incipit & capta currit.

1. **C**ertum est, tempora prescriptionis legalis non currere contra pupillum, l. ult. C. in quib. caus. Res. in integr. non est necess. † At nec contra minorem, si de ea prescriptione loquamur, quæ non nisi decem annorum sit inter presentes, aut viginti inter absentes, d. l. ult. l. non est incognitum. 3. C. quib. non obj. long. temp. prescript. l. 1. l. 3. l. fin. C. si quis ignorans rem minor. esse sine decret. Joh. Zang. de except. part. 3. c. 10. num. 162. Guid. Pap. qu. 31. num. 3. † Nam quæ triginta vel quadraginta annorum est, licet durante pupillari ætate dormiat, Guid. Pap. d. qu. 31. num. 4. † contra minorem tamen non solum incipit, sed & cæpta currit, l. sicut. 3. C. de prescript. 30. vel 40. annor. Zang. d. cap. 10. num. 162.
2. † At ita, ut ætatis beneficio adversus prescriptionem restitui possit; Ita namque vulgò sentiunt Dd. Sf. Odd. part. 2. q. 88. art. 4. & q. 90. art. 1. num. 9. Franc. Cald. in l. 3. C. de res. in integr. verb. sua-

dam non esse, id quod & nos probamus, & in judiciis observari mandamus.

welches wir uns auch also gefallen lassen.

bus num patrocinetur; Et quando beneficium uni ex consortibus litis concessum ad alios litigantes extendi debeat?

5. Minori datur Restitutio in integrum tam ob declinatoriam, quam dilatoriam exceptionem emissam.

Facilitate. n. 46. & 48. Gloss. in l. 3. C. de prescript. 30. annor. & ibid: Salycet. Cyn. & Carstronf. in l. ult. Cod. in quib. caus. in integr. res. † De quo tamen ego valde dubito cum Ant. Fab. in Cod. lib. 2. tit. 20. defn. 2. num. 4. propter text. in l. 3. C. de prescript. 30. annor. † qui solam ætatem pupillarem excipit, junct. l. ult. C. in quib. caus. in integr. resit. ibi: Exceptionibus 30. annor. in suo statu manentibus. † Et enim si restitui contra hæc exceptiones minorem Justinianus Imp. voluisset, potius ne ipso jure current, constituisset ex eadem ratione, quæ & temporales actiones ipso jure currere prohibuit, † quod scilicet melius sit intacta jura servare, quàm post causam vulneratam remedium querere, d. l. ult. C. in quib. caus. in integr. resit.

Ita Domini ad consultationem Salomon Meiners zu Annaberg / Mense Augusto, Anno 1629. (Verba sentent. Hat Anno 1504. Gregor. Schmied 133. Fl. so euerm Weibe juständig gewesen / zu sich genommen und bis dato bey sich behalten/nc. Ob nun wohl selbiger Zeit euer Weib noch minderjährig gewesen / auch weder sie noch ihr etwas davon gewusst / sondern allererst 180 aus den Annabergischen Stadt-Büchern und eingelegter Vormundschaft-Rechnung solches erfahren. Diweil aber dennoch dasieder 30. Jahr und Tag verlossen / und binnen solcher Zeit / weder Gregor Schmied noch dessen Erben dieser Schuld wegen weder besprochen / noch gemahnet worden/nc. So ist auch angeregte Schuld durch Verjährung verlossen / und es mögen Gregor Schmieds Erben obangeregtes Capital der 133. Fl. nunmehr zu zahlen beständiger Weise nicht angehalten werden / B. R. W.)

DEFINIT. III.

Possidens hereditatem peregrè absentis, de cujus morte dubitatur, nunquam eam prescribit.

Cum fratres atque sorores ejus, qui aliquandiu absens fuerat, portionem ipsi delatam inter se divisissent, atque eo nomine satisfecissent, se reversuro portionem hanc restituros, eamque ultra tempus longissimum, triginta scilicet annos, annum & diem possedissent, quærebatur, † an non prescriptione temporis longissimi tum satisfactio expirasset, eaque possessores adversus absentem fratrem postea reversum sese tueri possent? † Existimare forsitan quis ita potuisset, perpendens verb. b. Const. 9. quæ ex capite, etiam justæ ignorantiae prescriptionem triginta annorum, anni & diei currere haud prohibent, nec contra prescriptionem perfectam & consummatam dant Restitutionem in integrum. † Ac suadet verborum generalitas, ut sanctionem hanc procedere quoque asseramus eo casu, quo quis justissimam facti ignorantiam habuerit, putà, † quod ignoraverit hereditatem sibi delatam, vel proximum cognatum mortuum esse, secundum tradita Jacobi Schult. in addit. ad Modest. Pistor. p. 4. q. 131. num. 251. & 252. † Sed contrarium placuit Dominis, bene advertentibus, quod possessores hoc casu bonam fidem prætere hanc haud possent, † quam tamen ad prescriptionem temporis quoque longissimi in foro Saxonico requiri

luculenter probat Constit. Elector. 3. p. 2. ubi Dan. Moller. num. 3. Christoph. Zobel. in addit. ad text. latin. Landrecht. lib. 1. art. 29. Petr. Heig. part. 1. quest. 16. num. 58. Andr. Rauchb. p. 2. quest. 28. n. 36 & seqq. † Quomodo enim quæso bonam fidem & ignorantiam rei alienæ, ad se non pertinentis, allegare poterit, qui propterea satisdedit, ut rem istam vero domino reverso redderet. † Ut maximè igitur absentis ignorantia non nocet, quò minus portio ei delata præscribatur, attamen scientia rei alienæ & mala fides possidentis præscriptionem impedit.

Ita Domini ad requisitionem Johann Schallens zu Freyberg/ Menſe Julio, Anno 1598. (Verba ſent. Daß obbemeldtem Antonii Heimens Sohne die 100. Fl. und was ihm ſonſten gebühret / auff ſeines Vatern hinterlaſſenen Hauſe ſo lange/ biß er zur Stelle kommt/ oder man ſeines Todes gewiß iſt/ bißlich verſichert bleiben/ und hat dißfalls die von ſeinen Geſchwiffern angeführte Verjährung propter malam fidem nicht ſtatt/ B. N. W.)

DEFINIT. IV.

In materia præscriptionum atas minorum majoribus num patrocinetur? Et quando beneficium uni ex consortibus litis concessum ad alios litigantes extendi debeat?

- 1 **N**Otissimi juris est, quod ex alterius persona tertius consequatur privilegium, quod per se assequi non poterat, & vulgatum habet Interpp. dictionum: † Beneficio mihi ex alterius persona competente me gaudere, etsi id per me nequeam per text. in l. si post mortem. 10. §. ult. ff. de bon. possess. cons. tab.
- 2 *l. amicissimos. 36. ff. de excusat. tutor.* † Unde fit, ut, si coram iudice probatum fuerit, unam eandemque fuisse eorum condemnationem, quorum iusta fuit appellatio pronunciata, nec factorum diversitate separationem accipere, victoriæ emolumentum ad eum quoque, qui non provocavit, pertineat *l. 1. §. 2. C. si unus ex plur. appellat. l. si qui se paratim. 10. ff. de appellat.* † Quò & spectat *l. si communem. 10. ff. quemadmodum. serv. amitt.* ubi disponitur, Quod si communem fundum ego & pupillus haberemus, licet uterque non uteretur, attamen propter pupillum & ego viam retinere possim. † Sed vera hæc sunt tantummodo in individuis & connexis, secus si dividi ac separari queant *l. un. si post C. in com. eademque caus.* Joh. Mauric. de Rest. in integr. c. 185. num. 1. † Mirum igitur haud est, si in servitute omnes consortes eodem fruantur beneficio, quia servitus est individua *l. 1. §. si usus fructus 9. ff. ad Leg. Falcid.* † Pariter & unius consortis appellatio prodest alteri, etiamsi is non appellaverit, quia sententia est individua, *l. in hoc iudicio. 27. ff. fam. er. cisc.* quamvis & dici queat, † hoc propterea fieri, quod appellatio sit juris communis beneficium, ut cum ejusdem litis sint consortes, unius provocatio

suffragari cæteris debeat *arg. l. 2. C. de consort. ejusd. lit.* † Ex eodemque principio asserit Matth. Coler tempus restitutionis minoribus concessum conducere etiam natu majoribus in causâ individua; veluti præstationis Juramenti, † quod adeo individuum & connexum habetur, ut salvum jus minorum esse nequeat, nisi majores simul restituantur, cum majores & suo & minorum tanquam coheredum nomine istud juramentum præstare obnoxii fuerint, *part. 2. decis. 273. n. 4.* † At quando causæ separari & dividi possunt, ut accidit in materia præscriptionum, quando itidem defensiones sunt separatæ in lite intentatâ, & diversus est agendi modus, litis consortes uno eodemque fori beneficio non gaudent, *d. l. un. C. si in comm. eademq. causa, & c. Mauric. de Rest. in integr. cap. 189.*

Ita Domini in causa Christoph. VVolf. à Burckerstoda & Joh. Christoph. Marschalchs M. Mart. Anno 1600. (Verba ſent. So haben ſeine hinterlaſſene Erben / auffn Fall euer Eheweib ſie derowegen belangt wird/ ſich gegen denſelbigen mit der Præſcription und Verjährung/ ſo viel ihren Antheil anlangt/ wohl zu ſchützen/ und kan ihr euer Fürwenden / daß nemlichen ihre Geſchwiffen zur Zeit ihres Vatern Absterben noch kleine Kinder geweſen/ nicht zu ſtatten kommen/ B. N. W.)

DEFINIT. V.

Minori datur Restitutio in integrum tam ob declinatoriam, quam dilatoriam exceptionem omiffam.

Distinguit Francisc. de Cald. inter exceptiones declinatorias & dilatorias, & in his quidem Restitutionem admittit, non verò in illis, *in l. si Curatorem 3. verb. adversarii dolo num. 11. C. de in integr. rest. minor.* † Sed cum in utrisque eadem pariter fit ratio, non certè video, quare differentia aliqua inter hæc exceptiones constituenda sit. † Ob dilatorias autem exceptiones omiffas minorem restituendum esse, verior & usu forensium receptior est sententia, secundum Vincent. de Franch. *decis. 290.* Sfort. Odd. *de restit. in integr. p. 2. qu. 64. art. 5. n. 36.* & *art. 7. num. 64.* Felin. *in cap. exceptionem. 12. n. 26. extr. de except. Bald. in cap. fin. num. 6. extr. de offic. judic.* † Quare & Francisc. de Cald. *d. l. relicta* tandem distinctione, post alios, quos allegat, fateri necesse habet, etiam ob declinatorias omiffas restitutionem esse concedendam, quando probabile aliquod damnum inde emergit. † Ita enim communiter prædicta assertio limitatur, ut in exceptionibus demum magni momenti prætermiffis, minori concedatur restitutio; † Non etiam si exceptiones modici fuerint præjudicii, Felin. *dist. loco Hartm. Pistor. observat. 208. num. 2. Afflict. decis. 390. num. 6.*

Ita tractatum in causa Caspari Wendels & Martini Gropfens/ Menſe Mart. Anno 1613.

CONSTITUTIO X.

PARTIS SECUNDÆ

Ob die väterliche Gewalt/Patria potestas, nach Sächsischem Recht auffgehoben?

Weil in den Sächsischen Rechten nirgend zu befinden/ daß die väterliche Gewalt insonderheit auffgehoben/ so bleibt auch dieselbe nochmals nicht unbillig bestehen. Nachdem aber allein derohalben Zweifel fürgefallen/ durch was Mittel und Wege die

Kin

Carpz. Defin. Vol. I.

Patria potestas Jure Saxonico num sit sublata?

Um patria potestas in liberos Jure Saxonico in specie mutata, nusquam reperitur, eam robur suum etiamnum obtinere par est. Quia verò de modo emancipationis, per quem patriæ potestati liberi in foro Saxonico eximantur, non eadem omni-

um

Kinder auff Sächsischen Boden emancipiret/ und der väterlichen Gewalt entnommen werden/ so seynd wir erinnert/ wie es bißhero im Gebrauch gehalten/ nemlich daß die Kinder/ so ihre mündige Jahr erreicht/ dadurch aus väterlicher Gewalt kommen seyn/wann sie von ihnen geschieden. Bey diesem Gebrauch lassen wir es auch nochmahls bleiben/ und wollen/ daß solcher Gewonheit nach/auch Krafft dieser Constitution in unsern Gerichten erkannt werden soll/nemlich/da sich Kinder/ so zu ihren mündigen Jahren kommen/ von dem Vater mit Anstellung ihrer eigenen Haushaltung und Nahrung scheiden/ daß alsdann solches für eine Emancipation zu achten/ und derselben Wirkung haben soll/ ungeacht/ob gleich solche Emancipation anderer Gestalt/und für Gerichte nicht geschehen und fürgenommen würde.

um opinio fuit, usu autem hactenus observatum fuisse intelligimus, ut liberi pubertatis annos egressi, quamprimum seorsim à patribus habitare incipiunt, remque familiarem propriam instituunt, pro emancipatis, patriæque potestati exemptis habiti sint, Consuetudinem illam etiam in posterum valere, & secundum illam, autoritate hujus nostræ Constitutionis, in judiciis nostris judicari volumus, etiamsi emancipatio alio modo, & in loco Judicii facta non sit.

DEFINITIONES.

1. *Majorenes solummodo liberi, non etiam minores, per Separationes à patris Oeconomia, patria potestati eximuntur.*
2. *Per matrimonium filie patria potestas dissolvitur, licet ea adibus mensaque patris adhuc fruatur.*
3. *Filii verò per matrimonii contractum à patria potestate non liberantur.*
4. *Neq; dignitas Doctoralis, neq; Clericalis filium à nexibus patria potestatis liberat.*
5. *Liberis emancipatis, & à patre separatis bona materna plenariè sunt restituenda, non resento patri usufructu.*
6. *Filia elocata pater bona materna restituere tenetur, etiamsi illam adhuc exhibeat.*
7. *Patri in bonis liberorum adventitiis competit usufructus jure patria potestatis, etiamsi hi de pane ipsius non vivant, sed aliunde habeant alimenta.*
8. *Filia, licet parenti operas præstet ancillares, usufructum tamen bonorum adventitiorum petere nequit.*
9. *A patre possidente bona materna, de sorte reddenda finito usufructu cautio regulariter exigere nequit, tenetur is tamen ad confectionem Inventarii vel saltem ad nudam consignationem.*
10. *Usufructus parenti ex bonis filii adventitiis debitus ei auferri potest.*
11. *Adempto licet patri per testamentum usufructu in bonis liberorum adventitiis, nihilominus administratio ipsi competit, nisi à testatore alius Curator datus sit.*
12. *Pater usufructum ex bonis adventitiis non percipiens censetur eum liberis donare.*
13. *Mater, licet bona liberorum ceu tutrix administret, eorundem tamen usufructum non habet.*
14. *Pater nomine bonorum adventitiorum, in quibus habet usufructum, sine consensu filii in judicio experiri non potest.*
15. *Pater privatus usufructu in bonis liberorum ad-*

ventitiis, ab eorundem successione non videtur exclusus.

16. *Macedoniani exceptio non solum filio, sed & ipsi patri filio succedenti prodest, modo ejus voluntate contractum non fuerit mutuum.*
17. *Propter dignitatem & honorem liberatus patrià potestate, exceptione Macedoniani se tueri nequit: Et quid juris in Nobilibus.*
18. *Pater tenetur alere filium etiam naturalem & spurium, nisi hic semetipsum exhibere queat.*
19. *Mater alit filium inopem, non frater qui heres patri haud extitit.*
20. *Avus quoque tenetur alere Nepotem etiam spurium ex filio legitimo procreatum.*
21. *Avus maternus non alit Nepotes, quando superstes adhuc est avus paternus.*
22. *Mater alimenta filio præstita, ab ipso ejusvè heredibus repetere nequit, nisi de hoc fuerit protestata.*
23. *Aut nisi alimenta filio præstita in libro rationum consignaverit.*
24. *A Patre verò ejusq; heredibus alimenta filio præstita repeti non possunt.*
25. *Vitricus expensas factas in alimenta Privigni repetere potest.*
26. *Nisi privignus probet, animo donandi à Vitrico sibi præstita fuisse alimenta.*
27. *Repetere etiam nequit Vitricus alimenta, si privignus privignavè fuerit in ipsius obsequio & servitiis.*
28. *Pater filii bona administrans quatenus præstita alimenta & sumtus studiorum repetere possit?*
29. *Obligati sunt liberi ad præstanda alimenta parentibus egentibus.*
30. *Præteriti temporis alimenta, qua ex officio Judicis debentur, peti nequeunt.*
31. *Peti autem possunt alimenta præteriti temporis, qua debentur jure actionis.*
32. *Filii licet ante dignitatem patris suscepti fuerint, attamen patris dignitate & privilegiis fruuntur.*

DEFINIT. I.

Majorenes solummodo liberi, non etiam minores, per separationem à patris Oeconomia, patria potestati eximuntur.

Peculiaris Emancipationis modus habetur in foro Saxonico, Separatio vel Seccellio liberorum à patris Oeconomia, quando scil. se liberi à suis patribus separant, separatim habitare incipiunt, & propriam Oeconomiam ac rem familiarem instituunt, die sich von dem Vater mit Anstellung ihrer

eigenen Haushaltung und Nahrung scheiden.

† Quæ separatio, licet judicialiter non facta fuerit, in foro Saxonico effectum Emancipationis fortitur, & exemptionem à patrià potestate inducit, b. Conf. 10. ubi Dan. Moller. num. 4. Frider. Pensold. in edit. ad Matth. Coler. part. 2. decis. 222. numer. 7. Matth. Wesenb. in not. marginal. ad Schneidewin. tit. Inst. de patr. potest. num. 47. lit. C. Anton. Herring. de fidejuss. cap. 7. num. 625. † Quod verum est tam in filiis quàm filiabus, Pensold. dict. loco num. 9.

† Et

4 † Et si secessio cum voluntate patris, siue præter eam facta fuerit, Moller. *b. Const. num. 9.* † In liberis tamen adhuc minorennibus separatio effectum exemptionis à patria potestate non habet. Si quidem Constitutio Electoralis expressis verbis illos solummodo liberos per separationem à nexibus patriæ potestatis vult liberari, † qui legitimam ætatem compleverunt, so zu ihren mündigen Jahren kommen/ hoc est, qui vigesimum primum ætatis annum attigerunt. † Nam hi propriè dicuntur mündig/ Wesenb. *in not. ad hanc Constit. 10.* Frider. Penfold. *in dict. decis. Coler. 222. n. 11.*

Ita Domini in causa Hansen Schelens zu Mülheim/ Mensis Mart. Anno 1600. (Verba sentent. Inmassen euch denn auch die Fruchtweisung von allen eures Sohns mütterlichen Gütern/ so lang bis er seine mündige Jahre erreicher/ und sich mit Anstellung seiner eigenen Haushaltung von euch absondert/ und also sich der väterlichen Gewalt entbrochen/ vermöge der Rechte/ gebühret/ B. N. W.)

DEFINIT. II.

Per matrimonium filia patria potestas solvitur, licet ea adibus mensæque patris adhuc fruatur.

1 **E**xpediti juris est in foro Saxonico, quod uxor statim celebratis nuptiis transeat in potestatem mariti, per text. in art. 31. verb. Wann ein Mann ein Weib nimmt / Art. 45. in verb. und ob wohl ein Mann/ lib. 1. Landr. art. 45. verb. der Mann ist auch seines Weibes/ c. lib. 3. Landrecht. † Quos textus vulgò Interpp. Juris Saxonici de tutelâ & curâ mariti tantummodò accipiunt, quâ non obstante, uxorem ex dispositione Juris communis sub patriâ adhuc esse potestate existimant, Zobel. *in addit. ad dict. art. 31. lib. 1. Landr. lit. F. & ad art. 45. lib. 3. Landr. lit. D. & part. 2. differ. 24. num. 2.* Schneidew. *ad §. ult. n. 8. Inst. quib. mod. jus patr. potest. solv.* Henning. Gœden. *cons. 66. num. 17.* † Sed vereor, ne sententia hæc ex ratione Juris infringatur, quæ in patria potestate existentem sub alterius tutelâ aut cura vivere haud permittit, §. *permissum. 3. Inst. de tutel.* † Quare cum uxor, ex omnium confessione, in foro Saxonico tutorem ac Curatorem habeat maritum suum, † ex necessaria consequentia eam per matrimonium à nexibus patriæ potestatis liberari, rectissime concludunt Matth. Coler. *part. 2. decis. 222. ubi* Frider. Penfold. *in addit. num. 12.* Andr. Rauchb. *p. 2. quest. 18. num. 24.* Jacob. Schult. *in addit. ad Modest. Pistor. p. 4. quest. 131. numer. 89. & seqq.* Matth. Wesenb. *in paras. ff. de his, qui sui vel alieni jur. sunt. num. 3.* Berlich. *p. 2. conclus. 11. n. 43. aliique ab ipso allegati.* † Usque adeò ut nec matrimonio per mortem dissoluto, filia in patriam potestatem recidat, sed sui juris remaneat, Dan. Moller. *ad b. Constit. 10. num. 7.* Penfold. *in addit. ad Coler. decis. 222. num. 19.* † Quia jus patriæ potestatis semel extinctum reviviscere non potest, *arg. l. 66. §. duorum. 1. ff. de legat. 2. l. qui res 28. §. arcam. 8. ff. de solut.* † At quid, si filia nupta separatim non habitet, propriamque Oeconomiam instituat, sed adibus mensæque patris adhuc fruatur? † Neutiquam hoc impedimento esse, quo minus uxor in tutelam viri transeat, & à patris potestate eximatur, luculenter probat *Art. 31. in verb. Sie sondern sich mit der Kost oder nicht. lib. 1. Landr.* Frid. Penfold. *dict. loco num. 14.* † Nec ratio, ob quam patria potestas ex matrimonii contractu dissolvitur, in separatione bonorum & mensæ ponitur, quæ aliàs per se existit modus emancipationis peculiaris, *Defin. preced.* † Sed in eo, quod filia nupta in tutelam & curam mariti transeat, quæ ratio non minus

obtinere, si filia elocata cum patre habitet, quam si separatim vivat, † ut propterea in casu utroque idem Jus statuendum sit, *l. illud 32. ff. ad Leg. Aquil. l. 108. de verb. obligat.* Berlich. *dict. conclus. 11. num. 44.* Coler. *cons. 3. num. 7.*

Ita Domini in causa Martini Heyers zu Aulig/ M. Jun. Anno 1633. (Verba sentent. Habt ihr nach Absterben eures Weibes euer Tochter ein gewisses Mutter-Geld ausgesetzt/ welches ihr doch bey euch behalten und gemüset/ Ob nun wohl bemeldte eure Tochter bis dato noch bey euch wohnet/ und an euren Tisch ist/ dieweil ihr aber dennoch selbsten berichtet/ daß sie sich allbereit vor einem Jahr verhehlichet/ ic. So ist durch solche Verhehlung die väterliche Gewalt erloschen/ ic.)

DEFINIT. III.

Filii verò per matrimonii contractum à patria potestate non liberantur.

1 **N**ullibi in jure Saxonico dispositum reperitur, ut filius incundo matrimonium, patris potestati subtrahere se possit. † Saxonici quoque Juris Interpp. de filia in specie loquuntur, eamque solum per matrimonii contractum à nexibus patriæ potestatis liberari ajunt, Schneidew. *in §. ult. n. 8. vers. filiasam. nupta. Inst. quib. mod. jus patr. pot. solvit.* Andr. Rauchb. *p. 2. qu. 18. n. 24.* Matth. Wesenb. *in paras. ff. de his, qui sunt sui vel alien. jur. n. 3.* Aut Constit. Elect. Saxon. *vol. 2. part. 1. qu. 59. num. 3.* † Idcirco filium familiâs, qui uxorem duxit, & in actibus patriæ adhuc exhibetur, potestati patris subiectum manere, censet rectissimè Frider. Penfold. *in addit. ad Coler. p. 2. decis. 222. n. 17.* † Ac ne quis putet, filios præter rationem deterioris esse conditionis quàm filias, contra *l. maximum vitium. 4. Codic. de lib. prat. & exhered.* bene advertenda est causa, ob quam filia per matrimonii contractum patriæ potestati eximuntur, † quia scilicet in tutelam & curam viri transeunt, absurdum est autem, ut quis uno eodemque tempore patriæ potestati & curatela alicujus subsit, §. *permissum. 3. Inst. de tutel.* Gloss. Latin. *ad text. german. Landr. lib. 1. art. 11. lit. B.* † Quæ ratio in filiis cessat, quippe qui non transeunt in tutelam & curam uxoris. Ut sic propter rationem diversitatis disparitatem Juris in filiis & filiabus hæc in re nemo mirari debeat, *arg. l. inter stipulantem. 83. §. sacram. 5. ff. de verb. obligat.*

Ita Domini in causa Mauritii Clemens zu Juffeg/ Mensis Septembr. Anno 1617. (Verba sent. Ob wohl euer Sohn sich vor 3. Jahren verhehlichet/ ic. Dieweil er aber dennoch bis dato noch bey euch wohnet/ und an euerm Brodte ist/ und sich durch Anstellung seiner eigenen Haushaltung von euch nicht absondert hat/ ic. So ist er auch dannhero der väterlichen Gewalt noch unterworfen/ und ihr möget demnach sein Mutter-Gut auszuantworten nicht angehalten werden/ B. N. W.)

DEFINIT. IV.

Neque dignitas Doctoralis, neque Clericalis filiam à nexibus patriæ potestatis liberat.

1 **C**erti traduntur modi dissolvendæ patriæ potestatis ab Imperat. Justiniano *in tit. Inst. quib. mod. jus patr. pot. solv.* † Inter quos cum Dignitas Doctoralis non reperitur, utique nec filium assumendo gradum Doctoris per id liberari à sacris parentum, quisquam existimabit, Joh. Schneidew. *ad §. filius familias. 4. n. 5. Inst. quib. mod. jus patr. pot. solv. ubi & Herm. Vult. n. 6. Jason. in l. patre furioso. 8. num. ult. ff. de his qui sui vel alien. jur. Anton. Hering. in tract. de fidejuss. c. 7. n. 624.* † Nec ullibi in jure reperitur, quod veteres illi prudentes, quibus de jure respondendi potestas data erat, in quorum locum procul dubio nostri temporis Doctores

- Juris successerunt, patriâ potestate fuerint exempti,
 4 † quin & contrarium patet *ex l. 1. §. 3. ff. de postul.*
 Ac sanè, quia armata militia neminem de patria po-
 testate liberat, ut dicit Imp. in §. *filiusfamilias. 4. Inst.*
 5 *quibus mod. jus patr. potest. solv. l. si maritus. 7. C.*
de patr. potest. † neque militia legalis hoc efficere
 poterit, cum milites armati majora habeant privi-
 legia, quàm milites togati, §. *ult. Inst. de testament.*
 6 *milit.* Schneidew. *d. l.* † Idemque asserendum de
 sacerdotio vel Clericatu, quod nempe filius, si fiat Sa-
 cerdos, vel alius Clericus inferior Episcopo, per hoc
 non existat sui juris, sed maneat sub patris potesta-
 7 te, † quia nec dignitas Clericalis inter modos dis-
 solvendæ patriæ potestatis refertur ab Imp. Justin,
in tit. Instit. quib. mod. jus patr. potest. solv. Schnei-
dewin. in d. §. filiusfamilias. 4. n. 6. Jalon. in dict. l. 8.
n. 48. §. 50. ff. de his qui sui vel alieni juris.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Ob wohl er
 Sohn sich allbereit vor drey Jahren verpflichtet/ auch vor et-
 nem Jahr den gradum Doctoris an sich genommen/ ic. So
 ist er doch der väterlichen Gewalt noch unterworfen/ ic.)

DEFINIT. V.

*Liberis emancipatis & à patre separatis bona mater-
 na plenariè sunt restituenda, non retento patri
 usufructu.*

- 1 **E**manipationis effectus varios recenset Dom.
 Card. Tusch. *tom. 6. pract. concl. lit. P. concl. 131.*
 2 † Veluti quod liberi emancipati, quodcumque vo-
 luerint, matrimonium contrahere, & quamlibet u-
 xorem, etiam non requisito consensu parentum, du-
 cere possint, *l. filius emancipatus. 25. ff. de rit. nupt.*
 Joh. Schneidew. *ad tit. Inst. de nupt. part. 2. num. 33.*
 Joach. à Beuff. *de sponsal. p. 1. c. 20. vers. quod ideò*
 3 *notandum est, &c.* † Et quamvis liberi in pote-
 state patriæ constituti, quicquid lucrantur, non sibi,
 sed patri acquirant, secus tamen res se habet, si liberi
 à potestate patris sint liberati, *pr. Inst. per quas pers.*
cuique acquir. l. 6. §. 3. sub fin. C. de bon. qua lib. Matth.
 4 Coler. *decif. 66. n. 10.* † Contra parentem quoque
 liberis emancipatis iudicio experiri licet, quod ali-
 às, si sub ejus potestate essent, facere non possunt,
l. lis nulla. 4. ff. de judic. ubi Bartol. Gloss. Lande
recht. lib. 1. art. 13. n. 3. vers. Zum dritten mag ein
 5 *Kind.* † De bonis itidem suis liberi emancipati
 & à patre separati testari queunt, Joh. Dauth. *in*
tract. de testam. tit. qui testam. facere poss. num. 159.
 & qui sunt alii effectus Emancipationis, quos latè
 refert Tusch. *dict. loc.* inter quos haud minimus ille
 est, quod liberis emancipatis bona materna aliave
 6 adventitia, non retento patri usufructu, plenariè re-
 stitui debeant. † Quamvis enim jure civili in bo-
 nis maternis pater indistinctè usufructum retineat,
 donec vivat, sive liberi matrimonium contraxe-
 rint, & se à suis patribus separaverint, sive non *l. 1. l.*
 7 *ult. C. de bon. matern.* † Attamen de consuetudine
 juris Saxonici patri non conceditur Ususfructus ad
 tempora vitæ suæ, sed saltem eo usque, donec liberi
 ab ipso separentur atque discedant, *per text. in art.*
11. lib. 1. Landrecht. Matth. Col. part. 1. decif. 41. n. 3.
 8 & *seqq.* † Idque verum est, qualitercunque etiam
 separatio illa facta fuerit, sive per contractum à fi-
 lia matrimonium, sive quod liberi seorsim incipiant
 negotiari, nec amplius de pane parentum vivant.
 Coler. *dict. loc. num. 8.*

Ita Domini in causa Hansen Dieterichs zu Dresden/
 Mensè Majo Anno 1620. (Verba sentent. Hat euer Schwä-
 her Vater seiner Tochter/eurem Weibe/100. Fl. zu Mutter-
 Theil ausgesagt/welches Geld/unangesehen euer Ehe-Weib
 eine geraume Zeit nicht mehr an seinem Tische gewesen/ bey
 sich behalten/ ic. So ist berührter euer Schwäher von der
 Zeit an/als euer Weib nicht fermer an seinem Brodte gewesen/

sondern ihre eigene Haushaltung angestellet / die gebührende
 Landübliche Zinse von solchem Gelde zu entrichten/und bene-
 benst dem Capital abzulegen schuldig/ B. R. W.)

It. in causa Dieterichs Briers zu Comitzsch/ Mens. Mart.
 Anno 1588.

It. An Stadtschreiber zu Mügeln/Mense Mart. Anno 1595.
 (Verba sentent. Dem Vater auch die Nutzung der Kinder
 Muttertheil nur so lang/ bis sich dieselbe durch Anstellung ih-
 rer eigenen Haushaltung von thme gesondert/ gebühret/ ic.
 So ist er nunmehr eurem Weibe/ seiner Tochter/dasselbe be-
 nebenst aller Nutzung abzutreten und zu entrichten schuldig/
 B. R. W.)

DEFINIT. VI.

*Filia elocata pater bona materna restituere tenetur,
 etiamsi illam adhuc exhibeat.*

IN negativam quidem sententiam, quod scilicet
 hoc casu parens ad restitutionem bonorum ma-
 ternorum cogi nequeat, inclinatur Dan. Moll. *ad b.*
Const. 10. numer. 10. † Verum, quia per solum filia
 2 matrimonium absque separatione à mensa parentum
 potestas patria dissolvitur, ut dixi Defin. 2. cu-
 jus solutionis effectus ferè præcipuus est Restitutio
 bonorum adventitiorum: † Non certè video, quo
 3 jure pater restitutionem maternorum declinare
 possit. † Quod & sensille videtur Matth. Coler. *4*
conf. 3. num. 9. ubi simpliciter affirmat expeditum
 esse, patrem filia elocata teneri solvere & restituere
 omnia bona materna, atque ita totà die practicari.
 † Nec inepta hujus rei videtur ratio, quam addit
 5 Frid. Pensold. *ad Dec. Coler. 222. num. 15.* si prius
 paternas ædes relinquere deberent liberi, quàm ipsis
 bona restituantur, contingere posse, ut alimentis ca-
 reant, cum bona materna, de quibus sustentari spe-
 rant, nondum potiantur. † Hoc tamen Mollero
 6 largior, quod pater, quamdiu filiam elocata aluit,
 ad fructuum perceptorum restitutionem non teneatur,
per Gloss. ad text. latin. art. 11. Landrecht.
lib. 1. in verb. fructus autem. † Sicuti nec facta
 7 restitutione bonorum, ad alimenta pater ulterius obli-
 gatur, *per l. si quis. 5. §. sed si filius. 7. ff. de lib. agnosc.*
 Pensold. *dict. loc.*

Ita Domini ad petitionem Martini Honyers zu Aulig/Mens.
 Jun. Anno 1615. (Verba sententia: Derwegen ihr euer
 ausgestatteten Tochter/unangesehen sie noch an eurem Tisch
 ist/ ihr Mutter-Theil abzutreten und ausquantworten schul-
 dig/die Fruchttheilung aber dessen verbleibet euch die Zeit ü-
 ber/als sie an eurem Brodte gewesen/und noch seyn möchte/
 billich/ B. R. W.)

DEFINIT. VII.

*Patri in bonis liberorum adgentitius competit Usus-
 fructus jure patria potestatis, etiamsi hi de pane
 ipsius non vivant, sed aliunde habeant
 alimenta.*

Quicquid ex bonis maternis, aut materni gene-
 ris ad filium in patria potestate constitutum.
 pervenit, sive ex testamento, sive ab intestato, id
 omne acquiritur patri quoad usufructum & plene
 1 administrationem, *l. 1. §. 2. C. de bon. matern.*
 † Quod & verum de bonis adventitiis, in quibus pa-
 2 ter æque plenum habet usufructum, *l. cum oportet 6. C. de bon. qua liber.* † Neque res aliter se ha-
 3 bet in foro Saxonico, ubi de consuetudine genera-
 li, tam in maternis, quàm reliquis liberorum bonis
 adventitiis patri usufructus competit, *art. 11. lib. 1.*
Landr. Matth. Coler. part. 1. decif. 41. n. 3. Hartman.
Pistor. observat. 16. in pr. Heig. p. 2. quest. 12. Dan.
Moller. lib. 2. semestr. 26. Zobel. p. 3. diff. 5. Ludovic.
Fachl. differ. 19. num. 5. Andr. Rauchb. part. 1.
quest. 30. num. 33. † In hoc tantum relicto discrimine,
 4 quod de jure communi patri concedatur usufructus
 ad tempora vitæ suæ *d. l. 1. §. 2. Cod. de bon. matern.*

5 *matern.* † Jure verò Saxonico pater usufructum in bonis liberorum adventitiis eo usque saltem retineat, donec hi ab ipso separentur & ex patriâ potestate liberentur, † Nec immeritò, quia hic principalior ferè effectus patriâ potestatis habetur, ut bonis liberorum uti frui liceat, Gloss. *ad text. lat. dict. artic. 1. lib. 1. Landrecht.* Coler. *dict. loc. num. 7.* Fachl. *dict. differ. 19. num. 5.* Ex quo porro sequitur, † licet aliunde habeant liberi, quò se sustentare possint, nec à patre alimenta petant, veluti quod filius peregrè absit, ac in exteris locis industriâ suâ & labore tantum acquirat, quantum sibi ad sustentationem satis est, vel liberi ab avo, aliisque cognatis alantur, nihilominus patri ex eorundem bonis maternis & adventitiis usufructum competere, Jason. *in l. de alimentis. 8. n. 6. C. de transact.* † Quippe in cujus potestate liberi adhuc existunt, nondum factâ separatione totali, & cui imputari non potest, quod liberos non exhibeat, qui ope ipsius non indigent. † Durante itaque patriâ potestate, patri haud denegari poterit usufructus, qui jure hujus potestatis ipsi debetur, Gloss. *ad text. latin. dict. art. 11. lib. 1. Landrecht.*

Ita Domini in causa Hansen Richters Erben zu Pegan/ Menſe Mart. Anno 1633. (Verba ſentent. Ob nun wohl der eine Sohn/ George genannt/ Anno 1623. in fremde Lande gereiſet/ und ſieder Anno 1625. der Vater auff ihn nichts wenden dürfen/ gleichwohl aber ſein Mutter Theil inmittreff gebräuchet und genüget. Diemeil aber dennoch bemeldter Sohn durch Anſtellung einer ſonderlichen Haushaltung von dem Vater ſich nicht abgeſondert/ ſondern in deſſelben Gewalt biß an ſein Ende verblieben/ ic. So iſt auch des ausländiſchen Georg Richters Curator neben denen 1000. Thäl den Mutter Theil von der Zeit an/ als er von dem Vater nicht alimentiret und unterhalten worden/ Zinſe zu ſodern nicht berechtiget/ W. R. W.)

Et plane ſimili in causa an Sebastian Kuhns Erben zu Borna/ Menſe Octobr. Anno 1620.

Item ad requisitionem Hansen Fiſchers Töchtere zu Leipzig/ Menſe Octobr. Anno 1528. (Verba ſent. Ob gleich euer Vater euer Mutter Theil als 325. Fl. zu ſich genommen/ und nun biß in die 12. Jahr bey ſich gehabt/ genüget und gebräuchet/ und ihr ſolche Zeit über bey ihme nicht geweſen/ noch von ihme erzogen un unterhalten worden/ ic. So iſt er dennoch bemeldte 325. Fl. zu verzinſen nicht ſchuldig/ W. R. W.)

Et ſimili in causa an Stadtschreiber zu Mügeln/ Menſe Martio, Anno 1595.

DEFINIT. VIII.

Filia, licet parenti operas præſtes ancillares, usufructum tamen bonorum adventitiorum petere nequit.

1 **S**æpè accidit, ut filiz, quarum bona materna pater administrat, vices agant famularum, ac operas faciant serviles in ædibus paternis, de quibus dubitare quis posset, † *annon pater ipsis proveniens ex bonis maternis restituere teneatur, propterea quod filia ejusmodi instar ancillarum, operis suis victum magis quarant, quam instar liberorum à patre alantur?* † Sed nec tùm filiabus ad restitutionem usufructus pater tenebitur, quippe qui ipsi jure patriæ potestatis competit, *art. 11. lib. 1. Landr. l. 1. & 2. Cod. de bon. matern.* Coler. *part. 1. decis. 41.* † Quis autem inficias ibit, filias, ut maximè operas faciant serviles in Oeconomia patris, in potestate patriâ etiamnum existere, † quæ certè nulla opera servili dissolvitur, *tot. tit. Instit. quibus mod. jus patr. potest. sed.* † Hoc tamen dicere aulim, filiam, quæ operas præstat serviles & quotidianas in ædibus paternis, si mercedem sive salarium petat, audientiam esse. † Etenim filiz non denegandum est, quod famulæ debetur, cujus vices filia gerit, *cap. Charitatem. 45. caus. 12. qu. 2. cap. cum sit. 10. extr. de Simon.* Gloss. *ad art. 22. lib. 1. Landr. in verb. Ibe*

verdienet Lohn/ ic. † Nec quisquam suo sumptualiter inservire tenetur, *arg. leg. in rebus 18. §. possunt. 2. ff. commod.*

Ita Scabini ad requisitionem Bartholomzi Warthe zu Schmerdorff/ Menſe Jan. Anno 1611. (Verba ſentent. Ob nun gleich der Vater gedachte ſeine Tochter in der Haushaltung zu allerhand Arbeit/ welche ſonſten die Mügde zu verrichten pflegen/ gebräuchet/ ic. So iſt er doch dahero ihr wegen der Nüzungen/ ſo er die Zeit über/ weil ſeine Tochter bey ihme geweſen/ und ſich mit Anſtellung ihrer ſonderlichen Haushaltung nicht abgeſondert hat/ von ihren anererbreu Gütern eingehoben/ Rechnung und Abtrag zu thun nicht ſchuldig/ Er iſt aber wegen der verrichteten Arbeit ihr zu lohnem pflichtig/ W. R. W.)

DEFINIT. IX.

A patre possidente bona materna, de sorte reddenda finito usufructu cautio regulariter exigi nequit, tenetur tamen ad confectionem inventarii, vel saltem ad nudam consignationem.

Controvertitur ab Interpp. Num pater liberis teneatur prestare cautionem ratione bonorum maternorum, de utendo boni viri arbitrio, & de restituendo, finito usufructu? † Quod regulariter negotium Andr. Rauchb. *part. 1. quest. 30. num. 24.* Modest. Pistor. *part. 1. question. 33.* Frideric. Pensold. *in addit. ad decis. Coler. 222. part. 2. num. 16.* Dan. Moller. *ad Constitut. Elector. 25. numer. 6. part. 3.* Fachl. *differ. 19. num. 4.* † *Tum*, per text. in *l. cum oportet. 6. §. non autem. 2. l. ult. §. sin autem. 4. Codic. de bon. que liber.* † *Tum*; propter *art. 23. lib. 1. Landrecht. in verb. final.* Wo aber der Vormund auch Erbe mit ist/ so darff er niemand des Kindes Gut berechnen/ noch Bürgen setzen/ ic. † Quæ de causâ etiam pater tutus est à redditione rationum de bonis adventitiis filiorum, *Vid. infra Constit. 11. Definit. 5.* Moller. *ad d. Constitut. Elector. 25. num. 6.* Jacob. Schult. *in addit. ad Modest. Pistor. part. 3. quest. 126. num. 127.* † *Tum*, quod nec maritus uxori suæ satisfidare cogatur, Gloss. *German. ad art. 24. lib. 1. Landrecht & Gloss. ad art. 26. Weichbild. num. 46.* † *Tum*, quod liberis per tacitam hypothecam in bonis parentum satis cautum videatur, ut novo satisfidandi onere haudquaquam pater gravari debeat, Modest. Pistor. *dict. question. 33. num. 4.* † Dixi tamen, regulariter saltem patrem ad præstandam cautionem non teneri. Etenim si bona immobilia non possideat, & suspitio subsit dissipationis, † tantum abest, ob malam administrationem à patre cautionem exigere non posse, ut & ipsi † hac de causa administratione penitus interdici queat, Jason. *in l. si constante 24. num. 197. ff. solut. matrimon.* Bartol. Alexand. & Dd. *in l. Imperator. 50. ff. ad SCum Trebell. per textum in l. fin. circa med. Codic. de sentent. pass. & rest.* Pinell. *in l. 1. num. 33. & 38. C. de bon. matern.* Schurff. *cent. 2. conf. 20. num. 10.* Rauchb. *dict. qu. 30. n. 24.* † Et eatenus defendi possunt sententiz Scabinorum, quæ in contrarium adductæ fuere à Modest. Pistor. *dict. quest. 33. & addit. Zobel. sentent. 96.* † Præterea & hoc scitum dignum, patrem, ut maximè liber sit à præstatione cautionis, ad Inventarii tamen confectionem bonorum maternorum nomine vel nudam ad minimum eorundem consignationem omnino obligari, secundam tradita Rauchb. *dict. qu. 30. num. 33.* ubi JGros Wittebergenses Anno 1576. ita pronunciasse refert. † Sufficit enim hoc casu nuda consignatio, ne pater cogatur jurare in defectum inventarii contra reverentiam, quam liberi parentibus debent, *arg. l. 3. junct. l. 7. §. 3. ff. de obseq. parent. l. 16. ff. de jurejur. l. 8. §. 5. ff. qui satisd. cogunt. l. 34. §. 4. ubi Anton. Fab. in Ration.*

- Ration. ff. de jurejur.* Jacob. Cujac. 9. *observat.* 37.
 14† Et tollit suspicionem fraudis parentum Consili-
 15 sum, † de quo jura optimè præsumunt, l. 7. *Cod. de*
curat. furios. l. 8. §. 3. *ff. quod met. caus.* l. 25. *Codic. de*
inoff. testam. l. 2. *Cod. qui & adv. quos in integr. rest.*
 16† Ut vel propterea liberi nudà designatione contenti esse debeant, Rauchb. *dict. loc.* Wesenb. *part.* 2. *conf.* 36. *num.* 4. Dan. Moll. *ad Constit.* 25. *num.* 6. p. 3. Pruckman. *vol. 1. conf.* 48. *num.* 40. Nicol. Boër. *decis.* 61. *num.* 7.

Ita Domini in causa Martini Hoyers zu Auligt/Menf. Julio, Anno 1533. (Verba sent. Dasz ihr euern Kindern wegen ihres Mutter-Guts / auffin Fall ihr mit unbeweglichen Gütern besessen / oder sonsten richtiger Verdacht übler administration wider euch noch zur Zeit nicht benbracht / einige caution zu bestellen nicht verpflichtet / ihr send aber gleichwohl über solches eurer Kinder Mutter-Gut ein Inventarium auffzurichten / oder dasselbe zu ihrer besserer Nachrichtung sonsten auffzuzeichnen schuldig / B. N. W.)

DEFINIT. X.

Ususfructus, parenti ex bonis filii adventitius debitus, ei auferri potest.

- 1 **N**on semper tamen ac indifferenter patri usus-
 2 fructus ex bonis liberorum maternis vel avitis
 3 competit. † Quid enim, si mater, vel avia, aliive
 4 parentes filio, nepoti, vel reliquis liberis descendenti-
 5 bus per ultimam voluntatem, certam hereditatis
 6 partem relinquerent, hac conditione, ut pater, aut
 7 qui eos habent in potestate, in hac re neque usum-
 8 fructum, neque quodlibet penitus habeant partici-
 9 pium? † Quod parentes facere, eoque modo patri
 10 usumfructum ex bonis liberorum maternis vel avitis
 11 adimere posse, probat *Novell. 117. cap. 1. & Auth.*
 12 *excipitur Cod. de bon. qua liber.* † Quin non solum
 13 ex verbis expressis, sed tacite ac verbis æquipo-
 14 llentibus, veluti per ademptionem administrationis
 15 quandoque usumfructum patri auferri, docent
 16 Moll. *lib. 2. Semest. 26. Matth. Coler. part. 2. decis.*
 17 *226. Petr. Heig. part. 2. quest. 12.* ubi in fin. addit
 18 declarationem generalem, † quod nempe in
 19 casibus, quibus usufructu privetur pater, alimenta
 20 nihilominus ipsi ex bonis filii debeantur, quando
 21 eget & inops est, per l. *Imperator. 50. ff. ad Sc. Trebell.*
 22 Boër. *decis. 61. num. 17.* Nec solum parentes,
 23 sed † & quivis extranei, alterius cujusdam hominis
 24 liberis aliquid legare possunt adempto patri eorundem
 25 usufructu, prout disertis verbis tradit Imperator Justin.
 26 in d. *Novell. 117. C. 1. verb. Hoc itaq; non solum parentibus,*
 27 *sed etiam omni persone licere, precipimus, &c.*

Ita Domini in causa filiorum Christophori Webers / ad requisitionem Senatus VVeidenfis, Mense Novembr. Anno 1625. (Verba sententia: Hat Georg Berger von Würzburg in einem Testament seiner Schwester Kindern / so sie mit Christoph Webern gezeuget / 800. Fl. legiret / dergestalt / dasz solche Gelder zinsbar ausgethehen / und die jährliche Zinsen nicht der Kinder Eltern gefolget / sondern wiederum als ein Capital bis zur Kinder Mündigkeit ausgethan werden solten / ic. So verbleibet es bey solcher Verordnung billich / und es mag die Fruchtneissung solcher Gelder und die jährlichen Zinsen davon den Eltern nicht gefolget werden / B. N. W.)

DEFINIT. XI.

Adempto licet patri per testamentum usufructu in bonis liberorum adventitiis, nihilominus administratio ipsi competat, nisi à testatore alius Curator datus sit.

- 1 **P**ater absque dubio legitimus Administrator est
 2 bonorum adventitiorum filii, in quibus usum-
 3 fructum habet, licet is ad perfectam ætatem perve-
 4 nerit l. 1. ubi Pinel. *part. 1. num. 13. Cod. de bon.*

matern. l. cum oportet. 6. §. non autem. 2. in l. ult. §. 5. vers. filius autem. & §. ubi autem. 6. Codic. de bon. qua liber. † Sed quid juris in casu, quo patri usufructus
 2 fuit ablatas in bonis liberorum adventitiis? Com-
 3 munis hic ferè Interpp. Schola existimat, † pa-
 4 trem pro legitimo Administratore haud habendum,
 5 sed bonis hisce Curatorem dandum esse, cu-
 6 jus autoritate agat vel disponat filiusfamilias, se-
 7 cundum Cagnol. in l. *fratre. 38. num. 163. ff. de con-*
 8 *dict. indeb.* Salyc. in *Auth. excipitur. & l. cum oportet. 6. C. de bon. qua liber.* † Quam tamen sententiam
 9 eleganter refellit Hartm. Pistor. *lib. 4. quest. 11. num. 13. per l. fin. C. de curat. furios.* ubi de bonis
 10 agitur Callrensibus, in quibus patri usufructus non
 11 quæritur, ac nihilominus furioso in patris potestate
 12 constituto Curatorem rectè dari negatur, quia suffi-
 13 ciat ei ad gubernationem paterna reverentia. † Quem
 14 textum adeò clarum dicit Hartman. Pistor. ut nisi quis
 15 claris legum verbis obloqui, vel in luce cœcutire
 16 mallet, acquiescere omninò necesse habeat. † Hocque
 17 ipsum confirmat quoque *textus in l. ult. §. fin. autem in secunda. 1. Cod. de bon. qua liber.* ubi sancitum, si
 18 filiusfamilias minor recusante patre hereditatem adierit,
 19 quò casu usufructus patri non competit, tum demum
 20 dandum esse Curatorem illis bonis, si pater noluerit
 21 gubernare bona filii: Unde sequitur à contrario, si
 22 pater velit gubernare, administrationem ad eum
 23 pertinere. † Ac certè ex eo, quod usufructus bonorum
 24 adventitiorum patri denegatur, nil quicquam ad
 25 administrationem inferri, neque illa suspecta reddi
 26 potest, l. *naturaliter. 12. §. nihil commune. 1. ff. de acquir. possess. l. Papinianus. 20 ff. de minor.* † Cum præterim
 27 ejus, cur denegatur usufructus, longè alia possit
 28 esse causa omnis suspicionis expers, videlicet, ut
 29 omnis rei commoditas ad filios solummodo pertineat,
 30 nihil verò pater consequatur. † Nihilominus hoc
 31 largitur Pistor. d. l. *num. 15.* quod pater administrans
 32 bona, in quibus non habet usumfructum, perinde ut
 33 quilibet alius rationem reddere debeat, in quo ipso
 34 differt à patre administrante bona, in quibus habet
 35 usumfructum, cum hic rationem reddere non teneatur,
 36 l. *cum oportet. 6. §. non autem. 2. & l. final. §. fin. autem. 4. in fin. Cod. de bon. qua liber.* † Patitur
 37 tamen Hartman. Pistor. opinio limitationem, si testator
 38 liberis bona relinquens, ac patri usumfructum adimens,
 39 aliud disposuerit, ac bonis peculiariter Curatorem
 40 dederit, eique administrationem commiserit. † Hoc enim
 41 testatorem facere, ac non minus administrationem quam
 42 usumfructum per ultimam voluntatem patri auferre
 43 posse, satis liquet ex *Novell. 117. cap. 1. Petr. Heig. part. 2. quest. 12. num. 10. Matth. Coler. part. 2. decis. 226. num. 8. & sequentibus.* ubi hoc
 44 latius persequitur. † Ibi Frider. Pensold. in *addit.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sententia. Unde es hat der Testator verordnet / dasz solche Geldere durch der Kinder Vormunden / so von euch dem Rath hierzu sonderlich zu verordnen / zinsbar ausgethehen / und die jährlichen Zinsen hiervon nicht der Kinder Eltern gefolget werden sollen / ic. So verbleibet es bey solcher Verordnung billich / ic.)

DEFINIT. XII.

Pater, usufructum ex bonis adventitiis non percipiens, censetur eum liberis donare.

- 1 **E**xistit alius adhuc casus, quo usufructus in
 2 bonis liberorum adventitiis patri denegatur,
 3 si nempe eum non perceperit, sed administrationem
 4 liberis permiserit, tum enim censetur illis
 5 usufructum donasse. † Unde patre defuncto
 6 cohe.

coheredes quicquam repetere nequeunt, *per text. in l. cum oportet. 6. §. non autem 2. Cod. de bon. qua lib.* † Quare nec filius, ex cujus bonis pater usumfructum non percepit, eo defuncto illum conferre tenebitur, prout ex Bald. in *Auth. ex testamento. n. 24. & 34. C. de Collat.* docet Hartm. Pistor. *observat. 10.*

Ita Domini in causa Nicolai Meners zu Pröbels/Menf. April. Anno 1613. (Verba sent. Ob wol euerm Vater die Fruchtneffung eures mütterlichen Guts zugestanden und gebühret/ dieweil er sich aber dennoch derselben bey seinem Leben nicht angemasset/ sondern euch selbst die Nutzung einheben lassen/ etc. So verbleibets darbey billich/ und ihr möget nunmehr deswegen euern Mit-Geschwistern etwas herausser zu geben/ und in gemeine Theilung zu conferiren/ nicht gehalten werden/ W. R. W.)

DEFINIT. XIII.

Mater licet bona liberorum ceu tutrix administret, eorundem tamen usumfructum non habet.

1 **N**imis audacter scribit Matth. Wesenbec. (Vir tam experientia quam judicio präpollens) in *parat. ff. de tutel. n. 5.* Matres, quæ moribus Saxon. bona liberorum jure paterno administrant, fructus inde lucrari, donec liberi adolefcent, & ab iis separantur, *per art. 11. lib. 1. Landr.* † Quem gregatim sequuntur Dd. *Juris Saxon.* Jac. Schult. *quæst. pract. 46. n. 21. & in addit. ad Modest. Pistor. part. 1. qu. 27. n. 11.* Reinhard. Rosa in *addit. ad Dan. Moll. p. 2. Constit. 11. n. 12.* Matth. Berlich. *p. 2. concl. 12. num. 14.* † Cujus tamen assertio ne utiquam probatur ex *allegato art. 11. dict. lib. 1. Landr.* qui solum de restitutione bonorum paternorum loquitur, eamque matri injungit, postquam liberi ab ea secesserint, nec verbulo quicquam de usufructu disponit. Quare nec tuto absque Legis autoritate matribus hac in re quid indulgendum; † Nisi & cuilibet indifferenter tutori usufructum in bonis pupillorum competere, haud sine insigni absurdo autumare velimus, quia Saxo matrem cum reliquis tutoribus conjungit uno ferè verborum contextu (und ein teglicher Mann/ der der Kinder Vormund ist) uti cuius *dict. art. 11.* accuratè inspicienti obviam est. † Nec fortius concludit *art. 23. lib. 1. Landr. vers. Wo der Vormund.* ex quo vulgò Wesenbecii assertionem probare conantur: Quia de solâ rationum redditione ibidem agitur, quæ quotannis à tutoribus exigì solet, à qua mater tutrix est exempta, ut demonstrabo infra *Const. sequenti Definit. 5.* Matth. Wesenb. in *not. marginal. ad Joh. Schneidew. in pr. inst. de satis. tutor. n. 15. lit. B. Zobel. in Gloss. dict. art. 23. lit. N.*

2 † Sed nihil à rationum redditione ad usufructum rectè inferitur. Ac quò minus hoc Wesenb. largiar, movet me, † quod in bonis liberorum adventitiis patri usufructus competat jure patriæ potestatis, *l. cum oportet. 6. in pr. C. de bon. qua lib.* teste quoque ipomet Wesenb. *conf. 63. n. 4. vers. quod proprium potestatis est &c.* quam rationem in matre cessare, nemo non videt. † Adeoque quæ de usufructu, in bonis liberorum adventitiis patri competentè, hactenus dicta fuere, ea ad matrem haudquam extendere licet, † quia absque lege nil temerè asseverandum est, *l. dissentientis. 5. Cod. de repud. cap. 10. qui in Ecclesia. 18. text. de sent. excomm. in 6to.* † Neque in practica habetur, quod lege non cavetur, Baldus in *cap. nihil. 44. n. 25. ext. de elect. & elect. potest.* Hartm. Pistor. *lib. 2. quæst. 13. n. 36.* Adde Decis. Elect. nov. 62: Unde mater bona mariti administrans, vel inventarium, vel juratam specificationem edere tenetur, Decis. Elect. Nov. 21.

Ita Domini in causa liberorum Hiobi Burckards zu Döbeln/Menf. Septembr. Anno 1630. (Verba sent. Ist Hiob Carpz. Definit. Fol. 1

Burckard Todes verfahren/ und hat euch sein Eweib an einem/ und ein Söhnlein am andern Theil/ zusamne einer Erbschaft auff drey tausend Ghalden hoch an unbeweglichen Gütern nach sich verlassen/ von welcher dem Söhnlein Inbalt der Stadt Döbeln Willkühr zwey/ und euch das dritte Theil gebühret/ etc. So mögen euch eures Söhnleins zwey Theil zu nutzen und zu gebrauchen/ wann ihr auch gleich dasselbe mit aller Nothdurfft versorgen wollet/ nicht eingethan und übergeben werden/ W. R. W.)

Item in causa Georgii Eysolds zu Dresden/Mense Majo, Anno 1636. (Verba sent. Ob nun wol etliche der Sächsischen Rechts-Gelahrten dieser Meynung seyn/ daß der Mutter in Vormundschaft ihrer Kinder von den Gütern die Fruchtneffung zustehet. Dieweil aber dennoch nach gemeinen Ränferlichen Rechten die Mutter oder Groß-Mutter sich des usufructus in der unmündigen Kinder Gütern nicht zu erfreuen/ und gleichwol an keinem Ort in Sächsischen Rechten dasselbe ausdrücklich auffgehoben/ noch ein anders verordnet/ oder durch beständige erweisliche Gewohnheit eingeführet/ dero wegen hierinnen à dispositione Juris communis, bevoraus/ weil dadurch der Unmündigen Bestes gesucht und befördert wird/ auch auff Sächsischen Boden nicht abzuweichen/ zumal weil den Vätern der usufructus in der Kinder Gütern allein jure patriæ potestatis zustehet/ welches Recht bey der Mutter und Groß-Mutter nicht statt findet/ etc. So seyn auch obgedachte Groß-Mütter in Vormundschaft ihres Enckleins sich in dessen Gütern und Fruchtneffung anzumassen nicht befugt/ W. R. W.)

Et in causa liberorum Tobie Mesdorffs zu Eöffen/Mense Mart. Anno 1629.

DEFINIT. XIV.

Pater nomine bonorum adventitiorum, in quibus habet usufructum, sine consensu filii in judicio experiri non potest.

Plenissimam potestatem utendi fruendi gubernandi bona liberorum adventitia concedit patri Imp. Justinianus in *l. cum oportet. 6. §. non autem. 2. C. de bon. qua lib.* Unde inferitur, † patrem etiam sine consensu filii harum rerum nomine agere posse. † Quod & voluisse videtur Imper. Constantinus in *l. 1. C. de bon. matern.* tribuens patri potestatem bona adventitia in examine per se, vel per procuratorem percipere, & omnia ita agere, tanquam solidum perfectumque dominium eorum illi acquisitum esset, † Veluti sentit Bartol. in *d. l. n. ubi & Baldus n. 8. Paulus de Castro n. 2.* quam opinionem æquiorè dicit Pinell. in *dict. l. 1. part. 2. n. 6.* † Sed aliter mentem suam explicat Imperat. Justinianus in *l. ult. §. ubi autem in unum. 3. C. de bon. qua lib.* Ubi postquam dixerat, patrem in agentibus & fugientibus actiones quidem suscipere & movere debere, subjungit; Adhibeatur autem etiam filiorum consensus, nisi adhuc in primâ ætate sint constituti. Quibus verbis Interpp. vulgò insistentes † prædicta jura secundum hæc intelligenda & patrem sine consensu filii agere non posse, rectissimè concludunt Salyc. in *d. l. §. ubi autem. 3. Cagnol. in l. frater à fratre. 38. n. 164. ff. de condit. indeb.* Angel. in *§. actiones autem. 10. num. 4. Inst. de actione.* Hartm. Pistor. *lib. 4. quæst. 11. num. 17. Vasq. de success. lib. 1. §. 6. num. 56. circa fin.* ubi addit, † *textum in dict. l. fin. §. ubi autem 3. C. de bon. qua lib.* apertius loqui non potuisse, nisi afflatu quodam divino velis, ut Justin. renascatur, illudque vivâ voce testetur. Probè tamen nosse oportet, † sanctionem hanc Justinianeam haud locum habere, quando filius in primâ ætate est constitutus, uti satis liquet ex verbis *d. l. fin. §. ubi autem in unum. 3. ibi: Nisi adhuc in primâ ætate sine constituti, &c.* † Quæ verba de pupillari ætate usque ad annum 14. rectè intelligit Pinell. *dict. loc.* Similiter † nec patri officit, si filius consentire nolit, aut quando de usufructu solum, non etiam de proprietate bonorum adventitiorum movetur controversia; † Nam & tum patri ab i

que consensu filii agere posse, tradit Pinell. *loc. alleg.* quem sequitur Hartm. Pist. *dict. qu. 11. n. 19. 20.*

Ita Domini in causa Caspari Dertels zu Dündorf / Menf. Jun. Anno 1629. (Verba sent. Hat euer Sohn nach eures Weibes Absterben ein Viertel Landes als Mutter-Gut ererbet / welches ihr als der Vater bis anhero im Besiz gehabt / und die Fruchtneissung eingenommen / und es ist nunmehr wegen berührtes Viertel Landes Streit und Irrung entstanden / deswegen ihr als der Vater Gerichtlichen zu klagen vordahens seyd. Da nun bemeldter euer Sohn / wofern er das vierzehende Jahr seines Alters erfüllet / hterzu seinen Consens und Einwilligung geben würde / ic. So wäre ihr seines Mutter-Guts wegen Gerichtlichen zu agiren wohl befugt / W. R. W.)

DEFINIT. XV.

Pater privatus usufructu in bonis liberorum adventitiis, ab eorumdem successione non videtur exclusus.

- 1 Existimare equidem quis posset, adempto patri usufructu in bonis filio relictis, ne quidem jus successionis salvum ei esse filio defuncto, maxime si avus in testamento denegaverit genero suo usufructum in bonis nepotum, quos invicem potius substituissse, quam genero quicquam relinquere voluisse, præsumitur, † cum parentes bona sua ad neminem magis, quam ad liberos posteritatemque suam pervenire concupiscant *l. cum ratio. 7. in pr. ff. de bon. damnat. l. scripto. 7. §. fin. ff. Unde liber. l. nam etsi. 15. in pr. de inoff. testament. l. de emancipatis 13. C. de legis. hered.* † Sed quid recurrendum ad præsumptiones & conjecturas ad eliciendam mentem testatoris contrariam, cum ipsius verba clara sint ac manifesta, *l. ille aut ille. 25. §. cum in verbis. 1. ff. de legat. 3.* † Secundum quæ denegatio usufructus ad fructuum commoditatem tantummodo vivo adhuc filio restringenda, non etiam ad successionem in proprietate extendenda est, Mod. Pist. *p. 2. quest. 59.* † Nam periculosum est à scripto recedere, & id magis sequi convenit, quod præmeditatè à testatore præscriptum, quam quod contra acutè excogitatum est, *l. si alii. 19. ff. de usufruct. legat.* † Et quia leges deferunt patri successionem in bonis liberorum, ex tacita testatoris voluntate, hæc ei neutiquam est invertenda, † quippe qui id voluisse præsumitur, quod Lex ipsa disponit Bartol. *in l. heredes mei. 57. §. cum ita 1. num. 4. ff. ad SCtum Trebell. & in l. ut jurisjurandi. 7. §. si liberi. 6. n. 5. ff. de oper. liber. Franc. Mantic. de conject. ult. volunt. lib. 6. tit. 5. n. 1.*

Ita Domini in causa Valentini Mindens zu Pöppeln / Menf. Sept. Anno 1630. (Verba sent. Hat euer Schwäher Vater in seinem Testament euren Kindern eine gewisse Summa Geldes zum Voraus vermacht. Ob er nun wol darneben Verordnung gethan / daß ihr die Fruchtneissung daran nicht haben / sondern die jährlichen Zinsen den Kindern zum besten allewege als ein Capital wiederum um Verzinsung ausgehan werden sollen / ic. So ist euch hierdurch der Erbfall nicht entzogen worden / sondern wann eins oder das andere unter bemeldten euren Kindern versterben möchte / So habt ihr euch dessen Antheil an solchem prælegato ab inretracto billich anzumassen / W. R. W.)

DEFINIT. XVI.

Macedoniani Exceptio non solum filio, sed & ipsi patri filio succedenti prodest, modo ejus voluntate contractum non fuerit mutuum.

- 1 Haud minimus patriæ potestatis effectus est, quod filius in sacris parentum constitutus mutuum accipiens, adversus Creditorem pecuniam mutuo datam repetentem exceptione SCti Macedoniani sese tueri possit, *l. i. & passim. tit. ff. & Cod. ad SCt. Macedon.* † Quæ exceptio non eò minus ipsi prodest, quod sigillo patris exquisitè per Credi-

torem fraude Chirographum filii obfirmatum proponatur, *l. 2. C. de reb. alien. non alien.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 20. defin. 3. num. 2.* † Modò non aliis ex probationibus appareat, Consensum patris intervenisse: quo casu Macedoniani exceptionem cessare certum est, *l. sed Julianus 7. §. interdum. 11. & §. pen. l. si tantum. 12. l. filium. 14. ff. ad SCtum Macedon.* † Nec refert, an intervenerit ab initio, an ex post facto. Quod si verò de voluntate ac consensu patris Creditor docere nequeat, † adeò effi-
cax est hæc exceptio, ut non solum filio contrahenti, sed & ejusdem heredi profit, † nec non patri filio defuncto in bonis maternis & adventitiis succedenti, *l. pen. C. eod. tit. Welenb. in parat. ff. ad SCtum Macedon. n. 8.*

Ita Domini in causa Georgii Goldmanns zu Leipzig / Menf. Julio, Anno 1575. (Verba sent. Ist euch H. G. ein vornehmer Bürgers Sohn zu K. 225. fl. schuldig worden. Ob er nun wohl in seiner Verschreibung zugesagt / daß euch solche Schuldwann er freyen oder versterben würde / von seinem Mutter- Theil / so er bey seinem Vater stehen hat / bezahlet werden sollte. Dieweil ihr aber dennoch selbst berichtet / daß solche Schuld ohne Vorwissen und Bewilligung seines Vaters / in dessen Gewalt er noch gewesen / geschehen / ic. So seyd ihr auch berührte Schuld von seinem Vater igo nach des Sohnes Tode von dem hinterlassenen Mutter- Theil zu fordern nicht befugt / W. R. W.)

DEFINIT. XVII.

Propter dignitatem & honorem liberatus patriæ potestate, exceptione Macedoniani se tueri nequit; Et quid Juris in Nobilibus?

Non excludit dignitas filii beneficium SCti Macedoniani: Nam etiam si is Consul sit, vel alterius cujusvis dignitatis, Senatusconsulto locus est. Verba sunt Jcti Ulpiani *in l. 1. §. ult. ff. de Senatuscons. Macedon.* † Unde inferitur, ei, qui propter dignitatem patriæ potestate liberatus est, hanc exceptionem non denegari, quæ sententia est Costalii & Salycet. *in d. l. 1. §. ult.* hac ratione, quod tantum liberati intelligantur patriæ potestate in favorabilibus, non verò in odiosis, Sabyc. *in Aurb. sed Episcopalis. C. de Episc. & Cler. Bartol. in l. item. 3. in fin. ff. de his qui sui & c.* † At ratio hæc Salycet. & Bartol. mihi non satisfacit, quia SCtum Macedonianum principaliter favorem filii non spectat, sed odium tæneratoris *l. 40. in fin. pr. ff. de condiët. indebit.* ut ex parte filii periculo corruptionis & insidiarum in patrem occurratur *l. 1. ff. de SCto Macedon. ubi Matth. Welenb. in parat. n. 3.* † Quas præsumptiones excludit qualitas dignitatis, postquam scilicet hi non amplius sunt filii familiæ, *Novell. 81.* † Et cum ita per dignitatem & honorem liberati patriæ potestate, omnia sibi acquirant, cessabit in iis SCtum, perinde ac in emancipatis, ut rectè advertit Gloss. *in d. l. 1. §. ult. ubi & Castren. num. 3.* ubi in terminis traditur, † quod statutum disponens, ne filius officio publico fungens sine patre contrahere possit, non habeat locum in ea specie officii, quod liberet potestate patris. † Cui nil obstat *d. l. 1. §. ult. ff. de SCto Macedon.* quam Accurs. rectissime jure novo per *dict. Novell. 81.* sublatam esse, docet, siquidem loquitur de Consule filio familiæ. † Sola tamen Nobilitas, licet per se aliqua sit dignitas, non facit, quò minus filio familiæ nobili hoc beneficium competat, † Quia Nobilitas non est modus dissolvendæ patriæ potestatis, ac Nobilis non minus ac plebejus in sacris parentum constitutus est, ut proinde etiam post mortem patris exceptione Macedoniani gaudeat, nec æs alienum, vivo patre contractum, solvere teneatur *l. 1. ff. de SCto Macedon.* † Modò non post mortem pa-

patris paterfamilias effectus æs illud ratificaverit, l. 7. §. ult. l. 9. ff. eod. tit.

Ita Domini in causâ Nobilis cujusdam Viri C. à S. in R. & C. à S. in S. Mens. Septembr. Anno 1625. (Verba sent. Ueber diß auch solche Schulden noch bey Lebzeiten seines Vatern O. von S. und da er noch / wie Klägern nicht unwissend / in dessen Väterlichen Gewalt gewesen / gemacht worden / dannerhero er sich des beneficii S. C. Macedoniani, Inhalts der Rechte nicht unbillig zu gebrauchen hat / c.)

DEFINIT. XVIII.

Pater tenetur alere filium etiam naturalem & spurium, nisi hic semetipsum exhibere queat.

- D**ubium non est, quin pater teneatur filios alere, l. si quis à liberis. 5. §. si quis ex bis. 10. ff. de lib. agnosc. ubi Bartol. & Dd. adeo ut si hoc non fecerit, te reddat indignum eorundem hereditate; Matth. Coler. p. 2. decis. 256. † Est enim educatio juris Naturalis, pr. Injtit. de jur. Natur. gent. & civil. cap. jus naturale. 7. distindt. 1. † Unde pater dicitur filios necare, denegando ipsis alimenta l. necare. 4. ff. de lib. agnosc. † Quod tamen non aliter exaudiendum, quam si filius proprio labore ac industriâ vicium & amictum quærere nequeat; † Iuxta siquidem causâ denegandi filio alimenta est, quando filius potest seipsum exhibere, ut est text. in d. l. si quis à liberis 5. §. sed si filius. 7. ff. de lib. agnosc. ubi Gloss. & Bartol. † Idque verum est, non solum quando filius possidet bona, ex quibus alimenta sumere possit, sed etiam quando potest vivere ex suis operis l. un. C. de mendic. valid. lib. 11. ubi Bartol. n. 7. dicit, quod filio sano & robusto valenti operari, non teneatur pater ministrare alimenta, Johan. Petr. Surdus de aliment. tit. 7. quest. 6. in pr. † Hocque procedit non modò in filio, ex legitimo matrimonio procreato, sed & in naturali ac spurio, cui æquè pater tenetur præstare alimenta, nisi seipsum exhibere queat, Auth. licet. Codic. de natur. liber. cap. haberet. 5. extr. de eo qui duxit in matrimon. quam poll. per adul. cap. cum inter. 2. extr. qui filii sint. legis. quod latius persequitur Surdus de aliment. tit. 1. quest. 9. Matth. Coler. p. 2. decis. 254. Andr. Gail. l. 2. obs. 88. n. 4. Hart. Pift. lib. 1. qu. 42. Mynsing. cent. 1. obs. 35.

Ita Domini in causâ Michaelis Ruchels zu Strschbach / Mens. Decembr. Anno 1598. (Verba sent. Hat A. M. eines Hirten Tochter geschwängert / welche eines Sohns gewesen / und denselben nach dem Vater H. M. nennen lassen / und nach demselben sich gedachtet A. M. verehlichtet / und hernach gestorben / hat er eine Tochter so er im Ehestande gezeuget / zusammit einer ansehnlichen Erbschafft nach sich verlassen / wenn er nun gleich bey seinem Leben obbemeldte Schwängerung gestanden / und gedachtem H. M. für sein Kind erkannt hätte / da aber dennoch derselbe nunmehr erwachsen / und sein Brodt selbst erwerben könnte / c.) So wäre die eheliche Tochter thme die alimenta oder sonstn etwas aus ihres Vaters Gütern zu geben nicht schuldig / B. N. W.)

DEFINIT. XIX.

Mater alit filium inopem, non fratrem, qui heres patri haud existit.

- S**i quis habeat matrem & fratrem divites, ipse verò inopiâ laboret, alimenta à matre petere potest, non à fratre, si heres patris non extiterit, ejusque hereditatem adeptus haud fuerit, l. si quis à liberis. 5. §. 1. & §. item rescriptum. 17. ff. de lib. agnosc. ubi Bartol. Surd. de aliment. tit. 1. qu. 106. ubi plures allegat, † quippè mater filio vinculo longè fortiori obstricta est, quam frater fratri, quia nullus amor vincit parentum amorem l. ult. C. de curat. furios. l. isti quidem. 8. ff. quod. met. caus. † Quin & mater cogitur filium educare naturali jure, à quo descendit educatio l. 1. §. jus naturale. 3. ff. de justit. & jur. Corpz. Definit. Vol. I.

l. ult. §. 5. vers. filius. C. de bon. qualibet. † At frater non instinctu Naturæ, sed impulsu legis Civilis ad id tenetur, arg. l. cum plures 12. §. penult. ff. d. admin. tutor. l. qui filium 4. ff. ubi pupill. educ. † vel propterea ergo tantò magis est obstricta mater, quantò fortior est obligatio naturalis civili. l. eas obligationes. 8. ff. de capit. min. §. sed naturalia. 11. Inf. de jur. nat. gent. & civ.

Ita Domini in causâ Caspari Eberhards zu Mindwitz / Mens. Majo, Anno 1612. (Verba sent. So mag doch der Sohn seine Schwester / so blübe ist / weil die Mutter noch am Leben / im Gute zu behalten und zu alimentiren nicht gedungen werden / sondern bemeldte Wittib / als des Mägdleins leibliche Mutter / ist dasselbe mit nothdürfftigem Unterhalt zu versehen schuldig / B. N. W.)

DEFINIT. XX.

Avus quoque tenetur alere Nepotem etiam spurium ex filio legitimo procreatum.

Dixi Defin. 18. patrem teneri alimenta præstare filio; Sed an idem in avo paterno? Ita certè; † Nam & hic, quando filius superstes non est, aut liberos suos exhibere non potest, Nepotibus de alimentis prospicere tenetur, Gloss. in l. si quis à liberis. 5. de agnosc. vel. al. liber. Nam pater non solum tenetur alere filium, sed etiam alia onera sustinere, † Ergò & alere Nepotes ex filio, quia illi numerantur inter onera filii l. pen. ff. de lib. agnosc. Surd. de aliment. tit. 1. qu. 12. n. 1. † Quod & verum in Nepote spurio, procreato ex filio legitimo, cui etiam avus paternus tenetur alimenta præstare, si se ipsum aliunde exhibere nequeat. † Est enim legibus minus odiosus, ut notatur in l. fin. Cod. de nat. lib. † Tradunt sic in terminis Nicol. de Ubal. in tract. de success. ab intest. part. 1. num. 47. quem refert & sequitur Surd. de alim. dist. qu. 12. n. 8.

Ita Domini ad consultationem Senatus in Budissen, Mens. Augusto, Anno 1600. (Verba sent. Da nun solches auffer der Ehe erzeugtes Kind von seiner verstorbenen Mutter so viel nicht ererbet / davon es seinen nothdürfftigen Unterhalt haben könnte / so wäre der Großvater G. D. von wegen seines ausländischen Sohnes / dasselbe zu sich zu nehmen / und zu ernehren / oder es sonstn mit nothwendigem Unterhalt / bis es sein Brodt selbst verdienen kan / seinem Vermögen nach zu versehen schuldig / B. N. W.)

DEFINIT. XXI.

Avus maternus non alit Nepotes, quando superstes & adhuc est avus paternus.

Avus Maternus & Avia Materna non tenentur Nepotes agnoscere; qui enim ex filia mea nascuntur, non mihi; sed patri suo; vel avo paterno sunt oneri; inquit Jctus Marcell. in l. non quemadmodum. 8. ff. de lib. agnosc. ubi Bartol. † Ex quâ ratione infert Gloss. avum maternum non teneri dotem dare Nepti ex filia, quia onus dotandi sicut alendi, est paternum, non maternum, in l. fin. ubi & Bartol. & Salyc. Cod. de dot. promiss. Dd. in l. 1. ff. solut. matrim. † Sed quando avus paternus superstes amplius non est, patre quoque mortuo, vel egente, nec habili existente matre præstandis alimentis, tunc demum in subsidium avus maternus tenetur alere Nepotes dist. l. non quemadmodum. 8. in fin. † Ex quo porro sequitur, quod avus maternus teneatur quoque dotare Nepotès in subsidium, Bald. in l. neque mater. 14. C. de jur. dot. † Quemadmodum enim non nisi in subsidium mater cogitur alere & dotare liberos, si nempe pater est inops, nec liberi aliunde quid habeant, l. si quis à liberis 5. §. utrum. 2. vers. an verò etiam matrem. ff. de lib. agnosc. l. pen. ff. eod. tit. Auth. si pater. C. de divor. fact. Bartol. & Dd. in l. alimenta. 11. C. de negot. gest. † Ita nec avus maternus vel avia materna: Nam Ddd 2 sic.

sicuti patris appellatione venit avus paternus, ita & matris appellatione avus maternus, Baldus in l. Nefennius. 34. num. 2. ff. de neg. gest.

Ita Domini in causa Hansen Kühlers und Balthasar Löschens zum Buchholz/Menf. Martio Anno 1627. (Verba sent. Ist Christoph Kühler und sein Eheweib Todes verfahren/und haben zween Söhne nach sich verlassen/und weil beydes Christoph Kühlers und seines Weibes Vätere als Hans Kühler und Balthasar Lösch noch am Leben seyn / entsteht unter ihnen beyden Irrung / welcher des Christoph Kühlers zween Söhne unterhalten sollt. So ist der Großvater vom Vater Hans Kühler seines Sohnes Kindere von dem Seinen nothdürfftig zu versorgen schuldig/und es mag der Großvater von der Mutter Balthasar Lösch/so lang Hans Kühler am Leben/und Vermögens ist/etwas darzu zu geben/wider seinen Willen nicht gedrungen werden/ B. R. W.)

DEFINIT. XXII.

Mater alimenta filio præstita ab ipso ejusve hereditibus repetere nequit, nisi de hoc fuerit protestata.

Regula generalis est Interpp. quod Mater in dubio videatur intuitu pietatis aluisse filium, ac proinde non repetat ab ipso filio, quod in causam alimentorum impendit, per text. in l. Nefennius. 34. ff. de negot. gest. vers. ut si mater aluisset. l. alimenta 11. C. eod. tit. ubi Salycet. num. 1. Bart. in d. l. Nefennius 34. ff. de neg. gest. Menoch. de arbitr. jud. quæst. cas. 88. num. 20. † quod & procedit in aviâ maternâ, dict. l. Nefennius 34 ff. de negot. gest. Gloss. & Salycet. in d. l. alimenta. 11. C. eod. † quandoquidem ardentius descendit amor in nepotes, quam viget in filiis, l. liberorum. 220. in fin. ff. de verb. signif. ut sic avia tanto majori pietatis affectu & amore de propriis Nepotes aluisse videatur. Non semper tamen vera est hæc Regula, sed fallit Primò, † quando mater protestata fuisset alere se filium repetendi, non dandi animo. † Quo casu alimenta à filio benè repetere potest, ut est textus clarus in dict. l. Nefennius 34. vers. quid enim fietiam protestata. ff. de neg. gest. ubi Bartol. dict. l. alimenta 11. C. eod. ubi Salycet. n. 4. Quod tamen haud aliter intelligendum, quàm si protestatio facta fuisset à principio, † nam facta post alimenta jam filio præstita, non valet, ut pulchrè declarat post alios, quos allegat, Surdus de aliment. tit. 6. q. 8. n. 67. & segq. † Quando enim agitur de præjudicio tertii, cui jus fuit quæsitum, protestatio ex intervallo non prodest, nec retrahitur ad tempus dispositionis, Tiraq. in l. si unquam 8. verb. libertis. n. 15. C. de revoc. donat. Dec. in l. in ambiguis 85. n. 4. ff. de Reg. jur. Castrenf. in l. heredes palam. 21. §. si quid post. 1. n. 4. in fin. ff. qui testam. fac. poss.

Ita Domini in causa Mariâ Schönbornin/zu Pirna/Mense Decembr. Anno 1627. (Verba sent. Ob nun wol sonstens dafür zu achten/das solches aus mütterlicher affection geschehen/dannhero in dergleichen Fall die repetitio alimentorum nicht statt hat; da ihr aber dennoch angeregte Kosten und aliment. Geldere anderer Gestalt nicht als darlehensweise auff euern Sohn gewendet und vorgeschossen / deswegen auch anfänglich alsobald protestirt hättet/te. Auff solchen Fall wäre euch euers verstorbenen Sohns Wittib/ auff vorgehende richtige liquidation und Bescheinigung/Wiedererstattung zu thun schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. XXIII.

Aut nisi alimenta filio præstita in libro rationum consignaverit.

Fallit Secundò hæc Regula, quando mater in libro rationum familiarium scripsisset filium debitorem pro alimentis, quæ illi præstitit. Nam per id videtur animum declarare, quod velit repetere, non donare, per text. in l. Nefennius 34. in fin. vers. maxime fietiam in ratione & c. ff. de negot. gest.

† Qui licet de libro aviæ defunctæ loquatur, cui

magis creditur, quam libro viventis, ut sic forsane hic textus minus ritè ad præsentem limitationem applicari queat; † Attamen hoc inde sufficienter probatur, quod animus repetendi probetur ex declaratione, & quod declaratio probet animum, Surd. de aliment. tit. 6. q. 8. n. 76. † Et aliàs liber rationum probat in iis, quæ pendent à voluntate nostrâ Bartol. in dict. l. Nefennius 34. ff. de neg. gest. n. 4. Quodque per librum privatum rationum & expensarum probetur animus, docet Bald. in d. l. Nefennius 34. ff. de neg. gest. n. 5. † Quare cum mater alimenta præstita consignaverit in libro rationum, satis videtur declarasse mentem, quod repetendi animo hoc fecerit. † Hoc tamen non aliter exaudiendum, quàm si constet, quod liber scriptus sit à principio, post factam siquidem impensam scriptus liber aut facta consignatio non probat animum repetendi, † quia declaratio debet fieri re adhuc integrâ & à principio, non post consummatum actum, ut dixi Defin. præced. Surd. dict. qu. 8. num. 77.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Deswegen auch so bald anfänglich protestirt/ oder sonstens die ausgelegten Unkosten als eine Schuld aufgezeichnet / und also eure Meinung gnugsam erkläret hätte / te. auff solchen Fall wäre euch euers verstorbenen Sohns Wittib / auff vorgehende richtige liquidation und Bescheinigung / Wiedererstattung zu thun schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. XXIV.

A patre verò ejusque hereditibus alimenta filio præstita repeti possunt.

Fallit Tertiò Reg. prædicta, si mater non contra filium ipsum, sed contra maritum agat ad restitutionem alimentorum, quæ filio præstitit. † Communis siquidem est opinio Dd. quod detur repetitio à patre, vel alio, qui erat obligatus, per text. in l. Nefennius 34. ib. pone patrem obiisse ff. de negot. gest. l. si quis à liberis. 5. §. si mater. 14. ff. de liber. agnosc. † Quando enim onus alendi spectat ad alium, puta patrem vel avum, quem sciebat vel credebat mater vivere, tunc etiam sine aliâ protestatione videtur impendisse repetendi, non pietatis animo, † quia non subest pietas inter eam & illum, qui tenebatur filium alere, Bartol. & Castrenf. in d. l. Nefennius 34. ff. de neg. gestis. Salycet. in l. alimenta 11. num. 3. C. eod. † Quare & meritò hoc casu matri datur repetitio non solum à patre sed & ejusdem hereditibus, quia actiones tam activæ quàm passivæ transeunt in heredes & contra heredes. tot. tit. C. ut act. ad hered. & cont. hered. † Ejusdem enim conditionis est heres cum defuncto l. heredem. 59. ff. de Reg. jur. nec variatur obligatio ex persona heredum l. 2. §. ex bis 2. ff. de verb. oblig. Surd. de aliment. tit. 6. qu. 8. n. 5. † Quia & hoc verum est non solum in matre, sed etiam in avo vel aviâ maternâ, qui, si nepotem aut neptem aluerint, cum tamen onus alendi ad patrem spectaret, possunt à patre ejusve hereditibus alimenta repetere, † modò non plus impenderint, quàm pater in causam alimentorum erogaturus erat arg. leg. in rebus. 18. §. possunt. 2. ff. commod. l. 2. & l. si servum. 10. C. de neg. gestis. † quia appellatio matris includit omnes ascendentes per maternam lineam, Innocent. in c. si verè. 34. Extr. de sentent. excomm. † Et quod avia veniat matris appellatione, tenet Bartol. in l. 2. §. videndum. ult. ff. ad Scrum Tertull. Bald. in d. l. Nefennius 34. ff. de N. G. n. 2. & in l. quicquid. 2. in pr. C. de bon. matern. Surd. dict. quæst. 8. n. 13.

Ita Domini in causa Jeremiâ Welsners / Pastoris in Reinhardtgrün / Menf. Jan. Anno 1622. (Verba sentent. Habt ihr bey Lebzeiten euers Eybams/seinem mit eurer Tochter erzeugten Sohn in die 7. Jahr mit nothdürfftigem Unterhalt versehen und alimentirt, &c. so seyd ihr nunmehr die Un-

Tosten/so auff solche alimentacion gangen / aus bemeldtes euers verstorbenen Endtams Verlassenschaft wieder zu fodern wohl befugt / B. N. B.)

DEFINIT. XXV.

Vitricus expensas factas in alimenta privigni repetere potest.

- U**tychiano querenti, an expensas in alimentacionem privigni factas repetere queat, hisce verbis rescribit Imp. Gord. *Si paterno affectu privignas tuas aluisti, seu mercedes pro his aliquas magistris expendisti, ejus erogationis tibi nulla repetitio est: Quod si ut repetiturus ea, quae in sumptum misisti, aliquid erogasti, negotiorum gestorum tibi intentanda est actio, in l. si paterno. 15. C. de negot. gest.*
- † Unde manifestum est, si constet, quod vel donandi vel repetendi animo vitricus privignum privignamve aluerit, voluntatem Vitrici servandam esse, de quo casu minus dubium est, Salyc. *in d. l. alimenta 11. C. d. r. Fulg. Capra. in conf. 101. n. 1. At quid si de hujus voluntate & animo non constet?* Verior & communior est Dd. sententia, quod in dubio Vitricus praesumatur aluisse animo repetendi, & consequenter possit repetere, Salycet. *dict. l. alimenta 11. C. d. t. num. 1. Surd. de aliment. tit. 6. qu. 11. n. 4. Jacob. Menoch. de arbitr. jud. qu. cas. 88. n. 13. † Tum, quia vitricus in dubio praesumitur odio habere privignos l. 1. ubi Gloss. C. ubi pupill. educ. deb. Cravett. conf. 142. numer. 18. Joseph. Mascard. de probat. conclus. 531. n. 62. † Tum, quod is, qui in rem alterius impendit, videatur habere animum repetendi, l. cum de indebito. 25. de probat. Surd. d. qu. 11. n. 4.*

Ita Domini in causa Ludovici & Ernesti Fachsiobum, eorumque Vitrici Johannis Rudolphi zu Stetteritz / Mens. Nov. Anno 1795. (Verba sent. Habt ihr eure beyde Stieff-Söhne Ludwig und Ernst die Sachse Gebrüdere von Anno 76. bis auf Anno 95. mit Essen / Trinken / Kleidung und aller anderer Nothdurfft versorget / ic. So seyn sie sich hierum mit euch abzufinden / und gebührlche Erstattung zu thun schuldig / B. N. B.)

Et in causa Andreæ Kretschmars zu Mühlberg / Mens. Jul. Anno 1633.

DEFINIT. XXVI.

Nisi privignus probet, animo donandi à vitrico sibi praestita fuisse alimenta.

- I**n dubio solummodo vitricus praesumitur aluisse Privignum animo repetendi, cui & propterea datur repetitio, Definit. *preced.* Secus verò si constet de animo donandi *l. si paterno. 15. C. de negot. gest.*
- † Probatur verò animus donandi conjecturis & praesumptionibus, desumptis ex qualitate privigni vel vitrici, ut declarat Bartol. *in d. l. si paterno 15. C. d. t. ubi etiam* Bald. & Salycet. Consistit namque in animo, an quis voluerit donare, an verò repetere; † At ea, quae in animo consistunt, occulta sunt, ideoque conjecturis & indiciis probari possunt. Nam in his, quae sunt difficilis probationis, contentatur lex iis probationibus, quae ex naturà rei queunt haberi, Surd. *de alim. tit. 6. qu. 11. num. 52. † Cumque ex diversitate factorum jus varietur, ideo iudicis arbitrio committitur, quae sufficiens habeatur conjectura ad praesumendam vel donationem vel repetitionem, l. 1. ff. de jur. delib. Corn. volum. 1. conf. 205. in fin.* Hoc tamen expeditum est, † quod Privignus incumbat onus probandi animum donandi in vitrico, pro quo semper militat praesumptio repetitionis, secundum tradita in Definit. *preced.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Da nun solches anderer Meynung von euch nicht geschehen / denn daß sie euch derwegen Erstattung thun solten / daß für es im Zweifel / wann von ihnen etw anders nicht ausgeführt werden san / zu halten / ic.)

DEFINIT. XXVII.

Repetere etiam nequit Vitricus alimenta, si Privignus privignave fuerit in ipsius obsequio & servitio.

Restringenda quoque est repetitio alimentorum. Vitrici concessa ad privignum, qui non erat in servitio vitrici. † Quoniam, si privignus privignave fuerat in illius obsequio & servitio, cessat repetitio alimentorum, Gloss. *in l. si paterno 15. C. de negot. gest. Surd. de aliment. tit. 6. qu. 11. numer. 18. Bartol. Bald. & Salycet. in d. l. si paterno. 15. C. d. t. † Tum, quod recipiens servitia, videatur impendere alimenta in illorum recompensationem, l. sed si vir ex lana. 31. S. ult. ff. de donat. int. vir. & uxor. l. si cur. 48. ff. de oper. libert. † Tum, quod alere quis teneatur eum, cujus operis utitur, l. in rebus 18. S. possunt. 2. ff. commodat.*

Ita Domini ad requisitionem Georgii Bethmans zu Leipzig / Mens. Julio, Anno 1632. (Verba sent. Hat ein Bürger / von welchem eure Frage meldet / seine drey Stieff-Töchter / bis sie zu ihren Jahren kommen / alimentirt, und mit Unterhalt versorget / Ob er nun wohl der Aeltesten und Jüngsten das Kost-Geld / so sie schuldig gewesen / gutwillig geschendet / ic. So mag er doch auch der mittelsten / so er 45. Jahr bey sich unterhalten / dergleichen zu thun / und ihr das Kost-Geld zu erlassen wider seinen Willen nicht gedrungen werden / sondern wosfern er bemeldte seine mittelste Stieff-Töchter zu seinen Diensten nicht gebrauch / noch dieselbe als eine Magd arbeiten lassen / ist er von ihr wöchentlich einen halben Thaler Kost-Geld zu fodern wohl berechtiget / B. N. B.)

DEFINIT. XXVIII.

Pater filii bona administrans quatenus praestita alimenta & sumptus studiorum repetere possit.

Quarto. Datur quoque Matri facultas repetendi alimenta filio praestita, quando ipsius bona & negotia administravit, quia praesumitur de bonis filii praestitisse, *l. Nefennius 34. vers. ex contrario. ubi* Bartol. *n. 4. & 5. ff. de negot. gest. † Nam tunc de muni donationis conjectura capitur, quando alia sumi non potest l. cum de indebito. 25. ff. de probat. Afflic. decis. 44. n. 24. At ubi filii bona administrat, sumi potest alia conjectura, quam donationis, id est, quod solverit de bonis filii: Item † donari tum videtur aliquid, quando nullo cogente jure solvitur *l. donari 29. ff. de donat. At praestando alimenta filio, cujus gerit administrationem, videtur id solvere, ad quod cogi poterat, Ergo non videtur donare, adeoque data repetere potest, Joh. Petr. Surd. de aliment. tit. 6. qu. 8. num. 46. & seqq. † Eodemque modo repetitio alimentorum competit patri bona filii administranti, secundum tradita Surdi *dict. qu. 8. num. 105. & qu. 15. n. 3. Neque enim hic videtur solvere de proprio, ex quo non tenetur alere filium divitem, atque ita cessat obligatio & praesumptionis ratio dict. l. Nefennius 34. ff. de negot. gest. † Quod tamen notabiliter limitandum est in patre possidente bona filii adventitia, quorum usumfructum habet, pro quo alere videtur filium, vel saltem in foro Saxonico, ubi patri datur ususfructus in bonis liberorum, quamdiu hi ab ejus mensa non separantur, quae separatio emancipationem facit, b. Constit. 19. † Attamen sumptus studiorum ex bonis adventitiis, in quibus usumfructum habet, jure repetit, cum hi sumptus plerumque usumfructum multum superent, adeoque eos non donandi animo, † Sed de peculio filii pater videtur administrare, Bartol. *in dict. l. Nefennius 34. ff. d. t. n. 5. in fin. per text. in l. 1. in fin. ff. de petit. hered. Surd. dict. qu. 8. n. 102.****

Ita Domini in causa Jacobi Freislebens zu Weida / Mens. Febr. Anno 1634. (Verba sentent. Ihr seyd aber den beyden Söhnen ihre legitimam davon zu entrichten schuldig / dagegen

ist euch dasjenige/was ihr/über nothdürfftige Unterhaltung/
zu Erlangung des gradus Magisterii, und ihrer Ausstattung
auff sie erweisslich gewendet / von ihnen hinwieder zu fodern
unbenommen/W. R. W.)

DEFINIT. XXIX.

*Obligati sunt liberi ad praestanda alimenta paren-
tibus egentibus.*

- N**on solum parentes liberos, sed & hi vicissim
parentes suos alere tenentur, si pauperes sint,
imbecilles, vel senio confecti, ita ut tantum acqui-
rere nequeant, quantum sibi satis est ad quotidia-
num victum & amictum, *per text. in l. ult. §. ipsum
autem. 5. C. de bon. qua lib. l. filia. 5. C. de patr. potest.
l. 1. & 2. C. de alend. liber. l. si quis à liberis 5. in pr. ff.
de lib. agnos. c. caeserum. 20. dist. 86. Bartol. in tract.
de alim. num. 8. Surdus. in tract. de aliment. tit. 1. quest.
17. num. 1. Salycet. in dict. l. 2. C. de alend. liber. † Ut
verè dixerit Salomon Proverb. 28. Homicidam esse,
qui patri subtrahit necessaria. Nec mirari hoc quis-
quam debeat, † cum & pater in extremâ famis nec-
essitate quondam filium vendere potuerit l. 2. C. de
patr. potest. quanto ergò magis alimenta propria au-
toritate capere, bonaque filii distrahere, l. ult. §.
ipsum autem 5. C. de bon. qua liber. † Neque hæc
alendi necessitas à patria dependet potestate, cum
& à filio emancipato pater alimenta consequatur
dict. l. si quis à liberis 5. §. sed. utrum. 1. ubi Dd. ff. de
liber. agnos. l. legatum. 10. ff. de capit. min. Cagnol.
in l. un. n. 25. C. quando non pes. part. Surd. dict. quest.
17. num. 6. † Sed naturali nititur ratione, quâ bene-
facienti quilibet tenetur benefacere l. sed ex si lege. 25.
§. consuluit. 11. ubi Bartol. ff. de petit. hered. † Unde
bene infert Aristoteles lib. 3. econ. quod sicuti paren-
tes aluerunt filios imbecilles, senio facti vicissim ea-
dem alimenta à valentibus filiis reportare debeant.*

Ita Domini ad consultationem Johann Rothens zu Leipzig/
Mens. Jun. Anno 1627. (Verba sent. Da es aber dennoch/er-
eum Fürgeben nach/mit der Mutter eine solche Beschaffenheit
gehabs hätte/das sie nemlich in höchster Noth/Kranckheit und
Armut gewesen/auch in das Hospital nicht kommen können/
also das sie aussere der Kinder Hülffe verderben müssen / auff
welchen Fall dann die Kinder ihre Eltern nothdürfftig zu ali-
mentiren schuldigt seyn/W. R. W.)

DEFINIT. XXX.

*Præteriti temporis alimenta, qua ex officio Judicis de-
bentur, peti nequeunt.*

- Q**uando alimenta debentur solo officio Judicis,
tunc præteriti temporis ratio non habetur, &
qui habuit aliunde, vel ex industriâ suâ, vel erogatione
aliorum, ea petere nequit. Bartol. in l. libertis
quos. 18. §. 1. n. 3. ff. de alim. & cib. legat. Surdus de
alimentis tit. 5. quest. 1. n. 43. Modest. Pistor. part. 2.
quest. 58. numer. 1. Anton. Faber. in Codic. lib. 4. tit.
7. defn. 20. n. 2. † Officiò namque judicis alimenta
ideò decernuntur. ut quis vivat, nec fame pereat,
nemo autem in præteritum vivit, licet vixerit, Fab.
dict. loc. † Unde est, quod de alimentis præteritis
transigi possit, non etiam de futuris l. de alimentis.
8. C. de transact. Sequitur hinc ergò, † quod si filius
se suis operis alimentaverit, vel fuerit sibi donatum
aliquid à tertio, non agere tunc possit contra patrem
pro alimentis præteriti temporis, † quia pater solum
obligatus est ad alimenta præstanda, quando filius
ea non habet aliunde, l. si quis à liberis 5. §. si vel pa-
rens 8. ff. de lib. agnos. Bartol. in dict. l. libertis 18. ff.
de alim. & cib. legat. † Ubi hoc limitat, si quis co-
actus fuerit mutuò accipere pecuniam, vel contra-
here æs alienum, & se obligare. † Vel etiam si ali-
menta non solo jure sanguinis debeantur, sed & ratio-
ne operarum & servitiû, vel contemplatione alte-

rius rei, putà dotis vel aliter, quibus casibus ali-
menta quoque præteriti temporis peti posse ait,
quem sequitur Surdus dict. quest. 1. num. 46. & 67.

Ita Domini ad requisitionem Petri Philippi zu Ostmann-
da/Mens. Jan. Anno 1626. (Verba sentent. Ob nun wohl sol-
che Schwânckung H. VV. zugemessen werden will/und dabe-
ro der unächtige Sohn die aliment-Geldere von demselben fo-
dern thut/ic. So mag doch gedachter H. VV. gestalten Sa-
chen nach/weil er der unächtige Sohn bis ins 20. Jahr seines
Alters von andern Leuten unterhalten worden/aliment-Gel-
dere zu geben nicht angehalten werden/W. R. W.)

Et in simili causa an Stadtschreiber zu Muggeln / Mens
Mart. Anno 1596.

DEFINIT. XXXI.

*Peti autem possunt alimenta præteriti temporis, qua
debentur jure actionis.*

Aliter res se habet in alimentis, quæ jure actionis
debentur, ex promissione factâ vel testamento.
† Hæc namque pro tempore etiam præterito peti
possunt ab eo, qui aliunde habuit, & alitus fuit, Bar-
tol. in l. libertis quos 18. §. 1. ff. de alim. & cib. legat.
Ant. Fab. in Cod. lib. 4. tit. 7. defn. 20. n. 1. Surd. de
aliment. tit. 5. quest. 1. n. 40. & tit. 9. quest. 4. num. 7.
Modest. Pistor. part. 2. qu. 58. Felin. in c. ex parte. 11.
in fin. extr. de accusat. † Eaque causa est, quod de
hisce alimentis præteritis etiam transigi queat, l. de
alimentis. 8. ubi Dd. C. de transact. l. cum unus. 10. §.
1. l. libertis. 18. §. 1. ff. de alim. & cib. legat. Anton.
Fab. dict. loco. † Unde & fit, quod defuncto ali-
mentario, alimenta, quæ debebantur, dum viveret,
transmittantur ad heredes, & queant ea heredes ali-
mentarii petere à debitore, dict. l. libertis quos. 18. §.
1. ff. de alim. & cib. legat. l. uti frui. 5. §. ult. ff. de usuf-
fructus petat. l. fructus 33. in fin. cum l. seq. ff. de Rei
vindicat. l. qui usum fructum. 36. §. fin. l. questum. 37.
ff. de usufr. Surd. dict. quest. 1. num. 39.

Ita Domini in causa Caspar Grunrods zu Freyberg/Mens.
Jun. Anno 1633. (Verba sent. Da ihr aber dennoch zu erwe-
sen hättet/das euer Vater euch zu versorgen ihme anbefohlen/
und solches von ihme nicht erfolgt / So wäre er euch die ali-
ment-Geldere/ so euch verstoffener Zeit gebühret hätten/noch-
mals zu erstatten schuldigt / W. R. W.)

Et in causa simili ad consultationem Senatus Lipsiensis Men-
se Dec. Anno 1630.

Item ad requisitionem Nicolai Hoffmanns zu Meissen/
Mens. Jul. Anno 1636.

DEFINIT. XXXII.

*Filii licet ante dignitatem patris suscepti fuerint, at-
tamen patris dignitate & privilegiis
fruantur.*

Quari solet, An filii ex nobilitate patris Nobiles fi-
ant, & privilegiis Nobilitatis fruuntur, si, ante-
quam pater jura nobilitatis adipisceretur, nati fue-
rint? Hæc quæstio disertis verbis † deciditur à Jcto
Ulpiano in l. senatoris 5. ff. de Senat. ubi & eum Se-
natoris filium nominat, ac senatoriâ dignitate frui
asserit, qui à Senatore susceptus est per adoptionem,
antequam pater senatoriam dignitatem adeptus ef-
set. † Negotium solummodò videtur facere l. sena-
tor. 11. C. de dignit. lib. 12. ubi Imp. Senatoris vel
clarissimi filium privatum esse dicunt, editum ante-
quam pater susciperet dignitatem. † In quo dubio
dissolvendo anxie laborarunt Interpp. ut videre est
apud Henr. Bocer. de Regal. cap. 2. n. 10. & 11. ubi in-
quit dict. l. 11. non nisi de certa functione legali lo-
qui, à quâ immunes esse filios Senatoris, natos ante
patris dignitatem; † Ex quo porro infert, ejusmodi
filios frui quidem patris dignitate, sed non ejus-
dem privilegiis gaudere, per. l. 2. §. in filiis. 2. ff. de
decur. † At quid juvat filios dignitas, si privi-
legiis non gaudeant, ut sic stante Boceri sententiâ,
decisionis Ulpiani in d. l. 5. ff. de Senat. haud ma-
gnus

- 7 gnus esset effectus: † Aliter itaque respondet Jul. Pacius cent. 1. quest. 39. distinguendo inter hæc duo: Filium Senatoris esse secundum Ulp. d. l. 5. ff. de Senat. Et filium ex Senatore natum esse secundum
- 8 Imp. in d. l. 11. C. de dign. lib. 12. † Alii susceptum seu conceptum ante patris senatoriam dignitatem, de quo Ulp. loqui autumant, distinguunt à filio nato ante hanc patris dignitatem, de quo Imp. rescribere ajunt in d. l. 11. C. d. t. Sed neutra distinctio subsistit, ut demonstrat Bocer. d. loco. † Non male forsitan dixerim cum Duar. 2. disp. annivers. cap. 29. Quod in principio l. 11. C. de dignit. lib. 12. ab Imp. dictum fuerit, id postea mutari in vers. Cum autem &c. Quod & placet Gothofr. in dict. l. 11. C. d. t. d. l. t. † Ex hoc porrò deciso & illud haud ineptè infertur, quod filii opificis nati, antequam opifex

Magister fieret opificii, æquè dicantur filii Magistri, Meisters-Kinder/ ac proinde etiam horum privilegiis gaudeant, perinde ac si à Magistro opificii nati fuissent; Quæ enim de Nobilitatis privilegiis Nobilium natis competentibus, dicta fuere, haud ineptè ad opificum privilegia in suis terminis extendi possunt, ex identitate rationis, † quæ idem jus 12 facit, l. illud. 32. ff. ad Leg. Aquil. l. 7. §. 2. C. de revoc. donat.

Ita Domini in causa des Letnewer - Handwercks zu Letzig/Menl. Jun. Anno 1589. (Verba sent. Ob gleich etliche Gesellen in euren Handwerck/ ehe sie das Meisterrecht erlanget/ ehelich worden/ und Kinder erzeuget/ da sie aber dennoch nachmals Meister worden wären/ ic. So würden solche Kinder vor Meisters-Kinder gehalten/ und ihr wäret sie demnach von euren Privilegien auszuschließen nicht befugt / D. R. W.)

CONSTITUTIO XI. PARTIS SECUNDÆ.

Ob die Verordnung der Sächsischen Rechte/ daß die Vormunden ihrer Mündlein uechsten Erben jährlich Rechnung thuu sollen/ nicht allein in legitimis, sondern auch in testamentariis vel dativis tutoribus statt haben soll?

Quod jure Saxonico tutores proximis heredibus pupilli quotannis rationes reddere jubentur, an non in legitimis tantum, sed & in testamentariis vel dativis locum habeat?

Est nach Sachsen-Recht ein Zweifel gewesen/ ob die tutores testamentarii & dativi nicht weniger als die legitimi jährlich Rechnung zu thun schuldig/ und ob nun wol diesem also/ dieweil aber dennoch bisanhero obberührtes Sachsen-Recht auff alle Vormunden ohne Unterschied durch einen Brauch aus gleichen Ursachen extendiret und erstreckt worden/ und damit darinnen fortan desto mehr Gewißheit gehalten/ So ordnen und setzen wir solches hiermit und Krafft dieser Constitution, und wollen/ daß alle Vormunden ohne Unterschied jährlich ihrer Verwaltung halben Rede und Antwort geben/ auch gebührlige Rechnung thuu sollen.

Esi dubia fuit questio hæc in foro Saxonico, an tutores testamentarii & dativi non minus ac legitimi, quotannis rationes reddere tenerentur: quia tamen illam ipsam juris Saxonici dispositionem consuetudo hætenus ad tutores sine discrimine omnes ex paritate rationis extendit, igitur quò minus in posterum quoque de eo dubitetur, ordinamus, auctoritateque hujus nostræ Constitutionis statuimus & volumus, ut quicumque sint tutores quotannis de administratione sua respondeant omnes, ejusque rationes reddant.

DEFINITIONES.

1. De bonis etiam feudalibus Pupillorum Tutores quotannis rationes reddere debent.
2. Hodie Tutores etiam suâ sponte & irrequisiti quotannis rationes reddere tenentur.
3. Tutor simul heres proximus pupillo existens, non quotannis, sed finitâ demum tutelâ, ipsi pupillo reddat rationes.
4. Remisâ confessione inventarii à testatore tutor ne quidem finitâ tutelâ rationes reddat, res tamen pupilli privatim conscribere tenetur.
5. Mater tutrix liberorum, finitâ tutelâ, mediante Inventario rationes reddat.
6. Tutor reddens rationem administrationis, ante omnia inventarium exhibere, vel, eo deficiente, bona pupilli juramento indicare debet.
7. Nec mater tutrix, que inventarium facere omisit, à juramento se liberare valet.
8. Ne quidem redditis rationibus per generalem quietationem tutor liberatur, quò minus ob fraudulentam administrationem denuo conveniri queat.
9. Quo anno incipiat Majorænnitas in foro Saxonico, nec non Pubertas?
10. Administratio tutoris licet ex hodiernâ consuetudine pubertate non sintatur, attamen si tutor Curatoris vices ulterius gerere nolis, invitus ad hoc cogi non potest.
11. Mater vidua quando & quatenus sit tutrix liberorum suorum in foro Saxonico,
12. Mater absque consutore sibi adjuncto, nomine pupilli, validè non contrahit.
13. Nepoti ex filio prædefuncto Mater tutrix non datur superstitè avo paterno.
14. Mater tutrix non admittitur, priusquam renuncierit secundis nuptiis & SCIO Vellejano, qua tamen renunciatio jurata esse non debet.
15. Mater non petitis tutoribus, quando amittat liberorum successionem.
16. Mater, non petens tutorem liberis quatenus vocat avia in successione defunctis Nepotibus.
17. Creditor, minoris tutelam vel curam suscipiens absque manifestatione Crediti, actionis jacturam sustinet.
18. Etiam si nec minor nec pater ipsius mutuum accepit pecuniam, sed debitum aliunde in ipsum fuerit translatum.
19. Cre-

19. Creditor tutelam suscipiens absque manifestatione pecunia credita illam non amittit, quando creditum est notorium.
20. Creditori minori tutor vel Curator dari potest, si hoc Magistratui placuerit.
21. Rei à tutore pecunia pupillari empta dominium pupillo acquiritur, cui & propterea Rei vindicatio competit.
22. Tutor, pecuniam pupillarem licito lucro ac fœnori non exponens, ipsemet usuras vel Interesse pupillo refundere tenetur.
23. Nisi media elocandi pecuniam pupillarem idonea defecerint, & cuinam hoc casu incumbat probatio?
24. Finita tutelâ vel curâ, minor nomina contracta agnoscere tenetur, nec horum periculum ad tutorem vel curatorem pertinet.
25. Nisi tutoris vel Curatoris culpâ in exigendo vel contrahendo, nomina inidonea facta fuerint.
26. Quo casu pupillus vel minor culpam tutoris sive Curatoris probare debet.
27. Minor finitâ tutelâ vel curâ usuras pecunia elocata à debitore exigens, periculum nominis in se suscipit.
28. Bona minorum immobilia absque sufficiente causa, ejusque cognitione & decreto Magistratus alienari nequeunt.
29. Sed absque debitis solemnitatibus alienata à minore vindicari possunt, ipsique facta pretii refusione, cum omni causâ sunt restituenda.
30. Nisi alienatio injusta bonorum minoris lapsu quinquennii post majorem aetatem à die sententia confirmata fuerit.
31. Approbatur quoque alienatio à minore, quando major factus pretium accepit, aliudve ultro fecit, quo priorem contractum valere presupponit.
32. Minor pradium injuste & absque debitis requisitis alienatum vindicans, defectum requisitorum solennium quando probare debeat.
33. Tutor potest emere rem pupilli non ab ipso pupillo, sed à contutore aut iudice, facta subbatione vel pupillaris.
34. Minori competit electio, an contra tutores vel Curatores agere, an verò in integrum restitui & bona injuste alienata revocare velit.
35. Heredes tutoris ex levi ipsius culpa non tenentur.
36. Beneficium ordinis tum demum competit tutoribus, quando ab ipsis facta est divisio.
37. Apocha seu Quittantia tutoris non liberat debitorem, quo minus à minore in solutione laeso conveniri queat.
38. Nomen seu debitum pecuniâ minoris factum ad ipsum pertinet, licet tutor creditor fuerit nominatus in chirographo.
39. Non semper tria tutela onera vacationem prestans.
40. Tutor propriis sumptibus res pupilli administrare non tenetur, salarium tamen petere nequit.
41. Excusis Tutorum ac curatorum facultatibus actio subsidiaria etiamnum hodie in Magistratum dari solet.
42. Pupillus apud matrem, qua ad secunda vota transit, educari non debet.
43. Nisi cognitâ causâ matri, vitrico nubenti, educationis cura à Magistratu fuerit commissa.
44. Minor lesione probata restitutus contra mutuum absolvitur, nisi creditor pecuniam in utilitatem ejus versam docuerit.
45. Solutio, facta pupillo absque decreto Judicis, non liberat debitorem, etiam si tutoris auctoritas intervenit.
46. Judicialis quittatio non liberat debitorem pupilli, si non decretum Judicis praeceperit.
47. Non impugnari potest solutio tutori vel pupillo extrajudicialiter facta, si pecunia deperdita non sit.
48. Tutor nomine pupilli quando donare possit?
49. Ipsemet tutor donationem de rebus pupilli factam revocare nequit.
50. Minor beneficio restitutionis per Juramentum efficaciter renunciare potest.

DEFINIT. I.

De bonis etiam feodalibus pupillorum Tutores quotannis rationes reddere debent.

- 1 NEmini mirum videatur, quod Illustrissimus Elector omnes indifferenter tutores adeoque testamentarios & dativos æque ac legitimos quotannis rationes reddere jubeat b. Conf. 11. † Cum
- 2 & de jure communi quilibet rei alienæ administrator, sive tutor sit, sive Curator, sive negotiorum gestor, aut quicumque alius, rationes reddere teneatur suæ administrationis, secundum tradita Dd. quos longo agmine allegat & sequitur Jacob. Sehult. in addit. ad Modest. Pistor. part. 3. qu. 126. numer. 32.
- 3 † Nec refert, qualiaecunque illa bona fuerint administrationi tutorum subjecta, ut merito Constitutionem hanc Elector. † ad bona etiam feodalium extendere liceat cum Matth. Col. de process. execut. part. 2. c. 3. n. 306. Dubium solummodo faciunt
- 4 † textus Jur. Saxon. in l. 2. Landrecht. art. 58. in verb. Hat auch der lehen Herr lassen den / ic. & lehen recht cap. 26. verb. Der Herr soll auch stets der Kins der Vormund seyn / ic. disponentes, quod si vasallus moriens post se relinquat minorenes filios, Dominus feudi eorum sit tutor usque ad annos pubertatis, percipiatque fructus ex feudo, neque cogatur
- 6 rationem reddere. † Sed per contrarium usum à totâ hac dispositione Juris Saxonici recessum esse, testatur Coler. d. c. 3. num. 306. Neque hodie do-

minus feudi magis quam alius quicumque tutor, durante pupilli pubertate, fructus feudi suos facit; † sed tenetur actione tutelæ de fructibus totius temporis, donec ejus administratio duravit, pupillo rationem reddere, non aliter atque de bonis allodialibus fieri solet, † prout à Jenensibus in causa G. A. à W. contra ejus tutorem & dominum feudi C. à G. Comitum Anno 1561. responsum refert Coler. loc. allegato. † Quin & hodie vasallos minores habere tutores, qui horum nomine Dominis servant, & ideo fructus feudi accipiunt, inque ipsorum pupillorum usus convertunt, tradit Christoph. Zobel. in addit. Gloss. dict. lib. 2. Landr. art. 58. lit. D.

Ita Domini in causa V. A. à G. ejusque agnati C. à G. Mens. Febr. Anno 1631. (Verba sent. Seyd ihr euers Vrubern Söhnen C. à G. zum Vormunden verordnet worden; Ob nun wohl sonst Inhalts der Rechte ein teglicher Vormund von allen seiner Mündlein lehen- und allodial. Gütern wegen gesührter administration alle Jahr Rechnung zu thun / und sich auch selbstem uersodert hierzu anzugeben schuldig ist / ic.)

DEFINIT. II.

Hodie tutores etiam suâ sponte & irrequisiti quotannis rationes reddere tenentur.

SImpliciter ac indeterminatè jura Saxonica loquuntur, quando tutores administratæ tutelæ rationes quotannis reddere jubent in art. 23. lib. 1. Landr. art. 49. Weichbild. & b. Conf. 11. p. 2. † Unde existimare quis posset, tutores tum demum ad rationes reddendas obstringi, si hæc ab ipsis exigantur, alias

aliàs si ab eis non petantur, suâ sponte rationes reddere non cogi, † prout sentit Zobel. in Gloss. ad dict. art. 23. lit. R. vers. Et tutor tenetur, quem sequitur Dan. Moller. ad b. Const. n. 4. & ad Const. Elect. 19. num. 18. p. 1. & lib. 1. semestr. c. 8. quia † quancumque lex vel statutum requirit aliquid fieri, debet hoc intelligi, si petatur, Jason. in l. universis. 6. C. de precib. Imper. offer. Felin. in c. si autem. 9. num. 4. extr. de Rescript. Menoch. remed. adipisc. poss. 2. num. 79. † Quod & disertis verbis dispositum ab Imp. Carolo V. In Recess. August. de Anno 1548. tit. Von der pupillen und minderjâhrigen Kinder. §. item daß er nach vers. und Jâhrlich auff Forderung der Obrigkeit. † Sed postea illud correctum fuit ab Imp. Rudolph. II. in ordinat. Polit. Francos. de An. 1577. tit. 32. Von der Pupillen und minderjâhrigen/nc. §. item daß er nc. in verb. Jâhrlichen nicht allein auff Erforderung der Obrigkeit/sondern auch selbst/vermôge seines anbesohlenen Amtes/auch geleisteten Pflicht und Eydes gebührliche Rechenenschaft anbieten und thun/ um seine Verwaltung/Rede und Antwort geben/nc. Ex quâ sanctione Imperatoriâ in foro quoque Saxonico tutores etiam non requisitos ad rationum redditionem obstringi, dubium non est, quia legibus Saxonis nulli contrarium expressè sancitum reperitur, † adeoque standum dispositione Juris communis secundum Gloss. final. art. 36. n. 13. lib. 2. Landr. & Gloss. art. 44. verb. Da lieffen sie die Bauren/vers. diß vernimm aber alles / lib. 3. Landr.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Und sich auch selbst/ven unerfordert hierzu anzugeben schuldig ist/nc.)

DEFINIT. III.

Tutor simul heres proximus pupillo existens, non quotannis, sed finitâ demum tutelâ, ipsi pupillo reddit rationes.

Jure Saxonico quando idem & heres & tutor est pupilli, non tenetur quotannis rationem reddere administratæ tutelæ, prout clarus est textus in art. 23. lib. 1. Landr. in fin. verb. Wo aber der Vormund auch Erbe mit ist/so darff er niemand der Kinder Gut berechnen/nc. † Quod iniquissimum & absurdissimum dicit Matth. Wesenb. in addit. margin. ad Joh. Schneidew. in pr. Inst. de satisfactione tutorum, num. 15. lit. b. † ed quod tutor tantò propensior in fraudem esse soleat, quanto majorem spem habet successioneis. † Quare id ipsum per Const. b. Elect. 11. hodie correctum existimat Moller. hic n. 8. dum Illustrissimus Elector à legitimis etiam tutoribus rationes quotannis exigit. † Sed neutiquam sequitur, Legitimi tutores juxta b. Constit. 11. quotannis rationes reddere debent; Ergò & ii, qui spem habent successioneis, † quos dict. art. 23. disertè exceptos, procul dubio Dn. Elector. b. Const. generali non comprehendit. † Neque enim Constitutio nova trahitur ad casus speciales in antiquo jure comprehensos, ne per illam auferatur privilegium à jure communi concessum, Jason. in l. ex facto. 43. n. 32. ff. de vulgar. & pupill. substit. Bart. in l. sciendum. 15. n. 1. ff. qui satisd. cog. † Et sufficit, legem novam ac correctoriam etiam in minimo aliquid operari posse, Jason. in Aurb. quas actiones. C. de S. S. Eccles. num. 16. & seq. † Quare nec per Const. banc. Electoralem, nec per Ordinationem Imperialem, neque per desuetudinem jus illud abrogatum esse, eleganter defendunt Abel Strasburg. conf. 5. vol. 2. consil. Jacob. Thomingii subnexo num. 23. & seqq. vers. Daß auch solche Verordnungen/nc. Rosa ad Moller. hic num. 10. Berlich. part. 2. concl. 12. n. 12. Matth. Coler. part. 1. decis. 6. num. 10. & 24. Zobel. p. 2. diff. 16. num. 6. † Illud tamen

concesserim Wesenb. d. loc. quod ipsi pupillo finitâ demum tutelâ, tutor legitimus spem habens successioneis administratæ tutelæ rationes reddere tenetur, † quo ipso corrumpit objectio Wesenb. quod heres propter jus successioneis propensior in fraudem esse soleat, quam fraudem procul dubio impediens onus rationum reddendarum finitâ tutelâ, Coler. dict. decis. 6. n. 20.

Ita Domini eadem in causa. (Verba sentent. Da ihr aber dennoch gedachtes euers Vertern des Unmündigen nächster Erbe zugleich mit wäret/nc. So möchtet ihr auch jâhrlichen Rechnung abzulegen nicht angehalten werden / jedoch seyd ihr nichts weniger nach geendeter Vormundschafft eurer Verwaltung und administration halber / dem gewissen Mündlein gebührliche Rechnung zu thun schuldig/W. R. W.)

DEFINIT. IV.

Remissâ confectione Inventarii à testatore tutor nequidem finitâ tutelâ rationes reddit, Res tamen pupilli privatim conscribere tenetur.

Dubitatur: Antestator Inventarium conscribi prohibens eo ipso rationes quoque à tutore exigi vetuisse intelligatur? in quo mire variant Interpp. uti videre est apud Dan. Moll. lib. 1. Semestr. cap. 39. † qui meo judicio rectè affirmativam tenet: siquidem rationes reddi nequeunt absque Inventario, † utpote quod caput & fundamentum dicitur rationum reddendarum, Bartol. in l. cum tale 72. §. Titius 2. num. 2. ff. de condit. & demonstr. Jason. in l. Marcellus 3. n. 61. ff. ad Scutum Trebell. Nicol. Boër. decis. 61. num. 6. † At remissio fundamento & necessario antecedenti, remissum quoque videtur necessarium consequens, arg. l. 2. ff. de Jurisd. ubi Bartol. num. ult. † Ex quo ille tenetur reddere rationes, qui obstrictus est conscribere Inventarium & econtrâ, Valentin. Först. in tract. de success. ab intest. lib. 7. cap. 11. num. 4. † Cum micâ tamen salis hoc accipi velim, ut nempe tutor per remissionem confectionis inventarii à redditione rationum sese liberare nequeat, quando doli & fraudis arguitur, quam testator neutiquam remississe videtur nec remittere potuit, † adeoque per remissionem confectionis Inventarii culpa & negligentia solummodo tutoris remissa censetur, & ne in rationum redditione fiat scrupulosa inquisitio l. si servus 50. ff. de legat. 1. Moller. dict. cap. 39. num. 8. & seqq. ubi & hoc probè monet, † Per remissionem nempe confectionis inventarii, non omnem omninò connotationem rerum administrationi subjectarum tutori remissam intelligi, sed modum tantummodo confectioni adhibitum, † quod scilicet publicè, & in presentia personarum publicarum Inventarium rerum suarum testator fieri nolit, ne vel invidiæ exponantur divitiæ ejus cum periculo pupilli, vel paupertatis vilitas detegatur, contra l. 2. C. quando & quib. quart. pars. lib. 10. † sed sufficere testator existimet, si tutor res privatim adhibitis cognatis pupilli conscriberet, arg. l. ult. C. arbit. tut. Moll. allegat. loco n. 10. Jul. Clar. lib. 3. sentent. §. testamentum quest. 66. num. 4. & seqq. Montan. de tutel. cap. 32. regul. 5. num. 106. Didac. Covarr. lib. 2. var. resolut. cap. 14. num. 4. Matth. Wesenb. part. 2. consil. 68. n. 4. & consil. 91. num. 17. Frid. Pruckna. vol. 1. consil. 48. num. 25. & seqq.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Es wäre denn/ daß der testator über seine Verlassenschaft ein Inventarium auffzurichten ausdrücklichen verboten/ so möchtet ihr auch/ weil ihr noch zur Zeit keines Betrugs beschuldiget / nach geendeter Vormundschafft einige Rechnung zu thun nicht angehalten werden/ jedoch seyd ihr so bald bey Antretung der

Vormundschaft eures Mündleins avererbete Verlassenschaft im Bessehn dessen Auserwandten / zur Nachrichtung auffzuschreiben/und in ein richtiges Verzeichniß zu bringen schuldig gewesen/W. R. W.)

DEFINIT. V.

Mater Tutrix liberorum finita tutelâ mediante Inventario rationes reddit.

- C**erti Juris est, à patre, qui filii in potestate constituti adventitia bona administravit, redditionem rationum exigi non posse. † Nam cum eorum bonorum ususfructus patri competat, *l. cum oportet. 6. in pr. C. de bon. qua lib.* pater sanè in iis tanquam re propria, jure optimo versatur, † ut ita nemini rationem administrationis reddere teneatur *d. l. 6. §. non autem. 2. ubi Bartol. in pr. Cod. de bon. qua liber.* Dan. Moller. *ad Const. Elect. 25. numer. 6. part. 3.* Jacob. Schult. *in addit. ad Modest. Pistor. part. 3. q. 126. n. 127.* † Sed quid juris in matre, qua sese pro tutrice gessit? Et hanc propter reverentiam ab onere perhibendæ rationis relevari, tradit Christoph. Zobel. *in Gloss. lat. ad text. Germ. Landr. lib. 1. art. 23. lit. N. quem sequitur Matth. Berlich. part. 2. concl. 12. n. 11.* eò quod non mater perinde ac ipsemet pater fructus è bonis liberorum lucretur, donec hi ab ea non separentur. † Sed rationem hanc falsam esse, & matri tutrici usumfructum in bonis liberorum nullo jure nec moribus Saxonis competere, probavi Defin. 13. *Const. 10.* Quare deficiente hoc casu ratione, quæ patrem à rationum redditione eximit, Matrem non minus ac reliquos tutores extraneos, finita tutelâ, obstringi ad redditionem rationum mediante Inventario, dicere ausim cum Matth. Wesenb. *vol. 1. conf. 86. n. 5. vers. multò igitur magis* & Anton. Fab. *in Codic. lib. 5. tit. 31. defin. 4. num. 5.* † Nec movet me in contrarium *art. 23. lib. 1. Landr. in verb. Wo der Vormund Erbe mit ist / so darff et niemand der Kinder Gut berechnen.* Siquidem hæc verba matrem aliosq; tutores consanguineos, spem successionis habentes in bonis pupilli, finita tutelâ à redditione rationum haudquaquam liberant, sed hoc solummodò inferunt, † matrem aliosque tutores, pupillo heredes existentes, non quotannis ad instar tutorum extraneorum rationes reddere teneri, ut satis liquet ex verbis præcedentibus *dict. art. 23.* So soll ein Vormund von Jahr zu Jahr des Kindes Gut berechnen/ic. Matth. Wesenb. *in not. margin. ad Joh. Schneidew. in pr. Inst. de satisd. tutor. n. 15. lit. b.* quod certè non inficior, † idemque si senserit, eoque modo verba *dict. art. 23.* intellexerit Zobel. *in dict. gloss. lit. N. nec eum dissentientem habeo.*

Ita Domini ad requisitionem M. Georgli Hartmanni zu Leipzig/Menf. Mart. Anno 1566. (Verba sent. Das die Mutter/als gewesene Vormund in ein richtiges Inventarium vorzulegen/und wegen geführter Vormundschaft/ Diechtung zu thun schuldig/W. R. W.)

Item ad consultationem Johann Bisotens zu Dessau/Menf. Nov. Anno 1600.

Et in causa Georgli Eysolds zu Dresden/Menf. Majo, Anno 1636.

DEFINIT. VI.

Tutor reddens rationem administrationis ante omnia inventarium exhibere, vel, eo deficiente, bona pupilli juramento indicare debet.

- I**ndubitati juris est, Tutorem super bonis pupilli inventarium conficere teneri, adeò ut nec prius, quam hoc fecerit, attingere debeat administrationem, *l. tutor qui repertorium. 7. ff. de administ. tutor.* Anton. Faber. *in Cod. lib. 5. tit. 25. defin. 1. num. 5.* † quomodo enim quæso rationes tutelæ legitimi

modo modo administrata reddere poterit, antequam demonstret, quid acceperit, & quantum pupillus ab initio coeptæ administrationis in bonis habuerit, † ut proinde legitimum inventarium caput ac fundamentum sit rationum reddendarum, Bartol. *in l. 72. §. 2. ff. de condit. & demonstr. n. 2. vers. quia inventarium est caput rationis.* & c. Petr. Heig. *part. 1. quest. 20. num. 8.* Jacob. Schult. *in addit. ad Modest. Pistor. part. 3. quest. 126. n. 47.* † Idque hodiè etiamnum obtinet, quamvis illud in delictitudinem abierit, ut juramentum tutoribus & curatoribus deferatur, quod jura aliàs ipsi imponunt, *l. 20. C. de Episc. audient. l. ult. §. at si quidem parens. C. de curat. furios.* Ordin. Cam. c. 75. & 76. *part. 1.* † ne scilicet reddatur difficile invenire tutores, Andr. Rauchb. *part. 2. quest. 2. n. 95.* At quid, si tutor inventarium facere omiserit, aut in conficiendo eo requisita legitimi Inventarii non observaverit? † Certè nullum aliud restat remedium, quo de bonis suis pupillus aut Magistratus certior reddi queat, quam ut tutor juramento, quid & quantum acceperit, indicet, *arg. l. ult. §. licentia danda 10. C. de jur. deliber.* Dan. Moller. *ad Const. Elect. 33. num. 6. part. 3. & lib. 2. semestr. 14.* ubi monet, † alterutrum horum sufficere, nec juramentum imponendum esse, nisi deficiente inventario legitimo, quod sic praxis Saxonica docet.

Ita Domini ad requisitionem Andreæ Weidmanns zu Schwarzenberg/Menf. Octobr. Anno 1639. (Verba sent. So ist bemeldter Vormund vor allen Dingen ein richtiges Inventarium seines Mündleins Vaters ganzer Verlassenschaft zu ediren/oder in Mangelung desselben solche vermissett seines leiblichen Eydes anzuzeigen schuldig/W. R. W.)

DEFINIT. VII.

Nec Mater tutrix, qua Inventarium facere omisit, à juramento se liberare valet.

Dubitare equidem quis posset, Annon saltem Mater, quæ tutelam liberorum gessit, ob reverentiam à juramento excusari debeat, præsertim cum in ea non præsumatur fraus & dolus, *Gloss. in art. 23. lib. 1. Landr. lit. n. Rosa ad Moller. hic n. 12.* † Sed si ratio hæc stringeret, nec rationum redditionem à matre exigendam, nec inventarii confectioem ei imponendam esse, sequeretur. At quia utrumque falsum est, juxta tradita *supra* Definit. 5. † Uti que & matrem deficiente inventario legitimo bona pupilli juramento indicare teneri dixerim. † Quomodo enim quæso defectus hic aliter suppleri poterit, nec tamen ad rationum redditionem deveniri posse, priusquam per Inventarium bona pupilli indicata fuerint, expeditum est, Jason. *in l. Marcellus 3. n. 61. ff. ad SCtum Trebell.* Nicol. Boër. *decis. 61. num. 6.* † Ac quo minus de eo quis dubitet, in casu simili matrem heredibus ad exhibitionem Inventarii, vel eo deficiente ad juramentum obstringi, haud absolum visum fuit Illustrissimo Electori Saxon. *in Const. 33. vers. So muste sie auff der Erben Erfodern/ic. ubi Dan. Moller. num. 4. & 6. part. 3.* † Nec movet me in contrarium reverentia, quam liberi perinde matri ac patri debent, *arg. l. furiosa. 4. ff. de Curat. furios. l. 6. ff. de in jus vocand.* Ex quo patrem nudam consignationem exhibentem audiri, nec ad inventarii solennis confectioem vel juramentum obstringi, dictum fuit *Const. preced. Defin. 9. n. 12.* † Quia sola reverentia patri immunitatem hanc non præbet, sed potius exemptio à rationum redditione. Quid enim opus est solenni inventario in casu, quo rationes haud sunt reddendæ *l. 6. in pr. C. de bon. qua liber.* † Cessante verò hæc

ratione in matre, juxta tradita *Supr.* Defn. 5. *Ecquis non diversitatem animadvertit?*

Ita Domini in causa vidua Daniel Müllers ejusque liberorum zu Weissenfels/Mens. Decembr. Anno 1600. (Verba sentent. So ist die Mutter / als der Kinder gewesene Vormundin/ ein richtiges Inventarium, was in ihres Mannes Erbschafft nach seinem Absterben allenthalben vorhanden gewesen/vorzulegen/oder in Mangelung dessen/ solches endlich anzugeigen schuldig/W. R. W.)

Et in simili causa Johanni Bisfoten zu Dessau/Mense Nov. Anno 1600.

DEFINIT. VIII.

Ne quidem redditis rationibus per generalem quietationem tutor liberatur, quò minus ob fraudulentam administrationem denuò conveniri queat.

- 1 **C**um reddere rationes officio tutoris incumbat, l. 1. §. officio. 3. ff. de tutel. & ration. distr. utique liberatio generalis nisi redditis rationibus non subsistit, Roland. à Vall. vol. 1. conf. 49. Petr. de Anchor. conf. 330. Bartol. Socin. Confil. 159. & conf. 190. Hartm. Pistor. Observ. 185. † At, postquam tutor rationes semel probè reddiderit, rationesque ritè calculatæ fuerint, per quietationem factam ita liberatur, ut denuò conveniri & ad calculum urgeri nequeat, Jacob. Menoch. de arbitr. judic. quest. lib. 2. Centur. 3. cas. 109. num. 37. Dec. conf. 10. n. 9. Jacob. Schult. in addit. ad Modest. Pistor. part. 3. quest. 126. num. 62. Petr. Heig. part. 1. quest. 20. † Dixi autem tutorem liberari, si rationes ritè calculatæ fuerint. Nam si errorem in computatione intervenisse allegetur & doceatur, dubium non est, † quin, ut denuò rationes edantur & calculentur, postulari possit, Heig. dict. quest. 20. n. 36. Joseph. Mascard. lib. 3. concl. 1256. num. 14. Franc. Vivius lib. 2. decis. ult. num. 39. † Quin & si rationes dolo redditas fuisse pupillus contendat, quietatione tutor liberatus non est, quò minus ob fraudem & dolum, in administratione & rationibus commissum, veluti quod aliquid retinuerit, & damno pupilli locupletior factus fuerit, denuò ad reddendas rationes conveniri possit, Jacob. Menoch. dict. cas. 209. num. 38. Jacob. Schult. dict. loc. num. 69. & 70. Hartm. Pistor. dict. observ. 158. num. 12. Heig. d. q. 20. n. 32. † Quia rationum redditione facta, dolus minimè per quietationem censetur remissus, Mascard. de probat. dict. concl. 1256. num. 18. † Nam liberationes regulariter strictè sunt accipiendæ, l. mater decedens. 19. ff. de inoff. testam. l. 9. §. 12. de transact. † præsertim ne ad doli renunciationem tendant, Paris. lib. 1. conf. 84. n. 21. † Vide de hac materiâ latissimè Jacob. Schult. & Petr. Heig. loc. allegat.

Ita Domini in causa Hansen Schreckens Kinder und der Vormunden zu Leipzig/Mense Novembr. Anno 1592. (Verba sent. Ob ihr nun gleich solcher gethanen Rechnung halber eueren Vormund vor dem Nach allhier ingemein quitiret/und seiner Vormundschafft los gegeben, da ihr aber dennoch mit seiner Rechnung oder sonst erweisen köntet / daß gedachter Vormund euch in vielen Puncten gefährdet / unterschiedliche Posten und Zinsen eingenummen / und euch dieselbe nicht verrechnet hätte/ &c. So wäre euch solcher unrichtiger Puncten und nicht verrechneter Zinsen halber obgedachter Vormund/ oder nunmehr seine Erben/ nochmals zu belangen unbenommen/W. R. W.)

DEFINIT. IX.

Quo anno incipiat Majorænnitas in foro Saxonico, nec non pubertas.

- 1 **Q**uamvis de jure Civili minor ætas duret usque ad 25. annum, quo tempore completo naturalis quoque vigor completus censetur, l. 1. ubi Bartol. ff. de minor. & in l. ult. n. 1. C. de his qui ven. ætat. Carpz. Definit. Vol. I.

† Attamen in terris Saxonice maturius aliquantò sapiunt homines, ac propterea majores statim dicuntur completo 21. anno, art. 42. lib. 1. Landr. Gloss. in art. 23. dict. lib. 1. Landr. cap. 26. Lehenrecht. De quo minus dubium. † Sicuti nec hoc in controversiam vocatur, quod jus Saxonicum feudale in heredibus feudalibus terminet pubertatis annos, finito 13. anno cum 6. hebdomadis dict. cap. 26. Lehenrecht. in pr. ubi Gloss. Et Gloss. Weichbild. art. 29. & 49. † At illud expeditum non est, quo tempore beres allodialis in foro Saxonico dicatur pubes? Existimat enim Matth. Coler. part. 1. decis. 6. num. 10. & 11. apud Saxones, non habità differentià Sexûs, pubertatem post annum demum decimum quartum incipere, per Gloss. in art. 42. verb. Wann ein Kind zu seinen Jahren kommen ist, num. 4. & in art. 23. verb. Wo die Söhne binnen ihren Jahren/ lib. 1. Landrecht. † Castitas enim nostri seculi non patitur, ut secundum dict. art. 42. ex inspectione corporis, an videlicet in locis solitis pueri puellave crines alant, pubertas judicetur, sed indefinite juxta Gloss. determinatur: Daß ein Kind zu Landrecht nicht ehe vor mündig zu halten/dann wann es vierzehn Jahr erreicher. † Ut sic jus Saxonicum divortium fecerit à jure Civili, quod in masculis 14, in fœminis autem 12 annum pubertatis constituit, pr. Inst. quib. mod. tutel. fit. † Verùm videntur Colerum fefellisse verba Glossæ dict. art. 23. & art. 42. quæ utroque in loco de masculis tantummodò loquuntur, uti patet ex verbis textus, ex quibus Gloss. interpretanda, ut in art. 23. Wo die Söhne binnen ihren Jahren seyn/ & art. 42. Wann ein Kind zu seinen Jahren kommen/ so mag es Vormund seyn seines Weibes / quæ verba non nisi de pubere masculino uxorem ducente accipi possunt. † Nec aliquem hæcenus vidi, qui Coleri opinionem in hoc amplexus fuerit. Quare ut maxime concesserim, † in delictis puellas in foro etiam Saxonico non nisi post completum annum 14. dici puberes, art. 164. Ordin. Crimin. Carol. Vide præticam meam criminal. part. 3. quest. 143. num. 26. Attamen cum in tutelis, Contractibus, testamentis, aliisque negotiis civilibus, quoad annos pubertatis dispositione expressa juris Saxonici nil immutatam fuerit, dubium certè non est, quin & in foro Saxónico ex sanctione Juris communis post annum statim duodecimum pubertas puellarum incipiat, & tutela finiatur, uti rectè sentit Joh. Schneidew. in pr. Inst. quib. mod. tutel. finiat. n. 4. in verb. Et de jure Saxonico: Ist zu Land und Weichbild Recht / wann ein Knab 14. Jahr/und ein Mägdelein 12 Jahr voll hat/ mündig/aber zu Lehenrecht/wann er 13. Jahr und 6. Wochen alt ist/ &c.

Ita Domini in causa Hansen Melchers zu Wiedebach / M. Majo, Anno 1624, (Verba sent. Dieweil ihr selbst berichter/daß Anna Durchlebens euer Mündlein nur 10. Jahr und 12. Wochen alt ist/ &c. So mag sie noch zur Zeit vor mündig nicht gehalten werden/so bald sie aber das zwölffte Jahr ihres Alters erfüllet / ist sie auch nach Sächsischen Rechten mündig/ und von ihren Gütern zu reitiren befugt / W. R. W.)

Et ad requisitionem Catharinen/ Georg Schurichts Eheweibes zu Freyberg/Mens. April. Anno 1600.

Item ad consultatio nem Senatus zu Dederan/Mens. Majo, Anno 1633.

Et in causa Jacobi Bernhards zu Leipzig/Mens. Jan. Anno 1634. (Verba sent. Wofern die Testiterin das zwölffte Jahr ihres Alters vollständig erreicher/usi also mündig gewesen/ &c.)

DEFINIT. X.

Administratio tutoris licet ex hodiernâ consuetudine pubertate non finiatur, attamen si tutor Curatoris vices ulterius gerere nolit, invitus ad hoc cogi non potest.

1 **E**X generali quâdam ubique locorum in Germa-
 2 niâ receptâ consuetudine, († quàm & apud
 Gallos invaluisse à gravissimis plerisque viris se au-
 3 divisse testatur Ant. Fab. in *Cod. lib. 5. tit. 29. defn. 2.*
 4 *n. 3.*) administratio tutelæ continuatur & porrigitur
 usque ad legitimam ætatem adultorum. † Nam
 5 qui semel legitimè dati sunt tutores, iidem plerum-
 que & Curatores permanent, & rebus minorum
 præsent usque ad majorem ætatem, hoc est, usque
 6 ad 21. annum completum in foro Saxonico, Andr.
 Gail. *lib. 2. observ. 96.* Matth. Coler. *part. 1. decis. 6. n.*
 7 *16.* Matth. Wesenb. in *pr. Inst. quib. mod. tut. fin.*
 † idque propter consensum tacitum vel expressum
 8 tam adultorum, quibus regulariter invitis non da-
 tur Curator, §. *item invitis 2. Inst. de curat.* quàm tu-
 9 torum, † qui administrationem suâ sponte continu-
 ant, cum possint redditibus rationibus tutelâ liberari,
 10 *l. tutores 39. §. Curator. 1. ff. de administr. tut.* † Unde
 fit, quod non solum nomen Curatoris & tutoris
 promiscuè usurpetur, quod nec à jure Civili pror-
 11 sus alienum est, ut patet ex *L. Pater Severianam 101.*
 12 *§. conditionum verba 2. ff. de condit. & demonstr.* † sed
 & tutores finitâ tutelâ periculum administrationis
 13 subeant, & de malâ administratione teneantur, *l.*
 14 *ita autem. 5. §. si tutor. 5. ubi Bart. in pr. ff. de admini-*
 15 *str. tutor. l. à tutoribus 33. §. 1. l. tutores qui post 39.*
 16 *ff. eod. tit.* Gail. *dict. observ. 96. n. 3.* Anton. Fab. *dict.*
 17 *defn. 2. num. 3.* Joh. Schneidew. *ad pr. n. 3. Inst. quib.*
 18 *mod. tut. finiat.* † At hæc vera sunt, si tutores pupil-
 19 lis jam puberibus factis non petierint dari Curato-
 res, vel adultos admonuerint, ut ipsimet Curatores
 sibi dari petant, qui eorum bona ob judicii imbecilli-
 20 tatem & ætatis infirmitatem probè administrant.
 † Quod si verò, tutelâ pubertate finitâ, Curatoris vi-
 ces ad legitimam usque, sive majorem pupilli
 ætatem, gerere nolint, sed ad rationes reddendas se
 offerant, administrationem deponant, & adulto Cu-
 ratorem dari petant, † haud obstante prædicta con-
 suetudine, ad id minimè cogi poterunt, sed tutelâ li-
 berantur, Andr. Gail. *dict. observ. 96. num. 3. & 6.*
 Schneidew. *dict. loco num. 3.*

Ita Domini ad consultationem Mauricii Dreussens zu Leipzig
 18 Mens. Aug. Anno 1582. (Verba sent. Diereil ihr selbstem
 berichtet/das eure Brüder/von denen eure Frage meldet/das
 14. Jahr ihres Alters vollkommlichen erreicht/ So ist auch
 Joachim Wiedmann ihre Vormundschaft/ damit er vom
 Rath zu Merseburg bezeugt worden/wider seinen Willen fer-
 ner zu verwalten/nicht pflichtig / B. N. W.)

DEFINIT. XI.

*Mater Vidua quando & quatenus sit tutrix liberorum
 suorum in foro Saxonico.*

1 **I**N tutela legitima gerenda Agnati præferuntur
 cognatis de jure Saxonico, eo quidem ordine, ut
 2 semper ad proximiorè, & inter plures proximio-
 res ad seniorem Agnatum hoc tutelæ onus spectet,
 3 *art. 23. lib. 1. Landr.* † Et proximiorè agnato adhuc
 minorenne existente Agnato sequenti defertur tute-
 4 la, qui interim administrat, donec proximior Agna-
 tus fiat major, *art. 49. Weichb. Matth. Coler. part. 1.*
 5 *decis. 6. n. 3. 4.* Joh. Schneidew. *ad pr. Inst. de legis.*
 6 *Agnat. tut. n. 12. & ad tit. Inst. de fiduc. tutel. n. 6. in*
 7 *fin.* † Utrosque autem, tam Agnatos, quàm cogna-
 8 tos excludit mater vidua, cui licet tutelam libero-
 9 rum suorum administrare, nec non avia, † quod
 quidem de jure communi omni dubitatione caret,
 10 propter *text. in Novell. 118. c. 5. Auth. Matri & avia*
 11 *C. quando mulier. tutel. offic. fung.* Anton. Fab. in *C.*
 12 *lib. 5. tit. 21. defn. 1.* Sed de jure Saxonico dubita-
 13 ri haud immeritò poterat, † quia ipsamet mater

aut avia Curatore eget in contrahendis negotiis,
 Const. Elect. 15. §. *Wetlicher Gestalt soll auch denen*
 1 *Weibes-Personen/16. part. 2.* † At ei, qui in tutela
 2 vel cura est, aliorum tutelam vel curam subire, jus
 non permittit §. *item major. 13. vers. cum sit. in civile.*
 3 *Inst. de excusat. tutor. l. fin. C. de legit. tut.* Nihilo-
 4 minus tamen † Vidua mater etiam de jure Saxonico,
 5 agnatis postpositis, tutrix esse potest liberorum suo-
 6 rum, *per text. in art. 11. in fin. Landr. lib. 1. ubi Gloss.*
 7 † Quod & observantia fori Saxonici satis comproba-
 8 vit Joh. Schneidew. *ad pr. Inst. qui test. tutor. dar.*
 9 *post. num. 10.* Matth. Wesenb. in *paral. ff. de tutel. n. 5.*
 10 Jacob. Schult. in *addit. ad Modest. Pistor. part. 1.*
 11 *quest. 27. n. 11.* Non obstante hoc, quod ipsamet
 Curatore indigeat, quodque tutela virile sit officii-
 12 um, cujus incapax perinde mater est, atque alia
 mulier quælibet; † Quod enim matri defertur tu-
 13 tela filii, non tam jure fit, quàm intuitu Pietatis, quæ
 14 juris subtilitates respuit, ut scitè respondet Anton.
 15 Fab. *dict. defn. 1. n. 7.* † Quamvis nec semper ac-
 16 omnibus indifferenter casibus mulier Curatore opus
 habeat, nec omne id, quicquid gesit absque Cura-
 toris autoritate, invalidum sit, Jacob. Schult. *dict.*
 17 *loco num. 12.* † Circa hanc tamen matris tutelam
 18 nosse oportet, (1) Ei adjungi proximos Agnatos in-
 19 tutelæ administratione, ut adnotavit Zobel. in *art.*
 20 *23. lit. B. lib. 1. Landr.* † Licet hoc non tam strictè ubi
 21 que locorum observetur, sed supplet quandoque
 22 hujus defectum autoritas Curatoris matri in litem
 23 dati. (2) † Permittitur matri, ut tutrix esse possit,
 24 si velit; nam invita tutrix fieri non cogitur, *Novell.*
 25 *118. cap. 5. vers. his enim solis.* Joh. Schneidew. *dict.*
 26 *pr. Inst. qui test. tut. dar. post. n. 10.* Anton. Fab. *dict.*
 27 *defn. 1. num. 4.* Zobel. in *addit. Gloss. art. 11. lib. 1.*
 28 *Landr. n. 4.* (3) † Tutrix est mater solummodò in al-
 29 lodialibus seu hereditariis, non etiam in feudalibus
 30 bonis, Petr. Heig. *part. 2. quest. 13. num. 42.* Modest.
 31 Pistor. *p. 1. quest. 27. n. 7.* & ibi Schult. in *addit. n.*
 32 *14.* (4) † Præfertur mater tutrix aliis tutoribus legi-
 33 timis & dativis, non etiam testamentariis, si nempe
 34 pater alium in testamento tutorem constituerit,
 35 † defuncti namque voluntas præponenda est, *dict.*
 36 *Novell. 118. c. 5. & Auth. matri & avia. C. quando mu-*
 37 *lier tutel.* Heig. *dict. quest. 13. num. 30.* Schneidew. *d.*
 38 *loc. num. 10.*

Ita Domini ad requisitionem Georgii Hartmanni zu Leipzig/
 16 Mens. Mart. Anno 1566. (Verba sent. Da Hansen Hart-
 17 manns nachgelassene Wittib zusagen würde / daß sie ihren
 18 Witwen-Stuel nicht verrücken noch verändern / und ihrer
 19 Kinder Vormund seyn wolte / so würde sie zu solcher Vor-
 20 mundschaft gelassen. Es würde ihr aber gleichwol von den
 21 mündigen Söhnen einer billich zugeordnet / seiner un-
 22 mündigen Geschwister Mit-Vormunde zu seyn / B. N. W.)
 23 Item in causa Marten Hertels zu Aufsig / Mens. Dec. Anno
 24 1614. (Verba sent. Ist euer Ehemann Todes verfahren / und
 25 hat etliche un-
 26 mündige Söhne nach sich verlassen / da nun be-
 27 meldet euer Ehemann in seinem Testament keine Vormunde
 28 verordnet / und ihr wollet eurer Kinder Vormund seyn / so wür-
 29 det ihr in eueren allodial-Gütern / auffer dem Leben / bis so
 30 lange ihr euch widerum verheyrathet / zur Vormundin billich
 31 angelassen / B. N. W.)

DEFINIT. XII.

*Mater absque Curatore sibi adjuncto nomine pupilli
 valide non contrahit.*

1 **S**æpissimè tamen matri, filiorum tutrici, alium
 2 adjungi curatorem videmus, maximè si tutela
 3 sit difficilis administrationis, † ne ex sexûs fragili-
 4 tate filii incommodum sentiant, Petr. Heig. *part. 2.*
 5 *quest. 13. n. 45.* Jac. Schult. in *addit. ad Modest. Pistor.*
 6 *part. 1. quest. 27. in fin.* † Quò casu matrem absque
 7 consensu & autoritate curatoris bona pupilli
 8 haud

haud administrare, nec ejus nomine validè contrahere, quivis facillè concesserit, † quia pluribus datis tutoribus, omnibus simul administratio incumbit, *l. testamenta. 17. pr. vers. sed rectè & ibi Bartol. ff. de test. tutel.* † & de culpà etiam atque negligentì administratione singuli tenentur *l. 2. in pr. C. de divid. tutel. Joh. Schneidew. ad §. sed si ex testamento l. n. 11. Inst. de satisd. tut.*

Ita Domini in causa Dn. Annæ Viduæ à Biberstein, Menle Sept. Anno 1633. (Verba sent. Die weil aber dennoch die Frau Vormundin bey solcher Handlung selbst keinen Curatorem gehabt / auch nicht diejenigen / so ihrem unmündigen Herrn Sohn ihr zum Mit-Vormunden zugeben und bestätiget / darzu gezogen/dieselbe ferner darein niemals gewilliget/ noch die Vergleichung unterschrieben/te. So mag auch angeregte Vergleichung zu Recht nicht bestehen/ sondern sie wird vor null und nichtig billich gehalten/W. R. W.)

DEFINIT. XIII.

Nepoti ex filio prædefuncto Mater tutrix non datur, superstitè avo paterno.

Dixi Definit. *prac. in fin.* Matrem in tutela præferri reliquis tutoribus legitimis, *An ergo etiam avo paterno?* † Ita quidem censet Bartol. contra Gloss. in *Autb. matri & avia. C. quando mul. tut. off.* † eò quod mater præferatur avo in successione propter gradus prærogativam, *Novell. 118. c. 1.* Eadem verò causa esse soleat tutelæ, quæ successione, *l. quo tutela. 73. ff. de Reg. Jur.* † Sed quid opus est, tutricem dari nepoti ex filio prædefuncto, qui in sacris avi paterni constitutus est, *l. 2. vers. nepotibus. ff. de vulg. & pupilli subst. l. penult. ff. de agnosc. & aliend. liber.* † cum tutorem habere nequeat, nec debeat, qui in aliena est potestate, *l. filio 23. ff. de lib. & postb. l. 1. in pr. ff. de tutel. l. ult. vers. quibus si damnato. G. de sent. pass. & rest.* † Quare tùm demum de legitima tutela quærendum esse, quoties persona tutorem habere potest, verè scripsit contra Bartol. opinionem Anton. Fab. in *Error. 7. decad. 6. de error. pragmat. & in Cod. lib. 5. tit. 17. Definit. 1. n. 5.*

Ita Domini in causa S. F. viduæ Quæstoris in *Mugela* M. Sept. An 1632. (Verba sent. Eynd ihr eurer Kinder Vormundschafft auff euch zu nehmen/ u. gebührlichen zu verwalten vorhabens/te. So werdet ihr/vermöge der Rechte/ vor allen andern Blutsfreunden/ausserhalb des väterlichen Großvaters/wann er noch vorhanden/und selbst Vormund seyn wolte/darzu billich zugelassen/W. R. W.)

DEFINIT. XIV.

Mater tutrix non admittitur, priusquam renuncierit secundis nuptiis & SCro Vellejano, quæ tamen renunciatio jurata esse non debet.

Quæ ad secundas transit nuptias, non potest tutrix esse liberorum prioris matrimonii, tametsi maximè velit, & agnati cognatique omnes consentiant, *Autb. sacramentum C. quando mul. tut. off. fung. Anton. Fab. in Codic. lib. 5. tit. 21. defm. 2. n. 1.* † Idque propter suspicionem, quod mulieres novis maritis non solum bona, sed etiam vitam liberorum addicant, *l. lex qua tutores. 22. vers. lex enim C. de adm. tutor.* Quare † si Vidua mater ad tutelam liberorum aspirare velit, secundis nuptiis & SCro Vellejano renunciare tenetur, Petr. Heig. *part. 2. quest. 13. num. 46.* Joh. Schneidew. *in pr. Inst. qui testam. tut. dar. poss. n. 10.* † Quæ renunciatio quondam cum juramento fieri debebat *l. 2. C. quando mul. tut. offic. fung. potest.* † Sed moribus nostris & ab ipso Imperat. Justiniano postea hoc improbatum est, ac sufficit hodiè, si mater apud acta judicii, simpliciter absque juramento secundis nuptiis & aliis beneficiis Juris renunciât, *Autb. matri, junct. Autb. suar. mortuum C. quando mul. tutel. off. fung. pot.* † quia

libera debent esse matrimonia *l. si patre cogente 22. ff. de ritu nuptiarum*; illud tamen retentum est, ut tutrix manere nequeat mater, quæ contra renunciationem ad secunda vota convolavit, sed statim à tutela repellitur, *d. Autb. sacramentum C. quando mul. tut. off.* Anton. Fab. *dict. defm. 2. num. 10.* Heig. *dict. quest. 13. num. 46.* Schneidew. *dict. loc. num. 13.* Zobel. *part. 2. diff. 15. n. 1.*

Ita Domini in eadem causa: (Verba sentent. Ihr seyd aber denen secundis nuptiis und SCro Vellejano, jedoch ohne Eynd zu reuunciren/ und euch von der Obrigkeit / unter welcher ihr und eure Kinder geseßen/zur Vormundin gebührlichen bestätigen/auch ein tutorium zu legitimierung eurer Person in Einnahmung der Schulden ausantworten zu lassen pflichtig/W. R. W.)

Et in causa Mariæ Hertels zu Ausstß / Menf. Dec. Anno 1624. Verba sentent. So werdet ihr/wann ihr zuvor den secundis Nuptiis und SCro Vellejano gebührlichen reuunciret/ zu solcher Vormundschafft zugelassen/ jedoch wann ihr der renunciation zuwider euch anderweit verheyrathet / höret die Vormundschafft wieder auff/und werden euren Kindern andere Vormunden billich verordnet/W. R. W.)

DEFINIT. XV.

Mater non petitis tutoribus, quando amittat liberorum successionem?

Mater, sive ab initio tutrix liberorum esse nolit, sive suscepta tutelâ transeat ad secunda vota, petere debet liberis tutores, quibus non petitis in negligentia suæ pœnam liberorum successione privatur, *l. sive ingenua. 2. §. si mater. 23. ff. ad SCtum Tertull. l. matres 3. l. omnem 6. C. cod. tit. Autb. iisdem panis. C. de secund. nupt. Modest. Pist. part. 2. 44. 57. n. 1.* Ant. Fab. *in Cod. lib. 5. tit. 18. defm. 2. n. 3.* † idque si non petitis aliis tutoribus, nec reddita ratione administrationis, transferit ad secunda vota, non solum propterea, quod ad ipsius officium & pietatem spectet, ut liberis suis impuberibus tutorem petat, † sed & quod tutelam ipsa suscipere perperam & contra leges non debuerit, Ant. Fab. *in Cod. lib. 5. tit. 21. def. 2. n. 11.* † Quod nec aliter se habet in foro Saxon. ubi si mater nolit esse tutrix suorum liberorum, tenetur illis tutorem petere, nisi incidere velit in pœnam, quæ matribus, liberis suis tutorem non petentibus, de jure indita est, Christoph. Zobel. *in addis. Gloss. art. 11. n. 4. l. 1. Landrecht.* † Non tamen semper ac indifferenter pœnam hanc privationis mater incurrit, sed antequam liberorum hereditas ob non petitos tutores ipsi auferatur, certa quaedam requisita concurrere oportet: (1.) † ut intra annum tutorem petere neglexerit, tanti enim temporis spatium matri indulgetur, quo nondum effluxo pœna privationis locum non habet, *l. sciatur. 10. C. de legit. hered. §. sed quemadmodum. 6. Inst. de SCro Tertull. (2.)* † Ut liberi in pupillari ætate mortui fuerint, si enim puberes facti deceßerint, mater omninò excusatur, quia necessitas petendi Curatores minoribus ipsi non incumbit, *d. l. 10. C. de legit. hered. & d. §. sed quemadmodum 6. Inst. de SCro Tertull. l. matris partes 6. C. qui pet. tut. l. matres. 3. C. ad SCtum Tertull.* Ant. Fab. *in Cod. d. lib. 5. tit. 18. defm. 2. n. 2. (3.)* † Ut matri non præferantur alii in tutela. Nam si ex statuto vel dispositione testatoris agnatis vel aliis deferatur tutela, nihil † est, quod imputetur matri, si non petierit tutorem, Bald. *in l. matres. 3. C. ad SCtum Tertull. (4.)* Requiritur, † ut mater sit constituta in ætate majorenni. *l. 2. C. ff. advers. delict. eui in foro Saxonico est annus 21. præsumitur. (5.)* † Denique ut pupillo expediat dari tutorem, nec aliqua iusta causâ excusari possit mater, Joh. Schneidew. *in tit. Inst. de hered. qua ab imat. test. defer. de succ. ascend. limit. 4.*

Ita Domini in causa Catharinen/Georgii Schurichtes Ehe-
weibts zu Freyberg / Mens. April. Anno 1600. (Verba sent.
Ob ihr nun gleich/in Ansehung daß der Großvater als der na-
türliche Vormund noch gelebet/ die Unterlassung ihrer Toch-
ter einen Vormund zu bitten/ nicht hinderlich seyn kan; Da
sie aber dennoch hernach/als auch der Groß-Vater Todes ab-
gangen/sich mehrbemeidtes ihres Kindes innerhalb Jahres-
frist nicht angenommen/nach demselben einen Vormund ge-
beten/und warum sie solches unterlassen/keine erhebliche Ur-
sachen gehabt / ic. So wäre sie der Erbschaft/ so viel be-
namte ihre Tochter/wosern dieselbe unter 12. Jahren gewesen/
die Mutter auch das 21. Jahr ihres Alters vollendet gehabt/
nach sich verlassen/verlustig/W. R. W.)

DEFINIT. XVI.

*Mater non petens tutorem liberis, quatenus noceat
avia in successione, defunctis
Nepotibus.*

- 1 **L**icet mater non petierit tutorem infra annum,
non tamen excluditur avia à successione, etiam-
si per alium annum steterit, quod tutorem non pe-
tierit, sicuti nec alii consanguinei, quibus hoc com-
peteret, matre exclusà, Nicol. de Ubald. *de success.
ab intest. part. 2. n. 19.* Joh. Philipp. Port. *concl. & re-
gul. utriusque jur. lib. 5. concl. 4.* † Nam licet ma-
ter, si non petiit infra annum, excludatur à succes-
sione, tamen non videtur renunciare tutelæ, nec
ipsi in hoc generatur præjudicium. *l. tutela. 3. §. sed
est 2. ubi* Gloss. & Bartol. *ff. de legis. tutor.* † ut pro-
pterea superstite matre reliquis cognatis nil impu-
tari queat, quod tutorem non petierint. † Quod si
verò mater esset mortua, vel transisset ad secunda-
vota, quia tùm non esset spes, quod ampliùs tutorem
petere posset, avia, quæ tunc in primum locum suc-
cedit, eadem sollicitudo incumbit, & propterea isto
casu negligentia ei nocet, ac non petenti tutorem
successio denegatur in bonis Nepotum, Nicol. de
Ubald. *diß. loco.*

Ita Domini in causa Jacobi Hensels zu Gruben / Mens
Febr. Anno 1604.

DEFINIT. XVII.

*Creditor minoris tutelam vel curam suscipiens absque
manifestatione Crediti actionis jacturam
sustinet.*

- 1 **M**inoris debitorem vel Creditorem repelli hodie
ab administratione Curatellæ, expeditum est ex
nova Imp. Justiniani Constitutione *in Novell. 72. c.
4. & 5. Auth. minoris debitor. C. qui dar. tutor. vel cu-
rat.* Ne forsitan, si sit debitor pupilli, chirographa,
instrumenta aut alias probationes subtrahat: Vel si
sit Creditor, apochas, aliasve semel fortè solutæ pe-
cuniæ probationes intercipientes, pupillum defension-
ibus atque exceptionibus suis privet, *diß. Novell.
72. c. 1.* Quare Creditor minoris Curator creatus,
debet probare vel jurare, se credere minorem obli-
gatum; Nam si taceat, actionis sustinebit jacturam,
2 † Item, si debitor taceat, nec redhibitione, nec alià
tempore administrationis solutione juvabitur, *diß.
Aut. minoris. C. qui dar. tut.* Joh. Guttierretz. *de tu-
tel. part. 1. c. 20. n. 2.* Francisc. de Cald. *in repet. l. si
Curatorem habens. 3. verb. sine Curatore constitutus n.
105. C. de integr. restitut. minor.* Etsi verò Constitu-
tio illa Justiniani de curatela solummodò minorum
3 loquatur, † attamen quin ad tutelam quoque impu-
berum extendi debeat, ita ut Creditor absque pro-
testatione & manifestatione crediti sui, tutelæ ad-
ministrationem suscipiens petitionem sive actionem
4 amittat, dubium non est. † Tùm, propter identita-
tem prohibitionis; quæ idem jus facit, *l. illud. 32. ff.
ad Leg. Aquil. l. à Titio 108. ff. de Verb. Obligat.* † Tùm,
5 ob verba *diß. Novell. 72. c. 1. ibi: Non jam solum-
cum esse fidelem ad-impuberum aut adolescentium.*

*curam, sed conjungi tutorem alterum, aut Curatorem,
&c.* † Quam extensionem sequuntur omnes se-
cundum Franc. de Cald. *diß. loc. Ant. Fab. in Cod.
lib. 5. tit. 20. defn. 1. Salyc. ad d. Auth. minoris debi-
tor. C. qui dar. tut. n. 8.* Guttierretz. *diß. c. 20. n. 3.*
Adde Decif. Elect. *noviss. 34.*

Ita Domini in causa Andrea Ellingers zu Naumburg/Men-
se Mart. An. 1628. (Verba sent. Ist euer Vetter in eurer Un-
mündigkeit euch zum Vormunden bestättiget worden/ und als
ihr nunmehr eure mündige Jahre erreicht/hat er eine Schuld
von 2500. fl. von euch gefordert; ob er sich nun wohl zu derer
Behauptung auff eine Obligation beruffet/da er aber dennoch/
euerm Juregeben nach/bey Antretung der Vormundschafft an-
geregter Schuld nicht gedacht/sondern dieselbe gänzlich ver-
schwiegen/und die administration ohne Entschuldigung auff
sich genommen hätte/ic. So hätte er sich auch obangeregter
seiner Anforderung hierdurch verlustig gemacht/und ihr möch-
tet ihme nunmehr dieselbe zu zahlen nicht angehalten werden/
W. R. W.)

Item in causa Annæ Baronissæ à Biberstein, Mens. August.
Anno 1635. (Verba sent. Hat wohlmeldter Herr Vormund
bey dem Herrn Unmündigen starcke Forderungen gehabt/und
als er zur Vormundschafft bestättiget worden/solche ver-
schwiegen/und nicht offenbahret / ic. So hat er sich derselben da-
durch verlustig gemacht/W. R. W.)

Et in causa Abrahami Beckers zu Salzen/Mens. Majo, An-
no 1628.

Nec non in causa A. à G. Mens. Jul. Anno 1628.

DEFINIT. XVIII.

*Etsi si nec minor, nec pater ipsius mutuam acceperit
pecuniam, sed debitum aliunde in ipsum
fuerit translatum.*

AT quid, si nec minor nec parens ipsius mutuam ac-
ceperit pecuniam, sed debiti obligatio jure heredi-
tario aliore modo in minorem translata fuerit? † Sanè
nec tùm Curatorem vel tutorem tacentem excusari,
quo minus Creditum, quod suscipiens administra-
tionem indicare noluit, amittat, probat generalitas
prohibitionis *in Novell. 72. c. 1. & c. 4.* quæ planè non
distinguit. † Lege autem non distinguente, nec
3 nos distinguere debemus, & generalia verba legis
generaliter intelligi debent *l. de precio. 8. ff. de publ.
in rem act. l. 1. §. generaliter. 1. ff. de legat. præstand.*
† Accedit ratio prohibitionis, ne scilicet Creditor,
4 curator vel tutor minoris probationes solutionis
corrumpat, cautionem furetur, & curatio fiat mi-
nori rerum interitus propriarum *d. c. 1. Nov. 72.* quæ
æquè hoc casu locum habet, † ut mirum haud sit,
5 idem quoque jus obtinere, *l. illud. 32. ff. ad Leg.
Aquil. c. inter corporalia. 2. extr. de transl. Episcop.*

Ita Domini in causa C. & N. ab E. M. Dec. An. 1630. (Ver-
ba sent. Ob ihr nun wohl in denen Gedanken stehet / daß /
weil anfanglichen weder der Unmündige noch dessen Vater vor
ihre Person euch mit einiger Schuld verhaftet gewesen / son-
dern ewre Forderung anderswo herrühret / euch die exceptio
Novell. 72. c. 4. nicht opponiret werden könnte / ic. Diweil
aber dennoch selbiger Text in gemein von Schuldforderungen
redet/ dessen eigentliche ratio auch / so in c. 1. Nov. 72. ausge-
druckt/ general ist/ und daburch/ daß der Unmündige N. ab E.
nach seines Vatern Absterben in der beyden Gebrüder E. und
D. von E. jura tam activa, quam passiva succediret / gedachte
Schuld noch vor angehenber Vormundschafft sein eigen ge-
macht. So hat er sich auch nunmehr mit dem beneficio an-
geregter Nov. 72. c. 4. im Stande des Rechts wohl zu helfen/
W. R. W.)

DEFINIT. XIX.

*Creditor tutelam suscipiens absque manifestatione pe-
cunia credita, illam non amittit, quando Cre-
ditum est notorium.*

Quod Justiniani Constitutio introduxit, ut mino-
ris debitor nec tutor, nec Curator dari possit,
Auth. minoris debitor. C. qui tutor. aut. Curat. dar.
non semper ita se habet, nec ad quosvis indiffe-
renter tutores & Curatores pertinet, † non certè
ad testamentarios, quos defunctos scivit debitores
&

& Creditores, quorum fidem approbasse videtur, Guid. Pap. qu. 144. Ant. Fab. in Cod. lib. 5. tit. 20. de fin. 1. n. 3. Joh. Guttierretz. de tutel. part. 1. c. 20. n. 6.

- 3 † Secus vero, si testator ignoraverit, nam tum æque locus erit Constitutioni, quia non potest videri approbasse fidem eorum, quos tales ignorabat, arg. l. mater decedens. 19. ff. de inoff. testam. Guttierretz. d. l. ubi hoc latius persequitur, Ant. Fab. dicit. defin. 1. n. 3.
- 4 † Fallit quoque Constitutio Justiniana in debito modico ex iudicis arbitrio, † nisi ante tutelam delatam esset jam lis super debito, quia magnum videtur ex eo, quod sit de eo magna lis inter partes. Guttierretz. d. l. n. 13. Quin nec tutorem aut curatorem pecuniam creditam amittere dixerim, etiamsi tacuerit, † si creditum aliàs notorium fuerit, præsertim Magistratui, qui tutorem Curatoremve constituit, cum Gloss. in l. pater filio. 70. ff. de procur. verb. Creditorem. sub fin. v. alii, quod non cadit. & Bart. in Nov. 72. c. 4. n. 10. post. med. v. & hunc §. si vero & seq. † Nam tùm Magistratus videtur approbasse fidem Curatoris, quem Creditorem bene sciebat, Ant. Fab. defin. 1. n. 2.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Wann gleich ein Creditor, so dem unmündigen Debitori zum Vormunden bestätigt wird / bey Annehmung der Vormundschaft / seiner Schuldforderung ausdrücklich nicht erwehnet / da aber dennoch dieselbe ohne das kundbar / und der Obrigkeit / so den Vormunden bestätigt / wissend ist. /c. So wird benemter Vormund also dann seiner Forderung nicht verlustig / B. R. W.)

Et in causa Baronissæ à Biberstein, Mens. Aug. Anno 1635. (Verba sentent. So hat der Herr Vormund solcher Schuldforderung sich verlustig gemacht / es wären denn solche Forderungen ohne das kundbar / und der Obrigkeit wissend gewesen / und nichts weniger zu solcher Vormundschaft bestätigt worden / auff den Fall wären seine Erben solche nochmals zu fordern befugt / B. R. W.)

DEFINIT. XX.

Creditor minori tutor vel curator dari potest, si hoc Magistratus placuerit.

- 1 **Q**uamvis debitor vel creditor minoris ab administratione tutelæ vel curatelæ lege repellatur, Nov. 72. Auth. minoris debitor. C. qui tutor. aut curat. dar. attamen hoc non aliter accipiendum, † quam si Magistratus ipsum habeat suspectum, ejusque fidem sequi nolit, ob hanc ipsam rationem, quæ Justiniani novellæ Constitutioni causam dedit, quod nempe verisimile sit, debitorem aut Creditorem pupilli utilitates suas pupillaribus præpositum, Ant. Fab. in Cod. lib. 5. tit. 20. defin. 1. n. 4. † Quid autem, si tutor curatorve datus debitum vel creditum manifestaverit, nihilominus tamen Magistratus fidem ejusdem approbando administrationem ipsi demandaverit? Tum nec ullam prorsus jacturam creditæ pecuniæ metuendam nec tutorem datum removendum esse, dicere ausim. Etenim † si testator minoris debitori vel Creditori administrationem tutelæ jure imponere potest, ut dixi Defin. præced. num. 2. Ant. Fab. dicit. defin. 1. n. 2. † Cur idem Magistratus facere nequeat, haud certè animadvertere possum, maxime cum magistratus exactius fidem Creditoris probare, & minoribus plenius hac in re prospicere censeatur, ut in aperto est. Junge Decis. El. noviss. 35.

Ita Domini in eadem causa C. & N. ab E. (Verba sent. Wenn gleich ein Creditor seinem unmündigen Debitori zum Vormunden verordnet wird / dafern er aber dennoch bey Annehmung der Vormundschaft seine Forderung entdeckt und kundbar macht. /c. So ist er solcher Schuld nicht verlustig / sondern dieselbe nochmals einzunehmen und zu fordern wohl befugt / B. R. W.)

DEFINIT. XXI.

Rei à tutore pecuniâ pupillari emptæ dominium pupillo acquiritur, cui & propterea Rei vindicatio competit.

Indubitati Juris est, rem emptam pecunia aliena ejus fieri, qui eam suo nomine emit, l. 5. §. planè 17. ff. de trib. act. l. 3. C. pro Socio. l. si patruus. 4. C. comm. utriusque jud. † nec domino pecuniæ quicquam inde acquiri, l. 1. l. pen. C. si quis alter. vel sibi. l. si ex ea. 6. C. de Rei vindicat. Quare si pater, ceu legitimus bonorum filii adventitiorum Administrator, pecuniâ filii rem aliquam suo nomine, (id † quod in dubio præsumitur, cum quilibet potius suo, quam alieno nomine gessisse censeatur l. & magis. 4. ff. de solut. Bart. in l. Imperator. 70. §. si centum. 1. ff. de legat. 2.) emerit, † nihil inde filio acquisitum videri, rectissime defendit Hart. Pist. part. 1. qu. 7. n. 14. & seqq. † Aliud verò in tutore obtinet; Nam si constet, eum de pecunia pupilli rem aliquam emisse, hoc casu licet suo nomine emerit, in commodum tamen & utilitatem pupilli emere, adeoque pupillo acquirere voluisse præsumitur, cui & propterea dominium & Rei vindicatio competit. l. 2. l. 8. §. 1. ff. de reb. eor. qui sub tutel. vel cur. l. 3. C. arbitr. tut. Salycet. in l. si ut proponis. 8. C. de Rei vindicat. Cravett. vol. 2. conf. 286. Hart. Pist. d. q. 7. n. 3. ubi Simon. Ulric. Pistor. in not. lit. C. † perinde sicut & minor rem emptam à Curatore utili vindicatione petere valet, Joh. Sichard. ad l. 12. C. de jur. dot. n. 7. † Tum, quia ex officii necessitate tutore incumbit, ut pecuniam pupillarem in emptionem prædiorum collocet, eoque prætermisso culpâ non caret, l. ita autem. 5. in pr. ff. de administr. tut. † Tum, quia tutore, ne pecunias pupilli in proprium usum convertat, legibus interdictum est, l. Lucius Titius 46. §. tutorem. 2. ff. de admin. tutor. † Ne igitur in manifesta ac duplici culpâ deprehendatur tutor, præsumendum est, eum in utilitatem potius pupilli, quam proprium in commodum rem comparare voluisse. l. merito 51. ff. pro socio. † Unde & generaliter infertur, quod quocumque tutor aliquid facit, ad quod tenetur, licet id suo nomine fecerit, censeatur tamen pupilli nomine fecisse, secundum Bart. in l. Titium 47. altero 6. ff. de admin. tut. † Nec est, quod credamus i. Ant. Fab. lib. 5. conject. cap. 9. asserenti, minori aut pupillo dominium haud acquiri ex ea potissimum ratione, quod jura tacitæ hypothecæ privilegium pupillo indulgeant, † hæc autem consistere nequeat, si pupillo res propria efficeretur per l. neque pignus 45. ff. de Reg. Jur. Ad hoc enim jamdudum respondit Ripa in l. Senatusconsulto. 1. n. 14. ff. in quib. caus. pign. tac. contr. † non simpliciter rem pupilli fieri, sed ita demum, si velit, ut proinde in arbitrio ipsius sit, utrum Rem vindicare, an verò pignoris justantummodò persequi malit, siquidem res, ex pecunia pupilli à quocumque emptæ, eidem pupillo tacitè obligata est l. idemque 7. ff. qui pot. in pign. l. 3. ff. de reb. eor. qui sub tutel. vel curat. † Nil itaque prohibet, & hypothecam & dominium, non quidem simul, sed alternativè concurrere, ita ut uno electo alterum tollatur, Simon. Ulric. Pist. dicit. loc. Jac. Marchifell. qu. 152. n. 2. Vid. omnino supr. i. Const. 28. Def. 108.

Ita Domini in causa Rudolphi ab Oppingens, Mens. Mayo, Anno 1623. (Verba sent. Hat euer Vormund in wahren der Vormundschaft etliche Aecker Landes erkaufft / ob er nun wohl solches für sich und in seinem Namen gethan / dieweil er aber dennoch selbige Aecker mit eurem als des Mündleins Beside bezahlet. /c. So siehet das Eigenthum selbiger Aecker euch billich zu / und ihr seyd demnach dieselbe zu vindiciren wohl befugt / B. R. W.)

Item in causa Christiani Krebsens zu Schwarzenberg / Mens. Mart. Anno 1636. (Verba sent. Ob nun wohl euer Vormund selbigen Garten und Scheune in seinem Namen und vor sich erkaufft / dieweil er aber dennoch mit euerer als des Mündleins Geld die Zahlung geleistet. /c. So siehet das Eigenthum berührtes Gartens u. der Scheune euch billich zu. /c.)

DEFINIT. XXII.

Tutor pecuniam pupillarem licito lucro ac fœnori non exponens, ipsemet usuras vel interesse pupillo refundere tenetur.

- I** Certi juris est, tutores pecuniam pupillarem vel in prædiorum emptionem elocare, vel licito fœnori & lucro exponere teneri, *l. tutor qui repertorium. 7. §. si post depositionem 3. §. 7. & §. 11. l. 13. §. 1. l. 15. ff. de admin. tutor. l. 2. C. de usur. pupill.* Hartm. Pift. *obf. 82. n. 1. Montan. de jur. tut. & curat. q. 9. n. 189. & 208.* † Quod nec jure Authenticorum simpliciter correctum, licet ad certum modum redactum fuerit, si nempe hoc negotiorum pupilli administratio & tuendæ vitæ pupilli ratio necessariò exegerit, *Novell. 72. c. 6. in fin. Auth. novissimè. C. de admin. tutor. & curator.* Hartm. Pift. *p. 1. q. 49. num. 29. & 26.*
- 3** ubi dicit, † si tutor unâ cum sorte etiam usuras solitas & consvetas pupillo reddat, mox contra ipsum sinistram apud plerosque oriri suspensionem, cum in propriam suam utilitatem pecuniâ pupillari usum fuisse; & negotia pupilli non satis bonâ fide gessisse, ut vel propterea tutor, si suspicione istâ se liberare, atque existimationis suæ justam habere rationem velit, pecuniam pupillarem sub fœnore mutuo dare debeat. † Quin & abrogato propemodum Novellarum, & in usum revocato veteri jure, hodie rursum introductum esse videtur, ut tutores licito lucro & fœnori secundum morem Regionis pecuniam pupillarem exponere, vel in emptionem prædiorum collocare, & si hoc neglexerint, usuras, vel id, quod interest, pupillis refundere teneantur, secundum Bartol. *in d. l. tutor. qui repertorium. 7. §. si post. 3. & §. ult. ff. de admin. tutor.* Andr. Rauchb. *part. 2. qu. 26. n. 6.* Hartm. Pift. *dict. qu. 49. num. 24.* Matth. Steph. *ad dict. Novell. 72. n. 29.* Ernest. Cothm. *vol. 4. respons. 9. n. 69.* Salycet. *in d. Auth. novissimè n. 2. in fin. Didac. Covarr. lib. 3. variar. resolut. c. 2. n. 1.*
- 5** † intantum, ut nec contra ejusmodi negligentem tutorem Interesse probari debeat, sed is citra liquidationem loco Interesse in usuras, in regione consvetas condemnari possit, *dict. l. tut. qui repertorium 7. §. si post depositionem 3. §. usura. 11. l. tutor. 13. §. 1. l. 15. l. ob fœnus. 49. l. qui negotiationem. 58. §. pupillo. 3. ff. de admin. & peric. tutor. l. 4. l. 5. l. 24. C. eod. tit. & latius hoc deducit ac probat Rauchb. dict. qu. 26. n. 11. & seqq.* † Quod in Electoratu Saxon. minus dubium videtur habere, propter Ord. Illustr. Elect. Aug. *An. 1583. post conventum Torgensem editam sub tit. Von wucherlichen Contracten/ıc. §. Als haben wir solcher ihrer Bitte/ıc. † nec non hodie in toto Imperio Romano juxta Recept. Imp. Spirensis de An. 1600.*
- 8** §. So viel nun/ıc. Modest. Pift. *p. 3. qu. 108.* † Ne tamen hanc definitionem universaliter ac semper veram quispiam existimet, dico, tutorem pecuniam pupillarem non fœnerantem † omninò excusari, si vel negotiorum pupillarium administratio ejusmodi fœnerationem haud desideraverit, vel sumptus quotidiani ad sustentationem pupilli erogandi hoc non admiserint, juxta *dict. Novell. 72. c. 7. & dict. Auth. novissimè C. de admin. tut.*

Ita Domini in causa Martini VVerners zu Nomblingen Menf. Jan. Anno 1631. (Verba sent. Hat enter gewesener Vormund in wâhrender Vormundschaft etliche Posten Geldes eingenommen/ ob er nun wol damit nichts gewonnen/ noch einigen Nutzen geschaffet/ dannenhero er sich zu Abstattung des Interesse von solchen Geldern nicht verstehen will/ dieweil aber dennoch ihme als einem Vormunde gebühret/ euere des Mündleins Gelder/ so er zur täglichen Ausgabe nicht benöthiget gewesen/ euch zum besten/ und weil ihr ohne das nicht übriges Vermögens/ um Verzinsung auszuleihen/ oder andern Nutzen damit zu schaffen/ ıc. So ist er auch/ weil er solches unterlassen/ nunmehr nebenst angeregten Gelder/ die Landüblichen

Stufen davon/ an statt der Interesse, zugleich abzustatten schuldig/ W. R. W.)

Item ad requisitionem T. & H. à S. Menf. Majo, An. 1633. Et in causa Hansen Bastian von Schleunig/ M. April. Anno 1635.

DEFINIT. XXIII.

Nisi media elocandi pupillarem pecuniam idonea defecerint, Et cuinam hoc casu incumbat probatio.

EXcusantur præterea tutores, nec pecuniæ pupillaris otiosæ usuras pendere coguntur, si eam credere, vel in emptionem prædiorum convertere non potuerint, eò, † quod non esset idoneus, cui crederent, vel prædia venalia non existerent, *l. cum plures. 12. §. ult. cum l. seq. ff. de admin. & per. tutor. & Cur. l. si pecuniam. 3. C. de usur. pupill.* Rauchb. *p. 2. q. 36. n. 14.* † Ideoque pupilli, qui hanc ob causam tutores convenire volunt, probare tenentur, prædia venalia fuisse, vel aliam facultatem honestè collocandæ pecuniæ tutores habuisse, tantumque iis superfuisse, ut vel prædia venalia emere, vel aliis eam elocare potuissent, *Bart. vol. 1. conf. 102. Menoch. in tract. recup. poss. rem. 7. n. 23. Hart. Pift. observ. 82. n. 15. Joseph. Mascard. de probat. concl. 467. n. 27. lib. 1. Rol. à Valle. lib. 1. conf. 9. n. 34.* † Ab hoc verò onere probationis relevat pupillum, si docere poterit, tutorem interea temporis sibi prædia de suo comparasse; Nam inde facile constabit, fuisse prædia venalia, *Dec. conf. 192. Hart. Pift. dict. observ. 82. n. 16.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Es wäre denn/ daß bemeldter Vormund keine bequeme und tüchtige Mittel gehabt/ solche Gelder um Verzinsung auszuthun/ oder sonstem nützlichen anzuwenden/ auch ein anders von euch nicht erwiesen/ noch beybracht werden möchte/ dessen genosse er auff dem Fall billich/ W. R. W.)

Et in causa Hansen Bastian von Schleunig/ Menf. April. Anno, 1635.

DEFINIT. XXIV.

Finita tutelâ vel curâ, Minor nomina contracta agnoscere tenetur, nec horum periculum ad tutorem vel Curatorem pertinet.

Minus forsân dubium est, minorem nomina illa, quæ jam eo tempore, quo tutor vel Curator administrationem bonorum suscepit, contracta fuerunt, agnoscere teneri, usque eo, † ut periculum horum ad tutorem sive Curatorem finita tutela non pertineat, *l. tutorem qui 37. & l. cum post. 43. ff. de administ. & peric. tutor.* † Idque non solum procedit in nominibus paternis, prout loquitur textus in *l. nomina paternorum. 2. C. arbitr. tutel.* Sed & in iis nominibus, † quæ ab antecessore contracta is, qui in tutela vel cura ipsi succedit, suscipit, ut *per l. debitoribus. 18. C. de admin. tut.* sentit Gloss. in *l. qui nominibus. 44. ff. eod. tit.* Hart. Pift. *part. 1. q. 49. n. 7.* Quamvis enim successor nomina ab antecessore contracta suscipere cogatur, † periculum tamen in se transferre non tenetur, *l. tutor sive 35. ff. eod. tit.* Nisi spontè id fecerit; *dict. leg. qui nominibus 44. ff. d. t.* † At, quid juris in nominibus à tutore vel Curatore contractis? Et hæc finito officio ipsorum, minorem agnoscere teneri, tutorem verò vel Curatorem omni periculo eximi rectissimè concludit Hartm. Pistor. *dict. quest. 49. n. 16.* † *per text. in l. cum post mortem. 43. in pr. de admin. tutor.* ubi JCtus generaliter respondit, si tutela per mortem pupilli finita nomen idoneum esse desinat, tutorem periculo eximi. Neque distinguit, utrum nomina à tutore, an verò ab alio contracta fuerint. † Quò & fa- cit textus in *l. cum quaritur. 16. ff. de admin. tut. & in l. 2.*

l. 2. ff. quando ex facto tutor. ubi videmus, finitâ tutelâ, nomina usque aded ad pupillum pertinere, ut, etiamsi stipulatio non in ipsum concepta fuerit, utilis tamen actio ei competat. † Accedit quoque *l. si tutela. 8. ff. de admin. tutor.* ubi Jctus respondit: Si nomine in diem contracto, is tempore finitæ tutelæ necdum venerit, quod tum pupillus diem illum expectare debeat. Unde satis liquet, à tempore finitæ tutelæ nomen illud ad pupillum pertinere, cum alioqui diem non expectare teneretur, sed pecuniam ipsam à tutore exigere posset, Hart. Pist. *diſt. loc. num. 17.*

Ita Domini in causa T. & H. à 8. Mens. Majo, Anno 1633. (Verba sent. Ob nun wohl den Vormunden der Mündlein Geld ihnen zum besten zinsbar auszuleihen / und damit der Mündlein Nutzen zu schaffen / und zu befördern obliegt / die Mündlein auch nach erlangter Mündigkeit dergleichen debita zu agnoskiren und auff sich zu nehmen verbunden / ic.)

Item in causa Nicolai Frülbs zu Breslau / Mens. Majo, Anno 1603. (Verba sent. Da aber dennoch vorgemeldte Kauffleute zu der Zeit / als ihnen die Vorsehung geschehen / mit unbeweglichen Gütern besessen gewesen / und vor beglaubte Handelsleute von männlichen gehalten worden / ic. So wären obgedachte Mündlein angeregte debita zu agnoskiren und sich daran verweisen zu lassen schuldig / ic.)

DEFINIT. XXV.

Nisi tutoris vel Curatoris culpa in exigendo vel contrahendo, nomina inidonea facta fuerint?

- 1 AN ergo tutor vel curator semper tutus erit, nec unquam periculum sustinebit, quocunque etiam modo in exigendis vel contrahendis nominibus
- 2 versatus fuerit? † Quid enim, si nomina paterna tempore susceptæ administrationis idonea, per hoc, quod ea tempore oportuno non exegerit, minus idonea efficiantur, aut culpa sua malè contracta fuerint, utpote si ejusmodi debitori mutuo dederit pecuniam pupillarem, cui diligens & circumspectus paterfamilias non credidisset? † Culpam certè tutoris vel Curatoris defendere non fert animus, uterque enim perinde ut in cæteris rebus, ita etiam in nominibus faciendis tam levem quàm latam culpam præstare debet, *l. quicquid. 7. C. arbit. tutel.*
- 4 † Quorum periculorum demum eximetur, si nomina tempore finitæ tutelæ aut Curatellæ idonea & solvendo reperiantur, † vel præter ipsius culpam casu fortuito inidonea sint facta juxta tradita Defin. *prac.*
- 6 † Quod si verò tutori vel Curatori quippiam jure imputari poterit, quod vel latæ vel levis culpæ nomine veniret, veluti quod in exigendis debitis diligentiam debitam non adhibuerit, aut ipsemet debitori jam antea obarato pecuniam pupilli mutuo dederit, tum sanè pupillus aut minor ea nomina
- 7 agnoscere minimè tenebitur, † sed periculum horum nominum, ex propria tutoris vel Curatoris culpa lata vel levi descendens ad ipsum pertinebit. *l. nomina. 2. C. arbit. tutel. l. litis contestata 37. §. si pecunia. 1. ff. de negot. gest. l. cum quaritur. 16. l. Chirographis 57. l. tutores 39. §. negligentia. 14. ff. de administ. tutor. l. debitoribus. 18. C. eod. tit. l. periculum. 35. ff. cert. petat. Alciat. & Dd. in diſt. l. periculum 35. ff. d. 1. Hartm. Pist. *part. 1. qu. 49. n. 8. 18. 19.**
- 8 Socin. *conf. 2. Roman. conf. 413.* † Etsi enim Jacob. Cujac. *in parat. C. arbit. tutel.* latam præcisè tutoris requirat culpam, si adversus ipsum subsistere agendo velint pupilli, quem sequitur Jacob. Schult. *in addit. ad Modest. Pistor. p. 3. q. 126. n. 30.* attamen
- 9 ex peculiari quâdam ratione hoc ipsum † ad exactiorem nominum paternorum restringit Hartm. Pist. *d. q. 49. n. 10.* veluti etiam de nominibus paternis solum loquitur Cujac. non impugnans quoad no-

mina à tutore contracta regulam, quæ tam levem quàm latam culpam exigit. † Non ergo sufficit ad hoc, ut tutor vel Curator periculum sustineat, nomina existere inidonea, sed & culpa ipsius intervenire debet, ex quâ periculum descendit, ut sic necessariò de duobus constare necesse sit, antequam tutor vel Curator hoc onere gravetur. † *Primam*, ut nomina sint inidonea. *Deinde*, ut culpâ tutoris vel Curatoris inidonea facta fuerint; † Quorum alterutrum si deficiat, tutor sive Curator omninò tutus erit, ut patet ex textibus modo allegatis, & fusius pro more suo hoc tractat Hartm. Pistor. *qu. 49.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Dars aber dennoch mit solchem Anlehen euerem Andeuten nach diese Beschaffenheit hätte / daß nach eueres Vatern Absterben unterschiedliche Capitalia an gewissen Orten um Verzinsung gestanden / welche die Vormünder ohne etwige erhebliche Ursache auffgelündigt / anderswohin transferiret / und also durch ihr eigenes factum und Schuld solche debita schwer gemacht / ic. So möchtet ihr euch auch der ausgeliehenen 21000. fl. halber an den Schuldner verweisen zu lassen / und die Verschreibung anzunehmen nicht gedrungen werden / sondern es wären die Vormünder solche Schuld zu gelten und euch gut zu thun verpflichtet / B. R. W.)

Item in causa Nicolai Frülbs zu Breslau / Mens. Majo, Anno 1603. (Verba sent. Sie könten dann wie Recht darthut und beweisen / daß solche debita durch obbenannter Vormunden Verwartosung und Nachlässigkeit unrichtig worden / und zu einem solchen Stande gediehen / daß sie nunmehr nicht zu ermahnen noch einzubringen / auff den Fall wären die Vormünder beydes die Hauptsumma und hinterstellige Zinsen zu erstatten pflichtig / B. R. W.)

Et in causa Cyriaci Ackermans zu Leipzig / Mens. Febr. Anno 1601. (Verba sent. Ob nun wohl anjese solche Schulden nicht wohl einbracht werden mögen / da aber dennoch gedachte Vormünder am fleißigen Einmahnen nichts hätten erwinden lassen / und also nicht durch ihren Unfleiß / Nachlässigkeit und Vorsäumnis verursacht / daß obbenloze restirnde Gelder in währender Vormundschafft nicht einbracht / ic. So wären sie dieselbe euerem Weibe zu erstatten / oder solche auff ihre Unkosten einzumahnen nicht schuldig / B. R. W.)

DEFINIT. XXVI.

Quo casu num pupillus vel minor culpam tutoris sive Curatoris probare debeat?

Differt omninò culpa in contrahendo commissâ ab ea, quæ in exigendo committitur. † Nam in nominibus à se contractis tutor ante omnia probare debet, tempore pecuniæ mutuo datæ nomen fuisse idoneum, adeoque se debitam diligentiam in contrahendo præstitisse *l. 1. §. si magistratus 11. ff. de magistr. conv. l. si res pupillaris. 50. ff. de administ. tutor.* † Qui enim aliquid idoneum affirmat, illud probare debet *l. non est necesse. 11. ff. de probat. l. si contendat. 28. ff. de fidejuss.* Nicol. Boër. *decis. 59.* † Unde & fit, quod de nominibus paternis tutor non aliter teneatur, quàm si tempore susceptæ tutelæ ea idonea fuisse, pupillus probaverit, Hart. Pist. *part. 2. qu. 49. n. 12.* Jacob. Schult. *in addit. ad Mod. Pist. p. 3. qu. 126. n. 31.*

Veluti etiam domini pronunciarunt ad requisitionem Hiob von Mildens / Mens. August. Anno 1635. (Verba sent. Da aber dennoch der Vormund beschetwigen und beybringen möchte / daß der Schuldner zu der Zeit / als ihm solches Geld geliehen worden / gnugsam begütert und angeessen gewesen / ic. So möchte er auch dafür zu haften / und von dem Setzigen die Zahlung zu leisten nicht angehalten werden / sondern das Mündlein wäre sich an die aussertstehende Gelder verweisen zu lassen schuldig / B. R. W.)

† Probata autem à tutore vel Curatore diligentia in contrahendo, si pupillus vel minor alleget, debitum ob negligentiam tutoris vel Curatoris in notè exigendo commissam deterius & inidoneum esse factum, Utique tum ipsemet pupillus sive minor id probare tenetur, † quippe quod culpa, nisi probatur, regulariter non præsumatur *l. Chirographis.*

57. ff. de admin. tutor. Dd. in l. periculum 35. ff. de
7 *Reb. Credit.* † Onus autem probandi ei incumbit,
qui culpam seu negligentiam allegat, *dict. l. Chiro-*
graphis 57. ff. de admin. tut. Gloss. in l. 2. C. arbitr.
tutel. Hartm. Pist. d. qu. 49. n. 3.

Ita Domini in eadem causa C. & H. à S. Mens. Majo, Anno
1633. (Verba sent. Solche der Vormunden Schuld und Fahr-
lässigkeit auch von euch (Inmassen euch dann / als dem gewes-
senen Mündlein / vor allen Dingen obsteget) wie recht erwie-
sen werden möchte.)

DEFINIT. XXVII.

Minor finita tutela vel cura usuras pecunia elocata à
debitore exigens, periculum nominis in se
suscipit.

1 **D**ubitandum certè non est, quin mitius agen-
dum sit cum tutore vel Curatore, si pupillus vel
2 minor usuras pecuniæ suæ à tutore mutuò datæ à
debitore exegerit; *Tùm*, † quod hoc ipso nomen-
agnoscat, & factum tutoris seu Curatoris approbet,
cui postea contravenire nequit, Hartm. Pist. *part. 1.*
3 *qu. 49. n. 30.* † *Tùm*, quia is, qui usuras suæ pecu-
niæ petit, nominum etiam periculum in se suscipere
4 † *Tùm*, quia audiendus non esse videtur, qui dum
ipse usuras à debitore exigit, tutori vitio vult dare,
quod huic & non alii pecuniam suam mutuò dederit,
& foeneratus fuerit, *l. ubi pugnancia. 188. ff. de*
Reg. Jur. l. scriptura 14. C. de fid. instrum. Quod ta-
5 men non aliter accipi velim, † quam si pupillus vel
minor finita tutela aut curatela jam major factus
usuras exegerit, & sic nomen approbaverit, secus
6 verò, si impubes vel minor adhuc existens durante
tutela vel cura hoc fecerit, † quia *tùm* sibi haudqua-
quam præjudicare potest *l. 2. C. si major factus rat.*
hab. Hart. Pist. d. q. 49. n. 26.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Ob nun wol
die Vormunden fûrgeben/ daß sie allbereit dritthalbjährigen
Zinsß selbstn eingemahnet/ und also das debitum agnosciert/
da aber dennoch solches/euerer Andeuten nach/vor Ablegung
der Vormundschafft. Rechnung und allein auff Abschlag ge-
schehen/nach erlangter Mündigkeit aber/ ihr euch der völligen
Zinsß-Rechnung niemals angemasset hâret/ ic. So möchte
euch auch solches zum Nachtheil nicht gereichen/ ic.)

DEFINIT. XXVIII.

Bona minorum immobilia absque sufficiente causa,
ejusque cognitione & decreto Magistratus alie-
nari nequeunt.

1 **J**us certum ac indubitatum hodie habemus ex *l. 22.*
Cod. de administ. tutor. bona minorum immobi-
lia à tutore vel curatore validè alienari non posse
absque certis solennitatibus & requisitis, And. Gail.
lib. 2. observ. 72. Jacob. Schult. *part. 1. qu. 17. num. 4.*
2 Ant. Fab. in *Cod. lib. 5. tit. 37. defm. 1.* † (Quare nec
actio minori competens ad res immobiles simplici-
ter alienabilis est, de quo vid. pluribus Jacob. Schult.
3 in *addit. ad Modest. Pist. p. 3. qu. 124. n. 22. seqq.* † ubi
& illud tractat, an valeat cessio actionis, quæ compe-
tit minori ad fundum, vel ad centum, cujus alterna-
tivi electio est penes debitorem, *c. in alternativis. 70.*
Ext. de Reg. Jur. in 6to. l. 10. §. si res in dotem. in fin. ff.
de jur. dot.) Horum requisitorum tria legibus prodi-
4 ta sunt, † *Primum*, est justa alienandi causa, *d. l. 22.*
verb. Nisi hac forte necessitate, &c. Et postea: *Et pro-*
bationem causa, &c. C. de admin. tut. ubi Gothofr.
lit. Z. l. 12. C. de prad. min. fin. decret. non alien. in pr.
ibi: Ob es alienum tantum, &c. ubi rectè supplet
5 *Accurs. vel similem causam, † Ut dotem, donationem*
propter nuptias, famem conjunctarum personarum.
6 *&c. juxta d. l. 22. C. de admin. tut.* † Nec enim taxati-
væ dictiones excludunt casus similes, in quibus par

aut major est ratio, ut Interpp. loquuntur teste Go-
thofr. in *d. l. 12. C. de prad. min. fin. decret.* † *Secun-*
dum requisitum est decretum & autoritas Magistra-
tus, d. l. 22. in verb. interpositionemque decreti ut frau-
di locus non sit. &c. C. d. admin. tut. l. 1. l. 10. l. 11. l. 12.
& tot. tit. C. de prad. minor. sine decret. non alien.
8 † *Tertium requisitum est causæ cognitio d. l. 22. in*
verb. per inquisitionem Judicis & probationem causa,
&c. C. d. admin. tut. Nec enim sufficit, causam ad-
esse, nisi ad alienationem sufficiens à Magistratu
9 deprehensa & cognita fuerit. † Ac certè ipsum
Magistratus decretum causæ cognitionem includit,
ubicunque enim autoritas prætoris vel Judicis in
aliquo actu requiritur, semper necessaria est causæ
cognitio *l. sed si hac 10. §. prator. 12. ff. de in jus vo-*
cand. † Qua in re ab imperitis judicibus plerum-
que perniciosè peccatur, qui nimis properè & abs-
que legitima causæ cognitione in maximum mino-
rum dispendium & præjudicium decreta sua inter-
ponunt, veluti conqueritur Andr. Gail. *dict. observ.*
72. n. 5. ubi dicit, † talia decreta ipso jure nulla esse,
nec pupillis nec minoribus præjudicare, per text.
10 in *l. magis puto. 5. §. non passim. 9. §. si es alienum. 14.*
ff. de reb. eor. qui sub tutel. l. nec quicquam. 9. §. ubi
decretum. 1. ff. de off. procons. † In quam rem notat
Decius, tunc demùm pro decreto præsumi, quando
exprimitur illud cum causæ cognitione interposi-
tum, aliàs id nullius momenti esse, in *conf. 351. n. 6.*
Eaque tria requisita non solum Imp. Constant. in
d. l. 22. C. de admin. tutor. † Sed & Dioclet. & Maxim.
11 *conjunctim* requirunt in *l. 12. ibi: Ob es alienum tan-*
tum, causa cognita, præfidiali decreto prædium rusti-
cum minoris provinciale distrabi permittitur, C. de
prad. min. sine decret. non alien. † ut dubium non sit
12 hisce tribus requisitis deficientibus, alienationem
bonorum immobilium minoris vel pupilli factam
à tutore vel Curatore prorsus invalidam esse.

Ita Domini ad requisitionem Bartholomæi Priesters zu
Langeneychstadt/Mens. April. Anno 1595. (Verba sentent. Da
nun vorberührte Schulden in andere Wege ohne Veräußerung
obgedachter halben Hussen Landes richtig gemacht und bezah-
let werden können/ und vorbermeldte Veräußerung auch ohne
vorgehendes Richterliches Decret und Erkenntniß geschehen/
ic. So wäre solcher Contract aus Mangelung gebührlicher
Solennitäten/so zur Veränderung unmündiger Kinder Gü-
ter/Vermöge der Rechte/erfordert werden / zu Recht nichtig/
ic.)

Iisdemque fere formalibus ad consultationem Andreæ Ro-
thens zu Nebra/Mens. Aug. An. 1611.

Et VVolfgangi Schmiedens zu Meissen / Mens. Aug. An-
no 1599.

Et Hansen Reils zu Gchlis/Mens. Jun. Anno 1603.

† Quin nec irrita solum est alienatio bonorum mi-
14 noris immobilium, si tria hæc requisita prorsus defi-
ciant, sed & ob unius requisiti defectum haud subsi-
stit alienatio, ut maximè reliqua observata fuerint.
† *Conjunctim* namque hæc tria requisita concurre-
15 re debere, satis liquet ex *d. l. 12. C. de prad. min. fin. de-*
cret. non alien. † Ex quo sequitur, decretum Ma-
16 gistratus alienationem horum bonorum haudqua-
quam corroborare, si causa alienationis insufficientis
deprehendatur, quod & sensisse videntur Imp. in *l.*
Et si præses provincie. 5. C. de prad. min. fin. decret. non
alien.

Ita Domini in causa Hansen Ehrlichs Kinder zu Eisleben/
Mens. Jul. Anno 1596. (Verba sent. Ob nun gleich der Amts-
schöffner in solchen Rauff gewilliget / da aber dennoch euerer
Bericht nach / euerer Vormunden solche Gütere wohl hätten
erhalten können/und dringender Schulden / oder anderer er-
heblichen Ursachen halber dieselbe nicht verkauffen dürfen / ic.
So wäre solcher Rauff nichtig und unkräftig / ic.)

Et iisdem formalibus in causa Mariz Conjugis Johanna
Rothauptes zu Malchitz/Mens. Dec. Anno 1601.

DEFINIT. XXIX.

Sed absque debitis solemnitatibus alienata à minore vindicari possunt, ipsique facta pretii refusione, cum omni causâ sunt restituenda.

EX eo, quod dixi Defin. *preced.* alienationem bonorum minoris immobilium, à Curatore vel tutore absque debitis solemnitatibus & requisitis factam, jure haud subsistere, sed prorsus invalidam esse, tria inferuntur, quæ scitu digna sunt. † *Primum* est; quod hoc casu minor sive pupillus, quando ad majorem pervenerit ætatem, bona alienata vindicare queat, nec opus habeat restitutione in integrum. † *Necessaria* enim non videtur restitutio, quando contractus talis proponitur, qui nullus est ipso jure *l. 2. C. de prad. min. sin. decret. non alien. l. 4. C. si advers. rem judic. l. 3. C. si advers. libert. l. 16. ff. de minor.* † Et quod bonorum absque decreto alienatorum minor dominus maneat, satis probatur *l. si minor. 15. & 16. C. de prad. min. sin. decret. non alien.* † Ut sic dubium non sit, ipsum Rei vindicatione adversus possessorem utiliter experiri posse §. *omnium. 1. Inst. de act. l. in rem actio. 23. ff. de Rei Vindic. d. l. 16. C. de prad. min. sin. decret.*

Ita Domini ad consultationem Andrea Rothens zu Nebra/Menf. Aug. Anno 1611. (Verba sent. So möchte solcher Kauff euerem Mündlein zu Schaden und Nachtheil nicht gerethen/sondern es wäre demselben obberührte Güter von deren teygigen Besigern zu vindiciren unbenommen/W. R. W.)

† *Secundo*, minor vindicans bona absque debitis solemnitatibus & requisitis alienata, emptori debet restituere pretium solutum unâ cum melioratione & usuris pecuniæ, si ea in utilitatem ipsius ceciderit *l. 14. & l. 16. C. de prad. minor. sine decret. non alien.* † Iniquum enim est, minorem fieri locupletiores, cum alterius detrimento *l. nam. hoc. 14. ff. de condic. indebit.* siquidem minor eo respectu ad restitutionem pretii tenetur, ne in lucro versetur. † Nec sufficit pecuniam ad minorem pervenisse, nisi etiam inde locupletior factus sit, *l. patri. 27. §. 1. vers. pradium. in fin. ff. de minor. l. si fundus. 13. vers. quamquam. ff. de reb. eor. Jason. in l. nam. postea. 9. §. si minor. 4. ff. de jurejur. alique Dd. quos allegat. & sequitur Hartm. Pist. part. 1. q. 38. n. 35.* † Unde emptori onus probandi incumbit, versum fuisse pretium in rem minoris, *d. l. si pradium. 16. C. de prad. minor.* nisi minor cum Curatoris autoritate contraxerit, quo casu emptor onere probandi non gravatur; Nam qui minori solvit cum Curatoris autoritate, tutus est, *l. 7. §. 1. ff. de minor. l. 1. C. si advers. solut. Ant. Fab. in Cod. lib. 2. tit. 12. defin. 1. n. 45. & 11.*

Ita Domini an Marien/ Hansen Rothhaupts Eheweib zu Malchwig/ Menf. Dec. Anno 1601. (Verba sent. Ist demnach oberwehnter Hans Beckers euch eueres Vaters Gut gegen baare Erstattung seines angelegten Kauff-Geldes der 200. fl und der nutzbarlichen Vesserung der Erbgelder/ inmassen er dieselbe erlegt/ wiederum abzutreten/ und einzuräumen schuldig/W. R. W.)

† *Tertio*, & illud probè notandum est, † quod bonorum minorum injustè alienata cum omni causâ & fructibus perceptis sint restituenda. † Etenim, quia absque causâ & titulo fuere possessa, fructus percepti non cedunt possessori, sed in restitutionem veniunt, unâ cum prædio empto, *l. si pradium. 16. in verb. & fructuum vel bis non existentibus conditionem competere, & c. C. de prad. min. sine decret. non alien.*

Ita Domini in causa Nicolai von Leshwige/ Menf. Mart. Anno 1575. (Verba sentent. So ist solcher Vertrag zu Recht unträftig/ und der Besizer des Guts Endersdorff mit allen Zugehörungen/ und eingehobenen Nutzungen euch abzutreten und einzuräumen schuldig/W. R. W.)

Item an Nicol Hoffmanns Wittib zu Laucha/ Menf. Majo, Anno 1577. (Verba sentent. Und ihr hättet bemeldte euse

Carpz. Definit. Vol. I.

Väterliche Güter sammt dero von Zeit eueres Vaters Absterben getragener Nutzung gegen Erlegung des Kauff-Geldes zu fodern wohl Zug/]

DEFINIT. XXX.

Nisi alienatio injusta bonorum minoris lapsu quinquennii post majorem ætatem à die sententia confirmata fuerit.

Non semper tamen defectus solemnitatum ac requisitorum juxta minorem, ut bona ab ipso vel etiam à tutore aut Curatore injustè alienata recuperare queat. † Non certè, si major factus per quinquennium tacuerit. Constitutum enim ab Imp. Justiniano, Ut alienatio nulla ob defectum decreti aliorumque requisitorum per cursum illius temporis, corroboretur non secus, ac si ab initio res ritè alienata fuisset, *l. ult. C. si major factus alien. fact. sin. decret. rat. hab. ubi Castrenl. Anton. Fab. in Cod. lib. 5. tit. 39. defin. 2. n. 1.* † Idque tempus quinquennii in foro nostro Saxonico ab exeunte 21 anno currere incipit, Petr. Heig. *part. 2. qu. 19. n. 2.* † At dicere quis posset, quomodo silentio confirmabitur alienatio, quæ per se nulla est, siquidem contractus ipso jure nullus non confirmatur ratihabitione, *l. doli. 19. vers. idemque est. in minore ff. de novat. l. 3. §. scio. 2. ff. de minor.* † ut verè dixerit Bald. *ad l. quedam. 7. ff. de jur. Codicill.* quotiescunque causa efficiens deficeret, confirmationem nihil operari. † Sed aliud obtinet in eâ ratihabitione, quæ à legis expressa dispositione inducitur, quo casu ipsa lex per cursum temporis supplet defectum solemnitatis & formæ, Gloss. *in l. 1. verb. comprobaverint C. si major factus ratum.* Franc. Cald. *in l. si curatorem. 3. verb. infra legitimum tempus in fin. C. de integ. restitut.* Cagnol. *in l. quod inisio. 29. n. 2. ff. de Reg. Jur.* † Unde cursus ille temporis non est præscriptivus, sed Ratihabitionis inductivus, & sanat omnè nullitatis vitium ex quovis capite proveniens, Heig. *dict. q. 19. n. 9.* † Hactenus verò alienationem hujusmodi silentio confirmatam esse, prodest, si eam minor jam tum sciverit, cum major factus est, alioqui non nisi à die scientiæ quinquennium illud computabitur, Anton. Fab. *dict. defin. 2. n. 3.* † Neque enim æquum est, ut hoc tempus currat ignoranti; † Nec tacitè consentire videri potest, qui ignorat, *l. cum sex. 55. ff. de adil. edict.*

Ita Domini in causa Anna/ Nicolai Hoffmanns Eheweibes zu Laucha/ Menf. Majo, Anno 1577. (Verba sent. So wäre solcher von euerem Vormunde ohne bringende Schulden geschlossener Kauff zu Recht unträftig/ es wäre dann/ daß ihr euer vollkommenes Alter erreichet/ und nach Erreichung desselben/ und erlangter Wissenschaft bemeldten Kauff durch ein fünfjähriges Stillschweigen ratificire hättet/ auff den Fall hättet ihr den Kauff zu widersechten nicht Zug/W. R. W.)

DEFINIT. XXXI.

Approbatum quoque alienatio à minore, quando major factus pretium accepit, aliudve ultro fecit, quo priorem contractum valere præsupponit.

Alienatio rei immobilis ad minorem spectantis, in minori ætate facta sine decreto aliisque requisitis, non tantum lapsu quinquennii & silentio, sed & expresso aliquo facto à minore, postquam ad perfectam ætatem pervenerit, confirmatur, ita ut restitutionis beneficio postea rescindi nequeat. *Quid enim, si minor major jam factus, elapso nondum quinquennio, pretium ab emptore acceperit?* In consequentiam quidem & executionem prioris contractus potius, quam ad ejus confirmationem id fieri, ac proinde venditionem rei immobilis à minore

4 sine decreto factam per pretii acceptionem non probari asserit Anton. Fab. in Cod. lib. 5. tit. 39. defn. 1. n. 3. † Sed quid prohibet, quò minus per executionem prioris contractus ipsa alienatio confirmetur, ut sic tam ad confirmationem simul, quam executionem contractus pretium peti, haud ineptè dixerim; † Quomodo enim minor factus major executionem petere poterit, si contractum valere nolit, idque ipsum est, quod scribit Scævola JCtus, † eum, qui petit pretium, videri approbasse venditionem in l. quidam. 12. ff. de evict. † Idemque judicandum de aliis similibus factis, quibus minor major factus priorem contractum valere haud obscure præsupponit, tot. tit. C. si major fact. rat. habuer. † Ejusmodi namque facta ratihabitionem inducunt, ac restitutionem in integrum impediunt, l. 1. § tot. tit. C. si major fact. alienat. fact. sine decret.

Ita Domini in causa Joh. Matstads zu Laucha / Mense Jul. Anno 1578. (Verba sent. Da ihr nun solchen Kauff / wie ihr euer vollkommen Alter erreichet / durch Annehmung des Kauff-Geldes oder sonst nicht ratificirt hättet / ic. So wäre ihr denselben zu sechten wohl befugt / ic.)

Et in causa Hansen Ehrlich's Kinder zu Eisleben / Mense Jul. Anno 1596. (Verba sent. Da aber dennoch euer Vormünder solche Güter wohl hätten erhalten können / und dringender Schulden oder anderer erheblicher Ursachen halber dieselbige nicht verfauffen dürffen / ihr auch / als ihr eure mündige Jahr erreichet / durch Annehmung des Kauff-Geldes / oder sonst solchen Kauff nicht ratificirt hättet / so wäre derselbe nichtig und unkräftig / ic.)

Ita ad requisitionem Jacob Dangigers zu Schweinfall / Mense Majo, Anno 1579.

DEFINIT. XXXII.

Minor prædium injustè & absque debitis requisitis alienatum vindicans, defectum requisitorum solennium quando probare debeat.

1 **M**inore vindicante prædium injustè alienatum, postquam ad perfectam & majorem aetatem pervenerit, cuius onus probandi incumbat, ex qualitatibus libelli, opposita exceptione, & intentione agentis dijudicandum erit. † Etenim si minori, vindicanti prædium suum, Reus opponat exceptionem factæ venditionis, dubium vix esse potest, quin Reus venditionem omniaque requisita, ad alienationem bonorum minoris necessaria, probare debeat, siquidem intentionem in legitimam ac 3 justam venditione fundat, † quam & propterea ceu affirmans probare necesse habet, l. ei incumbit. 2. ff. 4 de probat. l. actor. 23. in pr. C. de probat. † Juris namque expedit est, quod intentionem suam fundans in aliquo actu, certam qualitate imbuto, ita quidem, ut cum ea qualitate conjunctus actus singularem effectum habeat, non modò ipsum actum, sed & qualitatem actus docere teneatur, nisi succumbere velit, c. ab eo. 31. Ext. de elect. in sexto. c. licet. 9. ubi 5 Felin. num. 40. Ext. de probat. † At quid, si minor vindicans ex hoc capite alienationem impugnet, quod debita requisita non fuerint observata, eamque qualitatem alienationis & defectum requisitorum libello suo inferat, cui Reus negativè respondet? Hoc casu minorem ceu actorem contenta libelli, ac requisitorum defectum probare teneri, rectissime quis affirmaverit cum Ant. Fab. in Cod. lib. 5. tit. 37. defn. 2. n. 4. & Jac. Schult. part. 1. qu. 17. 7 † Tum, per text. in l. magis puto 5. §. pen. ff. de reb. eor. qui sub tutel. ibi: Manet actio pupillo, si postea 8 poterit probari, obreptum esse prætori &c. † Tum, quod præsumatur pro solennitate necessaria, eam intervenisse, ubi de facto ipso constat, l. 1. C. de contr. & comm. stipulat. l. ab ea parte. 5. §. idem respondit. 1. junct. Gloll. ibidem in verb. prestare. ff. de probat. l.

Titia 34. ff. sol. matr. l. si cum pater. 2. in pr. C. si advers. rem judic. † Tum, quod agenti & alleganti defectum alicujus solennitatis necessariz, incumbat onus probandi, l. verius. 21. ff. de probat. Fulv. Pacian. de probat. lib. 2. cap. 35. n. 11. † Tum, quod fundans intentionem suam in non facto, illud non factum probare teneatur per text. in l. hoc jure. 10. ff. de verb. obligat. Mantie. de conject. ult. volunt. lib. 2. tit. 1. n. 4.

Ita Domini in causa Pauli Schneiders / & Consortium ab una, Viduz & heredum Petri Schneiders ab altera parte ventilata in præfectura Leisvicensi, Mense Febr. Anno 1628.

DEFINIT. XXXIII.

Tutor potest emere rem pupilli non ab ipso pupillo, sed à contutore, aut judice facta subhastatione rei pupillaris.

1 **E**xpediti Juris est, tutorem non posse emere rem pupilli, l. si in emptione 34. §. ult. l. non licet. 46. ff. de contr. empt. Quod tamen non aliter accipiendum, † quam ut ab ipso pupillo emere nequeat, 2 quia nec pupillo in rem suam auctor esse potest, l. 2. l. quod dicimus 7. ff. de autor. tutor. † Ceterum, si 3 habeat contutorem, qui autoritatem præstare queat, quin tum emere possit, tantum abest, jura prohibere, ut etiam expressis verbis hoc permiserit JCtus Ulpian. in l. pupillus. 5. in pr. & §. 2. ff. de autor. tutor. † Quod & asserendum de venditione publicâ, factâ 4 rei pupillaris subhastatione à Magistratu, nam & tum tutor emptor rei pupillaris admittitur, Anton. Fab. in Cod. lib. 5. tit. 35. defn. 2. num. 4. † Etsi enim 5 publicâ venditio, quæ fit jussu Magistratus, perinde habeatur, ac si à pupillo ipso facta esset, per l. si ob causam 13. C. de evict. l. 1. C. si in caus. Jud. pign. capt. sit. † Attamen Magistratus autoritas necessaria videri possit, argum. l. sancimus. 25. C. de adm. tutor. Ant. Fab. dist. defn. 2. n. 6.

Ita tractatum à Scabinis in causa H. P. R. & D. E. H. Mense Febr. Anno 1632.

Et in causa Christophori à Carlovirtz, Mense Decemb. Anno 1636.

DEFINIT. XXXIV.

Minori competit electio, an contra tutores vel Curatores agere, an verò in integrum restitui & bona injustè alienata revocare velis?

1 **M**inor non solum in casu factæ alienationis ob defectum requisitorum solennium adversus possessorem experiri, & bona alienata rei vindicatione repetere potest, † Sed & eo casu, quo juris autoritas alienationi non resistit, ipsi læso per in integrum restitutionem succurritur, licet decretum Judicis & autoritas Curatoris intervenerit, l. 2. l. si quidem. 11. C. de præd. minor. l. ult. & tot. tit. C. si tut. vel Curat. interv. l. ult. C. si advers. rem judic. Ant. Fab. in Cod. lib. 5. tit. 39. defn. 2. n. 6. † Utroque tamen 3 casu liberum est minori, an tutores vel Curatores propter malam administrationem convenire, quam in integrum restitui ac bona alienata revocare malit, Hartm. Pistor. part. 1. quæst. 12. n. 7. Joh. Petr. Surd. conf. 75. num. 20. cum seqq. Fr. Becc. conf. 12. num. 77. & seqq. Bursat. conf. 412. n. 32. † Idque propter clarum textum in l. etiam. 3. C. si tut. Curat. interv. ubi 4 ajunt Impp. jampridem placuit etiam in iis, quæ minorum tutores vel Curatores malè gessisse probari possunt, licet personali actione à tutore vel Curatore jus suum consequi possent minores, in integrum restitutionis auxilium eisdem dari, nullo eis præjudicio per electionem generando. † Idemq; proba-

batur per text. in l. ult. C. eod. tit. l. 45. vers. Imperator. ff. de minor. l. si minoris 25. ff. de admin. tut. l. ait Prator. 7. §. sed & in judicis 4. l. minor. 25. annis omissam. 36. ff. de minor. Gloss. & quam interpp. comm. sequuntur in l. eum, qui 46. ff. de minor. † Nec movet quicquam in contrarium vulgata juris Regula, quæ Remedium extraordinarium, quale est restitutio in integrum, per ordinarium excludit, traditur, l. in provinciali. 3. ff. de oper. nov. nunciat. l. si adibus 32. l. qui bonâ 13. §. de illo. 6. ff. de damn. in fact. † & quod Restitutio regulariter non competat, quando minor communi auxilio & mero jure munitus est, l. in causa. 13. ff. de minor. † Etenim fallunt hæc omnia, ubicunque alicui per Remedium extraordinarium magis consultum est; tum enim extraordinario potius quam ordinario uti licet, Bartol. & Dd. in d. l. in provinciali. 3. ff. de op. nov. nunt. † Quamvis & aliter respondeat Ant. Fab. in Rational. ad dict. l. in causa. 13. ff. de minor.

Ita Domini in causa Michael Martini zu Altentemnie/ Mens. Mart. Anno 1632. (Verba sent. Da aber dennoch das Mündlein/so nunmehr verß prachet/sich ihres Schadens lieber bey euch (inmassen ihr denn solches zu thun frey steyer:) als bey dem Vo:munden erholen wolte/und euch deswegen belaugen würde/2c. So wäret ihr den Schaden zu erstatten schuldig/W. R. W.)

Et in causa Wolmar Zschanschmans zu Thölbiß / Mens. Jan. Anno 1628.

- † Quin & non solum ipsi minori, sed etiam ejusdem heredibus hanc electionem adversus tutorem aut Curatorem scilicet agendi, vel bona injuste alienata repetendi competere tuto affirmaverim, † quippe quod remedium Restitutionis ad heredes quoque pertineat, l. 6. ff. de rest. in integr. l. 18. §. f. l. 24. §. 1. l. 44. ff. de minor. † Nectam jure privilegii personalis, (quod cum persona aliâs extinguitur, l. 196. ff. de Reg. Jur.) quam remedii communis censeatur, † Et restitutionem non ex mera gratiâ, sed ipsâ quoque justitiâ & æquitate dictante, tribui, recte notat Bartol. citatur à Sfort. Odd. q. 50. art. 1. n. 8.

Ita Domini in causa, Augustinum Breden ab una, & Simonem Levven zu Leipzig ab altera parte concernente, Mens. Dec. Anno 1628.

DEFINIT. XXXV.

Heredes tutoris ex levi ipsius culpa non teneantur.

- 1 Tutorum non solum ob dolum, sed & ob culpam tam latam, quam levem conveniri posse, certi juris est, l. 3. §. ult. ff. de suspect. tutor. l. 2. l. 3. l. 5. ff. de magistr. conven. † Sed aliter res se habet in heredibus, qui ex levi tutoris culpa non tenentur, per text. in l. 1. C. de hered. tutor. † quæ lex nec ad singularem doli speciem restringenda, nec emendanda, ut putat Cujac. 3. observ. 29. contra quem disputat Suer. repet. prælect. cap. 1. & Anton. Faber. 1. conject. 12. † Eaque sententia, quod ex levi culpa tutorum heredes non teneantur, procul dubio est communis & approbata ab Accurs. Bart. Bald. & Salycet. in dict. l. 1. C. de hered. tut. Objicit quidem, † Cujac. & post eum Merc. 2. opin. 24. quod, cum in heredes detur actio tutelæ, & in hanc levis culpa veniat, absurdum videatur, propter levem culpam defuncti non teneri heredes, † cum alias ex persona heredum non mutuetur obligatio l. 2. ff. de verb. oblig. Sed scire debuissent, † haud absurdum esse, ut actio in heredes transitoria non semper eodem modo & qualitate contra heredes detur, perinde sicut Magistratus de omni periculo, heredes autem ex latâ tantummodo culpa tenentur, l. 2. C. de magistr. conven. l. 4. ff. eod. tit. † Et notat Salycet. in l. Curatoris. 17. C. de negot. gest. num. 2. per ib-

lum text. mirabile ac peculiare hoc esse, quod quæ contra defunctum competeat pro latâ & levi culpa, contra heredem pro levi culpa defuncti intentari non possit.

Ita Domini ad requisitionem Johann. Gottschaldes zu Annaberg/Mens. Febr. Anno 1612. (Verba sent. Ist E. & curem Eheuweibe zum Vormunden verordnet worden/und hat sich darauff solcher Vormundschaft angemasset/und von bemeldtes seines Mündleins Gelde 10. Gulden in seiner Verwahrung gehabt/als aber die unlangst zu Annaberg entstandene Feuersbrunst auch gedachten Vormund mit betroffen/seynd des Mündleins Geldere in solchem Brande wegkommen/2c. So seynd seine Erben/ungeachtet / daß er der Vormund sein eigen Geld im selbigen Brande weggestohet/ solche 10. Gulden zu erstatten nicht schuldig/W. R. W.)

Et in causa viduæ Christophori Bogels/ contra liberos Balthasari Traßoffers zu Enderß/ Mens. Octob. Anno 1634.

DEFINIT. XXXVI.

Beneficium ordinis tum demum competit tutoribus, quando ab ipsis facta est divisio.

Quando tutela divisa haud est inter tutores, pupillus habet electionem, quem ex tutoribus convenire velit, sive omnes administraverint, sive nullus, quia sunt in pari culpa, l. 2. in pr. C. de divid. tutel. Joh. Schneidew. in §. sed. si ex testam. 1. num. 11. Inst. de satisfact. tutor.

Veluti pronunciarunt Domini in causa Alberti Christel Gläubiger zu Cöthen/Mens. Sept. Anno 1594. (Verba sent. Hat der verstorbene Albert Christel benebenst andern etliche Vormundschaften auff sich gehabt. So seyn desselben Mit-Vormunden /welche noch am leben/dem Mündlingen für dasjenige/so gemelder Christel verwaltet und eingenommen / zu antworten und solches zu bezahlen schuldig/W. R. W.)

Et in causa Nicolai Steinmans zu Naumburg/Mens. Apr. Anno 1636. (Verba sent. Wann nun gleich cuer Mit-Vormund die Baarschaft allein zu sich genommen / da er aber dennoch nicht solvendo ware / so ware das Mündlein sich deswegen an euch zu halten wohl befugt/W. R. W.)

† Factâ autem divisione inter alia, quæ pluribus contutoribus concessa sunt juris beneficia, non postremum est ordinis beneficium, quo tutori subvenitur, ut non ex proprio, sed contutoris facto conventus de ordine excipiendo, possit eò rem deducere, ut actor prius contutorem, de cujus facto quæritur, si quidem is solvendo fuerit, convenire, & eundem excutere cogatur, l. ult. C. si tut. vel Curat. non gest. l. ult. C. de divid. tutel. l. tutores qui 39. §. in eum 12. ff. de administ. & per. tutor. † Quæ tamen ordinis consideratio in illis solum casibus locum habet, in quibus agitur de pluribus tutoribus in solidum ita obligatis, ut ob factum unius alter tutorum, quem elegerit pupillus, conveniri possit, l. tres tutores 55. in pr. l. à tutoribus 33. §. heredibus. 2. ff. de admin. tutor. † Etenim, si in solidum obligati non sunt, nec inter eos periculum est commune, tum alter ex alterius facto ne ipso quidem jure tenetur, sed quilibet pro sua administratione conveniri debet, non attento, utrum alter solvendo sit nec ne, Hart. Pist. part. 1. q. 6. n. 4. † Quare si tutela vel à testatore, vel à judice inter tutores fuerit divisa, quia tum in solidum obligati non sunt, neque alter ex facto alterius tenetur, sive solvendo fuerit, sive non lib. 2. vers. in divisionem autem C. de divid. tutel. utique non opus tunc habent beneficio divisionis seu excussionis, Hart. Pist. d. qu. 6. n. 7. Joh. Schneidewin. dict. loc. n. 11. † Ut sic ordinis beneficium eo solummodo casu locum habeat, quando divisio tutelæ facta est ab ipsis tutoribus. † Quo casu etiam competit tutoribus beneficium cedendarum actionum & utilis actionis, de quibus Schneidewin. loco allegato & fufius de beneficio ordinis Hartm. Pistor. d. q. 6.

Ita Domini in causa Hansjen Delschen zu Meinewehe/Mens-
se Nov. A 1627. (Verba sent. Send ihr N. N. nebenst noch an-
dern Personen zum Vormunden verordnet worden/und nach-
dem euer Mündlein seine vollkommene Jahr erreicht/hat er euch
etlicher Mängel wegen in der geführten Vormundschafft in An-
spruch genommen/ba ihr euch nun nebenst den Mit-Vormun-
den verglichen/und einem allein die Verwaltung aufgetragen
hättet/1c. So wäret ihr Kläger die exceptionem beneficii
ordinis zu opponiren wohl befugt/und ehe und zuvor derjenige
Mit-Vormund/der sich der Verwaltung angemasset/geb-
ührlichen excutiret worden / möget ihr zur Erstattung der
Mängel nicht gehalten werden/ B. R. W.)

DEFINIT. XXXVII.

*Apocha seu Quittantia tutoris non liberat debito-
rem, quo minus à minore in solutione lesio con-
veniri queat.*

- 1 **S**Olet apocha dari pro pecuniæ solutæ professione
l. uli. §. Titius 2. ff. de condict. indubit. l. qui tabu-
las 27. §. apocha. 1. ff. de furt. l. plures apochis. 19. C.
de fid. instrum. tor. tit. C. de apoch. publ. lib. 10. junct.
l. pecuniæ soluta 14. C. de solut. Vulgò Quittantiam
vocant. † (Errant siquidem pragmatici, qui apo-
cham pro chirographo dicunt, Ant. Fab. in Cod. lib.
4. tit. 5. def. 1. n. 1.) Quare, † si à tutore ejusmodi
3 Quittantia data fuerit debitori minoris, utique pro-
babit ea debitorem solvissè, etiam contra pupillum
seu minorem, arg. l. Lucius 46. §. tutela. 5. ff. de ad-
ministr. tutor. Joseph. Mascard. de probat. vol. 1. con-
clus. 111. num. 21. Raphaël Cuman. conf. 24. col. 2. &
conf. 31. col. 2. Andr. Tiraquell. in tract. de utroque
4 retract. §. 1. gloss. 18. n. 93. † At fallit hoc ipsum,
quando tempore solutionis contingit læsio ipsi mi-
nori, veluti si minus loco, tempore, vel causa, aut
in deteriore moneta acceperit tutor vel curator so-
lutionem, aut si aliquid de debito remisit, tùm
5 enim, quia malè gesit, non obitante Quittantiâ tu-
toris vel Curatoris, † datur minori restitutio in in-
tegrum, & facultas conveniendi denuò debitorem
l. 3. C. si tutor. vel Curat. Franc. Cald. ad l. si curato-
rem. 3. verb. lasis. num. 61. C. de restit. in integrum.
Joh. Gutierrez. de tutel. part. 2. cap. 22. num. 22.
6 † Quod & verum est, etiam si autoritas magistratus
intervenerit, & in judicio apocha data fuerit, Cald.
dict. loc. num. 67. & Gutierrez. d. c. 22. n. 27.

Ita Domini in causa Michael Martins zu Altentemitz/ M.
Mart. Anno 1632. (Verba sent. Ob euch nun wohl der Vor-
mund über solche 100. Gùlden/so seinen Mündlein zuständig
gewesen/und ihr am leichten Geld erleget/ Gerichtlichẽn qui-
tirtet/und dannhero euch ferner in Anspruch zu nehmen nicht
berechtiget. Da aber dennoch das Mündlein sich seines Scha-
dens bey euch erholen wolte / und euch deswegen gebührlichen
belangen würde/1c. So wäret ihr die gezahlten 100. Gùl-
den leichte Geld entweder mit antzo schwerer Münz auszu-
wechseln / oder den Abgang an solcher nochmals zu ersetzen
schuldig/B. R. W.)

DEFINIT. XXXVIII.

*Nomen seu debitum pecuniæ minoris factum ad
ipsum pertinet, licet tutor creditor fuerit nomi-
natus in chirographo.*

- 1 **C**um tutor pecuniam pupillarem fœnori elocal-
set, & semetipsum in chirographo desuper exhi-
bito creditorem nominari curasset, quæsitum fuit,
an non finit à tutelâ illud nomen ad minorem jam fa-
ctum majorem pertineret? † Quod affirmare haud
2 dubitavere Scabini. Etsi enim quilibet actus † præ-
sumatur factus nomine proprio potius quàm alieno,
3 arg. l. & magis. 4. ff. de solut. l. si ita stipulatus 126. §.
Chysogonus. 2. ff. de verb. oblig. l. si pactum. 9. ff. de
probat. l. post. mortem 5. ff. quando ex fact. tutor. l.
4 Titium 47. §. presertus 4. ff. de admin. tutor. † Atta-
men non procedit hoc in tutore vel Curatore faci-
ente id, quod nomine alieno est obligatus agere.

† Et ideò, licet quid faciat nomine suo, præsumitur
tamen & censetur facere nomine pupilli, l. Lucius
46. §. tutorem. 2. ff. de admin. tutor. Bartol. in l. Titium
um 47. §. altero. 6. n. 2. ff. eod. tit. Petr. Surd. lib. 1.
conf. 9. num. 4. Mascard. de probat. vol. 1. concl. 38. n.
2. & 3. † Unde tutor non solum præsumitur sol-
6 velle de pecunia pupilli Masc. concl. 1393. n. 6. Cra-
vet. vol. 1. conf. 129. n. 3. maximè quando non erat
adeò dives, ut possit præsumi, eam pecuniam, quam
solvit, habuisse, Crav. d. loc. † Sed & continuans
7 mercantiam vel negotia patris, censetur nomine
pupilli continuare, Gutierrez. de tut. & Cur. part. 2.
cap. 10. n. 9. Mascard. d. l. n. 14.

Ita Domini in causa Benigen, & Mechelden, sororum à
Minckwitz/Mens. Mart. Anno 1599. (Verba sent. Ob nun
wohl der Vormund die Schuld-Verschreibung auff seinen Na-
men stellen lassen/ dieweil aber dennoch berührtes Geld euch
zuständig/ihr auch die Schuld-Verschreibung in Händen habi/
und allbereit etliche Zinsen darauff empfangen / 1c. So ist
nunmehr des Vormundes Sohn an Abforderung der Haupt-
Summa/wofern er keine andere erhebliche Ursachen / als daß
obbedelte Handschrift auff seines Vatern Namen gerichtet/
dawider anzugehen hat / euch zu hindern nicht befugt / B.
R. W.)

DEFINIT. XXXIX.

*Non semper tria tutela onera vacationem præ-
stant.*

1 **T**Ria onera tutelæ vel curæ largiuntur vacatio-
nem à quarta, l. 2. §. ult. l. 3. & §. tribus seqq. ff.
de excus. tut. l. un. C. qui num. tutel. † Tùm favore
2 tutoris, ne is negotiis alienis nimium oneretur,
Tùm favore pupilli, cujus res administrari rectè ne-
queunt ab eo, qui multis muneribus est districtus,
Conrad. Rittersh. in §. item tria. 5. num. 1. Inst. de
excusat. tutor. Ex quo fit, quod non semper tri-
plex tutela à quartâ tutorem excuset, † non enim
3 excipere potest tutor, (1.) si unius vel alterius tute-
læ finis instet, l. non tantum. 17. in pr. ff. de excus. tut.
(2.) † Aut si tutelæ fuerint affectatæ, vel studio pe-
4 titæ, tùm namque tutorem non excusant §. item
tria. 5. Inst. de excus. tut. l. spadonem 15. §. est autem.
15. ff. eod. tit. † quia volenti non fit injuria l. 1. §. us-
5 que adeo. 4. ff. de injur. l. nemo. 145. ff. de reg. jur.
(3.) Si tutelæ non sint operosæ aut magni laboris,
† sed leves, ut plerumque sunt pauperum pupillo-
6 rum, Gloss. & Joh. Schneidew. in dicto §. item tria.
5. n. 2. (4.) Nec æstimandus est numerus tutelarum
7 ex pluralitate pupillorum, sed potius ex diversitate
patrimoniorum, plurium namque fratrum tutela
non triplex est, sed unica, quæ excusationem non
tribuit. † Planè evenit interdum, ut unica tutela
8 ad excusationem sufficiat, si nimirum illa tam diffu-
sa & negotiosa sit, ut pro pluribus cedat, l. 31. §. ult.
ff. de excus. tut. Rittersh. dict. loc. Harpp. in dict. §.
item tria. 5. n. 5. ubi & Joh. Schneidew. num. 4. Ant.
Fab. tom. 1. Jurisp. Papin. tit. 24. pag. 1098.

Ita Domini in causa Christophori Böttgers zu Miweida/
Mens. April. Anno 1615. (Verba sent. Da ihr nun zu vorge-
dachten dreien unterschiedenen Vormundschafften euch nicht
selbstn angeben / und derselben noch keine sich geendet / 1c.
So verbleibet ihr mit der vierdten Vormundschafft billich ver-
schonet. Es möchte dann erwiesen und benbracht werden/
daß obberührte drey Vormundschafften also geringe / daß ihr
die vierdte ohne sonderbare Mühe/auch mit Nutz der Unmün-
digen wohl verrichten könntet/auff solchen Fall möchtet ihr euch
derselben nicht entbrechen/B. R. W.)

DEFINIT. XL.

*Tutor propriis sumptibus res pupilli administrare
non tenetur, salarium tamen petere nequit.*

1 **I**ndubitati juris est, tutorem haud propriis sum-
ptibus teneri administrare res pupilli, sed si quos
sumptus fecerit, eos à pupillo repetere posse, l. 1.
§. item

§. item sumptus litis. 9. ibi item sumptus litis tutor reputabit & viatica, si ex officio necesse habuit aliquod excurrere vel proficisci. ff. de tutel. & rat. distr. l. à tutoribus. 33. §. ult. ubi Bartol. ff. de admun. tutor. l. sumptus. 3. C. eod. l. 3. §. pen. ff. de contr. alt. tutel. Anton. Fab. in Cod. lib. 5. tit. 36. defm. 1. n. 2. Jacob. Menoch. de arbit. jud. quest. cas. 173. Cavalcan. de tutor. n. 286. & 309. Hartm. Pistor. observat. 124. n. 2. Sed num & tutor salarium sibi certum constituere & ex bonis pupilli petere poterit? † Neutiquam, sed tutor operam gratuitam pupillis præstare debet, per text. in l. qui sine 38. in fin. ff. de negot. gestis. Gloll. in l. 1. §. ult. ubi & Bartol. & Bald. ff. mandat. & in l. in eos. 9. ff. de tutel. l. 1. l. à tutoribus 33. §. ult. ff. de administ. tutor. l. 1. §. si pupillis 6. ff. de tutel. & rat. distrab. Fr. Vivius decis. 40. n. 4. & 5. Hartm. Pistor. dict. observ. 124. num. 1. Jacob. Menoch. de arbit. jud. quest. cas. 512. † Quin etsi tutor negotia pupillaria administrando rebus suis præstare non potuisset, an inde damnus aliquod sensisset, attamen damni refusionem eum repetere non posse, tradit Hart. Pistor. dict. loc. n. 8. † eo, quod eandem diligentiam adhibere eandemque operam præstare debeat in rebus pupilli, quam in suis. † Hoc tamen certum est, quod per id Magistratus autoritas non constringatur, quò minus, si ita ei placuerit, tutori salarium ex certâ causâ constituere possit, l. à tutoribus. 33. §. ult. ff. de admin. tutor. junct. l. idemque 10. §. idem Labro ait. 9. ff. mandat. Ant. Fab. dict. defm. 1. num. 3.

Ita Domini in causa Johannis Göbels zu Dessnitz / Menfe Nov. Anno 1626. (Verba sent. Ob ihr wohl eine Zeitlang eurer Pflege-Tochter Vormundschaft geführt / and darbey Fleiß und Mühe anwenden müssen / ic. So seyd ihr doch einige recompens und Ergögligkeit dafür anzusehen und zu fordern nicht befugt / B. R. W.)

Et jam pridem in causa Hansen Schreckens zu Leipzig / Menf. Nov. Anno 1592.

DEFINIT. XLI.

Excusis Tutorum ac curatorum facultatibus actio subsidiaria etiamnum hodie in Magistratum dari solet.

1 **P**upillus aut minor, si aliquod damnus ex mala-administratione tutorum vel Curatorum passus est, debet primò convenire tutores & Curatores. §. 2 sed si ex testamento. 1. Inst. de satisd. tut. nec non eorundem heredes, l. ult. & tot. tit. C. de hered. tut. vel Curat. l. ult. C. de divid. tutel. & fidejussor. l. etiam 3. l. cum ostendimus. 4. ff. de fidejuss. & nomin. & hered. † Hisce omnibus prius excusis, si minor solidum consecutus non fuerit, convenire potest Magistratum, qui non exigit satisfactionem, vel non recepit idoneam, l. quoties. 6. ff. qui satisd. cog. † per actionem scilicet subsidiariam, quæ datur minori tanquam in subsidium & ultimum præsidium, quando ei non potest esse aliter consultum, §. sciendum 2. ubi Schneidew. Inst. de satisd. tutor. tot. tit. ff. & C. de Magistr. conven. Ant. Fab. in Codic. lib. 5. tit. 41. defm. 1. num. 3. Matth. Wesenb. in parat. ff. de Magistr. conven. n. 1. Sed num & hodie Magistratus in subsidium conveniri poterit? † Sanc haud desunt, qui asserunt, Tit. de Magistratibus conveniendis hodie in usu non esse, ut post Ronchegall. & Aretin. testatur Montan. de tut. cap. 29. n. 181. & seq. M. Ant. Eugen. conf. 19. num. 79. quibus etiam accedit Hier. Treutler. vol. 2. disp. 9. th. 7. lit. e. † Ex hac ratione, quia iidem, qui dant Magistratus, etiam satisfactionem exigunt, quam bene refellit Bachov. in not. ad Treutl. loco allegato. Sed defendendum hoc ipsis relinquo; † Etenim cum prædicta jura nullibi immutata reperiantur, quin etiamnum ho-

die iis standum ac in Magistratum actio subsidiaria in foro quoque Saxonico danda sit minoribus, haud certè dubium esse videtur. † Quod tamen non aliter intellectum velim, quam si culpa Magistratui imputari possit, vel quod idoneos non dederit tutores ac Curatores, vel quod cautionem non exegerit, l. 1. §. si praeses 2. cum mult. seqq. ff. de Magistr. conven. dict. §. sciendum. 2. inst. de satisd. tut. † Quod si nihil Magistratui imputari queat, non debet casus futuros & fortunam pupillo præstare, dict. l. 1. §. si magistratus 11. ff. d. magistr. conven. Wesenb. in parat. ff. dict. tit. n. 2. † Probatio autem, quod culpa abfuerit, Magistratui incumbit, non pupillo, d. l. 1. §. probatio. 13. ff. d. 1.

Ita Domini in causa Annæ Lehmanns zu Bernitz / Menfe Nov. Anno 1604. (Verba sent. Ist nun gedachter euer Vormund gestorben / und hat so viel prioritätische Schulden nach sich verlassen / daß ihr euch euers Ausstandes an seiner Verlassenschaft nicht erholen könntet / ic. So ist euch obberührten euren Erb- und Gerichts-Herrn / so selbigen Vormunden verordnet / in subsidium zu belangen unbenommen / B. R. W.)

Et ad requisitionem Kirchhofs zu Weiffensee / Menf. Oct. Anno 1617. (Verba sent. Da es nun mit des Vormunds Gütern diese Gelegenheit hätte / daß sich sein gewesenes Mündlein daran nicht erholen könnte / und also albereit die excusio wider den Vormunden ergangen / ic. So wäre das Mündlein die Obrigkeit / von welcher der Vormund bestätiget worden / actione subsidiaria gebührlichen zu belangen wohl befugt / B. R. W.)

DEFINIT. XLII.

Pupillus apud matrem, qua ad secunda vota transit, educari non debet.

Educatio pupillorum nulli magis, quam matri committenda est, nisi ad secunda vota convolverit, ac Vitricum superinduxerit, l. 1. C. ubi pupill. educ. deb. † At cum nobis Christianis non ita ex se sint secundæ nuptiæ, dubitari potest, an non hodie educatio matri concedenda, etiam si vitrico nupsierit? Sed non tam odio secundarum nuptiarum, quam suspitione & affectione, quâ mulieres erga secundos maritos occupari solent, hoc casu matri educatio denegatur. † Creditur enim mater, quæ transit ad secunda vota, minus diligere liberos prioris matrimonii l. femina. 3. l. generaliter 5. C. de secund. nupt. † Et subest periculum, ne vitæ pupilli infidietur vitricus, cui mater non solum res filiorum, sed vitam quoque addicit, l. lex qua tutores 22. C. de admin. tutor. † Ut ita nec hodiè inter Christianos matri, quæ vitrico nupsit, pupilli educatio sit concedenda, Ant. Fab. lib. 5. tit. 30. defm. 1. num. 1. & 3. Hartm. Pistor. observ. 98. Matth. Wesenb. in parat. ff. ubi pupill. educ. deb. num. 2.

Ita Domini in causa M. à P. Menfe Febr. Anno 1625. (Verba sent. Alldieweil ihr selbst berichtet / daß ihr euch nach euers Ehe-Vündern tödelichen Hintertit anderweit verehlichen / und vermdge der rechtlichen Verordnung in diesem Fall der hinterlassene minderjährige nicht bey der Mutter / sondern bey den andern nächsten Bluts-Freunden aufferzogen und unterhalten werden soll / ic. So seyd ihr auch euren unumgängigen Sohn der väterlichen Großmutter / oder des Vatern Bruder / als den nächsten Anverwandten / auff ihr Vergehren und Abfordera / zur education folgen zu lassen schuldig / B. R. W.)

DEFINIT. XLIII.

Nisi cognita causâ matri, vitrico nubenti, educationis cura à Magistratu fuerit commissa.

Non tamen semper mater, ad secunda transiens vota, à curâ educationis arcenda est. † Quid enim si agnatis cognatisque ita videatur, ac Vitricus honestæ sit famæ, & minimè obnoxius suspitionibus, nec quicquam causæ sit, cur eorum

- 2 voluntatem Judex sequi non debeat? † Poterit sanè tunc Judex non modo Matri curam educationis committere l. 1. C. ubi pupilli educ. deb. l. 1. ff. eod. fed
- 3 † & Vitricum tutorem pupillo dare & decernere, l. ult. C. de contr. jud. tut. l. nonnunquam 32. §. 1. ff. de adopt. Jacob. Cujac. lib. 6. observ. 29. Gothofr. ad dict. l. ult. C. de contr. jud. tutel. lit. 1. Cæsar. Urtil. ad Afflic. decis. 357. num. 3. Joh. Harpp. ad pr. inst. qui testam. tutor. n. 29. Anton. Fab. in Cod. lib. 5. tit. 30.
- 4 defn. 1. n. 4. & 5. † Hoc enim casu Magistratus tam arctè dispositioni juris astrictus non est, ut habità cognitione, ex persona, conditione, tempore, spe successionis, aliud statuere nequeat, modo curet, † ut pupillus sine ullà malignà suspicione educetur, Matth. Wesenb. in parat. ff. ubi pupill. educ. deb. num. 2.

Ita Domini in eodem responso. (Verba sent. Ihr hättet denn beständige Euren den darwider einzuwenden/auff den Fall wäre euch solche bey der ordentlichen Obrigkeit anzuführen unbenommen/und würde dero Erkantniß/ ob der Unmündige bey euch als der leiblichen Mutter/oder bey weme sonst am süglichsten erzogen werden könne und solle/nicht unbilllich anheim gestellt/W. R. W.)

DEFINIT. XLIV.

Minor læsione probatà restitutus contra mutuum ab solvitur, nisi creditor pecuniam in utilitatem ejus versam docuerit.

- 1 **D**ifficultatem movent textus in l. 1. & l. 2. C. si adversus Creditor. in quibus enodandis admodum variant Interpp. quorum sententias refert Hartm. Pist. part. 1. qu. 38. qui tamen ipsemet valde prolixus est. Sed variis opinionibus discussis tandem ita
- 2 concludendum arbitratur; † Quod minor Restitutionem petens ob pecuniam mutuò sumptam, perinde ut in aliis Restitutionum causis captionem, si ve aliam læsionem probare debeat, † Eà verò probatà atque inde Restitutione impetratà Creditor pecuniam repetens, necesse habeat probare, illam in rem pupilli versam esse. Quæ assertio Hartm. Pist. procul dubio verissima est, ac duo verè membra continet. Primò namque dicit, † Minorem contra Creditorem mutuam, restitutionem petentem ante omnia probare debere captionem si ve allam læsionem ex generali Restitutionis regula, quæ læsionis probationem ex parte minoris requirit l. nam postea. 9. §. si minor. 4. ff. de jurejur. l. minoribus. 5. C. de integ. restit. † Non mox enim ex eo, quod minor
- 6 amisisse vel dissipasse, sed leges, † quæ minori, mutuum accipienti, succurrendum dicunt, conditionaliter loquuntur, si captus sit, si dissipavit, scilicet per lubricum ætatis l. ait Prator. 7. §. proinde l. patri 27. §. si pecuniam. 1. l. verum. 11. §. sciendum 3. ff. de minor. l. 2. C. de filiof. minori. † Quare probatio læsionis ex parte minoris præcedere debet; Cui nil prorsus obstat d. l. 1. & 2. C. si adversus Creditor. qui textus hanc probationem læsionis ne verbulo negant, † sed jam antea factam absque dubio præsupponunt, secundum alias leges ita distinguentes, per l. non est novum 26. ff. de lb. Bartol. in l. non dubium. est 5. num. 9. C. de lb. ut pluribus demonstrat Hartm. Pist. dict. loc. num. 18. & seqq. Secundò, probatà læsione ex parte minoris, ac impetratà Restitutione,
- 9 † Creditor pecuniam repetens tenetur probare, eam versam in utilitatem pupilli, dict. l. 1. & 2. C. si adversus Creditor. l. patri 27. §. si pecuniam 1. ff. de minor. 10 Hart. Pist. dict. q. 38. n. 32. † Etenim quia contractus mutui in minore per se noxius & perniciosus esse putatur, nisi pecuniam in utilitatem ejus insumptam esse appareat, Creditor id probare debet.
- 11 † Hæcque sententia receptissima est apud Interpp.

Franc. Cald. in repet. l. si Curatorem 3. C. d. in int. rest. verba sua facilitate n. 30. Ant. Fab. in Ration. ad l. quod si minor. 24. §. restitutio. 4. ff. de minor. & in Cod. lib. 2. tit. 21. defn. 1. n. 23. Jac. Menoch. lib. 6. præsumpt. 27. in fin. Petr. August. Morla in Empor. jur. tit. 8. in præmiss. num. 8. vers. quoniam in legibus. † Neque hæc parte Creditorem teneatorem a Creditore simplici separare debemus, propter generalitatem textus in dict. l. 1. C. si adversus Creditor. † Impu- tari enim potest Creditori, cur minori crediderit, Ant. Fab. dict. defn. 1. n. 7. Hart. Pist. dict. q. 38. n. 8. Nec refert, an soli minori, an verò auctore curatore pecunia fuerit credita, † nam semper Creditori onus probandi incumbit, Ant. Fab. dict. defn. 1. n. 2. qui tamen sibi contrarius videtur in def. seq. 2. quamvis aliud obtineat in emptore solvente pretium auctore Curatore, l. 7. §. 1. ff. de minor. 1. C. si adversus solut. Ant. Fab. in Cod. lib. 2. tit. 12. defn. 1. num. 11. † Emptor enim, qui solvit pretium minori, solvit æs alienum, quod solvere necesse est, † At credere non est necesse, ideoque adversus emptorem parcius minori succurrendum erit l. quod si minor. 24. §. restitutio. 4. ff. de minor.

Ita Domini in causa Matthiæ Nebens zu Morla / Mens Majo, Anno 1628. (Verba sent. Hat euch Hans Fesler in eurer Unmündigkeit 100. fl. geliehen und vorgestreckt. Ob er nun wohl solches ohne Zinsforderung gethan / da ihr aber dennoch einige læsion beybringen möchtet/ic. So würdet ihr auff gebührendes Ansuchen in integrum restituiret/und möchtet zur Wiederzahlung der 100. fl. nicht angehalten werden/ es wäre denn/das der Creditor beybringen und erweisen möchte/das solches Geld in euren Nutzen verwandelt worden / in wassen ihm zu thun obsteget/bessen gendße er auff solchen Fall billich/W. R. W.)

DEFINIT. XLV.

Solutio, facta pupillo absque decreto Judicis, non liberat debitorem, etiamsi tutoris autoritas intervenerit.

Expediti juris est, debitorem sine tutoris autoritate solventem non consequi liberationem, l. pupillo. 15. ff. de solut. quia pupillus solus alienandi potestatem non habet, dict. l. 15. ff. d. t. & §. 2. Inst. quib. alien. licet vel non. † Alienaret autem si ve diminueret obligationem, quæ debitor ei obstrictus est, si illa, solutà pupillo pecunià, dissolveretur arg. l. 12. ff. de solut. At quid si cum tutoris autoritate solutio pupillo facta fuerit? † Liberari debitorem colligitur ex d. §. 2. vers. ideoque si debitor. Inst. quib. al. lic. & l. 7. §. 2. ff. de minor. † Attamen restitutio in integrum pecunià ob facilitatem ætatis deperdità vel malè consumptà, pupillo haud denegabitur, l. 46. §. 5. ff. de admin. & peric. tut. l. 1. C. si adversus solut. † Quæ restitutio cessat, si decretum judicis de solvendo intervenerit, liberatur namque tum plenissimè debitor d. §. 2. ubi Wesenb. n. 5. Inst. quib. alien. lic. dict. l. 7. §. 2. Ant. Gomez. 2. var. resolut. c. 14. n. 4. Franc. de Cald. ad l. 3. C. de in integr. rest. verb. lesis num. 57. & seqq. † Quamvis aliter sentiat Ant. Fab. in ration. add. l. 7. §. 2. ff. de minor. & 17. conject. 13.

Ita Domini ad consultationem Eliæ Hausmanns zu Anna-berg/Mens. Aug. Anno 1630.

Erin causa Christophori Borgners & Andrea Gögens zu Lauchstadt/Mens. Jul. Anno 1634.

DEFINIT. XLVI.

Judicialis quitatio non liberat debitorem pupilli, si non decretum Judicis præcesserit.

Plenissimam igitur debitorem minoris vel pupilli liberationem consequitur, quando solvit judicialiter præsentem tutorem vel Curatorem. † Excludit enim autoritas magistratus Restitutionem in integrum, modò illius decretum præcedat, ac

debitori exsolutionem imponat, per text. in l. ait Prator. 7. §. 2. vers. permittitur ff. de minor. & l. sancimus 25. C. de admin. tut. Ant. Fab. in Codic. lib. 2. tit. 21. defn. 2. n. 1. † Cæterum, sola judicialis quittance absque decreto & jussu præcedente neququam liberabit debitorem, Joh. Guttierretz de tutel. & cur. part. 2. cap. 22. n. 4. Joh. Maur. de resit. in integr. c. 177. n. 5. in pr.

Ita Domini in causa Sebastiani Ottens zu Leipzig / Mens. Aug. Anno 1635. (Verba sent. Diweil aber dennoch solche Auszahlung auff vorhergehendes Gerichtliches decret von euch nicht geschehen / so seyð ihr / wann gleich die Quittung und Verzicht gerichtlichen approbiret würde / gegen die Unmündigen wegen der bezahlten Kauffgeldere nicht gnugsam gesichert / B. R. W.)

DEFINIT. XLVII.

Non impugnari potest solutio tutori vel pupillo extrajudicialiter facta, si pecunia deperdita non sit.

Securus nihilominus quandoque redditur debitor pupilli extrajudicialiter solvens tutori, vel ipsi etiam pupillo, puta si pecunia soluta adhuc extet, & non consumpta, quin potius in utilitatem minoris versa fuerit. † Datur enim tùm debitori adversus minorem vel pupillum de dolo exceptio, quã se tuetur, §. pen. Inst. quib. alien. licet vel non l. in pupillo 47. ff. de solut. ubi Gloss. Bart. in l. verum. 11. §. ult. ff. de min. † Nec locum habet restitutio in integrum, si nullam læsionem minor docere queat, l. ait Prator. 7. in pr. ff. de minor. l. 1. C. si advers. solut. ubi Gloss. & Dd. Joh. Guttierretz. de tutel. part. 2. cap. 22. n. 2. Ant. Fab. in Codic. lib. 2. tit. 13. defn. 1. n. 1. † Nimirum solvens minori debitum, quandoque plenam; quandoque plenioram; & quandoque plenissimam liberationem acquirit. † Plenam enim consequitur debitor liberationem, quando solverit pupillo absque tutoris vel Magistratûs autoritate, pecuniaque haud consumpta, sed in pupilli utilitatem versa fuerit, b. defn. 47. † Plenioram liberationem habet debitor, minori solvens, quando autoritate tutoris vel Curatoris solvit, tunc enim liberatur debitor. §. 2. vers. ideoque si debitor. Inst. quib. alien. lic. vel non l. 7. §. 2. ff. de min. † At restituitur minor, si pecunia sit deperdita vel consumpta l. Lucius 46. §. tutelæ iudicio 5. ff. de admin. tutor. supr. defn. 45. † Plenissimam verò debitor liberationem acquirit, si solverit præcedente iudicis decreto, sive enim tùm pecunia soluta adhuc extet, sive non, cessat restitutio in integrum, & omni casu debitor est securus, l. 7. §. 2. vers. permittitur. ff. de minor. supra defn. 45. in fin. Joh. Guttierretz. dict. c. 22. n. 2. 3. & 4.

Ita Domini in causa Simon Kühnens zu Schönberg / M. Majo, Anno 1635. (Verba sent. Da nun der Vormund berührte 100. fl. sammt den Zinsen seinem gewesenem Mündlein zu berechnen erbdig / x. So ist der gewesene Unmündige berührte 100. fl. von dem Schuldener Simon Kühnen / der sie dem Vormund gegen Quittung gezahlet / noch einsten zu fordern nicht befugt / B. R. W.)

DEFINIT. XLVIII.

Tutor nomine pupilli quando donare possit ?

Tutor Domini loco non habetur, cum pupillum spoliat, sed tantùm, cum bene & ex bonâ fide administrat l. qui fundum. 7. §. si tutor. 3. ff. pro empr. l. cum plures 12. §. 1. ff. de admin. tut. Unde fit, quod † nec tutori liceat bona pupilli alienare, ne quidem per transactionem, Anton. Fab. in Codic. lib. 5. tit. 37. defn. 1. n. 2. † quia transigere diminuendi causâ tutor non potest, l. Lucius 46. l. ult. ff. de admin. tutor. † Dimisit autem, quisquis alienat l. 1. C. de fund. dotal. l. alienationis 28. ff. de V. S. l. quod autem Carpx, Definit. Vol. I,

6. ff. que in fraud. Credit. Minus verò tutor nomine pupilli donare potest, Andr. Gail. lib. 2. observ. 72. n. 8. Nisi tutelam industriarum personarum administraret, Gail. d. l. per l. cum plures. 12. §. cum tutor. 3. & l. tutor. 13. ff. de admin. tutor. Vel † si utilitas pupilli hoc svadeat, l. 1. §. 1. ff. de tutel. & rat. distr. Unde & tutor nomine pupilli donationem remuneratorem facere haud prohibetur, secundum Rol. à Vall. Vol. 2. conf. 18. n. 61. & seqq.

Ita Domini in causa Baronum à Schönburg zu Glaucha / Mens. Febr. Anno 1604. (Verba sentent. Da aber dennoch obgedachter Hauptmann um die Gelegenheit und die Administration der Herrschaft die beste Wissenschaft gehabt / also daß solche durch eine andere Person besser und sùglicher nicht bestellet werden können / derselbe aber ohne Verwilligung solches Gnaden-Geldes sich nicht bestellen lassen wollen / er auch seinem Amt dermassen vorgestanden / daß der Herrschaft Nutzen und Bestes dadurch geschaffet worden / ic. So wùrden wohlmerckten Herren Vormunden die ausgegebene 2000. fl. Gnaden-Geld nach Gelegenheit diffals in ihrer Rechnung billich passiret / und sie möchten dieselbe von den Ihrigen zu erlegen nicht angehalten werden / B. R. W.)

DEFINIT. XLIX.

Ipsemet tutor donationem de rebus pupilli factam revocare nequit.

Semper quidem pupillo consulendum est, ut indemnis servetur adversus donationem à tutore factam, Defn. preced. † Attamen ipse tutor factio suo contravenire & donationem impugnare nequit, l. post 25. ff. de adopt. l. factum. 155. ff. de Reg. Jur. cap. quod semel placuit 21. de Reg. Jur. in sexto. † Quin potius donatario ex factio suo obligatus est, cum tutor rem pupilli malè administrans non solum pupillo se obliget ex quasi contractu, l. 5. §. tutela. 1. ff. de oblig. & act. † Sed iis etiam omnibus, quorum interest, pupillum ex tutoris factio & autoritate obligari, si qua ratione fiat, ne pupillus utiliter & cum effectu obligetur, per text. singul. in l. cum post 43. §. 1. ubi Bart. n. 1. ff. de admin. tut. l. tutores. 61. ff. de condict. indeb. † Sed quomodo, inquires, pupillus restitutionem damni obtinebit? † Nemo certè dubitat, quin pupillo danda sit actio contra tutorem, quia autoritatem præstitit donationi, l. 3. l. ult. C. si tut. vel Curat. interv. † Quamvis & hic adversus donatarium experiri & restitutionem petere possit. Dant enim jura usque ad eò pupillo electionem, an restitui, an tutoris damna sequi malit, ut nec ipsi aliquod ex electione hujusmodi præjudicium fieri patiantur, dict. l. ult. & l. 3. C. si tut. vel curat. interv. vid. supr. defn. 34.

Ita Domini in causa der Hauswaldischen Kinder Vormund der ad requisitionem Henrici à Schonfelds, Mens. Mart. Anno 1634 (Verba sent. Da nun die Unmündigen nach erlangter Mündigkeit bey Annnehmung der Rechnung den Vormunden solche Verehrung und donation nicht passiren lassen / x. So wùren ihnen die Vormünder der verschendten 150. fl. wegen Wiedererstattung zu thun schuldig / Sie die Vormunden aber seyn ihres Theils die beschene donation zu revociren nicht befugt / B. R. W.)

DEFINIT. L.

Minor beneficio restitutionis per Juramentum efficaciter renunciare potest.

Differunt ab invicem Juratus contractus & renunciatio jurata: Adversus contractum juratum Restitutionem non dari, si validus per se fuerit contractus, asserit ex sententia Bulgar. Sichard. in Arb. sacramenta puber. C. si advers. vendit. † ubi errorem vulgatum appellat opinionem Martini, qui de contractibus etiam invalidis dict. Arb. intellexerit, quem secuti sunt Citramontani Bart. Bald. Salycet. Gastrenk. in dict. Arb. Gomez. 2. resol. 14. n. 18. ubi de communissima opinione praxi & usu recepta attestantur. † At jurata renunciatio

minoris, beneficium Restitutionis simpliciter excludit, modò citra dolum adversarii minor juraverit, Dd. in dist. Autb. Sacramenta puberum. Covarr. de pact. p. 3. §. 4. n. 3. † Nam ubi, quod juratum est, citra periculum salutis & offensionem proximi servari potest, toties vinculum ex ratione Juris Canonici, quod in materia juramentorum maximè observandum est, injicitur animæ & conscientiæ, † nec ulla contra id restitutio admittitur, quam-

vis & de Jure civili hæc sententia satis munita sit in dist. Autb. Sacramenta puberum.

Ita Domini in causa Christiani Claussens zu Weissenfels/ Mens. O&. Anno 1602. (Verba sens. Ob nun wol derselbe den Contract/ wann er zu seinen mündigen Jahren kommen würde/seines Wegs zu sechten/nach sich darwider des beneficii restitutionis in integrum zu gebrauchen versprochen/ sich auch deswegen Schriftlichen zu reversiren erbötig ist/ ic. So möget ihr doch durch solchen Revers, wofern derselbe nicht vermittelst leiblichen Endes vor Gerichte vollzogen würde/ vor künfftiger Gefahr und Weislauffigkeit nicht versichert seyn/ W. R. W.)

CONSTITUTIO XII. PARTIS SECUNDÆ.

Daß der 52. Artikel im Ersten Buch des Landrechts/von Vergebung der Stamm-Güter/ so ohne der Erben Laub nicht geschehen soll/ allein auff die schlechten donationes zu verstehen.

Dieser Text saget, daß ohne der Erben Laub keiner sein eigen (das ist/ wie es gemeinlich verstanden wird/ Erb- Stamm-Güter) vergeben könne/ so ist zu wissen/ daß Stamm-Güter solche Güter sind/ welche der donator nicht selbst acquireret/ oder erlanget/ sondern die von seinen Vorfahren/ als Großvater und dergleichen/ gewonnen/ und von denselben ihren Ursprung haben.

Zum andern/ ist ferner darauff wohl Achtung zu haben/ daß der Text redet von Vergebung der Güter. Derowegen soll unserer Verordneten Bedencken nach/ auch das Wort Erben/ nicht auff alle Erben/ sondern allein auff die descendentes zu restringiren seyn. Wie dann eben aus diesen Ursachen das Sachsen-Recht/ so von unbeweglichen Gütern redet/ auff die beweglichen nicht zu erstrecken. Es soll aber gleichwol auch in denen Fällen/ da die Veränderung der Stamm-Güter nicht verboten/ dieselbe billich in fraudem legitimæ nicht zulässig seyn. So soll gleicher Gestalt auch die Übergabe der Stamm Güter/ wenn gleich dieselbe mit der Erben Laub/ und also licitè geschehen/ zu Recht nicht bestehen/ in dem Fall/ da sie übermäßig/ und sich über fünf hundert Gulden Ungarisch erstreckte/ sie wäre dann von erst gebühlich intinuiret. Und alle obgesetzte Fälle sollen allein statt haben in donatione simplici inter vivos. Und daß ihnen frey stehe/ sonsten solcher Güter halben testamenta- und andere beständige letzte Willen auffzurichten/ welchen auch stracks nachzusetzen. Item und sonderlich/ daß ein ieder Macht habe/ solche

Güter einem seiner Kinder für den andern etiam in donatione inter vivos, jedoch salvâ legitimâ, zuzuwenden/ darben wir es auch allenthalben bleiben lassen/ und sollen unsere Juristen-Facultäten und Schöppenstule darnach also sprechen und erkennen.

Articulus 52. lib. 1. Juris Saxonici de bonis avitis sine consensu heredum non alienandis loquens, num de simplici donatione tantum sit intelligendus?

Um textus hic dicat, sine heredum consensu nulli proprietatem (hoc est, ut vulgò intelligitur, Erb-Stamm-Güter/) alienare licere: Igitur sciendum, bona avita seu Erb-Stamm-Güter illa dici, quæ donator ipsemet non acquisivit, sed à majoribus suis, avo nimirum & similibus, ad ipsum pervenerunt. Deinde & illud diligenter notandum, quod textus Germanicus utitur verbo vergeben/ hoc est, donare. Unde deputati nostri existimant, vocabulum (*heredum*) de descendentes tantum accipiendum esse, non etiam ad alios extendendum. Quemadmodum ex eadem ratione jus Saxonicum de bonis immobilibus loquens ad mobilia extendendum non est. Neque verò etiam in iis locis, ubi alienatio bonorum avitorum prohibita non est, in fraudem legitimæ eam concedi oportet. Sed etsi cum consensu heredum, & sic licitè fiat hujusmodi bonorum donatio; Si tamen summam quingentorum aureorum excedat, absque insinuatione non valebit. Quæ omnia de donatione simplici inter vivos tantum accipi volumus, & ita, ut libera etiam cuilibet sit de hujusmodi bonis in testamento aliave ultima voluntate, ritè disponendi facultas, quæque disposita sunt, inviolabiliter ab heredibus servantur: præsertim verò, ut parentes uni ex liberis suis hujusmodi bona, etiam inter vivos, salvâ tamen reliquorum legitimâ, donare possint. Atque hæc à Collegiis facultatum Juridicarum & Scabinatibus in judicando & respondendo observari jubemus.

DEFINITIONES.

1. Bona in dubio pro avitis habentur.
2. Bona ex permutatione pro bonis avitis acquiſita non ſunt avita.
3. Nec pretium ex bonis avitis redactum in locum bonorum avitorum ſuccedit.
4. Bona avita Naturam ejuſmodi bonorum amittunt, quando ea frater à fratre per emtionem aliumve titulum ſingularem acquiſivit.
5. Bona avita ſub pacto de Retrovendendo vendita & poſtea recepta non deſiunt eſſe avita.
6. Ad donationem bonorum avitorum etiam liberorum emancipatorum conſenſus requiritur.
7. Nec uſuſfructus bonorum avitorum, nec redditus annui ſine conſenſu heredum validè donantur.
8. Pro dotalitio conſtituendo bona avita ſine conſenſu heredum donari poſſunt.
9. Liberi bona avita, abſque eorum conſenſu à patre alienata, poſſunt revocare.
10. Modò fiat revocatio intra annum & diem, & ante traditionem rerum donatarum.
11. De hodierna conſuetudine corporis debilitas in foro Saxonico non vitiat donationem inter vivos.
12. Donatio excedens 500. ſolidos requirit inſinuationem, & de quibusnam ſolidis hoc accipiendum.
13. Donatio facta Eccleſie vel ad alias pias cauſas ultra 500. ſolidos, inſinuationem quoque requirit.
14. Nec donatio jurata abſque inſinuatione valet.
15. Valida eſt donatio reciproca ſeu remuneratoria abſque inſinuatione judiciali.
16. Num Magiſtratus merum habens imperium coram ſeipſo donationem inſinuari facere queat?
17. Inſinuationis omiſſo eatenus ſolùm vitiat donationem, quatenus legitimam excedit ſummam.
18. Donatio rerum mobilium & Gerada coram quocunque iudice inſinuari poſteſt.
19. Donatio bonorum immobilium in foro Saxonico non niſi coram iudice, ubi bona illa ſunt ſita, facta valet.
20. Donatio abſenti facta, ejuſque nomine à tertio abſque mandato tamen acceptata, non valet, nec poſt mortem donatoris à donatario ratificari poſteſt.
21. Valet donatio abſenti facta, Epiſtolâ vel nuncio interveniente, licet expreſſè non fuerit acceptata à donatario.
22. De jure Saxonico valet donatio rerum mobilium à patre collata in filium familiâs.
23. Mater liberis ſuis res quasvis validè donat.
24. In dubio donatio inter vivos cenſenda eſt, etiamſi mortis mentio fiat, aut executio in eventum mortis differatur.
25. Donatarius, defunctus ante donatorem, transmittit donationem ad heredes ſuos, etiamſi horum mentio non facta fuerit.
26. Donatio omnium bonorum præſentium & futurorum jure prorsus invalida eſt.
27. Univerſorum bonorum donatio illa ſolùm invalida habetur, qua mobilia & immobilia, præſentia ac futura, jura & actiones expreſſè comprehendit.
28. Eſi donator ſolvendo non ſit, Donatarius tamen univerſorum bonorum à creditoribus conveniri nequit, niſi in caſu hypotheca conſtituta in rebus donatis.
29. Donatarius conventri poſteſt à creditoribus donatoris etiam chirographariis, ſi in horum fraudem facta fuerit donatio.
30. Quo tamen caſu præcedere debet actio revocatoria.
31. Ob ingratiſtudinem donatio revocatur non niſi ex cauſis in l. ult. C. de revoc. donat. expreſſis.
32. Ex ſupervenientia liberorum revocatur donatio etiam rei ſingularis.
33. Renunciatio revocationis à patre facta non nocet liberis, quò minus legitimam ſuam conſequi poſſint.
34. Donatio remuneratoria non revocatur per ſupervenientiam liberorum.
35. Inofficioſe donationes nec à liberis nec à parentibus revocantur, ſi in remunerationem facta fuerint.
36. Bona in fraudem legitima à patre vendita & alienata quatenus à liberis revocari queant.
37. Pater non obſervat à æqualitate inter liberos, unè ex illis majorem bonorum ſuorum partem in ſubſidium ſuſtentionis tradere poſteſt, modò reliqui inde legitima portionis jacturam non ſentiant.
38. Pater à filiis repetere poſteſt ea, qua dedit iſtis in ſubſidium paternum, ſi euer väterlichkeit Hülffe.
39. Donatio ob cauſam, qua verbis expreſſa non eſt, revocari nequit, etiamſi cauſa hanc fuerit ſubſeuta.
40. Favorabilior eſt revocatio, qua ſit ex ſupervenientia liberorum, quam qua ex cauſa ingratiſtudinis, ideoque datur heredi, etiamſi donator nunquam fuerit conqueſtus.
41. Quando donatio facta ab eo, qui jam tùm habebat liberos, revocetur per ſupervenientiam aliorum liberorum.

DEFINIT. I.

Bona in dubio pro avitis habentur.

1. **D**Um Illuſtriſſimus Saxonie Elector b. Conſt. 12. bona appellat avita, quæ donator ipſemet non acquiſivit, ſed à majoribus ſuis, avo nimirum, proavo & ulterioribus parentibus accepit, ſatis ex verborum generalitate apparet, † avita quoque dici bona, quæ à majoribus lineæ maternæ proveniunt, cum & is, ex quo linea materna deſcendit, avus dicatur, l. 7. C. de ſecundo gradu. 13. ff. de gradibus & affin. Dan. Moll. hic num. 3. Matth. Berl. p. 2. concl. 13. num. 6. † Sed quid, ſi certò non conſtet, à majoribus lineæ paterna vel materna bona proveniſſe, aut verò ab ipſomet donatore acquiſita fuiſſe? † In dubio pro avitis habenda eſſe, ſcitè tradit Moller. b. Conſt. num. 3. quem ſequitur Ber-
Carpz. Deſinit. Vol. I.

lich. loc. allegato. num. 3. comparantes bona avita cum bonis feudalibus, † quorum conditionem illa imitari ajunt, cum Gloſſ. lat. ad text. german. art. 52. lit. a. & b. lib. 1. Andr. At de Feudis dicitur, lib. 2. Feud. 11. probationem ei incumbere, qui feudum dicit eſſe novum. † Unde intelligitur, in dubio antiquum, vel paternum præſumi, Curt. Jun. in tract. de feud. part. 1. cap. 9. qu. 8. num. 17. Borch. de feud. cap. 4. n. 3. Andr. Fach. lib. 7. contr. cap. 59. Jacob. Menoch. de arbitr. jud. qu. cent. 2. caſ. 191. & lib. 3. præſumpt. 93.

Ita Domini in cauſa Caſpari Rudigers zu Mühlberg/M. Jul. Anno 1633. (Verba ſentent. Ob wohl die jentigen Güter/ ſo von den Groß- Eltern väterlicher und Mütterlicher Linien herrühren/rechte Stamm- Gütere ſenn/ im Zweifel auch die unbeweglich- n Gütere vor Stamm- Gütere gehalten werden/ dannerhero ſolche den Kindern zu Nachtheil nach Inhalt des Sächſiſchen Rechte nicht vergeben werden mögen / &c.)

DEFINIT. II.

Bona ex permutatione pro bonis avitis acquisita non sunt avita.

- 1 **S**I quis bona avita vendat, & pecuniâ inde redacta alia emat bona, ea haudquaquam esse vel dici avita, rectè concludit Berl. p. 2. concl. 13. n. 11. 12. cum
- 2 Virgil. Pingitz. qu. Saxon. 28. n. 1. & seqq. † At quid, si quis bona avita cum aliis bonis permutet, an non ea bona, quæ quis ex permutatione acquisiverit, non
- 3 men bonorum avitorum retinebunt? † Ita quidem sentit Berlich. concl. 13. n. 10. (allegans Pingitz. qu. 27. n. 14. & qu. 36. n. 13. qui tamen in aliis terminis loquitur, aliumque casum format.) Cui suffragari videtur Regula surrogationis, † quæ vult Rem, quæ surrogatur in locum alterius, esse ejusdem effectus cum re illa, in cujus locum surrogata est, l. si eum. 10. §. qui injuriarum. 2. ff. si quis caut. l. filia. 28. pr. vers. Titio. ff. de condit. & demonstr. † in quem finem etiam allegat Berlich. l. si donata. 36. §. sponsus. 1. ff. de donat. in. vir. & uxor. Sed vera hæc sunt, nisi ratio diversa appareat surrogati & principalis, aliudque specialiter in uno expressum, quod in alio dispositum non est, ut ritè hanc regulam surrogationis limitat Bartol. in l. 1. §. hac actio 10. ff. si quis qui testam. lib. esse jus fuer. † At quis non videt, affectionem & respectum bonorum avitorum, qui in eo solum consistit, ut in familia conserventur, secundum Const. Elect. 31. p. 2. in verb. Dieselbe bey dem Geschlecht zu erhalten/in bonis ex permutatione acquisitis omnino deficere; † ut proinde ex regula illa surrogationis à bonis avitis ad bona ex permutatione pro iisdem acquisita inferre haud liceat. † Ac quo minus Berlichio assentiar, movent me verba Illustrissimi Constituentis clara & manifesta in b. Const. 1. 2. Welche der donator nicht selbst acquiriret oder erlanget/sondern die von seinen Vorfahren ihren Ursprung haben/† quæ certè verba sano intellectu de bonis ex permutatione acquisitis accipi nequeunt. Quo & facit † quod per mutatio sit vicinæ emptioni, l. 2. ff. de rer. permut. imò & vicem emtionis sustineat l. 1. vob. tit. l. Titia. 62. ff. de jur. dot. l. 2. apud Celsum. 4. §. si quis. 11. de except. doli. † quique rem permutatam accepit, emtori similis sit, l. ult. ff. ex quib. caus. in poss. eat. l. sciendum. 19. §. deinde 5. ff. de adil. edict. † Venditionem verò bona avita alterare ac immutare, ipse fatetur Berlich. dict. conclus. 13. num. 14.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Da aber dennoch euer Vater die Gütere/so er von seinen Groß. Eltern ererbet/einmal richtig vertauschet/oder um ein gewisses Kauffgeld einem andern kaufflichen zugeschlagen hätte/dafür sichs aus eurer Frage ansehen lässet/1c. So wären die ertauschten Gütere gleich den vorigen vor Stamm-Güter nicht zu halten/oder zu nennen/1c.)

DEFINIT. III.

Nec pretium ex bonis avitis redactum in locum bonorum avitorum succedit.

- 1 **B**onis avitis venditis, pretium inde redactum succedere in locum bonorum avitorum & ob id sine consensu heredum donari non posse, docet Gloss. latin. ad text. German. Landr. lib. 1. art. 34. lit. b. vers. limitatur tamen hoc etiam & dict. lib. 1. art. 52. lit. I. Sed procul dubio falsa est hæc Glossæ traditio, † Tum, quod pretium ex feudo comparatum non habeat feudi naturam per c. un. §. Vasallus 3. tit. si de feudo defunct. content. Herm. Vult. de feud. lib. 1. cap. 5. n. 10. Borch. de feud. c. 6. n. 14. Ergò nec pretium ex bonis avitis redactum bonorum avitorum
- 3 naturam retinet, † quia bona avita conditionem feudorum imitantur, Gloss. lat. ad text. German.

art. 52. lit. a. & b. lib. 1. Landr. † Tum, quia ratio, quæ bona avita absque consensu heredum donari prohibet, affectio nempe heredum, & ut ea in familia conserventur, Constit. 31. p. 2. in pretio inde comparato, deficit, † ratione verò alicujus dispositionis cessante, nec ipsa dispositio amplius locum habet, l. adigere. 6. §. quamvis. 2. ff. de jur. patron. Jalon. in l. 32. n. 2. ff. de pact. † Tum, quia res mobiles reverà avitæ sine heredum consensu donari possunt, b. Const. §. 12. Wie dann eben. Ergò multò magis pretium, quod reverà avitum non est, sed per fictionem tale habetur, Matth. Berlich. a. 2. conclus. 13. n. 21. Idque verum arbitror, † etiamsi vendens protestatus fuerit, & declaraverit, se velle, pecuniâ ex venditione bonorum avitorum redactam tenere locum illorum. † Nam nec tum pretium induere naturam bonorum avitorum, ex jam dictis satis liquet, quicquid etiam asserat D. Berlich. loc. allegat. n. 20. & Virgil. Pingitz. quest. 28. n. 8.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. So wären die ertauschten Gütere/oder das daraus gelösete Geld/gleich den vorigen/vor Stamm-Gut nicht zu halten/oder zu nennen/und wäre demnach euer Vater solches Geld und ertauschte Gütere ohne euer Erlaub gebührlchen zu verwenden oder zu verschenden wohl befugt/W. R. W.)

DEFINIT. IV.

Bona avita naturam ejusmodi bonorum amittunt, quando ea frater à fratre per emptionem aliumve titulum singularem acquisivit.

Sæpè accidit, ut defunctis parentibus filii bona avita dividant, ac postea uno ex fratribus demortuo, reliqui in illis bonis avitis, quæ frater defunctus ex divisione accepit, existant heredes, Hinc quaeritur: † an hæc bona, quæ defunctus frater ad reliquos fratres transfert, etiamnum avita dicantur, ita ut sine consensu heredum donari nequeant? † Quod quidem negat Gloss. Ordin. ad artic. 52. n. 8. Landr. lib. 1. Sed rectius hoc affirmat Matth. Coler. part. 1. decis. 15. num. 13. quem sequitur Matth. Berlich. part. 2. concl. 13. n. 10. † Dicuntur enim bona avita, quamdiu non exeunt extra familiam in personas extraneas, etiamsi de una in aliam personam, in familiam tamen per successionem transferantur. arg. l. 114. §. 15. & §. seq. ff. de legat. 1. l. 18. §. 3. ff. de legat. 3. † Nec aliter describit bona avita hæc Const. Electoral. quàm ut ab ipsomet donatore acquisita non sint, sed à majoribus per viam successionis ad eum pervenerint, quod & in casu præsentis de bonis majorum, quæ post mortem fratris unius, in alium per successionem fuere translata, haud inconvenienter asseri potest. Perinde sicut nec feudum antiquum tale esse definit, quod de uno fratre & collateralis ad alium fratrem & collateralis per successionem propagatur, Mynsing. cent. 2. observ. 95. num. 4. Hartm. Piff. part. 2. quest. 4. n. 3. & q. 5. n. 2. & seq. Sed hoc eatenus solum concedendum, quatenus bona avita ab uno fratre in alterum per successionem translata fuere. † Etenim, si per titulum singularem, puta per emptionem, donationem, &c. ejusmodi bona avita frater à fratre acquisiverit, dubium non est, quin nomen avitorum bonorum amittant, & absque consensu heredum donari queant, per text. in l. pater filium. 38. §. 5. ff. de legat. 3. Jalon. in l. 114. §. 14. n. 95. ff. de legat. 1. Berlich. dict. conclus. 13. n. 17. † Et quia illa solummodò dicuntur bona avita, quæ quis per successionem à majoribus habet, non quæ propria industria acquisivit, h. Const. 12. vers. So ist zu wissen/dass Stamm-Güter/1c.

Ita Domini in causa heredum Urbani Sehumans zu Weissen/Menf. Majo, Anno 1626.

DEFINIT. V.

Bona avita sub pacto de Retrovendendo vendita & postea recepta non desinunt esse avita.

- 1 **E**xpediti juris est, bona avita vendita vel aliter licite alienata, ac postea per novam emptionem, aliumve titulum recuperata, naturam pristinam amittere, & pro novis recensque acquisitis haberi, ac ob id sine consensu heredum recte donari posse,
- 2 † quia res semel factae alienabiles in posterum licite alienari possunt, *d. l. pater. 38. §. 4. ff. de legat. 3.*
- 3 Nicol. Boër. *decif. 78. n. 2.* † Sed aliter res se habet, si bona avita sub pacto de retrovendendo vendantur, & postea redimantur: Ob id namque avita esse non desinunt, sed pristinam naturam retinent, quia res per Reemptionem recuperata, dicitur esse ejusdem qualitatis, prout erat ante venditionem, *Cagnol. in l. 2. num. 176. C. de pact. in empt. & vendit.*
- 4 Molin. *in consuet. Parisiens. §. 11. num. 29.* † Nam pacti de Retrovendendo ea est natura, ut quando illius vigore redimitur res vendita, non dicatur novus contractus celebrari, vel de novo aliquid acquiri, sed quia hoc fit necessarii, ex debito & necessitate primi contractus, † censeatur potius executio sive resolutio primi contractus, ac propterea omnia ad pristinam causam & statum reducantur, in quo fuerunt primi contractus tempore. † perinde ac si res vendita non fuisset, *argum. l. si unus. 27. §. pactus ne peteret. 2. ff. de pact. l. filio, quem pater 23. ff. de liber. & posthum. l. si tibi pecuniam. 20. ff. si cert. p. etat. l. voluntate. 10. §. 1. ff. quib. mod. pign. vel hypoth.*
- 5 Hartm. Pist. *part. 3. quest. 24. num. 23.*

Ita Domini in causa Johann Reussens zu Porschtz / Menf. Decembr. Anno 1595. (Verba sentent. Ob gleich gebachte eurt Stieff-Mutter an euers Vatern selzgen nachgelassenem Gut / welches sie auff 15. Jahr wiederkaufflichen innen gehabt / den meisten Theil zu fodern / da aber deunoch / euerm Vericht nach / berührtes Gut ein Stamm - Gut gewesen / und von eurer Grosfmutter herkommen / ic. So würde es dafür nochmahls billich gehalten / und euch vor der Stieff - Mutter gelassen / B. X. B.)

DEFINIT. VI.

Ad donationem bonorum avitorum etiam liberorum emancipatorum consensus requiritur.

- 1 **S**oli descendentes heredes impedire possunt, quominus pater bona avita donet extraneo, non etiam collaterales, *b. Constit. §. Derowegen soll / ic.*
- 2 † Unde frater bona avita sine consensu fratris sui aliorumque collateralium impunè donare valet, *Zobel. in addit. ad art. 52. lib. 1. Landr. n. 3. Coler. part. 1. decif. 15. n. 43. in fin.* Non etiam pater absque consensu liberorum, quem ad bonorum avitorum alienationem requirit *b. Constit.* † Sed num. & emancipatorum? Omnino (quamvis aliter sentiat *Zobel. in dict. gloss. n. 3.* † Tum, propter verba generalia *b. Constit.* quae indifferentè de heredibus descendantibus loquuntur, quorum appellatione absque dubio quoque liberi emancipati continentur, *Jafon. in l. qui se patris. 3. n. 50. C. unde liberi.* † Tum per text. *in l. filius familias. 114. §. sed etsi cum duos. 16. ff. de legat. 1.* † Tum, quia bona avita sine heredum consensu propterea donari nequeunt, ut honor & dignitas familiae conservetur, & ne bona majorum nostrorum ad extraneos, qui non sunt de familia nostra, transeant, *l. lex que 22. G. de administr. tutor. l. 14. C. de consr. emt. Constit. Elect. 31. hac part. 2.* † Quæ certè ratio etiam in emancipatis obtinet, per quos non minus honor & dignitas familiae conservatur ac per suos, ut & meritò idem jus in hisce ponendum erit, *Joh. Schneidew. ad §. alie. 2. n. 44. Instit. de donat. Matth. Berlich. p. 2. concl. 13. n. 31.*

Ita Domini in causa Melchior Grublers zu Wallhausen / Menf. Dec. Anno 1625. (Verba sent. Ob wohl sonsten ein Vater ohne Bewilligung seiner Kinder / wenn dieselbe gleich nicht mehr in väterlicher Gewalt seyn / die Stamm - Gütere einem extraneo zu schencken nicht befugt / ic.)

DEFINIT. VII.

Nec usus fructus bonorum avitorum, nec Reditus annui sine consensu heredum valide donantur.

Parentes bona avita dum per donationem alienare prohibentur, satis expeditum est, nec patrem bona avita ex linea maternâ provenientia, à filio defuncto ad se delata, sine consensu reliquorum liberorum extraneo donare posse, *Matth. Berlich. part. 2. conclus. 13. n. 24.* † Quod generaliter de omnibus indifferentè bonis avitis immobilibus exaudierim, adeo ut & usumfructum horum bonorum parentes sine liberorum consensu donare prohibeantur, *Zobel. in addit. Gloss. latin. ad text. latin. art. 21. lib. 1. Landr. vers. nota quod in rebus & r. Matth. Coler. part. 1. decif. 15. num. 19.* † Idemque procedit in annuis Reditibus. † Etenim cum hi inter res immobiles referantur, *Constit. Elector. 24. part. 3. Clement. xxvi. 1. §. cumque annui reditus de V. S. arg. leg. si quis inquilinos. 112. ff. de legat. 1. l. jubemus nulli. 14. in pr. ubi Gloss. in verb. annonas. Bart. Bald. & Castrenf. C. de SS. Eccles. Molin. in tract. de usur. quest. 37. n. 273.* evincitur inde, † neminem hocce, quos jure hereditatis à majoribus accepit, sine consensu heredum per donationem alienare posse, prout concludit *Joh. Köpp. quest. 24. n. 1. & 2.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Ob wohl ein Vater ohne Bewilligung seiner Kinder / ic. die Stamm - Gütere / darunter auch die Fruchtneffung der unbeweglichen Gütere und jährliche Erb - Zinsen begriffen / einem extraneo zu schencken nicht befugt / ic.)

DEFINIT. VIII.

Pro dotalitio constituendo bona avita sine consensu heredum donari possunt.

Donare solummodò inter vivos bona avita absque heredum consensu, prohibet *Const. b. 12. in §. Und alle obgesetzte Fälle.* Quare dubium non est, † quin parentes alio quodam titulo ejusmodi bona pro lubitu ac consensu heredum irrequisito alienare & de iis testari, eademque per donationem mortis causa transferre queant, *dict. §. Und alle obgesetzte Fälle / & c. & §. Zum andern / & c. b. Constit. ubi Dan. Moller. n. 5. & sequentibus.* *Matth. Wesenbec. in parat. ff. de donat. n. 6. Joh. Schneidew. ad §. alie. 2. Instit. de donat. n. 45.* † Sed num. & pro constituenda donatione propter nuptias & dotalitio sua uxoris Maritus bona avita sine consensu heredum poterit donare & alienare? † Negant hoc *Gloss. in Landr. lib. 3. art. 75. n. 2. vers. Dann ein Mann / & Matth. Coler. part. 1. decif. 15. num. 19.* per textum manifestum *Landr. lib. 1. in art. 21. in pr. ibi: Man mag Frauen wohl eigen geben zu ihrem Leib mit der Erben laub / ic.* † Verum hunc textum de consuetudine non observari, sed Maritum indistinctè Uxori quæcunque bona sua propria etiam sine consensu heredum, tam propter nuptias, quam alias causas, donare posse, docet *Zobel. in addit. Gloss. lat. ad text. lat. dict. art. 21. lit. a. nec non addit. Margin. ad gloss. art. 75. lib. 3. Landr. verb. An eigen ist recht / lit. a.* † Quod & convenire videtur huic *Constit. §.* und alle obgesetzte Fälle / ic. ubi bona avita tantum prohibentur per donationem simplicem inter vivos alienari. † Donatio autem propter nuptias & dotalitium non est donatio simplex, sed ob causam, puta, propter nuptias.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Da ihr aber dennoch davon restituiren/euer Weib vor Leibgedingen/ oder auch solche Stamm-Güter durch eine Ubergabe auffn Todes-Fall einem extraneo zuwenden woltet/ ic. So wäre euch dasselbe ohne euer Kinder Laub und Einwilligung zu thun unbenommen/B. N. W.)

DEFINIT. IX.

Liberi bona avita absque eorum consensu à patre alienata possunt revocare.

- 1** Dubium equidem facit Ordin. Provinc. Torgens. de Anno 1583. tit. Welcher gestalt die Agnaten und Mitbelehnter ein Lehen-Gut/ ic. S. setzen/ ordnen und wollen demnach pag. 21. fac. 2. vers. Da es gleich **2** ein alt Väterlich Stamm-Gut wäre/ † ubi jus retractus, vel revocationis liberis adimitur. † Sed textus ille de bonis tantum feudalibus loquitur, quæ absque consensu liberorum alienari possunt, ut **3** prorsus mirum non sit, nec eosdem bona feudalialienata revocare posse. † Adeoque ad bona avita inde inferre haud licet, quippe quæ absque liberorum consensu donari nequeunt. † Et sanè hoc casu revocationem liberis competere, manifestè **4** probat text. in Landr. lib. 1. art. 52. in vers. Die Erben mögen sich ihres Guts wohl unterwinden mit Recht/ als ob der todt wäre/ der es gab/ darum daß er es nicht **5** vergeben möchte. † Qui textus nec per Ordin. Torgensem nec aliam Constat. Provinciale correctus est, ut eo merito etiamnum hodie standum sit, l. *percipimus. 32. §. ult. C. de appellat.*

Ita Domini in causa liberorum Valentini Hendels zu Anlig/ Mens. Jan. Anno 1626. (Verba sent. Ob wohl euer Vetter einen Acker Feldes seinen Nachbarn verschencket/ da aber dennoch selbiger Acker von seinen Groß- Eltern herrühret/ und also ein Stamm-Gut wäre/ ihr auch in solche Ubergabe nicht gewilliget hättet/ ic. So wäret ihr die Ubergabe zu **6** sechten/ und den verschenkten Acker als Stamm-Gut gebührlischen zu revociren wohl befugt/ ic.)

DEFINIT. X.

Modò fiat Revocatio intra annum & diem & ante traditionem rerum donatarum.

- 1** Liberi revocantes donationem bonorum avitorum à parentibus extraneo donatorum, duo potissimum probè observare debent. *Primo*, † ut fiat **2** revocatio intra annum & diem, Gloss. in art. 21. lit. A. sub fin. lib. 1. Landr. Quo tempore post donationem præterlapso, † inducitur liberorum consensus & præscripta est revocatio, Landr. lib. 1. art. 34. **3** ubi Gloss. latin. tit. D. † Nam actus alteri factus præjudicialis in foro Saxonico, debet peti retractari **4** intra annum & diem, Henn. Göden. *conf. 4. n. 19.* Matth. Coler. *part. 1. decis. 15. num. 44. & seqq.* Computari autem debet hic annus & à tempore scientiæ, prout in simili tradit Hartm. Pistor. *observ. 205. num. 10.* Quamvis aliud obtineat in jure protimiseos circa bona avita, *Vid. infr. Const. 31. Defin. 12.* † **5** *Secundo* liberi revocantes & hoc observare debent, ut fiat Revocatio ante traditionem rerum donatarum, hæc enim subsequatà, rebusque in foro Saxonico coram **6** iudice traditis, revocatio amplius locum non habet, per text. in Const. Elect. 31. *part. 2. vers. So viel aber die Kinder belanget/ ic. in verb. Ehe die Gü-
7* tere tradiret und aufgelassen werden. † Qui textus licet de venditione loquatur, attamen quin & in **8** natione locum habeat, dubium non est propter rationis identitatem, † quod scilicet post factam **9** traditionem liberis non liceat impugnare factum patris, l. 14. *C. de Rei Vind. ubi Dd. Matth. Berlich. part. 2. concl. 13. n. 61.*

Ita Domini in causâ, &c. (Verba sentent. Es wäre denn/ daß solcher Acker ihme allbereit wirklichen und gerichtlichen

tradiret worden/ oder auch von Zeit solcher Ubergab Jahr und Tag verlossen/ auff solchem Fall hätte die revocatio seruet nicht statt/ B. N. W.)

DEFINIT. XI.

De hodiernâ Consuetudine Corporis debilitas in foro Saxonico non vitiat donationem inter vivos.

Licet de Jure civili donatio ab infirmo & in adversa valetudine constituto facta non vitietur, l. *senectus 16. C. de donat.* † Aliud tamen disponit **2** jus Saxonicum in Weichbild. art. 65. ubi Gloss. *vers.* Zum dritten. *& vers.* wider diß zu reden. Gloss. art. 52. **3** lib. 1. Landrecht. *Scil.* Daß ein Mann oder Weib ohne der Erben Urlaub in ihrem Siech-Bette/ ihres Eurs über 5. Schilling oder sonsten mehr/ dann was sie mit **4** der Hand begreifen/ und über das Bett: Bret reichen mag/ nicht vergeben kan/ † Quare & ad probandam **5** corporis firmitatem & valetudinem certas quasdam solennitates jus Saxon. requirit in Gloss. *dist. art. 52.* *& in Weichbild. art. 29. & Lehenrecht art. 32.* Benedict. Reinhard. *part. 1. diff. 2.* Joh. Schneidewin. *ad §. 2. Inst. de donat. num. 40.* Andr. Rauchb. *part. 1. quest. 32. num. 30.* Matth. Berlich. *part. 2. concl. 14. n. 17. & seqq.* Matth. Coler. *part. 1. decis. 11.* ubi limitationes quasdam ponit. Sed dispositio hæc Juris **6** Saxonici † in deluetudinem abiit, & tam firmos, **7** quam ægrotos hodie in foro Saxonico liberè donare posse, usus ac observantia probat, Matth. Wefenb. *in not. margin. ad. Joh. Schneidew. dist. loc. lit. A.*

Ita Domini in causa Agnesen à Schönberg/ & Andree Pflugens zu Gröbzig/ ad consultationem Hildebr. ab Einfiel zum Gnanstein/ Mens. August. Anno 1509. (Verba sent. So ist solche Ubergabe ihrer solennitäten halber zu Recht kräftig/ und mag daher/ daß nach Sachsen- Rechten und etlicher **8** Rechts-Gelehrten Meynung niemano/ so mit Leibes-Schwachheit beladen/ auff seinem Siech-Bette etwas verschencken kan/ weil solches Recht unläugbarr Notorietät nach/ in diesen **9** Landen und dero Gerichten nicht mehr im Gebrauch gehalten wird/ beständiger Weise nicht gefochten noch hintergezogen werden/ B. N. W.)

DEFINIT. XII.

Donatio excedens 500. solidos requirit insinuationem, & de quibusnam solidis hoc accipiendum.

Quando donatio inter vivos excedit summam **1** 500. solidorum, coram Iudice insinuanda est, §. *alia autem. 2. Inst. de donat. l. pen. §. ult. C. eod.* Licet autem solidi verbum alias ambiguum sit, & in **2** prisca Saxonum legibus significet minoris monetæ genus & germanicè appelletur (Schilling;) Hoc tamen loco, etiam in foro Saxonico perinde ac de **3** jure civili aureæ monetæ speciem denotat, † Cujus **4** tamen pondus & æstimatio non certa ac uniformis est, ut videre est apud Budæum *lib. 3. & 5. de asse.* Covarr. *de collat. veter. numism. c. 3. in pr. & §. 1. & §. 2.* Alciat. *3. dispunct. 9. Gail. 2. observ. 93.* † Unde **5** tam variæ Interpp. opiniones exortæ, ad quam aureorum nostratium quantitatem donatio absque **6** insinuatione hodiè valeat, † quas refert Wurmier. *in præf. observat. tit. 49. de Verb. signif. observ. 11.* Joh. Guttierretz. *in tract. de juram. confirm. cap. 7.* Henr. Bocer. *de donat. cap. 3. num. 66. & seqq.* Joh. Köpp. *decis. 5. n. 16. & 17.* Illud planè constat, † in hæc **7** materiâ observanda esse statuta & consuetudines **8** locorum, quibus etiam in summâ insinuandâ, prorsus à jure civili recedi vel augendo vel minuendo potest. † Totum enim hoc merè est **9** positivum, vel hoc argumento, quod olim summâ **10** insinuanda fuerit 200. solidorum, quæ postea ad **11** tre.

trecentos, inde ad 500. aucta & producta fuerit, ut apparet ex l. sancimus. 34. in pr. & l. 36. §. ult. C. de donat. §. alia. 2. vers. & cum retro. Inst. eod. tit. † Deficiente autem certâ loci consuetudine sive statuto, aureus Ungaricus pro solido sive aureo Justinianico usurpatur. † Ita ut hodiè donatio excedens quingentos aureos Hungaricos sive Ducatos, insinuationem domum requirat, secundum veriore sententiam Wesenbec. in not. marg. ad Joh. Schneidew. in §. alia. 2. Inst. de donat. num. 24. lit. a. & in parat. ff. de donat. num. 6. & Dan. Moll. l. 1. semestr. 37. num. 2.

† De quo in Electoratu Saxon. minus dubium est, propter Const. Elect. 14. §. So aber p. 2. in verb. Und die Städte über 500. Ungarische Gulden nicht thäten austragen / ic.

Ita Domini in causa Martini Böllners zu Delfa / Mens. Febr. Anno 1626. (Verba sent. Daß eine beständige donation oder Übergabe unter den Lebendigen / so sich über 500. Solden / das seynd 500. Ungarische Gulden oder Ducaten / beläuffet / gerichtlichen insinuïret werden muß / cc.)

Item ad consultationem Henrici Webers zu Leipzig / Mens. Decembr. Anno 1632. (Verba sent. So ist solche Übergabe weiter nicht als auff 500. Ungarische Gulden kräftig / ic.)

DEFINIT. XIII.

Donatio facta Ecclesie vel ad alias pias causas ultra 500. solidos, insinuationem quoque requirit.

Publicæ utilitatis gratiâ, ne scilicet quis re suâ abutatur, & ut omnis suspicio fraudis falsitatisque tollatur, falsisque probationum modis occurratur, introducta videtur insinuatio donationis l. data 27. C. de donat. Anton. Fab. in Cod. lib. 8. tit. 38. definit. 2. n. 3. Andr. Gail. lib. 2. observ. 39. n. 7. Vincent. Caroc. decis. 131. num. 25. Menoch. lib. 3. conf. 261. n. 19. & seqq. † Quare nec donatio Ecclesiæ, Civitati, vel ad alias pias causas facta ultra 500. solidos absque insinuatione valida est, l. sancimus. 34. §. alii. 1. l. 35. §. ult. vers. tantoque magis. C. de donat. l. illud. 19. C. de SS. Eccles. † Licet enim magnus sit favor piarum causarum & Ecclesiarum, attamen quia Ecclesia ceu cultrix justitiæ non patitur, aliquid contra justitiam fieri in se, vel in alterum, ut dicitur in cap. 1. vers. Etsi Clientulus. de alien. feud. in usib. feud. † utique nec illa speciale quicquam circa passum insinuationis admittere videtur; Nisi quis dicere vellet, † Ecclesiæ privilegium competere ultra privatum in trecentis solidis ex l. 34. §. 1. C. de donat. Ut proinde liceat illi hodiè donare absque insinuatione usque ad solidos octingentos producto scilicet privilegio privatorum ad solidos quingentos l. 36. §. ult. C. de donat. † Sed hanc consequentiam augmentum privilegii, specialiter privatis ab Imp. concessum, neutiquam admittit, nec absque lege & expresso textu ita extendere vel inducere licet privilegia, l. si verò 64. §. de viro. 9. ff. solut. matr. Salycet. in l. sancimus 34. in pr. C. de don. n. 4. & in l. illud. 19. in pr. C. de SS. Eccles. Joh. Schneidewin. in §. alia. 2. n. 21. Inst. de donat. Bocer. de donat. c. 3. n. 70. † Aliter sentit Anton. Fab. in C. lib. 8. tit. 35. definit. 12. sed absque fundamento.

Ita Domini in eadem causa Martini Böllners zu Delfa, (Verba sent. Dergleichen gerichtliche insinuation auch in denen Übergaben / so den Kirchen und ad pias causas über 500. Solden geschicht / zu Recht notwendig erfordert wird.)

DEFINIT. XIV.

Nec donatio jurata absque insinuatione valet.

Multum hic controvertitur ab Interpp. An & quatenus juramentum, super donatione ultra

500. solidos non revocanda præstitum, sit contra bonos mores? † Et dum ex ratione juris gentium, donatione hanc etiam absq; insinuatione valere, nec quicquam contra bonos mores, juris Naturæ, gentium vel Canonici, per juramentum præstitum super donationis contractu excessivo, committi, deprehendunt, ita ut absque dispendio salutis æternæ servari possit, † Idèò secundum Canones, (quibus in materia Juramenti standum c. licet mulieres. 2. de jurejur. in 6.) illud religiosè sanctèque servandum esse, etiam si donatio coram judice & apud acta insinuata non fuerit, uno veluti ore ubique attestantur Dd. quos ferè innumeros refert & sequitur Andr. Gail. lib. 2. observ. 39. n. 12. ubi hanc opinionem veriore & communem dicit, ac plurimis rationibus & argumentis tuetur; Eamque tutiorem & multarum Curiarum præjudiciis confirmatam esse, asserit Joh. Harppr. in §. alia. 2. n. 150. Inst. de donat. ubi plurimos quoque hujus sententiæ defensores adducit. † Est namque Juramentum Species Religionis l. neque 36. in pr. ff. de fideicom. libert. c. etsi Christus 26. extr. de jurejur. nec ullum vinculum juramento præstantius perhibetur, secundum Cic. lib. 1. offic. † quod propter solennitatem insinuationis, ex jure merè positivo adinventæ, haud rescindi debet, c. cum contingat. 28. de jurejur. & c. quamvis. 2. ubi Canonist. de pact. in 610. & Dd. in Auth. sacramenta puberum C. si advers. vendit. Joh. Guttierretz. in repet. l. nemo potest 55. n. 340. & seqq. ff. de legat. 1. Sed concesserim hoc Interpp. † donatorem scilicet vi juramenti præstiti adeò obstringi, ut absque dispendio salutis æternæ à donatione ipsimet recedere haud liceat, exinde tamen non sequitur, ipsam donationem, judicialiter non factam juramento corroborari, † in tantum, ut & donatoris heredes ex illa donatione ultra 500. solidos obligentur, de quo potissimum hic queritur. † Quo minus autem præfatos Dd. à Gailio allegatos hoc ipsum sensisse existimem, movet me ratio à Baldo in l. illud. 19. C. de SS. Eccles. col. 4. vers. quintò queritur & c. adducta, † quod nempe insinuatio requiratur pro forma essentiali, quâ neglectâ, ipsa substantia donationis corrui, arg. l. 9. §. 3. ff. ad exhib. c. cum dilecta. 22. §. fin. extr. de rescript. c. venerabili 37. extr. de offic. & potest. judic. deleg. † Nec juramentum nullitatis defectus supplet, per l. 5. C. de legib. quod ipsemet fatetur Gail. 2. obs. 65. n. 6. Bald. in l. 1. n. 4. C. de oper. libert. Dec. conf. 349. n. 1. & n. 6. Joh. Zanger. de except. p. 3. c. 11. n. 202. Vincent. Caroc. in tract. de excuss. honor. p. 2. quest. 15. n. 8. † Quare omissa insinuatione judiciali, ipsam donationem ultra 500. solidos juramento haud confirmari, nec heredes inde obligari, dixerim cum Anton. Faber. lib. 8. tit. 38. definit. 5. & Dan. Moll. ad Const. Elect. 14. n. 8. p. 2. † Neque etiam expressâ partium voluntate remitti potest solennitas insinuationis, l. jus publicum. 38. ff. de pact. † nec privatorum pactionibus juri publico derogari videtur cap. si diligenti. 12. ubi Abb. extr. de for. compet. c. suis. 39. ubi Felin. extr. de testib. Fab. diff. definit. 5. n. 4. Quod approbat Sereniiff. Elect. in Decis. 26.

Ita Domini in causa Henrici Webers zu Leipzig / Mens. Dec. Anno 1632. (Verba sentent. Ob nun wol der donator solche Übergabe mit einem teiblichen Ende besördret / und vermittelt desselbigen / daß berührter Übergabe nachgelebet und solche nicht gesochten / noch hinterzogen werden solte / versprochen. Diemell aber dennoch vorgedachte Übergabe gerichtlichen nicht insinuïret worden / ic. So ist sie auch nach Verordnung der Rechte weiter als auff 500. Ungarische Gulden nicht kräftig / derowegen des donatoris Erben auch ein mehrers auff erwehnte Übergabe abfolgen zu lassen wider ihren Willen nicht gedungen werden mögen / W. R. W.)

DEFINIT. XV.

Valida est donatio reciproca seu remuneratoria absque infinuacione judiciali.

- 1 **C**asus aliquot excipiuntur ab Imp. Justinian. & Interpp. in quibus donatio ultra 500. solidos sine infinuacione subsistit, Hartm. Pist. p. 3. qu. 9. n. 1. Veluti si pro captivis redimendis facta sit, l. 36. in pr.
- 2 *C. de donat.* † Aut si facta fuerit illi, cujus domus incendiò vel ruinà periit, *dist. l. 36. §. eandemque 2.*
- 3 *C. cod.* † Item, si quid à duce belli, seu à Magistris militum donetur fortissimis militibus, quæ donatio favore militum absque infinuacione etiam subsistit,
- 4 *d. l. 36. C. cod. tit.* † Velfi cui plures res, conjunctim legitimam quantitatem excedentes, diverso tamen tempore ab unâ personâ donentur, l. 34. §. 3. C. de donat. Item † si donatio sit reciproca aut remuneratoria, l. Aquilius 27. ff. de don. Andr. Gail. lib. 2. observ. 39. n. 24. † Nempe quia donatio ejusmodi propriè donatio non est, Jul. Clar. in §. donatio quæst.
- 7 3. † Ergò nec huic omnes donationum qualitates erunt accommodandæ, Schneidew. ad §. 2. Inst. de donat. n. 36. ubi plures casus refert, in quibus infinuatio donationis haud necessaria videtur.

Ita Domini in causa Johannis Billstrats zu Rudelstade/ Mens. Julio Anno 1600. (Verba sent. Diemeil aber dennoch selbige donatio zu Erzeugung der geleisteten Dienste geschehen/ und also pro donatione remuneratoriâ zu achten/ ic. So ist sic auch ohne gerichtliche infinuacion zu Recht beständig/ D. N. W.)

Et in causa Benedicti Thomæ zu Möckertig/ Mens. Julio Anno 1635.

DEFINIT. XVI.

Num Magistratus merum habens Imperium coram seipso donationem infinuari facere queat?

- 1 **P**orro nec donatio ab Imperatore in aliquem collata infinuacionem requirit, l. 34. C. de don. l. illud. 19. C. de SS. Eccles. † Nam coram Principe, qui legibus solutus est, l. princeps. 31. ff. de lb. & semper proceres secum habet, nihil occultè fieri intelligitur, arg. l. omnium 19. ubi Dd. C. de testam. Bald. in d. l. 34. C. de don. † Sed quid juris in Principibus, Ducibus, Comitibus aliisque Statibus Imperii, qui Imperatorem superiorem recognoscunt, num & horum donatio summam quingentorum solidorum excedens absque infinuacione valida erit? Ita certè, juxta veriorum Dd. opinionem, quam tuentur Bald. in d. l. 34. C. de donat. Joh. Schneidew. in §. 2. n. 31. Inst. de donat. Henr. Bocer. de donat. c. 3. num. 77. Hartm. Pist. dist. qu. 9. n. 4. Menoch. conf. 1. num. 374. Zaf. vol. 2. conf. 1. n. 96. † Nostri etenim Principes & Status Imperii in suis Regionibus & territoriis Imperatori comparantur, eandemque ferè potestatem habent in suis Provinciis, quam Imperator in Imperio Romano obtinet, Jason. vol. 4. conf. 101. n. 2. Matth. Wesenb. p. 1. conf. 27. n. 28. † Neque decorum esset horum dominorum donationes ad certa adstringere solennia, cum donare & liberalitatem exercere proprium sit Principum & nobilitatis actus, qui ab eorundem libero arbitrio meritò dependet, juxta Pannorm. in c. 1. extr. de donat. † Quod ipsum tamen ad Nobiles aliosque Magistratus, Jurisdictionem & merum Imperium habentes, haudquaquam extendi debet. † Horum namque donationes summam 500. solidorum excedentes non minus ac privatorum donationes infinuacionem judicialem requirunt, prout multis probat Hart. Pist. dist. qu. 9. n. 13. & seqq.
- 9 † Nec enim sufficit, donationem coram judice factam esse, sed insuper requiritur, ut actorum testimoniationes interveniant, & donationis nomine acta

apud Judicem conficiantur, l. donatio. 25. in fin. l. data. 27. C. de donat. hoc est, † ut super donatione illa, 10 conficiatur scriptura solennis coram judice, Gloss. & Bartol. in l. illud. 19. verb. actor. C. de SS. Eccles. † Sufficit tamen, si Nobilis aliusve Magistratus, cui iurisdictio competit, coram seipso ac in loco Judicii sui in presentia Notarii seu Actuarii infinuuet donationem, & desuper scripturam fieri curet, adhibitis iis, quæ aliàs, quoties actum judicialem exercere vult, adhibere solet. † Nam tum donatio subsistit, 12 non obstante eo, quod alius judex infinuacionis nomine aditus non fuerit, Hartm. Pistor. dist. qu. 9. n. 25. 16. & 15. † Hujusmodi enim actus etiam coram 13 eo ipso magistratu, quem contingunt, rectè expediti videntur, veluti ita Consul apud seipsum manumittere, l. un. in fin. ff. de off. consul. itemque apud seipsum emancipare & in adoptionem dare potest, l. si consul. 3. ff. de adopt. ubi Bart. n. 3. Unde & Bald. in l. 34. in pr. C. de don. n. 4. 5. & 6. † rectissime 14 defendit, quod testamentum à Magistratu tanquam coram seipso factum valeat, quem sequitur Jason. in l. omnium 19. C. de testam. in fin. & Hartm. Pist. dist. qu. 9. n. 27.

Ita Domini in causa V. à M. zu Geusa/ Mens. Jan. Anno 1631. (Verba sentent. Send ihr euren guten Freunde einen andern von Adel ein Stück Feldes und Wiesen nebenst eithcher Fahrniß/ingesammt auff 2000. Thlr. werth/ durch eine Ubergabe unter den Lebendigen zu schencken vorhabens/da ihr nun solche donation in euren Gerichten im Weysen des Notarii und anderer Gerichts-Personen gebührlichen infinuieren würdet/ ic. So wäre selbige Ubergabe zu Recht kräftig und beständig/ D. N. W.)

DEFINIT. XVII.

Infinuacionis omissio eatenus solum vitiat donationem, quatenus legitimam excedit summam.

Quia donatio ultra quingentos solidos infinuacionem necessariò requirit, §. 2. Inst. de don. l. 34. l. 35. §. ult. C. cod. tit. sequitur inde, omisà hac infinuacione, donationem jure haud validam esse, Ant. Fab. in C. lib. 8. tit. 38. defn. 9. in pr. † Non totam tamen donationem infinuacionis omissio vitiat, sed illud duntaxat, quod superfluum est, & legitimam summam, quingentos scil. solidos, excedit, dist. l. sancimus 34. in pr. ibi: Hoc, quod superfluum est, tantummodò non valere; Reliquam verò quantitatem, quæ intra legis terminos constituta est, in suo robore perdurare quasi nullo penitus alio adjecto, sed hoc pro non scripto vel non intellecto esse credatur, &c. C. de donat. † Quò & facit l. si quis argentum 35. §. 2. vers. fin. autem. in fin. C. cod. tit. l. ut mihi donares. 21. §. 1. ff. cod. tit. Novell. 162. c. 1. §. & illud etiam &c. Jul. Clar. in §. donat. qu. 17. n. 2. Joh. Harppr. ad §. 2. Inst. de donat. n. 148. ubi & Johan. Schneidew. n. 39. † Cujus rei ratio hæc reddi potest, quod in dividuis utile per inutile non vitiatur, c. utile. 37. de Reg. Jur. in 6to. ubi Dyn. l. cum qui ita. 56. §. 1. ubi Gloss. in verb. supervac. ff. de verb. oblig. Andr. Gail. lib. 2. observ. 3. n. 8. † Repetitur autem 5 superfluum illud, quod excedit quingentos solidos in donatione, Conditione sine causà, dist. l. ut mihi 21. in fin. ubi Gloss. ff. de donat. Henr. Bocer. de donat. c. 3. n. 82.

Ita Domini ad requisitionem Henrici Webers zu Leipzig/ Mens. Dec. Anno 1632. (Verba sent. So ist solche Ubergabe nach Verordnung der Rechte weiter nicht als auff 500. Ungarische Galden kräftig/ und des donatoris Erben mögen auch dannerhero hierüber ein mehrers abfolgen zu lassen/ wider ihren Willen nicht gedrungen werden/ D. N. W.)

DEFINIT. XVIII.

Donatio rerum mobilium & Gerada coram quocunque Judice infinuari potest.

Abs.

- 1 **A**bsque dubio insinuatio donationis actus est voluntaria Jurisdictionis, qui nec causae cognitionem, aut partis Citationem, nec Judicis decretum requirit, Bald. in l. generaliter. 12. §. in omnibus. 5. C. de Reb. Cred. Andr. Gail. lib. 2. observ. 39. n. 28. Matth. Col. p. 1. decis. 10. n. 3. † Unde & fieri potest in domo donatoris coram Judice, puta quando donator est infirmus, & non potest adire judicem, sedentem pro tribunali, Joh. Schneidew. in §. alia. 2. n. 10. Inst. de donat. Col. dict. decis. 10. n. 2. † Valet inde quoque donationis insinuatio, facta coram quocunque judice, etiam cui donator non est subjectus, nec res donata subest, † quia ex mera donatoris voluntate consistit, l. dat. 27. in fin. l. in hac 30. C. de don. † dummodo is ordinariam habeat jurisdictionem, à Lege scil. vel Principe concessam, Petr. Heig. p. 2. qu. 17. n. 17. Col. dict. dec. 10. n. 5. Schneidew. dict. loc. num. 11. Gail. dict. observ. 39. num. 28. Eman. Svarez in thesaur. recept. sent. lib. 1. num. 107.
- 6 **H**enr. Bocer. de donat. c. 3. num. 49. † Quamvis non negem, tutius fieri insinuationem coram Judice competente, cui scil. donator, vel res donata est subjecta, cum Guid. Pap. qu. 325. Schneidewin. & Bocer. ad loc.

Ita Domini ad requisitionem Melchior Hartmans von Schlettstain/ Mens. Marc. Anno 1631. (Verba sent. Ob nun wohl hierbey diejenigen requirte, so zu einer beständigen Übergabe der Gerade zu Recht erfordert werden/ in Obacht genommen worden/ die donatio Gerade auch/ so wohl als die Übergabe anderer mobilien/ ein actus voluntarij Jurisdictionis ist/ und dannerhero nicht allein vor dem Judice competente, sondern auch vor fremder Obrigkeit geschehen und verrichtet werden kan/ ic.)

DEFINIT. XIX.

Donatio bonorum immobilium in foro Saxonico non valet nisi coram judice, ubi bona illa sunt sita, facta valet.

- 1 **E**tsi de jure civili donatio bonorum sive mobilium, sive immobilium, ubique locorum absque omni solemnitate judiciali perficiatur, dummodo infra quingentos solidos constet, §. alia autem. 2. Inst. de donat. † Attamen de jure Saxon. rerum immobilium donatio, cujuscunque etiam valoris sive magni sive parvi illa sint, aliter non valet, quam si coram judice facta, & actis insinuata fuerit, per text. in Weichbild. art. 20. & 60. & Landr. lib. 1. art. 52. Joh. Schneidewin. in dict. §. alia. 2. n. 11. in fin. Inst. de donat. Zobel. p. 2. differ. 28. num. 8. & seqq. Matth. Col. part. 1. decis. 10. n. 6. Dan. Moll. lib. 3. semestr. 21. † Cujus rei rationem reddit Gloss. ordin. in Landr. lib. 1. art. 34. n. 2. vers. Sag es sey gut um viererley Ursach willen/ ic. Et Gloss. in dict. art. 20. Weichbild. n. 27. & seqq. † Neque hoc infringit, art. 34. lib. 1. Landr. in verb. ohne des Richters Urtel mag ein Mann sein Eigen wohl vergeben. † Si quidem hic textus de solo decreto & consensu judicis accipi debet, qui certè ad perficiendam donationem ne quidem in foro Saxoa. requiritur; † Attamen donatio immobilium rerum, absque consensu judicis facta, firmitatem non aliter accipit, nisi actis insinuetur, & dominium judicialiter tradatur, dict. art. 20. Weichbild. & art. 52. lib. 1. Landr.
- 7 † Quamvis in donatione reciproca seu remuneratoria, ut & in donatione propter nuptias, etiam in foro Saxon. aliud obtinere dicat Matth. Col. dict. decis. 10. n. 7. & seqq. Matth. Berlich. p. 2. concl. 14. n. 10. u. & 13. † Non quævis tamen nec quocunque in judicio facta insinuatio donationem confirmat in foro Saxonico. Sed necessario fieri debet, ubi bona sita sunt, dict. art. 20. Weichbild. dict. art. 52. Carpz. Definit. Vol. I.

lib. 1. Landr. junct. Gloss. in allen Städten. num. 8. art. 21. lib. 1. Landr. Col. dict. decis. 10. num. 6. Henr. Bocer. de donat. cap. 3. n. 86. Joh. Schneidew. d. la Zobel. dict. differ. 28. n. 8.

Ita Domini ad consultationem Wolrad von Minckwigen zu Geusa/ Mens. Jan. Anno 1631. (Verba sent. Es wäre denn/ daß die unbeweglichen Güter unter andern Gerichten und Vormösigkeit gelegen/ auff den Fall müßte die donatio der unbeweglichen Güter/ dafern sie beständig seyn soll/ in selbstigen Gerichten gebührliehen insinuiert werden/ V. R. W.)

DEFINIT. XX.

Donatio absenti facta, ejusque nomine a tertio absque mandato tamen acceptata non valet, nec post mortem donatoris a donatario ratificari potest.

- 1 **E**tsi donatio absenti facta inutilis efficiatur, l. absenti. 10. ff. de don. Bartol. post. Gloss. in l. illud. 19. C. de SS. Eccl. dubium tamen non est, † quin 2 absenti valide donari possit, si is Procuratorem aut mandatarium ad donationem acceptandam constituat, isque absentis nomine donationem ex mandato acceptet, Bart. post. Gloss. in d. l. illud. 19. C. de SS. Eccl. Thoming. dec. 6. n. 17. Goldb. de Gerad. c. 7. membr. 4. n. 8. At quid, † si tertius quispiam vel Notarius nomine absentis absque mandato tamen donationem acceptet? Validam hoc calu existere donationem, docet Jul. Clar. dict. §. donatio. quest. 13. & Mozz. de donat. sub tit. de substantial. n. 25. Andr. Goldb. dict. membr. 4. n. 11. per l. 2. ff. Rem pupilli salu. fore. † Quod quidem concesserim, si vivo ad 4 huc donatore rata & grata ab absente habita fuerit donatio per text. in l. si ego. 24. ff. de negot. gest. Sed deficiente hac ratihabitione, † donationem man- 5 cam esse, nec morte donatoris superveniente confirmari, dixerim cum Joh. Harpp. in §. alia. 2. Inst. de donat. n. 23. Bocer. de donat. c. 3. n. 3. Anton. Fab. in Cod. lib. 8. tit. 34. defin. 3. & tit. 36. defin. 19. Anton. Tellaus. decis. 70. arg. d. l. 6. C. de donat. l. si ego 9. §. 1. ff. de jur. dot. † Notissimi enim Juris est, quod alteri per alterum non acquiratur l. stipulatio ista 38. §. alteri. 17. ff. de verb. oblig. l. si ita stipularus. 126. §. Chryfogonus. 2. ff. eod. tit. §. pen. Inst. per quas pers. nob. acquir. † Et speciale in mutuo est, ut absenti 7 quæraturo actio sine ratificatione l. certi conditio. 9. §. si nummos. 8. ff. de Reb. Credit. † Proinde consequens est, in contrarium esse jus commune, Nicol. Everh. in top. in loc. à spec. n. 1. Nec mortuo donatore ulla valet ratificatio donatarii, † ceu admodum 9 sera post mortem donatoris, cum jam dominium esset heredis, arg. dict. l. si ego 9. §. si res. 1. ff. de jur. dot. Ant. Fab. dict. defin. 1.

Ita Domini in causa heredum Veronicæ à Schleitgim/ Mens. Febr. Anno 1628. (Verba sent. Ob wohl die verstorbene Schleitgim 6. Jahr vor ihrem Absterben ihrer Erbschneister und Erbschwester alle ihre mobilien durch eine Übergabe unter den Lebendigen zugeeignet/ dieweil aber dennoch nicht zu befinden/ daß die donatarien zugegen gewesen/ und solche donation gebührliehen acceptiret/ diejenige Person aber/ so dasselbe ibrentwegen verrichtet/ keine Vollmacht darzu gehabt/ noch hierzu abgefertigt gewesen/ ic. So ist auch solche Übergabe/ wann gleich nunmehr nach der donatricin Absterben die donatarien solche belieben und acceptieren wolten/ zu Recht nicht beständig/ V. R. W.)

DEFINIT. XXI.

Valet donatio absenti facta, Epistolâ vel nuncio interveniente, licet expressè non fuerit acceptata a donatario.

- 1 **P**orrò & valida est donatio absenti facta, nuncio 2 vel Epistolâ interveniente, † si nempè donator per Epistolam vel nuncium donatarium de liberali suâ voluntate certiore faciat l. 4. l. absenti. 10. ff.

de donat. l. nec ambigi. 6. C. eod. tit. Hart. Pift. lib. 1. qu. 15. n. 2. & feqq. Andr. Goldb. de Gerad. cap. 7. membr. 4. n. 9. Mozz. de don. sub tit. de substans. n. 23.

- 3 † Nec opus est hoc casu, expresse donationem à donatario acceptari, quippe † quod acceptatio præsumatur, nec quispiam liberalitatem respicere videatur, Jul. Clar. lib. 4. senr. §. donatio. qu. 12. in pr. & n. 2. Hart. Pift. d. l. † At hoc necessarium est, ut nuncius huic rei peculiariter à donante sit electus.
- 6 Alioqui enim donatio non perficitur, † nec sufficit, si aliquis motu proprio illam donatario significet, Gloss. in d. l. nec ambigi. 6. C. de don. Guid. Pap. decis. 222. n. 2. Goldb. dict. membr. 4. num. 10.

Ita Domini in causa heredum Andreæ Auers & Curatoris Annæ Sabinz Pfrezschnerin, ventilata in Prætorio Lipsiensi M. Decembr. Anno 1633.

DEFINIT. XXII.

De jure Saxonico valet donatio rerum mobilium à patre collata in filiumfamilias.

- 1 **N**on patitur ratio Juris, ut à patre in filiumfamilias collata donatio valeat, l. cum de bonis 11. C. de donat. l. donationes quas parentes. 25. C. de donat. inter vir. & uxor. l. si donatione. 13. C. de collat. Andr. Gail. lib. 2. observ. 38. num. 1. & feqq. Henr. Bocer. de donat. c. 3. n. 5. Hartm. Pift. observ. 37. n. 3. † Non, quod filiifamilias omnino acquisitionis sint incapaces, ut vulgò creditur, potuerunt namque sibi acquirere jam olim, quoties pater nolebat sibi per filium acquiri l. 4. §. sed & filiusfamilias. 2. ff. de edend. l. in suis. 11. ff. de lib. & posth. l. is qui heres. 13. §. ult. l. 52. ff. de acquir. hered. l. cogi. 16. §. si pater. 11. l. Imperator. 50. ff. ad SCrum Trebell. † Sed quia inter patrem & filium non emancipatum nulla jure civili consistere potest efficax obligatio, nec rursus sine obligatione donatio, dict. l. Imperator. 50. ff. ad SCrum Trebell. l. donationes. 31. §. pater. 2. ff. de donat. Ant. Fab. de error. pragmat. decad. 41. Error. 2. & 3. † Favore tamen matrimonii pater liberis donare potest, quò facilius ad nuptias invitentur, qui alioquin cum filio aut filiifamilias contracturi non essent, l. cum ibi notat. ff. solut. matr. l. interest. 18. ff. de reb. aut. judic. possid. l. 64. in fin. ff. de condit. & demon. † Et quia ejusmodi donationis commodum non tantum donatario, sed & ejusdem conjugii ac liberis, ex eo matrimonio nascituris, acquiritur, ut eleganter docet Ant. Fab. in Cod. lib. 8. tit. 34. defin. 1. n. 5. 6. 7.
- 6 † Extra hanc matrimonii causam vix est, ut licita habeatur donatio inter patrem & filium. Nisi forsitan sit remuneratoria, ut contra Pinel. in l. 1. part. 3. n. 62. C. de bon. matern. & l. 2. p. 1. c. 4. n. 4. C. de rescind. vendit. defendit Dan. Moll. l. 2. semest. cap. 16. † Juramento, Ant. Fab. dict. defin. 1. n. 10. Andr. Gail. dict. observ. 38. num. 7. & feqq. Joh. Gutierrez. de juram. confirmat. part. 1. c. 4. n. 4. † Vel morte patris confirmata, l. donationes quas parentes. 25. ubi Salycet. & Dd. C. de donat. int. vir. & uxor. Novell. 162. c. 1. in fin. Bocer. dict. c. 3. n. 8. † Sed aliud introduxit observantia ac consuetudo in foro Saxonico, ubi valet donatio rerum mobilium facta filio, etiam non emancipato, statim ab initio, adeò, ut donatarius habeat illas res præcipuas, sive contingat donatarium præcedere, sive donatorem, teste Matth. Colero (viro in jure Saxonico peritissimo, ejusque observantia exercitatisimo) part. 1. decis. 13. n. 3. Gloss. ad text. Latin. art. 10. lib. 1. & Andr. in fin. & Gloss. lit. B. ad text. German. † per text. in dict. art. 10. qui licet res saltem particulares aliquas exprimat, ad quasvis tamen alias res mobiles extenditur à Gl. ad text. Germ. lit. a. Coler. dict. n. 5. & feqq. ubi affectum ac usum Juris hujus Saxon. docet.

Ita Domini in causa Gedeon Hauemanns Rithber in Leipzig ad requisitionem Mauricii Göllickens/ Manf. Ebr. Anno 1632. (Verba sent. Ob nun wohl sonst die donationes unter einem Vater und seinen Kindern nicht zulässlich seyn/ die weil aber dennoch solches nach Sächsen-Recht in denen mobilien und Fahrniß seinen Abfall hat/ und dieselbe ein Vater seinen Kindern beständiger Weise verehren und übergeben kan/te. So ist auch obangeregte Übergabe/ bevorans weil dieselbe durch des Vaters Tod bestätiget worden/kräftig/ und es mögen die Söhne solche mobilien in gemeine Theilung zu conferiren nicht angehalten werden/ B. R. W.)

Et in causa heredum Tobiz Guitlers zu Weiffensee/ Manf. Dec. Anno 1633.

DEFINIT. XXIII.

Mater liberis suis res quasvis valide donat.

Quæ de patre dicta fuere, Definit. præced. ea haudquaquam extendi debent ad Matrem, hanc enim de jure quoque civili res indifferenter tam mobiles quam immobiles licite ac efficaciter liberis donare, dubium non est, Henr. Bocer. de don. c. 3. n. 5. † Tam, quod in matre cesset ratio prohibitionis, quæ est patria potestas, quam inter patrem & filium nullum est commercium nec efficax obligatio, adeoque nec donatio, l. Imperator. 50. ff. ad SCrum Trebell. l. donationes. 31. §. pater. 2. ff. de donat. Ant. Fab. de Error. pragmat. Decad. 41. Error. 2. & 3. † ut verè dixerit Salycet. impossibilitate juris patrem filio donare prohiberi, in l. 25. C. de donat. int. vir. & uxor. † Cessante autem ratione alicujus dispositionis, ipsa cessat juris dispositio, Ladigere. 6. §. quamvis. 2. ff. de jur. patr. Tirac. in reg. cess. caus. n. 130. † Tam propter verba clara Novell. 117. c. 1. in pr. quæ solùm de donatione facta à matre, avià, aut aliis maternæ lineæ parentibus exaudienda sunt; † Nec enim paternæ lineæ parentibus licentia donandi liberis ibidem conceditur, contra jura manifesta in l. 11. C. de don. l. 25. C. de don. int. vir. & uxor. l. si donatione. 13. C. de collat. † quæ jura per dict. Novell. 117. correctæ esse, tradit Joh. Vaud. lib. 8. qu. jur. c. 4. in fin. † rectè in hoc refutatus à Bocer. d. c. 3. n. 5.

Ita Domini causa Elizæ Krumpholtgens zu Weiffensfels/ Manf. April. Anno 1633. (Verba sent. Hat eure Mutter die Hefste ihrer Güter an Haus und Hof/ Acker und Wiesen/ mit Zugebung ihres Kriegerischen Vormundens/ euch ihrem leiblichen Söhne/ gerichtlichen geschendet und überetignet/te, So ist solche Übergabe zu Recht kräftig und beständig/ B. R. W.)

DEFINIT. XXIV.

In dubio donatio inter vivos censenda est, etiam si mortis mentio fiat, aut executio in eventum mortis differatur.

EX eo solo, quod mortis mentio in donatione facta fuerit, mortis causà donatio videri non debet, Hartm. Pistor. p. 3. qu. 8. n. 1. Jac. Menoch. de presumpt. 35. n. 1. Mantie. de conject. ultim. volunt. lib. 1. tit. 13. num. 4. † Potest enim fieri mentio mortis in donatione, ut appareat, magis mortem esse causam donandi, quam mortis causà donationem, ut eleganter scriptum est in l. ubi ita donatur. 27. ff. de mortis causà donat. † Quin, etsi effectus & executio obligationis in mortis eventum differatur, propterea tamen non statim mortis causà donatio facta censetur l. un. C. ut action. ab hered. & contr. hered. l. Seja. 42. §. ult. ff. de donat. mort. causa. l. ult. C. de contr. & commit. stipul. Hart. Pift. dict. qu. 8. n. 2. Jacob. Thoming. decis. 8. num. 11. & decis. 20. n. 12. Bocer. de donat. c. 5. n. 17. † Sed ita demum, si justà interpretatione fieri non possit, ut valeat jure simplicis & meræ donationis inter vivos, Ant. Fab. in Codic. lib. 8. tit. 37. defin. 3. † In dubio siquidem inter

inter vivos potius quam mortis causa donatum censetur, & obligatio inde descendens firma atque rata manet, ita ut revocari amplius nequeat, ut pluribus demonstrat Jacob. Schult. in addit. ad Modest. Pistor. part. 1. quest. 31. Hart. Pistor. dict. quest. 8. n. 3.

† Quod maxime verum est, si id actum probetur, ut vel ususfructus rerum donatarum donatori ad vitam relinquatur, vel insinuetur donatio, vel nullo casu revocetur, dict. l. ubi ita donatur. 27. ff. de mort. caus. donat. Anton. Fab. dict. defin. 3. num. 6. & 7. Vide infr. p. 3. Const. 1. Defin. 38.

Ita Domini in causa Melchior Hartwigs zu Gommern/ Menf. April. An. 1631. (Verba sent. Hat euch ein guter Freund ein ansehnliches an Mobilien und Barschafft vererbet. Ob nun wohl der donator dabey seines Todes bedacht/ und sich der Sterblichkeit erianert/ auch ferner Verordnung gethan/ daß allererst nach seinem Absterben ihr euch der geschendten Sachen anzumassen befragt seyn soltet/ etc. So wird doch nichts desto weniger allem Ansehen nach und in dubio berührte donation, bevoraus weil der donator solche Gerechtlichen insinuierten lassen/ pro donatione inter vivos billich gehalten/ dero wegen der donator solche ohne gnugsame Ursache zu revocieren nicht befragt ist/ etc.)

Et in causa Benedicti Thomæ zu Möderts/ Monf. Jul. An. no 1635.

DEFINIT. XXV.

Donatarius defunctus ante donatorem transmissit donationem ad heredes suos, etiamsi horum mentio facta non fuerit.

Mortuo ante donatorem eo, cui donatum fuerat inter vivos, nulla heredum ejus facta mentione, donationem ad donatorem redire, scribit Anton. Fab. & ita in Senatu Sabaudia judicatum refert in Cod. suo lib. 8. tit. 36. defin. 21. † Idque ex mente & voluntate donantis, à quo proficiscitur liberalitas, qui abs dubio favore & intuitu certæ personæ, donatarii nimirum, donatum aliquid voluerit, ut propterea donationis commodum heredibus donatarii accrescere haud debeat, † quicquid enim sit contemplatione certæ personæ, non potest nec debet eam egredi, l. cum precario. 12. §. 1. l. interdictum. 14. ff. de precar. l. filiofamilias. ff. de cond. & demonstr. l. 21. & seqq. ff. de usufr. † Sed nullatenus me movet hæc ratio Antonii Fabri, ut ipsi assentiar. Sive enim Contractus sive pactum legitimum sit donatio inter vivos, † certè utriusque tam donatoris, quam donatarii consensu perficitur l. 35. C. de donat. l. 19. §. 2. ff. de donat. junct. l. 10. C. eod. tit. §. 2. Inst. eod. tit. Anton. Gomez. 2. variar. resol. c. 4. in pr. Quare non solum voluntas donatoris, ut vult Anton. Fab. sed & donatarii intentio inspicienda est, † qui absque dubio non sibi soli, sed etiam heredibus suis prospicere voluit, l. si pactum. 9. ff. de probat. l. tale pactum. 40. §. 1. ff. de pact. † Aut si mavis, donationem inter modos acquirendi domini referre, cum Jac. Cujac. lib. 10. observ. 28. Johan. Goedd. in l. rei appellatione. 23. n. 1. ff. de verb. sign. minus certè patrocineris Anton. Fab.

† Cur enim quæso donatarius res donatas, quarum dominium jam acquisivit, perinde ac reliquam hereditatem ad heredes non transmittet, quod certè donator haudquaquam impedire poterit, † proprietate rerum in donatarium semel translata, unde nec donatio revocari potest, §. 2. Inst. de donat. Valent. Guil. Förster. in tract. de dominio c. 9. n. 237. & seqq. Joh. Harppr. ad §. 1. n. 6. Inst. de donat. Hart. Pistor. part. 3. qu. 8. n. 47.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Inmassen auch/ wenn gleich ihr/ als der donatarius, vor dem donatore versterben würdet/ das Eigenthum der geschendten mobilien und Barschafft auf eure nehesten Erben gebracht und vererbet wird/ D. D. W.)

Carpz. Definit. Vol. I.

DEFINIT. XXVI.

Donatio omnium bonorum presentium & futurorum jure profus invalida est.

Bonorum omnium presentium & futurorum donatio idcirco non valet, quod adimat liberam testandi facultatem, licet namque hereditas sit nomen juris, nihilque prohibeat, † eum quoque testari, qui nihil in bonis habet l. 3. ff. ad l. Falcid. attamen qui nec habet, nec habere quicquam potest, qualis ille est, qui futura quoque donavit, ei sanè testandi facultas competere nequit, arg. l. lex Cornel. 28. & l. fin. ff. de vulg. & pup. substit. Bart. & Dd. ad l. stipulatio hoc modo concepta 61. ff. de verb. oblig. & ad l. ult. C. de pact. † Quamvis me haud lateat, hanc rationem ab omnibus non probari. † Ac si verum fateri licet, non absurdè forsan donatio unversorum, tam futurorum, quam presentium bonorum, in puncto juris defendi potest, non quidem ut testamento revocari possit, ut quidam ineptiunt, quorum sententiam refert Gothofr. ad l. 9. §. 3. ff. de don. sed ut irrevocabilis existat, per l. si quis argentum. 35. §. sed & si quis 4. & §. ult. C. de donat. l. si unquam 8. C. de revoc. donat. l. omnes. 17. §. 1. ff. que in fraudem credit. † qui sanè textus generaliter loquuntur, nec inter bona presentia & futura distinguunt. Et de futuris etiam bonis textus est clarus in l. 9. §. 1. ff. de donat. l. 3. C. eod. tit. † Nec obstat, quod per ejusmodi donationem facultas testandi adimatur; Etenim Regula Juris ita habet, nemini auferri posse liberam testandi facultatem, hæctenus scilicet, ut qui bona habet, quacunque conventionem vel pacto, ut ne de iis disponat, vel ut ne à dispositione semel facta recedat, constringi non possit. † Cæterum non videtur prohibitum, aliquid tale facere, quo per consequentiam necessariam efficiatur, non ut propriè loquendo libera Facultas testandi tollatur, sed ut profuse testandi facultas non sit, & nihil, de quo testetur, superfit, Vaud. lib. 1. var. quest. 31. † Quin & si quis particulatim quotidie erogando bona sua efficere potest, ut ei morituro nihil sit reliqui, de quo disponat, ut non offendatur Regula illa Juris, nihil sanè obstat videtur, quo minus unà largitione efficiatur, † prout demonstrat pluribus Coras. 6. miscell. c. 17. & subtiliter hæc de re disputat Reinh. Bach. Echt. in Animadv. ad Hier. Treutl. vol. 2. disp. 19. th. 5. lit. D. Vid. quoque Anton. Fab. de error. pr.igmat. Decad. 48. Error. 6. Bocer. de don. c. 3. num. 39. aliique, quos longo agmine allegat & sequitur Johan. Harpp. in §. alia. 2. numer. 115. & seqq. Inst. de donat. † Nihilominus tamen in contrarium est communis opinio, à qua in judicando non facilè recedendum, arg. l. 1. in pr. vers. sanè crebrior apud veteres opinio, ff. de offic. quest. l. ablesas. 4. in pr. ibi: Et generaliter ita omnes opinantur ff. de his qui not. infam. †

Secundum hanc donationem omnium bonorum, tam presentium quam futurorum, invalidam esse, dixerim cum Joh. Schneidew. ad §. 2. n. 86. Inst. de don. Hartm. Pistor. obs. 10. Joh. Guttieretz. in rr. de juram. confirmat. part. 1. c. 11. n. 2. † ita, ut nec, de tracta mentione futurorum, bonorum presentium donatio subsistat, cum unica sit donatio, quæ sublata nil profus utile & in jure validum relinquit, Dec. part. 1. conf. 30. in fin. Schneidew. d. loc. numer. 88. † Quin et si exceptis ab universali donatione bonis quibusdam, idem donator eodem instrumento eadem bona, quæ exceperat, alteri donet, neutra donatio valebit, altera alteri obstante, Anton. Fab. in C. lib. 8. tit. 34. defin. 9. num. 8. † Aliud erit, si diver-

lis temporibus donationes factæ proponantur, tunc enim solam posteriorem invalidam haberi, æquius est, priorem verò, quæ ab initio valuit, ratam manere; † Nam quæ semel vires habuit donatio, ex postfacto revocari non potest, l. 2. § l. 3. C. de revoc. donat. Ant. Fab. dict. defn. 9. n. 9.

Ita Domini in causa Melchior Hartmanns à Schlottheim/ Menf. Mart. Anno 1632. (Verba sent. Diweil aber dennoch in gegenwärtigem Fall die donatrix zugleich neben der Gerade alle ihre andere Güter/ bewegliche und unbewegliche/ gegenwärtige und zukünftige/ wie auch alle jura und actiones, wie die immer Nahmen haben mögen/nichts ausgeschloffen/ ihrem Bruder mit übergeben/ dergleichen donationes aber/ als univerforum bonorum, dadurch facultas testandi benommen wird/ bewährter Rechts-Gelchrter Meynung nach nicht kräftig/ıc. So mag auch dannenhero vorgedachte Ubergabe so wohl der Gerade als anderer ihrer Güter für beständig nicht gehalten werden/ derwegen sich auch der donatarius der verehrten Gerade anzumassen nicht befugt ist/ W. R. W.)

Et in causa A. ab H. zu B. Menf. Mart. Anno 1633. (Verba sent. Ob sie nun wohl darbey alle und jede zu einer rechtmäßigen Ubergabe unter denen Lebendigen gehörige solennitäten in gebührende Obacht genommen/dieweil sie aber dennoch alle ihr Vermögen und ihre sämtliche bewegliche und unbewegliche Güter/jura und actiones, auch die jenigen/so sie ins künftige erlangen möchte/ verschendet / und ihr nichts vorbehalten/davon sie restituiren können/ıc. So ist auch solche Ubergabe zu Recht nicht beständig/ W. R. W.)

Item in causa M. à L. Menf. Majo 1552.

DEFINIT. XXVII.

Univerforum bonorum donatio illa solum invalida habetur, quæ mobilia & immobilia, presentia ac futura, jura & actiones, expressè comprehendit.

UT maximè invalida est de jure donatio omnium bonorum, Defn. *præced.* Attamen negari nequit, † hanc donationem subsistere, si donator quædam bona, de quibus testari, aut pro arbitrio disponere possit, sibi reservaverit, Schneidew. in §. 2. n. 94. *Inst. de don.* † Cessat enim tùm ratio prohibitiva, quod scilicet facultas testandi donatori haud sit adempta, Bartol. in l. stipulatio hoc modo concepta. 61. ff. de Verb. Oblig. & in l. fin. C. de pact. † Videtur autem donator sibi aliquid reservasse, si donatio hæc tria, nempe: jura & actiones: Bona mobilia & immobilia: Bona presentia & futura, conjunctim & expressè non comprehendat, ut dubium non sit, † alterutro horum omisso, jure haud invalidam esse donationem. *Primò* namque appellatione bonorum mobilium & immobilium, etiam adjecta dictione (*Quorumcunque*) jura & actiones non continentur, † quippe quæ tertiam speciem constituunt, l. quam Tuberonis. 7. §. in peculio 4. ff. de pecul. l. à Divo Pio. 15. §. in venditione 2. ff. de re judic. Andr. Gail. 2. observat. 11. num. 10. † Quare invalida tùm demum judicatur donatio univerforum bonorum, si jurium & actionum expressa fiat mentio, Schneidew. dict. loc. n. 90. Anton. Fab. in Cod. lib. 8. tit. 34. defn. 11. numer. 3. Bocer. de donat. c. 3. n. 40.

Ita Domini in causa prædicta Melchior Hartmanns von Schlottheim/ Menf. Mart. Anno 1632.

Et A. ab H. zu B. Menf. Mart. Anno 1633.

7 *Secundò*, † quia præcæl dubio differunt bona immobilia à mobilibus Andr. Gail. dict. observ. 11. ab hisce ad illa non inferendum, sed expressis mobilibus tam præsentibus quàm futuris in donatione univerforum bonorum donationem subsistere, relictis immobilibus donatori, omninò judicandum. **8** erit; † Ita enim facienda interpretatio, ut actus potius valeant, quàm ut pereant, l. quoties. 81. ff. de verb. oblig.

Ita Domini ad consultationem Christophori Abrahami ab Haugvitz Menf. Jun. Anno 1632.

9 *Tertiò*, † tum demum invalida habetur donatio univerforum bonorum, quando bona futura disertè exprimuntur. Valet namque donatio omnium bonorum simpliciter facta, non adjecta clausulâ presentium & futurorum bonorum, secundum Dd. *post Gloss. in d. l. fin. C. de pact. Mantie. de tacit. & ambig. convent. tom. 2. lib. 13. tit. 25. num. 9. ubi plures allegat.* † **10** Quia tunc non aufertur testandi facultas, ista enim generalitas restringitur tantum ad presentia bona & non futura, l. si ita. 7. ff. de auro & aur. legat. l. testatorem. 68. §. 3. ff. de legat. 3. l. omnes. 17. §. Lucius. 1. ff. qua in fraud. credit. l. si quis argentum. 35. §. sed & si quis. 4. C. de donat. † Ideoque de futuris testari poterit donator, Schneidew. dict. §. 2. *Inst. de donat. n. 91.*

Ita Domini in causa D. BB. & BP. zu Altenburg/ Menf. April. Anno 1632.

DEFINIT. XXVIII.

Esti donator solvendo non sit, donatarius tamen univerforum bonorum à Creditoribus conveniri nequit, nisi in causa hypotheca constituta in rebus donatis.

Donationis titulus singularis est, non universalis etiam tunc, cum facta est donatio bonorum univerforum l. 2. C. de petit. hered. † Errant itaque, **2** qui donatarium bonorum omnium, presentium & futurorum, heredis loco habendum putant, quod certè à Jureconsultis nunquam proditum est, neque ex rectâ Juris ratione defendi ullo modo potest, ut demonstrat Anton. Fab. de error. pragmat. Decad. 48. Err. 7. † Non enim facit nec facere potest donatio, **3** quin donator heredem habere possit, saltem in juribus passivis, quæ non possunt venire in donationem, l. mulier bona. 72. ff. de jur. dot. † alioquin inutilis est, & nullius momenti, si testandi, h. e. habendi heredis adimat facultatem, Bart. & Dd. in l. stipulatio hoc modo concepta. 61. ff. de verb. oblig. † Heres **5** itaque à Creditoribus personali actione conveniendus est, non donatarius univerforum bonorum, quem æris alieni onus non magis sequitur, quàm eum, qui certæ tantum rei donatarius est, l. æris alieni 15. C. de donat. l. ult. §. 1. ff. de contr. empt. l. 1. §. si heres 16. ff. ad SCtum Treball. l. 1. ult. C. de hered. action. l. licet. 27. C. de jur. dot. l. de rebus. 13. C. de donat. ant. nupt. Anton. Fab. in C. lib. 8. tit. 34. def. 4. n. 1. Quod ipsum tamen dupliciter fallit, ac † *primò* quidem donatarius conveniri potest à Creditoribus hypothecariis, qui paratam semper actionem in rem habent adversus quoscunque possessores, l. si fundus 16. §. in vindicatione 3. ff. de pignor. l. debitorem. 15. l. pignoris. 18. C. eod. tit. Sed anteriores tantum, non etiam posteriores, † quia res donatas obligare donator, **7** a-
6 misso jam dominio, non potest, l. que prædium l. & tot. tit. C. si alien. res pign. dat. sit. Ant. Fab. dict. tit. 34. defn. 5. n. 26.

Ita Domini in causa Christoph. Abrah. ab Haugvitz 18 Zeit/ Menf. Jun. Anno 1632. (Verba sent. Ob nun wohl dannenhero des donatoris Gläubigere von euch dem donatorio ihrer Forderungen befriediget seyn wollen/ dieweil aber dennoch in dergleichen Fall ein donatarius des donatoris Gläubigern in Rechten nicht verbunden/ noch zu ichtwas verpflichtet ist/ıc. So seyn auch vorgedachte Gläubigere euch beständiger Weise in Anspruch zu nehmen/ und die Zahlung von den euch geschenkten Gütern und Warschafft zu erzwingen nicht befugt/ es wäre dann/ daß etliche unter den Creditorn in des donatoris Gütern vor beschehener donation und Ubergabe ein hypothecam un dingliches Recht erlanget/ıc. Dessen genossen sie auff den Fall billich/ W. R. W.)

DEFINIT. XXIX.

Donatarius conveniri potest à Creditoribus donatoris etiam Chirographariis, si in bonum fraudem facta fuerit donatio.

DEinde conveniri quoque potest donatarius à creditoribus donatoris, si in horum fraudem donatio facta & bona alienata fuerint, *l. omnes. 17. §. Lucius. 1. ff. qua in fraud. Credit.* Licet ipsemet donatarius fraudis particeps non sit. Etenim quia titulum habet lucrativum, simpliciter tenetur, † quia potior debet esse ratio Creditorum, qui certant de damno vitando *l. 6. §. 11. l. 10. in pr. ff. qua in fraud. Cred. Joh. Schneidew. in §. item si quis in fraudem. 6. n. 44. & 45. Inst. de action. Matth. Welenb. in parat. ff. de his qua in fraud. Credit. n. 6. Jac. Cujac. lib. 12. observ. 5. † Hocque medio maximè consultum videtur Creditoribus chirographariis, in quorum fraudem facta est donatio, Anton. Fab. in *C. lib. 8. tit. 34. defin. 5. n. 8. 10. 20. Joh. Schneidew. in d. §. item si quis. 6. n. 27. Inst. de act.* † Nam hypothecariis actio datur realis hypothecaria, *Defin. preced.* † quamvis & hisce pro lubitu hæc viâ experiri liceat, Joh. Fab. in *§. si quis in fraud. 6. n. 23. Inst. de action.* † Neutiquam tamen condemnari debet donatarius, antequam fraus donatoris fuerit probata à Creditoribus, quæ sanè, quia in animo consistit, directè probari non potest; sed admittitur hoc casu probatio † per conjecturam & indicia *l. dolum. 6. C. de dolo.* Veluti si probetur, donatorem scivisse, se habere Creditorem & bona sua non sufficere, *l. si quis cum haberet. 15. ubi Bartol. ff. qua in fraud. credit.* † Aut si alienatio vel donatio facta fuerit clam remotis arbitris, *arg. l. ult. ff. de rit. nupt.* † Quin & ex donatione omnium bonorum inter vivos factâ absque aliâ etiam probatione præsumitur fraus donatoris, secundum Gloss. in *§. item si quis in fraud. 6. Inst. de act. per text. in l. omnes. 17. §. Lucius. 1. ff. qua in fraud. cred.* prout pluribus hoc persequitur Schneidewin. *dict. loc. n. 72.**

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. *Es wäre dann/ daß die sämtlichen Creditores (darunter auch die Chirographarii, welchen der debitor vor beschehener donation allbereit verhaftet gewesen / mit begriffen) durch gnugsame Vermuthung erweisen und beybringen möchten / daß die donation vom donatore vorsehligen/ ihnen zum Nachtheil/ und also in fraudem Creditorum, geschehen / dessen genießen sie auff den Fall billich/W.R.W.)*

DEFINIT. XXX.

Quo tamen casu procedere debet actio revocatoria.

Veritati haud consentaneum est, quod vulgò jactitant, si donator solvendo non sit, vel ejus heres nullus existat, posse donatarium bonorum omnium à Creditoribus directò conveniri, Guid. Pap. *q. 105.* † Etenim necessariò præcedere debet actio Revocatoria, quam Paulianam vocant, *§. item si quis in fraudem. 6. ubi Joh. Fab. n. 19. Inst. de action.* Non solum, ut donatio impugnetur & revocetur, † alioquin propter solam donatoris inopiam nulla est personalis obligatio, adeoque nec actio contra donatarium, qui neque ex contractu vel quasi, neque ex delicto vel quasi obligatus unquam fuit Creditoribus, neque in universum obligati jure titulo ullo universali successit, *l. aris alieni. 15. C. de donat. l. ult. §. 1. ff. de contr. empt.* Anton. Fab. in *Cod. lib. 8. tit. 34. defin. 5. n. 24.* † Sed & ut fraus donantis doceatur, quæ non probatâ, subsistit donatio, nec donatarius Creditoribus donatoris nullatenus tenebitur, *Definit. preced. in fin. Johan. Schneidewin. in dict. §. item si quis 6. n. 13. 14. Inst. de act.* † Nec competit actio hæc Revocatoria, (cui in casu præsentis non nisi triginta annis, anno & die præscribi, dixi supra Const. 3. *Defin. 20.*) antequam debitor fuerit excussus *l. 1. ubi Bald. & alii C. de revoc. in, qua in fraud. credit.* Anton. Fab. *dict. defin. 5. n.*

17. † Et licet Gloss. in dict. l. 1. excusationem hoc in casu non necessitatis, sed tantum voluntatis esse dicat, contrarium tamen per omnes deciditur, per dict. l. 1. teste Schneidewin. in dict. §. item si quis 6. n. 59. Inst. de act. † Nam ad hoc, ut possit agi revocatoria, requiritur, quod Creditores sint damnificati. Sed non potest constare, eos esse damnificatos, nisi prius excutiantur bona donatoris seu debitoris, quod non sufficient, unde maximè necessaria est excusio, Schneidew. *dict. loco.* † Quæ sententia summa etiam nititur æquitate, ex qua nec fidejussor conveniri potest, nisi excusso debitore principali, *Auth. presense. C. fidejuss.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. *Wenn gleich die angeführte donatio in fraudem Creditorum geschehen wäre/ so möchte ihr doch von denen Gläubigern alsbald nicht besprochen werden/ sondern es wären dieselbe zuvor die beschehene donation zu sechten/ und dannenher/ daß sie in fraudem und zu ihrem Nachtheil geschehen/ revocatoriam anzustellen schuldig/ mit welcher action sie aber nach Gelegenheit dieses Falls/ weil ihr des Schuldners mobilia ex causa lucrativa erlanget/ auch nach verfloßener Jahresfrist zugelassen werden/W.R.W.)*

DEFINIT. XXXI.

Ob ingratitudinem Donatio revocatur non nisi ex causis in l. ult. C. de Rev. donat. expressis.

Cum mulier quædam genero suo bona quædam donasset, qui postea defunctæ suæ conjugis Sororem stupraverat, ac per id haud levem injuriam familiæ intulerat, quæsitum fuit, num Socrus propterea donationem ex causâ ingratitudinis revocare possit? † Sanè, quia inter causas ingratitudinis ab Imp. Justiniano in *l. ult. C. de rev. donat.* relatas, hic casus verbis disertis non refertur, nec quod ibidem de atroci injuriâ habetur, haud convenienter huc applicare licet, † quippe quod Interpp. verba textus de injuria tantummodo verbali intelligant, prout etiam ex verbis præcedentibus satis liquet, Joh. Schneidew. in *§. 2. vers. sciendam. n. Inst. de donat.* † illud potissimum controverti videbatur: *An præter causas ingratitudinis in dict. l. ult. C. de rev. donat. expressas, alia similes vel majores admittantur, ob quas æquè donationem revocare liceat? † Quod quidem vulgò asserunt Dd. Anton. Gomez. tom. 2. variar. resolut. c. 4. n. 14. Jul. Clar. lib. 4. sentent. §. donatio. q. 21. n. 2. Jacob. Menoch. de Arbitr. jud. q. lib. 2. cent. 2. cas. 130. n. 3. Reinh. Bacchov. in animadv. ad Treutl. vol. 2. disp. 19. th. 7. lit. D. † Sed contra mentem ac intentionem Imperatoris in dict. l. ult. in verb. *Ex his enim tantummodo causis donationes factas everti concedimus &c.* Ex quibus satis apparet, propositum fuisse Imperat. certas quasdam causas definire, ob quas donationem revocare liceret, cæterasque excludere. † Idemque probant verba *§. 2. Inst. de donat. ibi: Certis ex causis.* Ut propterea nec similes, nec majores causas admittendas existimem, ob quas donatio perfecta revocari queat, cum Salyc. in *d. l. ult. C. de revoc. don.* Joh. Schneidew. *d. §. 2. vers. sciendam. n. 6. Harpp. ad §. 2. n. 157. Inst. de donat.* † maximè cum dispositio *d. l. ult.* per se odiosa sit, ac propterea restringenda, *l. si preses. 32. l. interpretatione. 42. ff. de pan. c. odia 15. c. in panis. 49. de Reg. Jur. in 610.* † Quæ stante sententiâ, haud difficilis erat decisio in casu præsentis, Socrum donationem revocare volentem non esse audiendam.*

Ita Domini in causa A. M. & P. P. zu Ziegenrück / Menck Nov. Anno 1630. (Verba sent. *Habt ihr euerm Eydam etliche Feld-Güter durch eine Ubergabe unter den Lebendigen übereignet und zugewendet/ Ob nun wohl derselbe in seinem Witber-Stande euer andere Tochter ein Mädchen von 13. Jahren fleischlichen erkant/ und euch hierdurch in Spott gesetzt/*

dannhero ihr berührte Güter ex causa ingratitudinis ihme wieder zu entwenden gemeynet seyd. Dieweil aber dennoch in l. fin. C. revocand. donat. allein aus etlichen gewissen Ursachen/darunter gegenwärtiger Fall mit ausdrücklichen Worten nicht gesetzt/ eine Übergabe unter den lebendigen umgestossen werden mag/ ic. So hat sich berührter euer Eydam der ihme geschendten Güter nicht verlustig gemacht/ und ihr seyd auch dannhero die donation zu revociren nicht befugt/ B. N. B.)

DEFINIT. XXXII.

Ex supervenientia liberorum revocatur Donatio etiam rei singularis.

- N**on solum ex causa ingratitudinis, sed & propter liberorum supervenientiam donatio facta revocari potest, si nempe postea donatori, qui tempore donationis nullos habebat, liberi fuerint nati ex sanctione Impm. Constantini & Constantii
- 1** in l. si unquam. 8. C. de revoc. donat. † Cujus legis dispositio, quia de patrono tantum & liberto loquitur, ad alium quemcunque donatorem eam minus rite extendi, autumant Anton. Fab. l. 7. conject. 14. Joh. Coras. 7. miscell. 30. Salycet. in l. 1. C. de inoff. testam. Bachov. late ad Treutl. in animadv. disp. 19. tb. 7. lit. E. vol. 2. Donell. ad dict. l. 8. C. de revoc. donat. Connan. lib. 5. comm. 10. n. 4. & 5. Hottom. lib. 1. amicab. respons. 12. Giphon. ad dict. l. si unquam. 8. C. de revoc. donat. † Quibus tamen communiter & recte contradicunt Dd. asserentes, Sanctionem d. l. si unquam. 8. C. de revoc. don. in quovis alio quoque donatore obtinere. † Vel ex hac sola ratione, quod donatio ab eo facta, qui liberos non habet, videatur in se continere tacitam conditionem: Si liberi ipsi nati non fuerint, de quibus si cogitasset, verisimiliter bona sua, vel partem eorum non donasset,
- 2** arg. l. cum avus. 102. ff. de condit. & demonstr. † cum nemo presumatur successiones alienas propriis anteponere l. cum acutissimi. 30. C. de fideicommiss. l. nam etsi. 15. ff. de inoff. testam. l. scripto 7. §. 1. ff. si tabul. testam. null. Quæ ratio, cum non solum in patrono, sed etiam in quocunque alio donatore locum habeat, † merito & idem jus obtinere debet, arg. l. nam ut ait Pedius 13. ff. de legib. l. illud questum 32. ff. ad Leg. Aquil. l. 108. ff. de verb. obligat. quod latissimè persequitur Andr. Tiraquell. in dict. l. si unquam. 8. verbo libert. n. 45. & seqq. C. de revoc. don. Mynsing. centur. 5. observ. 63. Modest. Pistor. part. 2. quest. 66. Joh. Schneidew. ad §. 2. vers. sciendum. n. 8. Inst. de donat. & Harpp. ad §. 2. Inst. dict. tit. Jac. Cujac. 20. observ. 5. Ant. Gomez. tom. 2. variar. resolut. 4. Boccr. de donat. c. 3. num. 10. Fachin. lib. 3. controuv. cap. 85. Joach. à Beust. ad l. 1. ff. de jurejur. num. 196. Valent. Guilielm. Forster. de Domin. cap. 9. n. 235. † Neque differentia hic attendenda est, an universonum bonorum, vel certæ partis donatio facta sit, Anton. Fab. in Codic. lib. 8. tit. 36. defn. 9. n. 1.
- 3** † Nam & idem est, si res singularis donata proponatur, † dummodo sit ejus æstimationis, ut verisimile videatur, non fuisse patrem donaturum, si de liberis cogitasset, Jul. Clar. lib. 4. sentent. §. donatio. q. 22. vers. fortius etiam.

Ita Domini in causa Michael Seltgers zu Martenberg/ M. Dec. Anno 1629.

DEFINIT. XXXIII.

Renunciatio revocationis à patre facta non nocet liberis, quò minus legitimam suam consequi possint.

- P**lerique Dd. qui Constitutionem l. si unquam. 8. C. de revoc. donat. in quocunque donatario locum habere existimant, unicum hoc opinionis suæ argumentum perpetuò urgent, quòd sub tacita hac

conditione donatio facta intelligatur; Si donatori liberi non sint nascituri, & quod donator de liberis sibi nascituris tempore donationis non cogitaverit, arg. l. cum avus. 102. ff. de condit. & demonstr. l. cum acutissimi. 30. C. de fideicommiss. quod & verisimum existimatur Defin. preced. † At quia necessum est, de liberis cogitasse patrem, qui donationem valere voluit, etiam si liberi ei nascantur, sequitur inde, revocationi donationis ex supervenientia liberorum validè renunciari posse, Johan. Schneidew. in §. 2. vers. sciendum. num. 9. Inst. de donat. Henr. Boccr. de donat. cap. 3. num. 133. Jacob. Cujac. lib. 20. observ. 5. Andr. Gail. 1. observat. 40. n. 13. Donell. ad d. l. si unquam 8. num. 11. & 12. C. de revoc. don. † Potentior enim est veritas præsumptione, nec potest quis dici voluisse tacite, cujus contrarium expressè est, Boccr. dict. loc. † Sicuti ergò voluntas præsumpta & conjecturata operatur jus revocandi, ita in contrarium expressa voluntas jus revocandi impedit atque excludit, per tradita Tiraquell. in prefat. ad d. l. si unquam 8. num. 96. C. de revoc. don. Quæ tamen renunciatio non nocet liberis, † quò minus legitimam suam consequi possint, quoniam in eà jus liberis questum est, quod sicut non potest quacunque dispositione ultimà, ita nec actib. inter vivos liberis auferri, Schneid. d. l. Boc. d. l. n. 133. in fin. Ant. Fab. in Cod. lib. 8. tit. 36. defn. 5. num. 3. † Quà in parte discrepat querela inofficiosa donationis à querela inofficiosi testamenti, per quam omninò rescinditur testamentum, l. mater decedens. 19. ff. de inoff. testam. l. Papinianns. 8. §. ult. ff. eod. tit. Novell. 115. c. 3. ne scil. pro parte valeat & pro parte non valeat, atque ita testator pro parte testatus & pro parte intestatus decedat, contra l. jus nostrum. 7. ff. de reg. jur. † Sicuti & aliàs per supervenientiam liberorum non subsequatà renunciatione, donatio in extraneum facta in totum rescinditur l. Tisia Sejo 87 §. Imperator. 2. ff. de legat. 2. l. 8. C. de revoc. donat. Anton. Fab. lib. 3. conject. 17. & in Cod. lib. 8. tit. 36. Defn. 5. n. 2. † quamvis ne hoc semper verum sit, ut patet ex traditis Schneidew. ad l. n. 9. Et donationem quoque filio factam per supervenientiam plurium liberorum saltem usque ad legitimam rescindi probantur luculenter textus in l. si pater. 2. l. si filius. 4. l. si rotas. 5. l. si mater. 7. l. si liqueat. 8. C. de inoff. donat. Franc. Vivius conf. 38. n. 51. Schurff. cent. 2. consil. 36. num. 6. Andr. Gail. lib. 2. observat. 116. n. 4.

Ira Domini in eadem causa. (Verba sent. Wann nun gleich euer Vater in bevorstehender anderer Ehe ein oder mehr Kinder zeugen würde/ So möchte doch dahero nach Gelegenheit disfalls/ und der beschenehen renunciation angeregte donatio, wdsfern die Kinder anderer Ehe ihre legitimam haben könten/zu Recht nicht hinterzogen noch umgestossen werden/ B. N. B.)

DEFINIT. XXXIV.

Donatio Remuneratoria non revocatur per supervenientiam liberorum.

Quamvis sit verisimile, non minus eum, qui ultro remuneratur, quam qui sponte donat, donaturum non fuisse, si nascituros sibi liberos sperasset, cum nemo presumatur successiones alienas propriis anteponere, l. cum acutissimi. 30. C. de fideicommiss. † Attamen, quia longè aliud est beneficium dare, aliud reddere, l. sed etsi. 25. §. consuluit. 11. ff. de petit. hered. l. 1. §. eleganter ff. deposit. † donationem Remuneratoriam ex causà supervenientium liberorum non revocari, communiter probatum est, Joh. Schneidew. in §. 2. vers. sciendum. n. 11. Inst. de donat. Jul. Clar. lib. 4. sentent. §. donatio. q. 21. n. 4. Jason. lib. 2. Consil. 154. n. 2. in fin. † Siquidem dona-

donatio, quatenus accepti beneficii ratio remunerationis causam admittit, vera donatio non est, *l. Aquilius 27. ff. de donat.* Jul. Clar. *dict. q. 21. num. 4.*

† Ex qua ratione, nec donationem reciprocam ob donatarii ingratitude revocari, scribit Anton. Fab. *in C. lib. 8. tit. 36. Defin. 3. n. 8.*

Ita Domini in causa Annen Stulpnerin zu Lügen/ Mens. Jul. Anno 1634. (Verba sent. Diweil aber dennoch nach bewährtem Schluß der Rechtsgelehrten dergleichen donationes remuneratoriæ per supervenientiam liberorum nicht revociret werden mögen/te.)

Item in causa Andreæ Erdmans zu Annaberg/ Mens. Octobr. Anno 1627.

Et in causa Michael Schulgens zu Pirna/ Mens. Jul. Anno 1628.

DEFINIT. XXXV.

Inofficiosa donationes nec à liberis nec à parentibus revocantur, si in Remunerationem facta fuerint.

Revocantur etiam donationes inofficiosa non solum parentum, sed & liberorum, si adeo immoderata & immensa fuerint, ut liberis aut parentibus non sit legitima relicta. † De liberis est *l. 1. §. tot. tit. Cod. de inoff. donat.* † De parentibus *l. si filius. 4. C. eod. tit.* Nec refert, an ipsemet donator revocari donationem velit, nec ne. † Nam & invito donatore inofficiosa revocatur donatio, quia ex solo juris beneficio querela inofficiosa donationis introducta est, quam donator neutiquam liberis vel parentibus auferre potest, *l. Titia Sejo. 87. §. imperator. 2. §. ult. ff. de legat. 2.* Ant. Fab. *in Cod. lib. 3. tit. 20. Defin. 2. num. u.* † *At quid si in remunerationem facta fuerit donatio? Vix tum inofficiosa dici poterit, quippe quæ nil ferè patrimonio donatoris decrescit remunerationis intuitu, nec legitima verè deminuitur, ut vel propterea revocationem cessare, rectissime quis dixerit. † Nec enim donatio remuneratoria propriè est donatio, sed potiùs quædam permutatio, vel præstiti officii compensatio, l. Aquilius. 27. ff. de donat. l. metum. 9. §. 1. vers. consuluit. ff. quod met. caus. Tiraquell. in l. si unquam. 8. verb. donatione largitus. numer. 11. §. 12. C. de revoc. donat. Jacob. Menoch. lib. 4. Consil. 307. num. 4. §. seqq. Molin. in Consuet. Paris. tit. 1. §. 30. n. 99.*

Ita Domini in causa I. à M. & conjugis suæ E. C. à G. Mens. Jul. Anno 1632. (Verba sent. Ob nun wohl sonst dergleichen inofficiosa donationes auch den Eltern an ihren gebührenden legitimen nicht schädlichen seyn können/ diweil aber dennoch die von euerm Weibe euch beschene donatio nicht simplex, sondern remuneratoria ist/ dadurch der donatrici hinwiederum eine gewisse Summa Geldes und andere Gütere zukommen/ davon die Mutter ihre legitimam zu fordern hat/te. So mag auch dannenhero obgedachte donatio remuneratoria euers Weibes zu Recht nicht hinterzogen werden/ sondern ihr seyd euch der geschenechten Güter anzumassen wohl befugt/ B. N. W.)

DEFINIT. XXXVI.

Bona in fraudem legitime à patre vendita & alienata quatenus à liberis revocari queant?

Communitè ab Interpp. receptum est, Contractus parentum inofficiosos nullo remedio coerceri, nec alienata à patre titulo oneroso à liberis retractari vel revocari posse, Jul. Clar. *lib. 4. sentent. §. donatio q. 24. num. 5.* Bart. *in l. hereditarium. 7. ff. de bon. autor. jud. possid.* Andr. Rauchb. *part. 1. q. 43.*

n. 10. Petr. Heig. *part. 1. q. 25. num. 38.* † eò, quod ante obitum patris liberi ne quidem in legitima, multò minus in reliquis bonis quicquam juris sibi sumere vel arrogare queant, *l. 1. §. si impubere 21. de collat. l. 1. §. largius 12. ff. de success. Edict.* Heig. *d. l. num. 41.* † ac præterea ceu heredes factum præstare, & contractum vel alienationem patris ratam

habere teneantur, *l. cum à matre. 14. C. de Rei Vindic. l. 3. C. de reb. alien. non alienand. l. ea que à patre. 7. C. de restit. milit.* † Non obstante, quod vivo adhuc patre liberi quodammodo domini bonorum paternorum perhibeantur, *l. in suis. 11. ff. de lib. & posth. l. licet. 58. §. paternos. 1. ff. de verb. signif. §. ult. Instit. de hered. qual. & differ.* † Hoc enim sola fictio juris facit propter successionis spem & alimentorum emolumentum, quod in facultatibus parentum habent. Jason. *in dict. l. in suis. 11. ff. de lib. & posth. num. 17. & 18.* relicta interim parentibus libera disponendi & alienandi facultate, † quia unusquisque rei suæ moderator & arbiter est, *l. in re mandata. 21. C. mandari.* Andr. Rauchb. *dict. qu. 43. num. 17. ubi latius hoc persequitur.* † Neutiquam tamen existiment parentes, licere ipsis liberis legitima defraudare. Hoc enim si fecerint, liberis consultum est per actionem quasi Calvisianam & Favianam, quæ alienatio fraudulenta revocatur, non quidem penitus & in totum, † sed pro modo legitimæ portionis, *l. fin. ff. si quid in fraud. patron. fact. sit.* Bartol. *in l. non usque adeo. 2. num. 1. ff. si quis à pat. man.* Jul. Clar. *lib. 4. sent. §. donat. quest. 24. num. 5.* Andr. Rauchb. *dict. quest. 43. numer. 30.* Phanucius de Phanuciis *de inventar. heredis ac ejus benefic. p. 7. num. 160.* Heig. *dict. qu. 25. num. 72.* † Quod & probare videtur *h. Constit. 12. §.* Es soll aber gleichwohl/te, Nec admodum difficile erit liberis fraudem parentum in alienando probare. † Etenim quia in ejusmodi alienatione inofficiosa quoad læsionem legitimæ inspicienda est quantitas bonorum paternorum, quæ fuit tempore alienationis sive contractus, non etiam mortis parentum, secundum Gloss. & Salyc. *in l. 1. C. de inoff. donat.* Petr. Heig. *dict. quest. num. 72.* † utique si læsionem quoad legitimam tempore alienationis intervenisse probabitur, vix dubium erit, quin pater fraudis particeps dici queat, præsertim quum † ejusmodi fraus per conjecturas etiam & indicia probari possit, *l. ait prætor. 10. §. 3. l. si quis cum haberet. 15. l. omnes 17. §. Lucius. 1. ff. que in fraud. credit. l. dolum. 6. C. de dolo malo.* Petr. Frider. *de process. in cam. extrah. lib. 1. cap. 23. num. 5.* Rauchb. *dict. q. 43. n. 34.* Mascard. *de probat. concl. 415.*

Ita Domini in causa Johan. Huhls Kinder zu Dresden/ M. Majo, Anno 1633. (Verba sent. Ob es nun wohl dannenhero bey solchem Kauff nochmahls verbleibet/ da aber dennoch eure Kinder an ihrer gebührenden legitimen dadurch verkürzet wären/te. So würde das verkaufte Haus durch geschworne Leute/ dem Werth nach/ was es zur Zeit des beschenehen Kauffs gültig gewesen/ gewürdet/ und also denn gedachten euern Kindern ihre gebührende legitima davon erfüllet und entrichtet/ B. N. W.)

Et in causa Viduæ ac heredum Philippi à Berlepsch, Mens. August. Anno 1580. (Verba sent. Da ihr nun durch solchen Kauff an euer gebührender Väterlichen legitimen verkürzet zu seyn vermennet/ so wird solch Gut durch geschworne Leute dem Werth nach/ was es zur Zeit des beschenehen Kauffs gültig/ billich gewürdet/ und also dann euch die gebührende legitima davon erfüllet und entrichtet/ B. N. W.)

Item in causa Johann Müllers und Dorotheen Websin/ Mens. Februar. Anno 1587. (Verba sent. So bleibet es bey solchem Kauff billich/te. Es wird euch aber gleichwohl eure gebührende legitima, wosern ihr durch solchen Kauff in derselben verlezet wäret/ billich ersetzt und mit baarem Gelde erlegt/ B. N. W.)

DEFINIT. XXXVII.

Pater non observat à equalitate inter liberos, uni ex illis majorem bonorum suorum partem in subsidium sustentationis tradere potest, modò reliqui inde legitima portionis jacturam non sentiant.

Non facile quis dubitabit, patrem ad aequalem distributionem bonorum suorum inter liberos haud obligari, cum & irrequisito liberorum consensu bona sua, (salva tamen liberorum legitima) in extraneum transferre queat, † adeo, ut liberis ejusmodi alienationem impugnandi facultas non concedatur, Definit. *praced.* Bartol. in *l. hereditarium. 7. ff. de bon. autor. jud. possid.* Jason. in *Auth. Unde si parens. num. 3. Cod. de inoff. testam.* † Quidni ergo ipsi liberum esset tribuere ex filiis suis, quod ipsis invitis extraneo dare non prohibetur, † expressè ita disponente Electore Saxon. Illustrissimo in *b. Constit. 12. §. ii. und sonderlich/1c.* quæ licet de donatione saltem loquatur, attamen quin & in venditione, aliisque alienationum modis ex identitate rationis locum sibi vendicet, nemini obscurum esse potest, perpendenti, † quod liberis ante obitum patris quicquam juris in bonis paternis sibi sumere vel arrogare non liceat, *l. 1. §. si impubere. 21. vers. Prematura enim est spes collationis, cum adhuc vivat is, cujus de bonis quarta debetur, & c. ff. de collat.* Gloss. in *Auth. si qua in verb. Si moriatur. C. de SS. Eccles. & in l. 1. verb. Ex duabus unciis C. de inoff. donat.* † Modò tamen liberis salva remaneat legitima, quam nullà prorsus alienatione, sive extraneo, sive unì ex liberis factà, pater deminuerit valet, *b. Const. 12. dict. §. ii. und sonderlich.* Jul. Clar. *lib. 4. sentent. S. donatio quest. 24. num. 5.* Ant. Fab. in *Codic. lib. 3. tit. 21. Defin. 4. num. 2.*

Ita Domini in causa Rebeccæ, conjugis Georgii Schneiders zu Dresden / Mens. April. Anno 1632. (Verba sent. Ob nun wohl euer Vater euch ferner nicht/als mit 250. fl. geholfen/euern Mit-Geschwistern aber eine viel höhere Väterliche Hülffe gethan. Dieweil aber dennoch in dergleichen Väterlichen Hülffen keine Gleichheit unter den Kindern zu halten notwendig/sonderu den Eltern/ ihren Kindern einem vor dem andern etwas zu geben/und mit einem mehrern zu helfen frey sehet/auch nicht zu befinden/das ihr dadurch an euer Väterlichen legitimen verfürzet oder benachtheiliget worden/1c. So habt ihr euch auch darüber zu beschweren nicht Zug/W.R.W.)

Et ad requisitionem des Pflugischen Gerichts-Verwalters zu Mautitz/ Mens. Majo Anno 1599.

Item in causa heredum Tobie Gutbiers / Mens. Decembr. Anno 1633.

Et in causa Jacobi Freislebens zu Wenda/ Mens. Februar. Anno 1634.

DEFINIT. XXXIIX.

Pater à filiis repetere potest ea, qua dedit ipsi in subsidium paternum, in einer Väterlichen Hülffe.

Illud potissimum hinc disceptatur, num donandi, liberis? At quia † donationis præsumptio cessat, ubicunque alia sumi potest conjectura, Jacob. Menoch. *de arbitr. jud. quest. lib. 2. cens. 1. cas. 88. n. 2. & lib. 3. pres. 10.* Joh. Schneidew. in *§. quadam actiones. 20. sub tit. de act. fam. ercisc. num. 51. Inst. de act.* † utique licita erit repetitio, *arg. l. si paterno 15. junct.* Gloss. in *verb. repetiturus. Cod. de negot. gest.* † Quò & facit *l. alimenta. 11. Cod. eod. tit.* Ex qua colligit Bartol. *ibid. in fin.* Salyc. *col. fin. num. 4.* & Joh. Sichard. *num. 11.* quod impensæ factæ circa res, non præsumantur factæ animo donandi; † Et tradit idem Bartol. in *l. si donatione 13. num. 4. C. de collat.* Si pater quid dat filio, præsumi potius id in peculium datum, quàm donatum, quod & placet Salyc. in *l. filia cujus 18. col. 4. vers. secundo igitur casu principali, & c. Cod. famil. ercisc.* Menoch. *lib. 3. pres. 30. num. 26.* † Quod si verum inter patrem & filium, certè multò minùs inter socerum & generum præsumetur donatio, ut tantò facilius Socero data ge-

nero in subsidium paternum repetere liceat, † pro ut tradit in terminis Modest. Pistor. *part. 1. quest. 10.* † A neutro tamen nec à genero, nec à filio in subsidium data repetere licet, si cum benevolentia affectione concurrant causa pietatis & impensæ exiguitas, Menoch. *dict. cas. 88. num. 61.* † Nam in modicis impensis donandi animus præsumitur, secundum tradita Cyn. in *l. alimenta. 11. n. 1. Codic. de negot. gest.* & Salyc. *ibidem. n. 2.* Menoch. *dict. cas. 88. num. 12.*

Ita Domini in causa Chilianii Donawens Erben zu Gröben/ Mens. Aug. Anno 1599.

DEFINIT. XXXIX.

Donatio ob causam, qua verbis expressa est, revocari nequit, etiamsi causa haud fuerit subsecuta.

Donatio ob causam, quia propriè donatio non est, nec ex mera liberalitate, sed sub certà causa in aliquem confertur, *l. 1. l. hoc jure 19. in pr. §. 1. §. p. & ult. l. Aquilius. 27. l. si pater 34. §. 1. ff. de donat.* † revocatur causà non secutà, & repetitio datur donanti, *l. similiter. 5. C. de Condiç. ob caus.* † Modò causà illa respiciat favorem donantis, vel alterius, quàm donatarii, veluti si dono tibi centum, ut emas fundum Titio, quæ conditio absque dubio facit causam finalem, *l. Titio. 71. in fin. ff. de condit. & demonstr. l. quibus diebus 40. in fin. ff. eod. tit.* † Etenim si causa respiciat commodum solius donatarii, causà licet non secutà, donatio tamen revocari non potest, veluti si quis Titio donaverit mille, ut sibi domum vel prædium emat. † Nam modus, respiciens commodum solius donatarii, innuit causam impulsivam, *l. Titio centum. 71. in pr. ff. de condit. & demonstr. Ripa in l. si unquam 8. num. 27. C. de rev. donat.* Franc. Card. Mantic. *de tacit. & ambig. convent. tom. 2. lib. 13. tit. 42. n. 6.* † Quin etiamsi causa commodum donantis vel alterius respiciat, attamen aliter revocari non potest, quàm si causa illa verbis disertis expressa, *l. 1. C. de donat. qua sub mod. l. cum ancillam 6. C. de condiç. ob caus.* † vel tacitè ab utroque tam donatario, quàm donatore intellecta fuerit, *l. cum quid. 3. ff. si cert. petat.* † Nam si causa verbis non expressa, nec à donatario intellecta fuerit, licet deficiat, donatio tamen revocari nequit, *l. si majores. 25. C. de transaction.* Bart. in *l. cum donationis 34. in fin. C. de transact.* Constat enim † eum, qui dedit hac spe, quod se ab eo, qui accepit, remunerari, vel amiciosem sibi futurum existimaverit, repetere non posse, opinione falsà deceptum, *l. 3. §. si quis quasi verb. Celsus ff. de condiç. caus. l. si repetendi. 7. C. eod. tit.* Mantic. *dist. tit. 42. n. 7. ubi ex Pet. de Bellapertica hoc extendit, ut locum habeat, etiamsi hoc tacitè ab utraque parte esset intellectum, animo tamen obligandi inefficaciter.*

Ita Domini in causa Ignatii Philippi & Martini Berlachs zu Görz/ Mens. Octobr. Anno 1629. (Verba sent. Habt ihr euer Schwager an einer Obligation 200. M. erlassen und geschendet/aus der Ursachen und zu dem Ende/ damit er euch richtige Rechnung thun solte. Ob ihr nun wohl denselben zu keiner richtigen Abrechnung bringen können/ dieweil aber dennoch die Erlassung der 200. M. ohne ausdrückliche Benennung vorgedachter Ursachen geschehen/ so sehd ihr auch dannenher die donation zu revociren nicht befugt/W.R.W.)

DEFINIT. XL.

Favorabilior est Revocatio, qua fit ex supervenientia liberorum, quàm qua ex causa ingratitude, idcoque datur heredi, etiamsi donator nunquam fuerit conquestus.

Quod dicitur, non esse permittendum heredi, ut inquietet donationes, quas ipsemet donator, quam-

- quamdiu vixerit, non retractavit *l. his solis l. 7. ult. C. de rev. donat.* † ad eas solum revocandæ donationis causas pertinet, quæ ex donatarii ingratitude proficiscuntur; † Ne scilicet possit heres donatoris ingratum dicere donatarium, quem donator ipse non dixit, & cui videtur ingratitude remissile, Cujac. *4. Observ. 19. Ant. Fab. in C. l. 8. tit. 36. de fin. 14. n. 2. Joh. Schneidew. in §. 2. vers. sciendum. n. 12.*
- 4 *Inst. de donat.* † At quando ex supervenientia liberorum revocanda venit donatio, licet donator tacerit, ipsi tamen liberi, defuncto eo, experiri & donatum repetere possunt; † *Tum*, quia per supervenientiam liberorum ipso jure revocatur donatio, *l. 8. in verb. revertatur, ubi Gothofr. & Donell. C. de revoc. donat. Jul. Clar. lib. 4. sent. §. donatio. qu. 23. n. 8.* ut sic heredi non tam revocare quam revocationem jam ipso jure factam objicere liceat, Bald. & Salycet. *ad l. ult. C. de Revoc. don. Anton. Fab. dict. de fin. 14. n. 3.* † *Tum*, quod sub modo conditione non nasciturorum liberorum perfecta donatio præsumatur, Mynf. *5. observ. 63.*

Ita Domini ad requisitionem Georgii Günthers zu Leipzig / M. Jul. A. 1633. (Verba sent. Ob nun wohl die Donatrix bey ihrem Leben die donation nicht revociret / sondern darüber Todes verfahren / dieweil aber dennoch vorgebachte donatio ex supervenientia filix ipso jure erloschen / und die Gerade der Mutter wiederum anheim gefallen / etc. So haben sich auch nunmehr die Söhne der geschentten Gerade fernere nicht anzumassen / sondern es verbleibet dieselbe der Tochter ewerm Mündlein billich / B. N. W.)

DEFINIT. XLI.

Quando donatio facta ab eo, qui jam tum habebat liberos, revocetur per supervenientiam aliorum liberorum.

AT quid, si ab eo facta sit donatio, qui jam tum liberos habebat superstites, an perinde ex aliorum postea natorum supervenientia revocabitur? † Non certè, si inharendum verbis, *l. si unquam. 8. C. de revoc. donat. ibi: (filios non habens)* Veluti ita concludit Jul. Clar. *in §. donatio. qu. 22. n. 3. in pr.* † Solent tamen distinguere Dd. an pater plus dilexerit liberos, quam donatarium, an minus, Franc. Ripa *ad dict. l. si unquam. C. d. r.* † Vel utrum donator filios jam natos exosos habuerit, nec ne, Paul. Castr. *ad l. i. C. de inoff. donat.* † Quid autem, si dispar sit ratio dilectionis, vel prosequendorum odio liberorum postea susceptorum, aut jam natorum; Veluti si jam natos pater ideo exosos habeat, quod vel ingrati essent, vel ex eà matre suscepti, quam constanti acerrimòque odio prosequeretur? † Nimirum, tota hæc quaestio facti est, & in judicantis arbitrio posita, *arg. l. voluntatis. 7. C. de fideic. l. 1. §. 1. ff. ad SC. Turpill. l. ordine. 15. ff. ad municip.* † In dubio autem standum est regulâ, quod ex supervenientia aliorum liberorum donatio hõc casu non revocetur *ex dict. l. si unquam 8. C. de revoc. don.* † Nec indistinctè apprehendenda Baldi sententia *in l. i. col. 4. v. sed quid si tempore. C. de inoff. donat.* ut nimirum donatio pro virilibus postea natorum portionibus revocetur, *arg. l. pen. ff. de jur. Codicill.*

Ita Domini in causa Sebastiani Wolffens zu Leipzig / Mens. Mart. Anno 1634. (Verba sent. Ob wohl istgedachte Wittib nach aussgerichteter donation zur dritten Ehe geschritten / und in derselben Kinder gezeuget / dieweil sie aber dennoch zuvor allbereite und vor aussgerichteter donation auch Kinder gehabt / etc. So ist die donatio gestalten Sachen nach ex supervenientia liberorum nicht aufgehoben noch erloschen / etc.)

CONSTITUTIO XIII.

PARTIS SECUNDÆ.

Ob ein Weib ihrem Ehe-Manne die Gerade unter den Lebendigen übergeben könne?

Meritum sind unsere Verordnete auch einig ob wohl ein Weib ihre Gerade donatione inter vivos verändern und übergeben kan / so sey sie doch nicht befugt / ihrem Ehemanne dieselbige obgesagter massen zuzuwenden:

Diese Donation ist auch so ferne und weit unkräftig / daß sie durch folgendes Absterben der

Wenn aber die Donation antidotalis oder remuneratoria ist / daß sie ipso jure unter den Eheleuten alsbald vom Anfang zulässig / so kan auch dieselbige dñfalls zu Recht vor beständig gesprochen werden / darauff auch unsere Gerichte zu erkennen haben.

Mulier Geradam viro num inter vivos donare possit?

Et si geradam inter vivos donare mulier potest: marito tamen facta ejusmodi donatio adeo non valet, ut nec morte mulieris confirmetur, nisi remunerandi causa facta sit. Tum enim, cum ipso jure ab initio inter conjuges subsistat, etiam in nostris judiciis rata habebitur, atque ita judicabitur.

Frauen nicht bekräftiget wird.

Wenn aber die Donation antidotalis oder remuneratoria ist / daß sie ipso jure unter den Eheleuten alsbald vom Anfang zulässig / so kan auch dieselbige dñfalls zu Recht vor beständig gesprochen werden / darauff auch unsere Gerichte zu erkennen haben.

DEFINITIONES.

1. Donatio gerada marito facta, ne quidem juramento Uxoris confirmata valet.
2. Remuneratoria seu reciproca Gerada donatio qualis esse debeat, ut marito facta subsistat.
3. Remuneratio, si in tempus futurum mortis differatur, donatio Gerada, marito facta, valida non est.
4. Donatio remuneratoria à marito in continentis, & in uno eodemque actu donationis Gerada fieri debet.
5. Mulier remunerationis causa Geradam marito donare valens, alterius Curatoris autoritate ad hoc opus habet.
6. Donatio Gerada reciproca, non nisi in judicio, vel coram Notario, ab uxore marito facta, subsistit.
7. Ad validam donationem Gerada remuneratoriam inter Conjuges, requiritur traditio Clavium cum designatione rerum donatarum.
8. Reciproca Gerada donatio inter Conjuges aequalens sit necesse est.
9. Vendere potest Uxor marito suo Geradam, etiam in testamento.
10. Consensum Curatoris mulier, vendens Geradam marito, adhibere debet.

11. *Venditio Gerada, marito ab uxore minori precio, quam reverà valebat, facta, firma & valida est.*
12. *Venditionem Gerada, marito factam, Uxoris defuncta Cognata rescindere nequit ex beneficio l. 2. C. de rescind. vendis.*
13. *Maritus quatenus Uxori res expeditorias donare valeat.*
14. *Donatio inter Virum & uxorem non valet, licet in heredes donatarii collata fuerit.*
15. *Donatio inter Conjuges morte confirmatur usque ad summam quingentorum solidorum, si judicialiter infirmata non fuerit.*
16. *Uxor marito suo consensu Curatoris in judicio valide donare potest.*
17. *Investitura de bonis Uxoris immobilibus, seu Caspo possessionis facta marito in judicio (Gerichtliche*

Belehnung) non tribuit ipsi Dominium, nec valet in vim donationis mariti causâ.

18. *Reciproca seu remuneratoria donatio inter Conjuges valida est.*
19. *Donatio inter sponsam & sponsum jure subsistit. Unde & sponsa defuncta calenam morgengabiam, seu rem, ad Geradam pertinentem, ad proximam cognatam transmittit.*
20. *Valet donatio inter Conjuges in festo Nativitatis Christi celebrata, (Was eines dem andern löffet zum Heiligen Christ beschehen.)*
21. *Maritus Uxori Gerada nomine quid donare non prohibetur.*
22. *Inter Conjuges Emptio-Venditio alius Contractus celebrari possunt, modo Uxor aliam adhibeat Curatorem.*

DEFINIT. I.

Donatio Gerada marito facta, ne quidem juramento Uxor confirmata valet.

- 1 **I**N tantum Uxor marito geradam donare prohibetur, ut ne quidem donatio morte confirmetur, *b. Conf. 13. §. Diese Donation. At quid, si juramentum mulieris accesserit? Scio equidem, † Regulam juris communis de donatione inter conjuges prohibita, secundum plerosque Interpp. locum non habere, si juramentò sit confirmata, quod & placet Andr. Gail. lib. 2. observ. 40. num. 5. Mynsing. cent. 2. observ. 33. n. 5. Eman. Svarez. Thef. recept. sentent. lit. D. n. 204. † ex sententia nimirum juris Canonici, quod juramentum confirmat interpositum super eo, quod absque salutis æternæ dispendio servari potest, c. cum contingat. 28. de jurejur. & c. quamvis. 2. de pact. in sexto. licet offendat jus Civile.*
- 4 † Ita namque vulgò creditur, juramentum hoc esse tantum contra bonos mores civiles, non etiam Canonicos, Joh. Sainfon. in consuet. Turon. tit. 23. art. 5. 4. gloss. 1. † Sed nolo disputare, quatenus in casu præsentis peccetur contra bonos mores de jure civili, vel jure canonico. Quamvis verisimè scripserit Marth. Wesenb. in nor. ad Schneidew. §. alia. 2. num. 63. Inst. de donat. † tale juramentum evertere jus publicum ac conjugum concordiam, ut vel propterea ne quidem de jure Canonico servandum sit, c. donatio. 8. Extr. de donat. inter vir. & uxor. junct.
- 7 c. non est obligatorium. 58. de Reg. jur. in 6to. † Sicuti nec hoc valde urgeo, num uxor juramento suo obstringatur, nec ne? Vix enim ipsamet absque infigni levitatis nota, juramento suo contravenire poterit, arg. c. est Christus. 26. de jurejur. Auth. sacramenta puberum. C. si advers. vendis. † Illud solummodò contendo, juramento mulieris heredes ejusdem, vel Cognatas, quibus de jure Saxonico gerada defertur, haud impediri, quò minus donationem infringere ac geradam repetere queant, ex eo, quòd donatio Uxoris marito facta procul dubio sit nullius momenti *b. Constit. 13. ac proinde juramento confirmari ac corroborari nequeat, † quia juramentum nullitatis defectus non supplet, Bald. in l. 1. num. 4. C. de oper. libert. Dec. cons. 349. num. 1. & 10n. 6. † nec legi prohibitorie efficaciter cum juramento renunciari potest, Gloss. in l. à divo. 58. verb. actionem. ff. de ris. nupr. & in l. 1. in fin. C. Ne fidejuss. 11 dor. dens. Dan. Moller. ad. b. Conf. 13. n. 9. † Adeoque non confirmatur donatio geradæ juramento quoad validitatem contractus, sed tantum quoad observationem, ut in simili dicit post Bartol. in l. si quis pro eo. 58. n. 10. ff. de fidejuss. Anton. Fab. in Cod. lib. 8. tit. 22. de fin. l. n. 11.*

Ita Domini in causa Georgii Mindens zu Gressingotten/ Menf. Decembr. Anno 1624. (Verba sent. Ob euch wohl euer Eweib bey ihrem Leben die Gerade geschendet/ und ihr ein den nutzfructum vorbehalten/ solche Ubergabe auch mit einem Eyde betrafftiget/ diemell aber dennoch dergleichen donationes zu Recht nicht gältig seyn/κ. So habe ihr euch auch dannerhero der Gerade nicht anzumassen/ sondern es verbleibet dieselbe/ des geleisteten Eydes ungeachtet/ der Verstorbenen nächste Rifftein billich/ D. N. D.)

DEFINIT. II.

Remuneratoria seu Reciproca Gerada donatio qualis esse debeat, ut marito facta subsistat?

Licet propriè loquendo donatio remuneratoria sive antidotalis differat à donatione Reciproca seu mutua vel vicissitudinaria; † Illa siquidem præterita seu præcedentia tantum merita, hæc autem dona præsentia respicit, ut notat Tiraquell. in l. si nunquam. §. verb. donatione largitus. n. 109. C. de revoc. don. Andr. Goldb. de gerad. c. 7. membr. 4. n. 45. Bocer. de don. c. 12. n. 5. & c. 13. num. 6. † Attamen indifferenter vulgò usurpari, ac una pro altera communi loquendi usu solet nominari. † Certi autem juris est, quòd uxor remuneratoriè sive reciprocè Geradam donare valeat, *b. Conf. 13. §. Wenn aber die Donation. Quæ constitutio licet generaliter loquatur, dubium tamen non est, quin eam solummodò donationem remuneratoriam seu reciprocam admittat, † quæ jure valida habetur, per tradita Goldbec. dist. membr. 4. num. 18. Et enim, ut donatio hæc remuneratoria Geradæ, marito ab uxore facta, jure subsistat, † subsequencia requisita attendi debent. 6 Primò namque certò constare debet tam de ipsa geradà traditâ marito, quàm de hujus remuneratione ac meritis, talibus scilicet, ad quæ donatarius aliàs non tenebatur, † nam merita jure debita non censentur merita, quæ robor & vim actui aliàs invalido tribuant, Jason. in l. si donatione. 13. C. de collat. Nec sufficit de meritis in genere dictum esse, † nisi certa fuerint denominata atque probata, Tiraquell. in dist. verb. donatione largitus. num. 87. Andr. Rauchb. p. 2. q. 11. n. 16. Proinde sicuti in donatione hæc remuneratoriè gerada exprimi debet, † quippe quæ sub generali donatione aliàs non comprehenditur. Gloss. in Wettsbild/ art. 23. n. 12. 13. & 14. Ita & de merito seu donato aliquo reciproco certò constare, † illudque verbis disertis exprimi ac realiter tradi necesse est, si donatio hæc remuneratoria pro valida debeat haberi.*

Ita Domini in causa Balthasari Kempfens zu Sägen/ Menf. Decemb. Anno 1597. (Verba sent. Da ihr aber gedachtem euerem Weibe gegen der übergebenen Gerade hinwiederum eine gewisse Summen Geldes/ oder ein Stück unbewegliches Gut/ alsobald mit Vorbehalt der Fruchtsteffung auf euer Leben/

leben/ wirklichem Übergaben und zujagen würdet/ ic. So wäre solche Übergabe ihrer Solennitäten halber zu Recht beständig/ D. R. B.)

Et in causa Christiani von Quads/ Mens. Maj. Anno 1599. (Verba sent. De euer Hausfrau auch ihre Gerade/ und ihr derselben gegen solcher Gerade hinwiederum in continenti, und alsobald eine gewisse Summen Geldes/ oder ein Stück unbeweglich Gut vor Gerichte durch eine Übergabe unter den Lebendigen ohne Vorbehalt des Eigenthums wirklichem Übergaben und zujagen würdet/ so wäre solche Übergabe/ als eine donatio inter vivos remuneratoria & Antidotalis, ihrer Solennitäten halber zu Recht kräftig und beständig/ D. R. B.)

DEFINIT. III.

Remuneratio si in tempus futurum mortis differatur, donatio Gerada marito facta valida non est.

- S**ecundo, Remuneratoria seu reciproca gerada donatio inter conjuges tum demum subsistit, si Remuneratio statim ac in presenti facta fuerit, id quod ex precedenti requisito verè dependet. † Nam si reciproce donata res realiter tradi debet Definit: *praced.* utique non sufficet spes remunerationis futuræ. † Proin, si remuneratio differatur in tempus mortis, veluti, quod maritus in remunerationis locum uxorem in testamento heredem instituat, vel rem reciproce donatam post mortem demum conjugui tradi, ac dominium in ipsam transferri velit, donatio gerada haud valida erit. † Non enim verè donatio reciproca seu remuneratoria est, quæ in aliud tempus differtur, sed potius pro simplici donatione habenda, *l. cum hic status 32. §. si ambo 14. vers. proinde rectissime dicitur l. 48. ff. de donat. int. vir. & uxor.* Tiraquell. *in l. si unquam. 8. verb. donat. largitus. n. 116. C. de rev. donat.* Bocet. *de don. c. 12. num. 6.* † Quia donatio reciproca est quædam permutatio, *Gloss. in l. quod autem. 7. §. si vir & uxor. 2. ff. de donat. int. vir. & uxor.* Tiraquell. *dist. loc. num. 110.* † At permutatio traditionem rei ab utraque parte jam factam præsupponit, *l. 1. ff. de rer. permutat.* Anton. Fab. *6. conject. 9.* † Quin nec propterea ejusmodi donatio subsistere potest, quia remuneratio in casum mortis dilata, facit conditionem, si nempe uxor superstes sit marito defuncto. † Atqui donatio conditionalis mutua ac vicisitudinaria ob incertum conditionis eventum dici nequit, ut in aperto est, *Gail. 2. obs. 40. n. 7.*

Ita Domini in causa Balthasari Kempfers zu Lügen/ Mens. Decemb. Anno 1597. (Verba sent. Ob gleich euer Eheweib ihre volle Gerade auch durch eine Übergabe unter den Lebendigen vor Gerichte mit Einwilligung ihres Kriegischen Vormundens übergeben und zujaget/ um des willen/ daß ihr sie in euren anffgerichteten Testament zur Erbin eingesetzt/ und wohl bedacht/ dieweil aber dennoch solches euer Vermächtniß nur auff den Todesfall gerichtet/ ic. So mag es auch für eine rechte und beständige Gegen-Gabe/ zu latein donatio inter vivos remuneratoria oder antidotalis genemmet/ nicht geachtet werden/ und ist demnach euers Weibes auch gehane Übergabe der Gerade dissfalls zu Recht nicht kräftig/ D. R. B.)

Et in causa Michaelis Cocchii zu Dederan/ Mens. Januar. Anno 1631. (Verba sentent. Ob nun wohl der donatarius seinem Weibe der donaricln hinwiederum 100. fl. dergestalt verehret/ daß sie dieselbe/ wenn er vor ihr versterben würde/ zuvor hinweg haben und bekommen solte; dieweil aber dennoch solche Übergabe nicht pura und ohne Bedingung/ sondern auff den Todesfall gerichtet/ und also pro donatione reciproca seu remuneratoria nicht gehalten werden mag/ ic. So ist auch die beschene donation der Gerade zu Recht nicht beständig/ D. R. B.)

Et in causa Joachims von Treschlaquens/ Mens. Octobr. Anno 1607.

DEFINIT. IV.

Donatio remuneratoria à marito in continenti, & in uno eodemque actu donationis Gerada fieri debet.

Carpz. Definit. Vol. I.

Tertio, remuneratoria donatio requisita est, ut Maritus sit in continenti, in uno eodemque actu donationis, † Ceteroquin, si ex intervallo fiat, ut puta, si hodie uxor geradam, post annum demum maritus aliquid reciproce donet, donatio gerada non subsistit, † per text. *in l. qua jam nupta 48. ff. de donat. inter. vir. & uxor.* Andr. Gail. *l. 2. obs. 40. n. 7.* Hart. Pist. *l. 2. obs. tit. 44. obs. 2. num. 9.* Henr. Bocet. *de donat. p. 12. num. 3.* Tiraquell. *in l. si unquam. verb. donatione largitus. num. 110. & 116. in fin. C. de rev. donat.* † Illa siquidem donatio solidum dicitur reciproca seu mutua, quæ ita perficitur, ut eodem contextu & vestigio eodem alter ab altero, atque ita uterque aliquid confestim capiat, Tiraquell. *dist. loc.* † Unde & donatio hæc dicitur quædam permutatio, Bocet. *dist. c. 12. num. 3.* † quæ certè præsentem rei traditionem ab utraque parte in continenti factam præsupponit, *l. 1. ff. de rer. permutat.*

Ita Domini in causa Christiani von Quads/ Mens. Majo; Anno 1599. (Verba sent. Und ihr gegen solches euers Weibes Übergabe der Gerade/ derselben hinwiederum in continenti, und alsobald eine gewisse Summen Geldes/ oder ein Stück unbeweglich Gut für Gerichte durch eine Übergabe unter den Lebendigen zujagen würdet/ ic.)

Et in causa Balthasari Kempfers zu Lügen/ Mens. Decemb. Anno 1597.

DEFINIT. V.

Mulier remunerationis causâ Geradam marito donare volens, alicuius Curatoris autoritate ad hoc opus habet.

Quartum Remuneratorie donationis requisitum est, ut mulier alium adhibeat Curatorem, quo interveniente Marito geradam donet, Daniel. Moll. *ad b. Const. 13. n. 11.* Andr. Goldb. *de gerad. c. 7. membr. 4. n. 91.* Matth. Coler. *part. 1. decis. 12. n. 39.* Jacob. Thom. *decis. 6. n. 1. & seqq.* † Quia de jure Saxonico Uxor non potest Viro aliquid donare, vel cum ipso contrahere, nisi interveniente peculiari Curatore, qui uxori donanti, vel cum viro contrahenti, auctoritatem suam præstet, Zobel. *in differ. jur. Civ. & Saxon. lib. 1. diff. 7.* Dan. Moller. *ad Const. Elect. 15. n. 51. part. 2.* Matth. Wesenb. *in parat. ff. de fundo dotal. num. 7.* † Cujus rei ratio haud obscura est; Etenim uxor statim post celebratas nuptias in potestatem & tutelam mariti sui transit, *art. 31. Landr. lib. 3.* † Atqui jus non permittit, aliquem tutori suo ipsomet autore obligari, *l. 5. ff. de auctor. tutor.* † Nec potest tutor auctor in rem suam fieri *§. ult. ff. de auctor. tutor.* Quare ut alius Curator adhibeatur, qui uxori donanti autor sit, necesse est.

Ita Domini in causa Melchioris Andreæ à Trotta & Conjugis suæ, Catharinæ à Meusbach, ad requisitionem Johann. à Tettborn, Mens. Febr. Anno 1605. (Verba sent. In welche Übergabe der Gerade des Weibes verordnet und bestätigter Kriegischer Vormund gewilliget/ ic. So ist danuendeto solche Übergabe ihrer Solennitäten halber zu Recht beständig/ ic.)

Et in causa Balthasar Kempfers zu Lügen/ Mens. Decemb. Anno 1597.

DEFINIT. VI.

Donatio Gerada reciproca non nisi in judicio, vel coram Notario, ab uxore marito facta subsistit.

Quinto: Præterea ad hoc, ut donatio gerada remuneratoria seu reciproca inter conjuges valida & firma sit, requiritur, ut in loco judicii, vel coram personis nomine judicii ad hoc missis, aut etiam coram Notario & testibus facta fuerit, per Const. Elect. *14. part. 2.* † Quæ licet de donatione gerada in extraneum facta loquatur, & ad removendam omnem sinistram suspensionem, aucto-

ritatem iudicis vel Notarii ad perficiendam ejusmodi donationem requirat, Bald. in l. jubemus. 6. C. ad SCrum Trebell. Ludolph. Schrad. conf. 1. num. 480.

- 3 † Attamen dubitandum non est, quin idem in donatione geradæ marito ab uxore facta obtineat, idque tantò magis, † quantò facilius mariti blanditiis uxor ad donationem geradæ persuaderi potest, ut vel propterea extrajudicialiter vel absque Notario mulieri quicquam hæc in reagere non concedendum sit. † Nam in his, quæ judicialiter fiunt, vel adhibito Notario, præsumitur animus mulieris magis deliberatus & consultus, Matth. Coler. part. 1. decis. 12. n. 28. † Ac, quod benè notandum, omnia ea, quæ in Const. 14. p. 2. de donatione geradæ disposita reperiuntur, ad præsentem quoque casum, quo mulier marito suo geradam remuneratoriè donat, extendi, sapius in Elect. Saxon. Scabinatu observavi. Idque non modo generalitas dict. Constit. 14. sed etiam identitas rationis evincit, uti in aperto est.

Ita Domini in prædicta causa Melch. Andr. à Trotten & Conjugis suæ Cathar. Neußbachin / Mens. Februar. Anno 1605.

In causa Gebhardi Marschalsch's zu Reichendorf & ejusdem Conjugis Sabinæ, geböhrner von Haugwig / ad requisitionem Pauli von Neptschitz / Mens. Mart. Anno 1600.

Item in causa Balchafari Kempffens zu Lügen / Mens. Dec. Anno 1597.

DEFINIT. VII.

Ad validam donationem Gerada remuneratoriæ inter Conjuges requiritur traditio Clavium cum designatione rerum donatarum.

- 1 **S**extum requisitum donationis remuneratoriæ de geradâ inter conjuges factæ, est Traditio clavium cum designatione rerum donatarum. Ita enim sancitum ab illustrissimo Elect. Saxon. † ut mulier geradam donare volens, in iudicio per Curatorem suum Donatario res ad geradam pertinentes scripto comprehensas, unâ cum clavibus tradat, in Constit. 14. p. 2. in pr. † Quod nec aliter servandum, si donatio fiat extrajudicialiter, coram Notario & testibus, hoc insuper additò, ut tum claves in conspectu cistarum & capsarum, quibus res eæ continentur, vel etiam res ipsæ simul tradantur, dict. Constit. 14. §. ult. vers. Jedoch / so müssen die Schlüssel alsdenn / ic. † Eaque præcisè etiam observanda sunt in donatione mulieris marito factâ, juxta tradita Defin. preced. num. 6. quippe † in quâ major suspicio versatur, ut tantò cautius in hæc procedendum sit. † Ac certè in donatione quoque conjugum remuneratoriâ dominium geradæ transferri debet, quod non aliter quàm per rerum donatarum vel clavium traditionem fieri potest, † adhibita rerum designatione, §. Item si quis. 44. ubi Schneidew. & Wesenb. Inst. de rer. divis. l. clavibus. 74. ff. de contr. empt. l. 1. §. pen. ff. de acquir. possess.

Ita Domini in causa Christiani à Quads / Mens. Maj. Anno 1599. (Verba sent. Da euer Haufftman euch ihre Gerade / nebenst einem Verzeichniß aller derselben Stücke und Überreichung der Schlüssel zu Kisten und Kassen / in welchen berührte Stücke verwahret seyn / ic. und ihr derselben hinviederum / eine gewisse Summen Geldes übergeben würdet / ic. So wäre solche Übergabe als eine donatio inter vivos remuneratoriæ & antidotalis ihrer Solennitäten halber zu Recht kräftig und beständig / B. N. W.)

Et in causa Christophori Günthers zu Wardendorf / Mens. Mart. Anno 1617. (Verba sententiæ: Ob wohl euer Eheweib euch unter andern auch ihre Gerade Gerichtlichen durch eine donationem Remuneratoriæ übergeben / dieweil sie aber dennoch bey solcher Übergabe kein Verzeichniß der Gerade-Stücken / noch die Schlüssel dazzu überreicht / dieselbe auch sonst in Gerichten nicht gegenwärtig gewesen / ic. Als ist auch solche Übergabe der Gerade zu Recht nicht kräftig / ic.)

Item ad requisitionem Johannis von Tettenborn / M. Febr. Anno 1605.

It. ad consultationem Pauli von Neptschitz / Mens. Mart. Anno 1600.

Et in causa Eliz Semiers zu Raumburg / Mens. Junio, Anno 1634.

DEFINIT. VIII.

Reciproca Gerada donatio inter Conjuges æquivalens sit necesse est.

- S**erimò: denique ad hoc, ut donatio geradæ remuneratoriæ seu reciproca ab Uxore Marito facta subsistat, requiritur, ut res utrinque donatæ sint æquivalentes, Andr. Goldb. de gerad. c. 7. membr. 4. num. 54. † Etenim per solam remuneratoriæ seu reciprocam donationem Gerada in maritum transferri potest, b. Const. 13. §. ult. † Reciproca autem donatio in eo saltem, quod æquale est, vim & efficaciam mutua donationis habet, in superfluo verò, quo altera alteram abundat, pro simplici habetur, † nec inter conjuges valet, perinde ut nec quævis alia simplex donatio, l. ex annuo. 15. ff. de donat. int. vir. & uxor. l. ex morte. 9. l. lege Leonis. 10. & Auth. æqualitas. C. de pact. convent. Salyc. in l. 1. C. de donat. ant. nupt. Andr. Rauchb. p. 2. question. 11. n. 16. † Quod ipsum tamen cum mica falis accipi velim, ut magna solummodò inæqualitas rerum donatarum, donationem reciprocam vitiet. † Modicus namque excessus non statim simplicem facit donationem, dict. leg. ex annuo. 15. verb. si satis modicum est. ff. de don. int. vir. & uxor. Tiraquell. in l. si unquam. 8. verb. donatione largitus. n. 123. C. de revoc. donat. † quia parum & nihil in jure æquiparantur, 7 c. licet causam. 9. extr. de probat. c. infinuante. 7. extr. Quicler. vel vovent. Bald. in Auth. præterea. circa fin. C. Unde vir & uxor.

Hæcque sunt requisita, quæ in donatione reciproca seu remuneratoriæ, qua uxor geradam in maritum transferre valet, præcisè attendi debent, pronunciantibus ita Scabinis in causa Eliz Schneiders zu Reiffen / Mens. Septembr. Anno 1618. (Verba sent. Wårde euer Eheweib Gerichtlichen / mit Einwilligung ihres Kriegerischen Vormundens / euch alle ihre Gerade / vermittelst eines sonderbahren aufgerichteten Verzeichniß und Überreichung der Schlüssel schenken und zuetignen / und ihr dagegen alsobald gedachtem euerm Eheweibe so viel Geldes oder etwas anders / so der Gerade dem Werth nach gleich / und damit also die donatio æquivalens sey / hinviederum schenken / und wirklich überreichen / solches alles auch Gerichtlichen registriren / und euch einen Schein darüber ertheilen lassen / ic. So wäre solche Übergabe / als eine donatio inter vivos remuneratoriæ der Gerade / kräftig und beständig / B. N. W.)

Item ad requisitionem Johan. à Tettenborn, Mens. Febr. Anno 1605. (Verba sent. Ob nun wohl solche Übergabe ihrer Solennitäten halber zu Recht beständig / ic. Da aber dennoch euerm Vericht nach die übergebene Geradestücke an ihrem rechten Werth weit über 500. fl. (so der Ehemann für die Gerade seinem Weibe reciproca geschendet) wårdig / so wäre obbenannter Ehemann seinem Weibe solche Übermaße heraus zu geben schuld / B. N. W.)

Et ad consultationem Christophori & Alberti, fratrum ab Hunicke, Mens. Majo, Anno 1606. (Verba sent. Dieweil aber dennoch von solcher donation bey den Gerichtlichen Acten keine Nachricht zu befinden / in den beyden donationibus auch eine große Ungleichheit ist / also daß sie durchaus und in allen als eine rechte donatio mutua oder reciproca inter vivos, zwischen Eheleuten nicht bestehen kan / ic.)

DEFINIT. IX.

Vendere potest Uxor Marito suo Geradam, etiam in testamento.

- Q**uia sola donatio inter conjuges prohibetur cor. tit. ff. de donat. int. vir. & uxor. † dubium non est, quin per Venditionem, aliosve similes contractus, Uxor geradam in maritum alienare valeat, Andr. Goldb. de gerad. c. 7. membr. 4. n. 61. At illud contro-

controversia non caret, † *Num venditio ejusmodi in testamento celebrari possit?* placuit tamen Dominis sententia affirmativa; † Etenim cum mulier in testamento geradam marito suo vendiderat, ac simul pretium inde redactum in testamento eodem illi legaverat, † non solum contractum venditionis jure subsistere, sed & pretium ex testamento maritum lucrari, responsum fuit. De hujus decisi veritate licet dubitare velit Dan. Moller. *ad hanc Const. 13. num. 13.* eò, † quod gerada per testamentum, aliamve ultimam voluntatem in præjudicium proximæ Cognatæ alienari nequeat, Const. Elect. 14. p. 2. attamen in jure fundatum hoc esse, vel exinde probari potest, † quod venditio in testamento celebrata subsistat, suamque naturam retineat, nec vim testamenti fortiatur, † quin etsi testamentum corruat, valeat tamen Venditio, ut contractus inter vivos, Gloss. & Dd. in *l. heredes palam. 21. ff. qui testam. fac.* Tiraquell. in *legib. connub. Gloss. 5. num. 101. & 102.* Jul. Clar. *lib. 3. sentent. §. testamentum. quest. 75.* Moll. *semestr. lib. 5. differ. 5.* Nicol. Boër. *decis. 353. num. 4.* † Ut proinde gerada in testamento vendita, per ultimam voluntatem neququam alienata dici queat. † Neque ulterius obstat, quod urget Moller. *dist. loc. venditionem.* istam in fraudem legis celebrari, quia fraus non præsumitur, nec quisquam fraudare dicitur, qui utitur potestate sibi à jure concessa, *l. Proculus. 26. §. l. fluminum. 24. ff. de damn. infect.* † Et si objectio hæc Molleri alicujus ponderis esset, sequeretur inde, nullam prorsus venditionem geradæ valere, nec unquam in præjudicium Cognatæ geradam donari vel alienari posse, quod tamen est contra Constitut. 14. p. 2.

Ita Domini ad consultationem Johannis à Popschitz auff Windischenbohra/ Mens. Mart. Anno 1604. (Verba sentent. Was aber die Gerade anlangt/ ob wohl dieselbe die Testirein der nächsten Nisttel zu Nachtheil auffn Todesfall nicht vergeben können/ und demnach was solcher massen davon disponiret/ zu Recht nicht b. siehen mag/ dieweil sie es aber dennoch bey solcher disposition nicht bewenden lassen/ sondern die Gerade endlichen ihrem Ehemanne verkauft/ und mit Ueberreichung der Schlüssel ihme dieselbe wirtlichen tradiret/ ic. So wird auch gedachtem Ehemanne solche Gerade/ ungeachtet daß Verkäufferin sein Ehemweib das Kauff. Geld in selbstiger disposition ihme wiederum auffn Todesfall vermacht/ Krafft angezogenes Kauffes billich gelassen/ V. N. W.)

DEFINIT. X.

Consensum Curatoris mulier, vendens Geradam marito, adhibere debet.

Expediti juris est, quod Maritus ceu legitimus tutor uxoris suæ sibi ipsi consensum accomodare nequeat, perinde sicut † nec pupillus tutori, ipsomet auctore, obligari potest *l. 5. ff. de auctor. tutor.* † Quare sicuti donatio geradæ remuneratoria, absque Curatore, à muliere facta marito non subsistit, *Supr. Defin. 5.* † Ita nec venditio absque ejusdem consensu à muliere validè celebrari poterit, Andr. Goldb. *de gerad. c. 7. membr. 4. n. 93.* Nam & aliàs de jure Saxonico indubitatum est, † quod uxor vendere marito nil quicquam possit, nisi interveniente peculiari Curatore, qui Uxori vendenti vel aliàs cum marito contrahenti auctoritatem præstet, Andr. Rauchb. *p. 1. qu. 32. in pr. Thoming. decis. 14. in pr.*

Ita Domini ad requisitionem Mariae, viduae M. Pauli Pfefingers zu Leipzig/ Mens. Febr. Anno 1580. (Verba sentent. Ob nun gleich der Ehemann vor Notarien und Zeugen durch einen Kauff seines Weibes Gerade vor und um 150. Thl. an sich gebracht/ dieweil aber dennoch bemeldtes sein Ehemweib hierzu nicht bevormundet gewesen/ ic. So mag auch der Kauff zu Recht vor beständig nicht geachtet werden/ V. N. W.)

DEFINIT. XI.

Venditio Geradæ, marito ab uxore minori pretio, quam reverà valebat, facta, firma & valida est.

Ex sententia Neratii valet Venditio inter Conjuges minoris celebrata, dummodo non donandi animò facta fuerit, in *l. si Sponsus. 5. §. circa venditionem. 5. ff. de donat. int. vir. & uxor. l. vir uxori. 17. ff. ad Scrum Vellej. l. 38. in fin. ff. de contr. empr.* Unde concludere licet, † Venditionem Geradæ non annullari ex eo, quod minus valor pretium à marito emptore solutum excedat, † quia donandi animus non præsumitur, Gloss. & Dd. in *dist. l. 5. §. circa venditionem. 5. ff. de don. int. vir. & uxor. Bald. in l. quod autem. 7. §. si tibi maritus. 1. ff. de donat. int. vir. & uxor.* Andr. Goldb. *de gerad. c. 7. membr. 4. n. 79.* Illud ergò solummodò dubium relinquitur, † cur in donatione geradæ antidotali, inter conjuges facta, æquivalentia requiratur, quæ tamen in venditione geradæ haud necessaria est? Sed tollitur difficultas, si pensitaverimus, † Reciprocam sive antidotalem donationem in eo saltem, quod æquale est, vim mutua donationis habere, in superfluo autem, quo altera alteram abundat, pro simplici donatione haberi, † quæ gerada in maritum transferri nequit, etiam si morte confirmetur, *b. Const. 13. §. Dicte Donation.* † At inquires, venditio quoque in eo, quod pluris valet gerada vendita, quam est pretium, donatio censetur? *l. 1. ff. si quid in fraud. patron.* Verum equidem hoc est, & eatenus venditio pro donatione habetur, non tamen geradæ, sed pretii, † quæ donatio pretii licet & ipsa inter conjuges firma non sit, siquidem remissio pretii, quatenus maritus est factus locupletior, non valet, *d. l. si Sponsus. 5. §. circa venditionem. 5. ff. de donat. int. vir. & uxor. ubi Bald. & Dd.* † morte tamen confirmatur, ut quævis alia donatio (modò non sit Geradæ) inter conjuges celebrata, *l. cum hic status. 32. ubi Bartol. & Dd. ff. de donat. int. vir. & uxor.*

Ita Domini ad requisitionem Georgii à Stoisch, Mens. Novembr. Anno 1602. (Verba sent. Hat Frau H. S. à K. eheliche Hausfrau durch ihren Kriegerischen Vormunden iso gedachtem ihrem Ehemanne ihre Gerade und weiblichen Schmut vor und um 50. Ungarische Gulden/ auffn Fall sie ohne einige Tochter abgienge/ verkauft/ auch mit Uebergebung der Schlüssel/ und Vorbehalt solche die Zeit ihres lebens über zu gebrauchen/ eigenthümlichen tradiret und zugestellet/ ic. So verbleibet nunmehr solche Gerade/ ungeachtet/ daß dieselbe etliche tausend Thaler werth ist/ Krafft des geschlossenen Kauffs dem Ehemanne billich/ V. N. W.)

Item ad consultationem Johannis à Popschitz, Mens. Mart. Anno 1604.

Et ad petitionem Sebastiani Kerwitz, Mens. Junio, Anno 1603.

Item Caspari Meiers zu Torgau/ Mens. Octobri, Anno 1633.

DEFINIT. XII.

Venditionem Geradæ, marito factam, Uxoris defunctæ Cognatæ rescindere nequit ex beneficio L. 2. C. de rescind. vendit.

Licet dubium non sit, quin, gerada viliori pretio vendita marito, ipsamet Uxor venditrix id, quod deest justo pretio, repetere possit, † eò quod remissio pretii ceu donatio inter conjuges non valet, *l. si Sponsus. 5. §. circa venditionem. 5. ff. de donat. int. vir. & uxor.* † Attamen defunctæ Venditricæ, Cognatæ, cui aliàs gerada defertur, facultas repetendi residuum justii valoris haud competit, † quia morte Uxoris remissio pretii sive donatio fuit confirmata, *l. cum hic status. 32. ff. de donat. int. vir. & uxor.* † At quid, si venditrix mulier altera dimidium justii pretii lapsa fuerit, an non tam

Cognata ex l. 2. C. de rese. Vendit. adversus maritum
 6 **E**mptorem experiri licebit? Neutiquam certè. †
 Quis enim dicere auit, Venditricem adeò fuisse
 ignaram pretii venditæ geradæ, ut etiam ultra dimi-
 dium veri pretii se lædi passa fuerit, cum aliàs mu-
 lieres ejusmodi rerum, quæ geradæ nomine veni-
 unt, valorem exactè scire soleant, ut dubium haud
 fit, quin sciens ac volens geradam tam vili pretio
 7 marito vendiderit, † quo sanè casu beneficium L.
 2. C. de Resc. Vendit. omninò cessat secundum Anton.
 Fab. part. 1. de Error. pragmat. Decad. 7. Error. 8.
 circa med. Trentacinqu. lib. 3. resol. 3. de empt. &
 vendit. n. 9. Ant. de Burgos in c. cum dilecti. 3. n. 18.
 8 *Et cum causa. 6. n. 20. extr. de empt. & vendit.* †
 quia volenti ac scienti læsio inferri nequit, l. 1. §. us-
 que adeò. 5. ff. de injur. l. nemo videtur. 145. ff. de reg.
 9 jur. † Et sciens æquiparetur renuncianti sive re-
 mittenti jus & actiones suas, arg. l. 1. §. ult. ff. de act.
 10 *empt. l. cuius per errorem. 53. ff. de reg. jur.* † cui
 non est dandus regressus, l. queritur. 14. C. si vendi-
 tor. 9. ff. de edil. edict.

Ita Domini ad consultationem Sebastiani Restners zu Leip-
 zig/ Mens. April. Anno 1616. (Verba sent. Hat eine Frau von
 Adel in Thüringen ihrem Ehejuncker ihre Gerade vor und
 um 700. fl. mit Zugiehung und Einwilligung ihres Kriegt-
 schen Vormundens käufflichen übergeben und zugeeignet/ ic.
 Ob nun wohl selbige Gerade viel ein mehrers würdig/ und
 auff 4000. fl. geschätzt wird/ ic. So ist doch dessen ungeach-
 tet der einmahl geschlossene Kauff zu Recht beständig/ und
 mag nunmehr von der verstorbenen Verkaufserin nächsten
 Nisttel unter dem Schein einiger læsion ex l. 2. C. de rese.
 vendit. nicht gefochten noch hinterzogen werden/ W. N. W.)

Et in casu simili ad requisitionem Marix Arnoldin zu Leip-
 zig/ Mens. Jul. Anno 1581. (Verba sent. Ob dann gleich solche
 Gerade mehr denn noch die Helffte so viel werth gewesen/ ic.
 So mag dennoch solcher Kauff von der verstorbenen Nisttel
 nicht umgestossen werden/ W. N. W.)

DEFINIT. XIII.

*Maritus quatenus Uxori expeditorias donare
 valeat.*

1 **Q**uam maritus quidam conjugi res expedito-
 rias, vulgò das Heer-Geräthe/ donare vellet,
 quærebatur, an hoc facere ipsi liceret, & num-
 2 *donatio hac subsisteret?* † Minus sanè dubium erat,
 3 ejusmodi donationem invalidam esse, † nisi re-
 muneratorie fieret, cum nec simplex aliarum rerum
 donatio inter conjuges valeat, l. 1. l. 2. l. 3. & tot. tit. ff.
 de don. int. vir. & uxor. Johan. Schneidewin. ad §.
 alia aurem. 2. n. 57. Inst. de donat. Anton. Tessaur. dec.
 4 32. n. 1. & seqq. † Sed nec per donationem remu-
 neratoriam sive reciprocam Maritus rea expeditorias
 in Uxorem transferre potest, nisi judicialiter
 vel coram Notario & testibus hæc res præsentem
 5 conjugi tradiderit, ac res utrinque donatæ æquiva-
 leantes fuerint, quia non aliter mulier geradam ma-
 rito donare valet secundum supra dicta. † Argu-
 mentum verò à Gerada ad res expeditorias, & con-
 tra, in jure Saxonico frequens & probabile est,
 Gloss. in Art. 19. Landrecht. lib. 1. lit. C. & in art. 24.
 verb. nach dem Heergeräthe dict. lib. 1. art. 15. 3. Land-
 recht. Andr. Goldb. de Gerada c. 5. rubr. de success.
 Cognat. transu. n. 23. & 49. Matth. Coler. de process.
 6 *execut. p. 1. c. 3. n. 273.* † Ex quo infero, donationem
 rerum expeditiarum, hoc modo factam, valere,
 si mulier in remunerationem geradam marito do-
 naverit.

Ita Domini in causa Elia Schneiders zu Meissen/ Mens.
 Septemb. Anno 1628. (Verba sentent. Würde euer Ehe-
 weib euch alle ihre Gerade gebührender massen schenken und zu-
 eignen/ und ihr dagegen alsobald gedachten euerm Ehe-
 weibem remuneratorie euer Heergeräthe/ und so viel Stücke darzu
 gehörig wärllichen/ im Weyssen derer dazu erforderen Ge-
 richts-Personen/ tradiren/ darneben auch so viel Geldes/

oder etwas anders/ so der Gerade dem Werth nach gleich/
 daß also die donatio æquivalens sey/ ihm überreichen/ sol-
 ches auch absonderlichen registriren/ und einen Schein darü-
 ber ertheilen lassen/ ic. So wäre solche Übergabe als eine
 donatio inter vivos remuneratoria der Gerade und des Heer-
 Geräths auff beyden Theilen kräftig und beständig/ W.
 N. W.)

It. in causa Andrea Zeuffels zu Annaberg/ Mens. Febr.
 Anno 1628.

Et in causa Benedicti Thomæ zu Möckritz/ Mens. Jul. An-
 no 1635.

DEFINIT. XIV.

*Donatio inter virum & uxorem non valet, licet in he-
 redes donatarii collata fuerit.*

1 **I**ndubitati juris est, donationem inter maritum
 & uxorem non valere, nisi morte confirmetur, l.
 cum hic status. 32. ff. de donat. int. vir. & uxor. †
 2 Quod nec aliter se habet in foro Saxonico, lib. 1.
 Landrecht. art. 31. §. Darum mag kein Weib. Matth.
 Wesenb. in parat. ff. de donat. int. vir. & uxor. n. 5.
 Schneidew. in §. alia aurem. 2. n. 57. Inst. de donat.
 Coler. p. 1. dec. 12. n. 22. Christ. Zobel. part. 2. differ.
 3 20. n. 1. † At quid, si Maritus Uxori ita donaverit,
 ut si illa, superstitie se, decesserit, res donata ad ipsius
 heredes perveniat; annon tum, marito superstitie,
 4 *donatio in persona heredum sustinebitur?* † Dubium
 equidem movet textus in dict. l. cum hic status. 32. §.
 si nurus. 18. ff. de donat. int. vir. & uxor. ubi donatio
 Socero facta, † cui non minus donare prohibetur
 5 Nurus, l. 3. §. videamus. 1. ff. eod. tit. defuncto eo in
 ipsius herede, marito scilicet, adeò subsistit, ut mor-
 te donatricis confirmari queat. † Quem textum
 6 singularem dicit Bald. ibidem. de ejusque intellectu
 & lectione valde laborant Ant. Fab. lib. 5. coniect.
 17. & Jac. Cujac. lib. 25. observ. 9. Sed nihil inde ad
 casum præsentem inferendum. † In dict. enim l. 32.
 7 §. si nurus. 18. ff. d. t. ideò donatio à Nuru Socero
 facta sustinetur, quando maritus heres Soceri sit:
 quia contemplatione mariti donatio facta censetur;
 unde in ipsius persona morte donatricis confirma-
 8 ri potest. † At in casu proposito persona donata-
 ria, Uxoriam nimirum, potissimum in consideratio-
 ne est, quare ab initio statim donatio nulla atque
 irrita habetur, nec jam amplius in persona heredum
 confirmari potest, † cum ad eum statum pervene-
 9 rit, à quo incipere nequit, Vid. Thoming. decis. 9. in
 fin. Hart. Piff. observ. 84. & ibid. in vos. Sim. Ullr. Piff.
 † Idque probatur per text. in l. à marito. 18. C. de
 10 *donat. inter vir. & uxor.* ubi expressè habetur, quòd
 donatio, à Marito in Uxorem facta, nec initio do-
 minium transferat, nec postea, si prior persona, que
 liberalitatem accepit, rebus humanis fuerit exem-
 pta, possit convalescere. † Nec enim, quando con-
 11 tractus principalis non valet, reliquæ clausulæ, de
 heredibus accessorie annexæ, subsistere possunt, ut
 notat Gloss. in l. si patronus. 3. §. patronum. 2. in verb.
 Favianæ. ff. si quid in fraud. part. Bald. in l. Impera-
 tor Titius. 8. col. 4. ff. de stat. hom. Hart. Piff. dict. ob-
 serv. 84. n. 12.

Ita Domini in causa Melchior Euders zu Pefneck/ Mens.
 April. Anno 1626. (Verba sent. Habt ihr euerm Ehe-
 weibem alle Mobilien an Hausrath und Baarschaft verchret/ dergo-
 salt/ daß solche nach ihrem Absterben auff ihre nebeste Erben
 kommen und fallen sollen/ wenn nun gleich bewelbtes euer
 Ehe-
 weib vor euch versterben möchte/ ic. So wäre doch die be-
 schene donation, so viel auch ihre Erben anlangen/ zu Recht
 unkräftig/ und dieselben der geschendten Stücke sich anzu-
 massen nicht befugt/ W. N. W.)

DEFINIT. XV.

*Donatio inter Conjuges morte confirmatur usque ad
 summam quingentorum solidorum, si judiciali-
 ter insinuata non fuerit.*

Nemo

Nemo existimet, donationem inter virum & Uxorem in tantum legibus improbari, ut nullo prorsus casu valere queat. Quid enim, si revocata non fuerit, sed donator in voluntate ea usque ad mortem perseveraverit? † Morte tum confirmari donationem inter Conjuges, & in persona heredum valere, probant *text. in l. cum hic status. 32. §. 2. & seq. ff. de don. int. vir. & uxor. l. 1. l. donatio. 3. l. si maritus. 10. C. cod. tit.* Matth. Coler. *part. 1. dec. 12. n. 14.* Joh. Schneidew. *ad §. alia. 2. n. 59. Inst. de don. Andr. Gail. lib. 2. obs. 91. n. 1.* † Modò vivente adhuc donatore secuta fuerit traditio rerum donatarum, secundam Bartol. *in l. Papinianus. 23. ff. de don. int. vir. & uxor. quem sequitur Andr. Goldb. in 11. de Gerad. p. 155. n. 13.* † Sed, quid juris in donatione, summam quingentorum solidarum excedente, judicialiter non insinuat? † Et hanc etiam ultra legitimam summam morte conjugis confirmari, arbitrari quis posset; † quia ejusmodi donatio assimilatur donationi mortis causa, & valet in vim fideicommissi, *l. in donationibus. 12. C. ad Leg. Falcid.* Ergò non ortus videtur insinuatione; † Sicuti nec ea requiritur in legatis & fideicommissis, *Modest. Pist. part. 4. q. 145. n. 8.* † At, contrarium placuit Imperatori Justiniano: Donationes nimirum inter conjuges usque ad legitimam solummodo summam morte confirmari, si actis non fuerint intimatae, ita sancienti *in l. donationes. 25. C. de don. int. vir. & uxor.* Joh. Schneidew. *in dict. §. alia. 2. n. 59. Inst. de donat.* † Mors enim confirmat tantum donationem quoad impedimentum conjugii, quod morte solvitur, non supplet reliquas solennitates, *Bald. & Salycet. in d. l. donationes. C. d. 1.* † Itaque si mulier sine Curatore, vel iudicis autoritate rem immobilem donaverit, non confirmatur in foro Saxonico morte talis donatio, iuxta solennitatis expers, quam mors supplere nequit, *Matth. Wesenb. in not. margin. ad Schneidew. dict. loc. lit. a.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. *Es wäre dem/ daß ihr als der donator vor euren Eheweibe verfürdet; auff solchen Fall würde selbige donation leblich/ weil sie nicht Gerichtlich insinuiert worden/ weiter nicht als auff 500. Ungarische Ducaten/ durch euren Tod und Absterben confirmiret/ und hätte sich dennoch so dann euer Eheweib und nachmalis ihre Erben der geschenteten Stücke anmassen wohl Jug/ B. N. W.*)

DEFINIT. XVI.

Uxor marito suo consensu Curatoris in iudicio valide donare potest.

Haud pauci existunt casus, quibus donatio inter conjuges valide ac efficaciter celebrari potest; quos referunt copiose Interpp. Joh. Schneidew. *in §. alia. 2. n. 58. & seqq. Inst. de donat.* Dom. Card. Tusch. *tom. 2. lit. D. concl. 690. 691.* Berlich. *part. 2. concl. 15. n. 5. & seqq.* Matth. Coler. *part. 1. dec. 12.* † Inter hosce casus admodum notabilis est: Si Uxor coram Magistratu peculiarem Curatorem sibi eligat, ejusque autoritate marito donet, vel è contrario: † Tum enim donatio hæc inter vivos, sive sit rerum mobilium, sive immobilium, inter conjuges rectè valebit; modò etiam actis publicis insinuetur, per *Gloss. las. (ubi ita de consuetudine praticari testatur) ad text. germ. Landr. lib. 1. art. 31. lit. I. Quam sequitur Matth. Coler. dict. decis. 12. mom. 24.* ubi ita quotidie in omnibus Scabinatibus pronunciari dicit. † De qua observantia etiam testatur *Schneidew. d. l. n. 64. in fin. Zobel. part. 2. diff. 22. n. 24.* † Licet enim jus Saxon. *in dict. art. 31. lib. 1.* Landr. nullam uxorem marito suo donare posse statuerit: Attamen hæc prohibitio ad donationem, in iudicio factam, haudquaquam extendi

debet; † quæ inter conjuges propterea non improbat, quod in his, quæ judicialiter fiunt, præsumatur animus conjugum magis deliberatus & consultus, *Coler. d. dec. 12. num. 28.* Etenim, si certas ob causas de suis bonis in vitâ suâ disponere quid intendunt conjuges, non denegandum eis est hoc arbitrium *l. in re mandata. 21. C. mandat.* † Cum iniquum sit liberis & ingenuis hominibus liberam rerum suarum administrationem non esse, *l. non usque adeo. 2. ff. si quis à par. man. fuer.* In Uxore tamen, donante quid marito, autoritas magistratus non sufficit, † sed consensus Curatoris præcisè requiritur; Quia mulier nullum actum judicialem absque consensu Curatoris firmiter celebrare potest, per *text. in art. 46. lib. 2. Landr.* † Et in foro Saxonico absque Curatoris autoritate, in iudicio celebratus mulieris actus nunquam tanti habetur momenti, quin si pœnitere velit, possit illum revocare & rescindere; † Cum pacta mulierum, deterioriorem dotium conditionem facientia, non magis valeant de jure communi, quàm actus pupillorum, gesti sine tutorum autoritate, secundum tradita *Coler. dict. decis. 12. n. 38.*

Ita Domini in causa *Ludolphi Schmieds zu Eisenberg/ M. August. Anno 1633.* (Verba sent. *Hat euer Eheweib in abgewichenem Jahre ihr Wohn-Haus/ so sie von ihren Eltern ererbet/ eigenthümlichen übergeben. Ob nun wohl sonsten unter Eheleuten dergleichen donacio inter vivos nicht zulässig ist/ diemeil aber dennoch demeldestem euerm Eheweibe hierzu ein Curator verordnet worden/ mit dessen Einwilligung sie für Gerichte/ da sie zuvor die Sache zur Gnüge erturnert/ gedachtes Haus euch geschendet/ solche donation auch dem actis insinuiren lassen/it. So wird gestalten Sachen nach/ verführte donatio inter vivos, nach gemeinem Wahn der Sächsischen Rechtsgelehrten/ vor träftig billich gehalten/ B. N. W.*)

DEFINIT. XVII.

Investitura de bonis Uxoris immobilibus, seu cessio possessionis facta marito in iudicio, Gerichtlichliche Wechsung/ non tribuit ipsi dominium, nec valet in vim donationis mortis causa.

Hic in Provinciis usitatisimum est, ut mulieres possessionem bonorum immobilium cedant maritis, eoque de his investiri faciant in iudicio; qui propterea dicuntur *Lehenträger/* omniaque onera, quæ aliàs Domino ac possessori incumbunt, sustinent. † Quæ tamen cessio ipsis dominium haud tribuit. Et si enim uxor per donationem, inter vivos in iudicio factam, bona sua consensu Curatoris in maritum transferre queat, juxta tradita *defin. preced.* † Attamen hoc ipsum non aliter accipiendum est, quàm si mulier in iudicio resignet dominio pariter, ac possessioni bonorum suorum, eaque expressè donet marito. † Secus verò, si cedat ipsi solam possessionem, eumque de bonis suis investiri faciat, als einen *Lehenträger/* hoc sine, ut onera civilia ac servitia consueta præstet, quæ aliàs formine haud injungi solent. Qualis sanè cessio donationem non facit, † ad quam excludendam quælibet alia conjectura potius sequenda est, *l. si non sororem. 28. §. si quis falso 2. ubi Bart. ff. de cond. indeb. Franc. Card. Mantica. de tacit. & ambig. conventum. 2. lib. 3. tit. 9. num. 26.* † Neque donatio præsumitur, præsertim inter conjuges, cui aliàs lex resistit, *l. utrum. 47. ff. de donat. int. vir. & uxor. ubi Salycet. in fin.* † Quod enim expressè fieri non potest, nec tacitè actum intelligitur, *l. qui ad verum. 12. ff. locat. Bald. in Arb. ex testamento. num. 5. C. de collat.* † Quin etiam si Uxor in hæc cessione perseveraverit, eamque ante mortem non revocaverit: nihilominus tamen, defuncta illa, dominium bonorum ejus heredibus vedit, nec ad maritum superstitem pertinet.

9) pertinet; † Quia ejusmodi cessio, contra intentionem cedentis, vim donationis mortis causâ non habet; Neque hæc præsumitur, † nisi expressè ita donatum, ac mortis mentio facta fuerit, l. *Seja*. 42. §. ult. ff. de mort. caus. donat. Jul. Clar. lib. 4. sent. S. donat. q. 4. n. 2. Gomez. lib. 2. var. resolut. c. 4. n. 15. Jacob. Menoch. lib. 3. præf. 35.

Ita Domini in causa heredum Caspari Reichels zu Reichstadt/Menf. Jul. Anno 1628. (Verba sent. Hat Jacob Eugens Wittib zu Hedendorff An. 1596. ein Gut erkaufft/ darauff sie sich nachmahls mit eurem Vetter Caspar Reicheln verlichet; Ob sie nun wohl demselben das erkauffte Gut in Leben reichen lassen/ıc. So hat doch gedachter Caspar Reichel das Eigenthum des Guts dadurch nicht erlangt/ sondern ist allein für einen Lebenträger zu achten gewesen/ıc.)

Es ad requisitionem Georgii Christophori à Kitzschers zu Zhierbach/ Menf. Majo, Anno 1627. (Verba sent. Ob sich nun wohl ietzgedachter Ehemann Hans Busch des Guts anzumassen gemeynet/ mit Fürwanden/ daß sein verstorben Ehemweib bey ihrem Leben ihm solches in Leben geben lassen/ıc. Diemweil er aber dennoch dadurch das dominium des Guts nicht erlangt/ sondern dasselbe dem Ehemweibe eigenthümlichen verblieben; So hat sie auch nachmahls solches Gut auf ihre Kinder bracht und verfallt/ und es hat sich der überlebende Ehemann dessen nicht anzumassen/W. R. W.)

Item ad consultationem Johannis Kölschen zu Döltsch/ Menf. Jul. Anno 1629. (Verba sent. Ob sie nun wohl darauff bewelte Güter ihrem Ehemann in Leben reichen lassen/ıc. So hat doch derselbe das Eigenthum gedachter Güter dadurch nicht erlangt/ sondern ist allein vor einen Lebenträger zu achten gewesen/ıc.)

- 1) † Ex speciali tamen ac inveteratâ consuetudine hujus Urbis Lipsiæ, ejusmodi cessio possessionis, seu investitura, de bonis Uxoris marito facta, vim & efficaciam donationis mortis causâ habet, adeo, ut defuncta uxore, superstes maritus, vigore hujus cessionis, proprietatem bonorum consequatur. † Quare si mulier cedat possessionem bonorum suorum marito, deque hisce in judicio investiri eum facit, 2) Stellt ihn für zu einem Lebenträger/ Magistratus ipsi hoc notificare solet; † ne incia hujus consuetudinis, jure suo quasi defraudetur, sed pro lubitu vel alium possessorem sistere, vel cessionem revocare, aliudve disponere queat.

Ita Domini ad requisitionem Christophi Grandens zu Leipzig/ Menf. Jul. Anno 1632. (Verba sent. Ob nun wohl sonst nach Gewonheit und Herkommen dieser Stadt/ dergleichen Belehnungen unter den Eheleuten nur als die Würdung einer Ubergabe auffn Todesfall haben/ıc.)

DEFINIT. XVIII.

Reciproca seu remuneratoria donatio inter Conjuges valida est.

- 1) **V**aleat donatio inter virum & uxorem, quando ex ea donator pauperior non fit, nec donatarij locupletior, l. *sed etsi*. 25. ff. de donat. int. vir. & uxor. l. 3. ff. pro donato. Matth. Wesenb. parat. ff. de donat. int. vir. & uxor. n. 4. in fin. Joh. Schneidew. in §. alia. 2) num. 58. Inst. de donat. † Ex quo carruit opinio Dan. Molleri statuentis, ne quidem antidoralem seu remuneratoriam donationem inter Conjuges valere, in Const. hac 13. num. 6. † Etenim, quia donatio reciproca & remuneratoria fit cum onere & spe, ut tantum recipiat donator, quantum donat, indeque paupertas non metuenda est, satis liquet, ejusmodi donationem inter virum & uxorem bene subsistere; maxime, † cum mutua seu vicissitudinaria donatio propriè non sit donatio, 3) l. *Aquilus*. 27. ff. de donat. † Quod & probatur per text. in l. *quod autem*. 7. §. si vir & uxor 2. ff. de donat. int. vir. & uxor. & l. si pater puella 12. ubi Dd. C. de inoff. testam. Andr. Gail. lib. 2. observ. 40. n. 7. Schneidewin. diff. §. alia. 2. n. 61. Matth. Coler. p. 1. decis. 12. num. 44. & seqq. Myning. cent. 2. observ. 33. n. 6. & seqq. † Nec obstant textus à Mollero allegati in l. 1. l. 2. l. 3. ff. de donat. int. vir &

uxor. ad quos respondet Berlich. part. 2. concl. 1. num. 11.

Ita Domini ad requisitionem Christophori Grandens zu Leipzig/ Menf. Jul. Anno 1632. (Verba sent. Diemweil es aber dennoch mit gegenwärtiger Ubergabe diese Beschaffenheit hat/ daß solche pro donatione remuneratoria; so unter den Eheleuten zulässig und gültig ist/ zu halten/ıc.)

DEFINIT. XIX.

Donatio inter Sponsum & Sponsam jure subsistit: Unde & Sponsa defuncta catenam Morgengabicam, cen rem ad geradam pertinentem, ad proximam Cognatam transmittit.

Quod de prohibita donatione inter Conjuges dictum fuit, illud ad Sponsum Sponsamve extendi non debet. † Etenim, si conjuges sibi invicem ante nuptias quid donent, veluti catenas, armillas, annulos &c. uti in Germania fieri solet, donatio hæc omnino subsistit; † Nec matrimonio secuto revocatur, l. *inter eos*. 27. l. *Seja Sempronia* 66. §. *virgini* 1. ff. de donat. int. vir. & uxor. Joh. Schneidewin. ad §. *alia autem*. 2. numer. 62. Inst. de donat. † Quin & valida est donatio, quam Sponsus Nobilis Sponsæ post concubitum manè solenni nuptiarum die facit, dum ei catenam auream donat; quam donationem vulgò vocant Morgen-Gabe. † Quia hæc donatio ad nuptiarum solennia pertinet. Atqui donationem eorum, quæ necessaria sunt ad solennia nuptiarum & contrahendum matrimonium, inter Sponsum & Sponsam valere, docet Roman. in consil. 146. ex l. *si quis pro uxore*. 21. vers. in contrahendo matrimonio ff. de donat. int. vir. & uxor. † Quem sequitur Natta in consil. 317. tom. 2. & Hartm. Pistor. lib. 1. qu. 44. num. 11. † Unde & fit, quod hanc catenam, cen rem ad geradam pertinentem, Uxor ante maritum decedens, ad proximam Cognatam transmittat, Hartm. Pistor. diff. qu. 44. n. 7. † Ex generali præsertim consuetudine, quâ mundus muliebris, & utensilia in foro Saxonico, non tam ex donatione antea factâ, quàm ex juris Saxonici provisione, ad defunctæ uxoris cognatas pertinent, Pistor. diff. loco num. 8.

Ita Domini ad consultationem Antonii Boceri Cottæ zu Wiesenstadt/ Menf. Jun. Anno 1622. (Verba sent. Daß die güldene Kette/ welche Juncker J. H. seinem verstorbenen Weib vor dessen nach gehaltenem Beylager zur Morgen-Gabe geschendet/ zur Gerade gehörig/ und der Verstorbenen nächsten Nittel billich abgefotget wird/W. R. W.)

DEFINIT. XX.

Valeat donatio inter Conjuges, in festo Nativitatis Christi celebrata, was eines dem andern läßt zum heiligen Christ bescheren.

Estianorum orbe receptum est, ut festo Nativitatis Christi parentes liberis suis, & conjuges sibi ipsis invicem munera offerant, in memoriam Dei incarnati, & ex pia congratulatione de Christo hominè nato; lassen es zum heiligen Christ bescheren. † Quam donationem inter Conjuges universalis Germaniæ observantia approbat, eamque rescindere & revocare admodum impium esset. † Nam & aliàs donatio honoris causâ facta, inter conjuges quoque subsistit, juxta tradita Roman. in consil. 146. & Hart. Pistor. lib. 1. qu. 44. n. 12. per l. *quod adipiscenda*. 40. cum l. *seqq.* ff. de donat. int. vir. & uxor.

Ita Domini in causa Gottliebs von Köckeritz zu Stauchal Menf. April. Anno 1633. (Verba sententia: Hat eure Mutter eurem Stief-Vater Zeit während der Ehe/ zu unterschiedenen Jahren von ihrer Gerade etliche Ketten/ Armbänder/ Dinge/ und ander Geschmeide zum heiligen Christ geschendet/ıc. So verbleiben ihme solche Stücke als sein Eigenthum billich/ıc.)

DEFINIT. XXI.

Maritus Uxori Gerada nomine quid donare non prohibetur.

- D**um mulier marito geradam donare prohibetur, Gloss. *art. 31. lib. 1. Landr. & Gloss. Lehent. c. 57. vers. Ihr sollet wissen. b. Const. Elect. 13.* nec contra marito, gerada nomine uxori quid donare, licet arbitrari quis posset. Ex natura correlativorum, † in quorum uno si quid dispositum est, id ad aliud quoque correlatum extendi debet, *l. fin. C. de indict. viduit. Everh. in loc. à correlat. n. 3.* Sed infringit hoc argumentum, ex natura correlatorum, † desumptum, † dispar ratio Viri & uxoris, quae in eo consistit, quod species, quas maritus Uxori donat, nondum sint Gerada, antequam in dominium uxoris pervenerint. † Viri namque geradam non possident, sed omnia, quae habent, sunt hereditaria, *art. 5. in fin. lib. 1. Landr. Dan. Möller. 2. semestr. 6. num. 2.* † Quid ergo mirum, ut liceat marito gerada nomine donare quid uxori, quod tamen est contrario uxori, geradam possidenti, haud regulariter concessum est. † Eaque donatio Geradae, uxori à marito facta, adeo valet, ut mortis confirmatione non indigeat, sed res donatae, licet uxor ante maritum fatò fungatur, unà cum ceteris speciebus, ad Geradam pertinentibus, ad proximam Cognatam devolvantur, *art. 27. lib. 1. Landrecht. art. 38. l. lib. 3. Landr. Weichbild. art. 23. in fin. Andr. Goldb. de gerad. cap. 7. membr. 4. n. 98. Hartm. Pistor. lib. 1. qu. 31. n. 11. & 37.* † Et licet aliàs donatio inter conjuges prohibita sit: attamen ad casum praesentem prohibitio haec propterea trahi non debet; quia res, ad Geradam pertinentes, ut plurimum ad sustentationem rei familiaris, & ut uxor eò lautius incedat, comparantur; † Quem in finem maritus uxori donare non prohibetur, *arg. l. si ut certo 5. §. interdum 10. ff. commod.*

Ita Domini in causa Viduz Henrici Möckels zu Delscha/Meul. Januar. Anno 1629. (Verba sentent. Hat Sebastian Morach seinem Weibe/ eurer Ruhmen/ viel Betten/ leinen Geräch/ und andere Gerade-Stücke vererbt und geschendet/ etc. So ist solche donatio zu Recht kräftig/ und hat dennoch bemeldte eure Ruhme nach ihrem Absterben/ unangesehen ihr Mann noch am Leben ist/ solche Gerade-Stücke auff euch/ als ihre nächste Nissel/ gebracht und verfalet/ D. R. B.)

DEFINIT. XXII.

Inter Conjuges Emptio-Venditio alivè Contractus celebrari possunt, modò Uxor alium adhibeat Curatorem.

Dubium non est, quin Vir & uxor invicem emere & vendere, societatem contrahere, mutuo dare, pignorarè, permutarè, deponere, omnisque generis contractus celebrare possint, † solà donatione excepta, Bald. *in l. si pradia 59. in pr. ff. de don. int. vir. & uxor. & in l. quod autem 7. ff. eod. sit.* Salye. *in l. ult. C. de pact. Ant. Hering. in tr. de fidejuss. c. 6. n. 103.* † In foro saltè Saxónico videtur impedire hosc contractus id, quod vulgò dicitur: Mann und Weib haben nicht gegweyet Gut/ *art. 31. lib. 1. Landr.* Quomodo ergo contrahere poterunt, si bona habeant indivisa? † Sed accipiendum est hoc non de proprietate, sed solum de possessione & usufructu, ut explicat Gloss. *latin. ad text. german. dist. art. 31. lit. a.* ex textu latino illius artic. † Nil ergo obstat, quò minus etiam in foro Saxónico, quantum ad proprietatem bonorum, contrahere invicem queant Conjuges. † Quod & observantià ita receptum est, teste Dan. Moller. *ad Const. Elect. 15. num. 50. part. 2.* Hier. Panschm. *lib. 2. qu. 5. num. 27.* † Modò Uxor, cum marito contrahens, alium adhibeat Curatorem, qui consensum & auctoritatem suam interponat, Moller. *d. l. Matth. Wesenb. conf. 11. num. 4. Thoming. decis. 14. n. 1. Modest. Pistor. vol. 1. conf. 1. num. 24. vers. Derowegen sie ihme/ etc. Andr. Rauchb. p. 1. q. 2. n. 48. qu. 24. n. 2.* † Nam maritus autor uxori in causa propria esse nequit, *l. pupillus 5. in pr. ff. de aut. tutor.* † Causa autem propria mariti dicitur, cujus utilitas ad ipsum pertinet, *l. 1. §. in propria. ii ff. quando appell. sit l. 10. C. de testibus.*

Ita Domini in causa Andreæ Bernhards zu Dölsch/ M. August. Anno 1632. (Verba sent. Ob nun wohl solche Übergabe für ein Testament nicht zu halten. Dien. si aber dennoch bemeldtes euer Eheweib/ mit Zuziehung und Einwilligung ihres Kriegtischen Vormundens/ euch ihrem Ehemann solche Dreißt Landes vor und um 100. fl. baares Geldes verkauft und zugeschlagen/ ihr darauff Verkäufferin euerm Eheweibe das Kauff-Geld abgekattet/ welches sie hernach den Gerichten durch ihren Curatorn anmelden/ und diese Handlung dem Gerichts-Buch einverleiben lassen/ etc. So ist solcher Kauff zu Recht beständig/ und ihr seyd euch dannhero des erkauften Ueters eigenthümlichen anzumassen wohl befugt/ D. R. B.)

CONSTITUTIO XIV.

PARTIS SECUNDÆ.

Wie die Gerade der nächsten Nissel zu Nachtheil kan vergeben werden?

Durch Testament oder andern letzten Willen kan die Gerade der Nissel zu Nachtheil nicht verändert werden/ aber durch die Übergabe unter den Lebendigen / & sic inter vivos (so nicht durch die Frau ihrem Ehemann geschicht) kan die Gerade der Nissel entzogen werden/ also und dergestalt/ daß die Frau durch ihren Kriegtischen Vormundens/ vor Gericht in ihrem Bepseyn/ dem donatario ein Verzeichniß mit Überantwortung der Schlüssel soll übergeben lassen/ welches hernach dem Gerichtsbuch einzuverleiben/ und ob gleich die donirten Stücke nicht gegenwärtig seyn würden/ dennoch aber/ weil solche Übergabe Gerichts-

Carpz. Definis. Vol. I.

richts

Gerada in Præjudicium proximæ Cognatae alteri donari quomodo possit?

Per testamentum aut aliam ultimam voluntatem, in præjudicium cognatae, gerada alienari nequit. Per donationem autem inter vivos, non marito factam, illi auferri potest, hoc pacto, ut mulier ipsa præsens in judicio per procuratorem suum donatario res, ad Geradam pertinentes, scriptò comprehensas, unà cum clavibus tradat, eaque designatio libro publico judicii inseratur. Tamen enim, etsi res ipsæ in conspectu non sint, cum donatio in loco judicii, judice sedente pro tribunali, facta sit, firma & valida pronuntiabitur.

Kkk

Quod

richtlich/ und in loco iudicii, iudice sedente, pro tribunali, geschehen/ soll sie kräftig erkannt und gehalten werden.

Da auch von Gerichts wegen etliche Personen erbeten und abgeschickt/ vor welchen solche donatio geschehe/ so soll sie gleiche Wirkung haben/ und davor geachtet seyn/ als ob sie Gerichtlich fürgenommen.

So aber eine ihre Gerade aufferhalb Gerichts/ donatione inter vivos, vergeben wolte/ und die Stücke über 500. Ungarische Gulden nicht thäten austragen/ so könnte es im Beyseyn zweyer oder dreyer Zeugen/ oder aber auch vor Notarien und Zeugen geschehen/ Jedoch so müssen die Schlüssel alsdann in Gegenwart der Rasten und Truben/ darinnen solche Stücke verwahrt/ dem donatario, auch daneben die donirten Stücke zugestellt und übergeben werden.

Und in allen diesen Fällen mag die Donatrix ihr den Usum und Gebrauch auff ihr Leben für behalten/ welches also geschehen kan/ daß nach der tradition der Donatarius ihr die donirten Stücke oder die Schlüssel darzu wieder zustelle.

DEFINITIONES.

1. *Gerada per ultimam voluntatem aut donationem mortis causâ nequit alienari, ne quidem in testamento, tempore pestis condito.*
2. *Substitit testamentum, de Geradâ factum, quando proxima Cognata testatrici consentit.*
3. *Testamentum extra Provinciam Saxoniam conditum, non valet quoad Geradam, si testatrix mutato domicilio se conferat in Provinciam Saxoniam, ibique vivâ fungatur.*
4. *Valet donatio Gerada, etiamsi donatrix egrotâ in lecto decumbat.*
5. *Gerada donationis titulo in alium transferri potest, licet proxima Cognata nil prorsus de hâc relinquatur.*
6. *Gerada quatenus absenti queat donari.*
7. *Donatrix, reservans sibi usumfructum Gerada, non tenetur prestare cautionem usufructuariam.*
8. *Factâ donatione Gerada, nec retento usufructu, donatrix res, ad Geradam pertinentes, statim tradere tenetur donatario.*
9. *Quanam sint requisita donationis Gerada, in iudicio facta; Et quid, si iudex post mortem demum donatricis donationem apud alia insinuari faciat.*
10. *Ultra consensum Curatoris requiritur etiam ad donationem Gerada consensus mariti.*
11. *Curatoris presentia præcisè requiritur, nec sufficit ad actum Donationis, alium quempiam substitui à Curatore.*
12. *In designatione Gerada non singula quaque res exprimi debent, sed sufficit, rebus quibusdam enumeratis, clausulam subjici generalem, universam Geradam denotantem.*
13. *In specificatione Gerada quicquid expressum reperitur, donatum videtur; licet non sit res ad Geradam pertinens.*
14. *Designatio Gerada omitti potest, quando donatio facta in presentia rerum donatarum.*
15. *Quanam sint requisita donationis Gerada extrajudicialis; Et num hac tempore pestis quoque necessario observari debeant?*
16. *Transmissio clavium necessaria non est, quando res ad Geradam pertinentes realiter traduntur.*
17. *Ad donationem Gerada coram Notario & testibus, necessarius non est consensus alicujus Curatoris ad litem.*
18. *Donatio rei particularis, ad Geradam pertinentis, absque requisitis solemnibus facta valet.*
19. *Donatio Gerada revocatur ipso jure ex supervenientia filia.*
20. *Non tamen revocatur donatio Gerada reciproca seu remuneratoria per supervenientiam filia.*
21. *Gerada, donationi omnium bonorum inclusa, valde non donatur.*
22. *Inter Geradam, que defunctâ muliere ad proximam ejus Cognatam devolvitur, quaque defuncto marito ad Uxorem superstitem pertinet, præterquam circa oves, nulla est differentia.*
23. *Fætus ovium, post mortem mariti, ante tamen divisionem editi, indistinctè, sive masculini, sive feminini sint sexus, Vidua cedunt, ut & lana nondum detonsa vel decerpta.*
24. *Inter Geradam mulierum Nobilium & plebejarum nulla est differentia præterquam circa Oves, Anseres, Anates & Currum.*
25. *In dijudicandis rebus ad Geradam pertinentibus, cujusque loci Consuetudo & mulieris possessio attendi debet.*
26. *Catena, armille aliæque res similes, in Uxoris possessione reperta, ad Geradam pertinent, licet ambo Conjuges illis usi fuerint.*
27. *Bona utensilia si ante Uxoris obitum ad Virum perveniant, naturâ suam mutant, & hereditaria sunt.*
28. *Mundus muliebris in possessione mulieris repertus ad Geradam pertinet, licet eò mulier ad ornatum usa non fuerit.*
29. *Res hereditaria ad ornatum vel usum Uxori à marito concessa, defuncto eo, si in possessione Uxoris reperiantur, pro Geradâ habentur.*
30. *Res à marito Uxori ad usum & ornatum concessa baud pro Geradâ habentur, si in mulieris possessione non reperiantur.*
31. *Bona, qua Uxor non usus proprii causâ, sed tanquam mercatrix aut Creditrix possidet, non habentur pro bonis utensilibus, nec ad proximam Cognatam pertinent.*
32. *Pannus preciosus ad vestimenta muliebria, nondum incisus, ad Geradam non pertinet.*

33. *Carrus, quo mulier vetula fuit, quando inter Nobiles ad Geradam referatur?*
34. *Equi Currules ne quidem apud Nobiles pro Gerada habentur.*
35. *Abenum & Caldarium (Waschkessel und Braus Pfanne) quatenus ad Geradam pertineant?*
36. *Ue & mantelia sive strophiola, Pelues & Candabra (Zellerüchlein/Becken und Leuchter.)*
37. *Lotti in diversorio publico Gerada non accensentur.*
38. *Nec Sponda (Spanbetten) inter res Geradicas referuntur.*
39. *Linum & Cannabis (Flachs und Hanff) quatenus ad Geradam pertineant?*
40. *Tapeta (Leppiche und Tappisserey) quanam bonis utensilibus sint connumeranda?*
41. *Pulvinaria & culcitra, quibus scamna & sella insternuntur (Wandspüel und Stuelküssen) quatenus ad Geradam pertineant?*
42. *Gerada connumerari non debent Cochlearia argentea, & cantharus puerpera, nec collaria catellorum (Silberne Köffel / Wochenkanne und des Hundes Halsband.)*
43. *Bonorum utensilium nomine non comprehenduntur annuli signatorii, & bulla aurea, qua infantibus affiguntur (Petschafft-Ringe und Schaur-Groschen) multo minus munuscula, qua à susceptoribus in baptismate offeruntur (Paten-Geld.)*
44. *Pacificalia quatenus ad Geradam pertineant, & quid habendum de dentibus luporum argento inclusis (Wolffs-Zähne in Silber eingefasset.)*
45. *Aurei incurvati, (gekrümmete Gold-Gülden) bacca Corallii, (Corallen-Rörner) Ubriones seu margarita (Perlen) quando inter bona utensilia referantur?*
46. *Arrha sponsalitia Sponso data (Mahltschak) & Corona, quæ sponsus coronatus ad copulam sacerdotalem incedit (Bräutigams-Kranz) non pertinent ad Geradam.*
47. *Qualus (Zaugenkorb) bonus utensilibus accenseri non debet.*
48. *Libri mulieris quanam ad Geradam pertineant?*
49. *Mortuæ Uxore in conjugio, quanam species de Gerada marito supersiti Cognata relinquere teneatur: Et num etiam Conopeum (den Vorhang) una cum lecto?*
50. *Uxor vel Cognata, accipiens utensilia defuncti mariti vel Cognata, heredibus nil prorsus de hisce relinquere tenetur.*
51. *Ex peculiari Statuto Lipsiensi, mortuæ in matrimonio Uxore, hujus Cognata nomine utensilium, non nisi certa quedam species & quanam deferuntur, reliquis Gerada rebus supersiti marito relictis.*
52. *Non obstante hoc statuto, filia defunctæ Gerada proxima Cognata defertur, nibilo de hac patri relicto.*
53. *Statuto Lipsiensi, de Nistelgerada disponente, non gaudent forenses & extranei, qui non sunt incolæ & cives urbis illius.*
54. *Gerada defertur secundum Statuta & consuetudinem loci, ubi defuncta habuit domicilium.*
55. *Ad Geradam ab aviâ relictam, Neptes una cum filiabus in stirpes admittuntur.*
56. *Mulieres solummodo, per lineam femininam descendentes, in Gerada succedunt.*
57. *In Successione Gerada sola Cognatio attenditur, non habitâ ratione agnationis, vel pluralitatis vinculoꝝ.*
58. *Filia quoque spuria matri naturali in Gerada succedit.*
59. *Virgo Vestalis de jure quoque Saxonico succedit in Gerada.*
60. *Clericus matri in Gerada succedit, non etiam filia aut sorori, multo minus Uxori prædefunctæ.*
61. *Deficientibus Cognatis feminini Sexus, tam ex linea recta, quam transversali, Gerada defertur judici, cui merum competit imperium.*
62. *Es alienum mariti, Vidua ne quidem in subsidium de Gerada solvere tenetur, etiamsi Gerada nomine contractum fuerit.*
63. *Nec bona utensilia, à marito oppignorata, Vidua in Gerada succedens, sed heredes mariti luere debent.*
64. *Utensilia tamen, à marito pro pretio venditori, vel cum consensu Uxoris oppignorata, aut in fraudem creditorum comparata, Vidua in subsidium luere tenetur.*
65. *Debita mulieris defunctæ proxima Cognata, deficientibus demum bonis hereditariis, in subsidium saltem de Gerada exsolvere obstricta est.*
66. *At si Gerada nomine debita mulieris fuerint contracta, ea Cognata proxima indifferenter de Gerada solvit, etiamsi alia bona hereditaria supersint.*
67. *Geradam quoque à muliere defunctâ oppignoratam, proxima Cognata luere debet.*
68. *Nisi in communem rei familiaris usum Gerada à muliere fuerit oppignorata, quo casu redemptio ejus incumbit heredibus.*
69. *Tutor quando absque decreto Magistratus pupilla Geradam patri vel extraneo vendere & alienare valeat?*
70. *Pater filia sua Geradam absque autoritate Magistratus vendere non potest, nisi hac servando servari nequeat.*

DEFINIT. I.

Gerada per ultimam voluntatem aut donationem mortis causâ nequit alienari; ne quidem in testamento tempore pestis condito.

1. **E**xpediti juris est, Geradam per testamentum alienari non posse in præjudicium proximæ Cognatæ, h. Const. 14. in pr. Gloss. *Wetzbild. art. 23. Gloss. tehenrecht. cap. 57. Zobel. part. 2. differ. 9. Job. Schneidew. ad tit. inst. de donat. n. 17.* † Quia non defertur Gerada Cognatæ, jure hereditario, ut heredi; sed potius familiæ ratione, & jure cognationis, ex speciali juris Saxonici privilegio, Mod. Pist. part. 1. qu. 14. ubi Jac. Schult. in addit. n. 9. & seqq. Matth. Coler. part. 1. decis. 12. num. 58. † Quamvis hæc ratio prohibitionis ab omnibus approbata non sit, sed alii alias afferant rationes, in iisque anxie laborent, ut videre est apud Moller. lib. 1. semest. 11. Andr. Goldb. de Gerad. cap. 7. memb. 2. n. 76. & seqq. Thom. Carpz. Definit. Vol. 1.

ming. dec. 6. n. 8. Matth. Berlich. part. 2. concl. 16. n. 4. & seqq. † Quibus assentiri cuique liberum est, tanquam in re non magni momenti. † At illud sciru dignius, mulierem de Geradâ non solum testari prohiberi: sed nec per aliam quamlibet ultimam voluntatem hanc alienari posse, b. Const. 14. verb. *oder andern letzten Willen/te.* Quare nec uxor † per donationem causâ mortis Geradam in alium transferre potest; quippe quod hæc donatio magis accedat ultimæ voluntati, quam actui inter vivos. l. ult. C. de mort. caus. donat. l. ult. C. de Codicill. Rauchb. part. 1. quest. 32. num. 32. & seqq. Thoming. decis. 6. num. 3. Goldb. dict. membr. 2. n. 47. † Adeo, ut nec favore piæ causæ donatio hæc sustineatur, Matth. Wesenb. in parat. ff. de mort. caus. donat. n. 5. Goldb. dict. loc. num. 54.

Ita Domini in causa Christiani Ehrenfrieds à Schönberg/ Menfe Febr. Anno 1634. (Verba sent. Dietweil aber dennoch

die Gerade der nächsten Nisttel zu Nachtheil/ durch einigen letzten Willen oder donation auffn Todes-Fall nicht veräußert werden mag/ıc. So ist auch berührte donatio, so viel die Gerade anlangt/ zu Recht nicht beständig/ (B.R.W.)

- 8 † Quin et si aliās in testamento, tempore pestis condito, multa censeantur remissa de solennibus juris, ut patet ex *l. casus. §. C. de testam. Const. Elect. 4. p. 3.* Virgil. Pingitz. *quest. 20. num. 40. & seqq.* Andr. 9 Gail. *lib. 2. obs. 118. num. 17.* Attamen † nec illud valebit: quicquid de Geradā in ejusmodi testamento dispositum fuerit, propter generalem juris Saxonici prohibitionem, *b. Const. 14.* Cui ne quidem tempore pestis in præjudicium proximæ Cognatæ contraveniri potest.

Ita Domini ad consultationem Catharinæ, Georgii Herzens Ehemweibes zu Rucheln/ Mens. Mart. Anno 1599. (Verba sent. Ob wohl eure Ruhme/ als sie an der gefährlichen Seuche der Pestilenz frucht gelegen/ ihrem Vater die Gerade auffn Todesfall geschendet/ıc. So ist doch solche Übergabe der Gerade nicht kräftig/ (B.R.W.)

Item ad requisitionem Georgii Belhards zu Mächern/ M. Augusto, Anno 1599.

Et in causa Marthæ von Miltigens zu Dresden/ M. August. Anno 1634.

DEFINIT. II.

Subsistit testamentum, de Geradā factum, quando proxima Cognata testatrix consentit.

- 1 **B**ENÈ notanda sunt verba *b. Const. 14.* quæ Geradam in præjudicium proximæ Cognatæ per testamentum alienari prohibent (der nächsten Nisttel zu Nachtheil.) Unde sequitur, quod, † consentiente Cognatā, per testamentum Gerada alienari queat, Andr. Goldb. *de Gerad. c. 7. membr. 2. num. 71.* 2 Quia † volenti non fit injuria, *l. cum donationis §. 4. C. de transact. l. quod quis 146. ff. de reg. jur.* † Et cui libet licitum est, favori pro se introducto renunciare, *l. si quis in conscribendo 29. C. de pact. l. si iudex 41. ff. de minor.* Idque clarius exprimitur in Gloss. Lehnr. *c. 57. in verb.* Ihr sollet auch wissen/ daß kein Weib ihre Gerade vergeben mag ohne der nächsten Gespinnne Willen/ıc. † Quam Gloss. consuetudo fori Saxonici jam dudum de alienatione, quæ fit in testamento, interpretata est, Dan. Moller. *ad b. Const. 14. in pr.* † Consentiente ergo Cognatā, valebit dispositio de Gerada, in testamento facta; ex argumento, à contrario sensu desumpto, † quod in iure fortissimum est, *l. 1. ff. de off. ej. cui mand. est iurisd.* Perinde, sicut & testamentum subsistit, † si dominus feudi, & proximus Agnatus consentiant; licet aliās de feudo in testamento disponi nequeat, Wesenb. *de feud. c. 11. n. 12.* Bald. & Dd. *in §. 1. §. donare. de prohib. alien. feud. per Frid. Rosenth. de feud. cap. 7. concl. 4. & 5.* † Pariter, licet conjuges per testamentum, vel aliam ultimam voluntatem sibi, quæ invicem ex statuto vel consuetudine debentur, auferre 10 nequeant: † Secus tamen est, si altera pars testanti consentiat, Gloss. *in art. 42. in fin. lib. 1. Landr. Dan. Moller. ad Const. Elect. 7. n. 1. p. art. 3.*

Ita Domini in causa Friderici Ottens/ Pastoris zu Rehren/ Mens. Majo, Anno 1626. (Verba sent. Hat auch euer Ehe-Weib in ihrem Testament alle ihre Verlassenschaft zusamt der Gerade vermacht. Ob nun wohl dero Mutter/ eure Schwieger-Mutter/ solch Testament zu sechten gemehnet/ in Erwägung/ daß ihr die volle legitima so wohl die Gerade durch einen letzten Willen nicht entzogen werden können. Dieweil aber dennoch bewilldet eure Schwieger Mutter in berührtes Testament einmahl gemilliget/ und dasselbe bestebet/ıc. So ist solches Testament zu Recht beständig/ un mag vö eurer Schwieger-Mutter nunmehr nicht hinterzogen werden/ (B.R.W.)

DEFINIT. III.

Testamentum extra Provinciam Saxoniam conditum, non valet quoad Geradam, si testatrix in domicilio se conferat in Provinciam Saxoniam, ibique vitā fungatur.

Licet mulier extra provinciam Saxoniam in loco, ubi jus civile viget, & Gerada incognita est, testamentum fecerit, in eoque de omnibus indifferenter mobilibus suis disposuerit; attamen si mutato domicilio in provinciam aliquam Saxoniam se conferat, ibique vitā fungatur, † testamentum illud, alibi factum, quoad res ad Geradam pertinentes, haud validum erit. Etenim Statutum Saxonium, quod speciebus, ad Geradam pertinentibus, aliam ac peculiarem naturam tribuit, † ligat personas, in territorio Saxonico repertas, & unā cum hisce res iisdem coherentes afficit, *Barrol. in l. cunctos populos. n. 27. & 32. ibique Salycet. n. 13. & Bald. n. 23. C. de Summ. Trinit. & fid. Cathol. Matth. Coler. de process. exec. part. 1. c. 3. n. 216.* † Ut maxime ergo alibi testamentum conditum fuerit; attamen, si testatrix domicilium postea mutet, illudque in provincia Saxonica consequatur, ibique moriatur, utique & non nisi ex juribus & consuetudine novi domicilii testamentum vires recipit, † irritā factā priori dispositione, ex quasi subsequuta quadam capitis deminutione, *§. alio autem modo. 4. cum §. seq. Inst. quib. mod. test. infirm. l. si quis 6. §. irritam. 5. ff. de injust. rupt. irrit. Andr. Goldb. de Gerad. cap. 7. membr. 2. num. 65.* † Sicuti & ipsa bona mobilia ex novo domicilio defunctæ testatrix immutata fuere; quippe † quæ affixa intelliguntur ossibus & personæ dominorum in loco, ubi sovent domicilium, *Bald. in l. mercatores 4. num. 1. C. de comm. & mercat. Coler. dict. cap. 3. num. 256.* † Nec magis separari queunt à persona domini, quàm anima à corpore, *Gloss. in l. 3. verb. ea verò. ff. pro socio. & in l. 3. verb. ait. C. de novat.*

Ita Domini ad consultationem Margarethæ Schreibertin zu Belzig/ Mens. April. Anno 1621. (Verba sentent. Hat Agnise Hillebrands vor den Gerichtem zu Kletzsig ein Testament auffgerichtet/ darinnen sie ihren Ehemann zum Erben ihrer ganzen Verlassenschaft eingesetzt/ ihm zugleich auch diejenige Stücke/ welche sonst nach Sachsen-Recht zur Gerade gehörig/ vermacht. Ob nun gleich im Dorffe Kletzsig/ da solches Testament auffgerichtet/ keine Gerade gegeben wird/ sondern alles zum Erbe gehört. Dieweil aber dennoch die testatrix nach auffgerichtem letzten Willen sich aus dem Dorffe Kletzsig in das Amt Belzig/ allda die Gerade gebräuchlichen/ gewendet/ und daselbstigen Todes verfahren/ıc. So ist angeregtes Testament/ so viel die Gerade betrifft/ weil dieselbe der nächsten Nisttel zu Nachtheil dadurch nicht verändert werden mag/ zu Recht nicht beständig/ (B.R.W.)

DEFINIT. IV.

Valet donatio Geradae, etiamsi donatrix agrotā in lecto decumbat.

Inter vivos Gerada quocunque modo ac contractu alienari potest, ut latissime tractat Andr. Goldb. *de Gerad. c. 7. membr. 1.* Quare & donationis titulo Geradam in extraneum quemvis transferri certissimum est, *b. Constit. 14. Zobel. in addit. lat. ad art. 27. Landr. lib. 1. Schneidew. ad tit. Instit. de donat. n. 18. Thoming. decis. 6. num. 6.* † Etiam à muliere agrotā; nam & agroti inter vivos donare queunt, *l. Seja 42. §. cum pater. 1. ff. de mort causa donat.* † Etenim, quod in *art. 65. Weichb. de agrotō dispositum reperitur, illum nempe ultra §. solidos donare haud posse, in usu non servatur, Wesenb. in ap. possil. ad Schneidew. in §. alie 2. num. 40. Inst. de donat. lit. a. Vid. supr. Const. 12. Defin. 11.* † Modò decumbens deliberato animo, vel suā sponte donet; non ad interpellationem alterius, *Constit. Elect. §. p. 3.* † Nec infirmitas tanta sit, per quam memoria vacillet; *Bald. in l. hac consultissima. 8. n. 8. C. qui test. fac. poss. Goldb. dict. c. 7. membr. 2. num. 24. & seqq.* † ubi & donationem Geradæ, inter vivos, in testamento factam extraneo, subsistere, ait. Quod usu

usu sic observari, multoties observavi. Vid. *supr.*
Const. Elect. 13. *Defin. 9.*

Ita Domini ad consultationem Rosinz, Jeremix Binders Eheweibes/Menf. Julio, Anno 1631. (Verba sentent. Ob nun wohl die Ubergabe der Gerade unter den Lebendigen/ üblichem Sächsischen Gebrauch nach/ auch auffm Todesbette vor denen hierzu erforderen Gerichts-Personen/ von der donatrice, so noch bey guter Vernunft gewesen/ geschehen mögen/ it.)

Et in causa Dorothez, viduz Georgii Vossards zu Gethen/Menf. Sept. Anno 1634. (Verba sent. So ist solche Ubergabe der Gerade zu Recht kräftig und beständig/ und mag daher/ daß die donatrix sehr schwach und lagerhaftig gewesen/ auch bald darauff verstorben/ pro donatione mortis causa nicht gehalten/ noch beständiger Weise gefochten und hinterzogen werden/V. N. W.)

DEFINIT. V.

Gerada donationis titulo in alium transferri potest, licet proxima Cognata nil prorsus de hac relinquatur.

- 1 **D**ubium movet Zobel. *in addit. ad Gloss. art. 27. num. 3. & Gloss. lat. ad text. germ. in art. 31. lit. l. lib. 1. Landr.* ubi inquit, Universalem Geradæ donationem non subsistere, nisi proximæ Cognatæ aliquid saltem minimi momenti relinquatur. † Sed fundamentò hæc assertio destituitur, nec in practica observatur, Daniel. Moller. *lib. 1. semest. 11. n. 4.*
- 2 Andr. Goldb. *de Gerada c. 7. membr. 2. num. 32.* † Quin & contrarium manifestè probatur *b. Const. 14. in pr. verb.* Aber durch die Ubergabe unter den Lebendigen/ kan die Gerade der Nifftel entzogen werden/it. Quæ verba generaliter loquuntur, Berlich. *p. 2. concl. 16. n. 48.* † Ex quo porro sequitur, in præjudicium Cognatæ, etiam Geradæ nondum quæsitæ renunciari posse, Daniel. Moller. *2. semest. 6. n. 2.* †
- 3 Quia juri futuro & quærendo facilius renunciatur, quam quæsito, Tiraq. *in l. si unquam. 8. verb. donatione largitus. n. 181. C. de revoc. donat.* Nicol. Boër. *decif. 147. num. 112.*

Ita Domini in causa Catharinen/ Carl Bosens Wittiben/ zu Franckleben/ Menf. Jun. Anno 1599. (Verba sentent. So ist solche Ubergabe der Gerade zu Recht kräftig/ und mag von euch derentwegen/ daß ihr/ als die nächste Nifftel/ darzu nicht erfodert/ euch auch von berührter Gerade nichts vorbehalten worden/ beständiger Weise nicht gefochten noch hinterzogen werden/V. N. W.)

Item ad consultationem Johannis à Tettborn, Menf. Febr. Anno 1605.

Et Johannis à Milckau, Mense Jul. Anno 1631. (Verba sentent. Ob nun wohl die donatrix ihrer Mutter die legitimam von der verschentten Gerade nicht gelassen/it. So ist doch nichts bestoweniger solche donatio zu Recht kräftig und beständig/ V. N. W.)

DEFINIT. VI.

Gerada quatenus absenti queat donari.

- 1 **A**bsenti aliter donari nequit, quam si donator per epistolam, vel per nuncium, donatarium de liberali suâ voluntate certiore faciat, isque donationem acceptet, & donatoris voluntatem ratam habeat, *l. absenti. 10. ff. de donat. l. 6. C. cod. tit.* † Vel si procurator ab absente constitutus, hujus nomine donationem ex mandato acceptet, Thoming. *decif. 6. num. 17.* † Non etiam, si tertius quispiam, absque mandato tamen, donationem agnoscat, Anton. Fab. *in Cod. lib. 8. tit. 34. defin. 3. & tit. 36. defin. 19.* † Ideoque nec Gerada absque mandato acceptari poterit: Sed deficiente mandato, ipsius donatarii præsentia omninò requiritur. † Quod & Illustrissimus Elector Saxon. voluisse videtur *b. Const. in verb. (In ihrem Besseyn dem donatario &c.) Et in fin. (Dem donatario auch darnebe die donirten Stücke zugestellet und übergeben werden.)* † Quæ sanè verba præsentiam donatarii de formâ donationis Geradæ

requirunt. Forma autem ad unguem observari debet, aliàs actus ipso jure nullus est, Alex. *lib. 2. consil. 137. num. 15.* Jac. Schult. *in addit. ad Modest. Pist. p. 4. q. 155. num. 8.*

Ita Domini ad consultationem Pauli Postmans zu Leipzig/ Menf. Jun. Anno 1627. (Verba sentent. Ob nun wohl E. B. wegen beniemter ihrer Söhne/ solche Ubergabe acceptiret; Dieweil er aber dennoch hierzu keine Vollmacht gehabt/ noch sie die donataria gegenwärtig gewesen/it. So ist auch berührte Ubergabe der Gerade zu Recht nicht beständig/V. N. W.)

† Quod tamen in donatario pupillo non tam strictè observandum. Etenim, si hujus nomine patrens, aliave persona cognata Geradam acceptet, dubium non est, quin donatio etiam absenti & ignorantia facta subsistat; † Quia tum jus fingit, formam & solennitatem intervenisse; eamque supplet, ob favorem nempe pupilli, Bart. *in l. cum offendimus. 4. §. fidejussores 3. ff. de fidejuss. & nominat.* per illum text. Joseph. Malcard. *de probat. vol. 2. concl. 808. in fin.*

Ita Domini ad requisitionem Alberti à Meusebachs, Menf. Januar. Anno 1620. (Verba sent. Ob nun wohl von niemand/ wegen eurer unmündigen Söhne/ die Ubergabe der Gerade acceptiret worden/ welches gleichwohl sonst vermöge der landüblichen Rechte requiritet und erfodert wird; Dieweil aber dennoch dieser defect wegen der mangelnden acceptation hieurdurch ersetzt/ daß ihr als der Vater gegenwärtig darben gewesen/ und tacite gleichsam es approbiret/ beliebt und genehm gehalten/ auch sonst in unmündiger Kinder Handlungen die erfoderte solennitates ex præsumptione juris vor adhibiret zu seyn erachtet und suppliret werden/it. So wird vorangeregte donatio der Gerade vor kräftig billich gehalten/V. N. W.)

DEFINIT. VII.

Donatrix, reservans sibi usumfructum Gerada, non tenetur prestare cautionem usufructuariam.

Expeditum est, quod Usufructum Geradæ donatrix sibi reservare possit ad vitam, *b. Const. 14. in fin.* Quod & juri communi convenit, *in l. quisquis. 28. l. si quis argentum. 35. §. sed si quidem 5. C. de donat.* † At licet aliàs Usufructuarius cautionem de utendo-fruendo arbitrio boni viri, & restituendâ re finito usufructu, prestare teneatur, *tot. tit. ff. usufr. quemad. cau. l. 1. l. usufructu constituto. 4. C. de Usufr.* † hæc tamen cautio a donatrice Geradæ Usufructuariâ nullatenus exigi debeat, Rosa *ad Dan. Moller. b. Const. 14 n. 5.* † Ne scilicet ex liberalitate propria vexetur, Pinell. *ad l. 1. part. 2. n. 80. C. de bon. matern.* † Durum namque & incivile videretur, admittere donatarium, petentem cautionem ab eâ, quæ ex liberalitate beneficium ipsi contulit, *l. ad res donatas. 26. ff. de adl. edit. l. divus Pius. 28. ff. de reg. jur.* † Ex quo fonte generalis promanavit Dd. regula, quod scilicet is, qui bona sua donat alteri, retentò tamen sibi Usufructu tempore vitæ suæ, non sit obnoxius, prestare cautionem de utendo arbitrio boni viri, Gloss. *in l. si quis argentum 35. verb. affirmatione. C. de donat.* Octav. Cacher. *decif. 153.* Ant. Hering. *de fidejuss. cap. 5. num. 208.* Mynsing. *cent. 5. observat. 36.* alique allegati à Pinell. *diff. loco.*

Ita Domini in causa Petri V Vallacii zu Mörten/ Menf. Dec. Anno 1626. (Verba sententiz: Hat euch Rosina Ebnachs alle ihre Gerade gerichtlichen geschendet und übereignet: Ob sie nun wohl darneben derer Fruchtweisung und Gebrauch Zeit ihres Lebens ihr vorbehalten/it. So seyn ihr doch cautionem usufructuariam von ihr zu fodern nicht berechtiget/ V. N. W.)

DEFINIT. IIX.

Factâ donatione Gerada, nec retento usufructu, donatrix res, ad Geradam pertinentes, sibi tradere tenetur donatario.

Communiter donatrix Geradæ usufructum sibi ad vitam reservare solet, Dan. Moller. *ad b. Const. 14. n. 4.* † Quo non facta, præcisè ac statim res quasvis, ad Geradam pertinentes, tradere tenetur donatario. Effectus namque hic donationis est, † ut donatorem ad rem tradendam obliget, *l. 35. ubi Dd. C. de donat.* † Ideoque perfectà donatione, si res nondum tradita sit, vel ex stipulatu agitur, si donationi stipulatio inserta fuerit; † Vel conditione ex Lege, si nudo pacto sit perfectà donatio, *Novell. 162. cap. 1. §. 5. sancimus, ubi Cujac. d. l. 35. C. de donat. §. alia autem donationes 2. Inst. eod. tit. Coraf. lib. 3. misc. 15.* Henc. Bocer. *de donat. cap. 3. n. 88.* Johann. Harppr. *ad d. §. alia. 2. n. 151. Inst. de donat.*

Ita Domini ad requisitionem M. Mauritii Steinmehens zu Leipzig/Menf. Decembr. Anno 1776. (Verba sent. Hat Joachim Hespergers Wittib eurem Mündlein alle thren Geschmuck und Gerade beständiger Weise geschenkt/ıc. So ist sie ohne gnugsame erbliche Ursache solche Ubergabe zu widerruffen nicht befugt/und da sie ihr den Brauch derselben auff Lebenslang nicht vorbehalten/ so ist eurem Mündlein/ also bald solche geschendte Gerade von ihr abzufodern/ unbenommen/W.R.W.)

DEFINIT. IX.

Quanam sint requisita donationis Geradæ in judicio facta; Et quid, si iudex post mortem demum donatricis donationem apud acta insinuari facias.

Gerada ut plurimum solet donari in judicio, certis tamen adhibitis solennitatibus. † Non enim quascunque indifferenter donationes Geradæ judiciales in foro Saxonico approbat *Const. b. 14.* sed eas solum firmas ac validas esse jubet, in quibus subsequenti sex requisita observata fuerint. (1.) † Namque requiritur iudicis autoritas, ut fiat donatio in judicio coram iudice pro tribunali sedente (*verb. vor Gerichte.*) Et postea: *in loco iudicii, iudice sedente pro tribunali.* (2.) Præsentia donatricis (*verb. in threm Beysehn.*) (3.) Autoritas Curatoris. (*verb. durch thren Kriegischen Vormunden*) (4.) Traditio clavium (*verb. mit Uberantwortung der Schlüssel/ıc.*) (5.) Designatio rerum donatarum. (*verb. ein Verzeichniß.*) (6.) Insinuatio apud acta, ut nempe inseratur donatio libro publico. (3.) (*verb. dem Gerichts-Buch einzuverleiben/ıc.*) † Quæ omnia latius persequitur Andr. Goldb. *de Gerad. cap. 7. membr. 3. num. 20. & sequentib.* Quod ad primum tamen requisitum attinet, sciendum est, † non tam præcisè requiri locum iudicii: † sed sufficit, fieri donationem in ædibus donatricis, coram personis, iudicii nomine ad hoc destinatis; servatis tamen cæteris requisitis & solennitatibus, *b. Const. 14. §.* Da auch von Gerichts wegen/ıc. † Ubi enim iudex est, ibi acta censentur esse, *ff. l. non est omnino 7. cum l. seq. da manum. vindict.* † Et apud acta dicuntur fieri, quæ geruntur coram iudice. etiam extra locum iudicii, *Bald. in l. illud 19. n. 5. C. de SS. Eccles. Wefenb. in parat. ff. de testam. num. 10.* † At quid si facta donatione in ædibus donatricis coram personis, iudicii nomine ad hoc ablegatis, moriatur donatrix, antequam donatio libro publico inseratur? Nihilominus donationem Geradæ subsistere puto. Nec enim negligentia iudicis donationem invalidam reddit; † sed sufficit, hujus autoritatem, ad removendam omnem sinistra suspicionem, semel fuisse adhibitam, ac donatricem voluntatem suam coram iudice declarasse, & donationem libro publico inseri petisse, *l. donatio. 25. in fin. l. in donationibus. 31. C. de donat.*

Ita Domini in causa Rosinz, Jeremia Binders Eheweibes zu Budissen/Menf. Jul. Anno 1631. (Verba sentent. Ob nun wohl solche Ubergabe der Gerade dahero/ daß sie von den abgeordneten Gerichts-Personen allererst nach der donatricin Absterben denen Gerichts-actis insinuiert worden / nicht zu verwerffen/ıc.)

DEFINIT. X.

Ultra consensum Curatoris requiritur etiam ad donationem Geradæ consensus mariti.

Dubium profus non est, quin mulier, Geradam donare volens in judicio, adhibere debeat consensum Curatoris in litem *b. Const. 14.* † Qui in ipso donationis actu intervenire debet, † Andr. Goldb. *de Geradæ c. 7. membr. 3. n. 125.* Ultra hunc Curatoris consensum requiritur etiam † Consensus Mariti, *Goldb. dist. loc. n. 105.* Jacob. Thoming. *decif. 6. n. 10.* Berlich. *p. 2. concl. 16. n. 28.* Zobel. *ad Gloss. Ordin. in Landr. lib. 1. art. 27. num. 3.* † Et si enim aliàs in actionibus judicialibus à mulieribus celebrandis alternativè requiratur autoritas, vel Mariti, vel Curatoris, *Daniel. Moller. ad Const. Elect. 15. n. 3. p. 2. & l. 3. semestr. 35.* Attamen in donatione Geradæ specialiter receptum est, † ut utriusque tam Curatoris quàm mariti consensus interveniat; † illius, propter *b. Const. 14.* quæ Curatoris autoritatem disertis verbis requirit. Hujus, mariti scilicet consensus; † quia absque hoc mulier nihil rerum suarum donando in alium transferre potest, *Art. 31. & 45. lib. 1. Landrecht. ubi Gloss. Wefenb. in parat. ff. de donat. num. 4.* Joh. Schneidew. *in §. alia 2. num. 52. Inst. de donat.* † Cujus rei rationes reddit *Goldb. dist. loco. num. 107. & sequentib.*

Ita Domini in causa Dorotheen Sachsin zu Leipzig/Mense Julio, Anno 1631. (Verba sentent. Obgleich N. N. mit Einwilligung ihres Kriegischen Vormundens auch ihre vollständige Gerade durch eine Ubergabe unter den Lebendigen geschendet; Da aber dennoch ihr/ der donatricin/Ehemann in solche Ubergabe ausdrücklich nicht gewilliget/ noch dabey gewesen wäre/ıc. So wäre berührte Ubergabe zu Recht nicht beständig/W.R.W.)

DEFINIT. XI.

Curatoris presentia præcisè requiritur, nec sufficit, ad actum donationis alium quempiam substitui à Curatore.

Et si aliàs curator ad litem Advocati partes sustineat, *Gloss. ad text. latin. in art. 46. & Gloss. Germ. ad text. German. in art. 47. verb. Der Frauen Vormund lib. 1. Landrecht.* † qui absque dubio alium regulariter substituere potest; Attamen in donatione Geradæ ipsius Curatoris præsentia requiritur, † nec sufficit, alium quempiam à Curatore substitui ad donationis actum. Etenim Curatoris præsentiam *Const. b. 14.* pro famà requirit; † quæ ad unguem est servanda; nec potest adimpleri per æquipollens, *l. 3. §. ult. cum duab. lb. seqq. l. qui per salutem. 33. ff. de jurejur.* † Sed eà neglectà, actus infirmatur, *l. cum hi 8. §. si prator. 17. ff. de transact. l. i. C. de prad. minor. Everh. in top. in loc. a def. form. n. 2.*

Ita Domini in causa Veronice von Schleunig/ und Marthen von Nischwitz/ venientia in præfectura Misnensi, Mens. August. Anno 1628.

Et in causa Catharina Maschkin zu Meissen/Menf. Jan. Anno 1634.

DEFINIT. XII.

In designatione Geradæ non singula quæque res exprimi debent, sed sufficit, rebus quibusdam enumeratis clausulam subjici generalem, universam Geradam donantem.

In donatione Geradæ specificationem rerum donatarum unà cum clavibus donatario tradi, vult

- 2 vult Const. b. 14. † Quod Matth. Berlich. p. 2. concl. 16. n. 32. intelligit de specificatione particulari, in qua omnes omnino res ad Geradam pertinentes, ordine & in specie, unaquælibet scilicet res nomine suo proprio exprimat. † Sed praxis contrarium docet, sufficere nempe designationem generalem; Verbi gratia: Ut primò ponantur catenæ aureæ, 3 armillæ, annuli, uniones, lecti & vestes, † quibus postea subjiciatur clausula generalis: Et quicquid præterea donatrix habet illarum rerum, quæ Geradz appellatione venire solent. Daniel. Moller. ad b. Const. 14. num. 7. ubi Reinh. Rosa, Andr. Goldb. 4 de Gerad. c. 7. membr. 3. num. 147. † Sufficit namque scientia vel voluntas alicujus rei saltem in genere, l. qui jure militari 7. ubi Bald. ff. de testam. milit. Bartol. in l. sub prætextu 29. 2. C. de transact. † 5 Nec requiritur necessariò specialis scientia ipsius rei ad possessionem acquirendam. Quia aliàs nunquam acquiretur rei non visæ possessio; quod tamen falsum est, Tiraquell. de jur. constit. possess. ampliat. 31. n. 5.

Ita Domini ad requisitionem Melchior Meisners zu Brandenburg / Mens. Januar. Anno 1601. (Verba sent. Hat euer Ehemich an gewöhnlicher Amtes-Stell / in Gegenwart Richter und Schöppen / mit Einwilligung ihres Kriegischen Vormundens / ihren beyden Söhnen alle ihre Gerade-Stücken / an Betten / leinen Gerätze / Kleidung / Schmuck / und alles anders zur Gerade gehörig / benannt und unbenannt / so in ihren Kästen und anderer ihrer Gewahrsam vorhanden / und befunden werden möchte / nicht das geringste davon ausgeschloffen / durch eine Übergabe unter den Lebendigen geschendet und zugeweiht / ic. So ist solche Übergabe ihrer Solennitäten halber zu Recht beständig / W. R. W.)

Et ad consultationem Joh. Frobels zu Grombischwalda / Mens. Obohr. Anno 1606.

It. Friderici Warlbens zu Schritg / Mens. Martio, Anno 1614.

DEFINIT. XIII.

In specificatione Gerada quicquid expressum reperitur, donatum videtur; licet non sit res ad Geradam pertinens.

- 1 Quum mulier Geradam suam certâ exhibitâ designatione alteri donasset, in qua designatione pecunia quoque ex quibusdam rebus ad Geradam pertinentibus redacta, comprehensa, & expressa fuerat, quærebatur: *utrum & ista pecunia donata esset?* Quod affirmare haud dubitavimus. 2 † Etsi enim de mente ac voluntate donatricis, Geradam suam per donationem transferentis, satis manifestè constabat, † pecunia verò, ex Gerada redacta, in locum rei venditæ non succedat, nec jure Geradz censeatur, Modest. Pistor. part. 1. q. 21. Matth. Wesenb. consil. 79. Andr. Goldb. de Gerad. 3 a. 9. n. 101. Pfeil. conf. 90. n. 7. & seqq. † Attamen, 4 quum donatrix pecuniam hanc pro Geradâ habuisset, eamque simul cum reliquâ Geradâ donare voluisset, ex solo qualitatis hujus errore donatio haud 5 rescindenda videbatur. † Siquidem error qualitatis accidentalis vel nominis actum non vitiat, quando de corpore & re ipsâ constat, l. si in nomine. 32. l. qua extrinsecus. 65. ff. de Verb. oblig. Franc. Card. Mantica. de tacit. & ambig. convent. 107. 2. lib. 14. tit. 10. n. 21.

Ita Domini ad consultationem Sebastiani Schneiders zu Leipzig / Mens. Mart. Anno 1630. (Verba sententiarum: Hat euer Schwester Magdalena ihre ganze Gerade / vermöge einer angehengten Specification, Andreas Kaufhern durch eine Übergabe unter den Lebendigen Gerichtlichen übereignet und zugewendet / und es seyn in berührter Specification auch 83. fl. so aus etlichen verkauften Gerade-Stücken gelstet worden / mit verzeichnet und namhaft gemacht / ic. So gebühren solche 83. fl. dem donataro gleichfalls billich / und ihr habe euch damit der / damit daß sie nicht Gerade seyn / beständig Weise nicht zu befehlen / W. R. W.)

DEFINIT. XIV.

Designatio Gerada omitti potest, factâ donatione in presentia rerum donatarum.

Dubium equidem facit Const. b. 14. quæ Geradz specificationem pro formâ donationis requirit. † Atqui forma ad unguem est observanda, ita ut ei nil addi vel detrahi debeat, l. 1. §. opus novum 11. ff. de nov. oper. nunc. Bald. in l. quoties. 12. col. 1. C. de suis & legit. lib. † Sed nego, designationem pro formâ donationis requiri, quando in presentia rerum, ad Geradam pertinentium, donatio perficitur. Siquidem Const. b. 14. de eo tantum casu loquitur, quando res donatæ præsentis non sunt, ut liquet ex verb. Ob gleich die donitten Stücke nicht gegenwärtig seyn würden / ic. † Cessat ergò dispositio hæc, quando præsentis sunt res donatæ, ita ut alterutrum sufficiat: Vel designatio, quæ vice rerum fungitur, ubi illæ absunt: Vel presentia rerum donatarum, absque specificatione, Andr. Goldb. de gerad. cap. 7. membr. 3. num. 152. † Equiparatorum enim eadem est juris dispositio, l. 1. ubi Dd. ff. de legat. 1. Jason. in §. ex maleficiis 18. num. 39. Inst. de action. † Nec refert, quid ex æquipollentibus fiat, l. si ita esset. 15. ff. quand. dies legat. ced. l. fideicommissa. 11. §. si cui ita 11. ff. de legat. 3. l. fin. C. de donat. qua sub mod. † Et sanè, si in donatione extrajudiciali, quæ sit coram Notario & testibus, eo casu, quo res donatæ præstò sunt, non opus est designatione rerum donatarum, uti probatur b. Const. 14. in fin. §. So aber eine ihre Gerade / ic. non certè video, † cur in donatione judiciali, ubi iudex loco testium adhibetur, exigenda sit aliqua designatio, quando res donatæ sunt præsentis. † Idque dictum velim, sive in loco iudicii, sive extra iudicium, coram personis iudicii nomine ad hoc destinatis, in ædibus donatricis; cum & hoc casu solennitates donationis judicialis necessariò observari debeant, Andr. Gold. de Gerad. c. 7. membr. 3. num. 49. † Quin etsi remuneratoriè Gerada extraneo donetur, vel designationem Geradz, vel presentiam rerum donatarum requiri, dixerim, juxta tradita supra Const. 13. Defin. 7.

Ita Domini ad requisitionem Martini Jungbansens zu Thalheim / Mens. Jul. Anno 1632. (Verba sent. Diemwiel aber dennoch nicht zu befinden / daß die Gerade-Stücken bey der Übergabe vorhanden gewesen / oder aber ein gewisses Verzeichniß derselben mit Überantwortung der Schlüssel überreicht worden / unter welchen requisitis gleichwohl eines oder das ander auch in donatione Geradz remuneratoria in acht genommen werden muß / ic. So ist dannenhero solche Übergabe zu Recht nicht beständig / W. R. W.)

Et ad consultationem Rolinæ, Jeremiz Binders Ehemisches zu Budislin / Mens. Jul. Anno 1631. (Verba sent. Ob wohl eure Nuhme Christian Zeitlers vor denen in ihrer Behausung hierzu erfordereten Gerichts-Personen / durch ihren Kriegischen Vormunden alle ihre Gerade ihren dreyen Brüdern / durch eine Übergabe unter den Lebendigen geschendet / ic. Diemwiel aber dennoch gedachte donatrix kein Verzeichniß der Gerade-Stücken zugleich mit übergeben / auch nicht zu befinden / daß solche Gerade-Stücken gegenwärtig gewesen / derer euns doch zu Sachsen-Recht notwendig erfordert wird / ic. So mag auch dannenhero angeregte Übergabe der Gerade zu Rechte nicht bestehen / W. R. W.)

Item ad petitionem Mariz viduæ Caroli Eichens / Mens. Novemb. Anno 1622.

DEFINIT. XV.

Quanam sint requisita donationis Gerada extrajudicialis; & num hæc tempore pestis quoque necessariò observari debeant?

Non solum in iudicio Gerada donari potest, sed & hujus donatio extrajudicialiter facta valet, certis tamen adhibitis solennitatibus; de quibus agit hæc Const. 14. §. So aber eine ihre Gerade außserhalb Gerichts / ic. ubi quatuor ponit requisita donat.

- 2 donationis extrajudicialis, † (1.) Ut species donatæ valorem 500. aureorum Hungaricorum non excedant, (*verb. Und die Stücke über 500. Ungarische Gulden nicht thäten austragen/ ic.* † Nam & aliàs donatio excedens summam 500. solidorum actis infinuanda est, §. *alia. 2. Inst. de donat. l. penult. in fin.*
- 4 C. *cod.* † (2.) Ut donatio fiat in præsentia duorum vel trium testium, vel etiam Notarii & testium, (*verb. In Beyseyn zweyer oder dreyer Zeugen/ oder aber auch vor Notarien und Zeugen/ ic.*) In præsentia enim testium, vel Notarii & testium, donatio celebrata, tam valida est, ac si in iudicio facta esset, cum hæc duo æquiparentur, b. *Const. 14.* † (3.) Requiritur ut præsentibus sint cista & capsæ, quibus species donatæ asservantur. (*Verb. In Gegenwart der Kästen und Truhen/ darinnen solche Stücke verwahret/ ic.*) (4.) Denique † & claves donatario tradi debent (*verb. Jedoch so müssen die Schlüssel dem donataria gegeben werden/ ic.*) Hæc sunt requisita donationis Geradæ extrajudicialis, de quibus fufius agit Andr. Goldb. *de Gerad. c. 7. membr. 3. n. 52. & seqq.* † Sed, num & hæc requisita tempore pestis observanda erunt? Etenim, ob necessitatem & periculum imminens in testamento, tempore pestis condito, multa de solemnibus juris remissa censentur, l. *casus. 8. C. de testamens. Const. Elect. 4 p. 3. Andr. Gail. lib. 2. observ. 118. n. 17. Virgil. Pingitz. q. 20. n. 40. & seqq.*
- 8 † Quidni ergò in donatione Geradæ inter vivos, ex identitate rationis, idem obtinere, eamque absque solemnibus requisitis valere diceremus? † Verum hoc argumentum, ex rationis identitate desumptum, in exorbitantibus à jure communi non semper procedit; nec privilegium speciale ad consequentiam aliumve casum similem extendere licet, l. *quod verò. 14. ff. de leg. l. quod contra. 141. ff. de Reg. jur.* † Ut maximè ergò in testamento, tempore pestis condito, numerus testium in favorem testamenti expressè remissus sit, *dict. l. 8. C. de testam. & Const. 4. p. 3.* exinde tamen ad donationem inter vivos nil inferendum, † nec donatricem, peste laborantem, ad solennia donationis Geradæ requisita haud adstrictam esse, dixerim; † Quia actus morientium, majorem merentur favorem, quam contractus vel actus inter vivos, c. *cum dilecti. 6. ext. de donat. l. in testamentis 12. ff. de reg. jur. & inst. de leg.*
- 13 *Fuf. Canin. toll. in fin.* † Nec de remissione solenni-um, absque juris autoritate quicquam temerè asseverandum est, c. *18. in fin. extr. de sent. excomm. in 610.*
- Ita Domini ad requisitionem Adami Daberengens zu Leipzig/ Mens. Jun. Anno 1627. (Verba sentent. Ob wohl Regina Hasserlenders/ als sie an der gefährlichen Seuche der Pestis leyn frantz gelegen/ für Notarien und Zeugen eurem Weibe ihre ganze Gerade/ an Betten/ leinen Geräthe/ Kisten und Läden/ durch eine donation unter den Lebendigen geschendet/ ihr auch zu solchem Ende die Schlüssel überreicht. Dieweil aber dennoch nicht zu befinden/ daß die Kisten und Kästen/ darinnen die Gerade verwahret worden/ gegenwärtig gewesen/ oder sonst die Gerade-Stücken der donatarien wirklich tradiret worden/ ic. So ist auch dannenhero solche Übergabe der Gerade zu Recht nicht beständig/ W. D. W.)
- Et in causa simili an die Stadt-Gerichte zu Leipzig/ Mens. Febr. Anno 1633.
- Item in causa Pauli Krabers zu Leipzig/ Mens. Nov. Anno 1633.
- Et in causa Catharinæ Maschkin zu Meissen/ Mens. Januar. Anno 1634.

DEFINIT. XVI.

Traditio clavium necessaria non est, quando res ad Geradam pertinentes realiter traduntur.

- 1 **D**ubium movet textus in b. *Const. 14. §.* So as ber eine &c. qui utrumque requirere videtur,

traditionem nempe clavium, & rerum donatarum, in *verb.* (Auch darneben) † Quæ copulativa sunt, & utrumque desiderant, l. *si heredi plures. 5. ff. de condit. insti. §. pen. Inst. de hered. insti. Bartol. in l. ea tamen 46. ff. de legat. 3.* † Ast verba copulativa non semper conjungunt, sed quandoque in disjunctiva verba resolvuntur secundum subjectam materiam, l. *pen. ubi Dd. C. de verb. signif.* Everhard. in *loc. à nat. copul. n. 11.* maximè, † quando copula ponitur inter idem sonantia; tum enim illa duo in unum plerumque resolvuntur, & unum est adjectivum alterius, l. *1. in pr. ubi Bartol. ff. de pact.* Everhard. *dict. loco.* † Eodemque modo copulativa verba b. *Const.* pro disjunctivis poni luculenter probat §. *fin. b. Const. 14. verb. Die donirten Stücke oder die Schlüssel,* ubi sufficit, si, usu reservato ad vitam, donatarius vel res donatas, vel claves restituat. † Ad quid enim prodesset restitutio clavium, rebus donatis interim manentibus penes donatarium, si ad perfectionem donationis copulative requireretur & clavium & rerum donatarum traditio. † Sequitur hinc ergò, quòd alterutrum horum sufficiat ad donationem Geradæ extrajudicalem; Traditio nempe rerum donatarum: Vel traditio clavium in conspectu cistarum, & capsarum, in quibus Gerada continetur, Andr. Goldb. *de Gerad. c. 7. membr. 3. num. 85. & sequentibus.* † Rebus etenim donatis actualiter traditis, quid opus est traditione clavium, ex quâ ficta oritur traditio? §. *Interdum 43. ubi Dd. Inst. de rer. divis.* † Cessat siquidem fictio, ubi veritas locum habere potest, *arg. l. nec ei. 17. §. & primum. 2. vers. tertio. ff. de adopt.* † Et è contrariò traditis clavibus, quid opus traditione rerum donatarum? quum tantum operetur fictio in casu ficto, quantum veritas in casu vero, l. *un. in pr. C. de rei ux. off. cum ex oratione. 44. ff. de excusat. tutor. l. legem 16. C. de locat.* † Alterutrum igitur sufficiet, nec utrumque simul necessarium erit; quamvis utroque omisso donatio Geradæ invalida reddatur.

Ita Domini in eadem sententia an Adam Daberengens zu Leipzig/ Mens. Jun. Anno 1627. (Verba sentent. Dieweil aber dennoch nicht zu befinden/ daß die Kisten und Kästen/ darinnen die Gerade verwahret worden/ gegenwärtig gewesen/ oder sonst die Gerade-Stücken der donatarien wirklich tradiret worden/ derer eins doch zu beständiger Übergabe für Notarien und Zeugen notwendig erfordert wird/ ic.)

Item: An Elisabethen Eheleuthen und Conforten zu Neustadt an der Orla/ Mens. Jun. Anno 1597.

An Johann Friebein zu Leipzig/ Mens. Julio, Anno 1627.

DEFINIT. XVII.

Ad donationem Geradae coram Notario & testibus, necessarius non est consensus alicujus Curatoris ad litem.

In iudicio Gerada absque Consensu Curatoris ad litem, ne quidem à Virgine aut Vidua donari potest, b. *Const. 14. in pr. Gloss. in art. 27. verb. Welch Mann. lib. 1. Landrecht.* † Quoniam mulieres non habent legitimam personam standi in iudicio absque Curatore ad litem, Matth. Wesenh. in *parat. ff. de postulat. num. 4.* † Nec possunt absque Curatoris consensu ullum actum judiciale firmiter celebrare, *art. 46. lib. 1. Landr. Matth. Coler. p. 1. decis. 12. n. 32.* † Quæ ratio deficit in donatione extrajudiciali: Ergò, si Virgo vel Vidua extrajudicium, coram Notario & testibus Geradam alteri donare velit, facere hoc poterit absque consensu Curatoris, (nisi aliàs ipsi de Curatore ad litem provisum sit; quo casu hujus autoritas adhiberi debet,

l. 3. C. de minor. pr. Inst. de aut. tutor.) Andr. Goldb. de Gerad. c. 7. membr. 3. n. 136. & 144. Jacob. Thoming. decis. 6. n. 22. † *Tum* quod b. Const. 14. ad donationem extrajudicalem duntaxat presentiam testium requirat; Curatoris verò mentionem non faciat, † Quod absque dubio non pratermississet, si auctoritas Curatoris necessaria foret, Goldb. d. l. n. 139. † *Tum*, quod nec alibi de auctoritate Curatoris ad donationem extrajudicalem necessariam quicquam statutum reperitur. Quod verò lex non statuit, nec nos statuere debemus, §. cum igitur vers. nec qualibet lex Auct. de non elig. secund. nubent. † *Tum*, quia mulieres solutz in foro Saxonico sine Curatore ad litem mobilia sua donare & alienare possunt, art. 45. in fin. lib. 1. Landr. Const. Elect. 15. p. 2. † Ex quo currit objectio: quod mulier, ne quidem extra iudicium, contrahere, nec quicquam alienare valeat, Const. Elect. 15. † Quia id ipsum patitur limitationem in rebus mobilibus, ut patet ex dict. Const. 15. §. *Steiner gestalt 1 vers. wie denn auch die Wittben/ 2c.* † A quo minus recte exceperis bona utensilia, quorum alienatio solennis requiritur, † *Tum*, quod limitatio sit generalis, adeoque etiam Geradæ, in rebus mobilibus consistentis, alienationem comprehendat, † arg. l. 1. §. generaliter i. ff. de legat. præs. † *Tum*, quod inter solennitates alienationis extrajudicialis nullibi reperitur auctoritas Curatoris: Ut proinde absque auctoritate legis necessariò requirenda non sit, arg. l. dissentientis. 5. C. de repud. l. 19. C. de collat. Quamvis à Facultate Juridica Lipsiensis Mens. Majo An. 1630. aliter responsum perceperim.

Ita Domini ad consultationem Joh. Henrici à Schönbergs/ M. Jun. A. 1603. (Verba sent. Dat eure Stiefmutter vor Notarien und Zeugen euerer Tochter alle ihre Gerade durch eine Übergabe unter den Lebendigen geschenket und überleget/ 2c. So ist solche Übergabe ihrer Solennitäten halben/ ungeachtet/ daß die Donatrix keinen Kriesschen Vormunden darin gebrauchet/ ja Recht kräftig/ W. R. W.)

Et in causa simili ad petitionem Annæ & Elisabethæ à Wellerode/ jun. Altenbergs/ Mens. April. A. 1597. (Verba sentent. So ist solche Übergabe ihrer Solennitäten halben/ ungeachtet/ daß dieselbe ohne Beyseyn und Bewilligung eines Kriesschen Vormundes geschehen/ zu Recht beständig/ W. R. W.)

Et pari in casu ad requisitionem Brigittæ & Mariæ à Dörrgerodæ/ Mens. Mart. Anno 1597.

Item Joachim Rottenbergers zu Dresden/ Mens. Jun. Anno 1603.

Item in causâ Pauli Krabers zu Leipzig/ M. Nov. A. 1633:

DEFINIT. XVIII.

Donatio rei particularis, ad Geradam pertinentis, absque requisitis solennibus facta valet.

Quæ de requisitis solennibus, ad translationem Geradæ necessariis, hæctenus dicta fuere, ea solum intellecta velim de donatione Geradæ universalis. † Et enim, si qua mulier rem aliquam particularem, ad Geradam pertinentem, alteri donare velit, dubium non est, † quin nudâ traditione, absque aliis solennitatibus, hoc facere queat, juxta tradita Simon. Ulric. Pistor. in addit. ad observ. 190. Hart. Pift. vers. Præterea per Constitutionem, &c. & Dan. Moll. ad hanc Constit. 14. n. 7. ubi allegat Wesenb. † Equis enim nescit, Geradam esse universum quiddam, seu nomen juris, quod ambitu suo multa universaliter continet, omnem scilicet ornatum, vestitum, & suppellectilem muliebrem; Veluti etiam est hereditas, patrimonium, dos, peculium & similia, Pfeil. lib. 1. conf. 90. n. 8. Modest. Pift. part. 1. q. 21. n. 3. † quorum alienatio ob suspensionem sinistram nunquam ferè absque solennibus requisitis admittitur; ut mirum haud sit, Illustrissimum Electorem donationem quoque Geradæ ad certa solennia altrinxisse, b. Const. 14. Carpz. Defin. Vol. 1.

† Quæ procul dubio de jure universo, seu universaliter Geradâ loquitur, uti ex verbis Const. & 100 contextu satis liquet. † At, salva manet proxima cognata universitas, seu jus Geradæ, ut maximè una vel altera res particularis, ad Geradam pertinens, alteri tradita vel donata fuerit.

Ita Domini in causa Joboci Rudigers zu Wetteroda/ Mens. April. Anno 1614. (Verb. sent. Dat euch eure Schwester bey Armbänder von ihrer Gerade geschenket und zugeseuet/ 2c. So ist solche Übergabe/ unangesehen die in der 14. Ehurfürstl. Const. p. 2. erforderete Requisita dabey nicht in acht genommen worden/ nach Gelegenheit distallé zu Recht beständig/ W. R. W.)

† Restrīgenda tamen est hæc definitio ad donationem unius, vel alterius rei particularis, ad Geradam pertinentis. Secus verò res se habet, si mulier majorem partem Geradæ in alium transferre velit; Quod absque requisitis solennibus facere nequit; Ne scilicet fraudem faciat legibus, quæ donationem Geradæ non nisi certis adhibitis solennibus permittunt. † Præsumitur enim donatio majoris partis bonorum fraudulenter facta, Joseph. Mascard. de probat. vol. 1. concl. 558. num. 2.

Ita Domini in causa Maria Viduz M. Andreæ Kaltmoersers zu Kempnitz/ M. Nov. Anno 1629.

DEFINIT. XIX.

Donatio Geradæ revocatur ipso jure ex supervenientia filia.

Certi juris est, propter liberorum supervenientiam, donationem factam revocari posse; si nempe donatori, qui tempore donationis nullos habebat, liberi fuerint nati, l. si unquam. 8. C. de revoc. donat. Joh. Schneidew. in §. 2. vers. sciendum: n. 8. Inst. de donat. Henr. Bocér. de donat. c. 3. n. 110. Anton. Gomez. tom. 2. var. resolut. 4. Modest. Pift. p. 2. qu. 66. † Quidni ergò Geradæ quoque donatio ex supervenientia filia revocari poterit? de qua si cogitasset donatrix, verisimiliter Geradam suam alteri haud donasset, arg. l. cum avus. 102. ff. de condit. & demonstr. l. cum acutissimi. 30. C. de fideicom. † Quæ præsumptio tam favorabilis est, ut ex supervenientia filia ipso jure evanescat donatio, d. l. 8. in verb. revocatur. ubi Gothofr. C. de revoc. don. Jul. Clar. lib. 4. sentent. §. donatio. q. 23. n. 8. † Cujus rei hic potissimum existit effectus, ut, licet donatrix tacuerit, eâ tamen defunctâ, ipsa filia Geradam donatam repetere possit, juxta tradita Bald. & Salyc. ad l. ult. C. de rev. donat. Ant. Fab. in Cod. l. 8. tit. 36. Defin. 34. n. 3.

Ita Domini ad consultationem Georgii Sünbers zu Leipzig/ Mens. Jul. Anno 1633. (Verb. sent. Diemell aber dennoch die Donatio Geradæ ex supervenientia filia ipso jure erlöschet/ und die Gerade der Mutter wieder anheim gefallen/ 2c. So haben sich auch die Donarii der geschenkten Gerade nicht anzu-massen; Sondern es verbleibet dieselbe der Tochter billich/ W. R. W.)

Item ad requisitionem Johannis à Ruffen/ Mens. Jun. Anno 1632.

Et in causa Christiani Ehrenfrieds à Schönbergs/ Mens. Febr. Anno 1634.

DEFINIT. XX.

Non tamen revocatur donatio Geradæ reciproca seu remuneratoria per supervenientiam filia.

Sed alia est ratio donationis Geradæ reciproca seu remuneratoria, quæ procul dubio ex supervenientia filia non revocatur; quia hæc propriè donatio non est, Jul. Clar. §. donatio. q. 2. n. 2. Anton. Fab. in Codic. lib. 8. tit. 36. Defin. 3. Vide supra Const. 12. defn. 33. † Nec enim liberi, si qui alteri ex donatoribus adnascantur, efficere possunt, ut revocetur donatio, quam ex parte alterius, qui liberos non suscipit, subsistere necesse est; cum neuter fuisset donator, si non vicissim sibi quoque fuisset donatum. † Un-

de fit, ut utraque donatio pro una habeatur, quæ pro parte circa utriusque consensum rescindi nequit, *L. 1. l. 1. 4. C. de revoc. donat.* Anton. Fab. *diſt. defm. 3. n. 10.*

Ita Domini in causa Annen Stulperin zu Lügen/Menf. Jul. A. 1634.

DEFINIT. XXI.

Gerada, donationi omnium bonorum inclusa, valide non donatur.

- 1 **H**and valida est donatio Geradæ, inclusa donationi univerſorum bonorum, præſentium ac futurorum; nec per ejusmodi donationem ullo modo Gerada transferri poteſt; † Quia donatio univerſorum bonorum de jure non ſubſiſtit, ſecundum verioreſententiam Joh. Schneidew. *in ſ. 2. n. 86. Inſt. de donat.* Hartm. Piſt. *obſ. 10.* Johan. Guttierrez.
- 2 *in tract. de juram. confirm. part. 1. c. 11. n. 2.* † Nec est, quod hanc donationem quoad Geradam ſolum valere dixeris, eò, quod utile per inutile viciari non debeat, *c. utile 37. de reg. jur. in 6to l. 1. §. ſed ſi mihi. 5. ff. de verb. obligat. l. ſed et ſi 12. ff. de conſt. pecun. l. ſi ſponſus. 5. §. 2. ff. de donat. int. vir. & uxor.* † Quia hoc verum eſt ſolum in dividuis, quando utile ab inutili ſeparationem recipit, *Dd. in d. c. utile. 37. de reg. jur. in jur. in 6to.* Andr. Gail. *lib. 1. obſervat. 88. num. 12. & lib. 2. obſerv. 5. n. 9.* Joh. Harppr. *ad §. fidejuſſores. 5. n. 17. Inſt. de fidejuſſ.* † At, unicus & individuus eſt actus donationis omnium ac univerſorum bonorum, qui in totum fit irritus, nec pro parte valere
- 3 poteſt, † Unde fit, quod nec detractâ mentione futurorum bonorum præſentium donatio ſubſiſtat; cum unica ſit donatio, quæ ſublata, nil proſus utile & in jure validum relinquit, *Dec. part. 1. conſ. 30. in fin.* Joh. Schneidew. *in §. 2. num. 88. Inſt. de donat.*

Ita Domini in causa Reichſtor Hartmanns zu Schlotthelm/Menf. Mart. A. 1632. (Verba ſent. Diweil aber dennoch in gegenwärtigem Fall die Donatrix zugleich nebenſt der Gerade alle ihre andere Güter/bewegliche und unbewegliche/gegenwärtige und zukünftige/wie auch alle Jura und Actiones ihrem Bruder mit übergeben/ dergleichen Donationes aber/ als univerſorum nicht kräftig ſeyn/ &c. So mag auch dannhero vorgeſagte Übergabe ſo wohl der Gerade/ als der Donatrix Güter/ für beſtändig nicht gehalten werden/ &c.)

DEFINIT. XXII.

Inter Geradam, quæ defunctâ muliere ad proximam ejus Cognatam devolvitur, quaque defuncti maritô ad Uxorem ſuperſtitem pertinet, præterquam circa oves, nulla eſt differentia.

- 1 **B**ona utenſilia Jure Saxonico non ſolum præmortuò maritô ad uxorem ſuperſtitem pertinent; Sed & ſi uxor ante maritum deceſſerit, bona illa ad proximam cognatam devolvuntur, *art. 20. lib. 1. & art. 38. lib. 3. Landr.* † Unde duplex perhibetur Gerada: Uxorum ſcilicet, & Cognatarum, *Gloſſ. in diſt. art. 38. & Gloſſ. in art. 24. lit. d. lib. 1. Landr.*
- 2 † Illa, Gerada nempe uxorum eſt, quæ Uxoribus poſt mortem maritorum debetur; Hæc verò, Cognatarum Gerada, vulgò Niſſtel-Gerade/ (quamvis hîc Lipſiæ & alibi ex ſtatuto & conſuetudine peculiari, alio ſenſu hæc vocula accipitur, *Vid. infr. Defm. 5. 1.*) dicta eſt, † quam Uxor, ante maritum decedens, ut & vidua aut virgo, ad proximam cognatam transfert. *Gloſſ. diſt. art. 38. art. 27. lib. 1. Landr.* Hartm. Piſt. *part. 1. qu. 32. n. 1.* Matth. Coler. *de proceſſ. execut. part. 1. c. 3. num. 256.* † Sub Gerada autem Uxorum omnes ſpecies, ex diſpoſitione Juris Saxonici, aliàs ad Geradam pertinentes, comprehenduntur. † Sed Geradæ Cognatarum aliæ ſpecies deſunt, Hartm. Piſtor. *diſt. loc. idque minus dubii habet.* At hoc expedi-

tum non eſt: *in quibus ſpeciebus diſcrimen hoc conſiſtat?* † Additionator *Spec. Saxon. in art. 38. lit. C. 7. lib. 3. & in art. 24. lit. D. lib. 1. Landr.* hanc differentiam ponit, ut illæ duntaxat ſpecies Niſſtelgeradæ numero habendæ ſint, quas uxor ad maritum intulit, vel ei, conſtante matrimonio, ex ſucceſſione, vel aliunde obvenerunt, hæque ſolæ poſt uxoris conjugatæ obitum, Cognatæ ejus proximæ debeantur. † Sed erroneam eſſe hanc ſententiam, *ex art. 20. lib. 1. Landr. art. 23. Weichb. & art. 38. lib. 3. Landr.* luculenter probat Hartm. Piſt. *diſt. quaſt. 32. n. 4. & 5.* Quem ſequitur Andr. Goldb. *de Gerad. cap. 2. n. 7. 8. 9.* † Verior autem & uſu receptior in hiſce provinciis eſt opinio exiſtimantium: Cognatæ proximæ omnes illas res, quæ alioquin utenſilium nomine, maritô defuncto, ad uxorem pertinent, deberi, Hart. Piſt. *d. qu. 32. n. 3. in fin.* † Exceptis ſolummodo ovibus, quarum alia habetur ratio uxoris, poſt mortem mariti utenſilia percipientis; alia verò Cognatarum. † Uxor enim marito ſuperſtes, omnes oves ſexus fœminini utenſilium nomine conſequitur, non attento, utrum hæc propriè illius, an verò mariti fuerint; nec utrum in ovilibus ſive prædiis mariti exiſtentes, vel elocata reperiantur. † Ad proximam verò Cognatam illæ ſaltem pertinent oves, quas Uxor ad maritum intulit, & quæ ipſius fuerunt propriæ, *Gloſſ. in cap. 57. Reſponſ. Hart. Piſt. d. qu. 32. n. 9. Goldb. diſt. cap. 2. n. 11.* † Ut ſic inter utenſilia, quæ Uxor defuncto marito, quæque poſt mortem Uxoris Cognata conſequitur, præter Oves, nulla ſubſit differentia, Piſt. *diſt. loc. n. 11.*

Ita Domini in causa Magdalend à Miſſelgäu/M. Dec. An. 1627. (Verba ſentent. Ob wohl ſonſten nach Abſterben eines Mannes der überlebenden adeliche Wittben alle Eheſache [ausgeſchloſſen die Hämme] ohne Unterſcheid/wo ſie ſeyn/in Eheſereyen/ oder auf Forwergen ſtehend/ die des Mannes geweiſt/ oder zur Witthe ausgehan/ zur Gerade gehören; Diweil aber dennoch nach Abſterben eurer Ruhe/von dero überlebendem Ehemann ihr als eine Niſſtel des Weibes Gerade angehört/ &c. So werden auch allein diejenige Eheſache/ ſo die verſtorbene Frau zum Manne bracht/ oder ſonſten bekommen/ und ihr eigen geweſen/ nebenſt andern Gerade-Stücken [darunter ferner in gegenwärtigem Fall/ und wenn ſonſten eine adeliche Wittib aus des Mannes Verlaſſenſchaft/ die Gerade fordert/ kein Unterſcheid gehalten wird] billich abgeſolget/ &c.)

DEFINIT. XXIII.

Fœtus ovium, poſt mortem mariti, ante tamen diſiſionem editi, indiſtinctè, ſive masculini, ſive fœminini ſint ſexus, Vidua cedunt, ut & Lana nondum deſonſa vel decerpta.

Omnes indiſtinctè Oves ſexus fœminini, atque adeò eas etiam, quæ mercede locatæ ſunt, ceu Geradam, ad Viduam pertinere, patet *ex art. 24. lib. 1. Landr. Gloſſ. Weichb. art. 23. Andr. Goldb. de Gerad. c. 4. n. 19.* Idemque probat *Reſponſum Scabinorum in Defm. præced. allegatum.* † Sed, *quid de fœtibus ovium poſt mortem mariti, ante diſiſionem tamen editis, habendum?* † Hocce mariti heredibus cedere, videtur probari *ex textu in art. 20. lib. 1. & art. 76. lib. 3. Landr.* ubi mulier dicitur Geradam accipere, qualis tempore mortis mariti fuerit. † At fœtus memorati, cum maritus moreretur, nondum fuerunt in rerum natura, ſed poſtea demum procreati ſunt. Unde conſequitur, quod vidua in hiſce ſibi nil juris vindicare queat. † Verùm reſpondet Hartm. Piſt. *lib. 1. q. 34. n. 4.* prædictos textus Juris Saxonici non loqui de rebus, quæ eo tempore, cum maritus vitæ fungeretur, adfuerunt: ſed de jure, quod tunc temporis uxori in mariti bonis competiit. † Ex quo ipſo jure pro Vidua potius concludendum; Eſt enim hoc

hoc jus, quod mortis tempore uxor in ovibus habuit, ejus efficacia, ut etiam foetus pecorum, nec non lana nondum deconsa vel decerpta, ad eam pertineat, uti recte opinatur Hartm. Pist. *dict. quest. 34.* & Goldb. *dict. cap. 4. num. 24.* † Nam foetus & lana pecoris ejus sit, ad quem pecus ipsum pertinet. §. *gallarum* 16. §. *item ca 17. Inst. de rer. divis. l. bona fidei. 48. in fin. ff. de acq. rer. dom. l. un. C. de rei uxor. act.* † Estque Gerada quiddam univrsale, Modest. Pist. p. 1. q. 21. At in universalibus veniunt etiam fructus, utpote quibus augetur univrsitas, l. *item veniunt. 20. §. 3. l. sed etsi lege. 25. §. f. ff. de pet. hered. l. 2. C. cod. tit.* † Quin & hoc casu nulla distinctio facienda, an foetus sint masculini, an foeminini sexus: Et si enim alias oves foeminini sexus duntaxat ad Geradam pertineant; † Attamen cum hoc foetus uxor non jure Geradae, sed jure domini, & tanquam fructus pecoris sui percipiat, *dict. l. bona fidei. 48. ff. de acq. rer. dom. utique quin & agni masculini sexus ad uxorem pertineant,* † dubium esse nequit, Goldb. *dict. c. 4. n. 30.* † Quamvis alias agni, in vita mariti procreati, tum demum ad viduam pertineant, si nondum sint ejus ætatis, ut per se alantur, sed matribus adhuc subrumantur, ut probat Goldb. *d. l. n. 34.*

Ita Domini ad consultationem Johannis Mylii in Plawen/ Mensis Maji, Anno 1630. (Verba sentent. In den 6. Jan. dieses Jahrs S. A. E. Todesverfahren/ und hat zehen Kinder/ zusamt der Ablichen Wittben/ nach sich verlassen/ und weil es sich mit Beidatigung der Vormunden bis hieher verzogen/ haben unterdessen die trachtig-gewesenen Schaaf gelammel/ &c. So gebühren die Lämmer ohn Unterscheid/ zusamt den alten Schaafen/ der Wittben zur Gerade billich/ und sie mag vor die Fütterung Abtrag zu thun nicht gedrungen werden/ W. N. W.)

Item in causa Ursulæ, Viduæ H. V. à S. Mensis Maji, A. 1633. (Verba sent. Daß zugleich/ nebens den Schaafen/ alles junges Schaaf-Biehe/ wie es Nahmen haben mag/ so nach eures Ehe-Junckern Absterben/ binnen dem dreyßigsten/ oder vor gehaltenen Theilung/ und eurer Befriedigung gelammel worden/ zur Gerade euch billich abgefollget wird/ und haben sich die Erben damit/ daß die Schaaf nach Absterben eures Junckern allererit zugelassen worden/ beständiger Weise dawider nicht zu behelfen/ W. N. W.)

Et in causa heredum à Schönfelds an die Stadtschreiber in Plawen/ M. Maji, A. 1617. Verba sent. Seyn zur Zeit des von Schönfelds Absterbens/ die Schaaf trachtig gewesen/ und haben die Wolle noch gehabt; So werden beydes eurer Pflegefrauen die Küster und die Wolle/ oder der rechte Werth dafür billich gefollget/ W. N. W.)

DEFINIT. XXIV.

Inter Geradam mulierum Nobilium & plebejarum, nulla est differentia præterquam circa Oves, Anseres, Anates & Currum.

Rarius forsitan accidit hisce in Provinciis, ut viduæ plebejæ, & defunctorum maritorum ignobilium bonis, geradam capiant, quia ex Constitutione Provinciali, & cujusque loci Statutis (nisi pactis dotalibus aliud provisum sit, aut bona illata repetantur,) certam portionem, collatis bonis suis omnibus cum utensilibus, lucrantur. † Quo casu disputatio de capienda gerada ex bonis defuncti mariti cessat, Goldb. *de gerada c. 5. p. 92. n. 12.* Communiter autem tam inter Nobiles, quam plebejas mulieres de gerada cognatarum disceptari solet; † quam scilicet Uxor, ante maritum decedens, ut & vidua aut virgo in Cognatam transfert: Unde & gerada Cognatarum, seu Nistelgerada, dividitur in geradam Nobilium, & geradam ignobilium seu plebejarum, Andr. Goldb. *de gerad. cap. 2. n. 21.* † Aliter enim Nobiles, aliter verò ignobiles vel plebejæ geradam accipiunt: Quæ tamen differentia solum in hisce tribus speciebus consistit; † Ovis videlicet, anseribus & anatibus, Andr. Goldb. *d. c. 2. n. 22.* Quibus ego addo Currum, quo vesta fuit mulier Nobilis. † Sicuti e-

nim inter plebejas & ignobiles foeminas Oves, anseres & anates ad geradam non pertinent, licet inter Nobiles gerada nomine veniant: † Ita nec Currus, seu res ad geradam pertinens, defuncta muliere ignobili Cognatae cedit. † Quare quæ dicta fuere de Ovis Definit. *praced.* non nisi de foeminis Nobilibus dicta velim.

Ita Domini in causa Maria Potters zu Ebeling/ Mensis Jun. A. 1633. (Verba sentent. Ob wohlsonsten unter denen vom Adel die Schaaf/Sänse/Enten/und der Bagen/darauff die Verstorbene gefahren/ zur Gerade gehörig; Diemeil aber dennoch/ euren selbst eigenen Bericht nach/ eure verstorbene Ruhme/ Jungfrau Anna Rolles/ wie auch ihr/ nicht von Adelschem Geschlecht herkommen/ sondern beyde von Bürgerlichen Eltern erzeuget seynd/ &c. So habt ihr euch auch/ als die Nistel/ obgedachter Stücke zur Gerade nicht anzumassen/ W. N. W.)

Et ad consultationem Erasmi von Brande/ Mensis Apr. A. 1612. (Verba sentent. Ob gleich eures Unterthanen Eheweib etliche Schaaf nach sich verlassen; So hat doch ihre nächste Nistel sich derselben/ sie seyn gleich in stehender Ehe erzeuget/ oder nicht/ als Gerade nicht anzumassen; Sondern sie hat solche als Fahrniß/ nebens anderev ihrer fahrenden Habe auff ihren überlebenden Ehemann gebracht und verfallt/ W. N. W.)

DEFINIT. XXV.

In dijudicandis rebus ad Geradam pertinentibus, cujusque loci Consuetudo & mulieris possessio attendi debet.

Quatuor illæ species, de quibus in Definit. *praced.* dictum, solummodo apud Nobiles foeminas ad geradam referuntur. Reliquæ verò res ad geradam pertinentes, tam Nobilium, quam plebejarum mulierum, geradae communes habentur, ac indifferenter inter bona utensilia referuntur. † At quænam illæ sunt? Equidem harum rerum catalogum ponit *art. 24. Landr. lib. 1. art. 23. Weichb. & Gloss. Lehensrecht. cap. 56.* † Quas tamen omnes ibidem enumeratas hodiernus usus non approbavit: Nec possibile ferè est, eas certa aliqua regulâ definire; † siquidem plerisque in civitatibus hujus Provincie bonis utensilibus modus peculiaris Statutis & consuetudinibus præfinitus est, quibus omnino standum erit, Hartm. Pist. *lib. 7. qu. 32. n. 6.* † Cujuslibet enim loci peculiaris Statuta jus commune & generalem consuetudinem Provincie tollere solent, §. *jus autem civile 1. Inst. de jur. nat. gent. & civil. l. an in totum. 3. C. de adif. privat. l. 1. C. de emancip. liber.* Bartol. & Dd. *in l. omnes populi 9. ff. de just. & jur.* † Sane in Provinciis hisce Saxonice, quænam res usu ac consuetudine ad geradam pertineant, quæque bona utensilia dicantur, satis apparet ex formulâ hac de re pronuntiandi Scabinorum Lipsiensium, relatâ verbore nus ab Hartm. Pist. *dict. quest. 32. p. 233. Rubr. Sequuntur species ad bona utensilia pertinentes, prout Scabini Lipsienses eas in Responsis suis enumerare solent. &c.* Quam formulam hic transcribere nolo. † Illud tamen certum est, hæc solummodo bona utensilia ad proximam Cognatam pertinere, quæ uxor defuncta tempore mortis possidet. (Welche das Weib zur Zeit ihres Absterbens in ihrer Gewähr gehabt.) † Est enim mulieris possessio potissima & propinqua causa geradae, Weichb. *d. art. 23. Gloss. latin. art. 38. lib. 3. Landr. lib. E. Matth. Coler. de process. execut. p. 1. c. 3. n. 256.* † Quia ex possessione præsumitur Dominium, l. *sicut 8. §. & si 4. ff. si servit. vind. Dd. in l. 2. C. de probat. l. ult. C. de rei vindicat.* † Ut sic in dijudicandis bonis utensilibus duo semper observari debeant: *Consuetudo* scilicet cujusque loci: & *possessio mulieris.* Cui non obstat Elect. Const. 22. p. 3. ubi vid. *Defin. 4.*

Ita Domini ad consultationem Mathæi Wachs zu Elsdorff/ Mensis Nov. Anno 1594. (Verba sentent. Es werden aber die Stücke zur Gerade gehörig/ so viel die Mutter nach sich verlassen/ ugg zur Zeit ihres Absterbens in ihrer Gewähr gehabt/ auch

des Orts bräuchlich/ euerer Eheweibe/ als der nächsten Mittel billich gefolget/ *B. N. W.*)

DEFINIT. XXVI.

Catena, armilla aliave res similes, in Uxoris possessione reperta, ad Geradam pertinent, licet ambo Conjuges illis usi fuerint.

EXinde, quod dictum Defin. *preced.* possessionem esse causam propinquam Gerada, sequitur, in controversia inter maritum ejusve heredes, & defunctæ Uxoris Cognatam, super re, ad Geradam pertinente; exortâ, omnino inspiciendum esse: Ultra pars possideat? † Nam si Uxor possedisse probetur, Cognata; Si verò in mariti possessione res reperta fuerit, marito ejusve heredibus adjudicabitur, *Gloss. in art. 23. Weichbild. Matth. Coler. part. 1. decis. 60. n. 45.* † In pari enim causa melior est conditio possidentis, *c. si a sede. 31. de prabend. in 6to c. in pari 65. de reg. jur. eod.*

Ita Domini ad consultationem Georgii Agricola zu Dresden/ M. Mart. A. 1616. (Verba sententia: So werden dieselbe Stücke der Wittiben/ weil man solche in ihrer Gewehr antrosen/ bis so lange ein widriges von ihres Mannes Erben ausgeführt/ als Gerade billich gelassen/ *B. N. W.*)

Item in causa Wolff Richters Erben zu Zschopau/ M. Octob. A. 1635.

Item in causa Nicol. Fischers Kinder zu Laucha/ M. Aug. An. 1634. (Verba sentent. So hat beweidtes Weib/ anderer Ehe/ ihre Gerade/ [darunter auch dasjenige/ so der Ehemann von dem ersten Weibe überkommen/ oder selbst erzeugt/ dem Weibe anderer Ehe aber übergeben/ und solche nachmahls in ihrer Gemähr und Besig befunden worden/ zugleich mit begriffen] auf ihre Töchter bracht und verfallt/ *ic.*)

Idque † verum est, etiamsi ambo conjuges catena, armillis, aliisve rebus, ad Geradam pertinentibus, promiscue usi fuerint.

Ita Domini ad requisitionem Johannis Mylii zu Wlauen/ M. Majo. A. 1630. (Verb. sent. Ob nun wohl solche Armbänder und Ketten nicht allein die Wittib/ sondern auch bisweilen der verstorbenen Ehe. Juncker angetragen; Die weil aber dennoch beweidte Wittib dieselbige in ihrer Verwahrung gehabt/ *ic.* So gehören sie auch zu der Gerade billich/ und werden demnach der nächsten Mittel abgefollget/ *B. N. W.*)

DEFINIT. XXVII.

Bona utensilia si ante Uxoris obitum ad Virum perveniant, naturam suam mutant, & hereditaria fiunt.

Nec tamen indifferenter possessionem Gerada doceri sufficit, sed Cognata, Geradam petens, id potissimum per duos, ad minimum, testes († Nam quod de tribus cognatis habetur in *Gloss. Weichbild. d. art. 23.* ab usu recessit, *Goldb. de Gerad. c. 8. n. 27.*) probare debet, † quod species illa, quæ petitur, fuerit in possessione mulieris defunctæ tempore mortis, *Gloss. art. 5. Landr. lib. 1. lit. m.* † Quia res consumptas maritus, ejusve heredes refarcire, vel pecuniâ pensare non tenentur, *Goldb. de Gerad. cap. 9. n. 110.* † Unde & à Scabinis in fine sententiarum vulgaris hæc clausula apponi solet: (Was aber dieser Stücke nicht vorhanden/ das darff man nicht geben oder folgen lassen.) Ex quo porro sequitur: † Etiam si res aliqua ad Geradam pertinuerit, si tamen postea ante obitum uxoris ad virum pervenerit, illam naturam suam mutasse, & hereditariam factam fuisse, ac propterea marito, ejusve heredibus remanere, *art. 5. Landr. lib. 1. Dan. Moll. lib. 2. semestr. c. 6. Goldb. de Gerad. c. 3. n. 18.*

Ita Domini ad requisitionem Gottlobs à Röckeris zu Staucha/ M. Apr. An. 1633. (Verba sent. Hat euerer Mutter euerer Stiefvater etliche Geradestücke an Ketten/ Armbändern und Ringen zum heiligen Christ geschenkt/ und eigenthümlichen übergeben/ welche er auch in seiner Verwahrung gehabt/ *ic.* So verbleiben solche Stücke dem Manne/ euerer Stiefvater billich/ und mögen für Gerade ferner nicht geachtet werden/ *B. N. W.*)

DEFINIT. XXVIII.

Mundus muliebris in possessione mulieris repertus ad Geradam pertinet, licet eò mulier ad ornatum usa non fuerit.

Sæpius accidit, ut mulieres vestes, catenas, annulos, aliasque species, ad mundum muliebrem pertinentes, sibi comparent, quibus tamen ad ornatum nunquam ferè utuntur. † Quo non obstante, mundus ejusmodi muliebris pro Gerada habetur, ac post mortem mulieris in ejus possessione repertus, proxima Cognata cedit. † Etenim, in dubio, an res ceu Gerada ad proximam Cognatam pertineat, duo potissimum probè observanda dixi Defin. 25. n. 10. † Nimirum an ex loci illius consuetudine vel Statuto res aliqua inter bona utensilia referatur; Et an in mulieris defunctæ possessione reperta fuerit, *Hartm. Pistor. lib. 1. q. 32. n. 6. Andr. Goldb. de Gerad. c. 3. n. 13. Col. de process. exec. part. 1. c. 3. n. 256.* † Quæ duo si concurrant, procul dubio res illa, ceu Gerada, ad Cognatam spectabit; etiamsi eà mulier defuncta nunquam causa ornatus usa fuerit. † Quod & haud obscure patet ex *Const. Elect. 22. p. 3. §. Wenn aber. verb. gebraucht/ oder in ihrer Verwahrung gehabt/ *ic.** Vide Defin. 4. *dict. Const. 22.*

Ita Domini in causa Sebastian Schneiders zu Leipzig/ Mens. April. Anno 1630. (Verba sentent. So viel aber die güldene Ringe und Armbänder anlangt/ werden solche/ wofern sie in der verstorbenen Frauen Gemähr befunden worden/ ob sie gleich dieselbe niemahls angetragen/ für Gerade billich gehalten/ *B. N. W.*)

DEFINIT. XXIX.

Res hereditaria ad ornatum vel usum Uxori à marito concessa, defuncto eo, si in possessione Uxoris reperiantur, pro Gerada habentur.

Bona utensilia si per donationem aliumve contractum in virum aliquem transferantur, naturam Gerada amittunt, & hereditaria fiunt, Defin. 27. *Dan. Moll. lib. 2. semestr. c. 6. Goldb. de Gerad. c. 3. n. 18.* † At, quid si postea vir ejusmodi bona hereditaria uxori ad ornatum & usum concedat? Sanè solus alicujus rei usus Geradam neutiquam facit; † Sed si res hereditaria, Uxori commodata, tales sint, quæ ex consuetudine loci inter bona utensilia referantur, æque custodiæ uxoris relinquuntur, nil certè obstat, † quo minus res illæ post obitum mariti in possessione Uxoris repertæ, pro Gerada haberi debeant, juxta tradita *Gloss. in art. 13. Weichbild. col. 9. Sent. post Weichbild. ris. von Gerade/ Morgengabe/ *ic.** *Coler. part. 1. decis. 60. n. 45.* † Ex possessione siquidem mulieris, de bonis utensilibus judicandum est, *Gloss. latin. ad art. 38. lib. 3. Landr. lit. e.*

Ita Domini in causa Johannis Meusers zu Leipzig/ Mens. April. Anno 1593. (Verba sent. Ob gleich vorgedachter euer Better etliche Betten und Leinen Gerade von seinem verstorbenen Bruder als Erbe bekommen/ da er aber dennoch solche Betten und Leinen Gerade seiner Wittiben in ihre Verwahrung gethan/ und sie es gebrauchen lassen/ *ic.* So würde ihr auch dasselbige in ihrer Gerade billich gefollget/ *B. N. W.*)
Et in causa Viduæ atque heredum G. H. zu Leipzig/ Mens. Febr. Anno 1632.

† Ideoque & Res, ad Geradam pertinentes, quas maritus vel ipsemet comparavit, vel à primâ Uxore jure Statutario lucratus est, conjugii posteriori, Viduæ superstiti, aut defunctæ eà ante maritum, Cognata debere, si in possessione mulieris repertæ fuerint, asserere haud vereor: † Non solum ex causa possessionis, unde dominium Gerada præsumitur, *l. si quis 8. §. et si 4. ff. si servit. vindic. Dd. in l. 2. c. de probat.* Sed † & quod maritus, res ejusmodi possessioni ac custodiæ Uxoris committens, illas donare censeatur; † quæ

donatio jure prohibita non est, ut demonstravi *Supr.* Constit. 13. *Definit.* 27. Andr. Goldb. *de Gerad.* c. 7. *membr.* 4. n. 98. Hart. Pift. p. 1. q. 31. n. 11. § 37.

Ita Domini in causa liberorum Nicolai Fischers zu Tauscha/ Mens. Aug. Anno 1634. (Verba sent. So hat bemeldtes Weib anderer Ehe ihre Gerade [darunter auch dasjenige/ so der Ehemann von dem ersten Weibe überkommen/ oder selbst erzeuget/ dem Weibe anderer Ehe aber übergeben und solche nachmahls in ihrer Gewähr und Besiz befunden worden/ zugleich mit begriffen] auff ihre Töchter bracht und verfället/ ic.)

Et in causa Petri Dehmens & Consort. zu Leipzig/ M. Febr. Anno 1612. (Verba sententiae: Ob nun gleich gedachte Wittib berührtes Ehe- & Bette ihrer Mündlein Vater nicht zubracht/ sondern dasselbe noch bey seines vorigen Weibes Leben von ihr erzeuget worden; Diweil aber dennoch gedachter ihr Ehemann und euer Mündlein Vater geschehen lassen/ daß sie so wohl als er bey währendem Ehestande dasselbe gebrauchet/ und darauff mit einander gelegen/ und sie also dasselbe in ihrer Gewähr und Gebrauch gehabt/ ic. So wird auch dasselbe nunmehr als Gerade billich gefolget/ ic.)

DEFINIT. XXX.

Res à marito Uxori ad usum & ornatum concessa haud pro Gerada habentur, si in mulieris possessione non reperiuntur.

HAud raro è contrario accidit, ut maritus catenas, armillas, aliasve res similes, ad ornatum pertinentes, quas sibi ipsemet comparavit, vel aliunde accepit, Uxori de commodatō, ejusque usui concedat, quas tamen custodiae illius non relinquit, sed ab uxore recipit, & in sua possessione retinet. † De hisce sanè rebus dubium non est, quin hereditariae sint, ac maneat, nec viduae cedant. † Etenim, quae in possessione mulieris non reperiuntur, pro Gerada Uxoribus haberi nequeunt: † Quia mulieris possessio propinqua Geradae causa est, *Weichb. art. 23. ubi Gloss.* † Ex qua dominium praesumitur, l. 1. ff. *fam. ercis. l. sicut. 8. §. sed si. 3. ff. si servit. vind. Dd. in l. ult. C. de Rei vind.* Andr. Goldb. *de Gerad. cap. 3. n. 14.* † Quod & refero lectos, aliasque res similes, quas maritus ad usum rei familiaris communem comparavit; Quae si in possessione mulieris non reperiuntur, Geradae neutiquam accenseri debent.

Item ad requisitionem Elia Gaschigens zu Döbeln/ Mens. Aug. Anno 1627. (Verba sententiae: Ob nun wohl des Verstorbenen Ehemel/ eure Pflege-Frau/ solche Kette viel und oftmahls umgehungen und getragen; Diweil aber dennoch der verstorbene Ehemann dieselbe ansauglichen vor sich erkaufft/ solche jedesmahl in seiner Verwahrung gehabt/ und wann sie das Weib getragen/ alsobald wiederum zu sich genommen und verschlossen/ ic. So ist auch gedachte Kette nach seinem tödtlichen Abgang/ vor Erbe zu achten/ und damenhero die Wittib/ eure Pflege-Frau/ sich derselben/ als Gerade/ anzumassen nicht befugt/ *B. R. W.*)

Et in causa simili an Georg Agricolen zu Dresden/ M. Mart. A. 1616. Verba sent. Ob er nun gleich solche Gerade-Stücken [so er von seinem ersten Weibe/ des Orts Statuten nach/ ererbet] seinem andern Eheweibe zu gebrauchen vergönnet; Diweil er aber dennoch solche Stücke/ wann seine andere Haus-Frau dieselbe zu Ehren nicht mehr bedurfft/ wieder in seine Verwahrung genommen/ und bey sich behalten/ ic. So mögen auch solche Stücke vor Gerade nicht gehalten werden/ sondern sie verbleiben den Erben billich/ und sein ander Eheweib hat sich derselben/ als Gerade/ anzumassen nicht Zug/ *B. R. W.*)

Item in causa Hansen Weichmanns zu Leipzig/ Mens. Julio, A. 1632. (Verba sent. Ob wohl euer verstorbenes Ehe-Weib ihre Gerade auff ihre Töchter bracht und verfället: Diweil ihr aber dennoch die Betten/ darauff eure Gesellen und Jungen liegen/ vor euch machen lassen/ derselben Eigenthum iederjelt bey euch behalten/ und solche niemahls euerm Eheweibe in ihre Verwahrung gegeben/ ic. So haben sich auch derselben/ als Gerade/ eure Töchter nicht anzumassen/ sondern sie bleiben euch billich/ *B. R. W.*)

Et in causa Tobia Heydenreichs Kinder/ an die Vormundschafft-Herren zu Leipzig/ Mens. Aug. A. 1636. (Verba sententiae: So hat er solche Betten auff seine Erben bracht und verfället/ und die Wittibe hat sich derselben/ als Gerade/ nicht anzumassen. Sie sönte dann/ wie Recht/ erwelfen und bepringen/ daß sie berührte Betten/ mit des Mannes Wissen und Willen/ in ihr Gewähr und Besiz bekommen/ und darinnen bis an

sein Ende behalten/ dessen gewiffe sie auff den Fall billich/ *B. R. W.*)

DEFINIT. XXXI.

Bona, quae Uxor non usus proprii causa, sed tanquam mercatrix aut Creditrix possidet, non habentur pro bonis utensilibus, nec ad proximam Cognatam pertinent.

Non sufficit quavis possessio, ut res, ad geradam pertinentes, proximae cognatae nomine bonorum utensilium cedant, † sed possessionis verbum, hoc loco cum effectu & proprie accipi debet, hoc est, de verà & justà possessione, quae sit animo rem sibi habendi, eaque ceu gerada utendi. *Gloss. Weichb. art. 23. col. 8.* Andr. Goldb. *de gerad. c. 3. n. 20.* † Ex animo enim & intentione possidentis de ipsa possessione judicari debet. Hinc licet res in possessione mulieris reperta ad geradam pertineant, † attamen si non vel usus ornatus, sed vel negotiationis causa à mercatrice, ut rursus vendatur, vel assecurationis gratia, à Creditrice muliere pro pecunià credita pignoris loco possessa fuerint, † neutiquam pro bonis utensilibus habentur, nec proximae Cognatae nomine geradae accrescunt, *Gloss. Weichb. dist. loco,* † Deficit enim animus sibi retinendi iisque utendi, ac proinde possessio legitima non est, quae † deficiente cessat quoque jus Geradae, *Goldb. dicto loco.*

Ita Domini in causa Enoch Hetmanns zu Leipzig/ M. Jan. Anno 1636. (Verb. sent. Inmassen auch die Ketten/ Arm-Bänder und Ringe/welche eure Mutter an sich erkaufft/nicht zu ihrem Geschmuck/ sondern allein zu dem Ende/ daß sie dieselbe wiederum verkauffen wolte/ nicht zur Gerade/ sondern zum Erbe gehören/ *B. R. W.*)

Et in causa Henrici Brunenwalds zu Leipzig/ Mens. Jan. A. 1643. (Verba sent. Hat eure Mutter etliches Geld auff güldene Ketten/ Ringe und andere Gerade-Stücke ausgeliehen; Ob nun gleich solche Stücke sich nach tödtlichem Abgang eurer Mutter also befunden/ ic. So seyn doch eure Schwestern derselbigen als Stücke ihrer mütterlichen Gerade sich anzumassen nicht befugt/ *B. R. W.*)

Et in causa simili an die Bucherische Erben zu Leipzig/ Mens. Dec. Anno 1615.

Item an D. Andream Weilschern zu Lügen/ Mens. Januar Anno 1575.

DEFINIT. XXXII.

Pannus preciosus ad vestimenta muliebria, nondum incisus, ad Geradam non pertinet.

Dubium prorsus non est, quin pannus lineus indifferenter sive sit incisus, sive non (geschchnittene und ungeschchnittene Leinwand) ad geradam pertineat, per text. in art. 24. *Landr. lib. 1.* At quid de panno pretioso, puta serico, vel ex auro, argenteo contexto habendum? † Et hunc ad geradam pertinere, existimaverim cum Andr. Goldb. *de gerad. c. 4. n. 87.* † modo tamen ad vestimenta muliebria incisus fuerit, licet nondum consutus sit, per text. in art. 23. *Weichb. in verb.* Da gehören zu alle weibliche Kleidung/ und geschnitten Tuch/ Wollen und Leinen/ das Frauen pflegen zu tragen/ † quae sanè verba indifferenter & generaliter de panno inciso loquuntur. † Idemque habetur in *Gloss. art. 24. Landr. lib. 1. sub E.* Ex quo sequitur, pannum laneum vel pretiosum ad geradam neutiquam pertinere, † si nondum incisus fuerit, in quo sanè differentia existit inter pannum laneum vel preciosum, Tuch/ & pannum lineum Leinwand/ qui etiam nondum incisus geradae accensetur.

Ita Domini in causa der Bucherischen Erben zu Leipzig/ M. Dec. Anno 1615. Verba sent. Daß die ganze Stücke Hattes/ so nicht angeschnitten gewesen/ dergleichen ganze Stücke Franzen/Worten/Zanden/wollen Tuch/Seide/ ic. welche zu weiblichen Kleidern noch nicht verschnitten und gebraucht worden/ vor Erbe und nicht vor Gerade zu achten/ ic.)

Et in causa Dietrichen von Polenz / M. Mart. Anno 1636. (Verba sentent. Haben sich in eurer Schwester Verlassenschaft- 20. Ellen brauner gebildeter neuer Uttaß / wie auch so viel Eilen leibfarber neuer Dasset/unzuschneiden / und wie es aus dem Krabar gebracht worden / befunden / &c. So gehören solche Zeugge euch als Erben billich / und der Mutter Schwester seyn sich derselben als Gerade / Stücken anzumassen nicht befugt / B. R. W.)

DEFINIT. XXXIII.

Currus, quo mulier vecta fuit, quando inter Nobiles ad Geradam referatur?

- 1 **D**E consuetudine & observantia harum provinciarum Saxoniarum, absque dubio Currus, quo mulier vecta fuit, apud Nobiles ad geradam pertinet, Hart. Pift. lib. 1. q. 32. p. 234. in verb. Und der Wagen / darauff die Frau gefahren hat. † Idque non solum, quando defuncto marito Viduæ superstiti bona utensilia deferuntur, sed & si post mortem 2 mulieris proxima Cognata geradam petat, † cui æque Currus cedit. Non tamen simpliciter Currus mulieris nomine geradz venit; † sed tùm demum, si 3 mulier eò vecta fuerit, quod observantia quotidiana 4 probat, † quæ hæc in materia potissimum attendi debet, §. 1. in autem civile 1. Inst. de jur. nat. gent. & civil. Bart. in l. omnes populi g. ff. de just. & jur. Hart. Pift. dict. q. 32. n. 6.

Ita Domini in causa Christophori Henrici à Steinf / Mensis April. A. 1633. (Verba sent. Hat bemeldte Wittib auch einen Rutschwagen nach sich verlassen. Ob nun wohl derselbe sonst unter denen von Adel zur Gerade gehörig; Da aber dennoch die Verhörbene auf solchem Wagen nicht gefahren / sondern sich eines andern offenen Wagens gebraucht hätte / &c. So müßte bemeldter Wagen als Gerade der Schwester Tochter und nächsten Nisteln nicht abgefolget werden / sondern es verbliebe derselbe auch als Erde billich / B. R. W.)

Et in causa Sigismundi à Schönsfeld / M. Jul. A. 1633. (Verba sent. Da nun die Frau bey des Junckern Leben darauff gefahren hätte / &c. So würde ihr derselbe zur Gerade billich mit abgefolget / &c.)

- 6 † Inter solos autem nobiles currus ad geradam referatur, non etiam quando de Gerade mulierum plebejarum controversitur. † Et si enim mulier plebeja currum possideat, aut vivente etiam marito eò vecta fuerit, nunquam tamen hic ad geradam refertur, nec Viduæ, aut defunctæ mulieris proxima Cognata bonorum utensilium nomine cedit.

Ita Domini in causa Hieronymi Krappens zu Leipzig / Mensis Febr. Anno 1619. (Verba sent. Es hat sich aber die Wittib des Wagens / darauff sie bey ihres Ehemannes Leben zu fahren gepflegt / gestatten Sachen nach / weil sie nicht Adeliches / sondern Bürgerliches Standes ist / nicht anzumassen / B. R. W.)

Et in causa Andreæ Bergmanns zu Eulenburg / Mensis Aug. A. 1622.

It. in causa Christophori Schumanns Erben zu Leipzig / M. Febr. A. 1588.

Antonii Boceri Coetz zu Weistadt / Mensis Junio, Anno 1622.

In causa der Bucherischen Erben zu Leipzig / M. Dec. Anno 1615. (Verb. sent. Daß die Nisteln sich gestatten Sachen nach des behangenen oder Himmel Wagen / darauff die verstorbene Wittib hat pflegen unterweilen zu fahren / als Gerade nicht anzumassen / B. R. W.)

DEFINIT. XXXIV.

Equi Currules ne quidem apud Nobiles pro Geradam habentur.

- 1 **Q**uia currus, quo mulier Nobilis vecta fuit, ad geradam pertinet, ut dictum Defin. preced. dubitare aliquis possit, † annon Equi Rhedarii Currules, die Rutsch-Pferde / simul nomine gerade Viduæ aut proxima Cognata deferantur? maximè cum & cistæ, quæ in curru ponuntur, Rutsch-Laden / in simul cum curru ad geradam pertineant, ut observatum memini 3 in Scabinatu Electorali; † Sed hoc propterea fit, quia cistæ curru adaptatæ sunt, ipsique quasi coherent, ac proinde separari nequeunt. De connexis

vero idem est iudicium, quod de principali, Anch. cons. 72. Alex. lib. 1. cons. 85. † Quæ ratio cessat in Equis Rhedariis, de quibus, quod nomine gerade veniant, nil quicquam dispositum reperitur; quare nec hocce unà cum bonis utensilibus ad Viduam aut proximam Cognatam pertinere dixerim. † Nisi forsitan usus ac consuetudo alicujus loci aliud introduxerit, quæ omnino standum erit, Bald. in l. cunctos populos. 1. C. de summ. Trinit. Hartman. Pistor. lib. 1. quæst. 32. n. 6.

Ita Domini in causa Sigismundi à Schönsfeld / M. Jul. Anno 1633. (Verb. sent. So wird berührter Wittben von Adel der Wagen zur Gerade billich mit abgefolget / aber der Rutsch-Pferde hat sie sich anzumassen nicht zu / es wäre dann des Orts durch eine beständige Gewohnheit eingeföhret / und über Rechts-verwährte Zeit unverbrüchlichen also gehalten worden / daß nemlich denen Adelichen Wittiben neben dem Wagen auch die Wagen-Pferde abgefolget worden / dessen genosse sie auff den Fall billich / B. R. W.)

DEFINIT. XXXV.

Ahenum & Caldarium (Waschkessel und Brau-Pfanne) quatenus ad Geradam pertinent?

1 **I**nter bona utensilia solent quoque referri Ahenum, Waschkessel / & Caldarium seu labrum cupreum pro coquendâ cerevisiâ, Brau-Pfanne / per text. in art. 23. Weichbild. Hart. Pift. lib. 1. qu. 32. pag. 234. Matth. Coler. p. 1. decis. 60. n. 31. † Illud quidem indifferenter, sive muro affixum sit sive non. At hocce, Caldarium scilicet, non aliter, † quàm si muro affixum non fuerit, sed loco motum precio locari soleat, (Die Brau-Pfanne / die man vermiethet / und nicht eingemauert / noch stete stille stehet.) dict. art. 23. Weichb. Hart. Pistor. & Coler. dict. loco. † Adeoque, ut Caldarium nomine Gerade proxima Cognata, vel defuncto Viro nobili Viduæ deferatur, hæc duo conjunctim requiruntur, ut nempe muro affixum non sit. Et ut precio locari soleat, † quorum alterutro deficiente, remanet Caldarium heredibus.

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. Daß die Braupfanne / so man pfeget zu vermietthen / und nicht eingemauert / wie auch der Waschkessel zur Gerade gehörig / und demnach danebens andern Gerade-Stücken der Wittiben zu entrichten. Im andrigen Fall aber / und da die Braupfanne nicht vermiethet worden / verbleibet dieselbe / unangesehen sie nicht eingemauert / den Erben billich / B. R. W.)

Et in causa der Bucherischen Erben zu Leipzig / Mensis Dec. A. 1615. (Verba sent. Daß ein Waschkessel auch zur Gerade gehört / derowegen wird solcher der Nisteln / er sey gleich eingemauert oder eingeheftet / billich gefolget / und wird zu ihrem Gefallen gestellt / ob sie an statt des gebrauchten oder eingemauerten Waschkessels einen andern / den ihr geben werdett annehmen will / &c.)

DEFINIT. XXXVI.

Ut & mantelia sive strophiola, Pelves & Candelabra, (Zellerbüchlein / Becken und Leuchter.)

1 **S**trophiola haudquaquam inter bona utensilia referri, tradit Matth. Berlich. part. 3. conl. 28. n. 25. Sed contrarium verius puto; propterea, † quod aliz species hæc tamen similes, ut putâ, Mappæ, lintheamina &c. nomine gerade veniant, ut probabile sit, † strophiola quoque ad geradam pertinere. † Pelves autem 4 solummodo balneares, & candelabra, quæ appensa non sunt, inter bona utensilia referuntur, reliquæ vero candelabra appensa, & pelves ad heredes pertinent, Hartm. Pift. lib. 1. qu. 32. p. 234. † Idque usus 5 harum provinciarum docet, quamvis art. 24. lib. 1. Landr. candelabra & pelves indifferenter ad geradam referri velit.

Ita Domini in causa der Bucherischen Erben zu Leipzig / M. Dec. A. 1615. (Verba sent. Daß die Zeller-Büchlein und Servilleten / so man gefunden / als Gerade-Stücken der nächsten Nisteln verbleibet. It. Daß das messingne Handbecken / so man bey gehaltenen

Inventur gefunden/ wofern nicht Badbecken darunter / so der Mittel als Gerade gehören/ den Erben verbleiben. It. Daß die Mittel sich der Leichter / so bey angefallter Inventur nicht gehöret/ als Gerade/ Stücken gleichfalls anzumassen wohl bejagt ist/ B. N. B.)

DEFINIT. XXXVII.

Lecti in diversorio publico Gerada non accensentur.

- 1 **I**ndabitati juris est, quod omnes lecti ad Geradam spectent, per text. in art. 23. Weichb. Rotschitz de gerada. art. 13. in med. Sed fallit hoc in lectis, † quos hospes habet in ædibus vel diversorio pro viatoribus receptandis, tunc enim hæc gerada non accensentur, nec uxori, sed mariti heredibus debentur, d. art. 23. post med. vers. Wäre er aber ein Gastgeber/ ic. ubi Gloss. n. 24. Gloss. ordin. in Landr. lib. 1. art. 24. n. 3. Matth. Coler. p. 1. decis. 60. n. 31. Rotschitz. dict. art. 13. n. 2. † Idque indistinctè procedit, sive Vir, sive mulier Cauponariam faciat, cum utroque casu eadem militet ratio, ut demonstrat Andr. Goldb. de gemd. c. 4. n. 43. † Quare si mulier Cauponariam faciens moriatur, Lecti Cognatæ proximæ non deferuntur, quia ad geradam non pertinent. † Id quod haud obscure quoque probat Addit. ad germ. gloss. art. 24. n. 3. lib. 1. Landr. ubi habetur, quod lecti, qui parati non sunt pro diversorio, non heredibus sed proximiori Cognatæ jure geradæ concedi debeant: † Quæ certè verba applicari non possunt nisi ad casum mortis mulieris, Petr. Heig. lib. 2. q. 15.

Ita Domini in causa heredum Adami Nickels zu Leipzig/ M. Jan. Anno 1586. (Verba sent. Haben Adam Nickel und sein Weib in ihrem Hause einen gewelnen Gasthof gehabt/ darinnen lederman zu Noß und Fuß beherberget worden ist/ ic. So gehören die Betten/ Küssen/ Pfüle/ Zellach/ und andere Geräthe/ so sie für ihre Gäste gebraucht haben/ zu dem Erbe/ und die Mittel hat sich derselben als Stücke der Gerade nicht anzumassen/ B. N. B.)

Et in causa Caspar Schneiders zu Leipzig/ Mens. Jan. Anno 1633. (Verba sent. Ist eures Brudern Tochter Todes verfahren/ und hat ihre Erbschaft und unter derselbigen den Gasthof zum Wallfische auff euch/ ihren Vetter/ die Gerade aber auff ihre Ruhme gebracht und verfallt/ ic. So seyd ihr derselben beehrte Gerade abfolgen zu lassen schuldig/ die Betten aber/ so in Beherbergung der Gäste gebraucht worden/ seyn darjn nicht gebürtig/ sondern sie verbleiben euch als Erben billich/ B. N. B.)

It. ad consultationem Quæstoris zu Dornburg/ Mens. Jan. Anno 1612.

Ad requisitionem Enoch Hermanns zu Leipzig/ Mens. Jan. Anno 1586.

Andreas Stögers zu Leipzig/ Mens. Febr. Anno 1590.

- 7 † At verum est hoc solummodo in diversorio publico. Neque enim hoc in casu pro hospite habendus, qui caupo publicus haud est, Gloss. ordin. in Weichb. d. art. 23. n. 24. sub fin. vers. Man soll niemand zu einen Gastgebern rechnen. Jac. Schalt. in addit. ad Rotschitz. de gerad. d. art. 13. num. 2. † Quare, licet quis iter facientibus, aut negotiantibus, præsertim in Nundinis hospitium præbeat in ædibus suis: attamen si publicam cauponariam non faciat, nec pro hospite publico haberi, nec lecti in ædibus illis heredibus concedi debent, sed geradæ omninò accensentur.

Ita Domini in causa Laurentii & Christophori der Finkelschause zu Leipzig/ M. Aug. A. 1581. (Verba sentent. Ob wohl euer Vater sein Haus in der Grimmischen Gassen der Meynung erlaufft/ daß er darinnen Gastung halten wolle/ auch nicht allein in wähernden Märkten/ sondern auch aussershalb derselben/ gute Leute beherberget/ ic. Da es aber dennoch kein freyer Erb-Gasthof wäre/ so gehören die Betten/ so euer Vater darinnen gezeuget/ zur Gerade billich/ B. N. B.)

Et in causa Margarethæ Uxoris Jacobi Rädigers zu Leipzig/ Mens. Jan. Anno 1586.

DEFINIT. XXXVIII.

Nec Sponde (Spanbetten) inter res Geradicæ referuntur.

- 1 **Q**uamvis lecti, (exceptis iis, qui in diversorio publico habentur, Defn. præced.) bonorum uten-

silium nomine comprehendantur, ac proinde proximæ Cognatæ deferantur art. 23. Weichb. † Attamen in Spondis res secus se habet, quæ nec geradæ accensentur, nec hoc nomine ad Viduam aut proximam Cognatam pertinent. † Quia nusquam hoc cautum reperitur; quod igitur Lex vel statutum non dicit, nec nos dicere debemus, §. cum igitur. vers. Nec qualibet lex; in Auth. de non elig. secund. nupt.

Ita Domini in causa Hieronymi Krappens zu Leipzig/ Mens. Mart. Anno 1613. (Verba sentent. Diemelt die Span- und Himmelm-Bette nicht zur Gerade/ sondern zum Erbe gehörig/ für Fahruth gehalten werden/ ic. So ist auch des verstorbenen Mannes Wittib des Bettes/ so er in seiner Schlaf-Kammer verlassen/ weñ sie auch gleich darinnen neben ihrem letzterwehnten Ehemann hat pflegen zu liegen/ und ihre nachtlliche Ruhe gehabt/ als Gerade sich anzumassen nicht bejagt/ B. N. B.)

Et in causa der Bucherischen Erben zu Leipzig/ M. Dec. A. 1615. (Verba sent. Hat die verstorbene Frau eñliche hölzerne Himmelm- und Span-Betten/ wie dann auch hölzerne zusammengelegte Reise-Betten unter andern nach sich verlassen. So verbleiben auch denen Erben solche Betten als Erbe billich/ und hat die Mittel daran keine Forderung/ B. N. B.)

DEFINIT. XXXIX.

Linum & Cannabis (Flachs und Hanff) quatenus ad Geradam pertineant?

Linum inter bona utensilia referri, extra dubium est, propter text. in art. 33. Weichb. Quod tamen Gloss. restringit † ad linum a solo separatam, in art. 24. Landr. lib. 1. verb. Was auch dieses Dinges. ibi: Der Flachs/ so auff dem Felde/ gehöret nicht zur Gerade. † Adeoque linum solo adhuc cohærens, ad geradam non pertinet, Andr. Goldb. de gerad. c. 4. n. 67. Sed quid de cannabe habendum? † Et hanc a solo separatam inter bona utensilia refert Gloss. d. loc. quam sequitur Coler. part. 1. dec. 60. n. 31. † Sed verius est, Cannabem hereditati inesse, quia hujus nulla fit mentio in art. 24. lib. 1. Landr. & art. 23. Weichb. † At certi juris est, ad geradam nihil pertinere, nisi quod d. art. 24. & 23. nominatim expressum est, d. art. 24. vers. Was aber über diese benannte Dinge vorhanden ist/ gehöret alles zum Erbe/ ic. Goldb. dict. c. 4. n. 71. † Aliter tamen res se habet in filo ex Cannabe facta, quod omninò geradæ accensetur, propter generalitatem textus in dict. art. 24. l. 1. Landr. & art. 23. Weichb. verb. Alles Garn/ ic. Goldb. dict. loc. n. 75.

Ita Domini in causa Gotthart Preusers/ Mens. Sept. Anno 1620. (Verba sent. Hat benanntes euer Eheweib nach ihrem Absterben etlichen Hanff/ Garn und Geräthe/ so daraus verfertigt worden/ nach sich verlassen/ ic. So hat sie solchẽ Hanff/ als Erbe auff euch bracht und verfallt. So viel aber das daraus verfertigte Garn und Geräthe betragen thut/ seyd ihr selbiges euern Geschwihern als Gerade/ Stücken ausmantworten schuldig/ B. N. B.)

DEFINIT. XL.

Tapeta (Leppiche und Tappiffere) quatenus bonis utensilibus sint connumeranda?

Quamvis Matth. Berlich. tapetes indifferenter rebus hereditariis accenseri existimet; part. 3. concl. 28. n. 25. † Vix tamen subsistere potest hæc assertio, propter text. in art. 24. lib. 1. Landr. & art. 23. Weichb. ubi tapetes nomine bonorum utensilium comprehenduntur. † Quare tapeta cujuscunque generis, (quibus etiam Conopea adnumeranda puto, (Ulm- oder Fühänge vor das Bette)) ad geradam pertinere dixerim, eum Matth. Coler. p. 1. decis. 60. num. 31. Hart. Pist. lib. 1. q. 32. p. 234. † Quis enim nescit tapeta ad usus rei familiaris destinata esse, in quibus sanè rebus gerada consistit, Gloss. germ. Landr. lib. 1. art. 24. num. 1. in med. vers. Das Wort Gerade aber heißt so viel/ ic. Coler. dict. decis. 60. n. 24.

Ita Domini in causa der Bucherischen Erben zu Leipzig/ M. Dec. Anno 1615. (Verba sentent. Daß die Umhänge/ Garn-

mete Decken/ so nicht allein unzuhängen/ sondern auch die Tischche damit zu bedecken können gebraucht werden/ dergleichen die Tischche und Wandhänge/ Teppich/ so auff die Niederländische Manier gemacht/ alle zur Gerade gehören/ und als Gerade-Stücken der nächsten Mittel gefolget werden müssen.)

- 5 Quod ipsum tamen cum grano salis accipi velim, † ut ea solummodo tapeta Geradæ nomine veniant, quæ ad communes usus rei familiaris destinata sunt, juxta modò dicta. Secus verò, † si tapetes splendidiore ornatus solummodo causâ & ad decorandas ædes affigantur; quæ certè rebus utensilibus haud connumerantur, quia ad usus rei familiaris communes non usurpari solent. † Quod maximè verum est in palatiis principum, ubi ejusmodi tapeta Tappissieren ornatus causâ habentur, ac solum certis temporibus & in festivitibus solennibus affiguntur. † Quod & sensisse videntur Modest. & Thom. in responso, quod extat apud Hartm. Pist. p. 1. q. 32. p. 232. in verb. Also sollen auch die Decken/ Tappet/ etc. so ihr zu Zierung eurer Häuser/ und euren Gästen zu Ehren/ und nicht zu gemeiner Haushaltung erzeuget/ und unsers Bedenckens zur Gerade nicht gehören.
- 9 † Eademque fuit sententia Scabinorum Donensium, ut videre est apud Hartm. Pist. dict. q. 32. p. 239. vers. Was ihr aber vor Decken/ etc.

Ita Domini in causa Dom. Comit. Schwarzburg ad requisitionem Bartholomæi Henckels zu Rudestadt/ M. Jul. A. 1633. (Verba sent. Daß Klagers gnädige Frau Principalin derzeitigen Tappezereyen und Teppichen/ so außershalb ihrer Gnaden Zimmer und Kammer vorhanden/ und zur Zierde des Gräflichen Hauses gebraucht worden/ als Gerade sich beständiger Weise nicht anzumassen/ etc.)

DEFINIT. XLI.

Pulvinaria & culcitra, quibus scamna & sella inferuntur (Bancspüßel und Stuelküssen) quatenus ad Geradam pertineant?

- 1 Scio equidem, à quibusdam simpliciter pulvinaria rebus hereditariis accenseri, Vid. Matth. Berlich. p. 3. concl. 28. n. 25. † Quibus oppono textum in art. 23. Weichb. in fin. & art. 38. lib. 3. Landr. in verb. final. (Des Weibes Mittel soll von der Gerade dem Manne bereiten sein Bette/ als es stunde/ da sein Weib noch lebet/ und auch seine Banc mit einem Püßel/ und seinen Stul mit einem Küssen/ etc.) † Unde concludit Andr. Goldb. de Gerad. c. 4. n. 79. hæc species geradæ inesse, alioqui falsum.
- 4 esset; quod dicitur, † Cognatam istas species ac proinde etiam pulvinar & culcitram de geradâ marito præstare, † Ac sanè pulvinaria cum lecto & mappa æquiparantur d. art. 38. & 32. Ut vel propterea ad instar lectorum & mapparum geradæ accenseri debeant, † quia æquiparatorum eadem est ratio ac dispositio, l. si quis servo. 20. C. de furt. Jas. in §. 14. n. 39. Inst. de ad. Schrader. vol. 1. consil. 3. num. 150.

Ita Domini ad consultationem Martini Grundlers zu Warschau/ M. Octob. A. 1626. (Verba sentent. Ist eure Mutter Todt verfahren/ und hat ihre Gerade auff ihre Ruhme als nächste Mittel gebracht und verfallt/ So werden derselben nebens andern Stücken auch die Bancspüßel und Stul-Küssen zur Gerade billich abgefollget/ B. R. W.)

- 7 † Sed hoc accipi solummodo velim de culcitris & pulvinariis pro uxore & in communem usum familiæ comparatis. Non etiam de iis pulvinariis, † quæ maritus pro se in ornatum ædium comparavit, quæ neutiquam ad geradam pertinent, ut apparet ex responso Mod. Pist. & Thom. apud Hart. Pist. l. 1. q. 32.
- 9 † Eademque fuit Scabin. Donenf. sententia, Hartm. Pist. d. l. Goldb. d. c. 4. n. 87.

Ita Domini in causa der Bucherischen Erben zu Leipzig/ M. Dec. A. 1617. (Daß gestalter Sachen nach die Bancspüße und Kissen/ wie auch die Bäncke mit Leder überzogen/ welche in die Stuben und vor die Tischche gehören/ auch als Erbe billich verbleiben/ etc.)

DEFINIT. XLII.

Geradæ connumerari non debent Cochlearia argentea, & cantharus puerpera, nec collaria catellorum Silberne Löffel/ Wochenkanne und des Hundes Halsband.

Errant omnino, qui alias species bonis utensilibus accenseri putant, præter eas, quæ nominatim Geradæ vocabulo comprehenduntur in art. 23. Weichb. & art. 24. lib. 1. Landr. † aut bonâ aliquâ consequentiâ, justaque ratione ad geradam referri possunt, ut rectissime tradit Andr. Goldb. de Gerad. c. 4. n. 71. per text. in d. art. 24. vers. Was über diese. † Quare, cum de Cochlearibus argenteis & cantharo argenteo, quo mulieres in puerperio uti solent, nil quicquam dictis locis dispositum reperitur, neque ex causâ justâ hæc res ad geradam trahi queant, † perinde sicuti nec reliqua vasa argentea bonorum utensilium nomine comprehenduntur, † utique temerarium esset, res prædictas geradæ nomine notare, easque proximæ Cognatæ deferre.

Ita Domini in causa VVilhelmi von Lindenau/ & Consort. zu Nauendorff/ M. Nov. A. 1630. (Verba sent. Ob nun wohl die silberne Kanne für eine Wochen-Kanne gebraucht worden/ die silberne Löffel aber mit des Weibes Wapen bezeichnet seyn/ etc. So mögen doch dannhero solche Stücke vor Gerade nicht gehalten werden/ sondern es verbleiben dieselbe in der Erbschaft billich/ etc.)

Et in causa Christophori Henrici à Stelns/ Menfe April. A. 1633.

Item in causa Sebastiani Schneiders zu Leipzig/ Menfe Apr. A. 1630.

† Multo minus verò Numellæ seu Collaria catellorum ad bona utensilia mulieris ex causâ & ratione aliqua probabili referri poterunt. † Nisi & catellos ipsos geradæ nomine comprehendi velis, quod procul dubio nemo unquam dixerit vel cogitaverit.

Ita Domini in causa der Bucherischen Erben zu Leipzig/ M. Dec. A. 1617. (Verba sent. Daß die ungepolirten Granaten/ ChrySTALLIN. Stücke und der Hundes Halsbander mit Silber beschlagen/ zur Gerade nicht gehörig/ sondern den Erben billich verbleiben/ etc.)

DEFINIT. XLIII.

Bonorum utensilium nomine non comprehenduntur annuli signatorii, & bulla aurea, que infantibus affiguntur (Patschafft, Ringe und Schau-Groschen) multo minus munuscula, quæ à susceptoribus in baptisinate offeruntur (Paten-Geld.)

Annulum signatorium Uxoris Wittenbergenses quondam inter bona utensilia connumerasse, patet ex eorum sententiâ, relatâ ab Hartm. Pistor. lib. 1. q. 32. † à quibus rectè divortium fecerunt Lipsienses, referentes annulum signatorium inter res hereditarias, † quorum sententia placet quoque Zobel. in art. 24. lib. 1. Landr. lit. 1. Andr. Rauchb. p. 1. qu. 35. n. 11. Coler. p. 1. decis. 60. num. 31. Matth. Berlich. p. 3. concl. 28. n. 26. † Nec absque ratione, siquidem signatorius annulus ornamenti appellatione non continetur, l. signatorius 74. ff. de Verb. signif. l. argumentum 25. §. ornamenta 10. ff. de aur. & arg. legat. † Quin nec defunctò marito, annulum ejus signatorium Vidua nobilis tanquam rem ad geradam spectantem sibi vindicare potest, Berlich. d. concl. 28. n. 27. † Eiusdemque farinae censendæ sunt bullæ aureæ, die Schau-Groschen/ affixæ pacificalibus, quibus infantes communiter ornantur, ut & † munuscula, quæ susceptores in signum & tesseram baptismatis accepti solent conferre infantibus, das Paten-Geld. † Etenim harum rerum nec possessionem nec usum propriè habet mater, ut vel propterea geradæ accenseri nequeant, Matth. Berlich. dict. concl. 28. num. 21.

Modest. Pift. & Jacob. Thoming. in suo responfo, quod refert Hart. Pift. d. q. 32. p. 232. in fin. verb. Und das Paten-Geld/ da einiges gefunden.

Ita Domini in causa Sebastian Schneiders zu Leipzig/ Menfe April. Anno 1630. (Verba sententiz: Daß die verguldeten Schau-Groschen/ Petschaft-Ring/ alte Reichsthaler / silberne Löffel und Paten-Geld zur Gerade nicht gehörig / sondern den Erben seyn/ ic.)

DEFINIT. XLIV.

Pacificalia quatenus ad Geradam pertineant, & quid habendum de dentibus luporum argento inclusis (Wolffs-Zähne in Silber eingeffaset.)

- 1 **P**acificalia aurea vel argentea bonis utensilibus connumerari facile concesserim, motu textu in
2 *art. 23. Weichb. in verb. Und Umhänge/* † quo & pacificalia contineri nemo negabit, Hartm. Pift. l. 1. q. 32. p. 234. Idque procul dubio verum est, † si mulier
3 ejusmodi pacificalia gestaverit ac possederit. † Et enim quibusdam in locis mulieres plebeje pacificalibus, quibus affixa sunt triobola, Spiz, Groschen/ aliave bullæ argenteæ, Schau-Groschen/ vel thaleri, sefe ornare solent, † de quibus, si in mulieris quoque possessione hæc reperiantur, quin ad geradam pertineant, vix dubium esse potest.

Ita Domini ad requisitionem Laurentii Schallers zu Leipzig/ M. Sept. A. 1621. (Verba sententiz: Hat bemeldte Wittib zwey Schnuren. daran etliche ganze/ halbe und Drts-Reichsthaler/ auch gekrümmete Spiz, Gröschlein hängen/welche sie unter andern ihren Gerade-Stücken in ihrer Verwahrung gehabt/nach sich verlassen. Da nun gedachte Wittib solche Pacifical selbst getragen/ und für ein Gerade gehalten/so hätte sie auch dieselbe als Gerade-Stücken auf ihre Töchter allein bracht und verfalltet/ und die Söhne hätten daran keine Forderung/ ic.)

In causa Nicol Fischers Kinder zu Laucha/ M. Aug. A. 1634. (Verba sentent. Daß das gekrümmete und gebendete Gold/wosfern solches an einer Schnur in des Welches Gewähr befunden/ von ihr für eine Zierde gehalten/und zuwellen getragen worden/ zur Gerade gehörig/ ic.)

Et ad consultationem der Bucherischen Erben zu Leipzig/ M. Dec. A. 1615.

- 6 † Aliis verò in locis foeminae, præsertim honestiores, ejusmodi pacificalia gestare, dedecori sibi quasi habent, eaque infantibus relinquunt. † Quo casu pacificalia hæc, qualiacunq; etiam fuerint, geradz accenseri debere, nemo facile dixerit, † maximè si dentes luporum argento inclusi iisdem affixi fuerint, quæ solummodo infantibus gestant, quare & hæc rebus hereditariis connumerari, indubitatum ferè est.

Ita Domini in eadem sentent. an Lorenz Schallern zu Leipzig/ Menfe Sept. Anno 1621. (Verba sent. Hat oberährte Wittib unter andern auch eine Schnure/daran ein Wolffs-Zahn in Silber gefasst/ und etliche Spiz-Gröschlein vorhanden/ nach sich verlassen/ ic. So hat sie solches als ein Erb-Stücke auf ihre Töchter und Söhne zugleich bracht und verfalltet/ B. N. W.)

DEFINIT. XLV.

Aurei incurvati, (gekrümmete Gold-Gülden) bacca Corallii, (Corallen-Rörner) Uniones seu margarita (Perlen) quando inter bona utensilia referantur?

- 1 **C**ommuniter geradz connumerari solent Uniones vel margarita, nec non aurei incurvati, gekrümmete Gold-Gülden/ Hartm. Pift. lib. 1. qu. 32. p. 234.
2 † Quod si quispiam universaliter & simpliciter intelligere velit, à verò longè aberrabit, siquidem nusquam id cautum reperitur, † quare nec absque legis auctoritate temerè hoc asseverandum est, *L. dissentientis. C. de repud. c. is qui in Ecclesia. 18. in fin. pr. ext. de sentent. excomm. in 6to.* † Dixerim ergò res hæc cum demum bonis utensilibus accenseri, si mulier lineam ex margaritis seu unionibus confectam, nec

Carpz. Definit. Vol. I.

non lineam Coralliorum, eine Corallen-Schnur/ & aureos incurvatos funiculo trajecto in collo gestaverit. † Etenim, quia tunc inter ornamenta muliebria referuntur, utique & geradz hæc res connumerandæ erunt, Andr. Goldb. de gerad. c. 4. n. 93. Hart. Pift. d. l. † Et eatenus comprehendi quoque possunt sub verbo **Umhänge/** in *art. 23. Weichb.* ut sic juris auctoritate nomen geradz iis assignare liceat. † Quæ ratio cessat in aureis filo non intortis, corallio, unionibus aliisque similibus speciebus funiculo vel vestimento non attextis, † ut proinde tum inter res hereditarias referri debeant, licet eas mulier in possessione sua habuerit, Goldb. d. l. n. 49.

Ita Domini in causa der Bucherischen Erben zu Leipzig/ Menfe Dec. A. 1615. (Verba sent. Daß die güldene Schmeltz-Rosen/ desgleichen die Stifte/unangenehete güldene Knöpfe/unangenehete Rörner / unangenehete und unverfagte Perlen/ gekrümmete Goldgülden/ weil solche nicht aufgenehet/ angerethet/ angeheftet und angewracket seyn/nicht zur Gerade/ sondern zum Erbe gehören/ ic.)

DEFINIT. XLVI.

Arrha sponsalitia Sponso data (Mahltschack) & Corona, quæ sponsus coronatus ad copulam sacerdotalem incedit (Bräutigams-Kranz) non pertinent ad Geradam.

Arrha sponsalitia Sponso data absque dubio, in possessione & usu mariti remanet, quare nec inter bona utensilia referri potest, † deficiente scilicet mulieris possessione, quæ causa potissima & propinqua geradz habetur, Gloss. in *art. 23. Weichbild. & Gloss. lat. in art. 38. lib. 3. Landr. lit. e.* Andr. Goldb. de gerad. c. 3. n. 13. † Eodemque jure Corona, quæ Sponsus coronatus in solennitate nuptiali incedit, der Bräutigams-Kranz/ rebus hereditariis accenseri debet, quia scilicet Sponso semel data in ipsius possessione existit. † Nisi forsitan, ut communiter fieri solet, sponsus post matrimonium consummatum, hanc coronam Uxori reddiderit, eaque aurum, argentum & margaritas, quibus corona confecta fuit, in usus suos converterit. † Quo casu hæc res ceu ad geradam pertinentes, in possessione mulieris repertz, proximæ Cognatz cedunt.

Ita Domini ad consultationem VVilhelmi à Lindenau zu Nauendorf/ M. Nov. Anno 1630. (Verba sent. Ob nun wohl das Armband/so ihm sein erstes Weib bey dem Verlöbniß verhehet/ mit ihrem des Weibes Wapen bezeichnet gewesen/ ic. So mag es doch vor Gerade nicht gehalten werden/ sondern es verbleibet in der Erbschaft billich/ B. N. W.)

Et ad requisitionem D. Andrea Weillseckers zu Lügen/ Menfe Jan. A. 1575. (Verb. sent. Da ihr den Kranz/ damit euch euer Weib/ als ihr ein Bräutigam gewesen/ verhehet/ und ihr zur Kirchen getragen/ aus eurer Gewähr nicht gelassen/ ic. So verbleibet euch derselbe als Erbe billich/ B. N. W.)

DEFINIT. XLVII.

Qualus (Laugenkorb) bonis utensilibus accenseri non debet.

Qualum geradz nomine non comprehendi, sed hereditati inesse vel exinde probatur, † quòd ad geradam nihil pertineat, nisi quod nominatim fuerit expressum in *art. 24. l. 1. Landr. & art. 23. Weichb.* uti verba habent, *d. art. 24.* (Was über die benannte Dinge vorhanden ist/ gehöret alles zum Erbe) † Ac qui Quali nulla sit mentio in *dict. art. 24. & art. 23.* † Ergò illum ad hereditatem pertinere, fatendum omnino erit.

Ita Domini in causa der Bucherischen Erben zu Leipzig/ M. Dec. Anno 1615. (Verba sentent. Daß die Nissettlich der Laugen-Rörbe und Laugen-Löffel/ als Gerade/ weil solcher weder im Land-Recht noch Weichbild gedacht wird/ anzumassen nicht befugt ist/ sondern sie verbleiben den Erben billich/ B. N. W.)

DEFINIT. XLVIII.

Libri mulieris quinam ad Geradam pertineant?

- 1 **E**T si verissimum sit, libros mulieris defunctæ geradæ connumerari, ut patet *ex art. 24. lib. 1. Landr. Hart. Pist. lib. 1. quest. 32. p. 234.* Attamen hoc restringendum est † ad libros Theologicos, eosque, in quibus mulier discere ac legere solita fuit, uti verba habent *dist. art. 24. Pfalter und alle Büchere / die zum Gottesdienst gehören / darinn die Fräulen pflegen ihr Gebet zu lesen. † Quamvis consuetudo harum provinciarum id aliquatenus immutaverit, ut scilicet libri quoque politici ac historici bonorum utensilium nomine comprehendantur. † Modò tamen mulier in iis legere solita fuerit, Hart. Pist. dist. 1. in verb. Und Bücher / da die Frauen pflegen inne zu lesen.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. Das mit denen Büchern / so neben andern Sachen inventiret worden / und unter denselbigen etliche mit Silber beschlagen / auch ein Ehelts vergüldet / dieser Unterscheid zu halten / daß nemlich die Bücher / darinnen die Frau hat pflegen zu lesen / der nächsten Nisttel / die andern aber / so sie nicht gebraucht / unter welchen geistliche und weltliche seyn / auch als den insticuirten Erben billich verbleiben / B. R. B.)

DEFINIT. XLIX.

Mortuâ Uxore in conjugio, quasnam species de Gerada marito supersititi Cognatæ relinquere teneantur: Et num etiam Conopeum (den Vorhang) unâ cum lecto?

- 1 **Q**uemadmodum præmortuo marito, Uxori Gerada Uxorum; ita & defunctâ Uxore ante maritum, proximæ Cognatæ Gerada Cognatarum vulgò Nistelgerada defertur, *art. 20. lib. 1. & art. 38. lib. 3. Landr. Vid. supr. Defim. 22. † Sed neutra eam absque onere lucratur. Illa enim præmortui mariti Agnato proximo de geradâ res expeditorias dare tenetur, de quib. infra part. 3. Const. 38. Def. 40. Hæc autem, † Cognata scilicet, supersititi marito certas*
- 2 *quasdam species geradæ relinquere debet, † Etenim mortuâ Uxore, ipsius Cognata proxima, quæ geradam accipit, tenetur marito supersititi relinquere lectum ita paratam, sicut erat, cum Uxor adhuc in vivis existeret, Mensam mappâ, & scamnum pulvinari, & sedile Cussino insternere, per. text. in art. 38. lib. 3. Landr. & Weichbild. art. 23. in verb. Stirbet des Mannes Weib / welche ihre Nisttel die Gerade nimmt / die soll von der Gerade dem Manne bereiten sein Bette / als es stunde / da sein Weib noch lebete / und auch seinen Tisch mit einem Tischtuch / und seine Banc mit einem Psuel / und seinen Stul mit einem Küssen. Andr. Rauchb. p. 1. qu. 35. in pr. Goldb. de gerad. c. 5. p. 165. Schürer. de success. ab intest. tit. 16. † Quæ tamen res non optimæ nec pessimæ ex omnibus, quæ præstò sunt, sed mediæ bonitatis dari solent, perinde ut in rerum expeditoriarum præstatione usu venit, art. 22. §. Darnach. lib. 1. Landr. art. 25. Weichb. † Quod enim indeterminatè debetur, id nec pessimum nec optimum solvi*
- 3 *convenit, l. si quis argentum. 35. C. de donat. † Notanda autem sunt imprimis verba d. art. 23. Weichb. Soll bereiten das Bette / als es stunde / da sein Weib noch lebete / &c. Ita nempe paratum tenetur Cognata relinquere marito lectum, sicut erat cum*
- 4 *Uxor adhuc in vivis existeret. † Ex quo sequitur, si lectus mariti vivente adhuc Uxore Conopeis paratus fuerit, mit Vorhängen / hæc unâ eum lecto, marito relinquenda esse.*

Ita Domini in causa Ambrosii Engelmanns zu Leipzig / Menf. Dec. A. 1636. (Verba sentent. Es wird auch aber davon euer Bette [zusamt den Vorhängen / als es stunde / da euer Weib noch lebet] denn euer Tisch mit einem Tischtuch / eure Banc mit ei-

nem Psuel / und euer Stuhl mit etnem Küssen billich bereitet / B. R. B.)

DEFINIT. L.

Uxor vel Cognata, accipiens utensilia defuncti mariti vel Cognata, heredibus nil prorsus de hæc relinquere tenetur.

Licet mortuâ Uxore, ipsius Cognata marito supersititi certas quasdam species de gerada dare debeat, *Def. preced. † Secus tamen res se habet in heredibus mariti præmortui vel defunctæ Cognatæ. † Quibus Uxor vel Cognata accipiens geradam nil prorsus de hæc relinquere tenetur, Gloss. in art. 38. lib. 3. Landr. lit. F. & in art. 24. lit. K. l. 1. Landr. Andr. Rauchb. part. 1. qu. 35. Schürer. de success. ab intest. tit. 16. n. 3. Andr. Goldb. de gerad. c. 5. p. 166. n. 18. † Cessat enim in heredibus ratio, quæ marito de geradâ defunctæ Uxor aliquid defert; Nimirum, quod maritus & uxor bona utensilia communi operâ comparaverint, Gloss. in d. art. 38. lit. F. Rauchb. dist. quest. 35. n. 5. † Et quia d. art. 38. lib. 3. & art. 20. lib. 1. Landr. in quibus supersititi marito de geradâ defunctæ Uxor quid defertur, Mariti tantum mentionem faciunt, utique sanctionem istam ad mariti vel cognatæ defunctæ heredes trahere non licet, † quia in exorbitantibus à jure communi haud licita est extensio, c. qui à jure 28. de reg. jur. in 6to. l. quod verò 14. ff. de legib. l. si verò 64. §. de viro 9. ff. solut. matrim. Rauchb. d. l.*

Ita Domini ad consultationem Marthæ, viduz Bartholomæi Brunckens zu Zorna / M. Febr. Anno 1633. (Verb. sent. Das eure Tochter ihres verstorbenen Mannes Andreæ Webers nachgelassenen dreyen Träbern von der Gerade ein Bette zu bereiten / oder sonst etwas darvon zu geben nicht verpflichtet / B. R. B.)

DEFINIT. LI.

Ex peculiari Statuto Lipsiensi, mortuâ in matrimonio Uxore, hujus Cognata nomine utensilium, non nisi certa quasdam species & quanam deferuntur, reliquis Geradæ rebus supersititi marito relictiis.

Quæ de rebus utensilium nomine, uxore defunctâ ipsius Cognatæ competentibus hæcenus dicta fuere, nemo tam universaliter vera existimet, ut non quibusdam in locis alium geradæ modum ac diversam qualitatem ex consuetudine & statuto præfinitam existimaverit. † Nam in plerisque harum provinciarum Civitatibus, bona utensilia ad proximam Cognatam defunctæ mulieris ex peculiari statuto vel consuetudine deferuntur, † quæ potissimum in materia geradæ attendi debet, *Gloss. latin. in art. 24. lit. D. l. 1. Landr. Moll. ad Const. Elect. 38. num. 10. part. 3. Hart. Pist. lib. 1. q. 32. n. 6. † Ejusmodi statutum hic Lipsiæ etiam viget, quo gerada Cognatarum, ea scilicet, quæ decedente in matrimonio Uxore absque filiâ, ad proximam pertinet Cognatam, aliquantum immutata reperitur, ac in specie Nistelgerada indigitatur, † ad discrimen scilicet reliquæ Geradæ (der vollen Gerade) quæ aliis in casibus Cognatæ defertur, Andr. Goldb. de gerad. cap. 2. n. 14. & c. 5. p. 158. n. 27. † Etenim, quando hic Lipsiæ Uxor in matrimonio absque filiâ decedit, Maritus superstes proximæ Cognatæ non omnem geradam, sed certas duntaxat species dare obstrictus est; † Duas nempe Vestes preciosiores mulieris defunctæ, Lectum ab optimo secundum Duo pulvinaria, Duo linteamina cum stragulo sive lecti opertorio, (Nach der Stadt Leipzig Statuten gibt der überlebende Mann seines verstorbenen Weibes nächster Nisttel / der todten Frauen bestes paar Kleider / und ein Bette nächst dem besten / das sie gelassen hat / zwey Küssen / ein paar Leilachen / und eine Decke / &c. Was aber sonst zur Gerade*

gehörig vorhanden/ behält der Mann. And. Goldb. d. loc. Zobel. in Gloss. lat. ad art. 38. lib. 1. Landr. lit. c. Dan. Moller. ad Const. Elect. 38. n. 12. p. 3. ubi Reinhi. Rosa. in addit. † Idque verum est eo quoque in casu, quo Uxor absque filiabus, matre superstite, decedit. Sub appellatione enim Cognata proxima (der nächsten Nisttel oder Gespinnen) etiam mater comprehenditur, l. 10. §. 12. ff. de Gradib.

Ita Domini in causa Dorotheen Reichmanns zu Leipzig/ Mense Jul. A. 1799. (Verba sent. Ist eure Tochter Dorothea/ Hans seu Jahns Eheweib/ ohne erzeuete Töchtere Todes versahren/ und hat ihrem Ehemann an einem/ und euch ihre leibliche Mutter am andern Theil/ zusamt einer Gerade nach sich verlassent/ So ist igo ernannter Ehemann/ Hans Jahr/ euch von solcher Gerade mehr nicht als die Nisttel/ Gerade/ dieser Stadt Gebrauch nach/ zu geben schuldig/ W. R. W.)

Et in causa Caspari Schmitzems zu Leipzig/ Mense Mart. A. 1633. (Verba sent. So hat euer verstorbenes Eheweib/ vermöge der Stadt Leipzig Willühr und der Statuten/ auff ihre Mutter allein die Nisttel/ Gerade gebracht und versället/ und es verbleiben euch die andern Gerade/ Stücken billich/ W. R. W.)

Et in causa Michaelis Händlers zu Leipzig/ Mense Jul. Anno 1621.

† Notandum tamen est, quod per duas vestes preciosiores, hoc in statuto expressas, non intelligatur duplex vestimentum seu habitus muliebris totalis cum omnibus suis requisitis. † Sed certæ solummodo vestes, veluti duæ Cyclades, zweene Röcke/ vel duæ Crocoitz, zwei Schauben/ aut duæ pallula, zween Mäntel/ sive Cyelas & Crocota, ein Rock und eine Schauben. † Duas enim solummodo vestes proximæ Cognatæ statutum defert, quas nempe ex mulieris defunctæ habitu seu vestimentis sibi eligere velit, optione hæc in re Cognatæ concessa.

Ita Domini ad consultationem Prætoris Lipsiensis, M. Febr. Anno 1632.

DEFINIT. LII.

Non obstante hoc statuto, filia defunctæ Gerada proximæ Cognatæ defertur, nibilo de hac patri relicto.

Dubium non est, quin Statutum urbis Lipsiæ, de quo in Defini. præc. eo solum casu locum habeat, quo Uxor in matrimonio decedit absque filiâ. † Secus verò si filia matri superstes sit, cui procul dubio omnis gerada (die volle Gerade) defertur. † At quid, si postea quog, filia moriatur, superstite patre & cognata? Et huic plena defunctæ filia gerada debetur, † Nec pater exhibendo Nisttelgeradam à restitutione reliquorum bonorum utensilium se liberare potest, Hart. Pift. lib. 1. q. 32. n. 7. Etenim, de hoc casu in Statuto nil reperitur expressum, † ideoque sub juris communis Saxonici dispositione videtur relictus, l. si extraneus. 6. ff. de condit. caus. dat. Bald. in l. si plures 6. n. 29. vers. in contrarium videtur. C. de condit. insert. † Sunt namque Statuta propriè accipienda, neque ultra casum, de quo disertè loquuntur, extendenda, l. si servum 71. §. non dixit Prator 5. ff. de acquir. hered. l. 1. §. si is qui navem 19. ff. de exer. act. l. quod constitutum 21. ff. de milit. test.

Ita Domini in causa Matthei Ackermanns zu Leipzig/ Mense Nov. A. 1783. (Verba sent. Ist euer Weib verstorben/ und hat eue Tochter nach sich verlassent/ welche hernach auch Todes abgangen/ und ihrer Mutter Schwester nach sich verlassent. Wann nun gleich vermöge der Statuten allhier zu Leipzig/ der Mann/ wosern seine Tochter vorhanden/ des Weibes nächsten Nisttel mehr nicht/ denn die Nisttel/ Gerade zu geben schuldig/ so ist doch bestet ungeachtet die volle Gerade von eurem Weibe auff ihre Tochter/ und von derselbigen wiederum auff ihrer Mutter Schwester kommen und gesallen/ W. R. W.)

Et in causa Bartholomæi Wittors zu Leipzig/ Mense Nov. A. 1633.

Item in causa Caspari Eulenbergers zu Leipzig/ Mense Sept. A. 1626.

Et in causa D. C. L. contra S. M. zu Leipzig/ Mense Januar. Anno 1636.

Carz. Definit. Vol. I.

DEFINIT. LIII.

Statuto Lipsiensi, de Nisttelgerada disponente, non gaudent forenses & extranei, qui non sunt incolæ & cives urbis illius.

Statuta & jura municipalia in iis, ubi vigent, locis jus civile sunt, c. jus civile §. dist. 1. Bartol. l. omnes populi 9. n. 60. ff. de just. & jur. Felin. in c. cum non liceat. 12. n. 10. extr. de præscript. † & juris communis autoritatem habent, Panorm. in c. pastoralis. 8. n. 2. extr. de fid. inst. † Quare sicut Jus Civile non nisi cives Romanos obligat, §. 1. inst. de jur. nat. gent. & civ. l. omnes populi 9. ubi Bart. ff. de just. & jur. itaque † statutum alicujus Provinciæ aut Civitatis homines extraneos, qui incolæ non sunt, constringere potest. † Quin imò, nec quisquam legibus aut statutis obligare velle censetur eos, qui subditi ipsi non sunt, ut de Imperatore loquitur Speculator de Const. n. 5. vers. Unde & Imperator subjectos. Bald. in l. cunctos populos. 1. n. 3. §. n. 8. C. de sum. Trin. † Ut maximè ergò forensis quæpiam mulier in Civitate Lipsiâ moriatur, haudquaquam tamèn ex Statuto istius civitatis Cognata in Nisttelgerada succedit, sed secundum juris communis Saxonici dispositionem, bona utensilia ei sunt deferenda.

Ita Domini in causa R. R. zu Leipzig/ Mense Jul. A. 1780. (Verba sent. Ob nun gleich allhier eine Willühr vorhanden/ daß ein Mann/ nach Absterben seines Weibes ohne Töchter/ der nächsten Nisttel nicht mehr denn alleine die Nisttel/ Gerade zu geben schuldig sey/ ic. So hat sich doch R. R. [Weil er allhier zu Leipzig des Bürger/ Rechts sich nicht angemasset/ noch der Anverntat jugethan gewesen/ sondern als ein Forensis sich aufgehalten] solcher Willühr nicht zu gebrauchen/ sondern ist seines verstorbenen Weibes nächsten Nisttel die volle Gerade zu geben und folgen zu lassen pflichtig/ W. R. W.)

† Multò minus verò hocce Statutum subditos Præfecturæ extra civitatem obligabit, quippe quod vires suas non extendit extra territorium & jurisdictionem Civitatis, Bald. in l. si arrogator. 22. n. 26. ff. de adopt. & in l. cunctos populos 1. n. 72. C. de sum. Trin. Modest. Pift. vol. 2. conf. 20. n. 1. & 14. Henning. Göden. conf. 37. n. 1. † Factum inde, ut mortuâ Uxore extra civitatem in ditione præfecturæ subjectâ, quæ vulgò vocatur Rosenthal/ superstitem maritum Statuto hoc Lipsiensi haud gaudere existimaverint Scabidi.

Ita pronunciantes ad consultationem Ursulæ Schillinge zu Leipzig/ Mense Aug. Anno 1784

DEFINIT. LIV.

Gerada defertur secundum Statuta & consuetudinem loci, ubi defuncta habuit domicilium.

Quum plerisque in civitatibus qualitas Geradæ aliquando immutata reperitur, & bona utensilia, defunctâ Uxore in matrimonio, ad proximam Cognatam ex peculiari statuto & consuetudine deferantur, † (quale statutum non solum hîc Lipsiæ, sed & Chemnitii, Hallæ, Dresdæ, Wittebergæ & aliis plerisque in locis in usu est; Goldb. de gened. v. 5. p. 158. n. 27. Hartm. Pift. lib. 1. q. 32. n. 7. Thoming. decis. 26.) † haud immeritò dubitatur, si mulier aliâ in civitate decesserit, *quanam jura & statuta in successione geradæ observari debeant?* Ad quod uno ferè ore respondent Dd. Geradam deferri secundum consuetudinem & statuta loci, † ubi defuncta domicilium habuit, Matth. Cbler. part. 1. decis. 60. num. 35. Dan. Moller. ad Const. Elect. 38. n. 10. p. 3. Andr. Goldb. de Gerad. c. 5. n. 8. p. 81. † Certi enim juris est, quod mobilia (qualia absque dubio etiam sunt utensilia bona)

intelligentur adherere quasi oculis domini, & esse loco, ubi defunctus habuit domicilium, Gloss. in l. 3. vers. ea verò ff. pro Socio. Coler. de process. execut. p. 1. c. 3. n. 244. Hartm. Pist. obs. 55. n. 4. † Nam mobilia concernunt personam, ubicunque illa sit, immobilia autem territorium, in quo sita sunt, Addit. art. 52. lit. b. lib. 1. Landr. Ex quo in rebus mobilibus successio fit secundum statuta loci, in quo defunctus habuit domicilium, Hartm. Pist. & Coler. d. l. † Et sequitur hinc porro, quod & defuncto marito, Viduae deferatur gerada secundum consuetudinem loci, ubi maritus domicilium habuit, non ubi de eà danda conventum est, Gloss. lat. ad text. germ. in art. 24. lit. d. lib. 1. Landr. Moll. & Goldb. dict. loco.

Ita Domini ad requisitionem Johann Ottens zu Grimma/ Mens. Mart. Anno 1633. (Verba sentent. Ob nun wohl vermögge Land-üblicher Sächsischer Rechte/ so wohl der Grimmschen Statuten/ der Mutter die vollständige Gerade gebühret/ auch der Todes-Fall sich daselbsten begeben/ etc. Dieweil aber dennoch die Verstorbene sich nicht wesentlich zu Grimma aufgehalten/ sondern ihr Domicilium und Bürger-Recht zu Leipzig gehabt/ so wird disfalls dem Leipziger Statuto billich nachgelebet/ und es mag demnach der Mann seiner Schwieger die volle Gerade abfolgen zu lassen nicht gedrungen werden / B. R. W.)

Et ad consultationem Schulteti Archiepiscopi Magdeburg. zu Halle/ Mens. Nov. Anno 1628.

Item ad petitionem Caspari Schmitzemeis/ Mens. Mart. Anno 1633.

DEFINIT. LV.

Ad Geradam ab aviâ relictam Neptes unâ cum filiabus in stirpes admittuntur.

Mortuâ muliere, filia procul dubio præ omnibus aliis Cognatis in gerada succedunt, art. 5. lib. 1. Landr. Matth. Coler. 1. p. 1. decis. 43. n. 2. Wesenbec. in parat. ff. de supell. legat. † iisque deficientibus succedunt Neptes ex filiabus procreatæ, Andr. Goldb. de gerad. c. 5. p. 108. n. 2. † Quid autem, si neptes ex filiâ defunctâ cum reliquis filiabus concurrant? Sanè si quis neptes utpote gradu remotiores excludere veller, probare hoc forsitan posset ex art. 27. lib. 1. Landr. in verb. Ein ieglich Weib vorerbet zweyerley/ die Gerade auff die nächste Nisttel/ so ihr von Weibes halben zugehörig ist/ etc. † Sed responderetur, Neptes cum filiabus propter jus representationis in pari gradu haberi. Hoc namque jus representationis etiam † de jure Saxonico in lineâ rectâ locum habet, Gloss. in art. 5. lib. 1. Landr. Zobel. p. 1. diff. 21. † Quare rectissime concluditur, Neptes ex filiâ prædefunctâ cum reliquis filiabus in gerada succedere aviâ, cum iisque in stirpes admitti, Matth. Col. d. decis. 43. n. 7. Andr. Goldb. d. loc. ubi & responderet ad text. in art. 5. §. Dieses mag/ etc. l. 1. Landr. qui alias maximè ob stare videtur.

Ita Domini in causa Lucâ Behmels zu Leyba/ M. Jun. Anno 1608. (Verba sentent. So hat bemeldte eure Schwiegermutter solche ihre Gerade auff gedachtes euer Ehe-Weib als ihre Tochter/ und dann auff ihrer Tochter Töchtere/ so an statt ihres Mutter nebens euerem Weibe jure præsentationis in stirpen/ zugelassen werden/ zugleich gebracht und verfallt/ B. R. W.)

DEFINIT. LVI.

Mulieres solummodo, per lineam femininam descendentes, in Gerada succedunt.

Quemadmodum regulariter mulieres solæ, non etiam Viri geradam in Successores transferunt, art. 7. l. 1. Landr. Dan. Moller. lib. 2. semestr. 6. n. 2. † († Exceptò solò maritò, qui ad Uxorem eam transmittit, Vid. supr. Defin. 22.) † Ita vicissim solæ mulieres eaque tantum, quæ per lineam femininam descendunt, in Gerada succedunt, Matth. Coler. p. 1. decis. 43. n. 7. Andr. Goldb. de gerad. c. 5. n. 5. Hartm. Pist. lib. 1. q. 33. n. 18. per text. in art. 23. Weichb. & art.

15. lib. 3. Landr. & art. 27. lib. 1. Landr. ubi dicitur: Ein Weib vorerbet die Gerade auff die nächste Nisttel/ so ihr von Weibes halben zugehörig ist. † Sola ergò Cognata bona utensilia petere potest. Hocque est, quod vulgò dicitur, † Agnationem in successione geradæ non attendi, Moller. 2. semestr. 5. Unde fit, quod matertera sola in bonis utensilibus succedat, † aviâ paternâ prorsus exclusâ.

Ita Domini in causa Sibyllâ Todtm zu Leipzig/ M. Mart. A. 1633. (Verba sent. Ist eueres Sohnes Töchterlein Todes verfahren/ und hat euch als ihre leibliche Großmutter vom Vater an einem/ und ihrer leiblichen Mutter Schwester von voller Geburt an andern Theil zusamt einer Gerade nach sich verlassent/ etc. So hat sie solche Gerade auff ihrer Mutter Schwester als die nächste Nisttel allein bracht und verfallt/ und ihr/ als die Groß Mutter vom Vater/ habt daran keine Forderung/ B. R. W.)

Item in causa Anna Subels zu Dresden/ Mens. April. Anno 1633.

Et in causa Andrea Datens zu Rochlig/ Mens. Octobr. Anno 1635.

DEFINIT. LVII.

In Successione Geradæ sola Cognatio attenditur, non habitâ ratione agnationis, vel pluralitatis vinculorum.

EA est bonorum utensilium qualitas, ut ad solas feminas easque, quæ per lineam femininam, non etiam per lineam masculinam sunt conjunctæ, deferantur, Defin. preced. Unde sequitur, † in successione bonorum utensilium Agnationis nullam prorsus duci rationem; Sed eâ penitus sublata, solam Cognationem in considerationem venire, Hartm. Pist. lib. 1. q. 33. n. 21. Andr. Goldb. de gerad. c. 5. n. 7. Ex quo porro inferendum, † Quòd hoc casu duplicis vinculi nulla habeatur ratio, nec Cognata agnationis vinculo non conjuncta remotior reputetur, quàm Cognata utrinque conjuncta, † sed in successione simul admitti debeat, Hartm. Pistor. d. loc. Dan. Moller. lib. 2. semestr. 5. Matth. Coler. de process. execut. p. 1. c. 3. & decis. 49. n. 28. p. 1. Goldb. de gerad. c. 5. p. 139. n. 18. † Non obstante, quod secundum juris Saxonici dispositionem, ex uno tantum latere conjunctus gradu remotior reputetur, quàm conjunctus ex utroque latere, ut est text. junct. Gloss. in art. 20. lib. 2. & art. 3. lib. 1. Landr. Joh. Schneidew. in tit. inst. de hered. qua ab intest. defer. rubr. de tert. ord. succed. n. 9. † Siquidem hoc tum demum verum est, quando in successione tam Cognatio, quàm Agnatio consideratur. At quando alterutro sublato, vel sola cognatio vel agnatio attenditur, duplex illud vinculum, utpote altero omni prorsus effectu carente, in considerationem non venit. † Nec enim qualitas attendenda est, quæ in materia, de qua agitur, nihil operatur, Hartm. Pistor. d. q. 33. n. 22. & 24. perinde sicuti † in materia feudali sola agnatio jus succedendi tribuit, nec cognatio in considerationem venit, aut gradum propinquorem facit, c. 1. §. his verò de grad. succed. in feud. ubi Bald. Andr. Gail. lib. 2. obs. 151. Curt. in tract. feud. 2. part. 3. part. pr. q. 6. n. 56. Jac. de S. Georg. in tr. feud. verb. presentes & recipientes. n. 11. † Nec obstat. text. in art. 15. lib. 3. Landr. in verb. Wer Gerade fordert/ soll vollkômlich von Weibes halber darzu geböhren seyn/ etc. Quia ibidem vocabulum (vollkômlich) non de vinculorum duplicitate, † Sed de sola & mera Cognatione intelligi debet; Ut scilicet in gerada succedat, quæ solis femininis, nullâ habitâ masculinorum consideratione, descendit. † Quam Resp. satis probat vocabulum subsequens (Von Weibes halber) & textus latinus dict. art. 17. qui voculam hanc (vollkômlich) exprimit per dictionem (Duntaxat) Hart. Pist. d. l. Matth. Col.

12 d. decis. 49. n. 30. Confectarium igitur est: † Quod soror uterina cum sorore utrinque conjuncta in fororibus defunctæ geradam pariter succedat, prout late & eleganter docet Hartm. Pistor. *diff. 4. 33.* ubi & sententiam Dominorum Scabinorum adducit m. 28. And.

13 Goldb. d. c. 5. p. 239. & 17. Moll. d. c. 5. n. 2. † Et matertera ab uno cum altera matertera ab utroque latere conjuncta defunctæ æqualiter ad successionem bonorum utensilium admittitur; Goldb. *diff. loc. p. 141. n. 20.*

Ita Domini in causa Martin Schlawigens in Leipzig/Menf. Mart. Anno 1575. (Verba sent. Haben N. N. Töchtere nach ihrem Absterben euer Weib als ihrer Mutter vollbürtige Schwester an einem/und derselben jwo halbe Schwestern anders Theils nach sich verlassen/ ic. So ist ihre Gerade auff euer Weib/ und gedachte ihrer Mutter halbe Schwestern zugleich gefallen/W. N. W.)

Et in causa Caspar Falckens in Leipzig/M. Decemb. A. 1598. (Verba sent. So viel aber ihre Gerade anlangt/ dieweil in Verfassung derselben nicht auff die voffe Geburt/sondern allein auff die Spielmagenshaft gesehen wird/so ist solche Gerade auff ihrer Mutter vollbürtige Schwester/und dann auch der Mutter halbbürtige Schwester zugleich kommen und verfallt worden/W. N. W.)

14 † Idemq; observandum est in successione earum, quæ in gradu remotiori existunt. Etenim dicta ratio, quod in gerada sola Cognatio consideretur, non solum sorori convenit, sed generalis est tam filia ejus † quam omnibus aliis ulterioribus gradibus ex linea foemina descendentes, Andr. Goldb. d. c. 5. p. 142. n. 25.

Ita Domini ad consultationem Matthæi Lambes in Leipzig/M. Dec. An. 1626.

Joh. Georgii à Schleinitz/Menf. Nov. Anno 1627.

Christophori Noffelii in Leipzig/Menf. Aug. A. 1638.

DEFINIT. LVIII.

Filia quoque spuria matri naturali in Gerada succedit.

1 **D**ubium quidem movet art. 51. & ubi Gloss. Landr. lib. 1. ubi dicitur: Kein ehlich Mann/ oder ehelich Weib nimmt eines Mannes Erbe/der unrechte Ehe hat. Unde è contrario sequitur, † quod patri modo illegitimus vel illegitima legitimo legitimæ succedere nequeat, adeoque nec filia spuria defunctæ a matre naturali, gerada deferatur, prout ita inferunt Matth. Coler. p. 1. decis. 44. n. 3. Aut. differ. jur. civ. & Saxon. lib. 2. p. 2. diff. 49. Wesenb. in parat. ff.

2 ad SCtum Tertull. n. 4. † Sed absque dubio erronea est hæc sententia, quam refellit Andr. Goldb. de gerad. cap. 5. p. 117. n. 26. † Indubitati enim juris est, liberos naturales tantum, vel illegitimos non secus atque ex justis Nuptiis procreatos matri succedere, §. novissime 3. Inst. ad SCtum Orf. l. 1. §. sed & vulgo 2. ff.

3 ad SC. Tertull. † Quod nec in foro Saxonico aliter observatur, Joh. Schneidew. in tit. inst. de hered. qua ab Intest. defer. Rubr. de succ. liber. natur. n. 20. Schürer. de success. ab intest. sit. 13. † Idque si verum est in rebus hereditariis, cur de successione in bonis utensilibus aliud asserendum esset, haud certè video, Joh.

4 Schneidew. in diff. loc. n. 4. † Nec est, quod verbis diff. art. 51. inhæreamus: Quia textus ille propter iniquitatem ejus usu non servatur, sed communiter restringitur ad natos ex adulterino & damnato coitu, prout tradit Aut. diff. jur. civ. & Saxon. lib. 2. p. 2. diff. 27. Goldb. diff. loc.

5 Ita Domini in causa M. N. in Welfen/M. Nov. Anno 1621. (Verba sentent. Ist euer Mutter umängsten Todes verfahren/ nud hat ihre Eheleibliche Tochter an einem/ und auch andern Theil zusamt einer Gerade nach sich verlassen. Ob ihr nun wohl von ihr auffer der Ehe gejenget worden/ ic. So werdet ihr doch nebens enerer Schwester/ als eurer verforderen Mutter Eheleiblichen Tochter/ in solcher Gerade zu gleichem Theil billich zugelassen/W. N. W.)

6 Ita Domini in causa M. N. in Welfen/M. Nov. Anno 1621. (Verba sentent. Ist euer Mutter umängsten Todes verfahren/ nud hat ihre Eheleibliche Tochter an einem/ und auch andern Theil zusamt einer Gerade nach sich verlassen. Ob ihr nun wohl von ihr auffer der Ehe gejenget worden/ ic. So werdet ihr doch nebens enerer Schwester/ als eurer verforderen Mutter Eheleiblichen Tochter/ in solcher Gerade zu gleichem Theil billich zugelassen/W. N. W.)

7 Ita Domini ad consultationem Senatus in Jörb'g/M. Maj. A. 1633. (Verba sent. Ist M. N. Todes verfahren/und hat ihre

DEFINIT. LIX.

Virgo Vestalis de jure quoque Saxonico succedit in Gerada.

Licet de jure civili Monachus dicatur mundo mortuus, eo tamen non obstante cum fratribus suis ad successionem Patris sui intestati admittitur, per text. in l. 56. §. hoc etiam ubi Dd. C. de Episc. & Cler. Andr. Gail. lib. 2. obs. 156. n. 7. † Sed de jure Saxonico incapax est Monachus hereditatis, & patri non succedit, art. 25. lib. 1. Landr. in verb. Begiebt sich ein Mann zum Mönch-Leben/der zu seinen Jahren kommen ist/er hat sich von Landrecht und Lehrecht gelegt/ ic. † Quare nec Moniales (Die Nonnen) ad geradæ successionem admitti dixeris. † Verum displicuit Sanctio hæc Saxonica Pontificibus, c. Ecclesia Sanctæ Mariæ 10. ubi Panorm. extr. de Constit. Quare non obstante eâ, dispositio juris civilis in foro etiam Saxonico usu observatur, † in tantum, ut licet Monachus non succedat ex sua persona, Monasterium tamen sit loco heredis, Auth. Cassa. C. de Sacros. Eccl. teste Zobel. in Gloss. lat. ad text. germ. d. art. 25. lit. a. & part. 3. diff. 23. n. 2. Fachs. diff. 2. n. 23. Reinh. p. 3. diff. 21. Matth. Col. part. 1. decis. 46. n. 4. † Quidni ergo Monialis quoque seu Virgo Vestalis, ex consuetudine & usu fori Saxonici, ad successionem in gerada admitteretur? Andr. Goldb. de gerad. c. 5. p. 112. num. 9. Schürer. de success. ab intest. tit. de success. descend. pag. 140.

Ita Domini in causa Monasterii in Hartmersleben/Menf. Majo, A. 1600. (Verba sentent. Ist Eva Kochs im Amte Wilmersstädt Todes verfahren/und hat jwo Schwestern/ derer eine Margaretha genannt/ vor 24. Jahren sich in euer Kloster begeben/ und dârlinnen Profession gethan/ nach sich verlassen/ ic. So hat sie ihre Gerade auff igo gedachte ihre jwo Schwestern zugleich gebracht und verfallt/ und die jüngste Schwester hat sich derselben allein anzumassen nicht Zug/W. N. W.)

DEFINIT. LX.

Clericus matri in Gerada succedit, non etiam filia aut sorori, multò minus Uxori prædefunctæ.

Clericis de jure Saxonico concessum est, unâ cum Sororibus Geradam Mattis percipere, ut est text. in art. 5. lib. 1. Landr. in verb. Der Pfaff nimt gleichen Theil mit der Schwester in der Mutter Gerade. Hart. Pist. observ. 172. n. 2. Andr. Goldb. de gerad. c. 5. p. 114. n. 14. Rotschitz. in tr. de dotalit. art. 14. n. 13. & seqq. † Cujus rei rationem reddit Gloss. in d. art. 57. Weichb. quod scilicet hoc fiat ob eorum preces, quibus omnis mundus fruitur. † Idemque procedit in Clericis seu Sacerdotibus Evangelicis nostri temporis, ut nempe & hi matre defunctâ vel soli, vel cum sororibus ad successionem in bonis utensilibus admittantur, teste observantiâ quotidianâ, Goldb. d. l. n. 17. & 23. † Sed aliud obtinet in Clerico patre aut fratre, qui defunctâ filia seu sorore ad successionem bonorum utensilium non admittitur, Hart. Pist. diff. obs. 172. n. 3. Andr. Goldb. d. cap. 5. p. 128. n. 12. & p. 142. n. 26. † Etenim, quia text. in d. art. 5. lib. 1. Landr. disertis verbis de successione clerici in mattis gerada loquitur, ad geradam filia aut fororis defunctæ cum haud extendendum, † nec Clericum ad bona utensilia à filia aut sorore relicta admittendum existimarunt Domini, teste Hartm. Pist. d. l. † Sunt namque Statuta strictè accipienda & non ad alium casum extendenda, l. si servum 71. §. non dixit Prætor. 5. ff. de acquir. hered. l. 1. §. Si is qui navem 19. ff. de exerc. act. l. quod constitutum. 21. ff. de milit. testam. Tiracuell. in l. si unquam. 8. in verb. libertis n. 2. C. de re. voc. donat.

Ita Domini ad consultationem Senatus in Jörb'g/M. Maj. A. 1633. (Verba sent. Ist M. N. Todes verfahren/und hat ihre

Gerade nach sich verlassen/ wann nun gleich keine Riffel/ so der Gerade sähig/ vorhanden wäre/ ic. So hätte sich doch der Verstorbenen Bruder A. E. unangesehen daß er ein Clericus ist/ derselben nicht anzumassen/ B. R. B.)

- 8 † Ex eadem porro ratione nec Clerico marito geradam prædefunctæ Uxoris deberi pronunciarunt Domini ad requisitionem Quæstoris Saltzenis, M. Jun. Anno 1634.

DEFINIT. LXI.

Deficientibus Cognatis feminini Sexus, tam ex linea recta, quam transversali, Gerada defertur judici, cui merum competit Imperium.

- 1 **Q**uamvis de jure civili bona vacantia fisco deferantur tot. tit. C. de bon. vacant. lib. 10. Attamen de jure Saxonico hoc aliter se habet, competitque judici plenum jus fisci, Gloss. ad text. latin. in art. 28. lib. 1. Landr. Wesenb. in parat. ff. de jur. fisc. in fin. 2 † Hinc & deficientibus Cognatis foeminini sexus tam ex lineâ rectâ, quàm transversali judex in Geradâ succedit, d. art. 28. lib. 1. Landr. & art. 59. Weichbild. Const. Elect. 38. §. Da aber keine Erben ec. part. 3. Hart. Pist. lib. 1. q. 33. n. 20. Joh. Schneidew. in tit. inst. de hered. qua ab intest. def. rubr. de success. fisci. n. 17. 3 Schürer. de success. ab intest. tit. 18. n. 1. & 2. † Quod de eo iudice accipi debet, qui merum imperium seu jurisdictionem supremam habet, die Ober- und Hals- 4 Gerichte; † non solam hereditariam seu bassam jurisdictionem, die Erb- und Nieder-Gerichte/ Gloss. in dist. art. 28. lit. B. Schneidew. d. l. Andr. Goldb. de gemd. cap. 5. pag. 170. num. 7.

Ita Domini ad requisitionem Johannis Werpels zu Reichenbach/ M. Jan. A. 1626. (Verba sentent. Ist euere Mutter Todes verfahren/ und hat euch ihren Sohn an einem/ und ihres Sohnes Tochter an andern Theil zusamt einer Gerade nach sich verlassen/ ic. So hat sie solche Gerade weder auf euch/ noch ihres Sohnes Tochter versället/ sondern es hat sich der Gerichts-Herr selbiges Orts/ so die Ober-Gerichte hat/ weil euren Bericht nach keine Riffel vorhanden/ derselben billich anzumassen/ B. R. B.)

Et ad consultationem Jonâ à Reitschlg zu Wehlen/ M. Nov. A. 1560.

Item ad requisitionem Senatus in Zörbig/ Mens. Majo, Anno 1633.

DEFINIT. LXII.

Æs alienum mariti, Vidua ne quidem in subsidium de Gerada solvere tenetur, etiamsi Gerada nomine contractum fuerit.

- 1 **I**niquum certè hoc primâ fronte alicui videri posset, quum Vidua ex causa lucrativa Geradam habeat, Creditores autem mariti de damno vitando certent, ut hi merito præferri debeant Viduæ jure successionis geradam petenti, arg. l. ult. §. in verò Creditores. 5. C. de jur. delib. l. quod autem 6. §. 10. seqq. ff. que in fraud. Credit. l. 1. C. de bon. aut. jud. poss. 2 † Quæ & procul dubio causa fuit, quod in Conventu Misnico Constitutionum Electoralium Compilatores aliud senserint, Viduamque de Gerada etiam in subsidium debita mariti luere teneri existimaverint, † ut videre est ex deliberatione Lips. & Wirtemberg. vol. 2. part. 1. q. 53. A quibus Illustrissimus Elector Dn. Augustus haud dissentiens, reclamantibus tamen Nobilibus, eamque sententiam recipere recusantibus, hâc in te- 3 judicibus inferioribus pronunciare inhibuit, † ac causas ejusmodi, si quæ occurrerent, Cognitioni Electorali componendas relinquere jussit; Verba illustr. Dn. Elect. vide apud Frid. Pensold. in not. ad Matth. Col. p. 2. dec. 286. n. 194. Jac. Schult. in addit. ad Modest. Pist. p. 1. q. 32. n. 17. 4 † Sed rem accuratius pensitanti vix dubium remanebit, quia Vidua ad æs alienum

Mariti de gerada exsolvendum cogi haud possit, † si- 6 ve ex reliquis Mariti bonis satisfieri queat Creditoribus ejus, siue non. Siquidem Uxor non jure hereditario, vel titulo successionis, † sed beneficio Legis 7 & peculiari juris Saxonici dispositione ex bonis mariti geradam capit, Beust. de matrim. cap. 71. Hartman. Pistor. lib. 1. q. 31. n. 4. † eamque non ex causa lu- 8 crativâ, sed veluti jure proprio tenet. Quod vel exinde colligere licet, † quod Uxor etiam vivo marito 9 decedens eam transmittat in proximam Cognatam, nec de jure Saxon. † maritus in rebus ad bona uren- 10 filia pertinentibus uxori, ullâ inter vivos dispositione aut ultimâ voluntate præjudicare queat, veluti apud nostros longo usu invaluit, teste Hartm. Pist. d. q. 31. n. 7. † Ex quo satis apparet, maritum neque debi- 11 tum contrahendo, ipsi aliquod incommodum in gerada inferre posse, arg. eorum qua tradunt in simili de feudis Dd. in c. de success. feud. & in c. 1. §. Titius. Si de feudo defunct. † Ne videlicet per indirectum, 12 concedatur id, quod directò prohibitum est, contra l. oratio. 16. ff. de sponsal. & l. avia 77. §. Titio 2. ff. de condit. & demonstr. uti pluribus eleganter demonstrat Hartm. Pist. d. l. † Ut mirum haud sit, mulierem de- 13 geradâ, tanquam de bonis suis propriis, ne quidem in subsidium, Creditoribus mariti satisfacere teneri, juxta tit. C. Ne Uxor pro marito. † Quod & jam- 14 dudum placuit Gloss. in art. 24. Landr. lib. 1. in verb. Dieses ist geredet von den Frauen/ welche kein Er- 15 be nehmen mögen/ sondern nehmen allein Morgen- Gabe/ Gerade/ und ihre Leib-Zucht/ und dürfen davon keine Schuld gelten/ wann sie Ritters Art seyn/ ic. Andr. Goldb. de gerad. c. 9. n. 77. † At- 16 que hinc tam ante, quàm post Constitutionum Electoralium promulgationem, Negativam in pronun- ciando Scabinos fuisse secutos, nimirum relictam Viduam ad æs alienum mariti de geradâ exsolvendum, non cogi, patet ex traditis Modest. Pist. p. 1. q. 42. ubi Jac. Schult. in addit. lit. a. Hartm. Pist. & Frid. Pensold. alleg. loc. † Quæ sententia hodie (exceptis 17 solummodo ovibus mariti, quæ aliàs quoque ad geradam pertinent) expressè fuit confirmata ab Illustrissimo Electore Saxon. In der neuen Gerichts-Ordnung edit. de Anno 1622. tit. 43. §. und weil hierbey. in verb. So lassen wir geschehen/ daß die Ehe- 18 weiber/ wenn ihre Männer in Schulden gerathen/ auch bey Leben derselben der Gerade/ wie es bißhero bräuchlich gewesen/ vor allen andern Gläubigern vergnügt werden. junct. verb. fin. d. §. Welches wir auch von des Mannes Schafen/ so sonst zur weiblichen Gerade mit gehörig/ verstanden haben wollen/ ic. † Quin etsi vir geradâ nomine æs 19 alienum contraxisset, putâ, si catenam auream, vel aliam quandam rem, quæ ex Geradâ numero est, emis- set & Uxori donasset, precio pro eâ non soluto, nihilominus tamen Viduam bona utensilia absque onere ex bonis mariti defuncti percipere, nec debitum contractum solvere teneri, tradit Hartm. Pist. lib. 1. q. 31. quem sequitur Dan. Moll. lib. 2. semestr. 7. & Goldb. d. c. 9. n. 79.

Ita Domini in causa Veröficz, Vidua Curatores heredes sen zu Wiseling/ bey Halberstadt/ M. April. A. 1626. (Verb. sent. Ist euer Ehe-Funcker unlängst Todes verfahren/ dannenhero ihr nebens andern weiblichen Gerechtigkeit/ auch die Gerade aus setnen Gütern zu fordern Vorhabens seyd. Ob nun wohl sich viel Schulden in des Verstorbenen Verlassenschaft befin- den/ auch etliche Gerade-Stücken noch nicht bezahlet seyn/ da- hero zu befürchten/ daß ein Concurfus creditorum sich ereignen möchte/ ic. So möget ihr dennoch solche Schulden/ weu auch gleich des Debitoris eueres Funckern Verlassenschaft zu detet Befriedigung nicht zureichen würde/ von der Gerade mit zahlen zu helfen nicht aufgehalten werden/ sondern es wird euch densel- 20 te Gerade vor voll billich angeantworret/ ic.)

DEFINIT. LXIII.

Nec bona utensilia, à marito oppignorata, Vidua in Gerada succedens, sed heredes mariti lucrare debent.

- 1 **I**N hac quæstione ancipitem dubitandi curam affert textus juris Saxonici in *art. 24. lib. 1. Landr.* qui res ad geradam pertinentes, constante matrimonio oppignoratas, redimere jubet eum, cui jure debentur.
- 2 † Unde luitioem à Vidua fieri debere, asserit Matth. Coler. *part. 1. decis. 104. n. 4.* quod & sensisse videtur.
- 3 Beust. *de jur. Connub. part. 1. cap. 96. in fin.* † Cui non parum obstat, quod utensilia secundum juris Saxonici dispositionem, ita ad Uxorem pertinere dixerim *Defin. preced. n. 9. & 10.* ut etiam nulla mariti defuncti dispositio de rebus utensilibus in præjudicium.
- 4 Uxoris redundare possit. † Hoc si verum, uti verissimum & satis probatum est ab Hartm. Pist. *lib. 1. q. 31. n. 9. & seqq.* quomodo quæso maritus oppignorando utensilia uxori jamdudum acquisita, ei præjudicare poterit, † cum is, qui de re quâpiam disponendi facultatem non habet, eandem nec oppignorare queat, *l. si usum fructum 23. §. in summa 1. ff. de lib. caus. l. ult. C. de reb. alien. non alienand. l. 1. §. 1. ff. qua res pign. oblig. poss.* † Nec oblique permittendum id, quod directò prohibetur, *l. avia 77. §. Titio 2. ff. condit. & demonstr.* † Rectius igitur redemptionem geradæ à Marito oppignoratæ ejus heredibus injungit Hartm. Pist. *d. q. 31. n. 23.* quem sequuntur Moll. *lib. 2. semest. 7. n. 1. & Pensold. ad Coler. dec. 286. n. 197. part. 2.*
- 5 Andr. Rauchb. *p. 1. q. 6. n. 51.* † Non obstante *diff. art. 24. lib. 1. Landr.* quem de bonis utensilibus ab ipsâ uxore defunctâ, vel cum ejusdem consensu oppignoratis, interpretatur Pist. *d. l. n. 28.*

Ita Domini ad consultationem Everhardi Hoffmanns zu Dresden / M. Nov. Anno 1609, (Verba sent. Wann ein Stück / so zur Gerade gehörig / dem gemeinen Haub. Wesen zum Besten versagt worden / und es stirbet der Mann vor dem Weibe / ic. So wird solches versagte Gerade. Stücke aus der gemeinen Erbschafft billich wiederum eingesetzt / und der Wittben / welcher dasselbe vermöge Sächsischer Rechte gebähret / gefolget / W. R. W.)

Item ad requisitionem Martini Sommers zu Budissen / M. August. Anno 1633. (Verb. sent. Ob nun wohl bemeldter vom Adel eine güldene Kette zum Unterspand eingesetzt / dieweil aber deunoch dieselbe nunmehr seiner hinterlassenen Wittib juständig / solche aber in die Verpfändung nicht gewilliget hat / ic. So verbleibet auch selbige Kette bemeldter Wittben als ein Gerade. Stücke billich / und es mag dieselbe / etliche Zahlung der darauff gemachten Schuld zu leisten / nicht angehalten werden / W. R. W.)

DEFINIT. LXIV.

Utensilia tamen, à marito pro pretio venditori, vel cum Uxoris consensu oppignorata, aut in fraudem creditorum comparata, Vidua in subsidium lucrare tenetur.

- 1 **M**Ajorem difficultatem habet, si res aliqua ad bona utensilia pertinens ita acquisita fuerit à Marito, ut mox pro pretio inde persolvendo oppignorata esset, eoque nondum persoluto, maritus decederet? Quo casu Viduam non magis eam redimere ac debitum persolvere teneri, sed etiamnum heredibus mariti id incumbere, existimat Hart. Pist. *lib. 1. q. 31. n. 33.*
- 2 † eò, quod maritus in præjudicium Uxoris nullatenus oppignorare queat bona utensilia, juxta tradita in *Defin. preced.* † Sed longè diversa sunt, res geradicas jamdudum mulieri acquisitas, deinceps pro pecuniâ mutuo acceptâ Creditoribus suis oppignorare, quod procul dubio facere nequit Maritus, uti probatum èdi *Defin. preced.* † Et res novas emere easque, priusquam Uxori traderentur, pro pretio Venditori obligare, quod Uxor impedire haud potest, † quippe cui ante perfectam emptionem & traditionem, jus a-

liquod sive dominium in rebus illis haud competit. † Factâ autem traditione, res venditori jam antea obligata cum onere suo & causa ad Uxorem transit, *h. 3. C. de servit. & aqua l. 1. §. pro secundo 4. C. de cad. toll.* † Ut mirum videri non debeat, quod Vidua, si marito defuncto, ex bonis ejus, Venditori satisfieri nequeat in subsidium saltem onere solutionis graveur, uti demonstrat Andr. Rauchb. *p. 1. quæst. 6. n. 49. & 50.* † Quod & multò magis obtinet, si Venditor fidem de precio non habuerit; † Etenim cum hbc casu dominium in emptorem non transeat, sed penes venditorem maneat, *§. vendita 41. Inst. de rer. divis. l. quod vendidi 19. ff. de contr. empt.* † poterit venditor, si velit, rei vindicatione contra mulierem experiri *l. Julianus 13. §. offerri 8. ff. de act. empt.* † Quâ actione Vidua conventa, si Venditori rem restituere nolit, precium numerare tenebitur, nec heredes mariti de evictione convenire ipsi fas erit, Andr. Goldb. *de gerad. c. 9. n. 80.* Præterea & † alius existit casus, quo Viduæ luitio geradæ à marito oppignoratæ incumbit, quando scilicet Maritus cum consensu Uxoris Geradam pro debitis suis oppignoraverit, *art. 24. ubi Gloss. lib. 1. Landr. Gloss. Weichb. art. 23. Hartm. Pist. diff. q. 31. num. 36.* † Quo casu, nudum consensum Uxoris sufficere absque autoritate Curatoris ad litem, docet, & Dominorum Scabinorum sententiâ probat Goldb. *diff. c. 9. n. 88. & 89.* † Quin & si in fraudem Creditorum Maritus Uxori geradam immodicam comparasset, deficientibus bonis hereditariis, ut de bonis utensilibus Vidua debita solvat, æquissimum certè est, Hart. Pist. *diff. q. 31. n. 37.* Coler. *p. 1. decis. 60. n. 54.* Dan. Moller. *lib. 2. semest. 44. n. 30.* Goldb. *diff. c. 9. n. 81.*

Ita Domini in causa Veronice ab Hadsen / Menfe April. An. 1626. (Verba sent. Es wäre dann / daß gar viel Gerade. Stücke den Gläubigern zum Nachtheil und also in fraudem Creditorum gezeiget / oder aber dieselbe mit eurer Bewilligung von euren Ehe. Juncdern verpfändet / oder auch bey derer etlicher Erkauffung denen Verkauffern ein Unterspand vorbehalten worden / auff solchen Fall wäre ihr auch / wenn eures verstorbenen Juncdern Güter zu voller Befriedigung nicht zureichen / vor der Gerade die Zahlung zu thun schuldig / W. R. W.)

Et ad consultationem VVollfgangi à Draßwitz / M. Mart. A. 1597.

DEFINIT. LXV.

Debita mulieris defunctæ proxima Cognata, deficientibus demum bonis hereditariis, in subsidium saltem de Gerada exsolvere obstricta est.

QUæ *Defin. prac.* dicta fuere, in debito quidem mariti & Viduæ, quæ marito præmortuo ex ipsius bonis utensilia percipit, usu ita recepta sunt. † At in Cognatis, ad quas post mortem mulieris, Virginis aut Viduæ, bona utensilia devolvuntur, aliter se res habet. † Etenim debitum mulieris defunctæ, Cognata capiens geradam in subsidium, haud sufficientibus nempe reliquis bonis hereditariis, de utensilibus persolvere tenetur, Hart. Pist. *p. 1. q. 31. n. 38.* Goldb. *de gemd. c. 9. n. 49.* Mod. Pist. *p. 1. q. 32.* Pensold. *ad Coler. p. 2. decis. 286. n. 186.* Rauchb. *p. 2. q. 17. n. 9.* † Tum quia bona utensilia non perinde, ut vivente marito ad Uxorem, ita etiam vivente Uxore, ad Cognatam pertinent, † quippe in cujus præjudicium à muliere alienari potest, *hæc* Constit. 14. Gloss. *art. 23. Weichb.* Cessat ergò hoc casu potissima ratio, ob quam Vidua de gerada debitum mariti ne quidem in subsidium exsolvere obstricta est; † Tum, quia Cognata bona utensilia quodammodo beneficio mulieris defunctæ, & quasi successione jure, atq; ex causa lucrativa acquirat, quippe cum mulier bona hæc, quæ donatione aliove contractu inter vivos alii concedere poterat, ad Cognatam per-

- per mortem transmittere censetur, ut apparet ex *art. 27. lib. 1. Landr.* † Ut sic merito potior habeatur ratio Creditorum onerosam causam sustinentium, quam cognata ex causa lucrativa & jure successionis geradam capientis, ita ut saltem in subsidium, si bona alia hereditaria haud supersint, æs alienum de bonis utensilibus solvere teneatur Hart. Pift. *diff. 1.* † Quod tamen non aliter accipiendum, quam si ab ipsa muliere defuncta æs alienum fuerit contractum. Secus vero, si à marito ejus originem trahat, † tunc enim Cognata ne quidem in subsidium conveniri potest, *arg. l. un. C. ne uxor pro marit.* Aut. Consult. Const. Saxon. *tom. 1. part. 5. q. 44. n. 5.*

Ita Domini ad consultationem Mauricii Böllckens zu Leipzig/ Mens. Apr. Anno 1632. (Verb. sent. So werden der verstorbenen Frauen Schulden von dem Erbe / und da solches zu vero sämtlichen Befriedigung nicht zureicht/ also dann erst in subsidium auch von der Gerade billich bezahlt. Es wäre dass/ dass die Schulden nicht von der verstorbenen Wittiben/ sondern von ihrem zuvor abgeleiteten Ehemann herrühren/ und sie die Wittib beständiger Weise daretz nicht gewilliget hätte/ auff solchen Fall möchte die Schwester etwas von der Gerade zu Bezahlung solcher Schulden herzugeben nicht angehalten werden/ B. N. W.)

Et in causa Hansen Fausts zu Berlin/ Mens. Februar. Anno 1635.

DEFINIT. LXVI.

At si Gerade nomine debita mulieris fuerint contracta, ea Cognata proxima indifferenter de Gerade solvit, etiamsi alia bona hereditaria supersint.

- 1 **Q**uamvis Cognata proxima geradam capiens, æs alienum defunctæ mulieris deficientibus demum rebus hereditariis, & sic in subsidium solvere cogatur, Definit. *præced.* Fallit tamen hoc notabiliter, 2 † si debitum geradæ nomine contractum fuerit à defuncta, veluti pro comparatione rerum ad Geradam pertinentium: Quo sanè casu, indifferenter sive alia 3 bona supersint, sive non, † Cognata succedens istius debiti contemplatione fidem defunctæ liberare tenetur, reliqui autem mulieris heredes debito hoc non onerantur, Dan. Moller *lib. 2. semestr. 7. & ad Const. 23. n. 13. part. 3.* Andr. Goldb. *de Gerad. c. 9. n. 93.* Frider. Pensold. *ad Coler. decis. 286. n. 187. p. 2.* † Æquissimum namque est, ad eum spectare onus, ad quem pervenit commodum; Siquidem per istam acquisitionem proxima Cognata locupletior fuit effecta, Pensold. *diff. loc.* † Hujus rei exemplum ferè 5 similitimum habemus in ære alieno in utilitatem feudi converso, cujus solutio solis Agnatis & successoribus feudi incumbit, nec eo nomine filiarum aut heredes bonorum allodialium conveniri possunt, etiamsi solventes sit hereditas, Const. Elect. *46. part. 2.*

Ita Domini in causa Wilhelmi à Ruglebens Mens. Apr. An. 1632. (Verba sent. Hat eure Hausfrau eine güldene Kette vor und um 100. fl. erkauft/ und über solche Schuld eine Handschrift ausgeantwortet/ die Zahlung aber bey ihrem Leben nicht geleistet. Und nachdem sie Todes verfahren/ wird von ihren Schwestern unter andern Gerade Stücken auch bemeldte Kette gefordert/ etc. So seyn gedachte Schwestern angeregte Schuld der 100. fl. zu zahlen pflichtig/ und ehe und zuvor sie solches gethan/ seyn sie sich der Kette beständiger Weise anzumassen nicht berechtigt/ B. N. W.)

Et in causa Dieterich von Wolengens/ Mens. Mart. An. 1636. (Verba sent. Hat eure Schwester etliche Kästen und Eaden vor 3. Jahren in die Festung Dresden geschafft/ davon kein Zins gegeben worden/ sondern etliche 30. Thaler angewachsen und noch zu entrichten seyn/ und es seyn in solchen Kästen und Eaden lauter Gerade Stücken befunden worden/ etc. So seynd die nächsten Risteln/ denen die Gerade zukommt/ solchen Zins abzutragen schuldig/ und ihr als Erbe bleibet damit billich verschonet/ B. N. W.)

DEFINIT. LXVII.

Geradam quoque à muliere defuncta oppignoratam, proxima Cognata luere debet.

1 **M**inus sanè dubium est, si bona utensilia à muliere defuncta oppignorata fuerint, quin earum luitio non ad maritum vel heredem, sed ad Cognatam pertineat, Matth. Coler. *p. 1. dec. 204. n. 4.* Hartman. Pift. *lib. 1. q. 31. n. 28.* Frider. Pensold. *ad Coler. decis. 286. p. 2. n. 188.* Dan. Moller. *ad Const. Elect. 23. n. 7. part. 3.* † Non solum quod onus & incommodum 2 spectet ad eum, quem sequitur commodum, *c. qui sentit. ff. de Reg. jur. in sexto. l. secundum naturam. 10. ff. eod. tit. l. ult. §. sin. verò creditores. 5. C. de jur. delib.* † Sed per text. manifestum in *art. 24. lib. 1. Landr.* 3 *verb. fin.* Ubi si res aliqua ad geradam pertinentes, constante matrimonio, pignori obligata fuerint, eas redimere jubetur Cognata, ad quam jure successionis illæ pertinent, si eis carere nolit. † Quem textum 4 de rebus utensilibus ab ipsa Uxore defuncta oppignoratis jam dudum intellexit Ludovic. Fachs. & post eum Domini Scabini, teste Hart. Pift. *d. q. 31. n. 28. in fin.*

Ita Domini ad consultationem Balthasari Frenkels zu Annaberg/ M. Nov. Anno 1627. (Verba sent. Hat euere Wündleins Mutter bey ihrem Leben etliche Gerade Stücken um ein gewisses Geld bey einem Handelsmann versetzt/ und ist darauf Todes verfahren. Da ihr nun solche Gerade Stücken nicht entrathen/ sondern gedachtem eurem Wündlein zum Besten erhalten wollet/ etc. So seynd ihr dieselben Stücke von eures Wündleins Vermögen wiederum einzulösen schuldig/ und die samtl. Erben mögen dazu wider ihren Willen nicht gedungen werden/ B. N. W.)

DEFINIT. LXVIII.

Nisi in communem rei familiaris usum Gerada à muliere fuerit oppignorata, quo casu redemptio ejus incumbit heredibus.

1 **G**erada à muliere oppignorata luitionem propterea ad Cognatam pertinere dixi Definit. *præced.* quod hæc commodum ex gerada sentiat, cui & merito onus solutionis accrescere debeat, *l. secundum naturam. 10. ff. de Reg. jur.* † Quæ certè ratio hoc ipsum 2 onus in heredes transfert, quando pecunia pro gerada oppignorata mutuo accepta, in communem rei familiaris usum conversa, ac inde hereditas aucta fuerit. † Quis enim negare tum auit, luitionem 3 heredibus incumbere, quos & commodum sequitur. † Cognatam verò onere hoc neutiquam gravari debere, quod nec alienum esse videtur à mente Frid. Pensold. *ad Col. decis. 286. num. 187. in fin.*

Ita Domini ad requisitionem Balthasar Frenkels zu Annaberg/ Mens. Jan. Anno 1618. (Verba sentent. Hat ich gedachter W. A. bey einem Handelsmann eine Summa Geldes aufgenommen/ und dafür etliche Gerade Stücken versetzt. Da nun solches Geld dem gemeinen Hauswesen zum besten angewendet worden/ etc. So wären die samtl. Erben der Tochter oder nächsten Risteln die vorgesezten Gerade Stücken wieder einzulösen schuldig/ B. N. W.)

DEFINIT. LXIX.

Tutor quando absque decreto Magistratus pupilla Geradam patri vel extraneo vendere & alienare valeat?

1 **N**otissimi juris est, Res mobiles minorum, quæ servando servari possunt, ut sunt Gemmæ, vestes pretiosæ, aurum & argentum, ceteraque mobilia pretiosa à tutore aut Curatore, sine decreto judicis alisque solennitatibus regulariter distrahi non posse, † perinde, sicuti nec immobilia minorum absque 2 causa sufficiente & magistratus autoritate vendi aut alienari queunt, *l. lex que tutores. 22. in pr. C. de administr. tutor.* non solum, quia pretiosa mobilia immobilibus comparantur, Martin. Col. *part. 2. decis. 286. n. 84.* Rauchbar. *part. 1. q. 26. n. 34. & 36.* Jacob. Schult. *obs. 19. n. 8. & seqq.* Sed & ne ex eorundem distractione damno afficiantur pupilli vel minores, *diff.*

- 3 *dist. l. 22. C. d. t.* † Aliter verò res se habet in rebus mobilibus, quæ servando servari nequeunt, ut sunt
 4 Vestes detritæ, animalia supervacua & similes, † Quas tutores & Curatores etiam sine decreto judicis bene alienare valent, *dist. l. lex qua tutores 22. §. fin. C. d. t. & l. ult. C. quando decr. opus non est.* Schneidew. in
 5 §. ult. n. 23. *Inst. de aut. tutor.* † Ex quo sequitur, alienationem geradæ absque causâ sufficiente & auctoritate Magistratus, à tutore patri vel extraneo factam, tum demum jure subsistere, si bona utensilia servando servari haud potuissent, A. Goldb. *de gerad. c. 7. membr. 1. n. 33. & cap. 9. num 102.* Matth. Wesenb.
 6 *p. 2. consil. 29. n. 3.* Moll. *lib. 2. sem. 6.* † quo tamen casu Cognatæ proximæ consensus ad venditionem vel alienationem Geradæ haudquaquam requiritur, secundum tradita Goldb. *dist. l. n. 35.* quia Gerada in præjudicium proximæ Cognatæ donari valet, b. Constit. 14. *vers.* Durch die Übergabe unter den Lebendigen / Moll. *dist. c. 6. n. 2.* Rauchb. *p. 2. q. 32. n. 28.* Cur non ergo etiam alienari?

Ita Domini ad requisitionem Elizæ Auerbachs zu Leipzig / M. Febr. A. 1578. (Verba sent. Ob nun gleich Hans Tigen nach seines Weibes Absterben sich um ihre hinterlassene Gerade mit seiner Tochter Vormunden verglichen/und derselben 30. Thl. dafür zu geben gesagt. Da aber dennoch solche Vergleichung ohne dringende Noth oder andern erheblichen Ursachen und ohne gebührendes Decret geschehen/ und von Hans Tigns Tochter nach erreichten vollkommenen Alter nicht ratificiret worden/ ic. So wäre dieselbe außershalb der geringschätigen verderblichen Stücke zu Recht unfruchtig/ und gedachter Tigns vermittels etnes beständigen Inventarii, oder in Mangel desselben/ vermittels seines leiblichen Endes/ was und wie viel sein Eheweib allenthalben an Gerade gelassen/ anzusetzen/ und dieselbe außershalb oberwehnte Stücke auszuantworten schuldig/ B. R. W.)
 Item in causa Matthæi Koppens zu Halle/ M. Sept. A. 1599.
 Item in causa Hansjen Werchauen zu Leipzig/ Mense Mart. Anno 1614.

Et in causa Petri Fischeris zu Leipzig/ Mense Febr. A. 1626.
 DEFINIT. LXX.

Pater filia sua geradam absq. auctoritate Magistratus vendere non potest, nisi hac servando servari nequeat.

¶ **Q**uemadmodum pater filia suæ geradam regulariter emere nequit à tutore, Defin. *præced. ita*

nec contra ipsamet filia suæ geradam extraneo vendere potest absque causâ sufficiente & interposito Magistratus decreto, † nisi in ejusmodi rebus consistat, 2 quæ servando servari nequeunt, quas procul dubio non minus ac alius quispiam tutor alienare valet, l. 22. §. fin. C. de administr. tutor. l. ult. C. quando decret. opus non est. † Illud solummodo dubium videtur, 3 remanere, annon filia heres patris bona utensilia ab ipso alienata revocare prohibeatur, per l. cum à matre. 14. C. de Rei Vindic. ex quo textu pro regula traditum est, † quod heres pro portione, in qua successit, 4 factum defuncti impugnare haud possit, sed illud omninò ratum habere teneatur. † Id quod etiam, 5 probatur per l. si patri tuo. 24. C. de donat. l. si ab eo. 7. C. de liber. caus. l. filium. 31. ff. eod. tit. l. ex quâ personâ. 149. ff. de reg. jur. † Quæ regula locum habet, etiam si defunctus bona ad heredes pertinentia alienaverit, *dist. loc. cum à matre. 14. C. de rei vind.* Hartm. Pift. *observ. 19. n. 3.* Sed advertendum est, † alienationem utensilium bonorum, quæ servando 7 servari potuerunt, ipso jure irritam ac nullam esse, l. 22. §. p. in verb. Jam ergo Venditio tutoris nulla sit sine interpositione decreti & c. C. de administr. tut. † 8 quo in casu prædicta regula fallit. Nam † quando 9 alienatio à defuncto facta per se nulla est, etiam heredi contra factum defuncti venire licet, ut per text. in l. quemadmodum. 7. C. de agric. & censit. lib. 11. tradit Bald. in *dist. l. cum à matre. 14. C. d. R. V.* † quem, 10 sequitur Socin. *lib. 4. cons. 29. n. 46.* Cravett. *cons. 200. n. 5. 6. & 8.* Pinell. in l. 1. part. 3. n. 83. *vers. limitatur decimo & c. C. de bon. matern.* Hartm. Pift. *dist. l. observ. 190. num. 10.*

Ita Domini in causa Pauli Krausens zu Bischoffswerda / M. Sept. Anno 1585. Verba sentent. Habt ihr nach Absterben eures Weibes/ eurem Tochterlein/ so unet zogen gewesen/ die Gerade verkauft/ und 10. fl. daraus gelöset. Da nun die zur Gerade gehörige Stücke verderblich gewesen/ und nicht hätten erhalten werden können/ ic. So bliebe auch nunmehr/ nach Absterben eurer Tochter/ das daraus gelösete Geld/ so vor Erbe geachtet wird/ euch vor ihrer nächsten Nisttel billig/ im widrigen Fall aber wäret ihr derselben solches folgen zu lassen schuldig/ B. R. W.)

CONSTITUTIO XV.

PARTIS SECUNDÆ.

Ob und wie die Weibes-Personen beständiglich contrahiren können / mit oder ohne der Vormunden Zuthun und Bewilligung?

Mulieres an & qualiter cum consensu & auctoritate Curatorum, vel absque eo contrahere possint?

US haben die gemeinē Kaysersliche und Landübliche Sächsische Rechte in ezlichen gewissen Fällen / der Weibes-Personen halben / Vernehmung gethan/ damit sie aus Mangel guten Raths und Bedachts nicht übereilet und hintergangen werden möchten. Was wir dann solches/ aus erheblichen Bedencken und Ursachen / auch weiter zu erstrecken nothwendig erachten: So constituiren und ordnen wir/ daß hinfüro Wittwen und Jungfrauen/ ohne Unterscheid des Alters/ in allen rechtlichen Processen/ sie halten gleich Klägerin oder Beklagter statt/ ohne Vormunden nichts beständig es handeln mögen. Derowegen denn die

Ure tam communi civili, quam provinciali Saxonico, in certis quibusdam casibus, mulieribus provifum est, ne inopiâ consilii circumventæ lædantur. Cum autem gravibus de causis id ulterius quoque ut extendatur necessarium esse existimemus; Igitur constituimus & ordinamus, ut viduæ & virgines, cujuscunque sint ætatis, in omnibus & quibuscunque processibus judiciariis, sive reæ sint sive actrices, sine curatore nihil agere possint:

Ideoque à Judicibus seu magistratibus cujusque loci Curatorem ad litem mulieri non habenti, tam ad agendum quam defendendum

Gerichtshalter eines jeden Orts/ ungeachtet/ ob solches gleich von keiner Part gesucht würd/ einer jeden unbevormundeten Weibes-Person zu ihrer Klage und Antwort/ Amts halben einen Kriegischen Vormunden geben und zuordnen sollen: Wie denn auch die Ehe-Männer/ wann sie ihrer Ehe-Weiber halben klagen oder dieselbigen vertreten/ ihre Personen durch Vollmacht oder Caution de rato disffalls legitimiren sollen.

Gleicher Gestalt soll auch den Weibes-Personen dasjenige/ was sie ohne Vorwissen und Autorität ihrer Ehelichen und anderer verordneten Vormunden/ in und aufferhalb Gerichts/ schliessen und handeln/ damit sie sich gegen jemand verpflichten/ unschädlich und unnachtheilig seyn; jedoch mögen Ehe-Frauen/ Wittwen und Jungfrauen/ wo sie ihre mündige Jahre erreicht haben/ vor sich selbst von ihren Haab und Gütern/ beweglichen und unbeweglichen/ aufferhalb der Gerade/ wohl Testament machen/ und was sie also Testaments-Weise/ dem Rechten gemäß/ verordnen/ das soll beständig und kräftig seyn/ ungeachtet/ ob gleich dasselbige ohne Vormunden geschehen/ wie dann auch den Wittwen und Jungfrauen/ so mündig/ (ausgeschlossen die unbeweglichen Güter) mit ihrer fahrenden Haab zu thun/ dieselbige so weit die Rechte nachlassen zu vergeben/ und insonderheit den Weibes-Personen/ so zu handthieren pflegen mit Kauffen und Verkauffen/ in den Krahen und andern dergleichen Waaren ohne Vormunden beständig und verbindlich zu schliessen und zu handeln/ hiermit unbenommen seyn soll.

dum ex officio, etiam partibus non petentibus, dari volumus.

Quemadmodum & mariti, nomine uxorū agere vel eas defendere volentes, nisi exhibito mandato, vel cautione de rato præstita, non admittentur. Sed & si quid aliud siue in iudicio siue extra iudicium agant mulieres, quo aliis se obligent, id si absque consensu & autoritate maritorum & aliorum Curatorum faciant, ipsis obesse nolumus.

Quamvis, si de rebus suis tam mobilibus, quam immobilibus, excepta gerada, in testamentis suis secundum præscripta legum, mulieres nuptæ, viduæ vel virgines, pubertatis annos egressæ disponant, ea etiam absque autoritate Curatorum firma & valida esse velimus.

Quemadmodum viduis & virginibus puberibus liberam facultatem de rebus suis mobilibus (immobilia enim excipimus) inter vivos disponendi, easque donandi, quatenus legibus non prohibentur, ademtam nolumus, imprimis verò mulieribus mercari consuetis, in emendis & vendendis mercibus, quas in tabernis prostantes habent, vel aliis, etiam sine Curatore firmiter ut contrahant seque obligent, permittimus.

DEFINITIONES.

1. *Contractus mulieris sine consensu Curatoris initus, ipso jure nullus est, etiamsi juramento fuerit firmatus.*
2. *Quicquid ex obligatione absque Curatoris consensu contracta mulier solvit, tanquam indebitè solutum repetere potest.*
3. *Mulier sine Curatore, super debito sibi soluto quitantiam facere, ac debitorem suum liberare nequit.*
4. *Contractum absque Curatore celebratum, etiam post mortem matris, ipsius heredes impugnare possunt.*
5. *Contractus mulieris sine Curatore initus, ne quidem ex diuturnitate temporis decennalis convalidatur.*
6. *Mulier habens domicilium in terris Saxonici, extra territorium Saxonicum absque Curatore validè potest contrahere.*
7. *Fidejussor intercedens pro muliere sine Curatore contrahente, efficaciter obligatur.*
8. *Mulier sine Curatoris consensu cum patre vel liberis validè contrahere, filiisq; donare potest.*
9. *Illustris mulier habens Regalia absque Curatore validè contrahit.*
10. *Mulier absque consensu Curatoris non solum testari, sed & mortis causâ donare potest.*
11. *Absque Curatoris quoque autoritate pacta dotalia facere, in iisq; certam dotem constituere potest.*
12. *Ad impetrationem Arresti adversus debitorem suum mulier Curatore opus non habet.*
13. *Mulier dolosè contrahens obligatur, etiamsi non habuerint Curatorem.*
14. *Ex contractu mutui efficaciter obligatur mulier, etiam sine Curatore.*
15. *Quatenus mulier mobilia sua absque Curatore alienare valeat.*
16. *Mulier mercatrix sine Curatore hypothecam ratione mercatura constituere potest.*
17. *Subsistit contractus sine Curatore celebratus, quando mulieri est utilis.*
18. *Contractus mulieris in presentia Agnatorum initus subsistit, licet Curator non intervenerit.*
19. *Mulier maritata solo mariti consensu, absque alterius Curatoris autoritate efficaciter contrahere, bonaq; mobilia alienare valet.*
20. *Contractus à marito de bonis uxoris, consensu ipsius celebratus, jure subsistit.*
21. *Fundum dotalem mulier absque Curatore vendere aliòvè modo alienare nequit, etiamsi maritus consentiat.*
22. *Mulier etiam nupta sine Curatore hereditati renunciare, aut super divisione hereditatis quietationem facere nequit, licet aliàs solius mariti consensu debitorem suum liberare valeat.*
23. *Uxor contrahens cum marito suo alterius Curatoris autoritatem adhibere debet.*
24. *Mulier maritata in mariti commodum contrahens, alio Curatore opus habet.*
25. *Uxor bona sua mobilia absque consensu mariti alienare nequit, licet adhibeat autoritatem Curatoris.*
26. *Curator generalis ad omnem causam, ab eo iudice datur, cujus jurisdictioni subiectus est, qui Curatorem petit.*
27. *Ad certam verò causam datur Curator ab eo iudice, ad quem causa illius cognitio spectat.*

28. *Famula quoque, absenti Curator dari potest.*
 29. *Dato Curatore ad omnes generaliter causas, defunctis Curator primus Curatoris ad certam litem dari.*
 30. *Autoritas Curatoris in ipso actu intervenire debet, post tempus vero interpositum nihil operatur.*
 31. *Nisi in continentis, antequam partes ad actum extraneum reverentur, autoritas fuerit adhibita.*
 32. *Substitutus contractus mulieris absque Curatore celebratus, si is, qui actui interfuit, a iudice postea curator confirmetur.*
 33. *Mulier interveniente Curatore contrahens, si la-*

DEFINIT. I.

Contractus mulieris sine consensu Curatoris in iure, ipso iure nullus est, etiam si iuramento fuerit firmatus.

- I **N** foro Saxonico Mulier non solum in iudicio, ubi personam legitimam standi non habet, sed & extra iudicium absque consensu Curatoris quicquam agere, donare, vendere aliove modo contrahere prohibetur, Landr. libr. 1. art. 44. art. 46. ubi Gloss. n. 2. lib. 2. art. 63. & Gloss. in art. 30. num. 4. lib. 3. Zobel. 2 part. 2. differ. 22. † Ut tutò posuerit Regulam generalem Illustrissimus Elector Sax. b. Const. 15. (Mulieres nempe sive in iudicio sive extra iudicium agentes & contrahentes absque autoritate & consensu Curatorum in foro Saxonico non obligari.) Quà ipsarum imbecillitati consulere voluit, † ne inopià consilii circumventæ lædantur, ut verba habent Const. Quæ ratio cum indifferenter mulieres, sive sint maritatae, sive solutæ, Virgines aut viduæ, & sive majores sint sive minores 21. annis concernat, utique & iis omnibus prospicere animus fuit Illustriss. Constituenti. † Qua de causa quoque Regulam hanc ad omnes indifferenter mulierum actus judiciales & extrajudiciales jure extendere licet, ut videre est ex Ampliationibus Dan. Moll. hanc const. & Matth. Berl. p. 2. concl. 17. n. 6. & seqq. Quarum principaliores & communiores repetere hic lubet. Ac † Primò quidem invalida est mulierum obligatio absque consensu Curatoris, etiam si iuramentum accesserit, Moller. hic n. 19. & seqq. Joh. Zanger. de except. part. 3. c. 11. 201. Berlich. dist. concl. 17. n. 105. Andr. Tiraq. de legib. connub. verb. En pouvoir de son mar. gloss. 4. n. 26. † Et enim consensus Curatoris ad contractum mulieris de formâ & substantiali solennitate requiritur, Andr. Rauchb. p. 1. q. 32. n. 43. Berlich. dist. concl. 17. n. 102. † Quare omisso eo, contractus mulieris ipso iure nullus est, ut docet Moller. hic num. 82. Coler. p. 1. decis. 7. num. 21. Vide Decis. Elect. nov. 22. † At quod nullum est, iuramento confirmari nequit, l. non dubium. 5. C. de legib. l. ult. C. de non numer. pecun. † Nec pactis privatorum juri publico per iuramentum adjectum derogari potest, c. si diligenti. 12. ext. de for. compet. l. 7. §. 16. ff. de pact. l. 112. §. 3. ff. de legat. 1. † maxime quòd & aliàs mulier huic solennitati statutarie expressè renunciare nequeat, Felin. dist. c. 12. extr. de for. compet. † Quod si tamen affirmare quis ausit, iuramentum super Contractu hoc de jure Saxonico invalido servandum esse, haud certè reclamaverim, quia contra bonos mores juris naturæ, gentium vel Canonici per hoc iuramentum nil quicquam commissum est, † ut meritò secundum canones religiosè sanctèque servari debeat, juxta tradita Andr. Gail. 12 lib. 2. observ. 39. † Quantumvis contractus per se nullus sit, adeoque nec heredes mulieris obstringat.

Ita Domini in causa Martini Sanders in Obichem/ M. Febr. Anno 1629. (Verba sent. Ob wohl eures Nachbarn Wittib mit euch um ihre Brette Geldes gehandelt/ und dieselbe nun ete Carpz. Defin. Vol. I.

sa fuerit, nec Curatorem convenire, nec restitutionem in integrum petere valet.

34. *Curator consentiens mulieri contrahenti sibi non prejudicat, neque ex contractu mulieris obligatur.*
 35. *Res immobilis absque Curatore vendita & alienata, non mulieri, sed emptori perit.*
 36. *Inebriatus ad mentis usque alienationem contrahens non obligatur: Et quomodo ebrietas probetur.*
 37. *Prodigum, cui bonis à Magistratu interdictum est, absque Curatore contrahere nequit.*
 38. *Curator nomine mulieris nil firmiter agit, nisi mulier ipsa præsens sit, & consentiat.*

ne gewisse Summa Geldes euch zugeschlagen/ zu mehrer Verschöpfung auch diesen Contract vermittelst leiblichen Eydes bestättiget/ da sie aber dennoch keinen Kriegerischen Vormund bey solcher Handlung gehabt hätte/ ic. so wäre selbiger Contract, der Eydesleistung ungeachtet/ null und nichtig/ noch der Contractu Erben darzu verbunden, B. R. B.)

DEFINIT. II.

Quicquid ex obligatione absque Curatoris consensu contracta mulier solvit, tanquam indebitè solutum repetere potest.

- S**ecundò: Obligatio mulieris sine Curatoris consensu contracta adeò invalida est, † ut licet mulier jus ignorans aliquid solverit, illud tamen ceu indebitè solutum repetere queat, ut tradit Dan. Moller. hic n. 91. quem sequitur Matth. Berl. p. 2. concl. 17. n. 114. † Etsi enim aliàs repetitio ejus cesset, quod errore juris solutum fuit, l. cum quis. 10. C. de jur. & facti ignorantia. Attamen solet hoc limitari, ut locum non habeat † in muliere, secundum Gloss. in dist. l. cum quis. 10. C. d. t. per text. in l. quamvis. 8. §. interdum. 3. ff. ad Scitum Vellejan. Ubi mulier contra Senatusconsultum obligata, sive solverit, sive debitorem suum delegaverit, repetit: † Quamvis secundum alios nec error juris conditionem indebiti impediatur, quando de damno vitando agitur, Jason. in dist. l. cum quis. 10. C. de jur. & facti ignor. n. 4. Modest. Pist. vol. 1. conf. 5. n. 10. † Quicquid sit, obligationes sine consensu Curatoris contractas mulieribus non nocere, vult b. Constit. Elect. 6. † Atqui manifestum est, si id, quod contra dispositionem Constitutionis indebitè solverunt, mulieres repetere prohibeantur, indemnes eas servari haud posse, Dan. Moll. hic n. 92.

Ita Domini ad consultationem Dorotheæ Wtdeckens jun. Hayn/ Meuse Febr. Anno 1626. (Verba sentent. Ob ihr wohl mit Hansen Rodicken einen Contract geschlossen/ darauß auch abberett eine Summa Geldes ausgezahlet/ da ihr aber dennoch bey solchem Contract und Vergleichung keinen Curatorem gehabt hättet/ und dadurch benachtheiligt worden wäret/ ic. so wäre selbiger Contract zu Recht nicht träftig/ und ihr dannhero das ausgezahlte Geld conditione indebiti zu repetiren wohl befugt/ B. R. B.)

DEFINIT. III.

Mulier sine Curatore super debito sibi soluto quit-tantiam facere, ac debitorem suum liberare nequit.

- T**ertio Ampl. prædicta Regula in † distractione. Nam mulier etiam in distrahendo consensu Curatoris opus habet, Andr. Tiraq. de Legib. Connub. verb. En pouvoir de son mar. gloss. 5. num. 1. & seqq. † Quare nec super receptione pecuniæ & solutione debiti, sine consensu Curatoris quit-tantiam facere ac debitorem suum liberare potest, Dan. Moll. hic n. 52. † Siquidem ratio juris Saxonici, quod mulieres absque Curatoris autoritate obligari prohibet, potissimum earundem utilitatem concernit, ne scilicet ob inopiam consilii lædantur; † Quod tamen magis est metuendum in liberatione, quàm obligatione, arg. l.

cum fundus. 31. §. servum tuum. 1. ff. de rebus credit.
 5 Nec obstat quicquam, † quod Const. *hæc* in iis demum mulierum actibus Curatoris consensum requiratur, per quos sese aliis obligant, ut patet ex verbis: *Darinnen sie sich gegen einander verpflichten/ ic.*
 6 † Quia mulier debitorem liberans, etsi non civiliter, naturaliter tamen obligatur de non amplius petendo, Bartol. *in l. ubi pactum. 40. num. 2. C. de transact. & in l. si unus. 37. §. pactus ne peteret. 2. n. 13. ff. de pact.*
 7 † Ut sic vel ex *hæc* Constit. absque Curatore mulier quietationem facere prohibeatur, nec ipsi sine Curatoris autoritate tutò solvi queat, perinde sicut nec pupillo & minori absque consensu tutoris & Curatoris jure solvitur, §. *nunc admonendi. 2. Inst. quib. alien. lic. vel non l. ait prat. 7. §. sed etsi pecunia. 2. ff. de minor.* † Unde Joh. Zang. notabiliter monet eum, qui vult tutò solvere foeminae, ut præsentem & consentientem ejus Curatore pretium numeret, & apocham tam à foemina quam à Curatore subscriptam & sigillatam accipiat, aut curet, ut de hæc solutione instrumentum publicum conficiatur, *in tract. de except. p. 3. cap. 1. n. 97. & seqq.*

Ita Domini ad consultationem Andreæ ab Hartensfels / M. Mart. A. 1624. (Verba sent. Diweil aber dennoch das Weib bey solcher Zahlung und Quittung keinen Krieglischen Vormund gehabt/ ic. so mag ihr auch gedachte Zahlung in einigem Schaden und Nachtheil nicht gereichen/ sondern sie ist dieselbe zu hüten tersehen wohl befugt / B. N. W.)

DEFINIT. IV.

Contractum absque Curatore celebratum, etiam post mortem matris, ipsius heredes impugnare possunt.

1 **Q**uartò Ampl. † Licet contra obligationem, absque Curatore contractam ipsa mulier, dum adhuc viveret, non exceperit, † Attamen post mortem ejus liberi seu heredes eam impugnare non prohibentur, Dan. Moller. *hic n. 94. & Berl. p. 2. concl. 17. n. 123.* † Etenim, quum obligatio, sine consensu Curatoris contracta, ipso jure nulla sit, ut dixi Definit. 1. Zobel. *in addit. ad gloss. germ. Landr. lib. 1. art. 46. n. 3. Coler. p. 1. decis. 67. n. 21.* nil certè prohibet, † quò minus etiam post mortem matris heredes huic contravenire queant. Nisi quis forsan obstare † existimet *l. cum à matre 14. C. de Rei vend.* Ubi heredes & liberi tenentur præstare factum antecessorum atque parentum demortuorum, Hart. Pist. *observ. 190. n. 2.* At hoc tum demum procedit, quando contractus per se validus & firmus est; † Secus si contractus vel factum antecessoris ipso jure irritum habeatur, ut in casu præsentis obligatio mulieris sine Curatore contracta. † Ejusmodi enim actum antecessoris heres impugnare volens omninò audiri debet, *l. quemadmodum. 7. C. de agr. & cens. Hart. Pist. dict. loc. n. 10. Pinell. in l. 1. p. 3. n. 83. vers. limitatur decimò. C. de bon. matern.*
 8 Dan. Moll. *loc. alleg. n. 97.* † Quod si tamen mulier absque Curatore, accepta ab aliquo mutuò pecunià, fundum hypothecæ dederit, etiamsi extra judicium, & sic nulliter hoc factum fuerit, heredes tamen non, nisi reddita pecunià, Creditori fundum repetere possunt, uti per Const. El. 23. §. Und dieses hat/ vers. Jedoch wo einer/ ic. p. 2. asserit Dan. Moll. *hic. n. 97.*

Ita Domini ad requisitionem Augusti Wolhards in Dresden, Mensis Febr. Anno 1622. (Verba sentent. So ist auch an gereger Kauff/ weil kein bestätigter Krieglischer Vormund darben gewesen/ in Recht nicht fruchtig/ und mag demnach von der Verkäuferin nehesten Erben beständiger Weise wohl gefochten werden/ B. N. W.)

DEFINIT. V.

Contractus mulieris sine Curatore initus, ne quidem ex diuturnitate temporis decennalis convalidatur.

1 **Q**uintò Ampliatur Regula hæc: † Ut contractus mulieris sine Consensu Curatoris factus non-

valeat ex diuturnitate temporis. Scio equidem communem Interppr. opinionem, † quæ contractum mulieris sine solennibus requisitis factum convalidari ajunt, si per decennium mulier tacuerit, & contractum non impugnaverit, † Quam per text. *in l. qui in aliena. 6. §. 3. ff. de acquir. hered.* tenent Andr. Tiraqv. *de legib. Connub. verb. En pouvoir de son mar. gloss. 7. n. 39.* Jason. *in dict. l. qui in aliena. 6. ff. d. t. & in l. sciendum. 30. ff. de verb. obligat. n. 16.* ubi hujus sententiæ rationes affert Bald. *in dict. l. qui in aliena. 6. ff. d. acqu. hered.* Matth. Berl. *p. 2. concl. 17. n. 120. & 121.* At valde periculosa mihi videtur hæc opinio, † quæ vel exinde refellitur, quod contractus mulieris sine Curatore celebratus statim ab initio ipso jure nullus ac irritus sit, Zobel. *in addit. ad gloss. germ. Landr. lib. 1. art. 46. n. 3. Coler. p. 1. decis. 67. n. 21.* † At, quod ab initio nullum est, tractu temporis non reconvalescit, nec tempus modus est inducendæ obligationis, *l. obligationem. 44. §. 1. vers. placet. ff. de act. & obligat.* † Unde nec præstatio longissimi temporis sine causa obligationem futuræ præstationis inducit, *l. cum de in rem verso. 6. ff. de usuris l. si certis annis. 28. ubi Dd. C. de pact. Hart. Pist. observ. 201. n. 2.* † Ut maximè ergo concesserim, contractum, in formalibus suis ab initio subsistentem, diuturnitate temporis decennalis ita convalidari, ut propter defectum qualitatis alicujus extrinsecæ vel accidentaliter, postea impugnari nequeat, quò potissimum respiciunt argumenta Jason. *in dict. l. sciendum. 30. ff. de V. obligat.* † Attamen res aliter se habet in casu præsentis, ubi contractus mulieris ratione qualitatis intrinsecæ & formæ substantialis ab initio est nullus, quem propterea temporis diuturnitate non reconvalescere, rectè asserit Christoph. Zobel. *p. 2. differ. 22. n. 11.* † Quintò centi juris est, ad contractum mulieris requiri Curatoris consensum expressum & verum, per tradita Bald. *ind. si sine voluntate. 5. C. ad SCrum Vellej. n. 7.* Andr. Tiraqv. *de leg. Connub. gloss. 7. n. 5. vers. similiter autem consensus.* † Debent enim verba Const. statuta-10 rix verè & propriè intelligi, non fictè seu præsumptivè, *l. 3. §. hæc verba. 1. cum ibi not. ff. de negot. gest.* Adeo quæ non sufficit consensus fictus & præsumptus, qualis est ille, † qui ex diuturnitate temporis profici-11 scitur, *dict. l. qui in aliena 6. ff. de acquir. hered. in verb. credendum, quod fictionem significat. l. conficiuntur. 8. in pr. junct. Gloss. in verbo creditur. ff. de jur. Codicill. & l. retro creditur. 16. ff. de capt. & post. rovers. Tiraq. de Legib. connub. Gloss. 7. n. 46.*

Ita Domini in causa Johannis Schröters in Wehlig/Mense Jul. Anno 1632. (Verba sent. Diweil aber dennoch Verkaufserin bey Schliessung des Kauffs keinen Curatorem gehabt/ daher selbiger Kauf seiner Solemnitäten halber und im Grunde so bald anfangs nichtig gewesen/ und also durch das zehnen-jährige Stillschweigen nicht confirmiret werden können/ ic. so seydt ihr auch den erkauften Vetter/ gegen Empfangung eurer Kauffgelber/ der Verkäuferin wieder abzutreten schuldig/ B. N. W.)

DEFINIT. VI.

Mulier habens domicilium in terris Saxonickis, extra territorium Saxonicum absq. Curatore valide potest contrahere.

1 **Q**uod dixi *Supr.* Definit. 1. Mulierem contrahentem absque Curatore non obligari, illud quidem regulariter verum est, † Attamen non adeo univ-2 versaliter accipiendum, ut nullo prorsus casu Regula *ibidem posita* fallere queat. † Ejusdem enim Limitationes quàm plures refert Matth. Berlich. *part. 2. conclus. 17. num. 59. & seqq.* Quarum principaliores & in foro Saxonico usu receptas hæc subjiciam. *Primo autem limitatur illa Regula* † in muliere con-3 trahente extra territorium Saxonicum, quæ licet do-
mi-

micilium suum habeat in terris Saxonis, attamen si eo in loco, ubi contrahitur, jus Saxonicum, aliudve statutum, mulieres sine consensu Curatoris contrahere prohibens non vigeat, non certè dubito, quin validè obligetur, † quia de jure civili communi mulier majorennis pro lubitu absque ullo Curatore contrahere, resque suas inscio etiam marito alienare potest, *l. vell. 6. C. de revoc. donat. l. si uxor. 12. C. de pignor.*

† Haud equidem me laret, contrarium asseri ab Andr. Tiraq. *de leg. Connub. verb. En pouvoir de son marq. Gloss. 8. n. 219. & seqq.* Dan. Moll. *bic n. 16.* Matth. Berl. *dict. concl. 17. n. 55.* aliisque Dd. à Tiraq. allegatis, mulierem nempe quantumvis extra territorium suum contrahentem statutis tamen domicilii obligari, ac proinde foeminam, habentem domicilium in terris Saxonis, nec alibi absque Curatore validè & efficaciter contrahere posse. † Sed, ut pace ipsorum dixerim, absque fundamento. Quamvis enim Andr. Tiraq. *loc. alleg.* sententiam multis argumentis atque rationibus propugnare conetur, attamen frustra laborat; † Et de contractu ex loci alicujus statuto jam perfecto, alibi etiam Contrahentes efficaciter obligante, solummodo disputat, ex quo ad indicendam obligationem secundum alterius loci statuta, nil certè inferri potest. † Illud enim semper verum remanet, quod circa substantiam & solemnitates contractuum attendi debeat statutum & consuetudo loci, ubi actus celebratur, *l. si fundus. 6. ff. de evict. l. semper in stipulationibus. 34. ubi Cagnol. n. 5. & Dd. de Reg. Jur. l. testium fides. 3. §. ult. ff. de testibus. l. 1. C. de emancip. lib. l. si non speciali. 9. & l. ult. C. de testam.* † Quod à Tiraquell. non infringitur, quin potius approbatur, *10 dict. Gloss. 8. n. 225. & seqq.* † Ac, si mulier penitus extranea, quæ alibi quàm in ditionibus Saxonis degit, validè contrahere nequeat in territorio Saxonico, nisi adhibuerit Curatoris consensum, ut ipsemet fateatur Matth. Berlich. *dict. concl. 17. num. 57.* ad hoc allegans Tiraq. uti procul dubio verissimum est, † haud certè percipere possum, cur in casu converso mulier, quæ in terris Saxonis degit, alio in loco, ubi Jus Saxonicum non viget, absque Curatore contrahere nequeat, secundum consuetudinem nimirum & jura illius loci, ubi contrahitur. † Ut sic hanc limitationem verissimam existimem, cum Matth. Wesenb. *in cons. 11. n. 18. vol. 1.* Bart. Bald. & Salyc. *in l. cunctos populos. 1. C. de summa Trinitate & fid. Cathol.*

Ita Domini in causa Martæ Zelders in Wühlberg/ M. Nov. Anno 1625. (Verba sent. *Ob ihr nun wohl bey Schließung des Contractis keinen Kriegerischen Vormunden gehabt/ da aber dennoch eurem eigenen Vericht nach/ an selbigem Orte/ da der Contract aufgerichtet worden/ das Sächsische Recht nicht üblichen und in Observanz wäre/ ic. so hätte ihr euch mit eurem Einmenden nichts zu beheissen/ sondern es wäre der Contract zu Recht beständig/ W. N. W.*)

DEFINIT. VII.

Fidejussor intercedens pro muliere sine Curatore contrahente, efficaciter obligatur.

1 **S**ecundò lim. † In fidejussore pro muliere intercedente, qui procul dubio efficaciter obligatur, licet mulier curatorem non habuerit, nec ipsa validè contraxerit, ut docet Dan. Moller. *bic num. 50. & seqq.*

2 † Ant. Hering. *de fidejuss. c. 10. num. 3.* † Quamvis aliter sentiat Andr. Tiraq. *de leg. Connub. verb. En pouvoir de son marq. Gloss. 4. num. 14.* quem sequitur Matth. Berl. *p. 2. concl. 17. n. 111.* Sanè veritas hujus

3 decisi in eo potissimum consistit, † *an ex contractu mulieris, sine consensu Curatoris celebrato, naturalis saltem oriatur obligatio?* Hoc enim si obtinuerò, habeo quod volo, † Quia sufficit naturalis obligatio

ad hoc, ut fidejussor efficaciter obligetur, §. *in omnibus. 1. Inst. de fidejuss. l. 10. §. fidejussor. 3. ff. eod. tit.*

† Nam & hæc, naturalis scilicet obligatio, effectus suos habet, veluti, quod possit constitui, *l. 1. §. 7. ff. de const. pecun.* † Novari, *l. 1. §. ult. ff. de novat. Compensari, text. l. 6. ff. de compensat.* † Et quod exceptio ex naturali obligatione nascatur, *l. 7. §. 4. ff. de pact.* Nec non ejus, quod solutum est, retentio, *l. 10. ff. de obligat. & act.* † Quo nomine etiam utilis dicitur fidejussio pro naturali obligatione, *in l. 6. §. ult. & l. 7. ff. de fidejuss.* † Equis verò negare ausit, mulierem sine Curatore contrahentem naturaliter obligari, ex consensu nimirum, qui licet nudus, naturalem tamen obligationem parit, *l. Stichum. 95. §. naturalis. 4. ff. de solut.* † Quemadmodum de pupillo sine tutore contrahente tradunt Dd. *in l. pupillus. 189. ff. de Reg. jur. Bart. & Dd. in l. 1. ff. de nov. & in l. 1. C. de inut. stipul. Valent. Franc. in tract. de fidejuss. c. 3. in pr.* † Ut mirum alicui videri possit, quod Andr. Tiraq. *alleg. loc. & post eum* Matth. Berl. hoc in dubium vocaverint; Nec enim Berl. concesserim † pupillum non semper naturaliter obligari, sed tum demum, quando ex suo contractu est locupletior factus, per textus ab ipso allegatos *in dict. conclus. 17. n. 112.* † Quà in re mirè variant Dd. ut videtur est apud Vult. *l. 1. disc. schol. 16.* Joh. Goedd. *de contr. stipul. concl. 1. c. 27. n. 239.* Dönell. & Jac. Cujac. *in l. 127. ff. de verb. obligat. Ant. Fab. ad l. 28. ff. de pact. & 8. conject. 5.* † Sæpè enim de obligationibus, non quatenus in naturâ suâ se habent, sed quatenus à jure civili, penes quod est ejus rei potestas, sunt conformata, disputatur, ita ut obligatio naturalis, quæ revera subest, † respectu effectuum, jure civili ademptorum, & quia jus civile eam infirmavit, subesse negetur. † Ita scilicet mulier intercedendo naturaliter obligatur, & tamen solutum repetit, quia Sctum obligationem infirmat, *l. 40. ff. de condit. indeb. l. 9. 6. ad Sctum Vellej.* † Pariter quia favore pupilli obligatio infirmata est, ademptis effectibus, qui alias naturalem obligationem consequuntur, fit, † ut pro non obligato pupillus haud locupletior factus habeatur, quo respectu naturâ debere negatur, licet in veritate naturaliter sit obligatus, *l. 41. ff. de condit. indeb. l. 59. ff. de oblig. & act.* ut doctè disserit Reinh. Bachov. *in not. ad Treutl. vol. 1. disp. 6. th. 5. lit. B.*

Ita Domini in causa Michael Hendels in Weckersdorff/ M. Jun. Anno 1625. (Verba sentent. *Habt ihr euch für evers Nachbars Ehemelt/ als sie mit Johann Zentken einen Hauskauff geschlossen/ gegen denselbigen in Bürgschaft eingelassen. Ob sie nun wohl bey solcher Handlung keinen Kriegerischen Vormunden gehabt/ und also für ihre Person sich beständiger Weise nicht verpflichtet können/ ic. so ist doch dessen ungeachtet die von euch bestellte Bürgschaft zu Recht kräftig und beständig/ und möget ihr dannerhero von Johan Zentken wohl belanget werz den/ W. N. W.*)

DEFINIT. VIII.

Mulier sine Curatoris consensu cum patre vel liberis validè contrahere, filiisq. donare potest.

1 **T**ertio: contrahere quoque potest mulier † absque autoritate Curatoris cum patre & liberis, Dan. Moll. *bic n. 60.* Matth. Berl. *p. 2. concl. 17. n. 70.*

2 † Licet enim ad evitandas disputationes tutius agat mulier, cum patre vel liberis contrahere volens, si interveniente consensu & autoritate Curatoris id faciat; Attamen si eo non adhibito mulier contraxerit, propterea contractus haud rumpitur; † Quia mulieri ideò Curator adjungitur, ne ex imbecillitate sexus damnum aliquod incurrat *b. Constit. 15.* Quæ ratio in casu præsentis cessat, † propter summam con-

fidenciam, quam lex habet de patre, l. quidam cum filiumfamilias. 46. ff. de hered. inst. l. Aurelius 28. §. Titius testamento 3. vers. presumptio enim &c. ff. de liber. legat. l. si furioso puberi. 16. ff. de curat. furios.

- 5 † Et mulier cum liberis contrahens, non ex imbecillitate sexus, sed potius ex pietate & maternâ affectione id fecisse censetur, l. liber captus. 17. C. de postlim. revers. † Ex quo sequitur, mulierem nec tùm opus habere Curatoris consensu, si bona etiam immobilia velit donare liberis suis, quia hanc donationem potius ex pietate, quàm sexus imbecillitate fecisse præsumitur, dict. l. liber captus. 17. C. d. t. Andr. Tiraq. de leg. connub. gloss. 8. n. 110. Zobel. p. 2. diff. 22. n. 12.

Ita Domini ad consultationem M. Matthiâ Hoffmanns zu Dippoldswalde/ Mens. Mart. Anno 1632. (Verba sentent. So verbleiben solche Meßer eure Tochter billich/ und es mag selbiger Contract dammenhero/ daß Sara Schallerin keinen Kriegerischen Vormund gehabt/ gestalten Sachen nach/ weil zu einer Wittwisse und Geschenke/ so den Kindern geschicht/ curatoris autoritas unvonnöthen/ nicht hinterzogen werden/ W. R. W.)

Et in causa Viduæ ac heredum Ulrici Meyers zu Leipsig/ M. Maio, Anno 1595. (Verba sent. Hat Lorenz Finkelthausens Wittib in der Ehestiftung zugesagt/ daß sie ihgedachtem ihrem Sohne zu Anrichtung seiner Nahrung 1500. fl. mitgeben wolte/ so ist sie solcher Verwilligung/ ungeachtet daß dieselbe nicht vermittelt eines Kriegerischen Vormundens geschehen/nachzukommen schuldig/ W. R. W.)

Item in causa liberorum Petri Köhlers zu Schweditz/ Mens. Mart. Anno 1636. (Verba sent. Die weil aber dennoch berührte Vergleichung zwischen der Mutter und euch ihren Kindern aufgerichtet worden/ in welchem Fall die Mutter eines Curatoris so gar hochnöthig nicht gehabt/ ic. So mag auch dahero selbige Vergleichung nicht umgestossen werden/ W. R. W.)

Item in causa Hansen Dassen zu Annaberg/ Mens. Jul. Anno 1635.

Et in causa Zachariâ Hülgers zu Freyberg/ Mens. Januar. Anno 1636.

DEFINIT. IX.

Illustris mulier habens Regalia absque Curatore validè contrahit.

- 1 **Q**uartò limitatur † Regula Supr. Defin. 1. tradita in Ducissa, Comitissa aliavè muliere illustri, quæ Regalia & jurisdictionalia habet: Etenim, quia hæ mulieres negotia † quoque virilia sustinere, ut putà pro tribunali sedere, jus dicere, arbitri officium suscipere & munus legationis obire possunt, c. indemnitatibus. 43. de elect. in 6to. c. dilecti. 4. extr. de arbit. Joh. Coraf. l. 2. miscell. c. 27. n. 7. & 8. Pruckm. in repet. l. in multis. 9. membr. 1. art. 1. n. 4. & art. 2. n. 10. ff. de stat. bom. Herm. Kirchn. de legat. c. 3. n. 37.
- 3 38. 39. † haud puto ambigendum, quin si absque Curatore contrahant, validè & efficaciter obligentur,
- 4 Berl. p. 2. concl. 17. n. 79. † Maximè cum in hæc, foeminas Illustrés non facillè aliqua imprudentia aut imbecillitas Consilii cadat, ob quam alias mulieres Curatoris autoritatem adhibere debent, hac Constit.
- 5 15. in princ. † Quin & is, qui illarum fidem in contrahendo sequitur, non tam statum muliebrem, quàm illustrem dignitatem administrationemque per omnia virili administrationi similem respexisse censetur, ut scitè loquitur in simili Ant. Hering. in tract. de fidejuss. c. 7. n. 520.

Ita tractatum in causa Principissæ ab Anhalt ab una, & D. D. Comitum à Schwarzburg zu Rudelsstadt/ ab altera parte Mens. Jul. Anno 1633.

DEFINIT. X.

Mulier absque consensu Curatoris non solum testari, sed & mortis causâ donare potest.

- 1 **Q**uintò: † Absque consensu Curatoris mulier quoque testari & mortis causâ donare valet. Et quidem quoad testamenti factionem res expedita est,
- 2 † propter verba clara b. Constit. §. Gleicher Gestalt/ vers. vor sich selbst von ihrem Haab und Gütern/ ic.

Ita Domini in causa Martheu von Wittigen zu Dresden/ Mens. August. Anno 1633. (Verba sentent. So ist solch Testament/ unangesehen die Testirerin keinen Curatorem gehabt/ zu Recht kräftig und beständig/ und mag von euch beständiger Weise nicht gefochten noch hinterzogen werden/ W. R. W.)

- † At num mortis causa donatio quoque absque Curatore à muliere facta valeat? Res omni scrupulo non caret, ut videre est apud Andr. Rauchb. p. 2. q. 32. ubi latissimè hanc quæstionem tractat. Etenim † quantum ad ordinationem, seu modum ineundi, donatio mortis causa contractui æquiparatur, Gloss. in l. 1. §. Celsus. 9. verb. legatum. ff. de dot. preleg. Bald. in l. 2. ff. de legat. 1. † Ut vel propterea huic donationi non minus ac reliquis mulierum contractibus autoritas Curatoris intervenire debeat, uti sentiunt Matth. Wefenb. in parat. ff. de mort. caus. donat. n. 4. & in addit. ad Johan. Schneidew. pr. Inst. de donat. n. 19. lit. a. Modest. Pif. vol. 1. cof. 1. n. 23. §. 24. Rectius tamen concludit † Rauchb. alleg. loc. Mulierem absque Curatore validè mortis causâ donare; Quæ sententia non solum observantiâ fori Saxonici approbata, sed & ratione juris satis munita est; † Quis enim non animadvertit, ex mortis causa donatione, quæ solâ & nudâ poenitentiâ donatoris etiam tacitè revocari potest, l. non omnis. 19. in pr. ff. si cert. petat. l. 16. l. 30. l. Senatus. 35. §. mortis causa. 4. ff. de donat. mort. caus. l. Seja. 11. ff. de dot. preleg. nullam profus læsionem mulieris metuendam esse, † ob quam alias autoritas Curatoris requiritur, b. Constit. 15. Et quis etiam non videt, † ex mortis causa donatione, utpote quæ moribus nostris nec stipulationem requirit, nec pactum nudum, mulierem nihilominus obligari, quàm ex testamento, † Ut proinde ea non minus quoque mortis causa donare queat ac testari: Ejusmodi enim solummodo actibus mulierum consensum & autoritatem Curatoris adhiberi vult Constitutio, † per quos efficaciter illæ obligantur, non etiam aliis, b. Constit. 15. ubi Dan. Moll. n. 74. † Accedit porro, quod facultas testandi mortis causa donationem comprehendat, l. Marcellus. 15. ff. de donat. caus. mort. l. cum hic status. 32. §. si miles. 8. ff. de donat. int. vir. & uxor. l. 22. §. miles. 1. ff. de legat. 3. Adèò ut is, qui testari potest, † mortis quoque causa donare queat, dict. l. Marcell. 15. in pr. ff. de mort. caus. donat. Quare cum mulieri absque Curatore testari liceat b. Constit. 15. † cur ad donationem mortis causâ autoritatem Curatoris necessariò adhibere debeat, haud certè video.

Ita Domini in causa Martin Webers zu Roslaw/ M. Sept. Anno 1630. (Verb. sent. Hat Elisabeth Schillers in ihrem Wittwenstande/ darinnen sie auch verstorben/ euch etliche Erb-Gelder durch eine Übergabe auffu Todes-Fall übergeben und zugeeignet/ ic. So ist solche Übergabe/ ungeachtet dieselbe ohne Zuziehung eines Kriegerischen Vormunden aufgerichtet worden/ zu Recht kräftig und beständig/ W. R. W.)

DEFINIT. XI.

Absque Curatoris quoque autoritate pacta dotalia facere, in iud. certam dotem constitutere potest.

- S**extò limit. † Regula prædicta in pactis dotalibus, in quibus mulier dotem constituens, non opus habet Curatore, Dan. Moll. hic. n. 87. & ad Constit. Elect. 43. n. 5. p. 2. Matth. Berl. p. 2. concl. 17. n. 83. † Et si enim aliàs Statutum requirens certas solennitates in contractibus mulierum, etiam in dotis datione locum habeat, Alciat. in l. 2. num. 6. & 7. ff. solut. matr. Dec. conf. 301. † Attamen de consuetudine harum Regionum aliud receptum est, & pacta dotalia absque Curatoris autoritate validè contrahuntur, teste Moller. dict. loco & lib. 1. semestr. c. 13. n. 2. & 3. Vid. infr. Constit.

- 4 Const. 43. *Defin. 9.* † Fiunt namque ejusmodi pacta dotalia, in quibus dotes constitui solent, presentibus parentibus, vel propinquis contrahentium, ut auctoritate Curatoris, quam in aliis actibus & contractibus mulieram Constitutio hæc requirit, nil opus sit, † ratione ejus hoc in casu cessante, Moller. n. 88.
- 5 *infr. Defin. 18.* Nec aliàs quoque b. Const. † ad causas matrimoniales extendi debet, Joach. à Beust. *de spons. p. 1. c. 22. Moll. libr. 3. semestr. 35. n. 3.* Unde & mulier sine consensu Curatoris matrimonium rectè contrahit, Beust. *diff. c. 22. vers. item quod mulieres & c. Moll. diff. c. 35. n. 1.* † Quidni ergo pacta quoque dotalia absque Curatore conficere poterit, quum hæc ceu accessoria principali conjugii negotio accedant, & secundum illud regulari debeant, Moll. *diff. lib. 1. sem. 13. n. 2. & 3.* † Aliud tamen dicendum, si in pactis dotalibus dos æstimata rerum immobilium constituitur, *Vid. infr. Const. 43. Defin. 9.*

Ita Domini ad requisitionem Marthzi Martini zu Henichen/ Menſe Mart. Anno 1593. (Verba sentent. Ob nun gleich eure Stiefmutter bey Auffrichtung solcher Eheſtiftung keinen Kriegſchen Vormundt gehabt/ da aber dennoch mit fünf Zeugen bezeugen werden könte/ daß in derselbigen Beseyn berührte Eheſtiftung von beyden Eheilen also geschlossen und gewilliget worden/ ic. So würde derselbigen billich nachgelebet/ W. R. W.)

Et ad consultationem Michael Sebalds zu Halle/ M. Nov. Anno 1632. (Verba sent. Ob nun wohl euer Eheweib bey Auffrichtung berührter Eheſtiftung keinen Kriegſchen Vormundt gehabt/ auch selbst nicht dabey gewesen/ und selbige vollzogen/ ic. So ist sie doch nichts desto weniger zu Recht beſtändig/ W. R. W.)

DEFINIT. XII.

Ad impetrationem Arresti adversus debitorem suum mulier Curatore opus non habet.

- 1 **S**eptimò: † Nullibi certè prohibetur mulier petere arrestum absque consensu Curatoris; dubium itaque non est, quin etiam non interveniente Curatore Arrestum petere & impetrare queat; † Quod enim lex non prohibet, nec nos prohibere debemus, *l. dissentientis. 5. C. de repud.* Et ubi deficiunt verba legis, ibi quoque deficit legis dispositio, *l. 4. §. toties. 6. ff. de damno infect.* † Nisi quis dicere autumat, mulierem absque Curatore ad petitionem arresti propterea non admitti, quod personam legitimam in judicio standi non habeat, *b. Const. 15. in pr. ubi Moll. n. 2.*
- 2 Frid. Pruckm. *vol. 1. conf. 48. n. 194.* † At sola petitio Arresti propriè actus judicialis non est, sed tantum præparamentum judicii vel actionis principalis, *Col. de process. exec. p. 3. c. 11. n. 36.* † Quippe judicium per litis contestationem demum incipit & contrahitur, *l. un. C. de lit. contest.* quin nec petens arrestum in loco judicii semper comparere, aut judicium pro tribunali sedentem necessario adire debet, sed sufficit, † si eum domi suæ, vel in via publica aliove in loco pro Arresto sibi in bona sui debitoris decernendo, vel saltem per literas compellet, *Dan. Moll. lib. 3. semestr. 44. n. 2. & Rutg. Ruland. in tract. de Commiss. p. 4. lib. 4. c. 6. n. 5.* † Nec metuendam, ut mulier petens arrestum deteriorem suam conditionem faciat, aut patrimonium suum diminuatur, quæ sibi de asscuratione crediti prospicere studet, ut vel propterea absque Curatore hoc expedire queat, † quippe quæ idèd Curatoris consensu opus habet, ne ex imbecillitate sexus in captionem aliquam incurrat. *b. Constit. 15. in pr.*

Ita Domini in causa Margarethæ Pruffers ab una, & Antonii Dehnens ab altera parte ventilata coram Senatu zu Ouben/ Menſe O&. Anno 1628.

Et alia in causa ad petitionem Quæstoris Dresdenſis, Menſe Febr. Anno 1630.

DEFINIT. XIII.

Mulier dolosè contrahens obligatur, etiamsi non habuerit Curatorem.

Octavò *limita*: † in muliere, quæ contrahendo fraudulenter & dolosè aliquem vult decipere; Hæc procul dubio obligatur, etiamsi non habuerit Curatorem in litem. † Quemadmodum enim Scutum Vellejanum subvenit tantum mulieribus deceptis, non decipientibus, *l. 2. vers. sed ita demum. l. si mulier. 23. l. si decipiendi. 30. ff. ad Scutum Vellejan.* † Ita nec beneficium juris Saxonici, quo mulier læsa contractum absque Curatoris consensu initum rescindere valet, dolo ac fraudi ejus opitulari debet. † Nunquam enim mulieri, quæ dolo malo aliquid fecit, succurritur, *l. cum post mortem. 43. §. 1. vers. prætere a de admin. tut. l. 37. §. 1. ff. de minor. l. 2. C. si minor se maj. dixer.* Anton. Fab. *in Cod. lib. 4. tit. 21. defin. 4. n. 3.* Prætere mulier contrahens, vel aliud quid agens, propterea Curatoris consensu opus habet, † ne ex imbecillitate sexus captionem aliquam incurrat, *b. Const. 15. in pr. ubi. Dan. Moll. in pr.* † At quomodo quæso imbecillitatem & captionem prætere poterit mulier, quæ dolosè secum contrahentem decipit, fraudemque committit, *d. l. 23. ff. ad Scutum Vellejan.*

Ita Domini in causa Martini Waltzens zu Zöbberſch/ Menſ. Mart. A. 1630. (Verba sent. Ob nun wohl bemeldte Wittib die Zahlung noch einſten von euch fordert/ mit Fürgeben/ daß sie bey Annehmung des Geldes keinen Curatorem gehabt/ die weiff sie aber dennoch der Zahlung nicht in Abrede seyn kan/ das Geld auch selbst zu sich genommen/ die untüchtige Wånge ausgeschossen/ und das empfangene Geld wiederum zu ihrem Nutzen angewendet und ausgegeben/ daher zu schließen/ daß sie auch dolosè zu gefahren gemeynet/ ic. so hat sie sich auch mit ihrem Einwenden nicht zu beheiffen/ sondern ihr werdet von ihren Zusprächen billich entbunden/ W. R. W.)

DEFINIT. XIV.

Ex contractu mutui efficaciter obligatur mulier etiam sine Curatore.

Nonò: † Obligatur mulier accipiens mutuo pecuniam, Curatore licet non interveniente, quod usu harum provinciarum ita receptum est, † cujus limitationis ratio vix alia reddi poterit, quam quod mulier in contractu mutui rarissimè lædatur, convertendo scil. pecuniam mutuo acceptam in usus suos, † Nisi dolosè & fraudulenter versari velit, quo casu Curatoris absentiam mulieri nil quicquam opitulari, dixi *Def. præced.* Et certè, † si hoc in casu mulieribus daretur restitutio, futurum esset, ut pauci aut potius nulli omnino reperirentur, qui quid cum illis commercii habere vellent, nisi Curator præsens adesset, qui tamen semper haberi non potest; Adeoque in odium mulierum consequenter retorqueretur id, quod in favorem ipsarum est constitutum, contra *l. quod favore. 6. C. de legib. l. generaliter. 5. vers. in his autem casibus. C. de secund. nupt.* † Quin & si nulla lege hoc cautum sit, ratio tamen naturalis mulieres ad redditionem pecuniæ mutuo acceptæ obligare videtur. † Equitas quippe hoc suggerit, etsi jure deficeremur, ut loquitur Jctus Paulus in *l. in summa. 2. §. it. Varus. 5. in fin. ff. de aq. & aqu. plu. arcend.*

Ita Domini ad consultationem Johann Mandenſtens zu Dresden/ M. Octobr. Anno 1612. (Verba sentent. So ist die Schuldnerin vorberührte 2000. fl. zusamt den aufgelauffenen Land. üblichen Zinsen zu bezahlen pſichtig/ und sie mag sich der Zahlung daher/ daß sie bey Erborgung und Aufnehmung solcher 2000. fl. keinen Kriegſchen Vormundt gehabt/ so dabey gewesen/ und daretu gewilliget/ nicht entbrechen/ W. R. W.)

Item ad petitionem Quæstoris zu Arnſpangke/ Menſe Jun. Anno 1629.

Et in causa Zacharia Hilligers zu Freyberg/ Menſe Jun. Anno 1636.

DEFINIT. XV.

Quatenus mulier mobilia sua absque Curatore alienare valeat.

- D**ecimò limitatur Regula supra Defin. 1. tradita. † in rebus mobilibus, quas mulier Curatore non interveniente potest alienare, b. Const. 15. §. Gleicher Gestalt/ *vers.* Wie dann auch den Wittben und Jungfrauen/ *rc.* Ubi Moll. n. 74. Landr. lib. 1. art. 52. post pr. Beust. ad l. 1. ff. de jurejur. n. 213. Andr. Rauchb. p. 1. q. 32. n. 91. in fin. † Attamen non indeterminate mulieribus hæc facultas conceditur, sed solum iis in casibus, in quibus Jura mobilium alienationem permittunt, b. Const. 15. in verb. (Dieselbe/ so weit die Rechte nachlassen/ zu vergeben/ *rc.*) Quæ verba triplicem innuunt exceptionem. (1.) † Ut viduis ac virginibus hoc solum sit permissum, non etiam mulieribus maritatis, quæ in præjudicium mariti de rebus mobilibus disponere nequeunt, Const. 7. p. 3. Berl. p. 3. concl. 9. n. 22. Quæ exceptio probatur verbis disertis b. Const. ibi: Den Wittben und Jungfrauen. † Aliud ergo obrinet in mulieribus maritatis, quas mariti consensum adhibere, necesse est, lib. 1. Landr. art. 45. (2.) † Valet mobilium donatio absque consensu Curatoris, quatenus hæc summam 500. Ungaricorum Ducatorum non excedunt, nam donatio hanc summam superans, infirmationem judicalem requirit, quæ absque Curatore vix poterit impetrari, §. 2. Inst. de donat. ubi Schn. n. 53. (3.) † Excipitur quoque donatio geratæ judicialis, quæ absque requisitis solennibus nequit alienari, Const. 14. p. 2.

Ita Domini ad requisitionem M. Joachimi Carbonarii, Pastoris in Kremssteden/ Mense Octobr. Anno 1621. (Verb. sent. So ist solches Weibes Cession und Ubergabe der 1000. fl. gestaltten Sachen nach/ weil sie 500. Ungarische Ducaten nicht über treffen thut/ unangesehen sein Krieglischer Vormund darbey gewesen/ zu Recht kräftig und beständig/ *rc.*)

DEFINIT. XVI.

Mulier mercatrix sine Curatore hypothecam ratione mercaturæ constituere potest.

- U**ndecimò limitat: † in muliere mercatrice vel negotiatrice. Etenim si Virgo vel vidua mobilia sua Curatoris consensu non adhibito, alienare valet, ut dictum Def. prec. † multò magis mulier mercari consueta, etiamsi maritata sit, in emendis & vendendis mercibus, quas in tabernis præstantes habet, sine Curatoris & mariti consensu firmiter contrahere & se obligare poterit, b. Const. 15. in fin. Quod tamen cum grano salis accipi debet; † Ac primò de iis solum mulieribus, quæ negotiari consueverunt, & verè dicuntur mercatrices, non etiam quæ unicam forsan tantummodò fecerunt negotiationem, l. semper. 5. §. negociatores. 3. ff. de jure immun. l. 1. §. 1. ff. de tribut. act. Dan. Moller. n. 28. 79. 80. † ubi arbitrio judicis committit, quotnam requirantur negotiationes ad hoc, ut mulier mercatrix appellari queat. † Secundò intelligenda est Const. hæc, quatenus mulier mercatrix intuitu mercaturæ contrahit, ut patet ex verb. Const. Mit Kauffen und Verkauffen in den Krähmen und andern dergleichen Waaren/ *rc.* ubi Moller. num. 18. † Quamvis in dubio mulier ratione mercaturæ contraxisse & pecuniam in mercaturam collocasse censetur, Modest. Pistor. p. 1. qu. 24. n. 3. Hartm. Pift. lib. 1. q. 4. n. 6. † Sed num etiam mulier mercatrix coemendis mercibus mutuam accipiens pecuniam absq. consensu & autoritate Curatoris, ades aut fundum Creditori in judicio hypothecare poterit? Licet hoc neget Dan. Moller. hic. n. 83. † propterea

quod hypotheca rerum immobilium hæc in terris non nisi in judicio constituatur, mulier verò absque Curatore in judicio versari nequeat. Attamen contrarium asserere non dubito cum Matth. Berlich. p. 2. concl. 17. n. 92. Quia mulieri mercatura conceditur, b. Const. 15. Ergo & per consequentiam contractus mutui & obligatio hypothecæ respectu mercaturæ, quoniam negotiationes & mercaturæ absque pecuniis exerceri nequeunt, † hæc autem sine sufficienti ass-10 securatione nemini ferè creduntur, concessio siquidem consequenti, † necessariò & antecedens, sine quo ad prius illud perveniri non potest, videtur concessum, l. 2. ubi Dd. ff. de jurisdic. Nic. Everh. in loc. ad concessionem conseq. ad concess. anteced. † Quò & fa-12 cit doctrina Andr. Tiraq. quod nempe concessio principali contractu, pignus quoque tanquam accessorium sit concessum, in tract. de legib. connub. verb. contract. Gloss. n. 110. † Nec obstat ratio Dan. Moller. 13 Quia mulier constituere volens hypothecam, non necesse habet personaliter in judicio comparere, sed potest consensum Magistratus super hypotheca bonorum suorum immobilium etiam in scriptis impetrare, Berl. d. concl. 17. n. 93.

Ita Domini in causa Conrad Räckers zu Lubig/ Mense Mart. Anno 1626. (Verba sent. Habt ihr Christinen Hilberts 100. fl. geliehen und vorgestreckt/ deswegen sie euch ihr Wohnhaus un-10 tersündlich eingesetzt/ Ob sie nun wohl bey solcher Verpfändung keinen Curatorem gehabt/ dieweil sie aber dennoch bewelbtes Anlehen zu Fortsetzung ihres Fisch-Handels angewendet/ darüber auch die Verpfändung Gerichtlichen versprechen lassen/ *rc.* So ist solche Hypotheca zu Recht beständig/ W. R. W.)

DEFINIT. XVII.

Subsistit contractus sine Curatore celebratus, quando mulieri est utilis.

Duodecimò: † valet contractus absque Curatore celebratus à muliere, quando manifestum est, hanc suo commodo contraxisse, ex eoque lucrum sentire, Andr. Tiraq. de leg. connub. ver. En pouvoir de son mar. Gloss. 8. n. 56. & seqq. Matth. Col. p. 1. decis. 12. n. 32. Andr. Rauchb. p. 1. q. 32. n. 90. Dan. Moll. hic n. 47. Berl. p. 2. concl. 17. n. 118. Wesenb. vol. 1. conf. 26. n. 43. Zobel. in addit. lat. ad art. 46. Landr. lib. 1. n. 2. † Illustrissimus siquidem Elector Sax. imbecillitati mulierum consulere cupiens, id quod ab ipsis sine Curatore actum est, eatenus invalidum esse jubet, ut illis obesse non debeat, b. Const. 15. Ex quo sequitur, † valere actum, qui in utilitatem mulieris cedit, nec rescindi propterea, quod Curatoris autoritas non intervenerit. † Quia inductum ad certum aliquem effectum, non debet contrarium operari, l. non tantum. 3. §. si emancipatus. 5. ff. de bonor. poss. contr. tab. l. legata inutiliter. 14. ff. de adim. vel transf. legat. l. 19. ff. de legat. 1. † Quis etiam nescit, Const. hanc Sax. 5 maximè favorabilem esse, juxta tradita Moll. hic n. 4. Zobel. p. 2. diff. 22. n. 6. & seqq. † At quod in aliqujus favorem est introductum, ampliari & restringi potest, quocunque modo favor & utilitas postulat, ne in odium alius retorqueatur, l. quod favore. 6. C. de legib. l. 3. §. due autem. 5. in fin. ff. de Carbon. Edict.

Ita Domini in causa C. à K. zu M. Mense Majo, Anno 1622. (Verba sent. Ob nun gleich vorgedachte eure Schriegerin angeregte Vergleichung dahero unkräftig zu seyn vermehnet/ daß ihr Krieglischer Vormund solche nicht volljogen/ dieweil aber dennoch dieselbige ihr und ihren vier Söhnen zum besten/ und nicht zu Schaden und Nachtheil aufgerichtet/ in welchem Fall nach gemeinem Wahri der Rechtsgelehrten die Gegenwart und Einwilligung der Krieglischen Vormunden bey den Contracten und Handlungen der Weiber nothwendig nicht erfordert wird/ *rc.* So ist auch angeführter Vertrag vor unbeständig nicht zu achten/ W. R. W.)

DEFINIT. XVIII.

Contractus mulieris in presentia Agnatorum initus subsistit, licet Curator non intervenit.

Decimo tertio limit. Regula hæc, † si Consanguinei & Agnati proximi mulieris contractui intervenierint; Tum enim consensu Curatoris opus non est, sed actus à muliere in presentia Consanguineorum suorum celebratus, firmiter valet, Gloss. *lat. ad text. germ. in Landr. lib. 1. art. 44. lit. B.* Matth. Berl. *part. 2. concl. 17. n. 84.* Dom. Card. Tusch. *tom. 7. pract. concl. lit. S. concl. 599. n. 27.* præterquam enim, † quod proximi agnati vicem Curatoris sustineant, † *arg. pr. Inst. de leg. agn. tut.* † fraus certè abesse censetur in contractibus, in presentia agnatorum cum muliere celebratis. † Unde & sit, quod tutores de contractibus, cum consensu consanguineorum pupilli initis, rationem reddere non teneantur, Menoch. *l. 3. præf. 128. n. 2. & seqq.* Berlich. *p. 2. concl. 12. n. 22.*
Ita Domini ad consultationem Senatus VVeissenfels. Mens. Aug. Anno 1602. (Verba sent. Hat Martha/Martin Sanders Wittib/ibr Haus erer Mitbürger einem im Bessehn ihrer Brüder verkauft. Ob sie nun wohl hierbey keinen Riegischen Vormund gehabt/ ic. So mag doch derhalben derbräuter Kauff für unkräftig nicht gehalten werden/ ic.)
Et in causa Christian von Heintz zu Altentdtitz/ Mens. Apr. Anno 1635.

DEFINIT. XIX.

Mulier maritata solo mariti consensu, absque alterius Curatoris autoritate efficaciter contrahere, bonaq; immobilia alienare valet.

Decimo quarto: denique † limitatur prædicta Regula in muliere maritata, quæ, si contractum celebret, bonaque sua immobilia alienet, alio Curatore opus non habet, sed mariti consensus & autoritas ad hoc sufficit, Dan. Moll. *hic n. 3.* Matth. Wesenb. *vol. 1. consil. 11. num. 17.* Ant. Hering. *de fidejuss. c. 18. n. 55.* Matth. Berl. *p. 2. concl. 17. n. 15.* Jacob. Schult. *in addit. ad Mod. Pist. part. 1. quest. 14. n. 21.* † Nam de Jure Saxonico Maritus, quamprimum ingreditur thorum, uxoris ejus fit tutor, Landr. *lib. 1. art. 45. & libr. 3. art. 45.* Weichbild. *art. 65.* Rauchb. *part. 1. quest. 2. num. 39.* Matth. Coler. *part. 1. decis. 66. n. 3.* Frider. Pensold. *in addit. ad Coler. part. 2. decis. 222. num. 18.* † Ideoque jure potestatis tutelaris in contractibus uxoris, ne ex inopia consilii decipiatur, auctoritatem interponere debet, ut sic alterius Curatoris autoritate haudquaquam sit opus. † Quin & quamdiu mulier habet maritum, alium tutorem eligere nequit, quia tutorem habenti tutor non datur, §. *interdum. 5. Inst. de Curat.* Ant. Hering. *dict. loc.* Unicum hoc ob stare videtur, † Quod scilicet Illustriss. Elect. b. Constit. 15. mariti alteriusque Curatoris consensum jungat, in §. *Gleicher Gestalt/ verb. ohne Vorwissen und Autorität ihrer Eheleichen und anderer verordneten Vormundens/ ic.* † Ex quo sequitur, utriusque consensum, mariti nempe & Curatoris, in contractibus mulierum maritatarum requiri, propter copulam (Et) quæ utrumque conjungit, *arg. l. Titio textores. 36. §. nihil. 2. ff. de legat. 1. l. triplici 142. ff. de verb. signif.* † Sed respondet Moll. *hic n. 3. & lib. 3. Semestr. cap. 35.* quem sequitur Berlich. *dict. concl. 17. n. 17.* particulam (Et) poni ibidem disjunctivè vel alternativè, ita ut satis sit, vel mariti vel alterius Curatoris consensum & auctoritatem intervenisse. † Cum infrequens non sit, ut pro ratione subjectæ materiæ copulativa oratio in disjunctivam vel alternativam resolvatur, *l. sapere ita 53. ubi Dd. ff. de verb. signif.* † Quod licet concesserim ipsis quoad consensum mariti, hunc nempe ad contractum mulieris

Corp. Definit. Vel. I.

judicare; veluti ita ex Rubrica Const. 16. p. 2. colligere licet. Attamen hoc largiri non possum, quod † & Curatoris solius autoritas in contractibus mulierum nuptiarum semper sufficiat, quum uxori bona sua immobilia absque mariti consensu, ne quidem cum auctoritate Curatoris alienare liceat, ut dicitur *inf. Defin. 25.* † Possit quoque dici, mariti & curatoris consensum b. Const. 15. propterea conjungi, quod non solum de obligatione mulierum nuptiarum, sed & de virginum ac viduarum contractibus agatur, quibus Curatoris in litem autoritas accedat, necesse est, † ut sic verba illa pro subjectâ materiâ explicari, & quæ de curatoris consensu habentur, ad virgines & viduas restringi debeant. Vid. Decis. Elect. *Nov. 24.*

Ita Domini ad consultationem Henrici Sigismundi Warschaltz/ M. M. Anno 1622. (Verba sentent. Ob sie nun wohl bey Verkaufung des Ackerseldes keinen Riegischen Vormund gehabt. Dieweil aber dennoch ihr Ehemann/ als ehlicher Vormund/ darbey gewesen/ ic. So verbleibets auch bey solchem Kaufe nochmahls billich/ und es ist Verkauferrin denselben unzulässig nicht befugt/ B. N. W.)

Item ad requisitionem Georgii Brodtforbens zu Wurgau/ Mens. Sept. Anno 1621.

Ad petitionem Bartholomæi Widerts zu Lauterbach/ Mens. Febr. Anno 1575.

DEFINIT. XX.

Contractus à marito de bonis uxoris, consensu ipsius celebratus, jure subsistit.

Uxorem consensu mariti de bonis suis etiam immobilibus contrahere, eaque alienare posse, dixi Defin. *preced.* At quid, *si non Uxor ipsamet, consentiente marito tanquam Curatore suo, sed maritus de bonis uxoris consensu tamen ipsius contrahat?* † Certè quia *art. 45. lib. 1. Landr.* de contractibus mulierum disponens loquitur de ipsis mulieribus contrahentibus consensu maritorum suorum, existimare quis posset, contractum haud subsistere, siquidem non ipsæ uxores maritis consentientibus, sed contra mariti uxoris consentientibus contraxerint. † Quod & sensisse videtur Gloss. *germ. dict. art. 45. in vers. Darum muß er ihr Vormund seyn/ ic.* Quæ maritum consensu uxoris alienare ipsius dotalitium prohibet, mulieribus verò interveniente consensu maritorum hoc permittit, † Attamen iniquum foret, si mulier ratione consensus præstiti non obstringeretur, cum parum interesse videatur, an ipsamet mulier contrahat, an verò maritò contrahenti consentiat, † utroque siquidem casu ex consensu & conventionem obligatur, *l. 1. l. 7. ff. de pact.* † Quare mulierem hoc casu ex contractu à marito celebrato obstringi arbitrari fuere Scabini, teste Hart. *Pist. observ. 55. n. 8.* Idque maxime, † Si ipso facto contractum mariti ratum habuerit, cum & adolescentes, si postquam in tutelam suam venerint, negotia tempore minoris ætatis contracta ratificaverint, his omnino stare teneantur, *rot. tit. C. si major facti alien. rat. hab.* Hartem. *Pist. dict. loc. n. 9.* † Quod & placet Andr. Rauchb. *p. 1. qu. 34. n. 45. verb. vel si maritus alienet consentiente uxore &c.*

Ita Domini ad requisitionem Caspari Lautens zu Wendtsfeld/ Mens. Sept. Anno 1629. (Verba sent. Hat Hans Quas ein Viertel Landes/ so seinem Ehe-Weibe zuständig gewesen/ Waildes Erahmeru vor und um 160. Alcho käufflichen zugeschlagen. Ob nun wohl solcher Kauff dahero/ daß Quasens Ehemweib nicht selbsten Verkäuferin gewesen/ auch keinen Curatorem gehabt/ umgestossen werden will/ dieweil sie aber dennoch in gedachten ihres Mannes Contract und Verkaufung gewilliget/ in welchem Fall sie auch letztes sonderbahren Curatoris vordrhen gehabt/ ic. So verbleibets bey solchem Kaufe billich/ und es mag derselbe nicht gestossen noch hinterzogen werden/ B. N. W.)

Item ad petitionem Pauli Deufens zu Uuma/ Mens. Jun. Anno 1604.

Laurentii Stephani zu Rudersdorff/ Mens. Febr. Anno 1605.
Jacobi ab Ende zu Robendorff/ Mens. Oct. Anno 1601.

DEFINIT. XXI.

Fundum dotalem mulier absque Curatore vendere aliove modo alienare nequit, etiamsi maritus consentiat.

- 1 **A**T nonne metuendum (dixerit quis) ut maritus uxori, absq; Curatore contrahenti, commodi for-
 2 san proprii causa facilius consentiat? † Ita quando-
 que suspicari licet, per ea quæ tradit Matth. Wesenb.
 in parat. ff. de fund. dotal. num. 7. quam ob causam u-
 3 xorem solius mariti consensu semper validè obligari
 haud existimaverim, † Sed casus reperiuntur excep-
 ti, in quibus auctoritas Curatoris accedat necesse est,
 Quos, ne generalitas Definit. 19. aliquem decipiat,
 4 hic referre fert animus. Primò autem † uxor fundum
 dotalem sine Curatoris auctoritate vendere, aliò-
 5 ve modo alienare prohibetur, etiamsi maritus consen-
 tiat, † Sicuti nec ipse maritus consentiente uxore
 absque Curatore fundum dotalem alienare valet, ex
 Sanctione Imper. Justiniani in pr. Instit. quibus alien.
 lic. vel non l. un. §. Et cum lex 15. C. de rei uxor. act.
 6 † Quam sanctionem etiamnum in foro Saxonico du-
 rare docet Matth. Wesenb. dict. tit. n. 7. Joh. Schnei-
 7 dew. in pr. n. 4. Inst. quibus alien. licet vel non. † Fundum
 autem appello dotalem, non qui jure successio-
 nis ad mulierem pervenit, sed in quo dos fuerit con-
 stituta, sive sit prædium urbanum sive rusticum, l. ro-
 8 tale prædium. 13. ff. de fund. dotal. † Cautius enim
 in fundi dotalis alienatione procedendum, propter
 utilitatem Reipublicæ, cujus interest foeminas esse do-
 9 tatas, dotesque mulieribus conservari, l. 1. ff. solut.
 matr. † Et ne sexus muliebris fragilitas in pernici-
 em substantiæ earum convertatur, dict. pr. Inst. quib.
 alien. lic. vel non. Quod tamen solummodo dictum
 10 odorem; † Secus si prædium æstimatum fuerit mari-
 to in dotem datum; Nam quia æstimatio emptionem
 facit, dominium hujus prædii ad maritum pertinet,
 11 † qui propterea illud alienare haud prohibetur, dict.
 l. un. §. Et cum lex 15. C. de rei uxor. act. Joh. Schnei-
 dew. dict. loc. n. 9. ubi alias quoque hujus definitio-
 nis limitationes profert, quas & vide apud Frider. Pen-
 sold. in addit. ad Col. p. 2. decis. 223. ubi hanc totam
 quæstionem per ampliaciones & limitationes ad amu-
 sum tractat.

Ita Domini in causa Anna Ficklerin zu Dresden / M. Febr. A. 1605. (Verba sent. Ob gleich ihr benebens eueren Ehe-
 manne euer Haus/ welches ihr ihme in dotem zubracht/eurem Bru-
 der Martin Egelingen verkauft. Dieweil ihr aber dennoch
 zu solchem Kauff mit keinem Kriegtischen Vormunde versehen
 gewesen / ic. So ist selbiger Kauff zu Recht nicht kräftig/
 B. R. B.)

DEFINIT. XXII.

*Mulier etiam nupta sine Curatore hereditati renun-
 ciare, aut super divisione hereditatis quietationem
 facere nequit, licet aliàs solius mariti consen-
 su debitorem suum liberare
 valeat.*

- 1 **S**ecundò: Non sufficit auctoritas Mariti, si uxor ex
 bonis defunctorum parentum portionem sibi de-
 bitam acceperit, & super divisione quietationem face-
 re, aut coheredes suos liberare velit, sed requiritur
 2 hoc casu consensus Curatoris. † Similis namque
 est ejusmodi quietatio totali renunciationi heredita-
 tis, quippe quæ certâ portione ex bonis hereditariis ac-
 ceptâ hereditati renunciatur, † Quare & majus me-
 3 tuendum est periculum, quàm in obligatione mulie-
 ris, arg. l. cum fundus. 31. §. servum tuum. 1. ff. de reb.
 4 credit. † Ut propterea solius mariti consensu facta
 non valeat, nisi & Curatoris auctoritas accesserit.

Ita Domini ad consultationem Andrea ab Hartensfeld / M. Mart. A. 1624.

† Quod ipsum tamen ad quietationem seu liberatio-
 nem super divisione hereditatis totali restringendum
 videtur, Secus si uxor super solutione pecuniæ sibi de-
 bitæ quietationem facere, ac debitorem suum liberare
 velit, † quod procul dubio solius mariti auctoritate
 6 absque alterius Curatoris consensu validè poterit ex-
 7 pediri, † Quia maritus tutor uxoris est, & vices Cu-
 ratoris supplet, Laudr. lib. 1. art. 45. Col. p. 1. decis.
 66. n. 3. Rauchb. p. 1. qu. 2. n. 39.

Ita Domini ad consultationem Christiani Patzschus zu Ob-
 beln / M. Majo, A. 1622. (Verba sent. Ob nun wohl bey solcher
 Quittung und Bericht/euer Eheweib keinen Kriegtischen Vor-
 mund gehabt/ dieweil aber dennoch dieselbe in eurem / als des
 Ehelichen Vormunden Bessehn/ geschehen / ic. So verbleibts
 auch nochmals darbey billich / ic.)

DEFINIT. XXIII.

*Uxor contrahens cum marito suo alterius Curatoris
 auctoritatem adhibere debet.*

1 **T**ertio: Curatorem quoque adhibere debet mu-
 2 lier nupta contrahens cum marito suo, Matth.
 Wesenb. conf. 11. n. 4. Rauchb. p. 1. qu. 2. n. 48. Modest.
 Pist. vol. 1. consil. consil. 1. n. 24. † Expediti nam-
 2 que juris est, virum & uxorem invicem emere & ven-
 dere, omnisque generis contractus, (donatione excè-
 ptâ) celebrare posse, Salyc. in ult. C. de pact. Ant. He-
 ring. de fidejuss. c. 6. n. 103. † Quod tamen non ali-
 3 ter exaudiendum, quàm si uxor alium adhibeat Cura-
 torem, Dan. Moll. bic. n. 50. † in causa siquidem pro-
 4 priâ maritus uxori autor esse nequit, l. pupillus. 5. in
 pr. ff. de autor. tutor.

Ita Domini in causa Andrea Bernhardt zu Döhlitzsch / Mensis
 Aug. Anno 1632.

DEFINIT. XXIV.

*Mulier maritata in mariti commodum contrahens,
 alio Curatore opus habet.*

1 **Q**uartus denique casus, quo mulier absque Cura-
 2 tore non obligatur, hic est: Si nempe in com-
 modum mariti contrahat, isque ex mulieris contra-
 ctu, & factâ alienatione lucrum aliquod speret, Matth.
 Wesenb. in parat. ff. de fund. dotal. n. 7. Matth. Berl.
 p. 2. concl. 17. n. 15. † Sanè tunc ipsius mariti con-
 2 sensum haudquaquam sufficere, vel exinde patet, quod
 nemo in causa propria tutor vel Curator esse queat,
 l. 1. l. 5. ff. de aut. tutor. §. ult. Inst. eod. tit. † At cau-
 3 sa propria dicitur mariti, cujus utilitas ad ipsum perti-
 net, l. 1. §. in propria. 11. ff. quando & intra que temp.
 appell. l. 10. C. de testib. Wesenb. dict. loc. Ex quo fit,
 4 † quod licet alienatio rerum immobilium uxoris con-
 sensu mariti facta aliàs jure subsistat Definit. 19. Mari-
 5 tus tamen, eâ defunctâ, pretium non lucretur, † nisi
 alienationi alius Curator intervenerit, Frid. Pensold.
 in addit. ad Matth. Col. p. 2. decis. 286. n. 208. Col. vol.
 1. conf. 8. n. 127. & 150.

Ita Domini ad consultationem Adami Leopolds zu Sprem-
 berg / M. Jun. A. 1632. (Verba sent. Ob nun wohl des Weibes
 Ebsferey vor und um 170. Thl. verkauft worden/ da aber den-
 noch der Mann seines eigenen Nutzens halben sein Weib hiez
 beredet/ ihr und ihren Kindern aber der Kauff zu großem Sa-
 den gerechet / ic. So möchte solcher Kauff/ weil auch das Weib
 neben einem Kriegtischen Vormund daretz nicht gemacht/ zu
 Recht nicht bestehen / ic.)

Et ad requisitionem Hieronymi Schröters zu Weßfig / M.
 Jul. A. 1613. (Verba sent. Dieweil aber dennoch obgedachtes
 von Wilebens Eheweib bey solchem Contract keinen Kriegt-
 schen Vormund gehabt/ und vermuthlich/ daß der Ehe-
 Mann denselben zu seinem eigenen Nutzen und Besten geschlossen/ und
 das unbewegliche Gut wegen künftiger Succession zu Gelfde ge-
 macht / ic. So ist auch bemeldtes von Wilebens Eheweib sol-
 chen Contract zu hinterziehen wohl besugt. Sie ist aber vor al-
 len Dingen Käuffern die eingewandte Besserung und Meliora-
 tionen auff vorgehende Liquidation und Richterliche Ermächti-
 gung zu erlassen pflichtig / B. R. B.)

Item

Item in causa Pauli Warrens zu Pflauren/Mense Mart. Anno 1634. (Verba sent. Da aber dennoch dem Weibe diezu insonderheit kein Curator verordnet gewesen/ ic. So ist auch nach gedachter euer Mutter Waise ben/ euer Vater so viel/ als er aus den verkauften Gütern gelodet/ euch zum Muttertheil auszumachen schuldig gewesen/ und weil ers nicht gethan/ wird euch nunmehr nach seinem Ableiben/ von euren andern Wit. Erben dasselbe zuvor aus billich abgefolget/ W. R. W.)

Item in causa heredum Element Schesslers zu Lichtenstein/ M. Mart. Anno 1585.

Et in causa Curatoris Annæ Rosens zu Mühlberg/ M. Febr. Anno 1599.

DEFINIT. XXV.

Uxor bona sua immobilia absque consensu mariti alienare nequit, licet adhibeat auctoritatem Curatoris.

- N**on controvertitur hinc de bonis mobilibus, quæ procul dubio mulier in mariti præjudicium, invito eo, distrahere non potest, Gloss. lat. ad text. german. Landr. lib. 1. art. 31. lit. e. Matth. Berlich. p. 3. concl. 9. num. 22. † Sed de immobilibus saltem bonis questio est, An sicuti ea solius mariti consensu absque Curatore, Definit. 19. Ita & contra solius Curatoris auctoritate absq. mariti consensu ab uxore alienari queant? † Et ita sentire videtur Dan. Moller. hic n. 3. quem sequitur Matth. Berlich. p. 2. concl. 17. num. 16. ut scilicet alterutrius sive mariti sive curatoris consensus sufficiat ad hoc, ut uxor de iis firmiter contrahat & obligetur. Nec multum interesse mariti, quis existimaverit, † bona uxoris immobilia alienari, quippe quæ defuncta eâ, non marito, sed heredibus mulieris cedunt, Landr. l. 1. art. 31. Beust. de jur. connub. p. 2. c. 67. sub fin. Schneidewin. ad tit. inst. de hered. qua ab intest. defer. rubr. de success. int. vir. & uxor. num. 32. E contra, † uxorem bona sua immobilia absque consensu mariti, interveniente licet Curatore, validè haud alienare asserit Frider. Pensold. in addit. ad Matth. Coler. part. 2. decis. 286. num. 184. Quod & inclinât Andr. Rauchb. p. 2. quest. 34. num. 45. & Wesenb. part. 1. conf. 25. num. 15. & in parat. ff. de fundo dotal. num. 7. † Quorum sententia uti in praxi recepta, ita & textibus & rationibus Juris Saxonici consentanea est. † Tum per text. in Landr. libr. 1. art. 31. vers. Kein Weib mag ihres Guts ichtwas vergeben/ ohne ihres Mannes Willen/ daß er es durch Recht leiden darff/ ic. Et in art. 45. dist. lib. 1. vers. Ein Weib mag auch ohne ihres Mannes Urlaub ihr Gut nicht vergeben/ noch ihr eigen verkaufen/ ic. † Quæ sanè verba generaliter & indefinitè loquuntur, adeoque & generaliter de immobilibus pariter atque mobilibus bonis accipi debent, l. de precio. 8. ff. de publ. in rem act. l. 1. §. generaliter. 1. ff. de legat. prest. † Tum, quia de Jure Saxonico maritus est tutor uxoris suæ, Landr. lib. 1. art. 45. & lib. 3. art. 45. Coler. p. 1. decis. 66. num. 3. Rauchb. p. 1. q. 2. num. 39. absque consensu verò tutoris alienatio facta haud invalida est, † prout dilucidè apparet in pupillo & minore, qui Curatorem habentes, ob id neque alienare neque obligari possunt, l. obligari. 9. in pr. ff. de auctor. tut. & Curat. l. pupillus. 189. ff. de reg. jur. l. 3. C. de in integr. restit. † Tum, quod marito in bonis Uxoribus immobilibus competat Ususfructus, art. 31. ubi Gloss. lat. lit. a. in pr. & art. 45. l. 1. Landr. Coler. part. 2. decis. 253. & p. 1. decis. 18. num. 4. And. Rauchb. p. 1. q. 2. num. 45. † Qui à proprietario haudquaquam inverti, nec usufructuarius in utendo-fruendo turbari debet, l. usufrui. 5. §. 1. & ult. ff. si usufructus pet. Quod certè fieret per alienationem fundi; Unde tradit Gloss. latin. † Quod mulier citra consensum sui mariti nihil disponere queat, in bonis ad illum illatis, per quod aliquomodo Ususfructus sibi inde debitus possit attenuari vel prorsus eripi, quamdiu ea supervixerit, in dist. art. 31. lit. e.

Ita Domini in causa Martin Schönners zu Magwitz/ Mense Jun. Anno 1626. (Verb. sent. Ob wohl euer Eheweib ihr Wohnhaus/ so sie von ihren Eltern ererbet/ mit Zuziehung ihres kategetischen Vormundens verkauft/ da aber dennoch ihr/ als der Ehemann/ in solchen Kauff nicht gewilliget/ noch denselben betieder hätte/ ic. So wäre angeregter Kauff zu Recht nicht beständig/ sondern der Käufer/ gegen Empfangung seines ausgegebenen Kauffgeldes/ solches Haus wiederum abzutreten schuldig/ W. R. W.)

Et in causa Elisabethen/ Hieronymi Hestners Ehe-Weibes zum grossen Hain/ Mense Febr. Anno 1635.

DEFINIT. XXVI.

Curator generalis ad omnem causam ab eo Judice datur, cujus jurisdictioni subjectus est, qui Curatorem petit.

Nullum dubium est, † quin Curator dari debeat ab eo Judice, qui mixtum habet Imperium vel Jurisdictionem inferiorem, in foro Saxonico, die Erb- und Nieder-Gerichte/ Joh. Zanger. de except. part. 2. cap. 8. num. 10. Matth. Berlich. p. 2. concl. 18. n. 10. † At quid, si minor vel femina & Curator, qui petitur, diversos agnoscant Judices? Tum, si generaliter petatur Curator ad omnes & quascunque lites causasque præsentis & futuras, † quemadmodum ita peti & dari posse, extra controversiam est, l. qui habet. 3. §. ult. cum l. seq. ff. de tutel. † ab eo Judice dandus erit, cujus Jurisdictioni is, qui eum petit, est subjectus, Dan. Moller. hic n. 10. Berlich. dist. concl. 18 n. 4. Mynsing. cent. 1. observat. 87. Joh. Zanger. dist. cap. 8. n. 10. † Concernit namque hic actus propriè personam minoris sive mulieris, quare & eo in foro, ubi minor vel mulier domicilium habet, debet expediri. † Non obstante, quod Curator principaliter causæ detur, secundario saltem personæ, l. sciendum 20. ff. de rit. nupt. l. in copulandis 8. C. de Nupt. † Loquor enim de Curatore ad omnes generaliter causas & bona dando; † At bona omnia sequuntur conditionem personæ, arg. l. per Curatorem. 90. §. 1. ff. de acquir. vel amitt. hered. Harppr. ad §. 4. num. 5. Inst. Qui testam. tut. dar. poss. † ut sic hoc casu inter Curatorem & tutorem haud magna sit differentia.

Ita Domini in causa Maria Frenckels/ Mense Sept. Anno 1631. (Verba sentent. Es wird euch aber ein Curator von der Obrigkeit/ unter welcher ihr gesessen/ billich verordnet/ ic.)

DEFINIT. XXVII.

Ad certam verò causam datur Curator ab eo Judice, ad quem causæ illius cognitio spectat.

Curator solummodò generaliter & ad omnes indifferenter causas datus, tutori comparatur, quare & ab eo Judice debet constitui, cujus Jurisdictioni mulier est subjecta, Defin. preced. † Et quidem in dubio & simpliciter ad litem datus Curator, ad omnes lites datus intelligitur, l. 3. §. si pupillus. 4. ff. de tutel. Gloss. latin. in Landr. libr. 1. art. 47. vers. in quibuslibet, Zobel. in addit. ad Gloss. German. ib. n. 2. vers. Zueglichem Gerichte. † At si Curator ad unam tantummodo causam, certamque litem petatur, datio Curatoris ei incumbit Judici, ad quem causæ illius, vel negotii, quod in Judicium deducitur, cognitio pertinet, l. ult. §. sed & si quis. 1. C. de administ. tutor. ubi Bart Dan. Moll. hac Const. 15. n. 8. Berl. p. 2. concl. 18. num. 3. † Ejusmodi namque Curator principaliter causæ ac rei datur, ut propterea etiam actus dationis Curatoris ab eo Judice expediri debeat, ad quem causæ illius cognitio pertinet.

Ita Domini ad consultationem Augusti Wolhards zu Dresden/ Menſe Febr. Anno 1622. (Verba ſentent. Diemell aber dennoch bemeldter Kriegeriſcher Vormund außserhalb der Warckbachiſchen Bericht/ von einer andern Obrigkeit/ unter welcher dieſe Sache nicht gehört/ beſtätiget/ und alſo nulliter verſahretu worden/ &c.)

DEFINIT. XXVIII.

Famina quoq; absenti Curator dari potest.

- 1 **C**uratori mulieri Curator dari potest, arg. l. 20. ff. de testam. tutel. † Non tamen invitus, l. 3. §. si pupillus. 4. ff. de tutel. l. 2. §. quaritur. 3. ff. de curat. honor. dand. Anton. Faber. in C. lib. 5. tit. 27. defm. 2. n. 2. Moller. lib. 4. Semestr. 23. num. 6. † Nisi necessitas aut alia quæpiam justa causa subsit, ob quam cogi possit, Bart. in l. qui habet. 3. §. si pupillus. 4. n. 2. de tut. † Invitis autem mulieribus Curator bene dari potest, h. Const. 15. §. Derwegen dann die Gerichtshalttere. † Neque necesse est, ut mulier, cui debet Curator dari, in judicio sit præſens, sed ei absenti quoque constituitur Curator; † Nam cui invito aliquid potest dari, multò magis ei absenti & ignorant dabitur, l. qui potest. 26. ff. de Reg. Jur. † Quin & absentes absentibus per literas petentibus in aula Electorali constitui Curatores, usus docet, Moller, dict. cap. 23. in fin. Reinh. Rosa ad Dan. Moller. hic n. 104.

Ita Domini in causa Christophori Hoffmanns zu Mülſt/ M. Dec. Anno 1628. (Verba ſent. Sepd ihr Martin Schröters Wittiben zum Curatore verordnet worden. Ob nun gleich bemeldte Wittib/ als dasselbe geſchehen/ vor den Gerichten nicht gegenwärtig gewesen/ sondern in Schrifften darun angeſuchet/ &c. so ist doch ſolche Curatela, weil ihr euch willig darzu beſtätigen laſſen/ zu Recht beſtändig/ W. R. W.)

DEFINIT. XXIX.

Dato Curatore ad omnes generaliter causas, desinit Curatela primi Curatoris ad certam litem dati.

- 1 **H**abenti tutorem Curator dari potest, tutor non item, l. 27. ff. de testam. tutel. l. tutor. 10. §. l. ventri. 20. §. 1. ff. de tutor. & curat. datis & c. l. scire oportet 13. §. ita vero. 5. ff. de excus. l. cum jure. 9. C. qui petunt tutor. Ratio differentie hæc reddi potest, † Quod tutor personæ, Curator rebus datur, l. certarum. 12. §. l. 14. ff. de testam. tutel. l. in copulandis. 8. C. de nups. † At persona est individua, res sunt dividua, l. 2. ff. de verb. Obligat. Quare & tutela individua est, ita ut alius tutor priori adjungi nequeat propter personæ individuitatem: Curatorem verò habenti, alius potest adjungi Curator, quia Curatela videtur dividua, Ant. Faber. tom. 1. Jurispr. Papin. tit. 12. pr. 1. illat. 7. pag. 689. † Ex quo efficitur, haud esse absurdum, ut mulieri Curatorem habenti ad unam litem, alius quoque ad aliam, & si plures habeat in diversis judiciis, à singulis judicibus illi Curator dari queat, l. ventri. 20. in fin. ff. de tutor. & Curat. dat. ab his. l. Curator. 13. C. qui dar. tut. vel Curat. poss. Dan. Moller. hic. n. 12. † Attamen si ultimus Curator ad omnes generaliter causas fuerit datus, priorum Curatela in totum expirat, & primus Curator ad certam litem constitutus, per dationem posterioris Curatoris, videtur abrogatus. † Quia generalis hæc Curatela similis est tutelæ, arg. l. per Curatorem. 90. §. 1. ff. de acquir. vel amitt. hered. Quæ divisionem non recipit, sed omnes omnino causas comprehendit.

Ita Domini in causa Henrici Rißschens zu Kelpzig/ M. Sept. Anno 1581. (Verba ſent. Ob ihr gleich auff Ansuchen Catharinen Deutmanns ihr zu einem Kriegeriſchen Vormunden verordnet worden/ da sie aber dennoch folgend durch den Ehefürsten zu Sachsen und Burggrafen zu Magdeburg/ x. unsern gnädigsten Herrn/ ihr einen andern General-Curatorum ad omnes lites beſtätigen laſſen/ &c. So wäre eure Curatela dadurch geendet/ und sie euch deſelben zu erlaſſen ſchuldig/ W. R. W.)

DEFINIT. XXX.

Autoritas Curatoris in ipso actu intervenire debet, post tempus vero interposita nihil operatur.

- 1 **C**uratoris consensus expressis verbis adhibendus est, nec satis putatur, si præſens sit Curator & non contradicat, Dan. Moller. hic Constit. 15. n. 38. Andr. Goldb. de gerad. cap. 8. n. 130. Mynſ. cent. 2. obs. 34. Felin. in cap. nonne 5. ext. de præſumpt. Gloss. & Dd. in l. etiam. 3. ff. de autor. tutor. † Nam Curatoris consensus ad contractum mulieris requiritur pro solennitate & formâ essentiali, Rauchb. p. 1. q. 32. n. 43. Matth. Berlich, p. 2. concl. 17. n. 102. At quando consensus alicujus ad solennitatem actus adhibetur, † expressè debet præſtari, nec sufficit præſentia & taciturnitas, Bart. in l. qua dotis. 33. ff. soluto matrimonio. n. 23. Bald. in l. si sine voluntate. 5. C. ad Sctum Vellej. n. 17. Ex quo porro sequitur, † Ad officium Curatoris pertinere, ut requisitus ad contractum aliumve actum mulieris, consensum & autoritatem suam antevale in ipso actu interponat, post tempus verò interposita nihil prorsus operatur, Dan. Moll. hic n. 34. Joh. de Arnon. singul. 32. Mynſ. cent. 2. observ. 34. n. 2. & 3. Andr. Goldb. de gerad. d. c. 8. n. 125. † Quia forma individua est, & quicquid ad solennitatem exigitur, illud ab actu dividi & separari nequit, l. cum antiquitas. 28. C. de testam. Andr. Tiraquell. de legib. connub. verb. Consentement. Gloss. 6. n. 4. † Quin & Constit. hæc ad contractum mulieris non tantum consensum, sed & autoritatem Curatoris requirit, in verb. Was sie ohne Vorwissen und Autorität ihrer ehelichen und anderer Vormunden/ &c. † At qui autoritas ante negotium vel statim ipso negotio interponi debet, postea verò interposita nihil efficit, l. obligari. 9. §. tutor. 5. ff. de autor. tut. §. tutor. 2. inſ. eod. Tiraquell. dict. Gloss. 6. num. 2. Moller. dict. loc. n. 37.

Ita Domini ad requisitionem Johannis Schröters zu Penig/ Menſe Mart. Anno 1632. (Verba ſent. Ob gleich bemeldte Wittib bey der Lebenreichung ihren Kriegeriſchen Vormund bey sich gehabt/ und derſelbe alſo den Kauf allenthalben belibet/ diem Weil sie aber dennoch zuvor und bey Schließung des Kauf-Contractis noch unbevormundet/ &c. So ist berührter Kauf seiner Solennitäten halber zu Recht nicht beſtändig/ W. R. W.)

Et ad consultationem Valentini Beckers zu Annaberg/ Menſ. Dec. A. 1597.

DEFINIT. XXXI.

Nisi in continenti, antequam partes ad actum extraneum revertantur, autoritas fuerit adhibita.

- 1 **A**utoritas Curatoris in ipso mulieris actu interponenda est, postea verò adhibita nil operatur, Definit. præced. † Quod verum puto, si Curatoris consensus ex intervallo accesserit. Secus verò, si statim & in continenti post actum, antequam partes ad alium actum extraneum revertantur, fuerit interposita, † ut in terminis tradit Jason. in l. 1. §. qui præſens. 1. n. 4. vers. antequam perveniatur ad extranea. ff. de verb. obligat. Bald. in l. universa. 4. C. de precib. Imper. offer. n. 12. Jacob. Cujac. lib. 3. observat. 31. in pr.

Ita Domini in causa Johannis Schröters zu Penig/ Menſe Jul. Anno 1632. (Verba ſentent. Ihr könntet dann beschelugen und beybringen/ daß Verkäufern nach geschloſſenem Kauf-Contract so bald und in continenti, ehe sie zu einer andern Handlung geschritten und etwas anders vorgenommen/ ihr beſtätigter Curator denſelben belibet/ und sein Voll-Wort darzu gegeben/ auff den Fall bliebe es bey dem etimahl geschloſſenen Kauf-Contract billich/ W. R. W.)

DEFINIT. XXXII.

Subsistit contractus mulieris absq. Curatore celebratus, si is, qui actui interfuit, à iudice postea curator confirmetur.

- 1 **I**llud expediti Juris est, quod acta & gesta à muliere absque Curatore, tertio quodam Curatoris loco interveniente, ab alio postea Curatore confirmato, ratificari nequeant, per tradita Dan. Moller. *lib. 1. semestr. 18. n. 2. & seqq.* Jason. *in l. licet. 24. C. de procurat. num. 10.* At quid, † si mulier contractui ut celebrando in locum Curatoris deficientis aliquem adhibeat, eundemq. postea à iudice sibi confirmari Curatorem efficiat? † Tum confirmationem hanc retrahat, defectumque anteriorem purgari & contractum subsistere arbitrator, cum Matt. Wesenb. *vol. 1. conf. 3. n. 67. & 69.* ubi dicit, contractum hinc vel ex nunc valere, prout ex tunc, quasi jam recens constitutum ex
- 2 Curatoris autoritate, † Quod voluisse videtur Andr. Tiraquell. *de legib. connub. verb. consentement. Gloss. 6. n. 15.* aut confirmationem saltem trahi retrò, † Et ita ab initio contractum valere, secundum sententiam Bartol. & Jason. *in l. de pupillo. §. ff. de oper. nov. nunciat.* Utrumvis autem admiseris, perinde est; † Sufficit namque contractum postea validum esse, nec prae-textu deficientis autoritatis rescindi posse, Wesenbec. *diff. loc.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. Dde: auch/als er zuvor bey Schließung des Kaufs und Vollziehung des Contractis gewesen/ nachmahls ihr zum Curatorn verordnet wäre/auf solchen Fall bliebe es bey dem einmahl geschlossenen Kauf. Contract billich/W. N. B.)

DEFINIT. XXXIII.

Mulier interveniente Curatore contrahens, si laesa fuerit, nec Curatorem convenire, nec restitutionem in integrum petere valet.

- 1 **S**I Curator mulieri dolose consulerit, & fraudulentum consilium dederit, quin propterea teneatur, vix dubium esse potest, Joh. Zanger. *in tract. de except. part. 3. c. 11. num. 54.* Moll. *hic n. 102.* † Extra casum verò doli ac fraudis, si interveniente autoritate & consilio Curatoris, mulier laesa fuerit, nulla adversus Curatorem hoc nomine ipsi competit actio.
- 2 † Quia consilii non fraudulentum nulla est obligatio, ex vulgatissima juris Regula *l. consilii. 47. ff. de Reg. jur.* Moll. *diff. loc. & l. 2. semestr. cap. 3. n. 3.* Matth. Berlich. *p. 2. concl. 18. num. 39.* † Nec ulterius mulieri Curator obligatur, quam ut fideliter illi consulat, quod quando fecit, etiam si consilio non respondeat eventus; nihil est, quod illi imputari possit, prout in simili tradit Bald. *in l. ult. pr. vers. necessitate. C. de bon. qua liber. n. 36.* † Et alias Juris expediti est, quod nemo tutorio vel Curatorio nomine conveniri queat, nisi qui administravit, vel ad quem administratio pertinuit, *l. 8. C. de administr. tutor. l. ult. C. si tut. vel Curat. l. de Curatore. 2. §. ult. ff. de Curat. bon. dand.*
- 3 † At bonorum administrationem mulier, Curatorem habens, retinet, nec minimam partem Curatori committit, Moller. *diff. c. 3. n. 3.* † Quare nec bona Curatorum mulieribus tacite sunt obligata, Moller. *diff. loco. & libr. 4. semestr. c. 41. & ad hanc constit. n. 86.*
- 4 † Quia nec restitutionem in integrum mulier laesa petere potest, si adhibita autoritate Curatoris vel mariti contraxerit, Dan. Moller. *hic n. 98.* Andr. Rauchb. *part. 1. quest. 32. n. 88.* Matth. Wesenb. *p. 1. conf. 11. n. 27.* Berl. *diff. concl. 18. n. 41.* † Quis etenim contrahere vellet cum mulieribus, si nec autoritas Curatoris contrahentem redderet securum à restitutione in integrum, † Ac licet in foro Saxonico mulier compa-

retur minori, qui laesus, adversus ea quoque, quae interveniente Curatoris autoritate egit, restituitur, *l. 1. & tot. tit. ff. de minor. & tot. tit. C. si tut. vel Curat. interv.* Attamen verum hoc est eo solummodo casu, † Quo mulier Curatorem non habet, ut ei ad instar minoris Curator dari debeat, quò tutò agere & contrahere possit; † At quando jam curatorem habet, non amplius minori, sed majori æquiparatur, Johan. Zanger. *in tract. de except. part. 3. cap. 11. n. 195.*

Ita Domini in causa Christinæ Rabli zu Müßeln/M. Mart. A. 1625. (Verba sent. Habt ihr mit Samuel Hoidachen wegen eures Hauses auff etliche Jahr lang einen Reth Contract geschlossen. Ob ihr nun wohl/ euren Fürgeben nach/ in solchem Contract sientlichen laidret und benachtheiligt worden/ die weil aber ihr dennoch mit Vorberufft und Einwilligung eures Curatoris contrahiret/ ic. So verbleibets bey solchem Contract billich/ und ihr seyd restitutionem in integrum zu suchen/ oder auch euren Curatorn/ wosern seines Theils kein Betrag mit vorgangen/deshwegen zu belangen nicht besugt/W. N. B.)

Et in causa Matthes Heinrich zu Leipzig/ Mense Jan. Anno 1636. (Verba sent. Die weil aber dennoch Klägerin benebens ihrem beitätigten Curatorn dieses Werck getrieben und geschlossen/ in welchem Fall denn die Restitution in integrum nicht statt findet/ ic.)

DEFINIT. XXXIV.

Curator consentiens mulieri contrahenti sibi non prajudicat, neq. ex contractu mulieris obligatur.

Non habet, quod metuat Curator periculum, quoddam consentiens mulieri contrahenti, Et enim per id sibi ipsi in jure suo neutiquam prajudicat, *l. cum quedam. 26. C. de administr. tutor. §. 5. Inst. de inoff. testam. l. Cajus. 39. ff. de pign. act. Hart. Piff. lib. 3. quest. 17. n. 2.* † Quin neque parti adversæ ex Contractu mulieris proprio nomine obligatus est, ut maxime consensum suum dederit contractui, † quippe qui non à Curatore, sed à muliere autoritate duntaxat Curatoris adhibita initus fuit, ut propterea alium, præter ipsam mulierem contrahentem, stringere nequeat, † deficiente nimirum consensu ex parte Curatoris, in quò verè contractus substantia consistit, *l. 7. ff. de pact.* † Neque enim consensus ad autoritatem interponendam, certamque causam præstitus, ultra eam extendi debet, *l. age cum geminiano. 3. ubi Dd. C. de transact. l. 1. & l. si pupillorum. §. si prætor. §. ff. de reb. eor. Dec. consil. 379. n. 6. & conf. 551. Cravett. conf. 242. n. 6.*

Ita Domini in causa Johannis Bränewalds zu Leipzig/Mense Jul. Anno 1584. (Verba sentent. Ob nun gleich euren Bericht nach bemeldte Wflege Frau nicht zu bezahlen hat. Die weil aber dennoch nichts zu befinden/ daß sich der Curator selbst vor die Bezahlung verpflichtet/ sonderu nur allein in Vormundschaft an ihre statt gelobet/ ic. So mag auch bemeldter Curator die Zahlung selbst zu leisten nicht gedrungen werden/W. N. B.)

DEFINIT. XXXV.

Res immobilis absq. Curatore vendita & alienata, non mulieri, sed emptori perit.

Licet contractus mulieris absque Curatore celebratus jure non subsistat, nec proinde dominium rei immobilis venditæ per alienationem transferatur; † Attamen si casu fortuito accidat rem interire, ea non mulieri venditrici, sed emptori perit, per tradita Jason. *ad l. non omnis. 19. §. si pupillus. 1. ff. de reb. credit. n. 6.* † Siquidem obligationes absque Curatoribus contractas mulieribus non nocere, vult Constit. *hec.* Manifestum autem est, si res contra dispositionem constitutionis alienata mulieribus periret, eas indemnes servari haud posse. † Et sic in odium mulierum retorqueretur, quod in ipsarum favorem fuit constitutum, contra *l. quod favore. 6. C. de leg. 1. generaliter. 5. vers. in his autem casibus.*

- 5 *C. de secundis nupt.* † Nec contra hoc urgere quis poterit Regulam illam vulgatam: Rem perire suo domino, *l. pignus. 9. C. de pignor. act. l. 1. & ret. tit. ff. de pericul. & commod. rei vend.* adeoque mulieri, † penes quam dominium rei absque Curatore alienatæ remansit. Locum namque habet hæc Regula solum in eo, penes quem dominium remansit ex jure communi, † non ex jure speciali, Jafon. *diff. loc. n. 5.* At penes mulierem, absque debitis solemnitatibus contrahentem, dominium non ex jure communi, sed ex speciali statuto & beneficio Constitutionis Saxonica remanere, in aperto est, *h. Const. 15.*

Ita Domini in causa Euphrosina Warbachin zu Golschen/ Menf. Jun. Anno 1624. (Verba sentent. Ist euer Wohn-Haus/ welches ihr unlangsten euerm Nachbar verkauft/ durch den da selbst aus Unversehenheit entstandenen Brand/ nebens andern Häusern in die Asche geleet worden. Ob ihr nun wohl bey Verkaufung solches Hauses keinen Curatorn gehabt/ dannhero der Kauf nichtig gewesen/ und ihr solches Hauses Eigenthum und Dominium bey euch behalten/ ic. So mag doch gestalten Sachen nach euch der Brand-Schaden nicht zu wachsen/ sondern es ist euer Abkäufer/ so damals das Haus in Besitz gehabt/denselben zu gelten schuldig/B. N. W.)

DEFINIT. XXXVI.

Inebriatus ad mentis usq. alienationem contrahens non obligatur: Et quomodo ebrietas probetur.

- 1 **G** Radus Ebrietatis faciunt Dd. pro quorum diversitate jus diversum est statuendum, Joh. Gœdd. *de contr. stipulat. cap. 7. concl. 11. n. 166.* At hoc certum est, † Ebrium validè contrahere haud posse, nec efficaciter obligari, si profunda fuerit ebrietas, enormis & immodica, adeoque talis, quæ mentis inducat exilium, atque consensum excludat. † Ebrius siquidem, qui usque ad alienationem mentis poculis obrutus est, nescit quid loquatur, quidve faciat: † Nec assimilis est mente capto & infanti, qui prorsus contrahere nequeunt, *l. 1. §. furiosum. 12. & §. seq. ff. de oblig. & action. c. venter. 5. dist. 35. c. sanè. 7. & c. inebriarunt. 9. caus. 15. quest. 1.* † Unde fit, quod matrimonium ab ebrio contractum invalidum habeatur, juxta tradita Matth. Wesenb. *in parat. ff. de ritu nupt. n. 8. §. dictum hactenus.* Joach. à Beust. *de Sponsal. cap. 11.* Didac. Covarr. *in epit. de matr. p. 2. c. 2. num. ult.* Sed quomodo probabitur immodica & enormis ebrietas? † Sanè qui ebrio adfuerunt, ex ipsius sermone, ingressu, gestibus & gesticulationibus, aliisque actibus ebrietatem facilè colligere potuerunt, quare testibus de immodicà ebrietate deponentibus credendum est, Harpp. *in princ. n. 44. Inst. de nupt.* † Hisce autem deficientibus, juramento ebrii standum erit, cum animus per jusjurandum, veluti per spiritualem, torturam demonstretur, ut loquitur Bartol. *in l. pro herede. 20. in pr. ff. de acquir. vel amitt. hered.*

Ita Domini in causa Johannis Weplers & Johannis Wolfframbs zu Arnshausl/ Menf. Jul. Anno 1632. (Verb. sent. Das Beklagter den Kauf-Contract zu halten schuldig/ er thute denn binnen Sächsischer Frist die angezogene übermäßige Trunkenheit wie zu Recht erweisen und beybringen/dessen geußte er auff solchen Fall bitlich/B. N. W.)

Et in eadem causa M. Apr. Anno 1633. (Verba sent. Das Beklagter die angezogene übermäßige Trunkenheit durch die abgehörte Zeugen zur Nothdurft erweisen und beybracht/derowegen mag er den angegebenen Kauf zu halten wider seinen Willen nicht gedrungen werden/B. N. W.)

DEFINIT. XXXVII.

Prodigus, cui bonis à Magistratu interdictum est, absq. Curatore contrahere nequit.

- 1 **E** Thicè, & quidem rei ipsius veritate inspecta citra interdictionem bonorum prodigus esse potest: Politicè verò & Juridicè ad eum effectum, ut nihil ipse

agere queat, non potest, † Quia an quis prodigus sit, æstimatur ex circumstantiis, super quibus Magistratum cognoscere & pronunciare oportet, *l. bi qui. 12. ff. de tut. & Curat. l. 1. l. 10 ff. de Curat. furios. §. 2. Inst. quibus non est permiff. fac. testam. l. 6. ubi Bartol. Jafon. & Cujac. ff. de verb. oblig. Ant. Fab. in Codic. lib. 5. tit. 38. defin. un. n. 5.* † Quod enim dicit Ulpian. *lege 12. tabul.* prodigo interdictionem esse bonorum suorum administrationem, *in l. 1. ff. de Curat. furios.* illud factum Magistratus neutiquam excludit, † quia ante omnia declarare & decernere debet, quibus prodigus sit; † Quo facto, legis potestate cura ad agnatos defertur, §. 3. *Inst. de Curat.* Interdicta verò bonorum administratione, † prodigus absque Curatore contrahere nequit, nec contrahens efficaciter obligatur, *diff. l. 6. ff. de V. O. Johan. Gœdd. de contr. stipul. concl. 10. cap. 7. n. 134. & sqq. Joh. Borch. de pact. c. 3. num. 11.* Ant. Fab. *diff. loc. n. 11.* † Quia in jure prodigus comparatur pupillo, *l. certi conditio. 9. §. sed etsi. 7. ff. de reb. Cred. Harpp. ad §. 2. n. 2. Inst. quib. non est permiff. fac. test.* † Modò contrahens cum prodigo bonorum interdictionem non ignoraverit, ut rectè animadvertit Ant. Fab. *diff. loc. n. 1. & 2.*

Ita Domini ad consultationem Henrici à Clausbruchs / M. Mart. A. 1585. (Verba sentent. Habt ihr Peter Saupen / derowegen/ daß er für und für in Wein- und Bier-Häusern gelegen/ seine Güter verschwendet und umbracht/ seine nächste Freunde zu Curatorn verordnet/ und auff vorgehende fleißige Inquisition seiner Gütere Administration gehörlichen interdicitet/ dessen aber ungeachtet/ hat ein Einwohner zu Zipsendoff/ welcher/ rurem Bericht nach/ solches wohl gemußt/ siedet des/ als ihme die Administration der Güter benommen worden/ mit ihm ohne Vorwissen seines Curatorn contrahiret/ und ihm etliche beehrte Mecker abgekauft/ ic. So ist solcher Contract und Kauf zu Recht nicht beständig/ und demnach obgemeldtes Peter Saupens Weibe und Kindern solche Mecker von dem Verkäufer/ sonderlich/ die wehl sie ihme das Kaufgeld zu erstatten erbödig/ zu vindiciren unbenommen/ B. N. W.)

DEFINIT. XXXVIII.

Curator nomine mulieris nil firmiter agit, nisi mulier ipsa præsens sit, & consentiat.

P Arum equidem refert, an ipsa mulier consentiente Curatore contrahat, an verò Curator consensu mulieris negotium agat; utroque enim casu, quia mulier consentit, accedente Curatoris autoritate, ex conventionis firmiter obstringitur, *l. 1. l. 7. ff. de pact. Hart. Pist. obs. 155. Supr. Defin. 20.* † At Curator nomine mulieris, ea non præsente nec consentiente, nihil quicquam validè agit, nec firmiter contrahit, † Quia ex alterius conventionis nemo potest obligari, §. 3. *Inst. de inut. stip. l. stipulatio ista. 38. in pr. & §. 1. l. 83. in pr. ff. de V. O.* † Omnes enim obligationes ex nostra persona, non alterius, initium ut sumant necesse est, *l. quacumq. 11. ff. de obligat. & action.* † Non enim in contractu mulieris tam Curatoris, quam ipsius mulieris contrahentis persona & conventio spectanda est, † Cui autoritas saltem Curatoris ob imbecillitatem judicii muliebris accedit, Landrecht. *lib. 1. art. 44. Christoph. Zobel. part. 2. diff. 22. supr. Defin. 1.*

Ita Domini in causa M. N. zu Roswein/ Menf. Dec. A. 1633. (Verba sent. Ob nun wohl der Ehemann ein Curatorium, darinnen er seinem Weibe zum Kriegischen Vormunden verordnet worden/ vorlegen thut/ und also nomine Curatorio Verzicht zu leisten gemagnet/ ic. So mag doch solche Verzicht zu Recht nicht bestehen/ noch daherò der Schuldner zu Auszahlung angehalten werden: Sondern daseru er gesichert seyn will/ ist die Creditrix entweder in der Person/ oder durch ihren hier zu Bevollmächtigten/ nebens dem Curatore ihrem Ehe-Mann zu erscheinen/ und wegen beschheuer Auszahlung Verzicht zu leisten schuldig/ B. N. W.)

CON-

CONSTITUTIO XVI.
PARTIS SECONDAE.

Ob die Verpflichtung / Intercession oder Renunciatio der Weiber / welche mit Zuthun ihrer ehelichen oder anderer hierzu erbethen und bestätigten Vormunden geschehen / kräftig seyn sollen / wann sie gleich nicht eydlich ergangen?

Werinnen ist ein Unterscheid zu machen / unter des Mannes und fremder Leute Schulden / denn da sich ein Weib für ihren Ehemann mit Einsetzung des / so ihr zugehöret / verpflichtet / so wird sie daz in Rechten nicht verbunden / es wäre dann solche Schuld ganz oder zum Theil in ihren Nutz gewandt / oder sie hätte dem Beneficio S. Conf. Vellejani mit dem Eyd renunciert.

Aber in fremder Leute Schulden / wenn sich für dieselbe eine Weibes-Person eingelassen / so wird die nach zweyen Jahren wiederholte Renunciatio, und ob sie sich eydlich verziehen / bezogen.

Dergleichen ist auch der Persönlichen Obligationen halben ein Unterscheid / wann sich ein Weib vor ihren Ehemann / oder von wegen eines Fremden verpflichtet.

Ob nun wohl solches in gemeinen beschriebenen Rechten also verordnet / so haben dennoch unsere Deputirte hinwieder bedacht / daß in den Gerichten dieser Land-Art hin und wieder / solche und dergleichen Intercessionen und Renunciationes, ohne einige Eydesleistung / de consuetudine zu geschehen pflegen / und zugelassen werden / und daß demnach eine grosse Zerrüttung gar viel und fast unzähllicher Handel erfolgen würde / da dieselbige vor unkräftig geachtet werden solten / auch uns heimgestellt / und vor rathsam erachtet / daß disfalls / iedoch extra res dotales & in donationem propter nuptias vel dotalitium constitutas, so sie dem Manne zubracht oder erlanget / und also allein in Verzicht eines Unterpfandes / darauff ein Weib von wegen der Wittgiff oder sonsten Gerechtigkeit haben möchte / obgedachte Gewohnheit zu bestätigen seyn solt / mit angehängter Restriction, daß es nicht simpliciter oder durchaus / sondern nur in den Fällen / wann solche und dergleichen Intercessiones, autoritate Curatorum von den Eheweibern / auch Jungfrauen und Wittben / so natu majores seyn / und in judicio erliegenden und fürgenomen würden / statt habe.

Nachdem wir uns dann solches gnädigst gefallen lassen / so wollen wir auch berührte Gewohnheit hiermit nicht allein bestätigt haben / sondern ordnen und setzen auch / daß also Krafft dieser unser Constitution, in unsern Hoff-Gerichten / Facultäten und Schöppenstühlen / darauff gesprochen und erkannt werden soll.

DEFINITIONES.

1. Renunciatio mulieris, pro marito intercedentis, sicuti in dote & dotalitio, ita & in donatione propter nuptias efficax non est, nisi fuerit jurata.
2. Ex constituto mulier haud efficaciter obligatur pro marito, si non mediante juramento debitam in se susceperit.
3. Nec valet constitutum viduae, debitum mariti jam defuncti absque juramento in se suscipientis.
4. Mulier Correa debendi non tenetur pro marito, nisi beneficio divisionis juramento renunciaverit.
5. Renunciatio mulieris illustris facta sub dignitatis splendore (Bey Fürstlichen oder Gräflichen Ehrenten)

Intercessio vel Renunciatio à muliere facta cum consensu mariti vel alterius Curatoris, num valeat etiam non jurata?

Distingendum hic est inter res alicuius mariti & alterius. Si enim pro marito intercedens mulier bona sua obliget, sibi non praedjudicat, nisi vel in utilitatem ipsius versa pecunia sit, vel beneficio S. Conf. Vellejani cum juramento renunciaverit.

Si verò pro alio intercedat, tum renunciatio vel post biennium repetita, vel cum juramento facta attenditur.

Sed & ubi personaliter tantum se obligat mulier, interest, pro marito an pro alio intercesserit.

Etiam autem jure communi haec ita se habent; Deputati tamen nostri consuetudinem harum ditionum, quae ejusmodi intercessiones & renunciationes etiam sine juramento fieri & admitti solent, & si ea rescinderentur, securam inde infinitam rerum confusionem, considerantes, nobisque id committentes, consultius esse existimaverunt, si consuetudo haec, extra tamen res dotales & in donationem propter nuptias vel dotalitium constitutas, quas ad maritum attulit, vel acquisivit, & sic tantum in renunciatione hypothecae pro dote mulieri constitutae, aut alterius juris, à nobis confirmaretur, adjecta hac quoque restrictione, ne passim & simpliciter, sed tum demum consuetudini illi locus relinquere-tur, ubi ejusmodi intercessiones & similes, autoritate Curatorum ab uxoribus, virginibus & viduis natu majoribus, in judicio fierent.

Haec igitur nos clementer probantes, praedictam consuetudinem non solum confirmamus, sed & ordinamus in super & statuimus, ut autoritate hujus nostrae Constitutionis, in judiciis Curialibus nostris, Collegiis item Facultatum Juridicarum & Scabinatibus in judicando & respondendo observentur.

- ren/ Treu und Glauben/ 2c.) non equipollet renunciationi jurata.
6. Renunciatio mulieris facta sub promissione fidei (An Eydes statt/ und bey dem Wort der ewigen Wahrheit/ non habetur pro jurata & valida renunciatione, nisi addantur verba (so wahr ihr Gott helffe.)
 7. Efficaciter mulier pro marito absq; juramento intercedit, etiam quoad res dotales, us in locu, ubi hoc moribus introductum est.
 8. Valida est in Civitate Lipsiâ etiam quoad res dotales intercessio mulieris pro marito haud jurata ex peculiari statuto: Quod tamen locum non habet in Constituto.
 9. Valet renunciatio mulieris pro marito intercedentis etiam in rebus dotalibus absq; juramento morte confirmata.
 10. Mulier pro marito intercedens absq; juramento efficaciter obligat bona paraphernalia, modo sit majorrennis, ac in judicio Curatore interveniente, Scto Vellejano renunciât.
 11. Bona Uxorâ ad maritum apportata in dubio non dotalia sed paraphernalia habentur.
 12. Renunciatio ac intercessio mulieris pro marito valida, in terris Elector. Saxonici ei indistincte no-

DEFINIT. I.

Renunciatio mulieris, pro marito intercedentis, sicuti in dote & dotalitio, ita & in donatione propter nuptias efficax non est, nisi fuerit jurata.

1. Confirmat b. Conf. Illustrissimus Elector consuetudinem, quæ antea plerisque in locis judiciorum Saxoniorum circa intercessionem ac renunciations mulierum frequentabatur, injungens simul iudicibus suarum provinciarum, ut secundum eam judicent, §. ult. vers. Sondern ordnen und setzen auch/ 2c.
2. † Quo ipso, quod antea passim usu introductum & receptum fuit, generale jus effectum esse opinor, cum Joh. Zang. de except. part. 3. c. 11. n. 175. Andr. Rauchb. part. 1. q. 34. n. 88. † Quod totum ferè in differentia renunciationis ac intercessionis pro marito & extraneo factæ consistit. De illa hæc regula construipotest: † Quod mulier pro marito intercedens efficaciter non obligetur, quoad dotem illatam, nisi juri hypothecæ ac beneficio Scti Vellejani juramento renunciaverit, §. Ob nun wohl v. jedoch extra res dotales, & c. Gloss. ordin. in Landr. l. 1. art. 3. n. 12. sub fin. vers. Daraus erstunde aber/ ubi Zobel. in addit. v. Nisi juramentum. Adde omnino Decis. Elect. Nov. 25. Dan. Moller. lib. 1. semestr. 43. in pr. Andr. Rauchb. p. 1. q. 34. n. 57. Joh. Zang. de except. p. 3. c. 11. n. 73. Hæc regula Ampliatur Primò † in dotalitio & donatione propter nuptias, ut nec hisce intercedens pro marito mulier absque juramento efficaciter renunciare queat, dist. v. Jedoch extra res dotales & in donationem propter nuptias vel dotalitium constitutas. & c. Andr. Rauchb. dist. q. 34. n. 50. † Nec admittenda explicatio Wesenb. Verba illa exegeticè intelligentis, ut particula (Vel) idem sit quod (Hoc est.) adeoque donatio propter nuptias & dotalitium pro uno eodemque accipiatur in conf. 50. n. 27. v. ideoque
7. Conf. & c. † Quis etenim nescit, dotalitium & donationem propter nuptias diversas esse species, ut vel ex eorum nominibus patet, arg. l. si idem. 7. C. de Codicill. Henr. Bocer. de donat. c. 10. & 11. † Et de jure communi quoque consensus vel renunciatio mulieri æquè in donato propter nuptias, ut in dotali prædio regulariter non nocet, Auth. sive à me. C. ad Sct. Vellej. Rauchb. dist. loc. † Illud equidem largior Wesenb. Mulieri ratione donationis propter nuptias non competere jus prælationis, quin nec tacitè hypo-

- thetæ, etiamsi maritus nulla alia bona habeat, ex quibus mulieri satisfieri queat.
13. Neque ob lesionem enormissimam rescindenda est renunciatio ac intercessio mulieris pro marito facta ex capite restitutionis in integrum.
 14. Extra Saxoniam tamen Electorum Renunciatio hypothecæ mulieri non obest, si maritus solvendo non sit, nec ei de bonis illatis alimule satisfieri queat.
 15. Renunciatio hypothecæ, facta generaliter uni Creditori non præjudicat mulieri quoad alios Creditores.
 16. Facta renunciatione tertio Creditori, causa intermediæ Creditoris melior non efficitur in concursu creditorum, sed tertius in locum mulieris renunciantis succedit.
 17. Mulier non pro marito, sed pro extraneo intercedens absq; juramento obligatur, etiam quoad bona dotalia.
 18. Renunciatio mulieris, in domo judicis extra locum judicii facta, valida non est.
 19. Non valet renunciatio ac intercessio mulieris, nisi prius de beneficio Scti Vellejani certiorata ei expressè renunciaverit.
 20. Renunciatio mulieris pro marito facta non præjudicat mulieri quoad bona alia marito nunquam illata.

thetæ, ex Ordin. nov. judic. Illustrissimi Elect. Saxon. de A. 1622. tit. 43. pag. 122. v. So wollen wir 2c. † Nihilominus tamen renunciatio jurata etiam in donato propter nuptias effectum habere potest, nimirum si pro ejusmodi donato expressa hypotheca à marito fuerit constituta, dist. tit. 43. v. Es wäre dann. † Aut si bona mariti non sufficiant Chirographariis, quo sane casu, obstante renunciatione jurata, mulier prorsus excluditur, ac donationem propter nuptias petere nequit.

Ita Domini in causa Catharina Hüters zu Leipzig/ Mensis Mart. Anno 1630. (Verba sent. Ob ihr nun wohl in gedachtes eures Ehemanns gerichtliche Verpfändung gewilliget/ und nach beschener Erinnerung eure weltlichen Gerechtigkeit darbey renunciret/ dieweil aber dennoch nicht zu befinden/ daß vermöge Ehrfl. Sächß. Constitution die Renunciation von euch vermittelst Eydes geschehen/ 2c. So mag auch danvenhero solche Einwilligung/ so viel euer Ehegeld oder Gegenwertmächtig anlauget/ euch zu Nachtheil nicht gereichen/ 2c.)

Et in causa Erhardi Sieghards zu Annaberg/ Mensis Jun. A. 1633. (Verba sententia: So mag auch berührte Renunciation, weil sie nicht eydlichen geschehen/ so viel das dem Manne zugebrachte Ehesteuer und Heirathgut anlauget/ dem Weibe zum Schaden und Nachtheil nicht gereichen/ sondern sie wird dessen aus ihres Mannes Gütern vor euch billich bestlediget/ 2c.)

Item ad requisitionem Christiani Ludwigs zu Leipzig/ Mensis Oct. An. 1631. (Verba sent. Ist eine Frau dem in ihres Herrn Gütern ihr zustehenden Dotalitio dessen Gläubigern zum besten zu renunciiren Vorhabens/ 2c. So ist sie/ dafern es zu Recht beständiger Weise geschehen soll/ vermöge Ehrfl. Sächß. Constitution vermittelst ihres leiblichen Eydes zu renunciiren schuldig/ W. R. W.)

DEFINIT. II.

Ex constituto mulier haud efficaciter obligatur pro marito, si non mediante juramento debitum in se suscepit.

Secundò Ampliat. Regula tradita Defin. præc. † in Constituto, quo mulier pro marito solverè promisit, ejusque debitum in se suscepit. † Ex quo tum demum efficaciter obligatur, si juramentum accesserit, quod quidem in rebus dotalibus vix dubium habet, secundum tradita in Def. præc. † At de bonis paraphernalibus ancipitem quem facere posset hæc Conf. quæ mulier extra res dotales obligatur validè quoad bona paraphernalia, etiam absq; juramento pro marito intercedens, v. infr. Def. 10. † Sed hoc verum est in sola intercessione annexa renunciationi, Andr. Rauchb. part. 1. q. 34. n. 53. Joh. Zanger. de except. part. 3. cap. 1. n. 177, à quâ haud parum differt Constitutum, † quod ipsam

ipsam mulierem facit debtricem principalem, in eamque mariti debitum transfert. † Nil liquidum aliud est constituere, quam debitorem se facere & alterius in se transferre vel suscipere obligationem. Dd. in §. de constituta. g. inst. de action. Welenb. in paras. ff. de const. pecun. Valent. Franc. de fidej. c. 1. n. 24. & seqq. † Ut sic constitutum latius pateat majusque onus ac incommodum in se comprehendat, quam fidejussio, Ant. Hering. de fidejuss. cap. 18. num. 5. † quare & cautius in constituto procedendum, ex eoque mulierem non nisi mediante juramento pro marito obligari, existimavere Scabini; † interveniente siquidem jurejurando, sequimur jus Pontificium, quod propter jurisjurandi auctoritatem contractum efficit validum, c. cum contingat. 28. extr. de jurejur. c. 2. de pact. in sexto.

Ita Domini in causa Wolfgang Merckers zu Leipzig/ Menſe Jun. Anno 1595. (Verba sentent. Ob gleich Caspar Erhards Eheweib durch ihren Curatorn Gerichtlichen versprochen/ für ihren Ehemann die Schuld/damit er euch verhaftet/ zu zahlen und recht zu machen/dieweil aber dennoch solches nicht endlichen geschehen/ ic. So ist sie auch von demjenigen / so sie von ihrem Vater und Bruder ererbet/ ihres Mannes Schuld zu zahlen nicht pflichtig/ ic.)

It. in causa Marten Jobst Michaels Wittwen zu Leipzig/ M. Novembr. Anno 1635. (Verba sent. Dieweil aber dennoch die renunciatio endlichen nicht geschehen/ ic. So ist auch bemeldtes Constitutum zu Recht nicht träftig/ und ihr möget demnach die Zahlung von euren dotal- und paraphernal-Gütern zu leisten nicht angehalten werden/ B. N. W.)

Et in causa Uxor Caroli Reinhards zu Leipzig/ Menſe Majo, Anno 1625. (Verba sent. Ob ihr gleich eures Ehemannes Schuld ex constituto auff euch genommen/ dieweil aber dennoch dasselbe vermittelst Eydes nicht geschehen/ ic. So ist auch solche eure Verwilligung zu Recht nicht träftig / und ihr möget demnach die Zahlung zu leisten mit Bestande nicht angehalten werden/ ic.)

It. in causa Johann Brauns zu Leipzig/ Menſe August. Anno 1586.

Et in causa Marthen Buchbachin zu Halle/ Menſe Majo, Anno 1636.

DEFINIT. III.

Nec valet constitutum vidua debitum mariti jam defuncti absque juramento in se suscipientis.

Quid verò, si defuncto marito, Vidua ex constituto debitum ejus in se suscipiat? Non malè forsitan putaveris, constitutum hoc jure subsistere, quantumvis juramentum non accesserit; † Nempe quod matrimonio per mortem dissoluto, Vidua non tam pro marito, quam extraneo ex constituto se obligare censeatur, † quo casu absque juramento etiam firmiter eam obstringi, indubitatum est, l. ult. §. ult. ff. ad SCtum Vellej. b. Const. 16. ubi Dan. Moll. in pr. Andr. Rauchb. part. 1. q. 34. n. 5. Joh. Zang. de except. part. 3. c. 11. n. 15. & seqq. Sed quicquid sit, † defuncto licet marito, amor tamen & respectus conjugalium non tam citò cessat, quo vidua infirmi & imbecillis judicii decepta ad constitutum & susceptionem debiti facillimè persuaderi potest, arg. l. 2. §. verba 2. ff. ad SCtum Vellejan. l. si mulier. 16. C. eod. tit. l. 1. §. pen. C. de rei uxor. act. † Quidni ergò huic succurrendum esset? Quin & priusquam vidua de bonis dotalibus & paraphernalibus satisfiat, † privilegium mulieribus indultum ipsi adhuc competere, nemo procul dubio negaverit: † Sed non valet huic privilegio mulier absque juramento renunciare. b. Const. 16. quod & in constituto ratione bonorum paraphernalium ita obtinet, ut dixi Defin. preced.

Ita Domini in causa Marten Jobst Michaels Wittwen zu Leipzig/ Menſe Nov. Anno 1635. (Verba sent. Ist euer Ehemann mit Schulden verhaftet gewesen/nach dessen Absterben die Gläubiger auff die Zahlung gedrungen/darzu sich aber kein

Mittel ereignen wollten. Ob ihr nun woht daher solche debita ex constituto auff euch genommen/ Dteff und Siegel von euch gefellet/ und mit Zuziehung eures Curatoris dem beneficio S. C. Vellejani renunciiret. Dieweil aber dennoch solches nicht endlichen geschehen/ ic. So ist auch berührtes Constitutum zu Recht nicht träftig / und ihr möget daher von euren Dotal- und Paraphernal-Gütern die Zahlung zu leisten nicht angehalten werden/ B. N. W.)

DEFINIT. IV.

Mulier Correa debendi non tenetur pro marito, nisi beneficio divisionis juramento renunciaverit.

Tertio ampl. in muliere † correa debendi. Sane quanquam mulieri prohibitum non sit, se cum marito obligare, maxime si nec pro marito nec animo intercedendi obligari velit, arg. Novell. 134. c. 9. Auth. si qua mulier. C. ad SCtum Vellej. † Attamen si egenti marito & Uxori simul credita sit pecunia, præsumptio est, quod tota ad maritum pervenerit, l. si cum dotem. 22. §. transgrediamur. 12. ff. sol. marr. Ant. Fab. in Codic. l. 5. tit. 6. defm. 8. n. 3. † mulierque pro marito intercesserit tanquam correa debendi, l. vir uxori. 17. §. mulier & Titius. 2. ff. ad SCtum Vellejan. † Nihilominus, quia de hoc certò non apparet, ipsamet quidem ratam suam solvere debet. † Sed pro marito haud tenebitur, etiamsi in judicio præsentem curatore beneficio divisionis, quod novissimo jure in Auth. hoc ita. C. de duob. reis duo correi habent, renunciaverit, † quia de intercessione nihil inter contrahentes expressè actum est, quod omninò requirit hac Const. Hart. Pist. obs. 113. n. 3. † Nec locum habere potest, quod dici solet, Creditorem, qui bonà fide mulieris personam in contrahendo secutus est, ob ea, quæ inter virum & uxorem accepta pecunià gesta sunt, exceptione summoventi non debere, l. bona fide. 27. junct. l. si mulier. 11. ff. ad SCtum Vellejan. † id namque ad eum pertinet, qui cum solà muliere contraxit, non ad eum, qui cum muliere & viro simul, aut cum illa sola sed viro præsentem contrahit; † fraudis enim suspicio subest, quoties mulier unà cum alio vult obligari, Hart. Pist. dist. loc. n. 5. Matth. de Afflict. decis. 209. quare hoc casu diligentior debet esse Creditor, quam si ab initio cum sola muliere contraheret, dist. l. si vir uxori. 17. junct. l. doli 19. §. ult. ff. de novat. Ant. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 21. defm. 1. n. 3. † Planè si mulier correa juramento interveniente, beneficio divisionis renunciaverit, vel ex solà dispositione juris Pontificii pro marito quoque obligata est, nec habet quo adversus Creditorem totum debitum petentem sese tueri queat, c. cum contingat. 28. extr. de jurejur. c. 2. de pact. in sexto.

Ita Domini in causa D. C. G. ejusque Conjugis ad consultationem D. Julii Marci zu Jegna/ Menſe Julio, Anno 1620. (Verba sentent. So ist eure Pflegefrau den halben Theil solcher Summen Geldes/ weil sie nebenst ihrem Ehemanne mit Einwilligung ihres Curatoris Principal- Schuldnerin worden/ zu zahlen pflichtig. So viel aber den andern halben Theil anreichen thut / mag sie denselben daher/ daß sie dem beneficio divisionis und andern ihren rechtlichen Wohlthaten nicht vermittelst eines Körperlichen Eydes / sondern nur an Eydes statt renunciiret/ vor ihren Ehemann zu zahlen nicht angehalten werden/ B. N. W.)

Et in causa Elisabetha Welckens zu B. M. Decemb. Anno 1631. (Verba sent. Dieweil obgedachtes Anlehen von euren Ehemanne und euch zugleich aufgenommen worden / und nicht zu befinden/ daß ihr dem beneficio divisionis, und andern rechtlichen Wohlthaten/ vermittelst eines Körperlichen Eydes renunciiret/ ic. So möget ihr auch für eure Person die ganze Summa zu bezahlen nicht angehalten werden/ sondern wann ihr die Helffte/ als euren Antheil der Schuld/ abstaten werdet/ ist euch der Gläubiger fernere in Anspruch zu nehmen nicht befügt/ B. N. W.)

Item in causa heredum Johannis Pauli Vidua N. Johneus zu Wittenberg/ Menſe Jul. Anno 1620.

DEFINIT. V.

Renunciatio mulieris illustris facta sub dignitate splendore (bey Fürstlichen oder Gräfflichen Ehren/Treuen und Glauben/ıc.) non equipollet renunciacioni jurata.

- 1 **Q**uartò ampliatur regula prædicta in mulieribus illustribus, generosis & Nobilibus, quæ pro maritis intercedentes absque vero juramento quoad dotalia bona non magis efficaciter obligantur ac aliaæ foeminae plebejæ, Andr. Rauchb. p. 1. q. 34. num. 16. Matth. Berlich. part. 2. concl. 21. numer. 39.
- 2 † Scio equidem, quod inter personas illustres generosas & Nobiles promissa sub principali, generosa ac Nobili fide (bey Fürstlichen/Gräfflichen und Adelichen Ehren/Treuen und Glauben) de notoria Germaniæ consuetudine juramenti æquipollere deantur, Schurff. cent. 2. conf. 37. num. 21. Andr. Gail. lib. 2. Obs. 59. Matth. Wesenb. conf. 10. n. 24. conf. 13. n. 102. Joach. Mynsing. cent. 1. obs. 17. Matth. Coler. de process. execut. part. 1. cap. 10. n. 299. Joach. à Beust. in l. 3. §. 1. n. 13. ff. de jurejur. Dan. Moll. ad Const. Elect. 36. num. 11. part. 2. † Quod & de promissionibus Doctorum legitime promotorum videtur asserendum, secundum Col. dict. c. 10. n. 289. Valent. Franc. de fidejuss. c. 5. n. 376. † Attamen hisce in provinciis res aliter se habet, & promissiones personarum illustrium, generosarum ac Nobilium, juramenti non æquivalent, sed pro simplici promissione reputantur, Matth. Wesenb. in parat. ff. de jurejur. num. 6. Modest. Pist. vol. 2. conf. 19. n. 53. † Maximè in casu præsentis, quo juramentum actum oportet corroborare. Quoties enim illud pro confirmatione actus per se invalidi requiritur, † in forma solenni præstari debet, Bald. in c. etsi Christus. 26. n. 7. extr. de jurejur. Felin. in cap. fraternitatis. 17. n. 12. extr. de testib. † Idque tantò magis à foeminis, quæ facilius adducuntur ad renunciaciones juris, quod sibi competere sæpe ignorant, l. ult. C. de don. ant. nupt. Hartm. Pist. l. 4. q. 6. num. 3. in fin.

Ita Domini in causa alicujus Comitissæ, Mens. Oct. Anno 1631. (Verba sentent. Ist eine Gräffliche Weibes-Person ihres Rechts und Gerechtigkeit/ so ihr wegen der Ehesteuer und Leibgedinges in ihres Ehemannes Gütern justehet/einem desselben Gläubiger zum besten sich zu verzeihen Vorhabens/ıc. So muß solche Verzicht von ihr/wosern sie kräftig seyn soll/ ungeacht sie eine Gräffliche Person ist/ vermittelt Endes geschehen/ und mag die Zusage bey Gräfflichen Ehren/Treuen und Glauben/gestalten Sachen nach/ für eine endliche Promission und beständige Renunciacion nicht gehalten werden/ B. R. W.)

DEFINIT. VI.

Renunciatio mulieris facta sub promissione fidei (An Endes statt/und beyhm Wort der ewigen Wahrheit) non habetur pro jurata & valida renunciacione, nisi addantur verba (So wahr ihr Gott helffe.)

- 1 **Q**uintò ampliatur hæc regula, ut renunciatio & intercessio mulieris quoad bona dotalia jurata esse debeat, etiam si hæc se obligaverit ac fidem promiserit loco juramenti & sub verbo veritatis, (An Endes statt/ und beyhm Wort der Wahrheit)
- 2 † quæ sola verba corporalis juramenti vim & efficaciam non habent, Andr. Rauchb. p. 1. q. 34. n. 16. Modest. Pist. vol. 2. conf. 19. q. 2. n. 33. Hart. Pist. lib. 4. q. 6. n. 1. Etsi enim concesserim, † Ritus solennes & ceremonias juramenti (ut est tactura alicujus rei sacrae vel Evangelii, nec non erectio digitorum, aut positio manus dextræ ad pectus sinistrum mulieris jurantis) non nisi inter adiaphora connumerari,
- 4 † ac proinde salvâ juramenti substantiâ adesse vel abesse posse, Andr. Rauchb. part. 2. q. 2. n. 69. Matth.

Matth. Col. de process. exec. part. 1. c. 10. n. 285. Joh. Petr. Surd. decis. 159. n. 20. & 21. & decis. 234. n. 5. & 6. † Unde rectissime asserit Joh. Zanger. solo verbo, imò etiam solâ mente jurari, ac mulierem hisce ritibus omissis stipulatâ manu judici promittentem, se renunciacioni non contraventuram, nomine divino super hoc invocato, verè jurare, in tr. de exec. part. 3. c. 11. n. 192. & 193. Joh. Dauth. in repet. c. quamvis. 2. n. 24. de pact. in sexto. Menoch. lib. 1. conf. 37. n. 49. † Attamen non quævis verba vim & efficaciam corporalis & solennis juramenti habent, sed solummodo ea, quæ in formula jurandi in Imperio Romano usurpari solent, scilicet (Als mir Gott helffe und sein heiliges Wort) † In quibus hodiè forma essentialis juramenti consistit, Ordin. Camer. p. 1. à cap. 57. usq. ad c. 85. Rauchb. d. q. 2. n. 52. † Omisâ ergo hæc formulâ, promissio fidei pro juramento non habetur, etiam si facta fuerit sub verbo veritatis, quod & forsân intelligi posset de veritate humanâ non divinâ, ut tantò minus huic verbo efficacia juramenti solennis sit adscribenda. † Tunc scilicet, quando pro forma actus alicujus juramentum solenne requiritur Gloss. in c. ut circa 4. de elect. in sexto. Modest. Pist. vol. 2. conf. 19. n. 56. Wesenb. conf. 15. n. 63. † Cæteroquin, non nego Deum implicite per verbum veritatis invocari, ac proinde promissionem sub verbo præsertim æternæ vel divinæ veritatis (beyhm Wort der Göttlichen oder ewigen Wahrheit) factam absque notâ impietatis violari non posse. † Intelligitur namq; per verbum veritatis divinæ ipsemet Jesus Christus, verbum patris, Salvator noster, Job. 1. v. 1. Veluti ita D. Paulus jurat per veritatem & conscientiam, Rom. 1. v. 1. † Quare Lutherus hanc formulam pro juramento agnoscit in enarratione secundi præcepti. Quod & placet Rauchb. & Zang. ad locis, nec non Col. dict. c. 10. n. 286. † Quibus ego calculum addo, eo nimirum casu, quando pro formâ, aut ad substantiam vel soliditatem actus juramentum solenne non requiritur. Veluti quoque pronunciatum percepi in Electorali judicio appellat. Dresdens. in causa H. à W. contra uxorem H. à L. in termino Trinit. A. 1619. † At si actus aliquis, ut est renunciatio mulieris, solenne juramentum requirat b. Constit. 16. tantum abest, id per promissionem (beyhm Wort der ewigen Wahrheit) præstitum censerî, † ut nunquam per verba æquipollentia formalia solennia, exprimi existimem, cum Setz. de juram. lib. 1. c. 16. n. 17. Hart. Pist. p. 4. q. 6. n. 3. † nisi & promissioni per Deum factæ, (bey Gott) quâ nihil ferè usitatius, efficaciam solennis juramenti ineptè adscribere velis; † Nimirum non quomodo verba explicari queant, sed quid senserint contrahentes & qualia verba juramenti formula præcisè requirat, potissimum inspiciendum hic est, Wesenb. dict. conf. 15. n. 63. Modest. Pist. dict. consil. 19. n. 56.

Ita Domini in causa Erhardi Sieghards zu Annaberg/ M. Jun. Anno 1633. (Verba sent. Ob nun wohl die Renunciacion an Endes statt/und beyhm Wort der ewigen Wahrheit geschehen/Dieweil aber dennoch diesen Worten allein die Wirkung und Kraft eines geleisteten Körperlichen Endes zu Recht nicht zugeeignet wird/und also die Renunciacion ihrer weiblichen Gerechtigkeit endlichen nicht geschêh/ıc. So mag ihr auch berührte Renunciacion, so viel die ihre Eheinnere zugebrachte Ehesteuer oder Heyrathgelt anlanget/zu Nachtheil nicht gerolchen/ıc.)

Et ad consultationem Michaelis Schwanders zu Annaberg/ M. Maj. A. 1633 (Verba sent. Ob nun wohl eure Pflegfrau in solche Verpfandung gewilliget/und ihrer weiblichen Gerechtigkeit/und dem benehcn Scti Vellejani an Endes statt/ und beyhm Wort der ewigen Wahrheit renunciiret/ıc. Dieweil aber dennoch berührte Worte sonderlich unter gemeinen Standespersonen die Kraft und Wirkung eines Körperlichen Endes nicht haben/So ist auch vorgedachte Renunciacion, so viel das Ehegelt anlanget/zu Recht nicht kräftig/ıc.)

Item ad requisitionem Johannis Strumpffens zu Valsdorf / M. Febr. A. 1631.

Et in causa Marien Jobst Michaelis zu Leipzig / M. Nov. Anno 1635.

- 18 † At propius ad veram juramenti formulam accedunt verba (*Ita me Deus adjuvet, So wahr mir Gott helffe*) Illa enim in Imperio Romano in formulis juramentorum usurpari solere, in iisque juramenti veri essentiam consistere, dixi antea n. 7. † Hæc ergo si prioribus addantur, ac mulier intercedens pro marito se obliget, bey dem Wort der ewigen Wahrheit/und so wahr ihr Gott helffe / dubium non est, quin renunciatio pro jurata ac valida habeatur non aliter ac si verum & solenne juramentum ab eâ præstitum fuisset, Coler. & Dauth. *ad. loc.* Valent. Franc. *de fidejuss. c. 5. n. 365.*

Ita Domini ad consultationem Georgii Salomonis à Pöschwitz / M. Mart. Anno 1604. (Verba sentent. Hat nun eure Pflegefrau in solche Schuld gewilliget / und sich dabey ihrer weiblichen Gerechtigkeit bey dem Wort der ewigen Wahrheit / und so wahr ihr Gott helffe/begeben und verziehen / ic. So haben solche Worte die Kraft und Würdung eines leiblichen Endes / und ist demnach eure Pflegefrau gedachter Verpflichtung / ihres darwider gethanen Fürwendens ungeacht / nachzukommen schuldig / ic.)

Et ad requisitionem Christophori Marci zu Leipzig / M. Febr. A. 1610. (Verb. sent. So haben obangerogte Worte / indem sie sich bemeldtes Weib bey dem Wort der ewigen Wahrheit / und so wahr ihr Gott helffe und sein heiliges Evangelium / verpflichtet / die Kraft und Würdung eines leiblichen Endes / dannerhero sie solcher eydlichen Verpflichtung nachzukommen schuldig / ic.)

DEFINIT. VII.

Efficaciter mulier pro marito absq. juramento intercedit etiam quoad res dotales, iis in locis, ubi hoc moribus introductum est.

- 1 **R**egulam posui generalem Supr. Def. 1. Quod nempe mulier pro marito intercedens efficaciter non obligetur quoad dotem illatam, nisi juri hypothecæ ac beneficio Scti Vellejani juramento renunciaverit, b. Const. §. Ob nun wohl / v. Jee Doch extra res dotales &c. Quæ regula uti modis quibusdam ampliatur, ut dixi definitionibus aliquot præcedentibus, ita & vicissim quandoque limitatur.
- 2 Ac Primò † valet renunciatio absque juramento, iis in locis, ubi hoc moribus fuit introductum, Andr. Gail. *lib. 2. obs. 90.* Mynsing. *cent. 1. obs. 29.* Dan. Moll. *lib. 2. semestr. c. 41.* † Habet enim consuetudo vim Legis, l. de quibus. 32. ff. de legib. l. venditor. 13. §. si con.
- 3 *stat. 1. ff. comm. præd.* † & tolerabilia sunt, quæ vetus comprobatur consuetudo, l. Imperatores. 13. in fin. ff. de pollicit. Ant. Fab. in C. l. 4. tit. 24. def. 29. n. 3.
- 4 † Ac sanè, quia privilegia dotis (quæ etiam hoc est, ut doti juramento renunciatur) juris positivi sunt,
- 5 Moll. *diff. c. 41. n. 4.* dubium certè non est, † quin contrario jure positivo, statuto nempe vel consuetudine tolli queant, prout in simili tradit Bald. in l. 1. c. ters. quarto. C. de inoff. dot. † Sanè Const. hæc Elect. consuetudinem, quæ mulierum intercessionem & renunciations non juratæ sustinentur, in iis solummodo bonis, quæ extra dotis causam habentur, confirmari faciliè largior Andr. Rauchb. p. 1. q. 34. n. 72. † ita scilicet, ut in toto Electoratu Saxonie secundum eam pronunciari debeat. † Attamen consuetudinem particularis alicujus loci, in bonis etiam dotalibus intercessionem mulierum absque juramento factas tolerantem, per id prorsus abrogari haud dixerim, idque ut sentiam nil quicquam me cogit, † modò ejusmodi consuetudo plenè probata fuerit; † Sunt namque consuetudines stricti juris, ac propterea in individuo probandæ, maximè quando à jure communi abhorrent, l. quod non ratione 39. ff. de legib. Anton. Fab. in Cod. lib. 1. tit. 2. def. 45. n. 19.

Carpz. Defin. Vol. I

Ita Domini in causa Wolffjangi Merckers zu Leipzig / M. Jul. An. 1595. (Verba sent. Es wäre denn des Dets zu Wittenberg durch eine beständige Gewonheit eingeführt / und über Rechtsverwehrte Zeit unverbrüchlichen gehalten / daß die Weiber / so sich auch ohne End vor Gerichte für ihre Ehemänner verpflichtet hätten / die Zahlung zu thun angehalten worden / auff den Fall wäre sie sich der Gewonheit gemäß zu verhalten schuldig / B. R. W.)

It. ad consultationem Pauli Pruffers zu Eisleben / M. Sept. A. 1595. (Verba sent. Da aber dennoch Vermöge der von euch angezogenen Willkühr oder Gewonheit der Stadt Eisleben der Weiber Verpflichtung für ihre Ehemänner / wenn sie auch gleich ohne End geschehen / vor kräftig erkannt und gehalten würden / ic. So würde auch derselben billich nachgelebet / B. R. W.)

DEFINIT. VIII.

Valida est in Civitate Lipsia etiam quoad res dotales intercessio mulieris pro marito haud jurata, ex peculiari statuto; Quod tamen locum non habet in Constituto.

Secundò limitatur Regula prædicta, si statuto aliud fuerit introductum. Non enim minor autoritas est statuti, quàm consuetudinis, † quippe quod Legis vim habet, iis in locis, ubi viget, c. jus civile. 8. dist. 1. Bart. in l. omnes populi. 9. n. 60. ff. de just. & jur. Fel. in c. cum non liceat. 12. n. 10. Ext. de præscript. † Ita quoque in hac Civitate Lipsia ex peculiari statuto, quod ab Illustriss. Dn. Pro Electore Saxon. Friderico Wilhelmo 21. Febr. Anno 1593. confirmatum fuit, Mulier pro marito intercedens coram judice in loco judicii, autoritate Curatoris interveniente, doti ac beneficio Scti Vellejani etiam absque juramento efficaciter renunciatur, Dan. Moll. *hic n. 11.* Joh. Zang. *de except. p. 3. c. 11. n. 189.* Valent. Franc. *de fidejuss. cap. 2. n. 202.* † Quum verò statuti verba de intercessione mulieris expressè loquantur, ad Constitutum haudquaquam trahi debent. † Sunt enim statuta strictè accipienda, Andr. Tiraq. *de Leg. connub. Gloss. 2. n. 23. post pr.* Jac. Schult. *in præf. q. l. 2. q. 65. n. 32.* † Proin si in civitate hac Lipsia mulier mariti debitum ex constituto in se suscipere velit, non obstante prædicto statuto, mediante juramento hoc facere debet.

Ita Domini in causa Catharind Rosens zu Leipzig / Mens. Nov. An. 1630. (Verba sentent. Ob nun wohl Vermöge der Stadt Leipzig Willkühr und Statuten des Weibes eydliche Renunciations bey der Intercession und Verpflichtung vor ihren Ehemann so nothwendig nicht erfordert wird / diemittel aber dennoch selbige Willkühr auff den Fall / da ein Weib ihres Mannes Schuld ex constituto auff sich nimmt / und ihr eigen macht / nicht zu ziehen / ic. so mag euch auch verähre Willkühr nicht zu staten kommen / ic.)

Et in causa Marien Jobst Michaels Wittwen zu Leipzig / M. Nov. Anno 1635.

DEFINIT. IX.

Valet renunciatio mulieris pro marito intercedentis, etiam in rebus dotalibus absque juramento, morte confirmata.

Tertio: Valet renunciatio mulieris pro marito intercedentis absque juramento etiam quoad res dotales, si morte confirmata fuerit. † Siquidem uxor pro marito suo absque juramento intercedere suisque beneficiis renunciare propterea prohibetur, quod ejusmodi intercessio ac renunciatio sapiat naturam donationis, Bald. in *Aurb. ff. qua mul. numer. 2. C. ad Sctum Vellejan.* Matth. Berlich. *p. 2. concl. 19. n. 68.* Quæ licet inter conjuges prohibita sit, † morte tamen confirmatur, l. bona quondam. 1. l. donatio. 3. l. si maritus. 10. C. de donat. int. vir. & uxor. l. cum hic status. 32. §. 2. eod. tit. Joh. Schneidew. *ac §. alia. 2. Inst. de don. num. 59.* Ant. Thesaur. *decis. 32. n. 13.* Heig. *p. 2. q. 17. n. 6.* Jac. Cujac. *in expos. Novell. 102. in pr.* † Quin & mors vim juramenti habet, Andr. Gail. *lib. 2. obs. 43.*

n.6. *Jaf. in rep. l. admonendi. 31. ff. de jurejur. num. 128.*
 † Unde fit, quod & donatio patris liberis facta morte convalidetur, *Gail. 2. obs. 38. Schneidew. dict. §. 2. n. 68.* † licet alias ea, perinde ac mulieris renunciatio, haud jure subsistat, si non juramentum accesserit *e. cum contingat. 28. extr. de jurejur. c. quamvis 2. de pact. in sexto. Mod. Pift. vol. 2. conf. 19. quest. 2. n. 50.*

Ita Domini in causa Matthai Seiffarts zu Möllen / M. Sept. Anno 1625. (Verba sent. Hat euch euer Nachbar / Paul Wofed / wegen einer Schuld / damit er euch verhaftet / gewesen / sein Hauß unterpfändlich verschrieben / darein auch sein Eheweib gerichtlichen nebenst ihrem Ehemanne verwilliget / und sich ihres Rechts verziehen. Ob nun wohl solche Verzicht ohne Eyd geschehen / dieweil sie aber dennoch bis in ihren Tod dabey verharret / ic. so ist angeregte Verzicht worde confirmiret worden / und wird zu Recht vor beständig gehalten / derowegen sich auch nunmehr ihre Erben des Hauses / so die Verstorbene ihrem Manne loco dotis zubracht / vor euch nicht anzumassen haben / B. N. W.)

DEFINIT. X.

Mulier pro marito intercedens absq. juramento, efficaciter obligat bona paraphernalia, modo sit majorennis ac in judicio Curatore interveniente, SCto Vellejano renunciat.

- 1 **Q**uarto: denique limitatur Regula supr. defin. i. tradita in bonis paraphernalibus extra dotem marito illatis. Quoad hæc enim mulier, absque juramento quoque pro marito intercedens & jus hypothecæ remittens firmiter obligatur *b. Const. §. Ob nun wohl / junct. §. Nachdem wir uns denn* † Quod quidem dubium non habet in solâ renunciatione seu remissione tacitæ hypothecæ, quæ mulieri in bonis mariti competit, propter verba expressa *dict. Const. (In Verzicht eines Unterpandes)* præfertim † cum & de jure communi remissio pignoris facta marito sustineatur, absque juramento, *l. etiam. constante. 11. l. jubemus 21. C. ad SCtum Vellejan. l. unic. §. Et cum lex 15. C. de rei uxor. act. Andr.*
- 4 *Rauchb. p. 1. q. 34. n. 24.* † At quia verbis illis additur particula (allein) *dict. const. v. Und also allein in Verzicht eines Unterpandes / ic.* dicendum videtur, hanc constitutionem Electoralem in simplici & nudâ hypothecarum renunciatione solummodo obtinere, non etiam in ea, quæ intercessionem & obligationem sibi annexam habet; † Hæc enim natura est dictionis (tantum vel solummodo) ut limitet & restringat, *Dd. in l. 1. ff. si quis jus dic. non obtemp. Et in c. cum Ecclesia 3. extr. de caus. poss. Et propr.* † Sed benè advertendum, voculam hanc (Allein) referendam esse duntaxat ad res dotales, aliasque in donatione propter nuptias & dotalitum constitutas, quæ ab hæc dispositione excipiuntur, ut vult *Moll. bic. n. 11. Et libr. 1. semestr. c. ult. n. 9. Et in fin.* † Non etiam ad intercessionem & obligationem mulieris. Quippe hanc validam esse etiam absque juramento quoad paraphernalia bona, ac non minus de intercessione, quam de renunciatione sanctionem Electoralem accipi debere, ex toto ferè contextu *b. Const. apparet. v. Däß in den Gerichten dieser Landsart hin und wieder solche und dergleichen intercessionen und renunciationen ohne einige Eydesteistung de consuetudine zu geschehen pflegen / ic. Et vers. Sondern nur in denen Fällen / wann solche und dergleichen intercessionen, &c.* † Quod & faciunt verba *Rubr. Ob die Verpflichtung / intercession oder renunciation, &c.* Est enim natura dictionis (Seu, vel Et) ampliativa & alternativa, † idemque ponit de uno, quod de altero, *Bart. in l. si quis ita. 30. ff. de aur. Et arg. legat. in pr. Et in l. si is qui ducenta 13. §. 1. n. 1. ff. de reb. dub. Everh. in loc. à natur. alternat. 108. n. 8.* † in quo pas-

su constitutio Electoralis à jure communi recessit. Etsi enim de jure civili intercessio mulieris pro marito absque juramento prorsus invalida habeatur, *arg. text. in l. vir uxori. 17. §. 2. ff. ad SC. Vellejan.* † Attamen de consuetudine in foro Saxonico ap-
 probatâ, hæcque Const. confirmatâ renunciationem, quæ intercessionem pro marito & obligationem annexam habet, absque juramento quoque quoad bona paraphernalia subsistere, apparet ex antea dictis, *Andr. Rauchb. p. 1. q. 34. n. 53. Joh. Zanger. de except. part. 3. c. 11. n. 177. Matth. Berl. part. 2. concl. 21. n. 15.* † Modò quatuor hæc requisita concurrant, 1. (1.) Ut mulier sit majorennis, (2.) ut autoritate atque consensu curatoris. (3.) in judicio coram iudice pro marito intercesserit, jusque tacitæ hypothecæ remiserit, *b. Const. 16. §. Ob nun wohl solches. v. wann solche und dergleichen / ic.* (4.) simulque de beneficio SCti Vellejani certiorata, illi expressè renunciaverit; *Rauchb. dict. l. n. 75. Joh. Zang. d. c. 11. n. 179.* † Nam & pro extraneo intercedens mulier de SCto Vellejano certiorata ei renunciare debet, *Vid. infr. Defin. 19.* † multò magis ergò intercedendo pro marito, ubi ob metum reverentialem deceptio facilius metuenda, *Salyc. in Auth. si qua mulier. C. ad SC. Vellej. n. 3.*

Ita Domini in causa Catharinen Hubers zu Leipzig / Mens. Marc. Anno 1630. (Verba sent. So viel aber euer ander Ein- und Zubringen anlangt / verbleibet es bey der gethanen Renunciacion und Intercession, (unangesehen dieselbe nicht eyblichen geschehen / weil ihr gleichwohl gerichtlichen nebst einem Curatore dem beneficio SC. Vellejani, dessen ihr zuvor erinnert worden / renunciiret) billich / und ihr habt euch deswegen für denen Gläubigern / in derer Unterpand ihr gewilliget / einiger Erstigkeit nicht anzumassen / B. N. W.)

Et ad requisitionem Erhardi Steghards zu Annaberg / M. Jun. Anno 1633. (Verba sentent. So viel aber ihre Paraphernal-Güter auffer dem Ehe-Gelde oder Heyrath-Gut anlangt / bleibt es bey der gethanen Renunciacion und Intercession, unangesehen dieselbe nicht eyblichen geschehen / billich / und sie hat sich deswegen für euch einiger Erstigkeit nicht anzumassen / B. N. W.)

Et in causa Simon Grünwalds zu Schemitz / Mens. Jan. Anno 1635. (Verba sentent. Dieweil aber dennoch aus dem Consens nicht zu befinden / daß bemelte des Schuldners Eheweib selbst gegenwärtig gewesen / und nebenst ihrem Curatore sich gerichtlichen ihres Einbringens so weit verziehen / und dem beneficio SC. Vellejani, allermassen solches von nöthen gewesen / gebührlich renunciiret / ic. So ist auch bemelte Renunciacion und Intercession nicht kräftig / ic.)

DEFINIT. XI.

Bona Uxoris ad maritum apportata in dubio non dotalia sed paraphernalia habentur.

Magna inter bona mulieris paraphernalia & dotalia quia est diversitas, quoad illa enim renunciatio ac intercessio pro marito absque juramento etiam valida est, quoad hæc non itidem, *Def. præc. utique multum refert nosse, † quemam bona dicantur dotalia?* Ubi expeditum est, siquidem de bonis mulieris tempore contractû matrimonii certa fuerit inita conventio, † etiam si dotis mentio facta haud fuerit, ea dotis nomine illata censei, secundum tradita *Hart. Pift. obs. 46. n. 2. At quid, si de bonis nil dictum, sed simpliciter matrimonium contractum fuerit?* † Tum bona mulieris in dubio non dotalia sed paraphernalia censei, ita ut efficax sit renunciatio mulieris etiam absque juramento, unanimis fere est Interpp. sententia, *Andr. Gail. l. 2. obs. 82. ubi Bernh. Græv. Dan. Moll. ad Const. Elett. 28. num. 38. Et seq. Jac. Thoming. decis. 18. Et 30. Ant. Fab. in C. lib. 5. tit. 7. defn. 18. n. 1. Frid. Pensold. in addit. ad Coler. p. 2. decis. 221. n. 12. Jac. Schult. q. præf. 46. n. 10. Et 11. Matth. Wesenb. conf. 25. Hart. Pift. dict. obs. 46. n. 5. Et 6.* † ubi hoc usque adeo verum

rum existimat, ut etiam si vir tali dote dignus esset, non tamen propterea mulier censeatur bona sua dedisse in dotem, † siquidem matrimonium potest esse sine dote, ut est text. in l. fin. C. de repud. & in Auth. de nuptiis. §. si quis enim v. Et si mulier.

7 † Et facti est dotis Constitutio, perinde ac ceteri contractus & traditio quælibet l. 1. §. ult. ff. de Cur. fur. junct. l. 1. C. de dot. caus. † Quare in dubio non præsumitur, nisi probetur, l. 2. ff. de prob. Ant. Fab.

9 d. def. 18. n. 2. † Sufficit tamen conjecturata probatio, utcunque enim dotis constituendæ animus queratur, conjecturata potest admitti, arg. l. si ego 9. §. ult. ff. de jur. dot. l. dotem. 30. ff. eod. tit. Thoming. dict. loc. Hart. Pist. dict. obs. 56 n. 11. & seqq. Sanè si vel minima constitutionis præcedentis præsumtio emergat, bona censebuntur dotalia, † Veluti si ex parte mulieris traditio vera intercesserit, & maritus bona acceptaverit, eaque veluti rem propriam possederit, usurparit & consumserit, Jac. Thoming. dict. decis. 30. n. 35. Wesenb. part. 7. conf. 333. n. 71. Moll. dict. loc. n. 39. Cæsar. Urtil. in annot. ad decis. Matth. de Afflic. 44. n. 4. Phan. de Phanuc. de lucr. dot. gl. 110. n. 40. Ant. Fab. dict. def. 18. n. 5. † Aut si bona idcirco mulieri donata aut legata fuerint, ut essent ei in dotem, vel ipsi solverentur cum nubere, l. Titio centum 71. §. Titio genero 3. ff. de condit. & demonstr. † Plane in eâ muliere, quæ secundas contrahit nuptias, longè minor est dubitatio, quoniam ex prioris matrimonii tabulis conjectura capi potest. † Nam quæ dos in priore matrimonio data fuerit, eadem quoque in secundo, si aliud nil obstat, repetita intelligitur dict. l. dotem 30. ff. de jur. dot. Ant. Fab. dict. loco n. 12.

Ita Domini in causa Sabidæ Strumpffensæ & hered. Christoph. Demuths zu Frenberg/ M. Jul. Anno 1633. (Verba sent. Die weil im Zweifel/ der Weiber ihren Ehemännern zugebrachte Güter vor Paraphernal-Güter zu achten/ so ist auch die von Klägern beschene renunciation, ungeachtet sie nicht ephlich/ zu Recht beständig/ ic. Sie könte dann wie zu Recht beschweigten und beybringen/ daß sie ihr Einbringen dem Ehemanne als Ehegeld und loco dotis zugewendet/ dessen gewisse sie auff solchen Fall/ weil ihre renunciation nicht ephlich gewesen/ billich/ W. D. W.)

Et in causa Georgii Wangelhains zu Harta/ Mensis Dec. Anno 1636.

DEFINIT. XII.

Renunciatio ac intercessio mulieris pro marito valida in terris Electoratus Saxonici, ei indistinctè nocet, etiam si maritus nulla alia bona habeat, ex quibus mulieri satisfieri queat.

1 **D**ubium sanè non est, quin per intercessionem renunciationem juratam mulier tam in bonis dotalibus quam paraphernalibus sibi noceat, etiam si alia mariti bona non supersint, † propter vim & efficaciam præstiti juramenti, c. pervenit. 4. ubi Canonist. extr. de empt. & vend. Dd. in c. cum contingat. 28. extr. de jurejur. Andr. Rauchb. p. 1. q. 34. n. 57. Joh. Zang. de except. part. 3. c. 11. n. 182. Joh. Camp. in tr. dot. part. 4. q. 13. v. prad. † Sicuti & per simplicem ac nudam hypothecæ renunciationem, absque intercessione in totum sibi præjudicat, etiam si maritus non sit solvendo, Matth. Berl. part. 2. concl. 21. n. 30. † At hoc expeditum non est, an renunciatio hypothecæ intercessionem annexam habens ita mulierem obliget, ut de bonis paraphernalibus teneatur, etiam si marito alia bona non reserent, quæ uxori in Compensationem sufficiant? † Quod negat Joh. Zang. dict. c. 11. n. 177. idemque sensisse videtur Andr. Rauchb. dict. loc. n. 55. & seqq. Quorum assertio de jure quidem civili subsistere potest, † Sed in foro Saxonico ejusmodi limitationem genera-

litas Constitutionis hujus Electoralis non admittit. † Quin potius intercessionibus ac renunciationibus mulierum etiam injuratas, dummodo interveniente autoritate Curatorum & judicialiter fiant, ita confirmat, ut perinde habeantur, ac si mediante juramento factæ fuissent, Dan. Moll. bic. n. 18. in med. quas indifferenter mulieribus præjudicare modo dixi: † Ut si in terris Electoratus Saxonici hodie nihil referat, alia bona maritus habeat, annon, sed indifferenter quoad paraphernalia bona mulieres ex intercessione ac obligatione pro marito obligantur, † idque ultra jus commune consuetudo hæc Const. approbata operatur, ne planè effectu suo careat, ut rectè visum fuit Dan. Moller. bic. num. 5. & 11. lib. 1. semest. cap. 43. num. 5.

Ita Domini in causa Reginen Schwanders zu Nelsgen/ M. Dec. Anno 1629. (Verba sent. Die weil ihr selbst berichtet/ daß ihr nebenst eurem Curatorn gerichtlichen und mit Verzeihung des beneficii SC. Vellejan, in eueres Mannes Schuld gemilliget/ und vor denselben intercederet/ ic. So seyd ihr auch solcher Verpflichtung nachzukommen/ und ungeacht ihr euch an andern eueres Mannes Gütern hinweg zu erholen/ von eueren Paraphernal-Gütern die Zahlung zu leisten schuldig/ ic.)

DEFINIT. XIII.

Nec ob lesionem enormissimam rescindenda est renunciatio ac intercessio mulieris pro marito facta ex capite restitutionis.

1 **E**xinde, quod dictum Def. præc. mulieres ex renunciationibus ac intercessionibus pro marito factis, indifferenter in terris Electoratus Saxonici obligari, etiam si alia mariti bona non supersint, consequenter inferre licet, † ne quidem ex capite lesionis enormissimæ mulieres adversus ejusmodi intercessionem esse restituendas, cum Dan. Moll. bic. n. 6. Andr. Rauchb. p. 1. q. 14. n. 80. † Et cum renunciationes ac intercessionem hisce in terris ut plurimum fiant ab uxoribus eorum, qui præter ædes, quas Creditoribus suis oppignorant, bona alia immobilia haud possident, certè, si restitutio admittenda esset, constitutio hæc exigui foret effectus, ut bene animadvertit Moll. dict. loco. † Nec satis cautum erit Creditoribus, si non obstante renunciatione Restitutio mulieribus competeret, propterea, quod alia bona, è quibus dotes suas consequantur, mariti non habeant. † Minus verò beneficio restitutionis gaudebunt mulieres contra renunciationes ac intercessionem juratas, propter Const. Elect. 35. p. 2. Rauchb. dict. loco. Moll. lib. 1. semest. 43. & lib. 3. semest. 39. Wesenb. part. 1. conf. 23. n. 47. cum seqq.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Imassen ihr auch wider die beschene renunciation und intercession, Restitutionem in integrum zu suchen nicht befohl seyd/ W. D. W.)

DEFINIT. XIV.

Extra Saxoniam tamen Electoratum Renunciatio hypothecæ mulieri non obest, si maritus solvendo non sit, nec ei de bonis illatis aliunde satisfieri queat.

1 **N**eutiquam igitur obstabit inopia mariti, quod minus mulier, facta renunciatione ac intercessione pro ipso efficaciter obligetur, idque in foro Saxonico expeditum est, Defin. duab. præced. † Sed aliter se res habet de jure communi, ubi ex sententiâ Interpp. vulgari pignoris remissio mulieri non præjudicat, si maritus non sit solvendo, vel tot bona non habeat, quot ad dotis restitutionem sufficiunt, arg. Auth. five à me & l. jubemus. 21. C. ad Scrum Vellejan. ubi Castr. num. 5. Salycet. num. 3. Bartol. n. 4. Dan. Moll. lib. 1. semest. 43. num. 2. Rauchb. part. 1. question 34. num. 27. Negutz. de pignor. in 3. membr. 6. part. num. 14. † Ratio est, quod donatio inter con-

- 4 juges non valeat, *l. 1. § tot. tit. ff. de donat. int. vir. & uxor.* † Licet namque remissio pignoris regulariter donatio non sit, *l. 1. § si pignus. 18. ff. que in fraud. Credit.* eò quod extincto pignore nihilominus mulieri contra maritum actio personalis supersit, *l. 3. ff. de pact. l. 1. ff. de liber. legat. l. Lucius. 11. ff. quib. mod. pign. vel hypoth.* † Attamen si maritus præter pignus nihil in bonis habeat, remissio pignoris in effectu donatio est, † cum is nullam videatur actionem habere, cui propter inopiam adversarii inanis est actio *l. nam is nullam. 6. ff. de dolo malo. Rauchb. dict. loc.*

Ita Domini in causa Henrici Mullerichs zu Letpzig/Mense Octobr. Anno 1601. (Verba sententiæ: Ist Nicol Becker zu Franckfurt an der Oder euch und andern seinen Gläubigern mit vielen Schulden verhaftet gewesen/berowegen er mit euch allerseits einen Vertrag auffgerichtet/ in welchen sein Ehebweib gewilliget/ und sich dabey aller Fräulichen Gerechtigkeit Gerichtlichen/ jedoch ohne Weysen eines Kriegtischen Vormundens/ und auch ohne Eyd begeben. Ob nun wohl solche Verwilligung und Renunciatio Vermöge gemeiner Käyser-Rechte kräftig: Da aber dennoch gedachter Nicol Becker über seiner Gläubiger Schulden/ gegen welchen sein Weib sich verpfichtet/ so viel an Gütern nicht haben würde/ daran sein Weib ihre Mitgiffte erlangen könnte. So möget ihr auch derselben an Bezahlung ihrer Mitgiffte nicht vorgezogen werden/ B.N. W.)

DEFINIT. XV.

Renunciatio hypotheca facta generaliter uni Creditori, non præjudicat mulieri quoad alios Creditores.

- 1 **I**N muliere consentiente & renunciante juri hypothecæ specialiter receptum est, ut non nisi quoad eum, cujus favore facta renunciatio est, sibi præjudicet, † adeò ut adversus alium quemlibet possessorem perinde hypothecariam exercere possit, ac si jus hypothecæ nunquam remisisset, nec in Concursu Creditorum cæteris postponenda sit, ex Constitutione Justiniani in *l. jubemus. 21. C. ad SCrum Vellejan.* † Ut ita nec ad alias personas, neque ad res alias, quàm de quibus nominatim actum est, renunciatio extendatur, † quod in cæteris Creditoribus hypothecaria jurare mittentibus secus se habet, *l. sicut 8. §. 1. l. Paulus respondit. 12. in pr. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. solv. Hartman. Pistor. lib. 3. quest. 6. numer. 19. Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 21. defn. 15. numer. 3.* Idque de jure Civili expeditum est; † Num autem in foro Saxonico idem obrineat, res dubio non caret. Equidem Dan. Moller. propter verba hujus Constitutionis generalia, renunciationem mulieris adeò extendit, † ut eam mulieri quoad res mariti & personas omnes præjudicare existimet, *lib. 1. semestr. 43. numer. 10.* quem sequitur Andr. Rauchb. *lib. 1. question. 34. numer. 60.* & Matth. Berlich. *part. 2. concl. 21. numer. 10.* † Sed Illustrissimum Electorem dispositioni *dict. l. jubemus. C. ad SCrum Vellejan.* quidquam derogare voluisse b. Constit. *novella*, neque ex verbis, neque ex mente ejus apparet; † Merito ergo in foro quoque Saxonico eà adhuc standum erit, quod enim jure municipali non expressè constitutum est, id sub juris communis dispositione relinquatur, *l. si extraneus. 6. ff. de condit. caus. dat. Bald. in l. si plures. 6. numer. 29. C. de condit. infert. Ludov. Roman. consil. 197. in fin. Octav. Cacheran. caus. 20. numer. 15. Hartman. Pistor. lib. 1. question. 32. numer. 8.*
- 9 † Nec verba generalia renunciationis contra hanc dispositionem urgeri poterunt; siquidem in contractibus id potissimum sequimur, quod actum est, *101. semper. 34. ff. de Reg. jur. l. 1. §. 1. ff. de pact.* † Et cum prius de certo contractu aut re certà actum

fuerit, aut cum certà personà, quæcunque postea conventioni subjiciuntur, ad id, unde Conventio nata est, hoc est, ad id, de quo actum est, referri intelliguntur, *l. qui cum rutoribus. 9. §. ult. ff. de transact. l. Creditor. 12. §. si tecum. 4. ff. qui pot. in pignor.* † Ut maximè ergò in foro etiam Saxonico, generalis remissio pignoris ita concepta sit, ut omnes personas, omnes contractus & res omnes verbis continere videatur, † non tamen nisi ad certas personas, certos contractus & res certas, de quibus antea actum est, pertinet, Johan. Zanger. *de except. part. 3. cap. 11. num. 107.* Usque adeò, ut idem dicendum existimem, † etsi mulier juramento interposito, hoc modo renunciaverit, juramentum enim recipit omnes qualitates, & conditiones ejus actus, cui adjicitur, *l. ult. ubi Dd. C. de non num. pecun. cap. pervenit. 2. cap. quemadmodum. 25. extr. de jurejur.* † Et licet juramentum renunciantem arctius & efficacius devinciat, † eundem tamen non in plus obligat, Jason. in *l. si convenerit. 18. num. 8. ff. de jurisd.* sed renunciationi, quæ stricti juris est, appositum, ejus naturam induit, neque extendi potest ad non cogitata, Wesenb. *part. 1. conf. 15. num. 5.* † Planè, si mulier generaliter, non in unius vel alterius Creditoris, sed mariti gratiam juramento interposito renunciet, & vel omnia, vel certa quædam bona hypothecæ det, videtur renunciassè quoad omnes, Dan. Moller. *dict. cap. 43. numer. 11. Rauchb. dict. quest. 34. numer. 68. Zanger. dict. cap. 11. numer. 211.* † quia juramentum vim specialis consensus habet, & ad cogitata in genere extenditur, Salyc. in *l. 1. C. commod. Roland. à Vall. vol. 1. consil. 6. numer. 57.*

Ita Domini in causa Dorotheæ, uxoris Georgii Hartmuths zum Hayn/Mense Jun. Anno 1596. (Verba sententiæ: Ob ihr gleich gegen eilichen euer Ehemanns Gläubigern euch eurer Weiblichen Gerechtigkeit durch euren Kriegtischen Vormunden Gerichtlichen verziehen und begeben / und demnach demselben in der Bezahlung nicht vorgehen können / So mag euch doch solches gegen den andern Gläubigern / so kein älter und besser Recht haben / als diejenige / denen die renunciation und Verzicht geschehen / zu Nachtheil nicht gereichen / sondern es wird euch vor ihnen euer eingebracht Gut billich gefolget / ic.)

DEFINIT. XVI.

Facta renunciatione tertio Creditori, causa intermedii Creditoris melior non efficitur in concursu Creditorum, sed tertius in locum mulieris renunciantis succedit.

CASUS ponitur talis: † Quatuor sunt Creditores hypothecarii, Mulier scilicet, Secundus, Tertius & Quartus. Repetit autem mulier bona illata, exempli gratia centum florenos. † Tertius ex causa mutui quinquaginta, cui voluntate mulieris pignus fuit nexum. Inter hosce mulier quidem omnibus anteponitur, † non respectu totius, sed dimidiæ tantum summæ, cum pro parte altera nempe pro quinquaginta tertio in prioritatis jure cesserit, idque expeditum est propter text. in *l. Titius. 9. §. Titius. 1. l. Paulus respondit. 12. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. solv. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 34. numer. 37.* † Sed num statim tertius succedat mulieri pro alterà parte, cujus ratione voluntate mulieris hypothecam fuit consecutus, dubio non caret. † Existimare equidem quis posset, secundo loco esse Creditorem secundum, ac tertio demum tertium, cui mulieris voluntate pignus quæsitum fuit, & quando is quinquaginta acceperit, succedere ei mulierem respectu alterius dimidiæ partis ac quarto præferri, cæterisque insequentibus Creditoribus, † quod sensisse videntur Andr. Rauchb. *dict. loc. ubi*

ubi allegat Salyc. in l. 3. n. 2. C. de remiss. pignor. Negutz. in tract. de pignor. 3. membr. 6. part. princ. num. 13. Molin. de usur. quest. 89. num. 685. † Ac contrarium placuit Scabinis Lipsiensibus, Mulieri scilicet, solutis ei quinquaginta florenis, tertium statim succedere, postea secundum Creditorem, dehinc mulierem respectu alterius dimidiæ partis, † ita ut mulier tertio, cui renunciavit, quoad quinquaginta florenos, locum relinquat, ac vicissim horum ratione in ejus classem succedat, nec per id intermedii secundi Creditoris causa melior efficiatur. † Videtur enim inter mulierem & tertium Creditorem hoc fuisse actum, ut jus hypothecæ prioris, quod mulieri competit, cedatur Creditori, in cujus locum mulier vicissim substituatur. † Semper autem sequimur in contractibus id, quod actum est, *l. semper 34. ff. de reg. jur. l. 1. §. 1. ff. de pact. †* Idque hodiè minus dubium habet, propter text. in Ordin. process. judic. Saxon. Elector. tit. 46. §. 12. *Darum wollen wir/nc. †* Quod tamen non aliter intellectum velim, quam si mulier ex solo jure prioris hypothecæ certet adversus reliquos Creditores hypothecarios, non etiam ex jure prælationis, quò & iis præfertur, qui priorem habeat tacitam hypothecam, † Hoc enim jus prælationis alteri non potest cedi, §. fuerat. 29. ubi Schneidew. num. 30. *Inst. de act. Dyn. in l. si minoris. 25. ff. de administr. tutor. Jason. in l. si constante. 24. numer. 231. l. 1. §. seqq. ff. solut. matrim. †* Quare nec renunciatio mulieris obesse poterit Creditori, cui prius bona debitoris tacite sunt obligata, quo minus tertio Creditori præferatur.

Ita Domini in causa creditorum Christophori Klugners zu Grünhain/ Mensis Augusti, Anno 1621. (Verba sentent. Zum dritten des Schuldners Wittwe 150. Fl. eingebrachtes Gut/ jedoch bescheidentlich/ und also/ daß hiervor Catharina Zärtlin wegen 37. Fl. 7. Gr. gegen welcher sie aller ihrer Verschiltigkeit in ihres Mannes Gütern renunciert/ befriediget werde. Zum vierdten Paul Klugner 20. Fl. Zum fünfften des Schuldners Wittwe 37. Fl. 7. Gr. so Catharina Zärtlin liquidiret/ an welcher statt sie getreten/nc.)

Et in causa Georgii Wagners zu Leipzig/ Mensis Junii, Anno 1596. (Verba sententia: Und dann von demjenigen/ was dem Weibe zu Recht zuerkant/ bemeldten Creditorn, gegen denen sie Verzicht gethan/ auff ihre Bezahlung billich gefolget wird/nc)

Item in causa Creditorum Christophori Metzdens ad consultationem Hans Georg Plögens auff Thalwitz/ Mensis Febr. Anno 1634.

DEFINIT. XVII.

Mulier non pro marito, sed pro extraneo intercedens, absque juramento obligatur, etiam quoad bona dotalia.

HActenus de renunciatione ac intercessione mulieris pro marito facta, in qua cautiùs agendum, ut ex præcedentibus apparet. † Facilius autem obligatur mulier pro alio quovis extraneo intercedens, ubi notanda hæc regula; † Quod mulier quævis pro alio, quam marito intercedens efficaciter obligetur, etiam si absque juramento beneficio S^Cti Vellejani renunciaverit, *l. ult. §. fin. ff. ad S^Ctum Vellejan. hæc Constit. ubi Dan. Moller. in pr. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 34. num. 5. Joh. Zanger. de except. part. 3. cap. 11. num. 115. & seqq. †* Indifferenter siquidem mulieres, sive solutæ sint sive maritatæ, pro extraneo absque juramento intercedere, & se suaque bona obligare, nec non hypothecæ, quam in bonis alicujus debitoris habent, renunciare, eamque remittere possunt, Matth. Berlich. p. 2. *concl. 21. num. 47. †* Modò quatuor hæc requisita probè observentur: (1.) Ut mulier sive maritata sive soluta renuncians sit major natu. (2.) Ut Cu-

ratoris consensu atque autoritate. (3.) In judicio. (4.) Beneficio S^Cti Vellejani renunciaret, hæc Constit. 16. *in pr. & circa fin. †* Quæ requisita etiam in intercessione mulieris pro extraneo facta necessario & de formâ substantiali requiruntur, Berlich. *diff. concl. 21. num. 2. Rauchbar. diff. loc. num. 79. Illud tantummodo in controversiam vocatur, † an ejusmodi renunciatio mulieris pro extraneo facta absque juramento valida quoquo & efficax sit quoad bona dotalia in foro Saxonico? †* Quod negat Johan. Zanger. *diff. cap. 11. num. 179. per hæc Constit. 16. in verb. Jedoch extra res dotales &c.* ubi juramentum mulieris exigitur. † Verùm, ex toto hujus Constitutionis contextu apparet, quod verba illa intelligi debeant de eâ renunciatione & intercessione, quam mulier facit pro marito, non pro extraneo. † Quod & manifestè probant verba *in 10 vers. Auch Jungfrauen und Wittwen/nc.* Nisi quis dicere velit, Virgines etiam habere bona dotalia, donationem propter nuptias & dotalitium, † quod tamen absurdum est, ut probè notat Berlich. *in diff. concl. 21. numer. 48.* rectè asserens, mulierem maritam pro extraneo intercedentem, absque juramento etiam bona dotalia obligare, siquidem hoc casu metus reverentialis cessat, † qui aliàs mulierem ad intercedendum pro marito facile inducere potest, ob quem intercessio quoad bona dotalia, non nisi jurata valet, Salycet. *in Auth. si qua mulier. n. 3. C. ad S^Ctum Vellejan.* Andr. Rauchb. *diff. qu. 34. n. 9.*

Ita Domini in causa Uxoris Ulrici Wellers zu Pirn/Mens. Octobr. Anno 1598. (Verba sententia: Hat euer Eheweib sich vor ihren Better 150. Thaler halber in Bürgschafft eingelassen/ und dem beneficio S^Cti Vellejani renunciert. Da nun solche Bürgschafft und Renunciacion von ihr Gerichtlichen auff vorgehende Erinnerung in eigener Person/ und mit eurer und ihres Kriegtschen Vormundens Verwilligung geschehen/nc. So wäre gedachte euers Weibes Verpflichtung/ ungeacht daß dieselbe nicht ehlichen geschehen/ zu Recht träftig/ V. D. W.)

Et in causa Christophori Götschens zu Tröschau/ Mensis Jan. Anno 1597.

Item nach Podelwitz an Gerichts-Verwalter/ Mensis Aug. Anno 1634.

DEFINIT. XVIII.

Renunciatio mulieris in domo judicis extra locum judicii facta valida non est.

EXistimare equidem quis posset, Renunciationem ac intercessionem mulieris extra locum judicii, in præsentia tamen ad domo judicis factam, judicalem ac validam esse ad instar testamenti, † aut donationis factæ coram judice in domo testatoris, *Const. Elect. 3. p. 3. l. curent Magistratus. 22. ff. de testib. Johan. Schneidew. in §. alie. 2. num. 10. Inst. de donat. Beust. ad l. admonendi. 31. num. 489. ff. de jurejur. †* Nam & acta judicii intelliguntur ibi esse, ubi aliquid fit autoritate judicis, quocunque loco, etiam extra judicium, *l. 5. ff. de manum. vindict. Matth. Wesenbec. in parat. ff. qui test. fac. poss. num. 10. Jason. in l. is apud quem 2. num. 4. C. de e-dendo. †* Quin & renunciatio ac intercessio pro alio absque dubio est actus voluntariæ jurisdictionis, qui aliàs coram judice ubique locorum, non solum in judicio, sed etiam extra illud expediri potest, §. *servi verò à Dominiis. 2. Inst. de libert. §. præterea. 6. Instit. quib. mod. jus patr. potest. solv. l. 2. ff. de offic. proconf. l. 8. C. de feriis. l. 3. C. de emancip. liber. †* At, clara sunt verba hujus Constit. *in fin. §.* Ob nun wohl/ ibi: Und in judicio ergiengen und sürge nommen würden/nc. Ex quibus luculenter patet, † tum demum renunciationem mulieris valere, si **6**
in

injudicii loco, non etiam in judicis domo facta fuerit. † Et iudex, nisi sedeat pro tribunali, dicitur intervenire tanquam privatus, ejusque auctoritas interposita nihil operatur, nec in actu voluntario, nec necessario, ubi requiritur auctoritas judicis, Bursat. *confl.* 307. *num.* 85. Herm. Vultej. *vol.* 1. *conf.*

7 *Marp.* 34. *n.* 55. † Quamvis secus res se habeat, si iusta ex causa mulier in iudicio se sistere impedita, ex iudicio Scabines quosdam vel Decuriones ad se accersat, & coram illis pro alio intercedat; † Eiusmodi namque intercessionem valere, usus probat quotidianus; † Veluti etiam de obligatione iudiciali Scabinorum ex loco iudicii, iura de testamentis, ac donationibus antea allegata sunt accipienda, ut probat *diff.* *Confl.* *Elect.* 3. *p.* 3. *ubi* Dan. Moller.

Ita Domini ad consultationem Johannis Niesens zu Schmiedeberg / Menſe Novembr. Anno 1619. (Verba sententiae: Da aber dennoch solche des Weibes Renunciation nicht vor dem Rath oder Gerichten des Orts / und also in iudicio, sondern nur in des damaligen regierenden Bürgermeisters Behausung und Wohnstube / dahin sie gefordert worden / geschehen / ic. So mag auch angezogener Renunciation für beständig nicht geachtet werden / ic.)

DEFINIT. XIX.

Non valet renunciatio ac intercessio mulieris, nisi prius de beneficio S.Cti Vellejani certiorata, ita si expresse renunciaverit.

- 1 **I**ndubitati juris est, mulierem beneficio S.Cti Vellejani firmiter non renunciare, priusquam de hoc certiorata fuerit, Andr. Gail. *lib.* 2. *observ.* 77. *num.* 3.
- 2 † Quippe mulier praesumitur ignorare jus suum ac beneficium S.Cti Vellejani, l. 1. §. ult. ff. de edend. l. regula. 9. post pr. ff. de jur. & fact. ignor. Monoch. *lib.* 3. *praef.* 82. *num.* 6. † Juri autem ignoto nemo renunciare videtur, arg. l. 6. §. 8. ff. que in fraud. credit. l. mater decedens. 19. vers. ceterum si quis. ff. de inoffic. testam. † At num in foro etiam Saxonico sollemnis certiorationis hodie requiratur, discutari solet. † Sanè id ipsum negant Dan. Moller. *bicn.* 14. & seqq. Andr. Rauchb. *p.* 1. *qu.* 34. *n.* 76. Valent. Franc. *in tract.* de fidejuss. *cap.* 2. *num.* 201.
- 3 Anton. Hering. *de fidejuss.* *cap.* 7. *num.* 513. † propterea, quod Constitutio hac Electoralis certiorationis mentionem non faciat. † Sed fragile admodum hoc argumentum est, sufficit namque de jure communi certiorationem S.Cti Vellejani ad renunciationem & intercessionem mulieris maxime operè
- 4 requiri, ut modò dictum fuit; † Quod quia hac Constitutione expresse correctum non est, cur in foro Saxonico stare prohiberetur, l. 3a. *in fin.* C. de appellat. l. sancimus. 27. C. de test. † Rectius itaque meo iudicio sentit Joh. Zanger. intercessionem mulieris ne quidem in foro Saxonico validam haberi, nisi de beneficio S.Cti Vellejani certiorata ei renunciaverit, *in tract.* de except. *part.* 3. *cap.* 11. *num.* 204. (ubi ita à Wittebergenſibus pronunciatum testatur) quem sequitur Matth. Berlich. *p.* 2. *concl.* 1021. *num.* 20. † Nec obstat ratio Molleri, quod

in renunciatione iudiciali, ut & jurata, cui Saxonica renunciatio æquipollet, certioratio non requiratur. † Utrumque enim falsum esse, patet ex traditis Anton. Tessaur. *decis.* 222. *num.* 6. & *num.* 11. 12. & Berlich. *diff.* *part.* 2. *concl.* 19. *num.* 37. & 40.

Ita Domini ad consultationem VVolfsgangi Rogels zu Leipzig / Menſe Febr. Anno 1577. (Verba sententiae: Ob sich gleich euer Eheweib für Hans Schirmern in Bürgerschaft eingelassen / Da sie aber dennoch des beneficii S.Cti Vellejani, auff vorgehende nothdürfftige Erinnerung / sich beständiglich nicht verziehen hätte / ic. So wäre solche Verpflichtung zu Recht unkräftig / ic.)

Et ad requisitionem Johannis Pelsens zu Zwettau / Menſ. April. Anno 1632. (Verba sententiae: Diemeil aber dennoch nicht zu befinden / daß beniemte Wittwe bey beschehener Intercession für ihren Ehdam / des beneficii S.Cti Vellejani erinnert worden / noch demselben gebührlich renunciiret habe / So mag auch angeregte Intercession und Verpfändung für beständig nicht gehalten werden / ic.)

DEFINIT. XX.

Renunciatio mulieris pro marito facta non prejudicat mulieri, quoad bona alia marito nunquam illata.

Fallunt certè, qui renunciationem mulieris, pro marito debitore factam, ad quævis & singula mulieris bona extendunt, ita ut ea, qualiacunque etiam sint, pro marito exsolvere teneatur: † Hoc enim si verum esset, renunciationem à Constituto parùm differre dixerim, quippe quod utroque casu mulier constitueretur debitor principalis. † Sed quàm multùm differat renunciatio à Constituto, vel inde patet, quod hoc incommodum majus, quàm ipsa etiam fidejussio in se comprehendat, ut notat Anton. Hering. *de fidejuss.* *cap.* 18. *num.* 5. † Effectus verò renunciationis in eo solummodo consistit, ut mulier Creditoribus, quibus facta est renunciatio, haud præferatur in repetitione bonorum illatorum, † nempe quod jus hypothecæ & prælationis abdicaverit, b. *Constit.* 16. Johan. Zanger. *de except.* *part.* 3. *cap.* 11. *num.* 179. † Ergò non præjudicabit renunciatio mulieri in bonis, marito nunquam illatis, quippe quæ nec à marito reperere, nec quorum ratione illum jus hypothecæ vel prælationis prætereundum valet. † Quin & ea est natura renunciationis, ut nec ad alias personas, nec ad res alias, quam de quibus nominatim actum est, extendatur, Nicol. Bér. *quest.* 23. *num.* 9. *ad fin.* Anton. Fab. *in Codic.* *lib.* 4. *tit.* 21. *defin.* 15. *num.* 2.

Ita Domini in causa Hansen Kalbens zu Leipzig / Menſe Febr. Anno 1636. (Verba sententiae: Ob nun wohl des Schuldeners Eheweib in solche Schuld gewilliget / und sich ihrer weiblichen Gerechtigkeit begeben. Diemeil aber dennoch obgedachte 200. Fl. ihrem Ehemanne niemahls zubracht / sondern vor sich behalten / und von dem Jhergen die Zahlung zu leisten nicht gewilliget / ic. So mag sie auch Kraft ihrer Verwilligung von berührten 200. Fl. vor ihren Ehemann etwas zu zahlen nicht gedrungen werden / B. N. W.)

CONSTITUTIO XVII.
PARTIS SECUNDÆ

Wann der Bürgen Verzicht und Renunciationen general seyn/ ob sie dadurch aller Rechtlichen Wohlthaten verlustig werden?

S haben die Bürgen in Rechten etliche Wohlthaten/ als Excussionis, Divisionis, Cedendarum actionum, &c. deren sie sich gebrauchen mögen/ wofern sie denen nicht renunciaret.

Nun ist Zweifel gewesen/ ob durch eine allgemeine General-Verzicht die Bürgen von diesen Wohlthaten werden ausgeschlossen/ oder aber/ ob in specie un ausdrücklich solche Wohlthaten müssen angezeigt/ und denen also wirklich Verzicht geschehen.

In diesem haben die Schöppenstühle wider einander gesprochen/ etliche seynd der Meinung/ daß durch die General-Verzicht den Bürgen solche Wohlthaten benommen werden/ und daß nicht nöthig sey/ deren in specie und ausdrücklich zu gedencken.

Etliche aber seynd der andern opinion, daß ungeachtet solcher distinction nothwendig sey/ daß die Bürgen in specie sich derselben begeben/ und daß sie durch eine general- und allgemeine renunciation nicht sollen gefährdet werden.

Damit aber diese Dinge zur Gewißheit gelangen/ so lassen wir uns die letzte Meinung gefallen/ nemlich/ daß in solchen Fällen eine ausdrückliche und specificirte Renunciation erfordert werde/ und zu diesem Ende keine General-Renunciation, wann gleich dieselbige auff die Wohlthaten/ so den Bürgen in Rechten gebühren/ in gemein gerichtet/ nicht statt haben soll/ jedoch mit dieser restriction, wann einem oder mehr beneficien in specie renunciaret/ und solcher specification eine generalis renunciatio angehängt würde/ daß alsdann auch dadurch andere mehr special- Wohlthaten begriffen/ und sich der renunciant aller beneficien zugleich begeben und verziehen haben soll/ darauff also unsere Hof-Gerichte/ Facultäten und Schöppenstühle erkennen sollen.

Generalis renunciatio fidejussores à beneficiis ipsis competentibus an excludat?

Abent fidejussores quædam à Legibus beneficia, ut Excussionis, Divisionis, Cedendarum actionum, quibus, si non renunciant, se tueri possunt.

Dubitatum autem de renunciatione fuit, an generalem illam esse sufficiat, an verò necesse sit, ut expressam & specificam beneficiorum mentionem facientes fidejussores, scientes & prudentes iis renunciarent.

Et Scabinatus quidem ipsi in diversas sententias discesserunt, nonnullis generalem renunciationem sufficere existimantibus, aliis contra expressam & specificam requirentibus. Quo igitur certi quid de eo habeatur, nec posteriorem hanc opinionem probantes, per solam generalem renunciationem fidejussores sibi non præjudicare volumus, etiamsi in genere beneficiorum, quæ ipsis concessa sunt, mentio in renunciatione facta fuerit, nisi uni alicui beneficio, vel pluribus etiam, nominatim & in specie renunciantes, generalem deinde renunciationem subjiciant. Tum enim etiam reliquis non expressis renunciatum censebitur, quod judicia Curialia seu Provincialia nostra, quemadmodum & Collegia Facultatum Juridicarum & Scabinatum in judicando observare volumus.

DEFINITIONES.

1. Renuntiatione generali nemo excluditur à beneficiis fidejussorum, etiamsi omnibus ac singulis juris ac Legum beneficiis, quæ fidejussoribus competere possunt, renunciaverit.
2. Expresso uno vel altero beneficio, generalis renunciatio quoad reliqua omnia effectum sortitur, siue processerit, siue subsequuta fuerit renunciationem specialem.
3. Generalis renunciatio annexa speciali, tum demum effectum sortitur, si in specie fidejussorio alicui beneficio fuerit renunciatum.
4. Non præjudicat fidejussoribus renunciatio beneficiorum, de quibus in specie non fuerint certiorati.
5. Fidejussio jurata absq; renuntiatione etiam speciali, excludit beneficia fidejussoribus aliàs competentia.
6. Fidejussor renuncians juribus specialem renuntiationem requirentibus, non prohibetur uri beneficiis fidejussoriis, nullo horum specialiter in renuntiatione expresso.
7. Fidejussor indemnitate gaudet beneficio excussionis, etiamsi huic expressè renunciaverit.
8. Non nocet fidejussori renunciatio beneficiorum, si aliud inter contrabentes actum appareat.
9. Verba hæc (sämtlich und sonderlich/ einer für alle/ und alle für einen) addita fidejussioni non excludunt beneficium divisionis.
10. Fidejussio ac Renunciatio beneficii divisionis in quantum nocet fidejussori, quando ad fidei juben- dum & renunciandum dolo fuerit inductus.
11. Creditor ab uno ex pluribus fidejussoribus, qui divisionis beneficio renunciant, virilem portionem recipiens, deinceps reliquos non nisi pro rata con- venire potest.
12. Socii in solidum semper sunt obligati, nec gaudent beneficio divisionis.
13. Correis tamen debendi ad exemplum fidejussorum beneficium divisionis competis.
14. Correo debendi, qui totum solvit debitum, etiam

non facta cessione, datur actio adversus Corream pro repetitione partis.

15. Fidejussori verò solventi solidū absq; actionum cessione, nulla alia competit actio adversus confidejssores.
 16. Post solutionem tamen factam, cessio à Creditore adhuc commodè fieri potest, licet eam fidejssor ab initio petere neglexerit.
 17. Fidejussori solventi Creditor actiones cedere tenetur, etiamsi is beneficio Cedendarum actionum renunciaverit.
 18. Ejus partis nomine, quæ ipsum fidejssorem solventem contingit, actio ei cedenda non est.

DEFINIT. I.

Renuntiatione generali nemo excluditur à beneficiis fidejssorum, etiamsi omnibus ac singulis juris ac Legum beneficiis, quæ fidejssoribus competere possunt, renunciaverit.

- T**riplicem vulgò faciunt speciem renuntiationis: † *Generalissimam*, quæ renunciatur omni legum auxilio & beneficio: † *Subalternam*, quæ renunciatur certo generi beneficiorum, veluti beneficiis fidejssoriis: † *Specialissimam*, quæ certo cuidam beneficio renunciari solet. De hac posteriori nemo dubitat, quin permisso jure renunciandi sortiatur effectum. † Quod idem, solà generalissimā exclusā, de intermediā seu subalternā renuntiatione afferendum, vulgò existimant, ut scilicet per hanc efficaciter quoque renunciatur, utcumque nullā species fuerit expressa, Jacob. Thoming. *decis. 1. n. 14. & seqq.* Anton. Hering. *in tract. de fidejss. cap. 17. num. 39. & seqq.* Valent. Franc. *de fidejss. cap. 5. n. 346. & seqq.* Frider. Pruckman. *vol. 2. consil. 3. n. 38. & seq.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. cap. 10. n. 445. & seqq.* † Eaque sententia de jure civili videtur verissima; † Etenim quia remedia fidejssoria sub uno genere continentur, subalternam renuntiationem nihil operari, perquam fuerit absurdum, cum præsertim hoc genus paucas sub se contineat species, & ferè tantum tres: Ordinis, Divisionis ac Cessionis. Attamen † in terris Electoratus Saxonici res expedita est, quod per solam renuntiationem specialissimam, non etiam per subalternam aut generalissimā à beneficiis fidejssores excludantur, b. Const. 17. §. Damit aber. † Licet ergò fidejssor renunciaverit omnibus ac singulis beneficiis juris ac Legum, quæ fidejssoribus competunt ac competere possunt, nihilominus tamen exceptionibus fidejssoriis se tueri poterit, *dist. Const. vers. Wenn gleich dieselbige auff die Wohlthaten / so den Bürgen in Rechten gebühren / in gemein gericht /c.* † Sunt namq; fidejssoria exceptiones de naturā actūs, quibus propterea nunquam videtur renunciatum, nisi cum specialiter fuerit renunciatum, Ant. Fab. *in C. lib. 8. tit. 27. defin. 1. n. 3.* † Nec ad rem pertinet, quod alioquī futurum sit, ut subalternam renuntiationem nihil operetur. † Id enim tolerabilis est, quàm ut admittamus, valere eam posse in vim specialis Renuntiationis, cum specialis requiritur, Cravet *cons. 63. n. 6.* † Quod si quis regerat, specialem renuntiationem per errorem & imperitiā Notarii potiùs, quàm defectu voluntatis omittam videri, quippe quæ vulgò in omnibus ferè fidejssionibus apponi solet, *arg. l. ult. C. de fidejss. sciat is,* † 3 † omittam à Notario nunquam suppleri, Ant. Fab. *dist. 14. defin. 31. n. 7.* † Sicuti nec clausula Constituti aut Codicillaris, Bart. & Dd. *in l. 1. ff. de jur. Codicill. a. 15* l. æve similes. † Nil enim prohibet, ita quem fidejubere & quidem utiliter, ut tamen exceptiones fidejssorias sibi salvas esse velit, Fab. *dist. loc. n. 9.*

Ira Domini ad requisitionem Quæstori zu Meissen / M. Aug. A. 1595. (Verba sent. Ob wohl Andreas Schmidt sich zu Bürgerschaft eingelassen / uff für den Principalen die Zahlung zu leisten

19. Fidejssor conventus à confidejssore, beneficio divisionis uti potest, nisi huic expressè renunciaverit.
 20. Uno ex pluribus fidejssoribus solvendo non existente, damnum hoc reliquis confidejssoribus omnibus prorata accrescit.
 21. Electo uno ex confidejssoribus, reliqui per id non liberantur, priusquam à fidejssore convento debitum plenariè fuerit solutum.
 22. Creditor non tenetur cedere fidejssori jus suum, antequam totum debitum fuerit solutum.
 23. Fidejssor damna & expensas à Confidejssoribus quatenus repetere possit.

versprochen / dergestalt / daß ihme dawider kein Geist noch Weltlich Recht / Privilegia, Statuten / Freyheiten und Gewonheiten / so sonst den Bürgen zu stattem kommen möchten / schügen noch handhaben solten. Dieweil er aber dennoch sich des beneficii excussionis in specie nicht begeben /c. So mag er auch solcher Bürgschaft halber ohne vorgehende gebührliche excussion des selbstschuldigen beständig der Weise nicht belanget werden / B. N. W.)

DEFINIT. II.

Expresso uno vel altero beneficio generalis renuntiatione quoad reliqua omnia effectum sortitur, sive præcesserit, sive subsequuta fuerit renuntiationem specialem.

Nec generalissima, nec subalterna renuntiatione fidejssores excludit à beneficiis, jure ipsis competentibus, ex Const. *hæc Illustrissimi Electoris Defin. preced.* † Quam tamen notabiliter limitat in casu, quo beneficiis quibusdam in specie enumeratis subjicitur Renuntiatione generalis, putà: Renuntio beneficio divisionis & omnibus aliis beneficiis. † Tum enim per hanc subjectā renuntiationem non tantum beneficio divisionis, sed etiam reliquis beneficiis, fidejssoribus competentibus, putà, Excussionis & Cedendarum actionum, & è contra renunciatum videtur, *vers. Jedoch mit dieser Restriktion.* Dan. Moll. *hic num. 1.* Joh. Köpp. *decis. 53. n. 12.* Valent. Franc. *de Fidejss. cap. 5. n. 355.* Matth. Col. *de process. exec. part. 1. cap. 18. n. 449.* Wesenb. *part. 3. consil. 10. n. 28.* † Idque verum existimo, sive specialis renuntiatione præcedat, & subsequatur generalis, de quo casu verba Constit. loquuntur; † sive præcedat generalis & subsequatur specialis, putà: Renuntio omnibus omnino beneficiis juris atque privilegiis, & in specie beneficio divisionis, cum Dan. Moll. *hic in fin.* † Nec enim inter casus hosce distinctio facienda, quæ diversum juris effectum gignere possit; † Sed utroque casu, generalis renuntiatione juncta speciali, ad omnes omnino exceptiones fidejssorias extenditur, ex mente & voluntate contrahentium, † quæ potissimum attendi debet, *l. 1. §. 1. de pact. l. semper 34. ff. de Reg. jur.*

Ira Domini in causa Ludolphi Hafens / M. Mart. An. 1627. (Verb. sent. Wann nun gleich bemelther Bürge das Beneficium divisionis vorschügen möchte. Dieweil aber dennoch beyde Bürgen sich aller exception und Behelf / wie die Nahmen haben mögen / nichts ausgeschlossen / insonderheit aber des beneficii excussionis kräftiger Weise verziehen und begeben /c. So hat sich auch vorgebacher Bürge mit dem beneficio divisionis nicht zu behelffen / sondern er ist auch die ganze Forderung zu zahlen schuldig / B. N. W.)

In causa Johannis Georgii von Schönbergs zu Wingenborff / M. Jul. A. 1634. (Verba sent. Dieweil aber dennoch obbenemte selbstschuldige Bürgen neben dem beneficio divisionis auch allen andern beneficien renunciert / in welchem Fall Vermöge Ehrst. Sächs. Constitution die generalis renuntiatione alle beneficia fidejssoria ausschleust /c.)

Et in causa Rudolphi à Ponickavv, M. Nov. A. 1635.

DEFINIT. III.

Generalis renuntiatione fidejssorum annexa speciali, eum demum effectum sortitur, si in specie fidejssorio alicui beneficio fuerit renunciatum.

Renuntiationem generalem fidejssores à beneficiis juris excludere, si uni vel alteri in specie fuerit renunciatum, dixi Defin. *preced.* † Putare hinc aliquis posset, satis ad hoc esse, si continue quod-

quoddam omnibus contrahentibus beneficium, verbis specialibus exprimitur, puta: Pacti usurarii, rei non sic, vel aliter gestæ, Erroris calculi, &c.

3 † Sed ne quempiam hæc opinio decipiat, notandum est, renunciationi generalissimæ, annexæ speciali, tùm demum jura effectum tribuere plenarium, si fidejussor in specie renunciaverit ei beneficio, † quod aliis beneficiis fidejussorum simile est.

4 Ut puta, si renunciaverit in specie beneficio divisionis vel cedendarum actionum; Tunc per subjectam generalem renunciacionem etiam beneficio excussionis, & è contra renunciassè censetur, ut satis liquet ex toto ferè *hujus* Const. contextu. † Secus autem, si exprimitur beneficium, quod specialiter in favorem fidejussorum non est indultum, veluti pacti usurarii, simulati contractus, Erroris calculi &c.

6 † Nam tùm generalis renunciatio effectum neutiquam sortitur, nec per hanc ulli beneficio fidejussorio renunciatarum videtur, Frid. Pruckman. *vol. 2. consil. 3. n. 38. & seqq.* quem sequitur Matth. Berlich. *part. 2. concl. 22. num. 19.*

Ita Domini in causa Brasni Scheiblings zu Ostia/Mens. Jun. Anno 1626. (Verba sententiz: Ob nun bemeldter Bürger sich keines beneficii, so insonderheit denen Bürgen in Rechten zu statten kommen/in specie mit ausdrücklichen Worten begeben/weniger auch zu befinden/dass er dessen zuvor gebührligen erinnert worden wäre/dannhero ihm die Renunciatio generalis aller rechtlichen Wohlthaten nicht hinderlich seyn/nach die vorgeschützte exceptiones excussionis und divisionis benehmen san/it.)

DEFINIT. IV.

Non præjudicat fidejussoribus renunciatio beneficiorum, de quibus in specie non fuerint certiorati.

1 **Q**uod vulgò dicitur, quemlibet jura sua scire præsumi, nec eadem ignorare debere, *l. quod re. 5. in fin. ff. de reb. Cred. l. quisquis. 15. C. de rescind. vend. l. ult. C. de jur. & fact. ignor.* † Id procul dubio verum est in juribus apertis & notoriis, *d. l. ult. §. licet. 5. ff. de jur. & fact. ign. d. l. 15. C. de resc. vend.* † Secus verò in juribus difficilioribus & reconditis. Quum ergò beneficia fidejussoria difficilioris & reconditi juris censeantur, quæ unumquemvis facillè latere possunt, † utiq; fidejussores iisdem renunciantes, de his certiorari ac edoceri debent, Frider. Pruckman. *vol. 1. consil. 8. n. 102. & vol. 2. consil. 3. n. 57. & seqq.* Hostiens. *in summ. extr. de fidejuss. §. quando cessat. n. 9.*

3 † in tantum, ut omiſsa certioratio renunciacionem vitiet, Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. cap. 10. n. 440. Gail. 2. abs. 27. num. 24.* † Nec ad rem pertinet, quod renunciatio facta beneficii certiorationem præsupponat; Quia ejusmodi clausulæ & renunciaciones ut plurimum impertinenter de consuetudine Notariorum imperitorum apponuntur, † ideoq; nec in consideratione habendæ sunt, Andr. Gail. *diſt. loc. Valent. Franc. de fidejuss. cap. 5. n. 357.* † Planè, nisi ex mente & intentione fidejussorum, aliisve circumstantiis de omiſsione certiorationis appareat, præsumitur eam præcessisse renunciacionem, ut propterea hæc fidejussorem à beneficiis excludat, nisi is omiſsionem certiorationis docere velit.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Weniger auch zu befinden/dass er solches beneficii zuvor gebührligen erinnert worden wäre/it.)

DEFINIT. V.

Fidejussio jurata absque renunciacione etiam speciali, excludit beneficia fidejussoribus aliàs competentia.

1 **E**venit quandoque, ut nullà prorsus factà renunciacione vel saltem generalissimà, juret fidejussor, se omnia & singula in Chirographo, vel tabulis cautionum contenta servaturum, vel quicquam contra ea facturum. † Hunc nihilominus exceptionibus fidejussoriis adversus Creditorem se tueri valere, existimare quis posset cum Joh. Zanger. *de except. part. 2. cap. 16. n. 14.* Valent. Franc. *de fidejuss. cap. 5. n. 362.* Ant. Tessaur. *decis. 166. n. 4.* Ant. Fab. *lib. 8. tit. 27. defn. 31. num. 7.* † Etenim verba illa renunciacionem non inferunt, sed observacionem promissionis fidejussoriæ, quæ intelligitur in dubio secundum naturam, quam habet ex jure. Et aliàs vulgatissimum est, † quod juramentum non operetur effectum extensivum, sed astringat obligacionem, cui adjectum est, *l. ult. C. de non num. pecun.* † Utique autem diversa & separata est obligatio fidejussoria à renunciacione, citra quam effectum & vires suas fidejussio habet & retinet. Attamen contraria in praxi valet sententia, † juramentum scilicet in effectu tantundem operari, quantum operatur Renunciatio specialis, Andr. Gail. *lib. 2. obs. 27. num. 22.* Joh. Köpp. *decis. 53. n. 16. & seq.* Dan. Moll. *hic n. 1. & seqq. & lib. 1. semestr. 16.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. c. 10. n. 395.* Matth. Berlich. *p. 2. concl. 22. n. 23.* Wesenb. *part. 1. conf. 10. num. 24.* † Eaque communis est & in jure Canonico fundata opinio *c. ex rescripto. 9. extr. de jurejur.* A quâ propter religionem juramenti neutiquam recedendum, quippe † quod hoc casu absque dispendio salutis æternæ servari potest, Gail. *diſt. loc. num. 22.* † Nec ad rem pertinet, quod hæc ratione fidejussoris obligatio haud parum augeatur contra *l. Græcè. 8. §. illud 7. ff. de fidejussor.* Nil siquidem prohibet, quò minus fidejussor interveniente jurejurando in duriores casum obligari queat, Franc. Cremenf. *sing. 42.* † Hactenus scilicet, ut tanquam principalis debitor, non tanquam fidejussor, obligetur, qui in plus obligari vult, † ut propter jurisjurandi auctoritatem eo modo actus valeat, quo valere potest, Anton. Fab. *in Codic. diſt. tit. 27. def. 14.* † Quàmvis nec per juramentum hoc obligacionem fidejussoriam augeri, demonstrat Moller. *diſt. loc. num. 3. & 4.*

de jussor, se omnia & singula in Chirographo, vel tabulis cautionum contenta servaturum, vel quicquam contra ea facturum. † Hunc nihilominus exceptionibus fidejussoriis adversus Creditorem se tueri valere, existimare quis posset cum Joh. Zanger. *de except. part. 2. cap. 16. n. 14.* Valent. Franc. *de fidejuss. cap. 5. n. 362.* Ant. Tessaur. *decis. 166. n. 4.* Ant. Fab. *lib. 8. tit. 27. defn. 31. num. 7.* † Etenim verba illa renunciacionem non inferunt, sed observacionem promissionis fidejussoriæ, quæ intelligitur in dubio secundum naturam, quam habet ex jure. Et aliàs vulgatissimum est, † quod juramentum non operetur effectum extensivum, sed astringat obligacionem, cui adjectum est, *l. ult. C. de non num. pecun.* † Utique autem diversa & separata est obligatio fidejussoria à renunciacione, citra quam effectum & vires suas fidejussio habet & retinet. Attamen contraria in praxi valet sententia, † juramentum scilicet in effectu tantundem operari, quantum operatur Renunciatio specialis, Andr. Gail. *lib. 2. obs. 27. num. 22.* Joh. Köpp. *decis. 53. n. 16. & seq.* Dan. Moll. *hic n. 1. & seqq. & lib. 1. semestr. 16.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. c. 10. n. 395.* Matth. Berlich. *p. 2. concl. 22. n. 23.* Wesenb. *part. 1. conf. 10. num. 24.* † Eaque communis est & in jure Canonico fundata opinio *c. ex rescripto. 9. extr. de jurejur.* A quâ propter religionem juramenti neutiquam recedendum, quippe † quod hoc casu absque dispendio salutis æternæ servari potest, Gail. *diſt. loc. num. 22.* † Nec ad rem pertinet, quod hæc ratione fidejussoris obligatio haud parum augeatur contra *l. Græcè. 8. §. illud 7. ff. de fidejussor.* Nil siquidem prohibet, quò minus fidejussor interveniente jurejurando in duriores casum obligari queat, Franc. Cremenf. *sing. 42.* † Hactenus scilicet, ut tanquam principalis debitor, non tanquam fidejussor, obligetur, qui in plus obligari vult, † ut propter jurisjurandi auctoritatem eo modo actus valeat, quo valere potest, Anton. Fab. *in Codic. diſt. tit. 27. def. 14.* † Quàmvis nec per juramentum hoc obligacionem fidejussoriam augeri, demonstrat Moller. *diſt. loc. num. 3. & 4.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Diemell er aber dennoch/der von ihm unterschriebenen Obligation rechtlichen nachzukommen/und alle dasjenige/so darinnen begriffen/zu halten epdlichen versprochen/it. So hat er sich auch dawider der exceptionen excussionis und divisionis zu gebrauchen nicht Zug/sondern er ist die vollstündige Zahlung unweigerlich zu leisten schuldig/W. D. W.)

DEFINIT. VI.

Fidejussor renuncians juribus specialem renunciacionem requirentibus, non prohibetur uti beneficiis fidejussoriis, nullo horum specialiter in renunciacione expresso.

1 **C**onstitutio hæc Saxonica pro formâ essentiali renunciacionis requirit, ut expressè & specificè renunciatur alicui beneficio. † Ex quo sequitur, nec illam præjudicare fidejussori, quâ omnibus beneficiis, in fidejussorum favorem inductis, etiam illis juribus, quæ expressam Renunciacionem exposcunt, renunciat, Frider. Pruckman. *vol. 2. consil. 3. num. 4. & seqq.* Matth. Berlich. *part. 2. concl. 22. n. 16.* † Nam & hæc renunciatio generalis est incerta ac dubia, nec ad certum aliquod beneficium referri potest, † cum præter exceptiones fidejussorias, plura sint jura, quæ specificam renunciacionem requirunt, Bartol. *in l. sed & si quis. 4. §. questum. 4. n. 2. & seq. ff. si quis caus. in judic. sist. caus. fact. ubi & Jason. n. 1.* † Quin & si aliter diceretur, sequeretur inde, contrahentes *huic* Const. 17. renunciare posse, quod

quod non facile quispiam autumaverit, l. nemo potest. ff. de legat. i. l. contra juris. 28. ff. de pact.

Ita Domini in causa Matthæi Distlers zu Döflaw/ M. Maj. Anno 1621. (Verba sentent. Hat sich Martin Wehner für seinen Nachbar auff 200. Fl. gegen euch in Bürgschaft eingelassen/ dergestalt/ daß/ wann der principal. Schuldner nicht zahlen würde/ noch ihr von ihm befriediget werden möchtet/ er dafür haßten/ und euch Schadloß halten wolte. Ob er nun wohl darbey aller Rechtlichen Wohlthaten/ so den Bürgen zu statten kommen mögen/ insonderheit auch derer/ so eine special. renunciation erfodern/ ausdrücklichen sich verziehen und begeben/ dieweil aber dennoch nicht zu befinden/ daß in solcher Renunciation einiges beneficium in specie und mit ausdrücklichen Worten/ inmassen die Churf. Sächs. Constitution erfodert/ gedacht worden/ ic. So hat er sich auch mit dem beneficio excussionis nochmahls wohl zu behelffen/ ic.)

DEFINIT. VII.

Fidejussor indemnitate gaudet beneficio excussionis, etiamsi huic expresse renunciaverit.

- 1 **S**peciale hoc est in fidejussore indemnitate (Rück- oder Schadloß-Bürgen) ut principali non discusso, conveniri nequeat, etiamsi beneficio excussionis verbis expressis renunciaverit, Matth. Wesenb. part. 1. consil. 10. n. 31. Valent. Franc. de fidejuss. cap. 5. n. 109. Vasq. illustr. controuv. l. 1. c. 33. n. 12. Matth. Coler. de process. execut. part. 1. cap. 10. n. 450. Andr. Gail. lib. 2. obs. 27. n. 13. Joh. Köpp. decis. 53. n. 14. & seq. Caroc. de excuss. bonor. p. 2. quest. 14. n. 8.
- 2 Anton. Hering. de fidejuss. c. 27. n. 142. † Idque naturā obligationis magis, quam beneficio fidejussionis receptum est. † Nam fidejussor indemnitate ex conventionione ac promissione id demum debet,
- 3 quod à principali debitore exigi nequit; † Adeoque imprimis constare debet, quantum à principali consequi possit Creditor ad hoc, ut indemnitate promissio locum habeat, l. decem. 116. ff. de verb. obligat. l. si stipulatus. 15. §. 1. ff. de fidejuss. Coler. dict. loc. n. 451. Andr. Gail. loco allegat. † Quæ res efficit, ut nunquam beneficio excussionis renunciare liceat, neque renunciatio, ceu contra naturam hujus obligationis facta, subsistat. † Ut maximè alias unicuique permissum sit, juri suo renunciare, l. si quis. 29.
- 7 C. de pact. l. 41. ff. de minor. Novell. 136. cap. 1. † Ex quo porro sequitur, ne quidem juratam renunciationem impedire, quò minus hoc casu excussio principalis debitoris præcedere debeat, juxta tradita Eman. Suarez. in thesaur. recept. sentent. verb. fidejussor indemnitate. num. 138. Coler. dict. n. 451.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sententia: So hat bemeldter Bürge/wann er auch gleich dem beneficio excussionis ausdrücklichen renunciert hätte/ gestaltten Sachen nach/ weil er ein Rück- und Schadloß-Bürge ist/ dessen ungeachtet/ mit der excussio sich nochmahls wol zu behelffen/ B. N. W.)

DEFINIT. VIII.

Non nocet fidejussori renunciatio beneficiorum, si aliud inter contrahentes actum appareat.

- 1 **H**aud rarò clausulæ & renunciationes beneficiorum excussionis, divisionis &c. de consuetudine, quandoque etiam impertinenter à Notariis imperitis apponuntur instrumentis, ut merito non semper earundem ratio habenda sit, Vincent. Caroc. in tract. de fidejuss. cap. 5. n. 357. Frider. Pruckm. vol. 2. consil. 3. n. 57. † Quare si ex mente & intentione contrahentium, aliisvè circumstantiis constat, fidejussores non voluisse renunciare beneficiis jure sibi competentibus, clausula renunciationis à Notario aliove adjecta iis haudquaquam præjudicabit, Andr. Gail. lib. 2. observat. 27. num. 24. Matth. Coler. de process. execut. part. 1. c. 10. n. 440. † Non enim figura literarum, sed mente & sensu nostro obli-

gamur, l. non figura. 38. de obligat. & action. l. obligationum substantia. 3. ff. eod. tit. l. emptione. 3. C. plus val. quod agit. † Idque omnium maximè procedit, si de magno renunciantis præjudicio agatur, Felin. in cap. ex literis. 3. n. 12. extr. de fid. instrum. † Hinc fidejussores, solutionis promissione pro rata saltem, in instrumento facta, in solidum conveniri nequeunt, ut maximè beneficio divisionis fuerit renunciatum.

Ita Domini ad consultationem Michaëlis Worners zu Leipzig/ Mense Januar. An. 1586. (Verba sent. Ob nun gleich die Bürgen dem beneficio excussionis und divisionis, und allen andern Wohlthaten der Rechte renunciert/ dieweil aber dennoch darneben ein ieder unter ihnen sich nur allein für sein Antheil verpflichtet/ ic. So mag auch einer allein um die ganze Summa nicht belangt werden/ sondern ein ieder ist mit Erlegung seines Antheils/ sich der Obligation zu entledigen wohl befugt/ B. N. W.)

DEFINIT. IX.

Verba hæc (sämtlich und sonderlich/ einer für alle/ und alle für einen) addita fidejussioni non excludunt beneficium divisionis.

1 **P**luribus datis fidejussoribus, Creditor à singulis non nisi ratam petere potest, ex epistola scilicet Divi Hadriani, † cui hoc tribuitur à Justiniano Imperatore in §. si plures. 4. Inst. de fidejuss. l. inter. 26. ff. eod. tit. l. ult. C. de const. pec. † quamvis adscribatur Epistolæ D. Pii in l. si testamento. 49. §. 1. in fin. ff. de fidejuss. ut fortè quis existimare possit, à successore Hadriani Antonino Pio repetitum hoc & confirmatum fuisse, † vel autorem ejus fuisse Antoninum Pium, qui nomen Hadriani, Patris adoptivi assumpserit, ut sentit Jacob. Cujac. in dict. l. 49. lib. 24. quest. Papin. Competit verò hoc beneficium sive Hadriani, sive Pii, † fidejussoribus, nisi huic expresse renunciaverit hæc Constit. 17. † At quid si fidejussores hisce verbis se obligaverint (Daß sie sämtlich und sonderlich/ einer für alle/ und alle für einen/ mit ungeschiedener und ungetheileter Hand haßten wollen/ ic.) Annon verba illa, quantum ad beneficium divisionis in foro quoque Saxonico, († de jure namque Civili hisce verbis beneficium divisionis excludi, dubio ferè caret juxta tradita Anton. Hering. de fidejuss. c. 17. n. 53.) perinde accipienda erunt, ac si illi expresse & in specie renunciatum fuisset? † Affirmativam opinionem tuentur Ant. Hering. dict. cap. 17. num. 50. & seqq. Matth. Coler. part. 2. decis. 220. n. 42. & de process. execut. part. 1. cap. 10. n. 443. Matth. Berlich. part. 2. concl. 22. n. 44. Modest. Pistor. vol. 2. consil. 1. n. 62. Matth. Wehner. in observ. pract. verb. Einer für alle/ ic. † Negativam verò Dan. Moller. hic num. 11. ubi allegat Wesenb. in manuscript. ad hanc Const. Hartm. Pist. observ. 112. Unaquæque suas habet rationes & fundamenta, quæ late tractat & examinat Hering. dicto loco. † Sane, quid contrahentes senserint, ex verbis colligendum erit, quæ semper cum effectu, & ut aliquid operentur, intelligenda sunt, l. si per alium. pen. §. docere. 2. ff. Ne quis eum qui in jus voc. l. 1. §. 1. vers. hæc autem verba ff. quod quisque juris. l. si quando. 109. ff. de legat. 1. † Quare ne supervacanea sint verba fidejussioni apposita, (sämtlich und sonderlich/ einer für alle/ und alle für einen/) nil cerè aliud sibi velle videntur, quàm quod fidejussores beneficio divisionis uti nolint, maximè si generalis renunciatio facta fuerit, Modest. Pist. part. 4. question. 103. num. 20. † Attamen præter dictam juris renunciationem, verba illa in hunc quoque sensum rectè accipi possunt, fidejussores scilicet velle quidem in solidum esse obligatos, sed ita tamen, ne

Credi-

DEFINIT. XI.

Creditor ab uno ex pluribus fidejussoribus, qui divisionis beneficio renunciarunt, virilem portionem recipiens, deinceps reliquos non nisi pro ratâ convenire potest.

Creditori integrum sit, mox unum ex illis eligere, & in solidum convenire, sed quod ipsi semel & indivisim obligati esse, & quilibet pro ratâ contribuendo, integram summam perolvere, atque sic vicem unius personæ subire velint, vulgò für einen Mann stehen. Hartm. Pift. *dict. observ. 112. num. 18.* † Vel quod singuli in solidum obligati esse velint, tunc scilicet, si reliqui solvendo non fuerint, ut explicat verba hæc Simon. Ulric. Pistor. *in not. ad dict. observat.*

14 Hartm. Pistor. *112. num. 29.* † Censetur enim per hæc verba inducta quasi quædam mutua fidejussio, daß einer vor alle hafte/ nempe si non solvendo sint 15 † Ad quod cognoscendum excusatione opus est, cui 16 inter se fidejussores non renunciarunt. † Neutiquam ergò frustratoria erunt hæc verba, licet renun-

17 ciationem non inducant. † Tantumque abest, per illa beneficium divisionis excludi, ut etiam id magis 18 induci videatur juxta modò dicta. † Ita scilicet verborum horum intellectus facilè in dubium revocari, & in utramque partem torqueri potest: Ut proinde ex illis renunciationem beneficii divisionis haud desumendam existimem, secundum veriore

19 opinionem Dan. Moller. & Hartm. Pistor. † Tum, quod renunciatio, nisi verbis specialibus expressa, non valeat, siquidem pro formâ renunciationis Constit. Electoralis requirit, ut fidejussores expressè 20 & nominatim beneficiis renuncient. † Atqui forma ad unguem observari debet, nec per æquipollens adimpleri potest, Jason. *in l. quid si nominatim 1. n. 18. ff. de lib. & postb.* Nicol. Boët. *decis. 1. num. 44.* 21 † Tum etiam, quia in stipulationibus verba dubia pro promissore potius & contra stipulatorem interpretanda sunt, *l. quicquid astringenda. 99. ff. de Verb. obligat. l. veteribus. 39. ubi Dd. ff. de pact.*

Ita Domini in causa Henrici Martini zu Kolbitz / Menſe August. Anno 1630. (Verba sent. Ob sich wohl etliche Personen / von welchen eure Frage meldet / für euren Schuldener gegen euch sämtlich und sonderlich / alle für einen / und einer für alle in Bürgschaft eingelassen / da sie aber dennoch dem beneficio divisionis gebührlichen nicht renunciret hätten; So möchte auch einer allein um die ganze Summa alsobald von euch nicht belanget werden / B. N. W.)

DEFINIT. X.

Fidejussio ac Renunciatio beneficii divisionis in quantum noceat fidejussori, quando ad fidejubendum & renunciandum dolo fuerit inductus.

1 Quamvis beneficio divisionis in specie & expressè validè renunciari queat, hæc Const. Attamen 2 renunciatio specialis, ut & ipsa fidejussio tum demum nocet fidejussori, † si non dolo ad fidejubendum & renunciandum indictus fuerit, per text. *in l. 3 si Titius. 48. §. ult. ff. de fidejuss.* † Hinc si quatuor fidejussores à Creditore ad fidejubendum pro suo debitore fuerint persuasi, quasi adhuc quintus pro eodem debitore esset intercessurus, & ob id in specie 4 renunciaverint beneficio divisionis; † Tum certè hi, si quintus non intercesserit, pro ratâ istius haudquaquam tenentur, nec ultra quatuor portiones conveniri poterunt, Matth. Coler. *part. 2. decis. 220. n. 48.* Matth. Berlich. *part. 2. concl. 22. n. 49.*

Ita Domini in causa Fabiani Sebastiani à Panvitz & Johannis à Peitvitz zu Dels / Menſe Febr. Anno 1630. (Verba sentent. Sie könnten denn erweisen und darthun / daß sie die Bürgschaft-Verschreibung anderer Gestalt nicht vollzogen / als in Meynung / es würde dieselbe auch von dem fünften Bürgen vollzogen werden / derselbige aber von dem Gläubiger gefährlicher Weise ihnen zum Verfang und Schaden aufgegeben worden / auff den Fall wären sie sämtlich / oder einer in solidum mehr nicht denn 4. Theil abzutragen pflichtig / das 5. Theil aber möchten sie zu bezahlen mit Bestande nicht angehalten werden / B. N. W.)

DEFINIT. XII.

Socii in solidum semper sunt obligati, nec gaudent beneficio divisionis.

1 Quod unus ex sociis facit proprio, non ipsius societatis nomine, haud venit in rationem societatis, *l. si unus 67. §. 1. ff. pro socio.* † Aliter res 2 se habet in pecuniâ in communem societatis usum versâ, quo nomine non minus alter socius obligatur, *l. jure societatis. 82. ff. dict. tit.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 27. desin. 1. num. 1.* † Sicque accipiendum, quod paulò generalius ait Ictus Paulus 3 *in l. omne. 27. ff. cod. tit.* omne æs alienum, quod manente societate contractum est, de communi solvendum esse. † Quare nec socius beneficium divisionis opponere valet, quippe quod socii semper 4 in solidum obligati unam repræsentent personam, adeoque ex uno eodemque societatis corpore solutio fieri debeat. † De substantia namque societatis est communio bonorum, & facit confusio totum corpus utrique socio commune, *l. adeo quidem 7. §. voluntas. 8. ff. de acquir. rer. domin. §. si duorum. Inst. de rer. divis.* Johann. Harppr. *ad pr. n. 8. Inst. de Societ.*

Ita Domini in causa Hieronymi Schweickards zu Leipzig / Menſe Julio, Anno 1580. (Verba sent. Ob nun gleich beyde Gesellschaftere sich nicht sämtlich und einer vor den andern verschrieben. So ist dennoch dessen ungeacht / der eine Gesellschaftere / Hans Wolff / euch auff Begehren die ganze Summa zu zahlen schuldig / und mag sich mit Entrichtung seines Antheils nicht entledigen / B. N. W.)

Et in causa Adami Nicolai zu Leipzig / M. Aug. An. 1581

DEFINIT. XIII.

Correi tamen debendi ad exemplum fidejussorum beneficium divisionis competit.

1 Correi debendi nunquam vice mutua fidejussorise videntur, nisi id nominatim actum fuerit, *l. reos. 11. in pr. ff. de duob. reis.* ut tractat latè Anton. Fab.

- Fab. lib. 11. *conjectur. cap. 2. & seq.* Petr. Heig. *part. 1. 2. quest. 37. num. 5.* † quamvis alii inter Reos socios & non socios, item eos, ad quos pecunia pervenit, vel non, distinguere soleant, Jacob. Cujac. *ad African. tract. 4. in l. 17. §. mulier. 2. ff. ad SCtum Vellejan. & in Novell. 99.* Duar. *in l. si ex toto 8. §. si ita. ff. de legat. 1.* † Exemplo tamen fidejussorum ipsis beneficium divisionis competit. Etsi enim, quando plures sunt correi debendi, quilibet in solidum sit obligatus; † Attamen Creditor omnes simul convenire debet, nec ab uno totum debitum exigere potest, obstante divisionis beneficio, *Auth. hoc ita C. de duob. Reis.* † Nec jure imputatur à quibusdam Irnerio, quod perperam conceperit *dist. Auth. desumptam ex Novell. 99. c. 1.* in qua non simpliciter de quibusvis duobus Reis, sed in specie de iis tractatur, qui mutuà vice fidejusserunt, juxta *dist. l. 11. ff. de duob. Reis.* † Etenim, quos Imper. Justinianus *in pr. dist. Novell. 99.* appellat alternà fidejussione obligatos, † postea simpliciter Reos vocat. † Quin & ad sanctionem istam decurrere se ait exemplo fidejussorum; Ex qua ratione firmiter ad quosvis Correos inferendum, non solum quia fidejussores beneficio divisionis utuntur, † sed & quod supervacua esset Constitutio, si tantum de correis, qui invicem simul sint fidejussores, acciperetur. † Ut sic jure optimo Correis debendi beneficium divisionis tribuendum existimem, nisi huic expressè renunciaverint, secundum communem opinionem Cujac. *in dist. Novell. 99.* Anton. Fab. *lib. 11. conject. 4.* Matth. Wesenb. *in parat. ff. de duob. reis. num. 7.* Joh. Schneidewin. *in §. pen. n. 3. Inst. de duob. reis.* Joh. Zanger. *de except. p. 3. cap. 19. n. 11.* Matth. Col. *de process. execut. 10 part. 1. c. 10. n. 410.* † Athoc largiri nequeo Wesenb. *dist. loc.* Correos scilicet aliter non constitui, quam si hoc expressè actum sit; † Quoniam Constitutio duorum Correorum ex ipsà formà stipulationis & promissionis inducitur, ut vel colligere licet *ex pr. & §. 1. Inst. de duob. Reis.* ubi non semel queritur: † An & quando duo Correi constitui videantur? † quæ questio inepta esset, si circa expressam conventionem duo correi constitui non possent.

Ita Domini in causa Melchior Sablens zu Neusig/Mense Nov. Anno 1625. (Verba sententiæ: Habt ihr euch nebenst Martin Neumannen gegen euren Nachbarn auf eine gewisse Summa Geldes in solidum verschrieben/Ob euch nun wohl als einem Correo debendi das beneficium divisionis, weil nicht zu befinden/dass ihr demselben gebühelichen renunciret/zu Rechte jugestanden/und ihr dannenhero mehr nicht als euren Antheil zu zahlen verpflichtet gewesen/nc.)

DEFINIT. XIV.

Correo debendi, qui totum solvit debitum, etiam non factà cessione datur actio adversus correum pro repetitione partis.

- Nullam competere actionem, ne quidem utilem subsidiariam correo debendi, qui totum solvit adversus correum pro repetitione soluti, diffuse tractat Anton. Fab. *lib. 11. conject. c. 6. 7. 8. 12. 17.* † Cujus sententiam verillimam dicit Petr. Heig. *part. 1. 9. 37. n. 11.* † Sed æquitatem sequutus Imp. Justinianus Correo totum solventi, facultatem repetitionis largitur *in l. 2. C. de duob. Reis.* † Quam frustra à Triboniano aut inepto Interprete corruptam contendit Fab. *dist. c. 17.* † Nec tanti videntur rationes ab ipso traditæ *in c. 7. dist. lib. 11.* ut non defendi queat, actionem aliquam ipsi competere posse. † Etsi enim hactenus negotium suum gesserit, quod in solidum obligatus fuit, † eo tamen respectu, quo correum liberat, ipsius simul gerere negotium censetur, ut non absurdè quispiam actionem Negotio-

rum gestorum correo tribuendam dixerit, † quæ & variis casibus, quibus deficiunt actiones ordinariæ, solet accommodari, *l. 21. & cor. tit. ff. de negot. gest.* † Quamvis alias Interpp. non quidem certam aliquam & nominatam, sed solum utilem & subsidiariam ex æquitate hoc casu dent actionem, atque officii judicis implorationem, Heig. *dist. 9. 37. n. 11.* Wesenb. *in parat. ff. de duob. reis. n. 7.* Matth. Coler. *de process. execut. p. 1. c. 10. n. 422.* † Et sanè, factà solutione totius debiti ab uno correorum, quasi retro ad alium pecunia pervenisse per eum videtur: † Quæ sola æquitatis ratio facit, ut actio detur in specie, *l. 32. ff. de reb. Credit.*

Ita Domini in eadem causâ. (Verba sent. Da ihr aber dem noch dem Gläubiger die ganze und vollständige Summa ab ihm vor euch ausgezahlt hätte/nc. So wäre ihr die Hälfte solches Geldes/unangesehen euch der Gläubiger seine Action und Forderung nicht cediret/von eurem correo hinwegwiederum zu fordern wohl berechtiget/W. R. W.)

DEFINIT. XV.

Fidejussori verò solventi solidum, absque actionum cessione, nulla alia competit actio adversus fidejussorem.

Magis sunt privilegiati correi debendi, quam plures fidejussores. Illis enim triplex remedium inter seipos competit: † Unum est beneficium Epistolæ D. Hadriani; Secundum, Cedendarum actionum; Tertium, quod habeant utilem actionem etiam absque cessione, *Defin. preced.* † Fidejussoribus autem, etsi prima duo beneficia cum correis communia sint, tertium tamen denegatur; † Nec prodita est actio ipsis adversus confidejussores pro repetitione portionum, quas pro eis exposuerunt *l. ut fidejussor. 39. ff. de fidejuss. l. cum alter. 11. ubi Gloss. & Dd. comm. C. eod. tit.* Petr. Heig. *part. 1. 9. 38. n. 1.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. c. 10. n. 423.* Joh. Schneidew. *ad §. si plures 4. num. 22. Inst. de fidejuss.* Hart. Pistor. *l. 1. q. 48. n. 3.* † At unde juris hujus diversitas? † Certè vel ipsa necessitas hanc introduxit, ne scilicet correo solidum solventi omnis denegaretur adversus correum regressus: † Etenim quia plurium principaliter obligatorum una & eadem censetur esse obligatio, *l. 3. ff. de duob. Reis.* utique & solutio pro totà obligatione facta videtur. † Quæ extincta, nil restat de eà, quod cedi queat: Ut ita ad utilem negotiorum gestorum actionem confugere, necesse sit. † Aliter verò res se habet in accessoriè obligatis; Nam quia fidejussor suo tantum nomine solvere censetur, † salva remanet obligatio debitoris principalis, & consequenter etiam fidejussorum, quæ solventi fidejussori adversus confidejussores cedi potest, ut utili negotiorum gestorum actione hoc casu haudquaquam sit opus, Hartm. Pistor. *observ. 157. num. 4. & seqq.* † Beneficio itaque Cedendarum actionum fidejussori consultum est: Conventus enim tueri hanc exceptionem potest, ne, antequam cedantur sibi à Creditore actiones, ad solutum compellatur. † Et quidem petit hoc casu fidejussor à Creditore, ut sibi detrahità suà portione rursus actiones contra debitorem principalem & contra confidejussores cedantur, *l. cum is. 36. l. fidejussoribus. 17. ff. de fidejuss. l. cum alter. 11. C. eod. tit.* Hartm. Pistor. *lib. 1. qu. 48. n. 1.* Petrus Heig. *dist. qu. 38. n. 5.* Dan. Moll. *lib. 3. semestr. 15.* † Nec levis est hujus beneficii utilitas, cum sic indemnis conservetur fidejussor, si fortè Reus principalis non sit solvendo. † Non enim satis est, fidejussori instrumentum debiti à Creditore traditum esse, nisi & verbis expressis actiones cessæ fuerint, factà cessionis mentione in Quietantiâ, aliove modo probatâ, † quod

14† quod bene in praxi notandum dicit Heig. *diff. q. 38. num. 53.* Johan. Zanger. *de except. p. 2. c. 16. n. 45.*
 15† Sicuti & e contrario absque ininstrumenti seu obligationis redditione vix ulla cessionis utilitas constare potest, nempe quia reddendum est instrumentum debitori, cum solvit, *l. ult. C. ad exhib.* Anton. Fab. *in Cod. lib. 8. tit. 27. defm. 17. in fin.*

Ita Domini in causa Caspar Schellers zu Rößlingen / M. Mart. Anno 1631. (Verba sent. Habt ihr euch für Andreas Garßen wegen 100. Fl. nebenst noch andern zweyen Personen in Bürgschaft eingelassen / und als der Schuldener säumtig gewesen / und der Creditor auff euch als einen Bürgen gedrungen / habt ihr ohne Zuthun der zweyen Mitbürgen die Zahlung berührter 1000. Fl. allein geleistet. Ob euch nun wohl bentemter Creditor bey gescheneher Zahlung seine Actionem nicht cediret und abgetreten / euch auch sonst gebachte eure Mitbürgen hüt wiederum pro rata zu belangen / einigte andere Actio zu Recht nicht zu statten kömmt / ic.)

DEFINIT. XVI.

Post solutionem tamen factam, cessio à Creditore adhuc commodè fieri potest, licet eam fidejussor ab initio petere neglexerit.

1 **M**ultum ergò quia fidejussoris solventis interest, cedi sibi actiones à Creditore adversus principalem debitorem & confidejussores, Definit.
 2 *preced.* † utique non facta hujus beneficii renunciatione, re adhuc integrà, antequam solvat quicquam, actionum cessionem petere, vel ad minimum de eà pacisci debet, Petr. Heig. *part. 1. q. 38. num. 10.*
 3 † *Quid autem, si hoc facere neglexerit, & cessione haud impetratà, solidum solverit, num à repetitione portionum, quas pro confidejussoribus exposuit, planè exclusus erit?* Ita videbatur dicendum; † Factà namque solutione omnis sublata est Obligatio, & nulla amplius adversus confidejussores pones Creditorem remanet actio, adeoque nec ullam, ut maximè velit, cedere potest actionem, quippe cujus voluntas non potest esse modus conservandi, vel rescitandi extinctas actiones, *l. cum is qui 36. l. ut fidejussor. 39. ff. de fidejussor. l. Modestinus 76. ff. de solut.*
 5 † Eaque est sententia Schneidewin. *in §. si plures. 4. num. 24. Inst. de fidejuss.* Matth. Wesenb. *in parat. ff. de fidej. num. 6.* Berlich. *part. 2. concl. 22. num. 67.* Frider. Pensold. *in addit. ad Coler. p. 2. decis. 220. num. 63.* Johann. Goedd. *de contr. stipulat. cap. 9. conclus. 3. num. 118. & seqq.* † Sed ne utquam ita restringenda est cessio jurium, ut vel ante solutionem, vel in ipsà solutione, vel postea in continenti eam peti, vel protestationem subijci necesse sit: † Sufficit enim, rejectà opinione jam dictà, ex intervallo quoque cessionem fieri, adeò, ut nullà permissà Reservatione cessionis, fidejussor etiam post solutionem compellere possit Creditorem ad cedendum sibi actiones, intentatà videlicet contra ipsum actione exemptò ad tradendum sua jura. † Videtur siquidem per solutionem à fidejussore factam & receptam à Creditore Emptio & Venditio quaedam nominis contracta: † Ac pretium magis mandatarum actionum solutum, quam actio. perempta censetur, *l. cum is qui. 36. ff. de fidejuss. diff. l. Modestinus 76. in fin. ff. de solut. l. emptor. 5. l. ex nominis. l. C. de ber. vel act. vendit.* † Quà cessione impetratà, patet fidejussori regressus sive adversus debitorem, sive adversus confidejussores, Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. cap. 10. num. 418. & seqq.* Hartm. Pistor. *diff. quest. 38. num. 9. & observat. 157. num. 3.* Petr. Heig. *diff. quest. 38. num. 13. & seqq.* Joh. Köpp. *decis. 51. num. 4.* Anton. Hering. *de fidejuss. cap. 28. num. 34.* † Hæcque opinio, quod nempe fidejussor solvens possit etiam post intervallum adhuc cogere Creditorem ad cedendum sibi actio-

nes, communis est, secundum Raph. Cuman. *in diff. l. Modestinus. 76. num. 3. ff. de solut.* † Nec ad rem pertinet, quod per solutionem extincta obligatione nil cedi queat; Quia in proposito duntaxat actiones diverſas, principalis & accessoria: † At hæc sola, non etiam illa sublata est, neque extincta accessoria, principalis simul tollitur *l. 38. §. 2. l. in omnibus. 43. ff. de solut.* Etenim, quia fidejussor magis suo, quam alieno nomine solvere censetur, Hartm. Pistor. *obs. 44. n. 13.* † per solutionem non nisi accessoria obligatio extinguitur, remanente adhuc principali debitoris obligatione, & inde proveniente actione, quam Creditor etiamnum cedere, valet, *l. 5. magis 4. ff. de solut. l. Papinianus 28. ff. mand. Heig. diff. qu. 38. n. 24.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Da ihr aber dennoch bey dem Creditore um Cession der ihm zustehenden actionen nochmahls gebührlichen ansuchen würdet / ic. So wäre er / ungeacht die Zahlung von euch allbereit vorlängst geschehen / solche Actiones euch zu cediren schuldig / und ihr hättet euch nachmahls derselben wider eure Mitbürgen / oder auch wider den Principal-Debitorem gebührlichen zu gebrauchen wohl Zug / B. N. W.)

DEFINIT. XVII.

Fidejussori solventi Creditor actiones cedere tenetur, etiamsi is beneficio cedendarum actionum renuntiaverit.

1 **S**icuti beneficio ordinis ac divisionis, ita & cedendarum actionum exceptioni potest renunciari, Constitut. 17. † Et hodiè nil ferè frequentius est, 2 quam ut fidejussores cum aliis beneficiis, discretè etiam Cedendarum actionum beneficio renunciarent, Petr. Heig. *part. 1. quest. 38. num. 36.* Quà renunciatione obstante, † fidejussorem ne quidem post 3 factam solutionem, à Creditore cessionem actionum adversus principalem debitorem & confidejussores petere ac impètrare posse, haud malè forsitan quis dixerit, † quum juri suo renunciandi 4 non detur amplius ad illud aliquis regressus, *l. quaritur. 14. §. si venditor. 9. ff. de adil. edit. l. 1. §. qui semel. 6. ff. de success. edit. l. ult. C. de pact.* † Quare hoc 5 casu absque cessione etiam actionum recuperare, posse fidejussorem id, quod expendit, largitur. Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. cap. 10. num. 429.* † Sed destituitur hæc assertio Coleri fundamento, & repugnat iis, quæ diximus Definit. 15. 6 † Nec tamen renunciatio hujus beneficii fidejussorem à repetitione soluti prorsus excludit. Etenim 7 actionum cedendarum renunciatio non in hunc finem facta videtur, ut fidejussor recuperare planè nequeat, quod solvit, & sic omne jus suum remisisse censeatur, † sed ne hæc exceptione executionem retardare possit, Heig. *diff. quest. 38. numer. 40.* † Factà ergò solutione ulterius non obstat renun- 8 ciatio, quò minus fidejussori petenti cedi actiones debeant adversus principalem debitorem, & confidejussores pro repetitione ejus, quod expendit, *l. in Creditore. 38. ff. de evict.* Hartm. Pistor. *lib. 1. quest. 48. n. 9.* Heig. *diff. loc. Joh. Zanger. de except. part. 2. cap. 16. num. 43.* Anton. Hering. *in tract. de fidejuss. cap. 27. part. 3. n. 25.* † Quod & summa 9 quitas videtur exigere, ut videlicet Creditor faciat, quod sibi non nocet, & alteri prodest, *l. 2. §. 5. vers. quanquam. ff. de aq. & aqua pluv. arcend.* † Ex quo 10 apparet, haud magnum esse renunciationis hoc casu effectum. † Nullam siquidem, vel utique levissimam inijcit moram solutioni & executioni cessionis beneficium, cum in potestate Creditoris sit 11 quamprimum cedere actiones. † Quin & cum in- 12 terposito nudo pacto, solutio rectè fieri, & postea actiones cedi possunt, Coler. *diff. cap. 10. numer. 417.*
 fide.

fidejussoris certè petitio, ut actiones sibi cedantur, executionem & solutionem vix retardare poterit. † Ut non profus absque fundamento existimet Reinh. Bachov. Renunciationem hujus beneficii esse nullam, in animadv. ad Treutl. vol. 2. dist. 28. sb. 6. lit. A. pag. 664.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. So wäre der Creditor, ungeachtet die Zahlung von euch vorläufig geschehen/ ihr auch dem beneficio cedendarum actionum bey gethaner Bürgschaft ausdrücklich renunciret / solche Actiones euch zu cediren schuldig/ ic.)

DEFINIT. XVIII.

Ejus partis nomine, qua ipsum Fidejussorem solvendentem contingit, actio ei cedenda non est.

Verbi causa: Tres sunt fidejussores pro summa trecentorum florenorum; si unus in solidum Creditori satisfecerit, is cassis sibi actionibus à reliquis duobus confidejssoribus ducentos duntaxat florenos repetet, detracta scilicet sua ipsius rata, centum nempe florenorum, † ita enim fidejssori, qui solidum solvit, cessio actionum à Creditore facienda est, non ut eam portionem, quæ ipsum solventem contingit, sed eas tantum partes, quas extra suam portionem solvit, à confidejssoribus recuperare queat, Hartman. Pistor. lib. 1. quest. 48. num. 4. & seqq. Matth. Coler. de process. execut. part. 2. cap. 2. num. 19. Anton. Hering. de fidejss. cap. 27. part. 3. num. 28. & seqq. Joh. Harppr. in §. si plures. 4. n. 66. Inst. de fidejss. Berl. part. 2. concl. 22. n. 78. Johann Köpp. decis. 51. n. 8. Joh. à Grafs. de cess. jur. & act. §. 6. n. 7. fol. 595. Dan. Moller. lib. 3. semestr. 15. in pr. Jacob. de Arena in tract. de Cession. jur. rub. 6. num. 70. Valent. Franc. de fidejss. cap. 5. n. 490. † Etsi enim plures fidejssores in solidum ipso jure sint obligati, in effectu tamen quilibet ipsorum pro virili tantum parte onus obligationis sustinet, l. non restit. 3. C. de fidejss. † Non ergo æquitati convenit, ut quis ejus portionis, pro qua ipse propria obligatione obstrictus fuerat, cessionem impetrare, ac id, quod semetipsum liberaturus solvit, ab alio, qui in pari causa est, repetere velit, ex regula vulgata, † quæ denegat cessionem actionis ei, qui proprium debitum solvit, l. si plures 38. de admin. tutor. Hart. Pist. dict. loc. num. 7. † Quin & si aliud diceretur, hoc sequeretur inde absurdi, quod fidejssor (qui non nisi cassis confidejssoribus iisdem actionibus, quæ sibi cassæ fuerunt, solutum repetere potest) contra semetipsum alteri fidejssori cederet actionem, † adeoque peteret à fidejssore illud, quod mox post cassas actiones eidem restitutus esset, contra l. dolo facit. 8. ff. de dol. mal. except. Coler. dict. c. 2. n. 14. † Idque in reliquis omnibus confidejssoribus ita se habet, ut scilicet fidejssor, cui à Creditore actiones sunt cassæ, postea confidejssori solventi easdem actiones denud cedens, semper deducere debeat illam portionem, quam pro sua obligatione solvit, veluti docent Hartm. Pist. dict. loc. n. 18. Val. Franc. d. c. 5. n. 498.

Ita Domini in causa Curd-Ernsts à Kampen, Mensis Jan. Anno 1622. (Verba sentent. Hat euer Vater nebenst noch andern vier Personen vor H. E. ad A. sich auff 5000. Reichthlr. in Bürgschaft eingelassen/ und als der Principal-Schuldner nicht bezahlen können/ hat der eine Bürge O. ab A. den Gläubiger befriedigen müssen/ welcher ihme hingegen seine Actiones und die Schuld-Verschreibung cediret/ darauff gedachter O. ab A. euch und eure Brüder wegen eures Vatern/ als Mit-Bürgen/ hinwiederum wegen der zantigen Summe/ jedoch seinen Antheil davon abgezogen/ (inmassen er auff solche Masse zu thun befugt gewesen) in Anspruch genommen/ ic.)

In causa Senatus Zittaviensis, Mensis Jul. Anno 1630.

Et in causa Annæ, Viduæ à Dieborslein/ Mensis Septemb.

Anno 1635. (Verba sent. Inmassen denn Klägern anderer Gestalt nicht/ als nach Abzug ihrer Ratz, die andere Mitbürgen hinwiederum zu belangen befugt/ W. D. W.)

DEFINIT. XIX.

Fidejssor conventus à confidejssore, beneficio divisionis uti potest, nisi huic expressè renunciaverit.

Plura: Tres sunt Fidejssores, qui pro trecentis florenis intercesserunt, unus à Creditore conventus solidum solvit, cui detracta sua portione, nempe centum, ceduntur actiones ad florenos ducentos, secundum tradita Definit. preced. † Quæritur: an hosce ducentos florenos à quolibet recuperandi electionem habeas; an verò beneficium divisionis ei obstat, ita, ut non nisi centum ab unoquoq. repetere queat? † Sanè, quia fidejssori per cessionem non plus juris quæsitum fuit, quam ipsi Creditori competiit, l. Stichum 95. §. pen. ff. de solut. l. 2. C. de fidejss. Bart. in l. Modestinus. 76. n. 10. ff. de solut. † nec melior esse debet conditio cessionarii, quam cedentis, l. invitus 156. §. plerumq. 3. l. aliud est 160. §. absurdum est. 2. ff. de Reg. jur. Ant. Fab. in Cod. lib. 4. tit. 26. defn. 22. n. 4. † Expedita est responsio, fidejssorem cassis sibi actionibus unumquemque ex fidejssoribus haudquaquam in solidum convenire, nec ab eo solo ducentos florenos recuperare posse, obstante nimirum divisionis beneficio, † quo & adversus Creditorem ipsum confidejssores sese tueri poterant, §. 4. Inst. de fidejss. l. inter 26. ff. eod. tit. l. ult. C. de const. pecun. † Nisi huic expressè renunciaverint, arg. l. pen. C. de pat. b. Const. 17. Quà renunciatione facta, † hoc etiam casu beneficium divisionis cessare, & fidejssorem actione sibi celsa à quolibet confidejssore ducentos florenos recuperare posse facillimè concesserim, prout tuentur hanc sententiam Matth. Coler. de process. execut. part. 2. cap. 2. num. 12. & seqq. Hartm. Pistor. lib. 1. quest. 48. num. 10. Petr. Heig. part. 1. quest. 38. num. 5. Anton. Hering. de fidejss. cap. 27. part. 3. n. 31.

Ita Domini in eadem causa Curd-Ernsts à Kampen. (Verba sentent. Ihr seyd euch aber des beneficii divisionis, weil demselben ausdrücklich renunciret worden/ wider O. ab A. als Mitbürgen zu gebrauchen nicht berechtiget/ ic.)

DEFINIT. XX.

Uno ex pluribus fidejssoribus solvendo non existente, damnnum hoc reliquis confidejssoribus omnibus pro rata accrescit.

Fidejssorem cassis sibi actionibus, solidum solventem Creditori, unum è confidejssoribus, qui beneficio divisionis renunciaverunt, vicissim in solidum, detracta tamen sua ipsiusmet rata, convenire posse, dixi Definit. preced. Sed hoc aliter verum non est, † quàm si reliqui confidejssores omnes sint solvendo. Quod si verò unus ex illis inops existat, † periculum hoc omnibus commune erit, l. inter fidejssores. 26. l. si plures. 27. in pr. ff. de fidejss. † Unde si tres fidejssores pro trecentis florenis interposuerint fidem, unusque solidum solverit, hic cassis sibi actionibus adversus confidejssores, si alter deficiat, à tertio non integros ducentos florenos petere potest, sed portionem fidejssoris deficientis agnoscere debet, & duntaxat centum & quinquaginta florenos exigere valet, Dan. Moller. lib. 3. semestr. cap. 15. Hartman. Pistor. lib. 1. quest. 48. num. 6. & num. 11. Matth. Coler. de process. execut. p. 2. cap. 2. n. 20. & part. 2. decis. 220. n. 18. Johann. Köppen. decis. 51. n. 15. Anton. Hering. de fidejss. c. 27. p. 3. num. 36. Valent. Franc. de fidejss. c. 5. num. 497.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Da nun die andern Bürgen alle dermassen in Abnehmung ihrer Güter gerathen/das ihr euch der Wiederzahlung an einem oder dem andern nicht erholen können. So möchtet ihr vorgedachte Summa der 4000. Thaler dem einen Mitbürgen O, ab A. welcher den Gläubigern anfänglich n conventret/ allein abzutragen nicht gedrungen werden/ sondern es ist derselbe die andere unvermögende Bürgen zum halben Theil übertragen zu helfen schuldig/xc.)

DEFINIT. XXI.

Electo uno ex confidejssoribus, reliqui per id non liberantur, priusquam à fidejssore convento, debitum plenarie fuerit solutum.

- 1 **E**lecto debitore quondam fidejssor liberatur, ut scribit Paulus. *lib. 2. sent. tit. 17. in fin. l. ult. C. de fidejss. tutor.* † Sed Justiniani Imp. Constitutione hoc postea fuit immutatum, & sancitum, ut rei principalis electione, neuitquam liberentur fidejssores, nisi prius Creditori satisfiat, *l. ult. C. de fidejss.*
- 2 † Idemque dicendum, si adversus unum ex fidejssoribus agatur: Hoc enim non obstante, † adversus reliquos experiri licebit, si à fidejssore convento solutio debiti nondum facta fuerit, *dist. l. ult. C. de fidejss.* Anton. Hering. *de fidejss. cap. 20. §. 13. n. 16.* † Nec enim unius electio alios excludit, à quibus forsitan Creditor solutionem faciliiori modo consequi valet, juxta tradita Matth. Col. *de process. execut. pars. 1. c. 8. n. 40. & seqq.* Strach. *de decort. p. 3. n. 46.*

Ita Domini in causa Annæ, viduæ Dn. Baronis à Steberstein/ Mens. Sept. Anno 1635 (Verba sent. Ob gleich Frau Klägerin anfänglichen wegen obgedachter 40000. Reichsthaler/ und ausständiger Zinsen den Rath zu Zittau gebürlichen belanget/ und biß auff die Hülffe erstanden/xc. So ist sie doch vor der endlich n Befriedigung davon abzustehen/ und einen oder den andern Bürgen/ ihrer Beliebung nach/ zu Anspruch zu nehmen wohl befugt/xc.)

DEFINIT. XXII.

Creditor non tenetur cedere fidejssori jus suum, antequam totum debitum fuerit solutum.

- 1 **Q**uando plures sunt fidejssores, qui pro solutione in distinctos terminos destinata fidem suam interposuerunt; unusque ex illis accelerante termino primo solutionis solvit; † Huic Creditor non tenetur cedere actiones ad recuperandam debiti partem solutam, antequam terminis elapsis integra summa fuerit exsoluta, *per text. in l. 2. sub fin. C. de fidejssor.* Modest. Pist. *part. 1. qu. 1. num. 4.* † Debito enim toto nondum soluto, pignus à Creditore reti-

neri potest, ut probat per *l. solum. 11. §. si quasi daturus. 2. vers. idemque si accepto. ff. de pignor. act.* Jac. Schult. *in addit. ad dist. qu. 1. Modest. Pist. n. 7.* † Multo magis ergò instrumentum obligationis, quippe solutione plenaria nondum facta, obligationem vel actionem Creditori haud superesse nemo dixerit.

Ita Domini in causa Matthæi Hubers zu Quetz/ Mens. Octobr. Anno 1624. (Verba sentent. Ob ihr wohl für Barthel Römern 100. fl. Tagzett-Gelder in Bürgschaft ausgezahlt/ derowegen ihr euch an eure Mitbürgen nach Abzug eures Antheils wiederum zu halten gemeynet seyd/xc. So mag doch der Creditor, ehe und zuvor die hinterstellte Tagzitten/ und also die ganze Schuld abgestattet/ auch hierzu seine actiones zu cedere nicht angehalten werden/xc.)

DEFINIT. XXIII.

Fidejssor damna & expensas à Confidejssoribus quasenus repetere possit.

Dubium non est, quin fidejssor solvens non solum forem, sed & damna ac interesse à Reo principali repetere queat, *c. pervenit. 2. constitutus. 3. extr. de fidejss. Bald. in l. Constitucionibus. 20. C. de usur. Bartol. in l. exceptione. 67. in fin. ff. de fidejssor.* † Adversus confidejssores verò, expensas & damna pro rata ab iis recuperandi, ipsi non competit actio, Hartm. Pittor. *observ. 79.* † Siquidem contra hosce non nisi ex jure à Creditore sibi cello agere potest, *l. ut fidejssor. 39. ff. de fidejssor.* † Atque jus repetendi expensas & damna, quæ fidejssor tulit, Creditor non habet, quare nec hoc fidejssori solventi cedere poterit, juxta tradita Bartol. *in l. Modestinus. 76. n. 10. ff. de solus.* † Loquor autem de damnis atque expensis, quas fidejssor fecit, antequam solveret; Vigore enim propriæ obligationis, ut fidem suam redimeret, hæc facere coactus fuit, ut mirum haud sit, easdem non nisi à principali debitore repeti posse. † Secus verò res se habet in damnis atque expensis post cessionem factis; Cesis enim à Creditore actionibus, fidejssor loco Creditoris est: Quemadmodum ergò Creditor à fidejssore omnia damna, omnesque expensas petit, donec plena solutio sequatur, † ita & fidejssorem easdem post cessionem factas à confidejssoribus recuperare posse, dixerim cum Simon Ulric. Pist. *in not. ad Hart. Pist. dist. obs. 79.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sententia: Das ihr zugleich nebenst dem Capital/ auch die Schäden und Unkosten/ jedoch allein die jenigen/ so ihr nach erlangter Cession vom Creditore erlitten und aufwenden müssen/ von euren Mitbürgen gebürlichen hinweg wiederum zu fodern wohl befugt seyd/ B.R.W.)

CONSTITUTIO XVIIII.

PARTIS SECUNDÆ.

Wann sich ein Bürge als der Selbstschuldige & tanquam principalis verschrieben/ ob er sich der Rechtlichen Wolthat der excussion zu gebrauchen habe?

Wes wohl etliche davor halten/ daß ein Bürge/ wann er sich als der principalis und Selbstschuldener obligiret/ das Beneficium excussionis, im Fall da gleich dem nicht renunciiret/ nicht vorwenden noch haben könne/ So seynd doch unsere Verordnete hierinnen einig/ wo dem Bürgen die specificirte und ausdrückliche Renunciatio seiner Wolthaten nicht hinderlich/ daß er sich des beneficii excussionis, wann der Sachwalter zu be-

Fidejssor obligans se tanquam principalem, an beneficium excussionis amittat?

Esi non desint, qui volunt, fidejssorem, qui tanquam principalem se obligavit, beneficio excussionis non gaudere, etiamsi illi non renunciaverit: Deputatis tamen nostris visum fuit, ei, nisi expressa & principalis renunciatio obstet, aut principalis ipse solvendo non sit, excussionis exceptionem non denegandam. Caterum iis in casibus, in quibus beneficium hoc excussionis fidejssori non competit, eum

zahlen hat/ gebrauchen möge. Aber in Fällen/ derer von den Rechts- Lehrern etliche erzehlet werden/ da der Bürge das Beneficium excussionis nicht vorwenden kan/ da muß er als Selbstschuldiger haften/ wann er sich gleich nicht als Selbstschuldiger verpflichtet/ dabey wir es auch also bleiben lassen.

non secus ac ipsummet principalem conveniri posse, etiamli eo modo se non obligaverit, quod & nobis probatur.

DEFINITIONES.

1. Ex persuasione de mutuo dando pecuniam alteri, nemo potest tanquam fidejussor conveniri.
2. Etiam Constitutori datur exceptio Ordinis, nisi is animo novandi debitorem se constituerit.
3. Competit beneficium excussionis fidejussori, etiam si cautioni fidejussoria addita fuerit clausula (Alles treulich/ sonder arge list/ und ohne Geschrede.)
4. In processu etiam executivo opponere potest fidejussor beneficium excussionis & divisionis.
5. Delegans pro delegato se soluturum promittens non gaudet beneficio excussionis.
6. Fidejussor fraudulentè negans fidejussionem, convictus postea mendacii, non juvatur beneficio excussionis.
7. Cessat beneficium Excussionis inter Mercatores.
8. Non datur beneficium Ordinis ei, qui pro muliere fidejussit.
9. Qui pro principe, fisco vel communitate fidejussit, non valet opponere exceptionem discussionis.
10. In correis debendi quando locum habeat beneficium excussionis.
11. Cessat quoque beneficium Ordinis, quando debitor principalis est absens, fugitivus aut latitat.
12. Non juvabitur beneficio excussionis fidejussor, quando inter contrabentes hoc actum appareat, ut Creditori fas sint, fidejussorem statim convenire.
13. Fidejussor succedens debitori principali non juvatur beneficio ordinis, nec inventarii, sed ultra vires etiam hereditatis tenetur.
14. Locum non habet exceptio Ordinis, quando bona de-

- bitoris extra territorium in locis longè remotis sunt sita.
15. Non competit beneficium excussionis fidejussori, quando debitor notoriè non est solvendo, quòd alias Creditor probare debet.
16. Nomina debitoris particulariter & distinctè terminis solvenda (auch Tage. Zeiten) quatenus cessare faciant beneficium excussionis.
17. Beneficium excussionis locum etiam habet in actione hypothecariâ contra tertium possessorem institutâ.
18. Excussionis tamen beneficio non gaudet possessor fundi, Creditori specialiter hypothecati.
19. Qui sciens rem alii hypothecam emit, non habet beneficium exceptionis haud excussi debitoris.
20. Non juvatur beneficio excussionis possessor, hypothecariâ conventus, quando debitor est absens, nec facile potest conveniri.
21. Licet res Creditori hypothecata ad quartum vel quintum possessorem pervenerit, Creditor tamen non nisi debitorem suum excutere debet, si hypothecariâ agere velit.
22. Fidejussor conveniri nequit, antequam pignus excutatur, nisi in pignore distrabendo difficultas aliqua subsit.
23. Pactum debitoris principalis proficit etiam fidejussori.
24. Verba commendatoria, inter mercatores, vel cum periculo persuadentis prolata loquentem obligant.

DEFINIT. I.

Ex promissione fidejussionis ac persuasione de mutuo dando pecuniam alteri, nemo potest tanquam fidejussor conveniri.

1. Qui promisit, se pro altero fidejussurum, non potest ex eâ promissione conveniri, ut solvat, quasi jam fidejusserit, per tradita Nicol. Boër. *quest.*
2. 3. num. 1. & 6. † quia aliud est promissio de fidejubendo, aliud ipsa fidejussio, † sicut & aliud est promissio de vendendo, aliud venditio, l. 1. C. de pact. pignor. Bartol. in l. ult. num. 8. ff. de condict. caus. dat. † Multò minus tenebitur ceu fidejussor, qui persuasionibus induxerit aliquem ad mutuo dandum alteri pecuniam, l. 12. §. 12. ff. mandat. l. 7. §. 10. ff. de dolo malo. l. sciendum. 19. in pr. ff. de adil. edict. l. 11. §. 2. ff. de legat.
3. Nulla enim hinc præcesit promissio, adeoque nec obligatio, quâ obstrictus est is, qui se fidejussurum promisit. † Ex quâ tamen, quia facti est, non præcisè ad fidejubendum cogi potest promissor, sed solum ad id, quod adversarii intererit, præstitam fuisse fidejussionem; † Id namque omnibus faciendi obligationibus generale est, ut si non fiat, quod fieri convenit, succedat obligatio, præstatioque ejus, quod intererit, l. si quis ab alio. 13. §. ult. ff. de rejudic. l. quoties quis. 81. l. stipulationes non dividuntur. 72. ff. de Verb. Obligat. † Neuter itaque habet, quod metuat, actionem ex fidejussione adversus se dari, ut maximè voluntatem fidejubendi habuerit; Prius enim est, ut voluntas illa effectum habeat, præsteturque revera fidejussio, † quæ nec, nisi certo modo, id est, per stipulationem præstari potest, l. 5. §. satis acceptio. 2. ff.

de Verb. Obligat. l. blanditus. 12. C. de fidejuss. quàm ut condemnatio sequi possit. Anton. Fab. in Codic. lib. 8. tit. 27. defin. 26. n. 9.

Ita Domini ad consultationem Caspari Taschenbergers zu Leipzig/ Mensè Februar. Anno 1585. (Verba sententiæ: Wann sie nun gleich von ihm mit guten Worten und vielen Vertrübungen dahin beredet worden wäre/ daß sie N. N. solche Gelder vorgestreckt. Diemell er aber dennoch vor selbige Schuld sich nicht ausbrüchlichen in Bürgschaft verpflichtet/ so mag er auch deswegen actione mandati, oder in factum, oder auch sonstigen beständiglichen nicht belanget/ noch die Zahlung zu leisten angehalten werden/ B. N. W.)

DEFINIT. II.

Etiam Constitutori datur Exceptio ordinis, nisi is animo novandi debitorem se constituerit.

Quod anxie disputari solet ab Interpp. An fidejussor obligans se tanquam principalem, als einen Selbstschuldner / gaudeat beneficio Ordinis? Illud in foro Saxonico decisum est, † per b. Conf. 2 Elect. quæ per intellectus subauditos renunciacionem odiosam inducere noluit, relinquens ordinis & excussionis non factæ exceptionem illi quoque fidejussori, qui se tanquam principalem obligavit, modo huic expressis verbis haud renunciaverit. † Nec enim fidejussor obligans se tanquam principalem quicquam aliud agit, quàm ut ostendat animum enixum pro Reo solvendi, tum scilicet, quando debitor non est solvendo, salvo nimirum sibi jure excussionis arg. l. non rectè 3. C. de fidejuss. † Ex quo etiam de jure communi hanc sententiam defendunt, & ad contraria respondent Bachov. in nor. ad Treutl. vol. 2. disputat. 28. th. 5. lit. C. & Matth. Wesenbec. p. 1.

p. 1. consil. 10. n. 2. & seqq. Anton. Fab. in Codic. lib. 8. tit. 28. defn. 31. Ern. Cothm. vol. 1. resp. 22. Tessaure. decis. 166. n. 1. 2. Modest. Pist. vol. 2. conf. 1. n. 49. Schneidewin. ad S. si plures. 4. Inst. de fidej. n. 13. † Interim de Constituyente res expedita non est? Sanè licet is, qui alienum debitum constituit, proprio nomine sit obligatus; † Attamen non secus ac fidejussor pro intercessore habendus est, arg. l. 1. & tot. tit. ff. ad SCram Vellej. Anton. Fab. in Codic. lib. 8. tit. 27. defn. 1. n. 2. † Proinde juvari debet exceptione ordinis & excussionis non facta, si ante debitorem conveniatur, ex Novell. 4. & Auth. presentè. C. de fidejuss. Joh. Faber. ad S. in personam. 8. Inst. de action n. 6. & seqq. ubi & Johan. Schneidew. n. 29. Dan. Moller. hic n. 4. & seqq. Andr. Gail. lib. 2. obs. 28. num. 1. Matth. Coler. de process. exec. part. 1. cap. 10. n. 293. Hering. de fidejuss. c. 27. part. 1. n. 126. † Causam porrò si quaris, cogita, vel ex æquitate solummodo succurrendum esse ei, qui pro alieno debito obligatus est, quæ ratio etiam fidejussoribus primùm exceptionem ordinis accommodandam suasit Anton. Faber. dict. de fin. n. 5. † Aut si mavis, ne litium modus multiplicetur, si condemnatus Constitutor adversus debitorem regressum, ut par est, habere velit, l. singulis. 6. ff. de except. rei jud. l. quidam. 21. ff. de reb. Credit. quamvis utramque conjunxerit rationem Fab. dict. loc. † At hoc ita, si non novandi animo debitorem se constituerit, id est, nisi expromissor fuerit, Moll. Fab. dict. loc. Coler. dict. c. 10. n. 299. † Hic enim cum promissione suâ liberet debitorem, solusque maneat obligatus, l. 1. & tot. tit. ff. de novat. Jac. Cujac. & Gothofr. ad Novell. 4. & Rubr. ff. de fidejuss. Anton. Fab. in Codic. lib. 8. tit. 28. defn. 3. n. 3. † non potest principalis debitoris, qui nullus superest, excussionem objicere, l. si alienam. 19. C. de fidej. Vincent. Caroc. de excuss. bonor. part. 2. quest. 54. n. 1. & n. 38. Joh. Köpp. decis. 56. n. 5.

Ita Domini in causa Martin Sudels zu Brehsig / Menle Mart. Anno 1627. (Verba sententiæ: Ob ihr wohl gegen einen / von welchem eure Frage meldet / euch verpflichtet / und etwas andern Schuld ex constituto auff euch genommen / da aber dennoch derselbe zu zahlen hätte / und mit ausdrücklichen Worten zwischen euch keine novation getroffen / noch vorige obligation aufgehoben worden wäre / u. So wöchtet ihr / ehe und zuvor der Principal debitor gebührliehen excutiret / beständiger Weise nicht betanget werden / sondern ihr hättet euch mit dem beneficio excussionis wohl zu behelffen / D. N. W.)

DEFINIT. III.

Competit beneficium excussionis fidejussori, etiam si auriom fidejussoria addita fuerit clausula (Alles treulich sonder arge list / und ohne Gesehrde.)

1 Clausulæ huic obligationibus ac instrumentis ferè omnibus hodiè communi, illum tribuunt effectum Dd. ut contractus alioquin stricti juris naturam & similitudinem contractus bonæ fidei sortiantur Bald. lib. 1. consil. 343. num. 3. & seqq. Virgil. Pingiz. quest. 38. n. 18. † Unde inferendum videtur per ejusmodi clausulam beneficio excussionis penitus excludi, † veluti ita sentiunt Matth. Wesenbec. part. 1. consil. 14. n. 17. Anton. Gomez. lib. 2. variar. resolut. cap. 13. n. 14. † Sed falsa est hæc illatio, quia nuppiam legitur, hoc beneficium naturæ bonæ fidei contractus repugnare. † Nec aliud verè important hæc verba (Alles treulich / sonder arge list und ohne Gesehrde) quàm dolum & fraudem abesse debere, 2 Goëdd. de contrab. stipul. c. 8. concl. 1. n. 26. † At quomodo quæso dici poterit, eum in dolo versari, qui suo Jure & beneficio legibus concessio utitur, l. nullus videtur. 55. ff. de Reg. jur. l. 129. ff. rod. tit. l. proculus ait. Carpz. Definit. Vol. 1.

26. ff. de damn. infect. † Ac sanè si opinio Wesenbec. & Gomez. admitteretur, nunquam aut certè rarissimè futurum esset, ut ante principalem excussum fidejussor conveniri non posset, etiam si nec speelaliter neque generaliter huic beneficio renunciasset, † cum ferè nulla hodiè conficiatur Obligatio, cui hæc clausula inserta non sit teste Paul. Matth. Wehner. in observ. pract. verb. Treulich ohne Gesehrde. † Quo ipso contra intentionem Legislatoris Beneficium Ordinis tacitè præsertim abrogaretur, Dan. Moller. hic n. 3. Anton. Hering. in tract. de fidejussor. cap. 17. num. 17. & seqq.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Sondern ihr hättet euch mit dem beneficio excussionis (ungracht / daß allerseits contrahenten der Abhandlung und geschlossenem Contract treulich / sonder arge list und ohne Gesehrde nachzukommen versprochen) wohl zu behelffen / D. N. W.)

DEFINIT. IV.

In processu etiam executivo opponere potest fidejussor beneficium excussionis & divisionis.

1 Parum sibi constans hic est Matth. Coler. qui beneficium excussionis in processibus executivis, ubi levato velo, summarie nimirum & de plano, sine strepitu & figurâ judicii solet procedi, fidejussorem non juvari exceptione discussionis Rei principalis, ait in tract. de process. execut. part. 1. cap. 10. n. 380. & part. 2. desis. 220. num. 54. 55. † Quod itidem tradit de beneficio divisionis ex epistolâ divi Adriani dict. c. 10. n. 411. † At de utroque postea asserit contrarium, fidejussorem scilicet ex instrumento guarantee obligatum exceptione Ordinis ac divisionis adversus executionem bene sese tueri posse, in eod. tract. de process. exec. part. 4. c. 1. n. 113. & 115. † Et si verò in opinione priori plures assentientes habeat, Ant. Hering. de fidejuss. c. 27. part. 1. n. 293. Vincent. Caroc. de excuss. bonor. p. 2. quest. 4. & 5. Bartol. in l. si fidejussores. 41. §. idem respondit. 1. n. ult. ff. de fidej. Valent. Franc. de fidej. c. 5. num. 391. Jacob. Menoch. de adipisc. possess. Remod. 5. n. 144. † Posterior tamen sententia, quam sequitur Johan. Zanger. de except. part. 3. c. 26. n. 93. 94. & Matth. Berlich. part. 1. concl. 57. n. 23. 24. procul dubio verior est. † Quia discussionis exceptio inest obligationi ex naturâ actus; Non aliter siquidem fidejussor videtur pro solutione spondisse, † quàm in eventum, si nempe principalis repertus fuerit non solvendo, Auth. pref. C. de fidej. junct. Auth. hoc si debitor. C. de pign. & l. fin. C. de Const. pecun. † ut tunc aut solidum, aut quantum minus à Titio consequi valebit, Creditor à fidejussore exigat, arg. l. si ego. 42. ff. si cert. petat. † Pariter quia lex ipsa dividit obligationem inter plures confidejussores, hujusque exceptionis veritas patet ex ipso instrumento, utique ex naturâ contractus & hæc exceptio opponi poterit. † Ejusmodi namque exceptiones, quæ ex ipsâ contractus naturâ dependent, & ex instrumenti inspectione verificantur, in foro etiam Saxonico paratam executionem impedire, compertum habemus ex Ordin. Polit. El. Saxon. de An. 1612. tit. Von Justicien Sachen. num. 19. §. Dieweil denn. vovf. Es hätte denn / u.

Ita Domini in causa Caspari Eddels zu Meissen / Menle Decembr. Anno 1630. (Verba sententiæ: Habt ihr euch neben noch andern etlichen Personen für Melchior Wejtern in Bürgschafft eingelassen. Ob nun wohl der Creditor, weil er von dem Principal Schuldener nicht befriediget werden kan / euch allein in Anspruch genommen / und auff euer Brief und Siegel wider euch executive gellaget / da ihr aber beinloch bey der Bürgschafft dem beneficio excussionis und divisionis ausdrücklichen nicht renunciret hättet / u. So wäre euch dieselbe gebührliehen zu opponiren / und darat die Hälfte wider euch abzusprechen unbenommen / u.)

DEFINIT. V.

Delegans pro delegato se soluturum promittens, non gaudet beneficio excussionis.

- D**E jure novissimo regulariter discutiendæ sunt facultates principalis debitoris, antequam teneatur fidejussor, *Auth. presente. C. de fidej. Nov. 4. c.*
- 1.** *Ausb. hoc si debitor. C. de pign. & hypoth.* † Quæ excusio adeo rigorosa est, ut usque ad sacculum & peram fieri debeat; † Et solent hodiè debitores excuti in omnibus bonis etiam usque ad indumenta, non relicta ipsi nisi unica veste, quæ corpus tegant, ne nudi incedant, ut disserit Ant. Faber. *part. 1. de Error. pragmat. decad. 5. Error. 8.* † Cessat tamen hæc excusio, si ei fidejussores renunciaverint *per L. pen. C. de pact. hanc Const. 18.* † Quin non solum renunciationem beneficium excussionis seu Ordinis excludere, sed & plures existere casus, quibus hæc exceptione fidejussores non juvantur, satis innuit Constit. *hec in verb. Aber in Fällen/da der Bürge das beneficium excussionis nicht vorwenden kan/ie.* quos tamen expressè non refert, sed eosdem ab Interpp. petere jubet *in verb. Derer non den Rechtslehrern et siche erschlet werden/ie.* † De quibus imprimis videri possunt Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. cap. 10. num. 381. & seqq.* Valent. Franc. *de fidejuss. cap. 5. num. 315. & seqq.* Anton. Hering. *de fidejuss. cap. 27. part. 1. num. 181. & seqq.* Matth. Berlich. *p. 2. concl. 24.* Anton. Gabriel. *lib. 3. tit. de fidejuss. cap. 1. num. 46. & seqq.* † Casibus illis adnumerari quoque hic potest, si delegans debitorem alteri repromiserit, se solutum pro delegato, si is die præfinitâ non solverit; † Huic certè, si delegatus in morâ existat, beneficio excussionis fidejussoribus indulgo, haudquaquam tueri se licet, sed statim tanquam debitor principalis priori obstrictus obligatione, ad solutionem is condemnari potest, Hartm. Pistor. *observ. 87.* † Nec ad rem pertinet, quod per delegationem debitor liberetur. *l. 3. C. de novat.* Hoc enim licet aliàs verissimum sit, fallit tamen in casu præfinito, quo conventum fuit, ut delegans non debeat esse liberatus, priusquam solutio actualis fiat à delegato, quod pactum naturæ delegationis adversatur, † efficitque, ut vera delegatio haud facta censeatur, sed res omnis in pristino statu permansisse putetur, ut tradit Salycet. *in l. pro debito. 6. n. 4. C. de bon. ausb. jud. possid.* † Tenetur ergo etiamnum tanquam principalis, cui nullum ordinis beneficium accommodari potest, Hartm. Pistor. *diff. loc.*

Ita Domini in causa Michaelis Sanders zu Quersfurt/Mens. Febr. Anno 1622. (Verba Lat. Habt ihr der Schuld wegen/damit ihr Christoph Helbigen verhaftet gewesen/einen andern Debitorem ihme vorstellig gemacht und deleget/iedoch mit dem Bedinge/auffn Fall er binnen zweyen Monaten die Zahlung nicht leisten würde/ ihr nachmahls selbstn dafür haften wollet / und es hat selbiger Debitor zu bestimmter Zeit den Creditorem nicht befriediget/ie.) So send ihr nunmehr die Zahlung zu thun schuldig / und habe euch gestallten Sachen nach mit dem beneficium excussionis nicht zu behelfen / (D. R. W.)

DEFINIT. VI.

Fidejussor fraudulenter negans fidejussionem, convictus postea mendacii, non juvatur beneficio excussionis.

- J**uris indubitati est, quod fidejussor exceptionem Ordinis opponens Creditori, non audiatur, si negaverit fidejussionem, posteaque mendacii convictus fuerit, per text. *in l. si dubiter. 10. §. ita demum. l. ff. de fidej.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. c. 10. n. 397.* Ant. Tessaur. *decif. 50.* Hippol. de Marfil. *in Rot. ff. de fidejuss. n. 19.* Joh. Schneidew. *ad §. plures. 4. n. 9. Inst. cod.* Anton. Hering. *de fidejuss. cap. 27.*

part. 1. numer. 210. Vincent. Caroc. *de excuss. bonor. part. 2. qu. 69.* Idque in posnam mendacii inductum videtur. † Quæ cum locum non habeat, nisi dolo ac fraude negantis apparente, Jason. *in l. 1. n. 15. C. de transact.* satis inde patet, † limitationem hanc ad fidejussorem dolosum restringendam esse, negantem verò ex errore, excussionis beneficio uti non prohiberi, Hering. *diff. cap. 27. part. 1. num. 118.* Tessaur. *diff. decif. 50. n. 45.* † siquidem ignorantia à poena mendacii negantem excusat, Vincent. Caroc. *de excuss. bonor. part. 2. qu. 69. n. 34.* † Idemque asserendum videtur de eo, qui animo titubante & dubio, incertaque mente oblivionem allegando fidejussionem negat. † Nam & hunc extra dolum esse, quivis facile concesserit, Hering. *diff. loc. n. 219.* † Sicuti & eum, qui sub generali litis contestatione negat narrata, prout narrantur, beneficium excussionis haud perdere, tradit *ibidem* Hering. *n. 220.* † Ejusmodi namque litis contestatio nec simpliciter negativa, nec affirmativa est, sed implicita, ita ut respondens de simplici confessione vel negatione argui nequeat, Daniel. Moll. *ad Const. Elect. 10. num. 1. p. 1.* Jac. Schult. *pract. obs. 44. n. 6.*

Ita Domini in causa Caspari Ebbels zu Meiffen/Mens. Dec. Anno 1623. (Verba sent. Es wäre dann/das ihr anfänglich die Bürgschaft dolosè und gefährlichen verneinet / auff solchen Fall hätset ihr euch des beneficium excussionis nunmehr zu gebrauchen nicht Zug/W.R.W.)

DEFINIT. VII.

Cessat beneficium Excussionis inter Mercatores.

EXceptionem discussionis non competere fidejussori contra Mercatorem, communis est Interpp. sententia per text. *in Nov. 4. cap. ult. §. ult. vers. argentariorum quippe sponsonibus &c. Nov. 136. cap. 1.* ubi contra hanc exceptionem argentariis succurritur. Quibus ex rationis identitate alios quoque Mercatores adjungunt Dd. Anton. Neguz. *de pignor. membr. 1. part. 8. princip. n. 29.* Tessaur. *decif. 156. n. 7.* Anton. Hering. *de fidejuss. part. 1. c. 27. num. 283.* Joh. Zanger. *de except. part. 2. cap. 16. numer. 14.* Coler. *de process. execut. part. 1. cap. 10. numer. 393.* Andr. Gail. *lib. 2. observat. 27. numer. 27.* Nicol. Boër. *decif. 221. numer. 14.* Mynsing. *cent. 2. observ. 15. num. 5.* Berlich. *part. 2. concl. 24. num. 47.* Valent. Franc. *de fidejuss. c. 5. n. 396.* † Quam admitto, si & ipsemet fidejussor fuerit mercator, & in foro mercatorum conveniatur. † Alioquin ordinis beneficium etiam contra mercatorem dari fidejussori, qui ipse mercator non est, rectissime asserit Anton. Fab. *in Codic. l. 8. tit. 27. defn. 3. n. 1. & lib. 8. tit. 23. defn. 8.* † Rationem autem istius sententiæ in eo ponunt Dd. quod in foro Mercatorum non solet disputari de apicibus Juris, sed tantum de æquitate & bonâ fide, *l. fidejussor. 29. §. quædam. 4. ff. mandat.* Fab. *diff. defn. 3. numer. 2.* Gail. *diff. loc. Wesenb. conf. 10. numer. 40.* † At nego, Ordinis beneficium cum bonâ fide & æquitate pugnare; † Quin ipsa potius æquitatis ratio suadet, ut prius eatur ad eum, qui solus utilitatem ex contractu sensit, quàm ad fidejussorem: † Ac licet, reo excusso, redeatur ad fidejussorem, interest tamen hujus, prius agi contra illum & eum potius exigi, quàm ut fidejussor novo judicio contra Reum experiri cogatur, cum nec interesse queat Creditoris, quod prius teneatur appellare debitorem principalem, † Dicere itaque ausim cum Reinh. Bachov. *in not. ad Treutl. vol. 2. disp. 28. th. 5. lit. C. & D.* in foro mercatorum huic exceptioni propterea locum non dari, † quod præsumatur semper tacita renunciatio facta,

facta, cum maximè inter sit Mercatorum, pecuniam habere in promptu, ne fides eorum periclitetur. Hippol. de Marsil. *ad rubr. de fidejuss. n. 8.* Franc. & Hering. *dict. loc.* † Accedit etiam commodum publicum, ut scil. liberior sit commerciorum usus, *arg. l. 1. in pr. ff. de contr. empr.* Bodin. *lib. 3. de Republ. c. 8. p. 561.* † Nec enim vivere potest mundus sine Mercatoribus, ut inquit Later. *de cens. lib. 3. c. 12. num. 34.* † *§ seqq.* † Ut sic à Regulà communi, quæ excussionis beneficium omnibus aliàs fidejussoribus tribuit, vel saltem Reipublicæ causà mercatores sint excipiendi, *arg. l. hanc lege 8. in fin. C. de pact. conv. iam super dote.*

Ita Domini in causa Johannis Pilsch zu Leipzig / Mens. Januar. Anno 1608. (Verba sentent. So ist er auch die hinterstelligen 100. Thal. in Bürgschaft zu zahlen pflichtig / und hat sich mit dem beneficium excussionis, ungeachtet er sich desselben nicht begeben / nach Gelegenheit daffalls / weil man in causa Mercatorum versihret / dawider nicht zu behelffen / W. N. W.)

Et in causa Christiani Scherls contra Anan / Simon Edfflers Witben / W. N. W.)

DEFINIT. VIII.

Non datur beneficium Ordinis ei, qui pro muliere fidejussit.

EXpeditum est, apud omnes, quod excussionis beneficium cesset, si debitor principalis non facile conveniri queat, † putà si potens sit & Tyrannus, ad quem non pateat factus accessus, Andr. Gail. *l. 2. obs. 27. n. 25.* Val. Franc. *de fidejuss. c. 5. n. 326.* Anton. Hering. *de fidejuss. c. 27. p. 1. n. 273.* † Aut si rixosus sit, litigiosus, vel consuetus non solvere etiam vorum debitum sine lite, Jason. *in l. ult. n. 11. ff. si cert. petat. & si soluto matrimonio. 2. n. 19. ff. solut. matrim.* Jacob. Beust. *ad l. admonendi. 31. n. 299. ff. de jurejur.* Gail. *d. obs. 27. n. 26.* † Ex quo fundamento nec is juvatur ordinis beneficio, qui fidejussit pro naturaliter tantum obligato, putà pro pupillo, furioso, prodigo, &c. juxta *l. Marcellus. 25. ff. de fidejussor.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. c. 10. n. 404.* Joh. Schneidew. *ad §. si plures. 4. n. 8. Inst. de fidej.* Franc. *dict. cap. 5. n. 340.* † Quia ejusmodi in casu discussio de jure dicitur impossibilis, Bald. *in Auth. sed hodie. C. de obligat. & action. n. 5.* † Quo & refero mulierem, minorem, aliumve privilegiatum cum Vin. Caroc. *in excuss. bonor. p. 2. qu. 40. & q. 41. n. 3.* † Etenim, quia cum ejusmodi personis non nisi magnà cum difficultate propter privilegia ipsis concessa litigatur, nec pro hisce fidejudentem exceptione discussionis se tueri posse, ex prædictis in aperto est.

Ita Domini in causa M. Georgii Brühners zu Greiß / Mens. April. Anno 1619. (Verba sent. Ob nun wohl der Bürge dem beneficium excussionis nicht renunciret / diemell er aber dennoch von der Principal-Schuldnerin keinen richtigen Kauf-Brieff erlangen können / sie sich auch in gutem zur Zahlung nicht verstehen will / dahero auch die excussio schwer gemacht wird / ic. So hat sich der Bürge nach Gestalt dieser Sache des beneficium excussionis nicht zu gebrauchen / sondern ihr send bey demselben eure Zahlung zu suchen wohl befugt / W. N. W.)

DEFINIT. IX.

Qui pro Principe, fisco vel communitate fidejussit, non valet opponere exceptionem discussionis.

Cessat quoque excussionis beneficium in fidejussore fisci, nam qui pro Fisco, Senatu aliave communitate fidejussit, beneficium excussionis non habet, sed statim conveniri potest. † Fiscus enim vel alia universitas semper solvendo est, *l. si maritum. 2. §. ult. in fin. ff. de fund. dotal.* † Ne ergo inanis sit hæc fidejussio, videtur tacitè huic beneficio renunciatum, Vincent. Caroc. *de excuss. bonor. p. 2. qu. 12. n. 7. & seqq.* Bald. *in l. 1. n. 17. C. de convent. fisci debit.* Jason. *in l. 116. n. 32. ff. de Verb. Obligat.* † Eademque

de causà denegatur quoque excussionis beneficium illi, qui pro Principe aliòve magno domino fidejussit, quia & Princeps semper solvendo præsumitur, *l. 9. ff. ad Leg. Rhod. de jact.* Anton. Hering. *de fidejuss. cap. 27. p. 1. num. 308.* Joh. Schneidew. *ad §. item si quis in fraudem. 6. num. 65. Inst. de act.* † Quia & Princeps potens habetur, qui non facile conveniri potest, ut vel propterea pro eo fidejudenti haud proficit exceptio ordinis, Berlich. *part. 2. concl. 24. n. 27.* Dan. Moller. *lib. 1. Semestr. c. 16. n. 13.* Nicol. Boër. *decis. 57. in fin.*

Ita Domini in causa Senatus Zutaviensis, Mens. Jul. Anno 1630.

DEFINIT. X.

In Correis debendi quando locum habeat beneficium excussionis.

Beneficium Ordinis five excussionis regulariter non obtinet in duobus vel pluribus correis debendi, *Auth. hoc ita si pactum. C. de duob. reis stipul.* Jason. *in l. si constante. 24. ff. solut. matrim. n. 52.* Valent. Franc. *de fidejuss. cap. 5. n. 422.* Vinc. Caroc. *de excuss. bonor. part. 2. qu. 1. n. 1.* Ratio hujus expedita est: † quia correi debendi omnes sunt principales, unaque tantum est obligatio, *l. 2. l. 3. §. ult. ff. de duob. reis constit.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 8. tit. 27. defn. 3. n. 4.* † At, ut beneficium excussionis locum habeat, necessariò requiritur, ut una sit principalis, altera necessaria persona, *Novell. 4. cap. 1.* † Nihilominus tamen, si ad alterutrum solum tota pecunia pervenerit, is, ad quem nihil pervenit, exceptione ordinis juvabitur, † eò, quod ex sententià Interpp. pro fidejussore videatur habendus, Dd. *in Auth. hoc ita. C. de fidejuss. l. vir uxori. 17. §. mulier & Titius 2. ff. ad Scium Vellejan.* Anton. Fab. *dict. defn. 3. num. 6.*

Ita Domini in causa Bernhardi Zochens zu Grimma / Mens. Mart. Anno 1630. (Verba sentent. Seyd ihr nebenst Matthes Wehnern 100. fl. Schuldig worden / deswegen ihr euch als Correi gegen den Schuldiger verpflichtet / welcher anho die Zahlung suchen thut. Ob nun wohl sonst das beneficium excussionis dem Correi debendi nicht zu statten kömmt / da aber dennoch gedachter Wehner berührtes Geld ganz allein zu sich genommen / und damit gebahret hätte / ic. So vermöchte ihr / ehe und zuvor derselbe gebühretem excutiret / die Zahlung für eure Person zu thun nicht angehalten werden / W. N. W.)

DEFINIT. XI.

Cessat quoque beneficium Ordinis, quando debitor principalis est absens, jugitivus aut latitat.

EXcussionis beneficio non gaudebit fidejussor, si debitor principalis in longinquis regionibus abiens est, ita ut sine magno negotio & difficultate conveniri nequeat. † Hæc quippe diuturna absentia Creditori incommodo atque fraudi esse non debet, *Auth. presente. ubi Salycet. n. 3. & Joh. Sichard. n. 10. & 11. C. de fidejuss.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 8. tit. 27. defn. 33. n. 2.* Andr. Gail. *lib. 2. observ. 27. n. 35.* Joh. Schneidew. *ad §. si plures. 4. num. 3. inst. de fidejuss.* † Quod si tamen fidejussor debitorem principalem præsentare velit, aliquod temporis spacium pro arbitrio Judicis ipsi indulgendum erit, *Nov. 4. c. 1. dict. Auth. presente. vers. ipsa tamen desiderante. C. de fidejuss.* Schneidew. *dict. loc.* Vincent. Caroc. *de excuss. bonor. p. 2. qu. 46. num. 3. & 4.* Valent. Franc. *de fidejuss. c. 5. num. 355.* † Idemque Juris esse videtur, si debitor quidem præsens sit, sed latitat. Etenim, quia nec tùm Creditor absque difficultate suum consequi valet, † quò minus à fidejussore statim hoc exigat, ordinis exceptione impediri non debet, *arg. l. Fulcinius. 7. ff. quib. ex caus. in possess. eat.* Joh. Harpp.

ad S. si plures. 4. n. 50. Inst. de fidej. Val. Franc. dict. c. 5. n. 33.

Ita Domini in causa Pauli Mengels zu Leipzig/ Mens. Mart. Anno 1586. (Verba sent. Diemeil sie aber dennoch dem Beneficio excussionis ausdrücklichen nicht renunciret/ so ist ihnen/ sich desselbigen zu gebrauchen/unbenommen. Es wäre denn/ daß eurem Bericht nach obgedachter Weis Meiner Schulden halber sächsig/ und nirgend sicher wäre/ auff den Fall wäret ihr die Bürgen um die Bezahlung zu belangen wohl besugt/ W. R. W.)

DEFINIT. XII.

Non juvabitur beneficio excussionis fidejussor, quando inter contrahentes hoc actum appareat, ut Creditori fas sit, fidejussorem statim convenire.

- N** Unquam beneficio excussionis locum dari, quando causa summarie ex bono & æquo decidenda est, tradunt Interpp. ferè omnes, Andr. Gail. lib. 2. obs. 27. n. 26. Hart. Pistor. lib. 1. quest. 6. num. 30. Ant. Hering. de fidejuss. cap. 27. p. 1. num. 276. Valent. Franc. de fidejuss. c. 5. n. 393. Hippol. de Marfil. in rubr. ff. de fidejuss. n. 12. Ant. Tessaur. decis. 52. Roll. à Vall. vol. 1. consil. 9. n. 21. Myns. cent. 2. obs. 15. n. 5. † Quod concesserim in casu, quo de mente contrahentium appareat, id actura fuisse, ut fidejussor statim conveniri queat, † puta, si propterea fidejussor datus fuerit, ne Creditor ad domicilium debitoris proficisci, alioque in foro experiri cogatur. † In omnibus liquidem actibus potissimum quid contrahentes senserint, inspici, nec hi ultra agentium intentionem quicquam operari debent, l. non omnis. 19. ff. de reb. Credit. l. quoties 9. ff. de hered. inst. l. 17. C. de donat.

Ita Domini in causa Annæ Uxoris D. Caspari Jungermanns/ contra Tileman Eschebruchens zu Leipzig/ Mens. Jul. Anno 1634.

DEFINIT. XIII.

Fidejussor succedens debitori principali, non juvatur beneficio ordinis, nec Inventarii, sed ultra vires etiam hereditarias tenetur.

- H** Aud locus est exceptioni ordinis seu beneficio excussionis, quando fidejussor debitori succedit, quia hoc casu convenitur, non ut fidejussor, sed ut heres debitoris, l. fidejussoris. 24. ubi Dd. C. de fidejuss. l. heres 21. §. ult. ff. eod. tit. l. Stichum. 95. §. quod vulgo. 3. ff. de solut. † Cum per successionem & confusionem soluta sit intercessionis obligatio pro parte nimirum hereditaria, salva interim remanente obligatione principali, l. debitor. 3. ff. de separat. l. si Reus. 13. ff. de duob. Reis Constit. l. si duo 93. in pr. & fin. ff. de solut. Hartm. Pistor. lib. 3. q. 1. n. 11. Matth. Coler. de process. execut. part. 1. c. 10. num. 398. Anton. Hering. de fidejuss. c. 20. §. 16. num. 31. Valent. Franc. de fidejuss. c. 5. n. 428. An † ergo ceu heres debitoris juvabitur quoque hoc casu beneficio inventarii, ita ut discussus defuncti bonis ultra vires hereditarias non teneatur? Non certè, † etsi enim aliàs heres, confecto inventario, ultra vires hereditarias conveniri nequeat, l. scimus. 22. C. de jur. delib. attamen nihil quicquam juvat fidejussorem hoc casu beneficium inventarii, † quippe quod non debet porrigi in injuriam Creditorum, l. nec avus. 4. C. de emanc. liberor. Bart. in l. debitor. 3. ff. de separ. Hering. dict. §. 16. n. 35. Franc. de fidejuss. c. 6. num. 103. Vinc. Caroc. de excuss. bonor. part. 2. qu. 58. num. 1. & seqq. Hart. Pift. dict. loc. n. 14. † Nec ad rem pertinet, quod modò dixi, per successionem obligationem fidejussoris esse sublatam, ita ut amplius non tanquam fidejussor, sed heres debitoris conveniri queat, dict. l. 24. † l. generaliter. 5. ff. de fidej. † Hoc enim eatenus verum est, quatenus Creditor inde damnum non sentit, ut tradit Bart. in l. 14. ff. de fidejuss. † Ea pa-

titur regula illa, quæ accessoria obligatio confundi dicitur à principali, notabilem limitationem, ut solum obtineat, quando Creditori principali obligatione satisfieri queat, l. 95. §. 3. ff. de solut. † Unde & fit, quod fidejussor succellerit ei, qui naturaliter tantum obligatus erat, obligatio fidejussoria in suo statu remaneat, quia alias injuria fieret Creditori, † quæ procul dubio mens est Papin. in dict. l. 95. §. 3. ff. d. t. quem textum rectè videtur emendare Jac. Cujac. lib. 11. observ. 34. † Nam si Reus duntaxat naturaliter fuerit obligatus, fidejussor qui succedit, non liberabitur: † quam emendationem ex Græcis traditam probat Anton. Fab. lib. 8. conject. 4.

Ita Domini in causa Martini Edsels zu Bausig/ Mens. Jun. Anno 1627. (Verba sent. Habt ihr euch für euren Bruder wegen 200. Thaler in Bürgschaft eingelassen/ dessen Erbe ihr nunmehr nach seinem Absterben worden seyd. Ob nun wohl hierdurch die Bürgschaft aufgehoben/ und ihr als des Debitors Erben die Zahlung, ohne vergehende excussio zu leisten schuldig seyd/ ic. So mag euch doch die confectio inventarii, so sonst den Erben zu staten kommt/ in nichts behülfflich seyn/ sondern ihr seyd auch über das Vermögen der Erbschaft/ gestalten Sachen nach/ den Gläubiger zu befriedigen pflichtig/ W. R. W.)

DEFINIT. XIV.

Locum non habet exceptio Ordinis, quando bona debitoris extra territorium in locis longè remotis sunt sita.

N E mo, opinor, inicias ibit, difficilem & incommo- dam esse Creditori excussionem bonorum debitoris in locis admodum longè remotis & disitis situatorum; † Quare & beneficium ordinis cessare, ac fidejussorem hujus exceptione se tueri non posse, si debitoris bona extra territorium jus dicentis sita fuerint, rectissime asserunt Dd. † per textum in Novell. 4. cap. 1. §. si verò intercessor. l. 21. §. si arbit. 10. ff. de recept. qui arbit. l. Marcia. 13. §. ult. sub fin. ff. de ann. legat. Jason in l. 15. §. possessor. 7. ff. qui satisd. cog. Hippolyt. de Marfil. in Rubr. ff. de fidejuss. num. 14. † Quod tamen non aliter accipiendum, quam si debitor principalis extra territorium jus dicentis in aliis locis admodum longè remotis & disitis habeat bona. † Alioqui, si bona in vicina & conjuncta ditione sita sint, excussionem omnino præcedere debere, facillimè concesserim, Matth. Coler. de process. execut. part. 1. cap. 10. num. 188. Vincent. Caroc. de excuss. bonor. p. 2. q. 34. num. 3. & seq. Ant. Tessaur. decis. 40. n. 3. † Non solum quia res alienum universa bona ubicunque locorum sita respicit, l. 50. §. tractatum est. 1. ff. de judic. † Sed & quod bona extra territorium sita sufficiant ad satisfactionem, l. fidejussor. 7. §. si necessaria. 1. ff. qui satisd. cog. Berl. part. 2. conclus. 24. num. 20.

Ita Domini in causa Caspari Eischens zu Döbeln/ Mens. Sept. Anno 1630. (Verba sent. Ob nun wohl der Bürge das beneficium excussionis fürzuschützen gemennet/ fürgebende/ daß der Debitor noch anderswo Geld zu fordern habe/ diemeil aber dennoch selbige Forderung unter anderer Herrschaft anhängig/ und ohne sonderbare und schwere Mühe nicht einzubringen/ ic. So hat sich auch bemeldter Bürge mit dem beneficium excussionis nicht zu behelffen/ W. R. W.)

DEFINIT. XV.

Non competit beneficium excussionis fidejussori, quando debitor notorie non est solvendo, quod alias Creditor probare debet.

E Xtra controversiam est apud Interpp. quod beneficium excussionis juvari non debeat fidejussor in casu, quo debitor principalis notorie non est solvendo, Valent. Franc. de fidejuss. c. 5. num. 315. Anton. Hering. de fidejuss. c. 27. p. 1. num. 199. Zang. de except. part. 2. c. 16. num. 15. Andr. Gail. l. 2. obs. 27. num. 14. Schneidew. ad S. si plures. 4. num. 4. Inst. de fidejuss. Ratio

- 2 Ratio expedita est: † Quia excusio non fit ad alium finem, nisi ut appareat, an debitor solvendo sit nec ne; At † notoria non egent probatione, l. 11. §. 12.
- 3 ff. de action. empt. † Constat autem Notorietas ex eo, quod debitor juramentum paupertatis præstitit, vel ostiatim vadit, vel si ipsemet & ejus fidejussor jurent, nulla bona debitoris adesse, vel per famam vicinorum, ita ut ulteriori judicis declarationi plane opus non sit, Gail. dict. obs. 27. num. 15. Franc. dict. cap. 5. num. 341. Felin. in cap. evidentiæ. 9. extr. de accusat. Vincent. Caroc. de excuss. bonor. part. 2. quest. 38. numer. 14. † Notorietate verò hæc non apparente, onus probandi, debitorem non esse solvendo, incumbit Creditori, qui eum solvendo esse negat.
- 6 Franc. dict. c. 5. n. 319. † Nam qui intentionem suam in negativa fundat, eam probare debet, l. pen. §. docere. 2. ff. Ne quis eum qui in jus voc. Andr. Gail. lib. 1. de pac. publ. c. 18. n. 14. Jas. in l. in illa. 8. n. 5. & seqq.
- 7 ff. de Verb. Oblig. † Quibus verò modis probari possit, debitorem haud esse solvendo, tradit multis Matt. Coler. de proc. execut. part. 1. c. 10. num. 386. Matth. Berlich. p. 2. concl. 24. n. 143. & seqq. Hering. & Franc. dict. loc.

Ita Domini in causa Martini Radewalds zu Sommerh/ Mens. Sept. Anno 1625. (Verba sent. Eynd ihr von Melchior Glosen wegen 37. Reichsthlr. dafür ihr euch in Bürgschaft eingelassen/ belanget worden. Ob ihr nun wohl das beneficium excussionis vorzuschützen gemeynet seyd. Da aber dennoch der Principal-Schuldner notorie nicht solvendo wäre/ oder aber der Creditor solches erweisen würde/ immassen ihm zu thun obliegt/ etc. So hättet ihr euch mit angeregtem beneficio excussionis nicht zu behelffen/ sondern ihr wäret die Zahlung ohne Verzug zu leisten schuldig/ B. N. W.)

DEFINIT. XVI.

Nomina debitoris particulariter & distinctis terminis solvenda (auff Tagezeiten) quatenus cessare faciunt beneficium excussionis.

- 1 Beneficium ordinis fidejussor non à debitore, sed à Lege habet. Idcirco in potestate debitoris non est, beneficium hoc fidejussori auferre, licet in judicio conventus dixerit, nulla se bona habere, iisque uktrò
- 2 Creditori cedere; † Quia, si forte in ejus necem cum Creditore colludere velit, non est ei permittendum,
- 3 Ant. Fab. in C. l. 8. tit. 27. definit. 32. n. 2. † Quin potius videat, ut per exsolutionem debiti liberet fidejussorem, nec tam facile ad cessionem prorumpat, quæ haud rarò tam fidejussori, quàm Creditori inutilis &
- 4 infructuosa est, Fab. dict. definit. 32. n. 4. † Hujus rei exemplum habemus in debitore, cui nomina particulariter atque distinctis terminis solvenda restant; Quibus Creditori licet cassis, haud tamen juvabitur
- 5 discussionis exceptione fidejussor, † quum per nomina particulariter solvenda Creditori vix satisfieri queat, per tradita in simili à Vincent. Caroc. de excuss. bonor. part. 2. q. 34. numer. 5. & q. 35. numer. 20.
- 6 † Nec cogi debet Creditor, ut litis periculum & incommodum suscipiat pro debito consequendo, quia vix unquam facilis est & expedita nominis persecutio, l. à Divo Pio. 15. §. sed verum 9. ff. de re judic. Ant.
- 7 Fab. lib. 8. tit. 6. def. 29. num. 3. † Attamen si debitor nomina ejusmodi vendere, ac parata pecunia inde redacta fidejussorem liberare velit, quin audiri debeat, & ab omni actione tutus sit fidejussor, dubium plane non est.

Ita Domini ad consultationem Hiobi Rölbers/ Quæstoris zu Meissen/ Mens. August. Anno 1197. (Verba sent. So mag auch der Bürge/ ohne vorgehende gebührliche excusio des Selbstschuldigers/ beständiger Weise nicht belanget werden/ und weil der Debitor, wie ihr selbstem berichtet/ noch etliche Erbgeelder auff seinem verkauften Hause stehen hat/ so ist obbemeldter Gläubiger mit seiner Bezahlung sich daran weisen zu lassen schuldig. Jedoch ist der Selbstschuldner behörre Erbgeelder

um baar Geld zu verkaufen/ und mehrbehörren Gläubiger zu contentiren pflichtig/ B. N. W.)

Et in causa Caspari Zischens zu Döbeln/ Mens. Septem. br. Anno 1630.

DEFINIT. XVII.

Beneficium excussionis locum etiam habet in actione hypothecaria contra tertium possessorem infirmum.

Tanta est exceptionis non factæ excussionis efficacia, ut Creditorem à limine judicii, tanquam sine actione agentem repellat, Andr. Gail. l. 2. obs. 27. n. 5. † non solum si fidejussores conveniantur, sed & si à bonorum possessoribus hæc exceptio objiciatur: † Nam Creditor contra tertium possessorem rerum hypothecatarum agere non potest actione hypothecaria, vel revocatoria, debitore prius non excusso, per text. in Autb. Hoc si debitor. C. de pignor. ubi Gloss. & Dd. Andr. Gail. dict. obs. 27. num. 7. Schneidew. ad §. item Serviana. 7. n. 81. Inst. de action. Jas. in §. item si quis in fraudem 6. n. 67. Inst. de action. Valent. Franc. in 17. de fidej. c. 5. n. 149. & seqq. † Competit ergo tertio possessori beneficium hoc excussionis, in tantum, ut licet Creditor, cum de pignore conveniret, passus sit, ne bonorum debitoris excussionem ullo casu facere cogeretur, † non tamen usque adeò illa conventio nocere queat tertio possessori, postea cum debitore contrahenti, ut si hypothecaria conveniatur, juvari eò minus debeat exceptione non factæ excussionis, Ant. Fab. in Codic. lib. 8. tit. 23. definit. 6. n. 1.

Ita Domini in causa Michael Kleppachs zu Herzberg/ Mens. Nov. Anno 1630. (Verba sent. Ob ihr nun wohl darwider die exceptionem excussionis etzuzwenden gemeynet/ gestalt denn die actio hypothecaria wider den dritten poss. sorem, ehe und zuvor der Principal-Debitor gebührlichen excutiret/ nicht statt haben mag/ etc.)

DEFINIT. XIIX.

Excussio tamen beneficio non gaudet possessor fundi, ubi debitori specialiter hypothecati.

Exceptionem excussionis competere tertio possessori adversus Creditorem hypothecaria agentem, dixi defm. preced. Quod verum in hypothecaria generaliter constituta. † Secus res se habet in speciali hypotheca; puta si debitor in specie aliquas res, fundos, vel prædia pignori dederit, posteaque alienaverit; † Tunc certè Creditor illa bona & prædia sibi in specie hypothecata à tertio possessore vindicare potest, absque omni excussione debitoris, † per textum expressum in Novell. 112. cap. 1. §. ab hoc autem Livigiosi. 3. l. distractis. 14. C. de pignor. Ant. Tessaur. decis. 51. n. 1. & seqq. Matt. Berlich. part. 2. concl. 24. n. 71. Dionys. Goth. ad dict. l. 3. C. de pign. Nov. 112. c. 1. §. 3. lit. E. Vinc. Caroc. de excuss. bonor. part. 2. q. 63. n. 1. & seqq. Joh. Schneidew. ad §. item si quis in fraudem. 6. n. 64. Inst. de act. † Nec obstat huic Nov. 4. c. 2. ubi disertis verbis statuitur, quod adversus pignorum possessores non possit perveniri, nisi excusso prius principali debitore. † Etenim sanctionem hanc fuisse correctam & abrogatam per Novell. 112. cap. 1. §. 3. quæ posterior & recentior est, vulgò autumant, teste Berlich. dict. concl. 24. n. 73. † Sed non opus est, con-

Ita Domini in eadem causa. (Verba sententiz: Diemeil aber dennoch solcher auff den Fall/ da nemlich auff einens gewissen Stücke. Unts eine Special-hypotheca constituiret worden/ Inbalt der Rechte nicht zu ziehen/ etc. So habe ihr euch auch mit der exceptione excussionis nicht zu behelffen/ sondern es wird die Hülffe in Verbleibung gültlicher Zahlung in euer erkaufftes Haus gebührlichen billich vollstreckt/ B. N. W.)

It. in causa Georgii Scheinfuffens zu Reichenbach/ Menſe Majo, Anno 1636. (Verba ſentent. Daß ihr euch an dem verpfändeten Acker auch ehe und zuvor der Principal-Schuldner excutiret / actione hypothecaria zu halten wohl beſugt/ W. N. W.)

Et in causa Johan. VVerckens contra Gregorium Riſchen, ventilata in Pratorio Lipſienſi, Menſ. Dec. Anno 1636.

DEFINIT. XIX.

Qui ſciens rem alii hypothecatam emiſit, non habet beneficium exceptionis haud excuſſi debitoris.

- 1 **S**I tertius poſſeſſor ſciverit priorem hypothecam, quod ſcilicet res illa, quæ ſibi venditur, alteri cuiſdam hypothecata ſit, ac nihilominus eam emerit,
- 2 non juvabitur exceptione excuſſionis; † Sed Creditor ſtatim, nondum excuſſio debitoræ, adverſus eum hypothecariâ actione experiri valet, Anton. Fab. in C. lib. 8. tit. 6. deſinit. 33. Rol. à Vall. vol. 1. conf. 9. num. 23. & 24. Vincent. Caroc. in 17. de excuſſ. bonor. part. 2. q. 25. n. ult. & q. 77. n. 1. † Videtur ſiquidem
- 3 emptor in mala fide conſtitutus, quantum ad actionem hypothecariam, qui emiſit rem, quam ſcit alteri
- 4 obligatam, Fab. diſt. deſin. 33. n. 3. † Idcirco juvare ipſum haud poteſt non factæ excuſſionis exceptio, ſicuti non juvat nudum detentorem, ſeu poſſeſſorem, qui aliam poſſeſſionis ſuæ cauſam dicere nullam poteſt, quàm quia poſſidet, Ant. Fab. in C. lib. 8. tit. 23. deſin. 3. num. 4. † Nec enim in ejuſmodi poſſeſſore locum habet æquitatis favor, qui hanc exceptionem induxit, † ille nimirum, quod juſto poſſeſſori ſuccurrendum ſit, l. planè 14. ff. de minor.

Ita Domini ad requiſitionem Abrahami ab Ende / Menſe Jun. Anno 1631. (Verba ſentent. Ob nun wohl der Käufer exceptionem excuſſionis vorſchützen thut/ fürgebende/ daß vor allen Dingen ſeine Verkäufer gebührliehen excutiret werden müſſen/ die weil aber dennoch gedachter Käufer bey Erkauffung des Guts um die darauff haſſende hypotheck gute Wiſſenſchafft gehabt/ und/ derſelben ungeacht/ des Kauffgeld ausgehabet/ &c. So hat er ſich auch mit der vorſchützten exceptione excuſſionis nach Gelegenheit diſſfalls nicht zu behelffſen/ &c.)

Et in causa Sebastiani Keſners zu Leipzig/ Menſe Junio, Anno 1626. (Verba ſentent. Die weil aber dennoch Käufer bey Schließung des Kauffſ/ von der auff dem Hauſe haſſenden hypotheck gar wohl gewußt/ in welchem Fall dem/ bewährter Rechtsgelehrten Meynung nach/ die exceptio excuſſionis nicht ſtatt hat/ &c.)

DEFINIT. XX.

Non juvatur beneficio excuſſionis poſſeſſor hypothecariâ conventus, quando debitor eſt abſens, nec facile poteſt conveniri.

- 1 **Q**Uæ tertiis poſſeſſoribus hypothecariâ conventis datur non factæ excuſſionis exceptio ex Aurb.
- 2 hoc ſi debitor. C. de pign. ceſſat omnino, † quando notoriè conſtat, principalem debitorem non eſſe ſolvendo, Johan. Schneidew. ad S. item Serviana 7. n. 81. Inſt. de action. † vel abſente, & in alieno, longè remoto loco commorari, ita ut non facile conveniri queat. † Etſi enim æquitas ipſa beneficium excuſſionis præbeat tertio poſſeſſori, cujus ſanè intereſt, non ſolvere potius, quàm ſolutum repetere, l. 3. de compensat. l. ſi ſtipulatus. 15. in pr. ff. de fidejuſſ. † ac ne fiant de lite lites, condemnato poſſeſſore, qui mox adverſus debitorem ſuum reſreſſum ſit habitus,
- 6 Anton. Fab. in C. lib. 8. tit. 23. deſ. 3. n. 8. † Attamen hoc neutiquam in damnum ac præjudicium Creditoris detorquendum, cujus quoque intereſt jure hypothecæ potius frui, debitumque conſequi, quàm per exceptionem diſcuſſionis ad locum remotum
- 7 difficilemque exactionem debiti ſui remitti; † perinde ſicuti nec fidejuſſor adverſus Creditorem hæc exceptione tueri ſe poteſt, ſi debitor ſolvendo non ſit, aut propter abſentiam facile conveniri nequeat,

Aurb. præſente, ubi Sichard. num. 10. C. de fidejuſſ. Ant. Fab. in Codic. l. 8. tit. 27. deſin. 33. n. 2. Andr. Gail. lib. 2. obf. 27. num. 35.

Ita Domini in causa D. Johan. à Brandenbergs zu Querfurt/ Menſ. Novembr. Anno 1623.

Et in causa Nicolai à Walſtow/ Menſ. Sept. Anno 1631.

DEFINIT. XXI.

Licet res Creditori hypothecata ad quartum vel quintum poſſeſſorem pervenerit, Creditor tamen non niſi debitorem ſuum excutere debet, ſi hypothecariâ agere velit.

- 1 **E**Xcluſo debitore, ſi agat Creditor hypothecarius
- 2 contra quartum vel quintum poſſeſſorem actione hypothecaria, non poteſt conventus poſſeſſor ob
- 3 jicere exceptionem excuſſionis venditoris ſui, † Nec
- 4 litem prolequi tenetur actor, at neque lites ſinem expectare, ſi poſſeſſor adverſus ſuum venditorem, eam ſuo periculo, ſuiſque ſumtibus ad ſententiam uſque
- 5 perlequi paratum ſe dicat, ut in ſimili tradit Anton. Fab. in C. lib. 8. tit. 23. deſinit. 11. num. 5. † Ratio ma
- 6 niſta eſt, quod imputari non poſſit Creditori, cur debitor poſſeſſoris alienaverit, l. an. C. Rem alien. gerent. non interd. rer. ſuar. alien. † cum tamen eidem
- 7 juſtiſſime imputeretur, quare cum hoc vel illo debitore contraxerit, l. qui cum alio 19. ff. de Reg. jur. † Exip
- 8 de enim ipſi datur actio perſonalis ad excutiendum
- 9 debitorem, quam adverſus tertium venditorem, ſcilicet poſſeſſoris non habet, quippe quod cum eo non
- 6 contraxerit, S. 1. v. Nam agit unusquisque, ubi Dd. Inſt. de act. † Sanè ſi poſſeſſor hypothecariâ conventus &
- 7 condemnatus reſreſſum adverſus venditorem ſuum petat, audiendus omnino eſt, † ita namque fiet, ut
- 8 ſuum conſequatur, quod ei ſufficere debet, arg. l. ex
- 9 his 8. in fin. ff. que in fraud. credit.

Ita Domini ad requiſitionem Senatus Grimmenſis, Menſ. Mart. Anno 1631. (Verba ſentent. Da nun der Debitor oder nunmehr ſeine Erben notoriè nicht ſolvendo, oder abſterret excutiret worden wären/ &c. So wäre der Beſitzer des hypothecirten Hauſes/ unangeſehen ſein Verkäufer oder auch vorige Beſitzere noch Vermögens und ſolvendo ſeyn/ die 50. fl. zuſamt den auffgelauffenen Zinſen klagendem Creditori zu erlegen ſchuldig. Es iſt ihme aber ſich an ſeinen/ und demſelben hinwegrum an ſeinen Verkäufer ſolcher 50. fl. wegen zu halten unbenommen/ W. N. W.)

DEFINIT. XXII.

Fidejuſſor conveniri nequit, antequam pignus excutiat, niſi in pignore diſtrahendo difficultas aliqua ſubſit.

- 1 **D**E jure Codicis Creditor electionem habet, utrum pignus proſequi, an verò fidejuſſorem
- 2 convenire velit, per text. in l. 2. & l. omiſſis. 17. de fidej. † Sed hodiè de jure Authenticorum res aliter ſe ha
- 3 bet. Etenim quia hoc jure beneficium excuſſionis indultum eſt fidejuſſori, Novell. 4. c. 1. Aurb. præſente. C. de fidejuſſ. Aurb. hoc ſi debitor C. de pign. & hypoth. † non niſi excuſſo pignore, Creditor fidejuſſorem
- 4 convenire poteſt, Bald. in diſt. l. omiſſis 17. C. de fidejuſſ. Bart. in l. inter eos. 51. §. Creditor. 3. ff. de fidejuſſ. Hartm. Piſt. obf. 80. n. 3. Ant. Hering. de fidejuſſ. c. 20. n. 18. Valent. Franc. de fidejuſſ. c. 5. n. 176. † Quod ta
- 5 men non aliter verum eſt, quàm ſi pignus commodè vendi queat, ſecus, ſi in hoc aliqua ſubſit difficultas; † Tum etiamnum hodie in electione Creditoris eſt,
- 6 utrum fidejuſſorem convenire, an verò pignus proſequi velit, Hippol. de Marſil. in rubr. de fidejuſſ. n. 18. Hartm. Piſt. diſt. obf. 80. n. 5.

Ita Domini in causa Jonæ Meinigers zu Rochau/ Menſ. Jun. Anno 1629. (Verba ſent. Habt ihr euch wegen 100. Reichsthr. für euren Nachbar Ulrich Meyren in Bürgſchafft eingelaffen/ unmaſſen denn auch derſelbe dem Gläubiger zugleich ein Unterpfand verſchrieben/ da nun bemeldtes Unterpfand ohne ſonderbare Hinderniß und Difficultät verkauft/ und von dem Käufer

Kauff, elbe der Creditor befriediget werden könnte; So möchte ihr als der Bürge/ che und zuvor das Pfand gelöst/ beständiger Weise nicht belanget werden/ (B. N. W.)

DEFINIT. XXIII.

Pactum debitoris principalis proficit etiam fidejussori.

- E**T si regulariter nec alteri stipulari, nec pro alio pacifici liceat, §. si quis alii. 4. Inst. de inut. stipul. l. 24. C. de pact. scilicet, † quia inventæ sunt obligationes ad hoc, ut unusquisque acquirat sibi, quod sua interest, §. alteri. 18. Inst. de inut. stipulat. † At tamen hoc multis in casibus fallit, ut dicam infr. Const. 29. Defin. 20. Sanè fidejussoribus etiam proficit † pactum debitoris principalis per text. in l. si unus. 27. §. 1. C. de heredi. 21. §. ult. ff. de pact. l. 3. ff. de rescind. vendit. Matth. Wesenb. in parat. ff. de pact. n. 10. † Ratio expedita reddi potest, quia ipsius quoque debitoris interest, fidejussorem liberari, ne debitorem convenire & vexare possit; † Atqui regulariter stipulatio alteri prodest, quoties in ea stipulantis interesse versatur, §. sed & si quis. 19. ubi Joh. Harpp. Inst. de inut. stipulat. † Quin & videtur pactum debitoris reale, rem ipsam afficiens, exque ipsa re causam & originem trahens, † ut non immeritò fidejussori inde acquiratur obligatio, l. 15. l. 32. ff. de fidejuss. l. 7. §. 1. l. 19. ff. de except. Harpp. ad §. si plures. 4. n. 69. & 70. Inst. de fidejuss. † Licet autem pactum debitoris fidejussori proficit, ei tamen nequaquam nocet, l. centum Capua. 8. ff. de eo quod cert. loco. l. fidejussores. 68. ff. de fidejuss.

Ita Domini in causa Sempronii contra Cajum zu Berlin/ Mens. Febr. Anno 1635. (Verba sent. Diemeil aber dennoch zwischen dem Creditore und Debitore ein richtiges pactum de non petendo à fidejussoribus getroffen worden/welches in Deutsch auch den abwesenden Bürgen/so der Handlung nicht begewohnt/nach dieselbe vollziehen helfen/allermassen zu statten kömmt/ie. So mögen auch dannerhero die Bürgen einiger Weise ferner nicht belanget werden/ (B. N. W.)

DEFINIT. XXIV.

Verba Commendatoria inter mercatores, vel cum periculo persuadentis prolata, loquentem obligant.

Qui persuasionibus aliquem ad mutuum dandum, alteri pecuniam inducit, regulariter non obligatur, per text. in l. si verò. 12. §. 12. ff. mandat. l. 7. §. 10. ff. de dolo malo l. 13. C. quod cum eo, qui in alien. potest. supr. Definit. 1. Matth. Wesenbee. in parat. ff. mandat. n. 6. Joh. Köpp. decis. 36. n. 10. Ant. Hering. de fidej. c. 18. n. 8. & seqq. Andr. Scheffer. part. 1. q. 46. n. 4. † Differunt namque commendare, & mandare, ut dicitur in l. fideicommissa. 11. §. 2. ff. de leg. 3. & l. 19. in pr. ff. de adil. edict. † Nec commendatio obligationem inducit, d. l. 12. §. 12. ff. mandat. perinde ut nec consilii obligatio est, l. consilii. 47. ff. de Reg. jur. Vid. infra Const. 20. Defin. 10. † Quo ipso tamen omnem dolosam persuasionem & affectatam exhortationem exclusam velim; † Nec enim doli iudicium effugiet, qui decipiendi causa aliquem falsò laudat & commendat, dict. l. 7. §. 10. junct. l. seq. ff. de dolo. Wesenbee. part. 7. cons. 351. n. 97. & 98. † Pariter & si de voluntate contrahendi & obligandi constet ex verbis persuadentis, putà, si periculo suo plenam fidem adhiberi jusserit, neutiquam cessabit actio mandati, dict. l. 12. §. si quis. 13. ff. mand. Joh. Schneidew. ad pr. inst. de mandat. n. 7. † Cæterum inter mercatores quoque persuasionem ac rogationem de credendo merces alicui ignoto obligationem inducere, ac persuasum damnum sentientem illud à persuadente jure resciscere, docet Joh. Köpp. dict. decis. 36. num. 9. † Forlan, quod inter mercatores, quorum maximè interest, solutionem debito tempore fieri, persuasor semper fidejubeat censeatur. † Et quia in mercatoribus fides requiritur exuberantissima, juxta tradita Hering. de fidejuss. part. 1. c. 27. num. 282.

Ita Domini in causa Michael Molkhen contra Veit Franzen zu Wesenitz/ Mens. Sept. Anno 1632. (Verba sentent. Diemeil ihr selbst berichtet/ daß ihr Veit Franzen einen Kauffmann gebeten/ Nicol Helbrichen eurem Freunde/ so gedachtem Franzen unbekant gewesen die Wahren abfolgen zu lassen/ dabey auch ausdrücklichen gesagt/ daß er es auff eure Gefahr thun soll/ie. So send ihr/ wenn ihr auch gleich kein Kauffmann wäret/ vor euren Freund zu haften und die Zahlung zu leisten schuldig/ (B. N. W.)

CONSTITUTIO XIX.

PARTIS SECUNDÆ.

Ob die Bürgen/ wann der Hauptschuldiger von dem Gläubiger länger Frist erlangt/ ihrer Bürgschaft entlediget werden?

In diesem Punct seynd unsere Verordnunge auch einig/ Nemlich/ daß der Bürge/ welcher der Bezahlung halben gelobet/ oder sich verschrieben/ nicht entfreyet seyn soll/ ob gleich nach Verlauffung der Zeit/ da die Zahlung gefallen solte/ der Gläubiger auff Unterhandlung dem Schuldener weiter Frist/ ohne des Bürgen Wissen/ geben.

Da aber ein Bürge vor einen Contract/ der allein auff eine Zeit gerichtet/ gelobet/ so ist alsdann nach Verlauffung der Zeit/ der Bürge ledig: Also auch/ da der Bürge ausdrücklich in der Verschreibung bedinget/ daß Ausgangs der gewissen Zeit er ferner nicht haften noch Bürge seyn wolte/ und die Bezahlung auff solche Zeit nicht folgete/ es hätte auch der Gläubiger den Selbstschuldiger oder den Bürgen innerhalb drey Monaten hernach nicht gemahnet/ oder

Carpz. Definis. Fol. 1.

Termino solutionis Debitori prorogato, an liberentur fidejussores?

Etiam de eo inter deputatos notitros convenit, fidejussorem non liberari, etiamli ipso incscio diem solutioni præsumptum petenti debitori proroget Creditor.

Si tamen quis fidejubeat pro contractu ad certum tempus facto, eo elapso liberatur, quemadmodum & tùm, ubi expressè in instrumento obligationis de eo protestatus est fidejussor, se post statutum tempus elapsum obligatum amplius esse nolle, & termino veniente debitor non solvat, nec Creditor eum vel fidejussorem ipsius intra tres menses proximos de solutione interpellat, vel terminum solutionis incscio fidejussore proroget, eum autoritate hujus nostræ Constitutionis (nam quantum ad jus commune attinet, dubitari de eo poterat) liberatum esse, & ita tam in judiciis

§§

pro-

hätte der Gläubiger dem Schuldner ohne Wissen und Willen des Bürgens den Termin prorogiret und erstreckt; so soll auch auff solchen Fall/ als krafft dieser Constitution. (nachdem es sonst in Rechten zweifelhaftig seyn möchte) der Bürge ledig und frey seyn/ darauß also unsere Hof Gerichte/ Facultäten und Schöpffenstule erkennen sollen.

DEFINITIONES.

1. Fidejussor ex solutionis prorogatione, debitori se inscio factâ, non liberatur.
2. Usuras tamen, seu interesse prorogata solutionis fidejussor haudquaquam solvere tenebitur.
3. Liberatur fidejussor, si ipso inscio prorogata fuerit obligatio, puta ex causâ factâ reconductionis.
4. Quo tamen casu fidejussor obligatus manet pro eo, quod ex prima locacione debetur.
5. Prorogatio mutui, inscio fidejussore factâ, non liberat ipsum à restitutione sortis.
6. Ex solutionis prorogatione liberatur fidejussor, si contra ulteriorem obligationem post terminum elapsum expressè protestatus fuerit.
7. Nisi hoc casu fidejussor intra tres menses à die solutionis faciendâ in compellatus fuerit, aut in prorogationem consenserit.
8. Fidejussor, pro reo simpliciter receptus, tenetur quoque ad usuras, in stipulationem deductas, nisi eas expressè exceperit.
9. Fidejussio, in durioris causam factâ, non in totum est inutilis; sed saltem quatenus metam obligationis principalis excedit.
10. Creditor, à debitore, donec solvendo esse desinat, creditum petere cessans, vel causâ cadens, illud postea à fidejussore exigere nequit.
11. Electio debitoris factaque cum eo super solutione debiti transactio, non liberat fidejussores, antequam satisfiat creditori.
12. Quatenus fidejussor propter periculum executionis imminens ante solutionem, adversus debitorem ad liberationem agere possit?
13. Fidejussor summarie excussus, contra debitorem principalem & confidejussores summariam consequitur executionem.
14. Hodie Novatio factâ non intelligitur, nisi hoc expressè inter contrahentes agatur, quod priorem obligationem novare velint.
15. Non tollitur hypotheca, nec liberantur fidejussores per obligationem secundam, in quâ alii dati sunt fidejussores, nisi hoc expressè fuerit dictum.
16. Delegatio, perinde ac Novatio, hodie aliter valida non est, quam si verbis expressum, quod animo novandi delegatio fuerit interposita.
17. Nec in stipulatione, nec acceptilatione, solennia interrogationis & responsionis hodie necessario sunt observanda.
18. Valida sunt sponsiones de rebus honestis, & contrahentes obligant.

DEFINIT. I.

Fidejussor ex solutionis prorogatione, debitori se inscio factâ, non liberatur.

1. Quæ de liberatione fidejussoris ex solutionis prorogatione, inscio ipso in gratiam debitoris à Creditore factâ, anxie ab Interpp. disputari solent, adeo ut pragmaticâ sanctione hanc disputationem opus habere existimet Joh. Köpp. dec. 40. n. 3. ea in foro Saxonico hodie decisa sunt b. Const. 19. ubi per regulam quasi generalem disponitur: † Ut fidejussor per prorogationem termini non liberetur, sed nihilominus obligatus maneat, Dan. Moller. hic num. 3. & lib. 1. semestr. c. 17. Joach. à Beuff. ad l. admonendi. 31. ff. de jurejur. num. 341. Anton. Hering. de fidejuss. cap. 20. §. 12. num. 17. Valent. Franc. de fidejuss. cap. 6. n. 74. † Quod nec à jure communi alienum videtur, si veritas dicenda, ut probatur per text. in l. quero. 54. ff. locat. l. si quis pro eo. 56. §. si nummos. 2. ff. de fidejuss. † Neque enim per prorogationem ulterioris temporis tollitur obligatio, sed tantum differtur exactio, l. si verò 12. §. si post creditam. 14. ff. mandat. Matth. Coler. de process. execut. part. 1. cap. 10. num. 347. † Ac certè, si aliter diceretur, haud parum præjudicaretur per id Creditori, cui damno & incommodo esse non potest id, quod officiosè in gratiam debitoris fecit, l. sed si quis. 7. ff. testam. quemadmod. aper. l. 140. ff. de Reg. jur. l. 29. ff. ex quib. caus. major † Nec habet fidejussor, de quo conqueri possit; Nam si jamdiu in obligatione mansit, nec diutius manere velit, potest sibi consulere ordinario juris remedio, quemadmodum & si Reus labi facultatibus inciperet, l. 38. ff. mandat. 7. l. si pro ea contra quam. 10. C. eod. tit. † Quin & boni consulere debet, quod dilationis reo concessæ beneficium sibi commune futurum sit, ut tardius ad

solutionem urgeatur, Ant. Fab. in C. lib. 8. tit. 27. de fin. 25. n. 3.

Ita Domini in causa Sebastiani Kerners zu Brastensee/ M. August. Anno 1627. (Verba sentent. Hat euer Nachbar seinem Gläubiger etliche restirende Rauffgelder auff einen gewissen Termin zu zahlen versprochen/ deswegen ihr euch für ihn in Bürgschaft eingelassen. Ob nun wohl bemeldter Gläubiger ohne euern Vorbewußt dem Debitori fernere Stundung gethan/ und den Zahl-Termin auff ein ganz Jahr hinaus prorogiret/ ic. So ist doch dannenhero die Bürgschaft nicht erloschen/ sondern ihr seyd gedachter Rauffsummen wegen/ als ein Bürge noch mahls verbunden/ B. N. W.)

Et alia in causa ad requisitionem Quæstoris zu Waldburg/ Mens. Sept. Anno 1621.

DEFINIT. II.

Usuras tamen, seu interesse prorogata solutionis fidejussor haudquaquam solvere tenebitur.

Neutiquam tamen Regulam Defin. preced. traditam generaliter intellectam velim. Sed limitatur ea Primò † in usuris seu interesse prorogata solutionis. Etsi enim mora debitoris, factaque solutionis prorogatio noceat fidejussori ad continuandam & perpetuandam obligationem; † Attamen ad interesse & usuras posteriores inde non obligatur, nec nocet fidejussori prorogatio se inscio factâ ad augendam ejus obligationem, per text. in l. quero. 54. ff. locati. Anton. Hering. de fidej. c. 24. n. 124. Matth. Weicob. in parat. ff. de fidejuss. numer. 6. Matth. Coler. de proc. exec. part. 1. c. 10. n. 351. & 352. Etenim, † quia fidejussio est stricti juris & mora pro delicto habetur, Gloss. in l. si mora. 9. ff. sol. matr. Felin. in cap. ex licetis 11. ext. de const. † æquisimum videtur, id quod ex morâ præstandum venit, non esse in obligatione fidejussoriâ, arg. l. quicquid. 99. ff. de verb. Oblig. 12. † iniquissimum contra foret, ex facto altetiùs alterum damnatum pati. l. ex duobus 27. ff. de negot. gest. l. paterfamilias 44. ff. de hered. inst. † cum

7 † cum mora cuique sua, non etiam alii obesse debeat, l. 173. §. 2. ff. de Reg. jur.

Ita Domini in causa Johannis & Nicolai Behrens zu Hofferwols/ Mens. April. Anno 1622. (Verba sent. So send ihr auch nochmahls angeregte 100. fl. Capital in Bürgschaft zu zahlen schuldig/ so viel aber die Zinsen und Interesse von verlängerter Frist anbelanget/ send ihr zu Abtragung derselben nicht verbunden/W. R. W.)

Et in causa Johannis Georgii à Schönberg zu Wügendorff/ Mens. Jul. Anno 1634.

DEFINIT. III.

Liberatur fidejussor, si ipso inscio prorogata fuerit obligatio, puta ex causa facta reconductionis.

1 **S**ecundo, limitatur regula prædicta, † si quis pro contractu aliquo veluti Locationis-conductionis ad certum tempus initio fidejusserit; hic certe si elapso illo tempore locator, se inscio nec consentiente, tempus locationis prorogaverit, amplius non tenetur, sed liberatus est, b. Const. 19. §. Da aber ein Bürge vor einen/ ic. ubi Dan. Moller. num. 4. sub fin. vers. Caterum Constitutio hac nostra. Matth. Berlich. p. 2. concl. 25. n. 23. † Multum namque differt, utrum solutioni faciendæ, an verò obligationi finiendæ certum fuerit tempus præfinitum. † Priori enim casu idcirco fidejussor non videbitur liberatus, quia principalis obligatio salva est, nec durior sit conditio fidejussoris, Supr. Defin. 1. Gabriel. lib. 3. comm. opin. tit. de fidejuss. concl. 3. † Non eadem ratio est in casu posteriori, ubi obligatio fidejussoris certo tempore limitatur, non quidem ut eo finiatur, † sed ne pro ulterioris temporis conductione fidejussor teneatur, l. 44. §. placet. ff. de oblig. & act. l. 8. in fin. da postul. † idcirco, si finito tempore locationis, fidejussore inscio nec consentiente, prorogetur conductio, hoc ipsi ad perpetuandam obligationem non nocet, l. si cum Hermes. 7. C. de locat. & cond. † Nempe, quia alia & nova conductio est inita, l. qui ad certum. 14. ff. locat. & consequenter nova obligatio, quam in præjudicium fidejussoris sine novo ipsius consensu contrahi non oportet, Anton. Fab. in Codic. lib. 8. tit. 27. defn. 25. num. 7. † Nec obstat, quod hoc casu eadem pignora, quæ prius fuerunt data à debitore, maneat obligata, l. item queritur, 13. §. qui impleto 11. ff. locat. † Differt enim hic obligatio pignorum debitoris ab, obligatione fidejussoris, quia debitoris nil interest, eadem pignora manere obligata, cum ipsa quoque denuò obligetur. † At fidejussoris multum interest, ne diutius, quàm ab initio voluerit, maneat obligatus. † Nec obligatio ad certum tempus limitata, invito obligato in longius tempus prorogari potest, Gloss. in cap. consirutus. 3. extr. de fidejuss. & in l. pen. ff. de prat. stipul. Ant. Fab. dict. defn. 25. n. 9.

Ita Domini in causa Geitruze, Uxoriz Andreæ Hellischers zum Hahn/ Mens. Novembr. Anno 1598 (Verba sentent. Ob nun wohl nach Versteßung der dreijährigen Pacht-Zeit/ der Pacht fernor prorogiret worden/ Dieweil aber dennoch solches ohne euer Vorbewußt und Einwilligung geschehen/ und ihr euch weiter nicht als auff drey Jahr lang in Bürgschaft eingelassen/ ic. So ist hierdurch eure Verpflichtung erloschen/ und möget darauf von wegen der folgenden Pacht-Jahre beständiger Weise nicht belanget werden/ ic.)

DEFINIT. IV.

Quo tamen casu fidejussor obligatus manet pro eo, quod ex prima locatione debetur.

1 **F**idejussorem prorogato termino contractus, se inscio nec consentiente, ulterius non obligari, dixi Defin. præced. per modum limitationis: Quæ tamen Limitatio † fallit ac sublimatur: Ut fidejussor prorogato termino locationis, pro periculo futurorum annorum solus non teneatur, respectu præ-

Carpz. Definit. Vol. 1.

riti verò temporis liberationem haud consequatur.

† Hinc non faciet conductio prorogata, ut si pensio prioris temporis, pro quâ fidejussit, adhuc debeatur, liberatus fidejussor intelligatur, l. ff. cum Hermas. 7. C. de locat. & conduct. Anton. Fab. in Codic. lib. 8. tit. 27. defn. 25. num. 10. Daniel. Moll. hic n. 5. Andr. Rauchb. part. 2. qu. 23. n. 11. & 16. Petr. Heig. ad §. fidejussor. 2. num. 8. Inst. de fidejuss. Valent. Franc. de fidejuss. c. 6. n. 83. Berlich. p. 2. concl. 25. num. 24. Tiber. Decian. l. 2. conf. 72. num. 45. † Et si enim conductio ipsa tempore finita sit, obligatio tamen, quæ ex causâ conducti nata est, tamdiu durat, quamdiu Locatori solutum, aut aliter satisfactum non est, † quia tempus non est modus tollendæ obligationis, l. obligationum ferè. 44. §. 1. vers. placet. ff. de oblig. & act. Ant. Fab. dict. defn. 25. n. 11.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sententiæ: Wegen der ersten drey Jahr aber verbleibet ihr diß zur Bezahlung der schuldigen pensio in Bürgschaft verbunden/W. R. W.)

DEFINIT. V.

Prorogatio mutui, inscio fidejussore facta, non liberat ipsum à restitutione sortis.

1 **N**on solum in locacione, de quâ Defin. præced. sed & in reliquis contractibus, prorogatio inscio fidejussore facta à restitutione præteritarum præstationum haudquaquam liberat † Hinc mutuo ad certum tempus contracto, ac postea inscio fidejussore prorogato, licet is ad usuras temporis ulterioris obligatus haud sit, juxta tradita Supr. Defin. 2. Matth. Coler. de process. execut. part. 1. cap. 10. num. 351. † At tamen à restitutione sortis sive capitalis liberatus non est, sed respectu hujus obligatio fidejussoria etiamnum durat, † sicuti & ad usuras præteriti temporis, in stipulationem deductas, tenetur, si in omnem causam fidejusserit. † Non tantum, quod prior obligatio duret, factâ prorogatione, inscio etiam fidejussore, cum temporis adjectio non sit modus terminandæ obligationis l. obligationum. 44. §. 1. vers. placet. ff. de oblig. & act. † Sed & quod in mutuo non tam contractus, quàm ipsa solutio prorogetur, cujus respectu fidejussorem obligatum remanere dixi in Defin. 1. † & satis hoc clarum est ex præ. hujus Constit. Dan. Moller. lib. 1. semestr. 17. Matth. Coler. dict. cap. 10. n. 347.

Ita Domini in causa Zachariæ Schonens zu Letpzig/ Mens. April. Anno 1580. (Verba sent. Ob gleich ein Bürger vor dreyen Jahren einem andern Bürger 100. fl. dafür ihr Bürge worden/ auff ein Jahr lang geliehen/ und der Schuldiger bey dem Gläubdiger ohne euer Wissen und Willen noch zwey Jahr Frist erlangt/ ic. So ist doch solche Bürgschaft noch nicht erloschen/ noch ihr derselben frey und ledig/W. R. W.)

Et in causa Justinz Trotzin/ viduz VVilhelmi à Mensebachs/ Mens. April. Anno 1618. (Verba sentent. So ist doch gestallten Sachen nach der Bürge/ ungeacht derselbe in fernere prorogation des mutui nicht gewilligt/ nicht frey noch entlediget/W. R. W.)

Et in causa Johann. Krellens zu Stauda/ Mens. April. Anno 1618.

In causa Agnatorum Abrahami à Schönbergs/ Mens. Oct. Anno 1635.

Et in causa Johannis Georgii à Schönbergs in Wügendorff/ Mens. Jul. Anno 1634.

DEFINIT. VI.

Ex solutionis prorogatione liberatur fidejussor, si contra ulteriorem obligationem post terminum elapsam expresse protestatus fuerit.

1 **T**ertio, limitatur regula sup. Defin. 1. tradita, & fidejussor per prorogationem termini liberatur, † si expresse in instrumento obligationis protestetur, se post tempus solutioni præfixum amplius nolle esse obligatum, hæc Const. 19. vers. Also auch da der Bürge/ ubi Moller. num. 6. † Standum

est enim expressâ contrahentium conventionem, nec ultra eorum intentionem actus quicquam operari debet, *l. non omnis. 19. ff. si cert. pet. l. obligationum. substantia. 3. §. ult. ff. de oblig. & act. Jason. in l. 1. num. 10. C. qui test. fac. poss. Valent. Franc. in tract. de fidejussor. cap. 6. num. 74. Anton. Hering. de fidejussor. cap. 20. §. 12. num. 25. † Quod aded verum est, ut, licet instrumento scriptum sit, fidejussorem tandem obligatum esse debere, donec Creditori de sorte & usuris satisfactum fuerit, † istamen factâ prorogationem prædictam subscriptioni suæ ac sigillationi apposuerit, ut tradit Moller. *hic n. 7. † Subscriptioni siquidem magis hoc casu inhærendum, quam clausulis à Notario apponi instrumento solitis, † quibus fides non debetur, si ex fidejussoris subscriptione appareat contrarium, Andr. Gail. lib. 2. obs. 27. num. 24. Matth. Coler. de proc. execut. part. 1. cap. 10. n. 439. & seqq.**

Ita Domini in causa Matthæi Fuchsen zu Alten-Gottern/ Menf. August. Anno 1629. (Verba sentent. Hat euer Nachbar/Lucas Werner/ vom Jahre eine gewisse Summa Geldes auszahlen sollen/ dafür ihr euch in Bürgschaft eingelassen/ jedoch länger nicht/ als bis auff solchen Termin/ so vom Jahre allbereit verlossen/ zu haften/ immassen ihr solche protestation eurer Unterschrift und Inseigel ausdrücklichen angehanget. Wann nun gleich der Gläubiger den Zahl-Termin noch auff zwey Jahr lang prorogiret/ und dem Schuldner so weit Frist zu Zahlung gelassen hätte/ic. So wäret ihr doch vermöge vorgedachter eurer protestation in Bürgschaft ferne nicht verhaftet/ sondern derselben nunmehr gänglich befreyet/ic.)

DEFINIT. VII.

Nisi hoc casu fidejussor intra tres menses à die solutionis faciendæ interpellatus fuerit, aut in prorogationem consenserit.

Protestatio itaque fidejussoris, se post tempus solutioni præfixum amplius nolle esse obligatum, ipsum liberat, etiam si prorogatio solutionis debitori facta fuerit, Defin. præced. † Quod tamen non aliter acceptum volo, quàm si Creditor intra tres menses à die solutionis faciendæ non interpellaverit debitorem vel fidejussorem, nec ipsemet in prorogationem consenserit. † Horum enim alterutro interveniente, & Creditore debitorem vel fidejussorem intra tres menses interpellante; vel etiam fidejussore in prorogationem consentiente, quin adhuc obligatus sit fidejussor, dubium in foro Saxonico non est, † propter text. clarum in *b. Const. v. Es hätte auch/ic. ubi Moll. n. 6. † Etenim factâ interpellatione, mora committitur, ob quam fidejussor tenetur, l. 58. §. cum facto suo. 1. ff. de fidejuss. l. 91. §. 4. ff. de solut. † Et consentiens fidejussor in prorogationem, semetipsum denuo obligare videtur, ex propria conventionem & pacto, *l. 1. ff. de pact.**

Ita Domini in eadem causa: (Es wäre denn/ daß ihr binnen drey Monaten/ von Zeit des gesagten Zahl-Termins anzurechnen/ vom Creditore der Zahlung wegen ersucht/ oder aber in die prorogation verwilliget hättet/ auff solchen einen oder den andern Fall/ wäret ihr als Bürge nochmalts verobligiret/ B.N.W.)

DEFINIT. IIX.

Fidejussor, pro reo simpliciter receptus, tenetur quoque ad usuras, in stipulationem deductas, nisi eas expressè exceperit.

Circa obligationem fidejussoris ad usuras videntur invicem pugnare, *l. 8. ff. de eo quod cert. loco. & l. quarto. 54. ff. locati. † Pro quarum conciliatione varias afferunt Interpp. distinctiones, ut videre est apud Bartol. Gloss. & Donell. in dict. l. 8. ff. de eo quod cert. loc. † Sed non disputo jam de usuris ex debitoris morâ præstandis tanquam interesse,*

quò Dd. conciliationes potissimum respiciunt, ad quas fidejussorem haud obligatum esse, dixi *Supr. defin. 2. At illud solummodo hic controversum est: † Si usuræ pacto vel stipulatione à Reo promissæ fuerint, ita ut jure actionis exigi queant, idque fidejussorem non lauerit, An hoc casu fidejussor simpliciter pro Reo fidejubens († etenim si expressè aliud conventum fuerit, quin tum conventionem standum sit, dubium profus non est, *l. 1. ff. de pact. ad usuras quoque sit obligatus? Quod meo judicio † rectissime affirmat Hering. de fidejussor. cap. 24. num. 48. & 233. Frider. Pruckm. conf. 15. num. 46. Pensold. in addis. ad Coler. p. 2. decis. 220. num. 52. Schrader. ad rit. Inst. de fidejuss. num. 21. & seq. † Manifestum siquidem est, in obligatione non solummodo sortem, sed & usuras contineri, promissas nempe pacto vel stipulatione, quæ in continenti adjectæ contractui insunt, *l. lecta. 40. ff. de reb. Credit. † Quidni ergò ad usuras quoque fidejussor tenebitur; qui ad id omne obligatus est, quod tempore fidejussionis in obligatione erat, sive fors fuerit, sive usura, l. 4. in fin. l. fidejussores. 68. §. 1. ff. de fidejuss. l. 8. C. quod cum eo l. si fidejussor. 10. C. de fidejuss. † Et quicumque actionis aut negotii alicujus nomine intercedit, in omnem causam intercedere intelligitur, † nisi taxationem certam fidejussioni appoluerit, *d. l. 68. §. 1. ff. de fidejuss. l. 2. §. pen. & ult. ff. de administr. rer. ad Civit. pert. Cujac. ad Afric. tract. 3. p. 67. in fin. † Nec ad rem pertinet, quod alia sit obligatio sortis, alia usurarum, *l. si in judicio. 23. ff. de except. rei jud. l. centum Capua. 8. ff. de eo quod cert. loc. † Non enim id controvertitur; Sed an fidejussor pro duabus hisce obligationibus obstringatur, si fidem suam vel stipulando, vel conscribendo, indefinitè interponat pro debitore, quem illis obnoxium scivit, quod affirmandum esse, antea probavi, Hering. dict. cap. 24. n. 244.*****

Ita Domini in causa Creditorum Antonii Steinhausens/ ad petitionem Johan. Faustens zu Börlén/ Menf. Mart. Anno 1632. (Verba sentent. So seyn die Bürgen nicht allein für das Capital/ sondern auch (wofern sie ein anders mit ausdrücklichen Worten nicht bedinget) für die Zinsen den Gläubigern verhaftet/ derowegen sie dieselbe zugleich nebenst dem Capital abzustatten verpflichtet/ B.N.W.)

DEFINIT. IX.

Fidejussio, in duriores causam facta, non in totum est inutilis; sed saltem quatenus metam obligationis principalis excedit.

Fidejussorem in causam duriores adhibitum omnino non obligari, docent Hartm. Pistor. *lib. 3. quest. 10. n. 18. & seqq. Connan. lib. 6. comm. jur. civil. cap. 6. n. 8. Joh. Gædd. de contr. & committ. stipul. cap. 4. concl. 1. n. 74. Casp. Schiferdeck. lib. 2. tract. 9. ad Anton. Fab. Valent. Franc. de fidejuss. cap. 4. n. 92. & seq. † Quamvis opinio communis sit in contrarium, remoto videlicet eo, quod duriores causam efficit, ad metam principalis redigendam esse obligationem fidejussoris, ut saltem eatenus, quatenus ille, teneatur, Matth. Wesenb. Mynsing. Heig. & Vultejus in §. 15. Inst. de fidejuss. Gomez. tom. 2. variar. resolut. cap. 13. num. 2. & ibi Emanuel. Suarez. in addis. sub lit. a. Anton. Hering. de fidejuss. cap. 24. num. 63. & seqq. Alciat. Coraf. & Duar. ad l. 1. §. si stipulanti. 4. ff. de Verb. obligat. Marc. Lycklama. lib. 6. memb. 3. Eclog. 16. † quorum argumenta refert Johann. Harppr. ad §. 5. n. 14. & seqq. Inst. de fidejuss. Certè, ne quiddissimulem, veritate juris inspecta, † opinio Hartm. Pistor. mihi verissima videtur, & luculenter probatur vel solum per *l. 8. ff. de Verb. Obligat. † Quod enim quidam, inter quos etiam est Hering. dict.**

diff. cap. 24. num. 54. existiment, in diff. l. 8. verba (Omnino non obligari) idem significare, quod (in solidam non obligari) ut ita efficiatur sententia contraria, quod fidejussor in concurrentem summam obligetur: Id à mente Jcti alienum esse videtur, † Tùm, quia Ulpian. in l. si non sortem. 26. §. 3. ff. de condit. indeb. eadem utitur phrasi, ita ut, omnino non deberi significet: Prorsus non deberi; † veluti & eodem sensu accipiuntur verba (Omnino non teneri) in l. 3. §. 2. ff. de administr. tut. & l. 4. §. 3. ff. rem pupill. satv. for. † Tùm, quod subjecta oppositio fidejussoris in levio- rem causam accepti, arguat in contrario casu eum haud obligari. † Tùm, quod in exemplis aliis in eadem l. propositis constat, fidejussorem prorsus non obligari; Ut sic minus probabilis sit lectio Haloan- dri (Non omnino obligari) † Quantumvis non negem, particulam negativam haud raro postponi, cum præponi debuisset, ut in l. 9. §. 1. ff. si quis caut. in jud. sist. caus. fact. l. 11. §. 1. ff. ad exhib. l. 5. §. 6. ff. de oper. nov. nunciat. Nec inepta videtur ratio hujus assertio- nis, communiter ab Interppr. considerata; † Vide- licet, ideo fidejussorem, pro majore quantitate inter- cedentem, ne in minore quidem obligatum esse, quia de formâ intercessionis requiritur, ne in durio- rem causam accipiatur; Forma autem divisionem non recipit, quam rationem contra Molin. multis propu- gnat Hartm. Pist. diff. q. 10. num. 22. † Taceo, quæ in hanc sententiam profert & subtiliter disputat Reinh. Bachov. in animadv. ad Trentl. vol. 2. disp. 28. rb. 4. † lit. b. † Attamen in judicando à communi sententi- à, quæ & æquitate nititur, haud recedendum arbi- tror; Notissimi siquidem juris est, quoties promissum est plus, quàm promitti oportuit, non totam obligationem; sed tantummodò id, quod superflu- um est, infirmari, † & obligationem in suo robore perdurare, quasi nullo penitus alio adjecto, l. habet- mus 11. in fin. l. seq. ff. de const. pec. l. præterea. 3. §. ult. cum l. seq. l. rogatus. 33. ff. mandat. l. qui bis idem. 18. ff. de Verb. Oblig. lib. 1. in pr. ff. de jur. dor. l. sancimus. † 534. in pr. ff. de donat. † Quod si igitur hoc in Consti- tuto, stipulatione, mandato, dote & donatione re- ceptum est, sicuti prædictæ LL. probant, nulla sanè ratio dari potest, quare non æque in fidejussione, quæ per stipulationem contrahitur, idem locum habere- queat, † Nam & aliàs utile per inutile non vitatur, quando utile ab inutili separari & distingui potest, l. 9. l. 20. l. 29. ff. de Usur. l. si sponsus. 5. §. generaliter. 2. l. 31. §. si vir uxori. 2. ff. de donat. int. vir. & uxori. l. 1. §. 18. ff. de aq. quotid. & estiv.

Ita Domini in causa Caspari à Schönbergs in Zochau, M. Novembr. Anno 1621. (Verba sent. So ist auch iso bemeldter von Mergenthal euch die Zahlung auff die von euch begehrte Masse/ gestalten Sachen nach/ weil er durch die auff sich ge- nommene Bürgschafft nicht härter/ als der Schuldner selbst/ verbunden werden mögen/ zu thun nicht schuldig; sondern wann er die Zahlung auff solche Masse/ wie sie der Principal- debitor gegen euch verschrieben/ leisten wird/ lasset ihr euch dor- an billich begnügen/W. N. W.)

DEFINIT. X.

Creditor, à debitore, donec solvendo esse desinat, cre- ditum petere cessans, vel causâ cadens, illud postea à fidejussore exigere nequit.

Creditor cessans debitorem principalem conve- nire, donec hic solvendo esse desinat, debitum suum à fidejussoribus, nisi beneficio excusationis re- nunciarint, ulterius exigere non valet, prout plu- ribus tradit Anton. Hering. de fidejuss. cap. 20. §. 15. Schrader. in rit. Inst. de fidejuss. numer. 58. & seq. Fri- der. Penfold. in addis. ad Coler. p. 2. decis. 220. num.

57. † Multò minus verò tùm fidejussores conve-

nire poterit, si Creditum petens à debitore princi- pali, culpâ suâ causâ ceciderit, vel cum hoc facilè se- qui potuisset, in concursu Creditorum illud petere neglexerit, ac propterea ab ulteriori petitione ex- clusus fuerit, per text. in l. Stichum. 95. §. pen. ff. de solut. † Dolus siquidem non tantum culpa est, si quis nolit persequi, quod benè persequi potest, aut si quis non exegerit, quod exigere potuit, l. dolus. 44. ff. mandat. l. sed & si. 25. §. 2. l. 31. §. illud. 4. ff. de pe- tit. hered. † Quòd ergò mirum, ut culpa hujus Cre- ditoris puniatur, qui negligentiam suam sibi lucro- sam, aliis verò vult esse damnosam, l. 1. in pr. de dolo. l. 1. l. 4. §. Marcellus. 13. l. procurator. 11. §. 1. ff. de dol. mal. except. † Quin & percepisse jam videtur, quod quis exigit, aut exigere saltem potest, l. si verò. 64. §. dabis. 6. ff. solut. matr. l. 2. §. sed & si. 5. ff. de be- red. vel. act. vendit. l. si fundum. 16. ff. de fundo do- tali. l. 33. ff. de jur. dor. † Ut vel propterea id facere negligens, ulterius contra fidejussorem non admitti debeat.

Ita Domini in causa Susannen Bangts zu Breslau/ Menf. Febr. Anno 1632. (Verba sentent. Und wiewohl die sämtliche Gläubiger ihre Forderungen bey Verlust derselben/ binnen et- nen gewissen Termin zu liquidiren beschieden worden/ hat doch vorgedachte Haussteinin solche 2000. fl. verschwiegen/ und in concursu Creditorum nicht gefodert. Da nun des Schulden- ners Verlassenschaft so viel vorhanden gewesen/ daß/ wann die Gläubigerin ihre Forderung gebührlich liquidiret und bey- bracht hätte/ sie derselben gar wohl befriediget werden mö- gen/te. So würdet ihr/ als des gewesenen Bürgens Erbin/ der Haussteinischen Forderung billich entnommen/ und es wäre die Gläubigerin/ weil sie aus eigener Nachlässigkeit ih- rer Forderung sich verlustig gemacht/ nunmehr euch solcher Schuld wegen in Anspruch zu nehmen nicht berechtiget/ W. N. W.)

DEFINIT. XI.

Electio debitoris factaque cum eo super solutione debiti trans actio, non liberat fidejussores, antequam satisfiat creditori.

Sæpe accidit, ut Creditor statim ab ipso principali debitore Creditum exigat, cumque eo super so- lutione paciscatur; Quo electo, fidejussor quopdam liberabatur, ut scribit Paulus lib. 2. sentent. tit. 17. in fin. † Et quidem non solum ipse fidejussor, sed & hæres ejus: † Unde cauti Creditores curare sole- bant, ut Reum principalem mandato fidejussoris eli- gerent, quoniam † hoc genere Creditori in fidejus- sorem integra erat actio mandati, si suum à Reo prin- cipali servari non posset, l. si mandavero. 22. §. inter- dum 2. l. si mandatu. 45. §. ult. ff. mandat. Jac. Cujac. lib. 23. obs. 25. † Sed hæc postea immutavit Imp. Ju- stinianus, sanciens: Ut rei principalis electione neu- tiquam liberari debeant fidejussores, nisi prius Cre- ditori satisfiat, in l. generaliter. 28. C. de fidejussor. † Quæ sanctio procul dubio etiam in fidejussore ob- tineat, cui post factam solutionem à Creditore cessæ fuere actiones: Hic licet debitorem eligat cumque eo super solutione paciscatur, attamen confidejusso- res postea convenire haud prohibetur, si debitor pacto non steterit, nec debitum solverit, non minus ad ipsemet Creditor, ex cujus tanquam cedentis per- sonâ agere videtur, l. quamvis. 40. §. ult. & l. seq. ff. ad Scrum Trebell. Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 26. defm. 30.

Ita Domini in causa VVollfgangi Adami à Diegenstein/ Mensè Januario, Anno 1613. (Verba sententia: Ob ihr nun gleich kurzverruhter Zeit mit euren Principalen euch erlicher massen in Vergleichung eingelassen/ dergestalt/ daß er binnen gewisser Zeit euch annehmlische Versicherung auffzurichten/ so der Zahlung zu leisten zugesagt. Di: weil er aber demnach sol- cher Verpflichtung nicht nachkommen/ noch ihr eure Zahlung von ihme erlanget: So ist euch auch nochmalis euren Mit- bürgen gebührlich zu belangen/ und die Zahlung der Haupte- 811 3

Summen und Zinsen von ihm einzubringen unbenommen/ und er hat sich dawider / damit daß ihr euch allbereit an den Principal-Schuldener gehalten/ nicht zu befehlen / W. R. W.)

DEFINIT. XII.

Quatenus fidejussor propter periculum executionis imminens ante solutionem, adversus debitorem ad liberationem agere possit.

- 1 **C**ommunis est Dd. opinio, quod fidejussor, antequam à iudice revera condemnatus sit, vel ipsi solverit, adversus debitorem principalem agere non possit, Salyc. in l. si pro ea 10. C. mandat. Angel. in l. fidejussor pro venditore. 45. ff. de fidejuss. Ant. Gomez. 2. resol. tom. 2. tit. de fidejuss. n. 10. in fin. † eò, quod non impleat promissionem & obligationem suam, talis fidejussor, quippe cui non hoc tantum, ut fidem suam interponat, sed præstat ac solvat, incumbit. † Et sic utrumque implere necesse habeat, arg. l. Celsus. 23. ff. de recept. qui arbitr. l. si fidejussor. 29. §. ult. ff. mandat. l. 47. ff. de condiç. indeb. l. qui sic solvit. 55. ff. de solut. † Ut ita fidejussor ante condemnationem sine actione agere videatur, ac propterea repelli debeat, Gloss. & Dd. in l. si pupilli 6. §. 1. ff. de negot. gest. † Quemadmodum & fidejussor evictionis nomine datus ante condemnationem non agit, l. 3. C. de evict. l. 45. ff. de fidejuss. ut pluribus persequitur Petr. Heig. part. 2. quæst. 7. num. 50. & seqq. † Quod quidem concesserim, quando statim post fidejussorem intercessor vellet urgere liberationem, vel restitutionem cautionis suæ fidejussoriæ; Deciperetur enim reus amici beneficio, intempestivè agendo, & intercipiendo ipsi, quod antea spontè & liberaliter præstiterat beneficium, Matth. Coler. de process. execut. part. 1. cap. 10. num. 371. Heig. dicit. q. 7. num. 95. † Secus verò si fidejussor aliquandiu hæsit in obligatione, aut debitor dissipator esse cœpit. † Etsi enim regulariter fidejussori adversus debitorem principalem non competat actio ante factam solutionem, & antequam damnum aliquod, aut deminutionem sui patrimonii sustineat, l. hi qui. 34. ff. de fidejuss. l. cum alter. 11. C. eod. tit. † Attamen si diuois steterit in obligatione († quod tempus in iudicis arbitrio consistit, l. 10. C. mandati. Coler. dicit. cap. 10. num. 363.) & terminus solutionis lapsus, aut ab initio ita contractum fuerit, ut liceat fidejussori etiam ante satisfactionem Creditoris, debitorem suum convenire, vel si post obligationem fidejussoriam contractam debitor cœperit labi facultatibus, aut malè uti suâ substantia. † Hisce sanè casibus dubium non est, quin fidejussor convenire debitorem possit, ut eximat reum ab obligatione, restitutà videlicet ipsi cautione fidejussoriâ, hocque si omittat, executionem petat in bona ipsius, uti pluribus tradit Coler. dicit. cap. 10. num. 364. & seqq. & Heig. 12 dicit. qu. 7. n. 78. & seqq. † Ubi porro docet num. 98. posse fidejussorem executivè obligatum, si periculum rebus debitoris immineat, arrestum in bonis eiusdem petere, vel in concursu Creditorum, hoc quoque debitum, pro quo fidem suam astrinxit, in iudicium deducere, Bartol. in l. fidejussor pro venditore. 45. ff. de fidejuss. Gail. lib. 2. obs. 29. num. 12. Hip. 13 pol. de Marfil. ad rubr. de fidejuss. num. 216. † Paria siquidem habentur, aliquid facere compulsum, aut metu, ne compellatur, ex necessitate, vel timore aut metu necessitatis, l. novissimè. 7. pr. ff. quod falso iur. 14 aut. item: † Condemnatum quem esse, & mox condemnatum iri, frequenter comparantur, † uti & cingendum habemus pro cincto, l. quamvis. 19. C. ad Leg. Jul. de adult. l. 62. §. ult. ff. de evict. l. vestimentum. 22. ff. de aur. & argent. legat. Heig. d. quæst. 7.

num. 88. ubi exempla profert. † Quin & si iure defecerimus, dictaret tamen naturalis æquitas, fidejussori haud denegandam esse hoc casu adversus Reum petitionem indemnitatis, arg. l. 2. §. item Karus 5. vers. quanquam. ff. de aq. & aqu. pluvi. arcend. Coler. dicit. cap. 10. num. 372.

Ita Domini in causa Sebastiani Melhornis zu Drauffig/M. Mart. Anno 1624. (Verba sententiæ: Habt ihr euch vor George Wegenern wegen einer hohen Summen Geldes in Bürgschaft eingelassen. Ob ihr nun wohl noch zur Zeit für ihme die Zahlung nicht geleistet/ noch von dem Gläubiger belanget worden. Da ihr aber dennoch allbereit eine geraume Zeit in solcher Bürgschaft verhaftet gewesen / und der Debitor sich mit der Zahlung säumig erwiesen/ oder aber in Abfall seiner Nahrung gerathen/ also daß ihr euch dabero ziemlichen Schadens zu befürchten hättet/ıc. So wäret ihr den Principal-Schuldener Gerichtlich zu belangen/ und damit er euch durch wirkliche Zahlung der Bürgschaft hinwegzum entnehme/ oder genugsam schadlos caution bestelle/ zu suchen wohl befugt/ W. R. W.)

DEFINIT. XIII.

Fidejussor summarie excussus contra debitorem principalem & confidejssores summariam consequitur executionem.

Errant omnino, qui persuasum sibi habent, fidejussorem post factam solutionem novum teneri inchoare processum, si contra debitorem principalem aut confidejssores experiri, ab iisque solutum repetere velit. † Sicuti namque ipsemet Creditor adversus debitorem summarie & executivè agere potuisset, ita & fidejussori experiri licet, † quippe in quem Creditor, exceptione cedendarum actionum sibi oppositâ, omne jus suum transtulit, l. si quis alicui 27. in fin. & l. seq. ff. mandat. l. si mandata. 13. l. fidejussoribus. 17. l. 36. ff. de fidejussor. l. 11. C. eod. Hartm. Pistor. lib. 1. quæst. 48. in pr. † Qui autem in jus alterius succedit, iure ejus uti debet, l. qui in jus. 177. ff. de Reg. jur. o. is qui in jus. 46. Ext. de Reg. jur. in 610. Modest. Pistor. p. 1. qu. 2. num. 5. † Summarie itaque excussus fidejussor consequitur quoque contra debitorem principalem & confidejssores summariam executionem, Matth. Coler. de process. execut. part. 3. cap. 2. numer. 33. Dan. Moller. lib. 2. semestr. 20. Frid. Penfold. ad Coler. p. 2. decis. 220. num. 53.

Ita Domini in causa Matthie Triebels zu Mochau/ Mensis Novembr. Anno 1617. (Verba sent. Seyd ihr in Bürgschaft executivè belanget worden / daunenhero ihr Inhalts eures Brieffs und Siegels 200. fl. zahlen müssen/ wogegen euch der Creditor seine actiones cediret und abgetreten/ıc. So send ihr den Principal-Schuldener/ oder auch eure Mitbürger hinwegzum executivè zu belangen/ und auff Brieff und Siegel summarie wider sie zu klagen wohl befugt/ W. R. W.)

DEFINIT. XIV.

Hodie novatio facta non intelligitur, nisi hoc expressè inter contrahentes agatur, quod priorem obligationem novare velint.

Quondam etiam novationem ita demum celebrari, si hoc inter contrahentes actum, & novandi animo stipulatio interposita fuisset, inter veteres JCtos satis constabat, l. 2. l. si ita fuero. 6. in pr. l. si Stichum. 8. §. 1. l. fundum. 28. l. 32. ff. de novat. † Non tamen necessum fuisse videtur, ut nominatim hoc verbis exprimeretur, sed sufficiebat, ex circumstantiis & conjecturis hoc colligi posse, ut novatio fieret, † modo non expressè contrarium actum fuisset, l. dotem 30. ff. de jur. dot. quod pluribus confirmat Anton. Fab. l. 3. conject. 3. † Sed hoc apud eosdem dubium & in obscuro positum plerumque erat: Ex quibus iudiciis & quomodo intelligi deberet, posteriorem stipulationem novandi animo interpositam fuisse. † Alii enim, alias con-

conjecturas & præsumptiones, ex quibus novandi animus perspiceretur, idoneas esse judicabant, §. *præterea novatione. 3. ubi Johan. Harpp. numer. 37. Inst. quib. mod. toll. obligat.* † Ideoque Justinianus Imper. ad tollendas istas controversias & ambiguitates, in universum constituit: Non aliter hodiè novationem fieri, quam si novare se, hancque posteriorem stipulationem novandi animo interponere velle, disertè & specialiter contrahentes expressissent, † in *l. ult. C. de novat. ubi Salycet. Johan. Schneidew. ad §. 3. num. 9. Inst. quib. mod. toll. obligat. Ant. Fab. in Codic. lib. 8. tit. 28. defini. 11. numer. 3. Caspar. Schifferdecker. lib. 2. ad Anton. Fab. tr. 5. quest. 1. & seqq.* † ubi pragmaticorum errorem intolerabilem esse demonstrat, qui ex præsumtionibus & conjecturis verisimilibus atque manifestis, jure etiam novo novationem induci autumant; † Ex quorum numero sunt etiam Andr. Gail. *lib. 2. observat. 30. num. 3. Zanger. de except. part. 3. cap. 5. numer. 116. Gutierrez. de juram. confirmator. part. 1. cap. 63. Caroc. de excuss. bonor. part. 2. quest. 54. Joseph. Mascard. de probat. vol. 2. concl. 111. n. 18. & seqq. Adde Decif. Elect. 66.*

Ita Domini in causa A. L. zu Scipitz/ Mens. Jul. Anno 1629. (Verba sentent. Diweil aber dennoch nicht zu finden/ daß der Novation gedacht/ und vorige Obligation und Hypothec mit ausdrücklichen Worten cassirt und aufgehoben worden/ so gleichwohl zu einer beständigen Novation zu Recht erfordert wird/ ic. So mag auch angeregte Vergleichung für eine beständige Novation nicht gehalten werden/ D. R. W.)

DEFINIT. XV.

Non tollitur hypotheca, nec liberantur fidejussores per obligationem secundam, in qua alii dati sunt fidejussores, nisi hoc expresse fuerit dictum.

EXinde, quod novationem hodiè non nisi verbis expressis fieri, dictum Defini. *præced.* satis apparet, Obligationem priorem non tolli per secundam, ne ope quidem exceptionis, nisi hoc verbis disertis & expressis actum fuerit, *l. ult. C. de novat. in verb. (nihil penitus innovari)* quæ sunt universaliter negativa, Salycet. *ibid. num. 3.* † Unde infertur, quod Creditor ex utraque obligatione, tam ex primâ, quàm secundâ agere poterit, quia duæ sunt obligationes, ubi quod in unâ deest, per aliam suppletur, † Nec prima est novata per ultimam, *dist. l. 2. l. si Stichum. 8. §. 1. ff. de novat.* Johan. Schneidewin. in §. *præterea 3. num. 12. Inst. quib. mod. tollit. obligat.* † Præterea & alius hujus rei est effectus, † quod nempe hypotheca in primâ obligatione constituta non videatur sublata, nec fidejussores liberati per secundam obligationem, in qua alii quoque fidejussores sunt constituti; † nisi hoc expresse dictum fuerit, Bartol. in *l. 10. numer. 5. ff. de prætor. stipulat.* Andr. Gail. *lib. 2. observat. 30. num. 6.* ubi hoc diligenter in praxi observandum ait, quia multi fidejussores opinione factæ novationis miserè impingunt & decipiuntur.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Sonderst es wird euer Eheweib/ vermöge der erlangten Hypothec, vor des Debitoris Erben/ derselben billich befriediget; immassen denn euch die in voriger Obligation. bestellte Bürgen dafür nochmahls haften/ und verbunden seyn/ D. R. W.)

DEFINIT. XVI.

Delegatio perinde ac Novatio hodiè aliter valida non est, quam si verbis expressum, quod animo novandi delegatio fuerit interposita.

Delegatio, aliàs species Novationis, ab eâ potissimum differt, quod novatio etiam in eadem

personâ facta cenleatur; Delegatio verò semper requirit aliam personam novantem, ut cum vice meâ, vel loco meo, delego Creditori meo alium debitorem, *l. delegare. 11. ff. de novat.* Joh. Sichard. *ad Rubr. C. de novat. & delegat. n. 17.* Joh. Harpp. in §. *præterea novatione. 3. num. 17. Inst. quib. mod. toll. obligat.* † At num delegatio quoque perinde ac Novatio secundum Constitutionem Justinianeam in *l. ult. C. de novat.* verbis expressis fieri debeat? admodum controversitur ab Interpp. ad eò, † ut quæstionem hanc decisione novâ Cælareæ Majestatis indigere existimet Paul. de Castr. in *l. delegare. 11. ff. de novat.* † Etsi verò communiter Dd. *dist. l. ult. C. eod.* tanquam correctoriam ad solam novationem in specie sic dictam restringant, nec delegationem hodiè expressis verbis necessariò faciendam putent, Bart. in *l. delegare. 11. ff. de novat. & delegat.* Matth. Wesenbec. in *paratit. ff. eod. tit.* † Attamen Imper. Justinianum ad ipsam quoque delegationem, quæ fit per interventum novæ personæ, Constitutionem suam extendere voluisse, satis apparet ex verbis *dist. l. ult. C. de novat.* † rùm generalibus ibi: (*vel aliquid fecerit, ex quo veteris juris conditores introducebant novationem*) † Tam specialibus ibi: (*Vel aliam personam adhibuerit, vel mutaverit.*) Quæ verba posteriora de personâ fidejussoris, ut notat Bacchov. in *animadv. ad Treutl. vol. 2. disp. 29. tb. 6. lit. a. in fin.* sano sensu accipi nequeunt, † sed ad interventum novi debitoris ea rectissimè refert Jac. Cujac. *lib. 19. observ. 36.* † ut ita delegationem hodiè, perindè ac Novationem, non aliter valere existimem, quàm si specialiter hoc exprimat, quod scilicet animo novandi delegatio fuerit interposita, † cum Accurs. in *l. 2. de novat. & Joh. Sichard. in dist. l. ult. num. 5. C. eod. tit.*

Ita Domini in causa Dn. Marianæ Hedwigia, Viduæ Tischirnhaus, Mens. Jan. Anno 1631. (Verba sentent. Diweil es aber dennoch damit diese Beschaffenheit hat/ daß in der beschriebenen Anweisung vorige Käyserl. Obligation und Bürgschaft Verschreibung mit ausdrücklichen Worten nicht cassirt/ und aufgehoben worden/ welches doch nach gemeinem Wahn bewährten Rechtsgelehrten/ so wohl in delegationibus als Novationibus, wosern dieselbe kräftig seyn sollen/ nothwendig geschehen muß/ ic. So ist dannenhero angeregte Anweisung für keine richtige delegation zu halten/ ic.)

Et in causa Marci Steins zu Zorgau/ Mens. Decemb. Anno 1629. (Verba sentent. Diweil aber dennoch bey der delegation die contrahenten vorige obligation mit ausdrücklichen Worten nicht cassirt/ noch aufgehoben/ so doch nach gemeinem Wahn der Rechtsgelehrten geschehen sollen/ ic. So hat sich auch der Debitor mit der angeführten Delegation nicht zu be Helfen/ ic.)

It. in causa Senatus Zittaviensis. Mense Jun. Anno 1630.

DEFINIT. XVII.

Nec in stipulatione, nec acceptilatione, solennia interrogationis & responsionis, hodiè necessariò sunt observanda.

Forma stipulationis de jure civili in verbis consistit, solenni nimirum interrogatione & responsione, *l. 1. stipulationum. 5. ff. de V. O. l. 1. l. omnes. 10. C. de contr. & committ. stipul. l. 1. §. 7. ff. de O. & A.* † Quæ nec per Constitutionem Leonis Imperatoris immutata est, licet verborum ipsorum solennitas sit remissa, *dist. l. 10. C. de contr. & committ. stip. Hunn. lib. 3. tract. 4. q. 2. vers. ad tertium responsio.* † C. Johann. Harpp. in *pr. num. 31. Inst. de V. O.* † Attamen hodiernis moribus ex consuetudine generali solennitas hæc interrogationis & responsionis est sublata, † cum & per Notarium absenti stipulari liceat, Dion. Gothofr. in *l. 38. §. alteri 17. ff. de V. O.* † quod plerique deductum volunt ex eo, quod

de servo publico alii stipulante scriptum est in l. non aliter. 18. ff. de adopt. l. 2. ff. rem pupill. salv. for. Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 34. de fin. 4. n. 4. † Ideoque ex solo verbo (dabo) stipulationem non male quis hodiè importari affirmaverit, secundum tradita Modest. Pistor. part. 1. quest. 49. † Et in effectu parum refert, an stipulationem hodiè ut stipulationem, vel ut pactum nudum valere velis, cum de jure Canonico & moribus nostris Saxonis, † etiam ex nudo pacto competat actio, Art. 7. l. 2. Landrecht. Reinh. lib. 2. part. 1. diff. 25. † Licet alii textum illum juris Saxonici de pacto judiciali intelligant, Jac. Schult. in addit. ad Modest. Pistor. diff. quest. 49. n. 17. † Vid. omninò Matth. Wesenb. in parat. ff. de pact. n. 9.

Ita Domini in causa Sempronii zu Berlin/Menf. Febr. Anno 1635. (Verba sentent. Wann nun gleich bey Entlassung der Bürgschaft die zu einer rechtmäßigen Scipulation und Acceptation gehörige Solennia nicht in acht genommen worden/te. Dieweil aber dennoch berührte Solennia heutiges Tages so strikte nicht erfordert werden/ sondern wie die Verbindung/ also auch die Erlassung der Bürgschaft durch bloße Verwilligung und Abhandlung gar wohl geschehen kan/te. So verbleibets auch bey solcher Cassation und Aufhebung der Bürgschaft billith/ und es ist Titius den Sempronium ferner zu belangen nicht befugt/ B. R. B.)

DEFINIT. XIIX.

Valida sunt sponsiones de rebus honestis, & contra-hentes obligant.

Sponsionis causà, annulos tanquam pignora desponere licet penes tertium, ut Victori restituantur vel tradantur, l. si gratuitam. 17. §. si quis sponsionis. 5. ff. de presc. verb. † Quidni ergò sponsiones jure licitas assereremus? † Quod & probat l. in quibus. 3. ff. de alear. † Et si pacta atque stipulationes sub conditione à futuro fortunæ eventu dependentia admittantur, l. si quis 57. l. si quis ita. 63. l. 108. ff. de V. O. † accuique rem suam sub conditione honestà in alium transferre liceat, arg. l. in re mandata. 21. C. mandat. † Quisnam sponsiones honestas improbare aufit? Joh. Schneidew. ad §. sub conditione. 4. n. 15. Inst. de V. O. Paul. Matth. Wehner. in pract. observat. verb. Wetten. Besold. in thesaur. pract. cod.

verbo. Petr. Heig. part. 2. qu. 10. n. 53. & seqq. Anton. Hering. de fidejuss. cap. 18. §. 42. & seqq. Paris à Puteo in tract. de ludo. n. 35. & 37. Chil. König. in process. cap. 57. n. 6. & seqq. † Nec est, quod de causà, sponsionem sustinente, anxie laboremus, cum ad sponsionem nunquam deveniatur, nisi de re & causà aliqua dubia & contingente disceptetur l. 1. §. conventionis. 3. ff. de pact. † Quamvis & ipsa sponsio per se tantum stipulatio sufficiens obligationis causa existat, juxta tradita Johan. Goad. de contrab. stipul. cap. 3. n. 75. † Dubium saltem videtur movere in foro Saxonico Art. 101. Weichbild. ex quo Chil. König. diff. loc. infert, quod super ludo ac sponsione non sit judicandum, Es soll kein Richter über doppelten und Wette richten. † Sed ne verbulum in diff. art. 101. de sponsionibus habetur. † Quin & textum illum König. ad sponsiones inhonestas restringit, in quibus vel causa inhonesta subest, vel modus exceditur, adeò ut fortunæ maxima pars periclitari videatur. † Non magis enim tolerandæ sunt ejusmodi sponsiones inhonestæ, † quam turpes aliz stipulationes & conventiones, l. generaliter. 26. ff. de V. O. diff. l. si gratuitam. 17. §. 5. in fin. ff. de presc. verb. † Veluti etiam sponsiones saltem honestas valere voluit Illustrissimus Saxo in Ordin. Polit. de Anno 1612. n. 12. fol. 71. vers. Wie dann auch honestas sponsiones, so extra causam ludi geschehen/ wir an seinen Ort stellen/te. † Cæterum, an validitas sponsionis ita sit temperanda, ut judici pro arbitrio summam moderari & deminueri liceat, prout sentit Wehner. diff. vocab. Wetten/ valde meherclè dubito, † quia pacta conventa servari oportet, neque hæc inhonesta redduntur ex quantitate summæ, cui se utraque pars proprià conventionem obstringit, arg. l. 1. & 7. ff. de pact.

Ita Domini in causa Martin Webers zu Rochlitz/Menf. Jul. Anno 1631. (Verba sene. Habt ihr mit Hansen Rolcke einem Bauersmann um 10. Reichsthal. gewettet/ und solche gewonnen; Da nun die Sache/ darüber gewettet worden/ nicht unerbar oder verboten wäre/te. So würde bemeldte Wette für zulässig billich gehalten/ und wäre Hans Rolcke auch die 10. Reichsthr. auszuzahlen schuldig/ B. R. B.)

CONSTITUTIO XX.

PARTIS SECUNDÆ.

Wann Bürgschaften die Erben der verstorbenen Bürgen nicht verbinden?

Die Bürgschaft verbindet ipso jure der Bürgen Erben / ob gleich derer in der Verschreibung nicht gedacht / jedoch soll in solchem Fall die Gewonheit sonderlich in Achtung gehabt / und nach derselbigen gesprochen werden.

Wann aber in einer Verschreibung ausdrücklich abgehandelt / daß an statt des Bürgen / so versterbe / der Schuldmann dem Gläubiger einen andern Bürgen setzen sollte / disfalls ist die Obligation fidejussoris allein personalis, und bindet des absterbenden Bürgen Erben nicht.

Fidejussoria obligatio quando transeat ad heredes?

Obligatio fidejussoria ipso jure ad heredes transit, etiam si nulla illorum fiat mentio in Chirographo, nisi fortè alicubi consuetudo sit in contrarium. Eam enim observari volumus.

Ubi verò expressè ita conventum esse instrumentum obligationis ostendit, ut defuncto uno è fidejussoribus alium in ejus locum substituatur debitor, fidejussio hæc, cum personalis sit, heredes non obligat.

DEFINITIONES.

1. In foro quoque Saxonico fidejussoris heredes obligantur, etiam si horum in fidejussione haud facta fuerit mentio.
2. Transit in heredes obligatio fidejussoria, licet huic in-

serta fuerit dictio Taxativa, puta; Ut ipse fidejussor solus, tantum, duntaxat teneatur.

3. Ex fidejussoris heredibus, excusso demum debitore principali, quilibet pro rata tenetur, non in solidum.

4. *Consuetudini loci alicujus, Ne heredes ex obligatione fidejussoria teneantur, derogari potest conventionem partium contrahentium expressam.*
5. *Obligatio fidejussoria in heredes non transit, si expressè convenerit, ut in locum defuncti fidejussoris alius fidejussor substituat.*
6. *Etiamsi fidejussor post mortem deceaserit, heredes tamen non erunt efficaciter obligati, in casu, quo conventum fuit, ut in locum defuncti fidejussoris alius subrogetur.*
7. *Heredes fidejussoris defuncti non tenentur ultra vires hereditarias.*
8. *Ex collegio epifex nequaquam removendus propterea, quod nolit pro Collegis fidejuberere.*
9. *Ex fidejussione obligatus est, qui sigillatione & sub-*

- scriptione sua approbavit instrumentum, in quo actor fateatur, se fidejussorem ipsum dedisse, daß er ihn zu einem Bürgen vermachet.*
10. *Nuda commendatio vel promissio solutionis non habetur pro fidejussione.*
11. *Mandatarius excedens fines mandati conveniri potest à mandante ad damni restitutionem.*
12. *Tenetur quoque mandatarius contrahenti secundo ad restitutionem interesse, si fines mandati excesserit.*
13. *Mandans tenetur mandatario ad restitutionem ejus, quod ex causa mandati ipsi abest, modo culpa mandataris non intervenerit.*
14. *Institor contrahens nomine sui principalis, officio depositi, pro domino non tenetur.*

DEFINIT. I.

In foro quoque Saxonico fidejussoris heredes obligantur, etiamsi horum in fidejussione haud facta fuerit mentio.

Dubium prorsus de jure civili non est, quin ex fidejussione heredes quoque teneantur, utcumque nulla eorum facta sit mentio, §. *fidejussor non tantum ipse*. 2. *Instit. de fidejuss. l. 4. §. ult. l. seq. ff. eod. l. 24. C. eod. tit. l. si tibi pupulorum* 8. *C. mand. Joh. Schneidew. ad dict. §. fidejussor non tan. um ipse 2. n. 1. & seq. Valent. Franc. in tract. de fidejuss. c. 5. n. 63. seqq. Anton. Hering. de fidejuss. cap. 20. §. 10. n. 21. † Quoniam obligatio hac est ex contractu, quae transit in heredes, etiamsi dolo malo verlatus fuerit defunctus, *l. ex contractibus. 49. ff. de Obligat. & action. l. hoc jure 152. §. ult. ff. de Reg. jur. l. un. C. ut action. & ab hered. & cont. hered.* † Aliud autem videtur disponere jus Saxonicum in *art. 6. lib. 2. andr.* heredem scilicet non teneri ullum debitum solvere, nisi ipse fidejusserit. † Sed textus ille loquitur de casu speciali, Furti scilicet, Rapinae, vel ejus, quod ludo perditum est, ut ex verbis initialibus *dict. art. 6.* satis apparet. † Ea namque non tenetur heres solvere, nisi vel hereditas inde aucta fuisset, vel ipse pro restitutione spondidisset, Matth. Coler. *part. 1. decis. 30. num. 5.* † Extra hunc verò casum secundum dispositionem juris civilis, etiam in foro Saxonico, ex obligatione fidejussoria, defuncti heredes conveniri possunt, *Gloss. latin. ad text. latin. in dict. art. 6. & ad text. germ. ibid. lit. a. Coler. dict. decis. 30. Modest. Pistor. vol. 2. conf. 1. quest. 2. num. 33. Franc. dict. c. 5. n. 72.* † Veluti etiam ad omnem dubitationem tollendam, ab Illustrissimo Electore Saxon. disertè sancitum, ut obligatio fidejussoria in heredes transeat, *hac Constit. 20. ubi Dan. Moller n. 2. Matth. Wesenb. p. 1. conf. 14. n. 85.* † Etiamsi horum non fiat mentio in instrumento obligationis fidejussoriae, *b. Const. verb. Ob gleich der Erben in der Verschreibung nicht gedacht/te.* Valent. Franc. *dict. cap. 5. num. 69. Matth. Coler. de process. execut. part. 1. cap. 10. n. 312. Modest. Pistor. dict. conf. 1. n. 30.**

Non nego equidem, heredes fidejussoris non obligari, si in instrumento cautionis expressis verbis excepti hi fuerint, veluti si cautum, quod solus haejussor, non etiam heredes ejus executive obligari debeant, *Dan. Moll. hic num. 3. † Dant siquidem pacta legem contractui, l. 1. §. si convenit. 6. ff. de possi. l. contra. 23. ff. de Reg. jur. cap. contractus. 85. de Reg. jur. in 610. † Concurrens im ergo hoc casu Matth. Coler. de process. execut. p. 1. cap. 10. n. 318.* dictio nem taxativam cautionis in instrumento in certam fidejussoris heredes excludere, *arg. l. non solum. 8. §. tale legatum. 3. ff. de liber. legat. l. ob 25. 12. C. de prad. minor.* † Aliter verò res se habet, si verbis diuertis heredes excepti non fuerint; Tum enim ad hoc obligationem fidejussoriam transire existimo, etiamsi haejussor solus, tantum, dumtaxat &c. se obligaverit, † per text. *in l. si necessarius. 8. §. de vendendo. 4. ff. de pign. act. l. stipulatio ista. 38. post pr. ff. de verb. obligat.* Per quos textus plerique concludunt quod & si quis de suo facto tantum promiserit, nihilominus tamen etiam heredes teneantur, *Bartol. Jason. & Dd. in dict. l. stipulatio ista. 38. ff. d. r. Anton. Hering de fidejuss. cap. 20. §. 10. n. 54. Matth. Berlich part. 2. concl. 26. n. 19.* † Nec obstat, quod dictio taxativa omnes alios casus & personas præter expressas excludere soleat, *Jason. in l. un. num. 9. & 10. ff. si quis jus dic. non obtemp. Nicol. Everh. in loc. à natur. dict. taxat. num. 2.* † Verum enim hoc est quoad personas extraneas, non etiam quoad personas heredum, *Everh. dict. loc. n. 5. Jason. in l. 2. §. item si in factis. 5. n. 2. ff. de Verb. Obligat. & in dict. l. stipulatio ista. 38. n. 9. ff. eod.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. *Ob nun gleich in der Bürgschaft-Verschreibung die Bürgen allein sich verpflichtet/und der Erben ausdrücklich nicht gedacht worden/te. So seyn doch gleichwohl die Erben nichts weniger in Bürgschaft zur Zahlung verbunden/te.*)

DEFINIT. III.

Ex fidejussoris heredibus, excusso demum debitore principali, quilibet pro rata tenetur, non in solidum.

Non minus fidejussoris heredibus, ac ipsi fidejussori, beneficium excussionis competit, nec conveniri jure hi possunt, priusquam excussio debitoris principalis, ejusve heredum facta fuerit, † veluti sic textum in *art. 117. Reichsbild. ibi:* (Wo ein Mann Bürge wird, stirbet er / seine Kinder dürfen vor ihm nicht gelten) secundum dispositionem juris communis explicat *Matth. Col. de process. execut. part. 1. cap. 10. n. 315.* † quod nempe fidejussoris heredes non veniant exigendi, vel excutiendi ante discussionem principalis debitoris, *Aurb. presente. C. de fidejussor.* Quam explicationem satis probant verba subsequenti *dict. art. 117.* † Facta autem excussione, nec tunc qui-

DEFINIT. II.

Transit in heredes obligatio fidejussoria, licet huic inserta fuerit dictio Taxativa, puta; Ut ipse fidejussor solus, tantum, dumtaxat tenentur.

quilibet solidum solvere tenetur, si plures fidejussoris heredes existant, sed unusquisque eorum non nisi pro rata sua conveniri debet. † Hoc etenim conditio heredum debitoris postulat, ut quisque solum pro portione hereditaria, non in solidum teneatur, *l. 1. C. si cert. petat. l. 1. C. de hered. act.* Johan. Sichard. *ad l. 1. num. 3. C. de fidejuss. & mandat.* † Quia omnes conjunctim heredes in locum defuncti fidejussoris substituuntur, ac pro persona singulari habentur, *l. cui fundus 56. ff. de condit. & demonstr.* Anton. Hering. *de fidejuss. cap. 20. §. 10. num. 34.* † Omniaque jura hereditaria ipso jure & per Legem duodecim tabularum dividuntur inter heredes, nisi si qua sint omnino indivisibilia, *l. heredes. 25. §. an ea stipulatio. 9. ff. famil. ercisc.* Anton. Fab. *in Cod. lib. 3. tit. 19. de fin. 6. n. 6.*

Ita Domini in causa Melchioris Bräuers zu Leipzig/ Mens. Decembr. Anno 1584. (Verba sentent. Ist Georg Helffrich der Aeltere vor seinen Sohn einer gewissen Schuld halben Bürge worden/ so aber hernach verstorben. Da nun der Principaldebitor nicht zu zahlen hätte/ und gebührliehen executret worden/ ic. So wäret ihr von wegen solcher Schuld des Bürgens Erben/ jedoch nur einen jeden vor sein Antheil/ zu belangen wohl befugt/ B.R.W.)

DEFINIT. IV.

Consuetudini loci alicujus, Ne heredes ex obligatione fidejussoria teneantur, derogari potest conventione partium contrahentium expressa.

Multis certè in locis consuetudine inductum est, ut heredes defuncti ex fidejussoria obligatione non teneantur, veluti de ejusmodi † consuetudine Ducatus Luneburgensis testatur Modest. Pistor. *vol. 2. conf. 1. quest. 2. n. 46.* Matth. Berlich. *p. 2. concl. 26. n. 11.* † Eademque vigere in Regno Bohemix, refert Anton. Hering. *de fidejuss. cap. 20. §. 10. n. 83.* Reinh. Rosa *ad Dan. Moller. hanc Const. num. 3.* † Idemque scribit de Normandiâ Jacob. Cujac. *lib. 23. observat. 25.* Hering. *diff. §. 10. num. 18.* Ubi secundum consuetudinem istam rectè judicari, dubium vix esse potest, † expressè quoque ita disponente Illustrissimo Saxon. Elect. *hanc Const. 20. vers.* Jedoch soll in solchem Fall/ ic. Valentin. Franc. *de fidejuss. cap. 5. num. 106.* † Quod tamen neutiquam eò extendi debet, ut heredes vigore ejusmodi consuetudinis sint exempti, si verbis expressis in instrumento cautionis fidejussoria obstringantur. † Etenim si contra juris communis dispositionem obligatio fidejussoria in heredes non transeat, quando hoc expressè conventum est inter contrahentes, *l. 22. §. 7. ff. rem ratam haber. l. semper in stipulationibus. 34. ff. de Reg. jur.* Joh. Harpp. *in §. fidejussor non tantum. 2. num. 7.* *Inst. de fidejuss.* † Utique non video, quâ de causâ conveniri non debeant, si contra loci alicujus consuetudinem aliud a contrahentibus actum appareat, heredisque fidejussores expressis verbis instrumento fidejussionis reperiantur obligati. † Semper enim conventio & pacta dant legem contractui, *l. 23. ff. de Reg. jur. l. 1. §. si convenit. 6. ff. deposit.* † Et provisio hominis facit cessare provisionem legis, *l. fin. C. de pact. conv.*

Ita Domini in causa heredum Caspari à Gersdorff/ & Viduz Georgii à Schwargens/ ad Consultationem Doct. Hieronymi Treutleri zu Budissen/ Mens. Jul. Anno 1601. (Verba sententia: Dieweil aus der Bürgschaft-obligacion klârlichen zu befinden/ daß dieselbe nicht allein schlecht auff gedachte Bürgen/ sondern auch ihre Erben und Erbnehmen ausdrücklichen gerichtet/ ic. So ist Klâgers Pflegefrau der beklagten Mündlein an statt ihres Vaters/ als gewesenen Bürgens/ ihres darwider gethanen Fürwendens und der im Rönigreich Böhmen hergebrachten Gewonheit ungeachtet/ zu belangen wohl befugt/ ic.)

DEFINIT. V.

Obligatio fidejussoria in heredes non transit, si expressè convenerit, ut in locum defuncti fidejussoris alius fidejussor substituatur.

Expeditum verè est, fidejussoris heredes non obligari, si cautione fidejussoria disertis verbis hifuerint excepti, *Supr. Defin. in pr.* Dan. Moller. *hic num. 3.* † Quin et si non expressè, si tamen tacitè ab obligatione eximantur, veluti si ita convenerit, ut si unum è fidejussoribus mori contingat, alium in ejus locum substituatur debitor, † eos validè & efficaciter conveniri non posse dixerim cum Moller. *hic num. 3.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. cap. 10. num. 319.* & *part. 1. decis. 30. numer. 6.* Wesenbec. *part. 1. conf. 14. num. 85.* Anton. Hering. *de fidejussor. cap. 20. §. 11. num. 60.* Hartm. Pistor. *obs. 120. num. 2.* † Quod in foro Saxonico minus dubium habet propter expressam Elector. Saxon. sanctionem *in hac Const. 20. §.* Wann aber in einer Verschreibung/ ic. Ubi ratio hæc additur, † quod tùm obligatio fidejussoris sit personalis, qualis in heredes transire non soleat, *§. ar si ita. 3. Inst. de Verb. obligat. l. cum qui. 56. §. qui ita. 4. ff. eod. tit.* † Quæ tamen ratio omnidubio non caret, quia cum obligatio ex contractu sit, nec nisi pactum hîc induci aut colligi possit, idque legitimum non sit, vix fieri potest, ut obligatio in personâ fidejussoris ipso jure tollatur & finiat, *arg. l. legitima. 6. ubi Gloff. & Bartol. num. 4.* & Fort. Gartz. *num. 57. ff. de pact.* † Rectius forsan quis existimaverit, ipso quidem jure hoc casu heredes conveniri posse, sed ex mente contrahentium exceptione taciti pacti eosdem defendi, cum Coler. Hartm. Pistor. & Wesenb. *diff. locis.* † Videtur siquidem conventionis istius de substituendo alio in locum defuncti, hic potissimum esse effectus, ut tantum personæ ipsorum fidejussorum adstringantur, nec quicquam aliud ea operari posse censetur; † At verba in conventionibus ita sunt explicanda, ut ne sint superflua & otiosa, *l. si quando. 109. ubi Bart. ff. de legat. 1.* † Quin imò nullum verbum nec minimum, quia nec syllaba in contractu posita debet esse sine virtute & mysterio aliquid operandi, ut dicit Bald. *ad Rubr. C. de contr. empt. col. 2. quest. 9. Dec. conf. 473. n. 5.* Wesenb. *conf. 52. n. 46.* † Ex tacito igitur pacto heredes fidejussoris hoc casu exempti habentur, quod non minus atque pactum expressum valet, *l. 4. in pr. ff. de pact.* † Nec minus pro adjecto est habendum, quod ex mente & voluntate contrahentium colligitur, quam quod verbis exprimitur, † cum non minor vis sit taciti, quam expressi, Bartol. & Dd. *in l. cum quid. 3. ff. de Reb. Cred.* Fort. Gartz. *in l. 4. in pr. ff. de pact.*

Ita Domini in causa VVolfsgangi Henrici à Reigensteins/ Mens. August. Anno 1602. (Verba sent. Dieweil aber dennoch die Verschreibung ausdrücklichen dahin gerichtet/ wann einer von den Bürgen mit Tode abgehen würde/ daß also dann der Schuldener an dessen Stelle einen andern gewissen Bürgen verschaffen solle/ ic. So mögen auch obbemeldten Hansen Dietrichs von Scheidings Erben vielberührten ihres Vatern Bürgschaft halber von euch beständiger Weise nicht belanget werden/ B.R.W.)

DEFINIT. VI.

Etiamsi fidejussor post mortem decesserit, heredes tamen non erunt efficaciter obligati, in casu, quo conventum fuit, ut in locum defuncti fidejussoris alius substitueretur.

Quod dictum Defin. *preced.* ex obligatione fidejussoria heredes non teneri, si expressè convenerit, ut in locum defuncti fidejussoris alius substituatur fidejussor; † illud cum notabili restrictione accipiendum putat Dan. Moller. *hic n. 3.* Nisi scilicet execut-

executio & immisio, vivo adhuc incedente, in ejus bona facta fuerit. Quia tunc Creditor non tantum ipsum fidejussorem personaliter obligatum habet, sed & jus reale in ejusdem bonis consecutus est, † quod, five vivat, five moriatur fidejussor, aliter quam per solutionem aut satisfactionem tolli nequit, sed una cum bonis ad heredes fidejussoris transit, *l. miles. 6. §. ult. l. ex contractu. 44. ff. de re judic.* Id quod ipse facillime largior. † *At quid si executio non facta, sed fidejussor, dum adhuc in vivis esset, a Creditore de solutione tantum interpellatus fuerit, & in solvendo cessaverit?* † Et tunc, post solam nempe factam interpellationem & moram commissam, si fidejussor decesserit, heredes ejus teneri, non obstante predicto pacto: quod si fidejussor deficiat, alius in ejus locum substituatur, tradit Moller. *bic n. 4. secutus Valent. Franc. de fidejuss. cap. 5. num. 499.* Quae sententia quoque placet Matth. Berlich. *part. 2. concl. 26. num. 17.* † eò quod raram in jure non sit, ut obligatio, quae in se personalis est, propter moram intervenientem ad heredes transmittatur, ut videre est in obligatione facti personalis, quae ad heredes transit, si promissor post moram decesserit, Bart. *in l. si sic stipulatus. 93. ff. de Verb. Obligat. Modest. Pistor. vol. 2. consil. qu. 2. num. 39.* † At hoc ita se habet in obligatione facti, in qua post moram succedit obligatio ad interesse, quae cum ejus sit naturae, ut ad heredes transeat, non mirum certè est, quod ea non perinde ut obligatio facti, ante moram personalis censeatur, ut declarant Dd. *in dict. l. si sic stipulatus. 93. ff. de V. O.* † Exinde autem ad casum praesentem nil inferendum, ubi mora interveniens non immutat qualitatem sive conditionem, huic obligationi ex primà conventionem insitam, ut videlicet non ultra quam ad vitam fidejussor obligatus sit, Hart. Pistor. *obs. 120. n. 14.* † *Et seqq.* † Quare vigore pacti predicti heredes non teneri, licet ipsemet fidejussor, cum adhuc in vivis esset, in moram constitutus fuerit, rectissime contra Moll. & Franc. sententiam meo judicio asserit Hartm. Pistor. *dict. obs. 120. n. 13.*

Ita Domini in causa heredum Caspari Mödels zu Gebesen/ Menf. April. Anno 1626. (Verba sent. Diemell euren gethanen Bericht nach/ euer Vater sich anderer Gestalt gegen Martin Sommern in Bürgschaft nicht eingelassen/ als dasern er versterben würde/ ein ander Bürge an seine statt bestellen werden sollte/ &c. So möget ihr auch nunmehr nach eures Vaters Absterben/unangesehen derselbe noch bey seinem leben um die Zahlung unterschiedlich gemahnet worden/damit aber sich allewege säumung erwiesen/ der von ihm bezalteten Bürgschaft halber/vom Creditore bestandiger Weise nicht belanget/ noch zur Zahlung ausgehalten werden/ B. N. W.)

DEFINIT. VII.

Heredes fidejussoris defuncti non tenentur ultra vires hereditarias.

Quamvis fidejussoris heredes non minus ac ipsemet fidejussor obligati sint ex fidejussione, etiam eo casu, quo eorum mentio expressa facta non est, *Supr. Defn. 1.* † Attamen, si bona defuncti fidejussoris exsolutioni debitorum, pro quibus fidejussit, non sufficiant, ultra vires hereditarias heredes obligationi fidejussoriae non astringuntur, Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. cap. 10. n. 326. Wesenb. consil. 14. n. 91. & seqq.* † Nec enim executio adversus debitoris heredes datur ultra ratam hereditatis, quae ad ipsos pervenit, *arg. l. 1. C. si cert. petat. l. pacto. successorum. 26. C. de pact.* per quos textus vulgò dici solet: † Heredes tantum teneri pro portionibus hereditariis, nisi pignus vel hypotheca intercedat, eo siquidem casu possessor Rei in solidum convenitur, *l. pro hereditariis. 2. C. de hered. act.* † Ac licet de jure civili heres debitoris ultra vires hereditarias teneatur, *Carpz. Definit. Vol. I.*

quando fuit in mora conficiendi inventarium, Salyc. *ad l. Creditores. 3. n. 22. C. de pignor.* † Attamen de jure Saxonico aliter se res habet, ubi heres non cogitur quicquam solvere ultra vires hereditatis, etiam si non confecerit inventarium, *art. 6. lib. 1. Landt. ubi Gloss. latin. ad text. german. lit. a.*

Ita Domini ad Consultationem D. Hieronymi Treutleri zu Budissen/Menf. Jul. Anno 1601. (Verba sentent. So ist Klögers Pflagefrau der besagten Ründlein an statt ihres Vaters/ von wegen seiner gegen ihr gethaner Bürgschaft/ ihres davor gethanen Fürwendens ungeacht/ zu belangen/ und die Hülffe in ihre Güter/so viel sie dero von ihrem Vater erberbet/ zu suchen wohl befugt/ B. N. W.)

DEFINIT. VIII.

Ex collegio opifex nequaquam removendus propterea, quod volis pro Collegio fidejubere.

Fidejussio licet sit actus pietatis ex charitate proximi proveniens, cui in necessitatibus subveniendum est, *can. secur. 8. dist. 47. & can. pasce 21. dist. 86.* † adeò, ut nec quisquam per juramentum ab hoc officio charitatis se subtrahere possit aut debeat, *c. si diligenti. 12. extr. de for. compet. c. innocens. 23. caus. 22. quest. 4. Anton. Hering. de fidejuss. c. 1. n. 64.* † in mero tamen ac libero hominis arbitrio & voluntate hoc pietatis officium consistit, nec quisquam ad fidejubendum cogi potest, sicuti nec ad contrahendum. † Sunt enim omnes contractus ab initio voluntatis, qui ex post-facto demum fiunt necessitatis, *l. 5. C. de obligat. Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 29. definit. 4. num. 8.* † Multò minus ullà comminatione aut coactione reali ad fidejussionem aliquis erit adigendus, nec propterea opifex ex Collegio opificum removendus, quod pro collegis fidejubere recusaverit. † Nec contra hoc jurisdictio collegii ullatenus urgeri potest, quippe quae non nisi rationabiliter & secundum justitiae ac aequitatis tramites debet exerceri, Matth. Stephan. *de jurisdict. lib. 2. part. 2. cap. 8.* † Nec praesudicare potest opificum jurisdictio ordinariae jurisdictioni in causis, quae non ipsum artificium concernunt, sed ratione contractus civilis, (qualis est fidejussio) ad judicem loci ordinarium spectant, † ut exemplo declarat ex Joh. Sichard. Steph. *dict. cap. 8. num. 14.*

Ita Domini in causa Caspari Stachers, Philippi Scholtzens & Consort. zu Wittweyde/ Menf. Maj. Anno 1599. (Verba sententiae: So möget ihr euch für die andere Meister des Leinewer-Handwercks in Bürgschaft zu verschreiben wider euren Willen nicht gebrungen werden/ und sie seyn auch/ solcher eurer Verweigerung halber/ euch aus dem Handwerck auszu schließen nicht befugt/ B. N. W.)

DEFINIT. IX.

*Ex fidejussione obligatus est, qui sigillatione & subscriptione sua approbavit instrumentum, in quo debitor fa-
retur, se fidejussorem ipsum dedisse, daß er ihn zu
einem Bürgen vermocht.*

Inter absentes quoque contrahi posse fidejussionem, docet latissime Ant. Hering. *de fidejuss. cap. 11.* † cum ex solà subscriptione obligetur fidejussor, omnesque verborum solennitates ex stipulationibus hodiè sublatae videantur, ita ut sufficiat quibuscunque verbis fidejussionem contrahi, *§. ult. Inst. de fidejuss. l. 1. C. de contr. & comm. stipul. l. sciendum. 30. ff. de Verb. Obligat. Matth. Wesenb. in parat. ff. de pact. n. 7.* † Modo verba ad fidejussionem apta interveniant. † Hinc cum debitor quidam in Chirographo scripsisset, se tertium quendam fidejussorem dedisse, (Er hätte ihn zu einem Bürgen vermocht/) in cujus rei fidem non solum debitor, sed & fidejussor ipsemet sigilla sua apposuerant, & nomina scripserant, dubitatum fuit, *an fidejussor ex fidejussionis contractu obligatus esset?* † Etenim, praeter sigillationem

ac subscriptionem, haud aliud negotium inter fidejussorem & creditorem intervenisse videbatur, nec verba Chirographi in personam fidejussoris aliquid promittentis, sed tantum in personam debitoris concepta fuerant. † Ut maximè ergò concedatur, in fidejussionibus, quicquid scriptum reperitur, quasi solenniter actum videri, *dict. §. fin. Inst. de fidejuss. & dict. l. sciendum. 30. ff. de Verb. Obligat.* attamen minus ritè forsan ad casum præsentem quicquam inferre licet, ubi verba, unde præsumendum esset, stipulationem intervenisse, non ab ipso fidejussore, sed à debitore & sic à tertio referuntur; † Cum nemo sit, qui non videat, magnam esse differentiam, utrum quis verba ipse proferat, an à tertio quippiam de aliquo referatur. † Sed expeditum est, sigillum atque subscriptionem contra sigillantem & subscribentem plenam fidem facere, *l. si ego. 9. §. dotis. 2. ff. de jur. dot. l. fidejussor. 26. §. pater. 1. ff. de pignor.* Quin imò, † subscribens habetur perinde, ac si ipse totam scripturam confecisset, ut notat Bartol. *in l. Emor. 47. §. Lucius. 1. ff. de pact.* † Ex quo sequitur, fidejussorem subscribentem haberi instar scribentis, atque ita censerì de se ipso referre verba in Chirographo reperta, scilicet se fidem suam interposuisse, Hartm. Pist. *obs. 1173. n. 47.* † Accedit *text. in §. si scriptum 16. Inst. de Inutil. stip.* qui de scriptis in instrumento loquitur, adeoque de eo casu, quo Notarius instrumentum conficiens, de tertio refert, eum promississe, ac nihilominus omnia solennia præsumuntur, non minus, quàm si quis de se ipso aliquid referat. † Hinc ergò contra fidejussorem respondebatur, illum non minus obligari, ac si verbis manifestis fidejussisset.

Ita Domini in causa Martini Schöners zu Auma/ Mens. Octobr. Anno 1625. (Verba sent. Hat Andreas Vossward von seinem Vettern Melchior Rödern 100. Reichsthaler erborget/ und ihm eine Handschrift ausgeantwortet/ darinnen er nicht allein sich zur Wiederzahlung verpflichtet/ sondern auch ausdrücklich gesagt/ daß er auch zu einem Bürgen vermochet/ welche Handschrift ihr/ nebenst ihm/ zu mehrer Beglaubung/ unterschrieben und besiegelt/ ic. So seyd ihr dadurch in Bürgschaft verbunden/ und habe euch dawider mit eurem Einwerden beständige Weise nicht zu befehlen/ D. N. W.)

DEFINIT. X.

Nuda commendatio vel promissio solutionis non habetur pro fidejussione.

EX solà & nudà commendatione fidejussio non inducitur, nec commendans debitorem de opulentia & quod solvendo sit, instar fidejussoris conveniri potest, † quia aliud est mandare, aliud commendare, *l. si vero. 12. §. cum quidam 12. ff. mandat.* Johan. Köpp. *decis. 36. num. 10.* Anton. Gomez. *tom. 2. var. resolut. cap. 13. num. 5.* Johan. Harppr. *ad §. 7. n. 3. Inst. de fidejuss.* † Neque actus agentium quicquam operantur ultra eorum intentionem, nec eos ulterius obligant, *l. non omnia. 19. in pr. ubi Bartol. & Dd. ff. de Reb. Credis.* † Atqui indubitatum est, illos, qui aliquem commendant, nequaquam hoc agere, ut fidem suam pro ipso obstringant, sed solum, ut ipsi commutato major fides habeatur, Joh. Harppr. *dict. loc. num. 5.* † Nec obstat *l. cum ostendimus. 4. §. ult. ff. de fidejuss. & nominat.* ubi apertè dicitur, eos, qui saltem affirmaverint, tutores esse idoneos ex solà & nudà affirmatione pro fidejussoribus haberi: † Si quidem hoc speciale est in eo, qui tutorem idoneum affirmat; idque duplici favore comparatum est, & pupillorum ut habeant, quem pro tutoris minus idonei administratione convenire possint, & Magistratum, ne subsidiaria in factum actione tam facile teneantur. † Planè, si quis sui lucri causà alium falsè

commendaverit, atque ita commendatione dolosa alterum ad contrahendum dolo malo induxerit, tenebitur utique *per l. quod si cum scires. 8. ff. de dolo malo.* † Porro & hoc probè notandum, non valere fidejussionem, nisi fidejussor se quid daturum vel facturum expressè promiserit, *l. stipulatio. 38. §. 1. ff. de V. O.* † quia factum alienum inutiliter promittitur *l. sicut Reus. 65. ff. de fidejuss. l. 83. in pr. ff. de V. O.* Anton. Hering. *de fidejuss. cap. 11. num. 176.*

Ita Domini in causa Tobie Lippens zu Martenberg/ Mens. Mart. Anno 1636. (Verba sentent. Ob wohl Tobias Lippe geständig/ daß er zu Tobias Zimmermann gesagt/ er sollte Matthes Horn/ welcher gutes Vermögens/ und wohl zu zahlen habe/ das Matz folgen lassen/ wenn das Bier ausgehendt/ würde er ehrlich bezahlt werden/ ic. So mag doch dadurch wider Lippen keine beständige Bürgschaft erwiesen und bebracht werden/ D. N. W.)

DEFINIT. XI.

Mandatarius excedens fines mandati conveniri potest à mandante ad damni restitutionem.

Officium mandatarii in eo consistit, ut mandatum semel susceptum diligenter & bonà fide impleat, *l. si mandavero. 22. §. ult. l. si fundum. 35. in fin. l. Creditor. 60. §. ult. ff. mandat.* † ejusque formam præscriptam & fines ad unguem custodiat, *l. diligenter. 5. ff. eod. tit.* Anton. Faber. *in Codic. lib. 8. tit. 28. defn. 6. num. 16.* † Nam si fines excesserit, non id quod mandatum est, sed aliud facere videtur, *l. 33. circa fin. ff. dict. tit.* Cujac. *lib. 12. obs. 34.* † Unde fit, quod mandatarius ratione excessus adversus mandantem actionem non habeat, *l. ita ut omnes. 36. §. 2. ff. mandat. l. 12. C. eod. tit.* Jacob. Menoch. *de arbit. judic. quest. lib. 2. cent. 4. cas. 352. num. 3.* † Quin potius à mandante hoc nomine ad damnum illatum refarciendum conveniri potest. † Quod certè nemini mirum videri debet, consideranti, mandatarium ad præstationem culpæ levis laxissimæque teneri, *l. à procuratore. 13. C. mandat. Mozz. de mandat. num. 26.* Petr. Fab. *in l. contractus. 23. ff. de reg. jur.* Johan. Harppr. *ad §. 8. num. 21. Inst. de mandat.* † Quò magis ergò dolum, latamque culpam, quæ vix abesse potest in excessu mandati, præstabit mandatarius. † Nihil enim magis congruit bonæ fidei, quàm quod inter contrahentes convenit, dictumvè est, præstari, *l. 1. ff. de pact. l. ex empto. 11. §. 1. ff. de act. emt. l. 18. in fin. ff. de adjl. edict.*

Ita Domini in causa Hauboldi à Starschedels in Merzdorff/ Mens. Januar. Anno 1631. (Verba sentent. So ist N. N. weil er die fines mandati überschritten/ und ohne euern Vorbehuff und Befehß die Butter einem andern überlassen/ den Schaden zu gelten/ und euch die Zahlung dafür zu leisten schuldig/ D. N. W.)

It. in causa Johannis & Wilhelm Werners zu Kempnitz/ M. Mart. Anno 1634.

In causa Hansen Wolffens zu Weyda/ Mens. Novembr. Anno 1635.

Et in causa Christophori Ebbels/ contra Thomas Möckeln zu Schwarzenberg/ Mens. Jan. Anno 1636. (Verba sent. Es ist aber Thomas Möckel/ weil er seinem eigenen Befehl nach/ das Geld nicht in die Glaskruppen/ inmassen er befehliget gewesen/ sondern in einen Karm mit Korn gesteckt/ und also die fines mandati würcklichen überschritten/ Christoph Ebbels den Schaden zu erstatten schuldig/ D. N. W.)

DEFINIT. XII.

Teneatur quoque mandatarius contrahenti secum ad restitutionem interesse, si fines mandati excesserit.

Mandatarius fines mandati excedens non solum ipsi mandanti, sed & contrahenti secum quandoque maximè nocet. † Quid enim si mandans à mandatario ultra fines mandati acta & gesta ratificare nolit, putà si contractum cura tertio initum rescindat,

dat, quod facere ipsum posse, nemo, opinor, inficias
 3 ibit, arg. §. *sin auserm. 3. Inst. de sacrisdat.* † An ergo
 4 tum contrahenti nullus dabitur regressus adverius
 5 mandatarium? † Non certè, sed ex contractu ad in-
 terelle adversus ipsum agi poterit, † ad exemplum
 falsi procuratoris, qui domino ratum judicium non
 habente, tenetur in id, quod interest, *l. si commissus. 13.*
l. in stipulatione. 19. ff. ratam rem haberi. Mynsing.
cent. 5. observ. 49. num. 3. Joh. Harpp. ad dict. §. sin au-
 6 *rem. 3. num. 9. Inst. de sacrisdat.* † Et quia mandatarius
 fines mandati excedens, facere ac præstare nequit ex
 personâ mandantis, quod promisit, utique obligatio
 nascitur in id, quod interest stipulantis, ut evenit in
 omnibus faciendi obligationibus, *l. in stipulatione.*
19. ff. rat. rem hab.

Ita Domini in causa Michaelis Heidenreichs zu Leipzig /
 Mens. August. Anno 1781. (Verba sent. Hat nun der Verkäuf-
 fer dabey fürgeben/ als wann er von bemeldten seinen Freun-
 den das Haus seines Gefallens zu verkauffen plenarie ge-
 mächiget/ und/ wie ihr begehrt habt/ der Vormunden Con-
 sens hierzu nicht benöthiget wäre/ welches sich aber herwach
 anders befunden/ und haben seine Freunde den Rauff nicht
 halten wollen/ derowegen ihr ihnen noch 100. fl. zugeben müs-
 sen/ie. So ist gedachter Mandatarius, euer Verkäuffer/ euch
 deswegen ad interesse verbunden/und dasselbe zu erstatten schul-
 dig/B.R.W.)

DEFINIT. XIII.

Mandans tenetur mandatario ad restitutionem ejus,
 quod ex causâ mandati ipsi abest, modo culpa man-
 datarii non intervenerit.

1 MANDATARIUS neque lucrum neque damnum ex
 2 mandato, quod pro alio suscipit, sentire de-
 bet, *l. 10. §. si ex fundo. 2. ff. mandat. Anton. Fab. in Co-*
 3 *dic. lib. 4. tit. 2. defin. 11. num. 2.* † Non mirum ergo,
 mandantem teneri ad restitutionem ejus, quod ipsi
 4 ex causâ mandati abest, *l. 12. §. 7. §. 9. l. 54. §. ult. l. 10.*
 5 *§. 9. ff. mandat.* † Modò nulla mandatarii culpa præ-
 cesserit, *l. 16. §. 5. l. 87. ff. de furt.* Eoque facit *l. 26. §. 7.*
 6 *ff. mand.* † Nec enim textus ille corrigendus & le-
 gendum (*Culpa mea*) cum Anton. Fab. *3. conjec. 5.* sed
 7 lectio vulgata commodum sensum habet, † quod
 scilicet noxalis actio detur mandatario, cui servus
 mandatus furtum fecerit, si modo absit mandatarii

culpa, per quam occasionem furandi servo præbue-
 rit, † ut hoc rectè explicat Jac. Cujac. *in l. 21. §. 1. ff.*
comm. in fin. tract. 8. ad African.

Ita Domini in causa N. N. zu Zaldenham/Mens. Febr. Anno
 1634. (Verba sentent. So wären die Vormunden euch / als
 Mandatario, wofern euch keine Schuld zugemessen werden kö-
 nte/ den zugefügten Schaden auf Ermäßigung zu erstatten schul-
 dig/B.R.W.)

DEFINIT. XIV.

Institor contrahens nomine sui principalis, officio depo-
 sito, pro domino non tenetur.

1 N On loquor hic de institore, qui proprio nomine
 2 contraxit; Hunc enim ex contractu suo tem-
 pore officii celebrato, etiam post finitum illud officium
 rectè conveniri posse, vix quisquam dubitabit.
 3 † Sicuti nec hoc controvertitur, an durante officio
 4 institor ex contractu, præponentis nomine celebra-
 to, teneatur? † Quod itidem affirmandum, *per l.*
item si filiusfamilias. 7. §. interdum. 11. ff. ad SCtum Ma-
 5 *cedon.* Ubi Julianus scribit: Filiumfam. institorem
 exceptione SCti Macedoniani se tueri posse, si ex con-
 6 tractu suo conveniatur. † Ergo si sui sit juris & pa-
 7 terfamilias institor, ex contractu efficaciter sine ex-
 ceptione conveniri poterit. Idque verum est officio
 durante, de quo præcèl dubio textus ille accipi debet.
 † Aliter verò se res habet post officium institoris fi-
 8 nitum. Negotiatione, enim cessante, institorie ac-
 9 tionis non amplius est locus, Andr. Alciat. *ad l. pen.*
ff. si cert. petat. Socin. vol. 2. conf. 165. n. 7. §. 21. † Qua-
 10 ro nec institor, qui præponentis nomine contraxit,
 11 deposito officio, pro domino efficaciter conveniri po-
 12 terit, † per text. manifestum *in l. ult. ff. de inst. a-*
 13 *ction. ubi Matth. Wesenb. in parat. n. 6. Matth. Col.*
part. 2. decis. 248.

Ita Domini in causa Salomonis Wurffspennigs zu Leipzig/
 Mens. Octobr. Anno 1630. (Verba sent. Ob nun wohl dessen
 Factor unter seinem Nahmen und Hand / von wegen seines
 Herrn Wilhelm Lorry euch deswegen ein Bekänntniß zugestel-
 let/ da er aber dennoch nicht mehr in seinen Diensten wäre/son-
 dern seine selbst-eigene Handlung triebe/ie. So möchte er auch
 der Wiederzahlung halben von euch beständiger Weise nicht
 belanget werden/B.R.W.)

Et in causa Ludovici VWilhelmi zu Stockhausen/Mens. A-
 pril. Anno 1636.

CONSTITUTIO XXI.

PARTIS SECUNDÆ.

Ob das pactum, oder die Vereini-
 gung/ dadurch sich der Schuldmann verbindet/
 seine Person aufzuhalten/ zu arestiren/ in Gehorsam
 oder Hafft zu legen/ in Mann/ oder Weibespers-
 sonen beständig?

1 M ungeachtet aller Disputation, so wird
 2 solches pactum vor beständig und
 3 kräftig geachtet/ iedoch also/ daß dem
 4 Gläubiger das Unhalten oder in Ge-
 5 horsam legen/ nicht vor sich alleine gestattet/ es
 wäre sonst privatus carcer: Sondern daß der
 Gläubiger vermittelst des Richters oder der D-
 6 brigkeit Hülffe/ durch die vorgehende Vereini-
 7 gung/ die Execution suchen soll.

Aber wenn der Schuldener auff flüchtigen
 Füßen ist/ so mag ihn der Gläubiger annehmen/
 und in die Gerichte / darinnen er angetroffen/
 einantworten.

Ob dann auch wohl eine Weibesperson in
 causâ civili nicht zu incarceriren/ dennoch so sie
 dies

Num valeat pactum, quo debitor, si-
 ve vir sit, sive mulier, ad carcerem vel a-
 restum se obligat?

1 Q uicquid disputent alii, pactum hoc
 2 valere nostri existimant, ita ta-
 3 men, ne Creditor ipse debitorem
 4 detineat, id enim in crimen priva-
 5 ti carceris incideret, sed pacti executionem à
 6 judice vel Magistratu petat, nisi fugitivus sit
 7 debitor. Eum enim Creditori capere, & ju-
 8 dici ejus loci, in quo eum deprehendit, trade-
 9 re impune licet.

Et si autem mulierem ob causam civilem in
 carcerem conjicere permissum non est; si ta-
 10 men quædam, de Jure suo admonita, ad car-
 11 cerem se firmiter obliget, pacto standum illi
 12 erit, siquidem proprium ipsius debitum obliga-
 13 tio concernat. Nam si pro marito vel alio

dieses certiorret / und gleichwohl hierüber sich
wissentlich zu persönlichem arreit oder Gehorsam
verschrieben / oder beständig zugesagt / so wäre sie
es auch zu halten schuldig / wann es wegen ihrer eigenen Selbstschulden geschehen.

Sonsten aber / da sie ihres Mannes oder anderer Freunde Schulden halber solche Verpfändung
von sich hätte gegeben / so wäre sie Beneficio S^Cri Vellejani hierzu nicht behafftet / sie hätte dann
auch solchem beneficio beständig renunciert / dabey wir es bleiben lassen.

DEFINITIONES.

1. *Valet obligatio ad carcerem, ita tamen, ut debitor vel saltem prius extrajudicialiter requisitus, solutione non factâ per Magistratum capiatur.*
2. *Debitor ad carcerem obligatus, absque precedente bonorum excussione capi & incarcerari potest.*
3. *Debitor ex pacto incarceratus non dimittitur sub cautione, nisi eam Creditor lubens acceptaverit.*
4. *Creditor, petens executionem in bona debitoris, non recedit à pacto de incarcerando debitore, sed eundem etiamnum incarcerari facere potest.*
5. *Creditor debitori, ad carcerem obligatio, non tenetur prestare cautionem de refundendo, si vel adversâ*

valerudine comprimatur, vel alioquin detrimenti quid capiat.

6. *Debitor agrotus è carcere dimittendus est, ut curam sui habeat.*
7. *Debitor ex pacto pro certo aliquo debito incarceratus, pro alio debito in carcere detineri non debet.*
8. *De jure communi, ut & in foro Saxonico, femina debitorum, ne quidem ex pacto incarcerari potest.*
9. *Quatenus in terris Electoratus Saxonici femina debitorum ex pacto ad carceres obligetur.*
10. *Obligatio ad carceres personalis est, & ad heredes non transit.*

DEFINIT. I.

Valet obligatio ad carcerem, ita tamen, ut debitor vel saltem prius extrajudicialiter requisitus, solutione non factâ per Magistratum capiatur.

1. **Q**uamvis nemo membrorum suorum dominus sit, l. liber. homo. 13. ff. ad Leg. Aquil. valet tamen pactio, quâ debitor in causam haud factæ solutionis, ad carceres vel aresta se obligat. † Non quidem contra Juris rationem ex inveteratâ solummodo & apud gentes receptissimâ consuetudine, ut putat Anton. Fab. in Codic. lib. 8. tit. 6. defm. 7. n. 2. † Sed quia fundamentis sat ponderosis ac textibus ex meditullio Juris desumptis firmata est, l. Titius servum 9. ff. de serv. export. l. si quis sub hoc pacto. 56 ff. de contr. empt. l. 1. & 2 C. si man. ita fuer. alien. ne prof. l. 1. C. si serv. export. ven. l. 3. §. 4. vers. & generaliter.
2. *& si quis volentem. 5 ff. de liber. hom. exhib.* † ut latissime probat Matth. Col. de process. execut. part. 1. c. 6. n. 45 & seqq. Henning. Gœden. conf. 2. num. 26. Joh. Köpp. q. 29. n. 5. Andr. Gail. lib. 2. observ. 45. n. 3. Mynsing. cent. 6. observ. 51. Modest. tit. p. 1. qu. 39.
3. † Ac tanet statatur quæ tadiana experientia, ista conventionede ingrediendo carcerem, & non recedendo donec tatis fiat Creditoribus, hodiè nihil esse utilitatis. † Quam & in foro Saxonico probat hac
4. Cont. 21. † Ejusque obligationis effectus est, ut debitor, qui eo modo se ipsum pignori dedit ac obligavit, perinde ac alia res quælibet obligata capiatur, hæc solâ differentiâ, quod non distrahatur, sed trahatur & in carcerem detrudatur, l. plerique. 18 ff. de in jus vocand. quod absque pacto fieri non possit, l. ob as alienum. 12. C. de obligat. & act. † Specialem sanè conventionem de ea re fieri oportet, alioqui non ex eo solo, quod quis bona sua omnia obligaverit, se ipsum quoque obligasse credendus est, arg. l. obligatione generali. 6. ff. de pignor. Anton. Fab. dict. defm. 7. n. 8. circa executionem tamen hujus pacti dup
5. probè nosse oportet: (1) † Quod Creditor debitorem vigore istiusmodi conventionis, nec propriâ autoritate capere, nec in privatis suis parietibus detinere queat; sed debet adire judicem, pro impetrandâ ejus familiâ, † cum ministerio debitor & capiatur & includatur publico carceri, donec satisfiat de ære alieno, ut multis docet Coler. diff. cap. 6.

n. 11. & num. 16. ac seqq. † Quod & disertè sancitum hæc Constit. 21. inpr. vers. Jedoch daß dem Gläubiger/te. † Idque adeò verum, ut nec pactum in contrarium valeat, secundum Bartol. in l. alia 14. §. elegantier. 1. n. 10. ff. solut. matr. Gœd. diff. conf. 2. num. 8. † Nisi debitor sit fugitivus: Eum enim Creditor capere & judici ejus loci, in quo deprehenditur, tradere impunè licet, hæc Constit. 5. Aber wenn der Schuldener. † Ita tamen ut ultra 20. horas debitorem fugitivum Creditor non detineat, si pœnam privati carceris evitare velit, l. 1. C. de privat. carcer. l. 25. in pr. ubi Bartol. ff. ad Leg. Jul. de adult. † Quamvis & detinens debitorem spacio minori 20. horarum, in pœnam arbitrariam incidat, juxta tradita Dan. Moller. hic num. 7. (1.) Sciendum, † quod debitor non statim, ubi in præfixo & stato termino solutionem non fecerit, capi & carcerari possit, sed insuper requiritur, ut saltem extrajudicialiter super hoc fuerit requisitus, maximè si locus carceris non fuerit instrumento expressus, sed à Creditoris determinatione dependeat, Matth. Coler. de process. execut. p. 1. cap. 10. num. 222.

Ita Domini in causa Johann Meyers zu Leipzig / Mens April. Anno 1580 (Verba sententiæ: Hat A. B. euer Schuldmann sich verpflichtet / da er mit einer oder mehr bewilligten Tagzeiten säumig würde / auff seine Leibesgefahr und eigene Kosten / die gefängliche Hafft / bis er bezahlet / zu tragen / und er hat keinen einigen Termin richtig erleget und abgestattet. Da er nun in gutem auff vorhergehende Erinnerung noch nicht zahlen würde / so sendt ihr ihn / vermöge seiner Verpflichtung / durch Hülffe der Obrigkeit / in gefängliche Hafft zu nehmen / und bis er euch bezahlet / darinnen enthalten zu lassen wohl befugt / B. N. W.)

Et in causa Petri Woldmanns zu Leipzig / Mens Mart. Anno 1588.

DEFINIT. II.

Debitor ad carcerem obligatus, absque precedente bonorum excussione capi & incarcerari potest.

Quin debitor excussus & non solvendo repertus, per Magistratum ex pacto detineri queat, neminem unquam seriò negasse, dicit Dan. Moll. lib. 1. Semest. 35. n. 2. At illud solummodo inter Dd. controversum est, † An nondum factâ excussione, ex pacto debitor per Judicem detineri & incarcerari possit? † Etsi verò secundum communem Interpp. opinionem pactum de incarcerando debitore aliter non valeat, quàm si is factâ bonorum excussione reper-

reperitus sit non solvendo, Modest. Pist. p. 1. qn. 39. Bernh. Wurmser. lib. 1. pract. observ. tit. 28. obs. 8. Joh. Köpp. decis. 29. n. 5. Zaf. lib. 2. sing. resp. c. 8. Andr. Gail. lib. 2. obs. 45. num. 3. Mynsing. cent. 6. observ. 51. † Attamen quotidianus harum provinciarum usus aliud introduxit, cum nil ferè frequentius sit, quàm debitorum, etiamsi immobilia possideant, & constet, eos solvendo esse, tamen propter moram vi pacti in loco publico Judicii, vel Curie, (im Gehorsam) detineri, donec Creditoribus satisfaciant, teste Moll. dict. c. 35. numer. 3. Jacob. Schult. in addit. ad Modest. Pistor. dict. q. 39. num. 7. † Quod & videtur placuisse Illustrissimo Saxon. Electori, quando, nulla facta excusationis mentione, pactum de incarcerando debitore, non obstante omni disputatione, valere jubet, hęc Const. 21. in pr. † Adeoque & non præcedente excusatione, de quo passu multum inter Dd. fuit disputatum, Moller. dict. c. 35. & hęc Const. numer. 2. † Quin si & aliter diceretur, vix pactum de incarcerando debitore effectum fortiri posset, † cum etiam aliàs debitor, ubi nullum tale pactum intervenerit, hęc in terris possit in carcerem detru-di, si ejus bona non sufficiant, Const. Elect. 22. p. 2. def. 2.

Ita Domini in causa C. VV. zu Leipzig/ Mens. Majo, Anno 1576. (Verba sentent. So wäre ihr in Mangelung gültlicher Zahlung/euer selbstgeigenen Verpflichtung nach/in das Gefängnis zu geben schuldig/ und es möchte sich der Creditor an euer Haus und Güter verweisen zu lassen nicht gedrungen werden.)

DEFINIT. III.

Debitor ex pacto incarceratus non dimittitur sub cautione, nisi eam Creditor lubens acceptaverit.

Debitor pacto, in quo se ad carcerem obligavit, aded obstringitur, ut incarceratus propter non factam solutionem debiti liquidi, invito creditore, haud dimitti debeat, etiamsi cautionem sufficientem, ac juratoriam non modo de Judicio sistendo, sed & de judicato solvendo præstare velit, † sed vigore pacti conventi præcisè solvere & adimplere cogitur id, ad quod tenetur, l. si se non obtulit. 4. §. ait prator. 3. ff. de ro judic. l. quod si non solvere. 10. ff. de pig. act. l. 73. ff. de legat. 1. l. item liberatur. 6. §. quia paratus. 1. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. solv. Dan. Moller. lib. 1. Semestr. 35. n. 5. & hęc n. 4. Matth. Coler. de process. execut. p. 2. c. 1. n. 44. Ant. Hering. de fidejuss. c. 15. num. 57. Jacob. Schult. in addit. ad Modest. Pistor. p. 3. q. 110. num. 35. Joh. Köppen. decis. 35. n. 24. † Nisi forsàn debitor offerat Creditori prædium aliquod immobile, quod facile emptorem inveniat, Novell. 4. cap. 3. Col. de process. execut. p. 1. c. 6. n. 114. † Quin & si Creditor lubens cautionem acceptet, & in debitoris liberationem consentiat, dubium non est, quin is dimitti debeat; † de Jure enim Creditoris ex pacto sibi quæsito tantummodo controvertitur, quod certè in gratiam debitoris remittere potest, l. pen. C. de pact.

Ita Domini in causa Johannis Meyers/ Mens. April. Anno 1580. (Verba sent. So seyd ihr ihn durch Hülffe der Obrigkeit in gefängliche Hafft zu nehmen/und/ biß er euch bezahlet/ oder eurer Verwilligung nach gungsame Versicherung gemacht haben wird/euchhalten zu lassen wohl befugt/D. N. W.)

DEFINIT. IV.

Creditor, petens executionem in bona debitoris, non recedit à pacto de incarcerando debitore, sed eundem etiamnum incarcerari facere potest.

Creditor, qui vigore pacti initi, propter non factam solutionem, debitorem in carcerem poni fecit, non prohibetur petere immisionem in bona

debitoris, & eorundem venditionem, ut sibi satisfiat, Johan. Zanger. de except. part. 2. c. 13. n. ult. Dan. Moller. lib. 3. Semestr. c. 36. n. 2. Matth. Coler. de process. execut. p. 1. cap. 8. num. 39. & seqq. † Quin & electionem hoc casu habet, an velit debitorem vi conventionis carceri mancipare, an verò immisionem in ejus bona petere. † Et si immisionem impetraverit, per hoc à pacto illo, quo debitor in casum haud factæ solutionis ad carceres se obligavit, non videtur recessisse, † sed nihilominus debitorem incarcerari facere potest per text. in l. 1. §. 3. vers. sed finge. ff. de ventre inspic. l. 4. §. si ex conventionem. 4. vers. sed & si pignore. ff. de re jud. c. quoniam frequenter. 5. §. ult. vers. si autem super personali. ext. Ut lite non contest. Daniel. Moller. dict. c. 36. num. 1. Zanger. dict. loco. Col. dict. c. 8. num. 44. Nicol. Boër. decis. 300. n. 3. & seq.

Ita Domini in causa Sebastiani Zolheims zu Nercha/ Mens. Novembr. Anno 1625. (Verba sententia: Habt ihr euren Weskannten 200. fl. geliebet/ welche er binnen zweyen Monaten wieder zu zahlen versprochen/ oder im widrigen Fall sich zur gefänglichen Hafft/ biß so lange er euch befriediget hätte/ verpflichtet. Ob ihr nun wohl/ als bemeldter Debitor, mit der Zahlung stümtig gewesen/ die Execution in seine Güter gesucht und erhalten/ ic. So seyd ihr doch hierdurch von obigem pacto nicht abgewichen/ sondern seyd Inhalts dessen/ den Schuldner nochmahls gebührlichen in gefängliche Hafft nehmen zu lassen wohl befugt/ ic.)

DEFINIT. V.

Creditor debitori ad carcerem obligato non tenetur prestare cautionem de refundendo, si vel adversà valetudine comprimatur, vel alioquin detrimenti quid capiat.

Haud pauci existimant, debitorem ob æs alienum carceri haud posse mancipari, priusquam Creditor sufficientem præstiterit cautionem de refundendo, si vel adversà valetudine forsàn debitor affligatur, aut aliàs detrimenti quid capiat, Gloss. in arr. 27. Wettsbild. §. Ihr sollet wissen/ ic. Matth. Coler. de process. execut. p. 1. c. 6. n. 137. Reinh. differ. 86. † Sed quam benè hoc asserant, vel exinde constat, quod sanitas debitoris non sit posita in Creditoris manu & directione, sed à solo Deo dependeat; † Ut sic Creditor hęc cautionem ultra posse astringeretur, Ant. Hering. de fidejuss. c. 6. n. 261. † Et posito prædictam Dd. assertionem veram esse, (quæ & de Jure Saxonico communi verissima est, Vid. Const. seq. defn. 20.) ad casum tamen præsentem, quando nimirum debitor pacto spontaneo se carceri adstrinxit, ea minus ritè extendi poterit, † cum habeat Creditor, quod sibi imputet, pactum scilicet simpliciter & absque conditione à se in initum fuisse. † Ex quo Creditorem hoc casu nullatenus ad cautionis præstationem teneri, rectissime arbitratur Dan. Moll. lib. 1. Semestr. 35. n. 4. & hęc Const. n. 3. Hering. dict. c. 6. n. 259.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sententia: Deswegen ihr ihm denn etliche caution, daß ihm an seiner Gesundbeit kein Schade geschehe/ zu bestellen nicht angehalten werden möget/ ic.)

DEFINIT. VI.

Debitor agrotus à carcere dimittendus est, ut curam sui habeat.

Quamvis Creditor debitori ad carceres obligato ad cautionem præstandam obstrictus haud sit, Defn. præced. non tamen propterea debitor omni indifferenter periculo subjectus est, sed si agrotare incipiat, † à carcere dimitti debet, non tam ut sanitati suæ consulat, quàm ut curam animæ suæ agere possit, † cum salus morituri cuicunque causa pecuniariz præferri debeat, Fr. Ripa in l. obligatione gene-

generali 6. n. 31. ff. de pign. quem refert & sequitur.
 4 Matth. Col. *de proc. exec. part. 1. c. 6. num. 102.* † Quo tamen casu ægroto custodes sunt adhibendi, ne eventum reconvalescentiæ, vel morbi simulati, evadendi & subtrahendi sui copiam arripiat, & sic iudex
 5 litem suam faciat, Col. *diff. loc.* † In cujus arbitrio positum est, pro ratione ac qualitate morbi eum dimittere, quod forsân hisce in terris rarius accidit, †
 6 cum debitores, more apud nos usitato, loco carceris in publico Judicii vel Curix loco (in Gehorsam) sæpissimè detineantur, Moll. *hic in pr.*

Ita Domini in eadem causa. (Es wäre dann/dass berührter Debitor gefährlich krank läge/ auff solchen Fall würde er/ biß so lange er genesen/ mit der gefänglichen Hafft verschonet/ oder da er allbereit damit belegt/ hinwiederum so lange derselben entlediget/ thime aber doch etliche Wächter zugeordnet/ damit er nicht von Abhanden kommen möge/ıc.)

DEFINIT. VII.

Debitor ex pacto pro certo aliquo debito incarceratus, pro alio debito in carcere retineri non debet.

1 **C**erti Juris est, quod Creditor pro certo aliquo debito in possessione pignoris constitutus, nisi ea quoque pecunia à debitore reddatur, vel offeratur, quæ sine pignore debetur, illam propter doli mali exceptionem restituere non cogatur per text. in l.
 2 *un. C. etiam ob Chirograph. pecun. pign. retin. poss.* † Ex quo infert Matth. Berlich. debitorem ex pacto pro uno debito carceri inclusum, licet debitum solvat, attamen pro alio debito in carcere retineri posse,
 3 *part. 2. conclus. 27. n. 31. & p. 1. concl. 50. num. 33.* † ubi hoc ipsum adeò extendit, ut personaliter detentus vel arestatus ab uno Creditore, ab aliò etiam Creditore ex aliâ causâ in aresto retineri queat; † At
 4 vereor, ne hæc illatio Berlichii sit periculosa. Præterquam enim, quod dispositio illa Imp. Gordiani tantummodo de pignore loquatur, adeò ceu odiosa ad casum alium verbis haud expressum extendi non
 5 debeat, *c. odia 15. de Reg. Jur. in 6to.* † certè ratio istius sanctionis hanc illationem non admittit. Etenim in pignoris possessione pro uno debito constitutus illud pro alio quoque debito propterea potest
 6 retinere, quod in casum non factæ solutionis Creditor executionem ac immisionem in bona debitoris, adeoque in pignus istud petere queat, † adeoque
 7 debitor dolo videtur recuperare pignus, ex quo solutio alterius debiti mox fieri debet, *d. l. un. C. d. s.*
 8 † Secus verò res se habet in debitore, ex pacto pro certo debito carceri incluso, qui pro alio haudquaquam
 9 incarcerari potest, antequam discussio bonorum præcesserit, † nec enim absque pacto speciali deveniri potest ad personam debitoris, si bona ipsius ad solutionem sufficiant, Ant. Fab. in *Codic. lib. 8. tit. 6. defn. 7. num. 7.* Matth. Col. *de process. exec. p. 3. c. 5. num. 51.*

Ita Domini in causa Bartholomæi Ottens zu Wisach/ Mens. April. Anno 1622. (Verba sentent. Diemeil ihr selbstn berichtet/ daß euer Schuldner dieselbe Schuld/ beschworen ihr ihn/ laut seiner eigenen Verpflichtung/ in gefängliche Hafft nehmen lassen/ richtig bezahlet und abgestattet: So send ihr denselben wegen einer andern Schuld/ damit er euch gleichfalls verhaftet/ aber im Fall der Nichtzahlung/ das Gefängniß zu dulden sich ausdrücklich nicht verpflichtet/ in Hafftung länger halten zu lassen nicht befügt/ V.R.W.)

DEFINIT. VIII.

De jure communi, ut & in foro Saxonico, femina debitorum quidem ex pacto incarcerari potest.

1 **Q**uod Juris contra debitores ad carceres obligatos constitutum est, eos nempe vigore propriæ conventionis carceri mancipandos esse, qui aliàs ob

debitum civile detineri non possent, Ant. Fab. in *Codic. lib. 8. tit. 6. defn. 7. n. 7.* illud ad foemina debitorum haudquaquam extendi debet. † Quippe
 2 hæc ne quidem ex pacto & propriâ conventionem ad carceres obligari potest, nec vigore ejusmodi pacti capi, aut capta detineri debet, Matth. Coler. *de proc. exec. p. 1. c. 6. num. 109.* Daniel. Moller. *hic n. 8.* Matth. Berlich. *p. 3. concl. 27. num. 12.* Ant. Hering. *de fidejuss. c. 17. num. 77.* † Idque propter periculum pudicitiae, quod vertitur cum eâ, quæ constringitur in loco
 3 aliquo solitario, Decius in l. *famine. num. 78. ff. de Reg. Jur.* † Quod & in foemina recusante bonis cedere, ita ut ne illa quidem carceribus includi possit, procedere existimat Col. *diff. loc. n. 110.* † Quæ
 4 sententia Interpp. cum nullo Juris Saxonici textu abrogata fuerit, quin & in foro Saxonico secundum eandem pronunciandum sit, ambigendum profusum non est; † Etenim quod Jure statutorio non expressum, illud sub Juris communis dispositione relinquitur, *l. si extraneus. 6. ff. de condi. caus. dat. Bald. in l. si plures. 6. n. 29. C. de condit. insert. Octav. Cacheran. conf. 20. n. 50.*

Ita Domini ad consultationem des Raths zu Salza bey Magdeburg gelesen/ Mens. Novembr. Anno 1602. (Verba sententiae: Ob gleich bey euch zu Salza ein gewisser öffentlicher Ort oder Gefängniß/ damit eure Meibbürger in Bürgerlichen Sachen belegt werden: So mögen doch die Weiber/ wenn sie sich gleich neben ihren Kriegtischen Vormunden ausdrücklichen zur Hafft und Gefängniß vor eine Schuld verpflichtet hätten/ mit Gefängniß oder Bürgerlichem Gehorsam nicht belegt werden/ V.R.W.)

DEFINIT. IX.

Quatenus in terris Electoratus Saxonici femina debitorum ex pacto ad carceres obligetur.

1 **A**deoque nec in foro Saxonico foemina debitorum ex pacto ad carceres obligatur, Defn. *praced.*
 2 † Aliud verò placuit Illustrissimo Saxonix Electori, in terris Electoratus sui disponenti, ut mulier, quæ hoc pacto se obligavit, si in solutione cesset, Aresto detineri vel in carcerem conjici debeat, *hæc Const. 21. §. Ob dann auch wohl eine Weibsperson/ıc.* † Quod
 3 ipsum tamen cum grano salis accipiendum & tribus hisce requisitis concurrentibus demum procedit, (1.) † Si de Jure suo admonita ac certiorata fuerit,
 4 *diff. §. Ob dann auch/ıc. vers. Dannoch so sie dieses certioriret/ıc. ubi Daniel. Moller. num. 9.* (2.) † Ac nihilominus consensu & autoritate Curatoris ad carceres se obligaverit, Moller. *diff. loc.* Etsi enim de hoc nil expressè disponat Constitutio Electoralis; haud obscure tamen † consensum Curatoris ad
 5 hoc pactum requiri innuit, dum de pacto ritè contracto loquitur, (Von beständiger Zusage/) Atqui pactum mulieris absque Curatoris autoritate initum, Jure non subsistere, nec ritè contractum dici, satis apparet ex *Const. Elect. 15. p. 2. Moller. diff. loco. num. 10. & 11.* † Ubi videtur excipere mulieres, quæ publicè negotiantur & mercantur, quas mercium illarum nomine, quas emunt fide habitâ de pretio, efficaciter ad carcerem se obligare putat.
 6 (3.) † Si obligatio mulieris proprium ipsius debitum concernat, *diff. §. Ob denn auch/ıc. vers. Wann es wegen ihrer eigenen Selbstschuld geschehen.* † Nam pro marito aliove extraneo, mulier efficaciter ad carceres se non obstringere valet, nisi ultra prædictam certiorationem beneficio etiam S. C. Vellejani firmiter renunciaverit, *hæc Const. 21. §. Sonsten aber/ıc. ubi Moll. num. 9.*

Ita Domini in causa Marthæ, Uxor. Joh. Schirmers zu Leipzig/ Mens. Jun. Anno 1576. (Verba sent. Ob ihr gleich neben eurem Hauswirth 400. fl. schuldig worden/ welches ihr jährlichen mit 100. fl. abzulegen zugesagt/ und im Fall der Nicht-

Nichthaltung beyde in Haſſe zu gehen verwilliget. Da ihr aber dennoch euer ſelbſt eigenen Schulden wegen/ die Verwilligung des Gehorſams mit Zuziehung eures Curatoris nicht gethan/ noch ihr diſſfalls eurer weiblichen Gerechtigkeit erinnert worden wäret/ſc. So wäre auch eurer Perſon halben ſolche Verbindung zu Recht unträfſtig/ (D. R. W.)

DEFINIT. X.

Obligatio ad carceres personalis eſt, & ad heredes non tranſit.

- 1 **Q**uia obligatio ad carceres vel areſtum ipſum, quali debitoris corpus ejusque perſonam afficit, placuit Interpp. ut obligatio hæc habeatur perſonalis, nec debitoris obligati heredes obſtringat, Bartol. in l. ſi deſceſſerit. 4. n. 2. ff. qui ſariad. cog. Salyc. in l. ult. §. in computatione. p. n. 23. C. de Jur. delib. Matth. Coler. de proceſſ. execut. p. 1. c. 10. n. 333. Valant. Franc. de fidejuſſ. c. 5. num. 102. † Etſi enim debitor vivus corpus ſuum carceri ſubjicere potuerit, corpori tamen heredis ſui jus dicere nequivit, Bartol. in l. poſtulanſe. 44. n. 2. ff. ad SCtum Trebell. Dan.
- 2

Möller. hic n. 5. † Nec ad rem pertinet, quod Dd. 3 ſtatuto efficaciam heredes ad carceres obligandi tribuant, Veluti ſi ſtatutum in loco quodam extaret, quod debitores pro debitis incarcerari jubeat, hujus vigore etiam debitoris heredes detineri poſſe ajunt, quantumvis eorum non fiat mentio in instrumento, Bald. in l. per diverſas. 22. n. 4. C. mandat. Bartol. in d. l. poſtulanſe. 44. ff. ad SCt. Treb. n. 2. † Non enim à 4 ſtatuto ad pactum firmiter quicquam inferri poteſt, quia ſtatutum ſemper eſt majoris potentie & effectus, † quam pactum hominis, qui legi ſubect, Jaſon. in l. non impoſſibile. 50. ff. de pact. † Quin & ſtatutum perinde ac lex omnibus horis loquitur, & ſemper eſt in viridi obſervantia, l. Arriani. 5. in fin. C. de heret. Coler. diſt. c. 10. n. 336.

Ita Domini in cauſa Sebastiani Zolheims zu Nercha/ Menſ. Novembr. Anno 1635. (Verba ſent. Auſſen Fall aber der Debitor vor der Zahlung gänzlich verſterben möchte/wäret ihr ſeine Erben/ (weil ſolche durch des Verſtorbenen Verpſichtung ad car. eres ſeines weges ver. obligiret worden) in gefängliche Haſſe nehmen zu laſſen nicht befugt/ (D. R. W.)

CONSTITUTIO XXII.

PARTIS SECUNDÆ.

Vom Schuldthurn.

Würde jemand/ der in unſern Landen geſeſſen/ oder ſich darinnen enthielte/ wer der auch wäre/ ſo viel auff vorgehen/ die Leute anſehen / oder in andere Wege ſchuldig werden/ daß alle ſeine Haab und Güter/ nach ergangener Hülffe/ execution und excuſſion, zur Bezahlung nicht zureichten/ und genug wären/ oder über Vermögen ſich in Bürgſchaft einlaſſen; und er möchte bey ſeinen Gläubigern keine Nachlaſſung erlangen / berührte Gläubigere wären auch auff andere Wege nicht zu behandeln: So ſoll er/ auff Begehre und Anſuchen eines oder mehr der Gläubiger/ in den Schuldthurn/ ſo wir in unſern Landen ſonderlich darzu verordnen wollen/ gelegt / und also lange darinnen verwahrlich enthalten werden/ biß daß er die Gläubiger befriedige/ oder ſich ſonſten mit ihrem guten Wiſſen und Willen vertrage und abfinde / und es ſoll ihn davon keine Abtretung ſeiner Güter und ceſſion bonorum, ſo er ohne Bewilligung ſeiner Gläubiger thäte und fürnehme/ noch ichtes anders entledigen oder zu befreien haben.

Es ſoll aber das Gefängniß/ darein er gelegt/ ziemlichen und leidlich ſeyn / und er dermaßen darinnen enthalten werden/ damit ihm dadurch am Leben oder Leib keine ſonderliche und hohe Beſchwerung zugefüget werde. Wann aber von den Gläubigern/ ſeiner alimenten und Unterhaltung halben/ in der execution und excuſſion ſeiner Güter keine Verordnung und Ausſetzung gemacht/ ſo wird er ſelbſt darauff zu denken wiſſen/ wie und welcher geſtalt er ſeine Unterhaltung haben möge.

Und nachdem wir den Gläubigern zum beſten/ auch zum Abſcheu vieler leichtfertiger Perſonen/ ſo ohne Nachdenken ſich in Schuld einzulaſſen/

Carpz. Definit. Vol. I.

und

De poenâ carceris publici, in debitores, non ſolvendo exiſtentes, ſtatuta.

Quicumque in noſtris Ditionibus tantum æris alieni quocunq; modo, etiam pro aliis ultra patrimonii ſui vires fidejubendo, contraxerit, ut factâ executione & excuſſione, bona ipſius omnia illi exſolvendo non ſufficere manifeſtum ſit, ſi jus ſuum urgentes Creditores, ut quid de eo remittant, ullo pacto induci non poſſunt, uno aliquo ipſorum vel pluribus id poſtulantibus, debitor in carcerem publicum, quem in hunc uſum extrui in ditionibus noſtris curabimus, conjectus tamdiu in eo tenebitur, donec vel ſolverit, quod debet, vel aliter eo nomine Creditoribus ſatiſfecerit, nec vel ceſſio bonorum vel quid aliud, invitis Creditoribus, illum inde liberabit.

Carcerem autem illum tolerabilem eſſe volumus, & debitorem in eo ita detineri, ut ne quid inde vel vitæ vel corporis inſigne aliquod detrimentum illi metuendum ſit.

Quod ſi verò de ejus alimentis à Creditoribus in executione & excuſſione bonorum, conſtitutum nihil ſit, ipſimet unde & quâ ratione illa conſecuturus ſit, cogitandum erit.

Cumque commodo creditorum ſtudentes, in ipſorum gratiam, aliorum verò leviffimorum hominum terrorem, qui æs alienum undique temerè conſtantes multos locupletes ad inopiam redigunt, gravem hanc carceris poenam eo, quo diximus, modo conſtituimus: Igitur Juris Saxonici diſpoſitionem, quâ debitor Creditori, ut in vinculis & compedibus illi ſerviat, tradendus eſt, prorfus tollimus & abrogamus.

Sed & pactum, quo ad obſtagia debitores

VVV

ſe

und viel wohlhabende Leute um ihr Gut/ und in äufferstes Verderb zu bringen pflegen/ diese harte Straffe des Gefängniß dermassen/ wie obstehet/ geordnet: So wollen wir auch dertwegen die Verschung und Disposition der Sächsischen Rechten / nemlichen daß der Schuldener den Gläubigern an die Hand oder Halffter gegeben werden soll/ gänzlich abgethan/ abrogiret und auffgehoben haben.

Wir wollen auch das Einreiten und Leisten in den Herbergen / dadurch dann nichts anders denn mehr Schaden und Schulde / und sonst viel Unraths verursachen / und dem Gläubiger dertwegen desto weniger Bezahlung folget / gänzlich verboten haben / und der Schäden / Zehrung und Unkosten halben / so aus den Leistungen und Einreitungen künfftiger Verschreibung entstehen / keine Execution und Hülffe thun und leisten lassen.

Hiergegen aber soll in des Selbstschuldigen und Bürgen Güter gebührliche schleunige und förderliche Hülffe ergehen / und fürgenommen werden.

Wir behalten uns aber darneben sonderlich vor / wann wir befinden würden / daß einer oder mehr / von wegen erlittenen Brandschadens / Schiffbruchs / oder durch andere unvorschnliche / und ohne seine Verwarlosung beschehene Fälle / in Schulden und äufferstes Verderb gerathen / daß wir dertwegen auch / nach Gelegenheit der Personen und anderer Umstände / Linderung und Milderung der Straffe verordnen / und sonst die Dinge / nach Billigkeit / entweder entschieden / oder gebührlich weisen lassen wollen.

DEFINITIONES.

1. In foro Saxonico, extra Provincias tamen Electoratus, debitor non solvendo existens, etiamnum hodie ad manus Creditoris tradi solet.
2. In Electorata Saxonia debitor obaratus non traditur ad manus Creditoris, sed propter debitum liquidum conjicitur in carcerem publicum, (in Schulds thurn.)
3. Decoctor vel debitor obaratus non nisi à judice competente incarcerari potest.
4. Incarcerationem debitoris obarati precedere debet excussio bonorum.
5. Carceri publico haud mancipandi sunt debitores, qui absque suâ culpâ fortuna vitio, non solvendo facti fuerunt.
6. Creditores poenam carceris publici decoctoribus remittere possunt.
7. Debitor, qui à judice vel solvere, vel de solutione creditori cavere jussus, neutrum prestare valet, pro excusso habetur, & incarcerari potest.
8. Ipsa decoctoris incarceratio ad deminuendum debitum taxari nequit, nec liberatur debitor à carcere, priusquam Creditoribus satisfecerit.
9. Debitor, ob as alienum incarceratus, non dimittitur, antequam unâ cum sorte interesse quoque solverit.
10. Non liberatur debitor incarceratus ante factam solutionem, invito Creditore, etiam si à Principe saluum conductum obtinuerit.
11. De jure communi debitor obaratus, ex statuto incarcerandus, cessione bonorum se tueri potest.
12. In Electoratu Saxonia debitor obaratus per cessionem bonorum à carcere publico se liberare nequit.
13. Nisi creditoras cessionem bonorum semel acceptaverint.
14. Non juratur cautione juratoria debitor obaratus adversus carcerem publicum.
15. Debitor incarceratus, offerens cautionem fidejussoriam, vel pignoratitiam, ex carcere dimittendus est.
16. Debitor obaratus offerens solutionem particularem, vel nomina, particulariter, & distinctis terminis solvenda (Erb- oder Taggelt-Gelder) quatenus ab incarcerationis poena sit exemptus.
17. Creditor ad incarcerationem agere non potest adversus debitorem, cum quo sciens, quod solvendo non esset, contraxerit.
18. Ob as alienum nequeunt incarcerari, nec mancipari ad manus Creditorum, persona Illustras, Nobiles, aliâve in dignitate constituta.
19. Mulier obarata, ne quidem in Provinciis Electoratus Saxonici, carcere publico est punienda.
20. In foro Saxonico heres pro debito defuncti carceri publico mancipari nequit.
21. Creditor petens debitorem incarcerari in terris Electoratus Saxonici, non tenetur prestare cautionem de indemni eo servando.
22. Debitor incarceratus cujusnam sumptibus & expensis sit alendus in carcere?
23. Debitoribus vitio fortuna, & absque suâ culpâ haud solvendo existentes, infames non sunt, nec ab officio publico removendi.
24. Incarceratio debitoris obarati non tribuit jus pignoris aut prioritatis in concursu Creditorum.
25. Decoctoris bona Creditoribus sunt communia, salvo tamen cujusque jure prioritatis.
26. Debitor obaratus à carcere publico exemptus non est propterea, quod sit forensis & adventus.
27. Major pars Creditorum paciscentium cum debitore, eique

eique debiti quotam remittentium, reliquos etiam Chirographarios pro rata obligat.

28. Non nocet pactum plurium Creditorum, debiti partem remittentium, hypothecarius, iisque Creditoribus, qui arresta in bonis debitoris obtinuerunt.

29. Dilatio quinquennalis, à majori parte Creditorum debitori concessa, impedit etiam hypothecarios & a-

restantes, quò minus, durante dilatione, debitorem molestare queant.

30. Obstagiatam in Imperio Romano, quàm foro Saxónico hodiè sunt abrogata & prohibita.

31. Valet tamen etiamnum hodiè pactum, quo debitor, si in solutione cesset, se in certo loco staturum, & an-sequam Creditori satisfactum sit, ab illo non recessurum, promittit.

DEFINIT. I.

In foro Saxónico, extra Provincias tamen Electoratus, debitor non solvendo existens, etiamnum hodiè ad manus Creditoris tradi solet.

- 1 **V**ariis quondam modis adversus debitores obzatos Romanos processisse, durisque remediis ad compescendam decoctorum frequentiam ulos fuisse, hystoria docent, donec lege Julia introductum fuerit, ut qui sine dolo suo malo æri alieno satisfacere non possent, bonis suis cedendo liberarentur, *l. 4. C. qui bon. ced. poss.* † quod jus pravis hominum moribus oblitteratum, in usum reduxit Imp. Diocletianus in *l. ob. es. 12. C. de obligat. & action.* Franc. Connan. *lib. 4. comm. c. 14. num. 7.* † Nec enim in causa pecuniaria, sive pro debito quencquam capi & incarcerari regulariter jura permittunt, *l. 1. l. ult. C. qui bon. ced. poss. Novell. 4. c. 3.* Andr. Gail. *lib. 1. obs. 26.* Matth. Coler. *p. 1. decis. 135. n. 1.* † Nisi debitor sit fugitivus, vel de fugà suspectus, *l. ait. prator. 10. §. 16. ff. qua in fraud. credit.* † aut si de fiscali debito agatur, *l. 9. §. 6. vers. cum eo autem. sub fin. ff. Ad leg. Jul. pecular. ubi Bart. n. 2.* † Vel in executione judicati, propter debitoris contumaciam, id ipsum judex specialiter decreverit, *l. si victum. 34. ff. de re judic.* † Quo casu invicem justæ obligationis succedere auctoritatem jubentis, ait Ant. Fab. in *Codic. lib. 8. tit. 6. defn. 7. n. 13.* † Rigorem verò majorem hæc in re jus Saxonicum prodit, quo cautum: Ut debitor non solvendo existens ad manus Creditoris tradatur, qui eum in compedibus vel vinculis inclusum teneat, ejusque servitiis tamdiu utatur, donec operis suis vel alià ratione integrum debitum dissolvat, text. in *art. 39. lib. 3. Landr. ubi Gloss. n. 3. & Weichbild/ art. 27.* † De quo latè scripsit Matth. Col. de *process. execut. p. 1. c. 3. n. 160. & c. 6. num. 114. c. 7. num. 16.* Chil. König. in *process. cap. 103. num. 11.* Christoph. Zobel. *part. 2. differ. 30. num. 6. 7.* Valent. Franc. de *fidejuss. cap. 3. num. 128.* † Quæ juris Saxonici dispositio olim ubique locorum, ubi jura Saxon. usurpantur, in observantia erat; Et etiamnum hodiè extra provincias Electoris in foro Saxónico usu servatur, teste Joh. Zanger. de *except. p. 3. c. 1. n. 142.* Ant. Hering. de *fidejuss. c. 6. n. 257.*

Im Domini in causa Victor Teuschmans zu Lübeck/ Menf. Nov. Anno 1599. (Verba sent. Ob gleich nach Sachsen-Recht Inhalt des art. 39. lib. 3. Landrecht der Schuldener dem Kläger vor die Schulden/ so er nicht abtragen kan/ an die Hand gegeben wird/ ic.)

DEFINIT. II.

In Electoratu Saxonia debitor obzatus non traditur ad manus Creditoris, sed propter debitum liquidum conjicitur in carcerem publicum, (in Schuldtourn.)

- 1 **Q**uum multi hodiè decoctores data quasi opera Creditores rebus suis defraudare conentur, ac studiosè rationes conturbent, multosque locupletes homines ad inopiam redigant, ad coercendam horum malitiam, dispositio juris Saxonici, quæ obzati debitores ad manus Creditorum traduntur, *Carpz. Definit. Vol. I.*

Defin. præc. sufficiens haud visa fuit Illustrissimo Saxon. Electori. † Quare in terris sui Electoratus ea prorsus abrogata, defraudatores ejusmodi in carcerem publicum (In Schuldtourn) conjici jusfit, gravi nimirum carceris poena in decoctores constituta, hæc Constit. 22. Und nachdem wir/ ic. Joh. Zanger. de *except. p. 3. cap. 1. num. 143.* Dan. Moller. *bic n. 1.* Jacob. Schult. in *addit. ad Modest. Pistor. part. 3. quest. 110. num. 56.* Anton. Hering. de *fidejuss. c. 6. num. 256.* † Nimii tamen rigoris propterea nequitiam arguendus, † cum nec in Republica populi DEI desint exempla, quibus docetur, obzatos debitores horumque liberos à duris Creditoribus in vincula fuisse conjectos, *Levit. 25. vers. 39. Regum 4. cap. 4. vers. 1. Esdr. lib. 2. cap. 5. vers. 5. Matth. 5. vers. 25. & cap. 18. vers. 25.* Petr. Heig. *part. 1. qu. 35. num. 20.* † Ex statuto vel consuetudine induci posse, ut debitor carceretur, tradit Bart. ad *l. Titio centum. 71. §. Titio centum. 1. ff. de condit. & demonstr.* † Adeoque remedium compescendæ decoctorum frequentia, quo in foro Saxónico non solvendo existentes ad manus Creditoris tradi solent, in provinciis Electoratus in poenam carceris publici fuit commutatum, † quamvis utriusque etiamnum hodiè una ac eadem ferè sit natura, ac proinde ratione executionis ab illo ad hanc benè inferre liceat. † Nec enim præposterè ac ordine confuso ad executionem hujus poenæ convolari & nimium properari, sed singula quæque, quibus debitor juvari possit, probè ponderari voluit Illustrissimus Constituens, † uti ex hæc Constit. & Edict. Torg. de Anno 1583. Rubr. Von denen/ welche mehr auffborgen/ denn sie zu bezahlen vermögen/ satis liquet, † Quibus omninò addi debet Ord. nov. process. judic. de Anno 1622. sit 52. Rubr. Wie des Schuldtourns halber wider den Schuldener zu procediren/ ubi peculiaris procedendi modus reperitur, de hæc re præscriptus. † Caveat ergo sibi Creditor, ne contra juris ordinem & processum ad hanc poenam acceleret, ac debitorem incarcerari faciat, † alioquin certè ratione injuriarum debitori ad damnum resarciendum & lucrum cessans refundendum tenebitur, *l. si Creditores. 31. §. ult. ff. de reb. aut. jud. possid. l. item apud Labeonam. 15. §. si quis bona. 31. & §. 33. ff. de injur.* Henning. Gøden. *cons. 38. p. 6.* † Inprimis verò quinque habentur Requisite in debitorum non solvendo existentium incarceratione probè observanda, quorum neutrum omitti potest. Horum Primum est, † ut debitum sit verum & liquidum, Jacob. Schult. in *addit. ad Modest. Pistor. p. 3. q. 110. n. 35.* Etenim pro debito falso seu illiquido nemo capi vel personaliter detineri potest, Bald. in *l. apertissimi. 16. C. de jud. n. 10.* Matth. Berlich. *part. 2. concl. 28. n. 52.* † Quò respiciunt in hæc Const. 22. verba initialia: 15 Oder in andere Wege schuldig worden/ ic. Unde porò sequitur, † judicem ad incarcerationem debitoris pervenire non posse, si is debitum neget, quia pernegationem res efficitur dubia, incerta & illicita Joh. Sichard. in *dict. l. apertissimi. 16. num. 4. C. de judic.* † Ergo quò judex tutò capturam adversus debitorem decernat, Creditor saltem per instrumentum, vel per duos

duos testes Creditum suum probet, necesse est, juxta tradita in simili à Daniel. Moller. *ad Const. Elect. 29. num. 10. p. 1.* Andr. Gail. *lib. 2. obs. 44. num. 5.* Joh. Köpp. *decif. 29. num. 16. Adde Resolut. Grav. tit. Von Justitiensachen. §. Als nicht allein zum acht und fies benzigsten.*

Ita Domini in causa Johannis Bertwalds ad consultationem Quæstoris in Mügelin/ Mens. Majo, Anno 1633. (Verba sentent. Und es hat sich befunden/ daß er dem Gläubiger 600. fl. 8. gr. ii. pf. 1. hell. richtigen Rest verblieben/te. So möchte der Debitor auff des Gläubigers Ansuchen und Begehren in den Schuldtum geleet/ und darinnen/ biß so lange er den Creditorem, weil solches debitum richtig und liquidum ist/ befriediget/ oder sich sonst mit ihme vertragen/ verwarhlichen enthalten werden/ V. R. W.)

DEFINIT. III.

Decoctor vel debitor oberatus non nisi à judice competente incarcerari potest.

- 1 **S**ecundum requisitum est, ut incarceration decoctoris fiat à judice competente, illo nimirum sub quo debitor domicilium habet, vel deprehenditur, ut verba habent manifesta Novi Proc. judiciar. *de Anno 1622. tit. 52. §.* So verordnen wir. *ibi:* bey den Berichten/ darunter der Debitor gefessen/ oder anzutreffen/te.
- 2 † Nam quod à judice incompetenti fit, perinde habetur, ac si privatà autoritate factum esset, adeoque pro nullo habetur, Bart. *in l. Creditores. 3. n. 26. C. de pign.* Matth. Coler. *de proc. exec. part. 2. c. 1. num. 12.*
- 3 Berlich. *p. 2. concl. 23. n. 51.* † Debitorem autem alibi deprehensum ut judex istius territorii ad locum domicilii vel contractus remittat, cogi non potest à Creditore, Joh. Köpp. *decif. 29. n. 26.* Non quidem propterea, quod in contractibus locum non habeat remissio, ut putat Köpp. *ibid. n. 27.* † Etenim carcer publicus hoc in loco pro pœna habetur, *hâc* Const. 22. §. Und nachdem wir. *verb.* Diese harte Straffe des Gefängniß/te. *ubi* Moll. *n. 10.* Hering. *de fidejuss. c. 6. n. 264.* † Sed quia hodiè ne quidem in delictis remissiones delinquentium ad locum commissi delicti in Germania frequentantur, Modest. Pist. *vol. 1. conf. 29. n. 6. & 7.* Andr. Gail. *lib. 1. de pac. publ. c. 16. n. 30.* † præterquam quod Principes quandoque ultrò & sponte suà aliis Principibus, remissionem petentibus, de eà gratificari soleant, si prius per scripturam caveant, nihil per hanc remissionem jurisdictioni ipsorum derogatum iri, seque in casu simili idem facturos esse, teste Andr. Rauchb. *p. 1. q. 50. n. 25.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. So möchte der Debitor von den Berichten/ darunter er gefessen/ oder anzutreffen/ auff des Gläubigers Ansuchen und Begehren in den Schuldtum geleet werden/te.)

DEFINIT. IV.

Incarcerationem debitoris oberati precedere debet excussio bonorum.

- 1 **T**ertium incarcerationis debitorum non solvendo factorum requisitum est excussio bonorum, quæ necessariò precedere debet, *hâc* Const. 22. *in pr. verb.* Nach ergangener Hülf/ execution und excussion,
- 2 &c. † Quæ verba etiam habentur in Edicto Torgens. *de Anno 1583. rubr.* Von denen/welche mehr auff borgen/te. Ord. Nov. Jud. Proc. *de Anno 1622. tit. 52. in pr. verb.* Erstlich/ daß der Schuldener genugsam excussirt sey/ und sich so viel besinde/ daß setne Güter zur Bezahlung nicht zureichen/te. Dan. Moller. *hic. n. 4. & lib. 1. semestr. c. 36. in pr.* Joh. Zanger. *de except. p. 2. c. 10. n. 28.* † Ergò debitor tum demum incarcerari debet, si bona ad solutionem non sufficiant; At quomodo hoc judex scire poterit, si excussio bonorum non præcesserit? † Nec sufficit excussio bonorum ipsius debitoris principalis, sed insuper etiam requiritur, ut bona fidejussoris, si quis datus fuerit, ex-

cutiantur. † Nam quoad effectum solutionis ejus debiti, pro quo fidejussit, bona sua debitoris facultatibus aggregata censentur, *l. si plures. 27. §. præterea si quaratur. 2. ff. de fidejuss.* Dan. Moll. *hic. n. 6.* Matth. Coler. *de process. execut. p. 1. c. 6. n. 133.* Hippol. de Marsil. *smg. 3.* † Quin & si debitor principalis, vel ejus fidejussor alio in loco & territorio alleget sufficientiam suarum facultatum, audiri debet, & bona alibi sita excuti, antequam ad incarcerationem procedatur, secundum tradita Bald. *vol. 2. conf. 248. num. 1. & seqq.* Col. *diff. c. 6. n. 132.*

Ita Domini in causa Samuelis Woldens zu Neufelwiz/ M. Jun. Anno 1593. (Verba sentent. Da nun gedachter Debitor nach ergangener gebührlicher Execution und Excussion an seinen Haab und Gütern nicht so viel vermögen würde/ daß ihm selbe zu Bezahlung obangeregter Schulden zureichen wolten/te. So möchte er auff euer Begehren und Ansuchen Vermöge Ehrurt. Sächf. Contitucion in den Schuldtum geleet/ und darinnen so lange verwarhlichen enthalten werden/ biß daß er euch vollständig befriediget/ oder sich sonst mit euch vertragen hätte/ V. R. W.)

Item in causa Pauli Fleischers zu Torgau/ Mens. Mart. Anno 1596.

Et in causa Davidis Jöhens/ Mense Februar. Anno 1581. (Verba sentent. Er ist euch aber gleichwohl solcher Schulden haber/ ehs und zuvor ihr excutiret/ also daß eure Güter zur Bezahlung nicht genugsam/ in gefängliche Haft nehmen zu lassen nicht befugt/ V. R. W.)

DEFINIT. V.

Carceri publico haud mancipandi sunt debitores, qui absque suâ culpa fortuna vitio, non solvendo facti fuere.

Quartò, Antequam ad incarcerationem debitoris obrati deveniatur, necessariò constare debet, eum culpa sua ad paupertatem redactum fuisse, & absque omni circumspetione dolosè & fraudulentè plura debita, quam solvere potest, contraxisse. † Multum etenim interest, an quis bona sua decoxerit, & instar prodigi dilapidaverit, an verò absque sua culpa casu fortuito in paupertatem inciderit, Petr. Heig. *part. 1. q. 35. n. 44. & seqq.* † Priori certè casu dubium non est, quin decoctores carceri publico debeant mancipari, ut pœnam luant malitosæ prodigalitatæ ac fraudulentæ dilapidationis ex *hâc* Const. 22. Edict. Torg. *de Anno 1583. tit.* Von denen/ welche mehr auff borgen/te. Ord. Nov. Proc. Judic. *tit. 52.* † At pœnæ huic subjiciendi haud sunt, qui absque sua culpa, fortunæ vitio & aliquo infortunio, putà: incendio, rapinà, naufragio, furto, ruinà, sterilitate agrorum, & simili casu, † (Quò & monetæ depravationem inopinatam aut mutationem ejusdem subitanam refero) ad inopiam & calamitatem fuere redacti. † Hosce enim carcere publico puniri iniquissimum foret, qui commiseratione potius digni sunt, *hâc* Const. 22. *diff.* Ord. Nov. Proc. Jud. *tit. 52. & Edict. Torgens. Resolut. Grav. de Anno 1661. tit.* Von Justitiensachen, §. damit auch zum siebenden. † Hinc cum jus Saxonicum *in art. 39. lib. 3. Landrecht/* carceri includi voluerit simpliciter obratum debitorem, Gloss. *ram Germ. quàm Latin.* illud de decoctore & fraudulentè in rebus suis versato intellexit: Fortunæ autem calamitate afflictum disertè excepit † Atque hanc fuisse statuentis mentem, verisimile est ex eo, quod jus statutarium ex naturali æquitate interpretationem admittat, ac ne quis indebito damno afficiatur, *l. 2. ubi* Gloss. *Cod. de nox. act.* Jac. Menoch. *de arbit. jud. q. lib. 1. q. 7. n. 18. & seqq.* † Neque enim ad alios rigor jurium, quam decoctores & dilapidatores pertinet, Strach. *de decoct. p. 2. n. 1. & seqq.* Petr. Heig. *diff. loc.* Dan. Moll. *hic. n. 8. ubi allegat.* Matth. Wesenb. *hic.* Joach. à Beust. *ad l. admonendi. 31. n. 343. ff. de jurejur. Ant. Hering. de fidejuss. c. 5.*

10c. 5. n. 105. & seqq. † Qui tamen eatenus hoc admittit, si debitor ex infortunio quodam ad inopiam redactus de solutione facienda caveat, si ad pinguiorem fortunam pervenerit per text. in c. Odoardus. 3. Extr. de sol. † Quod & placet Heig. dict. q. 35. n. 66. & Matth. Wesebec. in parat. ff. de his qui bon. ced. poss. n. 5.

Ita Domini in causa Andr. Brachmans zu Müßberg/ Menf. Mart. Anno 1629. (Verba sent. Die weil ihr aber dennoch durch unvermeintete geschwinde Abseign der Braunschweigischen Münze/ und also durch unversehene/ und ohne eurer Verwartung beschenehen Fall in Abgang eurer Nahrung und äußerstes Verderben gerathen/ etc. So verbleibet ihr auch/ wofern ihr Vermöge Churfürstlichen Sächs. publicirten Gerichts-Ordnung diese eure Exception gebührender massen einwenden/ in continenti beybringen/ oder sich sonst dieselbe in Erkündigung der Obrigkeit also befinden wird/ gestalten Sachen nach mit dem Schuldthurn billich verschonet/ B. R. W.)

Et in alia causa ad requisitionem des Narhs zu Müßeln/ M. Majo, Anno 1633. (Verba sent. Er auch bey gehaltenem/ und zu dieser Sachen angesetzten Termin keine erhebliche Ursache/ warum er des Schuldthurns befreiet/ vorbringen können/ etc.)

DEFINIT. VI.

Creditorum panam carceris publici decoctoribus remittere possunt.

1 **Q**uintum denique incarcerationis hujus requisitum est, ut facultas relinquatur decoctoribus tractandi cum Creditoribus suis. † Hi enim si debita remittere, aut decoctoribus gratiam facere velint, quin tunc poena carceris publici cesset, dubium profus non est, quum de interesse & jure Creditorum potissimum hic agatur, cui renunciare queunt l. pen. C. de pact. † Adeoque debitores non solvendo facti incarcerationi non debent, priusquam certo constet, Creditores jura ac debita sua urgere, nec ullo pacto, ut de iis quicquam remittant, induci posse hac Const. 22. in pr. verb. Und er möchte bey seinen Gläubigern keine Nachlassung erlangen/berührte Gläubiger wären auch auff andere Wege nicht zu behandeln/ etc. † Nec enim invitis Creditoribus debitores sunt detinendi, sed in solo eorumdem arbitrio hoc positum est, † nisi iudex litem suam facere & ad interesse conveniri velit, Matth. Col. p. 1. decis. 135. num. 13. & de process. execut. part. 1. cap. 2. num. 117. & c. 3. n. 166.

Ita Domini in causa Paul Fleischers zu Torgau/ Menf. Mart. Anno 1596. (Verba sent. Da ihr nun euren Gläubiger anderer Gestalt nicht befriedigen/ auch keine Nachlassung bey ihm erlangen könntet/ etc. So würdet ihr auff sein Begehren und Suchen/ Vermöge Churf. Constitution, in den Schuldthurn geletzt/ etc.)

Et in causa Samuelis Voldens zu Meuselwitz/ Menf. Jun. Anno 1593. (Verba sentent. Da nun der Schuldener bey euch keine Nachlassung erlangen/ noch auch sonst auff andere Wege euch behandeln könnte/ etc. So möchte er in den Schuldthurn geletzt/ und darinnen/ bis er euch befriediget/ verwahrlichen enthalten werden/ etc.)

DEFINIT. VII.

Debitor, qui à iudice vel solvere, vel de solutione creditori cavere jussus, neutrum prestare valet, pro excusso habetur, & incarcerari potest.

1 **E**xpediti juris est, decoctores incarcerationi non posse, priusquam bona ipsorum excussa, iique non solvendo reperti fuerint, Defn. 4. Quid autem, si Creditor debitoris inopiam allegat, hic verò ad huc solvendo se esse dicat? † Certè quia debitor suam fidem non agnoscit, circa redditionem ejus pecuniae, quam mutuo accepit, praesumitur adversus ipsum quod tergiversetur, † ideoque si carcerem evitare velit, manifestare debet sua bona, eorumque exhibita specificatione, solvendo se esse demonstrare, Bart. & Dd. in l. pen. ff. de cess. bonor. Matth. Col. p. 1. decis. 134. num. 45. & de process. execut. p. 1. c. 6. n. 155. Ut sic ad discussionem bonorum devenire haudquaquam difficile

lit. † Quin & si à iudice vel solvere jussus, vel datis fidejussoribus aut pignoribus de solutione Creditori cavere, neutrum prestare valeat, pro excusso habendus erit; † Quippe qui solvendo non est, ac propterea tunc incarcerationi potest, Dan. Moll. hic n. 4. Ordin. nov. process. judic. in Elect. Sax. de Ann. 1622. tit. 52. §. Wann es nun hierauff/ etc. † Quò & facit cautela pro Creditore, ut executor dicat debitori: Bona, in quibus fieri possit executio, exhibeas, Alioquin in persona tua te carcerando executionem faciam, quam & Bruno & Par. de Put. refert, Col. dict. c. 34. n. 47.

Ita Domini in causa Johannis Gerwalds ad requisitionem Quæstoris in Müßeln/ M. Majo, Anno 1633. (Verba sent. Da nun bestimmet Debitor nichts in Vermögen noch einiges Mittel zur Zahlung vorzuschlagen gewußt/ also daß er nunmehr pro excusso und nicht solvendo zu halten/ etc. So möchte er in den Schuldthurn geletzt/ und bis so lange er den Gläubiger befriediget/ darinnen verwahrlichen gehalten werden/ etc.)

DEFINIT. VIII.

Ipsa decoctoris incarceratio ad deminendam debitum taxari nequit, nec liberatur debitor à carcere, priusquam Creditoribus satisfecerit.

1 **D**e jure Saxonico, si debitor Creditori ad manus tradatur, ut operis suis debitum solvat, Creditor autem servitiis atque operis debitoris uti nolit, sed eum potius in compedibus & manicis ferreis detinere, vel in carcerem per Magistratum includi velit, † tunc operæ ejus nihilominus in singulos dies astimantur, non secus, ac si reverà præstita fuissent, & debiti quantitatem deminuant, Matth. Col. de process. execut. p. 1. c. 3. n. 170. & c. 6. n. 140. & p. 1. decis. 135. n. 7. † Existimare hinc aliquis posset, in provinciis Electoratus Saxonici idem etiamnum hodiè obtinere, & operas debitoris, vel incarcerationem ad deminendum debitum taxari debere. † Sed vera sunt hæc secundum dispositionem juris Saxonici, quæ debitor ad manus Creditoris traditur, eique in compedibus vel vinculis servire tenetur, Supr. defn. 1. Gloss. in art. 39. n. 4. lib. 3. Landr. & art. 27. ubi Gloss. num. 17. Weichbild. † Quæ dispositio in terris Electoratus Saxonici penitus est sublata, solà carceris publici poenà absque operis & servitiis debitoris substitutà, b. Const. 22. Supr. Defn. 2. ut proinde ex jure illo Saxonico ad incarcerationem debitoris solvendo non facti ex jure Constit. hujus Electoralis, hoc in casu argumentari non liceat. † At quod hisce in provinciis decoctores, vel debitores ad inopiam redacti, nullo modo ex carcere liberentur, nisi reali solutione, aut aliter Creditoribus satisfecerint, vel cum iis transigerint, satis liquet ex verbis Illustrissimi Constituentis, in vers. Und also lange verwahrlichen darinnen enthalten werden/ bis daß er die Gläubiger befriediget/ oder sich sonst mit ihrem guten Wissen und Willen verträge und absinde/ etc. b. Constit. 22.

Ita Domini in causa Paul Fleischers zu Torgau/ Menf. Mart. Anno 1596. (Verba sent. So würdet ihr auff des Gläubigers Begehren und Ansuchen Vermöge Churfürstl. Sächs. Constitution in den Schuldthurn geletzt/ und darinnen/ bis so lange ihr euren Creditoren seiner Schulden halber vollständlichen befriediget/ oder euch sonst mit ihme vertragen/ verwahrlichen billich enthalten/ B. R. W.)

Et in causa Samuelis Voldens zu Meuselwitz/ Menf. Jun. Anno 1593.

DEFINIT. IX.

Debitor, ob as alienum incarceratus, non dimittitur, antequam una cum sorte interesse quoque solverit.

1 **C**oncesserim sane Matth. Wesebec. (quem in hanc rem allegat Dan. Moll. hic. n. 9.) debitor rem possidentem tot bona mobilia sive immobilia,

ex quibus fortes solvi queant, propter solas usuras, de quibus forsitan Creditori minus satisfieri possit, carceri haudquaquam mancipari, quippe quod hæc aliàs odiosissimæ habeantur. † Attamen si ob non factam ipsius fortis solutionem debitor haud solvendo existens incarceratus fuerit, dimittendum ipsum non dixerim, priusquam unà cum forte principali interesse quoque exsolverit. † Quod & menti Electoris Illustrissimi prorsus convenire, inficias non ibit, qui verba hujus Constit. generalia benè pensitaverit, imprimis verò in versic. *Diß daß er den Gläubiger befriedige.* † Et aliàs juris est notissimi, quod usuræ sint accessio fortis & debiti principalis, eodemque jure cenferi debeant, c. *accessorium. 42. de Reg. jur. in sexto.* Anton. Faber. in *Codic. lib. 7. tit. 18. defin. 22.* † Quia non de usuris loquor, sed potius de usuris, quæ ex natura & æquitate negotii, quod geritur, debentur in vicem fructuum, quos debitor ex re Creditoris percipit, aut pro eo, quod reverà interest Creditoris ratione non lucri cessantis, sed damni emergentis, cap. *conquestus. 8. & cap. salubriter. 16. ubi Canon. Extra de Usur.* † Ut sunt Usuræ pretii non soluti, atque dotis, &c. quas nec jure divino aut Pontificio improbari, notat Ant. Fab. in *C. lib. 4. tit. 24. defin. 8.*

Ita Domini ad Consultationem Quæstoris in Rügeln/Menf. Majo, Anno 1633. (Verba sententiæ: So möchte der Debitor auff des Gläubigers Ansuchen und Begehren in den Schuldtourn geleet/und darinnen/ biß so lange er ihn vollständig so wohl des Capitals/ als der Interesse wegen befriediget/ oder sich sonst mit ihme vertragen/ verwaltrichen enthalten werden/W.R.W.)

DEFINIT. X.

Non liberatur debitor incarceratus ante factam solutionem, invito Creditore, etiamsi à Principe saluum conductum obtinuerit.

Debitor non solvendo existens incarceratus invitatis Creditoribus, nullo unquam modo ex carcere dimitti ac liberari potest, † nisi solutione ejus, quod debet, aut si cum Creditoribus aliter transegerit, b. Const. 22. vers. Und also lange darinnen. in verb. final. Noch ichtes anders entledigen oder zu befreien haben. † Sequitur hinc, quod licet saluum conductum à Principe aut Superiore debitor obtinuerit, eo tamen non juvari, nec invitatis Creditoribus ante factam solutionem liberari. † Quippe quod Creditores ex constitutione provinciali jus acquisitum habeant, quod Princeps ipsis invitatis auferre ac immutare nequit, l. 2. §. *merito. 10. & §. si quis à Principe. 16. ff. Ne quid in loco publ. l. 4. C. de emancip. libet.* † Nec beneficia Principis aut Superioris debent cuiquam esse captiosa, l. *Paulus notat. 8. ff. de prætor. stipul.* Ant. Fab. in *Codic. lib. 6. tit. 5. defin. 2. n. 21. & lib. 7. tit. 3. defin. 2. n. 4.*

Ita Domini in causa Petri Werckens zu Eetpzig/ Menf. Mart. Anno 1583.

DEFINIT. XI.

De jure communi debitor obaratus, ex factis incarcerandus, cessione bonorum se tueri potest.

FleBILE & miserabile profectò est beneficium cessionis bonorum, si ita appellari licet, quia per id efficitur, ut cedens deinceps panem ostiatim, aut honestis manuum laboribus quærere cogatur, nisi fame perire velit, Matth. Coler. *de process. execut. pars. 1. cap. 10. num. 122.* † Nihilominus debitores obarati ad evitandos carceres sæpissimè ad hoc confugiunt, modo eligendi facultas ipsi concedatur. † Sanè in mancipatione debitoris de jure Saxonico cessionis beneficium non agnoscitur, sed debitor

haud solvendo existens, non obstante cessione, ad manus Creditoris condemnatur, cui licet deinceps debitorem, vel in compedibus vel ad operarum exhibitionem detinere, Matth. Wesenb. in *parat. ff. de cession. bonor. n. 3. vers. Quod Saxones.* & Jac. Schult. in *addit. ad Modest. Pist. p. 3. q. 110. n. 15.* Joh. Zanger. *de exc. p. 2. c. 15. n. 15.* † Scilicet, quia debitor circa exhibitionem operarum & servitiorum semper existimatur sufficiens, ideoque non liberatur ab iis per bonorum cessionem argumento ejus, quod tradit Salycet. in *l. 1. n. 5. & 6. C. qui bon. ced. poss.* † Attamen si statuto alicujus loci vel civitatis inductum sit, ut debitor non solvendo existens carceri mancipetur, eo casu ex dispositione juris communis etiam in foro Saxonico cessio bonorum obtinet, arg. l. *precipimus. 32. C. de appellat.* † Adeoque per hanc debitor carcerem evitare potest, l. 1. ubi Bart Bald. & Salycet. *C. qui bon. ced. poss.* Matth. Coler. *diff. c. 6. n. 121.* Jacob. Schult. *diff. loc. n. 52.*

Ita Domini in causa Victor. Teuschmanns zu Lübeck/Menf. Novembr. Anno 1599. (Verba sent. Wann gleich des Orts ein Statutum dieses Inhalts wäre / daß ein Schuldener/ welcher nicht zu zahlen/ in den Bürgerlichen Gehorsam gehen solle. Da aber dennoch gedachter euer Debitor seine Güter cediren und abtreten würde/ so möchte er mit dem Bürgerlichen Gehorsam nicht beleet werden/ sondern er bliebe damit billich verschonet/ ic.)

DEFINIT. XII.

In Electoratu Saxonia debitor obaratus per cessionem bonorum à carcere publico se liberare nequit.

IN foro etiam Saxonico debitorem obaratum, qui lex loci vel civitatis alicujus statuto incarcerari debet, cessione bonorum carcerem evitare, dixi defin. *preced.* † A quo jure recessit Illustrissimus Saxon. Elector b. Const. 22. in *fin. pr. vers.* Und es soll ihn davon keine Abtretung seiner Güter und cesso bonorum, so er ohne Verwilligung seiner Gläubiger thäte oder fürnehme/ noch ichtes anders entledigen/ oder zu befreien haben. † In ditionibus igitur Electoratus Saxonici debitor haud solvendo existens præcisè in carcerem publicum conjicitur, nec liberatur, etiamsi omnibus suis bonis cedere velit, Dan. Moller. *hic n. 1.* Matth. Berl. *p. 2. concl. 28. n. 26.* Joh. Zang. *de except. p. 2. c. 15. n. 15.* † Nec obstat, quod absque iusta causa, expressa & speciali, ne quidem à Papa aut Principe cessio bonorum abrogari queat, secundum tradita Petr. Heig. *p. 1. q. 35. n. 57.* † Verum namque hoc est tantummodo quoad debitores eos, qui absque sua culpa fortunæ vitio in paupertatem inciderunt, veluti de iis expressè loquitur *ibid.* Heig. † Quæritè beneficio hoc cessionis opus non habent, cum à pœna carceris publici sint immunes, ex *hac* Const. 22. *Vid. supr. Def. 5.*

Ita Domini in causa Christophori Adams zu Retchenbach/ M. Jun. Anno 1601. (Verba sent. Ob ihr euch wohl gegen eute Gläubiger/ denen ihr mit Schulden verhaßt/ erboten/ alle eure Haab und Güter zu Bezahlung solcher Schulden abzutreten. Da sie aber dennoch ihre Zahlung davon vollständig nicht erlangen könten/ so wären sie Vermöge Ehursl. Sächf. Constitution sich an eure Person zu halten wohl befugt/ W.R.W.)

DEFINIT. XIII.

Nisi creditores cessionem bonorum semel acceptaverint.

Ast hoc ita, si Creditores cessionem bonorum acceptare nolint, sed debitorem obaratum in carcerem conjici petant: † Nam si in bonorum cessionem consentiant, tantum abest, debitorem carcere publico puniri, ut etiam Creditores, si cessionem semel acceptaverint, ulterius pœnitere & debitorem ad carceres rapere nequeant, arg. l. *sicut inisio. 5. C. de*

3 *de oblig. & action.* † Etenim cum in favorem Creditorum cessio bonorum sit abrogata *b. Const. 22.* † Quidni Creditores sanctioni Electorali renunciare possent? *l. pen. C. de pact.* † Quod & verbis *b. Const. 22.* (Ohne Bewilligung seiner Gläubiger) satis expressum est.

Ita Domini in causa N. VV. zu Burgen/ M. Jan. Anno 1636. (Verba sent. Da aber dennoch die Gläubiger mit Abtretung des Hauses einmahl zu frieden gewesen/ dasselbe beliebt/ und in solutum angenommen hätten/ ic. So verbliebe es dabei billich/ und ihr möchtet nunmehr von ihnen weiter nicht belanget/ noch auch eure Person angehalten werden/ *B. R. W.*)

DEFINIT. XIV.

Non juvatur cautioe juratoria debitor oberatus adversus Carcerem publicum.

1 **E**xinde quod Elector Illustrissimus debitorem non solvendo existentem tamdiu, donec solverit aut aliter Creditoribus satisfecerit, in carcere publico detineri jubet, *b. Const. 22. in pr. vers.* Und also
2 lange/ ic. satis apparet, † cautioe juratoria debitorem non juvari, quò minus incarcerari debeat, quia
3 ejusmodi cautio solutio debiti non est, † nec per eam Creditores juvantur, *Bart. in l. litibus. 20. C. d. agric. & cens. lib. 11. Jason. in l. fidejussor. 2. §. ult. n. 18. ff. qui satisd. cog. Matth. Coler. p. 1. decis. 135. n. 14.* † Nec ad rem facit, quod persona arestata, si bonæ est famæ ac probatæ existimationis, sub juratoria cautioe dimittatur, secundum tradita *Coler. de proc. exec. p. 3. c. 11. num. 102. Jacob. Schult. in addit. ad Modest. Pist. p. 2. q. 110. n. 29.* Quia hoc aliter verum non est,
5 † quàm si ejusmodi persona in loco sui domicilii bona possideat, eaque oppignoret per *l. omnes qui ubiq. 33. §. in hac autem. 3. sub fin. C. de Episc. & Cler. veluti disertè docet Coler. dict. loc. n. 102. in fin.* † Exinde igitur ad casum præsentem & debitorem, qui nihil in bonis habet, in quo nec spes est solutionis, nil quicquam inferri poterit.

Ita Domini in causa Nicolai Müllers zu Leipzig/ M. Jul. Anno 1578. (Verba sent. Und ihr möchtet euch mit der anerbottenen Eydlichen Caution des Schuldschurns nicht entbrechen/ ic.)

Et in causa Valentini Græfens ejusque Creditorum zu Leipzig/ Mens. Febr. Anno 1615. (Verba sentent. So viel aber die Eydliche Caution, darzu sich oberwehnter Schuldener anerbotten/ betreffen thut/ mögen die Gläubiger solche von ihm anzunehmen wider ihren Willen nicht gedrungen werden/ *B. R. W.*)

It. in causa Pauli Fleischers zu Torgau/ Mens. Mart. Anno 1596.

DEFINIT. XV.

Debitor incarceratus offerens cautionem fidejussoriam vel pignoratitiam ex carcere dimittendus est.

1 **D**ebitorem carceratum ob debitum liquidum vel guaranteegiatum non liberari è carcere vel manus injectione præstando fidejussores, docet *Matth. Col. de process. execut. p. 1. c. 6. n. 134.* secutus *Rebussum in Ord. Regn. Gall. tit. de liter. obligat. art. 11.*
2 *Gloss. 3. n. 10.* † At nimium rigorosus hæc in re est *Col.* Quis enim miseris debitoribus denegare vellet hoc solatium, quo & ipsis succurritur Creditoribus, quippe qui fidejussores aut pignora acceptando citius consequuntur suam satisfactionem, quam per incarcerationem, vel adjudicationem debitoris ad manus.
3 † Ut propterea ipsemet *Col.* nemini suaserit, omis- sâ hæc cautione incarcerationem Rei præcisè urgere.
4 † Sed nec Creditores liberationem debitoris, fidejussores aut pignora offerentis, impedire posse, ut maximè hoc facere vellet, dixerim cum *Gloss. Lar. ad ext. germ. art. 39. Landr. lib. 3. lit. d. in fin.* † Quod & procul dubio placuit Illustrissimo Sax. Electori, eos debitores detineri jubenti, qui solvendo non existunt, quorum bona jam sunt excussa, hæc *Const.*

in pr. At quis inficias ibit, † solvendo etiam dici cum, qui habet fidejussorem idoneum, *l. si plures. 27. §. ult. ff. de fidejuss. l. nemo dubitat. 9. ff. de Reg. jur.* † aut quis dicere ausit excussum esse, cui pignora restant, quum secundum *Ant. Gomez.* debitores excuti debeant, in omnibus bonis etiam usque ad indumenta, non relicta ipsis nisi unica veste, quâ corpus tegant, ne nudi incedere cogantur, *in §. item Serviana. 7. n. 37. Inst. de action.*

Ita Domini in causa Christophori Børners zu Leipzig/ M. Aug. Anno 1583. (Verba sentent. Da ihr nun dem Gläubiger eurem Anerbieten nach solche Schuld der Capitalien und Zinsen mit Bürgen gnugsam versichern würdet/ so möchtet ihr euch damit von der gefänglichen Haft wohl entledigen/ *B. R. W.*)

Et in causa Nicolai Müllers zu Leipzig/ Mens. Jul. Anno 1578. (Verba sent. So verbleibet ihr demnach/ bis so lange ihr entweder eurer Verpflichtung nachkommet / oder aber darenthalten genugsame Versicherung mit Pfänden oder Bürgen aufrichtet/ in der Verhaftung billich/ *B. R. W.*)

It. in causa Arnsts contra Græfen in Prætorio Lipsiensi ventilata, Mens. Oct. Anno 1630.

DEFINIT. XVI.

Debitor oberatus offerens solutionem particularem vel nomina particulariter & distinctis terminis solvenda (Erb- oder Tagzeitgelder) quatenus ab incarcerationis pena sit exemptus.

1 **S**æpius accidit, ut nomina reperiantur debitorum, de quibus annuatim aliquid exsolvitur, antequam Creditori integrè satisfiat (vulgò Tagzeit- oder Erbgelder.) Hæc nomina si debitor oberatus offerat Creditoribus, dubium existit, † an ea Creditores in
2 *vim solutionis acceptare ac debitorem, aliàs solvendo haud existentem, dimittere cogantur?* † Ita
3 quidem sentit *Matth. Coler. p. 1. decis. 134. n. 41.* allegans ad hoc auctoritatem *Ludovici Fachsii* ejusque
4 *coætanorum Dd. & quod † incarcerationio ultimum sit juris remedium, in subsidium scil. deficientium bonorum adinventum, quæ cum hoc casu adhuc extant, etiam si mora in solutione intercedat, incarcerationem tamen sibi locum non vindicare.* † At
5 vereor, ne ratio *Coleri* infirmior sit, quam ut sententiam hæc tueri queat: Etenim † bona debitoris
6 tum demum incarcerationem excludunt, si Creditores ex iis paratam satisfactionem consequi possint, uti ex verbis *hujus* *Constit. 22.* satis manifestum est.
7 † Atqui parata solutio non est, quæ in terminos distinctos ac plurimos annos differtur, ut propterea debitorem non audiendum, nec per oblationem particularis solutionis ab incarcerationem liberandum existimem. † Nisi forsitan occasio se offerat, ut nomina
8 hæc pro parata pecunia vendere ac pretio inde soluto Creditoribus satisfacere queat. Aliàs sanè solutio particularis valde incommodo esset Creditoribus
9 *l. planè. 3. in pr. ff. fam. ercis. l. cum hi. 8. §. in causa. 9. vers. causa. ff. de transact. l. communi. 7. ff. comm. divid.* † neque hi particularem solutionem pro pecunia parata ceu aliud pro alio recipere tenentur.

Ita Domini in causa Thomæ Treutners zu Stolpen/ M. Jun. Anno 1604. (Verba sent. So mögen doch eure Gläubiger solche Erbgelder oder Tagzeiten an statt baarer Bezahlung anzunehmen/ und euch der Haft darauff zu entledigen wider ihren Willen nicht gedrungen werden. Sondern es werden berührte Erbgelder billich um baar Geld angeschlagen/ gebührlichen subhastires/ und dem jenigen/ so dieselbe also annehmen will/ gelassen/ und hernach das baar: Geld euren Creditoren gefolget/ ic.)

Et in causa *Adami Müllers* zu Leipzig/ M. Oct. Anno 1577.

Item in causa *Christiani Børners* zu Leipzig/ Mens. Jul. Anno 1586.

Quod tamen solummodo de debito ingenti ac summa majoris accipi velim; † Non etiam de modico atque exiguo debito, in quo *Matth. Coleri* opinionem vel propterea admiserim, quod ob hoc debitor † nec ad manus Creditoris tradi, nec in carcerem publicum

blicum conjici debeat, secundum tradita Joh. Köpp. *decif. 29. n. 23.* Nic. Boër. *decif. 348. n. 9.* Matth. Berlich. *p. 2. concl. 28. n. 44.*

Ita Domini in causa Andreæ Wehners / ad requisitionem Senatus Rochlicensis, Mens. Sept. Anno 1612. (Verba sententiarum: *Diemeil aber dennoch der Schuldener dieses Mittel seinem Creditori vorgeschlagen/ daß er einen Leipzigerischen Markt etwen Bülden/ und also in einem Jahre 3. fl. bis die ganze Summa der 16. fl. abgetragen/ erlegen wolte/ ic. So wird er damit billich zugelassen/ und wenn er deswegen dem Creditori Versicherung machen wird/ daß er zu ieder bestimmten Frist die Gelder von ihm haben kan/ so bleibet er mit dem Schuldtourn gestaltten Sachen nach/ weil die Summa nicht gar hoch und wichtig ist/ billich verschonet/ D. N. W.)*

DEFINIT. XVII.

Creditor ad incarcerationem agere non potest adversus debitorem, cum quo sciens, quod solvendo non esset, contraxerit.

1. **A**D compescendam debitorum malitiam, flebile incarcerationis remedium fuit inductum, quo scilicet hi à defraudatione & deceptione Creditorum abstineant, Edict. Torg. de Anno 1583. tit. von denen/
2. welche mehr auffborgen/ ic. † Quare iis solummodò incarcerationem petere licet, qui à debitoribus de-
3. cepti perhibentur. † Hinc si tempore contractus debitor jam solvendo extiterit, ac nihilominus Creditor ei mutuum dederit, vel aliter cum eo contraxerit, incarcerationis merito cessabit. † Et Creditor sibi imputare debebit, quod cum ejusmodi viro contraxerit, Andr. Gail. *lib. 2. obs. 23. n. 6. in fin.* Matth. Berlich. *part. 2. concl. 28. n. 45.* Joh. Köpp. *decif. 29. num. 17.* † Nam scienti & volenti non fit injuria, *l. qui bona. 13. §. de illo 6. ff. de damn. infect. l. inquilino. 33. ff. eod. tit.* Andr. Gail. *dict. loco.*

Ita Domini in causa Bernhardi Teubers zu Bitterfeld/ Mens. Decembr. Anno 1630. (Verba sentent. Diemeil ihr selbstn berichtet/ daß euer Schuldener/ als ihr ihm das Ansehn gethan/ albereit nicht mehr solvendo gewesen/ ihr auch dasselbe wohl gewußt/ ic. So seyd ihr euch dannhero wider ihn des Schuldtourns zu gebrauchen nicht befugt/ ic.)

DEFINIT. XVIII.

Ob æs alienum nequeunt incarcerari, nec mancipari ad manus Creditorum, persona illustres, Nobiles, aliæque in dignitate constituta.

1. **Q**uia sæpissimè homines de facultatibus suis plus, quàm in hisce est; sperant, teste Jcto Cajo in
2. *l. in fraudem 10. ff. qui & à quib. manum.* † omni hinc tempore in eam calamitatem venerunt, ut non solvendo fierent, non solum plebeji, sed & Nobiles, aliæque in dignitate constituti. † Quibus tamen solatio esse debet, quod ob æs alienum incarcerari nequeant. † Etenim, quia Illustres, Nobiles, Doctores, Clerici, ac similes personæ sive ex suis erga Rempubl. meritis, sive ab origine Natalium in dignitate constitutæ, ita sint privilegiatæ, ut exigi nequeant, nisi in quantum facere possunt, concludunt hinc Dd. communiter, † quod nec pro debito civili detineri valeant, Bartol. *in l. Medicos. 6. C. de Profess. & Medic. lib. 10.* Albert. Brun. *de cessio. honor. quest. 10. quest. 4. pr.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. cap. 1. 6. n. 146. & seqq.* Matth. Berl. *part. 2. concl. 28. num. 38. & seqq.* Jacob. Schult. *in addit. ad Modest. Pistor. part. 3. quest. 110. n. 55.* † Quo & pertinet textus juris Saxonici in *art. 39. lib. 3.* Landr. *den soll er halten gleich seinem Gesinde.* Ex quo haud inepte colligitur, agi ibidem solum de vilibus & humilibus, † non etiam de egregiis & privilegiatis personis. Quare cum hæc ad manus Creditoris tradi nequeant: ex sententia *dict. art. 39.* † utique nec carceri publico mancipari debent, quia hic in locum mancipationis ad manus Creditoris in Electoratu Saxone fuit furrogatus

b. Const. 22. §. Und nachdem wir ic. Quod ipsum tamen non aliter intellectum velim, † quàm si privilegiatæ illæ personæ intra metas suæ vocationis manserint bonæque fide contraxerint. † Secus si mercaturam exerceant, aliæque negotia, dignitati ac professioni suæ haud convenientia, tractent, † vel etiam suo privilegio nimis confidentes dolo ac fraude facultatibus suis lapsæ fuerint, ac studiosè in damnum & fraudem Creditorum bona sua amiserint. † Tum enim nullâ prorsus immunitate personæ privilegiatæ gaudent, sed benè ad manus Creditoris tradi, vel in publicum carcerem conjici possunt, † Quia privilegia & jura deceptis, & non decipientibus succurrunt, *l. 2. §. 3. ff. ad Scrum Vellejan. l. 1. C. ubi Senar. vel clariff. l. frustra. 8. C. de sent. pass. l. 39. §. ult. ff. de minor. Aut. Consult. Const. Saxon. tom. 1. part. 3. quest. 25. n. 16.* Coler. *dict. cap. 6. n. 150. & part. 2. cap. 3. n. 162.*

Ita Domini ad requisitionem Victor Teutschmanns zu Lübeck/ Mens. Novembr. Anno 1599. (Verba sentent. Ob gleich nach Sächsischen Rechten der Schuldener dem Gläubiger vor die Schulden/ so er nicht abtragen kan/ an die Hand gegeben wird. Diemeil aber dennoch solches nach dem Schluß vornehmter bewährter Rechtslehrer / allein in gemeinen / und nicht in vornehmen Stands-Personen statt hat/ und denn euer Bericht nach/ euer Schwager ein vornehmer Beampter und Regent des Orts ist/ ic. So mag er auch seinen Gläubigern/ wann gleich seine Güter zur Bezahlung der Schulden nicht zureichen würden/ an die Hand nicht gegeben werden/ D. N. W.)

DEFINIT. XIX.

Mulier obærata, ne quidem in Provinciis Electoratus Saxonici carere publico est punienda.

APœna carceris eximunt quoque Interpp. debitores haud solvendo existentes, quando sunt pupilli, minores, milites, parentes, maritus, &c. qui aliàs privilegio hoc gaudent, † ut non tenentur, nisi in quantum facere possunt, *l. miles. qui sub 6. l. 16. l. 17. l. 18. ff. de re jud.* Matth. Brun. *de cess. honor. quest. 3. quest. 4. princ.* Matth. Berlich. *part. 2. concl. 29. n. 37. & 38.* Beult. *ad l. admonendi 31. n. 343. ff. de jurejur.* † Quò & mulierem obæratam refero; Nam & hanc à pœnâ incarcerationis vel mancipationis ad manus Creditoris immunem esse, tradunt Dd. Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. cap. 3. numer. 163.* Gloss. *Latin. ad text. germ. Landr. lib. 3. art. 39. lit. A.* Jacob. Schult. *in addit. ad Modest. Pistor. p. 3. quest. 110. num. 53.* † Quod tantò minus dubium habet, quantò certius est, mulierem ob æs alienum de jure communi incarcerari non posse, etsi pacto speciali ad carceres se obligaverit, Coler. *dict. part. 1. cap. 6. num. 109.* † A quo jure cum recesserit Illustrissimus Saxo, fœminas ex pacto ad carceres obligatas in ditionibus sui Electoratus incarcerari jubens Const. *praced. 21. part. 2.* existimare quis posset, † easdem quoque in provinciis Electoratus Saxonici carceris publici pœnæ subjacere, etiamsi pacto speciali se ad carceres non obligaverint. † Sed Constitutio illa, quæ de carceratione conventionali loquitur, ad casum præsentem, ubi de carcere publico agitur (Vom Schuldtourn) neutiquam extendi debet; † Sunt enim Constitutiones statutarie stricte accipiendæ, ita ut quantum fieri potest, minus corrigatur jus commune, † & sufficit, si in aliquo minimo quid possint operari, Andr. Tiraquelm *de LL. connub. gloss. 2. num. 23. post pr.* Jacob. Schult. *in pr. quest. 65. num. 32. & seqq. lib. 2.* † Quare cum dispositio juris communis, ab incarcerationis fœminas obæratas excipiens, expressa Constitutione ab Illustrissimo Saxone correcta haud fuerit, cur non etiam in provinciis Electoratus ea standum esset,

non certè advertere possum, l. precipimus 32. in fin. C. de appellat. Matth. Berlich. part. 2. concl. 28. num. 32.

Ita Domini in causa Marci Grillens zu Seiten/Menf. Dec. Anno 1624. (Verba sent. Ob wohl Martha Besslers / welche euch mit 100. fl. eine geraume Zeit verhaft gewesen/eurem Bericht nach nicht mehr solvendo ist/derwegen ihr sie in Schuldthurn legen zu lassen gemeinet. Dieweil aber dennoch nicht zu bestirren / daß sie sich im Fall der Nichtzahlung zu der gefänglichen Haft ausdrücklichen und beständiger Weise verpflichtet/ıc. So verbleibet sie auch als eine Weibes-Person gestalteten Sachen nach mit dem Schuldthurn billich verschonet/W. R. W.)

DEFINIT. XX.

In foro Saxonico heres pro debito defuncti carceri publico mancipari nequit.

Non solum debitor principalis, sed & fidejussor, si solvendo non reperitur, in carcerem publicum conjicitur, b. Const. 22. in pr. vers. Ober über Vermögen sich in Bürgschaft eingelassen/Edict. Torg. de Anno 1583. Von denen / welche mehr auffbörger/ıc. verb. in mehr Schuld oder Bürgschaft/ Ant. Hering. de fidejuss. c. 1. num. 29. & c. 6. n. 205. † Idemque de heredibus debitoris aut fidejussoris asserendum videtur, secundum Gloss. lat. in Landrecht/lib. 3. art. 39. lit. B. Joh. Köpp, decis. 29. num. 2. Hering. de fidejuss. cap. 20. §. 10. num. 55. Valent. Franc. de fidej. cap. 5. n. 104. Matth. Coler. de process. execut. part. 1. cap. 10. num. 334. † Quod de jure civili verissimum est, siquidem dispositio Legis vel statuti de personâ principali, locum quoque habet in ejusdem herede, quippe qui eadem persona habetur cum defuncto, l. postulante 44. ff. ad SCrum Trebell. l. 1. C. ut action. ad hered. & cont. hered. Jason. in l. Fructus 7. §. interdum 15. ff. solut. matr. n. 6. † Ut propterea heres debitoris obzrati à carcere publico sese eximere nequeat: Quamvis res aliter se habeat, si defunctus ex pacto ad carceres fuerit obligatus, quo casu heredes non teneri dixi defin. 10. Const. preced. † Majoris namque potentia & efficaciam est statutum quam pactum hominis, qui legi subest, Coler. dict. cap. 10. n. 336. Quare nec ab illo ad hoc firmiter argumentari licet. † Planè neque ex statuto obligatus est ad carcerem publicum heres, qui succedit debitori obzrato cum beneficio legis, conficiens scilicet inventarium. † Hic namque ultra vires hereditarias non tenetur l. scimus. 22. §. licentia. C. de jur. delib. ubi Bald. n. 3. Berlich. part. 2. concl. 28. num. 21. † Hinc cum de jure Saxonico indistinctè heres sive inventarium fecerit, sive non, ultra vires hereditatis non teneatur art. 6. lib. 1. Landr. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 29. n. 15. Matth. Coler. de process. exec. part. 1. cap. 10. num. 327. & part. 2. cap. 3. n. 399. & seqq. sequitur inde, † heredem pro debito defuncti in foro Saxonico capi & incarcerari non posse, Aut. Consult. Const. Saxon. tom. 1. part. 3. quest. 25. n. 9. Matth. Berlich. dict. concl. 28. n. 12.

Ita Domini ad requisitionem Quæstoris zu Müglen / Mens. Majo Anno 1633. (Verba sent. Wider des Schuldners Erben aber seyd ihr euch/ gestalteten Sachen nach / weil sie über das Vermögen der Erbschafft zu nichts verbunden / des Schuldthurns zu gebrauchen nicht berechtiget/W. R. W.)

DEFINIT. XXI.

Creditor petens debitorem incarcerari in terris Electoratus Saxonici, non tenetur prestare cautionem de indemni eo servando.

De jure Saxonico debitor Creditori nunquam ad manus traditur, nisi Creditor Uxori & liberis debitoris de exhibendo & alimentando debitorem ad instar alterius suæ familiæ, & de non offendendo vel quoquo modo lædendo, sed de restituendo ipsum incolumen post receptam solutionem idoneè, datis

scilicet pignoribus vel fidejussoribus, caverit, Landr. lib. 3. art. 39. Weichb. art. 27. ubi Gloss. num. 15. Matth. Coler. part. 1. decis. 135. n. 5. & de process. execut. part. 1. cap. 6. n. 137. † At in ditionibus Electoratus Saxonici Creditor ad præstandam hanc cautionem obstrictus non est, sed debitor simpliciter in carcerem publicum conjicitur, absque ullâ præstitâ cautione, teste Dan. Moller. bic n. 10. Anton. Hering. de fidejuss. cap. 6. num. 264. † Rationem hujus specialitatis reddit ibid. Moll. quod non tam custodiam carcerem publicum, quam pœnam esse voluerit Elector Illustrissimus, eaque neminem affici, † nisi qui dolo malo non solvendo factus fuisset, adeoque justissimam causam debitorem seu decoctorem in carcerem conjiciendi Creditores habeant. † Adde re potuisset & hanc rationem; quod in provinciis hisce non tam facile sit metuenda debitori adversa valétudo, vitæque vel corporis insigne aliquod detrimentum, † cum carcer publicus debeat esse tolerabilis & mediocris; non subterraneus & tenebricosus, disponente ita Elect. hac Const. 22. §. Es soll aber das Gefängniß. † Cautio verò de exhibendo & alimentando debitorem vel propterea hisce in terris exigi nequit à Creditore, quia is debitori incarcerato alimenta subministrare præcisè obstrictus non est, Vid. Defin. seq.

Ita Domini in causa Thomæ Treutners zu Stolpen / Mens. Jun. Anno 1604. (Verba sent. Da aber eure Gläubiger in Mangel baarer Bezahlung oder annehmlicher genußamer Versicherung euch wiederum in Haft nehmen lassen wolten/so wären sie euch einige Caution für Leibes-Gefahr zu bestellen nicht schuldig/ıc.)

DEFINIT. XXII.

Debitor incarceratus cujusnam sumptibus & expensis sit alendus in carcere?

De jure communi expeditum est, quod debitor incarceratus sumptibus & expensis Creditoris ali debeat per text. in l. si victum. 34. ff. de re judic. † Quod nec in foro Saxonico immutatum est, Weichb. lib. 1. art. 27. vers. Er soll ihn halten mit Kost / ıc. ubi Gloss. num. 14. Matth. Coler. p. 1. decis. 135. n. 5. & de process. execut. p. 1. cap. 6. n. 103. Anton. Hering. de fidejuss. cap. 6. n. 255. Joh. Köpp. decis. 29. num. 25. † Non enim debet carceri includi debitor obzratus, priusquam omnia ejus bona fuerint excussa. † Quò fit, ut nihil ei relinquatur, unde vivere possit, † quantumvis aliàs rei delinquentes incarcerati propriis sumptibus sint exhibendi, Bartol. in l. 6. ff. de rev. div. n. 3. Coler. p. 1. decis. 281. n. 1. Moll. lib. 1. semestr. 36. n. 1. Aliter verò res se habet in provinciis Electoris Saxoniz, ubi à Creditoribus alimenta debitori incarcerato non subministrantur; † Sed si in executione & excussione bonorum Creditoribus nihil de hisce constitutum fuerit ipsimet debitori, unde & quâ ratione illa consecutus sit, cogitandum est, b. Const. 22. §. Es soll aber. vers. Wann aber von den Eigenthigern/ıc. ubi Moll. n. 7. & dict. lib. 1. semestr. cap. 36. n. 1. † At unde? inquires, cum debitori ad sacculum & peram usque excusso nil profus restet, unde vivere possit; Nimirum ex Eleemosynis transeuntium sustentari debet, Nov. Ordin. process. judic. Elect. Saxon. de An. 1622. tit. 52. §. So viel aber die alimerta. Moll. dict. cap. 30. n. 1. Joh. Köpp. decis. 29. num. 26. † Quod & Norimbergæ, Pragæ aliisq; pluribus in civitatibus observari solet, Coler. dict. cap. 6. num. 108. † Nihilominus tamen quandoque ad juris communis dispositionem recurrendum erit, si nempe debitor ex transeuntium Eleemosynis tantum colligere nequeat, quod ad sustentationem sibi sufficiat. † Etenim tùm Creditores debitorem alere debent, ne forsan, si hoc facere recusent, ex carcere à judice dimittatur,

Moller. *dict. cap. 36. n. 2.* Coler. *dict. cap. 7. num. 107.*

Aut. Consult. Const. Saxon. *tom. 3. p. 3. quæst. 104. n.*

12. † Sciat tamen debitor, si postea casu aliquo ad meliorem fortunam pervenerit, eum sumptus atque expensas à Creditoribus factas restituere teneri, si alias post factam debiti solutionem è carcere liberari velit, Matth. Coler. *dict. decis. 281. n. 4.*

Ita Domini in causa heredum Johannis Kochens zu Leipzig/ Menſe Aug. Anno 1614. (Verba ſent. Habt ihr E. S. wegen etlicher Schulden in Schuldtbüchern legen laſſen/ So iſt der Debitor ihm ſelbſten ſeinen Unterhalt zu verſchaffen ſchuldig: Er könnte dann denſelben von ſeinem Weibe oder ſonſten nicht haben/auff den Fall wäret ihr ihm wöchentlich einen halben fl. zu ſeinem Unterhalt zu entrichten pflichtig/W. R. W.)

Et in causa Thomæ Treutners zu Stolpen/Menſ. Jun. Anno 1604. (Verba ſentent. Und es ſeyn auch die Creditores alimenta zu verſchaffen nicht ſchuldig/ ihr könnte dann dieſelben von eurem Weibe oder ſonſten nicht haben/auff den Fall wären ſie euch wöchentlich 12. gr. zu eurem Unterhalt zu verordnen pflichtig/W. R. W.)

Item in causa Sebastiani Pflugens zu Rantſ/ Menſe Aug. Anno 1597.

DEFINIT. XXIII.

Debitores vitio fortuna & absque ſua culpa haud ſolvendo exiſtentes, infames non ſunt, nec ab officio publico removendi.

- 1 **Q**uin decoctores & dilapidatores bonorum suorum haud solvendo exiſtentes infamiam incurrant, officioque publico indignos se reddant, eoque privari debeant, dubitandum non est, cum & carceris publici poenæ ſint ſubjugandi, b. Const. 22. Edict.
- 2 Torg. *de Anno 1583.* † Von denen/welche mehr auff
- 3 borgen/te. † Quæ tamen poena haud imponenda est debitoribus iis, qui vitio fortunæ absque ſua culpa in eam calamitatem inciderunt, ut non solvendo fierent, qui commiseratione potius atque auxilio digni ſunt, b. Const. §. Wir behalten uns aber /ic. *Vid. ſupr.*
- 4 defn. 5. † tantum nimirum abest, ut hi infames haberi aut ab officio publico removeri debeant, cum & officii privatio poena ſit l. *mutus. 43. §. poena 4. ff. de procurat.* † Nec ab officii administratione suspendendus, niſi qui graviter in officio deliquit, ut nullam prorsus excuſationem aut veniam mereatur, Anton. Fab. *in Codic. lib. 9. tit. 24. defn. 12. num. 1.* Nicol.
- 6 Boër. *q. 1. n. 72.* At dixeris: † Nonne horum exiſtimatio ad minimum apud bonos & graves viros minuitur? Non certè putò; Nec enim † is, in quo vel mica humanitatis exiſtit, iudicio ſuo eum damnabit, quem leges excipiunt. † Ac eſto, miſerum ejusmodi debitorem facti infamià laborare, non ſtatim tamen officio publico privandus erit, ſiquidem infamia facti neminem ab administratione officii repellit, † ſicuti nec à testimonio dicendo, ſed tantum infamia juris, l. 3. §. *Lege Julii 5. ff. de testib. l. is cui lege. 18. §. 1. ff. qui testam. fac. poſſ.* Anton. Fab. *in Cod. lib. 4. tit. 15. defn. 45. num. 1.*

Ita Domini ad conſultationem Victor. Teuſchmans zu Lübeck/ Menſ. Nov. Anno 1599. (Verba ſent. Ob gleich euer Schwager/ſo in einer vornehmen Anſeßſtadt 25. Jahr ein vornehmer Beampter geweſen/in Abfall ſeiner Nahrung und viele Schulden gerathen. Da aber dennoch ſolches fürnemlich nicht durch ſeine Verwahrloſung geſchehen/ ſondern er durch unglücklichen Fortgang ſeiner Handlung zur Gewarths und ſeiner Diener Untreu in dieſelbe Ungelegenheit kommen wäre/ ic. So möchte er derwegen ſeines Amtes nicht entſetzt/ noch von ſeinen Gläubigern an ſeinen Ehren angegriffen werden/ ſondern es wäre ihm dieſelben derothalben gebührliehen zu belangen unbewommen/W. R. W.)

DEFINIT. XXIV.

Incarceratio debitoris oberati non tribuit jus pignoris aut proprietatis in concursu Creditorum.

Incarceratio debitoris personam quidem afficit, at non ejusdem bona, si qua postea reperiantur, vel per jus ſucceſſionis, aut aliunde ad eum deveniant. † Quare nec in hiſce Creditori, qui debitorem incarcerari fecit, ullum jus prioritatis competit in præjudicium Creditorum pignoratitiorum, quando inter eos de ordine & jure prælationis contenditur, licet ſint illi tempore poſteriores. † Non enim Creditor quilibet hypothecam habet, ſed is demum, qui convenit de pignore, l. 3. ff. *quæ res pign. oblig. poſſ. Novell. 136. cap. 5. §. in ſuper.* † præterquam in caſibus, 4 in quibus lex tacitam dat hypothecam, † ſiquidem 5 non cujuſlibet debitoris bona tacite ſunt obligata Creditori, ſed ex certis tantummodo cauſis, l. 1. §. *tot. tit. ff. C. in quib. cauſ. pign. tacit.* Anton. Fab. *de error. pragmat. decad. 1. Error. 1.* † At nullibi 6 lex vel ſtatutum incarcerationi effectum pignoris vel tacitæ hypothecæ tribuit. Niſi quis etiam ex confeſſione debiti & ſolâ agnitione Chirographi privilegium tacitæ hypothecæ induci exiſtmet: † Qui 7 certè inſignis pragmaticorum ferè omnium error eſt, licet in iudiciis receptiſſimus, ut latè demonſtrat Anton. Fab. *in Cod. lib. 8. tit. 7. defn. 8.* † Quin 8 nec bonorum ceſſio ullum jus taciti pignoris tribuit Chirographariis Creditoribus, Anton. Fab. *diſt. tit. 7. defn. 11.* Sed quales fuerunt Creditores anteceſſionem, ſive pignoratitii, ſive Chirographarii, † tales quoque poſt ceſſionem remanent, ordine inter eos ſervato ex privilegio non temporis ſed cauſæ, l. *privilegia. 32. ff. de reb. aut. jud. poſſ. junct. l. ult. ff. de ceſſ. bonor.* † Multo minus ergo incarcerationis privilegium tribuit in bonis debitoris, quæ planè non afficit.

Ita Domini in causa M. Bartholomæi Clamorini zu Leipzig/ Menſe Majo Anno 1592. (Verba ſent. Ob nun gleich etliche Gläubigere des Debitoris Perſon zweymal im Amt Weiſſen zur gefänglichen Haſt nehmen laſſen. Da ſie aber dennoch zu obgedachten Erbgebern vor euch keinen Kummer geſucht/ oder ſonſten einige dingliche Gerechtigkeit und beſſer Rechte darauff erlanget hätten/ſo möchten ſie euch auch in der Bezahlung nicht vorgezogen werden/ſondern es würden euch die Erbgeber/darauff ihr Arek erlanget/vor ihnen billich gefolget/W. R. W.)

DEFINIT. XXV.

Decoctoris bona Creditoribus ſunt communia, ſalvo tamen cujuſque jure prioritatis.

Illud expeditum eſt, quod decoctor, poſtquam ſolvendo eſſe deſiit, de bonis ſuis ulterius diſponere nequeat, adeo ut hypotheca † à debitore jam decocto & fallito conſtituta nihil operetur, Bald. *conſil. 432. num. 1. & ſeqq. vol. 1.* Dom. Card. Tuſch. *tom. 2. præſ. conſul. lit. C. verb. Creditor. concl. 1064. n. 3.* † Sed ſunt bona decoctoris Creditoribus communia, 3 ad quem pro rata vocantur non conſiderata temporis diverſitate, Strach. *de decoct. p. ult. num. 16.* † Quod 4 tamen ita intellectum velim, ut ſalvum maneat cuique ſuum privilegium, ſuumque jus prioritatis, ſi quod antea in bonis debitoris ſui obtinuerit, Strach. *diſt. loco.* † Pignore namque contracto & jure quaſito id Creditori neutiſquam auferri, nec in ejus præjudicium quicquam fieri poſſe conſtat, l. ff. *de pact.* Anton. Faber. *in Codic. lib. 4. tit. 10. defn. 3. n. 8.*

Ita Domini in causa Hansen von Coblenz und Hansen Fuchsens zu Leipzig/Menſ. Mart. Anno 1581. (Verba ſent. Ob nun gleich die andern Gläubiger in fremdden Gerichten und außſer Landes ſich von des Debitoris auſſenſtehenden Schulden bezahlt gemacht. Da aber dennoch ſolches nach des Debitoris falliment, und als ſeine Güter allbereit den Gläubigern gemein geweſen/geſchehen wäre/ ihr auch zuvor allbereit die Priorität erlanget hätte. So wären ſie ſolche eingemommene Schulden in die Gerichte allhier niederzulegen ſchuldig/und würden euch dieſelben Geldere vor ihnen zur Zahlung eurer Schulden billich gefolget/W. R. W.)

DEFINIT. XXVI.

Debitor obaratus à carcere publico exemptus non est, propterea quod sit forensis & advena.

- 1** **P**ROcul dubio forenses quoque & extranei hoc jure gaudent, ut adversus incolas provinciarum Saxonicarum, debitores non solvendo existentes, incarcerationem petere possint, vel ut sibi ad manus tradantur: prout demonstrat Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. cap. 3. n. 195. & seqq.* † Nam statutum simpliciter & indefinitè loquens prodest etiam forensibus, Bartol. *in l. cunctos. 1. C. de summ. Trinit. n. 24.* † Ac ne de hac re dubium relinquatur, Illustrissimus Elector Saxon. sanctione expressà forensibus hoc jus tribuit, ut incolas Electoratus sui ob res alienum incarcerari facere queant, † modò prius literis reversalibus à Magistratu ejus loci datis caverint, eundem incarcerationis processum incolis Electoratus adversus suos debitores ibidem non denegatum iri, *in nov. Ord. proc. judic. de Anno 1622. tit. 52. in fin. vers.* Ex bringe denn zuvor von seiner Obtigkeit. † Pariter quoque in casu contrario adversus advenas & forenses in Electoratu Saxonie ad incarcerationem procedere licet, nec debitores exempti erunt, propterea, quòd sint forenses, † dummodo hæc duo cumulativè concurrant, putà: quòd forenses in Electoratu Saxonie contraxerint & ibidem inveniantur, Matth. Coler. *diff. cap. 3. n. 171. & seqq.* † Quòd si tamen, durante inter debitorem & Creditorem disceptatione de sufficientià vel insufficientià bonorum debitoris, hic ad locum sui domicilii se transferat, † Magistratus illius loci sententiam à judice in Electoratu Saxon. latam neutiquam exequi, nec debitorem in carcerem publicum conjicere tenetur, prout eleganter docet Matth. Coler. *diff. cap. 3. n. 226.*

Ita Domini in causa Bernardi Teubners zu Bitterfeld/ Mens. Dec. Anno 1630. (Verba sent. Sonsten aber und auffzu Fall zur Zeit des Anlehns euer Debitor noch solvendo gewesen wäre/ möchte er sich dadurch / daß er im Churfürstenthum Sachsen nicht angeessen/nach wohnhaftig / weil er gleichwol darinnen mit euch contrahiret/auch des Orts sich betreten lassen) des Schuldturns nicht entbrechen/W. R. W.)

DEFINIT. XXVII.

Major pars Creditorum paciscentium cum debitore, eique debiti quotam remittentium, reliquos etiam Chirographarios pro rata obligat.

- 1** **T**Radunt Dd. communiter, Creditores eam debiti partem, quam mercatori fallito aut alii debitori remittunt, ut reliquum solvat, conditione ob turpem causam repetere posse, si ad pinguiorem fortunam pervenerit, Jason. *in l. fin. ff. de condi. ob turp. caus.* Plot. *in repet. l. si quando p. num. 65. C. Unde Vi.*
- 2** Hipp. de Marf. *sing. 432.* † Quòd certè in eo, qui non suo sed fortunæ vitio non solvendo factus est, vix obtinere poterit, cum, quòd tali ex commiseratione remittitur, ob causam omnium maximè piam atque honestam, nullo modo verò ob turpem causam remissum vel datum dici queat. † Quin nec in defraudatore & decoctore hanc Dd. sententiam de eo, quòd semel remissum vel datum est, repetendo, usu & observantià in foro præsertim Saxonico receptam esse, testis fide dignus est Dan, Moll. *lib. 4. semestr. cap. 6. in fin.* † Cautius ergò agere discant Creditores cum debitore paciscentes, eique debiti partem remittentes, ne forsàn facti sui eos postea poeniteat. † Hinc remissà debiti quotà à majore parte Creditorum debitori, quæritur, *num reliqui Chirographarii illorum voluntatem sequi, & pro rata de suo quoque Credito aliquid remittere teneantur?*
- 6** † Quòd affirmandum est ex scripto D. Marci, de quo Carpt. *Definit. Vol. I.*

*in l. juris gentium. 7. §. ult. l. 8. l. Rescriptum, 10. ubi Accurs. & Jason. ff. de pact. Strach. de decoct. p. 6. n. 6. & seqq. Anton. Fab. in diff. l. 7. §. ult. & l. rescriptum 10. ff. de pact. † Dicitur equidem posset, cum per ejusmodi remissionem minuaturs jus Creditorum, voluntatem singulorum exquirendam & quoad singulos præcisè servandam esse. † Quòd enim ad omnes ut singulos pertinet, ab omnibus & singulis approbari debet l. ult. C. de aut. prest. l. in concedendo. §. l. si autem plures. 10. ff. de aq. & aqu. pluv. arc. † Verum, ut maximè concesserim, omnium ac singulorum voluntatem exquirendam esse, attamen non omnium voluntatem judex in decernendo sequi potest, quando inter se dissentiunt Creditores, ne alioquin impediant judicem, sicuti mutuo sese impediunt. † Itaque cogit hoc casu rei necessitas, ut quòd à majori parte factum est, ab omnibus factum videatur, ac propterea plurium Creditorum conventio reliquos etiam obliget, perinde ut *in l. 3. & 4. quod cujusque univ. nomin.* † Veluti & in Edicto *de rebus aut. jud. poss.* cum unus ex creditoribus mittitur in bonorum possessionem debitoris, omnium Creditorum nomine missus intelligitur, *l. cum unus ex Creditoribus 12. ff. de rebus aut. jud. poss.* † Adeoque illud hoc loco agitur, ut Creditoribus omnibus ex æquo consulatur, ne si pauciores minimum debitori remittere renuant, unusquisq; Creditorum integrà crediti summa carere cogatur. † Quà de causà pactum plurium Creditorum reliquis etiam privilegariis præjudicare vult rescriptum D. Marci *in diff. l. scriptum 10. ff. de pact.* † Modò tamen singuli ad ejusmodi pactiōnem requisiti & citati fuerint, Anton. Fab. *in Rat. diff. l. 10. ff. de pact. l. a. Strach. diff. part. 6. n. 9.* † Quamvis aliter sentiant Jason. *in diff. l. rescriptum. 15. 10. ff. d. r. n. 4.* † Planè, major pars Creditorum ex quantitate debiti, non ex cumulo personarum æstimari debet, *l. 8. & seq. ff. de pact. l. ult. C. qui ced. poss. Strach. de decoct. p. 6. n. 5.**

Ita Domini in causa Creditorum Antonii Hehnens ad requisitionem Consulum & Senatus in Guben, Mens. Decembr. Anno 1626. (Verba sent. Diemeil Balthasar Francke und Jacob Wohlerbens Wittibe bloffe Chirographarii seyn/und wegen ihrer Schuldforderung in des Schuldners Gütern keine Hypothecam und dingliches Recht erlanget / so seyn sie auch von dem meisten Theil der Gläubiger getroffenen Accord zu halten/und an ihren Forderungen pro rata etwas schwinden zu lassen schuldig/W. R. W.)

DEFINIT. XXVIII.

Non nocet pactum plurium Creditorum, debiti partem remittentium hypothecariis, usque Creditoribus, qui arresta in bonis debitoris obtinuerunt.

NON tamen loquitur Rescriptum D. Marci generaliter, sed hypothecarios disertis verbis excipit, ita ut licet major pars Creditorum debitori aliquid remiserit, hoc tamen hypothecariis neutiquam nocere queat, † nec hi voluntatem paciscentium sequi teneantur, *l. Rescriptum 10. in fin. pr. ff. de pact.* † Haud namque assentiri possum Anton. Fabr. *in Ration. diff. l. 10. ff. d. r. imputanti Triboniano, Rescriptum D. Marci ab eo corruptum, & ad alios casus, de quibus forsàn Imperator non cogitaverat, protractum fuisse.* † Verbis potius textus inharendum arbitror, quibus satis manifestè hypothecarii excipiuntur, præsertim cum nec ratio exceptionis deficiat, & diversitas Chirographariorum ac hypothecariorum Creditorum haud obscure appareat. † Nimirum, interest Chirographariorum, pactiōnem ac remissionem factam debitori ab omnibus servari, ne is se subtrahendo omnes eludat, cum non nisi ipsam debitorem

6 convenire queant: † At habentibus hypothecam pactione illa nil prodest, si enim non esset, quem convenirent, hypothecaria actione agerent contra tenentes bona, Bartol. *in d. l. rescriptum. 10. ff. d. t.* † Quod cum ita se habeat, hypothecariis, jus prioritatis jam acquisitum habentibus, pactione Creditorum noceri iniquissimè diceretur, Accurs. Jason. Bartol. & Dd. *in dict. l. rescriptum 10. ff. d. t.* Strach. *de decoct. part. 6. num. 13.* † Nec refert, an paciscentes quoque ipsimet hypothecarii fuerint, nec ne? † Etenim ne tum quidem conventionem majoris partis hypothecarios obstringi, rectissimè asserit Strach. *dict. loco.* † Planè, idem quoque dicendum arbitratur de iis Creditoribus, qui arresta in bonis debitoris impetrarunt, ut scilicet nec hi voluntatem & pactionem plurium Creditorum quoad remissionem certæ partis debiti sequi te-
1 I neantur ob identitatem rationis, † quæ eandem juris dispositionem facit, *l. illud 23. ff. ad Leg. Aquil. l. bis 12 solis 7. vers. actionem. C. de revoc. donat.* & † quod Arresta hypothecis in effectu æquiparentur, Matth. Coler. *de proc. exec. p. 3. cap. 11. num. 26. & seqq.* Andr. Rauchb. *p. 1. q. 4 n. 1.* Joh. Zanger. *de except. p. 2. cap. 1. n. 268.*

Ita Domini in eadem causâ. (Verba sentent. Ob nun wol die meisten Gläubiger an ihren Forderungen etwas erschwinden lassen/und mit dem Schuldner auff gewisse Masse accordiret. Diem Weil aber dennoch Margaretha Pauffers ihrer Forderung wegen allbereit vorgehaltener Commission zu des Schuldners Gütern Arrest angeleget/und dadurch ein dingliches Recht erlangt/ic. So mag ihr auch der andern Gläubiger gültliche Verwilligung und Vergleichung zu Nachtheil nicht gereichen/sondern sie wird bey ihrem Recht billich gelassen/ und in Verbleibung gültlicher Zahlung des vollständigen Capitals von dem arrestirten Gütern befriediget/ic.)

Item ad requisitionem Johann Königs zu Leipzig / Mensē Septembr. Anno 1621. (Verba sent. Ob nun wohl die meisten Gläubiger/so die erste Verpfändung auff des Debtors Gütern erlangt/mit demselben sich in Accord eingelassen/und an ihren Forderungen etwas remittiret / so mag doch solche Vergleichung den andern Gläubigern / welchen auch des Schuldners Güter zum gerichtlichen Unterpand haften / zu Schaden und Nachtheil nicht gereichen; und massen sie auch in angeregten Accord zu willigen wider ihren Willen nicht gedrungen werden mögen/W. R. W.)

Et ad consultationem Christiani Priesdorffs zu Leipzig / Mensē Februar. Anno 1630.

Item in causâ Jozz Zumpens und Hansen Gritschens zu Pirna / Mensē Majo Anno 1634.

DEFINIT. XXIX.

Dilatio quinquennalis à majori parte Creditorum debitori concessa impedit etiam hypothecarios & arrestantes, quo minus, durante dilatione, debitorem molestare queant.

1 **E**Xceptio moratoriz præscriptionis, vel dilatio
2 quinquennalis († cujus origo non videtur altius
3 repeti posse, nisi ex Constitutione Gratiani *in l. 4. C. de præcip. Imp. offer. & Justiniani in l. ult. C. qui bon. ced. poss.* Jac. Cujac. *2. obs. 10.*) † à majori parte Creditorum debitori concessa, reliquis etiam Creditoribus non solum Chirographariis, sed etiam hypothecariis haud consentientibus nocet, quo minus durante dilatione debitorem molestare queant, *ex dict. Const. Imp. Justiniani in l. ult. C. qui bon. ced. poss.* † modò dilatio quinque annorum spacium tam *in d. l. fin. C. d. t.* quam Const. Imperiali, von verordneten Rauffleuten / Anno 1548. à Carolo V. Imp. *Augusta edita*, definitum non excedat. Dan. Moller. *lib. 4. semestr. cap. 6. n. 5.* Matth. de Afflict. *decif. 288.* Strach. *de decoct. part. 6. n. 5.* † Quod forsân in Chirographariis Creditoribus minus ambiguum est; si enim in horum præjudicium à majori Creditorum parte pars Crediti potest remitti, Definit. 27. utique multò magis dilatio solutionis ipsis etiam invitis & non consentientibus concedi poterit debitori. † At dubi-

um solummodo relinquatur quoad hypothecarios Creditores, quibus remissionem debiti à majori Creditorum parte factam haudquaquam præjudicare, *dicti defn. preced.* † Adeoque nec dilationem quinquennalem existimaveris forsân? † Sed verbis disertis obloquitur Imp. Justinianus *in dict. l. ult. C. qui bon. ced.* Dicere itaque ausim, Exceptionem hanc ce moratoriam seu dilationis quinquennalis non esse merè personalem sicut remissionis Crediti, sed respici ipsa debitoris bona eorumque exactionem, ut aliquo tempore differatur, adeoque juri hypothecæ reali præjudicare posse, præsertim cum per hanc nil profusus de summâ Crediti auferatur, sed tantummodo spacium debitori se recolligendi concedatur, † ut tanto minus damnum per hanc hypothecariis inferatur. † Quicquid sit, in concessione hujus dilationis majori Creditorum parti non minus ac ipsi Principi licere, satis manifestum est *ex dict. l. ult. C. d. t.* etiam si hujus ratio tam expedita forsân non appareat. Certius autem est illud, quod æquè Arrestantibus atque hypothecariis hæc dilatio præjudicetur secundum tradita Defn. *preced. in fin.* † modò jus reale semel acquisitum saluum ipsis remaneat, præstitâ hæc de re cautione expressâ.

Ita Domini in causa Christiani Edschers zu Leipzig / Mensē August. Anno 1601. (Verba sent. Was aber Donat Pelgen/so zu des Schuldners Waaren allhier einen Arrest erlangt/betreffen thut; ob gleich derselbe die von andern Creditoren bewilligte dilationem quinquennalem dem Schuldner auch nicht verweigern kan/ic. So mag er doch ohne Caution den erlangten Arrest wider seinen Willen fallen zu lassen nicht gedrungen werden/W. R. W.)

DEFINIT. XXX.

Obstigia tam in Imperio Romano, quam foro Saxónico hodie sunt abrogata & prohibita.

1 **O**bstigia nihil aliud sunt, quàm conventiones,
2 quibus debitores vel fidejussores promittunt, se
3 sistere in certo aliquo loco, nec inde abscedere, donec
4 fiat id, quod conventum est, Anton. Butr. *in cap. ex rescripto 9. n. 10. ext. de jurejur.* Matth. Coler. *de proc. exec. part. 1. cap. 8. n. 4.* † Hæc quondam in Imperio Romano antiquioribus constitutionibus fuisse concessa, manifestum est ex Const. Imper. Augustæ Anno 1548. *edita tit. Von wucherlichen Contracten.* So auch eine Schuldverschreibung/ic. ubi fidejussores obstigii nomine extra imperium saltem evocari prohibentur. Unde per ratiocinationem à contrario sensu obstigia rectè in Imperio usurpari concluditur. † Quod & fatentur Andr. Gail. *lib. 2. obs. 45. n. 1. 2.* (ubi multa Cameræ Imp. præjudicia refert, quibus obstigia confirmata fuere) & *lib. 2. de pac. publ. cap. 2. n. 5.* Matth. Wesenb. *in parat. ff. de fidejuss. n. 5.* Matth. Coler. *dict. c. 8. n. 19.* † Quin nec jure Saxónico improbata fuisse Obstigia, luculenter patet *ex art. 11. lib. 2. & Andr. Dan. Moller. lib. 3. cap. 30. n. 3.* Jacob. Schult. *in addit. ad Modest. Pist. part. 3. quest. 138. n. 24.* † Nec immeritò, cum fidei humanæ nihil tam sit congruum, quam præstari id, de quo inter contrahentes conventum, *l. hujus edicti. 1. in pr. ff. de pact. l. ex emto. 11. §. 1. ff. de action. empt.* † Unde & obstigia juri communi consentanea dicit Schult. *dict. loc. n. 21.* † Verùm, postquam Obstigia ex pravis hominum moribus in meras crapulas & he-
7 luationes, per quas & mentis inducitur exilium, &
8 omnium libidinum provocatur incendium, degenerarunt, iisque nil aliud ferè effectum, quàm ut debitores, quibus ante difficile erat solvere, profusus non solvendo facti, nec tamen eo magis Creditoribus satisfactum fuerit, quin & hospites propterea ad summam

mam paupertatem devenerint, cum nec iis satisfieri potuerit, b. Const. §. Wir wollen auch. Dan. Moll. *diff. c. 30. n. 7. & Coler. diff. c. 8. n. 88. & seqq.* † Novissimâ Constitutione Imperiali, in der Policey-Ordnung zu Frankfurt/Anno 1577. tit. 17. rubr. Von vortelichen Contracten. §. Wiewohl auch in des Heil. Reichs/1c. Obstagia in Imperio Romano prorsus abrogata fuerunt, Gail. *diff. obs. 45. num. 6.* † Quorum usum jam antea quoque Illustrissimus Elector. Saxon. in Ditionibus suis severissimè prohibuerat. **1** *hâc* Const. 23. §. Wir wollen auch. † Absque omni Creditorum præjudicio, uti demonstrat Coler. *diff. 12 cap. 6. n. 93.* † Ut proinde hodiè supervacanea sit omnibus disputatio de obstagii, de quibus aliàs videri possunt Modest. Pistor. *p. 2. consil. 1.* Dan. Moll. *diff. cap. 30. & ad b. Const. n. 7.* Matth. Color. & Jac. Schult.

Ita Domini in causa Matthâi Hübners zu Geusa / Menf. Jul. Anno 1626. (Verba sent. Ob wohl iur. heil. Römischen Reich/so wohl auch auff Sächsischem Boden die Obstagia, oder das Einreiten und Leisten in den Herbergen heutiges Tages gang und gar verboten und aufgehoben seyn/1c.)

DEFINIT. XXXI.

Valet tamen etiamnum hodiè pactum, quo debitor, si in solutione cesset, se in certo loco staturum & antequam Creditori satisfactum sit, ab illo non recessurum, promittit.

1 Propter abusum potissimum & luxuriam detestabilem Obstagia abrogata fuere, quod scilicet ad

hæc obligati unâ cum iis, qui officii vel honoris causâ ad ipsos veniunt, toto tempore obstagiorum, durantium, nullâ prorsus sumptuum habitâ ratione diesque noctesque cibo & potu se ingurgitent, & si vel dimidium saltem diem ab heluationibus cessent, pactis non satisfecisse videantur, Dan. Moller. *lib. 3. semestr. 30. n. 7.* Matth. Coler. *de process. exec. part. 1. cap. 8. num. 88.* † Quare, si contrahentes **2** more hoc detestabili neglecto, aliter convenerint, & debitor, si in solutione cesset se staturum in certo loco, & inde, antequam satisfactum sit Creditori, non recessurum ab illo promiserit; † etiam **3** num hodiè pactum illud valere, non quidem jure obstagii, sed vi alterius voluntariæ conventionis, rectissimè docet Moller. *diff. cap. 30. n. 6.* † Neque **3** enim ex ejusmodi pacto ullæ sunt metuendæ heluationes, † sed hujus effectus in eo potissimum **4** consistit, ut persona debitoris non solvendo existens facilius detineri & in carcerem publicum conjici queat, Moll. *d. loc. num. 8.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Da ihr euch aber dennoch in der Schuld-Verschreibung ausdrücklichen dahin verpflichtet hâret/das/auffn Fall ihr die Zahlung bestimmtes Tages nicht leisten würdet/ihr euch in eure Verhaftung gestellen/ und ehe und zuvor der Gläubiger vollständig befreitiget / nicht von dannen hinweg weichen wolcet / allein zu dem Ende / damit der Gläubiger eurer Person halber gesichert seyn möchte/1c. So wäre solche Verpflichtung zu Recht kräftig/ und ihr derselben allerdings nachzukommen schuldig / D. R. W.)

CONSTITUTIO XXIII.

PARTIS SECUNDÆ.

Ob die Verpfändungen unbeweglicher Erbgiiter für der Obrigkeit / darunter sie gelegen / nach Sachsen-Recht geschehen müssen ?

Wiewohl nach gemeinen Rechten ein ieder seine Güter ohne Gerichtliche insinuation oppignorieren und verpfänden kan/so ist doch solches der Derter / da Sächsisch Recht gehalten / durch langwierigen Gebrauch anders eingeführt/nemlich/das die special-Verpfändung unbeweglicher Güter / oder aber auch/wann sie gleich general und allgemein auff alle Güter gerichtet / für der Obrigkeit / unter welcher sie gelegen / oder auch dem Lehn-Herrn muß insinuieren werden / sonst aber unkräftig sey. Und dieses hat vernünftige Ursachen / damit ein Gut nicht vielen versetzt / und also die Leute betrogen werden / iedoch wo einer ein Gut absque insinuatione verpfändet / und es wollens seine Erben wieder haben / und den Pfandschilling nicht wieder erstatten / derer Ursachen / das die oppignoratio nichtiger Weise geschehen / so seynd sie nicht zu hören / sondern den Pfandschilling gegen Einräumung des Guts zu ersetzen schuldig. Wann auch ein Gläubiger für zween oder drey Zeugen / oder durch Aufrihtung eines Vertrags / so mit etlicher Händler Siegel bekräftiget / hypothecam generalem, oder specialem constituieren würde / so soll es auch für eine hypotheca geachtet / und allen Chirographariis creditori-

Pignoratio honorum allodialium immobilium jure Saxonico ut valeat, num coram illo Magistratu, sub cujus jurisdictione sita sunt, eam fieri necesse sit?

Etsi jure communi unicuique bona sua, absque judiciali insinuatione, pignorare permissum est, iis tamen in locis, quæ jure Saxonico utuntur, longævâ consuetudo id invexit, ut obligatio bonorum immobilium, sive specialis illa sit, sive etiam generalis, nisi coram judice, cujus jurisdictioni subjacent vel coram domino directo facta sit, non valeat. Et id quidem rationabilem hanc habet causam, ne, si eadem res pluribus simul obligetur, homines decipiantur. Quamvis fundo absque insinuatione pignorato, si heredes debitoris, eum redimere cupientes, pignorationem non legitimè factam prætendant, ideoque pecuniam creditori debitam solvere nolint, audienda non sint. Sed, etsi creditori cuidam in præsentia duorum triumve testium, vel pacto, aut transactione sigillis illorum, quorum operâ interveniente facta est, signatâ, hypotheca vel generalis, vel specialis constituatur, ea valebit, & Creditor is omnibus Chirographariis præferetur. Quod tamen ita accipi volumus, ut hypothecæ in judicio contractæ, aliis quibuscunque extra judicium constitutis, licet tempore anterioribus, sint præferendæ.

bus vorgezogen werden. Es sollen aber die Gerichtliche Verpfändunge an allen andern hypothecis, so nicht coram iudice geschehen / fürgehen / ungeachtet ob die andern der Zeit halber älter wären. Wann auch bona emphyteutica, oder censitica, Erblehen oder Erbzinßgüter / darüber ein Unterthan einen Lehnherren erkennen muß / oder die er sonst in Lehen zu empfangen pfleget / versetzet und verpfändet / sollen dieselbige anderer Gestalt nicht / dann mit Gunst oder Bewilligung des Erb oder Lehn-Herrns hypothecirt werden / und ohne das die Verpfändung ganz nicht statt haben. Fahrniß und bewegliche Güter / der einer mächtig / mag einer auch auff Sächsischem Boden / ohne dergleichen insinuation, jemand's zum Unterpfand wohl vorschreiben. Danach sich unsere Juristen-Facultäten und Schöppenstule / in Verfassung der Urtheil zu richten haben.

D E F I N I T I O N E S.

1. Bona immobilia in foro Saxonico absque consensu Magistratus sive iudicis efficaciter oppignorari non possunt, ne quidem à Nobilibus & Illustribus personis.
2. Nec inter Mercatores valida est oppignoratio rerum immobilium extrajudicialis.
3. Annui reditus in foro Saxonico non nisi judicialiter validè oppignorantur.
4. Non impedit juramentum debitoris, de non ulterius oppignorando bona immobilia, quò minus hypotheca posterior judicialis preferatur hypotheca extrajudiciali.
5. Oppignoratio bonorum immobilium, extrajudicialiter licet facta, heredes tamen debitoris obligat.
6. Immobilia iudici ipsi, & rursus ab ipso iudice sine consensu Superioris rectè oppignorantur.
7. Jura ac Nomina in foro etiam Saxonico, absque insinuatione judiciali, efficaciter oppignorantur.
8. Pignus judiciale, in rebus immobilibus constitutum à Creditore alii cuidam, sine novâ judiciali insinuatione, pignori dari potest.
9. Hypotheca rerum mobilium extrajudicialis seu conventionalis anterior, praefertur aressto & hypotheca judiciali posteriori in foro Saxonico, contra l. scripturas 11. C. qui pot. in pign.
10. Hypotheca generalis rerum mobilium, comprehendit etiam mobilia ac nomina in alieno territorio existentia.
11. Non trabenda est hypotheca generalitè ad res mobiles, quæ post mortem debitoris hereditati accesserunt.
12. Creditori datur persecutio bonorum mobilium, sibi oppignoratorum, adversus tertium possessorem.
13. Mercibus tamen in tabernâ oppignoratis, ac postea singulatim venditis, Creditor adversus emptorem hypothecariâ experiri nequit.
14. Valida est hypotheca bonorum immobilium, coram testibus aut instrumento constituta, etiam in terris Electoratus Saxonici, non ut hypotheca judicialis, sed solum Chirographariis & aresstantibus preferatur.
15. Creditores in possessionem bonorum debitoris immisssi, non preferuntur iis, quibus anterior hypotheca extrajudicialis coram testibus fuit constituta.
16. Valet pignus in re immobili venditâ, pro residuo pretii retentum, citra iudicis consensum, etiam in foro Saxonico.
17. Non juvat venditorem Lex pignoris, ob pretium non solutum, contractui venditionis jam perfectò, ex intervallo extrajudicialiter apposita.
18. Feudo vendito, non valet hypotheca pro residuo pretii venditori, absq; speciali consensu Domini, reservata.
19. Absque speciali reservatione hypotheca, ne quidem rusticis competit pignus in rebus venditis pro pretio.
20. Oppignorari debent in foro Saxonico bona immobilia coram iudice, sub quo immediatè sita sunt, nec validam efficit hypothecam consensus domini superiorioris.
21. Bonorum immobilium oppignoratio fieri debet coram eo iudice, qui jurisdictionem habet inferiorum.
22. Ad oppignoracionem bonorum Emphyteuticorum, vel censiticorum, utriusque tam iudicis ordinarii, quam domini directi consensus est adhibendus.
23. Hypotheca bonorum immobilium judicialis non subsistit, nisi ipsemet debitor verbis expressis consensum iudicis ad hanc imploraverit.
24. Consensus Domini vel iudicis, super hypothecâ feudi vel fundi ad tempus certum prestitus, tempore elapso extinguitur.
25. Magistratus consentiens hypothecæ ad certum tempus, reservato sibi vel debitori jure reluendi, tacitè consensum prorogare videtur, si finito tempore, non reluantur bona hypothecata.
26. Magistratus ob prestitum consensum in oppignoracione bonorum, pluribus creditoribus factâ, nullâ ratione tenetur, licet bona omnibus non sufficiant.
27. Competit tamen actio ad interesse adversus Magistratum, Creditori pecuniam aliâs non credituro hypothecam falsò idoneam affirmantem.
28. Creditor in alienationem pignoris consentiens, illud debitori remississe videtur.
29. Creditor generalem & specialem hypothecam simul habens, prius specialem excutere tenetur, antequam generali utatur.
30. Hypothecarius, cui generalis constituta est hypotheca, non potest reliquis Creditoribus prejudicare in speciali hypothecâ, si certam rem semel elegerit.
31. Parte debiti licet solutâ, pignoris tamen obligatio pro residuâ debiti parte integra manet.
32. Creditor hypothecarius omisâ actione hypothecariâ, personaliter adversus debitorem experiri, inque alia ejus bona, sibi non oppignorata, executionem petere potest.
33. Solutione tantummodò debiti, non etiam cessione aut confusione ex acquisitione domini extinguitur in totum hypotheca.
34. Clausula: de non alienando, adjectâ hypothecæ, tribuit Creditori jus executivum adversus tertium, possessorem, discussio etiam nondum principali debitore.
35. Superest actio hypothecaria Creditori etiam post venditum pignus, si hoc postea evincatur.

DEFINIT. I.

Bona immobilia in foro Saxonico absque consensu Magistratus sive Judicis efficaciter oppignorari non possunt, ne quidem à Nobilibus & Illustribus personis.

- 1 **S**ive quætas de effectu pignoris, quoad causandam actionem hypothecariam adversus debitorem, vel tertium pignoris possessorem; sive quoad privilegium prælationis in concursu plurium Creditorum, expeditum est; † quod in foro Saxonico bonorum immobilium oppignorationes non aliter valent, quàm si Judicis seu Magistratus ordinarii auctoritate muniantur & corroborentur, *b. Const. 23. art. 3. lib. 1. Landr. Bened. Reinh. differ. 21. Andr. Rauchbar. part. 1. quest. 6. num. 14. Matth. Coler. de process. execut. part. 1. cap. 10. n. 194. Zobel. part. 2. differ. 28. num. 12.* † Quod sanè vix mirum alicui videbitur, perpendenti, jura Saxonica nunquam permittere bonorum immobilium alienationem, nisi cum approbatione & consensu Judicis, *dict. art. 8. ubi Gloss. latin. ad text. german. lit. B. art. 52. art. 34. lib. 1. Landr. Zobel. dict. diff. 28. num. 12. Petr. Heig. part. 2. quest. 17. num. 18.* † Quò & pignoris seu hypothecæ constitutionem refero, quæ alienationis verbo continetur *l. ult. in med. C. de rebus alien. Hart. Pift. lib. 1. quest. 15. n. 55. Heig. p. 2. quest. 5. num. 24.*
- 2 † Quamvis apud omnes certum æquè non sit, inveteratane consuetudine, an certo jure Saxonico hoc ipsum nitatur; de quo disputat Andr. Rauchb. *dict. quest. 6. n. 15.* & Aut. Consult. Const. Saxon. *tom. 1. part. II. quest. 10. num. 1.* † At omisso eo, tanquam re non magni momenti, nosse sufficit rationem hujus juris, quod potissimum favorem Creditorum cernit, † nimirum: ne una eademque res pluribus simul obligetur, ac Creditores credito suo defraudentur, *b. Const. 23. §. Und dieses, ubi Dan. Moller. n. 15. Rauchb. dict. loc.* † Quæ ratio, cum generalis sit, sequitur inde, oppignorationem bonorum immobilium, sive sit generalis, sive specialis, indifferenter validam non esse, expressè † ita disponente Elect. Saxon. Illustrissimo, *b. Const. 23. in pr. & in Ordin. Nov. proc. judic. tit. 40. §. Aber unbewegliche. vers.*
- 3 **E**s werde gleich ein Stück /c. † Ex quo porro inferendum, nec Comites aut Nobiles, aliasve personas illustres, bona sua immobilia extra judicium pignori rare posse, † Quippe in quibus prædicta ratio non minus, ac in hominibus plebejis atque rusticis obtinet, *Dan. Moll. hic num. 15. Matth. Berlich. part. 2. concl. 29. n. 7.* † Nec ulla diversitatis causa afferri poterit, cur in hisce Constitutio Electoralis, generaliter loquens, locum habere non debeat; Nisi quis dicere auserit: † prædictas personas Nobiles atque Illustres bona sua immobilia propterea forsan extrajudicialiter efficaciter oppignorare, quod & ultra quingentos solidos absque insinuatione judiciali donare valeant, *Joh. Schneidew. ad §. alia. 2. Instit. de donat. num. 31.* † Atqui argumentari ita non licet, ob rationem prædictam, oppignorationem extrajudicalem in foro Saxonico prohibentem, quæ certè in donatione, excedente summam 500. solidorum, omninò cessat. † Neque enim in ejusmodi donatione ullam defraudationem metuendum esse, quicquam affirmaverit, *Berlich. dict. concl. 29. n. 8.*

Ita Domini in causa Volrad à Minckvitzten zu Gensa / M. Jan. Anno 1631. (Verba sent. Es wäre dann / daß eure unbewegliche Güter / so einem andern von Adel verpfändet werden sollen / unter andern Gerichten gelegen. Auf solchen Fall müste die hypotheck, dafern sie zu Recht kräftig seyn soll / in selbigen Gerichten constituiret / und der Obrigkeit Consens hierzu ertheilet werden / W. N. W.)

DEFINIT. II.

Nec inter Mercatores valida est oppignoratio rerum immobilium extrajudicialis.

Non admittit generalitas hujus Constit. exceptionem in Mercatoribus, utique bonorum immobilium oppignorationem extrajudicalem inter eos valere, existimemus. † At, inquires, in foro Mercatorum non solet disputari de apicibus juris, sed tantum de æquitate & bona fide, *arg. l. si fidejussor. 29. §. quadam. 4. ff. mandat. Anton. Fab. in Codic. lib. 8. tit. 23. definit. 8. n. 3. Tit. 27. defn. 3. num. 2. Matth. Wefenb. consil. 10. n. 40. Andr. Gail. lib. 2. observ. 27. n. 27.* Verum equidem hoc est: † Sed Negro, dispositionem juris Saxonici, quæ hypothecæ extrajudiciales improbat, cum bonâ fide & æquitate pugnare. Hocquè ut asseramus, tantum abest, † ut etiam vel ex solâ æquitate in foro Saxonico eam inductam fateri necesse habeamus: † Ne scilicet una eademque res pluribus simul obligetur, ac per id Creditores suo credito defraudentur *b. Const. 23. §. Und dieses. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 6. num. 14.* † Nec est, quod credamus *Matth. Berlich. part. 2. concl. 29. n. 42.* solummodo in ditionibus Electoratus Saxonici Mercatoribus res immobiles extrajudicialiter oppignorare fas esse, ex Edicto peculiari de 1. Febr. Anno 1614. §. 5. *vers. Alletne Kauffleute / 1c.* Quod hanc in rem valdè urget; † Sed frustra, & contra intentionem Illustrissimi Electoris, qui de cessionibus saltem ibidem dispositionem fecit. Quam ad oppignorationem bonorum haudquaquam extendere licet, ne per obliquum correctio juris Saxonici inducatur; † quæ omninò est vitanda, *l. precipimus 32. in fin. C. de appellat. l. sancimus 27. C. de restam.*

Ita Domini in causa Creditorum Jacobi Apels zu Eitpitz / Menf. Majo, Anno 1627.

In causa Creditorum Johann Ilfelds, Menf. Jul. Anno 1630. Item in causa Jobst Dredenbeck's Gläubiger / Menf. Aug. Anno 1630.

Et in causa Jobst von Efferns Gläubiger / Menf. Jan. Anno 1630.

DEFINIT. III.

Annui Reditus in foro Saxonico non nisi judicialiter validè oppignorantur.

Non ignoro equidem disceptationem Dd. controversam: An Reditus annui bonis immobilibus vel mobilibus adnumerentur, de quâ Andr. Gail. *lib. 2. observat. 10. num. 1. & seqq. Salyc. in l. jubemus. 14. n. 4. C. de SS. Eccles. Matth. Berlich. part. 3. concl. 34. num. 2. & seqq. Matth. Coler. de process. execut. part. 1. cap. 3. num. 248.* † Ac certe propriè loquendo Reditus hi nec inter bona mobilia, neque immobilia referuntur, † sed tertiam speciem bonorum constituunt, *Joh. Köpp. decis. 24. n. 7. Vincent. Caroc. de excuss. bon. part. 2. q. 44. num. 33. Jac. Schult. in addit. ad Modest. Pistor. part. 3. quest. 124. n. 47.* † Attamen in foro Saxonico absque dubio Reditus annui indifferenter, sive ex bonis immobilibus, sive mobilibus competant, pro immobilibus habentur, *per text. in Const. Elect. 24. p. 3. ubi Dan. Moller. n. 1.* † Ex quo sequitur, Reditus hosce, perinde ac reliqua bona immobilia, non nisi consensu Magistratus sive Judicis efficaciter oppignorari, *Joh. Köpp. dict. quest. 24. n. 2. Matth. Berlich. part. 2. concl. 29. n. 9.* † præsertim, cum & in hisce metus deceptionis & defraudationis Creditorum subsit, si pluribus obligarentur. † Quâ de causâ, nec in comitatu Mansfeldico id, in quo pretium cupri impensas, in eo factas, excedit (vulgò den Rent-Gülden) sine consensu Domini pignori posse, tradit *Moll. ad dict. Const. 24. p. 3. n. 7.*

Ita

Ita Domini in causa Abrahami Zelbers zu Brosten / Menſe Dec. Anno 1627. (Verba ſent. Ob wohl nach Sächſiſchen Rechten die wiederkauffliche Zinſen für unbewegliches Gut gehalten/und dannhero ohne Demilligung der Obrigkeit / und außſer Gerichte beſtändiger Weiſe nicht verpfändet werden mögen/ B. R. W.)

DEFINIT. IV.

Non impedit juramentum debitoris, de non ulterius oppignorando bona immobilia, quo minus hypotheca posterior judicialis preferatur hypotheca extrajudiciali.

- C**ertum est, quod juramentum in alterius damnum haud redundet, c. *quavis. 2. de pact. in Sexto Andr. Tiraq. in l. si unquam. 8. in prefat. num. 164. C. de revoc. donat.* † Hinc, licet debitor bona sua immobilia obliget, atque cum juramento promittat, se illa deinceps nulli alii, neque in judicio, neque extra judicium obligaturum: per id tamen non efficitur, † quò minus Creditor posterior, cui bona contra præstitum juramentum judicialiter sunt obligata, priori debeat præferri, Dan. Moller. *hic num. 31.* † Et si enim concesserim, actum contra juramentum de non faciendo ipso jure annullari, ut vult Hippol. de Marfil. *in rubr. n. 204. ff. de fidejuss. Didac. Covarr. in d. cap. quavis 2. p. 2. §. 2. num. 2. de pact. in Saxto.* † Attamen hoc verum est ratione jurantis nequaquam verò in præjudicium tertii id quicquam operari potest. † Non enim tam ex beneficio debitoris, quàm à lege, posterior Creditor jus hypothecæ atque prælationis validum consequitur. † Quare nec id à debitore tolli aut immutari potest, *l. ult. C. de pact. ut tradit in simili Anton. Fab. in Codic. l. 8. t. 27. defn. 32. num. 2.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba ſent. Inmassen dann auch durch Eydliche Versprechung/dieselbe keinem andern/ in oder außserhalb Gerichte/anderweit zu verpfänden/ die Erstigkeit dem jenigen Creditori, welchem bemeldte Wiederkauffliche Zinſen wider den geleisteten Eyd nachmals Gerichtlichen verpfändet/nicht entzogen werden mag/ ic.)

DEFINIT. V.

Oppignoratio bonorum immobilium, extrajudicialiter licet facta, heredes tamen debitoris obligat.

- S**i quis rem immobilem absque judiciali insinuatione pignori dederit, jusque heredes repetere eam volentes, pecuniam, pro qua pignorata est, solvere nolint, prætendentes ob defectum insinuationis nullitatem hypothecæ, eos non audiendos, sed ad solutionem adigendos esse probat *hac Const. 23. §. Und dieses/vers. Jedoch wenn einer/ ic. Ordin. Nov. Proceſſ. judic. Elect. Saxon. de Anno 1622. tit. 46. §. Aber unbewegliche. vers. Die Erben aber/ ic.* † Quamvis ratio hujus juris non adeo expedita sit; Hypothecam namque rei immobilis, absque judiciali insinuatione contractam, nullam esse, ex prædictis textibus *b. Constit. & Ordin. Nov. Proceſſ. judic. satis liquet, † Unde dicendum videtur, & debitoris heredes huic contravenire posse; quippe qui de nullitate alicujus actus excipientes, non minus sunt audiendi, ac ipsemet defunctus, cui successerunt, Bald. & Dd. in l. cum à matre. 14. C. de rei vindic. Jac. Schult. in addit. ad Modest. Pistor. p. 3. quæst. 140. num. 58. & seqq.* † At, verum est hoc in actibus, ipso jure nullis, qui neminem, adeoque nec contrahentium heredes, obligare possunt, Jac. Schult. *diff. loco. Ar. Pinnell. in l. 1. p. 3. num. 83. C. de bon. mater.* † Hypotheca autem extrajudicialis, in foro etiam Saxonico, sui naturâ prorsus invalida non est, sed ipso jure subsistit; quamvis per exceptionem à Creditoribus im-

pugnari & annullari queat. † Quæ tamen exceptio non debitoris heredibus competit, sed tantummodò Creditoribus, quorum interest, ne unâ eademque re pluribus simul obligatâ, decipiantur, prout manifestum est ex *diff. tit. 46. Ordin. Nov. Proceſſ. Judic. in verb. Die Erben aber des/welchem es ohne insinuation verpfändet/haben solches der Ursachen halben nicht zu sechten/ ic.* † Nec obstat, quod oppignoratio rerum immobilium extrajudicialis habeatur unkräftig / hoc est, nulla, *b. Constit. 23. & diff. tit. 46.* † Dicitur enim ita ratione effectus, quod scilicet impugnari & annullari queat. † Perinde ac juramenta ratione effectus dicuntur nulla, quod nempe retractari possint, licet ipso jure subsistant, *in Auth. sacramenta puerum. C. si advers. vendis.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba ſent. So seyn doch des Schuldners Erben solche extrajudicial. Verpfändung zu sechten nicht befugt/sondern auffn Fall sie bemeldte Wiederkauffliche Zinſen wiederum an sich bringen wollen/ seyn sie die darauff geborgten Gelder abzustatten pflichtig/ B. R. W.)

DEFINIT. VI.

Immobilia judici ipsi, & rursus ab ipso judice sine consensu superioris rectè oppignorantur.

Insinuatio judicialis ad oppignorationem bonorum non requiritur, si bona ipsi judici, sub quo sita sunt, oppignorentur, prout latè propugnat Andr. Rauchb. *part. 1. quæst. 24.* † Non solum, quod hoc casu metus defraudationis (ob quem alias insinuatio requiritur judicialis *b. Const. 23. §. Und dieses hat/ ic.*) cesset; † Cùm judex, memor pignoris sui proprii, Creditores de hoc facilius, quàm de alieno certiores facere, ac damnum præcavere queat; † præsertim, cùm ejus potissimum interfit, ut in pignore non tam potior, quàm solus inveniatur, *l. 2. C. de pignor. l. si generaliter 6. C. qui pot. in pign.* † Sed & quia Magistratus seu judicis consensus hoc casu non ad solennitatem, sed pro pignoris confirmatione interponitur; † adeoque consensus ex intervallo pignori accedere, & non tantum verbis expressè, sed & tacitè, ipsoque facto declarari potest *l. fin. ff. ad Scutum Macedon. l. 1. §. prodest. 14. ff. quod legator.* Rauchb. *diff. quæst. 24. n. 19.* Quod certè in ipsa oppignoratione negari nequit. † Unde & feudi oppignoratio rectè fit ipsi domino, superioris etiam consensu vel confirmatione non adhibitâ, Rosenth. *in synopsis feud. cap. 9. de feud. alienat. concl. 31.* Rauchb. *diff. quæst. 24. ubi respondet ad contraria, quæ huic sententiæ aliàs opponuntur.* † Quin &, si in casu converso judex ipse debitor bona sua Creditoribus oppignorare velit, facere hoc potest absque consensu superioris, nec propterea oppignoratio invalida judicatur; modò hanc in judicio suo actis publicis à Notario judiciali insinuari faciat; † Perinde ut de insinuatione donationis docet Hartm. Pistor. *lib. 3. quæst. 9. ad amovendam scilicet deceptionis suspicionem, quæ aliàs ab ipso judice debitore hoc casu metuenda esset. Vid. Decif. Elect. nov. 38.*

Ita Domini in causa der beyden Catholischen Stiffter zur Lieben Frauen und S. Seyeri in Erfurt & Johann Henrici von Behrings/ad Consultationem Quæstoris in Eckartsberga / Menſe Majo Anno 1632. (Verba ſent. So wäre mehrberührte/ als von denen Erbherrn selbstn gethane Verpfändung/ unangesehen solche absque consensu superioris geschæhen/ allerdings kräftig/und hätte der Creditor daourch ein dinglich Recht erlanget/ dessen er sich auch im Fall der Nichtzahlung billich zu erfreuen/ B. R. W.)

DEFINIT. VII.

Jura ac Nomina, in foro etiam Saxonico, absque insinuatione judiciali efficaciter oppignorantur.

Etsi jura & actiones bonorum mobilium vel immobilium appellatione proprie non veniant, tamen speciem à duabus aliis differentem constituent, *l. quam Tuberonis 7. §. in peculio 4. ff. de pecul. 1. à divo Pio 15. §. in venditione. 2. ff. de re judic.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 8. tit. 6. defm. 14. num. 1.* † Attamen jura, sive res incorporales; puta jus paicendi, vendandi, jurisdictio, servitutes, &c. absque insinuatione judiciali procul dubio, in foro etiam Saxonico, efficaciter oppignorari possunt: † Quia in oppignoratione jura hæc simul Creditori traduntur, & utenda conceduntur, adeoque metus deceptionis, ne pluribus eadem res obligetur, (quæ ratio oppignorationem extrajudicalem aliàs improbat) omninò hic cessat, Matth. Berlich. *part. 2. concl. 29. num. 16.*
 † Quæ de causâ etiam Nomina sive actiones personales, ad exactiorem nominum competentes, extrajudicialiter validè oppignorari, docent Dan. Moller. *hic num. 30. ubi allegat. Wesenb. in comm. manuscript. Rauch. part. 1. q. 6. n. 27.* † Nimirum, quod & horum oppignoratio traditionem requirat, nec solent ea oppignorari, nisi & statim tradantur; ut propterea etiam hoc casu ratio prædicta locum sibi vindicare queat, Moll. *diff. loc.* † Idque minus dubii habet in terris Electoratus Saxonici, propter claram Illustrissimi Electoris sanctionem in Ordin. Nov. Proc. Judic. *tit. 40. §. Berner die Nomina.* † aded, ut sub hypothecâ generali bonorum mobilium atque immobilium nomina etiam comprehendantur, *diff. tit. 40. vers. Nachdem aber auch/xc.* † Quamvis aliud de jure communi dicendum videatur, juxta tradita Anton. Fab. *in Codic. lib. 8. tit. 6. defm. 14. num. 3.*

Ita Domini in causa Georgii Freunds zu Leipzig / Menf. Jan. Anno 1786. (Verba lent. Ob euch nun gleich der Schuldner sein Haus und Hof und alle seine Güter zum Unterpfande Gerichtlichen verschreiben lassen: Diweil aber dennoch zuvor albereit Johann Mohr auff des Debitoris auffstehenden Schulden/wiewohl nur extrajudicialiter, versichert gewesen/ und darauff eine conventional-hypothecam erlanget; So wird er auch Krafft solcher Verpfandung von den nominibus und auffstehenden Schulden vor euch billich bezahlt/xc.)

DEFINIT. VIII.

Pignus judiciale, in rebus immobilibus constitutum, à Creditore alii cuidam, sine novâ judiciali insinuatione, pignori dari potest.

SI pignus judicialiter alicui sit constitutum, utrum à Creditore alii cuidam, absque novâ judiciali insinuatione, rursus pignori dari possit? diversimodè quondam à Lipsiensibus & Jenensibus fuit disputatum; † ut ostendit Petr. Heig. *part. 2. quest. 5.* ubi quid utrobique adduci, quidve hujus aut illius opinionis sectatores movere potuerit, indagat. † At hodiè in terris Electoratus Saxonici hæc questio verbis disertis est decisa ab Illustrissimo Electore, in Ordin. Nov. Process. Judic. *de Anno 1822. tit. 40. §. So lassen wir auch/xc.* † Pignoris nempe in rebus sive mobilibus, sive immobilibus constituti, oppignorationem, etiam extrajudicalem, absque insinuatione validam esse. † Quod & jamdudum senserunt Petr. Heig. *diff. quest. 5.* Andr. Rauchb. *part. 1. quest. 6. n. 28.* Dan. Moller. *hic num. 17. & seqq.* † Rationem enim si quæras, cur insinuatio judicialis de jure Saxonico ad hypothecam rerum immobilium necessaria sit, invenies hanc: ne una res pluribus extrajudicialium obligetur & Creditores decipiantur, *b. Const. 23. §. Und dieses/xc.* † Quæ certè ratio hic cessat; manet namque semper unicum ac principale debitum, ut maxime Creditor bona sibi hypothecata alicui rursus oppignoraverit: Siquidem non plus juris in alium transferre potuit, quam ipse habuit. † Adeoq; per

Carpe. Definit. Vol. I.

ejusmodi oppignorationem pignoris, ab alio sibi constituti, nihil amplius in effectu agit Creditor, quam quod jus suum, in re immobili sibi constitutum, alteri cedat, Petr. Heig. *diff. q. 5. n. 12. & seqq.* † At inquit: Ne quidem in terris Electoratus Saxonici cessio hypothecæ extrajudicialis subsistit ex Edicto speciali, *sub dato Dresda 1. Febr. A. 1616.* † Verum hoc quidem est: sed in simplici atq; nuda cessione, quæ non fit ex titulo oppignorationis. † Quando verò hic titulus præcedit cessionem, ipsa quoq; cessio subsistit; veluti ita Edictum de cessionibus explicat ipsemet D. Elect. *in diff. tit. 40. §. So lassen wir/ vers. Und wollen so vtel/xc.* † Vera autem sunt hæc tantummodò in bonis judicialibus; In feudaliis verò bonorum hypothecis res secus se habet. Nec illæ sine novo Domini consensu alteri cedi, vel pignori dari queunt, *diff. tit. 40. §. So lassen wir/ vers. Aber was das/xc.* Andr. Rauchb. *diff. q. 6. n. 29.* † Est enim consensus Domini hoc casu strictissimi juris, qui ad certam causam, tempus, vel personam limitatus & restrictus, ulterius extendi non debet, Hart. Pift. *lib. 2. q. 7. n. 29. & 38.* Dan. Moller. *lib. 4. semestr. cap. 24. n. 3.* † Usque aded, ut nec satis sit, si in contractus instrumento Creditori potestas detur in quemcunq; voluerit pignus alienandi, & super hoc contractu consensus domini in solitâ & consuetâ formâ impetretur; nisi in consensu hæc potestas data expressis verbis simul approbetur, Rauchb. *diff. q. 6. n. 26.* † Ubi hoc ipsum in aula Electorali Saxon. ita observari testatur. Adde Decis. Elect. noviss. 40.

Ita Domini in causa Heinrici à Myhla Menf. Febr. An. 1628 (Verba sent. Hat euch euer Schuldner wegen etwer Summa Geldes/ damit er euch verhaftet/ eine Schuldverschreibung/ benehelt dem Gerichtlichen Consens und hypotheca, so ihme auff seines Dobitoris Hause verschrieben worden/ zum Unterpfand übergeben und verschrieben/xc. So ist solche Verpfandung der Schuldverschreibung und hypotheca, unangesehen sie nicht Gerichtl. insinuirt worden/ zu Recht beständig/xc.)

DEFINIT. IX.

Hypotheca rerum mobilium extrajudicialis seu conventionalis anterior præfertur aresto & hypotheca judiciali posteriori in foro Saxonico, contra scripturas. II. C. Qui pot. in pign.

Illud quidem dubio caret; † quod etiam in foro Saxonico res mobiles extrajudicialiter validè oppignorentur, *b. Const. 23. §. ult.* † quippe in quibus ratio, judicis consensum ad hypothecam bonorum immobilium requirens, metus nempe deceptionis ac defraudationis Creditorum, cessat; cum hæc res rarissimè oppignorari soleant, nisi creditori quoque statim tradantur, Dan. Moll. *hic n. 30.* † Tantumq; abest hoc eorrectum fuisse in terris Electoratus Saxonici per *edictum de cessionibus sub dato Dresda 1. Febr. Anno 1614.* veluti Wittebergenfès putarunt allegati à Matth. Berlich. *p. 2. concl. 29. n. 12.* † ut id ipsum etiam manifestis verbis denuo repetendum ac confirmandum existimaverit Elect. Illustrif. in Ordin. Nov. Proc. Jud. *de An. 1822. tit. 40. §. ferner die nomina. Ibi: daß dieselbe ohne solennität/ so wohl als die fahrende Haab verpfändet werden können.* † At hoc extrajudicialium omnem contentionis aleam positum haud est: *annon ejusmodi hypotheca conventionali rerum mobilium præferatur arestum vel hypotheca omnium bonorum judicialis, licet sit posterior?* † Hoc enim voluit Imp. Leo, ut nempe is, qui publicam scripturam habet, & in eâ hypothecam omnium bonorum debitoris, præferri debeat habenti privatam tantum scripturam, & in eâ generalem hypothecam, licet anteriorem; in *l. scripturas. II. C. qui postior. in pignor.* † Quod rescriptum cum jure Saxonico expressè sublatum non reperitur, nil sanè obstare videret, quod minus illud in

foro Saxonico etiamnum observari debeat *l. precipi-*
mus 32. C. de appellat. † Siquidem casus, in jure
 9 municipali omisus, dispositioni juris communis re-
 lictus censetur, *arg. l. quicquid astringenda 99. ubi*
Dd. ff. de verb. obligat. Jason. in l. si extraneus 6. n. 1.
 10 *off. de cond. caus.* † Verum practica fori Saxonici aliud
 docet. Etenim quia Constit. *hac 23. pignorationi*
 bonorum mobilium, absque solennitate & insinua-
 11 tione judiciali facta, juris effectum & validitatem
 tribuit: † utique is, cui extra iudicium in scriptura,
 sive publica, sive privata, bona debitoris pignori
 prius obligata fuerint, saltem immobilibus, (von
 der Fahrnuß / und so weit dieselbe reicht) posteriori
 indifferenter præterendus existimatur, Dan. Moll.
 12 *lib. 1. semestr. cap. 3.* † Adeoque etiam uxori vel vidua
 ratione dotis illata, si post constitutam jam hypo-
 thecam conventionalem debitori nupserit, Vide *supr.*
p. 1. Const. 28. def. 66.

Ita Domini in causa Josephi Dorests zu Leipzig / Mens. Ma-
 jo, Anno 1577. (Verba sent. Ob nun gleich gemeldter Doring
 eine general-Verpfändung / allein unter des Schuldners Pitt-
 schaft und Handschriß / ohne einverleibte Zeugen erlanget / ic.
 So wird er dennoch den hypothecariis und Arestanten / so her-
 nach allererst Gerichtlichen ein dingliches Recht erlanget / in
 der Fahrnuß und beweglichen Gütern billich vorgezogen / B.
 N. W.)

Item in causa Christophori Melanders zu Frenberg / Mens.
 Januar. Anno 1635. (Verba sent. Ob nun wohl eure Tochter
 wegen ihres eingebrachten Guts sich des Juris tacite hypothec-
 e & prælationis, in ihres Mannes / des Schuldners / Gütern
 zu gebrauchen befugt. Diweil aber dennoch bemeldtes Scu-
 diofi conventionalis hypotheca älter ist / ic. So wird er auch
 seiner Forderung wegen von den Mobilien für eurer Tochter ein-
 gebrachtem Gute billich befriediget / B. N. W.)

Et in causa Christiani Weckers zu Leipzig / Mens. Mart. Anno
 1636.

Et in causa der Apellischen Gläubiger zu Leipzig / Mens. Ma-
 jo, Anno 1627.

DEFINIT. X.

*Hypotheca generalis rerum mobilium comprehendit
 etiam mobilia ac nomina, in alieno territo-
 rio existentia.*

1 **Q**uia res mobiles etiam absque consensu iudicis
 seu Magistratus in foro Saxonico donari aliove
 modo alienari possunt, *art. 52. lib. 1. Landr. ubi Gloss.*
 2 *Latin. sub lit. 1.* † mirum certè nemini videbitur, quod
 mobilia extra iudicium quoque validè & efficaciter
 3 oppignorentur; † Quia pignoratio species est alie-
 nationis *l. ult. C. de rebus alien. non alien.* Petr. Heig.
 4 *p. 2. quest. 5. num. 24.* † Quod adeò verum existima-
 verim, ut ejusmodi hypotheca rerum mobilium
 conventionalis, generaliter facta, ad quævis mobilia
 ac nomina etiam alibi, & in alieno territorio existen-
 5 tia, trahatur & extendatur, de quibus etiam contra-
 hentes cogitasse & egisse videntur. † Quia nomina
 & mobilia coherent personæ domini, cui debentur,
 adeoq; & hujus conventionem ingrediuntur, *Gloss.*
 & *Bartol. in l. ex facto. 19. §. 2. n. 1. ff. de heredib. inst.*
 6 † Nec magis separari possunt nomina ac mobilia à
 persona domini, quàm anima potest separari à cor-
 pore, *Matth. Coler. de proc. exec. part. 1. c. 3. num. 254.*
 7 † Unde rectissimè traditur, nomina, ex alieno terri-
 torio debita, censi jure aliorum mobilium, neque
 æstimari ex loco, unde debentur, sed ex toto pa-
 trimonio & domicilio debitoris, quo respiciunt &
 cui debentur, *l. si fideicommissum. 50. §. 1. junct. §. seqq.*
de judic. l. 86. ff. de legat. 2. Andr. Tiraq. *in l. si un-*
quam 8. verb. bona. n. 9. C. de revoc. donat.

Ita Domini ad requisitionem Enoch Pöckels zu Leipzig / M.
 August. Anno 1582. (Verba sent. Hat Barthel Nopel seinem
 Gläubiger alle seine Haab und Gütere / nichts davon ausge-
 schlossen / zu Nürnberg zu einem Unterpand verschrieben / ic.
 So ist solche Verpfändung / so viel die beweglichen Güter an-
 langet / zu Recht kräftig / und wird / vermög der selben / bemeld-

ter Gläubiger von den beweglichen Gütern und außstehen-
 den Schulden / so viel derer nicht allein in diesem / sondern auch
 in andern Gerichten und Länden verhanden seyn / vor allen an-
 dern Gläubigern / so keine ältere Verpfändung oder andere
 dingliche Berechtigket daran erlanget / billich begehlet /
 B. N. W.)

Et in causa Georgii Freunds zu Leipzig / Mens. Januar. An-
 no 1586.

DEFINIT. XI.

*Non trahenda est hypotheca generalis ad res mobiles,
 qua post mortem debitoris hereditati
 accesserunt.*

Hypotheca generalis, quia est favorabilis, meri-
 1 to etiam bona futura comprehendit, *l. obligatio-*
ne. 6. ff. de pignor. l. ult. ff. qui pot. in pign. l. si qui mi-
bi 28. ff. de jur. fisci. Bartol. *in l. 1. ff. de pignor.* † Non
 2 tamen ea, quæ verisimile est, quemquam specialiter
 obligaturum non fuisse, *dict. l. 6. l. 7. l. 8. ff. de pignor.*
 † Veluti, quæ post mortem hereditati accesserunt: 3
 † Quæ sanè tacitè conventionem videntur excepta, ut 4
 † proinde ex eventu mortis debitoris obligata intelli-
 giqueant, *Bart. & Dd. in l. 1. C. qua res pign. oblig.*
 † non poss. † Secus verò res se habet, si obligatio post 5
 mortem debitoris nominatim concessa fuisset; Quia
 tum ratio *dict. l. 6. ff. de pign. cellat*, & vix dubium
 esse potest, † quin ex pacto ejusmodi expresso res mo- 6
 biles, hereditati accedentes, oppignorata sint, *l. un.*
C. ut act. ab hered. & contr. hered. incip.

Ita Domini in causa M. Ludovici Trübens zu Leipzig / Mens.
 Sept. Anno 1586. (Verba sentent. So habt ihr euch doch an
 dem nach des Debitoris Tode auff seinem Gute erbaueten Ge-
 treydichts nicht anzumassen; sondern werdet / vermög euer er-
 langten Conventional-hypothec allein in derjenigen Fahrnuß /
 so zur Zeit des Debitoris Absterben vorhanden gewesen / den an-
 dern Gläubigern vorgezogen / B. N. W.)

DEFINIT. XII.

*Creditori datur persecutio bonorum mobilium, sibi op-
 pignorum, adversus tertium pos-
 sessorem.*

Quum non minus in bonis mobilibus, quàm im-
 1 mobilibus pignus constitui possit, *l. 9. §. 1. ff. de*
pignor. b. Const. 23. §. ult. consequens est, † ut in ju- 2
 re pignoris, quod anteriori Creditori quæsitum fuit,
 nullum ei præjudicium debitor facere queat, *l. debi-*
tores. 15. C. de pignor. l. 12. C. distr. pignar. † Cur non 3
 ergò Creditor res mobiles, sibi hypothecà generali
 oppignoratas, postea verò à debitore alienatas, à ter-
 tio possessore, principali tamen debitore prius excuf-
 so, vindicare poterit? † sanè iniquissimum esset, si 4
 aliter diceremus, *l. 26. §. ult. ff. de pignor.* Ant. Fab.
 5 *in Codic. l. 8. tit. 6. defin. 21. num. 3.* † Imò absurdum,
 dolo aut factò debitoris impediri Creditorem, ne
 pignora sua persequi possit, *l. 1. & 2. C. debit. vendit.*
pignor. imped. non poss. l. est. in arbitrio 14. C. de obli-
gat. & action. † Nec tamen magnam dubitationem 6
 hæc res habet, si adhuc extant mobilium corpora,
 quæ fuerunt obligata *dict. l. 26. §. ult. ff. de pign.* Sed
 si sint deperdita, vel sic alienata, ut reperiri neque-
 ant, aut etiam consumpta, † an & tum tertius posses- 7
 sor, qui ea alienavit, aut consumpsit, hypothecarià con-
 veniri poterit, ut pretium substituatur? Non certè pu-
 8 to; † quia pretium in obligatione non fuit, adeoque
 nec ullum jus pignoris competere potest Creditori
 in eà pecunià, quam probare nequeat, fuisse unquam
 sui debitoris, *l. & qua nondum. 15. §. quod dicitur 1. ff.*
de pignor. † Et per consequens nec actio hypotheca 9
 ria, quæ non competit sine pignore, *l. 3. ff. qua res*
pign. oblig. poss. † Sed imputet sibi Creditor, cur non 10
 hoc casu sibi melius & per satisfactionem prospere-
 rit; cum hoc periculum facile cogitare potuerit, *l. sci-*
endum. 15. ff. qui satisd. cog. Ant. Fab. dict. defin. 21. n. 14.

Ita Domini in causa Christophori Abrahami ab Haugvitz, Mens. Jun. Anno 1632. (Verba sent. So seyn auch die Gläubiger euch in Anspruch zu nehmen / und von denen euch geschentam Mobilien die Zahlung zu erzwingen nicht befugt: Es wäre dann/das etliche unter denselbigen in des Donatoris Gütern und Mobilien vor bescheneher Ubergabe eine Hypothecam und dingliches Recht erlangt hätten; dessen genossen sie auff solchen Fall billich/1c.)

DEFINIT. XIII.

Mercibus tamen in tabernâ oppignoratis, ac postea à singularim venditis, Creditor adversus emptorem hypothecariâ experiri nequit.

EXpediti juris est, quod unâ cum tabernâ etiam merces in eâ contentæ oppignorari queant, adeo ut nec ad mercium oppignorationem in foro Saxo-nico judicis consensus requiratur. † Siquidem merces in tabernâ inter res mobiles referuntur, *l. mercis appellations. 207. ff. de verb. signif. l. ult. ff. de condi. trit. Petr. Heig. part. 2. quest. 15. num. 10.* † Quo & facit Rescriptum Electorale Scabinis Lipsiensibus insinuatum 24. Januar. Anno 1617. ac verbotenus relatum à Matth. Berlich. *p. 2. concl. 29. num. 31.* † In eo tamen merces venales à cæteris rebus mobilibus differunt, quod, licet hæ post oppignorationem alienatæ à tertio possessore actione hypothecariâ peti possunt, *Defin. preced.* † merces tamen oppignoras, ac postea singularim in taberna venditas, Creditor vindicare, aut harum nomine, adversus emptorem actione hypothecariâ experiri nequeat, per text. *in l. cum tabernam. 34. in pr. ff. de pignor. ubi Gothofr. lit. B.* † Ex tacita namque conventionem videtur debitor pignori dare in tabernâ eas solummodo merces, quæ mortis tempore in taberna inveniuntur; ne aliâ mercatura ac negotiatio impediatur, *di. l. 34. §. l. 6. ff. eod. tit.* † Accertè si aliud diceremus, non reperiretur, qui vellet cum debitore contrahere, quem Creditores habere vel sciret, vel suspicaretur. † Ex quo maxima, præsertim mercatoribus, clades inferretur, & consequenter toti Reipublicæ, nemine cum iis contrahere volente, † exemplo ejus, quod scriptum est *in l. quod si minor. 24. §. non semper. l. 1. 7. §. questum. 8. ff. de minor. Hart. Piff. part. 8. quest. 20. num. 27. & seqq. Anton. Neguz. de pignor. part. 2. membr. 2. n. 23.*

Ita Domini in causa Creditorum Jacobi Apels zu Leipzig/ Mens. Novembr. Anno 1628. (Verba sent. Das die Seelschische Erben vermöge ihrer erlangten Conventional-Hypothec allein an die verhandenen Mobilien und Bücher im Buchhandel (darunter aber die bey lebzeiten des Schuldners verhandelte und verkaufte Bücher nicht mit begriffen seyn) ihrer priorität nach/sich zu halten schuldig/1c.)

DEFINIT. XIV.

Valida est hypotheca bonorum immobilium, coram testibus aut instrumento constituta, etiam in terris Electoratus Saxonici, non ut hypotheca judiciali, sed solum Chirographariis & arestantibus præferatur.

ET si aliâs de Jure Saxonico bona immobilia extra judicium, & absque consensu Magistratus seu judicis, validè & efficaciter oppignorari nequeant, *Supr. Defin. 1.* Fallit tamen hoc in casu, † quo debitor in præsentia duorum vel trium testium, vel pacto & transactione, sigillis eorum signatâ, hypothecam constituerit. Quæ in terris Electoratus Saxonici valida est, † non quidem ut hypothecæ judiciali licet posteriori, † sed solum Chirographariis Creditoribus præferatur, ex dispositione Illustrissimi Electoris, *hæc Const. 23. §. Wann auch ein Gläubiger/1c. & §. seq. Es sollen aber/1c. Ordin. Nov. Process. judic. tit. 46. §. Da auch ein Gläubiger 1c. At, quid juris in Arestantibus? † Sanè cum Constit. non nisi Carpz. Definit. Vol. I.*

Chirographariorum mentionem facit, iisque hypothecam extrajudicalem, coram testibus constitutam, præferri jubet *di. l. §. Wann auch. & §. Da auch ein Gläubiger. videntur excepti arestantes posteriores.* † Cum unius inclusio sit alterius exclusio, *l. cum Prator. 12. §. 1. & seq. ff. de judic. l. 12. §. 11. ff. de instr. vel instr. legat.* † Sed procal dubio Creditores Chirographarii solummodo exempli gratia ab Illustrissimo Constituyente referuntur, ita ut dispositio Electoralis non restringatur, † nec Arestantes ab eâ excludantur, *arg. l. regula. 9. §. ult. ff. de jur. & fact. ignor. l. 30. §. ult. ff. de damn. infect.* † Etenim quum hypotheca, coram testibus vel in instrumento constituta, naturam & qualitatem veræ hypothecæ adipiscatur, *hæc Constit. di. l. §. Wann auch;* merito Aresto posteriori præferri debet, juxta *Constit. Elect. 28. part. 1.* † Præsertim, cum sola hypotheca posterior judicialis excipiat in *Ordin. Judic. Process. di. l. tit. 46. §. Da auch. vers. Doch thme.* † Ne scilicet hypothecarii, eadem re pluribus obligatâ, decipiantur, juxta rationem traditam *b. Constit. 23. §. Und dieses hat.* † Qui certè metus deceptionis in arestantibus cessat, *Dan. Moller. hîc. num. 29. Matth. Berlich. p. 1. concl. 66. n. 27.*

Ita Domini in causa Simons Fürstenhäufers zu Leipzig/ Mens. Jan. Anno 1584. (Verba sent. Seynd euch von eurem Bruder/vor einem Notario und etlichen Zeugen/alle seine Gütere/bewegliche und unbewegliche/verpfändet worden/1c. So werdet ihr/kraft solcher Hypothec, allen Arestanten/Chirographariis und andern Gläubigern/so nicht gerichtliche Verpfändung oder ältere dingliche Berechtigtheit erlangt/billich vorgezogen/D. R. W.)

DEFINIT. XV.

Creditorum in possessionem bonorum debitoris immisiss, non præferuntur iis, quibus anterior hypotheca extrajudicialis coram testibus fuit constituta.

ERrant, qui hypothecæ bonorum immobilium extra judicium, coram testibus aut in instrumento constitutæ, plenissimum juris effectum tribuunt. † Siquidem hanc Illustrissimus Elector Saxon. in Ditionibus suis solis Chirographariis, non autem hypothecæ judiciali, licet posteriori, præferri voluerit, *b. Const. 23. §. Wann auch ein Gläubiger. & Ordin. Nov. Process. Judic. titulo 46. §. Da auch ein Gläubiger.* † Nihilominus tamen & eos, qui per executionem, sive immisionem in possessionem bonorum debitoris, jus reale sunt consecuti, ab anteriori hypotheca extrajudiciali fuisse præventos, rectissime quis affirmaverit; † Cum nec arestantes melioris esse conditionis, probaverim *Defin. preced.* † Quos tamen æquè, ac missos in bonorum possessionem, pignus quoddam seu jus reale obtinere, expeditum est *Constit. Elect. 28. in mod. vers. Und dann nächst diesem/ubi Moller. num. 77. Joh. Zanger. de except. p. 2. cap. 1. num. 268. Matth. Wesenb. in paras. ff. de privil. Creditor. num. 9.* † Nimirum, soli hypothecæ judicialiter constitutæ privilegium hoc prælationis indulget Serenissimus Saxo *b. Const. 23.* Ergo malè id extenderetur ad pignus illud, quod Creditores per immisionem in bonis debitoris consequuntur, *arg. l. 12. §. 1. & seq. ff. de judic.*

Ita Domini in causa Hansen Jilens zu Leipzig/Mens. Octob. Anno 1590. (Verba sent. Hat euer Schuldner / ehe und zuvor Hans Porisch wider ihn die Hülfte erlangt/euch eine Verschreibung zugestellet/welche von zwen Zeugen unterschrieben/ und euch dartzinnen sein Haus und Garten zum Interpfand eingesetzt worden/1c. So werdet ihr/kraft solcher Hypothec Hansen Porischen / unangesehen derselbe gerichtlichen immiciret/das Haus subhastiret und verkauft worden/ in der Bezahlung billich vorgezogen/D. R. W.)

DEFINIT. XVI.

*Valet pignus in re immobili venditâ pro residuo pretii
reventum citra iudicis consensum, etiam
in foro Saxonico.*

Nemo forsân dubitat, quin similitudinem & ro-
bur consequatur pignoris lex, ob pretium non
solutum à venditore contractui emptionis-venditio-
nis appositâ, † si contractus ille sigillo aut subscri-
ptione iudicis confirmatus, vel libro iudicii, dem **Be-
richts-Buche**/aut ad Acta publica insinuatus fuerit.
† Licet iudex verbis expressis illam non approbave-
rit, *arg. l. donatio. 25. l. 31. cum ll. sequentib. C. de do-
nas. l. gesta. 6. de C. de re iudic.* At solam pigno-
ris conventionem, absque iudicis autoritate & rati-
ficatione, ratione pretii residui, nullam prorsus ven-
ditori assecurationem, aut jus prælationis tribuere,
asserendum videtur. † Quia de iure Saxonico &
Provinciali, bonorum immobilium oppignoratio-
nes non aliter valent, quàm si iudicis aut Magistra-
tus autoritate muniantur & corroborentur *art. 8. lib.
1. Landrecht. b. Const. 23.* † ne, si forsân una eadem-
que res pluribus simul obligetur, Creditores suo cre-
dito defraudentur; Quæ ratio in præsentî quoque
casu obtinet. † Nec minus præjudicium privata
hæc pignoris conventio affert Creditoribus, ante-
riorem hypothecam iudicialem in univêrsis empto-
rum bonis habentibus, quippe quæ ad res postea et-
iam quæsitâ & futuras extenditur, *l. 1. l. obligatione
generali. 6. in pr. §. 1. ff. de pignor.* † Ut vel
propterea venditori ex privatâ conventionem jus pi-
gnoris haud concedendum sit, ut disputat Dan. Mol-
ler. *bic. num. 2. §. sequentib. §. lib. 1. semestr. 4.* quem
sequitur Matth. Berlich. *part. 2. concl. 29. num. 51. §.
sequentib.* † Quo & facit *l. 1. §. ult. ff. de reb. eor. qui
sub tutel.* ubi si minor 25. annis erit prædia, ut quo-
ad pretium solveretur, essent pignori obligata ven-
ditori, non valet pignus; Propterea, quod ubi do-
minium quæsitum est minori, cœpit non posse obli-
gari: cum minor non possit rem suam pignori tra-
dere absque decreto, *l. magis puto. 5. §. si pupillus 5.
l. 7. §. 3. ff. eod. tit.* † Quare nec Saxonum more pi-
gnus valebit, quod citra consensum iudicis, postea-
quam rerum venditarum dominium emptori quæsi-
tum est, privatâ conventionem statuitur. † E con-
trario dici potest, contrahentium conventionem ali-
quid operari debere, nec pignus propter defectum
autoritatis iudicialis annullari, cum Venditor non
aliâ lege jus suum transferri passus fuerit, nisi tali fre-
tus conventionem *l. ult. C. de pact. int. empt. §. vendit.*
† uti arbitrantur Matth. Wesenbec. *part. 1. Consil. 39.
num. 7.* Andr. Rauchbar. *part. 1. quest. 6. num. 25. §.
sequentib.* † Quorum sententia hodiernâ fori Sa-
xonici observantiâ est recepta, ac iustitiæ & æquitati
maximè congruere videtur, licet eam impugnare
conentur Moller. & Berlich. *allegat. loc.* † Quorum
rationes, num in puncto juris sufficientes habeantur,
valde dubito. Res tota in eo potissimum verti-
tur, † ut distinguamus inter venditorem, in rei suæ
venditione pignoris jus sibi reservantem, & debito-
rem, bona sua Creditoribus suis oppignorantem:
† Hic certe rem antea oppignoratam dissimulatâ
obligatione alii per calliditatem oppignorans
stellionatus crimen incurrit, *l. 2. §. 1. ff. de crim.
stellion. ubi Wesenb. in parat.* † Ejusmodi decepti-
oni jus Saxonicum potissimum occurrere voluit, non
nisi iudicis consensu debitori bona sua pignorare
permittens *b. Constit. 23. §. Und dieses.* † At vendi-
tor in re venditâ pignus pro residuo pretii extrajudi-
cialiter sibi reservare, nullibi prohibetur. † Neque

etiam sanctio juris Saxonici statutaria *in dict. art. lib.
1. Landr.* ad istum casum specialem, quo venditor, tra-
dendo rem, hypothecam sibi reservavit, est porrigen-
da; sed jus illud statutarium ita explicari debet, † ut
quàm minimum discedatur à jure communi. Spe-
cialis autem hic casus est, quo hæc lege venditor rem
suam tradidit, aliter eam non traditurus, *arg. l. ult.
in fin. C. de pact. int. empt.* † In cujus specie alia quæ-
dam pacta, per se invalida, quod traditioni rei pro-
priæ adjuncta sunt, admittuntur. Et sanè licet quo-
que aliàs aliquod jus absque aliâ solennitate excipe-
re & sibi retinere, *l. cum in lege. 33. ff. de contr. empt. l.
1. §. 1. l. 3. §. 2. ff. de act. empt. l. 6. §. 3. l. 7. ff. comm.
pred. Wesenb. dict. conf. 39. num. 7.* † Neque ven-
ditor, pignus hoc modo sibi reservando, quenquam
decipit; quin ipse potius deciperetur, si pignus non
subsisteret, absque quo contracturus non fuisset,
Rauchbar. *dict. loc. num. 42.* † Ac posito, quod Cre-
ditores posteriores per id decipiantur, commiserati-
one tamen propterea digni haud sunt, sed imputent
sibi, quod de re sibi pignoratâ, quam sciverunt, à
debitore suo nuper emptam esse, non diligentius in-
quisiverint, *l. qui cum alio. 19. ff. de reg. jur. cap. da-
mnum 86. de reg. jur. in sexto.* † Et aliàs multa in-
consequentiam cum tertii præjudicio permittuntur,
quæ alioquin non permitterentur, *l. 62. de acq. rer.
dom. l. in modicis 24. ff. de contr. empt.* † Minus ha-
bent Creditores anteriores, quod de damno, juri hy-
pothecæ anteriori illato, conquerantur, † Quid enim,
si venditor pro residuo pretii dominium expressè sibi
reservasset, quod jure facere potuit, ipsomet faten-
te Mollero *lib. 1. semestr. dict. cap. 4. num. 2.* Ordin.
Nov. Proc. Judic. *tit. 42. §. Also auch wann.* † Nec
urget quicquam in contrarium, *dict. l. 1. §. ult. ff. de
reb. eor. qui sub tutel.* Præterquam enim, quod in
consequentiam trahi non debeant, † quæ ibidem in
pupillorum & minorum favorem contra juris com-
munis regulas sunt inducta, *l. 14. l. 15. l. 16. ff. de ll. l. in
omnibus 68. ff. de reg. jur.* † variè ac diversimodè
textus ille explicatur ab Interpret. ut videre est apud
Rauchb. *dict. quest. 6. num. 44. §. sequentib.* † Quin
& hujus legis dispositionem difficilem, subtilem, ri-
gorosam, ac ipsis juris principiis è diametro contra-
riam dicit Ar. Pinel. *in l. 1. p. 3. num. 52. Cod. de bon.
matern.* ut vel propterea nil certi ex iis determinare
liceat, Rauchbar. *dict. loc. num. 45.* † Ausim dicere,
summi ac stricti juris rationem, quæ habetur *in dict.
l. 1. §. ult. ff. de reb. eor. qui sub tutel.* haud obscure
improbare à Jcto Paulo *in l. sequent. ff. eod. titulo* ex
hâc non ineleganti ratione: quod cum dominio pi-
gnus quæsitum sit, & ab initio obligatio in hæserit:
† Quæ ratio non absurde huc transferri potest, ut non
obtineat sanctio juris Saxonici, ubi cum ipso domi-
nio pignus incipit; † Prout textum illum explicat
Bach. *ad Treutl. vol. 1. disp. 28. th. 11. in fin. ubi Pauli
Jcti sententiam omninò probandam asserit.*

Ita Domini in causa D. I. R. S. zu Dresden/Mense Mart. An-
no 1633. (Verba sent. Und es befindet sich / daß das erkaupte
Haus/bis zu gänglicher Bezahlung der Kauff-Summen/zum
Unterspfand dafür verschrieben worden. Wann nun gleich
über solche Verpfändung kein ausdrücklicher gerichtlicher Con-
sens erhellet worden wäre/ic. Die weil aber dennoch bewähr-
ter Rechtsgelehrter Meinung nach dergleichen Hypothecen/so
in verkauften Gütern wegen des hinterstelligen Kauffgeldes
vorhalten worden / wann sie auch gleich nicht gerichtlichen
confirmiret noch auffgerichtet worden / zu Recht kräftig und
beständig seyn/ic.)

Et in causa Viduz Casparis Wigands à Schönberg / Mens.
April. Anno 1597.

Item ad requisitionem Prætoris VVeissenfelsis, M. Jan. A. 1601.
Item in causa Martini Zeuners zu Salze / Mens. August.
Anno 1621.

DEFINIT. XVII.

Non jvat venditorem Lex pignoris, ob pretium non solutum, contractui venditionis jam perfecto ex intervallo extrajudicialiter apposita.

- 1 **M**ultum differt, an quis bona sua alteri oppignorerit, an in venditione rei suae pignus sibi reservaverit. Etsi enim debitor bona sua immobilia Creditori, absque consensu judicis seu Magistratus, extrajudicialiter in foro Saxonico pignori dare non valeat, hanc Constit. 23. † Pignoris tamen effectum haud destituitur conventio privata, quae quis in re immobili vendita extra judicium, pro residuo pretii, hypothecam sibi reservavit, Defin. preced. † Non aliter siquidem venditor jus suum in emptorem transferri passus fuit, quam fretus hac conventionem, quae ipsum propterea contractum emptionis-venditionis ab initio statim ingreditur, eique legem ac modum imponit; † ac ob id contractum necessario praecedere, aut in continenti apponi debet, i. legem 10. C. de pact. l. 1. §. si convenit. 6. ff. de pos. l. 7. §. quinimo 5. ubi Dd. ff. de pact. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 6. n. 37. † ita, ut pars sit contractus emptionis-venditionis conventio seu Lex pignoris, Arius Pinel. in l. 1. part. 3. num. 52. C. de bon. mater. † Neutiquam vero contractui jam perfecto pactum appositum naturam contractus qualificat. † Quare lex pignoris, contractui ex intervallo adjecta, haudquaquam jure contractus subsistit, nisi ipsa hypothecae conventio judicis autoritate corroborata fuerit: Veluti ita l. 1. §. ult. cum l. seq. ff. de reb. eor. qui sub tut. cum Cumano explicat Neguz. de pignor. in 4. part. princ. num. 34.

Ita Domini in causa heredum Andreae Wiesens zu Duedlinburg/Mense Sept. Anno 1620. (Verba sent. Daraus so viel zu befinden/das ihr von Klägers Zusprüchen wegen der auff eurem Hause gesuchten 200. Thlr. gestalten Sachen nach/wel seine angezogene Hypothec weder in dem Kauff-Briefse vorbehalten/nach hernach gerichtlichen auffgerichtet worden/billich zu entbinden/W. R. W.)

DEFINIT. XIII.

Feudo vendito, non valet hypotheca pro residuo pretii venditori, absq. speciali consensu Domini, reservata.

- 1 **N**on ut in allodialibus, ita & in feudalibus bonis pro lubitu venditori hypothecam absque speciali consensu, pro residuo pretii, sibi reservare licet, † Quia in bonis feudalibus domini consensus ad ipsam pignoris substantiam pertinet, ut propterea absque eo hypotheca nullo modo consistere queat, Hartm. Pistor. p. 1. quest. 31. num. 33. † Quamvis ergo Dominus simpliciter in venditionem feudi consenserit: Attamen huic venditione sine novo vel expresso domini consensu pignoris pactum adjici nequit, nec adjectum ullum effectum habet; nisi à domino feudi specialiter corroboratum fuerit, Andr. Rauchb. part. 1. quest. 6. num. 54. † Siquidem consensus Domini strictissimi juris est, & ad venditionem datus seu restrictus, ad pignoris causam extendi non debet, Matth. de Afflic. & Dd. in cap. Imperialem. de probib. feud. alien. per Frider. Arius Pinel. in l. 1. part. 3. num. 52. C. de bon. matern. Rosenth. in synops. feud. cap. 9. concl. 45. † Quamvis in Aula Saxoniae Electoris usu aliud hactenus obtinuerit, ita, ut si venditor feudi coram Consiliariis, more apud Saxones usitato, emptori illud cedens, si nihil in eo praeter pretium sibi reservare dicat, eoque pacto emptor investituram accipiat, hoc ipso, ceu cum Principis consensu, pro residuo pretii hypotheca jure va-

lida constituta censeatur, teste Dan. Moll. lib. 1. semestr. c. 4. n. 10. & Rauchb. dict. qu. 6. n. 55.

Ita Domini in causa heredum Davidis Schmiedens & Eud. Hendels zu Gräselin / Mense Dec. Anno 1630. (Verba sent. Ob nun wohl Caspar Trostens Erben wegen eines von der Kauff Summa herrührenden und auffm Gute Breitenfeld habenden residui ein prioritatisches Recht zu haben vermeynen/fürgebende / das der Kauff Summa halber Verkäuffern ihrem Vater allberet Anno 1604. und also vor euch eine Hypotheca auff dem Lehn-Gut Breitenfeld vorbehalten / und darüber des Lehn-Herrns Consens nicht erfolgt/und also die vorbehaltene Hypotheca zu Recht nicht kräftig/ıc. So mögen auch vorbe-weldte Trostische Erben euch in der Bezahlung nicht fürgezogen werden/ıc.)

Item in causa Abrahami ab Harras, & Georgii Heiorici à Schönbergs ad consultationem Christiani Richters zu Freyberg/Mens. Octobr. Anno 1630. (Verba sent. Ob nun wohl bey Schließung solches Kauffs unter andern auch dieses abge-redet worden/das das Gut bis zu endlicher und vollständiger Bezahlung der gangen Hauptsumma dem Käufer zum ausdrücklichen Unterpfande stehen und haften solle. Da aber dennoch erwähntes Gut ein recht Lehn-Gut wäre/ und die Hypotheca von Churfürst. Durchl. als dem Lehn-Herrn niemals ratificiret worden/ıc. So hätte sich auch Verkäuffers Sohn solcher Hypothec wegen einiger Erstigkeit nicht anzumassen/W. R. W.)

DEFINIT. XIX.

Absque speciali reservatione hypotheca, ne quidem rusticis competit pignus in rebus venditis pro pretio.

- 1 **N**imium indulget rusticis Dan. Moller. ad Const. Elekt. 28. num. 31. p. 1. quando iis in rebus venditis pro pretio pignus tribuit, etiam si de eo nominatim sibi non prospexerint. † Idque introductum dicit propter ignorantiam & simplicitatem eorum, quam & jura communia favore & immunitate pluribus in casibus prosequuntur, l. 2. §. 1. ff. si quis in jus voc. non ier. l. 2. ubi Dd. C. de in jus voc. l. 7. ff. de jurisd. Jacob. Menoch. de arbit. jud. quest. lib. 2. cent. 2. cap. 194. † Quae sententia quoque placet Andr. Rauch. p. 1. quest. 6. n. 7. & Matth. Berlich. p. 1. concl. 64. num. 63. & concl. 66. num. 49. † Sed loquuntur absque autoritate legis, ne dicam contra leges. Expediti enim juris est, quod pignus vel hypotheca absque conventionem nemini acquiratur. † Quia contractus est, adeoque conventio seu pactum, §. 4. Instit. quib. mod. re contr. obligat ubi. Harppr. n. 2. l. 1. §. ult. ff. de pact. l. solutum. 11. §. 2. ff. de pign. act. l. contractus. 23. ff. de regul. jur. Anton. Fab. in Codic. lib. 8. tit. 12. defn. 1. num. 4. † At quanam quae erit conventio, si de pignore rustici sibi prorsus non prospexerint, nec hypothecam verbis reservarint? † Non etiam jus tacitae hypothecae rusticos hoc casu juvare potest, cum nullo jure privilegium tacitae hypothecae in rebus venditis, pro pretio, iis concessum reperiatur. † Quod tamen non nisi ex certis causis lege defertur, l. 1. & 101. tit. ff. C. in quib. caus. pignor. tac. Ant. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 10. de fin. 2. n. 4.

Ita Domini in causa David Wackels zu Freyberg / Mense Febr. Anno 1630.

Ad requisitionem Quaestoris Leisnicensis, M. Jul. An. 1630. Et in causa Creditorum Wolff Clemens zu Freyberg / an Rath daselbst/ Mens. Aprii. Anno 1635. (Verba sentent. Nach allen hypothecariis werden auch Verkäuffers Erben wegen der rückständigen Kauffgelder als Chirographarii befriediget. Sie könten dann/wie recht/erweisen und beybringen/das des Orts durch eine beständige Gewohnheit eingeführet / und über Rechtsverwährte Zeit/ auff begebende Fälle / jedesmal unverbrüchlich gehalten worden/das unter denen Bauersleuten den Verkäuffern der rückständigen Kauff-Gelder wegen / wann sie ihnen gleich dorehalben keine Hypothec ausdrücklichen vorbehalten/ jedoch ein Unterpfand und dingliches Recht gebührt/ und verstatet worden/ dessen genossen sie auff solchen Fall billich/W. R. W.)

DEFINIT. XX.

Oppignorari debent in foro Saxonico bona immobilia coram iudice, sub quo immediatè sita sunt, nec validam efficit hypothecam consensus domini superioris.

- B**ona immobilia coram iudice ordinario, sub quo sunt sita, oppignorari debent, nec indifferenter cuiuslibet iudicis consensus validam efficit hypothecam, jusque prælationis tribuit, *b. Const. 23. in pr. vers. Für der Obrigkeit/unter welcher sie gelegen/ ic. Ordin. Nov. Proc. Judic. tit. 46. §. Aber unbewegliche. Gloss. in art. 30. lib. 1. Landr. Matth. Coler. part. 1. decis. 17. n. 5. Joh. Zanger. de except. p. 3. cap. 25. num. 84.*
- P**etr. Heig. p. 2. quæst. 17. n. 18. Quid autem: † *Si iudex loci ordinarius, superior & generalis, concurrat cum iudice immediato bonorum oppignorandorum inferiori?* † Non nego equidem, hypothecam auctoritatè Magistratus superioris munitam per se validam esse, irrequisito etiam consensu iudicis immediati; cum & liberum sit Creditori extraneo coram iudice domicilii mutuantis impetrare consensum ad oppignorandum sua bona, ad eum videlicet finem, ut Creditor jure pignoris adversus debitorem uti possit, juxta tradita Coler. de process. execut. part. 1. cap. 10. num. 206. † Et eatenus assentiri possum Hartm. Pistor. assenti: Consensum domini superioris, adhibitum circa oppignorationem bonorum, idem præstare, quod auctoritas ac consensus iudicis immediati seu inferioris efficere potest, *observat. 45.* † At in hoc ab eo divortium facio, quod privilegium prælationis, & plenissimum juris effectum hypothecæ, coram ordinario superiore Magistratu constitutæ, tribuit, † ita ut vigore hujus pignoris anterioris, Creditor præferri debeat eis, qui postea specialem consensum immediati Magistratus inferioris super iisdem bonis, sibi hypothecatis, impetraverunt.
- † Quod non modò verbis Illustrissimi Electoris in *b. Const. 23. pr. & dist. tit. 46.* † Sed & ratione juris Provincialis adversari videtur; quod propterea ad oppignorationem bonorum immobilium iudicis consensum requirit: ne pluribus eadem res obligetur, & per id Creditores decipiantur *b. Const. 23. §. Und dieses hat/ ic.* Quod ipsum superior Magistratus vix impedire potest. Nec enim in ampla & latè patente Provincia superiori Iudex in memoria habet, quænam prædia ab inferiore Magistratu jam antea fuerint hypothecata. Eaque causa est, quod in contrariam sententiam communiter abierint Dd. quoad jus prælationis, immediati seu inferioris iudicis consensum ad oppignorationem bonorum immobilium præcisè requirentes, † per text. in *Landr. lib. 1. art. 21. post. pr. vers. zu Inwendig dem Verichte/ ubi Gloss. lat. lit. B. & Gloss. in art. 30. num. ult. lib. 2. Landr. Coler. dist. decis. 17. & de proc. exec. p. 1. cap. 10. n. 202. & seqq. Matth. Berlich. part. 2. concl. 29. n. 1166. Fachf. l. 1. diff. 4. & 5. Reinh. p. 1. differ. 23. † Nec obstat ratio adducta ab Hartm. Pistor. *dist. obs. 45.* Quod scilicet Magistratus superior dicatur habere jurisdictionem cumulativè cum inferiore, non autem privativè, *l. fin. C. de jurisd. omn. jud.* † Exinde enim non statim infertur, quod Magistratus superior notitiam habeat bonorum, coram iudicibus inferioribus oppignoratorum, ita ut unam eandemque rem pluribus Creditoribus obligari haud metuendum sit, juxta *b. Const. 23. §. Und dieses.* † Quamvis & responderi queat, de jure hodierno, quo Nobiles ac plerique alii Magistratus unà cum feudis jurisdictionem titulo feudi teneant, eam privativè concessam videri, *sic. 28. F. 2.* ut scitè tradit Henr. Bo-*

cer. de jurisd. cap. 8. num. 80. & dixi de hoc in pract. crimin. part. 3. quæst. 109. num. 97. & seqq.

Ita Domini in causa Henrici à Debrings/ ad requisitionem Quæstoris zu Ecartberga/ Mens. Majo, Anno 1632 (Verba sent. So hätte der Creditor an denen vor der ordentlichen unmittelbaren Obrigkeit verpfändeten Stücken ein dingliches Recht erlanget / dessen er sich auch im Fall der Nichtzahlung/ vor allen andern/ so auch vor ihm/ aber doch bey der hohen mittelbaren Obrigkeit eine General-hypothec erlanget / billich zu erfreuen/ D. R. W.)

DEFINIT. XXI.

Bonorum immobilium oppignoratio fieri debet coram eo iudice, qui jurisdictionem habet inferiorem.

Parum refert, an iudex, oppignorationi bonorum immobilium consentiens, sedeat pro tribunali, nec ne. Non enim de necessitate requiritur, ut in oppignoratione bonorum consensus imploretur à Iudice, pro tribunali sedente. † Cum hic actus non sit contentiosæ, sed voluntariæ jurisdictionis; qui etiam à Iudice deambulante, vel in ipsius domo, aliòve loco expediri potest, *l. à procedente 4. ubi Bart. in pr. C. de dilat. Matth. Coler. de proc. execut. part. 1. cap. 10. num. 201.* † At hoc observandum est, circa hypothecam bonorum immobilium impetrandam, quod si in loco, in quo bona oppignoranda sita sunt, duo concurrunt iudices, quorum unus habet inferiorem, alter superiorem jurisdictionem, † oppignoratio fieri debeat cum consensu istius iudicis, qui jurisdictionem habet inferiorem, juxta Ordin. provinc. Elect. Sax. de Anno 1555. *tit. Was zu Ober/ Nieder/ oder Erbgericht gehört/ Coler. de proc. execut. p. 2. cap. 1. n. 138. Johan. Zanger. de except. p. 3. cap. 25. num. 84. Matth. Berlich. p. 2. concl. 29. num. 69.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Da aber noch zur Zeit der beschriebenen Verpfändung ihnen die Erbgerichte zuständig gewesen/ ic. So wäre solche/ als vor dem Erbherren gethane Verpfändung allerdings träftig/ ic.)

DEFINIT. XXII.

Ad oppignorationem bonorum Emphyteuticorum vel censiticorum, utriusque tam iudicis ordinarii, quam domini directi consensus est adhibendus.

Certè, si dominus directus eo in loco, ubi bona Emphyteutica vel censitica sita sunt, habeat jurisdictionem, & ita bona non solum ab eo recognoscantur, sed & immediatè ipsius jurisdictioni sint subjecta, dubium non est, † quin istius consensus requiratur ad oppignorationem bonorum *b. Const. 23. §. Wann auch. Matth. Coler. de process. execut. part. 1. cap. 10. n. 204.* † Sed si alius sit dominus directus, alius verò dominus jurisdictionis, qui loco bonorum oppignorandorum jurisdictionem immediatam habet; Cujusnam domini consensus hoc casu ad constituendam hypothecam implorari debeat? magna quondam erat disceptatio; † ut videre est apud Dan. Moller. *bic. n. 43. & lib. 1. semestr. 20. Andr. Rauchb. part. 1. quæst. 24. num. 34. Matth. Berlich. part. 2. concl. 29. num. 72. Coler. de proc. execut. part. 1. cap. 10. n. 204.* † Quæ tamen hodiè sopita & ab illustrissimo Saxon. Electore, utriusque, tam domini directi, quam iudicis ordinarii consensum, ad bonorum Emphyteuticorum & Censiticorum oppignorationem requirente, in Ordin. Nov. Proc. Judic. de Anno 1622. *tit. 46. §. Würde sichs auch.* Ita † ut horum alterutro omisso, hypotheca de jure non subsistat. Quod sanè ratione haudquaquam catet; † Illius enim, nempe domini directi, consensus propterea adhiberi debet; quia de jure aliàs hypotheca valida non est, Andr. Rauchbar. *d. quæst. 24. num. 35.* † Hujus verò, nempe iudicis ordinarii consensus

omitti nequit, propter executionem, quæ à judice, seu domino jurisdictionis est impetranda, † quam aliàs ad pignorationem non requisitus, procul dubio denegaturus vel difficiliorem redditurus esset, ut ipsemet Dominus Elector innuit, *dist. loc.* † Quam ob causam etiam jamdudum Dn. Scabini hypothecam, utriusque Domini autoritate corroboratam, pignori, non nisi alterius consensu constituto, licet priori, præferendam existimarunt.

Ita Domini in causa Michael Schweigers zu Leipzig / Mens. August. Anno 1576. (Verba sent. Hat ein gut Freund / welchem ihr 400. fl. eine Zeitlang vorgestreckt / euch seinen Garten mit Verwilligung des Lehn-Herrns / und zuvor denselben einem andern Gerichtlichem allein verpfändet. Ob nun wohl dieselbe Verpfändung gerichtlichen und älter ist, So werdet ihr doch derselben / von wegen des Lehn-Herrns Gunst und daß eure Verpfändung zugleich auch vor den Gerichten gesehen/billich vorgezogen / D. R. W.)

DEFINIT. XXIII.

Hypotheca bonorum immobilium judicialis non subsistit, nisi ipsemet debitor verbis expressis consensum judicis ad hunc imploraverit.

Certi juris est, Magistratum oppignorationi bonorum immobilium, etiam invitum, consentire teneri, nec absque justâ & sufficiente causâ hypothecæ insinuationem denegare posse, per tradita Dan. Moll. *bic n. 14. Gloss. lat. ad text. germ. in Landr. lib. 1. art. 52. lit. C. vers. si autem illorum consensu.* † Modò ipsemet debitor consensum imploraverit. Nam si Creditor solus, non adhibito debitore, adeat judicem, & hypothecam, sibi à debitore constitutam, actis publicis insinuari petat, ea neutiquam valebit, † Modest. Pistor. *part. 4. quest. 137.* † Quia nemo alterius bona sine domini consensu sibi obligare potest, *arg. l. id quod nostrum 11. ff. de Reg. jur.* † Ac licet debitoris voluntas ex cautionis instrumento à Creditore judici exhibito colligatur: † Nihilo tamen magis Judex autoritate suâ hypothecam firmiter corroborare potest, priusquam debitorem audiat, an scilicet habeat exceptionem aliquam contradicendi, aut qualiter Creditor ejusmodi cautionem à debitore impetrarit, Modest. Pist. *d. loc. n. 2. & 3.* † Quin & cum debitor in judicio coram Magistratu solutionem promiserat sub pignoratione omnium bonorum suorum, (bey Verpfändung aller seiner Haabe und Güter) attamen promissione hac validam bonorum hypothecam haud constitutam esse, nec jure aliquo prælationis præ reliquis gaudere Creditorem, existimârunt Dn. Scabini. † Propterea, quod debitor expressis verbis consensum Magistratus ad oppignorationem bonorum non petierat.

Ita Domini in causa Valentini Hammers, contra Christophorum Opitzen ejusque Creditores zu Halle / Mens. Jul. Anno 1632.

DEFINIT. XXIV.

Consensus Domini vel judicis, super hypothecâ fundi vel fundi ad tempus certum præstitus, tempore elapso exstringitur.

Haud rarò Domini ac Magistratus ad certum durat taxat tempus, puta biennium, triennium &c. Vasallus & subditis suis, feuda aliaque immobilia bona pignori dare volentibus, consensum impertunt. † Quo tempore elapso, novoque consensu non impetrato, jus pignoris extinctum & sublâtum est, ita ut in concursu Creditorum præferantur ii, quibus postea autoritate & consensu Magistratus eadem bona oppignorata fuere. † Quod certè dubium non habet, si consensui, ad certum tempus præstito, clausula cassatoria vel annullatoria, ut scilicet post tempus illud consensus irritus & nullus sit, (daß nach Ver-

fließung der Zeit der Consens lödt/ abe und nichtig seyn soll) fuerit adjecta, Andr. Rauchb. *p. 2. quest. 23. n. 1.* † Quia clausula cassatoria per se nullitatem actus, si quid contra factum fuerit, inducit, Bartol. *in l. si ita quis promiserit 135. §. eâ lege 3. n. 6. de verb. obligat.* † Quin et si clausula cassatoria expressam adjunctionem Dominus vel Magistratus simpliciter ad certum tempus consenserit; si tamen nulla consensus tacite prorogati indicia apparuerint, idem dicendum arbitror cum Rauchb. *dist. quest. 23. n. 1. Rosenth. de feud. cap. 9. memb. 1. concl. 18. n. 12. & Berlich. p. 2. concl. 66. n. 58.* † Nam permissum ad tempus post tempus prohibitum censetur *l. statu liberum. 11. vers. Stichum. l. Titia. 34. §. ult. ff. de legat. 2. l. pater filium. 38. §. fundum. 3. ubi Bartol. ff. de legat. 3. Menoch. lib. 3. conf. 214. n. 4.* † Imprimis verò quoad bona feudalia notissimum est, quod consensus limitatus producat effectum limitatum, & ad non expressam haud extendatur, *Dd. in c. Imperialem de prob. feud. alien. Hartm. Pistor. lib. 2. q. 7. n. 29. & 38.* Nec obstat, † quod tempus non sit modus tollendæ vel mutandæ obligationis, *l. obligationum. 44. §. 1. ff. de obligat. & act. l. 55. ff. de legat. 1.* † Quia hic non de obligatione, sed de consensu Domini sublato agitur; ob cujus defectum jus pignoris cessat, Rauch. *dist. loc. n. 7.* ubi & aliter respondet: † Tempus scilicet non inducere nec tollere obligationem, parere tamen exceptionem, *l. 4. pr. vers. sed tamen si hac ff. de servit.* † Quin & tempus tollit obligationem, si in hunc finem à contrahentibus adjectum fuerit, *l. qui hoc anno 42. ff. de Verb. obligat.* Bartol. *in l. eum qui 56. §. qui ita 4. n. 1. ff. eod. tit.* Adde Decis. *nov. 30.*

Ita Domini in causa Gertrudz, Conjugis Andreæ Hellischers, Mens. Nov. 1598. (Verba sent. Diweil aber dennoch des Raths Consens nur allein auff 3. Jahr ertheilet worden/ welche Zeit nunmehr verfließen/te. So ist auch gedachte hypothec und Verpfändung erlöschet/te.)

Item in causa Wolffraders zu Pörla / Mens. Jan. Anno 1636. (Verba sent. Ob nun wohl der Schuldentr seine Wiese mit Einwilligung des Erb- und Gericht-Herrns unterpfändlichert eingesetzt und verschrieben; Diweil aber dennoch der Consens länger nicht als auff vier Jahr lang gerichtet / und solche vorlängsten um und verlossen seyn/te. So habt ihr euch auch ferner desselben nicht zu erfreuen/ sondern es ist die euch bestellte hypothec nunmehr erlöschet / D. R. W.)

Item in causa Viduz & heredum Andreæ Jahns zu Annaberg / Mens. April. Anno 1633.

In causa Zachariæ Schädigers zu Leipzig / Mens. April. Anno 1586.

In causa Dn. Donati à Freivalds, contra Nobiles ab Ende, Mens. Mart. Anno 1635.

In causa Michael Mörschers contra Christinen Jacob Durms Wittben zu Arnshauke / Mens. Mart. An. 1636.

Et in causa Hansen Christophens Seibeweiß / Mens. August. Anno 1636.

DEFINIT. XXV.

Magistratus consentiens hypotheca ad certum tempus, reservata sibi vel debitori jure reluendi, tacite consensus prorogare videtur, si finito tempore non reluantur bona hypothecata.

Quod dixi, consensum domini seu Magistratus, super hypothecâ ad certum tempus præstitum, elapso eo, ulterius non durare, nec jus pignoris diutius subsistere, Defin. præced. hoc verum est, † nisi consensus tacite prorogati appareant aliqua indicia. † Quid enim si Magistratus ad certum quidem tempus consentiat; adjecta tamen clausula reservatoriâ: ut scilicet finito tempore sibi ipsi aut debitori, vel cui hoc permiserit, liberum sit feudum oppignoratum reluere, post tempus verò elapsum jure reluendi non utatur? † Certè tum consensus eo usque robur & firmitudinem obtinebit, donec vel ab ipso, vel à debitore aut alio; cui à Magistratu hoc per-

permissum est, pignoris reluitio fiat, Andr. Rauchbar. part. 2. quest. 23. numer. 17. Berlich. part. 1. concl. 66. num. 59. Daniel. Moller. lib. 4. semestr. cap. 24.

5 † Quamdiu enim Dominus jure reluendi sibi reservato non utitur, tacite in solutionis & pignoris pro-
6 rogationem consentire existimatur, † Cujusmodi consensus, ipso facto declaratus, etiam ad feudi oppignorationem sufficit, Zasius in Epit. feud. part. 9. n. 31. Mynsing. cent. 4. obs. 87. Schrad. de feud. cap. 10. n. 64. Herm. Vult. de feud. cap. 10. n. 64. Adde Decii. nov. 31.

Ita Domini in causa D. Johannis Hoffmanni zu Leipzig / M. Jul. Anno 1581. (Verba sent. Ob gleich Christoph Zöpffer seinen Gasthoff zu Nürnberg George Hopffen vor 200. Gulden / so er ihme auff sechs Jahr lang gelichen / mit Gerichtlicher Gunst / jedoch denselben nach obbestimmter Zeit wiederum frey zu machen und abzulösen verpfändet / und mitlerzeit Todes abgangen / auch die bestimmten 6. Jahr verlossen / ic. So bleibet doch solcher gerichtlicher Consens bey Kräfften / und wird demnach gedachter Hopffe von dem Kauf-Gelde solches Gast-Hofes vor euch billich befriediget / W. R. W.)

DEFINIT. XXVI.

Magistratus ob prestitum consensum in oppignoratione bonorum, pluribus creditoribus factâ, nulla ratione tenetur, licet bona omnibus non sufficiant.

1 **I**nsinuationem hypothecæ rerum immobilium, jus
Saxonicum propterea requirit, ne res una eadem-
que pluribus obligetur, & ita Creditores pecuniis,
2 mutuò datis, ab improbis & malitiosis debitoribus
defraudentur. † Quam unicam hujus rei rationem
assignat & probabilem facit Electoralis Constitutio
3 b. 2. §. Und dieses hat / ic. † Ed scilicet respexit Illu-
strissimus Elector, ut Creditores de hypothecis an-
4 terioribus à Magistratu seu judice admoniti & certio-
rati cautiùs agere ac sibi prospicere queant. † Quid
autem: *si judex absque pravia admonitione indifferen-*
5 *ter pluribus oppignorationibus consensum accommoda-*
verit, ac postea bona hypothecata omnibus non suffici-
ant? † Sanè, tum judicem seu Magistratum ipsum,
6 Creditorebus ad interesse teneri, ex jam dictis sequi
videtur. Quia Creditores, fidem & autoritatem
7 Magistratus secuti, in hanc calamitatem inciderunt,
qui, si scivissent, bona debitoris aliis quoque esse ob-
ligata, vel de hoc saltem admoniti fuissent, nun-
quam forsàn pecuniam credidissent. † Unde vix aut
8 ne vix Magistratus culpam omnem effugere potest,
ut haud immeritò ad interesse obstringatur, prout
9 existimat Berlich. part. 2. concl. 29. n. 71. † Attramen
Magistratui consentienti eatenus saltem culpa im-
putari potest, si creditoribus, in anteriores hypo-
thecas inquirentibus, &c. num sufficientia debitoris
bona sint nec ne, explorantibus tacuerit, nec easdem
10 manifestaverit, † Alioquin sanè si de jure pignoris
anteriori non quæsitus, subsequenter etiam hypo-
thecis consensum suum accommodaverit; nec quic-
quam contra officium boni viri aut judicis egisse vi-
debitur; † Nec propterea ullatenùs ad interesse tene-
bitur, ut rectiùs sentiunt Virgil. Pingitz. quest. 38.
Aut. Consult. Const. Saxon. tom. 3. part. 1. qu. 13.
Reinh. Rosa in addit. ad Moll. bic n. 14. Hart. Pist. lib.
11 3. quest. 17. n. 17. † Nullibi enim in jure Saxonico
aut Provinciali dispositum reperitur, ut Magistratus,
super oppignoratione imploratus, de anteriori ve-
rò hypotheca & sufficientiâ bonorum non quæsitus,
propria sponte anteriorum Creditorum jura manife-
stare debeat. † Multò minus verò ob prestitum
consensum Creditoribus obstrictus est, quum Magi-
stratus consentiens in hunc finem, ut autoritatem &
licentiam negotii gerendi præstet, ipsemet non obli-
getur, l. Cajus 39. ubi Castr. ff. de pign. act. & in l. cum

quadam 26. C. de admin. tutor. Bald. in l. ult. pr. vers. necessitate C. de bon. qua lib. † ut latius & eleganter demonstrat Virgil. Pingitz. dist. quest. 39. num. 33. & seqq. ubi etiam ad contraria respondet.

Ita Domini in causa D. Jahns von Milsen / Mens. Febr. An-
no 1630. (Verba sent. Wann nun gleich die vor euren Ge-
richten verpfändeten Güter zu aller darauff versicherten Gläu-
bigen Befriedigung nicht zureichen würden / ic. So möchtet
doch ihr als die Obrigkeit wegen der ertheilten gerichtlichen
Consensum dafür zu haften / und von den eurigen den Mangel
zu ersetzen nicht gedrungen / noch derothalben beständiger Wet-
se belanget werden / W. R. W.)

DEFINIT. XXVII.

Competit tamen actio ad interesse adversus Magistratum, Creditori pecuniam aliâs non credituro hypothecam falsò idoneam affirmantem.

1 **N**E tamen Creditoribus omnis via periculum ef-
fugiendi præclusa sit, liberum ipsis est, diligen-
tius in conditionem debitoris ejusque bona inquire-
re, & à judice explorare, num rectè ac satis sibi cau-
tum sit, pignore sive hypothecâ bonorum à debito-
2 re ablata. † Nam tum judex requisitus, inspectis
antea libris judicii, si forsàn bona oppignoranda an-
terioribus Creditoribus aliis hypothecata fuerint, id-
ipsum manifestare, deque hoc creditores quærentes
certiores facere tenetur. † Ne scilicet pluribus unâ
3 eademque re obligatâ, posteriores Creditores deci-
pantur, b. Const. 23. §. und dieses hat. † Hocque
4 si facere neglexerit, & Creditori, pecuniam aliâs
non credituro, idoneam hypothecam affirmaverit,
cum non sit, procul dubio ad interesse tenebitur; si-
ve sciens, sive ignorans Creditores fefellerit, Dan.
Moller. l. 1. semestr. 21. Andr. Rauchb. p. 1. quest. 24. n.
29. Reinh. Rosa in addit. ad Moll. bic n. 14. Berl. p. 2.
concl. 29. n. 69. † Quis enim non videt, si non dolo,
5 culpâ tamen judicis, Creditoribus hoc casu damnum
accrescere, cujus officio incubuerat, libros publicos;
in quos contractus solent referri, inspicere, & ex illis
certi quid cognoscere, antequam cautionem suffici-
entem esse, Creditoribus responderet. † Quæ cer-
6 tè culpa ad restitutionem damni judicem obligat;
quippe quod ipsemet dedisse videtur, arg. l. qui occi-
dit 30. §. in hac quoque actione. 3. ff. ad Leg. Aquil. l.
Prator. ait. 2. in fin. ff. Vi bon. rapt.

Ita Domini ad consultationem I. à. D. Mens. Febr. An. 1629.
(Verba sentent. Auffen Fall auch die Hypothecarii nicht alle be-
friediget werden könten / seyn sie den Erbherrn / wofern derselbe
bey Ertheilung der Consensuum auff ihrer der Gläubiger Be-
fragung die darauff haßende sämtliche Schulden nicht an-
gezeigt / gebührlichen zu belangen / und sich bey ihme ihres
Schadens halber zu erhalten wohl befugt / W. R. W.)

Et in causa heredum Petri Zeidlers zu Leipzig / Mens. August.
Anno 1590.

DEFINIT. XXIX.

Creditor in alienationem pignoris consentiens, illud debitori remisisse videtur.

1 **Q**uamvis remissio pignoris nunquam præsuma-
tur, Decius in l. postquam liti. 4. n. 16. C. de pact.
Andr. Tiraquell. in l. si unquam. 8. in præfat. n. 128. C.
de revoc. donat. † Siquidem remissio donatio est, l.
2 Modestinus 23. ff. de donat. Quæ certè non præsumi-
tur, sed probari debet; aded, ut potius fatuum quem
fuisse, quàm donasse credatur, l. cum de indebito. 25. ff.
de probat. † Attamen consensus tacitus & præsum-
3 ptus sufficit ad hoc, ut quis pignori vel hypothecæ
renunciante existimetur; Et iisq; conjecturis, ex qui-
bus aliâs tamen consensus colligitur, pignoris quo-
que remissio probari potest, Negutz. de pignor. in 3.
membra. 6. part. pr. Joseph. Mascard. de probat. vol. 3. concl.
173. n.

- 4 173. num. 7. † Quare si Creditor permittat pignus vendi, vel alio quovis modo alienari, pignus remississe videtur, *l. si debitor. 4. §. 1. ff. quibus mod. pig. vel hypothec. fol. l. sicut. 8. §. si voluntate. 6 ff. eod. tit. l. 2. C. de remiss. pign.* Jason. in *l. si fundum. 81. n. 39. ff. de legat. 1.* Bartol. in *l. ult. C. de remiss. pignor.* Malcard. *dict. concl. 1173. n. 8.* Anton. Fab. in *Cod. lib. 8. tit. 14. defm. 6. n. 1.*
- 5 † Modo tamen Creditor in alienationem pignoris expresse consentiat; alias sane pignus remississe non videbitur, *l. sicut. 8. §. non videtur 15. ff. quib. mod. pig. vel hypoth.* Masc. d. loco num. 19. Anton. Fab. *dict. tit. 14. defm. 12. Vid. Const. seq. defm. 9. num. 2.*

Ita Domini in causa Johannis Pezolds zu Lengefeld / Menſe Jun. Anno 1634. (Verb) ſentent. Diweil aber dennoch bemeldtes Zacharia Förſters Mutter und Erben nicht allein bey ſolchem Kauff geweſen/und den Eynkauff trincken helffen/ ſondern auch darein ausdrücklichen gewilliget/ ic. So haben ſie ſich hierdurch ihres auff dem verkaufften Gute erlangten Unterpandes verluſtig gemacht/ uñ ſeyn davon abgewichen/derowegen werdet ihr bey eurem erkaufften Gute geruhlichen billich gelaffen/ B. N. W.)

Et in causa Christophori Pfizens & Consort. zu Ebersbach/ Menſe Jul. Anno 1635.

DEFINIT. XXIX.

Creditor generalem & specialem hypothecam simul habens, prius specialem excutere tenetur, antequam generali utatur.

- 1 Pignoris natura individua est, hocque totum Creditor, pro quacunque etiam parte crediti, possidet, nec ad quantitatem debiti hęc casu est respiciendum, *l. Creditor. 25. ff. si cert. per tot. sis. C. si unus ex plur. hered. Cred. l. 47. ff. de jur. fisci.* Petr. Heig. *part. 2. quaest. 6. n. 29.* Ex quo sequitur, † Creditorem, si ex re sibi oppignoratā tantum possideat, ut pecuniam sibi debitam inde redigere possit, nihilominus alteram pignoris partem à secundo Creditore possessam vindicare posse, *l. 2. ff. qui pot. in pign.* † ut latius persequitur Hartm. Pistor. *lib. 3. quaest. 12. per tot.* Cacher *decis. 159.* Neguz *de pign. 5. part. membr. 2. ad fin.* Didac. Covarr. *lib. 3. variar. resolut. cap. 8.*
- 2 † Nec si plus sit in pretio pignoris traditi, secundum Creditorem in possessionem ejusdem admittere teneri, Petr. Heig. *dict. q. 6. n. 26.* † Quia fieri potest, ut in usuras futuras deinceps illi satis cautum esse non possit, et si praesenti statu inspecto, pignus sufficiens videatur; † Neque ideo, qui nunc suum recipit, possessione cedere compellendus est, *l. quarebatur. 20. ff. qui pot. in pignor. l. 15. de pignor. & hypoth. l. nulla. 5. C. de solut.* Heig. *dict. loc. n. 28.* † Attamen
- 3 in casu, quo quis ultra generalem hypothecam etiam pignore speciali sibi prospexit, non prius hypothecaria persequi potest cetera debitoris bona, priusquam
- 4 egerit in specialiter obligata, *l. 2. C. de pign.* † Nam qui duplicem habet hypothecam, generalem & specialem, prius excutere debet specialem hypothecam, antequam utatur generali, *dict. l. 2. C. d. t.* Hartm. Pistor. *lib. 3. quaest. 13. per tot.* Anton. Fab. in *Cod. lib. 8. tit. 6. defm. 8. num. 1. & lib. 6. conjel. 13.* Jacob. Cujac. *lib. 11. observat. 32.* Joh. Köpp. *decis. 4. num. 1. & seqq.* Neguz. *de pignor. p. 5. membr. 2. num. 51. & part. 8. membr. 1. num. 20.* † Quod & placuit Illustrissimo
- 5 Saxon. Elect. in Ordin. Nov. Proc. Judic. *tit. 46. §. Obnum wohl alle die. vers.* So ist doch hierbey sonderlich/ ic. † Idque non solum in favorem posterioris
- 6 Creditoris, ne si forsan anterior, praetermissa speciali, generali uteretur pignore, hic damno afficeretur, ut declarat Covarr. *dict. cap. 18. num. 2. vers. septimo*
- 7 *constat.* Hartm. Pistor. *dict. quaest. 13. num. 3.* † Sed & quod generalem accipiens hypothecam, unā cum speciali, hoc quasi tacite agere videatur, ut generalis
- 8 *Carpz. Defm. Vol. I.*

fit subsidiaria; ad quam non nisi post specialem fiat recursus, Anton. Fab. *lib. 6. conf. 16.* Russard. in *not. ad dict. l. qui generaliter. 2. ff. qui pot. in pign.* Connan. *lib. 4. cap. 17. num. 6.* † Ex qua ratione hanc juris sanctionem Hartm. Pistor. ad eò extendit, ut specialis hypotheca semper ante generalem sit discutienda, sive cum Creditore, sive cum debitore, aut cum extraneo agatur, *dict. quaest. 13. n. 9. vers. cumque ratio ista, & c.* † Quamvis alii eam restringant ad concursum Creditorum, quando scilicet inter primum & secundum Creditorem de prioritare controversia incidit. † Quod & sensisse videtur Illustrissimus Elect. Saxon. *dict. tit. 46. vers.* So ist doch hierbey/ ic. † Alias quoque hujus Sanctionis Ampliationes & Limit. tradit Hartm. Pistor. *dict. loc.*

Ita Domini in causa Matthæi Rudels zu Gebesee / Menſe Nov. Anno 1630. (Verba ſentent. Hat ſich zu Waltin Graſepins Vermögen ein concursus Creditorum ereignet / darbey ihr euch eurer Forderung wegen/ damit er euch verhaftet/ und auff ſeinen Garten eine special-Verſicherung gethan / gleichfalls angegeben; Ob ihr nun wohl darneben auch auff des Debitoris Gütern in gemein eine general Hypothecen erlanget/ ic. So ſeyd ihr euch doch vor allen Dingen anfänglich an die special-Verpfändung des Gartens zu halten ſchuldig / und wann derſelbe zu eurer Bezahlung zureicht / werden euch die nachfolgende hypothecarii in den andern Gütern billich vorgezogen/ B. N. W.)

DEFINIT. XXX.

Hypothecarius, cui generalis constituta est hypotheca, non potest reliquis Creditoribus prejudicare in speciali hypotheca, si certam rem semel elegerit.

Non ita sola hypotheca generalis electionem auctori aduersus rem certam debitoris auferit creditori, ac specialis hypotheca, cum generali conjuncta, de qua Defm. *preced.* † Nam qui bona debitoris generaliter tantum obligata habet, in quacumque voluerit rem, executionem petere poterit, *l. Creditoris. 8. ff. de distr. pignor.* † usque eò, ut si elegerit rem, quæ deinde alteri specialiter obligata fuit, huic, veluti prior tempore, etiam in re ista praeratur, *l. si generaliter. 6. C. qui potior in pignor.* Hartm. Pistor. *lib. 3. quaest. 13. n. 2.* † Quia in potestate debitoris situm non est, ut secundo Creditori rem specialiter obligando, priori Creditori jus, ex generali hypothecā quaesitum, auferat; ut declarat Fulgos. in *l. qui generaliter. 2. ff. qui potior. in pign.* & Johan. Baptill. *Asin. de execut. §. 7. cap. 4.* † Hocque ipsum est, quod dixi Defm. *preced.* Creditorem hypothecā generali, contra posteriorem, cui res specialiter fuit obligata, pro lubitu posse uti; etiam si ex ceteris bonis generaliter obligatis pecuniam suam redigere possit, ex Responso Papin. in *l. 2. ff. qui pot. in pign.* † Planè, si Creditor generalem hypothecam habens, rem certam debitoris elegerit, petendo executionem, videtur à jure suo aliquatenus recessisse, ita ut in praedictum Creditorem posterioris, ad res, specialiter illi obligatas, non statim redire, eique jus pignoris speciale turbare queat; † Ne scilicet is nimium gravetur, Anton. Capic. *decis. Neapol. 46. num. 6.* Matth. Wesenb. in *parat. ff. qui pot. in pignor. n. 2.*

Ita Domini in causa Christophori Henſchars zu Ectpzig/ Menſe Majo, Anno 1600.

Et in causa Günzels von Wartenleben/ Menſe Majo, Anno 1600.

DEFINIT. XXXI.

Parte debiti licet soluta, pignoris tamen obligatio pro residua debiti parte integra manet.

EA pignoris est natura, ut sit individua, *l. rem hereditariam 65. §. 1. ff. de euis.* Non minus ac servitus est tota in toto, & qualibet ejus parte, Bald.

de pignor. cap. 14. Hartm. Pistor. *part. 3. q. 12. num. 6.*
Cævall. *in Opin. comm. contr. comm. quæst. 76. num. 26.*

- 2 *seqq.* † Ergo pignus totum pro toto debito, totumque pro qualibet debiti parte, & rursus qualibet ejus pars pro toto debito tenetur, *arg. l. 3. §. ult. & ff. qui pot. in pig.*
- 3 † Ex quo fit, ut quamvis parte debiti soluta, obligatio pro debiti parte residua maneat integra, nec nisi toto debito soluto tollatur, *l. quamdiu 6. C. de distract. pignor. l. si rem. 9. §. omnis. 3. ff. de pign. action.* Hartm. Pistor. *diff. loc. num. 6.* † Ac licet defuncto Creditore, multis relictis heredibus, actio personalis, ipsumque creditum inter eos dividatur, pignus tamen cuilibet heredum, pro sua crediti portione, totum competit, *l. 1. C. si unus ex pluribus hered.* † Id quod etiam ex parte heredum debitoris obtinet, *l. 2. cod. tit. omnique alio in casu, quo debitum dividitur, Crav. consil. 77. num. 15.* Cævall. *diff. quæst. 76. num. 15. & seqq.* Simon. Ulric. Pistor. *in notis ad Hartm. Pistor. diff. q. 12. lit. e.*
- 6 † Porro ex individuâ pignoris naturâ sequitur, ut si quis communis ei partem pro indiviso dederit hypothecæ, divisione factâ cum socio; non utique ea saltem pars creditori obligata sit, quæ debitori oppignoranti obtigit: † Sed utriusque pars pro indiviso maneat obligata, *l. si consensit 7. §. ult. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. l. si quis putans 6. §. si fundus. 8. ff. comm. divid. † Licet aliâs debitor personali actione pro eâ tantum parte, quæ sibi ex divisione cessit, conveniri queat, l. communi dividundo. 7. §. si debitor. 13. ff. comm. divid. l. Julianus 13. §. idem Celsus 17. ff. de pact. emt. Molin. de divid. & individ. obligat. p. 3. num. 25. & seqq.*

Ita Domini in causa Hansen Friderichs von Hausen / M. Februar. Anno 1635. (Verb. sent. Ob ihr wohl eurém Creditori auff die Schuld etwas bezahlet/und begehret/das er euch pro quort der bezahlten Schulden/von den verresten Pfanden so viel hinwieder abfolgen lassen wolte; Dieweil er aber dennoch sich dieses verweigert/auch solches zu thun nicht schuldig gewesen/it.)

DEFINIT. XXXII.

Creditor hypothecarius, omisâ actione hypothecaria, personaliter adversus debitorem experiri, inq, alia ejus bona, sibi non oppignorata, executionem petere potest.

- 1 **N**on propterea Creditor hypothecarius, quod certam rem à debitore sibi oppignoratam habet, alio executionis remedio adversus debitorem, uti prohibetur. † Siquidem electo uno executionis remedio alia non excluduntur, si aliunde Creditor debitum citius consequi speret, Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. c. 8. n. 40. & seqq.* Dan. Moller. *l. 3. semestr. 36. n. 1.* Strach. *de decod. p. 3. n. 46.* † Unde fit, quod per capturam & incarcerationem personæ, Creditori non adimatur facultas petendi inmissio-nem in bona debitoris, *l. si legatorum 8. ff. ut in poss. legator. Bartol. in l. consentaneum. 8. C. quom. & quando jud.* † Sicuti nec Creditor, etiam si bona debitoris omnia, tam præsentia, quam futura, pignori obligata habeat, propterea aliis remediis; puta corporis detentione, sive incarceratione, debitorem ad solutionem compellere prohibetur, Moll. *diff. cap. 36. in fin.* † Pariter & Creditor hypothecarius, cui certâ quæpiam res oppignorata est, si omisâ actione hypothecariâ, adversus debitorem personali actione experiri, inque aliâ ejus bona sibi non obligata executionem petere malit, omninò audiendus est, *l. quamvis. 2. l. distractis. 14. l. persecutione. 24. C. de pignor.* † Veluti quoque disertè sancitum ab Illustriss. Saxonæ in Ord. Process. Judic. *tit. 39. §. ult. vers.* Hierdurch aber einem Gläubiger ungewehret seyn

von denen ihm verpfändeten Gütern abzutaffen/ und in andern Stücken die Hülfte zu suchen / wenn ihm nur nicht *rei judicata auctoritas* im Wege lieget/it. † Quin & hoc casu personalem actionem cumulari posse cum hypothecariâ, arbitratur post Guid. Pap. *q. 108. Ant. Fab. in Cod. lib. 8. tit. 6. defm. 22.*

Ita Domini in causa Rudolphi à Köckeritz in Großpromnitz / Mens. Dec. Anno 1600. (Verba sent. Ob ihr nun wohl solcher 2000. Fl. wegen auff der Mühle mit Churfürstl. Consens eine hypothecam erlanget; Da ihr aber dennoch von des Schuldners andern Gütern eure Bezahlung durch gebührliche Hülf-Mittel ehe/als von eurem verschriebenen Unterpfande zu erlangen verhoffet; So ist euch in andere seine Gütere die Hülfte zu suchen unbenommen / V. R. W.)

In causa Georgii Fischers zu Endorff / ad requisitionem Præfeti ibidem, Mens. Jun. Anno 1633. (Verba sent. Ob gleich das Amt wegen des verfallenen Erb-Zinses auff den Mühlen ein Unterpfand erlanget/it. So ist doch demselben sich des rückständigen Erb-Zinses halben von andern des Schuldners Gütern bezahlet zu machen/und darinnen die Execution zu suchen unbenommen / V. R. W.)

In causa Henrici List zu Raditz / Mens. Febr. Anno 1635. (Verba sent. Einem Gläubiger auch von seiner Versicherung abzustehen/und durch andere Mittel/ auch aus andern des Debitoris Gütern seine Forderung zu suchen unbenommen/it.)

Et in causa Abraham Harischen & Consort. zu Ortrand / Mens. Oct. Anno 1635.

DEFINIT. XXXIII.

Solutio tantummodò debiti, non etiam cessione aut consusione ex acquisitione domini, extinguitur in totum hypotheca.

- P**ost acquisitum Creditori dominium ejus rei, quæ antea fuerat ipsi obligata, perseverare quidem pignoris vinculum non potest, *l. pen. §. Latinus Largus. 1. ff. de exec. rei jud. † Quia rei propriæ pignus consistere nequit, l. neque pignus. 45. ff. de reg. jur. l. 19. ff. de pign. act. † Attamen si quo casu eveniat, ut rem illam Creditori habere non liceat, alio possessionem avocante, actio pignoratitia adhuc durabit, diff. l. pen. §. Latinus Largus. 1. ff. de Exc. rei jud. † Idque multò magis, si debitum saltem principale, vel obligatio, per cessionem in alium transferatur. † Nunquam enim extincta videtur hypotheca; † cum perpetuam illam conditionem habeat, si solum non sit debitum, aut aliter eo nomine satisfactum, *l. grege. 13. §. etiam. 4. ff. de pign. l. si rem alienam. 9. §. omnis. 3. ff. de pign. act. l. 59. ff. ad SCtum Trebell.**

Ita Domini in causa Matthæi Schumanns zu Groß-Egberten / Mens. Mart. Anno 1634.

DEFINIT. XXXIV.

Clausula de non alienando, adjecta hypotheca, tribuit Creditori jus executivum adversus tertium possessorem, discussio etiam nondum principali debitor.

- Q**uibuscunque verbis, etiam absque scripturâ, hypotheca contrahi potest; *l. contrahitur. 4. l. cum tabernam. 34. §. 1. ff. de pignor. l. 2. C. qua res pign. oblig. poss. † Si nimirum contrahentes quid dixerint, quod intellectum quendam hypothecæ vel pignoris habeat, Nov. 136. c. 2. † Veluti, si debitor rem tradat, ut Creditori cautum sit, domit der Gläubigen versichert sey / Modest. Pistor. *part. 2. quæst. 77.* † Aut si debitor caverit cum datione & consignatione bonorum suorum, Neguz. *de pignor. membr. 1. part. 3. num. 2. & 3.* † Aut si permiserit Creditori facultatem vendendi rem certam, *l. creditor. 3. §. 2. ff. qui pot. in pign.* † Vel si dixerit: Fide & periculo rerum, ad me pertinentium, vel per earum exactio-nem, vel executionem satisfacere promitto, Andr. Rauchbar. *part. 1. quæst. 6. num. 56. & seqq.* ubi varias hypothecæ formulas tradit, † Nam in hypothecis constituendis magis inspicitur mens contrahentium, quam*

quàm verba, *l. fin. ff. que res pign. obl. poss.* Modest. Ritor. *dict. loc. ubi* Jacob. Schult. *in addit. num. 3.* Rauchb. *dict. loc.* Quocunque autem modo, ac quibuscunque verbis hypotheca fuerit constituta, † si debitor rem oppignoratam vendat, aliove modo alienet, Creditori, non nisi debitore prius excusso, actio datur adversus emptorem seu tertium possessorem, *Auth. hoc si debitor. C. de pignor.* Anton. Fab. *in Cod. lib. 8. tit. 6. definit. 33. num. 1.* † At secus res se habet, si hypothecæ apposta fuerit clausula de non alienando, sine Creditoris voluntate. Quæ certè clausula hoc operatur, ut venditio, inscio Creditore subsequuta, † ipso jure non valeat; propter reservationem videlicet juris realis in bonis debitoris, *l. si Creditor. 7. §. ult. ff. de distr. pignor.* Guid. Pap. *decis. 509. num. 1.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. cap. 10. in. 180.* † Ex quo inferitur, quod contra successorem, etiam singularem, debitore nondum excusso, hoc casu transeat jus executivum, Bartol. *in l. Creditores. 3. n. 25. ubi & Salycet. num. 23. Codic. de pignor.* Coler. *dict. loco.*

Ita Domini in causa Matthei Rudels zu Gebese / Mens Nov. Anno 1630. (Verba sentent. Wenn auch gleich der verhypothecirte Garten der beschriebenen Abrede (solchen ohne euren Wissen und Vorbewußt nicht zu veräußern) zuwider verkauft worden wäre / so hätte ihr euch doch / unangesehen der principal. Schuldener noch nicht aanz executiret / an dem Käufer zu halten / und solchen Garten zu vindiciren wohl fug / B. N. B.)

DEFINIT. XXXV.

Supereff actio hypothecaria Creditori etiam post venditum pignus, si hoc postea evincatur

Cessat jus pignoris, si creditor rem, sibi obligatam, à Domino emerit; Quia nemini potest sua res esse obligata, *l. neque pignus. 45. ff. de reg. jur.* At quid, si ejus rei evictionem postea patiat? † Salvam habebit hypothecariam actionem Creditor, perinde ac si dominium nunquam acquisivisset, *l. pen. §. 1. ff. de except. rei judic.* Bartol. & Alex. *in l. debitor. 59. ff. ad SCum Trebell.* Afflic. *decis. 8.* † Nam potestas evictionis tollit intellectum acquisitionis arg. *l. si patroni. 55. §. ult. ff. ad SC. Trebell.* † Et tum demum acquisitio domini pignus extinguit, si fuerit irrevocabilis, *dict. l. pen. §. 1. ff. de Exc. rei jud. l. 98. in pr. ff. de solut.* † Alioqui acquisitione revocatà, dominioque amisso, vel hypothecaria actio, cui perpetua satisfactionis conditio inest, *l. grege. 13. §. etiam. 4. ff. de pignor.* reverà non extincta censetur: † Vel pignus, quod extinctum videbatur, reviviscit, tanquam quod rem ipsam perpetuò concomitetur, *l. pignoris. 17. ff. de pign. l. pignoris. 18. C. eod. tit.*

Ita Domini in causa C. V. contra H. N. zu Leipzig / Mens Jun. Anno 1626.

CONSTITUTIO XXIV.

PARTIS SECUNDÆ.

Von welcher Zeit der Weiber Privilegium tacitæ hypothecæ, so ihnen von wegen ihrer Mitgift gebühret / anfangen soll?

Wohl in Rechten zweifelhaftig fürfället / von welcher Zeit an das privilegium tacitæ hypothecæ, so ein Eheweib wegen ihrer zugebrachten Mitgift in ihres Mannes Gütern hat / anfangen solle: So haben sich doch unsere Verordnete verglichen / daß von Zeit der vollzogenen Ehe / und also wann der Kirchgang geschehen / solches Privilegium dotis (jedoch wann die Mitgift folgend / oder zuvor / würcklich einbracht / und dasselbige beweiset wird) seinen Anfang haben und gewinnen soll: Darnach unsere Gerichte hinfüro zu sprechen haben.

Privilegium tacitæ hypothecæ, doti mulierum datum, à quo tempore incipiat?

Ure quidem communi ambigua est quaestio hæc: A quo tempore privilegium tacitæ hypothecæ, quod mulieribus pro illatà dote in bonis mariti competit, incipiat? Verùm inter Deputatos Nostros in id convenit, ut à tempore contracti matrimonii, hoc est, copulationis factæ in templo, computandum existimarent; ita tamen, si vel ante copulationem, vel post, verè dotem numeratam esse, probent. Quod in judicando deinceps observari volumus.

DEFINITIONES.

1. A Tempore copulationis sacerdotalis incipit privilegium tacita hypotheca, ac jus pralationis, mulieri competens etiam ratione dotis, post consummatum matrimonium constituta.
2. In dotalitio quoque jus tacita hypotheca & pralationis incipit à tempore copulationis, per Sacerdotem facta.
3. Privilegium tacita hypotheca, in bonis paraphernalibus, incipit à tempore illationis bonorum.
4. Non competit mulieri jus tacita hypotheca ratione Gerada, aliorumq. bonorum, qua marito administranda non commisit.
5. Sponsa ratione dotis illata, privilegium tacita hypotheca in bonis sponsi non habet.
6. Mulieri, ratione donationis propter nuptias, jus tacita hypotheca non competit in bonis mariti.
7. Mulier ex jure tacita hypotheca adversus tertium

Carpz. Definit. Vol. I.

- possessorem experiri nequit, si in alienationem bonorum mariti consenserit.
8. Non impedit tacita hypotheca, bona alicujus afficiens, quò minus is vendere, aliove modo ea distrahere queat.
9. Mulieri tamen alienationem bonorum mariti ex jure tacita hypotheca impugnare licet, si ex reliquis mariti bonis ipsi satisfieri nequeat.
10. Mulier solvens pro marito, ad inopiam postea vergente, conditione indubiti solum à Creditoribus mariti repetere nequit.
11. Mulier potest petere affecurationem dotis, ac donationis propter nuptias, marito ad inopiam vergente.
12. Pupillo competit tacita hypotheca in bonis tutoris, non solum pro sorte principali, sed & pro omnibus accessionibus, ex dic. suscepti officii.

Z 11 2

13. Bona

13. Bona ejus, cui pecunia pupillaris à tutore mutuo fuit data, jure tacita hypotheca obligata non sunt.
 14. Obligata quoque sunt jura tacita hypotheca bona illius, qui se pro tutore vel Curatore gessit.
 15. Bona Curatorum ad libem mulieribus tacite obligata non sunt.
 16. Tutor tacitam hypothecam non habet in bonis pupilli

DEFINIT. I.

A Tempore copulationis sacerdotalis incipit privilegium tacita hypotheca, ac jus praelationis, mulieri competens etiam ratione dotis, post consummatum matrimonium constituta.

- Q**uod anxie quondam ab Interpp. disputatum fuit: à quonam tempore privilegium tacitæ hypothecæ, ac per consequens etiam jus prælationis, mulieribus ratione dotis competens, incipere debeat, Neguz. de pignor. part. 2. membr. 4. n. 79. & seqq. Matth. Wesenb. consil. 49. n. 2. & consil. 50. n. 25. Andr. Gail. lib. 2. observ. 86. † Id quod nec de jure Saxonico extra controversiam fuit, ut videre licet apud Aut. Consult. Const. Sax. tom. 1. p. 1. q. 32. & q. 36. & tom. 2. part. 5. q. 20. Illud in Provinciis hisce decisum est † ab Illustrissimo Saxon. Electore, disertis verbis disponente, ut privilegium hoc nec à tempore promissionis, nec solutionis, sed præcisè † à die nuptiarum, ubi nempe matrimonium per copulam sacerdotalem est consummatum, incipiat (wann der Kirchgang oder Priesterliche copulation geschehen) hæc Constit. 24. §. So haben sich doch. Ordin. Nov. Proc. Jud. tit. 43. vers. Welch der Weiber/ ic. Dan. Moller. bñc n. 1. Jac. Thoming. decis. 36. n. ult. Zobel. p. 2. diff. 49. num. 18. & seq. Hartm. Pistor. observat. 110. num. 4. † Nimirum, quia dos absque matrimonio, prius contracto, nullo modo subsistit, l. ult. C. de donat. ant. nupt. l. 3. l. dotis promissio 88. ff. de jur. dot. † At statim per copulam sacerdotalem in terris Electoratus Saxonici hoc consummatum dicitur, uti patet ex b. Const. vers. Von Zeit der vollzogenen Ehe/ und also wann der Kirchgang geschehen/ ic. † Licet aliàs jus Saxonicum consensionem thalami ad matrimonii consummationem requirere videatur, art. 45. lib. 3. Landr. Moller. 3. semestr. 23. † Censat ergò indagatiq, quando & quo die dos promissa fuerit soluta; Quia vigore hujus Const. privilegium tacitæ hypothecæ, ac prælationis, à tempore matrimonii consummati competit, non tantum, si in ipsa Nuptiarum die; Sed & si dos, antea promissa, † longè post consummatum matrimonium numeretur; ita ut privilegium hoc quasi retrahatur ad diem copulationis, Moller. bñc num. 1. † Quin et si mulier simpliciter, ac sine dotis promissione nupserit, eaque longè post contractum demum matrimonium constituta fuerit, nihilominus à tempore matrimonii, per copulam sacerdotalem consummati, privilegium dotis incipere, post Bald. Novell. tract. de dot. p. 6. priv. 16. & Boër. decis. 331. n. 3. rectissime docet Matth. Berlich. p. 2. concl. 30. num. 14. † Cum nec hoc casu deficiat causa matrimonii, cum bona pace conservandi, quamvis cesset favor matrimonii contrahendi, Berlich. diff. loc.

Ita Domini in causa Mariz viduæ Hermannii Timmers zu Teichern/ Menſe Octobr. Anno 1630. (Verba ſentent. Hat ſich nach eures Mannes Absterben zu dessen Gütern ein concursus Creditorum ereignet/ dabey ihr euch gleichfalls angegeben/ und euer Ehegeld und Leibgedinge jure tacitæ hypothecæ gefordert. Wann nun gleich das Ehegeld allererst nach der Hochzeit und vollzogenen Ehe einem Ehemann als eine dos constituiret und zugebracht worden wäre/ ic. So hätte ihr doch nichts desto minder von Zeit an des Kirchganges und Priesterlicher Copulation ein stillschweigend Unterpfind und jus prælationis wegen solches Ehegeldes vor andern Gläubigern erlangt/ ic.)

- pro eo, quod sibi debetur contrario tutela judicio.
 17. Liberis ratione bonorum maternorum patris bona tacite sunt obligata.
 18. Ratione munerum, in testimonium baptismi acceptorum, & à patre tutorio nomine administratorum, liberis in ejusdem bonis tacita competit hypotheca.

DEFINIT. II.

In dotalicio quoque jus tacita hypotheca & prælationis incipit à tempore copulationis, per Sacerdotem facta.

Non minus in dotalicio, ac ipsa dote, privilegium tacitæ hypothecæ, & prælationis à tempore copulationis, per Sacerdotem in templo factæ, incipere, etiamsi illud postea constitutum sit, docet Dan. Moller. ad Const. Elect. 42. num. 10. p. 2. allegans ad hoc Wesenb. † Et si verò aliter sentiat Modest. Pistor. & cum ipso Jacob: Schult. in addis. part. 2. quest. 62. num. 10. & seqq. ad tempus dotis allatæ respicientes: Verior tamen est præcul dubio sententia Mollerii: † Quia dotaliticium succedit in locum dotis; ideoque & quoad privilegium ejus naturam sapit, ex vi surrogationis, Nicol. Everh. in Top. in loc. à vi surrogat. † Nec obstat ratio, à Jacob. Schult. diff. loc. adducta: quod dotaliticium non debeatur, antequam dos reverà numerata & illata fuerit; adeoque nec prius ratione dotaliticii privilegium aliquod mulieri competere possit. † Quia non entis nullæ sunt qualitates, l. si Titio 22. ff. quando dies legat. l. 14. ff. de jur. Codicill. † Quomodo enim, quæso, privilegium dotis à die nuptiarum competere potest, ex hæc Const. quæ tamen & ipsa haud rarò longè post consummatum matrimonium numeratur, quin & quandoque contracto demum ac consummato matrimonio constituitur? Defin. preced. num. 10. Quod non minus rationi Jac. Schult. adversari videtur: † Nimirum, privilegium tacitæ hypothecæ & prælationis lege retrahitur ad tempus nuptiarum & copulationis, b. Const. 24.

Ita Domini in eadem causa. (Verba ſent. Inmassen ihr euch dann auch von eben der Zeit an/ in dem Leibgedinge/ wofern ihr dasselbe zu fordern gemeinet/ eures Nechtens zu gebrauchen befugt/ W. M. W.)

DEFINIT. III.

Privilegium tacita hypotheca, in bonis paraphernalibus, incipit à tempore illationis bonorum.

Quamvis ratione bonorum paraphernalium, (quæ scilicet præter dotem mulier affert marito) in hujus bonis non competat uxori jus aliquod prælationis; † Horum tamen nomine non minus ac ratione dotis, hypothecam tacitam habet in mariti bonis, juxta veriore Dd. opinionem in l. ubi adhuc. 29. C. de jur. dot. Jason. in §. fuerat. 29. num. 4. Inst. de off. Andr. Rauchbar. p. 1. quest. 34. num. 43. & seqq. Dan. Moller. ad Const. Elect. 28. num. 37. p. 1. Frider. Pensold. in addis. ad Coler. p. 2. decis. 270. n. 16. Hartm. Pistor. observat. 143. num. 1. † Quam & comprobavit Illustrissimus Elector Saxon. in Ord. Nov. Proc. Jud. tit. 43. vers. Was aber die Eheverbre. † Attamen hoc casu jus hypothecæ non à die nuptiarum seu copulationis; sed à tempore factæ illationis incipere existimaverim. De solo nempe dotis privilegio disertis verbis b. Const. loquitur. † Quæ propterea ad bona paraphernalia, contra intentionem Illustrissimi Constituentis, extendi haud debet. Quippe bona hæc cum dote vel matrimonio nil commune habent, nec favore matrimonii con-

DEFINIT. VI.

Mulier, ratione donationis propter nuptias, jus tacite hypotheca non competit in bonis mariti.

Jus civile mulieri in donatione propter nuptias, tacitam tribuit hypothecam in bonis mariti, sed sine jure & privilegio praelationis, *l. assiduis 12. §. hoc autem tantum 2. C. qui pot. in pignor. Neguz. de pignor. part. 2. memb. 4. num. 64. Joh. Schneidewin. in §. fuerat 29. n. 36. & 60. Instit. de action. §. Quod cum Jure Saxonico nullibi verbis manifestis correctum reperitur, etiam in hoc foro idem juris obtinere, ac mulieribus nomine donationis propter nuptias jus tacite hypothecae competere, arbitratur. Dan. Moller. *ad Const. Elect. 28. num. 50. & seqq. p. 1.* † Quae tamen sententia ab aliis improbat, Reinh. Rola *in addit. ad Moller. dist. loc. num. 60.* Joh. Schneidew. *dist. loc. num. 62. Matth. Wesenb. pars. 1. conf. 50. n. 27.* † propter verba generalia *Const. Elect. 28. part. 1.* (In dem Gegenvermächtniß aber hat sie sich disfalls der priorität den Gläubigern zum Nachtheil nicht anzumassen.) † Quibus mulier omnibus indifferenter Creditoribus hypothecariis postponitur; Nec sine ratione: Quis enim non videt, † Uxorem de lucro captando, Creditores vero de damno vitando certare? *Wesenb. dist. conf. 50. num. 27.* Ac vereor, † ne, si aliud diceretur, collisionibus & fraudibus fenestra aperiretur amplissima. † Utque tanto minus dubium hac de re superesset, Illustrissimus Elector. Saxon. in Ditionibus sui Electoratus, mulieribus, ratione donationis propter nuptias, omne jus hypothecae in bonis mariti verbis disertis denegavit, referens eas inter Chirographarios, *Ordin. Nov. Proc. Judic. tit. 43. §. So wollen wir etc.* † Ex quo porro inferendum, nec Nulum, ratione donationis propter nuptias, in bonis Soceri jure tacite hypothecae uti posse, † Quamvis aliter sentiat Hartm. *Pist. observ. 66. Schneidew. in d. §. fuerat 29. n. 33. Inst. de act.**

Ita Domini in causa Creditorum Johan. Georgii à Left, ad consultationem Johannis Georgii à Srenzel, Mensis Jul. Anno 1632. (Verba sentent. Wegen des Gegenvermächtniß aber/wofern die Wittwe deshalb keine sonderbare Hypothec erlangt/wird sie unter die Chirographarien gesetzt/ und deren Ordnung nach billich befriediget/ *W. R. W.*)

Item in causa Creditorum N. Hoffmanns zu Leipzig/Mens. Jun. Anno 1579.

It. in causa Henrici Christophori Eberhards à Klischchen/Mens. Decembr. Anno 1597.

Et in causa Abrahami Lauens zu Adorf/Mens. Febr. Anno 1598.

DEFINIT. VII.

Mulier ex jure tacita hypotheca adversus tertium possessorem experiri nequit, si in alienationem bonorum mariti consenserit.

Consensum expressum in alienatione bonorum inducere renunciationem hypothecae vel pignoris, docet multis Josephus Mascard. *de probat. vol. 3. concl. 1137. numer. 73. num. 8. & 20.* † Ubi hoc etiam extendit ad mulierem; quae licet alias ex jure tacite hypothecae in bonis mariti sibi competentis adversus tertium possessorem agere haud prohibeatur, ad instar aliorum Creditorum; † attamen quando expressè consentit marito, bona sibi hypothecata alienanti, per id hypothecam remittere praesumitur, ita ut adversus tertium possessorem ulterius non admittatur, *cap. pastoralis. 7. extr. de donat. l. qui tabernas argentarias 32. ff. de contr. empr. l. uxor. patrum 20. C. de legat. §. Neque enim pignoris remissio donatio est, l. 18. ff. qua in fraud. Credit. l. 1. §. cum venditor. 1. in fin. ff. quib. mod. pign. vel hypoth.* Cum jus debiti non extinguat.

6 contrahendi sive contracti marito afferuntur. † Quare nec hypotheca horum nomine competere potest uxori, antequam realiter illata fuerint. † Quod & Illustrissimum Electorem sensisse, haud obscure colligi potest *dist. tit. 43. §. Welsch der Weiber. junct. §. seq. Was aber die Eheweibere.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sententiae: So viel aber die Paraphernal-Güter anlangt/wiewohl euch etnig jus praelationis hierinnen nicht zuständig: So habt ihr doch auch derowegen/iedoch von Zeit des Einbringens an zu rechnen/ein stillschweigend Unterpand in eures Mannes Gütern erlangt/dessen ihr euch auch in concursu Creditorum billich zu erfreuen habt/ *W. R. W.*)

Et in causa Marthae, Valtin Kaldschmids Wittwen zu Grumbach/Mens. Jan. Anno 1634.

DEFINIT. IV.

Non competit mulieri jus tacite hypotheca ratione Gerada aliorumq. bonorum, qua marito administranda non commisit.

DE solis bonis paraphernalibus, marito illatis, uxori privilegio tacite hypothecae in bonis mariti prospectum est. † At cessat hoc privilegium in bonis aliis, quae non paraphernalia dicuntur; utpote † quae mulier marito administranda non commisit, sed sibi reservavit, *Hartm. Pist. obs. 110. n. 2.* † Quod & placuit Illustrissimo Saxon. Elect. in *Ordin. Nov. Proc. Judic. tit. 43. §. Was aber die Eheweiber. in fin.* † Et quae refero Geradam; cujus certè administrationem ac usum ipsamet mulier sibi reservavit. † Ut proinde hujus nomine bona mariti tacite hypothecae jure gravari, absonum esset.

Ita Domini an die Stadt-Gerichte zu Annaberg/Mens. Jan. Anno 1634. (Verba sentent. Dieweil aber dennoch solches jus tacite hypothecae auff des Weibes Gerade/ und andere Gütere/ so das Weib für sich behalten/ und des Mannes administration nicht untergeben/keinesweges zu stehen/ etc. So hat sich auch bemeldte Wittwe an vorgedachten 36. Reichsthr. einiger Erstgütigkeit oder stillschweigendem Unterpandes nicht zu erfreuen/ etc.)

DEFINIT. V.

Sponsa ratione dotis illata, privilegium tacite hypothecae in bonis sponsi non habet.

Exinde, quod privilegium tacite hypothecae ac praelationis, mulieribus in bonis maritorum ratione dotis competens, à die copulationis per Sacerdotem factae incipere, vult *Const. b. 24. satis manifestum est,* † Sponsae, si dotem forsan ante contractum matrimonium numeraverit, jus tacite hypothecae in bonis Sponsi nequaquam competere, *Hart. Pistor. observat. 110. n. 7. Bartol. in l. 2. §. si Sponsa 1. ff. de privil. Credit. Jason. in §. fuerat 29. n. 38. Inst. de action. §. Nec enim ante matrimonium, per copulam Sacerdotalem contractum, dos subsistere, ac proprie ita nominari potest, l. ult. C. de donat. ant. nuptias l. 3. l. dotis promissio 68. ff. de jur. dot. §. Merito igitur & privilegium dotis cessat. Nam non entis nullae sunt qualitates, l. si Titio 22. ff. quando dies legat. §. Quamvis Sponsae hoc privilegium competat, ut praefertur saltem personalibus Creditoribus, d. l. 2. §. si Sponsa ff. de priv. Cred. Hartm. Pist. dist. observ. 110. num. 8.*

Ita Domini in causa VVilhelmi Gundens zu Göttern/Mens. April. Anno 1632. (Verba sentent. Ob schon sonsten Inhalts Ehrfürstl. Edsch. Constitution den Weibern wegen ihrer Mitgiffte in des Mannes Gütern ein stillschweigendes Unterpand und jus praelationis vor andern Gläubigern zuständig ist: Dieweil ihr aber dennoch selbstn berichtet/das eure Tochter Ordentlich vor der Priesterlichen Copulation, und also vor vollzogener Ehe/ verstorben/ etc. So hat sich auch eure Tochter in des Ordentlichs Gütern einiges jus tacite hypothecae nicht zu erfreuen/ *W. R. W.*)

- 5 † Nec legis beneficium concedendum est mulieri, quæ facta suo cecidit a possessione, *l. ult. C. de acq. poss.*
- 6 Ant. Fab. *in Codic. lib. 8. tit. 14. defin. 3. n. 8.* † Modò tamen beneficio SCti Vellejani renunciaverit, & Curatoris autoritas ac consensus accesserit; sine quo acta mulieris in foro Saxonico nullius momenti habentur, *Constit. 15 p. 2.* Quod enim Mascard. *ibid. num. 21.* dicit, † renunciacionem hanc præsumptam tum demum mulieri præjudicare, si maritus aliam non habeat bona, ex quibus ipsi satisfieri posset, juxta *Novell. 61. cap. 1. Auth. sive à me C. ad SCtum Vellejan.* † Id procul dubio in foro Saxonico non obtinet, secundum tradita *supr. Const. 16. p. 2. defin. 12.*
- 9 Hoc autem ipsi concesserim: † Quod si mulier animo decipiendi tacuerit, ex hac sola taciturnitate pignoris jus remissum censetur; etiam si † non expressè in alienationem consenserit, *l. si sine 5. §. 1. C. ad SCtum Vellejan. ubi Salycet. l. mulier. et. C. de distr. pignor.*

Ita Domini ad consultationem Jobst Haurichens von Seitzsch / Menſe April. Anno 1622. (Verba ſententiæ: Da aber dennoch das Weib in ſolchen Kauff beſtändiger Weiſe nicht gewilliget / und ſich dadurch ihres ſtilſchweigenden Unterpfandes / ſo ſie in ihres Ehemannes Gütern wegen ihres Einbringens erlanget / begeben hätte / ic. So wäre ſie ſich an das verkauffte Gut gebührliehen zu halten / und ihre Befriedigung bey dem Beſitzer zu ſuchen wohl beſugt / W. R. W.)

DEFINIT. VIII.

Non impedit tacita hypotheca, bona alicujus afficiens, quò minus is vendere, aliòve modo ea distrahere queat.

- 1 **A**bsque dubio jus tacitæ hypothecæ tanquam
2 onus rei inhæret, † ac propterea unâ cum re venditâ, aliòve modo distracta, ad emptorem vel tertium possessorem transit, *arg. l. debitorum 15. C. de pign. & hyporb. l. si debitor 12. C. de distract. pign. Harppr. in §. Creditor. 4. num. 29. Inst. quib. mod. re contr. obligat.* † Qui propterea excullò debitor principalis, actione hypothecaria in subsidium conveniri potest.

Veluti etiam pronunciârunt Domini in causa Andreæ Jacobi zu Rochſitz / Menſe Octobr. Anno 1635. (Verba ſententiæ: So iſt das Mündl. in / wenn es ſeine Forderung bey dem Vormunden nach vorhergehender deſſen Excuſſion nicht erlangen kan / an den verkaufften Ader ſich zu halten wohl beſugt / W. R. W.)

- 4 † Quare nec mulier vel alius Creditor, cui bona alicujus lege sunt oppignorata, habet, quod conquerratur, si à marito, vel debitore bona vendantur, aliòve modo distraherentur; † Mulier minus verò prætextu tacitæ hypothecæ ejusmodi alienationem impedire potest; maximè si ex aliis debitoris bonis, aliunde acquisitis, ipsi satisfieri queat: Nec enim propterea † si tacuerint, jus pignoris amittunt; cum nec Creditor alius, qui præſens & ſciens patitur, rem sibi obligatam alteri pignori aut hypothecæ dari, jus suum remittere censetur; Cum eâ potius ratione id passus videri debeat, † quod ſciverit jus suum durare, *l. ſicut 8. §. non videtur 15. ff. quib. mod. pign. vel hyporb. solv.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 8. tit. 12. Defin. 2. num. 1.* † Non tamen nego, quin liberum sit Creditori de hoc protestari, ut salvum sit jus pignoris, si quando contingat, bona debitoris ad solutionem sibi non sufficere, juxta tradita in simili ab Ant. Fab. *diſt. tit. 12. defin. 1. in fm.*

Ita Domini in causa Catharinæ, Uxoris Andreæ Gruntzens zu Zorna / Menſe April. Anno 1622. (Verba ſententiæ: Habt ihr euerem Ehemann 1800. Fl. zugebracht / und dieſelbe in ſeine Güter gewendet / daherò ihr auff ſolchen Gütern ein ſtilſchweigend Unterpfand erlanget / und es hat gedachter euer Ehemann ſein Hauß und Hoff Hansſen Zeiſchen vor und um 450. Fl. erblichen verkaufft / ic. So iſt ſolcher Kauff zu Rechte kräftig und beſtändig / und mag dannenhero / daß er ohne

eure Einwilligung geſchehen / von euch nicht hinterzogen werden / W. R. W.)

Item in causa heredum Adriani ab Hilſen zu Leipzig / ad requisitionem M. Ambrosii Sonnenwalds / Menſe Aug. An. 1589. (Verba ſententiæ: Ob gleich Hans Hilſens Erben ſich ihres Pfandrechts / ſo ſie auff ihrem väterlichen Gute ihres gebührenden Muttertheils halben nach ihrem tödlichen Abgange gehabt / auff dem Hauße zu Altenburg nicht begeben / ic. So mag doch der von ihrem Vater um ſolches Hauß geſchloſſene Kauff von ihnen nicht hinterzogen werden / W. R. W.)

Item in causa Mariæ, uxoris Martini Rosenbergs zu Ruttſch / Menſe Auguſt. Anno 1622.

Et in alia causa ad requisitionem Georgii Horns zu Torgau Menſe Sept. Anno 1621.

DEFINIT. IX.

Mulier tamen alienationem bonorum mariti ex jure tacita hypotheca impugnare licet, si ex reliquis mariti bonis ipsi satisfieri nequeat.

- N**E tamen onere vindicationis mulier nimium gravetur, in casu, quo cetera mariti bona non sufficiunt, nec aliunde indemnitati ejus consuli potest, ipsam statim alienationem seu Venditionem impugnare valet. † Hactenus enim maritus bona sua, non obstante pignoris jure, vendere potest, si alia bona ipsi superſint, ex quibus mulier indemnitatem consequi valeat, *l. jubemus 21. C. ad SCtum Vellejan.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 8. tit. 14. defin. 3. n. 8.* † Alioquin sanè mulier venditionem impugnare haud prohibetur ad evitandas scilicet lites, quæ ex recuperatione pignoris oriri solent, quasque hoc medio avertere potest. † Et cur audiri non deberet mulier, quæ & marito, ad inopiam vergente, jure pignoris uti & dotem ex bonis suis repetere potest? *Modest. Pist. part. 2. quaſt. 62. num. 2.* Dan. Moll. *ad Const. Elect. 28. n. 63. part. 1.* † Videtur enim maritus civiliter mortuus, quando ad inopiam vergit. Ideoque mulieris, perinde in recuperanda dote, habenda videtur ratio, ac si maritus naturaliter fato supremo esset perfunctus, *Jac. Schult. in addit. ad Modest. Pist. diſt. loc. n. 7.*

Ita Domini in causa Johannis Hofmanns zu Jena / Menſe Octobr. Anno 1622. (Verba ſententiæ: So mag auch dannenhero ſolcher Kauff nicht geſochten noch hinterzogen werden; es wäre denn / daß mehrerò ihres euer Ehemweib in andere Wege ihres Einbringens und Ehegeldes halber ſich nicht erholen könnte. Auff ſolchen Fall möchte ihr berührter Kauff zu Schaden und Nachtheil nicht gereichen / W. R. W.)

DEFINIT. X.

Mulier solvens pro marito, ad inopiam postea vergente, conditione indebiti solutum à Creditoribus mariti repetere nequit.

- C**um mulier pro marito solvisset, eoque postea
1 ad inopiam vergente, ex bonis ipsius soluta recuperare haud valuisse, Conditione indebiti adversus Creditores experiri volebat, † freta juris auctoritate, quæ conditionem indebiti tribuit solventi id, quod non debet, *l. si pæne 19. §. 1. junct. l. in summa 65. §. ult. ff. de condit. indebit. l. 5. C. eod. tit. l. si quid possessor 3. in pr. ff. de petit. heredit.* † Sed
2 hactenus id verum est, si quis suo nomine solverit, quod alter debet. At mulieri videbatur obſtare, quod non suo, sed mariti nomine solvisset: Quo certè casu verus liberatur debitor, nec
3 ulla datur soluti conditio aut repetitio ab eo, qui suum accepit; licet alius solverit, *l. repetitio 44. l. quod nomine 8. servus 36. ff. de condit. indebit.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 36. defin. 10. num. 6.* † Placeat ergò mulierem non audiri, quæ non immeritò
4 sibi imputare debeat, quod cautius in rebus mariti versata non fuisset.

Ita Domini in causa Christianæ Viduæ Andree Schmans zu Grimme / Menſe Februar. Anno 1632. (Verba ſentent. Hat euer Ehemann ein Dauergut vor 1200. Fl. erkauft / und weil unterschiedene Schulden darauſſ geſtanden / ſo bemeldter euer Ehemann ablegen ſollen / habet ihr dieſelbe theils bezahlet. Ob ihr nun wohl ſolcher ausgezahlten Gelder aus euers Ehemannes hinterlaſſenem Gute nicht wiederum befriediget werden könnet / ic. So ſeyd ihr doch dieſelbe von denjenigen / ſo damit abgefunden und bezahlet worden / wieder zu ſodern nicht befugt / B. N. W.)

DEFINIT. XI.

Mulier poteſt petere aſſecurationem dotis ac donationis propter nuptias, marito ad inopiam vergente.

- M**ulier quidem Jure tacitæ hypothecæ ac prælationis ratione dotis proſpectum eſt, *l. aſſiduis 12. C. qui pot. in pignor.* † Attamen ſi maritus ad inopiam vergere incipiat, † haud parum juvabit mulierem fortiori jure & aſſecuratione dotem pariter & donationem propter nuptias muniri, † Ideoque petere poteſt dotis indemnitate, non tantum propoſitâ in eam actione, ſed etiam oppoſita exceptione; ſi forte Creditores mariti poſteriores pignora ſua perſequantur, *l. ubi adhuc 29. & l. ſeq. C. de jur. dot.* Anton. Fab. in *Codic. lib. 5. tit. 7. deſin. 10. n. 1.* Bartol. in *l. ſi conſtante 24 §. quoties 2. n. 8. ff. ſolut. matr.* Novell. in *traſt. de dot. p. 6. in 21. priviſ. limit. 5. numer. 6.*
- † Probanda tamen eſt in utroque caſu paupertas mariti; nec ſufficit eam allegare: † Cum non alia quævis cauſa, neque abſentia mariti, det actionem mulieri pro dote in tuto collocandâ, quantumvis longi temporis abſentia probetur, Anton. Fab. *diſt. tit. 7. deſin. 12.*

Ita Domini in cauſa viduæ Johannis Heinens zu Leipzig / Menſe Junio, Anno 1581. (Verba ſententiz: Da nun euer Eydam dermaßen in Abnehmung ſeiner Nahrung gerathen / daß ihr euch benebenſt ſeinem Ehemweibe / eurer Tochter / zu beſahren / daß ſie künfftig benebenſt ihm die Güter mit ledigen Händen räumen / und weder ihres zugebrachten Ehegeldes noch Geſenvermächtentiſſ habhaſt werden möchte / ic. So wäre ſie / daß er ihr berührte ihre Ehegelder zuſamt dem Ehevermächtentiſſ zu Folge der auffgerichteten Eheſtiftung mit ſeinen noch übrigen und unverpfändeten Gütern verſichere / zu ſuchen wohl beſugt / B. N. W.)

DEFINIT. XII.

Pupillo competit tacita hypotheca in bonis tutoris, non ſolum pro ſorte principali; ſed & pro omnibus acceſſionibus ex die ſuſcepti officii.

- C**ompetit etiam pupillo in bonis tutoris tacita hypotheca, *l. pro officio 20. C. de admin. tutor. l. un. §. 1. C. de rei uxor. act.* † Quæ tamen non ab eo die incipit, quo rationes redditæ & reliqua explicata ſunt. † Nec à tempore coeptæ adminiſtrationis, ſed ab ipſo ſuſcepti officii die, *diſt. l. pro officio 20. C. de admin. tut.* Anton. Fab. in *Cod. lib. 8. tit. 7. deſin. 1. num. 4.* † Siquidem tutor non minus tenetur de neſſeſtis, quàm de malè geſtis, *l. 1. & tot. tit. C. ſi tut. vel Curat. non geſſ.* † Quod & diſertè confirmavit Illuſtriſſimus Saxon. Elector in Ordin. Nov. Jud. Proceſſ. *tit. 45. §.* Ob auch wohl Zweifel / ic. † Neque pro eâ duntaxat quantitate, quæ principaliter debetur, ſed etiam pro acceſſionibus omnibus jus hypothecæ pupillo datur. † Sequuntur enim acceſſiones ordinem & privilegium ſui principalis, *l. Lucius 18. ff. qui prior in pign. c. acceſſorium 42. de reg. jur. in ſexto 10.* † Inter hæſce acceſſiones refert etiam Ant. Fab. *diſt. loc. num. 6.* illos ſumptus, quos in litent, quam eo nomine adverſus tutorem, ejusve heredes inſtitui neceſſe fuit, erogatos apparet, *arg. l. quod privilegi- um 8. ff. depoſiti.* † Eſt tamen privilegium tacitæ hypothecæ, pupillo inductum in bonis tutoris, perſonaliffimum, neque ad ejus heredes tranſit; ne quidam

ad ſuos & deſcendentes, ut probat poſt Bartol. in *l. 67. §. ſi puella 5. num. 1. ff. de rit. nupt.* Matth. Coler. *part. 2. deciſ. 274. & ſeqq.*

Ita Domini in cauſa Creditorum Erhard Richters zu War-tenburg / Menſe Auguſt. Anno 1633. (Verba ſent. Zün andern folget in der Ordnung der Gläubiger Caſpar Schmidt / wegen deſſen ſo der Schuldener / von Zeit an der ihme außgetragenen Vormundſchafft / eingenommen / benebenſt den außgelauſſenen Zinſen / Vermöge ſeines erlangten ſtilſchweigenden Unterpfandes / ic.)

DEFINIT. XIII.

Bona ejus, cui pecunia pupillaris à tutore mutuò ſuit data, jure tacita hypotheca obligata non ſunt.

- S**ola tutelæ cauſa, non etiam pupilli perſona eſt, ſquæ tacitæ pignoris privilegium meretur. Datur ſiquidem privilegium hoc cauſæ, non perſonæ; † & ideò tranſit in heredem, *l. pro officio 20. C. de admin. tutor. junct. l. ex pluribus 42. ff. de adminiſtr. tutor. l. un. §. 1. C. de rei uxor. act.* † Ex quo fit, ut pupillo non competat privilegium tacitæ hypothecæ in bonis illius; qui, cum nec tutor eſſet, nec ſe pro tutore gerere vellet, tamen bona pupilli per ſpeciem adminiſtrationis inſaſit, animo ſcilicet depradandi, *l. pupilli 6. §. ſed & ſiquis 3. ff. de negot. geſt.* Anton. Fab. in *Codic. l. 8. tit. 7. deſin. 2. n. 3.* † Porro ex eodem fundamento nec bona ejus, cui à tutore pecunia pupillaris mutuò data fuit, quique propterea ex contractu, vel quaſi contractu pupillo tenetur, ipſi jure tacitæ hypothecæ ſunt obligata, Ant. Fab. *diſt. loc. num. 6. 7.* † In ſolius enim tutoris bonis pupillus habet tacitam hypothecam *diſt. l. un. §. 1. C. de rei uxor. act.*

Ita Domini ad conſultationem VVencelai Bergmanns zur Bittau / Menſ Jul. Anno 1630. (Verba ſent. Ob nun wohl ihr benebenſt eueru Mit-Vormunden ſolches Geld wegen gedachter eurer Mündlein bey Marien Opigen um gebührende Verzinsung außgethan / ic. So haben ſich doch daſhero eure Mündler in der Schuldnerin Gütern einiger Priorität oder ſtilſchweigenden Unterpfandes vor denen andern Gläubigern nicht anzuwoſſen / B. N. W.)

DEFINIT. XIV.

Obligata quoque ſunt jure tacita hypotheca bona illius, qui ſe pro tutore vel Curatore geſſit.

- N**on ſolum in tutoris, ſed etiam in ejus bonis, qui, cum tutor reverà non eſſet, tamen pro tutore, vel Curatore negotia geſſit, pupillus habet privilegium tacitæ hypothecæ, Gloſſ. & Dd. in *l. pro officio 20. C. de admin. tut.* Anton. Fab. in *Codic. lib. 8. tit. 7. deſin. 2. num. 1.* † Quod & placuit Illuſtriſſimo Saxon. Electori in Ordin. Nov. Proceſſ. Judic. *de Anno 1622. tit. 45. §.* Ob auch wohl. *verb. Wann aber einer.* † Neque enim debet hic melioris eſſe conditionis, quàm verus tutor, ob id ſolum, quod ſe tutorem mentitus fit, *l. rem alienam 41. in fin. ff. de pign. act. l. ult. ff. de rei vindic.* † Hæc autem inter verum tutorem, & eum, qui ſe pro tutore geſſit, differentia exiſtit: Quod bona pro tutore non à die ſuſcepti officii obligata videri poſſunt (ut dixi de tutore *ſupr. Deſin. 13.*) Quia nunquam officium ille ſuſcepit. † Sed ab eo tantum die, quò ſe tutorem falſò geſſit, ſeu adminiſtrare coepit, Ordin. Nov. Proceſſ. Judic. *diſt. tit. 45. diſt. verb. Wann aber / verb. final.* Soll das dingliche Recht von Zeit der angemachten Adminiſtration ſeinen Anfang gewinnen. Annon ergò melioris in ea conditionis erit tutor falſus, juxta modo dicta? † Verum id eſt, ſed fit hoc propter meram caſus neceſſitatem, ut loquitur Marcellus in *l. ſi mulier 59. §. ex aſſe. 1. ff. de jur. dot.* † Sicuti melioris quoque conditionis quandoque eſt prædo, quàm bonæ fidei poſſeſſor, ut in *l. ſi quid poſſeſſor 31. §. pen. ff. de hered. petis.* Fab. *diſt. deſin. 2. v. 9.*

Ita

Ita Domini in causa der Scherlischen Erben zu Leipzig/ Menſe Febr. Anno 1776. (Verba ſent. Hat Barthol Scherel ſeiner Schweſter Marien Vormundſchaft verwalter/ ihre Geldere eingehoben/ darüber quittirer/ die Ausgaben hinwegdrum in Rechnung geführet/ die Geldere ausgeliehen/ und die Verſicherung als ein Vormund auff ſich ſtellen laſſen. Ob er nun gleich von der Obrigkeit zu ſolcher Vormundſchaft nicht confirmiret und beſtätiget worden: So ſeyn dennoch ſeine Güter bemeldter ſeiner Schweſter tacite verhypotheciret/ und ſie hat ſich vor andern Gläubigern/ ſo nicht ältere Verpfändung haben/ der Priorität in der Zahlung billich anzumaſſen/ V. R. W.)

Et in causa Zachariae & Christophori Wieners zu Hermsdorf/ Menſe Octobr. Anno 1630.

DEFINIT. XV.

Bona Curatorum ad litem mulieribus tacite obligata non ſunt.

- E**T ſi mulieres ac virgines ſine discrimine omnes, cujuſcunq; etiam ſint ætatis, in eo minoribus comparentur, quod abſque Curatoribus nec in iudicio, nec extra iudicium quicquam validè & efficaciter agere queant, Conſtit. Elect. 15. p. 2. † Attamen illis bona Curatorum ſuorum tacite obligata non ſunt, Dan. Moller. lib. 2. ſeſtr. cap. 3. & lib. 4. ſeſtr. 41. & ad Conſtit. Elector. 15. num. 86. p. 2. Matth. Berlich. part. 2. concl. 19. num. 38. † Quia mulieres bonorum ſuorum adminiſtrationem ipſamet ſibi retinent, & ne minimam quidem ejus partem Curatoribus ſuis, niſi interdum tanquam famulis, committunt, ut certè iniquiſſimè eorundem bona jure tacite hypothecæ afficerentur. † Diverſa autem obtinet ratio in pupillis & minoribus, quorum bona tutoribus & Curatoribus cum plenà & liberà poteſtate adminiſtrandi tanquam Dominis committuntur, Gloſſ. in l. mandato generali 60. in ſin. ff. de procurat. † cujus adminiſtrationis ratione bona ipſorum merito tacite ſunt oppignorata. Quin nec ullibi in jure Saxonico aut Provinciali, † de tacitâ hypothecâ, in bonis Curatorum ad litem mulieribus competente, verbum habetur; ut vel propterea onus ipſis imponendum haud ſit. † Cum jus taciti pignoris abſque expreſſâ Legis aut Statuti diſpoſitione conſtitui nequeat, tot. tit. ff. & C. in quib. cauſ. pignor. vel hypoth. tacit. contr. Moller. diſt. cap. 41. num. 7.

Ita Domini in causa Annae, viduae Johannis Krappens zu Leipzig/ Menſe Januar. Anno 1783. (Verba ſentent. Ob gleich Sigismund Schlagenhauffen auch zum Kriegſiſchen Vormunden geordnet worden/ welcher auch eurenwegen 1000. fl. eingenommen/ ic. So habt ihr euch doch derhalben in ſeinen Gütern einet ſtilſchweigenden Verpfändung nicht anzumaſſen V. R. W.)

DEFINIT. XVI.

Tutor tacitam hypothecam non habet in bonis pupilli pro eo, quod ſibi debetur contrario tutela iudicio.

- L**icet pupillus jure tacite hypothecæ, quam ei lex in bonis tutoris indulſit, ſui tutoris bona tanquam obligata retinere poſſit, l. pro officio 20. C. de adminiſtr. tutor. † Tutori tamen in pupilli bonis pro eo, quod ſibi debetur contrario tutela iudicio, hoc jus conſeſſum non eſt, Anton. Fab. in Codic. lib. 5. tit. 34. deſin. 1. n. 2. † Non enim contrahitur jus tacite hypothecæ, niſi in quibusdam cauſis, jure expreſſis, ut apparet ex tit. ff. & C. in quib. cauſ. pign. vel hypoth. tac. contr. Inter quas cauſas hæc nullibi referuntur, Neguz. de pignor. membr. 4. part. 2. ante n. 165. † Adeoque nec tutor prætextu ejus quantitatis, quæ ſibi ex cauſâ adminiſtratae tutela debetur, pupillares res retinere poteſt; Quod certè alienum eſſet à bona fide, † quam tutor maximè in reſtituendis rebus pupillaribus præſtare debet, Fab. diſt. deſin. 1. num. 1. † Nam & qui ob redditas rationes liberationem plenariſſimam conſecutus eſt, non eò minus reddere debet.

res, quas penes ſe habet ex adminiſtratione, l. Aurelio 20. §. ult. ff. de liber. legat.

Ita Domini in causa Matthæi Fleiſchers & VVollgang Scheibens zu Leipzig/ Menſe Mart. Anno 1630. (Verba ſent. Ob nun wohl euer Mündlein bey geſpogener Rechnung auch 721. fl. ſo ihr ſeinerwegen mehr ausgeben als eingenommen/ ſchuldig verblieben/ ic. Dieweil aber dennoch in Rechten nitgend gegründet/ daß ihr derowegen zu mehrgedachtes eures Mündleins Gütern ein ſtilſchweigend Unterpſand erlanget: So möget ihr auch ſolcher Forderung wegen den Aſſeſtanten in der Zahlung nicht fürgezogen werden/ V. R. W.)

DEFINIT. XVII.

Liberis ratione bonorum maternorum patris bona tacite ſunt obligata.

Nuſpiam in jure tacita hypotheca conſtituta eſt privignis in rebus vitrici propter bona materna, quæ vitricus apud ſe habuit; † Quare nec adverſus hunc privigni jure taciti pignoris uti poſſunt, ut rectè docet Modest. Piſtor part. 1. queſt. 4. † Aliter res ſe habet in patre, cujus bona liberis, pro bonis adventitiis, tacite ſunt obligata, à tempore ſuſceptæ adminiſtrationis, l. cum oportet 6. §. non autem 2. & §. ult. C. de bon. qua. liber. Gloſſ. in l. pro officio 20. C. de admin. tutor. Neguz. de pign. 2. part. 4. membr. n. 7. † Quod tamen non de omnibus indifferenter bonis adventitiis, ſed de maternis ſolummodo accipiendum. Eſt enim pater omnium bonorum adventitiorum adminiſtrator legitimus habeatur; haud tamen omnium, ſed maternorum duntaxat nomine, bona illius filio obligantur; ut diſtinguit Imp. Juſtinianus in diſt. l. cum oportet 6. §. ult. C. de bon. qua. lib. † Quin & in bonis maternis id ipſum reſtringitur, ad eum ſolummodo caſum, quando pater uſumfructum habet horum bonorum. † Hoc enim adempto, nil prorſus juris patri in iis competit. Quare ſi ſponte ſua ea adminiſtret, † negotiorum geſtor potius, quam legitimus curator ſeu adminiſtrator dicitur, arg. l. 2. §. tot. tit. ff. de negot. geſt. † At qui geſtoris bona nunquam cenſentur tacite obligata, Bartol. in l. ſi conſtante. 24. in pr. ff. ſolut. matr. Johan. Harppr. in §. Creditor. 4. num. 59. inſt. quib. mod. re. contr. obligat. Neguz. de pignor. & hypoth. diſt. memb. 4. ſecund. part. pr. n. 16.

Ita Domini ad conſultationem Georgii Helnigens zu Dresden/ Menſe Octobr. Anno 1610. (Verba ſentent. Da nun der Barrer von ſolchem der Kinder Mütterlichen Gut die Zinſen eingehoben/ und deſſen Fruchtentſetzung gehabt hätte/ ic. So wären ſeine Güter derhalben den Kindern tacite verobligiret und verpfändet/ V. R. W.)

DEFINIT. XVIII.

Ratione munerum, in testimonium baptisimi acceptorum, & à patre tutorio nomine adminiſtratorum, liberis in ejusdem bonis tacita competit hypotheca.

Ergo de ratione reliquorum bonorum adventitiorum, qua liberi non à matre, ſed aliunde acceptant, denegandum ipſis prorſus erit jus tacita hypotheca in bonis paternis? † Iniquiſſimum certè id videtur; cum pater ut plurimum ejusmodi bona tutorio nomine ad ſe recipiat: † Quidni ergo liberis tacita hypotheca in bonis paternis, non tanquam patris, ſed tutoris ſui indulgeretur? l. pro officio 20. C. de adminiſtr. tutor. † Quod & placuit Illuſtriſſimo Saxoni in Ordin. Proceſſ. judic. tit. 45. in pr. verſ. Deſgleichen die Kinder. † Ex quo Domini in conſuſu Creditorum inter hypothecarios collocarent filiam, ratione munerum, quæ ipſi baptizati teſtes baptisimi, ceu teſſeram fidei datæ donaverant, idiomate noſtro (Patengeld.) † Hæc enim non parentibus ſed infantibus baptizatis offerri, vulgò creditur. † Etenim ſi in bonis ejus, qui pro tutore ſaltem

saltem se gessit, pupillis jure tacitæ hypothecæ prospectum est, ut dixi *supr. Defin. 14.* † Cur non multo magis in bonis patris tutorio nomine bona liberorum administrantis? Vid. *supr. p. 1.* Const. Elector. 28. *Defin. 112.*

Ita Domini in concursu Creditorum, H. VV. zu Leipzig/ Manse Januar. Anno 1676. (Verba sentent. Zum dritten des Schuldners Tochter Catharinen 12. Ducaten Paten-Geld/ deswegen sie ein stillschweigend Unterpfand in des Vatern Güter erlanget /tc.)

CONSTITUTIO XXV. PARTIS SECUNDÆ

Ob die Unterpfande / so ohne ausdrückliche Bewilligung / und allein von Rechten / in gewissen Fällen geordnet / tacitæ hypothecæ genannt / in Lehn-Gütern statt haben?

Tacita hypotheca num in feudis locum habeat?

Unsere Rätthe / Juristen-Facultäten und Schöppenstule seynd desß einig / daß tacita hypotheca auff und in Lehen-Gütern nicht statt habe.

Tacitam hypothecam in bonis feudalibus locum non habere, Consiliiarii nostri, nec non Collegia Facultatum Juridicarum & Scabinatum putarunt.

Wann dann ein Lehen-Gut mit Consens des Lehnherrn und der Mitbelehnten darzu verordnet / daß es den Gläubigern zum Besten soll verkauft werden / auff den Fall werden auch die Gläubiger / welchen das Lehen-Gut beständiger Weise ausdrücklich verpfändet / der priorität halben / nach Ordnung ihres erlangten Rechts / allen andern billich vorgezogen / da aber folgend von dem Kauffgeld etwas übrig / oder es seynd keine Gläubiger / die ausdrückliche Verpfändung haben / vorhanden / so sollen die jetzigen / so tacitam hypothecam auff den Erb-Gütern haben / und ferner die andern Gläubiger / nach Gelegenheit ihres Rechts / von der Übermaß des Kauffgeldes vergnügt werden. So viel dann die Abnutzung des Lehn-Guts belanget / wann in das Lehn-Gut bey Leben des Schuldners verholffen wird / und davon die Schulden bezahlet werden / soll den Gläubigern das jus tacitæ hypothecæ auch gebühren / iedoch mit dem Unterscheid und Erklärung der expressæ hypothecæ, so wohl der Nutzungen als des Lehen-Guts halben / wie obstehet / nemlich daß die / so ausdrückliche Verpfändung auff den Lehen-Gütern haben / auch in den Früchten desselbigen verholffenen Guts den andern Gläubigern vorgehen und vorgezogen werden; allein wo sich begäbe / daß des Schuldners Weib von den Erb-Gütern oder Hinterstand des Kauff-Geldes nicht könnte vergnügt werden / sie auch zuvorn nicht bekleibdinget / so soll ihr alsdann vor allen andern Gläubigern / die keine ältere ausdrückliche Verpfändung erlanget / ihre Wittgiff / so viel sie der zu beweisen / wieder erstattet werden / wie dann auch die Frau / so lange das jus retentionis in den Lehen-Gütern und ihre Unterhaltung haben soll / biß sie des ihren vergnügt / welches alles unsere Hoff-Ge-richte / Juristen-Facultäten und Schöppenstule auch also sprechen und erkennen sollen.

Igitur feudo cum consensu Domini & Agnatorum, Creditorum causa, vendito, qui hypothecam in eo legitimo modo consecuti sunt, secundum ordinem temporis, aliis omnibus preferentur, tumque, si vel ex precio quid residuum sit, vel nemo supersit, qui hypothecam expressam in feudo habeat, iis, quibus bona allodialia debitoris tacite obligata sunt, & deinceps cæteris, pro cujusque jure, ex residuo precio satisfiet. Ad fructus vero feudi quod attinet, executione facta vivo debitore, ut ex iis Creditoribus satisfiat, ad eos quoque illi, qui tacitas hypothecas habent, aspirabunt; eo tamen, uti jam diximus, discrimine, ut quibus expresse feudum pignorum est, illi etiam in fructibus ejus reliquis Creditoribus, qui tacitas hypothecas habent, sint potiores, nisi forte eveniat, ut uxori debitoris e bonis allodialibus, vel ex precio feudi venditi residuo, satisfieri non possit, nec dotalitium illi à marito constitutum sit. Tum enim dotem illi, quam se numerasse probare potest, præ aliis omnibus, qui anteriores expressas hypothecas in feudo consecuti non sunt, ex fructibus ejus solvi jubemus, quemadmodum & jus retentionis in bonis feudalibus illi tribuimus, ut eo tamdiu utens, donec illi satisfactum sit, alimenta interim ex iis habeat. Quæ omnia tam in judiciis nostris Curialibus, quam Collegiis Facultatum Juridicarum, & Scabinatum in judicando & respondendo observari, mandamus.

DEFINITIONES.

1. In pretio, ex feudis redacto, preferuntur hypothecariis ii, qui ad conservationem & administrationem feudorum fecerunt expensas.
2. Mulieribus quatenus ratione dotis in bonis feudalibus competat jus tacita hypotheca ac prelationis.
3. Tacita hypotheca quatenus habeat locum in fructibus & commoditatibus feudi.
4. Pupilli, Filia, Universitates, Ecclesia & Hospitalia; quatenus & quamdiu usantur jure tacita hypotheca in feudis.
5. Post factam executionem in feudum, licet Vasallo debitori onus servitorum incumbat, ob inopiam tamen ipsius Creditor ea prestare tenetur ex fructibus feudi.

6. *Facta executione in bona feudalia, Creditor non tenetur prestare alimenta Vasallo, si per id redigetur ad inopiam.*
7. *In bonis etiam emphyteuticis locum habet jus tacita hypotheca.*
8. *Non solum pro dote, sed & pro dotalitio, ac rebus paraphernalibus, jus retentionis mulieri competit in omnibus mariti bonis, feudaliibus, & allodialibus.*
9. *Datur etiam mulieri pro statutaria portione jus retentionis in bonis defuncti mariti.*
10. *Illitur Vidua jure retentionis in bonis mariti defuncti, donec ipsi de donatione propter nuptias, ac portione, in partibus dotalibus assignata, satisfactum fuerit.*
11. *Vidua non in omnibus ac universis defuncti mariti bonis, sed ad concurrentem estimationem dotis, aliarumve rerum, quas petit, jus retentionis exercere potest.*
12. *Vidua, utens jure retentionis in bonis mariti, non nisi ad indigentiam sua necessitatis ex iis alimenta habet.*
13. *Durante jure retentionis, Vidua, nec non quivis alius Creditor, hoc jus exercens, ad bonorum administrationem obstringitur.*
14. *Finis jure retentionis, Vidua, mediante inventario vel juramento, rationem administrationis reddere tenetur.*
15. *Textura, aliad, manualia, durante retentionis jure, in domo mariti a Vidua confecta, ipsi cedunt, non mariti heredibus.*
16. *Vidua jure retentionis, quod in bonis mariti ha-*

bet, alii vendere, oppignorare & cedere potest.

17. *Non competit jus retentionis Vidua, petenti dotem illiquidam & controversam.*
18. *Maritus jus habet retentionis, non tamen alimenta in bonis defuncta Uxor, donec ei de mobilibus, aliarum portione debita satisfactum fuerit.*
19. *Durante jure retentionis, maritus non lucratur fructus ex bonis immobilibus defuncta Uxor, si tamen ea administraverit, impensas & laboris mercedem jure petit.*
20. *Locator jus retentionis habet in bonis, a conductore illatis, etiam in libris Studioforum, si alia deficiant bona.*
21. *Competit etiam Conductori jus retentionis in fundo aut domo sibi locata, pro expensis necessariis, in eadem factis.*
22. *Famulus sive ancilla jus retentionis habet in domini habitatione, donec ei de mercede satisfiat.*
23. *Advocatus, vel etiam actuarius, retinere potest Acta, donec ipsi de honorario satisfiat; Nisi Reipublica interfit, Acta exhiberi.*
24. *Non habet locum jus retentionis in re aliqua pro expensis seu operis, in alia re factis.*
25. *Res obligatas ex certa causa licet etiam pro alio debito chirographario, quod liquidum est, retinere.*
26. *Pignoris vinculum aliquod subesse, necesse est, ut bona debitoris etiam pro alio debito retinere liceat.*
27. *Tributa & collecta non a Vidua, qua utitur jure retentionis in bonis mariti, sed ab ejusdem heredibus sunt exsolvenda.*

DEFINIT. I.

In pretio, ex feudis redacto, praeferuntur hypothecarius ii, qui ad conservationem & administrationem feudorum fecerunt expensas.

1. **Q**uam tacita hypotheca in bonis feudaliibus minusquam jure introducta reperitur, quin potius sine consensu Domini jus quoddam, sive tacitum, sive expressum feudo imponi prohibeatur, Salycet.
2. *Jes. & Dd. in l. ult. C. de jur. Emphyt. † satisfiquet, neminem ex Creditoribus Vasalli, jure tacitae hypothecae in feudo uti posse, Modest. Pist. part. 3. q. 122. n. 5. Quippe † quod tacita hypotheca ex sola Legis vel statuti dispositione alicui tribuatur, Neguz.*
3. *de pignor. 4. membr. 2. part. pr. n. 1. † id quod in foro Saxonico minus forsan dubium habet, propter sanctionem Illustrissimi Saxon. Electoris, tacitam hypothecam in bonis feudaliibus regulariter prohibentis, b. Constit. 25. in pr. & in Ordin. Nov. Process. Judic. tit. 45. §. Et ist aber alle/c. Quae tamen Sanctio in omnibus indifferenter casibus vera non est.*
5. *Nam † Primo, haud vult eam extendi Constituens Illustrissimus ad residuum pretii, ex feudo redacti. Vendito namque feudo, si ex feudo inde redacto (tanquam ex re allodiali, infr. p. 3. Constit. Elect. 30. Defin. 1.) Creditores, expressam hypothecam habentes, credita sua prius consecuti fuerint, † Residuum cedit Creditoribus illis, qui tacitam hypothecam ex provisione Legis in bonis allodialibus habent, b. Constit. 5. Auf den Fall. vers. Da aber folgendes/c. dist. tit. 45. §. Desgleichen wenn das Lehn-Gut/c.*
7. *Quod tamen non aliter † quam secundum prioritatem temporis accipiendum, ut scilicet ii, qui tempore priores, vel etiam Arrestum antecius consecuti sunt, aliis praeferantur. Quibus etiam postea succedant personaliter privilegiati, † alique Creditores Chirographarii, secundum cujuslibet privilegium & prerogativam, hae Constit. vers. Und seeret die andern Gläubiger. dist. tit. 45. §. desgleichen, Moller.*

hic n. 3. Joh. Zanger. de except. part. 3. cap. 25. num. 81. † Planè si quis ad conservationem & administrationem feudi impenderit quid, hujus nomine non modò reliquis Chirographariis, sed & Creditoribus, hypothecam expressam habentibus, omninò praeferri debet. † Cum enim hujus curà & operà omnis substantia debitoris & ipsi & Creditoribus ejus salva conferretur; absurdum foret, hunc aliis postponi; ut in simili argumentatur Dan. Moller. ad Const. Elect. 28. n. 86. part. 1.

Ita Domini in causa Joachimi Retbolds in Ravensberff/ Mensis April, Anno 1618. (Verb. sent. So werden ihobenannte Gläubiger wegen ihres dargeliehenen Saamgetreidtes/ damit die Feldere den sämmtlichen Gläubigern zum Besten bestellet worden/ von angebeuteten Kaufgeldern vorerst / dann darauff diejenigen/ weil ihr im Ritter-Gut Schneckengrün etc. beständig ausdrücklich Unterpfand erlanget / und endlichen auch die andere Gläubigere und Chirographarii, ihrer Priorität nach/ stillich befriediget/ W. R. W.)

DEFINIT. II.

Mulieribus quatenus ratione dotis in bonis feudaliibus competat jus tacita hypotheca ac praelationis.

Secundò: Mulieribus quoque circa jus tacitae hypothecae in bonis feudaliibus ex Constitutione Electorali specialiter quid fuit indultum. Et si enim in feudis maritorum suorum mulieres ratione dotis non habeant tacitam hypothecam; † multò minus jus quoddam praelationis, ita ut Creditoribus posterioribus, expressam hypothecam habentibus, haudquaquam praeferantur, Neguz. de pignor. part. 2. pr. membr. 2. num. 43. Mynsing. cent. 6. obs. 45. n. 3. Ludolph. Schrad. de feud. part. 8. cap. 1. num. 24. † Aliud tamen placuit Illustrissimo Sax. Electori, discretis verbis disponenti: Ut, si mulier dotem ex aliis mariti bonis allodialibus, vel ex residuo pretio post Creditores, hypothecam expressam habentes, consequi non possit, nec ei dotalitium constitutum fuerit, tunc ipsi jus tacitae hypothecae, pariter ac retentionis & praelationis.

prælationis, competat, eique dos præ omnibus aliis Creditoribus, expressam hypothecam anteriorem non habentibus, ex bonis feudalibus restitui debeat, *b. Constit. 25. in med. vers. Allein wo sichs begeben/ ubi Moll. n. 4.* † Quod & postea confirmatum fuit in Ordin. Nov. Judic. Proc. *tit. 45. §. 3.* *Gez doch wo sichs begeben.* † Ad donationem verò propter nuptias hoc extendendum non esse, vel exinde constat, quod nec in bonis allodialibus hujus nomine jus tacitæ hypothecæ competat, Vide *Constit. præc. 24. Defin. 6.* Reinhold. Ros. *ad Moll. Const. Elect. 28. n. 60. p. 1.* Wefenb. *allegat. à Moll. hic n. 4.*

Ita Domini in causa Christophori Lindners zu Naumburg/ Menſe Jan. Anno 1606. (Verba ſentent. So mag ihr ſolches an ihren/wegen ihres Einbringens in ihres Mannes Lehengütern/ habenden Rechten und jure retentionis zu Nachtheil nicht gereichen/ ic.)

DEFINIT. III.

Tacita hypotheca quatenus habeat locum in fructibus & commoditatibus feudi.

Tertio: Licet in proprietate feudi jus tacitæ hypothecæ locum non obtineat: attamen quin in fructibus & commoditatibus feudi aliter res se habeat, † in iisque Creditores jure tacitæ hypothecæ uti possint, indubitati juris est, *Neguz. de pign. part. 2. pr. membr. 2. n. 48.* Jac. in *l. ult. n. 78. C. de jur. Emphyt. Schneidewin. de feud. part. 7. n. 21.* † Idque expressè fuit confirmatum ab Illustrissimo Saxon. Electore *b. Constit. 25. §. 3.* *So viel denn die Abnuhung. Ord. Nov. Proc. jud. tit. 45. §. 3.* *Wenn aber gleichwohl/ ic.* Quod tamen (1.) † hactenus saltem procedit, quamdiu Vasallus, feudi possessor vivit, & feudum Domino non aperitur, vel ad Agnatos devolvitur. † Alioquin, mortuo Vasallo, & soluto jure possessoris, jus etiam pignoris & tacitæ hypothecæ solvitur, *b. Constit. §. 3.* *So viel dann. verb. Bey Leben des Schuldners. dict. tit. 45.* Ord. Nov. Jud. Proc. §. *Wenn aber gleichwohl/ ic.* Jac. Schult. in *addit. ad Modest. Piff. p. 3. q. 120. n. 20.* (2.) † Nec solum in fructibus jam separatis, aut certè separandis, sed etiam in aliis annorum futurorum fructibus jus tacitæ hypothecæ obtinet; ita ut Creditores tacitam habentes hypothecam, fructus quoque futuros lucrentur, propter verba generalia *dict. tit. 45. & b. Constit. 25. Matth. Berlich. part. 2. concl. 31. n. 22.* Quamvis aliter sentiat Jacob. Schult. *dict. loc. n. 18.* (3.) † Hoc tamen speciale est, ut Creditores, quibus feudum expressè pignoratatum est, licet sint posteriores, ex fructibus feudi primo loco satisfactionem percipiant; † postea verò Creditores tacitam hypothecam habentes; † ac demum, reliqui etiam Creditores, secundum ordinem & prioritatis jura admittantur *b. Constit. vers. Jedoch mit dem Unterscheid und Erklärung.*

Ita Domini in causa Michaelis à Netwig/ Menſe April. Anno 1631. (Verba ſentent. Habt ihr bey eurem guten Freunde/ auch einem von Adel 1000. Reichsthr. zu fordern/ deswegen ihr euch eures Besugniss und juris tacitæ hypothecæ zu gebrauchen gemeynet seyd. Ob nun wohl solches in dem Eigenthum des Leben- und Ritter-Guts nicht statt hat/ ic. So werdet ihr doch in den Nuzungen und Früchten berührtes Leben- und Ritter-Guts/ so lange der Debitor am Leben/ mit solchem jure tacitæ hypothecæ billich geböret/ und Vermöge dessen allen andern Gläubigern/ so mit des Leben-Herrns und der Agnaten Consens und Einwilligung keine ausdrückliche hypothecam erlanget/ in der Zahlung billich vorgezogen/ ic.)

DEFINIT. IV.

Pupilli, Filia, Universitates, Ecclesia & Hospitalia, quatenus & quamdiu utantur jure tacitæ hypothecæ in feudis.

Quarto: Denique & pupillo jus tacitæ hypothecæ competit non solum in fructibus & commo-

Garpz. Defin. Vol. I.

ditatibus, sed & in ipsa proprietate feudi tutoris juxta dispositionem expressam Illustrissimi Electoris Saxon. in Ordin. Nov. Process. Jud. *tit. 45. Ferner vermercken wir. Aut. Consult. Const. Sax. tom. 1. part. ult. q. 78. & q. 80. num. 8.* Modest. Piff. *part. 3. quasi. 120.* † Nec videtur hoc casu consensus Domini decelle; quum is, decernendo tutelam Vasallo, videatur per hoc in obligationem eam, quam Lex ex tali administratione inducit, consensisse, Modest. Piff. *dict. q. 20. num. 5.* Illud tamen hic observandum: (1.) † quod pupillus hoc jure tacitæ hypothecæ in bonis feudalibus eo solummodo casu uti queat, quando bona allodialia debitoris non existunt; † Alioquin sanè si pupillo ex bonis allodialibus satisfieri possit, bona feudalia omnino exempta erunt ab hoc onere, *dict. tit. 45. §. ult. vers. Sich alleine auff den Fall/ ic.* (2.) † Non nocet tamen jus tacitæ hypothecæ in feudis pupillo competens, Agnatis aliisque simultaneè investitis. Quare Vasallo tutore defuncto, haud obstante hoc jure, feudum ipsis defertur, *dict. tit. 45. in fin. vers. Es soll aber gleichwohl.* (3.) † idque ipsum extendit quoque Elector Illustrissimus ad Ecclesias, Universitates & Hospitalia, ita, ut & hæc jure tacitæ hypothecæ in bonis feudalibus gaudeant, *dict. §. ult. vers. Welches wir auch auff Kirchen/ ic.* (4.) † Pro elocatione quoque filiarum bona feudalia hodiè sunt tacitè obligata, ita scilicet, ut si filia ex hereditate parentum tantum non habeant, ex quo elocari & dotari possint, tum demum frater vel Agnatus ex feudo eas donare, aut id, quod hereditati deest, ex bonis feudalibus supplere teneatur; † eoque respectu aliis Creditoribus, expressam quoque hypothecam posteriorem habentibus, filia præferantur, *dict. tit. 45. §. 1.* † *Es trägt sich auch/ ic.* *Const. Elect. 46. p. 2. ubi Moller. n. 13.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba ſent. Es wäre dann/ daß euch solche tacita hypotheca als einem pupillo in des Vormunden Leben-Gütern zuständig wäre/ auff solchem Fall häret ihr euch/ wosern die Erb-Güter nicht zureichen/ auch aus den Leben-Gütern selbst zu erholen/ ic.)

Et in causa Hansen Christophen von Seidewitz/ Menſe August. Anno 1636. (Verba ſententia: Ob nun wohl auch sonsten dem Mündlein des Vormunden Leben-Güter tacite verpfändet seyn/ dieweil aber dennoch solches jus tacitæ hypothecæ nach Absterben des Vormunden denen Lebensfolger n. unschädlich/ ic. So seyd auch ihr nunmehr berührte Schuld aus deme nach Absterben gedachtes Vormundens euch zugefallenen Leben zu zahlen nicht verpflichtet/ B. N. W.)

DEFINIT. V.

Post factam executionem in feudum, licet Vasallo debitori onus servitiorum incumbat, ob inopiam tamen ipsius Creditor ea prestare tenetur ex fructibus feudi.

AB executione in bonis feudalibus haud consentiente Domino feudi superledendum esse, expediti juris est, ut multis probat Matth. Col. *de proc. exec. part. 2. c. 3. n. 282. & multis seqq.* † Nisi in fructus feudi Creditor executionem petat; Ea siquidem ipsi denegari haud debet, Bartol. in *l. 40. n. 1. ubi & Jason. n. 3. ff. de re judic.* Matth. Wefenb. *p. 1. conf. 50. n. 7. & seqq.* Coler. *dict. cap. 3. num. 289.* Cum quo convenit in Electoratu Saxonie Ordin. Nov. Proc. Judic. *tit. 40. in pr.* † Facta autem executione ac immisione in feudum, nihilominus Vasallo, debitori, onus servitiorum incumbit, non Creditori, Dan. Moll. *lib. 3. semestr. 33.* Bartol. in *l. si finita 15. §. ff. de vestigalibus 26. n. 5. ff. de damn. infect. Col. dict. c. 3. n. 296.* † Nec enim juramentum, à Vasallo præstitum, quo servitia potissimum comprehenduntur, personam ejus egreditur, *cap. veritatis 14. extr. de jurejur.* Et æquillimum est, † ut Vasallus, ceu debitor,

tor, cum ab obligatione se hoc modo liberet, servitia, quæ se præstirum jurato promisit, ipsemet præstet, non autem Creditor, cui præter id, † quod illi debetur, modo id consequatur, ex immisione nihil accedit, Moller. *diff. cap. 33. n. 2.* Quod tamen cum mica falis accipi velim, † si scilicet Vasallus debitor aliunde habeat, unde servitia præstare queat. † Alioquin sanè debitor inope existente, onus servitorum Creditori accrescit, Matth. Wesenb. *diff. cons. 50. n. 20.*

9 *v. Atq; ita servari, &c.* † Quippe hic Usufructum feudi tenet, ex quo servitia præstanda veniunt, Borchold. *de feud. c. 1. n. 23.* Moll. *diff. cap. 33. n. 1.* † Quin & propterea Creditor ad servitia paratum se exhibebit: ne Domino feudum, tanquam ob non præstita servitia sibi commissum, revocante, *arg. c. 1. de milit. Vasall. qui contum. est,* executionis effectu defraudetur.

Ita Domini in causa Christophori V Volfgangi à Bundersroda/ Meaf. Nov. Anno 1595. (Verba sentent. Jff. H. von P. von seinem Ritter-Gute/welches er auch Schulden wegen auff vorgehende Hülffe und immision eingeräumer und abgetreten/von desselben Jährlichen Abnütungen auch bezahlet zu machen/die Ritterdienste mit zweyen Pferden zu leisten schuldig/16. Da nun gedachter H. von P. solche Ritterdienste von wegen seines Unvermögens nicht verrichten konnte: So wäret ihr dieselbe/wann sie gefodert würden/ von den Jährlichen Abnütungen berührtes Ritter-Guts zu bestellen pflichtig/16.)

DEFINIT. VI.

Facta executione in bona feudalia, Creditor non tenetur præstare alimenta Vasallo, si per id redigetur ad inopiam.

1 **A**T, quid si facta executione atq; immisione in bona feudalia, Vasallus debitor nil prorsus habeat, unde se & familiam suam sustentare valeat? † Sanè, Vasallos milites ac Nobiles in solidum haud exigendos, sed tantum in executione deducendum esse, ne egeant, ac in casu inopie Creditores ex fructibus feudi Vasallo debitori alimenta præstare teneri, multis disputat Matth. Wesenb. *part. 1. Consil. 50. num. 19.*

3 & 20. † Attamen se nunquam vidisse de consuetudine id observari, tradit Matth. Coler. *de process. execut. part. 2. cap. 3. num. 119. & num. 131.* secutus Rebuffum in *Ordin. Regn. Gall. in proemio Gloss. 5. num. 91.*

4 † Tantoque minus circa executionem parcendum, esse militibus Vasallis, quin in solidum exigi debeant, quando de his personis certior spes est & expectatio, quod ex laboribus manuum suarum tantum acquirere poterunt, quantum ipsis suppetat pro sui exhibitione, ait Coler. *diff. loc. n. 132.* † Et certè num alimentorum nomine quid tribuendum sit Vasallo debitori in executione, relictum videtur voluntariæ misericordie Creditorum, non constructum aliqua juris necessitate, *l. qui bonis 6. ff. de cess. bonor.* † Ea namque executionis natura est, ut debitor ad ultimum usque denarium bona sua Creditoribus relinquere ac cedere cogatur, *Gloss. ult. in l. pen. ff. de cess. bonor.* Brun. in *tr. de cess. bon. q. 3.* † Atque ita ad intimam usque interulam excutitur debitor, ut ait Bald. in *l. ult. C. qui bon. cad.* A quo jure executionis nullibi expressè excipiuntur Vasalli; † Quod enim speciale hæc in re privilegium tribuitur militibus armatæ militiæ in *l. miles 6. l. item miles 18. ff. de re judic.* Illud ipsum *Gloss. in diff. l. miles 6. verb. armata ff. d. t.* restringit

9 ad debita in castris contracta; † nec vult idem obtinere in debitis, domi vel alibi contractis, *arg. §. 101. Inst. de testam. mil.* † nam & aliàs privilegia militaria tantum obtinent in actu militantibus *l. pen. C. de test. mil.* † Sed hæc quidem disputat Coler. *loco allegato.* In praxi autem opinio Wesenb. etiam in foro Saxonico est recepta, nec denegandum est Vasallis & Nobilibus beneficium competentia, in quantum scilicet facere possunt, ut docui *supr. part. 1. Constit.*

Elect. 32. *Defin. 15.* † Nisi forsan Creditor, si non in solidum consequeretur, ipsemet laboraturus esset inopia; † Quo casu, sum omninò egendum sit, æquius est, Vasallum debitorem indigere, Coler. *diff. cap. 3. n. 126.*

Ita Domini in eadem causa: (Verba sent. So viel aber vorgedachtes H. von P. alimentation und Unterhaltung anlanget/ möget ihr ihme dieselbe aus vorberührtem Ritter-Gute zu reichen/gestalten Sachen nach/ wider euren Willen nicht gedungen werden/ B. N. W.)

DEFINIT. VII.

In bonis etiam emphyteuticis locum habet jus tacite hypotheca.

Multis disputat Dan. Moll. *lib. 3. semestr. c. 45.* an in Emphyteusi locum habeat tacita hypotheca? ac tandem in negativam sententiam inclinat. Quam hoc potissimum fundamento tueri conatur: quod, † sicut feudum, † ita & Emphyteusis absque consensu Domini haud pignorare liceat; & sic à feudo ad Emphyteusis argumentum necit; quod in jure validum dicit Nic. Everh. in *topic. loc. à feud. ad Emphyteus.* † Causam nimirum prohibiti taciti pignoris in eo ponit, quod hoc locum non habeat, quando nec hypotheca absque consensu Domini expressa valet. † Sed fallere mihi videtur, ut pace ipsius dixerim. Nec enim verior ratio cessantis tacite hypothecæ alia unquam dari poterit, quam quod certis tantummodo casibus ac certo modo eam juris dispositio introduxerit; quam ad alios casus extendere non licet, *tot. tit. ff. & C. in quib. caus. pign. vel hypothec. tac. contr.* ut pulchrè demonstrat Ant. Fab. *de error. pragmat. decad. 1. Error. 1.* † In bonis autem feudalibus jus taciti pignoris inductum esse, tantum abest, ut potius expressè illud prohibitum fuerit *b. Const. 25.* † At nullibi à bonis tacita hypotheca affectis, bona emphyteutica excipiuntur; † quin potius eò deventum, ut bona hæc redacta fuerint hodiernis moribus ad instar patrimoniorum, Ant. Fab. in *Codic. lib. 4. tit. 42. defin. 8. n. 1.* Ut vel propterea etiam ab obligatione legali malè excipiantur. † Ac stante argumento Molleri, ex oppignoratione bonorum expressè desumpto: nihilo magis sententia ipsius inde probabitur, quum expediti juris haud sit, an necessario Domini consensus ad hypothecam Emphyteuseos requiratur? † Contrarium enim defendit Jul. Clar. *l. 104. sent. 6. Emphyt. q. 8.* Ant. Gabr. *Roman. comm. opin. lib. 6. tit. de Reg. jur. conclus. 12. num. 18.* Aurel. Corbul. *tract. de jur. Emphyt. cap. 14. limit. 33.* Et vel saltem de jure Saxonico † valere hypothecam bonorum Emphyteuticorum, irrequisito etiam Domini consensu, autumat Jac. Schult. in *addis. ad Modest. Pist. part. 3. qu. 133. num. 14.* † Quin non solum bona emphyteutica hypothecari, sed & irrequisito Domino, non secus ac ea, quæ prorsus libera sunt, & ut vocant, allodialia, alienari posse, tradit Anton. Fab. *diff. defin. 8. n. 2. post Joh. Fabr. ad S. adeo 3. num. 3. Inst. de locat. Boët. decis. 204. num. 7.* † Apparet certè hinc, quam dubia sit argumentatio Molleri. † Nec fortior ea, quam ex *Const. Elect. 23.* Wann auch, *p. 2.* depromit. † De sola enim hypotheca expressa ibidem agi, nemo non videt: Quæ procul dubio absque consensu Domini directi haud valida est, Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. cap. 10. num. 204.* † Inde si inferre velis ad pignus legale sive tacitum, efficies hoc, quod nec in bonis allodialibus sive censiticis immobilibus unquam jus taciti pignoris obtineat; quippe, quod nec hæc absque Magistratus consensu oppignorari queant, *art. 8. lib. 1. Landr. Constit. Elect. 23. p. 2.* Coler. *diff. cap. 10. num. 164.* Quam absurdum verò hoc sit, æquis non videt?

Ita Domini in causa Michaelis à Retwig/Mense April. An. 1631. (Verba sentent. Zumassen ihr euch solches Rechts des stillschweigenden Unterpfandes in des Schuldners bonis emphyreuticis oder Erbzins-Gütern gar wohl zu erfreuen habt/ B. N. W.)

DEFINIT. VIII.

Non solum pro dote, sed & pro dotalitio, ac rebus paraphernalibus, jus retentionis mulieri competit in omnibus mariti bonis, feudalibus & allodialibus.

- 1** **V**ivente etiam marito, mulier quasi communem usum & possessionem omnium bonorum ejus habet saltem jure familiaritatis, *l. qui jure familiaritatis 41. ff. de acquir. poss. Decius conf. 400. n. 5.* Aequilimum ergo est, † ut defuncto eo, gaudeat jure retentionis, quo maneat in possessione bonorum communium, quæ vacua, & sine vitio ad eam pervenit, tamdiu, donec ipsi restituatur dos illata ac numerata, Anton. Neguz. *de pign. part. 5. princ. membr. 4. n. 5.* Vincent. Caroc. *decis. 21. n. 1.* Mynsing. *cent. 6. observat. 45. n. 5.* † In tantum, ut si vidua ab heredibus mariti ex possessione legitima fuerit dejecta, vel blandis sermonibus, quasi heredes ei statim dotem solvaturi essent, persuasa discesserit, ante omnia, tanquam spoliata restitui debeat, Decius *dict. consil. 400. num. 6.* Matth. Coler. *de proc. execut. part. 1. cap. 2. numer. 222.*
- 2** Hartm. Pistor. *observat. 107. num. 3. & seqq.* † Quod vel maxime procedit de jure Saxonico, quo maritus & uxor dicuntur omnia bona inter se communiter & pro indiviso possidere, *art. 31. & art. 45. lib. 2. Landr.*
- 3** † Cur non ergo post mortem mariti vidua possidebit ac detinebit bona, tam feudalìa, quam allodialia, donec ipsi satisfiat de dote, Weichb. *art. 57. §. Hat ihr aber 1. b. Constit. 25. in fin. Zobel. in addit. ad Gloss. art. 20. lib. 1. Landr. lit. F. versic. sic etiam non cogitur, &c.* † Quin non solum pro dote, sed etiam pro dotalitio, rebusque aliis paraphernalibus jus Retentionis mulieri competit, *arg. l. ubi adhuc 29. C. de jur. dot. Const. Elect. 33. p. 3. Andr. Rauchb. part. 1. q. 33. n. 22. Matth. Wesenb. p. 1. conf. 77. n. 9. Hartm. Pisk. p. 1. qu. 4. n. 32.*

Ita Domini in causa Susannæ Scherlings zu Leipzig/Mens. April. Anno 1576. (Verba sentent. Das jus retentionis aber habt ihr/ bis so lange ihr eures Ehegeldes und anderer eingebrachten Paraphernal Güter halber befriediget/ in eures Ehemannes Gütern billich/ &c.)

It. in causa Alberti & Henrici Fratrum à Buchsdorff zu Zinnitz/Mense Febr. An. 1636. (Verba sentent. Ob wohl den Wittwen/ beides in der verstorbenen Männer Erb- und Lehngüter/ bis so lange sie ihrer Vermächtniß und anderer weiblichen Gebühriß befriediget/ das jus retentionis zuständig/ &c.)

DEFINIT. IX.

Datur etiam mulieri pro statutiaria portione jus Retentionis in bonis defuncti mariti.

- 1** **N**on solum pro ipsa dote, sed & pro lucro dotali, quod ex pacto, testamento vel statuto loci debetur, ubi maritus fixit domicilium, Vidua jus retentionis habet, Dec. *conf. 449. num. 23.* Matth. Coler. *de proc. execut. p. 1. cap. 2. num. 220.* † Quidni ergo in possessione bonorum Vidua manebit, donec ipsi plenarie satisfactum fuerit? etiam de portione Statutiaria, quam ex Constitutione Electorali, aliòve jure Statutario, ex bonis defuncti mariti lucratur, si eam capere velit; † Quippe quæ in locum dotis illatæ succedit, maxime in Electoratu Saxoniz, quo Vidua Statutiariam portionem petens, dotem suam aliæque bona marito illata, conferre tenetur, Const. Elect. *20. p. 3. Coler. p. 1. decis. 62. n. 3.* † Ut propterea Viduæ non minus hoc casu competat actio, quam pro dote consequenda, multò magis verò Retentio: † quia facilius possidenti datur retentio, quam non possi-

denti actio, *l. 1. ff. de pignor. Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 36. defn. 9. num. 6.* † Quod & satis innunt 6 verba generalia *b. Const. 25. in fin.* Bis sie des ihren vergnüget. Tamdiu ergo Vidua utitur jure retentionis, donec ei satisfactum fuerit de omnibus, quæ ipsi debentur. † Adeoque etiam de portione statutiaria, uti iam aperto est. Vid. *infr. p. 3. Const. Elect. 33. Defn. 1.*

Ita pronunciatum à Scabinis in causa Viduæ Quirini Ziegens/ ad requisitionem Johannis Wetters zu Weissenfels/Mense Nov. Anno 1622. (Verba sentent. Hat obgedachtes Quirini Ziegens Wittwe nach dessen Absterben/Vermöge Chursf. Sächs. Constitution, zum vierdten Theil seiner Verlassenschaft gekieset/ &c. So ist sie sich des juris retentionis bis zu ihrer Befriedigung zu gebrauchen wohl befugt/ B. N. W.)

It. in causa Viduæ Henrici Euglers/ ad Consultationem Benedicti Hanstochs zu Newerstadt / Mense Jan. Anno 1633. (Verba sent. Hat eure Pflegefrau nach Absterben ihres Ehemannes Heinrich Euglers/ Vermöge Chursf. Sächs. Constitution, zu dem vierdten Theil seiner Güter gekieset/ &c. So wird ihr derselbe gefolget und ausgeantwortet / und ehe und zuvor solches geschehen/ mag sie sich aus den Gütern zu begeben/ wider ihren Willen nicht gedrungen werden/ sondern sie gebraucht sich so lange des juris retentionis billich/ B. N. W.)

Et alia in causa ad Consultationem Georgii Agricola zu Dresden/Mense Mart. Anno 1616.

It. in causa Alberti & Henrici Fratrum à Buchsdorff zu Zinnitz / Mense Febr. Anno 1636. (Verba sentent. Ob wohl der Wittwen in allen ihres Mannes Gütern/ bis so lange sie ihres Vermächtniß und anderer weiblichen Gebühriß befriediget/ das jus retentionis zuständig/ &c.)

DEFINIT. X.

Utitur Vidua jure retentionis in bonis mariti defuncti, donec ipsi de donatione propter nuptias, ac portione, in pactis dotalibus assignatæ, satisfactum fuerit.

Jure petit Vidua donationem propter nuptias, ali- **1** amve partem bonorum, pactis dotalibus sibi assignatam, non minus atque portionem Statutiariam, pactis dotalibus non existentibus, Const. Elect. *20. p. 3. Matth. Coler. p. decis. 62. num. 11. & de process. execut. part. 1. cap. 3. n. 241.* † Quare & hoc nomine jure **2** Retentionis utitur in bonis defuncti mariti, donec ei plenarie de hoc satisfactum fuerit, *b. Const. 25. in fin. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 33. num. 22.* † Et sanè **3** pro consequenda donatione propter nuptias, aliòve in pactis dotalibus sibi relicto, mulieri datur actio, *l. ubi adhuc. 29. cum Aut. seq. C. de jur. dot. §. fuerat 29. ubi Joh. Schneidew. n. 106. Inst. de action. † Ergo & 4* jus retentionis. Nam cui competit actio, ei multo magis datur retentio per viam exceptionis, *l. qua omnia. 21. in fin. cum l. seq. ff. de procur. l. 1. §. is autem 4. ff. de superf. † Quæ & interdum datur nullam habentia actionem, l. si in area 33. in fin. ff. de condit. in- 5* debit. Ant. Fab. *in Cod. lib. 3. tit. 22. defn. 15. n. 2.*

Ita Domini in causa Ursulæ/ Viduæ Johannis Weizens/ ad requisitionem Christophori Fleischers zu Zschopau / Mense Majo, Anno 1633 (Verba sent. So verbleibet es bey solcher Ehebestiftung billich/ und es mag die Wittwe/ ehe und zuvor ihr das darinnen gethane Vermächtniß würcklichen entrichtet werden/ aus den Gütern zu weichen nicht angehalten werden/ B. N. W.)

Et in causa Rebeckæ, Viduæ Michaelis Rosemanns zu Leipzig/ Mens. Jan. Anno 1582.

Et in causa Elisabethæ Schönewitters zu Halla/ Mens. Nov. Anno 1635.

DEFINIT. XI.

Vidua non in omnibus ac universis defuncti mariti bonis, sed ad concurrentem estimationem dotis, aliarumve rerum, quas petit, jus retentionis exercere potest.

Juris indubitati est, quod Creditores, etiam si major pars pecuniz debita sit exsoluta, pro residuo totipignori incumbere queant, *l. heredes ejus 25. §.*

- idem observatur 14. ff. fam. ercisc. l. quamdiu 6. C. de distr. pign.* † Unde & hypothecariam actionem adversus quoslibet rei oppignoratae possessores, ut vel res nobis restituatur, vel universum debitum exsolvatur in solidum, intendere non prohibeatur, *l. Moschis 47. ubi Bartol. ff. de jur. fisc. l. 1. ubi Dd. C. si unus ex pluribus hered. debit. vel Cred. Neguz. de pign. part. 8. membr. 1. num. 48.* † Annon ergo mulieri etiam, seu viduae pro dote, aliisve rebus sibi debitis in universis defuncti mariti bonis jure retentionis uti licebit?
- 4 † Ita quidem expeditum esset, si ad restitutionem dotis aliarumve rerum solummodo vidua ageret; Jam vero in hunc potissimum finem bonis mariti incumbit, † ut alimenta inde habeat, & fructibus eorum ad sustentationem sui, suaeque familiae uti possit interea, dum de dote & aliis ipsi satisfiat, *l. ubi adhuc 29. vers. ita tamen C. de jur. dot. Dan. Moll. lib. 4. semestr. 13. n. 1.* † Quin & mulier quandoque ad restitutionem dotis plane non agit; sed solummodo sub jure Retentionis alimenta quarit, vivente scilicet marito & ad inopiam vergente, Rauchb. *p. 1. q. 33. num. 29.* † Satis ergo intentioni ejus correspondebit, si in tot ac tantis bonis jus retentionis exerceat, quae ad concurrentem estimationem suae dotis, & in causam alimentorum sufficient; † durante interim jure tacite hypothecae in reliquis ac universis defuncti mariti bonis, Rauchb. *diff. quest. 33. n. 28.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. cap. 2. n. 224.* Andr. Gail. *lib. 2. observ. 92. num. 12. § 13.* Hartm. Pistor. *observat. 107. n. 12. § 13.*

Ita Domini in causa Mariae, Viduae Christophori Hirschels/ ad requisitionem Gregorii Bergmans zu Telschitz / Mensis Mart. Anno 1633. (Verba sentent. Dasz sich die Wittwe/ ehe und zuvor sie/ Vermöge der auffgerichteten Cheststiftung/ des ihr darinnen gethanen Vermächtnis von den Erben vollständig befriediget wird/ in des verstorbenen Mannes Gütern/ jedoch so weit sich das Vermächtnis erstreckt/ des juris retentionis zu gebrauchen wohl befugt ist/ B. R. W.)

Item in causa Alberti & Henrici, Fratrum à Buchsdorff zu Junitz/ Mensis Febr. Anno 1636. (Verba sentent. Da aber dennoch die Wittwe aus dem Ehen nichts zu fodern hätte/ auch aus dem Erbe ihrer Gebährnis vollständig abgefunden/ auch immittelst ihre Alimenta darvon gar wohl haben könnte/ ic. So hätte sie sich auch/ gestalten Sachen nach/ des juris retentionis ferner nicht als in den Erb-Gütern zu gebrauchen Zug/ das Ehen aber wäre sie auch abzutreten schuldig/ B. R. W.)

Et in causa Pauli Polmans zu Leipzig/ Mensis Octobr. Anno 1635.

DEFINIT. XII.

Vidua, utens jure retentionis in bonis mariti, non nisi ad indigentiam sua necessitatis ex iis alimentis habet.

- 1 **R**etentio bonorum mariti non importat alium effectum, quam quod mulier interim fruatur bonis mariti, quoad indulgentiam suae necessitatis, & per hoc medium privatae retentionis consequatur suam dotem; † quam si haecenus percepisset, non veniret alimentanda ab heredibus, Bartol. *in l. si filiafamilias 60. in pr. ff. solus. matrim.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. cap. 2. num. 239.* Neguz. *de pignor. & hypoth. 4. memb. 5. part. princip. n. 5.* Moller. *lib. 4. semestr. 13.* † Nec modum excedere debent alimentata, sed in hisce constituendis facultatum mariti, & consuetudinis habenda est ratio, *arg. l. cum alimenta 22. ff. de alim. & cib. legat. l. jus alimentorum 3. ff. ubi pupill. educ. deb. l. 50. §. ult. ff. de leg. 1.* † Ne scilicet fructus annuos illatae dotis excedant, Coler. *diff. cap. 2. num. 229.* † Cautè itaque agat Vidua in erogandis impensis pro alimentis & sustentatione sui, ne, si nimis lautè vivat, & in conviviis parandis forsàn multum argenti consumat, † id, quod modum alimentorum excedit, doti imputare cogatur, Andr. Rauchb.

part. 1. quest. 33. num. 34. † Nihil enim praeter alimenta necessaria Vidua debetur, *l. 1. §. mulier autem. 19. ff. de ventr. in poss. mitt. l. sed si is, qui contraversam 5. an autem 3. de Carbon. edict.* † Quod & Juri Saxonico consentaneum est in *art. 57. Weichb. vers. Hat ihr aber. verb. Siset im Erbe vor ihr eingebracht Gut / und sollen die Kinder ihr die Nothdurfft geben/ h. e. quantum sufficit pro ipsius alimentis.*

Ita Domini in causa Georgii Theodorici à Kauffungs zu Rirschau/ Mensis Majo, Anno 1625. (Verba sentent. Hat vorgedachte Wittwe/ als sie sich des juris retentionis in ihres Junkern Gütern gebraucht/ beydes zu Besoldung ihres Advocaten/ so wohl zu Bewirthung ihrer Freunde und Gäste/ so sie besucht/ und ihr beyständig gewesen/ Unkosten aufwendend müssen/ ic. So ist sie solche Unkosten selbst zu tragen schuldig/ und es mögen ihr dieselbe nicht passiret/ noch aus gemeiner Erbschafft abgestattet werden/ B. R. W.)

Et ad requisitionem Georgii Agricola zu Dresden / Mensis Mart. Anno 1616. (Verba sententiae: Ist eine Wittwe neben zweyen unmündigen Kindern zwey ganzer Jahr nach des Mannes Absterben in seinen hinterlassenen Gütern geblieben/ und wegen desentgen/ so ihr Vermöge des Orts Statuten gebühret/ nicht abgefunden worden/ ic. So werden ihr die nothdürfftige Alimenta solche 2. Jahr über von den Kindern auff Richterliche Ermäßigung billich entrichtet/ ic.)

DEFINIT. XIII.

Durante jure Retentionis, Vidua, nec non quivis alius Creditor hoc jus exercens, ad bonorum administrationem obstringitur.

Non liberat jus retentionis Viduam ab administratione bonorum, quin potius hoc jure mulier, detinens bona defuncti mariti absque Curatore bonorum, eorum administrationi se immiscere videtur. † Repraesentat enim Vidua imaginem & jus mariti praedefuncti, Bald. *in l. pignoris 11. num. 2. C. de pign. act. & in l. pen. in pr. num. 1. C. de non num. pecun.* Matth. Wesenbec. *p. 1. consil. 77. num. 9. & consil. 50. num. 24.* † Quare & ejusdem bona administrare, omniaque ea, quae ad officium negotiorum gestoris ac patrisfamilias pertinent, eam, quae par est, diligentia expedire tenetur, Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. cap. 2. numer. 225. & 231.* Andr. Rauchb. *p. 1. quest. 33. num. 34.* † Hinc, si vidua durante jure retentionis domum vel conclavia certà mercede elocare velit, quin tutò hoc facere queat imò debeat, dubium profus non est. † Idemque asserendum de omnibus aliis Creditoribus, qui in bonis debitorum jus retentionis exercent, *arg. l. 2. in pr. C. quando & quib. quart. pars deb. lib. 10.* Coler. *diff. c. 2. n. 233.*

Ita Domini in causa Evae, viduae Hansen Rörners/ ad requisitionem Günther Gruners zu Göben/ Mensis Februar. Anno 1632. (Verba sent. Und es ist sich die Wittwe des juris retentionis zu gebrauchen berechtiget; jedoch anderer Gestalt nicht/ als das Gut von ihr pfleglichen verwalten und bestellet/ und nach Abzug ihres nothdürfftigen Unterhalts das übrige mit Fleiß außgezeichnet/ und in Rechnung gebracht werde/ B. R. W.)

Item in causa Beniguae, uxoris Georgii Scherles / Mensis Mart. Anno 1575.

Et in causa Johannis Caspari à Bretzins, Mensis April. Anno 1632.

DEFINIT. XIV.

Finis jure retentionis, Vidua, mediante inventario vel juramento, rationem administrationis reddere tenetur.

Vidua, jus retentionis exercens in bonis mariti praedefuncti, non omnes redditus ac mobilia intervertere, vel ad se rapere, sed contenta esse debet exhibitione sui & familiae. † In quam rem Curatorem dari convenit, qui cibum, potum, vestitum, & tectum mulieri praestet, ac bona administret, Matth.

Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. cap. 2. n. 224.*
 † Sin autem Vidua (quod facere potest) Curatorem sive administratorem accipere recusat, ipsam se administrationi obstringit, & rationibus obnoxiam facit. † Ideoque cogitur tandem, quod annuatim, deductis alimentis, & Reditiibus superest, restituere heredibus viri, vel etiam in sortem imputare, Bartol. *in l. Fructus. 7. num. 2. & 3. ac ibi Jalon. n. 18. & 19. ff. solut. matr.* Coler. *dict. cap. 2. num. 225.* Andr. Rauchb. *p. 1. qu. 33. num. 34.* Dan. Moller. *lib. 4. semestr. 13. num. 2.* Hartm. Piltor. *observat. 107. circa fin.* Zobel. *in addit. ad Landr. lib. 1. art. 22. lit. V.* ubi decidit, † quod uxor de omnibus bonis, quae in hereditate defuncti fuisse constat, heredibus respondere cogatur. Et facit Landr. *l. 1. art. 32. §. ult. v. das Weib antwortet/1c.* † Hinc & fit, quod de rebus hereditariis defuncti Vidua cogatur inventarium conficere, vel deficiente eo, mediante juramento rationes reddere, per *l. 2. pr. vers. in exigendis, ubi Gloss. verb. jurata fide C. quando & quib. quart. pars lib. 10. l. Marcellus 11. ff. rer. amotar.* Coler. *dict. cap. 2. num. 233.* Moller. *dict. cap. 13. num. 2.* † Nec enim rationes reddi possunt absque praecedente juramento, vel saltem inventario; quippe quod caput & fundamentum rationum reddendarum habetur, *l. cum tale 72. §. Titius 2. ubi Bartol. num. 2. ff. de condit. & demonstr.* Nicol. Boër. *decis. 61. num. 6.* † Ac omisa inventarii confectio, metuendum, ne Vidua occasione possessionis, & sub praetextu retentionis, totum dilaceret patrimonium. † dumque participi relictarum facultatum nocere cupit, sua etiam simul jura praecipitet, ut in simili loquitur Imp. *in dict. l. 2. in pr. C. quando & quib. quart. pars.* † Quod certe inventarii confectio impedire potest, efficiens, ne jura mulieris confundantur cum patrimonio defuncti, *l. ult. §. in computatione 9. C. de jur. delib.* Anton. Fab. *in Cod. lib. 2. tit. 4. defin. 14. num. 11.*

Ita Domini in causa Johannis Reils zu Leipzig / Menle Septembr. Anno 1621. (Verba sententiae: Und nachdem vorgedachte Wittwe zu ihrem Einbringen geteset / und bis zu ihrer Befriedigung in den Gütern sitzen verblieben / hat sie sich derselben Verwaltung angemacht; indem sie etliche hundert Gulden von den Mietleuten an Gewölben-Zins eingehoben / bey währenden Märkten die Handels-Leute gespreiset / das Heu verfüttert / und sonst allenthalben den Gewinn eingenommen/1c. So ist sie über ihres Mannes Gütern ein Inventarium vorzulagen / oder in Mangelung dessen dieselbe ewilschen anzugeigen / und ihrer Verwaltung richtige Rechnung zu thun schuldig / B. R. W.)

DEFINIT. XV.

Textura, aliaque manualia, durante retentionis jure in domo mariti a Vidua confecta, ipsi cedunt, non mariti heredibus.

Non debet mulier in domo mariti stare otiosa, tanquam truncus aut corpus mortuum, sed assuefacienda est ad lanificia, colum videlicet & fufum, pro depellendis otis, quae ut plurimum inducunt luxuriam, aliaque vitia, Paul. de Castro *in l. Fructus 7. n. 10. ff. solut. matr.* † Quod & dictum Vidua, quae bonis mariti pro assuefactione dotis suae incumbens ex bonis communibus in domo hereditaria alimentatur. † In horum ergo commodum ut & laborare teneatur, omni opere, quod facere didicit, putare, filare, nere, suere, texere, &c. æquum videtur Paul. de Cast. *dict. loc.* Bald. *in l. 1. n. 6. & 7. C. de legat. & in l. assiduis 12. num. 4. C. qui pot. in pign.* † Nimirum quod vivente adhuc marito, ipsi quoque operari tenebatur, Bartol. *in d. l. Fructus 7. n. 19. ff. solut. matr.* † At, ut hoc concesserim de officiis mutuis, quae conjuges sibi invicem debent; Viro praeter-

erea in Uxorem non competere aliquod jus servitii, vel exigendarum operarum, rectissime asserit post Alexand. *in cons. 133. num. 3. vol. 4. quem allegat Matt. Coler. de process. execut. part. 1. cap. 2. n. 228.* † Multo minus ergo defuncto eo heredibus ad ejusmodi operas vidua tenebitur, ut propterea, texturas aliaque manualia, quae durante jure retentionis in domo heredum exeret, horum lucro cedere, non dicere ausim. † Quin potius haec omnia ipsi viduae acquiruntur, tanquam utensilia, quorum nomine omnia panna, linea, & filamenta, quaecunque mulier texuit, aut texi fecit, sive stante matrimonio, sive soluto eo, regulariter Viduis cedunt, Coler. *dict. loc. num. 228.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sententiae: Dasjenige a her/so sie mit Nehen / Spinnen und dergleichen Arbeit binnen währender Zeit gefertigt und zubereitet / verbleibet ihr der Wittwen eigenthümlichen billich / und sie mag solches in die Erbschaft zu conferiren nicht angehalten werde / B. R. W.)

DEFINIT. XVI.

Vidua jus Retentionis, quod in bonis mariti habet, alii vendere, oppignorare, & cedere potest.

Juris expediti est, quod jus Retentionis in bonis defuncti mariti non modo ipsi Viduae, sed & ejusdem heredibus competat, secundum traditam Dan. Moller. *bic numer. 6.* Vinc. Caroc. *decis. 21. num. 10.* Mynsing. *Cent. 6. observat. 82. num. 2.* Non solum descendentes, † sed etiam quibusvis aliis extraneis heredibus, Matth. Berlich *part. 2. concl. 32. num. 8.* † Quinimodò hoc jus Retentionis a Vidua oppignorari, vendi, donari, aliove titulo cedi, ac in singularem successorem transferri posse, dixerim cum Myns. *dict. loc.* Jac. Schult. *pract. quest. 13. n. 10. & seq.* † Nam & alias regulariter jus retentionis ratione impensarum per cessionem in alium transfertur, *l. in hoc judicium 14. §. 1. comm. divid. Neguz. de pign. part. 5. pr. membr. 4. num. 23.* Quidni ergo etiam in dote, cujus beneficia majori favore ac privilegio gaudent. † Quamvis dissentiat Moller. *bic numer. 6.* secutus Weltenbec. *quem allegat, ex eo potissimum fundamento, quod Ususfructus cedi nequeat, l. si Ususfructus 66. ff. de jur. dot. l. 57. §. 1. ff. sol. matr.* † Ergo nec jus retentionis, cum minus sit, jus retentionis habere, quam usumfructum, quia Ususfructuarius lucratur fructus, non autem mulier, quae utitur jure retentionis. † Sed falso nititur Moller. fundamento; Est enim ipsum jus Ususfructus ac servitutis sit merè personae, adeoque personae perpetuo inhæreat, ita ut licet per multas manus ambulaverit Ususfructus, in amissione tamen persona ejus, cui primò constitutus est, spectetur, *l. 8. §. ult. ff. de per. & comm. rei vend. quo respectu haud cedit alteri dict. l. 66. ff. de jur. dot. & 57. ff. sol. matr.* † Attamen exercitium Ususfructus seu jus perceptionis, quod in utendo fruendo, & ita quasi extra personam consistit, ad alium sub appellatione Ususfructus bene transferri potest, *l. 12. §. 2. ff. de Usufr. l. 38. l. 67. ff. cod. tit. remanente* † interim jure ususfructus penes Ususfructuarium, perinde ac Creditor actionem, quam habet, vendere & mandare alteri potest, ita tamen, ut nihilominus jus agendi, quod ex conventionem descendit, & ut Dd. loquuntur, ossibus ipsius inhæret, in persona ejus remaneat, *l. 3. C. de novat.* Reinh. Bachov. *in animadv. ad Treutl. vol. 1. disp. 16. tit. 10. lit. A. B.* ubi hoc latius explicat.

Ita Domini in causa Jacobi Wetters zu Bitterfeld / Menle Mart. Anno 1628. (Verba sententiae: Habt ihr Andreas Werners Wittwen 100. Th. geliehen und vorgestreckt / wogegen

sie euch ihr Ehegeld/ so sie in ihres verstorbenen Mannes Gütern zu fordern/ unterpfändlichen eingesezt / auch zu solchem Ende ihr jus retentionis, so sie in bemeldten Gütern erlanget/ auch cediret und abgetreten / u. So ist solche Verpfändung und Cession zu Recht beständig/ und ihr habt euch derselben billich zu erfreuen/ u.)

DEFINIT. XVII.

Non competit jus retentionis Vidua, petenti dotem illiquidam & controversam.

- 1 **N**on tamen semper ac omnibus indifferentibus casibus jus retentionis Vidua exercere, valet.
- 2 † Quid enim si maritus alieno nomine bona possideret, puta ut depositarius, commodatarius vel conductor? Aut simulieri de iis, quæ post mortem mariti illi debentur, vel fidejussoribus, vel pignoribus
- 3 cautum fuerit? † Sanè neutro casu tum Viduæ jus retentionis competere, rectè existimant Moller. *bic num. 9.* & Matth. Berlich. *part. 2. concl. 32. num. 13.* &
- 5 16. † Quò & casum dotis illiquidæ ac controversæ refero, puta si majorem dotem Vidua sibi arrogare velit, quàm reverà solvit, tantamque dotem heredes mariti negent, ita ut controversia judiciaria de eo instituat. † Tunc certè mulier, quoad hanc dotem controversam atque illiquidam, in bonis mariti jure
- 7 † Retentionis uti non valet, sed bonis excedere juberi potest, modò heredes mariti se in casu succumbentis id, in quo condemnati fuerint, soluturos præstità cautione permittant, Dan. Moller. *bic num. 8.* Anton. Hering. *de fidejuss. cap. 15. n. 117.* & seq. Berlich. *diç. conclus. 32. num. 15.* Nam retentio est quædam compensatio, *l. ult. C. commod. Neguz. de pignor. pars. 5. pr. membr. 1. num. 37.* † Atqui debiti illiquidum cum liquido non admittitur compensatio *l. ult. C. de compensat. Neguz. diç. membr. 1. n. 37.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sententiæ: Es wäre dann/ daß bemeldter Wittwen das geforderte Ehegeld allerdings von den Erben nicht gestanden würde/ dieselbe auch/ auffu Fall von ihr ein anders geführt/ die Zahlung versprochen/ und unmittelbar Versicherung thun wolten. Auff solchen Fall wäre die Wittwe selbstn ihres verstorbenen Mannes Gütere nebenst euch zu räumen pflichtig/ und hätte sich unmittelbar des jus retentionis nicht zu gebrauchen/ W. R. W.)

Et in causa Antonii Detwers zu Erimmitschau/ Mens. Jul. Anno 1634.

DEFINIT. XVIII.

Maritus jus habet retentionis, non tamen alimenta, in bonis defunctæ Uxor, donec ei de mobilibus aliavè portione debita satisfactum fuerit.

- 1 **Q**uemadmodum jus Retentionis mulieri competit in bonis mariti: ita huic vicissim illud est
- 2 datum in bonis defunctæ Uxor, † Ideoque si quis ducat uxorem commorantem in suo dotalitio vel in domo suâ, defunctà eâ, non cogitur inde discedere, priusquam ei de bonis mobilibus in foro Saxonico, vel de aliis rebus, quæ ipsi ex jure communi vel ex cujusvis civitatis ac Regionis statuto & consuetudine debentur, satisfactum fuerit, Gloss. *Latin. ad text. german. Landr. lib. 1. art. 20. lit. C. in fin. & in art. 31. lit. C. vers. prater ea scias, diç. lib. 1.* Dan. Moller. *bic num. 11.* Matth. Coler. *p. 2. decis. 286. num. 4.* & de
- 3 *process. exec. part. 1. cap. 2. num. 234.* † Id non solum ex naturâ Correlatorum, quorum eadem est disciplina, *l. legem Juliam 3. in pr. ubi Bartol. & Jason. C. de in diç. Viduit. toll. Everh. in loc. à correlat. num. 3.* Boër. *decis. 48. num. 3.* † Sed & propter rationem communis & indivisæ possessionis bonorum inter conjuges, quæ & uxorem tuetur, quò minùs relinquere cogatur bona mariti defuncti, nisi prius ipsi de dote satisfactum fuerit, uti dixi *supr. Definit. 8.*
- 5 † In eo tamen quoad jus retentionis inter Virum & Uxorem differentia existit, quod hæc durante jure re-

entionis ex bonis defuncti mariti alimentari debeat *supr. Defn. 12.* Non etiam vir ex bonis defunctæ uxoris; † Cum nec Uxor in vivis adhuc existens teneatur marito præstare alimenta, nisi in casu inopix, si vir aliunde non habeat, unde se sustentare queat, Joh. Petr. Surd. *de alim. tit. 1. quest. 35.*

Ita Domini in causâ Melchior Lannenbergs zu Rosweta/ Mens. Octobr. Anno 1633. (Verba sententiæ: Ist euer Eheweib Todes verfahren/ und hat euch ihren Ehemann an einem/ und ihre Kinder erster Ehe am andern Theil/ zusamt einer Erbschaft an beweglichen und unbeweglichen Gütern/ nach sich verlassen/ und weil die Kinder etwas streitig/ und man zur Abtheilung nicht gelangen können/ send ihr in den Gütern sitzen verblieben/ u. So habt ihr euch bis zu eurer Bestriedigung des jus retentionis nochmahls zu gebrauchten Zug/ eure alimentata aber send ihr in der Erbschaft zu suchen nicht berechtiget/ W. R. W.)

DEFINIT. XIX.

Durante jure retentionis, maritus non lucratur fructus ex bonis immobilibus defunctæ Uxor, si tamen ea administraverit, impensas & laboris mercedem jure petit.

Quia defunctâ uxore, marito jus retentionis exercenti, unâ cum mobilibus, etiam fructus ex hisce percepti ac usuræ pecuniæ elocatz debeantur, minus forsàn dubium est, † cum hosce non tantum vivente adhuc uxore perceperit, *artic. 31. & 45. lib. 1. Landr. Reinhard. diç. 45. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 2. num. 45.* † Sed & defunctâ eâ, mobilia omnia pleno jure, adeoque cum omnibus accessionibus & fructibus lucretur, *diç. artic. 31. Zobel. lib. 1. diç. 18. & lib. 2. diç. 39. Rauchbar. part. 1. quest. 39. num. 1.* † Secus autem res se habet in fructibus bonorum immobilium, quos maritus uxore defunctâ ulterius non lucratur, ut maximè Jus retentionis in bonis conjugis defunctæ exercent. † Nec enim Retentio marito hoc casu aliud commodum affert, prætor assecurationem bonorum mobilium, quæ post mortem uxoris ceu heres mobiliaris ex hereditate petit, † eum plus securitatis in rem sit, quàm in personam, *l. plus cautionis 25. l. minus est 204. ff. de reg. jur. Coler. de process. execus. part. 1. cap. 2. num. 217.* † Cessat enim Ususfructus (qui aliàs in bonis immobilibus marito competit,) dissoluto per mortem uxoris matrimonio, nec quicquam maritus de bonis uxoris immobilibus in foro Saxonico lucratur, *diç. art. 31. lib. 1. Landr. Beust. de jur. connub. part. 2. cap. 67. sub fin. Joh. Schneidewin. ad tit. Instit. de hered. qua ab intest. defer. rubr. de success. int. vir. & uxor. num. 32.* † At nonne iniquum dixeris, si forsàn maritus durante jure retentionis bona immobilia defunctæ uxoris administraverit & impensas fecerit, omni præmio eum carere, quin & jacturam sumptuum quandoque sentire? † Hoc inconveniens ut evitetur, non modò impensas ei restituendas, sed & pro labore & operis suis certam mercedem ab heredibus ei dandam existimaverim, † siquidem nemo absque præmii spe laborare præsumitur, nec heredibus uxoris mora prodesse debet, *l. hominem 37. ff. mand. Ant. Fab. in Cod. lib. 4. tit. 2. defn. 14. n. 1. Vid. omnino Matth. Col. de process. execus. part. 2. cap. 3. n. 36. & infra p. 2. Const. Elect. 32. Defn. 12.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sententiæ: Habt ihr euch die Erbschaft und Güter insgesamt/ ungeachtet euch darau mehr nicht als zwen drittheil/ Vermöge des Ortes Willähr/ zukommen/ bis anhero versorget/ das Betreudigt einernuten/ die Acker mit Winterfaat wiederum bestellen lassen/ und alles andere/ so einem fleißigen Hauswirth gebühret/ verrichtet/ u. So send die Stieffkinder euch die vorgeschossene Unkosten zu ihrem dritten Theil zu erstatten/ auch eures gebabten Nühbewaltung wegen euch auff ehrllicher Leute Erkänntnis Abtrag und eine Ergeglichkeit zu thun schuldig/ W. R. W.)

DEFINIT. XX.

Locator jus retentionis habet in bonis, à conductore illatis, etiam in libris Studioforum, si alia deficiant bona.

- 1 **S**pecies executionis privatae est Retentio, quae pluribus in casibus locum habet, pro quibus Lex Creditori prodidit tacitam hypothecam, Anton. Neguz. *de pign. & hypoth. in 4. membr. secund. part. princ.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 2. cap. 1. num. 219.*
- 2 † Exinde fit, quod locatori competat jus retentionis in omnibus bonis Conductoris, investis aut illatis praedio locato, in quibus à Lege praeditam habet tacitam hypothecam, *l. est differentia 9. cum l. seq. ff. in quib. caus. pign. vel hypothec. l. certi juris 5. C. de locat. l. 4. ff. de pact.* † Ergo si merces conventa termino destinato non solvatur, potest locator habitorem expellere, & res investas atque illatas includere & detinere, donec ipsi satisfiat, etiam privata autoritate, *l. utique 34. ff. de damn. infect. l. quaro 54. §. inter locatorem. 1. ff. locat.* Jason. *in §. item Serviana 7. n. 80. Inst. de action.* † quamvis tutius agat, adhibendo auctoritatem Magistratus, nec non Notarium & testes, in quorum praesentia omnia Conductoris bona illata redigantur in inventarium, prout demonstrat Coler. *dict. cap. 2. num. 237. & seqq.* † ubi jus retentionis adeo extendit, ut etiam pro interesse & aestimationem deteriorationis locum habeat, Neguz. *dict. membr. 4. num. 128. & 129.* † Sanè libros Studioforum communiter solent excipere, in quibus perinde ac in armis nec tacita hypotheca locum habet, neque executio fieri potest, *l. commodis 40. ff. de re judic.* Joh. Schneidewin. *in §. item Serviana 7. num. 43. Instit. de act.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 2. cap. 3. num. 132.* Joh. Sichard. *ad rubr. C. de pign. & hypoth. num. 18.* Zaf. *ad dict. §. item Serviana 7. num. 23. ubi &* Jason. *num. 64.* † Quod tamen cum mica salis concesserim, quatenus videlicet alia bona adsunt, in quae possit fieri executio, ac in quibus locum habere queat jus retentionis, *d. l. commodis 40. ff. de re jud.*
- 3 † Alioquin, si alia deficient bona, nec armis nec libris parcitur, inque hæc indifferenter executio fieri solet, † Sicuti & libros Studioforum hoc casu quotidie arefari & detineri videmus, donec satisfaciant ædium dominis de mercede pro habitatione conventa, Coler. *dict. cap. 3. n. 146. & seqq.*
- 4 Ita Domini ad consultationem Prætoris Lipsiensis, Mensè Septembr. Anno 1629.

DEFINIT. XXI.

Competit etiam Conductori jus retentionis in fundo aut domo sibi locata, pro expensis necessariis in eà factis.

- 1 **Q**uemadmodum locatori pro mercede conventa in bonis conductoris, ita vicissim Conductori pro expensis necessariis, quas fecit in reparatione domus aut habitationis, in eà jus retentionis competit, Matth. Coler. *de proc. execut. part. 1. cap. 2. n. 240.* † Non solum quia correlativorum eadem est ratio, *arg. l. ult. C. de indi. Vid. toll.* sed & propter regulam generalem, † quæ rem debitoris retineri permittit, pro impensis aut meliorationibus in eà factis, † modò non alterius respectu sint factæ, *l. quod dicitur 5. ff. de imp. in reb. dotat fact. l. Paulus 14. ff. de doli except. l. si quis rem. 20. ff. de acq. possess.*
 - 2 † Ex quo porro fundamento & hoc sequitur, quod aurigæ, item tabellarii, qui advexerunt vel attulerunt Scholaribus suppellectilia, earumque rerum nomine aliquid expenderunt, pro ejusmodi expensis non minus gaudeant jure retentionis in rebus appor-
- Carpz. Definit. Vol. I.*

tatis, ac pro pretio vecturæ, Bald. *in l. ult. n. 1. C. commod. Coler. dict. loc. n. 241.*

Ita Domini in causa Mariæ Pflugin/ Mensè Februar. Anno 1633. (Verba sent. So wird euch wegen solcher aufgewendeten Unkosten/ zu Erhaltung des Guts/ von dem Locatore nicht unbilllich gewisser Abtrag gethan/ ehe und zuvor auch solches geschicht/ und diese Puncta durch Leute Erkänntiß auff billige Wege erörtert/ seyd ihr euch des juris retentionis in dem meldtem Gute zu gebrauchen wohl befugt/ W. R. W.)

Et in causa Johannis Caspari à Brettings/ Mensè April. Anno 1631. (Verba sent. So seyd ihr euch biß nach erlangter vollständiger Zahlung des juris retentionis in des Locatoris Gute zu gebrauchen wohl befugt/ W. R. W.)

DEFINIT. XXII.

Famulus sive Ancilla jus retentionis habet in Domini habitatione, donec ei de mercede satisfiat.

Plenius consultum est Creditori Retentione, quàm petitione, † quia Retentio etiam perceptio est, *l. deducta 58. §. acceptis 3. ff. ad SCtum Trebell. l. cum pater 77. in pr. ff. de legat. 2. l. 16. ff. de lib. legat.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 2. tit. 30. defn. 2. n. 6.* † Ideoque ad hoc juris remedium sæpissime confugiunt ii, quibus aliàs taciti pignoris jure prospectum non est. † Haud enim absurdum habetur, ut sit Retentio sine pignore, *l. si in area 33. ff. de cond. indeb.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 8. tit. 15. defn. 5. n. 3.* † Ita nimirum Dominus hospitii pro pretio unius & alterius prandii vel cœnæ non prohibetur detinere tot res & bona hospitanti, quanta sufficiunt ad exsolutionem, Bald. *in l. certi juris 5. n. 5. locat.* † Quin & caupo pro hospitatione vel exhibitione nocturnâ sive diurnâ, in diversorio potest detinere jumenta, aliasvè res illatas per hospitatum, secundum Neguz. *de pign. 4. membr. 2. part. n. 137.* † Et ita sustinetur usus exercentium Cauponationes vinarias & cerevisiarias, qui hospitibus cessantibus solvere pretium potùs in tabernâ exhausti, propria auctoritate detrahunt vestes, enses, pileos, aut quid simile, illudque retinent, donec de pretio satisfaciant, Bald. *dict. loc. Coler. de process. execut. part. 1. cap. 2. num. 254.* † Fortiori nituntur jure ministri, ancillæ atque famuli mercedem petentes, qui certè, ut abeant & domo Domini excedant, haudquaquam cogi poterunt, priusquam iis fuerit de mercede satisfactum. † Quo ipso jus retentionis videntur exercere in domo domini, habitationem suam in eà retinentes, donec mercedem consequantur, perinde ac Creditoribus aliisvè bona debitoris usque ad exsolutionem detinere licet, Bald. *in l. fin. C. Commod.*

Ita Domini ad consultationem Caspari Neudners zu Leipzig/ Mensè Febr. Anno 1630. (Verba sententiae: Daß obgedachte Magd oder Haushalterin aus des inquirirten Testaments Erben Hause/ ehe und zuvor sie ihres Liedlohns befridiget/ zu weichen nicht angehalten werden mag/ W. R. W.)

DEFINIT. XXIII.

Advocatus, vel etiam Actuarius, retinere potest acta, donec ipsi de honorario satisfiat, nisi Reipublica intersit, acta exhiberi.

Porro etiam sartoribus & sutoribus pro mercede jus retentionis competit, ac licet vestes & calceos retinere, non obstante, quod materia sit aliena, donec ipsis satisfiat de mercede, Bald. *in l. ult. num. 1. C. commod.* Andr. Gail. *lib. 2. observat. 12. num. 5.* † Simili planè modo scriptor libri pro pretio operæ, illum retinere potest, Matth. Coler. *de proc. execut. part. 1. cap. 2. numer. 246.* † Quod & de Advocato asserendum, cui acta eo usque apud se retinere licet, donec ipsi satisfiat de honorario, *per text. in l. colonus 12. ubi Gloss. ff. de vi & vi armat.*

Bbb b l. qua

1. *que omnia 25. in fin. ff. de procurat. l. in hoc iudicium*
 4 14. §. 1. ff. com. divid. Gail. *diff. num. 5.* † Equiparantur enim operæ impensis in eam factis, & labor operantis justam retinendi causam tribuit, Matth. Coler. *diff. cap. 2. num. 248.* † Quod ipsum tamen fallit in actis publicis, quæ exhiberi Magistratus aut
 5 Reipublicæ interest; † Nec enim jus retentionis alteri nocere debet. Et potiorum publicæ utilitatis, quàm privatæ causam semper esse oportet, *l. ita vulneratus 51. §. ult. ubi Gothofr. in verb. utilitate ff. ad Leg. Aquil.*

Ita Domini in causa Johannis Ulmanns zu Döbeln/ Menſe Mart. Anno 1622. (Verba ſententiæ: Hat gedachter O.H.P. wegen des eingenommenen Geleits keine gewiſſe Beſtallung mit euch auffgerichtet / nichts deſtoweniger aber Verheiffung gethan/ ſich gegen euch alſo zu erzeigen / daß ihr mit ihme zu frieden ſeyn ſollet/ıc. So iſt er ſolcher Verſprechung nachkommen/ und ſich nachmahls mit euch zu vergleichen ſchuldig. Ihr ſeyd ihm aber die zu oberwehnten Geleits-Sachen gehörige und bey euch noch verhandene Acta ihm vorzuhalten/ und euch des juris retentionis zu gebrauchen/ geſtalteten Sachen nach/ weil man derſelben wegen des offenen Geleits ſtetigs benöthiget iſt/ nicht befugt/ B. N. W.)

DEFINIT. XXIV.

Non habet locum jus retentionis in re aliqua pro expensis seu operis, in alia re factis.

- 1 Quæ de jure retentionis hæcenus dicta fuere, ealocum aliter non habent, quàm ſi cauſa retentionis ipſi rei, quæ detinetur, inhæreat, ut *Definit. precedentibus exemplis demonstratum fuit, Bald. in l. ult. C. commod. Andr. Gail. lib. 2. observat. 12 num. 5. Matth. Coler. de process. execut. part. 1. cap. 2. num. 241.*
 2 & ſeqq. † Secus re ſe habet, ſi quis rem aliquam pro ſumptibus ſeu operis, in re aliâ præſtitis, detinere velit, veluti conductor equum pro meliorationibus in domo ſibi conducta factis, aut ſartor veſtem, donec ei de pretio alterius veſtis ſatisfieret: † Quod certè ipſi facere haud licet. Etsi enim latiùs pateat jus retentionis quàm pignoris, Anton. Fab. *in Codic. lib. 8. tit. 15. defin. 5. num. 3.* † Attamen & illud certis limitibus circumſcriptum eſt, quos transgredi nequit. Nempe ad eum reſtringi ſolet caſum, quo res ſine vitio ad aliquem pervenit; † Cum vitio
 3 perveniſſe videtur, ſi cauſa retentionis ipſi rei non inhæreat, Gail. *diff. loc. Neguz. de pign. & hypoth. 5. part. pr. membr. 4.*

Ita Domini in cauſa Johannis Rhöns / Menſe Decembr. Anno 1601. (Verba ſent. Daß euch die ſtreitigen Bücher gegen Entrichtung des gebührenden Färberlohns biſſich geſolget werden / und es iſt der Färber / wegen des von andern Büchern hinterſtelligenlohns/ euch dieſe Bücher vorzuhalten/ und ſich des juris retentionis dariñ zu gebrauchen nicht befugt/ B. N. W.)

DEFINIT. XXV.

Res obligatas ex certa causa, licet etiam pro alio debito Chirographario, quod liquidum est, retinere.

- 1 Qui in poſſeſſione pignoris eſt conſtitutus, niſi ea quoque pecunia, quæ ſine pignore debetur, reddatur vel offeratur, non compelli poteſt ad reſtituendum pignus propter doli mali exceptionem, *l. un. C. etiam ob Chirograph. pec. pign. ret.* † Et eateenus verum eſt, quod rem ex certâ cauſâ, ſive in caſum unum obligatam, pro alio etiam debito liquido detinere liceat. † Nempe quia ob chirographariam pecuniam pignus retineri poteſt, *diff. l. un. Matth. Coler. de proc. execut. part. 1. cap. 2. numer. 258. & ſeqq.*
 2 Anton. Fab. *in Codic. lib. 8. tit. 15. defin. 1. num. 3.* † Idque locum habet, ſive Chirographarium debitum extiterit ante vel poſt contractum pignoris, dummodo & naturaliter & civiliter debeatur iſtud mutuum, & res pignorata ſemel pervenerit ſine vitio & cum

voluntate debitoris ad poſſeſſorem, Salycet. *in diff. l. un. num. 3. C. etiam ob Chirogr. Coler. diff. cap. 2. numer. 258. in fin.* † Unicus tamen videtur excipiendus caſus, nimirum quando expreſſim conveniſſet, ut certâ quantitate ſolutâ pignus reſtituatur, ſecundum Anton. Fab. *in Codic. diff. tit. 15. defin. 3.* † Sed nonne ſemper eadem conditio reddendi pignoris tacitè ineſt, ſi debitum ſolvatur, licet de eo verbis nil dictum fuerit, *l. 9. §. omnis pecunia 3. ff. de pign. act. l. 13. §. etiam 4. ff. de pign.* Verum quidem hoc eſt; † At nocent expreſſa, non expreſſa non nocent, *l. expreſſa 88. ff. de reg. jur. l. nonnunquam 52. ff. de condit. & demonſt. Anton. Fab. diff. defin. 3. num. 5.* ubi tamen hanc exceptionem reſtringit ad pecuniam ante pignus mutuò datam; † ut locum non habeat, ſi dato jam pignore pro certâ ſummâ, aliud debitum poſtea contrahatur, † quia conventiones nunquam trahuntur ad incogitata, *l. 5. l. 9. ff. de transact.*

Ita Domini in cauſa Erici à Wildenhain in Wildenſtein/ Menſe Decembr. Anno 1626. (Verba ſentent. Iſt euch obgedachter euer Schuldner über vorige Poſt/ deſwegen er auff ſeinem Gute Verſicherung gethan/ und nunmehr die Zahlung geleistet/ noch ferner mit 8200. Fl. verhaftet/ ıc. So möget ihr/ ehe und zuvor euch ſolche Summa Geldes volkändig bezahlen/ das euch verpfändete Gut abzutreten nicht gedrungen werden/ ſondern ihr ſeyd euch des juris retentionis zu gebrauchen wohl befugt/ B. N. W.)

DEFINIT. XXVI.

Pignoris vinculum aliquod ſubſeſſe, neceſſe eſt, ut bona debitoris, etiam pro alio debito, retinere liceat.

1 Quod dicitur ob chirographariam etiam pecuniam pignus retineri poſſe, illud plerique ex pragmaticis ita generaliter accipiunt, ut etiam ſi de nullo pignore convenerit, ſed & alio quopiam titulo, veluti locati, res ad Creditorem pervenerit, liceat ei illam rem debitoris, veluti taciti pignoris jure retinere. † Sed errant procul dubio, ſecundum tradita Anton. Fab. *in Codic. lib. 8. tit. 15. defin. 5. n. 1.* † ubi tamen excipit caſum *l. Julianus 13. §. offerri 8. ff. de act. empt.* † Non magis enim is, qui de pignore nullo modo convenerit, poteſt retinere rem debitoris pro pignore, quàm agendo eam perſequi, *arg. l. Aristo 3. ff. qua res pignor.* † Quare pro chirographariâ pecuniâ, hoc eſt, pro quâ nullum aliâs pignus poteſt obtendi, is tantummodo jus habet retinendæ rei debitoris, qui eam ſibi vinculo pignoris obligatam tenet, *l. un. C. etiam ob Chirog. pec. pign. ret. Anton. Fab. diff. loc.*

Ita Domini in cauſa Johannis Häupts zur Raumburg/ Menſe Decembr. Anno 1629. (Verba ſentent. Ob nun wohl derſelbe zu ſeinem Beheiff einwendet/ daß er einmahl rechtmäßiger Weiſe und mit eurer Zuſaffung in das Haus kommen/ derowegen er daſſelbe biß zu ſeiner vollſtändigen Befriedigung auch wegen der andern ihm ſchuldigen Gelder inne zu behalten wohl befugt ſey. Diweil er aber dennoch nur allein mietweiſe und titulo locationis conductionis in ſolches Haus hinein kommen / niemahls aber titulo hypothecæ die Poſſeß erlanget/ ıc. So hat er ſich auch mit ſeinem Einwenden nicht zu behelffen/ ſondern er iſt euch mehrgedachtes Haus zu räumen und abzutreten/ ſo wohl die eingehobene Marcknungung zu erſtatten ſchuldig/ und ehe und zuvor ſolches geſchicht/ möget ihr die Zahlung zu thun nicht angehalten werden. B. N. W.)

DEFINIT. XXVII.

Tributa & collecta non à Vidua, qua utitur jure retentionis in bonis mariti, sed ab ejusdem heredibus sunt exsolvenda.

1 Durante licet jure retentionis, quàm Vidua exercet in bonis mariti defuncti, † haud tamen ab eâ collectæ & tributa exigi poſſunt, ſed ad eorum præſtationem hæredes mariti ſunt obſtricti; Non ſolum † quod hi Domini ac proprietarii bonorum mariti

mariti defuncti existant, quibus tributorum & censuum onus incumbit, arg. l. hi penes quos 4. ubi Bartol. C. de agricol. & censit. lib. 11. sed etiam † quia fructus percepti ex bonis defuncti mariti ad heredes spectant. † Quidni ergo etiam hi onere tributorum & collectarum gravandi essent? l. Imperatores 7. ff. de publican. l. 1. vers. fructus C. de annon. & tribut. Alvar. Valasc. de jur. emphyt. quest. 17. n. 26. Vincent. Caroc. in tract. de locat. part. 2. tit. de collect. n. 7.

† Nec enim Vidua, quæ utitur jure retentionis, præter alimenta necessaria quicquam debetur, l. 1. §. mulier autem 19. ff. de ventr. in poss. mittend. l. sed si is qui controversam 5. §. 3. ff. de Carbon. Edict. supr. De-

fin. 12. † quin potius hæc ad redditionem rationis & restitutionem eorum, quæ deductis alimentis superfluent, obstringitur, Matth. Coler. de proc. execut. part. 1. cap. 2. n. 225. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 33. n. 34. Dan. Moller. lib. 4. semestr. 13. n. 2. Hartm. Pistor. observ. 107. circa fin.

Ita Domini in causa Woldmar Eissfelds zu Altengotterny Mens. Decembr. Anno 1635. (Verba sentent. Diemeil aber dennoch bemeldte Wittve ihres Mannes Gütere niemahls eigenthümlichen/ sondern nur eine Zeit lang jure retentionis inne gehabt/ie. So möger auch nunmehr ihr/als dero Erbe/ ein nige Beschwerung von solchen Gütern zu tragen nicht gehalten werden; sondern es seyn des Mannes Erben die dar auff hassende Steuern zu bezahlen schuldig/B. N. W.)

CONSTITUTIO XXVI.

PARTIS SECUNDÆ.

Wann ein Pfand bey dem Gläubiger/ ohne desselbigen Verwahrlosung/ verlohren wird/ wer den Verlust und Schaden tragen soll?

N gemeinen Kayserslichen Rechten hat es nicht Zweifel/ daß solches verlohren Pfandes Schaden der Schuldner/ als des Pfandes eigenthümlicher Herr/ tragen muß. Aber nach Sächsischem Recht ist solche Frage nicht fast richtig. Dann ob wohl daselbst versehen/ daß der Gläubiger den Verlust des Pfandes nicht gelten dürffe/ wann das Pfand ohne seine Schuld um und weg kömmt/ so ist dannoch darneben auch verordnet/ daß er gleichwohl sein Geld verlohren haben soll.

Weil aber solche Ordnung nicht allein den gemeinen beschriebenen Kayserslichen/ sondern auch den natürlichen Rechten etwas zuwider läuft/ so wollen wir auff unterthänige Erinnerung unserer Verordneten/ die Disposition des Sachsen-Rechtes in diesem Fall hiermit auffgehoben/ demselbigen derogiret/ und darneben geordnet haben/ daß fortan nach gemeinen Kayserslichen Rechten disfalls gesprochen und erkannt werden soll.

Periculum pignoris, apud Creditorem, absque illius culpâ amissi, ad quem pertineat.

Jure communi sine controversia, damnum ejusmodi debitoris est, tanquam domini pignoris; Jure verò Saxonico dubio id non caret. Quamvis enim & ipso cautum sit, damnum amissi pignoris ad creditorem non pertinere; pecuniam tamen suam, pro quâ obligata illi res fuit, amittit. Quia verò id non juri tantum communi, sed & naturali quodammodo repugnat; igitur jure Saxonico hoc in capite sublato, jus commune deinceps servari jubemus.

den natürlichen Rechten etwas zuwider läuft/ so wollen wir auff unterthänige Erinnerung unserer Verordneten/ die Disposition des Sachsen-Rechtes in diesem Fall hiermit auffgehoben/ demselbigen derogiret/ und darneben geordnet haben/ daß fortan nach gemeinen Kayserslichen Rechten disfalls gesprochen und erkannt werden soll.

DEFINITIONES.

1. In terris Electoratus Saxonici Creditor, ob amissionem pignoris casualem, creditum suum non perdit.
2. Neg. usuras propter pignoris amissionem Creditor petere prohibetur.
3. Ne quidem extra Provincias Electoratus in foro Saxonico, amisso pignore, (exceptis equis ac pecudibus) Creditor perdit jus Crediti.
4. Salva haud est Creditori actio Crediti, si culpâ ipsius pignus perierit.
5. Rem depositam vel commodatam, perinde ac rem oppignoratam, etiam in foro Saxonico, dominus à tertio possessore vindicare potest.
6. Nec in foro Saxonico depositarius, commodatarius aut similes personæ de casu fortuito tenentur.
7. Tenetur tamen Commodatarius de casu fortuito, si re commodatâ ad alium usum, quàm destinatum, utatur.
8. Casum fortuitum in se suscipiens, tenetur etiam de casu insolito.
9. Usufructuarius non restituit damnum, grege casu fortuito totaliter interempto.
10. Caupo tenetur ad restitutionem rei, in cautionem perditâ, si negligentia ipsius intervenerit.
11. Non tenetur caupo de re perditâ, quæ ipso inscio in custodiam Mediasini data fuit.
12. Socius socio præstat culpam levem, non etiam levissimam, aut casum fortuitum.

13. In cambio, aliove simili contractu innominato, cujus sit periculum.
14. Re duobus locatâ vel commodatâ, si utriusq. culpâ perierit, singuli in solidum tenentur.
15. Furtum & Rapina inter casus fortuitos referantur, quando custodientis culpa non præcessit.
16. Damnum censetur casuale, non culpâ datum, quando canis rabiosus in gregem irruit, oves dilacerat, ac devorat.
17. De casu fortuito, seu amissione rei certò constare debet, antequam culpa vel diligentia detentoris probanda veniat; nec creditur hæc in re juramento asserentis, rem amissam esse.
18. In casu, ubi culpa levissima præstanda venit, cuius onus probandi, rem culpâ, vel absq. eâ, amissam fuisse, incumbat.
19. In locato aliisq. contractibus, in quibus culpa saltem levis præstanda venit, onus probandi semper injungitur ei, qui culpâ casum contigisse contendit.
20. Venditione perfecta, periculum rei vendita statim ad emptorem pertinet, licet ei res nondum sit tradita.
21. In venditione conditionali, pendente conditione, damnum ac ruina rei totalis non ad emptorem, sed ad venditorem pertinet.

22. *Dammum particulare rei vendita sub conditione, pendente etiam conditione ad emptorem spectat.*
 23. *Facta venditione vini degustati aliarumque rerum, qua in pondere, numero, vel mensura consistunt, antequam ha numerata appensere fuerint, pericu-*

- lum non ad emptorem, sed venditorem pertinet.*
 24. *Vendita rei periculum ad venditorem pertinet, si ejusdem dolo, lata vel levi culpa res perierit.*
 25. *Venditoris est periculum rei vendita, quando is fuerit in mora tradendi.*

DEFINIT. I.

In terris Electoratus Saxonici Creditor, ob amissionem pignoris casualem, Creditum suum non perdit.

- 1 **A**quissime à jure civili sancitum reperitur, quod pignoris sine Culpa Creditoris amissi periculum pertineat ad solum debitorem, nec per id Creditor actionem amittat, vel Creditum suum repetere prohibeatur, *l. pignus 9. C. de pign. act. l. si Creditor 5. l. qua fortuitis 6. C. cod. tit. §. ult. Instit. quib. mod. re contr. obligat.* Ex quo inferendum, † haud parum sapere iniquitatis jus Saxonicum hoc in casu à jure civili divortium faciens, ac Creditori propter interitum pignoris, actionem Crediti sui exigendi adversus debitorem auferens, si credendum simpliciter Dd. id asserentibus *per text. in art. 5. sub fin. vers. Stirbt aber ein Pferd/ıc. Ubi Gloss. lat. lit. E. lib. 3. Landr. Zobel. part. 2. differ. 32. Matth. Coler. part. 1. decis. 7. num. 29. & decis. 9. num. 11. Joh. Schneidewin. ad §. ult. num. ult. Instit. quib. mod. re contr. oblig. Matth. Wesenbec. in parat. ff. de pign. act. num. 7. vers. Quod*
 2 *tamen jure Saxonico, &c.* † Eaque causa est, quod hanc juris Saxonici dispositionem non modo juri communi, sed & naturali quodammodo repugnantem, Illustrissimus Elector Saxoniz in
 3 *Provinciis suis prorsus abrogarit, † & secundum Jus civile pronunciarit jussit, hac Const. 26. ubi Moller. num. 3.*

Ita Domini in causa Stephani Hannemanns zu Dresden/ Menſe Jan. Anno 1622. (Verba ſent. Daß auff den Fall/ da die Pfande ohne des Gläubigers Schuld und Verwahrloſung von abhanden kommen wären/ mehrberührte eure Pflegeſtrauß ungeachtet/ daß ſie die Pfande entbehren müſſe/ die 200 St. nichts deſtoweniger zu zahlen verbunden/ D. H. W.)

Et in causa Johannis Habermalgens zu Weiffenſtein/ Menſe April. Anno 1632.

DEFINIT. II.

Neque usuras propter pignoris amissionem Creditor petere prohibetur.

- 1 **E**xinde, quod ad casualem pignoris amissionem. Creditorem suo Credito haud privandum dixi
 2 *Defin. præc. colligere licet, ne quidem usuras, † hoc casu Creditorem petere prohiberi; Etenim amisso licet pignore absque culpa Creditoris, subsistit nihilominus contractus mutui, qui & sine pignore potuit celebrari; † Est siquidem pignus saltem accessio quædam, sicuti fidejussio, l. si servum 91. §. nunc videamus 4. ff. de Verb. Oblig. l. 71. vers. Sed & accessiones*
 3 *ff. de fidejuss. † Subsistente verò mutuo, quis negabit, usuras expressa stipulatione in contractum mutui deductas, simul cum sorte peti posse, tanquam accessioem & incrementum sortis, l. Lucius 24. ff. de posit. l. 1. §. si indemnitas 5. ff. de admin. rer. ad civit. pertin. l. ult. C. de Usur. rei judic.*

Ita Domini in eadem causa Stephani Hannemanns zu Dresden/ (Verba ſententiz: Daß eure Pf. gefrau/ ungeachtet ſie die Pfände entbehren müſſe/ die 200. St. zuſammen den Zinſen nichts deſtoweniger zu zahlen verbunden/ 16.)

DEFINIT. III.

Ne quidem extra Provincias Electoratus in foro Saxonico, amisso pignore, (exceptis equis ac pecudibus) Creditor perdit jus Crediti.

- 1 **N**eminem fugere potest iniquitas juris Saxonici, Creditorem in casu pignoris, sine culpa sua perdit, adeo gravantis, ut Creditum suum à debi-

tore ulterius exigere nequeat *art. 5. lib. 3. Landr. Quod & juri naturali adversari, † visum fuit Illustrissimo Saxoniz Electori b. Constit. 26. † Nihilominus plerique dispositionem hanc juris Saxonici ad quævis indifferenter pignora extendere ausi fuerunt, generalem quasi regulam in foro Saxonico formantes: Ut pignore amisso, cesset repetitio Crediti, Matth. Coler. part. 1. decis. 7. num. 29. & decis. 9. num. ult. Wesenbec. in parat. ff. de pign. act. num. 7. Moller. hic numer. 9. Schneidewin. in §. ult. n. 20. Inst. quib. mod. re contr. obligat. † Equiores videntur, qui sanctionem juris Saxonici *diff. artic. 5. ad eum solummodo casum restringunt, quando Creditor tantum in pignore confidit, existimantes, ne quidem in foro Saxonico, pignore perdito, Creditorem Creditum petere prohiberi, si in personæ obligatione simul fidem aliquam posuerit, Gloss. Germ. ad diff. art. 5. verb. Er hat aber sein Geld/ıc. Ludolph. Schrad. de contr. tit. de obligation. §. Creditor. ult. num. 54. Berlich. p. 2. concl. 33. num. 5. † At metuentum, ne hæc ratione dispositio juris Saxonici usu prorsus destituatur, cum Creditor ad personam debitoris semper respectum habuisse, inque ejus obligatione fidem aliquam posuisse præsumatur. † Rectius dixerim, verbis *diff. art. 5. lib. 3. Landr. inhaerendum, eaque, cum de equis ac pecudibus differt loquantur ibi: (Stirbt aber ein Pferd oder ein Viehe/ıc.) ad reliqua pignora haudquaquam extendenda esse, cum Gloss. latin. ad diff. artic. 5. lit. E. vers. sed advertit. Zobel. part. 2. diff. 32. n. 6. Berlich. diff. conclus. 33. num. 4. † Ex quo efficitur, regulariter ne quidem in foro Saxonico amisso pignore, ex casu aliquo fortuito, Creditorem jus Crediti perdere, licet aliud in hoc unico obtineat tunc, scilicet & pecudibus pignori datis. † Hujus conditionis rationem si quæras, vix aliam invenies, quam quod Lex ita scripta sit, & verba statuti de hisce solummodo loquantur, Gloss. latin. diff. loc. & Zobel. diff. diff. 32. n. 6.***

Ita Domini in causa Osvaldi Matthiz & Bartholomæi Schülers zu Leipzig/ Menſe Octobr. Anno 1633. (Verba ſent. Daß nun wohl ſolcher Contract zu Magdeburg geſchloſſen/ und bey Eroberung ſelbiger Stadt die verſentten Pfande ohne eure Verwahrloſung geraubet und gehentet worden/ auch in gemeinen Sächſiſchen Rechten klar verſehen/ daß durch hinwegkommen und Verlierung des Pfandes der Gläubiger zugleich ſein Geld verlohren. Diemeil aber dennoch ſolche Verordnungs nach Wuchſtäblichem Inhalt des Sächſen-Rechts allein von Pferden und Viehe zu verſtehen/ und keineswegs auff andere Pfande zu ſehen/ dererwegen es auch auff Sächſiſchem Boden bey der Vorſehung gemeiner Käyſerlichen Rechte verbleibet/ıc. So hat ſich euer Schuldener mit der Verordnung des Sächſen-Rechts nichts zu beſchwen/ ſondern er iſt auch ungeachtet die Pfande hinweg kommen/ die Wiederzahlung obwegeregtes Capitals der 640. Reichthl. benebenſt den außgekauften landüblichen Zinſen nochmals zu leiſten pflichtig/ 16.)

DEFINIT. IV.

Salva haud est Creditori actio Crediti, si culpa ipsius pignus perierit.

DE jure Saxonico pignus in Creditorem tantum quoad dominium, quam quoad possessionem transire videtur, *art. 24. §. Ein ieglich Mann. lib. 2. Landr. † qui eundem effectum alienationis tribuit bonis obligatis vel pignoratjs, quam venditis, † tantum, ut si per Creditorem pignus deinceps alienatus, contra tertium possessorem nulla prodita sit debi-*

debitori actio, sed solummodo contra alienantem, *art. 60. dict. lib. Landr.* † quem textum conditor juris provincialis Saxonici in latino idiomate sic explicat, ut debitor pignus suum à nemine possit repetere aut evincere, nisi ab eo, cui oppignoravit, *Matth. Coler. part. 1. decis. 9. num. 5.* † Quid ergò, an Creditor in foro Saxonico de casu fortuito tenebitur pignore amisso seu perduto? Ita certè existimare quis posset, quia † res domino perit, ad eumque damnum rei alicujus casuale spectat, *l. que fortuitis 6. C. de pign. act. l. damnum 12. C. de locat. l. contractus 23. in fin. de reg. jur.* † Sed aliud dispositum in jure Saxonico; Creditorem scilicet non teneri de casu fortuito pignoris, nec conveniri posse ad æstimationem rei pignoratæ, quæ perit, *Landr. lib. 3. art. 5. vers. Stirbt aber ein Pferd / etc.* † Nec enim divortium fecit jus Saxonicum hoc casu à jure civili, quo pignus conventionale casu fortuito amissum perit periculo debitoris seu domini, non Creditoris, *l. pignus in bonis 9. l. si Creditor 5. C. de pign. act.* *Coler. dict. decis. 9. num. 1.* † Qui nec *dict. art. 60. lib. 3. Landr.* hodiè usu observari, nec actionem adversus tertium possessorem Creditori in foro Saxonico denegari, dixerim cum *Fachl. diff. 1. Vid. defn. seq.* † Planè modò dicta de mero casu fortuito accipi velim; † Etenim si culpa aliqua Creditori imputari possit, actio Crediti ei ne utiquam erit salva. Nunquam enim casus fortuitus eum excusat, cujus culpa casum præcessit, ut tradit in simili *Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 41. defn. 22. numer. 19.* † Quod & satis innuunt verba juris Saxonici in *dict. art. 5. ibi: Daß es ohne seine Verwahrlosung gestorben sey / etc.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sententia: Er könnte dann beweisen und darthun/das obgedachte Pfände von euch wohl erhalten werden können/dieselbe aber durch eure Schuld und Fahrlässigkeit hinweg kommen wären / dessen genosse er auf solchen Fall billich / B. R. W.)

DEFINIT. V.

Rem depositam vel commodatam, perinde ac rem oppignoratam, etiam in foro Saxonico, dominus à tertio possessore vindicare potest.

Non solum de pignore sed & de commodato textus juris Saxonici in *art. 60. lib. 2. Landr.* loquitur, verbisque disertis disponit: Si commodatarius rem sibi commodatam tertio alicui vendat, aut quovis modo alienet, ipsum dominum commodantem nullam habere actionem contra tertium possessorem, in quem rei commodatæ alienatio facta est, sed oportere eum agere contra commodatarium. † Unde liquet, eo jure & dominium & possessionem transferri in accipientem ex titulo commodati, perinde ac in contractu pignoris (de quo *d. artic. 60. expressè loquitur.*) † Ex quo ipsi domino non datur vindicatio rei suæ in alium translata, *Matth. Coler. part. 1. decis. 7. num. 7. Ludolph. Falch. diff. 1. Jobi Schneidew. in §. que de fullone 16. num. 2. Inst. de obl. que ex del. nasc.* *Matth. Welenbec. in parat. ff. comm. mod. n. 7.* † Quod & vigore illius textus generaliter loquentis haud absurdè ad depositum extendi potest. Sed valdè irrationabilis est hæc in re sanctio juris Saxonici; † Non enim contractus & actus agentium debent aliquid operari ultra mentem & intentionem contrahentium, *l. non omnis 19. ubi Jason. ff. si cert. petat.* † At quis non animadvertit, commodantem rem aliquam non voluisse transferre dominium, sicuti nec possessionem, *l. rei commodata 8. ff. commod. §. possidere 5. vers. pau. eos Inst. de interdict.* † Quare hæc sanctio neglecta, observantia fori Saxonici aliud introduxit, teste *addit. ad Ludov.*

Fachl. dict. diff. 1. apud Zobel. p. 2. diff. 32. numer. 14. vers. Ob wohl in primâ differentia. † Nimirum in foro etiam Saxonico, Scabini secundum jus civile pronunciare solent: Ut si res commodata commodatario fuerit surrepta, vel quovis modo alienata, domino competat electio, utrum velit agere contra furem vel alium, in quem facta est alienatio rei commodatæ, vel ipsum commodatarium, *l. ult. §. tales 1. C. de furt. §. que de fullone 16. Inst. de obligat. que ex delict. nasc.* † Idemque in pignore & deposito observatur.

Ita Domini in causa Annæ à Nostitzen, Viduæ Christophori Marschalchs/ Mense Octobr. Anno 1600. (Verba sententia: Habt ihr einem von Adel auff seiner Hochzeit etliche Stücke silbern und gülden Geschirr geliehen und vertrauet/ welches er auch nach gedaltener Hochzeit euch wiederum zustellen sollen/ und er hat dasselbe nicht gethan / sondern berührtes Silberwerck Caspar Horn dem ältern zu Freyberg für etlich geliehen Geld versetzt / etc. So ist itzgedachter Horn/wosern er nichts erhebliches darwider vorzuwenden / euch solches Silberwerck ohne Entgeld wiederum zustellen und folgen zu lassen schuldig / B. R. W.)

It. ad requisitionem Johannis Henrici à Nischwitz/ Mense Julio Anno 1630. (Verba sententia: So ist sich der Commodator an den Besizer/ so die Kette von dem Commodatario erkauft/ zu halten/ und solche ohne Geld von ihm wieder zu fordern wohl befugt / B. R. W.)

Et in causa depositi ad consultationem Senatus Marienbergensis, Mense Jun. Anno 1600. (Verba sententia: Hat Abraham Heinitz ein seiden Atlas-Baummes mit silbern Knöpfen/ und einen Mantel mit guten Sammeten Aufschlägen Hansen Sturmen zu treuen Händen in Verwahrung gegeben/welcher aber solche ihm vertraute Kleider bey Jobst Alcherrn um 29. Fl. 3. Gr. 4. Pf. versetzt/alida sie noch vorhanden / etc. So ist Abraham Heinitz berührte Kleider/ als sein eigen Gut / zu vindiciren wohl befugt/ und Jobst Alcherr ist ihm dieselbe ohne Entgeld folgen zu lassen schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. VI.

Nec in foro Saxonico Depositarius, Commodatarius, aut similes persona de casu fortuito tenentur.

Exinde quod dixi *Defn. præced.* nec dominium nec possessionem rei alicujus in contractu pignoris, depositi aut commodati in foro Saxonico transferri, satis expeditum esse videtur, † neque in hisce contractibus, perinde ut nec in locatione conductione, casum fortuitum præstandum esse, quippe qui domino seu proprietario accrescit *l. que fortuitis 6. C. de pign. act. l. 12. C. de locato.* *Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 41. defn. 24. numer. 5.* † Dubium solummodo facit textus juris Saxonici in *art. 5. §. Was man aber. lib. 3. Landr.* ubi tenentur Commodatarius ac Creditor de periculo rei commodatæ vel oppignoratæ. † Quod & innuit *Gloss. ult. in art. 10. numer. 5. lib. 3. Landr.* At nihil obstat hic textus juris Saxonici; † Loquitur enim de casu deteriorationis, non de totali rei alicujus interitu & casu fortuito, puta si Commodatarius vel Creditor rem commodatam aut pignoratam, interveniente ipsius culpâ, deteriorem reddiderit. † Quæ explicatio non modò ex verbis textus (Unverderbet wieder bringen) sed & ex *§. subseq. Stirbt aber / etc. dict. art. 1.* manifestè probatur; in illo liquidem *§. Stirbt aber / etc.* disertè disponitur, † quod creditor non teneatur de morte naturali, vel alio casu fortuito. Ergò, ne sanctio hæc *§. præcedenti* è diametro repugnet, illum non nisi de rei deterioratione intelligi in aperto est, ut demonstrat *Matth. Coler. part. 1. decis. 7. n. 16. §. seqq.* † Hæc ergò interpretatione adhibitâ, nihil jus Saxonicum à Jure Civili discordat, cum & ex hujus dispositione res commodata non dicatur reddita, quæ deterior vel corrupta redditur, *per l. sed mihi 3. §. si reddiderit. ff. de commod. l. 1. §. si rem 25. ff. de pos. Coler. dict. loc. n. 7.*

Ita Domini in causa Abrahami Scheldens zu Gaudigsch/ Mense August. Anno 1625. (Verb. sent. Habt ihr Andreas Goltzsch zu Bestellung eines Ackers/ein Pferd geliehen/welches ihm aber zu Zeit/als daselbst ein unversehenes Feuer auskommen/mit verbrennet / Ob nun wohl sonst dergleichen casus fortuiti von dem Depositario, Commodatario, oder in dergleichen Fall nicht zu prästiren seyn/it.)

DEFINIT. VII.

Tenetur tamen Commodatarius de casu fortuito, si re commodatâ ad alium usum, quam destinatum, utatur.

- S**Tat ergo in foro etiam Saxonico Regula: Quod Depositarius, Conductor, Commodatarius, Creditor & similes personæ non teneantur de morte vel totali interitu rerum sibi concessarum, si fortuito casu perierint, *art. 5. §. Stirbet aber/nc. lib. 3. Landr.*
- † Secus verò si culpa intervenerit, ac deterioratio facta fuerit, *Defin. preced.* † Idque in sartore & fullone etiam procedere arbitror. Quod etiam dicit Matth. Coler. *part. 1. decis. 7. n. 27.* etiam si casu fortuito penes sartorem aut fullonem vestimenta amittantur, nihilominus ad eorum æstimationem hunc teneri, *per l. cum in plures 68. §. vestimenta 2. ff. locat. l. itaq; 12. ff. de furt.* † Illud jure vix defendi poterit, nisi culpa fullonis aut sartoris casum præcesserit, veluti etiam textus ab ipso allegati ita sunt accipiendi; † Nec enim in locatione conductione, aliove simili contractu, in quo utriusque contrahentis versatur utilitas, culpam levissimam, ne dicam, casum fortuitum præstari oportet, *l. 5. §. 2. ff. de commod. & §. ult. Inst. quib. mod. re junct. l. 23. ff. de Reg. jur.* † Quia nec aliter Colerum sensisse, patet ex iis, quæ tradit *dict. loc. num. 28.* fullonem scilicet liberari, si exactam diligentiam docuerit, & quod ædes per vim fuerint effractæ. † Illud verò expeditum est, quod Commodatarius teneatur de casu fortuito, si re commodatâ ad alium usum, quam destinatum, utatur, veluti si quis equum ad vecturam commodatum ad bellum duxerit, vel pocula argentea ad coenam parandam commodata peregrè secum portaverit, *l. si ut certo 5. §. sed interdum. 7. vers. Nam si tibi equum l. in rebus 18. pr. vers. quod autem de latronibus ff. commod.*
- † Hic certè tenebitur etiam de casu, quem culpa præcessit, *Gloss. in dict. l. 18. verb. præstari ff. d. t. l. item quaritur 13. §. si quis servum 3. ff. locati. Coler. dict. decis. 7. num. 25.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Da aber dennoch gedachter Goltzsch/der Abrede zuwider / das Pferd nicht im Acker gebraucht /ic. sondern damit nach Raumburg verreisen wollen/ und unterwegs dasselbe gedachter massen im Feuer umkommen/it. So wäre er den Schaden zu tragen/und den billigen Werth dafür zu erstatten schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. VIII.

Casum fortuitum in se suscipiens, tenetur etiam de casu insolito.

- Q**uamvis regulariter Commodatarius, Depositarius, similisque persona casum fortuitum haud præstet *supr. Defin. 6.* Attamen res aliter se habet, † si casum vel periculum in se receperit; tum enim tenebitur de casu fortuito propter legem contractus, vel conventionis, *l. si ut certo 5. §. ult. ff. commod. l. 1. §. si convenit 6. ff. deposit. §. praterea 3. Inst. quib. mod. re contr. obligat. l. contractus 23. ff. de reg. jur. Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 41. de fin. 53. numer. 1. Matth. Coler. p. 1. decis. 7. num. 24.* At, num etiam de insolito? id affirmare non dubito cum Jason. *vol. 1. conf. 107. num. 7. Fachs. 1. controu. 86. Ant. Fab. dict. tit. 41. de fin. 2.* † *per l. 78. §. ult. ff. de comer. empt.* ubi qui in se suscepit, quod vi aut tempestate factum est, intelligitur in se suscepisse, quod per casum

insolitos contingit, ut rectè ibidem notavit Accurs. † Et comprehenditur sub casu fortuito insolitus, non extensione aliqua verbi, sed magis proprietate, quod fortuita ea sint, quæ præter solitum & expectationem nostram accidere consueverunt, † velut Incendia, Ruina, Naufragia, hostium Latronumque incurfus, quæ eadem appellatione vis majoris contineri solent, *l. 25. §. 6. ff. locat. §. 2. Inst. quib. mod. re contr. oblig.* † Admiserim tamen limitationem in casu plane inusitato vel insolitissimo, qui forte mille annis semel contingat, de quo non cogitarunt contrahentes, ut ex Bartolo loquitur Jason. *dict. conf. 107. vol. 1. Andr. Rauchb. p. 2. q. 29. n. 19. Vide quoque Bernh. Grav. lib. 2. concl. 23. confid. 4. n. 6.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Da aber dennoch gedachter Goltzsch alle Gefahr oder casus fortuitos ausbrüchlichen auff sich genommen/it. So wäre er den Schaden zu tragen / und auch des verbrannten Pferdes wegen den billigen Werth dafür zu erstatten schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. IX.

Usufructuarius non restituit damnum, grege casu fortuito totaliter interempto.

Usufructuarius alicujus gregis in locum demortuorum & inutilium corporum alia submittere, & in vinearum vel arborum demortuarum locum alias substituere tenetur, *§. sed si gregis 38. Inst. de rer. divis.* † Rectè enim colere, & ut bonus paterfamilias grege uti debet *dict. §. 38. l. vetus 68. §. ult. & l. seq. ff. de Usufr.* Joh. Schneidew. *in dict. §. 38. n. 12. Inst. de rer. divis.* † Substituenda autem sunt capita pecorum ex illo ipso grege, cujus Usufructum habet, *Fab. in dict. §. 38.* † Nec opus est, hæc peti aliunde, si de illo grege non adnascantur aliqua, *dict. l. vetus 68. §. 1. ff. de Usufr. l. 10. §. 3. ff. de jur. dot. Wesenb. Mynf. Bald. dict. §. 38. Inst. de rer. div.* † Cui consequens est, grege universo interempto, ita ut ex illo alia capita haberi nequeant, Usufructuarius prorsus liberari, nec ad restitutionem alicujus damni ullo modo teneri. † Porro etsi quis non Universalitatis, ut gregis, armenti, equitii, &c. sed singulorum tantummodò capitum habeat Usufructum, huic in locum demortuorum substitutionem aliorum haud imponendam, rectè post Gloss. tradit Schneidew. *in d. §. 38. n. 12. Inst. de rer. div.*

Ita Domini in causa Matthæi Rappings zu Dötau/Mense Jul. Anno 1633. (Verba sentent. Hat bemeldte Wittwe auch etliches Viehe ihrem Ehemann zugebracht/welches ihm aber ingesammet in jüngster Wallensteinischer Plünderung abgenommen worden/it. So gehet der Schaden über die Wittwe bißlich/und sie ist dannhero etliche Erstattung von euch als des Mannes und Usufructuarii Erben zu fordern nicht berechtiget/ B. R. W.)

DEFINIT. X.

Caupo tenetur ad restitutionem rei in couponâ perditâ, si negligentia ipsius intervenierit.

Quamvis Caupones seu hospites mercedem accipiant non custodia causa, sed ut Viatores manere in couponâ patiantur, attamen custodia nomine de omnibus rebus, quas receperunt, ex Edicto prætoris tenentur, † ut scilicet recepta restituant, vel si amissa aut perditâ fuerint, horum æstimationem præstent, *l. 1. l. 3. §. ult. & rot. sic. ff. Naut. Caupon. stabul.* † Quod iniquum videri non debet, cum & fullo ac sarcinator custodia nomine ex locato teneantur, quamvis haud pro custodia, sed pro artificio & opera mercedem accipiant, *l. 5. ff. cod. tit.* † Receptæ autem res esse videntur, etsi non expressè custodia cauponum assignatâ fiat, sed solum immixta, *l. 1. §. ult. ff. Naut. Caupon. stabul.* At dixerit quispiam: † Quid opus fuit peculiari Prætoris Edicto; Nonne locati actio, si merces intervenierit, vel

vel si gratis res fuerint susceptæ, depositi iudicium
 6 sufficere potuissent? Non certè; Nam † hæ actiones non nisi ex conventionione dantur, quæ sæpe non intercedit, aut etiam difficulter probari potest. Ex Edicto verò Prætoris Caupones tenentur, etiamsi
 7 conventio non præcesserit, † ipso enim facto hospes, qui immittit, testatur se sua fidei custodiæque cauponis committere, & hic silentio suo quasi profitetur, diversorium idoneum esse, cui res tuto credantur, Matth. Wesenbec. *in parat. ff. Naut. Caup. stabul. numer. 5.* † Quin & Prætoris Edictum hoc amplius præstat, ut non solum ex dolo suo, veluti in depositi, aut culpâ, ut in locati iudicio, sed omnimodò qui recepit, conveniri queat, † etiamsi non ipsius Cauponis, sed familiæ suæ negligentia vel casu, qui præcaveri potuit, res in hospitium recepta perierit, vel damnum datum sit, *l. 3. §. 1. ff. eod. tit.* † Ideoque caupo ex negligentia tenebitur, nisi prædixerit, ut unusquisque hospitem res suas servet, quo ipso à periculo se liberare potest, *l. ult. in pr. verb. prædixerint ff. eod. tit.*

Ita Domini in causa Antonii Bartii, Mense Novembr. Anno 1626. (Verba sentent. *Habr ihr bey einem Wirth im Gasthose/darinnen ihr unterschiedlichen geberberget/etliche Sachen verlohren/welche euch theils von andern/so er beherberget/theils von seinem eigenen Gesinde genommen und entfremdet worden. Da nun berührter Wirth/das ihr solche Sachen zu ihm bracht/und dieselbe bey ihme euch gestohlen worden/solches auch durch seine negligenz und Verwahrlosung geschehen/geständig/oder ihr solches wie Recht erweisen und darthun könntet/ic. So wäre er euch die verlohrene Sachen wieder zu schaffen/oder dem rechten Werth nach zu bezahlen schuldig/B. N. W.*)

Et in causa Laurentii Courfontky von Warschau contra Johann Zehnern zu Leipzig/Mense Octobr. Anno 1636.

DEFINIT. XI.

Non tenetur Caupo de re perditâ, quæ, ipso incio, in custodiam Mediasini data fuit.

1 **E**T si regulariter caupo teneatur ad restitutionem vel alienationem rei in cauponâ perditæ, etiamsi non ipsius propria, sed familiæ culpa intervenierit, *Definit. præced. l. 3. §. 1. ff. Naut. Caup. stabul.* † cùm & ex familiæ culpa ipsius negligentia aliquo modo argui possit. Attamen hoc aliter verum non est, † quam si caupone sciente ac volente, res hospitio suo immissa fuerit, *dist. l. 3. §. ult. ff. d. t.*
 2 † Videtur enim tùm silentio suo, haud factâ contradictione diversorium idoneum quasi profiteri, ut tuto ei res credatur, & sic tacitè ad custodiam se obligare, ut mirum haud sit, quod ex Edicto Prætoris ad restitutionem vel æstimationem rei perditæ teneatur, Matth. Wesenb. *in parat. ff. Naut. Caup. stabul. num. 5.* † Secus ergò res se habet, si incio Caupone res ab hospite Cauponâ illata & custodiæ familiæ aut Mediasini commissa fuerit. Etenim hospes hoc ipso à jure suo ex Prætoris edicto sibi competente expressè recessit, † eligendo custodiam familiæ seu mediasini, quem & solum, non verò Cauponem ob id convenire debet, *l. 3. §. 3. ff. Naut. Caup. stab.*

Ita Domini in causa Thomæ Michaelis zu Leipzig/Mense Januar. Anno 1629 (Verba sententiz: *Hat ein Kufscher von Hamburg euerm Hausknechte ein Päcklein aufzuheben geben/welcher dasselbe von abbänden kommen lassen. Ob nun wohl bemeldter Kufscher von euch solches Päcklein hinweggerum erstattet haben will/zu welchem Ende er wider euch Klage erhoben. Da aber dennoch euer Hausknecht für sich selbst gebachtes Päcklein zu sich genommen/und ihr darum keine Wissenschaft gehabt/nach dasselbe gesehen hättet/ic. So wöchtet ihr auch für eure Person obberührtem Kufscher einge Erstattung zu thun nicht angehalten werden/sondern ihr würdet von angestellter Klage billich ensbunden und los gesehlet/B. N. W.*)

DEFINIT. XII.

Socius socio præstat culpam levem, non etiam levissimam, aut casum fortuitum.

BONAM fidem socius socio præstare debet, *l. nemo 35. in fin. l. cum duobus 52. §. 1. ff. pro socio.* † Est que iudicium pro socio bonæ fidei, *§. actionum 28. Inst. de action. l. 78. in fin. & l. seq. ff. pro socio.* † Usque adeò, ut in eo fides exuberet, prout rescripserunt Imp. Dioclet. & Maxim. *in l. cum in societatis 3. C. pro socio.* † Dubium ergò non est, quin socius socio teneatur, si quid dolo commiserit, quoniam dolus bonæ fidei apertè est contrarius *l. ea verò 3. §. ult. ff. eod. tit.* † De culpa verò quondam dubitatum fuit, ut patet *ex l. cum duobus 52. §. utrum ergò 2. ff. eod. tit.* † Sed obtinuit tandem; ut teneatur socius culpæ etiam nomine, *§. ult. Inst. de societ. dist. l. 52. §. 2. & 11. l. socius socio 72. ff. pro socio l. 5. §. nunc videndum 2. ff. commodat.* † Levis scilicet, non etiam levissimæ culpæ, *dist. §. ult. Inst. de soc. & dist. l. 72. ff. pro socio.* † Nec enim diligentiam exactissimam, multò minus casum fortuitum socius præstare debet, ex regulâ generali, quæ in contractibus, in quibus utriusque contrahentis versatur utilitas, latam & levem solummodò culpam vult præstari, *dist. l. 5. §. 2. vers. sed ubi utriusque ff. commod.* † Et socius sibi imputare debet, quod parum diligentem & industrium sibi socium elegerit, ut inquit Justinianus Imp. *in dist. §. ult. ff. de societ.*

Ita Domini in causa Henrici Bräutigams zu Leipzig/Mense Majo Anno 1590. (Verba sentent. *Ob nun wohl euer Gesellschaffter solchen Schaden von euch erstattet haben will/da aber dennoch/euerm Bericht nach/ohne eure sonderbare Schuld und Verwahrlosung solcher Verlust geschehen/ic. So wäret ihr obgedachtem euerm Gesellschaffter angeregten Schaden zu erstatten nicht verpflichtet/B. N. W.*)

DEFINIT. XIII.

In Cambio, aliòve simili contractu innominato, cujus sit periculum.

CAMBIVM inter mercatores exercetur, quando quis pecuniam acceptam per intermediam aliquam personam alio in loco restituit, & sic quasi permutat, adeoque † campfare idem fere est, quod permutare, Benv. Strach. *de mercat. part. 1. n. 67.* † At cùm sæpè accidit, ut solvendo non existant ii, quorum fidei pecunia fuit commissa, aliòve modo ea pereat, haud rarò disceptatur, *cujusnam sit periculum Cambii?* † Quod certè non minus evenit in aliis mercibus ad transportandum datis, si nempe hæ periclitentur, antequam offerantur. † Etsi verò conventionis cujusque verba probè & exactè ponderanda, ex iisque quæstio decidenda sit, ut patet ex traditis Modest. Pistor. *part. 2. quæst. 87.* † Attamen regulariter periculum ad Campforem, seu mercatorem transportantem merces pertinet. † Solet namque contractus Cambii utriusque gratiâ celebrari, nec Campfores absque spe lucri hoc exercent; Sicuti & transportatio mercium, laboris ac operæ præmium, mittenti tribuit, unde in contractum innominatum, facio ut des, quandoque etiam facio ut facias, incidit. † Hoc autem quando fit, periculum pertinet ad mittentem, *l. 10. §. 1. in fin. ff. commodat.* cujus culpa ac negligentia aliquo modo coërcenda est: † Imputet namque is sibi, quod non magis idoneam personam elegerit, per quam res perferri possit, *l. 11. ff. eod. tit.* Bartol. & Castrenf. *in dist. l. 10. ff. d. t.* Modest. Pistor. *dist. loc.*

Ita Domini in causa Johannis Dieterichs zu Leipzig/Mens. April. Anno 1613. (Verba sentent. *Diwell aber dennoch obangeregter Contract, welchen ihr mit Johann Duckern geschlossen/eigentlichen dahin gerichtet/das er euch die Englische Lacten um eine gewisse Erstattung einpacken/bereiten und liefern soll/und nicht allein zu euerm/sondern auch zu seinem eigenem*

nen Nutzen/ er solches zu verrichten auff sich genommen/ ihme auch einen bekandten und vorsichtigen Schiffmann dazu zu gebrauchen obgelegen/ıc. So ist auch gedachter Johann Ducker den Verlust an solchen Lasten zu tragen schuldig/ und ihr möget ihme deswegen Erstattung zu thun nicht gedungen werden/ W. R. W.)

DEFINIT. XIV.

Re duobus locatâ vel commodatâ, si utriusq; culpâ perierit, singuli in solidum tenentur.

Quando duobus una eademque res fuit commodata vel locata, quæ postea utriusque culpâ periit, singuli in solidum tenentur, nec alter ratam suam solvendo liberatur, *l. si ut certo loco 5. §. si duobus 15. ff. commodat.* At dixerit quis, † Res commodata vel locata in solidum ad eos pervenire non potest, adeoque quilibet non nisi pro parte tenetur? Respondeo: † Verum hoc est quoad obligationem primitivam, quæ ex ipso locato vel commutato contrahitur ad rei restitutionem, quo nomine quilibet tenetur pro parte. † Secus autem res se habet in obligatione secundariâ, quæ contrahitur ratione doli vel culpæ, ubi quilibet tenetur in solidum, quia pro parte non potest delinqui, ut declarat hoc Bartol. *in dict. l. si ut certo 5. §. si duobus 15. ff. Commod.*

Ita Domini in causa Christophori à Poferus zu Zierbach/ Monse Jun. Anno 1601. (Verba sentent. Habt ihr Jobst Rosenkrantz und Friederich Amborden ein Gebräu Malz in eurer Malzhause zu dörren vergönnet / und es ist durch ihre Nachlässigkeit ein Feuer angangen / und das Malzhaus zu Grunde verbrant. Da nun Jobst Rosenkrantz nichts eigenes hätte/ also daß ihr euch des Schadens halber an ihme zu seinem Theil nicht erholen köntet; So wäre euch seinen Consorten / Friederich Amborden/ wegen des gangen Schadens/ und also in solidum zu belangen undenommen/ W. R. W.)

DEFINIT. XV.

Furtum & Rapina inter casus fortuitos referuntur, quando custodientis culpa non præcessit.

Quod periculum casuum fortuitorum spectet ad dominum, non ad detentorem rei, *l. qua fortuitus 6. C. de pig. act. l. contractus 23. in fin. ff. de Reg. jur.* Anton. Fab. *in Cod. lib. 4. tit. 18. def. 5. num. 1.* multum certè refert, nosse casus fortuitos, † Etsi verò quandoque & culpa casus appellitur fortuitus, ut *in l. qui ades 9. ff. de incendi. ruin. naufr. l. perspicendum 11. §. delinquitur 2. ff. de pæn.* Attamen hoc fit improprie & rarissimè. † Verus siquidem casus fortuitus est ille, quem nullum consilium humanum prævidere potest, *l. 2. §. si eo tempore 7. ff. de admin. rer. ad civit. pert.* Unde & dicitur casus improvisus *l. à Procuratore 13. C. Mandati*, item, fatalis casus *in l. 5. C. de appellat.* † Qualis est mors animalium, fuga servorum, incendium, tumultus, rapina, *l. contractus 23. in fin. ff. de reg. jur.* † Quò & furtum refero, si prævideri non potuerit. † Alioquin si culpa detentoris præcesserit, nec furtum nec rapinam inter casus merè fortuitos referri, in aperto est. † Quin & tùm periculum casuum fortuitorum ad detentorem pertinet; † Nunquam siquidem casus fortuitus eum excusat, cujus culpa casum præcessit, Anton. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 41. def. 22. n. 19.*

Ita Domini in causa Michaelis Arnolds zu Melde/ Mens. Mart. Anno 1633. (Verba sent. Da nun euerm Andeuten nach solcher Diebstahl und Raub ohne eure Schuld und Verwahrlosung geschehen/ in dem ihr das gemeine Rind gleich euerm Viehe verwahrlichen gehalten hättet/ıc. So wäre die sämtliche Gemeine / als welcher das Rind eigenthümlich zuständig gewesen / solchen ex casu fortuito entstandenen Schaden zu gelten schuldig/ und ihr möchtet von dem eurtigen allein dessen Erstattung zu thun nicht angehalten werden/ W. R. W.)

DEFINIT. XVI.

Damnum censetur casuale, non culpâ datum, quando canis rabiosus in gregem irruit, oves dilacerat, ac devorat.

Porrò & illud damnum casuale habetur, quando Canis rabiosus in gregem irruit, oves sive pecora dilacerat atque devorat, quippe quod nec à prudentibus prævideri potuit, *l. 2. §. si eo tempore 7. ff. de admin. rer. ad civit. pertin.* † Quia & illud damnum, quod imprudentibus accidit, casus fortuitus dicitur, *l. cum duobus 52. §. damna 3. ff. pro socio.* Henr. Bocer. *ad l. contractus 23. ff. de reg. jur. cap. 3. num. 33.* † Quare nec opilio hoc casu ad æstimationem pecorum tenebitur, nisi ipsius culpa ac negligentia casum præcesserit, † Quâ probatâ, opilio non habet, quo se tueri queat à restitutione damni, *dict. l. 52. §. damna. 3. ff. pro socio.* Gail. *lib. 2. obs. 21. n. 2. in fin.*

Ita Domini in causa Johannis V Vilhelmi à Kerstiingroda, Monse April. Anno 1622. (Verba sententiz: Ist ein thörichte Hund bey nächstlicher Weile in eure Schäferey kommen/ und in die 40. Stücke Schaff- Viehe beschädiger und zerissen/ derer auch viele thöricht worden und gestorben/ıc. So mag Jacob Wiegend/ cuer iesziger Schaffmeister / angerogte Schafe gestalter Sachen nach zu bezahlen nicht gedungen werden/ W. R. W.)

DEFINIT. XVII.

De casu fortuito, seu amissione rei certò constare debet, antequam culpa vel diligentia detentoris probanda venit; nec creditur hâc in re juramento asserentis, rem amissam esse.

Si is, cui res aliqua seu jure pignoris, commodati, locati, aliove titulo fuerit commissa, eam se amississe dicat, adversarius verò id propria ipsius culpâ factum esse intendat, anxie solet disputari; † Cuinam onus probandi, rem culpâ vel absque eâ amissam fuisse, incumbat, ut videre est apud Dd. *in §. ult. Inst. quib. mod. re contr. obligat. & in l. §. Creditor. 5. C. de pign. act.* Joh. Köpp. *decis. 38.* Andr. Gail. *l. 2. observ. 21.* Joseph. Mascard. *concl. 87.* † Attamen priusquam uni vel alteri parti onus probandi injungatur, de ipso facto seu amissione rei constare debet, quam, si appareat, ad aliquem pervenisse, † is qui amissionem allegat, adversario illam negante, probare tenetur, *l. §. Creditor. 5. C. de pign. act.* † nec sufficit, juramento hoc ipsum docere velit, ut notat Felin. *in cap. sicut 16. extr. de sent. & re judic.* Mascard. *dict. concl. 87. num. 4. & concl. 272. num. 13. & seqq.* Köpp. *quest. 38. num. 17.* Menoch. *lib. 6. presump. 61. num. 18. & seqq.* Quod nec aliter in foro Saxonico observatur. † Etsi enim hoc casu assertioni juratæ credendum esse, tradat post Gloss. *latin. in art. 60. lit. a. lib. 2. Landr. Matth. Coler. part. 1. decis. 9. num. 10. per text. latin. in art. 5. lib. 3. Landr. vers. dummodo ille suo sacramento, &c.* † Attamen non loquitur textus ille de probatione ipsius casus fortuiti aut amissionis, sed præsupposito casu fortuito de hoc saltem agit, utrum casus iste culpâ Creditoris acciderit, nec ne, id quod à quæstione illa, qualiter casus probari debeat, plurimum differt: † Neque id, quod de culpæ purgatione disponitur, ad ipsius casus probationem extendi poterit, quia alia est casus probatio, alia verò culpæ excusatio, ut bene animadvertit Matth. Wesenb. *part. 1. confil. 36. n. 38.* † Quin potius contrarium ex verbis sequentibus *dict. art. 5.* probatur, *vers. Stirbet aber ein Pferd oder Viehe / bes weiset er das/ ıc.* Quæ ad docendum casum veram atque legitimam probationem requirunt; † Aliter hæc per juramentum fieri nequit, prout demonstrat Wesenb. *dict. conf. 36. n. 37.* Hartm. Pistor. *part. 1. quest. 18. num. 2.* † Planè non usque ad eâ exacta casus fortuiti probatio requiritur, ut non etiam probabiles conjecturæ admittantur, ut post Bartol. & Jason. quos allegat, tenet Hartm. Pistor. *dict. quest. 18. n. 3.* ubi porrò tradit, † amissionem rei eo solummodo casu iura-

juramento probari, si non jure actionis, sed saltem officio judicis restitutio alicui imponatur, arg. l. ult. C. de fid. instrum. Fulv. Pacian. de probat. l. i. cap. 39. n. 10. Joh. Vinc. Honded. vol. 1. conf. 19.

Ita Domini in causa des Nathß zu Waldhelm/M. Jan. A. 1634. (Verba sent. Da nun die angezogene Minderung und Beraubung der Geldiaden erwiesen werden könte/ immassen dann euch für allen Dingen solches durch gnugsame Præsumtionen und Vermuthungen zum wenigsten beyzubringen obliegt/ und eure öffentliche Assertion nach Gelegenheit dieses Falls nicht statt hat/ etc.)

In causa Andreæ Osvaldi zu Pegau/ Mens. Nov. Anno 1633. (Verb. sent. Da er nun solche Abnahme und Minderung darthun und beweisen möchte/ immassen ihm zuthun obliegt/ so würde er mit Ausantwortung berührtes Geldes billig versprochen/ etc.)

In causa Abrahami Steinbachs zu Meissen/ Mens. August. A. 1629.

In causa Francisci Pfells zu Magdeburg/ Mens. Januar. Anno 1634.

Et in causa Tobia Eberleins zu Adorff/ Mens. Februar. Anno 1634.

DEFINIT. XVIII.

In casu, ubi culpa levissima præstanda venit, cuius onus probandi, rem culpâ vel absq. eâ amissam fuisse, incumbat?

- 1 Non statim liberat possessorem ac detentorem alicujus rei, ab ejusdem restitutione, probatio casus
- 2 fortuiti, quo res illa perdita & amissa fuit. † Quid enim si culpa casum præcesserit? Non certè tum ab omni præstatione exemptus est possessor, Andr. Gail. lib. 2. observ. 21. n. 3. Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 41. defn. 22. n. 19. † Probata itaque amissione rei sive casu fortuito, solet inter partes contendere, cuius onus probandi, rem culpâ vel absq. eâ amissam fuisse, incumbat? De quo licet multum ab Interpp. disceptetur, procul dubio tamen vera est distinctio ab Hart. Pist. part. 1. quest. 18. num. 4. & seqq. tradita, quam & observantia fori
- 3 Saxonici hæctenus comprobavit. † Refert nimirum, utrum in contractu Commodati, pignoris, (soliis Creditoris gratiâ dati, quo casu exactissima diligentia etiam in pignore præstanda venit, l. 13. ff. de pign. act. l. 19. C. de pign. Boccr. ad l. 23. ff. de Reg. jur. c. 4. n. 74.) ali-
- 4 vè contractu, † in quo culpa levissima præstanda est, quis casum amissionis allegat talem, qui regulariter sine culpâ contingere solet, ut sunt: Incurfus hostium, Impetus aquarum, & mors animalium. † Tum certè commodator vel debitor, aliusve, qui dicit, culpâ casum
- 5 hunc contigisse, eam probare debet. † Sicuti enim dolus non præsumitur l. quoties 18. §. qui dolo. 1. ff. de probat. l. dolum. 6. C. de dolo. † ita nec etiam culpa, sed alleganti onus probandi incumbit, Bartol. & Vd. in
- 6 ol. si quis ex argentariis. §. ult. ff. de edend. † At si ejusmodi casus prætentatur, qui regulariter absque culpâ contingere haud solet, ut est: Incendium, Furtum, Fuga hominum, l. 3. ff. de off. pref. vigil. l. cum duobus.
- 7 §. damna. ff. pro soc. † Tunc quia præsumptio est contra Commodatarium, Creditorem, aliumvè rei possessorem seu detentorem, utique is, absque sua culpâ casum illum accidisse, probare necesse habet, secundum tradita Dd. in dict. l. si quis ex argentariis. 6. Pistor. dict. qu. 18. num. 8. Anton. Gomez. lib. 2. resolut. cap. 3. Andr. Rauchb. part. 2. question. 10. Joh. Köpp. quest. 38. n. 19. & seqq. Mascard. de probat. concl. 272. Joh. Menoch.
- 8 lib. 6. pref. 61. num. 30. & seqq. † Quâ verò ratione culpam abfuisse proberur, docet Bald. in l. si Creditor. 5.
- 9 C. de pign. act. † Haud raro sanè id ipsum juramento Rei committitur, teste Wesenb. part. 1. conf. 36. n. 38. Specul. in tit. de furt. n. 15. Hartman. Pist. dict. qu. 18. n. 12.

Ita Domini in causa Osvaldi Mattheß & Bartholomæi Schulerß zu Leipzig/M. Octob. A. 1633. (Verba sent. Es könte dann der Schuldner beweisen und darthun/ daß bey dem feindlichen Einfall/ Verheerung und Minderung der Stadt Magdeburg ge-

dasße Pfande von euch wohl erhalten werden können/ diese aber durch eure Schuld und Fahrlässigkeit hinweg kommen wären/ dessen genöthe er auff solchen Fall billig/ B. N. B.)

Et in causa Caspari Rudigers zu Lübnitz/ M. Jul. Anno 1629. (Verba sententia: Habt ihr bey eurem Nachbarn zu Bestellung eures Ackers ein Pferd entlehnet/ welches euch aber bey nächster Weile aus dem Stalle gestohlen worden. Da ihr nun/ daß solcher Diebstahl ohne eure vorgehende Schuld und Fahrlässigkeit geschehen/beweisen und darthun/oder doch dei mittelst Eures erhalten müchtet/ immassen ihr in solchem Fall zu thun schuldig/ etc. So müchtet ihr den Schaden zu tragen und das Pferd zu bezahlen nicht angehalten werden/ B. N. B.)

DEFINIT. XIX.

In locato aliisq. contractibus, in quibus culpa saltem levis præstanda venit, onus probandi semper jungitur ei, qui culpâ casum contigisse contendit.

Sed vera est hæc distinctio tradita Defn. præced. Solummodò in comodato, & casibus, in quibus etiam culpa levissima venit præstanda. † Secus verò in locato, pignore utriusque contrahentis gratiâ contracto quasi contractu tutelæ, aliisque casibus, in quibus saltem levis culpa, non etiam levissima, præstat, ubi indifferenter & non adhibita distinctione casuum, qui regulariter sine culpâ contingere solent vel non, culpam allegans eam probare debet. † Etenim quòd hæc in casibus probato furto vel incendio, nulla subit juris præsumptio, quæ aliquem levis culpæ arguat, indifferenter is, qui dicit culpâ casum contigisse, id probare tenebitur, † alioqui Reus ex eo, quod de furto, incendio, aliove casu, qualiscunque etiam is fuerit, constat, excusatus erit, Jason. in l. si quis ex argentariis. 6. §. prator ait. 8. ff. de edendo. Ant. Gomez. lib. 2. resolut. cap. 3. Rol. à Vall. vol. 2. consil. 65. n. 14. Jac. Menoch. de arbitr. judic. quest. lib. 2. cent. 4. cas. 309. n. 10. Hart. Pist. part. 1. quest. 18. num. 11. ubi dicit, † cum quidam Aurigæ pecuniam cistæ inclusam ad certum locum vehendam locasset, & amissâ pecuniâ, Aurigæ allegaret, furto eam ablatam esse, de quo furto satis constaret, Scabinos desuper consultos respondisse, Aurigam aliter non teneri, quàm si Dominus pecuniæ probaverit culpam aurigæ intervenisse.

Ita Domini ad requisitionem Andreæ Osvaldi zu Pegau/ M. Nov. Anno 1633. (Verba sent. So wird R. N. mit Erstattung des Schadens billig versöhnet. Es könte dann der Nath wie recht erweisen und darthun/ daß er das aus dem verkauften Wein gelohete Geld nicht gebühretlichen und fleißig/ immassen ein fleißiger Hauptvater mit seinem pflegeligen zu thun pfleget/ verwahret/ und also durch seine Schuld und Verwahrlosung dasselbe von Abhanden kommen wäre/ dessen genöthe der Nath auff solchen Fall billig/ etc.)

In causa Curatoris Mariz Ellingers contra Daniel Craupneri/ ventilat. in Prætorio Liphens. M. Jan. An. 1634. (Verba sent. Daß Klägerinden mit dem Fuhrmann geschlossenen Conterack, und daß der ihm aufgedingete Kasten durch seine Verwahrlosung erbrochen/ und die darinnen verwahrete Sachen daraus diebstlichen entwendet worden/ wie Recht zu erweisen schuldig/ etc.)

Item in causa Abrahami Steinbachs zu Meissen/ Mens. Aug. A. 1629. (Verba sentent. Ist in dem Inventario derer Sachen/ so euerm gewesenen Wündlein David Caspar Wunschmann von seinem Vater zukommen/ ein Lindischer Mantel zu befinden/ welcher von euch gefodert wird/ etc. So seyd ihr solchen heraus zu geben/ oder den Werth dafür zu erstatten schuldig/ ihr köntet denn bescheligen und beyzubringen/ daß euch selbiger Mantel gestohlen worden wäre/ dessen genöthe ihr/ weßern David Caspar Wunschmann/ daß der Diebstahl durch eure Nachlässigkeit geschehen/ nicht beweisen kan/ auff solchen Fall billig/ B. N. B.)

Et in causa Francisci Pfells zu Magdeburg/ Mens. Januar. Anno 1634.

It. in causa Johann Kühnens zu Grandenhausen/ M. Apr. A. 1634. (Verba sentent. Würdet ihr bescheligen und beyzubringen/ daß obberührtes Silber euch nebenst andern euren Sachen von den Feinden gewaltsamer Weise abgenommen worden/ so müchtet ihr dasselbe Klägern zu erstatten nicht gedrungen werden/ er könte dann wie Recht erweisen/ daß solchen Schaden ihr durch eure Verwahrlosung und Fahrlässigkeit verurrsacht/ dessen genöthe er auff solchen Fall billig/ B. N. B.)

DEFINIT. XX.

Venditione perfecta, periculum Rei vendita statim ad Emptorem pertinet, licet ei res nondum sit tradita.

- 1** Perfecta Emptione-Venditione periculum Rei vendita statim ad emptorem pertinet, licet ei res nondum tradita sit, §. *cum autem emptio. 3. Inst. de empt. vendit. l. id quod post. 7. necessario. 8. l. si vendita. 11. ff. de peric. & comm. rei vend. l. 35. §. si res. 4. ff. de contr. empt. l. 4. l. 5. C. de per. & commod. rei vend. † Ideoque si res vendita consumpta vel extincta fuerit, Emptor non modo ad id, quod interest adversus venditorem agere nequit, sed & pretium, si nondum solvit, venditori præstare compellitur, si verò solverit, illud à venditore reperere non potest, d. §. *cum autem emptio. 3. Inst. de Empt. vend. l. cum emptor. 5. §. ult. ff. de resc. vendit.* † Nec est, quod rigori juris contra æquitatem hæc in re aliquid indultum fuisse concedamus Jac. Cujac. in tract. 8. ad African. in explicatione l. si fundus. 33. ff. locat. & in parat. C. de per. & com. rei vendit. † Cujus opinionem JCro verè indignam asserit Bachov. in not. ad Treutler. vol. 1. disp. 28. eb. 8. lit. D. Quis enim nescit, emptoris esse commodum, etiam ante factam traditionem? † Ut vel propterea ratione æquitatis ipsi etiam periculum & incommodum accrescere debeat, ut argumentatur Imp. Justinianus in dict. §. *cum autem emptio. 3. Inst. de Empt. vendit. l. secundum naturam. 10. ff. de Reg. jur.* † Ac certè emptio venditio utriusque contrahentium gratià celebratur, ac proinde æquissimè à venditore nil nisi dolus & culpa, non autem periculum & casus fortuitus præstatur. l. 2. §. 1. cum seqq. ff. de per. & comm. rei vendit. l. 23. ff. de Reg. jur. l. 2. §. 1. ff. commod. † prout contra Cujac. pluribus disputat Anton. Fab. lib. 2. conj. 4. Wesenbec. & Schneidew. in §. 3. Inst. de empt. vend. Covarr. lib. 1. var. resolut. cap. 15. n. 2. Gomez. tom. 2. var. resolut. c. 2. n. 32. Helf Ulr. Hunn. in tract. de æstim. rer. quest. 2.*
- 2** † Illud solummodo negotium facere videtur, quod res unaquaque pereat suo Domino, l. pignus. 9. C. de pign. act. adeoque Venditori, non Emptori, † qui ante factam traditionem Dominus est, §. *vendita. 41. Inst. de contr. divis. §. 3. Inst. de empt. vendit.* † Sed in Regula illà, quod res suo Domino pereat, opponitur Dominis iis, qui solum usum vel custodiam aut possessionem rei habent, non iis, qui ex conventionem ejus, rem, quandoque voluerint, avocandi & in se transferendi, quæsitum tenent, ut est Emptor, † qui perfecta Emptio statim jus habet Domini, quandoque volens, nanciscendi, ut proinde haberi debeat, ac si jam esset Dominus, cum non sit nisi per eum, arg. l. *is qui actionem. 15. §. l. qui potest facere. 174. ff. de Reg. jur. Ant. Fab. in Cadic. lib. 4. tit. 40. defin. 8. n. 9.* † Porro & Regula illa, quæ Domino res dicitur perire, vera est, si Dominus non simul etiam sit ejusdem rei debitor, ut est
- 3** Venditor ante traditionem factam. † Quia casus fortuitus rei debet à nullo debitore præstatur, l. *contractus. 23. in fin. ff. de reg. jur.*

Ita Domini in causa Reginæ, viduz Johannis Jahnens zu Pöhl, n. M. Majo, Anno 1633. (Verba sent. Hat euer Ehemann ein Haus vor und um 550. fl. erkauft und an sich gebracht / darauff auch albereit 13. fl. baar Geld gezahlet. Und es ist solches Haus / nachdem die Käufertliche Soldaten die ganze Stadt in Brand gesteckt / zugleich mit verbrant / und in die Asche geleet worden. Ob nun wohl gedachter euer Ehemann berührtes Haus niemahls in Posses und Leben bekommen / und also das Dominium daran noch zur Zeit nicht erlanget. Diemell ihr aber dennoch nicht in Abrede seyn könnet / sondern gesehen müset / das der Kauff ehmahl richtig geschlossen worden / ic. So ist auch euer Ehemann und nunmehr desselben Erben den durch die Feuersbrunst entstandenen Schaden zu tragen / und des Verkäufers Erben die restierende Kauff Gelder abzulassen und zu bezahlen schuldig / W. R. W.)

Item in causa Felix Grævus zu Rommisch / Menic Majo, Anno 1608.

Et in causa Georgii Beckens zu Reichenbach / Menf. Marc. Anno 1633.

DEFINIT. XXI.

In Venditione conditionalis pendente conditione damnnum ac ruina rei totalis non ad emptorem, sed ad venditorem pertinet.

QUUM venditione perfecta, statim periculum rei vendita ad emptorem spectet, etiam ante factam traditionem, Defn. *præced.* multum certè refert nosse, Quando Emptio-Venditio perfecta censetur? † Et quidem certæ alicujus rei emptio sine scripturâ celebrata sola conventionem de pretio perficitur, pr. *Inst. de empt. vend.* At celebrata venditio in scriptis, ante scripturam consummatam perfecta haud est, † ideoque tùm rei periculum ad Venditorem pertinet, l. *cum inter. 4. C. de per. & comm. rei vend.* Joh. Schneidew. in §. *cum autem emptio. 3. n. 4. Inst. de empt. vendit.* † Deinde & quoad perfectionem Emptionis-Venditionis benè distinguendum est, an purè vel sub conditione contracta fuerit. † Licet namque emptio pura statim perfecta sit, ac proinde periculum in emptorem transferat; Attamen Emptio-Venditio conditionalis, impletà demum conditione, perficitur, l. *hac venditio. 7. ff. de contr. empt.* † Quare pendente adhuc conditione, quia tum emptio perfecta non est, univèrsæ rei interitus seu periculum non ad emptorem, † sed ad venditorem pertinet, l. *necessario. 8. ff. de persic. & com. rei vendit. l. pen. C. cod. tit.* Joh. Schneidew. dict. §. *cum autem emptio. 3. n. 5. ubi & Joh. Harppr. n. 8. Inst. de empt. vendit.*

Ita Domini in causa Ludolphi Bodeckens zu Lübeck / M. Aug. Anno 1629. (Verba sentent. Ob wohl sonst vermög der Rechte / nach geschlossenen und vollzogenen Kauff / der Schads / so zu dem verkauften Dinge / ehe es tradiret wird / ohne des Verkäufers Verwahrlosung geschicht / dem Käufer zu tragen obliegt. Diemell aber dennoch der von euch geschlossene Kauff-Contract auff etue gewisse Condition gericht worden / und ehe und zuvor dieselbe adimpliret / vor perfect und beschloffen nicht zu achten / ic. So mag auch euer Verkäufer / wann auch gleich die Condition erfüllt würde / den Schaden / so durch die entstandene Feuersbrunst an eurem verkauften Hause geschehen / über sich gehen zu lassen / und euch die Kauff Geldere zu entrichten / mit Bestande nicht gedrungen werden / W. R. W.)

Et in causa Philippi Girtlachs zu Döbeln / Menf. Majo, Anno 1636. (Verba sent. Diemell aber dennoch der Kauff auff eine gewisse Condition gericht / und daher ehe und zuvor sich solche Condicio ereignet / vor perfect und beschloffen nicht zu achten / ic. So gehet auch der Verlust der geraubten Tücher über den Verkäufer allein bißlich / und es mag Käufer denselben tragen zu helfen / nicht angehalten werden / W. R. W.)

DEFINIT. XXII.

Damnnum particulare Rei vendita sub conditione, pendente etiam conditione ad emptorem spectat.

ATTAMEN in venditione conditionalis, pendente adhuc conditione, damnnum solummodo totale seu interitus rei univèrsæ ad venditorem pertinet, Def. *præc.* † Secus verò res se habet in damno particulari vel læsione & deterioratione rei, quæ pendente etiam conditione Emptorem gravat, non venditorem, l. *necessario. 8. in pr. vers. sanè si existet res ff. de peric. & comm. rei vend.* Joh. Schneidew. §. *cum autem Emptio. 3. n. 5. ubi & Johann. Harppr. num. 8. Inst. de Empt. Vendit. Gothofr. in dict. l. 8. ff. de per. & comm. rei vend.* Fab. de Mont. de empt. q. 6. n. 47. † Rationem diversitatis si quæras, habeas hanc: † Quod scilicet in venditione conditionalis quoad deteriorationem rei seu damnnum particulare, conditio retrahatur ad tempus contractus, adeoque fictione juris emptio perinde habeatur, ac si ab initio purè contracta fuisset.

† Quæ

Quæ fictio in interitu alicujus rei totali locum obtinere nequit, † quia re-perempta non reperit, ubi figat pedem, *l. hinc scriptura. 15. ff. ad Leg. Aquil.* Fab. de Mont. *dict. loc.* † Neque res, quæ periit, tradi amplius potest, ac proinde hoc casu emptio nunquam perfici potest, ut dicit Giphani. *in dict. §. cum autem Emptio 3. Inst. de empt. vend.*

Ita Domini in causa Michael Hindelfens und Hansen Pantzschens zu Euterich/ Mensē Decembr. Anno 1631. (Verba sent. Ob nun wohl/ ehe und zuvor die Condicio sich ereignet/ und also der Kauff vollkommen gewesen/ gedachter Kriegs-Schaden erfolgt/ welchen Inhabts der Rechte der Verkäufer zu tragen schuldig. Dieweil aber dennoch solches allein von dem total-Schaden und gänzlicher Ruin des verkauften Stücke Guts zu verstehen/ die Deterioration aber und Verringerung des Stücke Guts/ darunter gegenwärtiger Kriegs-Schaden zu ziehen/ auch in venditione conditionali vor der Tradition dem Käufer zu wachsen thut/ etc. So hat sich mehrgedachte Wittib/ als Käuferin/ mit ihrem Färwenden nicht zu behelffen/ sondern sie ist den Schaden für sich zu tragen schuldig/ W. R. W.)

DEFINIT. XXIII.

Facta venditione vini degustati, aliarumque rerum, quæ in pondere, numero, vel mensura consistunt, antequam hæc numerata appensave fuerint, periculum non ad emptorem, sed venditorem pertinet.

Porro, ne earum rerum, quæ pondere, numero mensuravæ constant, venditio aliter perfecta censetur, quàm si adnumeratæ, admensuræ, adpensavæ fuerint, † quasi contracta sub hac conditione, *l. quod sepe. 35. §. in h. 5. ff. de contr. empt. l. 2. C. de per. & comm. rei vend.* † ideoque in hisce periculum ac damnum non nisi post adnumerationem vel adimensionem ad emptorem pertinebit, Johan. Fab. *in §. cum autem emptio. 3. ubi & Harppr. n. 11. Inst. de empt. vendit.* Matth. Wesenbec. *in parat. ff. de contr. empt. n. 10. Trentacinq. lib. 3. var. resolut. 5. n. 3. & seqq.* † At quid si vinum degustatum quidem sit, sed nondum admensum? Certe alia causa est degustandi vini, alia metiendi: Gustus enim ad hoc solum proficit, ut improbare liceat, † mensura verò, ut appareat, quantum ematur, *dict. l. si in emptione. 34. §. alia causa est. 5. ff. de contr. empt.* † Proinde facta etiam degustatione, cum nondum perfecta sit emptio, periculum ad venditorem spectabit, Anton. Fabr. *in Codic. lib. 4. tit. 32. defn. 1. numer. 6.* † Aliud dicendum, si singulatim emptæ fuerint certæ vini amphoræ. Tùm enim, quia plenissimè venditum videtur vinum, statim atque fuit degustatum, *l. 1. ff. de per. & comm. rei vendit.* perfecta venditio est, † & ex eo tempore periculum ad Emptorem pertinet, Fabr. *dict. defn. 1. n. 4.*

Ita Domini in causa Daniel Rodrachs zu Gruma/ M. Sept. Anno 1631. (Verba sentent. Habt ihr bey einem Weinschenken daselbst um drey Eymer seines Weins/ dessen er gar viel zu Zapffen geben lassen/ gehandelt/ welcher aber ihm von des Feindes Weid abgenommen worden. Ob ihr nun wohl auff vorgedachte drey Eymer Weins/ nachdem ihr den Weins gelostet/ albereit ein gewisses Kauffgeld gesagt gehabt; dieweil aber dennoch euch noch zur Zeit selbige drey Eymer nicht zugemessen/ noch auch gewisse Käffer verkauft worden/ etc. So möget ihr auch den Schaden des abgenommenen Weines über euch geben zu lassen/ oder etwige Zahlung dafür zu leisten wider euren Willen nicht gedrungen werden/ W. R. W.)

DEFINIT. XXIV.

Vendita rei periculum ad venditorem pertinet, si ejusdem dolo, latâ vel levi culpâ res perierit.

Perfecta Emptione-Venditione, periculum rei venditæ non adeò generaliter ad emptorem spectat,

ut & venditoris dolum vel culpam præstare teneatur. † Nam in eo venditor demum securus est, quod sine dolo & culpâ ejus accidit, teste Imp. Justiniano *in §. cum autem emptio. 3. Inst. de empt. vendit.* † Ex quo sequitur, † ad venditorem pertinere periculum, quando ejusdem dolo, latâ aut levi culpâ res vendita ante traditionem factam perierit, *dict. §. 3. Inst. d. 1. ubi Joh. Schneidewin. n. 8.* † Idque ipsum est, quod ex sententiâ Jcti Africani in specie, *l. 33. ff. locati.* venditor fundo publicato, pretium Emptori restituere teneatur, scilicet, quod culpa venditoris intercessisset, ut fundus publicaretur. † Alioquin sanè, si citra ejus culpam per injuriam judicis publicatio facta sit, ea potius penes venditorem, cui res ablata est, residere debet. † Veluti sic explicat *dict. l. 33. ff. d. 1. Ant. Fab. lib. 2. conject. 4. Videatur quoque Casp. Schiferdeg. lib. 2. tract. 18. qu. 3. cum seqq.*

Ita Domini in causa Albrecht Sadlers zu Pegau/ M. Nov. A. 1629. (Verb. sent. Ob nun wohl der Mahler in denen Gedanken steht/ daß weil der Kauff geschlossen/ und das Geld darauff ausgehabet worden/ er disfalls den Schaden nicht gelten dürffte; dieweil aber dennoch durch seine des Verkäufers Verwarlosung das Bild/ als es noch nicht ausgehändiget gewesen/ verderbet worden/ etc. So möget auch ihr als Käufer den Schaden über euch gehen zu lassen nicht gedrungen werden/ sondern es ist euch der Verkäufer das Kauff-Geld wieder auszuantworten schuldig/ W. R. W.)

DEFINIT. XXV.

Venditoris est periculum rei venditæ, quando is fuerit in mora tradendi.

Venditione perfectâ periculum rei venditæ ante traditionem factam propterea ad Emptorem pertinet, quia jus habet domini, quandocunque voluerit, nanciscendi, ac proinde haberi debet, ac si jam esset Dominus, cum non stet, nisi per eum, *arg. l. si qui actionem. 15. l. 174. ff. de Reg. jur.* † Quam rationem haud parum invertit mora venditoris, traditionem retardantis ac dominium Emptoris impediens. Quare si hæc intercesserit, ratione illa cessante, † merito à periculo rei venditæ emptor est immunis, illudque venditori accrescit, † quia per eum stetit, quò minus traditio fieret, Johan. Schneidewin. *in §. cum autem emptio. 3. n. 9. Inst. de empt. vendit.* † Nam & aliàs ex pluribus moræ effectibus unus ille est, ut periculum Rei transferat in morosum *l. 15. §. ult. ff. de R. V. l. 39. §. 1. l. 47. §. ult. l. 108. §. 11. ff. de legat. 1. l. 2. C. de usu & fruct. legat.* Anton. Fabr. *in Cod. lib. 4. tit. 24. defn. 24. num. 3.* † Nec refert, utrum res vendita eodem modo apud emptorem periisset, quò apud venditorem morosum. † Quia hoc inductum est in odium committentis moram, quæ periculum ejus facti, quod alioquin non esset, *l. 2. C. de per. & comm. rei vend. l. 14. §. 1. ff. de pos. l. 44. ff. ex quib. caus. major.* Anton. Fabr. *in Codic. lib. 4. tit. 28. defn. 3. n. 3.* Bartol. & Dd. *in l. quod re 5. ff. de cert. pet.*

Ita Domini in causa Martini Schwarzens zu Reppzig/ Mensē Majo, Anno 1632. (Verba sentent. Ob wohl sonsten vermöge der Rechte/ nach geschlossenem Kauff/ den Schaden des verkauften Guts der Käufer/ wenn auch gleich die Tradition und Übergabè noch nicht erfolgt/ zu tragen schuldig. Da aber dennoch eure Verkäuferin euch das verkaufte Haus auff euer Ansuchen in Leben zu geben sich gewelget/ und dergestalt in mora tradendi gewesen/ etc. So wäre sie auch den durch berührte Feuersbrunst entstandenen Schaden zu tragen/ und euch das ausgehabetete Kauff-Geld wieder zu erstatten schuldig/ W. R. W.)

CONSTITUTIO XXVII. PARTIS SECUNDÆ.

Von übernächtigen und verstandenen Pfanden.

Es trägt sich oftmahls zu/ daß aus zulässigen und rechtmäßigen Ursachen wird gepfändet/ der aber/ so gepfändet ist/ will keinen Abtrag thun/ sondern läffet das Pfand muthwilliger Weise stehen. Ob wohl nun unsere Schöppens Stühle/ über den Verstand des Sächsischen Rechts/ und ob disfalls nach gemeinen Rechten zu sprechen/ nicht einig gewesen: So werden wir doch berichtet/ daß es bisanhero in unsern Landen gebräuchlich gewesen/ das übernächte Pfand mit drey Schilling-Pfennig zu verbüssen. Wollen derowegen/ daß solchem Gebrauch nach auch nochmahls gesprochen/ und neben dem gewöhnlichen Pfand-Schilling/ und des Schadens Abtrag/ dem Gerichts-Herrn von ieder Nacht/ so lange das Pfand ungelöst stehen blieben/ drey Schilling-Pfennige/ bis das Pfand ganz versterhet/ sollen zukannt werden.

Pignorus cum multa exaquo reperit id nequeat, adjudicare præcipimus.

DEFINITIONES.

1. De Jure Saxonico pecudem quamvis alienam in agro suo repertam quis pignorare & includere potest.
2. Ad refusionem sumptuum tenetur Dominus pecorum pro alimentacione pecudis pignorate.
3. Pro conservandâ etiam Jurisdictione, libertate, aliisque juribus, pignoratio est permessa.
4. Rustici ac subditi pignorari possunt in bonis ob non præstita servitia, donec ad debitam obedientiam reducantur.
5. Tria præstare debet pignoratus in foro Saxonico: Restitutionem damni, Emendam & penam pignoris contumaciter neglecti.
6. Cessat luitio pignoris, quando pena contumacia sive pignoris neglecti pretium rei pignorate adequat.
7. Pignore commisso, nil quicquam ulterius præstari debet ob contumaciam non redempti pignoris, etiam si hujus valorne quidem ad penam unius noctis ascendat.
8. Commisso pignore, nec emendam, den Pfand-Schillingi pignoratus præstare tenetur.
9. Pignore licet amisso, nihilominus pignoratus tenetur ad restitutionem damni per Schultetum & Scabinos æstimati.
10. Restitutio damni non tollit penam, quam meretur pignoratus ob non præstita servitia.

DEFINIT. I.

De Jure Saxonico pecudem quamvis alienam in agro suo repertam quis pignorare & includere potest.

- I**ETSI de Jure Civili pecus alienum in suo agro vel fundo repertum atque damnus dans nemo pignorare & includere queat, l. *Quintus Mutius* 39. §. *quamvis alienum*. 1. & l. *seq. ff. ad Leg. Aquil. l. 14. §. ult. ff. de præsc. verb.* † Attamen ex generaliter consuetudine totius Germaniæ hodiè aliud observatur, & pignorationes ubique locorum usitate sunt, teste Joh. Köpp. *decis. 41. num. 11. & seq. Matth. Coler. de process. exec. part. 1. cap. 2. n. 228. & part. 1. decis. 136. n. 1.* † De quo minus dubium est in foro Saxonico propter text. in *art. 47. l. 2. Landr. & ibi Gloss. latin. ad textum Germanicum lit. E.* ubi indifferenter omnia animalia & pecora, cujuscunque generis etiam sint, in agro nostro damnus dantia pignorari & includi possunt, † donec de damno illato nobis satisfiat, Coler. *diff. decis. 136. n. 2.* Christ. Zobel. *part. 2. diff. 36. n. 1. 45.* Joh. Schneidew. *ad §. ult. n. 5. Instit. d. L. Aquil.* † usque adeo, ut si animalia quædam ferociora sint, quàm ut capi & pignorari queant, veluti sunt sues, anseres, &c. canibus ea abigere liceat, etiam si ab ipsis interficiantur, *art. 40.*

Pignoratus si in redimendo pignore capto contumax fuerit.

Non rarum est, ut ubi ex justis & legitimis causis pignoratione quis utitur, adversarius eâ neglectâ satisfacere pignoranti nolit, sed pignus redimere contumaciter recuset. Et si autem de intellectu Juris Saxonici non satis convenerit inter Scabinatus nostros, dubitantes, annon jus commune potius hoc in casu servandum esset: quia tamen in Ditionibus nostris id hactenus observatum fuisse intelligimus, ut, ubi pignus captum, is, cujus illud fuit, redimere usque in sequentem diem sustulit, tribus solidis, quorum quilibet 16. nummis usitatis valet, multatus sit, morem illum nos probantes, præter consuetum solidum pignoranti numerandum & emendationem damni, Domino jurisdictionis, in singulas noctes, quibus pignus redemptum non fuit, tres, quod diximus, solidos, donec valore pignoris cum multa exaquo reperit id nequeat, adjudicare præcipimus.

in *fin. lib. 2. Landr. Zobel. diff. loc. n. 6.* Johan. Schneidew. *diff. §. ult. n. 5. Col. diff. dec. 136. n. 39.* † Neque excipio hic boves & equos aratorios, aliave animalia ad agriculturam pertinentia, ut vult Dan. Moller. *bic n. 3.* † cui non modò observantia communis reclamatur, sed & textus in *diff. art. 40. & 47. lib. 2. Landr.* † Plane, si damnus passus duos viros in testimonium damni dati adhibere malit, quàm pecora pignorare, aut per canes abigere, dubium non est, quin æquè damnus ei refarciri debeat, ac si animalia verè essent pignorata, *diff. art. 47. lib. 2. Landr. ubi Gloss. Ordin. n. 6. Matth. Coler. diff. decis. 136. n. 40.*

Ita Domini in causa *Xpel listz zu Mabit/ Mense August. Anno 1589.*

Item in causa *Erasmii Wengels zu Sauenstein/ Mense Majo, Anno 1577.*

Et ad consultationem des *Schöffers zu Meissen/ Mense Jan. Anno 1601.*

DEFINIT. II.

Ad refusionem sumptuum tenetur Dominus pecorum pro alimentacione pecudis pignorate.

PEcora tamen pignorata judici illius loci saltem jurisdictionem inferiorem habenti, præsentari & tradi debeat. *Vide supra Const. 7. Defin. 3. Joh. Köpp. decis. 41. n.*

41. num. 10, Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. c. 3.*
 2 n. 66. n. 123. & 124. † adeo ut si hoc non fecerit pignora-
 3 rans, condemnatur viro pignorato ad emendam & ju-
 diei ad multam, Coler. *d. l. n. 127.* † Nisi forsitan ipse
 met pignorans eo in loco, ubi facta est pignoratio, ha-
 beat jurisdictionem inferiorem; Nam tunc pecora
 non tenetur alii judici offerre, sed ea licite apud se reti-
 nere potest, donec redimantur, Matth. Berlich. *part. 2.*
 4 *conclus. 34. n. 23.* † *At cuiusnam sumptibus pecora*
pignoretur & inclusa alimentari debent? Sanè, non lo-
 quor de injusta pignoratione pecudis, quæ procul du-
 bio onus alimentationis in pignorantem transfert.
 5 † Qui & propterea injuriarum conveniri potest, juxta
 tradita Aut. Consult. Const. Sax. *tom. 1. part. 5. cas. 19.*
 6 *n. 2.* † Sed si jure animalia capra & pignorata fuerint,
 viz dubium est, quin Dominus pecudis pignorate ad
 refusionem sumptuum pro alimentatione pecorum te-
 neat, † quippe qui causam pignorationi dedit, & cu-
 jus potissimum interest, animalia viva redimi, Autor.
 Conf. Const. Saxon. *diff. cas. 19.*

Ita Domini ad requisitionem Andreæ Crusii zu Leipzig/Mense
 Mart. An. 1618. (Verba sent. Und es seynd auff das abgefoderte
 Wiehe etliche Unkosten wegen der Fütterung und Unterhaltung
 aufgewendet worden. Da nun solche Pfändung rechtmäßiger
 Weise vorgenommen wäre/ie. So möchten die Bauren und Un-
 terthanen/beynen das Vieh juständig und abgenommen worden/
 solche Unkosten abzutragen und zu entrichten angehalten werden/
 W. R. W.)

DEFINIT. III.

*Pro conservanda etiam Jurisdictione, libertate aliisq;
 juribus, pignoratio est permessa.*

1 **D**uplex pignorationis effectus est: Scilicet ut da-
 2 mnum datum restituatur; † Et præscriptio in-
 terrumpatur, Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. cap.*
 3 *num. 129. & part. 1. decis. 136. num. 13.* Joh. Köpp. *decis.*
 4 *41. num. 30. & seqq.* † Siquidem pignorando induci-
 tur dissensus, contradictio, & dispatentia Domini, con-
 tra quem præscribere volumus, *arg. l. invitum. 5. ff. de*
 5 *serv. urban. præd.* ideoque non solum pro damno dato,
 6 † sed & pro conservanda Jurisdictione, libertate, aliis-
 que Juribus, ad avertendas servitutes & removendas
 perturbationes pignoratio permittitur, Matth. Coler.
 7 *diff. decis. 136. num. 14.* † Eo ipso enim, dum pignorat,
 quasi in re præsentitatur suam dispatentiam Domi-
 nus, quod nolit vicino suo servitutem in fundo suo, ve-
 luti jus pasculandi, eundi, lignandi, &c. permittere, *arg.*
 8 *l. de pupillo 5. §. si quis forte. 4. ff. de nov. oper. nanc. Col.*
 9 *d. l. 1.* † Quin & pro conservanda servitute aliove jure
 licita est pignoratio. † Unde fit, quod ii, qui vias inu-
 sitas ambulando defraudant † gabellas, telonia, vel ve-
 ctigalia, pignorari possunt, donec vectigalia solvant &
 cum Domino accordent, *art. 37. lib. 2. Landt. Köpp.*
diff. decis. 41. n. 16. & 17. seqq. Matth. Coler. *de process.*
execut. diff. part. 1. c. 3. n. 74. † Sic & pro Conservatio-
 ne Juris laudemii, si Emphyteuta in hujus solutione
 moram trahat, pignoratio permessa est, ac licet Domi-
 no bona Emphyteuta, puta: Boves, oves & similia pro-
 pria etiam autoritate sine omni judicis licentia pigno-
 rare, *art. 54. lib. 1. Landt. ubi Gloss. n. 3. Coler. diff. cap.*
3. n. 156.

Ita Domini in causa Johannis Caspari à Lindenau in Großsed-
 litz/Mense Aug. Anno 1628. (Verba sent. Habt ihr Jonas Frau
 manus Wittib/derowegen daß sie in eurem Holze zur Ungebühr
 geholzet/ und eine Servitut und Beschwere una auff andere Schö-
 ße bringen wollen/ mit Abnehmung der Art pfänden lassen/wel-
 ches Pfand über 13. Wochen unabgelöset stehen blieben/ 16. So
 ist solches abgenommene Pfand verstanden/ie.)

DEFINIT. IV.

*Rustici ac subditi pignorari possunt in bonis ob non
 præstita servitia, donec ad debitam obedien-
 tiam reducantur.*

1 **Q**uemadmodum ob quodvis damnnum in fundo vel
 agro alieno datum, res aliqua etiam minima pi-

gnoris loco auferri potest, puta si Eques vel Auriga per
 alienum agrum transeat proterendo segetes, *art. 27.*
lib. 2. Landt. Joh. Köpp. decis. 41. n. 7. Matth. Coler.
de proc. execut. part. 1. c. 3. n. 67. † Vel si quis agros alienos
 2 aratro subigat, *art. 20. l. 3. Landt. Köpp. diff. dec. 41.*
n. 9. † Aut etiam hortos depopulandi, susandi & va-
 3 standi causâ ingrediatur, Coler. *diff. cap. 3. n. 67.* Köpp.
d. l. n. 8. † Ita & pro conservando quovis suo jure licita
 4 erit pignoratio. Hinc fit, † quod Rusticorum & Sub-
 5 ditorum bona, qui contumaciter debita servitia more
 majorum præstare detrectant, pignorari queant, & tam-
 diu detineri, donec ad debitam obedientiam reducan-
 tur, Aut. Consult. Const. Saxon. *tom. 1. part. 5. cas. 19.*
 Matth. Berlich. *part. 2. c. 34. num. 17.* Andr. Gail *lib. 1.*
obs. 17. n. 8. † Quod certè mirum nemini videri debet,
 6 quum & ob contumaciam in præstandis servitiis, subdi-
 ti vel rustici personaliter capi & pro arbitrio judicis car-
 ceratione vel relegatione puniri possint, † Ut in Ele-
 7 ctoralis Saxon. Scabinatu sæpius pronunciatum memi-
 ni, Joh. Borch. *vol. 1. conf. 9. q. 7.* † Quin & contra sub-
 8 ditos non solventes annuam pensionem debitam de
 bonis suis, locum habet pignoratio, Matth. Coler. *diff.*
c. 3. n. 144.

Ita Domini in causa Dieterichs von Mühlhens und der Ge-
 meinde zu Neustadt/M. Sept. A. 1593. (Verba sent. Daß R'aget
 seine Klage und Zusprüche wider Beklagte biß auff die Hüßf er-
 standen und erlanget hat/ derowegen seyn Def. arie dem R'äger
 nunmehr die libellirte Dienste zu leisten/ auch die Pfände/ so lange
 sie die muthwilliger Weise haben lassen stehen/ ieder Nacht mit 3.
 Schilling-Pfennigen/ biß sie verstanden/ zu verbüssen (schuldigr.)
 It. in causa Joh. à Schönfeld zu Grünberg/M. Febr. A. 1606.
 Et in causa VVolfgangi à Leipzig/ejusque Subditorum, Mens.
 Jul. Anno 1593.

DEFINIT. V.

*Tria præstare debet pignoratus in foro Saxonico; Resti-
 tutionem damni, Emendam & poenam pignori con-
 tumaciter neglecti.*

1 **N**on loquor hic de pignoratione pro conservanda
 jurisdictione, aliisque juribus incorporalibus.
 2 † Quomodo enim hoc casu præcedendum sit, tradit
 Andr. Gail. *in lib. sing. de pignor. observ. 13. 16. & 21.*
 Matth. Col. *de process. execut. part. 1. c. 2. n. 291. seqq.*
 3 † Sed de sola pignoratione pro damnis datis facta hic
 4 quæstio est. Ubi notandum, † quod pignoratus sua
 pecora, aliasve res pignoras non recipiat, priusquam
 eas legitime redemerit, & debitam præstationem exsol-
 verit. Tria verò quivis pignoratus præstare tenetur:
 Nempe (1.) † Restitutionem damni, quod vel ipse
 5 met vel familia, aut pecora ejus in agro alieno dede-
 runt, *art. 24. & 47. lib. 2. Landt. art. 20. lib. 3. Landt.*
hac Const. verb. Und des Schadens Abtrag/ Coler.
de proc. execut. part. 1. cap. 3. num. 129. Joh. Köpp. *decis.*
 6 *41. num. 27.* Christ. Zobel. *part. 2. diff. 36. n. 4.* (2.) † E-
 7 mendam den Pfandschilling/ *diff. art. 27. & 47. hac*
Const. verb. Nebenst dem gewöhnlichen Pfandschil-
 8 *ling.* † Quæ quidem in terris Saxonis uniformis non
 est, & quandoque ad triginta vel quadraginta grossos
 extenditur, ut videre est apud Coler. *diff. cap. 3. n. 129.*
 9 *& 130.* Köpp. *diff. decis. 41. n. 29.* † Attamen in Provin-
 ciis Electoratus Saxonici, pignoratus judicis loco emen-
 da, non plus quam unicum solidum, einen Schilling/
 das seynd 16. Pf. exsolvit, teste Berlich. *part. 2. concl.*
 10 *34. n. 52.* (3.) † Ad poenam quoque pignoratus obstrin-
 gitur, si pecora vel alias res pignoras contumaciter
 redimere neglexerit. † Tenetur namque tunc judici in
 11 poenam contumaciæ pro singulis noctibus, sive pro sin-
 12 gulis 24. horis tres solidos. h. e. quatuor grossos,
 13 drey Schilling oder 4. Groschen exsolvere *diff. art.*
 14 *47. hac Const. verb. Dem Gerichte. Herrn von ieder*
 15 *Nacht/ so lange das Pfand ungelöset stehen bleibet/*
 16 *3. Schilling-Pfennige/ Col diff. c. 3. n. 133. & part. 1.*
 17 *decis. 136. n. 23. Dan. Moll. bic n. 1. & lib. 1. semestr. 42.*

Ita Domini in causa Joh. Georg. Neufingers von Kederörth auf Wiese/M. nse Febr. A. 1611. (Verba sent. Hat nun der Fleischer solch. 8 Pfand nicht abgeldet / sondern dasselbe bis dato in den Ger. hten stehen lassen/xc. So ist solches übernächtige Pfand mit 3. Schilling. Pfennigen/das seynd 4. gr. von jeder Nacht/ bis dasselbe ganz verstanden / beweiset dem gewöhnlichen Pfand. Schillinge/das seynd 16 Pf. zu verbüssen/ und auch wegen des zu gefügten Schadens Abtrag zu thun schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. VI.

Cessat luitio pignoris, quando poena contumacia sive pignoris neglecti pretium rei pignolata adaequat.

- 1 **P**oena contumaciae, quae in trinis solidis, pro singulis noctibus consistit Defin. praec. in hunc potissimum finem moribus Saxonice fuit inducta, ut hac pignorato liceat redimere rem pignoratam. † Quae tamen licentia certis limitibus circumscripta est, donec usque nimirum quantitas trium illorum solidorum singulis noctibus solvendorum non adaequet pretium rerum
- 2 pignori captarum. † Alioquin sane, si pignoratus pecora, aliasve pignori captas tamdiu penes judicem reliquerit, easque contumaciter redimere neglexerit, donec praedicta contumaciae poena ad valorem & pretium rei pignorate ascendat, ulterius luitio ac redemptioni locus non est, hac Const. in verb. fin. Bis das Pfand ganz verstandet/xc. ubi Moller. num. 1. Col. de
- 4 *proc. execut. part. 1. cap. 3. num. 133.* † Ideoque tum cedit judici quasi ipsi venditum pro justo rei pretio, ex praesumpta voluntate Domini in venditionem tacite consentientis, ac ne ipsi ulterior negligentiae venia concedatur.

Ita Domini in causa Hans Caspars von Emdenau/Mense August. Anno 1628. (Verba sent. Und es ist dasselbe Pfand bis dato über 13. Wochen unabgeldet stehen blieben/xc. So ist solch abgenommene Pfand verstanden/ und nunmehr euer/ als des Gerichtsherrns eigen worden/ und sie ist solches zu lösen ferner nicht befugt/xc.)

DEFINIT. VII.

Pignore commisso, nil quicquam ulterius praestari debet ob contumaciam non redempti pignoris, etiam si hujus valor ne quidem ad poenam unius noctis ascendat.

- 1 **C**essante autem luitio ac pignore commisso, nec judex poenam contumaciae ulteriorem exigere potest, etiam si res pignorata sit vilissima, puta pileas, cultellus, securis, ligula, &c. cujus valor ad poenam
- 2 contumaciae ne unius quidem noctis ascendat. † Id quod probant in hac Const. 27. verb. final. (Bis das Pfand ganz verstandet.) † Est enim vocula (Bis/ donec) limitativa temporis & inducit conditionem, Bartol. in l. servitutes. 3. n. 2 ff. de servit. Jason. in l. si quis heredem. 7. n. 1. C. de instit. & substit. † Ut scilicet poena contumaciae pro non redempto pignore, trinorum scilicet solidorum, pro singulis noctibus tamdiu praestanda sit, quousque valorem pignoris adaequet, non ultra, Dan. Moller. hic num. 2. & lib. 1. semestr. 42. Berlich. p. 2. concl. 34. num. 57. Matth. Coler. de proc. execut. part. 1. c. 2. numer. 133. & seq. † Nec habet tunc judex, quod de minimo pignoris valore conquerratur, siquidem non ob id permissa sunt ejusmodi pignorationes, ut judices & alii magistratus inde locupletentur, sed quò magis jus unusquisque suum legitime tueri possit, Moll. dict. loc.

Ita Domini in causa VVollfgangi à Zelpzig/ Mense Jul. Anno 1593. (Verba sent. Aber die drey Schilling. Pfennige/ darvon in Churf. Sächß. Konstitution Meldung geschicht/ seynd ihr jede Nacht weiter nicht/ als bis so lange das Pfand verstanden/ zu fordern befugt/ B. R. W.)

Et in causa D. I. C. B. à G. Mens. Febr. A. 1627. (Verba sent. So viel aber das abgenommene Pfand nemlich den Raderücken anlanget weil derselbe längst verstanden/ und euer eigen worden/ mag der Bauer ihn mit ihtwas ferner zu verbüssen nicht angehalten werden/ B. R. W.)

DEFINIT. VIII.

Commisso pignore, nec emendam, den Pfand. Schilling/ pignoratus praestare tenetur.

Pignore commisso, cessat quoque emenda seu satisfactio judici debita, der Pfand. Schilling/ neque hac pignoratus tum solvere tenetur, Berlich. part. 2. concl. 34. num. 59. † Non solum quod poena contumaciae trium solidorum in singulas noctes debita, ac emenda illa aequivalentur, ut vult probare Berl. dict. l. ex Gloss. las. ad text. Germ. art. 27. lit. F. lib. 2. Landr. † Sed & quod pignoratus praesumat ideo noluisse redimere pignus, ne illam emendam exsolvere cogatur: † Alioquin si voluisset solidum pignorationis sive emendam exsolvere, procul dubio pignus statim redemisset, nec per unam quidem noctem illud apud judicem reliquisset, Berl. dict. loc.

Ita Domini in eadem causa D. I. C. B. à G. (Verba sent. Well das Pfand längst verstanden und euer eigen worden/ so mag der gepändete Bauer dasselbe mit ihtwas ferner zu verbüssen / oder einlgen Pfand. Schilling zu geben nicht angehalten werden / B. R. W.)

DEFINIT. IX.

Pignore licet amisso, nihilominus pignoratus tenetur ad restitutionem damni per Schultetum & Scabinos aestimati.

Non tamen juvat pignorum amissio pignoris haud redempti, quo minus damnum resarcire teneatur. † Sed licet pignoranti hoc casu agere ad restitutionem damni & interesse, ut maxime valor rei pignorate ad poenam contumaciae ne quidem unius noctis ascendat, Dan. Moll. hic num. 2. † Haud quicquam enim pignoratio commune habet cum restitutione damni, quam & is tenetur praestare, qui pignoratus non est, si Dominus alio modo quam pignoratione damnum probet, art. 47. lib. 2. Landr. Gloss. Ord. in art. 20. n. 4. lib. 3. Landr. † Nec damnosum esse debet Domino, quod damnum inferentem pignorare noluerit, sed de alia probatione damni dati sibi prospexerit, Matth. Coler. p. 1. decis. 136. num. 40. † Solet autem damnum datum hodie communiter aestimari per Schultetum & Rukicos seu Scabinos, durch Richter und Schöppen/ secundum taxationem temporis, quo damnum datum est, Col. de process. execut. part. 1. cap. 3. num. 66. Christ. Zobel. p. 2. diff. 36. num. 7. † Quamvis & ipsimet Domino liberum sit damnum aestimare ad hoc, ut pignoratus, qui damnum dedit, teneatur praecise illam aestimationem praestare, vel juramento suo deminueret art. 47. lib. 3. Landr. Ordin. nov. process. judic. Elect. Saxon. de An. 1622. tit. 31. in fin. Hart. Pift.

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. Nuffu Fall der gepändete Bauer dawider / daß sein Vieh in eurem Getreidigt Schaden gethan/ nichts erhebliches einwendenden hätte / so wäre er wegen des Schadens / inmaßen derselbe von Richter und Schöppen taxiret worden/ gebührlichen Abtrag zu thun schuldig/ das Pfand aber/ weil es verstanden/ und euer eigen worden/ mag er ferner zu verbüssen nicht angehalten werden/xc.)

Et in causa VVollfgangi à Zelpzig/ Mense Jul. Anno 1593.

DEFINIT. X.

Restitutio damni non tollit poenam, quam meretur pignoratus ob non praestita servitia.

Licet pignoratus ob non praestita servitia damnum datum restituerit, ac debito modo pignus redemerit, sive illud propter non factam legitimam restitutionem amissum fuerit, † haud tamen a poena contumaciae in non praestandis servitiis commissa exemptus erit. † Etenim restitutio damni privatum laesa partis interesse concernit, quod vindictae publicae nequaquam praedjudicare potest, arg. l. ancilla. 12. C. de furt. l. 60. ff. de obligat. & act. l. 2. §. 1. ff. de tutel. & rat. distr. l. 11.

- 4 l. 1. §. 2. ff. de serv. corrupt. † Nec tollit poena contumaciae ob non factam pignoris reuisionem, quae est trium solidorum in singulas noctes, Defin. 5. poenam contumaciae in non praestandis seruitiis commissa, sed unaquaque contumacia ceu peculiare delictum suum meretur poenam, † debet enim poena correspondere delictis, l. sancimus. 22. C. de poen. c. sicut dignum. 6. ext. de homicid. c. ut Clericorum 13. extr. de Vit. &

honest. Cler. Prosp. Vat. in prax. crim. lib. 1. tit. 2. qu. 17. n. 9.

Ita Domini in causa VVolfgangi à Leipzig/ Menſe Jul. Anno 1593. (Verda ſentent. So ſeynd ſie ſolchen Schaden zu erſtat- ten ſchuldig/ und werden hierüber wegen ihres begangenen Un- gehorſams in Verweigerung der ſchuldigen Dienſte willkürli- chen entweder um eine ziemliche Geldbuße / doch ein jeder ſei- nem Vermögen nach/ oder mit Gefängniß in Straffe genommen/ B. N. B.)

CONSTITUTIO XXVIII. PARTIS SECONDÆ.

**Wann die Münze verändert/in wel-
chem Werth die Bezahlung alsdann ge-
schehen soll?**

MDer Valor und der Werth/ und bonitas extrinseca verändert/ dadurch die Münze gesteigert oder fällt/ oder ganz abkommen/ soll der Werth/ wie er zur Zeit des Contractus gewesen/ bezahlet und erlegt werden. Wo aber der Schuldner in mora gewesen/ und dem Gläubiger mit der Bezahlung auff bestimmte Zeit nicht zugehalten/ und es entstünde dem Gläubiger hieraus einiger Schaden oder Abbruch an der Münze/ denselbigen soll ihm der Schuldman auch ersetzen. Also auch/ wann Schrot und Korn/ und also bonitas intrinseca an der Münze verändert/ so soll die Bezahlung derer Münz/ die tempore contractus ganghafftig gewesen/ oder da man die nicht haben kan/ nach derselbigen Werth und Estimation geschehen/ welches sich unsere Verordnete also zu erkennen verglichen/ darbey wir es auch bewenden lassen.

**Monetâ mutâ, in quâ facien-
da sit solutio?**

Smutatâ bonitate monetæ extrinsecâ valor ejus vel minuitur vel augetur, vel in totum etiam moneta aboletur, solutio fiet in eo valore, qui tempore contractus fuit. Quod si in morâ solvendi fuerit debitor, damnum quoque, si quod hinc senserit Creditor, illi præstabit. Similiter si bonitas monetæ intrinseca mutetur, eam monetam solvat debitor, quæ tempore contractus usitata fuit, vel si haberi ea non possit, valor & æstimationo ejus solvatur. Idque cum deputati nostri in judicando observandum existimârint, & nos probamus.

oder da man die nicht haben kan/ nach derselbigen Werth und Estimation geschehen/ welches sich unsere Verordnete also zu erkennen verglichen/ darbey wir es auch bewenden lassen.

DEFINITIONES.

1. Valor moneta solvenda ex Edicto Principis, non abusu commerciorum, æstimandus est.
2. Non liberat debitorem depositio pecunia facta secundum valorem inductum commerciorum abusu, contra Principis edictum.
3. Debitor solvens pecuniam reprobam non liberatur, sed facienda est solutio in alia moneta secundum æstimationem, quæ fuit tempore contractus.
4. Mutatâ pecunia bonitate intrinsecâ, solutio fieri debet secundum æstimationem & rationem antiqua moneta, quæ fuit tempore contractus.
5. Extrinsecâ pecunia bonitate, quæ in valore consistit, mutatâ, solutio secundum valorem, qui fuit tempore contractus, facienda est.
6. Ex causa emptionis fieri debet solutio pretii secundum valorem, qui fuerit tempore contractus, non etiam solutionis permissa.
7. Post mortem patris liberi dotem aliave accepta conferre tenentur, secundum valorem moneta, qui fuerit tempore subsidii præstiti, dotivè data.
8. Solvendum est legatum in ea moneta bonitate, quæ fuit tempore conditi testamenti, sive melior, sive deterior moneta facta fuerit.
9. In annuis etiam præstationibus circa mutationem moneta, tempus contractus inspicere debet.
10. Nulla superest petitio augmenti monetæ, post solutionem sine protestatione acceptam.
11. Debitum in diem invito Creditori etiam ante diem solvi potest.
12. Non potest solvi ante diem Creditori debitum, si dies fuerit adjecta in favorem Creditoris.
13. Invito Creditori particulariter solvi non potest.
14. Nec usurarum præstatio admittitur, secundum aliam moneta valorem, quàm qui fuit tempore contractus.
15. Moram in solvendo contrahens, non ob id cogitur solvere in meliore moneta, quàm quæ fuerit tempore debiti contracti.
16. Depositio pecuniæ absque præcedente oblatione & obſignatione legitima, debitorem non liberat à periculo aut cursu usurarum.
17. In depositione necessaria, Requisita solennia oblationis & obſignationis haud sunt observanda.
18. Tempore solutionis arbitrio debitoris commisso, defuncto eo, heredes statim solvere tenentur.
19. Quando terminus in obligationis instrumento solutioni præfixus non est, debitor ad interpellationem Creditoris solvere tenetur.
20. Quod ex errore juris solutum est, conditione debiti repeti nequit.
21. In debitum solutum confessione & quitratione accipientis probatum, statim repeti potest.
22. Magistratus, penes quem pecunia fuit deposita, nil quicquam de ea detrabere licet, nisi aliud longævâ consuetudine sit introductum.
23. Delegatio perinde atq; Solutio debitorem liberat ab ulteriori exactione.

DEFINIT. I.

Valor monetae solvenda ex Edicto Principis, non abusu commerciorum, aestimandus est.

- Q**um abusus commerciorum hanc nostram tempestate rem eo produxerit, ut nullus mercis minus certa sit aestimatio, quam pecuniae, † quae tamen certam semper ac perpetuam rationem habere deberet, *l. nummis. 3. ff. de in lit. jur.* † Quippe quod pecuniae res omnes ceteras aestimare soleat, non à ceteris rebus aestimari, *l. si ita. 42. ff. de fidejuss.* saepissime inde contingit, ut major communi hominum usu frequentetur valor, quam qui Principis edicto constitutus est, quae res in solutione faciendae & aestimatione nummorum ineunda amplam litium materiam praebet; † Certè, si Principe patiente, nec coercente Magistratu, monetae valor vulgò major sit, quam Edicti forma patiatur, procul dubio non tam valor inspicere debet, qui Edicto constitutus est, quam qui communi hominum usu & commercio frequentatur, Anton. Fabr. *in Codic. lib. 8. tit. 29. definit. 11.* † Ne scilicet damnum patiantur Creditor, cui soli æquum non est, nocere Edictum, quod ceteris Negotiatoribus haud nocet, Principe id ipsum patiente & ab Edicto tacite recedente; † Qualis enim lex erit, si non observetur & in desuetudinem abeat *l. de quibus. 32. in fin. ubi Dd. ff. de legib.* † Alioquin Edicto Principis in vigore suo stante, si nihilominus abusu commerciorum, temporumque licentia monetae pluris aestimetur, placuit, Creditorem, cui certus florenorum numerus debetur, cogendum non esse, monetam sive argenteam, sive auream accipere supraeam aestimationem, quae publicae auctoritate esset constituta; † Ex legibus siquidem iudicandum est, non ex abusu, nec tam inspiciendum, quid Romae fiat, quam quid fieri debeat, *l. sed licet. 12. ff. de offic. praesid.*

Ita Domini in causa VVolfgangi Conradi ab Einsiedels in Großhöfen/ Mense Mart. Anno 1608. (Verba sentent. So mag der Gläubiger die grobe Münzsorten an Ungarischen Ducaten/ Dicken/ und Reichs- Thaler/ so ihr ihme geben wollet/ in dem Werth/ wie sich also von Handelsleuten und andern privat- Personen/ junder des H. Römischen Reichs/ so wohl auch Ehrfl. Edich. publicirten/ und noch zur Zeit durch andere öffentliche Edicta nicht abgeschofften Münz- Ordnungen/ ausgegeben und ge- nothen worden/ von euch anzunehmen wider seinen Willen nicht gedungen werden/ B. R. W.)

DEFINIT. II.

Non liberat debitorem depositio pecuniae facta secundum valorem inductum commerciorum abusu, contra Principis edictum.

- E**x conventionem quidem certam Creditor monetam secundum valorem commerciorum abusu introductum acceptare cogitur. † Nec iniqua aut prohibita est ejusmodi conventio, si praesertim is, qui se ad eam solutionis formam obligavit, acceptos à Creditore nummos ad eum valorem expenderit, *arg. l. 1. § tot. tit. ff. quod quisque jur.* † Idque ipsum etiam ad hunc casum extendit Ant. Fab. quo quis monetam & communem valorem solvere obligatus est, *in Codic. lib. 8. tit. 29. definit. 4.* Quod verum puto, si patientia Principis accesserit. † Alioquin extra casum conventionis debitor offerens pecuniam in valore alio, quam qui publico Principis edicto constitutus est, audiri non debet, *Defin. praeced.* † in tantum, ut nec valida sit depositio & obsignatio sic facta, ad hoc ut debitorem liberare valeat. † Non enim potest rite factum videri, quod factum est contra Leges *l. non dubium. 5. C. de legib.* † Quin & justa Creditori appellandi causa datur ab eo iudice, qui depositionem illam rite ac legitime factam pronunciat *arg. l. 1. §. 1. ff. qua sent. fin. appell. Ant. Fab. dict. tit. 29. definit. 39.*

Ita Domini in causa Matthaei Fiedlers & Adami Buchsens ad consultationem Quaestoris zu Eügen/ Mense Jun. Anno 1612. (Verba sent. Ob nun wohl das Geld benemter mafen hinterlegt worden/ dieweil aber dennoch der Reichsthl. niemahls von der hohen Obrigkeit auff 10. fl. noch der Engelthaler auff 5. fl. taxiret und angeschlagen worden/ ic. Als mag auch der Creditor das hinterlegte Geld in so hohem Werth anzunehmen nicht gedrungen werden/ sondern es ist der Debitor, des beschriebenen Depositi ungeachtet/ die Zahlung an letzigem Werth nochmahls zu leisten schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. III.

Debitor solvens pecuniam reprobata non liberatur, sed faciendae est solutio in alia moneta secundum aestimationem, quae fuit tempore contractus.

Debitorem in pecunia reprobata solvere non posse, *Id.* communiter largiuntur: Attamen quidam id eo restringunt, quando pecunia ideo est reprobata, quod minoris ponderis facta & sic bonitas intrinseca etiam mutata fuerit; † concedentes interim, debitorem pecuniam reprobata solventem liberari, si aliam ob causam, non ex bonitate pecuniae intrinseca provenientem, pecunia sit reprobata, Hostiens. *in cap. quando de jurej. Martin. Laudens. in tract. de monet. n. 13. Dec. in l. quod te. 5. n. 8. in fin. ff. si cert. petat.* † Sed Creditorem nunquam teneri recipere solutionem in pecunia reprobata, licet ei aestimatio pecuniae reprobatae, quae fuit tempore contractus, rectè solvatur, arbitrati fuere Domini † per text. *in l. eleganter. 24. §. qui reprobor. 1. ff. de pign. act. c. olim causam. 20. c. cum canonicis. 26. sub fin. ext. de censib. teste Hartman. Pistor. observat. 141. Bartol. in l. Paulus. 101. n. 6. ff. de solut. Nicol. Boër. decis. 327. n. 17.* † Quamvis enim invito Creditori aliud pro alio solvi non possit, secus tamen se res habet, † quando species debita amplius non reperitur, *l. non dubium. 14. §. ult. ff. de legat. 3. l. 23. l. 91. §. ult. ff. de verb. obligat. Andr. Gail. lib. 2. observ. 73. n. 8.* † Quod & placuit Serenissimo Saxoniae Electorali, ita disponenti *b. Const. 28. in verb. final.* Oder da man die nicht haben kan/ nach derselben Werth und Aestimation geschehen/ ic. † Idemque juris obtinere vulgò existimant, si moneta antiqua quidem adhuc extet, sed rariores & difficillime, ac non nisi magno & immenso sumptu comparari possit, Ernest. Cothman. *vol. 1. consil. 34. n. 44. §. 45. Frid. Pruckman. vol. 2. consil. 12. num. 17.*

Ita Domini in causa Reichthor Madegast in Nierneck/ Mense Dec. Anno 1625. (Verba sentent. Daß der Gläubiger die nunmehr abgeschaffte und verbotene Münze von euch anzunehmen nicht gedrungen werden mag/ auffn Fall ihr aber die Zahlung an guten Reichsthalern oder letziger gangbarer Münze jedoch dem Werth nach/ was dieselbe zur Zeit des Contractis gegolten/ leisten werdet/ lässet sich bemeldter Gläubiger daran billig begnügen/ B. R. W.)

DEFINIT. IV.

Mutatà pecunia bonitate intrinsecâ, solutio fieri debet secundum aestimationem & rationem antiquae monetae, quae fuit tempore contractus.

Intrinsecam dico bonitatem monetae, quae consistit in materia, pondere & forma, *l. 1. ff. de contr. empt. l. 2. C. de vet. numism.* † Et mutatur bonitas intrinseca, si pecunia magis aere contaminetur, quam hactenus consueverat, wann Schrödt und Korn an der Münze gemindert wird. Ernest. Cothm. *vol. 1. consil. 34. num. 14. §. seqq. Régn. Sixtin. de Regal. lib. 2. cap. 7. num. 152.* Quo facto, † secundum aestimationem & rationem antiquae monetae, qualis tempore contractus fuit, solutionem fieri debere, ut commodum pariter, & incommodum sit debitoris, ita ut aucta moneta debitor additamentum detrahere, eadem verò materia de-

deminutâ, illud supplere teneatur, communis est opinio Dd. quos longo agmine allegat Berlich. *part. 2. conclus. 35. num. 37.* † Quam & disertè comprobavit Illustrissimus Elector Sax. *hâc Const. 28. §. Also auch wenn Schrodt und Korn ic.* Non enim debet Creditor aut lucrum, aut damnum ullum sentire ex solutione sibi facta, † sed illud ipsum præcisè consequi, quod reverâ debetur, *l. debitorem 99. ff. de solut. l. cum quid. 3. ubi Dd. ff. de Reb. cred. Ant. Fab. in Codic. lib. 8. tit. 29. defin. 25. num. 6.* † At, dixerit quis, in mutuo tantum æstimatio credita censetur, *arg. l. 3. ff. de reb. cred.* adeoque non videbitur injuriam pati Creditor, si ei nummi ejusdem valoris, licet in materia deteriori, restituantur? † Quod ut maximè concedatur, Valorem nempe ex natura mutui, ubi corpora ipsa non restituntur, potissimum attendi, attamen negari nequit, † ipsius etiam materiæ rationem habendam esse, quia hæc est fundamentum & causa valoris, quia pro diversitate materiæ est diversus, siquidem in Republica benè constituta inter valorem & materiam, justam oportet esse proportionem, † prout eleganter & prolixè confirmat Anton. Fab. *in special. tract. de var. debit. num. solut.* † Idque est, quod dicit Covarr. *de vet. num. potest. cap. 7. numer. 5.* materiam ita æstimandam esse, & tanti, quantum aliâs valeret, publico caractere non percussa. † Eademque de causa, in moneta publica hæc duo quasi pro substantia nummorum requiruntur, videlicet: probitas materiæ, debitum pondus *in l. 1. C. de veter. numism. potest. lib. 11.* Ut ita solus valor sine materiæ bonitate & legitimo pondere substantiam pecuniæ haud constituat, Matth. Coler. *de proc. exec. p. 1. cap. 10. n. 8.*

Ita Domini in causa Nicolai à Mosigens auf Niederfuhrwalde/ Mens. Jan. Anno 1622. (Verba sent. Da ihr nun die erborgten 1000. fl entweder mit ebenmäßigen Ducaten und Münzsorten/ oder da dieselben geringert/ mit so viel geringerer Münzsorten/ oder da dieselben geringert/ mit so viel geringerer Münzsorten/ das hierdurch der innerliche Werth/ so zur Zeit des geschlossenen Contracts vorgedachter Münzsorten gegolten/ ersetzt werden müßet/ ic. So hätte ihr hierdurch euren Brief und Siegel etne Gnüge gethan/ und wöchtet etwas ferners zu entrichten nicht angehalten werden/ B. R. W.)

DEFINIT. V.

Extrinsicâ pecunia bonitate, que in valore consistit, mutatâ, solutio secundum valorem, qui fuit tempore contractus, faciendâ est.

Non ut olim, quo amplissimi erant fines Imperii, & jus cudendæ monetæ penes solum Imperatorem, ita & hodiè uniformis ac constans in Imperio Romano-Germanico, est valor monetæ, † sed alius atque alius communi hominum usu & commercio frequentatur. † Id quod plerumque ab invitis Principibus & Magistratibus extorquet infelicitas temporum, atque necessitas commerciorum. quam promiscui usus utilitatem vocat Paulus *in l. si quis mancipia 17. §. si impubes ff. de inst. act.* † accedente præsertim insatiabili mercatorum avaritia; Quæ res circa solutionem justî valoris faciendam, inexplicabilem ferè difficultatem & infinitam litium materiam præbet. † Ut vix ad certam aliquam regulam decisivam omnes factorum qualitates revocare liceat, sed quandoque edicta mutare, quandoque decisionem judicis arbitrio relinquere, tutissimum alicui videri possit, vitandi scilicet absurdum & incommodi gratiâ, quod vel privatis vel Reipublicæ exinde accedere solet, *l. 1. ff. Ad SCtum Turpill. l. ordine. 15. ff. ad municip.* † Nihilominus inter varias Interpp. opiniones securissimam viam ambulare, puto, Illustrissimum Saxon. Electorem, simpliciter

ter tempus contractus spectantem *hâc* Constituit. 28. *in pr.* † nempe ut bonitate monetæ extrinsicâ, quæ in valore consistit, mutatâ, solutio fiat in eo valore, qui fuit tempore contractus. † Non ita, ut si accreverit, debitor deducere possit valorem vel incrementum, quod veteri æstimationi intra tempus solutionis accessit: † Vel si quantitas monetæ decreverit, debitor supplere teneatur valorem, qui tempore contractus cucurrit, ut vult Mynsing. 4. *observ. 1.* Covarr. *de vet. numism. potest. cap. 7. §. 1. num. 3. ex Molin. de contr. quest. 92. & seqq.* Matth. Berlich. *part. 2. conclus. 36. numer. 5.* Quod certè Illustrissimus Elector haud sensit videtur; Sed † ut thaleri, aliæque monetarum species non pluris æstimentur, quàm juxta valorem tempore contractus usitatum, putâ si tempore contractus Joachimicus valuerit 24 grossos, qui tamen hodiè æstimatur 30; Creditor Joachimicum non nisi pro 24 grossis & sic uno thalero accipere cogatur, sicut contra deminuto valore thaleri Imperialis, qui tempore contractus æstimabatur 28 grossis, debitor unico Joachimico ultra thalerum adhuc 4 grossos solvere valeat. † Ut scilicet & hoc casu consideratio sit habenda intrinsicæ bonitatis, & ita secundum valorem Joachimici, in bonitate intrinsicâ haut mutari, minuta quoque moneta taxanda. † Quæ certè sententia omnium æquissima est, quippe quâ nec lucrum, nec damnum ullum Creditor sentit ex solutione sibi facta, sed illud ipsum præcisè consequitur, quod reverâ debetur, secundum *l. 99. ff. de solut. l. cum quid. 3. ubi Dd. ff. de reb. cred.* † Ecquis enim non videt, manente eadem bonitate Joachimici, aurei, aliarumque specierum majoris monetæ, aucto interim earundem valore, minutam monetam, quoad ipsam etiam bonitatem intrinsicam deteriore fieri, † adeoque vel ex dictis *in Definit. præced.* etiam ad intrinsicam bonitatem, hoc casu respectus haberi debet, nisi quis cum communi Interpp. agmine errare velit haud absque insigni Creditoris injuria.

Ita Domini in causa Peter Werdens zu Pehlig/ Mens. Febr. Anno 1584. (Verba sentent. Ob nun gleich zur Zeit des Darlehens der Reichsthaler mehr nicht dann 30. Stieber gegolten/ und dasieder dermaßen gesteigert worden/ daß er jetzt 42. Stieber gilt/ ic. So ist doch der Schuldener auch den Reichsthal. höher/ denn er zur Zeit des Darlehens gegolten/ anzuschlagen nicht befügt/ B. R. W.)

Et in causa M. Ambrosii Sonnenwalde zu Pehlig/ Mens. Aug. Anno 1589. (Verba sent. Hat Anno 1570. als der Contract außgerichtet worden/ der Thaler 36. Stieber gegolten/ so ist der Schuldener die Ablegung mit Thaleru oder solchen Stiebern/ wie die tempore contractus gewesen/ zu thun/ oder da sie nicht mehr zu bekommen wären/ den rechten Werth derselben zu erpatten verpflichtet/ und ihr seyd die letzten Stieber anders nicht als in ihrem rechten Werth anzunehmen schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. VI.

Ex causa emptianis fieri debet solutio pretii secundum valorem, qui fuit tempore contractus, non etiam solutionis promissa.

Non solum in mutuo, sed & in venditione aliisque contractibus, circa solutionem monetæ ejusdem valorem ad tempus contractus, non destinatæ solutionis est respiciendum, id quod ex generalitate *hujus* Const. satis liquet. † De omni enim indifferenter solutione agit abque distinctione tituli vel causæ præcedentis. † Ac certè ratio hujus juris non solum in mutuo locum habet, sed & ad alios contractus

- 4 bene accommodari potest, scilicet, † ne Creditor aut lucrum, aut damnum ullum sentiat ex solutione sibi facta, sed illud ipsum præcisè consequatur, quod reverà debetur *l. debitor. m. 99. ff. de solut. l. 3. ff. de reb. Credit.*
- 5 Quare † si venditor rem venditam tradiderit, ac ita dominium transtulerit, solutione ad tempus certum dilata, Emptor audiri non debet, si valore pecuniæ aucto, neglecto contractus tempore, pretium secundum
- 6 valorem temporis præsentis solvere velit, † ne in odium venditoris retorqueatur, quod in favorem emptoris de pretio fidem habuerit, *l. quod vendidi. 19. ff. de contr. empt.*

Ita Domini in causa Balthasari von Kreuzens/M. Aug. Anno 1607. (Verba sent. So seyð ihr die hinterstelligen Kaufgelder nach dem Werth/ wie sie zur Zeit des geschlossenen Kaufs gänge und gebe gewesen/ Verkaufers Erben zu entrichten schuldig/ und es mögen dieselbigen in dem Werth/ wie die Münze anhezo ausgehen wird/ dergleichen auch an denen Sorten/ so damals nicht ganghafftig gewesen/ die Zahlung wider ihren Willen anzunehmen nicht gedungen werden/ B. R. W.)

DEFINIT. VII.

Post mortem patris liberi dotem aliave accepta conferre tenentur, secundum valorem monetæ, qui fuerit tempore subsidii præstiti, dative datæ.

- 1 **H**Aud rarò parentes liberis tradunt pecuniam in subsidium rei familiaris, quæ tamen ipsis non magis ac dotem filiabus donare præsumuntur; cessat enim donationis præsumptio, ubi alia sumi potest conjectura, Salyeet. *in l. filia cuius. 18. col. 4. vers. secundo igitur casu principali. C. fam. ercisc. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 30.* † Ideoque subsidium ejusmodi paternum, non minus ac dos ipsa, mortuo patre conferri debet, Modest. Pistor. *p. 1. q. 10. in pr.* non tamen
- 2 secundum præsentem pecuniæ valorem, † sed juxta monetæ æstimationem, quæ fuit tempore dotis datæ, &
- 3 subsidii præstiti, † quia hoc casu collatio in mutui contractum incidit, & liberi pecuniam videntur accepisse, tanquam ex mutuo & patre defuncto reddituri, *arg. l. si paterno 15. junct. Gloss. in verb. repetiturus. C. de negot. gest. Pistor. dict. loc.* † Et si aliter diceretur, metuendum esset, ne inter liberos summa inducatur inæqualitas, cum tamen finis collationis in eo consistat, quo per omnia æqualitas servetur *l. illud. 20. ubi Bartol. C. de collat. Math. Wesenbec. in paras. ff. de collat. n. 7.*

Ita Domini in causa David Breunings zu Hirschbach/ Mens. Aug. An. 1633. (Verba sentent. Und nachdem euer Schwäher Todes verfahren/ haben die samtllichen Erben auff die Collation gedrungen/ und/ daß vorgedachte Wittigß/ und Väterliche Hülffe in gemeine Theilung gebracht werden möchte/ begehret. Da ihr nun berührte Wittigß/ und Väterliche Hülffe an soichem Werth und Münze/ was dieselbe zur Zeit des Empfangs öffentlichem Anschlag nach gegolten/ einbringen und conferiren würdet/ ic. So liesen sich die Erben daran billich begnügen/ und ihr möchtet solche Heidere tegigem Werth nach euch abfürgen zu lassen nicht aufgehallen werden/ B. R. W.)

Et in causa Jacob Sarens zu Hohndorff/ Mens. Majo, A. 1632. (Verba sent. So werden obgedachte 41. st. Väterliche Hülffe an Münze und Werth/ wie euer Vater ausgezahlt/ von euch billich conferiret/ und es seyð eure Geschwistere soiche am tegigem Gelde und Werth anzusehen/ und euch abfürgen nicht befugt/ B. R. W.)

Item in causa Melchior Lannebergs zu Roswein/ Mens. Jul. Anno 1633.

Item in causa Georg Numplers zu Leisnig/ Mens. Januar. Anno 1634.

It. in causa Hansen Leuschens zu Schneeberg/ Mens. Jan. Anno 1635.

DEFINIT. VIII.

Solvendum est Legatum in ea moneta bonitate, qua fuit tempore conditi testamenti, sive melior, sive deterior moneta facta fuerit.

- E**Xistimare equidem quis posset, in æstimaanda moneta, cum de legato solvendo agitur, mortis tempus inspiciendum esse, cum non prius perfectum videatur legatum, quàm testator decesserit, *l. non videtur. 32. ff. de mort. caus. donat.* † & mortis demum tempore dies legati cedit, *l. si fundus. 28. ff. quando dies legator. l. 22. ff. de instr. vel instrum. legat.* † nec robur & vires habet testamentum, nisi à morte testatoris, *l. 1. ff. qui testam. fac. poss. l. omnium. 19. C. de testam.* † Quamvis & Roman. putet, spectandum esse in legato tempus solutionis, nisi heres fuerit in mora, *in singul. 519. C. consil. 123.* † Quo videtur facere *Mandatum monetarium Electorale Saxonicum de Anno 1623. §. Da aber die Obligation.* quod omnes solutiones in moneta ea, quæ est tempore solutionis usitata, fieri jubet. † Attamen communiter tradunt Dd. si melior aut deterior fuerit moneta tempore testamenti, quàm tempore mortis aut solutionis, tempus testamenti conditi spectari, ac in ea monetæ bonitate, quæ tùm fuit, legatum exsolvi, † per *l. si ita. 7. l. ult. ff. de aur. C. arg. leg. l. uxori. 73. in pr. C. §. 1. l. nomen. 34. §. 1. l. uxorem. 41. §. testamenti pueros. 4. l. nuper. 85. bis verbis. 102. ff. de legat. 3. l. 18. §. quod adjicitur. 1. ff. de const. pecun. Oldrad. consil. 31. Gothofr. ad l. 3. in fin. verb. deteriorem. ff. de reb. credit. Nic. Everhard. in cons. 105. Anton. Fab. in Codic. lib. 8. tit. 29. defn. 15. C. 44. C. in tract. de var. numm. debit. solut. cap. 19. Molin. de Usur. num. 742. Natta vol. 1. consil. 156. n. 16. C. seqq. Andr. Gail. lib. 2. observat. 73. n. 4. Budel. de monet. lib. 2. cap. 18. n. 12. C. 18. Frid. Pruckman. vol. 2. consil. 12. num. 4. Mart. Laudens. de monet. num. 27.* † Siquidem ex patrimonii comparatione prudens testator legandi modum sumere & soler & debet, † futuræque mutationis ignarus, non de alia moneta cogitare videri potest, quàm de ea, quæ tùm in usu & commercio est, cum legat, licet non nisi à die mortis legatum deberi possit, *l. un. §. in novissimo. 5. C. de caduc. tollend.* † Nam retrahitur tùm debitum ad tempus conditi testamenti, perinde ac donatio mortis causa ad id tempus, quo facta est, *l. si mortis. 40. ff. de mort. caus. donat.* Ant. Fab. *decad. 46. de error. pragm. Error. 5.* † Ex quo facilè corruiat argumentum ex morte testatoris, quæ vires demum dispositioni ejus tribuit, desumptum, quod eo minus obstare videtur, quia de mente testatoris hoc casu satis liquet, ut modo probavi. † Nec ullum porro negotium facit *Mandatum Electorale Saxon. supra allegatum*, quod tempus solutionis observari jubet. † Siquidem mandatum illud solummodo agit de contractibus, uti ex litera manifestum est, *vers. Und in allen andern verbrießten oder sonst erweislich abgehandelten Contracten.* † Ergò ad testamentum haud debet extendi, ne per id lædatur jus commune, nullibi expressè correctum, *arg. l. si quando. 35. C. de inoff. testam. c. causam. 18. extr. de rescript.* † Idemque in donationibus mortis causa asserendum videtur, ut scilicet in æstimaando monetæ augmento, cum de donationibus mortis causâ agitur, non mortis, sed donationis factæ tempus sit inspiciendum, Anton. Fab. *in Codic. lib. 8. tit. 37. defn. 4.* † Evenit tamen quandoque, ut ex verbis aut voluntate testantis tempus mortis in solvendo legato attendi debeat, † ut *in l. si fundus. 28. ff. quando dies legat. l. Mela. 14. §. sed si alimentis. 2. ff. de alim. C. cibari. legat. l. pen. ff. de instr. legat. secundum Gloss. in l. si ita 7. ff. de aur. C. arg. legat. Fabr. dict. defn. 15. n. 5.*

† Nun-

18† Nunquam enim a verborum vi & potestate est recedendum, si voluntas consentiat l. 69. junct. l. 25. §. 1. ff. de legat. 3.

Ita Domini in causa pupillorum M. Augusti Lykenii zu Weisfels/ Mense Jun. Anno 1626. (Verba sent. Ob sie nun wohl solches Vermächtniß an schwermem Gelde/ Inmaßen zur Zeit der Testirerin und Donatirin Absterben und ansezo gangbar/ abgestattet haben wollen/ In Erwägung/ daß benanntes Vermächtniß allererst durch ihr Absterben seine Kraft erreichet. Dieweil aber dennoch in dergleichen Fall Inhalts der Rechte vielmehr auf die Zeit der aufgerichteten Disposition und des Disponenten Willen und Meynung/ als auf das Tempus mortis zu sehen/ 2c. Als mögen auch eure Wündlein/ als der Testirerin Erben/ obabhängtes Legatum der 6000. fl. an schwerer Münze abzustatten nicht gedrungen werden; sondern wann sie dieselbe an Münze und Werth/ wie solche Zeit des gethanen Vermächtniß öffentlichen Anschlag nach gegelten/ entrichten/ lassen sich die Legatarii daran billich begnügen/ B. N. W.)

DEFINIT. IX.

In annuis etiam praestationibus circa mutationem monetæ, tempus contractus inspicere debet.

1 Quomodo quoad valorem mutatum in omnibus contractibus, ita etiam in annuis redditibus contractus, & non solutionis tempus attenditur, Ren. Budel. de monet. & re numar. lib. 2. cap. 24. n. 12. Matth. Berlich. part. 2. concl. 35. n. 43. † Pensiones namque annuæ ex comparatione principalis debiti, qualè illud fuit ratione valoris, contractus tempore, 3 certum justumque modum accipiunt, † qui citra Creditoris, aut potius Emptoris injuriam, diminui nulla ratione potest, arg. l. vero. 12. §. pen. ff. de solut. † At procul dubio minus solvit, qui in minore & deteriore monetâ solvit, l. cum quid. 3. ubi Dd. ff. de Reb. Credit. 4 l. debitorem. 99. ubi Bartol. ff. de solut. † Planè hoc neutiquam extendi debet ad servitium, Canonem scilicet annuum, qui pro Emphyteuticario fundo pendi solet ut plurimum in pecuniâ, cujus augmentum deberi, negat Anton. Fab. in tract. de nummar. solut. † Quia non tam pro modo justî Reditus, quam in Recognitiōnem & professionem directi domini penditur, l. ubi cum ibi notat. C. de jur. Emphyt. † Quin & plerumque tam exiguus est, ut de hujus augmento non absque risu tractari queat.

Ita Domini in causa Caspar Schelbens zu Glesna/ Mense Apr. Anno 1623. (Verba sentent. Habet ihr von vielen Jahren her bey Georg Witterichen zu Altleben wiederkäufliche Zinsen alle Jahre zu fordern gehabt. Ob nun wohl dem Schuldener oder Verkäuffern dieselbe mit solcher Münz und Werth/ wie zur Zeit des geschlossenen Contracts und beschenehen Kaufs gangbar gewesen/ Inhalt der Rechte jedesmahl abzustatten obgelegen/ 2c.)

DEFINIT. X.

Nulla superest petitio augmenti monetæ, post solutionem sine protestatione acceptam.

1 Haud novum esse potest, ut volenti & consentienti debitori solutio fiat in deteriore monetâ, quia 2 secundum vulgatam juris regulam † volenti & consentienti damnum & injuria non inferitur, l. in diem. 9. §. 1. ff. de aq. & aqu. pluv. arcend. l. nemo videtur fraudare 145. ff. de Reg. jur. † Quare solutione in viliori monetâ lubenter acceptatâ, augmenti petitio Creditori nulla superest, licet antea ejusmodi solutionem accipere, haud cogi potuisset, l. debitorem. 99. ff. de solut. 4 † idemque de restituta dote, quæ aliâs favorabilis est, asserit Anton. Fab. in Codic. lib. 8. tit. 29. defn. 51. † Secus res se habet, si Creditor cum protestatione solutionem in monetâ viliori acceperit: † Solet enim protestatio interveniens conservare jus protestantis, l. 4. §. 1. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. solv. l. et si quis. 14. §. ple- 5 rig. 8. ff. de relig. & sumpt. funi. Carpz. Defin. Vol. I.

Ita Domini in eadem causa: (Verba sentent. Da er aber den noch soches nicht in acht genommen/ so ist die Zahlung jedesmahl an gänger und leichter Münze geleistet/ Ihr auch solche ohne einige Protestation acceptiret hättet/ und damit fruchtlichen gewesen wäret/ dafür sich allenthalben ansehen laß/ 2c. So verbliebe es darbey billich/ und ihr wäret nunmehr etwas ferners und den Abgang des rechten Werths. an der gezahlten Münze/ beständiger Weise zu fordern nicht besagt/ B. N. W.)

DEFINIT. XI.

Debitum in diem invito Creditori etiam ante diem solvi potest.

1 Expeditum ferè est inter Dd. quod invito Creditori ante diem solvi possit, per text. in l. quod certa. 70. l. qui res. 98. §. 4. ff. de solut. l. quod quis. 50. ff. de Obl. & actiom. l. post mortem. 12. C. de fideicom. Bartol. & Dd. in l. item illa. 18. ff. de const. pecun. Anton. Hering. de fidejuss. cap. 22. n. 7. & 8. Anton. Fab. lib. 1. conjecl. cap. 1. Hugo Donell. ad l. 41. num. 47. & seqq. ff. de verb. obligat. & lib. 15. comm. cap. 8. in fin. † Quia 2 dies adjicitur regulariter favori debitoris, ne ante ad solutionem compelli possit, † Sed totum tempus intermedium sit liberum promissori, l. cum qui. 41. §. 1. in fin. l. stipulatio. 38. §. inter 16. l. inter continuus. 137. §. 2. ff. de verb. obligat. † Ut non sine ratione quis miretur, quomodo Jacobo Cujacio in dict. l. 38. §. 16. ff. d. t. aliud placere potuerit. † Nec objici potest, quod cum 5 Creditor nequeat ante diem petere, l. continuus. 137. §. cum ita. 2. ff. de verb. obligat. §. qui hoc anno. 25. ubi Dd. Inst. de inut. stipulat. haud a quum videatur, ut ante diem pecuniam invito recipere teneatur: † Quoniam 6 diversitatis ratio perspicua est, scilicet, quod dies adjecta sit favori debitoris; † Et diserte Jctus in l. 137. §. 2. ff. de verb. obligat. posse ante diem solvi tradit; licet ante peti non possit. Vid. omnino Anton. Fabr. dict. cap. 1.

Ita Domini in causa Margarethæ Klingen & Georgii Kirstens zu Dederan/ Mense Febr. An. 1612 (Verba sent. Ob nun wohl das Darlehen auff 3. Jahr lang geschehen/ deswegen ihr vor solcher Zeit die Wiederzahlung nicht gemeynet. Dieweil aber den noch gedachte Zahlungs-Frist der Schuldnerin zum besten ange- 7 setzet/ und dabero vor solcher Frist ihr die Zahlung zu leisten unbenommen/ 2c. So mag auch mehrberührte Schuldnerin ange- regte Schuld bis zu Endung der 3. Jahren inne zu behalten nicht gedrungen werden/ sondern ihr seyd die Zahlung/ unangesehen daß die 3. Jahr noch nicht verlossen/ von ihr anzunehmen (Schuldig/ 2c.)

DEFINIT. XII.

Non potest solvi ante diem Creditori debitum, si dies fuerit adjecta in favorem Creditoris.

1 Non tamen semper, quod in diem debetur, ante diem invito Creditori solvi potest; † Quid enim 2 si dies adjecta sit in favorem Creditoris, non debitoris, si- ve ex testamento, si- ve ex contractu aliâve justâ ex causâ debeatur? † Utrique tunc dies expectanda est, ne jus 3 Creditoris minuatur, l. cum qui. 15. ff. de ann. legat. l. si ita relictum. 43. §. pegasus. 2. ff. de legat. 2. l. 3. §. cum pollidius. 3. ff. de usur. Herm. Vultej. lib. 1. jurispr. Roman. c. 53. n. 124. Vivius lib. 2. opin. 515. Ant. Fab. in Cod. lib. 8. tit. 29. defn. 14. Accurs. in l. 18. ff. de const. pecun. † Contra quem malè disputat Jacob. Cujac. 4 in l. 38. §. 16. de V. O. nec mentem Accursii intellexisse videtur; † dum exceptioni Accursianæ locum fore 5 ait, si hæc regula cesseret, quod invito Creditori ante diem solvi possit; † Etenim hanc regulam omnino sta- 6 tuunt Dd. ut patet ex defn. preced.

Ita Domini in eadem causa (Verb. sent. Es wäre denn/ daß euch als dem Creditori zum besten die dreijährige Zahlungs-Frist bestimmt und angezetzt worden/ auff solchen Fall möchtet ihr vor Verfließung der Zeit die Zahlung anzunehmen wider euren Willen nicht gedrungen werden/ B. N. W.)

DEFINIT. XIII.

Invito Creditori particulariter solvi non potest.

HAUD pauca habet incommoda solutio particularis, l. 3. ff. fam. ercisc. quibus affici Creditorem, iniquissimum certè esset, Johan. Schneidew. ad S. item 1. Inst. quib. mod. tollit. obligat. Anton. Fab. in Ration. ad l. 27. §. 5. ff. de pact. Jason. ad l. 2. num. 10. ubi & Duar. ff. de verb. oblig. Hugo Donell. ad l. 21. ff. si cert. petat. ubi & Welenb. in parat. n. 12. Gœdd. ad l. 32. ff. de V. S. † Hinc rescriptum in l. 9. C. de solut. totius debiti obfignatione contingere liberationem; † Et in l. Julianus. 13. §. offerri. 8. ff. de act. empt. oblata parte tantum pretii, non esse actionem ex empto. † Quo & facit textus in l. tutor. 41. §. Lucius. 1. ff. de usur. ubi quantumvis parte debiti obfignata, & deposita, nec usurarum cursus pro parte tollitur, nisi hoc expressè sit actum, ut liceat debitori particularem offerre solutionem. † Neque negari potest, ex natura obligationis, jus quæsitum esse Creditori solidum persequendi, quod jus ei invito adimi & auferri nequit; † Et ut ait Hottom. quest. illustr. 22. unius obligationis unam, eandemque indivisam solutionem esse oportet. † Nilominus contra communem hanc opinionem disputat Alciat. in d. l. 21. ff. si cert. petat. † Cujus argumenta refutat Gœdd. d. l.

Ita Domini in causa Hansen Röhlers & Osvaldi Bogels ad requisitionem Prætoris & Scabinorum Annabergensium, Mensæ Jun. Anno 1633. (Verba sent. So ist ihm auch zu des Schuldners übrigen Vermögen und Gütern die Heiffte zu suchen und benennen/ und es mag der Creditor sich auff die Zagezeiten weisen zu lassen/ und particularem solutionem anzunehmen wider seinen Willen nicht gebrungen werden/W. R. W.)

DEFINIT. XIV.

Nec usurarum præfatio admittitur, secundum alium monetæ valorem, quam qui suis tempore contractus.

NON minus usuræ ac ipsa fors solvi debent secundum monetæ bonitatem & valorem, qui fuit tempore contractus: Quia usuræ sunt accessio fortis & debiti principalis, † eodemque jure censentur cap. accessorium. 42. de Reg. jur. in sexto. † At nonne metuenda litium multiplicatio, si in singula tempora, & pene momenta, quibus usuræ deberi incipiunt, spectari oporteret, quis monetarum status & valor esset? † Ita quidem putat Anton. Faber, ac proinde debitorem ac solutionem Usurarum in moneta currente condemnatum fuisse à Senatu Sabaudia, refert in Codic. lib. 8. tit. 29. defn. 45. † Sed propter litium materiam à tramitè justitiæ haud statim aberrandum, quin potius laborandum, ut legitimè compescantur lites. † Quod procul dubio facillimè fiet, si respectus habeatur ad bonitatem thalerorum, aliosque monetæ grossioris, qualis ea fuit tempore contractus. † Unde de valore & æstimatione monetarum minutarum quovis tempore absque negotio judicare licebit. † Alioqui certè facile eveniet, ut de semisibus usuris aut quincuncibus, fiant trientes vel sexunces, † quod iniquum, quando usurarum stipulatio certam legem ab initio habuerit, l. verò. 12. §. pen. ff. de solut.

Ita Domini in causa Melchior Radegastis zu Niermed/ Mensæ Dec. An. 1615. (Verba sent. Imassen ihr danu auch die jährliche Zinsen an solcher Münze und Werth/ wie dieselbe zur Zeit des Darlehens und geschlossenen Contracts gegotten/ ledesmahls zu entrichten und abzustatten schuldig seyd/W. R. W.)

DEFINIT. XV.

Moram in solvendo contrahens, non ob id cogitur solvere in meliøre moneta, quam qua fuerit tempore debiti contracti.

NON facit mora, ut plus debeatur, sed tantum, ut ejus, quod debetur, aut periculum aut accessio præstetur l. si ex legati. 23. & seq. l. si servum. 91. §. sequitur. 3. ff. de verb. obligat. l. mora. 32. §. in bona fidei. 2. l. cum quidam 17. §. si pupillo. 3. ff. de Usur. † Quod & in foro Saxonico satis expeditum est, propter textum in hac Const. 28. vers. Wo aber der Schuldener/ etc. Ex quo sequitur, † contrahentem in solvendo moram haud obligari, ut debitum in meliøre moneta solvat, quam qua fuit tempore initæ conventionis, seu debiti contracti. † Sufficit enim, ut reddatur debitum in eadem bonitate l. cum quid. 3. ubi Dd. ff. de reb. cred. l. debitorem. 99. ff. de solut. † Quamvis aliter sentiat Bartol. in dict. l. 3. num. 17. ff. de reb. cred. & in l. 10. ff. de aur. & arg. legat. † Quin nec dotis favorem efficere, ut ob moram contractam dos solvi debeat in moneta meliøre, quam qua fuerit tempore dotis promissæ, tradit Ant. Fab. in Cod. lib. 8. tit. 29. defn. 42.

Ita Domini in causa Reinhardi Schöffels zu Eügen/ Mensæ Jan. Anno 1625. (Verba sent. Seyd ihr vor ertlichen Jahren einer Person/ von welcher eure Frage meldet/ 500. fl. schuldig worden. Ob nun wohl unmittelbar der Münz- Sorten Werth sich nicht wenig verändert und abgenommen/ ihr auch eine geraume Zeit hero in mora solvendi gewesen. Da ihr aber deñoch beydes das Capital und Zinsen an solcher Münze und Werth/ wie zur Zeit des Darlehens und geschlossenen Contracts gangbar gewesen/ erlegen würdet/ etc. So liesse sich der Creditor daran billich begnügen/ etc.)

DEFINIT. XVI.

Depositio pecuniæ absque præcedente oblatione & obfignatione legitima, debitorem non liberat à periculo aut cursu usurarum.

SI depositio per debitorem minus legitimè facta sit, haud parit liberationem, nec cogitur Creditor pecuniam accipere ex deposito, sed, ac si nulla depositio facta esset, condemnandus est, & ad solutionem urgentis debitor, salva tamen ei adversus depositarium pecuniæ depositæ repetitione; † Nam paria sunt, quid factum non esse, & minus legitimè factum esse l. quoties. 6. ff. qui satisq. cog. l. 3. ff. de autor. tutor. † Legitima autem dicitur depositio: Si præcesserit (1.) Oblatio justa l. si per te non stat. 9. l. acceptam. 19. C. de Usur. l. 10. l. ult. C. de pign. act. † scilicet, facta justo tempore, debito loco, crediti totalis, ac in moneta proba, qualis fuit tempore contractus. † Nec enim alioqui videtur fuisse Creditor in mora accipiendi l. 21. & seq. ff. de Usur. Joh. Zanger. de except. part. 3. cap. 2. num. 63. & seq. Ant. Fab. in Rational. ad l. si debitori. 21. ff. de judic. & in Codic. lib. 8. tit. 29. defn. 7. num. 1. & defn. 54. num. 1. & 2. (2.) Oblationem sequi debet legitima obfignatio. Non enim sufficit sola oblatio, licet judicialis sit, absque obfignatione l. obfignatione. 9. C. de solut. l. 19. C. de usur. Ant. Fab. dict. tit. 29. defn. 6. & defn. 53. Zanger. dict. cap. 2. n. 79. † Dicitur autem legitima obfignatio, si debitor Creditori ad videndum deponi citato pecuniam in præsentia judicis prius adnumeraverit. † Non enim valebit Obfignatio, si nec numerata, nec ostensa pecunia sit, sed tantum in sacculo & folle, ut ajunt, deposita, dict. loc. 9. & dict. l. 19. C. de usur. Zanger. dict. cap. 2. n. 83. & Fab. dict. defn. 54. num. 5. Hæc ergo duo requisita, justa scilicet oblatio & legitima obfignatio, depositionem præcedere debent: † Quorum alterutro omissio, haud justa

1 & valida est depositio. † Ideoque si pecunia deposita furtivum sine dolo depositarii, siue Magistratus Imperio in ararium referatur, aut in publicos usus convertatur, periculum non ad Creditorem pertinebit, sed
 2 ad debitorem, † qui nihilominus ad solutionem tam fortis quam usurarum est condemnandus; † Nam quæ
 3 fortuitis casibus accidunt, semper spectant ad mortuum, l. si ex legati. 23. & seq. l. 91. §. sequitur. 3. ff. de Verbor. obligat. Zanger. d. l. Fab. dist. desin. 7.

Ita Domini in causa Sebastiani Reßners zu Leipzig / M. Aug. A. 1626. (Verba sentent. Ob nun wohl der Glaubiger solche Geldere mit antego schwerem Gelde ausgewechselt haben will / mit Fürwenden / daß ihr die Requisita depositi nicht in acht genommen / und weder an gebührendem Ort / noch zu rechter Zeit / das ganze Capital benehnt den Zinsen an dargeliebeneu Werth und Müng / Sorten offeriret / noch auch auff vorgehende Citation seiner / als des Creditoris ad videndum deponi, die deponirten Geldere ihme Verhältnissen zugezehlet und nachmahls versiegelt hättet / allermassen zu einem rechtmäßigen und beständigen Deposito solches notwendig erfordert wird / ic.)

DEFINIT. XVII.

In depositione necessaria, Requisita solennia obligationis & obfignationis haud sunt observanda.

1 **N**on tamen requisita illa depositionis, de quibus in Defin. preced. observanda sunt in depositione necessaria, puta quæ apud sequestrem vel judicem fieri solet in favorem Creditorum domo sub hasta vendita
 2 &c. † Quæ depositio nec oblationem nec obfignationem requirit Joh. Zanger. de except. part. 3. cap. 2.
 3 num. 170. † Non solum, quod pecuniam deponens penes eum, cujus fides publicè electa & approbata est, videatur deponere in loco publico & in aede sacra, quæ depositionis & obfignationis ratio semper tutior est, ut per l. 1. §. apud Julianum. 37. l. ei apud quem. 5. in fin. ff. deposit. l. si Reus paratus. 73. ff. de procur. docet Ant.
 4 Fab. in Codic. lib. 8. tit. 29. desin. 50. num. 25. † Sed & quod in concursu Creditorum offerri pecunia nequeat, propterea quod incertum sit ob contradictionem Creditorum, cui debeat l. pecunia. 9. §. 1. ff. de Usur.
 5 † Pariter nec obfignatione opus est, quia Judex venditoris loco habetur, & pecuniam Creditoribus distribuit, † aut si vult, ut pecunia sit apud sequestrem, is eam quasi possidet l. licet. 17. §. 1. ff. deposit. quique de dolo & lata culpa tenetur, l. 1. §. si quis servum. 9. l. quod Nerva. 32. ff. deposit. Zanger. dist. cap. 2. numer. 137.
 6 † Cessante igitur oblatione & obfignatione, reliquæ etiam solennitates, de quibus dictum defin. prac. in depositione necessaria omnino cessant.

Ita Domini in eadem causa: (Verba sentent. Dieweil aber demnach in depositione necessaria die requisita solennia, so sonst zu einem Deposito die Rechte ersodern / nicht in acht genommen werden dürfen / ic. Als verbleibet es auch bey dem beschriebeneu Deposito blich / und es ist der Glaubiger das deponirte Geld anzunehmen schuldig / B. N. W.)

DEFINIT. XVIII.

Tempore solutionis arbitrio debitoris commisso, defuncto eo, heredes statim solvere tenentur.

1 **N**on facile forsitan Creditor tempus solutionis arbitrio debitoris committit, cum semper metus
 2 haud faciendæ solutionis subsit; † Nisi debitor sit donator, traditionem rei donatæ ad arbitrium suum
 3 restringens. † Quo facto ipsius heredes conventionem hanc tueri se non possunt, sed donatore defuncto, statim ad solutionem & traditionem rei donatæ tenebuntur.
 4 † Ne forsitan donatio prorsus inutilis donatario existat, semper enim actus agentium aliquid operari debent l. si quando. 109. ff. de legat. 1. † Neque hoc pacto donator suis heredibus, sed sibi soli prospicere voluisse videtur, ut proinde conventio hæc personam

& arbitrium debitoris neutiquam egredi debeat, arg. l. cum precario. 12. §. 1. l. interdictum. 14. ff. de precar. l. 42. ff. de condit. & demonstr. l. 21. & si 99. ff. de usufr. † adeoque in persona heredum quasi pura est obligatio, quam statim actio sequitur l. cum qui. 41. §. quotiens. 1. ff. de Verb. obligat.

Ita Domini in causa Martin Helms zu Rochitz / M. April. A. 1630. (Verba sentent. Ob nun wohl der Donator zur Auszahlung keine gewisse Zeit bestimmt / sondern dieselbe seinem Befallen nach zu leisten ihm vorbehalten / dieweil aber dennoch / wenn solcher Vorbehalt des Donatoris Erben gleichfalls zu Statten kommen sollte / die Donatio geringen Effect und Wirkung haben würde / ic. So haben sich auch wehrberührte Erben damit nicht zu beheissen / sondern sie seyn die geschenkte Summam Geldes auch ohne fernern Verzug zu entrichten schuldig / B. N. W.)

DEFINIT. XIX.

Quando terminus in obligationis instrumento solutioni præfixus non est, debitor ad interpellationem Creditoris solvere tenetur.

1 **Q**uantum temporis intercedere debeat eo casu, quando instrumento obligationis certa dies adjecta non est, infra quam obligatus reddere promissit, quod accepit, ad hoc ut solutio exigi queat à debitore, nullibi definitum reperitur, † quare arbitrio & moderationi discreti judicis id ipsum relinquunt Gloss in l. si pro ea. 10. C. mandat. & in l. Lucius Titius. 38. ff. eod. tit. Bartol. in l. si penam. 68. n. 3. ff. de Verb. Obligat. Matth. Coler. de process. exec. part. 3. cap. 3. num. 6. Guid. Pap. decis. 132. Jac. Menoch. de arbit. jud. quest. lib. 2. cas. 12. n. 4. † Crediderim tamen, non prohiberi Creditorem, hoc casu statim exigere debitum, & debitorem solà Creditoris interpellatione in morâ constitui † Notissimi namque juris est, quod in obligationibus puris, non habentibus appositum certum satisfactionis tempus præsentis die debeat l. cum, qui Calendis. 41. in pr. & §. quoties. 1. ff. de verb. obligat. l. si dies. 21. ff. quando dies legat. ced. §. omnis. 2. Inst. de Verb. obligat. † Et quando pura est obligatio, præsens est actio, dist. l. 41. §. quotiens. 1. l. cedere diem. 213. ff. de Verb. signif.

Ita Domini in causa Caspari Fischers & uxoris Stephani Schmelgers zu Franckenhausen / M. Sept. A. 1630.

DEFINIT. XX.

Quod ex errore juris solutum est, conditione indebiti repeti nequit.

1 **Q**uemadmodum nuncio alterius nomine solvi potest, l. nihil. 4. C. de solut. † modo de jure Saxo
 2 nico nuncius ille speciale habeat mandatum ad recipiendam solutionem, art. 40. ubi Gloss Germ. n. 4. lib. 3. Landr. Matth. Coler. part. 1. decis. 32. ita & pro alio solutio facta valet. † At qui indebitum pro alio solvit, quod vel ipse antea solverat, vel non debeat, nec mandati, nec negotiorum gestorum actionem adversus principalem, sed solum conditionem indebiti habet adversus eum, qui solutionem accepit, l. indebitam. 47. ff. de condit. indeb. Ant. Fab. in Codic. lib. 8. tit. 29. desin. 10. † Plañe si error juris intervenerit, conditio omnino cessabit. † Quia tantummodo errore facti solutum, tanquam indebitum conditione repeti potest l. 6. l. 7. C. de condit. indeb. l. 9. C. ad Leg. Falcid. l. pen. §. si quis. 5. ff. de jur. & fact. ignor. l. 10. C. eod. tit. † Quod tamen cum micâ falis accipi velim secundum tradita infra p. 3. Const. Elect. 15. desin. 42. in fin.

Ita Domini in causa Abrahami Stuckens zu Leipzig / M. Febr. A. 1577.

Et in causa Jacobi Jshets zu Waisberg / M. Jun. A. 1633.

DEFINIT. XXI.

Indebitum solutum confessione & quitatione accipientis probatum, statim repeti potest.

1 **U**t conditio indebiti competat, rem indebitam oportet esse solutam; Nam per solutionem aliquid

- 2 quid negotii gestum videtur inter contrahentes, † ex quo obligatio & actio oritur, l. 2. l. 93. ff. de condit. in deb. † Non sufficit ergo solutionem indebiti allegari, sed quia hæc facti est, perinde ac ignorantia seu error probanda erit; † ideoque in conditione indebiti duo externa actor probare debet, nempe solutionem & ignorantiam sive errorem l. 25. in pr. ff. de probat.
- 5 † quamvis hic præsumatur, quia agitur de damno vitando, Bald. in l. 2. n. 3. C. quod met. caus. quo nomine & proprii facti ignorantia toleratur, ut in l. 22. §. 1. ff. de cond. in deb. At quomodo solutio probabitur?
- 6 † Nulla efficacior erit probatio, quam per confessionem seu quitationem Creditoris factam. † Quæ exhibitâ, si creditor eam elidere nequeat, quin statim conditione teneatur, dubium non est. Siquidem nulla unquam melior est probatio, quam, † quæ sit partis confessionem sive expressam, sive tacitam, l. generaliter. 13. C. de non numer. pecun.

Ita Domini in causa Georgii Riddens zu Rößgeln/M. Nov. 1616.

DEFINIT. XXII.

Magistratui, penes quem pecunia fuit deposita, nil quicquam de ea detrabere licet, nisi aliud longævâ consuetudine sit introductum.

- 1 Nescio quo jure Magistratus de pecuniâ, penes se depositâ, certam portionem ac communiter de singulis centum aliquot florenos, quasi mercedis aut donatarii loco detrabere soleant: † Certè avaritiâ potius quam juris autoritate id videtur introductum.
- 3 † Quare si longævâ cujusque loci consuetudine mos iste non approbetur, † Magistratum ejusmodi detractionem prætendentem audiendum non esse putaverim. † Ecquis enim nescit, custodiam in deposito præstari gratis; † Nam si merces intervenierit, non depositum, sed locatio erit, l. 1. §. si vestimenta. 8. §. seq. ff. deposit. §. ult. Inst. de mandat. Non tamen nego, si deponenti liberalitatem exercere placuerit,
- 6 † Magistratum donarium sibi oblatum in remunerationem præstiti beneficii accipere haud prohiberi, l. 2. §. si in re depositâ 24. ff. de vi bonor. rapt. Joh. Harppr. in §. prater a. 3. n. 4. Inst. quib. mod. re contr. obligat.
- 7 † Sed à deponente invito, hoc extorquere non licet.

Ita Domini ad consultationem Quæstoris zu Liebenwerda/M. Febr. A. 1634. (Verba sententiar: So seyd ihr von solchem

Deposito pro custodia & labore einig Aufgeld zu fordern/und iure zu behalten nicht berechtiget/ jedoch werden euch die bescheligen Unkosten/ so ihr Amts halber zu dem Hin- und Wiederführen des Geldes nothwendig aufgewendet/ hinwiederum erstatet. Es wäre dann im seibigen Amt durch eine beständige Gewohnheit eingeführet/ und über Rechts verwehrete Zeit jedesmahl unverbrüchlichen als gehalten worden/ daß nemlich von den Depositen/ Selbern/ und von jedem hundert ein gewisses dem Amte zum Aufgelde gelassen werden müssen/ auch solchen Fall hätte ihr euch solcher Gewohnheit gleichfalls antezo zu gebrauchen wohl Zug/W. R. W.)

DEFINIT. XXIII.

Delegatio perinde atq; Solutio debitorem liberat ab ulteriori exactione.

Strictè equidem & propriè loquendo, solutio dicitur præstatio realis pecuniæ ejus, quæ debetur, l. si quis aliam. 46. l. solutam. 49. l. pecuniam. 79. ff. de solut. Jac. Menoch. lib. 3. præsumpt. 151. numer. 1. † Attamen in generali significatione, verbum solutionis omnem liberationem quoquo modo factam comprehendit, † adeoque & delegationem, l. quamvis. 8. §. 3. ff. ad SCtum Vellejan. Quis ergo dubitet, † per delegationem extingui obligationem, & debitorem per eam æquè ac realem debiti exsolutionem liberari, l. delegare. 11. ff. de novat. l. qui libertinus. 37. §. sed si. 4. ff. de oper. libert. † Aliter enim si diceremus, duò essent Rei debendi, diversoque tempore constituti & in solidum obligati, † quod neutiquam asserendum est, Andr. Gail. lib. 2. observat. 30. n. 7. Franc. Mantica. de tacit. & amb. convent. tom. 2. lib. 17. tit. 8. n. 2. † Id tamen non aliter accipi velim, quam si delegatus volens debitor fiat, l. 1. ubi Joh. Sichard. num. 1. §. seqq. C. de novat. Gail. dist. observ. 30. n. 8. † Et creditor volentem delegatum admittat, l. inter causas. 26. §. abesse. 2. ff. mandat. l. 31. §. 1. ff. de novat. † Nec enim Creditoris petitio, ipso invito, immutari potest, l. 1. C. de pign. l. 25. C. de pact.

Ita Domini in causa Christiani Müllers / contra Welt Ziegen zu Schwarzenberg / Mens. Febr. Anno 1628. (Verba sent. Ob ihr wohl Welt Ziegen mit 200. fl. verhaftet gewesen/ dasern ihr ihn aber dennoch an Martiu Römern / welcher euch gleichfalls eine hohe Post Geldes schuldig/verwiesen/er auch solche Anweisung acceptiret hätte/ und damit allerdings zu leben gewesen/ so wäre durch solche Anweisung und Delegation Welt Ziegens Anforderung bey euch erloschen/ und ihr nichtet von ihne ferner nicht belanget werden/W. R. W.)

CONSTITUTIO XXVIII.

PARTIS SECUNDÆ.

Die Wörter: Rheinische Gulden/ Ist. gute Gulden; Ob sie in den Verschreibungen auff Gold/ oder auff Münze zu verstehen?

M vielen / sonderlich aber in den alten Verschreibungen stehen die Wörter/ Rheinische Gulden absolute, und wird nicht ausgedruckt/ ob es Gold oder Münze gewesen. Diemell aber vor Alters der Goldgulden auff einen Gulden Münz geschlagen: So ist man hierinnen einig/ daß solche Wörter/ Rheinische Gulden/ da sie bloß allein/ und ohne das Wort Gold gesetzt/ vor einen Gulden Münz/ wie dieselbige damahls würdig gewesen/ zu verstehen/ dabey es dann billich bleibet/ es gäben dann die Umstände oder etliche zugelegte Wörter ein anders/ als da stünde/ voll wichtige Rheinische Gulden. In diesem und dergleichen Fällen wird es von Gold/ und nicht von Münze verstanden/ also auch die Wörter/

Verba hæc, aurei sive floreni Rhenenses, in instrumentis obligationum qualiter sint intelligenda?

M multis, præsertim verò antiquis obligationum instrumentis, verba hæc, flor. Rhenenses, absolute posita reperiuntur, nec exprimitur, de aurone, an verò de aliâ moneta senserint contrahentes. Cum autem antiquitus nummi Rhenensis ex auro cusi valor 21. grossos, qui pro floreno numerari hodiè solent, non excesserit, in id à nostris conventum est, ut ubi floreni Rhenenses scripti reperiuntur, sine adjectione, vocabuli (aurei,) non de nummis Rhenensibus aureis, sed de floreno in aliâ monetâ usitatâ, actum censetur, nisi forte ex circumstantiis aut aliis verbis cautionum aliud colligi possit, veluti si aurei Rhenensis justiponderis mentio fiat. Isto enim casu, & ejusmodi

ter/ gute Gulden/ sollen nicht auff Gold/ sondern Münze gezogen werden.

Wann aber beyde Wörter zusammen gesetzt seyn/ nemlich gute Rheinische Gulden/ so versteht man sie zu dieser Zeit in neuen Beschreibung/ und isiger Art zu reden/ von keiner Münze/ sondern von Rheinischem Golde/ es thäten dann die Umstände der Zeit/ und andere so viel mitbringen/ daß sie auff die Münze/ und nicht auff Gold/ müssen verstanden werden/ dabey wir es auch be- wenden lassen.

modi similibus de nummo aureo, non de aliâ monetâ contrahentes sensisse intelliguntur, quemadmodum verba illa probi floreni, non de auro Rhenensi, sed alia monetâ accipienda sunt. Ubi verò verba hæc simul posita reperiuntur, probi aurei Rhenenses, pro consuetudine loquendi in novis cautionibus, hodiè usitata de nummis aureis Rhenensibus, illa non de minuta vel aliâ monetâ accipienda, putant, nisi hic quoque circumstantiæ temporis aut aliæ contrarium ostendant, quod & nos probamus.

DEFINITIONES.

1. *Auri vel argenti pondere licet promisso, pecunia tamen numerata solvi potest.*
2. *Pro aureis vel thaleris mutuò acceptis alia monetâ numerata potest exsolvi.*
3. *Creditor in solutionem summa alicujus notabilis, de minutâ pecuniâ ultra 25. florenos accipere haud cogitur.*
4. *Promissâ solutione in certâ specie monetâ, puta: thaleris, aureis, debitor eam præcisè solvere tenetur, nec solutione alterius monetâ vel pecunia numerata liberatur.*
5. *Solutio est faciendâ in thaleris in specie vel aureis, licet de horum promissione, ex verbis solummodo contrahentium relativis appareat.*
6. *Aureis vel thaleris sub certâ estimatione mutuò datis, solutio in currente monetâ fieri potest, nisi usura per tempus longissimum fuerint soluta in integris thaleris.*
7. *Estimatio demonstrationis causâ adjecta non facit, ut solutio in aureis vel thaleris promissa fieri queat in monetâ currente.*
8. *Estimatio demonstrationis causâ videtur adjecta, si promissa fuerit solutio in thaleris, sive creverint, sive decreverint.*
9. *Solutione in thaleris promissâ, thaleri integri solvi debent, etiamsi sub estimatione mutuò fuerint dati.*
10. *Sub appellatione Sexagena in dubio intelligitur Sexagena antiqua, nisi aliud circumstantia suadeant.*
11. *Solutio quandoq; probatur presumptionibus & conjecturis.*
12. *Solutio debiti per instrumentum penes debitorem receptum non probatur, licet fuerit cancellatum.*
13. *Totius debiti solutio non probatur quittance Creditoris, si ad certam summam hæc presumptive restringi queat.*
14. *Debito incerta summa probato, super quantitate debiti statuitur juramento Creditoris.*
15. *Creditor amisso cbiographo, debiti persecutionem & jus hypotheca non amittit, si aliunde constet, ad hoc deberi.*
16. *Simpliciter factâ solutione, in quam causam videatur solutum.*
17. *Solutum prius in usuras, quàm in sortem imputari debet, modo usura exigi potuerint.*
18. *Qui promittit solvere intra præfinitum tempus vel dare fidejussores, elapso termino præcisè cogi potest, ut solvat: Et quando in alternativis electio sit Creditoris.*
19. *Exceptio non numerata pecunia adversus apocbam non nisi intra triginta dies admittitur, postea verò Creditor non audiendus, etiamsi onus probandi in se recipere velit.*
20. *Pro sunt pacta aliis, qui non pepigerunt multis in casibus, etiam ex verisimili paciscentium conventionione.*
21. *Successor in principatu, etsi heres antecessoris defuncti non existat, attamen as alienum pro regni utilitate factum & salaria officialium exsolvere tenetur.*

DEFINIT. I.

Auri vel argenti pondere licet promisso, pecunia tamen numerata solvi potest.

1. **Q**uamvis ab initio mutuum hac pactione contrahi nequeat, ut eandem, quam acceperit, speciem debitor reddat, ex postfacto tamen & mutuò jam perfecto bene eadem res Creditori etiam invito reddi potest, si illius non interfit, *l. 2. ubi Dd. ff. si cert. petat. Dan. Moll. lib. 3. semestr. cap. 1. † Nec facile Creditorem interesse quoddam prætere dè posse dixeris, quippe in cujus favorem introductum, ut ejusdem bonitatis res restitui debeat, eademque monetâ forma. † Ex quo sequitur, quod obligatus ad solvendum certum pondus argenti, pecuniam numeratam solvendo haud liberetur, si credendum Dan. Moll. lib. 5. semestr. 81. † Contra quem multis disputat Jac. Thoming. qu. 19. n. 8. & seqq. † Expeditum namque est, quod is, qui certum pondus auri vel argenti dare tenetur, opinionem habeat, utrum illud in rudi materia, an verò in æstimatione, pecuniâve numeratâ solvere velit, per text. in l. 1. v. cui certum. ff. de aur. & argent. legat. l. cum certum. 9. l. cum aurum. 19. in pr. §. proinde. 1 ff. eod. tit. † Quidni ergò obligatus ad auri vel argenti pondus, pecuniam*

numeratam solvendo liberabitur? præsertim † quum 7 pondus non minus conveniat pecuniæ numeratæ, quàm Marchæ argenti, quia & pecunia numerata justî ponderis esse debet, *l. 1. C. de vet. num. potest. lib. 11. Hartm. Pist. observ. 1. Thoming. dict. loc. ubi ad contraria respondet.*

Ita Domini in causa Marci Stribels zu Freystadt / Menſe April. A. 1628. (Verba sentent. Seyd ihr David Sommer vor jwenen Jahren etliche Mark Silbers schuldig worden/ welche ihr bis dato nicht abgestattet. Da ihr nun dieselbe mit Reichs- Thaleren und anderer guter Münze/ die so viel Mark austraget/ bezahlen würdet/ so lieſſe sich bemeldter Sommer damit billich befriedigen/ und ihr möchtet eben dergleichen Mark Silber hinwiederum zu entrichten nicht angehalten werden / W. N. W.)

DEFINIT. II.

Pro aureis vel thaleris mutuò acceptis, alia monetâ numerata potest exsolvi.

Falsa itaque est traditio Dd. quod mutui restitutio 1 eandem pecuniæ mutuatæ formam necessariò requirat. † Etenim solutionem in aliâ monetâ, quàm 2 quæ mutuò data est, fieri posse, satis evincit Gloss. in l. 2. §. mutui. 1. vers. sed Hugo ff. si cert. pet. ubi & Bartol. 3

- 3 & Bald † modò ejusdem bonitatis atque valoris sit moneta, ita ut Creditor ex solutione damnus non sit passurus, l. debitorem. 99. ff. de solut. l. 1. §. 1. l. 35. ff. de aur. & arg. legat. l. 34. §. 5. ff. de legat. l. 1. si quis argentum. 35. sub fin. pr. C. de donat. Joh. Zanger. de except. part. 3. c. 1. n. 160. & seq. Matth. Wesenb. in parat. ff. de reb. credit. n. 12. Donell. ad l. cum quid. 3. ff. de reb. credit. n. 12. † Nil ergò prohibet, pro aureis vel thaleris mutuò acceptis aliam monetam numeratam solvere. Nec enim tam ad ipsam materiam massam, quam ad pretium & valorem mutui respectus habetur, dict. l. 35. l. 9. ff. de aur. & arg. legat. † Nec in mutuo ipsa corpora, sed æstimatio nummorum creditur censetur, l. 49. §. 1. ff. de solut. l. 19. §. 2. l. 45. in fin. ff. de condit. indeb. l. 24. ff. de posit. l. 68. ff. ad SCum Trebell. l. 65. §. 1. de verb. obligat. Donell. dict. loc. Hottom illustr. qu. 15. † Ex quo etiam pro argento rectè solvitur aurum, l. 2. C. de arg. pret. lib. 11.

Ita Domini in causa Nicolai Persmanns zu Grimma / Mense Febr. Anno 1612.

Ita in causa Andrea Wackens zu Magdeburg / Mense April. Anno 1612.

It. in causa Matthæi Mævii zur Neustadt / Mense Februar. A. 1612.

Et in causa Petri Elbends zu Nieburg / M. Jan. A. 1612.

DEFINIT. III.

Creditor in solutionem summa alicujus notabilis, de minutâ pecuniâ ultra 25. florenos accipere haud cogitur.

- 1 **A** N ergò debitor in minutâ etiam monetâ solutionem facere poterit, putâ in Nummis, Triobolaribus, Trinariis, & aliis hujus generis minutis monetis? ita dicendum † videtur ex traditis in Def. præc. Attamen ex solutione minutæ monetæ multum incommodi ad Creditorem resultat. † Quia non tantum in numerando & iterum expendendo multum consumitur temporis; sed & ponderosior est parva moneta, & plus loci occupat in vasis vel Cistis, † adeoque difficilior, majorique cum periculo transportatur de uno loco in alium, Matth. Coler. de process. execut. part. 1. cap. 10. n. 9. † Quin & minuta moneta minoris alibi, vel etiam nullius est valoris, teste Franc. Curt. in tract. de monet. num. 24. Mart. Lauden. de monet. num. 3. 4. & 15. † taceo, quod nummorum minorum eò difficilior sit resolutio in primam materiam, quo majore ære reperiuntur, contaminati, & plus additamenti de cupro participant; & quæ alia incommoda congestit Coler. dict. loc. † Ex quibus concludere licet, Debitorem hujus generis minutam monetam offerentem audiendum non esse, cum Bartol. in l. 2. §. mutui datio. 1. n. 4. & 7. & ibi Jason. n. 9. ac Salyc. n. 9. ff. si cert. petat. † Ne tamen usus minutæ pecuniæ profus abrogetur, Imp. Ferdinandus l. in Ordinat. Monet. Anno 1559. Augustæ promulgatâ, temperamento quodam adhibito hanc quæstionem decidit; † ut nemo cogatur in solutionem qualemcunque summa alicujus notabilis, de minutâ pecuniâ ultra 25. florenos accipere, reliqua verò omnia, etiam si specialiter eâ de re conventum nihil sit, in grossiore & usitata pecunia solvi debeant, Vid. Recess. Imp. de Anno 1559.

Ita Domini in causa Osvaldi Ramlers zu Frondorff / Mense Nov. Anno 1628. (Verb. sent. Ist euch euer Nachbar von wem eure Frage meldet mit 366. fl. verhaftet / welche er anlego zu bezahlen gemeynt / so ist er die Zahlung an guten gangbaren Münzorten zu leisten schuldig / und ihr widget über 25. fl. Dreyer / und Dreyhellerspennige von ihme anzunehmen nicht gedungen werden / B. R. W.)

DEFINIT. IV.

Promissâ solutione in certâ specie moneta, putâ thaleris, aureis, debitor eam præcisè solvere tenetur, nec solutione alterius moneta vel pecunia numerata liberatur.

QUAMVIS aliàs solutio pecuniæ mutuatæ in aliâ monetâ, quam quæ mutuò data fuit, fieri possit, supra Defin. 2. Attamen notabiliter hoc limitandum, † si in certâ monetæ specie, putâ thaleris, Joachimicis, aureis &c. solutio promissâ fuerit. † Præcisè namque tunc standum est conventionem partium, nec solutionem in aliâ monetâ aut pecuniâ numeratâ Creditorem acceptare tenebitur, Albert. Brun. in tract. de monet. augm. & demin. part. 3. n. 1. & seq. Jac. Cujac. in exposit. Novell. 4. cap. 3. Matth. Berlich. part. 2. concl. 36. n. 25. † Multum siquidem interest, an Creditor pecuniam mutuando de communibus nummis, an verò de corporibus cogitaverit, l. si is cui. 94. §. fin autem communes 1. ff. de solut. l. sed et si non. 10. ff. de accept. l. si pœna. 19. §. si putem 3. ff. de condit. indeb. † Neque si de certis corporibus reddendis contrahentes conveniant, Wann sie auff ganze Reichsthlr. oder Goldgülden in specie, oder Stück vor Stück gehandelt / so solutio in nummis communibus aut monetâ usuali fieri potest, † ne scilicet aliud pro alio invito Creditori solvatur, l. mutuum. 2. §. mutui datio. 1. sub fin. ff. de reb. Credit. † Quò & Illustrissimus Saxoniz Elector in hac Constit. 29. respexisse videtur, ut si de mente contrahentium appareat pro aureis seu florenis Rhenensibus, moneta seu pecunia numerata solvi nequeat, vers. Als / so da stünde / vollwichtige Rheinische Gulden / &c.

Ita Domini in causa Matthæi Philippi zu Bobbsen / M. Febr. Anno 1606. (Verba sentent. So ist der von Köckerig / seiner Verpflichtung nachzukommen / und die erborgten 1600. fl. mit gangen unverschlagenen Reichsthl. leben zu 24. gr. abzutragen und zu erstatten schuldig / und ihr widget die Bejahung an anderer Münze anzunehmen wider euren Willen nicht gedungen werden / B. R. W.)

Item in causa Wottsrieden von Haugwitzens / Mense Novemb. An. 1605.

Et in causa Joachim Serkenbergers zu Buttstadt / M. Febr. A. 1615.

It. ad requisitionem David Hessens zu Beltslingen / M. Mart. Anno 1608.

DEFINIT. V.

Solutio est facienda in thaleris in specie vel aureis, licet de horum promissione, ex verbis solummodo contrahentium relativis appareat.

SEMPER inspiciendum est, quid senserint contrahentes, & ex tenore obligationis decidendum, num in aureis vel thaleris in specie solutio fieri debeat, nec ne, † idque si ex verbis instrumenti appareat, conjecturis & præsumptionibus locus non datur l. continuus. 137. §. cum ita 2. ff. de Verb. Obligat. l. ille aut ille 25. §. cum in verbis. 1. ff. de legat. 3. l. ult. C. de indic. viduis. 101. hac Constit. 29. §. Wann aber beyde Wörter / &c. † Satis clara autem sunt verba instrumenti ad inferendam promissionem certæ alicujus monetæ etiam relativa, † putâ: si debitor acceptâ pecuniâ mutuatâ in thaleris vel aureis solutionem in eodem monetæ genere se facturum promittat, (Er wolle die Zahlung thun an obgedachter Münze vel obgedachter maßen / &c.) Hisce namque verbis se obligat ad redditionem monetæ, quam accepit. † Debent enim verba relativa intelligi respectu substantiæ actus, & omnium ejus qualitatum, l. à filio 15. §. restator. 1. ff. de alim. legat. l. Julianus 15. ubi Bartol. ff. de hered. inst. † ideoque ut relatio sit vera, & fiat quoad omnia, verba hæc necessariò inferunt

restitutionem pecuniae in simili moneta, ut eleganter tradit Aym. Cravett. *consil. 47. num. 4.*

Ita Domini in causa Marthae von Krösigk/ Uxoris Georgii Friderici à Eröthen/ Mens. Nov. Anno 1620. (Verba sentent. Ob ihr nun wohl angeregte 1500. Reichsthaler Stück vor Stück wieder zu erlegen mit klaren Worten nicht versprochen. Die weil aber dennoch aus der Verschreibung zu befinden/ daß ihr solche Schuld eben in den Sorten/ wie obstehet/ zu bezahlen euch verpflichtet/ daraus dann so viel erscheinet/ daß ihr euch in gleicher Zahlung Stück vor Stück verschrieben/ ic. So seyd ihr auch gestatten Sachen nach solcher eurer Verpflichtung nachzukommen/ und obangedeutete 1500. Reichsthl. Krafft mehr berührter Verschreibung an solchen Sorten Stück vor Stück/ unangesehen daß die Rthl. seithero viel höher gestiegen/ wieder zu erlegen schuldig/ B. R. W.)

Et in causa David Günthers zu Neßschka/ Mens. Februar. Anno 1621.

DEFINIT. VI.

Aureis vel thaleris sub certâ estimatione mutuò datis, solutio in currente moneta fieri potest, nisi usurae per tempus longissimum fuerint solutæ in integris thaleris.

Quando aurei vel thaleri sub certâ estimatione vel taxatione mutuò dati fuerint, ut quondam communiter fieri consueverit, non multum certè dubitandum est, quin solutio in moneta currente secundum estimationem contractui adjectam fieri queat, Andr. Gail. *lib. 2. obs. 73. num. 9.* † Non solum, quia regulariter in monetis cursus est attendendus *l. 1. ff. de contr. empt. l. planè. 34. §. 2. ff. de legat. 1. l. 95. ff. de legat. 3.* Fichard. *vol. 2. consil. 47. n. 3. & 10.* Hottom. *qu. ill. 15. col. 3.* † Sed & propter estimationem conventam quæ rem ipsam qualificat, *l. ult. C. de dot. promiss. & semper emptionem venditionem facit, donec contrarium probetur, l. cum dotem. 71. ff. de jur. dot.* Accurs. *in l. si inter 21. verb. estimatæ, ubi & Bartol. C. de jur. dor.* † Attamen hoc verum est in dubio, si de aliâ mente contrahentium non appareat. Quid enim, si usurae annuæ in thaleris integris & uncialibus an harten Reichsthalern solutæ fuerint? † Sanè tùm contrahentes à conventâ estimatione discessisse videntur, ita ut & sortis solutio in thaleris integris fieri debeat, quia præsumitur talis moneta mutuò data, qualem subsecutæ solutiones demonstrant, Ernest. Cothm. *vol. 1. resp. 34. num. 318. & 321.* Berlich. *part. 2. concl. 36. n. 42.* † Quod tamen non aliter quàm de longissimo tempore ad præscriptionem sufficiente intelligendum, si nempe triginta annis, anno & die adversus Laicum, quadraginta verò annis adversus Clericum, solutio usurarum in thaleris integris facta fuerit, Dd. *in l. si certis annis 28. C. de pass.* Cothm. *d. l. n. 319.* Jac Menoch. *lib. 2. consil. 138. n. 21.*

Ita Domini in causa Senatus zu Creuzburg/ Mens. Jan. Anno 1621. (Verb. sent. Ob nun wohl die Entrichtung der 50. Reichsthl. in specie von Anno 1597. herô geschehen/ dannenhero es das Ansehen gewinnen will/ als müste ins künftige die gängliche Zahlung an Reichsthalern in specie geschehen. Die weil aber dennoch in der Verschreibung ein gewisser Valor der Thaler benennet/ und jeder zu 24. gr. angesetzt/ ihr auch die Zinsen noch nicht über 30. Jahr und Tag an 50. gangen Reichsthalern in specie erlegt/ welches gleichwohl nach gemeinem Wahn der Rechts Gelehrten in diesem Fall erfordert wird/ ic. So müget ihr auch künftiger Zeit die Zahlung an gangen Rthl. in specie zu thun wider euren Willen nicht gedrungen werden/ B. R. W.)

DEFINIT. VII.

Estimatio demonstrationis causâ adjecta non facit, ut solutio in aureis vel thaleris promissa fieri queat in moneta currente.

Quamvis in obligatione alternatîva, si nempe convenerit, ut aurei vel thaleri restituantur, aut eorum estimatio conventa solvatur, in potestate debitoris sit, vel thaleros sive aureos restituere, vel convertram estimationem præstare, Fichard. *vol. 1. consil. 30.* Garpz. *Definit. Vol. I.*

Ernest. Cothm. *vol. 1. Respons. 34. num. 329.* † Attamen hoc extendendum non est extra obligationem alternatîvam, ad eum nempe casum, quando estimatio non taxationis, sed demonstrationis causâ adjecta fuit, Nicol. Boër. *decis. 32. n. 3.* Ren. Budel. *in tr. de monet. lib. 2. c. 4. n. 13. & seqq.* Joh. Cephal. *lib. 1. consil. 31. n. 5. & seqq.* † Ideoque, si in instrumento scriptum sit, solvi debere aureos vel thaleros mutuò datos facientes & valentes tot vel tot florenos; † Solutio non nisi in aureis vel thaleris integris est faciendâ. Et florenorum expressio pro non adjecta habetur, Cothm. *de resp. 34. num. 330.* Andr. Alciat. *resp. 155. n. 1. & seqq.* Budel. *de monet. lib. 2. c. 4. num. 13. & seqq.*

Ita Domini in causa Senatus Halensis & Ambrosii Baghfigens/ ad requisitionem Christophori Beckers zu Dölsch/ Mens. Mart. Anno 1621. (Verba sent. So seyn Rathmanne/ Meistere der Innunge und Gemeinbeit der Stadt Halle die Wieders Ablösung angeregter wiederkäuflichen Zinsen mit 3000. Rthl. in specie, ohne Abziehung des Augmenti, gestalten Sachen nach/ weil aus der so viel Jahr lang erfolgten Entrichtung der jährlichen Zinsen an gangen Rthl. so viel abzunehmen/ daß der Valor der 24. gr. nicht taxationis sondern demonstrationis causa hinzu gesetzt/ zu thun schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. VIII.

Estimatio demonstrationis causâ videretur adjecta, si promissa fuerit solutio in thaleris, sive creverint, sive decreverint.

At unde dignosci poterit, an estimatio taxationis vel demonstrationis causâ adjecta fuerit? Multum existimo hic tribuendum esse conjecturis & præsumtionibus ex tenore obligationis seu instrumenti defumtis, † unde de contrahentium mente & voluntate omninò licet judicare *arg. hâc Const. 29. vers. Es gâben dann die Umstände/ oder etliche zugesezte Wörter ein anders/ ic.* † Veluti, si in civitate aut regione duæ vel plures sint monetae ejusdem nominis, at diversi valoris, quarum una plus alterâ valet; † Nam tum estimatio, apposita monetae mutuò datæ, non taxationis sed demonstrationis causâ censetur adjecta, in eum nempe finem, ut una moneta ab aliâ secerni queat, ac ne tempore solutionis inter contrahentes disceptetur, de quonam monetae genere mutuuum contractum sit, Ernest. Cothman. *vol. 1. consil. 34. num. 333.* Joh. Zang. *de except. part. 3. cap. 1. num. 185. & seqq.* Nicol. Boër. *decis. 327. num. 3.* † Idemquæ dicendum, si promissa fuerit solutio in thaleris, sub certâ quidem estimatione, apposita tamen hâc clausulâ (*sive creverint, sive decreverint*) † Quæ certè nihil operaretur, si taxationis causâ estimatio fuisset adjecta, ac solutio in moneta currente fieri posset, † At semper verba intelligi debent, ut aliquid operentur, *l. si quando. 109. ff. de legat. 1. c. si papa 10. de privileg. in sexto.*

Ita Domini in causa Georgii Friderici à Wkleben & Henrici à Germanns/ Mens. April. Anno 1619. (Verba sent. Diemeist aber seine Verpflichtung ausdrücklich dahin gehet/ daß er euch angeregte 1000 fl. wiederum mit eitel guten Reichsthalern/ ieden zu andertthalben Gulden gerechnet/ bezahlen wolle/ die müchten gleich steigen oder fallen/ ic. So ist auch der Debitor mehr berührte 1000. fl. an eitel guten Reichsthalern/ ieden Rthl. zu andertthalben Gulden gerechnet/ gestalten Sachen nach/ weil gleichwohl die Wörter (die mügen steigen oder fallen) nicht vergeblich gesetzt seyn/ sondern eine Wirkung haben müssen/ euch hinwiederum auszuzahlen schuldig/ B. R. W.)

Ita in causa Johann Ernestens zu Raumburg/ Mens. Mart. Anno 1621.

Ecim causa Johannis Henrici ab Hefelers/ Mens. Septembe. Anno 1621.

DEFINIT. IX.

Solutio in thaleris promissa, thaleri integri solvi debent, etiamsi sub estimatione mutuò fuerint dati.

Sæpè accidit, ut debitor acceptis mutuò thaleris sub certâ estimatione, solutionem in thaleris uncialibus

bus seu integris se facturum promittat, ubi solet dubitari, † annon debitor solvendo monetam currentem liberetur propter conventam æstimationem, quæ debitorem non nisi ad redditionem valoris obstringit, secundum tradita *supra* Defini. 6. † Veluti docent Ernest. Cothm. *vol. 1. respons. 34. num. 326.* Albert. Brun. *de monet. lim. 8. num. 4.* At quò minus hisce assentiar, † movet me rescriptum Impp. Dioclet. & Maxim. *in l. si inter virum & uxorem. 21. C. de jur. dot.* ubi æstimatione, cujus mentio ab initio facta fuerat, non attentà, corpora ipsa reddi jubentur, † scilicet quia inter Creditorem & Debitorem convenerat, ut res ipsæ restituerentur, Accurs. *ibid. in verb. æstimate.* Ren. Budel. *de monet. lib. 2. c. 4. n. 15.* † Quæ certè ratio in casu quoque præsentis locum habet propter verba manifesta, quibus debitor solutionem in thaleris integris seu uncialibus promissit; † Totius namque obligationis vis & efficacia consistit in eo, ad quod se debitor obligavit, Alb. Brun. *de monet. augm. & demin. p. 5. n. 4.* † Ac licet prius circa acceptionem mutui mentio fuerit facta æstimationis, attamen quia in clausula posteriori thaleri integri seu unciales promittuntur, præcisè thaleri in specie solvendi sunt, † quia clausula posterior semper prævalet, tribuitque formam & modum solutionis *l. si servus plurium. 50. ff. de legat. 1.* Frider. Pruckm. *vol. 1. conf. 8. num. 167.* Ern. Cothm. *vol. 1. resp. 34. n. 327.*

Ita Domini in causa Domini Frederici Wesschens zu Reichensbach/ Mense Jul. Anno 1621. (Verba sentent. So ist teyo gedachter von Reichensbach mehr berührte 1. ob. fl. so ihme an Reichensthalern als 4. Reichsthl. zu 5. aute fl. gerechnet/ geliehen worden/ seiner Verschreibung nach/ darinnen er sich zu dängen Rtbl. verpflichtet/ mit dergleichen gangen Reichsthl. zu bezahlen schuldig / W. R. W.)

DEFINIT. X.

Sub appellatione Sexagena in dubio intelligitur Sexagena antiqua, nisi aliud circumstantia suadeant.

Dubium non est, quin sub appellatione monetæ iis in locis, ubi plures monetæ uno nomine continentur, veluti sunt aurei Ungarici & Rhenani, Sexagenæ novæ 60 grossorum & antiquæ 20 grossorum, &c. intelligatur moneta ea, † quæ ex consuetudine loci communiter frequentatur, quæque altera est usitator, *l. licet Imperator. 74 in fin. l. si servus plurium. 50. ff. de legat. 1.* † Nisi forsan aliud inter contrahentes actum appareat; Id quod ex natura rei subjectæ, vel ex quantitate vel aliis conjecturis colligi potest, *l. cum quid. 3. ubi Bartol. n. 8. si cert. pet.* † Nam venditæ re magni precii pro sexagenis, in dubio res ipsa suadet, partes non de sexagenis antiquis sed novis egisse, Bartol. *in dict. l. cum quid. 3. ff. d. 2. num. 2.* † Aut, si moneta aliqua certa præcellit, palam inde fit, monetam eandem restituendam esse, Bald. *in l. multum interest. 6. n. 2. C. si quis alteri vel sibi &c.* Johan Köpp. *quæst. 26. n. 5.* † Quod si verò in loco contractus, vel ubi res sita est, & in loco ubi solutio faciendâ, diversæ sint monetæ, hoc casu moneta in loco contractus usitata attenditur, Bartol. *in l. semper in stipulationibus. num. 5. ubi & Cagnol. num. 5. ff. de Reg. Jur.* † At quid si ex subjectâ materiâ ejusque qualitate, vel ex naturâ contractus, aut aliis circumstantiis de mente contrahentium non appareat, nec loci consuetudo rationem decisionis præbeat? Tùm certè in dubio pro moneta minori concludendum, ideoque partes de aureis Rhenanis, non Ungaricis, vel de sexagenis antiquis, non novis sensisse intelligitur *dict. l. semper in stipulationibus. ff. de Reg. Jur. Joh. Köpp. dict. quæst. 26. n. 9.*

Ita Domini in causa Sempronii Hasers zu Dentscheden/ Mense Octobr. Anno 1627. (Verba sentent. Hat Simon Waruigt

auff eine Obligation wider euch geklaget/ darinnen ihr ihme 20. Schock schuldig worden/ etc. Da nun aus andern Umständen und Vermuthungen nicht zu vernehmen/ auff was für Schock ihr mit einander gehandelt hättet/ so würden im Zweifel 20. alte Schock verstanden/ und ihr wöchtet ihme so viel neue Schock zu zahlen nicht angehalten werden/ W. R. W.)

DEFINIT. XI.

Solutio quandoque probatur præsumtionibus & conjecturis.

Solutio quia facti est, non præsumitur sed probari debet, *l. in bello. 12. §. facti. 2. ff. de capt. & postl. reuers. l. 5. ff. de probat.* Jac. Menoch. *lib. 6. præsumpt. 18.* † Sufficit tamen ad solutionem demonstrandam probatio conjecturata seu præsumtiva, Joseph. Mascard. *vol. 3. de probat. concl. 1318. num. 26.* Menoch. *lib. 3. præf. 5. num. 2.* † Veluti, ex diuturnitate atque silentio desumpta, quando scilicet Creditor distulit multos annos petere creditum; Nam tùm temporis cursus & præscriptione præsumitur debitor solvisse; † Qui enim tempore liberatur, similis est ei, qui satisfacit, *l. si pupillus. 45. §. ult. ff. de admin. tutor.* † cum temporis cursus tollat actionem personalem & realem *l. sicut 3. l. omnes. 4. C. de præsc. 30. vel 40. annor.* Et qui tamdiu tacet, † censetur juri suo renunciare *l. si eo tempore. 6. C. de remiss. pign. junct. l. cum in plures 60. §. locator horrei 6. ff. locat.* Menoch. *dict. præf. 135. num. 3.* Mascard. *dict. concl. 1318. num. 27.* † Eò quoque pertinet conjectura desumpta ex qualitate Creditoris & Debitoris, puta, si Creditor est persona cauta & administrator bonorum debitoris, unde sibi facile solvere potuisset, *l. cum de indebito 25. ff. de probat. l. eleganter. 24. §. qui reprobos. 1. ff. de pign. act.* Bartol. *in l. si cum venderet. 13. §. ult. ff. de pignor. action.* item: † Quando Creditor diu distulit petere extra judicium, vel in jus vocare ipsum debitorem, cum facile ei fuerit petere & experiri contra eum, vel ejus filios & heredes, Afflic. *decis. 13. num. 21.* † Aut, si Creditor diversæ summæ & quantitatis noluerit pro tenui summâ credere & fidem sequi ipsius debitoris, sed eam exigit. † Quo certè casu præsumitur etiam satisfactum pro summâ majore. Afflic. *dict. decis. 13. numer. 22.* vel si Creditor mutuum sumserit à debitore. † Et quæ sunt aliæ præsumptiones relatæ à Menoch. & Mascard. *d. loc.* Ubi tamen notandum, quòd præsumtionibus istis locus sit, quando agitur non de Credito recenti & novo; † Sed de antiquo, cujus probatio difficilis est, Afflic. *dict. decis. 13. n. 23.* Menoch. *dict. præsumpt. 135. n. 22.*

Ita Domini in causa Georgii & Martini der Breuilingen zu Budissen/ Mense Februar. Anno 1625. (Verba sent. Obweill aber dennoch Barthol. Roland nunmehr 12. Jahr nacheinander still geschwiegen/ und unangesehen er ein dürfftiger Mann/ und des Geldes bedörftiget gewesen/ doch nichts weiters gesodert/ sondern auch um etli Auleben ersuchet/ welches von ihme außser Zweifel nicht geschehen/ da er mit Recht etwas zu fodern gehobt hätte/ etc. So ist aus diesen und andern starcken Vermuthungen/ præsumtivè dafür zu halten/ daß die Auszahlung vorgedachter Schuld von euch geschehen/ derowegen ihr ihme/ ehe und zuvor solche Vermuthungen beständiger Weise von ihu umgestossen/ etwas ferners abjusta: ten nicht verpflichtet seyd/ W. R. W.)

In causa Nicolai Wolgens & Martini Reinhardts ad requisitionem Quæstoris zu Kiebrunwerda/ Mense Augusto, Anno 1629.

Et in causa Johannis Georgii à Schönbergs/ Mense Majo, Anno 1633.

DEFINIT. XII.

Solutio debiti per instrumentum penes debitorem receptum non probatur, licet fuerit cancellatum.

Debitor exhibens chirographum pro liberato non habetur, nisi à Creditore sibi redditum probet, factamve à se solutionem, *l. 2. ubi Accurs. ff. de pact. l. si chirographum. 24. ff. de probat. l. precunt. 17. & seq. C. de solut. Aut. Fab. in Codic. lib. 8. tit. 29. defin. 1. numer.*

- 2 *mer. 1.* † Non enim ex sola Chirographi possessione induci potest tacitum pactum de non petendo, sed ex ea demum restitutione, quæ per ipsum Creditorem, aliumve mandantis Creditoris nomine facta probatur,
- 3 *Fab. dict. loc.* † Nihilominus pro debitore haud levis inde oritur præsumtio, si integræ sit existimationis,
- 4 quæ ipsi prodesse potest hætenus, † ut vel in Creditorem onus probandi transferatur, *dict. l. si chirographum 24. & l. seq. ff. de probat.* † vel petenti debitori de solutionis veritate, aut Chirographi redditione juramentum in supplementum deferatur, *arg. l. admonendi. 31. ff. de jurejur. l. in bona fidei. 3. C. de reb. cred. & jurejur.* † Quod ipsum tamen non semper verum est, sed in causâ cognitione totum versatur, & pro personarum causarumque varietate judicantis arbitrio relinquendum. Vid. omninò Joseph. Mascard. *de probat. vol. concl. 476.* † Planè non majorem facit probationem solutionis instrumentum penes debitorem cancellatum repertum: Chirographo namque existente penes debitorem, quid interest, an sit cancellatum nec ne, quum sit in potestate debitoris, ut cancelletur aut non? † ideoque quod dicitur, ex Chirographi cancellatione præsumi solutionem *dict. l. si chirographum. 24. ff. de probat.* sic accipiendum videtur, si penes Creditorem cancellatum reperiatur, *Ant. Fab. in Codic. dict. tit. 29. defm. 28. n. 12.* † At si penes debitorem reperietur Chirographum, sive sit cancellatum, sive non, nunquam inducenda ex eo est præsumtio solutionis aut liberationis, sed tantum conventio taciti pacti de non petendo, † eo demum casu, quo probatur redditum à Creditore, *ut in l. 2. ff. de pact.* aut ab alio ex voluntate & mandato Creditoris, *ut in l. Creditorum. 7. C. de remiss. pign.*

Ita Domini in causa Rudolphi à Wondkau in Hojerswerda/ Mens. Jun. Anno 1629. (Verba sent. Ob nun wohl eines Gläubigers Schuld-Verschreibung bey euch vorhanden / die weil ihr aber dennoch von ihme nicht quittiret worden / und / wie ihr solche Schuld-Verschreibung an euch gebracht / nicht erweisen können / So sey ihr auch der geschenehen Zahlung wegen hierdurch gnaßsam nicht versichert / sondern ihr könnet berührte Schuld noch einsten zu bezahlen wohl besprochen werden, W. R. W.)

Et in causa Valentini Wrtchs zu Döbeln / Mens. Octobr. Anno 1636. (Verba sent. Wenn ihr nun gleich eure Obligation, so zerrißen ist / in Händen hättet /c. So ist doch dadurch die Zahlung nicht erwiesen /c.)

DEFINIT. XIII.

Totius debiti solutio non probatur quittance Creditoris, si ad certam summam hac præsumtive restringi queat.

- 1 Inter modos probandi solutionem optimus ille videtur, qui sit per confessionem ipsius Creditoris, ejusve scripturam. † Esi enim solutio per testes quoque probetur, Joseph. Mascard. *de probat. vol. 3. concl. 1318. n. 16.* Attamen tutius agit Debitor probando solutionem, † per scripturam & quittance Creditoris super solutione confectam, siquidem testibus non creditur, nisi etiam deponant & dicant, ex quâ causâ fuerit solutum, Mascard. *dict. loc.* † Quin & si conventum inter partes, ut actus in scriptis celebretur, adeo quod sine scriptura partes non contraxissent, necessariò requiritur tum scriptura ad probandam solutionem, † cum eo vinculo, quo quid introductum est, illud etiam dissolvi debeat, *l. nihil tam naturale 35. ff. de Reg. Jur. l. testium. 28. ubi Dd. C. de testib.* † Planè in quittance Creditoris non tam verbis quam menti ejus est inhærendum: Quid enim si Creditor falsus fuerit, debitum sibi totaliter esse solutum, (Et sey gar bezahlt.) ex tenore autem instrumenti appareat, debitum fuisse divisum in certas summas ac portiones, ac super harum unâ vel alterâ solummodò scripturam quittance fuisse confectam? † Utique tum
- 2 *Carpz. Defm. Vol. 1.*

confessio Creditoris ad illam tantummodò summam erit restringenda. † Faciens namque actum præsumitur facere eo modo, quo sibi utilior esse potest, ut scribit Bart. *in l. gerit. 88. num. 21. ff. de acq. hered. Jac. Menoch. lib. 3. pref. 136. num. 16.* † Et verba generalia semper ex eo, quod verisimile est, recipiunt interpretationem, *l. 1. ubi Bald. ff. test. quemad. aper. Ant. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 16. defm. 21. n. 9.*

Ita Domini in causa Margarethen Ellenbachin zu Meissen/ M. Sept. Anno 1600. (Verba sent. Ob ihr nun wohl in solcher Quittung bekennet / daß euch der Schenke gar bezahlt habe / die weil aber dennoch darinnen ferner zu befinden / daß ihr unterschiedene Posten von ihme zu fodern gehabt / von welcher Posten einer allein daamals gehandelt worden /c. So seynd auch vorerwehnte Wort darauff allein zu verstehen / und ist demnach der Schuldener die angezogene exceptionem solutionis anderer Gestalt / dann geschehen / und wie Recht zu beweisen schuldig, W. R. W.)

DEFINIT. XIV.

Debiti incertæ summæ probato, super quantitate debiti statur juramento Creditoris.

Nil juvat Creditorem, probari debitum vel per confessionem ipsius debitoris, vel per testes, si non etiam quantitas debiti simul probetur, sine quo certè debitor condemnari nequit: † Nisi dixeris judicis officio incumbere, debitorem hoc casu in minimo denatio condemnare, argumento ejus, quod dicitur: Obligatum ad genus liberari tradendo muscã, *l. legato generaliter 37. ubi Gloss. ff. de legat. 1.* † Sed parum inde emolumenti Creditor habebit. *Annon ergò super quantitate debiti Creditori juramentum suppletivum deferre liceat?* † Equidem non placet hoc Bartol. *in l. admonendi. 31. num. 10. v. quero, quid si testis deficiat. ff. de jurejur. ubi docet, † quod si duo testes deponant, se vidisse mutuare, sed non recordantur de quantitate, judex non poterit juramentum suppletivum deferre, nisi concurrentibus aliis conjecturis. † Nec, ut videtur, sine ratione. Daretur siquidem per id occasio jurandi in immensum, quod esset absurdum, à quo evitando argumentari licet, *l. nam & absurdum. 7. junct. l. præcedenti. ff. de bon. libert. Nic. Everhard. in loc. legal. c. 8.* † At hac ratione probatio debiti in genere, effectu prorsus destituetur: Hoc ne dicamus, relicta Bartoli opinione, sequamur potiùs communem Dd. sententiam: † Debito scilicet in genere probato, super quantitate debiti standum esse juramento Creditoris, ut tradit post Alex. Jalon. Dec. & Purpura Cravett. *conf. 198. n. 9. Octav. Cacher. decis. 96. Hippol. singul. 322.* † Quò & facit doctrina Caccialupi, quod confessio extrajudicialis sola sine causa sufficiat ad delationem juramenti suppletivi, *in repet. l. admonendi. 31. num. 181. ff. de jurejur.* † Nec movet quicquam, quod dicitur, dari occasionem jurandi in immensum; Quia judex haud prohibetur tum refrenare talem summam habitâ ratione personarum & subjectæ materiæ secundum tradita Octav. Cacher. *dict. decis. 96. num. 5.**

Ita Domini in causa Johannis Zehuers & heredum Johannis Delsuers zu Leipzig / Mens. Nov. A. 1633. (Verba sententia: Daß Kläger die Schuld / damit ihme Beklagter vor erkauftes Leder jedes zu drey Viertel Reichsthaler verhoffet / durch die vermittelte Eydts abgehörte Zeugen zur Nothdurfft erwiesen und beybracht. Würde nun Kläger auch die Anzahl berührter Leder eydliche erhalten / inassen er zu thun schuldig / so wären Beklagte ihme dieselbe obgedachtem Werth nach zu bezahlen pflichtig, W. R. W.)

In causa heredum David Lauers contra Abrahamum Passavi Judzum Pragensem, M. Febr. A. 1633.

It. in causa Creditorum Johannis Georgii à Krositz / an die Fürstliche Anhaltische Regierung zu Zerbit / Mens. Jun. Anno 1634.

Et in causa Zacharia Plekshens Gläubiger zu Dresden / M. Dec. Anno 1635.

DEFINIT. XV.

*Creditor amisso chirographo, debiti persecutionem
& jus hypotheca non amittit, si aliunde con-
stat, adhuc deberi.*

- 1 **Q**uamvis Creditor confiteatur, instrumentum obligationis authenticum & publicâ fide firmatum, se incendio aliove casu amisisse, haud tamen propterea debito carebit; † Sed id nihilominus pristinâ actione persequi potest, si probet adhuc sibi deberi, secundum tradita Ant. Fab. *in Cod. lib. 8. tit. 29. defn. 23.*
- 2 *in pr.* † Non enim tabulæ debitum faciunt. Alioquin dicendum esset, intercidisse actionem, si debitor instrumentum penes se habeat illudque proferat cancellatum: † Quod quàm falsum sit, apparet ex traditis Dd. *ad l. 2. ff. de pact. & l. si chirographum. 24. ff. de probat. Vid. supr. Defn. 12.* † idemque asserendum puto de jure & actione hypothecæ, quæ amisso chirographo haudquaquam intercidit. † Actiones enim non nisi certis modis tolluntur, *l. obligationum fere. 44. §. 1. vers. placet. ff. de O. & A. l. pen. ff. de solut. inter.*
- 3 quos non est instrumenti amissio. † Quin potius, qui semel debuit sub jure constitutæ hypothecæ, adhuc debere censetur, nisi probet se liberatum, *l. qui debitori. 15. C. de solution.*

Ita Domini in causa Johannis Gördenst zu Magdeburg/ Mense Jan. Anno 1634. (Verba sent. Ob nun wohl Anno 1631. bey dem erbärmlichen Untergang und Verheerung der Stadt Magdeburg/ die Obligation und Schuld-Verschreibung mit verdorben / da aber dennoch solche Schuld-Forderung/ benehnt der erlangten Hypothec, anderer Gestalt beyzubringen und zu erweisen wäre/ &c. So hätte ihr euch derselben vor allen andern Creditorn/ so kein älter und besser Recht erlanget/ billich zu erweuen/ B. N. W.)

DEFINIT. XVI.

Simpliciter factâ solutione, in quam causam videatur solutum.

- 1 **C**erti juris est, debitorem, in quam causam velit, solvere posse, ita ut ejus priores hæc in re sint partes
- 2 *l. 1. in pr. ff. de solut. l. 1. C. eod. tit.* † Sin verò nil dicat, electio ad Creditorem convertitur, ejusdemque arbitrio relinquitur, cui potius debito id, quod solutum est, acceptum ferat, *dict. l. 1. ff. eod.* † modo viri boni officium agat, inque id debitum imputet, id quod ipse, si deberet, esset soluturus, nimirum in causam duriorum *l. 1. l. 3. ff. eod. tit.* ut pluribus explicant Hart. Piff. *part. 3. qu. 21. nam. 7. & seqq.* Jacob. Cujac. *lib. 5. observ. 34.* Donell. *16. comm. 12.* † Quod si neuter aliquid dixerit, pluraque sint nomina, ex horum qualitate dijudicandum est, quodnam debitum solutum censetur. † Cujus rei instructionem dat sufficientem Jctus Papinianus *in l. cum ex pluribus. 97. ff. de solut.* Ut nempe probè attendatur, quo nomine fuerit solutum, quodnam debitum liquidum sit, vel purum, aut sub conditione debeatur; Quodnam antiquius; Ex quâ causâ debeatur; Cui debito solutum magis conveniat, cujusque quantitati propius accedat, &c. † quæ omnia latius persequitur Jacob. Menoch. *l. 3. presumpt. 136. & Hartm. Piff. dict. 9. 25. num. 15. & seqq.* † In primis verò in dubio semper id, quod solvitur, in graviolem seu duriolem causam solutum videtur *l. 5. ff. de solut. Ant. Fab. in Codic. lib. 8. tit. 29. defn. 31. num. 6.*
- 3 Dicitur autem gravior causa ratione famæ; † Unde potius in id, quod ex famosâ causâ, quàm ex non famosâ deberetur, solutum censetur *l. si quid ex famosâ. 7. l. cum ex pluribus 97. ff. de solut. Menoch. dict. loc. num. 1.* Surdus *decis. 186. num. 4.* † Vel ratione pœnæ; Unde in eam potius causam, quæ pœnam continet, solutio facta videtur, *dict. l. si quid ex famosâ, & dict. l. cum ex pluribus. 97. ff. de solut. Hartm. Piff. dict. quæst. 21. num. 17.* † Quò & refero causam usu-

rariam, ut in illa prius, quàm in debitum sine usuris contractum intelligatur quis solvere, ut sentit Bartol. *in dict. l. cum ex pluribus. 97. ff. d. t. Menoch. dict. loc. n. 4.* † Quandoque etiam gravior dicitur causa re-
spectu satisfactionis, ideoque id, quod sub hypothecâ, vel pignore, sive datis fidejussoribus debetur, potius intelligitur solutum, eò quod sine satisfactione debetur, *l. & magis 4. & d. l. cum ex pluribus. ff. de solut. Hart. Piff. dict. quæst. 21. num. 19.* Menoch. *dict. pres. 136. n. 6. & 7.* Surd. *conf. 290. n. 15.* Hieron. Gabriel. *vol. 2. consil. 48. in pr.* † Ex quibus patet, multum hæc in re tribuendum esse arbitrio discreti judicis, quem tamen insistere oportet vestigijs Papiniani *in dict. l. cum ex pluribus. 97. ff. de solut.*

Ita Domini in causa Johannis Sablers und der Pflüppischen Erben ad requisitionem Laurentii Krebsens zu Leipzig/ M. Jul. A. 1613. (Verba sentent. Und es hat bemeldter Sabler in unterschiedenen maßten in die 13000. fl. bezahlet und erlegt/ &c. So wird solche Bezahlung auf die in der Obligation benemte 20038. fl. gestalten Sachen nach/ weil dieselbe Summa größer und etwe ver hypothecirte Schuld ist/ auch weder der Debitor noch die Pflüppischen bey der Zahlung ein anders bedinget/ billich gerechnet/ und davon zu erst abgeführt/ B. N. W.)

Et in causa Heredum Michael Schwedens zu Leipzig/ M. Jan. A. 1634.

DEFINIT. XVII.

Solutum prius in usuras, quàm in sortem imputari debet, modo usura exigi potuerint.

Sed obtinent prædicta Definit. præced. in debitis pluribus atque diversis. Quando verò de uno & eodem debito, quod partim sortem principalem, partim verò Usuras continet, quaeritur *in quam causam facta solutio referenda sit?* † Generaliter constitutum est, ut simpliciter soluta pecunia in Usuram potius, quàm in sortis causam impuretur, *l. 5. §. Imperator. 2. vers. quod generaliter constitutum. l. Titia. 48. ff. de solut. l. 1. in fin. C. eod. tit.* † Nimirum, quia Creditor particularem solutionem non recipere, neque adeò sortem absque usuris acceptare tenetur, *l. tutor. 41. §. Lucius 1. ff. de usur. ut vult Salycet. in dict. l. 1. C. de sol.* † Aut quia usura, soluta sorte, amplius peti nequeunt *l. 4. C. de pos.* † Quamvis neutra ratio placeat Hart. Piff. *lib. 3. 9. 21. n. 25.* ubi dicit hujus rei rationem manifestam dari non posse, ideoque in juribus manifestis hic omnino acquiescendum esse. † At hoc certum est, jura prædicta non nisi ad eas usuras pertinere, quæ & debentur & exigi possunt, scilicet, si dies venerit, exque certæ & taxatæ fuerint, Anton. Fab. *in Cod. lib. 8. tit. 29. defn. 31. num. 2.* Hinc fit, † ut in usuras non cedat solutio, si hæc ex judicato debeantur, quarum tamen taxatio in judicati executionem dilata est, quia usura ante taxationem exigi non possunt, Fab. *dict. loc.* † Idem erit, si Creditor sortis solutionem persecutus sit; Factâ namque tum solutione, credendus est debitor in eam causam solvisse, ex qua magis urgebatur, *arg. l. 5. l. 3. ff. de solut.* † Pariter nec in concursu Creditorum solutio à debitore facta in usuras referenda est, quia ex Constit. Provinciali Torgens. *de Anno 1583.* haud exigi possunt usurae, priusquam omnium Creditorum fors fuerit soluta; † Nisi sortè solutio eò tempore facta esset, quo alijs Creditoribus nullum adhuc esset jus quaesitum, quod probè observandum, Hart. Piff. *dict. 9. 21. n. 28.*

Ita Domini in causa Johannis Friderici à Elich/ Mense April. A. 1632. (Verba sentent. So verbleibet es bey solcher Vergleichung billich/ und was in Krafft derselben ausgezahlet bekommen/ wird erstlich auff die von der abgehandelten Summen betagte und sällige Zinsen/ und nachmahls die übermaße auff das Capital gerechnet/ &c.)

Et in causa Georgii Eßbens zu Marthenburg/ Mense Jun. Anno 1636.

DEFINIT. XVIII.

Qui promisit solvere intra praefinitum tempus vel dare fidejussores, elapso termino precisè cogi potest, ut solvat: Et quando in alternativis electio sit Creditoris.

- 1 **V**ulgata juris regula est; Quod in alternativis electio sit debitoris, l. plerumque. 10. §. fin. ff. de jur. dot. l. si heredi plures. 5. ff. de condit. Inst. l. si ita distrahat. 25. l. si in emptione. 34. §. ult. ff. de contr. empt. l. 2. §. non utique 3. vers. Et ideo eum qui Stichum. ff. de eo quod cert. loc. l. 6. §. 1. ff. de jur. patron. l. 6. §. 1. ff. de re judic. l. 7. §. 51. ff. de donat. inc. vir. & uxor. Anton.
- 2 Fab. in Codic. lib. 4. tit. 24. def. 13. n. 1. † Quae tamen regula officium suum perdit, quando alternativa ponitur inter duo, quorum unum tantum est in obligatione, alterum verò adjicitur ad cautelam vel in favorem Creditoris, ut docent Bart. in l. quamvis. 6. in pr. ff. de pign. act. Salyc. in l. quod favore 6. C. de lb. Nic. Everh. in loc. & natur. alternativorum. num. 7. Dan. Moll. lib. 1. semestr. 27. n. 1. Hart. Pist. p. 3. qu. 4. num. 12. † Ex quo fit, ut is, qui solvere promisit intra praefinitum tempus, vel dare fidejussores, elapso termino, precisè cogi queat, ut solvat, si id velit Creditor, nec audiri debeat, si offerat fidejussores, † quia unicum tantum hic est in obligatione, solutio nimirum pecuniae creditae; alterum verò de dandis fidejussoribus adjectum est in favorem Creditoris, † ut proinde ipsi hoc casu danda sit electio juxta praedicta Moller. dict. c. 27. idem judicium est de aliis contractibus, † ut duobus exemplis; puta conductae domus & oppignorati molendini, demonstrat eleganter Moller. loc. alleg. quem vid.
- 3
- 4
- 5
- 6

Ita Domini in causa Francisci Marras ju Döbeln/M. Mart. A. 1628. (Verba sent. Hat euer Schuldner / so euch mit 500. Reichth. verhaftet / auff einen gewissen Termin die Zahlung zu thun / oder auch genugsame Bürgschaft beschwören zu bestellen versprochen / den gefagten Termin aber vorüber stessen lassen / und die Zahlung nicht geleistet. Ob er nun wohl mit Bürgen Versicherung zu thun gemeynet / ic. So möget ihr euch doch damit abweisen zu lassen / und ihme die Schuld länger zu gestunden wider euren Willen nicht gedungen werden / sondern ihr seyd auf baare Zahlung zu dringen und ihn beschwören gebührlichen zu belangen wohl befragt / B. R. W.)

DEFINIT. XIX.

Exceptio non numerata pecunia adversus apocham non nisi intra triginta dies admittitur, postea verò Creditor non audiendus, etiamsi onus probandi in se recipere velit.

- 1 **A**dversus apocham seu quietantiam, quae pecuniam sibi solutam Creditor confiteretur, haud admittitur exceptio non numeratae pecuniae, † nisi intra triginta dies, quos in eam rem Imp. Justiniani constitutio praescripsit in l. in contractibus. 14. §. super ceteris 2. C. de non num. pecun. Zang. de except. p. 3. c. 14. n. 25. Fab. in Cod. lib. 4. tit. 22. def. 7. n. 1. Harppr. ad tit. Instit. de liter. obligat. n. 56. † Non enim praesumit Lex, tam facile Creditorem atque Debitorem, non facta numeratione, cautionem talem seu apocham scripturum, † quia tanta aviditas Creditoribus non est pecuniam suam recipiendi, quanta debitoris mutuum desiderantis & anhelantis, † ut sic propter minus periculum spatio 30 dierum Creditori satis provisum existimaverit Imp. Justinianus, Dd. in dict. l. 14. C. d. non num. pec. Zanger. & Harppr. dict. loc. At quid, si post tempus hoc elapsum Creditor intentionem suam per se probare velit? † Tum Creditorem haud prohibendum, sed in annum usque trigessimum admittendum esse, docet Ant. Fab. dict. def. 7. n. 4. Sed absque fundamento. † Quin potius tempore 30 dierum praeterlapso Creditorem hanc exceptionem in tan-
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7

tum amittere, ut omnimodò cautioni suae stare cogatur, nec ulterius de pecuniâ sibi non soluta querelam movere possit, † etiamsi onus probandi, pecuniam solutam non esse, in se recipere velit, satis probant verba generalia dict. l. 14. §. 2. C. de non num. pecun. † eaque communis est Dd. sententia, à qua, praesertim ex liberationis favore, non recedendum, Salycet. & Dd. in dict. l. 14. §. 2. C. de non num. pecun. Joh. Zang d. l. n. 30. & 31. Wesenb. vol. 1. Consil. 42. n. 28. & 29. Sichard. in d. l. 14. n. 5. Harppr. d. l. n. 59.

Ita Domini in causa Jacobi Burckards / contra Eustachium Müllern / ventilata in Praetorio Lipsienti, Mense Novembr. Anno 1628.

Et in causa Christiani von Heinitz zu Altenfrotzig / Mense Apr. Anno 1635. (Verba sentent. So verbleibets bey solcher Abrechnung und Quittung nochmahls billich / und es mag die Pacht-Graus mit der vorgeschügten Exception des nicht entrichteten Pacht-Zinses / nunnuehr / weil von dato der gegebenen Quittung etliche Monat allbereitt verlossen / nicht zugelassen noch gebürt werden / B. R. W.)

DEFINIT. XX.

Profunt pacta aliis, qui non pepigerunt multis in casibus, etiam ex verisimili paciscentium conventionem.

- 1 **N**on magis regulariter pro alio pacisci, quam alteri stipulari licet, sed sunt pacta stricti juris, nec iis, qui non pepigerunt, nocent, aut profunt, l. si actionem. 24. C. de pact. † etiamsi juramento confirmata, Schurff. cent. 1. consil. 66. num. 19. Matth. Wesenb. in parat. ff. de pact. num. 10. † scilicet, quia obligationes inventae sunt, ut quisque agat, quod sua interest; Et sane nihil in alium transferri per nos potest, nisi per aliquod legitimum & proportionatum medium, † quale certè haud esse potest pactum, per quod obligatio vel actio in alium transferatur, quoniam conventiones prorsus afficiunt personas & in iis subsistunt, ut eleganter differit Reinh. Bacchov. in nor. ad Treutl. vol. 2. diff. 27. sb. 2. lit. d. † Nihilominus plurimi dantur casus, in quibus ex dispositione juris pacta etiam ad alium, qui non pepigit, derivantur, † ut si Notarius pro alio paciscatur l. 2. 3. 4. ff. rem pupill. salvo. fore. l. non aliter. 18. ff. de adopr. Nam per judicem vel Notarium cuiusvis acquiri obligationem tradit Dion. Gothofr. in l. 38. §. alteri 17. ff. de V. O. † Ex stipulatione quoque Procuratoris domino quandoque utilis actio accommodatur, veluti ex praetoriis stipulationibus l. 27. in fin. & l. seq. in pr. ff. de procur. † Si procurator ex te domini (scilicet ipsi acquisita) fuerit stipulatus l. quod Procurator. 68. ff. de procur. & si presente domino stipulatus fuerit. l. 79. ff. de V. O. Bachov. dict. loc. † Nec Procuratori assimilis est institor, ex cujus contractibus interpretatione prudentum actio datur l. 1. in fin. & l. 2. ff. de Inst. act. † Quin & quotiescunque per actum naturalem obligatio constituitur, alteri actio utilis quaeritur, † ita nimirum ex pacto deponentis vel commodantis alteri actio utilis datur l. 8. C. ad exhib. junct. l. 26. in pr. ff. deposit. † & si quis meo nomine pecuniam numeret, mihi conditio quaeritur l. 9. §. ult. ff. de reb. cred. l. 126. §. 2. vers. per liberum in fin. ff. de V. O. l. dominus. 53. ff. de condit. indeb. † Ex pacto etiam Creditoris rem pignoratam Vendentis & tradentis, actio in factum debitori datur l. si cum 13. in fin. ff. de pign. act. licet verba hujus textus Triboniano adscribat Ant. Fab. de error. pragmat. dec. ad. 22. Err. 9. † Ex pacto quoque, traditioni ex causa donationis adjecto, alteri utilis actio competit l. quoties. 3. C. de don. qua sub modo. † Pariter ex affectione & conjunctione personarum pater filio vel filiae etiam post mortem suam dari, potest pacisci ac stipulari, l. 45. §. 2. ff. de V. O. Et parentibus patri ac matri in causa dotis hoc facere licet, ubi ex parentum
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12
- 13
- 14
- 15
- 16
- 17
- 18
- 19
- 20
- 21
- 22
- 23
- 24
- 25
- 26
- 27
- 28
- 29
- 30
- 31
- 32
- 33
- 34
- 35
- 36
- 37
- 38
- 39
- 40
- 41
- 42
- 43
- 44
- 45
- 46
- 47
- 48
- 49
- 50
- 51
- 52
- 53
- 54
- 55
- 56
- 57
- 58
- 59
- 60
- 61
- 62
- 63
- 64
- 65
- 66
- 67
- 68
- 69
- 70
- 71
- 72
- 73
- 74
- 75
- 76
- 77
- 78
- 79
- 80
- 81
- 82
- 83
- 84
- 85
- 86
- 87
- 88
- 89
- 90
- 91
- 92
- 93
- 94
- 95
- 96
- 97
- 98
- 99
- 100

actionibus liberis actio quaeritur, l. pater. 7. Codic. de pact. convent. l. 26. C. de jur. dot. l. 25. in fin. ff. solut. matr. quem textum à Triboniano corruptum non sine causa suspicatur Anton. Fab. 13. coniect. 5. Vide hosce, aliosque plures casus relatos ab Accurs. ad §. si quis a-
 16 l. 4. Instit. de inut. stipul. † Quia non solum ex juris dispositione manifesta, sed etiam ex verisimili partium conventionione pacta ad alium, quam qui pepigit, deriva-
 17 ri, tradit Matth. Wesenbec. dist. loc. num. 10. † Videlicet, cum hoc ejus interest, qui pactum fecit & verisimiliter eà de re actum videtur, Wesenb. dist. loc. ubi etiam exempla ponit. Multis itaque casibus ex paci-
 18 scentium conventionione alteri obligatio acquiritur, † ut non malè forsan quis arbitrari possit cum Martino allegato ab Accurs. in §. si quis alii. 4. Inst. de inut. stipul.
 19 Semper ex alterius pacto dari utilem actionem, † inquam sententiam etiam videtur inclinare Hottoman. 4. observat. 8. Sed reprehenditur Martini opinio ab Accurs. d. l. & Azon. in summ. C. de pact. num. 28.

Ita tractatum in causa Georgii Windlers & Hieronymi Krappens contra heredes Hansen Wettmanns / ventilata in Senatu Lipsiensi, M. Febr. A. 1635.

DEFINIT. XXI.

Successor in principatu, etsi heres antecessoris defuncti non existat, attamen es alienum pro regni utilitate factum & salaria officialium exsolvere tenetur.

1 **Q**uando regnum successor jure hereditario à defuncto habet, procul dubio prædecessoris factum præstare, instarque heredis, omne as alienum exsolvere tenetur, Dd. in cap. licet. 6. extr. de vot. & vot. re-
 2 dempt. † Secus verò si dignitatis solummodò sceptrique fuerit successor: Qui cum causam ab antecessore
 3 non habeat, sed Regnum ei ex lege obveniat, † non magis, atque is, qui in administratione, dignitate, beneficio, aut feudo successor existit, antecessorum pactis, conventis & patrimonialibus conventionibus obligatur, Andr. Gail. lib. 2. observat. 154. num. 1. & 2. Christ. Besold. de success. regia lib. 3. dissert. 2. concl. 2.

Henr. Bocer. de invest. feud. cap. 3. num. 73. † quia debita hereditaria præstantur solummodò ab herede universalis, l. ex facto 35. de hered. inst. l. quoties. 13. C. de cod. tit. l. 1. & 2. C. de hered. vel act. vendit. † Ex
 4 quo Regem Bohemæ antecessoris sui Matthiæ investituram de caducitate successionis confirmare haud obligatum fuisse, respondit Collegium Juridicum Lipsiense in Consilio, quod extat apud Hart. Piff. part. 2. quæst.
 20. num. 44. † Sicuti nec is, qui Ecclesiastico Magistratui, Præsul in dignitate, officiove succedit, ex prædecessoris sui investitione de caducitate successionis obligatur, c. sciendum. §. si dominus. tit. quib. mod. feud. consl. cap. un. de cler. qui invest. † Sed hoc ita
 7 in patrimonialibus conventionibus: Nam si ex natura & consuetudine officii Regii initæ fuerint obligationes, † quales sunt promissiones salariorum factæ
 8 officialibus Regiis, ex hisce omninò tenebitur successor etiam ex lege: Conveniri enim hic potest ab iis saltem Creditoribus, † qui pro regni necessitate & utilitate, pro illius scilicet defensione & incremento, aut
 in usus necessarios, utilesque alios, pecuniam mutuo dedere defuncto, arg. c. 1. extr. de solut. Andr. Tiraq. de primog. qu. 35. n. 19. Petr. Greg. Tholof. lib. 7. de Republ. c. 12. n. 1. Ant. Pereg. de jur. fisci lib. 2. fol. 109.

Ita Domini in causa Hansen Friedrichs von Bretth/M. Nov. A. 1635. (Verba sentent. Hat Herzog Heinrich Julius zu Braunschweig/ hochlöblicher Gedächtnis/ bis auff dessen Absterben euer Schwäher etliche 20. Jahr vor einen Kammer-Junker und Krieges-Hauptmann gedienet/ daher Ihr Fürstl. Gnaden demselben Krafft ausgeantworteter schriftlichen Bestallung mit etlichen tausend Reichsthalr. verhaftet worden. Und es hat auch Der Herr Sohn/ Herzog Johann Friedrich Ulrich/ Christmilder Gedächtnis/ nach Absterben des Herrn Vaters/ sich gegen eure Hausfrauen gnädig erkläret/ wann sein Land wiederum zu friedlichem Stande gebracht werden möchte/ dasselbe zu bezahlen/ welcher aber nunmehr auch Todes verfahren/ und das Herzogthum Braunschweig auff die Herzoge von Lüneburg gefallen. Wann nun gleich Dero Fürstl. Gn. nicht als Erben und jure hereditario succedirten; diweil aber dennoch die Bestallung vermunthlich dem Fürstenthum und ganzen Lande Braunschweig zum besten gesehen und angesehen gemeinr. Sofern Ihr Fürstl. Gn. Gn. das Fürstl. Brief und Siegel an sich zu haben/ und eure Hausfrau/ so lange die Bestallung gewähret/ zu befriedigen schuldig/ B. R. W.)

CONSTITUTIO XXX.

PARTIS SECUNDÆ.

Wie und auff was Meynung das Interesse post moram zu erkennen?

We Schöppenstühle haben bis anhero auff die Frage ungleich gesprochen / dann etliche seynd der Meynung gewesen / wann ein Kauffmann des ausgeliehenen Geldes oder der Wahren auff bestimmte Zeit nicht bezahlet / daß disfalls ob solam moram fünf Gulden interesse lucri cessantis, von hundert Gulden Haupt-Summa / auff ein Jahr zu erkennen / diweil gemeiniglich ein Kauffmann zum wenigsten so vielerwerben könne / der Richter sonst auch ex conjecturis das Interesse zu moderiren besug / und daß disfalls / wann ein Kauffmann ob moram allein 5. Gulden von hundert Gulden fordert / ganz keiner Liquidation nöthig sey / da er aber über fünf Gulden fordern thäte / daß er alsdann das Interesse liquidiren müsse. Etliche aber seynd der Opinion, daß ob wohl ob moram Kaufleute / und also personæ consuetæ nego-

Quomodo & quatenus interesse post moram parti adjudicandum?

Non eadem de hac quæstione Scabinatum haftenus fuit sententia. Quidam enim existimârunt, mercatori, si tempore statuto non solveret debitor, ob solam moram, loco interesse lucri cessantis, in singula centena quincunces usuras annuas adjudicandas esse, cum mercatores tantum ad minimum lucrari consueverint, judici quoque ex conjecturis interesse moderari permissum sit, ideoque isto casu, ubi quincunces tantum usuras loco interesse peteret mercator, nec liquidatione quidem ejus illi opus esse putarunt; si quid verò amplius peteret, id probari oportere. Alii contra, etsi mercatoribus & aliis negotiari consuetis, ob moram, non tantum interesse damni emergentis, sed & lucri cessantis deberi concesserint, liquidatione tamen aliquâ opus esse voluerunt, ex quâ perspicui posset, merca-

gotiari der Anforderung nicht allein des Interesse damni emergentis, sondern auch Interesse lucri cessantis, zu Recht befugt / so solte doch zu vorn/ ehe fünf oder mehr Gulden moderirt/ eine Liquidation geschehen/ daraus zu befinden / daß der Kauffmann fünf oder mehr Gulden gewinnen mögen / cum lucrum semper non sit certum, er auch so wohl verlihren als gewinnen könne/ und wann solche Liquidation geschehen/ daß nach Gelegenheit derselbigen/ das Interesse auff fünf oder mehr Gulden zu moderiren. Damit nun solches auch zur Gewißheit in unsern Landen gereiche/ so haben wir ihnen auferlegen lassen/ forthin in unsern Hoff-Verichten/ Juristen-Facultäten und Schöppen-Stühlen zu sprechen/ daß in allen Fällen und Personen/ Kauff-Leuten und andern/ ohne Unterschied/ das Interesse selbst/ und zum wenigsten per circumstantias & conjecturas probiret und liquidiret/ auch alsdann erst darauff die Moderation erkannt werden soll. Wann aber einer ein Gut erkaufft/ und ihm ist dasselbige tradiret/ und er hat das Kauff-Geld nicht bezahlet/ sondern beyde das Gut und Geld behalten/ dieweil unsere Verordnere disfalls dafür geachtet/ daß solch Interesse pretii non soluti, welches sonst von der Nutzung des verkauften Guts zu nehmen/ und nach

tozem singulis centenis quinque vel amplius etiam lucrari potuisse, cum lucrum non semper sit certum, & fieri potuerit, ut etiam cum jacturâ nonnullâ negotiaretur mercator. Ejusmodi igitur liquidatione præmissâ, tum demum loco interesse, quina in singula centena vel amplius etiam mercatori adjudicanda putarunt. Quò igitur hic quoque certi quid habeant subditi nostri, volumus, ut sive mercator sit sive alius quicumque, qui interesse petit, saltem per circumstantias vel conjecturas id probet, & tum demum à judice æstimatum ei adjudicetur, quod & in judicando & respondendo judicia Curialia, Collegiaque Juridica & Scabinatus ut observent, mandavimus. Ubi verò fundo vendito & tradito emptor pretium non solvit, sed id unâ cum fundo penes se retinuit, cum Deputati nostri existiment, hoc in casu & ejusmodi similibus interesse pretii non soluti, quod ex fructibus habere venditor poterat, judicem ex officio æstimare ita posse, ut quina in singula centena illi adjudicet, id judicando ita observari nobis placet, potissimum si constet, tantum fructuum ex fundo vendito quotannis percipi potuisse.

Gelegenheit aus Richterlichem Amt in diesem und dergleichen Fällen auff fünf Gulden von ein Hundert Gulden moderiret werden könne: So lassen wir uns auch gefallen/ daß in einem solchen Fall darauff erkannt werde/ sonderlich wann genugsam Bericht und Anleitung vorhanden/ daß das verkauffte Gut an Nutzung jährlich so viel ertragen möge.

DEFINITIONES.

1. *Usura quincunces hodie ordinaria ac consuetudinaria sunt, nec majores debentur, etiamsi promissa fuerint.*
2. *Etiam inter mercatores usura ordinaria sunt hodie quincunces, non majores, nisi consuetudo loci aliud introduxerit.*
3. *Usura pupillares, quincuncibus majores, haud admittuntur.*
4. *Quod ultra quincunces Usuras præstitum, id vel debitori restituendum, vel in sortem imputandum est.*
5. *Usura, ad certum tempus promissa, in perpetuum debentur, quamdiu sortis solutio facta haud fuerit.*
6. *Usura pretii non soluti, etiam citra conventionem, debentur Venditori, licet emtor ex re vendita nullos perceperit fructus.*
7. *Non liberat emtorem à præstatione Usurarum alimentatio venditoris, si facta est pars pretii.*
8. *Creditor loco interesse, absq; ullâ ejusdem probatione, Usuras quincunces petere potest.*
9. *Creditor, usurarum quincuncium quantitate non contentus, majus interesse petere valet, si id probare audeat.*
10. *Promissis licet quincuncibus usuris, majus tamen interesse, si probatum fuerit, Creditori præstari debet.*
11. *Creditor in probatione majoris interesse succumbens postea usuras quincunces loco interesse petere nequit.*
12. *Creditor solutionem sortis absq; protestatione accipiens, postea interesse, sive usuras ex mora petere nequit.*
13. *Sublatâ licet per solutionem sortis petitione, superest tamen petitio usurarum, qua ex stipulatione aliâve conventionem debentur.*
14. *Pecuniam depositam sub præstitâ cautione ad se recipiens, tenetur ad interesse, si condemnatus fuerit ad restitutionem pecunie.*
15. *Non valet pactum de stando simplici ac nudâ Creditoris assertionem super interesse.*
16. *Licet fidejussor sub gravioribus usuris mutuam pecuniam acceperit, nihil tamen ultra quincunces usuras à debitore, seu interesse, repetere valet.*
17. *Usura adjudicantur ex mutuo à die litis contestatæ, sive contestatio vera intercesserit, sive ficta, qua inducitur ex contumaciâ.*
18. *Ratione pecunie indebitè soluta interesse, vel usura, ne quidem à tempore litis contestatæ, exigì possunt.*
19. *Filia, post mortem patris conferens dotem, ad præstationem usurarum non tenetur.*
20. *Usura & fructus legatorum debentur à die mora, seu factæ petitionis.*
21. *Legati in diem relicti usura non ex lapsu diei, sed tantum ex die agniti & petiti legati debentur.*
22. *Usura legatorum debentur minori citra moram à die aditæ hereditatis.*
23. *Etiam in bona fidei contractibus ex solo diei lapsu, minori debentur usura, absq; præcedente interpellatione.*
24. *Præceptum judicis de non exsolvendo debito, liberat debitorem ab Usuris & interesse.*
25. *Debitor præter usuras, ne quidem ex conventionem propriâ, ad Collectas de pecuniâ mutuo acceptâ Magistratui præstandas, firmiter obligatur.*
26. *Non solum in mutuo, sed & in reliquis contractibus usura, ex morâ debita, ultra alterum tantum exigì prohibentur.*
27. *Soluta autem usura ultra alterum tantum conditione indebiti repetuntur, vel in sortem imputantur.*
28. *Quan-*

28. Quando usura ultra alterum tantum peti possint?
 & quid si exigantur tanquam interesse, non ut usura?
29. Interesse alterius interesse, non minus ac usuras usurarum exigere prohibitum, etiam inter mercatores.
30. Usuras usurarum de pecunia pupillari solvit tutor solus, non etiam alius debitor extraneus.
31. Tutor usuras usurarum illarum, quas à debitore non accepit, nequaquam prestare tenetur.
32. Nec usuras usurarum prestat tutor de pecunia pupillari, quam ipse, cum mutuum, penes se habet.
33. Non permittendum, ut usura redigantur in sortem, ad facilius admittendas usurarum usuras.
34. Nec inter Mercatores permittitur Anacostismus.
35. Cessio debiti seu actionis regulariter non valet, nisi ad concurrentem dari pretii quantitatem.
36. Ex Constitutione Anastasii, ne quidem venditio debiti particulariter in certos terminos solvendi valet, nisi ad concurrentem pretii quantitatem, imputatis tamen cujusque termini usuris.
37. Annullata cessione debiti, ex Constitutione Anastasiana, superfluum id, quod solutam quantitatem excedit, regulariter ad cedentem pertinet.
38. In societate diviso in socios equaliter facienda est, secundum proportionem quotativam, non quantitativam.

DEFINIT. I.

Usura quincunces hodie ordinaria ac consuetudinaria sunt, nec majores debentur, etiam si promissa fuerint.

1. **N**Olo hic disputare, an jure licitæ sint usuræ, vel non? Nec repetere lubet ea, quæ à Dd. præsertim à Petr. Heig. p. 2. q. 1. & Matth. Col. de process. execut. p. 1. c. 10. num. 35. & mult. seqq. in hanc rem scripta fuere. † Sufficiat nosse, usuras moderatas hodie non tam consuetudine generali, quam lege Imperii in Recept. Imp. de Anno 1500. 1539. 1548. 1577. sub tit. Von wucherlichen Contracten/ &c. in Recept. Wormatiens. de Anno 1586. Et in Electoratu Saxoniz jure provinciali in Const. Mauritii El. de An. 1550. tit. Von den Wuchern. Const. Augusti Electoris de Anno 1555. tit. Von Wucher. b. Const. 30. in fin. de Anno 1572. & Ordin. Torg. de Anno 1585. tit. Von Wucher / wucherlichen Contracten/ &c. tolerari. † Nec simpliciter jure divino usuræ censentur prohibitz; Non certè hæ, quæ æquitate nituntur, Exod. 22. vers. 15. Levit. 25. vers. 37. Deut. 23. vers. 19. Luc. 6. vers. 34. † Ac jam dudum à Jctis pariter atque Theologis præstantissimis decisum, atque rationibus ex jure divino & civili firmissimis probatum fuit, posse principem usurarum quantitatem in hæc temporum necessitate definire, quam & moderatiores tenere jure possint, & improbi-
 5. ores excedere prohibeantur; † Ira tamen, ut semper charitatis proximo debitæ ratio habenda, ac pauperibus & indigentibus pecunia absque ullâ usurâ mutuò danda sit, Martin. Chemnit. in loc. Philip. comm. Ægid. Hunn. in Consil. Theolog. An liceat ultra sortem erogata pecunia accipere pensionem. D. J. Gerh. decad. 8. qu. Polit. 1. Molin. in tract. de usur. n. 86. Heig. & Col. d. l. Ernest. Cothm. vol. 2. Resp. 52. n. 34. & seqq. Ant. Tessaufaur. decis. 57. Ventur. de Valent. in part. litig. lib. 6. c. 11. num. 27. † Quod nec beato Martino Luthero displicuit, ut patet ex libr. singul. de Usur. ad parochos. tom. 7. Jen. fol. 405. §. Aber wie, wenn der Fall käme/ &c. Quamvis haud ignorem † quosdam adeò religiosos esse velle, ut sine peccato mortali usuras haud accipi posse existiment; † Et Christianos fame potius perire, quam ulla, vel quantulascunque usuras accipere licere, cum quibusdam Pontificiis superstitione assentit, ac propterea Molin. aliud docentem, malum appel-

39. Valet quandoque pactum in societate, ut alteri semper pecunia sit salva, nec is ulla sentiat damnum.
40. Valet Antichresis, nec tenetur Creditor ad restitutionem fructuum ex agro oppignorato percipiorum, ob modicum usurarum legitimarum excessum.
41. Fructus tamen ex agro percepti in pactione antichresios sorti imputantur, quando legitimam usurarum modum nimium exuperant.
42. Fructus naturales ex hortis ac pratis jure antichresios percepti, sorti semper imputantur, & quatenus usuras quincunces exuperant.
43. Emptio pignoris occasione mutui contracta non subsistit, quando constat de usuraria pravitate.
44. Valet emptio pignoris sub pacto de retrovendendo, si non constat de usuraria pravitate.
45. Valide Judæus actionem, ex contractu judiciali adversus Christianum sibi competentem, alii Christiano cedit.
46. Dilatione moratoria durante, non debentur usura.
47. Exigi possunt usura, etiam si in libello unà cum sorte antea non petita, nec in sententia auctori adjudicata fuerint.
48. Usura usurarum jure haut exigi possunt à novo debitore, in cujus personâ sortis vicem obtinent.

litat Theologum Ant. Fab. in Cod. l. 4. tit. 24. def. 2. n. 5. † Admittit tamen, publicæ Societatis tuendæ gratia, & propter redundantem in vitâ humanâ perversitatem, usuras benè tolerari, dict. defn. 2. in fin. & de Error. pragmat. decad. 10. Error. 1. † Ecquis enim absque spe data lucri, necessitatibus suis facilè mutuum reperiret? Nam ita comparati sunt homines, ut citra aliquod commodum suum, alterius commoda promovere nolint; † ut verè dixerit Aug. Call. Usuram patris legis probatam damnare, hominis esse, communem hominum utilitatem societatemque non satis intelligentis, referente Christoph. Besold. lib. 2. polit. c. 4. §. 37. † Sint tamen usuræ moderatæ & honestæ, nempe Quincunces, quæ meliorum fundorum redditibus justè correspondere censentur, ac vicefimo anno sortem æquant, Ant. Fab. dict. defn. 2. n. 4. † Quæ & leviores dicuntur in l. tutor. 7. §. qua autem. 10. in fin. ff. de admin. tut. Et modestæ à Persio Satyr. 15. † Quibus in Electoratu Saxon. Recept. Provinc. de Anno 1628. Sextum florenum, collectæ nomine Magistratui solvendum, hodie addunt. † Majores verò usuræ prorsus sunt prohibitz nec debentur, etiam si promissa fuerint, l. eos. 26. §. 1. vers. si qui autem aliquid. C. de usur. Recept. Francof. de Anno 1530. & 1548. tit. Von wucherlichen Contracten. Ordin. prov. Elect. Mauritii de Anno 1550. tit. Von Wucher. & Ordin. Torgens. August. Elect. de Anno 1583. tit. Von Wucher/ wucherlichen Contracten/ &c. † Quin & usurarios hosce majores usuras exigentes sat graviter puniri, dixi in pract. crim. p. 2. q. 92. & seqq.

Ita Domini in causa Ægidii Weters in Leipzig/ Mens. Nov. Anno 1591. (Verba sententiæ: Und ist die Debitrix von solchem Capital mehr nicht, dann die Landtlicheu Zinsen/ als 5. von 100. ungeachtet sie sich zu einem hohern Zins gegen euch verschrieben/ zu entrichten schuldig/ B. R. B.)

It. ad requisitionem Quæstoris Saltzchsis, Mens. Sept. Anno 1620. (Verba sent. Das Beklagter den 6. Rthl. von 100. Zins/ ungeachtet er sich hjerzu verschrieben/ zu zahlen nicht gedrungen werden mag/ &c.)

DEFINIT. II.

Etiam inter mercatores usura ordinaria sunt hodie quincunces, non majores, nisi consuetudo loci aliud introduxerit.

ETiam cum inter mercatores agitur, non usuræ majores quincuncibus solent adjudicari; † Nec enim ho-

diè in Imperio Romano-Germanico & Electoratu Saxonicae graviores usurae admittuntur, quin potius severissime prohibentur, tanquam modum honestiorem excedentes, Def. *præced.* Recess. Imp. Wormat. de Anno 1586. Ord. Elect. Saxon. Torg. de An. 1583. tit. Von Wucher/ wucherlichen Contracten/ &c. † At modus honestus in rebus omnibus etiam inter mercatores est servandus, non immoderata cujusque affectio subsequenda, l. ex damni. 40. in pr. ff. de damn. infest. Ant.

3 **4** Fab. in Codic. lib. 4. tit. 24. defin. 2. n. 4. † A consuetudine tamen, quæ certis quibusdam locis, inter Mercatores beses usuras, h. e. octo pro centum, introduxit, non recedendum, l. Cajus Sejus. 11. ibi: fuit autem consuetudo ff. de usur. † Quæ tantò facilius tolerari potest, quanto propius ad sanctionem Imp. Justiniani l. eos qui 26. C. de Usur. accedit. † Perpenso & hoc, quod inter Mercatores usurae interesse loco habeantur, quod haud rarò usuras quincunces superat, l. 3. § 4. ff. de in lit. jur. Ant. Fab. dict. defin. 2. n. 3.

Ita Domini in causa Adriani Jamson & Johannis Wolffhagens in Brehmen/ Mens. Octobr. Anno 1630. (Verba sententia: Dieweil aber dennoch Inhalts der Reichs. Abschiede dergleichen hoher Zins ohne Unterschied strafflich verboten/ und ein höherer Zins/ als 5. pro 100. darinnen nicht verstatet wird/ &c. So wird der zwischen euch beyden Kaufleuten getroffene Contract, gestalten Sachen nach/ so viel den übermäßigen Zins anlangt/ pro usurario billich gehalten/ und ist demnach Jamson einen höhern jährlichen Zins/ als 5. pro 100. zu zahlen nicht verpstlichtet/ &c. Ihr könnt dann wie zu Recht darthun und erweisen/ daß durch eine beständige Gewonheit im Lande Holsstein und bey euch eingeführet/ und über Rechtsverwährte Zeit unverbrüchlichen unter den Kaufleuten 8. pro cento jährlichen Zinses verstatet/ gebilliget und zugelassen worden/ dessen genöset ihr auff solchen Fall billich/ B. R. W.)

DEFINIT. III.

Usura pupillares, quincuncibus majores, haud admittuntur.

1 **A** Brogato propemodum jure Novellarum in Novell. 72. & in usum revocato veteri jure in l. tutor. 7. §. usura. 11. ff. de admin. & peric. tutor. l. tutores. 24.

2 **C. eod. tit.** hodiè rursum introductum esse videtur, † ut tutores licito lucro & fœnori pecuniam pupillarem exponere vel in emptionem prædiorum collocare, † & si hoc neglexerint, usuras vel id, quod interest, pupillis refundere teneantur, juxta tradita Bartol. in l. tutor. qui repertorium. 7. §. si post. 3. §. ff. de administ. & per. tutor. Andr. Rauchb. part. 2. quæst. 26. num. 6. Hartm.

3 **Pist. lib. 1. quæst. 49. num. 24. cum seq.** † Sive autem tutor ipsemet vel alius quivis debitor pupillo obligatus sit, usuras quincuncibus majores exigere haud licet.

4 **† Nec enim pupillo concedendum, quod reliquis Creditoribus severissime prohibitum est, Supr. Definit. 1.**

5 **† Quin & sanctionem Justiniani Imper. in l. eos qui 26. C. de usur.** usuras pupillares comprehendere, quis non animadvertit, posita ibidem dictione universalis, eaque geminata, † quæ nihil excludit l. Juliano respondit. 68. ff. de legat. 3. l. à Procuratore. 13. C. mandat. Rauchb. dict. quæst. 26. num. 27.

Ita Domini in causa Tutorum Martini Denters & Serdrus/ Uxoris Johannis Freunds/ an die Vormundschafts. Herren zu Leipzig/ Mens. April. Anno 1630. (Verba sent. Daraus so viel zu befinden/ daß Beflagte klagenden Vormunden wegen ihrer Wändeln das hinterstehtige Capital der IIII fl. 11. gr. 5. pf. benehnt der rüchständigen Land. üblichen Zinsen/ jedoch höher nicht/ als 5. pro 100. gerechnet/ vollständig zu zahlen schuldig/ &c.)

DEFINIT. IV.

Quod ultra quincunces Usuras prestitum, id vel debitori restituendum, vel in sortem imputandum est.

1 **U** Suræ ultra legitimum modum promissæ, non modo solvi haud debent, sed & solutæ repeti vel in sortem imputari possunt, l. 9. ff. de Usur. l. 20. C. eod. tit. l. 26. in pr. ff. de condit. indeb. † Annullato liqui

2 **Carpz. Definit. Vol. I.**

dem & rescisso contractu usurario, Ordin. Provinc. de Anno 1555. tit. Von Wucher. & Ordin. Torgens. de Anno 1583. tit. Von Wucher/ wucherlichen Contracten/ &c. §. Sehen/ ordnen/ vers. Damit allen Nichtern gebietende. † Id quod ultra legitimum usurarum modum est præstitum, & pravitatem usurariam sapit, indebitè solutum videtur, ac proinde conditione indebiti repetitur dict. loc. 26. ff. de cond. ind. † Non obstante debitoris promissione aut instrumento obligationis, quod nullius momenti habetur. Nulla siquidem conventionem, nulloque pacto ultra legitimum usurarum modum debitor sese firmiter obligare Matth. Wesenb. p. 2. consil. 72. n. 13. & seqq. nec jus publicum privatorum pactis mutare potuit l. 38. ff. de pact. Herm. Lather. de cens. lib. 3. cap. 23. num. 92.

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. Zinassen auch Besklager den 6. fl. an denen hiebeyor gezahlten Zinsen conditione indebiti wieder zu fordern/ oder an der hinterstelligen Schuld abzuführen wohl befugt ist/ B. R. W.)

Item in causa Johannis Wolffhagens in Brehmen/ M. Octob. Anno 1630. (Verba sentent. Zinassen ihr auch die Übermasse des Zinses/ so über 5. pro 100. eingehoben/ wiederum heraus zu geben/ oder euch an dem rüchständigen Capital abführen zu lassen schuldig seyd/ &c.)

It. in causa hæredum ac viduæ D. W. in Leipzig/ Mens. Jun. Anno 1627.

In causa Johannis Arnoldi in Rempten/ Mens. Novembr. Anno 1627.

Et in causa Johannis Bledigs in Dresden/ Mens. Februarii, Anno 1630.

DEFINIT. V.

Usura, ad certum tempus promissa, in perpetuum debentur, quamdiu fortis solutio facta haud fuerit.

1 **Q** uamvis usurae pecunia fœnebris citra stipulationem non debeantur l. 3. C. de Usur. l. Titius. 24. ff. de pasc. verb. † sufficit tamen, semel eas in stipulationem venisse, ad hoc, ut ex tacita contrahentium voluntate in posterum quoque exigì queant. † Igitur si quis pecuniam intra biennium solvere promissit, nec ad diem solvit, non eò minus easdem usuras debet, quod conventionis, in quam deductæ fuerant, tempus præterierit, Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 24. defin. 1. † id namque actum videtur, ut quamdiu fors soluta non esset, eadem usurae præstarentur, si de aliis nova conventio nulla fieret l. Seja. 12. ff. de Usur. † Quod tantò magis verum est, si post decursum tempus, de quo convenerat, ad eundem modum prosequentibus annis usuras solutas fuisse appareat; † Quia voluntas contrahentium colligitur ex eo, quod secutum est, l. nulla tibi adversus. 5. C. de solut. † Et sufficit usurarum præstatio per aliquot annos continuata ad inducendam in posterum tempus obligationem, l. cum de in rem verso. 6. ff. de usur. Ant. Fab. lib. 7. conjeçt. 8. & 9.

Ita Domini in causa Johannis Wolffhagens in Brehmen/ M. Oct. Anno 1630. (Verb. sent. Wann gleich der Schuldener das erteigte Capital nur alleht auff 2. Jahr lang um Verzinzung auffgenommen/ und den Zins länger zu reichen sich ausdrücklichen nicht erkläret. Dieweil er aber dennoch biß dato das Capital nicht abgetragen/ &c. So mag er sich auch/ unangesehen die zwey Jahr schon vorlängit verfloßen/ der Zinsrechnung/ so lange er das Capital abtattet/ nicht entbrechen/ B. R. W.)

DEFINIT. VI.

Usura pretii non soluti, etiam citra conventionem, debentur Venditori, licet emtor ex re vendita nullos perceperit fructus.

1 **T**olerabiliores reliquis videntur usurae, quæ ex natura & æquitate Negotii, quod geritur, debentur in vicem fructuum, † quos vicissim debitor ex re Creditoris percipiat, aut pro eo, quod reverà Creditoris interest ratione damni emergentis, non lucri cessantis, l. non debet. 41. §. 1. ff. de reg. jur. † inde est, quod si marito de suo tempore soluta haud sit, ille usuras petere

2 **Fff f**

tere possit, quia certat de damno vitando, ferendo one-

- 4 8. n. 7. † Pariter & citra conventionem, evitandi damni causâ, usuræ pretii non soluti debentur Venditori, qui rem venditam tradidit, *h. Const. 30. Wann aber einer ein Gut/ ic. l. curabit. 5. C. de act. empt. l. 2. C. de Usur. & mor. Dan. Moll. bic. num. 5. Anton. Tessaur. decis. 43. n. 4. Andr. Gail. lib. 2. observat. 17. n. 6. † Iniquum enim esset, ut Emptor eju. dem temporis & fructus fundi & pretii usuras retineret, l. Julianus. 13. §. veniunt autem 20. ff. de act. empt. Anton. Fab. dict. tit. 24. defn. 5. num. 11. † At licet emptor ex re vendita tot fructus non perceperit, qui ad quantitatem usurarum quincuncium adscenderent, nihilominus venditori hæc præstandas esse, ex vocula (Sonderlich) *h. Const. 30. §. ult. rectissime colligit Moll. bic, quem sequitur Berlich. part. 2. concl. 38. n. 14. † Quin licet emptor nullos omnino fructus perceperit, vel percipere potuerit, ad usurarum tamen præstationem eum obligatum dixerim propter moram commissam, † ex quâ solâ usuras ceu interesse deberi ex *h. ipsa Const. 30. expeditum est. † Quamvis aliter sentiant Didac. Covarr. lib. 3. var. resol. cap. 4. n. 3. Fachin. 2. controvers. c. 32. quos sequitur Berlich. dict. concl. 38. n. 14.***

Ita Domini in causa Petri Raumanns zu Gschwitz/ Mens. Jan. Anno 1634. (Verba sentent. So seyd ihr nebenst dem restitrenden Capital der Kauf-Grider/ auch die von Zeit des Verzugß an aufgelauffene Landübliche Zinsen/ unangesehen daß ihr selbige Zeit hero das erkaupte Gut wenig oder gar nicht genuzet und genossen/ Verkaufers Erben zu zahlen und abzustatten schuldig/ ic.)

DEFINIT. VII.

Non liberat emtorem à præstatione Usurarum alimentatio venditoris, si facta est pars pretii.

- 1 **Q**Uum Emptor venditori per multos annos alimenta præstitisset, sufficientem compensationis causam extare putabat, quò minus præstatione usurarum pro pretio non soluto gravandus esset. † Quin & ex parte Vendoris haud minima videbatur ingratitude vel tantillum quid usurarum loco exigere. † Attamen mortuo venditore, ejusdem heredes in contrarium urgebant, ultra pretium in paratâ pecuniâ solvendum, emptorem venditori alimenta tanquam partem pretii promississe. † Quo probato nullum porro dubium restabat, quin emptor non obstante alimentatiois exceptione ad præstationem usurarum teneretur: † Quippe quæ ex morâ non factæ solutionis justo tempore, cum interesse emptori debentur *hæc Const. 30. §. ult.*
- 6 ac proinde æquissimum emtori easdem præstari. † Non enim ex solâ causâ damni emergentis, sed & ex lucro cessante id, quod interest, venit præstandum, *l. si commissa. 13. ff. rat. rem. haberi. l. 2. ff. de eo quod cert. loc. l. si fundus. 33. in fin. ff. locat. l. si mulier. 21. §. antep. ff. rer. amot. Ant. Fab. in Cod. lib. 4. tit. 24. defn. 8. n. 4.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Und ihr habt euch mit euerer Etmenden/ daß ihr nemlich Verkaufers in die 17. Jahr lang nothdürftig unterhalten/ (weil solche alimentatio pars pretii, und über das Kaufgeld von euch versprochen worden/ beständiger Weise dawider nicht zu behelßen/ W. R. W.)

DEFINIT. IX.

Creditor loco interesse, absq. ullâ ejusdem probatione, Usuras quincunces petere potest.

- 1 **U**Suræ vel ex conventionem, vel solâ morâ officio judicis debentur *l. 3. l. 4. C. de usur. l. 2. C. deposit. l. 17. C. locat. † Et quidem ex conventionem, si in stricti juris judiciis per stipulationem, l. 31. l. 41. in fin. ff. de usur. l. 10. §. 4. ff. mandat. † in bonæ fidei autem contractibus pacto in continenti adjecto promissæ fuerint, dict. l. 3. & 4. C. de usur. l. 13. C. de pact. l. 24. l. 26. §. 1. ff. deposit. † Ex morâ verò usuræ solummodo in bonæ fidei contractibus debentur, *l. mora fieri. 32. §. 1. l. 17.**

*§. 2. ff. de usur. l. usura. 2. C. eod. tit. l. 24. §. ult. ff. deposit. l. 17. C. de locat. † Sed in mutuo aliisque stricti juris judiciis, usuras non tanquam usuras, sed ut interesse lucri cessantis & damni emergentis, ex tempore moræ tunc demùm exigi posse, si prius vel saltem per circumstantias & conjecturas interesse quoddam liquidatum & probatum fuerit, quondam etiam in foro Saxonico placuit, hæc Const. 30. §. Damit nun solches auch/ ic. ubi Moller. n. 1. & 2. † Atqui difficillima, iniquis, est probatio ejus quid interest, quippe quæ in factis non in jure consistit *l. quatenus. 24. ff. de reg. jur. † ac metuendum, ne scrupulosam litem propterea institui, ac litem ex lite moveri necesse sit, quod ne eveniat, bonus judex semper cavere debet l. terminato. 3. C. de fruct. & lit. expens. l. fratris. 10. C. de transact. † Nec credendum, quod ratione pecuniæ præstetur unquam id, quod reverâ interest, ne faciliè in infinitum excurrat, quia lucrum, quod ex indefinitâ negotiatione pecuniæ sperari potest, infinitum est, Ant. Fab. in Cod. lib. 4. tit. 24. def. 7. n. 7. † quam ob causam nimirum solent creditores pecuniæ stipulari usuras vel pœnam, ex consilio Jurisconsulti in *l. ult. ff. de prator. stipulat. junct. l. stipulatio ista. 38. §. alteri 17. ff. de verb. obligat. † Verum id certè est, nec ulla justior taxatio interesse fieri potest, quàm ad modum usurarum legitimarum, & quarum usus frequentior est, cujusmodi sunt usuræ quincunces. † Idque animadvertens Illustrissimus Saxon. Elector Divus Augustus, immutatâ hæc Const. 30. Creditoribus ex tempore moræ, usuras quincunces loco interesse petentibus, eas absque ulla liquidatione & probatione adjudicari jussit, quantumvis inter partes de hoc conventum non fuerit, in Ordin. Torg. de Anno 1583. tit. Von Bucher/ wucherlichen Contracten/ ic. §. Als haben wir solcher ihrer Bitte/ ic. vers. und es wolte sich der Gläubiger/ ic. † Quæ sanctio non solum mercatoribus, qui frequenter negotiari consueverunt, sed etiam quibuslibet aliis Creditoribus, cujuscunque status & conditionis sint, succurrit, dict. §. Als haben wir/ vers. Und es wolte sich/ ic. Modest. Pist. p. 1. q. 47. & p. 3. q. 108. Matth. Col. de proc. exec. p. 1. c. 10. n. 99. & p. 2. decis. 227. Petr. Heig. p. 2. qu. 1. n. 104.***

Ita Domini in causa Egidii Beckers zu Leipzig/ Mens. Nov. Anno 1592. (Verba sent. Da nun die Debitrix verscriebener Massen mit der Zahlung nicht inne gehalten/ so wäre sie euch euer Interesse, so viel ihr dessen wie recht liquidiren und bescheinigen würdet/ oder da ihr euch solcher Liquidation und Bescheinigung begeben wollet/ die Landüblichen Zinsen als 5. pro 100. an statt des Interesse zu entrichten schuldig/ W. R. W.)

Et in causa des Raths zu Lützen/ Mens. April. Anno 1593. (Verba sent. So werden euch nicht allein die Haupt-Summen/ sondern auch die davon versessene Land-übliche Zinsen/ weil ihr an statt des Interesse damit zufrieden seyd/ von des Schuldners Eltern billig bezahlet/ W. R. W.)

DEFINIT. IX.

Creditor, usurarum quincuncium quantitate non contentus, majus interesse petere valet, si id probare audeat.

NEutiquam Ordin. Elect. Saxon. Torgent. de Anno 1583, cujus beneficio Creditor loco interesse absque ullâ probatione etiam in stricti juris contractibus à tempore moræ usuras quincunces petere valet Defin. prac. ita accipi debet, ut quincuncibus illis usuris Creditor semper contentus esse cogatur, † *Quid enim si probare velis, sua pluris, quàm quinque loco usurarum interesse?* Certè tùm audiendus erit, † ne Sanctio Electoralis in favorem Creditoris introducta, contra intentionem Illustr. Constituentis in ejusdem odium retorqueatur, † ipsomet D. Augusto ita se explicante in tit. Von Bucher/ wucherlichen Contracten/ ic. §. Als

§. Als haben wir *verb.* sonst aber und da der Gläubiger des Interesse halber sonderlichen Beweis fürnehmen wolte/ *re. Recess. Spirens. de An. 1600. §.* So viel nun diesem nach/ *vers.* oder aber da dem Creditori &c. Petr. Heig. *p. 2. q. 2. in pr. Matth. Berl. p. 2. concl. 38. n. 19.*

Ita Domini in causa David Bindlers zu Mülhausen/Mense Jul. Anno 1595. (Verba sentent. Da er nun an statt des Interesse die Land-üblichen Zinsen als 5. von 100. entrichten würde/ So liesset ihr euch daran billig begnügen/ ihr ködet dann wie recht erweisen und darthun/ daß ihr wegen seiner Nichthaltung einen viel höhern Schaden erlitten/auff den Fall wäre er solches höhers Interesse zu erstatten schuldig/W. N. W.)

It. in causa Petri Gloribi zu Leipzig/M. Jan. A. 1629.

DEFINIT. X.

Promissis licet quincuncibus usuris, majus tamen interesse, si probatum fuerit, Creditori praestari debet.

- 1 **A** Deo favorabilis est probatio interesse, ut licet in contractu mutui de certis usuris, quincuncibus nempe, inter partes conventum fuerit, nihilominus tamen Creditor admitti debeat, si usurarum quincuncium quantitate non contentus longè majus interesse
- 2 probare audeat, ex lucro nimirum cessante, † ex quo non minus atque ex damno emergente interesse veniat estimandum, *l. si fundus. 33. in fin. ff. locat. l. si mulier. 21. §. antepen. ff. rer. amotar. l. 2. ff. de eo quod cert. loc. l. 13. ff. mt. rem. hab. †* ita ut in ejusdem arbitrio sit,
- 3 eligere usuras conventas, vel aliud interesse post mortem probare, *Matth. Col. de proc. execut. p. 1. c. 10. n. 101. †* Sufficiunt tamen hoc casu ad probandum interesse conjecturales etiam & praesumptivæ probationes, ut multorum Dd. autoritatibus firmas *Col. dict. c. 10. num. 134.*

Ita Domini in causa Johann. Wolffhagens & Adrian Jansons zu Bremen/Mense Oct. Anno 1630. (Verba sent. Ob wohl im D. Röm. Reich ein höher jährlicher Zins als 5. pro 100. nicht gebilliget und zugelassen/ immaffen ihr euch auch auff solchen Zins mit dem Debitore verglichen. Da ihr aber dennoch ein höhers Interesse, daß ihr nemlichen das ausgelebene Geld weit höher gentessen können/ angeben/ und solches wie recht erweisen und beybringen würdet/ *re.* So wäre der Schuldner euch solches Interesse abzustatten verpflichtet/ *re.*)

DEFINIT. XI.

Creditor in probatione majoris interesse succumbens postea usuras quincunces loco interesse petere nequit.

- 1 **Q**uid, si Creditor legitimarum usurarum quantitate non contentus, pluri sua interesse, probare conatus fuerit, & in probatione illa defecerit? † Nihilominus tunc ei, loco interesse usuras quincunces ex beneficio Ordin. Torg. Elect. Sax. de Anno 1583. tit. Von Wucher/ wucherlichen Contracten/ *re. §.* Als haben wir solches *vers.* und es wolle sich *re.* adjudicandas
- 3 forsan putaveris, † siquidem pluribus alicui concessis remediis, ab uno ad aliud procedere haud est prohibitum, quando per prius intentatum agenti satisfactum non est, *l. quoties. 41. ff. de O. & Act. l. mater. 19. ff. de inoff. testam. Dd. in l. edita. 3. C. de edend. Bartol. in l. consentaneum. 8. in pen. q. C. quomodo & quando Judex.*
- 4 † Sed aliud videtur placuisse Illustrissimo Sax. Electori, in dict. Ordin. Torg. Creditorem ad probationem interesse accedentem huic Const. 30. jam antea promulgatæ insistere jubenti: † Ex quo, probatione interesse instituta, si nihil probatum, aut probationi actor diffusus sit, ad beneficium dictæ Ordin. Novell. ei regressum haud haudquaquam competere, pronunciatum fuit † tàm in judicio appellationis, quàm à Jctis Wittebergensibus, teste Petr. Heig. *part. 2. qu. 2. n. 13.*
- 7 † Nam quod semel placuit, amplius displicere non potest *l. Pomponius. 9. ff. de negot. gest. c. mutare. 33. c. quod semel. 21. de Reg. jur. in sexto. †* Et actore, probandi
- 8 *Carpz. Despo. Vol. 1.*

viam ingresso, jam debitori jus inde quaesitum est, quod ei repugnanti auferri non licet, *l. sicut. 5. C. de oblig. & act. †* Nec tunc electo uno remedio datur regressus ad aliud, in praedictum tertii, ut pluribus persequitur Heig. *dict. loc. †* Quin nec protestatio, si hac forte Creditor probationem interesse suscipiens usus erit, efficiet, ut in probatione deficiens, usuras quincunces petere queat; † Quia vires non habet protestatio contra factum proprium, aut contra jus alteri quaesitum, vel saltem mox acquirendum facta, *c. sollicitudinem. 54. ext. de appell. c. ut quis duas. 25. de Elect. in sexto. l. ubi pugnancia. 188. ff. de reg. jur. Bart. in l. non solum. 8. §. morte. 6. ff. de oper. nov. nunciat. †* Planè, si creditor interesse probaverit sine certà quantitate, judicem ex officio illud taxare & moderari posse non abnuerim, secundum tradita Heigii *dict. q. 2. n. 33. & seqq.*

Ita Domini in causa Veruhard Solerns zu Lichtenberg/Mens. Jul. An. 1628. (Verba sentent. Dieweil eur in Audeuten nach der Creditor mit den gewöhnlichen Zinsen an statt des Interesse nicht zufrieden seyn wollen/ sondern ein höhers zu erweisen und beybringen sich unterstanden/ *re.* So ist er solches Beweis zu vollführen schuldig/ und ihr möget/ ehe und zuvor derselbe von ihm geschicht/ vorgedachte Land-übliche Zinsen/ als 5. pro 100. wann auch gleich der Creditor nunmehr damit zufrieden seyn und vom Beweis abstecken wolte/ zu zahlen nicht angehalten werden/ *W. N. W.*)

DEFINIT. XII.

Creditor solutionem sortis absq; protestatione accipiens, postea interesse, sive usuras ex mora petere nequit.

Sublata per solutionem obligatione sortis, non potest superesse petitio usurarum ex mora debitarum, *l. qui per collusionem 49. §. 1. ff. de act. empt. l. si deposita. 5. C. deposit. Hart. Pist. observ. 102. in pr. †* Quia solutio accepta sine protestatione purgat moram praecedentem, & quod est consequens, commissam praecedentis morae poenam diluit, *l. centum capuae. 8. in fin. l. ult. ff. de eo quod cert. loc. l. de lege. 6. §. ult. cum l. seq. ff. de leg. commiss. l. 4. C. de pact. in empt. & vendit. l. 38. vers. dicebam. ff. de minor. †* Nec duae sunt actiones, alia sortis, alia Usurarum, sed una, ex qua, condemnatione facta, iterata actio rei judicatur exceptione repellitur, *dict. l. si deposita. 5. C. deposit. †* Quin & usurarum obligatio accessoria est, adeoque sublata principali sortis obligatione, subsistere nequit, *l. nihil dolo. 129. §. 1. l. cum principalis. 178. ff. de Reg. jur. †* Aliud dicendum, si Creditor sortem accipiens de usurarum petitione protestatus fuerit. † Solet namque protestatio conservare jus protestantis, *l. 4. §. 1. ff. quib. mod. pign. vel. hyp. solv. l. pro herede. 20. §. 1. ff. de acq. hered.*

Ita Domini in causa D. Christophori Brauns zu Leipzig/ M. Sept. A. 1601. (Verba sent. Ob ihr nun gleich vorgedachte 1000. fl. Kauffgeldere mittlerweile gebührlichen nicht deponiret; Da aber dennoch gedachter Caspar von Zehmen dieselbe ohne alle Bedingung und Vorbehalt der Zinsen von euch angenommen hätte/ davor sich aus eurer Frage ansehen lässet; So möchtet ihr nunmehr von wegen der Zinsen von ihm bepländiger Weise nicht belanget werden/ *W. N. W.*)

Et in causa Martini Wittigers zu Wittweide/ M. Aug. A. 1634.

DEFINIT. XIII.

Sublata licet per solutionem sortis petitione, superest tamen petitio usurarum, qua ex stipulatione aliave conventione debentur.

Alia ratio est usurarum, quae non ex mora vel officio judicis, sed ex pacto aliave conventione debentur; Haec enim jure petuntur sublata licet per solutionem sortis petitione. † Quia hoc casu usurae principaliter magis, quàm accessione in stipulationem vel conventionem sic deducuntur, ut omnimodò, nullà etiam contractà morà, debeantur, *l. videamus. 38. §. pen. ff. de*

ff. de usur. Ant. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 24. defin. 5. n. 10.
 3 † Ideoque & non accessorie, sed principaliter sunt in obligatione, quæ non potest videri sublata ex solutione sortis, † quia solutio non tollit aliam obligationem, quàm in cuius causam facta est, *l. qui per collusionem. 49. §. 1. ff. de act. empt. l. 8. v. ibi enim dua ff. de eo quod cert. loc. junct. l. 1. & seqq. ff. de solut.* † Idemque de fructibus juris est per text. in *l. si marito. 31. §. si fundum. 4. ff. solut. matrim. l. item veniunt. 20. §. 3. vers. fructus ff. de petit. heredit. Hartm. Pist. observ. 102. n. 5.* Ea siquidem solet esse ratio fructuum, quæ est usurarium, *l. usuræ. 34. ff. de usur. Ant. Fab. dict. defin. 5. n. 11.*
 Ita Domini in causa Stephanus Klesens & D. Georgii Hoffmann ad requisitionem Quæstoris Deliciani, M. Martio, A. 1633. (Verba sent. Das Beklagte die rückständigen 72. Rthlr. Zinsen rückgeru zu erstatten schuldig / B. R. W.)

DEFINIT. XIV.

Pecuniam depositam sub præstitâ cautione ad se recipiens, tenetur ad interesse, si condemnatus fuerit ad restitutionem pecunie.

1 **D**epositio legitime facta vim solutionis ac traditionis habet, ideoque non solum cursum usurarium sistit, sed & periculum transfert in eum, qui moram fecit, *l. acceptam. 19. C. de usur. l. ob signatione. 9. C. de solut.* † quia semper periculum ad moratorem spectat, *l. si ex legati. 23. & seq. l. si servum. 91. §. sequitur. 3. ff. de Verb. obligat.* † Tenetur tamen ad usuras ipsemet depositarius, si pecuniâ depositâ usus fuerit, *l. si depositi. 3. l. si deposita. 4. C. deposit.* † Iniquum enim esset, ex pecuniâ depositâ fieri locupletioem, qui gratuitam, integram & abstinentem ab omni lucro fidem debet, *l. 38. circa fin. ff. de Usur. Gothofr. ad dict. l. si deposita. 4. verb. Usura. C. deposit.* † Multò magis usuræ exigere poterant ab eo, qui prætextu alicujus crediti pecuniam penes alium depositam, præstitâ licet cautione, accepit, ad cuius restitutionem postea condemnatur. † Quippe, qui ipsemet tùm debitor existit, ac moram in solvendo tradit, ex quâ usurarum accessio admittitur *L. Titia Sejo. 87. §. usuras. 1. ff. de leg. 2. l. cum quidam 17. §. si pupillo. 3. l. mora. 32. §. in bona fidei. 2. ff. de Usur. l. in bona fidei. 13. C. eod. tit.*
 Ita Domini in causa Hansen von Drandorff / Menf. Jan. Anno 1622.

DEFINIT. XV.

Non valet pactum de stando simplici ac nudâ Creditoris assertionem super interesse.

1 **N**on defunt, qui ex vi conventionis, nudâ ac simplici creditoris assertionem super damnis & interesse standum asserunt, Bart. in *l. ult. n. 3. ubi & Dyn. ff. de prator. stipulat.* Joach. à Beufft, in *l. iurjurandum quod ex conventionem. 17. n. 3. & 4. ff. de jurejur.* ubi post alios hanc opinionem communem appellat Petr. Heig. *p. 2. qu. 3. n. 18.* † Quam tamen multis argumentis refutat Matth. Col. *de process. execut. p. 1. c. 10. n. 147. & multis seqq.* † Contraque eam in supremo D. Augusti Elect. Sax. tribunali in magno numero & confesso præcipuorum Juris-Consultorum & Consiliariorum non semel responsum, hocque pacto non obstante, liquidationem ac probationem interesse Creditori adjunctam fuisse meminit, *dict. c. 10. n. 159.* † Quis enim non animadvertit, per ejusmodi conventionem aperiri Creditoribus fenestram sæpius allegandi interesse, quod in rerum natura non est, aut saltem in tantum se non extendit, prout asseritur à parte, † unde materia delinquendi datur, contra *l. illud convenire. 5. ff. de pact. dotal. l. si unus. 27. §. illud. 3. §. pacta que turpem. 4. ff. de pact.* † Quin & conventio hæc haud obscure adjicitur in fraudem Constitutionum, & pro palliatione usurarum, † & sic pro non appositâ seu inutili habenda est, *arg. l. Julianus. 13. §. 13. ubi Paul. de*

Caltr. ff. de act. empt. l. pecunia sanebris. 9. ff. de Usur. Col. dict. c. 10. n. 147. & p. 3. c. 1. n. 36. Salyc. in l. iurjurandum quod ex conventionem. 17. n. 2. ff. de jurejur.

Ita Domini in causa Bernhard Solerns zu Richtenberg / Menf. Jun. A. 1628. (Verba sentent. Aufzu Fall ihr gleich angeregte Schuld benebenst dem Interesse, so hoch der Creditor dasselbe angeben möchte / ohne vorgehende Liquidation und Bescheinigung abzustatten zugesagt hätte / etc. So wäret ihr doch demselben nachzukommen nicht verpflichtet / sondern es würde zuvor der Creditor das Interesse zu liquidiren und zu bescheinigen blüch gehalten / B. R. W.)

DEFINIT. XVI.

Licet fidejussor sub gravioribus usuris mutuum pecuniam acceperit, nihil tamen ultra quincunces usuras à debitore, seu interesse, repetere valet.

1 **Q**uia hodiè certus usurarum modus constitutus est, ne quidem promissio interesse ultra quantitatem quincuncium usurarum jure subsistit, sed ad modum præscriptum quincuncium nempe usurarum est reducenda, Hart. Pist. *p. 3. q. 2. n. 40. Matth. Col. de proc. exec. p. 1. c. 10. n. 99.* † Adeò, ut licet graviores usuræ in penam non factæ solutionis loco interesse decreto judicis promissæ fuerint, ultra quincunces tamen nihil exigi queat, secundum tradita Ant. Tessler. *decis. 79. & 98.* † Multò minus verò illud pactum licitum judicatur, ut de pecunia mutuo data, vel in societatem aut negociationem collata, ultra capitale interesse secundum Cambium Francofurtense præstetur, ut latissime probat Hart. Pist. *dict. q. 2.* † Pariter, etsi probet fidejussor, se aliunde mutuum sub gravioribus usuris accepisse, ad hoc ut debitorem liberare posset, neutiquam tamen id, quod usuras quincunces excedit, tantquam interesse à debitore repetere poterit, † sed facilitati suæ acceptum ferre debet, quod, cum potuisset Creditori opponere exceptionem usurariæ pravitatis, eam omiserit, *l. idemq. 10. §. generaliter. 12. ff. mandar. l. si fidejussor, 29. ff. eod. tit. Hart. Pist. dict. qu. 2. n. 40. Berl. p. 3. concl. 38. n. 27. & 28. ubi ad contraria respondet.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Inassen denn auch / wann gleich der von euch gefagte Bürge zu Abwendung der Hälfte auff höherem Zins Geld aufnehmen müssen / ihr doch demselben ein mehrers als das gewöhnliche Interesse, nemlich 5. pro 100. abzustatten nicht verbunden seyd / B. R. W.)

DEFINIT. XVII.

Usura adjudicantur ex mutuo à die litis contestata, sive contestatio vera intercesserit, sive ficta, qua inducitur ex contumaciâ.

1 **N**on patitur juris ratio, ut ex mutuo, aliove stricti juris contractu usuræ ullæ citra stipulationem debeantur, *l. 3. C. de usur. l. Titius. 24. ff. de præsc. verb.* † Ex quo sequitur, ne quidem à die litis contestatæ eadem deberi *l. 1. C. de condict. indebit. ubi Gloss. & Salyc. n. 8. Anton. Fab. de Error. pragmat. decad. 1. error. 1.* † ubi explicat, *l. lite contestata. 35. ff. de Usur.* ex quâ aliàs contrarium solet probari. † Nihilominus tamen fructus, seu accessiones civiles & naturales in stricti quoque juris judiciis post litem contestatam præstantur, *l. videamus. 38. §. si actionem. 7. l. 20. ff. de usur.* † Adeoque & interesse, cujus loco si creditor contentus sit usuris quincuncibus, & tum usuras in stricti juris contractibus à tempore litis contestatæ deberi, non absurdè dixeris, † licet aliàs errori pragmaticorum in veterato hoc simpliciter ascribat Ant. Fab. *dict. Error. 1. At quid si debitor contumax fuerit, adeoque vera litis contestatio non intercesserit?* † Certè quia contumacia pro contestatione litis habetur, ex die contumaciæ adjudicantur usuræ secundum tradita Ant. Fab. in *Codic. l. 4. tit. 24. defin. 33. n. 5.* † Planè si in chirographo usuræ promissæ fuerint, easdem non à die promissionis, vel tempore ad solutionem destinato, sed ex die recogniti aut denegati chirographi demum deberi, vix

9 vix concesserim pragmaticis, contra quos disputat Ant. Fab. *de error. pragmat. decad. 1. Error. 2.* † quamvis opinionem illam pragmaticorum usu firmatam dicat, in *Cod. dist. tit. 24. defn. 15.*

Ita tractatum in causa Hansen von Drandorff/ Menſe Januar. Anno 1622.

DEFINIT. XVIII.

Ratione pecunia indebitè soluta, interesse, vel usura, ne quidem à tempore litis contestata exigi possunt.

1 Quid rei indebitè solutæ accessit, putà fructus fundi, ancillarum partus, pecorum foetus, & merces habitationis, in conditionem indebiti venit, illudque præstari æquum est, *l. indebiti. 15. in pr. l. in summa 65. §. 5. & seq. ff. de condit. indeb. ubi Welenb. in parat. n. ult. Donell. lib. 14. comm. 18.* † Alia est ratio usurarum; Nam ad redditionem pecuniæ indebitè acceptæ condemnatum simul ad usurarum præstationem non teneri rescriptit Imp. Antonius *in l. i. v. Usuras autem C. de condit. indeb. nec sine ratione, †. Quia*

2 conditione indebiti ea sola quantitas repetitur, quæ indebitè soluta est; † Obligatio quippe hæc non nascitur, nisi quatenus res data reperitur, *l. si tibi decem. 17. in pr. ff. de pact.* Usuræ autem datæ non sunt, proinde nec actione hæc repeti possunt. † Quo & facit textus *in l. quoties. 4. ff. de condit. ob turp. caus. Clud. de condit. indeb. c. 10. n. 59. & seqq.*

Ita Domini in causa Margarethæ, Viduæ Henrici à Clausbruchs zu Zepſig/M. O. A. 1612. (Verba sent. *Ob nun gleich im Eyrſ. Schß. Ausſchreiben zu Zörgau vom ausgelebener Geld de à tempore moræ 5. außß 100. an ſtatt des Interesse den Gläubigern zu ſodern nachgelassen. Dieweil aber dennoch nach gemeinen beschriebenen Rechten in conditione indebiti kein Zins noch Interesse, auch nicht à tempore litis contestatæ, sondern allein die Haupt-Summa, welche indebitè ausgezahlt/ wieder gefodert/ und condiciret werden kan/ ic. So seyð ihr auch wegen obgedachten Capitals der 1748. fl. 15. gr. einliges Interesse oder Zinsen abjurichteu nicht schuldig/ W. R. W.*)

DEFINIT. XIX.

Filia, post mortem patris conferens dotem, ad præstationem usurarum non tenetur.

1 Defuncto parente dos conferri debet, † sed absque usuris, quæ à filiâ dotem conferente haudquam exigi possunt, Costal. *in l. 20. ff. fam. ercisc.* † Nec mirum, quum conferens etiam necessarias impensas deducere possit, *l. 1. §. 5. ff. de dot. collat.* † Minuitur namque dos ipso jure per impensas necessarias *l. si is qui 56. §. quod dicitur. 3. ff. de jur. dot. l. 5. quod dicitur. 15. ff. de impens. in res dotal. fact. l. un. §. 5. vers. sed nec ob impensas. C. de rei uxor. act.* † Non tamen à præstatione usurarum libera erit filia, si post mortem patris in morâ conferendi fuerit *l. 5. §. ult. ff. de dot. collat.* † Ex mora enim Usuræ debentur *l. cum quidam. 17. §. si pupillo. 3. l. mora. 32. §. in bona fidei. 2. ff. de Usur. l. Titia Sejo. 87. §. usuras. 1. ff. de legat. 2.*

Ita Domini in causa Laurentii Stechers zu Heggdorff/ Menſe Jan. Anno 1612. (Verba sentent. *So seyð ihr uad euer Ehemweib die übrigen 50. fl. so gedachte euer Weib mehr als die andere Schwestern zur Wittgiff bekomen/ zu conferiren und in gemeine Ehellung zu bringen verpflichtet/ aber Zins oder Interesse davon zu erlegen/ ist sie gestalten Sachen nach nicht schuldig/ W. R. W.*)

Et in causa Martin Lehmanns Tochter zu Zabel/ Menſe Maio, Anno 1634.

DEFINIT. XX.

Usura & fructus legatorum debentur à die mora, sen facta petitionis.

1 Quod dicitur, usuras Legatorum seu fideicommissorum, ex eo demum tempore, quo lis contestata est, exigi posse *in l. 1. l. 2. & l. 4. C. de Usur. & fruct. legator.* illud aliter intelligendum haud est, † quàm si mora non præcesserit litis contestationem, ut rectè ani-

madvertit Accurf. *in dist. loc. 1. C. d. t. & post eum Ant. Fab. lib. 7. conjecl. 3. & in Cod. lib. 6. tit. 24. defn. 1. n. 1.*

† Alioquin enim regulariter usuræ legatorum non à die mortis, ut malè vulgò creditum est; † sed à die moræ debentur, *l. si quis servo. 84. l. Titia Sejo. 87. §. usur. 1. ff. de leg. 2. l. si quis bon. 23. l. cum res. 47. ff. de legat. 1. † Mora verò contracta videri non potest, priusquam legatarius agnoverit & petierit legatum. Mora enim est, † cum quis congruo loco & tempore interpellatus non solvit, *l. mora 32. ff. de Usur. nec proinde intelligitur mora ulla fieri, ubi nulla petitio est, l. nulla 88. ff. de reg. jur. l. si pupillus. 127. ff. de V. O.* † interim ergo fructus percepti irrevocabiliter pertinebunt ad heredem, tanquam suo jure & bona fide percepti, *l. 18. §. quoties. 2. ff. ad SCtum Trebell. l. bona fidei 48. ff. de acq. rer. dom.* † non autem tanquam percepti à domino, cum rei legatæ dominium transeat rectà viâ à testatore in legatarium, *l. legatum. 80. ff. de legat. 2. l. Titio. 64. in fin. ff. de furt.**

Ita Domini in causa Margarethæ conjugis Alberti à Burdorff ad consultationem Sigismundi à Schönfelds/ M. Jun. An. 1633. (Verba sent. *So seyð die Land Erben solcher Verordnung nachkommen/ und der Wittben das Legatum der 600. Reichsthr. benebenst den Landüblichen Zinsen von Zeit des Verzugs und gethanen Forderung anzurechnen/ ohne Abführung an baarem Geld abzustatten schuldig/ ic.*)

Et in causa Wolfen von Wolfersdorff/ M. Majo, Anno 1600. (Verba sent. *So seyð gedachte Erben solches Legatum gedachter eurer Pflege-Frauen/ bald nach Endung des dreyßigsten als der Testator gestorben/ zu bezahlen schuldig gewesen/ und da solches von ihnen nicht geschehen/ so wären sie von berührter Zeit an/ und weiter nicht/ wofern sie um die Bezahlung gemahnet worden/ davon die Landüblichen Zinsen zu entrichten pflichtig/ ic.*)

DEFINIT. XXI.

Legati in diem relicti usura non ex lapsu diei, sed tantum ex die agniti & petiti legati debentur.

1 Adem prorsus ratio est legati in diem certam relicti; Non enim diei adventus faciet, ut ab eo tempore legati fructus aut usuras heres debeat, quasi in morâ constitutus, quia fieri haud potest, ut eodem instanti & nascatur petitio, & mora contrahatur, *l. promissor. 21. §. 1. ff. de pec. constit.* † Sed necessaria est interpellatio ad constituendum debitorem in morâ, *l. morâ. 32. ff. de Usur. l. si pupillus. 127. ff. de verb. obligat. l. nulla 88. ff. de Reg. jur.* † Adeoque & legati in diem relicti usuræ non nisi ex die agniti & petiti legati debentur, quando scilicet heres fuit interpellatus Ant. Fab. *in Cod. lib. 6. tit. 24. defn. 10.* † Prius enim est, ut legatarius legatum agnoscat, quàm ut heres moram solvendi contrahat *l. ei qui 13. ff. de condit. inst.*

Ita Domini in causa Viduæ Matthæi Huesners & Henrici Steinhagens zu Eulenburg/ Menſe Oct. A. 1632.

DEFINIT. XXII.

Usura legatorum debentur minori citra moram à die aditæ hereditatis.

1 Quod diximus, Usuras legatorum nec à die mortis, nec rursus à tempore litis contestatæ deberi, sed à die moræ per interpellationem sive judicialem, sive extrajudicialem contractæ, *Suprà Defn. 20.* † Id locum non habet, si fructus aut usuræ sint in ipso legato; aliud enim est quærere de fructibus vel usuris legatis, aliud verò de fructibus vel usuris legatorum, *l. cum unius. 10. §. verbis fideicommissi 1. ff. de alim. vel cibar. leg.* Ant. Fab. *in Cod. lib. 6. tit. 24. defn. 1. n. 6.* † Sicuti nec tùm, si uni ex ascendentibus vel descendentibus pro legitimâ *l. 8. §. si conditioni. 10. ff. de inoff. test.* Nic. Boër. *decif. 3.* † aut etiam piæ causæ legatum proponatur, Andr. Tiraq. *de privileg. piæ caus.* Ant. Fab. *dist. tit. 24. defn. 3.* † vel si legatum aut fideicommissum minori debeatur. Favore namque ætatis, quæ non factis consilii aut diligentia hæbet ad heredem interpellandum,

6 dum, receptum est, † ut ex hac causâ re ipsâ mora contrahatur, non aliter, ac si interpellatio præcessisset, *l. cum quidam. 17. §. si pupillo. ff. 3. de usur. l. in minorum. 3. C. in quib. caus. non est necess. in integr. rest.* Ant. Fab.
 7 *dict. tit. 24. defn. 14.* † Ita tamen, ut mora hæc non diutius, quàm minor ætas, duret, novâq; interpellatione postea opus esse incipiat ad perpetuandum cursum usurarum, *l. Titia. 87. §. usuras. 1. ff. de legat. 2.*

Ita Domini in causa Henrici à Bottfeld zu Quisnig/ M. Majo, A. 1600. (Verba sententiz: Hat Dorothea von Burckersrode in ihrem Testament eueren Mündlein 1000. fl. legiret/ und es haben die Testaments Erben von solchem Legato mehr nicht dann 830. fl. bezahlt/ den Rest aber bis diese Stunde noch nicht abgestattet/ etc. So seyn sie deswegen vorgedachtem euerem Mündlein die Land üb.liche Zinsen von der Zeit anzurechnen/ als sie sich des Verstorbenen Erbschaft angemasset/ zu entrichten schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. XXIII.

Etiam in bona fidei contractibus ex solo diei lapsu, minori debentur usurae, absque præcedente interpellatione.

1 **N**on potest quis in mora constitui eo ipso instanti, quo obligatur ad rem tradendam, nisi convenierit, ut certo die traderetur, *l. qui hoc anno 42. l. ad diem 77. junct. l. 114. ff. de verb. obligat.* † Ideoque ad hoc necessaria est interpellatio *l. mora. 32. ff. de usur. l. Titia 87. §. usuras. 1. ff. de legat. 2.* † Aliter res se habet in persona minoris, cui statim ab ipso momento obligationis, vel ex lapsu diei absque præcedente interpellatione, debentur usurae, *l. in minorum. 3. C. in quib. caus. in integr. restit. nec non est.* † Respectu namque minoris ab ipso jure contrahitur mora à debitore, absque interpellatione, perinde ut in legatis & fidei commissis, ut dixi Defn. *præced.* † Ex favore nempe ætatis, quæ non satis consilii aut diligentiz habet ad heredem interpellandum. Quæ tamen mora ultra minorennem ætatem non durat, secundum dicta in Def.
 6 *præc. num. 7.* † Ne scilicet privilegium certo tempore determinatum, contra legis voluntatem ulterius porrigatur, *arg. l. Imperator. 8. in fin. ff. de postul.*

Ita Domini in causa Hausen Ulmannis zu Leipzig/ Mens. Dec. A. 1600. (Verba sent. So seyd ihr solche wegen des erkauften Hauses rückständige 250. fl. Taggelt-Geldere von der Zeit an/ da sie fällig worden/ eures Brudern unmündigen Kindern/ eures darwider gethanen Fürwendens/ daß ihr darum von ihuen nicht gemahnet worden/ ungeachtet/ zu verjinsen schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. XXIV.

Præceptum judicis de non exsolvendo debito, liberat debitorem ab Usuris & interesse.

1 **Q**um debitor jussu ac præcepto Magistratus parere necesse habeat, *l. si stipulatus. 81. ff. de solut. l. ait prator. 7. §. 2. vers. permittitur. ff. de minor. l. 167. §. 1. l. 199. ff. de reg. jur.* Andr. Gail. *lib. 1. observ. 88. num. 4.* Matth. de Afflict. *decis. 150. num. 20.* Paul. de Castro in *l. furti 6. §. 3. vers. qui jussu. ff. de his qui not. infam. num. 1.* † nulla cerrè culpa vel mora ei imputari potest, si præcepto judicis de non exsolvendo debito paruerit, *l. is damnus 169. ff. de Reg. jur.* † Quare nec interesse aut usurae ab eo exigi poterunt, ut tradit
 4 Felin. in *c. constitutus. 19. extr. de rescript. num. 12.* † quippe quæ citra moram non debentur, *l. cum quidam 17. §. si pupillo. 3. l. mora. 32. §. in bona fidei. 2. ff. de usur. l. 87. §. usuras. 1. ff. de legat. 2.* † Et aliàs præceptum vel jussus judicis ab interesse & poenâ excusat, Gloss. in *l. 4. ff. de condit. tritic.* Felin. *dict. loc.* Guid. Pap. *decis. 340. num. 3.* Dom. Card. Tusch. *tom. 6. verb. præceptum. concl. 480. num. 10.* Berl. *decis. 25.* † At nonne æquitas saltem usurarum pensionem exposcit à debitore, qui durante præcepto judiciali pecuniâ creditoris utitur, † cum & emptor, si re emtâ fruatur,
 7 usuras pretii nondum soluti exsolvere obstrictus sit

l. Julianus. 13. §. 20. ff. de act. emt. l. 5. C. eod. tit. † Malè cerrè hoc inde intertur, cum debitor jussu judicis impeditus sortem exsolvere, eâ nunquam tunc utatur-fruatur, quippe qui præcepto relaxato semper paratus sit ad solutionem necesse est. † Planè, si omninò pecuniâ Creditoris usus & commodo suo prospexisse proponatur, quin tunc ad exsolutionem interesse vel usurarum teneatur, vel propterea non dubitaverim, † quod nemo cum alterius jacturâ debeat locupletari
 10 *l. nam hoc naturâ 14. ff. de condit. indeb. l. jure natura 206. ff. de reg. jur.* † Et æquum tum est, ut fructus interim perceptos debitor restituat, vel saltem usuras, quæ fructuum vicem obtinent, *l. usura. 34. ff. de usur. l. 23. ff. de pign. act.* Adde *decis. Elect. noviss. 27.*

Ita Domini ad consultationem Ellâ Friedels zu Wechselfurg/ Mens. Sept. Anno 1630. (Verba sent. Ob nun wohl nebenst dem Capital auch das vollständige Interesse und also zusammen 29250. fl. angegeben und gefordert worden/ diesselt aber dennoch dem Schuldener allbereit Anno 1619. im April. Verbot geschehen/ weder am Capital oder Zinsen ichts was anzujahlen/ derowegen er solches Geld wider seinen Willen/ wie gern er auch sonst die Auszahlung gethan/ bey sich behalten müssen/ etc. So mag benlemteter Debitor von Anno 1619. da das Verbot der Auszahlung geschehen/ von dem Capital etulgen Zins zu geben nicht angehalten werden/ etc.)

DEFINIT. XXV.

Debitor præter usuras, ne quidem ex conventione propriâ, ad Collectas de pecuniâ mutuo acceptâ Magistratus præstandas, firmiter obligatur.

1 **I**n tantum odiosa est Usurarum exactio, ut harum nomine, ne aliud quippiam in fraudem usurarum legitimarum stipulari liceat, *l. pecunia fœnebris. 9. in pr. l. penam. 44. ff. de usur. l. cum allegas. 15. cum l. seq. C. eod. tit. l. 1. §. pacto. 3. ff. de pign. l. 13. §. 26. ff. de act. emt.* † Ex quo sequitur, illicitam esse pactionem, quâ debitor ultra legitimum usurarum modum, collectarum præstationem in se recipit, † Quæ licet magistratui debeantur, in effectu tamen harum præstatio in commodum cedit Creditoris, à quo aliàs collectæ exiguntur. † Quò & facit text. in *l. eos qui 26. §. 1. vers. 4 interdicta C. usur.* ubi prohibentur Creditores, ex pecuniis fœnori dandis aliquid detrahere vel retinere sportularum nomine, vel alterius cujuscunque causæ gratiâ, † *l. uchb. part. 1. qu. 18.* † ubi pluribus hanc pactionem improbat, ex eaque Consiliarios Electorales executionem contra debitores decernere noluisse dicit, in *fin. dict. 9. 18.* † Cerrè hodiè minus de hac re dubium est in Electoratu Sax. propter Recess. provinciâles nuperrimos de An. 1628. qui sextum florenum collectarum nomine, Magistratui solvendum, exigere permittunt, † propterea scilicet, ne Creditor habeat,
 7 quod de minimo usuratum lucro conqueratur, aut debitorum impositione collectarum onerare queat.

Ita Domini in causa Martini Denters & Gertrudæ conjugis Joh. Freunds zu Leipzig/ Mens. April. Anno 1630. (Verb. sent. Die Steuer aber von den geborgten Geldern der Obrigkeit zu entrichten/ ungeachtet er sich hierzu ausdrücklichen verscrieben/ mag er wider seinen Willen nicht gebrungen/ noch die Hülffe dess wegen wider ihn angeordnet werden/ B. R. W.)

DEFINIT. XXVI.

Non solum in mutuo, sed & in reliquis contractibus usurae, ex morâ debita, ultra alterum tantum exigi prohibentur.

1 **E**xpediri juris est, quod usurae ultra alterum tantum peti & exigi non possint, *l. si non sortem. 26. §. 1. ff. de condit. indeb. l. nihil interest. 4. §. pro operis. 1. ff. de naut. fœnor. l. usura. 10. l. de usuris. 27. §. 1. C. de usur.* † Sed quando hæ sortem adæquarunt, cessant, nec usurarum nomine amplius quicquam debetur, † ita,
 2 ut fors duplo insit, prout demonstravi in *præc. crim. part. 2. qu. 92. num. 42. ex Nov. 121.* Zanger. de except.
 3 part.

- 4 part. 3. c. 25. n. 37. & 34. † Nec refert, an usuræ sortem adæquantes particulariter solutæ sint nec ne, per text. in d. Nov. 121. c. 2. ubi particulares etiam solutiones debita dissolvunt, si usque ad duplum pervenerint, † licet antea aliud placuerit Imp. Ant. in l. 10. de usur.
- 5 † Cujus sanctio correctæ est à Justin. Imp. in dict. Nov. 121. c. 2. ubi Gothofr. lit. E. Vide hæc de re sententiam Scabinorum Lipsiensium in pract. mea crim. dict. q. 92.
- 7 n. 46. † Porro & hoc certum est, quod non solum in mutuo, sed & in aliis contractibus Usuræ ad alterum usque tantum solutæ cessent, nec amplius quicquam harum nomine exigere liceat, per text. manifestum in l. de usuris. 27. §. 1. in verb. final. C. de usur.

Ita Domini in causa Christiani Burchards zu Dresden/Menf. Nov. Anno 1626. (Verba sent. Ist er nicht allein die versallene Capitalia der rückständigen Kauf-Summa und Erbgebere / sondern auch von Zeit an des Verzugs die aufgelauffene Zinsen bis auff das alterum tantum zu zahlen schuldig; ein mehrers aber zu geben / mag er wider seinen Willen nicht gedrungen werden / W. R. W.)

Et in causa Georgii Pauli à Etzdrow zu Lünnersdorff/M. O. A. Anno 1635.

DEFINIT. XXVII.

Soluta autem usura ultra alterum tantum conditione indebiti repetuntur, vel in sortem imputantur.

- 1 **Q**uia usuræ ultra alterum tantum non debentur. Def. pr. satis expeditum esse videtur, jam ultra solutas usuras jure repeti posse, Conditione sc. indebiti, † quæ repeti solent ea, quæ indebitè soluta fuere, tot. tit. ff. de Condit. indebit. ubi Wesenb. in parat. Ac quò minus de hæc re dubium sit, † extat rescriptum manifestum Divi Severi, quo usuræ supra modum legitimum solutæ condici jubentur, cujus rescripti meminit Jctus Ulpian. in l. si non sortem. 26. in pr. de cond. indeb. illudque disertis verbis ad hunc casum extendit, quando ait, supra duplum autem usuræ solutæ repetuntur, in §. 1. ad l. 26. ff. de condit. indeb.

Ita Domini in causa Dan. Comitum à Stolberg & Gleicha ad requisitionem Caspari Schulzgens in Heringen/Mense Majo, A. 1625. (Verba sent. So ist die Fran Erbsliche Wittib diejenige Zinsen / so sie albereit über das alterum tantum abgestattet / wieder zu fordern / oder dem schuldigen Capital abzufürhen wohl befugt / W. R. W.)

Et alià in causa ad consultationem Quæstoris in Weissenfel / M. Jul. A. 1622.

DEFINIT. XXVIII.

Quando usura ultra alterum tantum peti possint; & quid si exigantur tanquam interesse, non ut usura?

- 1 **N**on semper tamen usuræ ultra alterum tantum exigi prohibentur, sed varii existunt casus, in quibus petitio usurarum ultra duplum est concessa: Putà:
- 2 † in Usuris Rei judicatz, quando nempe debitor, qui jam antea usuras usque ad alterum tantum solvit, per sententiam ad solvendum condemnatus, solutionem sortis retardavit, Petr. Surd. l. 3. conf. 302. n. 2. Item in Annuis redditibus Andr. Gail. lib. 2. observ. 7. n. 1. & seqq. Hartm. Pift. obs. 45. † Aut si debitor lite motà super sorte & usuris, vel etiam, de solutione sortis interpellatus effugia quærat, & solutionem in multos annos malitiosè differat, Zanger. de except. part. 3. c. 25. n. 38. † Quibus in casibus omnibus, usuras etiam ultra alterum tantum deberi, probavi pluribus, adductis simul sententiis Scabinorum Lipsiensium in praxi mea criminali, part. 2. q. 92. n. 51. 54. 62. Quæ omnia hic repetere nolo. † Casibus illis & hunc addo, si usuræ non tanquam Usuræ, sed ut interesse petuntur; Nam & tum ultra alterum tantum benè exigi poterunt † per text. in l. 3. §. nunc de officio judicis 8. vers. Et quidem saltem legitimum modum usurarum. ff. de eo quod certo loco. Ord. Torgens. Elect. Saxon. de An. 1583. tit. Von

Wucher / wucherlichen Contracten / 2c. §. Als haben wir solcher ihrer Bitte. Joh. Zanger. dict. cap. 25. n. 29. & 30. junct. num. 46. Berlich. part. 2. concl. 38. n. 37. Vide hic Decis. Elect. noviss. 29.

Ita Domini in causa Christophori Theodorici & Georgii Fratrum à Starschedel / ad requisitionem Jacobi Hirschmanns zu Dresden / M. Dec. An. 1626. (Verb. sent. Das mehr-bemeldte Bläubigere auch die Schäden / Unkosten und Interesse, wenn solches gleich das alterum tantum übertreffen thut / abzustatten schuldig seyn / W. R. W.)

DEFINIT. XXIX.

Interesse alterius interesse, non minus ac usuras usurarum exigere prohibetur, etiam inter mercatores.

- 1 **U**suræ Usurarum de jure exigi non possunt, neque accessionis accessio unquam præstanda est l. ult. C. de usur. l. si non sortem. 26. in pr. ff. de cond. indeb. l. placuit 29. l. neque eorum 15. ubi Bart. ff. de usur. l. improberum 20. ubi Gloss. & Dd. C. ex quib. caus. infam. Ant. Fab. in Codis. lib. 4. tit. 24. defn. 4. n. 1. † in tantum, ut licet usuræ usurarum promissæ fuerint, haud tamen debeantur, quin & solutæ conditione indebiti jure repetantur, dict. l. si non sortem 26. in pr. d. l. placuit. 29. ff. de usur. † At quid, si aliquis interesse alterius interesse petat? Hunc omninò audiendum, ac non solum primùm, sed etiam secundum & tertium, & sic deinceps semper interesse alterius interesse lucri cessantis ac damni emergentis exigere posse, post Cagnol. ad l. un. n. 46. C. de sent. que pro eo, quod interest. & Jac. Menoch. de arbitr. jud. q. lib. 2. cent. 2. cas. 119. num. 17. & seqq. tradit. Matth. Berl. part. 2. concl. 38. num. 33. † Sed interesse seu fructus non minus sunt 4 accessiones ac ipsæ usuræ, l. 1. §. bellissime 13. ff. ut legat. caus. cau. l. ita tamen. 27. §. heres. 16. ff. ad Sctum Trebell. l. 43. §. 1. ff. de legat. 2. l. non est ambiguum. 9. C. fam. ercisc. † quomodo ergò horum usuræ seu interesse peti poterunt, siquidem accessionis accessio, cum sit accidens accidentis, non potest in rerum natura esse, non magis ac servitus servitutis, quæ ideo nec in bonis nostris, nec extra bona nostra esse dicitur l. 1. ff. de usufruct. legat. † Existimaverim ergò exactionem interesse alterius interesse nequitiam admittendam, ne quidem inter mercatores, quod & voluisse videtur Decian. lib. 2. conf. 49. n. 47. & seqq. † Quin nec fructuum usuras præstandas esse, probatur per l. neque eorum. 15. ff. de usur. Anton. Fabr. dict. defn. 4. n. 2.

Ita Domini in causa Hieronymi Weisners zu Leipzig / M. Majo, A. 1587. (Verba sent. Ist einer etlichen Kaufleuten 3000. fl. schuldig worden. Ob er nun gleich in der Zahlung säumig gewesen / 2c. So seyn doch die Kaufleute / was sie auff das Interesse erwerben und gewinnen hätten können / und also Interesse von Interesse zu fordern nicht befugt / sondern lassen sich an dem Interesse, so viel sie dessen liquidiren und bescheligen können / billig bequiden / W. R. W.)

Et in causa Petri Gloribi zu Leipzig / M. Jan. Anno 1619. (Verba sent. So mögen doch des Schuldners Eiben über das Capital und von euch bescheligte Kaufmanns-Interesse, ein mehreres zu zahlen / noch euch Wechsel auff Wechsel zu entrichten nicht angehalten werden / W. R. W.)

DEFINIT. XXX.

Usuras usurarum de pecunia pupillari solvit tutor solus, non etiam alius debitor extraneus.

- 1 **E**rant omninò, qui sibi persuasum habent, indifferenter de pecunia pupillari non solum usuras, sed & usurarum usuras deberi. † Scio equidem hoc casu usuras usurarum exigi, per text. in l. tutor, qui reparatorium. 7. §. ff. de adm. & per. tutor. † quorum 3 dispositione hodiè etiamnum standum est, quia expressè correcti non sunt in l. ult. C. de usur. Attamen si rationem hujus juris inspicias, † quod sc. usuræ aliunde acce-

acceptæ in persona tutoris sint pars sortis, cujus ratione
 5 usuræ præstandæ veniunt, † non nisi à tutore usuras
 6 usurarum de pecunia pupillari solvendas esse facillimè
 7 concesseris. † Imputet namque sibi tutor, quod contra
 officium suum usuras seu sortem alteri ad usuras dare
 neglexerit, nec pupilli commodum promovere stude-
 8 rit, † Quæ certè ratio in alio debitore extraneo ces-
 sat, neque absque mutatione personæ usuræ in sortem
 9 converti dicuntur. † Quid ergò mirum, ut tùm debitor
 jure communi gaudeat, & ab usurarum usuris ab-
 solvatur, Matth. Wesenb. *part. 2. conf. 72. n. 12.* Carol.
 Molin. *de usur. q. 77. n. 602.*

Ita Domini in causa Tutorum Martini Denters & Gertrudæ
 uxoris Johannis Grembs zu Leipzig / Mense April. Anno 1630.
 (Verba sentent. Sie mag aber klagen den Vormunden Zins von
 Zins zu geben nicht angehalten werden/ &c.)

Et in causa Dn. Baronis Henrici Neuffens contra DD. Baro-
 nes à Schönburg/ ad requisitionem Quæstoris Zwickaviensis,
 Mens. Mart. Anno 1635. (Verba sent. Daß besagte Herren von
 Schönburg von den geklagten Capitalien Zins von Zins Klägern
 zu entrichten nicht schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. XXXI.

*Tutor usuras usurarum illarum, quas à debito-
 re non accepit, neutiquam præstare
 tenetur.*

1 **T**um demum de pecunia pupillari usuras usurarum
 petere licet, quando usura in sortem conversa non
 fuit, cum id bene fieri potuisset, putà, si tutor usuras à
 debitore accepit, nec rursus alii ad usuras dando in-
 sortem commutaverit; Videtur namque eas ipsemet
 penes se retinuisse, & usurpasse, ut mirum haud sit, usura-
 2 rum usuras cum teneri *l. 7. §. 12. l. 58. §. 1. ff. de admin.
 & per. tutor.* Defin. *præced.* Wesenbec. *conf. 72. n. 12.*
 † Ex quo sequitur, tutorem hoc onere gravandum non
 esse, si usuras à debitore non accepit, ita ut eas ceu
 sortem elocare alteri potuisset, licet ipsemet in usura-
 3 rum exactione negligens fuerit. † Cessat namque
 4 tunc prædicta ratio juris, uti in aperto est. † Ergò &
 ejusdem dispositio *l. adigere. 6. §. quamvis 2. ff. de jur.
 patron. Jal. in l. 32. ff. de pact.*

Ita Domini ad consultationem Johannis Dippolts à Grefsing/
 Mens. Mart. Anno 1631. (Verba sent. So seyn die Vormunde-
 re beydes Capital und Zinsen nochmah. eingubriueen und zu ver-
 rechnen schuldig/ aber Zins von Zins zu geben indgen sie wider
 ihren Willen nicht gedruungen werden/ B. R. W.)

DEFINIT. XXXII.

*Nec usuras usurarum præstat tutor de pecunia pu-
 pillari, quam ipse, ceu mutuum, pe-
 nes se habet.*

1 **S**i tutor ipsemet pecuniã pupillari, quam penes se
 2 habet, utatur-fruatur, de ea procul dubio usuras
 præstabit; Sed num etiam usuras usurarum? † Neu-
 3 tiquam sanè, quia usuræ usurarum de pecunia pupillari
 eo solummodo casu exigi possunt, si tutor usuras ab alio
 solutus unà cum sorte accepit, † nimirum quod
 4 usuræ aliunde acceptæ fiant pars sortis apud tutorem,
 Defin. *præc.* Matth. Wesenb. *part. 2. conf. 72. n. 12. in
 fin.* † Cessat verò hæc ratio, quando nulla fit mutatio
 personæ, ipseque tutor primas usuras debet, quæ pro-
 pterea in sortem nunquam conversæ dicuntur, adeoq;
 nec usurarum usuræ hic exiguntur, quas nunquam jura
 5 petere permittunt *l. ult. C. de usur.* † Eleganter Matth.
 Wesenb. *diff. conf. 12. n. 12.*

Ita Domini in causa Christophori Wezels zu Gröfz / Mense
 April. Anno 1636. (Verba sentent. Hat der Vormund B. S.
 des Mündleins Geld / als 29. fl. 3. gr. 11. pf. zu sich genommen
 und gebraucht/ &c. Da er nun nebenst dem Capital auch den ge-
 wöhnlichen Zins entrichten würde / so läffet sich das Mündlein
 daran billich begnügen/ aber Zins von Zins zu geben mag ermeld-
 ter Vormund/ gestalten Sachen nach nicht angehalten werden/
 B. R. W.)

DEFINIT. XXXIII.

*Non permittendum, ut usura redigantur in sor-
 tem, ad facilius admittendas usura-
 rum usuras.*

1 **U**suras usurarum quia exigere non licet, Defin. 29.
 utique nec permittendum erit, ut redigantur usu-
 2 ræ in Sortem ad facilius admittendam Usurarum ac-
 cessionem; † ne scilicet fraus fiat prohibitioni ac per
 indirectum usuræ usurarum præstentur, quod quidem
 ab avaris Creditoribus studiosè quæritur, † quem mo-
 3 dum vulgò Anatocismum appellant, quoties usura
 forti conjuncta alias usuras parit *l. 7. §. 12. l. 58. §. 1. &
 4 ff. de administ. tutor.* † At hunc prohibet nomi-
 natim Justiniani Imp. Constitutio *in l. ut nullo modo.
 28. C. de Usur. ubi Gothofr. lit. L. Anton. Fab. in Codic.
 lib. 4. tit. 24. defn. 4. n. 4.* Matth. Wesenb. *part. 2. con-
 sil. 72. n. 7.* Carol. Molin. *de usur. n. 44.*

Ita Domini in causa Senatûs Schneebergensis, Mense Dec. A.
 1633. (Verba sent. Diewell aber dennoch Zins von Zins zu fodern/
 auch zu solchem Ende / den rückständigen Zins zum Capital zu
 schlagen / durchaus verboten / und dergleichen Anatocismus in
 Rechten ganz aufgehoben und verboten/ &c. So mag auch von
 dem Rath dem Creditori ein höhers Capital, als er anfänglichten
 würcklichen dargeliehen / nicht verjasset / noch obangeregte 500 fl.
 Zins vor Capital gehalten / und davon einiger Zins entrichtet
 werden/ &c.)

Item in causa Baronum à Schönburg / ad consultationem
 Quæstoris zu Weßfelburg/ M. Jul. A. 1627.

Item in causa Thomæ Landrodens zu Burghausen / Mense
 Jul. A. 1629.

Et in causa Balchafari Schmidts zu Zw.ckau/ M. Sept. A. 1634.

DEFINIT. XXXIV.

*Nec inter Mercatores permittitur
 Anatocismus.*

1 **A**t nonne mercatoribus saltem usuras in sortem redi-
 gere licet ad facilius admittendam usurarum
 2 accessionem? Quod forsan existimaveris, † quia in
 causis mercatorum de apicibus juris non multum dis-
 putandum, sed omnia ex bono & æquo decidenda
 sunt, *l. si fidejussor. 29. §. quædam 4. l. Quintus. 48. ff.
 3 mandas.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 8. tit. 23. defn. 8. n. 3.*
 Dec. *in l. in omnibus. 14. ff. de reg. jur.* † Ex quo fit,
 4 ut ex pacto etiam nudo inter mercatores actio oriatur,
 Bartol. *in diff. loc. Quintus. 48. ff. Mandas.* Salyc. *in
 l. placuit. 8. C. de juvic.* † Nec non ex stipulatione
 5 alteri factâ in causis mercatorum actio cuidam tertio
 quærat, ut pluribus tractat Hartm. Pist. *obs. 180.* † &
 6 promissio facti alieni valeat ad sustinendas literas Cam-
 bii Pist. *observ. 179.* † Verùm accessio usurarum ex
 æquitate ipsissima prohibetur, nec de apicibus juris hic
 quicquam disputatur. Quin potius ob usurariam
 pravitatem in Mercatores frequentiore Anatocismus
 7 maxime videtur prohibitus, † quippe quos nec Imp.
 Justinianus excipere voluit *in l. 28. C. de usur. in verb.
 nullo modo licere cuiquam, &c.* † Quæ sanctio quum
 8 generalis sit, etiam generaliter intelligi debet, ut nemi-
 nem ac ne mercatores quidem excludat, *arg. l. in frau-
 dem. l. 5. §. ult. ff. de test. milit. l. 1. §. generaliter. 1. ff. de
 legat. præstand.*

Ita Domini in causa Petri Gloribi zu Leipzig / Mense Jan. An-
 no 1629.

DEFINIT. XXXV.

*Cessio debiti seu actionis regulariter non valet,
 nisi ad concurrentem dati pretii quan-*

1 **N**on aliter valere potest cessio actionis seu debiti,
 quam intercedente justo precio ex Constitutio-
 2 ne Imper. Anastasii *in l. per diversas. 22. §. l. ab Anastasio
 23. C. mandati.* † Quæ Constitutio non modò
 ad

ad compescendam pravitatem usurariam, sed & potissimum in odium redimentium lites edita est Socin. jun. lib. 3. confil. 48. num. 6. Alciat. respons. 124. num. 9. Jacob. Menoch. lib. 3. presumpt. 129. num. 2.

† Quod si partim vendita, partim donata actio proponatur, non nisi ad concurrentem usque pretii quantitatem cessio valebit, ne qua fraudis committenda detur occasio *dist. l. 23. §. si quis autem. 1. C. Mandat. Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 29. defn. 5. n. 3.* Adde omnino Decis. Elect. Noviss. 28.

Ita Domini in causa Michael Gruners zu Planitz / Menf. Majo 1628. (Verba sent. Und es hat euer Vetter solche Schuld der 200. fl. damit ihr ihm verhasstet gewesen / Wolff Keyern zu Zwitzkau/ gegen 130. fl. baar Geld cediret und abgetreten. Ob nun wohl gedachter Wolff Keyer von euch die völligen 200. fl. fordern thut/ ic. So möget ihr ihm doch ein mehrers als 130. fl. so viel er dafür gegeben/ zu zahlen nicht angehalten werden/ B. R. B.)

DEFINIT. XXXVI.

Ex Constitutione Anastasii, ne quidem venditio debiti particulariter in certos terminos solvendi valet, nisi ad concurrentem pretii quantitatem, imputatis tamen cujusque termini usuris.

1 **A** Deo generalis non est Constitutio Anastasii Imperatoris, ut non excipiat certos casus, in quibus cessio ultra concurrentem etiam pretii quantitatem valeat, † quorum ipsa Constitutio meminit, *in l. per diversas 22. C. mandati.* quosque refert prolixè post alios Matth. Berlich. *decis. 33.* † Minime tamen inter hosce referenda est venditio debiti seu nominis, etiam non magis valebit tum cessio ultra concurrentem pretii quantitatem, † etiam si instrumento Cessionis Nomen venditionis fuerit insertum, *dist. l. per diversas 22. vers. licet instrumento C. Mandat. Berlich. decis. 31. num. 3.* † Quæ venditio tantò minus licita est, quantò majores usuras emptor, pretio impari soluto, inde lucratur, contra Reccel. Imp. August. *de Anno 1530. tit. Von wucherlichen Contracten §. ult. & de Anno 1548. eod. tit. §.* Und nachdem die Wiederkauffgülden/ &c. † Nec imputatio usurarum de pecunia particulariter ac in certos terminos solvenda, aliter contractum hunc poterit salvare, quàm si Emptio-Venditio ita instituat, † ut emptor de pretio in numerato exposito singulis annis saltem vigesimam partem accipiat, ac detrahat loco interesse, quod careat pecuniâ, prout docet Modest. Pistor. *p. 2. q. 97. n. 8. & p. & pluribus demonstravi in prædic. crim. p. 2. quæst. 92. n. 91. & seqq.*

Ita Domini in causa Balthasari Phemels zu Leipzig / Menf. April. Anno 1629. Verba sentent. Ob ihr wohl mit B. S. Anno 1625. einen Contract gettoffen/ und vermöge desselb: in ihm 1300. fl. Tazgezeit-Geldere/ so Ostern 1627. mit 150. fl. nachmals aber jährlichen/ alle Ostern mit 200. fl. uns also die ganze Summa binnen 6. Jahren bezahlet werden muß / verkauft und cediret/ wogegen er euch 650. Rthlr. angezahlet / ic. So ist doch solcher Kauff gestalten Sachen nach / weil die Tazgezeit-Geldere nach Abzug rechtmäßiges jährlichen Zinses das Capital der 650. Rthlr. weit übertreffen/ Inhalts der Reichs-Abschiede und Torgauischen Ausschreibens als ein wucherlicher Contract zu Recht nicht gültig noch verbündig/ B. R. B.)

Es in causa Barbaren Geblers zu Probsthepde/ Menf. Maj. Anno 1635.

DEFINIT. XXXVII.

Annulata cessione debiti ex constitutione Anastasiana, superfluum id, quod solutam quantitatem excedit, regulariter ad Cedentem pertinet.

1 **S**atis clara est sanctio Imp. Justiniani: Quod superfluum illud, quod solutam pretii quantitatem excedit in cessione debiti, nec ad Cessionarium nec ad cedentem spectet, sed uterque eo carere debeat. *in l. an Anastasio. 23. §. 1. C. mandati.* † Verum non Carpz. *Definit. Vol. 1.*

universaliter ibidem loquitur Imperator, sed de tribus solummodò casibus, putà; si quis uni partem vendit, & partem donat; Vel eidem partem unam vendit, & alteri cuidam tertiæ personæ interpositæ alteram partem donat. Vel alicui totam donat, sed tacitè & clam aliquid recipit, *dist. l. 23. §. 1. & 2. C. d.*

1. † Extra hosce ergò Casus, si cessio pro minori 3 quantitati facta fuerit, aliud dicendum erit, & superfluum non lucro debitoris cedit, sed penes cedentem remanebit, ut tradit Gloss. *in dist. l. 23. verb. persolvit. C. d. t. Menoch. lib. 3. presumpt. 129. n. 27. Berlich. decis. 35. n. 4.* Ne scilicet poenæ ad casus non expressos extendantur, quas potius restringere oportet, *l. interpretatione. 42. ff. de pæn. l. 47. ff. de O. & A.* † Nam facta cessione pro minori quantitate, in residuo cessio non tenet, *l. per diversas 22. C. mandat.* sed pro infecta habetur *l. non dubium. 5. C. de legib.* † Ergò & in residuo salva manet actio penes cedentem, *Specul. lib. 2. part. 1. tit. de cession. actio. §. sciendum. 1. n. 7. vers. Item quia in residuo. & seqq.* † Nec obstat textus in *Ausb. minoris. C. qui dare tutor. in verb. Nec is qui cesserit, agere debet, cum in legem commiserit &c.* quem validè in contrarium urget Parladorius *rer. quotid. lib. 2. cap. ult. p. 3. & §. 4. n. 12.* † Quia nebulo ibidem agitur de cessione, contra constitutionem Anastasianam, sed de solâ cessione in minoris præjudicium facta, ut cuius textum inspicienti obviam est.

Ita Domini in causa Petri Nordschens zu Grinna / ad requisitionem ejusdem uxoris Annæ, Menf. Majo, Anno 1630. (Verba sent. Ob nun wohl euer Ehemann / solche Tazgezeiten der 500. fl. jährlichen mit 40. fl. abzuffatten / Hansen Gräfen vor und um 170. fl. baar Geld verkauft / ic. Diemeil aber dennoch die Kauff-Summa/wenn auch gleich die jährliche Zinsen von den Tazgezeiten darzu geschlagen würden/ die Forderung der 500. fl. Tazgezeiten bey weitem nicht austrägt / und also Kauffers Bucher daraus gnugsam zu verspüren: So ist solcher Contract so fern zu Recht nicht gültig/ und es hat sich euer Ehemann/ als cedent, der Uebermassen der aussenstehenden Erbgedere nochmals billich zu erfreuen/ B. R. B.)

DEFINIT. XXVIII.

In societate divisio inter socios æqualiter faciendâ est, secundum proportionem quotativam, non quantitativam.

1 **I**n divisione, inter socios ineundâ, æqualitatis ratio maximè haberi debet, *l. 3. in fin. l. in proposita. 78. l. unde si Nerva. 79. l. si non fuerint. 29. §. ult. ff. pro socio. l. 3. C. eod. tit.* † ita scil. ut eadem sit ratio lucri & dampni, & quam quis lucri partem percipit, pro eadem vicissim damnum sentiat, *d. l. si non fuerint. 29. l. cum duobus 52. §. damna 3. ff. eod. tit. §. illud expeditum est 3. Inst. eod. tit.* † Naturalis siquidem ratio postulat, ut pat sit lucri & dampni ratio, & ad quem damnum spectat, ad eundem etiam lucrum pertineat, *l. secundum naturam 10. ff. de Reg. jur. l. manifestissimi 22. §. sin autem. 2. C. de jur. l. id. quod 7. ff. de per. & comm. reivend. Hartm. Pistor. lib. 3. quæst. 1. n. 30.* † Attamen æqualitatem sive æquales partes hic intelligere oportet, non proportionem Arithmeticâ, sed Geometricâ, h. e. non secundum proportionem quantitativam, † sed quotativam, prout scilicet aliquis in societatem plus minusvè contulerit vel operâ, vel industriâ, vel pecuniâ, *arg. societatem 6. l. quid enim 80. ff. pro Socio. Joh. Harppr. in §. 1. n. 3. Inst. de societ. Hart. Pistor. dist. quæst. 3. n. 6. & 15.* † Planè 6 æqualitas non tam strictè requiritur, quoties aliqua juxta causâ accedit, quæ inæqualitati occasionem præbet; putà ars præclara unius socii, vel quod gratiosus sit apud omnes is, cui plus, quàm æqualitatis norma exigat, tribuitur, *d. l. quod enim 80. ff. pro Socio. vel quod aliquando juverit eum re aut consilio, à quo*

- hoc sibi tribuitur, ad cuius remunerationem majorem lucri partem nunc lubens velit concedere, *Comm. vol. 2. conf. 233. in fin.* † Quin & solam donationis causam ad inæqualitatem sufficere, tradit Hart. *Pist. dict. q. 3. n. 4.* ubi hæc omnia pro more suo prolixè, attamen eleganter tractat. † Ex quo satis perspicuum est, æstimationis ineundæ, propter negotiorum varietatem, nullam certam tradi posse regulam, † sed eam committendam esse arbitrio boni viri seu judicis, qui omnibus circumstantiis & qualitibus diligenter perpensis & examinatis ita æstimationem instituere debet, prout æqualitatis normæ maximè convenire videbitur, *arg. l. si societatem 73. l. in proposita 78. ff. pro socio.* Jacob. Menoch. *de arbitr. jud. quæst. lib. 2. cent. 2. cas. 125. & 126.* Hart. *Pist. dict. q. 3. n. 1. & n. 29.*

Ita Domini in causa Matthei Hobergs zu Lüneburg/Menf. April. A. 1617. (Verba sent. Habt ihr mit Simon Grafen einen Handelsmann daselbsten einen Contract geschlossen / jedoch dergestalt / daß er eingelegetes Geld euch ohne Verlust und Schaden wiederum werden solte. Ob nun wohl in dergleichen Contracten so wohl des Verlusts als Gewinns Gleichheit unter den Gesellschaften nach Befindung der Anlage und andern Umständen gehalten werden muß / ic.)

DEFINIT. XXXIX.

Valet quandoque pactum in societate, ut alteri semper pecunia sit salva, nec is ullum sentiat damnum.

- Q**UUM ex conventionione contractus Legem accipiant, *l. 1. §. si convenit. 6. ff. de posit.* arbitrari equidem quis posset, pacto inæqualitatem divisionis in societate ita posse induci, ut lucrum non pro ratâ portionum distribuatur, sed alter minus, alter verò plus, quam contulit, percipiat, † veluti hoc pactum si non jure societatis saltem, tamen jure conventionis subsistere quidam putant, quorum opinionem refert Glöff. *in l. si non fuerint 29. ff. pro socio.* † Attamen communis Interpp. Schola existimavit, ejusmodi pacta, quibus alteri sociorum plus minusvè lucri tribuitur, quam exigat æqualis proportio ejus, quod contulit, nullum juris vigorem obtinere, *Salycet. in dict. l. si non fuerint. 29. ff. pro socio.* ut pluribus probat Hartm. *Pist. lib. 3. quæst. 1. n. 10.* † Nihilominus valebit tale pactum, si iusta aliqua causa accesserit, ob quam alicui ultra id, quod ad societatem ipse contulit, plus lucri attribuitur, † puta si ejusmodi conventio facta esset causâ præclaræ alicujus artis, quâ alter Sociorum præditus est, vel expressè donationis, aut etiam peculiaris industriz causâ, *§. 2. Inst. de societ.* † Quâ ratione & ita pacisci licebit, ut pecunia alterius socii semper sit salva, isque nullum prorsus sentiat damnum, Hartm. *Pistor. dict. quæst. 1. num. 31.* † nimirum si is, qui nullam sentit partem damni, aliquid plus contulerit Societati, si non plus pecuniæ, attamen plus operæ, ut tanti hoc sit, quanti damnum est: † Plerumque enim tanta est industria socii, ut plus Societati conferat, quam pecuniæ, veluti si solus naviget, si solus peregrinetur, pericula subeat solus, *dict. l. si non fuerint. 29. §. 1. ff. pro soc.* Gail. *lib. 2. observ. 24. numer. 12. & 5. ff. pro soc.* † Quâ in re multum judicis arbitrio est relinquendum, Hart. *Pist. dict. quæst. 1. num. 31.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Da ihr aber dennoch allein in Verwaltung der Gesellschaft-Handlung die Mühe und Arbeit verrichten müssen/damit aber der andere Gesellschafter gänglich verschonet worden/ic. so möchte obangeregter Contract zu Recht wohl bestehen / und euch dannhero einiger Schaden nicht zuwachsen/W. R. W.)

DEFINIT. XL.

Valet Antichresis, nec tenetur Creditor ad restitutionem fructuum ex agro oppignorato perceptorum, ob modicum usurarum legitimarum excessum.

- T**ACITÈ Antichresis contrahi intelligitur, ubi pecuniâ gratuito mutuo datâ, res, quæ fructus fert, pignori tradita est, † quod hoc ipso conventum censeatur, ut fructus loco usurarum & compensationis cujusdam liceat retinere juxta *l. cum debitor. 8. ff. in quib. caus. pign. tacit.* quam ita accipiunt Jacob. Cujac. *lib. 8. observ. 17.* Ant. Fab. *de error. pragmat. decad. 9. error. 5.* † Sæpius tamen expressè contrahitur, ut Creditor ex fundo vel agro pignorado in vicem Usurarum fruges percipiat, *l. si is qui in §. si divitiensis 1. ff. de pignor.* † Quam conventionem non nisi ad legitimum usurarum modum valere, vulgò existimant, eò quod proximè accedat ad eam contractus speciem, quæ fieri solet in fraudem legitimarum usurarum, *l. si ea pactione. 14. C. de usur.* Anton. Fab. *in Cod. lib. 2. tit. 23. defn. 3. n. 4. & lib. 4. tit. 33. defn. 7. n. 3.* † Ex quo porrò tradunt Creditorem ad ratiocinia oblitricum esse, ac fructus ultra usuras quincunces perceptos in sortem imputari *l. 2. C. de pignor. l. 1. C. de distr. pign.* Henning. *Göden. consil. ult. n. 26. cum multis seqq.* Köpp. *decis. 22. n. 4.* Modest. *Pist. vol. 1. consil. 13. n. 10. in fin.* † Quamvis aliter sentiat Andr. Rauchb. *part. 1. q. 20. inque hæc controversiâ absque Imperiali vel principali decisione nil certi statuendum existimet, ibid. num. 11.* † Licet postea magis in affirmativam sententiam inclinet, *n. 14. & seqq.* † Certè, si ager pactione Antichreseos oppignoratus fuerit, ob modicum Usurarum legitimarum excessum, Creditorem ad restitutionem fructuum neutiquam teneri, dixerim cum Andr. Rauchb. *dict. q. 20. num. 38.* Ant. Neguzant. *in tract. de pign. in 5. memb. quint. part. princip. num. 13.* † Tum per text. *in l. si ea pactione. 14. C. de Usur.* † Tum propter incertum fructuum proventum & pretii eorundem inconstantiam, ac mutabilitatem, *l. 17. l. 23. C. de usur.* † ob quam incertitudinem multa sustinentur, quæ aliâ non subsisterent, prout in Emptione jactus Retis & aucupii demonstrat Jctus *in l. si jactum. 12. in fin. cum l. seq. ff. de alt. empt.* ut fusius persequitur Rauchb. *dict. loc.* † Tum ob laborem motabilem impensum in cultura agrorum, Neguz. *dict. loc.* Accedit harum provinciarum consuetudo, pactionem antichreseos in modico excessu non improbens, † quæ semper & in omnibus attendenda est, præsertim, ut valeat contractus, qui alioquin non valeret, *l. 1. §. ult. ff. de insp. ventr. l. si servus. 50. §. ult. ff. de legat. 1. l. quod si nolit. 31. §. quia assidua 20. ff. de edil. edict. l. 1. ff. de usur.*

Ita Domini in causa Hieronymi Bennon à Distau/Menf. Aug. Anno 1630. (Verba sent. So verbleibet bey solchem Contract nochmals billich/und es mag derselbe gestalten Sachen nach/woll M. bemiente Aedere durch seine eigene Arbeit beschicken lassen/und darneben die Gefahr des Miswachs tragen und erwarten müssen/ pro usurario contractu nicht gehalten/ noch der Creditor von den eingehobenen Früchten Rechnung zu thun/und die Uebermasse ihm an dem Capital abfürgen zu lassen/angehalten werden/W. R. W.)

Et in causa Marten Zeichmanns zu Leipzig/Menf. Septembr. Anno 1630.

An Uq von Euden/Menf. Julio, Anno 1627.

It. ad requisitionem Senatus Quedlinburgensis, Mensc Apr. Anno 1630.

Et in causa Petri Kells zu Nobitz/Menf. Jun. Anno 1635.

DEFINIT. XLI.

Fructus tamen, ex agro percepti, in pactione Antichreseos forsi imputantur, quando legitimum usurarum modum nimum exsuperant.

Nontamen semper & ubique in oppignoratione agrorum licita & usuraria pravitatis expers est pactio Antichreseos, sed ita tamen, si fructuum emolumentum vel legitimo usurarum modo par sit & respondeat, vel paulo plus, Defin. preced. † Alioquin, si nimium cum vincat & superet Antichresis, ne quidem in agrorum oppignoratione jure sustineri potest, † sed fructus percepti ultra legitimas usuras, ob excessum immodicum sorti imputantur, Hottom. in l. 17. C. de Usur. & lib. 1. obs. 4. Andr. Rauchb. part. 1. q. 20. n. 38. † Ne scilicet fraus fiat manifesta legibus certum usuris modum imponentibus, l. cum non frumentum. 16. verf. mensurarum additamentis & c. l. si ea pactione 14. C. de Usur. † Nec statim immensus vel immodicus excessus sustinetur exinde, quod modicus admittitur, quippe qui parum aut nihil obesse potest, arg. l. scio. 4. ff. de in integr. rest. l. 9. in fin. ff. de dol. mal. Tiraq. in l. si unquam. 8. verb. largitus. n. 123. C. de revoc. donat. † Et scilicet hic medium tenendum est, quod, ut Ethici de medio virtutis loquuntur, non consistit in puncto, sed aliquam habet latitudinem, ita ut si quantitas fructuum non multum & variatis vicibus excedat legitimum usurarum modum, sustineatur Antichresis l. 17. C. de usur. Adeoque † quando in Antichresi fructuum ex agro perceptorum accessio plus nimio legitimum usurarum modum exsuperare, creditoremque rationum redditioni obnoxium efficere dicatur, judicis arbitrio & moderamini committendum putaverim, cum Jac. Menoch. de arbit. jud. q. lib. 2. cent. 2. cas. 145. n. 2. & lib. 3. presumpt. 122. n. 8. & Rauchb. dict. q. 29. n. 42.

Ita Domini in causa heredum Sebastiani Sellii zu Dallenstädt / Menf. Aug. Anno 1614. (Verba sent. Es verbleibets bey solcher Vergleichung und Contract nochmals billich / ihr könntet dann beweisen und darthun / das die Gläubigerin obberührte Aecker über das Ackerlohn weit höher / als der gewöhnliche Zins ausgetragen / nutzen und gebrauchen / und also eine grosse Uebermaß haben können ; auff solchen Fall wäre sie nicht allein Rechnung zu thun / sondern auch die Uebermasse in sortem zu imputiren schuldig / V. R. W.)

Et in causa Petri Reils zu Nobitz / Menf. Jun. Anno 1635. (Verba sent. Es wäre dann mit solcher Uebermasse eurem Zürgen nach dermassen beschaffen / das dieselbe / nach Abzug der Arbeit und des Ackerlohns / allzuhoch über den gewöhnlichen Zins sich beliesse / und der Creditor wohl zweymahl davon seit ausgeleihen Geld wieder fähig worden wäre / ihr auch dasselbe wie Recht erweisen und beybringen möchtet / auff den Fall wäre mehrgedachter Creditor nicht allein von den eingehobenen Nuzungen Rechnung zu thun / sondern auch die Uebermasse in sortem zu imputiren schuldig / V. R. W.)

DEFINIT. XLII.

Fructus naturales ex horticis ac pratis jure Antichreseos percepti sorti semper imputantur, quatenus usuras quincunces exsuperant.

Facit incertus fructuum proventus, nec non labor atque cultura, ut in agrorum oppignoratione pactio Antichreseos sustineatur, Defin. 40. † Ceteroquin, si certi ferè fundorum sint redditus, ut plerumque accidit in pratis atque hortis, non obstante pactione Antichrestica, fructus naturales, modum legitimarum usurarum excedentes, sorti debent imputari, tanquam Antichresi in fraudem usurarum contracta? † Quod arguunt ipsa verba de incerto fructuum proventu in l. 17. C. de usur. † Idque est, quod ex sententiâ Joh. in d. l. 17. C. d. r. quem ibidem sequitur Salycet. ait Accurs. procedere dict. l. 17. C. d. r. si dubium sit, quantum fructuum percipi possit, quod si indubitabiliter fructus excedant legitimum modum, pacta rescindi. † Quin & in culturâ hortorum & pratorum haud magnum hominum laborem, vel planè nullum requiri, omnes norunt, † ut propterea fructus usuras legitimas exsuperantes sorti semper im-

Carpz. Definit. Vol. I

putandas dixerim, cum Joh. Köpp. decis. 22. num. 5. † Quod & satis innuit Elector. Saxon. Illustrissimus in Ordin. Torg. de Anno 1583. tit. Von wucher / wucherlichen Contracten. 5. Als haben wir / verf. und bes wovogen da einer / c.

Ita Domini in causa Vincentii Dostels zu Borna / Menf. Octob. Anno 1600. (Verba sent. Er könnte dann wie Recht erweisen und darthun / das ihr obberührten Schloß - Garten an gewissen jährlichen Abnuzungen über den Landüblichen Zins und die aufgewendete Untosten höher genossen / auff den Fall wäre er solche Uebermasse auch an der Hauptsumma abzuführen wohl befugt / V. R. W.)

It. ad requisitionem Quæstoris zu Eckartsberg / Menf. Sept. Anno 1595.

Et in causa deren von Ende auff Pitschan / Menf. Julio, Anno 1629.

DEFINIT. XLIII.

Emptio pignoris, occasione mutui contracta, non subsistit, quando constat de usuraria pravitase.

Pactum Legis commissoriae, quod malè sic appellatur, secundum tradita Ant. Fab. decad. 21. de Error. pragmat. hodiè in pignoribus generaliter improbatur, quoties pretii loco datur ea ipsa quantitas, pro qua de pignore convenit: † quod eà ratione plerumque fraus legitimis usuris fieri soleat l. ult. C. de pact. pign. Dan. Moller. lib. 2. semestr. 34. Modest. Pistor. part. 2. q. 100. † in tantum ut nec jurejurando pactum hoc confirmari queat, Bartol. in l. si quis pro eo. 56. num. 10. ff. de fidejuss. Anton. Fab. in Codic. lib. 8. tit. 22. defin. 1. num. 11. † Id quod pravitase usuraria efficit, quæ & emptionem annullare solet, cui causam dedit contractus mutui, propterea quod contractus hic usurarius præsumatur, Hartm. Pistor. observat. 219. † Attamen ut præsumptio hæc locum habeat, communiter Dd. tria conjunctim requirunt: Nempe, (1.) † Ut incipiat à mutuo Venditio, eaque aliàs facta non fuisset. (2.) † Ut venditor pignoris per hanc emptionem enormiter læsus ac deceptus sit. (3.) † Ut creditor aliàs fuerit solitus contractus usurarios exercere, Gloss. & Dd. in cap. illo 4. extr. de pignor. & in c. conquestus 8. extr. de usur. & in l. 2. ubi Cagnol. num. 13. C. de pact. inter Empt. & vendit. † Nec sufficere ajunt, ut bis tervè usuras quis accepit, sed plures contractus foeneratitios requiri, ut quis dicatur solitus foenerari, Hartm. Pistor. dict. observat. 219. n. 8. † Sanè, hæc in re multum judicis arbitrio relinquendum existimo, qui ex clausulis inconductis pravitatem usurariam deprehendens, contractum benè rescindere valet.

Ita Domini in causa David Berhards zu Ectpyg / Menf. Jun. Anno 1596. (Verba sent. Dieweil aber dennoch aus dem ganzen Inhalt mehr-angeregten Contract so viel zu vernehmen / das es ein wucherlicher Contract ist / und demnach zu recht nicht bestehen kan / c. So seyd ihr die erkauften Silber - Geschirt / Ketten und Kleinodien erblichen zu behalten nicht befugt / sondern dieselbe dem Verkäufer gegen Erlegung eures ausgelegten Geldes und der Landüblichen Zinsen wiederum folgen zu lassen schuldig / V. R. W.)

Et in causa Martini Trübens zu Ectpyg / Menf. April. Anno 1576.

DEFINIT. XLIV.

Valet emptio pignoris sub pacto de Retrovendendo, si non constat de usuraria pravitase.

Venditio ob causam mutui facta tum demum censetur usuraria, si eà ratione contracta fuerit, ut mutuum veletur; † Solà verò mutui occasione celebrata venditio haud redditur suspecta, Hart. Pistor. observat. 219. Neque fraus præsumenda est, † quum quilibet contractus in dubio justus ac licitus censetur, arg. l. meritis 51. ff. pro Socio. † Hinc & venditionem pignoris valere dixerim sub pacto de retrovendendo,

Ggg 8 2

ita

ita scilicet, ut venditori pignus intra certum tempus redimere liceat, quo effluxo, facultas redimendi ipsi ulterius non competat: Quæ contractus species hodie frequens est, præsertim inter mercatores. † Videntur namque sibi hoc medio prospicere, quod postea absque strepitu judiciali exsolutionem facilius consequi valeant. † Alioquin si de usurariâ pravitatem appareat, quin contractus ille usurarius haberi debeat, ac propterea Emtor pignoris pœnam in foeneratores statutam incurrat, dubium vix esse potest. *Vid. practic. meam Crimin. p. 2. q. 92. num. 96. & seqq.*
Ita Domini in causa C. VV. zu Dresden / Mens. Nov. Anno 1625.

DEFINIT. XLV.

Validè Judæus actionem ex contractu judiciali adversus Christianum sibi competentem, alii Christiano cedit.

1 **A**bsque dubio licitum est Christianis contrahere & distrahere cum Judæis & Saracenis, prout tradit Roman. *conf. 489. & Marquard. de Susan. in tract. de Judæis c. 5. n. 1.* † Quidni ergo cessio valebit actionis à Judæo facta Christiano adversus alium Christianum? Nihilominus verbis disertis hæc est prohibita in Recept. Imp. Aug. de Anno 1551. §. Diesen zu begegnet/te. in verb. Es soll kein Jude als Schuldgläubiger etnem andern Christen seine Action und Forderung in einigem Weg cediren / oder einiges Contractus weise bey Verlust derselbigen Forderung. † Sed de contractibus solum usurariis extrajudicialiter initis ibidem agitur, ut ex verbis præcedentibus & sequentibus *diff. Recept. satis liquet;* † Aliud igitur dicendum, si de usurariâ pravitatem non constet, atque in judicio contractus celebratus fuerit; † Ejusmodi namque contractum sive actionem inde resultantem Judæus Christiano cedere nullibi prohibetur.

Ita Domini in causa Christophori Ulrichs zu Leitzig / Mens. Majo, Anno 1626. (Verba sent. Ob nun wohl der Beklagten Kriegerischer Vormund dawider ethzumenden gemeinet / daß in deme de Anno 1551. zu Augspurg auffgerichteten Reichs Abschiede ausdrücklich verordnet / daß kein Christe hinfüro etnem Juden seine Action und Forderung gegen einem andern Christen solche Action und Forderung in einigem Weg cediren / oder einiges Contractus weise zustellen soll. Dieweil aber dennoch die angezogene Reichs Constitution alleit von wücherlichen Contracten / und den jenigen Handlungen / so auffser Gerichte geschehen / zu verstehen / Inmassen solches aus vorgehenden und nachfolgenden Worten mehrerührter Reichs Constitution ausdrücklichen erscheinet / vorgedachte Vergleichung aber gerichtlichen gehandelt worden /te. Als hat sich auch der Beklagten Curator mit seinem Einwenden nicht zu behelfen / sondern es wird in nochmahliker Verweigerung gürtlicher Befriedigung mit der Hüffe wider ihn gebührlichen verfahren / W. R. W.)

DEFINIT. XLVI.

Dilationem moratoriâ durante, non debentur usura.

1 **E**X mora usuræ debentur, quando ea haud est purgata, quod quibus modis fiat, docet Hartm. Pistor. *observat. 222.* † Dilationem ergo moratoriâ, seu quinquennialibus induciis durantibus, usuræ currere videntur propter moram commissam, secundum tradita Salycet. *in l. 2. C. de prec. Imp. offer. Petr. Heig. ad §. si quis debitori 13. num. 6. Inst. de legat. Ant. Fab. in Codic. lib. 1. tit. 9. defn. 8.* † Præsertim cum Princeps seu Magistratus per rescriptum moratorium nec sortem nec usuras Creditoribus auferre præsumatur, *arg. l. quoties. 2. l. universa. 4. Cod. de precib. Imper. offer.* † quin nec id facere possit, nec Creditoribus Rescriptum hoc captiosum & injuriosum esse, iisque in jure jam quæsito præjudicare queat, *l. 2. §. merito. 10. & §. 16. ff. ne quid in loco publico. l. 8. ff. de stipul. pra-*

tor. † veluti etiam in hanc sententiam *Facultatem Juridicam Lipsiensem H. B. zu Stettin Mens. April. Anno 1634.* respondisse percepi. † Attamen dilationem quinquenniali ab Imperatore vel Principe impetratâ, valde durum atque inhumanum esset, usuras ejus temporis à debitoribus exigi, † quum ejusmodi induciæ non Decoctoribus, sed illis tantum concedi soleant, qui absque suâ culpâ vel naufragio, vel incendio, aut bello, aut alio quocunque casu eò redacti sunt, ut post elapsum dilationis tempus vix sortem Creditoribus solvere possint, † ut vel ex solâ æquitate debitoribus succurrendum videatur, cum Daniel. Moller. *lib. 4. semestr. 7. Hering. de fidejuss. cap. 22. n. 39. & sequentibus. & Boër. decis. 296. n. 5.* † Sed nec ratione juris inspectâ aliud dicendum existimaverim, quia usuræ non nisi ex morâ debentur, *l. mora. 32. ff. de usur.* aut moram non committit is, cui Princeps dilationem per rescriptum moratorium concedit, ipso vocis (Moratorii) sono ad stipulante. † Quod si verò per stipulationem Usuræ promissæ proponantur, dico promissionem ad tempus quinquennialium induciarum, tanquam ad incogitata haud ritè extendi, † quia stipulationi, ut & omnibus contractibus semper inest clausula (Rebus sic stantibus *l. cum quis. 38. ff. de solut. Octav. Cacheran. decis. 19. n. 2. Jacob. Schult. in addit. ad Modest. Pistor. part. 4. quæst. 149. n. 28. & sequentibus.* † Ex quo corrui objectio supra adducta, Principem scilicet quoad usuras Creditoribus præjudicare nec voluisse, nec potuisse: † Quia adeptio Usurarum non à Principis voluntate, sed ex ratione juris, quod non nisi à morosis usuras exigi permittit, hoc casu provenit. † Plane, si debitor ad pinguiorum fortunam pervenerit, & durantibus quinquennialibus induciis, pecunia Creditorum emolumento suo prospexisse probetur, tunc usuras quoque sive interesse ab ipso exigi posse, tantum abest, ~~ut negare, aut relapsâ æquitate svadente,~~ ad exsolutionem usurarum eum condemnandum existimemus, ne cum alterius jactura locupletari videatur, *l. 14. ff. de condit. instab. l. 208. ff. de Reg. jur.* Sed aliud constitutum reperitur in Decis. nov. Elect. 30.

Ita Domini in causa Martini Ulrichs zu Lübeck / Mens. Maj. Anno 1627. (Verba sent. Seyd ihr wegen grossen Brandschadens / ohne eure Verwarlung und Nachlässigkeit / in grosse Schulden gerathen / deswegen euch von der hohen Obrigkeit die induciæ quinquennales ertheilet worden /te. So möget ihr binnen währenden solchen induciën den Gläubigern die Capitalia zu verzinßen nicht angehalten werden / W. R. W.)

DEFINIT. XLVII.

Exigi possunt usura, etiam si in libello unâ cum sorte antea non petita, nec in sententiâ aëtori adjudicata fuerint.

1 **P**etieram à te centum, nullâ prorsus usurarum factâ mentione. Condemnavit ergo te Judex ad solutionem debiti, & expensas litis, de usuris nihil dixit. † Petii postea, ut in usuras quoque condemnareris? Sanè obesse mihi haud potuit, quod in libello, super ipsa sorte confecto, usuras omiserim, quas propterea remisisse aut donasse non videor, † quum solutione sortis nondum factâ ipsa obligatio extincta non sit, ac proinde etiamnum usuræ debeantur, secundum tradita *suprà defn. 12. & defn. 13.* † Dicebas tamen, ob stare mihi exceptionem rei judicatae, propterea quod judex de usuris nihil pronunciarat, & consequenter usurarum petitionem repulisse videbatur, *arg. l. 3. C. de fructib. & lit. expens.* † Sed mala profectò consequentia est: Judex non condemnavit Reum ad usuras, Ergo eum ab usuris absolvit, ut disputat Cravet. *conf. 320. n. 1.* † Quippe quarum petitio etiam in causa appellationis super-

est, ut tradit eleganter Ant. Fab. in *Cod. lib. 4. tit. 33. defin. 4.* † Nec quicquam vetat, judicem appellationis pronunciare de usuris, de quibus primus Judex etiam imploratus non pronunciaverit, *l. tutor. 41. in pr. ff. de usur. & mor. Fab. dict. lib. 4. tit. 24. defin. 6. n. 4.* † Quidni ergo usurae, ex conventionione debitae, denuò exigi poterunt? Planè aliud dicendum esset, si officio tantum judicis debitae fuissent propter moram, & ex natura judicii bonae fidei, quarum nomine post judicatum petitio nulla superesset *l. 4. C. de posit. l. 49. §. 1 ff. de act. emt. Fab. dict. defin. 6. num. 3.* † Nam pronunciata super principali negotio sententia, judex omni officio functus videtur, *dict. l. 3. C. de fruct. & lit. expens. l. 55. ff. de re judic.*

Ita Domini in causa Christiani VVurms zu Elenstadt/Menf. Mart. Anno 1634. (Verba sent. Ob nun wohl in dem Urtheil der Zinsen nicht gedacht / noch dieselbe im Klag-Libell gebeten / dieweil ihr aber dennoch davon auch ausdrücklichen nicht losgehlet worden/it. So ist der Creditor bemeldte Zinsen nochmals zu fordern berechtiget / und ihr seind ihme dieselbe zu bezahlen schuldig / B. N. W.)

DEFINIT. XLIX.

Usurae Usurarum jure exigi possunt à novo debitore, in cujus persona sortis vicem obtinent.

Usuras usurarum jure haud exigi, probatum de *supr.* Defin. 29. scilicet, † quia accessionis accessio praestanda haud est, *l. ult. Codic. de usur. l. si non sortem. 26. in pr. ff. de condit. indeb. l. placuit. 29. ff. de usur.* Ant. Fab. in *Cod. lib. 4. tit. 24. defin. 4. n. 1.* † An ergo nullus dabitur casus in extraneo debitore (tutorem enim usuras usurarum pupillarum quandoque praestare, dixi *Supr.* Defin. 30.) ubi usuras usurarum petere liceat? † Datur omnino, si nempe mutuam debitore personam Usurae in sortem conversa fuerint. † Finge onus exsolutionis usurarum vel percessionem, vel per executionem & adjudicationem bonorum subhaestatorum judicialem, in tertium quempiam translatum atque ita debitore personam immutatam fuisse. † Etenim, quia tunc Usurae in novi debitore persona vice sortis funguntur, quidni

usurae, non quidem usurarum, quae amplius non sunt, † sed novae saltem sortis nomine exigi possent? *l. qui negotiationem 58. §. ex duobus in fin. & §. ult. in fin. ff. de admin. tutor. l. tutor. qui repertorium. 7. §. 3. 7. & 12. ff. eod. tit. Accurs. in l. ult. C. de usur. Joh. Zanger. de except. part. 3. cap. 25. n. 21. Carol. Molin. de usur. n. 602. Matth. Wesenb. vol. 2. conf. 72. n. 12.* † Perinde ut de tutore dixi *Supr.* Defin. 31. At, iniquities, hac ratione nullum erit privilegium Usurarum pupillarum, nec jus diversum harum aliarumque usurarum? † Est sanè, quia tutor semper ut principalis pupilli debitor consideratur, qui non modo sortis, sed & usurarum indifferenter omnium rationem reddit, ex causa nempe administratae tutelae, quae ipsum pupillo obstringit; † At novus debitor non nisi de Usuris in sortem acceptis respondere tenetur. † Et si esset omnino idem jus harum & usurarum pupillarum, nemo tamen id mirabitur, propter eandem rationem, † quae hic subest, ac eandem Juris dispositionem facit, *l. illud. questum est. 32. ff. ad Leg. Aquil. l. quadam. 9. §. 2. ff. de edendo.* Hancque sententiam placuisse quoque Serenissimo Electori, patet ex rescripto in causa à H. à S. contra O. à W. Mens. Jan. An. 1628. *judici infirmato, hujus tenoris: So viel nun den ersten sreytigen Punct der geforderten Zinsen belanget / weil respectu der vorgegangenen cession die Schuld der 2120. fl. durch Veränderung der Person des debitoris zum Capital worden / So werden davon die Zinsen à tempore mora nicht unbilllich exigiret und angezett / ic.*

Ita Domini in causa Michaeli Fintekellers zum Hayn / M. Sept. Anno 1636. (Verba sent. Ob nun wohl N. N. die Zinsen nicht passiren lassen will / mit Zurückwenden / das nach Verordnung der Rechte Zinsen von Zinsen nicht gegeben werden dürfen / dieweil aber dennoch die vierzig Gulden Zinsen nicht letziger Schuldener N. N. sondern P. P. wider den die execution geschehen / verfahren / und als sie auffiezigen Debitoren N. N. kommen / des Schuldners Person geändert worden / dadurch bemeldte Zinsen die Natur und Eigenschaft eines rechten Capitals erlangt / ic. So hat sich auch N. N. der Landüblichen Zinsen von bemeldten 40. fl. nicht zu entbrechen / sondern ist dieselbe zu bezahlen pflichtig / B. N. W.)

CONSTITUTIO XXXI.

PARTIS SECUNDÆ.

Ob zu Sachsen = Recht in einem Stamm-Erbgut die Nâhergeltung den Bluts-Freunden/oder den Kindern gebühre?

Wiewohl esliche der Meynung seynd / daß in Stamm = Gütern / welche von den Ascendentibus herkommen / der Vorkauff und die Nâhergeltung den nächsten Blutsverwandten nach Sachsen = Recht gebühre / So seynd doch unsere Verordnete dessen einig / daß solches die Sachsen = Rechte ausdrücklichen nicht bewahren / und derowegen so viel die Bluts-Freundschaft betrifft / nach gemeinen Rechte zu urtheilen sey. So viel aber die Kinder belanget / denen soll in Stamm = Gütern die Freyheit gelassen werden / in die Käuffe / ehe die Güter tradirt und aufgelassen / zu treten / und dieselbigen bey dem Geschlechte zu erhalten / welches wir uns auch gnädigst gefallen lassen / iedoch daß unter den Stamm = Gütern diese verstanden werden /

Jure Saxonico bona avita alienata num retrahere propinqui vel liberi possint?

Et si non desint, qui existiment, bonis avitis, quae scilicet ab ascenduntibus provenerunt, venditis, Jure Saxonico jus retractus seu protimiseos proximis venditoris consanguineis competere; Deputati tamen nostri id jure illo expressè non probari putant, ideoque quantum ad propinquos attinet, secundum jus commune judicandum.

Libetis vero permittendum esse, fundo vel prædio avito vendito, illud, si velint, ante factam in judicio traditionem restituto venditionis pretio ut redimant, & in familiam confervent, quod & nos probamus, sed ita tamen, ut pro bonis avitis habeantur, non quae à parentibus tantum, sed quae à majoribus provenerunt,

die nicht von Eltern alleine / sondern von Groß-
Eltern herkommen / und daß andere Blutsfreunde /
Collaterales genannt / solches Recht nicht ha-
ben / und darzu gar nicht gelassen werden sollen /
darauß auch unsere Hofgerichte / Facultäten und
Schöppenstühle erkennen und sprechen sollen.

runt, & collaterales ad illa retrahenda prorsus non admittantur. Atque id judicia nostra Curialia, Facultates item Juridicæ & Scabinatus, in judicando & respondendo volumus, ut observent.

DEFINITIONES.

1. Jus protimiseos hodiè generaliter sublatum est, nec restauratum in Imperio Romano - Germanico per Constitutionem Friderici Imperatoris.
2. Locum habet jus protimiseos iis in locis, ubi consuetudine vel statuto illud est introductum.
3. Jus congrui, ex divisione competens, (das Gespielde) non nisi in Thuringia, aliisque locis, ubi hoc specialiter usu receptum est, obtinet.
4. Inter coheredes, communem hereditatem paternam possidentes, jus Retractus locum habet.
5. Possessori alicujus fundi competit jus protimiseos in pretio, ex fundo distinctis terminis solvendo, in Exbe: oder Laggett: Geldern /) si id pro paratâ pecunia vendatur.
6. Sicut in feudis, ita & in bonis Emphyteuticis, domino directo competit jus protimiseos.
7. In allodialibus ac censiticis bonis non competit Domino jus Retractus, nisi justa subsit causa renuendi subditum.
8. In locatione pradiorum publicorum locum habet jus Retractus, non etiam in locatione pradiorum privatorum.
9. Conceditur jus protimiseos, si ex pacto vel conventionione fuerit acquisitum.
10. In foro Saxonico liberis datur jus protimiseos in bonis avitis; Et quid si plures liberi concurrant?
11. In Electoratu Saxonie jus protimiseos in bonis avitis, solis liberis competit, non fratribus nec aliis collateralibus.
12. Nondum factâ traditione, post annum etiam à tempore venditionis effluxum, bona avita à liberis revocari possunt.
13. Traditio bonorum avitorum non impedit jus protimiseos linearium, nisi præcesserit judicialis resignatio venditoris.
14. Bona avita juri protimiseos subjecta dicuntur solummodo ea, qua à parentum avis, liberorumque proavis, & ulterioribus parentibus proveniunt.
15. Parentes de bonis avitis testari jure protimiseos non prohibentur.
16. Jus protimiseos quoad bona avita locum non habet in permutatione.
17. In sola venditione, non etiam in transactione aliavè contractu, liberis bona avita jure protimiseos redimere licet.
18. Venditis sub hastâ bonis avitis, nec dum factâ adjudicatione, liberis competit jus protimiseos.
19. Jus retractus, competens liberis in bonis avitis, extraneo cedi nequit.
20. Emtor alicujus fundi non potest revocare agrum vel pratium de fundo isto ante venditionem distractum.
21. Agro vel prato absque onere collectarum vendito, emtor onere illo gravari non potest, nec agrum vel pratium novo possessori totius fundi retrovendere tenetur.
22. Communis & indivisa alicujus rei possessio non tribuit jus protimiseos.

DEFINIT. I.

Jus protimiseos hodiè generaliter sublatum est, nec restauratum in Imperio Romano - Germanico per Constitutionem Friderici Imperatoris.

- Q**uondam de jure communi nemo bona sua titulo venditionis in extraneum poterat transferre, sed jure protimiseos proximi cognati, alique consortes ea semper revocare valebant, *l. si in emptionem*
- 2 *35. ff. de minor.* † Quod postea Constit. Imp. Valent. Theod. & Arcad. fuit correctum, ita ut unusquisque suo arbitratu quærere possit emptorem etiam penitus extraneum, in *l. dudum. 14. C. de Contr.*
 - 3 *Empr.* † Adeoque sanctione hac Imperatoriâ jus protimiseos sive Retractus in Imperio prorsus abrogatum est, Joh. Köppen. *decis. 52. n. 10.* Andr. Rauchbar. *part. 1. quest. 43. num. 22.* & *p. 2. quest. 22. num. 6.*
 - 4 *Rol. à Vall. part. 1. consil. 21. n. 8.* † Nec sine ratione, quum gravis sit injuria, ut homines de rebus suis facere aliquid cogantur inviti, *l. falso. 3. C. de com. rer. alienat. l. 1. C. com. divid. l. nec. emere. 10. C. de jur. de lib. l. venditor. 13. S. si constat. 1. ff. comm. pradior.*
 - 5 † Negotium tamen facere videntur Constitutiones Romani Lacapeni in Oriente, & Friderici in Occidente Imp. quæ exstant apud Harmenopolim in *epis. lib. 3. cap. 28. si emptionem*, ac in Constitutione consuetudinum Feudalium Cujaciana, *lib. 5. tit. 13. & seq.* & apud Matth. de Afflict. in *tract. de jure protimiseos.* † Hisce jus protimiseos antiquatum in usum fuisse revocatum, atque hodiè in omnibus

indifferentem casibus locum habere, docet Jacob. Cujac. *lib. 2. de Feud. cap. 4.* † Sed bene advertendum, prædictas Constitutiones Imp. Romani Lacapeni & Friderici inter Leges, quibus utimur, nunquam relatas fuisse, nec in corpore Juris inveniri, quomodo ergo Constitutioni Imp. Valent. Arcad. & Theod. in *dict. l. dudum. 14. C. de contr. emt.* derogare poterint? Concludendum igitur, jus Protimiseos antiquarum, ex Sanctionibus Imp. Lacapeni & Friderici, in usum neutiquam revocatum, sed Constitutioni *dict. l. 24. C. d. t.* etiamnum hodiè regulariter standum esse in Imperio Rom. Germanico, Rauchb. *dict. quest. 43. num. 24.* Matth. Berlich. *p. 2. concl. 39. num. 12.*

Ita Domini in causa D. Theodorici Baronis à Kittlitz, Mensis April. Anno 1601. (Verba sent. Ob gleich das Gut Fürstenaub über 150. Jahr beim Geschlecht dero von Seidlitz gewesen /c. So seynd doch Ew. Gn. wegen dero Gemahlin / als einer geborenen von Seidlitz / des Verkaufes an demeltdem Gute Fürstenaub / ungeacht was in dero uns übersandten Frage ferner hierzu angezogen worden / sich anzumassen nicht befugt / B. D. W.)

DEFINIT. II.

Locum habet jus protimiseos iis in locis, ubi consuetudine vel statuto illud est introductum.

Anergò jus protimiseos, hoc est, prælationis, seu Retractus sive Congruis, in venditione nunquam locum habebit, nec consanguineo, consorti, sociove vicino, facultas retrahendi venditionem dabitur? † Nimis equidem durum esset hoc asserere, quia jus illud ratione haud levi nititur, scilicet, ut res majorum in

nostra familia permaneant. † Triste etenim & lugubre est, videre paternas & avitas domos, ac antiqua majorum prædia in extraneas manus transire, arg. l. in fundo. 38. ff. de rei vindic. l. si in emptionem. 35. ff. de minor. l. 22. vers. nec verò domum. C. de admin. tutor. † Nec solum jure Canonico in cap. constitutus 8. extr. de in integr. restit. † Sed & jure divino ac lege Mosaicà jus protimiseos firmatum est, Levit. cap. 24. vers. 25. Ruth. cap. 4. vers. 4. Jerem. 32. vers. 7. & 8. Johann. Köpp. decis. 52. num. 2. Johann. Harppr. in §. ult. n. 257. Inst. de empr. vendit. † Quare Impp. Valent. Theod. & Arcad. prohibitionem Juris protimiseos ad casus speciali jure exceptos extendere haud animus fuit, ut satis liquet ex verbis l. dudum. 14. C. de contr. empr. † At quinam sunt hi casus, dixeris, ubi jus protimiseos antiquatum etiamnum hodiè incorrectum viget? Ex pluribus, de quibus Dd. fusius hinc inde scripsere, accipe principaliores. † Ac PRIMò quidem jus protimiseos locum habet etiamnum hodiè iis in locis, ubi speciali Statuto vel consuetudine fuit introductum, Constit. Elect. 32. in pr. verb. Wo aus Statuten oder verwehrter Gewohnheit hergebracht, p. 2. † Ita namque jus Retractus ex generali quadam consuetudine, plerisque in locis Germaniæ, nec non in Gallia, Italia & Hispania, aliisque in Regionibus & Provinciis receptum ac comprobatum est, testè Andr. Gail. lib. 2. observat. 19. in pr. Johann. Harppr. dict. §. ult. num. 257. Inst. de empr. vend. Joh. Köpp. dict. decis. 52. num. 15. Virg. Pingitz. quest. 36. in pr. Andr. Tiraquell. de retract. in præfat. n. 1. & 16. † qui de natura & qualitate hujus juris consuetudinarii multa scitu digna tractant, † Quodque consuetudines hæc & statuta valeant, tenent communiter Dd. quos allegant Tiraquell. dict. loc. & Rol. à Vall. part. 1. consil. 21. † Eaque circa jus protimiseos debere considerari, non verò Constit. Imp. Romani Lacapeni & Friderici, docet Joach. à Beust. in l. admonendi. 31. ff. de jurejur. numer. 872. Rauchb. p. 1. qu. 43. n. 24.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Weil aber dennoch aus einer Gn. Frage nicht zu befinden/ daß es des Orts durch einen beständigen Brauch hergebracht/ und über Rechtsverwahrte Zeit eingeführet/ daß in dergleichen Stamm- Gütern die Bluts- freunde den Vorkauff gehabt/ ic. So haben sich auch E. Gn. dessen nicht anzunehmen/ V. R. W.) Ita in causa Johannis Bergers zu Mersburg/ Mens. Mart. Anno 1601. (Verba sent. Ob nun wohl des Orts Gewohnheit und Gebrauch nach/ der Vorkauff des Verkäuffers nachsten Freunden gebührt/ ic.)

DEFINIT. III.

Jus congrui, ex divisione competens, (das Gespielde) non nisi in Thuringia, aliisque locis, ubi hoc specialiter usu receptum est, obtinet.

SECUNDò, Viget statutum in provinciis Thuringiæ, quod si de agro aliàs individuo pars ejus cum consensu superioris alienetur in Titium Emptorem, ut deinceps, si eandem partem ulterius vendi contigerit, jus retractus competat ei, cujus prædio quondam fuit unita. † Quod jus vulgò solet appellari jus Congruum (das Gespielde) cujus meminit Matth. Coler. p. 2. decis. 229. ubi dicit: † Si Titius hoc casu totum vendat suum patrimonium, retrahenti denegari Jus Retractus in parte, nisi illud pretium obtulerit pro toto patrimonio venditoris, quod extraneus dare paratus est. † At, jus hoc Congruum non nisi in Thuringia, aliisque in Provinciis, ubi specialiter id receptum est, obtinet. Ad aliàs vero Provincias & Regiones haud extendi debet. † Nec enim statutum constringit eos, qui subditi non sunt,

Bald. in l. cunctos populos 1. num. 3. & 8. C. de Summ. Trinit. & fide Cathol.

Ita Domini in causa Bertini & Hiobi Kochs zu Ederleben/ Mens. Dec. Anno 1615. (Verba sent. Ist eine halbe Hufe in zween gleiche Acker zertheilet/ und das eine Viertel von den Köchen/ das ander aber von den Opizen bißher besessen worden/ und es seyud die Opize ihr Viertel nunmehr zu veräußern willens/ ic. Ob ihr nun gleich in allen 3. Feldern das Gespielde habet/ und die Vereinigung zusammen gebet/ und beyde Viertel einerley Lehen und Zinsen haben. So mögen doch die Opizen euch ihr Viertel an berührter Hussen/ weil eure Vorfahren die Köche ihuen den Vorkauff nicht ausdrücklich vorbehalten/ vor einem andern käufflich zu lassen/ wider ihren Willen nicht gedrungen werden/ V. R. W.)

DEFINIT. IV.

Inter coheredes, communem hereditatem paternam possidentes, Jus Retractus locum habet.

TERTIò; Si plures coheredes domum prædictamve aliud paternum commune possideant, illudque extraneo cuiquam vendant, certè si unus ex coheredibus se offerat, idemque pretium solvere paratus sit, † quin jure Retractus extraneo in emptione præferri debeat, dubitandum non est, arg. l. sancimus. 34. §. ne autem. 2. C. de donat. l. 12. ff. de evict. l. 38. ff. de donat. int. vir. & uxor. † Quo & facit l. un. C. Non licere habitatoribus metrocomia & c. lib. 11. ubi habitatoribus metrocomiæ vel convicanis datur jus protimiseos in bonis convicanorum, Cujac. in dict. l. un. C. d. t. Andr. Rauchb. p. 2. q. 22. n. 8. † Quidni ergò etiam heredi in bonis paternis communibus?

Ita Domini in causa Osvaldi Junghansens zu Freyburg/ Mens. April. Anno 1594. (Verba sentent. Ob nun wohl ihrei vier von ihrtgedachten Erben im Beseyn eurer Pfliegerfrauen/ als der einen Miterbin/ vorberührtes Haus einem Fremdden/ Paul Richter genannt/ verkauft/ da aber dennoch beweldte eure Pfliegerfrau in solchen Kauff nicht gewilliget/ sondern darwider protestiret/ und mehrberührtes ihres Watern Haus selbst um das Geld/ wie es obbeweldtem Paul Richter verkauft worden/ anzunehmen sich erbotten/ so würde ihr auch dasselbe billich gelassen/ V. R. W.)

Et in causa Danielis Straubens zu Remlich/ Mens. Jul. Anno 1602.

DEFINIT. V.

Possessori alicujus fundi competit jus protimiseos in pretio ex fundo distinctis terminis solvendo: In Erb- oder Lagezeit: Geldern/ si id pro parata pecunia vendatur.

QUARTò consuetudine æquisimà introductum fuit hæc in Provinciis, ut si Creditor pecuniam particulariter, sive distinctis terminis ex fundo aut domo aliqua sibi solvendam (Erb- oder Lagezeit- Geldere) pro parata pecunia vendere velit, † possessor istius fundi sive domus, ceu debitor pecuniarum illarum, ad emptionem se offerens audiri atque extraneo jure protimiseos præferri debeat. † Quid namque æquius, debitorem liberari onere debiti, solvendo minorem pecuniæ summam in pretio parato, quod creditor ab extraneo pro suo credito acceptare paratus est? arg. l. un. C. Non licere habitatoribus metrocomia & c. l. 1. † Ac si in venditione bonorum debitoris præfertur Creditor extraneo, quin & cognato, l. cum bona veneunt. 16. ff. de reb. autor. jud. possid. l. Imperator. 60. ff. de pact. Anton. Fab. lib. 5. conject. 15. Bald. in l. dudum. 14. n. 1. C. de contr. empr. Joh. Köpp. decis. 52. n. 8. † Cur non & debitor in Credito, quod ipsemet solvere tenetur? Vel ex natura correlativorum, † quorum eadem est ratio ac dispositio, l. legem Juliam. 3. in fine ubi Bartol. & Dd. C. de indict. vid. toll. Everh. in topic. loc. à correlat. n. 3.

Ita Domini in causa Andreæ Apitzlehen zu Leipzig / Menſe Sept. Anno 1628. (Verba ſentent. Hat Erhard Pugeis Wittib 176. fl. Tagezeiten/ſo Jährlichen mit 12. fl. abgeſtattet werden müſſen/zu fodern. Ob ſie nun wohl dieſelbe George Weiſchen mit 75. fl. verkauft. Da ihr aber dennoch hierum keine Wiſſenſchaft gehabt/und ſolches binnen Jahres Friſt allererſt erfahren hätte/xc. So wäret ihr in ſelbigen Kauff zu treten/und gegen Auszahlung der 75. fl. die Tagezeiten ſelbſt an euch zu handeln wohl befugt/und es lieſſe ſich Georg Weiſch an Wiederempfang ſeines ausgezahlten Kauffgeldes billich begnügen/W. R. W.)

DEFINIT. VI.

Sicuti in feudis; ita & in bonis Emphyteuticis Domino directo competit jus protimiſeos.

- Q**UINTO jus Protimiſeos feu Retractus in feudali-
bus bonis locum ſibi vindicat, eoque Domini
feudorum, filii & agnati vivo adhuc alienatore uti
poſſunt, *cap. un. §. Titius. 5. ſi de feudo defuncti con-*
tentio &c. ubi Feuditt. Hartm. Piſt. *lib. 2. queſt. 11. &*
2 *12. †* Quin & in allodialibus bonis, ſi ſint emphy-
teutica, in quibus jus protimiſeos Domino Emphy-
teuſeos ſpeciali ſanctione Imperiali fuit conceſſum,
l. ult. verſ. Sed ne hac occasione &c. C. de jur. Emphy-
teut. Andr. Rauchb. part. 1. queſt. 43. n. 22. & p. 2.
3 *queſt. 22. n. 8. Joh. Köpp. deciſ. 52. num. 4. Johann.*
Harppr. ad §. 3. num. 361. Inſt. de locat. cond. † Id-
que procul dubio propter dominium directum, quod
penes Dominum emphyteuſeos manet, à quo jus
4 ſuum ac dominium utile emphyteuta habet, † cuius
conſolidatio cum dominio directo eſt promovenda,
Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 42. deſin. 59. num. 3. &
5 *12. †* Et ſi Creditori datur jus protimiſeos in bonis
debitoris *l. 16. ff. de reb. autor. judic. poſſ. Anton. Fab.*
lib. 5. conjeſt. 15. Multo magis hoc tribuendum erit
6 Domino emphyteuſeos. † Quia plus quam Cre-
ditor eſt Dominus directus, *arg. l. 1. §. ult. ff. ſi à pa-*
rent. quis manum. ſit.

Ita Domini in causa Hansen Friederichs von Zwenner / M. Jan. Anno 1631. (Verba ſent. Da aber dennoch die verkauffte Hufſe Landes ein recht bonum Emphyteuticum und Erbzins-Gut wäre/und ihr als Lehn-Herr in den Kauff treten/und die verkauffte Hufſe Landes um eben die Kauff-Summa auff Termine/wie Käufer newilliger/ſelbſten annehmen wollet/xc. So wäre bemeldter Käufer von dem Kauffe wiederum abzutreten ſchuldig/und es würde euch die Hufſe Landes um die beſtimmte Kauff-Summa billich gelaffen/W. R. W.)

DEFINIT. VII.

In allodialibus ac cenſiticis bonis non competit Domino jus Retractus, niſi juſta ſubſit cauſa reuendendi ſubditum.

- S**EXTO: Exiſtimare quis poſſet, ut in emphyteuſi,
ita & in bonis cenſiticis Domino competere jus
2 Retractus. † Cum in foro Saxonico bona cenſiti-
3 ca cum emphyteuticis haud raro confundantur: † At-
tamen de Emphyteuſi ſolummodo loquitur *l. ult. C.*
de jur. Emph. Adeoque quod ibidem de jure pro-
timiſeos diſpoſitum eſt, ad bona cenſitica neutiquam
4 extendi debet. † Neque hic ratio juris protimiſeos
ſubſiſt, directum ſcilicet Dominium in perſona Do-
mini, cui propterea jus retractus competere, dixi De-
5 fin. *preced.* † ut vel propterea in bonis allodialibus
cenſiticis illud ceſſare debeat, *Andr. Rauchb. p. 1.*
queſt. 43. n. 22. Sent. poſt. Weichbild von dem Lehn-
Gut und Lehnbedinge/xc. Der Lehnherr hat in den Gü-
6 *tern/die von ihm zu Lehn rühren/ den Vorkauff / verſ.*
7 Im andern Fall aber/xc. † Planè ſi bona cenſitica
ejusmodi vendantur perſonæ, quam Dominus juſtâ
ex cauſâ, puta propter difficiliorem canonis & lau-
demiorum exactionem, in numerum ſubditorum,
recipere recuſet, † tum ipſemet Dominus audiendus
erit, ſi bona emere velit, *arg. l. miles. 31. C. de locat.*
Dan. Moll. lib. 2. ſeſt. cap. 13.

Ita Domini in eadem cauſa. (Verba ſent. Da ihr aber dennoch Käufer aus erheblichen Urſachen zum Lehnmann anzunehmen nicht gemeynet / oder aber das verkauffte Gut kein ſchlecht Zins-Gut/ſondern ein bonum Emphyteuticum wäre/xc. So wäre Käufer von dem Kauff wieder abzutreten ſchuldig/W. R. W.)

Et in cauſa Reichards von Tottleben / Menſ. Majo, Anno 1601. (Verba ſent. Diemeil aber dennoch nicht zu befinden/ daß offgedachte Mühle ein recht Erbzins-Gut ſey / und nach Begründung der Rechte im Zweifel allein vor ein ſchlecht Zins-Gut zu achten: So habt ihr euch auch daran des Verkauffs nicht anzumaſſen / ihr wollet dann den Käufer aus erheblichen Urſachen zum Lehnmann und Unterthanen nicht annehmen/deſſen genoſſet ihr auff den Fall b. l. l. d. / W. R. W.)

DEFINIT. VIII.

In locatione prædiorum publicorum locum habet jus Retractus, non etiam in locatione prædiorum privatorum.

SEPTIMO: In Conductionibus quoque prædio-
rum publicorum ratio habetur juris protimiſeos,
ita nempe, ut antiqui poſſeſſores præferantur extra-
neis, *l. congruit. 4. l. prædia. 5. C. de locat. præd. Civ.*
lib. 11. Joh. Köpp. deciſ. 52. n. 64. Hart. Piſt. obſ. 162. n.
2 *7. Vid. infr. Conſtit. 37. Deſin. 8. †* Sed de prædiis
ſolummodo publicis prædicta *ll.* loquuntur, ideo-
que ſanctio iſta ad prædia privata haud extendi de-
bet, nec in horum locatione ratio habenda erit ju-
ris protimiſeos. † Multo minus verò is, qui in
3 venditione prædiorum privatorum jure Retractus
gaudet, eo nomine locationem impedire poterit,
quippe, quod nullâ lege huic jus protimiſeos detur
in locatione, ac cuilibet liberum, cui velit, rem ſuam
locare, *l. dudum. 14. ff. de contr. emt. Hartm. Piſtor.*
deſ. obſ. 162. in pr. † Quod autem lege non cave-
4 tur, in practica non habetur, ut ait *Bald. in c. nihil. 44.*
n. 25. extr. de Elect. & Elect. poteſt. Jaſon. in l. illam.
19. n. 8. C. de collat.

Ita Domini in causa Philippi Gerlachs & Viduæ Johannis Ungers zu Rochlig / Menſ. Octob. Anno 1604. (Verba ſent. Daß Klägern an dem ſtreitigen Stück Acker / auffn Fall daſſelbe erblichen verkaufft werden möchte / der Vorkauff vor einem andern billich verſtattet wird. An der Miete aber hat ſich Kläger des Vorzugs oder Nähergeltung nicht anzumaſſen/W. R. W.)

It. in causa Wolff Dietterichs und Afmus von Erdmannsdorff / Menſ. Aug. Anno 1600. (Verba ſentent. Ob nun gleich die Gebrüdere von Erdmannsdorff die geſamte Hand am obberührten Gute Etädeln haben: So ſeyn ſie doch vor ange-
regten Miet-Contract zu hinterziehen und in den Paſch zu treten nicht befugt/W. R. W.)

It. in causa Caspari Wachsmuth zu Halla / Menſ. Auguſt. Anno 1604.

Et in causa Zachariz Keſtners zu Zwickau / Menſ. Febr. Anno 1635.

DEFINIT. IX.

Conceditur jus protimiſeos ſi ex pacto vel conventione fuerit acquiſitum.

OCTAVO: Quod dicitur, hodiè jus protimiſeos
locum non habere, id neutiquam obtinet, ſi te-
ſtator prohibuerit alienationem extra conſortes vel
familiam: † Tum enim ſi bona illa in alias perſonas
2 transferantur, jure quodammodo protimiſeos revo-
cari poſſunt, non tam ex proviſione legis, † quam
3 diſpoſitione hominis, *l. cum pater. 77. §. 27. ff. de le-*
gar. 2. Bald. in l. dudum. 14. C. de contr. emt. num. 2.
4 † In tantum, ut prohibitio alienationis, favore pro-
pinquorum facta, non ad propinquos in quarto tan-
tùm gradu exiſtentes, ſed ad decimum uſque, &
quocunq; ad ſucceſſionem jure communi voca-
tos, extendatur; juxta tradita *Hartm. Piſt. obſ. 207.*
5 † Pariter & jus protimiſeos ex diſpoſitione hominis
locum habet, quando partes expreſſè ſibi jus protimi-
ſeos in contractu reſervarunt, vel ſi ex pacto ſpeciali,
aliave conventionem, illud alicui fuerit acquiſitum,
l. qui

l. qui Roma 122. §. coheredes 3. ff. de V. O. Andr. Rauchbar. part. 1. quest. 43. num. 23. Gail. 2. observat. 19. n. 3. Joh. Köppen. decis. 52. n. 15. † Quò & facit Constit. Elect. 32. §. Wann aber ex pacto oder auff eine vorgehende Vereiniung der Vorkauff oder die Nâhergeltung jemandis gebühret / ic. part. 2. † Attamen hoc pactum juris protimiseos strictè accipi, & ad modum certum restrictum, ad alium casum extendi haud debet, juxta tradita Modest. Pist. part. 2. q. 93. Ita Domini in causa Johannis VVeiners zu Wödrin / Menf. Mart. Anno 1615. Et in causa Bartholomæi Plumens zu Sangerhausen / M. April. Anno 1594.

DEFINIT. X.

In foro Saxonico liberis datur jus protimiseos in bonis avitis; Et quid si plures liberi concurrant?

1 **N**ono: Denique & in foro Saxonico liberis competit jus retractus seu protimiseos in bonis avitis. Etenim vendito fundo vel prædio avito, illud ante factam in judicio traditionem, restituito venditionis pretio, liberis redimere & in familia conservare licet, hâc Constit. 31. vers. So viel aber die Kinder belanget / ic. ubi Dan. Moll. n. 2. Andr. Rauchb. p. 1. quest. 43. n. 23. Joach. à Beust. in l. admonendi 31. ff. de jurejurando. n. 872. † Quod jus protimiseos in specie potest appellari jus Linearum seu consanguinitatis, secundum tradita Andr. Tiraquell. de retract. §. 3. Gloss. 9. in pr. At quid, si plures liberi concurrant? † Certè omnes conjunctim ad retrahendum erunt admittendi, arg. l. si plures 98. ff. de legat. 3. Tiraq. dist. Gloss. 9. n. 178. Matth. de Afflict. de jur. proximis. §. 1. n. 60. † Quod forsan minus dubium habet in rebus dividuis, quæ inter retrahentes dividi possunt. † Si verò bona avita commodam divisionem non recipiant, illis liberis ea adjudicanda esse, à quorum majoribus provenerunt, tradit Dan. Moll. hic n. 5. † Sed minus ritè decisio hæc potest accommodari ad casum præsentem, quippe non sunt bona avita, nisi quæ à majoribus provenerunt, in iisque solummodò jus retractus sibi locum vendicat. Fid. infr. Defin. 14. † Existimârim itaque, si res dividi nequeat, tunc rectè inter plures liberos præferri eum, qui prior provocarit. † Et si simul omnes provocârunt, rem forte esse dirimendam cum Matth. de Afflict. dist. §. 1. n. 63. Andr. Tiraq. de retr. §. 11. gloss. 10. n. 4.

Ita Domini in causa Martini Nottledens zu Döbeln / Menf. Febr. Anno 1628. (Verba sent. Hat euer Vater sein Gut einem Fremdden um eine gewisse Summa Geldes verkauft. Und demnach solches ein Stamm-Gut ist / seyð ihr euch des Vorkauffis oder Nâhergeltung daran zu gebrauchen vorhabens / ic. So wârdet ihr und euer Geschwister billich zugelassen / und wann solches Gut füglich nicht getheilet werden könter / noch unter den Geschwist. in eines dem andern in der Nâhergeltung weichen wolte / wârdet ihr durch das los billich entschieden / W. R. W.)

DEFINIT. XI.

In Electoratu Saxonico jus Protimiseos in bonis avitis solis liberis competit, non fratribus nec aliis Collateralibus.

1 **E**X speciali ergò statuto in Provinciis Electoratus Saxonici, jus Protimiseos in bonis avitis, quod vulgò jus Linearium appellatur, liberis competit, h. Const. 31. † At dixeris, nonne liberi factum patris tenentur præstare? l. cum à matre 14. ubi Bartol. & Dd. G. de R. V. Verum hoc est, † si factio patris tanquam liberi ac heredes contravenire velint, admittantur autem ut proximi & cognati l. 1. §. sed videndum. 11. ff. de success. edit. l. 2. in pr. ff. unde legit. Nicol. Boër. decis. 12. n. 1. † Vel dici poterit, non ad Carpz. Definit. Vol. I.

mitti liberos, si factum parentis in totum impugnare velint, quod certè non faciunt filii bona avita retrahentes, ac in locum emptoris se substitui postulant, hinc in finem, ut bona in familia ipsius venditoris conserventur, h. Const. 31. verb. Und dieselbigen bey dem Geschlechte zu erhalten. † Non solum verò liberis naturalibus & legitimis, sed & legitimatis, præsertim per subsequens matrimonium, jus hoc protimiseos competit, quippe per quos non minus bona in familia retinentur, honestasque & splendor familiae conservatur, ac per alios legitime natos, Hartm. Pist. part. 2. quest. 41. num. 33. † Nec refert, an masculini vel foemini sexus sint liberi, quia filia æquè appellatione liberorum continentur, Andr. Tiraq. de retract. §. 1. gloss. 9. n. 179. † Substitit tamen in liberis hoc jus linearium, nec ad fratres aliosve collaterales progreditur, quibus facultas bona familiae alienata retrahendi haud est h. Const. 31. vers. So viel aber die Kinder / ic. Et postea: und die andern Bluts-Freunde / collaterales genant / solches Recht nicht haben / und darzu nicht gelassen werden solent. † Hocque primum est requisitum, quod circa jus Linearium hæc in Provinciis probe attendendum est. Ex quo sequitur vigore hujus Constitutionis, non nisi parentum venditiones à liberis impugnari, † excludi autem indifferenter alios, qui prætextu familiae, bona à patris, fratribus aliisque consanguineis collateralibus alienata, revocare velint. † Quia in Provinciis Electoratus Saxonici jus linearium libetorum solummodò favorem conferunt, † Quod non modo hâc Constit. 31. sed & Constit. 12. §. Derwegen h. p. 2. satis expressum est; Dan. Moll. ad dist. Const. 12. n. 4. in fin. Matth. Cöler. p. 1. decis. 15. n. 43. Modest. Pist. vol. 1. Consil. 36. q. 6. n. 28.

Ita Domini in causa, heredum Michael Holstens zu Zetz / Menf. Jun. Anno 1632. (Verba sent. Wann nun gleich solches Gut ein rechtes Stamm-Gut wäre / und dafür gehalten werden müßte; Diemeil aber dennoch die Nâhergeltung zu den Stamm-Gütern allein den Kindern / nicht aber den Brüdern oder andern Vettern in linea collateralis justebet / ic. So haben sich auch eure Vettern der Nâhergeltung an vorgedachtem Gute zu gebrauchen nicht Zug / W. R. W.)

It. in causa Martini Geißlers zu Durreweitschen / Menf. Jul. Anno 1632.

Et in causa heredum Urbani Schumans zu Meissen / Menf. Majo, Anno 1626.

DEFINIT. XII.

Nondum facta traditione, post annum etiam à tempore venditionis effluxum, bona avita à liberis revocari possunt.

1 **A**lterum juris Linearium requisitum est in Provinciis Electoratus Saxonici, ut liberi ante traditionem factam, restituito venditionis pretio, bona avita redimant. † Post traditionem namque jus Protimiseos prorsus expirat, h. Const. 31. vers. Ehe die Güter tradiret. † Sanctior enim liberis debet esse persona patris, quam ut alienationem ejus jam perfectam impugnare valeant. † Illud nihilominus relinquitur dubium: An effluxo anno, vel etiam ulteriori temporis spacio à die venditionis, non tamen subsecuta traditione, facultas retrahendi bona avita liberis competat? † Sanè retrahentem non nisi intra annum audiri, vult Illustrissimus Elect. in Const. 32. p. 2. † Effluxo igitur anni spacio, nec liberos ulterius admitti, arbitrari equidem quis posset, præsertim cum in revocatione donationis bonorum avitorum idem obtinere dixerim supra Const. 12. Defin. 10. † Verum non loquitur dist. Const. 32. de jure Protimiseos competente liberis in bonis avitis, in Provinciis Electoratus Saxonici: † Sed de alio jure retractus consuetudinario, ut ex verbis initialibus dist. Constitut. 32. satis ap-

- 9 pare. † Quod ergo ibidem dispositum est, ad casum præsentem & jus linearium, solis liberis specialiter competens, extendi haud debet, quia Constitutiones statutariae strictè sunt accipiendæ, Andr. Tiraq. de lib. connub. gloss. 2 n. 23. † Nec admittit favor familiaris, tam brevi temporis spatio liberos à re tractu excludi, præsertim cum aliàs jura & actiones in foro Saxonico non nisi triginta annis, anno & die præscribantur, Landr. lib. 1. art. 29. Matth. Coler. ad 1 c. de quarta 4. n. 48. extr. de prescript. † Ac licet in donatione bonorum avitorum aliisque casibus juris Protimiseos, facultas revocandi non nisi per annum duret; Attamen in jure lineario aliud placuisse Saxxon. Electori, exinde patet, † quod indefinitè redemptionem bonorum avitorum liberis permiserit ante traditionem factam, b. Const. 31. vers. Ehe die Güter tradiret.

Ita Domini in causa Simonis Grobers zu Grossenzshmen/ Mens. Nov. 1622. (Verba sentent. Da aber dennoch die Ehe berührtes Guts von eurem Vetter noch nicht aufgelassen worden / noch die traditio geschehen / solches Gut auch ein recht Stamm-Gut wäre/und von eures Vatern Groß-Eltern herührte/ic. So wäre obgedachter Käufer/gegen Empfangung des Kauff-Geldes/ berührtes Gut / unangesehen daß von Zeit des getragenen Kauffs allbereit zwen Jahr verlossen/euch hinwiederum abzutreten schuldig / V. R. W.)

Item in causa heredum Michaelis Holtens zu Zeitz / Mens. Jan. Anno 1632.

Et in causa Blasii Bургkauts zu Müglen/Mens. Jun. Anno 1621.

DEFINIT. XIII.

Traditio bonorum avitorum non impedit jus protimiseos linearium, nisi præcesserit judicialis resignatio venditoris.

- 1 Quod dixi liberos bona avita jure Protimiseos redimentes, post factam traditionem ulterius non audiri, Defn. preced. id non aliter accipiendum est, quam si resignatio venditoris præcesserit, parentesque venditoris possessioni bonorum judicialiter 2 resignaverint. † Cæteròquin sola traditio bonorum avitorum absque præcedente renunciatione ac resignatione possessionis non faciet, quò minus liberi ad redemptionem bonorum avitorum admittantur. † Id quod luculenter innunt verba hujus 3 Constit. 31. (Ehe die Güter tradiret und aufgelassen.) 4 † Neque enim in foro Saxonico traditione alienatio verè perficitur, ac rerum Dominia transferuntur, si non prius in judicio alienans possessioni suæ renunciaverit, eamque accipienti tradiderit, Gloss. art. 34. 5 lib. 1. art. 4. n. 7. lib. 3. Landr. † Nam quocumque quis per donationem, stipulationem vel venditionem, Dominium rei suæ in alium transferre intendit, coram Judice jus suum in accipientem transportare debet, Gloss. lat. lit. E. ad text. germ. art. 9. lib. 1. Landr. 6 † adeoque non tantum traditione opus est, sed etiam abdicatione sui juris, daß er Verzicht und Auflassung thue/Matth. Coler. part. 1. decis. 16. n. 8. & 11.

Ita Domini in causa Evz Conjugis Nicolai Hennickens zu Zäschelwitz/Mens. April. Anno 1621. (Verba sentent. Ob wohl euer Ehemann Nickel Hennicke seine beyden Aelter Elias Kirmissen käußlichen übergeben und zugeschlagen. Da aber dennoch obbei überrte Aelter rechte Stamm-Güter wären/ auch die gerichtliche Auflassung derselbigen noch zur Zeit nicht geschehen/ic. So wäre euren Kindern in den von gedachtem eurem Ehemanne mit ihrem Vetter geschlossenen Kauff zu treten unbenommen/V. R. W.)

It. in causa Blasii BURGKauts zu Müglen/Mens. Jun. Anno 1621.

Et in causa Georgii Holskens zu Rogwitz/Mens. Febr. Anno 1622.

DEFINIT. XIV.

Bona avita juri protimiseos subiecta dicuntur solummodo ea, quæ à parentum avis, liberorumque proavis, & ulterioribus parentibus proveniunt.

1 Tertium juris linearis requisitum est, ut bona, quæ liberi redimere intendunt, sint avita, h. e. talia, quæ ab avo, proavo ac parentibus ulterioribus 2 proveniunt, non solum paternæ, † sed & maternæ lineæ, cum & is, ex quo linea materna descendit, avus dicatur, l. JCtus 10. §. secundo grad. 13. ff. de grad. & affn. Dan. Moll. ad Const. Elect. 12. n. 2. p. 2. Matth. Berlich. p. 2. concl. 13. n. 9. † Et quænam propriè dicantur bona avita, dixi supra Const. 12. Defn. 1. 2. 3. 4. & 5. De eo solummodo hic dubitatur, † An sufficiat, 4 bona à liberorum redimentium Avo provenire ad hoc, ut jus Protimiseos exerceri, & bona à patre alienata revocari queant? † Sanè indefinitè loquitur b. Const. 5 31. eaque bona redimi à liberis permittit, quæ avus acquisivit: Quod ipsum de liberorum redimentium avo haud ineptè explicari potest. † Sed hæc verba hæc Domini Seabini de Avo venditoris liberorumque Proavis interpretati fuere, ita, ut ea solummodo bona redimere valeant liberi, quæ ab ipsorum Proavis, parentum verò tanquam alienatorum Avis, 7 ulterioribusque parentibus proveniunt, † veluti ipsemet Elect. Illustrissimus bona avita describit in Const. 12. p. 2. in pr. verb. Welche der donator nicht selbst acquiriret/sondern die von seinen Vorfahren/ als Großvater und dergleichen genommen/und von demselbigen ihren Ursprung haben/ic.

Ita Domini in causa liberorum Sebastiani Schweickarts zu Leipzig/Mens. Sept. Anno 1622. (Verba sentent. Ob ihr nun wol an solchen Forwerck/als an einem Stamm-Gut / die Næhergeltung zu haben vermeynet/ und solches gegen Erlegung der Kauff-Summen von Käuffern wiederum zu lösen bedacht seyd. Dieweil aber dennoch Verkäufer euer Vater gedachtes Vorwerck nur allein von seinem Vater/und also nicht von Groß-Eltern erlangt und überkommen/ic. So ist auch berührtes Vorwerck für kein Stamm-Gut zu halten/derowegen ihr euch einiger Næhergeltung zu gebrauchen / und Käuffern abzutreiben nicht befugt seyd / V. R. W.)

Item in causa Georgii Dörfners zu Leipzig/Mens. Sept. Anno 1622. (Verba sentent. Dieweil aber mehrerwehntes Gut Verkäufer allein von seinem Vater/und nicht von seinem Groß-Eltern überkommen / also daß dasselbe respectu des Verkäuffers vor kein Stamm-Erb-Gut zu achten/ ic. So haben sich auch nach Gelegenheit dßfalls des Verkäuffers Kinder der Næherung solches Hauses nicht anzumassen/V. R. W.)

Et in causa Valentin Thals zu Weissenfer/Mens. Jul. Anno 1622.

DEFINIT. XV.

Parentes de bonis avitis testari jure protimiseos non prohibentur.

1 Licet parentes bona avita in præjudicium liberorum vendere ac distrahere prohibeantur in tantum, ut liberi jure Protimiseos alienata bona redimere valcant, b. Const. 31. † Attamen hæc prohibitio 2 ad testamenti factionem haudquaquam extendi debet, nec dubitandum, quin parentes de bonis avitis liberè testari, eaque per ultimam voluntatem alienare 3 queant; † Siquidem statutum, jus Protimiseos in venditione seu distractione permittens, admodum odiosum est, & contra jus commune introductum, Andr. Tiraq. de Retract. in præfat. n. 56. §. 1. gloss. 9. n. 188. Virg. Pingitz. quaest. Sax. 36. n. 15. & seqq. † Igitur 4 non extendendum c. odia 15. de reg. jur. in 6to. † Quin & Illustrissimus Constituens hoc jus liberis eatenus saltem indulget, ut si velint restituto venditionis pretio, in locum emptoris substituantur, b. Const. 31. (in verb. in die Käuffe zu treten) † Quod certè non nisi in 6 contractu venditionis accidere, adeoque minus ritè ad testamenti factionem accommodari potest, † Quia

7 † Quia contractuum appellatione testamenta & ultimæ voluntates non continentur, *L. 20. ff. de V. S. Everh. in loc. à contr. ad ult. vol. Modest. Pist. vol. 1. conf. 1. n. 24. Rauchb. p. 2. q. 14. n. 15.* † Pariter & bona avita absque heredum consensu, extraneo cui-libet mortis causa donari posse, tradunt Dan. Moll. *ad Const. Elect. 12. n. 5. & seq. p. 2. Welenb. in parat. ff. de donat. n. 6. Schneidew. ad §. alia. 2. n. 45. Instit. de donat.* Ac quò minus de hoc in Provinciis Electoratus Saxonici dubitetur, disertis verbis testamenti factionem in bonis avitis permittit Elector Illustrissimus in *Const. 12. §. Und alle obgesagte Fälle/2c. part. 2.*

Ita Domini in causa Martini Geißlers & Andreæ Reichens zu Durreweitschen/Mens. Julio, Anno 1632. (Verba sent. *Ob ihr nun wohl in den Gedanken stehet / daß / weil selbiges Gut ein Väterlich Stamm-Gut ist / dasselbe euch durch Auffrichtung eines letzten Willens nicht entzogen werden mögen. Da aber dennoch berührtes Testament Gerichtlichen insinuiert worden/2c. So wäre es zu Recht kräftig und beständig / und ihr hättet euch des verlassenen Stamm-Guts ferner anzumassen nicht Sug/W. R. W.*)

DEFINIT. XVI.

Jus protimiseos quoad bona avita locum non habet in permutatione.

1 **N**on nego equidem, permutatione bona avita non minus ac venditione extra familiam alienari, unde arbitrari quis posset, liberos admitti, si jus Protimiseos adverius permutationem prætere velint, quippe quod favor familiæ hoc jus linearium introduxerit, uti patet ex *b. Constit. 31. vers. Dem Geschlechte zu erhalten.* † Attamen ex sola rationis identitate statutum contra jus commune introductum, ad alios casus extendi debere non existimaverim, *L. 14. l. 16. ff. de legib.* † Neque statuta de venditionibus concepta locum habent in permutationibus, secundum tradita Virg. Pingitz. *quest. 36. num. 12. Fab. de Monte tract. de empr. vendit. quest. 2. princ. n. 6. Andr. Tiraq. de retr. §. 1. gloss. 14. n. 30.*

2 † Ac licet permutatio sapiat vim & naturam venditionis, *L. 1. C. de rer. permut.* † Quin & dicatur species venditionis in *l. sciendum. 19. §. deinde. 5. ff. de adil. edict.* † In multis tamen ab eadem rursus illam differre demonstrat Pingitz. *dict. quest. 36. n. 21. & seqq.* ubi concludit, jure Protimiseos circa venditionem introducto, permutationem impediri non posse. † Quod in terminis hujus Constit. 31. tantò certius est, quantò clarioribus verbis Elector Illustrissimus de solo contractu venditionis loquitur, inque locum emptoris liberos, bona avita redimere volentes, substitui permittit. † Quod certè ad permutationem minus aptè accommodari potest.

Ita Domini in causa Caspari Jobars von Döbels / Mens. Nov. Anno 1627. (Verba sent. *Hat euer Vater mit Martin Nebeln einen Tausch-Contract geschlossen/und demselben sein Gut/so er eine geraume Zeit besessen / abgetreten. Ob nun dasselbe ein alt Väterlich Stamm-Gut ist / daran euch / vermöge Churfl. Sächs. Constitution, die Nähergeltunge zustehet/dieweil aber dennoch bemeldte Constitution allein in Kauff-Contracten statt hat/2c. So habt ihr euch auch in gegenwärtigem Tausch-Contract einiges Rechtens der Nähergeltung nicht anzumassen/W. R. W.*)

Et in causa Pauli Marcks ad requisitionem Senatüs zur Neustadt an der Orta/Mens. Sept. Anno 1607.

DEFINIT. XVII.

In sola venditione, non etiam in transactione aliorum contractuum, liberis bona avita jure protimiseos redimere licet.

1 **A** Nergò jus Protimiseos linearium in sola venditione obtinebit? Hoc certè voluisse videtur Illustrissimus Saxonie Elector. *b. Const. 31.* quæ disertis verbis de contractu venditionis loquitur (in die Käuffe zu treten.) † Contra mentem igitur ac intentionem *Corp. Definit. Vol. I.*

Illustrissimi Constituentis jus Protimiseos linearium, ad alios contractus haudquaquam extendere licebit.

† Sunt enim ejusmodi statuta strictè & in terminis propriè ita loquentibus accipienda, Tusch. *tom. 7. pract. conclus. lit. S. concl. 578. num. 22.* † Quin nec

animus fuisse Electori Illustrissimo: omnem omnino alienationem bonorum avitorum prohibere, exinde satis patet, quod *arric. 52. Von Vergebung der Stamm-Güter/lib. 1. Landr. ad donationem inter vivos restringens reliquas alienationis species, absque consensu heredum disertè permiserit, in Const. 12. §.*

Und alle abgesagte Fälle. † Minus autem dubium habet, jus Protimiseos cessare in transactione, quippe quæ ut plurimum fit ex necessitate, in re dubià atque incertà *L. 1. ff. de transact.* † Et alibi etiam in

transactione jus protimiseos non habere locum, sive prædium avitum per transactionem transeat ad alium extraneum, sive maneat penes possessorem, tradit Matth. de Afflict. *in tr. de jur. Protim. §. licet enim.*

3. n. 33. & seqq.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. *Dieweil aber dennoch bemeldte Churfl. Sächsische Constitution von der Nähergeltung in den Stamm-Gütern allein in Kauff-Contracten statt hat / auff die Permutationes, Transactiones und andere Contracte aber kein es weges zu ziehen und zu deuten/2c.*)

DEFINIT. XVIII.

Venditis sub hasta bonis avitis, nec dum facta adjudicatione, liberis competit jus Protimiseos.

Negat Matth. Berlich. *part. 2. concl. 39. n. 60.* liberos in ditionibus Electoris Saxonie ad jus Protimiseos admitti, si bona avita publicè sub hasta vendantur. † Quod quidem concesserim facta jam adjudicatione & additione bonorum sub hasta venditorum, quia indifferenter liberi post factam traditionem à jure Protimiseos excluduntur, *supr. Definit. 12.* † At quid, si liberi statim post licitationem ab extraneo factam, ante bonorum adjudicationem, idem præmium offerant ac bona avita redimere velint? Eos admitti dixerim, † generaliter namque in venditionibus bonorum avitorum concedit liberis jus protimiseos *b. Const. 31.* ideoque & in venditione facta publicè sub hasta, † quæ non minus venditio est, ac quælibet alia inter partes contracta, Dan. Moller. *lib. 3. Semestr. 12. num. 4. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 46.* † Adeoque nil opus est, ut cum Mollero *hic n. 6.* confugiam ad Ordin. Prov. Torg. *de anno 1583. tit. Von Feilbieten/Subhastation &c. §. Damit auch der Schuldner hierdurch.* † quæ ipsimet etiam debitori bona Creditori tradita intra anni spatium eodem pretio redimere permittit. † Neque enim juri Protimiseos facultas redimendi hoc casu erit adscribenda, ut rectè docet Berl. *dict. concl. 39. n. 60.* † Quamvis & liberis debitoris prædicta Ordin. Torgens. eatenus sit commoda, ut post adjudicationem etiam bona avita redimere valeant, sed ex speciali Legis Provincialis beneficio, non jure Protimiseos, ut modò dixi.

Ita Domini in causa Ursulæ viduz Melchioris Wesers zu Leipzig/Mens. Octobr. Anno 1629. (Verba sent. *Daß auch auf den Fall/wann euers Vaters Stamm-Güter Schulden wegen sub hasta verkauft werden müßten/ihre euch der Nähergeltung/ jedoch vor der adjudication zu gebrauchen wohl berechtiget seyd/W. R. W.*)

Et in causa Friederich Voigtens zu Meissen / Mens. Nov. Anno 1601.

DEFINIT. XIX.

Jus retractus, competens liberis in bonis avitis, extraneo cedi nequit.

Satis expeditum est, in bonis avitis jus Protimiseos propterea liberis fuisse concessum, ne

H h h h 2

bo.

bona illa è genere exeant, sed in familiâ conserventur, h. Constit. 31. *verb.* Bey dem Geschlechte zu erhalten/ıc. † Quæ certè ratio in extraneo sive alio, qui de familiâ non est, verificari nequit; Ex quo sequitur, † contra intentionem Illustrissimi Electoris, jus hoc Protimiseos extraneo cedi non posse; tanquam quod personale sit, † nec personam egrediatur, *S. sed & quod principi. 6. vers. planè Institut. de jur. nat. gent. & Civil.* ut rectè concludit Moller. *ad Const. Elect. 32. n. 58. p. 2. & post eum Berlich. p. 2. concl. 39. n. 47.* † Quin & dum collaterales, qui tamen consanguinei sunt, ab hoc jure Protimiseos excluduntur, *b. Const. 31. vers.* Und daß andere Bluts-Freunde. Satis inde apparet, † extraneos hujus beneficii ne quidem jure cessionis participes fieri posse, ne per indirectum concedatur extraneo, quod directè consanguineis denegatur, *l. atatem. 3. S. ult. ff. de censib. l. 1. S. permittitur. 41. ff. de aquâ quâtid. & astiv. Virgil. Pingitz. quest. 30. n. 9. & seqq.* ubi ad contraria respondet Andr. Tiraq. *Retr. S. 26. Gloss. 1.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Solche Nâbergelung aber/so euch in den Stamm-Gütern zuständig ist/send ihr euers Gefallens nach einem andern / zuvor aus aber einem extraneo, zu cediren nicht befugt / B. R. W.)

DEFINIT. XX.

Emptor alicujus fundi non potest revocare agrum vel pratum de fundo isto ante venditionem distractam.

EXinde, quod dixi *suprà* Definit. 3. jus congrui iis in locis, ubi specialiter hoc introductum non fuit, neutiquam obtinere, satis apparet, † fundi alicujus possessori nullum jus Protimiseos, competere in parte fundo vel prædio antea unita, si forsâ contingat partem illam à suo possessore vendi, prout jam dudum responderunt Scabini *Wilhelmo à Weiningen zu Weimar / Mens. April. Anno 1561.* † Multò minus verò emptor prædii agrum vel pratum, antea de illo prædio alienatum, oblato pretio revocare poterit, si possessor agri illum vendere nolit; † Quippe quod hoc casu emptori nullum prorsus jus competat in agro vel prato ante venditionem prædii distracto. † Neque quisquam cogi potest invitus rem suam vendere, ne quidem à Principe, *l. nec quasi publicianam 70. ff. de Rei vindic. l. 9. ff. de act. ver. amot. l. id quod nostrum. 11. ff. de Reg. Jur. l. 11. l. 13. l. 14. C. de contr. empt. l. nec emere 16. C. de jur. delib. l. nemo exterus. 9. C. de Judais.*

Ita Domini in causa Johannis Weischens zu Leipzig / Mens. Martio Anno 1604. (Verba sent. Ob gleich Johann Marckrodt gedachtes Jacob Breuniges Gut nunmehr Kauffweise an sich bracht/und seines Vorfahren Acker und Wiesen / gegen Erlegung des Kauff-Geldes/wiederum an sich zu lösen gemeynet/mit Fürwendung/daß solche von dem Gut / so er nunmehr Kaufweise an sich bracht / nicht hätten sollen noch können alieniret werden. Dieweil aber demnach/vermöge der Rechte/gedachtem seinen Vorfahren zu der Zeit/ als er das Gut besaß/ men gehabt/damit als mit seinem Eigenthum umzugehen/und was er gewolt / davon zu veräußern/und davon zu verkaufen/gut Zug und Macht gehabt/ıc. So möges ihr ihne mehrbemeldte Wiesen und Acker wider euren Willen abzutreten nicht gedrungen werden / B. R. W.)

Et in causa Andrea Bescheringks zu Schirlau / Mens. Majo, Anno 1604.

DEFINIT. XXI.

Agro vel prato absque onere collectarum vendito, emptor onere illo gravari non potest, nec agrum vel pratum novo possessori totius fundi retro vendere tenetur.

NEgari quidem nequit, prato vel agro absque onere collectarum vendito, tantò gravari possessorem prædii, cui ager antea unitus erat, quanto inde emptor onere eximitur. † Attamen propterea venditio semel perfecta haud rescindenda erit, postquam alienatori semel placuerit, incommodo suo emptorem agri vel prati à collectis liberari *argum. l. post mortem. 25. ff. de adopt. maximè si à Magistratu venditio ista confirmata fuerit.* † At nec prædio vendito, novo possessori agrum illum vel pratum revocandi ullam facultatem competere dixerim, ne quidem pretio oblato, † quum sciens prædium novum quasi onere gravatum emerit, † namque factum cuique suum nocere debet, *l. factum. 155. ff. de Reg. Jur. c. quod semel placuit. 21. de Reg. Jur. in sexto.* Sed vix ista obtinent propter Decis. Elect. nov. 65.

Ita Domini in causa Brigittæ viduæ Christophori Breihin zu Leipzig / Mens. Jul. Anno 1594. (Verba sent. Da euch aber dennoch solcher Acker ohne alle Beschweriß und Steuer verkauft worden/ıc. So möchtet ihr auch nunmehr selbigen Acker dem Besizer des Guts wiederum abzutreten / oder obangezogene Beschwerung auf euch zu nehmen wider euren Willen nicht gedrungen werden / B. R. W.)

Et in causa Marthiz Barts zu Dachwitz / Mens. Febr. Anno 1629. (Verba sent. Hat der vortige Besizer eures Gütleins fünf Acker Art Feldes mit Einwilligung der Obrigkeit verkauft/doch dergestalt/daß Verkäuffer die Erbzinßen / Landsteuer und andere Gefälle auf seinem/außo aber euerm Gute behalte / ıc. So verbleibets dabey nochmals billich/und es mögen Käuffers Wittib und Erben von selbigen 5. Arten Feldes die Steuern zu entrichten nicht angehalten werden / B. R. W.)

Item in causa Michael Schiefners zu Wiesen / M. Febr. Anno 1633. (Verba sent. So send ihr auch mehrerwehnte Beschwerungen ferner allein zu tragen schuldig / und die Besizers der Felder/so von euren Gütlein verkauft worden / mögen etwas zu tragen/odet auch die Felder/gegen Empfangung des Kauffgeldes/wiederum abzutreten wider ihren Willen nicht gedrungen werden / B. R. W.)

Et in causa Christian Gärtners zu Freyberg / Mens. Majo, Anno 1629.

DEFINIT. XXII.

Communis & indivisa alicujus rei possessio non tribuit jus protimiseos.

EX pluribus possessoribus, qui domum coemptam per aliquot annos conjunctim retinuerant, unus partem suam tertio cuiquam vendiderat: Putabant reliqui, jure Protimiseos satis sibi prospectum esse, ut pretio oblato partem illam ab emptore redimere possent, secundum tradita *suprà* Definit. 4. † Sed quod liberis, domum paternam jure hereditario conjunctim possidentibus, ibidem concessum, ad alios quosvis possessores haudquaquam extendi debet. † Nec ullibi possessoribus rei communis ac indivisæ jus Protimiseos sive Retractus concessum in jure reperitur. † Quo itaque prætextu emptorem repellere licebit, nisi forsâ communioni possessionis hunc effectum quispiam tribuere audeat. † Sed absque juris autoritate, sine qua tamen nihil asserendum est, Jason. *in l. illam. 19. n. 8. C. de collat. Bald. in cap. nihil. 44. n. 5. ext. de Elect. & Elect. potest.*

Ita Domini in causa Johannis Luders zu Magdeburg / Mens. Majo, Anno 1599. (Verba sent. Habt ihr und eure Bettern ein Haus und Hof zu Magdeburg erkaufft/und in die eilff Jahr lang ingesamt besessen: Hat nun gedachter euer Bettern Antheil an bemeldtem Hause einem andern/ davon eure Frage meldet / verkauft und eingeräümet/ıc. So wird igtewehnter Käufer bey solchem Kauffe mehrerwehntes eures Bettern Antheils billich gelassen / und er ist euch denselben gegen Erstattung seines ausgezahlten Kauffgeldes einzuräumen und abzutreten nicht schuldig / B. R. W.)

CONSTITUTIO XXXII.
PARTIS SECUNDÆ.

In welcher Zeit der/so den Vorkauff
oder die Nähergeltung hat / sich solches
Rechtens gebrauchen möge?

Jure Retractus intra quod tempus
sit utendum.

Isfalls seynd allerley Opintionen/
man hat sich aber dessen verglichen/
wo aus Statuten oder verwehret
Gewohnheit herbracht/ daß Freun-
den oder iemands anders der Vol-
kauff zustehet / und der / so das Gut verkauffen
will / läßt es demselbigen ankündigen / er thut sich
aber dessen verzeihen / so mag denn das Gut ei-
nem andern verkaufft werden.

Variæ sunt de hac quæstione opi-
niones, sed in eam Deputati no-
stri convenerunt, ut si quis fun-
dum venditurus, ei, cui ex statu-
to vel consuetudine jus hoc retractus compe-
tit, id denunciet; is autem se emere nolle di-
cat, tum alteri vendi possit.

Wo aber solche denunciation nicht geschicht/
oder der/so die Nähergeltung hat / den Kauff
gänzlich nicht abschlägt / sondern Bedenck-
Zeit nimmet / ob er Geld könnte auffbringen / oder der-
gleichen / so soll er innerhalb Jahres-
Frist noch
mals zulässig seyn / ob gleich das Gut verkaufft/
und einem andern tradirt / den Kauff zu hinter-
ziehen / auch das Kauff-Geld und die Besserung/
da die auffgewandt / zu erstatten.

Hujusmodi autem denunciatione omisa,
vel eo, qui jus Retractus habet, emptionem
non præcisè abnuente, sed pecuniæ conqui-
rendæ, vel aliâ ex causâ eam differente, anni
spatium illi concedendum, ante quem fini-
tum, bona, quamvis jam vendita & tradita,
restituto pretio & impensis meliorationis, re-
trahere liceat.

Wenn aber ex pacto, oder auff eine vorgehen-
de Bereinigung der Vorkauff oder die Nähergel-
tung iemands gebühret / die wird / wann das
Gut nicht verkaufft / durch Verjährung oder præ-
scription nicht auffgehoben.

Ex pacto verò vel conventione retractus
alicui competens per præscriptionem, si fun-
dus venditus non sit, non tollitur.

Aber da disfalls contra pactum die Näher-
geltung nicht gehalten / sondern das Gut einem
andern verkaufft würde / so ist solcher Kauff be-
ständig / und kan ratione conventionis & pacti
regulariter nicht rescindiret werden.

Ubi verò contra pactum res alienatur, va-
let venditio; nec ratione conventionis vel
pacti regulariter rescinditur; neque actio ad-
versus emptorem datur; sed venditor; qui
pacto non stetit, ad interesse tantum obliga-
tus est.

Derwegen ist auch der Käufer nicht anzü-
sprechen / aber der Verkäufer / welcher die con-
vention nicht gehalten / ist ad interesse obli-
girt.

Quod si verò alter fundum pro securitate
retractus jure pignoris etiam obligatum sibi
habet; isto casu & ejusmodi similibus retra-
here cum ab emptore potest, nisi præscripti-
one triginta annorum, anni & diei, impedia-
tur. Ea namque in retractu conventionali
locum habet.

Da aber das Gut vor die Nähergeltung ge-
bühlich hypotheciret / in diesen und derglei-
chen Fällen kan der Käufer angesprochen werden / disfalls aber hätte statt / daß die Nähergeltung/
die da conventionalis ist / innerhalb dreßsig Jahr / Jahr und Tag præscribiret werden könnte.
Nach dieser distinction sollen auch unsere Gerichte sprechen und erkennen.

Secundum hanc igitur distinctionem no-
stros & judicare deinceps & respondere ju-
bemus.

DEFINITIONES.

1. Cognatus proximus; si facta denunciatione renun-
ciat juri Protimiseos, aut dicat, se emere nolle, ad
retrahendum ulterius non admittitur.
2. Jus Retractus non nisi intra annum; àtamen &
ultima die ac hora exerceri potest.
3. Currere incipit annus ad retrahendum indultus à
tempore facta venditionis; traditione licet nondum
subsecuta.
4. Spatium annale; jure Protimiseos in foro Saxoni-
co præfinitum; de anno Civili, non Saxonico acci-
pi debet.
5. Spatio annali præterlapso, mora purgatio non ad-
mittitur, nec retrahens ulterius auditur.
6. Tempus annale juri Protimiseos indultum, non
continuum, sed utile est, adeoque nec absentis; nec
ignoranti currit.

7. Retrahens emptori una cum pretio, impensas melio-
rationis necessarias restituere tenetur, non etiam
utiles nec modicas ad conservationem adificiorum
factas (Die Güter in Dach und Fach zu erhal-
ten.)
8. Jus protimiseos conventionale non tribuit potestā-
tem retrahendi bona, contra pactum vel conven-
tionem alienata; datur tamen hoc casu adversus
alienatorem actio ad interesse.
9. Neque is, cui jus protimiseos competit, ex disposi-
tione testatoris bona alienata revocare, sed solum-
modo adversus heredem ad interesse agere potest.
10. Rescindit tamen jus protimiseos conventionale
venditionem, si nondum traditio vel vendita sub-
secuta sit.
11. Hypotheca; super jure protimiseos conventionali ex-
preß

preſſe reſervata, facit, ut bona alienata retrahi queant.

12. Revocantur bona, contra jus protimiseos conventionale alienata, si emptor pactum illud sciverit, fraudisque particeps fuerit.
13. Juri protimiseos conventionali non nisi triginta annis, anno & die, in foro Saxonico prescribitur.
14. Jus retrahendi, in casum venditionis pacto speciali reservatum, locum non habet in permutatione.
15. Locum tamen habet jus retractus conventionale, si ab una parte cum re permutata simul pecunia, rei tamen prevalens, data fuerit.
16. Jus retractus, ex speciali conventionione in casum venditionis reservatum, haud impedit alienationem, qua fit per testamentum, aliamve ultimam voluntatem.

DEFINIT. I.

Cognatus proximus, si facta denunciatione renunciet juri Protimiseos, aut dicat, se emere nolle, ad retrahendum alterius non admittitur.

- C**onceserim sane, si praesens sit consanguineus venditioni tanquam testis vel Notarius, etsi ei non contradicat, vel de jure suo protestetur, sibi tamen non praedjudicare, quin jure retractus, quod ex loci statuto vel consuetudine habet, etiamnum uti possit, † cum sciverit, illud sibi salvum manere *l. si-cut. 8. §. non videtur. 15. ff. quib. mod. pign. & hypoth. solv. l. 39. ff. de pign. act.* Andr. Tiraq. de contract. §. 1. gloss. 9. n. 14. & seq. & num. 148. † Multo magis admittendus erit, si denuntiatio non praecesserit, vel si facta denunciatione, emptionem non praecise abnuerit, sed pecuniae conquirendae gratia, aliave simili ex causa, eam distulerit, *b. Constit. 32. vers.* Wo aber solche denunciation nicht geschehe / ic. † Etenim cognatum jure Protimiseos tum demum excludi vult *Const. b. si facta denunciatione emptioni expresse renunciaverit, in verb.* Et thut sich aber dessen verzeihen / ic. † At quid, si dixerit, se emere nolle? Verbis hisce Cognatum non penitus emptionem a se abdicare, nec propterea jure retractus uti prohiberi, existimat *post Tiraq. dist. gloss. 9. num. 134. Matth. Berlich. part. 3. concl. 40. n. 48.* † eò, quod renunciatiores tanquam odiosae & stricti juris non facile praesumantur, *l. cum de indebito 25. ff. de probat.* Quae tamen opinio admodum videtur periculosa. † Quis enim non videt, verbis illis, quando nimirum cognatus respondet (se emere nolle) contractui emptionis renunciari? † Parum namque refert, an denunciatus emptionem abnuerit, an ei renunciaverit, siquidem utroque casu a jure suo recedit. † Quod & satis manifestè innuit Elector Illustrissimus *hac Const. in verbis: Den Kauff gänglich nicht abschläget / ic.* Ex quo sequitur a contrario sensu, retrahentem non audiri, si emptionem abnuerit. † Ut sic planè opus non sit, in re tam clara cum Berlichio ad praesumptiones confugere, *l. ille aut ille. 25. §. cum in verbis. 1. ff. de legat. 3. Jac. Menoch. lib. 3. praesumpt. 1145. n. 4.* † Et jam dudum ita sensisse Wittebergenses, testis est fide dignus Matth. Wesenb. *in manuſc. ad b. Const. allegat. à Dan. Moller. hic n. 17.* ubi porro † ex sententia Wesenb. addit: † Cognatum ad jus protimiseos semper admitti, modò expresse illi non renunciaverit, vel saltem dixerit, se emere nolle, ita ut horum alterum ad excludendum illum sufficiat. Quae sententia menti Illustrissimi Electoris in h. Constit. planè convenit.

Ita Domini in causa Matthei Gribbachi zu Frenberg / M. Decembr. Anno 1619. (Verba sent. Hat euer Vetter sein Wohnhaus daselbsten / daran euch / selbigen Orts Gewohnheit

17. Cessat jus protimiseos conventionale in causa successionis ab intestato.
18. Jus protimiseos conventionale locum non habet in divisionibus.
19. Non impedit jus protimiseos conventionale, quò minus emptor liberis suis rem, juri retractus subiectam, vendere queat.
20. Cedi potest extraneo jus protimiseos conventionale.
21. Jus protimiseos conventionale cum persona contractantium non extinguitur, sed ad heredes transit, tam testamentarios, quam ab intestato.
22. Pacto juris protimiseos non tenetur vidua, cui ex Statuto certa bonorum portio deferatur.

nach / der Vorkauff zuständig / einem extraneo um eine gewisse Summa Geldes verkauft. Da ihr nun der Nähergeitung euch ausdrücklich nicht begeben / noch auch beschene denunciation euch des Kauffs verweigert hättet / ic. So würdet ihr damit nochmals billich gehört und zugelassen / B. N. W.)

DEFINIT. II.

Jus Retrahtus non nisi intra annum, attamen & ultimam diem ac horam exerceri potest.

Quod de jure communi quondam valde controversum erat, intra quod scilicet tempus, ex statuto vel consuetudine jus Protimiseos competens, exerceri queat, † ut videre est apud Andr. Tiraq. de retract. §. 1. gloss. 10. n. 10. & seq. & Matth. de Afflict. in tract. de jur. Protimis. §. ut intra. n. 2. & seq. † Id in foro Saxonico manifestis verbis est decisum *b. Constit. 32. vers.* So soll er innerhalb Jahres: Frist / ic. † Quod scilicet proximus cognatus jure Protimiseos intra annum uti debeat, postea verò non audiatur. † Nam & alii actus, in praedjudicium alicujus factus, intra annum retractari debet, secundum regulam juris Saxonici, de qua videatur Henn. Göden. *Constit. 4. num. 19.* & Matth. Coler. *part. 1. decis. 15. num. 46.* † Et de jure etiam communi tempus simpliciter prolatum de annali spatio intelligitur, Tiraq. *dist. gloss. 10. n. 7.* † Attamen retrahens ultimam quoque die ac horam admittitur, Bern. Grav. *lib. 2. concl. 19. considerat. 1. num. 3.* † Quod innuit particula (intra, innerhalb) *b. Constit. quae est inclusiva.* † At, si quis intra certum tempus debeat aliquid facere, sufficit illud ultima die ac hora determinati temporis actum fuisse, *l. si quis sic dixerit. 133. ff. de V. S. Jason. in l. ex tribus 26. C. de inoff. testam. n. 1.*

Ita Domini ad requisitionem Johannis Bergers zu Merseburg / Mens. Mart. Anno 1601. (Verba sentent. Wann nun gleich des Orts Gewohnheit und Gebrauch nach / der Vorkauff des Verkäuffers nächsten Freunden gebühret. Da aber dennoch N. N. sich solches Vorkauff an oberührtem Biertheil Landes innerhalb Jahres: Frist nicht angemasset / sondern dieselbe vollständig vorüber steiffen lassen / ic. So möchte er nunmehr hierzu ferner nicht gelassen werden / B. N. W.)

DEFINIT. III.

Currere incipit annus ad retrahendum indultus a tempore facta venditionis, traditione licet nondum subssecuta.

Subssecuta demum traditione rei venditae cursum anni, juri Protimiseos indulti, incipere tradunt Andr. Gail. *lib. 2. observ. 19. n. 17.* Joh. Köppen. *decis. 52. n. 27.* ubi testantur de opinione communi, quos sequitur Matth. Berlich. *part. 2. concl. 40. n. 28.* † ex eo potissimum fundamento, quod jus retractus non competat nisi emptione - venditione perfecta: Antè traditionem autem factam venditionem plene perfectam dici haud posse: † sed concesserim prius, quod & menti hujus Constit. convenit, postea

rius certe nullibi in jure, neque textibus à Berlichio allegatis probatur. † Quin potius, indubitati juris est, emptionem-venditionem solo consensu perfici, *pr. inst. de empt. vendit.* † Nec quicquam dari necesse est ad hoc, ut substantiam capiat obligatio ex venditione, sed sufficit eos, qui negotia gerunt, consentire *pr. §. 1. inst. de obligat. ex consensu.* † Corruit ergo opinio communis tanquam fundamento juris destituta. † Rectius autem sentit Dan. Moll. *bic. n. 4.* à die venditionis, traditione licet nondum subsecuta, annum tempus retractui destinatum currere: † Quod ipsissima Const. *b. verba* (Ob gleich das Gut verkauft und einem andern tradirt) luculenter probant, ut demonstrat Moll. *num. 10.* † Nec infringitur hæc Mollerii assertio à Berlichio restringente verba prædicta ad liberos venditoris, qui ante traditionem solummodo ad jus Protimiseos admittuntur, *Constit. preced. 31.* Non enim animus fuit Illustrissimo Constituenti *b. Constit. 32.* de liberis quicquam disponere, † quibus peculiari *Const. jam antea* jus protimiseos in bonis avitis concesserat, *dict. Const. 31.* † Hisque post annum etiam redimendi bona avita competere dixi *Const. preced. Defin. 12.*

Ita Domini in causa Matthæi Gribbachs zu Freyberg/Menf. Dec. Anno 1629. (Verba sent. Daß die Jahres-Frist/binnen welcher euch Vermöge Ehrfl. Sächf. Constitution die Nähergeltung zu gebrauchen nachgelassen/so bald von Zeit des geschlossenen Kauff-Contracts / unangesehen die tradition des Hauses noch nicht erfolgt/anzurechnen/W. N. W.)

DEFINIT. IV.

Spatium annale, jure Protimiseos in foro Saxonico præfinitum, de anno Civili, non Saxonico accipi debet.

EST in foro Saxonico Elector Illustrissimus Juri retractus statutorio vel consuetudinario tempus annale præfinitum, intra quod jus illud exerceri velit, *b. Const. 32.* nihilominus hoc dubium relinquatur, † de quonam Anno verba Constitutionis accipi debeant, de anno civili, constante ex trecentis sexaginta quinque diebus, an verò de anno Saxonico, h. e. anno uno, sex septimanis atque tribus diebus (Jahr und Tag?) † Posterius placet Matth. Berlich. *decif. 15.* ubi in hujus rei confirmationem Responsum Facultatis Juridicæ Lipsiensis adducit, in quo hæc potissimum urgetur ratio, quod jus Saxonicum non aliam agnoscat præscriptionem annalem, quam quæ est Anni & diei, h. e. sex septimanarum, ac trium dierum, *juxta art. 38. in pr. lib. 1. Landr. cap. 25. & hnr. art. 4. post. pr. Weichbild. Andr. Rauchb. part. 2. quest. 24. n. 34. Berlich. dict. decif. 15.* † Sed concesserim hoc de regularibus seu decretivis, & jure Saxonico adinventis præscriptionibus; Certè ad præscriptiones juris Civilis speciales, etiam in foro Saxonico usitatas, id neutiquam extendi debet, † in quibus ne quidem in foro Saxonico quicquam immutatum, nec augmentum illud sex septimanarum ac trium dierum eis adjectum videtur, ut demonstravi *suprà* *Const. 3. Defin. 5.* † Jam verò præscriptio hæc annalis in materia juris Protimiseos de jure etiam communis, jam dudum introducta fuit, ut apparet ex traditis Joh. Köpp. *dec. 52. n. 27. & seq. Andr. Gail. lib. 2. obs. 19. Schurff. cent. 1. conf. 89. Mynf. cent. 3. observ. 51. n. 3.* Ideoque in foro Saxonico non tam adinventum, quam solummodo confirmata est, ac proinde regulas Juris Saxonici ad hanc minus ritè accommodare licet: † Et sanè jus Protimiseos sive retractus, quia contractum emptionis perfectum resolvit, admodum odiosum est, secundum tradita Matth. Wesenb. *part. 3. conf. 29. num. 58:* ut vel propterea ad annum civilem restringi debeat, *c. odia. 15. de Reg. jur. in sexto:*

† prout de relutione prædii sub hasta Creditoribus venditi intra spatium annale *ex Ordin. Torgens. de Anno 1583. tit. Von Feilbieten/subhastation und Verkauffung/1c. §. Damit auch der Schuldener/facienda dixi, & observantiâ Judicii Appellationis Dresdensis confirmavi supra p. 1. Const. Elect. 32. Defin. 52.*

Ita Domini in eadem causa, (Verba sentent. Daß die Jahres-Frist/binnen welcher die Nähergeltung statt hat / von einem gemeinen Jahr/so 52. Wochen in sich hält / und nicht de Anno Saxonico Jahr und Tag / das ist / von einem Jahr/ 6. Wochen und drey Tage zu verstehen/1c.)

DEFINIT. V.

Spatio annali præterlapso mora purgatio non admittitur, nec retrahens ulterius auditur.

CIRCA moræ purgationem æquitatem potissimum inspectandam, atque judicis arbitrio ex æquo & bono rem committendam vulgò asserunt, per *l. si servum 91. §. sequitur 3. ff. de V. O. l. si quis ita promiserit 135. §. Seja 2. ff. eod. tit.* † Quum Regulis certis definituri nequeat, utrum mora commissa sit nec ne, *l. mora 32. ff. de usur.* in quam sententiam videtur quoque inclinare Dan. Moll. *bic. n. 54. & Hartm. Pistor. observ. 222. n. 3. & seqq.* † Attamen, ut moræ purgatio post lapsum terminum admittatur, tria potissimum requirunt, nimirum: Modicum tempus; quod actor tractet de observando jure jam quæsitum, non autem de nova actione quærenda: Et quod jus adversarii non sit factum deterius, Bartol. *in l. si insulam. 84. n. 24. ff. de V. O. quem sequuntur ibidem omnes, teste Hart. Pistor. dict. loc. n. 2. Bald. in l. Celsus 23. §. 1. ff. de recept. qui arbit. † Sed ut aliâ vera sit hæc Dd. assertio, fallit tamen pluribus in casibus, de quib. vid. omnino Hartm. Pistor. dict. obs. 222. ubi haud paucas assert limitationes, easque rationibus & autoritatibus Dd. confirmat. † Imprimis vero haud admittenda est moræ purgatio in præscriptionibus, quibus quis ab omni actione competente præcisè excluditur, *l. un. post. pr. vers. per biennium. C. de usurp. transform. l. 3. post. pr. & l. seq. C. de præsc. 30. vel 40. annor.* † Manifestum inde sit, nec retrahentem post annum juri Protimiseos præfinitum ulterius admitti, licet tertia vel quarta die post elapsum illud annale spatium, *Tiraq. de jur. Retr. §. 1. gloss. 10. n. 90. Gail. l. 2. obs. 19. n. 15. Berlich. part. 2. concl. 40. n. 11.* † Idque tantò verius est, quanto certius, annum esse de solennitate & forma juris retractus, *b. Const. 32.* † Forma autem ad unguem observanda est, adeo ut minima mutatio vel omisio totum vitiet actum, *Bald. in l. ult. §. l. 2. C. de suis & legitim. Dec. in c. prudentiam 21. in 4. notab. de off. & potest. Jud. de leg. Hart. Pistor. dict. obs. 222. num. 27.**

Ita Domini in eadem causa, (Verba sent. Derwegen ist auch nach verfloßener solcher Jahresfrist in der 53. Wochen zu vorgedachter Nähergeltung und Vorkaufferner nicht zugelassen/sondern es ist solche Gerechtigkeit nunmehr durch Verjährung gänzlich aufgehoben und verloschen/W. N. W.)

DEFINIT. VI.

Tempus annale jure Protimiseos indultum, non continuum, sed utile est, adeoque nec absentis, nec ignorantis currit.

ANERGò tempus annale jure Protimiseos indultum adeo præcisè observandum erit, ut elapso eo retrahens planè nunquam admitti debeat? Non certè puto: † Quid enim, si statuto vel pacto contrahentium aliud expressum sit; † Ita namque tempus retractui præfinitum vel coarctari vel prorogari posse, post Ferron. *ad consuetud. Burdigal. tit. 1. de retract. §. 33. in pr. tradit Dan. Moll. bic. n. 11.* † Quid etiam, si venditio sit conditionalis, aut facta cum pacto legis commis-

- 5 missoria vel adjectionis in diem? † Quid itidem, si inter contrahentes oriatur controversia, quâ durante spacium annale præterlabitur? † Quid si venditio alterius nomine facta à Domino nondum ratificata sit? Aut si ægritudo consanguinei, necessitas maris, incurfus hostium, aliudve impedimentum legitimum interveniens, Retractum impedierit? † Sanè tùm retrahentem post annum etiam elapsum audiri, dixerim cum Andr. Tiraquell. *de retr. §. 1. gloss. 10. n. 36. & multis seqq. & Matth. Berlich. part. 2. concl. 40. n. 16. & seqq.* ubi latissimè hæc tractant. † Pariter & ignorantia vel absentia consanguinei efficit, ut post annum admittatur, quia tempus hoc annale non continuum, sed utile est, † quod absenti & ignoranti non currit, Moller. *bic n. 11. Berlich. dict. concl. 40. n. 25. Matth. de Afflict. de jure protim. §. ut*
- 10 *contra triginta dies n. 3. & seqq.* † Et si enim aliàs præscriptio ignorantia currat, aded ut contra eam non detur restitutio in integrum *l. ult. circa fin. C. de*
- 11 *præsc. long. temp. Const. Elect. 9. p. 2. ubi Moll. † Attamen hoc in præscriptione annali vel etiam breviori locum non habet; neque hæc ignorantia unquam currit, Vid. Supr. Const. 9. Defin. 1. Zobel. in gloss. ad art. 28. verb. Rômanet aber niemand in Jahr und Tage lib. 1. & Andr. Hartm. Pistor. lib. 2. quest. 12. n. 25. Andr.*
- 12 *Rauchb. part. 2. quest. 15. n. 15. † Idque propterea, quod supina illa negligentia non petentis, ob quam præscriptio temporis longissimi principaliter fuit introducta, in hoc tam brevi unius anni spatio, jure suo ob facti ignorantiam non utenti imputari nequeat, Moll. bic n. 13.*

Ita Domini in causa Andreæ Aptischens zu Leipzig / M. Sept. Anno 1628. (Verba sent. Ob nun wohl solcher Kauf allbereit vor sieben Jahren geschehen / da ihr aber dennoch davon keine Wissenschaft gehabt / und denselben binnen Jahres frist allererst erfahren hättet / ic. So wäret ihr in selbigen Kauff zu treten / und euch der Nâhergeltung nochmalts zu gebrauchen wohl befugt / B. R. W.)

Et in causa M. Adami Adlers zu Adorff / Mens. Sept. Anno 1622. (Verba sent. Hat euer Schwager ohngefehr vor einem Jahre und zweyen Monaten sein Hauß / daran euch die Nâhergeltung gebühret / Wolff Kesseln erblichen verkauft / und nachdem ihr unlängsten von Wittenberg / daselbst ihr eine Zeitlang studiret / nach Hause gelanget / und des Kaufs gewahr worden / habe ihr solchen Kauf / weil euer Schwager euch nichts davon wissend gemacht / zu retractiren angefangen / und dem Besitzer sein ausgezahltes Geld wiederum offeriret / so ist erwöhnter Besitzer / Wolff Kessel / euch solches Hauß wiederum abzutreten und einzuräumen schuldig / B. R. W.)

DEFINIT. VII.

Retrahens emptori unâ cum pretio, impensas meliorationis necessarias restituere tenetur, non etiam utiles nec modicas ad conservationem ædificiorum factas, die Güter in Dach und Fach zu erhalten.

- 1 **E**xpediti juris est, Retrahentem bona alienata jure Protimiseos non admitti, nisi & pretium solutum & impensas meliorationis emptori restituere paratus sit, *hac Const. 32. vers. Auch das Kauff-Geld und die Besserung / da die aufgewandt / zu erstatten.*
- 2 † Sufficit tamen, solas impensas necessarias restituere, illas scilicet, quas & venditor ipse vel consanguineus retrahens factururus fuisset: † Nec enim utiles meliorationis impensas emptor jure repetit, *l. utilium §. ff. de impens. in res dot. fact. l. si servos pignorat. 25. vers. Sicut enim. ff. de pign. act. Moll. bic n. 24. † Adeoque ad varias lites evitandas, bene facit retrahens, emptori denunciando, ne sumptus non necessarios in re emptâ faciat, Andr. Gail. lib. 2. obs. 19. n. 10. Joh. Köpp. decis. 52. n. 26. † Planè nec necessarias meliorationis impensas semper repetere licet, ut videre est apud Tiraq. *de retr. p. 2. §. 7. gloss. 1. n. 4. & seqq. Nicol. Boër. decis. 47. Matth. de Afflict. decis. 87. n. 6.**

† Nec modicæ impensæ, quales sunt, quæ ad conservationem ædificiorum pertinent, Die Güter in Dach und Fach zu erhalten / restituendæ sunt, sed cum fructibus perceptis hæc compensantur, *l. omnino 12. ff. de impens. in re dot. fact. l. 18. §. 2. ff. Commod. Mod. Pist. vol. 2. conf. 27. n. 123. Moll. bic n. 26. † ubi specialiter exprimit, quænam impensæ veniant hoc nomine, Dach und Fach zu erhalten / ex Ordin. Ecclesiast. El. Saxon. tit. Vom Bau der Pfarren und Glöckneren. 32. §. Nachdem aber / ic.*

Ita Domini in causa Matthæi Grubbachs zu Freyberg / M. Dec. An. 1619. (Verba sent. Aufn Fall gleich die Jahres frist noch nicht verlossen / und ihr euch dahero der Nâhergeltung zu gebrauchen nochmalts befugt wäret / so möchte doch der Käufer / ehe und zuver ihm nebenst dem ausgelegten Kaufgelde / auch die notwendige Besserungs-Kosten hinwiederum entrichtet / das Hauß abzutreten nicht gedungen werden / aber die utiles impensas, und was sonst solches Hauß in Dach und Fach zu erhalten aufgewendet worden / seyd ihr ihm zu erstatten nicht verbunden / B. R. W.)

DEFINIT. VIII.

Jus protimiseos conventionale non tribuit potestatem retrahendi bona contra pactum vel conventionem alienata, datur tamen hoc casu adversus alienatorem actio ad interesse.

Vera sunt hæc tenus dicta in solo jure Retractus linearario seu consanguinitatis. † Aliter paulò res se habet in jure Retractus vel Protimiseos, quod alicui non favore familiæ, aut ex statuto vel consuetudine, sed ex pacto vel conventionem competit. † Et si enim hoc æque obliget venditorem bonorum, ad denunciationem faciendam ei, cui jus Retractus ex pacto est acquisitum, an bona ea emere velit, nec ne: † Attamen si omissa denunciatione, venditor contra pactum bona tertio cuidam vendiderit & alienaverit, alienatio firma est, nec vigore pacti venditio rescindi, ac bona alienata revocari aut vindicari possunt, *b. Const. 32. §. Aber da disfalls. contra pactum & ubi Moll. n. 39. Joach. à Beust. in l. admonendi. 31. ff. de jurejur. n. 872. † Quod & à jure communi haud alienum est: Nec enim pactio hæc juris Protimiseos ipsam rem afficit, nec ullum jus in re alicui tribuit, sed tantummodo actionem personalem contra alienatorem *l. 2. C. de pact. int. empt. & vendit. Ant. Fab. de error. pragmat. Decad. 24. Error. 1. Herm. Vult. in conf. Marburg. 19. n. 92. & seqq. vol. 3. perinde, ut nec pactum de retrovendendo: de quo dixi Suprà Const. 1. Defin. 16. † Quomodo ergò adversus tertium ex solo pacto agi, ab eoque bona alienata revocari poterunt, siquidem actio personalis non datur contra singularem successorem *l. ult. §. fin. ff. de contr. empt. l. 1. §. si heres 16. ff. ad Sc. Trebell. † Ac ceterum iniquissimum esset, pactum alterius nocere tertio, qui causam à venditore suo habet, Moller. dict. loc. † Attamen ne pactum illud profus destituatur effectu, placuit, venditorem seu alienatorem teneri hoc casu, vigore pacti sui, ad interesse ei, cui ex conventionem jus protimiseos fuit acquisitum, *b. Const. 32. §. Derwegen ist auch der Käufer. † Et si enim conventio ista non impediat alienationem quoad translationem Domini *l. nemo paciscendo. 61. ff. de pact. † et sic fit tamen, ut facta alienatione in tertium quempiam committatur obligatio ad interesse, vel ad poenam, si adjecta sit, *l. ult. C. de reb. alien. non alien. l. si ita quis. 135. §. ea lege. 3. ff. de V. O. Myns. cent. 6. obs. 69.******

Ita Domini in causa Nicolai Mebus zu Laucha / M. Mart. An. 1576. (Verba sent. Ob nun wohl euer Bruder an solchem Acker euch den Verkauf versprochen und zugesagt: Da er aber dennoch deme zuwider / berühmten Acker Georg Jobickern verkauft / und allbereit eingeräumt hättet / ic. So wäret der Besitzer euch denselben wieder abzutreten nicht schuldig / ihr wäret aber gleichwol euren Bruder / wegen der gethanen Zusage / drs interessens halben zu belangen wohl befugt / B. R. W.)

Et in causa Johannis Weinens & Johannis Höpfens zu Bodungen / Mens. Mart. Anno 1615. (Verba sent. Ob nun wohl hernach angeregte Mühle/der euch versprochenen Nähergeltung zuwider/einem Fremdben vor und um 1000. Reichr. käufflichen zugeschlagen worden / so verbleibet es doch bey solchem Kauffe nochmals billich. Es ist euch aber der Verkäufer/so die Convention nicht gehalten / ad interesse verobliget und verbunden/W. R. W.)

Item in causa Johannis Harttigschens zu Senffenberg / M. Majo, Anno 1579.

Et in causa Esaiæ Culmans zu Ectzpig / Mens. Octobr. Anno 1617.

DEFINIT. IX.

Neque is, cui jus protimiseos competit ex dispositione testatoris bona alienata revocare, sed solummodo adversus heredem ad interesse agere potest.

1 **N**on solum pacto vel conventione, sed & per testamentum, donationem mortis causa atiamve ultimam voluntatem jus protimiseos sive Retractus in re certa alicui potest acquiri: † Quid enim, si testator fundo, in testamento heredi relicto, alii jus Protimiseos attribuat, si forsitan contingeret, fundum eum ab herede vendi? † Tùm jus retractus ex testamento & jure legati competere dicemus, l. cum pater. 77. §. l. 27. ff. de legat. 2. Bald. in l. dudum. 14. C. de contr. empt. num. 2. † At nec tùm legatarius facultatem habet revocandi bona contra dispositionem testatoris in tertium alienata, licet & hoc casu competat actio ad interesse adversus heredem & donatarium, juxta tradita Defin. preced. † Non magis enim legatarius adversus possessorem experiri potest actione reali, quæ nulla ei competit l. si pupilli. §. videamus ult. ff. de negot. gesti. † Sed nec actione personali, quæ non nisi adversus heredem datur ad interesse, ex quasi contractu, §. heres quoque 5. inst. de obligat. qua ex quasi contr. nasc. l. si quis absentis 5. §. heres. 2. ff. de obligat. & act. Joh. Harppr. ad dict. §. 5. inst. de obl. qua ex quasi. contr. nasc. † Ad eundo namque hereditatem videtur heres quasi contrahere cum legatariis, quibus obligatur ad solvenda legata & implendam dispositionem testatoris, l. 3. ult. §. l. seq. ff. quib. ex caus. in poss. rat.

Ita Domini in causa Georgii Dibrechts zu Eschopa / M. Febr. Anno 1623. (Verba sent. Und als euer Bruder Todes verfahren/hat seine Wittib und Erbin/des Testatoris Anordnung zuwider/euch solches Gut nicht angeboten/ sondern der euch zustehenden Nähergeltung ungeacht / dasselbe einem Fremdben verkauft/ic. So verbleibet bey solchem Kauffe billich / ihr seyd aber gleichwol berührte Wittib als Erbin ad interesse zu belangen wohl befugt / W. R. W.)

DEFINIT. X.

Rescindit tamen jus Protimiseos conventionale venditionem, si nondum traditio rei vendite subsequuta sit.

1 **N**olo tamen dispositionem Electoralem b. Const. 32. de non rescindenda venditione contra jus Protimiseos conventionale facta, tam generaliter accipi, ut nullo in casu aliquem fallere queat. Primo † namque datur ex jure protimiseos conventionali facultas retrahendi venditionem, si traditio nondum subsequuta fuerit. † Non ignoro equidem, Illustrissimum Electorem generaliter prohibere rescissionem venditionis contra pactum factæ, in verb. So ist solches Kauff beständig/ und kan ratione conventiönis & pacti generaliter nicht rescindiret werden. Unde arbitrari quis posset, subsistere venditionem nec retrahi posse, etiamsi traditio subsequuta haud sit, quippe quod venditio solo consensu perficiatur pr. §. 1. inst. de obligat. ex consensu. † Sed procul dubio verba Constituentis Illustrissimi de venditione, ipsa traditione consummata, accipi debent: Idque vel

Carpe. Definit. Vol. I.

exinde satis apparet, quod venditor hoc casu præstando interesse liberetur §. seq. Derowegen ist auch b. Const. 32. † Quod asserendum non esset, si venditor rem possideret, atque facultatem tradendi haberet, l. 68. ff. de R. V. l. 25. §. 1. ff. de contr. empt. l. 75. §. ult. ff. de V. O. l. 2. C. de pact. int. empt. & vendit. Vid. supra Const. 1. Defin. 15. † Ac si in rationem hujus Const. accuratius inquiramus, nulla alia de causa videtur prohibita rescissio venditionis contra venditionem factæ, quàm quod re aliqua duobus vendita semper præferatur is, cui prius tradita fuit, l. quoties 15. C. de Rei vindic. † quippe qui ex traditione Domini acquirivit, quod ad retrahentem ipso jure non revertitur, Moll. hic num. 38. † Aliter ergo res se habet in casu nondum factæ traditionis. Etenim, quia tùm possessio etiamnum penes venditorem est, quidni adversus eum ex jure protimiseos conventionali ad complementum promissionis & venditionem faciendam agi poterit, ex pacto, † quod hodie non minus atque contractus actionem parit, secundum tradita Bald. in l. legitima. 6. in pr. ff. de pact. Matth. Wesenb. in parat. ff. de pact. num. 9. vers. Quamquam autem hac de re. † Idque tantò magis, quantò certius hoc pactum est prius venditione posteriore facta extraneo. Atqui † prior in tempore est etiam potior in jure, c. qui prior. 54. de reg. jur. in sexto l. prior. 11. ff. qui pot. in pign.

Ita Domini in causa Caspari Wolffens zu Faldenstet / M. Jan. Anno 1605. (Verba sentent. Ob nun gleich Nicol. Käyser mehrbemeltes Gut seiner Verwilligung zuwider einem fremdben verkauft/ic. So wird doch euch dasselbe für legvordachtem Käufer/weil ihme bemeltes Gut noch nicht tradiret und aufgelassen/billich eingeräumet/ibr seyd aber dafür so viel als vortiger Käufer/zu geben schuldig/W. R. W.)

Et in causa Viduz atque heredum Paul Grossmanns zu Hochlit / Mens. Majo, Anno 1599. (Verba sent. Ob nun wol Christoph Born verstorben/ so seynd doch desselben Erben die versprochene Nähergeltung und Zusage nochmals zu halten/ und vorbemeldten Acker/welchen sie dem Versprechen zuwider/einer Wittiben verkauft/wosfern dieselbe solchen Acker in würdlichen Besitz und Gebrauch noch nicht bekommen/ euch um obbemelte Kauf-Summa zukommen zu lassen / oder da sie selbigen Acker mehrerwehret Wittiben allbereit tradirt und eingeräumet/euch das Interesse, so viel ihr des/wie recht/liquidiren könnt/zu erstatten schuldig/W. R. W.)

DEFINIT. XI.

Hypotheca super jure Protimiseos conventionali expressè reservata facit, ut bona alienata retrahi queant.

1 **S**ecundo, ex jure protimiseos conventionali retrahuntur bona tertio cuidam vendita, etiam post factam traditionem, si hypotheca judicialis super jure hoc fuerit reservata, b. Const. 32. §. ult. vers. Da aber das Gut. ubi Moller. n. 40. Joach. a Beust. ad l. admonendi. 31. ff. de jurejur. n. 872. Nicol. Boer. decis. 49. n. 4. † Etenim Constitutione hypothecæ bonæ onere reali ita afficiuntur, ut si nulla facta denunciatione, tertio cuidam vendantur, actione hypothecaria reali bene retrahi & revocari queant, l. si Creditor. 7. §. ult. ff. de distr. pign. † Potior namque tum est ille, cui prius res fuit obligata; licet secundo sit tradita, l. qui balneum. 9. l. potior. 11. l. 12. §. ult. ff. qui pot. in pign. Hier. Maril. in repet. l. quoties. 15. C. de R. V. † Quod tamen tunc demum procedit, si expressis verbis super jure Protimiseos conventionali hypotheca specialis fuerit in judicio constituta, secundum tradita Reinh. Rosa ad Moll. hic n. 40.

Ita Domini in causa Mariæ Uxoris Henrici Trautenfeters contra Valentinum German zu Quedlinburg / Mens. Jul. Anno 1631. (Verba sentent. Würde Klägerin ihr Vorkauffes Recht/und derothalben vorbehaltene gerichtliche Hypothec gebührlichen bescheinigen / immassen sie zu thun schuldig. So ist Beklagter derselben berührtes Gut/gegen Erstattung seiner

ausgezählten Kauffeldere und Abtrag der beweislichen Besetzung auf Erkenntniß ehelicher Diebsteute / wiederum abzutreten und einzuräumen schuldig / W. R. W.)

Et in causa Johannis Nürnbergens zu Dresden / Mens. Mart. Anno 1629.

DEFINIT. XII.

Revocantur bona, contra jus protimiseos conventionale alienata, si emptor pactum illud sciverit, fraudisque particeps fuerit.

- 1 **T**ertio: Bona contra jus protimiseos alii vendita & alienata revocari possunt, si emptor sciverit, bona illa ex pacto esse subjecta juri retractus, atque sic doli fraudisve particeps fuerit, Bernh. Grav. lib. 2. concl. 16. n. 7. Cravet. conf. 2. num. 8. Didac. Covar. lib. 2. variar. resol. c. 19. n. 5. Petr. Nicol. Motz. de cont. tit. de empt. vendit. n. 33. † Non enim mala fides aut dolus patrocinari debet emptori; Nec is habet, de quo conqueri possit, cum damnum hoc sua culpa sentiat, secundum vulgatam juris regulam.
- 2 † Et facit aliàs fraus emptoris, ut bona vendita ab eo per actionem Prætoriam competentem ad revocandum alienata in fraudem, queant revocari, per ea, quæ tradit Bald. in rubr. C. de revoc. iis qua in fraud. credit. n. 1. Jason. in l. quoties 15. n. 26. C. de R. V.

Ita Domini in causa Valentini Pantyschens zu Eisleben / M. Majo, Anno 1622. (Verba sentent. Ob nun wohl gedachter Käufer sich der Wiederabtrachtung des Gutes dahero verweigert / daß der Kauff einmahl vollzogen / und ihm der Garten tradiret worden / dannenhero vermöge Ehursf. Sächs. Constitution einiger Nähergeltung wegen / der Kauff nicht wiederum hinterzogen werden mögen / bieweil er aber dennoch wissentlich des vorbehaltenen Vorkauffs / auch der beschriebenen Protektion zuwider / berührten Garten an sich gekauft / ic. So hat er sich auch mit der von ihm angezogenen Ehursf. Sächs. Constitution nicht zu behelffen / sondern er ist angeregten Garten / gegen Empfangung seines Kauffgeldes / euch hinwiederum abzutreten schuldig / W. R. W.)

Et in causa Henrici Weissens & Consortium litis zu Rindelsbrück / Mens. Febr. Anno 1626.

DEFINIT. XIII.

Juri protimiseos conventionali non nisi triginta annis, anno & die, in foro Saxonico præscribitur.

- 1 **J**uri retractus ex pacto alicui competenti quamdiu res non venditur, nullo unquam tempore præscribitur, b. Const. 32. §. Wann aber ex pacto,
- 2 &c. † Idque hanc rationem habet, quod non extet casus, unde currere possit præscriptio, ut notat Wesenb. ad b. Const. allegatus à Moll. hic num. 59.
- 3 † At venditâ re aliqua juri Protimiseos ex conventionone subjectâ, sive ad revocationem agatur, iis scilicet casibus, ubi hoc permissum est, Supr. Defin. 10. 11. 12. aut saltem ad interesse, Supr. Defin. 8. ad tempus annale, de quo supra Defin. 2. hoc casu actor alitrius quidem non est; † Attamen præscriptione triginta annorum, anni & diei, actio & jus protimiseos conventionali permittitur, b. Const. 32. §. ult. vers. Diß falls aber hätte statt / ic. † Quia hæc præscriptione in foro Saxonico omnis tollitur actio, art. 29. lib. 1. Landr. Matth. Coler. ad c. de quarta. 4. n. 84. extr. de præscript. † perinde ac de jure Civili spatio 30. annorum, l. scit. 3. l. ult. C. de præscript. 30. vel 40. annor. l. 2. C. de Const. pecun. Anton. Fab. in Cod. lib. 7. tit. 13. def. 4. n. 2.

Ita Domini in causa D. Caspari Reglers zu Dresden / Mens. Mart. Anno 1612. (Verba sent. Diemal ihr aber dennoch selbst berichtet / daß vorgedachter Wittiben hinterlassene Erben zuwider der Vergleichung die Nähergeltung nicht gehalten / sondern berührtes Haus Georg Nürnberg anderweit verkauft / auch allbereit würdlichen tradiret und eingeräumet / so mag auch solcher Kauff von euch wegen der versprochenen Nähergeltung nicht hinterzogen / noch der letzte Käufer actione reali von

euch beständiger Weise belanget werden. Es ist euch aber die Verkäuffere ad interesse zu belangem unbenommen / welche sich denn mit der in eurer Frage angeedeuteten præscription, und daß ihr in Jahr u. Tag / von Zeit der Wissenschaft angerechnet / wider solchen Kauff nicht protestiret / nicht zu behelffen / W. R. W.)

DEFINIT. XIV.

Jus retrahendi, in casum venditionis pacto speciali reservatum, locum non habet in permutatione.

Non caret effectu jus protimiseos conventionali, sed vel facultatem bona alienata retrahendi tribuit, vel agendi ad interesse adversus venditorem, Supr. Defin. 8. 10. 11. 12. Attamen aliter hoc verum non est, quàm si bona juri retractus subjecta contra pactum conventum vendita fuerint. † Secus Rese habet in permutatione, quæ venditionis appellatione propriè non comprehenditur, c. 1. ubi Panorm. extr. de his qua fiunt à Prælat. Salycet. in l. cum bi 8. §. si cui. 24. ff. de transact. Virgil. Pingitz. q. 36. n. 21. adeoque rebus permutatis ne quidem ad interesse agere licebit. † Nam imputet sibi venditor, jus protimiseos in casum venditionis sibi reservans, quod legem contractus non dixerit generalius nec apertius, l. 39. ff. de pact. l. cum in lege 33. ff. de contr. empt. l. in contrahenda. 172. ff. de reg. jur. † Ac probè observandum est, quod hæc Constit. 32. de jure etiam protimiseos conventionali tractans, non tantum venditionis, sed & pretii aliquoties mentionem faciat, quod verbum secundum communem usum loquendi in vera & propria permutatione locum non habet, sed tantum in venditione l. ult. ubi Gloss. & Bartol. C. de præd. decur. lib. 10. Moll. hic n. 32. † ut sic vel solum contra mentem hujus Constit. jus protimiseos in casum venditionis reservatum ad permutationem extendere haud liceat.

Ita Domini in causa heredum Petri Reselds zu Leipzig / M. Mart. Anno 1583. (Verba sent. Und ihr habt euch an solchem Gute / dafern es innerhalb 12. Jahren verkaufft würde / den Vorkauff vorbehalten. Ob nun gleich Käufer nach dreien Jahren dasselbe für ein ander Gut vertauschet / ic. So habt ihr euch doch des Vorkauffs hieran nicht anzumassen / W. R. W.)

Et in causa Christophori Pieschens zu Rosthal / Mens. Maj. Anno 1620. (Verba sent. Dabey ihr euch den Vorkauff ausdrücklich vorbehalten: Es hat aber unlängsten bemeldtes Käufer / euer Bruder / solches Gut zwar nicht verkauft / jedoch dasselbe mit dem Hospital - Meister zu Dresden um sein Gut vertauschet / ic. So verbleibets bey solchem geschlossenem Tausche nochmahls billich / und ihr habet euch / gestalten Sachen nach / des juris retractus daran anzumassen nicht Zug / W. R. W.)

Et in causa Johannis Nisichens zu Meissen / Mens. Octobr. Anno 1621.

DEFINIT. XV.

Locum tamen habet jus retractus conventionali, si ab una parte cum re permutata simul pecunia, rei tamen prevalens, data fuerit.

Novum certè non est, ut contractus quandoque partim pro venditione, partim pro permutatione habeatur, propter similitudinem nimirum & affinitatem magnam, quam habet permutatio eum emptione, l. 2. C. de rer. perm. Ant. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 40. def. 1. n. 4. † Quid enim, si ex una parte sola species detur, & altera parte species & pecunia, sicut ut hodie frequenter contingit; Anne tum contractus pro emptione venditione habendus, ita ut jus protimiseos conventionali obtinere debeat? † Non etenim loquor de eo casu, ubi constat, quid inter contrahentes principaliter actum fuerit. † Res enim tum expedita est, non habita distinctione, an pecunia prævaleat rei nec ne l. tenetur. 6. §. 1. ff. de abt. empt. c. ad questiones 6. extr. de rer. perm. At quando de mente contrahentium non constat, nec, quid principi-

paliter actum sit, apparet, res dubio non caret?
 † Certè secundum communioerem opinionem tum
 inspicì debet, quid plus valeat: An pecunia, quæ ab
 una parte solvitur, prævaleat Rei, quæ ab eadem
 parte solvitur, & erit emptio; † An verò prævaleat
 res pecuniæ, & erit permutatio, arg. l. queritur. 10.
 ff. de stat. hom. Joh. Schneidew. in §. item pretium. 2.
 n. 8. inf. de empt. vendit. † Quando verò utrumque
 est æquale, intelligitur in dubio contractus permuta-
 tionis, Bart. in l. 1. ff. de rer. perm. Schneidew. in
 dict. §. item pretium 2. n. 9. ubi & Joh. Harppr. num.
 7-8. † Ex quo sequitur, si pecunia prævaleat Rei,
 locum dari juri retractus conventionali, tanquam
 in contracta venditione, Andr. Tiraq. de retr. §. 1.
 Gloss. 14. n. 29. Matth. de Afflict. in tract. de jur. pro-
 tim. §. licet enim. num. 26.

Ita Domini in causa Jacobi Fischers zu Franckenhausen / M.
 Mart. Anno 1597. (Verba sent. Darbey ihr euch den Vorkauff
 ausdrücklichen vorbehalten. Ob nun gleich bemeldter Käuf-
 fer hernach solche Behausung einem andern verkaufet / die-
 weil er aber dennoch / neben einem andern Hause / noch 500. fl.
 an Gelde zu bekommen / dahero dann angeregter Contract mehr
 vor einen Kauff / als vor einen Tausch zu achten / ic. So hat
 auch die Nahergeltung in solchem Contract wohl Statt /
 W. N. W.)

DEFINIT. XVI.

*Jus retractus ex speciali conventione in casum vendi-
 tionis reservatum, haud impedit alienationem,
 que fit per testamentum aliamve ulti-
 mam voluntatem.*

1 IN eo consentiunt ferè omnes, si legè aut partium
 conventionem familiæ favore in extraneum aliena-
 tio prohibeatur, tam singularem quàm universalem
 alienationem, & sic quoque heredis extranei institu-
 tionem prohibitam intelligi, Andr. Tiraquell. de Re-
 tract. §. 26. Gloss. 1. n. 3. Anton. Gabr. Roman. lib. 4.
 de fideicom conclus. 10. Andr. Rauchb. p. 2. quest. 14.
 n. 11. Duar. in l. si quis ita promiserit. 135. §. ea lege 3. ff.
 2 de Verb. obligat. † Nam alienationis verbum & he-
 redis institutionem & legatum complectitur, l. si quis
 prioris §. certum. 2. C. de secund. nupt. l. peto. 69. §.
 3 fratre. 3. ff. de legat. 2. † Sed aliter res se habet, si ali-
 enationis vocabulo, in genere prolato, verba quæ-
 dam subjiciantur, ex quibus appareat, testatorem vel
 contrahentes non de ultimis voluntatibus, sed de
 alienationibus inter vivos vel contractibus sensisse,
 4 Octav. Cacher. decis. 50. num. 10. † Minus ergò du-
 bium est, alienationem per testamentum aliamve ulti-
 mam voluntatem subsistere, jure retractus in solum
 venditionis casum conventionem speciali reservato, l.
 5 pater filium 38. §. fundum. 3. ff. de legat. 3. Andr. Rauch-
 bar. dict. quest. 14. num. 10. & seqq. † Contractuum
 namque appellatione testamenta & ultimæ volunta-
 tes non continentur, l. verba contraxerunt 20. ff. de
 V. S. l. ult. C. de leg. Nicol. Everhard. in loc. à contr.
 ad ult. volunt. num. 10. Moller. lib. 5. semestr. 21. Mo-
 6 dest. Pistor. vol. 1. conf. 1 num. 24. † Nec alienatio-
 nis inter vivos interdictio ad heredis institutionem,
 vel testamenti factionem porrigitur, Signorol. de
 Homod. in repet. l. peto. 69. §. fratre. 3. n. 3. & 13. in
 fin. ff. de legat. 2. Rauchb. d. q. 14. n. 14. ubi pluribus
 hanc definitionem firmat, & ad contraria respondet:

Ita Domini in causa Caspar. Schönens zu Müggen / Mens.
 Aug. Anno 1621. (Verba sent. Ob wohl euer Ehemann ihren
 Geschwisterin auff den Fall / wann sie ihr Haus und Hof ver-
 kaufen möchte / den Vorkauff vorwilliget und versprochen / die-
 weil sie aber dennoch berührtes Haus bey ihrem Leben nicht
 verkauft / sondern dasselbe euch in ihrem letzten Willen ver-
 macht / ic. So haben sich auch bemeldte ihre Geschwister et-
 niges Vorkauffes nicht anzunehmen / sondern es wird dass-
 lbe vermöge angeregtes letzten Willens / euch billich gelassen /
 W. N. W.)

Carpz. Definit. Vol. I.

Item in causa Georgii Wendens zu Dresden / Mens. Nov.
 Anno 1599. (Verba sent. Ob wohl eure Haus- Frau bey dem
 Kauff / in welchem ihr ihres vorigen Mannes Behausung von
 ihrer Stieff-Kindern Vormunden um und vor 1600. fl. verkauft
 worden / verwilliget und zugesagt / da solches Haus über kurz
 oder lang wieder verkauft werden möchte / daß dasselbe vorged-
 achten ihren Stieff-Kindern um ebenmäßigen Kauff angebo-
 ten werden solte; Die weil aber dennoch bemeldte eure Haus-
 Frau berührtes Haus bey ihrem Leben nicht verkauft / sondern
 auf euch und ihren Sohn vdriger Ehe durch eine gerichtliche
 Ubergabe auffn Todesfall gebracht und beerbet / ic. So ha-
 ben sich auch vorgedachte ihre Stieff-Kindern des Vorkauffes dar-
 an noch zur Zeit nicht anzunehmen / sondern ihr werdet darbey
 billich gelassen / W. N. W.)

Item in causa heredum Georgii Meißners zu Königsberg in
 Schlesien / Mens. Decembr. Anno 1593.

In causa Georgii Sontags zu Seiffersdorff / Mens. Jun.
 Anno 1595.

Et in causa Reginz Viduz Johannis Mebels zu Halle / Mens.
 Febr. Anno 1601.

DEFINIT. XVII.

*Cessat jus protimiseos conventionale in causâ succes-
 sionis ab intestato.*

Alienationis vox, absolute posita, legitimam suc-
 1 cessionem regulariter non comprehendit, nisi
 hoc hat ex speciali ratione, † odio scilicet quarun-
 2 dam personarum expresse nominatarum, l. Lucius 88.
 §. matre. 16. ff. de legat. 2. l. si quis ita promiserit. 135. §.
 ea lege 3. ubi Gloss. in verb. interest. Lat. num. 14. Bar-
 3 tol. num. 1. in fin. & n. 7. ff. de verb. obligat. † Quis
 ergò existimaverit, jure retractus conventionali
 impediri successionem ab intestato: † Idque multo
 4 minus, si in solum venditionis casum jus Protimise-
 5 os alicui reservatum fuerit; Nec enim venditionis
 prohibitio ad successionem legalem ab intestato ex-
 tendi debet; Andr. Rauchb. p. 2. quest. 14. num. 13.

Ita Domini in causa Bartholoni Glumans zu Sanger-
 hausen / Mens. April. Anno 1594.

In causa Christophori Francens zu Leipzig / Mens. Jan. An-
 no 1632.

Item in causa Andrea Gärtners zu Leipzig / Mens. Jun. An-
 no 1634.

DEFINIT. XVIII.

*Jus protimiseos conventionale locum non habet
 in divisionibus.*

Neque ad casum divisionis jus retractus extendi
 1 debet. Licet enim alicui ex pacto competat
 jus Protimiseos, is tamen hoc jure uti non potest,
 quando in divisione, à pluribus coheredibus facta,
 uni ex ipsis bona adjudicata fuerint, secundum tra-
 dita Molin. in consuet. Paris. §. 1. gloss. 9. num. 42.
 Hartm. Pistor. obs. 138. n. 1. Tiraq. de retract. §. 1. gloss. 14.
 num. 76. † Quam tamen in ipsa etiam divisione haud
 2 raro celebretur venditio, si nempe heres ultra por-
 tionem suam, coheredum partes titulo emptionis
 acquirat, & ita contractus venditionis in divisionem
 incidat: † multum certè refert nosse, an contrahen-
 3 tes a divisione inceperint, an verò à venditione atque
 hoc ultimo casu jus Protimiseos locum tibi vindicare
 putaverint; † prout in questione Laudemii distin-
 4 guit Molin. in consuet. Paris. §. 33. gloss. 1. Hartm. Pistor.
 5 dict. obs. 138. n. 4. † Considerandum namque
 semper est principale propositum contrahentium l. si
 quis nec causam 4. in pr. l. non omnis 19. ff. si cert. pet.
 l. Aristo. 18. ff. de donat.

Ita Domini in causa VVolfgangi Pessels zu Altenburg / M.
 Mart. Anno 1612.

Et in causa heredum Noe Brettschneiders zu Schwarzen-
 burg / Mens. April. Anno 1612.

DEFINIT. XIX.

*Non impedit jus Protimiseos conventionale, quò mi-
 nus emptor liberis suis rem juri retractus subje-
 ctam vendere queat.*

- 1 **L**icet effectus juris Protimiseos conventionalis in eo potissimum consistat, ut emptor prædium hoc pacto acquisitum invito venditore, in tertium quempiam transferre nequeat, *supra Defin. 8.* Attamen hoc aliter verum non est, quam si emptor extraneo prædium vendere velit. † Alioquin, si cum filio aut liberis suis contraxerit, atque prædium vendiderit, neutiquam eum teneri dixerim. † Nec enim jus Retractus conventionale liberis contrahentium officit, quippe quos emptor à pacto illo Retractus excepisse, iisque potius prospexisse videtur, *l. si pactum 9. ff. de probat. l. tale pactum 40. §. 1. ff. de pact.* Anton. Fab. in *Codic. lib. 8. tit. 36. defin. 21. n. 5.* Jacob. Menoch. *lib. 3. pref. 47.* † Ut sic pactum hoc juris Retractus contra mentem emptoris, ad casum venditionis cum liberis initæ haudquaquam trahere liceat: † Nec enim actus agentium ultra eorum intentionem quicquam operari debent, *l. non omnis 19. ff. de reb. Credit. l. quoties 9. ff. de hered. inst. l. multum interest 6. C. si quis alteri vel sib. l. sive emancipatis 18. C. de donat.* † Nec habet venditor, quod de interpretatione sibi minus proficua conqueri possit: † Imputet enim sibi ipsi, quod legem contractui non dixerit apertius, verbisque disertis emptoris liberos pacto comprehenderit, *l. veteribus 39. ff. de pact. c. contra eum 57. de reg. jur. in 6to.*

Ita Domini in causa Johannis Voigtens zu Eiga / Mense Octobr. Anno 1622. (Verba sentent. Hat euch Melchior von Schönfeld vor sieben Jahren seine Mehl-Mühle um 350. fl. verkauft/und nachdem ihr solche Mühle antzo euren Sohne Jacob Voigten anderweit zu verkaufen bedacht / ist dememter Schönfeld in den Kauff zu treten Vorhabens. Ob er nun wohl zu seinem Behelf einwendet / daß er bey Verkaufung selbiger Mühlen/auff den Fall/wann sie von euch oder euren Erben hinwiederum verkauft werden möchte / ihme den Vorkauff ausdrücklich vorbehalten. Dieweil aber dennoch solches nur allein von dem Fall/wenn die Mühle einem Fremden verkauft würde/zu verstehen/it. So hat auch berührtes von Schönfeld Suchen wegen des Vorkauff nach Gelegenheit disfalls nicht statt / sondern er wird damit billich abgewiesen / W. N. W.)

Et in causa Paul Richters zu Jansbach / Mense Novembr. Anno 1626.

DEFINIT. XX.

Cedi potest extraneo jus protimiseos conventionale.

- 1 **N**on certè video, cur prohiberi debeat cessio juris Retractus conventionalis; Equidem non ignoro, improbari cessionem juris Protimiseos à Dan. Moller. *hic n. 58.* † At loquitur ille de bonis avitis in familiâ reservandis. † Et ipsemet dixi *supr. Constit. 31. Defin. 19.* Jus illud linearium sive Protimiseos, quod liberis competit in bonis avitis, aut ex loci alicujus statuto consanguineis, extraneo cedi non posse: † Scilicet, quia jus linearium hunc in finem introductum est, ut bona in familiâ conserventur, *Constit. 31. p. 2.* Quæ ratio in extraneo, qui de familia non est, verificari nequit. † At cessat hæc ratio in jure Protimiseos conventionali, quod venditor solo pacto sibi reservavit; Quidni ergò hoc ipsum extraneo quoque cedere poterit? † Nam omnis actio omneque jus, quod quis sibi ex speciali pacto acquisivit, in alium per cessionem transfertur, *l. ult. C. de hered. vel act. vend. Andr. Tiraq. de Retr. §. 26. Gloss. 3. num. 1.*

Ita Domini in causa Eliâ Redels zu Futterach / Mense Aug. Anno 1627. (Verba sentent. Habt ihr euch bey Verkaufung eures Hauses den Vorkauff auf gewisse Masse vorbehalten / welches Käuffern auch also beliebt / und mit euch solcher Gestalt

eins worden/So send ihr solches Vorkauff-Recht einem andern und Fremden zu cediren und abzutreten wohl befugt/ W. N. W.)

DEFINIT. XXI.

Jus protimiseos conventionale cum persona contrahentium non extinguitur, sed ad heredes transit, tam testamentarios, quam ab intestato.

- 1 **N**on extinguitur cum persona contrahentium jus Protimiseos conventionale, sed defuncto eo, qui hoc pacto rem vendiderat, heredes ejus nihilominus hoc jure gaudent, † sicut & contra mortuo 2 emptore, ejusdem heredes hoc pacto obstringuntur, *l. 2. C. de pact. int. empt. & vendit.* Dan. Moller. *hic n. 33. & seqq.* Hartm. Pistor. *part. 1. quest. 21. num. 1.* † Etenim pactum juris Protimiseos rem quidem ipsam 3 non afficit, attamen actionem personalem producit, quæ in heredes transit, *l. 1. §. si heres 16. ff. ad SCtum Trebell. l. ult. §. fin. ff. de contr. empt.* Bartol. in *l. 1. ff. de donat.* Anton. Gometz. *tom. 2. var. resolut. c. 2. tit. ne empt. vendit. n. 29.* † Nam & aliàs pacta tam active 4 quàm passive ad heredes non solum ab intestato, sed & testamentarios transeunt, etiamsi † de illis nulla mentio facta fuerit *l. ex contractibus 49. ff. de O. & A. l. heredum 59. l. hereditas 62. l. quod ipsis 143. ff. de Reg. Jur. l. 1. C. de hered. act. l. heres 22. ff. de usu-cap.*

Ita Domini in causa Hansen Ungers Ehemweib zu Nochtig / Mense Sept. Anno 1603. (Verba sentent. Dieweil sie aber dennoch von ermeldtem ihrem Ehemanne zur Erbin aller seiner Verlassenschaft eingesetzt/sich auch derselben angemacht/it. So ist sie als Erbin ihres Mannes Verpflichtung nachzukommen/ und wann sie obberührten Aker verkauft / mehrerwehnter Gerlachen den Vorkauff daran zu verstaten schuldig / W. N. W.)

Item in causa Wolff Heinrich Preussers zu Leipzig / Mense August. Anno 1630.

Et in causa Jeremie Steinbocks zu Dorna / Mense Sept. Anno 1636.

DEFINIT. XXII.

Pacto juris protimiseos non tenetur vidua, cui ex Statuto certa bonorum portio defertur.

- 1 **L**icet pactum juris Protimiseos non solum personam emptoris respiciat, sed & ejusdem heredes omnes complectatur, *Definit. preced.* † Attamen 2 ad maritum aliamvè personam, cui ex statuto certa bonorum portio defertur, hoc trahi non debet, ut demonstrat Hartm. Pistor. *p. 1. qu. 3. num. 6. & seqq.* † Quare, si vidua defuncto marito ex ejusdem bonis fundum, Retractui conventionali subjectum, jure 3 portionis statutarie assecuta fuerit, pacto illi juris protimiseos haudquaquam est obstricta. † Sed pro 4 lubitu, quando & cui voluerit, fundum vendere potest. † Nec enim jure hereditario vidua ex bonis 5 prædefuncti mariti portionem capit, sed jure statutarie, quare nec heres mariti proprie appellari potest, Modest. Pistor. *p. 1. quest. 3. num. 12.* † perinde ut nec vice versa maritus, qui ex statuti dispositione certam partem ex bonis uxoris defunctæ 6 lucratur, heredis instar obtinet, neque lucrum illud de hereditate uxoris esse dicitur, Jason. in *l. si arrogator. 22. col. 8. de adopt.* Hartm. Pistor. *dist. q. 21. n. 8. Roll. à Vall. in tract. de lucr. dotis quest. 90.*

Ita Domini in causa Gasse Richters zu Stammeln / Mense Septembr. Anno 1582.

CONSTITUTIO XXXIII.

PARTIS SECUNDÆ.

Was der / so den Vorkauff hat / vor
ein Kauffgeld geben soll ?

Werwol auch diese Frage disputi-
ret worden / ob es gnug sey / dis-
falls das Kauff-Geld nach dem
rechten Werth des Guts zu zah-
len / oder ob so viel darum erlegt
werden soll / als von einem andern licitatore
auff solch Gut gesetzt wird ; So haben doch
unsere Verordnete darauff geschlossen / daß der/
welchem der Vorkauff gebühret / nicht allein
justum pretium, sondern so viel / als der Ver-
käufer von einem andern darum haben kan/
zahlen und erlegen soll / Es wäre dann Sache/
daß betrügllicher Weise einen umzuführen / oder von dem Vorkauff mit großem Aufschuß abzus-
schrecken/gehandelt / oder wäre durch vorgehende pacta verglichen / wasser Gestalt es auff solchem
Fall erkauft; werden solte / dabey wir es auch bewenden lassen.

Pretium, retrahere volens, quale sol-
vere debeat ?

Uamvis & hæc quæstio dubio
non caruerit, satisne esset, si re-
trahere volens justum rei preti-
um solveret, an verò tantum
solvendum esset, quantum alius
licitator offerret: hoc posterius tamen De-
putati nostri tenendum putarunt, nisi fortè
dolo licitatore illum agere, & animo al-
terum deterrendi tantum offerre appareret,
vel quid aliud de pretio à retrahente nume-
rando conventum esset, quam sententiam
& nos probamus.

oder von dem Vorkauff mit großem Aufschuß abzus-
schrecken/gehandelt / oder wäre durch vorgehende pacta verglichen / wasser Gestalt es auff solchem
Fall erkauft; werden solte / dabey wir es auch bewenden lassen.

DEFINITIONES.

1. Retrahens majus pretium, ab alio licitatore oblatum, solvere tenetur; & quodnam hoc sit?
2. Dolosus licitator majus a quo pretium offerendo, præjudicare nequit retrahenti, idque ne faciat, quandoque juramento suo purgare se debet.
3. In concursu Creditorum res subjecta retractui, quanti plurimi valet sub hasta vendi debet, licet de pretio certo in pacto retractus conventum fuerit.
4. Ad exercendum jus protimiseos nemo admittitur, antequam pretium in parata pecunia solverit.
5. Retrahens bona vendita, illud ipsum pretium, quod emtor re verâ solvit, restituere tenetur, non etiam supplementum, quod perfecta jam venditioni accessit.
6. Retrahens pretiam restituere debet etiam quarto possessori, licet is ex causa lucrativâ rem teneat.
7. Redimens rem venditam jure protimiseos, iisdem gaudet dilationibus & induciis, quales emptori antea venditor indulserat.
8. Retrahens emptori laudemium, omneque id, quod emtionis causâ erogatum est, restituere tenetur.
9. Quantum interfit, an venditio fiat ad mensuram; an verò ad corpus?
10. Venditio ad corpus contrahitur, si prius fiat mentio corporis, deinde mensura ante fundi confines.
11. Intelligitur venditio facta ad mensuram, quando verbis præcis ad mensuram est restricta.
12. Quando dicatur Emptio Venditio in scriptis celebrata?
13. Venditio, semel perfecta, subsistit sine scriptis, etiam si postea de instrumento consiciendo dictum fuerit.
14. Venditione perfecta, emtor invito venditore, ne quidem amissione arræ, ac solutione multa penitentialis, (des Neukauffes) à contractu rescire potest.

DEFINIT. I.

Retrahens majus pretium, ab alio licitatore oblatum, solvere tenetur, & quodnam hoc sit?

ET si aliâs juris expediti non sit, qualenam pretium is, qui jure Protimiseos utitur, solvere teneatur, ut videre est apud Jason. in l. qui Roma 122. §. 3. num. 23. ff. de V. O. Andr. Tiraquell. de Retract. §. 1. gloss. 18. Berlich. p. 2. concl. 4. n. 2. & seqq. † Atta-

15. Quando per traditionem instrumenti possessio transferatur?
16. Ex causa necessitatis, propter bonum publicum, ut subditus bona sua justo pretio vendat, bene cogi potest.
17. Per contractum posteriorem quando à priori recessum videatur.
18. Vendito fundo cum juribus & pertinentiis, quando venditor tradere teneatur instrumenta authentica?
19. Fundo vendito, censetur quoque venditum sterculinum, agri stercoreandi causâ comparatum; secus vendendi causâ factum.
20. Venditâ domo cum omnibus instructis (so genietet und Nagelstet ist) quanam hoc nomine continetur?
21. Maritus, in venditione bonorum uxori sua prospiciens, an & posteriori conjugii secundi matrimonii prospexisse censetur.
22. Venditor, post diem, commissorie Legi prestitutum partem pretii accipiens, Legi commissorie renunciasse censetur.
23. In permutatione ante traditionem factam penitere licet.
24. Ex placito permutationis, etiam secutâ traditione, nulla actio nascitur adversus tertium possessorem.
25. Conventio in favorem tertii facta, quando revocari possit?
26. Regulariter nemo alteri, nec mater filia, stipulari potest.
27. Subsistit quidem stipulatio alteri facta, si ipse stipulatoris interfit, sed nulla inde actio tertio acquiritur.

men in foro Saxonico res ita est decisa, ut qui rem venditam retrahere cupit, non modò justum ejus pretium, sed & majus, tantumque solvere debeat; quantum ab alio consequi venditor possit, b. Const. 33. vers. Ntcht all. in justum pretium, &c. ubi Möller. num. 1. † Majus tamen pretium hoc in casu non ælimatur ex sola quantitate, sed ex aliis etiam qualitatibus, putâ si minus pretium, attamen in paratâ pecuniâ offeratur, quod pravalet majori summa, di-

- stinctis terminis atq; temporibus solvendæ, Berlich.
 4 *dict. concl. 41. n. 12.* † Aut si majorem pecuniæ summam offerens, pronus aut facilis non sit ad solutionem, cui videtur præferendus consanguineus offerens etiam minus pretium, si paratior sit ad solutionem, Bartol. *in l. si tempora 4. n. 4. C. de fid. & jur. bast. fsc. lib. 10.* † Planè, si bona jam vendita aut alienata fuerint, Retrahens in casu, quo alienatio jure rescindi potest, *supr. Const. 52. Definit. 10. 11. & 12.* illud ipsum pretium restituere debet, quod extraneus jam exsolvit, aut solvere promisit, Andr. Gail. *lib. 2. obs. 19. n. 7.*

Ita Domini in causa Andreæ Möckels zu Döberenz / Mens. Nov. Anno 1627. (Verba sent. Ist euch an Esaiâ Schlegels Wohnhaus der Vorkauff zuständig/ da ihr euch nun dessen zu gebrauchen gemeynet/ so seyd ihr eben das Kauffgeld/ so albereit von izigem Käufer darauff ausgezahlt/ oder da der Kauff noch nicht gemacht/ so viel ein ander davor geben möchte/ abzustatten schuldig/ V. R. W.)

DEFINIT. II.

Dolus licitator majus equo pretium offerendo, præjudicare nequit retrahenti, idque ne faciat, quancumque juramento suo purgare se debet.

- 1 **A**bsque dubio Retrahens pretium, ab extraneo licitatore oblatum, tum demum solvere obstrictus est, quando sincerè res agitur: † Secus si dolus interveniat, & venditor animosorem submittat licitatore, in hunc finem, ut retrahentem ab emptione deterret. † Nec enim fraus alterius retrahenti in jure Protimiseos quicquam præjudicare debet, *b. Const. 33. vers. Es wäre dann Sache/ daß betrüglicher Weise/ ic. Joh. Küpp. decis. 52. n. 18. Matth. de Afflict. in tract. de jur. Protim. §. 4. n. 2. & seq.*

Ita Domini in causa Joachimi Müllers/ Quæstoris Zwickaviensis, Mens. Julio, Anno 1599. (Verba sent. So wird Käufer von solchem Kauf billich abgewiesen / und ist Rebener demnach einen andern unverdächtigen Käufer / welcher ohne Betrug ein gewiß Kauf-Geld auff obberührtes Stück-Gut sezet/ vorzustellen/ und alsdenn euch den Vorkauff daran zu erstatten schuldig/ V. R. W.)

- 4 † Quo in casu fraus præsumptionibus & conjecturis probari potest, veluti si licitator plus offerens dicat, rem sibi pro parte esse venditam, & pro parte donatam, de quibus *vid. Matth. de Afflict. dict. loc. & Nicol. Boër. decis. 143.* † Existimaverim certè, ad fraudis suspicionem evitandam, Emptorem animosum majus pretium offerentem jurare teneri, se non dolosè ad excludendum consanguineum, aliumvè, cui jus Protimiseos competit, majus pretium offerre, *cum Matth. de Afflict. dict. §. 4. n. 4. Andr. Gail. lib. 2. observ. 19. n. 10.*

Ita Domini in causa Andreæ Möckels zu Döberenz / Mens. Nov. Anno 1627. (Verba sent. Es wäre dann/ daß der angegebene Käufer zu dem Ende ein gar hohes Kauffgeld geboten/ daß er euch betrieglicher Weise: um den Vorkauf bringen möchte / solches könnte euch zu Nachtheil nicht gereichen / und wäre auch wohlgedachter Käufer/ wann Verdacht wider ihn verhanden/ sich deswegen endlichen zu purgiren schuldig/ V. R. W.)

DEFINIT. III.

In concursu Creditorum res subjecta retractui, quanti plurimi valet, sub hasta vendi debet, licet de pretio certo in pacto retractus conventum fuerit.

- 1 **N**on tamen semper retrahens, etiam si res sincerè agatur, pretium, quod ab alio consequi venditor posset, solvere tenebitur: Quid enim si pacto juris protimiseos certum pretium denominatum, de eoque conventum fuerit? † Tum certè conventionem standum erit, nec majus pretium solvere Retrahens obstrictus est, *b. Const. 33. vers. Oder wäre durch vorhergehende Pacta verglichen/ ic.* † Quod ipsum tamen,

non extendi velim ad casum, quo venditor obzatus existit, pluresque concurrant Creditores, ita ut bona debitoris publicè sub hasta distrahendo veniant: † Etsi enim concesserim, in emptione Rei juri Protimiseos subjectæ, hoc etiam casu, præferendum esse aliis licitatoribus eum, cui ex pacto jus Retractus competit, ne prorsus hoc pactum inutile existat, *l. pacta conventa 72. ff. de contr. empt.* † per id tamen Creditoribus præjudicari non debet, quod certè fieret, si minus solveretur pretium, quam alius quispiam licitator offert. † Nec enim negari potest, Creditoribus bona debitoris aliquo modo esse obligata *arg. l. 1. §. 1. & 2. ff. de separat.* † ut vel propterea Retrahens de jure suo cum reliquis Creditoribus disceptare, seque concursui immiscere debeat, juxta tradita in casu simili ab Anton. Fab. *in Codic. lib. 7. tit. 32. defin. 16.* † Quo facto, bona tanti vendi deberi, quanti publicè distrahi possunt, quis inficias ibit? *arg. l. ait. Prator. 7. §. quæstum 8. ff. de minor.*

Ita Domini in causa Pauli Voigtens zu Tzschernitz / Mens. Jul. Anno 1630. (Verba sent. Ob er nun wohl solches Gut wiederum zu verkauffen gemeynet/ dannenhero ihr euch eures ausgedingten Vorkauff-Rechts um die Kauff-Summa zu gebrauchen vorhabens seyd. Dieweil aber dennoch euer Bruder die Zeit über / als er gedachtes Gut besessen / in ziemliche Schulden gerathen/ also daß sich ein concursus Creditorum ereignet / und dieselbe / wenn euch solches Gut um die gefasste Kauff-Summa die 1600. fl. wieder gelassen werden müste/ vollständig nicht befriediget werden könnte/ ic. So mag euch auch denen Gläubigern zum Nachtheil/ mehrerwehntes Gut um die 1600. fl. nicht überlassen werden/ sondern wann ihr es an euch zu bringen gemeynet/ seyd ihr dasjenige/ so ein Frembder dafür zu geben erbötig/ auch zu entrichten pflichtig/ V. R. W.)

Et in causa Christophori Möbers zu Richteritz / Mens. Aug. Anno 1603.

Irem in causa Pauli Voigtens zu Hochweiffenthal / Mens. Jan. Anno 1609.

Et in causa der Brettschneiderischen Erben zu Schwarzenberg/ Mens. April. Anno 1612.

DEFINIT. IV.

Ad exercendum jus protimiseos nemo admittitur, antequam pretium in parata pecunia solverit.

Non sufficit de vero rei pretio constare, nisi & illud statim offeratur, adeò, ut Retrahens præcisè in pecunià paratà id solvere necesse habeat, *b. Const. 33. verb. Zahlen und erlegen soll/ ic.* Nec sufficit dari pignora vel fidejussores, quantumvis idoneos: † Sed omninò pecuniam, quam dedit emptor, retrahens restituere cogitur, *arg. l. 4. §. ait. prator. 3. ff. de re judic. ubi condemnatus solvere non liberatur, dando idoneos expromissores, l. quod si non solve 10. ff. de pign. act. l. item liberatur 6. §. quia paratus 1. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. l. promissor. 21. §. ult. ff. de const. pecun.* Andr. Tiraquell. *de retract. §. 3. gloss. 3. num. 14. & seqq. Hart. Pict. part. 2. quæst. 12. n. 6.*

Ita Domini in causa Centur. à Militzens zu Siebeneichen/ Mens. Aug. Anno 1603. (Verba sent. Habt ihr euch bey dem Käufer oderwehntes Gutes zur Nähergeltung desselben angeben / und zu Erstattung des Kauffgelbes gegen ihm anerbotten/ solches aber würdlichen nicht ausgezahlt/ noch Gerichtlichen hinterlegt/ ic. So ist solches blosses Erbieten disfalls nicht guugsam/ V. R. W.)

DEFINIT. V.

Retrahens bona vendita, illud ipsum pretium, quod emptor reverà solvit, restituere tenetur, non etiam supplementum, quod perfecta jam venditioni accessit.

Et si alioquin regulariter pretia rerum non ex affectione singulorum constituentur, *l. pretia rerum 63. ff. ad Leg. Falcid. l. si servum 33. ff. ad Leg. Aquil.* † Sed potius communi æstimatione, quanti scilicet

licet res in loco publico vendi posset, *c. ult. extr. de empt. vendit. b. Const. 33.* † Attamen circa materiam juris Protimiseos, venditione jam contracta, id solummodo consideratur pretium, quod emptor dederit, vel saltem promiserit, idque retrahens, si bona vendita jure Protimiseos recuperare velit, restituere tenetur, *Vid. supr. Defin. 1. in fin. Hartm. Piff. part. 2. quest. 12. num. 9.* † Ex quo fit manifestum, si quis alicui rem subjectam juri Retractus vendiderit centum, & id, quod pluris valet, ei donaverit, Retrahentem non nisi ad refusionem pretii soluti, contentum scilicet, obstrictum esse, Andr. Tiraquell. *de Retr. §. 1. gloss. 18. num. 11. Nicol. Boër. decis. 143. n. 1.*

† Nisi forsitan venditor verum rei venditæ valorem exactè sciens, id, quod pluris est, tanquam partem pretii donaverit, † Quo certè casu Retrahens non admittitur, nisi simul donatum restituat, Tiraquell. *dict. loc. num. 14. Matth. Berlich. part. 2. concl. 41. n. 15.* † Quid autem, si emptor post primum contractum perfectum, pretium in ipsa venditione apposuit atque solutum, tanquam id non satis justum fuisset, augeat & suppleat, *num retrahens ad refusionem quoque supplementi obligatus erit?* † Non certè; quia pretio soluto perfecta existit emtio, quæ infecta fieri aut immutari nequit, ex additione supplementi, *l. si quam rem 2. sub fin. ff. de rescind. vendit.* † Ideoque quod contractus jam perfecto accedit, censetur cum eo esse diversæ naturæ *l. qui fundum 7. §. 1. ff. pro empt.* Andr. Tiraquell. *dict. gloss. 18. n. 50. & seqq. Dan. Moller. hic n. 3.* † Quod ipsum tamen cum micâ falis accipi velim, nisi scilicet supplementum in continenti, omnibus adhuc rebus integris ac pretio nondum soluto, fuerit adjectum; Tum namque à priori contractu recessum & novæ emptio intervenisse videtur: Quare meritò retrahens illud additamentum pretii restituere debet, *d. l. 2. ff. de rescind. vendit. l. pacta conventa 72. pr. vers. an idem dici possit ff. de contr. empt.* † Nam quæ in continenti fiunt, ipso contractui inesse censentur, *l. 7. §. quin imo 5. & §. seq. ff. de pact.* Tiraquell. *dict. loc. Berlich. dict. concl. 41. n. 39.*

Ita Domini in causa Matthâi Gribbachs zu Freyberg / M. Decembr. Anno 1629. (Verba sentent. Ingleichen was Käufer über die gefagte Kauffsumma / nachmals da der Contract schon geschlossen / und das Kauffgeld gezehlet gewesen / Vertäufern aus autem Willen ferner erlegt / seyð ihr ihme zu erstatten nicht verbunden, / B. N. W.)

DEFINIT. VI.

Retrahens pretiam restituere debet etiam quarto possessori, licet is ex causa lucrativa rem teneat.

RESERVATA alicui hypothecâ super jure Protimiseos, dubium non est, quin is adversus tertium & quartum etiam possessorem agere, ab eoque bona retrahere queat, *supr. Const. 32. Defin. 11.* restituzo tamen pretio, † eo nimirum, quo primum, neglecto jure Retractus, res vendita fuit. Etenim, si emptor rem sibi venditam rursus alii, ac quarto possessori, sed longè pluris vendat, † Retrahens non pretium illud majus secundæ venditionis, sed quod in primâ venditione solutum fuit, restituere tenebitur. † Nec damnum inde sentiet secundus emptor, quia actionem habet ex empto adversus suum venditorem pro evictione & restitutione pretii, *l. 19. §. si is qui emat. 9. ff. de capt. & postl. revers. Andr. Tiraq. de Retr. §. 12. gloss. 1. n. 6. Berlich. part. 2. concl. 41. n. 23. † ubi n. 24. & 25. porro decidit, quid retrahens solvere debeat, si secundus emptor minoris emerit. † Quin & licet primus emptor rem ejusmodi alii ac quarto possessori donaverit, nihilominus Retrahens pretium, quod*

primus emptor dedit, donatario restituere tenetur: † Siquidem emptor jus atque commodum, quod in eâ re habuit, illi donasse censetur, juxta tradita Bald. *in l. si vi vel metu 3. C. de bis qua vi met. caus. num. 6. Andr. Tiraq. dict. gloss. 1. n. 20. in med.*

Ita Domini in causa Sebald Schneiders zu Qvets / Mensè Majo, Anno 1627. (Verba sent. Hat Hans Feuerlohe sein Wohnhaus daselbsten / daran euch / vermöge einer sonderbaren Vergleichung und vorbehaltener hypothec, die Nähergeltung zuständig / Hansen Kammeln vor und um 600. fl. verkauft / welcher solches Haus hernach Jeremias Schwendern geschenkt und eingeräumet. Da ihr nun gedachtem Schwendern / als tezigem Besigern / das Kauf-Geld / so Hans Kammel dafür geben / entrichten würdet / immassen euch zu thun obliegt / so wäre Schwender euch solches Haus / vermöge eurer vorbehaltener Nähergeltung / abzutreten schuldig / B. N. W.)

DEFINIT. VII.

Redimens rem venditam jure protimiseos, iisdem gratiâ det dilationibus & induciis, quales emptori antea venditor indulserat.

VENDITA re aliqua juri Protimiseos subjecta, si solutio pretii fuerit in diem aut distinctis terminis facta vel promissa, quæ Tagezeiten / tum retrahentem haud cogi solvere paratam pecuniam, † sed illi easdem dilationes ac conditiones, quas Emptor habuit, in exsolvendo pretio concedendas esse, multis argumentis probat Andr. Tiraq. *de Retr. §. 1. gloss. 18. n. 34.* † Quam sententiam etiam tuetur, ac Kelpon so Scabinorum Lipsiensium confirmat Hartm. Piff. *observ. 17.* † Eamque ceu indubitam prolixiore dubitatione non egere, putat Matth. Welenb. *consl. 63. q. 5. num. 76. & seqq.* Existimaverim certè, † hanc ipsam sententiam haud obscurè vel ex eo solum probari, quod *b. Const. 33.* idem pretium, quod alius licitator offert, retrahentem solvere jubeat: † Cui consequens est, iisdem quoque induciis atque dilationibus, quales emptor antea habuit, retrahentem gaudere, cum mora solvendi sit quasi deminutio quædam pretii, *l. circa legem 66. ff. ad Leg. Falcid.*

Ita Domini in causa Simon Rüdigers zu Eügen / Mens. Aug. Anno 1628. (Verba sent. Ist von eurem Schwager ein Acker / daran ihr den Vorkauf habt / Melchior Langen für und um 120. fl. jedoch auf gewisse Tagezeiten zu bezahlen / verkauft worden / welchen Acker ihr / vermöge der euch zustehenden Nähergeltung / an euch zu lösen bedacht seyð. Da ihr nun in den gemachten Kauf treten / und die Kauf-Summa auf die bestimmte Tagezeiten zahlen woltet / So wird euch vorbemeldter Acker darum billich eingeräumet / und ihr möchtet die Kauf-Gelder baar und in einer Summa zu zahlen nicht angehalten werden / B. N. W.)

DEFINIT. VIII.

Retrahens emptori laudemium, omneque id, quod emtionis causâ erogatum est, restituere tenetur.

ET SI Retrahens pro tetractu ipso Domino ad præstationem laudemii obstrictus non sit, quippe quod exercendo jus Protimiseos novam venditionem non contrahat, sed in locum primi emptoris succedat; juxta tradita Hartm. Pistor. *p. 1. quest. 50. num. 22. 23. Dan. Moller. lib. 4. semestr. 3.* † Attamen emptori laudemium, quod pro confirmatione venditionis Domino dare necesse habuit, restituere tenetur; † Sic ut & omne id, quod emtionis causâ erogatum est, *l. debet autem recipere 27. ff. de edil. edict. l. in tantum 18. §. ult. ff. de liber. caus. l. 39. §. ult. ff. de minor. Joh. Köpp. decis. 52. n. 24. Andr. Tiraq. de Retr. §. 6. gloss. 1. n. 3. & §. 29. gloss. 4. n. 1. Moller. lib. 4. Sem. 4. num. 5. Andr. Gail. lib. 2. observ. 19. num. 8.* † Nec habet Retrahens, quod conqueri possit, siquidem in locum emptoris succedit, ideoque & onera ejusdem suscipiat necesse est, † cum & hæc ipsa de causâ impensas & meliorationes necessarias ab

emptore factas refundere cogatur, *Confl. 32. p. 2. ubi vid. Defin. 7.* † Idque Tiraq. *diſt. 5. 29. gloss. 4. n. 5.* cō extendit, ut, licet emptori Laudemium a Domino donatum vel remissum fuerit, hoc nihilominus à retrahente peti queat; † quoniam nemo ex alterius beneficio sibi debet commodum querere: † Quod & placet Matth. Berlich. *part. 2. concl. 41. n. 34.* ubi & Retrahentem ad restitutionem sumptuum vini moderatorum des *ſcheykauffs* obligatum dicit *num. 33.* ex sententia Gail. & Köpp. *all. loc.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. *Ihr seyd aber Käufer die auszahlete ſchynwar / und was er sonst bey Schließung des Kauffs notwendig auffwenden müssen / wieder zu erstatten schuldig / W. R. W.*)

DEFINIT. IX.

Quantum intersit, an venditio fiat ad mensuram, an verò ad corpus?

Venditionis ratio hodiè ubique ferè locorum duplex habetur: Quandoque enim fit ad mensuram vel quantitatem, Nach dem Anschlag / quando taxationis causà mensura, numerus vel pondus exprimitur; † Quandoque verò ad corpus, überhaupt / durch den Wogen / oder im Pausch kauffen / si certum corpus vel species vendatur, licet demonstrationis causà adjecta fuerit mensura; † Quod vulgò dicitur aversione vendere vel emere *l. qui officii 62. §. ult. ff. de contr. empt. l. 4. §. 1. & 2. ff. de per. & comm. rei vendit.* Quæ distinctio summà nititur juris ratione. † Priore siquidem casu non prius perfecta venditio videtur, quàm mensura facta & probata fuerit, *l. quod sape 35. §. in his quæ pondere. 5. & seq. ff. de contr. empt. l. 1. §. 1. ff. de per. & comm. rei vendit. l. 2. Cod. eod. tit.* † Ideoque & periculum rei venditæ interim ad venditorem pertinebit, nisi facta sit mora per emptorem, *diſt. l. 2. C. d. t. Andr. Rauchb. p. 1. quest. 21. n. 4. & 5.* † Nec plus minusvè venditum intelligitur, quàm quod in mensura erit, licet confines plus minusve largiantur. † Unde vel pretium augendum vel diminuendum, aut id, quod mensuram excedit, venditori restituendum, aut quod deest, emptori supplendum erit, *l. qui fundum 40. §. 2. ff. de contr. empt. l. 13. §. 14. l. 42. ff. de act. empt. l. si vina 15. ff. de per. & comm. rei vendit.* † Videtur enim hæc venditio facta sub conditione, quæ per modi & mensuræ probationem impletur, *diſt. l. 1. §. 1. ff. de per. & comm. rei vend. d. l. 35. §. in his 5. ff. de contr. empt.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 28. defin. 3. n. 4.* Rauchb. *diſt. quest. 21. n. 3.* † Ac casu posteriore, non ex modo vel mensurà æstimatur venditio, sed ex corpore certis confinibus demonstrato, *l. clavibus 74. ff. de contr. empt. d. l. 15. ff. de per. & comm. rei vendit.* † Ideoque ob minorem majoremve rei venditæ mensuram & numerum, pretium neque in commodum emptoris minuendum, neque in venditoris favorem augendum esse, sed utrobique sive quid deest, sive quid abundet, in totum damno vel lucro emptoris cedere dixerim, cum Dd. quos allegat & sequitur Rauchb. *diſt. q. 21. n. 9. † per diſt. l. 40. §. 2. ff. de contr. empt. l. qui fundum. 45. ff. de evict. l. si servum 4. §. si modus 1. l. 13. §. si Titius 14. l. 43. ff. de act. empt.*

Ita Domini in causa Martini Redegastis zu Luca / Menſ. Jul. Anno 1628.

DEFINIT. X.

Venditio ad corpus contrahitur, si prius fiat mentio corporis, deinde mensura ante fundi confines.

Illud difficilius est judicare, num ad corpus, an verò ad mensuram contracta sit venditio, quum & in venditione certi corporis quandoque mensura apponatur, † non quidem taxationis, sed demonstra-

tionis causa, Andr. Rauchb. *p. 1. q. 21. n. 6.* † Quà de re post alios latissime scripserunt Pinell. *in 3. part. l. 2. C. de resc. vendit. cap. 2. & Didac. Covarr. cap. 3. pract. quest.* † Et si verò tota res ab arbitrio prudentis iudicis dependeat, si quisimè tamen decisio à modo inveniendi venditionem peti solet, † utrum scilicet hæc à corpore, vel à mensurà ceperit, † siquidem regulariter omnes contractus æstimandi sunt ex modo inveniendi, *l. si Procuratorem 8. in princ. ff. mandat. l. si tantum 12. ff. de Scto Macedon.* † Hinc quando prius facta est venditio corporis, deinde mensuræ ante fundi confines iudicatos, videtur venditio facta ad corpus, ac consequenter statim perfecta intelligitur; † Et quicquid intra confines est, pro eodem pretio venditum habetur, licet minor mensura fuerit expressa, secundum tradita Anton. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 28. defin. 3. n. 8.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. *Hat euch Melchior Wiesener einen Acker / so drey Hussen Landes in sich begreift / zwischen der Sonnemannin und Hansen Reibetopffs Feldern inne gelegen / vor und um 300. fl. verkauft: Wann nun gleich solcher Acker in die vierde halb Hussen Landes in sich halten thäte / so möchtet ihr doch / weil der Kauff durch den Wogen und im Pausch geschehen / über das gesagte Kauffgeld der 300. fl. etwas mehrers zu zahlen nicht angehalten werden / W. R. W.*)

DEFINIT. XI.

Intelligitur venditio facta ad mensuram, quando verbis præcis ad mensuram est restricta.

Non tamen semper venditio ad corpus facta cœnetur, etiam si a corpore ceperit; *Quid enim, si post demonstratum corpus venditum fuisse ucat, quantum reperitur in tali mensura.* † Vix namque cum mensura solum demonstrationis causà erit appolita; Sunt enim verba hæc restrictiva seu limitativa, † quæ certe definitionem inducunt, & limitativum pariunt effectum *l. 16. ff. de acq. rer. Dom.* † Adeoque verius est, contractam videri venditionem ad mensuram, licet verborum ordo corpus ipsum prius demonstraverit; † Ordo siquidem scripturæ non potest mutare ordinem juris & voluntatis, *l. cum pater 77. §. fidei tua 12. ff. de legat. 2. l. nec enim 6. ff. de solut.* † Quare, si prius sit in mensurà, quàm verbis expressum fuerit, pro modo ejus, quod excedit, pretium arbitrio boni viri supplendum erit, secundum tradita *jur. Defin. 9.* † Libi tamen probè notari velim: I. Modici excellus rationem habendam non esse, *l. scio 4. ff. de in integr. restit. l. res bona fide 54. ff. de contr. empt.* † maxime si mensura fuerit expressa cum adjectione hæc (circiter vel circa, ohngegehr deylaußstij;) ut communiter fieri solet, Anton. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 28. defin. 4. n. 5. & 6.* II. † Si in venditione ad mensuram factà, certa mensura haud designetur, eaque diversa sit ratione diversorum locorum, inspicendam esse mensuram, quæ habetur in loco contractus, ut post Bartol. & alios in *l. semper in stipulationibus 34. ff. de Reg. Jur.* tenet Hartm. Pilt. *obj. 36. & Octav. Cacher. decif. 114.* III. Notandum est illud, † quod in venditione ad mensuram factà, mensurandi facultas perpetua sit, nec ad spacium 60. dierum restringenda, ut contra Dd. disputat. Hart. Pilt. *obj. 210.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. *Es wäre denn / daß selbiger Acker nach dem Anschlage / und wie viel sich der Hussen in der Abmessung befinden würden / jede Husse zu 100. fl. angeschlagen / verkauft worden / auf solchen Fall wäret ihr auch den hinterstelligen halben Acker mit 50. fl. zu bezahlen schuldig / W. R. W.*)

DEFINIT. XII.

Quando dicatur Emptio Venditio in scriptis celebrata?

Notissimi juris est, quod contractus emptionis bifariam celebrari solet: sine scriptis & in scriptis,

2 ptis, *pr. inst. de empt. vendit.* Quando verò dicatur
 3 in scriptis celebrata venditio, haud expeditum? † Sanè
 ex eo solo, quòd super contractu venditionis scriptu-
 4 ra fuerit confecta, non videtur venditio celebrata in
 5 scriptis, † quum super plerisque hodiè contractibus
 6 conficiatur instrumentum, non ut obligatio in scri-
 7 ptis fiat, sed tantum ut eo faciliùs veritas rei gestæ per
 8 scripturam seu instrumentum probetur, *l. contrabi-
 tur 4. ff. de pignor. l. 4. ff. de fid. instr. l. cum te 5. C. de
 transact.* Anton. Fab. in *Codic. lib. 4. tit. 15. defn. 23.
 num. 2.* Bartol. in *l. contractus 17. num. 1. C. de fid. in-
 strum. ubi & Salycet. n. p.* Joh. Fab. in *§. 1. in pr. inst.
 de empt. vendit.* Joh. Schneidew. in *pr. inst. eod. tit. Af-
 flict. decis. 105. in fin.* † Qui contractus propterea
 9 scriptus potius, quàm in scriptis vocatur ex doctrina
 Bald. in *d. l. contractus 17. C. de fid. instr. quem allegat.*
 10 Anton. Fab. *dict. defn. 23. num. 5.* † In scriptis verò
 venditio tum dicitur contracta, quando inter partes
 in principio statim actum est, ut inde fieret scriptura,
 sive hoc additum sit, ut aliter contractus non valeat,
 sive non, dummodo appareat de mente contrahen-
 11 tium, † quod noluerint obligari, priusquam scrip-
 12 tura perficeretur, *l. contractus 17. C. de fid. instrum.*
 13 Fab. & Schneidew. *dict. loc.* † Nam initium ejus-
 que contractus & conventionis spectandum est ad
 dignoscendam ejus naturam & qualitatem, *l. 8. in
 princ. ff. mandat. l. 1. §. 19. ff. deposit.* Ant. Fab. in *Codic.
 lib. 4. tit. 16. defn. 14. n. 5.* † Sola ergò voluntas in
 14 scriptis contrahendi venditionem in scriptis facit,
 quæ perfecta non est, priusquam instrumentum omni
 ex parte confectum & subscriptione contrahentium
 confirmatum fuerit, *dict. l. contractus 17. C. de fid. instr.*
 15 Hartman. Pistor. *part. 3. q. 27. num. 22.* † perinde ut
 in casu, quo testator voluit de testamento suo confici
 instrumentum, ultima ejus voluntas minus perfecta
 sed suspensa intelligitur, donec instrumentum con-
 16 fectum fuerit, ut firmat Oldr. *conf. 119. Paris. vol. 4.
 conf. 146. col. 2.* Socin. *jun. vol. 2. conf. 189. num. 9.* & a-
 17 lioii citati à Gabr. *de testam. concl. 9. n. 3.* † In volun-
 18 tatem ergò contrahentium exactè erit inquiren-
 19 dum, in quem finem conclusio instrumenti benè
 20 attendi debet, † quia in conclusione retractus per-
 21 fectio consistit, ut est text. in *l. si voluntate 8. C. de
 resc. vendit.* Bald. in *dict. l. contractus 17. C. de fid.
 instr.* Hartman. Pistor. *dict. quest. 27. num. 15.* † In
 22 dubio autem, si non appareat, quid actum sit, crede-
 mus, ad probationem potius, quàm ad validitatem,
 contractus interpositam fuisse scripturam, quia ven-
 23 ditionis contractus talis est, qui sine scriptura potest
 subsistere, *l. 4. ff. de fid. instr. l. 4. ff. de pign.* Fab. *dict.
 tit. 15. defn. 23. n. 8.*

Ita Domini in causa Johannis Albini zu Quersfurt/Mens.
 Febr. Anno 1627. (Verba sentent. Ob wohl euer Nachbar/
 Hans Werder/euch seinen Garten zu Rauff angeboten / dar-
 über auch ein schriftlicher Contract zu Papier bracht worden;
 Diemell aber dennoch nicht zu befinden / daß solcher
 schriftlicher Contract von beyden Theillen vollzogen wor-
 den / und gleichwohl beyder Contrahenten Meynung
 gewesen/einen schriftlichen Rauff auffzurichten / und also in
 scriptis zu contrahiren/xc. So mag auch berührter Rauff vor
 vollzogen und geschlossen nicht geachtet werden/berowegen Ver-
 käuffer nochmahls zu pœnitiren wohl befugt ist / B. N. W.)

DEFINIT. XIII.

*Venditio semel perfecta subsistit sine scriptis, etiamsi
 postea de instrumento conficiendo dictum
 fuerit.*

1 **C**ommunis Interpp. sententia est, quando in
 contractu dictum fuit à contrahentibus, de eo
 conficiendum esse instrumentum, quod tum, prius-
 quam id conficiatur, contractus pro perfecto non ha-
 beatur, neque etiam ex eo agi possit, ut post plurimos
 Carpx. *Definit. Vol. 1.*

Dd. quos allegat, tradit Harm. Pistor. *part. 3. quest. 27. n.
 22.* † Scilicet, quod tum contrahentes in scriptis
 2 contrahere voluisse præsumantur, ut ita ante confe-
 3 ctionem instrumenti non videatur perfecta vendi-
 4 tio, secundum tradita in *Defn. preced.* † Nec enim
 potest dici perfectum, quamdiu superest aliquid agen-
 dum, *l. pen. C. de bis quib. ut indign. hered. aufer. l. si ita
 fuerit 41. ff. de man. test. l. pen. C. de edend.* Wesenbec.
 5 *conf. 11. n. 35. vol. 1.* Bald. in *l. nihil 2. C. de manumiss. vin-
 dict.* † Attamen hoc aliter verum non est, quàm si
 6 in ipso contractu de eo fuerit actum, Anton. Fab. in
Codic. lib. 4. tit. 16. defn. 14. n. 4. † Secus verò, quando
 post contractum consensu jam perfectum, de instru-
 7 mento conficiendo dictum fuerit, ut post Speculat.
 sentit Socinus senior *vol. 4. consil. 120. n. 17.* & Ant.
 Gomez. *tom. 2. var. resolut. c. 2. n. 12.* † Etenim, quia
 8 tum solo consensu jam plenè & perfectè consumma-
 ta est venditio, scriptura nil validitatis ulterius addit,
 sed solum ad probationem veritatis de conficiendo
 instrumento contrahentes cogitasse videntur, Harm.
 Pistor. *dict. quest. 27. n. 24.* & *seqq.* Anton. Fab. *dict.
 defn. 14. n. 7.*

Ita Domini in causa Michaelis Kauffmanns zu Weissenfeld/
 Monate Mart. Anno 1634. (Verba sent. Ob nun wohl darbey ab-
 gerebet worden/daß der Rauff exendiret und zu Papier bracht
 werden solte/so aber noch zur Zeit nicht geschehen/xc. Diemell
 aber dennoch damahls der Rauff an sich selbst/nach allen sei-
 nen requiritis mündl then albereit vollzogen gewesen / so send
 ihr demselben allerdings nachzukommen schuldig / B. N. W.)

Et in causa Andreæ Dehls / & Mariæ Viduæ Michaelis
 Wachsmanns zu Leipzig / Monate Dec. Anno 1633.

DEFINIT. XIV.

*Venditione perfecta, emtor invito venditore ne qui-
 dem amissione arrhe, ac solutione, multa pœnitent-
 1 tialis, (des Neukauffs) à contractu re-
 2 silire potest.*

1 **S**i arrhæ intervererint, aut contrahentes de certa
 2 pœnitentiæ multa pacti fuerint, illarum jacturâ,
 vel solutione hujus, à contractu venditionis perfecto,
 etiam alterutro invito, discedere licere, quidam post
 Gloss. ad *pr. Inst. de empt. vendit.* opinantur, inter quos
 etiam est Salyc. Joh. Sichard. & Odofred. in *l. contra-
 ctus 17. §. illud C. de fid. instrum. Zas. lib. 2. singul. resp.
 c. 24.* Anton. Gomez. *tom. 2. variar. resolut. c. 2. n. 18.*
 3 † Scilicet quia arrhis intercedentibus, vel multa pœ-
 4 nitentiæ appositâ, hoc tacitè agi videtur, ut, qui vult
 eas perdere vel duplicatas reddere, queat recedere
 à contractu, † quod & *ex dict. l. 17. in fin. C. de fid.
 instr. & pr. Inst. de empt. vendit.* probari videtur.
 5 † Sed vel propterea hæc opinio est erronea, quod
 6 absurdum sit, ut propter arrhas, quæ plerumque in-
 re exigua consistunt, contractus super re pretiosa &
 7 magni valoris irritetur: † Sicuti & absurdum est, ut
 actus contrahentium, præter ipsorum intentionem,
 8 contrarium operentur effectum, † siquidem arrhæ
 probando & confirmando contractui dari & inter-
 venire soleant, *l. quod sape 35. in pr. ff. de contr. empt.*
 † Ex quo corrui fundamentum de tacito pacto an-
 9 teà prolatum, quoniam conventiones tacitæ radican-
 tur in præsumpta contrahentium voluntate, propter
 quam lex eas fovet, iisque assistit. † Et si absque
 10 arrhis perfectâ emptione, ab ea, alterutro contrahen-
 tium invito, recedere non fas est, ne quidem Principis
 rescripto, *l. de contractu 3. l. non est probabilis 6. l. 7.
 C. de rescind. vend. l. sicut 5. C. de oblig. & action.*
 † Multò utique minus à perfecta emptione discede-
 re integrum erit, si non tantum nudo consensu, sed
 & insuper arrhæ datione & conventionem multa pœ-
 11 nientialis firmata fuerit; † Nam quod ad corroboran-
 12 dum additum est, in illius infirmationem vergere
 non debet, *arg. l. legata inutiliter 19. in pr. ff. de legat. 1.*

- 11 l. 19. ff. de instr. & instrum. legat. † Veluti ita rectissime sentiunt Matt. Welenb. in parat. ff. de contr. empt. n. 6. Joh. Harppr. ad princ. Inst. eod. tit. n. 91. Cyn. in
- 12 l. 17. C. de fid. inst. † At iniquis, quoniam effectus erit arrharum ac multa penitentia, des Neukauffs?
- 13 † Scilicet I. ut emptione nondum perfecta, emptor nolens adimplere & perficere, amittat arrhas jam datas, vel multam penitentia, den Neukauff/ sol-
- 14 vere cogatur. † Ita nempe de contractu nondum perfecto exaudiendi sunt textus in dict. l. 17. C. de fid. instrum. & pr. Inst. de empt. vend. ut demonstrant Welenb. & Harppr. ex ipsis textuum verbis. † Licet enim non videatur amittere arrhas vel solvere, den Neukauff/ qui tractationem institutam abruptum, attamen nihil absurdi est, aliquando & hoc casu arrhas dari, & eas perdere, qui a pollicitatione, in quam
- 15 alter nondum absolute consensit, recedit, † quem casum in terminis ponit, Godofr. in l. 17. C. de contr. empt. Deinde habebit datio arrharum vel appositio multa penitentialis, des Neukauffs / suum effectum,
- 17 † Vel eo solummodo in casu, quando pars altera ultra lucro hujus multa vel arrharum contenta, actionem ex contractu omittit & remittit, † quod non obscure sentit Bartol. in dict. l. 17. §. illud & expressius ibid. Cyn. n. 11. Cod. de fid. instrum.

Ita Domini in causa Andreæ Krenschmars zu Liebenwerda/ Mens. Mart. Anno 1632. (Verba sentent. Ob nun wohl in solcher Handlung 100. fl. zum Neukauff verwilliget/ der Kauff auch noch zur Zeit nicht gerichtlichen ratificiret worden. Die weil aber dennoch solcher Kauff einmahl richtig geschlossen/ (in welchem Fall der bedingte Neukauff anderer Gestalt keine Wirkung hat/ als wofern einer oder der andre Contrahent mit Belieben und Einwilligung des andern Theils penitiret/ ic. So bleibet es auch bey angeregtem Kauffe billich/ und es mag derselbe vom Gegentheil wider euren Willen nicht hinterzogen werden/ D. R. W.)

It. in causa Annæ, Conjugis Benedicti Müllers zu Adorff/ Mens. Mart. Anno 1622. (Verba sent. Ob ihr nun wohl den Neukauff/ als 10. gute Schock/ und der Gemeine ein Fass Bier zu geben/ und von dem einmahl geschlossenen Kauff wieder abzutreten bedacht send/ ic. So mögen doch Verkäuferer solches einzugehen/ und von dem einmahl geschlossenen Contract abzuweichen wider ihren Willen nicht gedrungen werden/ D. R. W.)

Item in causa Elizæ Drechslers zu Pausa/ Mens. Septemb. Anno 1630.

It. in causa M. Johannis Rhenii zu Leipzig/ Mens. Febr. Anno 1632.

Et in causa Melchioris Köhens zu Dresden/ Mens. Octobr. Anno 1612.

DEFINIT. XV.

Quando per traditionem instrumenti possessio transferatur?

- 1 **R**E una duobus ab eodem vendita, potior est is, cui primo est tradita, l. quoties 15. ubi Dd. C. de
- 2 Rei vindicat. † Et Jason. ibid. n. 14. firmat, hoc etiam tum procedere, quando possessio saltem per actum factum est translata, puta per constitutum; quod & tenet Rol. à Vall. vol. 1. conf. 19. num. 25. † Quid autem si per instrumenti traditionem? Sanè per hanc æque possessio ac Dominium transfertur l. 1. C. de
- 3 donat. l. Maria 49. ff. solus. matr. l. 44. §. cum qui 5. ff. de legat. 1. Anton. Fab. in Codic. lib. 2. tit. 3. defn. 6. n. 6.
- 4 † Quidni ergò traditione instrumenti possessionem adeptus præferetur illi, qui postea realem possessionem nactus est? Hartm. Pistor. obs. 31. † Non tamen indifferentem de cujusque instrumenti traditione hoc accipi velim, sicuti nec de instrumento contractus inter tradentem & eum, cui instrumentum
- 6 traditur, celebrati. † Per hoc siquidem possessio non transfertur, nisi vel in ipso fundo vel in conspectu ejus traditio fiat, l. pradia 48. ff. de acq. poss. l. 2. C. eod.
- 7 tit. † Sed tum demum ficta traditio efficax est ad translationem possessionis, quando traditur instru-

mentum continens jus vel titulum venditoris, illum nempe contractum, per quem ipse rem venditam acquisiverit ab autore suo, dict. l. 1. C. de donat. Hartm. Pistor. dict. obs. 31. n. 8.

Ita Domini in causa VValtheri Leonhards zu Amsterdam/ Mens. Decembr. Anno 1625. (Verba sentent. Ob nun wohl/ als gedachter Coqueß fallig worden/ etliche Kauffleute zu benemten Gute Arrest gesucht/ ic. Die weil aber dennoch bemeldete traditio des Instruments über den Kauff/ dadurch der Schuldner solche Güter erlanget/ noch für dem Falliment geschehen/ wodurch ihr alsbald solcher Güter Posses und Eigenthum erlanget/ ic. Als mögen auch oberwehnte Arreste euch zu Schaden und Nachtheil nicht gereichen/ sondern es werden euch vorbemeldete Güter/ als euer Eigenthum/ billich gelassen/ D. R. W.)

DEFINIT. XVI.

Ex causa necessitatis propter bonum publicum, ut subditus bona sua iusto pretio vendat, bene cogi potest.

Libero ac mutuo contrahentium consensu Emptio-venditio perficitur, pr. & §. 1. Inst. de obligat. qua conf. perf. l. 9. in pr. ff. de contr. empt. † Cui con-

2 sequens est, neminem invitum cogi posse rem vendere aut emere, ne quidem à Magistratu ac Principe, l. nec quasi publicianam 70. ff. de R. V. l. 9. ff. de act. rer. amotar. l. id quod nostrum 11. ff. de Reg. jur. l. invitum 11. l. in vendentis 13. l. dudum 14. C. de contr. empt. l. invitos 11. C. de locat. l. nec emere 16. C. de jur. deliber. † Nec enim Principi subditorum jura invertere aut lædere licet l. 2. §. merito 10. & §. si quis à Principe 16. ff. Ne quid in loc. publ. l. 4. C. de emanc. liber. Anton. Fab. in Codic. lib. 6. tit. 5. defn. 2. num. 21.

3 Joh. Harppr. in pr. inst. de empt. vend. n. 109. & seqq. ubi hoc ipsum latius persequitur, & ad contraria respondet. † Excipitur tamen casus necessitatis & causa boni publici, quod tanti æstimandum, ut subditus quivis illud potius promoverè, quàm lucrum querere debeat, Andr. Gail. lib. 2. obs. 56. n. 1. & seqq. † Quamvis & hoc non aliter accipi velim, quàm si

5 justum ei refundatur pretium. † Nam æquitati, & rationi & justitiæ consentaneum est, ne subditus absque sua culpa pretio careat, l. venditor 13. §. si constat. 1. ff. comm. prad. l. 2. C. in quib. caus. serv. pro praz. libert. Felin. in cap. inter quatuor 8. n. 6. extr. de major. & obedient. Vasq. illustr. contr. lib. 1. cap. 5. n. 9.

6 Andr. Gail. dict. obs. 56. n. 8. & seqq. Eneack. lib. 3. de privil. c. 6. num. 27. & seqq. Mynsing. cont. 5. obs. 27. Anton. Gomez. lib. 2. variar. resolut. cap. 2. num. 51. Petr. Gregor. Tholof. in Syntag. jur. lib. 36. cap. 30. n. 4. 10. & seqq. Fabian. de Mont. in tract. de empt. vend. 3. q. princ. n. 40.

Ita Domini in causa Hansen Krauschwigens und des Rathes zu Reichsnach/ M. Mart. A. 1629. (Verb. sent. So wäret ihr wegen gemeiner Stadt Wohlfarth/ Nutz und Nothwendigkeit des Mahlens/ die Wiesen/ wofern Hans Krauschwig euer Unterthaner/ von ihme zu kaufen wohl befugt/ er auch dieselbe dem gemeinen Stadtwesen zum Besten/ damit gleichwohl das Mahlen nicht verhindert noch aufgehalten werde/ um ein rechtmäßiges Kauffgeld zu überlassen schuldig/ D. R. W.)

DEFINIT. XVII.

Per contractum posteriorem quando à priore recessum videatur?

Regulariter quidem pacta posteriora derogant prioribus, l. pacta novissima 12. ubi Dd. C. de pact. l. si unus. 27. §. pactus ne peteret 2. ff. cod. tit. l. 60. §. 6. ff. locat. † Attamen hoc verum est solummodo in contractibus invicem pugnantibus, qui simul subsistere nequeunt; † Secus verò in contractibus & pactis, quæ se mutuo compatiuntur, Dec. in l. in omnibus 90. ff. de reg. jur. Nam si ambo consistere possunt, tunc primæ conventioni nunquam censetur derogatum per pactum posterius, † nisi quatenus

4 hoc

hoc expressum reperitur, *arg. l. ult. C. de novat. l. prae-*
pimus 32. C. de appellat. Hartm. Pistor. observ. 121. n. 9.

- 5 † Quin potius posterior conventio à priori interpretationem recipit, usque eò, ut omnes qualitates primi contractus in secundo repetitæ censeantur, *l. fin. ff. de rebus dub. l. Titia 134. §. idem respondit 2. l. qui sic stipulatur 47. ff. de V. O. l. 38. §. ult. ff. de act. empt.*
- 6 † Idque maximè verum est, quando contrahentes in posteriore contractu sese ad priorem referunt, putà per verba (juxta tenorem nach Inhalt/ etc.) † quæ relatio certum præbet argumentum, præcedentem contractum non penitus esse sublatum, *Bart. Jas. & Dd. in l. juris gentium 7. §. adeo 6. ff. de pall. Hartm. Pistor. dict. observ. 121. n. 20.*

In tractatum in causa Andreae Dehls & Viduae Michaelis Wachsmans zu Leipzig/ Menſe Decembr. Anno 1633.

DEFINIT. XVIII.

Vendito fundo cum juribus & pertinentiis, quando venditor tradere teneatur instrumenta authentica?

- 1 **V**endito fundo cum juribus ejus & pertinentiis, sæpè dubitatur in uno vel alio casu, quidnam sub pertinentiis comprehendatur, horumque nomine venditum censeatur? † Ita enim de instrumentis literarum ad fundum pertinentibus disceptari solet: 2
- 3 Eaque venditorem tradere non teneri. † Sed sufficere emptori Authentica instrumenta, per quæ fundi jura declarantur, ostendi, eique copiam describendi illa præstari, probat *text. in l. Titius heres 48. ff. de act. empt. ubi Gloss. l. cetera itaq. 4. §. 3. vers. Nam & Labeo scribit ff. famil. hercisc. l. instrumenta 24. in fin. C. de fideicom. l. Creditor 52. ubi Bart. ff. de act. empt. Matth. Col. part. 2. decis. 224. n. 1. Joh. Schneidew. in §. allionum 28. sub rubr. Inst. de act. ex empto n. 39. Inst. de A-*
- 4 *Etion.* † Quod ipsum tamen ad eum solummodo casum videtur restringendum, quo Venditoris interest, habere originalia, putà, quia tenetur de periculo
- 5 Evictionis. † Alioquin, si causam retinendi instrumenta venditor non habeat, cogetur omninò tradere instrumenta originalia cum ipso fundo: † Debent enim instrumenta esse apud eum, ad quem pertinent, *l. si quis ex argentariis 6. §. 5. vers. pertinere ff. de adend. maximè quia fundus fuit venditus cum pertinentiis, Salycet. in d. l. instrumenta 24. ubi & Bart. n. 1. C. de fideicom.*

Ita Domini in causa Caspari Kiebers zu Holfstädt/ Menſe Octobr. Anno 1629. (Verba sentent. Habt ihr Hausen Erbschen euer Gut daselbst/ mit allen Gerechtigkeiten und Zugehörungen/ mit eine gewisse Summa Geldes käufflichen zugeschlagen/ etc. So sendt ihr ihm auch die instrumenta Originalia und briefliche Urkunden/ so dazu gehören/ auszuantworten schuldig/ Es wäre denn/ daß ihr der Gewehr halben verbunden/ und dannhero bemeldter Urkunden nochmahls bedürftiget wäret/ auff solchen Fall ließe sich Käufer an derselben Abschrift und Copien billich begnügen/ B. N. W.)

DEFINIT. XIX.

Fundo vendito, censeatur quoque venditum sterculinum, agri stercoreandi, causà comparatum, seu vendendi causa factum.

- 1 **D**esterquilinio etiam sæpius dubitari solet, an prædio rustico vendito, illud simul venditum censeatur? At clara est decisio Trebatii ita distinguentis: † Ut si quidem stercoreandi agri causà comparatum sit, sterculinum illud emptorem sequatur: 2
- 3 Si vendendi, venditorem: † Nisi aliud actum sit; Nec interest, in stabulo jaceat sterquilinum, an acervò sit.
- 4 † Quam decisionem probat Jctus Ulpian. *in l. fundi nobilest 17. §. fundo vendito 2. ff. de act. empt. Barth. Czpoll. de serv. urb. præd. cap. 78. n. 4.*

Carpz. Defin. Vol. I.

Ita Domini in causa Matthæi Hoffmanns zu Sachsenburg/ Menſe Mart. Anno 1593. (Verba sentent. So ist solcher Kauff zu Recht kräftig/ und verbleibet igo gemeldtes Gut / nebenſt dem dardunen befundenen Dänger oder Mist/ zu Besteltung der Hecker/ der Käuferin billich/ B. N. W.)

Et in causa Abrahami Kitzings zu Leipzig/ Menſe Junio, Anno 1586.

DEFINIT. XX.

Venditâ domo cum omnibus instrumtis, (so genietet und Nagel-fest ist) quam hoc nomine combineantur?

In ædium venditione instrumento contractus plerumque inferitur clausula, (Mit allem/ so genietet und Nagel-fest ist; Vel: Was Erd, Wied- und Nagel-fest ist;) † Quibus verbis ea continentur, quæ terræ, parietibus ac muris sunt affixa, instructa & injecta; † Quæ propterea emptori cedunt, quia membra ædium videntur, *arg. l. nave 36. l. Scapham. 44. ff. de evict. † At quæ ita non sunt terræ affixa, licet in ædibus habeantur, alterius usus causâ veniunt, ac propterea emptori non acquiruntur, l. fundi 17. ff. de act. empt. l. in vendendo 66. §. ult. ff. de contr. empt. † Unde nec imagines venditis ædibus cedunt, Joh. Goedd. in l. 241. n. 2. ff. de verb. sign. † Quin, & omis-*

6 *sa licet hæc clausula in instrumento venditionis, nihilominus ædibus venditis cedit Alles/ was Erd und Nagel-fest ist/ was gemauert und genagelt/ Band und Nagel hat. † Nisi nominatim quid excipiatur, Joh. Sichard. in l. 1. num. 8. C. de oper. libert. Paul. Matth. Wehner. in præf. observ. in verb. Nagel-fest.*

Ita Domini in causa D. Andreae Scheffers zu Leipzig/ M. Jul. Anno 1600. (Verba sentent. Habt ihr die Heisserischen Erben ihrer Mutter hinterlassene Behausung/ samt alle dem/ so darinne Wied-Erd- und Nagel-feste ist/ verkauft/ etc. So sendt sie auch die Messingen Leuchter/ so an die Wand geschraubet/ nebenſt andern/ was angeschraubet/ genagelt/ gemauert und sonstem befestiget/ darinne zu lassen schuldig. Was aber die Leuchter mit Geweihen/ und alles/ so an Schrauben und Hacken hanget/ und davon unversehret abgenommen werden kan/ anlangt/ dasselbe bleibet dem Verkäufer billich/ und mag in dem Kauff nicht mit gezogen werden/ B. N. W.)

DEFINIT. XXI.

Marius, in venditione bonorum uxori suæ prospiciens, an & posteriori conjugii secundi matrimonii profluxisse censeatur.

Quum maritus quidam, vendens fundum, in instrumento venditionis uxori suæ ad vitam certos quosdam proventus annuos reservaverat, ac postea morte conjugis matrimonio dissoluto, aliam duxerat uxorem, defuncto eo fuit quaesitum, † an prædicti proventus annui posteriori cederent uxori? Videbatur decisio hujus quaestionis petenda † ex traditis Alex. *in cons. 171. vol. 2.* quod nempe legatum alimentorum relictum alicujus uxori, non solum primæ, sed etiam posteriori relictum censeatur, † perinde ac institutio posthumi facta simpliciter favore testamenti porrigitur ad omnes posthumos, etiam nascituros ex posteriore uxore, *l. placet 4. cum l. seq. ff. de lib. & posth. † Cui tamen contradicit Bald. in l. ult. n. 7. C. de ind. vid. coll. asserens, legatum videri relictum primæ uxori, non etiam posteriori, per l. si quid earum 47. §. ult. ff. de legat. 3. † Cum præsumatur sub nomine uxoris de prima, non etiam posteriori conjugii fuisse cogitatum, arg. l. bover 89. §. 1. ff. de V. S. † Quam sententiam etiam probat Jas. *in l. 7. §. quod in anno 6. num. 20. ff. solus matr. Didac. Covarr. in c. requisisti 15. num. 3. extr. de restam. & Dec. in c. quoniam Abbas 14. num. 16. extr. de off. & potest. jud. delegat. † Sed rectius eam restringit Felin. ad casum illum, quando testator non habuit uxorem tempore facti testamenti, in cap. innovamus 2. num. 11. extr. de treuga & pace. † Nimirum, quod tunc reli-**

Kkk k 2

reli-

relictum intelligatur legatum ex sola affectione maritali, quæ quidem generaliter in quacunque uxore locum habet, secundum tradita Didac. Covarr. *in d. 10 cap. requisisti 15. n. 3. extr. de testam.* † Eademque voluntatis conjectura contrarium infert, quando testator ex singulari affectione præsentis uxoris ei aliquid legaverit, Felin. *dist. loc.* † Secundum quæ omninò videbatur dicendum, maritum vendentem bona sua, cum jam habuisset uxorem, non nisi ei prospexisse, nec de conjugæ posteriore tùm temporis cogitasse: † Utque Domini hoc in casu contra posteriorem conjugem responderent, eò magis commovebantur, quod primæ conjugis merita quædam peculiaris erga maritum extabant, quibus inductus maritus præsentis tantummodò uxori, non etiam futuræ prospicere voluisse putabatur, *juxta l. cum alienam 10. C. de legat. l. nec. adjecit 9. ff. pro soc.*

Ita Domini in causa Magdalena/ Viduæ Johannis Bindlers/ contra Martinum Granden zu Bedendorf ad requisitionem Quæstoris in Rossen/ Meaf. Majo, An. 1627.

DEFINIT. XXII.

Venditor post diem commissoria Legi præstitutum, partem pretii accipiens, Legi commissoria renunciassetur.

Frequentissima est in Emptionibus Lex Commissoria, si scilicet quid ita venierit, ut, nisi intra certum diem pretium exsolvatur, sit inemptum *l. 2. §. 1. ff. de Leg. comm.* † Cujus pacti hic est effectus, ut potestate sua resolvat venditionem, & Dominium rei ipso jure redire faciat ad venditorem, † quod à contrario sensu probat *l. ult. ff. eodem tit. & apertius l. 5. ff. eod. tit. & l. 4. C. de pact. int. empt. & vend.* † quæ in re labitur Vasquius dissentiens, *c. 69. illustr. contr. refutatus propterea à Bachov. in not. ad Trentl. vol. 1. disp. 28. tb. 9. lit. d.* † Venditus tamen fundus contra pactum legis commissoriae atque simul traditus, ab emptore, ceu tertio, neutiquam revocari potest, *l. quoties 15. C. de R. V. Modest. Pistor. p. 4. q. 161.* † Protinus autem lex commissa est, si emptor die præfixo non solverit, etiamsi interpellatus non fuerit, quia offerre debet, si vult se legis commissoriae potestate solvere, *l. si fundus 4. §. ult. ff. de leg. commiss.* † At tamen si venditor post diem commissoriae legi præstitutum pretium accipiat, vel saltem petat, censetur renunciasset legi commissoriae, nec postea ad hanc redire potest, *dist. l. si fundus 4. §. eleganter 2. l. de lege 6. §. ult. & l. seq. ff. eod. tit.*

Ita Domini in causa Simonis Lehmanns zu Lichtenstein/ Menfe Novembr. Anno 1620. (Verba sentent. *Wey welchem Rauff dieses abgeredet worden/ daß/ wann Käufer den 17. Augusti die vollständige Rauffgelder nicht erlegen würde/ er das erkauffte Gut wiederum abtreten solle. Ob nun wohl Käufer den 17. Augusti verfließen lassen/ und allererst den 19. Augusti, jedoch nur etwas vom Rauffgeld/ als 15. neue Schock entrichtet/ und also seiner Zusage keine Gendge gethan/ dieweil ihr aber dennoch berührte 15. neue Schock von ihm angenommen/ und damit zufrieden gewesen/ ic. So send ihr auch nunmehr/ gestalten Sachen nach/ ihn von erkaufftem Gute wieder abzutreiben nicht befugt/ V. N. W.)*

DEFINIT. XXIII.

In permutatione ante traditionem factam penitere licet.

Nullo consensu & voluntate perficitur emptio-venditio *pr. Inst. de empt. vend. ideoque & consummationem accipit, non tantum verbis consensum indicantibus, † Sed & factis signisque, quibus consensus declaratur, juxta tradita Ludov. Rom. cons. 291. num. 3. Jacob. Schult. in addit. ad Modest. Pistor. part. 3. quest. 130. n. 95.* † Omnemque poenitentiam excludit tanquam re non amplius integrâ, Moller. *lib. 4. semestr. 9. n. 1.* † Utrumque verò aliter se habet in per-

mutatione: Hæc enim ex re tradita demum initium obligationi præbet, & mutuam traditionem ac Domini translationem requirit, *l. 1. §. 1. vers. ideoque ff. de rer. permut. Anton. Fab. 6. conjest. 9.* † Igitur & ante traditionem factam tanquam re adhuc integra ponere licebit, Hartm. Pistor. *observ. 167.* Qui ergo ab alio rem ex permutatione acceperit, si ex parte sua contractum implere nolit, non utique cogi potest, ut rem suam tradat. † Sed condemnandus est, ut acceptam restituat, & præterea præstet, si quid alterius interfit, nimirum ratione doli, *d. l. 1. §. ult. l. 1. l. ult. C. eod. tit.* † Multò magis admitteretur poenitentia, si à neutro contrahentium traditio facta sit; ita enim in contractibus innominatis locus est poenitentiae, quousque contractus impleatur ex utraque parte, *l. si pecuniam 5. ubi Bartol. ff. de condi. caus. dat.* † Excludit tamen poenitentiam in permutatione interveniens stipulatio *l. 3. Codic. de rer. permut.* † Quo casu non tam permutatio contracta est, quam stipulatio ex causa permutationis, *l. si ita 6. §. 1. l. seq. ff. de novat. Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 20. defn. 1. n. 3.*

Ita Domini in causa Melchioris Henmens & Andreæ Glasbachens ad Consultationem Senatus in München/ Mens. Sept. An. 1595. (Verb. sent. *Ob sie nun wohl albereit sich solches Tausches verglichen haben. Dieweil aber dennoch von keinem Theil die würckliche traditio und Einräumung der vertauschten Häuser erfolgt/ ic. So mag auch Glasbach zu Vollziehung berührtes Tausches/ und Einräumung seines Hauses/ wider seinen Willen nicht gebrungen werden/ V. N. W.)*

DEFINIT. XXIV.

Ex placito permutationis, etiam secutâ traditione, nulla actio nascitur adversus tertium possessorem.

Ex placito permutationis, secutâ ex parte una traditione, actio nascitur, præscriptis verbis ad hoc, ut vel placitis stet, vel quod acceptum est, restituatur, *l. 1. §. ult. ff. de rer. perm.* † Quæ actio competit etiam adversus heredem aliumve quemlibet successorem universalem, qui heredis loco est, *l. ult. C. de hered. act. l. 1. C. si cert. petat. Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 40. defn. 9. n. 4.* † Alia ratio est successoris singularis, re meâ post traditionem, antequam rem aliam acciperem, tertio venditâ; † Etenim, quia hoc casu emptor habet causam à vero Domino, nulla mihi actio adversus ipsum competere potest; † Non in personam, quia obligatio personalis non transit in singularem successorem, *l. ult. in fin. ff. de contr. empt. l. 1. §. si heres 16. ff. ad SCtum Trebell.* † Neque in rem, quia Dominus per traditionem factus est emptor, *l. 1. ff. de rer. perm.* † Atqui non tenetur actione reali alius, quam qui possidet rem vel alienam, vel obligatam, *§. 1. Instit. de Act. l. pignoris 17. ff. de pignor.*

Ita Domini in causa Gottfried Schneiders zu Lamperswalde/ Menfe Jan. Anno 1634. (Verba sent. *Ob ihr nun gleich von Peter Zeidlern disfalls hintergangen worden/ ic. So send ihr doch euer vertauschtes Pferd von dem Bürger zu Subla/ deme es Zeidler (mit welchem ihr getauscht) hindiederum verhandelt/ zu fordern nicht befugt/ sondern euch deswegen an Zeidlern zu halten schuldig/ V. N. W.)*

DEFINIT. XXV.

Conventio in favorem tertii facta quando revocari possit.

Veadiderat pater filio natu majori omnium suam ad certos annos, eâ conditione, ut filio juniori, post adimpletam majorenitatem, restituto pretio fratri majori, eandem domum redimere liberum esset: † At tempore venditionis finito, poenitentia ductus ipse domum remeere volebat, cui filius junior jam major factus contradicebat, † quærebatur: 3

An patris relictionem impedire possit? Satis certe constabat de conventionione patris in favorem filii facta: † Ex qua licet filio actio competisset, secundum tradita Bartol. & Dd. in l. qui Roma 122. §. Flavius 2. ff. de Verb. Obligat. † Attamen, quin re adhuc integra conventio illa à patre immutari & revocari poterit, ambigendum non est, ut post Bartol. & Dd. *ibid.* in terminis docet Moller. lib. 4. sem. 9. ubi porro tradit, † ejusmodi conventiones præsertim inter rusticos usitatas sapere naturam ultimæ voluntatis, † ac proinde ambulatorias esse ac mutabiles usque ad supremum vitæ exitum, l. 4. ff. de adim. legat. l. cum hinc status 32. §. penitentiam 3. ff. de donat. in vir. & uxor.

Ita Domini in causa Andreæ Modrach's zu Lubbenitz/ Mens. Nov. Anno 1627. (Verba sentent. Habt ihr hievor euer Bauer Gut euerm ältesten Sohne auff 13. Jahr lang käufflichen hingelassen/ jedoch mit der Bedingung/ da nach verfloßener Zeit euer jüngster Sohn dasselbe annehmen wolle/ Käufer solches ihm abzutreten schuldig seyn solte/ und als nu mehr die Zeit verfloß/ seynd ihr solches Gut selbstem wiederum anzunehmen und zu kaufen bedacht/ etc. So ist bemeldter euer ältester Sohn/ wenn er sein Käuffgeld wieder erlangt/ berührtes Gut euch abzutreten schuldig/ und es ist euer jüngster Sohn euch hierinn Eintrag zu thun nicht befugt/ B. R. W.)

DEFINIT. XXVI.

Regulariter nemo alteri, nec mater filia stipulari potest.

Regulariter nemo alteri stipulari potest, §. si quis alii 4. Inst. de inut. stipul. † Quia inventa est stipulatio ad hoc, ut unusquisque acquirat sibi, quod suâ interest, sed ut alii detur, nihil interest stipulatoris, §. 18. Inst. eod. tit. l. stipulatio ista 38. §. 17. ff. de V. O. † Nec ea, quæ sunt juris civilis, ut est obligatio, ex stipulatione alteri acquiruntur, l. ea qua civiliter 53. ff. de acq. rer. domin. † Aliud tamen dicendum, quoties quis sibi alterius nomine stipulatur, ut sentit Bartol. in l. stipulatio ista 38. §. alteri 17. n. 1. ff. de V. O. ubi & Jason. n. 11. † Quæ limitatio licet minus videatur convenire juris rationibus, ac etiam repugnare textui, in l. si ita stipulatus 97. §. possum 1. ff. eod. tit. † Attamen communiter recepta est, teste Hart. Pist. obs. 3. n. 4. nec æquitate destituitur, † ne videlicet contrahentes ignari subtilitatum juris in contrahendo decipiantur. Porro & pater filio rectè stipulatur, *dict.*

§. si quis alii 4. Inst. de inut. stip. † Non solum, quia vox patris vox filii est, ut inquit ibidem Justin. Imp. cum pater & filius pro unâ eademque personâ habeantur, l. ult. C. de impub. & aliis subst. † Sed & quia per filium patri acquiritur, ejusque conditio melior reditur, arg. l. melior 133. ff. de R. jur. † Alia est ratio major, quæ filium in potestate non habet, ergò nec ei stipulari potest, perinde sicut † nec pater filio emancipato stipulatur, l. 26. ubi Goth. & Dd. C. de jur. dot. Harppr. in *dict.* §. si quis alii 4. n. 10. Inst. de inut. stipul.

Ita Domini in causa Annæ Stulpnerin zu Lügen/ Mens. Jul. Anno 1634. (Verba sentent. Dieweil ihr aber dennoch euer Tochter nicht stipuliren können/ daher auch euer Ehemann durch seine Zusage ihnen den Töchtern beständiger Weise nicht veroblightet worden/ etc.)

DEFINIT. XXVII.

Subsistit quidem stipulatio alteri facta, si ipsius stipulatoris interfit, sed nulla inde actio tertio acquiritur.

Valeat tamen quis alteri stipulari, si ipsius stipulatoris interfit, promissionem factam adimpleri, §. sed & si quis 19. Inst. de inut. stipul. † Quia tunc ipsius stipulantis persona implicita esse videtur, propter quod non tertius ille actionem habet, sed ipse stipulans, † qui per consequentiam sibi stipulatus intelligitur, quod eo nomine aliàs alteri tenebatur, Accurs. in *dict.* §. 19. Inst. d. t. Idque exempla in *dict.* §. 19. Inst. d. t. ab Imperatore Justiniano allata ostendunt, † veluti, si contutor, qui tenebatur pupillo, à contutore, cui administrationem cessit, stipuletur, rem pupilli salvam fore, † vel si quis Creditori suo, cui sub pœna debebat pecuniam, hanc solvi, fuerit stipulatus, quò pœnam evitaret; † Aut si quis procuratori suo, cui actione mandati tenebatur, stipulatur, *dict.* §. 19. Inst. d. t. l. 38. §. 20. & §. 23. ff. de V. O.

Ita Domini in causa Hansen Engelhard's zu Colditz/ Mens. Majo, An. 1629. (Verba sentent. Hat Mævius euch versprochen und zugesagt/ erentwegen dem Sempronio 100. Reichst. zu zahlen/ und dadurch euer Brieff un Siegel wiederum zu lösen/ welches er aber nicht gethan/ etc. So ist solche des Mævii euch gethane Zusage zu Recht so ferne verbindlich/ daß ihr ihn zu Erfüllung derselbigen zu belangen wol befugt/ der Sempron. us aber hat danehero wider ihn keine Klage und Zusprüche/ B. R. W.)

CONSTITUTIO XXXIV.

PARTIS SECUNDÆ.

Ob Verträge von wegen hoher Verlesung/ zu Recht ultra dimidium genannt/ genichtiget und hinterzogen werden mögen?

Unsere Schöppenstule seynd bisshero dessen einig gewesen/ daß die dispositio L. 2. C. de resc. vend. auch in transactione statt haben soll/ ungeacht/ was etliche der Doctoren weitläufftig hiervon disputiren; Aber diß ist etwan bedenklich gewesen/ ob juxta distinctionem Bartol. zu sprechen/ qui facit respectum ad eventum litis.

Wann aber der Beweis dißfalls sehr schwer/ und auch fast unmöglich ist/ so haben sich unsere Verordnete hierinnen verglichen/ auff die lation vor sich selbst/ und nicht ad litis eventum zu sprechen/ ungefehr in dieser oder dergleichen Form: **Expres**

Beneficium L. 2. C. de rescind. vend. num in transactionibus locum habeat?

Inter Scabinatus nostros hætenus convenit, dispositioni L. 2. C. de resc. vend. etiam in transactione locum esse, quicquid nonnulli contrà disputent; Illud autem controversum fuit, num juxta distinctionem Bartoli, eventum litis considerantis, judicandum esset. Cum autem probatio hoc in casu difficilis, imò potius impossibilis sit, existimârunt, læsionem ipsam in judicando, non eventum litis attendendum, ideoque sententias in hunc fermè modum vel similem concipiendas esse: Respondemus de jure, si probare possis, tibi tempore factæ transactionis plus duplo ejus, **quod**

Sprechen wir vor Recht/da ihr wie Recht erweisen würdet/das euch zur Zeit des auffgerichteten Vertrags/mehr dann noch so viel/als euch darin nen gehandelt/gebühret hätte/ und das ihr also über die Helffte eurer Gebühren verfürget worden/so wäret ihr auch befugt zu suchen/das solcher Vertrag auffgehoben/oder aber der Mangel nochmals erfüllet würde/es wäre dann/das auch super latione ipsa wissentlich transigiret/ In welchem Fall solches remedium nicht statt haben soll/welches wir uns auch also gefallen lassen.

quod per illam consecutus es, debitum fuisse, & sic ultra dimidium ejus te læsum esse, petere tibi licere, ut vel rescindatur transactio, vel id, quod quantitati debita deest, suppleatur; Nisi tamen de ipsa quoque latione sciens & prudens quis transegerit; Ei namque remedium illud non dandum putarunt, quæ sententia & nobis probatur.

DEFINITIONES.

1. Non solum in terris Electoratus Saxonici, sed etiam extra Electoratum beneficium L. 2. C. de rescind. vendit. in transatione locum habet.
2. Cessat beneficium L. 2. C. de resc. vendit. quando specialiter à contrahentibus fuerit renunciatum.
3. Nec locus est beneficio rescissionis in remissione alicujus rei, seu juris totali.
4. Non rescinditur ex causa lationis ultra dimidium transactio judicialis, vel saltem judicialiter confirmata.
5. Ordinaria est causa rescissionis ex L. 2. C. de resc. vendit. ideoq; in processu ordinario, non summario ventilari debet.
6. Latio ultra dimidium probanda est per testes, inspecto tempore contractus.
7. In rescissione contractus ex causa lationis ultra dimidium Reo datur electio, an justum pretium supplere, vel rem restituere velit.
8. Non solum in venditore, sed etiam in emptoris persona locum habet beneficium L. 2. C. de resc. vendit.
9. Dolo inductus, ut minoris, vel majoris emeret, aut venderet, agere potest ad resarciendum in pecunia id, quod ejus intererit.
10. Beneficium L. 2. C. de resc. vendit. etiam in locatione-conductione obtinet.
11. Contra divisionem etiam hereditatis datur remedium L. 2. C. de resc. vendit.
12. In solutionibus quoq; & Quietantiis locus est remedio L. 2. C. de resc. vendit.
13. Etiam Venditiones judiciales ac publicæ, sub hasta factæ, rescinduntur ex causa lationis ultra dimidium.
14. Locum quoq; habet beneficium L. 2. C. de resc. vendit. in Constitutione dotis ac dotalitii.
15. Vendens animal, quod postea a mactatum deprelonditur morbidum aut vitiosum, cogitur emptori restituere pretium.
16. Emptor animalis vitiosi, aut morbidi, non potest repetere pretium, si morbus fuerit patens ac visibilis.
17. In foro Saxonico Venditor equi non nisi de tribus vitis tenetur.
18. Non rescindenda est venditio, si vitium aut morbus venditi pecoris non statim apparuerit.
19. Ob nova collecta, noviq; servitii onus fundo vendito impositum, Venditor de evictione non est devinctus emptori.
20. Nec de collectis usitatis & consuetis, fundo inhaerentibus, Venditor ad evictionis prestationem est obstrictus.
21. Propter hypothecam in fundo vendito occultatam non rescindenda est venditio, sed tenetur Venditor de evictione & ad interesse.
22. Rescisso tamen venditionis contractu, Venditor ad restitutionem pretii est obligatus, quando evictionem prestare nequit.
23. Donator quando teneatur de evictione?
24. Facta donatione remuneratoriâ seu reciproca, donator de evictione tenebitur.
25. Emens scienter rem alienam, adversus venditorem de evictione agere nequit, nec pretium repetere.
26. Cedens nomen non tenetur de evictione aut prestare idoneum ac locupletem debitorem.
27. Tenetur tamen cedens prestare verum debitorem Cessionario.
28. Evictio locum habet in transatione, quando hujus nomine aliquid datum est.
29. Venditores rei unius pro indiviso, & in solidum de evictione tenentur.
30. Evictionis nomine satisfactio prestanda non est, nisi ea consuetudine alicujus loci recepta, vel in ipso venditionis contractu promissa fuerit.
31. Evictione in limine contractus imminente, emptor pretium tamdiu retinere potest, donec venditor hoc nomine satisfecerit.
32. Emptor facultatem retinendi pecuniam ob periculum evictionis imminens non habet, lite nondum mota.
33. Satisfactio exigere nequit, si per calumniam moveatur controversia.
34. Ob litem, ex jure conditionali motam, Emptori Venditor ad cautionem prestandam obstrictus non est.
35. Venditor locuples quando relevetur à satisfacendo ob evictionem imminens?
36. Cautio evictionis nomine qualiter sit prestanda?
37. Prestata satisfactio Emptor evictionis nomine pretium ulterius retinere nequit, si jus evincens nondum certum ac notorium sit.
38. Emptor propter imminens evictionem pretium retinens, postea una cum sorte etiam usuras solvere tenetur.
39. Venditor ob non prestatam evictionem rei vendita pretium restituens, una quoque interesse emptori solvere obstrictus est.
40. Facta denunciatione evictionis, Venditor emptori litiganti precisè assistere tenetur.
41. Venditor non tenetur de evictione proventuum annuorum crescentium ac decrecentium.

DEFINIT. I.

Non solum in terris Electoratus Saxonici, sed etiam extra Electoratum beneficium L. 2. C. de resc. vendit. in transatione locum habet.

Anceps satis questio existit: An dispositio L. 2. C. de resc. vendit. in transatione obtineat, ita ut transigens ultra dimidium deceptus rescissionem transationis petere vel ad supplementum justis pretii agere

possit? † Quam in utramque partem agitatum reperies apud Dd. quorum ingentem Catalogum recensere Anton. Gabr. lib. sent. 3. tit. de empt. vendit. concl. 1. n. 68. Arius Pinell. in l. 1. C. de resc. vend. p. 1. cap. 4. n. 13. Ernest. Cothmann. conf. 30. n. 264. Joh. Harppr. in §. ult. n. 162. & 163. Instit. de empt. vendit. Bernh. Grav. lib. 2. concl. 70. † Nec rationes & argumenta affirmantibus pariter & negantibus deficiunt, quæ hic referre & re-

4 & repetere extra necessitatis jugum censeo. † Etsi enim sententia Bartol. in *l. si quis eum aliter. 36. ff. de V. O.* affirmativa, utpote ab æquitate commendata in summis Hispaniæ & Galliæ, aliorumque locorum Curias pronunciando comprobata & recepta fuerit, teste Pinell. *dict. loc. n. 15.* † Hæc tamen nihil posse dici absurdius, nec toti Reipubl. perniciosus, asserit Anton. Fab. *8. Error. pragm. 10.* † Ac contrariam negativam sententiam ceu veriolem fuisse secutam Cameram Imperialem testatur Andr. Gail. *lib. 2. observ. 70.* quam & rationibus ibidem propugnat. † Alii tamen mediam viam ingressi, transactionem rescindi posse autumant, si læsio ultra dimidium latius excurrat in qualitate notabili, secus si transigens ultra dimidium juxta æstimationis in modico læsus reperitur, Philipp. Corn. *vol. 1. conf. 160. & 189.* Dec. Cagnol. *8. aliq. allegati à Pinell. dict. loc. n. 26.* † Veluti etiam secundum hanc distinctionem, Anno 1596. die 8. Maji extra hanc provinciam pronunciatum testatur Petr. Heig. *p. 2. q. 9. n. 29.* † Ita nimirum dubia est hæc quæstio, ut decisione Imperatoriâ indigere videatur, secundum Matth. Col. *conf. 8. n. 6.* † Attamen in Electoratu Saxon. à D. Augusto Elect. Bartoli sententia fuit probata *b. Const. 34.* ita nempe, ut si quis probare possit, se transigendo ultra dimidiam partem ejus, quod consequi probabiliter potuerit, læsum esse ei remedio *l. 2. C. de resc. vend.* succurri debeat. † Etenim cum remedium *dict. l. 2.* in contractibus commutativis absque controversiâ locum habeat: † Cur non & ad transactionem accommodaretur, *l. si superflite. 5. C. de dolo malo.* † iniquissimum sanè esset, nullam hic læsionis considerationem admitti, quam nullis verborum etiam amplissimorum clausulis excludi Interpp. concedunt, Heig. *dict. q. 9. n. 18.* † Quâ de causâ etiam secundum hanc Bartoli sententiam, extra Saxonie Electoratum pronunciare non dubitavere Scabini. † Illud tamen displicet, quod Bartolus læsionem ad dubium litis eventum refert, quo sanè modo nunquam probatio læsionis concludens esse poterit, secundum tradita Pinell. *d. c. 4. num. 12.* † Ideoque Illustrif. Elect. probationem læsionis ad id, quod reverà tempore transactionis competiisset, institui jubet *b. Const. 34. vers. Wann aber der Beweis/nc.* † Nam prius certa omninò quantitas exprimenda & probanda est, ut inde de dimidia judicium facilius fieri queat, Petr. Heig. *dict. quest. 9. n. 33.* † Quamvis & secundum mentem D. Electoris, probatio læsionis difficillima sit, † de qua etiam conqueritur Heig. *ibid. num. 27.* inquit, sibi annos duodecim continuos cognitioni causarum in Curia supremâ & intermediis judiciis vacanti nondum videre contigisse exemplum ullum, quo quis se ultra dimidium in transactione læsum esse, liquido comprobasset.

Ita Domini in causa Johannis Ohmens zu Neveln in Lieffland/ Menfe Mart. Anno 1632. (Verba sent. Da ihr nun wie recht erweisen und darthun würdet/ daß euch zur Zeit der aufgerichteten Vergleichung mehr denn noch einsten so viel/ als euch darinnen zugehandelt/ gebühret hätte/ und ihr also über die Helffte eures Gebühriß verkürzet worden; So wäret ihr/ daß angerechte transactio ex beneficio L. 2. C. de resc. vend. aufgehoben/ oder aber der Mangel euch nochmahls erfüllet würde/ zu suchen wohl befugt/ V. R. W.)

Et in causa Catharinæ Viduæ D. Balthasaris Reils & Johannis Mulands zu Franckfurt/ ad requisitionem Theophili Ludovici zu Leipzig/ Menfe Majo, Anno 1632. (Verba sent. Daß das beneficium L. 2. C. de resc. vend. auch in transactioe un gütlichen Vergleichungen statt habe/ und zuläßlich sey/ V. R. W.)

DEFINIT. II.

Cessat beneficium L. 2. C. de Rescind. Vendit. quando ei specialiter à contrahentibus fueris renunciatum.

IN transactione itaque locum habet beneficium rescissionis, ex *L. 2. C. de resc. vend.* ob causam læsionis ultra dimidium: † Idque sive læsio jure actionis sive jure exceptionis, vel Replicæ veniat opponenda, Matth. Wesenb. *conf. 42. n. 73. & conf. 70. n. 17.* † Non enim denegatur exceptio ei, qui ratione alicujus juris actionem habet, *l. creditori. 5. in fin. C. de pact. l. 1. §. 1. ff. de superfic.* † Quin etsi transactum sit super lite judiciali beneficium rescissionis obtinet, *l. 2. C. de trans. Wesenb. conf. 38. n. 19.* Joh. Köpp. *decif. 58. n. 15.* Cessat tamen quandoque hoc beneficium in transactione: Ac PRIMO † quidem, si ei renunciatum fuerit in specie. † Generalis etenim renunciatio obesse nequit renuncianti *l. ult. §. 3. ff. de condit. indeb. l. si libertus. 27. ff. de oper. libert. l. hæc adjectio. 192. ff. de verb. sign.* ex quibus colligitur, verba generalia ad modicam læsionem, non verò ad magnam esse referenda. † Nec generalis renunciatio extendi debet ad ea, de quibus verisimiliter cogitatum non est, *arg. l. mater decedens. 19. vers. ceterum. ff. de inoff. test. l. 41. §. Lucius 1. ff. de pact.* † At specialem renunciacionem nocere renuncianti, manifestum evadit ex Regulâ juris, quâ dicitur: Quemlibet posse resilire ab eo jure, quod pro se introductum est, favorique suo renunciare, *l. penult. C. de pact. l. pactum. 46. ff. eod. tit.* † Nec renuncianti amplius esse dandum regressum, *l. quaritur. 14. §. 6. ff. de edil. edict.* Unde inferendum, ne quidem in contractu empt. venditionis locum esse beneficio *l. 2. C. de resc. vend.* † si ei à contrahentibus renunciatum fuerit, Didac. Covarr. *l. 2. variar. resolut. cap. 4.* Ant. Gabr. *comm. concl. tit. de empt. vend. concl. 1. num. 92.* Johann. Harppr. *ad §. ult. num. 24. Instit. de empt. vendit.* † Quamvis aliter sentiat Anton. Fab. *p. 1. de error. pragm. decad. 7. Error. 8.* Donell. *ad l. 2. C. de rescind. vendit. n. 14.* † Multò minùs prodesse poterit hoc beneficium in transactione, si transigentes ei renunciaverint. † Quod certè minus dubium habet in foro Saxonico propter claram sanctionem Illustrissimi Electoris in *b. Const. 34. verb. fin.* Es wäre dann/ daß auch super læsione ipsâ wissentlich transigiret: In welchem Fall solches remedium nicht statt haben soll/ &c.

Ita Domini in eadem causa Hansen Ohmens zu Neveln in Lieffland. (Verba sentent. So wäret ihr/ daß bem: l. 2. transactio ex beneficio L. 2. C. de resc. vendit. (wofern ihr demselbigen nicht ausdrücklichen renunciret) aufgehoben/ oder aber der Mangel euch nochmahls erfüllet würde/ zu suchen wohl befugt/ V. R. W.)

DEFINIT. III.

Nec locus est beneficium rescissionis in remissione alicujus rei, seu juris totali.

SECUNDO: Non dubitandum est, quin cesset beneficium *l. 2. Cod. de resc. vend.* in remissione alicujus juris totali, quando scilicet transigens jura sive actiones sibi competentes scienter remittit, iisque renunciat, Anton. Fab. in *Codic. lib. 4. tit. 30. defin. 8. num. 1. 2.* † Quippe quod hæc transactio similis sit donationi, quæ semel perfecta revocari nequit prætextu læsionis, *l. cum ancillam 6. & l. seq. C. de condit. ob caus. dator.* Joh. Harppr. *ad §. ult. n. 186. Instit. de empt. vend.* † Qui enim donat, non potest conqueri se læsum, siquidem donare nihil aliud est, quam ultrò perdere, *l. filiusfam. 7. ff. de donat.* Fab. *dict. l.* † Nec etiam datur beneficium rescissionis ei, qui scivit læsionem ultra dimidium vel magnam aut maximam fore, Joh. Köpp. *decif. 58. n. 17.* Joh. Harppr. *dict. loc. num. 127.* † quia scienti ac volenti non inferunt injuria, *l. 1. §. usque adeo. 5. ff. de injur. l. 145. ff. de reg. jur.* † Ex quo porto inferunt Dd. remedium *dict. l. 2. Cod. de resc. vend.* non procedere in transactione ex intervallo

vallo ratificata, Aymon Cravetta *conf. 114. n. 18. Rol.*
 à Vall *part. 1. conf. 59. n. 31. & 33.* † Nempce, quod geminatio tollat errorem, & inducat scientiam læsionis,
 Joh. Köpp. *diſt. decif. 58. n. 25.* † Et in genere, ubi quis donare cenſetur, ex ſententia Dd. communi actus retractari nequit, *Gloſſ. in Auth. Sacramenta puerum; verb. in contractibus. C. ſi adv. vendit.*

Ita Domini in cauſa Jeremias Sachers/Paſtoris in Merckendorff bey Görlitz/ Menſe Jun. Anno 1632.

DEFINIT. IV.

Non reſcinditur ex cauſa læſionis ultra dimidium transactionis judicialis, vel ſaltem judicialiter confirmata.

- 1 **T**ERTIO: Ceſſat quoque beneficium reſciſſionis ex *L. 2. C. de reſc. vend.* in transactione judiciali, vel judicialiter ſaltem à Principe aut Magiſtratu confirmatâ, ſecundum tradita Bartol. in *l. ſi expreſſim 19. num. 17. de appell.* Andr. Gail. *l. 2. obſervat. 1. n. 9.*
 2 Joh. Köpp. *decif. 58. n. 20.* † Horum namque præſentia plus roboris tribuit transactioni, omnemque defectum ſupplet, *l. omnium. 19. C. de teſtam. c. 1. de transact.* † Et judicis autoritas omnem fraudis ac læſionis præſumptionem excludit, *c. in præſentia. 6. ext. de renunciat. cap. ſicut nobis. 16. §. ult. extr. de ſent. & rejudic. l. 1. C. de præd. & al. reb. minor. l. pacta noviff. 12. C. de pact.* † Omniaque, quæ à judice acta ſunt, præſumuntur rite celebrata, *cap. bone memoria 23. §. porro extr. de elect.* † Unde fit, quod nullitatis exceptionem judicis confirmatio excludat, Bartol. *diſt. loc. Gail. diſt. obſ. 1. n. 10.* † Neque ſententia judicis prætextu læſionis retractatur, *l. ſub ſpecie. 4. C. de re judic. l. peremptorias. 2. C. ſent. reſcind. non poſ. l. 2. in fin. C. quando provoc. non eſt neceſſ.* Andr. Gail. *lib. 2. obſ. 70. num. 9.* † Quamvis me non lateat, Joh. Köppen. *diſt. loc. n. 22.* hanc ſententiam ita reſtringere, ut ſi de læſione apertò conſtet contra judicialem transactionem, competat beneficium reſtitutionis in integrum, *per l. 1. in pr. l. magis puto. 5. §. pen. ff. de reb. cor. arg. l. meminere. 6. C. Unde Vi.* † De quo tamen dubito.

Ita Domini in cauſa Valentini Kirſtens zu Leipzig/ Menſe Majo, Anno 1632. (Verba ſentent. Ob ihr nun wohl in der auffgerichteten transaction weit über die Helffte bewachtelliget worden ſeyd; Die weil aber dennoch ſelbige transaction für den Ehrſt. Sächſ. hierzu verordneten Commiſſariis, und als ſo gerichtlichen geſchehen/ in welchem Fall die reſciſſio ex beneficio *L. 2. C. de reſcind. vend.* nicht ſtatt hat/ ic. So ſeyd ihr auch dannenhero wegen angeführter læſion, von der einmahl getroffenen Vergleichung abzuſtehen / und doß ſelche wiederum aufgehoben werden möge/ zu ſuchen nicht beſugt/ W. R. W.)

It. in cauſa Abrahami ab Haugwitzens in Alt-Sydenberg/ Menſe Jun. An. 1629. (Verba ſent. So wäre er/ daß ſolcher Vertrag (wofern derſelbe nicht Gerichtlichen geſchehen/ oder von der Obrigkeit ratificiret worden) ex beneficio *L. 2. C. de reſc. vend.* aufgehoben/ oder ihm der Mangel nochmahls erfüllet würde/ zu ſuchen wohl beſugt/ W. R. W.)

It. in cauſa Henrici Leipnigers zu Merſeburg/ Menſe Dec. Anno 1598.

In cauſa Johannis Junghansens zu Leipzig/ Menſe Martio, Anno 1626.

Et in cauſa Hansen Schneiders Tochter zu Plauen/ Menſe Febr. Anno 1629.

In cauſa liberorum Nicolai Thams zu Leipzig/ Menſ. Mart. Anno 1630.

Nec non in cauſa Eliſabethen Steffens zu Dreſſlau/ Menſe Dec. Anno 1631.

DEFINIT. V.

Ordinaria eſt cauſa reſciſſionis ex L. 2. C. de reſc. vend. ideòq; in proceſſu ordinario, non ſummario ventilari debet.

- 1 **N**on audiendus, qui in proceſſu ſummario, vel
 2 *reſc. vendit.* implorat † Siquidem cauſa hæc ordinaria eſt & pleniffimam cognitionem requirit, idque

vel exinde manifeſtum evadit, † quod probatio læſionis ultra dimidium omnium difficillima ſit ſecundum tradita Pinell. in *l. 2. C. de reſc. vend. part. 1. c. 4. num. 12.* Petr. Heig. *part. 2. q. 9. num. 27.* † Ergò pleniffimè tractanda, in proceſſu nimirum ordinario, non ſummario, † ubi de plano & ſine ſtrepitu, absque figura/judicii & ſine longo ſufflamine litis, ſolâ facti veritate inſpectâ proceditur, Joh. Zanger. *de except. part. 1. cap. 1. n. 57.* Vid. Mynſing. *cont. 1. obſ. 33. C. cont. 2. obſ. 42.* † ubi de formatione libelli ex remedio *diſt. l. 2.* agit.

Ita ad requiſitionem Theophili Ludovici zu Leipzig/ Menſe Majo, Anno 1632. (Verba ſent. Und demnach er durch berührten Vertrag über die Helffte ſeiner Gebührniß verfürget worden/ iſt er denſelben ex *L. 2. C. de reſc. vend.* zu hinterziehen genehmet/ ic. So iſt er ſolches im ordentlichen Proceß auszuführen ſchuldig/ und Beklagter mag ſich auf eine ſummariſche Klage einzulaffen nicht gedrungen werden/ W. R. W.)

DEFINIT. VI.

Læſio ultra dimidium probanda eſt per teſtes, inſpecto tempore contractus.

ENormis læſio, quæ cauſam dat reſciſſioni ex *l. 2. C. de reſc. vend.* in venditionibus aliisve contractibus, non aliter interveniſſe creditur quam ſi dimidium juſti, hoc eſt, veri pretii excedat *diſt. l. 2. l. ſi voluntate. 8. C. de reſc. vendit.* † Quæ læſio, cum facti ſit incerti, per inſtrumenta vix probabitur, *l. prædia 48. ff. de acq. poſſ. l. præria. 63. ff. ad leg. Falcid.* † At per teſtes probatio commodè poteſt fieri, non ſolum ſi de annuo reditu teſtificentur, ex cujus comparatione juſtus ac verus rei alicujus valor dignoſcitur, Anton. Fab. in *Cod. lib. 4. tit. 30. de fin. 2. n. 4.* † Sed & ſi ex circumſtantiis loci aut temporis rationes depromtas afferant, cum & prædia minoris reditus pro ratione circumſtantiarum pretioſiora exiſtimari queant, *d. l. 63. ff. ad leg. Falc. l. 1. §. 10. & aliàs videamus. 15. ff. ſiquid in fraud. patr.* † Planè, in probatione læſionis ad tempus contractus erit reſpiciendum, & iſtuc probatio dirigenda, non ad id, quod poſtea accidit, *diſt. l. ſi voluntate. 8. in fin. C. de reſc. vend. l. 3. §. Divi 5 ff. de jur. fiſc. c. cum dilecti. 3. ext. de empt. & vend.* Joſeph. Malcard. *de probat. lib. 2. concl. 962. n. 4. & ſeqq.* Petr. Heig. *p. 2. quaſt. 9. num. 25.* Cravett. *conf. 151. n. 7.* † Nec ad ſingulorum teſtium opinionem, ſed ad communem hominum proborum exiſtimationem rei valor & æſtimatio referri debet, *diſt. l. 63. l. 33. ff. ad leg. Falcid.* Fab. *diſt. def. 2. n. 6.* † Quod ſi duæ ejusdem rei venditiones diverſis quidem ſed æquè proximis temporum intervallis factæ proponantur, una publicè, privatim altera, procul dubio ex illa potius, quæ publica, quàm quæ privata fuerit, juſti valoris probatio ſumetur, Anton. Fab. *diſt. tit. 30. de fin. 19. & 20.* † ubi de probatione læſionis eleganter diſſerit.

Ita Domini in cauſa Petri Siebelhausens zu Döbeln/ Menſe Jun. Anno 1599. (Verba ſentent. So verbleibets bey ſolchem Kauff billich/ ihr ſöntet denn mit Recht beweifen und darthun/ daß berührte halbe Huelle Landes zur ſelben Zeit/ als der Kauff geſchloſſen worden/ mehr als noch eins ſo viel werth geweſen/ und ihr also in ſolchem Kauff über die Helffte des rechten Werths verfürget und bewachtelliget worden/ ic.)

DEFINIT. VII.

In reſciſſione contractus ex cauſâ læſionis ultra dimidium Reo datur electio, an juſtum pretium ſupplere, vel rem reſtituere velit.

IN enormiffima quidem & dolosâ læſione ita reſcinditur contractus, ut Reo, putâ emptori, electio non relinquatur, an ſupplere juſtum pretium malit, remque retinere, Ant. Fab. in *Cod. lib. 4. tit. 30. de fin. 3. num. 1.* † Scilicet, quia contractus ipſo jure nullus

nullus est, tanquam cui dolus causam dedit, in l. & eleganter. 7. §. 1. ff. de dolo. Bartol. in l. sub pretextu. 29. C. de transact. Andr. Gail. lib. 2. observat. 2. num. 10. Cels. Bargal. in tract. de dolo. lib. 2. cap. 9. & 10. Fab. de Anna conf. 24. n. 10. † atque perinde Reus malæ fidei possessor censendus, perinde ac si possessionis suæ titulum nullum haberet, cum † parum referat, an quis habeat titulum nullum an vitiosum, l. quoties. 6. ff. qui satisd. cog. l. 2. ff. de aut. tutor. † Condemnandus ergo, ut rem ipsam præcisè restituat, tanquam nullo titulo possidens, dict. l. & eleganter. 7. ff. de dolo l. 24. C. de R. V. † nisi pars læsa malit contractum robur suum obtinere, & ad supplementum ejus, in quo læsa est agere, Hartman. Pist. part. 1. quest. 23. num. 3. Cagnol. in l. 2. C. de resc. vend. num. 17. † Aliter verò se res habet, quando alter contrahentium re ipsa sine dolo alterius fuit læsus ultra dimidium; Nam tunc contractus quidem ipso jure subsistit, attamen rescinditur ex beneficio, l. 2. C. de resc. vend. † Quod concedit lædenti opinionem, utrum velit totam rem restituere, an verò læsionem refarcire, d. l. 2. verb. Vel si emptor elegerit. ubi Gothofr. lit. d. C. d. t. Hartm. Pist. d. quest. 23. num. 1. † Ex quo porro clarum est, si eligat supplementum pretii, illud refundendum esse, non eo usque, ne amplius sit læsio ultra dimidium, sed totum justum pretium, quia alternativa semper poni solet inter duo æqualia, vel non multum distantia, ut notat Everh. in loc. ab alternat. † Nec aliàs ullus emptor ita fatuus esset, qui non supplere defectum illum, quàm rem restituere mallet: Quæ & Dd. communissima sententia est.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Auff den Fall wäre obgedachter Käufer/oder nunmehr seine Wittwe und Erben/euch vorberührte halbe Hueffe Landes gegen Erstattung obfiebeldes Kauffgeldes wieder abzutreten/oder den Mangel des rechten Werths zu erstatten schuldig/W. N. W.)

Item in causa Barthel Pufers zu langen Eichstädt/ Mensis Apr. Anno 1595.

In causa Georgii Grubers zu Merseburg/ Mensis April. Anno 1601.

Et in causa VVolfgangi Hessens zu Peterwein/ Mensis Jul. Anno 1604.

DEFINIT. VIII.

Non solum in venditore, sed etiam in emptoris persona locum habet beneficium L. 2. C. de Resc.

Vendit.

EX humanitate quia profluxit beneficium l. 2. C. de resc. vend. dict. l. 2. ibi humanum est, &c. favorabile illud habetur, & non solum in bonis immobilibus, sed † & in mobilibus procedit, arg. l. rei appellatio 5. cum l. seq. l. 23. ff. de V. S. Joh. Harppr. in §. ult. n. 117. Inst. de empt. vendit. Pinel. in d. l. 2. part. 2. cap. 2. n. 17. † Nec solum venditoris personæ, sed & ejusdem heredibus prodest, d. l. 2. ibi si tu, vel pater tuus. Andr. Rauchb. p. 1. quest. 43. n. 48. † quamvis in successore singulari aliter res se habeat, arg. l. aris alieni. 15. C. de donat. l. 1. & 3. C. si vendit. pignor. agat. Harppr. dict. loc. n. 208. † At quid de emptore dicemus? Ad hujus personam beneficium dict. l. 2. non esse porrigendum, ajunt Jac. Cujac. lib. 16. obs. 18. & lib. 23. obs. 32. & post eum Ant. Fab. part. 1. de error. pragmat. decad. 8. Error. 7. † Sed contra Regulam vulgatam, quæ in correlativis idem jus statui jubet, arg. l. 41. ff. de Reg. jur. l. 22. §. pen. ff. de recept. arbitr. † Etenim si emptorem in pretio quoque circumvenire jura permittunt l. 16. §. pen. ff. de minor. l. 22. §. ult. ff. loc. † Cur non & ratione circumscriptionis & læsionis ultra dimidium emptori hoc beneficio succurrendum erit, l. Julianus. 13. §. 4. & seqq. ff. de act. empt. l. alioquin. 11. ff. de contr. empt. † Quin & longè

Carpz. Definit. Vol. I.

humanius est huic subveniri, quam venditori: Quia venditor circumventus habet, quod sibi imputet, cur tam vili pretio rem suam distraxerit, cum istius justum valorem nosse præsumatur, l. quisquis. 15. C. de resc. vendit. † Quæ ratio in emtore cellat, quippe quod non scientia sed ignorantia in factis rebusque alienis præsumatur, l. ult. in fin. ff. pro suo. l. 2. & ll. seqq. ff. de jur. & fact. ignor. † Ut proinde Emtori multò magis sit indulgendum, veluti rectissimè post Bartol. Bald. Salycet. tradit Pinel. ad dict. l. 2. part. 1. cap. 2. & ibidem Joh. Sichard. n. 4. ac Hugo Donell. n. 48. cum seqq.

Ita Domini, in causa Georgii Schauers zu Bschacken/ Mensis Nov. Anno 1633. (Verba sentent. So verbleibets bey solchem Kauff billich/Ihr könntet denn wie Nicht erweisen und beybringen/dass berührtes Gut zur Zeit des geschlossenen Kauffs nicht den halben Theil der bewilligten Kauff-Gelder werth gewesen/ und ihr also mehr denn noch einsten so viel über den rechten Werth dafür zu geben zugesagt / auff den Fall wäre der Verkäufer euch die ausgezahlten Gelder und Besserung zu erstatten/und das Gut wiederum anzunehmen/oder was ihr über den rechten Werth davor zu geben anheischig worden/ihme an der bewilligten Kauff-Summa abzurgen zu lassen verpstichtet/W. N. W.)

In causa Andreæ Weissens zu Schönberg/M. Sept. An. 1629.

DEFINIT. IX.

Dolo inductus, ut minoris vel majoris emeret, aut venderet, agere potest ad refarciendum in pecunia id, quod ejus intererit.

IN emtionis & venditionis pretio naturaliter licet contrahentibus se circumvenire, l. in causa. 13. vers. idem Pomponius. ff. de minor. l. item 22. §. quemadmodum. 3. ff. locati. non locum habet rescissio contractus, nisi ultra dimidium justii pretii quis fuerit læsus l. 2. C. de resc. vendit. † Sed hoc ita, si dolus non intervenit, Bartol. & Dd. in dict. l. in causa. 13. ff. de min. At quando dolo alterius contrahentium factum est, ut alter lædatur, tunc, si quidem dolus causam dederit contractui, † venditio ipso jure nulla redditur, l. & eleganter. 7. §. 1. ff. de dolo. Joh. Schneidew. in pr. Inst. de action. num. 25. Andr. Gail. lib. 2. obs. 2. num. 6. Hartm. Pist. p. 1. quest. 23. num. 3. Cævallos. in comm. opin. quest. 226. Fab. de Anna conf. 24. n. 10. † ita tamen ut parti læsæ competat electio, utrum malit ad supplementum agere & contractum servare, Aug. Morlæ. in Empor. jur. tit. 3. in pr. miss. n. 39. † Quod si verò dolus non dederit causam contractui, sed aliàs quoque contracturus dolo alterius inductus fuerit, ut minoris vel majoris emeret aut venderet, contractus tunc quidem ipso jure subsistit, † attamen competit actio ad refarciendum in pecunia id, quod ejus intererit, qui deceptus est. † Nec refert hoc casu, utrum in parvâ vel magnâ quantitate quis sit deceptus, per text. in l. Julianus 13. §. si venditor. 4. ff. de act. empt. Didac. Covarr. lib. 2. variar. resolut. cap. 4. n. 11. Hartm. Pist. dict. quest. 23. n. 4. Pinel. in l. 2. part. 2. cap. 2. n. 12. C. de rescind. vendit.

Ita Domini in causa Thieloen von Sebach/ Mensis Martio, An. 1635. (Verba sentent. So verbleibets bey dem geschlossenen Kauff billich/ ihr könntet denn bescheinigen und beybringen/ dass euer Vater durch Gräßlichen hohen Anschlag das Gut Molsdorff um eine so hohe Summe Geldes zu erkauften bewogen und angebracht worden/da er sonst/ wann es auffer solchem Anschlag gewesen/ ein so hohes Geld dafür nicht würde bezahlt/ noch es höher/ als der Herr Graf/ erkauft haben/ auff den Fall wäret ihr solche Übermaste an den hinterstelligen Kauffgeldern innen zu behalten wohl befugt/W. N. W.)

DEFINIT. X.

Beneficium L. 2. C. de resc. vendit. etiam in locatione-conductione obtinet.

Errant omninò, qui beneficium L. 2. C. de resc. vendit. ad solum emtionis-venditionis contractum

Etum restringunt cum Ant. Fab. *part. 1. de Error. pragmat. decad. 8. Err. 8. cum seq.* & Jacob. Cujac. in *mercator. lib. 2. cap. 14. & lib. 16. obs. 18.* † Autumant equidem *dict. l. 2. novam esse & correctoriam, adeoque cum de venditione loquatur, ad alios contractus ne quidem ex identitate rationis trahendam arg. l. quod verò contra 14. ff. de legib.* † Sed non concedit communis Dd. schola, legem illam planè novam esse, e-
 3 jusque sanctionem jam olim receptam, in *dict. l. 2. verò apertius solummodò confirmatam fuisse, † probatur ex l. si quis cum aliter 36. ff. de V. O. l. res bona 54. ff. de contr. empt. l. 6. §. 2. l. si res aestimata. 12. §. 1. ff. de jur. dot. l. si duos servos. 47. ff. de evict. l. 2. ff. de pos. l. in contractibus. 3. C. quib. ex caus. major. in integ. l. majoribus. 3. C. comm. utriusque judic.* † Quidni ergò ex similitudine ac identitate rationis sanctio illa ad alios similes contractus extendenda erit? *arg. illud quaesitum. 32. ff. ad Leg. Aquil. l. non possum. 12. & l. seq. ff. de ll.* † Sanè quin locum ea habeat in loca-
 4 tione-conductione, minus forsàn dubii est, quum hæc iisdem Regulis juris contineatur, quibus emtio-
 5 venditio *l. 2. in pr. ff. locat. l. 19. & l. seq. ff. de act. empt.*
 7 † Quò & facit *l. si olei. 21. C. de locat. l. si merces 25. §. vis major. 6. ff. locat. l. 1. §. si quis in fraudem. 12. & §. seqq. ff. si quid in fraud. patroni.* † Nec obstat, quò loca-
 8 tio fiat ad tempus: Quia tempus ad excludendam læ-
 9 sionem immodicam nil habet momenti, Et aliàs non nisi in venditione rerum majoris pretii huic remedio
 locum esse sequeretur. † Reliquæ Anton. Fabr. rati-
 ones non videntur magni momenti, & à Dd. com-
 munitè refelluntur.

Ita Domini in causa VVolffgangi Caspari & Georgii Hau-
 bolts fratrum à Berbirdorff zu Nells/ Mens. Aug. Anno 1622.
 (Verba sentent. Da ihr nun wie Recht erweisen und darthun
 würdet/das berührtes Gut zur Zeit des geschlossenen Pachts
 mehr denn noch eines so hoch genüget werden können / und ihr
 also in solchem Pacht über die Helffte eures Gebührens verfür-
 get worden/ic. So wäret ihr/das solcher Pacht aufgehoben/
 oder aber die Mängel des rechten Pachtgeldes nochmahls erse-
 get würden/zu suchen wohl befugt/ W. N. W.)

DEFINIT. XI.

Contra divisionem etiam hereditatis datur Remedium l. 2. C. de Resc. Vendit.

1 **N**on minus itaque in divisione hereditatis atque
 in contractu emtionis locum habebit Remedium
 rescissionis *per text. in l. 3. ubi Dd. C. comm. utrius-
 que judic. Dan. Moller. lib. 2. semestr. c. 28. numer. 1.*
 2 † Quamvis dissentiat Anton. Fab. *decad. 8. Error. 1. & seq.* Contra quem vel præcipuè specialis natura &
 3 qualitas hujus rei militat, quæ vel maximè spectat æ-
 4 qualitatem, & in qua minimè licere debet, alteri alte-
 5 rum circumvenire, ut tantò magis remedio *l. 2. C. de resc. vend. locus sit.* † Et maximè *dict. l. 3. C. comm. utriusque judic.* in casu nondum impletæ divi-
 6 sionis loquatur, inde tamen impletâ eâ ex cau-
 7 sâ enormis læsionis nullum superesse remedium, mi-
 8 nus ritè inferitur, ut ipsemet animadvertit Ant. Fab.
 9 à se ipso dissentiens in *Codic. lib. 3. tit. 27. defn. 3. & 8.* † Stante hæc sententiâ, quis dubitabit, competere
 beneficium *d. l. 2. si factâ divisione secundum Const. Elect. 15. part. 3. major frater in dividendo, vel minor in eligendo ultra dimidium se læsum probet, Dan. Moller. dict. cap. 28.* † ubi rectè id ipsum limi-
 5 titat, in casu, quo fratres valorem bonorum scientes,
 6 nihilominus inæqualem fecerint divisionem, *Vid. infr. part. 3. Const. Elect. 15. Defn. 19. & 20.* † Sicut nec divisio per judicem facta ob enormem læsionem rescindi debet, *Bald. in dict. l. majoribus 3. C. comm. utriusque judic. n. 3. Vid. Supr. Defn. 4.*

Ita Domini in causa Hansen Eungens Wittwen zu Leipzig/
 Mens. Jun. Anno 1608. (Verba sentent. Diweill aber dennoch
 10015)

eure Schwieger-Mutter wider solche Erbtheilung eine werck-
 liche læsion und Verfügung ultra dimidium angezogen/wel-
 che ihr zu beweisen auffgelegt/ So wird sie damit nochmahls
 billich gehöret/ic.)

Et in causa Zachariæ Nobels/ Mens. Septembr. Anno 1596.
 (Verba sent. Ob nun gleich das Gut Buche euch durchs Loß
 zugefallen/ ihr auch so wohl als die andern Erben/ mit Hand
 und Mund bey euren Aelichen Ehren/ Treuen und wahren
 Worten solche Erbtheilung zu ewigen Zeiten nicht zu wieder-
 ruffen zugesagt: Diweill aber dennoch nicht zu befinden/ das
 ihr euch des Remedii L. a. C. de resc. vend. ausdrücklichen ver-
 ziehen und begeben. So send ihr auch dasselbige gebühlich zu
 gebrauchen wohl befugt/ W. N. W.)

DEFINIT. XII.

In solutionibus quoq; & quietantiis locus est Remedio l. 2. C. de Resc. Vendit.

1 **A**t, num etiam in liberationibus & quietationibus
 2 *locus erit huic remedio l. 2. C. de Resc. vend. Sa-
 nè † in renunciationibus, si de læsione ultra dimi-
 3 dium justii pretii agatur, remedio dict. l. 2. locum esse,
 tenent communiter Dd. in Auth. Sacramenta pu-
 4 berum. C. si advers. vendit. test. Matth. Wesenb. part. 1. conf. 23. n. 20.* † Quidni ergò etiam in liberationi-
 5 bus & quietantiis super factâ solutione? Quippe in
 quibus æque ratio læsionis militat, ac in renuncia-
 tionibus, aliisve contractibus, † ut proinde vel ex
 6 solâ identitatis ratione ad liberationes inferre liceat,
 7 *arg. l. illud quaesitum 32. ff. ad Leg. Aquil.* † Quò &
 8 facit *textus in l. si supersite. 3. C. de dolo. ex quo sen-
 tentia hæc haud obscure probatur, quam & tuentur Cravetta conf. 11. n. 10. & Joh. Köpp. decis. 58. n. 30.*

Ita Domini in causâ Johannis Landgrafens, zu Stadt-
 Nmen/ ad requisitionem Consiliariorum Schvartzburgenfrum,
 Mens. Febr. Anno 1623. (Verba sentent. Es könnte denn Jo-
 hann Landgraf wie recht darthun und erweisen/ das ihm zu
 der Zeit/als die debitores solche Schulden abgetragen/ nun
 darüber quittiret/ noch einsten so viel/als er von ihnen empfan-
 gen/ gebühret/ und er also über die Helffte seines Gebührens
 verfürget worden wäre/ auff den Fall wären obgedachte debi-
 tores den Mangel desselben Gebührens nachmahls zu ersegen
 schuldig/ W. N. W.)

DEFINIT. XIII.

Etiam Venditiones judiciales ac publica sub hasta facta rescinduntur, ex causa læsionis ultra dimidium.

1 **M**ultum controversitur ab Interpp. an locus sit
 2 *beneficio l. 2. C. de rescind. vendit. si venditio, præcedente publicâ subhastatione, facta sit. † Af-
 firmantibus quibusdam id ipsum, reliquis neganti-
 3 bus, aliis verò distinguuntibus, quorum argumentum latè tractat Matth. Berlich. decis. 126. ubi cum Dan. Moller. ad Constit. Elect. 32. p. 1. n. 21. & lib. 3. semestr. 12. aliisque ab ipso allegatis, † in sententiam negativam
 4 inclinatur, quæ & probabili ratione haud destituta vi-
 5 detur. † Publicè siquidem interest, venditiones, quæ
 6 sub hasta fiunt, ex causâ læsionis non facilè irritas fieri,
 7 *l. 7. §. quaesitum 8. l. quod si minor. 24. §. non semper. 1. ff. de minor.* † non solum quod alioquin futurum
 8 sit, ut difficilè reperiantur, qui ad ejusmodi emptio-
 9 nes accedere velint, cum nulla hoc casu de evictione
 existat obligatio, *l. 1. & tot. tit. C. Credit. evict. pign. non deb.* † Sed etiam quia vix sciri possit, quodnam
 6 justum sit pretium, nisi illud, quod publicè factâ
 7 venditione constitutum reperitur, justum habeatur,
 8 *dict. & l. 7. §. quaesitum 8. l. pupillus 5. §. 2. vers. sanè ff. de autor. tutor.* † Attamen, ne sub nomine sub-
 7 hastationis publicæ locus relinquatur fraudibus ac
 malitiæ licitatorum, æquissimum sanè est, ut si læsio
 ultra dimidium intervernerit, perinde publica ac pri-
 vata venditio rescindi possit *ex l. si quos. 16. C. de resc. vendit. l. fundus. 9. ff. eod. tit. Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 30. defn. 4. Joh. Harppr. in S. ult. n. 240. Inst. de empt. vendit. Andr. Rauchb. p. 1. quest. 46. in fin.*
 † Idque*

- 8 † Idque tantò minus dubium habet in terris Electoratus Saxonici, quantò clarius dispositum, ut si debitor vel ejus Creditores etiam per judicialem præcedentem æstimationem se læsos existiment, aliorum æstimatorum judicium ac decisionem petere ipsis liceat, Constit. Elector. 32. §. Würde sich aber & part. 1.
- 9 † Nec quicquam in contrarium movent dicta *Supr.* Defin. 4. Etenim quæ ibidem de transactione judiciali ob dubium causæ eventum & ad lites compescendas non retractandâ dicta fuere, † neutiquam ad venditionem sub hactâ factam, ad quam venditor in concursu creditorum coactus & invitus accedit, extendi velim.

Ita Domini in causâ Christophori Arpers zu Leipzig/Menf. Jan. Anno 1585. (Verba sentent. Dieweil M. Ludovicus Trübè auff vorbergehende gerichtliche subhastation, und erfolgte licitation, sein Kauffrecht erstanden/ und das Haus käufflichen an sich gebracht/ So wird er darbey billich gelassen/ ihr möchtet denn wie Recht erweisen/ daß ihr über die Helffte des rechten Werths in selbigem Kauff verletet worden/auff solchen Fall wäre Käufer den rechten Werth nochmahls zu erfüllen / oder aber gegen Erstattung seiner ausgezahlten Kauffgelber/ und eingewandten scheinbarlichen Veffierung/ auch das Haus wieder abzutreten schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. XIV.

Locum quoq; habet beneficium L. 2. C. de resc. vendit. in Constitutione dotis ac dotalitii.

- 1 **N**on potest agere mulier ex beneficio l. 2. C. de resc. vend. si defuncto marito dicat in pacto dotali se læsam ultra dimidium ejus, quod vel ex Statuto loci aut consuetudine sibi debetur è bonis mariti, † propter dubium scilicet eventum mortis conjugum, qui facit, ut læsio aliqua tempore pacti dotalis initi considerari nequeat, Dan. Moller. *ad Const. Elect. 20. p. 3. n. 11.* Andr. Rauchb. *p. 1. quest. 20. n. 17.*
- 2 † Audienda tamen est, si ipsam dotis constitutionem ex capite læsionis ultra dimidium impugnare velit, Gloss. *in l. si ex causâ. 9. §. 1. ff. de minor.* Jason. *in l. si quis cum aliter. 36. n. 18. ff. de V. O.* Cagnol. *in l. 2. n. 63. C. de restind. vendit.* † Non quidem ut ipsi integrum sit, alternativè petere vel rescissionem contractus, vel reductionem dotis ad justam quantitatem, prout aliàs in Remedio *diß. l. 2. peti potest;* † Quia ut matrimonium ipsum semel contractum rescindi non potest; ita nec dotis constitutio, quæ oneribus matrimonii servit, *l. pro onerib. 20. C. de jur. dot.* † Sed quod tantum agere possit, ut dos ad justam quantitatem reducatur, ac superfluum sibi restituatur, Cagnol. *diß. loc.* Hartm. Pistor. *obs. 104.* † Pariter & remedium hoc l. 2. C. de resc. vend. in dotalitio locum sibi vendicat. † Quo tamen casu, viduz alternativa petitio, ut vel superfluam dotem, quæ pensiones dotalitias excedit, firmo interim permanente contractu dotalitii, vel pro lubitu dotem integram, rescisso contractu, repetat, vix deneganda erit, ut demonstrat Hart. Pist. *diß. obs. 104. n. 10. & seqq.*

Ita tractatum in causâ Sabine Viduz Melchioris à Ragevitz contra ejusdem Agnatas, Menf. Aug. Anno 1611.

DEFINIT. XV.

Vendens animal, quod postea mactatum deprehenditur morbidum aut vitiosum, cogitur emptori restituere pretium.

- 1 **I**llud quidem expeditum est, quod venditor pecoris sive animalis, quod postea mactatum & dissectum, reperitur morbidum ac vitiosum, ita ut ejus caro sine periculo comedi nequeat, pretium exigere non possit, † quin & solutum emptori restituere teneatur, si vitium aut morbum sciverit, Matth. Coler. *part. 2. decis. 228. n. 2.* † At quid, si morbus aut vitium venditori fuerit incognitum? Certè, nec tùm ipsi pretium exigere licebit: Quia venditor tenetur

redhibitoria, non tantum in casu scientiæ vitii; † Sed etiam quando ignoravit ea, quæ adiles jubent præstari *l. 1. §. causa hujus edicti. 2. ff. de edil. edict.* † Sicut autem morbus vel vitium hominis, quod usum ministeriumve ejus impedit, redhibitioni locum facit *diß. l. 1. §. 5. v. proinde si quid tale. ff. d. s.* † Ita & jumentum sanum præstari oportet, morbidum autem & vitiosum redhiberi valet, *l. adiles. 38. §. loquuntur. 1. §. 3. vers. quicquid igitur. & §. jumentorum 4. ff. de edil. edict.* Coler. *diß. loc. n. 6.*

Ita Domini ad consultationem des Rathes zu Lauche / Menf. Dec. Anno 1594. (Verba sentent. Hat einer dem andern ein Kind um zehnthalb Alte. Schock abgetauft / Ob nun wohl darbey der Gewehr halben nichts gedacht worden / da aber dennoch das verkauffte Kind / als es geschlechter und besichtiget worden / untüchtig gewesen. So wäre der Käufer dasselbe Verkäufern zu bezahlen nicht schuldig / B. R. W.)

DEFINIT. XVI.

Emptor animalis vitiosi, aut morbidis, non potest repetere pretium, si morbus fuerit patens ac visibilis.

Sive ergo sciens, sive ignorans venditor pecus vitiosum vendiderit, pretium petere non poterit; sed solutum emptori restituere tenebitur, Defin. *preced.* † At in casu utroque venditor pretium lucratur, si vitium aut morbus pecoris fuerit patens atque visibilis, Matth. Coler. *part. 2. decis. 228. n. 8.* † De vitio enim patente, quamvis hoc nomine emptor non fuerit admonitus, venditor nullatenus tenetur, Bald. *in l. 1. n. 5. §. 6. C. de edil. edict.* † Sed imputet sibi emptor, quod non viderit vitium exterius, aut tamen videre debuerit, ac nihilominus pecus emerit; † Non est enim necessaria demonstratio aut admonitio in rebus visibilibus, *l. 1. §. 1. ff. de edil. edict. l. si ut certo. 5. §. custodiam. 5. ff. commodat.* † Quod & faciunt verba manifesta Gloss. *in art. 97. Weichbild.* Und diß ist zu vernehmen von verborgen Wandel/der unschaulich wäre oder unsichtig. † Ex quo infert Coler. si porcus venditus laniis habeat die Sinnen/ quas artifices ex apertione palati & inspectione linguæ facile deprehendere possunt, locum non esse redhibitioni, nec venditorem pretium restituere teneri, sed emptorem sibi imputare debere, quod oculari inspectione uti noluerit. † Et ita M. Jan. An. 1580. à Jenensibus pronunciatum refert *diß. decis. 228. n. 9.*

Ita Domini in causâ Eliz Friedels zu Kommatzsch / M. Majo, Anno 1637. (Verba sentent. Ob wohl sonst diejenigen / so ein untüchtig Viehe erkaufft / Käuffern das Kauffgeld wieder heraus zu geben verbunden; dieweil ihr aber dennoch selbsten berichtet/ daß man an dem Schweine/ so von Melchior Rummeln erkaufft/ die Sinnen sehen und spüren kan/ und ihr gleichwohl bey Erkauffung dessen darauff nicht Achtung gehabt. So habt ihr euch selbsten die Schuld billich zuzumessen / und seyd demnach das Kauffgeld von Verkäufern wieder zu fordern nicht berechtiget / B. R. W.)

DEFINIT. XVII.

In foro Saxonico Venditor equi non nisi de tribus vitiis tenetur.

De jure quidem communi, quoad redhibitionem eadem est ratio Equorum, ac reliquorum animalium venditorum. † Nempe quod emptor pro omnibus vitiis equorum internis & non apparentibus experiri ac pretium repetere queat, sive sit lunaticus tollerend / *l. 1. ff. de edil. edict.* † Sive retrogradus stetig/ aut habeat superosia vel gallas, Specul. *tit. de resc. vend. §. nunc dicendum. n. 2.* † Sive sit pavidus scheu / *l. bovem 43. pr. vers. ea quoque jumenta. ff. eod. tit.* † Aut si transjungi nequeat, *l. adiles ajunt. 38. §. questum. 8. ff. eod. tit.* † Vel etiam si sit calcitrosus, h. e. pedibus feriens, *diß. l. bovem 43. in pr. junct.* Gloss. *in l. ob que 4. §. 3. vers. animi antom*

verb. dixerunt. ff. de edil. edict. Matth. Coler. de pro-
 cess. execut. part. 2. cap. 2. num. 81. † At de jure Saxo-
 nico venditor equi non tenetur, nisi de tribus vitiis,
 puta: 1. Quod non sit Retrogradus, daß es nicht ste-
 tig sey. 2. Nec cœcitate latente vel invisibili laboret,
 daß es nicht Staarblind sey. 3. Et quod non sit sca-
 biosus, daß es nicht Haar-schlechtig sey/ Weichbild/
 art. 97. Matth. Coler. dict. cap. 1. n. 82. & part. 2. de-
 cif. 228. n. 7. Reinhard. part. 6. diff. 56. † Quidam
 addunt quartum scilicet, daß es nicht roßig sey.
 † Sed ultimum hoc in textu juris Saxonici non ha-
 betur, adeoque in foro Saxonico venditor de eo non
 tenebitur, usu id probante, Coler. dict. dec. 228.
 num. 7.

Ita Domini in causa Lucæ Weichels zu Meissen/M. Mart.
 Anno 1622. (Verba sentent. Ob nun wohl das Pferd alsobald
 gestorben/und in der Beschäftigung an Lung und Leber anbrü-
 chig befunden worden/ic. Diem Weil sich aber desnoch daran Rei-
 mer aus den dreynen Mängeln/ welche die Sächsischen Rechte
 hterinnen/wann der Verkäufer den Schaden gelten soll/sehen/
 sich ereignet/ic. So ist auch Käufer die versprochene 50. Thlr.
 Kaufselds auch nochmahls zu erlegen und zu bezahlen schul-
 dig/W. R. W.)

Et ad requisitionem der Gerichte zu Leipzig/ Menſe Martio,
 Anno 1633.

DEFINIT. XVIII.

*Non rescindenda est venditio, si vitium aut morbus
 venditi pecoris non statim apparuerit.*

1 **S**ive equum, sive aliud quoddam pecus ad ma-
 standum quis emerit, nunquam rescinditur ven-
 ditio, propter morbum aut vitium superveniens.
 2 † Voluerunt namque ædiles succurrere tantummo-
 dō emptori decepto, ex venditione morboſi animalis
 damnū sentienti, l. 1. §. causa hujus edict. 2. ff. de a-
 dil. dict. † Non ergō tenebitur venditor, si quid
 post venditionem traditionemque culpā forſan em-
 ptoris ejusve familiæ deterius factum fuerit, l. 25. l. 58.
 §. ult. ff. eod. tit. Matth. Wesenbec. in parat. ff. eod.
 tit. num. 3. † Præsumitur autem morbus vel vitium
 post venditionem supervenisse, si factā jam traditio-
 ne, post tempus aliquod elapsū illud demum appa-
 reat; † Imputet namque sibi tūm emptor, quod
 non diligentius in empti animalis vitia inquisiverit,
 6 deque his statim conquestus fuerit, † quum da-
 mnū sentire non videatur, qui suā culpā id sentit,
 ex vulgata juris Regulā.

Ita Domini in causa Joſt Seiffarts zu Anneberg / Menſe
 April. Anno 1622. (Verba sentent. Diem Weil aber denuoch an
 dem erkauften Pferd einige Krankheit anfänglich nicht verſpü-
 ret worden/Käufer auch dasselbe eine Zeitlang gehabt und ge-
 braucht/ic. So ist er das hinterstellte Kaufgeld/ seines Vor-
 wendens ungeacht/vollständig zu bezahlen schuldig/W. R. W.)

DEFINIT. XIX.

*Ob nova collecta noviq; servitii onus fundo vendito
 impositum, Venditor de evictione non est devin-
 ctus emptori.*

1 **D**E evictione venditor aliter non tenetur, quā
 ut rem emptam absque oneribus liberam præ-
 stet, talem scilicet, qualem vendidit, Matth. Wesenb.
 2 in parat. ff. de evict. † Non ergō devinctus erit em-
 ptori de eo, quod noviter accesserit, † quia de casu-
 bus futuris venditor nunquam tenetur l. Lucius. 11. in
 3 pr. ff. de eviction. † Multo minus de onere servitio-
 rum aut collectæ alicujus, quod fundo vendito de-
 novo imponitur, de quo nec cogitasse præsumuntur
 5 contrahentes. † Conventiones autem ad incogitata
 porrigen-dæ non sunt, l. 4. l. qui cum tutoribus 9. §. 1. &
 6 §. ult. ff. de transaction. † Quin nec in potestate ven-
 ditoris est, emptorem ab oneribus novis liberare, quæ
 solo Domini vel Magistratus imperio & voluntate
 pro necessitate Reipublicæ, & fortunis subditorum
 imponuntur, interque eos prudenti judicis arbitrio

distribuuntur, Bartol. in l. 1. C. de mulier. & in quo loc.
 lib. 10. Andr. Gail. lib. 2. obs. 52. n. 10. Petr. Heig. p. 1.
 quest. 17. n. 30.

Ita Domini in causa Annæ, Viduæ Johannis Taubers zu
 Leipzig/ Menſe Majo, Anno 1590. (Verba sentent. Ob nun
 gleich der Erbherr auch mit neuen Diensten und Steuern zu be-
 schweren Vorhabens; Diem Weil aber dennoch nicht zu befinden/
 daß sich der Verkäufer deswegen gegen euch zu etwas verpflich-
 tet: So ist er auch derowegen euch gegen den Erbherrn zu ver-
 treten nicht schuldig/W. R. W.)

Et in causa Georg. Merckels zu Neumarkt/M. Apr. A. 1632.

DEFINIT. XX.

*Nec de collectis usitatis & consuetis, fundo inhaeren-
 tibus, Venditor ad evictionis præstationem est
 obstrictus.*

1 **S**ed quid juris in collectis fundo jam inhaerentibus.
 2 & lege publica impositis? † Neutiquam audien-
 dum putaverim emptorem, si harum nomine ad præ-
 stationem evictionis convenire velit venditorem, ut
 maximè earum mentio in venditione facta haud fue-
 rit, † quia præstatio evictionis non nisi pro oneribus
 3 ignotis & occultis venditori injungitur, arg. l. si
 fundum. 27. C. de evict. Salyc. in l. non dubitatur 6. C.
 de evict. Hartm. Pikt. obs. 212. n. 32. † iisque, de quibus
 4 contrahentes haud cogitasse videntur, arg. l. 9. §. 1. &
 ult. ff. de transact. At ignotæ nunquam possunt esse
 emptori collectæ publicæ lege decretæ & impositæ.
 † Quin potius sibi imputet creditor, quod hæc peni-
 5 tus non exploraverit, nec cautius fuerit negotiatus,
 l. qui cum alio 19. ff. de reg. jur. l. 2. C. de furt. & serv.
 corrupt. Ant. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 28. defin. 8. n. 10.

Ita Domini in causa Georgii Christophori à Rauschau/M.
 April. Anno 1636.

DEFINIT. XXI.

*Propter hypothecam in fundo vendito occultatam non
 rescindenda est venditio, sed tenetur Venditor de
 evictione & ad interesse.*

1 **A** venditor e semel perfectâ non licet recedere
 invito alterutro, ne quidem ex Principis rescrip-
 to, l. de contractu 3. C. de resc. vendit. l. sicut 5. C. de
 O. & A. † Etiam si fundus venditus alteri hypothe-
 2 catus reperiatur, de quo tamen emptor antea nil sci-
 verit. † Remedio siquidem evictionis præstandæ
 3 tum satis prospectum est emptori, l. ex empto. 11. ff. de
 act. empt. l. non dubitatur 6. C. de evict. † Quin &
 4 antequam fundus evincatur, Emptor in id, quanti suâ
 interest, rem suam factam, aut alteri obligatam non
 esse, adversus Venditorem ex empto agere potest,
 Bald. & Gloss. in l. servus quem de me. 30. §. ult. ff. de act.
 empt. Ant. Gomez. tom. 2. variar. resolut. c. 2. de empt.
 vend. num. 39. † ita namque ante rem evictam ex
 5 empto agere licet, ut res libera tradatur, l. ex empto.
 11. ubi Gloss. & Dd. ff. de act. empt. † vel tantò mi-
 6 noris æstimetur res emptâ, quantò minus valet pro-
 pter evictionis periculum, Bartol. in l. si rem meam.
 20. ff. de solut. Octav. Cacheran. decis. 24. n. 5. Hart.
 Pitor. p. 3. q. 5. n. 20.

Ita Domini in causa Martini Klugens zu Görlitz/M. Mart.
 Anno 1663. (Verba sent. So seyn Verkäuferere das verkauffte
 Haus von der verschwiegenen hypothec auch nochmahls zu
 befreien/und dasselbe unbeschweret zu gewehren schuldig/ das
 Haus aber wieder anzunehmen mögen Verkäufer wider ihren
 Willen nicht gedrungen werden/W. R. W.)

Et in causa Nicolai Gräbners zu Leipzig/ Menſe Jan. An-
 no 1589.

DEFINIT. XXII.

*Resciso tamen venditionis contractu, Venditor ad re-
 stitutionem pretii est obligatus, quando evictionem
 præstare requirit.*

1 **S**emper quidem venditor de evictione tenetur, &
 2 ut rem venditam ab obligatione liberam emptori
 præstet,

- 1 prætet, conveniri potest, *l. non dubitatur. 6. C. de evict.* † *At quid si expressè actum fuerit, ne de evictione agatur? Aut si venditor adeò inops sit, aliavè de causa impediatur, quò minus rem venditam ab oneribus liberam tradere & prestare queat?* † Utroque in casu, rescisso venditionis contractu, tenebitur venditor ad pretii restitutionem, Joh. Schneidew. *in §. actionum. 28. sub Rubr. de act. ex empto. n. 43. Inst. de action.* † Nec enim bonæ fidei contractus hanc patitur conventionem, ut emtor rem amittat, & pretium venditor retineat, dicente Jcto *in l. ex empto 11. §. ult. vers. ibidem ait. ff. de act. empt.* † quem textum notandum dicit Bald. *in l. 1. C. de per. & comm. rei vend.* Jafon. *in l. stipulatio ista 38. col. pen. vers. Et adverte. ff. de V. O. Salycet. in l. si rem. 29. §. quolibet tempore 2. ff. de evict.* Hartman. *Pist. lib. 2. quest. 10. n. 21.*
- 2 † Attamen si expressè conventum esset etiam de pretio non restituendo, valebit conventio, nec resultat hoc casu aliqua iniquitas, quia tùm emptor videtur emere dubium eventum, spem & fortunam, ut est in
- 3 eo, † qui jactum retis emit à piscatore, qui tenetur, piscatori solvere pretium, licet nihil ceperit, *dict. l. ex empto 11. §. fin. l. si jactum retis. 21. ff. de act. empt.* Schneidew. *dict. loc.*

Ita Domini in causa VVilhelmi Walspurgens zu Leipzig/M. Jan. Anno 1587. (Verba sentent. Es ist euch aber Verkäufer das Haus vor seiner Mutter Ansprüchen zu gewehren/oder da er euch dasselbe nicht gewehren könnte/euer Kauffgeld samt dem interesse, so viel ihr dessen liquidiren könntet/zu erstatten schuldig/W. N. W.)

Et in causa Johannis Trautmans zu Leipzig/ Menſe Febr. Anno 1586.

DEFINIT. XXIII.

Donator quando teneatur de evictione?

- 1 **R**egulariter donator non tenetur de evictione, si traditione donatio perficiatur, *l. Aristo. 18. §. ult.*
- 2 *ubi Gloss. de donat.* † Nisi forsitan dolus intervenisset, quo casu locus est actioni de dolo, *gloss. fin. circa med. d. l. Arist. 18. ff. d. t.* † Alioquin, si incipiat à promissione donatio nondum facta traditione, donator tenetur actione ad complendum promissa, *l. qui concubinam. 29. §. si beres. 3. ff. de legat. 3. l. Jul. 13. §. 1. ff. de V. O. l. qui decem. 72. §. 1. ff. de solut.* Bartol. Salycet. &
- 3 Dd. *in l. 2. C. de evict.* † in foro tamen Saxonico videtur dubium facere *art. 4. lib. 3. Landrecht/ ubi dicitur: Kein Mann den Schencker zur Gewehr schaffst bringen kan/ er hat ihme denn das zu gewehren gelobet/nc.* † Unde existimare quis posset, de jure Saxonico donatorem indistinctè eximi à periculo evictionis, nisi de eà specialiter inter contrahentes actum fuisset, ut sentit Reinhard. *part. 1. differ. 5. Matth. Wesenb. in parat. ff. de donat. n. 7.* † Sed loquitur ille textus verbis disertis de rebus donatis, donatario traditis & ex manibus ipsius evictis; Adeoque dotali donatione, quæ incipit à traditione, Matt. Coler. *part. 1. decis. 14. num. 6.* † Nulla ergò circa evictionem in materiâ donationis existit differentia inter jus Saxonicum & jus commune, sed donator, qui rem donare promisit, si hoc non fecerit, benè conveniri potest ad interesse, hoc est, ad præstationem æstimationis: idque in Provinciis Saxonis ita observari, testatur Coler. *dict. decis. 14. n. 10.*

Ita Domini in causa Melchior Weidemanns zu Donna/M. Octob. Ann. 1628. (Verba sentent. Ist euch Paul Nimmer sein Pferd/darauff er täglich geritten/ zu schencken anheischig worden/1. So ist er solches nochmalts zu Werck zu richten/oder/da er nunmehr dasselbe nicht præstiren kan/ euch beschwergen ad interesse verpflichtet/W. N. W.)

Et in causa Johannis Willibraths zu Rudelsstadt/Menſe Jul. Anno 1634. (Verba sentent. Ob nun wohl sonst den donator zur Gewehr eines geschendten Guts nicht verbunden; die weil aber dennoch nicht zu befinden/ daß in gegenwärtigen

Fall dem donatario das geschendte Haus so bald eingetruemet/und darbey eigenthümlichen tradiret worden/1c. So sein auch des donatoris Erben die versprochene donation zu gewehren/und dem donatario das Haus nochmalts einzuräumen/oder den Werth dafür zu entrichten pflichtig/W. N. W.)

DEFINIT. XXIV.

Facta donatione remuneratoriâ seu reciproca, donator de evictione tenebitur.

Quod vulgò dicitur, donatorem non teneri de evictione *l. Aristo. 18. §. ult. ubi Gloss. ff. de donat.* Nempe si traditione donatio perfecta fuerit, Defin. *praced.* † proculdubio fallit in donatione remuneratoriâ sive reciproca, ubi donator subsecutâ etiam traditione de evictione tenebitur. † Quia scilicet donatio hæc improprie donatio est, nec regulis donationis continetur, *l. 1. ff. de donat.* Jul. Clar. *in §. donatio. quest. 3. & qu. 21. n. 4.* Ant. Fab. *in Codic. lib. 8. tit. 36. defm. 3. n. 2.*

Ita Domini in eadem causa Joh. Willibraths zu Rudelsstadt/ Menſe Jul. Anno 1634.

DEFINIT. XXV.

Emens scienter rem alienam, adversus venditorem de evictione agere nequit, nec pretium repetere.

Nequè in contractu Emptionis-Venditionis de evictione venditor semper conveniri potest, Non certe, quando per violentiam ab emptore auferitur res empta; Quia venditor non tenetur defendere emptorem de violentiâ *l. ult. C. de act. empt.* † Undè illud Germanicum criterium: Für Gewalt ist man zu gewehren nicht schuldig. † Etique ratio, quod injuria, quæ fit emptori, non debeat contingere autorem, *l. si per imprudenciam 51. in fin. pr. ff. de evict.* † Nec venditor tenetur de casibus futuris, *l. Lucius. 11. in pr. ff. de evict.* † Porro, nec tùm Emptor de evictione agere poterit, quando scienter rem alienam aliivè obligatam emit, nisi expressè de evictione fuerit stipulatus, *l. si fundum. 27. C. de evict.* Johann. Schneidew. *in §. actionum. 28. sub rubr. de act. ex empt. n. 81.* Hartm. *Pist. part. 2. quest. 10. n. 21. & observat. 212. n. 32.* Salycet. *in l. non dubitatur. 6. C. de evict.* † Quin nec pretium hoc casu emptor repetere valet *dict. l. si fundum. 27. ubi Bartol. & Salycet. C. de evict.* † Nec movet in contrarium quicquam *l. 3. §. ult. C. comm. de legat.* ubi emtor sciens rei gravamen, pretium repetit: agitur enim ibidem de alienatione rei fideicommissio conditionalis, vel sub incerto die gravatæ, ubi jus vendendi pendente conditione, quæ deficere potest, gravatus habet.

Ita Domini in causa Christophori Denharts zu Oberstadt/ Menſe Sept. Anno 1601.

Et in causa Johannis Willibraths zu Rudelsstadt/Menſe Aug. An. 1634. (Verba sentent. Da aber dennoch Käuffe/ daß solches Haus streitig gewesen/ gute Wissenschaft gehabt hätte/ darauf sichs aus eurer Frage ansehen laßt/1c. So wären Verkäuffers Erben zu einiger Gewehr nicht verbunden/W. N. W.)

DEFINIT. XXVI.

Cedens nomen non tenetur de evictione aut præstare idoneum ac locupletem debitorem.

Qui nomen cedit aut vendit, non tenetur præstare locupletem sive idoneum debitorem, *l. si nomen 4. ff. de hered. vel act. vendit.* Molin. *conf. 493. n. 9.* Hartm. *Pist. observ. 2. 2. 1.* Paul. de Castr. *volum. 2. conf. 170. n. 3.* Ant. Fab. *in Cod. lib. 4. tit. 29. defm. 15. num. 8.* Neque ignorantia cessionarius vel emptor se tueri potest, nisi hanc probaverit, quia in dubio præsumitur scivisse, † debitorem non esse solvendum sit, quod imputatur ei, cur admisit debitorem,

priusquam conditionem ejus penitus exploraverit, *l. qui cum alio. 19. ff. de Reg. jur. Dec. in l. 2. n. 10. in fin. C. de pass.* † Quod tamen videtur limitandum, in casu quo expressè fuerit actum, ut venditor idoneum debitorem præstare debeat, *Hartm. Pift. dict. obs. 212. num. 9.* † Quamvis & tùm sufficiat, debitorem venditionis tempore fuisse idoneum, licet postea factus fuerit non solvendo: † Transit siquidem nominis periculum in emptorem, *l. pupilli 96. §. soror. 2. ff. de solut. Surd. conf. 22. n. 33.* † Porro nec tunc venditor ab evictione profus liberatus est, quando seduxit emptorem vel cessionarium, asserens, debitorem suum esse idoneum, *per l. quis sari dare. 3. ubi Dd. ff. de fidejuss.*

Ita Domini in causa Melchioris Wiedemerters zu Leipzig/ Mense Jun. Anno 1736. (Verba sentent. Wann nun gleich gedachte Cessionarii solcher Schuld vollständig nicht befriediget werden können. Da aber dennoch berührte Schuld unstreitig wäre/dieselbe auch die Cessionarii ohne Vorbehalt angenommen hätten/so würde ihr von ihnen billich quittiret/ und wäre zu etwas ferners nicht verbunden/ W. R. W.)

In causa Martini Wenderichs zu Warborn/ M. Octobr. Anno 1624.

Et in causa Johan. Fohrens wider die Sturmische Handlung zu Colln an der Spree/ M. Mart. An. 1636.

DEFINIT. XXVII.

Tenetur tamen cedens præstare verum debitorem Cessionario.

Quicquid juris quis alteri cesserit, accepto pretio, aliave re quâlibet, Cedens venditoris loco est, *l. naturalis. 5. §. 1. ff. de presc. verb. junct. l. pacta conventa. 72. vers. an idem. ff. de contr. empt.* † Igitur si cessionario ex causa aliquâ profus inutilis sit cessio & infructuosa, putâ, si debitum non est liquidum ac certum, aut solutione sublatum, tenetur cedens de evictione, vel ad restitutionem pretii eorumque omnium, quæ accipit, *l. si nomen. 4. ff. de hered. vel act. vendit. Ant. Fab. in Cod. lib. 4. tit. 29. defin. 15. num. 3.* † Et si enim non teneatur cedens facere bonum nomen *Defin. preced.* † tenetur tamen facere verum, id est, præstare se creditorem, licet non locupletem debitorem, *dict. l. si nomen. 4. ff. de hered. vel act. vendit. Hartm. Pistor. obs. 212. n. 1.* Atque ita accipi debet, † promissio de nominis evictione, † ut scilicet verus præstetur debitor, etiam si minus idoneus habeatur, *Paul. de Castr. vol. 2. conf. 170. n. 3. Hartm. Pistor. dict. obs. 212. n. 3.* † Planè, si emptor vel cessionarius sciverit debitori exceptionem competere, vel aliâs debitum non esse liquidum, & nihilominus istud emerit, vel acceperit, tùm nulla ei contra Venditorem competit actio, † quemadmodum nec illi, qui sciens rem alienam emit, *l. si fundum 27. C. de evict. Salycet. in l. 6. cod. tit. Vid. Supr. defin. 25.*

Ita Domini in causa Hansen Fabians von Zeitzsch/ Mense Jun. Ann. 1622. (Verba sent. Hat euch Joachim von Neiberg eure Schuld auffm Ritter-Gut Lepeu cediret und abgetreten/und nachdem ihr euch solcher Forderung angemasset/hat sich befunden/ daß keine Schuld vorhanden/ die deme von Neiberg gebühret hätte/so ist berührter Neiberg euch solche übergebene Schuld-Post nochmahls zu gewehren/ oder die von euch empfangene 550. Fl. wieder auszuantworten schuldig/ W. R. W.)

It. in causa Oswald Vogels von Annaberg/ Mense Martio, Anno 1633. (Verba sent. So seyn berührte eure Brüder die zu Behauptung der cedirten Schuld gehörigen Urkunden euch auszuhändigen/ oder da derer keine mehr vorhanden/ daß sie dergleichen Schuld an gedachtem Ort beständiger Weise zu fordern befugt/gnugsam zu bescheinigen/oder in Mangelung des Beweises euch die cedirte Schuld zu gewehren pflichtig/ W. R. W.)

Et in causa heredum Christophori Krafftis zu Geran/ M. Jun. Anno 1632.

DEFINIT. XXIX.

Evictio locum habet in transactione, quando hujus nomine aliquid datum est.

EX quolibet regulariter contractu, in quo aliquid datur ex causâ onerosâ, Evictio debetur, etiam si de eâ nihil dictum fuerit, *l. ex empto. 11. in pr. ff. de act. empt. l. non dubitatur. 6. C. de evict.* qui textus licet de emptione tantummodo loquantur, † idem tamen in aliis quoque contractibus obtinere, probatur *per text. in l. si permutaciones. 29. C. de evict. l. 1. ff. de rer. perm. l. ult. ff. de condict. caus. dat. l. si quis domum 9. ff. de locat.* Caballin. *de evict. §. 4.* † Id vero quod ex transactionis causa datur, titulo oneroso percipi, nemini obscurum esse existimo, & firmat hoc Berous *vol. 2. conf. 169. n. 19.* † Quidni ergo in transactione etiam, perinde ac aliis in contractibus evictio locum haberet? Quod & disertè probatur, † in *l. si pro fundo. 33. C. de transact.* ut demonstrat pluribus *Hartm. Pift. observ. 227. n. 36. & seqq.* † Et si enim Fulgositius *ab Hartm. Pift. ibid. allegatus dict. l. si profundo 33. C. d. t.* ad eum restringat casum, quo res aliqua, quàm quæ controversa fuit, datur, attamen interpretatio hæc ab Interpp. communiter rejicitur, concludentibus: Quotiescunque ex transactione aliquid datur, idque deinceps evincitur, de evictione dantem teneri, quod & textui *d. l. si pro fundo. 33. C. d. t.* convenire videtur, ut latius deducit *Hartm. Pift. dict. obs. 227. n. 36. & 55.* † Aliud tamen dicendum, arbitror, cum nomine transactionis nil datum, sed à lite tantummodo discessum, resque controversa possessori relicta fuerit. † Ita namque casum, quo transactionis nomine aliquid datum, & quo aliquid dimissum est, Dd. distinguunt, asserentes, quòd licet is, qui transactionis causâ aliquid dimittit, de evictione non teneatur, † tamen quoties ex transactione datur aliquid, idque evincitur, tùm evictionis nomine agi possit, *Bart. Bald. Salycet. Jason. & comm. Dd. in dict. l. si profundo. 33. C. de transact. Fab. de Anna conf. 51. n. 29. Hartm. Pift. dict. obs. 127. n. 38. Socin. Jun. vol. 2. conf. 98. n. 16.*

Ita Domini in causa Andreæ Rebels zu Xuma/ Mense Jul. Anno 1620. (Verb. sent. Habt ihr Melchior Ebbeln/ Vermöge einer aufgerichteten Vergleichung und transaction eine Handschrift über 300. Fl. übergeben/und ihme solche Schuld cediret und abgetreten/und es wird fürgegeben/daß solche Schuld alleberet einmal gezahlet worden/so seyn ihr ihm vorberührte Schuld und Handschrift zu gewehren schuldig/ W. R. W.)

DEFINIT. XXIX.

Venditores rei unius pro indiviso, & in solidum de evictione tenentur.

Venditionis natura quia individua est, in solidum etiam defendi debet, *l. cum ex causa. 139. l. 2. vers. ex his. ff. de V. O.* † Ideoque ex natura hujus contractus, venditores in solidum de evictione tenebuntur, *Andr. Gail. lib. 2. obs. 14. n. 1.* † ipsi autem vicissim in vicem de indemnitate obligantur, familiæ nimirum erciscundæ judicio, *l. rem hereditariam. 65. circa fin. ff. de evict. dict. l. cum ex causa. 139. ff. de V. O.* Ne uni vel alteri inde fiat injuria, † perinde ut in pluribus Venditoris heredibus est receptum, qui in solidum etiam de evictione tenentur † Et si enim unicuique pro parte hereditaria præstatio injungatur, defensio tamen non dividitur, sed interesse, *l. si rem. 62. §. si ei qui mihi. 1. ff. de evict. l. in executione. 85. §. in solidum. 5. ff. de V. O.* † Sic & plures mandatarii in solidum tenentur, sed latâ sententiâ condemnatoriâ, pro partibus virilibus conveniri debent, *l. si mandatum. 59. §. Paulus respondit. 3. ff. mandat. Gail. dict. loc. n. 5.*

Ita Domini in causa Andreæ Bierschrots zu Demstadt/ M. Jan. Ann. 1634. Verba sent. So seyn ihr einen oder den andern unter benannten Vorkäufern/ weil sie in solidum verhaftet/ der Gewehr halben zu belangen wohl befugt/ und ihr indiget euch an die Vorkäufer insgesamt verweisen zu lassen nicht gebrungen werden/ W. R. W.)

DEFI-

DEFINIT. XXX.

Eviſſionis nomine ſatisdatio præſtanda non eſt, niſi ea conſuetudine alicujus loci recepta, vel in ipſo venditionis contractu promiſſa fuerit.

- 1 **V**enditor quivis emptori ſuo ex ipſa naturâ contractus ad eviſſionem obligatus eſt, etiamſi venditionis tempore de hæc nihil dictum fuerit, *l. non dubitatur. 6. C. de eviſſ. l. eviſſa. 70. ff. eod. tit. l. exempto. 11. ff. de act. empt.* Petr. Aug. Morla. in *Empor. jur. tit. 9. n. 36.* Petr. Heig. *p. 1. q. 36. n. 1.* † Quin & hoc nomine repromittere tenetur, in tantum, ut licet in venditione nulla eviſſionis facta fuerit mentio, nihilominus emptor quocunque tempore actione ex empto inſtitutâ adire queat venditorem, ut de eviſſione repromittendo caveat, *diſt. l. ex empto. 11. §. 18. verſ. ex empto. l. ſi duo 13. §. ſi quis juraverit. 3. ff. de jurejur.* Heig. *diſt. q. 36. n. 2.* † Quæ tamen cautio peculiarem ſatisdationem non requirit, ſed repromiſſione & inſtrumento venditorem caville ſufficit, *l. 1. §. ſtipulatio dupla. 8. ff. de prator. ſtipul. l. illud quaritur. 4. ff. de eviſſ. l. non idcirco. 12. C. de contr. empt.* Hartm. Piſtor. *part. 3. quaſt. 5. n. 4.* † Nam & aliâs qui ad dandum vel faciendum aliquid tenetur, hoc nomine ſolum inſtrumento cavere debet Creditori, *l. plures Apochis. 19. C. de ſid. inſtrum.* Bartol. in *l. 3. ff. de cond. ob cauſ.* † Quandoque tamen venditor compelli poteſt, ut de eviſſionis nomine fidejuſſoribus vel pignoribus ſatisdationem præſtet: Scilicet, ſi † conſuetudo alicujus loci invaluerit, ut eviſſionis gratiâ ſatisdetur, cui omninò inhærendum eſt, *l. ſi fundus. 6. ff. de eviſſ.* † Nam in quovis contractu, de eo, quod communiter fieri ſolet, actum videtur, *l. quod ſi nolit. 31. §. quia aſſidua 20. ff. de adil. edict. l. ſemper 34. ff. de Reg. jur.* † Aut ſi in ipſo venditionis contractu de ſatisdatione eviſſionis nomine conventum fuerit, *d. l. illud quaritur. 4. l. emptori. 37. ff. de eviſſ. diſt. l. 1. §. ſtipulatio dupla. 8. ff. de prator. ſtip.* † Quia ex conventionem contractus legem accipit *l. pacta conventa 72. ff. de contr. empt. l. contractus 23. ff. de Reg. jur.* Hartm. Piſt. *diſt. quaſt. 5. n. 6.*

Ita Domini in cauſa Dn. Adami Comitæ à Schwarzberg & Nicolai à Maxen zu Sorau/ Menſe Apr. Anno 1633. (Verba ſent. Ob nun wohl Verkäufer/ Vermöge gemeiner Rechte/ der Gewehr halben weiter nicht/ als ad ſimplicem judicialem promiſſionem verbunden zu ſeyn vermeynet; Diemeil er aber dennoch über die land-übliche Gewehr auch eine Verſicherung d. Eviſſion halben zu leiſten verſprochen/ So iſt er ſolchem Verſprechen nachzukommen/ und eine würdliche Verſicherung durch Bürgen oder Pfände zu beſtellen ſchuldig/ B. N. W.)

DEFINIT. XXXI.

Eviſſione in limine contractus imminente, Emptor pretium tamdiu retinere poteſt, donec venditor hoc nomine ſatisdederit.

- 1 **A**lius porro caſus exiſtit, quo venditor de eviſſione ſatisdare cogitur, quando ſcilicet eviſſio in limine contractus imminet: Nam tùm emptor pretium tamdiu retinere poteſt, donec Venditor eviſſionis nomine ſatisdederit, *l. ſi poſt perfectam. 24. C. de eviſſ. l. habitationem. 18. §. ult. ff. de per. & comm. rei vendit.* Fabian. de Mont. in *tract. de empt. p. 6. n. 51.* Petr. Heig. *part. 1. quaſt. 36. n. 4.* Hartm. Piſt. *part. 3. qu. 5. n. 15.* Ubi notandum † 1. Eviſſionem in limine contractus tùm dici imminere, quando, priusquam totum pretium ſolutum fuerit, lis vel quaſtio movetur, quantumvis hoc contractu jam perfecto, ac longo poſt intervallo contingat, Heig. *diſt. q. 36. n. 7.*
- 2 **Surd. deciſ. 295. n. 7. Pacian. *conſil. 14. n. 25.* † 2. Nec jure actionis hoc caſu cum venditore Emptor contendit, ſibi idoneè ſatisdari, ſed exceptivè tantum poſtulare poteſt, ut ſibi caveatur & ad hoc retentione pretii nondum ſoluti uti. † Ideoque pretio ſo-**

luto locus huic remedio amplius non eſt, quia tum nullam venditor agendi cauſam habet; Ergò nec Emptor facultatem excipiendi, Gloſſ. in *diſt. l. ſi poſt perfectam. 24. verb. Non compelli. C. de eviſſ.* Heig. *d. l. Hart. Piſt. part. 3. q. 6. n. 1.* Pacian. *diſt. conſ. 14. num. 26.* † 3. Non tamen refert, an ſuper ipſo rei venditæ dominio, an ſuper obligatione ſaltem, putà, quod res vendita uxori pro dote, aliave ex cauſa alii ſit obnoxia, controverſia moveatur; utroque namque caſu emptor pretium retinere poteſt, donec venditor ſatisdederit, ut poſt Salyc. Albert. & alios quos allegat, docet Heig. *diſt. q. 36. n. 54.* † 4. Idque verum, etſi conventum fuerit, ne de eviſſione teneretur venditor; † Sicuti namque ejusmodi conventio non impedit, quò minus re eviſſa pretium repeti queat, *l. ex empto. 11. §. ult. ff. de act. empt.* ita nec obſtaculo eſſe debet, quò minus imminente eviſſione ratione pretii caveatur, veluti poſt Surdum *conſ. 36. num. 25.* aſſerit Hartman. Piſtor. *diſt. q. 6. n. 7.* † 5. Et hoc ſcitu dignum eſt, quod ob imminens periculum eviſſionis in limine contractus, ſatisdatio non tantum ratione litis, quæ tum mota fuit, ſed generaliter de eviſſione, & adverſus omnes ejus caſus præſtari debeat, *per text. in l. ult. §. ſin. ff. de reſc. vend.* Bart. Salyc. in *diſt. l. ſi poſt perfectam. 24. C. de eviſſ.* Hart. Piſt. *d. q. 6. n. 5.* Caball. *de eviſſ. §. 11. n. 12.* Surd. *diſt. deciſ. 295. n. 9.* Heig. *diſt. q. 36. n. 58.*

Ita Domini in cauſa Caſpari Zobe's zu Harschleben/ Menſ. Novemb. Anno 1615. (Verba ſent. Diemeil ihr ſelbſten berthtet/ daß das verkauffte Haus/ wegen der drauff haſſenden und Käuferu verſchwiegenen Gerechtigkeit/ ſtreitig gemacht worden/ ic. So mag auch Käufer/ geſtalteten Sachen nach/ ob imminens periculum eviſſionis in limine contractus, ehe und zuvor ihr ihme der Gewehr halben genugſame Verſicherung machet/ die hinterſtellige Kauffgelder auszuzahlen nicht angehalten werden/ B. N. W.)

DEFINIT. XXXII.

Emptor facultatem retinendi pecuniam ob periculum eviſſionis imminens non habet, lite nondum motâ.

- 1 **N**on tamen ſemper emptor exceptione eviſſionis in limine contractus imminens, adverſus venditorem ſe tueri, ac pro lubitu vel ſolo prætextu alicujus periculi pretium retinere poteſt, † ſed Eviſſionis periculum præſens ſit necèſſe eſt ad hoc, ut remedio *l. ſi poſt perfectam 24. C. de eviſſ.* uti liceat. Hinc † PRIMO non ſufficit, quod emptor comperiat, rem eſſe alienam, niſi reverà lis ab alio moveatur, Petr. Heig. *part. 1. qu. 36. num. 10.* † Sicuti namque regulariter de eviſſione actio non competit, priusquam res per ſententiam judicis fuerit eviſſa, *l. qui rem. 3. C. de eviſſ.* Bartol. in *l. ex empto. 11. in pr. ff. de act. empt.* Hartm. Piſt. *obſ. 228. n. 1.* † ita nec exceptione eviſſionis emptor ſetueri, & ex beneficio *d. l. ſi poſt perfectam 24. C. de eviſſ.* pretium retinere poteſt, niſi lite jam cum effectu motâ, & judicio contra ipſum inſtituto, *d. l. ſi poſt. 24. C. d. l. habitationum. 18. §. ult. ff. de per. & com. rei vendit.* Nat. *conſ. 267. num. 2.* † Non ergò ſufficit interpellatio extrajudicialis; aut vox jaſtabundi actoris, ante litem ſeriò motam, cum aliud ſit agere, aliud agere velle, *l. amplius. 15. ff. rem. rat. hab.* Heig. *diſt. loc. num. 12.* † At dixeris, nonne hæc ratione omne remedium periculum avertendi erit ademptum emptori, cui non niſi exceptionem competere dixi? Defn. 31. n. 3. Non certè periclitabitur conditio emptoris, ſed alio remedio ſibi proſpicere poteſt, † agendo ſcilicet actione empti ad intereſſe, & liberandam rem emptam ab obligatione, *Vid. Hartm. Piſt. p. 3. quaſt. 5. n. 20. & Supr. defn. 21. num. 5.*

Ita

Ita Domini in causa M. Christophori Schmitzings zu Freyberg/ Mehle Jan. Anno 1633. (Verba sent. Das Kauff Geld aber send ihr/gestalten Sachen nach/weil ihr Gerichtlich noch zur Zeit nicht belonget worden/ex causa evictiois in limine contractus imminens, inne zu behaltes nicht befugt/ B. R. W.)

Et in causa Elie Thams zu Leipzig/Mense Nov. Anno 1634. (Verba sent. Dieweil aber dennoch sich noch zur Zeit der Gewehr halben keine Gefahr ereignet/ic. So ist Käufer oberwehnte Geldet euch vorzuhalten nicht befugt / B. R. W.)

DEFINIT. XXXIII.

Satisfatio exigi nequit, si per calumniam moveatur controversia.

- S**ECUNDÒ: Exigi nequit satisfatio, cum per calumniam, subornato fortè ab emtore ipso aliquo contradictore, moveatur controversia ad hoc, ut interim Emptor majorem solvendi pretii dilationem habeat, Bald. in l. non idcirco. 12. C. de contr. empt. Hartm. Pist. part. 3. quest. 6. num. 12. Petr. Heig. part. 1. quest. 36. n. 14. † Solent enim emptores quandoque alios subornare, qui litem temerè moveant, ut inde retinendi pretii occasionem nanciscantur: † Quare ut hæc calumnia detegatur, liberum est venditori juramentum deferre emptori, aut ei, qui litem movet, ut post Bart. in l. si post perfectam. 24. C. de evict. & Jacob. Menoch. de arbitr. jud. quest. lib. 2. centur. 3. cas. 224. n. 5. docet Hartm. Pist. dict. quest. 6. n. 12. † Vel præsumptionibus saltem ac conjecturis hanc emptoris calumniam probare, arg. l. quia autem. 6. §. non simpliciter. 2. ff. de prator. stipul. Heig. dict. quest. 36. n. 18. Menoch. dict. loc. Surd. 36. n. 14.

Ita Domini in causa Johannis Mausens zu Sendewitz/M. April. Anno 1633. (Verba sent. So send ihr ihme der Gewehr halben caution zu bestellen schuldig/ Es ware denn/ daß Käufer über rechtsverwährte Zeit solches Haus gebührlchen besessen/ und also per calumniam und fraudulenter Streitigkeit erregen liesse/ allein zu dem Ende/ damit er die Tagezeiten noch länger inne behalten möchte/ auff solchem Fall wäret ihr ihm zu fernern Gewehr und caution nicht verbunden/ B. R. W.)

DEFINIT. XXXIV.

Ob litem ex jure conditionali motam, Emptori Venditor ad cautionem præstandam obstrictus non est.

- T**ERTIÒ: Cessat quoque beneficium l. si post perfectam. 24. C. de evict. nec emtor adversus venditorem pretium exigentem sese tueri, ac cautionem petere potest, ob litem ex jure conditionali motam, † si nempe is, qui movit litem, habeat jus conditionale, Dd. & Jason. in l. à Divo Pio. 15. §. si post. 6. n. 2. ff. de re judic. Petr. Heig. part. 1. qu. 36. num. 19. † Conditione enim nondum existente, nec præsens evictionis periculum imminet, † in quo solummodo casu remedium d. l. si post perfectam. 24. C. de evict. locum habere dixi Supr. Defin. 32. † nec habet Emptor, quod de evictione futurà conqueri possit, † Vid. dict. Defin. 32. in fin. † Quamvis Doctores hoc ipsum limitent, si probabilis suspitionis metus subsit, Bart. in l. quæsitum. 14. ff. de pignor. Heig. dict. 9. 36. n. 20.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Oder aber demjenigen/ so anigo solches Haus in Anspruch zu nehmen vermeynet/ noch zur Zeit/ conditione nondum existente, keine richtige actio zuständig wäre; auff den Fall wäret ihr Käuffern zu fernern Wehr und caution nicht verbunden/ B. R. W.)

DEFINIT. XXXV.

Venditor locuples quando relevetur à satisfando ob evictionem imminens?

- Q**UARTÒ: Denique calumniosè videtur Emptor exigere satisfactionem ob periculum evictionis imminens, quando venditor idoneus facultatibus reperitur & locuples, ut satis cautum sit ei in omnem eventum, si rem evinci contigerit, Jacob. Menoch. de arbitr. judic. quest. lib. 2. cent. 3. cas. 224. n. 4.

Caball. de evict. §. 2. n. 18. Petr. Heig. part. 1. quest. 36. n. 23. Natta lib. 2. consil. 267. num. 4. † Nam & aliàs traditum est, ubicunque à lege vel statuto satisfatio vel cautio idonea requiritur, sufficere, si quis bona æquivalentia possideat, Jason. in l. 1. n. 18. ff. qui satisf. cog. † Causa siquidem finalis satisfactionis in hoc consistit, ut cautum sit adversario: Quæ cum per possessionem bonorum sufficientium satis impleatur, † quippe quod securius sit, bonis, quam personis incumbere, nemini sanè absurdum videbitur, si locuples à satisfando relevetur, † quia causà cessante, cessat etiam effectus, l. 1. ff. qui satisf. cog. l. adigere. 6. §. 1. ff. de jur. patron. † Quod tamen ita reitringendum, si venditor paratus sit bona sua obligare, prout disputat Hartm. Pist. part. 3. quest. 6. n. 9. & seqq. † Quia regulariter is, cui satisfatio ideò remittitur, quia locuples & idoneus est, cum hypothecæ bonorum cavere tenetur, ut notant Dd. in dict. l. 1. qui satisf. cog. ubi Jason. n. 20. Heig. dict. quest. 36. n. 51.

Ita Domini in causa M. Christophori Schmitzings zu Freyberg/ Mense Jan. Anno 1632. (Verba sent. Das Kauffgeld aber send ihr gestalten nach/weil ihr gerichtlich n noch zur Zeit nicht belanget worden/ Verkäufer aber mit Gütern gnugsam geseffen/ und solche unterpfändlich in Gerichten verschreiben zu lassen erlaubt ist/ ex causa evictiois in limine contractus imminens inne zu behaltes nicht befugt/ B. R. W.)

DEFINIT. XXXVI.

Cautio evictiois nomine qualiter sit præstanda?

SI in ipso venditionis contractu de satisfactione evictiois conventum ejusque modus expressus fuerit, procul dubio tum pacto standum erit, quia ex conventionione contractus legem accipiunt, l. pacta conventa. 72. ff. de contr. emt. † At si de eo nihil dictum, sed satisfatio generaliter promissa fuerit, vel aliàs periculum evictiois in limine contractus imminuerit † ex consuetudine ejus Regionis, in qua gestum negotium, aut venditio celebrata est, cautio præstari debet, l. si fundus. 6. ff. de evict. Hartm. Pist. part. 3. quest. 5. num. 6. & quest. 6. num. 8. † Sin verò consuetudo nihil certi definiat, tum, utrum pignoribus vel fidejussoribus caveatur, nihil refert, attamen si de quanto satisfactionis partes convenire nequeant, † judicis desuper implorandum est arbitrium, l. 1. §. 9. vers. an pignoribus. ff. de collat. bonor. l. habere. 183. §. 1. ff. de V. S. Natt. consil. 267. in fin. Hartm. Pist. dict. quest. 5. num. 6. ubi num. 7. & seqq. disputat, an in casu satisfactionis pro evictione admitti debeat fidejussor, qui jurisdictioni, cui subest emptor, baud est suppositus? Idque negat: † Sed eatenus, ut sufficere existimet, fidejussorem eo in loco bona tantum possidere, licet aliàs sit forensis & alibi domicilium habeat, n. 11. & 12.

Ita Domini ad requisitionem Domini Sigismundi Siegfrieds Baronis à Promnitz/ic. zu Sorau/M. April. A. 1633. (Verba sent. So ist er solcher Versicherung entweder durch Bürgen/ oder würdliche Verpfändung seiner Güter/ so auffn Fall zwischen den Parthejen des quanti halben Streit entsethet/ von Euer Gnaden/ nach Beschaffenheit der Sachen/ Aunts-wegen billich moderiret wird/ zu Werde zu stellen schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. XXXVII.

Præstata satisfatione, Emptor evictiois nomine præstium ulterius retinere nequit, si jus evincens non dum certum ac notorium sit.

Negotium videtur facere Gloss. in §. novissime. 12. Instit. de suspect. tutor. quæ vult, emptorem cogendum non esse, ut fragilitati cautionis se committat; † Sed concesserim hoc in casu, quo certum, evidens & notorium est jus evincens, vel controversiam super Dominio, aut hypothecâ moventis; † Nam

- 3 † Nam tùm ex sententiâ Dd. emtor bene potest retinere pretium, nec id solvere cogitur sub cautione, Vincent. Caroc. *decis. 96. num. 1.* Caballin. *de evict. §. 2. num. 13.* Surd. *conf. 36. num. 13.* Petr. Heig. *part. 1. quæst. 36. num. 56.* Menoch. *de arbitr. judic. quæst. lib. 2. cas. 224. num. 3.* † Quis namque in manifesto evictionis periculo cautionis fragilitati se committeret? *l. qui in. 66. §. 1. ff. ad SCtum Trebell.* cum possit prius de damno, quàm de periculo damni constare, *l. si is a quo. 3. ff. ut in possess. legat.* † Multò minus verò, quando res evicta jam est emptori, propter satisfactionem præstitam, pretium solvere tenebitur, *l. vindicantem. 17. ff. de evict.* † Tantum enim abest, satisfactionem præstitam impedimento esse posse, quo minus re evicta pretium retineat emptor, ut vel ob hoc ipsum illa præstari soleat, quò facilis pretium recuperet, *l. dolo facit. 8. ff. de dol. mal. exc.* Hartm. Pist. *part. 3. quæst. 6. num. 13.* † Aliud verò dicendum, si jus evincentis certum ac notorium non sit, sed adhuc aliqua subsit dubitatio, & res altiore requirat indaginem. Nam tùm præstita satisfactione, pretium omninò solvere tenebitur emptor, nec ulteriori exceptione se tueri poterit, ut post Bald. *in l. si rem quam 29. ff. de evict. docet* Hartm. Pist. *dict. quæst. 6. n. 13.*

Ita Domini in causa Francisci Delhafens zu Leipzig / Mens. Dec. Anno 1583. (Verba sent. Und ihr habe Käuffern der Gewehr halber durch Bürgen Versicherung gemacht / ic. So lasset er sich daran hillich genügen / und ist euch ferner das Kauffgeld vorzuhalten und zu hemmen / oder auch neue Gewehrs Versicherung von euch zu fordern nicht befugt / B. R. W.)

Et in causa Eliæ Thams zu Leipzig / M. Nov. An. 1634. (Verba sent. Dieweil aber dennoch sich noch zur Zeit / der Gewehr halber keine Gefahr ereignet / ihr auch deswegen genugsame Versicherung / daß sich Käufer etlicher Gefahr nicht zu befürchten haben soll / zu machen erbödig. So ist Käufer euch vorerwähnte Gelber vorzuhalten nicht befugt / sondern gegen Bestimmung der anerbottenen caution abfolgen zu lassen schuldig / B. R. W.)

DEFINIT. XXXVIII.

Emptor propter imminentem evictionem pretium retinens, postea und cum sorte etiam usuras solvere tenetur.

- 1 **N**on sibi constat hac in re Bald. usuras non currere existimans, si emptor propter evictionis imminenti periculum pretium retinuerit *in l. 1. C. de bon. matern.* † quod & placet Afflic. *decis. 20. n. 4.* & Mynsing. *cent. 4. observ. 58.* † At contra, & rectius, opinor, docuit idem Bald. usuras una cum sorte præstandas esse, postquam Venditor satisdederit, aut periculum evictionis alias cessaverit, *in l. 2. C. de usur.*
- 4 † Non quidem ratione moræ, quippe quæ ante præstitam satisfactionem haud est commissa, ut demonstrat Ant. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 23. defn. 6. num. 4.* & 5. † Sed ex æquitate quâdam in compensationem fructuum. Quæ sententia quoque placet Hartman.
- 6 Pist. *part. 3. quæst. 6. num. 14.* & ab † Interppr. communiter recepta & comprobata est, teste Cagnol. *in l. curabit. 5. num. 32. C. de act. empt. & vend.* Andr. Fach. *lib. 2. contr. 32.* Didac. Covarr. *lib. 3. variar. resol. cap. 4. n. 6.* Cavalc. *decis. 4. n. 5.*

Ita Domini in causa Johannis Mausers zu Seidewitz / Mens. April. Anno 1633. (Verba sentent. Daß Käufer nebenst den hinterstelligen Kauffgeldern / so er bisher zu bestellter Gewehr Versicherung inne behaltens / zugleich auch die interesse davon zu zahlen schuldig / B. R. W.)

DEFINIT. XXXIX.

Venditor ob non præstitam evictionem rei vendita pretium restituens, una quoque interesse emptori solvere obstrictus est.

- 1 **V**endidi tibi domum meam, quâ postea evicta, repetis pretium mihi solutum, ac simul cum sorte usuras. † Harum exactio licet propter compensationem

fructuum, quos ex ædibus emtis percipere potuisses, iniqua videatur, *arg. l. si fundum. per fidei commissum. 92. ff. de legat. 1. l. si fundus. 13. ff. de reb. eor. qui sub tutela.* † attamen vel à die saltem evictionis & restitutæ domus jure illas exigi dicis. Cui opponere possem, pretium tanquam indebito solutum jam repeti, † cujus usuras haud deberi manifestum est ex rescripto Imp. Antonin. *l. 1. vers. usuras autem. C. de condit. indeb. Sup. Constit. 30. Defn. 18.* † Sed animadvertendum, non tam principaliter usuras à te peti, quàm ad præstationem ejus, quod interest tuâ, domum haud evictam fuisse, ex emto agi secundum tradita Gloss. & Bald. *in l. servus quem de me. 30. §. ult. ff. de act. empt.* Anton. Gomez. *tom. 2. variar. resolut. cap. 2. ff. de empt. vendit. numer. 39.* † Quo sanè judicio venditor coactus, ad interesse etiam pretii accepti jure condemnabitur, *l. Julianus. 13. in pr. ff. de act. empt.* Anton. Fab. *in Cod. lib. 4. tit. 33. defn. 1. num. 8.*

Ita Domini in causa Christiani Wurmb zu Cletstadt / M. Mart. Anno 1634. (Verba sent. So seyn sie auch von denen Kauffgeldern / so ihr ihnen wegen nicht geleisteter Gewehr des verkaufften Gurs hinwegheraus geben müßet / zugleich das laubdübliche Interesse zu fordern berechtiget / welches ihr ihnen zu zahlen schuldig seynd / B. R. W.)

DEFINIT. XL.

Facta denunciatione evictionis, Venditor Emptori litiganti præcisè assistere tenetur.

De evictione regulariter actio non competit, priusquam res per sententiam judicis evicta, *l. qui rem. 3. C. de evict.* Bactol. *in l. ex empto. 11. in pr. ff. de act. empt.* Litisque denuntiatio venditori facta fuerit. † Ad hoc enim, ut de evictione agi possit, necesse est, denunciari litem auctori; Alioquin hoc nomine autor non tenebitur, *l. 1. C. de per. & comm. rei vend. l. emptore. 8. C. de evict.* † Quin & auctor in specie requirendus est, ut allistat & defendat, *d. l. 1. C. de peric. & com. rei vend. l. si rem. 29. §. ult. ff. de evict. cap. ult. extr. de empt. & vendit.* Caball. *de evict. §. 3. num. 21.* Didac. Covarr. *lib. 3. var. resolut. cap. 17. numer. 18.* † Quo facto, venditor emptori tam agenti, quàm convento assistere, eumque defendere obstrictus est, *l. si plus vel minus. 74. §. mota. 2. ff. de evict.* Bartol. *in l. qui absentem. 75. ff. de procur.* Hartm. Pist. *obs. 228. num. 14.* Jac. Schult. *pract. quæst. 56.* † Neque liberabitur venditor ab assistentia, si, re per sententiam evicta, interesse præstare velit. Et si enim concesserim, venditorem præstando interesse audiri: Quia in facti obligationibus nemo ad faciendum præcisè tenetur, sed præstando interesse liberatur, *l. si quis ab alio. 13. §. 1. ff. de re jud. l. stipulationes non dividuntur. 72. in pr. ff. de V. O.* † Attamen quando in iudicio assistentia petitur, præcisè ea auctori injungi debet, cum sententia iudicis conformis esse debeat, *l. si voluntate. 4. C. de fideicommiss. libert.* † perinde ut in aliis quoque facti obligationibus, iudex ad ipsum factum solet Reum condemnare, et si hic præcisè facere quid non teneatur, sed præstando interesse liberetur, Bartol. *in dict. l. stipulationes non dividuntur. 72. ff. de V. O.* Hartman. Pist. *dict. observat. 228. num. 46.* † Porro & hoc casu venditor comparere tenetur coram iudice causæ principalis, utcunque alias fori præscriptione tutus sit. *l. venditor. 49. ff. de judic.* Hartm. Pist. *dict. loc. n. 51.* Andr. Gail. *lib. 1. observat. 37. n. 7.* Fr. Viv. *decis. 372.*

Ita tractatum in causa Andrea Dierschrots zu Denstadt / Mens. Jan. Anno 1634.

DEFINIT. XLI.

Venditor non tenetur de evictione proventuum annuorum crescentium ac decrescendum.

- 1 **V**Endiderant DD. Comites Schwartzburgenses fundum, exhibitâ prius designatione annuorum proventuum annis præteritis perceptorum; 2 Quâ emptor innixus pretium promiserat; † At cum uno atque altero anno sequenti tot proventus non perceperat, illos sibi præstari, vel partem pretii restitui petebat? † Sanè, si fuisset seductus à venditoribus, certos proventus annuos promittentibus, haud iniquum ejus postulatam quis dixerit, *l. Julianus. 13. §. si venditor. 3. ff. de act. empt.* Hartm. Pistor. *part. 1. questio. 23. num. 4.* Pinell. *in l. 2. p. 2. cap. 2. num. 12. C. de rescind. vendit.* † Sed cum de hoc non constabat, ipsum neutiquam audiendum putaverunt Domini, liquidem fundus principaliter fuerat venditus, quo tradito non habebat emptor, quod jure de sterilitate

conqueri, eoque nomine ad evictionem adigere potuisset venditores, quin potius sibi debuisset imputare, † quod conditionem fundi penitus non exploraverit, nec cautius fuerit negotiatus, *l. qui cum alio 19. ff. de reg. jur. l. 2. C. de furt. & serv. corrupt.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 28. defn. 8. n. 10.* Hartm. Pistor. *observat. 212. num. 6.* † Nec unquam proventuum annuorum æqualitas tanta existit, ut non uno anno pinguiores ac majores, quàm altero anno percipiantur, † quo in casu, periculum ad emptorem pertinere, ecquis negaverit, *arg. l. pupili 96. §. soror. 2. ubi Paul. de Castro ff. de solut.*

Ita Domini in causa *Thiloen von Seebach / Menfe Martio, Anno 1635.* (Verba sententiæ: *Ob nun wohl die jährliche Nutzungen von dem Herrn Grafen in etwas hoch angesehen. Die weil aber dennoch euerm Vater frey gestanden / darauff Handlung mit Jhr. Gräffl. Gn. etnzugehen. So seyn Jhre Gräffl. Gnaden / weil es steigende und fallende Nutzungen seyn / dieselbe / wie sie in Anschlag gebracht / præcisè zu gewehren nicht verpflichtet / V.R.W.*)

CONSTITUTIO XXXV.

PARTIS SECUNDÆ.

Ob endliche Verzicht oder Verträge / darinn die Part enormissimè, und weit über den halben Werth verkürzet / wegen solcher grossen læsion und Verletzung zu hinterziehen seyn?

Wiewohl vortreffliche Rechts-Lehrer der Meynung seyn / wann eine Tochter endlich Verzicht gethan / oder da Verträge oder Handlungen endlich befestiget worden / darinnen der oder die / so geschworen / enormissimè und weit über die Helffte vernachtheiliget / daß solcher beschwerte Theil von dem Ende zu absolviren / und ihme alsdann der Abgang auff angestellte rechtliche Forderung zu ersetzen sey. So haben doch des Endes und des Gewissens halben / unsere Råthe / Juristen-Facultäten und Schöppenstütle dahin geschlossen / sollen auch also sprechen und erkennen / daß disfalls die geschworne Verzicht / Verträge oder Handlung gehalten / und wegen obgedachter læsion nicht hinterzogen werden sollen / Es wäre dann wegen der Jugend / vorsehlisches Betrugs / oder anderer wichtigen Umstände / die absolutio Juramenti zuzulassen / welches in guter vernünftiger Bescheidenheit stehet / und wiewohl etliche darzu eine limitation oder exception zu setzen pflegen / nemlich wann ein Vater eine Tochter aussteuret / die gegen ihrer Wittgiffte endlich Verzicht gethan / und der Vater wäre darnach reicher worden / denn er zur Zeit der Aussteuerung gewesen / daß die Tochter / unangesehen der endlichen Verzicht / alsdenn ex augmento ferner Anforderung haben solte.

Diemeil aber aus vieler bewährter Rechtsverständiger Meynung dawider geschlossen wird / welche den End der læsion vorziehen / so sollen sich unsere Hoff-Gerichte / Juristen-Facultäten und Schöppenstütle dessen auch also halten.

Num in renunciationibus seu pactis juratis Beneficium L. 2. C. de Resc. Vendit. locum habeat?

Et si intelligimus, magnæ autoritatis jurisconsultos in eâ esse opinionem, ut existiment, filiam, quæ cum juramento renunciavit, vel eum, qui pactum seu transactionem se servaturum juravit, si enormissimè & longè ultra dimidium læsi sint, à juramento absolvendos, tumque quod illis agentibus deesse probatur, supplendum: Consilarii tamen nostri cum Facultatibus Juridicis & Scabinatibus juramenti & conscientiæ rationem habentes, unanimiter concluderunt, idque in judicando & respondendo servari ab ipsis volumus, renunciationses juratas, pacta item & transactiones servandas esse, nec prætextu læsionis rescindendas, nisi vel minor ætas, vel dolus malus, aliæve graves quæpiam causæ abolutionem à juramento suadeant, quæ in circumspècti judicis cognitione consistunt. Sed etsi nonnulli id limitantes locum habere nolint, si post filiam elocatam patris facultates auctæ fuerint, sed tùm filiam augmentum dotis petentem, renunciatione quantumvis juratâ non obstante, audiri velint: Quia tamen multis juris interpretibus, juramentum læsioni præferentibus, contrarium placere animadvertimus, illorum opinionem judiciorum nostra & Collegia juridica volumus, ut sequantur.

DEFINITIONES.

1. *Transactioes jurata in foro Saxonico, ne quidem ob enormissimam lesionem rescinduntur.*
2. *Rescinduntur tamen transactioes & renunciatioes jurata ex capite minoris aetatis, doli, metus, alteriusve justa causa.*
3. *A jurata renunciatioe secedere haud licet, impetrata nondum absolutione a juramento.*
4. *Filia, dote accepta, cum juramento hereditati paterna renunciata, non potest rescindere renunciatioem ob lesionem enormissimam, etiamsi facultates patris postea aucta proponantur.*
5. *Rescinditur jurata renunciatio filia, si dos congrua haud data fuerit.*
6. *In terris Electoratus Saxonici, filia non nisi cum juramento paterna hereditati firmiter renunciat, licet de jure communi Saxonico valida sit renunciatio simplex, absq; juramento facta.*
7. *Nec liberorum aut fraterna hereditati femina in terris Electoratus Saxonici absq; juramento valide renunciat.*
8. *Filius tamen absq; juramento etiam in terris Electoratus Saxonici paterna hereditati firmiter renunciare potest.*
9. *Non potest filius minorennis valide renunciare paternae hereditati.*
10. *Renunciatio facta alii de patris hereditate, eo non consentiente, haud valida est.*
11. *Renunciatio jurata matris vel patris non nocet Nepotibus, parentibus defunctis, avo ex propria persona succedentibus.*
12. *Nec renunciatio pro se suisque heredibus facta excludit Nepotes ex propria persona avo succedentes.*
13. *Neque hoc casu Depotes non facti heredes parentum, in hereditatem avi conferre tenentur accepto parentum.*
14. *Nocet tamen renunciatio parentum jurata liberis, defunctis demum post avum parentibus.*
15. *Filius filiaevè renunciata hereditati paterna fratri succedit, licet in ejus hereditate non nisi bona paterna inveniantur.*
16. *Renunciatio jurata filiam a successione ita excludit, ut nec supplementum legitima petere queat.*
17. *Quamvis non valeant pacta futurae successiois, licet tamen pacisci in genere de alicujus incerti hominis hereditate.*
18. *In casum mortis alicujus tertii licet pacisci, si in bonis ejus paciscenti jus aliquod competat.*
19. *Valeat pactio de hereditate tertii, si is consentiat, & in ea voluntate, ad extremum vita exitum perseveret.*
20. *Valeat pactum de succedendo inter milites.*
21. *Valeat pactum, ut post mortem alicujus bona sua vi obligationis, non jure successiois ad alium perveniant.*
22. *Pacta de conservanda futura successione, quatenus valeant inter parentes, liberos & cognatos.*
23. *Omnes actus, renunciatioes ac transactioes intelliguntur cum hac clausula (Rebus sic stantibus.)*
24. *Ob causam datum repeti nequit, casu fortuito implementationem cause impediente.*
25. *Quatenus valeant Confraternitates, seu pacta de mutua successione familiarum Illustrum.*

DEFINIT. I.

Transactioes jurata in foro Saxonico, ne quidem ob enormissimam lesionem rescinduntur.

- 1 **E**Thi in ore ferè sit omnium: Eam semper tenendam esse opinionem, quæ juramenti religionem integram conservat & conscientias rectius consulit, ut notant Interpp. in *Auth. Sacramenta puberum.*
- 2 *C. si advers. vendit.* † Nihilominus haud pauci, inter quos etiam est Andr. Gail. *lib. 2. obs. 147.* Myns. *cent. 5. obs. 59.* Andr. Rauchb. *p. 1. q. 34. n. 80.* Joh. Zang. *de except. p. 3. cap. 11. n. 105.* aliique, quos longo agmine
- 3 allegat Berl. *p. 2. concl. 43. n. 21.* eò inclinant, † quod tanta læsionis ratio in renunciatioe ac transactioe haberi possit, ut propterea juramenti religionem negligere liceat: De quâ opinioe, ejusque veritate
- 4 disputent alii. † Nobis sanè in foro Saxonico hæc de re minus laborandum erit, quoniam *hæc* Constit. 35. disertè sancitum est, quod à transactioe, renunciatioe, vel contractu jurato ob læsionem etiam enormissimam, recedere non liceat, §. *So haben doch. vers. daß* dissals die geschworne Verzicht/Verträge oder Handlungen gehalten/ und wegen obgedachter
- 5 *lesion nicht hinterzogen werden sollen.* † Ex quo satis manifestum, in contractibus & transactioibus juratis beneficium *L. 2. C. de resc. vendit.* sibi haudquaquam locum vindicare, † sed quemadmodum
- 6 adversus contractus & transactioes non juratas, ultra dimidium læsis succurri voluit Elector Illustrissimus, *Const. preced.* † Ita adversus transactioes juratas beneficium *L. 2. C. de resc. vendit.* petentibus etiam ob læsionem enormissimam dēnegavit Dan. Moll. *hic in pr. Hartm. Pilt. p. 4. quest. 6. n. 73.*

Ita Domini in causa Valentini Kirstens zu Etschnitz/ Mens. Majo, An. 1632. (Verba sent. In welchem Fall/ so wohl als wann die Vergleichung und transaction vermittelst Endes geschehen/die Rescissio ex beneficio L. 2. C. de resc. vendit. keines weges/ auch nicht ob læsionem enormissimam statt hat, &c.)

Carpz. Definit. Vol. I.

DEFINIT. II.

Rescinduntur tamen transactioes & renunciatioes jurata ex capite minoris aetatis, doli, metus, alteriusve justa causa.

- N**On sunt obligatoria juramenta, quæ sunt contra bonos mores, *c. non est obligatorium. 58. de Reg. jur. in 6to.* quæve vinculum iniquitatis aut criminis continent, *c. quanto 18. extr. de jurejur.* † aut quæ tribus istis comitibus destituuntur, de quibus *Jerem. c. 4. vers. 2.* Veritate scilicet, judicio & justitia, *c. etsi Christus 26. de jurejur.* † Licet ergo propter læsionem etiam enormissimam, juramenti religio negligenda non sit, *Defin. preced.* attamen jurata transactio haud firma erit, † si impietas aliqua huic causam dederit, putà, si dolus intervenerit, *b. Constit. 35. vers. Es wäre dann ibi vorseßliches Betrugs, &c. ubi Moll. num. 1. Hartm. Pilt. part. 4. quest. 6. num. 70.* † Nam & in aliis actibus dolus semper exceptus intelligitur, quia consensum excludit ab eà dispositione, ad quam quis dolo fuit inductus, *l. & eleganter. 7. in pr. ff. de dolo. c. quamvis. 2. de pact. in 6to. c. cum contingat. 28. extr. de jurejur.* † Quod tamen solum de dolo ex proposito interveniente accipiendum, ut patet ex verbo *b. Constit. (vor seßlich)* Ex quo sequitur, † haud rescindendam esse juratam transactioem ex dolo, qui re ipsa absque malâ intentione partis intervenerit, *Moll. hic n. 3.* † quamvis aliàs de jure civili hæc distinctio non attendatur, *l. palam. 2. §. 1. ff. de dol. mal. & met. except. l. si quis cum aliter, 36. ff. de V. O.* Hartm. Piltor. *dict. quest. 6. n. 71.* ubi multos allegat. † Idemque asserendum de renunciatioe vel transactioe per errorem, vim, metum initâ, & juramento confirmatâ *dict. c. quamvis. 2. de pact. in 6to.* Andr. Rauchb. *part. 2. quest. 4.* † Non minus rescindenda est jurata transactio propter favorem ætatis minorennis, uti clarissimum

M m m m 2 m m m

- num ex verbis *b. Conlit.* (Es wäre dann wegen
 1 Der Jugend/2c.) † Non enim jusjurandum supplet
 defectum ætatis nec consilii imbecillitatem corrigit,
 facitque, ut ob id solum, quod juravit, prudentior &
 consultior effectus videatur, *arg. l. ult. ff. de manum.
 vindict.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 2. tit. 9. defn. 1. n. 12.*
 2 † Nec non alias ob causas rescissio admittitur, quas ar-
 bitrio boni & circumspæcti judicis committit Elector
 Illustrissimus, *b. Conlit. in verb.* (oder anderer wich-
 tiger Umstände / so in guter vernünftiger Beschei-
 denheit stehen / 2c.) de quibus vid. Berlich. *part. 2.
 conclus. 43. num. 33. & seqq.*

Ita Domini in causâ Caspari Gärtners und Martini Kol-
 dens zu Arnshaugt / Menſe April. Anno 1624. (Verba ſent.
 Daraus ſo viel zu beſinden / daß Kläger den angeſogenen do-
 lum, dadurch er zur endlichen Verzicht bewogen worden / zur
 Nothdurfft beybracht / derowegen ſolche Verzicht billich reſcin-
 dret wird / 2c.)

DEFINIT. III.

*A juratâ renunciatione ſecedere haud licet, impetratâ
 nondum abſolutione à juramento.*

- 1 Illud potissimum controvertitur, an juramentum
 vi, metu, vel dolo extortum, ipſo jure nullum ha-
 beatur, ita ut reſciſſione opus non ſit, cum fruſtrâ ſe
 abſolvi deſideret, qui ſcit, ſe nullatenus eſſe obliga-
 tum, *c. cui eſt illata. 3. cauſ. 1. quaſt. 3.* † Et vulgò exi-
 ſtimant, jure quidem Canonico ejusmodi juramen-
 tum valere & tamdiu obligare, donec abſolutio fue-
 rit impetrata, Didac. Covar. *in c. quamvis 2. p. 3. §. 4.
 n. 2. de pact. in 6to.* † De jure autem civili, id nul-
 lum eſſe, neque adeò opus abſolutione aut relaxati-
 one, quod probari videtur *Auth. Sacramenta pube-
 rum. C. ſi adverſ. vendit.* † Sed hanc ſententiam vix
 ratio juris admittit, quæ & in juramento aut obliga-
 tione dolo vel metu factâ voluntatem proſuſ non
 reſpuit, ut multis rationibus comprobat *Ariſt. 3. Etbis.
 1. & docet l. 21. §. pen. ff. quod. met. cauſ.* † Nec magno-
 perè movet Conſtitutio Imp. *in d. Auth. Sacramenta
 puberum. C. ſi adverſ. vend.* † Nam commodè re-
 ſponderi poteſt, nullius momenti juramentum ibi-
 dem dici oppoſitivè ad juramentum liberè præſti-
 tum, quod *in pr. d. Auth. inviolabiliter* circa ullam,
 7 retractationem Imp. vult obſervari, † quo reſpectu,
 quæ beneficio Reſtitutionis reſcinduntur, non abſur-
 8 dè nullius momenti eſſe dicuntur. † Quicquid ſit,
 in foro Saxonico reſciſſione & abſolutione à jura-
 mento opus eſſe, diſertè probat *b. Conſt. 35. in verb.
 (Die! abſolutio juramenti zuzulaffen)* Moll. *bic num. 8.
 Hartm. Piſt. part. 4. quaſt. 6. n. 79.* Quod nec ratio-
 9 ne caret: † Nam duplici de cauſâ abſolutione opus
 eſt, ſcilicet: Ne jurans facere cogatur, quod promi-
 ſit; Et ut tollatur peccatum, quod committitur ipſâ
 rei turpis promiſſione, licet vel vi vel metu extortâ,
 10 † quoniam metus & dolus non excludit conſenſum,
 & quæ ex ſe turpia ſunt, ut ea faciamus, nullâ violen-
 tiâ induci debemus.

Ita Domini in eadem cauſa. (Verba ſent. Derowegen
 ſolche Verzicht billich relaxiret wird / und iſt daher Kläger von
 dem geleisteten Eyde zu abſolviren / B. R. W.)

DEFINIT. IV.

*Filia, dote acceptâ, cum juramento hereditati paternæ
 renunciâns, non poteſt reſcindere renunciationem ob la-
 ſionem enormiſſimam, etiamſi facultates patris
 poſteâ auctæ proponantur.*

- 1 Non magis indulgendum videtur filiabus jura-
 mento hereditati paternæ renunciântibus, ac a-
 liis quibuscunque juratò tranſigentibus, ob religio-
 nem ſcilicet præſtiti juramenti: Ut maximè ergò

hæ ſeſe enormiſſimè laſas dicant, † Attamen ſi ex-
 ceptionem doli, metûs vel minorennitatis opponere
 nequeant, renunciationi juratæ haudquaquam con-
 travenire poterunt, *b. Conſt. 35. in pr. vers.* Wenn
 eine Tochter eydlichen Verzicht gethan / *ubi Moll.
 num. 1. Andr. Rauchb. part. 1. q. 34. n. 80.* † Quod us-
 que adeò verum eſt, ut licet poſt renunciationem fa-
 ctam, facultates patris auctæ dicantur, attamen filia
 de laſione conqueri & retractationem juratæ renun-
 ciationis poſtulare, vel ſupplementum aliquod pe-
 tere non poſſit *b. Conſt. 35. §. und wiewohl eſliche
 Darzu eine limitation &c. Auth. Conſult. Conſt. Sax.
 part. 1. quaſt. 4. num. 9. tom. 1. & part. 1. quaſt. 4. n. 4.
 tom. 2.* † Quemadmodum enim, ſi poſt factam re-
 nunciationem, facultatibus labatur pater, nihil om-
 ninò ejus, quod dotis nomine, cum elocaretur, ac-
 cepit, filia reſtitutura eſſet, *l. ult. ff. de dot. collat. l. 4.
 C. de collat.* ita proſectò † ubi contrarium ejus eve-
 nit, de læſione conquerens filia audiri non debet, *l.
 pen. C. de donat. l. ad res donatas. 62. ff. de adil. edit.
 Moll. bic n. 12.* † Secundum quæ ex naturâ contra-
 riorum porrò inferendum, nec patrem, ſi poſt factam
 renunciationem ad inopiam vergat, id, quod filiz do-
 tis nomine dedit, repetere poſſe, Nicol. Boër. *decif. 62.
 n. 10. Moll. bic num. 14.*

Ita Domini in cauſa Mariz à Follerod, Menſe Aug. Anno
 1619. (Verba ſentent. Habt ihr / nachdem ihr von eurem Va-
 ter / Adellichem Gebrauch nach / ausgeſtattet worden / der vä-
 terlichen Erbschaft endlichen Verzicht gethan ; wann nun
 gleich bemeldter euer Vater hernach an Gütern und Vermö-
 gen durch Gottes Segen dermaſſen zugenommen / daß ihr
 nunmehr durch vorgedachte renunciation enormiſſimè benach-
 theiligt zu ſeyn vermeynet / 2c. So verbleibet es doch bey ſol-
 cher endlichen Verzicht nochmahls billich / und ihr ſeyd dieſel-
 be zu hinterziehen / und aus euers Vatern Erbschaft etwas fer-
 ners zu ſodern nicht beſugt / B. R. W.)

DEFINIT. V.

*Reſcinditur jurata renunciatio filiz, ſi dos congrua
 ipſi data haud fuerit.*

1 Transactiones juratas ex capite minorennitatis,
 doli, aliſve cauſæ probabilis reſcindi, dictum
 Defn. 2. † Quin ergò filia, quæ dote acceptâ heredi-
 tati paternæ cum juramento renunciavit, eodem ju-
 re gaudeat, ac propterea reſciſſionem ſuz renuncia-
 tionis poſtulare queat, dubium non eſt, quod & di-
 fertè probatur *b. Conſt. 35.* Inter cauſas verò ad re-
 ſciſſionem ſufficientes, & hanc referendam cenſeo,
 † ſi dotem congruam non acceperit, pro facultate
 ſcilicet patrimonii, quod tempore elocationis & re-
 nunciationis pater habuit, proque dignitate perſonæ
 & conſuetudine loci; Hartm. Piſt. *part. 4. quaſt. 6.
 num. 76. & ſeqq.* Moll. *bic n. 15. Nicol. Boër. decif. 62.
 num. 14.* † Non enim ſufficit, quod pater maritum
 quærat filiz, niſi & eam dotet competenter pro mo-
 do facultatum, *l. cognovimus. 19. C. de hered. Novell.
 115. cap. 3. §. ſi alicui.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 2. tit. 9.
 defn. 8. num. 4.* † Et ſanè, an congruè dotata ſit filia,
 nec ne, in dubio judicis arbitrio committendum eſ-
 ſe, ex verbis *b. Conſt. 35.* (ibi: Welches in guter
 vernünftiger Beſcheidenheit ſtehet) manifeſtum eſt,
 quod & docuerunt Jacob. Menoch. *de arbitr. jud.
 quaſt. lib. 2. cent. 2. caſ. 149. n. 34. & ſeqq.* Moller. *bic
 n. 16. Afflic. decif. 337. n. 9.*

Ita Domini in eadem cauſa. (Verba ſententiz : So ver-
 bleibet es doch bey ſolcher endlichen Verzicht nochmahls bil-
 lich / und ihr ſeyd dieſelbe / wofern ihr mit einer gebührenden /
 und euers Vaters Stand und Vermögen gemeffenen Mitziſſe
 verſehen worden / zu hinterziehen / und an euers Vatern Erb-
 ſchaft etwas ferner zu ſodern nicht beſugt / B. R. W.)

DEFINIT. VI.

In terris Electoratus Saxonici filia non nisi cum juramento paterna hereditati firmiter renunciat, licet de jure communi Saxonico valida sit renunciatio simplex, absq; juramento facta.

- 1** **E**Xpeditum verè est, quod de jure Civili pacta amittendæ successione non valeant, ut diserte probatur in *l. fin. ff. de suis & legit. hered. l. pactum dotali. 3. C. de collat.* † quia successio juris publici est, ac proinde pactis privatorum haud immutari potest, *l. jus publicum. 38. ff. de pact. l. 7. §. si paciscar. 13. ff. eod. l. quod bonis. 15. §. 1. ff. ad Leg. Falcid.* Hart. Pistor. *part. 1. quest. 5. n. 1. & 2.* † Unde liquet, filiam renunciantem paternæ hereditati, defuncto patre à successione non removeri, ut pluribus demonstrat Harm. Pistor. *dict. quest. 5.* Dan. Moll. *lib. 2. semestr. 9.* † Nisi juramentum accesserit, cujus rei gio tanta est, ut de jure Canonico ab ejusmodi renunciatione recedere haud liceat, *c. quamvis. 2. de pact. in 6to.* Andr. Gail. *lib. 2. obs. 39. n. 23.* Nicol. Reuß. *lib. 1. decis. 9. n. 7.* Hart. Pistor. *part. 4. q. 6.* † Quamvis de jure Civili, ne quidem jurata renunciatio firma atque valida habeatur, propter textum in *l. non dubium. 5. C. de LL.* Bartol. Salyc. & Jason. in *dict. l. pactum dotali. 3. C. de collat.* Hartman. Pistor. *dict. qu. 6. n. 15.* Hæcque de jure civili ita se habent, † in foro autem Saxonico aliud constitutum est, & valet hoc jure renunciatio hereditatis, etiam si non accesserit juramentum, † dummodò ea coram judice aut testibus fuerit facta *per text. in art. 13. vers. Sätten sie auch ihre Erbtheilung daran verlobet/der sollen sie entbehren/2c. lib. 1. Landr. ubi Gloss. Latin. lit. F. Matth. Coler. part. 1. decis. 38.* Christoph. Zobel. *part. 2. differ. 29. n. 1. Vid. infr. Defin. 8.* † Sed Elector Saxonix Illustrissimus, abrogatâ hæc in re dispositione juris Saxonici, in terris sui Electoratus jus civile in usum revocavit, filiaque renunciationem valere noluit; † eatenus tamen ut secundum jus Canonicum in *d. c. quamvis. 2. de pact. in 6to.* juramento corroboretur, *b. Const. 35. Moller. dict. cap. 9. Berlich. part. 2. concl. 43. num. 5.*

Ita Domini in causa Catharinæ, Uxoris Pauli Hoyeris zu Voigtsberg/ Menfe Aug. Anno 1621. (Verba sentent. Ob nun wohl die Tochter Catharina mit solcher Ausmachung zu frieden zu seyn verwilliget/ und in Ewigkeit aus ihrer väterlichen Erbschafft nichts weiter zu fordern sich verpflichtet; Dieweil aber dennoch solches vermittelst Eydtes nicht geschehen/ 2c. So ist auch solche Verzicht/gestalten Sachen nach/ zu Recht nicht kräftig noch beständig/ B. N. W.)

DEFINIT. VII.

Nec liberorum aut fraterna hereditati femina in terris Electoratus Saxonici absq; juramento valide renunciat.

- 1** **N**on solum circa hereditatem parentum filiabus indulgendum est, scilicet, ut non obstante simplici renunciatione ad successionem admittantur; **2** † Sed idem quoque in fratrum liberorumque successione asserendum videtur, ab eorumque successione sororem aut matrem non removeri crediderim, ob factam renunciationem, cui juramentum non accesserit, *h. c. Const. 35.* † quæ licet de filiabus verbis expressis loquatur, haud obscure tamen de sorore aut matre, fratris liberorumque hereditati renunciantem, idem disponere voluisse Illustrissimum Constituentem, vel exinde patet, quod sexus muliebris imbecillitas non minimam huic sanctioni causam dederit. **4** † Quæ extensio hoc in casu tantò magis admittenda videtur, quantò certius, nullam omnino hereditatis renunciationem de jure Civili (ad quod procul dubio Elector Serenissimus *b. Const.* respexit) validam haberi, *l. pactum dotali 3. C. de Collat. l. ult. ff. de suis & leg.*

git. hered. Nicol. Reuß. lib. 1. decis. 9. n. 5. Virg. Pingitz. q. 31. n. 13. Hartm. Pistor. part. 4. quest. 5.

Ita Domini in causa M. Petri Pructners zu Leipzig / Menfe Dec. An. 1578. (Verba sentent. Ob nun gleich die Mutter ihrer Kinder Verlassenschaft sich Gerichtlichen verziehen; So wird sie doch/ wofern dasselbe nicht eydtlichen geschehen/ zu solcher ihrer Kinder Erbschafft nochmals billich zugelassen/ B. N. W.)

Et in causa Johannis Meinarts zu Greußen / Menfe Jun. Anno 1596.

DEFINIT. VIII.

Filius tamen absq; juramento etiam in terris Electoratus Saxonici paterna hereditati firmiter renunciare potest.

- S**tatuto vel consuetudine quia pacta amittendæ successione sine juramento rata fieri possunt, ut firmat Hart. Pistor. *part. 4. q. 5. n. 8.* Bald. in *l. pactum dotali 3. n. 3. & ibi. Jas. n. 4. Cod. de collat.* Rauchb. *p. 2. q. 2. n. 105.* Welenb. in *l. pactum. 15. n. 7. C. de pact.* minus forsân dubium alicui videri poterit, † Renunciations ejusmodi successione jure Saxonico etiam sine juramento valere propter text. *l. in art. 13. v. hâsten sie auch/2c. l. 1. Landr. Supr. Def. 6.* † Nisi quis dicere ausit, textum allegatum juris Saxonici in *dict. art. 13.* simpliciter loqui de renunciatione factâ, quomodo verò renunciatio ea faciendâ sit, non disponere, ideoque secundum jus commune de renunciatione juratâ intelligendum esse, cum Hartm. Pistor. *dict. q. 5. n. 3.* ubi multis dispositionem hanc Saxonice evertere conatur. † Sed memor esse debuisset Hartm. Pistor. ejus, quod dicit *part. 2. quest. 25. n. 35. & quest. 26. n. 18.* & alibi multoties inculcat, auctoritatem nempe & intellectum juris Saxonici in solo usu ac observantiâ fori consistere. † Atqui renunciationem successione absque juramento etiam factam, in foro Saxonico validam haberi, jam dudum docuit observantia fori Saxonici, de qua testatur Zobel. *juris Saxonici peritissimus, Gloss. latin. ad dict. art. 13. lit. F.* Andr. Rauchbar. *p. 2. quest. 2. n. 104.* Ambros. Schür. *de succ. tit. 9. de special. sive pecul. circa desc. success. in fin. fol. 155. & Matth. Coler. part. 1. decis. 28. n. 6.* ubi sententiam Scabinorum Lipsiensium adducit, † quodrum Responâ consuetudinem facere in foro Saxonico, tradit post Henn. Gæden. *conf. 74. num. 5.* Jacob. Schult. in *addit. ad Modest. Pistor. part. 3. quest. 122. num. 95.* † ut proinde de receptâ hac observantiâ in foro Saxonico non ambigendum, nec de intellectu juris Saxonici ulterius disputandum sit. † Quo stante, nemo porrò dubitavit, quin filius paternæ hereditati, absque juramento etiam, firmiter renunciare queat, propter text. in *dict. art. 13.* † qui generaliter loquitur, adeoque de filio non minus ac de filiâ accipi debet *l. de pretio. 8. ff. de publ. in rem. act. l. 1. §. generaliter. 1. ff. de legat. prest.* † Quin & in filio facilius quis forsân hoc concesserit, propter judicii acumen perfectius, & fraudulentæ læsioni minus subjectum. † Quod nec in provinciis Electoratus Saxonici correctum existimarem *b. Constitut. 35.* † Quippe quæ solis mulieribus & filiabus, ob favorem sexus, specialè quid indulget, easque non obstante simplici & non juratâ renunciatione, ad successiones admittit: † Quis ergo sanctionem hanc contra mentem ac intentionem Domini Electoris, ad filios & masculos extendere ausit? † maxime quia Constitutiones statutariæ strictè accipi debent, ita ut quantum fieri potest, minus jus commune Saxonicum corrigatur, † & sufficit, si in aliquo minimo quid possint operari secundum tradita Andr. Tiraquell. *de LL. connub. gloss. 2. n. 23.* Jacob. Schult. in *pract. quest. 65. num. 32. & seqq. lib. 2.*

Ita Domini in causa VVolfgangi & Bartholomasi fratrum der Petersen zu Reichenbach/ Mensis Augusti. Anno 1622. (Verba sentent. Diweil aber dennoch euer Vater sich seiner väterlichen Erbschaft gerichtlichen verziehen/ ic. So verbleibets auch bey solcher Verzicht/ ungeacht dieselbe nicht vermittelst Endes geschehen/ billich/ W. N. W.)

Et in causa Augusti Strebens an Rath zu Plauen/ Mensis Jun. Anno 1634.

DEFINIT. IX.

Non potest filius minorennis valide renunciare paternae hereditati.

- 1 **A**bsque juramento igitur etiam in terris Electoratus Saxonici, filius hereditati paternae renunciare poterit, Defin. *praced.* modò fuerit majorennis: † Alioquin, si minor ætas interveniat, magis est, ut ipsa renunciatio invalida habeatur, quam quod læso postea restitutio in integrum sit concedenda; † Renunciatio siquidem species donationis est, quæ à minore ne quidem cum decreto facta valet, *l. ult. C. si maj. fact. rem rat. bab.* † Et alias privilegium aliquod ætas habere debet, *l. si res æstimata. 12. §. 1. in fin. de jur. dot. l. præses. 42. ff. de minor.*
- 2 Anton. Fab. *in Codic. lib. 2. tit. 9. defn. 8. n. 5.* † Quod & facit, quod filiae minori contra renunciationem juratam succurratur, *b. Const. 35. vers.* **E**s wäre dann wegen der Jugend/ ic. † Quidni ergò filio etiam minori adversus renunciationem hereditatis simplicem absque juramento factam? cum fortius sit juramentum simplici promissione, tantumque præstet, quantum autoritas Curatoris, secundum Dd. *in Ausb. sacramenta puberum. C. si advers. vendit.*
- 3 † Quin & hæc jurisjurandi potestas creditur ex celeberrimâ Imp. Friderici Constitutione *in d. Ausb. sacramenta puberum.* ut eum, qui revera minor est, efficiat majorem, ut tradunt *ibid.* Dd. † Quod tamen certo modo limitat Anton. Fab. *in Codic. lib. 2. tit. 9. defn. 1. circa fin.*

Ita Domini in causa Benedicti Kochens zu Leipzig/ Mensis Febr. An. 1593. (Verba sentent. Da ihr der Zeit/ als ihr der väterlichen Erbschaft Verzicht gethan/ das 19. Jahr eures Alters nicht erreichet/ noch auch igo im 20. Jahre eures Alters wäret/ ic. So möchte solche Verzicht euch zu Nachtheil nicht gereichen/ sondern es wäre euch dasjenige/ das euch aus eures Vatern Erbschaft gebühret/ solcher Verzicht ungeacht/ zu sondern unbenommen/ W. N. W.)

DEFINIT. X.

Renunciatio facta alii de patris hereditate, eo non consentiente, haud valida est.

- 1 **S**ive cum juramento filia, sive absque juramento filius hereditati paternae renunciaverit, aliter tamen firma ac valida non est renunciatio, quam si facta sit ipsi patri, de cujus successione agitur. † Secus quando est facta fratribus vel sororibus, aliisve extraneis absente vel non consentiente patre, Hartman. *Pist. part. 4. quest. 6. n. 40.* † Nam cum hoc casu liberi inter se paciscantur de hereditate patris, utpote tertii adhuc viventis, pactum hoc turpe captandæ mortis votum continere censetur, † ac proinde contra bonos mores initum nec subsistit, nec juramento confirmari potest, *l. ult. C. de pact.* Hartm. *Pist. dict. loc.*
- 2 ubi id latius persequitur. † Hinc & fit, si filius renunciaverit erga patrem non solum hereditati paternae, sed & maternae & fraternae, quod etsi renunciatio ista quoad patris hereditatem subsistat, tamen quoad maternam & fraternam bona, matre & fratribus non consentientibus, haud valeat, Cagnol. *in l. fin. C. de pact. n. 95.* Cravett. *conf. 127. n. 5.* Pruckm. *conf. 48. n. 226.*

Ita Domini ad Consultationem Senatus Plaviensis, Mensis Jun. An. 1634. (Verba sent. Diweil aber dennoch nicht zu befinden/ daß bemeldte Verzicht/ wegen der mütterlichen Erbschaft der Mutter selbst/ sondern allein gegen den Stiefvater/ and also de hereditate tertie personæ geschehen/ so in Rechten unglücklich/ und unkräftig ist/ ic.)

DEFINIT. XI.

Renunciatio jurata matris vel patris non nocet Nepotibus, parentibus defunctis, avo ex propria personâ succedentibus.

Renunciatio filii filiaeve, quæ à patre dotem licet congruam acceperit, non nocet liberis ex parentibus præmortuis susceptis & superstitibus ad avi successionem venientibus, ex communissimâ Dd. sententiâ, † quam præ aliis latissimè pro more suo ampliationibus & limitationibus exornat Hartman. *Pist. part. 4. quest. 7. Scharff. cent. 1. confil. 74.* Anton. Fab. *de Error. pragm. decad. 28. Error. 6 & in Codic. l. 6. tit. 32. defn. 1. & l. 2. tit. 3. defn. 1.* Johann. Dauth. *in cap. quamvis. 2. n. 44. de pact. in oro.* Franc. Viv. *dec. 211.* Virgil. Pingitz. *q. 31. n. 17. & seqq.* † Est enim ea renunciatio personalis, nec magis personam renunciantis egreditur, quam jusjurandum, quod ad eam confirmandam adhiberi solet, *l. ais prator. 3. §. penult. ff. de jurejur. l. 1. ff. si mul. ventr. nom. in possess.* † Habetque renunciatio illa tacitam hanc conditionem, si hereditas deferatur; Cum prius sit, ut acquiri possit hereditas, & consequenter ut sit delata, quam ut ei utiliter renunciari possit, *l. 1. ff. de hered. vel. act. vendit. l. si ita sit. 45. §. si sub conditione 1. ff. de legat. 2. l. qui potest. 174. §. 1. ff. de reg. jur.* Ant. Fab. *dict. tit. 3. defn. 1. n. 9.* Hartm. *Pist. dict. q. 7. n. 2.* † At parentibus renunciantibus, vivo adhuc avo demortuis nunquam fuit delata hereditas, *l. 1. ff. de hered. vel. act. vendit. l. hereditas. 5. Codic. de pact. convent. junct. l. 1. ff. qui testam. fac. poss.* Ergò perindè est hoc casu, ac si nulla unquam facta fuisset renunciatio. † Et consequenter non nocebit liberis, ex proprio capite avo succedentibus, etiam si matris heredes proponantur, Anton. Fab. *dict. tit. 3. defn. 14. n. 10.* † Alti inquires, quomodo fieri poterit, ut nepotes ex filio filiaeve succedant ex proprio capite, non ex personâ parentum, cum succedant in stirpes, *§. cum filius. 6. Instit. de hered. qua ab intest. deser. Nov. 118. cap. 3.* † qui alioquin succedere in capita deberent, si non succederent per representationem, *l. 2. §. hæc hereditas 2. ff. de suis & legit. l. 1. §. ult. ff. si pars hered. petat.* † Sed respondetur, succedere quidem Nepotes per representationem, indeque fieri, ut succedant in stirpes, non in capita. † At tamen representare gradum, non personam parentum; Ex quo fit, quod renunciatio, quæ personalis est, nocere nequeat Nepotibus proprio jure venientibus, *l. Seja. 73. ff. de evict. l. an vitium. 5. §. 1. ff. de divers. tempor. prescript.*

Ita Domini in causâ Margarethæ Viduæ Petri Knorrens zu Leipzig/ Mensis Febr. Anno 1599 (Verba sentent. Wann nun gleich solche eures Sohnes Verzicht wegen seiner väterlichen und mütterlichen Erbschaft/ vermittelst Endes/ geschehen/ ic. So könnte demnach dieselbe/ aufn Fall er vor euch Todes abgeben würde/ seinen Kindern zu Nachtheil nicht gereichen/ W. N. W.)

Et in causa Josephi à Reitzensteins/ Mensis Sept. An. 1601.

DEFINIT. XII.

Nec renunciatio pro se suisque heredibus facta excludit Nepotes ex propria personâ avo succedentes.

At quid, si pater vel mater pro se suisque heredibus, aut fieri solet, renunciaverint? † Nec tùm Nepotes ex propria personâ avo succedentes excludi hereditate, dixerim cum Ant. Fab. *in Codic. lib. 2. tit. 3. defn. 1. n. 13. & defn. 14. num. 12.* Pistor. *part. 4. q. 7. n. 7.* † in eum ipsum siquidem casum, in quem pater vel mater pro se renunciavit, videtur quoque renunciavisse pro liberis, non in aliam, *arg. l. cum pater. 11. l. ob res 20. §. si convenerit 2. ff. de pact. dot.* † Ergò & sub eadem illâ conditione: Si scilicet patri vel matri superstiti hereditas delata fuerit, Defin. *praced.* † Hæc itaque

itaque conditione per mortem parentum deficiente, etiam heredum obligatio penitus corrumpitur, neque adeo ex renunciatione ista amplius devincti esse poterunt, *l. pecuniam. §. ff. si cert. petat. l. necessariò. §. pr. vers. quod si ff. de peric. & comm. rei vendit. † Vid. 7 plura apud Hartm. Pift. dict. loc. † Aliud dicendum existimat Fab. dict. defn. 1. n. 24. Si parentes liberorum jus nominatim in stipulatum duxerint & remiserint, id est, caverint, nihil unquam suos liberos in successione petituos, quia tùm liberi, si facti sint parentum heredes, eorum factum † prestare debeant, cum & de bonis heredis sui, perinde ac de suis, disponere quilibet possit, *l. 67. §. si rem tuam. §. ff. de legat. 2. l. cum à matre. 14. Cod. de R. V.**

Ita Domini ad Requisitionem Senatus Plaviensis, Mense Jun. Anno 1634. (Verba sentent. Ob nun gleich berührter Wolff Strobel für sich und seine Erben der mütterlichen Erbschaft renunciret/te, Diweil er aber dennoch für seiner Mutter Todes Verfahren/ und also nunmehr dessen Sohne/ welcher als Nepos für sich selbst der Groß-Mutter succediret/ vorberührte renunciatio nicht schädlich sein kan/te. So mag er auch dannhero von der Groß-Mütterlichen Erbschaft nicht ausgeschlossen werden/ B. R. W.)

DEFINIT. XIII.

Neque hoc casu Nepotes non facti heredes parentum, in hereditatem avi conferre tenentur accepta parentum.

- A**Equissimum tamen est & juris rationi omnino consentaneum, ut, quod parentes facta renunciatione, proportionem hereditaria acceperunt, nepotes ex persona propria succedentes avo in communem hereditatem conferant, *l. quoniam. 29. C. de inoff. testam. Hartm. Pistor. part. 4. quest. 7. num. 6.*
- † Ne alioquin inter eos, qui pari sunt gradu succedendi, successione inæqualitas inducatur, *l. maximum vitium. 4. C. de liber. prater. † Idque indubitatum est, si nepotes isti ex præmortuis parentibus, eorum heredes proponantur, Anton. Fab. in Codic. lib. 2. tit. 3. defn. 16. num. 6. Vide plures allegatos ab Hartman. Pistor. dict. loc. † Aliud dicendum, si Nepotes hereditatem parentum repudiaverint: Nec enim fieri potest, ut conferant id, quod non habent, *l. 2. §. de illis. 2. ff. de collat. bonor. l. 1. §. confertur. 23. ff. de cod. tit. † Et absurdum pariter ac iniquum videretur, minus Nepotes percipere ex hereditate, ob id solum, quod parentes ipsorum quippiam acceperint, † cum neque ex persona parentum veniant ad successionem, sed ex propria, Novell. 118. cap. cum filius. 1. §. cap. si igitur defunctus. 2. † Neque ex facto parentum lucrum sentiant, quorum non sunt successores, ut proinde nec factum eorum prestare teneantur, *arg. l. ex qua personam 149. ff. de Reg. jur. Anton. Fab. in Codic. dict. tit. 3. defn. 17. n. 7. † Quod tamen cum grano salis & subdistinctione accipi velim, secundum tradita infr. part. 3. Const. Elect. II. Defn. 32. & 33.***

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. So mag dannhero Augustin Strobell von der mütterlichen Erbschaft nicht ausgeschlossen werden/ sondern es wird dieselbe unter ihn/ und die andere Mit-Erben zugleich nach den Stämmen billich vertheilt; Imnach er dann auch dasjenige/ so sein Vater zu seiner Abfindung überkommen/ gestalten Sachen nach/ weil er gedachtes seines Vaters Erbe nicht worden/ in gemeine Theilung zu conferiren nicht gedungen werden mag/ B. R. W.)

DEFINIT. XIV.

Nocet tamen renunciatio parentum jurata liberis, defunctis demum post avum parentibus.

- A**N ergò dicendum erit, parentum prædefunctorum liberos in bonis avitis plus juris habere,

quàm habituri essent parentes ipsimet si viverent? Utique; Quoniam non ex parentum sed ex propria personam succedunt avo, Definit. II. Novell. 118. cap. 3. † Idque vel ex eo apparet, quod, etiam si fuerint à parentibus prædefunctis exhereditati, avo tamen succedant, Anton. Fab. in Codic. lib. 2. tit. 3. defn. 2. num. 3. † Aliud ergò dicendum quivis concesserit, si defuncto avo, parentes adhuc vivant, qui per renunciationem propriam ita excluduntur, ut nec eorundem liberi ad successionem avi admitti debeant, Gloss. in c. quamvis 2. verb. detrimento: de pactis in sexto. ubi Didac. Covarr. 3. part. §. 3. n. 9. Hartm. Pift. part. 4. quest. 6. num. 31. † Nocet enim tùm liberis renunciatio parentum personalis, non quidem principaliter, sed secundario & in quandam consequentiam, tanquam heredibus, Hartm. Pift. dict. quest. 6. num. 80. † Nec enim liberi, quamdiu parentes renunciantes vivunt, in successione avi, qui jam moritur, ullum jus habent, cum eos parentes præcedant. † Unde videmus, quod exhereditatio etiam noceat Nepotibus, si avus ante filium exhereditatum moriatur, *l. si ex patronis. 10. §. ult. ff. de bon. libert. l. si quis filio exhereditato. 6. ff. de injust. rupt.*

Ita Domini in causa Dorotheæ, uxoris VVolfgangi Georgii à Tertau, Mense Majo, Anno 1600.

Ex in causa VVolfgangi & Bartholomei Peterfen zu Reichenbach/ Mense Aug. Anno 1622. (Verba sentent. So verbleibets auch dabey billich/ und ihr seyd euch/ solcher eueres Vaters Verzicht zuwider/ der Väterlichen Erbschaft anjumasen nicht befugt/ B. R. W.)

DEFINIT. XV.

Filius filiam renuncians hereditati paterna fratri succedit, licet in ejus hereditate non nisi bona paterna inveniantur.

Multum prodest renunciatio hereditatis paternæ ab uno ex filiis facta reliquis coheredibus, quippe quibus portio renunciantis accrescit, si non alio intuitu, inque alterius favorem processerit renunciatio, ut pluribus disputat & demonstrat Hartm. Pistor. part. 4. quest. 8. † Ideoque coheredes eò communiter intendunt, ut renunciatio ad alia quoque bona extendatur: sed frustra. † Est enim Renunciatio odiosa, & strictissime accipienda, Hartm. Pistor. part. 4. quest. 6. num. 44. adeoque restringi debet ad causam & personam, ob quam facta est, *l. jubemus. 21. C. ad SCrum Vellejan. l. age. 3. C. de transact. † Fit inde, ut renuncians hereditati paternæ, per hoc fratris hereditati non censeatur renunciasset, Andr. Gail. lib. 2. observ. 148. n. 12. Dauth. ad cap. quamvis. 2. de pact. in 6to. num. 123. Ant. Tessor. decis. 62. † Licet nulla alia bona in fratris hereditate inveniantur, quàm quæ ex successione paternâ ad eum pervenerunt, Hartman. Pistor. dict. question. 6. num. 53. † Non solum quia hereditas à patre relicta, post obitum fratris potius hereditas fraterna & proprium ejus patrimonium, quàm paterna hereditas esse censeatur, *§. 1. instit. de hered. qual. & differ. l. sed si plures. 10. §. filio impuberi. 2. ff. de vulg. & pupill. subst. † Sed etiam, quia renunciatio quantumvis generalis nunquam comprehendit jus, quod ex novâ causâ supervenit, *l. si patronus non aluerit. 33. ff. de bon. libert. cap. cum inter. 2. extr. de renunc. Andr. Tiraquell. de Retract. §. 1. Gloss. p. n. 44. Pift. dict. loc. Gail. dict. obs. 148. n. 11.***

Ita Domini in eadem causa der Peterfen zu Reichenbach/ M. Augusto, Anno 1622. Verba sentent. Eueres Vaters Brüder Erbschaft aber/ unangesehen er solche von bemeldtem euerem Groß-Vater/ dessen Verlassenschaft wegen euer Vater Verzicht gethan/ erlangt/ ist auff bemeldten euerem Vater/ und nach dessen Absterben auff euch gebracht und verfället worden/ B. R. W.)

DEFINIT. XVI.

Renunciatio jurata filiam à successione ita excludit, ut nec supplementum legitima petere queat.

- D**ubium non est, quin filia hereditati paternæ jurato renuncians, si legitimæ mentionem expressam fecerit, à petitione supplementi removeatur, etiam si læsionem in legitimâ probet, per *text. in l. si quando. 35. §. & generaliter. 2. C. de inoffic. testam. Joh. Cephäl. lib. 4. Conf. 467. num. 44.* † *At quid, si filia hereditati paternæ generaliter renunciaverit, non factâ mentione speciali legitima?* Nec tùm filiam ad supplementi petitionem admitti, existimaverim cum Hartm. Pist. *part. 4. quæst. 6. n. 15. aliisque ab ipso allegatis. per text. in cap. quamvis. 2. de pact. in 6to.* quod verbis generalibus filiam renunciantem ab omni succedendi jure excludit: † Adeoque & à petitione legitimæ, quoniam regulariter omnes illi, qui à successione exclusi sunt, legitimam petere non possunt, *l. posthumus 6. §. si quis ex bis. 1. ff. de inoff. testam. l. cum queritur. 6. l. parentibus. 8. C. cod. tit. l. maximum vitium. C. de lib. præter.* † Nec sanè mirum, cum legitima portio dicatur ejus, in quo quis successurus est ab intestato *l. Papinianus. 8. §. quoniam 8. ff. de inoff. testam. dict. l. parentibus. 8. C. cod.*
- † Non magis ergò renuncians legitimam petere potest, ac is, qui hereditatem prorsus repudiat, qui certè ad petitionem legitimæ haud admittendus, secundum tradita Bartol. *in l. quia poterat. 4. ff. ad SCtum Trebell.* † Quia & generalitas *b. Constit. 35.* nõ quidem ob enormissimam læsionem juratæ renunciationis rescissionem probat, sed eam firmiter valere jubet; † At quomodo quæso renunciatio firma ac valida erit, si renuncianti supplementum legitimæ petere concedatur, *arg. dict. l. posthumus. 6. §. si quis ex bis. 1. ff. de inoffic. testam.*

Ita Domini in causa Catharinæ Uxoræ Pauli Hoyeris zu Weigtsberg/ Mensis Augusti An. 1621. (Verba sentent. So ist solche Verzicht zu Recht nicht kräftig/derowegen ist gedachte Catharina Hoyerin/wosfern sie an ihrer Väterlichen legitimen benachtheiliger wäre/solches zu suchen wohl befügt/ Im widrigen Fall aber/und da solche Verzicht eydlichen geschehen/und also beständig wäre/möchte sie ad supplementum legitimæ zu giren nicht zugelassen werden/ B. N. W.)

DEFINIT. XVII.

Quamvis non valeant pacta futura successione, licet tamen pacisci in genere de alicujus incersi hominis hereditate.

- I**mprobantur regulariter pacta futuræ successione, *l. ult. ff. de suis & legit. hered. l. stipulatio hoc modo. 61. ff. de V. O. l. pactum, quod dotali 15. l. ult. C. de pact. l. hereditas. 5. C. de pact. convent.* † Rationem si quæras: variant admodum Doctores, nec facile adæquatam rationem dari posse, inquit Joh. Ramatus *in cap. quamvis 2. de pact. in pr. n. 2.* Verissima videtur hæc, † quod ut certi sunt jure nostro acquirendæ obligationis & dominii modi, ita quoque consequendæ hereditatis, scilicet Lex & testamentum, *l. pactum. 3. C. de collat. l. 4. C. de inut. stipul. l. cum donationis. 34. C. de transact.* † Idque est quod vulgò dici solet, Cautiones privatorum Legis autoritate non censeri, *dict. l. ult. ff. de suis & legit.* Hartm. Pistor. *part. 4. quæst. 1. n. 2.* Petr. Heig. *part. 1. quæst. 23. n. 8. 9.* † Et sanè notissimos hæc res excedit pactionum & conventionum terminos, quibus de dando aut faciendo tractatur.
- † Neque ex ratione juris nostri quisquam pacto ad præstandam hereditatem obligari potest: Nec solum successiones ab intestato, † Sed etiam testamentariæ Lege quodammodo deferuntur, *l. 29. ff. de reg. jur.* Attamen in hæc magis acquiescunt Dd. ratione,

† quod pacta ejusmodi contineant votum captandæ mortis, adeoque plena sint tristissimi & periculosissimi eventus, *l. ult. C. de pact.* Hartm. Pist. *dict. quæst. 1. n. 2.* Heig. *dict. quæst. 23. n. 4.* Ex quo porrò inferitur, † de hereditate tertii viventis pacisci non licere, *dict. l. ult. ff. de suis & legit. hered.* ita, ut si duo pluresve de hereditate tertii, cui alteruter successurus esset, inscio eo, invicem conveniant, pactum istud ipso jure sit nullum, *d. l. ult. ff. d. t. l. 29. §. ult. ff. de donat. l. 2. §. interdum. 2. ff. de vulg. & pupill. subst. l. si quis mihi. 25. §. sed utrum. 5. ff. de acq. vel amitt. hered.* † usque eo, ut paciscenti tanquam indigno auferantur bona, quæ alioquin ex successione ad eum perventura essent, *l. 2. ff. de bis quib. ut indig.*

Prox responderunt Domini in causa Abrahami Eungens zu Zeisnitz/Mens. Jun. Anno 1634. (Verba sentent. Diweß aber dennoch dergleichen pacta und Vergleichung de hereditate tertii in Rechtten unzulässig und ungültig seyn/te. † Idque latius persequitur Hartman. Pistor. *dict. loc. 11* pluribus adductis ad hanc rem ampliationibus & limitationibus, inter quas principalior hæc est limitatio, † Si non de alicujus certi hominis, sed in genere tantum de viventis hereditate tractatum fuerit; Ut cum quis societatem contraxit, si qua hereditas ei obvenit: † Quod pactum omninò valet *per text. in l. 3. §. de illo. 2. ff. pro socio.* Joh. Dauth. *in l. ult. n. 116. C. de pact.* Modest. Pistor. *vol. 1. consil. 8. num. 17. 18.* † Cessat enim hoc casu ratio prohibitionis, quum propter incertitudinem de nullius morte spes præmatura bonis moribus repugnans concipiatur, Hart. Pist. *dict. loc. num. 22.*

Ita Domini in causa Martini Schowens zu Quets/Mense Mart. An. 1626. (Verba sent. Habt ihr Valtin Meussen versprochen und zugesagt/ die erste Erbschaft/ damit ihr befället werden möchtet/mit ihm zugleich zu theilen/te. So ist solche Zusage/gestalten Sachen nach/zu Recht kräftig und verbindlich/und mag dahero/baß die pacta successoria in gemein ungültig seyn/nicht hinterzogen werden/ B. N. W.)

DEFINIT. XVIII.

In casum mortis alicujus tertii licet pacisci, si in bonis ejus paciscenti jus aliquod competat.

Videntur equidem aliqua jure promissa, quæ votum captandæ mortis aliquo modo implicare possunt, puta, substitutio pupillaris, *§. 4. Inst. de pupill. subst.* † Donatio omnium bonorum retento usufructu, *l. 35. §. C. de donat.* † Imò quævis donatio mortis causâ; Et ex jure feudali † investitura de feudo vasalli adhuc viventis, *cap. 1. §. moribus. 2. ff. de feudo defunct.* † Sed lege permittente hæc ita fiunt, quæ concessionem ejusmodi à turpitudine & voto captandæ mortis liberat, Hartm. Pist. *part. 4. quæst. 1. num. 26.* † Eoque defenditur, ut pactis hereditas detur, Statuto & Lege confirmari posse: Ita videmus hodiè, † pactis dotalibus super rebus hereditariis per modum contractus invicem disponi, ita quidem, ut alterâ parte invitâ mutari & revocari non possint, *infr. Const. 34. p. 2.* secus, quàm existimat Joh. Sitchard. *in l. 3. C. de collat. num. 6.* † Porrò, nec in casum mortis alicujus tertii pacisci prohibitum est, si paciscenti in ejus bonis aliquod jus competat, † veluti ita fideicommissarius, vivo etiam herede gravato, de re fideicommissa sibi relicta pacisci potest, Dd. *in l. 1. ubi & Jason. n. 18. C. de pact.* † Si quidem spem probabilem ex testamento defuncti jam nactus est fideicommissarius, ut notat Bartol. *in l. is potest. 12. num. 11. ff. de acq. hered.* † Eoque pertinet, quod de proprietario traditum est, eum de usufructu penes alium existentem pacisci posse in casum, quo defuncto illo, usufructus ad se reversus fuerit, *arg. l. ut hereditibus. 50. ff. de legat. 2.* Hartm. Pist. *dict. quæst. 1. n. 25.* Joh. Dauth. *in l. ult. n. 95. C. de pact.*

Ita Domini in causa Joachimi Mörlers zu Nutzf/ Menf. Jul. Anno 1629. (Verba sentent. Habt ihr Peter Diemern euer Haus/ daran Hans Helbigen die Fruchtneffung zustehet/ auff seinen Todesfall ein gewisses zu verpachten versprochen. Ob nun wohl sonsten dergleichen pacta, so auff eines andern Tod oder Erbschaft zielen/ ungültig seyn; dieweil aber dennoch in gegenwärtigem Fall es diese Beschaffenheit hat / daß euch an Hansen Helbigen Hause allbereit tego das Eigentum zustehet/ und euch davon zu disponiren unbenommen/ ic. So mag auch nach Gelegenheit disfalls berührte conventio vor unträftig nicht gehalten / noch hinterzogen werden/ B. N. B.)

DEFINIT. XIX.

Valet pactio de hereditate tertii, si is consentiat, & in eâ voluntate ad extremum vitæ exitum perseveret.

- 1 **P**actum de viventis incii hereditate licet ab initio non valeat, Defin. *preced.* tamen confirmatur, si postea † is, de cujus hereditate actum est, resciverit & consenserit expresse, in eaque voluntate perseveraverit, *l. uli. C. de pact.* Anton. Fab. in *Codic. lib. 2. tit. 3. defin. 10. num. 1.* Hartm. Pift. *part. 4. quest. 1. num. 29.* † Cessat enim propter consensum viventis sinistra suspicio, quæ ex turpitudine est desumpta, & ratio acerbissimæ spei, atque adeo votum captandæ mortis, *dist. l. ult. C. de pact.* ut pluribus demonstrat Hartm. Pift. *dist. loc.* † Requiritur autem, ut ab utroque ex contrahentibus certior factus sit is, de cujus hereditate actum est, quo pacto & contractui inter duos inito consensisse existimetur, Anton. Fab. *dist. loc. n. 2.* † At quo tempore consensus intervenit, parum refert? Non enim probabilis est sententia existimantium, in ipso instanti, quo contrahitur, consensum intervenire debere, secundum tradita Bartol. in *l. Theopompus. 14. ff. de dot. praleg.* Bald. in *l. jurisjurandi. 9. Cod. de test.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Er Hans Helbig auch in solche Veraleichung gewilliget/ und damit wohl zu frieden gewesen/ ic. So mag auch nach Gelegenheit disfalls berührte conventio vor unträftig nicht gehalten/ noch hinterzogen werden/ B. N. B.)

DEFINIT. XX.

Valet pactum de succedendo inter milites.

- 1 **N**on minus de propria pacifcentium hereditate, ac de successione in bona alicujus tertii convenire ac pacisci prohibitum est *l. ult. ff. de suis & legit. l. stipulatio hoc modo. 61. ff. de V. O. l. pactum dotali 3.*
- 2 *C. de collat. l. 15. C. de pact.* Non quidem † ob sinistram suspicionem captandæ mortis, quæ ratio huc neutiquam accommodari potest, secundum Hartm. Pistor. *part. 4. quest. 2. num. 1.* † Sed quia hereditas & successio à jure publico dependens non pactis, sed legibus datur, *l. pactum. 15. C. de pact. l. hereditas. 5. C. de pact. convent.* † Et quia ejusmodi pacta liberam testandi facultatem impediunt, *dist. l. pactum. 15. C. de pact. & l. 52. §. idem respondit. 9. ff. pro Socio.* Hartm. Pistor. *dist. quest. 2.* ubi hanc doctrinam multis ampliationibus illustrat. † Specialiter tamen militibus de succedendo pacisci jura indulgent *l. licet. 19. C. de pact.* † Nam cum voluntas militum quoquo modo contemplatione mortis in Scripturam redacta, vim postremi judicii obtineat, hinc etiam illis indultum est, ut pacta de successione ab eis inita non quidem in vim pacti valeant, sed ultimæ voluntatis vim obtineant, etiam si pactum reciprocum non esset, *dist. l. licet. 19. C. de pact.* Hartman. Pistor. *dist. quest. 2. num. 36.* † Ex quo sequitur, pacta ejusmodi ad instar ultimæ voluntatis esse revocabilia *dist. l. licet. 19. C. d. t.* † Planè, non semper milites hoc privilegio gaudent, sed solum, si in castris degant, licet non ipso actu in pugna periculo versentur, *l. milites. 15. l. pen. C. de testam. milit. §. sed ha-* Carpz. *Definit. Vol. I.*

Genus 3. Instit. de militar. testam. Cacher. decif. 100. num. 46. † Ad nobiles itaque privilegium istud jure extendi haud posse, clarissimum est, Hartm. Pift. *dist. 9. 2. n. 37.*

Ita Domini in causa Mauricii Lobens zu Helmrogrün/ M. Jun. Anno 1630. (Verba sent. Ob wohl sonsten die pacta successoria zu Nicht nicht verbündlichen/ dieweil aber dennoch gegenwärtige Erb-Vergleichung/ davon eure Frage meldet/ unter zweyen Soldaten / so sich beyde schreiben lassen/ und dem Kriegs-Wesen nachgezogen/auffgerichtet worden/ ic. So mag sie auch/ gestal(en) Sachen nach/ mit Bestande nicht hinterzogen werden/ B. N. B.)

DEFINIT. XXI.

Valet pactum, ut post mortem alicujus, bona sua vi obligationis, non jure successionis ad alium perveniant.

- 1 **A**n ergo nunquam pacti bona hereditaria alteri deferrri poterunt? † Sanc hoc simpliciter asserere admodum periculosum videtur, & contr. *l. in re mandata. 21. C. mandat.* ubi cuilibet datur potestas libera de rebus suis disponendi: † Quin & jura permittunt ita contrahere, ut obligationis effectus post mortem promittentis conferatur, & ab herede ejus demum incipiat, *l. 1. Cod. ut actio. ab hered. & contr. hered.* † Quidni ergo aliquis rem suam alteri post mortem promittere valeret? Bartol. & Dd. in *l. ult. C. de pact.* † Adeoque, quod dictum, pacta super hereditate acquirendâ jure improbari, Defin. *preced.* id aliter verum non est, quam si de succedendo conventum fuerit: † Secus verò quando factâ nullâ successionis mentione, quis bona sua per pactum, sive alium contractum ita alteri concedit, ut illa ex vi obligationis contractæ post mortem obtineat ab herede, † quod pactum nec proptiè de succedendo appellari potest, Hartm. Pistor. *part. 4. quest. 2. num. 45.* Dd. in *l. stipulatio hoc modo 61. ff. de V. O.* Andr. Fach. *lib. 5. controu. 85.* Dauth. in *l. ult. num. 120. C. de pact.* † Illud verò dubium superest, quando pactum de succedendo in initum, & quando contractus de bonis alicujus post mortem alteri dandis celebratus dicatur? † Ex verbis contrahentium, aliisque circumstantiis hoc dijudicandum, multis firmat & latius declarat Hartm. Pistor. *part. 4. quest. 3. per tot.* imprimis vero videntur in dubio bona per viam contractus concessa, † quando verba ita sunt concepta, ut obligatio quidem in personâ promittentis fundata, sed in mortis eventum collata in heredis personâ effectum capiat, atque adeo alter ex obligatione istâ ab herede promittentis, sine ullo succedendi jure bona promissa consequatur. † Putà, si quis alicui promiserit simpliciter bona sua post mortem: † At verba ista concepta, ut obligationis effectus non ab herede incipere, sed bona post obitum sine aliquo heredis facto ad alium devolvi debeant, successionem videntur continere, ac proinde pactum illud non valebit, ut pluribus demonstrat Pistor. *dist. quest. 3. n. 7. §. 8. & 18.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Ueber dis in bemeldter Vergleichung seiner succession oder Erbschaft gedacht/sondern per modum contractus einem ein gewisses Stück Guts/ jedoch allererst nach des andern Absterben zu erlangen zugeeignet wird. So mag auch solche Vergleichung/gestalten Sachen nach mit Bestande nicht hinterzogen werden/ B. N. B.)

Et in causa VVollgangi Christophori à Leipzig zu Swetha/ Menfe Sept. Anno 1635.

DEFINIT. XXII.

Pacta de conservandâ futurâ successionē, quatenus valeant inter parentes, liberos & Cognatos.

Quamvis pacta de acquirendâ futurâ successionē irrita habeantur, *Supr. Defin. 17.* Attamen de con-

conservandâ futurâ successione inter parentes & liberos, itemque agnatos & Cognatos, ad quos alioquin hereditas pertineret, pacisci licere, vulgò adstruunt ex §. ult. Inst. de legit. agnat. success. l. si ab eo. 11. C. de legit. hered. l. ult. C. de emancip. liber. l. 4. C. de legit.

- 2 rutor. † Eamque opinionem tam altè radices egille, ut nemini auctor ab eâ dissentiendi esse velit, ait Petr.
- 3 Heig. part. 1. quest. 23. num. 15. † Et comprobant. etiam hæc pacta Bartol. in l. stipulatis hoc modo. 61. ff. de V. O. & Zasius ibidem num. 19. 20. ubi in pactis dotibus reservationem successione in favorem agnatorum & liberorum factam valere, tradit Joh. Coraf. lib. 6. miscellan. cap. 9. Matth. Wesenb. in l. ult. num.
- 4 12. C. de pact. † Nec obstat l. pactum. 15. C. de pact. Etenim non æqualitas ibi, sed inæqualitas inducitur, quum filia præcipuam habere dotem absque collatione jubeatur, & sic plus ei acquiratur de novo, quam alioqui deberetur: † At ita demum valere volunt prædicti Dd. pacta de conservandâ hereditate, si iis æqualitas successione conservetur, Wesenb. dict. loc.
- 5 n. 12. Heig. dict. quest. 23. n. 18. † Alio modo aliisque conditionibus pacta ejusmodi de conservandâ successione admittit Hartm. Pistor. part. 4. quest. 4. ubi fusius de hac re agit.

Ita Domini in causa VVilhelmi à VViesen & Maria Isbertin/ Menf. Jan. Anno 1635.

DEFINIT. XXIII.

Omnes actus, renunciationes ac transactiones intelliguntur cum hæc clausulâ (Rebus sic stantibus.)

- 1 Generalis est Dd. Theorica: Quod omnibus actibus ac dispositionibus insit clausula (Rebus sic stantibus) l. cum qui. 38. ff. de solut. Jason. in l. quod Servius. 8. ff. de condit. caus. dat. caus. non secut. num. 18. Octav. Cacheran. decis. 9. num. 2. Andr. Tiraquell. in l. nunquam. 8. in præfat. n. 130. & 167. C. de revoc. donat. † Nec quicquam adeò firmum constet, adeoque immobile aut præcisum sit, quin semper cum istâ clausulâ (Rebus sic stantibus) intelligatur, Tiraquell. dict. loc. n. 169. † Cujus rei ratio potissimum in eo consistit, quod in novo statu seu causa mens & intentio disponentium cesset, Alciat. de præsumpt.
- 2 reg. 2. præf. 16. n. 6. † Ac ubi mens disponentium abest, ibi nec dispositio locum habere potest, Jason. in l. si quis filium. 3. num. 3. 1. C. de lib. præscrip. † Huic consequens est, à contractu toto recedi, ob causam
- 3 aliquam noviter obortam, † idque etiam altero contrahente invito, l. quaro. 54. §. inter locatorem. 1. ff. locat. 8. ff. de condit. caus. dat. l. 14. in fin. ff. pro Soc. l. cum 38. in pr. ff. de solut. l. tale pactum. 40. §. pater. 3. ff. de pact. l. qui servum. 96. ff. de V. O. Alciat. dict. loc.
- 4 † Idque exemplis declarat Jacob. Schult. in addit. ad Modest. Pist. part. 4. quest. 149. n. 28. ubi hæc latissimè tractat, illamque Theoricam non modò in contractibus, transactionibus & renunciationibus, † sed in omnibus indifferenter dispositionibus, juramentis, statutis, legibus, ultimis voluntatibus, privilegiis &c. procedere ait, multisque rationibus confirmat. † Planè, locum non habet hæc regula, quando in contractu vel dispositione aliqua cogitatum, quoque est de futuris causis; Nam tum nova causa ejus momenti non est, ut propter eam à veteri dispositione divertere liceat, Cacher. dict. decis. 91. num. 14.
- 5 Jacob. Schult. dict. loc. n. 80. † Pariter & in dispositionibus, quæ universales sunt, atque ita se habent, ut accessionem admittant, jamque commodo, jam incommodo sint, semper res in eodem statu permanere dicitur, quo erat initio, quamvis postea quadam in-

cidat rerum commutatio; † Idcirco nec ob causam aliquam novam ab hisce recedere permissum est, Octav. Cacher. dict. decis. 91. n. 17.

Ita Domini in causa Leonhardi Rosens & Caspari Kunzlebens zu Leipzig/ Menf. Majo, Anno 1599. (Verba sent. Obnum wohl solcher Vertrag allenthalben also beschloffen / bewilliget und vollzogen worden; Da aber dennoch das Bergwerck hernach in ein solches Abnehmen kommen / daß der Überschuss / davon sie von Jahren zu Jahren ihre Bezahlung erlangen sollen / so viel nicht getragen / daß sie ihrer Forderung befriediget werden können / etc. So wäret ihr an solchen Vertrag / der Zinsen halben / ferner nicht verbunden / D. A. W.)

DEFINIT. XXIV.

Ob causam datum repeti nequit, casu fortuito impletionem causa impediente.

- 1 SI casus fortuitus impediatur causam impleri, cessante conditionem ajunt Imp. Dioclet. & Maxim. in l. pen. C. de condit. ob caus. l. 8. C. eod. tit. l. 5. in pr. ff. eod. tit. † Aliud tamen dispositum videtur in l. 2. ult. ff. de condit. ob caus. dat. quæ conditionem pecuniae datæ, ut Stichus daretur, mortuo Sticho concedit, † Et in l. 5. §. p. ff. eod. tit. ubi conditioni locus est, si servus fugerit, ob quem manumittendum pecunia fuit accepta, † atque in l. 1. §. 5. C. de condit. ob caus. l. 15. §. item cum 6. ff. locat. Dedit hæc res ansam variis distinctionibus, † ut videre est apud
- 2 Donell. 14. comm. 21. Gloss. & Cyn. in dict. l. 5. ff. de condit. caus. dat. ubi & Bartol. ac Bald. † Nimirum,
- 3 an casus fortuitus contingat in personâ dantis, an in personâ accipientis: Vel an causa, ob quam datum est, in facto consistat, an in dando, aut etiam in tali facto, quod commodum dantis principaliter respiciat: Aut verò an casus fortuitus sit absolutè talis, an tantum in personâ accipientis: † Quæ omnia latius repetit & explicat Reinhard. Bachov. id animadv.
- 4 ad Treutl. vol. 1. disp. 22. sb. 2. lit. a. Non ineptè forsan quis dixerit cum eodem Bachov. ibid. † propter diversitatem factorum & casuum, vix posse hoc certâ regulâ definiri. Et ideo rem hanc plerumque ex æquitate decidendam esse, † quod & JCtos fecisse, arguit l. 5. in pr. & §. ult. ff. de cond. ob caus. dat. † Ut scilicet consideretur, utrius causa potior sit, ut nemorari debeat in damno. † Attamen in dubio regula generalis standum existimaverim, quod casus fortuitus impletionem impediens, faciat cessare conditionem, dict. l. pen. C. de cond. ob caus.

Ita Domini in causa Barbara, Uxoris Georgii Nitschens zu Leipzig/ Menf. August. Anno 1615.

DEFINIT. XXV.

Quatenus valeant confraternitates, seu pacta de murna successione familiarum Illustrium.

- 1 QUicquid dicant & proferant Dd. ad impugnationem confraternitatum & pactorum de murna successione, quod scilicet non expediat Republicæ, † jura successione, quæ communia omnibus esse debent, subditorum arbitrio promiscue subijci, l. jus publicum. 38. ff. de pact. l. quod bonis. 15. ff. ad Leg. Falcid. Herman. Vult. de feud. cap. 9. n. 48. Petr. Heig. part. 1. question. 23. n. 41. negari certe nequit, † in familiis Illustribus ejusmodi pacta adeo frequentari, ut nimis serò contra hæc disputare quis videatur: † Probat id ipsum pactum successorium inter
- 2 Marchiones Brandenburgenses & Duces Pomeraniz Anno 1323. initum, de quo Chytr. in Chron. lib. 5. fol. 156. & fol. 365. † Pactum itidem Ducum Bavariz & Principum Palatinorum, Bodin. lib. 1. de Republ. cap. 2. numer. 13. Christ. Befold. de Elect. & success. Reg. lib. 1. dissert. 13. numer. 3. Schönborn. 2. polit. 13. † Johannis Friderici II. Johannis Wilhelmi & Johannis

nis Friderici III. Ducum Saxoniae cum Wilhelmo, Georgio Ernesto & Poppone, Principibus Hennebergicis Anno 1554. Mens. Septembr. contractum, Reufner. vol. 1. consil. 3. † Et pactum confraternitatis inter Serenissimos ac Illustrissimos Duces Saxoniae & Landgraviis Hassiae Anno 1262. secundum Fabric. lib. 6. Orig. Saxon. initum, postea Anno 1372. 1431. Anno 1555. 10. Martii, Anno 1587. 8. Julii, à Christiano I. Electore, Friderico Wilhelmo, Johanne, Johanne Casimiro, Johanne Ernesto, Ducibus Saxoniae & Wilhelmo, Ludovico, Georgio & Mauritio Hassiae Landgraviis, teste Christ. Besold. 1. disput. nomicopol. 13. num. 3. ac demum Anno 1614. Mens. Mart. confirmatum; † Aliaque plurima pacta relata ab Hottom. cons. 32. num. 37. & Warem. ab Eremb. lib. 2. de feder. c. 2. num. 35. Ecquis enim tantorum Principum facta improbare vellet? † Nec est, quod propter sinistram suspicionem & votum captandae mortis haec pactiones quis illegitimas dicere ausit: † Eximia namque familiarum Illustrium dignitas omnem suspicionem removet: Dahero die Chur- und Fürsten des Reichs/ als persona publica, den privat-Gesetzen keines Weges unterworfen/ uti respondit domus Saxonica in der Apologia und Rettung der zwo Schrifften/ so Anno 1609. von des Chur- und Fürstlichen Hauses Sachsen an den verledigten Gültlichen Herrschafften Rechten ausgangen/ fol. 8. † Quin & militibus pacta ejusmodi successoria inire expresse conceditur in l. 19. C. de pact. jam verò Prin-

cipes Imperii Imperatori semper militare dicuntur: † Unde pactis illis haec verba reperiuntur inserta: 12 Thun auch die Auff- und Ubergabung gegen einander gegenwärtiglich/ in und mit Krafft dieses Briefes in der allerbeständigsten Form/ Weise und Maß/ als solches jure publico militari, und sonst zu Recht geschehen kan und mag/ etc. prout formula habet pacti Ducum Saxoniae & Hass. Landgrav. Anno 1555. † Maxime verò pacta haec fraternitatis de mutua successione valida sunt, quia ab Imperatore fuere confirmata, ut Ducum Saxon. & Hass. Landgrav. à Carolo IV. Anno 1373. Et à Rudolpho II. Anno 1597. † quae confirmatio omnes machinationes & fraudes cessare facit, l. ult. C. de vend. reb. civit. l. 1. & ibi Dd. C. de his qui propt. metum jud. non app. Andr. Gail. lib. 2. ob-serv. 127. num. 8. † Proinde in hujusmodi pactis familiaribus consensum Imperatoris aut Principis, à quo alioquin bona conferuntur, adhibere, consultissimum dicit Petr. Heig. dict. qu. 23. n. 42. † nec absque confirmatione haec pacta valere, inquit Gail. dict. loc. Fichard. lib. 1. consil. 11. num. 7. 8. † Quamvis & 17 consuetudo certae alicujus familiae inveterata & memoriam hominum excedens pactis illis multum roboris tribuat, secundum tradita Petr. Heig. dict. qu. num. 42. † Planè in familiis jurisdictione carentibus, nulla ratione ejusmodi pacta sustineri posse, rectè asserit Heig. dict. loc. n. 41.

Ita tractatum in causa VVilhelmi à Wtesen & Mariae Jöserin/ Mens. Jan. Anno 1625.

CONSTITUTIO XXXVI.

PARTIS SECUNDÆ.

Wann aus beweglichen Ursachen ein Eynd zu relaxiren/ wie und wasser Gestalt derwegen erkannt werden/ und solche relaxation oder Erlassung des Endes geschehen soll?

Dieweil die Rechtslehrer ins gemein dahin schliessen/ daß keine Weltliche Obrigkeit Macht habe/ über geschwornen Eynd zu erkennen/ sondern daß solche Erkänntniß der Kirchen-Gewalt zustehet/ So haben es auch unsere Rätthe/ Juristen-Facultäten und Schöppenstütle dafür geacht/ daß in den Facultäten und Schöppenstülen erstlich erkannt werden soll/ in was Fällen/ und wie weit die relaxation des Eyndes statt habe/ und daß alsdann die Verordnung der relaxation, auch wasser Massen solche vorzunehmen/ uns heimgestellt und zugewiesen/ wann auch dieselbe erfolget/ für dem Richter erster instantz in der Hauptsache procediret und verfahren werden soll/ darbey wir es

Relaxatio Juramenti ex justâ causâ qualiter fieri debeat?

Cum ex communi juris Interpretum sententia, magistratus secularis de juramenti servandis vel non, cognoscere non possit, sed ad Ecclesiasticam jurisdictionem id pertineat: Igitur Deputati nostri existimârunt, Collegiorum Juridicorum & Scabinatum sententias de eo requirendas, an & quatenus relaxatio Juramenti locum habeat, tumque ipsam relaxationem & modum seu formam ejus nobis committendam. Eâ autem impetratâ coram Judice primæ instantiæ in principali causâ procedendum esse, quod ipsum & nos probamus.

DEFINITIONES.

1. Relaxatio juramenti ad Principalem & Magistratum Politicum spectat.
2. Non nisi justâ ex causâ & præviâ cognitione juramentum relaxari debet.
3. Relaxatio Urphede seu juramenti ad effectum agendi, fieri potest parte etiam adversâ non citatâ nec auditâ.
4. Denegatur absolutio à juramento, quando petenti relaxationem nulla competii actio.
5. Reus, si tantum juraverit non vindicare carceres, Carpe. Definit. Vol. I.

- absque relaxatione Urpheda, viâ juris experiri potest adversus judicem.
6. Non indiget jurans relaxatione juramenti, si is, in cuius favorem juratum est, obligationem remittat.
7. Heres experiri volens contra juratum defuncti contractum, non tenetur petere absolutionem à juramento per defunctum prefito.
8. Cessat relaxatio juramenti in contractu confirmato sub verbo veritatis (Weym Wort der Wargen.)

9. Promissio facta sub dignitatis splendore (Vn. Fürstl. Gräflichen oder Adlichen Ehren/ Zreu und Glau- ben) quando aequipollent juramento?

DEFINIT. I.

Relaxatio juramenti ad Principem & Magistratum Politicum spectat.

- 1 Quicumque ex causa contra praestitum juramentum agere & experiri quis velit, non admittitur, antequam ab eo fuerit absolutus, *Supr. Const. 35. in verb. (Die absolutio juramenti zugelassen.) & ibi*
- 2 *Defin. 3.* † Nam propter periculum perjurii absolutio à vinculo jurisjurandi omnimodò necessaria est, Anton. Fab. *in Codic. lib. 2. tit. 15. defn. 1. num. 11.* Sed à quonam Magistratu, Ecclesiastico vel Politico relaxatio impetranda erit? † Mirificè his variant Interpp. quorum opiniones & argumenta refert Matth. Berlich. *part. 2. concl. 44. n. 3. & seqq.* Sane non disputatur de viribus juramenti, utrum licitum sit vel illicitum: † Sed tantum de ejus observantia, an servandum sit, nec ne? Andr. Gail. *lib. 1. obs. 35. num. 4.* † Adeoque de executione juramenti, quæ antiquis temporibus ad Magistratum Politicum spectabat, & ita à iudice temporali absolutio erat impetranda, *l. adigere. 6. S. ult. ff. de jur. patron. l. ult. ff. qui satisd. cog. l. Imperatores. 38. ff. ad municip. Hartm. Pistor. lib. 2. tit. de juram. 25. obs. 5.* Bernh. Grev. *lib. 1. pract. concl. 25.* † Postquam verò Pontifices in Ecclesià regnare cœperunt, conniventibus Imperatoribus & Principibus secularibus, potestatem juramenta relaxandi ad se arripuerunt, sibi que solis attribuerunt, *cap. noluit. 13. extr. de judic. r. p. venerabilem. 34. extr. de elect. cap. cum contingat. 28. extr. de jurejur. Paul. de Castr. in Arch. Sacramenta puerum. C. si advers. vendit. numer. 11.* Andr. Fach. *lib. 3. concl. 13.* † At temporis tractu res ferè ad pristinum statum & jus antiquum rediit, dum Camera Imperiali potestatem absolvendi à juramento ad effectum agendi concessam videmus in Ordin. Cam. *p. 2. tit. 24.* Andr. Gail. *lib. 1. observ. 1. numer. 23. & observ. 25. numer. 2.*
- 3 Johan. Zanger. *de except. part. 2. cap. 1. numer. 427.* † Quidni ergò aliis etiam reformatarum Ecclesiarum Principibus & Magistratibus secularibus eandem potestatem attribueremus? cum Zanger. *diēt. cap. 1. num. 428.* Andr. Gail. *diēt. num. 2. circa med.* † Quod certè minus dubium habet in foro Saxonico, propter *b. Const. 36. in verb. fin.* (Und daß also dann die Ver- ordnung der relaxation, auch waßer massen solche vor- zunehmen/ uns heimgestellt und zugewiesen/ ic.) *ubi Moller. num. 4.*

Ita Domini in causa Simonis Grentlchs zu Königswalde/ Mensis April. Anno 1595 (Verba sentent. So würde euch solcher End von der Obrt. freit/ darunter der Herr Graf gefessen/ auff euer gebährliches Ansuchen/ billich relaxiret/ B. R. W.)

Et in causa Neocoi Ulrichs zu Northausen/ Mensis Julio, Anno 1593. (Verba sent. So würde euch solcher End von der Obrigkeit/ darunter N. N. gefessen/ auff euer gebährlich Ansuchen billich relaxiret/ B. R. W.)

DEFINIT. II.

Non nisi justà ex causâ & pr. via cognitione juramentum relaxari debet.

- 1 Non statim ad instantiam & petitionem partis juramentum relaxari debet, sed petens absolutionem à juramento, justam causam exprimere &
- 2 probare tenetur, † putà, quod per dolum, metum, vim, minas, mendacium ad jurandum fuerit inductus, vel quod minor ætas, læsio enormissima, aliaque causa subsit, de quibus *Vid. Domin. Card. Tusch. com. 1. pract. concl. lit. A. concl. 59. numer. 4. & seqq.*
- 3 Cravett. *consil. 7. num. 3. & seqq.* † Idque ipsum est,

10. Contraveniens promissione sub fide Principis aut nobilis viri facta, relaxatione juramenti opus non habet.

quoque Illustrissimis Elector: Saxoniz Scabinos aliosque Judices inferiores super relaxatione juramenti, an & quatenus ea locum habeat, ante omnia pronunciare jubet *b. Const. 36. vers.* Daß in den Ex- cultäten und Schö. penstülen erstlich erkannt werdet soll/ in was Fällen/ und wie weit die relaxation des Endes statt habe/ ic. *ubi Moller. num. 5.* † Quo ipso satis innuit, causæ cognitionem præcedere debere, antequam absolutio concedatur. † Sufficit tamen hoc casu cognitio summaria sine longo sustamine litis & solenni ordine judicariis, prout scitè tradit Andr. Gail. *lib. 1. obs. 23. numer. 4. post Marant. part. 4. dist. 9. & Bartol. in extravagant. ad reprimendum, in verb. summaria. Felin. in cap. Ecclesia S. Mariae. 10. numer. 12. extr. de Const.* † Planè, per Procuratorem etiam absolutio à juramento obtineri potest, ut notat Felin. *in cap. cum desideres. 15. num. 3. de sent. excomm. Andr. Gail. diēt. obs. 23. num. 4.* † Nec impedit absolutionem, quod quis juraverit, non petere relaxationem juramenti; Non obstante siquidem hæc juratà promissione, relaxatio rectè petitur, si justa causa subsit, Felin. *in c. prætere. 2. extr. de Sponsal. num. 19. & in cap. debitoras. 6. extr. de jurejur. num. 9.*

Ita Domini in causa Marci Siedwendens zu Etaden/ Mensis Febr. Anno 1595. (Verba sent. So erscheint daraus so viel/ daß solcher End/ so weit ihr das Recht darinnen verschworen/ zu Recht unträßig ist/ derowegen ihr dessen ungeacht/ jedoch pass/ desselben vorgehende relaxation, welche euch von der hohen Obrigkeit des Orts auff euer gebährliches Ansuchen billich mitgetheilet wird/ vordemelte Ursachen des angelegten unbefugten Gefängniß/ und derer euch dadurch zugezogenen Injurien halben/ Rechtlichen zu belangen wohl besugt/ möget euch derohalben vor meinetzig nicht geschelten weßn/ B. R. W.)

DEFINIT. III.

Relaxatio Urpheda seu juramenti ad effectum agendi, fieri potest parte etiam adversâ non citatâ nec auditâ.

Non solent Nobiles, aliivè Magistratus subditos in carceribus constrictos dimittere, priusquam juramentum de non vindicando carcere (vulgò Urphedam) præstiterint. † Quin & sæpè Magistratus in hanc perveniunt temeritatem, ut Reis viam juris præcludere audeant, eosque de non vindicando carcere etiam judicio legitimo jurare cogant: † Quo certò casu, Rei adversus Magistratum experiri nequeunt, antequam absolutionem à juramento ad effectum agendi obtinuerint. † Quæ tantò facilis ipsi concedenda, quantò certius, ejusmodi Urphedam ipso jure nullam ac prorsus invalidam haberi, ut ad consultationem Illustrissimi Principis Dn. Johannis Ernesti Ducis Saxon. Mensis Mart. Anno 1596. à Dominis Scabinis pronunciatum percepi. † Ac licet relaxatio juramenti, contractum alias invalidum validantis, vel super usuris, quando scilicet per totum tollitur obligatio, cognitionem causæ requirat, quo casu partem adversam quoque citari debere, non absurdè forsàn quis existimaverit, cum Andr. Gail. *lib. 1. observ. 22. num. 3. & 7.* † Attamen in absolutione à juramento ad solum effectum agendi, per quam obligatio in totum non tollitur, sed solum via ad agendum aperitur & habilitatur persona, quæ juravit nullo modo contravenire, ut possit experiri de injusto carcere, pravitare usurariâ, enormi læsione, &c. causæ cognitionem exactam non requirit, sed absque hæc, ac quod est consequens, etiam non citatâ & in-

& inaudita parte, absolutionem dari cuilibet petenti, dixerim cum Anton. Fab. in *Codic. lib. 2. tit. 15. de fin. 1. num. 11.* & Bernhard. Greven. *lib. 1. observ. 22. confid. 1. num. 3.* † Quod & in aula Elect. Saxon. sic observari, testatur Dan. Moller. *hic num. 8.* Nec habet pars adversa quod conqueri possit, † quia omnia ipsi jura salva ac illaesa remanent, ad se defendendum à petitis per adversarium, & duntaxat obstaculum. jurisjurandi tollitur, ut liberè jus suum deducere valeat, Greven. *dict. loc. ubi in hanc rem præjudicia summorum tribunalium adducit.* † Vid. quoque Fach. *lib. 1. contr. 77.* ubi fundamenta hujus sententiæ recenset, & ad contraria respondet. † Eoque facit, quod relaxatione juramenti impetratà coram judice primæ instantiæ in causâ principali procedi jubet Elector Illustrissimus b. Const. 36. in *fin. vers. Wann auch dieseibe erfolget/ ic.*

Ita Domini in causa Nicolai Zickers contra Rudolphum à Bünau, ad requisitionem Quæstoris Plaviensis, Mense Decembr. Anno 1629. (Verba sententiæ: Diemeil er aber vernehmet/ daß von den Gerichts-Herren zu geschwinde verfahren/ und er zur Ungebühr mit der Straffe belegt worden/ ist er beymdte Gerichts-Herren zu belangen vorhabens/ zu welchem Ende er um relaxation des geleisteten Urphedens unerschämigt ange suchet/ ic. So wird solcher End/ unangesehen die Gerichts-Herren als pars adversa noch nicht citiret/ oder vernommen seyn/ jedoch weiter nicht als ad effectum agendi, billich relaxiret/ B. N. W.)

DEFINIT. IV.

Denegatur absolutio à juramento, quando petenti relaxationem nulla competit actio.

NE tamen quis putet, indifferenter juramentum relaxari ad effectum agendi, secundum tradita Defin. *praced.* sciendum, ea tùm demum esse vera, quando ex circumstantiis aut actis simul transmissis apparet, jure absolutionem peti, & actorem gravatum esse, Moller. *hic num. 8.* † Alioquin, si quis iustus ex causis jurare necesse habuerit, putà, si ob malefium incarceratus ex speciali gratiâ sub jurato e-logio de non vindicando carcere relaxatus fuerit, ac Judex omni ex parte ritè processerit, † Aut si aliàs juramenti absolutio nullum producat effectum, putà si ex actis constet, petenti relaxationem nullam competere actionem. † Tùm certè absolutio à juramento omninò deneganda erit, nec jurans ad actionem instituendam admittitur *l. hæc stipulatio. 14. §. divus. 1. ff. ut legator. seu fideicomm. servandor. caus. l. ad probationem. 21. C. de probat. c. per duas. 32. §. nos vero extra de Simoniâ.* Andr. Gail. *lib. 1. obs. 22. n. 4.* † Ne scilicet litigatores inanibus sumptibus vexentur, *l. minoribus. 6. ff. de minor.* Anton. Fab. in *Codic. lib. 2. tit. 6. de fin. 15. num. 6.*

Ita Domini in causa Pauli Stephans/ ad consultationem Quæstoris Zwickaviensis, Mens. Februar. Anno 1631. (Verba sententiæ. Ob nun wohl der Amtmann euch wegen unrechtmäßigen geführten Process zu belangen vorhabens ist/ derowegen er um relaxation des geleisteten Urphedens ad effectum agendi ange suchet. Diemeil aber dennoch aus den Acten nicht zu befinden/ daß seinem Fürgeben nach mit der Inquisition wider ihn nulliter verfahren worden sey/ daher zu spüren/ daß sein Suchen nur zur Weitläufigkeit und nichtigem Aufsenhalte gemeynet/ ic. So hat auch nach Gelegenheit disfalls die gesuchte relaxatio juramenti ad effectum agendi nicht statt/ B. N. W.)

DEFINIT. V.

Reus si tantùm juraverit, non vindicare carceres absque relaxatione Urpheda, via juris experiri potest adversus judicem.

Tum demum Reus adversus judicem de injusto carcere experiri volens, absolutionem à juramento prius impetrare necesse habet, si utrumque, vi-

delicet se nec carceres vindicare, nec eo nomine jure experiri, hoc est, neque de facto aut jure aliquid contra formulam juramenti attentare velle juraverit, *Supr. Defin. 3.* † At quando Reus non vindicare carceres tantummodo juravit, relaxatione juramenti ad effectum agendi opus non habet, sed bene potest via juris experiri, non obstante juramento, Ord. Crim. Caroli V. *Imp. art. 20. §.* Es soll auch keine Dbrigkeit/ Felin. in *cap. 1. num. 25. in fin. extr. de jurejur.* Andr. Gail. *lib. 1. obs. 22. numer. 5. & 6.* † Nec enim tùm via juris relaxato præclusa est. Quia promissio juratò intelligitur facta de vindicta privata, & quæ sit de facto, non etiam jure permittente, Schurff. *cent. 3. conf. 87. Natta conf. 42. num. 3.* Matth. Steph. ad *dict. art. 20. Ordin. crim. num. 5.* † Non ergò ad vindictam juris legitimam Urpheda extendi debet, *c. veniens. 16. extr. de jurejur. l. ult. C. de non num. pecun.* † Quò pertinet, quod prohibitus molestiam inferre, non prohibeatur molestare de jure, Felin. in *v. causam. qua. 18. num. 4. extr. de rescript.* Gail. *dict. observ. 22. num. 7.*

Ita Domini in causa Nicolai Ulrichs zu Nordhausen/ Mens. Jul. Anno 1593. (Verba sententiæ. Ob ihr nun in ideo gedachtem Unfrieden das Recht/ dasselbe wider den Herrn Grafen des angelegten Gefängnis haben zu gebrauchen/ verschworen müssen/ ic. So würde euch solcher End ad effectum agendi auff euer gebühliches Ansuchen billich relaxiret: Sonsten aber/ da ihr euch des Dichten nicht begeben/ wäre euch den Herrn Grafen um angezogener Injurien willen/ auch ohne relaxation des Urphedens Rechlichen zu belangen unbenommen/ B. N. W.)

DEFINIT. VI.

Non indiget jurans relaxatione juramenti, si is, in cujus favorem juratum est, obligationem remittat.

Non semper jurans relaxatione juramenti opus habet ad effectum agendi, sed quandoque etiam non impetratà speciali absolutione, via juris experiri potest, ut tradit Dom. Card. Tusch. *tom. 1. pract. concl. lit. A. concl. 58.* † putà si universitas vel communitas agere velit, quia est persona imaginaria, non habens animam nec corpus, Tusch. *dict. concl. 58. numer. 69. & seqq.* † Pariter nec jurans absolutione indiget, si is, in cujus favorem juratum est, remittat juranti obligationem, *c. cum inter. 2. Extr. de renunc. c. significavit. 13. Extr. de censib. c. 2. extr. de Sponsal.* Andr. Gail. *lib. 1. obs. 24. numer. 1. & seq. Speculat. lib. 1. part. 1. tit. de leg. 10. §. 6. num. 28.* Felin. ad *cap. 1. extr. de jurejur. num. 2.* † Nam juramentum homini præstitum ab homine relaxari potest, quia par est potestas tollendi & inducendi, *c. 1. extr. de reg. jur.* † Intendit autem jurans parti promittere, licet ad confirmationem adducat religionem juramenti, Felin. *dict. loc.* † Nec obstat, quod juramentum principaliter DEO, non parti jurantem obliget, *c. debitores. 6. extr. de jurejur. l. jurisjurandi. 2. C. de reb. Credit.* † Quia remittente parte, ipsimet quoque Deus remittere juramentum videtur, quippe qui ad utilitatem alterius solummodo juramentum recepit, ut tradunt eleganter Felin. & Speculat. *dict. locis.* ubi & hujus assertionis limitationes ponunt. † Hæcque causa est, quod nec subditis, qui in causâ Dominorum suorum in testimonium producantur, ad hunc effectum, specialem relaxationem juramenti fidelitatis & obedientiæ à Magistratu superiore concedi necesse sit, † sed sufficit ab ipsâ parte, cui obstricti sunt, juramentum iis ad effectum hunc remitti, Rutg. Ruland. *de commiss. p. 1. lib. 5. c. 11. n. 6. & seqq.* Frider. Pruckman. *vol. 2. consil. 6. n. 295.*

Ita Domini in causa Matthai Herbsts zu Zwemen/ Mens. Aug. Anno 1627. (Verba sent. Seyd ihr Benedix Kothen wegen eines Contracts/ und darbey sonderlichen vorgehenden lation, Rechtlichen zu belangen vorhabens. Ob euch nun wohl hieran die eydliche Verpflichtung/so euer Vater als Contrahent gethan/ hinderlich seyn will/ zuwider/ weil des Eydes relaxation von der Obrigkeit noch nicht geschehen; dieweil aber dennoch beflagter Kothe/ zu dessen Nutz und Behuff der Eyd fürnemlich geleistet/ euch die eydliche Verpflichtung einmahl selbst erlassen/te. So hat er sich nunmehr damit nicht zu behelffen/ sondern ihr seyd ohne einige fernere relaxation Rechtlichen wider ihn zu procediren wohl befugt / D. R. W.)

DEFINIT. VII.

Heres experiri volens contra juratum defuncti contractum, non tenetur petere absolutionem à juramento per defunctum praestito.

- 1 **N**on ut ipsemet contractus ita & juramentum ad
- 2 confirmationem additum, heredes obligat. † Esi enim hoc ex parte recipientis sit reale, & ad ejus heredes transeat, s. *veritatis. 14. extr. de jurejur. ubi*
- 3 *Canonistae comm.* † Ex parte jurantis tamen juramentum est personale, & personam non egreditur, nec ad heredes jurantis transit, quoad vinculum scilicet perjurii, † secus autem quoad efficaciam obligationis, Panorm. *in dist. c. veritatis. 14. extr. de jurejur.* Andr. Gail. *lib. 1. observ. 27. per tot.* Salycet. *in l. empzione. 3. n. 1. C. plus valer. quod agit, quam quod simul.* † Nec enim reatus perjurii alterius animam ligare potest, quum jus spirituale non transeat de animà in animam, Panorm. *dist. loc.* † licet contractus robur heredes obliget, quia vires de praeterito non ex persona heredis considerantur, *l. cum quis decedens. 37. §. codicillis. 5. ff. de legat. 3. l. nam postea quam. 9. §. ult. ff. de jurejur.* † Ex quo fit, quod heredes defuncti non opus habeat absolutione ad effectum agendi, quia ipse non juravit, sed potest rectè vià agere contra eum, qui indebitè juramentum exigit à defuncto, Gail. *dist. obs. 27. n. 2. ubi multos Dd. allegat.* † Planè, illud dubium non est, quod juramentum transeat ad heredem quantum ad probationem, *dist. l. cum quis decedens. 37. §. codicillis. 5. ubi Bartol. n. 10. ff. de legat. 3. Gail. dist. loc. n. 6.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Ueber diß auch das juramentum, so euer Vater geleistet/ euch als den Erben nicht verbindet/te. So seyd ihr auch ohne fernere relaxation, Rechtlichen wider ihn zu procediren wohl befugt/ D. R. W.)

DEFINIT. VIII.

Cessat relaxatio juramenti in contractu confirmato sub verbo veritatis (beym Wort der Wahrheit.)

- 1 **N**on nego equidem promissionem sub verbo divinx vel aeternae veritatis factam, (beym Wort der Göttlichen oder ewigen Wahrheit/) omnino servandam esse, & absque notà impietatis violari haud
- 2 posse, † quippe quod per verbum veritatis ipsemet Deus implicite invocetur, ac per id, Verbum patris, Dominus Salvator noster JESUS Christus intelligatur, ut merito promissio ejusmodi pro juramento habeatur ab ipsemet D. Apostolo Paulo Roman. 1. *vers. 1.* Rauchb. *part. 2. qu. 2. n. 54.* Johan. Zanger. *de except. part. 3. cap. 11. num. 193.* Matth. Coler. *de process. execut. part. 1. c. 10. n. 286.* † Attamen malè inde infertur, promissionem illam sub verbo veritatis factam, veri juramenti vires & efficaciam habere, quando pro formà actus alicujus juramentum corporale & solenne requiritur. *Vid. supr. Const. 16. Defin. 4.* † aut si de poenà perjurii queratur, ut in simili tradit Felin. *in cap. praeterea. 2. ext. de Sponsal. n. 15.* Moller. *hic n. 15. 16. 17.* Andr. Rauchb. *dist. qu. 2. n. 72.* † Ex quo porro sequitur, ad agendi effectum non ita opus esse relaxatione fidei, sub verbo verita-

tis promissae, ut juramenti corporaliter praestit: † Quia absolutio à vinculo juramenti necessaria est ad evitandam perjurii poenam Andr. Gail. *lib. 1. observ. 24. n. 1. vers. Et quia perjurii evitandi gratià.* Ant. Fab. *in Codit. lib. 2. tit. 5. defm. 1. n. 11.*

Ita Domini in causa Erhardi Sieghards zu Annaberg/Mens. Jun. Anno 1633. (Verba sentent. Dieweil aber dennoch der gethanen Zusage beym Wort der ewigen Wahrheit/ die Würkung und Krafft eines geleisteten Cörperlichen Eydes zu Recht nicht zugeeignet wird/ also daß auch disfalls der Relaxation juramenti unvonnöthen/te.)

DEFINIT. IX.

Promissio facta sub dignitatis splendore (bey Fürstlichen / Gräflichen oder Adlichen Ehren / Treu und Glauben) quando aequipollet juramento?

Hilse in provinciis expeditum ferè est, quod promissiones personarum Illustrium factae sub splendore dignitatis (bey Fürstlichen/ Gräflichen und Adlichen Ehren/Treu und Glauben/te.) non aequivalentur juramentis, sed pro simplici promissione habeantur, Andr. Rauchb. *p. 2. qu. 2. numer. 58.* Matth. Berlich. *part. 2. concl. 21. n. 39.* Modest. Pist. *vol. 2. conf. 19. n. 53.* Matth. Wesenb. *in parat. ff. de jurejur. n. 6.* † At, restrictum hoc velim ad eos solummodo casus, in quibus verum, solenne ac corporale juramentum hominis pro formà aut ad substantiam vel soliditatem actus requiritur, putà in renunciatione ac intercessione mulierum, de qua *Supr. Const. 16. Defm. 4.* aliisque causis, in quibus juramentum judiciale solet deferri; † Quia tum juramentum per aequipollens adimpleri non potest, sed in formà solenni ac corporaliter praestandum est, nec sufficit assertio sub periculo animae suae, Felin. *in c. fraternitatis. 17. n. 12. extr. de testib.* Hartm. Pist. *part. 4. qu. 6. n. 3.* Rauchb. *dist. qu. 2. n. 76.* † Quid enim quæro promissio hæc sub dignitatis splendore commune habet cum fide Christiana, cujus interpositionem semper verum juramentum requirit, Hartm. Pist. *dist. loc.* † Alioquin, si de firmitate solà ac robore contractus queratur, concesserim, si ejusmodi promissio sub fide Principum aut Nobilium facta contractui per se valido adjiciatur, plurimum roboris obligationi inde contractae accedere, † adeo, ut omnia illa, ad quae quis aliàs ex contractu, cui juramentum appositum est, devinctus tenetur, implere non immerito cogatur, Hartm. Pist. *dist. qu. 6. n. 2.* Rauchb. *dist. qu. 2. n. 76.* Moller. *hic n. 15.* † Et eatenus salvari poterit notissima Germaniae consuetudo, quà promissiones Illustrium personarum sub dignitatis splendore factae, ad instar juramenti promittentes obligare dicuntur, de quà consuetudine testantur Schurff. *cent. 2. conf. 53. num. 19.* & *cent. 3. consil. 62. n. 13.* Matth. Wesenb. *vol. 1. conf. 10. n. 41.* & *conf. 23.* Coler. *de process. execut. part. 1. c. 10. n. 225.* † Quam & in Camera Imperiali observari, testes sunt Andr. Gail. *lib. 2. observ. 59. n. 6.* Mynsing. *cent. 1. obs. 17.*

Ita Domini in causa Hansen von Wert. zu Weichlingen und Melchior von Arnstads/ Mens. Mart. Anno 1608. (Verba sent. So ist er solcher hochberbeurlichen Verpflichtung und Zusage/so bey seinen Adlichen Ehren/Treu und Glauben gethan/ weil dergleichen Verpflichtung und Zusage/ nach gewöhnem Wahn der Rechtsgelehrten bey Fürstl. und Adlichen Personen/ die Krafft und Wirkung eines geschwornen Eydes hat/ erbarlichen nachzukommen schuldig/ D. R. W.)

Et in causa Barbaræ Hollandes zu Lüneburg/ Mens. Januario, Anno 1597. (Verba sentent. Dieweil aber dennoch in obgedachter Fürstlichen obligation ausdrücklichen zu befinden/ daß S. Fürstl. Gnaden die vorige Abrechnung beliebet/ und zu richtiger Bezahlung des Rests sich bey Fürstlichen Ehren und Treuen verpflichtet/te. So ist S. Fürstl. Gn. solcher Verpflichtung ferner gebührlichen nachzukommen schuldig/ D. R. W.)

DEFINIT. X.

Contraveniens promissioni sub fide Principis aut Nobilis viri facta, relaxatione juramenti opus non habet.

1. **A** N ergo contra promissionem factam sub splendore dignitatis (bey Fürstlichen oder Adelichen Ehren/te.) agere vel experiri volens, absolutionem prius petere necesse habuit? Ita quis forsan dicere possit, secundum tradita Defin. preced. † ubi hanc promissionem quoad observantiam & vinculum contractus, ad instar juramenti valere & contrahentes obligare, dixi cum Andr. Rauchb. part. 2. q. 2. num. 76.
2. † Sed hinc malè id inferitur: Est enim promissio illa (bey Fürstlichen und Adelichen Ehren/) loco juramenti, saltem quoad observantiam contractus

& ad excludendum remedia rescissoris, non vetò ad pœnam perjurii, ut tradit Felin. in cap. perjuræ. 2. extr. de Sponsal. num. 15. Rauchb. dist. quæst. num. 72. Myning. cent. 1. observ. 17. num. 6. † Absolutio autem à vinculo juramenti necessaria est ad evitandam saltem perjurii pœnam, Andr. Gail. lib. 2. observ. 24. num. 1. 7. † Cessante ergo in promissione personarum Illustrium perjurio, utique nec absolutio tum impetranda erit, ut ritè inferit Moll. hic. num. 16. § 17.

Ira Domini in causa alicujus Comitissæ, Mens. Octobr. Anno 1631. (Verb. sent. Und mag die Zusaze bey Gräßlichen Ehen/Treu und Glauben/ nach Gelegenheit daffalls für eine endliche Promission und beständige Renunciation nicht gehalten werden/ imutassen dann auch deswegen die Relaxation des Eides unvordthen/W. K. B.)

CONSTITUTIO XXXVII.
PARTIS SECUNDÆ.

Ob die Miete auff die Erben komme?

Est gemeines und gewissen Rechts/ daß im Zweifel die Contract auch die Erben binden. Ob nun gleich der Text des Sächsischen Rechts sich bey eßlichen dafür ansehen lässet/ als solten des locatoris Erben die von ihren Vorfahren beschehene location zu halten nicht schuldig seyn; So wird dennoch hinwieder solcher Text gemeintiglich nicht von des locatoris eigenen/ sondern von andern als des Weibes Gütern verstanden; und demnach haben unsere Berordnete geschlossen/ daß solches alles beydes also in heredibus locatoris & conductoris in Fällen/ wie es die gemeinen Käyserlichen Rechte verordnet/ zu sprechen und zu erkennen sey/ darbey wir es auch bleiben lassen.

Locatio & conductio num obliget heredes?

Here communi extra controversiam est, contractus in dubio etiam heredes obligare, Etsi autem quidam existiment, jure Saxonico heredem non teneri stare locatione defuncti; Cum tamen communiter textus illius juris non de propriis locatoris, sed uxoris ejus bonis accipiat: Nos deputatorum nostrorum unanimem sententiam probantes, tam in locatoris, quam conductoris heredibus jus commune servari jubemus.

DEFINITIONES.

1. In foro etiam Saxonico, Locatio-Conductio heredes obligat.
2. Matrimonio morte dissoluto, mulier non tenetur stare locatione per maritum defunctum in fundo dotali facta.
3. Resoluta verò locatione fundi dotalis à muliere post mortem mariti, ejus heredes conductor ad interesse convenire haud prohibentur.
4. Empor locatione à venditore facta stare non tenetur; Et quando hoc fallit?
5. Locator, qui ante finitam locationem fundum locatum alteri vendit, Conductor ad interesse lucris tenetur, ubi explicatur illud disterium vulgatum: Kauff gehet vor Miete.
6. Conductor ante tempus expelli potest ex causa necessitatis, que supervenit ex post-facto.
7. Non potest locator expellere Conductorem propter usus proprios rei locatae, si aliter pactus fuerit, vel statem ejus nomine tutor L. 3. C. de locat. conduct. renunciaverit.
8. In locatione pradiorum seu jurium publicorum sive fiscalium, primus Conductor, si offerat tantum, quantum novus, praefertur aliis Conductoribus.
9. Conductor, finit à locatione, remanens in pradio conducto, eadem pensione videtur illud reconduxisse, sed non in totidem annos.
10. Conductor ante tempus locationis finitam à Conductione justa ex causa recedens, non solvit integram pensionem.
11. Ex causa sterilitatis, non potest peti Remissio mercedis, nisi lesus sit ultra dimidiam Conductor, finita locatione.
12. Facta remissione ex causa sterilitatis primo anno, si ubertas postea contingat, integra pensio etiam pro anno sterili exigi potest.
13. Si de faciendâ in singulos annos remissione conveniret, non potest unius anni sterilitas cum ubertate sequentium annorum compensari.
14. Per hostium incursionem aliamve casum fortuitum damno dato, Conductor ex bono & aequo pensio remitti debet.
15. Sumptus metatrum nomine factos (Einquarterungskosten) locator Conductor restituere tenetur.
16. Conductor fundi aut pradii insolitos casus & mortes pecorum praestare haud tenetur, etsi ea estimata acceperit.
17. Praestat Conductor casum fortuitum, si cum expressa conventionione in se susceperit, ubi & de insolito tenetur.
18. Mortem unius vel alterius pecoris praestare conductor non est obligatus.
19. Oves & Vacca ferrea (Eiserne Kähe oder Schafe) non locantur, sed conductori moriuntur.
20. Periculum fructuum jam perceptorum ad Conductionem pertinet, usque perditis nulla remissio pensionis est concedenda.
21. Conductor, qui tempore Conductionis pecora sua, alias-

- aliasque res proprias perdidit, aliudve damnum sensu, nec restitutionem à locatore petere, nec remissionem pensionis impetrare valet.*
22. *Jus patronatus in pradio locatio non à Locatore, sed Conductore exercetur.*
23. *Doctores & Literati, Opifices strepitum quodam artem suam exercentes prohibere possunt, conducere habitationem juxta suas domos.*
24. *Conductor de levi tantummodo culpa, non etiam de levissima tenetur.*

DEFINIT. I.

In foro etiam Saxonico Locatio-Conductio heredes obligat.

- 1 **U**Ti ceteræ conventiones & pacta, ita etiam locatio-conductio ex utraque parte heredes scilicet tam locatoris, quam conductoris obligat, *l. viam veritatis. 10 l. 29. l. 34. C. de locat. conduct.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 41. defm. 36. num. 1.* † Videtur tamen in foro Saxonico negotium facere *Art. 77. lib. 3. Landr. ubi Locatore intra tempora Locationis decedente heres ejus locationi ad certum tempus factæ, usque ad finem stare non tenetur. † Ex quo notant Interpp. juris Saxonici, Locationem defuncti heredes de jure Saxonico haud obligare, Christoph. Zobel. in gloss. latin. ad dict. art. 77. lit. A. & part. 2. diff. 41. Matth. Coler. part. 1. decis. 8. n. 12. Johan. Schneidewin. ad §. ult. num. 2. Inst. de locat. conduct. Reinhard. part. 1. diff. 12. † Sed ex ratione hujus decis. in dict. art. 77. adjecta, quod nempe defunctus non potuerit diutius, nisi quamdiu vivebat, agrum Conductori guarendare, satis apparet, de tali agro jus Saxonicum ibidem loqui, cujus dominium locatoris non erat, nisi quoad viveret, Dan. Moller. *hic num. 2.* † Quod & juri Civili prorsus convenit, pro jure locantis resolutio jus quoque conducentis resolvitur, *l. si quis domum. 9. §. 1. ff. locat. l. 31. ff. de pignor. Nicol. Reufn. lib. 1. decis. 14. num. 41.* † Aliter textum illum juris Saxonici *in dict. art. 77.* accipit, & de Locatione perpetua vel in longum tempus facta, & quidem rerum immobilium avitarum, nova ratione intelligit Jac. Schult. *ad Process. Petr. Termin. cap. 159. tit. de act. ex conduct. num. 8. & seqq.* quod & placet Reinhard. Rosæ *in addit. ad Moller. hic numer. 3.* † Ceteroquin ergo, quando Dominium rei locatæ ad heredes suos locator transfert, hi ex contractu ejus de jure Saxonico non minus sunt obligati, quam de jure communi, Moller. *hic num. 2.* † Idque practica hodierna fori Saxonici satis probat, teste Matth. Wesenb. *in parat. ff. locat. cond. numer. 13.* † Ac nullum prorsus de hoc tubium restat in Provinciis Electoratus Saxonici, propter manifestam dispositionem *hujus Const. 37.* quæ tam in locatoris, quam Conductoris heredibus, hæc in re jus commune servari jubet, *vers. Und demnach haben unsere Verordnete/xc. ubi Dan. Moller. n. 3.**

Ita Domini in causa Bernhardi Genslers zu Quets/ Mendel Febr. Anno 1628. (Verba sententia) Hat auch Marcus Liebold sein Haus/so er mit seinem Weibe abertommen/ auff 3 Jahr lang um einen gewissen Zins/ Mietweise etzgethan/ nach dem aber derselbe Todes verfahren/ ist seine hinterlassene Wittib das Haus selbst in beziehen gemeinet. Ob nun wohl sonsten auch auff Sächsischen Boden des locatoris Erben die Miete anzuhalten verpflichtet seyn/ und dergleichen Contract bey derselben Erben verbindet/xc.)

DEFINIT. II.

Matrimonio morte dissoluto mulier non tenetur stare locazione per maritum defunctum in fundo dotali facta.

- 1 **Q**uamvis in foro Saxonico æque ac de jure communi heredes ex locatione-conductione de-

25. *Venditæ fructibus nascituris, si eo anno nulli nascantur fructus, venditori nihil debetur.*
26. *Conductor sumptus fructuum colligendorum causa ad perpetuam rei utilitatem in rem conductam factos à Locatore repetere potest.*
27. *Usuras impensarum Conductor petere nequit.*
28. *Et si societas ne quidem ex pacto heredes obliget, emolumentum tamen societatis ad eos tranfit.*

functi regulariter obligentur, *Defin. preced.* Attamen hoc semper verum non est, † cum nec indifferenter jus commune heredes obstringat: Non certè, si pacto statuto, aut consuetudine loci aliud receptum sit, ut docet Dan. Moller. *hic n. 3.* † Multò minus locatio defuncti obligabit eos, qui propriè heredes non sunt; Unde si maritus fundum dotalem locaverit, matrimonio morte mariti dissoluto, ac fundo dotali ad viduam revertente, † ea locationem per maritum defunctum facta, haud stare tenebitur, per text. *in l. si filiofamilias 25. §. si vir in quinquennium. ult. ff. solut. matrim.* † Siquidem Vidua, vivente adhuc marito, fundi dotalis Domina existit, adeoque non jure hereditario illud à marito consequitur, Anton. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 41. def. 37. num. 34.* † Quo & facit *art. 77. lib. 3. Landr. & b. Const. 37. §. So wird dennoch hinwieder solcher text.* † Ac sanè locatio species alienationis est, *l. 1. in pr. C. de jur. Emphyt. l. ult. C. de reb. alien. non alien.* † Atqui in præjudicium uxoris maritus fundum dotalem neutiquam alienare potest, *§. 1. Inst. quib. alien. lic. vel non. l. 1. §. tot. tit. ff. de fund. dotal.* † Pariter in casu converso, si mulier fundum locaverit, eamque postea in dotem dederit, nec maritum hac locatione per uxorem ante dotis constitutionem facta teneri, tradit Joh. Campeg. *in 17 aet. de dot. part. 2. quest. 23. Didac. Covarr. lib. 2. var. resolut. 15. n. 5.*

Ita Domini eadem causa. (Verba sent. Diweill aber dennoch bewelbte Wittib diffalls nicht ihres Mannes Erbin worden/ sondern allberett bey seinem Leben das dominium in solchem Hause gehabt/ der Mann auch als usufructuarius dasselbe weiter nicht als auff sein Leben/ und so fern ihm die Fruchtentzung zugestanden/ vermieten können/xc. So mag auch gedachte Wittib den von ihrem Manne geschlossenen Miet-Contract anzuhalten nicht gedrungen werden/ sondern ihr seyd ihr das Haus zu räumen schuldig/W. D. W.)

DEFINIT. III.

Resoluta à verò locatione fundi dotalis à muliere post mortem mariti, ejus heredes conductor ad interesse convenire haud prohibetur.

- 1 **A**T, inquires, iniquum est, ut tempore locationis nondum finito, Conductor expellatur, & fundo sibi locato uti contra legem conventionis prohibeatur? † Sed nullam mulier injuriam videtur facere Conductori, dum jure suo utitur, & matrimonio per mortem dissoluto, fundum repetit dotalem, certò persuasa, maritum nullà pactione dotis conditionem facere potuisse deteriore, *l. Attilianus. 17. ff. de pact. dotal.* † Nec habet conductor, quod de ullo damno conqueri possit, siquidem liberum ipsi est, heredes mariti convenire ad interesse, quod ex fundo conducto, si eo usque ad finem locationis uti licuisset, percepturus erat, *l. filiofamilias. 25. §. ult. ff. solut. matrim.* † præsertim cum ex ea causa frui conductor prohibeatur, quam locator contractus tempore & scire potuerat, & præmonere ex bona fide debuerat, *arg. l. quero. 39. ff. de act. empt. & l. si quis domum. 9. §. 1. ff. locat. conduct.* † Atqui regulariter conductor frui prohibitus ex causa, quam loca-

locator providere potuit, indemnis servandus est à locatore ejusve heredibus, Anton. Fab. in *Codic. lib. 4. tit. 41. defn. 1.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Es ist euch aber derohalben des Locatoris Erben ad interesse zu belangen unbenommen/W.N.W.)

DEFINIT. IV.

Emptor locatione à venditore facta stare non tenetur; Et quando hoc fallit?

- 1 **Q**uantumvis universalis successor seu heres Locatoris teneatur stare contractui per defunctum
- 2 inito, hâc Const. 37. *Supr. Defn. 1.* † tamen secus est in successore singulari, puta emptore vel alio; is enim non tenetur stare colono venditoris, sed
- 3 eum expellere potest, † nisi in contractu Emptionis aliter conventum sit, *l. emptorem. 9. C. de locat. l. si merces. 25. §. 1. ff. eod. tit.* Anton. Faber. in *Codic. lib. 4. tit. 41. defn. 19. numer. 2.* † Idque in foro etiam
- 4 Saxonico non aliter observari satis probat dictionum, etiam Lippis & consoribus notissimum, Kauff gehet vor Miete) Matth. Col. *part. 1. decis. 8. num. 16.* Dan. Moller. *lib. 4. semestr. 14.* Gloss. *latin. ad text. germ. in Landr. lib. 1. art. 77. lit. A. Zobel. part. 2. diff. 41. n. 8.* Johan. Schneidewin. *ad §. ult. Inst. de locat. cond. n. 2. §. ad §. actionum. 28. Rubr. de act. ex conduct. num. 5.*
- 5 *Inst. de action. † Quod ipsum tamen dupliciter solet limitari: I. Si fortè Conductor una cum titulo Conductionis, in re conducta etiam jus hypothecæ habeat, secundum tradita Jason. in l. quoties. 15. fallent. 10. vers. hoc comprobatur. C. de Rei vind. Anton. Fab. *dict. defn. 19. n. 3. Addit. ad Gloss. Germ. dict. art. 77. Coler. dict. decis. 8. n. 18.* † II. in venditione rei locatæ necessaria & sub hasta facta. Nam successorem singularem, qui per sententiam judicis succedit, teneri stare colono, nisi locatio esset facta in fraudem, docet post Tiraq. *quem allegat Moller. dict. cap. 14. num. 9.**

Ita Domini in causa Eliz Hartigs zu Grümme/ Mens. Febr. Anno 1633. (Verba sent. Es haben aber Verpächtere/ ehe die Pacht-Zeit umgewesen/ bemeldtes Gut einem andern abgetreten und veräußert/ wodurch euch die hinterstellte 5. Jahr über die Pachtnehmung demz mit euch getroffenen Contract zuwider entzogen/ ic. So verbleibets zwar/ weil nicht zu befinden/ daß ihr euch bey dem Pacht-Contract einige hypothec vorbehalten/ bey solcher der verpachten alienation und Abtretung des Pacht-Guts billich/ ic.)

DEFINIT. V.

Locator, qui ante finitam locationem fundum locatum alteri vendit, Conductori ad interesse lucri tenetur, ubi explicatur vulgatum illud dictionum, (Kauff gehet vor Miete.)

- 1 **V**ulgatissimum quidem est apud Germanos dictionum (Kauff gehet vor Miete) & satis in jure fundatum, ut dixi *Defn. preced.* † At malè intellectum ab iis, qui illud eò extendunt & explicant, ut vendita re locata ante finitum conductionis tempus, Colonus vel inquilinus non solum emptori cedere & migrare debeat, sed & spe sua recuperandi interesse defraudetur, † eò quod sciverit, evenire facile posse, ut domus venderetur, & sibi tum migrandum fore, ac nihilominus emerit, nec adversus hunc casum pacto speciali sibi prospexerit? † Scienti namque nulla injuria, nulla fraus infertur, *l. quamvis. 11. ff. de in jus vocand. l. 1. in fin. ff. quod fals. tut. l. cum donationis. 34. C. de transact.* † Sed neutiquam hæc impediunt, quò minùs locatorem, legem contractus non servantem convenire possit conductor ad interesse, quod ex re conducta, si ea ad finem locationis
- 6 usque uti licuisset, percipere potuisset, † juribus hæc in re ipsi subvenientibus, *l. si in lege 24. §. colonus. 4. l. qui insulam. 30. l. si fundus. 33. ff. locat.* † Neque
- 7 *Carpz. Definit. Vol. I.*

ex vulgato dictionum contra ea, quæ in favorem conductoris ante tempus expulsi Legibus statuta sunt, interpretatio sumenda est? † Et sanè illud ita explicandum, quo ad minimum jus commune lædatur, Dan. Moller. *lib. 4. semestr. 14.* Fachl. *diff. 2.* ac sufficit, eatenus id verificari, ut saltem cedere cogatur Colonus Emptori.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Es wird euch aber von dem Verpächter wegen des Abgangs der rückständigen fünfjährigen Pachtnehmung billige und rechtmäßige Erstattung gethan/W.N.W.)

Et in causa Franz Teubels contra D. Welschen zu Leipzig/ Mens. Decembr. 1635. (Verba sentent. Ob nun wohl Kauff vor Miete gehet/ und ihr daher das Haus zu räumen schuldig/ ic. So seyd ihr doch den Verpächter wegen nicht-gehaltenen Contractis ad interesse zu belangen wohl befugt/ W. N.W.)

DEFINIT. VI.

Conductor ante tempus expelli potest ex causâ necessitatis, quæ supervenit ex post-facto.

Existimare equidem quis posset, ante finitum Conductionis tempus nunquam expelli posse Conductorem, propter placitum contrahentium, † quod licet ab initio meri fuit arbitrii, attamen ex post-facto in necessariam præstationem convertitur *l. in commodato. 17. §. sicut. 3. ff. commod. l. sicut. 5. C. de O. & A. l. non minorem. 20. l. quamvis. 39. C. de transact.* † Sed hoc verum est, si quis temerè & absque justa causa à pacto discedere, fidemque fallere velit: Secus verò, si justa necessitatis causa subsit, quæ Conductore etiam invito contractum dissolvit, † puta, si locator propriis usibus domum necessariam esse probaverit: † Vel corrigere & reficere domum maluerit: Aut si Conductor malè in re locata versatus fuerit *l. ade. 3. C. de locat. cond.* Anton. Fab. in *Codic. lib. 4. tit. 41. defn. 49. numer. 3.* Virgil. Pingitz. *quest. Saxon. 10. Trentacinq. variar. resolut. lib. 3. resol. 4.* Johan. Schneidewin. *ad §. mortuo Conductore. 6. numer. 9. ubi §. Johan. Harppr. num. 7. Inst. de locat. & conduct.* † Necessitatem verò illam ex post-facto supervenisse necesse est, ut quia alia domus locatoris corrui, vel locator uxorem duxit: † Nam si jam suberat tempore contractæ locationis, neutiquam locationem dissolvere poterit, Accursi. in *dict. l. 3. verb. necessariam. & ibid. Joh. Sichard. numer. 6. C. de loc. cond.* Anton. Faber. *dict. tit. 41. def. 51. num. 3.* † Siquidem ea, quæ de novo non emergunt, novo non egent auxilio, *l. de atate. 11. §. ex causa 8. ff. de interrog. in jur. faciend.* Non autem sufficit, allegari necessitatem; † Sed probanda ea est, nec standum juramento locatoris, si ante finitum conductionis, tempus velit Conductorem expellere, eo prætextu, quod domo egeat ad habitandum; † Quia periculosum est, judicem quem fieri in sua causa, *l. Julianus. 17. ff. de judic. 101. tit. C. Ne quis in sua caus.* Anton. Fab. *dict. defn. 51. numer. 12.* † Plane, non solum in domo, sed & in fundo, aliâque re locata hæc obtinent, licet aliter sentiat & ad domum locatam dispositionem *L. 3. C. de locat.* restringat ibidem Sichard. *numer. 6.* † Illud autem verissimum est, quod non nisi causa cognita conductor expelli debeat, adeoque Magistratus autoritate, Anton. Faber. *dict. tit. 41. defn. 11.* † ne tumultui detur occasio, si locatori jus suum sine judice exequi concedatur, *l. non est singulis 176. ff. de reg. jur. l. 3. C. de pignor l. 13. ff. quod met. caus.*

Ita Domini in causa Thomæ Harres zu Thösa/ Mens. Jul. Anno 1598. (Verba sentent. Ob wohl euer Väterliches Gut Brosten Ulmannen auff drey Jahr lang Pachtweise einarben worden/ dieweil ihr aber dennoch euch nunmehr verbleiget/ und berührtes euer Väterliches Gut selbsten zu euer und eures

Weibes Nothdurfft gebrauchen wollet / So ist der Conductor auch dasselbe/ ungeacht daß die drey Pacht-Jahre sich auch zur Zeit nicht geendiget/ abzutreten und wiederum einjuräumen schuldig/ *D.N.W.*)

In causa Johannis Appels zu Döligsch / Mens. Jun. Anno 1598.

Et in causa Nobilium à Bānau / Mensē Februar. Anno 1636.

DEFINIT. VII.

Non potest locator expellere Conductorem propter usus proprios rei locatae, si aliter pactus fuerit, vel saltem ejus nomine tutor L. 3. C. de locat. conduct. renunciaris.

- 1 **L**ocator, qui Conductorem ex causa superveniente non expellere promisit, & aperta conventiono beneficio *L. 3. C. de locat. conduct. renunciaris*, audiendus postea non est, eo pretextu, quod domo egeat ad habitandum, Johan. Sichard. *in l. 3. C. de locat. conduct. num. 7.* † ubi post Angel. *ibidem* hanc cautelam ponit ad excludendum locatoris privilegium, ut scilicet initio contractus promittat,
- 2 quod non velit Conductorem expellere: † Quae conventio postea id operatur, ut propter usus proprios locatoris Conductor expelli nequeat, † debent enim verba contractuum aliquid operari, *l. si quando 109. ff. de legat. 1.* † Et facit hoc casu, ut & in aliis plerisque, provisio hominis cessare provisionem legis, *l. ult. C. de pact. convent. l. maritus. 21. C. de procur. Anton. Faber. in Codic. lib. 4. tit. 41. defin. 51. num. 5.* † Planè, etiamsi tutor res minoris locaverit, de non expellendo conductorem ob usus proprios minoris factus fuerit, attamen finitâ tutelâ, minor hoc pacto præcisè stare tenebitur, *l. si tutela. 8. ff. de admin. tutor. Didac. Covarr. lib. 2. var. resolnt. cap. 15. n. 5.*

Ita Domini in causa Andreæ Moringis zu Bernburg/ Mens. Decembr. Anno 1615. (Verba sentent. Diweil aber dennoch von den Vormunden dem Contract dieses ausdrücklichen mit einverleibet worden/ daß da gleich in währenden 6. Pacht-Jahren das Mägdelein heyrathen möchte/ doch nichts desto weniger dem Conductori der Pacht gehalten/ und er vor Ausgang der Zeit davon abzustehen nicht schuldig seyn sollte/ etc. So verbleibet es auch dabey nochmahls billich/ und der Conductor ist von dem Pacht/ ebe und zuvor die gefegte Zeit verlossen/ ungeachtet sich das Mündelein zwischen der Zeit verheyrathen/ und die Güter zu ihrem eigenen Nutz selbstem bedürftig seyn möchte/ gestaltten Sachen nach/ abzutreten und zu weichen nicht verpflichtet/ *D.N.W.*)

DEFINIT. VIII.

In locatione praediorum seu jurium publicorum seu fiscalium, primus Conductor, si offerat tantum, quantum novus, praefertur aliis Conducto-ribus.

- 1 **C**uilibet liberum est, cui velit, rem suam locare,
- 2 *l. dudum. 14. C. de contr. empt.* † nec ab eo, qui rem prius conductam habuit, finitâ locatione impediri potest, *l. ne cui 32. C. de locat. vid. supra Const. 31. Definit. 8. num. 3.* idque procul dubio in praediis privatis verisimum est; † At in locatione praediorum fiscalium seu publicorum, primus Conductor offerens tantum, quantum novus, aliis Conductoribus praefertur, *l. cotem. 11. §. agri publici. 1. ff. de public. & vectigal. ubi Gloss. in verb. perpetuo. l. congruit. 4. & l. ult. C. de locat. praed. Civit. lib. 11. Nicol. Boër. decis. 107. Hartm. Pistor. observ. 162. numer. 7.* † Hinc quando Capitulum Halberstadenſe decimas ex pago Renckersleben in dioecesi Magdeburgensi sibi debitas, incolis praedicti pagi ultra hominum memoriam, pro certa annua pensione locare consueverat, existimavere Domini Scabini in nova locatione eisdem Conductores, pensionem eam offerentes, quam extraneus dare vellet, omninò preferendos esse. Casum similem vide *apud Hartm. Pistor. decis. observ.*

162. num. 8. † in Emphyteusi quoque cujusque praedii privati, priorem emphyteutam alii praefendum esse, praesertim si fundum sterilem reddiderit fructuosiore, tradit post Bartol. *in l. quicumque. 3. C. de omn. arg. desert. lib. 11. aliosque quos allegat Hartm. Pistor. decis. obs. 162. numer. 6.* Franc. Vivius *decis. 229.* Vincent. de Franch. *part. 1. decis. 123.* Alvar. Valasc. *consult. 101.* † quamvis aliter sentiat, eamque sententiam erroneam dicat Fach. *lib. 1. controu. cap. 100.*

Ita Domini in causa der Gemeinde zu Renckersleben/ Mens. Majo, Anno 1599. (Verba sentent. Ist bey euch über Menschen-Gedenken der Kornzehende/ den ein Ehrwürdig Thum-Capitul der Bischöflichen Kirchen zu Halberstadt alda aufzuheben/ den Einwohnern daselbst um einen leidlichen Zins gelassen worden; So werden sie auch nochmahls/ auffn Fall icho bemeldtes Thum-Capitul denselbigen zu verpachten/ und nicht selbstem zu gemieffen gemeynet/ sie auch so viel als ein ander jährlich davon zu geben erbötig/ einem Fremdden in solcher Verpachtung billich vorgezogen/ *D.N.W.*)

DEFINIT. IX.

Conductor, finito à locatione, remanens in pradio conducto, eadem pensione videtur illud reconduxisse, sed non in totidem annos.

Conductor, qui finito Conductionis tempore remansit in Conductione praedii rustici, reconduxisse quidem intelligitur eadem pensione: iisdemque, quibus antea, conditionibus, *l. item queritur 13. §. qui impleto 11. & l. seq. ff. locat. Andr. Gail. lib. 2. obs. 23. num. 38.* † Sed non in totidem annos, si fortè prior in plures annos facta fuerat, ne tacitus consensus, qui ex facto inducitur, ultra, quam factum sit, extendatur, Joh. Harppr. *in pr. Inst. de locat. & conduct. numer. 18.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 41. defin. 48. num. 1.* † Verùm annalis duntaxat reconductio in praediis rusticis conductori creditur indulgeri, tametsi prior conductio majoris temporis fuerit: puta, si prius quis agrum vel horreum conduxisset in quinquennium, non videtur ex patientia renovata conductio in aliud quinquennium, sed in eum solummodo annum, qui sequitur, *dict. l. 13. §. ult. ff. locat. Herm. Vult. in pr. Inst. de locat. numer. 12.* Anton. Fab. *in Codic. decis. tit. 41. defin. 45. num. 2.* † Scilicet, quia fructus rustici praedii certa tantum anni parte, adeoque uno tempore percipiuntur, Gloss. & Bartol. *in decis. l. 13. §. ult. ff. locat.* † Quid ergò, si bis in anno fructus ex eo fundo proveniant? aut lustratim, & non nisi de quinquennio? † Eadem tùm Conductio tacitè repetita censebitur, Gothofr. & Bartol. *in decis. l. 13. §. ult. ff. locat. Anton. Fab. decis. defin. 45. num. 3. & 6.* Joh. Harppr. *decis. pr. Inst. de locat. num. 19.* Hocque ita in praediis rusticis obtinet: † In urbanis autem praediis alio jure utimur, ut pro ut quisque habitaverit, h. e. in id tempus, in quo habitavit, reconductio censeatur facta, *dict. l. 13. §. ult. ubi Gothofr. & Bartol. ff. locat. Anton. Fab. decis. defin. 45. num. 5.* † Ratio differentiae est, quia fructus praedii urbani qualibet anni parte, sive in singulos dies percipiuntur, Harppr. *decis. loc.* † planè, locationis in scriptis contractae tacitè reconductio nulla esse potest *dict. l. 13. §. ult. ff. locat.* † Quando enim contractus ex Scriptura vires suas accepit, solus ille tacitus consensus, qui ex locatoris patientia inducitur, facere non potest, ut plus scriptum videatur, quam revera scriptum sit, Anton. Fab. *decis. tit. 41. defin. 48.*

Ita Domini in causa Pauli Mengels zu Leipzig/ Mens. Februar. Anno 1586. (Verba sentent. Habe ihr Anno 1571. Moritz Thummeln in eurem Hause eine Stube/ Kammer/ Stall und Heuboden auff 5. Jahr vermietet/ und er hat euch Jährlichen 14. Zahler Zins zu entrichten zugesaget/ und es hat gedachter Mietmann/ nach Verfließung der gesagten Zeit/ noch ande-

andere 5. Jahr und also 10. Jahr lang die Miete bewohnet/ und doch keine neue Vergleichung mit euch auffgerichtet/ 1c. So ist er Inhalts vorigen Miet. Contracts/ euch auff jedes Jahr/ so lange er geblieben/ 14. Thaler Mietgeld zu geben schuldig/ D. R. W.)

DEFINIT. X.

Conductor ante tempus locationis finitum à Conductione justa ex causa recedens, non solvit integram pensionem.

- 1 **F**ieri non potest, ut sublata conductione obligatus maneat Conductor ad præstandum id, quod pensionis nomine solvere tenetur, l. 31. ff. de pign. l. 4. §. sed & Marcellus. 3. ff. de in diem addict. l. voluntate. 10. in fin. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. Anton. Fab.
- 2 in Codic. l. 4. tit. 41. defm. 32. numer. 5. † Quare si ante finitum locationis tempus conductor ex necessitate, aliave justâ causâ, ut quia obscurantur lumina habitationis, vel alio modo habitatio incommo- datur, ex prædio vel domo conducta migraverit, integram pensionem solvere haudquaquam tenebitur. † Sed pro rata temporis remissio fieri debet, l. habitatores. 27. §. ult. l. sed addes. 19. §. si quis, cum in annum. 6. l. si merces 25. §. si vicino. 2. ff. locat. cond. Johan. Schneidewin. in §. actionum. 28. rubr. de
- 3 action. locat. numer. 20. Inst. de action. † Quod tamen non aliter accipiendum, quàm si conductor, justam migrationis causam habuerit, Andr. Gail. lib. 2. observ. 23. numer. 6. † Alioquin si ex nudâ voluntate absque causa sufficiente à conductione recesserit, totius temporis pensionem solvere obligatus est, dict. l. habitatores. 27. §. ult. ff. locat. l. Dominus. 55. §. qui contra ff. eod. tit. Schneidew. dict. loc. n. 21. Gail. dict. loc.

Ita Domini in causa heredum Matthæi Lorenzgens contra Hansen Reinhardten/Menf. April. Anno 1633.

DEFINIT. XI.

Ex causa sterilitatis non potest peti Remissio mercedis, nisi læsus sit ultra dimidiam Conductor, finitâ locatione.

- 1 **F**ructibus læsis tempestate, aliove casu fortuito, non aliter mercedis remissionem ex causa sterilitatis petere Conductor potest, quàm si alioquin
- 2 futurum sit, † ut supra dimidiam conventæ mercedis partem sentiat jacturam, Bartol. ad l. inter stipulantem. 83. §. sacram. 5. ff. de V. O. & ad l. si merces. 25. §. vis major. 6. ff. locat. † Quamvis hoc semper verum non sit, sed quandoque circa æstimationem magnæ sterilitatis, communis & circumcolentium opinio considerari debeat, secundum tradita Andr. Gail. lib. 2. observ. 23. numer. 1. ubi hanc totam quæstionem
- 4 Ampliat. & limit. ad amussim tractat. † II. Idque finitâ locatione, seu confusis omnium annorum fructibus & pensionibus, l. licet certis annis. 8. C. locat.
- 5 † ita ut factâ locatione in plures annos, quod priorum ubertati defuit, sequentium annorum fertilitate
- 6 compensetur; † Est enim unica & individua omnium annorum locatio, distinctas habens præstationes. Quare non nisi finitâ locatione, omnibusque annis præteritis, de remissione mercedis tractandum est, Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 41. defm. 3. Andr. Gail. dict. observ. 23. n. 12.

Ita Domini in causa Henrici Anspeds/Mense Januar. Anno 1632. (Verba sententiæ: Da es nun um den Mißwachs diese Beschaffenheit hätte/ daß nach Ausgang der dreyen Pacht. Jahre/ die in solchen dreyen Jahren eingehobene Nuzungen und Früchte die Helffte des dreijährigen Pacht. Zinses nicht erreichten. So würde euch also denn auff Ehrlicher Leute Ermäßigung am Pacht. Gelde ein Nachlaß billich gethan/ D. R. W.)

It. in causa Georgii Euders & Pauli Pseffers zu Leipzig/Menf. Dec. Anno 1599. (Verba sententiæ. Da er ein oder das andere Jahr durch Mißwachs so grossen Schaden erlitten/ daß er &

Carpz. Definit. Vol. I.

ber alle Untosten die Helffte des Pacht. Geldes von des Gurs Nuzung nicht haben können/ so wäre man nach gemeinem Schluß der Rechtslehrer an den Pachtgelbern ihm eine Erlaffung zu thun zu Recht nicht schuldig/ D. R. W.)

Et in causa Valentini Krauels zu Plauen/Menf. Januar. Anno 1633.

DEFINIT. XII.

Factâ remissione ex causâ sterilitatis primo anno, si ubertas postea contingat, integra pensio etiam pro anno sterili exigi potest.

- 1 **N**eutiquam tot locationes videri debent, quot anni sunt, sed omnium annorum unica & consequenter individua est locatio, multas licet, distinctasque habens præstationes, Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 41. defm. 3. numer. 4. † Quare in plures
- 2 annos locatione factâ, quod priorum ubertati defuit, sequentium annorum fertilitate compensari debet, Defm. preced. num. 5. Andr. Gail. lib. 2. observ. 23. numer. 12. † in tantum, ut licet forsan remissio facta esset primo anno, apparetur autem ex ubertate
- 3 sequentium annorum, fieri eam non debuisse, tota pensio etiam pro primo anno, qui sterilis fuit, nihilominus peti possit, l. ex conducto. 15. §. Papinianus. 4. ff. locat. l. 8. l. 1. 8. Codic. eod. tit. Joh. Harpp. in pr. num. 81. Inst. de locat. & conduct. Anton. Fab. dict. tit. 41. defm. 35. n. 4.

Ita Domini in causa Hansen Heinrichs von Miltam/Menf. Febr. Anno 1622. (Verba sententiæ. Woruff in folgendem Jahre der Pachtmann von Wit reichlich gesegnet worden/ also daß er nicht allein seines im vergangenen Jahre erittenen Schadens sich gar wohl erholen/ sondern auch noch einen ziemlichen Überschuss über das ordentlich. Pacht. Geld haben können/ 1c. So ist mehrberührter Pachtmann den im vergangenen Jahre am Pachtgelde ihm erlassenen Rest dem Verpachter/ gestalten Sachen nach/ wieder zu erstatten schuldig/ D. R. W.)

DEFINIT. XIII.

Si de faciendâ in singulos annos remissione convenierit, non potest unius anni sterilitas cum ubertate sequentium annorum compensari.

- 1 **Q**uando ob unius anni sterilitatem conductor remissionem pensionis petit ex lege conventioni dicta, multum interest, an ita simpliciter concepta sit conventio, an verò singuli anni sint demonstrati, atque conventum, ut in singulos annos separatim pensionis remissio peti queat, quod hodie plerumque fit: † Nam casu priore conventio ex juris
- 2 communis ratione interpretanda est, cui retrahentes in dubio censentur se voluisse conformare, l. ult. ubi Dd. C. de verb. signif. † Ideoque tum frustra petitur
- 3 remissio, quamdiu spes est, compensari posse unius anni sterilitatem cum sequentium fertilitate; †
- 4 Quin & factâ remissione, ex ubertate sequentium annorum repeti ac sic tota pensio exigi poterit, l. ex conducto. 15. §. Papinianus. 4. ff. locat. l. 18. C. eod. tit. ut dixi Defm. 11. & Defm. 12. † At casu posteriore,
- 5 promissâ scilicet remissione pensionis in singulos annos, si de primi anni sterilitate constet, pensionis remissio statim faciendâ est, id est, non expectato eo, an sequentium annorum ubertas talis futura sit, ut cum ea possit sterilitas compensari, Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 41. defm. 35. numer. 3. † Quin, nec contingente ubertate subsequantium annorum ulla
- 6 repetitio remissæ pensionis pro primo anno tum fieri potest, Fab. dict. tit. 41. defm. 3. n. 5.

Ita tractatum in causa Elizæ Hartigs zu Grimme/Menf. Febr. Anno 1633.

DEFINIT. XIV.

Per hostium incurfionem aliumve casum fortuitum damno dato, Conductor ex bono & aquo pensio remitti debet.

Solent plerumque convenire contrahentes, ut si quid damni per incursionem hostium, aliamque vim majorem fluminis, graculorum, &c. datum fuerit, de pensione Conductorum aliquid remitti debeat, quæ conventio omnino servari debet, *l. juris gentium 7. §. ait prator. 7. ff. de pact.* † At licet conventio ejusmodi non præcesserit, nihilominus tamen hoc casu remissionem pensionis locator Conductorum præstare obstrictus est. Non enim sola sterilitas remissioni causam præbet, sed & si aliunde res conducta casum adversum passa sit, † veluti ex incursione hostium, vi majore fluminis, graculorum, &c. aut si quid simile acciderit, damnum Domini est seu locatoris, non Coloni, † ne supra damnum seminis amissi, mercedes fundi præstare cogatur, Andr. Gail. *lib. 2. observ. 23. numer. 2. & 3.* † Ex æquo & bono igitur pensionis remissio fieri debet, licet Conductor de hac expressè sibi non prospexerit, *l. ex conducto. 15. §. si vis tempestatis. 2. & §. ubicunque 7. l. si merces 25. §. vis major. 6. ff. locat. l. licet. 8. C. eod. tit. Pinel. ad l. 2. C. de resc. vendit. part. 1. cap. 3. num. 23. Joh. Harppr. in pr. Inst. de locat. conduct. num. 80. Jac. Menoch. lib. 2. de arbitr. jud. quest. cent. 1. cas. 76. & 77.*

Ita Domini in causa Marien von Pflugin / Mens Februar. Anno 1633. (Verba sentent. Dieweil aber darben diese limitation angeheffet / daß der casus fortuitus, so sich durch Verhängnis Gottes begeben möchte / als da seynb Weirerschaden / Kriegszüge / Kriegsgefahr / Landseuchen / und dergleichen excipiret / und auffehrlicher Leute Erkänntnis gestellet seyn sollen / dergleichen Zufälle auch ohne das zu Recht ausgenommen / ic. So möget ihr auch das durch Kriegs-Gewalt abgetriebene Vieh zu erstatten nicht gedrungen werden / sondern es wird dieses Werck / und wie weit euch wegen des erlittenen Schadens remission und Nachlaß des Pachtgeldes zu thun / auff ehrlicher und des Wercks verständiger Leute Erkänntnis bislich gestellet / B. N. B.)

It. in causa Georgii Schubarts zu Freyberg / Mens. Januar. Anno 1633.

Et in causa Thomæ Häupts zu Wolfsberg / Mens. Majo, Anno 1633.

DEFINIT. XV.

Sumptus metatorum nomine factos (Einquartierungskosten) locator Conductorum restituere tenetur.

Inter casus fortuitos non malè refertur præstatio metatorum, h. e. hospitiorum, quæ supervenientibus militibus præbentur, Gothofr. in rubr. *C. de metatis & Epidemicis lib. 11.* † Horum ergò nomine si Conductor sumptus fecerit, à locatore eos repetere valet, *l. omnes qui metata. 9. Cod. eod. tit.* Nam & damnum hostilitatis sive incursione hostium datum ad locatorem pertinet, Defin. *praced.* † Notandum tamen, quod si jam cœpto bello inita sit locatio, & tamen de ejusmodi sumptuum restitutione, aut mercedis remissione in casu, quo Conductor frui non posset, convenerit, de illo casu videatur cogitatum, quo sævius bellum exardesceret, ut difficilior esse inciperet fructio rei conductæ, & casus sumptuum factorum. † Aliàs non posset Conductor conqueri de eo rerum statu, qui fuerit tempore Conductionis, † quia scienti non fit injuria *l. qui bona. 13. §. de illo 6. l. inquilino. 33. ff. de damn. infect.* Andr. Gail. *lib. 2. observ. 23. num. 6. & 21.* Anton. Fab. in *Codic. lib. 4. tit. 41. defn. 30.*

Ita Domini in causa Danielis Schneiders zu Wetau / Mens. Mart. Anno 1634. (Verba sentent. Es hat aber der Pachtmann bis anhero in solcher Mähle auff die Einquartierung der Soldaten viel Unkosten aufwenden müssen / ic. So ist der Pacht als Verpachter dem Pacht-Müller solche Unkosten / auff vorgehende liquidation und Bescheinigung / abzustatten / oder ihm an Pacht-Zinsen abtürgen zu lassen schuldig / B. N. B.)

DEFINIT. XVI.

Conductor fundi aut prædii insolitos casus & mortes pecorum præstare haud tenetur, etiamsi ea estimata acceperit.

Non semper estimatio emptionem facit, sed ita idemum si id actum sit, & negotii natura patiat, *l. 1. ff. de estimat. act. l. si inter. 21. C. de jur. dot. l. estimatis. 50. ff. solut. matrim.* † adeoque nec semper estimatio periculum facit ejus, qui accipit, si non simul transferat Dominium, *dist. l. 1. §. ult. de estim. act. l. plerumque 10. ff. de jur. dot.* † Ut maximè ergò Conductor animalia estimata acceperit, attamen si casu & morte sine culpâ Conductoris ea perierint, locatori periisse videntur, non Conductorum, Anton. Fab. in *Codic. lib. 4. tit. 41. defn. 9. n. 4.* Andr. Rauchb. *part. 2. quest. 29. n. 14. & seqq.* † Neque enim id actum censerì potest locatio contracta, ut dominium in Conductorem transferatur, *l. non solet. 39. ff. locat.* † Quin nec estimatio hoc efficit, quippe quæ in locatione in hunc solum finem adhibetur, ut de valore & pretio rei eò facilius constare possit, si forsitan culpâ conductoris perierit. † Non enim ad casum, sed ad custodiam tantum conductorem contractus obligat, ac proinde transfert in eum periculum custodiæ, vel ex culpa proveniens, non periculum casus, *l. si inter virum. 21. Codic. de jure dot. l. cum duobus 52. §. damna. 3. ff. pro soc. l. cum manu. 80. §. nemo. 3. ff. de contr. empt.* Rauchb. *dist. quest. 29. num. 22.* ubi totam hanc quæstionem ad amusum tractat, & contraria resolvit.

Ita Domini in causa Georgii Schubarts zu Freyberg / Mens. Jun. Anno 1633. (Verba sentent. Ob nun wohl in solchem Inventario unter andern auch etliche Pferde und Viehe / so auff ein gewisses angeschlagen und estimiret worden / zu befinden; da aber dennoch solche / eurem Andeuten nach / euch bey währendem Pacht durch des Feindes Gewalt geplündert / und abgenommen worden wären / ic. So möchtet ihr bey Abtretung solches Pachts das abgenommene Viehe zu bezahlen mit Bestande nicht angehalten werden / B. N. B.)

In causa Mariz von Pflugin / Mens. Februario, Anno 1633.

In causa VVollgangi à Wolframbsdorff / Mens. Februario, Anno 1635.

Et in causa Philippi à Lindenau / Mens. Majo, Anno 1635.

DEFINIT. XVII.

Præstat Conductor casum fortuitum, si cum expressa conventionione in se susceperit, ubi & de insolito tenetur.

Valeat certè conventio, ut quis de casu fortuito teneatur, *l. si quis domum. 9. §. Julianus. 2. ff. loc. l. licet. 8. Codic. eod. tit. l. que fortuitis. 6. Codic. de pign. action.* † Ergò Conductor, si in se receperit periculum casuum omnium fortuitorum, audiendus non est, si postea remissionem mercedis petat ob causam sterilitatis, hostilitatis, pestis emergentis, aliumque ob casum fortuitum, qui supervenit, Anton. Fab. in *Codic. lib. 4. tit. 41. defn. 2. num. 2. & defn. 53. num. 1.* † Quin & tum casus pecorum estimatorum præstare tenebitur, sive morte perierint, sive ab hoste ablata fuerint, Rauchb. *part. 2. quest. 29. num. 48.* † Pacta enim & conventiones dant legem contractui, *l. 1. §. si convenit. 6. ff. deposit. l. contractus. 23. ff. de Reg. jur.* † Nec probabilis est eorum sententia, qui conventionem hanc sic interpretantur, ut ad casus insolitos eam extendi nolint, Gloss. & Bartol. in *l. sed & si quis. 4. §. questum 4. ff. si quis cant.* Andr. Rauchb. *part. 2. quest. 2. num. 29.* Andr. Gail. *lib. 2. obs. 23. num. 18.* † Quia extensio nulla sit, si generaliter casuum omnium fortuitorum periculum susceptum sit, *l. fistula. 78. §. frumenta. 3. ff. de contr. empt.* †

Sem-

Semper enim specialia generalibus insunt, *l. semper specialia. 147. ff. de Reg. jur.* idque maximè verum est, **8** † si, ut fieri assolet, tam de non cogitatis quam de cogitatis casibus tractatum proponatur, secundum Fabr. *diēt. def. 2. n. 7. aliosque ab ipso allegatos*, quamvis ab hac sententiâ *Supr. Constit. 26. Defin. 8. in fin.* exceperim casus rarissimos & insolitissimos. Vid. omninò Bernh. *Grev. lib. 2. concl. 23. confid. 4. n. 6. ubi multas auctoritates allegat.*

Ita Domini in eadem causa Georgii Schubarts. (Verba sent. **So möchtet ihr bey Abtretung des Pachts/ well nicht zu befinden/das ihr casum fortuitum & insolitum zu præstiren auff euch genommen/das abgenommene Viehe zu bezahlen mit Bekande nicht angehalten werden/W.R.W.)**

Et in causa VVollzangi à Wolfframsborff/ Mens. Februar. Anno 1635.

DEFINIT. XIIX.

Mortem unius vel alterius pecoris præstare conductor est obligatus.

1 Quod dicitur, Conductorem casus & mortes pecorum præstare non teneri *Supr. defin. 16.* id procul dubio ita demum verum est, si plura pecora casibus insolitis perierint, veluti si lues in pecora **2** sæviat, ac multa extinguat: † Alioquin, si unum vel aliud pecus moriatur, conductor prædii non excusabitur, quò minus inventarium supplere teneatur, Andr. Rauchb. *part. 2. qu. 29. num. 48.* † Non malè siquidem hoc casu Conductor comparabitur Usufructuario gregis vel armenti, qui ex agnatis gregem supplere, & in locum demortuorum ac inutilium, ex foctu alia submittere vel substituere, *S. sed si gregis. 38. Instit. de rer. divis. l. vetus est questio 68. S. planè si gregis. 2. cum duab. lb. seqq. ff. de Usufr.* † Et ita, ut bonus ac diligens paterfamilias uti-frui debet **4** *diēt. S. sed si gregis. 38. in fin. 7. de R. D. l. 9. in pr. S. 2. ff. de Usufr.* † Idque maximè videtur procedere in ovibus, quarum numerus citius ex foctibus vel agnis **5** suppleri potest, quarumque casus frequentiores & minus insoliti sunt, Rauchb. *diēt. loc. numer. 48.* **6** *S. 49.* † ubi hanc rem iudicis prudentis arbitrio committit, qui diligenter dispiciet, an durante locationis tempore id, quod gregi deperit, ex foctibus commodè suppleri queat, † Aut, si id fieri non possit, & conductor ad supplendum numerum pecora emere cogatur, annon antea tot vel plura capita vendiderit, & ita damnum prior foecunditatis pensare possit, *arg. l. ex conducto 15. S. 4. ff. locat. l. licet certis. 8. C. eod. tit.*

Ita Domini in causa Ferdinandi Molhards zu Queß/ Mens. Mart. 1632. (Verba sentent. **Diewell ihr selbstn berichtet/das euch von dem Viehe auff eurem Pacht. Gute mehr nicht als 2. Rûhe in enlichen Jahren gestorben/wogegen ihr eine Reithero viel Râlber abgesetzt/ und also den Abgang ohne sonderbaren Schaden leichtlichen ersetzen können/ ic. So seyd ihr auch bey Abtretung des Pachts das inventarium vor voll zu gewehren/ und so viel Hâupter an Rindviehe/ als euch übergeben worden/dem locatori wiederum gut zu thun schuldig/W.R.W.)**

DEFINIT. XIX.

Oves & Vacca ferreae (Eiserne Rûhe oder Schafe) non locatori, sed conductori moriuntur.

1 Frequentissimum est apud Germanos locationis genus, quo oves & Vacca certo pretio aestimata unà cum prædio alteri cuiquam hoc pacto solent locari, ut quotannis Conductor de singulis certam quantitatem lanæ vel butyri & casei solvat, earumque periculum & casus præstet (Eiserne Rûhe **2** oder Schafe) † quæ conventio Soccidæ ab Italis appellatur, Matth. Wesenbec. *in l. si pascenda. 8. n. 5. C. de pact.* Dan. Moller. *ad Constit. Elect. 33. num. 10.*

S. n. part. 3. † Et si verò hæc pactio multis rationibus impugnari queat, & vix abest, ut non usuraria videatur, secundum ea, quæ profert Rauchb. *part. 2. qu. 29. num. 36. S. seqq.* † Attamen hæcenus eam **4** consuetudo & usus approbavit, qui contractus alioquin illicitos confirmare & corroborare dicitur, *Gloss. in c. ad Apostolicam. 42. extr. de Simon. Bartol. in l. quis sit fugitivus. S. apud Labeonem. 12. ff. de edil. edict.* † Quin & textibus ac argumentis illud tuetur **5** Rauchb. *diēt. loc. n. 43.* † Neutiquam tamen harum **6** Vaccarum & ovium dominium in conductorem transfertur, neque alio fine oves & Vacca aestimantur, † quàm ut periculo sint Conductorum, dominis autem & locatoribus nunquam moriantur, & proinde in dominio ipsorum quamvis aestimata manent, Dan. Moller. *diēt. loc. n. 10.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. **Uber dieses auch solche Rûhe/ laut des getroffenen Contracts/ für Eiserne Rûhe gehalten werden/welcher Abgang von dem Pachtmann/nicht aber von dem locatori oder Eigenthums-Herrn/ der Gewonheit nach/ersetzt werden muß/ ic.**)

DEFINIT. XX.

Periculum fructuum jam perceptorum ad Conductorem pertinet, isque perditis nulla remissio personis est concedenda.

Nimis favent Conductori, qui ob damnum fructibus jam à fundo separatis hostilitate, incendio aliove casu obtentum, remissionem pensionis concedendam arbitrantur: † Quamvis hoc alii ad **2** fructus à fundo tantummodo separatos, & in horreo reconditos, non etiam trituros, mundosve factos restringant, Motz. *de contr. tit. de locat. S. conduct.* *Rubr. de locat. S. conduct. numer. 35. ubi Castr. S. Fulgosi. allegat Bernh. Grav. lib. 2. concl. 23. confid. 2. num. 3. Fab. de Ann. consil. 64. num. 14. S. consil. 65. numer. 1.* † At rectius statuunt indifferenter alii, ob fructus à Conductore jam perceptos, sed postea, quamvis **3** intra annum, quo vendi potuissent, majore vi ereptos, remissionem mercedis petere conductorem non posse, Andr. Gail. *lib. 2. obs. 23. num. 13.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 41. defin. 52. S. defin. 21. S. defin. 46.* † Procul dubio enim fructus à conductore **4** præcepti pertinent jure Domini ad Conductorem, non locatorem, *l. qui scit. 25. S. 1. ff. de usur. l. si servus. 61. S. locavi. 8. ff. de furt.* † Ergò & periculum ipsorum ad Conductorem spectabit, nec locum **5** habere poterit remissio pensionis, cum res pereat suo Domino, *S. cum autem emptio 3. Inst. de empt. vendit.* † Idque multò magis obtinet, si constet, **6** fuisse eos à conductore in longius tempus asservatos, ut carius venderentur, cur enim recuset damnum suscipere, qui periculum spe majoris lucri ultro incurrere voluit, Fab. *diēt. defin. 46. numer. 3.* † **7** Alia ratio est fructuum nondum perceptorum, sed adhuc pendentium, qui cum pars fundi sint *l. 44. ff. de R. V. cujus proprietates ad locatorem spectat*, merito sterilitas colono, qui ex re aliena nullum fructum **8** percepit, & pensionem pro usu rei præstat, remissionem pensionis tribuit, *l. si in lege. 24. S. colonus. 4. ff. locat.* Andr. Gail. *diēt. loc.* † Planè, non statim atque **9** fructus sunt à solo separati, periculo sunt conductoris, sed ita demum, si fuerint collecti & in horreo reconditi, quia nec antè percepti videntur, *l. si fructuarius messim. 13. ff. quib. mod. usufr. amitt.* † Dummodo non steterit per Conductorem, quò minus eos colligeret suo tempore; in mora enim si fuerit, perinde ad eum periculum spectabit, *l. lectos. 12. l. 14. ff. de per. S. comm. rei vendit.* Anton. Fab. *diēt. defin. 21. in fin.*

Ita Domini in causa Donat Fischers zu Semitsch / Mens. Jul. Anno 1633. (Verba sentent. Ob nun wohl bey dem jüngsten Einfall des Feindes euch alles Geträydig abgenommen und geraubet worden; diemell aber dennoch eurem eigenen Verichte nach solches um Martini/ dardie Früchte vom Felde allbereit eingebracht/ in die Scheure geschafft/ und euer Eigenthum worden/ geschehen/ ic. So seyd ihr auch das vollständige Pacht-Geld zu bezahlen schuldig/ und der Verpachter mag euch etwas daran zu erlassen/ wider seinen Willen nicht gedrungen werden/ W. R. W.)

Et in causa Thomæ Hauptes zu Wolfsberg / Mens. Majo, Anno 1633. (Verba sentent. Wegen des ausgedroschenen und entwendeten Geträydes aber/ weil dasselbe durch perception euer Eigenthum worden/ mag der locator einige Erlassung des Pacht-Geldes zu thun nicht angehalten werden/ W. R. W.)

DEFINIT. XXI.

*Conductor, qui tempore Conductionis pecora sua ali-
aque res proprias perdidit, aliudve damnum sensit, nec
restitutionem à locatore petere, nec remissionem
pensionis impetrare valet.*

- M**ultò minus verò Conductoris remissio pensionis concedenda est, si is forsan per incursum hostium, incendium, aliamve vim majorem, aut casum fortuitum, mobilia sua ac pecora propria, quæ ipsemet in fundo conducto sibi comparavit, quæque in inventario non continentur, amiserit atque perdidit, aliudve damnum senserit, † licet nulla prorsus ipsi culpa imputari queat. Nec enim locator ad restitutionem tenebitur, † siquidem regulare est, ut periculum casus fortuiti pertineat ad Dominum, l. qua fortuitis. 6. C. de pign. act. l. contractus. 25. in fin. ff. de reg. jur.

Ita Domini in causa Georgii Christophori à Milckau, Mens. Mart. Anno 1633. (Verba sent. Und es mag Verpachterin denjenigen Schaden/ so dem Pachtmanne durch Abnehmung seines eigenthümlichen Viehes/ und anderer zuständigen mobilia und Sachen/ als welche nicht im inventario begriffen/ geschehen/ zu erstatten nicht angehalten werden/ W. R. W.)

Item in causa Georgii Stückenwirths zu alten Marktstadt/ Mens. Jul. Anno 1633.

In causa simili N. N. Falckenhain/ Mens. Februario, Anno 1634.

Et in causa Johannis Fischers zu Leisniz / Mens. Junio, Anno 1608. (Verba sententia: Ob nun wohl durch Einfassung des Kellers/ euch dem Pachtmanne vier Faß Bier zerschlagen worden/ ic. So mag doch dahero der Verpachter/ weil ihr sonderlich nicht berichtet/ daß der Keller/ als ihr eingemietet/ schadhafft gewesen/ oder solcher Schaden von ihme verursacht worden/ euch wegen berührtes Schadens Abtrag zu thun/ wider seinen Willen nicht gedrungen werden/ W. R. W.)

DEFINIT. XXII.

Jus patronatus in pradio locato non à Locatore, sed Conductore exercetur.

- E**xpediti juris est, fructus spectare ad Conductorem ob præstitam mercedem, tanquam ad Dominum, l. si apes. 26. §. 1. ff. de furt. l. qui scit. 25. §. 1. ff. de Usur. † Quidni ergò etiam jus patronatus seu præsentatio ad beneficium vacans, quæ fructuum nomine æquè continetur? Grivellus decis. 37. num. 15. † Quod minus dubium habet, si in locatione juris patronatus expressa mentio fuerit facta, per text. in cap. cum seculum. 13. extr. de jur. patronat. † Cur enim jus patronatus per titulum locati in alium transferri non posset, eo nimirum casu, quo universitas seu prædium, cui jus patronatus accessorie coheret, transfertur, cap. vestra. 2. extr. de locat. arg. l. in modicis. 24. ff. de contr. empt. l. quadam. 62. ff. de acquir. rer. domin. Matth. Stephan. de jurid. Imp. Rom. Germ. lib. 3. part. 1. cap. 17. numer. 12. Modest. Pistor. vol. 2. cons. 18. numer. 44. † Nisi id forsan ad solam locationem, quæ sit ad tempus longum, restringere velis cum Panormit. ad cap. ex literis. 7.

numer. 5. extr. de jur. patron. Grivell. decis. 37. num. 16. Joseph. Ludov. comm. concl. 42. numer. 126. Matth. Wesenb. part. 1. consil. 3. num. 62. & 75. † eò, quod ex ejusmodi locatione transferatur utile dominium, ut vulgò sentiunt Dd. Matth. Steph. decis. cap. 17. numer. 12. † De quo tamen sub judice adhuc lis est, nec ullibi hæc Dd. assertio probatur, quin potius infringitur à Connan. lib. 7. comment. 11. num. 3. Joh. Harppr. ad §. adeò autem. 3. n. 91. Instit. de locat. conduct. Casp. Schifordegher. lib. 1. tract. 18. quest. 1. & seqq. † Planè etsi in locatione expressa juris patronatus mentio haud facta fuerit, id tamen non locatori reservatum censerì, sed in prædio locato ad Conductorem pertinere, † ab eoque novum Pastorem rectè vocari, prout luculenter cap. ex literis. 7. extr. de jur. patron. † ubi ad firmam concedere, nihil aliud est, quàm sub certà & firmà pensione locare, cap. vestra. 2. ubi Panormit. num. 2. extr. de locat. Matth. Steph. decis. loc.

Ita Domini ad requisitionem Senatus Lipsiensis, Mens. Majo, Anno 1629. (Verba sententia: Habt ihr das Gut N. auff ertliche Jahr lang um einen gewissen Pacht ausgethan; dafern ihr nun das jus patronatus mit ausdrücklichen Worten nicht ausgenommen/ noch euch vorbehalten hättet/ ic. So stünde solches dem conductori oder Pachtmanne zu/ und würde dennach ein neuer Pfarr-Herr aniezo von ihme billich vociret/ W. R. W.)

DEFINIT. XXIII.

Doctores & Literati, Opifices strepitu quodam artem suam exercentes prohibere possunt, conducere habitationem juxta suas domos.

Et si regulariter cuivis pro lubitu emere & conducere ædes liceat, arg. l. 1. §. 2. ff. de contr. em. l. ex hoc jure. 5. ff. de just. & jur. † nec cuiquam facultas contrahendi vel in suo quid faciendi sit deneganda, §. ult. instit. de his qui sui vel alien. jur. † Attamen vel solus studiorum favor Doctoribus, Professoribus, Advocatis aliisque Literatis id privilegium indulget, ut prohibere possint opifices, putà fabros, Victores, aliosve strepitu quodam artem suam exercentes, quò minus ad emtionem vel conductionem ædium juxta literatorum domos admittantur. † Quia ejusmodi strepitus opificum meditationes literatorum impediunt, & studia, quæ tranquillum habitandi locum requirunt, vehementer perturbant, arg. l. un. in fin. C. de stud. liber. Matth. Coler. de process. execut. part. 1. cap. 4. num. 8. Johann. Schneidewin. ad §. ult. numer. 6. Instit. de locat. conduct. † Quod nemini mirum videri debet, cum & ratione publicæ utilitatis ædificia dirui possint, l. ædificia. 14. C. de oper. publ. † Et semper publica privatis commodis sunt anteferenda l. 43. ff. de relig. & sumt. funer. l. 9. §. 5. ff. de publ. & vectig. Novell. 39. c. 1. † Idque ipsum etiam ad studiosos quidam extendunt, ita ut hi non minus atque Doctores opifices expellere valeant, Bartol. in l. 1. ff. solut. matrim. ubi & Jason. num. 46. † Sed hoc ita, nisi opifices emendo vel conducendo prævenerint Literatos & Doctores, qui alibi etiam commodè habitare possunt; † siquidem præoccupantis semper melior est conditio, l. pluribus. 32. ff. de procur. l. 14. ff. de nox. action. l. 19. in pr. ff. de re judic. Coler. decis. cap. 4. Tib. Decian. in tract. crim. lib. 4. cap. 20. n. 3. Menoch. de arbit. judic. qu. cas. 237. n. 4.

Ita Domini in causa D. I. D. contra M. B. zu Dölsch/ Mens. Mart. Anno 1636. (Verba sentent. Aus den Aßen so viel zu befinden/ daß der zwischen A. E. und beklagten Huffschmieds M. B. geschlossene Miet-Contract zu cassiren/ und ist gedachter Huffschmied sich anderswo nach einer Wohnung um zu thun schuldig/ W. R. W.)

DEFINIT. XXIV.

Conductor de levi tantummodo culpa, non etiam de levissima tenetur.

- 1 **E**Xpeditum verè est apud Dd. quod Conductor de levi tantummodo culpâ, non etiam de levissimâ teneatur, Joh. Harppr. in *S. conductor autem*. 5.
- 2 *n. 8. Inst. de locat. & conduct.* † Ratio perspicua est ex *l. 5. S. 2. ff. commod. & S. ult. Inst. quib. mod. re junct. l. 23. ff. de reg. jur.* quod nempe in locatione-condu-
- 3 ctione utriusque versetur utilitas. † Negotium tamen videtur aliquo modo facere textus in *S. ult. Inst. de locat. cond. & l. si merces. 25. S. qui columnam. 7. ff. eod. tit.* ubi in conductore talis desideratur custodia, qualem diligentissimus paterfamilias suis rebus ad-
- 4 hibet. † Sed utroque in casu superlativus positus est pro positivo, ut verbum explicetur secundum subjectam materiam & naturam Contractus, ac significetur ejusmodi diligentia, qualem quisque diligens paterfamilias rebus suis adhibere solet, Petr. Fab.
- 5 in *l. Contractus. 23. ff. de Reg. jur.* † Quæ sanè explicatio nemini mira videbitur, quum è contra positivus pro superlativo non rarò positus reperiat, ut in *S. item is, cui res aliqua. 2. vers. at is qui utendum accepit. Inst. quib. mod. re contrab. oblig. l. 5. S. custodiam. 5. ff. commod. l. 25. S. non tantum. 16. ff. fam. ercisc.* † Possit etiam videri verbum (*diligentissimus*) oppositum alicui conductori in individuo, qui si naturâ suâ plus æquo negligentior sit, majorem rebus conductis, quàm suis diligentiam adhibere tenebitur, Bachov. in *not. ad Treutl. vol. 1. disp. 29. sb. 6. lit. e.*

Ita Domini in causa Andreæ Dornwalds zu Pegau/Menf. Nov. Anno 1633. (Verba sent. Es wäre denn/dass der Conductor das Geld nicht gebührlichen und vorsichtig/immassen ein fleißiger Hausvater mit seinem Eigenthum zu thun pfleget/verwahrt/ und also durch seine Schuld und Verwahrlosung dasselbe von abhanden kommen wäre/ic. So wäre er auch den Schaden zu gelten schuldig/W. R. W.)

Et in causa David Webers und Hansens Püschens contra Barthel Schmieden zu Leipzig/Menf. Majo, Anno 1625.

DEFINIT. XXV.

Venditis fructibus nascituris, si eo anno nulli nascantur fructus, venditori nihil debentur.

- 1 **S**æpè accidit, ut fructus quis vendat, qui ex fundo nascantur; Quæ venditio videtur conditionalis,
- 2 adeoque non nisi fructibus natis perficitur. † Quare, si nulli fructus eo anno ex fundo illo provenerint,
- 3 nihil debetur venditori. † Alia sanè causa est, si perceptio fructuum ex certo fundo vendatur, hæc enim
- 4 emptio pura est, † & alea potius, quàm res aliqua certa emptâ intelligitur, *l. si debitor. 39. S. verisimile. 1. ff. de contr. empt. l. 66. in fin. ff. de jur. dot. Bald. ad l. licet. 8. C. de locat. Bartol. ad l. cotem. 11. S. qui maximus. 5. ff. de publican. & veltigal.*

Ita tractatum in causa Caspari Findens zu Raumburg/M. August. Anno 1623.

DEFINIT. XXVI.

Conductor sumptus fructuum colligendorum causa ad perpetuam rei utilitatem in rem conductam factos à Locatore repetere potest.

- 1 **D**ubium non est, quin conductor ad restitutionem impensarum, tam necessariarum, quàm utilium in rem locatam factarum, adversus locatorem experiri queat, *l. si quis domum. 9. S. 1. l. 19. S. 5. l. Dominus horreorum. 55. S. 1. l. cum in plures. 60. S. vehiculum. 8. cum. l. seq. in pr. ff. locat.* Jacob. Cujac.
- 2 *lib. 10 observ. 4.* † At, quid si sumptus fecerit Conductor in rem conductam fructuum colligendorum causa? Et hocse repeti posse à locatore existimaverim, modò

ad perpetuam rei utilitatem facta fuerint, putà, † ad ædificationem horrei, cellæ, ad comparisonem vehiculorum aliorumque instrumentorum &c. cum Rolan. à Val. *lib. 1. consil. 28.* Joh. Harppr. in *pr. Inst. de locat. conduct.* num. 87. Fachin. *lib. 1. controu. 85.* † Recuperari siquidem possunt sumptus, qui cedunt in perpetuam utilitatem rei conductæ, *dict. l. Dominus horreorum. 55. S. 1. l. colonus. 61. in pr. ff. locat.* † Alia est ratio sumptuum factorum in solam fructuum perceptionem, veluti in arandum, serendum, &c. qui in perpetuam rei conductæ utilitatem non cedunt, ac proinde Conductori restitui non debent, *arg. l. sumus. 48. ff. de rei vindic. l. fructus. 7. S. impendi. 16. ff. solut. matrim.*

Ita Domini in causa Henrici à Görzborff zu Horckau/M. Majo, Anno 1625. (Verba sent. Worauff sich begeben/dass ihr bey währrender Pachtzeit eine neue Scheune zu Einsamlung der Früchte erbauet und auffgerichtet/ dass ihr nebenst andern ausgelegten Kosten in die 300. Thaler gewendet/ic. So werden euch berührte 300. Thaler bey Abtretung des Pachts hinwiederum billich entrichtet/W. R. W.)

Item in causa Elizæ Hartigs zu Grimme/Menf. Februar. Anno 1633.

Et in causa Andreæ Quards & Consortium zu Stamlen/Menf. Febr. Anno 1621.

DEFINIT. XXVII.

Usuras impensarum Conductor petere nequit.

1 **E**t si conductori fas sit, impensas in rem conductam factas à locatore recuperare, Defin. *præced. in pr.* attamen usuras simul petere nequit, † ne forsan audire cogatur, quod duplex pecuniæ impensæ lucrum quærat, quum ex melioratione etiam commodum sentiat, eaque unâ cum re conductâ utatur-fruatur, *arg. l. 1. S. ult. ff. de aq. & aqu. plur. arcend.* † Neque impensæ in rem meliorandam factæ absque præcedente taxatione aut æstimatione, quin & ex eo demum tempore, quo fit restitutio rei conductæ, repeti possunt, secundum tradita Nicol. Boër. *quest. 44. numer. 12. & Anton. Faber. in Codic. lib. 7. tit. 18. defn. 72.* † Multò minus itaque impensarum usuræ, quæ non nisi ex mora debentur, *l. mora. 32. ff. de usur.* † Et sanè præposterum est, ut ejus quantitatis, quæ vel nondum debetur, vel nondum certa est, usuræ ullæ exigantur, licet mora contracta fuisset, ut disputat Anton. Fab. in *Codic. lib. 4. tit. 2. defn. 8. n. 22.*

Ita Domini in eadem causa Henrici à Görzborff/M. Majo, Anno 1625. (Verba sent. So werden euch berührte 300. Thaler auffgewendete Unkosten bey Abtretung des Pachts hinwiederum billich entrichtet/ die Zinsen aber send ihr gestalten Sachen nach davon zu fordern nicht berechtiget/W. R. W.)

DEFINIT. XXVIII.

Esti societas ne quidem ex pacto heredes obliget, emolumentum tamen societas ad eos transit.

1 **S**ocietas ad heredes non transit, sed morte socii sinitur, *S. solvitur. 5. Inst. de societ. l. societatem. 4. S. 1. l. socium. 60. in fin. pr. l. verum. 63. S. ult. l. actione. 65. S. morte. 9. ff. pro socio.* † Quod adeò verum est, ut ne quidem ab initio pacisci liceat, ut heres in societate succedat, *arg. l. si convenerit. 14. & l. 59. ff. eod. tit.* † Contra naturam enim contractus illius tenderet hæc pactio, siquidem in societatis contractu certi hominis fides, diligentia, solertia & industria eligitur, *dict. S. 5. ubi Johan. Schneidewin. numer. 2. & ibid. Joh. Harppr. n. 16. ubi contraria resolvit.* † Sanè licet ipsa societas ad heredes non transeat, emolumentum tamen, & actio pro socio ad heredes transfertur, *l. verum. 63. S. in heredem. 8. ff. eod. tit.* Johan. Schneidew. *dict. loc. ubi & limitationes hujus definitionis ponit.*

Ita

Ita Dominus in causa Hieronymi Karpuz zu Raumburg/
Mens Jun: Anno 1632. (Verba sentent. Jedoch wird auch der
Handlung wegen/ weil die getroffene Societät/ des beschlosse-

nen pacti ungeacht/ die Erben nicht verbindet/ auff der Erben
Begehren eine gewisse Theilung und Vergleichung büch ge-
macht/W. N. W.)

CONSTITUTIO XXXVIII. PARTIS SECUNDÆ.

**Ob ein Erbzinsmann auff bloße Er-
klärung des Lehns- oder Erbherrn seiner Güter
verlustig werde/wann er davon die Zinse ge-
bührllich nicht entrichtet?**

Wiewohl fast vieler Rechtsgelehrter
Beschluss dahin gehet/ daß ein Erbz-
zinsmann in denen Fällen/ da man
gewiß ist/ daß sein Gut ein Emphy-
teutis oder Erbzinsgut ist/ sich dessen/ wann er in
dreyen Jahren seinen Canonem oder Zins ein-
nem privato, und der Kirche in zweyen Jahren
nicht verricht/ ipso jure, wenn sich der Herr al-
lein dessen erkläret/ verlustig mache/ Jedoch ha-
ben unsere Verordnete dahin geschlossen/ daß
dissfalls ein processus ordinarius, und ordentli-
cher sententz gehalten werden und folgen soll.
Dann es muß vor erst ausündig gemacht wer-
den/ daß es Erbzinsgüter seyn/ so könnte auch der
Besitzer sonst allerley Einrede haben. Das-
mit er nun nicht überehlet/ sondern zur Nothdurfft gehöret/ als ist dahero ordentliche Erkänntniß
nöthig/ darbey wir es auch bewenden lassen.

**Ob non solum Canonem bona
Emphyteutica num in commissum cadant,
ad solam declarationem
Domini?**

Uamvis multorum juris Interpre-
tum ea sit opinio, ut existiment,
eo casu, ubi fundum Emphyteuti-
cum esse, certò constat, si emphy-
teuta privati triennium, Ecclesiæ verò bienni-
um in solutione Canonis cesser, ipso jure, ad
solam declarationem Domini, fundo privati:
Deputatis tamen nostris processu ordinario &
sententiâ hic opus esse visum fuit, quod non
tantum certò constare oporteat fundum esse
Emphyteuticum, sed & alias exceptiones ha-
bere possit Emphyteuta, quibus se defendat.
Ne igitur non auditus lædatur, cognitio causæ
ut privationem præcedat, necesse esse, quod &
nobis probatur.

als ist dahero ordentliche Erkänntniß
nöthig/ darbey wir es auch bewenden lassen.

DEFINITIONES.

1. Ob non solum canonem Emphyteutica bona ipso jure, extra Processum ordinarium, non amittuntur.
2. Nec Dominus Emphyteuseos, jurisdictionem habens, extra Processum ordinarium Emphyteutam, ob canonem non solum, expellere potest.
3. Solutio Canonis facta ei, qui Procurator credebatur, valet ad liberationem.
4. Emphyteuta, partem Canonis solvens, propter residuum non solum jure suo non cadit.
5. Uno ex pluribus coheredibus partem suam Canonis solvente, haud tota Emphyteusis in commissum cadit.
6. Commissio seu juri caducitatis renunciat Dominus directus, post elapsum tempus, canonem recipiens, aut possessorem ad recognoscendum admittens, etiam cum protestatione.
7. Dominus, jus caducitatis ignorans, recipiendo postea Canonem, non videtur remittere caducitatem.
8. Remissio prateritarum pensionum non presumitur ex cognitione futurarum, aut acceptatione presentium.
9. Dominus directus ex causa canonis haud soluti, Emphyteuta vivente, ad privationem non agens, dejuncto eo, ulterius experiri nequit adversus heredes.
10. Emphyteuta non privatur Emphyteusi ob non solum canonem, si Dominus ipsius debitor fuerit.
11. Emphyteuta solvendo Canonem post tempus elapsum, ante factam Domini declarationem, moram purgat.
12. Fructus post tempus elapsum, ante privationem percepti, ad Emphyteutam pertinent.
13. Cessat in foro Saxonico privatio emphyteuseos ob fundi alienationem irrequisito Domino factam.
14. Servitus in fundo emphyteutico constituta extinguitur, emphyteusi finita.
15. Prescribitur Emphyteusis, solutione Canonis ultra triginta annos, annum & diem facta.
16. Viridicatione & hypothecaria actione Dominus directus adversus Emphyteutam, aliumve Emphyteuseos possessorem experiri potest.
17. Competit etiam Domino directo actio personalis contra Emphyteutam, ejusve heredes.
18. Emphyteuta onera fundi Emphyteutici sustinet ac tributa collectasque solvit.
19. Neque ob sterilitatem neque bellicos tumultus, aliosque casus fortuitos canon Emphyteuta remittitur, modo pradium Emphyteuticum non prorsus fuerit extinctum.
20. Ob non petitam renovationem investitura intra annum & diem, Emphyteusis non amittitur, puniri tamen propterea potest possessor arbitrariè.
21. Pradium Emphyteuticum, quod in commissum cadit, Domino directo quoad proprietatem, Usufructuario verò quoad usumfructum acquiritur.
22. Canon Emphyteuta ob melioramenta non debet augeri.
23. Ob deteriorationem partis fundi Emphyteutici, non nisi eâ parte Emphyteuta privari debet.
24. Privationis pena locum habet adversus Emphyteutam, qui fructiferas arbores etiam à seipso positas incldit.
25. Pensiones promobiles, (Rugscherzinsen) etiamnum hodiè quibusdam in locis in usu sunt; & quamvis a dicantur?
26. Pensiones promobiles Dominus tenetur potare quotannis, à domo ipsius Emphyteuta.

DEFINIT. I.

Ob non solum Canonem Emphyteuticam bona ipso jure, extra processum ordinarium, non amittuntur.

- 1 **O**B Canonem non solum intra triennium in Emphyteusi privati, vel intra biennium in Emphyteusi Ecclesie, jus Emphyteuticum in commissum cadit, *l. in Emphyteuticarius. 2. Cod. de jur. Emphyt. Novell. 7. cap. emphyteusin. 3. §. scire autem. 2. Hartm. Piff. obs. 70.* † Cumque lex ipsa cessationi Canonis caducitatis poenam indicit *dist. l. 2. C. de jur. emphyt. & Novell. 7. cap. 1.* ipso jure, non expectata judicis sententia privata, emphyteusin amitti, vulgò existimatur, *Jason. in dist. l. 2. num. 14. ac ibidem Salycet. n. 8. & Joh. Sighard. num. 19. C. de jur. Emphyt. Jul. Clar. lib. 4. recept. sentent. §. emphyteusis. qu. 9. Joh. Harppr. in §. adeo autem. 3. num. 520. Inst. de locat. & conduct.*
- 2 † Quamvis alii sententiam judicis saltem declaratoriam ad id requirant, per quam Emphyteutam verè Canonem non solvillè declaratur, eamque postea poena privationis ipso jure sequatur, quod & arridet
- 3 Matth. Berlich. *part. 2. concl. 4. num. 5.* † Sed neutrum placuit Illustrissimo Saxonie Electori, verbis disertis disponenti, quod Emphyteuta ob non solum Canonem ipso jure emphyteusi privari haud debeat, sed opus sit ad hoc processu ordinario & sententia definitiva, *hac Const. 38. vers. Jedoch haben unsere Verordnere/ıc. ubi Moller. num. 4.* † Nec immerito: Siquidem ante omnia probari debet, an fundus sit Emphyteuticus, nec ne, & licet eum Emphyteuticum esse constet, † varias tamen exceptiones emphyteuta habere potest, cum quibus sufficienter est audiendus, antequam emphyteusi privetur, *hac Condit. vers. Dann es muß von erst ausfündig/ıc.* † Porro, quod modò dixi, post triennium domum ob canonem non solum jus Emphyteuticum in commissum cadere, illud in simplici & communi emphyteutà verum est, secus res se habet in eo, qui canonem sub juramento solvere promisit. † Nam tum non expectatur triennium, sed propter juramentum emphyteuta statim jure suo cadit, secundum *Jason. in l. 41. num. 12. C. de transact. aliosque, quos allegat & sequitur Matth. Berlich. part. 2. concl. 46. num. 54.*

Ita Domini in causa Hansen von Diskau / Mens. August. Anno 1629. (Verba sent. So ist euch solches in einem ordentlichen Proceß zu suchen unbenommen / und wenn ihr wie Recht erweisen und beybringen würdet / daß berührtes Gut ein recht bonum emphyteuticum wäre / gebächter N. N. auch in dreien Jahren den gewöhnlichen Canonem nicht entrichtet / und er darauff mit seiner Nothdurfft auch gebührlich gehöret / ergethet darauff in der Sachen / und ob ihr die Güter einzuziehen besugt seyd / ferner was recht ist / B. R. W.)

DEFINIT. II.

Nec Dominus Emphyteuseos, jurisdictionem habens, extra Processum ordinarium Emphyteutam, ob canonem non solum, expellere potest.

- 1 **M**inus forsàn dubium est, Dominum privatum, qui nullam Jurisdictionem habet, Emphyteutam propter Canonem non solum, extra processum ordinarium, haud expellere posse, Definit. *præced.* † Quid autem si Dominus Emphyteuseos vel superiore vel inferiore jurisdictione tantum, vel utraque simul munitus sit? † Nec eum, emphyteutam ob canonem non solum, ipso jure emphyteusi privare posse, sed ordinarium processum adversus ipsum instituere teneri, rectissime sentit Matth. Berlich. *part. 2. concl. 46. n. 9.* † Non solum propter generalitatem textus in *b. Const. 38.* quæ indefinitè loquitur, ac propterea etiam generaliter intelligi debet, *Carpz. Definit. Vol. I.*

l. de precio. 8. ff. de publ. in rem act. l. 1. §. generaliter. 1. ff. de legat. præf. † Sed &, quod Dominus in propria causà, ex quâ maxime adversario insigne præjudicium potest afferri, sibi jus dicere nequeat, l. qui jurisdictioni. 10. ff. de jurisdic. l. un. C. quis in sua caus. † Sufficit tamen Processum hujus causæ in judicio Domini, præsentibus Notario judicii, nec non Scultetis & Scabinis, agitari, juxta Ordinationem Nov. process. judic. in Electoratu Saxon. de Anno 1622. tit. 2. §. Ob wir auch wohl.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. So ist euch solches in einem ordentlichen Proceß / so für euren eigenen Gerichten angestellt werden mag / zu suchen unbenommen / B. R. W.)

DEFINIT. III.

Solutio Canonis facta ei, qui Procurator credebatur, valet ad liberationem.

AMittit Emphyteuta jus suum, si debito tempore Canonem vel pensionem non solverit, etiam si à prædii Domino nunquam interpellatus fuerit, *c. posuit. 4. ext. de locat. Joh. Harppr. in §. adeo autem. 3. n. 480. Inst. de locat. & conduct.* † Audiendus tamen est, si dicat, se procuratori, seu actori Domini canonem emphyteuticarium solvillè: † Nam tunc securus erit, etiam si de actoris mandato non constet, modò pro actore & procuratore, ad hanc rem constituto, vulgò fuerit habitus, *arg. l. 3. in pr. ff. de SCro Macedon. l. sed si pupillus. 11. §. de quo palam. 2. ff. de inst. action. † Nec enim pro levioribus hujusmodi debitis exigendis mandati exhibitio necessaria est, arg. l. sancimus. 25. vers. non autem. & l. constitutionem. 27. C. de administrator. † Ut nec apocha vel quietantia secundum Anton. Fab. in *Codic. lib. 4. tit. 42. defin. 19. n. 5.* † Sed sufficit, nihil mala fide ab Emphyteutà factum esse, sibi que imputet Dominus, cur non fuerit diligentior in Canone exigendo per verum procuratorem. † Neutiquam tamen nocebit Domino ejusmodi procurator in caducitate commissà, † quum nec verus procurator cum liberà, nomine Domini post tempus elapsum ab Emphyteutà Canonem antea non solum recipiens, per hoc Domino præjudicet, quò minus contra Emphyteutam processum ordinarium ad privationem instituere possit, *Vincent. Caroc. de excuss. honor. part. 2. quæst. 1. n. 67. Matth. Berlich. part. 2. concl. 46. n. 11.**

Ita Domini in causa Matthæi Hübners zu Dobentz / Mens. Decembr. Anno 1628. (Verba sentent. Habt ihr nebenst euren Mit-Erben ein Erbzinngut im Besitz / davon ihr jährlichen dem Erb. Herrn einen gewissen Canonem entrichten müßet / gestalt ihr auch eures Theils solchen Zins erstliche Jahr her seinem Anwalde / so hin und wieder ihm in Rechtlichen Sachen bedienet gewesen / abgestattet /ıc. So habt ihr dadurch / wenn auch gleich bemeldter Anwald kein mandatum hierzu gehabt hätte / eurer Schuldigkeit Gnüge gethan / und möget demnach eures Rechts in solchem Erbzinngut nicht priviret werden / B. R. W.)

DEFINIT. IV.

Emphyteuta, partem Canonis solvens, propter residuum non solum jure suo non cadit.

Solent disputare Dd. an Emphyteuta jure suo privetur ob non solum canonem, si saltem partem ejus intra debitum tempus triennii solverit? † Hanc questionem tractat *Jason. in l. 2. C. de jur. emphyt. num. 53.* probans, quod Emphyteuta, qui solidum non solvit, omni jure suo cadat, quem sequitur *Matth. Berlich. part. 2. concl. 46. n. 18. Joh. Harppr. in §. adeo autem. 3. num. 482. Inst. de locat. & conduct. atque Dd. comm. arg. l. in executione. 85. §. item si ira. 6. ff. de Verb. Oblig. ubi is, qui tenetur aliquid solvere sub poenà, incidit in poenam, si totum non solverit. † Sed animadvertere debuisset, poenam istam privationis*

Emphyteuscos ob non solum Canonem, non tam introductam esse propter pecuniarium interesse Domini, quod in aliis casibus ac stipulationibus pœnalibus obtinet, quàm potius, † quod Emphyteuta non solvens præsumatur Dominum jure suo privare, eumque non amplius recognoscere velle: Quod certè non facit, qui partem solvit, maximè si paupertatem allegare queat. † Existimaverim ergò, nec totam emphyteusin, nec partem ejus hoc casu fieri caducam, sed Dominum ex contractu, ad pensionem integram agere debere, cum Guîd. Papæ decis. 174. n. 1. & seq. Trentacinq. lib. 3. variar. resolut. 4. n. 19. Jul. Clar. lib. 3. sentent. §. emphyteusis. quest. 8. n. 4. † Quamvis aliter sentiat Fach. restringens hanc sententiam ad eum solummodo casum, quo Emphyteuta tantum solvit, quod unius anni conficit canonem, lib. 1. controvers. 69.

Ita Domini in causa Caspari Legels zu Arleberg / Mens. Mart. Anno 1624. (Verba sent. Seyd ihr in Abstattung des Erbzinnes von eurem Gute / so ein bonum Emphyteuticum ist / über drey Jahr lang säumig gewesen / Ob nun wohl dannhero der Herr solch Gut ob non solum Canonem einzuziehen gemeynet: Da ihr aber dennoch binnen bemeldten 3. Jahren eines Theils von solchem Erbzinse abgestattet / den Rest auch vollend zu bezahlen nochmahls erbdig wäret / ic. So würdet ihr bey eurem Rechte billich gelassen / und möchtet gestalten Sachen nach des Erbzinnguts nicht priviret werden / B. N. W.)

DEFINIT. V.

Uno ex pluribus coheredibus partem suam Canonis solvente, haud tota Emphyteusis in commissum cadit.

Hinc & illud inferri potest, si unus ex pluribus heredibus partem suam canonis solverit, licet reliqui moram trahant, totam tamen Emphyteusin haud cadere in commissum, sed solum pro partibus reliquorum coheredum non solventium, † siquidem ex interventu heredum conditio obligationis non immutatur, l. stipulationum. 2. §. ex his igitur. 2. ff. de V. O. l. cui fundus. 56. sub fin. ff. de condit. & demonstr. † Non equidem ignoro, Jafonem aliter sentire, ac uno heredum non solvente, totam emphyteusin amitti, statuere in l. 2. num. 55. C. de jur. Emphyt. quem sequitur Joh. Sichard. ibidem num. 7. Matth. Berlich. part. 2. concl. 46. num. 28. Corbul. in tract. de jur. Emphyt. cap. 15. ampliat. 8. Jul. Clar. lib. 3. sent. §. Emphyteusis. quest. 8. num. 13. † At summi juris hanc esse sententiam, cui æquitas repugnat, rectè ait Mynsig. cent. 3. obs. 66. ab ea dissentiens cum Fach. lib. 1. controv. cap. 97. & Joh. Corasio in dict. l. 2. C. de jur. Emphyt. num. 11. † Unicum illius assertionis fundamentum videtur dubium movere, quod scilicet subjecta pœnalis stipulatio, sicut ipsa individua est, ita principalem quoque obligationem individua efficit, ita ut præstatione partis non evitetur pœna, & nisi toto præstito, in solidum pœna committitur, l. in executione. 85. ff. de V. O. junct. l. etiamsi partis iii. ff. de legat. 1. † Sed obtinet hoc in pœnâ conventionali, quod ad legalem pœnam, qualis est privatio Emphyteuscos ob non solum canonem, neutiquam extendi debet, arg. l. fraudari. 8. §. 1. ff. de publ. & vectigal. qui textus multum facit contra prædictam assertionem: † Accedit ratio diversitatis, quod nempe privatio Emphyteuscos ob non solum Canonem, non inducatur ex eo, quod solidum non præstitum fuerit, sed principaliter propter neglectam recognitionem Domini, & præsumptam voluntatem invertendæ possessionis; Quæ omninò in herede, partem suam canonis solvente, cessat. † Planè, de consuetudine Germaniæ hodie introducta est, quod Nobiles & Domini omnes heredes Emphyteutæ præmortui, ad inve-

stituram accipiendam non admittant, nisi Curatorem (Einen Lehenträge) constituerint, vel unum ex se elegerint, qui reliquorum coheredum nomine investituram accipiat: † Quo facto, disputatio hæc cessat, Modest. Pist. part. 4. quest. 133. & ibi Jac. Schult. in addit. n. 32.

Ita Domini in causa Mathæi Hübners zu Dobens / Mens. Decembr. Anno 1628. (Verba sententia: Und ihr möget demnach / ob schon eure Wit. Erben ihres Theils den gewöhnlichen Zins binnen drey Jahren nicht abgestattet / eures Antheils und Rechts in solchem Erbzinngut nicht priviret werden / B. N. W.)

DEFINIT. VI.

Commissio seu juri caducitatis renunciata Dominus directus, post elapsam tempus canonem recipiens, aut possessorem ad recognoscendum admittens, etiam cum protestatione.

Emphyteuta Canonem non solvens, duplici de causa jure suo privatur, tum quia pensionis damno Dominum afficit, † tum præcipue, quod non solvendo quodammodo Emphyteutam se negare videtur: † Cum igitur post elapsam tempus Canonem offerens, utrumque hoc vitium purget, & Dominus, recipiens Canonem vel possessorem ad recognoscendum admittens, ipsum pro Emphyteuta agnoscere videatur, † utique per id sibi præjudicat, quo minus postea ad privationem Emphyteuscos adversus Emphyteutam experiri queat, Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 42. defin. 16. Berlich. part. 2. concl. 46. num. 12. Joh. Harppr. in §. adeo autem. 3. num. 492. & seqq. Inst. de locat. & conduct. † Est enim jus commissi pœnale, quod facile remissum intelligitur, in odium scilicet pœnarum, quæ semper habentur odiosæ, l. pen. ff. de pen. † Sicut & evenit, cum, aliâ quâlibet pœnâ commissa, ob non solutam suâ die pecuniam, fors petitur post diem, l. apud Celsum 4. §. La-beo ait. 7. & l. 2. §. non malè 6. ff. de dol. mal. excep. † aut cum venditor, qui legem commissoriam exerce-re potuit, pretium petere maluerit, l. 6. §. 1. l. 7. ff. de leg. commiss. junct. l. 3. ff. eod. tit. † Quæ sententia etiam placet Jafon. in l. 2. C. de jur. Emphyt. num. 124. ubi post relatas varias variorum opiniones & distinctiones, tandem concludit, quod Dominus recipiendo Canonem etiam præteriti temporis, super jure expellendi sibi præjudicare intelligatur, si non de jure suo expressè fuerit protestatus. † At putaverim ego, nec protestationem Domino prodesse ad exercendum hoc casu jus privationis cum Anton. Fab. dict. defin. 16. in fin. † inutilis namque est protestatio, cum fieri nequeat, ut & commissum, & secuti temporis pensitatio emphyteutica debeatur: Quin nec pensio præteriti temporis, quia privatio reverà est pœna, † regulariter autem res ipsa & pœna simul peti non potest, l. 4. C. de pact. int. empt. l. 10. ff. de vectigal. † Nec obstat, quod dicitur, canonem recipi pro perceptis fructibus, pœnam verò pro cessatione infligi, † Quoniam principalis pensionis solvendæ finis est recognitio Domini.

Ita Domini in causa Michael Schwane zu Daubened / Mens. Jun. Anno 1628. (Verba sententia: Ob wohl Martts Neber / so von euch sein Erbzinngut zu Lehn hat / in die vier Jahr mit Abstattung des gewöhnlichen Canonis säumig gewesen / dannhero ihr solches Gut einzuziehen gemeynet; dieweil ihr aber dennoch aniego neulich / dieses Jahres gefälligen Erbzinns von ihm angenommen / und dadurch gedachten Nebern für euren Erbzinnsman fernere agnosciert / ic. So send ihr auch nunmehr ad privationem wider ihn zu agiren nicht berechtiget / B. N. W.)

DEFINIT. VII.

Dominus, jus caducitatis ignorans, recipiendo postea Canonem, non videtur remittere caducitatem.

Non

- 1 **N**on semper tamen ac quovis indifferentem casu acceptio Pensionis post cessionem triennii à Domino facta jus caducitatis excludit, ut videre est ex traditis Jacob. Menoch. *de presump. lib. 3. pras. 112.* & Joh. Harppr. in *S. adeo. 3. Inst. de locat. & conduct.*
- 2 *num. 492. & seqq.* † Quid enim si ex causa aliqua Dominus directus jus Caducitatis seu privationis ignoraverit: Certè tùm etiam propter Canonum receptiones non videbitur remisisse Caducitatem, Amed. à Pont. in *quæst. laudemial. q. 16. n. 4.* Anton. Fab. in *Codic. lib. 4. tit. 42. defn. 16. n. 3.* † Nemo enim credendus est voluisse remittere jus, quod sibi competere ignorabat, *l. mater decedens. 19. ff. de inoff. testam. l. Campanus. 47. ff. de oper. libert.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Es wäre denn/ daß ihr/ unwissend/ daß wegen zurückverbliebenen vierjährigen Erbzinsgut euch verfallen/ dieses Jahres canonem acceptiret hättet/ dessen genösset ihr auff solchen Fall billich / D. D. W.)

DEFINIT. VIII.

Remissio præteritarum pensionum non præsumitur ex recognitione futurarum, aut acceptatione præsentium.

- 1 **N**on creditur Dominus directus præteriti temporis pensiones non solutas remittere voluisse ex eo, quod præsentis anni canonem acceptat, aut Emphyteutam ad debiti Emphyteuticarii novam professionem admittit, tametsi nihil protestatus fuerit. † Quis enim non animadvertit, nova professione & acceptatione Canonis præsentis id potissimum actum videri, ut magis possessor obligetur, & consequenter non minus ad præteritarum, quam futurarum pensionum solutionem, Anton. Fab. in *Codic. lib. 4. tit. 42. defn. 14.* Abb. in *cap. potuit 4. numer. 14. extr. de locat.* † Et quid ferè absurdius, ex eo instrumento, quod ad obligationem inducendam conscriptum est, inducere liberationem? † Ex quo fieret, ut inducta ad unum finem, contrarium effectum operarentur, *contra l. legata inutiliter. 14. ff. de adim. legat. l. in ratione. 30. S. tametsi 7. ff. ad Leg. Falcid.*

Ita Domini, in eadem causa. (Verba sent. Aber den rückständigen vierjährigen Zins send ihr/ ungeacht der von neuen gethanen Belehnung und Einhebung dieses Jahres selbigen Canonis, nochmahls einzufodern wohl befugt / D. D. W.)

DEFINIT. IX.

Dominus directus ex causa canonis haud solutus, Emphyteuta vivente, ad privationem non agens, defuncto eo, ulterius experiri nequit adversus heredes.

- 1 **E**mphyteuta cessans à solutione Canonis, aliter non cadit jure Emphyteutico, quam si Dominus voluerit & declaraverit, se velle expellere emphyteutam, *l. in emphyteuticariis. 2. ibi: si Dominus voluerit, & c. C. de jur. Emphyt.* † Ex quo sequitur, jus privationis ex causa non soluti Canonis esse merè personale, quod personam non egreditur; Quare si Dominus voluntatem suam non declaraverit, nec processum ad privationem Emphyteuteos contra Emphyteutam instituerit, defuncto illo, † ejusdem heredes adversus Emphyteutam amplius experiri non poterunt, quia potestas declarandi regulariter non transit ad heredem, *dist. l. 2. C. de jur. emphyt. Gloss. in l. idem Pomponius. 5. S. ult. ff. de rei vindicat. Bart. & Alexand. in l. inter stipulantem 83. S. 1. ff. de V. O.* † Modò Dominus jus caducitatis sciverit aut experiri voluerit, Myns. *cent. 3. obs. 97.* † Quemadmodum in casu contrario, si Dominus directus, Emphyteuta adhuc vivente, voluntatem suam non declaraverit, post mortem Emphyteutæ adversus ejus heredes privatio ulterius exerceri nequit, Mynsing.

Carpz. Definit. Vol. I.

cent. 3. obs. 97. Trentac. lib. 3. variar. resolut. tit. de jur. Emphyt. resolut. 4. num. 4. † Quia delictum defuncti eatenus heredibus non nocet, Bald. in *l. fin. C. de revoc. donat.* veluti † in casu Feloniæ à vasallo commissa, si vivente ipso Dominus conquestus non sit, postea de hac ejus heredi questio moveri non potest, utcunque feudum videatur reverti ad Dominum, Mynsing. *dist. obs. 97.*

Ita Domini in causa Oswaldi Ludewigs zu Quets / Mens. Mart. 1627. (Verba sentent. Hat euer Vater bey seinem Leben ein geraume Zeit hero und über 3. Jahr von seinem Gut/ so ein bonum Emphyteuticum ist/ die schuldigen Erbzinßen nicht abgestattet / Ob nun wohl der Erbherr in denen Gedanken steht/ daß hierdurch ihm das Erbzinssgut verfallen sey. Da er aber dennoch/ bey gedachtes eures Vaters Leben/ wider ihn deswegen nicht Klage erhoben hätte/ sondern das Werck auflieben lassen/ ic. So wäre er nunmehr wider euch/ als die Erben/ ad privationem zu agiren fernet nicht berechtiget/ D. D. W.)

DEFINIT. X.

Emphyteuta non privatur Emphyteusi ob non solum canonem, si Dominus ipsius debitor fuerit.

Et si juris certissimi sit, Emphyteutam, si per triennii spacium canonem non persolverit, jure suo privari, *l. 2. C. de jur. Emphyt. hac Const. 38.* Attamen id semper & indistinctè verum non est, sed plures pariter restrictiones, † de quibus videri potest Joh. Harppr. in *S. adeo. 3. num. 533. & seqq. Inst. de locat. & conduct.* Uomin. Cardin. Tusch. *com. 3. pract. concl. lit. E. concl. 192. n. 48. & seqq.* Anton. Telsaur. *decis. 179. numer. 1. & seqq.* Alex. Trentacianus *lib. 3. variar. resolut. tit. de jur. Emphyt. resolut. 4. num. 11.* † Quid enim, si heredes emphyteuta ignorantes fundum esse Emphyteuticum, Canonem solvere cessaverint? † Hi certè vel saltem remedio restitutionis in integrum ex causa generali: (*si qua justa causa mihi videtur*) sibi consulere possunt, secundum Jason. in *dist. l. 2. n. 184. C. de jur. Emphyt.* † Sicut nec Domino facultas competit ad privationem agendi, si forsau Emphyteuta propter pestem seu carcerationem, aliudve justum impedimentum, Canonem solvere haud potuerit, Tusch. *dist. concl. 192. num. 194.* Joh. Harppr. *dist. loc. n. 546.* † Aut si alius quispiam tertius, tanquam negotiorum gestor, canonem Domino solvisset, *arg. l. 39. & l. 45. ff. de negot. gest.* † Quod tamen non universaliter, sed cum mita talis intelligi debet, ut apparet ex traditis Berlich. *part. 2. concl. 46. num. 36. & seqq.* Harppr. *dist. S. 3. n. 540. 541. & seqq. 7. de locat.* † Porro nec tum ad privationem emphyteuteos ob non solum Canonem agi potest, si Dominus debitor fuerit Emphyteutz, Hart. *Pist. obs. 70.* Nam tunc compensationis jure à potnà liberatur, ut tradit Jason. in *dist. l. 2. n. 60. C. de jur. Emphyt. Corbul. de jur. Emphyt. cap. 15. limit. 5.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sententia: Da aber dennoch der Erbherr bey gedachtes eures Vatern Leben/ wider ihn deswegen nicht Klage erhoben hätte / sondern das Werck erlösen lassen/ oder auch sonstem ihm eurem Vater mit Schulden verhaftet gewesen / also daß die compensatio statt gehabt hätte/ ic. So wäre er nunmehr wider euch/ als die Erben/ ad privationem zu agiren fernet nicht berechtiget/ D. D. W.)

DEFINIT. XI.

Emphyteuta solvendo Canonem post tempus elapsum, ante factam Domini declarationem, moram purgat.

In Emphyteutà Ecclesiastico celerem admitti satisfactionem, moræque purgationem, textus est in *c. potuit. 4. Ext. de locato conduct.* † In Civili vero oblatione quantumvis celeri non evitari potnam, nec moram purgari, communis est Dd. sententia, quam

- quam refert & sequitur Jason. *ad l. 2. C. de jur. Emphyt. num. 8. n. 73. & post eum Fachin. 1. controu. 98.*
- 3 Matth. Berlich. *part. 2. concl. 46. num. 47.* † scilicet quia lex, ipsa poenam privationis inducit, *l. 2. C. de*
- 4 *jur. Emphyt.* † quo fauè casu purgatio ad hunc finem, ut juri alterius jam quaesito præjudicetur in præteritum, jure nostro incognita est, *l. 23. ff. de O. & A. ubi Cujac. 7. ad African. l. Celsus. 23. ff. de recept. l. magnam. 12. C. de contr. & comm. stipul. Hartm. Pilt. observ. 222. n. 8.* † At nemini ignotum, Emphyteutam non aliter jure suo privari, quam si Dominus voluerit & voluntatem suam declaraverit, *dict. l. 2. C. de jur. Emphyt.* † Quare, cum ante declarationem Domini non sit inducta privatio nec jus perfectè Domino quaesitum, † utique æquissimè moræ purgatio erit admittenda, ut rectè sentit Dan. Moll. *hic n. 6.*
- 8 † Quò & facit, quod Zasius *in l. si quis arbitratur. 43. n. 14. ff. de V. O.* scribit, moræ purgationem semper esse admittendam, re adhuc integrà, h. e. quando alterius partis jus non fit deterius, idque perpetuum esse, catholicum & uniuersale.

Ita Domini in causa Conradi Scheibens zu Alesfeld/ Mense Nov. Anno 1621. (Verba sentent. Ob ihr wohl vom euer Erbzigut den gewöhnlichen canonem binnen dreyen Jahren nicht abgestattet/ dahero euer Gut dem Erbherrn in Dreyen verfallen/ da ihr aber dennoch solchen Rest/ ehe und zuvor bemeldter Lehnherr ad privationem wider euch agiren möchte/ nochmahls erlegen/ und also moram purgiren würdet/ ic. So würdet ihr bey solchem euer Erbzigut und Berechtigtheit billich gelassen/ W. X. W.)

DEFINIT. XII.

Fructus post tempus elapsum, ante privationem percepti, ad Emphyteutam pertinent.

- 1 **S**I Emphyteuta in solutione Canonis cessaverit, & antequam Dominus declaraverit, se velle eum jure suo privare, perceperit fructus, agente postea Domino ad privationem, fructus interim à triennio perceptos ab Emphyteutà restituendos esse, existimare equidem quis posset ex eo, † quod malæ fidei possessor fructus non faciat suos, sed omnes restituere teneatur, *l. fructus. 44. l. 62. §. ult. ff. de R. V. l. domum. 5. l. si fundum. 17. l. 22. C. eod. tit.* † Prout etiam communiter tradunt Dd. Jason. *in l. 2. C. de jur. Emphyt. num. 17.* Felin. *in cap. de quarta. 4. numer. 33. extr. de prescript.* Andr. Tiraquell. *in l. si unquam. 8. verb. revertatur. n. 271. C. de revoc. donat.* † Attamen contrarium in Camerâ Imperiali observari ceu æquitati magis consentaneum, testatur Mynsing. *cent. 6. obs. 83. num. 5.* † Neutiquam enim concesserim, Emphyteutam esse malæ fidei possessorem ex eo tempore, quo in solutione Canonis cessaverit, quum jure suo privatus non dicatur, nisi Dominus voluerit,
- 6 *l. 2. C. de jur. Emphyt.* † Ante Domini ergò declarationem adhuc in bonâ fide reperitur, quia probabiliter credere potest, Dominum ipsi poenam remittere velle, Jason. Harppr. *in §. adeo autem. 3. Inst. de locat. & conduct. num. 565.* † Quin & Dominium utile retinet Emphyteuta, antequam Dominus directus ad privationem agere coeperit, *dict. l. 2. C. de jur. Emphyt.*
- 8 Ergò tamdiu etiam fructus lucrabitur, † qui semper Domino utili cedunt, *l. & ex diverso 35. §. 1. ff. de Rei vindicat. l. 25. l. 45. ff. de usur. l. 48. ff. de acquir. rer. domin.* Harppr. *dict. loc. num. 563.* Berlich. *part. 2. concl. 46. n. 48.* † Illud tamen largiri possum, quod hoc casu Emphyteuta meliorationes, aliasque impensas repetere non possit, *dict. l. 2. vers. nulla ei in posterum. & c. C. de jur. Emphyt. Novell. 7. c. 3. §. 2.*
- 10 Andr. Gail. *lib. 2. obs. 121. n. ult.* † Quamvis hoc de iis saltem impensis intellectum velim, quas Emphyteuta ex lege & naturâ contractus tenebatur facere, non etiam de aliis, quæ nudam & simplicem debita

meliorationis formam excedunt, quasque Emphyteuta ex naturâ contractus facere non astringebatur, † Quas & hoc casu Emphyteutam recuperare, scribit Amed. à Pont. *quest. laudem. 8. num. 3.* Menoch. *de recuper. poss. remed. 15. n. 503.*

Ita tractatum in causa Michael Schwabens zu Daubened/ Mense Junio, Anno 1623.

DEFINIT. XIII.

Cessat in foro Saxonico privatio emphyteuseos ob fundi alienationem irrequisito Domino factam.

SI rem alienaverit Emphyteuta irrequisito Domino, constat, juris Emphyteuticarii rationem illam esse, ut jure suo cecidisse dicendus sit, ac Domino directo liberum esse debeat, rem quasi commissam, revocare, nullo etiam pretio emptori restituto, *l. ult. ubi Jason. Sichard. Salycet. & Dd. C. de jur. Emphyt. Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 42. defn. 7. num. 7. Moller. hic n. 4.* † Quod tamen de alienatione ac traditione reali omninò accipi debet: Alioquin, etiamsi Emphyteuta inscio Domino prædium Emphyteuticum vendiderit, † si tamen traditionem realem nondum processerit, nec dominium transfulerit, jure eum suo non privari crebrius placuit, *arg. c. Imperialem. §. callidis. tit. 55. F. 2. Salycet. & Jason in dict. l. ult. C. de jur. Emphyt.* † Non enim dicitur verè alienatum, quod venditum quidem, sed non translatum est, quia verbum (*Vendere*) cum effectu intelligi debet, *arg. l. 1. §. 1. vers. hac autem verba. ff. quod quisque jur. in alt. l. alienatum. 67. ff. de verb. signif.* Concludere hinc licet, † vix dari casum hodiè in foro Saxonico, quo Emphyteusis ob alienationem sine consensu Domini factam amittatur: † Neminem si quidem fugit, ex observantiâ fori Saxonici, rem, quamvis immobilem, verè & efficaciter alienari, ejusque Dominium transferri non posse, nisi præcesserit resignatio proprietatis coram judice facta, † adeoque traditio judicialis sit, necesse est, uti post Coler. *de process. execut. part. 2. cap. 10. num. 198. & 1. decis. 16. tradunt Andr. Rauchb. part. 1. q. 6. num. 34. & seqq. Petr. Heig. part. 2. q. 18. numer. 2. & Dan. Moller. ad Const. Elect. 26. n. 16. p. 2.* † Si ergò Dominus directus resignationem fieri patiat, & sic traditionem Emphyteuseos judicialiter confirmet, nemo opinor ejusmodi alienationem invito Domino factam affirmabit. † Reclamante verò Domino haud valida erit alienatio, quæ nec propterea effectum privationis operari potest, prout in simili de alienatione Feudi disputat Hartm. Pilt. *obs. 230.* † quamvis dissentiat Heig. *dict. quest. 18.*

Ita Domini in causa Johannis Meiners zu Teuchern/ Mense Octobr. Anno 1630. (Verba sententiz: Ob ihr wohl euer Erbzigut ansänglichen ohne Vorbewußt des Lehnherrn Matthes Stolgen verkaufft und eingeräumet/ dieweil aber dennoch hernach bey beschehener Gerichtlichen Auffassung/ und Ubergabung des verkaufften Guts/ bemeldter Lehnherr solchem Kauff nicht widersprochen/ sondern Käuffern mit dem Gut beliehen/ und dadurch in die alienation verwilliget/ ic. So verbleibet es auch dabey billich/ und es ist der Lehnherr dasselbe nunmehr einzuziehen nicht berechtiget/ W. X. W.)

DEFINIT. XIV.

Servitus in fundo emphyteutico constituta extinguitur, emphyteus finit.

EXpeditum verè est, quod Emphyteuta possit in prædio emphyteutico sine Domini consensu servitutem constituere, Jason. *in l. fin. C. de jur. Emphyt. numer. 117.* Jul. Clar. *lib. 4. sent. §. Emphyteusis. quest. 21.* Joh. Borch. *de feud. cap. 3. num. 43.* Aurel. Corbul. *in tract. de jur. emphyt. cap. 14. limitat. 29.* † At ita, ut nihil Domino directo detrahatur, sed is rem

rem Emphyteuticam ſalvā habeat, & quotanniſſionem conſtitutam accipiat, ipſeque Emphyteuta ſuo tantummodo non Domini juri præjudicet.

3 † Cum nec ſervitus ulterius duret, quā Emphyteuta in poſſeſſione fundi reperitur. Sed finitā Emphyteuſi ſervitus quoque expirat, quia extincto jure dantis, etiam jus accipientis extingui ſolet, *l. lex veſtigali 31. ff. de pignor. l. peto. 69. §. prædium. 1. ff. de legat. 2. l. 48. ff. de jur. ſiſci. Surdus deciſ. 280. n. 10. Octav. Cacheran. deciſ. 156. n. 8.*

Ita Domini in cauſa Otton. à Tetteborns, Menſ. Jul. Anno 1604. (Verba ſentent. Ob nun wohl mehrgedachter Erbzinſmann und ſeine Nachkommen die Zeit hero/ weil ſie die zwo Hoeffen im Beſitz gehabt/ ſolche Diante geleistet/ die weil aber dennoch beweidte zwo Hoeffen nunmehr an euch/ als den Lehnherrn/ gebracht und verfället worden/ ic. So ſeyd ihr vorgeachte Dienſte feruer zu leiſten nicht verpflüchtet/ B. R. W.)

DEFINIT. XV.

Præſcribitur Emphyteuſis, ſolutione Canonis ultra triginta annos, annum & diem factā.

1 **S**I poſſeſſor Emphyteutam ſe negaverit, atque ſpenſionem ſolvere recuſaverit, & ſic pro ſuo poſſidere inceperit, continuando ejusmodi poſſeſſionem ultra 30. annos, annum & diem in foro Saxonico, directum Dominium ac proprietatem fundi Emphyteutici præſcriptione acquiſiſſe videbitur juxta
2 tradita *Suprà* Conſt. 3. *Defin. 16.* † Quidni ergo in caſu contrario, eodem quoque modo jus Emphyteuſeos præſcribi dicemus, ſi poſſeſſor fundum, tanquam Emphyteuſin, per 30. annos, annum & diem poſſederit, ac canonem ſolverit, licet de Emphyteuſi
3 nunquam inveſtitus fuerit. † Quod tanto magis procedet, quanto certius eſt, hoc modo & feudum præſcriptione acquiri in prædiis allodialibus absque
4 inveſtiturā, † ſi nempe quis per triginta annos rem aliquam ut feudum poſſederit, & ſervitia Domino exhibuerit, *tit. 26. §. ſi quis per triginta. F. 2. Bocer. de præſcript. feud. c. 2. n. 8. & ſeqq. Mynſing. cent. 4. obſ. 29. Vid. Suprà. Conſt. 4. Defin. 13. & infr. Conſt. 40. Defin. 1.*

Ita Domini in eadem cauſa. (Verba ſent. Und als obngeſehr vor 40. Jahren euer Vater bemeldte zwo Hoeffen wiederum annehmen wollen/ hat der Beſitzer vorgewendet/ daß ſie ſein Erbzinſgut worden/ weil er ſie über 30. Jahr/ Jahr und Tag/ um einen gleichförmigen Erbzinſ beſeſſen/ imwaſſen ihme dannenhero dieſelbe als ein Erbzinſgut/ eurem Vater aber die Lehn zuſammen obberührten Zins zu Recht zuerkant worden/ B. R. W.)

DEFINIT. XVI.

Vindicatione & hypothecariā actione Dominus directus adverſus Emphyteutam, aliumvè Emphyteuſeos poſſeſſorem experiri poteſt.

1 **Q**UI Emphyteuſin concedit, Dominium directum penes ſe retinet; Nam datio in feudum vel emphyteuſin non eſt modus transferendi Domini directi, ſed potius retinendi, *l. 1. C. de jur. Emphyt. l. 1. ff. ſi ag. veſtig. vel emphyt. petat.* † Dubium ergo non eſt, quin Dominus directus adverſus Emphyteutam ob canonem non ſolutum, rei vindicatione, ad privationem agere, & Emphyteuſin recuperare valeat, Anton. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 42. defin. 7. num. 1.*
2 † nec ei nocere debet, quod utile dominium certā lege tranſtulero in eum, qui contractus legi non obtemperat. † Non enim poteſt contractu ſe tueri is, qui prior ipſe facit adverſus contractum, *l. quero. 54. §. inter locatorem. 1. ff. locat. l. Julianus. 13. §. offerri. 8. ff. de act. empt. l. 2. & 3. ff. ſi ager. veſtig.* † Sed & hypothecaria actio Domino competit propter Domini utilis translationem, ex quā ipſe etiam Emphyteuta utili actione in rem adverſus Dominum expe-

riri poteſt, *l. 1. §. ult. ff. ſi ager. veſt.* Quidni ergo in caſu contrario Dominus actione hypothecariā adverſus Emphyteutam agere valeret, reſpectu ſcilicet utilis Domini, ex quo Emphyteuſis Domino hypothecari & obligari poteſt, † licet aliās nemini res ſua obligetur, *l. neque pignus. 45. ff. de reg. jur. l. pen. §. 1. ff. de except. rei jud. Ant. Fab. diſt. defin. 7. num. 3.* † Nec quicquam prohibet & hypothecam & Dominium non quidem ſimul, ſed alternativè concurrere, ita ut uno electo alterum tollatur, Jac. Marchieſell. *q. 152. n. 2. Simon. Ulric. Piſt. in addit. ad Hart. Piſt. p. 1. q. 7. lit. C. verſ. nihil itaque prohibet.* † Porro, quia utraque hæc actio realis eſt, non ſolum adverſus Emphyteutam, ſed & contra quemvis novum poſſeſſorē, alienatā ſcilicet emphyteuſi absque conſenſu Domini, obtinebit, *l. qui petitorio 36. ff. de R. V. l. pignoris. 17. ff. de pignor.*

Ita Domini in cauſa Johannis Henrici à Reitzenſtein, Menſ. Majo, Anno 1627.

DEFINIT. XVII.

Competit etiam Domino directo actio personalis contra Emphyteutam, ejusve heredes.

1 **N**ON ſolum rei vindicatione & hypothecariā, ſed & personali actione Emphyteuta à Domino directo conveniri poteſt, ſi non canonem debitum ſolverit, ſut fundum emphyteuticum Domino irrequiſito alienaverit, † ex contractu ſcilicet emphyteuticario, quo Domino obligatur, *l. 1. ff. de O. & A. l. 1. & paſſim. ff. de Verb. Oblig. quæ obligatio peculiaris actionem personalem, † emphyteuticariam videlicet, parit, arg. l. ſi finita 15. §. ſi de veſtigalibus. 26. ff. de damn. infect. l. ſi cum venditor. 66. ff. de evict. Joh. Harppr. in §. adeo autem 3. n. 576. Inſt. de locat. & conduct. † Quā tamen actione Dominus ſolum adverſus Emphyteutam ejusque heredes experiri poteſt, arg. l. ult. C. de hered. act. l. 1. C. ſi cert. petat. ſive poſſideant fundum Emphyteuticum, ſive non, cum dolo malo deſuiſſe videantur poſſidere, alienantes fundum irrequiſito Domini conſenſu, † unde meritò pro poſſeſſoribus condemnandi ſunt, *l. qui dolo. 131. l. parem. 150. ff. de reg. jur. Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 42. defin. 7. num. 10.* Non autem novum poſſeſſorem, qui cum eo non contraxit. † Haud
2 namque obligatio personalis ſequitur ſingularem ſucceſſorem, *l. ult. §. 1. ff. de contr. empt. l. 1. §. ſi heres. 16. ff. ad Scctum Trebell.* † Sed quid opus dixeris actione hæc personali, cum rei vindicatione & hypothecariā ſatis proſpectum ſit Domino adverſus ipſum etiam Emphyteutam? † Nempe quia intereſt Domini directi, ut quamplures ad ſuum conſequendum habeat actiones, *l. cum filius. 76. §. de variis 8. ff. de legat. 2. l. 1. §. 1. ff. quod legator.* † Et conſequenter, ut ne amittat actionem personalem ex contractu genuinam, ſi non fundum Emphyteuticum vindicare, ſed canonem nondum ſolutum petere velit, Fab. *diſt. loc.**

Ita Domini in cauſa Georg Fiſchers und des Ampts Arnſtein zu Endorff/ Menſ. Jun. Anno 1633. (Verba ſent. Ob gleich das Amt wegen des verfallenen Erbzinſes auff der Mühlen ein Unterpfand erlanget/ ic. So iſt doch demſelben ſich des rückſtändigen Erbzinſes halben/ von andern des Erbzinſmans Gütern bezahlet zu machen/ und dahinet die execution zu ſuchen unbenommen/ B. R. W.)

DEFINIT. XVIII.

Emphyteuta onera fundi Emphyteutici ſuſtinet ac tributa collectasque ſolvit.

1 **E**MPHYTEUTA licet prædii Emphyteutici propriarius non ſit, *l. 1. §. 1. ff. ſi ager. veſtigal.* † attamen quaſi Dominus appellatur, ac dominium fundi utile habet, *diſt. l. 1. l. poſſeſſores. 12. in fin. C. de fund.*

- fund. patrim. lib. 11. Joh. Harppr. in pr. numer. 44. Inst. de rer. divis. † Ideoque & merito jus utendi-fruendi sibi vindicat, d. l. 1. §. 1. ff. si ager. velligal. §. adeo.*
- 3 *3. Inst. de locat. & conduct. † omniaque commoda & emolumenta prædii lucratur, l. item si fundi. 9. §. 2. & §. 3. l. 13. §. inde est quasitum. 5. ff. de usufr. † Sicut & è contra omnia sustinet onera & incommoda, nec non hinc tributa atque collectas solvere obstrictus est, aliasque publicas pensitationes, quæ fisco aut Reipublicæ quotannis præstantur, l. 2. C. de jur. Emphyt. Joh. Harppr. in §. adeo autem. 3. Inst. de locat. & conduct. num. 393. † Hæc enim manera quia prædiorum possessores onerant, l. Imperatores. 7. ff. de publ. & velligal. † Idcirco & Emphyteuta, qui fundi possessor est, ea præstare compellitur, l. sciendum. 15. §. 1. ff. qui sacra. cogunt. Valasc. in tract. de jur. Emphyt. quest. 17. Donell. 9. comm. 14.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Gestalt denn auch sonst der Erbzinsmann vor sich und ohne Zuthun des Lehenherrns die Steuern und Beschwerungen abzustatten pflichtig ist/ie.)

DEFINIT. XIX.

Neque ob sterilitatem neque bellicos tumultus, aliosque casus fortuitos canon Emphyteuta remittitur, modo prædium Emphyteuticum non prorsus fuerit extinctum.

- 1 **C**erti juris est, casus fortuitos omnes ad Emphyteutam pertinere, nec hunc ob rei Emphyteuticæ deteriorationem à præstatione pensionis liberari, l. 1. in fin. C. de jur. Emphyt. Novell. 7. in præfat. S. lex itaque talia, &c. Joh. Harppr. ad §. adeo autem. 3. Inst. de locat. & conduct. n. 373. ubi & Horm. Vultej. num. 14. † Ut maximè ergò damnum notabile vel insignis sterilitas contingat, neutiquam tamen anni illius pensio five Canon Emphyteutæ remitti debet, dict. l. 1. in fin. ubi Salycet. numer. 10. & Jason. numer. 18. C. de jur. Emphyt. Jul. Clar. lib. 4. sent. §. Emphyteutis. q. 8. n. 7. Andr. Gail. lib. 2. obs. 23. num. 23. Anton. Faber. in Codic. lib. 4. tit. 42. def. 36. numer. 1.
- 2 **F**achin. 1. controu. 89. † Secus ac in locatione-conductione, ubi propter sterilitatem mercedis fit remissio conductori, l. ex conducto 15. ff. vis. 2. l. si mercet. 25. §. vis major. 6. ff. locat. l. licet. 8. C. eod. tit. † Nam ibi, in locatione scilicet, merces principaliter præstatur ob usum rei, ideoque si conductor re uti nequeat, meritò aliquid de mercede ei remittendum erit, quasi ita tacitè inter eum & locatorem convenerit, dict. l. licet. 8. C. d. t. † Quæ ratio cessat in Emphyteusi, in qua pensio non præstatur propter rei usum & in compensationem fructuum, sed propter dominii recognitionem, ad quam, utpote quæ est de substantiâ contractus Emphyteutici, contra-hentes potissimum respicere solent. † Pariter nec ob incursionem hostium, tumultus bellicos, aliosque fortuitos casus, ex prædictâ ratione, ulla Canonis remissio Emphyteutæ concedenda est, dict. Novell. 7. & dict. l. 1. in fin. C. de jur. Emphyt. † Quod tamen de particulari solummodo rei Emphyteuticæ deterioratione exaudiri velim. † Nam si casu fortuito prædium emphyteuticum planè extinctum fuerit, aut ob bellicos tumultus Emphyteutæ fundum prorsus ingredi non licuerit, uti tum Canonis seu pensionis remissio fieri debet, † quia tunc fundus pro penitus extincto habetur, l. cum unus. 12. §. ult. ff. de reb. autor. jud. l. possideri. 3. §. 17. ff. de acq. vel amitt. possess. l. 10. §. ult. ff. de per. & comm. rei vendit. † At remittitur Emphyteutæ pensio, fundo emphyteutico planè extincto l. 1. C. de jur. Emphyt. Andr. Gail. dict. obs. 23. num. 23. Harppr. dict. §. 3. Inst. de locat. num. 375. Fab. dict. def. 36. num. 2. 3. † Quamvis aliud

obtineat, si res paulatim perimatur per negligentiam possessoris, ut tradit Anton. Fab. dict. tit. 42. def. 37.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Ob sich nun wohl der Erbzinsmann zu Abstattung des vollständigen Erbzinses nicht verstehen will/ mit Fürwenden/ daß er bey tezigem Kriegswesen selbige Mühle nicht wohl und vollständig nuzen und brauchen können; diemeil er aber dennoch solchen Erbzins einmahl richtig beliebet/ die Kriegs-Unruhe auch die Mühle nicht gang und zu Grunde aus verderbet/nach die Nuzung ihm gänglich entzogen worden / in welchem Fall allein/ bewährter Rechtsgelehrter Meynung nach/die remissio canonis statt hat/ ic. So hat sich auch George Zischer mit seinem Fürwenden nicht zu behelffen/ sondern er ist die rückständige Erbzinsen/ bey Vermendung der Gerichtlichen Execution, nochmahls zu entrichten schuldig/W. R. W.)

Es in causa Danielis Golickens contra Martinum Rönigen zu Cüstrin/ Menf. Apr. Anno 1635.

DEFINIT. XX.

Ob non petitam renovationem investitura intra annum & diem, Emphyteusis non admittitur, puniri tamen propterea potest possessor arbitrariè.

Multum certè à vero aberrant, qui feudum & Emphyteusim ita confundunt, ut, quod de illo expresse sancitum est jure feudali, ad contractum Emphyteuticarium trahere & extendere haud verentur. † Ex quo & illud profluit, quod Dd. communiter tradunt, Emphyteutam habere annum & diem à tempore scientiæ ad investituram & confirmationem petendam, sub pœnâ privationis, Jason. in l. 2. num. 23. C. de jur. Emphyt. Roman. consil. 22. num. 6. & alii ab his allegari, † scilicet quia tantum temporis spacium Valallo concessum est, intra quod si renovationem investituræ non petierit, ulterius non admittitur, tit. 24. F. 2. Henr. Bocer. de investit. Feud. cap. 4. num. 7. † Verùm, licet argumentum à feudo ad Emphyteusiam quandoque procedat, ut docet Jason. in l. 1. C. de jur. Emphyt. Everh. in topic. loc. ab Emphyteus. ad feudum. Schrader. in tract. feud. part. 7. cap. 5. num. 51. † Attamen illud in pœnalibus ceu odiosis, quò & privatio rei Emphyteuticæ referenda est, neutiquam locum habet, arg. c. odia. 15. de reg. jur. in sexto. † Quamvis nec in eo conveniant Dd. an tempus ad petitionem investituræ annum sit, ut post Jason. in l. 2. C. de jur. Emphyt. num. 23. Clar. §. emphyt. q. 43. n. 3. communiter receptum, † vel bimestre, ut ex recentioribus Corbul. de jur. emphyt. c. 5. n. 1. Jacob. Schult. ad Modest. Pistor. q. 131. n. 1. & seqq. contendunt, de quo conflictu vid. Berlich. decis. 68. † Concesserim tamen Emphyteutæ hoc casu pœnam arbitrariam carceris, vel multam pecuniariam justissime imponi, ob negligentiam petitionis, quæ contentum Domini jus dicentis annexum habet, l. si quis ex aliena. 5. ff. de jud. Berlich. dict. decis. 68. num. 12. Cravett. consil. 205. num. 13.

Ita Domini in causa Wolffen Ehrenfrieds von Radstock/ Menf. Jun. Anno 1624. (Verba sentent. Ob wohl ertliche eurer Urerthanen/ so ihre Erbzinsgüter von euch zu Lehen haben/ auff begehende Fälle/ nach ihrer Eltern und Vorfahren Absterben/ binnen Jahr und Tag die Lehen nicht gemietet/ ic. So haben sie sich doch dadurch der Güter/ gestalten Sachen nach/ nicht verlustig gemacht/ Sie werden aber gleichwohl derowegen willkührlichen/ entweder ein 10. Tage lang mit Gefängniß/ oder ein ieder um 3. Neue Schock in Straff genommen/ W. R. W.)

DEFINIT. XXI.

Prædium Emphyteuticum, quod in commissum cadit, Domino directo quoad proprietatem, Usufructuario verò quoad usum fructum acquiritur.

Nemo certè inficias ibit, consolidationem fieri utilis dominii cū directo, quando Emphyteusis

- 2 in commissum cadit: † Nec enim aliud quid est commissum, quam concessionis Emphyteuticæ extinctio, ac utilis Domini reversio & consolidatio cum directo, Dan. Moller. *lib. 4. semestr. 25. num. 1.*
- 3 Ex quo manifestum redditur, † prædium Emphyteuticum, si ob non solutum canonem, aliamve ob causam in commissum cadat, non usufructuario, sed domino directo, quantum ad proprietatem acquiri, Jason. *in l. ult. num. 45. C. de jur. Emphyt.* Olrad. *conf. 240.* Molin. *in consuet. Paris. 1. gloss. 1. n. 38.* Moller. *diñ. cap. 25.* † Nec enim potest dominium utile, quod penes defunctum fuit, consolidari cum directo, quia revertatur ad Dominum directum, *l. qui dies. 34. in pr. ff. de Usuf. l. 3. §. non solum 2. ff. de Usuf. accresc. l. 17. §. l. seq. l. si servus. 27. ff. quib. mod. usufr.*
- 5 Anton. Fab. *in Codic. lib. 3. tit. 23. defin. 4. n. 7.* † At hoc verum est solummodo quoad proprietatem rei Emphyteuticæ, ususfructus verò ad usufructuarium pertinet, Moller. *diñ. loc.* † ubi post Molin. respondet ad text. *in l. usufructu legato, 7. §. 1. ff. de usufr.* qui huic assertioni videtur obstare.

Ita tractatum in causa Otton. à Tetteborn, Mens. Julio, Anno 1604.

DEFINIT. XXII.

Canon Emphyteuta ob melioramenta non debet augeri.

- 1 **E**Xpediti juris est, quod in emphyteusi Pensio si-
ve Canon non praestetur propter rei usum & in
2 compensationem fructuum, † sed propter Domini
recognitionem, ad quam contrahentes potissimum
respicere solent, *l. 2. l. 3. C. de jur. Emphyt.* Joh. Sichard.
ad l. 1. n. 27. C. eod. tit. Joh. Harppr. *in §. adeo autem.*
3 *3. n. 384. Instit. de locat. & conduct.* † Licet ergò fru-
ctus & commoda canonem multum superent, ipsa
4 tamen Emphyteusis neququam inde vitabitur. †
Ex quo porro fit, quod licet prædium Emphyteuti-
cum meliorationibus auctius & pinguius reddatur,
canon tamen augeri non debeat, sed melioramenta
in commodum Emphyteutæ cedunt, ut tradit post
Jason. *in l. 1. num. 79. C. de jur. Emphyt.* Hartm. Pistor.
observat. 91. Corbul. *de jur. Emphyt. cap. 15. quest. 5.*
Borch. *de feud. cap. 3. num. 13.*

Ita Domini in causa Conradi Scheibens zu Alfefeld/ Mens. Nov. Anno 1621 (Verba sentent. Wann gleich das Erbzigsgut/ sieber der Zeit/ als ihr damit beliehen/ in viel Wege gebesert und austräglich worden/ ic. So möchtet ihr doch einen höhern Erbzigsgut/ als ihr einwahl anheischig worden/ daraus abzurichten nicht angehalten werden/ D. N. W.)

DEFINIT. XXIII.

Ob deteriorationem partis fundi Emphyteutici, non nisi eâ parte Emphyteuta privari debet.

- 1 **E**Mphyteuta faciens deteriorem fundum Em-
phyteuticum jure suo eadit, per text. *in Auth.*
qui rem C. de SS. Eccles. qui textus etsi loquatur de
2 Emphyteusi Ecclesiasticâ, † idem tamen obtinere
juris in Emphyteusi Civili aut seculari, ex rationis
identitate, tradunt communiter Dd. Jason. *in l. 2. n.*
48. C. de jur. Emphyt. Jul. Clar. *lib. 4. sent. §. Emphy-*
teusis quest. 26. Hartm. Pistor. *lib. 1. quest. 28. num. 2.*
Mynsig. *cent. 6. observ. 86.* Corbul. *de jur. Emphyt.*
3 *cap. 13.* † Modò tria hæc copulativè concurrant.
I. Quod facta sit notabilis quantitatis deterioratio.
II. Ut id, in quo factus est fundus deterior, perpo-
tuum fundi ipsius jacturam, non saltem difficultatem
percipiendorum fructuum concernat. III. Quod de-
terioratio ejusmodi vel dolo malo, vel latâ saltem,
sive levi culpâ facta fuerit, secundum tradita Hartm.
Pistor. *diñ. quest. 28. num. 4.* Jac. Menoch. *de arbitr.*
4 *judic. quest. lib. 2. cent. 1. cas. 78.* † Nam ob culpam
levissimam in re deteriorandâ commissam, privatio-

nis poenam Emphyteuta subire non debet, † quoni-
am de hæc culpâ ex naturâ contractus Emphyteutici
non tenetur, *l. si ut certo §. §. nunc videndum 2. ff. com-*
modat. l. contractus 23. ff. de Reg. jur. ut pluribus per-
sequitur Joh. Harppr. *in §. adeo autem 3. n. 422. & seqq.*
Inst. de locat. & conduct. † In hoc autem non assen-
6 tior Hartm. Pistor. *diñ. quest. 28. num. 3. allisque ab*
eo allegatis, quod licet non totus fundus Emphyteu-
ticus, sed saltem pars ejus deterior facta sit, tamen
7 toto fundo possessor privetur. † Nam animadverte-
re debuisset, poenam delicto commensurari, idque
non excedere, *l. perspicendum 11. l. aut facta 16. ff. d.*
pæn. l. sancimus 22. C. eod. † Unde fit, quod heres
8 ratione ejus tantum partis, in quâ fraudem adhibuit,
punietur, *l. rescriptum 6. l. heres 11. ff. de his qua ut in-*
dign. auf. † Quò & facere videtur, quod Vasallus
9 non toto feudo, sed eâ tantummodò parte, quam non
consentiente Domino alienavit, privetur, *tit. 38. FF. 2.*
† Quidni ergo idem quoque de Vasallo & Emphy-
10 teuta, partem fundi feudalis vel Emphyteutici dete-
riorante, asserendum erit, Joh. Harppr. *in diñ. §. 3. n.*
434. Inst. de locat. ubi contraria solvit.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Die weil ihr selbst berichtet/ daß ihr den einen Baumgarten in eurem Erbzigsgut nicht pfleglichen gehalten/ sondern die meisten tragenden Obstbäume zu Feuerholz abgehauen/ und die Beetwercke ganz und gar eingehen lassen/ ic. So ist dannhero der Lehns Herr ad privationem wider euch zu klagen/ und den Garten wegen der Verwüstung einzuziehen wohl befugt/ des andern Erbzigsguts aber habt ihr euch dadurch nicht verlustig gemacht/ D. N. W.)

DEFINIT. XXIV.

Privationis pena locum habet adversus Emphyteutam, qui fructiferas arbores etiam à seipso positas incidit.

NEgari certè nequit, Emphyteutam arbores fru-
ctiferas incidendo, fundum Emphyteuticum
deteriorem reddere, ac proinde jus suum in Emphy-
teutario perdere, *l. si cuius 13. §. fructuarius 4. ff. de*
Usufr. l. §. eleganter 7. §. non solum 3. ff. de dolo malo.
l. 2. ff. si Usufr. pet. at. l. 45. §. 13. ff. de jur. fisc. Jul. Clar.
lib. 4. sent. §. Emphyteusis quest. 26. n. 2. Corbul. *de jur.*
Emphyt. c. 13. num. 2. Jacob. Menoch. *de arbitr. jud.*
quest. lib. 2. cent. 1. cas. 78. n. 7. † Quod & ad arbores
2 eas, quas ipsemet Emphyteuta posuit & plantavit,
extendi velim, cum Joh. Harppr. *in §. adeo autem 3.*
num. 439. Inst. de locat. & conduct. † Sunt enim ar-
3 bores, à possessore plantatæ, pars soli, *l. fructus 44. ff.*
de R. V. l. ult. §. fructus 6. ff. que in fraud. Credit. †
4 ejusque esse cenentur, in cujus fundo radices ege-
runt, *l. adeo quidem 7. in fin. ff. de acquir. rer. domin.*
Ergò ad Dominum directum spectabunt. † Atque
5 idèò Emphyteuta eas incidendo ipsum prædium Em-
phyteuticum deteriorasse intelligitur, † meritò ita-
6 que privationis poenam incurrit, Harppr. *diñ. loc. n.*
441. & seqq. ubi hoc rectè limitat, † si Emphyteuta
7 alias æquè fructiferas arbores in locum incisarum ar-
borum substituerit, & supplantaverit, *arg. diñ. l. 45.*
& 13. de jur. fisc. † quia tùm prædium Emphyteuti-
8 cum deterius fecisse non censèbitur, Cæpoll. *de S. P.*
R. cap. 22. num. 13.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Sondern die meisten tragenden Obstbäume/ deret viel ihr hievor selbst dar ein gezeuget/ zu Feuerholz abgehauen/ an derselben stätte aber keins andere gepflanget/ ic.)

DEFINIT. XXV.

Pensiones promobiles, (Ruhstherzinsen) etiamnum hodie quibusdam in locis in usu sunt & quanam ita dicantur?

EMphyteuta propter Canonem retardatum re-
gulariter hodiè non tenetur ad duplum, sed li-
bera-

- beratur præstatione ejus unâ cum interesse à tempore moræ, Matth. Coler. *part. 1. decis. 24. numer. 4.* † Alia ratio est pensionum promobilium der Ruzscherszinsen/ quæ ab initio eâ lege promittuntur ab Emphyteutis, † ut non factâ solutione certo & stato die, altero die duplicentur, & sic deinceps solvantur duplicatæ, vel etiam triplicatæ, per text. *in art. 54. lib. 1. Landr. ibi:* Wer seinen Zins zu rechter Zeit nicht giebet/ zweyfach soll er ihn geben des andern Tages/ und also alle Tage zwiefach/ dieweil er den Zins innen behält/ & *ibi* Zobel. *in Gloss. latin. lit. B. Dan. Moller. hic n. 15. Reinhard. part. 1. differ. 11. Paul. Matth. Wehner. in observat. præf. verb. Ruzscherszins.*
- 4 Matth. Coler. *dict. decis. 24. num. 2.* † Dicuntur autem Ruzscherszinsse/ quia promoventur, & quò diutius stant, eò majores fiunt, (weil sie fortrugschen/ und te länger sie anstehen/ ie mehr und grösser sie werden.) Wehner. *dict. loc. Jacob. Schult. in addit. ad Coler.*
- 5 *dict. loc.* † Hoc genus pensionum in foro Saxonico quondam frequentius erat, at hodiè promobiles pensiones sunt rariores. † Obtinent tamen etiam numm. iis in locis, ubi consuetudine ac usu sunt receptæ;
- 6 Non tamen aliter census hi duplicantur, † quàm ut in præstatione dupli insit simplum, ita ut non solvens simplicem censum in die stato & certo, teneatur secundâ die solvere duos census, tertiâ die tres, & ita deinceps, &c. † Quia verba juris Statutarii *in dict. artic. 54. lib. 1. Landr. strictè accipi debent, & mitior est in penalibus facienda interpretatio, Zobel.*
- 9 *in Gloss. latin. ad text. germ. dict. art. 54. lit. B.* † Porro, nunquam pensiones hæ tam strictè alterâ die duplicandæ sunt, quin non semper justa & sufficiens causa cessationis ejusmodi duplicationem impediat.

It. Domini in causa VVollfgangi & Christophori fratrum à Morungen, Mens. Septembr. Anno 1600. (Verba sententiz: Habt ihr von euren Vor-Eltern etliche Zinsen/ so auff Ruzschartrecht stehen/ und von etlichen Bürgern zu Sangerhausen auff den Tag Michaelis bey Sonnenschein erleyet werden müssen/ ererbet/ und es haben am Tage Michaelis des ver-

schienenen 1599. Jahrs über hundert Personen ihre Zinsen nicht entrichtet/ıc. Da ihr nun solche Zinsen auff vorbemel-ten Tag Michaelis von oberwähnten Personen hättet abfordern lassen/ immassen euch disfalls zu thun gebühret/ und sie wären mit Erlegung derselben ohne erhebliche Ursachen säumig worden/ so wäret ihr von ihnen alle Tage/ so lange sie ferner säumig/ zwiefachen Zins zu fordern wohl befugt/ D. N. W.)

Et in causa Friderici Gundermans zu Schleuditz/ Mens. April. Anno 1633. (Verba sentent. Da ihr nun solche Zinsen auff vorbemel-ten Tag Trium Regum bey den Zinsleuten hättet abfordern lassen/ immassen euch disfalls zu thun gebühret/ und sie wären mit Erlegung derselben ohne erhebliche Ursachen säumig gewesen/ So wäret ihr von ihnen alle Tage/ so lange sie ferner säumig/ zwiefachen Zins/ das ist/ alle Tage noch einsten so viel/ nemlich abermahls 32. Pf. zu fodern wohl befugt/ D. N. W.)

DEFINIT. XXVI.

Pensiones promobiles Dominus tenetur petere quotannis à domo ipsius Emphyteuta.

ET si quilibet Emphyteuta cogatur pro solutione canonis annuatim ire ad domum ipsius Domini, Bartol. *in l. item illa 18. in pr. n. 7. & seqq. ff. de constit. pecun. Panorm. in c. cum venisset 9. exrr. de restit. spoliat. Matth. Coler. part. 1. decis. 24. n. 9.*

Veluti etiam Domini pronunciarunt ad requisitionem Georgii Caspari à Schönbergs/ Mens. Aug. Anno 1636.

† Secus tamen est in pensionibus promobilibus in Ruzscherszinsen/ † quas de jure Saxonico, Dominus tenetur quotannis petere à domo ipsius Emphyteutæ *art. 54. lib. 1. Landr. in verb. Also doch/ daß ihn der Herr mit Recht erfolge/ und den Zins zu seines Mannes Hause heische/ıc. Coler. dict. decis. 24. numer. 10.* † Quod verum, nisi aliud fuerit conventum, vel consuetudine observatum, quibus omnino standum est, *l. fin. C. de pact. int. empt. & vendit. l. 1. §. si convenit 6. ff. de posit.*

Ita Domini in iisdem causis. (Verba sent. Da ihr nun solche Zinse auff vorbemel-ten Tag Michaelis/ıc. bey den Zinsleuten hättet abfordern lassen/ immassen euch disfalls zu thun gebühret/ und sie wären mit Erlegung derselben ohne erhebliche Ursachen säumig gewesen/ıc.)

CONSTITUTIO XXXIX.

PARTIS SECUNDÆ.

Erbzins- und schlechte Zinsgüter/ wie eins vom andern zu erkennen und zu unterscheiden/ und was für ein Contract im Zweifsel præsumiret wird?

AUch gemeinem Käyserlichen Recht/ ist ein Unterscheid zwischen Erb- und schlechten Zinsen. Dann von wegen schlechter Zinsgüter/ bona censitica genannt/ macht sich der Zinsmann des Guts nicht verlustig/ wann er gleich die Zins davon gebühlich nicht entrichtet/ welches in den Erbzinsgütern geschieht. Zu dem/ so wird allein die erbliche Nutzbarkeit des Guts/ utile dominium, in den Erbzinnsman Emphyteutam gewandt/ und behält der Lehnherr darauff den Grund-Eigenthum/ directum dominium, Aber solches beydes/ nemlich directum & utile dominium, hat ein ieglicher schlechter Zinsmann in allen solchen seinen Gütern.

Etliche machen auch diesen Unterscheid/ daß die Erbzinnsgüter/ so offit der Fall sich an dem Lehnherrn/ oder auch Besitzer/ durch Absterben be-
giebt/

Bona Emphyteutica à Censiticis quid differant, & in dubio pro utris sint habenda?

Iure communi differunt bona Emphyteutica à Censiticis. Hic enim census ob non solum censum non privatur, ut illic Emphyteuta. Deinde, utile tantum dominium transfertur in Emphyteutam, directo penes Dominum manente, cum utrumque habeat census. Præterea & hoc discriminis à nonnullis constituitur, ut quoties Emphyteuta moriatur, vel bona Emphyteutica alienentur, toties investitura sit renovanda, dominusque recognoscendus, quod secus est in censiticis. Extant etiam non raro literæ investituræ, quæ dominium directum concedentem sibi reservasse ostendunt.

Cum autem hæc ætate in multis locis etiam censiticorum bonorum nomine renovatio investituræ petenda, dominusque recognoscendus

giebt/ oder wann ſie alienirt/ in die Lehn wieder-
um genommen/ und der Lehnherr erkannt wer-
den muß/ welches in den Zins-Gütern nicht ge-
ſchicht. Also auch pflegen oft Lehnbriefe vor-
handen zu ſeyn/ daraus zu erſehen/ daß der Herr
ihme das directum dominium vorbehalten.
Alldiweil aber iziger Zeit auch die ſchlechten
Zins-Güter/ an vielen Enden/ müſſen in die Lehn
genommen werden/ iſt es ſchwer/ einen gewiſſen
Unteſcheid zu treffen/ es ſey dann ein Lehnbrief
vorhanden/ daraus man der Sachen gewiß ſeyn
könnte. Dann wann das Gut im Lehnbrief vor
ein Erbzins-Gut verliehen/ und der Herr ihme
das directum Dominium vorbehalten/ ſo wäre
es vor ein Erbzins-Gut zu achten/ oder aber da
einem aus rancher Wurſel ein Gut um einen
Zins zu einem Erbzinsgut eingethan/ und ein
Lehnbrief darüber gemacht/ ſo wäre es auch pro
Emphyteuſi zu halten. Sonſt iſt aus Empfa-
hung der bloſſen Lehn darinnen nichts gewiſſes
zu ſchließen/ ſintemahl auch die Zinsgüter/ wie ge-
meldt/ in die Lehen empfaſen werden.

So viel nun betrifft/ ob im Zweifel/ ſonderlich
wann der Lehnherr den Zinsmann ob non so-
lutum Canonem priviren will/ das Gut pro
Emphyteuſi oder vor ein ſchlecht Zinsgut zu ach-
ten/ haben unfere Verordnete das Billichſt zu ſeyn vermeynet/ und dahin geſchloſſen/ daß in dubio
die Güter cenſitica bona zu halten/ und daß der Beſitzer ob non ſolutum cenſum derſelben nicht
zu priviren/ ſondern den verſeſſenen Zins zu erlegen/ und die Gerichts-Koſten/ die dem Herrn auff-
gangen/ auff Ermäßigung zu erſtatten ſchuldig/ und daß diſfalls gleichwohl auch eine wirkliche Strafe
erkannt werden möchte wider die/ ſo muthwillig und vorſeſſlich ſolchen Zins auff Ermahnung und
Erinnerung nicht erleget hätten. Welches wir uns auch alſo gefallen laſſen/ und ſoll als Krafft uns-
erer Conſtitution zu Recht alſo geſprochen und erkannt werden.

D E F I N I T I O N E S.

1. Non ut in Emphyteuticis, ita etiam Cenſiticis bonis, Dominus retinet directum Dominium, ſed utrumque tam utile quam directum Dominium in cenſitum transfertur.
2. Ob non ſolutum cenſum bona cenſitica nunquam amittuntur.
3. Pena tamen arbitraria ob non ſolutum cenſum, Cenſito contumaci poteſt irrogari.
4. Sicut Emphyteuticorum, ita & cenſiticorum bonorum nomine, Renovatio inveſtitura quibusdam in locis peti ſolet.
5. Ob non petitam renovationem inveſtitura bona cenſitica non amittuntur, punitur verò ob id cenſiticis arbitrariè.
6. Contractus habetur emphyteuticus, non cenſiticus, quando in conſeſſione Dominus ſibi reſervavit dominium directum.
7. Ex nova bonorum ſterilium conſeſſione, interveniente ſcripturâ inveſtitura, contractus præſumitur emphyteuticus.
8. In dubio cenſentur bona cenſitica, non emphyteutica.
9. Translato dominio directo in poſſeſſorem, contractus habetur cenſiticus, licet expreſſis verbis facta fuerit mentio emphyteuſeas.
10. Dominus directus, invito etiam Emphyteuta, jus ſuum pro lubitu poteſt alienare.
11. Laudemium non niſi ex conſuetudine vel Statuto con-

Carpz. Definit. Vol. I.

duſ ſit, deficientibus literis inveſtituræ, cognitu perquam difficile eſt, Emphyteutica ſint bona, an verò cenſitica. Ubi enim ex literis apparet, bonis in Emphyteuſin alicui conſeſſis, dominium directum concedentem ſibi reſervâſſe, Emphyteuſin eſſe conſtat. Idem dicendum, ubi quis fundum ſterilem colendum alteri pro certo canone in Emphyteuſin conſeſſiſſet, conſeſſis ſuper eo literis inveſtituræ. Sola verò inveſtitura nihil hic probat, cum, ut diximus, etiam cenſitica à Dominis recognoſcantur.

Deputati igitur noſtri æquius eſſe putarunt, in dubio, præſertim verò ubi ob non ſolutum Canonem ad privationem agere vult Dominus, bona pro cenſiticis haberi, & ſic privationi locum non eſſe, ſed poſſeſſorem Domino, tam ad debiti cenſus ſolutionem, quam ad litis impenſas ab ipſo factas, præviâ tamen judicis moderatione, teneri, ita tamen, ut ſi quis de cenſu interpellatus, in ſolutione ejus contumaciter ceſſet, eum pro arbitrio judicantis puniendum etiam exiſtimarint, quod nos probantes, autoritate hujus Conſtitutionis noſtræ in judicando & reſpondendo obſervari mandamus.

- Jusque loci debetur, ejusque nomine in ſingulos cenſenos duo ſtoreni ſolvendi ſunt.
12. Conſuetudine loci cujuſque Laudemium ad quatuor, quinque & plures ſtorenos, de ſingulis centum ſolvendos, augeri poteſt.
13. Non ſolum ex contractâ, ſed etiam ex diſſolutâ Emptione - Venditione, perſolvendum eſt Laudemium.
14. Ex venditione conditionali, ante eventum conditionis, nullum debetur Laudemium.
15. In terris Electoratus Saxonici non ſolvitur Laudemium ex permutacione.
16. Nullum perſolvendum eſt Laudemium, quando reſcinditur Emptio - Venditio ex L. 2. C. de reſc. vendit.
17. Ex venditione ſub haſtâ debetur Laudemium.
18. Non ſolvitur Laudemium, quando bona Emphyteutica in dotem dantur.
19. Heres teſtamentarius, aliusvè poſſeſſor, ad quem titulo lucrativo Emphyteuſis pervenit, ad Laudemii exhibitionem obligatus eſt.
20. Heres ab inteſtato ſuccedens, ſive ſit collateralis ſive parens, Laudemium Domino ſolvit.
21. Non tamen Laudemium ſolvere tenentur liberi Emphyteuta patri ſuccedentes.
22. Valet conſuetudo, ut liberi ſuccedentes parentibus Laudemium ſolvant.
23. Ex diſiſſione Laudemium perſolvendum non eſt.

24. Mortuo uno coherede ante divisionem, ex acquisitione portionis defuncti, reliqui coheredes ad praestacionem Laudemii haud sunt obstricti.
25. Debetur ex divisione Laudemium, quando uni ex heredibus fundus, alteri vero ejusdem aestimatio adjudicatur.
26. Solvere tenetur Laudemium heres, qui post divisionem factam, alterius coheredis portionem emit.
27. Haud solvendum est Laudemium, si pater in ultimâ dispositione uni ex liberis pro certo pretio fundum assignaverit.
28. Non persolvendum est Laudemium, quando fit mutatio in personâ Domini.
29. In materia Laudemiorum consuetudo cujusque loci potissimum attendi debet.
30. Probata licet consuetudine, quod liberi heredes com-

- junctim omnes pro successione solvant Laudemium, ex divisione tamen postea à singulis id denuò petere non licet.
31. Non praestatur Laudemium ab Usufructuario ratione Usufructus aut dotativi.
32. Ex bonis feudalibus haud persolvendum est Laudemium, nisi peculiari quâdam loci consuetudine aliâ sit introductum.
33. Venditor tenetur restituere emptori Laudemium ex solutum, si hoc ipsi ante venditionem contractam non manifestaverit.
34. Bona in dubio potius allodialia sive emphyteutica, quam feudalìa presumuntur, etiamsi Cappones canonis nomine solvantur.
35. Non transfertur rei dominium in foro Saxonico, nisi precedente alienatoris abdicatione traditio judicialiter facta fuerit.

DEFINIT. I.

Non ut in Emphyteuticis, ita etiam Censiticis bonis, Dominus retinet directum Dominium, sed utrumque tam utile quam directum Dominium in censum transfertur.

- 1 **N**on nego equidem, contractum censiticum & Emphyteuticum in multis convenire, ut apparet ex traditis Carol. Molin. ad consuet. Paris. 2. part. in pr. num. 21. & seq. ubi novem similitudinis notas refert. † Exinde tamen haudquaquam inferre licet, cum Andr. Tiraq. in tract. de Retract. part. 1. §. 34. Gloss. 1. in pr. omnem prorsus differentiam horum contractuum in desuetudinem propemodum abiisse, hodieque promiscuum verè esse usum Emphyteuseos, ac censitici contractus, † ut luculenter demonstrat Carol. Molin. dict. loc. Alvar. Valasc. in tract. de jur. Emphyt. qu. 32. num. 27. & seqq. Hartm. Hartm. lib. 2. tit. 52. de censib. obs. 1. numer. 4. & seqq.
- 2 idque vel solum ex praestatione appareat, † siquidem Emphyteuta Canonem, Censitus verò censum solvit, quæ non parum ab invicem differunt, cum census ex re nostrâ, canon verò ex alienâ detur, Gloss. in cap. constitutus 6. ext. de religiof. domib. verb. juxta
- 3 ratam. Sonsbec. in tract. feudal. part. 2. n. 32. † Sic etiam in bonis Emphyteuticis Domino competit jus Protimiseos, secus verò in bonis censiticis, ut dixi
- 4 supr. Const. 37. Defin. 6. & 7. Andr. Rauchb. p. 1. q. 22. quod ipsum quoque diversitatem horum contractuum inducit. † Pariter nec jura spiritualia in Emphyteuti concedi possunt, licet benè ad censum dentur, secundum Nicol. Everh. in topic. loc. ab Emphyt. ad censum 31. n. 4. Inprimis vetò notanda venit duplex differentia, quæ notabilem diversitatem contractus
- 5 Emphyteutici ac censitici importat. Prima est, † Quod in Emphyteuti Dominus utile solummodo dominium transferat in Emphyteutam reservato sibi met ipsi dominio directo, l. 1. & passim C. de jur. Emphyteut. l. 1. ff. si ager vellet. & Emphyt. potat. Ant. Fab. in Codic. l. 4. tit. 42. defn. 7. n. 1. † Secus est in censitico contractu, ubi Dominium utrumque, tam utile quam directum, omninoque jus in censum transfertur, nihil verò penes dominum remanet, nisi quod
- 6 ei in memoriam veteris domini annuus census solvatur h. Const. 39. vers. Zu dem so wird allein die Erbliche Nutzbarkeit/te. Hartm. Pistor. observ. 95. n. 5. Bartol. in l. 1. §. 1. ff. de publ. & vestig. n. 4. Matth. Coler. vol. 1. consil. 5. n. 15. Jacob. Menoch. lib. 3. praesumpt. 106. n. 1. Andr. Rauchb. p. 2. q. 22. n. 14.

Ita Domini in causa Christophori Hallers zu Zesen/ Mens. Novembr. Anno 1630. (Verba sentent. Die weil aber dennoch alle Gerechtigkeit des Guts/ so dem Lehnherren zuständig/ und also zugleich auch das dominium directum, so in Erbziins-Gü-

tern oder bonis Emphyteuticis sonsten bey dem Lehnherren verbleibet/ nebenst dem utili dominio euren Vorfahren und euch verlichen worden/te. So mag bemeldtes Gut vor ein recht Erbziinsgut nicht gehalten werden / sondern es ist vor ein schlecht Zinsgut billich zu achten/ W. A. W.)

DEFINIT. II.

Ob non solum censum bona censitica nunquam amittuntur.

- A**ltera differentia Contractus Emphyteutici & censitici in eo consistit: † Quod Emphyteuta, si per triennium canonem haud solverit, Emphyteuti privetur; † At bona censitica ob non solum censum nunquam amittuntur, etiamsi per decem, trecentos, vel etiam mille annos possessores hunc dare cessaverint, h. Const. 39. in pr. vers. Dann von wegen schlechter Zins/te. ubi Moller. n. 3. Matth. Coler. part. 1. decis. 24. n. 1. Valasc. de jur. Emphyt. quest. 32. n. 30. Myning. cent. 3. observ. 65. num. 5. Menoch. lib. 3. praesumpt. 106. n. 11. † Quod non minus in bonis Ecclesiae quam privati cujuscumque procedere, existimat Moller. hic n. 4. ob generalitatem hujus Const. cum Valasc. dict. loc. n. 35. ubi Ecclesiae, † quæ est pia mater, cultrix & auctrix justitiæ, cap. 13. vers. Ecclesia enim Feud. 1. cum præjudicio tertii in dubio favendum non esse, ait. † Planè, si Censuarius certo tempore censum solvere jurasset, nec tamen solvisset, privationem obtinere, eique bona censitica auferenda esse, tradit Casiodor. decis. 2. tit. de jurejur. quem referunt & sequuntur Jacob. Menoch. dict. praes. 106. n. 11. Berlich. part. 2. concl. 48. num. 25. Reinh. Rosa ad Moller. hic num. 4. † quod tamen non dubio carere, dicit Valasc. dict. quest. 32. num. 31.

Ita Domini in causa Laurentii Köbels/ ad consultationem Caroli à Neussens/ Mens. Jul. Anno 1628. (Verba sentent. Hat Lorenz Köbel euer Unterthaner eine Hueffe Landes im West/ so von euch zu Lehn rühret/ davon er in die 12. Jahr weder den gewöhnlichen Zins/ noch die Landsteuer entrichtet/te. So hat sich zwar bemeldter Zinsmann dadurch des Zinsguts nicht verlustig gemacht/te.)

Et ad requisitionem Senatus in Lützen/ Mens. Februar. Anno 1577.

DEFINIT. III.

Pana tamen arbitraria ob non solum censum Censu contumaci potest irrogari.

- Q**uamvis Censitus ob censum haud solum jure suo non cadat, Defn. preced. Domino tamen ad debiti census solutionem, † nec non ad litis impensas, ab ipso factas, præviâ judicis moderatione tenetur, hac Const. 39. §. ult. vers. Sondern den veressenen Zins/te. † Quin & si Censitus de solutione interpellatus, in solutione ejus contumaciter cesset, arbitrariè insuper multa pecuniaria vel carcere puniti potest, dict. §. ult. hujus Constit. vers. Und das

disfalls gleichwohl/ ubi Moller. n. 3. § 7. Auth. Consult. Const. Sax. part. 1. q. 18. n. 5. tom. 2.

Ita Domini in eadem causa Laurentii Röbels. (Verba sentent. Er ist aber gleichwohl nochmahls den verfahrenen Zins und auffgewendete Gerichtskosten auff Ermäßigung zu erstatten schuldig/ und wird hierüber willkührlichen entweder 8. Tage lang mit Gefängniß/ oder um drey neue Schock in Straffe genommen/ B. N. W.)

Et in causa I. à D. Mens. Novembr. Anno 1630. (Verba sentent. Haben etliche eurer Unterthanen/ ungeachtet sie von den Gerichten deswegen erinnert und angemahnet worden/ in 4. Jahren den schuldigen Zins nicht entrichtet und abgestattet/ ic. So seyn sie solchen Zins nochmahls abzutragen pflichtig/ und mögen hierüber/ ein ieder seinem Vermögen nach/ um eine ziemliche Geldbuss/ jedoch daß sich dieselbe keinem über 3. neue Schock erstrecke/ in Straffe genommen werden/ B. N. W.)

DEFINIT. IV.

Sicut Emphyteuticorum, ita & censiticorum bonorum nomine, Renovatio investitura quibusdam in locis peti solet.

- 1 **P**raeter differentias contractus Censitici ac Emphyteutici, *supr. Definit. 1. & 2.* relatas, vulgò & ita bona censitica ab Emphyteuticis distinguere solent:
- 2 † Quod illa, Censitica nempe, ad heredes cujusque gradus & sexus transeant; Emphyteutica verò bona simpliciter pro se & suis heredibus accepta, tantum pro masculis, non etiam pro foeminis recepta videantur: † Quam tamen differentiam rejicit, ac in Emphyteusi foeminas non minus ac masculos succedere, rectissime defendit post Everhard. *in top. loc. à feudo ad Emphyt. Matth. Coler. consil. 5. num. 40.* † Nisi in concessione Emphyteuseos tantum de masculis dictum esset, Coler. *dict. loc.*

Veluti Domini responderunt in causa Josephi à Landwüst/ Mens. Novembr. Anno 1590.

- 5 † Porro, nec illa Emphyteuseos & censitici contractus differentia jure sustineri potest, ut scilicet Emphyteusi alienata, Dominove aut possessore mortuo, renovatio investitura fieri debeat; secus in contractu censuario, *b. Const. 39. §.* Etliche machen auch dieselben Unterscheid/ ic. † Nam plerisque in locis, non solum bona Emphyteutica, sed etiam censitica à Dominis recognosci, illorumque nomine investitura quoque renovationem peti solere, testatur experientia, † quare hanc differentiam merito rejicit Illustrissimus Saxon. Elector. *b. Constit. 39. §.* Aldiwell aber thiger Zeit/ ic.

Ita Domini in causa Georgii Sigismundi à Schindling/ Mens. Mart. Anno 1625. (Verba sentent. Ob wohl Adam Schaffer und Hans Otto/ beyde eure Unterthanen/ Güter haben/ so von euch zu Lehn rühren/ solche aber/ unangesehen ihr alle eure Lehnteute zu Empfangung der Lehn beruffen lassen/ nicht in Lehn genommen/ wiewohl des Orts Gewonheit und Gebrauch nach sie zu thun schuldig gewesen/ ic.)

DEFINIT. V.

Ob non petisam renovationem investitura bona censitica non amittuntur, puniuntur vero ob id censiticis arbitrarie.

- 1 **A**n autem censiticis, si casu contingente, alienatione nempe bonorum censiticorum facta, Dominove mortuo, investitura renovationem non petierit, jure suo cadet & possessione bonorum privabitur? † Ita forsitan quis arbitrari posset propter textum in *tit. 24. F. 2.* ubi id in feudis receptum videmus, † Sed non rite à feudo ad bona censitica inferre licet, juxta ea, quae tradit Hartm. Pistor. *observ. 95.* † Ac certe Emphyteuta, investitura renovatione omisa, Emphyteusi privati haud debet, ut dixi *supr. Const. 38. Definit. 20.* Berlich. *decis. 68. n. 12.* Cravett. *conf. 205. num. 13.*
- 5 Georg. Frantzk. *de laudem. cap. 5. num. 54.* † multò minus ergò in censito privationis poena locum habebit, quum ob Dominium directum Domino re-

Carpz. Definit. Vol. I.

servatum, Emphyteuta longè fortius ei videatur obstrictus, Anton. Fab. *in Cod. lib. 4. tit. 42. defn. 7.* † Haud tamen nego, censito propterea poenam arbitrariam carceris vel multæ pecuniariae infligi debere, † ob contumaciam nempe, quæ annexum habet contemptum jus dicentis, *l. si quis ex aliena 5. ff. de judic.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 7. tit. 25. defn. 7. n. 1.* † Perinde ac poenæ subjectus est Emphyteuta, renovationem investiturae petere negligens, *supr. Const. 38. dict. Defn. 20.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. So haben sich doch gedacht: beyde Unterthanen berührter ihrer Lehn-Güter dadurch nicht verlustig gemacht; sie werden aber gleichwohl deswegen/ daß sie so lange stille geschwiegen/ und auff ersodern die Lehn über ihre Güter nicht begehret/ willkührlich entweder ein vierzehen Tage lang mit Gefängniß/ oder ieder um drey neue Schock gestrafft/ B. N. W.)

It. in causa Adami Bernhards à Mosdorff/ Mens. Augusti. Anno 1616. (Verba sentent. Seyn in eurem Dorffe zu Ober-schau etliche Dauren und Gärtner/ so ihre Erbgüter und Gärten/ welche sie von ihren Eltern ererbet/ zum theil auch sonst käufflichen an sich gebracht/ binuen Jahr und Tag nicht in Lehn genommen/ sondern dasselbe etliche Jahr nach einander anstehen lassen/ ic. So haben sie zwar hieburch sich ihrer Güter nicht verlustig gemacht/ sie werden aber gleichwohl willkührlichen entweder 10. Tage lang mit Gefängniß/ oder ein ieder um 3. neue Schock in Straffe genommen/ B. N. W.)

Et in causa Caspari Henrici & fratrum à Feilitzsch. Mens. Mart. Anno 1626.

In causa Wigands à Laubenheim/ Mens. Septembr. Anno 1612.

Et in causa M. Georgii Luppens zu Paupitz/ Mens. Februar. Anno 1629.

DEFINIT. VI.

Contractus habetur emphyteuticus, non censiticus, quando in concessione Dominus sibi reservavit dominium directum.

Quum res censitica propter non solutum censum haud fiat caduca, ut Emphyteusi *supr. Definit. 2.* † haud parum certe refert nosse, an censiticus, an verò Emphyteuticus contractus fuerit celebratus? de quo multum sæpius inter Nobiles eorumque subditos controvertitur. † Sanè ex solâ rei vel prædii investitura id dignosci non posse vel exinde constat, quod plerisque in locis, de censiticis etiam bonis possessores investiri soleant, ut dixi *supr. Definit. 4. hâc Const. 39. §.* Dann wann das Gut/ ic. *vers. Sondern ist aus Empfangung/ &c.* † Neque etiam solâ investiturarum literarum Emphyteusi probant, quippe quod & super concessione bonorum censiticorum quandoque hæc consiciantur, licet forsitan id rarius accidat. † Potissimum actus agentium & mens contrahentium inspicere debent: Dant siquidem conventiones & nomen & leges contractibus, *l. 1. §. si convenit 6. ff. de posit. l. in conventionalibus 52 ff. de V. O. l. contractus 23. ff. de reg. jur.* † Constat autem de mente contrahentium, si in literis investiturae, concessa Emphyteusi, dominium directum concedenti fuerit reservatum, secundum tradita *supr. Definit. 1. l. 1. & passim G. de jur. Emphyt.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 42. defn. 7. n. 1.* Hartm. Pistor. *observ. 95. n. 5.* † Quare hoc casu ulterius dubitandum non est, quin contrahentes Emphyteuticum contractum celebrare voluerint, *b. Const. 39. dict. §.* Denn wann das Gut/ ic. *in princ.*

Ita Domini in causa Marci Schmieds zu Zimmern/ Mens. Februar. Anno 1630. (Verba sentent. Ist euer Erbberr wegen dreijährigen rückständigen Zinses euer Gut einzuziehen gewennet. Ob ihr nun wohl in denen Gedanken steht/ daß bemeltes Gut ein schlechtes Zinsgut sen/ und daher ihr euch dessen nicht verlustig gemacht habt; da aber dennoch dasselbe in dem Lehnbrief nicht allein ein Erbzinsgut genennet/ sondern

auch dem Lehnherrn mit ausdrücklichen Worten das dominium directum vorbehalten worden/ ic. So würde solches Gut pro bono Emphyteutico billich gehalten/ ic.)

DEFINIT. VII.

Ex nova bonorum steriliū concessione, interveniente scripturā investitura, contractus presumitur emphyteuticus.

- 1 **O**rtum inde traxit Emphyteusis, quod initio fundi solammodo steriles & inculti ita concedi solebant, ut meliores redderentur, reservato concedenti dominio, quod de diuturnitate temporis oblivioni daretur, annua pensio aliqua præstanda fuit, Jalon. in l. 1. C. de jur. Emphyt. Jac. Cujac. in l. 3. verb. suas meliorationes C. eod. tit. † Hinc, si quis fundum sterilem colendum alteri pro certo canone concesserit, confectis super eo literis investituræ, videbitur etiamnum hodiè contracta Emphyteusis, † licet verbis expressis dominium directum concedenti reservatum non fuerit, hâc Constit. 39. §. Dann wann das Gut/ ic. vers. Oder aber da einem/ ic. † An ergò, inquires, præcisè Scripturæ ad contractum Emphyteusis requiretur, nec hac absque Scripturâ subsistet? Id sanè ex verbis Constitutionis hujus inferre non licet, prout demonstrat Dan. Moller. hic numer. 5. † Attamen nec profus absurdum erit hoc asserere, per text. in l. 1. C. de jur. Emphyt. in verb. Scripturâ interveniente. † Accertè communisimè, ad substantiam Emphyteusis Dd. scripturam præcisè requirunt, Bald. Salycet. Sichard. Jas. in l. 1. C. de jur. Emphyt. Joh. Schneidew. ad §. 3. num. 7. Inst. de locat. ubi & Myns. n. 23. Heig. n. 24. Jul. Clar. lib. 4. sent. §. Emphyt. quest. 4. Welenb. in parat. ff. si ager veſtig. n. 2. alique quamplurimi. † Quamvis nec defint Jcti præclarissimi, qui contrarium defendunt, rationibus & argumentis haud contemnendis, quæ refert Harppr. in diff. §. adeo 3. Inst. de locat. n. 58. & seqq. † ubi totam hanc quæstionem fusè tractat. Stante autem sententiâ communi, neutiquam concedendum est Forcat. Dial. 19. in fin. † quod perdito instrumento, actum sit de contractu Emphyteusis, quia non ad essentiam ipsius rei aut juris acquisiti, sed ad essentiam actus transitorii, prædicti Dd. scripturam requirunt, scilicet, dum contractus sit & celebratur. 10† Nam, quod postea accidit, ejus substantiam & effectum semel legitimè constitutum tollere nequit, nisi & venditionem in scriptis celebratam per amissionem literarum in irritum redigi, quis dicere audeat contra l. 17. C. de fid. instrum.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Oder aber sonstes aus raucher Wurzel das Gut um einen Zins auch auch eingesthan/ und darüber ein lehnbrief gefertigt worden wäre/ ic. So würde berührtes Gut pro bono Emphyteutico billich gehalten/ und ihr hättet euch aus obgedachter Ursach dessen verlustig gemacht/ B. N. W.)

DEFINIT. VIII.

In dubio censetur bona censitica, non emphyteutica.

- 1 **Q**uid verò, si de mente contrahentium ne quidem ex Investitura literis constare queat, an nempe Censiticum, vel Emphyteuticum contractum celebrare voluerint? † Non malè forsan dixeris, cum etiam Censuarius pensionem præstet, à Domino autem rei aliquid annuatim solvi irregulare, sed in Emphyteuta regulare sit, in dubio potius contractum Emphyteuticum ex constitutione annuæ pensionis, quæ naturæ Domini repugnat, celebratum præsumi, Jul. Clar. lib. 4. sent. §. Emphyteusis quest. 1. n. 3. Alvar. Valasc. in tract. de jur. Emphyt. quest. 32. n. 35. Joh. Fab. ad l. 1. C. de jur. Emph. num. 7. † cui fortior accedit ratio, quod cum plenissimum jus directi pariter at-

que utilis domini in Censuarium transferatur, non præsumatur Dominus jus omne à se abdicatum voluisse, ut argumentatur Everhard. in loc. ab Emphyt. ad censum, n. 5. † Placuit tamen contrarium Illustrissimo Sax. Elect. b. Conf. 39. §. So viel nun betrifft ic. scilicet, quod in dubio contractus censiticus magis, quam Emphyteuticus haberi debeat, ad excludendam privationem ob censum per triennium non solum: † Quæ sententia aliàs quoque receptior est, per notata Jac. Menoch. lib. 3. præsumpt. 106. num. 3. & seqq. ubi per ampliat. & limit. hoc tractat Franc. Mant. de ambig. & tacit. convent. lib. 5. tit. 2. num. 53. Welenb. consil. 5. n. 45. Jalon. in l. 2. C. de jur. Emphyt. n. 42. † Ita namque contractus interpretari debemus, ut res facilius ad suam redeat naturam, nimirum consolidationem domini utilis cum directo, quod in Censitico accidit contractu, † quæ ratio contrarias præsumptiones facillimè tollit ac vincit. † Sequitur hinc, quoniam pro possessore præsumptio juris militat, bona nempe esse Censitica, quod onus probandi incumbat Domino, Emphyteutica ea affirmanti, Dan. Moller. hic n. 6. vers. cum autem Constitutio, &c.

Ita Domini in causa Johannis Reichards von Zottleben / Mens. Majo, Anno 1601. (Verba sentent. Dieweil aber dennoch nicht zu befinden/ daß obgedachte Mühle ein recht Erbzinsgut sey/ und nach Vermuthen der Rechte im Zweifel allein vor ein schlecht Zinsgut zu achten/ ic.)

DEFINIT. IX.

Translato dominio directo in possessorem, contractus habetur censiticus, licet expressis verbis facta fuerit mentio emphyteusis.

1 **C**oncesserat quis fundum in Emphyteusin perpetuam (vor ein ewig Erbzinsgut) unà cum omni jure, quod in illa re sibi competeret, Dubio post longum tempus inter contrahentes exorto, num Emphyteusis fuisset constituta? † verba concedentis id satis probare videbantur, quæ contrariam præsumptionem excludunt, ac propriè semper intelligi debent l. qui liberis 8. §. hac verba 1. ff. de vulg. & pupill. subst. Jacob. Menoch. lib. 4. præf. 178. n. 3. † Contraria nihilominus voluntas contrahentium vel ex eo apparebat, quod omne jus concedentis, ac per consequentiam, Dominium etiam directum in possessorem fuerat translatum, † quod certè naturæ Emphyteusis minus conveniebat, l. 1. C. de jur. Emphyt. l. 1. ff. si ager veſtig. Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 42. defn. 7. n. 1. Conclusum hinc fuit, † non obstante, quod verbis expressis mentio facta fuerit Emphyteusis, contractum censiticum esse præsumendum, † quia voluntas semper potior est voce dicentis, nedum Scripturâ scribentis, l. Labeo 7. in fin. ff. de supell. legat. † Neque actus agentium ultra eorum intentionem quid operari debent, l. non omnis 19. ff. de reb. Credit. l. quoties 9. ff. de hered. instit. l. multum interest 6. C. si quis al. vel sibi l. 17. C. de donat. Jacob. Menoch. lib. 3. præsumpt. 106. n. 10. Jalon. in l. 1. C. de jur. Emphyt. n. 48.

Ita Domini in causa Christophori Hallers zu Zesen/ Mens. Nov. Anno 1630. (Verba sentent. Ob wohl euer Gut vor ein Erbzinsgut gehalten werden will/ inmassen auch solches in dem lehnbrief also genennet wird; dieweil aber dennoch alle Gerechtigkeit des Guts/ so dem lehnherrn zuständig/ und also zugleich auch das dominium directum, so in Erbzinsgütern oder bonis Emphyteuticis sonst bey dem lehnherrn verbleibet/ uebens dem utili Dominio euren Vorfahren und euch verlihen worden/ ic. So mag bemeldtes Gut vor ein recht Erbzinsgut nicht gehalten werden/ sondern es ist vor ein schlecht Zinsgut billich zu achten/ B. N. W.)

DEFINIT. X.

Dominus directus, invito etiam Emphyteuta, jus suum pro lubitu potest alienare.

Longè fortior est obligatio inter Dominum & Vasallum, quàm inter Dominum & Emphyteutam, ob juramentum fidelitatis à Vasallo præstitum, quod ipsum ad majorem reverentiam obstringit, *tit. 7. ff. 2.* † Ex quo etiam illud provenit, quod licet Dominus jus suum, quod in Vasallum habet, sive dominium directum, atque adeo Vasallos sine eorum consensu alienare non valeat *cap. 1. §. ex eadem lege. de Leg. Corrad. cap. 1. §. si quis 1. Quo temp. miles cap. 1. §. præterea 4. de prohib. feud. alienat. per Frid. Hartmann. Pistor. part. 1. quest. 22.* ubi per ampliaciones & limitationes hoc latissimè tractat. † Emphyteusos tamen Dominus jus suum etiam invito Emphyteuta pro lubitu alienare non prohibetur, *secundum Speculat. in tit. de locat. §. nunc aliqua. Jason. in l. ult. C. de jur. Emphyteut. Hartm. Pistor. dict. q. 22. n. 17.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Wann gleich vorgedachtes Gut vor ein recht Erbzinsgut zu achten/ und der Erbherr ihme das directum dominium vorbehalten hätte/ ic. So wäre er doch dasselbe euch ohne euer Vorwissen und Einwilligung seiner Belieben nach zu verkaufen wohl befugt/ D. N. W.)

DEFINIT. XI.

Laudemium non nisi ex consuetudine vel Statuto cujusque loci debetur, ejusque nomine in singulos centenos duo floreni solvendi sunt.

Laudemium sive laudimium (quod & vocari solet Laudativum seu Laudatitium, forsitan ex eo, quod Dominus laudet seu approbet contractum, Wesenb. *consil. 16. num. 11.* Hartm. Pistor. *lib. 1. quest. 50. num. 3.* germanicè *Lehnwahr/* Paul. Matth. Wehn. *in Pract. obs. verb. Handlohn/ ic.*) † solvitur Domino directo, quando in alium transfertur Emphyteusis, à novo possessore, honorarii loco pro nova investitura & receptione novi Emphyteute, veluti in recompensationem ejus damni, quod Dominus ex immutatione personæ sentire posset, *l. ult. C. de jur. Emphyt. ubi Joh. Sichard. num. 33. Jas. num. 45. Pistor. dict. q. 50. n. 2. Jul. Clar. lib. 4. sent. §. Emphyt. quest. 23. n. 4.* † Cumque eo novus possessor non parum graveatur, in terris Electoratus Saxonici illud aliter locum non habet, quàm ubi consuetudine, vel statuto speciali introductum est, *ex Constit. Elector. tit. Von der Lehnwahr/ qua est in ordine prima earum, qua typis quidem impressa, sed certis de causis publicè edita non fuere, ibi: Die Lehnwahr an andern Orten/ da sie bissher ungebrauchlich und nicht genommen worden/ soll auch daselbst nicht aufgebracht noch gegeben werden/ der Orten aber/ da sie über rechtsverwährter Zeit gewöhnlich/ oder sonst erlangt und hergebracht/ soll sie ferner/ krafft solcher Gewonheit/ Inhalts der Landes-Ordnung gegeben oder genommen werden/ ic.* † Estque laudemium de jure communi quinquagesima pars pretii prædii venditi seu alienati, † adeo ut de singulis 50. florenis unus & in singulos centenos duo floreni, nomine laudemii, solvi debeant, *per text. in l. ult. vers. Et ne avaritia C. de jur. Emphyt. Matth. Coler. part. 1. decis. 23. n. 1. & Hartm. Pistor. dict. quest. 50. n. 1.*

Ita Domini in causa Heinrichi ab Holzhausen in Leptitz/ Mense Octobr. Anno 1620. (Verba sententia: So seynd eure Untertanen in denen Fällen/ da sonst/ vermög der Rechte/ Lehnwahr gegeben wird/ 2. fl. von 100. zur Lehnwahr zu entrichten schuldig/ ic.)

DEFINIT. XII.

Consuetudine loci cujusque Laudemium ad quatuor, quinque & plures florenos, de singulis centum solvendos, augeri potest.

Regulariter nomine laudemii, non nisi quinquagesima pars pretii, h. e. duo in singulos centenos solvuntur, *l. ult. C. de jur. Emphyt. Defin. præced.*

At hoc ita, † nisi aliud consuetudine legitimè introductum sit. Hodiè namque tam in Electoratu, quàm Ducatu Saxonie plerisque in locis † ex consuetudine emptor in singulos centenos, quinos & quandoque etiam decem florenos (rarius tamen) solvere tenetur, Matth. Coler. *part. 1. decis. 32. num. 33.* † Quod nec mirum alicui videbitur, quum generaliter in Laudemiis persolvendis consuetudo hodiè attendatur, juxta tradita & allegata Hartm. Pistor. *dict. q. 50. n. 62.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Ihr köntet denn wie Recht darthun und erweisen/ daß eure Untertanen ein mehres und 10. fl. von 100. fl. zur Lehnwahr gegeben/ solches auch über rechtsverwährte Zeit unverbrüchlich also wäre gehalten worden/ dessen genösset ihr auff solchen Fall billich/ D. N. W.)

DEFINIT. XIII.

Non solum ex contracta, sed etiam ex dissoluta Emptione - Venditione, persolvendum est Laudemium.

Nullum prorsus dubium est, quin Emptor ad persolvendum Laudemium sit obligatus, quippe de quo potissimum agit textus in *l. ult. C. de jur. Emphyt.* † Nec refert, an Dominus consenserit alienationi, nec ne, utroque siquidem casu emptorem ad Laudemii solutionem teneri, optimis rationibus probat Molin. *in consuet. Parisiens. tit. 1. §. 13. gloss. 1. num. 8.* † Sicuti nec tùm Emptor à præstatione Laudemii liber est, quando venditori concessum fuit, ut sine licentiâ & consensu Domini alienare possit Emphyteusis, juxta tradita Salycet. *in dict. l. ult. C. de Jur. Emphyt. & Jas. ibid. num. 4.* Hartm. Pistor. *lib. 1. quest. 50. numer. 7.* Jul. Clar. *lib. 4. sentent. §. Emphyt. quest. 23.* † Etenim quia Laudemium solvitur propter novam investituram, nil certè refert, an Emphyteuta potuerit vendere Domino irrequisito, vel non, sed solum an novus acquisite opus habeat novam investituram vel recognitionem à Domino directo, Clar. *dict. loc.* † Ex venditione porro, quæ fit cum pacto de retrovendendo, Domino deberi Laudemium, demonstravi ex autoribus probatis & rationibus validis, *supr. Constit. 1. Definit. 23.* † quod & consentaneum placet est Constit. Elect. *Von Lehnwahr/ in pr. verb. Wo ein Gut auff einem Erb- oder Wüderkauff verkauft wird/ so ist der Käufer wegen der Recognition, und daß er von dem Herrn in Schutz genommen/ ble Lehnwahr zu entrichten schuldig/ ic.* † Quamvis ex retrovenditione ipsa id non solvatur, attamen revententi à reempto restituatur, ut dixi *supr. Constit. 1. dict. Definit. 23. & Defin. 24.* † Non solum verò ex emptione contracta, sed etiam ex dissoluta emptione persolvendum est laudemium, † quando scilicet contrahentes ab emptione jam perfecta & consummata recedunt, Hartm. Pistor. *dict. q. 50. n. 13.* Dan. Moller. *Const. Elect. 32. num. 8. part. 2.* Amed. de Pont. *q. 38.* ut sic Dominus hoc casu duplex lucretur Laudemium, Hartm. Pistor. *dict. loc. num. 17.* † Dicitur hic autem perfecta emptio, quando non solum de pretio conventum, sed etiam res vendita jam tradita est: † Nec enim à pristina emptione potest recedi, quin novus inde fiat contractus, *arg. l. 2. §. 3. ff. de resc. vend. l. in bello 12. §. facti 2 ff. de captiv. quid mirum ergò, ut non solum ratione primi contractus, sed etiam ex conventionione subsequuta persolvi debeat Laudemium, ut differit Molin. in consuet. Paris. §. 22. num. 19.*

Ita Domini in causa Leonhardi Fischers zu Lebnitz/ Mense Octobr. Anno 1630. (Verba sentent. Habt ihr einer Bauerquaten Reicharten um etne gewisse Summa Gelder kauftlichen zugeschlagen/ und in Lehn reichen lassen/ davon schaffet

auch das Lehngeld richtig erleget. Nachdem ihr aber auff beyden Theilen vom Kauff wiederum abgestanden/ und Käufer gegen Wiederempfangung des ausgezahlten Kauffgeldes euch berührtes Gut wiederum abgetreten/hat der Lehnherr abermahls von euch Lehnherr gefordert/ie. So seyd ihr solche geforderte Lehnherr abzurichten schuldig/und habt euch/gestalten Sachen nach/eurem Einwenden / daß nemlich der Lehnherr von Käuffern einmahl allbereit Lehnherr empfangen / beständiger Weise darwider nicht zu behelffen/ *B. R. W.*)

DEFINIT. XIV.

Ex venditione conditionali, ante eventum conditionis, nullum debetur Laudemium.

- 1 **C**onditionalium venditionum ea est natura, ut ante conditionis eventum imperfecta habeantur, quia Conditionis proprium est, ut suspendat actum conditionalem, *l. sedere diem 213. ff. de V. S. & tot. tit. ff. de condit. & demonstr.* † Obque id nec prius Laudemium ex iis ulla debentur ante conditionis eventum, *l. necessario 8. ff. de per. & comm. rei vendit.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 42. defin. 28. num. 2.* Hartm. Pistor. *lib. 1. quest. 50. num. 50.* Molin. *in consuet. Paris. §. 13. Gloss. 5. num. 23. quest. 4.* Amed. de Pont. *q. 36.* † Nam ex contractu sub conditione non transfertur dominium, priusquam conditio impleta fuerit, Bartol. *in l. 4. §. sed & Marcellus 3. ff. de in diem addit.* Anton. Fab. *diff. loc.* † At laudemium non nisi post translationem dominii, pro nova scilicet investitura solvitur, *l. ult. C. de jur. Emphyt. supr. Defin. 11.*

Ita Domini in causa Simonis Heurichs zu Martendorff/ M. Jul. Anno 1595. (Verba sentent. Ob ihr gleich bey dem Trund mit Christoph Hartman einen Kauffum sein Gut geschlossen; obwohl aber dennoch solches anderer Gestalt nicht/ als mit dieser ausdrücklichen Condition und Bedingung geschehen/ wofür euer Weib des folgenden Morgens darein willigen würde/welches aber nicht erfolget/nach euer Weib damit zu frieden gewesen/ie. So seyd ihr auch dem Lehnherrn des Orts Lehnherr zu geben nicht schuldig/ *B. R. W.*)

DEFINIT. XV.

In terris Electoratus Saxonici non solvitur Laudemium ex permutatione.

- 1 **C**ommunis Dd. est sententia, quod, sicut in Emptione-Venditione, ita etiam in permutatione
- 2 Laudemium exigi queat à novis possessoribus, † sive pecunia addatur rei permutatae, sive non, Hartm. Pistor. *lib. 1. quest. 50. numer. 28.* Matth. Coler. *part. 1. decis. 13. n. 20.* Modest. Pift. *p. 2. quest. 67.* Amed. de Pont. *quest. 28.* Franc. Vivius *decis. 496. n. 9.* Daniel. Moller. *lib. 4. semestr. 3. num. 4.* † Non solum quod permutatio maximè vicina sit emptioni, *l. 1. & 2. ff. de rer. permur. l. ult. ff. ex quib. caus. in poss. eat.* † imò species venditionis, *l. sciendum 19. §. deinde 5. ff. de adil. edit.* † Sed etiam quia possessoris persona immutatur in permutatione, quam Dominus non minus ac emptorem laudare & approbare debet. † Cur non ergò pro hac laudatione laudemium exigere licebit, *l. ult. C. de jur. Emphyt.* ubi non tantum pretii sed & aestimationis fit mentio, ex quo satis colligitur,
- 7 non solum in venditione, † sed & in aliis contractibus & speciebus alienationis locum sibi vindicare Laudemii exactionem, Hartm. Pistor. *diff. loc.* Modest. Pistor. *diff. q. 68. num. 3.* † Attamen Illustrissimo Saxoniae Electori in terris sui Electoratus contrarium placuit, ita ut non debeatur Laudemium ex permutatione, nisi pro pecunia rei permutatae addita, *in Constit. non publicata tit. Von Lehnherr. §. Wo auch die Güter durch permutation und Umwechselung verändert/ so gebühret dem Herrn keine Lehnherr/ da aber Geld mit zugegeben wird/ davon hat man Lehnherr wahr von dem Besitzer zu fordern/ ic. † Eademque sententia est Guid. Pap. *decis. 92. in pr. Nicol. Boër.**

decis. 293. num. 1. forsan, quia existimaverint, ad permutationem non adeo necessarium esse Domini consensum: † Aut quod *l. ult. C. de jur. Emphyt.* de alienatione, quae fit per venditionem, & ubi pretium sive pecunia intervenit, acceperint, Guid. Pap. *diff. loc.*

Ita Domini in causa Johannis Wegers & Consortium zu Leipzig/ Mens. Mart. Anno 1628. (Verba sentent. Habt ihr unter dem von Windel zu Brandis erliche Acker Holz itegen/ davon dem Lehnherrn bis anhero Kauff-Lehnherr entrichtet worden/ und ihr/ als die Lehnherr/ seyd solche Acker zu vertauschen gemeinet/ie. So ist der Lehnherr Lehnherr zu fordern nicht berechtigt/ *B. R. W.*)

DEFINIT. XVI.

Nullum persolvendum est Laudemium, quando rescinditur Emptio - Venditio ex L. 2. C. de resc. vendit.

- 1 **C**onveniunt in eo Dd. quod Laudemium non sit solvendum, si contractus retro resolvatur ac rescindatur, licet ab initio fuerit valida alienatio, Molin. *in Consuet. Paris. §. 33. num. 35.* Hartm. Pift. *lib. 1. quest. 50. num. 42. & seqq.* Andr. Knich. *part. 2. invest. cap. 4. num. 247.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 42. defin. 55.* † Nempe quia causa, ex qua immediatè Dominus Laudemium recepit, resoluta, ipsa quoque petitio resolvitur, & si quid Laudemii nomine recepit, tanquam ob causam, quae cessat, receptum restituere tenetur *l. 1. l. 2. ff. de condit. ob caus.* † Unde fit, quod petitio Laudemii cesset, quando rescinditur venditio ex pacto legis commissoriae, & additionis in diem, Hartm. Pistor. *quest. 50. num. 38.* † Eoque referri debet rescissio, quae fit ex capite Restitutionis in integrum, † vel etiam ex beneficio *L. 2. C. de resc. vendit.* Molin. *diff. §. 33. num. 44.* Pinell. *ad l. 2. C. de resc. vendit. p. 2. cap. 3. n. 35.* Hartm. Pift. *diff. quest. 50. n. 46.* † Idque vel exinde manifestum est, quod acquisitio Laudemiorum fundetur in contractu, recipiatque omnesque conditiones & qualitates illius contractus. † Atqui venditionis contractus hanc implicitam in se habet conditionem, ut autoritate Legis propter immodicam lesionem annulletur, & quidem ex necessitate quaedam ab initio etiam existente, Covarr. *tom. 1. resolut. cap. 3. num. 9.* † ut perinde sint omnia, atque si nihil alienatum esset, *l. videamus 38. §. 3. ff. de Usur. l. 1. §. si quis in fraudem 12. ff. si quid in fraud. patr. l. 15. l. 65. §. 5. ff. de condit. indeb.* † Evenit hinc porro, quod ex sententia plurimorum Interpr. hoc in casu cum re ipsa fructus retro omnes à die traditionis percepti restituendi sint, *arg. l. 1. C. si major fact. alien. fact. fin. det.* † Idque adeò verum est, ut hoc casu Laudemium jam solutum à Domino condici ac repeti queat, juxta tradita Molin. *diff. §. 33. gloss. 1. n. 33.* † At nolo hoc aliter accipi, quam si rescissa venditione ex *l. 2. C. de resc. vendit.* praedium venditum restituatur venditori: † Alioquin si emptor ex *l. 2. diff. l. 2. C. d. t.* conventus, rem emptam non restituat, sed id, quod iusto pretio deest, ex facultate sua, quam habet, suppleat, tantum abest, laudemium eo casu non deberi, † ut etiam ultra id, quod laudemii nomine jam solutum fuit, pro residuo pretii, Dominus Laudemium exigere queat, secundum Molin. *diff. §. 33. n. 44.* Choppin. *lib. 1. de morib. Paris. tit. 2. art. 32.* Georg. Frantzk. *de laudem. cap. 16. n. 405. & seqq.*
- Ita Domini in causa Caspari Moschers zu Linda/ Mens. Jun. Anno 1627. (Verba sentent. Ob ihr wohl Adam Lauben euer Wehr-Gut um eine gewisse Kauffsumma zugeschlagen/ und das Geld von ihme allbereit angenommen/ da ihr aber dennoch/ euerem Vorgeben nach/ ex beneficio l. 2. C. de resc. Vend. obbedelten Kauffumstoffen/ Käufer auch den rechten Werth des Kauffgeldes nicht erfüllen/ sondern euch das Gut wiederum abtreten würde/ie. So möchtet weder ihr noch Käufer dinstaus dem Lehnherrn einige Lehnherr zu entrichten angehalten werden/ *B. R. W.*)

DEFINIT. XVII.

Ex venditione sub hasta debetur Laudemium.

- 1** **E**X publica distractione pradii live domus, quæ sub hasta postulante creditore facta fuit, non minus debentur Laudemia, atque ex alia quavis venditione, Ant. Fab. in *Codic. lib. 4. tit. 42. defm. 23. & defm. 38.* Dan. Moller. *lib. 4. semestr. cap. 5. Meynard. decif. 42. lib. 4. Vincent. de Franch. decif. 488. n. 6.* Joseph. Ludov. *part. 1. decif. 60. num. 6.* † Est namque subhastatio vera venditio, in qua intervenit merx, pretium & consensus debitoris; *Quidni ergo ex odem Laudemium quotque debetur?* † Non equidem ignoro, negare illud Hart. *Pist. part. 1. quest. 50. num. 52.* propterea, quod ex alienationibus necessariis non persolvatur Laudemium: † Sed non concesserim, necessitatem hanc consensum debitoris prorsus excludere. Etsi enim ex eo, quod debitor vel non potest, vel non vult solvere, ad subhastationem & alienationem necessitate quâdam suadente deveniatur, illaque invito & reluctante debitore expediatur, † attamen sufficit, quod ille ex voluntate debitoris, qui rem vel oppignoravit, vel debitum sponte contraxit, originem trahat, argumento ejus, quod traditur in *l. in commodato 17. §. sicut. 3. ff. commodat. junct. l. inter dum. 36. in fin. de judic.* † à qua posterior eventus omnis formatur & dijudicatur, *l. si procuratorem 8. in pr. ff. mandat. sicut* † & actus consecutivus à prima causa regulatur & gubernatur, Joh. Baptist. Costa *de fact. sciens. & ignobr. inspect. 24.* † Hinc facile porro dijudicare licet, in datione quoque in solutum, non saltem voluntaria, sed & necessaria, quæ sit decreto Magistratus, Laudemii exactionem locum sibi vindicare, Molin. in *Consuet. Paris. §. 20. gloss. 5. n. 48.* Amed. à Pont. *quest. 27. num. 5. 6.* Hartm. *Pist. dict. quest. 50. num. 25. & seqq. Moller. dict. cap. 5.* † Non solum quia in solutum datio vicem emptionis obtinet, *l. ult. ff. ex quib. caus. in poss. eat. l. in numerationibus 44. ff. de solut. l. si pradium 4. in fin. Codic. de eovit. l. 24. de pign. act.* † Sed & quod in solutum datio locum habere nequeat sine præviâ subhastatione & taxatione, *l. 3. C. de exec. rei judic. l. 1. l. 3. in. pr. C. de jur. domin. impetr. Andr. Rauchb. part. 1. qu. 46. num. 1.*

Ita Domini in causa Hansen Friedrichs von Hausen auff Schönsfeldt / Mens. Sept. Anno 1628. (Verba sent. Nachdeme aber g. dachter Kappuse mit der Zahlung säumig gewesen / und nicht fortkommen können / auch zu seinem Vermögen sich ein concursus Creditorum ereignet / hat bemeldtes Haus gerichtlichen subhastiret / und den Gläubigern käufflichen überlassen werden müssen / unter welchen der eine Martin Zeuner den Kauff auff sich richten lassen / etc. So ist derselbe auch das gebührende Lehngeld davon zu entrichten schuldig / und ehe und zuvor solches geschicht / möget ihr offberührtes Haus niemand in Lehn zu reithen angehalten werden / W. A. W.)

DEFINIT. XVIII.

Non solvitur Laudemium, quando bona Emphyteutica in dotem dantur.

- 1** **E**X datione quoque in dotem deberi Laudemium, asserit Ant. Fab. *decad. 99. Error. prag. c. 2. 2. & 3.* ex eâ potissimum ratione, † quod datio in dotem vera sit alienatio, quia dotis causa perpetua est, & cum voto ejus, qui dat, ita contrahitur, ut **3** semper apud maritum maneat, *l. 1. ff. de jur. dot.* † Verum alienationem hanc esse necessariam vix negari poterit, quum publicè interât, mulieres nubere, illisque dotes constitui, quo commodè maritos invenire possint, *l. 2. ff. de jur. dot.* † Nostroque seculo ita comparatum sit, ut in matrimonio contrahendo curiosius de dote, quàm de moribus nubentium agi soleat: sicuti ergo ex venditione causa utilitatis publicæ factâ Laudemium Dominis denegatur, † ita

etiam in dotis datione illud cessare, rectissime quis affirmaverit cum Jason. in *l. ult. C. de jur. Emphyt. n. 49.* Hartm. *Pist. part. 1. quest. 50. n. 54.* † Quod certe in terris Electoratus Saxonici minus dubium habet, propter manifestam sanctionem Dn. Electoris Illustrissimi in Const. Von Lehn wahr / quæ certis de causis publicè edita haud est. §. Also auch / ibi: Also auch / wo ein Vater seiner Tochter / die er aussteuret / ein Gut mitgiedt / ist sie oder ihr Mann Lehngeld zu geben nicht schuldig / und wiewohl dieses erliche limitiren / wenn der Vater sonst andere Güter gehabt / davon er die Tochter aussteuren könnte / daß disfalls die Lehnwahr zu geben sey / so seynd doch unsere Verordnete um obgedachter Ursachen willen einig / daß es dem Nechten gemässer und billiger sey / disfalls indiskintē keine Lehnwahr zu nehmen.

Ita Domini in causa Johannis Reibolds zu Jummerig / Mens. April. Anno 1621. (Verba sentent. Habt ihr ein Gut hievor von euren Bruder ererbt / welches ihr eine geraume Zeit gleich euren andern Gütern in Besitz gehabt / anezo aber / als sich eure einzige Tochter verhehlet / ihr dasselbe zur Mitgift abgetreten und eingeräumet / etc. So ist der Lehnherr weder von eurer Tochter / noch dero Ehemann Lehnwahr zu fordern berechtiget / W. A. W.)

DEFINIT. XIX.

Heres testamentarius, aliusve possessor, ad quem titulo lucrativo Emphyteusis pervenit, ad Laudemii exhibitionem obligatus est.

- 1** **E**Rrant omnino, qui sibi persuasum habent, Laudemium non nisi in venditione obtinere. Contrarium enim vel ex solo textu in *l. ult. C. de jur. Emphyt.* luculenter apparet, Hartm. *Pist. part. 1. q. 50.* † **2** Minus certè dubium est, ad exsolutionem Laudemii teneri possessorum, qui ex titulo vel causa lucrativa fundum tenet, ut est Donatarius. † Ex donatione namque deberi Laudemium, manifestum est ex **3** Conit. Elect. Von Lehnwahr / *qua cum aliis, certis de causis, non fuit publicata, in verb. Als so es ihme geschencket / etc.* † idque præ aliis latissime tractat & **4** confirmat Georg. Frantzk. *de Laudem. c. 20.* † Eoque refero heredem testamentarium, qui (modò non sit filius filiarè, de quibus *infra Defm. 21.*) sive ab intestato successurus, sive extraneus sit, onere Laudemii gravatur, Amed. à Pont. *quest. 31. n. 2.* Vincent. de **5** Franch. *decif. 447. num. 1.* Jul. Clar. *§. Emphyteusis, quest. 28. n. 6.* Frantzk. *de laudem. c. 8. n. 204.* Matth. Coler. *part. 1. decif. 33. n. 29.* Salycet. *ad l. ult. C. de jur. Emphyt. n. 11.* † Cur enim exciperemus eum, qui non **6** minus dicitur novus possessor, atque alius, qui in priori investiturâ nec generaliter, nec specialiter fuit comprehensus, Coler. *dict. decif. 33. n. 30.* Jason. in *l. ult. n. 42. C. de jur. Emphyt. Cravett. conf. 215. n. 8.* † **7** Idque per omnia placuit jamdudum Illustrissimo Saxon. Electori, ita disponenti in *dict. Const. rit.* von Lehnwahr. *verb.* Solche Lehnwahr ist auch ieder / der nicht durch einen Kauff / sondern ex titulo lucrativo das Gut erlanget / als so es ihm geschencket / oder in einem Testament vermacht wird / zu erlegen pflichtig.

Ita Domini in causa VVilhelmi à Kurglebens in Strausburg / Mens. Sept. Anno 1617. (Verba sentent. Daß im Fall davon in eurer Frage gedacht wird / als wann etner ex titulo lucrativo ein Gut erlanget / so ihme in einem Testament vermacht wird / der neue Possessor, vermöge der Rechte / Lehnwahr zu erlegen pflichtig / und weil aus der überschichten Copien zu befinden / daß euerd gewesenem Unterthanen verlassenes Gut seinen Erben durch ein Testament zukommen / so seynd sie die gebührliche und gebräuchliche Lehnwahr des Orts zu geben / und zu entrichten schuldig / W. A. W.)

DEFINIT. XX.

Heres ab intestato succedens, sive sit collateralis sive patrens, Laudemium Domino solvitur.

Quum

- 1 **Q**uum heres legitimus ab intestato succedens, Emphyteusin nanciscatur ex titulo lucrativo, consequens inde est, eum ad Laudemii solutionem teneri, secundum tradita *Defin. prac.* † Quod & in terris Electoratus Saxonici expressa sanctione confirmatum est, in Const. Von Lehnwahr/*sapius allegata circa fin. in verb.* So aber keine Kinder/sondern Freunde seitwärts verwandt/ als collaterales und extranei vorhanden/ auff welche das Gut verfället/ dieweil das dominium in dieselbe ipso jure nicht continuiret/ noch gebracht wird/ so seynd sie auch die Lehnwahr zu geben pflichtig/ ic. † Et si verò hæc verba de collateralibus solum loquantur, quia tamen ad heredes quoque ascendentes, patrem, matrem, avum, aviam, &c. trahi & applicari debeant, dubium non est ex identitate rationis appositæ, † cum nec in ascendentes dominium ipso juro transferatur, ut in aperto est, Matth. Coler. *part. 1. decis. 23. n. 24. & 25.*

Ita Domini ad Consultationem Hansen Wolffsen zu Kostitz/ Mens. Febr. Anno 1634. (Verba sentent. Hat euer Untertaner Nicol Gauditz sein hinterlassenes Bauer Gut/ dem Amtsbrauch nach/ zum halben Theil auff seine Tochter/ und die andere Helffte auff die Wittib gebracht und verfället/ Nach der Tochter Tdd aber ist das ganze Gut der Mutter allein zukommen/ ic. So ist auch die Mutter das ganze Gut von euch in Lehn zu nehmen/ und die gebräuchlichen Lehnwahr davon zu entrichten schuldig/ ic.)

Et in causa Georgii Balthasari & Johannis Bernhardi à Stöschers/ Mens. Decembr. Anno 1630. (Verba sent. Seynd bisweilen/ nach Absterben der Kinder/ die Güter auff die andere Freunde und Collaterales gebracht und verfället worden/ ic. So seynd selbige Freunde wegen der ererbten Güter Lehnwahr zu geben pflichtig/ V. R. W.)

DEFINIT. XXI.

Non tamen Laudemium solvere tenentur liberi Emphyteuta patri succedentes.

- 1 **A** Regula generali, quæ heredes ad Laudemii præstationem obligantur, *Defin. 19. & 20.* excipiendi sunt liberi Emphyteuta, qui parentibus succedentes Laudemium haud solvere tenentur, † ex eâ potissimum ratione, quod in priori parentum scilicet investitura sint comprehensi, Hartm. Pistor. *part. 1. quest. 50. num. 59. Jas. in l. ult. C. de jur. Emphyt. num. 41. Salycet. ibid. num. 13. Matth. Coler. part. 1. decis. 33. num. 23. Amed. à Pont. q. 10. Georg. Frantzk. de laudem. cap. 8. num. 28.* † Quod & in Saxoniz Electoratu disertis verbis dispositum est per Const. haud publicè editam, Von Lehnwahr/ §. desgleichen/ *ibi: Wann der Besizer/ Zins: oder Erbmann stirbet/ und läffet Kinder/ so seynd dieselbe Lehnwahr zu geben nicht schuldig/ weil sie in der vorigen investitur begriffen.* † At, inquit quis, ratio hæc si vera est, ne quidem collaterales & extranei heredes onere laudemii erunt gravandi: Etenim † cum Emphyteusis naturâ suâ perpetua sit, & in quoscunque etiam extraneos heredes transitoria, §. adeo 3. *Inst. de locat. conduct. l. 1. ff. si ager vel lig. l. 3. Codic. de fund. patrim. Novell. 7. cap. 1.*
- 2 negari vix poterit, † hocce defunctum æquè representare, inque omnia ipsius jura succedere, ut novâ investiturâ prorsus opus nõ sit, prout evincere conatur multis Georg. Frantzk. *de laud. cap. 8. n. 10. & multis seqq.* † à quâ sententiâ etiam omninò alienus non est Coler. *dict. decis. 33. n. 27. & seqq.* Verùm, ut
- 3 ut hoc ipsis concedamus, † longè fortiori tamen vinculo, & modo pinguiori liberos in parentum investiturâ comprehendi vel exinde quivis fateri necesse habebit, quia liberi intelliguntur esse Domini vel
- 4 quasi bonorum paternorum, † etiam in vita patris, *l. in suis ff. de liber. & posthum.* † Quod & respexit
- 5 Saxo Illustrius in *dict. Const. von Lehnwahr/ circa fin. ibi: Dieweil das Dominium in selbige ipso jure nicht continuiret noch gebracht wird/ scilicet, ut con-*

tinuetur in liberis, secundum modò dicta Coler. *dict. decis. 33. n. 35.*

Ita Domini in causa liberorum Hansen Richards zu Neuses/ Mens. Sept. Anno 1630. (Verba sent. So möget ihr auch/ weil ihr in eures verstorbenen Vaters investitur mit begriffen/ von dem Väterlichen anerbeten Gute Lehnwahr zu geben nicht angehalten werden/ V. R. W.)

It. in causa Clausen Replers & Consortium zu Weberstädt/ Mens. Jul. Anno 1615.

In causa Hermannii à Landwäst/ Mens. Aug. Anno 1638.

Et in causa Michael Schfferts zu Weissenfels/ Mens. Majo, Anno 1636.

DEFINIT. XXII.

Valet consuetudo, ut liberi succedentes parentibus Laudemium solvant.

- 1 **Q**uamvis liberi parentibus succedentes à præstatione Laudemiorum de jure sint exempti, *Defin. preced.* Attamen multis in locis vel speciali statuto, vel etiam consuetudine aliud introductum reperitur, † ut scilicet & liberi Laudemia solvere teneantur. † Quæ consuetudo valida habetur secundum tradita Matth. Wesenb. *conf. 16. n. 2. Knich. de pact. vestit. p. 2. c. 4. n. 203. Georg. Frantzk. de Laudem. cap. 8. n. 114. & cap. 4. n. 28. Jacob. Schult. in addit. ad Modest. Pift. p. 1. quest. 37. n. 11.* † Idque tanto minus dubium habet, quanto certius est, in materia Laudemii consuetudinem cujusque loci præcisè attendi, ut innuit Constit. Elect. Von Lehnwahr *in verb. final.* Jedoch daß in solchen Fällen allen die Gewonheit/ wie offt. het/ sonderlich in Achtung gehabt/ und nach derselben gesprochen werde/ Hartm. Pift. *part. 1. quest. 50. num. 62.*

Ita Domini in eadem causa liberorum Hansen Richards zu Neuses. (Verba sentent. Es könnte dann gedachter Lehnherr wie Recht darthun und erweisen/ daß durch eine beständige Gewonheit herbracht/ und über Rechtsverwahrte Zeit unverbüchlichen also gehalten worden wäre/ daß nemlich nach des Zins- oder Erbmanns Absterben dessen Kinder gleichfalls Lehnwahr entrichten müßten/ dessen genosse er auff solchen Fall billich/ V. R. W.)

DEFINIT. XXIII.

Ex divisione Laudemium persolvendum non est.

- 1 **S**int, sed ad divisionem provocent, laudemium, ex hac divisione (quod vulgò appellatur sonderbare Lehnwahr/ ad differentiam der gesamten Lehnwahr sive laudemii istius, quod ex consuetudine quorundam locorum à liberis conjunctim post mortem patris solvitur, *Defin. preced.*) peti nequit, Molin. *in Consuet. Paris. §. 22. Gloss. 1. num. 69. & seqq. Hartm. Pift. part. 1. quest. 50. n. 55. Amed. à Pont. q. 25. Matth. Col. part. 1. decis. 33. num. 33. Andr. Rauchb. part. 1. q. 15. num. 27. Guid. Pap. decis. 46. in fin. Modest. Pift. part. 1. q. 37. ubi Jacob. Schult. in addit. lit. A. † Quod & in terris Elector. Saxonici expressè sancitum est Const. *sapius allegata, von Lehnwahr/ ibi: Aufferhalb dieser Fälle seynd die neuen Besizer regulariter Lehn geld zu geben nicht schuldig/ jedoch müssen sie den Lehn herrn recognosciren/ und dem Schreiber sein gewöhnlich Einschreibgeld erlegen/ als nemlich/ wo ein Gut getheilet wird/ und ein ieder sein zugefallen Theil besizet.* † Quia divisio hæc est alienatio necessaria, in qua Laudemium cessat, Hartm. Pift. *part. 1. qu. 50. n. 55.* † Nec reverà personæ possessorum in hac mutantur, sed potius declarantur, quum stante communione, in re communi coheredes in qualibet minima parte dominium habeant, *l. illud dubitationis 46. ff. de vir. nupt. l. si testamento 2. ff. de condit. Inst. l. 25. §. 1. ff. de V. S.* † adeoque per divisionem novum dominium dividendum non acquiritur, sed id, quod antea coheredum pro indiviso erat, pro virilibus portionibus, inter eos distribuitur, Amed. à Pont. *dict. q. 25. †**

Quod

Quod & facit, quod divisio alienatio revera non sit, pro qua sola Laudemia deberi certum est *ex l. ult. C. de jur. Emphyt.* sed tantum partium quaedam distributio; † quæ compensatione partium quasi facta, similis est permutationi, *l. si filia 20. §. si pater 3. ff. fam. ercisc.* in qua exactionem Laudemii cessare, dixi *supr. Defin. 15.*

Ita Domini in causa Clausens Replers & Consortium zu Weberstätt/Menf. Jul. Anno 1515. (Verba sent. Dasz ihr von denen Gütern / so ihr von euren Eltern ererbet / und so euch neulicher Zeit nach der Mutter tödtlichem Abgang in der gehaltenen divisione und Erbtheilung zukommen/dem Lehnbesitzer des Orts/vermöge der Rechte/weil ihr in der ersten investitur mit begriffen/Lehn-Geld zu geben nicht schuldig / ihr seyd aber gleichwohl den Lehnherrn zu recognosciren / und dem Schreiber sein gewöhnlich Einschreib-Geld zu r. legen pflichtig/W. R. W.)

Et in causa Michaelis Seifferts zu Weiffenfels/Menf. März, Anno 1636.

DEFINIT. XXIV.

Mortuo uno coherede ante divisionem, ex acquisitione portionis defuncti, reliqui coheredes ad partem Laudemii haud sunt obstricti.

Cessat propterea laudemium in divisione, quod coheredes stante communiōe, in qualibet hereditatis parte Domini habeantur, ac in priori investitura adhuc comprehensi videntur, *Defin. preced.*
 † Ex quo facilis est responsio ad quaestionem hanc: An uno ex coheredibus communiōe durante mortuo, reliqui proportione illa hereditatis, quam à defuncto nanciscuntur, Laudemium prestare teneantur? Et enim, quia dominium hoc casu inter eos separatum & divisum non est, nec etiam investitura prima ante divisionem rupta & extincta, *l. si testamento 2. ff. de condit. inst. l. 46. ff. de rit. nupt.* † utique nec per acquisitionem portionis defuncti coheredis, personæ immutantur, adeoque & solutio Laudemii merito cessabit, *l. ult. C. de jur. Emphyt.*

Ita Domini in causa Georgii Balthasari & Johannis Bernhardi à Sigshers/Menf. Dec. Anno 1638 (Verba sent. Und es hat sich begeben/dasz unter denen Kindern und sämtlichen Miterben eines und das ander verstorben / ic. Da nun solches/ehe und zuvor sie sich in der Eltern Güter getheilet / gesehen wäre / so möchten die überlebende Kinder wegen der Verstorbenen Antheile/weil sie nochmals in gesamter Belehnung der Väterlichen Güter gewesen / Lehnwahr zu geben nicht angehalten werden/W. R. W.)

In causa Christophori Trutenbachs zu Wihleben / Mens. Mart. Anno 1661:

Et in causa Georgii Ebeners zu Gasschwitz/Menf. Mart. Anno 1635. (Verba sent. Und ehe und zuvor ihr euch mit einander getheilet/seynd eure Miterben Todes verstorben / also dasz euch bemeldte Acker allein anheim gefallen/ic. So möget ihr/ gestälten Sachen nach/weil ihr in voriger Belehnung alle wegge verblieben/einige fernere Lehnwahr abzustatten nicht angehalten werden/W. R. W.)

DEFINIT. XXV.

Debetur ex divisione Laudemium, quando uni ex heredibus fundus, alteri vero ejusdem aestimatio adjudicatur.

Quid autem, si divisio inter liberos coheredes ita fiat, ut fundus totus totaque hereditas paterna in eo consistens, uni soli adjudicetur, qui postea reliquos in pecunia, aliisve rebus compensare necesse habeat? † Sanè nec tùm Laudemium deberi; arbitrari quis posset ex traditis *supr. Defin. 23. & 24.* quia scilicet stante communiōe, coheredes ante divisionem in prima investitura videntur adhuc comprehensi; † illorumque dominium solidum est in qualibet hereditatis parte pro indiviso, *l. illud: 46. ff. de rit. nupt. l. si testam. 2. ff. de cond. inst. l. rette 25. §. 1. ff. de V. S.* Unde fit; † quod hujusmodi adjudicatio, in

Garpz. Definit. Vol. I.

ipla divisione facta vera alienatio non sit, quippe quæ est acquisitio illius, quod antea ullo modo nostrum non fuit: † Nec ratione Domini is, cui fit adjudicatio; extraneus haberi potest, quia in solidum hoc casu defunctum repræsentare dominoque ad Canonis pensationem obligatus censetur, *arg. l. 1. §. 1. in fin. C. de imponend. lucrat. descript. rib. 10. Salytet. in l. eâ lege 3. C. de condit. ob caus. num. 17.*

† Eamque sententiam acriter propugnat Georg. Frantz. *in tract. de laudem. c. 8. n. 59. & seqq.* Quam quidem concesserim; † si de mente contrahentium, quod à divisione neutiquam recedere voluerint, expressè appareat, ut rectè limitat Hartm. Pistor. *p. 1. q. 50. num. 57.* † Alioquin in contrarium est Dd. communis opinio, quod scilicet hoc casu is, cui facta est

adjudicatio; Laudemium omninò persolvere teneatur, *Jal. in l. qui Roma 122. §. duo fratres 6. ff. de V. O. vol. pen. in fin. Reinh. Bachov. exerc. 98. adversus Ant. Fab. c. 9. num. 2. Mod. Pift. part. 1. q. 37. in fin. Amed. à Pont. q. 25. n. 6. Cephal. conf. 195. per rot. Hartm. Pistor. d. q. 50. num. 56. Matth. Coler. part. 1. decis. 33. num. 35.* † Quæ opinio videtur confirmari ab

Illustriſſimo Saxon. Elect. in Const. publicè non edita von der Lehnwahr. §. aufferhalb dieser Fälle/quæ in divisione eatenus laudemii exactionem prohibet;

† quatenus singuli coheredes portionem, ex bonis paternis sibi assignatam, post factam divisionem possident. Ex quo sequitur, † Laudemium peti posse; si non singuli, sed unus saltem bona paterna possideat, æstimatione reliquis adjudicata. † De quo

certè minus dubitandum, si intentio & mens coheredum inspiciatur, quæ omninò attendi debet, *l. si quis 4. l. non omnis 19. ff. si cert. petat.* † Non enim pu-

tandum est, heredes hoc modo dividere potius, quam vendere bona paterna voluisse, postquam hoc casu è naturâ divisionis multum receditur, aliudque negotium contrahitur; *arg. l. 1. C. comm. utriusque jud.*

Hartm. Pift. *diſt. q. 50. num. 56.* † Quin potius tacite videtur hoc casu facta divisio, quam demum sequitur venditio vel alienatio in coheredem, qui ceteri novus possessor ad executionem laudemii omninò est obstrictus, *l. ult. C. de jur. Emphyt.*

Ita Domini in causa Curt Ernsts von Berlespach zu Uhrleben/Menf. Febr. Anno 1621. (Verba sentent. Und es haben sich die Kinder in die Väterlichen Güter dergestalt vertheilet / dasz das Gut der einen Erbin und Tochter allein verblieben/wogegen sie die Miterbin mit andern Gütern abfinden soll/ic. So ist bemeldte Erbin sich der Lehnwahr halben mit euch gebührlicher abzufinden schuldig / und ihr möget euch mit dem blossen Schreiber Schilling allein abweisen zu lassen nicht gebrungen werden/W. R. W.)

DEFINIT. XXVI.

Solvere tenetur Laudemium heres, qui post divisionem factam, alterius coheredis portionem emit.

Multò magis autem obstrictus erit heres ad partem Laudemii, si post factam divisionem, aliorum coheredum portiones emerit, aliove modo acquisiverit: † de quo forsitan non facile quispiam dubitaverit; quum divisione facta coheres habeatur pro extraneo, & rupta investitura per divisionem acquisitio pro parte altera nova censeatur, Georg. Frantz. *de laudem. cap. 8. n. 56.* † Quod certè haud parum confirmatur jure Saxonico feudali, quo facta divisione inter fratres, ita videtur rupta simultanea investitura per divisionem; † ut mortuo uno, alter;

nisi denuò se reinvestiri in portione fratris petierit; jus nullum succedenti habeat, *l. 32. Lehnrecht/ vers. Wann sie sich aber also theilen / Constit. Elect. 45. §. Oblicher Gestalt/ part. 2. Hartm. Pistor. part. 2. q. 19. n. 89.*

† ut mortuo uno, alter, nisi denuò se reinvestiri in portione fratris petierit; jus nullum succedenti habeat, *l. 32. Lehnrecht/ vers. Wann sie sich aber also theilen / Constit. Elect. 45. §. Oblicher Gestalt/ part. 2. Hartm. Pistor. part. 2. q. 19. n. 89.*

† ut mortuo uno, alter, nisi denuò se reinvestiri in portione fratris petierit; jus nullum succedenti habeat, *l. 32. Lehnrecht/ vers. Wann sie sich aber also theilen / Constit. Elect. 45. §. Oblicher Gestalt/ part. 2. Hartm. Pistor. part. 2. q. 19. n. 89.*

Rrt f

num. 89. & qu. 20. num. 33. Andr. Rauchb. part. 2. qu. 21. num. 19. & sequentib. Schurff. cent. 1. consil. 66. num. 12.

Ita Domini in causa Hansen Wolffens von Gleichen/Menf. April. Anno 1650. (Verba sentent. Haben zween Brüder in ihres Vatern Güter sich vertheilet / worauff der Jüngste dem Ältesten die liegende Gründe um 200. fl. wiederum abgekauft / ic. So seyd ihr von Käuffern solcher Güter wegen Lehnwahr zu fodern wohl befugt / B. R. W.)

DEFINIT. XXVII.

Haud solvendum est Laudemium, si pater in ultimâ dispositione uni ex liberis pro certo pretio fundum assignaverit.

Laudemium deberi, si pater vendat Emphyteuticam liberis suis, alioquin sibi ab intestato successuris, asserit Andr. Tiraquell. de retract. §. 32. Gloss. un. n. 46. quod & placet Surdo dec. 343. n. 7. † Rectissime sanè, quia hoc casu pater in filios tanquam extraneos, solius pretii & recompensationis intuitu rem transfert. Ergò vel ex mente contrahentium, † prater venditionem nihil aliud actum apparet, † ut mirum haud videri queat, in hoc casu venditionis † laudemium exigi, l. ult. C. de jur. Emphyt. † Aliud verò dicendum, si pater liberis Emphyteuticam donet: Quæ donatio si aliud ex contractis haud constat, † non tam acquisitio ex parte donatarii, † quam debitor successione præoccupata quædam perceptio est, arg. l. in suis ff. de liber. & posthum. l. 1. §. largius. 12. ff. de success. edict. junct. l. scripto 7. §. 1. ff. Unde liber. Ant. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 42. defn. 71. num. 1. † Adeoque liberi in donatione hæc pro extraneis reputari non possunt, cum & aliàs, si pater filio stipuletur, idque ob merita ipsius se facere dicat, filiationem magis, quam merita respexisse dicatur, & ita filio tanquam filio, non tanquam extraneo seu bene merito stipulatum fuisse Dd. velint, secundum tradita Tiraquell. ad l. si unquam §. verb. donatione largius n. 73. C. de rev. donat. Jason. in l. quod dicitur §. ff. de V. O. † Non magis etiam Laudemium debetur, si in ultimâ quadam dispositione parens uni ex liberis pro certo pretio fundum assignaverit. Nempe † quod & tùm pater liberis ut liberis prospexisse, & non tam vendidisse, quam ex partibus inæqualibus divisionem quasi fecisse videatur, maxime si intuitu successione hoc ipsum egisse vel ex verbis, vel † aliis etiam circumstantiis appareat, † quod quidem, in dubio semper fieri, asserit Molin. in Consuet. Paris. §. 27. num. 1.

Ita Domini in causa M. Andreæ Cottens, Pastoris zu Lausfig/Menf. Dec. Anno 1633. (Verba sentent. Hat Christoph Umlauff im beyseyn dreyer Zeugen seines Gutes weg. n. unter seinen Kindern Verordnung gethan / und dasselbe seinen beyden Töchtern um 1000. fl. zuschreiben lassen / auch darneben ihnen etwas vor den andern Erben zu voraus vermacht / ic. So seyn bemeldte Töchter von dem Väterlichen Gute/gestaltten Sachen nach/einiges Lehngeld zu geben nicht verpflichtet / B. R. W.)

DEFINIT. XXIIII.

Non persolvendum est Laudemium, quando fit mutatio in personâ Domini.

Communis & vera est Dd. sententia, quod Domino vel ejus heredi Laudemium non solvatur, si ipse mutatus sit vel per successione, si fuerit mortuus, vel per contractum, si jus directi dominii se alienaverit, Georg. Frantzk. de laudem. cap. 7. n. 160. Matth. Coler. part. 1. decis. 33. n. 36. Hart. Pistor. part. 1. q. 50. num. 60. Jac. Schult. in addit. ad Modest. Pift. part. 1. quest. 37. n. 8. † Quæ opinio in terris Electoratus Saxonici expressâ sanctione Electorali fuit confirmata in sapius allegatâ Constit. Von der Lehnwahr. vers. Wann der Lehnherr stirbt/oder das Gut verändert / oder seine Kinder sich theilen / so soll keine Lehnwahr gefodert/oder gegeben werden / ic. † Solvitur namque Laudemium pro investiturâ & inductione in possessionem emphyteuticam realem, Guid. Pap. dec. 101. num. 3. Jason. in l. ult. num. 68. C. de jur. Emphyt. Afflict. in cap. 1. §. illud quoque num. 6. de prohib. Feud. alien. per. Frider. † in recompensam nempe laboris, quem Dominus patitur novum Emphyteutam in actualem possessionem inducendo, Surd. dec. 31. num. 8. latissime Ant. Fab. decad. 95. Error. pragmat. 3. p. 698. & Error. 5. pag. 707. Error. 6. pag. 714. & seqq. † Atqui non invertit possessionem Emphyteuticam Domini mutatio: Merito ergò solutio Laudemii hoc casu cessabit, & tenebitur novus Dominus, si velit retinere dominium & recognitionem rei Emphyteuticæ, ipsi renovare investituram absque Laudemii præstatione, Coler. dict. decis. 33. num. 37. † Sicuti & præstatio Laudemii cessat, quando ipsemet Dominus directus ab Emphyteuta fundum Emphyteuticum emerit, Jas. in dict. l. ult. num. 43. C. de jur. Emphyt. Amed. à Pont. q. 22. in pr. Vincent. de Franch. decis. 201. n. 2. † Quia Laudemium ab emptore solvitur, qui hic est ipse Dominus, & proinde sibi ipsi debitor esse nulla ratione potest, l. 71. ff. de fidejuss. † Quò & facit dict. Const. Saxon. Von der Lehnwahr / circa fin. vers. Wann von dem Lehn Herrn das Erbzins Gut oder Lehn gekauft wird/so gebühret ihm auch keine Lehnwahr / ic. † Planè aliud dicendum erit, si alii adhuc condomini existant, secundum Amed. à Pont. q. 23. num. 10. & seqq. Georg. Frantzk. dict. c. 7. num. 142.

Ita Domini in causa Civium quorundam zu Marck Stadt/Menf. Febr. Anno 1632. (Verba sent. Ob gleich Lucas von Zwemer n/von welchem ihr etliche Feldern zur Lehn habet/ Todes verfahren/und seine Güter auf seine Söhne bracht und verfallt / ic. So möget ihr doch denenselben etnige Lehnwahr zu entrichten beständiger Weise nicht angehalten werden / B. R. W.)

Et in causa VVigands von Zaubenheim / Menf. Sept. Anno 1612. (Verba sent. Aber Lehnwahr ist der Zinsmann in dem von euch angezogenen Fall/wann nemlich der Besizer des Guts als Lehn-und Zins-Herr verändert wird/ davon zu geben nicht verpflichtet / B. R. W.)

In causa Achatii à Lindenau/Menf. Jun. Anno 1585.

Et in causa Gotthard Plägers Lehn-Erben zu Stürmthal/Menf. April. Anno 1635.

DEFINIT. XXIX.

In materia Laudemiorum consuetudo cujusque loci potissimum attendi debet.

Vera sunt ea omnia, quæ hætenus de præstatione Laudemiorum dicta fuere, de jure communi ex l. ult. Cod. de jur. Emphyt. † quæ hæc in materia Cynofura habetur secundum Dd. eatenus nempe, quatenus consuetudine cujusque loci aliud introductum non est: Alioquin, † si aut communiter aut separatim Laudemium etiam per heredes, item in permutationibus aut emptionibus (quibus medianibus mutatur persona Domini) tempore tanto exactum fuerit, quo præscriptio inducatur, tunc subditi, qui patientiâ suâ talibus petitionibus acquieverunt, deinceps illud præstare tenentur, Matth. Col. part. 1. decis. 33. n. 38. Jac. Schult. in addit. ad Modest. Pift. part. 1. quest. 37. n. 10. Nam ut in plerisque aliis, ita & in Laudemiis persolvendis consuetudo potissimum attendi debet, Hartm. Pift. lib. 1. qu. 50. n. 62. Ant. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 42. defn. 29. n. 3. † Quod & satis expressum in Constit. Elect. Saxon. Von der Lehnwahr in pr. vers. und da vermöge der Gewohnheit nicht könnte ausgeführt werden / in was Fällen die Lehnwahr zu geben oder zu fodern / und also derowegen Zweifel vorfiel / So soll also dann Innhalts gemeinlich

ner Rechte hierinnen/auff solche Meinung gesprochen werden/te. *Er in verb. final.* Jedoch/ daß in solchen Fällen allen die Gewohnheit/wie obstehet/sonderlich in Achtung gehabt/und nach derselben gesprochen werde/

† Standum itaque est in hac materia jure communi, donec consuetudo peculiaris probetur. † Nam quia consuetudo facti est, *cap. 1. de Constit. in oro probationem exigit*, Cyn. *in l. 2. n. 19. & ibi Bartol. n. 29. Cod. quaest. long. consuet. Schult. dist. loc. n. 11. Andr. Gail. lib. 2. obj. 31. n. 14.*

Ita Domini in eadem causa Civium in Marck-Ranstadt/M. Febr. Anno 1632. (Verba sent. Es wäre dann durch eine zu Recht beständige Gewohnheit des Orts ein anders hergebracht/und über Rechtsverwährte Zeit jedesmahl/wenn der Lehnherr verstorben/unverbrüchlich gehalten worden/daß die Lehn-Leute auch in solchem Fall Lehnwahr entrichten müßten/So wäre ihr dieselbe auch iho abzustatten schuldig/W. R. W.)

Et in causa Johann Wegers & Consortium zu Leipzig/Mens. Mart. Anno 1628. (Verba sent. So ist der Lehnherr Lehnwahr zu fordern nicht berechtiget/er könnte dann wie zu Recht dardurch und erweisen/ daß durch eine beständige Gewohnheit ein anders bey ihm eingeführet/und über Rechtsverwährte Zeit unverbrüchlichen also gehalten worden wäre/daß man nemlichen von Tausch-Contracten Lehnwahr entrichten müßten/dessen geböffe er auff den Fall billich/W. R. W.)

DEFINIT. XXX.

Probata licet consuetudine, quod liberi heredes conjunctim omnes pro successione solvant Laudemium, ex divisione tamen postea à singulis id denuò petere non licet.

STANTE ac probata consuetudine, quod liberi heredes omnes conjunctim pro successione Domino Laudemium solvere teneantur, (die gesammte Lehnwahr) quam consuetudinem valere, dixi *supr. Defin. 22.* quaritur, † si illi postea bona paterna vel emphyteusina inter se dividant, an singuli denuò pro suis portionibus ad præstationem Laudemii (der sonderbare Lehnwahr) sint obligati, & ita duplex solvi debeat Laudemium? † Certè si consuetudine id ipsum specialiter fuerit introductum, dubium non est, quia & tum ex divisione exigi queat Laudemium (die sonderbare Lehnwahr) secundum dicta *Defin. præced.* † Verùm id potissimum hic controversitur, *an probata consuetudo Laudemii pro investitura conjuncta, der gesammten Lehnwahr/obliget heredes ad præstationem Laudemii ex divisione, der sonderbaren Lehnwahr?* Quod rectissime negant Dd. communiter, Matth. Coler. *part. 1. decis. 33. n. 41. Modest. Pistor. part. 1. qu. 37. & ibi Jac. Schult. in addit. Georg. Frantz. de Laudem. cap. 8. n. 118. Matth. Wesenb. consil. 186. n. 47. junct. n. 18.* † Præterquam enim quod Laudemiorum præstatio habeatur odiosa, consuetudo est stricti juris, † quæ in individuo non probata ad casus alios & similes neutiquam extendi debet, *arg. l. quod non ratione 20. ff. de legib. Anton. Fab. in Codic. lib. 1. tit. 2. defin. 45. num. 19.* † Remanet ergo hic passus quoad præstationem Laudemii separati, der sonderbaren Lehnwahr/in terminis juris communis, quo nullum hoc casu præstandum est Laudemium, *supr. Defin. 23.*

Ita Domini in causa Nicolai Moschers zu Memard/Mens. Jul. Anno 1627. (Verba sent. Wann gleich des Orts durch beständige Gewohnheit eingeführet worden/daß nach Absterben des Erbzinmanns dessen Kinder die gesammte Lehnwahr geben müssen/te. So seyn sie doch dahero/wann sie sich her nach unter einander in die Väterlichen Güter theilen/auch die sonderbare Lehnwahr (wosfern solche nicht in specie durch eine beständige Gewohnheit eingeführet worden) zu entrichten nicht verbunden/W. R. W.)

Carpz. Definit. Vol. I.

DEFINIT. XXXI.

Non prestatur Laudemium ab Usufructuario ratione Ususfructus aut dotalis.

LAudemia quidem, si qua durante Usufructu obveniant, ad fructuarium pertinent, sunt enim in fructu domini directi, Jul. Clar. *lib. 4. sentent. §. emphyteusis qu. 23. num. 5. Ant. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 42. defin. 46. num. 1. Hartm. Pistor. part. 1. quæst. 50. n. 5. ubi plures allegat. Moller. 4. semestr. 5. num. 5.* † At si præstanda sunt; hoc onere neutiquam Usufructuarius, aut vidua, quæ dotalitium habet, gravari debet: Ratio hujus rei sat manifesta est, † quia Laudemium debetur pro Investitura seu inductione in possessionem & utile dominium, *l. ult. C. de jur. Emphyt.* † Ergo præstandum à Domino utili, non ab usufructuario, qui nec dominus est, nec de utili dominio investitur, *l. pen. ff. de acq. poss. l. uti-frui 5. ff. si usufr. petat. Anton. Faber. dist. defin. 46. num. 5.*

Ita Domini in causa Barbaræ à Gräffendorffin/Mens. Junio, Anno 1632. (Verba sent. Ob nun wohl der von Reichard verstorben/und seine Wittib des Ususfructus und Leibgedinges sich angemasset/te. So ist sie doch dahero das Lehngeld abzustatten nicht verpflichtet/W. R. W.)

Et in causa Christophi Bolegens zu Naumburg/Mens. Dec. Anno 1626.

DEFINIT. XXXII.

Ex bonis feudalibus haud persolvendum est Laudemium, nisi peculiari quâdam loci consuetudine aliud sit introductum.

NON solum in Emphyteuticis, sed etiam censiticis seu censualibus bonis, vulgò Bauer-oder Erb-Gütern/ jus Laudemiorum itidem longævâ consuetudine constitutum est; propter summam affinitatem; † quam cum bonis Emphyteuticis habent, propter quam vix apparere potest, uter contractus celebratus intelligatur, nisi in instrumento id expressum fuerit, *supr. Defin. 1. Georg. Frantz. de Laudem. cap. 4. num. 45.* † At quid de bonis feudalibus habendam? Sanè plurimorum locorum consuetudine invaluit, ut & in feudis Domino debeatur Laudemium, propter affinitatem nempe, quam cum Emphyteusi feudum habet, Molin. *ad consuet. Paris. tit. 1. §. 33. num. 1. Joh. Schneidew. de feud. part. 3. num. 61.* † Quam consuetudinem valere, modo sub quantitate moderatâ sit inducta, nec ad casus non expressos extendatur, tradunt Feudlistæ communiter, quos refert & sequitur Rosenth. *in synopsis feud. cap. 6. concl. 66. numer. 5. Modest. Pistor. p. 1. quæst. 37. numer. 10. & seq. Frantz. dist. cap. 4. numer. 17.* † Quapropter, petens Laudemium ex alienatione rei feudalis, illius exigendi jus longævâ consuetudine obtentum probare debet. † Alioquin enim de jure communi feudali, nullum profus Laudemium debetur, sed investitura gratis facienda est, Frantz. *dist. cap. 4. num. 9. Hartm. Pistor. part. 1. quæst. 50. num. 61.* † Veluti etiam jus commune hoc casu in Saxoniâ observatur, nec de moribus harum terrarum ex feudo deberi Laudemium testatur Joh. Schneidew. *dist. loc. ubi inquit:* In his terris non est talis consuetudo, Allein daß man aus der Canzelen die Lehn-Brieffe lösen muß/und nicht dem Herrn/sondern der Canzelen etliche Guld den giebt/welche man auch pfeget Lehnwahr zu nennen/† sed abusivè ac minus propriè, quia verum Lau-

Laudemium ipsi Domino directo solvitur, Wehner. **9** *in observ. pract. verb. Handlohn/col. 2. † Quod & facit Const. Elect. Saxon. von der Lehnwahr/circas. vers. Wann das Erbzin: Gut ein Mann: Lehn ist / so giebt man davon/wann es ererbet wird/ kein Lehngehd.*

Ita Domini ad requisitionem Quæstoris Delitiani, Mens. Febr. Anno 1612. (Verba sent. Diweil aber dennoch zweifselhaftig/obberührtes Lehn: Gut für ein recht frey Mann: Lehn: Gut zu achten / weil man davon vermöge des Recognition: Bedels Lehnwahr entrichtet / so man sonst von rechten Lehn: Gütern nicht zu geben pfleget/1c.)

Et in causa David Meyers zu Leipzig / Mens. Mart. Anno 1628. (Verba sent. Diweil aber dennoch in Lehn: Briefsen ausdrücklich zu befinden/ daß die Lehnwahr von dem Lehn: mann entrichtet werden soll/1c. So wird bemeldtes Stück Gut vor kein recht Lehn/ sondern vor Zins: Gut / billich gehalten/W. R. W.)

Et in causa des Raths zu Croffen / Mens. Februar. Anno 1635.

DEFINIT. XXXIII.

Venditor tenetur restituere emptori Laudemium exsolutum, si hoc ipsi ante venditionem contrariam non manifestaverit.

- 1** **I**ndubitati juris est, Laudemiorum solutionem ad emptorem spectare, Hartm. Pistor. *part. 1. quest. 50. n. 4.* Matth. Coler. *part. 1. decis. 33. num. 4.* Amed. à Pont. *q. 9. Jul. Clar. §. Emphyteusis quest. 23. n. 4.*
- 2** Dan. Moll. *lib. 4. semestr. 4.* † Quia non venditor, sed emtor, recognoscendus est in Emphyteuta: Ergò & ab eo Laudemium exigendum, † quod solum pro investiturâ factâ & recognitione debetur, *l. ult. C. de jur. Emphyt.* Quod tamen non aliter accipi velim, † quàm si emptor sciens rem venditam, oneri Laudemiali subiectam, emerit; Alioquin sanè iniquissimum esset, emptorem ignoranter Laudemii onere gravari. † Existimaverim ergò, competere ipsi regressum adversus venditorem ad recuperationem Laudemii exsoluti, si hic tacuerit, nec de onere Laudemii emptorem fecerit certior, *per text. in l. quero 58. de adil. edict. Alexand. consil. 14. num. 8. vol. 5. Georg. Frantzk. de Laudem. cap. 16. n. 150.*

Ita Domini in causa Efaiz Wagners zu Auerbach / Mens. Mart. Anno 1612. (Verba sent. So viel aber die ausgezahlte Lehnwahr anbelanget/ weil Verkäufer bey dem Kauf nicht vermeldet/ daß dem Lehn: Herrn der zehende Pfennig von bemeldtem Hause zur Lehnwahr gebühret / so ist er auch als Käufer dem wegen Erstattung zu thun schuldig/W. R. W.)

DEFINIT. XXXIV.

Bona in dubio potius allodialia sive emphyteutica, quàm feudalia presumuntur, etiamsi Cappones canonis nomine solvantur.

- 1** **C**ommunis Interpp. Regula est, bona in dubio præsumi potius allodialia, h. e. Censitica vel Emphyteutica, quàm feudalia, ut est *text. inc. 2. ubi Dd. si de feud. defunct. contr. fuer. int. dom. & agnar. Bald. in l. libertas 4. in pr. si. de Stat. Homin. Jason. in l. si prius 15. col. 42. ff. de oper. nov. nunciat. Hartm. Pistor. obs. 175. num. 1. Decius conf. 498. & conf. 588.* † Nec sine ratione, quia feudum comparatur servituti, secundum Gloss. *in l. sicujus 13. pr. vers. si usus fructus ff. de usufr. Bald. in cap. 1. de contr. vers. investit.* † At quælibet res libera præsumi-

tur, nisi servitus probetur, *l. alius 8. C. de servit.* † modò non adsint aliæ præsumptiones, quæ potius svadent, rem esse feudalem, ut benè prædictam regulam limitat Hartm. Pistor. *dict. observ. 175. num. 4.* † Tollit enim una præsumptio aliam & fortior leviolem, *l. Divus 7. ubi Bald. ff. de in integr. restit. cap. illud. 11. extr. de presump. Jason. lib. 2. consil. 235. in fin.* † Hinc qui se fundat contra possessorem in qualitate allodiali, eam probare tenetur, quia possessio facit præsumtionem pro possidente, Coler. *de process. exec. p. 2. cap. 1. n. 73.* Menoch. *lib. 3. pres. 91. num. 42.* † Non tamen sufficiens præsumptio pro feudo habetur, quod Cappones annuatim de bonis solvantur: Quin potius inde bona præsumi Emphyteutica dixerim, † cum hodiè sæpissimè Canonis nomine Cappones de bonis Emphyteuticis solvi videamus, daß Kapphane gezinset werden/Rosa *ad Moll. hic n. 7.*

Ita Domini in causa Josephi à Landwüst zu Gößewitz / Mens. Nov. Anno 1590. (Verba sent. So hat er seine Güter/ ungeacht daß er von etlichen zwar zween Kapphane jährlich gezinset/auf gedachte seine Töchter als Erbe/davor sie aus Vermuthung der Rechte geachtet werden / gebracht und versället/ und ihr habt euch derselben deswegen/ daß sie kein Geld / sondern allein Kapphane zinsen/ als Lehen nicht anzumassen/W. R. W.)

DEFINIT. XXXV.

Non transfertur rei dominium in foro Saxonico, nisi precedente alienatoris abdicatione traditio judicialiter facta fuerit.

Expeditum est in foro Saxonico, quod non valet alienatio rerum immobilium extrajudicialis, ut multis in locis tradit Matth. Coler. *part. 1. de process. execus. cap. 10. num. 199. part. 1. decis. 16. & decis. 17.* † Sed alienatio judicialis sit, necesse est, facta coram eo iudice, cujus jurisdictioni res tradenda est supposita, Coler. *dict. decis. 16. num. 20.* in hunc scilicet finem, † ut dominium rei perfectè ac plenè in emptorem transferatur, Dan. Moller. *ad Const. Elect. 23. & ibi Reinh. Rola num. 16. p. 2.* † Ideoque sola traditio judicialis rei venditæ, donatæ, aliòvè modo alienatæ dominium transfert, precedente alienatoris abdicatione sive renunciatione coram iudice factâ, (Daß es gerichtlichen aufgelassen/und Käufer damit belehnet werde) *per text. Weichbild / art. 20. & art. 60. in fin. lib. 2. Landr. art. 30. Gloss. in lib. 1. Landrecht / art. 34. lit. A. & lib. 3. Landr. art. 4. num. 7. Jac. Schult. in addit. ad Matth. Coler. decis. 279. part. 2. Petr. Heig. part. 2. qu. 17. n. 18. & qu. 18. n. 9. Georg. Frantzk. de laudem. cap. 5. num. 54. Modest. Pistor. vol. 1. consil. 64. num. 8. Andr. Rauchb. p. 1. qu. 6. n. 34. & seqq. & part. 2. qu. 22. num. 21. Adde Decis. Elect. noviss. 61.*

Ita Domini in causa Michael Kleppachs zu Herzberg / M. Nov. Anno 1630. (Verba sent. Ueber tiß auch über bemeldtes von euch erkauftes Haus/ ihr auf vorgehende des Verkäufers gerichtliche Auflassung/die Lehn/und also das Dominium noch zur Zeit nicht erlanget/1c.)

Et in causa Curt Brindens zu Quedlinburg / Mens. April. Anno 1627. (Verba sent. Diweil ihr aber dennoch das verkaufte Haus in euer Gewehr behalten/und die Auflassung noch nicht gethan / dahero bemientes Haus antzo noch euer eigenthümliches Gut ist/1c.)

CONSTITUTIO XL.
PARTIS SECUNDÆ.

Wann Güter dreyßig oder vierßig Jahr um einen jährlichen gleichförmigen Zins besessen / und vor Laßgüter werden ausgegeben / der Besizer aber solches nicht gestehet / wie es zu halten?

Stmals trägt es sich zu / daß etliche Güter von dem Besizer / als Laßgüter / die sie ex titulo locati & conducti haben / gefodert werden; Beklagter gestehet solches nicht / sondern wendet für / er und seine Vorfahren hätten die Güter pro uniformi canone, und um einen gleichförmigen Zins über 30. Jahr / Jahr und Tag / oder länger gebraucht und innen gehabt / In diesem Fall ist im Zweifel / da der Kläger sonst nichts gewisses beweiset / vor den Beklagten zu sprechen / Wann aber der Kläger so viel darzu gethan und bewiesen / daß solche Güter / die er vor Laßgüter angiebt / anfänglich von ihme oder seinen Vorfahren / um einen gewissen Zins auff etliche Jahr alleine Wirthweise / und also als ein Laßgut eingethan / und daß auff solchen Anfang und Contract der Besizer fort und fort / dreyßig oder mehr Jahr darbey gelassen / So haben in einem solchen Fall unsere Verordnete geschlossen / daß der Besizer das Gut dem Herrn abzutreten schuldig sey / und könne sich mit der Verjährung nicht behelffen.

Da aber solche Güter einem dritten zukommen / und derselbige nicht anders gewußt / dann sie wären des vorigen Besizers eigen gewesen / und er hätte darauff in solchen Gütern / mit gutem Glauben über Rechtsverwährte Zeit / den Zins dem Herrn gegeben / derselbige hätte sie / ungeacht da es gleich anfänglich Laßgüter gewesen / verjähret / Auff welches alles Unsere Hof-Verichte / Facultäten und Schöppenstühle die Urtheil richten und stellen sollen.

DEFINITIONES.

1. *Prescriptione temporis longissimi se tuetur possessor prestando Canonem uniformem adversus vindicantem bona locata.*
2. *Non tamen juvat possessorem prescriptionis exceptio, si actor probet, titulo Locati, bona Reo ab initio fuisse concessa.*
3. *Non nocet titulus locationis Successori singulari, veluti emptori, quò minus is bona, venditori lo-*

cata, possidens jus perpetua Colonia prescribere queat.

4. *Prescripto jure perpetua Colonia, bona non censitica, sed emphyteutica habentur.*
5. *Collectas & tributa solvere tenetur Locator, non Conductor.*
6. *Absolutè concessã jurisdictione; videtur quoque concessum merum Imperium.*

DEFINIT. I.

Prescriptione temporis longissimi se tuetur possessor prestando Canonem uniformem, adversus vindicantem bona locata.

1. **B**ona locata (Laßgüter) vocantur ea, quæ quis ad certum tempus pro mercede certa solvenda conduxit: Quæ tempore finito locator ad se recipere, & conductorem ad restituenda ea, nulla unquam temporis præscriptione obstante, compellere potest, l. 2. & l. 7. §. ult. Cod. de prescript. 30. annor.
2. † Secus in bonis censiticis ac Emphyteuticis res se habet, quæ certè possessor nunquam amittit, Ca-

Quid Juris sit, si is, qui bona possidens ultra XXX. vel XL. annos, certamque & uniformem pensionem quotannis illorum nomine Domino solvens, jure Emphyteuticos se illa possidere dicat, Dominus verò illa repetens, locata esse affirmet?

Requenter evenit, ut quis bona repetat ab alio, tanquam quæ ex titulo locati & conducti possideat, is verò id negans, se & antecessores suos pro uniformi Canone ultra 30. annos, annum & diem ea possedisse excipiat, quo casu nisi intentionem suam probet actor, in dubio secundum Reum judicandum est.

Si verò ex deductis & probatis ab actore intelligi liquidò possit, quæ petit bona ab ipso vel antecessoribus ejus, reo & antecessoribus ipsius ad annos aliquot certà mercede locata fuisse, & quod titulo hujus contractus ultra 30. annos, annum & diem, ea possederint, tum præscriptionis exceptione non obstante, ad restitutionem bonorum reum condemnandum Deputati nostri existimârunt.

Quod si verò ad tertium bona pervenerint, & is existimans prioris possessoris propria fuisse, eaque ultra dictum longissimum tempus bonâ fide possidens pensionem Domino solverit, eum præscriptionis exceptione agentem remove posse, etiamsi ab initio autor ipsius conductionis titulo ea possedisset. Hæc omnia igitur judicia nostra Curialia Collegia juridica & Scabinatus in concipiendo sententias observent.

nonem ac censum solvens, Mynsing. cent. 3. observ. 64. n. 5. † ut ita magis è re sit possessoris, bona haberi Emphyteutica vel censitica, quam locata. † Quid ergò, si quis per 30. vel 40. annos, bona quedam, eorum nomine in singulos annos certam ac uniformem pensionem solvendo tenuerit, Dominus verò ea repetat, tanquam bona locata, als Laßgüter? † Pro possessore judicandum, eumque quamdiu Canonem solverit, à Domino haud expellendum esse, tradit Bald. in l. malè agitur 2. C. de prescript. 30. vel 40. annor. num. 4. & in l. omnes 4. C. eod. num. 3. Hieron. Panschman. vol. 1. quæst. 22. n. 40. † Scilicet quod tanto

tempore possessor bona illa tanquam Emphyteusin, aut jus perpetuæ Coloniz præscripsisse censetur, secundum tradita Franc. Balb. *tract. de præscript. part. 4. princip. quest. 9. n. 1.* Jac. Menoch. *lib. 3. præsumpt. 108. n. 1. & seq.* Trentacinius *lib. 3. var. resolut. tit. 7. de jur. Emphyt. resolut. 10. num. 1. & seq.* † Quod & Elector. Saxoniae Illustrissimus b. Constit. 40. approbavit in *pr. vers.* In diesem Fall ist im Zweifel, da der Kläger sonst nichts gewisses beweiset, vor den Beklagten zu sprechen, *ubi* Dan. Moller. *n. 1.*

Ita Domini in causa Nicolai Kirchhoffs zu Weissenfels / M. Junio Anno 1597. (Verba sent. Ob nun wohl solche vier Aecker für Laßgut ausgegeben werden / Da ihr aber dennoch dieselbe bis daheto in die 37. Jahr für Erbzur besessen / und auch dafür verzinst und verschoffet hättet / ic. So würdet ihr darbey nochmahls billich gelassen / W. R. W.)

Et in causa Johannis Papins & Consortium zu Westergeln / Menf. Octobr. Anno 1599 (Verba sent. Ist mehr berührter Kloster-Hof auff euch kommen / welchen ihr bis auf diese Stunde in Besiz und Gebrauch gehabt / davon auch in die 98. Jahr her der Erbzur entrichtet worden / ic. So mag er vor Laßgut nicht gehalten werden / sondern ihr werdet darbey / bis so lange ihr durch ordentliches Recht daraus ersetzet / billich geschähet / W. R. W.)

Et in causa Abbatissæ Monasterii zu Eglen / Menf. Octobr. Anno 1599.

DEFINIT. II.

Non tamen juvat possessorem præscriptionis exceptio, si actor probet, titulo Locati bona Reo ab initio fuisse concessa.

- 1 PRÆSCRIPTIONIS ergo exceptio juvat possessorem, quò minus bona locatori condicenti restituere cogatur, scilicet, quod per longissimum tempus canonem solvendo jus perpetuæ Coloniz vel Emphyteusin præscripsisse censetur, *Defin. præced.* † Ergò in bonâ fide possessor constitutus sit necesse est, quum ex dispositione juris Canonici, in foro Saxonico receptâ, nullo unquam tempore malæ fidei possessor præscribere possit, *cap. ult. cap. si diligenti 17. cap. vigilantis 5. Ext. de præscript. Joh. Schneidewin. ad pr. Inst. de usucap. n. 20. Schurff. consil. 32. cent. 1. n. 13. Heig. part. 1. quest. 16. n. 59.* † Sufficit tamen, bonam fidem à possessore allegari, quæ ex cursu temporis longissimi præsumitur, ita ut probatione ejus possessor gravari haud debeat, *Coler. ad cap. ult. n. 39. Extr. de præscript. Heig. dist. quest. 16. n. 55. Vid. supr.*
- 2 3 4 5 6 7 8
- 4 Constit. 3. Def. 7. At quid, † si actor malam fidem possessoris probare velit? Omnino audiendus est, idque tantò magis, quantò facilius mala fides probari potest, conjecturis scilicet & præsumptionibus, de quibus *Vid. supr. Constitut. 3. Defin. 8.* Ac certè probata est mala fides, † si vel apertè constet, vel actor sufficienter probaverit, quod bona, quæ actor locata esse dicit, à se vel suis antecessoribus possessori pro certâ & uniformi mercede fuerint titulo locationis concessa. † Quare nec tùm præscriptio quicquam possessorem juvabit, sed ea tanquam locata, nulla unquam temporis præscriptione obstante, actor recuperare & possessorem repellere valet *l. male agitur 2. C. de præscript. 30. vel 40. annor. Wesenb. consil. 62. p. 2. Cravett. de antiquit. temp. part. 4. §. 5. num. 00. Modest. Pistor. vol. 1. consil. 7. quest. 2. n. 14. Trentacinq. lib. 3. variar. resolut. tit. de locat. & cond. duft. resolut. 2. num. 1.* † Quod & placet Saxon. Elector. Constit. 40. in *pr. vers.* Wann aber der Kläger, *ubi* Moller. *n. 3.* Ernest. Cothm. *vol. 2. consil. 79. n. 116. & seq.* † similiter quoque probabitur mala fides ex eo, quod pensio ante effluxum tempus ad præscriptionem sufficiens, fuerit immutata & aucta, quia ex uniformi saltem mercede, per longum tempus præstita, mala fides conjecturanda est, ut patet *ex pr. b. Constit. 40. vers. Die Güter, uno uniformi cano-*

ne. † In quem finem communiter pensio immutari solet, quò præscriptio interrumpatur, teste observantia.

Ita Domini in causa der Vorsteher des Gotteshauses zu Laucha / Menf. Aug. Anno 1585. (Verba sent. Da Martin Sperlings Erben wie Recht beweisen möchten / daß letztgedachter ihr Vater und sie die halbe Hufe Landes / davon eure Frage meldet / in die 42. Jahr um dreyßig Groschen jährlichen Zinses inne gehabt und gebraucht hatten / so würde ihnen dieselbe um berührten Zins auch forthin billich gelassen. Ihr möchtet denn beweisen / daß berührte Hufe Landes Martin Sperlingen anfänglich auff etliche Jahr nur Mietweise eingethan worden sey / auff solchen Fall wären sie dieselbe / der vorgewandten præscription ungeacht / wiederum abzutreten schuldig / W. R. W.)

It. in causa Georgii Haubolds à Barbisdorff, Menf. August. Anno 1632. (Verba sent. Ob nun wohl die Besizer darwider sich mit der præscription zu behelfen verwehret / da ihr aber dennoch bezubringen vermöchtet / daß solche Aecker von euren Vorfahren und Besizern des Guts Nahrs um einen gewissen Zins auff etliche Jahr Mietweise and als ein Laßgut oder Laß Aecker ihnen wären eingethan worden / ic. Auff solchem Fall wären sie berührte Aecker euch wiederum abzutreten schuldig / und hättet sich mit der Verjährung nicht zu behelfen / W. R. W.)

It. in causa Bernhardi Ludolphi Kannens zu Ribben / Menf. August. Anno 1635. (Verba sentent. Da aber dennoch / euerm Bericht nach / angeregte Wiese anfänglich / und Anno 1560. Laßgut gewesen / auch zu unterschiednen Zeiten und noch Anno 1616. der Zins von solcher Wiesen erhöhet / und also über rechtsverwährte Zeit kein gleichförmiger Zins entrichtet worden wäre / ic. So hätte sich auch Hans Richter mit der angezogenen Verjährung nicht zu behelfen / sondern es würde offtgedachte Wiese vor Laßgut gehalten / und wären demnach die Vorsteher der Kirchen selbige Wiese einem andern um einen höhern Zins auszuethun wohl befugt / W. R. W.)

Et in causa Nicolai Kirchhoffs zu Weissenfels / Menf. Jun. Anno 1597.

DEFINIT. III.

Non nocet titulus locationis Successori singulari, vel uti emptori, quò minus is bona, venditori locata, possidens jus perpetuæ Colonia præscribere queat.

FUndatam itaque intentionem habet locator adversus possessorem, repetens bona locata, ad impugnandam præscriptionem, si titulum locationis probare queat, *Defin. præced.* † si possessori siue ejus parentibus vel antecessoribus, quibus ille jure hereditario successit, bona fuerint locata, *b. Constit. 40. verb.* Dem Besizer oder dessen Vorfahren um einen gewissen Zins / ic. † Nil tamen juvat locatorem probatio locati ad impugnandam præscriptionem, si hæc singularis successor, veluti donatarius aut emptor, se se tueri velit: † Etenim bona locata si ad tertium titulo venditionis, vel donationis, &c. pervenerint, isque existimans prioris possessoris propria fuisse, eaque ultra longissimum tempus bonâ fide possidens pensionem Domino solverit, præscriptionis exceptione agentem removeere poterit, etiam si ab initio autor ipsius conductionis titulo ea possedisset, *b. Constit. 14. §. Da aber solche Güter.* † *Melior ergò, inquis, conditio erit singularis successoris, quam universalis, scilicet heredis?* Omnino; Nec sine ratione juris: † Non enim ut heres defuncti, sic emptor venditoris personam repræsentat, neque ut heres in jus universum, sed in rem duntaxat singularem succedit, *l. 24. ff. de V. O. l. 62. ff. de reg. jur.* † Adeoque singulari successori mala fides antecessoris obesse non potest, † si modò à suâ personâ usucapionem incipiat, *l. 5. ff. de divers. præscript. temp. l. 13. §. 4. de acq. vel amitt. poss.*

Ita Domini in causa Nicolai Hanemanns zu Neumarkt / Menf. Majo, Anno 1628. (Verba sentent. Wann gleich euer Vorkäufer die vier Aecker Landes / so ihr ihme um einige wises Geld abgetaufft / als Laßgut inne gehabt; Da ihr aber dennoch

noch nicht anders vermenyet / als daß solche Acker Erbziñs wären / dieselbe auch über rechtsverwährte Zeit also besessen und den Erbziñs davon abgestattet hätten / ic. So würden sie euch als Erbziñs-Güter und bona Emphyteutica nochmals billlich gelassen / und ihr möchtet sie dem locatori wieder abzutreten nicht angehalten werden / (D. R. W.)

DEFINIT. IV.

Prescripto jure perpetua Colonia, bona non censitica, sed emphyteutica habentur.

- E**X prædictis hoc resultat dubium, an prescripto jure perpetua colonia, juxta h. Const. 40. §. da aber solche / vers. derselbige hätte sic / ic. bona, qua locata esse desiere censitica, an verò Emphyteutica sint judicanda? † Prius placet Dan. Moller. hic n. 4. propterea quod bona in dubio censitica potius, quam Emphyteutica præsumantur, secundum tradita Const. 39. p. 2. & ibi Defin. 8. † Sed loquitur solum illa Constit. de concessione bonorum inter vivos factâ, quæ propterea pro censiticis tùm habentur, quod Dominus mentem suam expressus non declaraverit, pro quibusnam bonis ea habere velit, † ut sic merito in dubio contra eum fieri debeat Interpretatio, l. veteribus 39. ff. de pact. Alia verò ratio est præscriptionis, † quæ, quia per se est odiosa, extensionem seu latam interpretationem neutiquam admittit; sed strictè accipi debet de eâ solummodo re, quæ illi juri, contra quod præscribitur, proximè convenit, per tradita Franc. Bald. de prescript. part. 2. princ. qu. 2. n. 11. † Dixerim ergò, bona hoc casu Emphyteutica potius, quàm Censitica haberi, cum Matth. Berlich. part. 2. concl. 48. n. 9. non solum, † quia contractui locationis conductionis nihil tam simile est, quàm Emphyteusis, §. adeo autem. 3. ubi Schneidew. & Dd. comm. Inst. de locat. conduct. † Sed & quod post longissimi temporis spacium præsumatur Colonus jure Emphyteuseos possidere, Jason. in l. 2. n. 155. C. de jur. Emphyt. ut dicit, ita Dd. magis communiter tenere omnes, Ernest. Cothman. vol. 2. consil. 79. num. 113. & seqq.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. So würden euch solche Güter als Erbziñs-Gut und bona Emphyteutica nochmals billlich gelassen / D. R. W.)

Et in causa der Frau Hebristin zu Eglen / Mens. Octob. Anno 1599. (Verba sentent. So erscheinet daraus so viel / daß solcher Contract mehr pro contractu Emphyteuseos, als Locationis billlich gehalten wird / D. R. W.)

DEFINIT. V.

Collectas & tributa solvere tenetur Locator, non Conductor.

- N**on certè desunt, qui locatorem à tributis & collectis, aliisque oneribus realibus eximunt, eaque conductori imponenda arbitrantur eò, quod fructus conductor percipiat, † quem propterea & oneribus gravari jubeat æquitas, l. Imperatores 7. ff. de publican. Gloss. in l. 1. vers. fructus C. de annon. & tribut. Alvar. Valasc. de jur. Emphyt. quest. 17. num. 26.

Vinc. Caroc. in tract. de locat. part. 2. tit. de collect. num. 7. † Sed procul dubio periculosa, nedum falsa est hæc Dd. assertio, vel ex proprio eorum fundamentamento, quod percipiens fructus teneatur ad tributa & onera realia: † Nam postquam Dominus locavit fructus & pro fructibus pensionem accepit, procul dubio ipse fruitur, non Conductor, † quia pro fructibus Colonus solvit pecuniam, quæ fructuum vicem sustinet, ac reverà is frui videtur, qui vel re fruitur, vel rem locat pro pensione, † ut est textus elegans in l. non utitur 38. & l. quia 39. ff. de usufruct. † Adeoque & merito Locator ad onera & tributa tenebitur, ut rectè sentit communis Dd. schola, Joh. Garl. de expens. & meliorat. cap. 14. n. 18. Jason. in l. fructus 7. num. 14. ff. solut. matr. & in l. 1. num. 30. & 32. C. de jur. Emphyt. Natta cons. 409. n. 3. & seq. Joh. Harppr. in pr. n. 91. Inst. de locat. & conduct. † quod tantò magis verum est, quantò certius, tributa, census & collectas ab iis solvi, qui rem jure proprio possident, arg. l. hi penes quos 4. ubi Bartol. C. de agricol. & censit. lib. 11.

Ita Domini in causa Christinz, Vidue Johannis Sebichs & Johannis Wolframbs zu Noleben / Mens. Jul. Anno 1618. (Verba sent. Und ihr habet von gedachten Lafffeldern viel Steuern und Beschwerungen abrichten müssen / ic. So gehet solche Beschwerung über den locatorem, als welchem die Länderey eigenthümlich zuständig ist / billlich / und dieweil ihr allbereit obangeregte Steuer vorgeschossen / seyd ihr dieselbe an denen Zinsen / so ihr jähelichen entrichten müßet / wiederum abzutragen wohl befugt / D. R. W.)

DEFINIT. VI.

Absolute concessa jurisdictione; videtur quoque concessum merum Imperium.

Sæpè accidit, ut titulo locati, investituræ, aliòve modo concedatur alicui jurisdictionis indefinitæ, ubi controversi solet, an etiam merum videatur concessum Imperium, si de hoc in literis concessionis haud expressa fuerit facta mentio? † Quod omninò affirmandum arbitror cum Matth. Welenb. consil. 95. n. 13. & seq. Matth. Coler. de process. execut. part. 2. cap. 1. n. 156. Jacob. Menoch. lib. 3. presumpt. 97. n. 39. † Nescilicet confusio jurisdictionum oriatur, contra l. 23. C. de testam. † Ac imputet sibi locator aliusve concedens, quod legem contractui non dixerit aptiorem, ut proin merito fiat contra ipsum interpretatio, l. 39. ff. de pact. l. ult. C. de dor. promiss. † Mirus verò dubium id habet in concessione jurisdictionis à Principe factâ, quia beneficia Principis latissimè intelligi debent, l. beneficium 3. ubi Jason. n. 19. ff. de Const. Princip. l. 41. C. de Episc. & Cler.

Ita Domini ad Consultationem Erasmi Voigtens zu Zor gau / Mens. Nov. Anno 1597. Verba sent. Seyn nun vorgedachtem Ober-Jorsmeistern auch die Gerichte auff vorerwehnten Gütern geliehen worden / ic. So ist er / oder künne mehr seine Erben sich zugleich der Ober und Erb-Gerichte zu gebrauchen wohl befugt / D. R. W.)

CONSTITUTIO XLI.

PARTIS SECUNDÆ.

Der Grund-Herr kan zu Nachtheil dem / so das jus pascendi servitutis erlanget / den Grund und die Leiten nicht umreißen / oder zu Acker machen.

Serinnen seyn Unsere Verordnete auch einig / und wo solches Umreißen geschehen / so muß der Grundherr die umgerissenen Felder wieder zu der Wejde liegen lassen / Es wäre denn

Fundum à Domino in præjudicium ejus, qui jus pascendi in eo habet, arari non potest.

Tiam de eò inter deputatos nostros convenit. Ideoque agros hujusmodi aratos, Dominum fundi servientis, pascuos ut reddat, cogendum, nisi locus ille

an deme / daß sonst der Dertter genug Weyde vorhanden / daß durch solches Umreißen demjenigen / welcher die servitut hat / dieselbe nicht geschmälert noch eingezogen / darbey wie es auch

pascuis adeo abundet, ut per culturam illorum juri alterius nihil deccedat, quod & nos probamus.

berwenden lassen.

DEFINITIONES.

1. Dominus in prejudicium ejus, qui jus pascendi habet, fundum arare nequit.
2. Nec ager in prejudicium ejus, cui jus pascendi competit, in stagnum commutari potest.
3. Ager ad culturam potest reduci, in quo servitus pascendi non nisi eo tempore, quo fruges sunt collecta (zu offenen Zeiten) constituta est.
4. In dubio servitus pascendi non nisi eo tempore, quo fruges collecta sunt, (zu offenen Zeiten) concessa videtur.
5. Dominus fundi servientis agrum mutare, & in culturam aliam redigere potest, si reductio non noceat pascuis.
6. Prædia in culturam redigi possunt invito eo, cui servitus pascendi competit, si alia reliquantur prædia inculta, qua ad pastum pecorum sufficiunt.
7. Incola pagi, qui tres mansos habet, (drey Hufen Landes) non solum in suis, sed etiam communibus agris, per proprium pastorem, pecora sua pascere valet.
8. Qui servitutum pascendi habet in prato alieno, pecora morbida ibi pascere nequit.
9. Compascuorum jura tempore quocunque ab una

- vel altera parte revocari possunt.
10. Quicquid una pars facit in compascuo mutuo, illud nec alteri prohibitum videtur.
 11. In fundo proprio nemo potest edificare animo nocendi vicino suo.
 12. In pariete suo quislibet potest facere fenestras, ex quibus in vicini domum prospici potest.
 13. Servitus altius tollendi revera servitus est, nec usu atque effectu destituitur.
 14. Pactum servitutis, ne prospectui officietur, obligat etiam successorem domus singularem.
 15. Jus coquendi cerevisiam ad instar servitutum realium separatim a domo, in qua hæret, vendi nequit.
 16. Servitute fluminis concessa, videtur etiam concessum iter atque aditus ad flumen illud.
 17. Inscio etiam Magistratu, subditi fines agrorum suorum distinguere, novosque lapides finales ponere possunt.
 18. Agentis negatoriæ actione, non incumbit onus probandi, sed Reo agentis confessoria.
 19. Sublato edificio, cui servitus in hæret, eoque postea restituito, eadem debetur servitus.

DEFINIT. I.

Dominus in prejudicium ejus, qui jus pascendi habet, fundum arare nequit.

- E**T si aliis quilibet rei suæ sit moderator & arbiter, ¹ in re mandatâ 22. C. mandat. ac proinde pro lubitu in fundo suo possit edificare, † etiam in præjudicium alterius l. fluminum 24. §. ult. junct. l. Proculus 26. ff. de damn. infect. Attamen longè aliter res ² se habet in eo fundo vel prædio, † ubi alteri jus servitutis est constitutum: Non enim Domino fundi quicquam facere licet, per quod usus servitutis constitutæ impeditur, l. si domus 21. ff. de S. U. P. l. si eo loco 9. ff. si servit. vindic. † nec Dominus fundi ³ servientis servitutum rectè constitutam deterioiorem facere potest, l. servitutes 20. §. stillicidium 5. ff. de S. U. P. l. sed si quid 15. §. proprietatis 6. ff. de Usufr. l. 6. §. ult. ff. si servit. vindic. Andr. Gail. lib. 2. obs. 87. ⁴ n. 6. † Fit inde, quod prædia inculta, invito eo, cui jus pascendi competit, in culturam reduci nequeant, Joh. Schneidew. in pr. inst. de servit. urban. & rust. prædior. tit. de S. R. P. num. 33. Christoph. Zobel. p. 2. diff. 35. n. 8. Joh Köpp. decis. 15. n. 2. † Quod ⁵ & placet Saxoniz Electori Illustrissimo b. Const. 41. in tantum, † ut is, qui contra fecit, agrosque pascuos coluit, vel aravit, præcisè cogi possit, ut eos ad pascua reducat, b. Const. 41. vers. Und wo solches Umreißen geschehen / so muß der Grund Herr die ungerissenen Felder wiederum zur Weide liegen lassen / ic. † licet alias nemo præcisè queat cogi ad faciendum, sed prætando interesse liberetur, l. loci corpus 4. §. 2. ff. si serv. vindic. l. 72. ubi Bart. & Dd. ff. de V. O. Dan. Moll. hñ n. 1.

Ita Domini in causa Henrici ab Heiligen, Mens. Febr. Anno 1627. (Verba sentent. Diemeil ihr selbstn berichtet / daß die Dorffschafften und etliche benachbarte aufeuern Grunde und Feldern das jus pascendi und die Triffte erlanget / ic. So send ihr solche Felder und Leiten umzureißen / oder zu Acker zu machen nicht befugt / D. N. W.)

DEFINIT. II.

Nec ager in prejudicium ejus, cui jus pascendi competit, in stagnum commutari potest.

Non solum pascua arare, sed quocunque etiam modo deteriorare prohibentur, b. Const. quippe quæ eo potissimum respicit, ne ullum præjudicium aut impedimentum fiat ei, cui jus pascendi competit: † Ex quo porrò fit, quod nec Dominus prædii agrum vel pratum, in quo alter jus pascendi habet, in stagnum commutare queat, Bart. Carpoll. in tract. de S. R. p. cap. 9. n. 28. Andr. Gail. lib. 2. observ. 67. n. 10. Matth. Berlich. part. 2. concl. 49. num. 24. † Scilicet, quia servitutum constitutam deterioiorem ³ facere non licet, l. 6. §. ult. ff. si servit. vindic. Johan. Köpp. decis. 15. num. 13. † Unde nec Dominus sylvæ venatoriæ sylvam excidere, & aratrum inducere potest, ne jus & exercitium venandi per id impediatur, Gail. dict. observat. 67. num. 10.

Ita Domini in causa Johannis Löfers / Mens. Decembr. Anno 1628. (Verba sent. Diemeil aber dennoch der Grund Herr zu Nachtheil dessen / so das jus pascendi erlanget / den Grund und Leiten umzureißen / und zu Acker zu machen nicht befugt / welches auch zugleich von Leichen zu verstehen / ic. So send ihr auch wegen des erbaueten Leichs euch mit euren Nachbarn zu vergleichen / und ihnen deswegen gebührlichen Abtrag zu thun schuldig / D. N. W.)

DEFINIT. III.

Ager ad culturam potest reduci, in quo servitus pascendi non nisi eo tempore, quo fruges sunt collecta (zu offenen Zeiten) constituta est.

Dominus prædii servientis agrum ad culturam reducere propterea prohibetur, quod per id non parum impediatur jus pascendi. † Etenim, si jure ³ servitutis, quolibet anni tempore, liceat mihi pascere oves meas, quis non videt, hanc servitutum deteriorari per reductionem agri in culturam, quum tempore culturæ cesset facultas pascendi pecora, Joh. Schneidewin. in pr. Instit. de servit. rustic. & urban.

- ban. pradior. tit. de servit. rustic. pradior. numer. 33.*
- 3 Modest. Pistor. *part. 3. quest. 106. in pr.* † Aliud dicendum, si servitus pascendi mihi competat in agro vicini, eo saltem tempore, quo fruges sunt collectae, zu offenen Zeiten / und nicht in geschlossenen Feldern / ut plerumque servitutes constituuntur, ne scilicet
- 4 fruges laedantur, † tunc certè per reductionem agri in culturam jus pascendi non impeditur, quum nec aliàs tempore culturae pecora ibi pascere liceat.
- 5 † Concludendum hinc ergò, prædia inculta & pascuis obnoxia me invito ad culturam posse reduci, eo in casu, quo servitus pascendi hoc saltem tempore mihi competit, quò fruges sunt collectae zu offenen Zeiten / cum Schneidew. *dict. loc. Capoll. de servit. rust. pradior. cap. 9. n. 10.* Modest. Pistor. *vol. 1. conf. 7. q. 6. num. 33.*

Ita Domini in causa Henrici ab Heiligen, Mens. Febr. Anno 1627. (Verba sent. Es wäre denn / daß solche Hütung und Triff-Berechtigkeit bemeldter Dorffschafft und Nachbarn / auff euren Feldern und Aedern allein zu offenen Zeiten / und nicht bey geschlossenen Feldern zustünde / ic. Dessen genöset ihr billich / und möchte euch auff solchen Fall die Felber und Zeiten unzu reißen und zu Acker zu machen nicht Einhalt gethan werden / W. R. W.)

DEFINIT. IV.

In dubio servitus pascendi non nisi eo tempore, quo fruges collectae sunt, (zu offenen Zeiten) concessa videtur.

- 1 **M**ultum ergò refert, an jus pascendi omni tempore, an verò tunc saltem, quando fruges sunt collectae, bey geschlossenen Feldern / oder nur zu offenen
- 2 Zeiten / alicui competat, *Defin. preced.* † id quod ex constitutione servitutis aut præscriptione juris pascendi manifestum reddi poterit. *At quid, si de*
- 3 *hoc non appareat, sed in dubio relinquatur?* † Tum certè jus pascendi eo saltem tempore, quo fruges sunt collectae, zu offenen Zeiten / und nicht bey geschlossenen Feldern / constitutum præsumi, dixerim.
- 4 cum Matth. Berlich. *part. 2. concl. 49. n. 27.* † quia servitus ceu res odiosa restringi, ac in dubio pro libertate pronunciari debet, *l. cum eo 9. ff. de S. U. P. l. altius 8. C. de servit. & aqua l. 4. ff. de just. & jur.*
- 5 † Et semper servitus indefinita ita est interpretanda, quò fundus serviens minori afficiatur detrimento, *l. si cui simplicius 9. ff. de servit. l. si via 26. ff. de S. R. P. junct. l. si mihi 21. & seq. ff. eod. Ant. Fab. in Codic. lib. 3. tit. 24. defin. 4. num. 1.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Es wäre denn / daß solche Hütung und Triff-Berechtigkeit bemeldter Dorffschafft und Nachbarn / auff euren Feldern und Aedern allein zu offenen Zeiten / und nicht bey geschlossenen Feldern zustünde / in massen solches im Zweifel zu recht præsumret / und dafür gehalten wird / ic.)

DEFINIT. V.

Dominus fundi serviens agrum mutare, & inculturam aliam redigere potest, si reductio non noceat pascuis.

- 1 **I**n genere Dominus fundi serviens pascua in culturam reducere prohibetur, quatenus inde jus pascendi redditur deterius, in præjudicium ejus, cui servitus pascendi competit, Modest. Pistor. *part. 3. quest. 106. in pr.* † Alioquin, si reductio non noceat ei,
- 2 quocumque etiam modo absque damno pascuorum id fieri queat, nil prohibet, quò minus forma agrorum mutari possit, Joh. Schneidew. *ad pr. Inst. de serv. urban. & rust. præd. tit. de S. R. P. n. 34.* Capoll. *de servit. rust. pradior. cap. 9. n. 40.* † Hinc si Dominus agri hætenus eum coluerit ad fruges colligendas, nunc autem culturam mutare velit,
- 3 *Carpz. Definis. Vol. I.*

ita ut ex agro percipiat alium fructum, puta uvas vel lupulos, † tunc id facere non prohibetur, sed omni jure ac æquitate ei hoc concessum est, Didac. Covarr. *lib. 1. pract. qu. cap. 37. n. 5.* nempe, quia juri pascuorum per id non præjudicatur, ut in aperto est.

Ita Domini in causa Hansen ðßers / Mens. Decembr. Anno 1628. (Verba sent. Ihr köntet denn wie zu Recht darthun und erweisen / daß ihme durch Veränderung des Aeders und Erbauung des Teiches / eurem Fürgeben nach / an seiner Schaaf-Triff gang kein Nachtheil oder Abgang zugezogen würde / dessen genöset ihr auff solchen Fall billich / W. R. W.)

DEFINIT. VI.

Prædia in culturam redigi possunt invito eo, cui servitus pascendi competit, si alia relinquuntur prædia inculta, qua ad pastum pecorum sufficiunt.

Consequens huic porro est illud, quod, licet quis per integrum annum, nullo definito tempore, habeat in prædiis alicujus jus pascendi, † si tamen prædia tot & tanta sint, quæ omnia pascuis necessaria haud sunt, Dominus fundi serviens bene queat prædia quædam in culturam redigere, † dummodo servitus exinde deterior non fiat, sed alia quædam & tot inculta relinquuntur prædia, quæ ad pastum pecorum sufficiant, Modest. Pistor. *part. 3. qu. 106.* Joh. Köpp. *decis. 15. num. ult.* † Quod & satis expressum b. Const. 41. *vers.* Es wäre denn an demes daß sonst der Dertter genug Weyde vorhanden / ic. Quo in casu arbitrio bonorum virorum relinquatur, † quantus prædiorum numerus requiratur ad hoc, ut certarum pecudum pastui sufficiant, Modest. Pistor. *dict. qu. 106. n. 10.* & Köppen. *dict. loc.*

Ita Domini in causa der Gemeinde zu Elster / Mens. April. Anno 1634. (Verba sent. Zumahl weil eurem Bericht nach einiger Schade oder Schmälerung der Triff und Hütung durch den Wartenburgischen nicht zugezogen wird / sondern auf andern Wiesen noch Weyde für ihr Viehe übrig genug vorhanden / also daß / wenn sie gleich vorgedachte Berechtigkeith jure servitutis erlanget / so sich doch dißfalls nicht zu beschweren hätten / ic.)

DEFINIT. VII.

Incola pagi, qui tres mansos habet, (drey Huffen Landes) non solum in suis, sed etiam communibus agris, per proprium pastorem, pecora sua pascere valet.

De jure Saxonico nemini licet, separatim sua pecora pascere, quò communi pastori pretium minuatur, † nisi habeat tres mansos, *art. 54. lib. 2. Landrecht. post. pr. vers.* Niemand mag auch einen sonderlichen Hirten haben / so er dem gemeinen Hirten sein lohnt damit mindert / er habe denn drey Huffen Landes / ic. † Quem textum ita explicat Gloss. *latin. ad text. germ. dict. art. 45. lit. C.* ut ille, qui tot mansos habet, tantum in agris suis, non etiam communibus pascere debeat per proprium pastorem, eaque explicatio placet quoque Schneidewin. *in pr. Inst. de servit. rust. & urban. pradiorum tit. de serv. rust. præd. n. 38. vers. quem intelligit &c.* Sed rectius sentit Reinh. *part. 6. diff. 37.* ei, qui tres mansos habet, non tantum in propriis, sed etiam communibus agris per proprium pastorem pecora sua pascere licere, quem sequitur Berlich. *part. 2. concl. 49. n. 38.* † Scilicet, ne pascuatio per proprium pastorem introducta in favorem ejus, qui tres mansos habet, in ejus odium & damnum retorqueatur, contra *l. quod favore 6. C. de legib.* † Et sane, pastor communis pascere non prohibetur etiam in agris illius, qui tres mansos habet, cur non ergò è contra quoque alii pastori idem licebit? Berlich. *dict. loc. num. 38.*

Ita Domini in causa Matthes Klingens zu Nebra/ Menſe Majo, Anno 1626. (Verba ſent. Ob ihr ſchon eurem Andeu- ten nach/weil ihr ein ziemlich groß Bauer-Gut/und von vielen Huſſen Landes / im Beſitz habt/ einen eignen Hirten vor euer Vieh zu halten und auff euren Aeckern zu hüten pſtehet/ ic. So iſt euch doch durch bemeldten eigenen Hirten auch auff der ge- metnen Weide und Feldern hüten zu laſſen unbenommen/ D. N. W.)

DEFINIT. VIII.

Qui ſervitutem paſcendi habet in prato alieno, pe- cora morbida ibi paſcere nequit.

- 1 **S**ervitus in fundo alieno conſtituta ſemper ita in- terpretanda ac exercenda eſt, ut quàm minimo fi- eri poteſt incommodo, fundus ſerviens oneretur, *l. ſi cui ſimplicius 9. ff. de ſervit. l. ſi via 26. ff. de S. R. P. junct. l. ſi mihi 21. & ſeq. ff. eod. tit.* Unde ſit, † quod jus paſcendi ex uno ovili, in pluribus locis aut pagis habens, nequeat novum Ovile ponere in loco, ubi antea nullum fuit, ne oves depaſcendo prius grami- na, intercipient ruſticis ejus loci paſcua, niſi utriſ- que paſcualio ſufficeret, *l. hoc jure 3. §. ex flumine 1. ff. de acq. quor. & aſtiv. l. ruſticorum 2. §. ult. ff. de S. R. P. Matth. Col. part. 1. deciſ. 218. n. 1.* † Eadem- que de cauſa nec is, qui ſervitutem habet paſcendi, 3 uti poteſt paſcuis, cum pecoribus morboſis, † ne & alia contagione afficiantur atque pereant, *arg. l. Ju- lianus 13. in pr. cum ibi notat. ff. de aſt. empr. Schnei- dewin. in pr. Inſt. de ſervit. tit. de ſerv. ruſt. pradior. n. 41.*

Ita Domini in cauſa Heinrici ab Helligen, Menſ. Febr. Anno 1627. (Verba ſent. Aber frant und inſciert Vieh ſeyn bemel- dete Dorffſchaften auff die Weide und Felber zu treiben nicht be- rechtiget/ D. N. W.)

DEFINIT. IX.

Compasſuorum jura tempore quocunque ab unâ vel alterâ parte revocari poſſunt.

- 1 **L**ongè errant, qui ſervitutem paſcendi cum jure compaſcuorum ſeu communione illa paſcendi inter vicinos, quam vulgò Rôppel & Weide nomina- mus, ita confundunt, ut nullam horum jurium dif- ferentiam proſus admittere velint. † Quorum er- 2 ror vel inde redditur manifeſtus, quod jus compaſcu- orum nullo unquam tempore præſcribatur, ſecus atque ſervitus paſcendi, de qua differentia dixi *ſupr. Conſt. 4. Defin. 12.* † Ex quâ & illud profluit 3 diſcrimen, quod ſervitus paſcendi ſemel acquiſita in prædio alieno duret ſemper, atque Domino fun- di dominantis jus tribuat reale, pro quo actio etiam in rem confeſſoria competit *l. 2. §. 1. ff. ſi ſervit. vindic. Czpoll. de ſerv. ruſt. prad. tit. de ſerv. jur. paſcend. n. 36. Jaſ. in l. 3. ff. de oper. nov. nunciat. Matth. Coler. de proc. exec. part. 1. cap. 9. n. 58. in ſin. Schurff. ſent. 3. conſil. 8. n. 12.* † At in compaſcuis jus tan- 4 tummodò acquiritur, ex quo uterque vicinus habet facultatem viſitandi alterius prædia cum ſuis peco- ribus, quamdiu alteri placuerit, Joh. Köpp. *deciſ. 12. n. 9.* † Sequitur hinc ergò, jus compaſcuorum ab 5 unâ vel alterâ parte pro lubitu poſſe revocari, *l. cum proponas 16. ubi Dd. C. de pact. l. contractus 17. ubi Bartol. C. de ſid. inſtrum. Köpp. diſt. loc. n. 18.* † Quia 6 ſcilicet in compaſcuis jura familiaritatis & mutuz quâ ſocietatis attenduntur: Nec uſus compaſcuo- 7 rum quicquam reverâ aliud eſt, † quàm precarium, reciprocum, quod nullo tempore præſcribitur, *l. ma- le agitur 2. C. de præſc. 30. vel 40. annor. Köpp. diſt. deciſ. 12. n. 17.*

Ita Domini in cauſa der Gemeinde zu Elſter / Menſ. April. Anno 1634. (Verba ſent. Diweil aber dennoch ſolche Triſte & Berechtigkei den Wartenburgiſchen Unterthanen nicht jure ſervitucis, ſondern nur aus Vergünſtigung als eine Kuppel- weide zuſtändig/mit welcher es im Rechten dieſe Gelegenhe- it hat/daß hierinnen keine præſcription zuläßlichen/ ſondern die-

ſelbe nach Art ones precarii reciproci, zu iederzeit wieder ruf- ſen werden mag/ ic.)

DEFINIT. X.

Quicquid una pars facit in compaſcuo mutuo, illud nec alteri prohibitum videtur.

1 **I**ndubitatum eſt, quod in compaſcuis actus utrius- que habeat ſe correſpectivè: Nam concedit vicinus 2 vicino paſculari pecora eo reſpectu, ut vicinus idem faciat; † Ergò ſi vicinus quocunque modo in exer- 3 citio paſcendi alium impediatur, & ita ex parte ſuâ jus compaſcuorum tacitè revocet, † alteri vicino idem 4 agere licebit, Joh. Köppen. *dec. 12. n. 18. Decius con- ſil. 265. n. 3. p. 3. Socin. conſ. 273. col. 4.* † Verè nam- que dicitur de actibus correſpectivis, quod poſito uno ponatur & aliud, & ſublato uno, tollatur quo- que aliud, Matth. Weſenb. *conſil. 92. num. 40. & 41. Cravett. conſ. 178. n. 13. & Conſil. 246. n. 4.*

Ita Domini in eadem cauſa. (Verba ſent. Darzu ſeruet ſôm- met/daß die Wartenburgiſchen auff ihren Wiefen/darauff euch die Hütung frey gelaffen/einen Ort verjâunet/derowegen euch nach Art der Koppelweide ſolches auff euren Wiefen hmwieder- um zu thun billich nachgelaffen/ ic.)

DEFINIT. XI.

In fundo proprio nemo poteſt ædificare animo nocen- di vicino ſuo.

1 **I**n re propriâ quidem cuilibet ſuz utilitati etiam cum alterius incommoditate inſervire licet, *l. ſi- curi 8. §. Ariſto. 5. ff. ſi ſervit. vindic. l. puminum 24. §. ult. l. Proculus 26. ff. de damn. inſect. l. 1. §. denique 12. l. ſi in meo 21. ff. de aq. & aqu. plu. arcend. Andr. Rauch- 2 bar. part. 1. q. 27. n. 4.* † Attamen non procedit, quan- do faciendo quis præjudicat ſervituti aliis prædiis de- bitæ, *l. altius 8. cum ſeqq. C. de ſervit. & aqu. Mattha. Weſenb. conſil. 58. n. 5. Hartm. Piſt. obſerv. 215. Bur- ſat. conſil. 87. n. 2.* † Sicuti nec in proprio fundo quic- quam facere aut ædificare permiſſum eſt ad injuriam vel æmulationem tertii, Rauchb. *d. q. 27. n. 4.* † no- 3 cendi nempe animo, cui leges & jura non indulgent, *l. in fundo 38. ff. de Rei vendit. l. ſi cui 9. ff. de ſervit. l. opus novum 3. ff. de oper. publ. l. 1. §. aſt. prator. 3. §. ſunt qui pudent 6. ff. ne quid in ſtum. publ.* † Quilibet 5 ergò ædes ſuas tollere poteſt, in ſuo fundo fodere, pu- teum aperire, vel venas aquæ præcidere, ac ita vicini torrentem vel flumen avertere, aggeremq; novum agri ſui muniendi cauſâ exſtruere, vel alveum flumi- 6 nis aliquatenus immutare, † dum id non hoc ani- mo fecerit, ut vicino noceret, ſed ne ſibi noceret, 7 *diſt. l. fluminum 24. diſt. l. Proculus 26. in ſin. ff. de damn. inſect. l. 2. §. idem. Labeo 8. l. ſi in meo 21. ff. de aqu. & aq. plu. arc. Dd. in l. altius 8. C. de ſerv. & aquâ. Czpoll. de ſerv. urb. prad. cap. 62. Andr. Rauch- bar. d. q. 27. n. 9. & part. 2. qu. 27. per tor. Hart. Piſt. diſt. obſ. 215. n. 3. Cephal. lib. 1. conſ. 129.*

Ita Domini in cauſa Johannis Anshelms zu Eſtzig / Menſe Nov. Anno 1621. (Verba ſent. Ob nun wohl ein ieder in ſeinem Eigenthum auch mit Nachtheil des Nachbarn zu bauen und ſeiner Veltzung nach mit dem ſeinen zu gebahren beſugt / da aber dennoch ſolches von bemeldtem eueru Nachbar aliena zu dem Ende geſchehen wäre/damit euch und eurem Hauſe groſ- ſer Schade und Ungelegenheit zugezogen würde/ ic. So wird mehrerührter euer Nachbar den Brunnen wiederum abzu- ſchaffen pſlichtig/ D. N. W.)

DEFINIT. XII.

In pariete ſuo quilibet poteſt facere fenestras, ex qui- bus in vicini domum proſpici poteſt.

1 **N**olo tueri eum, qui fenestram facere velit in pa- riete ſuo ad æmulationem vel deſpectum vicini, 2 ut queat tantum videre ſecreta vicini: † Quod certè ei permitti non debet juxta tradita *Defin. præced. Joh. Schneidew. in §. pradiorum 1. n. 21. Inſt. de ſervit. ruſt. & urban. pradior.* † Alioquin luminis cauſâ quemli- 3 bet parietem ſuum aperire, inque eo, iavito etiam vi- cino, jure ſuo fenestras facere, dixerim cum Donell.

- 4 10. comm. 5. & Joh. Schneidew. *dict. loc. n. 20.* † Ita tamen ut vicino liceat contra ædificare & obscurare lumina vicini in toto vel in parte, atque ita impedire, quò minus per illas fenestras habeat prospectum in aream vel hortum suum, Schneidew. *d. n. 21.* † Nam quilibet pro lubitu in suo ædificare potest, etiamsi noceat vicino, *l. fluminum 24. §. ult. cum duab. LL. seqq. ff. de damn. infect. Defin. praced.* † Sicuti ergò ædes suas altius tollere licet, etiamsi vicino officiat, ita etiam permissum, quodvis facere in proprio pariete, quem etiam destruere licet, ut rectè sentit Hottom. 2. *amic. resp. 4. §. 31.* † Nec facit in contrarium quicquam objectio Jacob. Cujac. 1. *observat. 31.* quod nihil intersit, pedesne an oculos quis in alienò habeat. Quoniam imò multum interest, ut cuivis obviam, † neque inspiciendi in alienum, sed luminis gratià quisque fenestras immittere præsumitur. † At, inquires, jure demùm servitutis vicinus lumina mea excipere tenetur, *l. 4. l. 40. ff. de serv. urban. prædior.* Ergò non libertatis jure in pariete meo fenestras facere potero? † Verum; *dict. LL.* ita sunt accipiendæ, si communem parietem aperire velim, quod extracatum servitutis constitutæ facere non licet *d. l. 40. ff. de S. U. P.* † Aut dici potest, hæcenus jure servitutis vicinum lumina mea excipere teneri, ut iis officere non possit; Alias citrà servitutem, jure quidem fenestras immitto, sed vicissim vicinus jure suo eas obstruere potest. † Nec movet oppositio inter servitutum luminum & ne luminibus officiat, *dict. l. 4. ff. d. 1.* ita enim differunt hæc servitutes, quod altera plus, altera minus contineat. † Nam qui luminum servitutem debet, potest ædificare & quidvis facere, modò lumen necessarium vicino relinquat; † Qui verò debet servitutem; Ne luminibus officiat, nihil planè, quo lumen minuat, facere potest, licet alia lumina vicino abundant, *Cæpoll. de serv. urb. præd. cap. 35. §. 36.* † Planè statutis & legibus sicut ædificiorum altitudini, ita huic quoque rei, nempe ne fenestram in pariete proprio ad prospiciendum in hortum vicini habere liceat, modus imponi potest, *l. 12. C. de ædific. privat.* † Nec non jure servitutis impositæ, ut in tali muro vel pariete non posset fieri fenestra, *l. altius 8. C. de servit. & aqua.* Joh. Schneidew. *dict. loc. n. 21.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Hat vörbē-melbter euer Nachbar in seiner Wand und Kammer ein Fenster machen lassen/wann er nun gleich dadurch in euern Hof sehen kan/r. So mag ihme doch solches von euch nicht gewehret/ noch er das Fenster wieder abzuschaffen angehalten werden/ Es ist euch aber durch Aufführung eines Gebäudes auff euern Hof solchen Prospectum zu verbauen unbenommen/W. R. W.)
Et in causa M. Timothei Lautenschlägers zu Neustadt an der Orla/Menf. Febr. Anno 1635.

DEFINIT. XIII.

Servitus altius tollendi reverà servitus est, nec usū atque effectū desinitur.

- 1 Q Uum ex permissione juris quilibet in suo, etiam ad cælum usque ædificare possit, *l. altius. 8. C. de servit. & aqua*, jure potius libertatis quàm servitutis altius tollere ædes, permissum videtur: Nihilominus † servitus hæc disertè enumeratur inter servitutes urbanas in *l. 2. ff. de serv. urban. prædior. §. aque 2. Inst. de act.* † Dicemusne ergò, unam eandemque esse servitutem, quæ diversà relatione diversis nominibus appellatur, causam præbente formularum diversitate, quæ ex parte afferentis servitutem negativè, ex parte eam negantis affirmativè concipiuntur, ut sentit Reinh. Bachov. in *not. ad Treutl. vol. 1. disp. 17. ib. 2. lit. D.* † Sed hanc explicationem dicta *l. 2. ff. de S. U. P.* non admittit, duplicem referens servitutem, altius tollendi, & altius non extollendi,

Carpz. *Definit. Vol. I.*

† Communis est explicatio tradita à Johan. Fabr. & Zaf. in *dict. §. aque 2. Inst. de action.* tum dici quem jure servitutis altius tollere, ubi prius statuto aut pacto certus modus ædificii fuerit præfinitus, quem modum si remitto, jam jure servitutis potius, quàm libertatis naturalis altius ædes tolli videntur. † Quæ tamen explicatio vix jure probari potest, siquidem hoc modo non servitus constituitur, sed ante constituta tollitur, & ædes in libertatem suam restituuntur, ut rectè Jason disputat in *dict. §. aque 2. Inst. de act. n. 43.* Et altius tollere de necessitate servitus, de voluntate libertas est. † Rectius dixeris jus altius tollendi referri inter servitutes, quando jure servitutis cogere possum vicinum, ut altius tollat suas ædes, quia ex eo sentio utilitatem; cum proffit mihi ad arcendum impetum ventorum, vel ut præstet umbram eo locò, quo solem habere gratum non est, ut dicitur in *l. si arborē 17. in pr. ff. de serv. urb. præd.* † Quæ servitus mercatoribus quandoque est commodissima, secundum Zaf. in *dict. §. aque 2. Inst. de act.* † Aut si vicinus meus habeat ex suis ædibus prospectum in meas ædes vel hortum, potero ab ipso stipulari, ut parietem suum altius tollat, ne sic prospectum habeat in meas ædes, quæ obligatione ceu jure servitutis postea altius tollere ædes suas erit obstructus; Bartol. in *dict. l. 1. ff. de S. U. P. Cæpoll. in tract. de serv. urban. prædior. c. 26.*

Ita Domini in causa Michaelis Martini zu Stripzig/Menf. Sept. Anno 1590.

DEFINIT. XIV.

Pactum servitutis, ne prospectui officiat, obligat etiam successorem domus singularem.

S I quis alterius luminibus vel prospectui ædificando in ædibus suis non officere promittat, posteaquæ ædes vendat, quæritur, an hoc pacto servitutis emptor quoque sit obstructus, ac propterea pro lubitu ædificare, ac vicini luminibus officere, inde prohiberi queat? Pendet hujus quæstionis decisio potissimum ex eo; † utrum pactum illud personale sit, an verb reale? Nam † quæ personalia sunt, personam non egrediuntur, nec singularem successorem ullatenus obligant, *l. eum cui 13. C. de oblig. & act. l. non adversus 15. C. si cert. petat. l. 3. C. de servit. & aq. l. 1. C. de condit. indebit.* Bartol. in *l. fluminum 24. §. adjicitur 1. ff. de damn. infect.* † Quæ verò sunt realia, rem ipsam ita afficiunt, ut una cum onere transeant ad quemcunque successorem, *l. si convenerit 18. §. si fundus 2. ff. de pign. act.* † Pactum verò servitutis rem ipsam afficere, nec non actionem ex eo convenientem esse realem, aut certè personalem in rem scriptam, ac proinde emptorem, aliumve quemvis etiam singularem successorem illo obligari, multis probat Dan. Moll. ad *Const. Elect. 37. n. 9. & seqq.* † Quæ sententia eò probabilior videtur, quanto certius est, in dubio ubi ex mente contrahentium non satis constat, utrum pactum in rem, an verò in personam fuerit conceptum, non in personam, sed in rem factum præsumi, *l. si pactum 9. ff. de probat. l. veteris 13. C. de contr. & comm. stipulat.* Borch. de *pact. cap. 2. in 3. divis. pact. n. 22.* Forst. de *pact. c. 4. membr. 3. vers. in dubio tamen.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Hat Zinsingers Hauses dortger Besizer Valtin Lochman mit eures Hauses Vorfabren sich dahin verglichen/ daß er ihu an seinem Stoll im Hofe die Fenster und das Licht in seiner Weise verbauen/ noch verhindern wolle/te. So ist dannendero teziger Besizer Valtin Lochmanns Behausung Hans Zinsinger in seinem Hofe die quer über einen Gang zu führen/und euch dadurch das Licht zu verbauen nicht befügt/W. R. W.)
Et in causa M. Timothei Lautenschlägers zu Neustadt an der Orla/Menf. Febr. Anno 1635.

DEFINIT. XV.

Jus coquendi cerevisiam ad instar servitutum realium separatim à domo, in qua hæret, vendi nequit.

- I**N servitutibus certissimum habetur, quoties ad usum personæ constituuntur, toties esse personales, *l. usus aquæ 21. ff. de usu & habit. l. Lucius 37. ff. de serv. rust. prad.* † Quodcumque verò ad usum prædii servitus imponitur, procul dubio est realis, *l. pecoris 4. ff. de servit. rust. pradior. l. Melas 14. §. 2. ff. de alim. & cibar. legat. l. 31. §. uno 7. ff. de negot. gest. l. 2. l. 4. l. 5. l. 6. ff. de S. R. P.* † Quod & tum fieri creditur, cum conceditur personæ tanquam prædii Domino, vel quoties usus Servitutis refertur ad prædium & secundum id determinatur, *Cæpoll. de servit. c. 2. de serv. real. n. 6. & serv. rust. prad. cap. 4. Matth. Wesenb. part. 1. consil. 39. n. 2.* † Idemque juris est in aliis privilegiis atque juribus, quæ vel personalia vel realia habentur. Ac proinde jus coquendi cerevisiam (die Brau-Gerechtigkeit) † quia conceditur personæ, tanquam Domino ædium, secundum quas etiam determinatur, ex observantia harum provinciarum communi, non personale sed reale est, † ideoque separatim à domo, cui inhæret, vendi non potest: Scilicet quia servitutes ac jura realia semper cum prædio vel domo manent, ac in quemlibet ejus possessorem transeant, † nec modo aliquo ab eâ separari possunt, *diët. l. pecoris 4. ubi Gloss. l. si mihi 20. §. ult. l. via. 23. §. fundus 2. l. cum fundo. 36. ff. de serv. rust. pradior. l. cum fundo. 12. ff. comm. pradior. l. & in 3. C. de serv. & aqua. Wesenb. diët. loc. num. 3. Anton. Fab. in Codic. lib. 3. tit. 24. defm. 2.* † Non magis, ac jurisdictio sine territorio, cui inhæret, vendi potest, per ea, quæ tradit Fabian. de Mont. de empr. & vendit. quest. 6. quart. quest. princ. num. 22.

Ita Domini in causa des Raths zu Werntingeroda/Menf. Jul. Anno 1596. Verba sent. Ist bey euch von Alters hero die Brau-Gerechtigkeit zu Brauen und Schencken auf gewisse Häuser gelegt und gerichtet/und es hat Nicol Genold sich unterstanden/ solche Brau-Gerechtigkeit/ so auff seinem Hause gewesen/ besonders und ohne das Haus zu verkauffen/ ic. So send ihr als die Obrigkeit des Orts thme solches zu gestatten nicht schuldig/ N. B. W.)

DEFINIT. XVI.

Servitute fluminis concessâ, videtur etiam concessum iter atque aditus ad flumen illud.

- P**ermiseram tibi vehere ligna per motum aquæ in flumine meo, (durch die Fldße) id cum facere non posses, nisi aditus ad flumen pateat, per consequentiam servitutem quoque itineris tibi concessam dicebas: † Rectè omninò ex mente Ulpiani in *l. 3. §. 3. Pomponii in l. 15. ff. de S. R. P. l. qui fundum 40. §. in Lege 1. ff. de contr. empr.* Gloss. in *l. binas quis ades. 36. in verb. Quari ff. de S. U. P.* † Et si enim alias concessio ad ea extendi non debeat, quæ specialiter expressa non sunt, *l. uxorem 15. ubi Dd. C. de nupt.* † Attamen si quid est, quo sine servitute constitutâ rectè uti non possit Dominus, aut ipse usus sit inutilis, id omne unâ cum servitute tacitè concessum intelligitur, *arg. l. 2. ff. de jurisd.* † Continet namque concessio ea, quæ concedens fuerat verisimiliter permitturus, *l. qui peculii. 46. ff. de pecul. l. 6. ff. de pignor. l. filius familias. 7. ff. donat.*

Ita Domini in causa Henrici à Schönbergs in Frauenstein/ Menfe April. Anno 1599.

DEFINIT. XVII.

Inscio etiam Magistratu, subditi fines agrorum suorum distinguere, novosque lapides finales ponere possunt.

Non potest fieri divisio rei communis citra alienationem *l. 1. §. 1. l. magis puro. §. S. ult. l. qui neque 8. in fin. ff. de reb. eor. qui sub tut. l. pen. C. de prad. minor.* † quin & divisio alienatio dicitur *l. si pupillorum 7. ff. de reb. eor. qui sub tutel.* † ac vicem emptio-nis obtinet, *l. 1. C. comm. utriusque jud.* Existimare ergò quis posset, nec subditis licere fines agrorum suorum distinguere, aut novos ponere lapides finales inscio Magistratu, † quippe, quod in foro Saxonico bona immobilia alienari nequeant absque judicis vel Magistratûs consensu, *Art. 8. lib. 1. Landt. Art. 34. diët. lib. 1. Coler. de proc. execut. part. 1. cap. 10. n. 189. Zobel. p. 2. diff. 28. num. 12.* † Sed obtinet hoc solummodo in alienatione voluntariâ, non necessariâ, à quavis siquidem dispositione censentur regulariter excepta ea, † quæ necessitate urgente fiunt, *l. per diversas 22. vers. exceptis. C. mandat. l. ult. in fin. C. de litigios. l. alienationes 13. ff. famil. ercisc.* † Ac divisio alienatio necessaria censetur *l. si pignori. 29. ff. eod. tit. Hartm. Pist. lib. 1. quest. 50. n. 55.* † Nil ergò obstat, quò minus subditi, inscio etiam Magistratu, fines agrorum renovare, novosque terminos aut lapides finales ponere queant, modò inde agris Domini vel vicinorum non præjudicetur.

Ita Domini in causa Seyfrieds von Schönfeld/Mense Mart. Anno 1622. (Verba sent. Ob wohl die Untertanen des Dorffs Grumburg/ohne Vorbewußt euer/als des Erb-und Lehn herrns/ sich unterstanden neue Berechnungen zu machen / und Meinstei-ne zu setzen; da aber dennoch solches nur allein auff ihren Eh-tern geschehen/ und euch oder andern dadurch an euren Aedern mit Fortsetzung der Reinwege kein Schade oder Nachtheil zugefüget worden/ ic. So möchten sie deswegen in einige Straf-se von euch nicht genommen werden/ N. B. W.)

DEFINIT. XVIII.

Agenti negatoriâ actione, non incumbit onus probandi, sed Reo agenti confessoria.

Quamvis aliis in actionibus regulariter actori incumbat onus probandi, adeo quod actore non probante, Reus etsi nihil præstiterit absolvatur, *l. qui accusare 4. C. de edendo.* In actione tamen negatoriâ diversum observatur. † Etenim, quia pro actore militat præsumptio libertatis, *l. cum eo. 9. ff. de servit. urban. pradior. l. altius 8. C. de servit. & aqua. l. 4. ff. de justit. & jur.* † relevat hæc ipsum ab onere probandi, illudque in Reum transfert, qui cogitur probare, servitutem sibi deberi, *Guid. Pap. quest. 18. Anton. Fab. in Codic. lib. 3. tit. 24. defm. 8. num. 5. Joh. Schneidew. in §. aquæ 2. num. 38. Inst. de act.* † Nec mirum, quia actor agit negativè, Reus verò excipit affirmativè, ideoque meritò onere probandi gravatur *l. actor. 23. C. de probat.* † Quamvis & dici possit, Reum hic vices actoris sustinere, quia in actione de servitutibus, sive confessoria, sive negatoriâ, id perpetuum est, ut uterque sit actor & Reus, *§. aquæ 2. ubi Johan. Fab. Inst. de Action.* † Planè si actor negatoriam exercens fateatur, adversarium quid fecisse, quod soleat fieri jure servitutis, dicat tamen, id factum vi aut clam, aut precario, vel etiam jure familiaritatis, † tùm omninò exigetur probatio ab actore, quia præsumtionem habet contra se, ne delicti præsumptio capiatur, *l. meritò 51. ff. pro Socio.* † Delictum enim est, si quid vi aut clam fiat, precarium verò, quia ad donationem proximè accedit, *l. 14. ff. de precar. præsumendum non est l. 16. C. de probat. Fab. diët. Defm. 8. n. 6.*

Ita Domini in causa Hansen Anshelms zu Letpzig/ Menfe Nov. Anno 1626. (Verba sent. Diweill aber eurem Hause grosse Ungelegenheit dadurch zugefüget wird/ send ihr um Abschaffung der Beschwerung anzuhalten vorhabens; da ihr ihm

nun deswegen gebühlich belangen und in Anspruch nehmen würdet / etc. So wäre beklagter Hertel die servitus, so er auff eurem Hause zu haben vermerket / gebühlich zu erweisen und bezubringen schuldig / V. N. W.)

Er in causa der Gemeinde zu Gornsdorff und Auerwalda / ad requisitionem Quæstoris zu Eichtenwalda / Menf. Mart. Anno 1594. (Verba sent. Die weil klagerde Einwohner obbe-
mannter Dörffer die Vermuthung der Rechte / vermöge wel-
cher aus natürlicher Freyheit ihnen ihres Gefallens / wo sie wol-
ten / zu wählen nachgelassen / disfalls für sich haben ; so werden
sie auch darbey / biß so lange zu Recht wider sie ein anders
ausgeführt / billich gelassen / V. N. W.)

DEFINIT. XIX.

Sublato ædificio, cui servitus inheret, eoque postea restituito, eadem debetur servitus.

Non certè inter omnes convenit, an rei siue prædii servientis interitu, servitutes prædiales amittantur? id quod affirmat post Matth. Wesenb. in parat. ff. quemad. servit. amitt. num 4. Reinh. Bachov. in not. ad Hier. Treutl. vol. 1. disp. 17. th. 16. lit. C. † At rectius hoc negat Hugo Donell. lib. 11. comment. cap. ut in fin. & ipse Treutl. dict. loc. † Quia sublato ædificio, cui debetur stillicidii immittendi

servitus, & postea restituito, eadem servitus debetur, quoniam res eadem est propter aream, quæ manlit; † et si forma ædificii mutata fuerit, l. servitutes 20. §. si sublatum 2. ff. de S. P. U. † idemque confirmatur per text. in l. si locus 14. ff. quemad. servit. amitt. l. & Attilicinus 35. ff. de S. P. R. † Quin & sublata superficie, ut si forsitan ex prato vel agro hortus factus fuerit, servitus itineris aut viæ manebit, quia solum manet, cui servitus quæ sita est, l. certo generi 13. in pr. ff. de serv. præd. rustic. † Aliud dicendum putaverim; si locus ædificii mutetur, alioque in solo ædificium postea restituatur, quia tum res ipsa mutata videtur, dict. l. 20. §. 2. ff. de servit. præd. urban. † Planè, & hoc intellectum velim tantummodò de servitutibus realibus, quæ sublato ædificio non perent, dict. l. 20. ff. d. t. Nam servitutes personales sublato ædificio non subsistunt, l. repeti. 5. §. rei mutatione 2. ff. quib. mod. usus. amitt. † cujus rei rationem diversitatis tradit Joh. Harppr. in §. 1. num. 23. Inst. de servit. prædior. † Ergò sublato corpore, servitutes personales ei inherentes omnino tolluntur, pr. inst. de Usufr.

Ita Domini in causa Dn. Annæ, viduæ à Diberstetn / Menf. April. Anno 1635.

CONSTITUTIO XLII.

PARTIS SECUNDÆ.

Von der Frauen Mitgift und Einbringen.

Mere Nache / Facultäten und Schöp-
penstule halten es richtig und un-
zweifelhaftig seyn / wann einer
Frauen ein Leibgedinge auffgerichtet
und bestätigt worden / welches sie
auch beliebet und angenommen / daß dagegen
ihre Mitgift und Einbringen verlösche und ab-
gehe. Da aber derowegen / wie es zu halten /
gewisse Pacta und Vereinigungen auffgerichtet / die-
selbe müssen zufförderst in acht genommen / und darauff gesprochen werden.

De Dotibus & bonis illatis Mu-
lierum.

A pud Consiliarios nostros; Collegia
item Facultatum Juridicarum &
Scabinatum pro certo & indu-
bitato habetur; dotalitio mulieri
constituito & confirmato; eoque ab illa acce-
ptato, ea, quæ dotis nomine ad maritum
attulit, expire, nisi pactis aliter sit conven-
tum. Ea namque ante omnia in judicando
sunt attendenda.

DEFINITIONES.

1. Matrimonio dissoluto, donatio propter nuptias ad maritum, ejusvè heredes revertitur.
2. Modus dotalitii legitimus quisnam sit in foro Saxo-nico?
3. Dotalitio constituto, & à Viduâ agnito, dos, feudo jure dotalitii incorporata, repeti nequit, nisi aliud specialiter conventum fuerit.
4. Uxore prædefunctâ, dotalitium haud effectum sorti-tur, sed dos marito superstiti cedit, de quâ tamen liberis debetur legitima.
5. Constitutio dotalitii quatenus obliget Agnatos in feudo, nec non filios aliosque heredes descendentes.
6. Viduæ ratione dotalitii, quod à primo marito ad vi-tam adeptæ est, à secundo marito absque consensu Agnatorum denuo dotalitium constitui nequit.
7. Uxor ratione dotalitii cœu Usufructuaria cautionem prestare tenetur.
8. Obligata est Uxor, ratione dotalitii, ad inventarii confectionem.
9. Locare potest Uxor dotalitium suum, ita tamen, ut morte ipsius locatio finiatur.
10. Mulier consentiens oppignorationi bonorum feuda-lium, in quibus dotalitium habet constitutum, ex aliis mariti bonis illud petere valet.
11. Mulieres in donatione propter nuptias gravari haud possunt.
12. Pater familiam dotare tenetur, adque id officio ju-dicis compelli potest.
13. Non tenetur pater dotare filiam locupletem, quæ aliunde habet, unde seipsam dotare possit.
14. Dotis Usura debentur à tempore mora.
15. Mulier usufructuaria bonorum mariti defuncti non tenetur dotare filias ex fructibus bonorum, nisi pater aliud disposuerit.
16. Tutor licet majorem dotem promiserit, non tamen tenetur ultra, quam pupilla in bonis habet.
17. Valida est datio fidejussoris pro dotalitio nec non pro dote, ante sponsalia facta vel ad instantiam patris filiam dotantis.
18. Maritus dotem promissam exigens absque curato-rio, nomine proprio agere & experiri potest.
19. Uxor quia est domina fundi dotalis, ad eam pericul-um dotis spectat.
20. Etiam dotis in rebus mobilibus constituta, pericul-um mulier sustinet.
21. Rei dotalis æstimata dominium & periculum ad maritum spectat.
22. Usura dotis, à marito non petita, post mortem ejus ab ipsius heredibus haud exigì possunt.

DEFINIT. I.

Matrimonio dissoluto, donatio propter nuptias ad maritum ejusque heredes revertitur.

- 1 **M**aritus in compensationem dotis, uxori donationem propter nuptias facere solet, §. est & aliud genus 3. Inst. de donat. l. ult. & cor. vir. C. de donat. ant. nupt. Johann. Schneidewin. ad dist. §. 3. n.
- 2 1. ubi & alii Dd. Inst. d. t. † ad assecurationem nempe dotis, ut mulier pro hac eò securior sit, & si fortè maritus dotem alienet, aut prodigaliter consumat, vel aliter amittat, damnum inde suum resarcire possit, dist. l. ult. vers. sancimus C. de donat. ant. nupt.
- 3 † Unde & compensatio ac pignus dotis dicitur. Henn. Göden. conf. 6. num. 7. vulgò solet appellitari remedium nuptiale vel antipherna l. 20. in pr. C. de donat. ant. nupt. Gegen-Vermächtniß / † inter quam donationem ac dotem æqualitas est servanda, ut non major fiat donatio propter nuptias, quam dotis quantitas fuit, dist. l. ult. vers. si igitur. dote. C. de donat. ant. nupt. Bocer. de donat. cap. 10. num. 8. Matth. Coler. part. 1. decis. 192. † quamvis non ubique locorum æqualitas hæc attendatur, Andr. Gail. l. 2. observat. 78. num. 2. & seqq. Hartm. Pift. lib. 1. q. 4. num. 5. Schneidew. dist. loc. num. 44. Boc. dist. cap. 10. n.
- 6 n. † Quemadmodum verò dos soluto matrimonio revertitur ad uxorem, l. an. §. illo procul dubio 6. C. de rei uxor. att. ita & † donatio propter nuptias matrimonio dissoluto ad maritum redit, c. donatio 8. §. sanè soluto matrimonio, ext. de donat. int. vir. & uxor. Schneidewin. & Bocer. dist. loc. Hartm. Pift. lib. 1. quest. 14. num. 34. † Sicuti & defuncto marito donatio propter nuptias ad mariti heredes revertitur, non autem uxori cedit, nisi pactum expressum de lucranda donatione propter nuptias interpositum probetur, vel statutum aut consuetudo loci contrarium velit, Bocer. dist. cap. 10. n. 22.

Ita Domini in causa Davidis Kolbingers zu Leipzig / Menf. Octobr. Anno 1628. Verba sent. Ob nun wohl die Wittib anziehen thut / daß ihr über ihr Einbringen noch einftun so viel zum Gegen-Vermächtniß verrieben worden / derowegen sie nunmehr nach des Mannes Absterben beydes zu fodern gemeynet ist ; dieweil aber dennoch bey dem jenigen Punct / da des Gegen-Vermächtniß wegen Verordnung geschehen / ihm davon nichts Eigenthümlichen zugewendet worden / daunenhero sie dadurch ein mehrs nicht / als ihres eingebrachten Gutes assecuration und Versicherung erlanget / und es also bey der dispositione juris communis verbleibet / ic. So ist auch bemeldte Wittib das ihr constituirte Gegen-Vermächtniß nach Gelegenheit disfalls zu fodern nicht berechtiget / V. R. W.)

DEFINIT. II.

Modus dotalitii legitimus quisnam sit in foro Saxonico?

- 1 **A**lia est species donationis propter nuptias, quæ vulgò dotalitiū appellatur: Nam peculiari quâdam, & à juris communis dispositione separata ratione, per universam penè Germaniam, inprimis verò in terris Saxonice usu longissimo introductum est dotalitiū (Leibgedinge / Leibzucht / Wittthum)
- 2 † Quod vir uxori suæ ratione dotis datæ in suis bonis concedit, ut eo viduâ factâ ad dies vitæ utatur fruatur, Hartm. Pift. lib. 1. q. 4. in pr. Henr. Bocer. de donat. cap. 11. n. 2. Thoming. decis. 29. n. 8. Schurff. cent. 3. consil. 51. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 47. num. 21.
- 3 † Idque præsertim inter Nobiles est usitatum, qui viduis suis ita prospicere, ac dotalitiâ in bonis feudali- bus constituere solent: Quin tamen inter cives aliosque homines, qui nobiles non sunt, licet hoc rarius fiat, † idem usurpetur, dubium non est, præsertim si illi homines feuda possideant, Matth. Coler. part. 1. decis. 60. num. 18. quamvis ambigendum

non sit, † in bonis etiam allodialibus, maximè si feudalia non adfint, illud rectè constitui posse, art. 75. ubi Gloss. latin. ad text. Germ. lit. b. lib. 3. Landt. Dan. Moll. hic num. 13. † Quum verò una eademque consuetudo in omnibus Saxon. provinciis non sit, ideo in quantitate dotalitiū constituendâ id obtinere debet, quod cujusque Provinciæ mos & usus postulat, Gloss. latin. ad dist. art. 75. lit. a. in med. Coler. dist. decis. 60. num. 19. † Sanè regulariter in foro Saxonico ex consuetudine communissima, modus dotalitii est ususfructus duplicatus ejus, quod dotis nomine fuit illatum, putâ, si mulier quingentos florenos in dotem attulisset, tunc ei mille aurei in dotalitiū constituuntur, non quidem, ut proprietatem illorum mille aureorum habeat, sed solum ususfructum, putâ centum aureos, donec superstes fuerit. † Permittitur namque in materiâ dotalitii pensio decem aureorum pro singulis centenariis, Coler. dist. decis. 60. n. 11. Hartm. Pift. dist. qu. 4. n. 1. Bocer. dist. cap. 11. n. 14. Dan. Moller. hic num. 12. Jac. Schult. in addit. ad Modest. Pistor. p. 3. q. 122. n. 132.

Ita Domini in causa D. Johannis Garmers zu Hamburg / Menf. Decemb. Anno 1621. (Verba sent. So wird das verscriebene Leibgedinge nach dem Einbringen billich geachtet und gerichtet / und der Wittiben davon die Leibzinsen / Vermöge der gemeinen Sächsischen Landes-Gebräuche / gedoppelt als 10. von jedem 100. fl. Jährlichen abgestattet / ic.)

In causa Volkmar Hildebrands zu Zehmen / Menf. Jan. Anno 1656. (Verba sent. Hat euer Vetter George Ernst von Zehmen / als er sich Anno 1591. mit Magdalenen Blanckin zu Wahren verheiratet / eine Ehestiftung auffgerichtet / darinnen unter andern ihr der Blanckin gegen 1000. fl. Mitgift 2000. fl. jährlichen / dem Sächsischen Landes- Gebrauch nach / mit 200. fl. zu verzinsen / zum Leibgedinge verordnet worden / ic.)

Et in causa N. à N. Vidua zu Leipzig / Menf. April. Anno 1636. (Verba sent. Da ihr aber dennoch euren verstorbenen Jander 1000. fl. Ehegeld zubracht hättet / So wären die Lebensfolger euch dem Landes-Gebrauch nach zu beleibdingen / und 200. fl. Leibzinsen jährlichen zu entrichten schuldig / V. R. W.)

DEFINIT. III.

Dotalitiū constituto & à Vidua agnito dos feudo jure dotalitii incorporata repeti nequit, nisi aliud specialiter conventum fuerit.

AT, dixerit quis, nonne Reditus dotalitii, decem scilicet annua pro centenis, atque ita centum pro mille sunt usurarii, & sic ratio ac modus dotalitii minime legitimus ac permittus? † Sanè, quia supra hominum memoriam hæc in locis justus hic reditus dotalitii ad rationem unius pro decem habitus fuerit, non est, quod de illius iustitia in posterum dubitemus, Hartm. Pift. part. 1. quest. 4. n. 1. † Neque adeo in lucro versari putanda est mulier, quæ dotalitii reditus magis, quàm ipsius dotalis pecuniæ restitutionem eligit: † Quis enim nescit, in emptione redituum ad vitam, propter ætatum discrimina, incertitudinem eventus, aliasque circumstantias, tolerari redituum seu pensionum majorum solutionem, Petr. Heig. part. 1. quest. 27. num. 7. Andr. Gail. lib. 2. observat. 8. in pr. † Idque maximè in dotalitiō, quo semel constituto & à viduâ agnito dos repeti nequit. † Ideoque viduâ defunctâ dos feudo incorporata per dotalitiū acceptatum prorsus expirat, & penes mariti heredes feudales perpetuò pleno jure permanet, b. Const. 32. vers. Daß dargegen ihre Mitgift und Einbringen verlöschet und abgehe / ic. ubi Moll. n. 1. Hartm. Pift. part. 1. q. 4. n. 20. Coler. part. 1. decis. 57. n. 57. & dec. 60. n. 12. Rauchb. part. 1. quest. 30. n. 22. Matth. Wesenb. part. 1. conf. 26. n. 26. † Quod verum est, non tantum in dote in pecunia numerata consistente, sed & si fundus, aliavè res immobilis in dotem fuerit data, ut ritè docet Moller. hic num. 16. † ubi tamen id limitat in casu, quo maritus bona nul-

la aut ſaltem ſufficientia non habet, ſed uxori dotaliti-
 9 tium iis in bonis conſtituit, quæ vel ſua induſtriâ, vel
 gratiâ Principum, aut ex hereditate, vel aliunde ſe-
 adhuc confeſſurum ſperat, Moll. *bic num. 5.* † Pla-
 nè, ſi aliter conventum fuerit, puta quod dotalitio
 etiam à Vidua ſemel agnito dos repeti queat, vel quod
 ſæpiſſimè fieri ſolet, ut dotem quidem illatam uxor
 poſt mortem mariti recipiat, ratione verò donatio-
 nis propter nuptias, annuam penſionem ad vitam
 10 conſequatur, † illud omninò ſervari debet, *b. Conſt.*
42. verſ. Da aber derowegen/wie es zu halten/ gewiſſe
pacta und Vereinigungen auffgerichtet/ dieſelben müſſen
zuſörderſt in acht genommen/und darauff geſprochen
 11 *werden/ † Siquidem proviſio hominis tollit proviſio-*
nem legis, l. ult. C. de pact. conv. Moll. bic n. 4.

Ita Domini in eadem cauſa Wolfmar Hildebrands von
 Behmen/Menſ. Januar. Anno 1626. (Verba ſentent. Und nach-
 dem gedachter Georg Erſt von Behmen Todes verfahren/ hat-
 te deſſen Wittib ihre Mitgift nicht wieder gefodert / ſondern
 dieſelbe nebenſt den verordneten 1000. fl. zugleich / mit 200. fl.
 verzinſen laſſen/xc. So bleiben obangeregte 1000. fl. Mit-
 gift auff der Wittiben begebenden Todesfall/weil Speciali pacto
 ein anders ausdrücklichen nicht verſehen / euch als dem Lehns-
 Erben bißlich/und die Land-Erben haben ſich derer nicht anzu-
 maſſen/ B. N. W.)

DEFINIT. IV.

Uxore prædefunctâ, dotalitiâ, haud effectum ſortitur,
ſed dos marito ſuperſtiti cedit, de quâ tamen
liberis debetur legitima.

1 **L**icet dos, cujus reſpectu uxori conſtitutum eſt do-
 2 talitium, in feudo remaneat, *Defin. præced.* † At-
 tamen hoc aliter accipiendum non eſt, quam ſi præ-
 3 defuncto marito, uxor uſa fuerit dotalitio, † quod
 poſt mortem mariti demum ſortitur effectum, *Hart.*
Piſt. part. 1. quaſt. 4. n. 27. Modest. Piſt. part. 2. quaſt.
 4 *51. † Alioquin, ſi dotalitio conſtituto, uxor ante*
 maritum decedat, atque adeò dotalitiâ haud effectum
 5 ſortitur, dos haudquaquam feudo cedit, cum
 eo tempore mulier deceſſerit, quo dotalitio nondum
 uti potuerit, ſed in ejus arbitrio adhuc fuerit, utrum
 magis dote ſua contenta eſſe, & dotalitiâ renunciare
 6 voluiſſet. † Dubium ergò non eſt, quin hoc caſu
 juxta conſuetudinem territorii Saxonici, perinde ut
 alia uxoris mobilia, etiam dotem, quæ in pecuniâ
 numeratâ vel rebus mobilibus conſiſtit, maritus lu-
 cretur, † ita tamen ut liberis vel parentibus Uxoris
 defunctæ debeatur legitima, *Hart. Piſt. diſt. quaſt.*
4. num. 27. & obſervat. 111. Nec enim ex ſola dota-
 litii promiſſione vel conſtitutione, dotis natura im-
 7 mutat, ut malè exiſtimat *Jacob. Schult. in addit. ad*
Coler. part. 1. deciſ. 57. num. 73. † Sed uſus demum
 dotalitiâ, poſt mariti obitum, heredibus feudali-
 bus jus tribuit, ut ſcitè hoc explicat *Hart. Piſt. diſt.*
obſervat. 111. & ibi Simon. Ulric. Piſt. in not.

Ita Domini in eadem cauſa. (Verba ſent. Auffu Fall aber
 die Wittib vor dem Ehemanne verſtorben wäre/ſo hätte ſie ihr
 zugebrachtes Ehegeld/weil ſolches durch das aufgerichtete Leib-
 gedinge nicht erloſchen / Vermöge Landüblicher Sächſiſcher
 Rechte als andere Baarſchaft und beweglich Gut auff dem
 überlebenden Ehe-Mann/nach Abzug der Kinder legitimen,
 gebracht und verfället/deſſen ſich auch nach ſeinem des Mannes
 Abſterben die Land-Erben anzumaſſen hätten / B. N. W.)

DEFINIT. V.

Conſtitutio dotalitiâ quatenus obliget Agnatos in feu-
do, nec non filios aliosque heredes descen-
dentes.

1 **N**ullum prorsus dubium eſt, quin agnati ſive
 heredes feudales indifferenter ex pacto obligen-
 tur, ſi conſenſerint conſtitutioni dotalitiâ, quocun-
 que etiam modo illud fuerit promiſſum, *Hartm. Pi-*

ſtor. part. 1. quaſt. 4. num. 6. † At, ſi non conſen-
 ſerint, haudquaquam eis præjudicabit factum Vaſalli
 defuncti, ſi in dotalitiâ conſtituendo legitimum &
 uſitatum modum exceſſerit, majores ſcilicet promit-
 tendo redditus, quàm decem in ſingulos centenos,
 aliove modo ſpeciali uxori ſuæ proſpiciendo, quod
 pacto peculiari ipſum facere poſſe indubitatum eſt, *b.*
 3 *Conſtit. 42. verſ. Da aber derowegen Supr. Definit.*
 3. *Hartm. Piſt. diſt. quaſt. 4. n. 5.* † Regulariter
 enim ex facto Vaſalli defuncti ſucceſſores in feudo
 4 non tenentur, neque ipſis invitis ratione feudi, onus
 aliquod à defuncto injungi poteſt, *cap. 1. in pr. de*
ſucceſſ. feud. cap. 1. in pr. de alienat. feud. patern. cap.
Tinius ſi de feudo defuncti content. fuer. † Eatenus
 5 tamen heredes feudales ex facto Vaſalli defuncti ob-
 ligantur, quatenus dotalitiâ intra legitimum &
 uſitatum modum fuerit conſtitutum, dosque reali-
 ter ab Uxore in feudum illata, *Jacob. Schult. in addit.*
ad Modest. Piſt. part. 3. quaſt. 122. num. 131. & num. 114.
& ſeqq. Hartm. Piſt. diſt. quaſt. 4. num. 7. Matth.
Wesemb. part. 2. conſil. 77. Dan. Moller. bic num. 11.
 † Quod certè mirum non eſt, quum dotalitiâ conſti-
 6 tutio ſit feudale onus, quod defuncto marito, licet
 ab eo nunquam fuerit promiſſum, heredes feudales
 in feudo conſtituere, jure obligantur, etiamſi alia
 ſuperſint bona hereditaria, *Vid. Conſt. 44. infr. De-*
fin. 1. Hartm. Piſt. diſt. q. 4. n. 15. Modest. Piſt. q.
122. n. 131. & 136. † Fortius autem conſtitutio dota-
 7 litii obligat filios aliosq; heredes ſcendentes, non ſo-
 lum quando dotalitiâ debitum ac uſitatum, mo-
 dum haud exceſſit, ſed etiam, ſi eum longè ſuperat,
 quoniam † filii aliiq; ſcendentes factum patris
 præſtare tenentur, *l. cum à matre 14. C. de R. V. l. ven-*
ditrici. 3. C. de reb. alien. non alienan. Hart. Piſt. diſt. q.
4. n. 6. † ut ita horum conſenſu ad conſtitutionem
 8 dotalitiâ minimè opus ſit, *Gloſſ. latin. ad text. germ.*
Landr. lib. 1. art. 21. lit. A. Gloſſ. latin. ad text. germ.
Landr. lib. 3. art. 74. lit. D.

Ita Domini in cauſa N. à N. viduæ zu Leipzig/Menſ. April.
 Anno 1636. (Verba ſent. Wenn nun gleich die Lehnsfolger
 ſolchen Leibgedinges-Drieſſ nicht beliebt/noch darein gewillig-
 get. Da ihr aber dennoch eurem Junder 1000. fl. Mitgift
 wtrlichen zugebracht hätten / So wären euch die Lehnsfolger
 dem Landes-Brauch nach mit 200. fl. jährlichen Leibzinſen zu
 verleibgedingen ſchuldig; dasjenige aber/was hierüber von eu-
 rem Ehe-Junder euch verſprochen und zugeſagt worden/wöch-
 ten ſie die Lehnsfolgere/weil ſie drein nicht gewilliget / noch eu-
 res Jundern Erben oder Söhne ſeyn/ zu halten und abzuſtat-
 ten wider ihren Willen nicht gedrungen werden / B. N. W.)

It. in cauſa Alexandri von Behmen nachgelassener Söhne
 und Lehns-Erben/Menſ. Mart. Anno 1597.

In cauſa Joachimi von Metbolds auff Trauendorff/Menſ. Jul.
 Anno 1634.

Et in cauſa Alberti & Heinrichi à Buchsdorff zu Zimmig/
 Menſ. Febr. Anno 1636.

DEFINIT. VI.

Vidua ratione dotalitiâ, quod à primo marito ad vitam
adepta eſt, à ſecundo marito absque conſenſu
Agnatorum denuo dotalitiâ conſtitui
nequit.

1 **S**i vidua à primo marito dotalitiâ acceperit, il-
 ludque ſecundo marito dederit, ac cum reliquis
 bonis ſuis intulerit, diſceptatur, *An ei ſecundus ma-*
ritus aliud dotalitiâ ad primi dotalitiâ quantitatem
conſtituere teneatur, ita ut ſi vidua ex primo dotalitiâ
 quotannis duo millia ex redditibus & fructibus perci-
 pere potuerit, debeat ſecundus maritus ei aliud con-
 ſtituere dotalitiâ, ex quo quotannis quatuor mil-
 2 lia percipere poſſit? † Negat hoc *Modest. Piſt.*
vol. 2. conſil. 13. quod verbotenus refert, ac ſequi-
 tur *Hartm. Piſt. part. 1. q. 14.* ubi Scabinos Lipſien-
 ſes

- 3 ses in hanc sententiam respondisse testatur. † Rectissime sanè, cum ideo constituatur dotalitium uxori, quod accepto eo dotem repetere nequeat, sed dos quasi bonis mariti incorporata perpetuò penes eum ejusque heredes maneat, *b. Const. 42. Rauchbar. part. 1. quest. 30. num. 12. Coler. part. 1. decis. 57. n. 57. Supr. Defin. 3.* † Sed quis non videt, rationem hanc cessare in dotalitio eo, quod Vidua à primo marito accepit, quippe quod morte Viduæ finitur, ut demonstrat Hart. Pistor. *dict. quest. 14.* † Aliud procul dubio dicendum erit in casu, quo mulieri ex primo matrimonio dotalitium ita competit, ut non cum morte ipsius finiatur, sed usque ad vitam secundi mariti perduret, prout facile ex prædictis colligere est, docente ita Modest. Pift. *in consil. allegato. n. 28.* † Planè & tum viduæ ratione dotalitii prioris matrimonii, aliud debetur dotalitium, si illud in hunc casum, pacto speciali promissum, & consensu Agnatorum, sive heredum feudalium constitutum fuerit. † Nam cum dotalitium etiam sine dote consensu agnatorum, constitui possit, *Defin. præced. nihil sanè impedit, quò minus etiam respectu Ususfructus in dotem illati idem fiat, Hartm. Pift. quest. 14. num. 16.*

Ita Domini in causa Hansen Christophs von Bruel zu Gengelshamer / Mens. Octobr. Anno 1596. (Verba sent. Hat eure Schwester Anna 40. fl. welche ihr vortiger Ehemann Oswald Hade ihr zur Leibzucht gegen ihr Einbringen / auff seinen Lehngütern verschrieben / ihrem andern Ehemann Georg von Hopffgarten ein- und zugebracht / wogegen er ihr gleichfalls ein Leibgedinge auf seinen Lehngütern verschrieben / da nun seine Brüder und Lehnsfolger dabey gewesen / und darein gewilliget hätten / 1c. Auff solchen Fall wären sie ihr auch das darinnen zugesagte und verschriebene Leibgedinge aus den Lehngütern zu entrichten und abzutragen schuldig / B. N. W.)

DEFINIT. VII.

Uxor ratione dotalitii seu Ususfructuariâ cautionem præstare tenetur.

- 1 **N**egant Andr. Rauchb. *part. 1. quest. 30. num. 8.* & post eum Frider. Pruckman. *vol. 1. consil. 47. num. 125.* à mulieribus ratione dotalitii cautiones jure exigunt: † Quod quidem concesserim, si viduæ nomine dotalitii, certæ pensiones annuæ ex bonis feudalibus solvantur, relictâ horum administratione Agnatis aut filiis, heredibus feudalibus, ut communiter hodiè fieri solet: † Alioquin, si Vidua ipsa bona feudalium administret, iisque dotalitii nomine utatur fruatur, dubitandum non est, quin ratione ususfructus, quem habet in dotalitio, teneatur præstare cautionem de utendo fruendo, salvâ rerum substantiâ, † ut sentiunt rectissime Hartm. Pift. *observat. 2. Matth. Wesenb. consil. 91. n. 15. Joh. Köpp. decis. 33. num. 12. Anton. Hering. in tract. de fidejuss. cap. 5. n. 229. & seq.* † Unicuique siquidem Ususfructuario incumbit, ut proprietario vel heredi caveat, se usum fructuum boni viri arbitrato, & finito ususfructu possessionem Domino restitutum, *l. 1. & tot. tit. ff. Usufr. quem adm. cav.* † usque adeo, ut ne quidem Uxor ac liberi, quibus relictus est ususfructus, ab hoc onere eximantur, *l. 1. & 4. ubi Dd. C. de Usufruct.*
- 7 Andr. Gail. *lib. 2. observat. 144. num. 16.* † Atqui nil aliud verè est dotalitium, quàm ususfructus, secundum tradita Interpp. Juris Saxonici Zobel. *lib. 1. art. 21. in lit. F. Hartm. Pistor. part. 1. quest. 4. n. 23. Joh. Schneidew. in tit. Inst. de hered. que ab intestat. defer. tit. de success. jur. Saxon. inter maritum & uxorem. n. 43.* † Maximè verò præstabit cautionem usufructuariam Vidua, si pecuniam, in qua dotalitium constitutum est, sibi ad usum tradi petat, † quod ipsi haud denegandum, licet successores fundi sortem alibi

collocare malint, secundum tradita Daniel. Moller. *ad Const. 44. num. 18. p. 2.*

Ita Domini in causa Sabinon von Neumed / Mens. Sept. Anno 1627. (Verba sentent. Hat euch euer Ehe-Functer in seinen Lehn-Gütern ein gewiß Leibgedinge verordnet / und er ist nunmehr Todes verfahren / derowegen ihr euch solches Leibgedinges zu gebrauchen gemeynet; Da euch nun zu solchem Ende / und damit ihr die jährliche Leibzinsen erlangen möchtet / das eine Lehngut von den Lehns-Erben eingethan würde / 1c. So möchtet ihr euch der gefoderten Caution nicht entbrechen / sondern ihr wäret dieselbe gebührender massen zu bestellen schuldig / B. N. W.)

DEFINIT. VIII.

Obligata est Uxor, ratione dotalitii, ad inventarii confectioem.

Non minus quoque uxor ratione dotalitii ad inventarii confectioem obligata est, Andr. Rauchb. *part. 1. quest. 30. num. 32.* † Scilicet quia inventarium necessarium dicitur antecedens cautionis, vel satisfactionis, Roland. à Vall. *in tract. de confect. invent. q. 36. n. 7.* † Et quomodo, quæso, finito dotalitii usufructu, salva substantia demonstrari poterit, si non prius confectum fuerit inventarium. † Idque est quod vulgò dicunt, unicuique ad rei alicujus restitutionem obligato, conficiendi inventarii necessitatem incumbere, Ferdin. Vasq. *de success. & ult. volunt. lib. 1. de testator. potent. §. 6. num. 45. Rauchb. dict. quest. 30. num. 30.* † Sanè, si bonorum Feudalium administratio ratione dotalitii viduæ concessa haud fuerit, sed hujus nomine quotannis certi reditus solvantur, à confectioe inventarii Viduam tum liberam esse, perinde atque ab onere cautionis, *Defin. præced. facile concesserim Berlich. part. 2. concl. 50. n. 70.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Immassen ihr denn auff solchen Fall ein inventarium auffzurichten verpflichtet seyd / B. N. W.)

DEFINIT. IX.

Locare potest Uxor dotalitium suum, ita tamen, ut morte ipsius locatio finiatur.

Quamvis uxor fundum feudalem, in quo dotalitium habet, obligare vel alienare, aut etiam quicquam aliud facere prohibeatur, quod præjudicet proprietati, *l. rem quam pater 22. C. de jur. dot. l. femina. 3. C. de secund. nupt.* Jac. Schult. *in addit. ad Rotfchitz. de dotalit. art. 4. n. 8. Matth. Coler. part. 1. decis. 193. n. 2.* † Attamen ipsum dotalitium alicui benè locare potest, ita tamen, † ut locatio morte uxoris finiatur, Urthel post Landr. *tit. von Leibgedinge / vers. Solch Gut um Jährlich Geld Miethweise / Jacob. Schult. dict. loc. Gloss. latin. ad text. german. Landr. lib. 1. art. 21. lit. K.* † Cum & usufructuario cui vis id facere liceat, *l. 8. pr. ff. de bon. ant. jud. possid. l. non utitur. 38. cum l. seq. l. cui Usufructus. 67. ff. de Usufr. §. 1. Inst. de usu & habitat. l. 8. §. ult. ff. de peric. & comm. rei. vendit. l. 9. §. 1. l. 17. ubi Gothofr. ff. de pign. & hypoth.* † Cur non ergò viduæ quoque in dotalitio?

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Es ist euch aber nachmals solches Leibgedinge / wofern ihr der Haushaltung nicht selbst vorzustehen gemeynet / auff euer Leben einem andern zu verpachten unbenommen / B. N. W.)

DEFINIT. X.

Mulier consentiens oppignorationi bonorum feudalium, in quibus dotalitium habet constitutum, ex aliis mariti bonis illud petere valet.

Quam debitor pignus æquè idoneum offerens Creditori sit audiendus, secundum tradita Neguz. *de pignor. part. 3. membr. 1. n. 21. Vincent. Caroc. in tract. de oblat. part. 2. quest. 43.* † & regulariter offe-

offerens rem æquè idoneam admittendus, Caroc. *dict. p. 2. quæst. 50. n. 1.* non malè inferit Petr. Heig. *part. 1. quæst. 28.* † mulieri Nobili, pro dotalitio, in feudo pignus constitutum habenti, aliud æquè idoneum pignus offerri posse, in hunc nempe finem, ut feudum pro dotalitio obligatum alienare liceat, † modò tamen subrogatio illa dotalitii & pignoris feudalis absque incommodo mulieris procedat, ut bene notat Heig. *dict. qu. 28. num. 30.* † scilicet, si viduæ ex aliis defuncti mariti bonis ratione dotalitii satisfieri queat, Rotschitz. *de dotal. art. 8. n. 9.* † Ad quæ omninò Vidua regressum habet, etiam ipsamet oppignorationi bonorum feudaliùm, in quibus dotalitium constitutum habebat, consenserit ac validè juri pignoris renunciaverit, † quod uxorem etiam absque curatore facere posse, tradit Jac. Schult. *in addit. ad Rotschitz. dict. art. 8. num. 12.* & *seqq.* † Nequè enim pignoris remissio donatio est, *l. etsi 18. ff. quæ in fraud. credit. l. 1. §. cum venditor. l. in fin. ff. quib. mod. pign. vel hypothec. solvit.* cum jus ipsum debiti haudquaquam extinguat. † Quia nil vetat, jus debiti durare soluto pignore, quod non nisi accessorium est, cum possit etiam pignus durare sublatò principali obligatione, *l. 2. C. de luit. pignor.* † Quidni ergò, pignore dotalitii sublato, ipsum dotalitium uxori adhuc salvum dicemus? † Perinde, ac remissà pignoris obligatione, ex aliis mariti bonis, Uxori dotem petere licet, *l. jubemus 21. C. ad Scrum Velles.* Ant. Fab. *in Codic. lib. 8. tit. 14. defn. 3. n. 4.*

Ita Domini in causa Hansen Preusens zu Leipzig/Menf. Majo; Anno 1593. (Verba sentent. Ob gleich Hansen Preusens Wittib in den Vertrag und die darinnen geschene Verpfandung gewilliget/ und sich also ihrer Leibzucht und Träutchen Gerechtigkeit begeben und verzichen/ ic. So seyð ihr doch gedachter Wittiben die bewilligte und verschriebene Leib-Zinsen aus andern oberwehntes ihres Ehemannes hinterlassenen Lehen und Erbgieterii vollständig zu entrichten/ und sie dieselbe dafür nützen und genesen zu lassen schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. XI.

Mulieres in donatione propter nuptias gravari haud possunt.

Quemadmodum filia gravari non debet in dote *l. ult. §. filia. 5. ff. de leg. ar. 2.* Bald. *in l. quoniam novella. 29. C. de inoff. testam.* ita † nec mulier in dotalitio, Hartm. *Pist. observ. 15.* † Nempe quia conjux non potest præjudicare conjugi in lucris, Jure vel statuto debitis, Const. Elect. *7. part. 3.* Ant. Test. *decis. 106.* Patet hinc, † maritum, licet is, dum vivit, in dotalitio crescentes fructus percipiat & lucretur, Rotschitz. *de dotal. art. 4. n. 4.* Gloss. *in c. 31. Lehn. n. 9.* fundum tamen, in quo dotalitium constitutum est, † absque causa sufficiente, ac urgente ære alieno, in præjudicium uxoris haudquaquam alienare posse, Gloss. *in art. 20. n. 11. & art. 44. n. 2. l. 1. Landr. Gloss. in dict. c. 31. Lehn. Rotschitz. de dot. art. 8. n. 8. & seqq.*

Ita Domini in causa VVolfgangi VVilhelmi von der Mosel/ Menf. April. An. 1600.

DEFINIT. XII.

Pater familiam dotare tenetur, adque id officio judicis compelli potest.

Regulariter pater filiam dotare tenetur, secundum conditionem personarum & quantitatem sui patrimonii, ad eum principaliter effectum, ut conditionem honestè nubendi inveniat, ac propterea ad id compelli potest, † non quidem jure actionis, sed officio judicis, *l. 19. ff. de rit. nupt. l. ult. vers. utramque. C. de dot. promiss. Zaf. in §. fuerat. 29. n. 31. Inst. de action. ubi & Joh. Schneidew. n. 81. Andr. Gail. lib. 2. observat. 95. num. 1.* † Quod tamen ad patrem divitem est restringendum: Nam pater inops, vel multis debitis involutus, ita quod facultates ipsius non sufficiant ad filiam

Carpz. Defin. Vol. 1.

dotandam, haud obligatus est ad dotationem, *l. ait Prator. 10. §. si cum mulier. 14. l. ult. §. si à Socero. 1. ff. quæ in fraud. credit.* † Sicuti nec pater filiam ingratam, vel contra familiæ honestatem indigno viro nubentem alere & dotare tenetur, Zaf. *dict. l. Schneidew. in dict. §. fuerat. 29. num. 84. & 85. Inst. de action. Andr. Gail. dict. obs. 95.*

Ita Domini in causa D. Philippi Janovii zu Eisleben/ Menf. April. Anno 1632. (Verba sent. Habt ihr eines Kaufmanns/ der mehr nicht als drey Kinder hat/ und in die 20000. Thir. vermag/ Tochter geheyrathet/ und ob wohl ihr selthero die Onera matrimonii getragen/ und vermöge der Rechte ein jeder Vater seine Tochter zu dotiren schuldig ist/ hat er sich doch durch vielfältiges Ansuchen hierzu nicht verstehen wollen/ ic. So wird er auff vorgehende eure gebührende Imploration, von dem Richterlichem Aute/ auch seinem Stande und Vermögen nach/ euerm Ehe-weibe eine Wittgilt zu verordnen/ und euch abfolgen zu lassen billlich angehalten/ B. R. W.)

Et in causa Hansen Bertholds zu Geran/ Menf. Aug. A. 1635. (Verba sent. So ist auch Hans Berthold seinem Vermögen nach der Tochter nochmahls eine gewisse Dotem zu constituiren/ und entweder seinem Eydnam baar abzutragen/ oder bis zu erfolgnder Zahlung zu verzinsen schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. XIII.

Non tenetur pater dotare filiam locupletem, quæ aliunde habet, unde seipsam dotare possit.

Ratione officii paterni parentem obligari dotare: filiam etiam locupletem, quæ aliunde habet, unde se ipsam dotare queat, communiter Dd. asserunt; Bald. *in l. ult. C. de dot. promiss. col. 3. in pr. Jason. in §. fuerat. 29. num. 98. & seqq. Inst. de action. & in l. 1. ff. solut. matr.* Andr. Gail. *lib. 2. obs. 95. num. 14.* † Quæ tamen assertio vel exinde periculosa est, quod dos non debeat jure actionis, sed ex officio judicis, Defin. *preced. n. 2.* † At cessat æquitas, cui officium judicis innititur, quando filia ipsamet habet, unde dotem constituere possit, Bartol. *in l. mulier 22. §. cum proponeretur. 4. ff. ad Scrum Trebell.* † Cessat etiam ratio cogendi patrem *ex l. 19. ff. de rit. nupt.* nempe ut filia inveniat conditionem honestam. † Neutiquam igitur filiam locupletem pater alere & dotare tenebitur, *arg. l. 5. §. sed si filius. 7. ff. de agnos. liber.* † Nec audiendi sunt, qui cum Gail. *dict. loc. n. 15.* favorabiliorem dicunt causam dotis, quam alimentorum, eo quod dos comparetur legitimæ, quæ locupleti etiam filia debetur: Nam debetur hæc patre demum mortuo, in quem eventum, ut ex bonis ejus aliquam partem liberi habeant, naturalis & civilis ratio suadet, quum ex Jure gentium tota eis successio deferatur. † Dos verò à patre datur vivente, eo fine, ut filia conditionem inveniat. Errant igitur, qui simpliciter locupleti filia dotem dandam asserunt; dum locupletes liberos simpliciter alendos negant: † Quin potius dixerim, multo minus patrem compellendum, ut filii diviti dotem constituat, † cum major sit ratio alimentorum, quæ etiam de jure naturali debentur, quam dotis Joh. Schneidew. *in §. fuerat. 29. num. 87. Inst. de action.*

Ita Domini in causa Caspari Schmitzemein zu Leipzig/ Menf. Mart. Anno 1633. (Verba sentent. Ob ihr nun wohl anieho von eurem Schwiegervater Wittgilt zu fodern gemelnet/ die Eltern auch ihrem Vermögen nach die Kinder/ welche vor sich selbst nichts übriges/ noch von ihren eigenthümlichen Gütern Wittgilt haben können/ auszustatten schuldig seyn/ ic.)

DEFINIT. XIV.

Dotis Usura debentur à tempore mora.

Usura dotis, ab extraneo promissa, non ob id debentur, quod per multos annos maritus uxorem exhibuerit, ceteraque matrimonii onera sustulerit; sed ab eo demum tempore, † quo mora fuerit contracta, *l. vir usuras. 54. ff. de donat. int. vir. & uxor. † Con-*

trahitur verò mora solo biennii lapsu, ut exinde usuræ debeantur, *l. ult. §. præterea. 2. C. de jur. dot.* Ant. Fab. *in Codic. lib. 5. tit. 7. defn. 22. n. 2.* Nisi doti solvendæ dies biennio brevior fuerit præfixus; † Nam eo casu non expectabitur biennium, sed ex solo temporis lapsu constituetur quis in morâ, ut ab eo die usuras promissæ dotis debeat, etiam quas vir non deduxerit in stipulatum; † Quod enim in dotis favorem est constitutum, non impedit, quo minus melior possit fieri conditio dotis ex pacto speciali, *l. Attilicinus. 17. ff. de pact. dot. l. ult. C. de pact. convent. tam sup. dot.*

Ita Domini in causa Andrea Stegers zu Leipzig/ Mensis Febr. Anno 1590. (Verb. sent. Hat auch Thomas Freund/ als ihr euer Weib geblühet/ 300. fl. Ehegeid zu geben zugesagt, dasselbe aber so bald nicht entrichtet/ etc. So ist er auch von der Zeit an/ so zur Auszahlung der Wittgilt bestimmt worden/ zugleich auch die Zinsen abzustatten schuldig. B. R. B.)

DEFINIT. XV.

Mulier usufructuaria bonorum mariti defuncti non teneretur dotare filias ex fructibus bonorum, nisi pater aliud disposuerit.

1 **C**ommunis est Dd. traditio, quod usufructuarius non teneatur solvere æs alienum à defuncto contractum, sed illius exsolutio incumbat heredi, ceu proprietario, Castrenf. *in l. ult. §. fin. autem 1. C. de bon. qua liber. Jason. in l. 1. col. 2. ff. ad L. Falcid.* Guid. Pap. *quæst. 541. Menoch. lib. 4. præsumpt. 143. num. 9. Cravett. consil. 536. num. 13.* † Quæ sententia probatur *ex text. l. ult. ff. de usufr. legat. & l. usufructu. 69. ff. ad Leg. Falcid.* ubi æs alienum deducitur ex bonis, quorum usufructus fuit legatus, quæ sanè deductio ab ipso fit herede. † Eoque refero etiam dotationem filiarum, quæ ceu debitum quoddam patri incumbit, *Supr. Defn. 12.* † Quare nec mulier usufructuaria bonorum à defuncto marito constituta, hoc onere gravari debet, quæ nec aliàs, nisi ex magnâ & probabili causâ, pro filiâ dotem dare cogitur, *l. 14. C. de jur. dot.* † Nisi expressè maritus uxori hoc onus imposuerit. † Quo sanè casu ex fructibus perceptis dotem constituere tenetur, illæquâ proprietate, quæ matre defuncta liberis salva erit absque ullâ dotis acceptæ collatione, secundum eam, quæ tradit Menoch. *lib. 4. præf. 40. n. 8. 9. & seqq.*

Ita Domini in causa Melchior Hertschens zu Leipzig/ Mensis Febr. An. 1633. (Verba sent. Dieweil aber deunoch aus gangem Context des Testaments ein anders nicht zu spüren/ als daß der Testator die mitausgestattete Kinder ohne Abbruch ihres Vater- Eheits von dem usufructu, so er der Mutter gelassen/ ausgestattet haben wollen/ etc. So mag auch solche Ausstattung nunmehr eurem Eheweibe an ihrer gebührenden Portion nicht abgezogen werden/ etc.)

DEFINIT. XVI.

Tutor licet majorem dotem promiserit, non tamen tenetur ultra, quam pupilla in bonis habet.

1 **L**icet patet ære alieno obrutus dotem filiæ constituere haud teneatur, *Supr. Definit. 12. num. 3. Bald. in l. ult. Col. 3. vers. sed quid si pater. C. de dot. promiss.* Johann. Schneidewiu. *in §. fuerat. 29. Instit. de Actio. num. 85.* † Attamen dotem jam promissam genero, qui fraudis particeps non est, solvere debet, *l. fin. §. si à socio 1. in fin. ff. qua in fraud. credit. l. 2. C. cod. tit.* Hartman. Pistor. *observat. 111. & ibi Simon. Ultric. in not.* † Non ita obstringitur tutor, qui licet pupillæ nomine plus dotis promiserit, quam ea in bonis habeat, si tamen ignorans id fecerit, non tenebitur ultra, quam pupilla in bonis habet, *per text. in l. cum post. 43. §. 1. ff. de admin. tutor.* Hartm. Pistor. *obs. 47.*

Ita Domini in causa Nicolai Reibolds zu Duerfurt/ Mensis April. Anno 1627. (Verba sent. Ob wohl eures Weibes Vormund bey eurer Verehlichung/ im Nahmen seiner Pflege- Tochter/ als damahligen Braut/ 500. fl. zu der Wittgilt und Ehegeid euch anheißig worden; dieweil sichs aber dennoch eurem Verrecht nach nunmehr befindet/ daß eures Weibes ganzes Vermögen sich so hoch nicht erstreckt/ etc. So mag vorbemeldter Vormund/ weil er aus Unwissenheit solches Versprechen gethan/ die zugesagte Wittgilt euch zu gewähren/ und vor voll ansuzahlen nicht angehalten werden/ B. R. B.)

DEFINIT. XVII.

Valida est datio fidejussoris pro dotalitio nec non pro dote, ante sponsalia facta vel ad instantiam patris filiam dantis.

Fidejussorem pro dote sive conservandâ sive restituendâ uxori à marito, patreve ejus dari optimâ ratione est prohibitum, ne scilicet perfidiæ suspicionis inter conjuges calcatur occasio, † ne cui credendam scilicet mulier existimaverit, ejus fidem dotis nomine suspectam habere videatur, *l. 1. & 2. C. Ne fidejuss. dot. dent.* Ant. Fab. *in Codic. lib. 5. tit. 14. defn. 1.* † Non tamen inde consequens est, ne quidem ab initio & ante sponsalia contracta, cautionem fidejussoriam pro dote exigere possit, quippe quod nec tum à marito, sed ab eo, qui maritus adhuc speratur, cautio petatur, † quam promissam post matrimonium contractum maritus tenetur præstare, Gothofr. *in Rubr. C. Ne fidei dot. lit. E.* Prout responsum memini à Dominis Scabinis an die Landt Herren über des Raths zu Leipzig Rittergüter/ Mensis Septemb. Anno 1636.

† Quin & tum cautio pro dote est præstanda, si eam non petat ipsa mulier, sed is, qui ex necessitate dotem solvere debet, ut puta, pater, patrisve heres, aut debitor, quisque illè sit, nam isti ex necessitate dotem solvere tenentur, *l. si extraneus. 33. ff. de jur. dot.* † Quia nempe publicè interest, dotes mulieribus salvas esse, *l. 1. ff. solut. matr. l. interest. 18. ff. de reb. autor. jud. possid.* † Et melius est intacta dotis jura ab initio servare, quam post vulneratam dotis causam remedium querere, *arg. l. ult. C. in quib. caus. non est necess. in integr. rest.* Ant. Fab. *in Cod. dist. tit. 14. defn. 4. num. 8.* † Planè maritum volentem validè dare fidejussores pro dote, ac titulum *Cod. Ne fidejuss. dot. dent.* non tamen prohibere donationem fidejussorum, quàm ne quis invidus fidejussoribus cavere cogatur, existimat Duar. *in tract. solut. matrim. sub tit. de dot. cap. 4.* † quod & placet Hartm. Pistor. *obs. 35.* ubi pro dotalitio etiam per fidejussores jure caveri ait.

Ita Domini in causa Joachimi Gabers zu Magdeburg/ Mensis Nov. Anno 1599.

DEFINIT. XVIII.

Maritus dotem promissam exigens absque curatorio, nomine proprio agere & experiri potest.

Frequenter obtinuit, ut tàm uxori, quàm viro dos promittatur, quoniam nempe utriusque interest. Et si enim dos in bonis mariti sit, † mulieris tamen est; *l. quamvis 75. l. Titia 62. ff. de jur. dot. l. in rebus 30. C. cod. tit.* † Non eo minus tamen dotem constante matrimonio solus maritus petere potest, nec mandatum uxoris præferre cogetur, neque de rato cavere, Ant. Fab. *in Codic. lib. 5. tit. 7. defn. 31. n. 5.* † Nam etsi soli mulieri promissâ dos esset, attamen vel ipsâ dotis appellatio facit, ut ejus exigendæ actio constante matrimonio soli marito competere debeat, *l. dote 9. C. de Rei Vend.* † Nempe quia maritus onera fert matrimonio, ad quorum revelationem dos constituitur, *l. si is qui. 56. §. ibi dos 1. ff. de jur. dot. l. pro oneribus. 20. C. cod. tit.* Ant. Fab. *dist. loc. n. 3.* † Idque portio ex eo evidenter apparet, quod in iis quoque instru-

mentis, quibus dos utriusque promissa proponitur, maritus semper ad totius dotis restitutionem se suaque bona omnia obligat, quod minimè æquum esset, si non ei totius quoque dotis exactio competeret, † siquidem restitutio exactorem præcedentem præsupponit, *l. cum ei 42. ff. de legat. 2.*

Ita Domini in causa Wollfen von Neumarcks zu Teichwolffsrambsdorf contra Balthasar Friderich Erdtschlers zu Neudenz uitz Lebus: Eben an die Neufische Plawische Råthe zu Gråtz/M. Sept. A. 1619.

DEFINIT. XIX.

Uxor, quia est Domina fundi dotalis, ad eam periculum dotis spectat.

UXorem dotis dominam esse, vix negare potest, qui textus ac rationes juris probè ponderaverit. † Ita namque dos mulieris esse dicitur in *l. quamvis. 75. ff. de jur. dot. l. fructus. 7. §. si fundum viro. 12. l. si constante. 24. §. si maritus. 5. ff. solut. matrim. l. pater filia. 71. ff. de evict.* † Nec non mulieri deberi etiam matrimonio constante *l. servum dotalem. 21. ff. de manumiss.*

† Esse in bonis uxoris *l. 4. ff. de collat. bonor.* † Respectu mariti aliena *dict. l. 7. §. si fundum 21. ff. solut. matrim.* † Uxor proprium patrimonium *l. 3. §. ergo etiam. 5. ff. de minor. l. un. §. hoc ex rei uxoria. 14. C. de rei uxor. act. l. pater filiam. 14. in pr. ff. ad Leg. Falcid.* † Dicitur quoque dos esse naturaliter in dominio uxoris etiam constante matrimonio, *l. in rebus. 30. C. de jur. dot.* † Unde & de dote Rei vindicatione potest experiri, *l. 3. C. de Rei vindic.* † quæ nulli alii, quàm Domino datur, *l. 27. §. cui legatum. 4. ff. de aur. & arg. legat. l. in rem. 23. in pr. §. tot. tit. ff. Cod. de R. V.* † Ideoque & maritus in dote saltem habet jus utendi-fruendi propter onera matrimonii, *l. dotis fructum. 7. ff. de jur. dot.* Dominus verò non est, qui saltem habet jus utendi-fruendi *pr. Inst. de usufr.* † Nihilominus tamen alibi dicitur maritus Dominus dotis, *l. 2 pr. Inst. quib. alien. lic. vel nom.* † ac dotis habere vindicationem, *l. 9. C. de R. V.* † ejusque Dominium marito quæri dicitur in *l. 2. ff. de fund. dotal. l. 23. Cod. de jur. dot.* † Itemque fundus dotalis dicitur transire ad heredem mariti eo mortuo, heredemque ejus effici Dominum dotis *l. quadam. 62. ff. de acquir. rer. domin.* † Quæ sane efficiunt, ut fundi dotalis dominium ipsi potius attribuat marito, quod & pluribus rationibus atque argumentis demonstrat Henr. Bocer. in *tractat. ad l. 23. ff. de reg. jur. cap. 4. num. 103.*

† Quid ergo dicemus? Ansam hæc res dedit variis distinctionibus & opinionibus, quas memorat Arius Pinnel. in *l. 1. C. de bon. matern. part. 2. num. 12. & sequentibus.* † Dum vel ex ratione juris antiqui distinguunt inter dominium Quiritarium, quod penes uxorem manserit, & bonitarium, quod transierit in maritum, Hottom. *disput. de dot. num. 75. Perrenott. 2. animadv. 18 cap. 2.* † Vel marito solum dant jus dote utendi-fruendi, Vaud. *2. var. quest. 3.* † Aut marito dominium quidem dotis concedunt, proprietatem negant, Robert. *3. sentent. 18. & 3. animadv. 9.* Rectius forsitan dicitur, † Maritum Legis autoritate haberi ac esse dominum rerum dotalium quoad effectum vindicationis, ac jus utendi-fruendi, sed non nisi revocabili-ter, † Mulierem verò jure naturali, ac reverà Dominam permanere *l. in rebus. 30. C. de jur. dot.* ut sentit Franc. Conau. *lib. 8. comm. 9. Johan. Cotal. lib. 5. miniscellan. cap. 14.* † Idemque vult Jacob. Cujac. quando scribit, mulierem inspecto exitu Dominam dotis censeri, *lib. 10. observat. 32.* † Quæ ceu veriore stante sententiâ, expeditum est, periculum ac casum fortuitum fundi dotalis ad ipsam mulierem tanquam dominam pertinere. *l. que fortuitis. 6. C. de pign. act. l. com. Carpz. Defm. Vol. 1.*

tractus. 23. in fin. ff. de Reg. jur. † Idque vel exinde etiam elucescit, quod maritus in dote dolum ac culpam saltem dicitur præstare *l. 23. ff. de Reg. jur. l. etiam filios. 18. §. 1. l. si filios familias 25. §. maritum. 1. ff. solut. matrim. l. in rebus. 17. ff. de jur. dot. Bocer. ad dict. l. 23. de Reg. jur. c. 4. num. 101.*

Ita Domini in causa Bernhardi Gelflers zu Quets / M. Febr. Anno 1628. (Verba sent. Diemell aber dennoch beweldte Wittib allbereit bey des Mannes Leben Domina dotis gewesen / und das Eigentum an solchem Hause gehabt / dannhero auch sie die Gefahr und casum fortuitum tragen müssen / &c.)

DEFINIT. XX.

Etiam dotis in rebus mobilibus constituta periculum mulier sustinet.

Non minus quoque dotis in rebus mobilibus constituta periculum ac casus fortuitus ad ipsam mulierem pertinet, putà, si res igne fuerint consumpta, aut vi ac incursione hostium deperditæ, propter generalem juris dispositionem, † quæ mulierem dotis dominam facit, *l. 75. ff. de jur. dot. l. 7. §. si fundum 12. l. 24. §. si maritus. 5. ff. solut. matrim. l. in rebus 30. C. de jur. dot.* à qua rerum mobilium dos nullibi excipitur, † quare & hujus periculum mulier sustinebit, *l. que fortuitis. 6. C. de pign. act. l. contractus. 23. in fin. de reg. jur.* † Quin & maritus tantum administrator est rerum conjugis, quas defuncta demum eâ, ceu heres mobiliaris lucratur, *Artic. 31. Landr. lib. 1.* † ut tanto minus periculum metuere habeat.

Ita Domini in causa Matthai Kupffngs zu Rötan / Mens. Jul. Anno 1633. (Verba sent. Hat beweldte Wittbe auch etliches Viehe ihrem Ehemann zugebracht / welches ihme aber bey jüngstem seindlichen Einfall und Plünderung abgenommen worden. Da nun solches Viehe um eine gewisse Summa Geldes nicht angeschlagen / noch als ein zimiret Gut ihme zugewendet worden wäre / &c. So gleuge der Schaden des abgeraubten Viehes über die Wittib billig / und sie wäre dannhero einige Erstattung von auch als des Mannes und Usufructuarii Erben dafür zu fordern nicht berechtiget / &c. &c.)

Et ad requisitionem Senatus Plaviensis, Mens. Jun. Anno 1634. (Verba sentent. Diemell aber dennoch vorgedachte Weibesperonen bey Lebzeiten ihrer Ehemänner noch selbst das Eigentum der abgenommenen Mobilien gehabt / dahero ihnen der Schaden so ex casu fortuito bergerlossen / zugewachsen / &c. So seyn sie auch solchen Verlust vor sich selbst zu tragen pflichtig / und es mögen ihnen der Verstorbene Ehemänner Erben/etliche Erstattung zu thun / nicht angehalten werden / &c. &c.)

DEFINIT. XXI.

Rei dotalis æstimata dominium & periculum ad maritum spectat.

Non aliter tamen ipsa mulier dotis domina haberi, ejusque casum ac periculum sustinere debet, quàm si res inæstimata in dotem fuerint data, *Defin. preced.* † Aliter verò res se habet, si fundi aliarumque rerum dotalium æstimatio facta fuerit: Nam omni remota dubitatione certissimum est, † quod rei dotalis æstimata, item pondere, numero, vel mensurâ constantis dominium transeat ad maritum, in tantum, ut ejus rei periculum sustineat, ac matrimonio soluto non eandem rem, † sed vel ejus pretium, vel ejusdem generis aut qualitatis rem restituat, *l. plerumque. 10. l. si rem. 14. & l. seqq. l. res in dotem data. 42. l. cum post divortium. 89. §. in dotem. pen. ff. de jur. dot. l. quoties. 5. l. 10. l. 21. C. eod. tit.* † Quia tùm sola æstimatio in dote esse intelligitur, quæ emptionem facit, *dict. l. plerumque. 10. §. si ante 4. & seqq. l. quoties. 16. ff. de jur. dot. l. un. §. cumq. ex stipulatu. 9. vers. æstimatarum C. de rei uxor. act. Ant. Fab. in Cod. lib. 5. tit. 7. defin. 43. n. 1.*

Ita Domini in causa Hansen Stafforts Rinder zu Tauer / M. Jan. Anno 1626. (Verba sent. Diemell aber dennoch berührtes Haus in der Eheistung auff ein gewisses angeschlagen / und vermöge der Rechte dessen Eigenthum dem Manne / Hansen Stafforts / alsobald zukommen / und er also Dominus dotis worden / dahert er auch die Gefahr auff sich genommen / &c.)

DEFINIT. XXII.

Usure dotis, à marito non petita, post mortem ejus ab ipsius heredibus haud exigi possunt.

- 1 **D**Otis usuras marito unà cum ipsà dote deberi dictum *Supr.* Defin. 14. Quod non aliter accipi
2 velim, quàm si maritus usuras petierit; † Alioquin, si
3 earum petitio nulla facta sit, nec aliquo voluntatis indicio retenta, † mariti heres quasi tacitè remissas, do-

natasque petere nullo modo potest, l. vir usuras. 54. ff. de donat. int. vir. & uxor. l. cum quidam 17. §. Divus Pius. 1. ff. de usur. Anton. Fab. in Codic. lib. 5. tit. 7. defin. 55.

Ita Domini in causa Paul Eubers zu Sterch/ M. Jan. An. 1629. (Verb. sent. Diemell ihr selbstn berichtet/ daß euer Wetter bey seinem Leben die Zinsen von der rathständigen / seinem Weibe versprochenen Wittigist nicht gefordert/ sondern mit dem Capital sich abweisen und befriedigen lassen/ etc. So verbleibets darbey billich/ und ihr seyd nunmehr die Zinsen einzufodern nicht berechtiget/ W. R. W.)

CONSTITUTIO XLIII. PARTIS SECUNDÆ.

Wie viel Zeugen die Ehestiftungen und Pacta dotalia haben sollen/ und wie sie in vim ultimæ voluntatis zu erhalten?

Nachdem die Ehestiftungen Contracte seyn/ so ist es auch genug/wann zween Zeugen oder drey dabey gewesen/ Da es aber mit den Ehestiftungen die Gelegenheit hätte/ daß sie in vim contractus nicht können erhalten noch beschützt werden/ Als da die Erbschaft auff den Todesfall darinnen vermacht/ und es seynd fünf oder mehr Zeugen darbey gewesen/ so sollen solche Ehestiftungen in vim ultimæ voluntatis kräftig erkannt werden/ Also auch wann die Ehestiftungen in gleichen Fällen als Pacta nicht können statt haben/ und sie würden im Beyseyn beyder Theile gebühlich insinuirt/ und gerichtlich eingeschrieben/ sollen sie auch kräftig erkannt werden/ Solchem allen nach sollen sich unsere Hoff- Gerichte/ Facultäten und Schöppen Stühle/ in Verfassung der Urtheile halten.

Pacta dotalia quot testes requirant, & quomodo in vim ultimæ voluntatis sustineri queant?

Um pacta dotalia contractus sint, duos vel tres testes illis adhiberi sufficiat; Ubi verò ita concepta sunt, ut in vim contractus sustineri non possint, veluti si hereditas in iis in casum mortis invicem sit relicta, tum si coram quinque vel pluribus testibus contracta sint, in vim ultimæ voluntatis valent. Idem erit, si in utriusque partis præsentia judici insinuata, ad acta publica referantur, atque ita pronounciari in judiciis nostris jubemus.

Um pacta dotalia contractus sint, duos vel tres testes illis adhiberi sufficiat; Ubi verò ita concepta sunt, ut in vim contractus sustineri non possint, veluti si hereditas in iis in casum mortis invicem sit relicta, tum si coram quinque vel pluribus testibus contracta sint, in vim ultimæ voluntatis valent. Idem erit, si in utriusque partis præsentia judici insinuata, ad acta publica referantur, atque ita pronounciari in judiciis nostris jubemus.

DEFINITIONES.

1. Pacta dotalia, de bonis particularibus concepta, valent in vim contractus, absque insinuatione judiciali.
2. Valent pacta dotalia de successione hereditatis in vim ultimæ voluntatis, coram quinque testibus, etiam extrajudicialiter concepta.
3. Pacta dotalia, judicialiter insinuata, valida sunt, nullis etiam adhibitis testibus.
4. Valida habentur pacta dotalia, licet non ipsemet conjuges, sed horum parentes ea judici insinaverint.
5. Non valent pacta dotalia in vim contractus, in quibus de hereditate, vel quotâ hereditatis, aut jure succedendi disponitur.
6. Valent tamen pacta dotalia in vim contractus, etiamsi bona universa conjugi supersiti fuerint assignata modo haud jure hereditario, vel successions hoc factum sit.
7. Scripturâ vel instrumento super pactis dotalibus confecto, testes si huic subscripserint, suâq; sigilla apposuerint, haud jurati etiam fidem faciunt.
8. Probantur pacta dotalia testibus juratis, etiamsi in scripturam non fuerint redacta.
9. Mulier, Curatore non interveniente, pacta dotalia validè contrahit; at non dotem estimatam in bonis immobilibus constituit.
10. Pacta dotalia, quæ in vim ultimæ voluntatis subsistunt, ab uno conjuge, invito altero, benè revocari possunt.
11. Invitâ altrâ parte, revocari haud possunt pacta dotalia, quæ in vim contractus subsistunt.
12. Pater obligatur ex pactis dotalibus filii, qui ipso consentiente uxorem duxit.
13. Corruunt pacta dotalia ex supervenientia liberorum.
14. Conditio: (Si sine liberis,) pactis dotalibus adjecta impleta censetur, si liberi nati ante obitum parentum decesserint.
15. Deficit conditio: (Si liberi non fuerint nati,) pactis dotalibus adjecta, quantumvis liberi nati ante obitum parentum decesserint.
16. Parens pacta dotalia, cum secundâ uxore inita, invitâ primi matrimonii liberis, revocare potest, etiamsi in hisce certa portio iis fuerit assignata.
17. In foro Saxonico Noverca pactis dotalibus plus assignari potest, quàm liberi prioris matrimonii ex bonis paternis consequuntur.
18. Pacta dotalia, cum secundo conjuge inita, non possunt præjudicare liberis primi matrimonii in legitimâ paternâ, vel maternâ.

DEFINIT. I.

Pacta dotalia, de bonis particularibus concepta, valent in vim contractus, absque insinuatione judiciali.

- 1 **E**T si dubium non sit, quin pacta dotalia apud omnes gentes fuerint frequentata, moribusque Germaniæ

hodiè sint usitatissima, Colet. part. 1. decis. 61. n. 18. Heig. part. 1. qu. 23. n. 35. † attamen non certa ubique locorum forma iis præscripta est. † In foro Saxonico, ac præsertim in Provinciis hujus Electoratus triplici verè modo pacta dotalia contrahuntur; Nempe: (1.) Per Modum contractus; (2.) In vim ultimæ voluntatis; (3.) Et ju-

4 judicialiter facta. † PRIMò valent pacta dotalia in vim contractus, coram duobus, vel tribus testibus de quotà bonorum, seu rebus particularibus concepta b. Const. 43. in pr. ibi: Nachdeme die Ehestiftungs Contract seyn/ so ist es auch genug/ wann zweene oder drey Zeugen dabey gewesen/ ic. † Qui modus jure nititur civili, quo pacta dotalia de dote & donatione propter nuptias extrajudicialiter etiam concepta valent, † modo dotem non reddant deteriorem, aut moribus ac legibus repugnent, l. 5. l. 6. l. 14. & l. 19. ff. de pact. dotal. Matth. Wesenb. in parat. ff. eod. tit. n. 1. 2. & 3. † puta, ut muliere ante maritum mortuam; dos penes maritum ejusve heredes remaneat, l. si con- venerit. 2. ff. de pact. dotal. † Et contra, ut marito ante uxorem mortuo, donationem propter nuptias uxori lucretur, vel ut dos post mortem mariti citius, quam aliàs de jure communi sancitum est, reddatur, dict. l. 14. & seq. ff. de pact. dotal. † Restrigitur autem hic modus pactorum dotalium coram duobus vel tribus testibus extrajudicialiter factorum ad quotam bonorum, seu res particulares, de quibus solummodo in casum mortis potest disponi: † Nil siquidem obstat, quò minus istiusmodi pacta rerum particularium in vim contractus sustineantur & obligationem contineant presentem, licet effectum post mortem demum fortiantur, Andr. Gail. lib. 2. observat. 126. n. 6. Cothm. vol. 2. conf. 78. num. 176. Rosa ad Moll. hic num. 3. † At concepta pacta dotalia de mutuà successione, sive de hereditate aut quotà hereditatis ac rebus universalibus; neutiquam in vim contractus subsistunt, scilicet quia hereditas per pacta & contractus non acquiritur, l. hereditas 5. Cod. de pact. conv. h. Const. 43. vers. Da es aber ic. Hartm. Pift. lib. 4. quest. 2. n. 14. Wesenbec. dict. l. num. ult. Heig. dict. quest. 23. num. 1. & seqq. Ernest. Cothm. dict. conf. 78. n. 171. & seqq.

Ita Domini in causa Gregor Berckmanns zu Telschitz/ Mens Mart. Anno 1633 (Verba sent. Ob nun wohl solche Ehestiftung gerichtlich nicht insinuirt worden; da aber dennoch dieselbe vor 2. oder 3. Zeugen aufgerichtet worden wäre/ ic. So wäre sie in Recht kräftig und beständig und möchte nunmehr nach des Mannes Absterben von seinen Erben nicht gefochten noch hinterzogen werden/ B. R. W.)

DEFINIT. II.

Valent pacta dotalia de successione hereditatis in vim ultima voluntatis coram quinque testibus etiam extrajudicialiter concepta.

1 SECUNDò valent pacta dotalia in vim ultima voluntatis, si adhibitis quinque vel pluribus testibus fuerint contracta, b. Const. 43. vers. Da es aber mit den Ehestiftungen ic. † Scilicet quia ultima voluntas ad minimum quinque requirit testes, Matth. Wesenb. p. 1. consil. 38. n. 58. Nec refert, an de rebus particularibus & quotà bonorum, † sive de successione universalis, reciproca & quotà hereditatis fuerint concepta, indifferentè namque tum valida sunt pacta dotalia coram quinque testibus † etiam extrajudicialiter facta, hanc Const. 43. vers. Als da die Erbschaft aufm Todes-Fall darinnen vermacht/ und es seyn fünf oder mehr Zeugen dabey gewesen/ so sollen solche Ehestiftungen in vim ultima voluntatis kräftig et 2 kannt werden. † Et si enim de jure civili pacta dotalia de universalis successione aut quotà hereditatis facta, ne quidem in vim donationis mortis causa valere possint, l. licet. 19. l. pactum quod dotali. 15. C. de pact. Cabal. milleloq. 469. Andr. Fachin. lib. 5. controu. cap. 87. Fr. Vivius decis. 507. num. 4. † Ex notissima tamen Germanix consuetudine, moribusque Saxonis, ac præsertim hisce in provinciis b. Const. 43. in pactis dotalibus aliud est receptum, Hartm. Piftor. part. 4.

quest. 2. num. 16. Matth. Wesenb. conf. 6. num. 9. & in parat. ff. de pact. dotal. num. ult. Heig. part. 1. quest. 23. num. 34. & seqq. Andr. Gail. lib. 2. observat. 126. num. 3. & seqq. Coler. part. 1. decis. 61. num. 18. & decis. 37. num. 2. Anton. Fab. in Codic. lib. 5. tit. 9. defm. 6. n. 4. Anton. Tessor. decis. 225. num. 12. † At, dixerit quis, nonne insinuatio judicialis accedat, necesse erit ad hoc, ut pacta dotalia de successione universalis facta habeantur valida? † Propter Constit. scilicet Elect. 1. part. 3. §. Wir ordnen aber auch ic. quæ haud aliter donationem univertiorum bonorum mortis causa factam valere vult, quàm si judicialiter fuerit insinuata. Sed dict. Const. 1. part. 3. de simplici donatione univertiorum bonorum in casum mortis facta loquitur: † Ad donationem verò conjugum reciprocam & remuneratorem, vel ad pacta dotalia, dispositio illa, haudquaquam extendi debet, propter b. Const. 43. † ut rectè animadvertit Jac. Schult. in addit. ad Modest. Pift. p. 1. q. 48. num. 23.

Ita Domini in causa Matthiz Häbners zu Rarzburg/ Mens Mart. Anno 1632. (Verba sent. Ob nun wohl sonst dergleichen donatio omnium bonorum aufm Todes-Fall anderer Gestalt nicht/ als dafem sie Gerichtlich gesch. hen/ in Recht kräftig und beständig gehalten wird. Da aber dennoch angeregte Ehestiftung vor fünf Zeugen aufgerichtet worden wäre/ ic. So wäre sie auch in Recht beständig/ und würde demnach Inhalt des selben bemeldter Wittiben ihres verstorbenen Mannes Verlassenschaft jugetiget/ B. R. W.)

It. in causa Andreæ Buceri zu Erfressen/ Mens Mart. An. 1609. (Verba sent. Ob nun gleich die Ehestiftung zwischen zweyen Eheleuten vor dem ehelichen Beplager aufgerichtet/ und in derselben auff des einen Ehegatten Todes-Fall/ dem Ueberlebenden alle des Verstorbenen Güter vermacht worden/ Gerichtlich nicht insinuirt. Da sie aber dennoch zum Wenigsten vor 5. Zeugen mit beyder Ehele Einwilligung aufgerichtet worden/ ic. So ist angeregte Ehestiftung in Recht beständig/ und vermöge derselben bemeldte Wittib des verstorbenen Mannes ganzer Verlassenschaft sich anzumassen wohl befugt/ B. R. W.)

Et in causa Georgii Hauswalbs zu Dresden/ Mens Februar. Anno 1634.

DEFINIT. III.

Pacta dotalia judicialiter insinuata valida sunt, nullis etiam adhibitis testibus.

1 TERTIò valida sunt quoque pacta dotalia in foro Saxonico judicialiter insinuata, sive de quotà bonorum aut rebus particularibus, sive de successione conjugum universalis fuerint concepta hanc Constit. 43. §. Also auch wann die Ehestiftungen ic. ubi Moller. num. 3. Zobel. part. 2. diff. 48. num. 3. & seqq. † Neque tum ullius testis presentia requiritur, sed sufficit autoritas judicialis, quæ omnes defectus supplet, plenissimamque fidem tribuit, l. in donationibus. 31. C. de donat. Moller. hic num. 3. † Et valent pacta dotalia hoc casu ad instar testamentorum judicialium, quæ absque testibus etiam jure subsistunt, Constit. Elect. 3. in pr. part. 3. † Nempe quia fraudis suspicio in iis cessat, l. omnium 19. C. de testam. ubi Jalon. hum. 15. † Unde securus dicitur testator, qui testamentum apud acta facit dict. l. 19. C. d. t. † At nullis aliis requisitis indiget, sed plenissimè gaudet legis munitione, qui securus est, l. omnes. 4. sub fin. C. de presc. 30. vel 40. anhor. Joh. Köpp. decis. 45. num. 14. Hart. Pift. p. 3. q. 28. num. 4.

Ita Domini in causa Blasii Koppens zu Rippach/ M. Jan. A. 1631. (Verba sententia: Hat Barthel Grabner/ als er sich mit eurer Tochter verheiratet/ eine Ehestiftung aufgerichtet/ darinnen sie der Succession wegen Verordnung gethan/ worauff nach gehaltenen Hochzeit ihr/ als der Braut Vater/ nebst des Brautigams Eltern/ nach Dörtsch gungen/ und die getroffene Ehestiftung Gerichtlich insinuirt/ ic. So ist solche Ehestiftung/ unangesehen kein Zeuge sonderlich dabey gewesen/ noch untergeschrieben/ in Recht kräftig und beständig/ ic.)

DEFINIT. IV.

Valida habentur pacta dotalia, licet non ipsimet conjuges, sed horum parentes ea judici insinuaverint.

- 1 Arbitrari eque videm quis posset, pacta dotalia tum demum judicialiter & coram Actis celebrata valere, si ipsimet conjuges sponsalia ac matrimonium contrahentes ea insinuaverint, propterea † quod nec testamentum per procuratorem aut mandatarium actis insinuatum jure subsistat, ut demonstrat Dan. Moller. *lib. 1. semestr. cap. 5. num. 5. Vid. infr. p. 3. Constit. 3.*
- 3 *Definit. 23.* † At, procedit hoc in testamento, ubi testatoris presentia adeo necessaria est, ut à testibus omnibus is videri debeat, *l. si unus. 12. l. si non speciali. 9.*
- 4 *Cod. de testam.* † Scilicet quia ipsemet solus suam ultimam voluntatem declarat, nec propinquorum dispositio hic attendi debet: Ex quo non statim ad pacta dotalia inferre licet, † quippe quæ ut plurimum à parentibus & consanguineis concipiuntur, non à sponso sponsavè, qui tempore sponsaliorum aliis plerumque rebus intenti nihil minus, quàm de pactis dotalibus solliciti sunt, † ut vel propterea etiam parentibus vel cognatis presentibus, pacta dotalia validè insinuari, rectissimè quis dixerit cum Dan. Moller. *bic num. 4.*
- 7 maximè † cum & aliàs donatio per procuratorem aliumve insinuata jure subsistat, *l. prohibere. 3. §. planè. 4. ff. quod vi aut clam. l. filiusfamilias. 7. ff. de donat. l. contr. 28. §. ult. ff. de pact.* Moller. *diff. c. n. 11.* † Nec in contrarium quicquam movent verba *b. Constit. 43.* In Beyseyn beyder Theile gebührlich insinuiet/xc. Intelligit namque procul dubio Constituens Illustrissimus parentes aut consanguineos utriusque contrahentis, à quibus sapissimè pacta dotalia concipi solent, ut modo dictum.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sententiz: Es ist solche Ehestiftung/unangesehen kein Zeuge sonderlich dabey gewesen noch unterschrieben/ dieselbe auch nicht von den neuen Eheleuten selbstem/ sondern von deren Eltern gerichtlichen insinuiet worden/ zu Recht fräftig und beständig/ und mag von eines oder des andern Theils Erben nummehr keines weges getochten noch hinterzogen werden/ W. N. W.)

DEFINIT. V.

Non valent pacta dotalia in vim contractus, in quibus de hereditate, vel quotà hereditatis, aut jure succedendi disponitur.

- 1 Multum certè interest, an valeant pacta dotalia jure contractus, an verò in vim ultimæ voluntatis: Illa enim coram duobus, vel tribus: Hæc autem ad minimum coram quinque testibus facta aut judicialiter insinuata valida habentur. *Supr. Definit. 1. 2. & 3.*
- 2 † in illis bona conjugi superstiti vi obligationis contractæ: in hisce verò jure hereditario aut successionis attribuuntur, † nec valent pacta dotalia jure contractus, si quis alteri conjugi bona sua jure hereditario assignet, *b. Constit. 43. vers. Als da die Erbschafft xc.*
- 4 † At unde dignosci poterit, an de successionè hereditatis, an verò de bonis per viam contractus in alium absq; jure successionis transferendis conventum fuerit? Id quod difficilimum videtur. † Ex verbis sanè, quibus usi fuerunt contrahentes in primis hoc animadverti potest, *l. verba contraxerunt 20. ff. de V. S.* Etenim si de hereditate vel successionè expressè dictum fuerit, tum quia verba succedendi jus satis clarè denotant, ambigendum planè non est, quin de futura successionè hereditaria conventum fuerit, † ac propterea tunc pacta dotalia jure contractus coram duobus vel tribus testibus facta haudquaquam valebunt, ut demonstrat Hartman. *Pist. part. 4. quest. 3. num. 2.* † idemque obrinet, si non de universa hereditate conventum, sed certa sal-

tem portio hereditatis in casum mortis conjugis superstiti data & assignata fuerit, Hartm. *Pistor. diff. quest. 3. num. 4.* Ernest. *Cothm. vol. 1. consil. 8. num. 20.* Dan. Moller. *bic num. 3.* † Quin & si de re particulari sit actum, si tamen expressè de jure succedendi dictum fuerit, in vim contractus pacta dotalia subsistere haud possunt. † Idemque asserendum, si de mente contrahentium & quod de succedendo agere voluerint ex aliis circumstantiis appareat, licet de successionè expressè dictum non esset. † Nunquam enim valent jure contractus pacta dotalia, quoties percipitur, quem voluisse conjugem superstitem heredem facere, Hart. *Pist. diff. loc. num. 5.* Ant. Gometz. *2. variar. resol. c. 14. num. 24.*

Ita Domini in causa Georgii Hauswalds & Consortium 18 Dresden/Mense Febr. Anno 1634. (Verba sent. Solche Ehestiftung auch/weil darinnen von der Erbschafft und Succession Verfassung gethan worden/ jure contractus und in Manglung des fünfften Zeugen/ so auff den Fall hierzu nöthig/ zu Recht nicht bestehen kan/ xc.)

Et in causa Johannis & Davidis der Thymen zu Raumburg/ Mense Sept. Anno 1636. (Verb. sent. Ob nun wohl gedachter euer Vetter in der anffgerichteten Ehestiftung seinem Weibe etliche gewisse Güter zuzuwenden gemeinet gewesen. Dieweil er aber dennoch darinnen des Todesfalls unter der Succession ausdrücklichen gedacht/ und also in vim ultimæ voluntatis disponiren wollen/darbey aber nicht 5. sondern nur 4. Zeugen gewesen/xc. So ist berührte Ehestiftung zu Recht nicht beständig/xc.)

DEFINIT. VI.

Valent tamen pacta dotalia in vim contractus, etiam si bona universa conjugi superstiti fuerint assignata, modò haud jure hereditario, vel successionis hoc factum sit.

Non ergo exinde, quod vel bona universa, vel pars saltem bonorum conjugis superstiti in pactis dotalibus assignata fuerit, adjudicandum erit, an hæc jure contractus, an verò in vim ultimæ voluntatis valere possint; † sed illud solùm probè attendi debet, an vi obligationis contractæ, an verò jure hereditario aut successionis bona deferantur, *Defin. preced. † Nam & pactis dotalibus in vim contractus coram duobus vel tribus testibus conceptis, bona universa assignari posse conjugi superstiti, rectè arbitratur Matth. Berlich. part. 2. concl. 51. n. 17. vers. Secus est in omnibus, &c.* † Modò de hereditate nil dictum sit, nec de jure successionis contrahentes cogitasse ex aliis circumstantiis appareat. † *Quid verò si de contrahentium mente provsus non constet?* Plurimum tum interesse puto: An verba contrahentium ipsam bonorum obveationem, an verò personam, quæ ad præstandum obligata esse debet, respiciant? † *Priori casu* quando verba ita sunt concepta, ut bona ipsa post obitum conjugis unius, sine aliquo heredis facto ad alium devolvi debeant, (veluti habeat, devolvantur, &c.) tum, quia dispositio successionem continere videtur, de futura successionè pacta dotalia censentur, ac proinde non valent in vim contractus coram duobus vel tribus saltem testibus concepta, *l. hereditas 5. C. de pact. conv. † Casu verò posteriori,* quando verba ita sunt concepta, ut obligatio in persona quidem promittentis fundata, sed in mortis eventum lata, in persona heredis effectum capiat, atque adeò conjunx superstes ex obligatione ista ab herede promittentis sine ullo succedendi jure bona promissa consequatur, tum per viam contractus concessa intelliguntur, † ac propterea pacta dotalia valebunt, *l. 1. C. ut act. ad hered. & contr. hered. Bart. in l. ult. n. 10. C. de pact.* Hartman. *Pistor. part. 4. quest. 3. n. 7. & seq.* ubi hanc distinctionem rationibus & autoritatibus defendit contra Andr. Fachin. *lib. 5. contro. cap. 35.*

Ita Domini in causa Michael Sebaldis zu Halle/ Mense Nov. An. 1632. (Verba sentent. Ist hiebevör zwischen euch und eurem Eheweibe eine Ehestiftung auffgerichtet / und darinnen eurer sämtlichen Güter halben Versehen gethan worden/ &c. Ob nun wohl solche Ehestiftung in Mangelung quugsamer Zeugen in vim ultimæ voluntatis nicht bestehen kan/dieweil aber dennoch darinnen der Erbschaft nicht gedacht / sondern die Güter insgemein auff eines oder des andern Todesfall verschrieben worden/ &c. So ist auch selbige Ehestiftung jure contractus zu Recht beständig/ und ihr seyd derselben nachzukommen schuldig/ &c.)

Et in causa Andrea Gregorien zu Müheln/ Mense Sept. Anno 1583.

DEFINIT. VII.

Scripturâ vel instrumento super pactis dot. alibus confecto, testes si huic subscripserint, suaq; sigilla apposuerint, haud jurati etiam si-
dem faciunt.

- 1 **S**epillimè accidit, ut pacta dotalia testibus adhibitis extrajudicialiter concepta in scripturam redigantur,
- 2 superque iis instrumentum solenne conficiatur: † Quo sanè casu standum est instrumento, cui testes subscripserunt nomina, suaque sigilla apposuerunt, etiam si mortui fuerint, neque juraverint. † Magis enim tùm creditur instrumento, quàm testibus instrumentariis, Jul. Clar. in praef. crim. §. falsum. n. 15. & qu. 53. n. 17. Cum instrumentum sit probatio probata & non probanda, Bald. in l. 6. C. de usur. Capyc. decis. 103. n. 1.
- 3 † Unde & publicum dicitur instrumentum, quod fidem faciat publicam ex persona Notarii, qui publicum officium gerit, Anton. Fab. in C. l. 4. tit. 16. defm. 1. n. 2.
- 4 † Quin etsi à Notario instrumentum confectum non fuerit, atramen ab ipsis contrahentibus, in scripturam pactis dotalibus redactis, testibus, qui hisce nomina & sigilla apposuerunt, etiam haud juratis fides habetur, scilicet, quod juramentum à partibus videatur testibus remissum, secundum Gloss. in l. jurijurandi 9. ubi Salyc. n. 1. & Joh. Sichard. n. 3. C. de testib. Andr. Gail. lib. 1. obs. 101. n. 3. Frider. Schenck. de testib. n. 6. Vid. omnino Matth. Coler. p. 2. decis. 250. n. 4. & infr. p. 3. Const. 4. Defm. 9.

Ita Domini in causa Georgii Berckmanns zu Teilschig/ Mense Mart. A. 1633. (Verba sent. Auffin Fall aber über solche Ehestiftung ein solenne Instrumentum auffgerichtet/ oder aber dieselbe sonst zu Papier bracht/ und von den Zeugen unterschrieben und besiegelt worden wäre/ So möchten die Zeugen zu schweren nicht angehalten werden/sondern es würde der Schriftlichen Ehestiftung billich Stauden gegeben/ B. N. W.)

DEFINIT. IIX.

Probantur pacta dotalia testibus juratis, etiam si in scripturam non fuerint redacta.

- 1 **N**on tamen propterea asserendum est, quod Scriptura ad pacta dotalia necessariò requiratur: solent enim super his confici Scripturæ, non ut formam dent contractui, † sed facilioris probationis gratiâ, & ad futuram rei memoriam, l. cum te. 5. C. de transact. l. contrahitur. 4. ff. de pignor. l. 4. ff. de fid. instrument.
- 2 † Licet ergò Scriptura vel instrumentum deficiat, ut minus ritè & sollemniter id confectum fuerit, nihilominus tamen pactis dotalibus standum erit, † si alio modo per testium scilicet depositionem fuerint probata,
- 3 † quo tamen casu non nisi testibus juratis credendum est l. hac consultissima 21. §. 3. in fin. l. ult. vers. si verò unus C. de testam. Matth. Coler. part. 2. decis. 250. n. 2. Adeo namque ex testium jurejurando testationum vis & potestas dependet, ut nec aliter fidem faciant, † quam si juratæ sint, l. jurijurandi. 9. C. de testib. c. nuper 51. c. quoniam. 5. c. licet universis. 23. c. fraternitatis 17. extr. eod. tit. † Nec alio die factæ videntur testationes, quàm quo juratum est, Guid. Pap. qu. 125. Ant. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 14. defm. 8. n. 21

Ita Domini in causa Sigismundi Pistoris & Consort. zu Dlau/ Mense Jan. A. 1633. (Verba sent. Ob nun wohl berührte Ehestiftung von den Zeugen nicht unterschrieben worden. Da aber dennoch die Zeugen / als sie auffgerichtet worden / darbey gewesen / und daß berührte Ehestiftung auffgefahret massen abgeredet worden / eydlichen erhalten würden/ So würde solcher Ehestiftung billich nachgelebet/ &c.)

Item in causa Georgii Berckmanns zu Teilschig/ M. Mart. A. 1633. (Verb. sent. Ob nun wohl solche Ehestiftung Gerichtlichen nicht insinuirt worden/ da aber dennoch 2. oder 3. Zeugen dieselbe eydlichen aussagen und bestärcken würden/ inmassen sie denn/ weil nicht zu befinden/ daß selbige Ehestiftung zu Papier bracht/ noch von den Zeugen unterschrieben und besiegelt worden/ zu thun schuldig/ &c. So wäre angeregte Ehestiftung zu Recht kräftig und beständig/ B. N. W.)

Et in causa Longini Bithunns von Eckstedt/ Mense Februar. A. 1577.

In causa Johannis Sprengers zu Neustadt/ Mense Jun. Anno 1608.

In causa Simonis von Zibellen zu Gutterdors/ Mense Febr. Anno 1609.

Et in causa Andrea Buceri zu Erbsen/ M. Mart. A. 1609.

DEFINIT. IX.

Mulier, Curatore non interveniente, pacta dotalia validè contrahit; ac non datam æstimatam in bonis immobilibus constituit.

- E**x notissima omnium ferè nationum consuetudine, inter parentes & consanguineos, aliis arbitris remotis, negotia matrimonialia solent tractari, nec curatoris consensus ex parte mulieris seu sponsæ requiritur: † Ergò nec ad ineunda pacta dotalia, quæ principi conjugii negotio accedunt, & secundum illud merito regulari debent, Dan. Moll. lib. 1. semestr. cap. 13. n. 2. & 3. Vid. Supr. Const. 15. Defm. 11. † Cum aliter haud dubio maritus conjugium non contraxisset, si pacta præcedentia, quorum intuitu matrimonium iniri, infirma ac invalida futura, scivisset, † & cur non mulier ex pactis dotalibus absque curatore factis teneretur, quæ tamen ex contractu in præsentia agnatorum inito obligatur; licet Curator non intervenerit, Supr. Const. 15. Defm. 18. † Aliud tamen obrinet in pactis dotalibus; in quibus dos æstimata constituitur marito, quod absque curatoris consensu non firmiter fieri dixerim, † siquidem æstimatio emptionem facit, l. plerumque. 10. §. si ante. 4. l. quoties. 16. ff. de jur. dot. l. un. §. cumq; ex stipulatu 9. vers. æstimatarum. C. de rei uxor. act. Ant. Fab. in Codic. lib. 5. tit. 7. defm. 43. n. 1. † At fundum dotalem absque curatoris consensu & autoritate vendi non posse, omnibus notum est, l. un. §. & cum lex 15. C. de rei uxor. act. † Quod nec in foro Saxonico aliter observatur, secundum tradita Matth. Wesenb. in part. ff. de fund. dotal. n. 7. Schneidew. in pr. n. 4. Inst. quib. alien. lic. vel. non Supr. Const. 15. Defm. 21.

Ita Domini in causa Tutorum Wolfgang Meyers Kinder zu Zwickau/ M. April. Anno 1633. (Verba sent. Ob nun wohl sonst zu Ausführung der Ehestiftung und Eheveriet/ eines Curatoris autoritas nothwendig zu Recht nicht erfordert wird/ dieweil aber denuoch in diesem Fall eine æstimatio der unbeweglichen Güter/ so einer Alienation ähnlichen ist/ geschehen/ welche deus ohne sonderbare Einwilligung eines Kriegerischen Wortmundes nicht fargenommen werden mag/ &c. So ist auch danteuherd angeregte Ehestiftung zu Recht nicht beständig/ &c.)

DEFINIT. X.

Pacta dotalia, quæ in vim ultimæ voluntatis subsistunt, ab uno conjuge, invito altero, bene revocari possunt.

- P**acta dotalia licet contrahentes ab utraque parte obligent l. quod autem. 7. §. si vir & uxor. 2. ff. de do-

- donat. int. vir. & uxor. Andr. Gail. lib. 2. obs. 126. n. 3.*
- 2 † attamen tam firma haud sunt, ut non alteruter conjugum etiam altera parte invita ab iis resilire & voluntatem mutare queat: † si nimirum de successione ac hereditate concepta fuerint: nec aliter quam in vim ultimæ voluntatis, aut donationis causâ mortis, sustineri potuerint facta coram quinque testibus aut judicialiter insinuata, Matth. Wesenb. *conf. 63. n. 9.* Matth. Coler. *p. 1. decis. 37. n. 4. & vol. 1. consil. 40. num. 97.* Petr. Heig. *part. 1. qu. 23. n. 36.* Reinh. Rosa *ad Moll. hic. n. 7.* † Quia donationes mortis causâ revocari possunt, §. *mortis causa donatio. 1. vers. vel se eum donationis penituisse inst. de donat. l. qui mortis causâ. 30. ff. de donat. caus. mort.* † Et qualibet ultima voluntas ambulatoria est usque ad mortem, *l. cum hic status 32. §. penitentiam. 3. ff. de donat. int. vir. & uxor. l. quod si 4. ff. de adim. vel transf. legat. l. si mihi 12. §. in legatis. 3. ff. de legat. 1.*

Ita Domini in causa Caspari Johneß zu Kelpzig / M. Dec. Anno 1632. (Verba sent. Wenn gleich mehrberührte Ehebestittung / darinnen zwischen beyden Eheleuten der Erbschaft und Succession wegen Vorsehung gethan / im Beseyn 5. Zeugen abgeredet und richtig vollzogen / oder auch gerichtlichen insinuiert worden wäre / ic. So wäre doch auff solchen Fall das Weib des Ehemanns Widersprechens ungeachtet / von solcher Ehebestittung wieder abzuweichen und ein ander Testament / oder Übergabe auffn Todes-Fall gebührligen auffzurichten wohl besugt / W. N. W.)

Et in causa Margarethen / Martin Kreises Wittiben zu Döblich / Mens Jul. Anno 1596. (Verba sentent. Ob wohl euer Ehemann Martin Kreise in der zwischen ihme und euch angegerichteten Ehebestittung euch seine Erbschaft verschrieben. Dieweil er aber dennoch hernach vor Notarien und Zeugen ein Testament gemacht / und darinnen selner Güter wegen ein anders disponiret / welches er / obangeregter Ehebestittung ungeacht / wohl thun können / ic. So verbleibets auch bey solchem Testament bittlich / ic.)

DEFINIT. XI.

Invitâ alterâ parte, revocari haud possunt pacta dotalia, quæ in vim contractus subsistunt.

- 1 **A**liter res se habet in pactis dotalibus, quæ non tantum ultimæ voluntatis jure censentur, quam pacti & donationis ob causam videlicet de rebus singularibus per verba contractus & donationis in vim obligationis concepta: † Nam tum alteruter conjugum alterâ parte invitâ pacta dotalia mutare & revocare haud valet; Andr. Gail. *lib. 2. observat. 126.* Frider. Pensold. *in addit. ad Coler. part. 2. Decis. 286. num. 177.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 5. tit. 9. definit. 7. num. 2.* Rosa *ad Moll. hic. n. 7.* Wesenb. *consil. 63. n. 9.* Ernest. Corhm. *vol. 2. consil. 78. n. 159.* Berlich. *part. 2. concl. 51. n. 25.* † Quia pacta & contractus non nisi mutuo utriusque partis consensu dissolvuntur & revocantur, *l. ab emptione. 58. ff. de pact. l. sicut. 5. C. de O. & A. c. quod semel 21. de Reg. jur. in 6to.* † Nec jus per pactum semel quaesitum alteri invito auferri potest *l. ult. ff. de pact.* † Ne quidem per ultimam voluntatem, *l. cum maritus. 29. §. ult. ff. de pact. dotal.* † Quin nec dotis aut donationis, propter nuptias semel constitutæ conditionem pater ex post facto deteriorem facere valet, *l. cum a socero. 7. C. de jur. dot. l. cum dos. 7. ff. de pact. dotal.* Ant. Fab. *dict. definit. 7. n. 3.*

Ita Domini ad requisitionem Balthasari Knors zu Mersburg / Mens Aug. Anno 1629. (Verba sent. So verbleibets bey solcher Ehebestittung bittlich / und es ist dieselbe der Ehemann durch ein Testament oder andern letzten Willen seines Gesallens auffzuheben und zu ändern nicht besugt / ic.)

DEFINIT. XII.

Pater obligatur ex pactis dotalibus filio, qui ipso consentiente uxorem duxit.

- 1 **P**ater, filio uxorem ducente, donationem propter nuptias, promittens in tabulis dotalibus, omnino obstringitur, cum & sola promissio à patre facta intui-

tu futuri matrimonii de filio ex æquâ portione instituendo patrem obliget ex *Novell. Leon. 19.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 5. tit. 9. definit. 7. num. 4.* † *Quid autem si parens nihil expressè promiserit, filio tamen uxorem ducenti, pactaq; dotalia contrahenti consenserit?* † Non minus tunc patrem obligari ad præstanda in tabulis dotalibus promissa, rectè arbitratur Wesenb. *in Supplem. Schneidew. §. Si igitur. 1. Instit. quod cum eo, qui in alien. potest. est num. 6.* † Si scilicet filius ex inopiâ ipse promissam propter nuptias donationem præstare nequeat; Nam si haberet facultates, dubitandum non esset, quin ex iis prius satisfieri mulieri oporteat, in eoque saltem patri subveniri, † ut non nisi in subsidium teneretur, quia patris obligatio subsidiaria est & quasi fidejussoria, *l. si cum dotem. 21. §. transgrediamur. 12. ubi Dd ff. solut. matrim.* † Vix enim mariti pater recusare potest, posteaquam matrimonio consensit, ut eas omnes obligationes in se suscipiat, quæ ex causâ matrimonii pendent, *arg. l. i. C. de filiisfam. & quem. pro iu. pat. ten. & §. si igitur 1. Instit. quod cum eo, qui in alien. potest. est.* Anton. Fab. *in Codic. l. 5. tit. 16. definit. 9. num. 10.* † Alioquin sanè videretur decepta mulier, quam credibile est non aliter filiofamilias nupturam fuisse, quam mariti facultates & patrimonium intuita esset, *dict. h. 22. §. transgrediamur 12. ff. solut. matrim. & arg. l. hinc queritur. 19. §. 1. l. & ancillarum. 27. §. ult. ff. de pecul.* † Nec quicquam habet mariti parens, quod de pacto & promissione filii conqueratur, quum filio uxorem ducenti non minus donationem propter nuptias assignare, quam filiam dotare teneatur, *l. ult. C. de dot. promiss. Bart. & Dd. in d. l. 22. §. transgrediamur. 12. ff. solut. matrim.* Hartm. Pist. *obs. 160. num. 2.* Octav. Cacher. *decis. 44. Bald. in tract. de dot. priv. 17. in tantum,* † ut filius implorando officium judicis, donationem propter nuptias à patre petere queat, Bald. *dict. loc. † modo inhonestam non duxerit uxorem l. non tantum. 3. §. si emancipatus. 5. ff. de bon. poss. contr. ab Hart. Pist. dict. obs. 160. n. 8.*

Ita Domini in causa Levini von der Schulenburg / Mens Jun. Anno 1600. (Verba sent. Dieweil aber David von Trotha das mahls nichts elgenes gehabt / sondern noch in seines Vaters Gewalt gewesen / sein Vater Christoph von Trotha auch in solche seines Sohnes Vererblichung / und was derselbe in der Ehebestittung zugesagt / verwilliget / ic. So seyn auch dessen Land-Erben nunmehr der Wittiben die versprochene Zinsen aus der Erbschaft zu entrichten schuldig / W. N. W.)

DEFINIT. XIII.

Corruunt pacta dotalia ex supervenientia liberorum:

Vix dubium esse potest, quin pacta dotalia subsistant, nec per liberorum supervenientiam rumpantur, si horum expressa mentio facta, iisque debita portio in casum mortis assignata fuerit, *l. juris gentium. 7. §. ait prator. 7. ff. de pact.* † Alioquin si de liberis nil dictum aut dispositum reperitur, quum de iis non cogitasse parentes censentur, ex supervenientiâ liberorum pacta dotalia corruunt. † Siquidem liberis instinctu naturæ parentum hereditas debetur, *l. scripto. 7. in fin. ff. und. liber.* † quam iis parentes auferre, vel imminuere voluisse haud præsumendum est, *l. ult. ff. de pact. l. filiam. 9. ff. de senator.* † cum bona sua parentes ad neminem magis, quam ad liberos, posteritatemq; suam pervenire concupiscant, *l. cum ratio. 7. in pr. ff. de bon. damn. l. nam et si. in pr. ff. de inoff. testam. l. de emancip. 13. §. cum enim. 1. C. de leg. her. l. nihil. interest. 50. §. 2. ff. de bon. libert.* † adeoque pactis dotalibus videtur semper tacite inesse conditio: si sine liberis, idq; minus dubii habet, si pacta dotalia valeant in vim ultimæ voluntatis, facta in iisdem dispositione de hereditate aut jure succedendi, † cum juris notissimi sit, agnatione sui heredis testamentum rumpi, *§. 1. Inst. de exhered. lib. §. 1. Inst. quib. mod. test. rump.*

Ita Domini in causa Seebald Kleebats Kinder zu Grunna/ Mens. Jan. Anno 1633. (Verba sentent. Ob wohl Seebald Kleebat/ als er zur Ehe geschritten/ mit seinem Weibe eine Ehestiftung aufgerichtet/ und darinnen seiner Güter wegen gewisse Verordnungen gethan; dieweil er aber dennoch hernach mit beweltem seinem Eheweibe seine Kinder erzeuget/ ic. So ist dadurch die berührte Ehestiftung cassiret u. aufgehoben worden/ u. wird demnach seine Verlassenschaft zwischen der Wittiben und den Kindern ab intestato billich vertheilt/ B. R. B.)

Et in causa Hansen Albrechts zu Weissenfeld/ Mens. Decemb. Anno 1599.

DEFINIT. XIV.

Conditio: (Si sine liberis,) pactis dotalibus adjecta impleta censetur, si liberi nati ante obitum parentum decesserint.

1 Non raro tamen verbis disertis conditio hæc (si sine liberis conjuges decesserint) in pactis dotalibus exprimitur, quo casu nemo usquam dubitavit, super-venientiam liberorum, pacta dotalia rumpi.

Veluti etiam Domini responderunt in causa Hansen Albrechts zu Weissenfeld/ M. Dec. Anno 1599.

- 2 † At quid, si postea hæc conditio, liberi quidem nati fuerint, sed ante obitum parentum decesserint? Et tum conjuges sine liberis decessisse, conditionemque pactis dotalibus adjectam impletam fuisse, † manifestè probatur ex textu l. ex facto 17. §. si quis autem susceperit 7. ff. ad SCtum Trebell. Quia hæc verba: Sine liberis, determinant verbum decesserint, & ideò tempus mortis inspicitur, Bartol. in l. hereditibus 77. in pr. ff. ad SCtum Trebell. † Vulgaris enim est regula juris, quod qualitas adjuncta verbo debeat intelligi secundum tempus verbi, l. in delictis. 4. §. si damnus extraneus. 1. ff. de nox. action. l. Titius 25. ff. de testam. milit. l. 2. §. 3. ff. de aur. & arg. leg. Franc. Mantic. de conject. ult. volunt. lib. 11. tit. 6. n. 3. † Nec facile quispiam negaverit, conjuges ita paciscentes de hoc casu maximè cogitasse, ut vel ex mente etiam contrahentium impleta censetur conditio, † in quà aliàs voluntas disponentis semper dominatur, l. in conditionibus. 19. ff. de condit. & demonstr. l. cum questio. 23. C. de legat.

Ita Domini in causa Martha, Vidua Bartholomæi Grunckens zu Lorna/ Mens. Febr. Anno 1633. (Verba sent. Ist zwischen eurer Tochter/ und dero Ehemann Andreas Webers/ als sie sich mit einander verlobet/ eine Ehestiftung aufgerichtet/ und darinnen diese Verfassung gethan worden/ daß wann eines unter ihnen ohne Kindes- Erben versterben würde/ das überlebende 100. Thlr. zum Voraus nehmen sollte. Ob nun wohl sie mit einander ein Kind erzeuget/ dieweil aber dennoch dasselbe vor ihnen beyden hinweggederum Todes verblieben/ und also euer Eydam vorerst ohne Erben verstorben/ ic. So seyn eurer Tochter/ Inhalts der Ehestiftung/ die 100. Thlr. zu fordern/ welche nunmehr nach ihrem Absterben ihr zu fordern befugt seyd/ B. R. B.)

DEFINIT. XV.

Deficit conditio: (Si liberi non fuerint nati,) pactis dotalibus adjecta, quantumvis liberi nati ante obitum parentum decesserint.

- 1 ALia est ratio conditionis (si liberi non fuerint procreati) ita enim si convenerint paciscentes, deficit statim conditio, si nati fuerint liberi, † quantumvis postea ante obitum parentum decesserint, l. cum uxori.
- 2 4. C. quando dies legat. ced. † Nec enim videtur impleta conditio, si liberos quis habuerit, licet non supersint tempore mortis, ut probat textus in l. Lucius. 85. ff. de hered. inst. cujus ratio hæc est, † quia liberi fuerunt positi in conditione, si nempe non procrearentur; Ergò liberis natis, sive decesserint postea, sive non, expiravit conditio, Franciscus Mantic. de conject. ult. val. lib. 11. tit. 6. num. 5. † Attamen neque hoc casu voluntatem paciscentium exclusam velim, quos si aliter sensisse probare poterit, † menti potius, quam verbis Carpz. Definit. Vol. I.

eorundem inhærendum esse, facillimè concesserim, juxta tradita Franc. Mantic. dict. tit. 6. n. 5.

Ita Domini in causa Ernesti Müllers zu Pirna/ M. Jan. Anno 1636. (Verba sententia: Ob nun wohl des ersten Weibes Erben sich auff die Ehestiftung beruffen/ und/ weil die Kinder vor dem Vater verstorben/ in denen Gedanken stehen/ daß der gethanen Verordnung nach/ ihnen die Güter gebühren; dieweil aber dennoch bewelbte Ehestiftung auff eine gewisse Conditio, wann nemlich der Mann in anderer Ehe seine Kinder erzeugen würde/ gerichtet/ dieselbe Conditio aber sich nicht ereignet/ indeme Kinder gezeuget worden/ und dadurch das Vermächtnis erloschen/ ic. So seynd auch nunmehr des Weibes Erben etwas mit Bestande zu fordern nicht berechtiget/ B. R. B.)

DEFINIT. XVI.

Parents pacta dotalia, cum secundâ uxore invitâ, invitis primi matrimonii liberis, revocare potest, etiam si in hisce certa portio iis fuerit assignata.

Pater quispiam ad secunda transiens vota, pacta dotalia cum consensu liberorum prioris matrimonii confecerat, in iisque disposuerat, ut post obitum suum certa bona ad liberos pervenirent, reliquis bonis universis secundæ uxori relictis. † At ductus poenitentiam consensu uxoris pacta dotalia revocans, in testamento aliud disposuerat, ac portionem liberis primi matrimonii assignatam haud parum diminuerat; Querunt liberi, an non patris dispositionem impedire & testamentum impugnare possent? † Existimavere Domini hoc ipsis nequam licere, per ea, quæ in terminis adducit Matth. Coler. conf. 40. quest. 2. n. 60. & seqq. † Nec enim pater liberis ullo se facto obligaverat, contrahens cum secundâ uxore, ex quo sanè contractu liberis nulla competere poterat actio, ut maximè contrahentes de ipsis etiam disposuissent, † Quod ceu accessorium factum principalis contractus unâ cum ipso censetur sublatum l. non dubium 5. C. de Legib. l. cum principalis. 178. ff. de reg. jur. Andr. Gail. lib. 2. observ. 5. n. 14. † Minus verò efficere potuissent liberi urgentes, provisionem patris valere in vim ultimæ voluntatis, quæ vel eo magis ab ipso immutari potuisset, l. 32. §. 3. ff. de donat. int. vir. & uxor. l. quod si 4. ff. de adim. & transf. legat.

Ita Domini in causa Michael Scherlings Kinder zu Bengen/ M. Oct. A. 1630. (Verb. sent. Ob wohl euer Vater/ als er zur andern Ehe geschritten/ eine Ehestiftung aufgerichtet/ und auch euch als den Kindern erster Ehe darinnen ein gewisses vermacht; da aber dennoch er hernach in seinem letzten Willen andere Verordnungen gethan/ ic. So wäre dadurch vorige Ehestiftung aufgehoben worden/ und ihr hättet euch nunmehr detselben weites nicht zu erfreuen/ B. R. B.)

DEFINIT. XVII.

In foro Saxonico Noverca pactis dotalibus plus assignari potest, quam liberi prioris matrimonii ex bonis paternis consequuntur.

IN favorem liberorum Edictali lege fuit sancitum, ne parens ad secunda transiens vota, per testamentum, aliamve quemvis titulum, ex bonis suis plus relinquat conjugi secundæ, quam uni ex liberis prioris matrimonii. † Ne scilicet favorabilior sit conditio Novercæ, quam liberorum prioris matrimonii, l. hac edictali. 6. C. de secund. nupt. ubi Bartol. & Bald. num. 1. Sed hæc ita se habent de jure communi: † In foro autem Saxonico Constitutio, dict. l. hæc edictali 6. C. d. 1. per contrariam consuetudinem est abolita. Siquidem quotidie fieri videmus, † quod Novercæ ex bonis maritorum multò plus, quam liberi prioris matrimonii consequantur, illudque absque omni contradictione retineant, Matth. Coler. part. 1. decis. 40. n. 4. & part. 2. decis. 288. n. 1. Quod certè iniquum non est: † Et enim

enim si maritus post mortem uxoris, omnia recipiens mobilia exceptis utensilibus, plus lucri capit, quam filii ex priori matrimonio uxoris defunctæ procreati, ut plerumque accidit, *art. 36. lib. 3. Landr.* † Cur non & uxori idem beneficium pactorum dotalium sit indulgendum, haud certè video, *Coler. dict. decis. 40. num. 7.*

7 † præsertim cum in favorem Novercz, illud ipsum. statuto etiam introduci queat, secundum tradita Andr. *Gail. lib. 2. obs. 124. num. 3.*

Ita Domini in causa Christophori Fletchers zu Tischopau/ Mens. Majo, Anno 1633. (Verba sentent. Dafern nun des verstorbenen Mannes Kinder erster Ehe durch solche Ehebestiftung an ihren Väterlichen Legitimen nicht benachtheiligt worden wären/ ic. So verbleibt es bey solcher Ehebestiftung billich/ und es möchte die Wittib/ ehe und zuvor ihr das darinnen gehane Vermächtniß würdlichen entrichtet worden/ dahero sic ein viel mehrers/ als eines der Kinder erster Ehe bekummet/ aus den Gütern zu weichen nicht angehalten werden/ B. N. W.)

DEFINIT. XVIII.

Pacta dotalia, cum secundo conjuge inita, non possunt præjudicare liberis primi matrimonii in legitimâ paternâ, vel maternâ.

- 1 **E**T si in foro Saxonico contrahenti secundum matrimonium liberum sit donare conjugii in pactis dotalibus, quantum libeat absque contradictione & impedimento liberorum prioris matrimonii, *Defin. præced.*
- 2 † Attamen hoc aliter accipiendum non est, quam si liberi salvam retineant legitimam bonis paternis vel maternis; † Nec enim per pacta dotalia, liberos prioris matrimonii in legitima defraudare licet. † Nec pacta dotalia pro ea parte, quâ liberis ratione maternorum bonorum ac legitimæ paternæ aliquid detractum est, subsistunt, *l. si constante. 19. C. de donat. ant. nupt. in fin. Matth. Coler. consil. 59. n. 5. & part. 1. decis. 192.*

n. 3. & part. 2. decis. 288. num. 1. Henn. Göden. *consil. 99. n. 28.* † Eatenus siquidem potestas parentum disponendi de bonis suis restricta est, ut legitimam de bonis omnibus, quæ tempore mortis habent, liberis relinquere teneantur, *l. cum queritur. 6. l. parentibus. 8. l. omnimodo. 30. C. de inoff. testam. l. Papinianus. 8. §. quoniam 8. ff. eod. tit. §. ult. Inst. eod. tit.* † Aliter ergo pacta dotalia jure non subsistunt, quam si liberi salvam habeant legitimam, ex bonis parentum omnibus, quæ tempore mortis in hereditate paternâ vel maternâ reperiuntur, *Coler. conf. 40. n. 149.* † Non tamen per totum vitiantur pacta dotalia, in casu quo liberi legitimam non habent salvam, sed tantum in eo, quo deducto, liberi legitimam suam integram non habent. † Quia utile per inutile in separabilibus non vitiat, *Bartol. Jas. Zaf. & Dd. in l. 1. §. si stipulanti 4. ff. de V. O. l. sancimus. 34. C. de donat. Coler. dict. decis. 288. n. 2.*

Ita Domini in eadem causa: (Verba sentent. Dafern nun des verstorbenen Mannes Kinder erster Ehe durch solche Ehebestiftung an ihren Väterlichen Legitimen nicht benachtheiligt worden wären/ ic. So verbleibe es bey solcher Ehebestiftung billich/ ic.)

Et in causa Hansen Brosemanns Kinder zu Leipzig/ Mens. Majo, A. 1633. (Verb. sent. Ob nun wohl die hinterlassene Wittib nicht allein ihr eingebracht Gut/ dazu sich gedachter Ehemann in der auffgerichteten Ehebestiftung bekennet/ sondern auch hierüber noch 300. fl. Gegenvermächtniß von den Erben fodert und haben will. Diemell aber dennoch bemeldter Ehemann vor seinem Absterben dergestalt in Abfall seiner Nahrung gerathen/ daß/ wann die Wittib beydes erlangen/ und die andern Schulden bezahlt werden solten/ die Kinder erster Ehe ihre Väterliche Legitimam nicht bekommen könten/ ic. So wird ersuchen der Wittiben ihr eingebracht Gut wiederum abfolget/ hernach werden die Kinder ihrer gebührenden Legitimen bestriediget; und wann also dann ferner was übrig verbleibet/ wird dasselbe der Wittiben an statt ihres Gegenvermächtniß vollend entrichtet und dudgeantwortet/ B. N. W.)

CONSTITUTIO XLIV.

PARTIS SECUNDÆ

Wann die Frau nach ihres Mannes Absterben ihr eingebracht Ehe-Geld wieder haben/ die Lehns-Folger aber solches bey dem Gute behalten/ und sie/ wie Land-gewöhnlich/ dargegen beleibdingen wollen/ wie es dißfalls zu halten?

Wann die Frau bey ihres Mannes Leben gegen ihr Einbringen/ welches sie darthun kan/ nicht beleibdinget/ und nachmahls von den Lehns-Folgern will beleibdinget seyn/ so soll ihr das selbige folgen/ wie denn hierinnen einträchtiglich gesprochen wird.

Wann es sich aber begäbe/ daß die Frau von ihrem Manne gegen ihr Einbringen nicht beleibdinget/ und sie will nach seinem Absterben kein Leib-Gedinge haben/ sondern fordert ihr eingebracht Ehe-Geld/ die Lehns-Folger wollen sie beleibdingen/ und das Ehe-Geld nicht geben. In diesem Fall haben unsere Råthe/ Facultäten und Schöpffen-Stühle beschlossen/ es solte in der Frauen Willkühr stehen/ ihr eingebracht Ehe-Geld wieder zu fordern/ oder aber das Leib-Gedinge anzunehmen; welches wir uns auch gefallen lassen/ und soll demnach also gesprochen werden.

DEFINITIONES.

1. Dotalitium in feudo Viduæ constitui debet, etiamsi de vivente marito non fuerit conventum.
2. In arbitrio tamen Viduæ est, an dotalitium exigere, an verò dotem repetere velit.

Quid juris sit, si defuncto marito dotem repetat Vidua, successores autem feudi eam retinere cupientes, dotalitium pro more regionis illi offerant?

Mulier, quæ dotem se numerasse probare potest, si vivo marito dotalitium constitutum non sit, successores feudi id illi petenti, ut constituent, teneri, concorditer à nostris pronunciari solet.

Si verò defuncto marito dotalitium sibi constitui nolit, sed dotem repetat, successores autem feudi dotalitium constituere, quam dotem reddere malint, electionem non illis, sed Viduæ relinquendam, deputati nostri existimant. Quod cum nobis probetur, in iudicando quoque deinceps observabitur.

Si vero defuncto marito dotalitium sibi constitui nolit, sed dotem repetat, successores autem feudi dotalitium constituere, quam dotem reddere malint, electionem non illis, sed Viduæ relinquendam, deputati nostri existimant. Quod cum nobis probetur, in iudicando quoque deinceps observabitur.

3. Dotalitio licet in pactis dotalibus constituto, attamen marito defuncto, Vidua optio competit, an dotalitium apprehendere, an verò dotem repetere malit.

4. Vidua defuncta antequam dotalitium apprehenderet, vel dotem exigeret, nihilominus liberi ejus dotem repetere possunt.
5. Dotalitio à Vidua semel acceptata, expirat facultas repetendi dotem.
6. Vidua dotalitium sibi constitutum etiam post annum & diem petere valet.
7. Successores feudi ad Constitutionem dotalitii non tenentur, si una cum dote totidem ratione donationis propter nuptias reddere velint.
8. Relinquere potest Vidua dotem pariter & dotalitium, atque petere portionem statutariam, ex bonis mariti mulieribus debitam.
9. Non tenentur Successores feudi constituere Vidua

DEFINIT. I.

Dotalitium in feudo Viduae constitui debet, etiam si de hoc vivente marito non fuerit conventum.

- 1 **D**E jure quidem communi, donatio propter nuptias nisi constituta aut promissa fuerit, haud debetur, juxta tradita Gloss. & Dd. in *Auth. dos data. C. de donat. ant. nupt.* Petr. Anton. à Petra de *fideicommiss. qu. 8. num. 183. & 360.* † Sed aliud generali consuetudine receptum est in foro Saxonico, ubi agnatis & Domino feudi, quoties ad ipsos feudum pervenit, onus dotalitii constituendi incumbit, non solum quando id promissum est, † sed etiam si vivente marito de eo planè non conventum fuerit, Hartm. Pistor. *part. 1. quest. 4. n. 3.* Jacob. Schult. in *addit. ad Modest. Pistor. part. 3. qu. 122. n. 113.* Rotfchitz. de *dotalit. art. 1. n. 16.* Schneidew. *Inst. de success. qua ab intest. defer. tit. de success. jur. Saxon. int. marit. & uxor. n. 43.* Schurff. *cent. 3. consil. 51. n. 3.* Wesenb. *consil. 26. n. 28.* † Idque disertis verbis confirmatum hâc Const. 44. in *pr.* Da die Frau bey ihres Mannes Leben/ 2c. ubi Moller. *n. 10.* Dubium.
- 5 ergò non est, † quin Vidua ex bonis feudalibus dotalitium etiam à marito non promissum petere queat, ut maximè bona hereditaria supersint, Hartm. Pistor. *diff. quest. 4. n. 15.* Jac. Schult. *diff. loc. num. 136.* † modo dos à muliere verè ac reipsà fuerit illata, *Auth. dos data in fin. C. de donat. ant. nupt.* Schult. *diff. loc. n. 114.* Pistor. *diff. quest. 4. n. 8.*

Ita Domini in causa Marieu Hollenuffen/ Carlis von Schellenbergs Wittiben/ M. Sept. Anno 1622. (Verba sent. Wann nun gleich bemeldte Ehestiftung nicht vollzogen/ noch das Leibgedinge bey Lebzeiten eures Ehe/ Junckern auffgerichtet worden/ 2c. So seynd doch nunmehr dessen Lehn/ Erben aus den Lehn/ Gütern euch eurem Einbringen gemäß/ und nach Landes/ Gewohnheit zu beleibdingen schuldig/ 2c. 23.)

Et in causa N. à N. Viduæ zu Leipzig/ Mensè April. Anno 1636.

DEFINIT. II.

In arbitrio tamen Vidua est, an dotalitium exigere, an verò dotem repetere velit.

- 1 **E**T si vidua dotalitium post mortem mariti ex bonis feudalibus petere possit, nulla etiam hujus facta promissione à marito vivente, Defin. *preced.* Attamen
- 2 per id via repetendi dotem ei præclusa non est, † Sed arbitrio viduæ committitur, an dotalitium exigere, an
- 3 verò, eo relicto, dotem repetere malit, † quam electionem Agnati seu feudi successores haudquaquam invertere ac impedire possunt, ut maximè ad dotalitium constituendum sint parati, hâc Constitut. 44. §. Wenn es sich aber begäbe/ 2c. Hartm. Pistor. *p. 1. quest. 4. n. 19.* Moller. *bic. n. 1.* Jacob. Schult. in *addit. ad Modest. Pistor. part. 2. qu. 62. n. 9.* Frider. Pruckm. *Carpz. Defm. Vol. I.*

dotalitium, priusquam dos illata, ac in feudi utilitatem versa probetur.

10. Confessio mariti non relevat Viduam petentem dotalitium, à successoribus feudi, ab onere probandi dotalitiationem.
11. Debetur Vidua dotalitium, etiam si dotem promissam vivente marito non solverit, modo eam, ipso defuncto, una cum usuris etiamnum offerat.
12. Vidua post mortem mariti dotem offerens eam una cum dotalitio repetere nequit, licet de hoc in pactis dotalibus fuerit conventum.
13. Vidua post mortem mariti dotem offerenti non debetur dotalitium in concursu Creditorum.
14. Qualibet donatio propter nuptias solvenda est Vidua post mortem mariti dotem promissam offerenti.

vol. 1. *consil. 47. n. 127.* † idque non solum juri communi est consentaneum, quo dotis exactio uxori, soluto matrimonio, competit, *tot. tit. ff. solut. matr. quem ad. dos petat.* Sed & æquitati convenit, † ne scilicet Viduæ senio forsitan confectæ facultas de dote ac bonis suis testandi auferatur, atque adeò quod in viduæ favorem introductum fuit, in ejusdem odium detorqueatur, † siquidem defuncta vidua, quæ dotalitium agnovit, dos planè expirat, *Supr. Constit. 42. ubi Definit. 3.* Hart. Pistor. *diff. q. 4. num. 20.* Coler. *part. 1. decis. 57. n. 57.* Rauchb. *part. 1. qu. 30. n. 22.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. So seynd doch nunmehr dessen Lehn/ Erben aus den Lehn/ Gütern euch entweder eurem Einbringen gemäß/ und nach Landes Gewohnheit zu beleibdingen/ oder eurer Beliebung nach/ euer eingebracht Ehes/ Geld euch wieder heraus zu geben und abzustatten schuldig/ 2c. 23.)

DEFINIT. III.

Dotalitio licet in pactis dotalibus constituto, attamen marito defuncto, Vidua optio competit, an dotalitium apprehendere, an verò dotem repetere malit.

Quid autem, si marito, vivente, in pactis dotalibus uxori fuerit constitutum dotalitium, num defuncto marito, jus optandi nihilominus Vidua competere dicemus, an nempe dotalitium antea constitutum, apprehendere, an verò eo relicto dotem repetere velit? † Sanè, quod tùm præcisè Vidua teneatur apprehendere dotalitium, videtur probari hâc Const. 44. §. Wenn es sich aber 2c. ubi mulieri datur electio, si vivente marito dotalitium ei non fuerit constitutum; Sequitur ergò à contrario sensu, jus optionis viduæ non competere, quando constitutum est dotalitium. † Econtra, favor dotis Viduæ tribuit electionem, etiam si de dotalitio antea conventum fuerit, ut scilicet electa dote, eò honestius Vidua vivere & se sustentare possit, quæ sola causa facit, ut mulier dorem repetere queat, Autor. Consult. Const. Saxon. *tom. 2. part. 1. q. 14. n. 2. sub fin.* † Ob dotis itaque favorem, Viduæ repetitionem concedendam, antequam dotalitium in pactis dotalibus sibi constitutum realiter apprehenderit, rectissimè quis dixerit cum Christ. Zobel. in *addit. ad Gloss. in art. 31. n. 5. vers. si enim vel nullum prorsus habeat, &c. in fin. lib. 1. Landr. Frider. Pruckm. vol. 1. consil. 47. n. 127.* Matth. Berlich. *part. 2. concl. 52. n. 9.* † Nec movet in contrarium b. Const. 44. *diff. §. Wenn es sich aber 2c.* Quia argumentum à contrario sensu Statutarie constitutionis desumptum, locum non habet contra dispositionem juris communis, † ubi soluto matrimonio utroque casu, sive donatio propter nuptias constituta sit, sive non, mulieri dotem repetere licet. *l. 1. & tot. tit. ff. solut. matr. Dan. Moller. bic. num. 1.* † Aut si à contrario sensu argumentari lubet, aliud probari existimaverim *Supr. ex Const. 42. p. 2. ubi dos dici-*

dicitur expirare tum demum, si dotalitium constitutum & acceptatum fuerit. (Wann die Frau das Leibgedinge beliebet und angenommen/ etc.) Ex quo sequitur à contrario sensu, † dotalitio nondum acceptato, repetitionem dotis haudquaquam cessare. Nulla ergo vis decidendi argumento à contrario sensu in hoc casu erit tribuenda, † sed potius favori dotis indulgendum, obque id mulieri electio concedenda, juxta modò dicta.

Ita Domini in causa Marten Pfingst / gebornen von Zemen / Mens. Febr. Anno 1633. (Verba sentent. Ob euch gleich in der Ehe Stiftung ein gewisses Gegenermächtis constituitet worden; diemitt ihr aber dennoch euer Einbringen zu fordern gemagnet / etc. So seyd ihr auch über berührtes Einbringen die Leibzinsen zu fordern nicht berechtiget / ihr woltet denn euer eingebrachtes Ehe-Geld jurack lassen / und euch lieber des Leibgedinges anmassen / solches wäre euch zu thun unbenommen / B. R. B.)

DEFINIT. IV.

Vidua defuncta antequam dotalitium apprehenderet, vel dotem exigeret, nihilominus liberi ejus dotem repetere possunt.

1 **N**on solum viduæ jus optandi competit, an dotalitium apprehendere, an verò dotem repetere velit, sed & defuncta eà ante optionem, ejusdem liberis potestas dotem recuperandi videtur concessa. † Et si enim ipsis nulla electio competat, quippe quibus dotalitium ad vitam viduæ saltem constitutum haud debetur, Henr. Bocer. *de donat. cap. 11. n. 2.* Thoming. *decis. 29. n. 3.* Pist. *part. 1. q. 4. in pr.* † Attamen, quia facultas repetendi dotem matris defunctæ his concessa sit, ambigendum non est; Scilicet, † quia in amplissimum dotis favorem mulieri datur electio, ut nempe dote electa, honestius vivere, deque ea testari ac disponere possit, Aut. Consult. Const. Sax. *tom. 2. part. 1. quest. 14. n. 2. sub fin.* † Ergò in odium neutiquam retorquenda est, quod sanè fieret, si defuncta ante electionem vidua, repetitionem dotis cessare, diceremus. 6 † Ac quò minus id asseramus, facit Const. Elect. *42. p. 2.* quæ dotalitio demum constituto & acceptato, ea quæ mulier dotis nomine ad maritum attulit, expirare jubet, nempe † quod per dotalitium acceptatù dos feudo censetur incorporata, Hart. Pistor. *dict. q. 4. n. 20.* Colet. *part. 1. decis. 57. n. 57.* Matth. Wesenb. *part. 1. consil. 26. n. 26.* † Quæ certè ratio cessat, si vidua ante electionem mortua fuerit, quum nec dotalitium tunc acceptatum, nec proinde dos feudo incorporata sit, ut in apertò est; *Quis ergo dotem tum liberis denegare vellet?*

Ita Domini in causa Johannis Christophori à Zschachwitz, Mens. Mart. Anno 1630. (Verba sent. Wann nun gleich bemeldte Wittwe / ehe und zuvor sie / ob sie nemlich in dem Leibgedinge fiesen / oder ihr Ehegeld wieder fordern wolle / sich erklärt / Todes verfahren würde / etc. So wären doch nach dero Absterben ihre Töchter das eingebrachte Gut von den Lehnsfolgern wieder zu fordern wohl besugt / B. R. B.)

In causa Nicolai & Johannis Heinrichi Fratrum ab Heinitz, Mens. Oct. Anno 1631.
Et in causa Nobilium von Hopfgarten / Mens. Jun. Anno 1636.

DEFINIT. V.

Dotalitio à Vidua semel acceptato, expirat facultas repetendi dotem.

1 **I**n electione quidem & arbitrio viduæ est, utrum dotem repetere, an verò dotalitio contenta esse velit, 2 *b.* Const. *44.* † At, si dotalitium vidua semel agnovèrit & acceptaverit, tum nec ipsa, nec heredes ejus dotem amplius repetere possunt, utpote mariti bonis jurè dotalitii incorporatam, *Supr.* Const. *42. p. 2.* Hartm. Pistor. *part. 1. quest. 4. n. 20.* Wesenb. *conf. 26. n. 26. p. 1.* Jac. Schult. *in addit. ad Rotschitz. de dotalit. art. 1. n. 18.* † Sicuti nec e contra, si Vidua semel dotalitium reprobavit, dotemque repetiit, denuò ad dotalitium

confugere dotemque inferre licet, Moller. *bic num. 1.* † Quia omnis variatio est odiosa & non admittenda, 4 *l. ult. vers. sanctum enim abest. Codic. de codicill.* Petr. Heig. *p. 2. quest. 4. n. 1. & seqq.* Nicol. Boër. *decis. 33. n. 13.* † Et agnito vel repudiato semel dotalitio, successibus feudi in dote vel pensionibus ex feudo solvendis, eo ipso jus quæsitum videtur, quod postea eis invitis auferri nequit, *l. 5. Codic. de obligat. & action.* † Quamvis si mulier in optione hæc graviter læsa, vel 6 dolo ad illam adducta, vel minorennis, aut alia justa quædam causa subsit, ei subveniendum existiment Dan. Moll. *bic num. 3.* Petr. Peck. *in tract. de testam. conjug. lib. 1. cap. 32. num. 6.*

Ita Domini in causa Veronicæ à Zemen, Mens. Febr. Anno 1626. (Verba sent. Ob euch wol anfänglich frey gestanden / entweder euer Ehegeld aus des verstorbenen Mannes Gütern wieder zu fordern / oder zu dem gewöhnlichen Leibgedinge zu fiesen / da ihr aber dennoch das Leibgedinge einmal angenommen und erwehlet hättet / etc. So verbliebe es dabey blüsch / und wäret davon wieder abzustehen / und euer Einbringen zu fordern nunmehr nicht berechtiget / B. R. B.)

DEFINIT. VI.

Vidua dotalitium sibi constitutum etiam post annum & diem petere valet.

1 **N**escio, quâ ratione moti Scabini Lipsienses quondam existimarint, si dotalitium mulieri vir constituisset, illa verò post ipsius mortem intra annum & diem id non petisset, deinceps eam id petentem audiendam non esse, sed exceptione præscriptionis removeri posse, referente Dan Moll. *bic num. 17.* † qui tamen 2 ab hæc opinione meo judicio rectè dissentit. Neminem siquidem fugit † in foro Saxonico anno & die 3 non nisi mobilia præscribi *art. 28. lib. 1. Landr.* † adeoque 4 ad dotalitium, quod in bonis feudalibus immobilibus constituitur, ac in annuis redditibus & pensionibus regulariter consistit, hanc præscriptionem minus ritè accommodari, quivis facile concesserit. † Putarim. 5 ergò, Viduam dotalitium à marito vivente sibi constitutum petentem, non nisi præscriptione triginta annorum, anni & diei removeri. † Tanto enim, & non 6 minori temporis spacio, jura & actiones in foro Saxonico præscribi, notissimum est, *art. 29. lib. 1. Landr.* Matth. Coler. *ad c. de quarta. 4. n. 84. extr. de præscript.*

Ita Domini in causa Magdalenen von Holruthen / M. Majo, Anno 1627. (Verba sent. Hat euch euer Ehe-Juncker bey seinem Leben ein gewisses Leibgedinge verordnet / dessen ihr euch noch zur Zeit nicht gebraucht / noch bey den Lehnsfolgern darum Ansuchung gethan. Ob nun wohl außereit seither eures Mannes Absterben drey ganzer Jahr verlossen / etc. So seyd ihr doch nichts desto minder berührtes Leibgedinge zu fordern / und euch dessen anzu massen nochmahls wohl besugt / etc.)

DEFINIT. VII.

Successores feudi ad Constitutionem dotalitii non tenentur, si unà cum dote eodidem ratione donationis propter nuptias reddere velint.

1 **Q**antumvis vidua electionem habeat, an dotem 2 repetere, an verò dotalitium postulare & retinere velit? Attamen si dotalitio nondum constituto, † successores feudi viduæ dotem reddere atque insimul totidem ratione donationis propter nuptias addere, quam dotalitium constituere malint, omnino audiendi sunt, & vidua dotem nnà cum donatione propter nuptias accipere tenetur, nec auditur, † si dotalitium postulet, 3 illudque dimittere nolit, cum hoc casu vidua ullam de damno conquerendi causam prætere nequeat, Hartm. Pistor. *part. 1. quest. 4. num. 28.* Moller. *bic num. 14.* Matth. Berlich. *part. 2. conclus. 52. num. 11.* † Licet forsàn rarius feudi successores id faciant; quod 4 nec

nec ipsis consultum videtur, siquidem hoc modo tam-
dos, quam donatio propter nuptias pleno jure ad mu-
lierem pertinet, quum è contra dotalitio constituto,
† non solum dotem tanquam feudo incorporatam lu-
crentur, sed etiam mortua muliere dotalitium recupe-
rent, *Supr. Const. 42. part. 2. Pist. dict. quest. 4. n. 28.*

Ita Domini in eadem causa: (Verba sentent. Wann gleich
bey eures Ehe-Functern Erben zwischen ihme und euch des Leib-
gedinges wegen nichts gewisses abgeteget worden wäre/ ic. So
wären doch nichts minder die Lehn-Erben nach Gelegenheit eu-
res eingebrachten Ehegeldes euch aus den Lehn-Gütern zu beleih-
dingen pflichtig/ sie wolten dem nebens eurem Ehe-Gelde noch
einigen so viel euch baar über auszahlen/ und eigenthümlichen ab-
statten/ damit liesset ihr euch billich begnügen/ und sie möchten auf
solchen Fall zu fernere Leibgedingung nicht angehalten werden/
B. R. B.)

DEFINIT. VIII.

*Relinquere potest Vidua dotem pariter & dotalitium,
atque petere portionem statutariam, ex bonis ma-
riti mulieribus debitam.*

EX eo, quod Viduae viri Nobilis electio datur, utrum
dotalitium sibi constitui, an dotem repetere malit,
b. Constit. 44. arbitrari equidem quis possit, † haud
licere viduae, relictis hisce juribus muliebribus, petere
quotam bonorum partem ex constitutione Electorali,
vel consuetudine loci mulieribus debitam, † quum
unius inclusio sit alterius exclusio *l. 12. ff. de judic. l. 18.
§. 11. ff. de fundo instructi.* Eamque sententiam tenet
Moller. *lib. 2. semestr. cap. 8.* † At vereor, ne inde
conditio viduarum Nobilium longè deterior reddatur
cor ditione rusticarum civiumque mulierum, † quæ
pro lubitu quotam bonorum partem ex hereditate
mariti capere ac dotem dimittere possunt; *Const. Elect.
20. part. 3.* † Quid enim, si mulier nobilis vel nullam
vel exiguam intulisset dotem, an propterea minus quam
mulier plebeja ex bonis mariti capere deberet? id certè
ex sententia Molleri scqueretur, † quod tamen absur-
dum alicui videri posset, cum Nobilitas, aliave digni-
tas, haut operari debeat diminutionem commoditatum
ex legibus vel statutis provenientium, *l. senatores 11. in
fin. ff. de Senator.* † Dicendum ergò, quod res est,
Viduam nempe nobilem quotam bonorum statutari-
am petentem, omninò audiendam esse, si doti ac dota-
litio, nec non sponsalitiæ largitati, aliisque juribus, vi-
duis Nobilibus competentibus, renunciare velit, † pro-
ut sancitum in *Constit. Elect. 37. part. 3. Matth. Coler.
part. 1. decis. 69. num. 3. Andr. Goldb. de genada cap. 5.
tit. de primo ordin. succed. num. 31. Reinhard. part. 1.
differ. 37. Wesenb. in apostilla ad Schneidew. Inst. de
heredit. qua ab intest. deser. Rubr. de success. jur. Sax.
10 int. vir. & uxor. n. 40.* Nec movet *b. Const. 44.* † Ex
quâ certè nil aliud inferri potest, quam quod mulier
possit vel dotem vel dotalitium eligere, si velit; At, ut
hoc faciat, non cogitur. † Nam & quotam bonorum
statutariam petere potest, si hoc è re suâ esse putaverit,
12 diff. Const. 37. part. 3. † idque cum *b. Const. 44.* non
invenitur prohibitum, permillum censetur *l. nec non
28. ff. ex quib. caus. major. l. mutus 43. ff. de procurat.
Goldb. dict. loco.*

Ita Domini in causa Hansen Heinrichs von Leipzig, Mens. Jun.
Anno 1600. (Verba sent. Darnen aber bemeldte Adeltiche Witt-
tib vermöge Churfl. Sächs. Constitution den vierdteit Ehen/ o-
per was sonsten den Weideru nach Gemohubelt gebddret/ von
dem Erbe haben will/ so ist sie dagegen sich des Leibgedinges/ und
anderer ihrer Grämlichen Serrechtigkeit zu begeben schuldig/
B. R. B.)

DEFINIT. IX.

*Non tenentur Successores feudi constituere Vidua do-
talitium, priusquam dos illata, ac in feudi uti-
litate versa probetur.*

Quamvis successores feudi non solum ad præstatio-
nem dotalitii à marito vivente jam constituti, sed

& ad constitutionem ejus, de quo marito vivente haud
conventum fuerit, teneantur, *Supr. Definit. 1.* Attamen
hoc aliter verum non est, † quam si dos à muliere ve-
rè ac re ipsa illata fuerit, *Ans. dos data. C. de donat.
ant. nupt. Ant. b. sed qua nihil. C. de pact. convent. No-
vell. 2. §. ult.* † Quod & *b. Const. 44.* expressè con-
firmatum est in verbis initialibus: Da die Frau bey
ihres Mannes Leben gegen ihr Einbringen/ welches
sie darthun kan/ ic. *Gloss. art. 22. Weichbild. num. 2.
vers. Die dritte Gab. ibi: Was an der Wittgiff
dem Manne gebracht/ das soll am Leibgedinge der
Frauen auch gebrechen/ Hartm. Pistor. p. 1. q. 4. n. 8.
Jac. Schult. ad Rotschitz. de domlit. art. 1. n. 3. & in-
addit. ad Modest. Pistor. p. 3. q. 122. n. 114. Jacob. Tho-
ming. conf. 4. num. 72. & seq. & conf. 15. num. 37. lib. 1.*
† Quin nec sufficit, dotem marito illatam esse, sed in-
super, ut ea in feudum sit versa, requiritur, idque pro-
pterea, † quoniam nisi dos in feudum conversa fue-
rit, nulla causa subest, quæ ad dotalitium heredes feu-
dales obligare possit, siquidem ejusmodi onera, non
secus ac debita alia à Vasallo contracta hereditati saltem
incumbunt, *l. ex facto 35. §. 2. ff. de hered. inst. l. 1. C. si
cert. petat.* † Possessorem verò feudi minimè sequun-
tur, *l. ult. §. ult. ff. de contr. empt. l. 1. §. si heres 16. ff. ad
SCtum Trebell.* Hartm. Pistor. *dict. quest. 4. num. 12.*
Jacob. Schult. *dict. quest. 122. n. 123.* Probatà tamen
numeratione, in feudum etiam conversam dotem esse,
ut probetur, necesse non est, † sed in dubio pro mu-
liere præsumitur, dotem in feudi utilitatem collocatam
esse, ex rationibus allatis ab Hartm. Pistor. *dict. quest.
4. num. 16. ubi exempla ex Bald. allegat Modest. Pistor.
part. 1. q. 24. Dan. Moller. hic num. 9. Jacob. Schult. ad
Rotschitz. dict. Art. 1. num. 32. & seq.* † Vera autem
sunt hæc tantummodo, quando cum successoribus feu-
di, quibus factum defuncti præjudicare non potest, agi-
tur: † Alioquin, si feudo à marito jam constituto,
cum liberis ac heredibus res est, nil sanè attinet, anxie
versionem considerare, cum hi etiam sine eâ, quin imò
nulla etiam dote illata, factum defuncti præstare tene-
antur *Supr. Constit. 42. Definit. 5. Hart. Pist. dict. qu.
4. num. 18. Vide omninò Schult. ad Modest. Pist. dict. q.
122. num. 228.*

Ita Domini in causa Henrici à Jabeln/ Mens. Jul. Antio 1622.
(Verba sent. Ist eures verstorbenen Bettern Lehn-Gut an euch
gebracht und verfallt worden/ und weil gedachter Better des
Leibgedinges wegen seine Vererbung gethan/ will seine Wittib
von euch als dem Lehnfolger beleihgedinget seyn/ da nun ihr E-
hegeld dem Manne würklichen eingebracht und in das Lehn ver-
wendet worden wäre/ ic. So wäre ihr bemeldte Wittib nach
Gelegenheit solches ihres Einbringens zu verleihdingen schuldig/
B. R. B.)

Item in causa Alberti & Henrici Buchsdorffs zu Stunty/ M.
Febr. A. 1636.

DEFINIT. X.

*Confessio mariti non relevat Viduam, petentem dota-
litium à successoribus feudi, ab onere proban-
di dotis illationem.*

Viduæ ergò dotalitium petenti onus probandi in-
cumbit, dotem reverà fuisse illatam, id quod pro-
bari potest per publicum instrumentum, in quo Nota-
rius testatur, se præsentem, dotem esse numeratam, vel
etiam † per testes, qui connumerationi adfuerunt, Jo-
seph. Mascard. *de probat. vol. 2. conclus. 115. Sed num-
etiam per confessionem mariti?* † Sanè liberis sive
heredibus mariti confessionem præjudicare nemo faci-
lè negabit, *per text. in l. cum à patre. 14. Codic. de Rei
Vendic. l. si uxor. 7. Codic. de bon. autor. jud. possid. l. si
ab eo. 7. Codic. de negot. gest.* Hartm. Pistor. *part. 1. qu.
4. num. 10. Wesenb. conf. 49. num. 3.* † Secus verò
res se habet in successoribus feudi, qui mariti heredes
non sunt. Ab his enim si mulier petat dotalitium, eam
haud-

haudquaquam relevare poterit ab onere probandi confessio mariti, quâ tûm, cum dotalitium constitueret, dotem se percepisse asseruit; † Quia ex regula vulgata haud standum est confessione ejus, qui actum sine certa aliqua qualitate expedire non potest, etiamsi assereret, qualitatem illam, quæ ei disponendi facultatem tribuit, intervenisse *l. cum quis decedens 37. §. Titia 6. ff. de legat. 3. Jason. in l. ff. donatione 13. n. 4. C. de collat. Hartm. Pistor. dict. quest. 4. n. 11. Dan. Moll. hic num. 6. Jacob. Schult. in addit. ad Modest. Pistor. part. 3. q. 122. n. 117.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Da nun ihr Ehe-Geld dem Manne wârtlichen einbracht / und in das Lehn verwendet worden wâre / Zumassen denn beweidter Wittben die illatio dotis anderer Gestalt / dann durch des Mannes Quittung und Bekântnis vor allen Dingen zu beweisen obliegt / so wâret ihr dieselbe nach Gelegenheit solcher ihres Einbringens zu verleihe- dungen schuldig / W. R. W.)

Et in causa Johannis Drambachs zu Queblsburg / M. April. Anno 1635.

Et in causa N. à N. Viduz zu Leipzig / Mense April. Anno 1636. (Verba sent. Da ihr aber dennoch anderer Gestalt / denn allein durch eures verstorbenen Ehe-Functern Quittung und Bekântnis darthun köntet / das ihr ihme 1000. fl. wârtlichen einbracht hättet / etc. So wâren die Lehnsfolger euch darauß zu beleibdingen und jâhrlichen 200 fl. Leib-Zinse abzustatten schuldig / W. R. W.)

DEFINIT. XI.

Debetur Vidua dotalitium, etiamsi dotem promissam vivente marito non solverit, modò eam ipso defuncto unâ cum usuris etiamnum offerat.

1 **A**T quid, si uxor dotem promissam vivente marito reverâ non numeraverit, post mortem autem mariti eam adhuc inferre velit, ad hoc nempe ut dotalitium sibi constituatur? † Quamvis de jure civili Viduam non audiendam existimem, per text. in *Autb. dos data sub fin. Cod. de donat. ant. nupt. Hartm. Pistor. p. 1. quest. 5. Moller. hic num. 12. Zobel. in addit. ad Gloss. art. 21. num. 3. lib. 1. Landr. Attamen in foro Saxoni-*
 2 *co consuetudine est introductum, † ut licet uxor dotem vivente marito non intulerit, si tamen post mortem ejus dotem promissam unâ cum usuris à tempore mortis mariti offerret, tum dotalitium etiam necdum promissum constitui soleat, † non attento, utrum in morâ solvendi fuerit uxor, nec ne, Georg. Rotschitz. de dotalit. art. 1. num. 13. Hartm. Pistor. dict. quest. 5. num. 6. Jacob. Schult. in addit. ad Modest. Pistor. part. 3. quest. 122. n. 120. Matth. Coler. part. 1. decis. 63. n. 3. Schneidew. ad tit. Inst. de hered. qua ab intest. defer. rit. de success. int. vir. & uxor. n. 45. Nec refert,*
 3 *† an dos purè & simpliciter, an ad certum diem promissa, & antequam dies venerit, maritus defunctus fuerit: † Nam & tum, si mulier post mortem mariti die adveniente dotem etiam sine usuris inferat, ei dotalitium constitui debet, Pistor. dict. q. 5. n. 9. † Sicuti nec eo casu, quo per mulierem non stetit, quo minus vivente marito dotem promissam numeraret, sed vel ipse maritus in mora accipiendi fuerit, vel dos ab alio, quam uxore, solvi debuerit, usuræ exigere poterunt, ut rectè tradit Moller. hic num. 15. Vera autem sunt hæc tan-*
 4 *tummodo, † quando mulier jam antea certam dotem promissit, secus si nupserit simpliciter absque constitutione dotis; † Nam tum vidua post mortem demum mariti dotem certam inferre volens non auditur, quia dotalitium datur in compensationem dotis: † At dos, quam mulier antea non promissit, sed demum post mortem mariti constituit, propriè dos dici non potest *l. cum multa 20. vers. sicut enim dos propter nuptias. C. de donat. ant. nupt. Berlich. p. 2. concl. 50. n. 28. Vide Decif. Elect. noviss. 55.**

Ita Domini in causa Hansen Heinrichs von Crostwitz / Mense Mart. An. 1598. (Verb. sent. Ob nun gleich das versprochene Ehe-Geld bey ihres Ehe-Functern Leben nicht einbracht worden / da aber dennoch die Wittib dasselbe nochmahls nebens dem gebührlichen Interesse, von Zeit ihres Mannes Absterben anzurechnen / einbringen würde / etc. So wâre der Lehnsfolger sie darauß gegen ihr Einbringen Land-üblichem Gebrauch nach zu beleibdingen schuldig / W. R. W.)

Et in causa Agnesen Joseph von Walthens Wittben M. Jun. Anno 1596. (Verba sent. Ob gleich das Ehe-Geld / so eurem verstorbenen Ehemanne zugesaget gewesen / bey seinem Leben von euch nicht einbracht worden / da ihr aber dennoch dasselbe nebens dem gebührlichen Interesse, von Zeit eures Mannes Absterben anzurechnen / nochmahls einbringen würdet / etc. So wâren gedachte Lehnsfolger / so bald die Auszahlung wârtlichen erfolgt / euch darauß gegen euer Einbringen Land-üblichem Gebrauch nach zu beleibdingen pflichtig / W. R. W.)

DEFINIT. XII.

Vidua post mortem mariti dotem offerens, eam unâ cum dotalitio repetere nequit, licet de hoc in pactis dotalibus fuerit conventum.

Consuetudine ergò Saxonica contra jus commune introductum est, ut vidua post mortem demum mariti, dotem promissam unâ cum usuris offerenti, dotalitium constituatur, Defin. *preced.* in quo omninò subsistendum, † nec ad alios dotalitii conventionalis casus speciales hoc jus extendi debet, quia consuetudo juri communi contraria, quantum fieri potest, strictissimè interpretanda est † & ad casus alios ac similes non extendenda, Bald. in *Autb. qui rem. circa fin. & ibi Jason. Codic. de SS. Eccles. Rol. à Vall. lib. 1. conf. 55. num. 13. Petr. Heig. part. 2. quest. 24. n. 14. † Quare licet convenerit inter conjuges, ut redditâ etiam dote certæ pensiones annuæ dotalitii nomine viduæ solvantur; † Attamen si vivente marito dos illata non fuerit, ex prædicta consuetudine, conventio hæc effectum haud fortietur, ceu repetitioni dotis, post mariti obitum solutæ, locus dabitur, sed contenta sit vidua, quod vigore consuetudinis Saxonica dotalitium petere possit. Nec habet, quod de pacto sibi non servato conqueratur, † quum ipsa conventionem non impleverit; Ergò nec ex eadem conventionione, unâ cum dotalitio dotem petere valebit, *l. Julianus. 13. §. offerri 8. ff. de act. empt.**

Ita Domini in causa Annen Seofferts von Schönfeld auff Döben / Mense Jan. A. 1598. (Verba sentent. Ob nun gleich in der Ehebestiftung darneben versehen / das euch auff Begehren euer Ehe-Geld der 1500 fl. von den Lehns-Erben wiederum entrichtet / und gleichwohl 150. fl. jâhrliche Leib-Zinsen gereicht werden sollen. Dieweil ihr aber dennoch bey eures Mannes Leben das Ehe-Geld nicht eingebracht / und also der Ehebestiftung keine Folge gethan / sondern allererst nach eures Mannes Tode dasselbe erlegt / etc. So lasset ihr euch nunmehr an den verwilligten Leib-Zinsen billich begnügen / und seyd erwidertes / nach eures Mannes Absterben allererst erlegtes Ehegeid wieder zu fordern nicht befugt / W. R. W.)

DEFINIT. XIII.

Vidua post mortem mariti dotem offerenti non debetur dotalitium in concursu Creditorum.

Porrò nec consuetudo Saxonica, quâ viduæ, post obitum demum mariti dotem promissam offerenti, successores feudi ad constituendum dotalitium obligatos dixi *Supr.* Definit. I I. ad eum extendi debet casum, † quo maritus obzratus decesserit, multis relictis Creditoribus: † Etsi enim tûm vidua dotem promissam defuncto marito inferre velit, ad hoc, ut dotalitium sibi constituatur, attamen audiri non debet; † Ne scilicet creditores mariti per id graventur, contra *l. non debet. 74. ff. de Reg. jur. ac creditis suis defrau-*

5 fraudentur, l. ult. ff. de pact. † qui tamen ob moram executionis suspensæ juvari potius, quàm decipi debeant, l. in commodato 17. §. sicut, 2. ff. commodat.

Ita Domini in causa Hansen Arnstads zu Dschag / M. Majo, Anno 1599. (Verba sent. Ob wohl beweidte Wittib vom Adel gegen die versprochene 1000. fl. Ehegeld verleihegedinet werden sollen; Diemell aber dennoch solches bey Lebzeiten ihres Junckern nicht erfolgt/ noch die Wittib ihre versprochene Wittgilt einbracht/ und ferner diese Belegenheit hat/ daß ein concursus creditorum vorhanden/ und ungemiß/ ob alle Schulden bezahlt werden können/ &c. So hat sie sich auch/ ehe und zuvor die Gläubiger vollständig befriedigt / des Leibgedinges nicht anzuweisen / &c.)

DEFINIT. XIV.

Qualibet donatio propter nuptias solvenda est Vi-
dua post mortem mariti dotem promissam offerenti.

1 N On tamen solum in dotalitio, sed & in quavis alia
donatione propter nuptias consuetudine fori Saxo-
nici receptum est, ut hæc vidua debeat, etiamsi do-
tem promissam post mortem demum mariti solverit...
† Quod nemini mirum videri poterit, quum & ipsum
2 dotalitium sit donatio propter nuptias, † quin & hæc
3 quandoque dotalitium dicitur & plerumque. 4. ubi Ca-
nonista. Extr. de donat. int. vir & uxor. Guid. Papian.
decis. 565. num. 4. Carol. Molinæ. consil. 52. num. 31. Bo-
cer. de donat. cap. 11. num. 1. Idque tantò magis ve-
rum, † si dos ab alio, quàm ab uxore, solvi debuisset, 4
quo in casu etiam de jure civili, post mortem demum
mariti facta dotis solutione, donationem propter nu-
ptias deberi, † asserit post Joh. Fabr. Guid. Pap. decis.
5 decis. 565. in fin.

Ita tractatum in causa Martin Wegels zu Magdeburg / M. Maj.
Anno 1612,

CONSTITUTIO XLV.

PARTIS SECUNDÆ.

Vom Bedinge und gesamter Hand/
und wie derselbigen soll Folge ge-
schehen?

De Simultaneâ Investiturâ, & eâ, quæ
in eventum mortis possessoris confertur, &
quomodo ejus renovatio sit pe-
tenda?

Wiewohl etliche vermöge Sächsi-
scher Lehn-Recht/ (die besagen
daß am Bedinge keine Folge seyn
soll) derer Meinung seyn wol-
len/ daß so ein Lehn-Herr ein Ge-
dinge oder Anwartsung an einem Lehn-Gut ie-
mands gegeben / solches mit des Herrn Person/
wann er es vor sich alleine geschrieben/ verlöschten
soll.

Alldieweil aber die Sächsischen Rechte hierin
nen etwas unklar/ und so viel möglich nach gemei-
nen Rechten sollen interpretiret werden/ So ha-
ben sich unsere Räte/ Facultäten und Schöppen-
Stühle dahin verglichen/ daß dieses Falls nach
gemeinem beschriebenen Lehn-Recht hinführo
soll gesprochen werden / und nemlich / wenn ein
Lehn-Herr weltliches Standes jemandes ein An-
gefall verschreibt/ ob gleich seiner Erben darin-
ten nicht gedacht/ daß dennoch dieselben/ wo sich
der Fall folgendes zutrüge / solche Verschreibung/
so weit als die Vergleichung geschehen / Inhalts
des Buchstabens zu halten schuldig seyn.

So viel aber die Folge des Bedinges und der
gesamten Hand betrifft / soll dieser Unterscheid
gehalten werden/ daß dem Bedinge nicht ehe soll
Folge geschehen/ dann wann sich der Fall zugetra-
gen/ und der/ welchem er verschrieben/ den würck-
lichen Besitz des Lehn-Guts erlanget / und von
solcher Zeit an soll er/ innerhalb Jahres und Tag-
es/ die Belehnung zu suchen schuldig seyn. Der
gesamten Hand aber soll ein ieder/ dem sie ver-
schrieben / wann dieselbige durch Absterben des
Lehn-Herrns/ oder des Lehn-Mannes und Besi-
zers gebrochen/ ungeachtet/ ob er gleich das Gut
in würcklichem Besitz nicht hat / innerhalb Jahr
und Tag/ von Zeit der Wissenschaft an/ Folge zu
thun pflichtig seyn.

Am Bedinge ist keine Folge / inquit
textus Juris Saxonici feudalis. Et si
igitur hinc nonnulli arguunt, inve-
stituram in casum mortis alterius
factam, nullâ heredum factâ men-
tione, morte Domini evanescere: Quia verò
aliquando obscurius hoc in casu est jus Saxoni-
cum, & aliàs quoque illud, quoad ejus fieri po-
test, secundum jus commune interpretandum;
igitur juris communis dispositionem hoc in-
casu observandam, Consiliarii nostri cum Col-
legiis juridicis & Scabinatibus censuerunt,
hanc nimirum, ut si quis Dominus secularis in-
casum mortis alterius de feudo quem investiat,
eveniente conditione, heredes ipsius ea, quæ
in literis investituræ continentur, licet nulla il-
lorum in ijs facta sit mentio, servare juxta le-
gem conventionis teneantur.

Inter renovationem verò investituræ hujus,
& illam, quæ simultaneâ seu conjuncta manus
dicitur, hoc discriminis observari volumus, ut
illius renovationem, existente demum condi-
tione, & post adeptam possessionem, intra an-
num & diem, ab eo tempore numerandum in-
vestitus petat. Hanc verò quicumque impe-
travit, is eam, licet feudum non possideat, ubi
morte Domini vel Vasalli & possessoris inter-
ruptam esse cognovit, intra annum & diem à
tempore scientiæ inchoandum, renovari sibi
petat.

Per divisionem quoque simultaneâ hæc in-
vestitura jure Saxonico cum interrumpatur,
ideoque & hoc casu renovationem ejus hi, qui
factâ divisione eâ exciderunt, intra constitu-
tum tempus denuo ut petant, necesse est, ea-
que illis denegari non debet. Si quis verò feu-
dum suum, de quo alius simul investitus est,
ven-

Gleicher Gestalt so wird die gesammte Hand und Anwartsung/ durch Theilung der Lehn-Güter/ vermöge Sächsischer Rechte gebrochen/ und derowegen sollen die/ so sich getheilet/ und hiebei vor die gesammte Hand gehabt/ alsdann anderweit Verneuerung des Gesamtnuß in gebühlicher Frist erlangen/ die ihnen auch unweigerlich gekehren werden sollen.

Wann dann jemand sein Lehn-Gut/ daran ein ander die gesammte Hand hat/ verkauft oder verändert/ so soll durch solche Alienation die gesammte Hand nicht gebrochen seyn/ Es hätte dann der/ so sie hat/ in solche Veränderung/ Krafft eines vorgehenden Pactis/ Verschreibung/ Revers/ oder sonst hernach gewilliget/ oder wäre nach Verordnung der Rechte wider ihn præscribiret/ darnach sich unsere Hoff-Verichte/ Facultäten und Schöppen-Stühle/ im Erkennen und Sprechen zu halten haben.

DEFINITIONES.

1. Valet investitura de caducitate feudi tertio facta, etiam si Vasallus possessor non consenserit.
2. Dominus investituram, de caducitate feudi factam, pendente conditione revocare nequit.
3. Non tenetur Dominus ex investiturâ de feudi caducitate, si hoc propter culpam Vasalli fuerit apertum.
4. Duobus investitis de feudo Vasalli adhuc viventis quisnam horum alteri preferatur?
5. Etiam in foro Saxonico heres Domini investituram, de feudo Vasalli viventis factam, ratam habere tenetur.
6. Agnati tamen ex investiturâ Domini de caducitate feudi non obligantur.
7. Successor Episcopi investituram, de caducitate feudi sine consensu Capituli factam, ratam habere haud est obligatus.
8. Nec Dominus superior ex investiturâ de caducitate alicujus feudi à Domino inferiore factâ obstringitur.
9. Investitura in casum mortis facta, etiam ad investiti heredes transmittitur.
10. Ne quidem in foro Saxonico renovatio investiturae facta de feudo Vasalli adhuc viventis necessario petenda est.
11. De jure communi feudali extra forum Saxonicum, Collaterales agnati non nisi in feudo antiquo succedunt.
12. In foro etiam Saxonico filii ac descendentes in infinitum in feudo succedunt.
13. Agnati & Collaterales in foro Saxonico non nisi ex vi ac jure simultanea investitura in feudo succedunt.
14. Effectum non habet simultanea investitura, nisi utriusque tam possessoris, quam investiti consensus accesserit.
15. Jus simultanea investitura nemini invito auferri debet.
16. Simultanea investitura jus in feudo tribuit investito, unde & ei. lio revocatoria datur contra tertium possessorem.
17. Petenda est necessario renovatio simultanea investitura, quâ amissâ jus investitura amittitur, nec investito alterius actio revocatoria competit.
18. Non perdit feudum vel jus simultanea investitura, qui justâ causâ impeditus intra annum & diem renovationem investiturae non petit.
19. Etati pupillari tempus petenda investitura non currit.
20. Excusat quoque ignorantia investitum, quo minus feudum vel jus simultanea investitura ob non justo tempore petitam renovationem perdat.
21. Feuda rustica vel exigua, de quibus servitia militaria non praestantur, ob renovationem justo tempore non petitam amittuntur.
22. Mortuo Episcopo, peti debet renovatio investitura à Capitulo, si intra annum & diem alius non fuerit electus Episcopus.
23. Ad impetrandam investituram feudi aperti Vasallus adversus Dominum experiri potest, Conditione ex moribus.
24. Fratres simultaneâ investiturâ per divisionem, non competit ultra agnatis jus succedendi, nisi de novo impetrauerint investituram.
25. Non minus per venditionem feudi rampitur investitura, ac per ejusdem divisionem.
26. Factâ inter fratres divisione feudi, horum subditi renovationem investiturae petere tenentur.
27. Ex duobus simul investitis, licet unus feudum suum alienaverit, invitus tamen alteri alienanti consentire haud obstrictus est.
28. Pluribus defuncti Vasalli heredibus existentibus, omnes fidelitatem jurant.
29. Pluribus existentibus defuncti Domini successoribus investituram Vasallus non nisi ab uno petere tenetur.
30. Investiturâ factâ alicui sine sibi/ seine Leibes/ und Lehn/ Erben/ soli videntur comprehensi filii, non etiam filia vel agnati.
31. Diversi tenoris quando sunt investiturarum litera, regulariter secundum tenorem prima investitura judicandum est.

DEFINIT. I.

Valet investitura de caducitate feudi tertio facta, etiam si Vasallus possessor non consenserit.

Investituram de caducitate feudi factam, quâ nempe feudum vivente possessore alteri eâ lege ac conditione conceditur, ut, si possessor sine liberis decesserit, feudum ad ipsum devolvatur, (vulgò die Anwartsung oder das Bedinge) de jure feudali & in foro Saxonico valere, † non solum ex iis, quæ adducit Hartman. Pist. part. 2. quest. 25. ubi hanc materiam plenissimè

tractat, sufficientissimè probatur, † sed & ex b. Const. 3 in pr. vers. Das so ein Lehn-Herr etc. manifestum redditur, adeo ut nec præsentia partium Curia ad investituram hanc necessario requiratur, † modò ea alio quodam instrumento, vel scripturâ probetur, ut rationibus firmat Hartm. Pistor. p. 2. qu. 30. Rosenthal. de feud. cap. 6. concl. 6. n. 4. † Abusiva enim solummodo hæc est investitura, nec jus radicatum in certa re tribuit, sed spem futuræ investituræ facit, & tantum † actionem personalem contra Dominum parit, c. fi. 6 facta si de feudo defuncti. cens. c. 1. §. 1. ubi Matth. de Afflic.

DEFINIT. III.

Non tenetur Dominus ex investiturâ de feudi caducitate, si hoc propter culpam Vasalli fuerit apertum.

Concedi solet plerumque investitura de feudi caducitate, das Gedinge/sub expressâ hac conditione: si possessore Vasallo sine heredibus masculis decedente, feudum Domino apertum fuerit, *Supr. Defin. 1. num. 8.* † *Quid ergo si antequam conditio ista eveniat, aliam ob causam putâ propter culpam Vasalli feudum Domino aperiatur?* † Nihilominus tunc Dominum ex promissione & investiturâ factâ teneri, docent Matth. Col. vol. 1. consil. 16. & Herm. Vult. de feud. lib. 1. cap. 7. numer. 52. † Quod quidem concesserim in casu investituræ de feudo aperto simpliciter factæ: Alioquin conditione hæc, si possessor sine liberis decesserit, verbis expressâ, de quo casu hic tantum agitur, † investitum nullo modo ad successionem feudi aspirare posse, licet Vasallus sine liberis postea decesserit, verissimè scripsit Hartm. Pistor. part. 2. quest. 25. num. 37. † Quia omnis conditio debet adimpleri in formâ specificâ, l. si ita quis. 21. ff. de vulg. & pupill. subst. l. Mævius. 55. ubi Bartol. ff. de condit. & demonstr. Hartm. Pistor. dict. loc. † Neque investitura hæc, in casu certo probata, ad alium casum extendi potest, arg. l. 59. ff. de lib. Berlich. p. 2. concl. 54. n. 66.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Da aber dennoch wegen einer sonderbaren felonie und Begünstigung des Besizers/ehe und zuvor derselbe ohne Kinder verstürbe / und also die conditio erfüllt würde/das Lehngut dem Domino anheim siele und a pert würde/ic. So möchte gedachter Lehnherr auch mit demselben würcklichen zu belehen nicht gedungen werden/ B. R. W.)

DEFINIT. IV.

Duobus investitis de feudo Vasalli ad huc viventis, quibusnam horum alteri preferatur?

Expeditum sanè est, quod duobus de eodem feudo in casum mortis Vasalli investitis, regulariter sit habendus potioris, † qui primus investituram impetavit ad exemplum venditionis, in quâ, re duobus venditâ, is præfertur, cum quo primò fuit contractum, l. in operis 26. ff. locat. Hart. Pistor. part. 2. qu. 20. n. 1. † ita tamen, ut Dominus teneatur secundo ad interesse, quo vel pecuniam feudo æquivalentem solvat, vel aliud feudum consimile, parisque æstimationis prætet, c. 1. in fin. ubi Dd. de nov. form. fidel. cap. 11. in fin. Lehnrecht. Schrader. de feud. part. 5. cap. 6. n. 6. Hartm. Pistor. dict. quest. 29. n. 3. ubi hujus assertionis limitationes addit, n. 4. & 6. † Aliud dicendum arbitror, si alteruter possessionem nactus fuerit, qui procul dubio potior esse debet illo, qui simplici investiturâ nititur, † etiamsi posterior sit, arg. l. quoties. 15. C. de rei vindicat. c. 37. Lehnrecht. ibi: *Wer die rechte Gewähr an einem Gute hat/ der soll es mit mehren Rechten behalten/denn jener/ der der Rechte Gewähr darbet.* Gloss. in cap. si facta, si de feudo defuncti. Jacob. de S. Georg. in verb. investivitate. n. 4. Zas. de feud. part. 6. n. 12. Schrader. de feud. dict. part. 5. c. 2. n. 19. Hartm. Pistor. dict. qu. 29. n. 16. & observat. 28. num. 2. † Quod ipsum tamen suas patitur limitationes, quas vid. apud eundem. Hartm. Pistor. dict. qu. 29. n. 28. & seqq. † Planè si primus esset generaliter investitus de feudo incerto, quod Domino apertum foret, secundus verò de feudo certo in specie investituram impetrasset, & istud Domino aperiretur, dubium non est, † quin hoc casu posterior, qui de isto feudo investitus fuerit, primo sit præferendus, cap. 7. Lehnrecht. Herman. Vult. de feud. lib. 1. cap. 10. n. 11. Schrader. de feud. dict. cap. 2. n. 21.

Xxx x

† Nisi

- 7 Afflict. de nov. form. fidelit. † Unde & generaliter de feudo incerto, quod possessoris morte Domino primo apertum fuerit, fieri potest, Pistor. dict. qu. 25. n. 36. Nec aliter quam conditionaliter facta valet, † collata nempe in eum casum, quo possessor sine herede masculino decesserit, c. 1. qui success. teneant. cap. 5. & cap. 57. Lehnrecht. Jul. Clar. lib. 4. sentent. S. feudum. quest. 14. n. 1. Pistor. dict. qu. 25. n. 12. Schrader. de feud. part. 3. c. 2. n. 19. † adeoque liberis procreatis, deficiente conditione, ipsa etiam investitura evanescit, c. 30. Lehnrecht. Modest. Pistor. vol. 2. consil. 40. n. 68. Vult. de feud. lib. 1. c. 7. n. 50. Schrader. dict. c. 2. n. 20. † Nisi liberi ante patrem rursus decesserint, aut investitura in eum quoque casum fuerit facta, si nempe possessor ejusque liberi decesserint, ut tractat Hartm. Pistor. dict. qu. 25. num. 15. & seqq. † Apparet hinc, longè diversam esse rationem hujus investituræ, & ejus, quam vulgò simultaneam appellant, quæ jus certum ac radicatum investito tribuit, Vid. 12 infr. Defin. 16. Ex quo & illud provenit, † quod licet simultanea investitura non nisi consentiente possessore concedi soleat, Hartm. Pistor. part. 2. q. 20. in pr. valeat tamen investitura de caducitate feudi 13 indifferenter, † sive sciente sive ignorante possessore facta fuerit, c. 10. Lehnrecht. c. si quis tamen investierit, de feud. dat. invic. leg. commiss. c. moribus. si de feudo defunct. content. sit int. dom. & agnat. vasall. Hart. Pistor. dict. qu. 25. n. 11.

Ita Domini in causa Henrici Wolrads von Verbitsdorff/ Mense Jun. An. 1630. (Verba sentent. Ist euch die Anwartsung und das Gedinge an N. P. Lehngute/ auffn Fall nemlich derselbe ohne Leibes-Lehns-Erben versterben möchte/ verschrrieben worden. Ob nun wohl solche Zusage/ unangesehen der Besizer des Lehnguts darum keine Wissenschaft hat/ zu recht beständig/ic.)

DEFINIT. II.

Dominus investituram de caducitate feudi factam, pendente conditione, revocare nequit.

- 1 **N**ihilominus tamen investitura hæc de feudi caducitate adeò firmiter Dominum obligat, ut pendente conditione pœnitere, factamque investituram revocare nequeat, sed promissionem suam omnimodo implere teneatur, arg. l. sicut. 5. C. de O. & act. l. ab emptione. 58. ff. de pact. Hartm. Pistor. part. 2. qu. 25. num. 21. Modest. Pistor. vol. 1. consil. 6. num. 20. 2 Schrader. de feud. p. 3. c. 2. n. 18. † Idque Hartm. Pistor. dict. loc. adeò extendit, ut si facultatem rei tradendæ Dominus habeat, præstando id quod interest, non liberetur, sed omninò investituram facere ac rem tradere cogatur. Quod tamen ipsi non concesserim, 3 † cum juris expediti sit, extra contractum emptionis-venditionis, possessorem ex promissione ac stipulatione, non præcisè ad tradendum obligari, sed præstando interesse liberari, l. 1. ff. de rer. permut. l. 5. §. 1. ff. de præsc. verb. Bartol. in l. stipulationes non dividuntur. 72. ff. de V. O. n. 39. † quod nec in foro Saxónico aliter obtinet, secundum tradita *Supr.* Constit. 1. 5 Defin. 15. † In eo tamen assentior Hartm. Pistor. dict. qu. 25. n. 62. quod si feudum morte vasalli apertum fuerit, investitus propriâ autoritate illud ingredi ac occupare queat, Lehnrecht/ cap. 57. ubi Gloss. lat. lit. D. Andr. Gail. lib. 2. obs. 152. n. 14. Matth. Coler. part. 1. decis. 93. n. 5. Modest. Pistor. part. 1. qu. 19. n. 3. Johan. Schneidew. de feud. part. 4. n. 11. Matth. de Afflict. decis. Neapol. 299. n. 2. & 23.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Ob nun wohl solche Zusage zu recht beständig/ und dannenhero der Lehnherr solche zu wiederuffen nicht berechtiget ist/ic.)

Carpz. Defin. Vol. I.

9 † Nisi hæc investitura de feudo certo fuerit concessa tùm, quando jam mors possessori instabat, atq; adeò propè erat, ut feudum ad eum, qui primam generatolem investituram acceperat, pervenire posset; † Vix enim tùm investitus suspicionem fraudis evitabit, *diß. cap. 7. Lehrecht/Hartm. Pift. diß. qu. 29. n. 9.*

Ita Domini in causa Christiani & Sebastiani Fratrum à Eöben / Mense Januar. Anno 1595. (Verba sententiæ: Ob gleich Marggraf Johannes zu Brandenburg / ic. hochlöblicher Gedächtniß / Hansen von Knobelsdorffen / und seinen männlichen Leibes-Lehns-Erben 1000. Fl. Rheinisch an Münze auff allen und jeden Lehn-Gütern / so im Zullischen Weichbild gelegen / und sich am ersten verledigen würde / zu rechtem Mannlehn / Anno 1539. aus Gnaden verschrieben; diweil aber dennoch von Marggraf Johann Georgen / Churfürsten zu Brandenburg / ic. Unserm gnädigsten Herrn / das Antheil Lehngut im Dorffe Langmeile / so auch im Zullischen Weichbilde gelegen / und Rudolph von Nassau zugestanden / auff desselben ohne Leibes-Lehns-Erben löblichen Abgang / curum Vater Bastian von Eöben / und euch seinen Leibes-Lehns-Erben in specie zu einem rechten und wahren Angefälle und Mannlehn An 1572. aus Gnaden verschrieben und getiehen worden / dessen possess ihr auch nach gedachtes von Nassau Absterben einbekommen / ic. So send ihr obbemeldtens Hansen von Knobelsdorffs Leibes-Lehns-Erben vorherührte 1000. Fl. zu bezahlen nicht schuldig / B. R. W.)

DEFINIT. V.

Etiam in foro Saxonico heres Domini investituram, de feudo Vasalli viventis factam, ratam habere tenetur.

- 1 **D**E jure communi dubium non est, quin Domino, qui feudum alienum in calum mortis possessoris alteri concesserat, ante possessorem defuncto, heres ejus investituram ratam habere cogatur, & de feudo dein aperto, investito teneatur, *c. l. qui success.*
- 2 *ren. c. 1. §. moribus. 2. si de feud. defunct. cont.* † Obligat enim promissio Domini heredes, nam ex qua personâ quis lucrum capit, ejus factum quoque præstare debet, *l. ex quâ personâ. 149. ff. de reg. jur. l. cum a matre. 14. C. de R. V.* † Et cur recusaret heres; quod retractare non potuit is, cujus hereditatem suscepit, ut inquit Jctus in *l. postulante. 44. ff. ad SC. Trebell.* Hartm. Pift. *part. 2. quest. 26. n. 1.* Herm. Vult. *de feud. lib. 1. cap. 10. num. 16.* Zas. *de feud. p. 6. n. 19.* Schrader.
- 4 *de feud. p. 3. c. 2. n. 33.* † In foro saltem Saxonico dubium movent *textus in c. 59. Lehnrecht. in verb. All Lehn ohne Gewähr darben der Folge / Et in c. 5. ubi: An dem Bedinge ist förder keine Folge nicht / ic. Nec non in c. 11. in verb. Denn maget nicht gefolgen an einem andern Herrn / ob der erste stirbet / ic.* † Ex quibus sanè textibus evincitur, ex concessione de caducitate feudi, heredes investientis minimè obligari, Matth. Col. *p. 1. decis. 88 n. 2.* Verùm quicquid etiam verbis juris Saxonici desitum est, † certè observantia aliud induxit; Et quod in foro etiam Saxonico heres Domini investituram de caducitate feudi factam, ratam habere debeat, jamdudum responsum ac judicatum fuit, teste Hartm. Pistor. *diß. qu. 26. n. 17.* † Quod hodiè in terris Electoratus Saxon. expressà lege confirmatum est, *b. Const. 45. quæ dispositionem juris communis observari jubet §. All diweil. vers. Wann ein Lehn herr weltliches Stand des / ic. ubi Moller. n. 3.* idque adeò verum est, † ut licet in concessione ejusmodi investituræ, dictio illa, (Wann sich das Lehn an uns erledigen wird /) addita, neque heredum mentio facta fuerit, † nihilominus hi obligentur, *l. si pactum 9. ff. de probat. l. si necessarias. 8. §. de vendendo. 4. ff. de pign. act. b. Const. 45. diß. §. All diweil / verb. Ob gleich seiner Erben darinnen nicht gedacht / Hartm. Pistor. diß. qu. 26. n. 2.*
- 9 † Quin et si vocabulum (*Tantum*) aliudvè simile investituræ appositum fuerit, personam tamen heredis haud exclusam censerit, tradit ibidem Hartm. Pift. *n. n.*

scilicet, † quod filius cum patre una eademque persona habeatur, *l. in suis. 11. ff. de lib. & posth. l. ult. in fin. C. de impub. & aliis subst. † & dictio illa taxativa (solum) personas extraneas excludat, secundum Bald. in l. ult. in fin. C. de act. empt. & Jason. in l. stipulatio ista. 38. in pr. ff. de V. O. n. 9.*

Ita Domini in causa Michael Hubeners zu Sörbig / Mens. Mart. Anno 1638. (Verba sententiæ: Hat euch N. N. an einem gewissen Stück Lehn-Guts / so Hans Kemler anteko in Besitz hat / auff dessen Absterben ohne männliche Leibes-Lehns-Erben das Bedinge und Anwartung verschrieben / wann nun gleich dabey des Lehn herrns Erben gar nicht gedacht worden / derselbe auch / ehe und zuvor Hans Kemler stirbe / und sich die *Conditio* eretnet / mit Tode abgehen möchte / ic. So wären doch nichts desto weniger seine des Lehn herrns Erben euch verbunden / und auff beabenden Todes-Fall Hansen Kemlers (wofern derselbe keine Lehn-Erben verliesse /) die würlliche Belehnung und Einräumung des versprochenen Stück Lehn-Guts euch wiederfahren zu lassen schuldig / ic.)

DEFINIT. VI.

Agnati tamen ex investiturâ Domini de caducitate feudi non obligantur.

Sed vera sunt hæc solum in heredibus Domini investientis, non etiam in agnatis jure feudi succedentibus: Etenim hi, quia ex pacto antecessorum proprio jure feudum consequuntur, neque à defuncto causam habent, † utique nec ejus factum præstare tenentur, *l. si quis domum. 9. §. hic subjungi. 1. ff. locat. † neque investituram, ab antecessore factam, ratam habere coguntur, Hart. Pift. p. 2. qu. 26. n. 21.* † Quamvis alter sentiat Matth. Coler. *part. 1. decis. 93. n. 7.* † Ex eadem pariter ratione nec fiscus ad traditionem feudi aperti investito faciendam obligatus est, si facta investitura de feudo non vacante, temporis progressu bona Domini ad eum fuerint delata, Hartm. Pift. *diß. loc. n. 22.* Schrader. *de feud. p. 3. c. 2. n. 26.* Matth. Wesenb. *part. 2. conf. 64. n. 3.* † Nempe, quia nec fiscus heredis loco est, nec à delinquente causam habere censetur, *arg. l. quoties. 14. ff. de novat. & l. fin. ff. de duob. reis stip. & promiss.* Pistor. *diß. loc.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. So viel aber des Lehn herrn Agnaten und Lehnsfolger anlanget / dieselbe send euch durch die beschene Verschreibung des Anfalls nichts verobliget / B. R. W.)

DEFINIT. VII.

Successor Episcopi investituram de caducitate feudi sine consensu Capituli factam, ratam habere haud obligatus est.

Nolo etiam, ea, quæ tradita fuere *Supr. Defin. 5.* extendi ad personas Ecclesiasticas: Nam si Archiepiscopus, Episcopus, Abbas vel Abbatisa absque consensu Capituli investituram ejus feudi, quod alius detinebat, eo tenore alicui dederit, ut post obitum ejus, qui possidet, habeat, & ante decefferit Episcopus quàm ille, qui feudum possidebat, † Successor ejus haud cogitur investituram ratam habere, *c. 1. qui feud. dar. poss. cap. 1. qui success. feud. dar. teneant. c. 1. de Clerico qui invest. facit.* Hartm. Pistor. *part. 2. quest. 27. num. 1.* Schrader. *de feud. p. 3. c. 2. n. 33.* Baro Schenk. *ad c. 1. qui success. feud. dar. teneant. n. 6.* Zasius *de feud. p. 6. num. 19.* † Nam, qui Episcopi in antecessorum loca substituuntur, non jure successionis, sed vel postulationis, vel electionis, & sic novo titulo, ac novo jure ad illam dignitatem atque officium ascendunt, *c. ad decorem 5. extr. de invest. c. 1. extr. de prebend. c. Apostolica. 7. caus. 3. quest. 1. c. 2. extr. de concess. prebend.* † Haud mirum ergò, quod factum eorum, quæ nullam ab antecessoribus causam habent, præstare non teneantur, Bald. in *l. 1. & ibi Jason. n. 14. ff. de Conf. Princ.* Hartm. Pistor. *diß. quest. 27. num. 3.* † Quod tamen limitant-

limitandum in casu, quo investitura de feudi caducitate consensu totius capituli facta fuerit. Nam tunc successor ad præstandam investituram jure obligatur, non tam ex personâ sui antecessoris, quam ex promissione Capituli, à quo electus causam habet, ac proinde merito factum capituli præstare tenetur, *l. ex quâ personâ 149. ff. de reg. jur. l. Pomponius 13. §. 1. ff. de acquir. possess.* † ut pluribus demonstrat Hartm. Pistor. *dict. qu. 27. n. 25. & seqq.* A quo licet dissentiat Andr. Fachin. *lib. 7. controuv. cap. 29.* † errorem tamen ejus luculenter refellit Simon Ulricus Pistor. *in addit. ad Hart. Pist. dict. qu. 27.*

Ita Domini in causa Henrici à Krosigk in Alsteben / Mens. April. Anno 1599. (Verba sententiz: Ob gleich Herr Albertus, weiland Erzbischoff des Primats und Erztistts zu Magdeburg / Hansen Reintzen / einem Bürger zu Mansfeld / auff den Fall / da Stephan Politz ohne Leibes- & Lehns- Erben versterben würde / etliche Thal-Güter und Saltz-Pfannen zu einem Angefälle oder Bedinge gegeben und gegeben / welches Bedinge nachmahls euch und euren Vorfahren beständiger Weise / und mit Einwilligung der nachfolgenden Erz-Bischöffe cediret und abgetreten worden; dieweil aber dennoch der Fall mit Stephan Politz nicht bey höchstenmeldter Erz-Bischöffen leben / sondern hernach sede vacante, ehe ihiger Erz-Bischoff Siegemund zur Regierung kommen / sich begeben / ic. So ist das Capitel / und hernach regierende Erz-Bischöffe / an der vorigen Erz-Bischöffe Handlung und Belehnung nicht verbunden / ic.)

DEFINIT. VIII.

Nec Dominus superior ex investitura de caducitate alicujus feudi à Domino inferiore factâ obstringitur.

Sunt porro & alii casus, quibus successores ex investiturâ de caducitate feudi, ab antecessoribus factâ, haud obstringuntur, quos vide *apud* Matth. Berlich. *part. 2. concl. 54. num. 28. & seqq.* † Quibus & hunc addo, si Dominus, qui aliquem de alieno feudo investivit, sine herede masculo decesserit, cujus feudum ac jura ad superiorem Dominum devolvuntur. † Qui certè tùm investituram, ab inferiore Domino de feudi caducitate alicui factam, haud ratam habere astringitur, Ludolph. Schrader. *de feud. part. 3. c. 2. num. 26.* Nempe, quia ad superiorem Dominum hoc casu feudum, non jure successionis, † sed per viam consolidationis devolvitur, ut sit promissio & factum inferioris Domini, quod superiorem Dominum, qui heres non est, haudquaquam obligare queat. † Neque ex investiturâ ejusmodi, de feudi caducitate factâ, jus reale, sed actio solummodo personalis investito competit, secundum tradita Modest. Pistor. *vol. 1. cons. 6.* Schrader. *dict. loc. n. 32.* & docet in simili Hartm. Pistor. *part. 2. qu. 26. n. 21. & 22.*

Ita Domini in causa Christophori Sigismundi à Bihla, Mens. Octobr. Anno 1598. (Verba sentent. Ob nun gleich von wohlgedachtem Grafen zu Hohenstein / ic. Euer Vater und ihr das Bedinge und die Anwartung an derer von Scheidungen Güter auff ihrem Todesfall erlanget; Dieweil aber dennoch sich der Todesfall mit deme von Scheidungen allererst begeben / wie allbereit der Herr Graff verstorben / und die Graffschaft Hohenstein dem Stifte Halberstadt ratione directi domini heimgefallen gewesen / ic. So habt ihr auch zu mehrgedachten des von Scheidungs Lehngütern wider das Stifte Halberstadt kein beständig Recht oder Anforderung anzuziehen / W. R. W.)

DEFINIT. IX.

Investitura in casum mortis facta, etiam ad investiti heredes transmittitur.

Quemadmodum Domini investientis heredes ad investituram de feudi caducitate factam obligantur, *Supr.* Defin. 5. † ita è contra ex parte Vasalli, in casum mortis investiti, investitura hæc morte ejus non expirat, sed ad heredes defuncti transmittitur, Hartm. Pistor. *p. 2. qu. 25. n. 28.* Daniel. Moller. *hic n. 2.* Christ. Zobel. *p. 2. differ. 39. n. 7.* Matth. Col. *Carpz. Definit. Vol. I.*

p. 1. decis. 88. num. 1. Vult. *lib. 1. de feud. cap. 7. num. 51.* † Etenim investitura de feudi caducitate non, ad instar legati se habet, quod in diem incertam relictum mortuo antea legatario in heredem non transfertur, *l. 1. §. si quis sub conditione. 14. ff. ut legat. nomin. caveat. l. si dies 21. ff. quando dies legat. ced.* † sed propius ad stipulationem & contractum accedit, cujus hæc est natura, ut pendente etiam conditione in heredes transmittatur, §. 4. *vers. ex conditionalibus Inst. de V. O. l. veteris. 13. C. de contrab. & comm. stipular. l. si quis 36. l. si Titius. 57. ff. de V. O.* † Ac licet de jure Saxonico aliud sancitum reperiat in *Lehnrecht / cap. 11. vers. Er kan es auch nicht erben an seinen Sohn / ic. c. 26. vers. An gefall / ibi: Da ist keine Folge an / man erbet es auch nicht an die Söhne / ic.* † Hæc tamen dispositio hæc juris Saxonici usu recepta non est, sed secundum regulas juris communis semper pronunciatum fuit, † scilicet, ut spes hæc investituræ etiam in foro Saxonico ad heredes investiti transmittatur, † Quod etiamnum ita observandum, ait Hartm. Pistor. *dict. qu. 25. n. 35.* Moller. *hic n. 4.* Vult. *dict. c. 7. n. 57.*

Ita Domini in causa Sebastiani à Witzlebens / Mens. Majo, Anno 1632. (Verba sentent. Habt ihr an etlichen Lehn-Gütern / auff den Fall die Besizere ohne männliche Leibes- & Lehns- Erben verstarben / die Anwartung und das Bedinge erlanget / wann ihr nun gleich / ehe und zuvor sich ein Anfall begeben möchte / versterben würdet / ic. So hätten sich doch eure Erben dessen zu erfreuen / und es würden dieselben sodann mit dem verlebigen Lehn-Gute würcklichen billich belegen / W. R. W.)

DEFINIT. X.

Ne quidem in foro Saxonico renovatio investituræ facta de feudo Vasalli adhuc viventis necessario petenda est.

Multis sanè persuasum est, in foro Saxonico investitum de feudo Vasalli viventis renovationem investituræ petere debere, eo casu, quo aliâ investituræ renovatio necessaria est, secundum Gloss. *in cap. 25. Lehnrecht / num. 4. vers. Doch also / daß dem dem das Bedinge gegeben war / dem Bedinge gefolget hätte / ic.* † Nec, uti videtur, sine ratione, quum jus simultaneæ investituræ non petita renovatione extingatur, Hartm. Pistor. *p. 2. qu. 20. n. 32.* † Multo magis ergo investitura in casum mortis Vasalli facta, † quæ jus reale investito haud tribuit, juxta tritam juris regulam, † quâ facilius tollitur jus nondum plene quæsitum, quàm id quod perfectè constitutum est, & radices nunc egit, *l. patre furioso. 8. ff. de his qui sunt sui vel alieni jur. l. qui Roma. 122. §. Flavius. 2. ubi Bartol. & Jason. ff. de V. O.* † Sed nullibi in foro Saxonico de renovatione hujus investituræ, de feudo Vasalli viventis factæ, quicquam dispositum reperitur: Merito ergo in foro etiam Saxonico standum est Regulis juris communis, ubi planum & expeditum, † investituræ renovationem prius necessariam non esse, quàm si possessionem Vasallus nactus fuerit, non possidentem verò ob non petitam renovationem jus suum haudquaquam amittere, Bald. *in l. solemnibus. 25. in fin. C. de R. V.* Schrader. *de feud. p. 6. c. 2. n. 21.* Joh. Schneidewin. *in epit. feud. dal. p. 5. num. 35.* Henning. Goeden. *consil. 13. num. 19.* † Quin potius, investituræ renovationem in foro Saxonico haud requiri, sed tùm demum, quando conditionis casus evenerit, ac possessio feudi ad investitum delata fuerit, investituram intra annum & diem ab eo tempore computandum, esse renovandam, disertis verbis disponitur † in *Lehnrecht / cap. 57. ibi: Da er aber starb / da ward es sein recht Lehn sonder Bedinge / also doch / daß er es dem Herrn erinnern binnen*

- binnen seiner rechten Jahrszeit. *Et paulo post:*
 9 **Stirbt auch ein Herr/** *ic.* † Quod & expresse confirmatum est, *b. Const. 45. §.* **So viel aber die Folge des Bedinges/** *ic.* Matth. Berlich. *p. 2. concl. 54. n. 56.*
 10 † **Ac ita intelligi debet** *Gloss. dist. cap. 25. Lehnrecht/* ut scilicet possessore feudi mortuo demum intra annum spacium, Vasallus Dominum requirere tenetur: † *Quamvis & alias Glossæ autoritas tanta non sit, ut contra manifesta juris feudalis capitula quicquam probare queat. Hartm. Pift. dist. quest. 31. n. 11.*
 11 † **Minus verò urget argumentum à simultaneà investiturà desumptum;** Ex hac enim jus quoddam perfectè Agnatis est quaesitum, quod ut conservetur, iniquè non sit, investitum ad renovationis petitionem adigi. † *At hoc in casu, quod de feudi demum caducitate facta est investitura, omnis effectus in futurum incertæ conditionis eventum differtur c. 1. moribus, si de feudo defunct. cap. 57. Landrecht vers. zu vor aber war es.* Adeoque nec investitus in casum mortis Vasalli veram investituram habere censetur,
 12 † **cum id, quod sub conditione positum est, non dicatur esse in dispositione,** *l. cedere diem. 213. ff. de V. S.*
 13 **Dd. in l. ita stipulatus. 115. de V. O.** † **Deficiente autem verà investiturà, quid opus erit renovatione?** Hartm. Pift. *dist. qu. 31. num. 13.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Und es warden eure Erben/umgesehen ihr dem Bedinge auff begehenden Soll niemahls Folge gethan/ mit dem verledigten Lehnrechte wärdlichen billich belieffen/W.R.W.)

DEFINIT. XL

De jure communi feudali extra forum Saxonicum, Collaterales Agnati non nisi in feudo antiquo succedunt.

- 1 **N**on ut filii atque nepotes aliique descendentes, *c. un. §. hoc quoque sciendum. 4. de his qui feud.*
 2 **dar. poss. c. un. de ant. success. feud.** † **ita & Collaterales Agnati in feudis indifferenter succedunt:** Etenim ad feuda quidem paterna seu antiqua admittuntur, *dist. c. un. §. 4. c. un. §. hoc quoque observatur. 2. de success. feud.* † **etiam hodie in infinitum,** Hartm. Pift. *part. 2. qu. 19. num. 13.* Herm. Vult. *de feud. lib. 1. c. 9. n. 105.* † **Sed in feudo novo à successione prorsus arcentur.** Adeoque si frater feudum de novo acquisiverit, ac postea sine herede masculino mortuus fuerit, frater aliive Collaterales ei non succedunt, *c. un. §. cum vero Conradus. 2. de his qui feud. dar. poss. c. un. in pr. de frat. de nov. feud. invest. Zas. de feud. part. 3. num. 23.* Vult. *dist. cap. 9. n. 102.* Sonnbec. *de feud. part. 9. n. 79.* **Quod ipsum tamen semper ac indifferenter verum haud est:** † **Quid enim, si de fratris & agnatorum successione Vasallus in investituræ literis sibi prospexisset,** *dist. c. un. vers. nisi facta fuerit eo pacto de frat. de nov. feud. invest. Zas. dist. part. 3. num. 24.* Vult. *dist. loc.* † **Vel si fratres in bello simul feudum aliquod acquisivissent cum Domino adversus hostem militantes,** *cap. ult. de benef. frat. & qualis. frat. Zas. dist. loc. n. 26.* Sonnb. *de feud. part. 9. num. 83.* † **Aut quid, si feudum cui libet fratrum fuerit concessum in solidum,** *Zas. n. 27.*
 3 † **Quibus certè, aliisque similibus casibus, de quibus videatur Vult. dist. loc.** Collaterales etiam in feudo novo ad successionem admitti, ex juribus allegatis expeditum est.

Ita Domini in causa Maria Magdalenz, Comitissa zu Solms und Hohenlohe/ *ic.* Nacher Würzburg/ Monse Majo, Anno 1634.

DEFINIT. XII.

In foro etiam Saxonico filii ac descendentes in infinitum in feudo succedunt.

Quoad lineam rectam descendantem inter jus feudale Saxonicum & commune nulla existit differentia in puncto successionis feudalis. † **Nam & in foro Saxonico filii in feudis patri succedunt, ut est clarus textus in cap. 21. Lehnrecht. ibi:** **Es vererbet niemand kein Lehn/ denn allein der Vater auff seinen Sohn/** *ic.* 22. 27. 45. 55. Lehnrecht. Modest. Pift. *vol. 2. consil. 40. n. 2.* Hartm. Piftor. *part. 2. qu. 19. n. 41.* † **Et si verò hocce textus quidam ad solos filios restringere velint, excludentes à feudi successione nepotes, ut videre est apud Zobel. part. 3. differ. 19. n. 23.** eam tamen interpretationem † **vel sola observantia fori Saxonici refellit, ac non minus ad nepotes, aliosque descendentes in infinitum, quàm ad filios ipsos, dispositionem illam juris Saxon. extendi debere, inde patet, † quod appellatione filiorum non raro nepotes & reliqui descendentes veniant l. filii. 84. l. justa. 201. ff. de Verb. sign. † præsertim in materia favorabili, quæ largam recipit interpretationem, ut docet Bartol. & Dd. in l. liberorum. 220. ff. d. tit. in l. Gallus. 29. §. 6. vers. ut instituens. ff. de liber. & posth. Hartm. Pift. *dist. quest. 19. n. 49.* Zobel. *dist. loc.* † **Quin & de liberis loquitur cap. 22. Lehnrecht. ibi.** **Er erbet auch das Gut auff seine Kinder/** *ic.* † **Liberorum autem appellatione omnes comprehendendi descendentes, nepotes nimirum ac deinceps cæteros, extra dubium est, l. liberos. 10. ff. de Senator. l. idem erit. 3. §. liberos autem 6. ff. de assign. libert. l. liberorum. 220. ff. de V. S.** Jacob. Schult. *in addit. ad Modest. Pift. part. 3. qu. 118. n. 11.* Jacob. Menoch. *lib. 4. præsumpt. 84. n. 25.***

Ita Domini in causa Caspari à Ebbens/ Monse Majo, Anno 1629. (Verb. sent. Ist euer Vater und Anverwandter ohne Leibs-Lehns-Erben Todes verfahren/ und hat nebenst etlichen Erbgütern auch ein Lehngut nach sich verlasssen. Ob nun wohl auch nach Sächsischen Rechten die Söhne/ und dero fernere Leibs-Lehns-Erben zur succession der Lehn Güter zugelassen werden/ *ic.*)

DEFINIT. XIII.

Agnati & Collaterales in foro Saxonico non nisi ex vi ac jure simultanea investitura in feudis succedunt.

Alia verò est ratio Agnatorum & Collateralium in foro Saxonico; Nam hisce in feudi successione nullus relinquitur locus, quod non modò usu longissimo comprobatum, ut vix ulla supersit hac de re dubitatio, † **sed & textibus in Lehnrecht/ cap. 21. vers. Es erbet auch niemand kein Lehn/ & cap. 32. in pr. vers. Wenn sie sich aber also theilen/** † **ac rationibus ab Hartm. Pift. part. 2. q. 19. satis firmatum est. † Attamen ne ipsis omnis ad feudum agnatorum perveniendi via præcluderetur, adinventa est ratio, quæ non modo agnatis, sed & personis penitus extraneis jus succedendi conceditur, nempe si, consentiente Vasallo, cum ipso simul de feudo se investiri curaverint: Unde jus simultaneæ investituræ originem duxit (die gesammte Hand.) † Cujus solo vigore hodie Agnati & Collaterales, aliæque extraneæ personæ ad feudi successionem admittuntur, non solum in feudo novo, quod minus forsan dubium habet, † sed & in feudo paterno vel antiquo, in quo non magis agnati absque simultaneà investiturà succedere possunt, *b. Const. 45. dist. cap. 32. Lehnrecht/ Hartman. Piftor. dist. qu. 19. & quest. 20. in pr. Andr. Rauchb. part. 2. quest. 21. n. 20. & seqq. Modest. Piftor. vol. 2. consil. 11. num. 34. Matth. Coler. part. 1. decis. 52. n. 2. & seqq. Andr. Gail. lib. 2. obs. 151. n. 5. Reinhard. part. 3. differ. 10. Ludov. Fachl. differ. 29. Zobel. p. 3. differ. 19. n. 4.* † **Quin nec in feudo hereditario agnatos jure sanguinis vel hereditatis, sed ex solâ vi & jure simul.****

simultaneae investituræ succedere, clarissimum est ex Ordin. Elector. Torgens. de Anno 1583. tit. Welcher Gestalt die Agnaten und Mitbelehnten. §. Dieweil denn in solchem Zweifel/xc.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Dieweil aber dennoch solches allein in linea descendenti statt hat / auff die Vettern und Collaterales aber / als welche so wohl als andere extraneae personæ einig und allein ex jure simultaneae investituræ in Lehn-Gütern succediren/leinesweges zu extendiren/xc.)

DEFINIT. XIV.

Effectum non habet simultanea investitura, nisi utriusque tam possessoris, quam investiti consensus accesserit.

- A**T dixeris, simultanea hæc investitura, nonne successionem bonorum adhuc viventis concernit, ac propterea captandæ mortis votum inducere videtur? quod utrumque velut à bonis moribus alienum ac plenum tristissimi & periculosissimi eventus, jure est improbatum, l. ex eo. 4. C. de inutil. stipulat. l. ult. C. de pact. l. pactum quod dotali. 3. C. de colat. l. si quis mihi bonâ. 25. §. an nominatim. 6. ff. de acquir. hered. † ita quidem est, & longâ potius usurpantium consuetudine, quàm scripto jure, simultanea investitura introducta videtur, Hartm. Pist. p. 2. qu. 20. n. 4. † Attamen nec rationi juris contrariatur: Idque vel exinde patet, quod ex simultaneâ investiturâ ut plurimum inter Vasallos mutua & reciproca nascatur obligatio, & communio sive societas ratione successionis, ita ut semper alter in alterius feudo simultaneam habeat investituram, Modest. Pist. vol. 2. consil. 40. n. 22. & part. 4. qu. 159. Hart. Pist. di. qu. 20. num. 2. vers. Unde plerumque. † Valent autem pacta reciproca de successione hereditatis, Andr. Gail. lib. 2. observ. 126. n. 2. Hippol. sing. 333. † Sed nec illud pactum jure reprobatum, quod sit cum consensu ejus, de cujus hereditate agitur, l. ult. C. de pact. Quidni ergo valeret jus simultaneae investituræ, † cujus proprium ac essenziale est, ut non inscio, sed consentiente possessore feudi, cum quo simul quis est investiendus, impetretur, ut firmat satis Hart. Pist. di. qu. 20. in pr. & n. 22. Modest. Pistor. di. consil. 40. num. 55. † Et confirmatur hoc expressâ sanctione Elector. Saxon. in Ord. Torgens. de Anno 1583. tit. Welcher Gestalt die Agnaten und Mitbelehnten/xc. §. Jedoch ist solches/xc. † Alioquin sanè investitura simultanea obstaculo non erit, quod minus possessor pro libitu feudum in præjudicium simultaneè investiti alienare possit, Hartm. Pist. di. n. 22. Perinde ac si consensus & factum simultaneè investiti nullum accessisset. † Quod sanè casu integrum est possessori de feudo adhuc pro libitu disponere & investitum à jure nec dum plenè quæsito excludere. † † argumento eorum, quæ docet Bart. in l. 3. ff. de serv. exportand. & latius de hæc re Hart. Pist. di. qu. 20. num. 18. & seqq. † Quod & dispositum in Ordin. Torgens. de Anno 1583. di. §. Jedoch ist solches/ vers. Zuvorn und ehe dann die andern/xc. Ex quo manifestum est, † utriusque tam investiti, quàm possessoris consensum requiri ad hoc, ut effectum habeat, jusque succedendi tribuat simultanea investitura, prout demonstrat Hartm. Pistor. observ. 41. † Quin & hodie præstito demum homagio, simultaneè investito jus reale acquiritur, Vid. infr. Const. 48. n. 9.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Und es aber in gegenwärtigem Fall diese Gelegenheit hat, daß ihr mit Vorwissen und Einwilligung gedachtes eures Vettern/als damaligen Besizers des Lehn-Guts/in die gesammte Hand nicht mitgenommen/nach dahero beständiger Weise das jus simultaneae investituræ erlanget/xc. So habet ihr euch auch der succession zu hieselbem Lehn-Gute nicht anzumassen/W. N. W.)

Et in causa fratrum Nobilium à Seebach zu Oppenhausen und Cammersehl/ Mens. Jun. Anno 1634.

DEFINIT. XV.

Jus simultanea investitura nemini invito auferri debet.

Utriusque ergo consensu, investiti scilicet ac Vasalli possessoris; dum simultanea investitura quali contrahitur, Definit. preced. Modest. Pistor. p. 4. qu. 159. n. 18. consequens huic est, † obligatio nem inde natam, seu jus simultaneae investituræ non solum personam investiti respicere, sed & utrinque ad descendentes tam ejus, qui investituram impetravit, quàm alterius, cum quo investitus est, transmitti, † & sic ex parte utriusque activè & passivè ad heredes transire, perinde ut reliqua jura ex contractibus provenientia ad heredes, & contra heredes transferuntur, l. veteris juris. 13. & l. ult. C. de contr. & committ. stipulat. † Nec minus heredibus nostris, quàm nobismet ipsis prospicere voluisse, juris præsumptione censetur, l. si pactum. 9. ff. de probat. l. juria gentium. 7. §. pactorum. 8. ff. de pact. Hartm. Pist. p. 3. qu. 20. n. 6. & 8. † Cumque jus simultaneae investituræ ex obligatione acquiritur, Modest. Pistor. di. loc. tam naturalis pariter æquitatis, quàm juris ratio dicitur, jus simultaneae investituræ nemini invito auferri, nec quocumque modo immutari, in quo eo investito præjudicari posse, Hartman. Pistor. di. qu. 20. n. 11. † Scilicet quia jus alicui quæsitum sine proprio ipsius facto, ab altero auferri non potest, l. 2. in pr. ff. de his qui sunt sui vel alien. jur. l. fin. ff. de pact. l. qui Roma 122. §. Flavius. 2. ubi Dd. ff. de Verb. Obligat. † nec debet alteri per alterum iniqua conditio inferri, l. non debet. 74. ff. de reg. jur. l. quidam. 25. §. si quis filium. 2. ff. ad Scutum Trebell. l. de pupillo. 5. §. si plurium. 5. ff. de oper. nov. nunciat. † Sed quod mutuo plurium consensu contractum est, non nisi mutuo ipsorum consensu dissolvi potest, §. ult. Inst. quib. mod. toll. obligat. l. nihil tam naturale 35. ff. de reg. jur.

Ita Domini in causa Mariz Magdalenz Viduz von Dettlingen/ Comitissa zu Solms/ Schwarzenberg und Hohenlohe/ Menke Majo, Annn 1634.

Et in causa Caroli Günthers à Seebach/ Mens. Nov. Anno 1602.

DEFINIT. XVI.

Simultanea investitura jus in feudo tribuit investito, unde & ei actio revocatoria datur contra tertium possessorem.

EA simultaneae investituræ est natura, ut non solum jus succedendi suapte essentiâ secum afferat; etiam si in instrumento investituræ simpliciter & absque expressione successionis conjuncta manus fuerit concessa, Hartm. Pistor. p. 2. qu. 20. num. 6. † sed & jus firmum ac radicum in ipso feudo tribuat, ein beständig Recht an dem Lehn/ ut loquitur Ord. Torgens. de An. 1583. tit. Welcher Gestalt die Agnaten und Mitbelehnten/ vers. Jedoch ist solches/xc. † Ex quo simultaneè investitus, feudo sine ejus consensu alienato, contra tertium possessorem actionem revocatoriam habet, infr. Const. 48. & 49. p. 2. Hart. Pist. di. qu. 20. n. 25. Etenim simultaneè investiti possessionem quidem realem non accipiunt, † attamen jus tam firmum ac in ipso radicum acquirunt, ut nec feudum sine eorum consensu oppignorari, vendi, vel quolibet modo alienari queat, b. Const. 45. §. Wann dann jemand sein Lehngut/xc. † ad instar juris, quod agnatis jure communi feudali alioqui competit, c. 1. Titius. Si de feudo defuncti. c. 1. de alienat. feud. patern. c. 1. §. porro qualis. olim feud. poter. † Quidni ergo simultaneè investitis pro conservando hoc jure actio revocatoria competeret, ad exem-

plum Favianæ, quâ revocantur alienata in fraudem patroni, l. 1. ff. si quid in fraud. patr. l. 1. § 2. C. si in fraud. patron. alien. fact. fuer. ut latius deducit Hart. Pist. dict. q. 20. num. 26. † in quo ipso essentialis differentia hujus simultaneæ scilicet, & abusivæ investituræ de feudi caducitate factæ, consistit. † Nam hæc nullum prorsus jus in re, neque adeo actionem realem tribuit, ad quam nec propterea consensus Vasalli possessoris necessariò requiritur, ut dixi *Supr.* Definit. 1.

Ita Domini in causa Friderici à Raschwitz zu Mensdorf/ Menſe Decembr. Anno 1633.

Et in causa quorundam Comitum ad consulcationem Jobſten von Cannerorffs/ Menſe Nov. Anno 1602.

DEFINIT. XVII.

Petenda est necessariò renovatio simultaneæ investitura, quâ omiſſa, jus investitura amittitur, nec investito ulterius actio revocatoria competit.

DE jure quidem communi expeditum est, quod Vasallus feudum non possidens haud teneatur petere renovationem investituræ, Wefenbec. part. 1. consil. 15. num. 35. Henning. Gœden. consil. 13. num. 20. Herm. Vultej. lib. 1. de feud. cap. 7. n. 81. Modest. Pist. consil. 38. num. 22. & consil. 40. num. 12. vol. 2. † Aliter verò se res habet in foro Saxonico, ubi necessariò renovatio investituræ petenda est toties, quoties possessio feudi, de quo simultaneè quis est investitus, † vel per mortem Domini, vel per mortem Vasalli & possessoris interrumpitur, in tantum, † ut omiſſa renovatione jus simultaneæ investituræ perditum sit, cap. 32. Lehnrecht/ vers. Es sey dann/ daß einem die Anwartung/ etc. Modest. Pist. dict. consil. 40. num. 19. Schurff. cent. 1. consil. 16. num. 1. Matth. Coler. part. 1. decis. 83. num. 1. † Quod & in terris Electoratus Saxonici expressa sanctione confirmatum est, hâc Const. 45. §. Der gesammten Hand aber/ ubi Moller. num. 2. Hartm. Pist. part. 2. quest. 20. num. 32. † Non ergò locus dabitur successioni in feudo, omiſſa renovatione simultaneæ investituræ, sed omnes, qui aliquando succedere volunt, renovationem petere necesse habent, etiam si plures existant filii defuncti Vasalli. † Nam si unus vel alter renovationem omiserit, à simultanea investitura exclusus erit, nisi omnes simul unum elegerint, qui tanquam curator omnium nomine renovationem petat, ut plerumque usu observatur, Zaf. de feud. part. 7. num. 10. Mynſing. cent. 5. observ. 9. Hartm. Pist. lib. 2. observ. tit. de feud. 54. obs. 19. num. 2. & seq. † Estque exceptio non factæ renovationis adeo exclusiva, ut non solum ab ipso feudi Domino, aliisque agnatis simultaneè investitis, sed etiam à tertio quopiam, in quem feudum forsan est alienatum, objici possit ad impediendam actionem revocatoriam, Hartman. Pist. dict. quest. 20. n. 33. † Perdito namque jure simultaneæ investituræ, nec actio revocatoria inde proveniens ulterius competere potest, Joh. Zanger. de except. part. 3. cap. 26. num. 248. & seqq. Hartman. Pist. dict. loc.

Ita Domini in causa Caroli Günthers à Seebach/ Menſe Nov. Anno 1602. (Verba sentent. Ob nun der Agnat in zweyen oder dreyen unterschiedlichen Fällen der gesammten Hand keine Folge gethan; So wäre er derselben verlustig/ und demnach bemeldtes Lehn von Käuffern als tertio possessore zu revociren nicht befugt/ W. N. W.)

DEFINIT. XVIII.

Non perdit feudum vel jus simultaneæ investitura, qui justâ causâ impeditus intra annum & diem renovationem investitura non petiit.

Indubitati juris est, quod intra annum & diem à morte Domini vel Vasalli renovatio investituræ

peti debeat hâc Const. 45. §. Der gesammten Hand aber/ etc. ubi Dan. Moller. num. 2. Matth. Coler. part. 1. decis. 83. † Quod ipsum tamen notabiliter limitandum est, si justa ex causa Vasallus id facere impeditus fuerit, puta, ob bellum, pestem, vel Domini absentiam, &c. ut uno ferè ore tradunt omnes, teste Rosenth. de feud. cap. 6. conclus. 56. numer. 1. Zaf. de feud. part. 7. numer. 5. Matth. Wefenbec. part. 1. consil. 41. n. 59. Schrad. de feud. part. 6. cap. 2. num. 56. † Siquidem dolosa demum renovationis intermissio privationem feudi vel simultaneæ investituræ meretur, secundum tradita in §. ult. de prohib. feud. alien. per Lothar. Schneidew. de feud. p. 5. num. 2. Hartm. Pist. part. 2. quest. 31. num. 2. dict. consil. 41. n. 62. † At qui in dolo non est, qui justam omiſſionis causam, prætereundere potest, siquidem quælibet probabilis causa, etiam † fatua & insulsa à dolo excusat, l. igitur. 12. §. 1. ff. de liber. caus. Arius Pinell. in l. 2. p. 2. cap. 3. num. 18. C. de resc. vendit. Jul. Clar. lib. 5. recept. sent. quest. 60. num. 22. Wefenb. part. 1. consil. 23. n. 28. Rosenth. dict. conclus. 56. n. 3.

Ita Domini in causa Abrahami & Joachimi à Dypren zu Oberhartmansdorff/ Menſe Aug. Anno 1630. (Verba sentent. Ob ihr nun wohl die Lehn binnen Jahr und Tag nicht gemuthet/ zu welchem Ende der Fiscal um eine Einziehung derselben angeſucht. Dieweil es aber dennoch um die Lehnsmuthung diese Beschaffenheit hat/ daß bey der damaligen Landkündigen Rebellion und Kriegsunruhe die Lehn nicht gesucht werden können/ und ihr euch gleichwohl nochmahls binnen Jahr und Tag à tempore cessantis impedimentis angeben/ und die Lehn gemuthet/ also daß euch auch keine Schuld zugemessen werden kan/ inmassen ihr denn/ daß solcher Verzug der Lehnsmuthung von euch nicht dolosè oder aus Nachlässigkeit geschehen/ cydlichen zu erhalten erbötig/ etc. So erscheinet daraus allenthalben so viel/ daß ihr euch der Lehn und gesammten Hand an obgedachten Lehnsgütern nicht verlustig gemacht/ sondern ihr werdet dabey nochmahls billich gelassen/ W. N. W.)

Et in causa Joachimi à Stutterheims/ Menſe April. Anno 1635.

DEFINIT. XIX.

Ætati pupillari tempus petende investitura non currit.

Ætati pupillari tempus petendæ investituræ non currit, ideoque minores annis quatuordecim, etiam habentes tutorem ipso jure tuti sunt, † nec ipsi, nec tutores ad petendam renovationem investituræ, & fidelitatem præstandam compelli possunt, c. 1. quo tempore miles. c. un. §. si quis deceſſerit. Joh. Schneidewin. de feud. p. 3. n. 101. Henr. Rosenth. de feud. c. 6. concl. 41. Wefenb. de feud. c. 8. n. 7. Zaf. p. 7. n. 8. Jul. Clar. in §. feudum q. 49. n. 4. Vult. de feud. lib. 1. cap. 7. n. 64. † Idque à quibusdam adeò extenditur, ut duobus filiis, feudum commune habentibus, major propter minorem excusetur, Vult. dict. cap. 7. num. 66. Schrader. de feud. p. 6. cap. 2. num. 27. † Quod non saltem concesserim, si res sit indivisa, non recipiente feudo commodam divisionem, secus verò si dividi possit, † ut docet pluribus Rosenth. dict. concl. 41. lit. c.

Ita Domini in causa Abrahami à Milla & Corſortium, Menſe Jan. Anno 1586. (Verba sentent. Ob nun wohl Hans von Milla nach Absterben Wilhelm Berpds die Lehn in gedährender Zeit nicht gesucht. Da aber dennoch gedachter Hans von Milla der Zeit unmündig gewesen/ und so bald er seine mündige Jahre erreichet/ in Jahrsfrist der Lehn Folge gethan/ und die gesammte Hand erhalten/ so würde er nebenst euch und den andern zu obgemeldter Lehn billich zugelassen/ W. N. W.)

DEFINIT. XX.

Excusat quoque ignorantia investituræ, quo minus feudum vel jus simultaneæ investitura ob non justo tempore petitam renovationem perdat.

Non minus quoque ignorantia justam excusationis causam præbet non petite renovationis investituræ intra annum & diem, † nempe, si ignoraverit

3 raverit investitus dominum aut Vasallum decessisse, ac casum renovationis contigisse, quia † à tempore scientiæ demum hoc tempus currere incipit, *b. Const. 45. §. Der gesammten Hand aber/ıc. in fin.* Innerhalb Jahr und Tag von Zeit der Wissenschaft an Folge zu thun pflichtig seyn / *ubi Dan. Moll. num. 2.* † Nec enim ignorantia, modo non sit crassa, dolum arguit, Rosenth. *de feud. c. 6. conclus. 47. num. 4.* Joseph. Malcard. *de probat. vol. 2. concl. 536. num. 9.* Menoch. *lib. 5. presump. 3. n. 31.* qui tamen solus poenam privationis meretur Definition. 8. † Hinc & fit, quod in longinquis regionibus abtens facilius excusetur, quippe quod mors Vasalli aut Domini non tam citò ad ejus notiã pervenire queat, *Gloss. inc. 1. §. Titius. Si de feudo defunct. content.*

6 Matth. Berlich. *part. 2. conclus. 53. num. 38.* † ubi porro dicit, eum, qui ex longissima provincia, puta, ex Pomerania, Bohemia, Palatinatu, &c. hisce in terris simultaneam investituram impetravit, toties, quoties casus aliquis accidit, renovationem investituræ petere haud necesse habere, sed feudo aperto ad successione nihilominus admitti, † modò semel simultaneè fuerit investitus.

Ita Domini in causa Ernesti à Pontsau/ Menfe Septembra Anno 1601. (Verb. sent. So hãttet ihr euch an solcher Mitbelehnung/ wofern wider euch der Wissenschaft halber ein anders nicht ausgeföhret werden könnte / nicht versümet / sondern wann ihr innerhalb Jahr und Tag von Zeit an der erlangten Wissenschaft die Lehn gemuchet / würdet ihr dazu nochmahls bũlich gelassen/ıc.)

Et in causa Hugonis Abbatis ac Domini in Neuenzella/ Menfe Mart. Anno 1629. (Verba sentent. Daß ein Lehmann binnen Jahr und Tag von Zeit an der erlangten Wissenschaft/ da der Lehnherr Todes verfahren/ die Lehn zu muthen/ und um renovation derselben Ansuchung zu thun schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. XXI.

Feuda rustica vel exigua, de quibus servitia militaria non præstantur, ob renovationem justo tempore non petitam haud amittuntur.

1 **C**onsuetudine alicujus loci si introductum fuerit, ut feudo investitus non privetur ob negligentiam non factæ renovationis investituræ intra annum & diem, dubium haud est, † quin eã omninò standum erit, præsertim si de renovatione simultaneæ investituræ agatur, quæ de jure communi incognita, usu & consuetudine tantummodo fuit inducta, Hartm. Pistor. *part. 2. quest. 20. num. 5.* † Quidni ergo contrariò usu ac consuetudine rursus tolli poterit, *l. de quib. 32 ff. de ll. l. 1. C. qua sit longa consuet. l. 35 ff. de reg. jur.* † ita & consuetudine hæcenus invaluit, ut possessores investiti de feudis exiguis & parvis, de quibus pensiones tantummodo annuæ, non etiam servitia personalia, vel militaria præstantur, ut sunt vulgo in pagis die Schulken oder Nichters Güter/ Mannlehn/ jure suo non cadant in foro Saxonico, etiam si intra anni & diei spacium renovationem investituræ non petierint, Matth. Wesenbec. *de feud. cap. 15. vers. si ergo Vasallus, &c.* Sonsbec. *de feud. part. 11. num. 24.* † Quod forsã exemplo bonorum emphyteuticorum, quibus feuda ejusmodi

6 exigua simillima habentur, inductum fuit, † horum namque Possessores etiam post tempus elapsum cum persolutione poenæ arbitrariæ admitti, dixi *Supr. Constitut. 39. Definit. 5. Berl. decis. 68. n. 12.* Georg. Frantzk. *de laudem. c. 5. num. 54.* † Vel dici potest, Renovationem investituræ intra annum & diem tam strictè & sub poena privationis propterea exigui, quod regulariter fenda gratis concedantur, nec quicquam pecuniæ vicissim Domino præstetur, ut Vasallus eo ipso contestetur, se feudum beneficio potius Domini & primi acquirentis, quàm successione obtinere,

Rosenth. *de feud. c. 6. concl. 29. num. 6.* Frantzk. *de laudem. c. 8. n. 15.* † Atqui hanc rationem in feudis parvis & exiguis, de quibus certæ pensiones annuæ præstandæ veniunt, cessare æquis non videt. † Quò & facit, quod feuda ejusmodi exigua ac rustica pro impropriis & degenerantibus habeantur, *c. 2. Lehnrecht/ Andr. Rauch. part. 2. quest. 21. n. 26.*

Ita Domini in causa heredum Johannis à Starén zu Starckau/ Menfe Febr. Anno 1594. (Verba sentent. Ob nun wohl solche halbe Hufe Landes Mannlehn George Kentichs Söhne weder nach ihres Vatern noch Groß Vatern Absterben in Lehn genommen/ noch binnen gehöriger Zeit die Lehn gemuchet; da aber dennoch solche halbe Hufe nicht mit Ritterdienst u verdiener würde/ sondern nur gleich andern Erbzinsgütern jährlich einen gewissen Zins reichete, dafür sichs aus eurer Frage ansehen läffet/ ıc. So möchre solche halbe Hufe/ als wana sie euch anheim gefallen/ nicht eingezogen werden, B. R. W.)

It. in causa filiorum Francisci Schlassi/ an Amtsvoigt zu Weissenfels/ Menfe April. Anno 1604. (Verba sententiz: Ob wohl Franzen Schlassi nachgelassene Söhne den Acker Männlich Lehngut/ so sie von ihrem Vater ererbet/ und jährlich einen Rappanen zuset/ inner/ alb Jahr und Tag nicht in Lehn genommen / dieweil sie aber dennoch die Rappanen jährlich gegeben/ solche auch von ihnen an genomn u worden/ ıc. So haben sie sich auch vorgedachtes Lehndachters nicht verlustig gemacht/ ıc.)

Et in causa Joachimi Planckens zu Rieben/ Menfe Januario Anno 1602.

DEFINIT. XXII

Mortuo Episcopo, peti debet renovatio investituræ à Capitulo, si intra annum & diem alius non fuerit electus Episcopus.

Sede vacante non potest dici mutata persona Domini, priusquam alius fuerit electus Episcopus; Ergò nec renovationis investituræ petitio necessaria erit, nec tempus annum sede vacante currere incipiet, † siquidem renovationem tum demum petere necesse est, quando persona Domini vel Vasalli mutatur, *c. 1. in pr. quo temp. mil. invest. pet. deb.* ita equidem arbitrari quis posset; † Sed benè advertendum, non tam Episcopi, quàm Capituli, tanquam personæ repræsentatæ, negotium agi, cujus consensu investitura feudi facta fuit. † Mortuo igitur Episcopo vel saltem Capitulum repræsentatum morte repræsentantis immutatur: † Quidni ergò renovatio intra annum & diem ab iplo Capitulo peti deberet, si nondum alius electus fuerit Episcopus; non enim Capitulum moritur, nec deficit persona, à quâ renovatio peti queat, *c. nisi essent. 21. ubi Innocent. extr. de praben. c. si gratiore. 5. de rescript. in sexto.* Hartman. Pistor. *part. 2. quest. 27. num. 37.* † Perinde ac Principes Imperii post mortem Imperatoris, durante vicariatu, intra annum & diem à vicariis investituræ renovationem petere necesse habent, secundum tradita Dom. Arum. *ad cap. 5. Aur. bull. 16. 37.*

Ita Domini in causa Hugonis Abratis ac Domini in Neuenzella/ Menfe Mart. Anno 1629. (Verba sententiz: Daß ein Bischoffs Lehmann binnen Jahr und Tag/ von Zeit an der erlangten Wissenschaft/ daß der Lehnherr Todes verfahren/ die Lehn zu muthen/ und um renovation derselben/ wofern in solcher Zeit kein anderer Bischoff erwöhlet/ bey dem Capitul Ansuchung zu thun schuldig/ B. R. W.)

DEFINIT. XXIII.

Ad impetrandam investituram feudi aperti Vasallus adversus Dominum experiri potest, Conditione ex moribus.

EX investitura feudi Dominus Vasallo adeò obligatur, ut etiam de evictione & ad interesse conveniri queat, *cap. 32. Lehnrecht, Matth. Coler. part. 1. decis. 14. in fin.* † Nec refert in foro Saxonico, an scienti vel ignoranti Vasallo sit facta investitura de re aliena, ut tradit idem Coler. *p. 1. decis. 75.* † Sed nec renovationem, vel investituram Vasallo denegare

- 4 gare valet, feudo sibi aperto, † Quin potius ad impetrandam investituram Vasallus adversus Dominum experiri potest, Hartm. Pistor. *p. 1. q. 20. num. 34.*
- 5 Hier. Schurff. *conf. 148.* † Quò & faciunt verba *b. Const. 45. §. Gleicher Gestalt/ ibi:* die ihnen auch unweigerlich geliehen werden soll/ *ic.* In quem finem si feudi concessio in alium contractum specialem non incidit, † prodita est Vasallo Condictio ex moribus seu consuetudine feudali, Jul. Clar. *lib. 4. sent. §. feudum qu. 89.* Rosenth. *de feud. cap. 12. concl. 11. n. 9.* Schneidew. *de feud. part. 1. n. 27.* Vult. *de feud. l. 2. c. 1. n. 11.* Wefenbec. *de feud. cap. 17. n. 8.* Communis siquidem est Dd. sententia, † quod ex novo aliquo contractu, per legem aut consuetudinem introducto, nec genere actionis expresso, agi debeat conditione ex illa lege aut moribus seu consuetudine, Jas. *in l. un. ff. de condict. ex lege num. 9.* Schrad. *part. 2. princ. part. 9. sect. 9. num. 34.* Rosenth. *diff. loc. num. 10.* † At novus est contractus feudalis moribus inductus, ergò & conditio ex lege Vasallo ex contractu hoc competet. † Quà & tùm experiri poterit, quando contractus feudalis in stipulationem est deductus, quia in actoris electione & arbitrio consistit, † quam actionem intentare velit, Rosenth. *diff. concl. 11. n. 10. ubi hanc rem latius tractat.*

Ita Domini in causa Ernesti à Pönidau/ Menſe Sept. An. 1601. (Verba ſent. Und im Fall euch ſolche Beſetzung von dem Lehnherrn verweigert werden wolte/ wäret ihr alldem dieſelbe per conditionem ex moribus vel consuetudine feudi, zu ſuchen wohl beſugt/ B. N. W.)

DEFINIT. XXIV.

Fratr. à simultaneâ investiturâ per divisionem, non competit ultra agnatis jus succedendi, nisi denuo impetraverint investituram.

- 1 **E**Xpirat in foro Saxonico simultanea investitura per divisionem; nam si plures, unum idemque feudum possidentes, illud postea dividerint, jus simultaneæ investituræ amittunt, ac per consequens etiam
- 2 spem succedendi, † quia in foro Saxonico non nisi simultaneæ investitis jus successionis in feudo competit, *cap. 32. Lehnrcht. §. Wenn sie sich aber also theilen/ hâc* Constit. 45. §. Gleicher Gestalt/ *ubi* Moller. *num. 6.* Andr. Rauchb. *part. 2. qu. 21. num. 19.* Hart. Pistor. *p. 2. q. 20. num. 33.* Matth. Col. *part. 1. decis. 56. num. 4.* Matth. Wefenbec. *part. 2. conf. 41. num. 166.*
- 3 † Necessè ergò est, si fratres vel agnati successionem in feudo sibi competere velint, ut simultanea investitura de novo impetretur intra annum & diem à
- 4 tempore divisionis, † quam investituram Dominus feudi agnatis petentibus haud denegare potest, sed præcisè eam illis conferre tenetur *hâc* Constit. 45. *diff. §. Gleicher Gestalt in fin.* Hartm. Pistor. *diff. qu. 20. num. 34.* † Caveant tamen hoc casu fratres vel agnati, ut investituram simultaneam sibi solummodo confirmari petant, quia confirmatio investituræ semel amissæ nil novi dare potest, Matth. Coler.
- 6 *vol. 1. conf. 30. numer. 170.* † proinde nec sola confirmatio tum investituram restaurabit, nec quicquam
- 7 juris in succedendo attribuet, † Sed necessè est, ut Domino factam per divisionem investituram exponant, ac novam prædictæ investituræ collationem humiliter impetrent, si efficaciter sibi consulere velint, Modest. Pift. *diff. consl. 40. n. 50.*

Ita Domini in causa Nicolai à Neumards/ Menſe Octob. Anno 1632. (Verba ſent. Ob ihr wohl hievor an eures Bruders Lehngütern die gesammte Hand gehabt; diweil aber dennoch dieſelbe hernach durch die beſchene Theilung gebrochen/ niemahls aber euch wiederum von neuem ertheilet worden/ *ic.* So habt ihr euch auch nunmehr etziger Succession an solchen Gütern nicht zu erfreuen/ *ic.*)

Et in causa fratrum Nobilium à Seebach zu Oppenshausen und Cammerforst/ Menſe Jul. Anno 1634.

DEFINIT. XXV.

Non minus per venditionem feudi rumpitur investitura, ac per ejusdem divisionem.

- N**on solum in novo, sed etiam in antiquo feudo, jus simultaneæ investituræ per divisionem rumpi, ac proinde spem successionis adimi investitis vel exinde patet, † quod *b. Constit. 45. §. Gleicher Gestalt.* verbis generalibus loquatur, adeoque & generaliter intelligi debeat, Modest. Pistor. *vol. 2. consl. 11. num. 34.* Joh. Köpp. *decis. 47. num. 8.* † Unde porrò infert Andr. Rauchb. *part. 2. qu. 21. num. 30.* ad feuda quoque rustica & plebeja, der Dorff, Richter und Schulken Güter/ dispositionem *b. Const.* extendendam esse, ita ut si rustici, vel alii feuda ejusmodi dividant, sibi que per novam investituram non prospiciant, simultanea investitura extingatur, nulla succedendi spe ipsis relicta, † nisi denuo investituram impetraverint; De quo tamen haud immerito quis dubitare posset ex traditis *Supr. Definit. 21.* † ac contrarium à Wittebergensibus fuisse pronunciatum, ex Teubero refert ipsemet Rauchb. *diff. quest. 21. num. 22.* At illud expeditum est, † quod non minus per venditionem feudi ac per divisionem investitura simultanea expiret, putà, si Vasallo defuncto, filii ejus feudum ab ipso relictum cum consensu Domini uni ex fratribus vendant. † Nec enim tùm fratres, quia feudum vendiderunt, simultaneâ investiturâ denuo haud impetratâ, ad feudi successionem admittuntur, ut rectè notat Dan. Moller. *hic num. 7.* Cui non obstat *§. ult. b. Constit. 45.* † Etenim, quod ibi statuitur, simultaneam investituram non dissolvi per venditionem aut alienationem, ita demum verum est, si Vasallus feudum vendat, vel alienet, citra Agnatorum simultaneæ investitorum consensum, † quibus certè per alienationem à Vasallo factam neutiquam præjudicari potest; Diversum est, si fratres vel agnati ipsimet feudum vendiderint, † nam tùm vel propterea alienatio ipsis nocet, ac investitura frangitur, quod omnes simul in alienationem consenserint, ut verba habent clara *hâc* Constit. 45. *§. ult. Wann dair iemandts sein Lehngut/ *ic.* Rauchb. diff. quest. 21. num. 38.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba ſentent. Diweil aber dennoch die gesammte Hand durch die beſchene Theilung und Verkaufung gebrochen/ niemahls aber euch wiederum von neuem ertheilet worden/ so habt ihr euch auch nunmehr einiger Succession an eures Bruders Lehngute nicht zu erfreuen/ B. N. W.)

Et in causa Fratrum Nobilium à Seebach zu Oppenshausen und Cammerforst/ Menſe Jun. Anno 1634. Verba ſentent. Durch welche Verkaufung denn die gesammte Hand gebrochen/ und nicht zu befinden/ daß binuen gehöriger Zeit dieſelbe wiederum von euch gesucht und erlanget worden/ *ic.* So habt ihr euch auch nunmehr des juris revocandi zu gebrauchen nicht Zug/ B. N. W.)

DEFINIT. XXVI.

Facta inter fratres divisione feudi, horum subditi renovationem investitura petere tenentur.

- S**i plures fratres in communiōe existentes subditos suos investierint, ac postea factâ divisione pars feudi uni fratri adjudicata fuerit, quaestio exoritur, *An subditi, qui ratione istius partis ipsi soli obvennerunt, ab eo investitura renovationem petere teneantur?* † Cujus decisio ex eò videtur petenda, *num 2 videlicet investitura res sit individua?* Quod si asseramus, † utique tum subditi ab omnibus recipiendo investituram eandem à singulis heredibus in solidum accepisse censentur, † prout de juramento *fidei-*

fidelitatis tradunt Dd. *in c. un. S. omnes filii. ff. de feudo defuncti.* Jacob. de S. Georg. *in tr. feud. n. 1. qui quidem investiti prestituerunt. num. 22.* † Quare nec tunc ulteriori investiturâ supervacaneâ subditi erunt onerandi. † Sed expeditum est, jus, quod fratres in feudo habent, non in solidum ad eos pertinere, sed ut quælibet res hereditaria dicitur spectare ad heredes pro parte indivisa, seu intellectualiter, non integraliter, † ita & feudum ac quælibet pars ejus, sicuti & feudum dividuum dicitur, ut notant Dd. *in dict. S. omnes filii, ubi* Matth. de Afflict. *num. 52. & in c. Imperialem. S. praterea ducatus. de probib. feud. alien. per Freder.* † Adeoque & investitura ratione juris, cuilibet in Vasallos pro parte competentis, censetur pro parte pro indiviso facta, † & ita quilibet heredum Vasallos pro rata, quam ipse pro indiviso in feudo habet, investivisse videbitur. Non ergo ut juramentum fidelitatis individuum est, ita & investitura, sed potius pro re dividua hæc haberi debet. † Ex quo manifestum evadit, hoc casu necessariam esse renovationem investituræ † ratione videlicet illius partis, quæ fratri in divisione accessit, Hartm. Pistor. *observ. 186.* ubi pluribus hoc explanat & contraria solvit.

Ita Domini in causa Caspari Schöners zu Lebbichau/ Mens. Majo, Anno 1629. (Verba sententiæ: *Seynd eure Lehnherren die Gebrüder von N. N. von welchen ihr euer Gut zu Rannlehn habt und erlanget/etne geraume Zeit hero in communione geseffen und verblieben/ es haben sich aber dieselbe numehr von einander separiret und getheilet/ ic. So seydt ihr bey deme/welchem das Theil/da euer Lehn gut herrühret/zugefallen/ um renovation der Belehning anzusuchen/und die Lehn zu muthen schuldig/ B. R. W.)*

DEFINIT. XXVII.

Ex duobus simul investitis, licet unus feudum suum alienaverit, invitatus tamen alteri alienanti consentire haud obstrictus est.

Quamvis alter ex simultaneè investitis feudum suum alienaverit, invitatus tamen alteri alienanti consentire haud tenebitur propter jus simultaneæ investituræ, † quod ex mutuo duorum vel plurium consensu dependet, ac proinde unius solummodo dissensu dissolvi non potest, *l. prout quidque. 80. ff. de solut. l. nihil tam naturale. 35. ff. de reg. jur.* † Quod & facit textus *in c. 32. Lehnrecht/ & hinc* Const. 45. §. ult. Hartm. Pistor. *part. 2. qu. 24. n. 11.* † Nec dici potest, ab altero per factam alienationem ruptum esse simultaneæ investituræ vinculum, ut proinde consensio idem facere liceat, *arg. l. cum te. 6. ubi Dd. & maxime Salycet. C. de pact. in empt. & vendit. Cravett. consil. 299. num. 2.* † Hoc enim falsum esse vel exinde patet, quod alteri, in cujus præjudicium alienatio facta est, jus revocandi bona alienata competat, quale jus ex simultanea investitura descendit, Const. Elect. 48. & 49. p. 2. Hartm. Pistor. *part. 2. quest. 20. n. 26. Supr. Defin. 16.* † Ideoque nec is, qui bona sua retinuit, ullam justam conquerendi causam habet, cur alter, qui contra legem simultaneæ investituræ alienavit, spem succedendi ex investitura retinere debeat. † Nulla namque in eo sibi fit injuria, cum potius jus suum in bonis alienatis salvum remaneat, cujus vigore bona ea pro lubitu revocare potest, Hartman. Pistor. *part. 2. qu. 24. num. 14.*

Ita tractatum in causa quorundam Comitum ad requisitionem Jobsten von Canneworffs/ Mens. Novembr. Anno 1602.

DEFINIT. XXVIII.

Pluribus defuncti Vasalli heredibus existentibus, omnes fidelitatem jurant.

Carpz. Defin. Vol. I.

Juramenti virtus quia personam jurantis non transgreditur, nec ad heredes transit, *c. veniens. 16. extr. de jure jur.* merito post obitum Vasalli † in persona successoris ejus exigitur renovatio, Jul. Clar. *in §. feudum. q. 49. in pr.* Carol. Molin. *in consuet. Paris. §. 2. gloss. 4. n. 49.* † Et si plures Vasalli heredes existant, omnes ac singuli pro sua parte jurare tenentur, † sive divisum inter eos sit feudum, sive indivisum, *cap. omnes filii. Si de feud. defuncti. c. Imperialem. S. praterea ducatus. de probib. feud. alien. per Freder. Rosenth. de feud. c. 6. c. 36. Pistor. p. 2. qu. 47. n. 2. Herm. Vult. de feud. lib. 1. cap. 7. n. 91.* † Nempe quia juramentum fidelitatis individuum est, ut tradunt Dd. *in dict. cap. omnes. Rosenth. dict. concl. 36. n. 2.* Jacob. de S. Georg. *in invest. feud. verb. qui quidem investiti. col. 5. vers. nunc quero.* † Et quilibet heres pro eâ parte feudi, quam possidet, censetur Vasallus, consequenter ergo ad fidelitatem est adstrictus, Simon Ulric. Pistor. *in not. ad Hartm. Pistor. dict. quest. 47. lit. b.* † idemque in foro Saxonico obtinet; Etsi enim in jure Saxonico aliud reperiatur dispositum, ut patet *ex cap. 29. & cap. 32. in fin. Lehnrecht.* † Attamen dispositio illa usu ac observantia recepta non est, teste Hartman. Pistor. *dict. quest. 47. num. 7.* † Planè, non tenentur jurare omnes heredes, si unus aliquis ex illorum numero communi omnium nomine delegetur, ut juret, qui vulgò der Träger/ oder Lehntäger indigitatur, † quod ita in Germania usu receptum esse, tradit Zaf. *de feud. part. 7. num. 11. Joh. Schneidew. de feud. part. 5. num. 17. & seq. Mynsing. cent. 5. observat. 9. num. 51. Rosenth. dict. cap. 36. num. 4.* † Notandum porrò, si heres in communiōe existens semel fidelitatem fecerit, ac postea divisione facta alterius heredis portionem acquisiverit, eum pro parte illa de novo acquisita, de novo jurare teneri, † ut tradit post Jul. Clar. & Molina. quos allegat Hartm. Pistor. *dict. quest. 47. num. 13.* † Quamvis in aula Electorali Saxon. sufficiat, ab eo, qui antea semel juravit fidelitatem, stipulata manu fidem prius juratam interponi ac respectu ejus partis, quæ de novo acquisita fuit, renovari secundum tradita Hartm. Pistor. *dict. loc.*

Ita Domini in causa Melchior Bengers zu Topitz/ Mens. Nov. Anno 1627. (Verba sententiæ: *Das nach Absterben eines Lehmannes/ dessen hinterlassene männliche Leibes-Lehns-Erben sammt und sonders das Juramentum fidelitatis zu leisten pflichtig/ ic.*)

DEFINIT. XXIX.

Pluribus existentibus defuncti Domini successoribus, investituram Vasallus non nisi ab uno petere tenetur.

Si Dominus feudi decesserit relictis pluribus filiis vel aliis heredibus, utrum tum Vasallus teneatur singulis eorum præstare juramentum fidelitatis, multum ab Interpp. disceptatur, ut videre est ex traditis Hart. Pistor. *part. 2. quest. 47.* † qui tamen in negativam sententiam inclinatur, existimans, fidelitatem non nisi uni ex heredibus præstari, juxta regulam vulgatam, † quâ docetur, ex personis heredum non immutari conditionem obligationis, nec duriores alicujus conditionem effici, *l. 2. §. ex bis 2. de verb. obligat. l. 2. §. incertam. 2. ff. de prator. stipulat. l. cui fundus. 56. in fin. ff. de condit. & demonstr.* † Quæ sententia etiam juri Saxonico omninò convenit, quo sancitum *in cap. 29. Lehnrecht: Der Mann darff auch nicht/ dann von einem seines Herrn Söhnen sein Gut empfangen/ Matth. Coler. part. 1. decis. 76. Zobel. part. 3. differ. 19. num. 4.* † Quod tamen ex observantia ita accipiendum, ut uni eorum, communi tamen omnium heredum nomine, & vice recipienti,

10 pienti, Vasallus fidelitatem faciat ac juret, ut pluribus explanat Hartman. Pistor. *diēt. qu. 47. num. 24.*
 6 † Estque in arbitrio heredum seu Dominorum, quemnam ex seipſis eligere, eique vices demandare velint, *arg. l. stipulatio. 21. §. quæſtum 5. ff. de oper. nov. nunciat.* † Idque cum jure Saxonico expreſſè concordat, *in diēt. c. 29. Lehnrecht.* Quod ſi heredes con-
 7 venire nequeant, † Dominus ſuperior requirendus eſt, ut definiat, cui ex heredibus Domini inferioris fidelitatem jurari velit, *diēt. cap. 29. Lehnrecht.* Hartm. Pistor. *diēt. q. 47. num. 23.* idque verum, ſi plures Domini heredes in communione & pro indiviſo feudum poſſideant. † Alioquin, quando ad unum ſolum ex heredibus ſpectat ſupremum jus Domini, dubium non eſt, quin tùm huic ſoli juramentorum ſit præſtandum. † Ita, & quando feudum dominans dividitur inter heredes, Vaſalli, qui cuius in diſiſione obveniunt, ſingulis ipſorum dominis fidelitatem facere cogentur, *Dd. in c. omnes filii. Si de feud. defunct. cont. Jul. Clar. in §. feudum, quaſt. 49. n. 11. Hartm. Piſt. diēt. quaſt. 47. n. 29.*

Ita Domini in eadem cauſa. (Verba ſent. Wenn aber der Lehnherr verſtirbet/ und mehr denn einen Erben hinterläſſet/ ſo wird einem unter denſelben allein/ ſo von ihnen hierzu verordnet/ iedoch in ihrer allerſeits Namen/ das juramentum fidelitatis biſſich geleistet/ N. N. W.)

DEFINIT. XXX.

Investitura facta alicui, ſi ſiſ ſeine Leibes- und Lehnserben/ ſoli videntur comprehenſi filii, non etiam filia vel agnati.

1 **L**icet investiturarum verba ſtrictè interpretanda ſint, & prout ſonant, intelligenda, Herm. Vult. *de feud. l. 1. c. 7. n. 56.* Hartm. Piſt. *part. 2. q. 1. n. 3. & 4.* Schurff. *cent. 1. conf. 91. n. 2. & 3.* Roland. à Vall. *vol. 2. conf. 79. n. 38.* nil tamen repugnat, † quin ex æquo & bono interpretatio pro Vaſallo potius contra Dominum ſit facienda, qui legem ab initio apertiore dicere potuerit, *l. veteribus. 39. ubi Dd. ff. de pact. l. in contrahenda 172. ubi Dd. ff. de reg. jur. Weſenb. de feud. c. 1. & 12.* Vult. *diēt. loc. maximè* † quia feudum eſt ſpecies beneficii, quod latè contra concedentem explicari ſolet, *l. beneficium 3. ubi Bartol. & Dd. ff. de conſt. Princip. c. cum dilecti. 6. ubi Canonist. extr. de donat.* Matth. Weſenb. *in epit. feud. c. 1. n. 9.*
 2 Poterat hinc quaeri, † ſi verba investituræ generalia eſſent, ita ut filias quoque & agnatos comprehendere poſſent, putà ſi facta ſit investitura Titio ejuſque heredibus (*Seinen Leibes- und Lehnserben/*) *anon in favorem Vaſalli ejuſque liberorum explicatio facienda ſit, ut & filia atque agnati ad ſucceſſionem admittantur?* † ita certè ex modo dictis dicendum videbatur, idque eo magis, quod in caſu præſenti particula (*Et*) pro diſjunctiva (*Vel*) poſita cenſeatur; Nam & aliàs infrequens non eſt, † ut pro ratione ſubjectæ materiæ, copulativa oratio in diſjunctivam vel alternativam reſolvatur, *l. ſepe ita comparatum. 53. ubi Dd. ff. de V. S. Jacob. Menoch. lib. 2. de arbitr. judic. qu. caſ. 86. num. 19. & ſeq. †* Contra non parum obſtat feudorum natura, quæ re-

gulariter foemina à ſucceſſione excluduntur. † At qui verba investiturarum ita ſunt explicanda, quæ minus juri feudorum repugnent, Hier. Garzon. *de ſæm. ad feud. recip. col. 8. & ſeq. Cravett. conf. 828. n. 14.* † Et potior ſemper eſt interpretatio, quæ redditur ad jus commune, ut multis explanavit Roſenth. *de feud. cap. 7. conſul. 42. n. 47. & ſeq. †* Commovit hæc ratio Dominos, ut prædicta investiturarum verba non niſi de filiis intelligerent, excluſis proſus filiabus atque agnatis. † Idque vel propterea etiam, quod in natura particulæ (*Et*) magis propria ſit copulare, quàm diſjungere vel ordinem denotare, Roſenth. *diēt. conſul. 42. n. 29. & conſul. 41. n. 6.*

Ita Domini in cauſa Martæ Magdalenæ Viduæ ab Deſttingen/ Comitiffæ zu Solms/ ic. nacher Würzburg/ Menſe Majo, Anno 1634. (Verba ſententiæ: Welches Lehn dem Herrn Grafen/ und deſſen ehllichen Leibes- und Lehnserben verſiehet worden/ ic. So haben nach Eu. Gn. einigen Herrn Sohns tödtlichem Abgang/ berührter Graff- und Herrſchaft / weder Eu. Gn. Fräulein noch dero Vettern ſich anzumaſſen / ſondern es fallen beyde dem Stiff Würzburg hinwiederum billich anheim/ N. N. W.)

DEFINIT. XXXI.

Diverſi tenoris quando ſunt investiturarum litera, regulariter ſecundum tenorem primæ investituræ judicandum eſt.

1 **I**n deciſione cauſarum feudalium, inſpicienda eſt investitura, ejuſque tenor & pactum, quo omnium feudorum juri & naturæ derogat, *c. 1. de duob. frat. 2. cap. invest. Schrad. de feud. p. 5. cap. 2. num. 30. Zaſ. de feud. part. 6. num. 24. Jacob. de S. Georg. in verb. Marchio. num. 2. Andr. Tiraquell. in l. ſi unquam 8. verb. libertis. num. 9. C. de revoc. donat. Andr. Gail. lib. 2. obſ. 50. n. 15. Hartm. Piſt. p. 2. qu. 41. num. 29.* † At quid, ſi diverſi tenoris ſint primæ ac poſteriores investituræ? Certè juxta tenorem primæ investituræ judicandum eſt, ſive poſteriores investituræ amiſſæ non appareant, † ſive in ipſis dubia reperiuntur. verba, aut etiam diverſi tenoris extent literæ, † ut multis autoritatibus confirmat Roſenth. *de feud. cap. 6. conſul. 69. n. 4. lit. c.* Vult. *de feud. lib. 1. cap. 7. n. 59.* Schrader. *diēt. cap. 2. num. 31.* † Nam primæ investitura eſt baſis, Radix & fundamentum reliquarum, quæ nil novi inducunt, ſed ſecundum præcedentem factæ intelliguntur, † ex quâ propterea etiam explicari debent, Andr. Gail. *lib. 2. obſ. 49. n. 3.* Schrad. *diēt. loc.* Roſenth. *diēt. conſul. 69. num. 7. Zaſ. diēt. p. 6. num. 23.* Weſenb. *part. 1. conſil. 74. num. 84.* † Modò prima investitura haud ſit obſcura, poſteriores verò claræ & perſpicuæ; Nam tùm ſequentes priorem declarabunt, Roſenth. *diēt. conſul. 69. n. 12. ubi multos allegat.*

Ita Domini in cauſa Rudolphi à Bünauf Burg/ Menſe Majo, Anno 1633. (Verba ſententiæ: Dannenhero aus ſelbigem Anno 1584. ertheilten/ als dem erſten/ älteſten und richtigſten Lehn- Briefe / welcher baſis und fundamentum in dieſer zweiffelhaftigen ſtreitigen Lehnſachen iſt / und gehalten wird/ die nachfolgende Lehn- Briefe nicht unbillig erkläret werden/ ic.)

Et in cauſa Georgii Bernsdorffs zu Dreſſau/ Menſe Decemb. Anno 1603.

CONSTITUTIO XLVI. PARTIS SECUNDÆ.

Wie die Lehnsfolger / als die Söhne / Agnaten / oder Mitbelehnten / aus und von dem Lehen die Schuld zu bezahlen pflichtig?

Successores feudi, ut sunt filii, Agnati & simultaneè investiti, quatenus ad æs alienum Vasalli ex feudo dissolvendum sint obligati?

S wohl gemeinlich von den Lehn-Gütern die Lehnsfolger des verstorbenen Besizers hinterlassene Schuld abzutragen nicht schuldig seyn. Wann aber mit ihrer Bewilligung solche Schuld gemacht / und auff die Lehn verschrieben / oder da die Schuld wegen Aussteuerung der Töchter oder Schwestern / oder zu Ablegung der Leibgedinge aufgenommen / oder es wären dieselben Schulden in nützliche Besserung des Lehnguts gewendet / In solchen und dergleichen Fällen sollen solche Schulden durch die Lehnsfolger aus dem Lehn vergnügt / und die Land-Erben damit verschonet werden.

Also auch da es sich zutrüge / daß einer zu Erkauffung etlicher Lehn-Güter Geld aufgenommen / und hätte dasselbige / so er zu nichts anders dann allein zu Bezahlung des Lehn-Guts angewandt / ganz oder zum Theil / bey seinem Leben nicht abgelegt / so soll diese Schuld durch die Lehnsfolger / welche solche Lehn-Güter bekommen / bezahlet werden.

Ausserhalb solchen und dergleichen Fällen sollen die Söhne / Agnaten oder Mitbelehnten der Verstorbenen Schuld / von dem Lehn / oder aber auch aus desselbigen Abnutzung zu bezahlen nicht pflichtig seyn.

Unquam æs alienum feudale successores feudi exsolvere regulariter non tenentur: Si tamen pro eo, ipsorum consensu contracto, feudum ritè pignoratam sit, vel pecunia elocandis filiabus, aut sororibus, vel oneri dotalicio dissolvendo accepta, aut aliàs in utilitatem feudi versa sit, his & hujusmodi similibus casibus, æs alienum illud à successoribus feudi, non heredibus allodialibus Vasalli exsolvi volumus.

Similiter si quis coëmendis bonis feudali- bus pecuniam mutuo accipiens, eam omnem in solutionem pretii illorum, & nullos alios usus expenderit, nec tamen ipsemet eam vel totam vel pro parte creditori reddiderit, eo defuncto, ejus exsolvendæ onus iis, ad quos bona illa successionis jure perveniunt, incumbet.

Exceptis igitur his & similibus casibus filii, vel agnati aut simultaneè investiti æs alienum ex feudo vel ejus fructibus ut dissolvant, non tenebuntur.

DEFINITIONES.

1. Successores feudi æs alienum, à defuncto Vasallo contractum, regulariter haud solvere tenentur.
2. Sed solutum actione negotiorum gestorum ab heredibus allodialibus repetere possunt.
3. Ne quidem ex feudo hereditario æs alienum Vasalli defuncti exsolvendum est.
4. Sicuti nec feudi novi successores ob æs alienum Vasalli defuncti conveniri possunt.
5. Filii debita patris ex feudis solvere tenentur.
6. Filio debita patris ex feudo non solvente, defuncto eo, onus debitoribus allodialibus accrescit.
7. Debita seu onera feudalia à successoribus feudi, vel à Domino, ad quem feudum fuit reversum, solvi debent, etsi Vasallus defunctus bona reliquerit hereditaria.
8. Solutus agnatorum consensus ad feudi oppignorationem datus debitum feudale non facit, nisi & Domini consensus accesserit.
9. Agnatus licet in feudi oppignorationem consenserit, attamen si Domini consensus non intervenerit, feudo sibi aperto ad exsolutionem debiti haud obligatus est.
10. Tenetur tamen Agnatus, in feudi oppignorationem consentiens, si unà expresse ad solutionem se obligaverit, deficiente licet Domini consensu.
11. Dominus ex feudo consensu suo cum clausula tamen: (suo jure salvo) oppignorato, sibiq; aperto, æs alienum exsolvere tenetur.
12. Agnatus qui feudum sibi oppignoratam habet consentiens, ut & alteri oppignoretur, jus pignoris haud remississe censetur.
13. Debitum Vasalli ad elocationem filiarum aut sororum contractum, à successoribus feudi, non heredibus allodialibus solvendum est.
14. Expense quoque nuptiales, ad elocationem filiarum & Cognatarum mutuo accepta, ex feudo restituenda sunt.
15. Dos saltem promissa ex feudo solvi debet.
16. Filia non nisi in subsidium, & si hereditas non sufficiat, ex feudo educanda, dotanda & elocanda suat.
17. Ex feudo non sunt dotanda filia in concursu creditorum ante exsolutionem æris alieni, nisi consuetudine aliud sit introductum.
18. Quantitas dotium arbitrio & moderationi Domini feudorum committitur, si de hac inter partes non convenerit.
19. Eandem dotem, quam filia à patre vivente elocata accepit, successores feudi reliquis filiabus ex feudo solvere haud sunt obligati.
20. Filia dotes, ex feudo paterno debitas, non transmittunt ad heredes, si nondum maritata decesserint.
21. Sicuti nec reservata à venditoribus in nuptias liberorum, vulgò das Eingeknickel oder Zubereiß / defunctis bisce ante nuptias, heredibus eorum deferuntur.
22. Transmittuntur tamen dotes ac elocationes ex feudo debita ad heredes, quando de bisce filiabus usura

usura prestita fuerit.

23. Filiâ, cui dos ex feudo constituta fuit, defunctâ, antequam nuberet, successores feudi in subsidium impensas ad funus necessarias solvere tenentur.
24. Ex feudo novo empsio, cuius pretium omne patriæ allodium absorpsit, filiabus legitima debetur.
25. Debitum ratione dotalitii contractum ex feudo solvi debet.
26. Omne debitum, quod in utilitatem feudi conversum probatur, ex feudo solvitur.
27. Æs alienum, ad feudum comparandum contractum successores feudi exsolvere obstricti sunt.
28. Ex feudis debentur alimenta iis personis, quæ tanquam minus perfectæ à feudi successione arcentur.
29. Pecunia ad liberationem feudi à pignoris nexu mutuo sumpta, ex feudo solvi debet.
30. Advocatus, qui causam feudi utiliter gessit, Sa-

DEFINIT. I.

Successores feudi æs alienum, à defuncto Vasallo contractum, regulariter haud solvere tenentur.

- 1 **M**ultum ac variè disceptatur ab Interpp. quando & quatenus æs alienum à defuncto Vasallo contractum ex bonis feudalibus sit persolvendum,
- 2 † ut videre est apud Johann. Borch. de feud. part. 2. cap. 7. num. 94. & seq. Andr. Gail. lib. 2. observat. 154. Ludolph. Schrader. de feud. part. 7. cap. 7. num. 32. & seqq. Matth. Berlich. part. 2. concl. 55. num. 1. & multis
- 3 seqq. ubi aliorum opiniones refert ac refellit; sed res, in foro præsertim Saxonico, adeò difficilis non est, si regulam ponamus universalem, adjectis infra certis limitationibus: † Quod scilicet successores feudi, æs alienum à defuncto Vasallo contractum regulariter haud solvere teneantur, per text. in cap. 1. An agnat. vel fil. Andr. Gail. diæt. observat. 154. num. 1. Jacob. Schult. in addit. ad Modest. Pistor. part. 3. quæst. 122. n. 137. Ernest. Cothm. vol. 2. consil. 92. num. 3.
- 5 † Quod & clarè decisum b. Constit. 46. in pr. Ob wohl gemeiniglich von den Lehngütern die Lehnsfolger des verstorbenen Besizers hinterlassene Schuld abzutragen nicht schuldig seyn/nc. Ac postea repetitum in fin. diæt. Constitut. 46. §. Außerhalb solcher und dergleichen Fällen/ sollen die Mitbelehnten des Verstorbenen Schuld von dem Lehn/ oder aber auch aus desselben Abnutzung zu bezahlen nicht pflichtig seyn/nc. Nec ratio hujus regulæ obscura esse potest. † Notum siquidem est, onera & debita hereditaria præstanda & solvenda esse ab herede universali, l. ex facto 35. ff. de hered. instit. l. quoties. 13. C. eod. tit. l. 1. & 2. C. de hered. vel act. vend. l. ult. C. de hered. act. † At feudi successores heredes universales non sunt, sed tantum particulares,
- 8 Dd. in diæt. c. 1. An agnat. vel filii. † Imò bona feudalibus ab hereditate ipsa prorsus separata sunt, Dd. in cap. 1. de prohib. feud. alien. per Frid. Ergò nec ad dissolutionem æris alieni tenentur Gail. diæt. loc. num. 2. † Idque adeò verum est, ut licet Domini voluntate ac consensu æs alienum contractum fuerit, ad ejus tamen solutionem successores feudi haud conveniri queant, c. 1. de alien. feud. pater. & c. 1. §. hoc quoque de success. feud. Hartm. Pistor. part. 1. quæst. 15. n. 21. † Neque enim spes successionis ex facto alieno iis auferri potest, arg. l. ab eo qui. 9. C. de fideicommiss.

Ita Domini in causa Lucae Thümmels/ Mensis Junii, Anno 1606.

Et in causa Bernhard Hopffens/ und Christoff Kempffens zu Torgau/ Mensis Augusti, Anno 1635. (Verba sentent. Die Mitbelehnten aber seynd die Zahlung zu leisten nicht pflich-

larium à feudi successoribus petere potest.

31. Expensa litis à Vasallo frivole motæ, ex feudo haud exsolvenda sunt.
32. Debita feudalibus unà cum interesse ex feudo solvuntur.
33. Onera feudalibus pari jure gaudent, excepto debito, pro quo feudum consensu Domini & Agnatorum est oppignoratam, quod, licet posterius, aliis tamen præfertur.
34. Debitum ratione servitii militaris Domino præstandi contractum, ex feudo solvendum non est.
35. Contributio pecuniaria, quam in Comitibus Provincialibus Nobilibus promittunt, vulgò das Präsenz-Geld/ non à feudi successoribus, sed ab heredibus allodialibus exsolvenda est.
36. Impensa funebres à feudi successoribus exigi non possunt, licet hereditas solvendo haud sit.

tig/ und wenn gleich von dem Sohne zur Bezahlung der Väterlichen Schulden das Lehn mit Consens und Einwilligung des Lehn-Herrn verkauft wird/ möchte doch solches den Mitbelehnten/wenn die Lehn an sie kömmt/an ihren Rechten nicht schädlich seyn/ W. R. W.)

DEFINIT. II.

Sed solum actione negotiorum gestorum ab heredibus allodialibus repetere possunt.

- 1 **Q**uid autem, si jam solverint æs alienum successores feudi? † Quin tum solum repetere queant ab heredibus Vasalli defuncti, dubitandum
- 2 prorsus non est, non quidem conditione indebiti,
- 3 † quæ non nisi adversus eum datur, qui solum accepit, l. si fundi. 12. l. qui heredis. 46. ff. de condit. indeb. l. si à patre. 5. C. eod. tit. † sed actione negotiorum gestorum, quæ competit ei, qui pro alio non donandi animo debitum solvit, l. si filius. 12. C. de negot. gest. l. cum pecuniam. 43. ff. eod. tit. † Nec enim donandi animo videntur solvisse feudi successores, sed potius ut negotia heredum gererent, ac soluta ab iis repeterent. † ad exemplum negotiorum gestorum, qui pro sorore tributa solvit, l. si negotiorum. 16. ubi Gothofr. C. de negot. gest. † aut qui pro fratre coherede aliæ pecuniam expendit, l. si pro fratre. 3. C. eodem tit.
- 7

Ita Domini in causa Caspari von der Mosel/ Mensis Martii, Anno 1599. (Verba sentent. Ist euer Bruder/ Hildebrand von der Mosel/ verstorben/ und hat euch als seinen Bruder und seine Schwestern samt etlichen Lehn- und Erb- Gütern nach sich verlassen/ und ihr habt etliche Schulden vor ihn bezahlt. Da nun dieselbe auffß Lehn mit eurer Bewilligung nicht versichert/ oder sonst vom Lehn herrühren/ so wären eure Schwestern von den Erbsthüden ihr Antheil euch wieder zu erstatten schuldig/ W. R. W.)

DEFINIT. III.

Ne quidem ex feudo hereditario æs alienum Vasalli defuncti exsolvendum est.

- 1 **A**t nonne saltem ex feudo hereditario æs alienum à defuncto Vasallo contractum erit solvendum? ita namque feudum hereditarium ex communi Interpp. sententiâ, quam tuetur ac firmat Hartman. Pistor. part. 2. quæst. 1. † omninò in res hereditarias videtur conversum, ac pari jure cum illis quoad qualitatem hereditariam procedere. † Notum verò est, quod omnia debita, quæcunque etiam sint, ab herede universali solvi debeant, l. ex facto. 35. §. unde scio quasitum. 1. ff. de hered. instit. l. quoties. 13. C. eod. tit. l. ratio juris. 2. C. de hered. vel act. vend. † Quæ ratio commovit Matth. Berlich. ut
- 4 statueret, successorem feudi omnia debita, quæcunque etiam sint, de feudo hereditario exsolvere teneri,
- 5 part. 2. concl. 55. num. 20. † Quod quidem concesserim

ferim de jure communi feudali, quo Vasallus etiam de feudo hereditario non secus, ac de reliquis rebus hereditariis testari potest, illudque perinde, ut quælibet res allodialis, in petitionem hereditatis venit, Hartman. Pistor. *lib. 2. quest. 1. num. 61. & seqq.* Andr. Gail. *lib. 2. observ. 154. num. 11.* Mynsing. *cent. 3. observ. 97. num. 2.* † At minus ritè ad forum Saxonicum hoc accommodari potest, quo Agnatis in feudis etiam hereditariis jus succedendi, ex solo jure simultaneæ investituræ, non jure hereditario vel sanguinis, acquiritur, † quod nullo alterius facto ipsis auferri vel diminui potest, *supr. Constit. preced. Defin. 15.* Hartman. Pistor. *part. 2. quest. 20. n. 11.* † Unde non minus feudum hereditarium à Vasallo possessore alienatum ipsis repetere licet, ut manifestum est ex *Ordinat. Torgens. de Anno 1583. tit. Welcher Gestalt die Agnaten und Mitbelehnten/2c. §. So setzen/ordnen und wollen wir/2c.* † Nempe quia, agnati proprio facto & vi simultaneæ investituræ, in feudo etiam hereditario jus acquisitum tenent, nec successione vel hereditario jure illud consequuntur. † Cui consequens est, nec ob æs alienum Vasalli hoc ipsis inverti, nec debita hereditaria ab iisdem exigi posse; † Quod & menti Illustrissimi Saxon. Electoris convenit in *dict. tit. Welcher Gestalt die Agnaten und Mitbelehnten/ 2c. §. Dieweil aber dennoch/ 2c. in fin. verb. Von der Erbschaft/ so weit sich die erstreckt/ 2c. Et in §. Wir behalten uns aber auch/ 2c. in verb. final. Jedoch den Mitbelehnten/ wann die Lehnfolge an sie kömmt/an ihren Rechten unschädlichen.*

Ita Domini in causa Henrici à Morßdorff/ Menſe Junio, Anno 1634. (Verba sentent. Habt ihr nach Absterben eures Vetterns/ dessen Lehn Güter/ als der nächste Agnat und Lehnfolger/ in Besitz bekommen; Ob nun wohl gedachter euer Vetter für sich/ seine Erben und Söhne/ zu erst und von neuen damit belehen worden/ dannhero solche Lehn-Güter/ nach gemeinem Wahn der Rechtsgelehrten/ pro feudis novis hereditariis, und Erb-Lehn gehalten werden/ deme ferner folgen will/ daß auch die Erb-Schulden davon abgestattet werden müssen; dieweil aber dennoch auff Sächsischen Boden die Vettern auch in feudis hereditariis einig und allein/ Krafft der erlangten Mitbelehnschaft/ und also nicht jure hereditario, sondern ex facto proprio succediren/ daher auch nach Sächsen-Recht inter feuda hereditaria & ex pacto & providencia däßfalls schlechter Unterschied gehalten wird/2c. So möget ihr auch die verhandene Erb-Schulden aus den Lehn-Gütern zu zahlen nicht angehalten werden/ B.R.W.)

DEFINIT. IV.

Sicuti nec feudi novi successores ob æs alienum Vasalli defuncti conveniri possunt.

STAT itaque firma sententia in foro Saxonico, quod successores feudi, qui proprio jure simultaneæ investituræ succedunt, æs alienum à defuncto Vasallo contractum haud solvere teneantur *Definit. preced.* † Nimirum, quia solummodo illi, qui causam succedendi à Vasallo habent, à Creditoribus conveniri possunt; Nam qui causam ab aliquo habet, & per factum ipsius ad successionem admittitur, ejus factum ratum habere debet, † sive sit successor universalis, sive singularis, *l. cum à matre. 14. C. de R. V. l. si quis hac leg. 3. ff. de serv. export. ubi Bartol.* Hartman. Pistor. *part. 2. quest. 4. num. 32.* Mostest. Pistor. *part. 2. quest. 94. num. 3.* † Consequitur inde, nec feudi noviter à Vasallo acquisiti successores ad exsolutionem æris alieni obstrictos esse, † scilicet, quia in foro Saxonico ne quidem in feudo novo, Agnati causam succedendi à Vasallo habent, sed hoc jus ex proprio suo facto acquisivère, eo ipso, quo unà cum Vasallo possessore de feudo se investiri curaverunt, jusque simultaneæ investituræ sub fa-

cto impetraverunt, *supr. Constit. 45. Defin. 13. & 14.* † Quod & haud obscurè probatur ex mente Illustrissimi Saxon. Elect. in *Ordinat. Torgens. de Anno 1583. tit. Welcher Gestalt die Agnaten und Mitbelehnten. §. Und dieses alles soll nicht alleine statt haben/2c.* † Quamvis dissentiat Matth. Berlich. *part. 2. concl. 55. num. 85.* † Cujus sententiam de jure, saltem communi subsistere existimaverim, *c. 1. vers. si paternum fuerit. An agnat. vel fil. defunct.* Hart. Pilt. *dict. quest. 4. num. 25.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Ob nun wol euer Vetter für sich/ seine Erben und Söhne anfänglich und von neuen damit belehen worden/ dannhero selbe Lehn Güter nach gemeinem Wahn der Rechtsgelehrten pro feudis novis hereditariis gehalten werden/2c. So möget ihr doch die verhandene Erb-Schulden aus den Lehn-Gütern zu zahlen nicht angehalten werden/ B.R.W.)

DEFINIT. V.

Filii debita patris ex feudis solvere tenentur.

Nilominus tamen quandoque debita ex feudis solvi debent, † si scilicet filii patri in feudo successerint, vel debita feudalia habeantur. Unde regulam, quæ successores feudi ab exsolutione æris alieni, à Vasallo defuncto contracti, exemptos dixi, *supr. Defin. 1. duplici modo limitatam velim, † nempe in filiis feudi successoribus & debitis feudilibus. Primò* namque certum est, † filios patri in feudo succedentes indistinctè ad exsolvenda patris debita teneri *per text. in c. 1. An agnat. vel fil. defunct.* † Nec immeritò; Filii namque defuncti patris manes ab omni injurià liberare, ejusque hereditatem etiam haud solvendo existentem adire, & pro eo omnia debita solvere debent, ne pater, si aut nullus ei heres extet, vel omnia ejus debita non solvantur, injuria afficiatur: † Quod secus est in Agnatis, *§. licet autem Domino 1. sub fin. & §. seq. Inst. qui & quib. ex caus. manumitt. non poss.* Rosenth. *de feud. cap. 7. conclus. 21. num. 18.* Hartman. Pistor. *part. 2. quest. 2. num. 39. & num. 45.* † Nec aliter res se habet in foro Saxonico & terris Electoratus; Etsi enim hac Constitut. 46. §. ult. æquè filios atque agnatos ab exsolutione debitorum hereditarium eximat, † illud tamen postea correctum fuit in *Ordinat. Torgens. de An. 1583. tit. Welcher Gestalt die Agnaten und Mitbelehnten. §. Da aber ein Vater bey seinem Leben/2c. Ubi expresse dispositum, † ut filii in feudo patri succedentes, debita hereditaria, in subsidium, si bona hereditaria, vel plane nulla extent, vel omnibus Creditoribus non sufficiant, indifferenter, sive cum inventario, sive absque illo bona apprehenderint, ex fructibus feudi, & si nec hi sufficiant, ex ipso etiam feudo, distractione ejus cum Domini consensu facta, solvere teneantur, uti *ex dict. Ordin. Torg. satis liquet, quam distinctè explanat Matth. Berlich. part. 2. concl. 55. n. 88. & seqq.**

Ita Domini in causa Pauli Gahmans zu Leipzig/ Menſe Sept. Anno 1587. (Verba sent. Dasein die Schulden / davon eure Frage meldet/ gehörlichen liquidirt werden möchten/ so wären gedachtes Hieronimi Preusers Söhne dieselbige von der Nutzung seines hinterlassenen Lehnzuges/ dero in eurer Frage angezogenen Ursachen ungeachtet/ zu bezahlen schuldig/ B.R.W.)

Et in causa Bernhard Hopffens und Christoph Kempffens zu Torgau/ Menſe August. Anno 1637. (Verba sent. Gemd nach Absterben des Vaters dem Sohne die erkauften Lehnstücke alleine zugefallen/ dafern nun das Erbe zu Bezahlung der väterlichen Schulden nicht zureichen würde/ so wäre der Sohn die Gläubiger von den Früchten und Abnutzungen der Lehnstücke zu befriedigen pflichtig. Und wann auch mit Bewilligung des Lehnherrns selbige Lehnstücke wegen der väterlichen Schulden verkauft würden/ hätte sich doch der Sohn darüber nicht zu beschweren/ B. R. W.)

DEFINIT. VI.

Filio debita patris ex feudo non solvente, defuncto eo, onus debitorum hereditibus allodialibus accrescit.

- 1 **M**ortuo filio patri in feudo succedente, antequam debita hereditaria paterna ex feudo solvoret, inter ejusdem heredes & successores feudales disceptatum fuit, quibusnam onus solutionis incumberet?
- 2 † Prætere sanè poterant heredes, filium defunctum patris sui debita hereditaria ex feudo paterno solvere debuisse, adeoque ea in debita feudalibus fuisse conversa, † quæ procul dubio ex feudo etiam ab agnatis feudi successoribus veniunt solvenda hâc Constit. 46. *Definit. seq.* Jacob. Schult. *in addit. ad Modest. Pistor. part. 2. quest. 122. num. 31. 32.* Barth. Camerar. *ad c. Imperialem de prohib. feud. alien. per Frider. pag. 42.* † Attamen contra heredes allodiales pronunciarunt Domini, vel saltem propterea, quod hi in locum defuncti filii successores, ac proinde ut heredes † factum defuncti præstare erant obstricti, *l. cum à matre. 14. C. de R. V. l. si quis hâc lege. 3. ff. de serv. exportand. l. 1. ubi Bart. C. si mancip. ita fuer. alien.* † Nam & alias necessitas solvendi æris alieni, soli incumbit heredi, *l. 1. C. si cert. petat. l. 2. ff. de hered. act.* † non singulari successori, *l. æris alieni. 15. C. de donat. l. 1. §. si heres. 16. ff. ad SCrum Trebell. l. ult. §. 1. ff. de contr. empt.* Nec habebant
- 3 heredes, de quo conqueri potuissent, † cum fructus feudi, de quibus debita hereditaria solvi debuissent secundum Ordinat. Torgens. *tit. Welcher Gestalt die Agnaten und Mitbelehnten. §. Da aber ein Vater bey seinem Lehn/ıc. haud factâ solutione, hereditati ac consequenter ipsis hereditibus accesserant, & bona hereditaria longè locupletiora reddiderant; † Quidni ergo ex iisdem etiamnum debita illa exsolvenda fuissent, juxta regulam vulgatam, † quâ onus sive incommodum sequitur eum, qui commodum sentit, l. secundum naturam. 10. ff. de reg. jur. l. Pomponius. 13. §. cum quis. 1. ff. de acq. poss. l. un. §. 4. in fin. C. de cad. toll. c. qui sentit. 55. extr. de reg. jur. in sexto.*

Ita Domini in causa Tobiz à Pontisauens/ Mensis Aug. Anno 1631. Verba sent. So hat bemeldter euer Bruder solche seine Erbschaft auff seine überlebende Mutterbracht und versället/zuvor aber werden die väterlichen Erb-Schulden/so euer Bruder aus den Früchten des Lehnguts nebenst euch abstaten belssen sollen/von ihr pro rata billich bezahlet/ W. D. W.)

DEFINIT. VII.

Debita seu onera feudalibus à successoribus feudi, vel à Domino, ad quem feudum fuit reversum, solvi debent, etsi Vasallus defunctus bona reliquerit hereditaria.

- 1 **D**einde limitatur regula, quâ successores feudi ab exsolutione æris alieni à defuncto Vasallo contracti exemptos dixi *supr.* Defin. 1. In Debitis sive oneribus feudalibus: † Hæc enim agnati sive Successores feudi solvere tenentur, siquidem ea cum hereditate nil commune habent, sed feudo inhaerent, *b. Const. 46. vers.* In solchen und dergleichen Fällen sollen solche Schulden durch die Lehnsfolger aus dem Lehn vergnügt werden. *Et vers.* So soll diese Schuld durch die Lehnsfolger/ welche solche Lehn-Güter bekommen/ bezahlet werden. Quod & ex rationis identitate ad Dominum feudi extendi velim, † ita ut si feudum illi aperiatur, ad exsolvenda debita feudalibus is æque obstrictus sit, cum Petr. Heig. *part. 2. quest. 20. num. 45.* Barth. Camerar. *ad c. imperialem de prohib. feud. alien. per Frider. pag. 45. vers. quoniam si dicimus Dominum. & pag. 46. vers. Ex quibus colligite.* Matth. Berlich. *part. 2. concl. 55.*

num. 80. † Etenim quia onera feudalibus feudo inhaerent, unâ cum feudo Domino accrescunt. Ex quo porro fit, † quod onera hæc sive debita feudalibus modo non in subsidium, si alia bona hereditaria nulla adsint, ex ipso feudo solvantur, verum etiam, ubi hereditas solvendo est, † id quod in ditionibus Electoratus Saxonici (excepto casu dotationis filiarum, de quâ *infra* Defin. 17. & legitimæ ex feudo novo emptitio filiabus solvendæ, *infra* Defin. 24.) indistinctè verum est, *b. Const. 46. in verb.* Solten solche Schulden durch die Lehnsfolger aus dem Lehn vergnügt/ und die Land-Erben damit verschonet werden. † Sed de jure communi & Saxonico, in omnibus ac quibusvis debitis feudalibus hoc non procedit, ut dicitur *infra* passim, & patet ex traditis Berlich. *dict. concl. 55.* & Jacob. Schult. *in addit. ad Modest. Pistor. part. 3. quest. 122.*

Ita Domini in causa Marci Siebenenchens von Niemeck/ Mensis Febr. Anno 1627. (Verba sent. Diweil ihr selbstem berichtet/dass diejenige Schulden/davon eure Frage meldet/rechte Lehn-Schulden seyn; So werden dieselbe/ als welche dem Lehn außhängig/ entweder von den Lehnsfolgern/ oder auch dem Lehn-Herrn/ auffn Fall ihme das Lehn gut apert wird/ aus solchem Lehn bezahlet und abgstatet/ und die Land-Erben/ wenn gleich die verhandene Erbschaft austräglich ist/ bleiben damit verschonet/ıc.)

Et in causa Wolff Dietrichs von Birckholz/ Mensis Octob. Anno 1631. (Verba sent. Ob nun wohl der Birckensfeldischen Wittwen Forderung anfänglich von Erbe herrühret/ diweil aber dennoch solche mit Einwilligung des Lehn-Herrns und der Mitbelehnten auff das Lehn versichert/ und also eine Lehn-Schuld daraus gemacht worden/ıc. So wird dieselbe nunmehr aus dem Lehn allein bezahlet/ und die Land-Erben bleiben damit billich verschonet/ W. D. W.)

DEFINIT. VIII.

Solus agnatorum consensus ad feudi oppignorationem datus debitum feudale non facit, nisi & Domini consensus accesserit.

Illud ergo dubium restat, † *Quanam debita sive onera dicantur feudalibus?* † Non admodum curo distinctionem inter onera feudi & onera Feudatarii sive Vasalli, traditam à Barthol. Camerar. *ad c. Imperialem de prohib. feud. alienat. per Frider. pag. 42.* Ernest. Cothman. *vol. 2. consil. 92. num. 3.* Petr. Heig. *part. 2. quest. 20. num. 30.* Matth. Berlich. *part. 2. concl. 55. num. 30.* Jacob. Schult. *in addit. ad Modest. Pistor. part. 3. quest. 122. num. 31.* † Quæ distinctio nec in jure fundata, nec peculiarem quempiam effectum habet, cum non nisi onera feudalibus ex feudo solvenda veniant: Hæc itaque nosse sufficiat. † Non autem placet opinio Heigii *dict. quest. 20. num. 31.* illa tantummodo onera feudi dicentis, ex quibus utilitas atque emolumentum feudo accedit, cum nec dotatio filiarum, nec quodvis debitum, pro quo feudum oppignoratur, ei commodum afferat, quæ tamen debita esse feudalibus nemo facile negabit. Dixerim potius, † illa esse onera feudalibus, quæ ipsi feudo absque jure tamen reali inhaerent, quæ qualia sint ex eorundem relatione apparebit: † **P R I M U M**, est debitum, pro quo feudum legitimè fuit oppignoratum. Wann eine Schuld mit der Lehnsfolger Bewilligung gemacht/ und auff die Lehn verschrieben worden/ *b. Constit. 46. vers.* Wann aber mit ihrer Bewilligung/ıc. *ubi Moller. num. 2.* Andr. Rauchb. *part. 2. quest. 44. num. 8.* Jacob. Schult. *in addit. ad Modest. Pistor. part. 3. quest. 120. numer. 24.* & *in addit. ad Rotschitz. de dotal. art. 26. n. 14.* † Nam ad ejusmodi debitum exsolvendum successores feudi tenentur in ditionibus Electoratus Saxonici, etiamsi bona alia hereditaria extent, Defin. *preced.* † Quamvis de jure communi feudali ut & de jure communi Saxonico extra provincias Electo-

Electoris Saxon. successores ad id debitum, non nisi in subsidium, si nempe bona hereditaria haud solvendo existentia inventa fuerint, obligentur, Andr. Rauchb. *dict. quæst. 44. n. 3. Modest. Pistor. part. 3. quæst. 120. Schrader. de feud. part. 7. cap. 7. n. 42. † Hocque onus esse feudale tanto certius est, quanto magis per oppignorationem afficitur ipsum feudum, adeo ut hoc debitum etiam realiter feudo inhæreat, secus ac reliqua onera feudalia, Jac. Schult. *dict. quæst. 122. num. 31. Illud solum hic disceptari solet, An feudum ad hoc, ut debitum habeatur feudale, legitime dicatur oppignorum, si soli agnati oppignorationi consenserint, haud accedente Domini consensu? † ita voluit Daniel Moller. hic num. 7. quod & convenire videtur menti Illustrissimi Constituentis, † hæc Constitut. 46. in verb. Wann aber die Schuld mit ihrer Bewilligung gemacht/ etc. ubi non nisi agnatorum consensus ad oppignorationem feudi requiritur. † At certè si aliter diceretur, nil novi hæc Constitutio disponderet, cum & de jure communi, consensu Domini & agnatorum feudum obligetur ad hoc, ut successoribus feudi onus exsolutionis incumbat, prout pluribus disputat Moller. in loc. allegat. † Verum haud præsumendum est, Illustrissimum Electorem Saxonie jura feudalia communia & Saxonica, magno consilio, cura ac sollicitudine constituta, † quibus ad legitimam ac validam feudi oppignorationem Domini pariter & agnatorum consensus requiritur, c. Imperialem de probib. feud. alienat. per Frider. Gloss. in Lehnsrecht cap. 55. num. 6. uno quasi verbo evertere voluisse. 16 arg. l. si quando. 35. in pr. C. de inoff. testam. † præsertim cum nullam ejus mentionem disertè faciat; ut proinde nulla juris correctio sit inducenda, l. præcipimus. 32. in fin. C. de appellat. l. sancimus. 27. C. de testam. † Quin potius quod verbis hæc Constitut. deest, ex jure illo communi supplendum dixerim, arg. l. sed & posteriores. 28. ff. de lib. † Quamvis nec hoc omnino ab Illustrissimo Constituentem neglectum putarim, si verba ejus (auff die Lehn verschrrieben /) benè perpendantur, quibus si non expressè, at saltem tacitè Domini consensus includitur, † cum ejusmodi actus obligationis feudalis solennis absque consensu Domini nunquam habeatur validus, ut demonstrat pluribus Jacob. Schult. in addit. ad Georg. Rotschitz. *dict. artic. 26. num. 27. & seqq. ubi reliqua Mollerii argumenta doctè refellit. 20 lit. † Certè illud, quod aliàs Constitut. hæc 46. nil novi adderet, haud magni momenti est, cum id potissimum Elector Illustrissimus sancire voluerit, ut omnibus illis casibus, in hæc Constitut. recensitis, 21 feudi successores debita solvere teneantur, † etiam si alioquin hereditas æri alieno sufficeret, quod de jure communi & Saxonico longè aliter se habere modò dixi. Sufficit ergò, Constitutionem hanc in eo non 22 vè sanctionis haud destitui effectu. † Illud tamen concesserim Moller. hic num. 7. pro pecunià nempe mutuo per Vasallum in usum ac emolumentum feudi acceptà, sine speciali Domini consensu, feudi successores validè obligari. † Sed ex alio capite ac fundamento, quo nec agnatorum consensus, quin nec oppignoratio expressa ulla requiritur, nempe quia 23 pecunià in feudi utilitatem conversa fuit: † Quæ ratio peculiare onus feudale facit, ut patet ex hac Constit. 46. vers. Oder es wären dieselbe Schulden in nützliche Besserung des Lehnguts gewendet/ etc. Vid. infr. Defin. 26.***

Ita Domini in causa Hansen Ernst Schulden zu Hoffbäck / Mensè Dec. Anno 1631. (Verba sentent. Ob nun wohl hiebei

vor/ als selbige Lehngüter von eurem Bruder Jobst von Hoffpoden verpfändet worden / ihr als der nächste Agnat darein verwilliget / etc. Diweil aber dennoch Churfürst. Durchl. zu Sachsen / unser gnädigster Herr / als Lehnherr / in angeregte Verpfändung nicht gewilliget / noch darüber Consens ertheilet / etc. So ist selbige Verpfändung zu Recht ganz unkräftig / etc.)

DEFINIT. IX.

Agnatus licet in feudi oppignorationem consenserit, attamen si domini consensus non intervenerit, feudo sibi aperto ad exsolutionem debiti haud obligatus est.

Deficiente ergò Domini consensu, oppignoratio feudi haud valida est, licet agnatus simultaneè investitus in oppignorationem consenserit, Defin. præced. † At nonne agnatus saltem ex suo assensu Creditori obstrictus erit, ita ut feudo jure successionis ad se devoluto ad debiti solutionem ex feudo præstandam teneatur? † ita quidem sentit Andr. Rauchb. part. 1. quæst. 45. multis in hanc rem adductis rationibus, quæ omnes eò collimant, † quod agnatus ex consensu suo obligetur, l. 1. § tot. tit. ff. de O. & A. l. 1. ff. de præscript. verb. Qui consensus supervacaneus esse non debet, † quippe cum actum frustratorium leges non admittant, l. hac stipulatio. 14. § divus quoque 1. ff. ut legator. nom. cav. Panorm. in cap. cum Ecclesia. 3. numer. 37. Extr. de caus. possess. & propr. † Et nemini contra pactum suum venire licet, l. post mortem. 25. ubi Bartol. & Dd. ff. de adopt. l. per fundum. 11. ff. de serv. rust. præd. l. 13. ff. commun. prædior. l. 14. C. de R. V. † Verum, ut rectè dicit Jacob. Schult. in addit. ad Georg. Rotschitz. artic. 26. num. 44. æquitatis quandam hæc opinio continet speciem, juris nihil. † Advertere namque debuisset Rauchbar. præcipuè intentionem ac mentem agnati esse inspiciendam, qui certè oppignorationi consensum ideò tantum videtur adhibuisse, ut consisteret oppignoratio feudi, non ut ipsemet obligaretur; † Ergò consensus iste non eò trahi potest, ut obligatio quædam personalis in Agnati personam constitueretur, † facta enim agnatorum non extenduntur ultra eorum intentionem, l. non omnis. 19. in pr. ff. si cert. petat. Dec. in l. 1. num. 38. ff. de offic. ejus cui. † Atqui nec oppignoratio feudi ob deficientem Domini consensum valida est, ne quidem in personam agnati consentientis, ut putat Rauchbar. *dict. quæst. 45. num. 18. † Quia 24 deficiente formâ ac conditione totus oppignorationis actus corrumpitur, l. qui heredi. 44. l. Mevius. 55. ff. de condit. & demonstr. Tiraquell. in l. si unquam § verb. revertatur. num. 55. C. de revoc. donat. Seraphin. de Seraphin. de privil. juram. privil. 17. num. 8. † nec res una eademque maximè individua, ut est 25 oppignoratio rei, duplici jure censeri ac in unâ personam valere, in aliâ verò annullari potest, l. eum qui ades. 23. ff. de usurpat. & usucap. cognovimus. 29. in fin. caus. 12. quæst. 2. cap. 30. extr. de decim. Testaur. decis. 249. num. 10. † Nullo ergò jure, vel actione nec 26 personali, nec reali, Creditor adversus agnatum experiri, eumque ad exsolutionem debiti adigere potest, ut pluribus differit Jacob. Schult. in *dict. art. 26. Georg. Rotschitz. num. 46. & seqq.**

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. So ist solche Verpfändung ganz unkräftig / bannenhero ihr / als igeß Besizer des Lehn-Guts / unangesehen eures darzu gegebenen Consensus und Bewilligung / von dem Creditore beständig Weise nicht belanget / noch die von eurem Bruder gemacht Schuld zu zahlen / zu Recht angehalten werden möget / D. R. W.)

DEFINIT. X.

Tenetur tamen Agnatus, in feudi oppignorationem consentiens, si unà & expressè ad solutionem se obligaverit, deficiente licet Domini consensu.

- 1 **A**liud dicendum puto, si Agnatus in feudi oppignorationem consentiens, debiti solutionem
 2 verbis expressis promiserit. † Et si enim tum non magis oppignoratio subsistat, adeoque ob deficientem Domini consensum, nec ipsum agnatum consentientem obstringat, juxta tradita Definit. *preced.*
 3 † Attamen, si feudum postea jure successionis ad eum devolvatur, vel saltem ex promissione solutionis personaliter obligatus erit ad præstandam ex
 4 feudo debiti exsolutionem. † Subsistit namque hoc casu per se obligatio, ipsumque promittentem obstringit, licet oppignoratio invalida sit, *l. 1. & tot. tit. ff. de O. & A. l. 1. ff. de præscr. verb.* † Et eatenus vera esse potest sententia Andr. Rauchb. *part. 1. quest. 45.* quæ aliàs vix jure defendi poterit, ut demonstravi Definit. *preced.* † Nam, quæ ratio obligationem excludit, consensus scilicet ad inducendam obligationem personalem deficiens, haud obscure hoc casu
 7 ex factâ promissione solutionis elici potest, † cui promissioni ex post facto haud contravenire licet *l. 14. C. de R. V. l. 13. ff. comm. prædior. §. ult. Inst. de fideic. hered. Adde Decis. Elect. noviss. 67.*

Ita Domini in causa Dorotheen/geböhrnen von Starschedlin/ Hansen Albrechts von Holläuffers Hausfrauen/ Menſe Sept. Anno 1627. (Verb. ſent. Ob nun wohl der Lehnsfolger darwider einwenden thut/ daß der Lehnherr in die Verpfändung nicht gewilliget / und dannenhero die Zahlung aus dem Lehn nicht geſchehen dürffe; die weil aber dennoch er der Lehnsfolger in ſolche Verpfändung consentiret/ und ſich darneben ausdrücklich verpfichtet/ daß er auch in der Zahlung nicht hinderlich ſeyn/ noch ſich des Lehns/ ehe und zuvor ihr der geſchehenen 600. Reichsthr. an Capital und Intereſſe beſriediget/ anmaſſen wolle/it. So iſt er auch von der Nutzung des Lehns die Zahlung zu leiſten ſchuldig/ und hat ſich mit ſeinem Einwenden beſtändiger Weiſe darwider nicht zu behelffen/ B. R. W.)

In causa Joachimi Henrici von der Sahl zu Schönfeld/ M. Majo, Anno 1634.

Et in causa Domini Donati à Freiwald / contra Nobiles ab Ende/ Menſe Mart. Anno 1635.

DEFINIT. XI.

Dominus ex feudo consensu suo cum clausula tamen: (suo jure salvo) oppignorato, sibi, apertò, as alienum exsolvere tenetur.

- 1 **D**ominus oppignorationi feudi consentiens feudo sibi apertò ipsemet debitum solvere tenetur, ut pluribus argumentis ac rationibus probat Hartm.
 2 Pistor. *part. 2. quest. 28.* † Quod & verum, etiam si addita sit clausula (*salvo suo jure,*) daß es ihm nicht schädlich seyn soll; *Vel:* daß der gegebene Consens dem Lehn-Herrn/ seinen Rechten und Gerechtigkeiten auff alle Fälle unnachtheilig und unverfänglich seyn solle/it. Petrus Heig. *part. 2. quest. 20. num. 2. 3.*
 3 Hartman. Pistor. *dict. quest. 48. num. 32.* † Consentiens namque omni suo juri, quo actum illum quovis modo impedire poterat, renunciasset ac negotio illi validissimum robur addidisse censetur, quod certè
 4 clausula appositâ immutare nequit, † ne aliàs repugnantia inducantur & Dominus consentiens obligationi, ac in consequentiam alienationi, videatur sibi contradicere, & quod una manu præbuit, per alteram auferat, & in continenti semetipsum corrigat, *l. non ad ea. 89. ff. de condit. & demonstr. l. ult. C. de novat. l. 27. §. pactus. 2. ff. de pact.* † Nec tam ratione personæ obligantis, quàm vel maximè ejus, cui res est obligata, consensus datus censetur, *Jas. in l. ult. C. de SS. Eccles. num. 33.* Matth. de Afflict. *decisio. 12. num. 8.* in cujus perniciem & fraudem

nil attentari debet, *arg. c. indultum. 17. de Reg. jur. in sexto.* † Neque clausulæ illius vis hoc efficiet, ut effectum non habeat facta oppignoratio; Ad quid enim consensum à Domino in ipso contractu impetratum dicemus, quàm ut debitum quovis casu eveniente exigatur, & feudum absque alio Domini consensu distrahatur? Matth. de Afflict. *decis. 335. num. 19. & 20.* Hartm. Pistor. *p. 1. quest. 15. numer. 55.* † Interim hæc clausula effectu suo non destituitur, sed intelligitur reservare Domino jus Vasallitium, omniaque alia jura, quæ remissione ac concessione istâ non continentur, quæque in genere verisimiliter quis concedere non solet, putâ: *Die Regalien hohe Botmäßigkeit/ Lehns- und Landes- Fürstliche Gerechtigkeit/ Ritterdienste und dergleichen/it. arg. l. obligatione generali. 6. ff. de pignor. Heig. dict. quest. 20. num. 10.* Pistor. *dict. num. 32.* † Sicut & aliàs clausula illa (*Salvo jure consentientis*) in omni actu non comprehendit illa, de quibus in specie dispositum est, sive quæ in consensu expressa & concessa sunt, sed alia, quæ non sunt in concessione seu confirmatione denominata, *Camerar. in c. Imperialem de prohib. feud. alien. per Frider. pag. 266.* Rol. à Vall. *vol. 3. consil. 3. num. 73.* † Neutiquam ergò clausula illa alium debet effectum operari, vel talem, ut præcedentibus specificatis adversetur, prout pluribus hoc demonstr. Heig. *dict. quest. 20. num. 16. & seqq.* elegantes rationes adducens, & Wittebergensium pronunciatum referens.

Ita Domini in causa Marci Stebenens von Niemeck/ Menſe Febr. Anno 1627. (Verba ſentent. Zumassen denn auch zuſörderſt die vor consentirte Lehn-Schulden/ so wohl von den Lehnsfolgern/ als dem Lehns Herrn ſelbsten/ wann ihnen das Lehn anheim fällt/ unangesehen er anderer Gestalt nicht/ als ſeinen Rechten auff allen Fall unſchädlichen/ in die Verpfändung gewilliget und consentiret/ aus ſolchem Lehn gute billich bezahlet werden/ B. R. W.)

DEFINIT. XII.

Agnatus qui feudum sibi oppignoratum habet consentiens, ut & alteri oppignoretur, jus pignoris haud remississe censetur.

Qui cum debitore ratione feudi semel investitus est, istudque feudum etiam debiti nomine oppignoratum habet, si consentiat, ut illud alteri quoque obligetur & oppignoretur, jus pignoris sui per id neutiquam videbitur remississe, ut docet Hart. Pistor. *part. 3. quest. 17. per totum.* † Siquidem agnatus simultaneè investitus ad consentiendum requisitus ideò censetur consensisse, ut feudum, quod alioquin sine consensu ejus jure non poterat oppignorari, *cap. 1. de alien. feud. pater.* Constitut. Elect. 45. *§. ult. p. 2.* alteri validè obligetur. † Ob hanc itaque causam præstitus consensus ad finem alium extendi haud debet, *l. age cum Geminiano. 3. ubi Dd. C. de transact. l. 1. & l. si pupillorum. 7. ff. de reb. eor.* † Quia causa limitata limitatum producit effectum, *l. 2. §. 7. vers. corporis debilitas. ff. de vacat. muner.* † omnisque actus ex causa, quâ ad gerendum negotium quis fuit commotus, interpretationem recipit, *l. adigere. 6. §. quamvis 2. ff. de jur. patron.* Nam & aliàs de renunciatione generaliter traditum est, † illam strictè esse interpretandam *l. si unus. 27. §. 4. vers. ante omnia. l. empt. 47. §. Lucius. 1. ff. de pact.* ideoque si alicui plura beneficia in unâ eademq; re competant, licet uni renunciaverit, † non statim propterea alteri renunciasset censetur, *l. si domus. 21. ff. de S. V. P. l. nec is qui. 17. §. 1. ff. de acquir. hered. l. quoties duplici. 91. ubi Dd. ff. de R. jur.* † Idque tanto minus, quanto certius est, renunciationem seu remissionem juris donationis vim obtinere *l. contra 28. §. si filius. 2. ff. de pact. l. 1. ff. de transact.*

transact. † Sed nunquam in dubio præsumitur donatio l. cum de indebito. 25. ff. de probat. Plura si velis de hac re, vid. Hartm. Pitt. diff. quest. 17. † Hocque minus dubii habet in provinciis Electoratus Saxonici propter claram sanctionem Illustrissimi Electoris in Ordin. process. judic. tit. 46. §. Da abet einer.

Ita Domini in causa Michael Salens zu Qvets/Menf. Febr. Anno 1630. (Verba sent. Seyd ihr mit Conrad Reveln auff seinem Gute von dem Lehn-Herrn zugleich mit in die gesamme Hand genommen worden/ und als gedachter Revel Geldes benötiget gewesen/ und von euch 500. Reichsthaler erborget/ hat er euch mit Einwilligung des Lehn-Herrns auff selbigem Lehn-Gut Versicherung gemacht. Ob nun wohl Revel nachmals auch von andern gewisse Summen Geldes auff sein Lehn-gut geborget und auffgenommen/ ihr auch als Mitbelehnter darein consentiret/ etc. So mag doch selbiger euer Consens weiter nicht als auff die Verpfändung verstanden werden/ und ihr habt euch demnach dadurch euers auff dem Gute erlangten Unterpfandes nicht begeben/ sondern werbet dem andern Gläubigern in der Bezahlung von dem Lehn-gute billich vorgezogen/ B. N. W.)

Et in causa M. H. à S. Menf. Aug. Anno 1636. (Verba sent. Hat N. N. eine Pfands-Berechtigtkeit mit Consens des Lehn-Herrns auff einem Lehn-Gut/ daran er auch die gesamme Hand hat/ erlangt. Ob er nun wohl hernacher als ein Lehnfolger in eines andern Creditoris Schuld gewilliget; Die weil er aber dennoch sich seines prioritatischen Pfandrechts darneben ausdrücklichen nicht begeben/ etc. So mag auch der jüngere Creditor ihm in der Zahlung nicht vorgezogen werden/ B. N. W.)

DEFINIT. XIII.

Debitum Vasalli ad elocationem filiarum aut sororum contractum, à successoribus feudi, non hereditibus allodialibus, ex se vendum est.

SECUNDUM feudi onus est debitum ad elocationem filiarum aut sororum contractum, Quod in terris Electoratus Saxonici à successoribus feudi exsolvendum est, † etiam si hereditas solvendo existat, b. Const. 46. vers. Oder da die Schuld wegen Aussteuerung der Töchter oder Schwestern auffgenommen/ etc. † Quamvis aliàs de jure communi & Saxonico hoc onere successores feudi non nisi in subsidium graventur, si nulla bona allodialia adsint, ut videtur eit apud Matth. Berlich. part. 2. concl. 55. n. 39. 40. 41. Mod. Pitt. vol. 1. consil. 5. n. 22. † Hocque debitum ex bonis feudibus exigi, nemo iniquum existimaverit, quum & dotatio filiarum, si bona hereditaria nulla super sint, successoribus feudi incumbat, Hartm. Pitt. part. 2. quest. 37. num. 1. Jac. Schult. in addit. ad Modest. Pitt. part. 3. q. 122. n. 33. † Quidni ergo exolutio quoque debiti ad dotationem filiarum contracti, & sic in feudum quasi conversi, b. Constit. 46. vers. in nützliche Besserung des Lehnguts gewendet/ etc.

Ita Domini in causa Curatoris filia Zahn von Schleinitz zu Graupzig/Menf. Sept. Anno 1582. (Verba sent. Ist Zahn von Schleinitz verstorben/ und hat eine Tochter/ und seine Bettern und Lehnfolger sammt etlichen Schulden nach sich verlassen/ da nun solche Schulden zu seiner Schwestern Aussteuerung und Ehegeld auffgenommen und angewendet worden; So wären seine Bettern und Lehnfolger dieselben Schulden/ ungeachtet sie darein nicht gewilliget/ zu bezahlen pflichtig/ und seine Tochter möchte damit nicht beschweret werden/ B. N. W.)

DEFINIT. XIV.

Expensa quoque nuptiales ad elocationem filiarum, & cognatarum mutuo accepta, ex feudo restituenda sunt.

Nolo tamen hoc debitum ad solam dotationem filiarum restringi, sed & sumptus nuptiales, aliaque expensæ ad vestes comparandas factæ eo comprehenduntur, † ita ut sumtus ejusmodi vel expensas mutuo acceptas feudi successores solvere debeantur, nec heredes allodiales iis graventur, non solum ex rationis identitate, † sed & propter verba

Garpz. Definit. Vol. I.

generalia b. Constit. 46. (wegen Aussteuerung der Töchter) quæ sanè verba omnes omnino sumptus in elocationem factos denotant, † quod & usus fori Saxonici hactenus comprobavit: Ac licet verba illa de filiabus & fororibus solummodo loquantur, † quin tamen de aliis quoque cognatis mulieribus in gradibus ulterioribus constitutis accipi debeant, nemo facile dubitabit, † cum mens fuerit Constituentis Illustrissimi, singulos quosque feudi successores, in quocunque etiam gradu remotiori hi fuerint positi, quin & extraneos simultaneè investitos, onere elocationis gravari, ut ex verbis Constitutionis manifestum est.

Ita Domini ad requisitionem Johannis VVeimers zu Antenberg/Menf. Sept. Anno 1621. (Verba sent. Ob er nun wohl über das Lehn auch etliche Erbgüter nach sich verlassen/ der Lehnfolger auch in die gemachte Schuld nicht gewilliget; Die weil aber dennoch solche Schuld zu Aussteuerung des Schuldeners/ Corneli von Ruplebens Drudern Tochter/ und Erlegung 1000. fl. Hochzeit und Schmuck-Gelder hat müssen gemacht und auffgenommen werden/ etc. So ist auch mehrderührter Lehnfolger obangeregte Schuld zusammit der Zinsen aus dem Lehn zu erstatten schuldig/ und es bleiben die Land-Erben damit billich verschonet/ B. N. W.)

In causa Joachimi Friderici à Barbeleben/Menf. Oct. Anno 1634. (Verba sent. Die weil aber dennoch beydes diese Posten/ als auch das Schmuck- und Hochzeit-Geld zu Aussteuerung und Abfindung der Töchter angelegt und versprochen worden/ dannhero selbige Schulden vor rechte Lehnschulden/ dergleichen die Lehnfolger/ unangesehen sie darein nicht gewilliget/ aus dem Lehn zu zahlen verbunden seyn/ billich geachtet werden/ etc. So hat sich auch vorberührter N. N. mit seinem Einwenden nicht zu behelffen/ etc.

Et in causa Henrici Eißts zu Rackith, M. Febr. Anno 1635.

DEFINIT. XV.

Dos saltem promissa ex feudo solvi debet.

NON saltem vero debitum dotis jam solutæ causæ contractum, sed & promissio dotis ad hoc feudi onus pertinet, ita ut ex feudo dos promissa exsolvi debeat, † scilicet, quia regulariter onus dotationis successoribus feudi incumbit, ut dicam Definit. seg. Jacob. Schult. in addit. ad Modest. Pistor. part. 3. quest. 122. num. 33. † Nec ad rem facit, quod ex promissione obligatio personalis oriatur, quæ in heredes quidem transit allodiales, l. ult. C. de hered. act. l. 1. C. si cert. petat. † at successorem singularem haud sequitur; l. ult. §. 1. ff. de contr. empt. l. 1. §. si heres. 10. ff. ad Scrum Trebell. Anton. Fab. in Codic. lib. 4. tit. 42. defin. 7. num. 13. † Nego enim, obligationem Vasalli patris de dotandâ filiâ esse merè personalem: vel propterea, † quod defuncto patre, filia successoris feudi, quin & tertium possessorem, ad quem feudum pervenit, ad constituendam sibi dotem ex feudo, convenire queat, Hart. Pitt. part. 2. quest. 37. n. 9. † Adeoque debitum hoc dotis promissæ non omnino personale existimatur, sed veluti in rem scriptum, licet per se reale non sit, † sed successoribus feudi occasione rei incumbat, l. metum. 9. §. ult. ff. quod met. caus. l. 3. l. thesaurus. 15. ff. ad exhib. Pistor. diff. loc. Petr. Heig. part. 2. q. 20. n. 41.

Ita Domini in causa heredum Johannis Henrici à Brandenstein/Menf. Dec. Anno 1623. (Verba sent. Hat Frau M. nunmehr länger denn vor dreien Jahren sich mit H. A. à VV. in ein Ehegelöbniß eingelassen/ dabey dieses abgeredet worden/ daß der selbigen Vater ihrem zukünftigen Ehemann 600. fl. zur Mitgift/ 300. fl. vor die Kleidung/ und 300. fl. vor die Ausrichtung der Hochzeit/ binnen Jahr und Tag/ nach gehaltenem ehlichen Verlager mitzugeben schuldig seyn sollte/ welche Gelder er aber bey seinem Lebten nicht abgestattet/ etc. So ist solche Schuld Inhabts Ehurfürstl. Sächss. Constitution vor eine Lehnschuld zu achten/ derowegen der Lehnfolger dieselbe abzutragen pflichtig/ und die Landes-Erben bleiben damit billich verschonet/ B. N. W.)

Et in causa Henrici Eißts zu Rackith, Menf. Febr. Anno 1435. (Verba sent. Die weil aber dennoch nicht verneinet werden kan/ daß der verelicheten Tochter über das Ehe-Geld der

1000. fl. noch 1000. fl. fernere Entrichtungen und Mitgift zugesagt/und also eine Schuld zu ihrer Ausstattung gemacht worden/welche vermöge Churfürstl. Sächs. Constitution aus dem Lehn/unangesehen daß das Erbe zureicht/abzustatten/ic. So seynd ihr auch solche zu der Töchter Ausstattung versprochene Gelder / wann gleich das Erbe zur Zahlung zureichen möchte/aus dem Lehn abzurichten schuldig/und habt euch darwider beständiger Weise nicht zu behelffen/B. N. W.)

Et in causa Joachimi Friderici à Bardsleben, Mens. Octob. Anno 1634.

DEFINIT. XVI.

Filia non nisi in subsidium, & si hereditas non sufficiat, ex feudo educanda, dotanda & elocanda sunt.

- 1 **T**ertium feudi onus est Educatio, Dotatio & Elocatio filiarum, Hartm. Pistor. *part. 2. quest. 37. num. 1.* Andr. Gail. *lib. 1. observ. 112. num. 7.* Herm. Vultej. *lib. 1. de feud. cap. 9. n. 57.* † Quod à priori onere, dotationem jam factam ac debitum inde contractum concernente, de quo *Supr.* Defn. 13. nihil differt. † Debitum siquidem illud ratione elocationis jam factæ contractum ex feudo solvi debet, etiam si alia bona hereditaria supersint, perinde ut in aliis debitis feudalibus in terris Electoratus Saxonici fieri videmus, secundum *hanc* Constit. 46.
- 4 *Supr. defn. 7.* † Hoc verò onus, Educatio scilicet, Dotatio & Elocatio filiarum adhuc futura, etiam in ditionibus Electoratus Saxonici non nisi in subsidium, deficientibus nempe bonis hereditariis, feudi successoribus incumbit, Ordin. process. judic. Elect. Saxon. *tit. 45. §.* Es trägt sich auch, *vers.* Wofern sie sich an den Erbgütern nicht zu erholen. † Etenim quoties Vasallus vel nulla bona allodialia, vel adeo exigua reliquerit, ut filiabus alendis & elocandis non sufficiant, † æquitatis ratione fuit introductum, & longævâ consuetudine comprobatum, ut filiz ex feudo sustentari, ut & si nupserint, dotari ac elocari, aut saltem, quod hereditari deest, ex feudo suppleri debeat, Hartm. Pistor. *q. 37. n. 1.* Modest. Pistor. *vol. 1. conf. 5. n. 22.* Andr. Rauchb. *part. 1. quest. 38. num. 1.* Matth. Coler. *part. 1. decis. 28. n. 4. & decis. 213. num. 1.* Jacob. Thoming. *vol. 1. consil. 15. num. 38. & 46. & vol. 2. conf. 9. n. 43. & 47.* Jacob. Schult. *in addit. ad Modest. Pistor. p. 3. q. 122. n. 80.* Joh. Schneidew. *ad §. fuerat. num. 97. inst. de action. Petr. Heig. part. 1. quest. 25. n. 62.* Schurf. *cent. 1. consil. 24. n. 1.* † Quare non immeritò hoc onus feudale appellatur, eoque non solum frater & agnatus quivis, ad quem feudum devolvitur, sed etiam Dominus, quando ei aperitur feudum, gravari solet, Pist. *dist. quest. 37. n. 1.* Joh. Schneidewin. *in §. fuerat. 29. Inst. de action. n. 97.* † Attamen, ut modo dixi, non nisi in subsidium, si bona allodialia non adsint, vel non sufficiant. Quod nec aliter in terris Saxon. observatur, secundum tradita Moller. *hic num. 13.* † Quin & si postea fratres feudalia bona cum consensu Domini & agnatorum aliis hypothecaverint, nihilominus hisce filiz ratione elocationis præferendæ erunt ex dispositione manifestâ Elector. Saxon. *dist. tit. 45. Ordin. proc. judic. §.* Es trägt sich auch/ic.

Ita Domini in causa Friderici VVilhelmi à Vippach, Mens. Jan. Anno 1629. (Verba sentent. Da nun die Erbschaft eurem Verichte nach also nicht beschaffen/daß die Töchter daraus ihren Unterhalt/Ehr/ Schmuck und Hochzeitgeld nöthdürftig und der Gebühr nach haben können/ ic. So werden sie aus den Lehngütern selbiger Forderungen wegen billich befriediget und ausgestattet.)

Et in causa Johann Brambachs zu Quedlinburg/Mens. April. Anno 1635. (Verba sentent. Weil allem Ansehen nach/die Erbgüter zu Bezahlung der Schulden nicht zureichen/so seyn die Lehnsfolger den Töchtern ihre nöthdürftige Alimenta auff Ermäßigung des Lehnherrns/aus dem Lehn zu reichen schuldig/B. N. W.)

It. in causa Caspari à VVatzdorffs, Mens. April. Anno 1661. (Verba sentent. Dieweil euer Weib an Erbe von ihrem Vater so viel bekommen hat/daß sie davon/ ihrem Stande und Herkommen nach/ehrlich hat können unterhalten und ausgestattet werden/So seyn ihrer Brüder Vormunden nicht schuldig gewesen/sie aus den Lehngütern zu unterhalten/oder auszustatten/B. N. W.)

It. in causa Hansen Henrichs von Leipzig/Mens. Jun. Anno 1600. (Verba sentent. Und da an Erbgütern so viel vorhanden/daß die Tochter davon/ ihrem Stande und Herkommen nach/ausgestattet werden kan/So bleiben die Lehns-Erben damit billich verschonet; Sonsten aber seyn sie solche Ausstattung auff Ermäßigung des Lehnherrns aus dem Lehn zu verrichten schuldig/B. N. W.)

Et in causa Matthes Sellfishens zu Wittenberg/Mense Majo, Anno 1616.

It. in causa Henrici Iffts zu Rakitz; Mens. Februar. Anno 1635.

DEFINIT. XVII.

Ex feudo non sunt dotanda filia in concursu creditorum; ante exsolutionem æris alieni, nisi consuetudine aliud sit introductum.

Nolo tamen hoc aliter accipi, quam si bona feudalia ad exsolutionem æris alieni sufficiant: Ceteroquin, in concursu Creditorum, filiz ex feudo dotationem atque elocationem petere haud valent, priusquam debita feudalia fuerint exoluta, ut bene sentit Andr. Rauchb. *part. 1. quest. 38. num. 48. & 49.* † Nimirum, quia dos non debetur filiabus, antequam Creditoribus paternis fuerit satisfactum, l. *Papinianus. 8. §. quarta. 9. ff. de inoff. testam.* Andr. Gail. *lib. 2. obs. 119. n. 11. & observ. 120. num. 2.* † Quin & pro modo facultatum patris dos constitui debet, l. *quaro. 60. l. cum post divortium. 69. §. gener. 4. ff. de jur. dot. l. si filia. 43. ff. de legat. 3.* Hartm. Pistor. *part. 2. quest. 37. num. 11.* † Nullæ autem intelliguntur facultates, nisi quæ post exolutum æs alienum supersunt, l. *mulier. 72. ff. de jur. dot. l. sub signatum. 39. §. 1. ff. de V. S.* † Planè, si consuetudine alicujus provinciz aliud fuerit introductum, ut scilicet filiz etiam in concursu Creditorum ante exsolutionem æris alieni ex feudis elocentur, quin tum consuetudini inhærendum sit, non multum dubitaverim, † quia consuetudo patriæ potissimum attendenda est, ut in l. *quod si nolit. 31. §. quia assidua. 20. ff. de adil. edict.* & est optima legum interpret, l. *minimè 23. l. si de interpretatione. 37. ff. de lb. Hart. Pistor. dist. quest. 37. num. 17.*

Ita Domini in causa Christophori von Kuhweizens Töchter contra derselben Creditores zu Eüstrin/Mens. April. Anno 1635. (Verba sentent. Wie denn klagende Töchter einige Mitgift oder Ausstattung aus denen den Creditoren verhoffenen Lehngütern/Erbe und zuvor dieselbe befriediget/zu fordern nicht berechtiget; Sie können dann wie Recht erweisen/ daß in der Ehr- und Markt-Brandenburg durch beständige Gewohnheit über Rechtsverwährete Zeit herbracht/ und jedesmahl unverbrüchlich gehalten worden/daß den Töchtern aus den Väterlichen Lehngütern/in Mangelung des Erbes/ ein gewisses zu ihrer Ausstattung/auch in dem Fall/wann ein Concursus Creditorum vorhanden/gerichtet werden müssen/ dessen genossen sie auff den Fall billich/B. N. W.)

DEFINIT. XVIII.

Quantitas dotium arbitrio & moderationi Domini feudorum committitur, si de hac inter partes non convenerit.

Apud nostrates longissimo usu inolevisse, ait Hart. Pistor. *part. 2. quest. 37. num. 18. & post eum Petr. Heig. p. 1. quest. 25. n. 67.* ut filiabus ex feudo exigua dos constitui soleat, adeò ut licet quis feudum possideat magni pretii, rarò tamen ultra mille florenos, sæpius vero minus filiz in dotem dari consueverit. † Cum quo convenit pronunciatum Curiz supræmarum provinciarum, quod de feudo, tria millia flo.

florenorum valente, fororibus ad minus dos constitui debeat quadringentorum florenorum, cujus meminuit Matth. Coler. p. 1. decis. 213. num. 3. † nimirum ut familiae conserventur & liberis consulatur, qui alioqui, si dotes amplae constituerentur, propter dotalitium, quod vicissim dos exigit, maximo prae-graverentur onere, adeo, ut defunctis parentibus feuda paterna raro conservare possent; † Unde & natum illud proverbium: *Reiche Weiber/arme Kinder/Pist. dict. quest. 37. num. 18.* † Non facile ergo à patriae consuetudine recedendum erit, l. quod si nolit. 31. §. quia assidua. 20. ff. de edil. edict. l. minime 23. ff. de lib. † Nihilominus tamen etiam in dotis aestimatione ad facultates dotantis, dignitatem parentis, qualitatem mulieris & mariti, nec non liberorum numerum respiciendum, & ex hisce aliisque circumstantiis consuetudo illa maximopere temperanda est, ut docent Hartm. Pistor. dict. q. 37. num. 11. & seqq. Matth. Coler. dict. decis. 213. n. 1. & decis. 28. n. 4. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 38. num. 1. † Sanè si de dotis quantitate inter partes non convenerit, arbitrio & moderationi Domini feudorum committendum est, ut consideratis circumstantiis modo commemoratis, dotes aestimet, Ordin. process. judic. Elect. Saxon. tit. 45. §. Es trägt sich auch / in sin. vers. Jedoch daß mit solcher Ausstattung/ &c. † Quippe cujus plurimum interest, feuda nimium haud onerari, Hartm. Pistor. dict. quest. 37. n. 16. Rauchb. dict. decis. 38. num. 1. Dan. Moller. hic num. 13. Coler. dict. decis. 23. num. 2. † Quod non solum in dotis, sed & alimentorum aliorumque sumptuum in elocationem filiarum faciendorum aestimatione, in ditionibus pariter Electoratus ac aliis in locis fori Saxonici ita observari, experientia docet.

Ita Domini in causa Günthers à Nischvitz, Mens. Jul. Anno 1611. (Verba sent. So ist der teyge Weyger und Lehnsfolger euer Weib ihrem Stande und Herkommen nach aus dem Lehngut Kreyscha / wofen sonst ihr Vater so viel an Erbe nicht verlassen / daß sie ihre Mitgift und Adelige Ausstattung erlangen mag / zu dotiren schuldig / wie hoch aber solche ihre dos zu moderiren, wird auß des Churfürsten zu Sachsen und Burggrafens zu Magdeburg/ &c. Unfers gnädigsten Herrns/ gnädigstes Erkänntis und Ermäßigung billich gestellet / W. N. W.)

It. in causa Friderici VVilhelmi à Vippach, Mens. Jan. An. 1619. (Verba sent. So werden sie wegen ihres Unterhalts/ Ehe-Schmuck und Hochzeitgeldes aus den Lehngütern ausgestattet; Solche Ausstattung aber / wie hoch dieselbe zu richten/ wird auß Churfürstl. Durchl. unfers gnädigsten Churfürsten/ als des Lehnherrns/ gnädigste Moderation billich gestellet/ W. N. W.)

It. in causa Hansen Heinrichs von Leipzig/ Mens. Jun. Anno 1600.

In causa Henrici ab Einsiedels zum Guandstein/ Mens. Febr. Anno 1606.

In causa fratrum ab Helldorff, Mens. April. Anno 1631.

It. in causa Matthes Sellischens zu Wittenberg/ Mens. Majo, Anno 1616.

In causa Henrici Lists zu Rackith, Mens. Febr. Anno 1635.

In causa Hansen Ehlers Lehns Erben zu Nauendorff/ Mens. Nov. Anno 1637.

Et in causa Christophori Henrici à Schönfelds/ Mens. Nov. Anno 1637.

DEFINIT. XIX.

Eandem dotem, quam filia à patre vivente elocata accepit, successores feudi reliquis filiabus ex feudo solvere haud sunt obligati.

Non sunt audiendae filiae post obitum patris à feudi successoribus eandem petentes dotem, quam filia ab ipso patre elocata accepit: † Etenim, in dotis aestimatione non solum facultates dotantis, sed & numerum liberorum attendi jura volunt, l. cum post. 69. §. gener. 4. ff. de jur. dot. l. si filia. 43. ff. de legat. 3. † Quid ergo, si pater antea dives ad paupertatem red-

actus fuisset, aut post filiae prioris elocationem plures liberos & filias procreasset? † Certè tum patre defuncto, filiae eandem dotem à feudi successoribus iniquè petere viderentur; Non minus ergo hoc casu, ac si nulla fuisset elocata filia à patre vivente, dotis aestimatio moderationi & arbitrio Domini feudi committenda erit, Defin. preced.

Ita Domini in causa Fratrum à Milckau zu Weinmolda/ M. Mart. Anno 1599. (Verba sent. Ob nun gleich gedachter euer Vater der Tochter erster Ehe/ so er bey seinem Leben ausgestattet/ 500. fl. mitgegeben/ dieweil aber dennoch euren Bericht / daß sein Vermögen hernach in Abnehmen kommen/ dergestalt/ daß euer einer nach Abzahlung der Schulden kaum 200. fl. an Erbe behalten wird / und ihr erbdöttig seyd / eurer Schwester dritter Ehe/ so viel als euer emer bestüht/ zu ihrer Ausstattung mitzugeben/ So werdet ihr bey solchem euren Erbieten billich gelassen/ und seyd demnach gedachter eurer unausgestatteten Schwester dritter Ehe/ so viel als die Schwester erster Ehe bekommen/ mitzugeben nicht schuldig/ W. N. W.)

Et in causa Henrici Lists zu Rackith, Mens. Febr. Anno 1635. (Verba sent. Im widrigen Fall/ und da das Erbe nicht zurechet/ seyd ihr solche Ausstattung auff des Lehnherrn Ermäßigung aus dem Lehn zu entrichten schuldig/ und es hat sich bemeldete Tochter damit/ daß der ersten ein mehrers entrichtet worden / nicht zu behelffen / noch ist sie gleichmäßige Ausstattung zu fordern berechtiget/ W. N. W.)

DEFINIT. XX.

Filia dotes, ex feudo paterno debitas, non transmittunt ad heredes, si nondum maritata decesserint.

Filiae nondum nuptae de dote aliisque elocationibus ex feudo sibi debitis, testamenti vel alterius ultimae voluntatis condendae jus non habent; † nec enim intestatae has ad heredes proximiores transmittunt, † sed, si ante nuptias moriantur, feudalia bona ab onere dotandi & elocandi, cui antea fuere obnoxia, immunia ac libera redduntur, Bartol. in l. Titio centum. 71. §. Titio genero. 3. ff. de condit. & demonstr. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 38. num. 2. & seqq. ubi illud hisce in regionibus omni dubio care dicit Hartm. Pistor. part. 2. quest. 37. num. 25. Petr. Heig. part. 1. quest. 31. n. 10. † Siquidem debitum dotis semper hanc conditionem annexam habet, si matrimonium fuerit insecutum l. plerumque. 10. §. si ante. 4. l. 21. l. 48. ff. de jur. dot. d. l. Titio centum. 71. §. 3. ff. de condit. & demonstr. † cum dos sine matrimonio esse nequeat, §. si adversus. 12. Inst. de nupt. l. 3. ff. de jur. dot. l. ult. C. de donat. ant. nupt. l. sancimus. 24. C. de nupt. † Conditione ergo nondum existente, filiae in dote constituta nil juris sibi arrogare possunt l. qui heredi. 44. §. ult. ff. de condit. & demonstr. l. 15. l. 42. ff. de O. & A. † Multò minus earundem heredes, l. nemo. 54. l. nemo 120. ff. de reg. jur. † Et sicuti debitum sub conditione, ea diciente, expirat, §. sub conditione. 4. Inst. de verb. obligat. l. 8. l. 30. ff. si cert. petat. l. necessario. 8. ff. de per. & comm. rei vendit. † ita & debitum dotis, nuptiarum conditione defecta, planè irritum fit, dict. l. Titio. 71. §. 3. ff. de condit. & demonstr. † Quin & dotes ex feudo debitae insar alimentorum seie habent, juxta tradita Hartm. Pist. dict. quest. 37. n. 4. quae adhucutura ad heredes non transmittuntur; sed eorum praetatio cum vita alimentarii finitur, l. cum hi. 8. §. modus. 10. ff. de transact. l. Mela. 14. ff. de alim. vel cibari. legat. Andr. Gail. lib. 2. obs. 88. n. 13. Coler. lib. 2. de aliment. cap. 12. n. 44.

Ita Domini in causa Fratrum à Brandenstein zu Postitz/ M. Majo Anno 1633. (Verba sent. Seyd ihr nach Absterben eures Vetterns N. N. mit seinem Lehngute als die nächste Mitbelehne befählet worden/ und habe seinen dreym hinc. lassenen Töchtern ingesammt vor Ehr/ Schmuck und Kleider Geld 1000. fl. zu reichen versprochen. Ob nun wol die älteste Tochter unverheuratet von dieser Welt abgesehen / in welchem Fall sonst den dergleichen Ausstattung wiederum in das Lehn fallt / und auß die Erben nicht bracht wird/ W. N. W.)

DEFINIT. XXI.

Sicuti nec reservata à venditoribus in nuptias liberorum, vulgò das Eingeschnittel oder Zuberets/ defunctis bisce ante nuptias, heredibus eorum deferantur.

- 1 **N**on certè aliud dicendum putaverim de iis, quæ emptores rustici sive plebeji in comparatione bonorum allodialium, ultra pretium in nuptias liberorum venditoris promittere solent, vulgò das Eingeschnittel oder Zuberets/ quæ liberis ante nuptias morientibus, eorum heredibus neutiquam deferuntur, sed emptoribus cedunt, ex identitate rationis in Defin. *praced.* prolata, † quæ in casu præsentis idem jus facit, Andr. Rauchb. *part. 1. quæst. 38. num. 2.*
- 2 † Nimirum, quia conditione nuptiarum haud existente, liberi in expensis sibi promissis nil juris habent, *l. 44. §. ult. ff. de condit. & demonstr. l. 15. l. 42. ff. de O. & A.* † Ergò nec eas transmittere valent ad heredes, *l. nemo. 54. l. nemo. 120. ff. de reg. jur.*
- 3 † Quin & cessante causâ finali, quæ in nuptiarum apparatu consistit, effectus quoque, putà, ipsa obligatio expirasse dicitur, *c. cum cessante. 60. extr. de appellat. c. eisi Christus 26. extr. de jure jur.* Rauchb. *diæt. quæst. 38. 13.*

Ita Domini in causa Hansen Prieffens zu Endschus/ Menf. Octobr. Anno 1635. (Verba sent. Darneben ihr gewilliget/ über die gesagte Kauff-Summa / ohne einige Abturgung derselben/ tedern Geschwister 50. fl. vor die Ausstattung/ wenn sie sich verehlichen würden/ zu geben/ und es hat sich begeben/ daß eine unter den Schwestern/ ehe und zuvor sie geheiratet/ Todes verfahren/ ic. So verbleibt derselben Antheil/ als 50. vort den versprochenen Heyraths- und Hochzeit-Geldern/ auch dem Käufer nunmehr billich/ und ihr möget solche ihrer Mutter als der nächsten Erbin heraus zu geben nicht angehalten werden/ D. B. W.)

DEFINIT. XXII.

Transmittuntur tamen dotis ac elocationes ex feudo debita ad heredes, quando de bisce filiabus usurata præstata fuerit.

- 1 **A**liter res se habet, si pater dotem in vicem legitimæ filia in testamento relinquat. Tum certè conditio, si nupserit, sicut quælibet aliâ, ab ejusmodi relicto rejicietur, ut velut purum & absque dilatione debitum ad heredes transmitti possit, *l. quoniam in prioribus. 32. C. de inoff. testam.* Mantie. *de consuet. ult. volunt. lib. 4. tit. 3. num. 25.* Jul. Clar. *in §. testamentum quæst. 83. num. 12.* Andr. Rauchb. *part. 1. quæst. 38. n. 35.* † Hinc quia legitima ex feudis novis & emptitiis hodiè in ditionibus Electoratus Saxoniæ filiabus debetur, si nimirum pretium eorum omnè allodium patris absumserit, vel majorem partem ejus æquaverit, prout sancitum in Constit. *publicè non edita: Ob Tochter aus neuen erkauften Lehngütern legitimam zu fordern haben/ ic. † dotis istius, velut legitimæ vice fungentis, & purè debitæ emolumentum ad heredes; quos filia instituit, vel ab intestato relinquat, non immeritò pertinebit, etiamsi mors matrimonio illius anteverterit, Andr. Rauchb. diæt. quæst. 38. n. 43.* † Idemquè planè dicendum puto, si filiabus nondum nuptis, à feudi successoribus interesse sive usuræ dotis ac elocationis ex feudo debitæ solutæ fuerint. † Nempe quia tum feudi successoribus dotem ac elocationem purè, non conditionaliter promississe videntur; † quum usuræ promissæ conditionalis nunquam solvantur cessante sc. morâ, *l. Titia. 87. §. usuras i. ff. de legat. 2. l. cum quidam. 17. §. si pupillo. 3. ff. de usur.* Anton. Fab. *in Cod. lib. 8. tit. 27. defm. 19. n. 3.* † Quidni ergò purum hoc dotis vel elocationis debitum ad heredes transmitteretur? Defin. *praced.*

Ita Domini in causa Fratrum à Brandenstein zu Postitz / M.

Majo Anno 1633. (Verba sentent. Demweil aber dennoch die 1000. fl. mit Eburfürstlichem consens auff das Gut versichert/ auch Jährlichen verzinsert worden/ ic. So hat die Verstorbene ihren Antheil an dem ausgemachten Ehr- & Schmuck- und Kleider-Geld auff ihre nächste Erbin gebracht und veräußert/ und die Lehnsfolger seyn ihnen solchen Antheil anzugehören schuldig / D. B. W.)

DEFINIT. XXIII.

Filiâ, cui dos ex feudo constituta fuit, defunctâ, antequam nuberet, successores feudi in subsidium impensas ad funus necessarias solvere tenentur.

Certi equidem juris est, appellatione alimentorum impensas funebres propriè non contineri, *arg. l. legatis alimentis. 6. ff. de alim. & cibarij. legat.* † quippe quæ cessantibus demum alimentis, defuncto nempe alimentario, impendendæ veniunt *l. cum bi. 8. §. 10. ff. de transact.* Coler. *lib. 2. de alim. cap. 12. num. 44.* Ex quo dicendum videtur, † successores feudi filiâ, antequam in matrimonium elocaretur, defunctâ, ne quidem ad impensas funebres obligari, sed potius feudum ab omni quovis onere tum liberari. † Attamen si filia aliunde non habeat, ut more honesto sepeliri queat, vel solùm æquitatis, nedum pietatis officium feudi successores ad impensas in exequias faciendas obstringit, ne scilicet † ob defectum sumptuum, dedecore opprimatur funus ejus, quæ morte suâ questum faciendi occasionem aliis præbet. *Vide practicam meam criminalem, part. 2. quæst. 68. num. 115.*

Ita Domini in causa heredum Anna Sibyllæ Spiegelin zu Leipzig/ Menf. Nov. Anno 1631. (Verba sent. Ist Jungfr. Anna Sibylla Spiegelin im 18. Jahr ihres Alters Todes verfahren; ob sie nun wohl auff der Gerads nichts nach sich verlassend/ demweil aber dennoch Friederich von Spiegel ihr 2000. fl. Ehe- und Hochzeit-Geld schuldig gewesen/ darüber er ihr biß anhero die alimenten reichen müssen/ auch nach ihrem Absterben solches Geld wiederum in das Lehn gefallen/ ic. So ist gedachter Friederich von Spiegel die verstorbene Jungfrau Anna Sibyllen auf seine Unkosten begraben zu lassen schuldig/ ic.)

DEFINIT. XXIV.

Ex feudo novo emptitio, cujus pretium omnè patris allodium absumsit, filiabus legitima debetur.

Quartum feudi onus est legitima ex feudo novo emptitio filiabus debita, Jac. Schult. *in addit. ad Modest. Pistor. part. 3. quæst. 122. num. 99.* Matth. Berlich. *part. 2. concl. 55. n. 75.* † Et si enim filiabus ex feudis nulla debeatur regulariter legitima, † quia legitimam petere non possunt, qui ab intestato non succedunt, *l. posthumus 8. §. si quis ex his. i. ff. de inoff. testam. l. cum quaritur. 6. l. parentibus. 8. C. ead. tit. l. maximum vitium. 4. C. de lib. præter. l. non est ambigendum. 12. §. 1. ubi Dd. ff. de bonor. possess.* Hart. Pistor. *part. 2. q. 38.* Petr. Heig. *part. 1. quæst. 3.* † Attamen si forsitan pater omnem suam paratam pecuniam in feudum novè emptum converterit, atque hæc ipsa pecunia aut universam patris substantiam, aut certè maximam ejus partem complexa sit, ita ut vel nihil, vel parum bonorum allodialium post fata sua relinquat, † tum filiabus legitimam ex eo feudo præstare tenentur Feudi successores, Constit. *nov. Elect. Sax. publicè non promulgata sub tit. Ob Tochter aus neuen erkauften Lehngütern legitimam zu fordern haben? Schult. diæt. loc. Pikt. diæt. loc. n. 63. Thom. de tiff. 2. num. 34.* † ut vel saltem eò casu legitima filiabus debita inter onera feudi referri debeat; † Quatenus verò ac quando legitima hæc debeatur, *V. inf. part. 3. Const. 9. defm. 29. 30. 31. 32.*

Ita Domini in causa Barbaræ, Paul Vogels Wittib zu Opitz/ Menf. April. Anno 1614. (Verba sentent. Da nun ihor gedachter euer Ehemann alle seine Baarschafft und Vermögen zu Erkauffung eines neuen Lehnus angewendet/ und er also nichts oder gar wenig verlassen hätte/ ic. So würde eurrer Tochter die Legitima von den Lehnsfolgern billich entrichtet/ D. B. W.)

DEFINIT. XXV.

Debitum ratione dotalitii contractum ex feudo solvi debet.

Quintum onus feudi est dotalitium: Etenim in foro Saxonico si mulier certam dotem marito intulit, ei dotalitium etiam post mortem mariti ex feudo constituitur, † vel si successores feudi dotalitium constituere nolint, sed dotem unâ cum donatione propter nuptias offerant, ab iis exsolutio fieri debet, † etiamsi alia bona hereditaria supersint, *bac* Constit. 46. *vers.* oder zu Ablegung der Leibgedinge / *junct. vers.* und damit die Lehns-Erben verschonet bleiben / *rc.* ubi Moll. n. 2. Jacob. Schult. *in addit. ad Modest. Pistor. part. 1. quest. 4. n. 14. & seqq.* Petr. Heig. *part. 2. quest. 20. n. 32.* Joh. Köppen. *decis. 39. n. 41.* † Uti ita dotalitium in foro Saxonico rectè inter onera feudi referatur: † Quamvis de jure communi res aliter se habeat, illudque non ex feudo vel à feudi successoribus, sed ex allodiis solvi debeat, Joh. Köpp. *dict. decis. 39. n. 39. & 40.* Jac. Schult. *dict. loc. n. 73.* Wesenbet. *part. 2. conf. 77. n. 1. & seqq.* † Porro, non solum dotalitium ipsum, sed & debitum ratione dotalitii contractum onus feudale habetur, veluti de hoc propriè loquuntur *verba* Constit. 46. *Da die Schuld zu Ablegung der Leibgedinge aufgenommen.*

*Ita Domini in causa Wolfgang Dietrichs von Dirscholz / Menf. Febr. Anno 1634. (Verba sent. Ob nun wohl solche Schuld der 2000. fl. so zu Befriedigung der Wittiben Leibgedinges und ihrer weiblichen Gerechtigkeit gemacht worden / als eine Lehnschuld aus dem Lehn vergütet werden muß / *rc.*)*

DEFINIT. XXVI.

Omne debitum, quod in utilitatem feudi conversum probatur, ex feudo solvitur.

Sextum onus feudi est debitum illud, quod à possessore feudi contractum, & in ejus utilitatem conversum fuit, *b. Constit. 46. vers.* Oder es wären dieselbe Schulden in nützliche Vesserung des Lehnguts gewendet / *rc.* Hartm. Pistor. *part. 1. quest. 31. num. 15.* Jac. Schult. *in addit. ad Modest. Pistor. part. 3. quest. 122. n. 68.* Matth. Berlich. *part. 2. conclus. 55. n. 55.* Petr. Heig. *part. 2. quest. 20. n. 43.* † Ideoque si versio debiti in utilitatem ac commodum feudi probetur, ex feudo id solvi debet, † etiamsi alia supersint bona hereditaria seu allodialia *b. Constit. 46. vers.* Und die Land-Erben damit verschonet bleiben / *rc.* † Quod nec de jure communi feudali & Saxonico aliter observatur, Hart. Pist. *dict. quest. 31. n. 15.* Berlich. *dict. conclus. 55. num. 58.*

*Ita Domini in causa Annen von der Delsnitz / gebörneit von Lohma / Menf. Jan. Anno 1634. (Verba sentent. So mag der Lehnsfolger solche Schulden abzutragen wider seinen Willen nicht gedrungen werden / ihr köntet dann wie Recht erweisen und herbringen / daß berührte Gelber in nützliche Vesserung des Lehnguts angewendet worden / dessen genöset ihr auff solchen Fall billich / *D. R. W.*)*

*In causa Joach. Henrici von der Sahla zu Schönfeld / Menf. Majo, Anno 1634. (Verba sent. Es wären dann dieselbe Schulden in nützliche Vesserung des Lehn-Guts verwendet worden / auff solchen Fall würden sie aus dem Lehn billich vergütet / *D. R. W.*)*

Et in causa Christiani von Lindenau / Menf. Majo, Anno 1589.

DEFINIT. XXVII.

Es alienum ad feudum comparandum contractum, Successores feudi exsolvere obstricti sunt.

Septimum onus feudi est, quando Vasallus pecuniam ad exsolutionem feudi, à se comparati, mutuatus est, aliove modo res alienum ad feudum aliquod comparandum contraxit, quod merito à feudi successoribus exsolvitur, *b. Constit. 46. §.* Also auch / da es sich putrige / *rc.* ubi Moll. *num. 2.* Jacob.

Thoming. *decis. 27. n. 33.* Matth. Berlich. *part. 2. conclus. 55. num. 60.* Jacob. Schult. *in addit. ad Modest. Pistor. part. 3. quest. 122. n. 51. & 110.* Petr. Heig. *part. 2. quest. 20. n. 33. & 34.* † Nec refert, an hereditas solvendo sit, nec ne, quia non in subsidium, sed statim absq; ulla excussione, hoc res alienum ex feudo solvi debet, *bac* Constit. 46. *v.* Und die Land-Erben damit verschonet bleiben. † Quamvis de jure communi aliud dicendum videatur, *L. ex pecunia. 12. C. de jur. dot.* Thoming. *decis. 72.* hocque ipsum debitum non propriè feudi onus dici queat, † cum loci feudi pecunia non sit *cap. 1. §. si Vasallus. Si de feudo defunct.* Heig. *dict. quest. 20. num. 36.*

*Ita Domini in causa Sibyllen Hackin / Viduz zu Schönstadt / Menf. Dec. Anno 1572. (Verba sent. Hat nun der Sohn Selix 300. Floren bey seinen Freunden zu Bezählung des Lehnguts geborget / und angewendet / darauff er gestorben / und be-
mörderes Lehngut auf seinen Bruder Julium, aber sein Erbe auf euch gebracht und verfallen. So ist gedachter sein Bruder als Lehns-Erbe / von dem Lehn die darauff geborgeten 300. Floren zu bezahlen und abzulegen schuldig / *D. R. W.*)*

DEFINIT. XXVIII.

Ex feudo debentur alimenta iis personis, quae tanquam minus perfecta à feudi successione arcentur.

Octavum feudi onus facit causa praestandorum alimentorum: Etenim, si quaedam personae sint, quae tanquam minus perfectae, veluti mutus &c. à feudi successione arcentur, † iis alimenta ex feudo praestari debent, *cap. 1. §. mutus feudum. 3. Episc. vel Abbat.* Hartm. Pistor. *part. 2. quest. 37. n. 70.* Jacob. Schult. *in addit. ad Modest. Pistor. part. 3. quest. 122. n. 34.* † Idque vel sola aequitatis ratio postulat, quae filiabus etiam innuptis alimenta ex feudo praestantur, *supra* Definit. 16. † Sicuti & eo in casu, ubi feuda ad solum primogenitum deferuntur, caeteris filiis exclusis alimenta ex feudo debentur, Pistor. *dict. quest. 37. n. 3.* Tiraq. *de jur. primog. quest. 4. n. 33.* † Nec malè fecerit, qui onus hoc comprehendit veli *b. Constit. 46. in verb.* Und dergleichen Fällen. † Licet non existimaverim, feudi successores ad praestationem alimentorum obligari, si bona allodialia sufficiant, sed solum in subsidium juxta tradita *supra* Definit. 16. † Quicquid etiam in contrarium asserat Matth. Berlich. *part. 2. conclus. 55. n. 71. & Jacob. Schult. dict. quest. 122. n. 91.*

*Ita Domini in causa Nicolai Melgens zu Zuma / Menf. Nov. Anno 1621. (Verba sent. Wann gleich euer Mündlein und Pflege-Sohn deswegen / daß er gebrechlich und zum Lehn un-
rührig neben seinem Bruder zu dem verlebigen Lehngut nicht gelassen werden möchte / *rc.* So würden ihme doch / wosert er sonst seinen Unterhalt aus der väterlichen Erbschafft nicht haben könte / die Alimenta aus dem Lehn billich gereicht / *D. R. W.*)*

DEFINIT. XXIX.

Pecunia ad liberationem feudi à pignoris nexu mutuo sumpta, ex feudo solvi debet.

Nono: Denique inter onera etiam feudi referenda sunt omnia illa debita, quae in commodum ac utilitatem feudi notabilem cesserunt, † id quod colligere licet *ex verbis b. Constit. 46.* In solchen und dergleichen Fällen / *rc.* Restant ergo alia adhuc feudi onera, quae verbis *bac* in Constit. haud expressa fuere; † Absque dubio autem haec nulla alia sunt, quam ex quibus ipsi feudo utilitas accessit, ut *ex verbis* mox praecedentibus apparet: In nützliche Vesserung des Lehnguts gewendet / in solchen und dergleichen Fällen / *rc.* Hinc concludendum putò, † si feudum cum consensu Domini & agnatorum fuerit oppignoratam, illud verò Vasallus pecuniam aliunde mutuo sumpta à nexu pignoris liberaverit, pecuniam

- niam illam mutuò acceptam ad onus feudi pertinere, ac proinde debitum hoc à successoribus feudi solvi, ne heredes allodiales hoc gravari debere cum Jac. Mauriti. *inter consil. var. juriscons. consil. 36. n. 9.*
- 5 & *seqq. vol. 4.* † *Ecquis enim non videt, lucrum ac commodum feudo inde accedere, quia species lucri est liberari ab obligatione, l. si pupilli 66. ff. de solut. l. species 11. ff. de acceptilat.* Anton. Fab. *in Codic. lib. 4. tit. 42. defm. 31. num. 4.* † *Quin & hoc res alienum in locum debiti feudalis surrogatur, ut vel propterea etiam pro onere feudali haberi, & ex ipso feudo exsolvi debeat, secundum regulam vulgatam, † quâ surrogatum sapit naturam ejus, cui surrogatur, cap. Ecclesia 3. ubi Gloss. Ext. ut tit. pendent.* Andr. Tiraqu. *de jur. primog. quest. 55. num. 11.*

Ita Domini in causa Hansen Wilhelms von Heilingen/M. Majo, Anno 1634. (Verba sent. Diweil aber dennoch mit solchen erborgten Geldern etliche gewisse Lehn-Schulden / so von wendland Dietrichen von Heilingen herrühren/und mit des Lehn-Herrns und Mitbesetzten Consens auff die Lehn-Güter versichert gewesen/abgeleget/und also selbige Gelder in nützliche Verbesserung/und zu Befreyung der Lehn-Güter von der darauffhastenden Verschwerung angewendet worden/it. So werden angeregte Schulden vor rechte Lehn-Schulden billich gehalten/und damenhero/ohne Zuthun der Land-Erben / von euch als dem Lehn-Erben allein bezahlet und abgestattet/ B. N. W.)

DEFINIT. XXX.

Advocatus, qui causam feudi utiliter gessit, salarium à feudi successoribus petere potest.

- 1 **N**on minus quoque salarium Advocati, qui negotium & causam feudi utiliter gessit, inter onera feudi est referendum, defuncto Vasallo, antequam præmium pro præstito patrocinio fuerit solutum.
- 2 † Scilicet, quia operæ Advocati in utilitatem ac commodum feudi cesserunt, meritò ergo salarium à feudi successoribus exsolvendum erit, juxta tradita *Defin. preced.* † æquitatis ratione maximè accedente, quæ nemini officium suum vult esse detrimentosum, *l. sed si quis. 7. ff. testam. quemadm. aper. l. si servus. 61. §. quod verò. 5. ff. de furt. l. si verò 12. §. si mihi. 9. ff. mandat.* † *Quin & dixerim, actione negotiorum gestorum Advocatum adversus feudi successores experiri posse, ad præstandum, quicquid laboris & patrocinii ratione impendit, l. 2. in fin. l. 19. §. non tantum. 4. l. si quis negotia. 25. l. ex duobus. 27. l. que utiliter. 45. ff. de negot. gest. l. si servum. 10. l. ob negotium 18. C. eod. tit.*

Ita Domini in causa M. Johannis Lipoldi, Advocati Vinariensis, contra de von Wigleben zu Korcha / Menf. Jan. 1609. (Verba sent. Daß dem Advocato, dessen Dienste dem Lehn zum besten angewendet / und daburch erhalten worden / seine Advocaten-Gebühr aus dem Lehn billich bezahlet werde/it.)

DEFINIT. XXXI.

Expensa litis à Vasallo frivole mota, ex feudo haud exsolvenda sunt.

- 1 **I**demque certè asserendum puto de expensis litis, quæ non minus ac præmium Advocati inter onera feudi referri debent, modò utiliter factæ fuerint: † Alioquin si Vasallus litem frivole moverit, ac in expensas victori condemnatus fuerit, ab harum præstatione liberi sunt feudi successores, † quippe quod occasione illarum nullum prorsus commodum feudo accesserit, *supra Definit. 27.* † Ac certè iniquum esset, hoc casu onere expensarum feudi successores gravari, quibus nihil imputari potest, quod temerè litigantis pœnam mereatur, *§. 1. in fin. Inst. de pen. tem. litig.* † *Quin potius resarciendæ erunt ab heredibus feudalibus, præstantibus factum defuncti, † cui imputandum, quod litem frivole aut minus diligenter gesserit, arg. l. d. §. item quaritur.*

11. ff. de separat. Anton. Faber. in Codic. lib. 7. tit. 18. def. 55. num. 3.

Ita Domini in causa Wolffgangs von Wolframbsdorff/M Jun. Anno 1626. (Verba sent. Ob nun wohl die Wirthe als Testaments-Erbin vermeynet / daß solche Unkosten von euch als dem Lehnfolger/abgestattet werden müssen/irErwegung/ daß die wider die Untertanen erhobene Klage das Lehn betroffen; diweil aber dennoch solche Klage frivole erhoben / und darun berührte Unkosten für keine Lehn-Schuld zu achten/ ihr euch auch der Klage niemals theilhaftig gemacht/ noch darein gewilliget /it. Als möget ihr auch zu Abtrag mehrberührter Unkosten nicht angehalten werden / sondern es ist dieselbe gedachte Wittib als Land-Erbin abzustatten schuldig/ B. N. W.)

Et in causa Wolff Dietrichen von Wester-Egels an Schöpfer zu Witterfeld/Menf. Sept. Anno 1629.

DEFINIT. XXXII.

Debita feudalia unâ cum interesse ex feudo solvuntur.

- 1 **N**on solum verò onera seu debita feudalia ipsa, de quibus hæctenus dixi, sed etiam interlic ac usuræ unâ cum sorte principali ex feudo solvi debent, † quia accessorium sequitur principale suum, *l. inter socerum 26. §. cum inter. 2. ff. de pact. dotal. §. si tamen. 26. §. cum in suo. 29. Inst. de ver. divis.* Schrader. *in §. ult. vers. Et hæc una. Instit. quib. mod. re. contr. obligat.* Quod & verum, † quando pro debito feudum consensu Domini & agnatorum fuerit oppignoratam, Hartm. Pistor. *part. 2. quest. feud. 49.* Jacob. Schult. *in addit. ad Georg. Rotfchitz. artic. 20. num. 59. & 60.* Matth. Berlich. *part. 2. concl. 55. n. 52.* † Extenditur enim consensus ad omnia ea, quæ sunt annexa expressis, *l. cum principalis. 178. ff. de Reg. jur. l. cui jurisdictio. 2. ff. de jurisdict. omn. judic.* † & regulariter assumit naturam actus, super quo interponitur, atque ita omnia, quæ ex natura contractus veniunt, comprehendit, ut post Camerar. *in cap. Principalem pag. 342.* tradit Hartm. Pistor. *dict. quest. 49. v. 20.* ubi hanc sententiam multis argumentis confirmat, & contraria solvit. † Planè, si Dominus non generaliter, sed verbis expressis pro debito principali tantum consenserit, aliud dicendum arbitror cum Schrader. *de feud. part. 8. cap. 4. num. 20.* & Jacob. Schult. *dict. art. 26. num. 60. vers. interim tamen.*

Ita Domini in causa Johannis Weimets zu Annaberg/M. Sept. Anno 1621. (Verba sent. So ist mehrberührter Lehnfolger obangeregte Lehn-Schuld der vier hundert fl. zusammen denen Zinsen / seines Fürwendens ungeachtet / aus dem Lehn zu erstatten schuldig/und es bleiben/gestalten Sachen nach/die Land-Erben damit billich verschonen/ B. N. W.)

Et in causa Domini Donati à Freiwalds contra Nobiles ab Ende/Menf. Mart. Anno 1635.

DEFINIT. XXXIII.

Onera feudalia pari jure gaudent, excepto debito, pro quo feudum consensu Domini & agnatorum est oppignoratam, quod licet posterius, aliis tamen præfertur.

- 1 **M**alè quidam arbitrantur, onera feudalia non secus ac pignora feudo inherere, & jura feudi realia dici posse: Ex quo porrò inferunt, † dotem sororibus ante res alienum, à fratribus cum feudi oppignoratione legitimâ contractum, ex feudo paterno deberi, ut vult Andr. Rauchb. *part. 1. quest. 37. num. 44.* † Ac Creditorem, qui in usus feudales, forsân ad feudi emptionem pecuniam dat mutuò Vasallo, etiam si pro eâ feudum cum Domini & agnatorum consensu expressè obligatum non habuerit, posteriori quamvis expressum consensum habenti, in feudo præferri, secundum tradita Dan. Moll: *tit. 11.* † sed utrumque falsum est; Nullibi enim pro debitis feudalibus hypotheca aliqua Creditoribus constituta reperitur. † *Quin nec tacito pignori in feudo*

dis locus relinquatur Dd. *in l. si constante. 24. ff. solut. matr.* Constitut. Elect. 25. part. 2. † Adeoque nec onera & debita feudalia per se jus reale causantur ac tribuunt, in ipso feudo, sed solum feudatarium ac feudi successores occasione feudi obligant, feudumque afficiunt, ita ut actio inde competens sit, quasi in rem scripta, † neutiquam verò realis, ut scite tradit Hartm. Pistor. part. 2. quest. 37. n. 9. per text. in l. si fundus. 13. §. quanquam. 1. ff. de reb. eor. Bald. in l. si pupillorum 7. §. si obligavit. 3. ff. eodem tit. Jac. Schult. in addit. ad Georg. Rotschitz. artic. 26. n. 53. vers. ut autem rite percipiamus. Thoming. dec. 72. num. 12.

† Labitur ergo Rauchb. dict. quest. 38. n. 46. onera feudi comparans arrestis, quæ procul dubio pignus ac jus reale tribuunt, Matth. Coler. de process. execut. part. 1. cap. 2. n. 188. & seqq. † Alia verò ratio est debiti illius, pro quo feudum consensu Domini & agnatorum simultaneè investitorum fuit oppignoratam; † hujus namque ratione Creditor non ex eo, quod debitum feudale est, sed ex solâ oppignoratione jus hypothecæ reale in ipso feudo consequitur: † Quis ergo negaverit, huic Creditorem, licet posteriorem, in concursu aliis debitis feudalibus prioribus præferri, Const. Elect. 28. part. 1. ubi Moller. v. 64. Wesenb. in parat. ff. de privileg. credit. num. 9.

† Planè, in reliquis feudi oneribus, prior Creditor tempore potior est jure, † Unde rectissime tradit Matth. Coler. sororem in dote promissâ ex feudo præferri relictæ viduæ fratris cum suâ dote, part. 2. decis. 272.

Ita Domini in causa Ernesti von Dörstels zu Wester. Egel/ Mens. Majo, Anno 1600. (Verba sentent. Hat einer vom Adel zu Erfauffung eines Lehn-Gutes 4000. Thaler bey einem andern Anno 1596. auffgenommen/nachmals aber Anno 1598. zu Bezahlung etlicher Lehn-Schulden von einem andern 10000. Floren entlehnet / und demselben das Lehn mit des Lehn-Herrns und der Mitbelehnten Cohsens zum Unterpfande verschrieben/it. So wird dieser letzte Creditor mit der Bezahlung seiner ausgeliehenen 10000. Floren dem ersten in obbemeldtem Lehn-Gute billich vorgezogen/W. N. W.)

DEFINIT. XXXIV.

Debitum ratione servitii militaris, Domino præstandi contractum, ex feudo solvendum non est.

† Sola feudi onera sive debita à successoribus feudi præstanda sunt, h. Constit. 46. non etiam debita personalia à Vasallo contracta, † quæ vulgò onera feudatarii sive Vasalli appellitari solent, ipsiusque personam & heredes allodiales sequuntur, nec feudo inhærent, l. ex facto. 35. vers. unde scio ff. de hered. institut. l. si certarum. 17. §. Julianus 1. ff. de milit. testam. l. 1. C. si cert. petat. Jacob. Thoming. decis. 27. n. 17. Jacob. Schult. in addit. ad Georg. Rotschitz. art. 26. n. 56. & ad Modest. Pistor. part. 3. quest. 122. n. 147.

† Quale est, si Vasallus pro Domino fidejusserit, quæ fidejussio onus feudi non facit, adeoque nec feudi successores obligat, sed heredes allodiales, cap. 1. §. licet Vasallus. Si de feudo defunct. Johan. Köppen. decis. 39. n. 35. † Pariter nec inter onera feudi referendum est æs alienum pro servitiis militaribus Domino præstitis contractum, nec à feudi successoribus, sed ab heredibus allodialibus ad instar alterius oneris feudatarii exsolvendum, Hartm. Pistor. part. 2. quest. 6. n. 69. Jacob. Schult. & Thoming. dict. locis. † Nam ratione servitiorum Domino præstandorum Vasallus feudi fructus percipit, non ergo propter illa feudum onere novo gravari debet, haud consentientibus agnatis, Hartm. Pistor. dict. loc.

† Nec ipsi feudo, sed solum personæ feudatarii hoc æs alienum tenacissime inhæret, Jacob. Schult. dict. artic. 26. num. 56. † At dixeris, occasione tamen feudi hoc debitum contractum fuit, non solum ve-

ro onera feudi, sed & onera cautata occasione feudi Agnatos obligant? Verum est hoc, † sed tùm demum, si legis autoritate ejusmodi onera ipsi feudo imponantur, vel in feudi utilitatem cedant, Thoming. dict. decis. 27. n. 10. Hartm. Pistor. dict. quest. 6. n. 70. Quod neutrum de debito pro servitio militari contracto asseri potest.

Ita Domini in causa N. Hopffeldens zu Deberitz / Mens. Majo, Anno 1589.

DEFINIT. XXXV.

Contributio pecuniaria, quam in Comitibus Provincialibus Nobiles promittunt, (vulgò das Present-Geld) non à feudi successoribus, sed ab heredibus allodialibus exsolvenda est.

† Extra casum necessitatis extremæ, Principem ac Dominum à Nobilibus & Vasallis suis, ultra nominata & consveta servitia, extraordinariam collationem exigere non posse, post alios, quos allegat, docet ac rationibus tuetur Petr. Heig. part. 1. quest. 18. n. 17. & 21. ac seqq. † Unde frequenter pro alteranda libertate prædiorum, adversus ejusmodi exactiones allegari solet, bona esse feudalia, quæ collectis non sint gravanda aut oneranda, Joh. Petr. Surd. lib. 1. consil. 135. num. 11. & 12. & lib. 2. consil. 234. n. 8. † Nihilominus tamen usus harum provinciarum hætenus docuit, ut in Comitibus provincialibus Nobiles ac Vasalli Illustrissimo Electori certam pecuniæ summam offerant ac promittant, (vulgò das Present-Geld) † de quâ dubitatum fuit, an inter onera feudi referri, & defuncto Vasallo à feudi successoribus exsolvi debeat? Quod vel exinde dicendum videbatur, † quia occasione feudi hoc debitum contrahitur, ejusdemque contributio, pro ratione emolumenti, quod quisque ex feudo suo percipere potest, Vasallis imponitur. † Quin & dum Nobiles ac Vasalli ad exsolutionem hujus pecuniæ ex feudis suis sese obstringunt, subsequuta Serenissimi Electoris acceptance & confirmatione, debitum hoc tanquam onus feudi agnovisse censentur, † quod absque dubio successores feudi gravat, h. Constit. 46. Quæ ratio commovit *Facultatem Juridicam Lipsiensem*; † ut contra successores feudi responderet, Mens. Mart. Anno 1632. hisce formalibus: So seynd die Lehnfolger die hinterstellige Present-Gelder / als eine auff die Lehn-und Ritter Güter gebrachte und bewilligte Lehn-Schuld und Beschwerung abzutragen verpflichtet/und werdet ihr als Land-Erben/so ohne das die von den liegenden Erb-Gütern bewilligte Steuer zu entrichten schuldig/ mit diesen Present-Geldern billich verschonet/W. N. W.) † Sed fallax est hæc ratio, postquam jure feudali sancitum, ut licet Domini voluntate ac consensu æs alienum à Vasallo contractum, onusque feudo impositum fuerit, † ad ejus tamen solutionem successores feudi, qui non expressè consenserunt, haud conveniri, nec onere illo gravari queant, c. 1. de alien. feud. patern. c. 1. §. hoc quoque de success. feud. Hartm. Pistor. part. 1. qu. 15. num. 21. † Annullato igitur hoc fundamento, placuit Domini, exsolutione hujus debiti successores feudi haudquaquam gravari, eo † quod magis Vasalli quam feudi onus habeatur, ex liberalitate nempe & promissione feudatarii profectum, ut ipsum vocabulum (Present-Geld) indigitat; † Idque vel exinde manifestum est, quod jure feudorum communi & Saxónico, de ejusmodi feudi onere nil dispositum reperitur; Ergo nec inter vera feudi onera id ipsum referri poterit, argumento à Lege cessante ducto, l. si servum. 71. §. non dixit prator. 5. ff. de acquir. hered. Tho.

- 14 Thoming. *decif. 27. n. 15.* † Quin neque ex hoc debito ullum feudo commodum accedit, at juris expectati est, ea solummodo onera dici feudalia, quæ vel juris autoritate feudo imponuntur, vel commodum ac utilitatem ei afferunt, Thoming. *dist. decif. 27. n.*
1574. † Illud sanè negotium non facit, quod occasione feudi hoc debitum fuerit contractum; Quis enim inficias ibit, æs alienum pro præstando servitio feudali, feudi occasione contrahi, quod tamen feudale onus non est, nec feudi successores obligat, ut dixi
- 16 Defin. *præced.* † Nimirum onera etiam feudatarii, quæ successores feudi neutiquam gravant, Ernest. Cothman. *vol. 2. consil. 92. n. 3. Petr. Heig. part. 2. q. 20. n. 30. Jac. Schult. in addit. ad Modest. Pistor. part. 3. qu. 122. n. 31.* occasione feudi contrahuntur; Ex quo solo tamen onera feudalia non sunt judicanda,
- 17 † nisi accesserit legis autoritas, vel insignis feudi utilitas, uti dixi Defin. *præced. in fin.* Thoming. *dist. decif. 27. n. 10.* † Minus verò obest, quod hæc ratione heredes, ad præstationem quoque collectarum de agris allodialibus obstricti, duplici damno onerarentur, contra, *l. navis. 4. §. cum autem. 2. ff. de leg. Rhod. de jact. l. 34. §. 5. ff. de legat. 2.* † quia hoc damnum sive præstatio ex diverso fundamento profuit: Collecta nimirum de agris allodialibus tanquam præstatio realis: At Præsent Geld ex conventionione & pacto Vasalli, atque adeò ex obligatione personali, quâ heredes soli, non feudi successores tenentur, prout in aperto est; Ex duplici verò & diversimodâ causâ quem dupliciter gravari posse, equis dubitaverit?

Ita Domini in causa der Brüder und Vettern von Zehmen/ Mens. Febr. Anno 1632. (Verba sent. Hat euer Vetter auff jüngst-gehaltenem Landtage neben andern vom Adel / das von Churfürstlicher Durchläuchtigkeit zu Sachsen/ıc. unserm gnädigsten Herrn gnädigst begehrte Præsent - Geld auff drey Termin zu geben unterthänigst gewilliget / derer feinen aber bey seinem Leben entrichtet und abgestattet / ıc. So seynd dessen hinterlassene Land - Erben solches Præsent - Geld abzutragen pflichtig/und ihr/als die Lehns-Erben/möget zu dero Entrichtung beständiger Weise nicht angehalten werden / B. R. W.)

It. in causa Henrici à Wünau in Wildenhatu & Consort M. Sept. Anno 1636. (Verba sentent. Ob nun wohl anitzo nach Absterben des Lehnmannes/dessen Land-Erben die Zahlung bemeldter Reste des Præsent Geldes/auch den Lehns-Erben auf-

zudringen gemeynet / in Erwegung/das solches Geld von den Lehn-Gütern bewilliget / und auch davon entrichtet werden müsse; Diemeil aber dennoch bemeldte Præsent - Geldere von der Abnutzung der Lehn-Güter/so der verstorbene Lehmann bey seinem Leben genossen/entrichtet werden sollen / und nicht zu befinden / das ihr als die Lehnsfolgerere in solche Schuld der Præsent Gelder von den Lehn-Gütern abzustatten/ ausdrücklichen gewilliget/nach dieselbe in bemeldte Lehn-Güter verwendet worden/ıc. So mögen auch mehrerwehnte restirende Præsent - Geldere für keine Lehn - Schuld geachtet / noch ihr als Lehns-Erben solche zu bezahlen angehalten werden/sondern die Land-Erben seynd die Zahlung von dem Erbe zu leisten pflichtig/ B. R. W.)

Et in causa Anna Marten von Woldechen & Consortium M. Febr. Anno 1632.

DEFINIT. XXXVI.

Impensæ funebres à feudi successoribus exigi non possunt, licet hereditas solvendo haud sit.

NON facile forsitan reperiuntur Agnati adeò tenaces, ut impensas funebres in exequiis Vasalli defuncti factas in subsidium ex feudo solvere reculent, † & famam Vasalli commaculati patientur. † Attamen nullo jure inviti ad hoc cogi possunt. Quis enim dicere audebit debitum feudale, quod ad funus Vasalli celebrandum contractum fuerit? Vix namque aliud debitum personæ ita inhæret, quàm quod in ejus sepulturâ factum est: † Ergò soli heredes allodiales ad hujus exsolutionem obstricti erunt *l. 1. C. si cert. petat. l. 1. l. 2. C. de heredit. action.* † Non etiam successores feudi sive agnati, quia ab onere quocunque hereditario sunt liberi atque immunes *c. 1. ubi Dd. An agnat. vel fil. defunct.* Jacob. Thoming. *decif. 17. num. 18.*

Ita Domini in causa Creditorum N. à M. contra VV. à M. ad requisitionem Quæstoris & Senatus zu Freyberg / Mens. Jan. Anno 1628. (Verba sent. Das VV. à M. und Consorten als nächste Agnaten und Lehnsfolgerere die angegebene Schulden des Erbtothn/ und was auff des verstorbenen Erbtothners Begräbnis/und in seiner Krankheit der Arney halber auffgewendet worden/aus dem Lehn zu bezahlen nicht gedrungen werden mögen/ıc.)

It. in causa Georgii à Stebendorffs/Mens. Majo, An. 1612.
In causa Wigands von Taubenheim/Mens. Majo, An. 1612.
Et in causa Domini Donati à Freywalds contra Nobiles ab Ende/Mens. Mart. Anno 1635.

CONSTITUTIO XLVII.

PARTIS SECUNDÆ.

Ob nach Sachsen-Recht der Sohn sich des Vatern Erbschafft äußern/und die Lehn-Güter annehmen könne?

Nach gemeinem Recht muß der Sohn zugleich des Vatern Erbe mit seyn/da er die Lehn-Güter von ihm ererben will/und kan sich der Erbschafft nicht äußern/und die Lehn behalten/es sey denn feudum ex pacto, und er thue sich der Erbschafft vermittelst eines gebührliehen Inventarien unterfangen/dißfalls kan er das Lehen behalten. Aber nach Sachsen-Recht wollens etliche dafür achten/das dem Sohne indistinctè frey sey/sich des Vaters Erbe zu äußern / und das Lehn gut zu behalten. Und dann etliche haltens dafür/das das gemeine Recht durch den Sachsen nicht aufgehoben/und das auch auff Sächsischem Boden der Sohn sich eines ohne das andere nicht anmassen möge. Wir lassen uns diese letzte Meynung gefallen/Nemlich/das in unsern Landen der Sohn zugleich des Vatern Erbe seyn

Jure Saxonico, num hereditate patris repudiata, in feudo illi succedere possit filius?

Nure communi filius repudiata hereditate patris, in feudo ipsius succedere non potest, nisi feudum sit ex pacto, & mediante inventario hereditatem filius adeat. Tum enim & feudum retinere potest. Jure verò Saxonico, ut quidam existimant, indistinctè filio permissum est, ut patri in feudo succedat, etiamsi heres ejus non sit. Quamvis rursus non desint, qui Jus Saxonicum à communi hic nihil omninò differre putent. Quam posteriorem opinionem nos probantes, nullâ habitâ ratione distinctionis de confectione inventarii, filium vel in utroque succedere, vel utroque carere volumus, idque autoritate hujus Constitutionis nostræ judicium universa nostrarum ditionum in judicando & respondendo observare jubemus.

fol/wann er im Lehn ihm folgen will/oder müsse sich beydes zugleich verzeihen. Wollen auch/ daß alle andere distinction de confectione inventarii disfalls zu übergeben seyn. Darnach sich un- sere Hof-/Gerichte/Facultäten und Schöppenstule/Krafft dieser unsrer Constitution im sententio- niren und Urtheilen richten sollen.

DEFINITIONES.

1. Feudum hereditarium dicitur illud, quod alicui concessum pro se & heredibus suis: Hujus natura in quonam consistat.
2. Heredis vocabulum feudum facit hereditarium, etiamsi filiorum simul mentio facta fuerit.
3. De jure communi filius repudiata patris hereditate, feudum retinere non potest.
4. In foro Saxonico extra Electoratam, Filius repudiata patris hereditate feudum retinere potest.
5. In ditionibus Electoratus Saxonici, filius feudum retinere aliter nequit, nisi & heres patris esse velit in rebus allodialibus.

DEFINIT. I.

Feudum hereditarium dicitur illud, quod alicui concessum pro se & heredibus suis: Hujus natura in quonam consistat?

- S**irationibus ex jure feudali desumptis disceptandum esset, vix subsistere posset distinctio feudi hereditarii, & ex pacto ac providentiâ, quin potius omne feudum ex pacto ac providentiâ justissime appellaretur: ut octo argumentis demonstrat Hart. Pist. part. 2. quest. 1. n. 99. & seqq. Nec enim dictio (heredis) ullam differentiam constituit, quippe quâ in materia feudali, non nisi de herede sanguinis feudali, filio accipi solet, cap. 1. §. Et si clientulus. de alienat. feud. cap. ult. si de feud. defunct. content. sit inter Dom. & agnat. Bart. in l. Gallus. 29. §. 12. vers. etiamsi parente ff. de liber. & posth. † Et censetur nomini (heres) semper inesse natura feudi, secundum Bald. in l. liberti libertaque 10. col. 6. vers. modo formabitur. C. de oper. libert. † Nihilominus tamen usu communi distinctio inter feudum hereditarium, & ex pacto ac providentiâ fuit recepta, adeo ut non solum operam & oleum perderet, qui eam a foro relegare vellet, † sed ancipiti se causâ suâ committeret periculo, plurimasque Interpp. decisiones rejiceret, docente Hart. Pist. dict. quest. 1. n. 107. Vocatur autem ex verisimâ ac communissimâ Dd. sententiâ, quam multis autoritatibus & rationibus tuetur Hart. Pist. dict. qu. 1. & qu. 3. † Feudum hereditarium illud, quod pro se & heredibus concessum est, & sic ex verbis in investiturâ usurpatis qualitatem hereditariam induit. † In descriptione hujus qualitatis & naturæ feudi hereditarii, variant Dd. & admodum prolixus est Hart. Pist. dict. quest. 1. sed res tota in eo verè consistit, † ut feudum hereditarium, sive heredibus concessum, immutata primâ feudi naturâ, quoad successionem & ejus effectum pro re hereditariâ reputetur, † atque adeo in ipso feudo ab herede jure hereditario succedatur, & ita feudum idem corpus & patrimonium inseparabile fiat cum cæteris rebus hereditariis, Jacob. de Belluiso in c. 1. An agnat. vel filius; † Cui consequens est, patrem de feudo hereditario testari ac in testamento disponere posse: † illudque ac instar rerum hereditariarum in hereditatis petitionem venire: † Item: Filio in legitimam imputari: † Cum fideicommissio universali transire ad fideicommissarium: † Nec non jure hereditario ad heredes extraneos, ut pluribus persequitur Hartm. Pist. dict. quest. 1. num. 61. & multis seqq. ubi plures Dd. al. & legat. † Sicuti & feudum hereditarium in præjudicium agnatorum pro lubitu alienari potest, Hart. Pist.

6. Filius etiamsi hereditatem adiens inventarium confecerit, nihilominus tamen ultra vires hereditariæ ex feudo debita paternâ solvere tenetur.
7. Non præstat filius onera hereditaria ex feudo paterno, si non nisi in legitima institutus, aliâve ex causa ipsi hereditas delata non fuerit.
8. Filius repudiata patris hereditate, feudum retinere potest, si hoc filii intuitu patri vel unâ cum patre filio in specie concessum fuerit.
9. Agnati collaterales in feudo Saxonico, tam in feudo hereditario, quam ex pacto & providentiâ succedunt, repudiata licet hereditate.

part. 2. quest. 14. n. 1. † At hæc qualitas feudi hereditarii non nisi in iis attenditur, quæ spectant ad successionem hereditariam, ejusdemque effectum, ut scilicet vocatus ad successionem in feudo hereditario, ultimo defuncto ceterum heres jure hereditario succedat, ejusque heres dicatur, atque adeo factum defuncti perinde ut in hereditate præstare teneatur, Hart. Pist. part. 2. quest. 14. n. 38. † Alioquin in ceteris, quæ non successionem hereditariam, sed Domini personam magis respiciunt, feudum hereditarium propriam feudorum naturam retinet, † veluti quod sine consensu Domini alienari non possit: † iisdem ex causis amittatur, quibus aliâ amittuntur feuda: † Et ut ad masculos tantummodo transmittatur, &c. Haud namque rarum est, ut etiamsi pacto feudum aliquâ ex parte sit immutatum, † in reliquis tamen suam naturam conservet, ut notant Dd. in cap. 1. de feudo non habent. propr. natur. feud. Hartm. Pist. dict. quest. 1. & quest. 14. n. 37. & seqq. ubi hæc omnia ad amissum pertractat.

Ita Domini in causa Heinrichs von Morsdorff/ Mens. Jun. Ao. 1634. (Verba sent. Habt ihr nach Absterben eures Vetteri dessen Lehn-güter als her nächste Agnat und Lehnfolger in Besig bekommen/ Ob nun wohl gedachter euer Vetter für sich / seine männliche Leibes - Lehn - Erben und Söhne zuerst und von neuem damit beliehen worden/ dännenhero selbige Lehn-güter/ so wohl als wann sie ihme und seinen Erben ohne Unterscheid geliehen/nach gemeinem Wahn der Rechtsgelehrten/ pro novis feudis hereditariis und Erbe-Lehnen gehalten werden/it.)

Et in causa Gregorti von Deumingen/Mens. Jul. An. 1596. (Verba sentent. Wankt nun gleich selbiges Lehn vor ein Erbs Lehn-Gut zu halten wäre. Die weil aber dennoch nach gemeinem Schluß der Rechtsgelehrten/die Art und Eigenschaft solcher Erb-Lehn-Güter/ so zu Recht feuda hereditaria genennet werden/darinnen stehet/das sich der Lehnfolger/wann er Erbe zugleich mit ist/der Erbschafft nicht außern/und des Lehns allein unterfangen kan/ nicht aber das Weibes - Personen in dergleichen Lehn-Gütern/in denen Fällen/ da sie in den Lehn-Briefsen ausdrücklichen nicht begriffen seyn/succediren solten/it.)

DEFINIT. II.

Heredis vocabulum feudum facit hereditarium, etiamsi filiorum simul mentio facta fuerit.

Ergo differentia inter feudum ex pacto & hereditarium in eo solum consistit, ut videlicet hoc filius ut heredibus, illud verò filiis ut filius quaesitum esse intelligatur, Bartol. & Dd. in l. ult. jurisjurand. 7. §. si liberi. 6. ff. de oper. libert. & in l. quod dicitur. 86. ff. de V. O. & in l. Gallus. 29. §. quidam. rectè 1. & §. 12. vers. Etiamsi parente: ff. de liber. & posth. Zas. de feud. part. 8. n. 6. Hart. Pist. part. 2. quest. 3. n. 25. † Nec feudum ex pacto & providentiâ peculiarem feudi speciem constituit aut separatam rationem à proprio feudo habet, † sed potius pristinam suam naturam, omnibus rectis feudis consentaneam retinet, non quia de

4 filii dictum in investitura, (nam & hereditarium feudum filiis duntaxat quæsitum videtur) sed magis, quia filiis simpliciter, & sine qualitate hereditaria concessum est: Contrà verò feudum hereditarium, à propria feudi natura recedens, † duntaxat nititur dictione (*Heres*) in investitura usurpatà, quæ ex regulis juris hanc habet efficaciam, ut rem acquisitam pro se & heredibus hereditariam efficiat, † ita ut volens eandem consequi, jure hereditario succedat, *l. hereditas. 62. ff. de Reg. jur. l. heres in omne. 37. ff. de acquir. heredit.* Hartm. Pist. *diſt. quæst. 3. n. 23.* Consequens hæc est, † feudum concessum pro se & heredibus masculis, sive heredibus filiis, für sich und seinen Lehns-Erben/oder männlichen Leibes-Lehns-Erben/pro hereditario reputandum esse, quippe quod non de filiis ut filiis & absque hereditaria qualitate vocatis, quod proprium est feudi ex pacto, sed de filiis tanquam heredibus in investitura dispositum fuerit, † quod unicum ad constituendum feudum hereditarium sufficit, quia scilicet propria feudi natura in hereditariam convertitur, quotiescunq; in investitura de heredibus dictum est, ut docet perspicue Camerar. *in cap. 1. qu. 1. n. 22. tit. An agnat. vel filius.* Hartm. Pist. *diſt. quæst. 3. ubi plura pro hæc sententia adducit fundamenta, aliorumque opiniones refutat.*

7 † Nec etiam dictio (Lehns) apposita vocabulo (Erben) quicquam derogat proprietati dictionis (*heredibus*), quò minus feudum qualitatem hereditariam induat, † sed solum heredes feudales distinguit à cæteris heredibus, qui feudi capaces non sunt, & vulgò Lande Erben vocantur, ut notat Ludov. Fachs. *in quodam consilio, relato ab Hart. Pist. diſt. q. 3. n. 71.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. Ob nun wohl gedachter erer Better für sich/seine Männliche Leibes-Lehns-Erben und Söhne zuerst/ und von neuen damit beliehen worden/dannhero selbige Lehngüter pro feudis hereditariis und Erblehen gehalten werden/ &c.)

DEFINIT. III.

De jure communi filius repudiata patris hereditate feudum retinere non potest.

1 Nemo forsitan facile dubitabit, quin filius repudiata patris hereditate, feudum hereditarium retinere non possit, sed aut utrumque retinere, aut repudiare debeat, † quia scilicet feudum hereditarium quoad successionem pro re hereditaria reputatur, absurdum autem est, partem hereditatis apprehendere, & partem ejusdem repudiare, *l. quidam 20. C. de jur. delib. l. 1. l. 2. ff. de acquir. heredit.* Matth. Coler. *part. 2. decis. 282. n. 1.* Hart. Pist. *part. 2. q. 2. num. 6. & seq.*

3 Herm. Vult. *de feud. lib. 1. cap. 9. n. 114.* † At de feudo ex pacto & providentiâ disceptari solet, *An nempt filius repudiata hereditate hoc retinere queat?* † Quod ut negem cum Matth. Coler. *diſt. decis. 282. & part. 2. decis. 79. n. 1.* Hart. Pist. *diſt. quæst. 2. & Matth. Berlich. part. 2. conclus. 56. n. 13.* movet me textus juris feudalis † *in cap. 1. An agnat. vel filius.* ubi disertis verbis dispositum est, quod filii, si feudum à parente relictum consequi voluerint, simul etiam hereditatem paternam adire, atque ita utrumque vel retinere, vel repudiare debeant. † Atqui textum hunc de feudo ex pacto & providentiâ intelligendum esse, multis argumentis probat latissime Hart. Pist. *diſt. quæst. 2. ubi aliorum etiam opiniones refert ac refellit.*

7 Quo & faciunt verba b. Const. 4.7. *in pr. ibi: Nach gemeinen Rechten/ &c.* Nec ratio hujus obscura est: † Quis etenim non animadvertit, si filii patris hereditatem damnosam repudiarent, & feudum retinere, injuriam admodum gravem & ignominiam patri defuncto inferri §. 1. & §. seq. *Inst. quib. manum. non licet.* Coler. *diſt. decis. 282. num. 2. & seq.* † Hanc ergo injuriam avertere, & contra honorem paren-

tum defendere obstructi sunt filii, quia esse suum à parentibus habent, eandemque quasi cum iis personam esse videntur *l. in suis 14. ff. de suis & legit. l. ult. sub fin. C. de impub. & aliis substitui.* † Quin & filii ad feudum non nisi mediante personam patris pervenire possunt, † atque adeo ipsi hoc acceptum ferre, tantoque magis ad conservandam patris famam atque honorem hereditatem simul adire, ejusque debita persolvere tenentur, Hottom. *disput. feud. cap. 19.* Hartm. Pist. *diſt. q. 2. n. 39.*

Ita Domini in causa Dominorum Comitum zu Hohenlohe contra die Herreu Grafen von Gleichen/ Mens. Jun. An. 1634. Et in causa Georgii Christophori von der Goltzen contra Elisabethen von Wachteln/ Uxorem VVolfgangi Rudigers von der Bora von Eustrin/ Mens. Nov. Anno 1635.

DEFINIT. IV.

In foro Saxonico extra Electoratum, Filius repudiata patris hereditate feudum retinere potest.

1 Non magis in foro Saxonico, ac de jure communi feudali, filium repudiata patris hereditate feudum retinere posse, docet Hartm. Pistor. *part. 2. quæst. 2. n. 49.* secutus Ludovicum Fachs. *in consilio quodam, germanico idiomate conscripto.* † Eò quod juris communis feudalis dispositioni, de qua Defin. *præced.* in jure Saxonico nusquam derogatum reperitur, † quidni ergo in foro etiam Saxonico eà adhuc standum esset, *l. sancimus 27. C. de testam. l. præcipimus. 32. C. de appellat. l. si servum. 71. §. Non dixit prætor. 5. ff. de acquir. heredit.* † quam maxime juris communis correctio, quoad ejus fieri potest, sit evitanda, *c. cum dilectus. 8. extr. de consuet. c. cum expediat. 29. de elect. in 6to.* † Sed oppono Hartmanno Pistor. *text. in art. 21. lib. 2. Landr. in verb. Hat auch ein Maum einen Sohn/der sein Lehns-Erbe ist / nach Lehnsrecht/er behält seines Vaters Gebäude gar auff seinem Lehn mit mehren Rechten / dann der sein Erbe ist nach Landr. &c.* † Ecce hic filius patri in feudo succedit, qui tamen ejus heres non est, cui consequens, integrum relinqui filio, ut feudum repudiata hereditate consequi possit. † Scio equidem, Hartm. Pistor. ac post eum Matth. Berlich. *part. 2. conclus. 56. n. 17.* hunc textum restringere ad eum casum, quo filius vivente patre renunciavit hereditati paternæ, vel sialloqui hereditas ipsi delata non fuerit. † Sed ne verbulo hæc restrictio probatur *in diſt. art. 21. lib. 2. Landr.* † Generalitate ergo textus standum erit in foro Saxonico, ita ut filius feudum, quocunque modo fuerit concessum, sive sibi, sive suis liberis, sive heredibus (& sic sive feudum fuerit ex pacto & providentiâ, sive hereditarium) spretâ & repudiata patris hereditate, possit retinere, secundum Gloss. *ad text. germ. Landr. diſt. art. 21. lit. D.* Matth. Coler. *part. 1. decis. 79.* Benedict. Reinhard. *part. 3. differ. 7.*

Ita Domini in causa Victoris & Benedicti der Zentschmüner zu Lübeck/ Mens. Nov. An. 1599. (Verba sent. Daß vermög allgemeiner Landüblicher Sächsischen Rechte/ den Söhnen sich ihres Väterlichen Erbes zu außern/ und der Altväterlichen Stamm-Lehn-Güter anzumassen unbenommen/ &c.)

DEFINIT. V.

In ditionibus Electoratus Saxonici, filius feudum retinere aliter nequit, nisi & heres patris esse velit in rebus allodialibus.

1 Minus ergo, dixeris, jus Saxonicum favet parentibus ære obrutis, nec ita filios obstringit, ut vel ex solâ reverentiâ, progenitoribus suis debita, hereditatem paternam eos adire, ac debita hereditaria solvere velit ac jubeat, secus ac de jure communi feudali piè & sapienter dispositum, *cap. 1. An agnat. vel filius. Supr. Defin. 3.* † ita certè est, Hocque advertens Illustrissimus Saxoniz Elector D. Augustus, rejectâ hæc juris Saxonici interpretatione, in dition-

3 nibus sui Electoratus, † vel secundum jus commune
4 pronunciarum, vel jura Saxonica † cum Hartm. Pistor.
part. 2. q. 2. num. 51. ita interpretari jubet, ut filio,
feudum retinenti, hereditatem paternam repudiare
haud liceat, *hac Constit. 47. §. Wir lassen uns diese*
legte Meynung gefallen/nemlich daß in unsern Landen
der Sohn zugleich des Vaters Erbe seyn soll / wenn er
im Lehn ihm folgen will / oder müsse sich beydes zugleich
5 *verzeihen/ıc. † Quod & postea repetitum in Ordin.*
Torgens. tit. Welcher Gestalt die Agnaten und Mit-
belehnten/ıc. §. da aber ein Vater vers. und derowegen
nach dem klaren Buchstaben/ıc. Matth. Coler. part. 2.
decif. 282. n. 5.

Ita Domini in causa Valentini Pierers zu Arleben / Mens.
Nov. Anno 1621. (Verba sent. Wann gleich Martin Neuser
viel Schulden hinter sich gelassen / also daß dieselbe aus sei-
nen Erbgütern nicht wohl anständig bezahlet werden mögen/
ıc. So seyn doch seine Söhne/wofern sie in Lehngütern succe-
diren wollen / sich der Erbschaft zu entschlagen und zu außern
nicht befugt/ıc.)

DEFINIT. VI.

Filius etiam si hereditatem adiens inventarium con-
fecerit, nihilominus tamen ultra vires heredita-
tis ex feudo debita paterna solve-
re tenetur.

1 **A**T nonne filius beneficio saltem inventarii sibi con-
sulere poterit, quò minus feudum gravare, ac de-
bita paterna ultra vires hereditatis ex feudo solvere
2 teneatur? † Nam hoc inventarii beneficium aliàs
præstat, ut heres ultra vires hereditatis non teneatur,
eique conserventur omnia jura & actiones, perinde,
ac si hereditatem non adivisset, secundum Gloss. &
Dd. in l. ult. §. in computatione. y. C. de jure deliber.
Matth. de Affili. in cap. 1. §. hoc quoque, num. 74. de
3 success. feud. Zal. de feud. p. 8. num. 10. vers. quinto li-
mit. Arius Pinell. in l. 1. part. 3. num. 93. C. de bon. ma-
4 tern. † Sed hic quidem effectus attribuitur aliàs
inventario, propterea ne heredes de propriis bonis
pro defuncto teneantur, quod iniquum esset, l. 1. sor.
5 tit. C. ne filius pro patr. † Hoc verò in casu ratio il-
la cessat; quamvis enim alia bona hereditaria non
6 sufficiant, adhuc tamen feudum extat, † quod filii
non nisi patris personà mediante consequuntur, c. 1.
§. si capitanei de feud. March. Bald. & Dd. in c. 1. An
7 agnat. vel filius. Quidni ergo de hisce patris debi-
ta exsolvenda essent, haud obstante inventarii con-
8 fectione? † Ac certè si aliter diceretur, omni penè
effectu careret dispositio c. 1. An agnat. vel fil. quæ
hereditatem damnosam præsupponit, eamque filium
in feudo succedentem adire jubet, hanc ob causam,
9 ut ex feudo debitum persolvat, *Supr. Defin. 3. Hartm.*
Pistor. part. 2. quest. 2. num. 45. † Quod & disertis
verbis sancitum b. Constit. 47. §. Wir lassen uns. vers.
Wollen auch/daß alle andere distinction de confectioe
inventarii distfalls zu übergehen seyn/ıc. Quorum
verborum sensus ac intellectus hic est, † ut filius ul-
tra hereditatem obligetur, sive inventario conscri-
pto, sive non hereditatem adiverit, prout ipsemet
10 *Constituens Illustrissimus ea sic explicat † in Ordin.*
Torgens. tit. Welcher gestalt die Agnaten und Mitbe-
lehnten / ıc. §. Da aber ein Vater/ vers. wann auch
gleich der Vater sonst gar keine Erbgüter nach sich ges-
lassen/oder auch die Söhne ein Inventarium gemacht
hätten/ıc.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Sondern sie
seyn die Väterlichen Schulden/wann gleich die Erbschaft nicht
zureichen/sie auch beneficio Inventarii sich derselben anmassen
würden/von den Früchten und Abnutzungen des Lehnguts zu
bezahlen schuldig/ ıc.)

Et in causa Georgii Christophori von der Gethen contra
Elisabethen von Wechtalin/Uxoris V. Volksgangi Rudigers von
der Bora zu Cüstern/Mens. Nov. Anno 1635;

Carpz. Definit. Vol. I.

DEFINIT. VII.

Non præstat filius onera hereditaria ex feudo paterno,
si non nisi in legitimâ institutus, aliâve ex cau-
sâ ipsi hereditas delata non fuerit.

Non semper tamen filius ad onera hereditaria
præstanda, ac debita patris ex feudo solvenda
obstrictus est, etiam si in feudo successerit: † Quid
enim si pater filium in re certâ tantum instituerit, vel
ei saltem legitimam titulo institutionis reliquerit,
alium extraneum heredem universalem instituendo,
† aut si aliâ ex causâ hereditas paterna filio delata
non fuerit, sed ad alium devenerit? Quod certè mul-
tis modis fieri poterit, † putâ, si pater filium in testa-
mento præterierit, filiusq; præteritioni acquirerit,
l. filio præterito. 17. ff. de injust. rapr. & irr. facti. re-
stam. † aut si filium exheredaverit, vel quando fi-
lius vivente patre juramento renunciaverit heredi-
tati paternæ. Hisce in casibus omnibus filius ad feu-
dum pervenire poterit, † licet patri heres non exti-
terit, † neque tum filius debita paterna de feudo ex-
solvere obstrictus est, Hartm. Pistor. part. 2. q. 2. n. 41.
Zal. de feud. part. 8. num. 9. Schenck. à Baro Tauten-
bergk. ad cap. 1. n. 6. An agnat. vel filii. Matth. Ber-
lich. part. 2. concl. 56. n. 26. & seqq. Sonsb. de feud.
part. 6. n. 167. † Cessât enim ratio prohibitionis, vi-
delicet ne patri injuria à filio inferatur *Supr. Defin.*
3. quia hisce in casibus filius nullam patri infert inju-
riam, nec filii, sed potius patris culpâ accidit, quod
hereditas à filio non apprehendatur, debitaque he-
reditaria solvantur; † Ergo & sibi meritò hoc impu-
tare debet, l. quod quis. 203. ff. de Reg. jur. c. damnum.
86. de reg. jur. in vto.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Es wäre dann/
daß der Vater bemeldten Söhnen allein die gebührende Legiti-
mam verlassen/seine ganze Erbschaft aber einem andern Testa-
mentsweise zugeeignet/ıc. Auf solchen Fall möchten die
Söhne aus dem Lehngute die Väterlichen Schulden zu bezah-
len nicht angehalten werden/D. N. W.)

DEFINIT. VIII.

Filius repudiatâ patris hereditate, feudum retinere
potest, si hoc filii intuitu patri, vel unâ cum
patre filio in specie concessum fuerit.

Sunt porò & alii casus, ubi filio repudiatâ et-
tiam patris hereditate, in feudo succedere permis-
sum est, quos studio congescit Matth. Berlich. part.
2. concl. 56. n. 26. & seqq. † inter quos ille bene est
notandus, si patri intuitu filii, vel unâ cum patre fi-
lio, nomine ejus in specie expresso, feudum concess-
sum fuerit: † Nam tum illi non ut heredi feudi suc-
cessio competit; † Quidni ergo, repudiatâ etiâ pa-
tris hereditate ad feudum admittendus esset? Præpos.
ad c. 1. n. 6. An agnatus vel filius defuncti, &c. † Quod
eo minus dubium habet in ditionibus Electoratus Sa-
xonici, ubi & hisce in casibus feudo alienato filio
actio revocatoria competit ex novâ Constit. qua pu-
blice promulgata haud est, sub tit. Ob der Sohn die
neuen Lehn/so sein Vater erlanget / und wieder verân-
dert/befugt sey zu revociren un zu hinterziehen/ıc. §. also
auch/vers. Es wäre den solches neues Lehn/ıc. † Sed illud
non concesserim Zal. de feud. part. 8. n. 11. aliisq; allega-
tis ab Hart. Pistor. part. 2. quest. 2. n. 42. filium nempe, si
pater nihil in bonis reliquerit, ita feudum apprehen-
dere posse, ne ejus nomine quicquam præstare cogat-
tur, † quos propterea recte refutat Hart. Pistor. *dist. loc.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Es wäre denn/
daß der Vater bemeldten Söhnen allein die gebührende Legiti-
mam verlassen/seine ganze Erbschaft aber einem andern Testa-
mentsweise zugeeignet/oder aber das Lehn nicht allein dem Va-
ter/ sondern auch den Söhnen in specie und benamentlichen/
oder doch contemplatione filiorum von dem Lehnherrn vertliche
würden/auff solchen Fall möchten die Söhne aus dem Lehngute
die Väterliche Schulden zu bezahlen nicht angehalten werden/
D. N. W.)

DEFINIT. IX.

Agnati collaterales in foro Saxonico, tam in feudo hereditario, quam ex pacto & providentia succedunt, repudiat licet hereditate.

- 1 **I**llud expeditum est, quod Agnati feudum ex pacto & providentiâ consequantur, etiam si heredes defuncti Vasalli non sint, eamque repudiarint *per text. in cap. 1. An agnat. vel fil. Matth. Coler. part. 2. decis. 282. n. 9.* † Sed feudum hereditarium sine hereditate retinere non possunt, quia de jure communi ex sententiâ Interpp. Agnatus in feudo hereditario succedens cogitur esse heres universalis, feudumque non nisi jure hereditario obtinet, ut post multos Dd. quos allegat, tradit Hart. Pist. *part. 2. q. 2. n. 65. & seqq.* † Attamen in foro Saxonico etiam in feudo hereditario agnati ad successionem admittuntur, licet hereditatem defuncti Vasalli repudiarint ac debita hereditaria solvere nolint, † ut ita indifferenter feudum tam hereditarium, quam ex pacto deferatur Agnatis in foro Saxonico, repudiatâ licet hereditate: † Scilicet quia Agnatis in feudis etiam hereditariis jus succedendi de jure Saxonico ex solo jure simultaneæ investituræ, & sic facto ipsorum proprio, non jure hereditario vel sanguinis acquiritur, † quod nullo alterius facto eis auferri potest, *Supr. Const. 45. Defin. 15. Hart. Pist. part. 2. quest. 20. n. 11.* Consequitur hinc ergo, eos invitos cogi haud posse, † ut hereditatem defuncti Vasalli adeant, si

feudum retinere velint, quia illud suo jure & facto, ex vi scilicet simultaneæ investituræ consequuntur. † Quod & in terris Electoratus Saxonici expressè sancitum Ordin. Torgens *de Anno 1583. tit. Welcher gestalt die Agnaten und Mitbelehnten / ic. S. Es sollen auch teho angezeigter Ursachen halber die Mitbelehnten / da gleich in der Belehnung der Erben gewahrt / jedoch dahero nicht schuldig seyn / des jenigen / durch welches Wohlgehen die Lehnsfolge an sie kommen / Land-Erben zu seyn / und also der tit. An agnatus vel filius, nach den Worten desselben ohne Unterscheid / ob es feudum ex pacto oder hereditarium sey / verstanden werden / ic. † Unde liquet, in successione agnatorum de jure Saxonico nullam attendi differentiam feudi hereditarii & ex pacto & providentiâ, ut probè monet Elector. Saxon. Illustrissimus in *dict. tit. Welcher gestalt die Agnaten und Mitbelehnten / ic. S. Dieweil denn in solchem Zweifel / ic. Vid. Supr. Const. 46. Defin. 3.**

Ita Domini in causa Henrici à Mörsdorff / Mens. Jun. Anno 1634. (Verba sent. Dieweil aber dennoch auff Sächsis. Boden die Bettern auch in feudis hereditariis etwig und allein Kraft der erlangten Mitbelehnten / und also nicht jure hereditario sondern ex pacto proprio succediren / dahero nach Sächsen Recht inter feuda hereditaria & ex pacto ac providentiâ, disfalls schlechter Unterscheid gehalten wird / ic. So möget ihr auch der verstorbenen Erbschafft euch anzumassen / oder die verhandene Erbschulden aus den Lehngütern zu zahlen nicht angehalten werden / B.N.W.)

CONSTITUTIO XLVIII.

PARTIS SECUNDÆ.

Wann und wie die Bettern oder Mitbelehnten die veränderten Lehn revociren / und wieder erlangen können?

Die Bettern und Agnaten die gesammte Hand in einem neuen Lehn erlangt / so hätten sie dasselbige zu revociren Zug und Macht / Wenn aber / und zu welcher Zeit die revocation geschehen soll / hierinne ist dieser Unterscheid zu halten / wo illicitè und also ohne des Lehnherren Consens die Alienation geschehen / so wird der Agnat oder gesammte Belehnte / als bald noch bey Leben des Alienators zugelassen.

Da aber die Alienation mit des Lehn-Herren Consens geschehen / so muß er so lange warten / biß daß der Alienator und seine Söhne verstorben / alsdann wo er nicht Erbe ist / kan er es ohne Erstattung des Kauffgeldes fordern / da er aber auch bey Leben des Verkäuffers / das Kauffgeld dem Käuffer offerirt / und erlegen will / so wird er auch zugelassen / Dieweil dann unsere Verordnete dessen also einig / so lassen wir es auch dabey bleiben / und sie werden also zu sprechen und zu erkennen wissen.

DEFINITIONES.

1. In foro Saxonico Agnati simultaneè investiti non minus hereditarium feudum, quam ex pacto alienatum revocare possunt.
2. Non valet dispositio Vasalli testamentaria de feudo in prejudicium simultaneè investitorum.
3. Agnatus simultaneè investitus heres licet alienatoris existens, feudum tamen alienatum revocare potest.
4. Pluribus agnatis simultaneè investitis in eodem gradu existentibus, uni eorum in reliquorum prejudicium feudum alienari nequit.
5. Quo tamen casu, Agnatis non nisi pro rata ipsorum portione jus revocandi competit.
6. Agnatus ob solam presentiam & taciturnitatem à feudi revocatione non excluditur, nisi & expressè in alienationem consenseris.
7. Tutoribus Agnatorum minorum unâ cum quatuor simultaneè investitis in feudi alienationem consentientibus, subsistit alienatio à minoribus in majorennitate ratificata, licet alii consanguinei non adfuerint.

Agnati vel simultaneè investiti feudum alienatum quando & quomodo revocare possint?

Retrus & Agnatis feudum novum alienatum, si de eo simultaneè investiti sint, revocare permillum est.

Quantum ad tempus verò revocationis, videntum illicitè, hoc est, sine consensu Domini, an verò licitè, feudum alienatum sit. Primo namque casu, etiam vivo alienatore, ut revocet, agnato vel simultaneè investito permillum est.

Posteriori verò casu, post defunctum demum alienatorem ejusque filios ad revocationem, etiam sine restitutione pretii, si heres alienatoris non sit, admittitur. Quod si pretium emptori solvere paratum se ostendat, tum vivo quoque alienatore revocare ei licet.

Quam sententiam deputatorum nostrorum cum & ipsi probemus, illorum officii erit, ut eam in judicando & respondendo deinceps observent.

8. Non competit jus revocandi feudum agnatis, qui nondum praestito homagio realiter simultaneam investituram apprehenderunt.
9. In ditionibus Electoratus Saxonici filii feudum à patre alienatum, sive novum sit, sive paternum, revocare non possunt.
10. Revocare tamen possunt filii feudum à patre alienatum, quod unà cum patre ipsis quoque in specie, vel patri contemplatione filiorum fuit concessum.
11. Extra Saxoniam Electoratum filii, qui non sunt patris heredes, feudum ab ipso alienatum bene revocare possunt.

12. In provinciis Electoratus Saxonici non competit filiis revocatio feudi à patre alienati, in ipsorum licet minorennitate.
13. Agnati jus revocationis in feudo, non nisi defuncto alienatore, mortisque ejusdem liberis, exercere valent.
14. Feudum tamen absque consensu Domini alienatum, etiam vivente adhuc alienatore, revocare queunt Agnati.
15. Feudum sine consensu suo alienatum, refuso pretio redimere potest Agnatus, vivo adhuc alienatore.

DEFINIT. I.

In foro Saxonico, Agnati simultaneè investiti non minus hereditarium feudum, quam ex pacto alienatum revocare possunt.

DEFINIT. II.

Non valet dispositio Vasalli testamentaria de feudo in praedictum simultaneè investiturum.

Quatenus & quando de jure communi feudali Agnati feudum sine eorum consensu alienatum revocare queant, valde perplexum & controversum est, † in tantum, ut Carol. Molin. pro magnitudine licet ingenii & judicii extricandis labyrinthis assuetus teste Dan. Moll. *bic. n. 14. in additione tamen ad Alex. consil. 30. n. 11. lib. 1. fateatur*, se in isto puncto, quanto plura legat, tanto minus discernere posse, quæ sit crebrior opinio. † Adeo scilicet Doctores Doctoribus, imo eosdem sibi ipsi contradicere, ac varias distinctiones fingere, iisque non parum rem ipsam intricare atque confundere, ut videre est ex traditis Hartm. Pistor. *part. 2. quest. 4. & seqq. quest. 14. & Matth. Berlich. part. 2. concl. 57.* Attamen in foro Saxonico res adeo difficilis non est: † Et cum Saxonum jure inter Agnatos jus succedendi sit sublatum & omnis successio à simultanea investiturâ dependeat, atque propterea agnati, quia singuli semetipsum investiri curant, vivente possessore, proprio ipsorum facto jus quæsitum in feudo habeant, *Supr. Const. 45. Defin. 13. 15. 16.* Hartm. Pistor. *part. 2. q. 20. & 21.* in aperto est, † Vasallum possessorem eis per alienationem nullo modo præjudicare posse, quò minus defuncto alienatore feudum alienatum, qualecunque etiam illud fuerit, sive hereditarium, sive ex pacto & providentiâ, novum vel antiquum, vi simultaneæ investituræ semel impetratæ revocare queant, *Supr. Const. 45. Defin. 16.* Hartm. Pistor. *diff. quest. 20. n. 11. 12. 25. & 26. Lehr, cap. 8. in pr. ubi Gloss. latin. lit. A. & seq. Modest. Pistor. consil. 40. n. 4. 5. Joh. Köpp. decis. 54. n. 41. Jacob. Thoming. decis. 23. n. 6.* † Quod & in provinciis Electoratus Saxonici clarioribus verbis decisum & sancitum est Ordin. Torgens. *de Anno 1583. Welcher gestalt die Agnaten und Mitbelehnten/ ubi facultas revocandi datur Agnatis simultaneè investitis indifferenter, sive feudum sit ex pacto & providentiâ, sive hereditarium, §. So setzen/ ordnen und wollen wir. vers. Und also ohne Unterscheid. sive antiquum sive novum; † Nam & feudum novum alienatum Agnati simultaneè investiti revocare non prohibentur, b. Const. 48. in pr. diff. tit. Welcher gestalt die Agnaten und Mitbelehnten/ ic. §. Und dieses alles soll nicht allein statt haben/ ic. Hartm. Pistor. *part. 2. q. 4. n. 92.**

Ita Domini in causa Heinrici à Kospolt, Mens. Majo Anno 1632. (Verba sent. Da nun eure Brüder und Vettern/ welche die gesammte Hand an solchem Gute erlanget/ in den Rauff willigen würden/ ic. So wäre euch bemeldtes Lehngut mit Consens des Lehnherrns zu verkauffen unbenommen; auffn Fall sie aber damit nicht zufrieden seyn wolten/ und ihr doch solches Gut veräufern würdet/ wären sie dasselbe/ es sey gleich ein alt Väterliches oder neues Erbtehn/ oder schlecht Lehngut/ gebührlichen zu revociren wohl befugt/ D. R. W.)

Revocare possunt agnati simultaneè investiti feudum non solum per emptionem-venditionem, † sed & per aliam quamcunque alienationem, puta testamentariam, pignoris obligationem, dotationem in solutum in alium translatum, *cap. 1. §. ult. in fin. de controu. int. dom. & empt. feud. c. Imp. de probib. feudi alienat. per. Frider. † Qualescunque enim fuerit alienatio, defuncto Vasallo, agnatis proprio jure & vi simultaneæ investituræ succedentibus, minimè præjudicare potest, sed in potestate eorum est, istud, quo gravatos se esse sentiunt, pro lubitu retractare, c. 1. §. è contrario. de invest. de re alien fact. † Quò & faciunt verba generalia in Ordin. Torg. *de Anno 1583. tit. Welcher gestalt die Agnaten und Mitbelehnten/ ic. §. So viel erstlich die Agnaten vers. Das der Besitzer eines Lehngutes weder mit verkauffen/ noch sonst nichts beständiges fürnehmen könnte/ daß seinen Schwerdtmagen und Mitbelehnten/ so die Anwartsung an solchem Gute haben/ an ihren einmahl erlangten Rechten/ zu Nachtheil greiffen möge/ ic. Hartm. Pistor. *part. 2. q. 6. n. 45.* † Ideoque nec dispositio Vasalli testamentaria de feudo valet in præjudicium simultaneè investiturum, c. 1. in pr. de success. feud. † quia prohibita alienatione, nec dispositio testamentaria permessa videtur, *Dd. in l. si quis prioris. 8. §. certum. 2. C. de secund. nupt. Marc. Anton. Peregrin. de fideicomm. art. 52. n. 46.* † Eademque de causâ nec pignus vel hypotheca in feudo absque consensu agnatorum constituta in ipsorum incommodum concedere potest, Hartm. Pistor. *diff. q. 6. n. 45.* † quia nomine alienationis, hypotheca quoque & pignoris nexus comprehenditur, *l. ult. C. de reb. alien. non alienand.***

Ita Domini in causa Annæ Dorotheæ & Margarethæ Sororum à Polentz, Mens. Mart. Anno 1604. [Verba sentent. Die weil aber dennoch ein Lehmann in seinem Testament und letzten willen von seinen Lehngütern ohne des Lehnherrns und der nechsten Lehnsfolger Bewilligung keine Verordnung machen/ noch davon einem andern etwas legiren oder beschreiben kan/ ic. So mag auch solche Verordnung der Mitbelehnten zu Schaden und Nachtheil nicht gereichen/ D. R. W.) Et in causa Hansen Ehrstoffis von Berenstein/ Mens. Jul. Anno 1634.

DEFINIT. III.

Agnatus simultaneè investitus, heres licet alienatoris existens, feudum tamen alienatum revocare potest.

SI agnatus simultaneè investitus Vasallo alienatori heres extiterit, tum ipsi jus revocandi feudum non competere plerique Interpp. existimant, quoniam regulariter † heres contra factum defuncti venire non potest, *l. cum à matre. 12. Cod. de R. Vindic. l. si ab eo. C. de negot. gest. l. si patri tuo. 24. C. de donat. l.*

- 3 *successores. 10. de solut. l. si uxor. 7. C. de bon. autor. judic. possid.* † Sed nequiquam probat hæc ratio prædictam assertionem, quoniam solummodo locum habet in iis, quæ jure hereditario deferuntur heredi.
- 4 † Alioquin sane is factum defuncti impugnare haud prohibetur, quotiescumque scilicet non aliquo hereditario, sed legis dispositione aut proprio jure nititur, ut docent Dd. Bart. Bald. *per l. 2. si quid in fraud. patr. in l. Titia 87. §. Imperator 3. ff. de legat. 2.* Hart. Pift. *part. 2. qu. 9. n. 41. & 46.* † Atqui expeditum est, solâ vi simultaneæ investituræ & sic proprio jure Agnatos ad successione feudi admitti, *Supr. Constit. 45. Defin. 13. 15. 16.* Hartm. Pistor. *part. 2. qu. 20.*
- 6 & 21. † Ergo nec revocationis jus ipsis denegandum erit, etiam si heredes alienatoris Vasalli extiterint.
- 7 † Quod & disertis verbis sancitum in Ord. Torgens. *de Anno 1583. tit. Welcher gestalt die Agnaten und Mithbelehnten. §. Es sollen auch iezo angezeigter Ursachen halber. vers. Ja wenn sie gleich aus gutem Willen Erben worden wâren/ ic.* † Quo ipso derogatur huic *Const. 48. Da aber die alienation. vers. Wo er nicht Erbe ist/ ic. nec non Constit. 49. seq. §. Nach Absterben. vers. Wann er des Alienatoris Erbe nicht worden/ ic. ut ita hoc in puncto ulteriorem legis vim non habeant, Matth. Berlich. part. 2. concl. 61. n. 19. † Quia etsi Agnati, etiam non confecto inventario heredes alienatoris existant, nihilominus tamen feudum alienatum revocandi potestatem habent, Ord. Torgens. *loc. §. Diweil aber dennoch die jenigen. † Attamen hoc casu ex hereditate, quatenus vires ejus perpatiuntur, ad omnia defuncti onera præstanda debitaque perfolvenda tenentur, diâ. tit. Welcher gestalt die Agnaten und Mithbelehnten. §. Diweil aber dennoch vers. Jedoch sind die Mithbelehnten auff solchen Fall/ ic. Matth. Berl. part. 2. concl. 58. n. 6.**

Ita Domini in causa Melchior Lebens zu Niemed / Mens Mart. Anno 1629. (Verba sent. Habt ihr an Martin Woltrads Lehngut die gesammte Hand erlanget/ und es hat kurz vor seinem Absterben gedachter Wolrad solches Gut ohne euren Consens und Einwilligung veräußert. Wann ihr nun gleich des verstorbenen Woltrads Erbschaft euch angemasset hättet/ und sein Erbe worden wâret/ ic. So hättet ihr euch doch des juris revocationis hierdurch nicht begeben / sondern wâret berührtes Lehngut nochmals gebührlchen zu revociren wohl befugt/ ic.)

DEFINIT. IV.

Pluribus agnatis simultaneè investitis in eodem gradu existentibus, uni eorum in reliquorum præjudicium feudum alienari nequit.

- 1 **V**asallus non solum Agnato remotiori in præjudicium proximiorum feudum alienare prohibetur; sed nec pluribus Agnatis simultaneè investitis
- 2 in eodem gradu proximiori existentibus, † unum ex illis eligere potest, in quem feudum transferat, quod minus reliqui id revocare queant, *cap. 1. §. si quis igitur de success. feud.* Hart. Pistor. *part. 2. quest. 6. n. 30.*
- 3 † Nec enim valet alienatio in præjudicium eorum, qui ex simultaneâ investiturâ jus acquisitum habent
- 4 *c. 1. de alien. feud. pater.* † Sed horum omnium consensus ad alienationem requiritur, qui ejusdem sunt gradus, & ad quos æqualis spes reversionis spectat, *arg. l. 1. §. generaliter. 1. ff. de leg. præst. l. præses. 3. ff. de offic. præsid.* † Nam quod omnes tangit, ab omnibus approbari debet, *c. quod omnes. 29. de Reg. jur. in 6to. l. in concedendo. 8. ff. de aqua & aqu. pluv. arc. l. per fundum. 11. ff. de S. R. P.* Jacob. Thoming. *decif. 43. Taf. de feud. part. 9. n. 25.* Herm. Vult. *de feud. lib. 1. c. 11. n. 97.* Joh. Köpp. *decif. 54. n. 60.*

Ita Domini in causa Carl Albrechts und Günther Wosens hinterlassener Lehns-Erben/Mens. Mart. Anno 1601. (Verba sent. Ob nun wohl mehrgedachter Hans Wose bemeldtes Lehngut seinem Vetter Liborio Wosen mit Bewilligung des Lehns

herrns vor und um 1000. fl. verkauft; diweil aber dennoch ihr so wohl/ als Käufer/ die gesammte Hand am Lehngute gehabt/ und gleich so nahe als er zu solchem Lehn send/ ic. So hat berührter Kauff ohne eurer Bewilligung nicht geschehen können/ und ist demnach derselbe euch an euren Rechten unschädlich/ ic.)

DEFINIT. V.

Quo tamen casu Agnatis non nisi pro ratâ ipsorum portione jus revocandi competit.

- Q**uemadmodum uni Agnato ex simultaneâ investiturâ, in toto feudo jus est quælitum, quod ipsi invito & nolenti auferri nequit; † ita & pluribus in pari gradu existentibus simultaneè investitis, cuilibet eorum non nisi pro ratâ suæ portionis jus acquiritur, *cap. 1. in pr. de success. feud. cap. 1. §. & quia vidimus, qui feud. dar. poss. Camerar. in c. Imperialem in pr. pag. 180. de prohib. Feud. alien. per Frider.* † Sicuti ergo illi facta feudi alienatione, actio revocatoria ad totum feudum competit, ita & hoc in casu, feudo in unum translato, † reliquis in pari gradu existentibus, non nisi pro ratâ ipsorum portione, jus revocandi competere, eadem juris ratio exigit *l. id quod nostrum. 11. ff. de Reg. jur. l. fin. ff. de pacti.* Hart. Pift. *part. 2. quest. 6. n. 30.* Matth. Berlich. *part. 2. concl. 57. n. 44.* † Nam quod juris est in toto quoad totum, idem etiam juris est de parte quoad partem, *l. que de tota. 76. in pr. ubi Gloff. & Bartol. ff. de R. V. l. juris gentium. 7. §. adeo. 6. ubi. Jason. ff. de pacti.* Hart. Pift. *diâ. q. 6. num. 33.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Derwegen euch pro ratâ und für euren Antheil bemeldtes Lehngut zu revociren unbenommen/ D. R. W.)

DEFINIT. VI.

Agnatus ob solam præsentiam & taciturnitatem à feudi revocatione non excluditur, nisi & expressè in alienationem consenserit.

- A**gnatos propter consensum, quem alienationi adhibuerunt, à revocandi jure excludi certissimum est, *c. Titius. vers. quod si consentit. si de feudo defuncti. cont. cap. 1. vers. nisi consentientibus. de alienat. feud. patern.* Hart. Pift. *part. 2. quest. 6. n. 71.* Joh. Köpp. *decif. 54. n. 76.* usque adeo, † ut, si proximiores agnati alienationi consenserint, remotiores non admittantur, quamdiu proximiores, qui consenserunt, adhuc in vivis existunt, Hart. Pift. *diâ. quest. 6. n. 58.* † Attamen, ut quis consensisse videatur, non sufficit, eum præsentem fuisse alienationi & tacuisse, sed requiritur verbis aut facto expressa declaratio, quippe † quod præsens & tacens cogitare potuerit, jus suum temper sibi durare, *l. sicut. 8. §. non videtur. 15. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. solv.* Pift. *part. 2. q. 7. n. 1.* Schneidew. *de feud. c. 7. n. 88.* Schrad. *de feud. part. 8. c. 5. n. 5.* † Nisi forsan Agnatus proximior præsens fraudulenter & dolosè tacuerit, alienationemque fieri passus fuerit, *l. si sine. 5. C. ad SCtum Vellejan. l. 2. C. si aliena res pign. dat. sit.* † Vel nisi Agnatus per præsentiam aliquid fecisset, quod consensum præ se ferret, puta quia emptori persuasisset, ut emeret, *l. si quis affirmaveris. 9. ff. de dolo malo.* † vel evictionem se præstiturum spopondisset, *l. exceptione. 11. C. de evict. junct. l. vindicantem. 17. ff. eod. tit.* † vel etiam scripsisset aut subscripsisset instrumentum venditionis *l. fidejuss. 26. §. 1. ff. de pign.* Hartm. Pift. *diâ. q. 6. n. 5.* Köpp. *diâ. decif. 54. n. 70.* Schrad. *diâ. c. 5. n. 8.*

Ita Domini in causa Gregorii ab Heinitz zu Calbitz / Mens Mart. Anno 1634. (Verba sent. Diweil aber dennoch die Mithbelehnten in den geschlossenen Kauff-Contract mit ausdrücklichen Worten nicht gewilliget / welches gleichwol die Rechte in alle Wege erfordern und haben wollen/ ic. So send ihr erwähnter eurer Mithbelehnten ausdrücklichen Consens und Einwilligung nochmals zu Wege zu bringen / und euren Abkäufer ersuantworten schuldig/ D. R. W.)

DEFINIT. VII.

Tutoribus agnatorum minorum una cum quatuor simultaneous investitis in alienationem feudi consentientibus, subsistit alienatio à minoribus in majorenitate ratificata, licet alii consanguinei non adfuerint.

- 1 Subsistit ergo alienatio feudi, consentientibus Agnatis simultaneous investitis, in tantum, ut non solum ipsimet Agnati propter consensum datum, sed & eorum liberi, nepotes, omnesque posteriperpetuo à revocatione feudi excludantur, Ordin. Torg. Anno 1583. tit. Welcher Gestalt die Agnaten und Wittbelehnten/ ic. §. Sezen/ ordnen und wollen demnach/ ic. vers. mit consens des Lehnherrn und Bewilligung aller Wittbelehnten/ so dann als am Lehen/ verkauft/ verpfändet/ oder sonsten davon etwas verändert wird/ so soll solches für kräftig und beständig geachtet werden/ ic. Hartm. Pistor. part. 2. quest. 7. n. 42. & seqq. † Modò omnes qui simultaneous investituram, & spem succedendi in feudo habent, etiam si in diversis & remotioribus gradibus inter se distent, consenserint, dict. §. Sezen/ ordnen und wollen demnach/ ic. Matth. Berlich. part. 2. concl. 58. n. 12. & 14. † Quid autem, si aliqui ex simultaneous investitis, quorum consensus requiritur, sint minores? Sane, licet quis existimaverit, per tutoris consensum hunc suppleri defectum, certum tamen est, † tutorem jus revocandi feudum, quod minori competit, consensu suo remittere non posse, ut multis probat Hart. Pistor. observat. 62. ideoque ne alienatio feudi ea de causa impediatur, placuit Illustrissimo Saxonie Electori, firmam ac validam haberi alienationem, † si duo Agnati majores, in gradu proximiori constituti, una cum tutoribus & curatoribus minorum agnatorum, in remotiori gradu constitutorum, consenserint dict. tit. Welcher Gestalt die Agnaten und Wittbelehnten/ ic. §. Damit nun solcher Unmündigen halber/ ic. † Aut minoribus in aequali & pari gradu cum majorennibus agnatis existentibus, si præter consensum quatuor agnatorum majorum, nec non tutorum & curatorum, adhuc alii duo minorum proximi Agnati vel consanguinei, qui tamen simultaneous investiti non sunt, alienationem approbaverint, in eamque consenserint, dict. tit. Welcher Gestalt die Agnaten und Wittbelehnten/ ic. §. Da aber auch die Unmündigen/ ic. † modo tamen utroque in casu consensus quoque Domini feudalis, & decretum judicis, alias etiam in alienatione rerum minorum necessarium, accesserit, dict. §. Da aber auch die Unmündigen/ in fin. vers. Jedoch daß nicht etwa/ ic. † Prout hæc omnia distinctè explicat Matth. Berlich. dict. conclus. 58. n. 19. & seqq. 10 † Planè, licet in casu, quò minores una cum majorennibus Agnatis in pari gradu existunt, aliorum Agnatorum vel consanguineorum haud simultaneous investitorum consensus, quem alias requirit dict. Ordin. Torg. §. Da aber auch die Unmündigen/ ic. non 11 accesserit, † subsistit tamen alienatio, si minor, postquam majorennis factus est, ultra quinquennium, tacuerit propter text. in l. fin. C. si major. factus. 12 † Quæ licet de bonis allodialibus loquatur, ejus tamen legis dispositionem, etiam ad feudaliu bonorum alienationem extendendam, putat Domini, 13 teste Hartm. Pistor. dict. observat. 62. n. 10. † Quamvis res aliter se habeat, si Dominus feudi non consenserit, ut tractat Petrus Heig. part. 2. quest. 19.

Ita Domini in causa Christophori Lindners zu Naumburg/ Mens. Jul. Anno 1610. (Verba sentent. Ob nun gleich Wilhelm und Anshelm von Zettau sich verlauren lassen/ solch Lehngut/ so in ihrer Unmündigkeit veräußert worden/ vermöge der gesammten Hand zu revociren. Dieweil aber dennoch vorherannahes

Gut aus drangseligen Schulden/ wie zuvor mit der Subhastation, und was derselbigen anhängig/ richtig verfahren/ verkauft worden ist/ und vorgedachter beyder unmündiger Vormünder/ sammt andern vier Agnaten/ welche zugleich bestehen gewesen/ und gleiche Anwartschaft gehabt/ sich der gesammten Hand daran freywillig begeben/ und in solchen Kauff gewilliget/ welchen auch beyde Gebrüder von Zettau nach erlangter Mündigkeit zu gebührender Zeit nicht gefochten/ sondern vorgehen gehalten/ und derselbe hierüber durch des Lehns Herrns darüber ausgebrachtes Decret bekräftiget worden/ ic. So seynd auch mehrbemelbte Wilhelm und Anshelm von Zettau/ den Kauff zu sechten/ und das Lehngut ohne Entgelt zu revociren nicht befugt/ B. N. W.)

DEFINIT. VIII.

Non competit jus revocandi feudum agnatis, qui nondum præstito homagio realiter simultaneous investituram apprehenderunt.

- 1 Non competit actio revocatoria feudi agnatis, antequam simultaneous investituram, vel manum conjunctam præstito homagio acceptaverint, & realiter apprehenderint, consentiente Vasallo possessore, juxta sanctionem manifestam in Ordin. Torgens. de Anno 1583. tit. Welcher Gestalt die Agnaten und Wittbelehnten. §. Jedoch ist solches. Hieronym. Schurff. cent. 1. consil. 10. Jac. Thoming. quest. 23. n. 7. & 15. Hartm. Pistor. part. 2. quest. 20. n. 11. 14. 16. Nec sine ratione: † Est namque actio revocatoria realis, 2 quæ propterea nulli alii competere potest, nisi ei, qui per veram simultaneous investituram jus sibi reale in feudo acquisiverit, §. item si quis 6. Instit. de act. Hartm. Pistor. part. 2. quest. 28. num. 4. † Ex quo 3 porrò manifestum est, investitum de feudo alieno talem in casum mortis, feudum sine consensu suo alienatum haudquaquam revocare posse, cap. 1. §. si quis investierit, de feud. dat. in vic. leg. commiss. Lehnr. cap. 5. & cap. 57. Hartm. Pistor. dict. quest. 28. Modest. Pistor. vol. 2. consil. 4. num. 59. † Nec enim in 4 investitura hæc de caducitate feudi facta jus in re tribuit, sed tantummodo actionem personalem ad interesse contra Dominum parit, c. si facta, si de feud. defunct. cont. c. 1. §. 1. ubi Matth. de Afflict. de nov. form. fidel. Schrad. de feud. part. 5. cap. 2. num. 15. Matth. Wesenbec. de feud. cap. 8. n. 18. Hartm. Pistor. dict. quest. 28. n. 4. Vult. de feud. lib. 1. cap. 10.

Ita Domini in causa heredum Balthasari Burms und Hanssen Jenischens/ Mens. Febr. Anno 1593. (Verba sent. Dieweil sie aber dennoch die gesammte Hand mit würdlicher Leistung der Lehnspflicht nicht erlangt/ ic. So haben sie auch das Lehngut zu revociren nicht Zug/ sondern es werden die Besizer darbey nochmals billich gelassen/ ic.)

DEFINIT. IX.

In dittonibus Electoratus Saxonici filii feudum à patre alienatum, sive novum sit, sive paternum, revocare non possunt.

- 1 Concors & unanimes est Dd. opinio, filium in feudo paterno, quod ex pacto & providentiâ vulgò appellant, de jure communi feudali, facto sive contractu parentis non magis teneri, quam Agnatum, † sed eum à contractu ejusmodi pro libitu reuero, & feudum à patre alienatum revocare posse, 2 ex rationibus & argumentis, quæ congestit. Hartm. Pistor. part. 2. quest. 13. n. 1. & seqq. Matth. Coler. consil. 20. n. 16. Andr. Fachl. lib. 7. contr. 18. Bart. Camer. in c. imperialem §. præterea ducatus, de prohib. feud. alien. per Frider. Modest. Pistor. vol. 1. consil. 53. & vol. 2. consil. 50. Schrad. de feud. part. 8. cap. 8. numer. 11. Rolenthal. de feud. cap. 9. membr. 2. conclus. 71. num. 1. & seq. Mynsing. cent. 4. observat. 85. num. 3. & seqq. † A quâ sententiâ divortium fecit unicus Hartm. Pistor. dict. quest. 13. num. 34. & seqq. filiis adimens protestatent

revocondi feudum à patre alienatum : † Non solum quod ne uno quidem verbulo in juris feudalis capitulis revocandi potestas iis concedatur ; † sed & quia ratio agnatos admittens, in filiis & cæteris descendentibus penitus cessat : Etenim agnati collaterales ideo feudum alienatum revocare possunt, † quoniam hoc non ab eo, qui alienavit, obtinent, nec ullam causam habent, cur ipsi hæc in re quicquam acceptum ferant, sed potius per investituram ejus, à quo tanquam à communi stipite feudum ad alienatorem pervenit, succedere videntur, *cap. bis verò deficientibus, de grad. success. in feud. cap. 1. §. si Capitanei, de feudo March.* † At filii non tam beneficio primi acquirentis, quam mediante personâ patris sui succedunt, & ab ipso patre feudum capiunt, *dist. §. si Capitanei Dd. in cap. 1. An agnat. vel fl.* † Ratio meherclè non contemnenda, quæ certè verissima est, & vel inde probatur, quod si filius censeretur feudum non à patre proximè defuncto, sed ab avo obtinere, † tùm sanè patruus filii, qui avo proximè est gradu, potius succederet in feudo, filio excluso : Sed cum filius patrum in successione feudi excludat, palàm inde fit, eum feudum illud non ab avo, sed patre suo non nasci : † Quidni ergò filius factum præstabit, patris, à quo luctum capit, & cujus beneficio ad feudi successionem pervenit, *l. ex quâ personâ 149. ff. de Reg. jur.* † Potest hæc ratio sufficere ad stabilendam Hartm. Pift. opinionem, nisi ipsemet adhuc plures alias adduxisset, *d. quest. 13. quas & Illustrissimus Saxoniz Elector repetiit & approbavit in Ordinatio. Torgens. de Anno 1583. tit. Welcher gestalt die Agnaten und Mitbelehnten. §. Die weil aber dennoch dieses/*
 12 *Unde opinio hæc Hart. Pift. † hodie in provinciis Electoratus Saxonici legis autoritatem obtinuit ; Et constitutum ab Illustrissimo Electore, † quod filii & descendentes feudum à patre alienatum revocare non possunt, dist. tit. Welcher gestalt die Agnaten und Mitbelehnten/ 1c. §. Sehen/ ordnen und wollen demnach/ 1c. Andr. Rauchb. part. 1. quest. 43. n. 25. Andreas Knich. de vestit. pallion. cap. 2. num. 159. part. 1.*
 14 † Non habitâ distinctione, an Novum fuerit feudum, an verò antiquum sive paternum, *dist. tit. Welcher gestalt. §. Sehen ordnen und wollen demnach. vers. Wann sie gleich ihres Waters Erben nicht worden wâren/ 1c.* Ex quo porro sequitur, † patrem in præjudicium filiorum suorum de feudo disponere ac uni ex filiis id assignare posse, ita ut reliqui patris facto contravenire nequeant, ut pluribus tractat Hartm. Pift. part. 2. quest. 4. Matth. Coler. part. 1. decis. 78.

Ita Domini in causa Cõnradi & Martini der Petersen zu Wellerstoda/ Mens. Dec. Anno 1627. (Verba sent. Ob wol sonst nach dem Churfürstlichen Sächsischen Zõrgauischen Ausschreiben/ die Kinder ihres Waters Contract zu wider kommen/ und die von ihme veräußerte Lehn/ sie seyn gleich alt oder neue Lehn/ zu revociren nicht befugt seyn/ 1c.)

DEFINIT. X.

Revocare tamen possunt filii feudum à patre alienatum, quod unâ cum patre ipsis quoque in specie, vel patri contemplatione filiorum fuit concessum.

1 **C**essat tamen ratio, quæ filios à revocatione feudi à patre alienati excludit, de quâ *Defin. præced.* in feudo novo, quod non solum patri, † sed simul quoque filiis in specie, horum nominibus in literis investiturarum expressis, vel saltem contemplatione filiorum patri fuit concessum. † Nimirum eo casu filii non tam à patre, quam à primo concedente & ex gratia Domini feudum consequuntur, *c. 1. §. sed et-*

iam res tit. per quos fiat investit. Camerar. in c. Imp. præterea ducatus, de probib. feud. alien. per Frider. p. 387. Jalon. 56. n. 9. & n. 20. † Ergò in eò ipsis à patre haud præjudicari potuit, sed meritò iis actio revocatoria dabitur ; † Quibus propterea expressè subvenit Const. Elect. tit. Ob der Sohn die neuen Lehn/ so sein Vater erlanget/ und wieder verändert/ befugt seyn zu revociren/ 1c. quæ est in ordine quarta inter eas, quæ publicè haud fuere promulgata. §. Also auch/ wann gleich das neue Lehn ex pacto & providentiâ Domini verliehen/ so soll doch dem Sohne die Revocation nicht gestattet werden/ es wâre dann solches neues Lehn nicht allein dem Vater/ sondern auch dem Sohne durch den Lehn- Herrn verliehen/ also daß des Sohnes Mânnen specificè in dem Lehn- Brieff ausgedrûcket/ oder daß es dem Vater contemplatione filii, und also wegen des Sohnes wâre verliehen/ darbey wîres auch bleiben lassen.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Da aber dennoch/ euren Andeuten nach/ das Gut/ so euer Vater unlangst veräußert/ nicht alleine ihme/ sondern auch euch den Söhnen namentlich zugleich verliehen worden wâre/ 1c. So hätte euren Vater dasselbe zu veräußern nicht gebühret/ derowegen ihr nach seinem Absterben solches Lehn/ gut zu revociren wohl befugt seyn/ B. H. W.)

DEFINIT. XI.

Extra Saxoniam Electoratum filii, qui non sunt patris heredes, feudum ab ipso alienatum bene revocare possunt.

1 **E**x peculiari ergò Constitutione Electorali, in Ordinat. Torgens. de Anno 1583. tit. Welcher gestalt die Agnaten und Mitbelehnten/ 1c. Was aber die Söhne anlangt/ quæ opinionem Hart. Pift. part. 2. quest. 13. approbavit, in ditionibus Electoratus Saxonici, filii ad revocationem feudi à patre alienati non admittuntur, *supr. Definit. 9.* † Alioquin extra provincias Electoratus ab opinione Dd. communi, quæ filiis non minus atque Agnatis jus revocandi feudum indulget, neutiquam recedendum erit, *l. minimè 23. ff. de LL.* † Nec alibi in judiciis opinio Hart. Pift. quicquam autoritatis habet, vel fatente ipsemet, *dist. quest. 13. n. 78.* † Scio equidem, ex jure quoque Saxonico eum hanc sententiam defendere conari, *per text. in artic. 14. lib. 1. Landr.* † Sed quàm parum inde probetur, cuius textum inspicienti obviam est ; † Et certè ne quidem de jure Saxonico filios à feudi revocatione arceri probatur *artic. 52. Landr. cap. 31. Lehn. artic. 9. lib. 1. Landr.* quos textus benè inducit contra Hart. Pift. ejusque argumenta refellit Matth. Berlich. part. 2. conclus. 58. n. 28. Ex quo porro infers, † Agnatos simultaneè investitos, in feudi alienationem consentientes, non præjudicare filiis in foro Saxonico, quo minus hi parentibus defunctis alienationem impugnare queant, quamvis in terris Electoratus Saxonici longè aliter res se habeat, ut dixi *supr. Definit. 7. in pr. ex sententiâ scilicet Hart. Pift. quam multis tuetur rationibus part. 2. quest. 7. n. 42. & seqq.* † Attamen nec de jure communi & in foro Saxonico, filii contra pactum patris alienantis vel consentientis venire poterunt, † si ipsius heredes extiterint, *per l. heredem 59. ff. de Reg. jur. l. 1. ff. de acq. vel amit. hered. cap. is qui 46. de Reg. jur. in sexto. Modest. Pift. vol. 2. cons. 50. n. 45. 50. Schrad. de feud. part. 8. cap. 8. n. 19. Joh. Köpp. decis. 54. n. 95.*

Ita Domini in causa Johannis und Jacobi der Spächte/ au Nach zu Ascherleben/ Mens. Febr. Anno 1599.

Ein causa Jobsten von Cânteworffs/ Mens. Nov. An. 1602.

DEFINIT. XII.

In Provinciis Electoratus Saxonici non competit filiis revocatio feudi à patre alienati in ipsorum licet minorennitate.

1 **N**on minus filiis minorennibus, ac iis, qui ætatem perfectam & majorem assecuti fuerunt,

denegatur revocatio feudi à patre alienati, in ditionibus Electoratus Saxonici, Ordin. Torgens. Elect. Sax. de An. 1583. tit. Welcher gestalt die Agnaten und Mitbelehnten/2c. §. Wir behalten uns aber auch hienüber bevor. vers. Sie wären gleich damahls mündig oder unmündig gewesen / zu sechten nicht Zug noch Macht haben sollen/ 2c. † Nec habent minorennes sive pupilli, quod conquerantur de alienatione immobilium bonorum haud absque eorum præjudicio facta, l. si ad resolvendam 7. ubi Dd. C. de præd. minor. Hart. Pisk. observ. 62. † Quia scilicet liberi in terris Electoratus Saxonici factum defuncti patris, etiam in feudo præstare tenentur, † nec alienationem feudi, quod non nisi mediante persona patris nanciscuntur, impugnare possunt supra Defin. 9. Hart. Pisk. part. 2. q. 13. Ita Domini in causa Valentini Pech zu Morthenstern / Menste Majo, Anno 1621. (Verba sent. Habt ihr Matthes Krahl's Lehn Gut mit Consens des Lehn Herrn an euch erkauft/2c. So ist solcher Kauff zu Recht kräftig und beständig/und mag nunmehr von des Verkäuffers Sohne/dahero/das es zur Zeit des verstorbenen Lehnmanus als des verkauften Guts minderjährig gewesen/nicht hinterzogen werden/W. N. W.)

DEFINIT. XIII.

Agnati jus revocationis in feudo non nisi defuncto alienatore, mortuiusq; ejusdem liberi, exercere valent.

Etsi alienatio feudi, absque consensu Agnatorum, simultaneè investitorum facta, iis non præjudicet, quo minus feudum revocare queant; attamen hoc jus revocationis exercere non possunt, † priusquam Vasallus alienator ejusdemque liberi mortui fuerint, hâc Constit. 48. §. Da aber. vers. So muß er so lange warten/ bis der Alienator und seine Söhne verstorben/ 2c. † Constitut. 49. seqq. §. Nach Absterben aber des Verkäuffers/ und seiner männlichen Leibes Lehns Erben/ 2c. † Subsistit namque alienatio & robur suum obtinet, quamdiu alienator ejusque liberi adhuc sunt in vivis c. 1. de alien. feud. patern. ubi Gloss. Matth. de Afflict. in cap. Titius num. 22. si de feudo defuncti. Pisk. part. 2. quest. 6. num. 58. † Quia scilicet Agnatis jus revocationis, non nisi ex concessione & investiturâ Domini competit, quæ semper de successivo ordine intelligenda, ut post mortem demum alienatoris aliorumque, qui proximiores in gradu sunt, ad eos devolvatur, l. peto 69. §. fratres 3. ff. de legat. 2. l. fin. C. de verb. signif. l. heredes 57. §. ult. ff. ad SCrum Trebell. † Non igitur prius agnatis simultaneè investitis ex investiturâ jus in feudo quæsitum esse potuit, quàm defunctus iis, qui ipso proximiores erant, successionis ordo eos vocaverit. † Et per consequens revocationis jus ab Agnatis exerceri non poterit, priusquam ipsemet alienator, ejusdemque liberi fuerint mortui, Hart. Pisk. dict. quest. 6. n. 61.

Ita Domini in causa Christophori Hindners zu Raumburg/M. Jul. A. 1620. (Verba sent. Derowegen bemeldte Wetzern/ vermögge der gesamten Hand/wann George Wolff von Lettau als Alienator nebenst seinen Söhnen Todes verfahren/das Lehngut ohne Entgelt zu revociren berechtiget it.)

DEFINIT. XIV.

Feudum tamen absq; consensu Domini alienatum etiam vivo adhuc alienatore revocare queunt Agnati.

Nolo tamen hoc aliter accipi, quàm si Domino consentiente, feudum absque agnatorum consensu fuerit alienatum, qui propterea non nisi post obitum Vasalli alienatoris, ejusque liberorum, jus revocandi exercere possunt Defin. præced. † Alioquin si nec Domini consensus accesserit, statim Agnatis simultaneè investitis feudum revocare licet, etiam vivo adhuc alienatore, hâc Constit. 48. in pr. vers. Wo illicitè und also ohne des Lehnherrns Consens die Alienatio geschehen/ So wird der Agnat oder gesamte Belehnte alsobald noch bey Leben des Alienators zugelassen. Schneidew. de feud. part. 5. n. 59. Joh. Köpp. decif. 54. n. 16. Ratio expedita est, † quia eo ipso momento, quo Vasallus irrequisito Domini consensu alienat, feudum amittit, † sed non ut de jure communi, c. 1. §. callidis de prohib. feud. alienat. per Frider. c. 1. §. aut si libellario. junct. §. his omnibus casibus. Quib. mod. feud. amitt. c. 1. §. ult. Quæ fuit prima caus. benef. amitt. c. 1. §. hodie autem. Quid jur. si post alien. feud. Vasall. id recup. Pisk. part. 2. qn. 17. Vultej. de feud. lib. 1. cap. 11. n. 78. ita etiam in Provinciis Electoratus Saxonici illud Domino aperitur. Ergò Agnatis simultaneè investitis cedit, Matth. Berl. part. 2. concl. 59. n. 23. vid. infra Constit. 49. Defin. 12. † At nonne filii præferentur hoc casu Agnatis? ita quidem sentit Berlich. dict. concl. 59. n. 25. † Sed contra mentem Illustrissimi Electoris, quem filios etiam excludere voluisse ex pr. b. Constit. 48. junct. §. Da aber die Alienation & c. manifestissimum est. Nec deficit ratio; † Peccat liquidem Vasallus adversus Dominum ipsum, sine ejus consensu feudum alienans, quod genus delicti etiam filiis nocet, Vid. infr. part. 3. Constit. 27. Defin. 6. Ord. Torg. de An. 1583. tit. Welcher gestalt die Agnaten und Mitbelehnten. §. Dieweil aber dennoch. vers. daß des Wetzers Verbrechen. Nec juvat quicquam Berlich. Const. Elect. 27. part. 3. † quippe quæ non de delicto in Dominum, sed extra hujus personam commissum loquitur, ut ex verbis dict. Constit. satis liquet.

Ita tractatum in causa VV olffgangi Melch. & Caspari, Frat. der Marschalcke zum Grävenschaftigen/M. Jun. Anno 1599.

DEFINIT. XV.

Feudum sine consensu suo alienatum, refuso pretio, redimere potest Agnatus, vivo adhuc alienatore.

Est porro & alius casus, quo feudi revocatio locum habet adhuc vivo alienatore, si nempe Agnati pretium emptori refundere velint, b. Constit. 48. §. Da aber. vers. Da er aber auch bey Leben des Verkäuffers das Kauff Geld den Käuffer offeriret/ und erlegen will/ so wird er auch zugelassen. † Sed admituntur hoc casu Agnati non quidem simpliciter ex jure simultaneæ investituræ, † sed potius ex peculiari quodam jure protimiseos, consuetudine feudali introducto, c. Titius si de feudo defuncti. c. 1. §. porro. Qual. olim feud. pot. alien. c. 1. §. sed etiam res. Per quos fiat investitura. † de quo tractat, plenissimè Hartm. Pisk. part. 2. q. 11. & q. 12. Bald. in dict. c. Titius, si de feudo defuncti. Hier. Schurff. int. consil. feud. cons. 123. & cons. 143. Jac. de Belvis. in c. 1. §. hoc quoq; de success. feud. Ita Domini in causa Cornelii von Wittgen/M. Aug. A. 1603.

CONSTITUTIO XLIX. PARTIS SECUNDÆ.

Wann Wetzern oder Mitbelehnten die veränderte Lehen revociren/ wie es mit Erstattung des Kauff Geldes/ oder des Interesse gegen den Besizer zu halten?

Wann das Lehngut illicitè und ohne des Lehnherrns Consens alienirt/ und also die Alienatio bey Leben des Alienators durch den Agnat oder Mitbelehnten kan revociret werden/ so ist er disfalls das Kauff Geld dem Carpz. Defin. Vol. I. ma-

Idem feudum revocantes, quatenus ad pretium emptori vel interesse teneantur?

Feudum illicitè sine consensu nimirum Domini alienatum, ubi vivo alienatore Agnatus vel simultaneè investitus revocare potest, pretium malæ fidei emptori restituere non teneatur, sed is venditorem de evictio.

malæ fidei emptori regulariter zu erstatten nicht schuldig/ sondern der Käufer mag sich derowegen an seinem Verkäufer erholen. Sonsten wo das Lehngut licitè verkauft/ so ist der Agnat oder Mitbelehnte/ welcher dasselbige bey Leben des Verkäufers nach Ordnung der Rechte wieder erlangen will/ das Kauff-Geld und kein Interesse zu erstatten pflichtig.

Nach Absterben aber des Verkäufers/ und seiner männlichen Leibes-Lehns-Erben/ kan der Agnat und Mitbelehnte/ wann er des Alienators Erbe nicht worden/ das Lehngut wieder an sich bringen/ und ist das Kauff-Geld wieder zu geben nicht schuldig/ welches dann wir auch also bey unserer Verordneten einhelligem Beschlusse bleiben lassen.

DEFINITIONES.

1. Jure protimiseos redimere possunt Agnati feudum, etiam post factam traditionem.
2. Agnatus redimens feudum jure protimiseos, emptori pretium solutum absq; usuris tamen refundere tenetur.
3. Non auditur Agnatus redimens feudum alienatum ex jure protimiseos, nisi paratam pecuniam offerat.
4. In ditionibus Electoratus Saxonici, non competit filiis jus redimendi feudum à patre alienatum, refuso licet pretio.
5. Cessat jus protimiseos in feudo per donationem, in feudationem, aut permutationem &c. alienato.
6. Ex eo, quod Agnatus à venditore ad emendum feudum requisitus tacuerit, à jure retractus postea exclusus non est.
7. Agnato proximior Venditioni licet consentiente remotior tamen pretio refuso feudum redimere valet.
8. Feudo ab agnatis revocato Emptor heredes alienatoris de evictione promissa convenire potest.

DEFINIT. I.

Jure protimiseos redimere possunt Agnati feudum, etiam post factam traditionem.

- 1 **D**uplex jus revocandi feudum competit Agnatis; sed ex fonte diverso: *Unum*, quo, mortuo demum alienatore, quando via succedendi ipsis aperitur, absq; pretio feudum recuperant, quod in specie jus revocandi appellatur, de quo Const. *præc.* Idque jure succedendi ex primâ investiturâ quæsito innitur. † *Alterum* est jus protimiseos, quo vivente etiam alienatore, refuso tamen pretio, feudum revocare licet, quod jus ex solâ consuetudine feudali fuit introductum, Hart. Pift. *part. 2. qu. 11. n. 11. & 21. Sonsbec. de feud. part. 13. n. 120.*
- 2 † Conveniunt tamen hæc jura in eo, quod post factam etiam traditionem feudi exerceri queant. Et enim Agnati non solum contractum venditionis impedire,
- 3 † sed & postquam contractu perfecto feudum ad alium possessorem jam pervenerit, istud à possessore ex jure *ωελαμνοews* recuperare possunt, *cap. 1. §. sed etiam res. Per quos fiat invest. Hartm. Pift. part. 2. quæst. 12. num. 1. & 2.*

Ita Domini in causa Matthâi Lohners zu Querbach/ Mens. Aug. Anno 1628. (Verba sentent. Hat euer Vater sein Lehngut/ im Churfürstenthum Sachsen gelegen/ Martin Föhnen gegen seine Erbgiiter vertauschet/ und ihm dasselbe juretschlagen/ darein auch der Lehns herr consentiret und verwilliget/ Ob nun wohl die Agnati, so in der Mitbelehnschaft seyn/ noch bey Lebzeiten des Alienators in Kauff-Contracten/ wann auch gleich das Lehn Gut Käuffern allbereit würcklichen eingeräumet/ dasselbe jure protimiseos revociren können/ &c.)

DEFINIT. II.

Agnatus redimens feudum jure protimiseos, emptori pretium solutum absque usuris tamen refundere tenetur.

- 1 **A**ttamen inter jus revocandi propriè sic dictum, ac jus protimiseos duplex etiam differentia notabilis
- 2 existit. Nam † *primò* jus revocandi Agnatis post obitum demum Vasalli alienatoris ejusque heredum competit, *b. Const. 49. §. Nach Absterben aber des*

ctione obligatum sibi habet. Licet verò alienatum, vivo alienatore, juxta præscripta legum. revocaturus, solum pretium absque interesse restituet.

Post mortem autem alienantis & filiorum ipsius, si heres ejus non sit, etiam nullo omnino pretio restituto, ad revocationem, ex unanimi deputatorum nostrorum sententiâ, quam & nos probamus, admittetur.

Post mortem autem alienantis & filiorum ipsius, si heres ejus non sit, etiam nullo omnino pretio restituto, ad revocationem, ex unanimi deputatorum nostrorum sententiâ, quam & nos probamus, admittetur.

9. Heredes alienatoris pretium emptori restituere debent, etiamsi de evictione obligati non sint.
10. Feudo sine consensu Domini alienato, & postea ab Agnatis revocato, mala fidei emptor nec de evictione promissa alienatorem convenire, nec ab eodem pretium repetere potest.
11. Sed pretium hoc casu Seniori seu Domino feudi cedit.
12. Feudum sine consensu Domini alienatum, in ditionibus Electoratus Saxonici, ab Agnatis statim revocatur, extra Electoratum verò Domino aperitur, quamdiu Vasallus alienator adhuc in vivis est.
13. Etiamnum hodie in foro Saxonico Vasallus ob alienationem sine Domini consensu factam feudo privari potest.
14. Vasallus feudum amittit, si hoc inscio Domino in Emphyteusim alicui concesserit.

Verkäufer/ &c. *supr.* Const. 48. Defin. 15. † At jus Protimiseos vivo etiamnum alienatore exerceri potest, *b. Const. 49. vers. Welcher Gestalt bey Leben des Verkäufers/ &c. supra* Constit. 48. Definit. 15. † *Deinde* Agnati revocantes feudum post mortem alienatoris ad restitutionem pretii ab emptore soluti haud tenentur, *b. Const. 49. §. Nach Absterben.* † Sed jure protimiseos Agnatis non nisi pretio refuso feudum venditum redimere licet, *b. Const. 49. in fin. pr. c. 1. §. Sed etiam res. Per quos fiat invest. Hartm. Pift. part. 2. q. 12. n. 3.* † Et si verò alioqui regulariter pretia rerum non ex affectione singulorum constituantur, *l. pretia rerum 63 ff. ad Leg. falcid. l. si servum 33 ff. ad Leg. Aquil.* sed potius communi regionis æstimatione ex rei qualitate, & quanti res in loco publico vendi possent, *c. 1. de empt. vendit.* † Attamen in jure protimiseos feudali ad id habetur respectus, quod emptor dederit, ideoque Agnatus omne id, quod pependerit emptor, etsi pretium justum excedat, restituere cogetur, si feudum alienatum recuperare voluerit, *dist. c. 1. §. sed etiam res.* † Ne scilicet emptor amittens partem pretii damnum sentiat *contra l. 2. §. si quis à principe 16. ff. Ne quid in loco publ. Hart. Pift. dist. q. 12. n. 10.* † Modò fraus ab emptore commissa haud fuerit; Quâ apparente, ad veram rei æstimationem recurrendum erit, *supr.* Const. Ele&. 33. *vers. Es wäre denn/ &c. Hartm. Pift. d. quæst. 12. n. 13.* † Sufficit autem refundi pretium ab emptore solutum, nec hujus nomine interesse vel usuræ peti possunt; Non solum quia emptor fructus percepit, sed & quod mora ulla commissa haud fuerit, ex quâ solâ usuræ debentur *l. cum quidam 17. §. si pupillo. 3. ff. de usur. l. Titia Sejo 87. §. usuras 1. ff. de legat. 2.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Ob nun wohl die Agnati, so in der Mitbelehnschaft seyn/ noch bey Lebzeiten des Alienators in Kauff-Contracten/ wann auch gleich das Lehn Gut Käuffern allbereit würcklichen eingeräumet/ gegen Erlangung des von gedachten Käuffern ausgelegten Kauff Geldes/ jedoch ohne einig Interesse, dasselbe jure protimiseos revociren können/ &c.)

DEFINIT. III.

Non auditur Agnatus redimens feudum alienatum ex jure protimiseos, nisi paratam pecuniam offerat.

Agnatus volens recuperare feudum ex jure Protimiseos, ante omnia tenetur pretium exsolvere, nec auditur, nisi illud in paratam pecuniam offerat: Nam quotiescunque quis consequi aliquid vult, ad quod consequendam necesse est aliquid fieri, id ante omnia afferre debet. *l. si residuum §. C. de distract. pignor. Bald. in c. licet si de feudo defuncti. content. sit inter dom. & agnat. † Nec etiam sufficit, dari pignora vel fidejussores quantumvis idoneos, sed omnino pecuniam paratam, quam dedit emptor, agnatus feudum redimens restituere cogitur, arg. l. 4. §. ait prator. 3. ff. de re judic. l. item liberatur §. §. quia paratus 1. ff. quibus mod. pign. vel hypoth. l. promissor. 2. ff. de const. pecun. Hart. Pist. part. 2. q. 12. n. 6.*

Ita Domini in causa Centurii von Wittigen auf Sieben-Eichen/M. Aug. A. 1603. (Verba sent. Habt ihr euch bey dem Käufer oberwehntes eures Wettern Hansen von Wittigen seligen Lehn-Guts/ zur Nähergeltung desselben/ innerhalb Jahresfrist/ allein angeben/ und zu Erstattung des Kauff Geldes gegen ihn anerbotten/ solches aber würcklichen nicht ausgehabet/ noch gerichtlichen hinterlegt/ oder die Sache innerhalb vordienemter Jahresfrist zu Recht anhängig gemacht/ So ist solches blosses Erbieten/ wann dasselbe gleich gerichtlichen von euch geschehen/diessfalls nicht genugsam/W. R. W.)

DEFINIT. IV.

In ditionibus Electoratus Saxonici, non competit filiis jus redimendi feudum à patre alienatum, refuso licet pretio.

Non tantum Agnatis, sed etiam filiis competere feudi à patre alienati revocationem, refuso scilicet pretio ex jure protimiseos, uno ferè ore tradunt Dd. quos longo agmine allegat & sequitur Berlich. *part. 2. concl. 60. n. 27. † ubi hanc sententiam textibus tuetur contra Hart. Pist. part. 2. q. 5. n. 28. q. 11. n. 20. & q. 13. n. 13. & seqq. † Quod ipsi de jure communi feudali concesserim:*

Prout responderunt Domini in causa Friderici Böghens Erben/Mense Febr. Anno 1599. (Verba sent. So wäre bemelbten Söhnen/ nach gemeinem Schluß der Rechtslehrer/ bey Leben ihres Vatern/ solch Lehngut mit Erstattung des Kauffgeldes/wieder an sich zu lösen unbenommen/ etc.)

Sed fallit in eo Berlich. † quod hanc doctrinam in ditionibus quoque Electoratus Saxonici obtinere velit, contra sanctionem Electoralem manifestam in Ord. Torg. de Anno 1583. Welcher Gestalt die Agnaten und Mitbelehnten/ etc. Was dann die Söhne/ etc. vers. Entweder bey Leben des Vatern gegen Erstattung des Kauffgeldes zu redimiren/ etc. junct. §. Sezen/ordnen und wollen demnach/ etc. † Nec satis animadvertere possum, cur magis patre vivente filiis liceret redimere feudum pretio refuso, quam post mortem ejus absque pretio, cum utroque in casu militet ratio prohibitionis, † honor scilicet & respectus, qui parentibus debetur, & quia filii non tam beneficii primi acquiruntis, quam mediante personam patris sui in feudo succedunt, † cujus factum propterea præstare teneantur *l. ex qua persona 149. ff. de reg. jur. l. 14. C. de R. V. ut dixi supr. Conf. 48. Defin. 9. & pluribus tuetur Hart. Pist. dict. q. 13. n. 34. & seqq. † Ac certè nescio, an non magis peccent filii contra reverentiam patri debitam, ipso adhuc vivo, ejus facto contraveniendo, quam defuncto demum eo, feudi revocationem instituendo, veluti in aperto est, † ut vel propterea jus redimendi feudum eis nullatenus sit concedendum, *dict. Ordin. Torg. tit. Welcher Gestalt die Agnaten/ etc. §. Diweil aber dennoch. vers. Der natürlichen Erbat/ und Billigkeit/ auch der Ehrerbietung und Gehorsam/ so vor den Kindern Gottes Gebot und Ordnung ernstlichen erfodert/ gänglich zu wider/ etc.**

Carpz. Defini. Vol. I.

Ita Domini in causa Matthai Köhnens zu Querbach/M. Aug. A. 1628. (Verb. sent. Diweil aber dennoch solche redemptio ex jure protimiseos, vermöge des Ehrfürstl. Sächß. Torgauischen Ausschreibens/ den Agnaten und Mitbelehnten allein nachgelassen/ den Kindern und Söhnen aber bey Lebzeiten des Vaters/ gegen Erlegung der Kauffgelder die väterlichen Lehngüter zu redimiren nicht gestattet wird/ etc.)

DEFINIT. V.

Cessat jus protimiseos in feudo per donationem, infudationem, aut permutationem & c. alienato.

Neutiquam jus Protimiseos sive Retractus, quo feudum alienatum refuso pretio revocatur, in omnibus indifferenter casibus locum habet: Cessat sanè illud, † quando titulo lucrativo per donationem, aut etiam permutationem, &c. feudum in aliquem fuit translatum, *cap. 1. §. sed etiam res, ubi Matth. de Afflict. n. 1. Per quos fiat investit. Rosenth. de feud. cap. 9. concl. 90. n. 4. Hart. Pist. part. 2. q. 12. n. 14. Herm. Vult. de feud. lib. 1. cap. 11. n. 105. Schrader. de feud. part. 8. cap. 3. n. 4. † Etenim jura feudalia, quotiescunque agnato facultatem revocandi concedunt ex jure *αὐτὸμνηστος*, semper requirunt, ut pretium refundatur ac restituatur: † Ergò in venditione tantum locum habebit jus retractus, † quia ubi pretii fit mentio, regulariter de venditione disponens videtur sensisse, *l. fin. C. de prad. Curial. sine decret. non alien. lib. 10. Bald. in l. ex conventionem 11. C. de pact. Matth. de Afflict. in dict. §. sed etiam res. † Non igitur extra casum venditionis, ad casum diversum, quando scilicet sine pretio res fuit translata, jura ista erunt extendenda, † cum consuetudines feudales strictè sint accipiendæ, *ut not. Dd. in c. 1. de feud. cognit. Hart. Pist. dict. q. 12. n. 15. † Et aliàs quoque regulariter jus retractus ex propria sua naturà in illis demum casibus procedit, in quibus res ex titulo oneroso transfertur. † Secus verò si ex titulo lucrativo, ut apparet ex Constitutione Friderici de jure *αὐτὸμνηστος*, quam lib. 5. feud. circa fin. recenset Jac. Cujac.***

Ita Domini in eadem causa: (Verba sententiæ: Auch ohne das die redemptio ex jure protimiseos allein in Kauff-Contracten hat hat/ keines weges aber auff Lauff und andere Contracte zu ziehen/ etc. So habt ihr euch auch/ gestalten Sachen nach/ einiget Revocation anzumassen nicht Zug/ W. R. W.)

DEFINIT. VI.

Ex eo, quod Agnatus à venditore ad emendum feudum requisitus tacuerit, à jure retractus postea exclusus non est.

Non competit jus protimiseos Agnato, qui venditioni consensit, *c. Titius, ibi: Quod si consensit alienationi. Si de feudo defuncti.* Hart. Pist. part. 2. q. 12. n. 49. † Amittit namque jus suum, qui consensit, secundum regulam vulgatam in *l. cum quadam 26. C. de administr. tutor. l. ult. C. de remiss. pignor. l. quidam ex parte 12. ff. de evict. l. fidejussor. impetravit 26. §. pater 1. ff. de pignor. Andr. Tiraq. in l. si unquam 8. verb. donatione largitus n. 346. C. de revoc. donat. † Quin et si agnatus simultaneè investitus ad requisitionem venditoris legitimam, num. emere velit, nec ne, responderit, se nolle emere, tum sanè, quia hoc ipso consensisse videtur, ut alteri res vendatur, cum jure hoc *αὐτὸμνηστος* amplius uti non posse, docet *per l. qui Roma 122. §. coheredes 3. ff. de V. O. Matth. de Afflict. in c. 1. §. Sed etiam res, per quos fiat invest. & post eum Hartm. Pist. dict. q. 12. n. 63. † At sola requisitio ejus efficaciz non est, ut quem jure isto privare queat: Nisi expectetur consensus, *arg. c. cum in veteri 52. extr. de elect. c. cum olim 7. extr. de arbitr. l. vidua 18. C. de nupt. l. tutorem qui tutelam 37. ff. de administr. tutor. Specul. in tit. de Emphyt. §. nunc aliqua n. 123. † Ergò si agnatus ad emendum requisitus tacuerit, non video, quo pacto venditor solà requisitione, ipsum jure suo absque alià ejus declaratione privari possit. † Nec enim sine manifesta legis dispositione quisquam jure suo privari debet, *l. & si quis 14. §. Divus****

14. ff. de relig. & sumpt. funer. Gloss. in cap. ult. extr. de jur. patron. † Taceo quod iniquissimum esset, agnato solâ requisitione jus suum auferre, Hart. Pist. q. 12. n. 62.

Ita Domini in causa Dultin von Ende zu Königsfeld/ Mens. Febr. An. 1599. (Verba sent. Ob ihr nun gleich/ ehe und zuvor ihr den Kauf mit Käuffern geschlossen/ Wolffen Rudolffen vom Ende/ als Mitbelehnten/ das verkaufte Lehngut auch angeboten/ und von ihm keine Antwort bekommen können; Da aber dennoch derselbe binnen Jahresfrist benanntes Lehngut nochmahls an sich bringen/ und Käuffern sein angezahltes Kauffgeld erlegen wolte/ &c. So wäre er damit zulässig/ &c.)

DEFINIT. VII.

Agnato proximior Venditioni licet consentiente, remotior tamen pretio refuso feudum redimere valet.

- 1 **I**N jure *αγνατικός* Agnato, ad feudum alienatum competente, successorium edictum haud locum habere, nec, si proximior Agnatus venditioni consenserit, sequentes in gradu feudum alienatum refuso pretio redimere posse, disputat Hart. Pist. part. 2. q. 12. num. 64. & seqq. ubi sententiam hanc textibus & rationibus firmat.
- 2 † Ac licet contra eum insurgant Andr. Fach. lib. 7. contr. 17. & Henr. Rosenthal. cap. 9. concl. 82. Parentem tamen adversus hosce tuetur Filius Simon. Ulric. Pistor. in addit. ad dict. quast. 12. Hartm. Pist. † Fateor equidem, argumenta Hartm. Pistor. de nihilo non esse, perpensis maximè eis, quæ pro explanatione eorum addit Simon. Ulric. † Nihilominus in contrarium est sententia communis Interpp. ubique ferè locorum usu recepta, † à quâ propterea non facilè recedendum, l. minimè 23. ff. de legib. Matth. de Afflict. in cap. 1. §. sed etiam res. Per quos fiat invest. n. 8. Rosenth. dict. l. n. 10. Schrad. de feud. part. 8. c. 7. n. 54. Rittersh. de feud. lib. 1. c. 8. n. 22. Octav. Cacher. decis. pedem. 177. num. 4.
- 6 Somsb. de feud. part. 13. n. 170. † Nec fundamento suo destituitur hæc opinio; Etsi enim parum probationis facerent textus ab Interpp. allegati in c. Titius, si de feudo defunct. & cap. 1. §. Sed etiam res. Per quos fiat invest. quos refellit Hartm. Pist. dict. loc. n. 71. † Attamen sufficiat vel solùm hoc, quod regulariter in jure retractus sit locus edicto successorio, ut patet ex Const. Friderici Imper. apud Cujac. in fin. lib. 5. jur. feud. Tiraqu. de Retr. §. 11. & 14. † Quidni ergò in feudis idem asseremus, cùm nusquam in jure feudali aliud expressè dispositum reperitur: † Nihil me movet ratio, quam valdè urget Hart. Pist. dict. loc. Agnatum scil. proximior, licet non utatur jure protimiseos, attamen defuncto alienatore, feudum alienatum revocare posse, ut post alios docet Matth. de Afflict. in cap. 1. §. sed etiam res n. 2.
- 10 Per quos fiat invest. feud. † atque adeo, si remotior agnatus ex jure Protimiseos redimeret feudum istud, mortuo alienatore, eum sine pretio restituere cogi Agnato proximiori, quod certè iniquissimum esset. † Habet namque tum agnatus ut sibi imputet, quod feudum pretio restituto redemerit, cùm tamen sciverit, vel scire debuerit, agnatorum proximiorum illud post mortem alienatoris sine pretio posse recuperare: † Quin & fieri potest, ut agnatus remotior transigat cum proximior, ne is mortuo alienatore sibi quæstionem moveat: † Aut, quid si Agnatus remotior proximiori supervivat, vel proximior incapax sit feudi? Certè omnibus hisce casibus opinio communis effectum habebit,
- 14 † nec impedire potest ratio Hartm. Pist. quò minus remotior feudum redimat.

Ita Domini in causa Centurii von Wittig auf Sieben-Eichen/ Mens. Aug. Anno 1603. (Verba sent. Und es ist solch Lehn-Gut/ daran euch die gesammte Hand und Anwartsung gebühret/ vorerwehntem vom Ende um 27000. fl. den 17. Maji des verwichenen 1602. Jahres käufflichen zugeschlagen worden/ Habt ihr nmi in solche Veräußerung nicht gewilliget/ so seydt ihr euch der Nähergeltung zu dem verkaufften Lehngute/ ungeacht das die nächsten Agnaten noch am Leben/ und der Lehns-Gall an euch nicht können/ nach gemeinem Schluß der Rechtsgelehrten anzumassen wohl befügt/ &c.)

Et in causa Dultin von Euden zu Königsfeld/ Mens. Februar. Anno 1599.

DEFINIT. VIII.

Feudo ab agnatis revocato Emptor heredes alienatoris de evictione promissa convenire potest.

Non loquor de emptore ignorantem bona esse feudalia: Etenim, quin huic alienatoris heredes, feudo post mortem alienatoris absque refusione pretii revocato, de evictione, vel pretio restituendo teneantur, † dubium non est propter text. in c. 1. §. si Vasallus feudum. Si de feudo defunct. cont. si int. dom. & Vasall. c. 1. in pr. vers. ignorans verò. Si de invest. de re alien. fact. l. non dubitatur 6. junct. l. si fundum 27. C. de evict. † At quando emptor scivit, bona esse feudalia, uno ore omnes concludunt, eum contra venditoris heredes de evictione agere non posse, dict. loc. si fundum 27. l. si à matre 13. ubi Gloss. & Dd. C. de jur. dos. † & fusius rationibus adductis demonstrat Hart. Pist. part. 2. q. 10. n. 3. & seqq. Mod. Pist. vol. 2. consil. 46. n. 5. Caspar. Caballin. in tract. de Evict. §. 5. n. 33. & seqq. † Nisi de hoc evictionis casu conventum fuerit, Hart. Pist. dict. quæst. n. 17. † Quin & in ditionibus Electoratus Saxonici, licet evictio non expressè in hunc casum revocationis, sed simpliciter tantum promissa fuerit, nihilominus emptor venditoris heredes de evictione convenire poterit ex sanctione Electorali in Ordin. Torg. de An. 1583. tit. Welcher Gestalt die Agnaten und Mitbelehnten. §. Wann aber nun. vers. Und wenn der Gewähr halber/ & vers. Wenn gleich dieser Fall. † Porro & si venditor asseveret, se nullum habere agnatum, ad quem feudum se defuncto devolveretur, ejus heredes de evictione conveniri possunt, † licet emptor sciverit, rem esse feudalem, & sibi specialiter de evictione in casum revocationis non prospexerit, Hart. Pist. dict. q. 10. n. 20. Rosenth. de feud. c. 9. concl. 99. n. 5. Berlich. part. 2. concl. 62. n. 18.

Ita Domini in causa Melchor Lebens zu Melemed/ M. Mart. Anno 1629. (Verba sent. Es ist aber Käuffern/ unangesehen er um das erkauffte Lehngut/ und der Western Mitbelehnschaft gute Wissenschaft gehabt/ sich der Gewähr halber/ dafern ihm dieselbe versprochen/ an des Alienatoris Erben zu halten unbenommen/ &c.)

DEFINIT. IX.

Heredes alienatoris pretium emptori restituere debent, etiam si de evictione obligati non sint.

Planè licet alienatoris heredes de evictione obligati non sint, pretium tamen emptori restituere tenentur, nec habent, quod de scientiâ & malâ fide emptoris excipere queant, l. ult. §. fin. C. comm. de legat. † idque vel sola æquitatis ratio exigit, ne scilicet quis cum alterius damno & injuriâ locupletetur, l. nam hoc natura 14. ff. de condict. indeb. † neve pecunia aliena sine causa cum alterius dispendio detineatur, l. si me & Titium 32. ff. si cert. petat. l. planè 38. §. sed benignius 1. ff. de petit. heredit. Hart. Pist. dict. q. 10. n. 19. † Quod & expressè dispositum in dict. §. Wann aber nun. vers. So sollen die Erben desjenigen/ der es gekaufft/ dem Käuffter sein ausgelegt Kauffgeld wiederum zu erstatten schuldig seyn/ &c. Matth. Berlich. part. 2. concl. 62. n. 20. & 21.

Ita Domini in eadem causa (Verba sententia: Ist. sind denn auch Käuffter/ wann gleich der Gewähr halber ihm nichts versprochen/ das Kauffgeld von des Alienatoris Erben wieder zu fordern wohl berechtigt ist.)

DEFINIT. X.

Feudo sine consensu Domini alienato, & postea ab Agnatis revocato, mala fidei emptor nec de evictione promissa alienatorem convenire, nec ab eo dem pretium repetere potest.

At vera sunt hæc solummodo, quæ dixi antea Definit. 8. & 9. in revocatione feudi, cum consensu Domini in præjudicium Agnatorum alienati: † illicitè autem & sine Domini consensu feudo alienato, Agnati ad revocationem feudi, vivo adhuc alienatore admittuntur.

tuntur absque ullâ pretii refusione, *b. Const. 49. in pr.*
 3 † Nec refert, an emptor sciens, an verò ignorans bona
 feudalia emerit, nulli siquidem Agnatus revocans ad
 4 pretii restitutionem est obstrictus, † ut proinde, quod
 de malâ fidei emptore habetur, *b. Const. vers. Et ist*
er diffallt. ex identitate rationis ad bonæ fidei empto-
 rem extendi debeat, ad evitandam absurditatem, quæ
 5 liâ inde sequeretur, † quum nemini ignotum sit, feu-
 do licet cum consensu Domini alienato, agnatum tamè
 revocantem, & ne quidem bonæ fidei emptori ad resti-
 tutionem pretii teneri, *b. Const. 49. Nach Absterben.*
 v. Und ist das Kauffgeld wieder zu geben nicht schul-
 6 dig. *supr. Defin. 2. † Ergò multò minus si feudum absq;*
 Domini consensu adeoque illicitè fuerit alienatum. In
 eo tamen existit differentia notabilis hoc casu inter
 7 bonæ fidei & malæ fidei emptorem, † Quod ille
 adversus ipsum alienatorem ad recuperationem pretii
 experiri possit, *c. 1. §. habito ergo consilio. vers. emptori*
bona fidei, tit. de probib. feudi alien. per Frider. Rosen-
 8 *thal. de feud. c. 9. memb. 1. consil. 1. n. 3. † Et de hoc solum*
 accipi debent verba *b. Const. 49. Sondern der*
 Käufer mag sich deswegen an seinem Verkäufer
 erholen/ &c.

Veluti etiam pronunciatum au Johann Sommers Erben zu
 Edthell/ Mens. Dec. Anno 1616.

9 At malæ fidei emptor de pretio sibi restituendo contra
 venditorem agere nequit, *d. §. habito, ubi Gloss. & Jac.*
 10 *ode Belviso. Rosenth. dict. concl. 1. n. 4. † Quin et si ma-*
 læ fidei emptor, de evictione in hunc casum sibi expres-
 se cavisset, haud tamen erit audiendus, sive de evictio-
 11 ne, sive de pretio sibi restituendo agere velit, † quum
 sciens contra legem fecerit, aliter ac in re alienatâ sim-
 pliciter alienâ, de quo *in l. si fundum 27. C. de evict.* ne
 impunitus evadat, *c. 1. §. si quis verb. pretio ac beneficio*
se carituram agnoscat, ubi Gloss. Jacob. de Belviso de
probib. alien. per Lotbar. Rosenth. dict. loc. ubi plures
allegat lit. N.

Ita Domini in causa Christophori Denhart's zu Ober-Top,
 Redt/M. Sept. A. 1601. (Verba sent. Da ihr nun wissendlich / daß
 es ein Lehngut/ ohne Consens und Einwilligung des Lehn-Herrn/
 solchen Kauf mit ihm geschlossen / davor sich aus eurer Frage
 ansehen lässet ; So wäret ihr/ als der nicht weniger / als der Ali-
 enator, dem beschriebenen Lehn-Recht zuwider gehandelt / und der-
 selbigen Straffe unterworfen / ungeachtet was er sich der Gewähr
 halber gegen euch verpflichtet / euer ausgelegt Kauffgeld von ihm
 wieder zu fordern nicht befugt / &c.)

DEFINIT. XI.

Sed pretium hoc casu Seniori seu Domino feudi cedit.

1 ERGÒ, feudo sine consensu Domini illicitè alienato,
 & ab Agnatis revocato, malæ fidei emptor pretium
 2 ab alienatore repetere nequit: At nec alienator id lu-
 crabitur, † sed hoc fisco cedit, & ad Dominum feudi,
 quando simul jus fisci habet, devolvitur, ex communi
 Interpp. sententiâ, de quâ testatur Rosenth. *de feud. c. 9.*
membr. 1. concl. 1. n. 4. lit. n. ubi multos allegat Matth.
de Afflic. in c. 1. §. Sed etiam res n. 12. Per quos fiat invest.
Hotom. in c. unic. vers. pretio, de prob. feud. alien. per Lo-
 3 *tbar. Schrad. de feud. part. 8. c. 1. n. 59. Somsbec. de feud. p.*
 4 *12. n. 76. Zaf. de feud. part. 9. n. 39. † Quod præter ratio-*
 nem constitutum videtur Wesenb. *de feud. c. 11. † cum*
 5 emptor Domino obligatus non sit, ideoquè nec in eum
 delinquere possit. † Sed saltò per consequentiam hoc
 receptum, ne ipsemet Vasallus ex delicto luerum sentiat,
 vel malæ fidei emptor omnem doli ac malitiæ pœnam
 6 effugiat, † adeo ut Domino per conditionem ex lege
 sive moribus feudalibus pretium tum petere liceat, teste
 Joh. Oldendorp. *in class. 3. post art. 17. ubi de alienationibus*
benefic. loc. 5. vers. retinebit ergo, per c. 1. §. ult. Quæ fuit
prima causa benef. & in c. Imperialem. §. callidus, de
prohibit. feud. alien. Rosenth. dict. loco.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Sondern es wäret
 dasselbe Kauffgeld nicht weniger / als das Lehngut selbst / der un-
 digen Herrschaft / als dem Lehn-Herrn / an dem gesalhen / was ihr

aber an scheinbarlicher unglicher Besserung darinnen angethandt/
 solches ist euch der Lehn-Herr zu erstatten schuldig. B. R. W.)

DEFINIT. XII.

Feudum sine consensu Domini alienatum, in ditionibus
 Electoratus Saxonici, ab Agnatis statim revocatur, extra
 Electoratum verò Domino aperitur, quamdiu Va-
 fallus alienator adhuc in vivis est.

VAsallum, citra Domini consensum feudum alien-
 tantem, illud amittere, de jure communi indubi-
 tatum est, propter textum in *cap. 1. ubi Gloss. Quib.*
mod. feud. amitt. c. 1. §. si quis miles, de feud. sen. culp.
non amitt. cap. 1. §. ult. quæ fuit prima caus. benef. amitt.
cap. 1. in pr. de Vasall. qui contra Const. Lotbar. cap. Im-
perialem, in pr. vers. habito ergo consilio, de probib. feud.
alien. per Freder. Matth. de Afflic. in c. 1. Quid juris sit,
si post alien. feud. Vas. in recup. † Quod nec in foro Saxo-
 2 *nico aliter se habet, quamvis in hoc passu jura Saxo-*
 nica à jure communi paululum discrepent, ut demon-
 3 strat Jac. Schult. *in addit. ad Mod. Pift. part. 2. q. 56. n. 63.*
 & *sq. & post eum Berlich. p. 1. concl. 59. n. 21. & 22. † Quò*
 4 *& facit textus in b. Const. 49. in pr. & Const. præc. 48. in*
 pr. † in eo tamen existit differentia, quod in ditionibus
 Elect. Sax. feudum sine Domini consensu alienatum,
 statim ab Agnatis & simultaneè investitis revocari que-
 at, nec Domino aperitur, *dict. Const. Elect. 48. in pr.*
 & *b. Const. 49. in pr. Schneidew. de feud. p. 5. n. 59. Berl.*
 5 *part. 2. concl. 59. n. 23. Vid. supr. Const. 48. Def. 14. † Secus*
 res se habet de jure communi extra Elect. Sax. ubi feu-
 dum sine consensu Domini alienatum ad Dominum
 magis, quàm ad agnatos devolvitur, *c. 1. de Vas. qui con-*
tra Const. Lotb. c. aut si libell. Quib. mod. feud. amitt. cap. 1.
Quid. jur. si Vasall. post alien. feud. c. Imper. §. callidus de
 6 *prohib. feud. alien. per Freder. † Ita tamen, ut Dominus*
 tamdiu feudum teneat, quamdiu delinquens superstes
 7 est, eo verò defuncto, feudum ad Agnatos redeat, † nec
 8 ipsi in jure suo aliquod afferatur præjudicium, ut mul-
 tis argumentis probat eleganter Hart. Pift. *part. 2. quest.*
15. & q. 17. n. 13. quem vide.

Ita Domini in causa Domini Christophori Thum-Probstens
 zu Halberstadt/ Grafen zu Stolberg/ Königstein und Rottschfort.
 Sententiam concepit D. Jacobus Thomingius, Mens. Septembr.
 Anno 1566.

Et in causa D. Antonii Hoffschlags zu Münster/ Mens. Jul.
 Anno 1600.

DEFINIT. XIII.

Etiamnum hodiè in foro Sax. Vasallus ob alienationem,
 sine Domini consensu factam, feudo privari potest.

QUò minus hodiè in foro Saxonico Vasallus feudo
 1 privetur ob non adhibitum Domini consensum in
 ejusdem alienatione, videtur efficere resignatio feudi,
 2 die Auflassung der Lehn in foro Saxonico, † ex longâ
 observantiâ & consuetudine adeò necessaria, ut, etiamsi
 3 feudum Vasallus alteri vendat, nihilominus tamen pro
 Vasallo habeatur, donec jus suum emptori cedat, † nec
 4 ullus aliàs pro Vasallo agnosci & investiri possit, nisi
 prior jus suum feudi refutaverit atque remiserit, *Wiß*
der vorige Besizer die Lehn aufgelaßen. † Unde cer-
 5 *tè fit, ut licet quis prædium feudale alteri vendiderit,*
 nihilominus tamdiu pro Vasallo habeatur, nec emptor
 prius investituram capere possit, usque dum venditor
 6 jus illud feudi à se remiserit. Cui consequens est, † feu-
 dum antè resignationem hanc non amitti, quia tradi-
 7 tionis vicem jure Saxonico resignatio obtrinet, † adeò
 ut nihil dicatur hoc jure traditum, nisi sit & resignatum,
 8 *Zob. part. 2. diff. 20. supr. Const. 39. Defin. 35. † Vasal-*
 lus verò non, nisi post traditionem feudo privari po-
 test, *c. Imperialem de probib. Feud. alien. per Freder.*
Jul. Clat. in §. feudum quest. 31. num. 3. Dan. Moller-
lib. 1. semestr. 6. † Evéniet hinc, ut privationi nun-
 quam sit locus: Nam si Dominus resignationi con-
 tenserit, res expedita est, & cessat privatio: Sin-

minus, nec tunc privatio obtinebit, quia dissentiente illo, facta alienatio pro non facta habebitur, & poenam aliam non merebitur praeter actus annullationem, ut pluribus demonstrat Hart. Pift. *observ. 230.* † obque id multis peritissimis practicis persuasum est, poenam privationis feudi ob alienationem sine Domini consensu factam in Germania locum non habere, Wefenbec. *consil. 73. n. 30.* † Certumque est, ait Hart. Pift. *dict. l. n. 47.* nullum casum in Germania extitisse, ubi quis, qui hoc remedio resignationis, *der Auflassung/* usus sit, propter alienationem sine consensu Domini factam, feudo fuisset privatus, cum tamen cottidie ferè ejusmodi alienationes fiant. † Additq; Simon. Ulric. Pistor. *in not. eis in locis, ubi usitata est Resignatio, die Auflassung/* de poena privationis ob feudum alienatum, alitum in Curia Principum esse silentium. † Nihilominus tamen etiam hodie casus evenire potest, ut quis feudo suo propter alienationem, etiam in foro Saxonico privetur. † Nempe si tam imprudenter rem gerat, ut statim omne jus feudi, nullo penitus reservato, in emptorem transferat, & in eo nec resignationis, *der Auflassung/* nec feudi, *des Lehns/* mentionem faciat, neque eam de necessitate requiri existimet, multò minus curam Domino facere cogitet: † Quo sanè casu, adhuc militat ratio privationis, contemptus scilicet Domini. Ergò & illa tunc locum habebit, ut ita nec ea penitus sublata sit, ac propterea minus de iniquitate hujus consuetudinis conquerendum videatur, Hart. Pift. *dict. observ. 230. n. 34.* † Quamvis & nudam possessionis translationem ad poenam privationis sufficere, ac ita à *Wittebergens. An. 84. pronunciatum* dicat Petr. Heig. *part. 162. q. 18. n. 14.* † Cujus tamen sententia consuetudini ac moribus Saxonis non omninò est consentanea. *Vid. supr. Const. 38. Defin. 13. & Constit. 39. Definit. 35. Matth. Coler. de process. execut. part. 1. c. 10. n. 166.*

Ita Domini in causa Christophori Denharts zu Ober-Lopstädt/ M. Sept. Anno 1601.

Et in causa VVolfgangi Melchioris & Caspari Fratrum des Marschalck zu Gravenhengen/ Mens. Jun. Anno 1599.

DEFINIT. XIV.

Vasallus feudum amittit, si hoc, in scio Domino, in Emphyteusim alicui concesserit.

- 1 Omnis indifferenter feudi alienatio, irrequisito Domini consensu, sub privationis poena prohibita.
- 2 est *cap. 1. de probib. feud. alien. per Freder.* † Ex quo fit, quod Vasallus etiam pignori feudum obligans citra Domini consensum, jure suo cadat, feudoque privetur, quia & pignoriatio alienatio est, Felin. *in c. 7. Extr. de Const. Zal. de feud. part. 9. n. 6. Schneidew. de feud.*

part. 7. n. 19. Schrad. de feud. part. 8. cap. 1. num. 22. † Quamvis in oppignoratione fructuum, aut in favorem Domini, nimirum ob res servitiis militaribus necessarias facta res aliter se habeat, Jacob. Schult. *in addit. ad Modest. Pistor. part. 3. quest. 120. num. 12. & quest. 122. num. 160.* † Sicuti & subinfeudatio etiam Domino non consentiente facta subsistit *cap. 1. §. sed & res: Per quos fiat invest. cap. 1. §. similiter de Leg. Corr. cap. 1. §. fin. vero. Qual. olim feud. pos. alien.* † certo tamen modo, certisque conditionibus adhibitis, de quibus *vid. plenissime Hartman. Pistor. part. 2. quest. 44.* † ita ut non praedictet Agnatis, resoluta post mortem jure Vasalli subinfeudantis, Pistor. *dict. quest. 44. num. 6.* † *At num. & Vasallus feudum, in scio Domino in Emphyteusim alicui concedere prohibetur?* † Negant hoc Coler. *conf. 5. num. 21. & seqq. & 8 Regner. Sixtin. in Consil. Marpurgens. 12. num. 32. & 33. vol. 3.* † Sed prohibitio alienationis generalibus verbis concepta est, *in c. Imperialem de probib. feud. alien. per Freder.* † Quidni ergò concessionem quoque feudi in Emphyteusim eà comprehensam diceremus, † quippe quæ species est alienationis *Novell. 17. cap. 1. §. alienationis autem l. ult. C. de reb. alien. non alien. Feudist. comm. in dict. cap. Imp. Curt. jun. in tract. feud. part. 4. num. 91. Harppr. in §. adeo autem 3. Instit. de locat. conduct. num. 151. & seqq.* † Neque à subinfeudatione ad Emphyteusim inferre licet, propter insignem diversitatis rationem: Siquidem Vasallus non potest nisi æquali, & bonà fide, atque eodem planè modo, quo ipse feudum possidet, subinfeudationem facere *cap. 1. §. similiter. 2. de Lege Corradi.* † Atqui feudum tali modo in Emphyteusim dari nequit; † Aliàs enim non Emphyteusis, sed feudum concessum censeretur, Jul. Clar. *lib. 4. sent. §. feudum quest. 32. numer. 4.* † Quid ergò mirum, ut concessa licet subinfeudatione, Emphyteusis tamen Constitutio in feudo non admittatur.

Ita Domini in causa heredum Johannis Sommers zu Eöthen/ Mens. Dec. Anno 1616. (Verba sent. Ist euerem Vater Johann Sommer von den Gesamten von Dunay zu Marhin/ 1c. eine Hufe Landes/ so recht Mann-Lehn ist/ als ein recht Erb-Zins. Gut vor und um 400. fl. käufflichen zugeschlagen/ auch würcklichen iradiret und eingeräumet worden/ 1c. So haben obbeweldte von Dunay hieran zu viel und unrecht gethan/ und ist dabero der Dominus feudi, Ihre Fürstl. Gn. zu Anhalt/ weil sonderlich vermdge der beschriebenen Rechte solche und dergleichen Alienationes, so ohne Einwilligung des Lehnherrns geschehen/ ausdrücklichen verboten/ bemeldte Hufe Landes Mann-Lehn Gut einzusetzen wohl befugt gewesen/ B. R. W.)

Et in causa Herrn Christoffs/ Thum-Probsts zu Halberstadt/ Grafen von Stolberg/ 1c. Mens. Sept. Anno 1566.

CONSTITUTIO L. PARTIS SECUNDÆ.

In welcher Zeit ein verändert Lehn soll revociret und angesprochen werden?

Serinne halten unsere Verordnete diese Distinction, so das Lehn in einen Agnaten oder Mitbelehnten verändert/ soll dasselbe innerhalb Jahres/ von Zeit der Wissenschaft/ revociret oder angesprochen werden/ da aber das Lehn einem extraneo verkauft/ so kan es innerhalb 30. Jahr nach Råyser-Recht/ nach Sachsen-Recht aber/ innerhalb 30. Jahr/ Jahr und Tag hinterzogen werden/ dabey es dann bleiben/ und darnach gesprochen werden soll.

Intra quod tempus feudum revocari possit?

N hac quaestione hoc pacto distinguunt Deputati nostri, ut feudum in Agnatum aut simultaneè investitum alienatum, intra annum à tempore scientiæ, extraneo verò venditum intra annos 30. secundum jus commune, secundum Saxonicum autem, intra 30. annos, annum & diem revocandum censeant, & ita judicari volumus.

DEFINITIONES.

1. In ditionibus Electoratus Saxonici, spacio annali indifferenter praescribitur juri redimendi feudum, sive hoc in extraneum, sive in remotiorem Agnatum fuerit alienatum.
2. In praescriptione hanc juris protimiseos spacium annale, etiam in foro Saxonico, non de anno civili accipi debet.
3. Praescriptio annalis in jure protimiseos feudali non currit ignorantibus.

DEFINIT. I.

In ditionibus Electoratus Saxonici, spacio annali indifferenter praescribitur juri redimendi feudum, sive hoc in extraneum, sive in remotiorem agnatum fuerit alienatum.

1. **E**X jure protimiseos Agnati non nisi intra anni spacium pretio refuso feudum alienatum redimere possunt, cap. 1. §. porro. Qual. olim feud. poter. alienar. c. Titius si de feudo defunct. † Quod tamen communiter Dd. restringunt ad eum casum, quo feudum Agnato remotiori fuit venditum, existimantes, non nisi spacio 3. annorum juri redimendi praescribi, si in extraneum feudum fuerit alienatum, Alvarott. in cap. 1. §. sed etiam res. Per quos fiat invest. Balb. de praescript. part. 4. princip. quest. 12. num. 19. & quest. 30 num. 11.
2. † Quod & Illustrissimo Saxoniae Electori quondam placuit, b. Const. 50. Hierinnen halten unsere Verordnede. † Sed repugnata haec distinctio naturae juris protimiseos, quod ultra anni spacium non competit, ut multis probat Andr. Tiraquell. de Retract. §. 1. Gloss. 10. n. 3. & seq. † Ergo elapso anno, hoc jure Agnati ne quidem adversus extraneum experiri poterunt, ut demonstrat Hart. Pist. part. 2. qu. 12. n. 19. & 22. † Nam quotiescunque intra certum tempus alicui jus aliquod competit, tum, si intra illud temporis spacium eo non utatur, censetur illi renunciasse, l. si ea 7. ubi Bald. C. qui accus. poss. l. 1. §. sed videndum 11. ff. de success. edict. Salycet. in l. 1. C. de integr. rest. minor. † Causa haec fuit, quod Illustrissimus Saxoniae Elector a sanctione b. Const. 50. postea recesserit, ac semetipsum correxerit, approbans Hart. Pist. opinionem, † ut nempe indifferenter, sive in remotiorem agnatum, sive in alium penitus extraneum feudum sit alienatum, spacio annali juri redimendi praescribatur in Ordin. Torg. de Anno 1583. tit. Welcher Gestalt die Agnaten und Mitbelehnten. §. So viel erstlich. vers. Wann aber solche/ junct. §. So setzen/ ordnen und wollen wir/ re. Matth. Berlich. part. 2. conclus. 63. n. 4. † Quod tempus annale non demum a tempore traditionis, sed statim a tempore celebrati contractus currere incipit, ut docet Hart. Pist. dict. qu. 12. n. 23.

Ita Domini in causa Centurii von Wittgen auff Sieben Eyden/ Mens Aug. Anno 1603. (Verba sentent. Ob wobi in der Ehurfl. Sächs. Constitution p. 2. Const. 50. verordnet/ das/ wann ein Lehngut mit des Lehnherrn Consens einem Fremden verkauft/ des Verkäuffers Agnaten oder Mitbelehnten innerhalb 30. Jahren nach Röpfer. Recht/ nach Sächsen. Recht aber innerhalb 30. Jahr/ Jahr und Tag/ zur Nähergeltung des verkauften Guts gegen Erstattung des Kaufgeldes gelassen werden sollen; diessell aber dennoch die jüngste Ehurfl. Sächsische Constitution, so Anno 1583. zu Torgau promulgiret/ zu berührter Nähergeltung alle 30. Jahr/ so ist gestattet/ so wird auch derselben billich nachgegangen/ re.)

Et in causa Jobst Brandens von Lindau/ M. Majo, A. 1603. (Verba sententiae: Ob gleich nach gemeinem Schluß der Rechtsgelehrten/ wann ein Lehn. Gut nicht einem Agnaten/ sondern einem Fremden verkauft worden/ den Agnaten innerhalb 30. Jahren/ durch Erstattung des Kauf. Geldes dasselbe an sich zu bringen zugelassen; diessell aber dennoch die Gegen. Meynung/ das es nemlich auch in diesem Fall innerhalb Jahresfrist geschehen müsse/ in den beschriebenen Lehn. Rechten besser Grund hat/ auch durch die Torgauische Constitution approbiret und angenommen: So lassen wir es auch bey unserm vorigen Recht/ Spruch billich bewenden/ das ihr nemlichen nach verfloßener Jahresfrist nicht zugelassen/ B. R. W.)

4. Extra Electoratum Saxonia, quando feudum in extraneum est alienatum, jure protimiseos non nisi triginta annorum spacio praescribitur.
5. Juri feudum revocandi post mortem alienatoris, non nisi triginta annis, anno & die praescribitur.
6. Non currit praescriptio juris revocandi Agnato, priusquam via succedendi ei aperta, & revocandi facultas data fuerit.

DEFINIT. II.

In praescriptione hanc juris protimiseos spacium annale etiam in foro Saxonico non nisi de anno civili accipi debet.

Illud videtur remanere dubium, annon in praescriptione hanc juris Protimiseos, spacio annali in foro Saxonico addi debeant sex septimanae, ut ita agnati non nisi praescriptione anni & diei, sive sex septimanarum, a jure redimendi excludantur? † Ita quidem vult Matth. Berlich. decis. 155. n. 10. eò quod in foro Saxonico praescriptio annalis contineat annum Saxonium, qui conficitur anno & die sive sex septimanis, Jahr und Tag. lib. 1. Landr. art. 38. in pr. Lehnrecht cap. 25. vers. In Jahr und Tag/ Weichb. art. 4. post pr. vers. Jahr und Tag. Gloss. in Lehnr. cap. 22. n. 5. & cap. 25. n. 5. † Sed contra mentem & intentionem Illustrissimi Electoris Saxon. qui non modo ad dispositionem juris communis (quod procul dubio non nisi de anno civili intelligendum) se refert, sed & secundum eam in ditionibus sui Electoratus pronunciari jubet in Ordin. Torgeal. de An. 1583. tit. Welcher Gestalt die Agnaten und Mitbelehnten. §. So viel erstlich. junct. §. So setzen/ ordnen und wollen wir. vers. In beschriebnem Lehnrecht/ &c. † Ut dubium non sit, Illustrissimum Constituentem facultatem hanc redimendi anno civili adstringere voluisse. Nec obstat ratio Berlichii ex computatione anni Saxonici desumpta, † quae non nisi in praescriptione annali Saxonica statutaria & directiva, h. e. à jure Saxonico adinventà, locum habet; † Secus verò in praescriptione juris communis, in foro Saxonico recepta & approbatà, Vid. supr. Const. 32. Defm. 4.

Ita Domini in eadem causa Jobst von Brandens zu Lindau/ M. Majo, Anno 1603. (Verba sent. So lassen wir es auch bey unserm vorigen Recht. Spruch billich bewenden/ das ihr nemlich nach verfloßener Jahresfrist nicht zugelassen/ B. R. W.)

DEFINIT. III.

Praescriptio annalis in jure protimiseos feudali non currit ignorantibus.

Alter haud excluditur, quam si sciverit, feudum fuisse alienatum, b. Const. 50. vers. Innerhalb Jahres von Zeit der Wissenschaft revociret oder angesprochen werden/ re. † Nam ignorantibus annus iste non currit, ut probatur in c. 1. §. porro, ibi: annali spacio, ex quo sciverit, Qualit. olim feud. poter. alien. c. Titius ibi: per annum, ex quo scivit. Si de feud. defunct. Hart. Pist. part. 2. quest. 12. n. 25. † Idque regulare est omnibus illis casibus, in quibus unius solummodo anni spacium est statutum, quod ignorantibus nunquam currere solet, l. semper 15. §. hoc interdictum 3. & §. annus 4. ff. quod vi aut clam. l. annus 6. ff. de calumn. l. genero 8. ff. de his qui not. infam. † Nisi sit ignorantia dolosa & affectata l. 1. §. 1. ff. de act. empt. l. qui contra 4. C. de incest. nupt. Vel crassa & supina, † quae regulariter pro scientia habetur, l. etsi consensum 15. §. ignorantia 1. ff. de contr. empt. l. nec supina 6. ff. de jur. & fact. ignor. Gloss. in c. 1. §. similiter in verb. scientes: Quib. mod. feud. amitt. † Porro ut quis scire dicatur, obque hanc scientiam annali spacio à jure protimiseos excludatur, non sufficit, cum perfunctorie habere notitiam

ticiam generalem, sed requiritur insuper, ut totum negotium cum omnibus suis qualitatibus penitus cognoverit, *l. in totum 76. ff. de reg. jur. l. aut qui aliter 5. §. 1. ff. quod vi aut clam. l. de pupillo 5. §. qui nunciat. 15. ff. de oper. nov. nunciat.* Hart. Pist. *diēt. quest. 12. n. 29. & 7 30.* † ubi disertè requirit, ut Agnatus sciat pretii quantitatem *ex Bald. & Matth. de Afflict. quos ibidem alleg.*

Ita Domini in causa Caroli Ridders zu Krostan / Mens. Jul. Anno 1598. (Verba sentent. Ob nun wohl euer Vater / Alexander von Röder zu Röderrors / in solche Alienation nicht gewilliget / und daher die verkaufte Gütere zu sich zu lösen sich unterstehen will ; diemelt er aber dennoch berührte Alienation wohl gewußt / dieselbe aber innerhalb Jahrsfrist nicht gefochten / noch in Kauff getreten / so mag er auch nummehr dazu setzen nicht gelassen werden / W. R. W.)

DEFINIT. IV.

Extra Electoratum Saxonia, quando feudum in extraneum est alienatum, juri protimiseos non nisi triginta annorum spacio praescribitur.

ET si Constitutio Electoralis, quā Agnatis spacium annale indifferenter est praefinitum ad redemptionem feudi, naturā pariter juris protimiseos, & ipsi Juri feudali conveniat, ut demonstravi *supr.* Defin. 1. † Nilominus in contrarium est commune Interpp. placitum, quod nempe juri redimendi feudum, si quidem in Agnatum remotiorem fuerit alienatum, anni spacio, si verò in penitus extraneum fuerit alienatum, non nisi triginta annorum spacio praescribatur, *Gloss. in c. 1. §. Titius si de feudo defuncti. content. sit. Andr. Gail. lib. 2. observ. 19. num. 13. Mynsing. cent. 4. observ. 85. num. 1. Joh. Köpp. decis. 54. num. 96. & seqq. Matth. Berlich. part. 2. conclus. 63. n. 1. Andr. Tiraq. de retract. §. 1. Gloss. 10. n. 9. Beust. ad l. admon. 31. n. 895. ff. de jurej. † Quod cum legis vim habeat, utique secundum illud extra Electoratum Saxonia, ubi Constitutio Electoralis recepta non est, omnino pronuntiandum erit, *l. minime 23. ff. de LL.**

Ita Domini in causa Friderich Edgens Erben / Mens. Febr. A. 1599. (Verba sentent. Ob nun wohl euer Vater solches erkaufte Lehngut nummehr in die 14. Jahr besessen / ic. Da aber dennoch Verkäufer Jacob Winzens Lehns Erben sich ihres Rechts / so sie daran in Folge gehabt / ausdrücklichen nicht begeben hätten / ic. So wäre denenselben / nach gemeinem Schluß der Rechtslehrer / bey Leben des Alienatoris solches Lehngut / mit Erstattung des Kaufgeldes / wieder an sich zu lösen uudenotwendig / W. R. W.)

DEFINIT. V.

Juri feudum revocandi post mortem alienatoris, non nisi triginta annis, anno & die praescribitur.

QUAE haec dicta fuere, non nisi in redemptione feudi ex jure protimiseos, quod vivo adhuc alienatore Agnatis competit, obtinent. † Alia est ratio juris revocandi, quod mortuo demum alienatore, absque pretii refusione, Agnati exercere possunt: Huic enim juri indifferenter sive Agnato remotiori, sive penitus extraneo feudum venditum fuerit, † non nisi spacio triginta annorum, & in foro Saxonico triginta annis, anno & die praescribitur, ut docet multis Hartm. Pistor. *part. 2. quest. 8. num. 31.* † Nam omnis actio spacio demum triginta annorum tollitur, *l. sicut. 3. l. ult. C. de pres. 30. vel 40. annor. l. 2. C. de cons. pecun.*

5 Quod & de jure feudali verum est, † quo nisi aliud tem-

pus sit praefinitum, regulariter omnia jura spacio 30. annorum extinguntur, ut apparet *ex c. 1. §. si quis per. Si de feud. defunct. c. 1. §. porro. Qualiter olim poter. feud. alien.* † Non itaque admirandum est, quod etiam jus hoc revocandi non minori quā 30. annorum spacio amittatur, eoque elapso amplius non competat, *Zal. de feud. part. 9. n. 29. Thom. de Marin. in tit. de feud. ex pact. & provid. pater. n. 65. aliique ab Hartman. Pistor. diēt. loc. num. 1. allegati.* † Qui tamen in eo peccant, quod doctrinam hanc ad eum solummodo casum, quo feudum extraneo fuit venditum restringere conantur, existimantes, feudo in agnatum remotiorem alienato, non nisi infra annum à die scientiæ computandum proximiores agnatos admitti. † Cui errori causam dedit generalis intellectus *c. Titius si de feudo defuncti content. sit.* Quod de utroque jure, revocandi & redimendi indifferenter explicarunt Interpp. † cum tamen responsi illius verba finalia ad solum jus redimendi ex jure protimiseos competens restringi debeant, ut eleganter explicat Hartm. Pistor. *diēt. q. 8. n. 38.*

Ita Domini in causa Georgii Ridders zu Lübenau / Mens. Febr. A. 1629. (Verba sententia: Hat Martin Raumann sein Rahn Lehngut / so ein rechtes Lehngut ist / und ihr die gesamte Hand daran erlanget / bey seinem Leben einem andern Mitbelehnten / so aber gradu remotior, als ihr seyd / verkauft ; dasern ihr nun / euerem Fürgeben nach / in solche Veräußerung nicht gewilliget hättet / ic. So wäret ihr / ledoch wann noch zur Zeit dreyßig Jahr / Jahr und Tag nicht verflossen / noch dadurch euer Recht praescribiret wäret / solches Lehngut ohne Entgelt zu revociren wohl befugt / W. R. W.)

DEFINIT. VI.

Non currit praescriptio juris revocandi Agnato, priusquam via succedendi ei aperta, & revocandi facultas data fuerit.

NON currit haec praescriptio tricennaria juris revocandi à tempore factae alienationis, sed à tempore mortis alienatoris. † Quia tunc demum, defuncto scilicet alienatore, succedendi via agnatis aperta, adeoque facultas revocandi data est, *supr.* Constit. 48. Defin. 13. † Nam regulariter contra eum, cui juris ali- quod impedimentum obstat, quò minus agat, praescriptio non currit, *l. 1. C. de annal. except. Auth. nisi tricennale C. de bon. matern.* Hartm. Pistor. *part. 2. quest. 8. n. 40.* † Ex quo porro sequitur, praescriptionem contra agnatum proximioris defunctum adimpletam, reliquis remotioribus non obstat, † quò minus illi postea ex proprio ipsorum jure feudum revocare valeant; † quamdiu namque proximior Agnatus superstes fuit, sequens in gradu jus agendi & revocandi non habuit, adeoque nec praescriptionis tempus illi currere potuit, *diēt. l. 1. C. de annal. except.* Hartm. Pistor. *diēt. quest. 8. num. 41. & seqq.* † ubi multis argumentis & auctoritatibus Interpp. hanc sententiam defendit, contra Ar. Pinell. in *Auth. Nisi tricennale, n. 55. C. de bon. matern.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. So wäret ihr / ledoch wann noch zur Zeit 30. Jahr / Jahr und Tag / von Zeit des Alienatoris Absterben anzurechnen / nicht verflossen / noch dadurch euer Recht praescribiret wäret / solches Lehngut ohne Entgelt zu revociren wohl befugt / W. R. W.)

CONSTITUTIO LI.

PARTIS SECUNDÆ.

Ob die Bauren und Unterthanen ihrer Herren Rittersitze zu bewachen schuldig?

Wohl die Leute / über ihre gefasste Dienste / solche Bürde ihnen auffdringen zu lassen / vermöge beschriebener Rechte / nicht pflichtig

Rustici & Subditi num castra Dominorum custodire teneantur.

ET si rustici ultra solita servitia hoc onus in se recipere jure communi non teneantur: Si tamen doceri possit, consuetudine

bata, ad alios extendi debet casus, quum & alia in onerosis & odiosis consuetudinibus extensioni locus non sit, Joh. Carl. de expens. c. 9. n. 7. & seqq. Petr. Heig.

2 part. 2. q. 23. n. 12. † Nec omnia dominorum castra subditi custodire debent, sed tantum ea, in quibus antea quoque excubias solitae sunt fieri, Nic. Boër. decis. 212.

3 n. 18. † Sicuti nec subditi cogi possunt, ut excubias certo castro praestitas in alio agant & praestent, Berlich.

4 part. 2. concl. 64. n. 18. † Quia nunquam consuetudo juri communi contraria de casu ad casum, vel de persona ad personam, aut de loco ad locum extendenda, sed quantum fieri potest, strictissime interpretanda est, Bald. & Jac. in Auth. qui rem. C. de SS. Eccl. Schrader.

5 de feud. part. 10. sect. 20. n. 165. & seqq. † Alia est ratio reliquorum casuum, quibus extra consuetudinem & conventionem subditi ad excubias sunt obstricti, puta

6 tempore belli, diffidationis aut grassationis incendiariorum. † Tum enim subditi indistincte omnia castra

7 Dominorum custodire coguntur, usque adeo, † ut quamvis ea nimis sint remota, distentque à subditis & eorum bonis, ita ut jus excubiarum parum aut nihil custodiam illis afferat, nihilominus subditi ad custodiam

8 sint obligati, nec ob distantiam se excusare queant, ut probat ex generalitate b. Const. Dan. Moll. hic n. 3. ubi tamen custodiam ita instituendam monet, † ut ne quidam ex rusticis, sive remotiores illi sint, sive propinquiores, praeter alios graventur, quod in dubio Principis arbitrio committendum censet. † Planè tempore belli rustici cogi possunt, ut non solum castra Dominorum

9 custodiant, sed & pro defensione sui quique pagi in excubiis sint, disponente ita Electore Illustrissimo b. Const.

51. vers. Es kan aber auch zur Zeit der Wehden den Leuten auferleget werden, daß sich jedes Dorff selbst bewache.

Ita Domini in causa Joachimi Amelmanns zu Marckleberg/ Mens. Mart. Anno 1633. (Verba sent. Diemeil aber dennoch die Ehrfl. Constitution der Obrigkeit/ihren Leuten in Wehdezeiten/nicht nur die Ritter sitze/sondern auch jedes Dorffe sich selbst zu bewachen aufzuverlegen verstatet/xc.)

DEFINIT. III.

Omnes indifferenter subditi (auch die Gärtner und Hinterlassen) ad excubias agendas sunt obstricti.

1 IN casibus illis, quibus Dominorum castra sunt custodienda supr. Defin. 1. indifferenter subditi omnes ad excubias agendas sunt obstricti, non solum viri, † sed

2 etiam mulieres, Nic. Boër. decis. 212. n. 6. Licet quoad viduas aliud velit Ferret. in addit. ad Guid. Pap. decis. 9. Nec solum rustici praedia rustica possidentes, die Pferde

3 ner/ so Pferde Güter haben/ † sed etiam coloni, & hortulani, die Häufeler/ Hinterlassen oder Gärtner/ propter verba generalia bujus Constit. 51. ibi: Sollen die Leute/ xc. Quod tantò magis verum est in excubiis

4 agendas pro defensione pagi tempore belli, † quanto certius est emolumentum ac commodum, quod omnibus indifferenter subditis inde accedit. † Clericos tamen ac pastores in pagis ab hisce oneribus exceptos velim, quippe † qui nec ad alia servitia sunt obstricti,

6 Matth. Berlich. part. 2. concl. 64. n. 12. † Quamvis dissentiat Boër. dict. decis. 212. n. 6. cujus argumentum refellit Berlich. dict. loc.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Die Wache auch den Hinterlassen und Häuslern so wohl/ als den Pferduern zum besten mit gerechet/xc. So seyd ihr auch dieselben/ wann sie auff ihrer Verweigerung beharren werden/ durch Auspfandung oder Gefängnis zur Wache anzuhalten wohl besugt/ B. N. W.)

DEFINIT. IV.

Advena tamen, qui solum conductitias aedes possident, excubiis band sunt gravandi.

1 NON tamen castra dominorum custodire, nec pro defensione pagorum excubias agere tenentur advena sive inquilini, qui in pagis vel oppidis proprias aedes non habent, sed solum conductitias possident,

Boër. decis. 212. n. 7. Matth. Berl. part. 2. concl. 64. n. 13. † Est siquidem munus excubiarum personale, l. munerum 18. §. bi quoq. 10. ff. de muner. & honor. l. sed & milites 8. §. qui autem inter nocturnos 4. ff. de excusat. tutor. Guid. Pap. decis. 9. n. 1. † At inquilini & advena conductitias tantummodo aedes possidentes immunitatem à muneribus personalibus habent l. 6. §. ult. ff. de mun. & honor. l. 17. §. inquilini 7. ff. de excusat. tutor. Gail. de Arrest. Imper. c. 10. n. 6.

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Jedoch werden mit dergleichen Wache diejenigen / so keine eigene Häuser oder Güter haben/billich verschonet/xc.)

DEFINIT. V.

Subditis excubiis agentibus, debetur victus usitatus, qui est panis & caseus, nisi aliud consuetudine fueris introductum.

NE excubiis subditis nimium onerosae atque odiosae videantur, jussit Elector Illustrissimus iis victum usitatum praebere, panem scilicet & caseum, † ut vel civationis saltem respectu rustici non gratis excubare cogantur, b. Const. 51. vers. Jedoch daß in diesen Fällen, ubi Moller. n. 2. † Planè si consuetudine & hoc abrogatum fuerit, illà omnino standum erit, nec ad praestationem cibi hujus usitati Domini sunt obstricti, b. Const. vers. An denen Orten/ da es anders nicht herkommen/xc. † Quia consuetudo vim Legis habet, l. de quibus 32. ff. de LL.

Ita Domini in causa Hansen Hausolds von Einsiedel zu Spira/Mens. Aug. An. 1604. (Verba sentent. So wären eure Untertanen über ihre gesagte Dienste auch euren Ritter Sitz der Reiche nach/ gegen Reiche Käse und Brodt/ vermöge Ehrfl. Sächs. Constitution, zu bewachen schuldig/xc.)

Et in causa Hansen Magni von Schönsfeld auß Wachau / M. Mart. Anno 1634. (Verba sent. Da nuu desselben Orts beständiger Weise herbracht / daß in dergleichen Fällen keine Vetterung gegeben wird/xc. So seynd auch eure Untertanen/ ohne der gewöhnlichen Kost/ die Wache zu verrichten schuldig/xc.)

DEFINIT. VI.

Custodire debent subditi castra solummodo Domini sui, qui jurisdictionem habet, licet bassam saltem ac inferiorem.

AD relevationem servitorum illud quoque haud parum facit, quod rustici ac subditi custodiam debeant castris non nisi Domini sui, sub cujus sunt jurisdictione & protectione, b. Const. 51. in rubr. ibi: Jherren Herren Ritter sitze zu bewachen schuldig. † Nam privatus quispiam, fortalitium aut turrim in jurisdictione ac ditione Domini sui possidens, licet amplissimum ac fortissimum sit, ipsemet tamen sumptibus suis illud custodire tenetur, Nic. Boër. decis. 212. n. 2. Bart. in l. 1. ff. de incend. ruin. naufr. Paris. de Puteo de Syndic. verb. Robaria post pr. ver. hoc ideo. † Quin nec per Dominam subditi delegari possunt privato vel alteri, ut ejus castra custodiant, Zaf. ad l. si non sortem 26. §. libertus 12. ff. de condit. indeb. † Quia excubiis sunt officiales, non fabriles, Boër. dict. decis. 212. n. 18. † officialia verò servitia alteri delegari non posse, expeditum est, l. fabriles 6. l. opera 9. §. sed officiales 1. ff. de oper. libert. Jason in dict. l. 26. §. 12 ff. de cond. indeb. n. 17. & 18. † Sufficit tamen, Dominum, qui custodiam à subditis suis exigit, speciem saltem jurisdictionis habere, vel bassam sive inferiorem, vel merum ac mixtum Imperium. † Nam & illi, qui simplicem tantum jurisdictionem habet, excubiis debentur, per l. 3. §. sciendum est autem 3. ff. de offic. pref. vig. Nic. Boër. dict. decis. 212. n. 9.

Ita Domini in causa Wolfgang Müllers & Consortium zu Lauterbach/Mens. Mart. Anno 1596. (Verba sent. Ob ihr gleich über Menschen Gebenden mit einiger Wache nicht belegt worden seyd. Dieweil ihr aber dennoch selbten berichtet/ daß Hans Fabian von Nachwitz zu Lauterbach euer Erb- und Lehn Herr ist/ und ihme/Inhalts der übersandten Copie/ feindlichen abgefaget worden/xc. So seyd ihr auch vermöge Ehrfl. Sächs. Constitution, seinen Ritter sitz / ungeacht daß er allein die Erb Gerichte hat / die Ober Gerichte aber nicht ihme / sondern dem Alupis Wolgtesberg iuständig seyd/ zu bewachen schuldig/ B. N. W.)

Ita Domini in eadem causa. (Verba sentent. Jedoch werden mit dergleichen Wache diejenigen / so keine eigene Häuser oder Güter haben/billich verschonet/xc.)

Ita Domini in causa Hansen Hausolds von Einsiedel zu Spira/Mens. Aug. An. 1604. (Verba sentent. So wären eure Untertanen über ihre gesagte Dienste auch euren Ritter Sitz der Reiche nach/ gegen Reiche Käse und Brodt/ vermöge Ehrfl. Sächs. Constitution, zu bewachen schuldig/xc.)

Et in causa Hansen Magni von Schönsfeld auß Wachau / M. Mart. Anno 1634. (Verba sent. Da nuu desselben Orts beständiger Weise herbracht / daß in dergleichen Fällen keine Vetterung gegeben wird/xc. So seynd auch eure Untertanen/ ohne der gewöhnlichen Kost/ die Wache zu verrichten schuldig/xc.)

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Die Wache auch den Hinterlassen und Häuslern so wohl/ als den Pferduern zum besten mit gerechet/xc. So seyd ihr auch dieselben/ wann sie auff ihrer Verweigerung beharren werden/ durch Auspfandung oder Gefängnis zur Wache anzuhalten wohl besugt/ B. N. W.)

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Die Wache auch den Hinterlassen und Häuslern so wohl/ als den Pferduern zum besten mit gerechet/xc. So seyd ihr auch dieselben/ wann sie auff ihrer Verweigerung beharren werden/ durch Auspfandung oder Gefängnis zur Wache anzuhalten wohl besugt/ B. N. W.)

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Die Wache auch den Hinterlassen und Häuslern so wohl/ als den Pferduern zum besten mit gerechet/xc. So seyd ihr auch dieselben/ wann sie auff ihrer Verweigerung beharren werden/ durch Auspfandung oder Gefängnis zur Wache anzuhalten wohl besugt/ B. N. W.)

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Die Wache auch den Hinterlassen und Häuslern so wohl/ als den Pferduern zum besten mit gerechet/xc. So seyd ihr auch dieselben/ wann sie auff ihrer Verweigerung beharren werden/ durch Auspfandung oder Gefängnis zur Wache anzuhalten wohl besugt/ B. N. W.)

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Die Wache auch den Hinterlassen und Häuslern so wohl/ als den Pferduern zum besten mit gerechet/xc. So seyd ihr auch dieselben/ wann sie auff ihrer Verweigerung beharren werden/ durch Auspfandung oder Gefängnis zur Wache anzuhalten wohl besugt/ B. N. W.)

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Die Wache auch den Hinterlassen und Häuslern so wohl/ als den Pferduern zum besten mit gerechet/xc. So seyd ihr auch dieselben/ wann sie auff ihrer Verweigerung beharren werden/ durch Auspfandung oder Gefängnis zur Wache anzuhalten wohl besugt/ B. N. W.)

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Die Wache auch den Hinterlassen und Häuslern so wohl/ als den Pferduern zum besten mit gerechet/xc. So seyd ihr auch dieselben/ wann sie auff ihrer Verweigerung beharren werden/ durch Auspfandung oder Gefängnis zur Wache anzuhalten wohl besugt/ B. N. W.)

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Die Wache auch den Hinterlassen und Häuslern so wohl/ als den Pferduern zum besten mit gerechet/xc. So seyd ihr auch dieselben/ wann sie auff ihrer Verweigerung beharren werden/ durch Auspfandung oder Gefängnis zur Wache anzuhalten wohl besugt/ B. N. W.)

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Die Wache auch den Hinterlassen und Häuslern so wohl/ als den Pferduern zum besten mit gerechet/xc. So seyd ihr auch dieselben/ wann sie auff ihrer Verweigerung beharren werden/ durch Auspfandung oder Gefängnis zur Wache anzuhalten wohl besugt/ B. N. W.)

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Die Wache auch den Hinterlassen und Häuslern so wohl/ als den Pferduern zum besten mit gerechet/xc. So seyd ihr auch dieselben/ wann sie auff ihrer Verweigerung beharren werden/ durch Auspfandung oder Gefängnis zur Wache anzuhalten wohl besugt/ B. N. W.)

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Die Wache auch den Hinterlassen und Häuslern so wohl/ als den Pferduern zum besten mit gerechet/xc. So seyd ihr auch dieselben/ wann sie auff ihrer Verweigerung beharren werden/ durch Auspfandung oder Gefängnis zur Wache anzuhalten wohl besugt/ B. N. W.)

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Die Wache auch den Hinterlassen und Häuslern so wohl/ als den Pferduern zum besten mit gerechet/xc. So seyd ihr auch dieselben/ wann sie auff ihrer Verweigerung beharren werden/ durch Auspfandung oder Gefängnis zur Wache anzuhalten wohl besugt/ B. N. W.)

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Die Wache auch den Hinterlassen und Häuslern so wohl/ als den Pferduern zum besten mit gerechet/xc. So seyd ihr auch dieselben/ wann sie auff ihrer Verweigerung beharren werden/ durch Auspfandung oder Gefängnis zur Wache anzuhalten wohl besugt/ B. N. W.)

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Die Wache auch den Hinterlassen und Häuslern so wohl/ als den Pferduern zum besten mit gerechet/xc. So seyd ihr auch dieselben/ wann sie auff ihrer Verweigerung beharren werden/ durch Auspfandung oder Gefängnis zur Wache anzuhalten wohl besugt/ B. N. W.)

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Die Wache auch den Hinterlassen und Häuslern so wohl/ als den Pferduern zum besten mit gerechet/xc. So seyd ihr auch dieselben/ wann sie auff ihrer Verweigerung beharren werden/ durch Auspfandung oder Gefängnis zur Wache anzuhalten wohl besugt/ B. N. W.)

DEFINIT. VII.

Defuncto Domino, multiplicatis licet possessoribus & castris, excubia consuetudinaria tamen haud multiplicari debent.

- 1 **S**I Nobilis moriatur, relictis aliquot filiis, qui feudo diviso castra quoque plura faciunt, ac multiplicant, singulis tum castris subditos custodiam ex consuetudine debere, existimare quis posset? † Sed contra rationem juris & æquitatis, cum isto modo futurum esset, ut non duplicarentur tantum, quod ajunt, miseris rusticis lateres, sed multiplicarentur etiam saxe, † imò tandem in infinitum res esset progressura, & rusticis vel relictis agellis suis migrandum, aut oneribus succumbendum, ut in simili loquitur Dan. Moller. *lib. 2. semestr. 32. in pr.* Nec enim omnia Dominorum castra subditi custodire debent, † sed ea tantum, in quibus antea quoque excubia solita sunt fieri, Nic. Boër. *decis. 212. n. 18. supr. Defin. 2.* † Ergò castris divisis, non singulis novis custodia præstanda, nec in ejusmodi consuetudine odiosa ac onerosa extensioni locus erit, Joh. Garf. *de expens. cap. 9. n. 7.*

Ita Domini in causa Hansen Dypoldt und Hansen Hauboldt/ Fratrum à Grensing auff Döhlen und Zandroda/M. A. Jun. An. 1627. (Verba sent. Ist euer Vater Hans Dypoldt von Grensing Todes verfahren/ und hat euch seine zweien Söhne zusamt dem Ritter-Gut Döhlen/ und noch andern zweyen Gütern Zandroda und Weisig/ nach sich verlassen/ und als ihr getheilet/ ist euch Hansen Dypoldt Zandroda und Weisig/ euch Hansen Hauboldt aber das Gut Döhlen zukommen/ inmassen denn euch zu einem jeden Theile etliche gewisse Unterthanen und Dorfsschaften geschlagen worden. Ob ihr nun wohl beyde/ und ein jeder insonderheit von seinen Unterthanen neben andern Diensten/ die Wache auff den Hochjetten/ Rindtäuffen und Begräbnissen fodert und haben wollet/ ic. So mögen sie doch zu einem mehrern/ und numehr eure beyde Güter zu bewachen/ wider ihren Willen nicht gedrungen werden/W. R. W.)

DEFINIT. VIII.

Sufficiunt excubia foris præstita, nec cogi possunt subditi, ut intra & in area castrorum agant excubias.

- 1 **A**Lia est ratio castri, non quidem noviter exstructi, sed reedificati: Castro namque propter bellum, aliumvè casum penitus destructo & diruto, † si postea illud in eodem loco vel prope illum reedificetur, subditi ad custodiam præstandam omnino sunt obligati: Et Attilicinus 35. ff. de S.R.P. † Quoniam nempe censetur subrogatum in locum castri prioris, adeoque & illius naturam sapit, *l. si cum 10. ff. qui injuriarum 2. ff. si quis caution.* Nic. Boër. *decis. 212. n. 14. Berlich. part. 2. concl. 64. n. 25.* † Planè sive antiquitus constructum, sive noviter reedificatum sit castrum, nunquam intra & in area castri, subditi excubias agere tenentur, sed sufficit, ut foris custodiam præstent, & castra circumambulent, † quod vel sola vucula (excubare) probat, derivata ab extra seu foris cubare, Polyd. Ripa *in tract. de noctur. temp. cap. 50. n. 1. Berl. diff. concl. 64. n. 23.*

Ita Domini in causa der Gemeinde zu Glesin/M. April. A. 1621. (Verba sententia: Habt ihr euch gegen dem Erbherrn/ nachdem er euch den Ritterstz zu bewachen erfordert/ dergestalt erkläret/ daß ihr die Wache desselben von aussen herum willig auff euch nehmen und verrichten wollet/ ic. So werdet ihr bey solcher eurer Erklärung billich gelassen/ und ihr möget die Wache innerhalb im Hofe zu verrichten/ wider euren Willen nicht gedrungen werden/W. R. W.)

DEFINIT. IX.

Rustici certâ mercede operas suas elocantes, quando & quatenus eas propriis potius ipsorum Dominis, quam aliis elocare teneantur?

- 1 **R**usticos, qui operas suas equis vel manu præstandas elocare solent, Domino suo præ cæteris locare, ipsique pro eadem mercede inservire, regulariter haud cogi posse, tam naturæ, quam juris rationibus consentaneum videtur: † Naturâ enim æquum est, ut quilibet rei suæ moderator sit & arbiter, *l. in re mandata 21. C. mand.* † Et justum est, sua cuique committere, *l. Carpz. Definis. Vol. I.*

nemo exterius 9. C. de juda. c. de bis 4. circa fin. extr. de Sepult. l. 2. in fin. ff. si quis à parent. manum. l. sed si ea lege 25. §. consuluit 11. ff. de hered. petit. † Et de jure omnes contractus ab initio voluntatis esse dicuntur *l. in commutato 17. §. sicut 3. ff. commodat.* † Unde nec quisquam invitus rem suam vendere, *l. invitum 11. Cod. de contr. empt. l. nec emere 16. C. de jur. delib. nec locare cogitur. l. invitos 11. C. de locat.* † Ac certè non parum interest rusticorum, cur potius alteri, quam Domino operas elocent? † Nam servitiis alteri locandis, id tempus destinare solent, quod ipsis magis est commodum, nec ullus timor subest, ne inviti detineantur; At cum Dominis operas suas elocant, sanè non leve periculum subest, ne illi pro imperio operis rusticorum abutantur, quod facile evenire posset, teste experientia, Hart. Pist. *observ. 101. n. 20. & seqq.* † Nihilominus tamen vinculum Sacramenti, quo Domino ad obedientiam atque servitia obstringuntur, postulat, ut ei præ cæteris inserviant, vel saltem etiam honestatis ratione, si ipsorum nihil interfit, cur non magis Domino pro eadem mercede, quam extraneis inservire velint: † Commovet hæc ratio Dominos Scabinos, ut contra subditos pronuntiandum existimaverint? certis tamen adhibitis conditionibus. Nempe † (1.) si rustici non propriis operis detineantur, sed eas alii extraneo elocare velint. † (2.) Illasq; alteri nondum elocaverint vel promiserint. † (3.) Ac Domini à subditis uno eodemq; tempore operas exigant. † (4.) Eandemq; mercedem promittant: Arbitrari scilicet fuere Scabini, hisce conditionibus subveniri posse subditis, † ne ipsorum operis Domini abutantur, quod aliàs forsân metuendum esset, juxta opinionem Hart. Pist. *diff. observ. 101.*

Ita Domini in causa Christophori à Döhm auf Drebra/Menf. Nov. Anno 1599. (Verba sent. Da nun eure Unterthanen/ so andern Leuten ums Tagelohn zu arbeiten pflegen/ mit ihrer eigenen Arbeit nicht zu thun/ noch sich andern albereit verdinget und versprochen hätten/ auch ihr und ein Fremder solche Hand-Arbeit/ davon sie gleichen Lohn haben und verdienen könten/ thuen zu einer Zeit andeuten würdet; So wären sie euch vor Fremden um solchen Lohn zu arbeiten schuldig/W. R. W.)

It. in causa der Gemeinde zu Reisdorff/ contra den Herrn von Willdenfeld/Mense Jan. Anno 1604.

In causa Rudolphi à Büna/Mense Maj. Anno 1616.

Et in causa Joachimi Anselmaus zu Wardeleben/M. Mart. Anno 1633.

DEFINIT. X.

Dominis atq; Nobilibus nullum competit jus Protimiseos in Cibariis vel mercibus edilibus subditorum, quas venales ad forum deferunt.

Non ut in elocatione operarum, quas vinculum præstiti juramenti aliquo modo exigit, Def. præc. † ita & in cibariis subditorum venalibus, Dominis vel Nobilibus jus ullum protimiseos competit: † Adeoq; Domini injuria cogunt subditos, ut merces venales cibarias sive ediles, puta gallinas, anseres, ova, virulos, butyra, caseos in arces eorum deportent, sibiq; venditandas offerant, antequam eas ad publicum deferri forum patiantur, † ut non modo in Collegio Jctorum Wittebergensium, sed etiam in aula Electoris Sax. pronuntiatum testatur Rauchb. *part. 2. q. 22. in pr.* Præterquam enim, quod æquum non sit, † invitum quemque rem vendere vel emere cogi, *l. non est æquum 9. ff. rer. amotar. l. nec emere 16. C. de jur. deliber. l. 13. Cod. de contr. empt. Cujac. lib. 27. obs. 9.* † usque adeò, ut nec rescripto Principis impetrari possit, quò minus invitus rem suam alteri vendat aut distrahatur, *l. invitum 11. C. eod. tit.* † sed jus protimiseos hodiè generaliter sublatum est. *l. dudum 14. C. de contr. empt. exceptis quibusdam casibus specialibus: † Inter quos venditionem cibariorum à subditis factam nusquam relata reperies, Rauchb. diff. q. 22. n. 6.* † Equidem non ignoro, competere Dominis jus protimiseos in rebus emphyteuticis *l. ult. C. de jur. empb.* Sed in ad fructus & merces ediles nihil profus est inferendum.

9 dum. † In fundo siquidem Emphyteutico Dominus jus protimiseos habet propter Dominium directum sibi reservatum, quod sanè cessat in fructibus aliisque rebus edilibus, quia hæc pleno jure Emphyteutæ acquiruntur; 10 † Quid ergò mirum, ut Domino in rebus hisce jus protimiseos denegetur, Didac. Covarr. lib. 3. *variar. resol. cap. 14. n. 6.*

Ita Domini in causa der Gemeinde zu Glesna/Mense Dec. An. 1631. (Verba sent. Ob wohl euer Lehn- und Gerichts-Herr euch bey einer gewissen Straffe auferleget/ alle Bictualten/ so ihr an Eyern/Wasser/Hünern/Sänfen/und dergleichen/zu öffentlicher selten Kauffe traget/ ihme zuvor anzubieten/ und den Verkauf daran ledesmahl vor andern zu verstaten/ıc. So möget ihr doch solches zu ihnu widor euren Willen nicht angehalten werden/sondern ihr seyd/ des gethanen Gebots ungeachtet/ die Bictualten eurer Beliebung nach zu verkauffen wohl befugt/ B. N. W.)

DEFINIT. XI.

Defuncto Domino, heredes pro famulatio mercedem debent, ad id solum tempus, quo heres mortuus est.

1 Quidam mercedis nomine famulatio datur, est quædam remuneratio laboris, quia hujus operæ conducuntur, Bart. in l. *præses* 1. §. *divus* 13. n. 6. ff. de 2 *var. & extr. cognit.* † Cessantibus itaque operis, merito & merces cessabit: Adeoque defuncto Domino, ulterior merces ultra ratam laboris famulatio non debetur, † quia operarum præstatio morte heri fuit dissoluta, Coler. *part. 1. decis. 69. n. 1.* † Heredes tamen defuncti familiam tenentur alimentare de jure Saxonico, usque ad tricesimum diem, ut medio tempore dispicere, & sibi de alio Domino providere possint, Landr. lib. 1. art. 22. §. Von dem Erbe soll man dem Gesinde geben erstlich ihren Lohn/ so viel ihnen gebühret/ biß an den Tag/ da ihr Herr starb/ und man soll sie halten biß an den dreißigsten Tag/ıc. Coler. *part. 1. decis. 201. num. 10.* Bened. Reinh. *part. 1. differ. 39.* † Aliud dicendum in casu, quo Dominus famulum dimittit ante tempus, nam tunc debet ei plenum dare salarium, *vid. infr. Defia. 13. in fin. Coler. decis. 201. n. 11.* † ubi porro dicit, si Dominus moriatur ante tempus, famulatio mercedem, quam ultra ratam sui laboris jam antea perceperit, non cogi heredibus Domini restituere, n. 9. Ita Domini in causa Hansen Heylands zu Grosseogotten/ M. Febr. Anno 1631. (Verba sent. Gleich wie nach des Herrn Absterben desselben Gesinde/ als welches von seinem Dienste dadurch loß wird/ ein weiteres und mehrs Lohn/ als es mit seiner Arbeit biß auß solche Zeit verdienet/ zu fordern nicht berechtiget ist/ıc.)

DEFINIT. XII.

Mortuo famulo ante tempus finiti servitii, heredibus ejus salarium debetur non nisi pro ratâ temporis, quo servivit.

1 Eadem pariter ratione, famulo defuncto, heredes ejus pro rata tantum servitii vel operarum præstatarum mercedem accipiunt, *arg. text. in l. 15. §. item cum quidam. 6. ff. locat. l. desertorum 3. §. 12. ff. de re milit. l. Sejo. amico 10. in pr. vers. cum tam labor ff. de ann. legat.* Andr. Rauchb. *part. 1. quest. 25. n. 18.* † Quod & jure Saxon. comprobatur est in *art. 22. lib. 1.* Landr. *ibi:* Stirbet auch der gemietete Mann/ ehe er seinen vollkömmlichen Lohn verdienet/ welcher ihme verheissen war/ man ist seinen Erben nicht mehr pflichtig zu geben/ dann er verdienet hat/ und ihme gebühret biß auff die Zeit/ da er starb. Reinh. *part. 1. differ. 39. apud Zobel. part. 2. differ. 59. num. 3.* Matth. Coler. *part. 1. decis. 201. n. 14. & 15.* † ubi tamen id limitat, si heres pro defuncto velle serviendo complere tempus residuum, ita ut tunc ei plena debeatur merces, Gl. Ord. Weichb. *art. 78. §.* Ihr sollet wissen/hätte sich ein Dienstbote. 4 *Et §.* Ihr sollet wissen/ stirbt ein Dienstbote/ıc. † Alia est ratio Doctorum, Advocatorum, Professorum, Medicorum, &c. quibus salaria vel honoraria annua, à Re- publ. vel privatis constituta totius temporis debentur,

quantumvis hi multum ante tempus decesserint, † quia 5 scilicet non intuitu laborum mercedem, sed honorarium magis accipiunt, l. 1. §. *divus* 13. ff. de *var. & extr. cognit. l. qui operas 38. in fin. ff. locat. l. propendum. 11. §. 9. Codic. de judic.* Bartol. in *dict. l. 1. §. divus 13. n. 10.* Andr. Rauchb. *dict. qu. 25. num. 9.* Mynsing. *cent. 3. observ. 8.* Andr. Gail. *lib. 1. observ. 44. n. 12.* Coler. *dict. decis. 201. num. 8.* † Attamen plerisque in locis ex speciali statuto vel consuetudine, liberis ac Viduis Pastorum in oppidis & pagis, ut & Professorum in Academiis, vel totius insequentis anni salaria, vel etiam quandoque semestria tantum salaria concedi solent, *vid. Constit. Elect. Eccles. de Anno 1580. tit. Von Immunitäten und Freyheiten der Kirchendiener. §. Und zu ferner Gnade.* Rauchb. *dict. loc. num. 12. & seqq.* † Quamvis 7 hodie liberalia etiam Doctorum & Advocatorum officia sint plerumque venalia, & id, quod de mercedibus famulatio debitis antea dictum, ad liberalia quoque stipendia moribus & statutis haud rarò produci videamus, prout conqueritur post alios Rauchb. *dict. qu. 25. num. 20.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Also mag auch ein Herr nach Absterben seines Gesindes/ dessen Erben von dem versprochenen Lohn mehr nicht/ als selbiger Zeit fällig und verbleibet gewesen/ zu entrichten angehalten werden/ıc.)

DEFINIT. XIII.

Dominus famulo absq; causa ante tempus ex servitio discedenti, ne quidem pro ratâ temporis, quo servivit, salarium solvere tenetur.

1 **E**quum sanè est famulo, justa ex causa ante tempus ex servitio discedenti, solvi salarium pro rata temporis, quo servivit, *art. 34. lib. 2.* Landr. *Ordin. Provinc. Sax. de Anno 1643. tit. Von den ungehorsamen Dienstboten. §. Wäre es aber Sache/ıc.* † At famulo absque causa ante tempus discedenti Dominus ne quidem pro rata temporis, quo servivit, solvere salarium tenetur, sed id plenum retinet, *dict. Ord. Prov. Ob sich auch ein Dienstbote. vers. Da auch demjenigen/ dem er aus dem Dienste gangen/ derhalben Schaden erfolget/ den soll der ungehorsame Dienstbote zu erstatten/ und seinen Lohn zu entrichten schuldig seyn/ıc.* Matth. Coler. *part. 1. decis. 101. n. 13.* Dan. Moller. *lib. 2. semestr. 17.* † Nec movet, quod *dicta* 3 *Ord. Prov. pro damno saltem dato famulum mercede privati velit.* † Vix enim fieri potest, ut non ejusmodi discessus intemptivus damnum afferat, præsertim, si famulus clam aufugiat, ac saltem id incommodi ferè semper habet, ut vel id, ad quod opera famulorum Dominus utebatur, ad tempus intermittendum, vel alii fortè minus idonei post elapsum tempus, in ejusmodi conductionibus consuetum cum difficultate querendi sint, Moller. *dict. cap. 17.* † Nec habent famuli quod 5 conquerantur, imputent namque sibi, quod intemptivo tempore abierint: † Cum econtra Dominus, 6 absque justa causa famulum dimittens ante tempus, plenum ei salarium solvere teneatur, *art. 32. lib. 1.* Landr. *ibi:* Vertreibt aber der Herr den Knecht/ oder ullaubet ihn ehe der Zeit/ er solle ihme vollen Lohn geben. Matth. Coler. *dict. decis. 201. n. 11.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sententiae: Daseri aber das Gesinde vor der Zeit/ ohne gnugsame Ursache/ aus dem Dienste jehet/ oder aber heimlichen entläuffet/ ist ihme der Herr gang seinen/ auch nicht den verdienten Jahres-Lohn zu geben schuldig/ B. N. W.)

DEFINIT. XIV.

Dominus non tenetur famulo ratione damni in corpore suo, licet in servitio accepti.

1 **P**lo certè ac Christiano homini omninò incumbit, 2 vel solum ex commiseratione servo suo, ratione vulneris aut damni in servitio accepti, expensas in curationem factas restituere. At si hoc facere nolit, † jure 3 ad

ad id cogi nequit Gloss. in art. 6. lib. 3. Landr. lit. 4. Nec enim Dominus famulo quicquam debet, quàm mercedem pro labore & opera promissam, † quã datã, famulus perinde ac quivis alius locator, non habet de quo ulterius queat experiri adversus conductorem, Bart. in l. praes. 1. divu. 13. n. 6. ff. de var. & extraord. coguit.

4 † Alia est ratio rerum famuli in servicio amissarum, quas si ad commodiorem servitii præstationem servus adhibuerit, Dominus damnum iis datum omninò resarcire tenebitur; scilicet quia persona tantùm famuli, † non etiam res ejus Domino sunt obligatae, art. 6. l. 3. Landr. in vers. Wird ihm aber sein Pferd / oder auch sein Gut dieblich oder raublich genommen in des Herrn Dienste / ohne des Knechts Schuld / das muß ihm der Herr geben / &c.

Ita Domini in causa Petri Wälders zu Kommasch / Mens. Dec. Anno 1594. (Verba sent. Ob gleich der Bauernknecht / davon eure Frage meldet / den Schaden am Schenkel / daran ihr ihn curiret und geheilet / in seines Herrn Dienste und Arbeit / und von desselben Wagen bekommen / So mag doch gedachter sein Herr euch das Argtlohn und andere aufgewendete Unkosten für beweldeten seinen Knecht zu bezahlen wider seinen Willen nicht gedrungen werden / sondern ihr seyd euch dñfalls an den Knecht zu halten schuldig / B. N. W.)

It. ad requisitionem Bergvolgts / Richters und Schöppen zu Mannsfeld / Mens. Nov. Anno 1597. (Verba sent. Ob gleich der Wagenknecht / davon eure Frage meldet / den Schaden / so ihm an einem Schenkel zugesaget worden / in seines Herrn Dienste / und von desselben Wagen bekommen. Da aber deunoch beweldeter sein Herr für ihn das Argtlohn und Unkosten / so der Barbierer / der ihn geheilet und unterhalten / gefodert / aus Christi. Liebe / und in Erwägung der langwierigen Dienste / welche er ihm geleistet / nicht bezahlen wolte / so möchte er dazu wider seinen Willen nicht gedrungen werden / B. N. W.)

Item in causa Georgii Lehmanns zu Eulenburg / Mens. Mart. Anno 1629. (Verba sent. Da nun der Herr selbiges Knechts / auf Zureden und Erinnern der Christi. Liebe / und in Erwägung / daß gleichwohl der Knecht den Schaden in seinen Diensten empfangen / das Argtlohn / oder etwas darzu zu schliessen sich nicht behaußeln lassen wolte / so möchte er dazu wider seinen Willen nicht gedrungen werden / B. N. W.)

Et ad requisitionem Christophori Alberti à Bernstein / M. Octob. Anno 1636.

DEFINIT. XV.

Subditi ac rustici maleficos in carcere custodire haud sunt obligati, nisi aliud consuetudine fuerit introductum.

EXinde quod Const. hac 15. subditos ad custodiam castris Dominorum faciendam obstringit, satis colligere est, aliis in casibus excubii haud esse gravandos Rusticos; Existimaverim itaque, † eos jure compelli haud posse, ut maleficos & inquisitos captivos custodiant, præsertim cum hæc custodia non minus atque ipsa executio & irrogatio poenarum Magistratui incumbat, † qui propterea propriis sumptibus atque expensis custodes conducere tenetur, per regulam generalem ab

Interppr. traditam: Quandoque nempe quis munere suo fungitur, vel aliquid facere obstrictus est, ob compensationem factã sibi concessioni; tunc id ipsum proprio sumptu ac expensis illum facere teneri, nec habere impensarum restitutionem, arg. l. suo victu 18. ff. de oper. libert. l. 1. C. de aqueduct. lib. 11. Jac. de S. Georg. de feud. in verb. de castro n. 15. Joh. Sichard. in l. 1. n. 3. & seqq. Cod. de negot. gest. & in l. quoniam 11. n. 7. & seqq. C. de testib. † Sed hoc ita, si aliud introductum non fuerit consuetudine loci aut provinciae, quã omninò standum erit, l. de quibus 32. ff. de LL. Petr. Heig part. 2. q. 23. n. 9.

Ita Domini in causa Bernhards von Letten zu Schldbach / M. Mayo, Anno 1603. (Verba sent. Daß eure Unterthanen die Gefangene zu bewachen wider ihren Willen nicht gedrungen werden mögen; Ihr könnt dann wie recht erweisen und darthun / daß dñfalls ein anders wider eure Unterthanen durch eine beständige und verwährte Gewohnheit hergebracht / darbey blicke es noch mahls billich / B. N. W.)

DEFINIT. XVI.

Subditi debita servitia præstare recusantes, non modo carcere ad id cogi, sed & propter contumaciam relegari possunt.

Parum sanè consultum esset Domino, servitia à subditis atque rusticis exigere, nisi & inobedientes compellere posset ad præstationem servitorum. † Ad deo enim contumax est sæpissimè hoc genus hominum; ut & debita quæque officia facere recusent. † Quidam ergò Domino fas erit, vel multa pecuniaria, vel carcere eos coërcere, quandoque etiam pane & aqua cibare, donec usque eorundem corda emolliantur, & contumacia ac inobedientia compescatur; † Quin & si nec tum servitia debita præstare velint, quin relegatione puniri & in exilium mitti queant, dubium non est, quum & aliàs contumacia hæc poenã coërceri soleat, l. consensaneum 8. ubi Gloss. & Bartol. C. quomodo & quando judex poss. in tit. de mult. num. 17. † Et sicuti hodie poenã ipsã, ita etiam coërcitio atque coactio ad quid faciendum arbitraria habetur, Prosp. Farin. in Pract. Crim. lib. 1. tit. 1. q. 1. n. 8.

Ita Domini in causa Subditorum Hansen George Wensinger / ad requisitionem Quæstoris zum Wolckensicht / Mens. Maj. Anno 1604. (Verb. sent. Es werden tego benannte halsstarrige und muthwillige Bauern billich von einander gesondert / und in ein härter Gefängniß geleyet / auch auff den Fall sie auff ihrer Widersetzlichkeit verharren / darinnen mit Wasser und Brodt einen Monat lang gespisset / und da einer oder der ander dadurch sich noch mahls zum Gehorsam nicht erweuen lassen will / so werden diejenige / so auff ihrem Ungehorsam verharren / es sey gleich einer oder mehr / wegen ihres vorseztlichen und muthwilligen Troges und Ungehorsams mit zeitlicher Bandes Verweisung billich in Straffe genommen / &c.)

Et in causa Henrici Abrahami ab Einsedel zu Augustsburg / Mens. Maj. Anno 1604.

Et ad requisitionem Quæstoris zu Frenburg / M. O. A. 1604.

CONSTITUTIO LII PARTIS SECUNDÆ

Von Baufröhnen.

Wann der Baufröhnen halben / Fragen oder Rechtfertigungen in unsere Schöppenstühle einkommen / so sollen sie auff die Fälle / so auff Gewohnheiten / Verträgen / Abschieden und dergleichen stehen / rechtlich und denselben gemäß erkennen.

Aber in den Fällen / derowegen Moderation, Verordnung der Lieferung / oder zu was Gebäuden dieselbige zu gebrauchen / Erklärung von nöthen ist / sollen sie solche Sachen an unsere Regierung remittiren / damit wir Inhalts der Landesordnung darüber selbst Weisung thun lassen.

da illa petuntur, declaratione opus est, ad Senatam aulicum nostrum, juxta ordinationem Provinciale a nobis ipsismet definiendos, remitti ab illis volumus.

DEFINITIONES.

1. Regulariter in foro Saxonico subditi operas ad adificia Dominorum extruenda prestare tenentur, nisi aliud consuetudine vel pacto speciali sit introductum.
2. In moderatione hujusmodi operarum vel cibariorum prestandorum potissimum pacta & consuetudines attendi, iisque deficientibus, à Principe deciso peti debet.
3. Opera rusticorum exigi debent ad adificationem solius domicilii, seu habitationis, (Des Ritter, & Sitzes) non etiam horreorum, stabulorum, aliorumq; adificiorum.
4. Lapides ad vias complanandas convehere, vel terram veteratam avehere, subditi non obligati sunt.
5. Ligna aliave materiam, adificiis dominorum adificandis necessariam, qua in territorio Principis haberi nequit, subditi aliunde convehere tenentur.
6. Ad domicilium Domini extruendum, eo in loco, ubi habitenus nullum fuit extructum, subditi materiam convehere haud sunt obstructi.
7. Diviso inter plures filios feudo, nova domicilia extruentes, operas à subditis exigere nequeunt.
8. Si plures in pago vel oppido existant Domini, opera ad adificia extruenda debentur ei, qui in possessione servitiorum reperitur.
9. In dubio haec opera debentur Domino hereditario, à quo subditi bona sua recognoscunt.
10. Transactio cum subditis imita de prestandis operis ad extruenda adificia, obstringit eos quoq; ad servitia in restauratione & refectione adificiorum.
11. Estimatio ac moderatio operarum preteritarum à Domino fieri potest, nec à Principe necessario peti debet.
12. Opera ad extruenda adificia prescriptione amittuntur.

DEFINIT. I.

Regulariter in foro Saxonico subditi operas ad adificia Dominorum extruenda prestare tenentur, nisi aliud consuetudine vel pacto speciali sit introductum.

- E**T si de jure communi rustici ac subditi ligna, aliave materiam, adificiis dominorum adificandis necessariam, convehere haud obligati sint l. 1. & seq. C. ne Rustic. ad ullum obseq. devoc. lib. 11. † Attamen longissimo fori Saxonici usu ac consuetudine introductum est, ut subditi ad adificia Dominorum extruenda in convehendis lignis & aliis necessariis operas & servitia prestare teneantur: † Id quod postea in provinciis suis Illustrissimus Saxoniae Elector expressa sanctione comprobavit, in Ord. Provinc. de An. 1555. tit. Von Bau Frohnen. §. Demnach sehen / wollen und ordnen wir / daß hinfüro die Unterthanen in unsern Landen schuldig seyn sollen / ihren Erbherren / zu Gebäuden ihrer Rittersitze Baufohren zu thun. † Sed hoc ita, nisi aliud conventionem speciali vel consuetudine loci sit introductum. † Etenim si qui rustici vel consuetudine, vel expressa conventionem, aut transactione ab hujusmodi servitiis liberati reperiantur, ad illos Ordinatio Provincialis haud pertinebit, sed hi jure suo quæsito omnino gaudent, ex vulgato illo (Willführ bricht Landr.) Weichb. art. 24. in fin. † Idque vel exinde etiam patet, quod in definiendis hujusmodi operis ac servitiis subditorum, maximoperè consuetudines & pacta, si quæ extant, attendi jubeat b. Const. 52. vers. So sollen sie auff die Fälle / so auff Gewohnheiten / Verträgen / Abschieden und dergleichen stehen / rechtlich und denselben gemäß erkennen / c. ubi Moll. h. n. 1.

Ita Domini in causa Nicolai Holläuffer / Menfe Jan. A. 1632. (Verba sent. Ob wohl die Unterthanen vermöge Eurs. Sächs. Landes-Ordnung ihren Erb- und Lehn-Herren die Baufohrung zu den Gebäuden der Ritter-Sitzer zu thun schuldig / da aber den noch die Baudienste euren Unterthanen durch eine Special-Convention oder beständige Gewohnheit einmahl erlassen worden wären / c. So verbliebe es auch dabey nochmahls billich / und es möchten selbige Unterthanen nunmehr zu Verrichtung der Baufohrung nicht angehalten werden / B. N. B.)

DEFINIT. II.

In moderatione hujusmodi operarum vel cibariorum prestandorum potissimum pacta & consuetudines attendi, iisque deficientibus, à Principe deciso peti debet.

- O**peræ ad extruenda Dominorum adificia, quia subditis odiosæ pariter atque onerosæ sunt, cautius in exigendis iis procedendum est, ne Rustici nimium ac ultra modum graventur. † Evenit sanè hinc, ut circa exhibitionem servitiorum, quæ & quanta scilicet subditi prestare teneantur & quid interea illis de cibariis & aliis necessariis suppeditandum sit, controversia

inter Nobiles ac subditos sæpissimè oriatur? † Cujus decisio ex transactione, consuetudine, decreto judicis, vel re judicata potissimum desumenda erit, b. Const. 52. vers. So sollen sie auff die Fälle / c. Ord. Provinc. de Anno 1555. tit. Von Baufohren. §. An welchen Orten auch. Dan. Moller. h. n. 3. † Quod & refero libros Nobilium censuales, Erbbücher / oder Erbreger / c. Hisce quatenus fides sit tribuenda, vid. supr. Const. 4. Defin. 5. Dan. Moll. 4. sem. 37. † At si deficientibus iis, quæstio de præstatione operarum ac cibariorum incidat, cognitio horum & moderatio ab ipso Principe peti debet, qui habità ratione æquitatis, secundum numerum & facultates subditorum, decernat, quæ & quanta servitia ad adificia extruenda à subditis, quæque hisce cibaria à Domino sint prestanda, b. Const. 52. §. Aber in den Fällen / c. diff. Ord. Prov. §. Wo und an welchen Orten aber / c. Moll. h. n. 3.

Ita Domini in causa Christophori Alberti à Tettau, M. Nov. Anno 1626. (Verba sentent. Diweill nicht zu vernehmen / daß die Unterthanen vermöge gewisser Verträge oder Abschiede zu Bau Diensten verbunden seyn / c. So seyd ihr wegen solcher Bau Dienste bey dem Eursfürsten zu Sachsen und Burggraffen zu Magdeburg / unserm gnädigsten Herrn / wie hoch bemeldte eure Unterthanen diese zu verrichten und zu leisten schuldig / gnädigste Resolution euch unterthänigst zu erholen pflichtig / B. N. B.)

DEFINIT. III.

Opera rusticorum exigi debent ad adificationem solius domicilii, seu habitationis, (Des Ritter & Sitzes) non etiam horreorum, stabulorum, aliorumq; adificiorum.

ERgò in decidendis controversiis de operis hisce rusticorum ante omnia pacta & transactiones, si quæ extant, attendi debent, in quibus communiter subditi altrunguntur ad servitia, † prout ea majores vel antecessores præstiterunt (daß die Leute schuldig seyn sollen Baudienste zu leisten / wie ihre Vorfahren gethan haben / c.) † ubi verba (prout, sicut, quemadmodum, secundum, &c.) non conditionaliter sed causative accipienda esse, ac proinde Rusticos Domino adificandi operas petitas prestare teneri, ex doctrinâ Bartol. in l. cum qui 5. §. Julianus 5. ff. de const. pecun. monet Dan. Moll. lib. 2. semestr. 33. † Sanè quando de adificiis, ad quorum restaurationem operæ exiguntur, inter Nobiles & subditos disceptatur, transactiones & pacta haud parum adjumenti præbent decisioni. † Alioquin si verbis claris de hoc nil decisum reperiat, ex Ordin. Prov. An. 1555. tit. Von Baufohren / subditi ad adificationem solius domicilii, arcis vel habitationis (des Rittersitze) sunt obstructi, ut rectè docet Moller. lib. 2. semestr. 31. † Non enim generaliter de omnibus & quibuscunque adificiis, puta de horreis, stabulis, granariis, ovilibus aliisque, quæ pro necessitate & militare

- 7 feudorum extrui necesse est, † sed tantum de arcibus, domibus & habitationibus, seu domiciliis Nobilium (von Ritterſißen allein) Ordinationem prædictam intelligendam esse, vel solum ex verbis Ord. *vers. Ziel* *ſtattlicher Ritterſiße und Gebäude in unsern Landen* *erbauet/ ic. manifestum redditur; Idque tanto magis,*
 8 † quanto certius est, odiosam haberi hanc ordinationem, ac propterea merito restringi, *c. odia 15. de Reg. jur. in 6to.* Hoc ipsum tamen variè est limitatum in *Decif. Elect. n. 33.*

Ita Domini in causa *Stegfrieds von Schönfeld zu Grünberg/ M. Mart. Anno 1622.* (Verba sent. *Daß eure Unterthanen zu Erbauung des Wohn-Hauses und Ritterſiße allein/ nicht aber der Scheunen/ Ställe/ und anderer Gebäude/ die Bauſuhren zu leisten schuldig/ ic.*)

Et in causa *Hansen David Röttings zu Hirschfeld/ M. Mart. A. 1631.* (Verba sent. *Wann gleich beweldte eure Unterthanen die Bauſuhren zum Ritterſiße zu leisten/ durch gewisse Verträge oder Abschiede in gewelt verbunden waren/ ic. So möchten sie doch zu Erbauung des Wollwerckhäuſeleins/ weill solches eigentlich zum Ritterſiße und Wohnung nicht gehörig/ die Bauſuhren zu thun wider ihren Willen nicht angehalten werden/ B. R. W.*)

DEFINIT. IV.

Lapides ad vias complanandas convehere, vel terram veteratam avehere, subditi non obligati sunt.

- 1 AD præstandas itaque operas, soli habitationi sive domicilio ædificando necessarias, subditi vel Rustici obligati sunt, *Definit. præc.* † Ergo non lapides ad vias, vel cameras complanandas & pavimentandas confectos (Pflastersteine) convehere, † sicuti nec terram veteratam ex dirutis ædificiis causatam (alten Schutt) avehere tenentur, *Berlich. part. 2. conclus. 65. n. 7.* † ita namq; restringenda est Ordinatio Provincialis ceu odiosa, ut quàm minimum subditi graventur, *c. odia 15. de Reg. jur. in 6to.*

Ita Domini in causa *Johann Hofens zu Greßberg/ Mens. Nov. Anno 1631.* (Verba sent. *Ob wohl die Unterthanen die Bauſuhren zum Ritterſiße zu thun schuldig/ ic. So mögen sie doch weder das Holz zum Wasserrohren/ oder die Pflastersteine anzuführen/ noch auch den alten Schutt hinweg zu führen angehalten werden/*)

DEFINIT. V.

Ligna aliamve materiam, ædificiis dominorum ædificandis necessariam, qua in territorio Principis haberi nequit, subditi aliunde convehere tenentur.

- 1 CERTUM est, quod novis operis, ad quas se non obligarunt subditi, haud gravari debeant, scilicet, † quia nova servitia præsumuntur impressiva, *Bald. in c. 7. n. 1. qualiter Vasallus debet jurare Domino fidelitatem.* Unde infert *Jac. de S. Georg. in tract. de oper. n. 7.*
 2 † subditos non posse cogi, ut præstent operas extra territorium Domini, sive extra locum, in quo Dominus & subditi habent domicilia, *per text. in l. quod nisi 20. cum l. seq. ff. de oper. libert.* ubi dicitur, operas esse præstandas eo loco, in quo patronus moratur: † Quæ concesserim in casu præsentis saltem ratione loci, in quo ædificia sunt extruenda, ita ut si alieno in territorio Dominus ædificare velit, subditi ad præstationem servitiorum
 3 obstricti haud sint. † At, ædificante Domino in suo territorio, ubi antea domus fuerat extructa, subditi ligna, lapides aliamve materiam, quæ illo in loco non habetur, etiam aliunde, ex territoriis nempe aliorum
 4 Principum, convehere tenentur. † Ne forsitan operæ hæc Domino inutiles existant.

Ita Domini in causa *Stegfrieds von Schönfeld zu Grünberg/ Mens. Mart. A. 1622.* (Verb. sent. *Ob nun wohl die Unterthanen solche Suhren außershalb Ehrst. Durchl. zu Sachsen/ unsern gnädigsten Herrn/ Landen zu thun sich verweigern/ da ihr aber dennoch innerhalb Landes an keinem nähern Ort/ weder Schindel/ Holz noch Ziegel/ antreffen köntet/ ic. So wären obberührte eure Unterthanen dergleichen zu euren sürgenommenen Bän gehörige Materien/ von andern Orten/ auch aus der Ober-Landsgräf zu holen/ und nach Grünberg zu führen schuldig/ B. R. W.*)

DEFINIT. VI.

Ad domicilium Domini extruendum eo in loco, ubi hactenus nullum fuit extructum, subditi materiam convehere haud sunt obstricti.

OPERÆ Rusticorum non modo arbitrio boni viri sunt restringendæ, *l. si libertus 27. ff. de oper. libert.* † sed & insuetæ subditis haud imponendæ. Concludere hinc licet, Rusticos ac subditos in illis tantum locis, † ubi antea arces seu domicilia Nobilium (Ritterſiße) fuerunt, operas suas in convehendis lignis, aliisque materiis, ad extructionem ædificii necessariis exhibere obstrictos esse. † Ad nova verò ædificia vel habitacula Nobilium eo in loco, ubi hactenus nulla fuere extructa, cogi non posse, *Aut. Consult. Const. Sax. tom. 1. p. 5. cas. 3. Berlich. part. 2. concl. 65. n. 6.*

Ita Domini in causa *Nicolai von Hollauffer/ M. Jan. A. 1631.* (Verba sentent. *Imassen den auch die Unterthanen zu Erbauung neuer Ritterſiße an denen Orten und Dörffern/ da zuvor keine gestanden/ die Bauſuhren zu leisten nicht verpflichtet seyn/ B. R. W.*)

DEFINIT. VII.

Diviso inter plures filios feudo, nova domicilia extruentes, operas a subditis exigere nequeunt.

EADem pariter ratione, si Nobilis quispiam amplum quidem feudum, sed unam tantum arcem vel domum possidens moriatur, relictis aliquot filiis, & feudo diviso, illorum nonnulli novas domos (Ritterſiße) ædificare velint, † subditi materiam convehere non sunt obligati, *Dan. Moll. lib. 2. semestr. 32. Berlich. part. 2. conclus. 65. n. 6.* *Aut. Consult. Const. Sax. tom. 2. part. 5. cas. 3.* † quia scilicet operæ hæc restringendæ, nec insuetæ imponendæ sunt, *Defin. præced.* Eoque pertinet Rescriptum Electoris D. Augusti *sub dato Dresden/ 25. Jan. Anno 1560.* ubi disertis verbis testatur, † se nolle ordinationem Principalem, von den Bauſuhren/ ita intelligi, ut ad novas domos, vel novas arces, filiis feuda dividendum, in iis præsertim locis, in quibus antea non fuissent, extruendas, subditi servire tenerentur, † quod Rescriptum verbatenus refert *Aut. Consult. Sax. di. cas. 3.* ejusq; meminit quoq; *Moll. di. cap. 32.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sententia: *Imassen dann auch die Unterthanen zu Erbauung neuer Ritterſiße/ bevorauß/ wann sich nach des Vaters Absterben die Söhne in das Erben theilhet/ an denen Orten und Dörffern/ da zuvor keine Ritterſiße gestanden/ die Bauſuhren zu leisten nicht verpflichtet seyn/ B. R. W.*)

DEFINIT. VIII.

Si plures in pago vel oppido existant Domini, operæ ad ædificia extruenda debentur ei, qui in possessione servitiorum reperitur.

EXPEDITI juris est, operas ad ædificia extruenda præstandas esse tam ei, qui jurisdictionem superiorem sive merum & mixtum imperium, quàm qui jurisdictionem bassam & inferiorem habet, per tradita *Dan. Moll. lib. 2. sem. 32. n. 1.* † Ideoque si unus solummodo in pago vel oppido est, qui vel inferiore vel superiore jurisdictione est præditus, quin rectè ei operæ cujusmodi debeantur, dubitare non licet, *Berlich. part. 2. concl. 64. n. 9.* † *Quid autem, si uno in pago vel oppido plures sint Domini, quorum unus inferiorem, alter verò superiorem jurisdictionem habet? † Omnibus tunc servitia ad ædificia extruenda deberi, vel saltem inter eos proportionabiliter dividenda esse, existimare quis posset, secundum tradita *Aut. Consult. Const. Sax. tom. 1. part. 5. cas. 2. circa fin.* † sed fieret hæc ratio, ut miseris rusticis ac subditis, haud sine gravi eorundem incommodo ac injuriâ, operæ duplicarentur & multiplicarentur. † Nec enim operæ hæc & servitia, quia sunt indivisibilia, in partes dividi possunt, *l. operas 3. l. libertus 15. §. 1. ff. de oper. libert. l. in stipulationibus 54. §. operarum 1. ff. de V. O.* † Rectius ergo dicemus, si hoc in casu unus ex Dominis in quasi possessione reperitur, cui servitia antea à rusticis præstita fuerint, eum in possessore defendendum esse;*

donec alter contrarium docuerit, l. si duo 3. ff. uti possid. Aut. Conf. Const. Sax. *diff. cas. 2. n. 3. vers.* Dann wo einer oder dessen Vorfahr/nc.

Ita Domini in causa Franz Laubenheimbs und Lobia Rostke zu Dppigsch/Menf. Sept. Anno 1607. (Verba sent. So bleibet ihr auch von ihme/dem Erb- und Lehn-Herrn/ mit denen Hausfuhren zum Rittergut Dppigsch/ weil ihr dieselbe bis anders der hohen Obrigkeit geleistet/billich versponet/ und sie seynd euch darzu mit Auspfindung zu bringen nicht befugt/ W. R. W.)

DEFINIT. IX.

In dubio ha opera debentur Domino hereditario, à quo subditi bona sua recognoscunt.

- 1 **A**T quid, si ambo vel plures Domini operas ad aedificia extruenda praestari in petitorio postulent, nec de possessione certò constat? Certè nec tùm omnibus servitia deberi dixerim, † sed praestandæ sunt operæ ad aedificia extruenda hoc casu Domino hereditario, (dem Erbherrn) sive is habeat superiorem sive inferiorem jurisdictionem, † non autem Domino judiciario per Ordin. Provinc. de An. 1555. tit. Von Bau-Fuhren/ ubi quinquies fit mentio Domini hereditarii, des Erbherrn/ † quin ergò huic operæ debeantur, haud dubitandum est, Aut. Consult. Const. Saxon. *tom. 1. part. 5. qm. 122. n. 3.* † Dominum autem hereditarium vocamus hic eum, non qui jurisdictionem aut merum Imperium habet, vel cui juramentum fidelitatis praestatur, sed à quo subditi bona sua recognoscunt, von dem sie ihre Güter in die Lehn nehmen müssen/Aut. Consult. Const. Sax. *diff. loc. vers.* und halten den vor den Erbherrn/nc. † Neque enim Imperium, neque jurisdictio, qualiscunque tandem illa sit, cum servitiis aut operis rusticorum quicquam commune habet, Dan. Moller. *lib. 3. semestr. 32. in fin.*

Ita Domini in causa Georgii Ernesti à Zehmen/M. Sept. Anno 1604. (Verb. sent. Ob nun gleich deme von Zumböhrn über obgedachte 5. Wahren die Gerichte oberst und niedert zuständig/ dieweil sie aber dennoch mit Lehn/Zinsen und Fröhen genweissbach gehörig/nc. So seyn sie euch auch die Waudlenke zum Rittergute Weissbach zu leisten schuldig/ und der von Zumböhrn als Gerichtsherr ist euch daran Einhalt zu thun nicht berechtiget/ W. R. W.)

Et in causa Balthasari Sulpes zu Melnemese/ Menf. April. An. 1599.

DEFINIT. X.

Transactio cum subditis iniiz de praestandis operis ad extruenda aedificia, obstringit eos quoq; ad servitia in restauratione & refectioe aedificiorum.

- 1 **Q**Uum subditi jure transactionis, cum Domino iniiz, tenebantur praestare operas ad aedificia extruenda, (zu Erbauung der Ritterstige) quaesitum fuit, annon etiam ad refectioem & restaurationem aedificiorum, Dominus vi transactionis operas rusticorum exigere possit? † Quod ex identitate rationis affirmare haud dubitarunt Domini, praesertim cum per id subditis haud parum prospiciatur, quippe qui aedificio, ob non factam confectioem prorsus diruto, multum gravantur, ex eo, quod tùm aedificio de novo aedificando longè majores operas praestare sint obligati; † Nec quicquam faciebat pro subditis, quod transactionis verba sola de aedificatione loquebantur, ac propterea strictè accipiendæ, nec ad restaurationem vel refectioem extendenda fuissent, secundum Dd. in l. aedificio 4. & in l. cum nota 6. C. de transact. Paris. vol. 1. consil. 32. n. 11. † Quia propterea non minus omnia ea comprehendebant, de quibus verisimiliter actum fuisse apparebat l. qui cum tutoribus 9. §. 1. & ult. ff. de transact. non solum enim de omni, quod ex dispositione legis, † sed & quod ex conjecturatà mente disponentium inest contractui, actum intelligitur, Cagnol. in l. semper in stipulationibus 34. num. 2. §. 3. de Reg. Jur. Tiraquell. in l. si unquam 8. verb. libertus n. 44. 45. C. de revoc. don. Matth. Wesenb. 6. consil. 51. n. 57. † Planè, sive de aedificatione sive restau-

ratione disceptetur, adeo sunt obligati rustici ad operas, ut propriis etiam instrumentis servire, & si non habent, ea emere teneantur, Jason. in l. si non sortem 26. §. libertus 12. ff. de condit. indeb. n. 30. Quin et si subditi in operis praestandis aliquod instrumentum frangant, Dominus tamen illud resarcire haud obstrictus est, l. si laborante 2. §. 1. ff. ad Leg. Rhod. de jact. Jason. in *diff. l. 26. §. 12. n. 31.*

Ita Domini in causa der Gemeinde zu Erosfen/M. Jan. A. 1602. (Verba sent. Ob wohl der Hausfuhren zu Besserung der Ritter-Güter in dem überschickten Vertrage nicht gedacht wird: So seyn ihr doch dieselbe zu nothwendiger Besserung der Rittergüter so wohl/als in dem neuen Haupt- Gebände/ ledoch auff Moderation des hohen Obrigkeit/ zu thun schuldig/ W. R. W.)

DEFINIT. XI.

Æstimatio ac moderatio operarum praeteritarum à Domino fieri potest, nec à Principe necessariò peti debet.

Subdito quopiam operas ex contumacià renuente, cum interim reliqui ad aedificia Domini extruenda servitia praestitissent, non immeritò hi postea æstimationem operarum praestitarum à contumace proportionaliter & pro ratà repetebant: † At dubitatum fuit, anne super æstimatione ac moderazione operarum Princeps esset implorandus ex b. Const. 52. v. Derowen gen Moderation, &c. † Sed de operis adhuc praestandis disertè Constitutio loquitur, adeoque ad æstimationem operarum, ab aliis jam praestitarum, haudquaquam extendi debet, † quia Constitutiones Electorales tanquam statutariæ strictè sunt accipiendæ, Andr. Tiraqu. de LL. connubialibus Gloss. 2. num. 23. Jac. Schult. lib. 2. praef. 9. §. 65. n. 32. & seqq. † Existimarunt itaque Domini, Principem desuper non implorandum, sed operas ex arbitrio judicis taxandas & æstimandas, ac postea ad restitutionem Reum contumacem condemnandum, esse, † prout in moderazione aliarum expensarum fieri solet, l. sancimus 15. C. de judic. l. si quando 9. C. Unde Vi. Andr. Gail. lib. 1. obs. 11. n. 11.

Ita Domini in causa der Ausspannere zu Granenwalde contra Martin Hoffmann/ ad requisicionem Siegfrieds von Lüttichan/ M. Febr. A. 1634.

DEFINIT. XII.

Opera ad extruenda aedificia praescriptione amittuntur.

Dubium certè non est, quin operæ rusticorum ad extruenda Dominorum aedificia, in foro etiam Saxonico praescriptione triginta annorum, anni & diei acquirantur, juxta tradita Modest. Pist. p. 1. q. 38. † quia hæc operæ sunt fructus hominum & servitutes personales, l. 3. l. 4. ff. de oper. serv. † quæ tanto tempore in foro Saxonico praescribuntur, Christ. Zobel. in art. 29. lit. a. lib. 1. Landt. Matth. Coler. ad c. de quartà 4. n. 85. extr. de praescript. † Quò & facit b. Const. 52. vers. So auff die Gewohnheiten/nc. † Quidni ergò eadem praescriptione, triginta scilicet annorum, anni & diei, has operas amitti dicemus, si scilicet subditi requisiti eas non praestiterint, & à tempore requisitionis tantum temporis spacium praeterlapsum fuerit, *supr.* Defin. 1. † Idque eo magis, si ultra hominis memoriam subditi requisiti in reculatione operarum perseveraverint, ex sententia Jac. Thoming. allegati à Modest. Pistor. *diff. 9. 38. in pr.*

Ita Domini in causa Francischi Laubenheimbs und Lobia Rostens zu Dppigsch/M. Sept. A. 1607.

Et in causa Marten Sabinen von Dobeneck zu Rodte/M. Nov. A. 1636. (Verba sent. So seyn die Unterthanen solche Dienste und Hausfuhren zu leisten pflichtig. Sie können dann wie recht erweisen und darthun/daß dergleichen Dienste von ihnen hievor auch begehret/ und sie doch/nachdeme sie sich derselben verweigert/ von da an/ über Rechtsverwährite Zeit unverbrüchlichen bey solcher Verweigerung gelassen worden/ dessen genessen sie auff den Fall billich/W. R. W.)

CONSTITUTIO LIII.
PARTIS SECUNDÆ

Von Schätzen/ die da gefunden/ we-
me dieselbige gehörig seyn sollen?

Dieweil der Text Sächsischer Rechte alle Schätze/ so unter der Erden begraben/ tieffer dann ein Pflug gehet/ der Königlichen Gewalt/ und also den Regalien zueignet/ so haben etliche gemeynet/ daß alles/ was an Schätzen unter der Erden gefunden/ tieffer denn ein Pflug gehet/ solle ohne Unterscheid der Obrigkeit/ so die Regalien hätte/ zustehen/ und daß die Distinction der gemeinen Rechte solle durch die Sachsenrechte aufgehoben seyn.

Dieweil aber unsere Verordnete dahin geschlossen/ daß solche Correction der gemeinen Rechte nicht zuzugeben/ bevor/ weil der Text in den Worten/ von allen Schätzen/ so unter der Erden/ ic. nicht von thesauris absconditis, sondern von dem Bergwerck und Erz zu verstehen/ und derowegen/ da einer auff fremden Grund/ ohne Vorsatz/ aus Glück und Zufall/ oder in seinen eigenen Gütern einen Schatz finde/ daß alsdenn hierinn nach Ordnung gemeiner Rechte zu sprechen sey/ So lassen wir uns solches auch also gefallen/ und werden unsere Gerichte die Urtheil darauff zu richten und zu stellen wissen.

DEFINITIONES.

1. *Nemo auri argentique fodinas in fundo suo, absq; speciali concessione Principis, vel in feudatione sibi vindicare potest.*
2. *Nec Salinarum usus cuiquam in solo suo absq; speciali Principis concessione permissus est.*
3. *Lapidicina ac calcis fodina ad Dominum fundi pertinent, non ad Principem, vel superiorem territorii Dominum.*
4. *Etiā in foro Saxonico thesaurus in proprio fundo inventus, totus inventori cedit.*
5. *Thesaurus in fundo alieno casu fortuito repertus, pro dimidiā parte inventori, pro alterā dimidiā Domino fundi cedit.*

DEFINIT. I.

Nemo auri argentique fodinas in fundo suo, absq; speciali concessione Principis, vel in feudatione sibi vindicare potest.

- 1 **A** Jure Romanorum antiquo, quo metallorum fodina in privatorum hominum patrimonio fuere, l. si cuius 13. §. inde est quasitum 5. ff. de Usufr. l. fructus 7. §. si vir in fundo 10. ff. solut. matrim. l. 3. l. 6. C. de metallor. lib. 11. Jac. Cujac. lib. 15. observ. 21. † hodiē aliquatenus recessum esse, apparet ex eo, quod in c. un. 3. *Qua sint Regal. in usib. feudor.* inter Regalia † Argentariae numerentur, per quas non potestatem Argentariarum, h. e. officii argentariorum publici permittendi, ut post Alvarott. *ibid.* n. 6. voluerunt Eguinar. Baro & 4 Hottom. *in comm. feud. lib. 2. tit. 56. n. 16.* † Sed rectius auri & argenti fodinas vulgo intelligunt Matth. de Afflict. *in dist. c. un. n. 20.* & Andr. de Isern. *num. 75. Petr. Heig. part. 1. quest. 13. n. 26.* Andr. Rauchb. *p. 1. 9. 22. n. 2.* † Idque in imperio Romano-Germanico minus dubium habet propter sanctionem Caroli IV. Imper. *in Aur. Bull. tit. Von Gold/ Silber/ und andern Erzwegen/ ic.* ubi universæ auri & argentifodinae 6 ad Principes Electores jure Regalium pertinent: † Quod & facit in foro Saxonico *art. 35. lib. 1. Landr. ibi:* Alle Schätze unter der Erden begraben/ tieffer denn ein 7 Pflug gehet/ gehören zu der Kön. Gewalt. † Quem textum non de Thesauris, sed de metallifodinis inter-

Thesaurus repertus ad quem
pertineat?

Cum textus juris Saxonici omnes thesauros subterraneos, profundius meatu aratri jacentes, Regiæ potestati, & sic Regalibus, addicat, hinc nonnulli voluerunt, ejusmodi thesauros omnes sine exceptione Magistratui, cujus sunt regalia, deberi, & ita distinctionem juris communis per Saxonicum sublatam esse.

Deputati verò nostri hujusmodi correctionem juris communis non admittendam existimantes, præsertim quod is idem textus juris Saxonici de omnibus thesauris subterraneis loquens, non de thesauris absconditis, sed de metallo & fodinis intelligendus sit, in id conveniunt, ut si quis in alieno agro non datâ operâ, sed fortuito thesaurum reperiât, juris communis dispositionem servandam concluderint. Quod cum nobis probetur, à judiciis quoq; nostris in pronunciando observari volumus.

So lassen wir uns solches auch also gefallen/ und werden unsere Gerichte die Urtheil darauff zu richten und zu stellen wissen.

6. *Thesaurus casu fortuito in fundo fructuario inventus ab usufructuario, inter eum & proprietarium dividitur.*
7. *Inventor occultans thesaurum in fundo alieno repertum panâ arbitrariâ coercendus est.*
8. *Inventor thesauri quantitatem juramento quandoq; indicare tenetur.*
9. *Res nullius, vel pro derelicto habita, occupanti etiam in alterius domo conceditur.*
10. *Pecunia in fundo empto inventa, si non sit thesaurus, ad venditorem potius, quàm ad emptorem pertinet & Et quid propriè sit thesaurus?*

pretatur b. Const. 53. §. Dieweil aber unsere ic. eamque interpretationem probant verba manifesta *dist. art. 35. vers. Silber mag auch kein Mann/ Heig. dist. q. 13. n. 32. Zobel. in addit. prim. margin. ad text. germ. dist. art. 35.* † Esti verò Interpp. jura Regalia saltē quoad 8 decimam metallorum Principibus & superioribus Dominis largiantur, reliquam autem utilitatē sicuti & fodendi & scrutandi metalla, etiam sub alieno solo licentiam cuique diligenti indagatori liberam faciant, *FF. in dist. c. un. Qua sint Regal. Schneidew. de feud. part. 2. n. 104. Wesenb. part. 1. conf. 45. n. 4. Schurff. cent. 1. conf. 26.* † Attamen ex generali ac notoria Germaniæ 9 consuetudine aliud observatur, & metalli fodinae generaliter inter Regalia numerantur, nec ulli hominum licet fodere & quærere metalla etiam in fundo proprio, † nisi prius de hoc sit expressè investitus, idque speciali- 10 ter impetraverit ab Imperatore vel Principe superiore, † prout etiam passim in variis Regionibus jura de hoc 1 constituta videmus, ad metallifodinas eos tantum admittentia, qui concessionem desuper expressam obtinuerunt, & quidem cum onere decimarum de omni, quod inde erutum est, Petr. Heig. *dist. q. 13. n. 29.* Bened. Reinh. *part. 6. diff. 8. Matth. Col. part. 1. decis. 98. n. 3. ubi in addit. Jac. Schulz. n. 16. & 17.* † Proinde licet Vassallus 12 de omnibus feudi utilitatibus investitus proponatur, non tamen metallorum sibi vindicandorum potestatem habeat, nisi & de fodinis Metallorum expressè fuerit in-

3 investitus, † quia scilicet sunt de Regalibus, quæ tantum concessione speciali aut præscriptione immemoriali hodiè acquiruntur, Wesenb. *part. 1. consil. 60. n. 2.* & de feud. *cap. 12. n. 4.* Petr. Heig. *diff. 9. 13. n. 30.*

Ita Domini in causa Theod. à Burckersroda/M. Nov. A. 1614.

DEFINIT. II.

Nec Salinarum usus cuiquam privato in solo suo absq; speciali Principis concessione permissus est.

- 1 Non solum auri & argenti, sed & cupri, stanni, plumbi aliorumque metallorum jura inter Regalia referuntur, adeoque nec horum fodinas absque speciali concessione vel infeudatione cuiquam in fundo suo quærere & habere licet, *Aur. Bull. Car. IV. Imp. tit. Von Gold/Silber und andern Erbwegen/nc. Andr. Rauchb. p. 1. qu. 22. n. 8.* Petr. Heig. *part. 1. quest. 13. n. 27.* Matth. Coler. *part. 1. decis. 98. n. 3. & 5.* Zobel. *part. 2. diff. 42. n. 11.* † Quod & refero Salinas, quæ non minus ad Regalia pertinent, *diff. tit. Aur. Bull. von Gold/Silber/nc. cap. un. verb. Salinarum. Qua sunt Regal.* † Ergo & harum reditus absq; speciali Principis concessione nemo in suo fundo sibi vindicare poterit, Rauchbar. *diff. 9. 22. n. 1.* Petr. Heig. *part. 1. q. 14. n. 19.* † Idque vel solum probant jura Salinarum Hallensium, quas titulo feudi cives possident, facta harum concessione ante mille annos & supra, ab Imper. Ottone Archiepiscopatui Magdeburgensi, Petr. Heig. *diff. 9. 14. n. 27.* & *seqq.* † ubi examinat conventionem Hallensium, quæ jus salis conficiendi aliis concedunt, ut certam concessionarius iste reddituum partem Domino vicissim præstet, daß er um die gewöhnliche Ausläuffte etliche Pfannen zu versieden habe/ quam conventionem appellat contractum innominatum, *diff. quest. 14. in pr.*
- 6 † Sanè ex inveterata consuetudine in Provinciis Electorum & Ducum Saxon. receptum testatur Bened. Reinh. *part. 6. diff. 8.* ut si metallum, veluti æs, stannum, aut plumbum vincat aurum argentumvè, quod æri, stanno plumbove admixtum est, omnes metallicæ commoditates Vasallo possessori, in cujus feudo fodinæ metallicæ inveniuntur, cedant, ita ut liceat ei retinere non tantum ipsos proventus, sed etiam decimas ceteraque quæ
- 7 alioquin etiam jure communi Principi debentur. † Quod si verò aurum argentumvè seu copia, seu valore superet commemorata metalla viliora, decimæ, ceteraque Magistratui superiori debita, Principi cedant, Heig. *part. 1. q. 13. n. 36.* Jacob. Schult. *in addit. ad Coler. part. 1. decis. 98. n. 9.* † Sed probari non potest hæc consuetudo, nec facile admittenda contra Ordin. *Aur. Bull. diff. tit. Von Gold/Silber und andern Erbwegen.*
- 9 † Quare nec Domini in pronunciando eam hæcenus consecuti fuere. † At certior est consuetudo harum provinciarum, quæ ferri fodinas Nobiles, aliique privati in fundis suis absq; decimarum, vel alterius canonis onere, & sine expressa harum investitione excolere possunt, de qua testatur Rauchb. atq; juxta eam in consilio aulico pronunciatum refert, *diff. part. 1. q. 22. n. 9.*

Ita Domini in eadem causa. (Verba sent. Haben sich in 3. Leihen/so in euren Gerichten gelegen / kurz verrückter Zeit Salt/ Quellen ereignet / Ob nun wohl von der hohen Obrigkeit dem Churfürsten zu Sachsen und Burggrafen zu Magdeburg/ nc. Unferm gn. Herrn/ ihr unter andern auch mit solchen Leihen beliebt worden/ Diemell es aber dennoch mit den Saltquellen diese Gelegenheit hat/ daß sie unter die Regalien gehörig/ und dafür gehalten werden/ auch solche in der güldenen Bullen der Geisl. und Weltlichen Churfürsten gänglich mit allen Rechten/ nichts ausgenommen/ ausdrücklichen seyn vorbehalten worden. So habt ihr mehrerwähnter Saltquellen und der Nutzung derselben/ ohne sonderliche Nachlassung höchstgedachtes Churfürsten zu Sachsen und Burggrafen zu Magdeburg/ unfers gnädigsten Herrn/ euch eigenthümlich nicht anzumassen/ sondern es bleiben solche Ihrer Churf. Durchl. allein billich/ B. R. B.)

DEFINIT. III.

Lapidicina ac calcis fodina ad Dominum fundi pertinent, non ad Principem, vel superiorem territorii Dominum.

Alia est ratio Lapidinarum & aluminis, vel alterius vilioris metalli fodinarum, quæ simpliciter ac universaliter inter Regalia non connumerantur, nec ubique locorum Domino superiori cedunt, sed quoad hæc in canonis metallarii exactione, consuetudo cujusque loci potissimum inspicienda est, *l. 1. l. 2. Codic. de metall. & metallar. lib. 11.* Afflict. *in c. un. que sint Regal. n. 16. & 17. ibid.* Alvarott. *n. 6.* Wesenb. *part. 2. consil. 60. n. 30.* † Sanè hæc in provinciis, ac plerisque Germaniæ locis, Sanctio juris communis observatur, quo Lapidinæ absque concessione etiam speciali ad Dominos soli vel Vasallos pertinent, † non ad Principem vel Dominum superiorem, *l. venditor. 13. §. si consiat. 1. ff. comm. pradior. Matth. Coler. part. 2. decis. 242.* † Nec aliud dicendum de calce, von Kalkstein/ cum calcis coquendæ & sic fodiendæ jus servitutis nomine privato, in alieno quoque fundo competere possit, *§. inter Rusticorum 2. Inst. de Servit. l. 1. §. in rusticis. 1. l. ergo. 5. ff. de S. R. P.* Rauchb. *part. 1. q. 22. n. 11.* † idemque habendum de terrâ, ex quâ lateres compinguntur von der Ziegel/ Erde/ & de Minariis, & Nitrariis, Sulphurariis, aliorumque viliorum metallorum fodinis, † quæ nec inter Regalia computanda, Wesenbec. *diff. conf. 60. n. 3. & part. 1. consil. 45. n. 24.* nec Domino superiori vel Principi cedunt, † sed horum usus cuique privato in fundo suo permissus est, Rauchb. *diff. 9. 22. n. 12.*

Ita Domini in causa Nicolai von Sonnenfel auff Kriebdorff/ M. O. & A. 1579. (Verb. sent. Hat ein Fürst einem von Adel ein Rittersgut/ zusamt allen Zugehörungen und Percinienten/ in Lehn gegeben/ nc. Und es ist auff dem Grunde und Boden desselben verthebener Guts ein Stein- und Kalkbruch verhanden/ so gebühret solcher Kalk- und Steinbruch dem Lehmann und Besigern allein/ und es hat der Lehnherr nicht Zug ihn darinnen mit Recht zu curbiren/ und zu verhindern/ oder desselben als eines Regal- Stücks sich zu unterfangen und zu gebrauchen/ B. R. B.)

DEFINIT. IV.

Etiã in foro Saxonico thesaurus in proprio fundo inventus, totus inventori cedit.

EXinde quod jus Saxonicum omnem thesaurum subterraneum, profundius meatu aratri jacentem, Majestati Imperii defert *in art. 53. lib. 1. Landt.* † opinati quidam fuere, in foro Saxonico thesaurum inter Regalia referri, ac proinde semper & indifferenter ad fiscum pertinere, Matth. Coler. *part. 1. decis. 100. num. 2.* Reinh. *part. 6. diff. 13.* † sed fefellit hoc generalitas *diff. art. 35.* qui non de thesauro in terris abscondito, sed de auri & argenti fodinis, aliisque venis metallicis intelligi debet, prout rectissime eum † explicat Illustrissimus Elector Augustus, defensor ac Interpretes Juris Saxonici *b. Const. 53. §. Diemell aber.* † quem propterea malè ac parum modestè reprehendit Reinh. Bachov. *in animadv. ad Trentl. vol. 1. disput. 20. thes. 2. lit. g. verb. Est autem Jur. Sax.* † Advertere namque debuisset Bachovius verba subsequentiã *diff. artic. 35. Silber mag auch kein Mann/nc.* ex quibus Electoralis explicatio sat probata est. † Standum ergo hoc casu etiam in foro Saxonico dispositione juris communis *b. Const. 53. §. Diemell aber. vers.* Daß alsdenn hiertinne nach Ordnung gemeiner Rechte zu sprechen seyn/ nc. quo thesaurus in proprio fundo inventus totus inventori cedit, *§. thesauros. 40. Inst. de rer. divis. ubi Schneidew. n. 6. & Johan. Harppr. n. 1.* Petr. Heig. *part. 1. q. 13. n. 55.* † Nec refert, an quis casu fortuito, an verò datâ operâ thesaurum invenerit in fundo suo, *l. un. Codic. de thesaur. Schneidew. diff. loc.* † modo non operâ illicitâ artibusque magicis & incantationibus ad hoc usus fuerit, quo casu thesaurus totus fisco cedit, *diff. l. un. C. de thesaur. Heig. diff. quest. 13. n. 56.*

Ita Domini in causa Melchior Reibolds Ehwelbes zum Hagn/ Mense Febr. Anno 1629. (Verba sent. Habt ihr in eurem Reich als ihr in demselben etwas unter der Erden verscharrt und ver-

und verwahren wollen/einen Schatz/ als 120. alte Rthr. in einem Topfe gefunden u. angetroffen. Ob nun wohl in dergleichen Fall/ auch auf Schatz. Boden/ein Schatz/wenn er in einem Hause von dem Eigenthums/Herrn gefunden wird/ihm alleine gebührig/te.)

DEFINIT. V.

Thesaurus in fundo alieno casu fortuito repertus, pro dimidia parte inventori, pro altera dimidia Domino fundi cedit.

- 1 **Q**uomocunque datâ operâ thesaurus in fundo alieno inveniatur, totus est ejus, qui soli Dominus est, quia non licet in alieno quærere thesaurum, §. *thesaurus. 40. Inst. de rer. divis. & acq. dom. l. un. post pr. Codic. de thesaur.* Petr. Heig. *part. 1. q. 13. n. 56.* Menoch. *de præsump. lib. 1. pres. 30. n. 6.* † At fortuito casu, putarando, fodiendo vel aliter terram colendo, thesaurus repertus inter inventorem & Dominum soli dividitur. *dict. §. 40. Inst. de R. D. ubi Schneidew. n. 8. Moll. hic Pet. Heig. dict. q. 13. n. 55.* † Quod idem statuerunt divi fratres in thesauro reperto in locis publicis, Civitatis, Fisci,
- 2 **C**æsaris, vel religiosi §. *10. ff. de jur. fidei.* † Cum quo videtur pugnare *dict. §. thesaurus. 40. Inst. de rer. divis. ubi thesaurus casu fortuito in loco religioso repertus*
- 3 **t**otus conceditur inventori: † Sed variaz horum textuum afferuntur conciliationes, ut videre est apud Forner. *lib. 2. sect. 26. Wesenb. in dict. §. thesaurus. 40. Inst. de R. D. Donell. lib. 4. com. 14. Vultej. in dict. §. thesaur. 40. Inst. d. 1. n. 3. & ibid. Harppr. n. 7. & Schneidew. nam. 9.*
- 4 † Non malè forsan dixeris cum Hottom. *in §. 42. Inst. de rer. divis. & Jac. Cujac. lib. 9. observ. 37.* Constitutiones Imperatorum de thesauris admodum variasse, eamque diversitatem Tribonianus imprudentiam nobis reliquit, † ut patet ex textibus quibusdam *in C. Theod. sub tit. de thesaur. & traditis à Petro Heig. dict. qu. 13. n. 58. & seqq.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sententiæ: Dietheil aber dennoch nur allein die Fruchtneßung vorgedachtes Hauses auch auff euer Leben verschrieben/das Eigenthum aber desselben euch nicht zuständig ist/ in welchem Fall denn der Schatz/ so ungesähr von einem andern gefunden wird/ halb dem Eigenthums/Herrn/ die andere Hefste aber allein demjenigen/so ihn gefunden/gebührt/te.)

Et in causa verer von Elessenau/ Mens Nov. A. 1600:

DEFINIT. VI.

Thesaurus casu fortuito in fundo fructuario inventus ab usufructuario, inter eum & proprietarium dividitur.

- 1 **D**ubium certè non est, quin fundus fructuarius sit
- 2 **a**lienus, reservato alteri dominio fundi: † Ergò thesaurus ab usufructuario casu fortuito inventus cum Domino soli dividi debet, secundum dicta Defini. *præc. §. thesaurus. 40. Inst. de rer. divis. ubi Schneidew. n. 8. & Harppr. n. 13. Nic. Boër. decis. 224. n. 9.* Accedit, † quod thesaurus non sit fructus fundi, nec naturalis nec civilis, *l. 7. §. si fundum. 12. in fin. ff. solut. matr.* † nec etiam pars est vel portio aliqualis fundi, sed res prorsus separata, nihil cum fundo habens commune *l. 3. §. Neratius. 3. ff. de acquir. vel amitt. possess.* † Quomodo ergò ad fructuarium pertinebit, nisi jure inventoris, qui non nisi partem dimidiam lucratur, *dict. §. thesaurus. 40. Inst. de R. D.* † Eademque pariter ratione thesaurus à viduâ in fundo dotali repertus non nisi pro parte dimidiâ ipsi cedit, reliqua verò dimidia ad proprietarium pertinet, † ut tradit Dan. Moller. *lib. 4. semestr. 27.* † Aliud verò in Emphyteuta & Vasallo obtinet, qui non tantum feudi usum fructum, sed & ejusdem dominium utile habent:
- 3 † Quidni ergò thesaurus ab ipsis inventus, totus eis cederet, Schneidew. *in dict. §. thesaurus. 40. n. 7. & Harppr. n. 17. Inst. de Rerum divis.*

Ita Domini in eadem causa (Verba sent. Dietheil aber dennoch nur allein die Fruchtneßung vorgedachtes Hauses auch auff euer Leben verschrieben/ das Eigenthum aber desselben euch nicht zuständig ist/ in welchem Fall denn der Schatz/ so ohnegefahr von

einem andern gefunden wird/ halb dem Eigenthums/Herrn/ die andere Hefste aber alleine demjenigen/so ihn gefunden/gebührt/te. So habi ihr euch auch eines mehrern als des halben Theils an solchen 120. Reichthalern nicht anzumassen/ sondern ihr send die andere Hefste dem Eigenthums/Herrn anzunantworten schuldig/ B. R. B.)

DEFINIT. VII.

Inventor occultans thesaurum in fundo alieno repertum, poenâ arbitrariâ coercendus est.

Circa inventionem thesauri notabiles quasdam regulas & distinctiones tradit ex Petro Ravennâ Christophorus Zobel. *part. 2. differ. 42.* inter quas & hæc habetur, † quod ad thesauri acquisitionem neutiquam sufficiat, thesaurum vidisse, sed insuper requiritur, ut inventor eum apprehendat & loco moveat *l. 3. §. Neratius. 3. sub fin. l. peregrè 44 ff. de acquir. possess.* Joh. Harppr. *ad §. thesaurus. 40. n. 26. Inst. de rer. divis.* † similiter & illa demum pecunia dicitur thesaurus, quæ ab ignotis hominibus ultra hominum memoriam est recondita, ita ut jam amplius Dominum non habeat, *l. nunquam 31. §. thesaurus. 3. ff. de acquir. rer. domin.* † Ergò si depositio pecuniæ adhuc in memoria sit hominum, eaque forsan propter metum belli instantis, aut obsidionis, custodiæ causa recondita fuerit, neutiquam inventori acquiritur, sed is furtum committit, ac poenam incurrit, si eam non restituat, † aut publico proclamante affixò non significari faciat, perindeut de inventore rei alienæ dixi *in præc. Crim. part. 2. quest. 86 n. 12. & seq. † Planè, & is poenâ arbitrariâ coercendus est, qui thesaurum in fundo alieno repertum occultat, eo fine ut totum lucreretur, nec partem dimidiam Domino fundi restituere teneatur, Menoch. lib. 1. præsumpt. 30. n. 7. Vid. præc. meam crimin. dict. qu. 86. n. 28.*

Ita Domini in causa verer zu Elessenau/M. Nov. A. 1600. (Verba sent. So ist der Zimmermann den halben Theil des gefundenen Geldes demjenigen/auff dessen Grund und Boden ers gefunden/zustellen pflichtig/wid wird von wegen dessen/das er solch Geld verborgener Weise allein behalten/mit Gefängniß auff 14. Tage lang billich gestrafft) /B. R. B.)

It. An die Land. Herren des Raths Ritter/ Ohterè zu Leipzig/ M. Aug. A. 1636:

DEFINIT. VIII.

Inventor thesauri quantitatem juramento quandoq; indicare tenetur.

At quid, si inventor thesaurum in fundo alieno repertum diffiteri non ausit, at tamen minus, quam invenisset, fateatur? † Meritò tunc ad juramentum adigi potest, ut jurejurando quantum invenisset indicet, Dan. Moller. *hic num. 7. & lib. 4. semestr. 27. in fin.* † Quod nec mirum cuiquam videbitur, cum inventor, si homo levis sit, & de metu perjurii suspectus, etiam torture subjici queat, † ut summam thesauri inventi manifestet, Moller. *dict. loc. Petr. Heig. part. 1. quest. 13. num. 57. Vid. præc. meam Crimin. part. 2. quest. 86. num. 25.*

Ita Domini in eadem causa verer zu Elessenau/M. Nov. A. 1600: (Verba sent. So ist beweldter Zimmermann vermittelst seines selbsthen Eydes/wie viel des gefundenen Geldes gewesen/anzuzeigen pflichtig/te.)

Et in causa Fratrum Nobilium à Mordeffen zu Doren Neßchenbach/ Mens Majo, Anno 1599. (Verba sentent. Ob sie nun wohl darneben fûrgewendet/das des Geldes mehr nicht dan 18. Th. gewesen/te. So ist sie doch/vermittelst ihres selbst. Eydes/wie viel des Geldes gewesen/anzuzeigen schuldig/ B. R. B.)

Et ad requisitionem Senatus Lips. Mens. Aug. A. 1636. (Verba sent. So send die Arbeiter/wie viel des gefundenen Geldes gewesen/vermittelst Eydes anzuzeigen schuldig/ B. R. B.)

DEFINIT. IX.

Res nullius, vel pro derelicto habitâ, occupanti etiam in alterius domo conceditur.

Quod nullius vel pro derelicto habitum est, id naturali ratione occupanti conceditur, §. *feræ. 121. & §. quæ*

- 2 *§. quâ ratione. 47. Instit. de rer. divis. l. 1. §. l. 1. 3. ff. de acquir. rer. domin.* † Nam quod natura commune finxit, id industria esse præmium voluit, ut eleganter ait Quintil. *declam. 17.* † Nec refert, an in fundo proprio, an verò domo aliena res occupetur, semper enim occupanti cedit, † perinde ut venator etiam in sylva aliena, captam bestiarum prædam suam facit, ut latè propugnat Joh. Harppr. in *§. fera. 12. num. 20. & seqq. Instit. de rer. divis. ubi & Schneidew. Wesenbec. Vult. num. 8. Donell. lib. 4. comm. 8. in fin. Pruckman. de Regal. §. venatio. cap. 6. num. 2. & seqq. Czpoll. de S. R. P. cap. 21. num. 2. Roland. à Vall. vol. 2. consil. 9. num. 27.* † Nec obstat, quod ingrediens fundum seu domum alienam, Domino invito ac contradicente in Legem committat & consequenter ex facto illo, cui lex resistit, nihil acquirere debeat, *l. non dubium. 5. C. de LL.* † Distinguendus namque est actus ingressionis ab actu occupationis; Ingressionis enim solummodo actus contra Domini voluntatem factus lege prohibitus est, non etiam actus occupationis, *dist. §. fera. 12. Instit. de R. D. dist. loc. 1. §. 1. ff. de acquir. rer. domin.*
- 7 † Quare ab uno tanquam diverso & separato ad alium nulla valida est illatio, *l. ult. ff. de calumniat. l. inter stipulantem 83. §. sacram. 5. ff. de V. O. l. Papinianus. 20. ff. de minor.*

Ita Domini in causa Sebastian Spang / Schönburgischen Amtmanns zu Hartenstein / Menf. Febr. Anno 1633. (Verba sentent. Diemell aber dennoch der Pfarrherr von solchem Pferde so in seinem Hause gestanden / und von des Feindes Volcke darinnen verlassend worden / nichts gewußt / des Bauren Sohn aber dasselbige zum ersten in des Pfarrherrns Hause angetroffen / occupiret / und in seine Gewalt bekommen; so verbleibet ihm eigenlich / nlichen bittlich / und der Pfarrherr hat sich darwider mit seinem Einwenden beständiger Weise nicht zu behelffen / W. R. W.)

DEFINIT. X.

Pecunia in fundo empto inventa, si non sit thesaurus, ad venditorem potius, quam ad emptorem pertinet, & quid propriè sit thesaurus?

- 1 **V**er diderant heredes Rembleriani in pago quodam prope Lipsiam sito, ædes maternas, ab hostibus Cæsareanis maxima ex parte igne combustas, in quibus operarii ad reedificationem ab emptore conducti, summam pecuniæ ad centum usque thaleros & supra, sub terrâ fodiendo invenerant, † de quâ multum controvertetur, cuiam cederet? Equidem emptor nomine thesauri hanc sibi competere contendebat, † propterea, quod thesaurus in fundo alieno repertus inter Dominum soli & inventorem dividatur, *§. 40. Instit. de rer. divis. ubi Johan. Schneidewin. num. 8.* † cui assistebant operarii dimidiam saltem pecuniæ partem, hoc jure sibi vindicantes, *supra Definit. 5.* † Quibus tamen respondebatur, thaleros repertos maximâ ex parte intra vicennium saltem fabricatos fuisse, ex quo concludendum erat, pecuniam illam haud ante vicennium depositam, nec propterea pro thesauro habendam esse: † quippe quod thesaurus sit verus pecuniæ depositio, cujus non extat memoria, juxta definitionem Pauli Jcti in *l. nunquam nuda. 31. §. thesaurus. 1. ff. de acquir. rer. domin.* † Neque enim pecunia, quam quis vel lucri, vel metûs, vel custodiæ causâ condidit sub terrâ, thesauri jure censetur, sed manet pristini Domini, adeò, ut qui eam invenit, si restituere nolit, furti teneatur, *dist. l. nunquam. 31. §. 1. ff. de A. R. D. l. à tutore. 67. ff. de R. V. l. peregrè. 44. in pr. ff. de acquir. vel amitt. possess.* Johann. Harppr. in *§. thesauros. 40. num. 1. Instit. de rer. divis. & acquir. ipf. domin.*
- 8 † licet improprie & abusive pecunia ea dicatur thesaurus in *l. item Labeo 22. in pr. ff. fam. ercisc. l. thesaurus. 15. ff. ad exhib.* Johan. Gutierrez. 2. *pract. quæst. lib. 4. quæst. 36. numer. 8. Sixtin. de regal. lib. 2. cap. 21. num.*

4. † Alio ex capite fiscus pecuniam illam sibi vindicare volebat, scilicet, quod ex dispositione Juris Saxonici res inventa, si factâ proclamatione publicâ Dominus non veniat eam repetiturus, ad magistratum pertinet. † relicta solummodo tertiâ parte inventori, *Landrecht. lib. 2. artio. 37. de quo dixi in pract. crimin. part. 2. quæst. 86. numer. 6. & sequentib.* † At nec fiscali partitionem in jure fundatam esse arbitrabantur Domini, † cum dispositio illa juris Saxonici ageret tantummodo de re inventâ, quam Dominus ex ignorantia & errore perdidisset, adeoque ad casum præsentem, quo studio & custodiæ causâ sub terrâ Dominus pecuniam condidisset, haud extendenda videbatur, † quia jus statutarium haud patitur extensionem de casu ad casum, Andr. Tiraquell. *de legib. connub. Gloss. 2. num. 23. post pr.* † Demum quoque venditores pecuniam illam sibi assignari contendebant, ex eo, quod ipsorum mater in mediis bellorum tumultibus, eam sub terrâ custodivisse crederetur. † Quibus Domini annuere non dubitavere, postquam ab Interppr. communiter receptum est, pecuniam in re emptâ inventam, si non sit thesaurus, ad venditorem potius, quam ad emptorem pertinere, Bartol. in *dist. l. à tutore. 67. ff. de R. V. Aret. in §. thesauros. 40. numer. 2. vers. in eadem glossâ Instit. de rer. divis. Jason. in l. 3. §. Neratius. 3. num. 7. ff. de acquir. possess. ubi & Zal. num. 15. Alciat. *parerg. lib. 7. cap. 1. num. 2. Johann. Schneidewin. in dist. §. thesauros. 40. l. de R. D. num. 4. Felin. in cap. cum dilecti. 18. num. 7. de accusat. Regn. Sixtin. in Consil. Marburg. vol. 1. consil. 13. num. 20.* ubi sententiam hanc dicit receptissimam, à quâ nullus interpret discesserit. † Neque etiam fundamento ea destituitur. † Siquidem quod in ædibus sit, per inhabitantes factum præsumitur, *arg. l. si vendita. 11. ff. de comm. & peric. rei vendit. l. nam salutem. 3. ff. de off. præf. vigil.* † Ergo & pecunia à venditoribus vel potius ab ipsorum parentibus sub terrâ deposita censetur. † Nec enim per rerum naturam probabile est, peregrinum suam pecuniam alienis laribus commisisse, & eandem nunquam repetivisse, de quâ re ne minimum quidem indicium in casu præsentis apparebat, quin potius pro venditoribus alia & fortior militabat præsumptio, † quod nempe eorum mater ab omnibus pro scæmina locupletate habita, nec tamen post ipsius obitum quicquam pecuniæ in hereditate repertum fuerat. † Quæ sola ratio alicui sufficiens videri potuisset, ut venditoribus pecunia in re emptâ inventâ attribueretur, † prout in terminis consuluit Sixtin. *dist. consil. 13. num. 22. & sequent.**

Ita Domini an die Land. Herren über des Raths zu Leipzig Ritter. Güter / Menf. Augusto, Anno 1636. (Verba sententia: Ob nun wohl an einem Theil der Fiscus in denen Gedanken steht / ob wäre ihm solches Geld als ein gesundes Gut / dasern sich auff vorgehende Ausrußung der Eigenthums. Herr dazu nicht angeben möchte / Inhabers Sächsischer Rechte jündig / anders Theus auch der Käufer sich dessen als eines auff seinem Eigenthum gesundenen Schages anzumassen. Diemell aber dennoch angeregte Verordnung der Sächsischen Rechte allein vom verlohrenen Gelde redet / und dahero auff diesen Fall / da das Geld mit Fleiß vergraben worden / nicht zu stehen / dasselbe auch / weil die meisten gesundenen Thaler / nur für wenig und wenigere Jahren gewünget / und also nur neulicher Zeit vergraben worden / eigentlichen für keinen Schag zu achten / in welchem Fall / nach gemeinem Wahn der Rechts. Gelehrten / gemuthmasset wird / das dergleichen Geld von Verkäufers Eltern und Vorfahren in der Erden vor Kriegen / und anderer Gefahr verwahrt und aufgehoben worden / und dahero dessen Kindern und Erben gebühre / welche Vermuthung dann in gegenwärtigem Fall nicht wenig dadurch bestärket wird / das man der Remblerischen Erben Mutter für eine reiche Frau gehalten / welche auch kurz vor ihrem Tode viel Geld gehabt / davon sich aber nach ihrem Ableben nichts finden wollen; So haben sich auch weder der Fiscus, noch der Käufer des gesundenen Geldes anzumassen / sondern es verbleibet solches Verkäufers den Remblerischen Erben allein bittlich / W. R. W.)